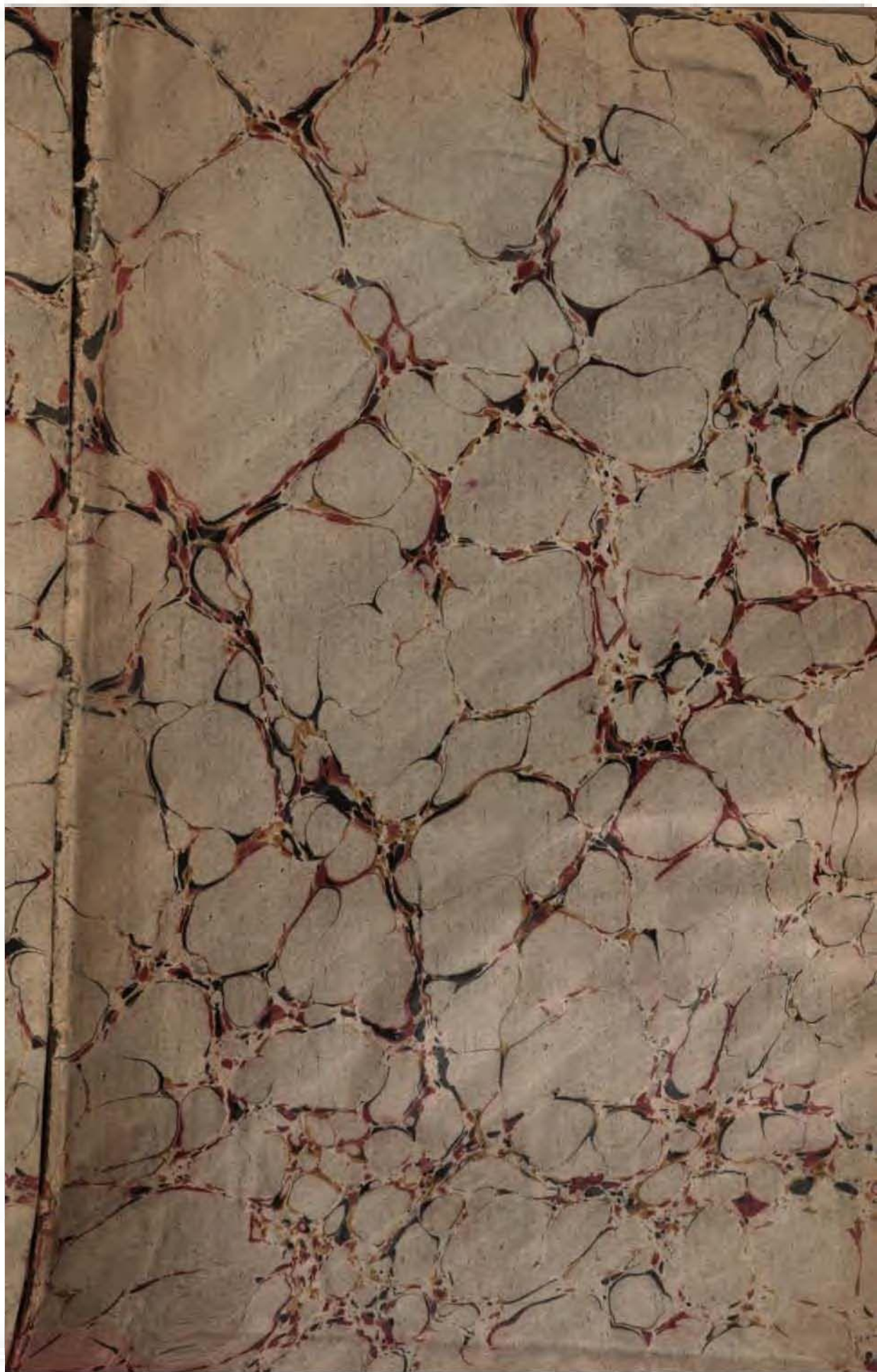

LELAND STANFORD JUNIOR UNIVERSITY

1
25a

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM, SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS
ET AD PHOTII TEMPORA (ANN. 863) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIORA
ECCLESIE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS AUCTA; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA; DUCENTIS ET AMPLIUS INDICIBUS LOCUPLETATA; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBIVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT. EDITIONE ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTEREM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DEGURUS CONSTANTER SIMILIS, PRETHI EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ
A S. BARNABA AD PHOTIUM.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE CURSuum COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA. ALIA GRÆCO-LATINA. LATINA, JAM PENITUS EXARATA, VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, AC QUINQUE-VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPLECTITUR, ET AD OCTO ET CENTUM VOLUMINA UNA CUM INDICIBUS PERVENIET. POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA SEPTEM ET QUINQUAGINTA CIRCITER VOLUMINA RETINEBITUR. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETHI HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETHIA ÆQUABUNT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS XCIX.

S. THEODORUS STUDITA.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES EDITORES, ET J.-P. MIGNE, SUCCESSORES
IN VIA DICTA: AVENUE DU MAINE, 208

1903

Gc

Glichy. — Ex typis PAUL DUPONT, 12, via dicta Bac-d'Asnières. — 92.10.1903

BR60

P4

v.99

ÆCULUM IX, ANNUS 826.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΤΟΥ ΣΤΟΥΔΙΟΥ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

S. P. N. THEODORI

STUDITÆ

OPERA OMNIA.

*JUXTA EDITIONEM H. P. JACOBI SIRMONDI, CUM AMPLISSIMIS ACCESSIONIBUS QUAS PUBLICI
JURIS FECIT CARDINALIS ANGELO MAL.*

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ

SIVE

CURSUM COMPLETIVUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS UNICUS.

VENIT 15 FRANCIS GALLICIS.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES EDITORES, ET J.-P. MIGNE, SUCCESSORES

IN VIA DICTA : AVENUE DU MAIN, 208.

1903

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO XCIX CONTINENTUR

S. THEODORUS STUDITA.

PROLEGOMENA. — 1. Notitia ex Bibliotheca Græca Fabricii, cum Indice sermonum catecheti- corum S. Theodori Studitæ. — 2. Notitia altera, ex Leonis Allatii Diatriba de Theodori. — 3. Præfatio posthumæ Sirmondianæ editioni præmissa. — 4. Angelo Mai Præfatio. — 5. Veterum testimonia. — 6. Vita S. Theodori a Sirmondo edita. — 7. Eiusdem Vitæ editio altera ex codice Vaticano ab Angelo Maio excerpta.	col. 9-233
S. THEODORI STUDITÆ OPERA.	
Antirrhethici tres adversus Iconomachos, ex editione Jacobi Sirmondi.	327-351
Refutatio carminum Joannis, Ignatii, Sergii et Stephani, Iconomachorum, ex ejusdem editione.	435
Quæstiones Iconomachis propositæ, ex eodem.	477
Adversus Iconomachos capitula septem, ex eodem.	485
Oratio pro sacris imaginibus (<i>legitur in Vita S. Theodori, inter Prolegomena hujus voluminis,</i> <i>col. 175</i>).	
Epistola ad Theophilum imp. de sacris imaginibus (<i>exstat inter opera S. Joannis Damasceni,</i> <i>hujus Patrologiæ tom. XCV, col. 345</i>).	
Epistola ad Platonem archimandritam de cultu sacrarum imaginum, ex Sirmondo.	499
Sermones catechetici, Latine, ex editione Joannis Livinæii.	505
Orationes.	
I. In die Dominica SS. Patrum. De abstinentia. Edidit Joan. Alb. Fabricius in <i>Bibl. Gr.</i>	687
II. In adorationem sanctæ crucis, ex editione Gretseri.	691
III. In vigiliam Luminum, ex <i>Bibliotheca Ang. Mai.</i>	699
IV. In diem Paschæ, ex eodem.	709
V. In dormitionem sanctæ dominæ nostræ Deiparæ, ex eodem.	719
VI. In cœlestium ordinum cœtum, ex eodem.	729
VII. In nativitatem S. Joannis Baptistæ, ex eodem.	747
VIII. In decollationem S. Joannis Baptistæ, ex eodem.	757
IX. Laudatio S. Joannis apostoli et evangelistæ, ex eodem.	771
X. Laudatio S. Bartholomæi apostoli, ex eodem.	791
XI. Laudatio S. Platonis archimandritæ, ex Aprili Bollandiano.	803
XII. Laudatio S. Arsenii anachoretæ, ex Julio Bollandiano.	849
XIII. Laudatio funebri in matrem suam, ex <i>Bibliotheca card. Mai.</i>	883
Epistolarum libri duo ex edit. Jacobi Sirmondi.	903
Capitula quatuor ex Petri Possini <i>Thesauro ascetico.</i>	1682
Scholion in S. Basilii ascetica.	1684
Explicatio Liturgiæ Præsantificatorum, ex edit. card. Aug. Mai.	1687
Catechesis chronica, ex eodem.	1693
Constitutiones Studitanæ, ex eodem.	1703
De Confessione et pro peccatis satisfactione Canones, ex eodem.	1721
De quibusdam quætionibus canones alii, ex eodem.	1729
Pœnæ monasteriales, ex eodem.	1733
Canon in adorationem crucis, ex Gretseri libro <i>De cruce.</i>	1757
Canon epinicius in erectione SS. imaginum, ex <i>Annalibus Baronii.</i>	1767
Iambi de variis argumentis, ex editione Sirmondi.	1769
<i>Appendix ad sermones catecheticos.</i> — Sermo 68 (<i>de quo ad Livinæi Præfationem, col. 507</i>).	1811
S. Theodori Testamentum, ex Sirmond.	1813
<i>Appendix ad Opera S. Theodori Studitæ.</i> — Naucrati confessoris Encyclica de obitu S. Theo- dori.	1824
Incerti narratio de schismate Studitarum.	1849

BR 60
m5

256405

NOTITIA.

(FABRIC. *Biblioth. Græca* edit. Harless, t. X, p. 434.)

Theodorus Studites, Studii, sive monasterii a Studio (a) quodam Romano CPoli conditi abbas, natus in eadem urbe est a. C. 759, et in avunculi sui Platonis adhuc superstitis (b) locum archimandrita primum Saccudiensis monasterii in suburbano patrio factus a. 794. Hinc, Tarasio patriarcha non auso imperatori Constantino VI resistere, cum, repudiata conjugē sua Maria, Theodoten ille duxisset, Theodorus et Constantinum et Tarasium communionē Christianorum indignos esse palam pronuntiavit, atque inde Thessalonicam exsul abire jussus a. 796, sed mox anno proximo post Constantini mortem magno cum honore revocatus ab Irene, et abbas Studio præfectus fuit (c). Post id tempus gravissime ferens, Nicephorum e laico patriarcha CPol. a. 806 factum, et Josephum œconomum restitutum, novam a patriarcha secessionem fecit : unde synodo adversus ipsum coacta a. 809 (d) iterato exsilio afficitur, restitutus post biennium a Michaele Rancabe a. 811. Denique Leonis Armeni edicto adversus imaginum cultum publicato a. 814, ad certamen pro imaginibus accingitur, quod maxima animi contentione acerrime gessit, omnem ingenii et doctrinæ vim in hoc profundens, nec dubitans pro hac causa novas exsiliū varii ac longioris, carcerisque durissimi ærumnas per plures annos tolerare, donec a Michaele Balbo restitutus est a. 821. Hinc cum Thomæ rebelli adversus Michaelem favore visus esset, urbe iterum excessit a. 823, et in vicina Acritæ promontorio peninsula Sancti Tryphonis obiit a. 826 (e), 11 Novembr., quo die Græci memoriam ejus celebrant. Successorem habuit in abbacia Studii Naucratiū, cujus Epistola encyclica de Theodori obitu Græce et Latine (f) edita est a Combefisio tom. I Auctarii novi *Bibl. Patrum*, p. 855-882, additis etiam notis (g). Græcis νέος δμολογητής, Labbeo præter rem martyr : a Creightonno (h) male etiam cum Theodoro Grapto confunditur. Ex Vita ejus a Joanne vel alio quodam Græce scripta locum affert Allatius De interstitiis ordinum apud Græcos, p. 181, et De libris eccles. Græcor., p. 138, atque alibi. Incertum vocat p. 226, De consensu. Ea ipsa porro est, quam Latine versam a Jac. Sirmondo habuit Baronius, ac pleraque ex eadem adduxit tomo nono *Annalium* ab a. 795-826 : integram vero Græce et Latine ex codice bibl. collegii Jesuitarum Paris. sub Michaelis monachi nomine edidit Jacobus de la Baune S. J. in tomo quinto operum Sirmondi Paris. 1696, fol., pag. 1-88, testatus, in alio codice (i) Theodoro Daphnopatæ tribui. Idem vir doctissimus monet de Theodori rebus præterea in san-

(a) Vide Michaelem monachum in Theodori Studitæ Vita p. 22 seq.

(b) Plato Theoctistæ, Theodori matris, frater, diem obiit a. 812 ætatis 97.

(c) Conf. Baron. a. C. 798, n. 1, 2; et Acta SS. tom. I, Febr. p. 538. Duorum imperialium insignium cœnobiorum, Studii scilicet et Saccudiorum, constitutum eum esse abbatem, tradit Anastasius præfat. ad Theodoriēcom. in S. Bartholom. tom. II *Spicilegii Dacher.* ed. nov. f. 123. — Jo. Imman. Walleri Diss. de Studio cœnobio CPolitano, ex Monumentis Byzantinis eruto et illustrato, clarisque Studitis, Lipsiæ 1721, 4. Historiam monasterii Studitarum a. 1719 parabat Witteberg. M. Just. Christian. Torschmidius.

(d) Vide Chronicam Synopsin S. Theodori Studitæ actorum, scriptis illius tomo V Operum Sirmondi præmissam a Jacobo de la Baune S. J.

(e) Vide Pagium ad a. 826, n. 17; et tom. V Opp. Sirmondi p. 88. Nic Comnenum, *Prænot. mystag.* p. 361.

(f) Latine exstat etiam in *Bibliotheca Patrum*, edit. Lugd. tom. XIV, p. 905.

(g) Frater ejus Josephus, archiepiscopus Thes-

PATROL. GR. XCIX.

salon., cujus oratio in exaltationem sanctæ crucis exstat Lat. tom. XIV *Bibl. PP.* ed. Lugd. p. 901; et tom. IX, Colon. atque in Combefisii *Bibl. concionat.* Gr. et Lat. ap. Gretserum tom. II. De cruce p. 116, 1200, incipit : Σταυροῦ πρόκειται σήμερον ἑορτή. Epistola ad Simeonem monachum apud Baron. ad a. 808, n. 18, Latine, et inter Theodori Studitæ epp. 1, 24, Gr. et Lat. incipit : Οὐδὲν ἄν δεδῆλωκας. Iambi in *Iconomachos*, quorum Theod. II, 31 meminit, ni fallor, interierunt. Ejus in *B. Lazarum* et in *Festum Palmarum*, habuit Allatius.

(h) Vide Allatium adversus Creightonnum pag. 707.

(i) Sic in Vossiano [V. Cat. bibl. Leidens. p. 398, n. 62]. Sub Theodori Daphnopatæ nomine editurum se promisit Magnus Crusius. FABR. — sub Theod. Daphnop. nomine etiam in cod. August. Vind. V. Reiser. Indic. mss. Aug. p. 13. Naucratiæ epistola encyclica ad fratres patresque spirituales, ab Iconomachis persecutionem sustinentes, de obitu Theodori abbatis, subjuncto ejusdem *Testamento* Vindobon. in cod. Cæs. XXV, n. 3. V. Lambec. VIII, p. 629 seq. (ubi quoque p. 628, de Vita Theod. Studitæ, a Michaele, monacho æquali conscripta, agitur). — In cod. Matrit. 4, sub fn. V.

otorum Actis consulendam Vitam sancti Platonis 4 April., sancti Nicolai Studitæ 4 Febr., sancti Nicephori patriarchæ CPol. 13 Mart., Nicetæ Hegumeni Mediciensis, auctore Theostericto ejus discipulo, 3 April., sancti Tarasii patriarchæ 25 Febr. et sancti Theophanis Sygriensis abbatis 12 Mart. Idem de scriptis Theodori editis a quibus hæc non indiligenter egit, cujus observationibus meas adjunxi. FABR. Conf. de hoc homine; præter suo, pio quidem et constanti, at etiam pertinaci imaginum ac reliquiarum sanctorum cultore et patrono, G. Cave, *Hist. lit. SS. eccl.* tom. II, pag. 8 seqq.; Oudin. *Comment de SS. eccl.* tom. II, pag. 32 seqq.; R. Ceillier, *Hist. gén. des aut. ecclés.* tom. XVIII, pag. 489 seqq., Hambolger. *Zuverlässige Nachrichten*, tom. III, pag. 559; Laur, Moshem. *Instit. H. E. sæc.* ix, part. II, cap. 2, § 13; Saxii, *Onomast.* part. II, p. 93; Schroeckh *Christliche Kirchengeschichte*, part. 23, p. 105-112.; Arnold. *Kirchenund Ketz.-Histor.* vol. I, p. 327, ed. Schafhausen, 1740, fol.; Walchii *Histor. hæresium*, etc., t. X, p. 659 seqq.; XI, p. 332 seqq. 283 seq.; et si vis, quæ scripsi in *Introduct. in Hist. L. Gr.* II, 2, p. 301; et Supplem. ad illam, part. II, p. 253. HARL.

Scripta Theodori Studitæ edita (i).

In eodem tomo quinto Operum Sirmondi, luculentis typis atque emendate excusa, atque locuplete instructa indice exhibentur Græce et Latine hæc Theodori Studitæ scripta :

1. *Oratio pro sacris imaginibus*, habita coram Leone Armeno, quam auctor Vitæ Theodori integram exhibet pag. 32-37 cum versione Sirmondi. FABR. Inter adversaria Langhæni secund. Cat. mss. Angliæ, etc. I, p. 268, n. 7, Photii patriarchæ et Theodori Studitæ testimonia de imaginum cultu. — In Cat. bibl. Barberinæ, tom. II, pag. 453, citatur Theod. Studitæ *Orat. de sacris imaginibus*; ead. Theod. Studitæ or. Latine, Paris. 1555, 4. Conf. paulo post, n. 10. HARL.

2. Διαθήκη, *Testamentum*, p. 63-69, cum versione ejusdem Sirmondi, quam ediderat Baronius ad a. 826, n. 51 seq. Exstat etiam ex versione Joannis Livineii (qui Sirleti cardin. codice usus fuerat), una cum Theodori sermonibus catecheticis Latine versis, Antwerp. 1602, 8, et in *Bibliotheca Patrum*, edit. Lugd. 1677, tom. XIV, p. 895. Edidit præterea Latine Christ. Woldenbergius una cum libro suo de testamentis veterum, Rostoch, 1651, 4, Græce etiam Jacobus Tollius in *Insignibus itineris Italici*, Trajecti ad Rhen. 1696, 4, ex codice Lipsiensis bibl. Paulinæ, quam præfectus ejus dignissimus Joachimus Fellerus cum ipso communicaverat. Sed Latinam versionem, quam addidit p. 179, male tribuit Sirmondo : nihil illa putidius esse, nihil puerilius pag. 191 professus : nam Livineii esse, non Sirmondi, qui conferebat. reperiet (k). FABR. *Testamentum* (h. e. fidei confessio, a Theodoro paulo ante mortem suam scripta, de doctrina et veritate SS. Trinitatis, de honore atque adoratione sancti. imaginum ac reliquiarum, de canone librorum divinatorum, de præstantia vitæ monasticæ, additis severæ vivendi rationis præceptis, ab monachis, in primis ab abbate, ipsius successore, servandis), exstat ms. Monacii in cod. Bavar. 217, v. cl. Hardt in *Arctini Beyträgen*, etc. 1805, part. IV, p. 365 seq. — In cod. Vindobon. 25, 3. V. Lambec. VIII, p. 629 seq. Kollar. — Florent. in cod. Laurent. 4, 13, plut. 4. V. Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. I, p. 520 seq. — Venet. in cod. Marciano 141. V. Cat. codd. Gr. Marc. p. 84. — In cod. Naniano 62, n. 125, et 68, n. 131. V. Cat. codd. Gr. Nan. p. 100, ac 132. — In cod. Sfortiano, testo Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* I, pag. 701 C, et tom. II, pag. 1332 D, de cod. monasterii S. Trinitat. prope CPolin. etc. Testamentum et alia. — In cod. Matrit. IV. V. Iriart. Cat. codd. Gr. Matrit. p. 19. — In cod. 37 Coisl. in Niconis Collectione locorum sacræ Scripturæ, scriptorum ecclesiasticor., etc. V. Montfauc. *Bibl. Coisl.* p. 111. — Paris, in quatuor codd. bibl. publ. HARL.

3. Βιβλος δογματική, ἐν ἣ στεῖροὶ λόγοι γ' καὶ ἀντιβῆρητικοί. *Liber dogmaticus, continens disputationes tres refutatorias adversus Iconomachos, pro cultu imaginum.* pag. 71-134. Memorat auctor Vitæ p. 22. Primum et secundum vertit Sirmondus, tertium Jacobus de la Baune. FABR. Paris. in cod. 5394 sunt antirrhethici tres contra Iconomachos et quæ a Fabricio, n. 4-7, commemorantur. — Vindobon. in cod. Cæs. 77, n. 80, Excerpt, adversus Iconomachos ex Nicephoro, Photio et Theodoro Studita. in Euthymii Zigabeni Panoplia dogmatica. V. Lambec. III, p. 422, Kollar. Ibid. in cod. 157, n. 5, Photii et Theod. Stud. testimonia duo de sacris imaginibus et de differentia inter sacras imagines atque idola. V. Lambec.

Iriart. Cat. codd. Gr. Matrit. p. 19. — In cod. Escorial, (teste Pluero in *Itinerar. per Hispan.* p. 192) plura extant, scil. : Sermo de adoratione sanctæ crucis, cum Chrysostomi cateches. ad discipulos suos; et ejusdem Testamentum; Iambica carmina in varia argumenta; et Descriptio habitationis Studii cum Vita ejusd. Theodori. — Florent. in cod. Daurent. 414, plut. 4. V. Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. I, d. 521. — In cod. Naniano 62 fin. et 68. V. cat. codd. Gr. Nau, p. 100, seq. et 132. — Eenet. in cod. Marciano 141 Vita Theodori per Naucratiū monachum, quam subsequuntur carmina 12 et alia ad Theodorum eundem spectantia. V. Cat. codd. Gr. Marc. p. 80. — Paris, in cod. bibl. publ. 5394, n. 10, cum multis aliis

Theod. Stud. opp. — Ibid. in cod. 5255, 19, Vita, auctore Michaelē monacho; inc. Πολλοὶ μὲν τῶν ἀγίων. — Vita in cod. Ottobon. Romæ, et Sfortiano. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* I, pag. 185 A, et 701 E. Add. supra in Elogiis SS. Theodori Studitæ. HARL.

(f) Plura opuscula, Romæ in monasterio S. Salvatoris, in codd. 72 et 73. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* I, pag. 199. A. Mediolani in bibl. Ambrosiana, V. Montfauc. l. c. pag. 505 B. — Vindobon. ibid. pag. 540 C. 542 E. HARL.

(k) Reprehenditur eo nomine Tollius in Mem. Trevolt. a. 1703, p. 1228; Bælii Lexic. Supplem. in *Livincius*.

IV, p. 335. — Taurini in cod. 212, varia Theod. Studitæ opuscula contra Iconomachos, nec non epistolæ et iambici aliquot versus adversus Iconomachos, quos frustra quæres inter iambos a Sirmondo editos, ideoque confector Cat. cod. Gr. Taurin. p. 305 seqq. Græce cum versione Lat. evulgavit. — *Ibid.* pag. 380, in cod. 276 mutilo ejusd. epistolæ et alia opuscula adversus Iconomachos. — Mosquæ in cod. 297 Theodori Stud. 12 capita. Inc. Εἴ τις τοῖνον οὐχ ὁμολογεῖ τὸν Κόριον ἡμῶν. Hic (ut ait Matthæi in Not. m. Græc. Mosq. synod. pag. 193, in-8) cap. 12 multa disputantur contra Iconomachos. **HARL.**

4. Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῶν ἀπεδῶν ποιημάτων. *Refutatio et subversio carminum acrostichon iambicorum compositorum ab Iconomachis Joanne, Ignatio, Sergio et Stephano*, quæ ipsa præmittuntur partim, partim subjiciuntur pag. 135-159. Vertit Jacobus de la Baune.

5. Προβλήματα τινὰ πρὸς εἰκονομάχους. *Problemata quædam adversus Iconomachos*, p. 160-164. Vertit idem Baunius.

6. Κατὰ εἰκονομάχων κεφάλαια ἑπτὰ. *Capita septem contra Iconomachos*, pag. 165-173. Eodem Bauni-interprete.

7. Ἐπιστολὴ πρὸς Πλάτωνα περὶ τῆς προσκονήσεως τῶν σεπτῶν εἰκόνων. *Epistola ad Platonem archimandritam de cultu sacrarum imaginum*, p. 173-176. Interprete eodem Baunio.

8 *Epistolarum libri duo*, quorum prior 57, posterior 219 (1) complectitur. p. 177-294-596. Ex his sæpeim quasdam exhibuerat Baronius a Sirmondo Latine versas, libri prioris quidem 38 et 53 ad a. 787, n. 58, 59; — 4 et 5. ad a. 795; — 1, 2, 3, ad a. 796; — 7, ad 801; — 16, 26, 30, ad 806; — 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 31, ad a. 808; — 32, usque ad 36, nec non 38, 39, 43, 48, 51, 53, ad a. 809; — et 56 ad a. 811. Libri posterioris vero 127 ad a. 787, n. 63; — 1, 2, 8, 18, ad a. 814; — 9, 10, ad a. 815; — 4, 11, 21, 22, 23, 25, 26, 31, 22, 34, 40, 41, 45, 50, 55, 59, 70, 87, 181, ad a. 816; 12, 14, 15, 16, 17, ad a. 817; — 13, 30, 35, 37, 44, 55, 58, 61, 66, 63, 94, 100, ad a. 818; 38, 62, 63, ad a. 819; — 71, ad a. 820; — 73, 74, 79, 80, 86, 90, 92, 106, 121, ad a. 821; — 127, 129, 199, 204, ad a. 825; — 116, 138, 167, ad a. 825. Quas non ex Sirmondi versione apud Baronium reperit, illarum interpretationem ipsemet adjunxit editor Jacobus de la Baune. Libri secundi epistolam 215 responsiones ad 17 interrogata complexam ad Methodium monachum, sub Nicephori CPol. nomine vulgavit Græce et Latine Cotelierius tom. II Monument. Ecclesiæ Græcæ pag. 453. Sed Theodoro etiam tribuitur in codice bibl. Coislinianæ, de quo Montfauconus p. 325. Fabr. Noster Fabric. in vol. XIII, ubi Montfauc. bibl. Coislin. recensuit, ea, quæ sequuntur, et quæ huc retraham, p. 843, adnotavit: « Epistolæ sancti Theodori Studitæ magno numero habentur in duobus codd. (Coislin.), nempe 94 et 269, ambobus optimæ notæ Jure autem hunc Catalogum inter Anecdota repono, licet nonnisi titulos et initia afferat; quia in primo codice sunt epistolæ quingentæ quadraginta octo, quarum vix dimidiam partem edidit Jac. Sirmondus, ex iisque, quas publicavit, multæ lacere ex utroque codice sarciri possunt. In codice autem 269 antiquissimo noni sæculi non paucae reperiuntur, quæ nec in edito Sirmondi, nec in priore Coisliniano codice exstant. Prioris codicis num. 94 catalogus exstat pag. 144; alterius vero num. 269, p. 312.» Add. nostrum quoque Fabr. infra in vol. XI, pag. 517 ed. vet. de concilio CPolitano, a. 806, in quod invehitur Theod. Studita epistolis ad Nicephorum CPolit. et Leonem III apud Baron. ad an. 806, n. 13 seq. et tom. V Opp. Sirmondi, ubi Theodori Studitæ epistolæ Gr. et Lat. a Jac. de la Baune S. J. editæ leguntur, pag. 281 et 300, atque de concil. CPolit. a. 814, pag. 519 de Theod. Studitæ epistola ad synodum iconomachicam CPolit. Lat. ex Baronio ad an. 814, Gr. et Lat. in Sirmondi Opp. tom. V, p. 370, libr. II Epistolarum Theodori, epist. 2. — Theodori autem epistolæ inter ejus Opp. principatum quasi tenent. Namque non solum ad ejus vitam animique notationem penitus cognoscendam, sed etiam ad controversiarum in Ecclesia Græca, præsertim de cultu imaginum sanctorum eo tempore acriter agitatarum historiam illustrandam cum primis faciunt. — Mss. exstant Paris in cod. bibl. publ. 894, Epistolæ, scil. n. 6. dogmaticæ tertii exsilii, quinquaginta sex; n. 7, primi et secundi exsilii, quinquaginta sex; n. 8, tertii exsilii, centum octoginta quatuor: — In codd. 896, 1, Epistolæ cum indice illorum omnium, ad quos singulæ epistolæ datæ sunt. — in codd. 364 et 1321, 5, atque apud Montfauc. in Bibl. biblioth. mss. II, p. 1320 B, inter codd. Mazarin. epistola ad Naucratiæ: ad eundem de Digamis in cod. Vindobon. 18, 16 (in Sirmondi Opp. tom. V, p. 352). V. Lambee. VI, part. I, p. 134, ibique Kollar. — Mosquæ, in cod. synod. 32, epistola ad Stephanum lectorem. V. Matthæi Notit. codd. Gr. Mosq. p. 47, n. 93, ed. in 8; aut pag. 54, n. 47 ed. in fol. Add. ad n. 3 HARL.

9. Ἰαμβοὶ εἰς διαφόρους ὑποθέσεις. Carmina brevia et epigrammata iambica varii argumenti 123, Sirmondo magnam partem interprete. Horum prima 29 videntur in Vita Theodori Studitæ pag. 25, ἑπτὰ περὶ πρῶτης ἐξορίας ἐγγράφοι διὰ στίχων ἰαμβῶν. Ultimo loco alterius, nescio cujus, auctoris in Theo-

7. Multa in his epistolis emendari et lacunas suppleri posse e codice ms. bibl. Seguerianæ sive Coislinianæ 272, insuper ineditas exhibente, notat Montfauconus, p. 144. Quanquam vero titulus illius codicis tantum promittit epistolas a Theodoro

scriptas tempore priori et secundi exsilii, τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ἐξορίας: tamen in eo reperiuntur etiam, quæ in alio codice inscribuntur ἐξορίας τρίτης, tertii exsilii, apud eundem Montfaucon. p. 314 seqq.

dorum epigramma Græcum subjicitur versibus hexametris (n) in quo inter alia laudatur, quod Studitas monachos docuit sacros hymnos concinere, ὑμνοπόλων θεότευκτον ἀγύνορα ὤρσεν ἀοιδόν. Ex carmine 115 constat, Theodoro, antequam monachus fieri eligeret, uxorem fuisse Annam, quæ cum marito deinde in voluntarium cœlibatum consensit, et liberos ex illo susceptos monasticæ vitæ mancipavit. FABR. Ms. in cod. Paris. 896, n. 2, et in cod. Taurin. ad n. 3, laudato, atque Venet. in cod. Marciano 141, in quo etiam sunt iambi 6, in Theodorum. V. Catal. codd. Gr. Taurin. pag. 80 HARL.

Scripta edita Theodori Studitæ, quæ cum operibus Sirmondi non prodierunt.

10. Δογματικὴ περὶ τιμῆς καὶ προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων. *Oratio dogmatica de honore atque adoratione sanctarum imaginum.* Græce cum Jo. Damasceni Orationibus de imaginibus Rom. 1553, 8, et Latine Godfrido Tilmanno interprete, Antwerp. 1556, 12. Atque utraque lingua inter Damasceni opera Basil. 1575, fol. p. 674. Et Latine iterum in Bibliotheca Patrum Paris. 1589 et 1644, 1654, tomo III, altero interprete, ibique notatur, illius orationis locum citari a Gennadio, qui ante Georgius Scholarius, in Expositione quinque capitum synodi Florentinæ contra Græcos cap. 5, sect. 12 FABR. Jo. Damasceni sermomes tres pro imaginibus. Theodorus Studita De honore et adoratione illis attribuenda. Vita Jo. Damasceni, per Joan. patriarcham Hierosolymitanum, Græce, Romæ 1553, 8.

11. Ἐπιτάφιος εἰς Πλάτωνα τὸν ἐκ τοῦ πνευματικῶν πατέρα. *Oratio funebris in S. Platonem, patrem suum spiritualem.* Hanc a Guil. Sirleto, postea cardinale, redditam Latine vulgarunt Aloysius Lipomannus, tom. VII de Vitis sanctorum Patrum p. 275, et ex Lipomanno Laur. Surius ad 16 Decembr. nec non alter Laurentius, de la Barre in *Historia Christiana Patrum*, p. 118, Paris, 1583 fol. [Denique Græce ex Bibl. regis Christianissimi et Vaticana dedere Henschenius et Papebrochius ad calcem *Act. SS.* tom 4 April. pag. xlvi, et Latine ex nova interpretatione pag. 366. Cum Lausiac. Palladii et Theodoretii Religiosa Historia a Gentiano Herveto Lat. versa prodiit Paris. 1570, 4, p. 455-497. FABR. Paris, in cod. 1197, n. 4, bibl. publ. HARL.

12. Λόγος εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ ἐν τῇ μεσσηστήμῳ. *Oratio in adorationem pretiosæ et vivificæ crucis in media quadragesima.* Prodiit Græce cum Jacobi Gretseri versione, in hujus opere *De cruce* tom. II, p. 287; Ingolstad. 1600, 4 (edit. in fol. p. 1405). Incipit: Ἀγαλλιάστωσ καὶ εὐφροσύνης ἡμέρα. Latine tom. XIV *Bibl. Patrum* edit. Lugd. p. 900. FABR. V. supra in h. vol. pag. 246, infra; in vol. XIII, p. 806 ed. vet. — Mosquæ in cod. synod. 5 et 351, n. 39, texte Matthæi in Notit. codd. Gr. Mosq. p. 19, n. 8, et p. 228, ed. in 8. — Paris, in cod. 755, 23, bibl. publ. — 767, 21; et 773, 32. Venetiis in cod. Naniano. 71 V. Cat. codd. Gr. Nan. pag. 137, n. 7. — In Catal. mss. Angliæ, etc. tom. I, pag. 38, n. 274; in cod. Gr. Nan. 28, Thomæ Roe. Ibid. p. 56, n. 726, duo sermones Theod. Stud. et encom. Jo. Baptistæ. In cod. 84, Guil. Laudi, et pag. 269, n. 8, sermones, inter Ger. Langbæni Adversaria. — Sec. Montfauc. *Bibl. Bibliothecar. mss.* I, pag. 134, A Theod. Studitæ Sermones, in bibl. Vaticana. HARL.

13. Κανὼν εἰς τὴν σταυροπροσκύνησιν. *Canon sive Hymnus in adorationem crucis*, sub Theodori Studitæ nomine editus Græce et Latine ab eodem Gretsero, tom. III, p. 321.

14. Κανὼν ψαλλόμενος εἰς τὴν ἀναστήλησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων, ποιήμα τοῦ ἁγίου πατρὸς Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. *Canon sive Hymnus*, odis octo constans, qui cantitur in erectione sanctorum imaginum opus S. P. Theodori Studitæ. Exstat Græce et Latine, Federico Metio interprete, apud Baronium ad a. 842; et Latine in *Bibliotheca Patrum*, edit. Lugd. tom. XIV, p. 898. Sed monet doctissimus cardinalis, Theodori nostri non esse hymnum hunc, utpote quem non ante restitutas imagines sacras ac redditam Ecclesiæ pacem, proindeque pluribus post Theodori mortem annis scriptum fuisse appareat. Itaque Combesius putat, junioris esse Theodori, qui post Nauocratium Studio præfuit. FABR. Conf. vol. X, p. 138, ed. vet. HARL.

15. Ἡ μικρὰ λεγομένη Κατήχησις. *Catechesis quæ dicitur parva*, 134 sermonibus brevibus et extemporalibus distincta. Memoratur in Theodori Studitæ Vita p. 21. et Græce ms. exstat in variis bibliothecis, Cæsarea, Lambec. 8, p. 295 (o); Bodleiana Oxoniensi, Claromontana, Paris. Segueriana sive. Cofli

NOTÆ.

(n) Etiam in cod. Paris. 894, 11. HARL.

(o) Sive pag. 625 seqq. ed. Kollar. de cod. Cæsar. 25, n. 2. — Monac. in cod. Bavar. 217, in quo numerantur 135 catecheses, ad quarum calcem sex iambi leguntur, quos cel. Hardt. in Aretini Beyträgen, etc. 1805, part. iv, p. 365, ex hoc codice exseripsit. — In cod. Barocc. 139, in quo sunt 128 sermones catechetici, quorum primus incipit: Ὅτι χορὴ ἡμᾶς, et ultimus ἐκλεστικὸς ἄμα καὶ. lb. in cod. 197, sub fin. Proœmium in orat. catecheticeam Jo. Chrysostomi de Paschate. Princip. Τί τοῦτο πᾶτερς. — In bibl. Bodlei. Catt. mss. An-

gliæ, etc. 1, n. 280, in cod. Cromwel. 103 Theod. Studitæ Catecheses parvæ, n. 748; s. in cod. 106 Laudi sermones 134, quorum decem priores desiderantur. Ibid. n. 153, s. in cod. Laudi 111 sermones catechetici, et inter eos homilia in sancti Platonis memoriam. — Venetiis in cod. Marciano 141, Catechesis parva; adjiciuntur iambi sex in Theodorum. V. Cat. codd. Gr. Marc. pag. 80. — Ibid. in codd. Naniis 62 et 68. catech. 134. Sed in hoc desunt quatuor priores, et initium quintæ. Duo hos codd. diligenter recensuit, et singulas catecheses 135, secundum ordinem in binis codd.

ziana et Lipsiensi Paulina. Fuit etiam apud Raphaelem Trichetum du Fresne. Latine prodiit ex Joanni, Livineii, canonici Antverpiensis, versione, Antwerp. 1602, 8, et in bibliothecis Patrum edit. Coloniae IX, et Paris. 1644, 1654, tomo II, atque Lugd. tom. XIV, p. 830. Hujus κατήχσεως lectio monachis commendatur in Triodio et Menæis Græcorum et in typico Irenes Augustæ in Analectis Græcis monachor. Benedictin. pag. 210. Catechesis ad omnes fratres citatur ab Allatio de consensu, etc. p. 453, ἡ λίσσα τῶν δογμάτων in cod. Cæsar. sermo 15, sub Jo. Damasceni nomine de adorandis imaginibus, Gr. Lat. in ed. Damasceni Basil. 1579, pag. 501. — Eas catecheticas orat. publice ab ecclesiarcha, stantibus et auscultantibus fratribus, prælectas fuisse, notavit Allatius, *De Dominicis Græcorum*, § IX.

16. Ἐγκώμιον περὶ τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου, *Encomium S. Bartholomæi apostoli*, quod Græce exstat ms. in codice Colbertino 340, Latine ex veteri Anastasii versione edidit Lucas Ducherius tomo tertio *Spicilegii*, pag. 13, Paris. 1659, 4; tom. II, ed. nov. fol. p. 124; et Franciscus Combesius in *Bibliotheca concionatoria*, tom. VIII, p. 755, Paris. 1662, fol. FABR. V. supra in h. vol. pag. 204. — Paris. in cod. 1470, n. 44 bibl. publ. — Taurini in cod. 135, fol. 129. V. Cat. codd. Gr. Taur. p. 232. HARL.

18. Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην τὸν θεολόγον. *Encomium sancti apostoli et evangelistæ Joannis theologi*. Latine a se versum vulgavit idem Cembesius in jam laudata Bibliotheca. FABR. Vide supra in h. vol. p. 258. — Romæ in *Bibl. Patrum S. Basilii*, teste Montfauc. *Bibl. bibliothecar. mss.*, I, p. 197 B. — In nativitate Jo. Baptistæ, in cod. Sfortiano. V. Montfauc. l. c. p. 700 E, et in *Diario ital.* p. 220 et pag. 435. Theod. Stud. διδασκαλία, Venet. in *Bibl. Justiniani*. — Paris. in cod. 1197, in S. Joann. evangelistam; et in duobus codd. in natalem Joann. Baptistæ. — In cod. Barocc. 174, in natal. Jo. Bapt.; ib. in cod. 238, Ecomium Jo. Baptistæ; idem in cod. Laudi 84, sine Cat. mss. Angliæ, etc., I, n. 726. — In natalem Jo. Bapt. Taurini in cod. 70. V. Cat. codd. Gr. Taur. p. 166, add. n. 24. HARL.

19. *Sermo brevis in Dominicam quartam Quadragesimæ sive Jejunii*, Latine ex Joannis Livineii versione prodiit sæpius cum Theodori Studitæ catechesi, de qua jam dixi. Incipit: *Fratres Patresque. S. Spiritus nos benignitas*. Livineius in codice ms. hunc sermonem reperit notatum numero octavum et sexagesimum. FABR. Venetiis in cod. Naniano 154, περὶ νηστείας καὶ ἀπαθείας. Inc. Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ὁ τῆς τεσσαρακοστῆς καιὸς. Sequuntur undecim aliæ breves homiliæ Theod. Studitæ. V. Cat. codd. Gr. Nan. pag. 349, n. 31. HARL.

20. *Capitula quatuor de vita ascetica*, quæ Græce et Latine vulgata sunt a Petro Possino S. J. in *Tarsuro ascetico*, Paris. 1684, 4. Capita quinque mss. in bibl. Cæsarea memorat Lambecius IV, p. 146, FABR. Sive pag. 331, n. 19. ed. Koll. *Ibid.* in vol III. pag. 479, seq. cod. 89, n. 6, est Theod. Stud. Admonitio ad æmulandum SS. Patrum vitas; et n. 7, Admonitio ad pœnitentiam. HARL.

21. Ἐγκώμιον εἰς τὴν τρίτην εἴρεσιν τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ ἁγίου προδρόμου. *Encomium in tertiam inventionem venerandi capitii (g) sancti Præcursoris Joannis Baptistæ*. Cum versione Francisci Combesii edidit Carolus du Fresne, sive Cangius, in libro cui titulus: *Traité historique du chef de saint Baptiste*, Paris, 1666. 4. FABR. V. supra, in hoc vol. pag. 260, not. p. — Vindobon. in cod. Cæsar. 35, multo pleniore quam editum est a du Fresne et in *Actis SS. Jun. ad d. 24*, tom. IV, p. 736; adnotante Kollaro in *Supplem. Lambec. Commentar.* tom. I, p. 253 seq. — In cod. Coisl. 307. V. Montfauc. *Cat. codd. Coisl.* pag. 424, d. 24 Febr. — Paris, in quinque codd. bibl. publ. secund. Cat. mss etc., vol. II. HARL.

22. Τροπάρια, κανόνες, etc. *Troparia canones sive hymni*, etc. Complura generis hujus, Studitæ incripta nomine, in Octoëcho, Menæis et aliis Græcorum libris Græce edita sunt. Itaque nostrum intellige, Theodorum monachum, cujus Canon catanyoticus sive hymnus de nocte decantandus ad Christum

NOTÆ.

servatum, una cum initiis singularum late enunnavit, discrimen nonnullarum significavit aliasque adiecit observations, Mingarell. in *Catal. codd. Gr. Nan.* p. 88-100, atque p. 126-131. Ex prioris codicis catechesi 29, publicavit, p. 91, locum de Thaddæo martyre. *Ibid.* in cod. 81. catecheses 130, quarum initia, omissis tamen titulis, reposuit Mingarell. *ibid.* p. 162 seqq. Primum adnotavit, illas a Livineio editas esse; at alio ordine dispositas et Latine, sed alicubi ita obscure, ut vix intelligatur, conversas. Tum pag. 164, seqq. tres catecheses, n. 37, quæ est apud Livineium 41, εἰς τοὺς βίους τῶν κτήρων; tum 110, apud Livineium 114, Περὶ τῆς μοναχικῆς πολιτείας καὶ ἀντιπαράθεως, etc.; atque 121, ap. Livineium 135. Περὶ ὑπακοῆς, etc.; speciminis loco Græce publicavit. — *Ibid.* in cod. 82, eadem Catecheses, de quibus vide Mingarellum, l. c. pag. 169. — *Ibid.* in cod. 228, n. 9, titul. Ἰὸν ἡ ἁγία Πατὴρ ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, διδασκαλία χρονικὴ τῆς ἐμῆς τῶν Στουδίτου· πολλὰ γὰρ κατήχσεις εἰσὶ τοῦ Στουδίτου· ἀλλ' αὕτη λέγε-

ται χρονικὴ κατήχσις· init. ἀδελφοὶ καὶ πατέρες ὧν ἐπιχειρῶ πᾶσαν ὑμῖν. V. Cat. cit. pag. 420. — Florentiæ in cod. Laurent, V, n. 1, plut. 55, Catechesis parva, capitibus 124, comprehensa. V. Bandin. *Cat. codd. Gr. Laur.* tom. II, p. 239. — Eadem 134 sermonibus constans, Paris. in cod. 893, n. 1, bibl. publi. et n. 4. Theodori carmina brevia atque epigrammata varii argumenti. — 131 Catecheses, *ibid.* in cod. 1018, n. 2; ad calcem vero occurrunt versus ambici nonnulli in auctoris laudem. De codd. Neapolit. V. supra, in vol. V, p. 791, n. 243; et p. 798, n. 5. Add. paulo infra, ad n. 23. HARL.

(p) Livineii versionem reprehendit Gretserus, *Rerum variar.* lib. I, cap. 2, p. 10.

(q) De inventione capitii S. Joannis Baptistæ confer Cangii *Constantinopolin Christianam*, lib. IV, p. 101. Eliæ de Pin *Bibl. scriptor Eccles.* tom. XVIII, pag. 142 edit. Amst., et Memorias Trevultianæ a. 1708, p. 418 seq.

Servatorem memoratur ms. apud Lambecium V, p. 268, (r). Ποιητὰς τῶν κανόνων Theodorum Studitam et Iosephum (episcopum Thessalonicensem), ejus fratrem, laudat Codinus Origg. CPol. c. 104, p. 50. Nicephorus Callistus in Synaxario: Πρῶτος δὲ πάντων, etc. *Primus autem omnium illud, tres odas, inquam, in typum, ut arbitror, sanctæ et vivificæ Trinitatis exogitavit magnus poeta Cosmas in magna sanctæque passionis Domini et Dei Servatoris nostri Jesu Christi hebdomade, — ex quo et reliqui Patres et inter eos præcipue Theodorus et Iosephus Studitæ eum æmulati, in aliis sanctæ magnæ Quadragesimæ hebdomatibus componentes, proprio Studiorum monasterio tradiderunt, odas istas magis ac magis producentes ac concinnantes.* Clari etiam apud Græcos hyinnorum et cantionum auctores Theodorus Ducas Lascaris imperator, cujus κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον describitur in Paraclitico, p. 181. Theodorus item Cætonita, Theodorus Santaberenus, etc., ne dicam de Theodoro Prodomo, qui hymnos Cosmæ et Damasceni commentario illustravit. Sed de Theodori Studitæ scriptis dicere pergamus, cui nonnulli viri docti tribuunt etiam vitam Theophanis confessoris (s), quam Latine ediderunt Lipomanus, Surius, Henschenius ad 12 Martii, et Combefsius e Barberino codice descriptam Græce cum Latina versione præmisit Chronico Theophanis edito Paris. 1655, fol. Tribuitur illi etiam in codicibus quibusdam (t) *Oratio in natalem S. Deiparæ*, quæ incipit: Λαμπρῶς πνευματοῦ ἡ κτίσις σήμερον. Sed plurimum codicum auctoritate asserit Joanni Damasceno, inter cujus opera prodiit Græce et Latine cum versione Allati tom. II edit. novæ, p. 849 (u).

Scripta Theodori Studitæ inedita, quæ a Jacobo Baunio in Elencho operum ejus commemorantur (v).

23. Ἡ μεγάλη καλουμένη κατηχητικὴ, etc. *Magna catechesis (x), tribus membris seu partibus comprehensa:* quarum una κατήχησις, continens sermones 44; altera μνηολόγιον, sermonibus 33; tertia διδασκαλία, sermonibus 137 absolvitur: *Liber complectens (præter 134 catecheseos [parvæ sermones, de quibus supra n. 15], catecheses collectas ex omnibus catechesibus sancti Patris nostri confessoris Theodori Studitæ, quæ et recitari debent diebus Dominicis, quarta et sexta feria, et in majoribus festis totius anni, sicut compositæ sunt.* Meminit auctor Vitæ pag. 21. Exstat hæc in regio Græco codice Paris. 2340. In cod. autem Paris. et in Paulino Lips., post illas Catecheses ita legitur: Θεοῦ τὸ δῶρον, ἡ γραφὴ δὲ Ἀρσενίου, ἐτελειώθη μὲν Ἰουλίῳ δωδεκάτῃ, Ἰνδικτ. ἰδ' ἔτους ςχμδ' βασιλεύοντος Ἰωάννου τοῦ Πορφυρογεννήτου. *Donum Dei istud: scripsit Arsenii manus, absolutum mense Junio, die duodecima, indicatione XIV anni VI. M. DCXXXIV, regnante Joanne Porphyrogenneta: qui annus incidit, ex supputatione Græcorum, in annum Christi 1136, quo Calo. Joannes Alexii Comneni f. Isaaci N. decimum nonum imperii annum agebat.* FABR. Catecheseon 29 titulos V. in Barvætii Catal. mss. Scorial. [quem recudendum curavit Phil. Labbeus, atque velut Supplementum III, adjecit Novæ bibliothecæ mss. librorum, p. 175 sqq. Græcorum, Latinorum et Gallicorum, seu Specimini antiquarum lectionum Græcorum, Latinarum et Gallicarum, Paris. 1653, 4; ubi p. 188, de magnis catechesibus Theodori Studitæ], et apud Oudinum, tom. II *De scriptor. eccles.* p. 36. FABR. Hujus Theodori Stud. Sermones catecheticos in festos totius anni dies mss. recensuerat Fabricius infra in vol. XII, p. 275, sqq. Atque, quoniam animadverti, plures doctos ad illum Fabricii indicem provocare, haud incommodum nec ingratum fore arbitrabor, si illum integrum hic suo loco, quasi postliminii jure, restituerem. Antea tamen juvat, codicibus et a Fabricio h. l. et a me supra, n. 15, memoratis, aliorum, in quibus præcipue magna catechesis continetur, adhuc notitiam subjungere. — Exstant igitur Paris. in cod. 5391, bibl. publ. catecheses selectæ 170, recitandæ in diebus Dominicis, in quarta et sexta feria, tamen et in magnis festis totius anni, Catechesi, ut ait

NOTÆ.

(r) Sive p. 563. Koll. de cod. 299, n. 6, ubi quidem Lambec. canonem illum ascripsit Theodorito. — Hymni anastasimi sive ἀνάστασις LXX, cum Expositione anonymi, aut Nicephori forte Callisti in cod. 4, Thom. Roe, s. n. 249, Cat. mss. Angliæ, etc. I. — Triodidum, opus Josephi et Theodori Studitarum, fratrum, Romæ in Bibl. Vaticana. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* I, p. 9 C. — Canones, Paris, in cod. 1318, 6, Bibl. publ. — Mosquæ in cod. synod. II. Troparium. V. Matthæi Notit. mss. Mosq. p. 12, ed. in 8. HARL.

(s) V. supra, vol. VII, pag. cum nota z. HARL.

(t) Ita in Paris. 1481, n. bibl. publ. in Appendic. ad Cat. mss. Paris. vol. II, pag. 618. HARL.

(u) Vide hujuscæ *Patrologiæ* t. XCVI, col. 680.

(v) Pleraque Theodori Studitæ inedita latent in præstantissimo codice bibliothecæ Paulinæ Lipsiensis, cujus notitiam in publicato programme dare cœpit Jo. Imman. Mullerus, Rosvino — Misionicus, Lips. 1719. De cod. Lipsiensi, qui præter ea alios octoginta, nondam editos, sermones continet,

conf. Felleri Præfat. ad catal. mss. bibl. Paulinæ et in catalogo ipso, p. 120; Jac. Tollium Epp. itinerar. pag. 78. Ex illo cod. unum sermonem in Dominicam cæci περὶ ἀπροσπαθείας καὶ ἐγκρατείας edidit Gr. Jo. Imman. Multer, *Diss. de Studio CPolitano*, pag. 33-36. Incipit: Ἀδελφοί μου καὶ πατέρες. FABR. Add. Schrockh, l. c. p. 110 seq. et Oudin. l. c. p. 34 seq. HARL.

(x) Fuit etiam in bibl. Scorialensi, in Mediceam autem venit ex Gerasini Blachi apparatu librario, de quo Combefsius in *Bibl. concionatoria: Rev. abbas Gerasinus Blachus duplo fere plures (quam ediderat Liveneius) sermones Theodori catecheticos exstare ad me scribebat, in quibus majores illos fuisse nullus dubito. At spretum nostris tantum ἑρμῆον, hoc solum arente munificentia Gallica, sic alias effusa: Magno interim Duce totam viri Græcorum suppellectilem sibi addicente.* In bibl. Coisliniana sive Segueriana Sermones catechetici, qui Theodoro Studitæ tribuntur, exstant ad 170. Vide Montfauconi Catalogum illius bibl. p. 376, 386 seq.

confector Cat. codd. Paris. regg. vol. II, p. 172. cuique præfixum est argumentum, iambo monosticho comprehensum. Is cod. a. Chr. 1136 exaratus est manu Arsenii monachi, ut ipse versibus iambicis trimetris, a Cangio Constant. Christ. lib. IV, pag. 152, editis, testatum reliquit. — Ibid. in codd. 1104, et 392, præfixa Theodoro Vita. — In codd. Naniensis (præter catecheticos sermones ex catalogo supra ad n. 15, jam citatos), 61 qui continet primo viginti duas catecheses Theod., tum alias ducentas triginta sancti abbatis continebat, quarum aliquæ nunc desunt (singulas curate recenset Mingarell. in Catal. codd. Gr. Nan. pag. 68-87); et 85 in quo 28 catecheses in Græcum vernaculum sermonem conversæ sunt. — In cod. Taurin. 327, et auctor Catal. codd. Gr. Taur. p. 405-410, singularum et titulos et initia reposuit, atque observavit multas in hoc indice occurrere, quarum nullam fecit Fabricius mentionem, et quas procul dubio ineditas esse putat auctar: idemque indicavit, quænam in edit. Latina jam lucem publicam aspexerunt. — Mosquæ in cod. synod: 361, catecheses 126. — In cod. 362, in quo quædam exciderunt; aliæ autem, quæ in superiore desiderantur, accesserunt; et in cod. 363, in quo sunt 74 priores, quæ in cod. 361 leguntur; inest quoque catechesis 28, qua cod. 361 caret, et post catechesin 60 inserta est alia, quæ incipit: 'Ἀδελφοὶ καὶ πατέρας, ἤδη πρὸς αὐτὴν ἔσμεν. V. Matthæi Notit. p. 239, seq. ed. in 9. — Matriti in cod. regio 4, de quo Iriarte in catal. codd. Gr. Matrit. p. 5-19, fuse diligenterque exposuit. Continentur vero imprimis Theod. Studitæ catecheses 163, in libros II distributæ, quarum titulos et initia cum earum titulis et initiis contulit, quas in bibl. Coislinian. codd. 271 et 272 refert Montfaucon., titulos vero tantum cum titulis sermonum, quorum indicem exhibet amplissimum Fabricius. Præterea adnotat, quæ singulæ, quæ multæ sunt, desiderentur in codd. Coislin., et pag. 8 animadvertit, omnes primi libri catecheses abesse ab indice Fabriciano, nec ullam earum, neque Græcæ, neque Latine, typis ad hunc diem prodiisse; p. autem 18, ait, libri secundi sermones 134, dici catechesin parvam. — Ad has catecheses pertinent, ni fallor, orat. quæ sunt in codd. Paris. bibl. publ. in cod. 755, n. 21, Oratio habita in vigilia sanctorum luminum: Τῶν φώτων τὰ προκύβητα; n. 20. Or. habita in vigilia natalis Christi (y): Τῷ μαρτυρῶντος φωστῆρος: Orat. in adorationem Soteris nostri, habita feria quarta quadragesimæ: Ἀγαλλιάσεως καὶ σωφροσύνης ἡμέρας; in cod. 815, n. 7. Catechesis de imitandis Christi passionibus: et n. 8, De Christianis in Bulgaria interfectis; — in cod. 887, n. 2, de Trinitate; — in cod. 1181, in Appendice, in natalem B. Virginis Mariæ. — In cod. 1491, n. 12, est ejus oratio funebris in matrem suam. — Subjiciam igitur ea quæ Fabric. quondam in vol. XII dederat. HARL.

Nactus sum, sit Fabricius, codicem, qui olim fuit Rudolphi Capelli nostri τοῦ μακαρίου, in quo Catecheses Theodori, laudati Capelli manu descriptæ, et Græcæ hactenus ineditæ, occurrant una et quinquaginta. Præmittitur autem Index sermonum 217, quibus magna, quæ vocatur, catechesis absolvebatur, qualis manu exarata etiam exstat in bibliotheca regis Christianissimi, nec non in codice bibliothecæ Paulinæ Lipsiensis. Illos titulos hoc loco describere juvat, simulque apponere numeros sermonum qui ex illis jam editi exstant, sed Latine tantum ex Jo. Livineii versione (x) duobus codicibus Romanis usi.

Index Sermonum catecheticorum Theodori Studitæ, in totius anni festa. Numeri majores Latinis Livineii respondent, minores Arabici unctis inclusi ms. Græco codici.

NOTÆ

I [1]. Περὶ τοῦ ἐναγωνιώως διανύειν τὸν ὄλον ἡμῶν βίον. α'. Τῇ β' τῆς διακαινησιμίου.

II [2]. Ὅτι χρὴ ἀποθνήσκειν ἡμᾶς τὸν προαιρετικὸν θάνατον, καὶ περὶ εὐταξίας, β'. Τῇ Κυριακῇ τοῦ Θωμᾶ.

III [3]. Ὅτι δεῖ περιπατεῖν ἡμᾶς ἀξίως τοῦ μοναχικοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ τοῦ διωγμοῦ οὐ δεδιώγμεθα, διὰ Κύριον, γ'. Τῇ Κυριακῇ τῶν μυροφόρων.

IV [4]. Περὶ τοῦ προσέχειν ἑαυτοῖς τοὺς ὀλεθρίους τύπους καὶ τρόπους τῆς ἁμαρτίας, δ'. Τῇ Κυριακῇ τοῦ παραλύτου.

NOTÆ

(y) Est quoque in cod. Tauriniensi 70, cum titulo: *Sermo in SS. Patres*, et confector Cat. codd. Gr. Taurin. p. 174, frustra hunc sermonem quæri in Biblioth. Oudinii et Fabricii, observat. HARL.

(z) Versionem Livineii reprehendit Jac. Gretseri *Verborum varietatum* lib. I, cap. 2.

(x) Hujus S. Domitiani mentio in illa catechesi his verbis: Τοιοῦτος ὁ μακάριος Δομητιανὸς ὃν ὀμνήμασεν εἰς ὀβτος μνημόσυνον μετὰ ἀγίων ἡλικῶν

1. De vita omni nostra sollicitè exigenda. *Dei secunda hebdomadis renovationis, sive quæ dlem Paschæ subsequitur.*

2. In memoriam B. Domitiani (a): oportere nos assidua morte voluntaria defungi, deque modestia. (b) *In Dominica S. Thomæ, sive, prima post Pascha.*

3. Vitam obeundam nobis esse dignam monastica professione et persecutione, quam pro Domino sustinimus. *Dominica unguentiferarum, sive secunda post Pascha.*

4. Circumspectionem adhibendam, noxiaque fugienda peccati loca et modos. *Dominica paralytici, seu tertia post Pascha.*

πραγματεῖαν ἐπραγματεύσατο, ἡλικῶν πολιτεία. ἐξήνυσσε, πόνοις, ὀλίγοις καὶ ἀγῶσι κληρωσάμενος γέρας αἰώνιον, ἄνθρωπος εὐτελής κατὰ σάρκα, ἀλλ' ἐπειδὴ εἴλετο ἀρετὴν καὶ ἠγάπησε Θεὸν, ὕψωσεν αὐτὸν ὁ Θεὸς, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι τοὺς δοξάζοντας με ἐοξάσω, καὶ ἐξουθενῶν με ἀτιμασθήσεται. (I Sam. II, 30).

(b) Male in *Bibl. Patrum* Lugd. editum, *de modestia.*

5. Quod oportet nos fragrantē comparere studio virtutis. *Die quarta hebdomadæ ante mediam Pentecosten.*
6. De horrendo tribunali, deque præsentis vitæ nostræ diebus circumspecte transigendis, *Dominica Samaritidis, sive, quarta post Pascha.*
7. De moderatōne in affectibus et temperantia (c). *Dominica cæci, sive quinta post Pascha.*
8. De Ascensione Servatoris nostri Jesu Christi, vitæque inter nos ex Dei voluntate agenda. *Die quarta ante hebdomadem Ascensionis.*
9. Oportere sacrorum pura conscientia fieri participem. *Habita die festo Ascensionis.*
10. Oportere de variis nobis cavere cibis, et de temperantia. *Dominica SS. Patrum Nicænorum, sive post Ascensionem.*
11. De descensu S. Spiritus, et de humilis Euprepiāni (d) morte. *Dominica Pentecotes.*
12. Martyres esse non solos, qui sanguinem profundunt, sed etiam, qui vitam obeunt divinam. *Dominica omnium sanctorum, seu prima post Pentecosten.*
13. De renuntiatione, quæ sit mundo rebusque quæ in mundo sunt, atque doctrina de suscipiendis alacriter proprietatibus accuratæ vitæ monasticæ. *Die quarta ante Dominicam Carnisprivii, sive Sexagesimæ.*
14. De abstinentia ac confessione quæ a nobis requiritur. *In Parasceve Dominicæ Carnisprivii.*
15. De magno illo et illustri Domini nostri Jesu Christi die. *Dicta in Dominicam Carnisprivii.*
16. Quod confidenti et forti animo esse oporteat in præsentī persecutione. *Die quarta ante Dominicam Tyrophagiorum, qua casei et ovorum usus omittitur.*
17. De continentia et precatione. *In Parasceve ante Dominicam Tyrophagiorum, sive Quinquagesimæ.*
18. Quod oportet cogitatione recurrere et inspicere vitas Patrum nostrorum, similibusque moribus operam dare in vita. *Sabbato ante Tyrophagiorum Dominicam.*
19. De jejuniō et quemadmodum veri et morigeri
- V [5] "Ὅτι δεῖ εὐωδιάζειν ἐκυτοῦς διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν ἀναλήψεως, ε'. Τῆ δ' τῆς μεσοπεντηκοστῆς.
- VI [6]. Περὶ τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου, καὶ περὶ τοῦ ἀσφαλῶς διαμείβειν τὰς ἡμέρας τῆς παρούσης ζωῆς, Ϛ'. Τῆ Κυριακῆ τῆς Σαμαρείτιδος.
- VII [7]. Περὶ ἀπροσπαθείας καὶ ἐγκρατείας, Ϛ'. Τῆ Κυριακῆ τοῦ τυφλοῦ.
- VII [8]. Περὶ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ θεαρέτους ἀναστρέφεισθαι ἐν ἑαυτοῖς, η'. Τῆ δ' πρὸ τῆς Ἀναληψίμου.
- VIII [9]. "Ὅτι δεῖ μετὰ καθαρῶ συνειδότος μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων. Ῥηθεῖσα ἐν τῇ Ἀναληψίμῳ, θ'.
- [10] "Ὅτι χρὴ ἡμᾶς προσέχειν ἐν τοῖς διαφόροις βρώμασι, καὶ περὶ ἐγκρατείας, ι'. Τῆ Κυριακῆ τῶν ἁγίων Πατέρων.
- IX [11]. Περὶ τῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τοῦ θανάτου τοῦ ταπεινοῦ Εὐπρεπιανῶ, ια'. Τῆ Κυριακῆ τῆς Πεντηκοστῆς.
- X [12]. "Ὅτι οὐχ οἱ δι' αἵματος μόνον μάρτυρες, ἀλλὰ καὶ οἱ διὰ βίου ἐνθέου πολιτευσάμενοι, ιβ'. Τῆ Κυριακῆ τῶν ἁγίων Πάντων.
- [13]. Περὶ ἀποταγῆς κόσμου, καὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ. Καὶ διδασκαλία τοῦ μετὰ προθυμίας ἐπαναιρεῖσθαι τὰ ἰδιώματα τῆς ἀκριβοῦς ἡμῶν διαγωγῆς, Ῥηθεῖσα ἐν τῇ δ' ἡμέρᾳ πρὸ τῆς Ἀποκρῶσεως, ιγ'.
- XLIX [14]. Περὶ ἐγκρατείας, καὶ τῆς προκειμένης ἡμῶν ὁμολογίας, ιδ'. Τῆ Παρασκευῆ τῆς Ἀπόκρῶ.
- L [15]. Περὶ τῆς μεγάλης καὶ ἐπιφανοῦς ἡμέρας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ῥηθεῖσα τῇ ἡμέρᾳ τῆς Ἀποκρῶσεως, ιε'.
- LI [16]. Περὶ τοῦ εὐθάρστους καὶ ἀνδρείους εἶναι ἐν τῷ παρόντι διωγμῷ, ις'. Τῆ δ' τῆς Τυροφάγου.
- LII [17]. Περὶ ἐγκρατείας καὶ προσευχῆς, ιζ'. Τῆ Παρασκευῆ τῆς Τυροφάγου.
- [18]. "Ὅτι χρὴ ἀνδραμεῖν ταῖς ἐννοίαις, καὶ ἀναθεωρῆσαι τοὺς βίους τῶν Πατέρων ἡμῶν, καὶ ὁμοιοτρόπως αὐτοῖς πολιτεύεσθαι, ιη'. Τῷ Σαββάτῳ τῆς Τυροφάγου.
- LIII [19]. Περὶ νηστείας, καὶ ὅτι τοῦ ἀληθινοῦ

NOTÆ

(c) Hanc septimam catechesin primus Græce ex codice Lipsiensi edidit Jo. Immanuel Mullerus in Dissert. Lipsiæ 1722, 4, vulgata de Studio, cœnobio CPolitano, pag. 33-36.

(d) Livineius: *infelicis Cypriani*. De Euprepiāno hæc in catechesi Theodori: Οὐκ ἠκούσατε, τί πέπονθεν ὁ ἔλαεινός Εὐπρεπιανός; ἄσπι γὰρ ἡμῶν ἀνηγγέλη ὅτι τέθνηκε. Καὶ τέθνηκε, φεῦ τῆς ἐμῆς ταλαιπώριας οὐ πρόσκαιρον, ἀλλὰ τὸν αἰώνιον, θάνατον συμπλακείς, τῇ Εὐφ καὶ ταύτῃ τὸν βίον ἀπορρίψας. Ὡ τί πέπονθεν ὁ τάλας. Ἴστε ὅπως πρότερον ἠῦχε: ὁ λύχνος ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτοῦ, τῆς τε εὐπιστίας καὶ

εὐδρομίας. Οὐχὶ συναπεκλείσθη μοι πάλαι ὁμολογητικῶς; οὐκ εἰς οἰκονόμου προήχθη βαθμὸν ἐν τῷ σακκουδίῳ; οὐκ ἐπὶ τῇ παρούσῃ ὁμολογίᾳ ἀπεδύσατο πρὸς ἄγωνα δις μαστιχθεὶς καὶ ἐνεγκῶν ἀριστα; εἰτά τι ἔχων ὡς οἰκονόμος τὸ γλωσσόκομον τοῦ μοναστηρίου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ βυλλόμενα θελήθει τῷ χρυσίῳ καὶ περιπαρεῖς τῇ φιλαργυρίᾳ κατὰ τὸν Ἰούδαν, προὔδωκεν, ὁμοί, τὸν Χριστόν· τοῦτο μὲν ἀποδυσάμενος τὸ τῆς παρθενίας ἐπάγγελμα, τοῦτο δὲ Γιεζικῶς ὠνησάμενος ἀγροῦς καὶ ἀμπελώνας εἶο.

ὑποτακτικοῦ ἀληθῆς νηστείας ἐστὶν ἡ ἁποκτὴ τοῦ οὐκ αἰετοῦ θελήματος, ιθ'. Τῇ Κυριακῇ τῆς Γαρφαρίου.

LIV [20]. Ἐπὶ νηστείας καὶ ἀπαθείας, ῥηθεῖσα ἐν ἀρχῇ τῶν νηστειῶν, κ'. Τῇ δ' τῆς πρώτης ἑβδομάδος.

LV [21]. Περὶ τοῦ κατακοσμεῖν τὴν ἀφθαρτον ἡμῶν εἰκὶν διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν ἀναλήψεως, κα'. Τῇ Παρασκευῇ τῆς προτέρας ἑβδομάδος.

[22]. Λόγος παρηνετικὸς εἰς τὴν εἴσοδον τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς, καὶ περὶ τῆς δευτέρας παραοσίας, κβ'. Τῷ Σαββάτῳ τῆς προτέρας ἑβδομάδος.

LVI [23]. Περὶ τοῦ μὴ ὑπὲρ δόναμιν ἐκτείνεσθαι ἡμᾶς ἐν τοῖς κατὰ θεὸν σπουδάσμασι, καὶ τοῦ διατρέφειν τὴν ψυχὴν ἐν τοῖς πνευματικοῖς θεωρήμασιν, κγ'. Τῇ Κυριακῇ τῆς πρώτης ἑβδομάδος.

LVII [24]. Περὶ τοῦ φυλάττειν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν φθοροποιῶν παθῶν, κδ'. Τῇ δ' τῆς β' ἑβδομάδος.

LVIII [25]. Περὶ ὁμοιοῦς καὶ ἀγάπης, καὶ τοῦ ἵσοῦσαι γενναίως τὰ ἐπιπόνα τῆς ἀρετῆς, ὑπὲρ τοσούτων βασιλείαν οὐρανῶν, κε'. Τῇ Παρασκευῇ τῆς β' ἑβδομάδος.

LIX [26]. Περὶ τοῦ ἡπίως καὶ εὐμαρῶς διανύειν ἡμᾶς τὰς ἡμέρας τῶν νηστειῶν ἐπ' ἐλπίδι τῆς κατελευτήτου ζωῆς, κς'. Τῇ Κυριακῇ τῆς β' ἑβδομάδος.

LX [27]. Περὶ τῆς ἐνθένδε ἀθρόας μεταχωρήσεως, καὶ διδασκαλίας περὶ τοῦ ἀσφαλῶς τηρεῖν τὰς ἑαυτῶν εἰσθήσεις, καὶ τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν, κζ'. Τῇ δ' τῆς γ' ἑβδομάδος.

LXI [28]. Ὅτι οὐ δεῖ ὑποβάλλειν ἡμᾶς ἑαυτοὺς ἐν τοῖς κραιπνοῖς, καὶ περὶ νηστείας, κη'. Τῇ Παρασκευῇ τῆς τρίτης ἑβδομάδος.

LXII [29]. Ἱστορικὴ περὶ τῶν ἀναιρεθέντων ἐν Βουλγαρίᾳ Χριστιανῶν ἐν τῇ ἀγίᾳ τεσσαρακοστῇ, κθ'. Τῇ Κυριακῇ τῆς τρίτης ἑβδομάδος.

LXVI. [30]. Ὅτι τὸ Πάσχα τοῦτο τύπος ἐστὶ πρὸς τὸ μέλλον καὶ αἰώνιον Πάσχα, καὶ περὶ ὑπομονῆς καὶ ἀνδρείας, λ'. Τῇ δ' τῆς μέσης ἑβδομάδος.

LXVII. [31]. Ὅτι ἐν τῇ νεκρώσει τῶν παθῶν, καὶ τῇ ἀναστάσει τῶν ἀρετῶν τοῦτό ἐστι τὸ καθεκαστήν ἐορτάζειν καὶ πασχάζειν ἐν Κυρίῳ τῷ θεῷ, λα'. Τῇ Παρασκευῇ τῆς μέσης ἑβδομάδος.

CXXXV [32]. Περὶ τοῦ μεσόμοτος τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς, καὶ προθυμοποιήσεως πρὸς τὸ ἐξῆς τῆς ἀσκήσεως, λβ'. Τῇ Κυριακῇ τῆς τετάρτης ἑβδομάδος (ε).

LXIX [33]. Ὅτι οἱ ἐν θλίψεσι καὶ στενοχωρίαις τὸν βίον διαμείψαντες ἀλόπου τινοὺς καὶ ἀβήτους

A subditi verum jejunium sit propriæ voluntatis excisio sive abnegatio. *Die dominica Tyrophagiorum.*

20. De jejunio abstinenciaque cupiditatum. *Initio jejunii, die quarta primæ hebdomadis. Quadragesimæ.*

21. Incorruptibilem domum nostram, animum, virtutum studio exornandam. *Parasceve primæ hebdomadis jejunii.*

22. Sermo adhortatorius sub ingressum Quadragesimæ, et de secundo Christi adventu. *Sabbato primæ hebdomadis.*

23. Ne supra vires in divinis studiis animum intendamus, pascamus tamen illum spiritualibus doctrinis. *Dominica primæ hebdomadis jejunii.*

24. De animo a corruptelis affectuum servando. *Die quarta hebdomadis secundæ.*

25. De concordia et amore, ferendisque generose virtutis laboribus pro regno cœlesti assequendo. *Parasceve hebdomadis secundæ.*

26. De transigendo suaviter et læte jejunio, per spem æternæ vitæ. *Dominica secundæ hebdomadis jejunii.*

27. De repentino hinc abscessu, et doctrina de sensibus animoque accurate custodiendis a scædis libidinibus. *Die quarta tertiæ hebdomadis jejunii.*

28. Non esse committendum, ut nosmet ipsi nos tentationibus objiciamus; et de jejunio. *Parasceve hebdomadis tertiæ.*

29. Narratio de Christianis per Bulgariam in sancta Quadragesima ob esum carnis preemptis. *Dominica tertiæ hebdomadis.*

30. Pascha hoc simulacrum esse futuri et æterni paschatis: deque patientia ac fortitudine. *Quarta die mediæ hebdomadis jejunii.*

31. Vitiis mori ac virtutibus reviviscere, id demum esse ferias celebrare quotidie, Dominoque Deo pascha agitare. *Parasceve mediæ hebdomadis.*

32. De media sancta quadragesima, et ad exercitationem porro continuandam exstimulatio. *Dominica quartæ hebdomadis.*

33. (f) Qui in ærumnis ac miseris vitam transigere, eos incredibili alienaque a doloribus

NOTÆ.

(ε) V. Cat. codd. Gr. Naniæ. pag. 94, n. 58. H.

(f) In hac catechesi Theodoros D. Platonis facit mentionem his verbis: Ὁ μίγας Πρόδρομος, οὗ μνητὴς ἡξιώθη γενέσθαι ἐν τῷ ἐλεγμῷ τοῦ μοιχεύσαντος βασιλέως Πλάτων, ὁ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν, οὗ ἕτην μνήμην σήμερον ἐορτάζειν ἡξιώμεθα. *Mox inhibetur Alexandrum quemdam presbyterum (ψηφίζομενον εἰς ἱερέα.) Iconomachis faventiorum, Ἐδῆ*

γὰρ πάντως ἠκούσατε τί πέπραχεν Ἀλέξανδρος ὁ δόστηνος. Ἐξηρνήσατο καὶ τὴν ὑποταγὴν, καὶ τὴν ὁμολογίαν. Καὶ πόθεν τοῦτο πέπονθεν, ἀλλ' ἢ ἐκ τοῦ εἶναι αὐτὸν μεμονωμένον, ὃ πολλάκις ἐγκαλῶ τοῖς μεμονωμένοις, ἐκ τοῦ φιλάργυρος γενέσθαι κατὰ τὸν Ἰούδαν. Ἀμφοτέροι οὖν προέδωκαν τὸν Κύριον τῆς δόξης, ὁ μὲν τοῖς Ἰουδαίοις, ὁ δὲ τοῖς ὁμόφροσι τῶν Ἰουδαίων Εἰκονομάχοις.

volutapte frui. *Quarta die quintæ hebdomadis.*

34. De abstinence non a oibis modo, sed etiam a pravis affectibus. *Dicta in quadragesima quinta quintæ hebdomadis die.*

35. Quod omne genus cruciatuum ferre debemus Domini ac sanctorum imitatione. *Parasceve quintæ hebdomadis.*

36. De continentia et humilitate. *Sabbato acathisti quinta jejunii hebdomade, (h) ubi hymnus a populo per noctem stante sine sessione canitur.*

37. Oportere nos semper renovari ad anteriora per incurrentium visibillium et invisibillium tentationum tolerantiam. *Dominica quintæ hebdomadis.*

38. De constitutione jejuniorum, et doctrina ante apertionem monasterii. *Quarta die hebdomadis ante Dominicam in Palmis.*

39. Cavendum nobis esse a diaboli vafritie, et de eo, quod non fas sit exorbitare, aut a cœtu se-gregem oberrare. *Parasceve ante Dominicam in Palmis.*

40. Quod non oportet post elapsam sacram quadragesimam negligentes esse, ne virtutes partas amittamus. De festo item Palmarum, et Servatoris nostri passione. *Sabbato Lazari.*

41. De optimo vitæ instituto. *Dicta in Dominica Palmarum.*

42. De salutifera Christi passione, deque humilitate et patientia. *Die quarta magnæ et sanctæ hebdomadis.*

43. De salutifera passione, et de concordia. *Die quinta hebdomadis sanctæ magnæque.*

44. De Domini nostri Jesu Christi passione. *In sancta et magna Parasceve.*

Mense Septembri, in principium indictionis. Cum Deo, menologii initium.

45. De inexpressibili Dei beneficio, et de amore erga eum, odioque diaboli, et de humilitate. *Dicta sub anni initium.*

46. Ne vitiorum spinas atque tribulos colligamus, sed virtutis botros fructificemus. *Eodem mense, in vindemiam.*

47. Ne in fœda vitia præcipites nos agamus, neve voluptatem jucundam arbitremur. *Ejusdem mentis die XIV, in Exaltatione venerandæ crucis.*

48. De spirituali semente, et de vigilando in divinis rebus meditandis. *Ejusdem mensis die XXIV in sementem.*

Α ἡδονῆς ἀπολαύουσιν, λζ'. Τῆ τετραδί τῆς ε' ἐβδομάδος.

[34]. Περὶ ἐγκρατείας οὐ μόνον τροφῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν παθῶν. Ῥηθεΐσα ἐν τῇ ἀγίᾳ τεσσαρακοστῇ, λδ'. Τῆ ε' τῆς ε' ἐβδομάδος.

LXX [35]. Περὶ τοῦ ὑποΐσαι ἡμᾶς πᾶσαν βάσανον κατὰ μέμησιν τοῦ τε Χριστοῦ καὶ τῶν ἀγίων, λη'. Τῆ Παρασκευῆ τῆς ε' ἐβδομάδος (g).

[36] Περὶ ἐγκρατείας καὶ ταπεινοφροσύνης, λε'. Τῆ Σαββάτῳ ἀκαθίστου.

LXVIII [37]. Ὅτι δεῖ ἡμᾶς αἰεὶ ἀνακαινίζεσθαι ἐπὶ τὰ πρόσω δεῖ ὑπομονῆς τῶν προσπιπτόντων ἡμῖν ὀρωμένων τε καὶ ἀοράτων πειρασμῶν, λγ'. Τῆ Κυριακῆ τῆς ε' ἐβδομάδος.

B [38]. Περὶ τῆς καταστῆσεως τῶν νηστειῶν, καὶ διδασκαλίᾳ πρὸ τῆς ἀνοίξεως τοῦ μοναστηρίου, λε'. Τῆ δ' τῶν Βαίων.

LXXI [39]. Ὅτι δεῖ φυλάττειν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς τοῦ διαβόλου πανουργίας, καὶ περὶ τοῦ μὴ ἀφιδιάζειν, λθ'. Τῆ Παρασκευῆ τῶν Βαίων.

[40]. Ὅτι οὐ χρὴ ἀμελῶς διακείσθαι ἡμᾶς μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς, ὡς ἂν μὴ ἀπολέσωμεν τὰς προδιηγουσμένας ἡμῖν ἀρετάς, καὶ περὶ τῆς ἑορτῆς τῶν Βαίων, καὶ τοῦ πάθους τοῦ Σιωτῆρος. μ'. Τῷ Σαββάτῳ τοῦ Λαζάρου.

[41]. Περὶ τῆς κρατίστης διαγωγῆς ἡμῶν, ῥηθεΐσα ἐν τῇ ἐβδομαδί: τῶν Βαίων, μα'. Τῆ Κυριακῆ τῶν Βαίων.

C LXXII [42]. Περὶ τοῦ σωτηρίου πάτους, καὶ διδασκαλίᾳ περὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ ὑπομονῆς, μβ'. Τῆ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ δ'.

[43]. Περὶ τοῦ σωτηρίου πάθους, καὶ περὶ ὁμοιοῦς, μγ'. Τῆ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ ε'.

LXXIII. [44]. Περὶ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μδ'. Τῆ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Παρασκευῆ.

Μηνὶ Σεπτεμβρίῳ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἰνδικτιωνος. Ἀρχὴ σὺν Θεῷ τοῦ μηνολογίου.

XXIV [45]. Περὶ τῆς ἀνυπερβλήτου δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης, καὶ μίσους τοῦ διαβόλου, καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης. Ῥηθεΐσα ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐνιαυτοῦ, με'.

XXV [46]. Περὶ τοῦ μὴ εἰσφέρειν ἀκάνθας καὶ τριβόλους παθῶν, ἀλλὰ καρποφορεῖν τοὺς τῆς ἀρετῆς βότρυας, μς'. Μηνὶ τῷ αὐτῷ εἰς τὸν τρυγητόν.

D XXVI [47]. Περὶ τοῦ μὴ κατάγειν ἑαυτοὺς εἰς πάθη ἀτιμίας, μηδὲ ἡγεῖσθαι, ἡδεῖαν εἶναι τὴν ἡδονήν, μζ'. Μηνὶ τῷ αὐτῷ ιδ', τῆ ὑψώσει τοῦ τιμίου σταυροῦ.

XXVII [48]. Περὶ τοῦ πνευματικοῦ σπόρου, καὶ τοῦ ἀγρυπνεῖν ἐν ταῖς θεαῖς μελέταις, μη'. Μηνὶ τῷ αὐτῷ κς', εἰς τὸν σπόρον.

NOTÆ.

(g) V. Cat. codd. Naniæ. I. c. HARL.

(h) Vide Cangium in Ἀκαθίστος, et Lambec. III,

p. 126, 150 [p. 323, not. 1 et 376. Kollar. et hujus not.]; VIII, p. 53 seq. [p. 114, Koll.]

XXVIII [49]. Περὶ πίστεως, καὶ τοῦ μὴ εἰκῆ καὶ μάτην δαπανῆν τὴν ζωὴν ἡμῶν, καὶ ὅτι ὄναρ καὶ σκιά εἰσι τὰ παρόντα πρὸς τὰ μέλλοντα, μθ'. Μηνὶ Ὀκτωβρίῳ Γ', εἰς τὸν σπόρον.

XXX [50]. Περὶ τῆς ἀπάτου κηδεμονίας τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, καὶ ἀσφαλείας τοῦ κατὰ Θεὸν ἡμῶν βίου, ν'. Μηνὶ Νοεμβρίῳ Γ', εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ ὁμολογητοῦ.

XXXI [51]. Περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, καὶ ὅτι ὁ παρῶν διωγμὸς, οἷς μὲν ὕλη ἀρετῆς καθέστηκεν, οἷς δὲ κακίας, να'. Μηνὶ τῷ αὐτῷ ια', εἰς τὴν μνήμην τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδεΐτου.

Hucusque homilias ipsas exhibet ms. codex.

[52] Ὅτι υπομένουσιν ἡμῖν ἐν τῇ μαρτυρικῇ ὑποταγῇ ἀποληψώμεθα τὰ αἰώνια γέρα, νβ'.

XXXII [53]. Περὶ τῶν Γενεθλίων τοῦ Σωτῆρος, καὶ τοῦ εὐτόνωσ ἔχασθαι τῆς ἀσκητικῆς ἡμῶν ζωῆς, νγ'.

[54]. Ὅτι δεῖ ἡμᾶς τὴν τῶν νηπίων μιμεῖσθαι ἀφελότητά, διὰ τὸν δι' ἡμᾶς νηπιόσαντα Χριστόν, νδ'.

XXXIV [55]. Περὶ τῆς ἐνταῦθα ἀποβιώσεως, καὶ τῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν καταπαύσεως, νε'.

XXXV [56]. Περὶ παρθενίας, καὶ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Μένονος, νς'.

[57] Περὶ τῆς ἑορτῆς τῶν ἁγίων Θεοφανίων, νζ'.

XXXVII [58]. Ὅτι οὐ δεῖ ἑορτάζειν ἐν κραυγαίαις, καὶ μέθαις, καὶ περὶ μνήμης θανάτου, νη'.

XXXVI [59]. Περὶ τοῦ ἐρηρτισμένου εἶναι τῇ ἡμολογίᾳ ἡμῶν, καὶ περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Θεοδοῦλου, ῥηθεῖσα ἀνὰ μεταξὺ τῶν ἑορτῶν, νθ'.

XXXVII [60]. Περὶ εὐεργεσίας Θεοῦ, καὶ ἀναγωγῆς τοῦ θεολήπτου καὶ ὠραίου ἡμῶν βίου, ξ'.

XXXVIII [61]. Ἐπὶ τοῦ μιμεῖσθαι τοὺς βίους τῶν Πατέρων, καὶ ἐμμένειν ἡμᾶς ἐν ᾧ ἐκλήθημεν παρὰ τῷ Θεῷ, ξα'.

XXXIX [62]. Ὅτι δεῖ ζηλοῦν τοὺς βίους τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν, ξβ'.

XL [63]. Περὶ τοῦ πολιτεῦσθαι ἡμᾶς ἐν καινότητι ζωῆς, καθὼς διὰ τοῦ ἁγίου σχήματος ἐπηγγέλεμεθα, ξγ'.

XLI [64]. Ὅτι οὐδὲν τῶν ἐν ἀνθρώποις μακάριον, πλὴν τῆς ἀρετῆς. Αὐτὴ γὰρ μόνη ἀξία μακαρισμοῦ, ξδ'.

49. De fide, neve temere ac sine fruge vitam consumamus : et umbram esse ac somnium praesentia ad futura. *Mense Octobri, die sexta, in selementem.*

50. De immenso Christi Domini in nos studio, vitaeque securitate divinae atque inculpatæ. *Die VI Novembris, in memoriam S. Pauli (i) confessoris.*

51. De judicio futuro ; et quod praesens persecutio aliis materia sit virtutis, aliis scelerum. *Ejusdem mensis die XI in memoriam sancti Patris nostri et confessoris Theodori Studitæ (j).*

52. Quod martyrii subjectionem perpessi aeternæ præmia relaturi sumus.

53. De Natali die Servatoris, ac de constanter retinenda vita nostra ascetica sive monastica.

54. Quod infantum oportet simplicitatem imitari propter Christum, qui nostri causa infans factus est.

55. De discessu ex hac vita, regnique caelestis requie.

56. De virginitate ac fratris Memnonis a frugem reditu. (Addit Livineius etiam in *D. Basilii memoriam.*)

57. De festo sacrorum Theophaniorum.

58. Nequaquam feriandum in crapula et ebrietate, et de recordatione mortis. *Post diem Luminum.*

59. Ut in confessione nostra abunda constanter simus, et de dormitione fratris Theoduli, *dicta mediis festis.*

60. De divina benignitate, et de vita ineunda Deo digna et pulchra. (Addit Livineius : *In .S. Antonium et martyrem Thaddæum.*)

61. De Patrum imitandis vitis, et quod manere debemus in eo, in quo divinitus vocati sumus.

62. Sanctorum nostrorum Patrum vitas imitandas nobis esse (k).

63. De eo quod in vitæ novitate ambulare debemus, sicut sacro habitu sumus professi.

64. Nihil beatum esse in rebus humanis præter virtutem, quæ sola beatitudinis elogio digna est. (Addit Livineius : *in Chysostomi et Ephræmi memoriam.*)

NOTÆ.

(i) In hac Catechesi sancti Pauli confessoris meminit his verbis : Ὅσπερ καὶ ὁ νῦν εὐφρημηθεὶς Παῦλος ὁ μακάριος ὁμολογητῆς, οὗ ὄσα καὶ ἡλικία τὰ ἔπαθλα, καὶ οἱ ἀγῶνες ἐκ μικροῦ ἠκούσαμεν, οὓς καὶ ἡμεῖς μιμούμενοι etc.

(j) Ipse nempe Theodorus de se ita statim in limine hujus sermonis sive catecheseos : Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἡσθένησα, καὶ πάλιν εὐχαίς ὑμῶν ἀνακέκλημαι. Ἄλλ' ἕως ποτε μέλλομεν ἔργασθαι ἐπὶ τὸ πάλιν ; ἐλευσεται δὴ πάντως ἡ ἐπιθανάσιος ἡμέρα,

ὅτε οὐχ ἔξει χώραν τὸ πάλιν, χωρίζουσά με ἀπ' ὑμῶν καὶ παραπέμπουσα ἐκ τῶν ἐνθίνδε. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο λογιστέον ὄρφανίαν etc. Constat autem, apud Græcos monachos inter officia sacra frequentatam lectionem catecheseon Theodori, stantibus et auscultantibus fratribus, prælegente eas publice ecle-siarcha, ut notavit Allatius, *De Dominicis Græcorum*, § 9.

(k) V. Lambee. III, p. 479 seq. Koll. supra ad scripta Theodori Stud. II, 20. HARL.

65. De Patrum contemplanda vita, ut eorum re- A
ote facta æmulemur.

66. Quod passiones Domini imitari debeamus.
(Addit Livineius : *in SS. quadraginta martyres.*)

67. De Domini nostri Jesu Christi incarnatione,
et festis spiritualiter obeundis. *Dicta die Annun-*
tiationis.

68. De virginitate. *In Annuntiationem secunda.*

69. De affectuum pravorum mortificatione, et de
messe spirituali.

70. De vita obeunda divina, neve ad tentationes
trepidemus. (Addit Livineius : *Post sancti Theodori*
Stratelati memoriam.)

71. De spirituali messe, continuaque Christi fa- B
mularum exercitatione.

72. Dogmatica de sanctarum imaginum cultu et
adoratione.

73. De patientia, et iis qui renuntiatum veniunt
admittendis. *Post SS. apostolorum quadragesi-*
mam.

74. De negligendis, quæ in hac vita sunt jucun-
da, bonisque ambiendis perennibus.

75. Oportere nos animi pulchritudinem atque ve-
nustatem sine macula tueri, deque pœnitentia. *In*
Transfigurationem.

76. De spirituali quæ hie agitur celebritate, re-
gnoque acquirendo cœlesti. *In S. Desparæ dormi-*
tionem.

77. De obitu Joannis sanctissimi metropolitani
Chalcedonis, et quemadmodum redivivi nos in-
vicem agnoscemus.

XLII [65]. Περὶ τοῦ ἀναθεωρεῖν ἡμᾶς τοὺς βίους
τῶν Πατέρων, πρὸς τὸ ζηλοῦν τὰ τούτων κατορθώ-
ματα, ζε'.

LXII [66]. Περὶ τοῦ μιμεῖσθαι ἡμᾶς τὰ τοῦ Κυ-
ρίου παθήματα, ζς'.

LXIV [67]. Περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι δεῖ πνευματι-
κῶς ἑορτάζειν. Ἐρηθεῖσα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ εὐαγγε-
λισμοῦ, ζζ'.

LXV [68]. Περὶ παρθενίας, ξη'.

XVI [69] Περὶ νεκρώσεως τῶν παθῶν, καὶ πνευ-
ματικοῦ θερисμοῦ, ξθ'.

XIV [70]. Περὶ τῆς ἐνθέου ἡμῶν πολιτείας, καὶ
τοῦ μὴ ὑποπτῆσαι ἐν τοῖς πειρασμοῖς, ο'.

XVII [71]. Περὶ τοῦ πνευματικοῦ θερисμοῦ, καὶ
ἐπιτεταμένης ἀσκήσεως τῶν τοῦ Χριστοῦ θεραπόν-
των, οα'.

XV [72]. Δογματικὴ (1) περὶ τιμῆς καὶ προσκυ-
νήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων, οβ'.

XIX [73]. Περὶ ὑπομονῆς, καὶ τοῦ προσίσθαι τοὺς
ἐρχομένους πρὸς ἡποταγὰς, ογ'.

XVIII [74]. Περὶ ἀπροσπαθείας τῶν τῆδε ἡδέων,
καὶ ἐφέσεως τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν, οδ'.

XX [75]. Ὅτι δεῖ φυλάττειν ἡμᾶς τὸ κάλλος τῆς
ψυχῆς, καὶ τὴν ὠραιότητα ἀκηλίδωτον, καὶ περὶ
μετανοίας, οε'.

XXIII [76]. Περὶ τῆς ἐνταῦθα πνευματικῆς παν-
ηγύρεως, καὶ ἐντεύξεως τῆς βασιλείας τῶν οὐρα-
νῶν, ος'.

C
XXII [77]. Περὶ τῆς κοιμήσεως Ἰωάννου τοῦ ἁγιο-
τάτου μητροπολίτου Καλχηδόνας, καὶ ὅτι γνωριούμεν
ἀλλήλους ἐν τῇ καλιγγενσίᾳ, οζ'.

Secunda pars Sermorum.

Doctrinæ.

78. Doctrina de pace. *Dominica I.*

79. Oportere vitam nostram in Dei reverentia et
amore transfigure, deque obitu fratris Eudocimi.
Dominica II.

80. De mortis recordatione, deque vitæ peractæ
defensione ad horrendum tribunal. *Dominica III.*

81. De mortis recordatione, in quo et de obitu
Michaelis, sanctissimi metropolitani Synadensis. D

82. Ne quid in fratres per favorem obeatur, aut
œconomus, aut quovis alio in officio sibi credito,
sed benevole et amice, quo semper laudetur Deus.

83. Fratrum tumultuatorum reprehensio, æmo-
nitoria doctrina de modestia.

Διδασκαλίαι.

XI [78]. Διδασκαλία περὶ εἰρήνης, α'.

XII [79]. Ὅτι χρὴ μετ' αἰδούς καὶ ἀγάπης Θεοῦ
διαμεῖθαι τὸν βίον ἡμῶν, καὶ περὶ τῆς κοιμήσεως
τοῦ ἀδελφοῦ Εὐδοκίμου, β'.

XIII [80]. Περὶ μνήμης θανάτου, καὶ ἀπολογίας
τῶν βεβιωμένων ἡμῖν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου, γ'.

XXI [81]. Περὶ μνήμης θανάτου ἐν ᾧ καὶ περὶ
τῆς κοιμήσεως Μιχαὴλ τοῦ ἁγιωτάτου μητροπολίτου
Συνάδων, δ'.

XLIV [82]. Περὶ τοῦ μὴ κατὰ πρόκλησιν ποιεῖν
τι πρὸς τὴν ἀδελφότητα, τὸν τε οἰκονόμον, καὶ εἴ
τινα ἄλλον ἐν ταῖς ἐμπιστευθείσαις αὐτοῖς διακονίαις,
ἀλλὰ συμπαθῶς καὶ φιλαδέλφως, ὡς ἂν δοξάζοιτο
Θεός, ε'.

XLV. [83] Περὶ ἀδελφῶν ἀτακτησάντων ἐπι-
τήμησις, καὶ διδασκαλία παραινετικὴ περὶ εὐτα-
ξίας, ς'.

NOTE.

(1) Hic sermo sub Jo. Damasceni nomine prodit Græce et Lat. in editione Damasceni Basileensi
a. 1575, fol., p. 501.

- XLVI [84]. Περὶ εἰρήνης καὶ πραότητος, ἐπεικειάς A καὶ παρθενείας, ζ'.
- XLVII [85]. Ὅτι οὐ δεῖ ἐξν τοὺς πονηροὺς λογι-
σμοὺς ἐγγρονίζειν ἐν ἡμῖν, καὶ περὶ τοῦ μὴ τύ-
παιν, η'.
- XLVIII [86]. Περὶ ὑπακοῆς, ὁμοιοῦς, καὶ εἰρή-
νης, θ'.
- LXXIV [87]. Κατὰ Μιχαὴλ τοῦ ἀσεβῶς βεβασιλευ-
κότος, κατὰ τὴν ἐνδιάστροφον πίστιν. . . καὶ τοῦ
μὴ ἐνοκαθεῖν ἡμᾶς ἐν τοῖς πειρασμοῖς, ι'.
- LXXV [88]. Ὅτι χρὴ ἀπαβήσασθαι εἶναι τοὺς
κατὰ Θεὸν ἐλομένους ζῆν· καὶ περὶ τοῦ εὐχαρίστως
εἶρειν τὰ ἐκώδυνα, ἀποσκοποῦντας πρὸς τὴν μέλλου-
σαν μισθοδοσίαν, ια'.
- LXXVI [89]. Περὶ μνήμης θανάτου, καὶ τοῦ μισεῖν
κίσην, καὶ τὰ τοῦ κόσμου, ιβ'.
- LXXVII [90]. Περὶ τῆς ἀληθινῆς καὶ ἀνοθεύτου B
ἐπιτηδῆς καὶ ὁμοιοῦς ἡμῶν, καὶ τοῦ φυλάττειν τὰς
θείας ἐντολάς, ιγ'.
- LXXVIII [91]. Περὶ τοῦ νουεσχῶς ἀκούειν τῶν
θείων Γραφῶν, ιδ'.
- LXXIX [92]. Ὅτι οὐ χρὴ ἀθυμεῖν, ἀλλὰ ἀνδρίζε-
σθαι εἰς τὸ ἔργον, εἰς δὲ κέκληκε ἡμᾶς ὁ Θεός, ιε'.
- LXXX [93]. Διδασκαλία περὶ πίστεως, ις'.
- LXXXI [94]. Περὶ ἀγάπης τοῦ καθηγουμένου, καὶ
τοῦ μὴ ἐσχολεῖσθαι ἐν τοῖς ματαίοις τοῦ βίου, ἀλλ'
ἐκπαίνεσθαι πρὸς τὰ κρείττονα, ιζ'.
- LXXXIII [95]. Περὶ τοῦ καθαίρειν ἑαυτοὺς ἀπὸ
παιδῶν μόλυσματός διὰ τῆς θεοδωρήτου μετανοίας, ιη'.
- LXXXIII [96]. Εὐχαριστήριος ἐπὶ τὸ ἱκανῶς ξενί-
ζαν ἡμᾶς τοὺς παραδύλλοντας ἀδελφοὺς ἡμῶν, ιθ'.
- LXXXIV [97]. Ὅτι οὐ χρὴ διδόναι ἀφορμὴν τοῖς
ζητοῦσιν ἀφορμὴν, καὶ περὶ τοῦ ἀγωνίζεσθαι κατὰ τῶν
παθῶν, κ'.
- LXXXV [98]. Διδασκαλία περὶ τοῦ φυγεῖν τὴν
ἐπιθυμίαν ἡδονῆς, κα'.
- LXXXVI [99]. Περὶ εὐχαριστίας, καὶ τοῦ μὴ ὀκλά-
ζειν ἐν τοῖς πειρασμοῖς, κβ'.
- LXXXVII [100]. Περὶ τῆς ἀκτημοσύνης, καὶ τοῦ
μὴ μεμονωμένως ζῆν, κγ'.
- LXXXVIII [101]. Περὶ μνήμης θανάτου, κδ'.
- LXXXIX [102]. Ὅτι δεῖ μετὰ πάσης προθυμίας,
καὶ προαιρέτως κατεργάζεσθαι τὴν σωτηρίαν ἡμῶν,
κε'.
- XC [103]. Ὅτι οὐ δεῖ ἀνοίγειν θύραν τῷ διαβόλῳ
ἐκ τῆς παραδόχης τῶν πονηρῶν ἐνθυμήσεων, κς'.
- XCI [104]. Περὶ τοῦ προθύμως ἀντιπαρατάττεσθαι
τὴν ἐπίλεμον τῶν ἀλιτηρίων δαιμόνων, κζ'.
- XCII [105]. Ὅτι οὐ δεῖ διαλογίζεσθαι ἡμᾶς ἐν τῇ
πραΐσει τοῦ διωγμοῦ, ἀλλ' ἐπὶ Θεὸν ἀναφέρειν τὸν
λόγον, κη'.
- XCIII [106]. Περὶ τῶν ἐν ταῖς ἡδοναῖς τῆς σαρκὸς
ἐπιποθίντων, καὶ αὐθις διὰ μετανοίας ἀνακληθέν-
των, κθ'.
84. De pace ac mansuetudine, comitateque et
virginitate.
85. Permittendum non esse ut pravæ cogitatio-
nes in nobis resideant; ac de non percutiendo.
86. De obedientia et concordia atque pace.
87. In Michaelem imperio impie functum, tum
per fidem corruptam [quam (m) nefarie inductam
conjugem] : et ne in tentationibus consternemur.
88. Licentia non debere abuti qui Christianam
ineunt vitam; et lstandum esse in adversis, præ-
miaque futura intuenda.
89. De mortis recordatione, odioque mundi ac
rerum mundanarum.
90. De vera ac sincera obedientia et concordia (n)
præceptorumque Dei observandorum studio.
91. De audiendo serio et attente Dei verbo.
92. Nequaquam despondendum animum, quin
potius fortiter obseundum, ad quod divinitus vocati
sumus, opus.
93. Doctrina de fide.
94. De amore erga præpositum, neve in vitæ
ineptiis occupemur, sed iu melius provehamur.
95. Operam dandam, ut ab omni labe purgemur
per pœnitentiam quam Dei munere consequamur.
96. Gratiarum actoria quod fratres adventans
domo excipere bene possumus.
97. Nequaquam occasionem quærentibus præ-
bendam, deque ineundo cum pravis affectibus con-
flictu.
98. Doctrina de noxia fugienda voluptate.
99. De gratiarum actione, neve in tentatione va-
cillemus.
100. Ne possessiones comparemus, neve solitarii
degamus.
101. De mortis recordatione.
102. Omni studio et alacritate salutem quæren-
dam esse.
103. Faciendum non esse, ut diabolo fores ape-
riamus in admittendis pravis cogitationibus.
104. De alacriter obluendo in improborum
dæmonum conflictu.
105. Titubandum non esse in diurnitate per-
secutionis, quin potius referendam ad Deum ratio-
nem.
106. De iis, qui corporis inescati voluptatibus,
per pœnitentiam se ad frugem recepere.

NOTE.

(m) inclusa ex suo codice addidit Livineius.

(n) Livineius legis ὁμολογίας, vertit enim confessione.

107. De iis quæ molesta credantur in vita monastica, ac sint ob spem in cælis repositam valde læta.
108. De arcto et angusto itinere, lætoquæ æternæ vitæ diversorio.
109. De fratris Carterii secessione, deque pace et concordia, doctrina.
110. Declinandos esse, qui pœna multati rursum sectariis accessere.
111. De obsequendo superioribus, libenterque ferenda obedientiæ lucta.
112. Dei inhærendum timori, quo pestiferos dæmonum incursus fugiamus : deque psalmodia.
113. Dirigi mentem dextre oportere ad immensam opificii divini pulchritudinem.
114. De Christi Domini incarnatione, atque apostatis fratribus deplorandis ; et doctrina, ut nos ipsi firmi ac constantes simus.
115. De vafritie callidi serpentis, ac quemadmodum vera humilitate viaque regia incedentes, varios dolos evadamus.
116. De divinis exsequendis præceptis, ac de justis minis in negligentes.
117. De sincero veroque amore atque obedientia erga superiores, et de horrendo justî iudicis examine.
118. De expurgando a peccatis animo ac suscipiendis virtutis laboribus.
119. De vitæ nostræ navigatione et cursu sollicitè vigilantè regendis.
120. De mortis recordatione, neve otiosa sacra percipiamus.
121. Veloces et alacres esse oportere ad certamina virtutis.
122. De obitu fratris Theososti, atque obeundæ pie sanctæque vitæ.
123. De læta vita nostrâ, neve defatigemur in adversarii lucta.
124. De tolerantia ac compunctione.
125. De supremo die et adventu Dei ac Servatoris Jesu Christi.
126. De fide et charitate, ac de virginitate.
127. De vita monastica, et hæresi præsentî resistendum.
- A XCIV [107]. Περὶ τῶν νομιζομένων δυσχερῶν ἐν τῇ κοινοβιακῇ βίῳ, περιχαρῶν δὲ ὄντων διὰ τὴν ἀποκειμένην ἡμῖν ἐλπίδα ἐν τοῖς οὐρανοῖς, λ'.
- XCV [108]. Περὶ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ, καὶ τοῦ χρηστοῦ καταλύματος τῆς αἰωνίου ζωῆς, λα'.
- XCVI [109]. Περὶ τῆς διαζεύξεως τοῦ ἀδελφοῦ Καρτερίου, καὶ διδασκαλία περὶ ὁμονοίας καὶ εἰρήνης, λβ'.
- XCVII [110]. Περὶ τοῦ ὑποστέλλεσθαι ἡμᾶς ἀπὸ ἄποπεσόντων ἐν ἐπιτιμίοις, καὶ αὐθις προσχωρησάντων τοῖς ἑτεροδόξοις, λγ'.
- XCVIII [111]. Περὶ τοῦ ὑπάκειν τῇ καθηγουμένῳ, καὶ τοῦ μετ' εὐχαριστίας ὑποφέρειν τὰ ἔπαθλα τῆς ὑποταγῆς, λδ'.
- B XCIX [112]. Περὶ τοῦ καθηλῶσθαι ἡμᾶς τῇ φόβῳ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ διαφυγεῖν τὰς ψυχολέθρους ἐφόδους τῶν δαιμόνων, λε'.
- C [113]. Περὶ τοῦ δεξιῶς ἀπευθύνειν τὸν νοῦν πρὸς τὰ ἄβρῆτα τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ κάλλη, λς'.
- CI [114]. Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ, καὶ ἀποκλαύσεως τῶν ἀποστατησάντων ἀδελφῶν ἡμῶν. Καὶ διδασκαλία περὶ τῆς ἐαυτῶν ἀσφαλείας, λζ'.
- CII [115]. Περὶ τῆς πανουργίας τοῦ δολεροῦ ὄφειος, καὶ ὅτι τῇ ἀληθεῖ ταπεινώσει καὶ βασιλικῇ ὁδῷ πορευόμενοι διαφύγοιμεν αὐτοῦ τὰς πολυμόρφους μηχανάς, λη'.
- CIII [116]. Περὶ τοῦ φυλάττειν τὰς θείας ἐντολάς, καὶ τῆς δικαίας ἀπειλῆς τῶν ἀμελῶς διακειμένων, λθ'.
- CIV [117]. Περὶ τῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἀληθινῆς ἀγάπης καὶ ὑποταγῆς πρὸς τὸν καθηγουμένον, καὶ τῆς φοβερᾶς στάσεως τοῦ δικαίου κριτοῦ, μ'.
- CV [118]. Περὶ τοῦ καθαίρειν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν παθῶν, καὶ ἀναλαμβάνειν τοὺς τῆς ἀρετῆς πόρους, μα'.
- CVI [119]. Περὶ τοῦ νηφαλαίως καὶ ἐγρηγορότως διακυβερεῖν τὸν πλοῦν τῆς ζωῆς ἡμῶν, μβ'.
- CVII [120]. Περὶ μνήμης θανάτου, καὶ τοῦ μὴ ἀμελῶς διακεῖσθαι ἐν τῇ μεταλήψει τῶν ἀγιασμάτων, μγ'.
- CVIII [121]. Περὶ τοῦ εὐκινήτους εἶναι πρὸς τὰ τῆς ἀρετῆς σκάμματα, μδ'.
- CIX [122]. Περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Θεουσώτου, καὶ τοῦ εὐσεβῶς καὶ ὁσίως διαβιῶναι, με'.
- CX [123]. Περὶ τῆς χαροποιῶ ἡμῶν βιοτῆς, καὶ τοῦ μὴ ἀκηδιᾶν ἐν τῇ τοῦ ἔχθρου πάλῃ, μς'.
- CXI [124]. Περὶ ὑπομονῆς καὶ κατανύξεως.
- CXII [125]. Περὶ τῆς τελευταίας ἡμέρας καὶ ἐπιφανείας τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μη'.
- CXIII [126]. Περὶ πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ παρθενίας, μθ'.
- CXIV [127]. Περὶ τῆς μοναδικῆς πολιτείας, καὶ ἀντιπαρτάξεως ἐπὶ τῆς ἤδη ἐνισταμένης αἰρέσεως, ν'.

- CXV [128]. Περὶ μνήμης θανάτου, καὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Ἰακώβου, καὶ περὶ μετανοίας, νβ'.
- CXVI [129]. Περὶ τῶν ἀναχίτρα ὀρατῶν καὶ ἀοράτων πειρασμῶν τε καὶ θλίψεων, καὶ ἐπιτεύξεως τῆς μακαρίας ζωῆς, νβ'.
- CXVII [130]. Περὶ τῆς καταπτώσεως τοῦ ἀδελφοῦ Μίμμωνος, καὶ παραγγελία περὶ τοῦ μὴ μόνου εἶναι, ὡς ἐν διαφύγοιμεν τὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐγγινόμενα ἰσὺν φθοροποιὰ πάθη, νγ'.
- CXVIII [131]. Περὶ ἀσφαλείας τῆς ἀκλινοῦς ὁμολογίας καὶ ὑποταγῆς ἡμῶν, καὶ εὐτόνου προσοχῆς καὶ διεγέρσεως τῶν διακονιῶν, νδ'.
- CXIX [132]. Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὸν θεὸν διὰ τῆς φυλάξεως τῶν θεῶν ἐντολῶν ἀπότητός ἐστιν ἐν καιρῷ ἐξόδου ἀπὸ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιστασίας, καὶ περὶ φθῆκε θανάτου, καὶ ἀγάπης, νε'.
- CXX [133]. Ὅτι οὐ χρὴ τοῦς ἐσταυρωμένους τῷ κόσμῳ περὶ γίνεσθαι ἐν τοῖς ματαίοις τοῦ βίου, ἀλλὰ ἀλλοιωθῆναι πρὸς τὰ κρείττονα, νε'.
- CXXI [134]. Περὶ μνήμης θανάτου, καὶ περὶ γένεστος τινος τιμίου τελευτῆς, νζ'.
- CXXII [135]. Περὶ τοῦ ἐπιμόνας καὶ εὐψύχως δουλεῖν τῷ Κυρίῳ, καὶ τοῦ εὐτόνως διανύειν τὸν δρόμον τῆς ἀσκήσεως ἡμῶν, νη'.
- CXXIII [136]. Περὶ τοῦ ἀκόπως βαίνειν εἰς τὴν πνευματικὴν πορείαν ἡμῶν, μισεῖν τε τὰ ἡδέα τοῦ παλαιῦ βίου, καὶ περὶ τῆς μακαρίας μονῆς ἡμῶν, νθ'.
- CXXIV [137]. Περὶ τοῦ μὴ ἀνοίγειν ἡμᾶς θύραν τοῖς πάθεσιν, ἀλλ' ἔξω τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν ὑπάραξιν, ζ'.
- CXXV [138]. Περὶ ὑπακοῆς, καὶ τοῦ κατὰ πίστιν ἐν καρδίᾳ καθαρῶ ἐπὶ πάσῃ διακονίᾳ προθυμίσθαι, ζα'.
- CXXVI [139]. Ὅτι δεῖ τοῖς ἐσταυρωμένοις τῷ κόσμῳ διὰ τῆς ἀληθινῆς ἀποταγῆς τε καὶ ὑποταγῆς περιχρῆσθαι εἶναι τὴν διάζευξιν τοῦ σώματος, ζβ'.
- CXXVII [140]. Περὶ τοῦ θαρσαλέως καὶ ἀνδρείως ἐπίστασθαι πρὸς τοὺς ἀνακτομένους ἀνθρωπίνους πειρασμούς, ζγ'.
- CXXVIII [141]. Περὶ ὑποταγῆς καὶ ἐκκοπῆς θελημάτων, ζδ'.
- CXXIX [142]. Ὅτι χρὴ δι' ἐπιμόνου προσοχῆς ἀνταγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς ἀοράτους ἐχθρούς. Καὶ περὶ τοῦ ἐκφυγεῖν τὰς τῶν αἰρετικῶν κοινωνίας, ζε'.
- CXXX [143]. Περὶ μνήμης θανάτου, καὶ περὶ πρὸς τὸν θεόν, ζς'.
- CXXXI [144]. Περὶ τῆς ἐνθέου πολιτείας, καὶ μακαρίας διαγωγῆς ἡμῶν, ζζ'.
- CXXXII [145]. Περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Γρηγορίου, καὶ τοῦ πορευθεῖσθαι ἡμᾶς ἄε πρὸς τὸν ἔξοδον, ζη'.
- CXXXIII [146]. Περὶ τῆς σωτηριώδους ἐξαγορεύσεως, καὶ ὅτι χρὴ καθ' ὃ ἕκαστος ἔλαβε χάρισμα μακάριον ἐτέροις, ζθ'.
- CXXXIV [147]. Περὶ τοῦ μὴ ξενοπαθεῖν ἐν ταῖς ἐπὶ τοῦ καθηγουμένου ἐπιπλήξεσι. Καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ο'.
- A 128. De mortis memoria, obituque fratris Jacobi, ac de pœnitentia.
129. De visibilibus et invisibilibus præsentibus periculis ac miseriis, vitæque adipiscenda felicitate.
130. De fratris Memnonis lapsu, neve solitarii vivamus, ut pestiferas noxas evadamus, quæ per sensus contrahuntur.
131. De integræ confessionis et obedientiæ tuenda constantia, ac suis cuique muniis accurata contentione vigilique gerendis.
132. Qui divinis exsequendis præceptis Deum exquirat, nequaquam consternari sub decessum ad dæmonum adventum, deque mortis recordatione : et de charitate.
133. Committendum non esse, ut mundo qui crucifixi esse debent, inhiant ineptiis vitæ : quin potius proficiendum in melius.
134. De mortis recordatione, seneque quodam venerando defuncto.
135. De serviendo fortiter ac constanter Deo, stadiique curriculo monastici constanter exigendo.
136. De itinere spirituali impigre ineundo, vitæque aversandis deliciis, deque mansionis nostræ beatitudine.
137. Aperiri fores vitæ non oportere, operamque dandam ut fœdas cogitationes pellamus.
- C 138. De obedientia, ac qua ratione cunctis obeundis muniis cum fide puraque mente animemur.
139. Qui vera obedientia ac secessione suscepta mundo sint crucifixi, alacres excipere corporis separationem oportere.
140. Fortiter et animose tentationibus resistendum, quæ humanitas obveniant.
141. De obedientia, ac propria frangenda voluntate.
142. Accurate et fortiter cum invisibilibus inimicis confiligendum, vitandumque hæreticorum consortium.
- D 143. De mortis recordatione et virginitate.
144. De studio vitæque nostræ divinæ et felicitatis.
145. De obitu fratris Gregorii, atque ad mortem continuo nos parare oportere.
146. De salutari confessione, ac pro gratiæ dono quod quis accepit, impertiri quemque ceteris oportere.
147. Non debere alienum videri, si a præfecto carpamur. Et quod per multas afflictiones oportet regnum nos cœlorum ingredi.

148. Quod ministerii officia obire oportet pura conscientia, neque Domini rebus fungi negligenter.

149. Timori Dei oportere nos inflexe esse, ne nostræ nobis cupiditates dominantur.

150. Quod oportet perferre nos famem et sitim omnemque aliam calamitatem ad mortem usque, sicut in congregatione nostra Deo promisimus.

151. Non esse considendum ad inveniendam invicem consilia, quæ ad perditionem animarum nostrarum tendant.

152. De perferendis quæcumque nobis tristitia obveniunt in vita nostra monastica, ut regnum cælorum consequamur.

153. Ne inhæreamus vanitati deliciarum hujus vitæ, qui Dei sumus, omniaque reliquimus.

154. Quod oportet festinare et viriliter agere ad spiritualia nostra certamina, ut coronas patientiæ referamus.

155. Non debere nos despondere animum, aut desperare in tentationibus, quæ ab inimico nobis accidunt.

156. Ut perduremus in igne cupiditatis, et sub onere exercitationis monasticæ, neque in fluctibus tentationum deficiamus.

157. Quod oportet manere nos in confessione et vocatione, qua vocavit nos Deus, nec per tepiditatem perdere recte facta nostra, multis impetrata precibus.

158. Ut animas nostras virtutibus circumsepimus, quoniam multi sunt qui nos desuper oppugnant.

159. De gratiarum actione et patientia.

160. Ut in spirituali certamine nosmet contineamus, nec gloriemur.

161. Ut simus sobrii, agamusque quæ bona ac probanda sunt, ut beata subjectio nostra requirit, et ut attendamus nobis ipsis.

162. Quod omnino juvamus ac magis magisque proficimus, quando erudimur docemurque.

163. Ut vitam nostram spiritualem legitima minimeque ficta ratione obeamus.

164. De optima nostra subjectione, nec quidquam præ illa majus esse ducendum.

165. Quæcumque in nostra secundum Christum vita nobis minus jucunda accidunt, cum gratiarum actione ferenda esse.

166. De propriæ salutis cura ad mortem usque minime negligenda.

167. Ad unum modo respiciendum, salutem animarum nostrarum.

168. Non tardos, sed alacres nos ad præcepta Dei esse oportere.

169. Quod per Christi gratiam humilis nostra catechetica doctrina animabus nostris non parvum lucrum ferre consuevit.

[148]. "Ὅτι χρῆ κατὰ καθαροῦ συνειδότος τὰς διακονίας ὑπεξέρχεσθαι, καὶ μὴ ποιεῖν τὰ Κυρίου ἀμελῶς, οἱ'.

[149]. Περὶ τοῦ κεκαθηλωθῆαι ἡμᾶς τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἂν μὴ κατακυριευώμεθα ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐπιθυμιῶν, οἱβ'.

[150]. "Ὅτι χρῆ ὑποῖσαι ἡμᾶς τὴν πείναν καὶ δίψαν, καὶ πᾶσαν ἄλλην στενοχωρίαν μέχρι θανάτου, καθὼς ἐν τῇ συναγωγῇ ἡμῶν Θεῷ συνθέμεθα, οἱγ'.

[151]. Περὶ τοῦ μὴ συνεδριάζειν τοῦ συμβουλοκοπεῖν μετ' ἀλλήλων τὰ φθάνοντα εἰς κατάλυσιν τῶν ψυχῶν ἡμῶν, οἱδ'.

[152]. Περὶ τοῦ ὑποφέρειν ἡμᾶς πάντα τὰ ἐπισημαίνοντα λυπηρὰ κατὰ τὴν κοινοδιακίαν ἡμῶν ζωὴν, ὡς ἂν ἐπιτύχοιμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, οἱε'.

[153]. Περὶ τοῦ μὴ ἐμπαταιάζειν ἡμᾶς ἐν τοῖς τοῦ βίου τερπνοῖς τοῖς κατὰ Θεὸν καταλειποῖσι πάντα, οἱε'.

[154]. "Ὅτι χρῆ σπεύδειν καὶ ἀνδρῖζεσθαι πρὸς τοὺς πνευματικοὺς ἡμῶν ἀγῶνας, ὡς ἂν ἀπολαύωμεν τοὺς τῆς ὑπομονῆς στεφάνους, οἱζ'.

[155]. Περὶ τοῦ μὴ ὀλιγοψυχεῖν ἢ ἀπογινώσκειν ἐν τοῖς συμβαίνουσιν ἡμῖν πειρατηρίοις παρὰ τοῦ ἔχθρου, οἱη'.

[156]. Περὶ τοῦ ὑπενεγκεῖν ἡμᾶς τὸ πῦρ τῆς ἐπιθυμίας, καὶ τὸ βάρος τῆς ἀσκήσεως, καὶ μὴ ἀποκάμνειν ἐν τῷ κλύδωνι τῶν πειρασμῶν, οἱθ'.

[157]. Περὶ τοῦ δεῖν ἐμμένειν ἡμᾶς ἐν τῇ ὁμολογίᾳ, καὶ τῇ κλήσει, ἣ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ μὴ διὰ χλιαρότητα ἀπολέσθαι τὰ πολυεύκτα ἡμῶν καθήκοντα, π'.

[158]. Περὶ τοῦ περιφράζειν τὰς ἐαυτῶν ψυχὰς διὰ τῶν ἀρετῶν, ὅτι πολλοί οἱ πολεμούντες ἡμᾶς ἀπὸ ὕψους, πα'.

[159]. Περὶ εὐχαριστίας καὶ ὑπομονῆς, πβ'.

[160]. Περὶ τοῦ συμπίεζειν ἑαυτοὺς ἐν τῷ πνευματικῷ ἀγῶνι, καὶ τοῦ μὴ ἐγκαλλωπίζεσθαι, πγ'.

[161]. Περὶ τοῦ νῆφειν καὶ πράττειν τὰ ἀξιάγαστα τῆς μακαρίας ὑποταγῆς, καὶ τοῦ προσέχειν ἑαυτοῖς, πδ'.

[162]. "Ὅτι πάνυ ὠφελοῦμεθα καὶ προκόπομεν ἐπὶ τὰ πρόσω κατηχούμενοι τε καὶ διδασκόμενοι, πε'.

[163]. Περὶ τοῦ ἀνοθεύτως ἡμᾶς διατελεῖν τὴν πνευματικὴν ζωὴν ἡμῶν, πς'.

[164] Περὶ τῆς ἀρίστης ὑποναγῆς ἡμῶν, καὶ τοῦ μὴ δὲν μέγα ἡγεῖσθαι ὑπὲρ αὐτῆν, πζ'.

[165]. Περὶ τοῦ εὐχαρίστως φερεῖν τὰ λυπηρὰ τῆς κατὰ Χριστὸν ἡμῶν ζωῆς, πη'.

[166]. Περὶ τοῦ μὴ ἀμελεῖν τῆς οἰκείας σωτηρίας μέχρι θανάτου, πθ'.

[167]. Περὶ τοῦ πρὸς ἕν μόνον ἀποβλέπειν, ἧγουν τὴν σωτηρίαν τῶν ἑαυτῶν, υ'.

[168]. Περὶ τοῦ μὴ δυσκινήτους, ἀλλ' εὐκινήτους εἶναι πρὸς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, υα'.

[169]. "Ὅτι ἡ ταπεινὴ ἡμῶν κατήχησις πολὺ κέρδος εἴθε ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐμποιεῖν χάριτι Χριστοῦ, υβ'.

[170]. "Οτι τοῖς καλῶς ἐνδραμοῦσιν ἀπόκεινται οἱ ἅγιοι τῆς δικαιοσύνης στέφανοι. υιγ'.

[171]. Περὶ τοῦ ἀπορρίψασθαι ἡμᾶς πᾶσαν ἀκηδῖαν, καὶ διεγερθῆναι πρὸς ἐργασίαν πνευματικῆν. υιδ'.

[172]. Περὶ τοῦ παρασκευάζειν ἑαυτοὺς διὰ τῶν ἀρετῶν ἐν ταῖς συμβολαῖς τοῦ ἐχθροῦ, υιε'.

[173]. Περὶ τοῦ προσέχειν ταῖς τε ἀπειλαῖς καὶ διδασκαλαῖς τῶν ἁγίων Πατέρων. υις'.

[174]. Περὶ τῶν ἀποδρασάντων ἀδελφῶν, καὶ τοῦ προσέχειν ἑαυτοῖς. υιζ'.

[175]. Περὶ τοῦ μὴ κρύπτειν ἡμᾶς τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, ἀλλὰ θριαμβεύειν διὰ τῆς ἐξαγορεύσεως. υιη'.

[176]. Περὶ τῆς φοβερᾶς ἡμέρας τῆς κρίσεως, καὶ τοῦ ἀποστατήσαντος καὶ Ἰουδαϊκῶς εἰς κριτήρια κοσμικὰ ἡμᾶς ἐνάγοντος. υιθ'.

[177]. Περὶ τοῦ φέρειν εὐμαρῶς τὸ στάδιον τῆς ἀρίστης ἡμῶν ὑποταγῆς. ρ'.

[178]. Οτι πρὸς ἄλλῃον ἡ ἐγκράτεια, ἡ δὲ ἀρετὴ μένει εἰς τὸ διηλεκτικόν. ρα'.

[179]. Περὶ εὐχαριστίας καὶ εὐταξίας. ρβ'.

[180]. Περὶ τοῦ μιμεῖσθαι τοὺς βίους τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, καὶ τοῦ γενναίως φέρειν τὰς διακονίας. ργ'.

[181]. Περὶ σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας τῆς ἀρίστης πολιτείας ἡμῶν. ρδ'.

[182]. Περὶ ὑπομονῆς πρὸς τοὺς ἐν τῷ Σακκουδίωνι ἀδελφούς. ρε'.

[183]. Περὶ τῆς πνευματικῆς ἡμῶν στρατείας πρὸς τοὺς ἐν τῷ Σακκουδίωνι, καὶ τῷ ἁγίῳ Χριστοφώρῳ ἀδελφούς. ρς'.

[184]. Εὐχαριστήριον πρὸς τοὺς ἐν τῷ Σακκουδίωνι ἀδελφούς. ρζ'.

[185]. Περὶ τῆς χαροποιῦ ἡμῶν ὑποταγῆς πρὸς τοὺς ἐν Σακκουδίωνι ἀδελφούς. ρη'.

[186]. "Οτι χρὴ τὸν καθηγούμενον τὴν ψυχὴν τιθεῖν ὑπὲρ τοῦ ἰδίου ποιμνίου, καὶ περὶ σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας τοῦ κατὰ Θεὸν βίου ἡμῶν, καὶ τοῦ προσέχειν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν παγίδων τοῦ διαβόλου. ρθ'.

[187]. "Οτι χρὴ ἐν ἀγῶνι καὶ ἐν μερίμνῃ ἡμᾶς εἶναι ἐν τῷ πνευματικῷ σταδίῳ μέχρι θανάτου, ὡς ἂν καταστεφείημεν τοῖς τῆς δικαιοσύνης στεφάνοις παρὰ τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ. ρι'.

[188]. Περὶ τοῦ φυλάττειν ἑαυτοὺς ἀπὸ πονηρᾶς συνδράσεως, καὶ τῆς ἀνωφελοῦς καὶ ἀκαίρου παρβήσιας, καὶ τοῦ μεθ' ὑπομονῆς ὑπολσεῖν ἡμᾶς τὰς ἀσκησιακὰς στενοχωρίας ἐν ἐλπίδι τῆς εὐρυχωρίας καὶ ἀπολαύσεως τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. ρια'.

[189]. Περὶ τοῦ ἀνά χειρὰ γενομένου σιτισμοῦ, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ διδασκαλία παραινετικῆ, περὶ σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. ριβ'.

[190]. Περὶ ἀγάπης τῆς εἰς τὸν καθηγούμενον, καὶ ὑπομονῆς καὶ καρτερίας τοῦ μὴ κατασχύναι τι τῶν προδιηγουμένων ἡμῖν ἐν τῷ ἀγγελικῷ ἡμῶν σχήματι. ριγ'.

[191]. "Οτι τραχεῖα καὶ ἀνάντης ἡ ἀρετὴ, ἡ δὲ κακία εὐλγπτος, καὶ κατώφερτος, καὶ διὰ τοῦτο προ-

170. Quod bene currentibus propositæ sunt coronæ justitiæ.

171. Abjicere nos debere omnem pigritiam atque ad opus spirituale esse pervigiles.

172. In conflictibus cum hoste paratos et instructos nos esse oportere virtutibus.

173. Sanctorum Patrum comminationibus et doctrinis attendendum esse.

174. De fratribus, qui excesserunt; et quod nobismet ipsis attendere debeamus.

175. Pravas cogitationes non esse occultandas, sed earum manifestatione de illis triumphandum.

176. De tremendo die judicii, et de desertore, qui Judaico more ad judicia mundialia nos adduxit.

177. De stadio optimæ subjectionis nostræ libenter perferendo.

178. Quod continentia per breve tempus servata virtutem habet manentem in perpetuum.

179. De gratiarum actione bonoque ordine.

180. De imitanda vita sanctorum virorum, et ministeriis constanti animo perferendis.

181. De industria et cura obeundi optimi status nostri.

182. De patientia, ad fratres in Saccudiorum monasterio.

183. De spirituali nostra militia ad fratres in monasterio Saccudiorum et sancti Christophori.

184. Gratiarum actorius sermo ad fratres in Saccudione sive Saccudiorum monasterio.

185. De subjectione nostra lætifica ad eosdem fratres.

186. Quod præfectum oportet animam suam ponere pro suo grege; et de industria ac cura nostræ secundum Deum vitæ, atque ut a laqueis diaboli nobis caveamus.

187. Quod in spirituali stadio oportet nos ad mortem usque versari in certamine et cura, ut a rege omnium Deo coronis justitiæ coronemur.

188. Cavendum nobis esse a pravo consortio, et ab inutili intempestivaque libertate, patienterque perferendas asceticæ sive monasticæ vitæ angustias, spe amplitudinis fruitionisque æternorum bonorum.

189. De terræ motu, qui proxime accidit, et de consummatione hujus sæculi. Nec non doctrina adhortatoria et diligentia et cura in exsequendis Dei præceptis.

190. De amore erga præfectum, et de patientia atque perduratione, ne dedecoremus quidquam eorum, quæ in evangelica nostra vitæ ratione nobis præexposita fuerunt.

191. Quod aspera arduaque via sit virtutis, vitium vicissim facile ac proclive, itaque alacriter

instandum certandumque, ut in summum virtutis A culmen ascendamus, quo sempiternam vitam tamquam finem assequamur.

192. De cura rationabilium Christi ovium, et de excessione fratrum nostrorum, et de vitæ nostræ secundum Deum certa rectitudine.

193. Quod oportet nobiscum reputare quid et unde simus, quid fuerimus et quo iterum simus abituri, ut bonam vitam viventes sempiternas retributiones referamus.

194. Quod præfectus debet erga eos, qui stadium subjectionis, quale est martyr, obeunt, omnia agere et præstare quæ eis bonum animum addant, ut reportata de hostibus victoria coronas æternas a certaminis muneratore Deo referant.

195. De Christi in nos amore, et quod cum multo labore et sudore virtutem recte quis exercet, quodque fas est labores non negligere, ut regnum cælorum assequamur.

196. Quod oportet nos constanter et fortiter perficere ea, quæ ad animæ salutem faciunt, et de abstinentia a murmuratione in mutationibus officiorum.

197. Quod præfectus debet animam suam pro ovibus rationabilibus ponere, tanquam de unoquoque rationem in die iudicii redditurus: et de voluntatibus propriis abscindendis.

198. De sententia, quam tulit præfectus in Dalmati monasterio, et de humilitate, quod vera hæc est cognitio, omni humana sapientia potior.

199. Sermo adhortatorius, et quomodo diaboli tentationibus resistere oporteat.

200. Adhortatorius simul sermo et laudatorius.

201. Compunctorius, et de dormitione domini Raphaelis, qui vere subjectum se gessit.

202. Quod armis virtutis nos circummunientes facile resistimus acerbo et potenti hosti diabolo, variasque et multiplices ejus machinas evertimus.

203. De profectu venerabilis vitæ nostræ, et quod oportet vehementer invigilare officiis, quandoquidem Deo operamur: et cum fratribus non servili more, sed fraterno agendum.

204. Sermo adhortatorius, et quomodo impetus diaboli reprimere et avertere oporteat, et quotidie multa sobrietate opus esse.

205. Certandum esse nobis et belligerandum in spirituali nostra militia contra incidentes adversarias cogitationes, ut et victoriæ præmia a certaminis remuneratore Christo referamus.

206. De custodia et purgatione sensuum nostro-

θυμητόν, καὶ ἀγωνιστίον ἀνίεναί ἡμᾶς ἐκ' αὐτὸ τὸ ἀκρότατον τῆς ἀρετῆς ὡς ἂν τύχοιμεν τῆς αἰδίου λήξεως. ρ:δ'.

[192]. Περὶ ἐπιμελείας τῶν λογικῶν πρωβάτων Χριστοῦ, καὶ τῆς ἀποδράσεως τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ ἀσφαλείας τοῦ κατὰ θεὸν βίου ἡμῶν. ρ:ε'.

[193]. Ὅτι χρὴ ἀναλογίζεσθαι τί ἐσμεν, καὶ πόθεν, καὶ τί γηγόνναμεν, καὶ ποῦ πάλιν πορευσόμεθα, ὡς ἂν καλῶς βιοτεύσαντες κομισώμεθα τὰς αἰωνίου ἀμοιβᾶς. ρ:ς'.

[194]. Ὅτι χρὴ τὸν καθηγούμενον πρὸς τοὺς τὸ στάδιον τῆς μαρτυρικῆς ὑποταγῆς διανύοντας πάντα ποιεῖν καὶ δρᾶν, ὅσα εἰς εὐθυμίαν φέρει, ἵνα κατὰ τῶν ἐγθρῶν τὴν νικτὴν ἀράμενοι στεφάνους αἰωνίου παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου θεοῦ ἀμείψωνται. ρ:ς'.

B [195]. Περὶ τῆς εἰς ἡμᾶς ἀγαπήσεως τοῦ ἀσπίτου Χριστοῦ, καὶ ὅτι μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ ἰδρώτος κατορφοῖ τις τὴν ἀρετὴν, καὶ ὅτι χρὴ μὴ ὀλιγωρεῖν ἡμᾶς πρὸς τοὺς πόνους, ὡς ἂν τύχοιμεν βασιλείας οὐρανῶν. ρ:η'.

[196]. Ὅτι χρὴ εὐνόμως καὶ εὐσθενῶς δρᾶν ἡμᾶς τὰ συντελοῦντα πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς, καὶ περὶ ἀγογγυσίας ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῶν διακονιῶν. ρ:θ'.

[197]. Ὅτι χρὴ τὸν καθηγούμενον τὴν ψυχὴν τιθεῖν ὑπὲρ τῶν λογικῶν πρωβάτων, ὡς ἀποτίσονται λόγον περὶ ἐνὸς ἐκάστου ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, καὶ περὶ ἔκκοπης τῶν οικειῶν θελημάτων. ρ:κ'.

[198]. Περὶ ψήφου τοῦ ἡγουμένου τῆς Δαλαμάτου, καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀληθινὴ γνῶσις προτερεύουσα τῆς θύραθεν σοφίας. ρ:κ:α'.

C [199]. Παραινετικὴ, καὶ τὸ πῶν δεῖ ἀνθίστασθαι ταῖς προσβολαῖς τοῦ διαβόλου. ρ:κ:β'.

[200]. Παραινετικὴ ἄμα καὶ ἐπαινετικὴ. ρ:κ:γ'.

[201]. Κατανοητικὴ, καὶ περὶ τῆς κοιμησεως τοῦ κυρίου Ῥαφαὴλ τοῦ ἀληθῶς ὑποτακτίτου. ρ:κ:δ'.

[202]. Ὅτι τὰ ὄπλα τῆς ἀρετῆς ἐπιτοὺς περιφράξαντες εὐχερῶς ἀντιπαρατατόμεθα τὸν πικρὸν καὶ ἀσσύριον νοῦν διάβολον, καταβάλλοντες αὐτοῦ τὰς ποικίλους καὶ πολυτρόπους μηχανάς. ρ:κ:ε'.

[203]. Περὶ πρόκοπης τοῦ σεμνοῦ ἡμῶν βίου, καὶ τοῦ θερμῶς διεγείρεσθαι πρὸς τὰς διακονίας, ὡς τῷ θεῷ ἀναφερομένης τῆς ἔργασίας, καὶ τοῦ μὴ δουλικῶς ἐντάγειν τὴν ἀδελφότητα, ἀλλὰ ἀδελφικῶς. ρ:κ:ς'.

D [204]. Παραινετικὴ, καὶ τὸ πῶς δεῖ ἀνθίστασθαι καὶ τροποῦσθαι τὰς προσβολὰς τοῦ διαβόλου, ὅτι πολλῆς ἡμῶν χρεία νήψεως καθ' ἐκάστην ἡμέραν. ρ:κ:ζ'.

[205]. Ὅτι ἡμᾶς ἀγωνιστίον καὶ πολεμιστίον ἐν τῇ πνευματικῇ ἡμῶν στρατείᾳ, κατὰ τῶν ἐπιβαλλόντων ἡμῶν ἐναντίων λογισμῶν, ὡς ἂν ληψώμεθα παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου Χριστοῦ τὰ βραβεῖα τῆς νικτῆς. ρ:κ:η'.

[206]. Περὶ φυλακῆς καὶ καθάρσεως τῶν αἰσθη-

των ἡμῶν, καὶ ἐξαγγέλωσας τῶν πονηρῶν ἐνομιῶν. A rum : et de malis cogitationibus (o) enuntiandis. ραδ'.

[207]. Περὶ τῆς ἀποδράσεως τοῦ ἀδελφοῦ. Ἐλπί-
εῖα, καὶ τῆς ὑποστροφῆς Εὐθαλίου, καὶ τοῦ μετὰ
προαιρέσεως ἔκτελεῖν τὰς ἐργασίας κατὰ τὴν καθ-
έκαστον ἡμῶν δύναμιν. ρλ'.

[208]. Περὶ τοῦ μιμεῖσθαι ἡμᾶς τοὺς θεοφόρους
ἡμῶν Πατέρας, ἀποφυγῆς τε τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας
καὶ ἐγγρηγόρευσεως, καὶ πόνου τῆς κατὰ ψυχὴν ἡμῶν
ἐργασίας. ρλα'.

[209]. Ὅτι δεῖ ἀμέμπτως καὶ ἀνοθεύτως φυλατ-
τεῖν τὴν μοναδικὴν ἡμῶν πολιτείαν, καὶ περὶ τοῦ
ὑπάγειν πάντα πειρασμὸν μέχρι θανάτου δι' ἐντολὴν
θεοῦ. ρλβ'.

[210]. Ὅτι χρὴ ἐνάγειν τοὺς ἐπιστημονάρχας τὴν
ἐκείνην θεοπροπῶς καὶ περὶ ἀκριβείας τοῦ
καλέσθαι ἡμῶν βίου, καὶ τοῦ ἐκφυγεῖν ἡμᾶς τὴν
κακίαν παρέρσιαν. ρλγ'.

[211]. Περὶ τοῦ ὑποφέρειν τὰ δυσχερῆ τῆς ὑποτα-
γῆς, καὶ τοῦ εὐμενῶς δέχεσθαι τὰς ἐπιτιμήσεις
παρὰ τοῦ καθυγομένου, ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ ἐμπο-
λιπέσθαι κατὰ μίμησιν τῶν ἀγίων ἡμῶν Πατέ-
ρων. ρλδ'.

[212]. Περὶ τοῦ ἐρευνᾶν τὰς θείας Γραφάς, ὡς ἂν
πρὸς ἀνομιᾶν τὰς πολυμόρφους μηχανὰς τοῦ διαβό-
λου. ρλε'.

[213]. Ὅτι χρὴ ἐνστήναι ἡμᾶς γενναίως πρὸς
τὴν θλίψιν τῆς ὑποταγῆς, καὶ περὶ τοῦ προσέχειν
ταῖς διδασκαλίαις τῶν θεοφόρων Πατέρων, καὶ
τῷ μὴ κερχεῖναι πρὸς τὰ μάταια καὶ πρόσκαιρα.
ρλς'.

[214]. Ὅτι ὁ πίστιν ἀδιάβηκτον πρὸς τὸν καθ-
ύπερθε ἔχων, καὶ προσθήκας ἀρετῶν ἡμέραν ἐξ
ἡμέρας ἐκτὸς θησαυρίζων ἀξιώθησεται καταταγῆναι
ἐν τῇ κλήρῳ τῶν ἀγίων. ρλζ'.

[215]. Περὶ τοῦ προσέχειν ταῖς τῶν πατέρων
ἐκείνων διδασκαλίαις, καὶ μὴ κερχεῖναι πρὸς τὰ παρόντα.
ἀλλ' ἐπολιπέειν πρὸς τὰ μέλλοντα. ρλη'.

[216]. Περὶ τοῦ πενθεῖν τοὺς ἀποβραγμέντας ἀδελ-
φοὺς ἡμῶν, καὶ τοῦ κρατεῖν τὰς ἑαυτῶν γλώσ-
σας. ρληθ'.

[217]. Περὶ τοῦ μὴ ἀμελεῖν ἐν ταῖς διακονίαις,
ἀλλ' ἀγρυπνεῖν ὑπὲρ τῆς οἰκίας σωτηρίας. ρμ'.

24. Πανηγυρικὴ βιβλος, etc. *Panegyricum volumen id dies festos Domini, nec non Deiparæ, et sancti Joannis Baptistæ.* Ita auctor vitæ, p. 27 E. Huc referri possunt fortasse, I.) Λόγοι κατηχητικοὶ τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Κοριακῇ τοῦ Πάσχα, *Sermo catecheticus magna Dominica die Paschæ* : qui exstat in Vaticano Græco codice 1587, unde ab Arcudio descriptum habuimus, II.) Ἐγκώμιον εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ἀγίας σκοίνης ἡμῶν Θεοτόκου, *Encomium in dormitionem sanctæ Dominæ nostræ Deiparæ* ; quod exstat in Vaticano Græco codice 1671, unde Arcudii manu pariter descriptum vidimus, III.) Λόγος εἰς τὸ γέννησιν τοῦ ἀγίου προφήτου, Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, *Sermo in natalem sancti prophetæ, Præcursoris et Baptistæ Joannis* (p). Exstat in Sfortiano codice 86, unde ab Arcudio transcriptus. Eundem sermonem Sirmondi quoque manu Græce descriptum habemus, IV.) Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἀποτομὴν τῆς κεφαλῆς τοῦ μεγάλου Βαπτιστοῦ, etc. *Encomium in decollationem magni Baptistæ ac Præcursoris Christi* : quod exstat in Vaticano Græco codice 1671, unde descriptum ab Arcudio. Sirmondi etiam manu exaratum habemus, V.) *De inventione capitis S. Joannis Baptistæ*, in codd. regis 66 et 1045. VI.) Ἐγκώμιον εἰς τὴν τρίτην εὕρισιν τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ ἀγίου Προδρόμου, *Encomium in tertiam inven-*

NOTÆ.

(o) Confer supra, num. 175.

(p) Florent, in cod. Laurent, 33, n. 4. V. Ban-

207. De excessione fratris Elpidii, et de Euthalii reversione, atque opera ex proposito perficienda esse pro viribus quæ cuique contigerunt.

208. De imitatione divinorum Patrum nostrorum, fuga cupiditatum turpium, et de vigilia ac labore in opere animæ nostræ conducente.

209. Quod sine reprehensione ac falsitate custodire oportet statum nostrum monasticum, et de perferenda ad mortem usque quavis tentatione propter præceptum Dei.

210. Quod disciplinæ ecclesiasticæ præsidēs debent monere fratres more Deo digno, et de accusatione divinæ vitæ nostræ, atque de fugienda nobis pernicioosa libertate.

211. De perferendis, quæ in subjectione difficilia sunt, et de increpationibus a præfecto benevole excipiendis, ubi etiam de moribus ad imitationem sanctorum Patrum nostrorum instituendis.

212. De scrutandis divinis Scripturis, ne et multiformes diaboli machinationes ignoremus.

213. Quod constanter insistere oportet in certamen subjectionis, et doctrinis divinorum Patrum esse attendendum, neque inhiandum rebus vanis temporariisque.

214. Quod quicumque fidem haud interruptam præfecto suo exhibet, atque virtutum incrementum de die in diem sibi ipsi thesaurizat, sorti sanctorum accenebitur.

215. Attendendum esse Patrum doctrinis, neque inhiandum rebus presentibus, sed ad futuras respiciendum.

216. Lugendos esse, qui a nobis abrupti sunt fratres, et linguas nostras continendas.

217. Non negligenda officia, et propriæ saluti invigilandum.

dini Cat. codd. gr. Laur. p. 446. Taurini in cod. 70. V. cat. codd. Gr. Taur. pag. 166. HARL.

tionem venerandi capituli sancti Præcursoris; quod exstat in regio codice 273, et in Sirmondi apographo. Editum est, ut dixi, Græce et Latine, Francisco Combetisio interprete, in libro Gallico Du-Cangii, de sancti Joannis Baptistæ capite. VII.) Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην τὸν θεολόγον, Encomium in sanctum apostolum et evangelistam Joannem theologum (q): exstat in Regio codice 273, unde a Sirmondo descriptum habemus. VIII.) De veneratione crucis, in codd. regis 143 et 276.

25. Ὁ περὶ τὴν μητέρα ἐπιτάφιος. *Theocticæ matris laudatio funebris.* In vita Theodori, pag. 4 B. Exstat in Metaphrastæ codice ms. Colbertino 450, in mense Decembri.

26. Ἐπιτίμια κοινὰ τῆς ἅλης ἀδελφότητος. *Pœnitentiæ communes universæ fraternitatis*: meminit auctor Vitæ pag. 25 C. Exstant autem in Vaticano Græco codice 430, tum in apographis Sirmondi et Arcudii: [et in cod. Coisl. 212. V. Montfauc. Cat. codd. Coisl. 272. HARL.]

27. Σχόλιον εἰς τὰ μερικὰ ἀσκητικὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου. *Scholium in particularia ascetica magni Basilii.* Græce descriptum habemus manu Sirmondi. Descripsit etiam Arcudius ex Vaticano Græco codice 431. FABR. V. Lambec. 3, pag. 315, n. 4 edit. Kollar. et p. 317 de cod. œs. 65. — Paris. in bibl. publ. codd. 476, 896, n. 3, accedit etiam Latina interpretatio, 1202, n. 5. — Mosquæ in codd. 241, 242 et 243, cum Basilii M. asceticis. V. Matthæi Notit. mss. Mosquens. synod. p. 156 et 157, ed. in-8. HARL.

28. Ἐκ τοῦ ὄρου (r) περὶ τῆς ἑβδομάδος τῆς Τυροφάγου. *Ex regula de hebdomade Tyrophagii.* Græce descriptus Sirmondus ex Canonario bibliothecæ cardinalis Columnæ.

29. Σύντομος διδασκαλία τοῦ Στουδίτου Θεοδώρου, *Brevis institutio Theodori Studitæ.* Exstat in Græco libro ms. 32 collegii Jesuitarum Parisiensis, cui titulus: Διδασκαλία πᾶν ὠφέλιμος ἐκτεθεῖσα παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων, *Institutio valde utilis exposita a SS. Patribus.* FABR. In cod. Mosquensi synod. V. Titulus: Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου σωτηρίας σύντομος διδασκαλία inc. Χριστιανός, μᾶλλον δὲ μοναχός ἐάν ὀμνῆσι. V. Matthæi I. c. pag. 17. HARL.

30. Ὑποτύψεις τῆς καταστάσεως τῆς μονῆς τῶν Στουδίτων. *Constitutiones monasterii Studitarum.* Græcum viri docti apographum habemus. Fabr. Adnotante Iriart. in catal. codd. Gr. Matrit. p. 19, sunt in fin. cod. 4 quatuor folia, quibus contineri videntur monasticorum præceptorum fragmenta ex constitutionibus monasterii Studitarum, I.) mutilum sine titulo et initio; II.) de sancta Quadragesima, inc. Ψάλλομεν III.) de quantitate in cibis et potionibus et recto in mensis ordine (observante Iriart. in Nesseliano bibl. Vindobon. catal. part. v, pag. 139, n. 3, memoratur Theodori Studitæ de quantitate ciborum asceticis; at is longe aliter incipit, ac caput in cod. Matrit.); IV, de proportione in monasteriis, et alia duo capita, quorum vero tituli et contextus, partim lacerati, partim vetustate detriti, legi non possunt. Ad illas constitutiones pertinere videtur *De præfectis monasteriorum, non irascendum* in cod. Mazarin. V. Montfaucon. *Bibl. biblioth. mss. II*, p. 1316. A. HARL.

31. Πραγματεία περὶ τῆς καθόλου οἰκονομίας. *Opus de dispensatione in universum.* Contra Mœchianos (s) haud dubie. Meminit ipse Theodorus lib. 1, epist. 49, p. 349.

32. Τετράδες sive Σύνταγμα, μηδὲν ἔξ ἑαυτοῦ etc. *Quaterniones* sive *Syntagma* (adversus Mœchianos,) in quo nullam prorsus sententiam propriam, sed duntaxat divinorum Patrum documenta et præcepta profert contextitque Theodorus, sicut ipse ait lib. 1, epist. 43 pag. 333.

33. Τετράδια etc. *Quaterniones, in quibus impia iconomachorum dogmata exponuntur confutaturque;* missi a Theodoro ad patriarchas Alexandrinum, Antiochenum et Hierosolymitanum, atque ad varia monasteria: sicut liquet ex Theodori lib. II, epist. 14, pag. 401 d, 404 c, 407 d, 411 b.

34. Στηλιτευτικὸς etc. *Invectiva adversus iconomachos.* Meminit hujus operis sui Theodorus ipse initio Antirrhethici primi, pag. 89 b.

35. Βιβλιδάριον καὶ τετράδες δεκατέσσαρες, ἐφ' οἷς εἰσι λόγοι καὶ βίοι τῶν ἀδελφῶν, ἑμμέτροις στίχοις. *Libellus et quaterniones quatuordecim, quibus continentur sermones et vitæ fratrum, versibus metricis.* Memorat Theodorus, lib. II, epist. 61, pag. 484 d.

36. Τριώδια τῆ ἁγίᾳ Τεσσαρακοστῇ, etc. *Triodia in sanctam Quadragesimam.* Mentio fit in vita pag. 69 a.

37. Βίβλος διὰ στίχων ἰάμβων, τὴν τε πλάσιν τοῦ γενάρχου etc. *Liber versibus iambicis, de primæ hominis creatione et lapsu, deque Caino, Enocho, Noemo, etc., et de universa Iconomachorum hæresi.* Auctor Vitæ, pag. 28 a.

38. Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, περὶ τῆς τῶν ἐν βρώμασι ποσότητος καὶ ποιότητος, *S. Patris nostri Theodori Studitæ de quantitate et qualitate ciborum.* In cod. 46, n. 3, Græco. Hist. eccl. mss. bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis. Vide Lambecium lib. VIII, p. 456. [p. 957. Kollar. Add. ad n. 30. ex Iriart. cat. ascripta. HARL.]

NOTÆ.

(q) V. supra, n. 21. HARL.

(r) Apud Lambecium, VIII, p. 451. [s. p. 947. ed. Kollar. Ἐκ τῶν ὄρων τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου καὶ Ὁμολογητοῦ, τοῦ Στουδίτου, περὶ τῆς ἑβδομάδος τῆς Τυροφάγου ὅτι ἐν ταύτῃ οἱ μὴ μετέχοντες τυροῦ, ἀναθίμῃ καθυποβάλλονται. FABR. Lambec, laudat Leon. Alstatium in Diss. de Domi-

nicis et hebdomadibus recentiorum Græcorum § 11, col. 1422. et Jo. Meursii Glossarium Græce Barbarum, sub titulo, Τυροφάγος. HARL.

(s) Mœchianos appellat Theodorus eos, qui adulterio copulatas Constantini VI imperatoris nuptias dispensatione factas legitimas affirmabant.

Vita de vita et solitudine S. Joannis Baptistæ. Meminit Michael in Theodori vita p. 28 A.

Pericopæ quædam breviores: una, *De pænis quibus parentes multandi sunt, si infans intra septuaginta dies intra quadragesimum diem, mortuus sit absque baptismo.* In canonario collegii Jesuitarum Parisiensis. Aliæ duæ, in veteri collectione Græci cujusdam *De processione Spiritus sancti contra Lazarum* in cod. Reg. inscribitur *Confessio de Trinitate.* Hæc duo fragmenta Græce Sirmondus descripsit in *Vallicellano.*

His addi potest doctiss. Baumio præterita.

Ratio de vita et laudibus magni Arsenii, ex qua locum affert Allatius libro de Purgatorio, p. 733.

Arsenii anachoretæ, in monte Scethi Librariæ circa a. C. 455. Incipit: 'Αστήρ ἀειφανής ἡμῶν, cum Jo. Pini S. I. tom. IV, Act. SS. Julii 19, p. 617-631. Plura de hoc Arsenio ibid. p. 605: ms. Bodlei. *V. Cat. mss.* p. 418; V. E. Læsoheri *Edle-Fruchte*, III, p. 459. FABR. In cod. Coisl. *V. Montfauc. Bibl. Coisl.* p. 418. HARL.

Stal. mss. Angliæ, etc., tom. I, n. 280, in cod. Cromwell. 103. *Theod. Studitæ Testimonium.* in cod. τοῦ Θεοῦ Δαβὶδ, λέγοντος. — In cod. Barocc. 91, et cod. Th. Roe 18. s. n. 264 catalogi, *Quæstio responsa:* περὶ τῶν χειροτονηθέντων πρεσβυτέρων. — In cod. Laudi 36, s. n. 688 catalogi. *Excursus Audita.* — In Montfauc. *Bibl. Coisl.* p. 113, cod. 39 ad Naucraticum *De polygamia:* ib. *Fras. Excerpta,* p. 191, 193 bis, et 412. — Fragmentum in codd. Paris. bibl. pub. 1754, ubi de eo disseritur; et 3100. — Florentiæ in codd. Laurent. 36, 5, plut. 5; et 12, 3, plut. 9, fragm. de S. V. Bandin, cat. codd. gr. Laur. I, p. 61 (ubi is adnotat, fragmenta exhiberi a Leone Allatio Hottinger. c. 19, p. 421, et de consensu lib. II, cap. 13, § 4) ac p. 407. — cod. VI, 8, plut. 11. de prædeterminatione et præscientia Dei ἐκ τοῦ εἰς τοὺς ἀπ' αἰώνων κεκαμημένους τροπ. V. Baudin. l. c. III, p. 295. Idem tom. I, p. 99, 348 et 434. adnotat, Theodorum citari in *Exe. sacror. præceptorum;* tum a Jo. Cantacuzeno contra Palamam, et in *Theo. orthod. fidei.* Add. a h. vol. 280. HARL.

NOTITIA ALTERA,

Leonis ALLATII Diatriba de Theodoris apud ANG. MAI, *Biblioth. Nov. t. VI, p. 158.*

opus, a Studio monasterio, cui ipse præfuit, Studita dictus, auctor magni nominis. Multa ipse defensione sacrarum imaginum, et institutorum ecclesiasticorum, adeo ut universa ejus vita ulgo aiunt, iratis genioque sinistro transacta fuerit. Illius nimias miseras, carceres, exilia, pressionem, fuisse docteq. prosecuti sunt Michael monachus, et alius incertus, qui ejus vitam scripserunt. Michaelis monachi incipit: Πολλοὶ μὲν τῶν ἀγίων κατὰ διαφόρους χώρας. Incerti, qui in manuscriptis asservatur: Καὶ πᾶσι μὲν ἡδὺς καὶ τοῦ παντός ἀξίος ὁ μέγας Πατὴρ ἡμῶν καὶ τὸς Θεόδωρος (1). Eam Joannis esse, conjectura non levi diceret nescio quis, cum in fine vitæ Θεοῦ τὸ δῶρον, καὶ κόπος Ἰωάννου, *Dei donum, et labor Joannis* (2). Nisi labor ille non de com-
e, sed de descriptione etiam intelligi posset. Verum cum in dicto codice alia quoque eodem cha-
et similis scriptionis nota descripta sint, nec usquam dictum laborem memoraverit, nisi post
vitam, fortasse non inconsiderate de compositione intelligendus est. Sed id alii judicent. Ha-
præterea de illius obitu epistola proluxa Naucraticii monachi, tanti patris discipuli, ad fratres
es et patres (3).

enim illius tantum discipuli, sed alii quoque plerique in eo laudando, et in ejus rebus gestis
lis ingenuum calamumque exercuerunt, ut indicavit Michael monachus in ejus Vita.

finis esset, si quæ in illius laudes alii dictarunt, hoc in loco colligere conaremur. Apponam
odo troparia quædam ex meo manuscripto, quibus quantus fuerit hic vir in Ecclesia Dei aperte
i. Primum est: Ὁ ἀσκητικὸς βίος σου, ταῖς τῶν ἀρετῶν πράξεις, σοφὴ, ὡς ἥλιος ἀναλάμψας
ἔ, καὶ συγκαλεῖ πάντας εὐσεβῶς πρὸς σωτηρίας τὴν τρίβον, Θεόδωρε μακάριε· τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ
κείας καὶ παθῶν, καὶ πολλῶν ἐγκλημάτων καθοδηγεῖ πρὸς θείαν γνῶσιν ταῖς διδασκαίαις τῶν ἔργων
ικ· ἀλλὰ καὶ νῦν μὴ παύσῃ ὑπὲρ τῆς ποίμνης σου τῷ Χριστῷ πρεσβεύων. II. Ὁ πρὸς τὸν Θεὸν ζῆλος
τοῦ Βακτιστοῦ χάριν σοι σαφῶς προσμαρτυρεῖ, θεοφόρε· τοὺς γὰρ πράξει μοιχικῆ φθίροντας

NOTÆ.

in initio exstat in editione Sirmondi vita
ygerens nomen auctoris Michaelis mona-
ni secus erat in codicibus Allatianis. At illa
πολλοί, tribuitur eidem Michaeli in duobus
in Vat. De hac re diligentius nos dicemus,
hanc Studitæ vitam typis trademus.

(2) Ergone edita vita a Sirmondo, dicenda est
habere auctorem Joannem? Inedita autem Michae-
lem monachum, cui reapæ inscribitur in codd.
Vaticanis? A. M.

(3) Edidit hoc Naucraticii scriptum Combesius,
t. II, Auctarii Bibl. PP. p. 855. A. M. — Vide in-
fra inter testimonia veterum. EDIT.

σαφῶς τῆς ἐκκλησίας τὸ κἄλλος, Θεόδωρε, διήλεγξας· ἐν παύσει γὰρ ἔμφανως καὶ δυνατῶς θάρσει θεϊκῶ, καὶ ὡς βίβησι τοῖς λόγοις ἀπίφραξας τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου γράφειν. III. Σὺ ὡς γεωργὸς ἀριστὸς νῆαν τῆ Θεῷ ἄμπελον, σοφῆ, φουεύσας ἐν εὐσεδείᾳ, καὶ ποτίσας θαψιλῶς λόγῳ διδαχῆς τῶν μοναζόντων τὰ πλήθη, Θεόδωρε πανόλβιε· τὴν βασιλίδα γὰρ ὡσπερ πόλιν τοῦ Θεοῦ ἀνέδειξας ἐν ταύτῃ, ἐν ἣ αὐξήσασα εἰς κἄλλος ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς, ὀρθοδοξίας πίστιν καρποφορήσασα ὁμολογίας. IV. Ὡς διφυῆ σε πηγὴν ἀένναα βρούουσαν νάματα ἐν κόσμῳ πιστῶς καὶ ὁσίως προστρέχομεν· ἐκείθεν δὲ λόγον διδασμάτων σου ὄν ἐκ χειλέων μελισταγῶν πλουσίως ἐκχέεις ἡμῖν· ἀλλ', ὦ ἱερόμυστε πάτερ, μὴ ἐπιλάβῃ τῆς ποίμνης σου ἡμῶν ἐκ πάσης ἀνάγκης, καὶ φθορᾶς, καὶ παθῶν λυτρωθῆναι, ἔγιασμένε Πάτερ Θεόδωρε. V. Ἡ τῆς πίστεως ἐπαυθούσα ἕρετῆ, καὶ τὸ καρτερικὸν ἐν τῇ ἀσκήσει σου, πάντας ἔλκει πρὸς ὑμνοφῶν τῶν κατορθωμάτων σου. Θεόδωρε πανόλβιε· ὕθην τοῖς θεοῖς σου μέλισμασι, τὴν τῶν ἀνθῶν ποικιλίαν τρυφῶς ἐπαφῆκας ἡμῖν· διὸ συγκροτοῦσι χοροὶ γῶν ἀσωμάτων, καὶ πανηγυρίζουσι ἡ Ἐκκλησία τὴν μνήμην σου μουσικῶς ἐγκυχωμένη· Χριστὸν τὸν Θεὸν μὴ ἐλλίποισ προσεύειν τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Sed de ejus scriptis agamus. Possevinus refert duo fragmenta eum reliquisse, alterum epistolæ ad Naucratiū filium, in qua agit de hæresibus et schismate; alterum autem fragmentum in quo agit de honore sanctis imaginibus deferendo, exstareque in tomo tertio *Bibliothecæ sanctorum Patrum Bignonii*, editionis secundæ. Opusculum vero antea prodiisse Antuerpiæ apud Joannem Stelsium anno 1556, adjunctum tribus libris Joannis Damasceni adversus traducētes et criminantes sanctorum imagines. Epistolam item catechetica scripsisse ad eos, qui causa sacrarum imaginum cultus in carcere essent, quos prestare in fide catholica hortatur, quam legimus in nono tomo *Annalium cardinalis Baronii* sub anno 914; quemadmodum alteram ejusdem Studitæ catechetica ad fratres sub anno 818; et aliam ejusdem argumenti, aliam quoque de Eustratio lapsum occultante, quæ est 16, in codice Columnensi, ex quo Baronius ipsam desumpsit. Disputationem quoque ipsius Studitæ adversus Constantinum Copronymum imperatorem anno 795. Sed hæc minutiora sunt, et longe illustrium scriptionum τεμάχια. Quare majora illius scripta numeranda sunt; a quo nos labore facile liberasset Sirmondus, si hunc patrem, quem a tanto tempore parturit, emisisset in lucem aliquando: sed quando id huc usque non egit (4), eorumque operum catalogum, ut colligere potuimus, contexamus.

Scriptit alias atque alias orationes de laudibus variorum sanctorum, et de ecclesiæ solemnitatibus. Et librum hunc, in quo hujusmodi orationes continebantur, vocavit πανηγυρικόν.

Ex his unam in *adorationem pretiosæ et vivificæ crucis*, quæ incipit, ἀγαλλιάσεως καὶ εὐφροσύνης ἡμέρα, edidit Græce et Latine Gretserus tomo II (p. 231), de oruce. Alia ejusdem in sanotum Platonem, cui ipse in eodem monasterio successit, et incipit, βήτορις μὲν καὶ σοφισταὶς ἡ πᾶσα σπουδῆ. Latine edita est apud Surium tomo VI, exstatque Græce in bibliothecis Vaticana, Barberina, et aliis (5). Meminit quoque illius Michael monachus in ejus vita: Καὶ ὁ τῆς προκατονομασθείσης ἀοιδίμου Θεοκτίστης δμαζίων Πλάτων ὁ σεβασμιώτατος· περὶ οὗ καὶ λαμπρῶς ἐσπουδάσθη τῆ μεγάλῳ Θεοδώρῳ ἔπαινος τὴν αὐτοῦ ἐκτιθεμένην ἀξιοπρεπῶς πολιτείαν. Et antea laudatæ celebris Theoctistes frater Plato quam maxime reverendus, de quo præclara laudatio concinnata est a magno Theodoro, illius vitæ institutum pro dignitate exponente (Scilicet in vita inedita vero Michaeli in scripta cod. p. 137).

Ineditæ sunt, quod ipse sciam. Ἐγκώμιον εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ἀγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου. *Laudatio in dormitionem sanctæ Dominæ nostræ Deiparæ*. P. Φωνὴν σάλπιγγος κερατίνης βοῆς ἀλαλάζουσα γεγονότερον (6).

Ἐγκώμιον εἰς τὸ γενέσιον Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. *Laudatio in diem natalem Joannis Præcursoris*. P. Ἀηδόνι τινὶ εἰς πολυφώνῳ (7).

Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἀποτομήν τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου. *Encomium in decollationem sancti Joannis Præcursoris*. P. Φαινή καὶ θεοχαρῆς ἡ συναγείρουσα ἡμᾶς πρὸς ἑορταμὸν (8). Epitomatores Gesneriani: *Theodori Studitæ sermo de inventione capitis sancti Joannis Baptistæ; encomium in sanctum patrem Epiphanium. Ni mendum sit in primo, et pro inventione capitis, abscissione legendum* (9). Alteram in *sanctum Epiphanium* nondum videre contigit (10).

Gerardus Vossius in notis ad *Thaumaturgum* (ed. p. 109) tradit in manuscripto cardinalis Sireleti sub num. α' haberi Theodori Studitæ sermonem in *Annuntiationem beatæ Mariæ Virginis* (11).

NOTÆ.

(4) Posthumus denique exiit Theodori Studitæ operum tomos Sirmondianus, in quo supra nominata ab Allatio scripta videre licet. A. M.

(5) Edita postea Gr. et Lat. apud Bollandianos t. I April. append. p. 46. A. M.

(6) Edidimus nos in tomo V *Bibliothecæ novæ Patrum*, part. II, p. 54. A. M.

(7) Apud nos tom. cit. p. 33. A. M.

(8) Item apud nos tom. cit. p. 43. A. M.

(9) Et *De decollatione*, et *De inventione capitis sancti Præcursoris* exstant orationes Studitæ, ut diximus in adn. tom. cit. p. 77. A. M.

(10) Ne nobis quidem hæc in *Epiphanium* oratio occurrit. Fortasse epitomatores Gesneriani scripserunt mendose in *Epiphanium* pro *Epitaphium*. Et enim tres epitaphicas Studitæ orationes nos memoravimus tom. cit. p. 77. A. M.

(11) Quærenda est hæc quoque oratio. A. M.

Penes me est oratio ipsius catechetica in Dominicam resurrectionis. P. Τί τοῦτο ἀδελφοί ἀγαπητοί καὶ φιλέοργοι (12).

Relatum est mihi doctissimum Sirmondum edendi hujusce Patris laborem intermisisse, quod plerasque illius orationes in varios sanctos, quæ nuntiabantur ipsi Scoriaci delitescere, nondum impetrare potuerat. Vereor ne fucus illi factus sit a sciolo quopiam (13), qui cum ejus catecheses percurrrens vidisset, varias ibi præponi solemnitates, et sanctorum nomina (veluti εἰς τὸ Πάσχα. Εἰς τὴν μεταμόρφωσιν. Εἰς τὴν μνήμην Μιχαὴλ τοῦ ἁγιωτάτου μητροπολίτου Συναδῶν. Εἰς τὴν μνήμην Ἰωάννου μητροπολίτου Χαλκηδόνος. Εἰς τὴν παραμονὴν τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰνδίκτου. Εἰς τὴν μνήμην τοῦ μάρτυρος Θεοδοίου. Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον τὸν ὁμολογητὴν. Εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ. Εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν. *In Pascha. In transfigurationem. In memoriam Michaelis sanctissimi metropolitæ Synadorum. In memoriam Joannis metropolitæ Chalcedonensis. In vigiliam Deiparæ dormitionis. In principium indictionis. In memoriam martyris Thaddæi. In sanctum Paulum homologetam. In memoriam sancti Basilii. Chrysostomi, et sancti Ephræm. In annuntiationem, et similia*), opinatus est, eas diversas esse orationes de variis sanctis, ac solemnitatibus ab eodem dictas, et distinctas a catechesibus ibidem conservari; quod accidit quoque Possevino, qui post memoratas centum triginta quinque catecheses e Græco conversas, editasque Antuerpiæ opera Andræ Scotti, mentionem inducit sermonum centum triginta quatuor in anni totius festa a Joanne Bellerio ibidem emissorum anno 1603, interprete Joanne Livineio, quas tamen Theodori esse catecheses, testatur Gesnerus: *Prodierunt ante aliquot annos catecheses ejusdem Theodori, interprete ex Græco Joanne Livineio.*

Catecheses ipsius Latine edidere, ut diximus, Antuerpienses opera Andræ Scotti, et Græce passim in Italia reperiuntur in Vaticana, Allempsiense, Barberina, apud Germanos in Bavarica. Sciendum porro est Theodorum duos catecheseon libros composuisse, quorum alterum *Parvam catechesim* nuncupavit, centum triginta et quatuor sermones continentem, quos proprio ore discipulis suis didicavit: alterum *Magnam catechesim*, in qua proliziore sermone instituta monachorum explicat et doctrinam, qua absolutam illius vitæ rationem consequerentur. Fusius tradit auctor illius vitæ (cap. 35).

Quæ vero modo catecheses præ manibus sunt, cum numerum parvæ catecheseos exæquent, et brevioribus colloquiis consent, *Parvam catechesim* esse manifeste apparet. De magna an alicubi lateat indagandum curiosius est (14).

Scrpsit item librum dogmaticum, in quo oppugnatores imaginum validissimis rationibus refellit, et principum mala facta animose sugillat.

Inter hæc orationes accenseri debent quæ adhuc supersunt in Barberina, et regia Parisiis cod. 7091 (15). Ἀντιρρητικὸς πρῶτος κατὰ Εἰκονομάχων. *Antirrheticus primus contra Iconomachos.* P. Καὶρὸς τοῦ λαλεῖν, ἀλλ' οὐ τοῦ σιγῆν ἔστι τῷ ὀπωσοῦν δυναμένῳ. Ἀντιρρητικὸς δεῦτερος κατὰ τῶν αὐτῶν. *Antirrheticus secundus contra eosdem.* P. Ὁ μὲν τῆς ἀληθείας λόγος μονοειδὴς τις ὤτ. Ἀντιρρητικὸς τρίτος κατὰ τῶν αὐτῶν. *Antirrheticus tertius contra eosdem.* P. Δαυὶδ μὲν ὁ ψαλμογράφος μία βολιδί λειθου. Et hic quidem in quatuor capita dividitur.

Ejusdem. Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῶν ἀσεβῶν ποιημάτων Ἰωάννου, Ἰγνατίου, Σεργίου, καὶ Στεφάνου τῶν νέων χριστομάχων. *Criminatio et refutatio impiorum poematum Joannis, Ignatii, Sergii, et Stephani novorum Christi oppugnantorum.* P. Προβλήματὰ τινα πρὸς εἰκονομάχους λέγοντας τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν μὴ ἔγγράφεισθαι κατὰ τὸν σωματικὸν χαρακτήρα. *Problemata quædam ad Iconomachos, asserentes Dominum nostrum Jesum Christum non effigiari secundum corpoream formam, capitibus quindecim.* P. Εἰ ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δυοῖ φύσει. *Ejusdem.* Κατὰ Εἰκονομάχων κεφάλαια ζ'. *Adversus oppugnantores imaginum capita septem.* P. Θεοποιεῖν ἔστιν, ἵνα ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ ῥήματος συνθίσεως. *Ejusdem.* Ἐπιτολὴ πρὸς Πλάτωνα τὸν πατρὸς πατέρα περὶ προσκυνήσεως τῶν σεπτῶν εἰκόνων. *Epistola ad patrem suum Platonem de adoratione venerandarum imaginum.* P. Ἐαυτοῦς παραμυθούμεθα προσλαλοῦντες τῇ ἱερᾷ κεφαλῇ ἡμῶν (16).

Epistolarum libros V, in quibus fortem ac constantem animum, neque miseriis, neque cruciatibus, neque minis principum obnoxium cernere est. Plures numero exstant in primo, et secundo, et tertio exsilio scriptæ in bibliothecis Vaticana, Barberina, Vallicelliana Romæ, ex quibus quæ historiam conti-

NOTE.

(12) Apud nos tom. cit. p. 24. A. M.

(13) Fucus Sirmondo non est factus; constat enim ex Baunli præfatione ad tomum Sirmondianum, nonnullas orationes ab Arcadio illi in Galliam missas, idque confirmat Holstenii epistola 77, ut diximus tom. cit. p. 1. A. M.

(14) Magna catechesis non exstat in codicibus Vaticanis, sed non deest in Parisiensibus aliisque, ut diligenter adnotat Harlesius in Fabrioli *Bibliotheca gr.* ed. nov. t. X, p. 449 seq., qui et unam ex his homiliis Græce edidit (tres autem ex minore coll. Mingarellius). Imo ibidem sigillatim recensentur catecheses CCXVII, quæ illam majorem collectionem constituunt. A. M.

(15) Qui sequuntur tres antirrheticus, imo et alia contra Iconomachos minora Theodori scripta, videntur mihi constituere illum ipsum librum dogmaticum, de quo supra. Cæterum et hi tres antirrheticus, et alia minora, quæ mox appellantur, scripta contra Iconomachos, leguntur in Sirmondiana, editione. A. M.

(16) Leguntur hæc omnia in editione Sirmondi. A. M.

nebant a Sirmondo jam olim in Latinam versæ sunt, puto modo et reliquæ quæ justum volumen efficerent.

De his omnibus Theodori scriptis clare admodum pertractat Michael quoque monachus in ejus vita.

Capitæ ascetica, κεφάλαια άσκητικά. P. Οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἡ άσκητικὴ ζωὴ. In bibliotheca Barberina num. 250.

Varios *Canones et Troparia* (17), quæ ad hunc diem in Ecclesiis Græcorum concinnantur. Canonum potissimam partem ipse cum Josepho fratre composuit, in templo sancti Romani, cum Leonis Iconomachi minas subterfugiens, ibi lateret. Origines Constantinopolitanæ nondum editæ (conf. *Imper. Orient*, t. I, ed. Paris. p. 55, cum diversitate.) Τὸν ἅγιον Ῥωμανὸν ἡ ἁγία Ἑλένη ἔκτισεν, καὶ πλησίον αὐτοῦ τὴν ἁγίαν σορὸν, καὶ τὸ λείψανον κατέθετο Δανιήλ, καὶ τοῦ μεγαλομάρτυρος Νικήτα (ed. Ῥωμανοῦ) καὶ ἑτέρων πολλῶν προφητῶν λείψανα, ἅπερ ἠγάγετο ἀπὸ Ἱερουσαλήμ ἀπελθοῦσα εἰς φιλάφρησιν τοῦ τιμίου σταυροῦ· λέγεται δὲ ὅτι οἱ ποιηταὶ τῶν κανόνων Θεόδωρος καὶ Ἰωσήφ οἱ Στουδίται ἐκτίσθη διὰ τὸν φόβον φυγόντες τοῦ συρογενοῦς Λέοντος τοῦ εἰκονοκλάστου ἐκάθητο, καὶ ἐποίουν τοὺς κανόνας· πεντακόσια δὲ ἔτη διῆλθον, ἀφ' οὗ ἐκτίσθη ὁ ναὸς μέχρι τῆς τῶν ῥηθέντων ποιητῶν κατοικίας. *Sancti Romani templum ædificavit sancta Helena, et prope ipsum sanctam thecam, et corpus deposuit Danielis, et magni martyris Nicetæ, et aliorum multorum prophetarum, quæ Hierosolymis advexit, cum illuc ad venerandam pretiosam crucem accessit. Fama est canonum compositores Theodorum et Josephum Studitas, ob metum Leonis Iconoclastæ in Syria nati, illuc confugisse, ibique morantes, canones, composuisse. Quingenti vero anni præterierant, ex quo templum ædificatum fuerat, ad dictorum postarum habitationem.*

Cum vero hujusmodi cantica in Triodio (liber est Græcorum ecclesiasticus, de quo nos alibi) multa abundarent, vel etiam potiore illius partem occuparent, quemadmodum et alia Josephi, factum est ut ille liber Theodori atque Josephi nuncuparetur. In Regia bibliotheca Parisiis cod. 1351. Τριώδιον σὺν Θεῷ, ἀρχόμενον ἀπὸ Τελώνου καὶ Φαρισαίου μέχρι Λαζάρου τοῦ δικαίου· ποιήματα Ἰωσήφ, καὶ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. *Triodion cum Deo, incipiens a Publicano et Phariseo, finiens in justum Lazarum, opus Josephi et Theodori Studitæ.* Id vero, ut jam dixi, asseritur, non quod totus liber Theodori ac Josephi sit, sunt enim etiam aliorum troparia et canones, sed quod major illius pars ad hos duos referatur (18).

Scriptis præterea *hypotyposim monasterii Studii*. Ἐ ὑποτύπωσις σὺν Θεῷ τῆς καταστάσεως τῆς μόντης τῶν Στουδίων. *Hypotyposis Dei gratia vivendi rationis monasterii Studii*. P. Πολλῶν ὄντων καὶ διαφόρων τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς μοναστηρίοις (19).

Item *Typicon* περιέχων τὴν ἅπασαν ἀκολουθίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως. In quo ordo recitandi officii ecclesiastici singulis diebus exponitur. Est manuscriptum in bibliotheca Barberina (20). De Typicis quemadmodum de Triodio nos plura diximus in dissertatione de libris ecclesiasticis Græcorum.

Item *epitimia*, quibus pœnæ statuuntur illis, qui in suo numere deerraverint, vel deliquerint (21). P. Ὁ μὲ εὐρισκόμενος εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Δόξα ἐν ὑψίτοις.

Testamentum quoque condidit antequam moreretur. P. Ἀκούων τοῦ Θεοῦ Δαβὶδ λέγοντος· Ἦτοιμάσθη (22).

Carminibus vero iambico prosecutus est primi parentis ortus et prævaricationem, Caini invidiam, Enoch, Noe, et aliorum patriarcharum res gestas, nec non Iconomachorum hæresim.

Eodem metri genere administris monasterii sua cuique munia exposuit, ab ipso omnium præfecto usque ad postremum et infimum. Ex quibus reliqui sunt, qui habentur in bibliotheca Vaticana, Barberina, Altempsiana Romæ, et sancti Joannis in Carbonaria Neapoli (23). Tractavit quoque alia varii argumenti (24).

In Theodori Studitæ troparion quod dicit: Βάθει τῶν κριμάτων σου, Χριστὲ, πανσόφως προώρισας ἐκείνου τέλος ζωῆς τὸν τόπον, καὶ τὸν τρόπον. Διὸ οὗς ἐκάλυψε τάφος πάσης χώρας ἐν τῇ κρίσει σῶσον πανοικετρίμων. *Altitudine judiciorum tuorum, Christe, sapientissime prædeterminasti uniuscujusque vitæ finis*

NOTÆ.

(17) De Theodori tropariis diximus nos in præfatione ad eundem. Et sane codicem nobilem præ manibus habemus, ex quo ipso S. Sophronii troparia jam edidimus in Spicilegii Rom. tomo IV, A. M.

(18) Triodion ms, Vat. quod retro citavimus, septem alii melodi cum Theodoro componunt. A. M.

(19) Exstat apud nos tom. cit. p. 111 seqq. A. M.

(20) Item in codice Vat., ut diximus tom. cit. p.

102. A. M.

(21) Exstant item apud nos tom. cit. p. 78 et 138. A. M.

(22) Exstat in editione Sirmondi. A. M.

(23) Exstant hi iambi nunc in calce editionis Sirmondi. A. M.

(24) Hic Allatius complura Studitæ in scripto suo carmina subtexebat, quæ cum omnia in citata editione nunc legantur, nos omitienda putavimus. A. M.

locum et modum; propterea quos sepulcrum texit in omni regione, in tuo iudicio salva misericordiosissime; Exstat apud me salis docta expositio Machaelis Glycæ inter ejus epistolas manuscriptas.

Exstare etiam Studitæ nostri librum *De futura restitutione* (Possevinus interpretatur *resurrectione*, Græce e καταστάσεως) scribit Gesnerus, sed locum non indicat, neque apud quam inveniatur (25).

NOTÆ.

(25) Præter hæc recensita ab Allatio scripta, habentur in nostra editione tom. cit hæc. 1. *Judicium de compendio regularum S. Basilii*. 2. *Explicatio liturgiæ præsanctificatorum*. 3. *Supplementa brevia epistolarum*. 4. *Catechesis chronica*. 5. *De*

confessione et satisfactione. 6. *Quæstiones aliquot*. Insuper Allatius nonnullarum ex orationibus mentionem omisit, quas habes in nostro libro vel impressas vel commemoratas. A M.

PRÆFATIO

POSTHUMÆ SIRMONDÆ EDITIONI PRÆMISSA.

Quis quantusque vir fuerit Theodorus Studites, sive sanctitas vitæ et facta ejus præclara; sive doctrina, eloquentia et ingenii monumenta spectentur: quantaque viri auctoritas et existimatio in Ecclesia Orientali exstiterit; abunde docent, tum Vita a Michaele monacho, qui cum ipso vixit, accurate conscripta, quam in fronte ipsius Theodori operum apposuimus: tum etiam quæ collegimus veterum de eo testimonia: ac demum elogia sane luculenta, a nobis sublecta ex Baronii Annalibus: in quibus maximus cardinalis, vir acerrimi summique candoris, tam crebro tamque impense Theodorum Studitam ejusque scripta commendat, ac si opinionem de illo conceptam assequi verbis, sibi que ipsi in eolaudando satisfacere non possit.

Et vero. *Quis non hujusmodi virum quantis valet præconis prosequatur cuius eloquentia inspirata divinitus, et Ecclesias docuit, et sæculum confutavit?* liceat enim hic usurpare quæ a Maximo Taurinensi dicta sunt de Cypriano (in hom. 2, in *Natali D. Cypriani*) cui, si episcopatus apicem et martyrii titulos exceperis, multis certe nominibus conferri potest Theodorus, omnino fuit (*Ibid.*), in Theodoro perinde ac in Cypriano, et contra errores diaboli spiritualis sapientiæ plenitudo, et adversum persecutiones mundi Christiani pectoris indefatigata constantia. Vere hic mirabilis, atque omnium ubique studiis celebrandus: quem sanctitas sacerdotem, peritiam dolorum, fides tantum non martyrem consecravit: exulem certe pro Christo vincumque sæpius ac flagellis dirissime cæsum: martyrio interim paratissimum, capitisque supplicium quotidie sic expectantem, ut corona singulis diebus posset ascribi (Poutius in *Vita S. Cypriani*). Sed, qui difficillimis temporibus ad fidei pietatisque tutamen divinitus datus fuerat, revera Theodorus, diutius servatus est: quia debebat esse, qui dum Dei Populum vastabat persecutionis infeste insolens atque acerba grassatio; posset saucios homines, et varia expungentis inimici arte jaculatos, adhibita medicinæ cælestis medela pro qualitate vulneris, vel secare interim, vel

A fovere: qui innumerabiles monachos ac virgines ad congruentem pulcritudinis disciplinam, et ad habitum sanctimonia dignum velut frenis quibusdam coerceret: qui doceret pœnitentiam lapsos, veritatem hæreticos, schismaticos unitatem, filios Dei pacem et evangelicam legem: per quem, si non gentiles, at hæretici blasphemi vincerentur: a quo Christiani mollioris affectus circa suorum amissionem consolarentur spe futurorum: qui martyres exhortatione divini sermonis erigeret: qui confessores ad exemplum martyrii superstitibus reservatos incentivo tubæ cælestis animaret (*Ibid.*). Quæ quidem omnia magni Cypriani propria sic fuerunt, ut prorsus eadem in Theodorum Studitam mirifice conveniant.

Atque ut de magnitudine animi, quæ et in Cypriano enituit potissimum, aliquid dicamus: quis, ea legens quæ adversus nefarias Constantini adulteri nuptias gessit scripsitque Theodorus, cum pro domo Dei et evangelica lege prope unus maximi imperatoris potestati se opposuit; equis, inquam, hæc legens, ibi quoque non suspiciat constantiam illam, illud pectoris apostolici robur quo Cyprianus de viris potentibus Fortunato et Felicissimo Ecclesia pulsus scribebat ad Cornelium Papam (epist. 3 lib. 1): *Si qui sunt qui putant se ad Ecclesiam aditum sibi terroribus facere: pro certo habeant, contra tales clausam stare Ecclesiam Domini, nec castra Christi invicta et fortia, et Domino tuente munita, minis cedere Sacerdos Dei Evangelium tenens, et Christi præcepta custodiens, occidi potest, non potest vinci.*

Neque virtutibus tantam ac rebus gestis, sed et scriptis non parum similes exstiterere. Ac primum, ut in libris quos Cyprianus pro vero Deo adversus idolorum cultores, pro Christo adversus Judæos, pro Ecclesiæ unitate adversus Novatianos conscripsit, non modo *Historiarum omnium scientiam, ac verborum et sensuum splendorem* miramur cum Hieronymo (epist. 84 *Ad Magnum*), verum et Scripturarum fideique dogmatum intelligentiam suspicimus: sic in Theodori Antirrheticis, aliis-

que contra Iconomachorum hæresim lucubrationibus, præter dictionis copiam et nitorem, acumenque dialecticum et subtilitatem, qua sic premit adversarios, sic eorum technas retegit, cavillationes confutat, firmamenta omnia diruit, ut sanæ mentis cujusque eonsensum extorqueat; præter hæc, inquam; insignis Litterarum divinarum peritia, atque in argumentis ex intima theologia eruendis solertia elucet. Cumque adversus eandem hæresim tam multi postea præstantes doctrina viri pugnaverint; eos fere armis iisdem videmus, iisdem rationum momentis, tanquam certissimis, pugnavisse.

Sed Cyprianum pariter ac Theodorum commendat imprimis epistolæ, quas in causa haud valde dispari scripsere: alter quidem ut suos Africanos in fide adversus tyrannorum ac Christiani nominis hostium furorem; alter ut Orientalem Ecclesiam in doctrinæ orthodoxæ professione adversus imperatores hæreticos confirmaret. Quinetiam in epistolis utriusque spirat sane idem fidei, pietatis ac divinæ charitatis ardor, rerum divinarum par studium, humanarum contemptio: utrobique vis ad persuadendum et suaviter et efficaciter, altius penetrans in animos, in iisque dulces quosdam aculeos relinquens, et veri rectique amore vehementer succedens. Nec Theodoro defuit, quod Cypriano tribuit Lactantius (lib. v, cap. 1), *ingenium facile, copiosum, suave, et, quæ sermonis maxima est laus, apertum*. Cyprianus tamen pressior et astrictior, ut fere Africani scriptores, ac sententiis densior: Theodori autem oratio pro Græcorum ingenio, copiosior ac diffusior. Demum ut in Cypriani epistolis cernere est expressam antiquioris Ecclesiæ ac disciplinæ speciem et imaginem: sic Ecclesiæ Græcæ, imo et universæ, octavo ac nono sæculo statum: fidem, doctrinam, ritus sacros, ac moree ex uno maxime Theodoro licet cognoscere.

Porro autem quod Cypriano contingit, ut ingenti hæresis cujuscunque et schismatis odio ac ecclesiasticæ unitatis studio abreptus, aliquando a recto paulisper deerraverit: ita, dum ævi sui hæreticos Theodorus acerrime insectatur, dum execratur ipsorum communionem, ab eaque alios abstertere, alios revocare omnibus modis studet; aliqua subinde scripsit, quæ excusatione aut interpretatione saltem benigna egeant: præcipue quod rem sacramentorum attinet.

Baptismum quidem ipse non adimit, uti Cyprianus, hæreticis: nisi qui in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti minime baptizarent. Atque hoc modo intelligi vult (epist. 40, lib. 1) Apost. canonem LXVIII, quo sancitum erat, *eos qui ab hæreticis ordinati, aut baptizati essent, nec clericos esse posse nec fideles*: id, inquam, restringit Theodorus ad eas sectas quæ Trinitatis invocatione baptismum non consecrarent. At alia Iconomachis sacramenta, Eucharistiam præsertim, videtur abstulisse. Quippe in epistola quadam (epist. 187, lib. 11) eos qui hæreticorum in communionem decesserint, corporis

A et sanguinis Domini participes in exitu fulasse prorsus negat: *Hæreticum enim panem illum, non autem corpus Christi esse*. Apertius etiam et expressio alio in loco (epist. 24, lib. 11), *communione cum hæreticis, non panem Christianis communem sed venenum esse ait: quantumvis: illi orthodoxorum precibus* (quo nomine mysticas sacramentorum formulas sæpe antiqui vocitant) *in re divina utantur. Quippe illa preces perperam apud ipsos intelligi, neque id quod verba significant, credi. Quocirca, licet ritum adhibeant orthodoxum, incassum ipsos loqui, vel potius ludos agere, et contumelia liturgiam officere. Quemadmodum præstigiatores inter dæmoniorum sacra divinis canticis abutuntur*.

B Collegit quidem Algerus (lib. 111 *De sacrament. Euchar. cap. 1*) similia aliquot Patrum dicta: in quibus est illud Pelagii papæ in quadam epistola (*Ad Viatorem, sive Victorem, et Pancratium*): *A schismaticorum sacrificiis, potius autem sacrilegiis, abstinere debetis... Non est corpus Christi quod schismaticus conficit*. Alia omittimus quæ legere est Apud Algerum: cujus responsio est (cap. 12), Pelagii quidem verba non sic accipienda esse, *quasi corpus Christi essentialiter verum in sacramento non conficiunt schismatici; sed de corpore mystico intelligi debere: ut sensus sit, corpus Christi quod Ecclesia est, a schismaticis confici sive componi non posse; ac Pelagius ipse mentem suam prorsus ad illum modum explicat apud Gratianum (can. xxxiv, 24, q. 1), ubi epistolæ illius pontificiæ locus idem, sed aliquanto longior, recitatur. Ad alia autem Patrum dicta respondet Algerus (Ibid.) non aliud eos significasse, nisi hæreticorum sacramenta ipsis hæreticis vel eorum complicibus noxia esse et letifera, hoc est, sine exitibili scelere nec administrari nec suscipi*.

At Theodori locus, posterior saltem, simili responsione mitigari posse non videtur, sed satis aperte affirmare vim et efficientiam illius sacramenti ex administrantium fide pendere.

Sacras quoque ordinationes, quæ ab episcopis hæreticis vel ob crimen depositis peractæ essent, videtur irritas ac nullas putavisse. Sic, ad Naucratiū scribens (lib. 1, epist. 40), *in veris Dei ministris censerī non posse* ait, quos episcopus hæreticus ordinaverit. Ac in epistola (lib. 11, epist. 215) ad Methodium monachum (quam nos Theodoro vindicavimus, licet ipsam V. Cl. Joannes Cotelierius ediderit (*Monum. Eccl. Gr. t. III*) sub Nicephori patriarchæ nomine) de presbytero quodam per episcopum criminis causa depositum ordinato interrogatus. *Cum, inquit, manifesta sit absurditas, ne percontari quidem de hoc crimine debuistis; dixit quippe Christus: Non potest arbor mala fructus bonos facere (Matth. vii, 18). Quamobrem, etsi a proprio præposito, aut etiam a quopiam sancto pœnitentiam acceperit, non tamen solutus est ut rem sacram facere possit*.

Verum in his videtur habuisse quem, more suo,

sequeretur magnum Basilium, qui de episcopo per hæreticos consecrato ait (epist. 192: *Non agnosco episcopum, nec Christi illum sacerdotibus annumerarim, qui a profanis est manibus ad fidei destructionem præsul electus. Hæc mea est de illo sententia.* Moxque admonet, *ne, si manus illius impositionem quisquam acceperit; post, reddita pace, sacerdotati ordini sese accensere contendat.* Atque hunc basilii locum profert Theodorus (epist. 11, lib. 11). Cum autem eundem locum monachi objecissent in VII synodi actione 1, in qua episcopi tres ex hæresi revertentes sedibus restituti sunt; Tarasius patriarcha respondit: *Et ego execror eos qui ob huiusmodi causam et fidei destructionem sunt ordinati: et maxime si episcopi orthodoxi præsentibus fuerunt, a quibus poterant consecrari.* Sic enim est *maternus sensus*; at mox ait, nequaquam Basilium statuere, ut ab hæreticis ordinati, nunquam recipi possint in clerum: interdum enim in ea re dispensatum fuisse a Patribus: quibus contrarius credi Basilium non deberet. Ipsum igitur solummodo voluisse, ut id non nisi ægre admodum fieret. Patrierque Theodori locos sic explicari posse existimamus, ut duntaxat voluerit, tum episcopis hæreticis vel depositis, tum iis qui ordinationem ab ipsis scientes accepissent, sacris functionibus interdictum esse. In quo nihil est quod abhorreat a regula catholica, aut porro ab scholæ placitis: cum sit communis et constans theologorum sententia, Ecclesiæ ritu ordinatos ab episcopo hæretico vel deposito, sacramentum quidem recepisse: at, quia per nefas accesserint, aut ipsi quoque in hæresi versentur, tunc neque Spiritus sancti gratiam: siquidem hanc hæresis et quæcunque gravis nota excludit; neque jus officii sacri legitime exercendi recepisse: cum ipse ordinator eo jure per hæresim vel exauctorationem exciderit, proindeque illud tradere alteri minime potuerit.

Cæterum hæreticos, aut depositos excommunicatosve, consecrando eucharistiam vel ordinando, nihil agere, neque Christi corpus, ordinationi sue sacramentum conficere; potestatemque et characterem quem habuerant, ecclesiastica depositione abolito, non posse nisi nova ordinatione restitui, consuerunt olim catholici doctores aliqui: quorum testimonia collegit vir eruditissimus Joannes Morinus in Commentario de sacris Ecclesiæ ordinationibus (part. III, exerc. 5). Unum autem audiemus Gratianum, qui ea de re disputans I, q. 1, post canonem 45, sic concludit: non de omnibus generaliter sacramentis, sed de baptismo intelligi debere id quod Augustinus ait, sacramenta Christi per hæreticos ministrata, suo effectum non carere. Ac post canonem 74: *Patet, inquit, quod sacramenta ecclesiastica præter baptismum, ut supra dictum, ab hæreticis ministrari non possunt.* Nam de baptismo, quanquam aliquando certatum est, acceri me, tamen multo citius iudicata, et plenaria sicut Augustinus ait, synodi oraculo di-

tempta lis fuit. De reliquis sacramentis diutius dubitatum. Etsi de his quoque prorsus idem ac de baptismo statui debere, plurium semper potiorumque sententia auctorum fuit: sed nondum id ratum apud omnes et confessum erat, sicut postea fuit.

Erga eos qui in hæresim Iconomachicam lapsi, ad Ecclesiam postea redirent, severior videtur fuisse Theodorus, quam ferret illius temporis usus, et Ecclesiæ instituta. Nam clericas quidem hac tantum lege vult recipi, ut, peracta etiam pœnitentia, coreant honore omni ecclesiastico (epist. 191, lib. 11), *lector a lectione, diaconus a ministerio, presbyter a sacrificio arceatur* (epist. 6, lib. 11), *neque restitui possit ab ullo antistite* (epist. 119, lib. 11) *episcopus demum cedat episcopatu*; (epist. 20, lib. 11); *donec conventat synodus orthodoxa, quæ integram absolutionem impertiat* (epist. 11 et 96, lib. 11). *Laici autem ac monachi sanctis mysteriis, præterquam in morte, non participant.* Sane, viguit aliquot sæculis ea disciplina, ut clerici, qui ad hæreticos defecissent, ad Ecclesiam reversi, nunquam ad sacra munia, nec nisi ad laicam communionem admitterentur. Erat quippe *constitutum in Ecclesia*, ait Augustinus (epist. 50), *ne quisquam post alicujus criminis pœnitentiam, clericatum acciperet, vel ad clericatum rediret, vel in clericatu remaneret.* Sed paulatim relaxata hæc severitas. Novatianos cum suis honoribus synodus Nicæna restituit, atque haud paulo ante Cornelius papa scribens ad Cyprianum (epist. 46), *Maximum*, inquit, *presbyterum* (a Novato revertentem) *locum suum agnoscere jussimus.* Præsertim quod Maximus, et qui cum ipso recepti, circumventos se a Novato, paucis diebus ipsi adhæsisse, ac *sincera mente semper in Ecclesia fuisse profiteantur.* In Alexandrina autem synodo, anno Christi 362 coacta, cum instituta esset quæstio de iis episcopis ac presbyteris qui apud Ariminum perfidiæ Arianæ subscripserant; *multi quidem confessores fidei calore ferventes*, ut scribit Rufinus (*Hist. lib. 1, cap. 28*), *censebant nullum debere ultra in sacerdotium recipi, qui se ulcunque hæreticæ communionis contagione maculasset.* Tamen *communi decreto placuit*, ait Athanasius (*Ad Rufinianum*). *qui synodo præfuit, ut hic et ubique gentium, quicumque lapsi fuissent proprio arbitrio, et antesignani fuissent impietatis, si respicerent, ignoscendum quidem illis, non restituendos in cleri numerum. Qui vero non auctores, sed necessitate et violentia compulsi fuissent, visum est quidem illis ignoscendum, et in cleri locum restituendos: maxime cum probabilem defensionem et excusationem dederint.* Velut ii episcopi qui fucum in Ariminensi synodo passi erant. Postea demum mitius actum est cum omnibus in hæresim lapsis, etiam clericis qui damnato errore, veniam postularent. Cujus rei exempla congescit Joannes Morinus (*loc. cit.*).

Excipit adversus ista Theodorus (epist. 2, lib. 11), primo quidem transfugas haud ita recipi debere, ac qui antea in Ecclesia nunquam fuissent. Deinde (*ibid.*) inter hanc aut illam hæresim discrimen esse non leve: quin (lib. 1, epist. 40), hæreticos proprie esse duntaxat eos qui religionis Christianæ caput ipsum peterent, hoc est, Trinitatis fidem oppugnarent: cæteros vero, velut Meletianos, etc., potius schismaticos censeri debere. Iconomachorum autem hæresim esse omnium dei terrimam, ex Marcionis, Manichæi, Arii, Photini erroribus conflata, imo Judæis ac gentilibus impietate similem atque geminam, demum, qui ab ea redirent, sic accipi debere ut qui Domini nomen ejuravissent. At, quia in septima synodo, cujus recens tunc memoria, episcopi plures ab illa hæresi venientes, post editam catholicæ fidei confessionem recepti salvis honoribus fuerant: videri forte possit Theodorus concilii generalis placita haud satis veneratus. Et vero ex ipsius epistolis apparet, accusatum aliquando fuisse, quod synodum illam pro œcumenica non agnosceret, qua de re postea dicturi sumus. Nunc, quod lapsorum redintegrationem attinet, certe nusquam ille affirmavit, non posse illos rite in pristinum statum restitui; sed tantum rem voluit remitti ad synodum opportuno tempore cogendam, quæ pro suo jure, sicut Nicæna fecerat, sententiam ferret. Et vero Nicæni Patres non scripserant canonem sive legem, quæ in posterum, quid esset similibus in causis faciendum, definiret atque præscriberet.

Notanda demum ad ejus defensionem quæ scribit (lib. 1, epist. 38), de monachis, qui in VII synodo institerant, ut ex Iconomachorum hæresi conversi, ad sacerdotia non admitterentur; quique de ordinationibus apud hæreticos peractis quæstionem moverant. *Hi (Sabbas et Theoctistus) ne ab Iconomachorum, inquit, hæresi redeuntes episcopi in pristino gradus restituerentur, non quidem omnes, sed præcipui et principes hæreseos, juxta sancti Athanasii verba, restituerunt, quod sane absurdum non erat. Sed postquam synodus tunc congregata recipiendos omnes judicavit, exemplum secula quartæ sanctæ synodi; assenserunt et ipsi, nam in eo nulla erat rei necessariæ transgressio.* Notanda item quæ de Tarasio scribit (lib. 1, epist. 53), qui in eadem synodo præ cæteris auctor fuerat lapsos redintegrandi: *Quænam causa fuit cur a Tarasio dissentirimus? Fides? alqui palam orthodoxus erat, sacras synodos sequebatur... Eorumne qui ab hæresi revertebantur susceptio? at non ab illo hæc primum instituta: cum a sanctis Patribus triplici modo suscepti fuerint.*

Quod in epistola ad Gregorium (lib. 11, epist. 155), sex tantum sacramenta numerantur, atque in his quintum de monachica perfectione, sextum de sancte dormientibus: nimirum ea sacramenta vel potius mysteria intelligit Theodorus, de quibus sanctus Dionysius, quem et citat, in libro *De hier-*

archia ecclesiastica disputavit, qui quidem Dionysii liber in septem capita tribuitur: quorum primum, velut præmium est totius operis: sex autem alia agunt singula de singulis mysteriis, quæ in Theodori epistola, prorsus eodem ac eodem ordine, recensentur.

Quæ autem ex Dionysii libro nasci potest, de sacramentorum apud veteres Græcos numero, difficultas: hanc erudite tractavit explicavitque Leo Allatius cap. 16 libri III *De Ecclesiæ Occidentalis atque Orientalis perpetua consensione*. Quo loco alios etiam laudat auctores, qui professionem monasticam sacramentis annumeravere: idque quo sensu intelligi debeat pluribus verbis exponit. Speciatim autem de Theodori Studitæ loco ait, ibi non spectari sacramenta quatenus gratiam efficiendi vim habent, sed quatenus perficiunt Ecclesiæ hierarchiam, vel modo aliquo singulari fideles ab infidelibus distinguunt, atque utroque isto sensu professionem monachorum, rite sacramentum appellari, monachos quippe, ob sanctioris vitæ studium, ad hierarchiam ornandam, atque ad ordines sacros, imprimis idoneos esse, deinde monasticis maxime institutis Christianos ab aliis omnibus distingui. Quemadmodum et unctio eorum qui pie obierunt insigne est Christianorum. Atque hoc est quod Theodorus ait, si unum ex illis sex tollatur similes ethnicis Christianos fore. Monet insuper Allatius, mysteriorum nomen apud scriptores Græcos latius patere, quam quæ apud Latinos sacramenta proprie nominantur. Notat denique Theodorum id præcipue agere, ut, Dionysii potissimum auctoritate, probet statum monachorum prorsus institutum esse ab eo, qui et aliorum auctor sacramentorum fuit: adeo ut qui de illius status institutione divina dubitat, non minus de sacramenti cujusque institutione possit dubitare: quod si ita se res habeat, tum Christianos fore similes ethnicis, qui omnibus Ecclesiæ Christianæ sacramentis carent. Plura legi possunt apud ipsum Allatium.

Sacrosanctum et indissolubile matrimonii relaxare vinculum videtur in epistola ad Albenecam (lib. 11, epist. 51); ubi femina nobilissimæ, monasticam vitam relicto marito inire meditante, primum quidem enitendum modis omnibus esse ait, ut hanc a viro veniam eblandiatur, at si is negare persistat; *Tunc, inquit Theodorus, si te tantus Dei amor incendit, id quod placet, etiam non volente marito facies.*

Omittimus quod de Theona viro sanctissimo proditum est (*Cassian. Collat. 21*), ipsum post quinque conjugii annos, dimissa uxore, quamvis invita et reclamante, ad monasterium se recepisse: cum viriliter, ut aiebat, apprehenderet Christi sententiam: *Qui non odit patrem... et uxorem, etc. Luc. xiv, 26*, cujus factum Cassianus, qui narrat, uti approbare non audet, sic neque damnare: propterea quod, non modo Patres, qui Theonam

deinde præ aliis sanctis viris diaconi gradu ornaverant, sed et Deus ipse visus erat approbare, qui eundem miraculis edendis insignem reddiderat. Cum igitur Theonas instinctu peculiari Dei, vinculum, cujus ipse auctor est, tunc dissolventis, id consilii cepisse merito credatur: fortasse Theodorus quidpiam simile de illustri femina suspicatus fuit. Id enim innuere aliquo modo videntur hæc epistolæ verba: *Magnum utique est quod expetiisti, et arduum, non modo ob cælestis Vitæ illius sublimitatem, sed etiam quod sis viro alligata, a quo divelli magnum negotium est: propterea quod ambos conjunxit Deus, qui ergo disjunctet? ipse nimirum qui conjunxit: qui ad præstantius vitæ institutum progredi cogit.*

Sed Theodori epistolæ valde similis est Basilii locus in Regulus fusius disputatis (interrog. 12); ubi traditur quo ritu ad religiosam vitam admitti debeant qui matrimonio juncti sunt. *Percontandi sunt, inquit, num consentiente altera parte hoc faciunt, ex præcepto Apostoli.* Vir enim, inquit ille, sui corporis potestatem non habet (I Cor. VII, 4). *Et si hoc da ab ipsis fieri compertum sit; tum multis adhibitis testibus admitti debet qui accedit, siquidem nihil est quod Dei jussis potius haberi debeat. Si vero dissidens si altera pars, quod videlicet minus sollicita sit quomodo placeat Deo, hic ea convenit meminisse quæ dicta sunt ab Apostolo:* In pace autem vocavit nos Deus (ibid. 15). *Et si parendum præcepto Domini qui dixit:* Si quis venit ad me et non odit patrem... et uxorem (Luc. XIV, 26), etc. *Neque enim est quod antiquius haberi debeat, quam ut Dei jussis pareatur. Cætorum nos plerosque novimus qui ex intenta oratione, assiduoque jejunio, ad finem quem optabant pervenerunt: quippe cum Dominus eos qui usquequaque sunt obstinati, sæpenumero etiam per corporalem necessitatem adigat sensim, ut recto alterius partis judicio consentiant.* Basilium fortasse de matrimonio rato, sed nondum consummato loqui ait Belarminus (De monachis, lib. II, cap. 38). Si autem de consummato loquatur (quod certe multo verisimilius), tria ibi ab ipso præcipi, primo, ut qui sic accedit, interrogetur num de uxoris consensu faciat. Deinde, si repugnet uxor, parendum tamen esse Christi præcepto: *Qui non odit, etc.* Cum autem duo hæc pugnent inter se; statim adjicit Basilus, aliquos precibus impetravisse a Deo, ut conjux morbo correpta consensum præbers cogeretur. Hoc itaque vult sanctus episcopus, ut nempe conjugatus, si monachus fieri cupit, primo consensum uxoris obtinere conetur: si non potest, Deum oret, ut uxori eandem mentem injiciat, ac tum demum ipse voti compos fiat: simulque et Apostolo pareat, dum non relinquit invitam conjugem; et Christo, dum ipsius amorem amori uxoris anteponit. Atqui Theodorus in epistola qua de agitur, Basilii, quem et citat, vestigiis insistere videtur. Primum enim feminam illam monet, ut amaro impetrare discedendi licentiam studeat, quantum in ipsa erit: sic enim virum quoque for-

A tasse ad vitam monasticam adjecturum esse animum; quod si ille non consenserit, tunc, si eam vehementior quidam Dei amor incendat, facturam quod placuerit. Mox autem ait, quo dictum velut corrigeat: *Sed res ea multum habet difficultatis... Tene igitur optimum vitæ institutum in quo versaris: tua enim facta illustria audio, et quomodo, abdicata principum familiaritate, tibi uni ac bonis rebus vaces. Nam et in isto vitæ genere salutem consequi potes, etiam cum viro. Postmodum, uti Dominus fortunaverit, sic ages, nec virum contristans, sed potius divina conversatione inſpectens* (Epist. lib. I, epist. 27; lib. II, epist. 72).

B De synodo post sextam, sicut ipse nominat (quæ et πενθῆκτη, *quinisexta*, quasi quintæ et sextæ appendix sive supplementum; et Trullana dicitur a loco ubi coacta fuit) ubique perhonorifice loquitur: ejus canones laudat (Ant. II, n. 38), tanquam sacras, divinos, ac Deo dignos, divinorumque Patrum voces: eorum auctoritate passim honorem sacram imaginum vindicat (Refut. poem. Iconom., II, 35); a quinque patriarchis receptos fuisse ait: denique synodum illam vocat (Antir. II, n. 38) *sanctam œcumenicam*, sicut ipsa se nuncupaverat.

C Ab iis vero elogiis valde discrepant quæ de eo cætu prodiderunt auctores optimi: Beda (De sex æt. in Justiniano), et Marianus Scotus (in Chronico), qui synodum erraticam; Paulus Diaconus, qui erroris synodum appellat (De rebus Langobard. lib. VI, cap. 11): Anastasius Bibliothecarius (in Præf. ad synodum VII), qui conditas ibi regulas, non modo diu incognitas in Ecclesia Latina, minimeque interpretatas fuisse, sed neque in aliarum sedium patriarchalium, etiam quæ Græco sermone utuntur, archivis reperiri ait: ideo nimirum quod *nulla earum sedium tunc, cum canones illi ederentur, aut promulgans aut consentiens, aut saltem præsens inventa erat.* Sergius autem papam (Anastasius in Vita Sergii) nec precibus nec minis adduci potuisse, ut illos reciperet, deinde, cum ad Joannem VII (Id. in Vita Joan. VII) natione Græcum missi fuissent, ut saltem emendaret; ab eo pontifice remissos esse quales acceperat. Alia omittimus similia istis testimonia veterum quæ exstant: adversus Theodorum Balsamonem, aliosque Græcos posteriores, qui synodum illam prorsus æquant œcumenicis: antiquiores enim Græcorum annalium scriptores, Theophanem, Cedrenum, Zonaram, Constantinum Manassem, Glycam, conventus illius mentionem nullam habere, tanquam silentio sepultum ipsi voluerint, Baronius notavit (ad an. 692, num. 14). Typos quidem sive canones, qui sexti concilii dicebantur, memorat Theophanes, et quoniam tempore promulgati fuerint disquirat: at de synodo ad id collecta ne verbum quidem. Denique in Spiritu sancto legitime congregatam nemo prudens dixerit, ut Baronius ait (ibid., num. 5), in qua, *explosa veneranda antiquitate, omnia sibi improba*

novitas arrogavit, ac nonnulla doctrinæ orthodoxæ decretis aperte contraria sancivit.

Habuit tamen Theodorus Studites sui de synodo illa iudicii auctores sane gravissimos. Nam primo sanctus Tarasius patriarcha, Ecclesiæ Romanæ perquam addictus, in litteris ad tres patriarchas, quæ in VII synodo œcumenica (act. 3) lectæ fuerunt, ait: *Sanctæ sextæ synodi... etiam depromptos canones recipio, in quibus refertur: In quibusdam venerabilium imaginum picturis agnus, etc.*: qui est Trullanus canon 82. Cumque in eadem synodo (act. 4) Elias presbyter canonem eundem ex charta, definitiones sanctæ ac universalis sextæ synodi continente legisset; atque nonnulli, ut apparet, refragarentur; hos vero Tarasius gravi oratione increpuit, chartam hanc ipsam esse affirmans in qua SS. Patres subscripserant: deinde Trullanorum canonum auctoribus fidem asseruit: eosdem nimirum episcopos, qui in sexta synodo errorem Monothelitarum damnaverant, post quatuor vel quinque annos convenisse, ac canones illos edidisse: idque ex ipsorum subscriptionibus constare. Demum, cum in alia synodi ejusdem actione (act. 6) Epiphanius diaconus rursus eundem de imaginibus canonem, tanquam unam ex regulis quas sextæ synodi Patres sub Justiniano nutu divino congregati ediderant, laudavisset: tunc ulli amplius reclamavisse non leguntur. Ac Tarasii successor Nicephorus, in duodecim capitum opusculo adversus Iconomachos (*Biblioth. PP. Lugd.*, tom. XIV): *Quæ recte, inquit et pie a Patribus sanctæ sextæ synodi tradita et decreta erant, hæc respuerunt et conculcaverunt. Sic enim divini Patres nostri, cum in quibusdam venerandarum imaginum picturis agnum, etc.* Et in oratione apologetica contra eosdem hæreticos eidem Nicephoro inscripta (Apud Allatium *De consens.* lib. I, cap. 27), canones illi sanctæ sextæ synodi prolixè commandatur. Nec omittendus est Joannes Damascenus, qui in tertia de imaginibus oratione, sub finem, citat *sancti concilii sexti sub Justiniano celebrati de sancto concilio quinto. In quibusdam sanctarum imaginum picturis agnus exprimitur, etc.*

Quin etiam Romanus pontifex Adrianus I in litteris ad Tarasium patriarcham, quæ pariter in VII synodo (act. 14) lectæ fuerunt, ait: *Omnes sanctas synodos suscipio cum omnibus regulis quæ jure ac divinitus ab ipsis promulgatæ sunt: inter quas continetur: In quibusdam venerabilibus, etc.* moxque hanc regulam *testimonium orthodoxæ fidei* vocat. Idemque pontifex in epistola ad Carolum regem pro synodo Nicæna II (*Coll. Concil. Labb.* tom. VIII, pag. 915) quibusdam respondens objicientibus, testimonium sextæ synodi ad imaginum adorationem nihil attinere: *Idcirco, inquit, testimonium de sexta sancta synodo protulerunt, ut clarifice ostenderent quod jam, quando sancta sexta synodus acta est, prisca temporibus, sacras imagines et historias pictas venerabatur. Unde ipsa sancta*

A sexta synodus fideliter per canones orthodoxe statuens, ita constituit, dicens: In quibusdam venerabilium imaginum picturis Agnus, etc.

Ipse porro Anastasius, ex quo pleraque adversus cœtum Trullanum, reprehensionis capita depromuntur, in octavæ synodi præfatione ad Adrianum II, postquam affirmavit Ecclesiam admittere omnium omnino probabilium Patrum et sanctorum conciliorum regulas et institutiones, illas duntaxat quæ nec rectæ fidei, nec probis moribus obviant, sed nec sedis Romanæ decretis ad modicum quid resultant, quin potius adversarios, id est hæreticos, potenter impugnant; tum addit: *Ergo regulas, quas Græci a sexta synodo perhibent editas, ita in hac synodo (octava) principalis sedes admittit, ut nullatenus ex his illæ recipiantur quæ prioribus canonibus, vel decretis sanctorum hujus sedis pontificum, aut certe bonis moribus inveniuntur adversæ.*

Inde adeo conjiciunt quidem viri docti (Christian. Lupus in Notis ad *Canones Trull.*, pag. 1077), quempiam Romanum antistitem, fortasse Constantinum, Constantinopoli in congressu cum Justitiano Imp. ex omni Trullanorum canonum numero quosdam selegisse atque approbavisse. Et vero Adrianus, annis 58 Constantino posterior, non omnes ait recipere se, sed uti vidimus, eos qui jure ac divinitus promulgati erant. Pariter itaque Tarasius, Nicephorus, ac Teodorus Studites aliquas quini-sextæ synodi regulas laudare tanquam sanctas ac legitimas, earumque auctoritate uti potuerunt.

Prætermittimus quod aliqui notaverunt (Franc. Combefis. in *Auctario PP. Gr.* tom. II, pag. 209); cum Justinianus Trullana capita ad Joannem VIII pontificem misisset, enixe rogans ut quæ digna viderentur sanciret, alia excluderet: cumque pontifex *humana fragilitate timidus*, eadem sicut acceperat remisisset ad principem, quemadmodum Anastasius in Vita Joan. VII testatur: Græcos fortasse rem sic interpretatos, quasi Joannes ea tacite approbaret, vel certe ipsorum conscientiæ permitteret.

Jam vero ut de canone 82 cujus auctoritate sæpius utitur Theodorus, aliquid addamus; scimus graves esse auctores (Baronius, ad an. 692, n. 44; Bart. Ciaranza), qui a Romana Ecclesia nunquam approbatum fuisse illum contendunt: siquidem, inquit, vetabat ne Christus agni specie pingetur: cujusmodi imagines Ecclesia Romana sæpè in usu et honore habuit. At Bellarminus (*De imag.* lib. II, cap. 8) de eodem canone ait: *Non prohibet istas imagines, sed anteponebat tantum istis imagines Christi in forma humana.* Ac Bellarmini sententiam pluribus explicat Greterus (lib. II *De S. cruce*, cap. 12): formam nimirum humanam aptiorem fuisse ad memoriam conversationis Christi in carne, et cruciatuum ac salutiferæ mortis ipsius, sicut canon ait, excitandam. Postea tamen Petavius (*De incarnat.* lib. XV, cap. 13) contra Bellarminum: *Manifeste, inquit, decernitur in illo canone, ut non*

amplius Christus in agni figura sed potius hominis exprimatur. Nobis tamen interpretatio Bellarmini et Gretseri verior videtur: præsertim cum veteres, non modo Græci sed et Latini, ipseque Adrianus pontifex, pro sacro imaginum cultu canonem illum laudaverint absque ulla exceptione. Utrum enim putabimus eos labem et vitium, aut non vidisse, aut de eo non admonuisse, ne approbare viderentur? Deinde, *imagines in quibus agnus exprimitur, venerabiles sive sanctas* nominant Trullani Patres; moxque, *veteres figuras atque umbras, ut veritatis notas et signa Ecclesiæ tradita, complexi se aiunt, quantumvis gratiam et veritatem anteponant.* Quod igitur postea decernunt, ut Christus, loco veteris agni, forma deinceps humana exprimatur; necesse non est sic accipi, ut agni formam penitus abrogent; sed tantum ut formam humanam deinceps præferri velint.

Sed Theodoro invidiam conflavit imprimis epistola ad Arsenium monachum (lib. 1, epist. 38), parum digna, ut quidem Baronius ait (ad an. 787, n. 63), homine catholico, nec modo contumeliosa in Tarasium patriarcham, sed adversus synodum quoque Nicænam 11, temeraria quædam et aperte falsa continens. Tarasium quidem quod attinet. Sabbas alique monachi, homines severi, ac fidei et disciplinæ ecclesiasticæ studio incensi, ægre tulerant in synodo vi, sicut jam dictum, ex Iconomachorum hæresi conversos, favente et annitente præ cæteris Tarasio, in communionem et gradum receptos fuisse. Cumque post peractam synodum, idem patriarcha lapsos ac pœnitentes quoscunque singulari benignitate exciperet; eam ob rem monachi, atque in his Theodorus, alieniores a Tarasio fuere. Sed gravioris sunt momenti, quæ synodum ipsam attingunt. Postquam igitur nimiam illam erga lapsos facilitatem et indulgentiam notavit epistola ad Arsenium (lib. 1, epist. 38), tum, *Roma vero, inquit, minime hæc probavit; absit: sed neque synodum ipsam habuit pro œcumenica, sed pro locali, et quæ proprium illorum locorum errorem emendasset. Neque enim aliorum patriarcharum vicarii erant qui pro iis sedebant: falsum. Siquidem Romani non propter synodum, sed ob aliam causam missi huc venerant. Quare et depositi, ut fertur, post reditum fuerunt ab eo qui miserat: quamvis coactos se fuisse causarentur. Alii autem ex Oriente qui-lem, sed a nostratibus persuasi et inlucti, non autem a patriarchis missi, qui nihil sciverunt, ne postea quidem, propter gentis metum scilicet. Hoc autem idcirco faciebant homines nostri, ut hæresi adhærentem populum facilius ad orthodoxam fidem pertraherent, cum œcumenica synodus coacta foret.*

Epistolam hanc conflictam esse, ac Theodoro ab ipsium adversariis suppositam, Baronii et quorundam aliorum suspicio est. Cæterum, criminationi ansam aliquam præbere potuit, tum viri severitas erga lapsos in hæresim, tum quod non uno in loco synodum illam sanctam quidem vocat, et pro veri-

tate stabilienda collectam ait (in Epitaphio Platonis): at œcumenicæ titulum non adjicit. Ac in subscriptione orthodoxi, postquam (pag. 135) *sanctas sex synodos œcumenicas, aliasque variarum regionum œcumenicis consentientes, et eam quæ post sextam laudavit, sic pergit: Nec non synodum Nicænam secundam, etc., quasi hanc ab œcumenicis dividens.*

Verum aliis in locis dierte nominat *œcumenicam* (Epist. lib. 11, epist. 172 et 176): atque a quinque, id est omnibus, patriarchis receptam affirmat (Epist. lib. 11, epist. 127). Ac demum in congressu cum Nicephoro patriarcha, purgavit sese, ac de illa synodo, simulque de Tarasio quid sentiret, palam professus est, sicut ipse narrat in epistola ad Petrum Nicænum: ubi inter cætera, ait (Epist. lib. 11, epist. 127): *Quinelliam, cum mentio fieret de domino beato Tarasio (nam et ab eo dixerant nos descivisse et secundam in Nicæa sanctam synodum, localem appellare), nos vero et illum in sanctis Patribus habere, et synodum verbis scriptisque œcumenicam confiteri probavimus.* Addit tamen: *Licet aliqui aliquando, et aliquo modo, et quibusdam aliter responderimus. Quæ quidem non oportet, sicut nec ea quæ tunc aliter acta sunt, inquirere nunc et reficere. Id enim tumultus causam præbet, etc.* Quibus verbis fateri videtur errorem; quanquam postrema hæc verba fortasse ad solam dissensionem a Tarasio pertinent.

Quod si et Nicæne synodo aliquandiu cunctatus sit tribuere quantum par erat; fuerunt et alii, qui, citra hæresis aut schismatis notam, illius synodi auctoritatem agnoscere initio detrectaverint. *Constat enim, ut Sirmondus notavit (in Admonitione de can. 2 Francford. tom. II Conc. Gall. pag. 131), sic in quæstione imaginum versatos esse, tum synodi Francofordiensi, tum Carolini voluminis auctores, ut sibi non cum œcumenico concilio, sed cum peculiari Græcorum, ut appellabant, synodo, rem esse contenderent. Ita enim passim in libris illis profitentur (lib. Car. Mag. cap. 18; ibid. lib. 111, cap. 11): querunturque propterea, illam sibi aut universalis, aut septimæ synodi nomen arrogare: cum œcumenicam dici posse negarent, ad quam soli Græci convenissent, reliquarumque provinciarum Ecclesiæ convocatae, aut sententiam per epistolas more ecclesiastico rogatae non fuissent. Et quidem, si rem suis momentis expendamus, satis omnino causæ vivebatur, ut synodum, cui tot adhuc provinciarum ac totius pene Occidentis suffragia deessent, pro œcumenica nondum haberent. Nec Adrianus ipse aliter se sentire ostendebat; qui allatam e Græcia synodum, ut Hincmarus docet (ad Laudunensem, cap. 20), in Galliam misit, conciliumque ejus causa convocari a Carolo jussit: et libris Carolinis, quibus oppugnato est, ita respondit, ut œcumenicæ synodi nomen illis auctoritatemque nusquam objiciat. Quare habebant, ut dixi, hac in parte Galli quo se defenderent. Ac Petavius (lib. xv De incarnat. cap. 11), cum ipse*

synodum vii, ab Adriano inter œcumenicas receptam fuisse, affirmet, addit nihilominus, Occidentalis Ecclesiæ Catholicos initio reclamavisse *absque ullo tamen detrimento communionis et pacis*; tum synodum illam post annos octoginta eoque amplius, a quibusdam Gallis adhuc receptam non fuisse, Anastasii Bibliothecarii testimonio docet. Nec nisi *paulatim*, ut deinde ait, *Ecclesia Gallicana, una cum sacrarum imaginum veneratione, septimam est amplexa synodum œcumenicam.*

Deinde, tunc cum Theodorus de Nicæna synodo ea scripsit, quæ offensionem movere possent; fortasse nondum ullæ in Orientem venerant pontificiæ litteræ, quibus Romana sedes rata habere se synodi decreta testaretur. Adrianus quidem certe in epistola jam superius laudata ad Carolum regem Francorum, qua eos confutabat qui Nicenam synodum ii oppugnaverant (quam epistolam post concilium Francofordiense, proindeque post annos septem a Nicæno scriptam fuisse, censet Labbeus, quod utique admodum verisimile), ait quidem: *Ipsam suscepimus synodum*: at paulo post adjicit: *Nos vero adhuc pro ea synodo nullum responsum hactenus eidem imperatori (Græcorum) reddidimus: metuentes ne*, etc. Ac fortasse nec postea reddidit: quippe qui proximo post Francofordiense concilium anno diem obiit. Atqui (*Epist.* lib. ii, epist. 129 in fine) *certitudinem fidei repetendam esse a Romana sede: illius (epist. 88) sedis judicium ab universa Ecclesia exquiri et suscipi debere*: (epist. 74) *per illam fideles inter se et cum reliquis patriarchis uniri: huic (epist. 79) deferri summam œcumenicæ synodi potestatem: nationales quoque synodos approbari ab ea debere*, passim prædicat.

Postremo Romanam Ecclesiam non omnia illius synodi suscepisse, et quidem in canonibus inesse quosdam nævos, notaverunt viri docti (*Vide* Christ. Lupum in Notis ad concil. vii, pag. 1241). Ipseque Anastasius Bibliothecarius in præfatione ad illam synodum: *Sane notandum est, inquit, quædam in hac synodo ex apostolorum, et sextæ universalis synodi canonibus et sententiis (Trullanis nempe) inveniri, quæ penes nos interpretata nec habentur, nec admittuntur.* Demum graves etiam viri censent (*Ibid.*), nec singulas synodi actiones, nec universas quæ ibi exstant episcoporum interlocutiones ac sententias, sed commune duntaxat fidei decretum, a Romana Ecclesia confirmatum fuisse. Decreti porro illius vindex acerrimus semper fuit Theodorus (*Epist.* lib. ii, epist. 72): *a quinque patriarchis, igitur a Romano etiam Ecclesia, facile receptum fuisse* affirmat: proindeque tanquam synodi œcumenicæ decretum amplexus est.

Quam in epistola ad Lucianum monachum (*Epist.* lib. ii epist. 50), pœnitenti absolutionem impertitur, non fuisse sacramenti propriam, sive a peccatis, adnotavimus ad oram libri. Sed altera quædam fuit, a pœnis nimirum, absolutio: cujus et alia exempla, tum ex Joannis Jejunatoris libello

A Pœnitentia, tum ex quodam Euchologio manuscripto deprompta profert in suo *De Pœnitentiæ disciplina* Commentario (lib. vii, cap. 25). Joannes Morinus: atque hanc in rem primum notat, in more apud Græcos fuisse, ut absolutio illa non ante pœnitentiam daretur, nisi raro admodum, ac per œconomiam et indulgentiam; deinde, generalem peccatorum absolutionem interdum in illa inseri; denique hanc fuisse Græcorum sententiam, posteriori absolutione illa priorem perfici et quodammodo compleri. Quocirca in quibusdam ejus formulis, sacerdos Deum orat, ut pœnitenti perfectam et integram veniam concedat: omnem maledictionem et excommunicationem irritam efficiat: id est, non culpas modo, sed et pœnas condonet. Ex illo igitur Theodori loco, nullum penitus pro epistolari, ut vocant, absolutione sacramentali colligi potest argumentum. Et vero sacramentum pœnitentiæ, sive in Græca sive in Latina Ecclesia, nunquam nisi præsens ministratum fuisse, fidem facere potest vel hoc unum, ut cætera nunc omittamus, quod passim in vetustis monumentis, in canonibus conciliorum, in scriptis Patrum, absolutio sacramentalis, manuum impositionis vocabulo designatur: non potest autem nisi præsens presentio manuum imponere.

Baptismum Christianum nisi aqua perfici non posse constans est catholicorum sententia. Theodorus vero videtur secus existimavisse (*Epist.* lib. ii, epist. 157). *Ex necessitate, inquit, legis mutatio; et quidem prisca temporibus talia facta cernimus: atque hunc arena infusa, in desertis locis, eo quod mors instaret, baptizavisse, et baptizatum esse; et alium aliter.* Tum subjicit id quod de pueris ab Athanasio puero baptizatis, deque Alexandro episcopo baptismum illum approbante, veteres quidam scripserunt.

Dubium non videtur quin respexerit ad historiam quæ in *Prælo spirituali* (cap. 176) narratur: juvenem Hebræum, cum per deserta et arida loca iter haberet, repente gravi morbo correptum, ac morti, ut putabat, proximum, postulavisse a sociis, qui Christiani erant, ne mori abaque baptismo sinerent. Cumque hi responderent, neque aquam ibi, neque sacerdotem adesse, cum tamen utrumque requiri baptismi legibus dicerent: nihilominus, qui id enixe precabatur æger, quemdam nomine Industrium, arenam in ejus caput ter effudisse, cum his verbis: *Baptizatur Theodorus in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*, juvenemque ex templo convaluisse. Sed Dionysium episcopum, ad quem res est delata, hæsitavisse quidem aliquantum, ob redditæ sanitatis miraculum: tamen, de consensu cleri, jussisse, ut Judæus ille aqua baptizaretur. Simile prorsus exemplum, vel potius idem, postea libris suis inseruit Nicephorus Callisti (lib. iii, cap. ult.): atque illic quoque Dionysius episcopus, quisquis fuit, mandavisse perhibetur, ut Judæus ille aquæ baptismum susciperet. Quod et

aliter de baptismo illo arenario Theodorus judicavit (nam imprimis verba hæc, *baptizasse et baptizatum esse*, idem videntur esse ac si dicat non frustra fuisse baptismum illum, sed vere baptizatum hominem fuisse, etsi hanc ejus mentem esse non omnino liquet), sed si ita sensit, fatendum est omnino erravisse.

Erunt fortasse quibus haud adeo probentur et ea, quæ de ambiguarum vocum, ac mentis, ut vocant, restrictionum usu tradit (*Epi.* lib. II, epist. 39). Quæsierat ex ipso Athanasius monachus, num liceret, ubi de amici capite ageretur, mentiri. Respondet ex magni Basilii sententia (*Regul. brev. interrog.* 76), mendacium a Christo damnari absque ullo prorsus discrimine. At statim subjicit, id, quod Athanasius mendacium vocaverat, mendacium non esse. Tum his exemplis mentem suam declarat. *Venit ad me puella quam stuprator insequitur : orat illa : Ne stupratori me prodas. Huic igitur percontanti : Num venit huc puella ? si negem, non mentior ; non quod non esse domi puellam cogitem, sed quod per reticentiam negem scelus apud me admissum iri. Iterum aliud : Gladium mihi commisit aliquis : mox reposcit quo se interimat. Si dixerit : Nec novi. nec accepi, non mentior ; nosse enimvero me nego aut accepisse, ut gladium tibi ad necem porrigam.*

Non deerunt, ut diximus, qui hanc viri aliqui sanctissimi, ac severitatis evangelicæ strenui ubique assertoris sententiam (quam ille nonnisi cunctanter et timide, ut in re perdifficili ac lubrica, proposuit) quadam recti et boni specie patrocinari mendacio et fraudi existiment. Ac multas opponunt gravissimas auctoritates : Augustini præcipue, quem contendunt, in iisdem exemplis, hoc est, ubi vita etiam alicujus aut pudicitia summo in discrimine versetur, prorsus Theodoro contraria statuere (*De mendacio*, cap. 6 et 7).

Hujus loci non est, difficillimæ ac latebrosissimæ, ut ipse Augustinus (*Enchir.*, cap. 8) vocat, quæstionis accuratior tractatio. Tantum, pro re præsentis, atque ad mentem Theodori exponendam, breviter perstringemus, quæ insignes theologi, atque in iis Joannes Malderus Antuerpiensis episcopus singulari tractatu (*De restrictionum mentalium abusu*) explicavit : quorum hæc fere summa est : Mendacium nullum posse unquam justum esse, sicut Augustinus ait (*De mendacio*, cap. 15). Deinde, non mendacium modo in Litteris divinis, sed fallaciam omnem, atque imprimis os bilingue damnari (*Prov.* VIII, 13 : *I Tim.* III, 8), candorem simplicitatæque commendari, Non quo tamen non liceat interdum, imo et necesse sit, veritatem celare ac tegere : *Sacramentum regis abscondere bonum est* (*Tob.* XII, 7). *Qui fidelis est animi, celat amici commissum* (*Prov.* XI, 13). Jam vero verba ambigua et tacite restricta, tunc mendacio carere aiunt, cum circumstantiæ rerum, personarum, aliæ signa externa, sunt ejusmodi, ut, tanquam voces quædam, indicare aliquo modo ac supplere possint in quod

A sermoni deest, et quod loquentis mente retinetur : vel certe cum ex illis circumstantiis intelligere potest vir prudens, satis justa causas adesse, cur tu rem quantumlibet tibi notam efferre nolis. Quam in rem scitum est illud sancti Hilarii (lib. IV *De Trin.*) : *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi.* Hoc est, non ex verbis solis, sed simul ex variis rebus adjunctis desumenda est. Sic in iis quæ per ludum et jocum dicuntur, loquentis vultus aut gestus facit, ut verba accipiamus sæpe in contrarium sensum, utque jocum merum esse, non fallaciam et mendacium, intelligamus. Pariter, quo legitimæ sint locutiones restrictæ, doctores illi requirunt ut alicunde affulgere possit aliquid lucis, utque vir solers odorari queat, non sola verba tunc attendi debere. Etsi autem obscura forte sit significatio illa externa et verbis adjecta ; nihilominus posse ipsius ope mendacium vitari. Certe enim aliud est, rem obscure loqui vel significare ; aliud, falsum dicere ac mentiri.

Quod si reticentiam ac restrictionem animo loquentis conceptam, prorsus nulla res ullo modo aliis indicare possit, ac ne suspicionem quidem injicere, aliquas esse graves et justas causas, cur verum aperte effari non debeas ; tunc, sive mens verba restringat, sive non restringat, nihil interesse aiunt. Quippe restrictio tacita et occulta penitus, neque res ipsas, neque significationem vocum mutat : proindeque nihil jam erit quod impediatur quominus verba, si aperte falsa sint, vel acutissimos decipiant, atque adeo in mendacii culpam incurrant.

Monent autem auctores illi, quamvis mendacii vitio vacet mentis restrictio ad eum, quem requirunt, modum comparata ; adhuc tamen videndum, ut nemini ea res fraudi sit, neque ulli fiat injuria. Addunt ne sic quoque debere illud artificium, nisi parce admodum, usurpari : tum quia nonnihil committitur contra simplicitatem candoremque sermonis : tum etiam quia non levia inde incommoda possunt existere. Nam crebriori ejusmodi restrictionum usu non parum minuetur loquentis auctoritas, quam tamen quisque conservare ac tueri debet. Deinde, nihil est, sicut Chrysostomus notavit (*Hom.* 14, *in Ephes.*), quod odia et inimicitias æque pariat, ac falli et deludi.

Moneat etiam, cum tu loqueris ultro minimeque interrogatus, tunc vix fieri unquam posse ut hæc veri involucria non sint culpæ alicui affinia. Sed si urgeat importuna interrogatio, tuque nihilominus jus habeas celandi veritatem (quod quidem jus nemo non habet aliquibus in rebus), imo, si rem prode nequeas, quin inde aut tibi, aut alteri, grave malum immineat : tum vero licere aiunt, ubi aliud non suppetit quo scitanti eludas, sermonem ambiguum, suspensum, ac tacite restrictum adhibere : modo accedant, velut restrictionis præsidium, circumstantiæ quales paulo ante descripsimus. Tunc enim periculum nullum esse ne mendacium com-

mittas : simplicitatis autem leges longe graviori ac strictiori, puta charitatis, justitiæ, fidelitatis, præcepto facile cedere. Illud, inquam, tibi plane licere statuunt, etiamsi iudices eum cui loqueris, alio, quam qui verus est, sensu verba esse accepturum : sed si ille fallitur, id vel ipsius imprudentiæ, vel conditioni rerum, non tibi, debere imputari.

Ut eodem ac Theodorus exemplo utamur ; gladium poscenti ad flagitium, respondes : *Gladium non habeo* : mente retines, quem tibi nunc porrigere velim aut debeam ; quod mutila responsio reticet, id res ipsæ seu circumstantiæ loquuntur, vel potius clamitant. De arcano fidei tuæ commisso, ais : *Nequaquam scio* : nempe quod subintelligis, ut prodam, aut possim prodere : non mentiris. Quin, responsio, etiam dimidiata, non modo rebus ipsis, sed et menti tuæ (nam ex verbis et iudiciis illis fit significatio plane consona menti loquentis), imo etiam interrogantis menti satis accommodata est. Respondisti enim ad id quod percontator voluit, aut certe velle potuit, ex te scire. Non enim censendus est voluisse, nec jure potuit velle, aperiri sibi ea, quæ oportuit justissimas ob causas occulta esse : atque hoc quilibet vir cordatus satis intelligit.

Permulta sunt hanc in rem, non testimonia modo atque auctoritates, sed et sanctorum hominum exempla, etiam divina, Unicum proferimus. Quod Christus dixit : *De die autem illo vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater* (Marc. XIII, 31), S. Augustinus in hunc modum exponit (conc. 1 in psal. xxxvi) : *Utiliter Deus latere voluit illum diem, ut semper sit paratum cor... Quia vero Christus magister nobis missus est ; etiam Filium hominis dixit nescire illum diem, quia in magisterios ejus non erat, ut per eum sciretur a nobis.* Idemque alio in loco (In psal. ix) ; *Potest et ipse dies adventus Domini recte numerari inter occulta Filii. De illo enim die dictum est, quod nemo eum sciret, neque Filius hominis. Quid ergo tam occultum, quam id quod etiam ipsi iudici occultum esse dictum est ? Non ad cognoscendum, sed ad prodendum.* Pariter Hilarius ait (lib. ix De Trin.), quia scientia abscondenda est interdum, idcirco et nescientiam confitendam esse. Dein sic pergit : *Negat ergo Christus se scire, ut scientia possit esse abscondita : ne scientiæ securitas negligentiam fidei dissimulatæ excitaret.* Chrysostomus (hom. 2 in Act.) ait Christum metu quodam tenebras apostolis offudisse, cum dixit se nescire : tum, *Quomodo*, inquit, *si puer poscat aliquid quo non egeat, aut etiam quod possit nocere, id occultantes, ostendimus illi manus vacuas, dicentes : Ecce non habemus ; itidem et ille fecit apostolis. Illi quærebant accipere, hic negavit se habere. Quid igitur ? Nescis ea quæ sunt Patris ? an ipsum quidem nosti, cæterum, quæ facit, ignoras ? obsit ! sed ita se gerit quasi nesciat. Nam hoc doctoris est, docere, non quæ vult discipulus, sed quæ discere expedit.* Similia in illum Evangelii locum

scribunt Basilius (lib. II *Contra Eunomium*, Ambrosius (lib. v *De Fide*, cap. 8), Hieronymus (in cap. xxiv *Matth.*), Isidorus Pelusiota (lib. II, epist. 117), alique : ac verba Christi sic explicant, atque ita intelligunt, ut si dixisset : *Diem illum Filius non novit, ut vobis aperiat ; sive, quia hominum magister est, celare homines debet id quod eorum interest ignorare.* In quo reticentiam, sive mentis restrictionem utique agnoscunt, atque hanc satis esse ut a divinis verbis procul absit quæcunque mendacii suspicio.

Ex his porro jam satis liquet mendacii vitio vacare pariter exempla quæ ex Theodori epistola proferuntur. Quas enim ibi responsiones tacite restrictas suggerit, certe nemo est vir prudens, qui non possit facile, tali rerum statu, sic intelligere, quemadmodum Theodorus ipse exponit. Neque repugnat Augustinus, aut alii Patres, vel theologi, saltem longe plurimi ac præstantissimi. Et vero id unum illi omnes contendunt, mentiri nunquam licere : quod Theodorus ipsis omnino assentitur. Ac Augustinus quidem (in psal. v), *Illud vere, inquit, quod non habet duplex cor, nec mendacium quidem dicendum est. Tanquam, verbi gratia, si cui gladius commendatur, et promittat se reddilurum, cum ille qui commendavit, poposcerit : si forte gladium suum repetat jurens, manifestum est tunc non esse reddendum, ne vel se occidat vel alios, donec ei sanitas restituatur. Hic ideo non habet duplex cor ; quia, cum promitteret se redditurum poscenti, non cogitabat furentem posse repetere.* Et alio in loco (*De mendacio*, cap. 2), *Culpa mentientis, inquit, est in enuntiando animo suo fallendi cupiditas.* Atqui, si scelus prohibere ille idem homo aliter non possit, quam hac responsione : *Nec novi, nec accepi*, nempe, *ut tibi, quod tacitus cogitat, ad mortem porrigam ; an tunc potior causa erit cur cor duplex habere censeatur ? num fallendi, ac non magis servandi hominis cupiditate sic respondiisse.* merito credetur ?

Demum, quæ de restrictione tacita, qualem vindicavimus, Theodori epistola adjicit : *Nefas utique hoc fieri mea causa, ne moriar : tunc enim mendacium est ; nec jurandum omnino, neque pro sua ipsius, neque pro allerius salute, manifesta est enim legis violatio.* Hæc utique doctrina laxior non dicitur : imo ; si Malderum aliosque gravissimos auctores sursum audiamus, præter modum etiam severa est. Sed fortasse, monachus Theodorus ad monachum scribens, ibi legem intellexit a Marciano Augusto promulgatam, qua cautum erat ne clerici adigerentur ad jurandum : *Quia, inquit imperator, ecclesiasticis regulis at canone a beatissimis episcopis antiquitus instituto, clerici jurare prohibentur* (Cod. Th. lib. 1, tit. 3, leg. 25). Quod quidem Marciano edictum ad Constantinopolitanos potissimum clericos pertinuisse innuit Henricus II in diplomate (Goldast. *Consuet. imp.* pag. 77), quo ipse dicit Marciani constitutionem ita intelligi debere statuit

ut ad omnium Ecclesiarum clericos generaliter pertinere iudicetur. Et quidem Græcos præ aliis ab omni juramenti genere abhorruisse, satis constat: adeo ut pontifex Honorius III (*Extrav. de verb. sig. cap. 51. Vide Lud. Tomassini Tract. de juram. cap. 2.*) cum de Græcis quibusdam monachis rebellibus Ecclesiæ reconciliandis ageretur, nec posset ii ullatenus induci ad præstandum juxta formam Ecclesiæ juramentum; ipsos hac vice cum sola promissione manuali recipi, et severitati aliquid detrahi mandaverit.

Sed in istis diutius fortasse versati sumus quam ferant præfationis leges; alia si occurrent, quæ obscurius vel durius a Theodoro dicta videantur, ea viris doctis recognoscenda et dijudicanda relinquimus. Ipsum quidem satis liquet zelo fidei orthodoxæ acerrimo flagravisse, antiquæ disciplinæ perquam studiosum, ac Ecclesiæ Romanæ, tanquam alicujus parentis et magistræ, observantissimum fuisse. Demum in ejus scriptis plurima sunt, non modo saluberrima, sed præclara sane et eximia: multa ad illustrandam confirmandamque doctrinam catholicam, atque ad confutandas temporum nostrorum hæreses maxime opportuna. Enimvero, ut nec unum e multis locum notemus, quem non efficiant, quæ de orationis quotidianæ forma tradit (lib. 1, epist. 42), tanquam a Patribus præscripta? atque hæc imprimis: *His actis, invoca sanctam Deiparam, ut tui misereatur; sanctos angelos, et quem vix tuæ custodem habes angelum, ut te custodiat et protegat: Præcursores, apostolos, sanctos omnes, ac eos præcipue quos invocare consuevisti, et illius cujus memoria eo die agitur, etc.*: ibi, inquam, Græcorum cum Latinis, superiorum ætatum cum posterioribus, miram fidei pietatisque consensum quis non agnoscat.

Sirmondus, paulo ante mortem, editioni parabat plerumque præstantis hujus scriptoris Opera Græce et Latine quæ hactenus lucem non viderunt (ut Philippus Labbeus testatur in *Dissertatione de scriptoribus ecclesiasticis*, tom. II, pag. 403), ac potissimum epistolas, quarum plerasque olim in gratiam cardinalis Baronii Latinitate donaverat; quæ insertæ leguntur *Annalibus ecclesiasticis*, etc. Ac quæcumque longo temporis spatio conquirere et colligere potuerat, sua manu vir indefessus, quædam etiam bis terque, descripserat. Nos vero typis nunc committenda, aliisque Sirmondi operibus adjuncta censuimus ea saltem, quorum Latinam interpretationem confectam ab illo, vel saltem inchoatam reperimus. Vitam quidem Theodori prope integram, ejusque epistolas omnes a Sirmondo Latine redditas, ac Baronio traditas fuisse, minime dubium videtur. Num vero earum exemplar servatum sit apud se habuerit, ignoramus. Nullum certe in ejus scriniis repertum; quare ad Baronii *Annales* recurrendum fuit. At ibi Vita Theodori manca est et mutila, et ne tertia quidem pars epi-

stolarum, ac multarum segmenta duntaxat. Nonnihil præterea opis attulerunt chartæ quædam, viri non indocti, ut videtur, manu exarata, quas vir clarissimus Stephanus Baluzius Roma ad se ab eminentissimo cardinali Casanata, egregio litterarum ac litteratorum fautore, transmissas, nobiscum pro sua singulari humanitate communicavit: in quibus erant Theodori epistolæ aliquot sermone Latino expressæ, quas Sirmondiani laboris partem esse facile credimus, atque inde sex septemve epistolarum interpretationem desumpsimus.

Græci textus exemplaria optimæ notæ præsto fuerunt ad hanc editionem: præcipue Regius codex amplissimus et accuratissimus, quem nobis utendum concessit abbas illustrissimus, Camillus Tellerius, Regiæ bibliothecæ, omnium quotquot nunc sunt multo locupletissimæ præpositus, eo dignior hac præfectura, quod cum ipse præstantia ingenii, et præclara eruditione, bonis artibus doctrinisque magno jam ornamento sit, tum egregia quadam voluntate, aliorum studiis ac laboribus faveat impense, ac libentissime commodet. Habuimus etiam viri Græce et Latine doctissimi Petri Arcudii manu ex Vaticanis exemplaribus transcripta aliquot apographa: quæ Franciscus cardinalis Barberinus, sacri Collegii tunc decanus, vir ob egregia erga Ecclesiam et litteras præsertim sacras merita, immortalis laude celebrandus, ante annos complusculos huc miserat: cum pergratum ipsi futurum esset, Theodori Studitæ libros ad publicam utilitatem vulgari, simulque in lucem exire hoc postremum opus Sirmondi, quem vir optimus charum habuerat imprimis, semperque maximi fecerat; sicut epistolæ quas variis temporibus ad illum scripsit, nunc primum inter ipsius Sirmondi epistolas a nobis editæ, testantur. Sed secuti maxime sumus apographa quæ Sirmondus, vir diligentissimus, ex probatissimis libris descripserat, ac per otium recensuerat. Si quid autem variæ lectionis reperimus in aliis codicibus, quod posset momenti alicujus esse, ad oram libri adnotavimus. In Regio quidem libro Theodori epistolarum ordo perturbator visus est. Quocirca ordinem retinimus, quo Sirmondus digresserat, historiæ ac temporum rationi accommodatiorem. Geminam singulis epistolis numeri notam apposuimus, ut in Sirmondi apographis ac Regio codice. Numerus autem posterior aliquam haud dubie multoque ampliorem, ad mille circiter. Theodori epistolarum collectionem denotat.

Demum, ut Sirmondus ad Anastasii Bibliothecarii Collectanea chronicam triginta annorum Synopsim, ea quæ in opusculis illis continentur, digredientem atque illustrantem; itemque alteram, annorum octo, initio operum Facundi Hermianensis apposuit; similem a nobis exposcere operam visus est Theodorus Studita. Itaque ipsius res gestas et scripta, in chronica pariter Synopsi per annos distinximus.

CHRONICA SYNOPSIS, S. THEODORI STUDITÆ ACTA, SCRIPTA, EPISTOLAS PRÆSERTIM, ORDINE ANNORUM DIGERENS, EX
EJUSDEM THEODORI VITA, IPSISQUE EPISTOLIS.

Anno Christi 759, Constantini Compronyini 18. — **A** nascitur Theodorus Constantinopoli, nobilibus ac plis parentibus Photino et Theoctista, qui monasticam et ipsi postea vitam amplexi sunt. Ac Photinus quidem regionum vectigalium quæsturam, magistratum amplissimum, gerebat; Theoctista Platonis archimandritæ eo tempore clarissimi soror fuit (*Vita*, pag. 2, 3).

Anno 781. — Sæculo renuntiat Theodorus, et cum fratribus Euthymio et Josepho (quorum Josephus postea Thessalonicensis archiepiscopus fuit) cumque universa familia in Saccudionis cœnobio, cui Plato præerat, monasticam vitam init (*Vita*, pag. 5).

Anno 784. — Sacerdotio initiatur Constantinopoli a Tarasio patriarcha (*Ibid.* p. 10).

Anno 794. — Gravi morbo correptus Plato, ac mortem instare credens, Saccudionensis monasterii præfecturam transfert in Theodorum, invitum quamvis ac reluctantem (*Ibid.* pag. 12).

Anno 795. — Constantinus imperator, Leonis IV et Irenes filius, Mariam uxorem, quam a matre coactus acceperat, repudiat, tanquam vitæ ipsius insidiata esset; ac mense Augusto Theodoten cubiculariam ducit, connubium jungente, non patriarcha CP., ut mos erat in imperatorum nuptiis, sed Josepho Ecclesiæ ejusdem œonomo. Patriarcha porro Tarasius, cum se nefario conjugio pro viribus opposuisset, cumque nuptias celebrare, ac pellicem coronare plane renuisset, tum, re confecta, graviter reprehendit imperatorem: commu-
C nione tamen ipsum privare noluit, ne exasperaret juvenem libidine ardentem, minitantemque se majorum suorum exemplo hostem imaginum fore. Theodorus vero Constantinum pro excommunicato habendum esse palam denuntiat: ipseque ac Plato communioni Tarasii, velut remissus in eo negotio agentis, renuntiant (*Ibid.* pag. 13).

Inde ingentes in Ecclesia Orientali turbæ: multis hoc Theodori factum improbantibus: quos inter cum Stephanus a secretis, in congressu cum Theodoro, solam hæresim abrumpendæ communionis causam esse legitimam pertendisset, neque ulli licere extra fidei causam episcopum reprehendere; Stephanum Theodorus epistola (lib. 1, 5), ad ipsum scripta refellit: ac imperatoris scelus quam grave fuerit demonstrat in epistola (1, 4) ad Nic-
D phorum præpositum, suumque consobrinum.

Misit etiam, inquit Michael in Theodori Vita, p. 16, ad Romanæ urbis antistitem epistolas et tabellarios, ei quæ gesta fuerant indicans, et quæ ab imp. pertulerat, cum illorum refrenare vellet intemperantiam; a quo responsa vicissim accepit, quibus ipsius prudentiam et constantem animum Pontifex

A divinis laudibus efferebat. Sed Theodori epistola tunc quidem scripta ad Romanum pontificem, non exstat.

Interim imperator, iram dissimulans, Theodorum tentat flectere, quem in magna apud omnes opinione sanctitatis esse norat. Ac primum Theodoten novam Augustam, quæ Theodoro sanguine conjuncta erat, ad eum mittit cum muneribus: tum ipse cujusdam negotii specie venit ad ejus monasterium; at imperatoris aspectum ipsum monachi omnes declinant. Quocirca furore percitus, Theodorum una cum undecim monachis primum concidi verberibus, tum Thessalonicam deportari jubet (qui tamen non nisi anno sequenti abierunt in exsilium), Platonem vero Constantinopoli intra palatium in Sancti Sergii monasterio et æde Sancti Michaelis includi (*Vita*, p. 14). Per id tempus Theodorus ad Theoctistam parentem suam gravissime ægrotantem litteras dedit (1, 6) cum adhuc in monasterio suo versaretur, sicut ex ipsa epistola intelligere est.

Anno 796. — Theodorus Thessalonicam, exsilii locum, pervenit die festo Annuntiationis B. Virginis. Inde tres haud longo intervallo epistolas (1, 1, 2, 3) ad Platonem dedit, quibus ipsum aliosque monachos vehementer hortatur, ut in suscepta veritatis pietatisque defensione persistent: tum etiam totius itineris sui modum et ordinem, sicut Plato petierat exponit.

Anno 797. — Constantinus imperator jussu Irenes matris comprehenditur, oculis orbatur, paucisque post diebus moritur. Imperio potita Irene, statim ad pacem Ecclesiæ reddendam adjicit animum. Josephus œonomus, qui adulterinas nuptias junxerat, deponitur; educitur e custodia Plato; exsules revocantur; ac Theodoro Constantinopolim redeunti tota prope civitas, ipsaque Augusta cum patriarcha it obviam. Ille honorum ac publici fugiens, impetrat ab Irene, ut liceat sibi ad suum monasterium redire (*Vita*, pag. 16).

Anno 798. — Ibi strenuam disciplinæ monasticæ instaurandæ dabat operam, cum ob Saracenorum Arabumque incursiones se cum suis intra urbem recipere cogitur. His Studii monasterium in urbe nobilissimum attribuit Augusta, quod a Constantino Copronymo vastatum fuerat. Illuc plurimi confluent ad Theodorum, hominis celebritate illecti, seque ipsi monasticis institutis excolendos tradunt (*Vita*, pag. 17).

Atque hoc loco, Theodori Vitæ auctor Michael, et post ipsum Baronius, commemorant Theodori scripta; nimirum, Institutiones monasticas iambicis versibus conscriptas; — Catechesim parvam constantem centum triginta quatuor sermonibus, quos ipse coram fratribus pronuntiaverat: — Catechi-

sticum magnum tribus partibus comprehensum, A quibus præclara cœnobarum instituta sigillatim explicabantur; — Panegyricum volumen, quo præclaræ in dies festos Domini, Deiparæ, sancti Joannis Baptistæ orationes continebantur; — Librum item versibus iambicis de primi parentis ortu et peccato, etc., deque universa Iconomachorum hæresi; et quædam alia (*Vita*, pag. 19, 21).

Anno 801. — Irene Augusta Byzantiis remittit tributa civili: atque hanc ipsius munificentiam celebrat Theodorus epistola (1, 6) ad ipsam scripta.

Anno 802. — Nicephorus Logotheta generalis, ejecta Irene, imperium occupat die 31 Octobris.

Anno 806. — Tarasius patriarcha CP. moritur die 25 Februarii. Nicephorus imp. de novo patriarcha deligendo consulit Platonem ac Theodorum. B Theodorus per epistolam (1, 16) auctor est ut non alius assumatur, quam qui per gradus ab inferioribus ad superiora ordine ascenderit. At Nicephorus homo adhuc lævæ, alioqui pietate insignis, patriarchali sedi multum quidem repugnans imponitur, ac die 12 Aprilis, ipsa sancti Paschæ Dominica, consecratur.

Paulo post Nicephorus imp. aliquot episcoporum synodum cogit: a quibus Josephus œconomus restituitur in pristinum gradum, utcunque consentiente novo patriarcha, qui, ut ecclesiasticæ disciplinæ imperitus erat, facilius ad aliorum sententiam pertractus est: cum præterea timeret ne imperator quidpiam atrocius adversus Ecclesiam moliretur (*Vita*, pag. 22, 23).

Postridie quam synodus habita est, Theodorus C epistolam (1, 30) scripsit ad patriarcham, obtestans ne reciperet œconomum: se quidem ad sacra accedere non posse, quibus Josephus interit. Patriarcham nihil rescripsisse conqueritur in epistola (1, 28) ad Simeonem monachum.

Anno 808. — Biennium erat quod Plato, Theodorus, Josephus Thessalonicensis archiepiscopus Theodori frater, ab Nicephori patriarchæ communionem, ob receptum ab eo Josephum œconomum, abstinebant, clam tamen. Rem in apertum deduxit Logotheta Dromi. Quapropter Theodorus imminentem prævidens tempestatem, Saccudionensibus monachis per epistolam (1, 31) exponit, quam justis de causis a patriarcha se subtraxerit; cumque factum œconomi excusarent aliqui, ac secundas D Constantini nuptias per dispensationem rite fieri potuisse dicerent, Theodorus epistola (1, 24) ad Theoctistum magistrum scripta, de legitima dispensatione disputat adversus destructionem canonum, atque adversariorum exceptiones diluit. Eadem de re epistolas duas, nomine Platonis, quo plus haberent auctoritatis, ad Simeonem monachum scripsit Nicephori imp. consanguineum, quarum altera (1, 21) ipsum orat ut animum leniat imperatoris, et impendentem procellam avertat. Altera (1, 22) adversus œconomum eversorem canonum fuse disserit, ac rursus obtestatur Simeonem

ut sequestrum se præbeat apud principem, qui audire ipsos recusabat. Eandem ob causam scripsi et nomine Josephi Thessalonicensis archiepiscopi epistolam (1, 25) ad eundem Simeonem, qua Josephus, et imperatoris aditu prohiberi se queritur, et quam rite ipse factus fuerit archiepiscopus adversus quorundam calumnias ostendit. Hunc porro Simeonem haud prorsus sincere in eo negotio se gessisse conqueritur Theodorus in epistola (1, 26) iisdem diebus ad Simeonem præpositum scripta.

Demum cum videret Theodorus se suosque majore in dies apud patriarcham in odio esse, quasi schismaticos ac perduelles, apologeticam ad ipsam scribit epistolam (1, 25). Ad Basilium quoque, abbatem monasterii Sancti Sabæ, tunc Romæ agentem, veterem amicum, qui tamen significaverat se communionem ipsi velut schismatico renuntiare, epistolam (1, 28) rescripsit aliquanto in ipsum, necnon in Leonem papam, de quo falsa audierat, commotior: tanquam ii pro justitia et pietate certanti haud satis æquos se præberent.

Anno 809. — Suam a patriarcha secessionem defendit, seque adversus hominum sermones purgat epistola (1, 32) ad Nicolaum Chartularium scripta: protestaturque se neque alienum a patriarcha gerere animum, et Ecclesiæ pacem quam maxime optare.

Interim synodus Constantinopoli contra ipsum cogitur mense Januario; ad quam Plato per vim manu militari trahitur. Ibi decretum fuit, Constantini cum Theodote conjugium, ex dispensatione legitimum dici debere; reges non teneri divinis legibus; eos qui tunc pro sacris canonibus certaverant usque ad sanguinem, dici non debere Præcursoris vel Chrysostomi exemplo fecisse; episcopos potestatem habere in canones. Demum anathemati subiecti fuere quicunque his non consentirent: ac Theodorus, Plato, Josephus Theodori frater, in insulam haud procul Byzantio relegati sunt, ibique seorsum suo singuli carcere inclusi. Tum imperator Theodori discipulos magistro suo orbatos omnibus modis tentat: cumque ipsos flectere non potuisset, in arctam custodiam tradit. Hæc memorat Theodorus pluribus in epistolis, præcipue autem in ea quam ad Leonem papam per Epiphanium misit, quæ non exstat, ab auctore suppressa, ne veniret in hostium manus. Sed postea Eustathium misit ad eundem pontificem cum epistola (1, 33) qua, postquam mea quæ gesta erant in duabus mœchosynodis, ut ipse appellat, exposuit, sedis apostolicæ opem implorat.

Leo ad priores litteras per Epiphanium acceptas, epistolam rescripsit paterni amoris plenam, quæ intercidit; sed cujusmodi fuerit, docet tertia Theodori ac Leonem epistola (1, 34) quæ Platonis simul et Theodori nomine inscripta est, quanquam carcere disjuncti tunc essent. In ea porro, contra adversariorum nova dogmata rursus acerrime dispu-

tat, eosque pro hæreticis haberi debere contendit: denique sparsum de se ac Platone rumorem, quod quibusdam hæreticis astipularentur, plane confutat. Ad Basilium quoque Sancti Sabæ abbatem rursus epistolam (I, 35) dedit, pariter nomine Platonis et suo, qua petit imprimis legitimam adversus Mœchianos synodum convocari.

Per idem tempus, epistolam (I, 30) dedit ad Euprepianum, cohortans ad constantiam in fide, simul Mœchianorum errores coarguens: tum in epistola (I, 38) ad Arsenium eos refellit, qui scelera dispensatione excusari posse affirmarent; necnon ad Theophilum præpositum scribit (I, 39) eodem argumento: simul respondens iis qui mirabantur, hæreticos a Theodoro vocari eos, quibuscum antea ipse communicaverat. Ac Mœchianorum errorem in hæresim transiisse pugnat epistola (I, 48) ad Athanasium.

Et quoniam adversarii abutebantur exemplis apostolorum et antiquiorum Patrum, qui aliquando dispensatione usi essent; Theodorus, hortatu maxime Josephi fratris, librum *De dispensatione*, non ex proprio, ut ait (I, 49) ingenio, sed ex Patrum sententiis conscripsit.

Confessores egregios qui in ea persecutione obierant, celebrat binis ad Naucratiū (I, 50) litteris. Atque ad Josephum archiepiscopum rescribens (I, 43) graviter mœrentem solatur.

Anno 811. — Nicephoro imp. in expeditione adversus Bulgaros perempto die 22 Julii, sicut ei Theodorus prædixerat, ac Stauracio ejus filio ex vulneribus, quæ eodem bello acceperat, haud multo post extincto, imperium adeptus die 2 Octobris Michael Curopalates, ut dissidia tolleret, ac pacem Ecclesiæ Constantinopol. redderet; confessoribus exsilibus et carcere detentis libertatem spondet ea lege, ut Nicephorus quidem patriarcha, quæ perperam gesta erant, abrogaret, tum autem cuncti ad ejus communionem redirent. Conditione accepta, Plato et Theodorus monasteriis suis restituti sunt, atque, ut alii pariter consentirent, sequestres ipsos fuisse, docet Theodori epistola (I, 56) ad Antonium, seu Antoninum abbatem qui et ipse cum suis fratribus vinctus tenebatur.

Anno 812. — Sanctus Plato senio ac laboribus confectus moritur die 19 Martii, ætatis suæ anno 97 ejusque funus a Nicephoro patriarcha peragitur cum incredibili hominum concursu. Funebrem ipsius laudationem conscripsit Theodorus: quam a Guillelmo Sirleto, postea cardinali, Latine redditam Aloysius Lipomanus vulgavit, tom. VII *De Vitis sanctorum Patrum*, pag. 275, et ex Lipomano Laurentius Surius ad 16 Decembris. Hanc autem postea Græce Henschenius et Papebrochius, cum nova interpretatione Latina, ediderunt inter Acta sanctorum Aprilis, tom. I.

Anno 814. — Leo Armenus, qui Michaeli Balbo imperium abdicanti successerat die 11 Junii anno superiori; bellum adversus sacras imagines hoc

anno instaurat. Ac primo episcopos, et monasteriorum præpositos, una cum patriarcha convocat in palatium: cumque et alii complures adessent, non iisque non pauci labe iconomachica infecti, liberam de imaginibus disputationem instilui jubet. Renuunt episcopi plerique et archimandritæ, inter cæteros Theodorus longa oratione habita imperatoris prava consilia reteggit, ac ipsum deinde admonet res quidem civiles atque bellicas ejus arbitrio et potestati commissas esse: at judicium de rebus ecclesiasticis ad solos sacerdotes et doctores pertinere (*Vita*, pag. 30).

Graviter commotus Leo omnes a conspectu suo ejicit; cumque domum rediissent, statim ad singulos affertur imperatoris edictum, quo vetantur ullum de fide sermonem habere, seu docendi, seu disputandi aut etiam colloquendi gratia. Non pauci abbates id quod petebatur, scripto etiam promittunt. Contra Theodorus nefas esse affirmat in fidei causa silere: atque hanc in rem epistolam (lib. II, 2) velut encyclicam scribit ad omnes monachos. Tum patriarcham nutantem erigit corroboratque: ac postea eidem, cum ob præclaram confessionem sua sede et urbe pulsus esset, per epistolam (II, 18) gratulatur; cumque adversarii, pulso patriarcha et presbyteris orthodoxis, passim imagines sacras dejicerent, frangerent, comburent, omni contumeliam genere afficerent; Theodorus, die festo Palmarum, ut suorum Studia flammet, eos in solemnī supplicatione, circa monasterii Studiani ambitum imaginem Christi circumferre jubet (*Vita*, pag. 38).

Intruso in patriarchæ sedem Theodoto homine hæretico, rursus vocantur in patriarchium episcopi et archimandritæ: qui cum impiorum concilium vitare omnino cuperent; eos in proposito confirmat Theodorus, ac præpositorum nomine ad pseudosynodum scribit epistolam (II, 1) cujus summa erat, cum Nicephoro patriarcha tanquam capite suo colligatos, non posse ipso absente ad synodum accedere.

Ea propter Theodorus in exsilium ab imperatore mittitur, carcerique mancipatur (*Vita*, pag. 39). Complures ex vinculis epistolas scribit: primum dogmaticam (II, 8) seu catecheticam, ad eos omnes qui pariter in exsilium missi, aut etiam vinculis stricti erant, vel qui procellæ vitandæ causa, alio se receperant. Deinde, cum Bardas in Studiam domum irruens, Thaddæum monachum verberibus ad necem usque affecisset, martyrem novum Theodorum scripta ad Naucratiū epistola (II, 3) celebravit.

Anno 815. — Imperator cum cerneret monachos exsules quotidie majores ad fidei defensionem animos sumere; mutato consilio, ipsos revocat. Verum post dies aliquot, Joanni cuidam homini nefario cruciandos tradit: cumque profiterentur vitam se abjecturos potius quam fidem, persuadere ipsis conantur adversarii, non aliud exigere impe-

ratorem, quam ut semel cum Theodoto patriarcha communicent: liberum ipsa postea fore ad monasteria sua reverti, ac prout viderent sententiam re. Hæc fraude adducti sunt multi ad communionem cum pseudopatriarcha: præsertim cum ille palam anathemati subijceret eos omnes qui imaginem Christi non adorarent. Theodorus, qui exilio revocatus non fuerat, ne alios præsentia sua et sermonibus in illa confirmaret; postquam complurium fratrum naufragium audiit, vehementer commotus, scriptis ad Josephum fratrem (II, 9) tum ad Naucraticum (II, 10) litteris cladem eorum qui occiderant graviter deplorat.

Id cum venisset ad aures imperatoris, Nicetam quemdam misit, qui Theodorum quam crudelissime cæderet, ac in longinquius exilium deportaret. At Nicetas, Theodori aspectu mitigatus, imperatoris jussa de intelligendis verberibus, pia fraude usus eludit (Vita, pag. 40).

Anno 816. — Cum in ipso carcere clericum quemdam ab hæresi ad fidem catholicam revocasset Theodorus; ejus rei fama ad urbem delata, Leonis jussu dirisima caditur una cum Nicolao discipulo, atque in arctiorem ambo custodiam traduntur, sæva ibi morte nocendi. Sed cibum ipsis clam submittit sancta quædam virgo, cujus beneficium scripta ad ipsam epistola (II, 941) prædicat Theodorus.

Interim cum multi ex iis quos hæretici abduxerant, acelus admissum detestati, redirent ad suos, ab iisque recipi postularent: admonitus ea de re a Naucratico Theodorus, complures scribit præcipue de lapsis recipiendis epistolas (II, 8, 19, 20, 32, 40, 45, 50, 68, 95, 101, 119, 134, 154, 202, 211). Tum etiam Thetaleo discipulo scribens (II, 59) ad varia de rebus disciplinam ecclesiasticam spectantibus interrogata respondet. Item epistolam (II, 59) scribit ad triginta moniales, quæ pro Christo carcerem et verbera pertulerant; easque ad perseverantiam adhortatur. Mariam quoque reginam, olim a Constantino Irenes (illius abdicatam, et in monasterium detrusam, plurimum laudat per epistolam (II, 182), quod pro fide exilium passa esset. Quinque Maria illia tunc Augusta, matrem ad se in aulam vocaret: id vehementer dissuadet ipse, ne in palatio cum hæreticis aliquo pacto communicet.

Ut Christi confessorum ardorem retardarent hæretici, palam distulerunt martyrii palmam frustra a catholicis sperari pro iis supplicii, quæ imaginum causa pertulissent: aliud esse pro Christo, aliud pro ipsius imagine sanguinem proferere. Hoc igitur Theodorus ut refelleret, pluribus epistolis ostendit eundem esse imaginis ac prototypi honorem: proinde qui abnegarent imaginem Christi, ab illa Christum abnegari: qui pro imagine Christi paterentur, pro Christo ipso pati (II, 21, 23).

Hoc etiam anno, arumois prope confectus, cum se baud diu superstitum fore putaret, epistolam

(II, 22) vice testamenti scripsit fratribus, veniam petens si quos offendisset, ac vicissim ignoscens omnibus: eos vero qui lapsi essent, ad pœnitentiam vehementer excitans.

Sub idem tempus ad Theophylactum episcopum Nicomediensem scripsit epistolas duas (II, 4, 26), quibus et fortitudinem ipsius in defensione fidei catholicæ prædicat, et miserabilem Ecclesiæ statum deplorat. Totidemque scripsit (II, 41, 70) ad Theophilum præsulem Ephesiorum, qui graves etiam cruciatus pro fide pertulerat. Josephum item archiepiscopum Thesalonicensem, inclytum pariter catholicæ fidei pugilam, celebrat scripta ad ipsum epistola (II, 31) in qua desit quorundam casum et apostasiam a fide: principis Leonii olim monachi, qui et antea Mœchianis adhæserat, et tunc velut signifer erat Iconomachorum, ac Saccudionis et Studii monasteria invaserat. Patrum etiam Nicænam Anlistitem, qui cum defecisset ad breve tempus, post lapsum erectus, catholicorum causam strenue defenderat, ob eamque rem episcopatu erat ejectus, epistola (II, 25) collaudat.

Item ad episcopos exules communem omnibus epistolam (II, 87) scripsit, exhortans ut auctoritate sua et exemplo cæteros confirmarent. Demum *credi vix potest quot hoc tempore litteras scripserit, hortatorias ad martyrium, catecheticas ad instructionem, dogmaticas adversus hæreticorum objectiones, consolatorias ad conceptivos, luctuosas ad lapsos, canonicas ad resipiscentes... Numerum excedit ducentarum epistolarum summa, quas Theodorus persecutionis tempore exsul et in carcere constitutus conscripsit* (Baron. an. 816, n. 25).

Anno 817. — Hoc anno scripsit ad quatuor patriarchas: videlicet ad Romanorum pontificem qui tunc erat Paschalis I (II, 12), ad Hierosolymorum antistitem (II, 15), ad patriarcham Antiocheam et Alexandrinum epistolam duobus communem (II, 14), quibus litteris commemorabat *quemadmodum imago Christi contumeliose a persecutoribus tractata esset, orthodoxi autem omnes in carcerem et exilium missi. Tum singulos excitabat ad opem ferendam periclitanti fidei ac veritati* (Vita, pag. 42). Scripsit etiam isto argumento ad abbates duos, unum lauræ Sancti Simeonis (II, 16), alterum lauræ Sancti Chabritonis (II, 17). Epistolis autem ad patriarchas Alexandrinum, Antiochenum, et Hierosolymorum, subjunxit confectum a se opus adversus Iconomachorum hæresim. His potro litteris quid prolecorit, explicat in alia ad patriarcham Hierosolymitanam epistola, cujus mentio erit anno 821.

Anno 818. — Cum litteras a Paschale papa Theodorus adhuc vincetus accepisset, curam ad eundem pontificem scripsit (II, 13) per Epiphanium, quem hujus rei causa Romam proficisci jubet (II, 35), cumque intelligeret Studitis suos aliosque, monasteriis ob persecutionem exterrere vagari, catechetica ad fratres ubique dispersos epistolam scribit (II, 37), qua et hortatur ad patientiam, et in

primis admonet ne se hominum consuetudine et voluptatum illecebris a monasticæ vitæ institutis et sanctitate sinant abduci.

Venerunt hoc anno Constantinopolim legati a Paschale Romano pontifice, cum litteris quibus Iconomachorum hæresis coarguebatur. Hujus legationis mentionem habet Theodori catechetica ad suos epistola (II 66) adversus eosdem Iconomachos.

Hac legatione, orthodoxorum animi ad fidei catholicæ professionem et hæresis detestationem exarsere; atque ex his qui abducti erant, multi in viam reducti sunt. Inde acrior persecutio. Quocirca Theodorus plures ex carcere suo epistolas misit quibus suos solaretur roboraretque. Tunc ad Simeonem aliosque novem delitescentes scripsit de iis qui se ipsi sponte martyrio offerrent (II, 44), tunc etiam scripta videtur epistola ad Leonem patricium et sacellarium (II, 56), qua persecutionis acerbiter exponit. Item illa ad Irenem patriam (II, 68) qua feminæ nobili, quæ, lapsa primum, deinde fidem catholicam confessa, etiam flagella pertulerat, addit animos: necnon illa ad Gregoram laicum (II, 55) qui primus ex aula in stadium catholicæ defensionis descenderat. Tunc etiam litteris consolatus est fratres Studianos (II, 58), cum in ipsos ille ex monacho persecutor Leontius crudelissime sæviret. Scripsit etiam Simeoni monacho epistolam (II, 30) in qua significat novum jam martyrii genus adhiberi ab hæreticis, dum nempe orthodoxos per longa et aspera itinera defatigare ac frangere conantur. Eodem tempore scribens ad Naucratiū (II, 61) libellum misit seu quaterniones duodecim, in quibus *Patrum Sermones et Vitæ* metro incluserat. Tunc et Jacobum monachum, egregium Christi confessorem, mortuum celebravit litteris (II, 100) ad Hypatum datis.

Anno 819. — Cum Theodori epistola quædam incidisset in manus imperatoris, præfectus Orientis ad sanctum abbatem mittitur, epistolam illam ostendit, hominemque dirissime ad extremum usque spiritum cædi jubet, mense Februario. Inde post menses tres Smyrnam Theodorus transfertur, sicut ipse narrat in epistola (II, 38) quam e Smyrnenſi carcere mox ad fratres dispersos dedit. In hac nova et arctiore custodia ter verberatur, centenis per singulas vices ictibus. Qua de re rursus catechicam ad fratres dispersos epistolam (II, 62) conscripsit. Postea custodiæ præfectus virum interritum et nullis cruciatibus fractum, blanditiis et omni officiorum genere tentat flectere, sicut narratur in epistola (II, 63) ad Naucratiū.

Anno 820. — Cum quotidie ab hæreticis mortem expectaret sanctus confessor, gaudii sui testem epistolam dedit ad Naucratiā (II, 71) atque hanc sub Leonis principatu postremam scripsit.

Bardas catholicorum acerrimus persecutor, Smyrnæ morbo gravissimo decumbens, Theodori precibus sanatur, cum se ex ipsius præscripto

A vitam deinceps acturum spondisset. At cum brevi post ad ingenium hæresimque rediisset, rursus morbo correptus, ibidem moritur (*Vita Theod.*, pag. 47).

Anno 821. — Leone Armeno sub anni proximi superioris exitum, ipsa Dominici Natalis die, inter sacra occiso, Michael Balbus imperio potitus, mox catholicos vinculis et exilio solvit. Theodorus de his rebus a Naucratiō, qui Constantinopoli versabatur, certior factus per litteras, ad Michaelē novum imperatorem scribit (II, 74) eumque mirifice laudat, orthodoxum ratus. Item ad Naucratiū scribit (II, 73) de Leonis Armeni morte, vindictam divinam prædicans. Ad Joannem quoque logothetam litteras dat (II, 80) eodem penitus argumento. Mox ipse, post annum septimum quam ejectus fuerat, Constantinopolim revocatus, dat se in viam: maxima omnium gratulatione ubique excipitur, ac plura edit in itinere miracula (*Vita Theod.* pag. 49, 50).

Cum de via Nicephorum patriarcham inviseret, venit illuc Agapetus monachus, ab episcopis in Cherson exsulis miles, cui mandatum etiam erat, ut Theodorum salutaret. Atque hac occasione Theodorus epistolam (II, 92) ad episcopos illos scripsit. Inde Constantinopolim proficiscitur; manente patriarcha cum aliquot episcopis, quod adhuc Theodotus hæreticus sedem obtineret.

C Binas sub idem tempus litteras, quæ non exstant, ad quemdam Theoctistum eremitam scripsit, ut hominem prava et hæretica dogmata propugnantem emendaret: sicut ipse testatur in alia epistola (II, 138) post tres annos ad eundem scripta, cujus et suo loco mentio erit.

Interim jubet imperator ut episcopi tum orthodoxi, tum Iconomachi una conveniant de sacris dogmatibus acturi. Recusant rursus orthodoxi, leges quippe ecclesiasticas vetare, ne ad concilium cum hæreticis accedant. Postulant nihilominus audiri se ab imperatore: atque in hanc sententiam exstat conscripta a Theodoro, uti creditur, nomine omnium episcoporum ac præpositorum epistola (II, 86). Igitur ad imperatorem admissi, petunt suas sibi Ecclesias, ejectis qui eas occupaverant hæreticis, restitui. Ac multa pro sacris imaginibus adversus Iconomachicam hæresim disputant. Respondet Michael præclara esse quæ ab ipsis dicuntur; quo circa maneant, si lubet, in sententia: at cum ipse nullam unquam imaginem coluisset, peritor in priori sententia manere velle: non tamen vetare quin imagines ubique, excepta urbe regie, erigantur. Theodorus ad Crescentis loca se recipit, et quæ modo acta erant, scribit ad Nicephorum patriarcham. Cumque Nicephorus scripsisset, vehementer dolere se, quod Leonis morte pax Ecclesiis nondum reddita esset, hunc solatur Theodorus ac meliora sperare jubet (II, 79). Interim Thomas quidam imperium ad se transferre molitur. Dum ergo imperator totus est in rebus bellicis. Theodo-

res Constantinopoli magna quiete fruens, ea occasione utitur ut tum sermonibus, tum scriptis, omnibus denique modis fidem catholicam pietatemque restituat. Cujus rei gratia scripsit eodem tempore epistolam catechetica (II, 90) ad suos monachos adhuc variis in locis dispersos. Cumque Eustratius unus ex præpositis qui hæreticis dederant manus, scelus dissimularet, seque pro innoxio gereret, ad ipsum Theodorus scripsit epistolam (II, 106), qua hominem amanter ad confessionem delicti atque ad penitentiam invitat. Haud multo post denuo urbe ejector eum aliis pluribus, sicut ipse testatur in epistola (II, 121) quam rescripsit ad Thomam Hierosolymorum patriarcham, qui de ipsius reditu paulo ante per litteras fuerat gratulatus.

Anno 822. — Thomas tyrannus Constantinopolim obsidet mense Decembri. Ea re Theodorus in urbem confugere cogitur (*Vita*, pag. 57).

Anno 823. — Michael imp. metuens ne tyranni partibus adjungerent se orthodoxi, ipsos cum hæreticis conciliare nititur: atque hujus rei gratia omnes ad mutuam congressum convocat. Renuunt more suo catholici: sed, quid facto sit opus ad componendam Ecclesie pacem, Theodorus nomine omnium, scripta ad Leonem sacellarium epistola (II, 129) exponit. Tum, ne causæ diffidentia congressum subterfugere, aut errorem vel discordiam fovere videantur, rursus omnium nomine apologeticam ad Imp. Michaellem ejusque filium Theophilum epistolam (II, 199) mittit. Postea Thoma tyranno in Michaelis potestatem redacto, rursus urbe excedit Theodorus, et in Acritorum insula sedem figit: indeque ad Nicephorum patriarcham sæpius ventitat. Cum autem magna inter utrumque consuetudo intercederet, fuere nihilominus ex Theodori hostibus, qui eum Nicephori communionem vitare dictitarent. Hanc igitur calumniam confutat epistola (II, 127) ad Petrum Nicænum episcopum.

Interea Basilius Leonis Armeni filius, qui Michaelis jussu exsectus, eo vulnere usum vocis amiserat, ad statuam sancti Gregorii Nazianzeni divinitus vocem recipit, seque catholicis ad sacrarum imaginum defensionem adjungit una cum matre Theodora seu Theodosia, quæ in monasterium detrusa fuerat. Hæc Cæropalates, atque ex ipso Cædrenus. Theodora et Basilio publice professis mortem se pro fide catholica non defugere; gratulatur Theodorus per epistolam (II, 204) ad ipsos scriptam, ac in proposito confirmat.

Annis 824, 825. — Cum in Gallias ad Ludovicum Pium rogem venissent Michaelis et Theophili Græcorum imperatorum legati, atque inter cætera discrimen exposuissent, quod in Ecclesia Orientali propter imagines versabatur, quas alii adorandas, alii non adorandas esse contenderent; seque hac de causa Romam etiam ad pontificem ituros significassent: Ludovicus, pacis componendæ studio, episcopos, pontificis permissu, Parisiis palatio convenire, sanctorumque Patrum de imaginibus sententias colligere

A jussit, quæ pontifici Romano ad rem definiendam adjumento, ut aiebat, futuræ viderentur. Hanc illorum Collectionem... cum accepisset Ludovicus... mox Romam misit ad Eugenium, etc. Ita Sirmondus, tom. II *Conciliorum Gallicæ*, p. 459. Porro episcopi illi in ista sua Collectione, pergit Sirmondus, sanctorum Patrum sententias eo detorquere conantur, ut imagines indebito, ut videri volebant, cultu adorandas non esse statuunt.

Utrum autem Ludovici legati profecti sint ad Michaellem imp. ad eumque Parisiensis Collationis acta detulerint, ignoratur, inquit Baronius. Tamen longe procul abfuit, ut orthodoxi Orientales eam Gallorum reciperent de sacris imaginibus transactionem quam diximus. Id enim discas ex Theodori Studitæ epistola (II, 171) ad Nicetam monachum data, a quo librum acceperat ejusmodi doctrinam continentem (*Annal. eccl.* an. 825, n. 54).

Item anno 825, Theodorus ad Joannicium anachoretam celeberrimum, quem ante annum inviserat, dedit epistolam (II, 116) quæ licet ad Joannem eremitam inscripta sit, ne putes, ait Baronius, hunc alium fuisse a Joannicio: nam in fine epistolæ (II, 166) ad Theoclistum datæ, eundem ipsum Joannicium vocat. Joannes enim proprium erat nomen ejus: Joannicius autem diminutive a pueritia dictus fuit. Hunc autem rogabat Theodorus, ut Theoclistum eremitam, qui antea hæreticis opinionibus quibusdam implicitus jam resipiscebat, ad se vocaret, et catholica sanaque doctrina imbueret. Ad ipsum autem Theoclistum epistolam (II, 138) scripserat, qua ipsius arguebat errores, et ad bonam mentem revocare conabatur. Denique cum Theoclistus penitentia ac rectæ fidei testem libellum misisset, scribit ad eum epistolam (II, 166) in qua eremitæ illius errores recensentur, tum fidei catholicæ formulæ præscribitur, quam coram Joannicio Theoclistus obsignare debeat.

Anno 826. — Theodorus ærumnis, laboribus ac morbo confectus, tradito suis testamento, migrat ex hac vita, Dominica die 14 mensis Novembris. Sacrum ipsius corpus ad principem insulam translatum (*Vita*, pag. 61).

Distincte autem præ cæteris auctor Vitæ sancti Nicolai Studitæ (exstat in tomo II *Auctarii Biblioth. Patrum Græc.*), monachus et ipse Studites ac Nicolai ejusdem discipulus, extrema Theodori vitæ tempora ipsumque obitum descripsit in hunc modum: Cum Cæsar Michael... venerandarum imaginum cultores intra urbem sedere veluisset, SS. PP. nostri Theodorus et Nicolaus... ad locum superius designatum Prusæ sinui conjunctum abeuntes, illic morabantur. Cum autem populi seductor Thomas in orbem Romanum rabiem exerceret, imperatoris jussu iterum vel inviti rediunt in regiam urbem: ac brevi post inde abeuntes, vicinam Acritæ promontorio peninsulam de nomine magni martyris Tryphonis dictam petierunt: ubi demum multis certaminibus gloriosus pater ac beatissimus Theodorus vivendi finem

fecit. Migravit autem cum maximamominis celebritate die 11 Novembris. Ejus vero beatum tabernaculum inde translatum ad insulam nomine Principem, gloriosæ ac sanctæ sepulturæ mandatur. Verum de hoc scripserunt sacri quidam Ecclesiæ doctores... ejusque res præclare gestas ad perpetuam memoriam litteris mandaverunt: videlicet Naucratius Theodori discipulus et laborum comes, ac Michael monachus, item Theodori discipulus. Naucratius quippe (*Auctar. ibid.*) epistolam de obitu sancti Theodori scripsit ad *Patres Fratresque spirituales ubique dispersos, ac persecutionem propter Dominum sustinentes*; in qua sanctissimi archimandritæ mortem fuse describit. Michael vero Vitam Theodori conscripsit, quæ nunc prodit Græce et Latine.

Anno 844. — Sancti Theodori corpus post decem et octo annos ab obitu sanum ac integrum et suavissimo fragrans odore Constantinopolim translatum fuit ingenti pompa, et in monasterio Studiano sepultum (*Vita Theod.*, pag. 62). Idemque in Vita sancti Nicolai memoratur.

In hac porro chronica synopsi eas tantum episto-

las recensuimus, quæ aliquam nimirum certi temporis notam gerent: pariterque ab aliis Theodori scriptis, eatantum, quorum tempus vel in Theodori Vita, vel in epistolis notatum fuit. Cæterum de reliquis seu epistolis, seu libris, ordinem temporis scire, nec multum interest ad historiam, nec alia causa apparet cur de eo sit laborandum. Hoc tamen de epistolis quidem credimus, aut eo ipso prorsus quo missæ sunt, aut utique perum diverso ordine esse dispositas. Quocirca cum liber primus eae contineat quas Theodorus adversus Mœchianam hæresim, ut ipse vocat, Constantini V, Irenes, Nicephori, Michaelis Curopalatæ principatu scripsit: tum verisimile est alias etiam quæ istis admistæ sunt, ad eadem tempora pertinere. Cumque secundo libro contineantur quæ a primo Leonis Armeni anno, quo recruduit Iconomachica persecutio, usque ad Theodori obitum pro fidei ac pietatis defensione adversus nefariam illam hæresim conscriptæ fuere, satis probabile videtur alias quoque alterius argumenti, quas idem liber complectitur, ad eadem et ipsas tempora esse referendas.

ANG. MAI PRÆFATIO.

(*Biblioth. nov. t. V, 1.*)

1. Quod magnus cardinalis Baronius valde optavit, ut sancti Theodori Studitæ scripta diligenter collecta typis ederentur (1), id vir doctissimus Jac. Sirmondus S. J. sub longævæ vitæ suæ exitum præstare cœpit, cum jam antea multas Studitæ ejusdem epistolas, Latinas e Græcis a se factas, Baronio in Annalibus suis pro re nata vulgandas tradidisset. Verumtamen Sirmondo ad superos translato, tomus operum ipsius quintus, jam prelo fere paratus, prodiit posthumus, præcipua Studitæ scripta continens, id est Antirrheticos contra Iconomachos, epistolarum libros duos, et iambicorum versuum libellum. Atqui alium adhuc justum tomum edendorum Studitæ scriptorum expectandum esse, satis apparet: nam si vulgatis a nobis nunc supplementis, conjungentur epistolæ plurimæ ineditæ, quæ Parisiis conservantur, ut infra diximus, p. 99, nec non catecheseon major collectio de qua item nos p. 77, denique etiam troparia in codicibus adhuc latentia; Sirmondianus ille tomus, hac nova scriptorum mole prorsus

C exæquabitur. Reapse Sirmondum ad cumulanda Studitæ scripta incubuisse, patet primo ex Præfatione editoris, ubi multa ex his nominantur: deinde etiam ex Holstenii epistola 77, ed. Paris. p. 365, ad Sirmondum his verbis: « Mitto troparia sancti Theodori Studitæ, quæ sola describenda supererant in collectione ejus operum: sermones enim panegyricos jam ad te pervenisse spero. »

II. His itaque consideratis constitui ego Studitæ prosequi editionem. Et quia nunc sanctum Nicephorum contemporaneum ejus ac familiarem typis tradideram, huic illum aptissimum socium in eodem volumine copulandum judicavi. Revera enim quantam famam inter patriarchas Nicephorus, tantam inter sanctos archimandritas Theodorus nactus est: uterque vero eadem in patria, unaque ætate, Byzantii natus, uterque scriptis plurimis, muluo epistolarum commercio, confessione orthodoxa adversus Iconomachos, fortitudine ecclesiastica, vitæ sanctimonia, præcipuo quoque erga Romanam sedem obsequio clarissimus (2). Igitur

NOTÆ.

(1) Baronii verba ad Christi annum 798, n. 8, hæc sunt. *Utinam inveniantur aliquis vir doctus, qui cuncta sanctissimi viri egregia monumenta e bibliothecarum diversarum latebris aliquando in lucem vindicet, eademque Latinitati, beneficio omnium, donet!*

(2) Nicephori testimonium de Romanæ sedis suprema auctoritate habemus in hoc volumine p. Gr. 30, Lat. 174. At Theodori mira et plurima

sunt testimonia in volumine Sirmondiano: quare a lectoribus hanc veniam peto, ut in tanta hodiernorum hostium insectatione et calumnia liceat mihi in hoc brevi scholio eo commemorare. Sic ergo Studita in indice Sirmondiano. *Romana Ecclesia vertex ecclesiarum. Universæ sub cælo Ecclesiæ firmamentum. Ecclesiarum Dei suprema. Prima sedes apostolica. Ejus prærogativæ. Ejus judicium ab universa Ecclesia exquiri et suscipi debere, vetus*

perlustratis bibliothecæ Vaticanæ codicibus, primo quidem octo mihi compertæ sunt panegyricæ orationes (nam de editis nunc sileo, cum dixerim in adn. p. 77.) Græcæ, inquam, omnes ineditæ, tres tamen Latine vulgatæ, id est de nat. S. Joan. Bapt., et de apostolis Joanne, ac Bartholomæo, quam postremam serius inveni, ideoque in calce tantum voluminis potui collocare. Has ego æque omnes Latinas feci, omissa etiam prædictarum trium Latinitate Anastasii et Combefisii interpretum: etsi enim Latinitatem meam nulli præfero, attamen nec aliena sæpe placebat, vel quia durior et obscurior, vel quia multis male intellectæ Græcitatibus sphalmatibus scatens. Itaque ut unus esset octo orationum color, nova potius interpretatio a nobis curanda fuit, aut certe in tribus illis passim interpolanda.

III. Porro has panegyricas orationes a Theodoro nondum hegumeno, sed adhuc juvene, et hegumenis (Platoni puta, cujus postea funus oratione decoravit) subdito, dictas apparet, tum diserte ex IV, p. 34 et 42; V, p. 52, 62, nec non ex VIII, p. 151, tum quia elocutio tumidior et plus debito amplificata, insolitis etiam vocabulis audaci compositione connexis, redundat et floret, nec placidam senii lenitatem, aut hegumeni gravitatem præ se fert, nec maturæ criticæ canones satis sequitur. Rogabit autem fortasse aliquis quid ego de his panegyricis sentiam. Equidem primam orationem haud parvi facio, quia plenam tradit ex Vetere ac Novo Testamento doctrinam de angelis, prout eam Orientis Ecclesia simulque Occidentis retinet. Profuisset igitur hæc oratio theologis scriptoribus de re angelica, si eam cognovissent. Uti que sunt in ipsa opiniones non solum certæ ac dogmaticæ verum et aliæ multæ piæ ac probabiles, ac sanctorum placitis consonæ. Ut unum saltem exemplum proferam, ubi dicit Theodorus p. 34, et commissam a Deo angelis singulorum locorum vel rerum tutelam, ecce consonus adest sanctus Augustinus in quæstione 79, (3) his verbis: *Unaquæque res visibilis in hoc mundo habet potestatem angelicam sibi propositam, sicut aliquot locis divina Scriptura testatur*. Secunda quoque oratio de Christi nostroque baptismo, dogmatica fere est. Tertiam de

A Paschate, nec non duas de sancti Joannis B., non spernebat certe Arcudius, qui eas olim ad Sirmondum in Galliam misit, quanquam hic morte occupatus intactas deseruit. Et quidem in oratione paschali fragmentum illud Chrysostomi insertum occurrit, quod nulli in posterum critici genuinum non reputabunt; præsertim quia legitur etiam cum Chrysostomi nomine in codice Naniano 70, apud Mittarellium, et quidem cum Studita nostro conjunctum. In sexta oratione de Deiparæ obitu seu metastasi pius suum erga Divam animum effundit Theodorus. De septima et octava quid dicam? Etsi hæ mihi minus placerent, placuit certe octava ante mille annos Anastasio Bibliothecario, qui eam interpretatione sua laudibusque condecoravit: placuit item Allatio qui eam Græcæ in Symmictis se editurum recoperat. Placuit septima Combefisio item interpreti, qui non dubitavit elegantissimam appellare. Sed et aliæ sex priores placuerunt certe Sirmondo qui prelo eas destinaverat. Ex olim vero editis, placuit De cruce Gretsero, De nativitate Deiparæ Lequinio, De inventione capitis sancti Præcursoris Cangio, De magno Arsenio et de Platone magistro Bollandianis. Nam quæcunque a magnis doctrina et sanctivitate viris scripta prodeunt, ea demum carere omnui utilitate aut merito nequeunt.

IV. Postquam harum orationum satis operosam, cum interpretatione mea scholiisque, editionem curaveram, mentem protinus alii Theodori scriptis conquirentis intendi. Ergo in primis sum nactus Epitimia 110, quæ monasticæ apud Græcos severitatis imaginem sistunt. Deinde pretiosum Scholion, quod Studita editioni suæ minorum sancti Basilii Asceticorum. præposuerat, ut de illorum auctore dubitantibus scrupulum evelleret. Postea se mihi obtulit Studitæ brevis explanatio missæ Præsanctificatorum; quæ; mihi etiam ansam præbuit, pervenustas quasdam missæ Græcorum picturas describendi, nec non notitiam prope inauditam vulgandi liturgiæ sancti Epiphaniæ Cypriorum episcopi. Enimvero apprime optabam epistolarum Theodori editarum numerum augere; sed ea spes prope me fefellit, ut dixi, p. 99: itaque brevi admodum incremento contentus fui.

NOTÆ.

traditio est. Sedes est Petri, Inde accipienda fidei certitudo. Per illam fideles cum aliis patriarchis et inter se uniuntur. Universæ Ecclesiæ portus adversus omnium hæresum procellas. Romanus episcopus omnium princeps. Summus Pater Patrum. Primum apostolicum caput Ecclesiæ universæ. Primæ sedis antistes. Patriarcharum coryphæus. Princeps pastorum Ecclesiæ quæ sub cælo est. Principatus ejus divinus. Ad ipsum referri necesse est, si quid novi fiat in Ecclesia. Id ab initio servatum fuit. A Christo claves per intermedium sanctum Petrum accipit. Synodum orthodoxam absque Romani Pontificis cognitione celebrari non posse, antiqua traditio est. Huic defertur potestus summa synodi œcumenicæ. Ab eo approbari debent synodi nationales. Ad ipsum recurritur ob componendas Ecclesiæ Constantinopo-

litanæ turbas. Vides, lector ingenue, que fuerit duorum maximorum sæculo nono Græcæ Ecclesiæ virorum, de Rom. sedis primatu et auctoritate judicium, Theodori scilicet et Nicephori Vidimus etiam (in Spicil. Rom. t. X, p. 293) patriarcham sanctissimum Nicolaum in epistola ad Rom. Ecclesiam concedere illi προνόμιον ἐκκλησιαστικῆς ὑπεροχῆς: quem primatum, ante inimicitias susceptas fatebatur etiam Photius in epistola ad Nicolaum papam, quam a schismaticis postea male truncatam restituiimus integram nos in hac nostra PP. Bibliotheca, IV, p. 51. Cur ergo furentibus postea adversus Rom. sedem. eique obedientiam negantibus, Photio ac Cerulario, aurem præbeamus?

(3) Edit. Maurin. T. VI, p. 50 D.

Profecto non uno in codice Vat. continetur catecheseon Studitæ collectio minor, sermonibus constans 134, quos Latine tantum edidit Livineius: deest vero major sermonum 217, de qua Fabricius loquitur, ut dixi p. 77. Neutram tamen hoc volumine satis jam pleno complecti potuissem: quare Græca tot Catecheseon editio vel me vel alium futuro tempore curatorem exspectat. Illud tamen mihi inexpectatum gratumque accidit, quod inauditam prorsus philologis, ut reor, Studitæ aliam Catechesim reperi, inscriptam *Chronicam* seu *Annalem*, quia nempe in hac describitur totius anni jejuniorum regula: quare hanc statim Catechesim cupide arreptam in volumen meum sevocavi. Posthinc alterum legi in pervetusto codice monumentum asceticæ disciplinæ, qua Studii monasterium, cui Theodorus præfuit, regabatur. Etsi vero id scriptum alius auctor exaravit, tota tamen doctrina et legislatio Theodori est, atque ab eo prope ad verbum dictata et constituta, dum illic hegumeni munere fungeretur. Est hæc igitur ordinatio exacta divini officii, et jejuniorum in quadragessimis, atque abstinentiarum totius anni accurata descriptio; unde veteris Græcæ Ecclesiæ religiosa pietas et mira severitas nobis elucet. Huic autem, comparationis gratia, excerptum addidi ex constitutionibus famigerati in Occidente monasterii Salmuriensis, de Gallicano codice sumptum. Jam vestigando adhuc indulgens, libellum Theodori nostri comperi De confessione et satisfactione, quem nemo credo memoraverat, capitulis 28 constans, qui vel canonum pœnitentialium Collectionibus, vel Morini C

A ejus tituli operi mantissam bonam adjiciet. Etsi autem latum Epitimiorum elenchum Studita jam scripserat, attamen et minorem alterum quotidianarum ferme pœnarum dictare non recusavit, quem item cum fructu legemus. Accessit mihi ex Vaticanis codicibus aliud quoque Studitæ nonnullarum quæstionum breve scriptum. Denique cum, p. 77, dixissem, desiderare me Græcum textum sermonis quo Theodorus sanctum Bartholomæum ap. laudaverat, illum demum inexpectato conspexi in extremis bibliothecæ Vaticanæ pluteis, eoque præconio volumen conclusi. Quanquam vero in pontificiis codicibus troparia etiam Studitæ leguntur, quorum minima tantum pars in tridiodo edito apparet; nihilominus pios hos Studitæ hymnos, prosa oratione scriptos, sed mellifluis pietate refertos, nonnisi alio volumine ac tempore, vita comite, vulgare licebit.

B V. Theodori Studitæ vita prolixè accurateque a Michaelæ monacho edita, in Sirmondiano volumine exstat. Et quidem pars ejus notabilis fuit, tragedia illa Constantini Irenes filii, qui suis adulterinis nuptiis Ecclesiam conturbavit: cui flagitio obsistens apprime Theodorus, tot mala perpressus, exsilia scilicet, verbera, famem, et hujusmodi ærumnas alias. Res hæc in codicibus etiam Vat. non semel narratur; nosque ipsi sive in *Script. vet.* t. III, cum Methodii monachi scripto, sive in *Spicilegii Rom.* t. VI, præf. p. 22 et seqq. cum Methodii patriarchæ aliorumque auctoritatibus, rem declaravimus.

VETERUM TESTIMONIA.

Theophanes ad Nicephori imperatoris annum IV, pag. 407

Mensis vero Aprilis die duodecima, magna Paschatis Dominica, Nicephorus sanctissimus patriarcha, prius a secretis, populi totius et sacerdotum, atque imp. etiam suffragio electus est. Plato autem et Theodorus monasterii Studitarum præpositi, Nicephori ordinationi non assenserunt, quinimo dissidium a cæteris meditati firmiter obstiterunt, probabili videlicet argumento ducti: non oportere aliquem ab imo laicorum statu ad supremum episcopatus fatigium proxime evolare. Quos cum imp. Necephorus urbe ejicere vellet, contraria nonnullorum sententia cohibitus est, qui odiosam fore patriarchæ ordinationem exposuerunt, si monachi ad septingentos usque sub Theodoro militantes, ejusque monasterium adeo celebre, dissiparentur.

Καὶ τῇ β' τοῦ Ἀπριλλίου μηνός, τῇ μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα, χειροτονήθη Νικηφόρος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης ἀπὸ ἀσκηρῶν, ψήφῳ παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἱερέων, πρὸς δὲ καὶ τῶν βασιλέων. Πλάτων δὲ καὶ Θεόδωρος ἡγούμενοι τῆς μονῆς τῶν Στουδίων οὐ συνευδόκησαν τῇ χειροτονίᾳ Νικηφόρου· ἀλλὰ λίαν ἀντετάχθησαν οὐχ ὅσον μελετήσαντες, αἰτίαν δὴθεν εὐλογον ἔχοντες· τοῦ μὴ δεῖν ἀπὸ λαϊκῶν ἀθρόως εἰς ἐπισκοπὴν ἀνατρέχειν. Οὕς ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος τῆς πόλεως ἀπελάσαι βουλευθεὶς ἀντιρῶν· συμβουλευόντων τινῶν οὐκ ἐπαινετὴν εἶσθαι τοῦ πατριάρχου χειροτονίαν, ἐπὶ καταλύσει τηλικαύτης μονῆς ἐπιτκοσίων που μοναστῶν ὑπὸ Θεοδώρου τεταγμένων.

Idem ad Nicephori imperatoris annum VII, pag. 409.

Theodorus autem Studii præpositus, et ejus fra-

Θεόδωρος δὲ ὁ ἡγούμενος τῶν Στουδίων, καὶ Ἰω-

σὴν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, ἅμα Πλάτωνι ἐγκλείστω, καὶ τοῖς λοιποῖς αὐτῶν μοναχοῖς, τῆς κοινωνίας Νικηφόρου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἀπέστησαν, διὰ Ἰωσήφ τὸν οἰκονόμον, ὡς παρανόμως στεφανώσαντα Κωνσταντῖνον καὶ Θεοδότην.

ater Josephus Thessalonicensis archiepiscopus, una cum Platone incluso, et reliquis monachis, a Nicephori sanctissimi patriarchæ communionē, ob Josephum œconomum, qui Constantinum et Theodoten præter fas coronaverat, seipsos segregarunt.

Ex Naucratiæ confessoris encyclica, de obitu S. Theodori Studitæ edita in Auctario Combesiano Bibliothecæ Patrum Græc. tom. II, pag. 855.

Κεκοίμηται ὁ κοινὸς Πατὴρ ἡμῶν, ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀληθῶς μαθητὴς καὶ μιμητὴς, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, τὸ στόμα τῆς Ἐκκλησίας, τὸ κλέος τῶν ἱερέων, τὸ τῆς πίστεως ἔρεισμα, ὁ τῶν μοναζόντων κανὼν, ὁ εὐαγγελικὸς ποιμὴν, ἡ ἀποστολικὴ καρδία, τῶν ὁμολογητῶν ὁ ἐξαίρετος. ὁ προαιρετικὸς μάρτυς, ὁ τῆς ὀρθοδοξίας φίλιος, ὁ οἰκουμενικὸς διδάσκαλος. Καὶ ὦ τοῦ ἀκούσματος! κεκοίμηται ὁ κοινὸς Πατὴρ ἡμῶν, ὁ τεγαλοφωνόματος τῆς ἀληθείας κήρυξ, ὁ ἀένναος τῆς διδασκαλίας βρυτήρ, ὁ μυριόνους τῆ θεοσκοπῆ κυβερνήσει, ὁ θαυμαστὸς βουλευφόρος, ὁ πιστὸς οἰκονόμος τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, ὁ τῆς ἐπουρανίου Ἱεροσαλήμ πολίτης, ὁ κεκαθαρμένος νοῦς, ἡ χρυσοειδὴς ψυχὴ, ἡ τῆς μετονοίας θύρα, ἡ τῶν δογμάτων πηγὴ, ἡ εὐχὸς τοῦ Πνεύματος λύρα, τὸ ἐνδιαίτημα τῆς μακαρίας καὶ ἀρχικῆς Τριάδος... Κεκοίμηται ὁ κοινὸς Πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἐπίγειος ἄγγελος, καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος, ὁ τῆς παρθενίας ναὸς καθαρῶτατος, ὁ πολλοστὸς καὶ πολυειδὴς τῆ ποιικιλοστρόφῳ σοφία τοῦ Πνεύματος, ὁ ἐπιτεταμένος (1) στοχαστὴς, ὁ γνήσιος Χριστοῦ ὑπρέτης, ὁ καλλιβλέφαρος ὀφθαλμὸς τοῦ Χριστοῦ σώματος, ὁ τῆς ὑπομονῆς ἀθλητὴς, καὶ τῆς εἰκονομαχικῆς αἰρέσεως νικητὴς, τὸ τῆς δικαιοσύνης ὄπλον, ἡ τῆς ἐλεημοσύνης κρηνὴ, ὁ ἀκριβὴς τοῦ Κυρίου νομοφύλαξ, τὸ θησαυροφυλάκιον τῶν ἀρετῶν, ὁ τῶν λόγων ἥδους, καὶ τὴν προσηγορίαν εὐπρόσιτος... Δέδειται γλῶσσα χρυσορόσῃμων, θείων δογμάτων ἐξηγητὴς· εἶρξται χεῖρ ὠραιογράφος, ἐπιστολαῖς τὸν κόσμον κάταπλουτίτισα, καὶ πολλοὺς εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐπαναστρέψασα· ἔστησαν πόδες ὠραῖοι παννύχοι στασεῖ διηρηκνότες, καὶ πολλοῖς εὐαγγελιστάμενοι εἰρήνην καὶ τὰ ἀγαθὰ· ἠρέμησε νοῦς διορατικώτατος, τὰ τοῦ Πνεύματος βῆθη διερευνήσας, καὶ τὰ πρόβλεπεν προβλέψας, καὶ προϊδὼν ἄριστα· κέρυπται ὑπὸ γῆν σῶμα ἀσκητικὸς πόνους ἐγγυμνασθὲν, καὶ πολλαῖς ἐξορταῖς, καὶ φυλακαῖς, πληγαῖς τε καὶ ἀπαγωγαῖς ἐξαρκέσεν. Τοιοῦτος γὰρ, ὦ μακαριώτατοι, ὁ ἡμέτερος Πατὴρ· ταυτὸν δὲ εἶπεῖν, πολλῶν πατρῶν καὶ διδάσκαλος· ὁ δεύτερος Ἀβραάμ, οὗ ἡ παρὰ Θεοῦ εὐλογία ἐξαίρετος, καὶ οὗ τὸ σπέρμα ὑπὲρ ἀριθμῶν, ὁ τοῦ Προδρόμου μιμητὴς, ὁ τοῦ Ἠλιού ζηλωτὴς, ὁ τῆς χάριτος Φινεὲς, ὁ νέος Σαμουὴλ, ὁ ἐκλελεγμένος ἀπὸ μυριάδων· οὗ τὴν ἀρετὴν ᾄδουσι πολλαὶ πόλεις χωρὰ! τε καὶ νῆσοι, καὶ οὗ τὸν βίον καὶ τοὺς ἀγῶνας εἰκότως θυλλαῖ τὰ πέρατα. Τίς

Dormitionem accepit communis Pater noster, ille prorsus discipulus Christi et imitator, vas electionis, os Ecclesiæ, sacerdotum decus, fidei columen, regula monachorum, evangelicus pastor, pectus apostolicum, eximius confessor, martyr propositus, sol fidei orthodoxæ, orbis doctor. Atque, proh verbum! accepit dormitionem communis Pater noster, vocalissimus ille veritatis præco, jugis doctrinæ scaturigo, cui infinita quædam ad spiritualem gubernationem mens. Erat admirabilis ille consiliarius, fidelis dispensator sacramentorum Dei, civis cælestis Jerusalem, mens purgata, aureus animus, pœnitentiæ janua, fons dogmatum, bene modulata Spiritus lyra, beata ac principis Trinitatis domicilium..... Accepit dormitionem communis Pater noster; terrestri ille angelus, et homo cælestis, mundissimum illud virginitatis templum, multiplex ille ac multiformis volubili sapientia Spiritus, intentissimus conjector, verus Christi famulus, corporis Christi pulchro supercilio oculus, patientiæ pugil, hæresisque Iconomachorum victor justitiæ armatura, eleemosynæ fons, diligens Domini legum custos, thesauri virtutum penu, dulcis sermone, et ad salutandum facilis.... Vinota est lingua auro fluens, enarratrix illa divinorum dogmatum. Vinota est ac impedita manus pulchre scribens, quæ epistolis mundum ditavit, ac multos ad agnitionem veritatis convertit. Constiterunt speciosi pedes, qui noctes totas steterunt, multisque evangelizarunt pacem et bona. Requievit mens perspicacissima, quæ Spiritus profunda scrutata est, ac longius posita prospexit. Sub terra abditum est corpus illud asceticis laboribus exercitatum, quodque exsilia multa, carceresque, et plagas, et abductiones sustinuit. Talis siquidem erat, beatissimi, Pater ille noster: perinde vero fuerit, ac multorum dicere patrem atque magistrum: ille alter Abraham, cujus a Deo benedictio eximia, et semen innumerabile: imitator ille Præcursoris, ille Eliæ æmulator, Phinees gratiæ, novus Samuel, electus ex millibus¹: cujus virtutem multæ decantant urbes, regionesque et insulæ; cujus vitam et certamina, orbis fines merito concelebrant. Quis enim quantum ille, aut virtutem dilexit, aut odio vitium habuit? (Quis tantopere Deum dilexit et ab illo amatus est? Quis ita zelans zelavit Domino,

¹ Cant. v, 10.

NOTÆ.

(1) Cod. Reg. ἐπιτετευγμένος, *felicissimus*.

ejus charitati usque ad mortem nihil anteponens? **A** γὰρ οὕτως ἢ ἀρετὴν ἠγάπησεν, ἢ κακίαν ἐμίσησε; (Τίς οὕτως ἐπεπόθησε Θεὸν καὶ ἠγαπήθη, ὑπ' αὐτοῦ; Τίς ζῆλων ἐξέλισκε τῷ Κυρίῳ (2), μὴ προκρίνας τι τῆς αὐτοῦ ἀγάπης μέχρι θανάτου; Τίς ἰχνηλάτησε τοὺς τῶν ἁγίων βίους, αἱ ἀκορέστως τούτοις συντημιλλήθη;) Τίς οὕτως ἐνέκρωσεν, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθῆρην ἐκυτόν καὶ ναὸν Θεοῦ ζῶντος ἀπειργάσατο; τίς ἐστρατήγησε καὶ παρετάξατο πρὸς τοὺς ὑπεναντίους, καὶ προσδολῶν εὐστόχως κατέβαλε νενικηκῶς ἀριστα; τίς ἄξύτερος ἐκείνου προδίδεσθαι τὸ μέλλον; τίς οὕτω σταθερῶ καὶ παγίῳ τῆς ψυχῆς ἔθει, ἀστραπῆς τῆ χιον τοῖς πράγμασιν ἐπελθεῖν ἱκανός.

Paulus Diaconus, lib. XXIV Historiæ Miscellæ.

Theodorus autem hegumenus Studii, et Joseph frater ejus archiepiscopus Thessalonicensis, una cum Platone incluso, et cæteris monachis suis, a communione recesserunt Tarasii sanctissimi patriarchæ, propter Joseph vicedominum, qui prævaricatorie Constantinum et Theodoten coronaverat.

Tunc Nicephorus imp. occasione percipia, cum episcopos et hegumenos congregasset, synodum adversum illos celebrari præcepit, per quam a monasterio et urbe dejecti, exsilio sunt destinati, mense Januario, indictione secunda.

Anastasius Bibliothecarius in Præfatione ad S. Theodori Suditæ sermonem de S. Bartholomæo apostolo. Spicilegii Dacheriani tom. III, pag. 13.

Theodorus videlicet quidam sacerdos apud Constantinopolitanam urbem temporibus fuit Adriani et Leonis Romanorum pontificum, vir valde mirabilis, qui non solum fidei constantia, verum etiam scientiæ gratia, et signorum polleret virtutibus. Duorum imperialium, insigniumque cænobiorum,

C Studii scilicet et Saccudiorum, constitutus est abbas. Qui semper in apostolicæ sedis communione persistens, hæreticorum nœnias, et imperatorum vesaniam fidei constantia, etiam tormentis affectus, mentis virtute repressit, necnon et sancti Spiritus gratia plenus opuscula nonnulla composuit.

Ex Menæis Græcorum.

Mense Novembris xi, memoria sancti Patris nostri Theodori Studitarum hegumeni.

Theodore ter beate, magna præmia Tibi, vita sancte exacta, post obitum dabit.

Natus ille est sub imperio Constantini Copronymi, piis parentibus Photino et Theoctista. Virtuti autem a puero deditus. litterarum studiis excolitur, atque ad summum doctrinæ gradum pervenit. Monasticam deinde vitam amplexus, cum excelleret omni virtutum genere, sacerdotii chrismate ab Tarasio magno initiatur; cumque sanctus Plato, qui tunc monasterio Studiano [*f. leg. Saccudionis*] præerat, præfecturam transtulisset in hunc beatum virum; is sibi commissi gregis præclarus rector et ad salutaria pascua ductor exstitit. Porro et magnus hic Theodorus et sanctus Tarasius, posterior quidem Ecclesia sua pellitur, alter vero flagellis cæsus Thessalonicam relegatur a Constantino Irenes reginæ filio, quod ille, abdicata uxore legitima, duxisset alteram, graviterque a sanctis

Μηνὶ Νοεμβρίῳ ια', μνήμη τοῦ ὁσίου Πατροῦ ἡμῶν Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίου..

Πολλὰς ἀμοιβὰς, Θεόδωρε τρισμίκρα, Βίου μεταστὰς ὡς βιοῦς εὐ προσδόκα.

D Οὗτος ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, γονέων εὐσεβῶν Φωτεινοῦ καὶ Θεοκτίστης. Ἐκπαιδόθεν δὲ τὸν ἐνάριτον βίον ἐλόμενος. γράμμασιν ἐκπαιδεύεται. καὶ εἰς τὸ ἀκρότατον ὕψος τῆς γνώσεως ἀνήχθη. Τὸν μονήρη βίον ὑπελθὼν, καὶ πᾶσαν ἰδέαν ἀρετῆς κατορθώσας, χρίσματι τῆς ἱερωσύνης παρὰ τοῦ μεγάλου Ταρασίου ἀξιοῦται. καὶ τοῦ ὁσίου Πλάτωνος τηλικαῦτα ἡγουμένου τῆς μονῆς τῶν Στουδίου [Σακκουδίωνος] τυγχάνοντος καὶ παραιτησαμένου, ὁ μακάριος οὗτος τὴν ἡγεμονίαν ἀναδέχεται, καλῶς τὸ πιστευσθὲν αὐτῷ ποιμνιον ὀδηγῶν, καὶ ἐπὶ νομὰς σωτηρίου ποιμάνας. Καὶ οὗτος οὖν ὁ μέγας Θεόδωρος, καὶ Ταράσιος ὁ ἐν ἀγίοις. ὁ μὲν ἀωποεῖται τῆς Ἐκκλησίας, ὁ δὲ μαστιχθεὶς ἐν τῇ Θεσσαλονικῇ περιορίζεται παρὰ Κωνσταντίνου υἱοῦ Εἰρήνης τῆς βασιλείας, διὰ τὸ τὴν μὲν νο-

² Coloss. v, 3.

NOTÆ.

(2) Ita cod. Reg.; nam quæ hic ansulis incluse, ea non leguntur apud Combefisium.

ἰως αὐτῶ συναφθεῖσαν γυναῖκα ἀποβαλεῖν, ἀγα-
θαι δὲ ἑτέραν, καὶ διελεγχθῆναι παρ' αὐτῶν.
αὐτὸν δὲ Κωνσταντῖνος τυφλωθεὶς τῆς βασιλείας
ἐρρύαγη, ἀνακαλεῖται τῆς ἐξορίας Θεόδωρος· ἀλλὰ
ἰ αὐθις ἐξορίζεται πάλιν ὁ μέγας Θεόδωρος ἐν
τῆς Ἀπολλωνιάδος λιμνῆ· ἐκεῖθ' ἐν τε πάλιν πα-
κίμματα· ἐν τῷ τῶν Ἀνατολικῶν θέματι, ἐν ᾧ
εἰ τὰς ἐκτὸν μάστιγας περὶ τὸν νῶτον δεξάμε-
νος γενναίως ἐνεκαρτέρει· καὶ αὐθις παρὰ τοῦ στρα-
τηάρχου σφοδραῖς μάστιγιν αἰκίζεται. Κάκειθ' ἐν
τῇ Σμύρνῃ παραπεμφθεὶς, εἰρκτῆ δυσωδεστάτη
κλείεται· καὶ τῷ βασιανιστηρίῳ ξύλῳ ἐμβάλλεται
εἰ δὲ καὶ αὐτὸς τῆς βασιλείας ἀπεβρύαγη, καὶ
χατὰ τὰ σκῆπτρα ἐδέξατο, ἀνακαλεῖται τῶν δε-
ῶν καὶ τῆς ἐξορίας ὁ μέγας Θεόδωρος· καὶ μικρὸν
θεῖς, τοῖς φίλοις συνῆν· καὶ μετὰ χρηστῆς ἐλ-
θοῦς ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ. Ἦν δὲ τὴν ἡλικίαν κατὰξηρος ὡχρὸς τὴν ὄψιν, μίξαιπόλιος τὴν τρίχα, καὶ
ἰελάκρος.

A illis viris ob id reprehenderetur. At postquam
Constantinus excæcatus fuit ac regno spoliatus, ab
exsilio Theodorus revocatur. Sed et postea ad palu-
dem Appolloniadis rursum pellitur magnus Theodo-
rus, indeque denuo in partes Orientales : ubi cen-
tum plagas tergo inflictas forti animo excipit ; ite-
rumque ab castrorum præfecto dire verberatur.
Inde Smyrnam ductus, ac teterrimo carcere inclu-
sus, lignis ad tormenta comparatis imponitur.
Postmodum vero, cum imperator regno moriens
cessisset, ac Michael sceptrâ suscepisset, magnus
Theodorus ex carcere exsilioque revocatur, ac non
nihil quietis nactus, cum amicis versatus est : do-
neo cum optima spe obdormivit in Domino. Fuit
autem corporis habitu macilentus, vultu pallido,
B crine canescente et calvus.

Ex collegii nostri Parisiensis codice ms. cui titulus :

μαξίριον ἐν ἐπιτομῇ τοῦ βλου ἐνιαυτοῦ. Μηνὸς
Νοεμβρίου α'. Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολο-
γητοῦ Θεοδώρου τῶν Στουδίου.

Ὁρθοδοξίας ὁδηγὸς, εὐσεβείας διδάσκαλος καὶ σε-
νήτης, τῆς οἰκουμένης ὁ φωστὴρ, τῶν μοναζόν-
των θεόπνευστος ἐγκαλλώπισμα, Θεόδωρε σοφὲ, ταῖς
ἐδράξαι σου πάντας ἐφώτισας· λύρα τοῦ Πνεύμα-
τος, κρέσθουε Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς
ἡμῶν.

Breve Synaxarium totius anni. Mense Novembris xi.
Sancti Patris nostri et confessoris Theodori
Studitæ.

Dux rectæ fidei, pietatis magister et sanctimonias,
lux mundi, divinum decus monachorum, sapiens
Theodore, omnes doctrinis tuis illuminasti ; lyra
Spiritus, pro nostrarum animarum salute apud
Christum Deum deprecare.

Ex Synaxario collegii nostri Parisiensis Societatis Jesu, 11 Novembris.

Τῆ αὐτῆς ἡμέρας μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν
καὶ ἀποστολικοῦ Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίου.
Ὁσίου ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Κα-
θάρου Κωνσταντινουπόλει γεννηθεὶς, πᾶσαν δὲ
γνώσιν τῶν μαθημάτων ἐμαθὼν, ἐπὶ τῆς βασιλείας
Εἰρήνης τῆς εὐσεβεστάτης, εἴκοσι δύο ἐτῶν ὑπάρ-
χων, ἀπλήθην ἐν τῇ Σακουδίῳ μονῇ, ὑπὸ τοῦ θεοῦ
αὐτοῦ Πλάτωνος γέγονε μοναχὸς, καὶ παρὰ Ταρα-
σίου πατριάρχου χειροτονεῖται πρεσβύτερος. Εἰ
[F. εἶτα] τριπικονταετής ὡν γίνεται καθηγούμενος τῆς
ἐκ' αὐτῶν μονῆς. Ἐξωρίσθη δὲ εἰς Θεσσαλονίκην,
διὰ τὸ μὴ συνθέσθαι τῇ μοιχίᾳ τοῦ βασιλέως. Ἀλλ'
ἀνεκλήθη πάλιν παρὰ τῆς βασιλείας Εἰρήνης, καὶ
διὰ τὴν τῶν Σαρακηνῶν ἐφοδὸν τὴν βασιλεύσαν...
ἐπιταλαμβάνει. Καὶ πάλιν ἐξορίζεται παρὰ Νικη-
φόρου βασιλέως τοῦ σφαγέντος ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐπὶ τῇ
ὁμοίᾳ ὑποθέσει. Εἶτα ἐξορίζεται διὰ τὰς ἀγίας εἰκό-
νας ἐπὶ Λέοντος τοῦ Εἰκονομάχου, καὶ ὑπὲρ εὐσε-
βειῶν πολλὰ τιμωρηθεὶς καὶ ἀγωνιστάμενος, καὶ ὕμ-
νος εἰς Θεὸν συγγραψάμενος, ἐν βαθυτάτῳ γήρα
πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν. Ἦν δὲ τὴν μὲν ἡλικίαν
μακρὸς, κατὰξηρος καὶ ὡχρὸς τὴν ὄψιν, μίξαιπόλιος
τὴν τρίχα καὶ ἐπιφέλακρος.

Eodem die memoria sancti Patris nostri et con-
fessoris Theodori Studitarum præpositi. Ille re-
gnante Constantino Caballino natus est Constanti-
nopolis. Omnem scientiarum cognitionem adeptus
imperante sanctissime Irene, duos supra viginti
annos natus, in Saccudionis monasterium se rece-
pit, ab avunculo suo Platone monachus factus ; et
a Tarasio patriarcha presbyter ordinatus est. Tri-
cesimum agebat ætatis annum cum ab eodem Pla-
tone monasterio præficeretur. Thessalonicam vero
relegatus est, quod imperatoris adulterio non con-
sentiret. Verum ab Irene Augusta revocatus at-
que a Saracenorum regina viatico recreatus, *Stu-
diensis monasterii moderamen* suscipit : sed iterum
similem ob causam in exsiliū pellitur a Nicephoro
imperatore, qui in Bulgaria cæsus est. Postea ob
sanctas imagines a Leone Iconomacho in exsiliū
mittitur : multaque pro religione perpessus ; et
plurimis functus certaminibus, hymnisque in Dei
laudem conscriptis, in summa senectute migravit
ad Dominum. Erat autem procerus statura, exsucco
vultu et pallido, crine partim cano partim nigro,
et capite calvo.

XV Julii.

Eodem die memoria agitur sancti Patris nostri A Τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ μνήμη τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Joseph confessoris, archiepiscopi Thessalonicae. Ἰωσήφ τοῦ ὁμολογητοῦ, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονικῆς.

Relatio Constantinopolim reliquiarum SS. Theodori et Josephi. Ex ms. Bibliothecae Ambrosianæ lit. O, 14, δ, 25 Januarii.

Translationem celebramus sanctorum Patrum nostrorum et confessorum, Theodori præpositi Studii, et Josephi ejus fratris, qui Thessalonicae archiepiscopus fuit. Illi ex Photino et Theoctiste nati, sub imperio Theophili vixere. Ob venerandam sanctarumque imaginum adorationem sanctus quidem Theodorus diversa perpessus exsilia, et plagas, et flagella, tanquam egregius Christi confessor; regnante Michaele Amorrhæo solvitur vinculis, et ab exilio revocatur; exiguaque ærumnarum intermissione potitus, cum bona spe requievit in Domino: cujus corpus in insula principis depositum est. Josephus vero archiepiscopus germanus ipsius frater diversis carceribus et cæteris ærumnis conflictatus, die Julii decimo quarto ad æternam requiem appulit. Horum sacrosancta corpora post annos decem et octo in regiam urhem pompa solemnè asportata sunt (tunc enim cessavit Ecclesiarum bellum, quod invisus Theophilus excitarat) quam translationem præcipue peregit sanctissimus patriarcha: is erat Methodius. Ac universus clerus et monachi, sæculariumque ex urbe multitudo affluens cum lampadibus et thuris suffitu sana corpora et miro adhuc odore fragrantia reperientes, sublatis manibus exceperunt, et in sancti Platonis thecam reposuere. Cui et alacriter, ut æquum erat, parentarunt.

Τὴν ἀνακομιδὴν ἐπιτελοῦμεν τῶν ὁσίων Πατέρων ἡμῶν καὶ ὁμολογητῶν Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίου, καὶ Ἰωσήφ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἀρχιεπισκόπου γενομένου Θεσσαλονικῆς. Οὗτοι ὑπέβησαν ὑπὸ τῆς βασιλείας Θεοφίλου καὶ υἱοῦ Φωτεινοῦ καὶ Θεοκτίστης. Διὰ τὴν προσκυνῆσιν τῶν σεβασμιῶν καὶ ἁγίων εἰκόνων ὁ μὲν ἅγιος Θεόδωρος διαφόροις ἐξορίας προστάλαιπωρήσας καὶ πληγὰς καὶ μίστιγας, οἷα διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν, ἐπὶ τοῦ νώτου δεξιόμενος, ἐπὶ τῆς βασιλείας Μιχαήλ τοῦ Ἀμορρῆαίου ἀνακαλεῖται τῶν δεσμῶν καὶ τῆς ἐξορίας, καὶ μικρὸν ἀνεθεὶς μετὰ χριστιανῆς τῆς ἐλπίδος ἀνεπέσαστο ἐν Κυρίῳ, καὶ ἀναθεῖται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ Πριγκίπου νήσῳ. Ὁ δὲ γε αὐτᾶδελφος αὐτοῦ ἀρχιεπίσκοπος Ἰωσήφ καὶ αὐτὸς διαφόροις φυλακαῖς προσομιλήσας, καὶ τῇ λοιπῇ κακοπαθείᾳ πυκτεύσας ἀπαίρει πρὸς τὴν αἰώνιον λῆξιν τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τοῦ Ἰουλίου. Τούτων τὰ ἱερὰ καὶ ἅγια σώματα λαμπρῶς τῇ βασιλίδι μετὰ χρόνου ἀνακομίζονται ὀκτωκαίδεκα. Τρικαῦτα γὰρ ὁ τῶν Ἐκκλησιῶν πέπαιτα πόλεμος, ὃν συγγητός Θεόφιλος ἀνεβρόβησεν. Ὡν καὶ τὴν ἀνακομιδὴν μάλιστα ὁ θεοτίτος πατριάρχης, Μεθόδιος δὲ ἦν ὁύτερος, καὶ κληρὸς ἅπας καὶ μοναχῶν πλήθῃ, καὶ μιγάδων μετὰ λαμπάδων καὶ θυμιαμάτων προχρῶθέντες τῆς πόλεως καὶ ταῦτα χερσὶν ὑπταῖς δεξιόμενοι καὶ σῶα εὐρόντες καὶ ἄρτι ἀβρόχτοι εὐωδίας πληρούμενα τῇ θήκῃ γε τοῦ ἱεροῦ κατατιθέασιν Πλάτωνος, καὶ ἐνθύμως αὐτῶ ὡς ἀληθῶς κηδεύουσι τίμια.

Ex Synaxario collegii nostri Parisiensis 4 Februarii.

Eodem die memoria agitur sanctis Patris nostri Nicolai confessoris Studiensis. Ille quidem sanctus ex Creta insula oriundus erat. Cognatum autem suum Theophanem videre desiderans, Constantinopolim adiit: eumque inter fratres Studitas ascriptum cum invenisset, ipse quoque monasticam vitam amplectitur. Ibi omni eruditione excultus, et monasticæ vitæ rationem apprime edoctus, presbyter ordinatur; ad altissimum enim virtutis culmen evaserat. Postea autem quid? cum Theodoro D monasterii præposito divinus Nicolaus exsilio damnatur. Unde revocati a Leone, qui merito ferè cognomine dictus, et Christi hostis fuit, bubulis nervis verberantur, quod divinarum imaginum essent adoratores. Deinde in custodiam detruduntur, et rursus interrogati cæduntur, ac vincti in carcerem conjiciuntur: cumque ibi per tres annos famem, sitim, nuditatem pertulissent, Smyrnam ablegantur: ubi flagellis cæsi, et in carcerem coniecti, ligneis, compedibus vincuntur. Elapsis autem mensibus viginti, moritur Leo, et ad divinum judicium rapitur. Tunc dimissi beati confessores

Τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νικολάου τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ Στουδίτου. Οὗτος ὁ ὄσιος ἔφυ μὲν ἐν τῆς τῶν Κρητῶν νήσου. Τὸν συγγενέα δὲ αὐτοῦ Θεοφάνην βουλόμενος θεάσασθαι, τὴν Κωνσταντινούπολιν καταλαμβάνει· καὶ τοῦτον συγκατηλεγμένον τῇ ἀδελφότητι τῶν Στουδίου εὐρών, καὶ αὐτὸς τὸν μονῆρῃ βίον ὑποδέχεται. Διὰ πάσης δὲ παιδεύσεως διελθὼν, καὶ τῆς μοναχικῆς ἀγωγῆς τὸ σύμβολα ἀκριβέστατα διδάχθεις, χειροτονεῖται πρεσβύτερος· εἰς γὰρ τὸ ἀρότατον τῆς ἀρετῆς ἔφθασεν. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Ἐξορίαν σὺν Θεοδώρῳ τῷ τῆς μονῆς προεστῶτι ὁ ὄσιος Νικόλαος κατακρίνεται· κάκειθεν ἀνακλιθέντες βουνεύροις τύπονται παρὰ Λέοντος τοῦ θηριωνύμου καὶ μισοχριστοῦ, ὅτι προσκυνηταὶ τῶν θεῶν εἰκόνων τυγχάνουσι· εἶτα φρουροῦνται, καὶ αὐθὶς ἐρωτηθέντες μαστίζονται, καὶ τῇ εἰρκτῇ δεσμευθέντες ἐναποβρόβητονται· τρισὶ δὲ ἔτεσι τῇ φρουρᾷ προσκαρτερήσαντες, καὶ λιμῶ καὶ δίψῃ καὶ γυμνότητι προσπαλαίσαντες ἐν τῇ Σμυρναίων ἐκπέμπονται· κάκεισε μαστιχθέντες, καὶ τῇ φρουρᾷ ἐμβληθέντες, ξύλῳ τοὺς πόδας ἐμβάλλονται. Εἴκοσι δὲ μηνῶν παρφυγκύτων, τελευτᾷ τὸν βίον, καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖθεν

δικαιωτήρια παραπέμπεται. Τότε οἱ μακάριοι τοῦ Χριστοῦ ὁμολογηταὶ ἀνεθέντες τὴν Καλκηδόνα καταλαμβάνουσι, καὶ τὸν τρισόλβιον Νικηφόρον πατριάρχην κατασπασάμενοι, διῆγον ἄμφω. Καὶ μετὰ μικρὸν ἐν τῇ Προύσῃ περιορίζονται, Μιχαὴλ τοῦ Καίσαρος τοῦτο προστάξαντος· εἶτα ἐν τῷ Ἀκρίτα, ἐν ᾧ καὶ ὁ πολυάθλος Θεόδωρος πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν. Ἀλλὰ Μιχαὴλ τοῦ ἀνακτος ἀπολιπόντος, καὶ Θεοφίλου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τῆς βασιλείας δραξαμένου, πάλιν κατὰ τῶν εὐσεβῶν βαρῶν ἀνεβρίπιζετο πόλεμος· καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Θεοφίλου τὸν βίον καταστρέψαντος, καὶ Θεοδώρου τῆς εὐσεβεστάτης καὶ Μιχαὴλ τοῦ ταύτης υἱοῦ τῆς βασιλείας ἐπειλημμένου, καὶ εἰρήνης σταθερᾶς γενομένης, ἐπεὶ Βασίλειος ὁ ἐκ Μακεδονίας τὴν βασιλείαν διεδέξατο, τὸν ὄσιον τοῦτον καὶ πολυάθλον Νικόλαον πολλὰς παρκαλήσεσι πείσας, ἡγούμενον τῶν Στουδίου καθι-στάσι. Τοσοῦτους οὖν καὶ τηλικούτους ἀγῶνας ὁ τρισόσιος διανύσας καὶ ὑπὸ τῆς πολλῆς κακουχίας τραχωθεὶς ἔβδομηκοντα καὶ πέραν χρόνους, τελείσας ἐν εἰρήνῃ ἀνεπαύσατο.

Ex ms. Regio n. 709 (3).

Ἐπίγραμμα εἰς τὸν ὄσιον Πάτέρα ἡμῶν καὶ ὁμολογητὴν Θεόδωρον ἡγούμενον τῶν Στουδίου.

Ἐτελειώθη ἐν Κυρίῳ ὁ ὄσιος καὶ μέγας Πατὴρ ἡμῶν, ὁ Χριστοῦ θεράπων καὶ ὁμολογητὴς Θεόδωρος, ὁ πολυθρύλλητος ἡγούμενος τῶν Στουδίου· ὁ καὶ τὴν ἱερὰν ταύτην καὶ ψυχωφελῆ συγγραψάμενος βίβλον ἐν τῷ δωδεκάτῳ ἔπει τῆς ὑπὲρ ἀληθείας Χριστοῦ τρίτης αὐτοῦ ἐξορίας ἐν τῇ νήσῳ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Τρύφωνος· πλησίον τοῦ ἑμπορίου τοῦ ἐπινομαζομένου Ἀκρίτα τῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας, μηνὶ Νοεμβρίῳ, ἑνδεκάτῃ, ἡμέρᾳ πρώτῃ, ὥρᾳ ἕκτῃ, ἰνδικτιῶνος πέμπτης, ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἑξακισχιλιοστοῦ τριακισιοστοῦ τριακιστοῦ πέμπτου. Οὕτω δὲ ὡς ἐν ἐπιτομῇ τὰ κατὰ τὸν θεσπέσιον Πατέρα ἡμῶν διεπράχθη. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τέλειος τῷ φρονήματι ἀναδειχθεὶς, καὶ θείας χάριτος καταξιωθεὶς, τῷ εἰκοστῷ δευτέρῳ τῆς ἑαυτοῦ ἡλικίας χρόνῳ τὸν τοῦ Κυρίου ἀράμενος σταυρὸν, ὑπὸ τὸν αὐτοῦ ζυγὸν τὸν ἑαυτοῦ καθυπέταξεν ἀσχένα, εὐαγγελικῶς ἀποταξάμενος. Ὅσιως καὶ πατρικῶς πολιτευσάμενος, τρισκαίδεκα ἔτη ὑποταγεὶς ἄριστα, καὶ τὸν τῆς ἀθλητικῆς ὑποταγῆς διηγουκῶς γενναίως δρόμον· ἐκλογῇ θεοκρίτῳ τὴν ἡγουμενικὴν προστασίαν διαδεξάμενος, κἀν ταύτῃ τριάκοντα καὶ δύο διαπρέψας χρόνους· ἀσκητικοῖς τε πόνοις καὶ ἐπιμόνῳ ἐγκρατεῖᾳ νεκρώσας ἀποστολικῶς τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· πᾶσάν τε ἀρετὴν κατορθωκῶς ὡς ἕτερος μίαν· θλίψεις τε πλείους καὶ πειρασμοὺς ποικίλους ἐκ τῆς ἀκριβοῦς φυλακῆς τῶν τοῦ Κυρίου ἐντολῶν, καὶ τῆς τῶν θείων Γραφῶν ἐρεῦνης περιελθὼν· πλείσθ' αὖτε μοναστήρια συστησάμενος καὶ

Epigramma in sanctum Patrem nostrum et confessorum Theodorum Studii praepositum.

Obdormivit in Domino sanctus et magnus Pater noster, Christi famulus et confessor Theodorus, celeberrimus Studii praepositus (qui sacrum hunc librum et animabus utilem duodecimo tertii sui pro Christi veritate exsili anno conscripsit) in insula sancti et magni martyris Tryphonis, prope locum qui dicitur Acrita in provincia Bithyniæ, mense Novembri, die undecima, quæ fuit Dominica, hora sexta, indictione quinta, anno a creatione mundi sexties millesimo trecentesimo tricesimo quinto. Ut autem uno verbo complectar præclara sancti Patris nostri facta: juvenilibus annis sensu perfectus, et gratia ditatus, in monasterium susceptus est: et crucem Domini a vicesimo secundo ætatis suæ anno tollens, cervicem illius jugo submitit, nuntium remittens mundo juxta Evangelii præceptum. Cumque Patrum vestigiis sancte institisset, per annos tredecim rite obedientiæ subjectus, in eoque curriculo strenue certavisset, divina electione munus præfecturæ suscepit, in eaque annis triginta duobus egregie versatus est, asceticis laboribus diuturnaue abstinentia *membra quæ sunt super terram* cum Apostolo *mortificans*³. Virtutibus omnibus addictus, quemadmodum alius uni, cuilibet singillatim: ærumnas complures, variasque tentationes, tum ob exactam mandatorum custodiam, tum ob divinarum Scripturarum indagationem ac studium sustinuit. Plurima extruxit monasteria, plures ad veritatis agnitionem deduxit,

³ Coloss. v, 3.

NOTE.

(3) In fine illius codicis, post Theodori scripta pro sacris imaginibus, et Epistolarum libros.

PATROL. GR. XCIX.

4

multorum pater et magister nuncupatus : quos ad Deum adduxit, et ad perfectionis apicem provexit. Igitur a gratia vocatus, et antequam nasceretur præcognitus ac prædestinatus, ad summum confessionis gradum conscendit : in quo divino æstuans amore, zeloque legis decertans, multis antecelluit : cum et liberius quam quivis alius veritatem auderet profiteri, eamque, tum voce, tum scriptis prædicaret, sicut ab illo scripta monumenta testantur. Quapropter in illum persecutores dirum in modum desævientes, multis eum plagis, exiliis carceribus vexavere. In his sancte perseverans absque ulla offensione, et, ut ita dicam, repubescens, multis laboribus defunctus fortissimus Pater, sexagesimo septimo vitæ præsentis anno solutus corpore migravit ad Dominum : additus sanctis et beatis patribus suis, et cum illis fruens sempiternis bonis, grandævus et plenus dierum. Hæc quasi obscura in imagine adumbravi ; velut ex pelago guttam hauriens, et unum ex millibus attexens, ista præcipue ter beati Patris, et diuturnis certaminibus exerciti facinora, et res præclare gestas spontanei martyris, illiusque virtutum radios commemorans. Cujus intercessionibus luco scientiæ collustrati, postquam Domino placentes servierimus, peccatorumque remissionem obtinuerimus. utinam et regnum cælorum humiles consequamur Amen.

A πολλοὺς ὁδηγήσας πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν πολλῶν τε πατέρων καὶ διδάσκαλων χρηματίσας, καὶ θεῶν τούτων προσαγαγῶν, καὶ εἰς ἄκρον πολιτείας ἑλλητικῶς. Οὕτως ὑπὸ τῆς χάριτος προκληθεὶς ὁ πρὸ γενέσεως καὶ προγενωσθεὶς καὶ προορισθεὶς, ἐπὶ τὸν τῆς ὁμολογίας ἄνωγιστον βαθμὸν· κἀν τούτῳ ἐρωτῶ θεῶν προπολούμενος, ζήλω θεσιμικτῆ συναμιλλώμενος· τοὺς πολλοὺς ὑπερακοντίσας· διὰ τὸ ὑπὲρ πάντας καὶ πρῆξιζήσασθαι τὴν ἀλήθειαν· καὶ κηρύξει καὶ ἐγγράφως καὶ ἀγράφως, καθὼς καὶ αὐτὰ μαρτυρεῖ τὰ παρ' αὐτοῦ συγγράμματα, ὡς κἀνευθεν σφοδρότερον κατ' αὐτοῦ ταυτῆναι τοὺς διώκτας· καὶ πολλὰς αὐτῶν πληγαῖς, ἐξορίας τε καὶ φυλακαῖς καταδικάται. Ἐν τούτοις διατελῶν καὶ διεξερχόμενος ἀνολιγώρως, καὶ, ὡς ἂν εἴποι τις, ἀκμάζων τὴν ἡλικίαν ὁ πολύαθλος καὶ πολυκαρτερώτατος Πάτερ, ἐν τῷ ἐξηκοστῷ ἐβδόμῳ τῆς παρουσίας ζωῆς χρόνῳ ἐκδημήσας ἐκ τοῦ σώματος ἐνεδήμησε πρὸς Κύριον, προστεθεὶς τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ καὶ μακαρίοις πατράσι· καὶ σὺν αὐτοῖς τῶν αἰώνιων ἀπολαύων ἀγαθῶν, πρεσβύτης καὶ πλήρης ἡμερῶν. Οὕτως ὡς ἐν ἡμυδρῷ φέρε εἰπεῖν εἰκότι· ἐκ πελάγους βάνιδα ὡς καὶ ἐκ μυριάδος μονάδων τῶν πολυχρονίων ἀγώνων τοῦ τρισολοβίου Πατρὸς τὰ ἐξείρετα καὶ ταῦτα τοῦ προσηρετικῷ μάρτυρος τὰ ἀριστεύματα, καὶ τοῦ τῶν ἀρετῶν ἡλίου τὰ ἀπκαυγάσματα. Οὗ ταῖς πρεσβείαις ἑλλαμφθέντες τὸ φῶς τῆς ἐπίγνωσεως καὶ εὐαρέστως λελατρευκότες Κυρίῳ, ἄφρασις τε ἀμαρτιῶν εὐφρόνους, τύχοιμεν οἱ ταπεινοὶ βασιλείας οὐρανῶν. Ἀμήν.

Ex Græcorum Menologio Sirleti cardinalis. Canisii tom. II, p. 908.

Dio 11 Novembris commemoratio sancti Patris nostri Theodori cognomento Studitæ. Hic fuit sub imp. Constantino Copronymo divinis litteris eruditus, et vitæ sanctitate insignis, post venerabilem

C Platonem abbas monasterii Studitarum, sæpe in exsilium missus, sub Michaelē imperatore rerevocatus, paulo post requievit in Domino.

Ex Menologio Basilii imperatoris. Cod. Vatic. n. 1613.

Eadem die memoria agitur sancti Patris nostri Theodori, sanctissimi monasterii Studitarum præpositi.

Hic regnante Constantino Callinico natus est Constantinopoli. Omnium scientiarum cognitionem adeptus, regnante Irene in Saccudionis monasterium se recepit. A Platone ipsius avunculo factus est monachus, et a Tarasio patriarcha presbyter ordinatus. Triginta deinde annos natus præficitur monasterio. Thessalonicam relegatus ideo fuit, quod imperatoris adulterio non consentiret. Verum ab Irene Augusta revocatus est, atque a Sarcenorum regina viatico recreatus, regendum accipit Studiense monasterium : sed iterum similem ob causam pellitur in exsilium a Nicephoro imperatore, qui in Bulgaria cæsus est. Postea ob sanctas imagines a Leone Iconomacho relegatur ; multaque pro religione perpressus, et plurimis fun-

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου ἡγουμένου τῆς εὐαγεστάτης μονῆς τῶν Στουδίου.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Καλλινίκου ἦν οὗτος ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθεὶς. Πᾶσαν δὲ γνῶσιν τῶν μαθημάτων ἐκμαθὼν, ἐπὶ τῆς βασιλείας Εἰρήνης ἀπελθὼν ἐν τῇ τοῦ Σακκουδίου μονῇ, ὑπὸ τοῦ ὁσίου αὐτοῦ Πλάτωνος γέγονε μοναχός, καὶ παρὰ Ταρσίου πατριάρχου χειροτονεῖται πρεσβύτερος. Ἐἴτα τριακονταέτης ὢν γίνεται καὶ ἡγούμενος τῆς ὑπ' αὐτὸν μονῆς. Ἐξωρίσθη δὲ εἰς Θεσσαλονίκην, διὰ τὸ μὴ συνθέσθαι τῇ μοιχείᾳ τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' ἐκλήθη, πάλιν διὰ τῆς βασιλείας Εἰρήνης. Καὶ διὰ τὴν Σαρακηνῶν ἐσοδὸν τὴν βασιλεύουσαν καταλαμβάνει, καὶ τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου παραλαμβάνει. Καὶ πάλιν ἐξορίζεται παρὰ Νικηφόρου βασιλέως τοῦ σφαγέντος ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐπὶ τῇ ὁμοίᾳ ὑπόθεσιν. Ἐἴτα ἐξορίζεται διὰ τὰς ἁγίας εἰκόνας ἐπὶ Λέοντος τοῦ

Εἰκονομάχου · καὶ πολλὰ τιμωρηθεὶς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, καὶ ἀγωνισάμενος, καὶ ὕμνους εἰς Θεὸν συγγραψάμενος, ἐν βαθυτάτῃ γῆρᾳ πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν.

Actus certaminibus, conscriptis in Dei laudem hymnis quibusdam, ad summam provectus senectutem migravit ad Dominum.

Card. Baronii testimonia tum de Theodoro, tum de interpretatione Sirmondiana.

Ad an. 798, n. 7.

Hactenus de scriptis Theodori Studitæ Michael ejus discipulus: quæ quidem magna ex parte desiderari videntur. Quas autem ex Columnensi bibliotheca nacti sumus epistolas ad Annales spectantes, eas una cum vita ipsius a dicto Michaele conscripta Sirmondus Parisiensis theologus Soc. Jesu professor, me rogante Latinitati tradidit: quo nomine non ego solum, sed universa ei plurimum debeat Christiana religio. Nos eas suis locis pro temporis ratione reddemus. Utinam inveniatur aliquis vir doctus qui majori otio cuncta sanctissimi atque doctissimi viri egregia monumenta e bibliothecarum diversarum latebris aliquando in lucem vindicet, eademque Latinitati, beneficio omnium donet.

Ad an. 814, n. 23.

Exstant ipsæ quidem (Theodori Epistolæ); magno namque Dei beneficio factum est, ut ipsæ aliæque eodem argumento, hac urgente persecutione conscriptæ, ad nostra tempora integræ servatæ sint. Habet eas idem qui supra sæpe citatus est vetus codex bibliothecæ Columnensis, quæ cardinalis Sirleti doctissimi viri cum esset, ab Ascanio Columnna diacono cardinali, de antiquitatibus ecclesiasticis adeo bene merente, ut Romæ consisteret, nec alio transferretur, empta ab ejus hæredibus fuit.

Ad an. 814, n. 43.

Hæc ipse de scriptis ab eo multiplicibus in carcere litteris, quæ ferme omnes quod integræ ad hæc tempora fuerint divinitus custoditæ, et in his et aliis Orientalis Ecclesiæ naufragiis fuerint illæ servatæ, Deo ipsi optimo maximo iterum atque iterum plurimas agimus gratias.

Ut autem hisce, lector, et tu ipse divitiis potiaris, ex eis aliquas hic tibi pro temporis ratione describere operæ pretium judicavimus; utpote quæ tanquam monilibus quibusdam auro gemmisque progrediantur decoratæ, nempe catenis, plagis, vibicibus, sacrisque Christi stigmatibus gloriosæ: quæ et apostolico spiritu scriptæ representent etiam apostolicam dictionem.

Ad an. 816, n. 24.

Vides ex his, lector, orthodoxos omnes in unum Theodorum, ad consulendum eum, respexisse, et

de rebus dubiis habuisse confugium: relictum ipsum in ecclesia illa, cui incubabat hæreticus patriarcha, tanquam divinum oraculum vocale omnibus eum interrogantibus, jam et voce sanguinis vehementius clamans, ut plane vel in Theodoro apostolica sententia appareat experimento probata qua Paulus apostolus de seipso dicit: *Pro Evangelio labore usque ad vincula, quasi male operans: sed verbum Dei non est alligatum*⁴. Etenim neque carcere, neque vinculis, neque custodibus valuit impediri vel præpediri, neque communionibus vel pœnis potuit prohiberi, terroribusque vetari, neque verberibus iteratis contineri, vel inedia arctari atque constringi, vel quid minimum detineri, quominus liber animo perseveraret, et libere cureret, longe lateque per universum Orientalem orbem excurreret Spiritus pennis verbum Dei, instar columbæ deargentatæ⁵ quocumque velit pro voluntate volantis.

Credi vix potest, quot hoc tempore litteras scripserit: hortatorias ad martyrium, catecheticas ad instructionem, dogmaticas adversus hæreticorum objectiones, consolatorias ad concaptivos, luctuosas ad lapsos, canonicas ad resipiscentes, remedia ex præscripto canonum continentes: ut plane in summo otio et maxima libertate eum constitutum fuisse quis dixerit, qui cuncta ab eo hoc tempore scripta consideret: et plures illi inservisse notarios, famulos astitisse tabulas ex confertis armariis ministrantes, et ad scriptionem ceram parantes: tabellariosque crediderit etiam plurimos singulis diebus ad iter accinctos, expeditos, in diversas orbis partes mittendos, pro foribus semper astitisse paratos... Numerum excedit ducentarum epistolarum summa, quas Theodorus persecutionis tempore exul et in carcere constitutus conscripsit. Exstant ipsæ regulæ, ex quibus paucas, quæ magis ad contextum historiæ spectare noscuntur, hic tibi annis singulis quibus sunt scriptæ curavimus describendas, apostolici quidem spiritus odore fragrantés, eorundemque gloriosa stigmata referentes, dum quot apices, tot vibices gloriosæ confessionis legentibus representent, et in charta versus fluentes ex ejus corpore rivos sanguinis manifestent.

Ad an. 825, n. 72.

Cæterum quanti faciendæ sint epistolæ ejusdem sanctissimi viri, Deus ipse insigni miraculo com-

⁴ II Tim. II, 8. ⁵ Psal. LXXVII, 14.

probavit, quod inter alia Michael Studita ejus discipulus, scriptor fidelis ita describit (*Vide Theod. Vitam*, col. 214). Ex his tu, lector, intelligas quot Theodori historicis epistolis Annales intexti sunt, tot eosdem pretiosissimis velut contextam coronam micare gemmis. Sed et si earum vim consideres, totidem esse fulmina cœlitus missa dices, quibus omnes hagiomachi, et Iconomachi, stolidi novatores, fœces hæreticorum percussi valide penitus conterantur. Nam vel unum hunc ostendere catholici dogmatis defensorem, virum Dei amicum, sapientia et scientia affatim præditum, iteratis crebro confessionibus celebrem, sanguine sæpe fuso decorum, vitæque ab adolescentia optimis moribus instituta fulgentem, ingentibusque miraculis illustratum, ad victoriam satis: cum ab illorum parte non nisi scelestissimos omnium homines pabeant, quos ostendant.

Ad an. 826, n. 50.

Sed jam ultimum S. Patris elogium proferamus,

De Theodoro, deque rebus ad ipsum pertinentibus videri præterea possunt:

Naucratiæ confessoris encyclica de obitu sancti Theodori Studitæ, tom. II Auctarii ad *Bibliothecam PP. Græc.*, pag. 855.

Vita sancti Platonis, auctore ejus nepote et discipulo sancto Theodoro Studita, apud Henschenium ad 4 Aprilis: Latine pag. 364; Græce vero ad calcem ejusdem tomi pag. XLVI;

Vita sancti Nicolai Studitæ archimandritæ, tom. II Auctarii ad *Biblioth. PP. Græc.*, pag. 890; necnon apud Bollandum ad 4 Februarii, pag. 538;

Vita sancti Nicephori patriarchæ CP. Apud Hen-

A nempe illud quod suis a se scriptum tunc tradidit Testamentum, spiritualium divitiarum depositum, Latinisque hactenus incognitum, ex eodem de promptum codice Columnensi, quod et Græce pariter scriptum exstare novimus in Sfortiana bibliotheca, ab eodem Sirmondo Parisiensi Soc. Jesu professore in nostrum sermonem conversum, in medium afferamus:

« Qui igitur, ut nuper audisti, nihil remisit studii quo suis vivens prodesse posset, ut post mortem iisdem profuturus esset, testatam suam publico monumento voluntatem voluit reliquisse. Cum enim gravissima illa, ut adisti, infirmitate detentus, nec loqui præ angustia afflicti spiritus præsentibus cuncta quæ vellet, neque longius ipsi, etiam si vellet, alloquendi facultas esset: divina illa ardens charitate magis quam febre, accepto absque arbitro calamo, conscripsit istiusmodi testamentum, » etc.

schenium 13 Martii: Latine quidem pag. 293; Græce vero pag. 704;

Vita sancti Nicetæ Hegumeni Medicensis, auctore Theostericto ejus discipulo, apud Henschenium 3 Aprilis: Latine quidem, pag. 253. Græce vero ad calcem ejusdem tomi pag. XXII;

C *Vita sancti Turasii patriarchæ CP. auctore Ignatio ejus discipulos qui præsens morienti a fuit*; ibid. ad diem 25 Februarii, pag. 572;

Vita sancti Theophanis Sygriensis abbatis, ibidem ad 12 Martii, Latine pag. 213; Græce vero pag. 700.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΤΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΤΩΝ ΣΤΟΥΔΙΩΝ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ,

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΠΡΟΣ ΜΙΧΑΗΛΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ (1).

VITA ET CONVERSATIO

SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS

THEODORI PRÆPOSITI STUDITARUM,

CONSCRIPTA A MICHAELE MONACHO

Καὶ κατὰ μὲν ἡδὺς καὶ τοῦ παντὸς ἄγιος, ὁ μέγας Ἀ
 Πέτρ· ἡμῶν καὶ ὁμολογητῆς Θεόδωρος, ἀσκήσει τε
 βίῳ καὶ κἀθεσι τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ διαλάμψας ἐπι-
 φανῆς (1) καὶ τῶν ἐν ἑκατέροις ὑπερβαλεῖν, ὑπερβάλ-
 λουσαν τὴν ἀρετὴν καὶ ἀπαρσμίλλον ἐσχηκῶς, πολλῶν
 ἢ μᾶλλον οὕτως ἡδίων καὶ λυσιτελεῖς τοῖς τὸν μονα-
 χικὸν μετανοῶν βίον, καὶ ἀγαγὴν ὑπελθοῦσι τὴν κρείτ-
 τωτα. Οὗτο· γὰρ καὶ πάντων οὐχ ἥκιστα καὶ τιμῶσιν
 ἐκείνῳ, καὶ στέργουσι· καὶ ὡς τινα νόμον ἄλυτον τὰ
 πύσω κατέχουσι παραγγέλματα, γλώσσης τρυφῆν
 ἑκαπέως τὸν ἀνέπα ποιούμενοι, καὶ πόθοις ἀρρήτοις
 πύσω συνδούρονται. Ἐπει γὰρ οὗτος τὸν Χριστὸν
 ἐκείνῳ ἐπόθησε, πάντα ἔσχε τοῦτον ἀντιπο-
 θῆσθαι, καὶ τιμῆς ἀξιούντας τῆς μεζονος. Ἀμέλει
 καὶ τοῖς ἡμετέροις ἐπιγυῶναι ἡλικίης κἀνταῦθα τῆς
 ἀρετῆς ἐπιπέμπεται ὁ θαυμάσιος· ἵνα μὴ τὴν ἐκείθεν
 λέγω, ἢ ἀπόλαυσιν ἀρρήτου· ἔξῃσι μοναστικὰς
 ἔκπαιψας καὶ μεγάδας ἰδεῖν τοῦτου καὶ πρὸς ἔπαινον
 κινουμένους, καὶ στοργῇ τῇ πάσῃ προσφουμένους,
 καὶ λαμπρῶν τὴν εὐφημίαν τῶν λαμπρῶν τὴν ἀρετὴν
 ἀνατρέπονται. Ἐὼ γὰρ λέγειν τὴν περιώνυμον τοῦ
 Στουδίου μονῆν, ἣς αὐτὸς ἀλείπτῃς καὶ παιδο-
 τρέψῃς· πᾶς εὐδέποτε λήγουσιν οὗτοι τιμαῖς ἐκεί-
 νων ταῖς φιλοτίμοις τιμῶντες, καὶ διὰ θαύμα-
 τος ἄγοντες τὸν θεολόγητον· οἷνε δὲ καὶ τῶν παρ'
 ἐκείνου οὕτω πεπαιδευθῆναι, καὶ ἐπὶ μέγα πολιτείας
 προῆχθαι, ὑπόδειγμα καὶ αὐτοὶ εὐσεβείας, καὶ ἀρε-
 τῆς ἀρχέτυπον τοῖς πολλοῖς καθεστήκασιν. Πάντα γὰρ
 οἱ καλοὶ οὗτοι τὰ κάλλιστά τε ἅμα καὶ λυσιτελέστατα,
 ὑπερὲν κοινῶν ταμείων, τῶν ἑαυτῶν ψυχῇ συνελέ-

Est quidem acceptus omnibus, atque omni æsti-
 matione dignus, eximius Pater noster et confessor
 Theodorus, quippe qui tum exercitatione vitæ, tum
 obitibus pro Christo laboribus conspicuus emicuerit,
 et utraque laude excellens, insigni fuerit supra
 cæteros, nec cuiquam conferenda virtute ornatus :
 multo autem acceptior idem utiliorque his qui mo-
 nasticum vivendi genus ingressi sunt, ac sanctiori
 se disciplinæ subdiderunt. Hi enimvero cum illum
 præ cæteris studiosius colunt et amant, tum ejus-
 dem præcepta instar perpetuæ legis amplectuntur.
 virum hunc unum semper in ore ac sermone habent,
 huic inexplicabili quodam desiderio copulantur. Nam
 postquam ille Christum propter omnes dilexit, omnes
 eum vicissim studio et honore majori prosecuti
 sunt. Utique si qui nosse velint, quantam sit in hoc
 sæculo vir admirabilis gloriam adeptus ; ut illam
 alterius ævi omittam, cujus explicari suavitas ne-
 quit ; licet omnes monachos ac sæculares intueri in
 illius laudem effusos, eidem omni charitate addic-
 tos, et, quod eximie commendationis instar ha-
 bet, virtutem eximio illi viro referentes acceptam.
 Tacitus enim prætermitto percelebre Studii mona-
 steriorum, cujus ipse magister et institutor fuit : quo-
 modo nullum in finem faciant illum honoribus cer-
 tatim afficiendi, divino afflatum numine virum in-
 star prodigii habentes. Qui quidem sic ab illo insti-
 tuti et ad excellentem vitæ rationem informati,
 pietatis et ipsi exemplar, ac virtutis forma pluri-
 mis effecti sunt. Nam viri illi egregii quidquid est

NOTÆ.

(1) Πρὸς Μιχαήλου Μοναχοῦ. Ita in Columnensi et in Vaticano codice. In alio autem, ut monuit Sirmundus, auctor dicitur Theodorus magister Daphnopates. Theodorus quidem ὁ Δαφνοπάτης

historiam sui temporis emisit in lucem (inquit Vossius lib. III De hist. Gr.), ut constat ex Cedreno, in proœmio ; item ex Joan. Curopalate, itidem in præfat. ; sed apud hunc Theodotus appellatur.

eximium idemque utile, tanquam in communi penu, **A** ad profectum animi compararunt: vitam eximiam, mores utiles, jucundam consuetudinem, concinnam psalmodiam, et quidquid est aliud piorum hominum æstimatione ac prosecutione dignum. Sed enim quia horum omnium causa profecto et auctor existit Pater, qui fundamenta jecit, talesque effecit monachos: consentaneum omnino est et eorum meminisse quæ gessit, et illius labores et certamina dicendo persequi, et quæ alia pertulit propter Christum: cujus et stigmata scilicet in carne portavit, ut Apostolus loquitur (a). Proinde istud optandum mihi est, ut ne rerum omnium magnitudine obruar, quod accidisse his intelligo qui ipsius res gestas persecuti sunt: sed ut possim vel pauca ex his quæ gessit afferre in medium: ut, si quidem aliud nihil efficiam, tamen id quod propositum animo fuit, exhibeam. Quin, nihil est quod reformidem, cum audendi fiduciam afferat nosler in illum amor, qui et orationem suggeret, et tam præclara enarrandi vim ac facultatem. Quare mihi et pro viribus quæ divinum virum spectant sic dicenda sunt, ut neque omnia percenseam, quod fieri omnino non potest, neque præcipua quæ fuerint negligam, quod utique damnosum foret.

I. *Theodori patria et genus.* — Huic igitur eximio Patri patria magni nominis civitas Constantinopolis fuit, quæ et nova Roma potissimum appellata est. Parentes tum generosa stirpe insignes, tum innumeris opibus abundantes: qui uua cum splendore generis nobilitatem morum secuti, cum **C** Deo ut plurimum versabantur, suspensamque ex illius præceptis vitam agebant. Parentum alteri nomen Photinus fuit, alteri Theoctista: congruas quidem moribus suis appellationes, si ulli alii, uterque sortitus: ille, quod plurimis facem ad divina contemplanda prætulit: ista, quod nova quædam Dei creatura existit, et spiritum rectum, ut loquitur David, in visceribus suis excepit (b). Horum enim vero pietatem imprimis tempus aliquando prodidit, cum quidvis perpeti maluere, quam fidem abjicere, in qua educati fuerant. Quantumvis enim alios cernerent suam Iconomachis sententiam ultro addicere: ipsi tamen minime iis cessere, aut eorum ullatenus exceperere sermones. Quinetiam ut majus erga Deum studium præ se ferrent, idque re ipsa viderentur esse, quod ipso antea nomine præferebant, gloriam, et opes, et aulæ dignitates, ceu pedum pulverem non multo post excutiunt, Deum instar omnium amplectuntur, quo frui, quem complecti, rem quovis emendam pretio putabant. Et si enim Photinus non vulgari magistratu apud imperatorem fungeretur (nam quæsturam is gerebat), cum nihil tamen iis

(a) Galat. vi, 18. (b) Psal. L, 12.

NOTÆ.

(2) Θεοκτίστη. Ejus laudes oratione funebri sive ἐπιταφίῳ λόγῳ prosecutus est ipse Theodorus, et supremo morbo decumbῆσθαι epistolam scripserat

pietatis et amoris tenerrimi plenam, quæ in codice ms. Columnensi sexta est libri primi Epistolarum ipsius.

μόνου τῆ συνοσίφ ἡδόμενοι. Τοῦτο δ' οὐ μόνον ἡ καλῆ αὐτῆ συζυγία δεδράκασιν· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν φύντες, καὶ οἱ ἄλλως ὄντες πρὸς γένος, πρᾶξαι ἤδη προήχθησαν, Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς οὐδὲν θέμενοι προτιμότερον. Ὡν σαφέστατα καὶ τὴν ἀγωγὴν, τούς τε χρόνους καθ' οὓς τὴν ἀποταξίαν ἀνείλοντο, ἐν τῷ περὶ τὴν μητέρα ἐπιταφίῳ ὁ μεγαλοφυῆς ἀνείπε Θεόδωρος, δηλώσει δὲ καὶ ὁ παρῶν γόγος μικρὰ ἤδη περὶ αὐτῶν.

nuntium remiserunt, in matris epitaphio egregius de ipsis et præsens oratio.

B. Ἐκ τοιούτων οὖν πατέρων ὁ θαυμαστός οὗτος γεννᾶται ἀνὴρ, Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου τὴν βασιλείαν κατέχοντος, καὶ Χριστιανούς πάντας ἐξάρκους τῶν ἱερῶν εἰκόνων γενέσθαι καταναγκάζοντος· ὃς τῇ ὑπερβολῇ τῆς κακίας καὶ αὐτὸν τὸν φύσαντα (Λέων δ' οὗτος ἦν ὁ Ἰσαυρος, ὁ καὶ πρῶτος τολμήσας τὰ θεῖα καθελεῖν ἐκτυπώματα) πολλῶν τῷ μέτρῳ νικῆσαι ἐφιλονεύκησε, δύσους τὰ μέγιστα τοῖς Χριστιανοῖς ὦν, καὶ τὴν ὀμότητα, οὐδ' ἔσον εἰπεῖν, βαρύτερος ἐκείνου καὶ χαλεπώτερος. Τοῦτου οὖν, ὡς οὐκ ὤφειλε, κακῆ μοίρᾳ τῆς ἀρχῆς ἐπειλημμένου, εἰς φῶς, ὡς ἔφαμεν, πρόσεισιν ὁ Θεόδωρος, κοινὸν οἷα δῶρον ἐσόμενος τῇ πατρίδι, καὶ ζόφου τοῦ ἐπιπροσθούντος διαυγία. Ὅς γε καὶ ἐπὶ νέφ τῷ σώματι τοῦ θείου βαπτίσματος καταξιώθεις, καλῶς τε τὰ πρῶτα τῆς ἡλικίας παρὰ τῶν τεκόντων διαπλασθεῖς, καὶ γραμματιστῇ ἐφ' ᾧ τὴν προπαίδειαν ἐκμαθεῖν παραδίδοται, ᾧ καὶ ἐπιχαριτωσ μάλα συνῆν, οὐ τωθασμοῖς χαίρων, οὐ θεάμασι προσανέχων, οὐ παιδιαιῖς καὶ ταῖς ἄλλαις ἀνέσεις, οἷα δὴ νέος καὶ τοσοῦτου οἴκου, τὴν ψυχὴν ἐφηδύων· ἀλλὰ μόνη σχολάζων, ὡς εἰκὸς, τῇ ἀναλήψει τῶν μαθημάτων, τούτοις καὶ τὴν διάνοιαν ἔτερπε, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ἐπεικῶς ἐτρέγα ὠφέλειαν. Ὡς δὲ καὶ ὁ χρόνος αὐτῷ καὶ τὸ πρόνημα ἐπεδίδου· συνανιόντα τε ἀλλήλοις καὶ συναυξόμενα· καὶ παιδείας τῆς θύμαθεν ἤπτετο ὃς καὶ σπουδῇ χρώμενος ἐναμίλλῳ τῇ εὐφυίᾳ, γραμματικὴν ἢ γλῶσσαν οἶδεν ἐξελληνίζειν, καὶ ποιήμασι προσανέχειν τάχιστα παραλαμβάνει. Ἦ οὐ τὸ μυθῶδες, ἀλλὰ τὸ ὠφέλιμον κατασχών, τὸ περιττὸν διεῖδε καὶ κατεφώρασεν. Ἐῖθ' ἐξῆς καὶ ῥητορικὴν μετιῶν οὐ κατὰ ῥήτορας δεῖν ᾤετο ἔχειν τὸ ἦθος. Οὕκουν οὐδὲ τοῖς τούτων ψεύδεσι συνεχρῆτο, ἢ ταῖς ἄλλαις τῶν λόγων κενολογίαις καὶ ἀντιβρίσεις· ἀλλ' ὅσα πρὸς τὸ χρήσιμον φέρει μόνον, καὶ συνθήκην λόγου καὶ ἀρμονίαν ἀπολαθῶν, τὰ ἄλλα παρῆκε τοῖς ἄλλοις, οἷς καὶ ἡ ματαιότης τῶν λογισμῶν, καὶ ἡ τῶν ῥημάτων κομψεία ἐπιτεχνάζεται.

nis ac verborum structuram, cætera reliquit ac permisit aliis, quibus ars una est argutiarum inanitas, ac festiuitas vocum.

Γ'. Ἐπεὶ δ' οὗτος καὶ φιλοσόφους συγγινόμενος ἦν, συλλέγων κατὰ τὸ τῆς μελίσης φιλόπονον ἐκ πάντων τὰ κάλλιστα, οὐ κατὰ πάρεργον ἤδη τούτοις ἐτυγχάνεν ὀμιλῶν· ἀλλὰ σπουδῇ πάση πᾶσαν ἐπήγει φιλοσοφίαν, ἔσον τε ἡθικὸν ταύτης, καὶ ἔσον δογματικὸν, καὶ

A rebus aut ipse aut uxor ejusdem consilii socia afficeretur, relictis omnibus, voti compotes ambo fiunt, ac solitariam sive monasticam vitam amplectuntur, cum Deo agentes, Dei unius consuetudine gaudentes. Atque id non solum conjugum par illud nobile præstitit: sed et qui ex iis prognati, et qui genere affines, id efficere jam aggressi erant, Deo et virtute nihil esse præstabilius arbitrati (c). Quorum vitæ institutum perspicue, tempusque quo mundo vir Theodorus edisserit: declarabitque nonnulla

B II. *Ortus et pueritia.* — Ex talibus itaque parentibus vir admirandus ortum habuit, Constantino Copronymo imperium administrante, eodemque Christianos omnes adigente ut sacras imagines abnegarent: qui est improbitatis exsuperantia genitorum suum (fuerat is Leo Isaurus, qui primus omnium ausus est divinas effigies dejicere) multis partibus vincere studuit, Christianis in primis infensus, et crudelitate, ut levissime dicam, gravior illo atque acerbior. Cum ille igitur, quod utinam nunquam evenisset! pessimo fato rempublicam capessivisset: in lucem, ut diximus, prodiit Theodorus, futurus utique novum patriæ munus, et incumbenti caligini discutiendæ fulgor. Qui quidem in recenti corpore divina ablutus unda, et prima ætate egregie a parentibus informatus et a magistro cujus in disciplinam traditus fuerat, ut primas artes edisceret, quicum et suavissime versabatur: nec dicteria solitus est in quemquam jacere, nec spectaculis affici, nec ludis, cæterisque avocationibus, quibus id ætatis ac generis adolescentes oblectare animum solent: sed uni, ut par erat, litterarum cognitioni deditus, et mentum his oblectabat, et ex iisdem miram admodum utilitatem capiebat. Postquam vero judicii vim perfectit ætas, ut sunt ea inter se connexa unaque crescunt, externas quoque disciplinas attingit: ad quas cum studium et diligentiam afferret non minorem ingenio, linguæ Græcæ facultatem et copiam adeptus est, et ad rem poeticam confestim animum adjecit: quo in genere, non quod fabulosum, sed quod est utile arripens, quod erat optimum perspexit et intellexit. Rhetoricam mox deinde ingressus, minime arbitratus est, ex præceptis rhetorum fugendos esse mares. Itaque nec falsis horum commentis utebatur, nec inanibus orationum argumentis et controversiis, sed ad ea modo appellens animum, quæ ad utilitatem conferrent, et ad concinnam orationis ac verborum structuram, cætera reliquit ac permisit aliis, quibus ars una est argutiarum inanitas, ac festiuitas vocum.

III. *Philosophiæ studet.* — Ubi vero cum philosophis consuetudinem habuit, sedulitatem apum imitatus, atque ex omnibus optima colligens, non jam remisse et oscitanter cum his versatus est: sed omni studio ad omnem philosophiæ partem incu-

(c) Vide infra n. 5.

buit, et ad eam quæ mores spectat, et quæ dogmata tradit, et quæ in disserendi arte posita est ac demonstrationibus. Cum vero plurimos ille interim intelligeret versutiis orationum et adulterinis quæstionibus perturbare fidem ac pervertere: omnem adhibuit operam, ne cum his societatem iniret, aut sermonis consortium. Quamobrem sedulo cavit ac prospexit, ne vel leviter horum argutiis caperetur, sed ut excellenti vi doctrinæ hostes feriret ac propelleret, eorumdemque sermonum fallacias confutaret. Verumenimvero, cum tantam ille comparasset vim eruditionis, dos illius propria et peculiaris fuit modestia, morum gravitas, affectuum diligens cura: qui et cogitationem ad altiora confestim adjiciens, disciplinas aliaque omnia posteriore loco habet, omne autem studium ad virtutes adipiscendas convertit, curam et laborem omnibus horis adhibens, qua ratione temperantiæ ac fortitudinis compos fieret, qua arte prudentiam ac justitiam, qua mansuetudinem et abstinentiam compararet, cæterasque quæ sub his virtutum generibus continentur. His Theodorus incumbens, divinas Scripturas strenue versabat, carumque sensum mire colligebat, ita ut non id modo quod est in his vulgare et in promptu positum, sed et quod intime abditum latet, penitus introspiceret. Sacras sedes idem plurimum frequentabat, nocturnis pervigilationibus carnem macerans, et dum noctem agit insomnem, animo stans erecto. Qui etiam consulto ac dedita opera, ne somno premeretur, cibis utebatur levissimis, quidquid stomachum oneraret, veluti gravem molestamque sarcinam devitans. Volebat is enimvero jam ante accuratior vitam acrioribus se ipse laboribus assuefacere: ut hos in incurrentes.

IV. *Mors Copronymi.* — *Synodus apud Nicæam.* — Postquam autem qui Christianos vastabat imperator, et Christi, heu! imaginem contumelia affecerat, turpissimo leti genere animam exhalavit, hujus filius Leo administrandum suscepit imperium, cui nomen a matre Chazarus fuit, paternis omnino et ipse moribus, nihilo remissius agens parente. Citius autem ille cum imperio vitam amisit. Irene vero hujus uxor, una cum puero Constantino, rerum potitus est. Quæ ut rebus ipsis nomini suo fidem faceret, perturbationem Ecclesiarum omnem luctumque sedavit: quippe jamdudum exosa pravis opinionibus infectos, ac revocata pœlam securitate et pace, pristinum iisdem cultum, et detractam coronam restituit. Itaque rem urgens acriter (erat enim impense pia) confestim ad se Patres omnes evocat, cum ipsis quid facto esset opus deliberatura, et cum eo qui Ecclesiæ præerat. Is Tarasius fuit: qui haud ita pridem sedi impositus, synodum ad Nicæam in Bithynia cogit, et pro recta fide decertans, sacras ut prius imagines coli et honorari præcipit. Aduerſe convocati Patres ad trecentos et quinquaginta inter quos et sanctissimus ille Plato interfuit, Theodori avunculus, qui

δσον ἐκείνην ἐν διαλέξει καὶ ἀποδείξει. Ἐπεὶ γὰρ ἔωρα πολλοὺς τεχνικῶτα ταῖς τῶν λόγων στροφαῖς καὶ τοῖς νόθοις προδύλαξι τὴν πίστιν διακυκῶντας καὶ παρατρέποντας· ἔμελλε ὁ αὐτὸς δσον οὕτω καὶ συμπλέκεσθαι τοῦτοις, καὶ εἰς λόγους ἵνασι. Τούτου ἕνεκα καὶ ἀσφαλῶς ἐαυτὸν ἔφραττεν, ὡς ἦν μὴ δ' ἐπ' ὀλίγον ἐκείνοις ἀλίσκετο· ἀλλὰ πολλῶ τῶ περιόντι βάλλοισ τοὺς ἀντιτεταγμένους καὶ διωθοίη, καὶ λόγους αὐτῶν σοφισματώδεις ἐλέγχοι. Ἀλλὰ γὰρ ἐκείνῳ καὶ τοσαύτην συλλέξαντι· παίδευσι, μετριότης τὸ ἐπίσημον ἦν, καὶ τρόπος σεμνὸς, καὶ ἡθῶν ἐπιμέλεια· ᾧ καὶ ἥκετον ὁ λογισμὸς τοῖς ὑψηλοτέροις προσχῶν, λόγους μὲν καὶ τ' ἄλλα πάντα δευτέρου ποιεῖται τοῦ λόγου· τὴν δ' ἅπασαν τρέπει· σχολὴν περὶ τὴν κτῆσιν τῶν ἀρετῶν· μεριμνῶν ὕστα· ὦραι καὶ διακονούμενος, πῶς ἄρα κατορθωθεῖται αὐτῶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία· πῶς ἡ φρόνησις καὶ ἡ δικαιοσύνη· πῶς τε ἡ πραότης καὶ ἡ ἐγκράτεια, καὶ ὅσαι ἄλλαι ταῖς γενικαῖς ὑποδηγήνται ἀρεταῖς. Τούτοις ἔχων ὁ Θεόδωρος καὶ Γραφαῖς φιλοπόνως ὠμίλει· ταῖς θεοπνεύτοις, καὶ τὸν ἐν ταῦταις νόον θαυμασιῶς ἀνέλεγεν· ὡς ἦν μὴ τὸ πρόχειρον τοῦτοις, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐς βάθος κειμενον διορθεῖν ἔχοι. Ἦν δὲ αὐτῶ διὰ πολλοῦ καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἱεροὺς οἴκους φοιτῆν, ἀγρυπνίᾳ ὑποσπῶντι· τὰς σάρκας, καὶ στάσει· παννύχιῳ τῆς ψυχῆς ἀναστηλοῦντι τὸ ὄρθιον. Ὅς καὶ κατ' ἐπιτηδεύσειν, ὡς ἦν μὴ τῶ ὕπνῳ ἀλίσκετο, καὶ τροφῇ ἐχρητο τῆ λεπτοτάτη, πᾶν τὸ βαρύνον γαστέρα, ὡς τι ἄχθος καὶ παρενόχλημα ἐκτρέπομενος. Ἐβούλοτο γὰρ καὶ πρὸ τοῦ ἀκριβεστέρου βίου πόνοις ἐαυτὸν τοῖς τελευταίοις ἐθίζειν· τ' ἔχοι τοῦτους ἐπὶ καιροῦ μᾶλα ῥαπίδους αὐτῶ, καὶ ἀλυπότερον συνεισπίπτοντας.

tempore facillimos offenderet, ac sine ægritudine

Δ'. Ἐπεὶ δὲ ὁ πολλὰ Χριστιανούς λυμηνάμενος βασιλεὺς, καὶ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, φεῦ! καθυβρίσας, καὶ αἰσχίστη θανάτῳ τὴν ψυχὴν ἐναπέβηξε· διεδόξαται δὲ τὴν ἀρχὴν Λέων ὁ τούτου υἱὸς, ὁ καὶ προσνομισθεὶς ἀπὸ τῆς γεννησαμένης Χαζαρος, τὰ πάντα καὶ οὗτος πατρῶζων, καὶ μὴδὲν καθυβρίσας τοῦ γεννήτορος· ἥκετον δὲ καὶ αὐτὸς σὺν τῇ βασιλείᾳ καὶ τὴν ζωὴν προσαφήρητο. Εἰρήνη ἡ τούτου ὁμόζυγος μεθ' ἑμα καὶ τοῦ παιδὸς Κωνσταντίνου ἐπὶ τῶν σκήπτρων καθίσταται· ἡ καὶ τὴν ὁμονομίαν τοῖς πράγμασι πιστουμένη, ταραχὴν μὲν πᾶσαν καὶ ἀθυμίαν τῶν Ἐκκλησιῶν ἀπελαύνει· οἷα καὶ πάλαι τοὺς κακοδόξους μυστατομένη, εἰρήνην δὲ ταῦταις καὶ εὐθυμίαν ἐπιθραβεύει, τὴν πλαιῖαν ἀναδοῦσα εὐπρέπειαν, καὶ ὅν ἀφήρητο στέφανον. Ἦ γὰρ θεοφιλὴς αὕτη, μὴδὲ βραχὺ μεθεῖσα, τάχει πολλῶ πρὸς ἐαυτὴν Πατέρα πάντας μετακαλεῖται, μεθ' ὧν καὶ ὁ ρι θεοῖς πρᾶταιν βουλευσαμένη, σὺν ἑμα καὶ τῶ τῆς Ἐκκλησίας προέδρῳ, Ταρσῖος δ' οὗτος ἦν, ὁ καὶ πρὸ μικροῦ τὸν ὄρθιον ἐγχειρισθεὶς, σὺνοδὸν ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν Βιθυνίᾳ κροσεῖ· καὶ τῆς ὁρθῆς ὑπεραγωνίζεται κίστωσ, τὰς θείας ὡς τὸ πρὶν εἰκόνας σίδεσθαι καὶ τιμᾶσθαι θεσπίσασα. Ἦσαν δὲ οἱ συνειλεγμένοι Πατέρες ἄλλοι καὶ εἰς τριακοσίους ἀριθμούμενοι καὶ

πεντήκοντα. Ἐπεὶ δ' εἰς τῶν συνεληλυθότων καὶ Πλάτων ἐτύγγανεν ὁ ἱερώτατος, ὁ καὶ πρὸς μητρὸς θεῖος τῷ Θεοδώρῳ ὅς καὶ τὸν Ὀλυμπον ἐκ νέου οἰκῶν, τηνικαῦτα παρῆν τῆς συνόδου μεθέξων.

Ε'. Τότε μὲν πολλοὺς καὶ ἄλλους ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ πρὸς φιλοσοφίαν ἐθήρατε (καὶ γὰρ ἦν, εἰ καὶ τις ἄλλος, τοῖς ἐντυγχάνουσι χάριεστάτος), πρὸ πολλῶν δὲ καὶ ἀντὶ πολλῶν τὸν καλὸν τουτονὶ Θεόδωρον, ἐξ ἀδελφῆς ὄντα ἀνεψιόν, καὶ πάλαι ἤδη, ὡς ὁ λόγος, φιλοσοφεῖν καὶ παρ' ἑαυτοῦ ἐλόμενον · οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πατέρα τοῦ Θεοδώρου καὶ ἀδελφούς, Ἰωσήφ καὶ Εὐθύμιον, σὺν ἅμα καὶ μικρᾷ ἀδελφῇ. Πρὸς [ἐπὶ] τούτοις ὁ Πλάτων καὶ ἀδελφούς τοὺς οἰκείους αἰρεῖ τρεῖς κάκεινους τυγγάνοντας. Τούτους οὖν ἅπαντας ὡσπερ ἐξ ἑνὸς συνθήματος, τοῦ κοινωνικοῦ βίου τὸν ἄζυγα προτιμήσαντας πρὸς ἑαυτὸν οὗτος λαμβάνει, καὶ ἀγωγὴν ὑφηγεῖται τὴν κρείττονα. Οἱ θάπτον καὶ οὐσίαν καὶ ὑπαρξίν καὶ χρήματα ἄλλα κόλποις πενήτων ἐναποθέμενοι, πρὸς δὲ καὶ οἰκέτας, οὐδ' ἀριθμῶ ληπτούς, ἔλευθερίᾳ τιμησάντες, τῆς Βυζαντίδος ἐξέλασι, Θεῷ καὶ τῷ ἄγοντι Πατρὶ ἐπεπόμμενοι.

Σ'. Ἐπεὶ δ' ἀγρῶν τινα ὁ Θεόδωρος τῶν οἰκείων ὁ τὸ Βοσκύτιον οὕτω διωνομάζετο, πρὸς ἱερὸν ἀπέταξεν διαίτημα · ᾧ καὶ τόπος ἐτύγγανε προσεχῆς τοῦ Σακκιδίωνος οὕτω καλούμενος · ἐκεῖσε ἤδη κοινῇ πάντες φοιτήσαντες, Θεῷ τὰ ὑπεσχημένα πληροῦν ἐσπέυδον. Οὐδὲν δὲ οἶον βραχέα καὶ περὶ τοῦ τόπου ἐρεῖν, οὐκ ἄχαρὶ γε μὴν ὄν, οὐδὲ περιττὸν τὸ διηγήμα. Τούτῳ τοιγαροῦν ἄνωθεν μὲν καὶ κατὰ κορυφὴν δένδρα ποικίλα καὶ παντοδαπὰ ἴστανται, τὰ μὲν τέχνη εἰργασμένα, τὰ δ' αὐτομάτως φύσαντα · ἃ καὶ κόκφυ συνηροφῶντα, καὶ πανταχόθεν εἰς ἄλληλα συστοιχοῦντα μνηοειδῆ τὸν τόπον ἀποτελοῦσιν, ἀμφόδοι μόνη μίᾳ τοῖς εἰσιούσιν ἀνιέντα τὸ βᾶσιμον. Ἡπλωται δ' ἐν αὐτῷ κάτωθεν καὶ πεδίον ἡδιστον ἅμα καὶ εὐχαρι, ἀνέμοις πραεῖσι καταπνευόμενον · καταρρέει δ' ἐν ἐκείνῳ καὶ ὕδωρ διειδές τε καὶ πότιμον, οὐ βράχδαίως καταφερόμενον, ἀλλ' ἀσφόως χερόμενον. Καὶ ἴνα τᾶλλα τὰ τοῦ τόπου παρῶ · μέγιστον θεματίων ἀπάντων, τὴν ἡσυχίαν τοῖς οἰκοῦσι παρέχει Θεῷ καταμόνας συγγινομένοις καὶ ἡρεμίαν ἀγροῦσιν ἀπὸ τῶν αἰσθησέων. Τί γὰρ ἂν καὶ φαίην περὶ τοῦ ἐκεῖσε ἰδρυμένου ναοῦ; ὃν εἰπεῖν καὶ ἐγλωῦσαι, ἔργον ἐμοὶ καὶ λόγου οὐκ ἐλαχίστου.

Ζ'. Τούτῳ οὖν τῷ τοῦ Βοσκυτίου χώρῳ σὺν τῇ καλλίστῃ ἐκείνῃ συνοδίᾳ ὁ γενναῖος Θεόδωρος ἀφικόμενος, πρὸς πόνους ἀσκητικούς παρετάττετο, ὧν οὐδὲ πάλαι ἀμελέτητος ἦν · οὐ γὰρ μιλακόν τι οὐδ' ὑφαιμένον, ἀλλ' ἀβρῆνωπὸν καὶ ἀνδρῶδες βλέψας τῆς ψυχῆς τε ἐκ πρώτης ἐνέφανε τὸ παράστημα, καὶ τοῦ ἐξῆς βίου ἀβρᾶγείς τοὺς θεμελίους ἐβάλλετο, ὧν τὸ κρᾶτιστον ὑπακοὴν ἐγίνωσκε καὶ ταπεινώσιν. Ἐπεὶ δὲ μετὰ βραχὺ καὶ τρίχας ἐκείρατο πρὸς τοῦ Πλάτωνος, καὶ ἐσθῆτα τὴν μοναδικὴν περιεβάλετο, τότε καὶ μᾶλλον στεβρότερον ἄπεται τῶν ἀγώνων, τῶν τε τὴν σάρκα τῇ ἀστίᾳ, καὶ πόνους αὐτὴν ἐκπιέζων βιαιοτέροις. Οἷς οὐκ ἄρκουόμενος, πάντα καὶ τὰ δοκούντα τῶν διακονιῶν φαυλότατα, περιουσίᾳ ταπεινώσεως ἑαυτῷ δήπου προσεπετίθει. Χεῖρας γὰρ

A Olympum a puero incolens indidem, ut synodo interesset, profectus est.

V. — Tunc quidem et multos alios divinus ille vir ad philosophiam pellexit (erat enim in consuetudine familiari gratus ut qui maxime), ac praeter ceteris illum, qui multorum unus instar erat, clarissimum Theodorum, suum e sorore nepotem, qui et ipse olim sua sponte animum ad philosophiam appulerat; imo et Theodori parentes et fratres Josephum et Euthymium, una cum sorore parvula. Quibus et suos ipsius fratres, qui tres quoque erant, Plato adjunxit. Hos igitur omnes tanquam ex composito caelibem vitam conjugio antepponentes apud se accipit, iisque viam excellentiorem commonstrat. Illi statim suis omnibus fortunis in sinum pauperum depositis, necnon servis, nulla numeri habita ratione, libertate donatis, Byzantinis migrarunt finibus, Deum et Patrem ducem secuti.

VI. *Boscytli descriptio.* — Subinde Theodorus unum e suis agris, Boscytium nomine, ubi sanctiorem quam meditabantur vitam instituerunt, assignavit, non procul ab eo loco cui Saccudionis nomen est. Eo postquam omnes convenere, quae Deo voverant implere studebant. Nihil porro vetat quominus pauca de loco illo disseramus, nec erit opinor injucunda, neque supervacanea narratio. Illius itaque vertex variis arboribus consitus est, partim sponte natis, partim arte: quae in orbem opacum digestae, ac certis ordinibus inter se dispositae, lunae crescentis speciem referunt, aditumque uno duntaxat bivio patentem praebent. In summo apice peramoenus campus ventis leniter spirantibus aperitur: neque abest aqua pellucida, et ad potum idonea, non praecipua torrentis instar, sed placide prefluens: atque, ut caetera loci hujus omittam, illud maxime omnium spectandum est, quod incolis tranquillitatem praestat, per quam a sensibus abducti et feriati, versari cum Deo seorsum soli possint. Quid autem dicam de templo ibidem excitato? de quo si narrare vellem, utique longiori sermone opus foret.

VII. *Vita in Boscytio.* — In hunc igitur Boscytli locum Theodorus adveniens cum suis illis praeclearis comitibus, ad exercitationes pias se contulit, in quibus jam pridem erat versatus. Non enim molle aliquid aut remissum, sed masculinum et virile meditans, animi robur ab ipso initio demonstravit, ac solida insequentis vitae fundamenta jaciebat, in quibus non ignorabat eminere obedientiam et humilitatem. Cumque non ita multo post comam sibi auctore Platone attondisset, habitumque monasticum induisset, multo asperiora certamina capessit, carnem inedia macerans, ac duriore labore subigens. Quibus minime contentus, quaecumque in ministeriis abjectissima videbantur incredibili humilitate sibi omnia imponebat. Gravioribus

enim laboribus teneras antea manus adhibebat: illis non tantum secans ligna, aut aquam comportans, sed humum etiam versans, maxime quæ inarata foret, aut in hortum præparanda: multo cum sudore glebas exportans, aliaque omnia maxime laboriosa exercens. Videres illum sæpe mulorum stercoera ferentem humeris, idque noctu, ut lateret, vel etiam de medio die. Quo tempore cum agnosceretur, movebat ea res omnibus qui hominem norant, admirationem, cum apud se reputarent talem virum, isto genere natum, rem tam nulli imitabilem simpliciter ac humiliter præstare, eamque gloriam vel maximam ducere, si vitam ingloriam viveret. Atque hæc ille cum faceret, nihil faceret quidquam tamen sibi videbatur. Quamobrem suam his finibus alacritatem non continebat, sed iis qui cum ipso versabantur, fratribus operam navabat, illis præsertim quos videbat valetudine aut alio incommodo teneri ne imperata faceren. Illis sese dabat ultro citroque cursitans, ubique subserviens, et omnes labores levans, adeo ut omnes ipsi fausta precarentur, et hunc fructum ac mercedem tantorum laborum egregiam referret.

VIII. — Illud autem imprimis ipsi curæ erat, ut quidquid ageret, vel mente versaret, Patri suo aperiret, satis gnarus humilitatis opus esse vel maximum arcana animi detegere. Ob eas dotes cum esset omnibus omnino acceptissimus, tum vero illum sanctissimus Plato præcipua quadam charitate complectebatur, et in ejus congressu familiari suavissime acquiescebat. Suspiciebat enim in illo admirabilem prudentiam, modestiam singularem, animi robor præcellens: eoque, utpote tanta virtute prædito, præ cæteris utebatur, et in rebus gerendis solertem adiutorem adhibebat.

IX. *Saccudionis descriptio.* — Quis enim alius præolarissima quæque sicut vir ille admirabilis, sectatus est? cujus in animo, velut in multisona et apte composita lyra, virtutum omnium consentiens harmonia concinebat. Quis dicat ejus in sapientia modum, morum simplicitatem, industriam, strenuitatem, perspicaciam? quis solertiam? quis mansuetudinem? quis in charitate fervorem? Hæc enim omnia licet inter se diversa et dissimilia, tamen in illo conspirantia, et in unum concurrentia, unam quandam virtutis formam in summa varietate simplicissimam effingebant. Cum autem is charitate præstaret, tum nihilo remissior erat in studio humilitatis. Neque in eam adeo incubuisse sine certa quadam et insigni ratione mihi videtur, sed divinius aliquid pro summa sua prudentia sapientiaque vidisse. Secum enim reputabat Dominum ac Deum nostrum ad servi formam se abjecisse per humilitatem, æque ipsum abjecta illa sua inaccessa gloria exinanivisse, nobisque similem factum esse. Ipsum etiam ignominiam, et opprobria, et convicia propter, nos, ac mortem ex-

Α ἐκείνας τὰς πρὸ τοῦ μαλακὰς τοῖς ἀδρότεροις ἐδίδου τῶν ἔργων, οὐ ξύλα κλῶν μόνα, οὐδ' ὕδωρ ταύταις μετακομίζων, ἀλλὰ καὶ γῆν ἀμῶν, ὅση τε ἀνέργαστος, καὶ ὅση κηπεύσιμος· καὶ βούλους ἐκείθεν σὺν ἰδρώτι ἀνέλκων· καὶ πᾶν ἄλλο δρῶν, καὶ τὸ κομιδῆ ἔργωδέστατον. Ὅς γε πολλάκις καὶ κόπρον τῶν ἡμιόνων ἐπὶ τῶν ὤμων φέρων ὄρατο, νυκτὸς ὥστε λαθεῖν, ἢ καὶ ἡμέρας μεσοῦστος πράττων τοῦτ'. Ὁ καὶ τῷ χρόνῳ πρὸς γῶσιν ἐλθὼν, θαῦμα ἐνεποιεῖ τοῖς ἐπιγνοῦσιν ὅτι τηλικόσδε ἀνὴρ καὶ τοσοῦτου ὄγκου, πρᾶγμα οὕτως οὐδενὶ μιμητῶν εὐτελῶς ἄγαν ὑπέπληθε καὶ ταπεινῶς, δόξαν καὶ τὴν μεγίστην τὸ ζῆν ἀδόξως ἡγούμενος. Πλὴν καὶ οὕτω πράττων, οὐδὲν οὐδαμῶς πράττειν ἐδόκει· ὅθεν οὐδ' ἴστη τοῦτοις τὴν προθυμίαν· ἀλλὰ καὶ τοῖς συνδιόγουσιν ἀδελφοῖς ἐπικουρῶν ἦν· καὶ μάλιστα ὅς ἐώρα μὴ ἐπικαίρως τὰ ἐπιταχθέντα πληροῦντας, τῷ ἀδυνάτως, ἢ καὶ ἄλλως ἀνωμάλως ἔχειν κατὰ τὸ σῶμα. Οἷς καὶ ἑαυτὸν ἐδίδου, ἄνω καὶ κάτω θέων, καὶ πανταχοῦ ἐπιῶν, καὶ πάντας τῶν πόνων κουφίζων· ὡς ἂν ἔχοι τὴν παρὰ πάντων εὐλογίαν καρποῦσθαι, καὶ μισθὸν οὕτως ὑπερφυῆ πόνων τοσοῦτων κομίζεσθαι.

Η'. Ἦν δὲ καὶ τοῦτο διὰ σπουδῆς ὅτι μάλιστα τῷ γενναίῳ, πρᾶξιν πᾶσαν καὶ λογισμῶν κίνησιν τῷ ἑαυτοῦ ἀνακαλύπτειν Πατρὶ, μέγα εἰδότι τὴν φανέρωσιν τῶν κρυφίων καὶ ταπεινώσεως ἔργον τὸ μέγιστον. Ὅς γε διὰ πάντα καὶ πᾶσι μὲν ἐπέραστος ἦν, πλεῖον δ' ἀπάντων τῷ ἱερῷ Πλάτῳ· ὅς καὶ στοργῇ τῇ πάσῃ τούτῳ προσεπεφύκει, καὶ ψυχῆς παρὰ κλίσειν τὴν τοῦδε συνομιλίαν ἐκέκτητο. Ἐώρα γὰρ τὸν θαυμαστὸν συνείσει μὲν κατὰ πολὺ διαφέροντα, μετριοφροσύνη δὲ μειζρόνως τῶν ἄλλων κοσμούμενον, ψυχῆς δ' εὐανδρίᾳ καὶ μᾶλλον ἀπειρῶς ἐξέχοντα· ᾧ καὶ οἷα τοσοῦτῳ τὴν ἀρετὴν, ἐν πᾶσι τε οὐς εἶχεν ἔχρητο, καὶ δεξιὸν ἐποιεῖτο τῶν πρακτικῶν συλλήπτορα.

Θ'. Τίτι γὰρ τῶν ἀπάντων, ὡς τῷ θαυμασίῳ τούτῳ πάντα ὡς ἐν ἐσπουδάτῃ τὰ κάλλιστα, καὶ εἰς μίαν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὡσπερ ἐν ποικίλῃ λύρᾳ καὶ εὐαρμόστῳ, πᾶσα ἀρμονία συνεισῆι τῶν ἀρετῶν; Τί γὰρ ἂν εἴποι τις τὸ ἐν φρονήματι μέτριον, τὸ ἀπλοῦν τοῦ ἤθους, τὸ συνετὸν, τὸ ὀρθοτήριον, ἀλλὰ τὸ ἀγχνῖνον, ἀλλὰ τὸ πρᾶον, ἀλλὰ τὸ ἐν ἀγάπῃ θερμότατον; Πάντα γὰρ ταῦτα εἰ καὶ διάφορα γοᾶν πρὸς ἑαυτὰ καὶ πολυειδῆ μάλιστα, ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἐκείνῳ εἰς ἐν ὁμοῦ καὶ κατὰ ταῦτὸν συνελθόντα, ἐν καὶ ἀρετῆς εἶδος ποικιλώτατον ἅμα καὶ μονοειδέστατον ἀπετέλεσαν. Πλὴν ἀλλὰ γὰρ εἰ καὶ τὰ τὴν ἀγάπην οὕτως ἐξέχων ἐφαίνετο, μεθ' ἅμα καὶ τῆς καλῆς ταπεινώσεως, ἀλλ' οὐ μοι δοκεῖ, δίχα κρείττονος λόγου πρὸς τοῦτο συννεῦσαι· ἀλλὰ σκοπῆθ' ἁγιωτέρῳ, καὶ τῆς ἐκείνου ἀξίῳ καὶ φρονεῖν καὶ συνέσεως. Ἐλογίζετο γὰρ ἐν ἑαυτῷ ὅτι καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς τῆν τοῦ δούλου διὰ ταπεινώσιν ὑπέδου μορφήν, δόξης τῆς ἀπροσίτου κνώσας ἑαυτὸν, καὶ ἡμῖν γενόμενος ὁμοῖος. Ὅς καὶ ἀτιμίαν, καὶ ὀνειδῆ καὶ σκώμματα δι' ἡμᾶς ὑποστάς, καὶ τελευταῖον θάνατον τὸν ἐπ' ἄρατον, οὐδ' οὕτως τῆς πρὸς ἡμᾶς ὕφει ἀγάπης, ταπεινούμενός τε ἐπὶ

πλέον καὶ συγκαταβαίνων ἡμῖν, καὶ τὸν αὐτοῦ εἰσέτι δαφιλευόμενος ἔλεον. Ταῦτα ὁ Θεόδωρος στρέφων ἐν νῷ, καὶ εὐγνωμόν τι πρὸς τὸν Δεσπότην ποιῶν, τὴν τε πρὸς ἐκεῖνον θερμῶς ἀνεζωπύρει ἀγάπην, κόλποις ψυχῆς ἀναθάλπων. Καὶ τῆς περὶ τὸν πλησίον δὲ οὐδὲν ἔλαττον ἐπεμέλετο διαθέτους, πᾶσι τε ὑποκατακλιόμενος εὐγνωμόνας καὶ ἀγαπητῶς ἔχων πρὸς ἅπαντας. Ὁγε διὰ τὴν σύντηξιν τῆς ψυχῆς καὶ τὸ ἔνδον καὶ ἐν καρδίᾳ πένθος οὐμενοῦν οὐκ ἔλτηγεν οὐδαμῶς, οὐ καὶ μῆνυμα δηλαδὴ, τὸ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν κατιὸν δάκρυον, οὕτως ἀστακτὶ ῥέον, καὶ ὕδατι Ἰσαλοῦον τὸ πρόσωπον. Καὶ γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τῷ τῆς κατανύξεως ἐπιλεονέκτει χαρίσματι ὃ ἡ πλουτοδότις αὐτῷ παρεῖχε ταπεινώσις. Καὶ ὁ μάλιστα καὶ εὐφροσύνην εἶχε τῆς ψυχῆς καὶ κηράκλῃσιν, καὶ φῶς τοῦ νοῦ καὶ διαύγειαν.

Γ'. Ἐπειδὴ, ὡς ἔφαμεν, ἐν πᾶσιν οἷς εἶχεν ὁ Πλάτων, συνερῶν τῷ ὅσιμ ἔχρητο πάντα ἐγγχειρίζων αὐτῷ διὰ μέγεθος φύσεως· ἐγγχειρίζει καὶ τὸν τηνικαῦτα ἐν τῷ Σακκουδίῳ κατασκευαζόμενον ἱερὸν οἶκον. Καὶ γὰρ εἶχεν ἔρωσ αὐτὸν, νὰν ἐξ αὐτῶν κρηπίδων τῷ ἐπιστηθίῳ ἀνεγείρει θεολόγῳ, δῶρον ὄντα τούτου χαριστήριον αὐτῷ καὶ ἰκσίον. Οὐκοῦν καὶ ὁ Θεόδωρος πίσει θαρρήσας τοῦ ἐπιτάξαντος, λαμπρῶς ἅμα καὶ ἐπιχαρίτως τὴν του ναοῦ ποιεῖται οἰκοδομήν. Οὐ καὶ τ' ἄλλα μὲν πάντα φαιδρὰ, καὶ ὀφθαλμοῖς ἐτύγχανεν ἡδίστα, ὅσα τε ἐν ὄροφῇ, καὶ ὅσα ἐν στοαῖς καὶ γωνίαις ἄλλαις ταῖς ἰσοπλεύροις. Μείζων δὲ ἡ χάρις καὶ ἡδονὴ ἐν τῷ τῆς ἐκκλησίας ὠρᾶτο ἐδέφει, χρώμασι τε ποικίλοις καὶ ψηῖσι πολυειδέσιν ἐξεργασθέντι, καὶ λαμπρὰν οἶαν τὴν αἴγλην τοῖς πᾶσιν ἐναφιέντι. Ἡ γὰρ ἐνοιγοῦσα τῷ θεολήπτῳ χάρις καὶ τὰ ὑπερφύη πράττειν ἐδίδου, καὶ τὰ δυσχερῆ ῥῶω τούτῳ καθίστα, καὶ ἀνύσιμα τὰ κομιδῇ ἐργωδέστατα.

ΙΑ'. Ἄλλ' ἄρα μὴ ταῦτα μὲν πράττων, ἀπαντας ὑπερβάλλον ὠρᾶτο, μηδὲνα συγχωρῶν τούτου ἐγγὺς καὶ κατὰ μικρὸν γενέσθαι, τῶν δ' ἐν ἐκκλησίᾳ συνάζειν ἢ ἀμελῶς εἶχεν, ἢ δεύτερος τῶν ἄλλων ταύταις ἐφαίνετο ἀπάντων; Οὐμενοῦν. Ἄλλ' ἐναῦθα καὶ μᾶλλον τὰ τῆς προθυμίας ἐπέτεινε, πάντας τε προφθάνων ἐν ὀρθριναῖς δοξολογίαις, καὶ ἡμεριναῖς, ὡσπερ οὐκ ἐπ' ἄλλῃ τῷ τὴν διάνοιαν ἀσχολῶν, καὶ μετὰ πάντας τελευταῖος ἐκεῖθεν ἀναχωρῶν, ἀκλινῆς καὶ τῷ σχήματι καὶ τῷ βλέμματι ἐν τῇ παραστάσει μόνων τῆς προσευχῆς, καὶ τὸν νοῦν δλον ἰσχυρῶς ταύτῃ ἀνηρημένος. Ἰνα δ' ἔχοι καὶ κρύφιον τι προσάγειν Θεῷ καὶ τοὺς συνόντας λαμβάνειν, ἀπέταττε καὶ μέρος ἐκάστης ἡμέρας αὐτῷ, καὶ μόνος τῷ μόνῳ ὠμίλει, νοῦν ἀθόλωτον τῷ Θεῷ παριστῶν, καὶ ἀμιγῆ τῶν κάτω περιπλανήσπων. Ἐπεὶ δ' οὐκ ἔδει τὴν ἀρετὴν κρύπτεσθαι, ὡσπερ οὐδ' ἀνίσχοντα ἦλιον, πολλοὶ καὶ συνῆκαν τοῦτο, καὶ εἰς πολλοὺς ἐξεβόησαν, καὶ τὸ καταβράνθην τοῖς χεύμασι τῶν δακρῶν ἔδαφος, μηνυτὴν ἀψευδέστατον τοῦ ἀδήλου ἐτόπασαν.

A secretam tolerasse, nec de sua erga nos charitate quidquam remisisse, dum sese magis magisque demittit, ad nosque descendit, suam nobis misericordiam impertiens. Hæc in animo versans Theodorus, remque Domino gratissimam faciens, suum amorem in illum intimo pectore accensum fovebat. Neque minus charitati erga homines studebat, omnibus benigne se submittens, et omnes benevolentia complectens. Ipse interim pio mœre intimitis animis assidue colliquescebat. Testes illæ quæ ex oculis manabant ubertim lacrymæ, et vultum quasi rivis perfundebant. Quippe inter cæteras dotes compunctione largiter donatus erat, quæ ex humilitate, certissimo cœlestium opum fonte proflebat. Hinc illa mentis hilaritas, illa consolatio, lumen illud animi ac splendor.

B X. — Cum igitur Plato, uti diximus, inter cæteros suæ disciplinæ alumnos, Theodoro ad res gerendas plurimum uteretur, omniaque ipsi propter insignem ejus ingenii præstantiam demandaret: eidem quam in Saccudione construere parabat sacram domum committit. Avebat enim templum ab ipsis fundamentis Joanni (d) Theologo excitare, quod grati animi monumentum esset, ac orationis locus. Igitur Theodorus mandatis fide fretus, magna omnium approbatione splendidam ædificationem molitur. Erant ibi jucunda ad aspectum et amœna omnia, in tecto, in porticibus, in murorum flexibus et angulis æquali inter se spatio constantibus. Sed visu gratum imprimis ecclesiæ pavementum erat, vario colore et multiformi calculo elaboratum, unde lux effulgens oculos demulcebat. Nempe in viro divino residens gratia vim dabat efficiendi ingentia, et quæ difficilia erant facilia reddebat, quæ laboriosissima, prona et expedita.

XI. Vita in Saccudione. — Cum autem in his tantum operæ, quantum nemo certe alius posset, ponere cerneretur, nunquid ad sacros in Ecclesia cœtus negligentior, aut secundus ulli videbatur? Nequaquam. Sed in eo maxime alacritatem suam intendebat, omnes in matutinis ac diurnis Dei laudibus antevertens, quasi aliud nihil haberet occupationis et negotii; et post cæteros ultimus indidem decedens: immoto corpore simul et ore, in oratione persistens, et toto animo in ea vehementer defixus. Atque ut haberet secretum aliquod ubi agere cum Deo, aliosque latere posset, seponebat uniuscujusque diei partem aliquam sibi, per quam solus cum solo versaretur, mentemque puram et ab terrenis aberrationibus expeditam Deo sisteret. Sed quoniam virtutem celari non oportebat, haud magis quam orientem solem, id plerique cognoverunt, et famam late sparserunt: ipsisque indiciis non mendax, unde possent quid ibi clam gereretur conjicere, fecit conspersum lacrymis solum.

(d) Qui supra pectus Jesu. ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, in cœna recubuit. Joan. xiii, 25.

XII. *Socii.* — Jam vero temperantiam vir admirabilis crebro sermone celebrabat, utpote qui cum ea adolevisset, magnoque illam haberet in pretio, cæterarum virtutum effectricem ac ducem esse ratus. De iis quæ ad ipsam pertinent dici non potest quanta sapientia constituerit, neque abstinentiam a cibis immodicam consecrans, neque ventrem inedita intempestiva affligens, quorum altero franguntur vires corporis, quibus ad agendum et ad virtutem exercendam opus est; alterum autem mentem ad cupiditates inclinât, et voluptatem ac mollitiem introducit. Itaque corpori necessaria quidem non negabat, sed quibus sustentaretur duntaxat: totus autem in eo erat, ut mentem corpori consertam a materia abstraheret, utque pars deterior meliori subesset. Idem tamen, inanis gloriæ fugitans, obsoniis omnibus appositis interdum vescébatur, ut ne cibis illis abstinere solitus videretur convivis, ac præstantior cæteris haberetur. At qui cum eo erant, ejus mores instar legum habentes, eundem, qua fas, æmulari atque imitari nitebantur. In iis eminebat Josephus, ejus et natura et institutis frater, qui propter eximiam virtutem Thessalonicensi Ecclesiæ præpositus, idque pietatis præmium adeptus fuerat. Eum sequebantur Athanasius et Naucratius, et inclytus Euthymius, Timotheus, et alii complures versabantur in eadem disciplina pietatis: qui omnes ipsum ab initio ducem instituti sanctioris ac moderatorem sectati, et suam quisque vitam composuerunt, et conspicui maximis virtutibus exstiterunt.

XIII. — Cum iis autem Theodorus, Platonis administrator et cultor, in illud incumbēbat sedulo, ut omnem Scripturam sacram tum veterem tum novam evolveret, Patrumque omnium sermones scrutaretur: et quæ quisque monumenta reliquerat, cunctaque a sanctis Patribus, ut par est, exposita diligenter, Spiritu monstrante perlustrabat, et in capacem mentis sinum demittebat. Basilii vero Magni scripta deosculabatur, iisque sermonem omnem condiebat: quem nimirum intelligebat præclarissime de rebus divinis philosophatum esse, et omnibus eloquentia præstitisse. Etsi autem singulos ejus libros assidue auscultabat, ex iisque admirabilem quamdam capiebat voluptatem: tamen librum quem ille scripsit ad solitarios, dici non potest quantum amplecteretur ac deperiret: adeo totus in toto erat: vitamque omnem suam ad illum, tanquam ad regulam, exigebat. Quinetiam præ hujus amore ac studio, eos qui parum illo caperentur, neque in veris censebat monachis, neque ad sacram professionem admittendos putabat. Erant enim illic nonnulli qui plurimas istius libri præceptiones depravarent, vitamque inopem ac simplicem contemnerent, ad rem augendam nihilo, quam qui in sæculo essent, segiōres. Quibus non

IB'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐγκρατείας λόγος τῶν θαυμασιῶν κολλῶν, ἅτε ταύτῃ συνκρημακῶτι, καὶ οἷα συνεργῶν καὶ τῶν ἀρετῶν ὁδηγῶν διαφερόντως τετιμηκῶτι· συνειτῶς ἄγχι, καὶ ὡς οὐκ ἂν τις εἴποι, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν διεπίθαι, μήτε ἀποχρῆν ἄκραν τῶν σιτίων ἐπιτιθεύων, μήτε γαστέρα ἀκρίβην πιέζων ἐνδείξ· ὦν τὸ μὲν πᾶρ-εσιν ἐν σώματι ἐμποιεῖ, δι' οὗ αἱ πρὸς ἀρετὴν κινή-σεις καὶ πράξεις· θάτερον δὲ τὸν νοῦν ἐπικλίνει τοῖς πάθεσι, καὶ τὸ λείον ἐπεισάγει τῶν ἡδονῶν. Ὅθεν σαρκὶ μὲν τὰ ἀναγκαζία ἐδίδου, καὶ δευτὴ πρὸς τὸ συνίστασθαι μόνον· τὴν δὲ σπουδὴν εἶχε πᾶσαν περὶ τὴν συγκραθεῖσαν ἐκείνη ψυχῆν, πῶς ἄρα γί-νοιτο ταύτῃ τῆς ὕλης ἐκδῆναι· καὶ πῶς ὑποτάξει τὸ γέρον τῶ κρείττονι. Πλὴν γε οὗτος ἐνίστε διὰ τὸ μὴ δόξῃ τῇ κάτω ἀλίσκεσθαι, καὶ πᾶσιν ἔστιν ὅτε τοῖς παρατηθεμένοις τῶν βρωμάτων ἔχρηστο· ὡς ἂν μὴ, καὶ δόξῃ τοῖς συνεστειωμένοις ἀπόσιτος τῶν τοιῶνδε φαίνεσθαι, καὶ ὡς ἂν μὴ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς δοκῇ φαίνεσθαι. Διὰ ταῦτά τοι καὶ ὡς νόμῳ τῶ ἐκεί-νου πρόπῃ χρώμενοι οἱ συνόντες, καὶ ζηλοῦν αὐτὸν ἔπενδον καὶ μιμείσθαι ὡς δυνατόν. Ἐν ἐτύγγασι πρῶτος Ἰωσήφ ὁ καλός, ὁ καὶ φύσιν καὶ τὴν προαι-ρεσιν ἀδελφός, ὃς διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τῆς ἐν Θεσσα-λονικῇ Ἐκκλησίας προέστη, ἄθλον εὐσεβείας τὸν θρόνον εὐράμενος. Εἰδὲ ἔξῃς Ἀθανάσιος καὶ Νευ-κράτιος, ἐυθύμους¹ τε ὁ κλεινός καὶ Τιμόθεος, καὶ ἄλλοι τῶν συνασκουμένων συγχόι. Οἱ γε καὶ ἀπὸ μιᾶς τοῦτον πάντες καὶ ὁδηγῶν καὶ καθηγῆτῆν τῶν κρείτ-τόνων ἐλόμενοι, βίον τε τὸν οἰκτεῖον ἐκόσμησαν, καὶ ἀρεταῖς ταῖς μεγίσταις διέλαμψαν.

II'. Ἀλλὰ γὰρ ὁ τοῦ θεοῦ θεραπευτῆς Θεόδωρος ἐπεὶ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο εἶχεν ἔργον ἐπιμε-λές, πᾶσαν ἐπιέναι· Γραφῆν, παλαιάν τε καὶ νέαν, Πατέρων τε αὐ πάντων τοὺς λόγους ἀνερευνῶν τί-να τε τούτων ἕκαστος καταλείλοιπεν ὑπομνήματα, καὶ πάντα μὲν ὡς εἶδος καὶ τοῖς θεοῖς Πατράσι φιλοπόνως ἐκτεθειμένα, σὺν ὁδηγίῳ ἐπήει τοῦ Πνεύ-ματος, τῶ πολυχρῶμ τῆς διανοίας ἐναποτιθέμενος ἕκαστα, Βασιλείου δὲ τοῦ μεγάλου τοὺς λόγους καὶ μεζόνως ἠσπάξετο, καὶ γλώσσης εἶχεν ἐντρέψημα, οἷα τὸν ἄνδρα εἰδῶς καὶ φιλοσοφώτατον τὰ θεῖα, καὶ τὸν πῶποτε λογιώτατον· οὐ καὶ τῶν ἄλλων μὲν βιβλίων θαυμασίως ἐπικροῶτο καὶ πολλῶν οἶαν ἐξ ἐκάστης αὐτῶν ἐτρέγα τὴν ἡδονήν· τὴν δὲ γε πρὸς μονάζοντας ἐκείνῃ πεπονημένην, οὐδ' ἔστιν εἰπεῖν ὅπως καὶ περιεῖνε καὶ ἔστεργεν, ὅλος ὅλη συγχρώ-μενος, καὶ βίον ὅλον ταύτῃ ἐξακριβοῦμενος, ὃς γε τῶ περὶ αὐτὴν πόθῳ, καὶ τοὺς μικρὰ παρασπῶντας ἐκείνης, οὐδ' ἐν ἀληθινοῖς ἔταττε μονασταῖς, οὐδ' ἐπειλήφθαι τοῦ ἀπαγγέλλματος τούτους ᾔστο δεῖν. Ἦσαν γὰρ ἐνιοὶ τῆνικαῦτα πολλὰ τῶν τῆς βίβλου παρατρέποντες διατάξεων, ἀκτησίας τε καὶ βίου τοῦ ἀπερίττου ὑπερφρονούντες, καὶ ἴσα τοῖς κατὰ κόσμον χρηματιζόμενοι. Οἷς οὐκ ἀποχρῶν ἦν, εἰ μὴ καὶ δοῦλοι ἐπάγοιντο καὶ ἡμίονοι, καὶ ἄλλα δὴ

VARIÆ LECTIONES.

¹ In cod. Vaticano Ἀντωνίος.

τινα τῶν κομιδῆ ἀχρήστων καὶ περιττῶν. Οἷς καὶ ὁ γενναῖος περιαλήσας καὶ τῶ ἀδοκίτῃ πληγείς, οὐκ ἀναβολαῖς οὐδὲ χρόνοις τὴν διόρθωσιν ἐπιτρέπει· ἀλλ' ὡς εἶχεν ὀρμῆς τῶ Πλάτωνι προσίων, καὶ ὅπως ἔχει τὰ κατ' αὐτοὺς διαγγελίας, προτρέπεται τε παρ' αὐτοῦ, καὶ πρὸς ἄμυναν τῶν δρωμένων διαγωνίζεται. Ὡς καὶ ἐν θερμότηρῳ πνεύματι κτησίῳ τε ἐκείνων τὴν περιττῆν, καὶ ἀνδράποδα πάντα σὺν οὐδενὶ τῶ κωλύοντι ἐκφορεῖ, ἀλλὰ τε ὅσα τῶν ἀχρήστων προσῆν, τῶν καταγωγίων ἐξάγει, μάλιστα ὀρῶν τουτὶ τὸ δεινὸν κὰν τῶ ἑαυτοῦ σεμνεῖψ λάθρα ὑφέρπον, καὶ τὰ καίρια διαλυμαίνόμενον. Ὅθεν καὶ μιᾷ πράξει τούς τε οἰκειούς ἅμα καὶ τούς πόρρω διορθωσάμενος, αἰδοῖ τοῦ ἀνδρὸς ἑκατέρους δῆπουθεν ἡττωμένους, καὶ μὴδ' ἀντειπεῖν τοῖς παρ' αὐτοῦ ἔχοντας. Ἐργον τε πολλοῦ ἄξιον εἰργάσατο ὁ θαυμασίος, καὶ δὴ πῶς ἄρα τοῦ λοιποῦ βιώσονται, ἀριδύλως τούτοις ὑπέδειξε· τὸ εὐπάρεδρον δηλαδὴ πρὸ τῶν ἄλλων, καὶ τὸ ἀπέριττον στέργουσιν· ὡς ἂν ἐξῆ τούτος καὶ ἀπρόσκοπτον τὴν πρὸς τὰ ἄνω ποιεῖσθαι πορεύειν. Ἀμέλει καὶ οὗτοι βελτίους τὸ ἀπὸ τοῦδε γενόμενοι, θεῖόν τι καὶ οὐκ ἀνθρώπινον τὸ παρ' ἐκείνου καὶ ἔκριναν καὶ ἠγήσαντο. Πλὴν ὀλίγοι κομιδῆ περιττόν πως καὶ ἄκαιρον τὸ πράττόμενον ἔφασαν· οἷς τουτο μόνον εὐδιάστροφος ἢ διάνοια· οἷγε οὐδὲ τοῦ λοιδορεῖν ἐκείνον ἀπέσχοντο, οὐ μὴν φανερώς, ἀλλ' ἐν γωνίᾳ, καὶ παραθύστῃ φθόνῳ, πάθει ὀλεθρίῳ, ὑποκινιζόμενοι, καὶ ψυχῆς ἀθεραπεύτου πρᾶγμα ποιούμενοι. Ὡν οὐδὲ μικρὰ φροντισίας ὁ δίκαιος, τὸ ἑαυτοῦ ἐποίει, μὴ τουτο σκοπῶν τί ἐκείνῳ οὗτοι ἐροῦσιν· ἀλλὰ τί αὐτὸς ἔσται πράττων, καὶ πῶς ἐφ' οἷς πράττοι, θεῶν εὐαρεστῶν φαίνοιο.

curans vir justus, res suas agebat : non quid in suis factis placeret, considerans.

ΙΔ'. Ὅτως οὖν τοῦ θαυμασίου ἔχοντος, καὶ τοιαύταις ἀρεταῖς διαλάμποντος, βουλευέται ὁ Πλάτων καὶ ἱερωσύνη τιμῆσαι τὸν τηλικούτον, καὶ θεῶν παραστήσαι [προστήσασθαι.] ᾗ καὶ τὰ τῆς βουλῆς ἀνεκπῶν, πρῶτα μὲν εἶχεν ἀντίξουν καὶ ἀντιτείνοντα, εὐλαβοῦμενον τάχα τὸ ὑπερβάλλον τοῦ ἀξιώματος. Ὡς δὲ μόλις καὶ σὺν χρόνῳ καταπειθῆ ἔλαθε, γνόντα πάντως καὶ αὐτὸν μὴ ἀθεεῖ τὸν Πλάτωνα πρὸς τουτο ὠρμηθεῖν· ἀμφότεροι ἤδη τὴν Βυζαντίδα καταλαβόντες, καὶ τῶ πατριάρχῃ τὰ τοῦ σκοποῦ ἀνατιθέντες· Ταράσιος δ' οὗτος ἦν· αὐτῶ καὶ μυσταγωγῶ τῆς ἱερωσύνης καὶ τελειωτῆ χρῶνται, καὶ τοῦ χρίσματος αὐτουργῶ, ἡσθέντι μάλα καὶ αὐτῶ ἐπὶ τῶ εὐλόγῳ τοῦ πράγματος. Παρ' οὗ δὴ καὶ ὡς εἰκὸς τὴν χειροθεσίαν λαβῶν ὁ Θεόδωρος, πλειονός τε τοῦ ἀπὸ τοῦδε τῆς χάριτος μετασχῶν, οὐδ' ἐν ἑαυτῶ μένειν ἠείχετο, εἰ μὴ αὐτὸς ἑαυτὸν φαίνοιο ὑπερβάλλον, καὶ τῆ καθάρσει κάθαρσιν προστιθεῖν. Ἐώρα γὰρ ἐν ἑαυτῶ, τί μὲν ἀνθρώπος φύσις ὑποβεθηκυῖα καὶ ταπεινῆ, πηλίκης δὲ οὗτος ἀξίας καὶ χάριτος δεκτικῆς· καὶ πῶς τὸ τῆς ἱερωσύνης χρῆμα οὐχ ὅπως γηῖν φύσει, ἀλλὰ καὶ αὐτῆ δῆπου τῆ οὐρανίᾳ καὶ ἦν νοῦς μόνος, ἀλλήπτον τάχα καὶ ἀπερίληπτον. Διὰ ταῦτα γοῦν καὶ συνεστήχετο τὴν ψυχῆν, καὶ τὸν νοῦν ὄλον συνέστειλεν ἀπὸ τῶν αἰσθη-

A erat satis si et servi, et muli adessent, et alia id genus, sane perquam inutilia et supervacanea. Eorum vicem dolens vir generosus, et insolentia rei percussus, non diu cunctatus est quin eos corrigeret : sed, pro suo ardore, Platonem adit, et quemadmodum isti se gererent admonet : a quo etiam excitatus, continuo ad ulciscendum commissa accingitur. Ac primo quidem spiritus fervore succensus, supervacaneam illorum supellectilem et mancipia omnia, reluctante nullo, amandat. Deinde ex eorum conclavibus quæcunque ibid erant inutilia amovet, præcipue quod hanc pestem in ipsam quoque sacram suam domum clam serpere, et intima corrumpere cerneret. Ita hoc uno facto et domesticos et externos correxit, utrosque viri reverentia victos, nec quidquam habentes quod iis quæ ab ipso statuebantur opponerent. Eximium sane omnique laude dignum viri admirabilis facinus, quo illis aperte, quemadmodum deinceps vita minstituerent, ostendit : videlicet quibuslibet aliis rebus anteposendo assiduitatem, simplicitatem ante omnia sectando, et omnem supervacui cupiditatem amputando, ut ipsis eo pacto liceret inoffenso cursu ad cœlestia contendere. Ex illo igitur tempore ad meliorem frugem traducti, in iis quæ ab ipso fierent divinum quid et humano majus esse judicabant. Nonnulli tamen istud ipsius factum intempestivum esse minimeque necessarium dicitarunt, quibus videlicet perversa mens erat, quique eidem concivari minima desistebant, non quidem palam, sed in angulis, et cæca invidia, exitiali et insanabili animi morbo, stimulati. Quæ quidem minime

XIV. *Fil sacerdos a Tarasio.* — Cum hæc Theodorus ageret, iisque virtutibus eluceret, tantum virum Plato honorare sacerdotio cogitat, ac divinis ministeriis admovere. Cui cum suam aperuisset mentem, principio renitentem et reluctantem habuit, opinor tantæ dignitatis fastigium reformidantem : mox ubi vix ac longa die victum et obsequentem est nactus, quinetiam plane intelligentem non sine numine id consilii Platonem cepisse ; ambo Byzantium pergunt, et consilium suæ profectionis exponunt patriarchæ (is Tarasius erat), ipsoque chrismatis et consecrationis administro et confectore utuntur, cum ille gratam Deo ram esse sentiret. Theodorus accepta ab ipso, ut par erat, manuum impositione, eoque ampliore donatus gratia, quod eam per talem virum accepisset, statuit non conquiescere donec seipsum superaret, ac mentem magis magisque purgaret. Contemplabatur enim in seipso hinc quidam humanæ tenuitatem naturæ et vilitatem, inde vero quantam dignitatem et gratiam esset adeptus, et quemadmodum sacerdotium non terrenæ tantum, sed cœlestis etiam sola mente constantis naturæ captum et intelligentiam excederet. Idcirco animum contendere, et a sensibus quam longissime avocare

institit, eique rei totum quod supererat corporis virium impendere : si qua ratione posset dignum se accepto munere præbere, Deumque sibi, purum puro cultum adhibens, conciliare. Ergo mente sola vivere certabat, ex materia quoad ejus fieri posset emersus : quod purgatæ mentis præclaras dotes plurimas esse judicaret. Hinc ipsi contemplatio et sublimitas animi : hinc ascensus ad excellentiora, et quanta potest esse consuetudo cum Deo, cui conjunctissimus erat, nullum finem faciens ejus laudandi, cumque illo versandi, hymnosque mente in eum semper intenta revolvendi. Divinus quippe amor et ad cœlestia perpetuo erectus animus eum ad corporis curam ne obiter quidem sinebat respectare, sed necessariorum etiam rerum contemptum viro generoso persuadebat. Itaque somni fere nihil, aut parum admodum, quasi per simulationem, degustabat : victu autem quam tenuissimo et brevissimo, ut ne corpori nihil daret, utebatur : infirma hæc despiciens, quod ad vitam alteram quasi transcriptus jam foret, jamque terram deseruisset, quamvis adhuc in terra manens, ac tabernaculo corporis implicatus.

XV. — Hunc igitur Plato cum videret adeo humana supergressum, ac in ejus vita quiddam plane exitium esse intelligeret ; tum demirabatur hominem ut par erat, tum de illo quotidie coram aliis pluribus mira prædicabat, quæ ille deinde in vita facturus esset iis qui aderant præcinnens. Quocirca ut suo loco præesse fratribus vellet precabatur, idque et cohortando, et admonendo persuadere contendebat : se jam senio et longa exersitatione defessum : præterea crescere in dies numerum discipulorum, quibus proinde valentiori ductore opus esset. At ille humilitatis in omnibus retentissimus, nec de modestia quidquam remittere volens, tam grave onus, ita enim censebat, suis apud avunculum precibus deprecabatur, eaque in remorem ipsi gerere detrectabat, cum esset in cæteris obsequentissimus. Sentiebat quippe vir maxime prudens, multo utilius ac melius esse in alterius potestate vivere, sicut ipse hactenus vixerat, quam præesse aliis, præsertim novam vitæ rationem ad virtutis leges exactam instituentibus : quos regere nemo possit, nisi apprime in rebus istis expertus, idemque diligentissimus, et usu majori, altiorique mente præditus. Nam licet eos qui vitam solitariam apud nos amplectuntur, sedulo ad capessendam virtutem videamus incumbere, nihilominus ipsos principio esse operosius excolendos exploratum est : siquidem non tantum facta dictaque ipsorum expendere convenit, sed affectus etiam omnes, et motus animi tacitasque cogitationes examinare, ac sensus reconditos, arcanosque recessus mentis in lucem proferre : quorum si quid neglectum fuerit quantumvis leve, optima etiam corrumpit, et præterea malum intus relinquit. His de causis Theodorus sibi vacare uni, et oblatum regimen aliorum plane repudiare constituit. Non quod illi non eup-

σιων, προσδοκῶν ἤδη καὶ τὸ λειπόμενον τῶν παρ-
κῶν· εἰ πως ἐαυτὸν ἄξιον οὐ μετέληψε θεῖτο, Θεοῦ
τυχῶν ἴλω, καὶ καθαρὰν τῆ καθαρῶ τὴν λατρίαν
προσφέροιο. "Ὅς γε καὶ καθ' ὅσον οἶόν τε τῆς ὄλης
ἐκδῶς, μόνῃ διημιλλῶτο ζῆν τῇ ψυχῇ· ὅτι καὶ μόνως
αὐτῆς καὶ ταῦτα καθηραμένης πολλὰ, τὴν τοσαύτην
ψέτο χάριν, ἐντεῦθεν αὐτῆ καὶ ἐκ τοῦ νοῦ θεωρία
καὶ ὕψωσις. Ἐντεῦθεν ἡ πρὸς τὰ κρείττω ἐκείνου
ἀνάστασις, καὶ Θεοῦ ὡς ἐφικτὸν πρόσψυσις· ἣ καὶ
ἀμέσως ἐτύγγανεν ἡμίλων, μηδέποτε λήγων τῶν
πρὸς αὐτὸν ὕμνων, μηδὲ τοῦ συνείναι ἐκείνῳ, καὶ
τὰ μακρὰ μελωδεῖν ἐν διανοίᾳ καὶ ἄπαστα. Ὁ γὰρ
περὶ Θεοῦ ἔρωσ, καὶ ἡ πρὸς τὰ ἄνω ἐπίνευσις, οὐδὲ
πρὸς ὄλιγον ἐπεστράφη πρὸς τὸ σῶμα ἐπίκει. Ἄλλὰ
καὶ αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων περιφορονεῖν τὸν γενναῖον
ἀνέπειθεν, ὕπνου μὲν, ἢ οὐδὲν τάχα, ἢ ἀδρανούς
τοῦτου καὶ οἷον καταψευσμένον παραγευόμενον·
τροφῆς δ' αὖ μόλις καὶ τῆς βραχείας καὶ ἐλαχίστης
διὰ τὴν σύγκρατιν προσταπτόμενον. Ἐν ἀπάντων
ὑπεροχῶν ἦν, τῆ πρὸς ἑτέραν ἤδη μετατετάχθει
ζωὴν, καὶ καταλείπειναι τὴν γῆν ἐπὶ ὑπὲρ γῆς μένων,
καὶ τῆ σκῆνης συνοριστάμενος.

IE. Ἄλλὰ γὰρ τοῦτον ὁ Πλάτων οὕτως ὑπεραν-
θεδῆκότα ὄρων, καὶ ὑπερφύεις τι χρῆμα, τὴν τοῦδε
πολιτείαν κατανοῶν, ἐθαύμαζε τε ὡς εἰκὸς, καὶ
εὐφρημον ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν τοῦτω φῆσαι φωνῆν,
πολλοῖς καὶ ἀλλοῖς ἐκφανῆ τὰ καθ' αὐτὸν καὶ ὄγλα
ποιῶν, καὶ τοῖς παροῦσι τὰ ἐξῆς τοῦ βίου προμαρ-
τυρῶν. "Ὅν δέπου καὶ ἀντ' αὐτοῦ καθηγεῖσθαι
ἐξελιπέται τῶν ἀδελφῶν, λόγοις τε καὶ σοφαῖς εἰση-
γήσει· πρὸς αὐτοῦ ἐνάγων· τῆ αὐτὸν ἤδη καὶ χρόνῳ
καὶ ἀτκήσει ἀπειρηκίμαι· καὶ τῆ ὄρῃν εἰς πλῆθος
ἐπιδιδόντας τοὺς φοιτητάς, καὶ δεομένους διὰ τοῦτο
γενναϊότερου μάλιστα καὶ τοῦ προστατεύοντος. Ἄλλ'
ὁ θυμῶσιος ἐν πᾶσιν ἐπιτηδεῶν τὸ ταπεινὸν, καὶ
μὴ θέλων ποτὲ τοῦ μετρίου μεθεῖσθαι, τὴν τε ἀρχὴν
ἐξ ἐαυτοῦ διωθεῖτο, οἶόν τι βάρους νομίζων ἐφόκων,
καὶ τὸν θεῖον ἱκετεῖσις ἐξέκλινε, μηδὲ συνόλωκ ἐν
τούτῳ πειθόμενος, καὶ τοι πρὸς τ' ἄλλα παρήγων
ἐαυτὸν εὐπειθέστατον. "Ἡδὲ γὰρ ὁ εὐσύνετος, ὅτι
λυσιτελεῖς τοῦτο καὶ βέλτιον ὑπ' ἄλλῳ μᾶλλον τετά-
χθαι, καθὰ καὶ ἐξαρχῆς ἔθετο, ἢ αὐτὸν ἄγειν ἐτέ-
ρους, καὶ ταῦτα, ἀνδρας καὶ βίῳ ἀνφικισμένους ἐν
ἀρετῇ· ὧν τὸ ἄρχειν πολλῆς μὲν συναισθήσεως,
πολλῆς δὲ τῆς ἀκριθείας, μείζονος δὲ τῆς πείρας
καὶ φιλοσοφωτάτου δεῖται τοῦ νοῦ. Τοὺς γὰρ καθ'
ἡμᾶς μοναστάς εἰ καὶ περὶ τὴν ἀσκησιν ἐσπουδα-
κότας ὄρωμεν, ἀλλ' ἐργωδεστέραν αὐτῶν καὶ τὴν
ἀρχὴν ἴσμεν· ἐπερ οὐ μόνον πράξεις αὐτῶν καὶ
λόγους, ἀλλὰ καὶ κινήσεις καὶ λογισμοὺς καὶ τὰ τῆς
ψυχῆς ἐνδοτέρω εἰκὸς ἀνετίσειν, καὶ πάντα ὑπ'
ὄψιν τιθέναι καὶ τὰ λανθάνοντα· ὧν καὶ τὸ φαυλό-
τατον παρεθὲν τὰ μέγιστά τε ἔβλαψε, καὶ τὸ κακὸν
ἐνδομουχοῦν καταλέλοιπε. Ταῦτ' ἐποίησ ἐν ἐαυτῆ τὸν
θεόδωρον συνεστάθαι, καὶ τὴν διδομένην ἀπωθεῖ-
σθαι ἀρχὴν. Οὐχ ὅτι μὴ καὶ πρὸς ταύτην ἱκανῶς
εἶχε καὶ περιττῶς· τίς γὰρ ἐκείνου μείζων περὶ τὸ
πρᾶγμα ; ἀλλὰ τῆ μὴ προσείσθαι τὴν τιμὴν, καὶ

τῷ ἐθέλειν ἐν ἐσχάτῳ τετάχθαι· ὁ τοσούτου ἐτιμᾶτο, ὅσου τὸ διαφαίνεσθαι οἱ φιλόπρωτοι. Ἄλλ' ἡ θεία χάρις ἄλλως τὰ κατ' αὐτὸν διεξάγουσα τούτῳ καὶ μὴ βουλομένῳ τὴν ἀρχὴν ἐγγερίξει. Τὸ δ' ὅπως τοῦτο ὑπονομήθη, ὁ λόγος διὰ βραχέων ἐρεῖ. divina gratia quæ ipsius vitæ cursum regebat, quod quemadmodum peractum fuerit breviter exponam.

ΙΣ'. Ὡς γοῦν ὁ Πλάτων πάντα καὶ ποιῶν καὶ λέγων οὐκ ἐπειθε, σφίζεται τι περὶ τὸ πρᾶγμα τῆς ἐκείνου καὶ διανοίας καὶ χάριτος ἄξιον. Νόσῳ γὰρ οὗτος ἀθρόον συσχεθεῖς, καὶ τὰ τελευταῖα ἔχειν σκηψάμενος, πάντας τε ἄλλους μοναχοῦς μετακαλεῖται πρὸς ἑαυτὸν, καὶ δὴ καὶ τὸν θεῖον ἄνδρα τοῦτον· οἷς καὶ πᾶσι βαρεῖαν εἶναι προσαγγείλας τὴν νόσον, καὶ οὐδὲ φευκτὴν ὄλωσ' ἑαυτῷ τε τὰ τῆς ἐκδημίας διατιθέμενος ἦν, καὶ ὅπως δὴ κάκεινοι· τούτου ἀπίοντος βιώσαιτο ἐγγυώμενος, οἷς καὶ περὶ προστασίας ἐπέσκηπτε· τίς ἄρα καὶ μετ' αὐτὸν ὁ τούτοις ἐπιστατῶν ἔσται· καὶ τίνα δὲ οὔτοι ἐκ κοινῆς τῆς ψήφου αἰρήσονται· καὶ ὅτι, φησὶν, ὅς παρ' ἐκείνοις ἄξιος εἶναι δόξει, οὗτος καὶ παρ' ἑαυτῷ τοιοῦτος εἶναι συνδόξει. Ἦδει γὰρ ὁ σοφώτατος πρὸς τίνα οὔτοι τὴν ψῆφον ἐνέγκοιεν. Ὡς δ' ἅπαντες μετ' αὐτῶν καὶ γνώμη τὸν Θεόδωρον ἔφασαν κρείττονα πρὸς ἐπιστάσιαν τῶν πάντων τυγχάνειν, καὶ ἄγειν ψυχὰς δοκιμώτατον, ἅτε καὶ βίῳ καὶ λόγῳ ἐξέχοντα· τοῦθ' ἔρμαιον ὁ Πλάτων νομίσας, καὶ ἐπικαιρότατον τῷ σκοπῷ, μηδὲν προσθέμενος τοῦ λοιποῦ, ἐγγερίξει καὶ παρὰ γνώμην ἐκείνῳ τὴν οἰκίαν ἀρχὴν, ἔχων δηλαδὴ καὶ πάντας τοὺς φοιτητὰς πρὸς τοῦτο συναϊρομένους, καὶ τὰ ἴσα ἐκείνῳ συνεπινεύοντας. Οἷς καὶ ἅπασιν μὴ ἔχων ὁ θεόληπτος ἀντειπεῖν, μηδὲ πρὸς τοσαύτην ἀντιφέρεσθαι σύμφοριαν, δέχεται· μόλις καὶ σὺν βάρει καρδίας τὸ ἐπιόν, πέμπτον μὲν καὶ τριακοστὸν ἄγων τῆς ἡλικίας χρόνον· ἀφ' οὗ δὲ ἐν μονασταῖς κατελέγη, τρισκαίδεκα τοὺς ὅλους ἔχων ἐνιαυτούς.

ΙΖ'. Τῆς οὖν ἀρχῆς ὁ θαυμάσιος ἐπειλημμένος, μεζονος τότε καὶ μᾶλλον τῆς ἀγωνίας πληροῦται, πᾶσι τε κοινῇ καὶ ἰδίᾳ ἐκάστῳ ὑποτιθεὶς τὰ συνοίσοντα, καὶ πρὸς μείζω καὶ τελευταίαν ἐνάγων τὴν ἀρετὴν. Πολὺς γὰρ ἦν τούτοις ἐπίδεικτος, πῶς ἄρα κονίσονται κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ μετὰ ποταπῷ τῆς ψυχῆς παραστήματος· ἐπιφωνῶν πᾶσιν καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι· Ἡμῖν ἡ πάλη, ἀδελφοί, οὐ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου. Καὶ χρὴ διαπαντός νηφαλίους εἶναι· καὶ προσεκτικὸς καὶ παρεσκευασμένους τὸ πᾶν· ἴν' οὕτως καὶ τοῦ ἀντιτεταγμένου περιγενοίμεθα, καὶ τὴν ὄλην αὐτοῦ καταβάλοιμεν δύναμιν· ἀμεριμενεῖν δὲ γε, μηδ' οὕτως, ἀλλὰ μειζόνως καὶ μᾶλλον συντείνειν αὐτούς καὶ ὠξυπεστέρους ποιεῖν· ἐπεὶ μηδ' ἀπαξ ἡττηθεὶς δραπετεύει ὁ πονηρὸς, ἀλλ' ἐπισκοπεῖ αὐθις πού ἄρα διαδύσεται λαθῶν, καὶ τίσιν ἡμᾶς μετελεύσεται. Ὅθεν καὶ μᾶλλον ἐστάναι δεῖ κατ' αὐτοῦ, μὴ τὴν τοῦ κακοῦ ποιουμένου ἐκκλίσειν, ἀλλὰ καὶ

• Ephes. v, 12.

A petereat affatim omnia quæ ad id muneris opus forent : quis enim eo ad res gerendas aptior ? sed quod honoris minime esset appetens, ac infimum etiam ambiret locum, latere quærens non minori studio, quam conspici amant ambitiosi. Cæterum principem illi etiam nolenti destinabat locum.

XVI. *Præficitur monasterio.* — Cum animadvertet Plato se nihil iis quæ dixerat feceratve ad flectendum Theodorum profecisse solertius quidam pro sua prudentia et pietate comminiscitur. Graviore correptus morbo ac supremam sibi horam instare existimans, monachos ad se omnes, in iisque virum hunc divinum vocat, morbi gravitatem denuntiat, cujus vim declinare nulla jam ope possit. Sibi quidem ad emigrandum omnia provisæ esse, nec dubitare se quin post excessum suum tenerent eundem vitæ virtutisque cursum : de rectore sibi subrogando deliberandum illis esse, hunc communi suffragio eligant, sibi quoque probatum iri eum quem ipsi judicaverint eo munere dignum. Norat quippe vir sapientissimus, in quem sua essent suffragia collaturi. Postquam autem cuncti una voce ac mente Theodorum qui cæteris omnibus præficeretur aptiorem, et ad animos regendos maxime idoneum esse affirmaverunt, utpote vita et sermone præstantem, tunc Plato operæ pretium se fecisse ratus, seque voti compotem videns, nihil præterea quidquam addit, sed Theodoro suum præfecti munus licet reluctanti tradit, discipulorum omnium suffragio consensuque fretus. Quibus universis cum nihil posset Theodorus opponere, neque votis omnium conspirantibus obniti, onus impositum ægre subit, annos quinque ac triginta natus, tertio ac decimo anno quam inter monachos ascriptus fuerat.

XVII. — Ubi præfecturam inivit tanto ipsi gravius fuit cura et sollicitudo, ut et universis in commune, et singulis privatim quæ prodesse suggereret, et ad majorem virtutis perfectionem omnes incitaret. Multus enim in eo erat, ut quo pacto et quanta contentione animorum adversus hostem depugnandum foret, ipsis ostenderet, omnibus occinens illud Apostoli : *Non est nobis colluctatio, fratres, adversus carnem et sanguinem sed adversus potestates adversus mundi rectores tenebrarum hujus sæculi(e)*. Nos igitur perpetuo sobrios et vigiles oportet esse, omnique ex parte succinctos, ut adversarium eo modo superemus, et illius omnes conatus perfringamus. Ac ne sic quidem omni cura solutos esse par est, sed magis etiam contendere, et attentius excubare. Neque enim ille semel victus fugit, sed rursus circumspicit improbus qua parte clam nos invadat, et quibus armis expugnet. Quocirca nobis incumbendum est ut eidem acrius resistamus, nec ad

ullam nequitiam declinemus, sed boni accessionem faciamus. Neque id tantummodo agendum omni studio, ut actiones nostræ puræ sint, sed multo magis ut mentem ipsam expurgemus: siquidem ipsa rerum illarum quæ in corpore fiunt radix et propugnaculum est. Has præceptiones optimus Pater auribus discipulorum quotidie instillans, quasi athletas ungebat ad certamen, et audacibus ipsos animis implebat. Illi autem ab eo uno pendebant omnes, ac in ejus sinu suum singuli deponentes animum, referebant ad illum quæcunque agerent, neque quidquam sive majoris sive minoris rei nisi ex ejus arbitrio faciebant. Primum illis et maximum studium, suas ei cogitationes minutatim aperire, et hominem interiorem perpurgare. At vicissim vir consultissimus summa in istis rebus dijudicandis prudentia excipiens quæ quisque ad ipsum referret, appositam unicuique curatio-nem adhibebat, austeritatem suavitate et acerbitate lenitate temperans: satis gnarus videlicet perpetuam facilitatem ac indulgentiam, aut porro severitatem meram, non modo non prodesse, sed etiam nocere. Itaque hæc inter se conjungens, et cujusque indolem naturamque considerans, magna singulos arte tractabat, et si quid hac via non succederet, alia tentabat, in maxime simpliciter et sincera gubernandi ratione diversus ac multiplex. Ad Patris verba accedebat vita tanquam muta cohortatio, ita ut ejus disciplina, hinc sermonibus, inde moribus fidem astruentibus, utrinque absoluta esset. Erudiebat autem illo orationibus admodum suavibus et plerumque tempestivis, captans opportunitatem incidentium rerum et occasiones quas unaquæque dies offerret: aliud ex alio explanans, et colloquia instituens plena suavitatis, quæ vel saxea pectora possent pervincere; ita utile dulci consolationem increpationi admiscebat.

XVIII. *Constantinus pulsa uxore ducit Theodori consanguineam.* — Sed (f) jam tempus admonet, ut ad strenui athletæ certamina transeamus, quo ejus animi robur, et in adversis patientia magis eluceat. Per id ergo tempus Constantinus, piæ Irenes filius, audacium et projectorum hominum collecta manu, et quem juvenilis ætatis Impetus agebant, et matrem regno pellens, ejus imperium occupavit, et summa vitæ licentia, indomiti et effrenati equi more, totum se dedit voluptati. Hic ad cætera que perpetravit, nihil flagitii intentatum relinquens legitima conjuge ejecta, et ad monachalem habitum vi compulsa, alteram duxit, Theodoten nomine, et genere, ut ferunt, patri propinquam, quam in Augustæ torum induxit, fornicationem

(f) Hic incipit interpretatio Sirmondi.

Α τὴν τοῦ ἀγαθοῦ πρόθεσιν. Ἡ μᾶλλον μὴ τὴν κατ' ἐνέργειαν μόνον πράξιν σπειδεῖν ἀποδιακομπεῖν· ἀλλὰ πολλῶν πλέον καὶ τὴν κατὰ δέησιν, ἔπει καὶ μᾶλλον τὴν δέησιν καθαρῶς εἰκόσ· ὅτι καὶ εἴς αὐτὴ καὶ προβολὴ τῶν ἐν σώματι πραττομένων ἤμιν. Τοῦτοις ὁ Πατὴρ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν καταπέδων τοὺς φοιτητάς, πρὸς τε ἀγῶνας ἐπιείληψε, καὶ ἀδρεϊστέρου ἐνεπίμπλα φρονήματος· οἱ γὰρ καὶ ἀπ' ἐνός πάντες, ὅλοι δι' ὅλων τούτου ἐξηρτημένοι· τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐνετίθεσαν, καὶ πράξιν πᾶσαν ἀνέφερον, οὐδὲν τὸ παράπαν, οὐ μικρὸν οὐ μέγα, ποιούντες, ὁ τι μὴ ἐδόκει αὐτῶν. Ἐν τῷ πρώτῳ καὶ σπουδαιότατον τοὺς λογισμοὺς ἐπὶ λεπτῶν φανεροῦν, καὶ τὸν ἔσω καθαρῶς ἀνθρώπων. Ἀμείλει καὶ ὁ σωφρότατος κατὰ πολλὰ τῶν τοιούτων ἐπικρίσιν τὰ ἐκάστου δεχόμενος, ἀναλογούσαν ἐκάστη καὶ τὴν θεραπεῖαν ἐπέγει, τὸ στόφον τῆ ἀπαλῆ κεραννός, καὶ τὸ ἐπιεικὲς τῆ τραχέϊ· ὅτι καὶ τὸ ἐπὶ πλέον ἐκλύειν, καὶ τὸ μόνον τραχύνειν, πρὸς τῆ ἀνωφελεῖ καὶ βλαβερώτατον διηπίστατο. Ὅθεν τοῦτο ἐκείνῳ μίγνυς, καὶ ὄψιν ἐκάστου καὶ ἦθος καὶ κατὰστασιν ἀναθεωρῶν, ἐπισημόνως τοῖς πᾶσιν ἐπέγει, καὶ ὡς οὐκ ἄλλως ἐξῆν, πολυειδῆς ἐν τούτῳ καὶ ἀπλοῦς γινόμενος τὴν κυβερνήσιν. Εἶχε δὲ μετὰ τῶν λόγων ὁ Πατὴρ καὶ τὸν βίον σιωπῶσαν παραίνεσιν, ὡς μᾶλλον μὲν διὰ τὸν τρόπον, μᾶλλον δὲ διὰ τὸν λόγον τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν πιστοῦμένῳ, καὶ ἀμφοτέρωθεν τυγχάνουσαν ἄριστον. Κατήχει δὲ αὐτοὺς καὶ συγχῶς λόγοις ἡδυστάτοις καὶ τὸ πλέον ἐπικαιροτάτοις, ἐκ τοῦ περισταμένου λαμβάνων τὰς ἀφορμὰς, καὶ ὡν ἐκάστη ἐδίδου ἡμέρα· ἐξαπλῶν καὶ ἐς ἄλλα τοὺς λόγους, καὶ πλήρη χάριτος τὰ ὠμιλημένα ποιῶν, ἃ καὶ τῆς λιθίνης ἐφίκοιτο ἢ καρδίαις· οὕτω μὲν ὠφελείας, οὕτω δὲ παρακλήσεως ἔχοντα, οὕτω δὲ πολλῆς ὄνα τῆς κατανύξεως.

III. Ἄλλ' ἤμιν γὰρ τοῦ καιροῦ καλοῦντος, ἐπὶ τοὺς ἄλλους τοῦ γενναίου ἱέτον ἵνα καὶ μᾶλλον αὐτοῦ τὸ καρτερικὸν ἐν τοῖς πάθεσι παρατηρήσωμεν. Κατ' ἐκεῖνο καιροῦ Κωνσταντῖνος ὁ τῆς φιλοχρίστου Εἰρήνης υἱὸς ἀνδρῶν ἀνακιδῶν σομμορίαν προστάμενος³, ἄτε νεωτερικοῖς βριθῶν σκιρτήμασι, καὶ τὴν μητέρα τῆς βασιλείας ἀπωσάμενος, τὴν ἀρχὴν πρὸς ἑαυτὸν μεταστήσατο· ὅς καὶ διὰ τὸ ἀνάγκωγον τοῦ βίου καὶ ἐκμελες, ἐκδοτος ἦν ταῖς ἡδοναῖς, καὶ οἷα πῶλος ἀζυγῆς, ταῖς ὀρμαῖς ἀχάλινος. Οὗτος πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς ἔδρασεν, οὐμνοῦν οὐδὲ μίαν ἀπολειπόμενος κακοῦ ὑπερβολῆν, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ὀμόζωγον ἐκβαλῶν, καὶ ἀκούσαν σχῆμα περιβαλῶν τὸ μοναδικόν, ἐτέραν ἠγάγετο. Θεοδότῃ ὄνομα τῆ μοιχαλίδι· συγγενίδα, ὡς φασί, τυγχάνουσαν τοῦ Πατρός· ἦτις καὶ ἀφηγγεῖτο

VARIÆ LECTIONES.

³ al. συστῆσάμενος.

τοῦ τῆς βασιλείας κοιτῶνος· μοιχεῖαν ἀντικρυς ὁ πανώλης πεποιηκώς, καὶ μοιχεῖαν χαλεπωτάτην καὶ δυσαλή.

Ὁ οὖν πατριάρχης Ταράσιος οὔτε τὴν χειροθεσίαν ἀνετελεῖ, οὐθ' ἄλλως συνευδοκῆι τῷ γινομένῳ. Πῶς γὰρ, ἀνοσίαν εἰδὼς τὴν σύναψιν, καὶ τοῖς ἱεροῖς κανόνισιν ἀπώμοτον. Πρεσβύτερος δὲ τις ᾤ Ἰωσήφ ὄνομα, ὃς καὶ οἰκονόμος τῆς Ἐκκλησίας ἐτύγχανε, μείζον ἐαυτοῦ φρονήσας, καὶ τῶν θεῶν ὑπερφρονήσας, γίνεσθαι, ὡς μὴ ὄφελε, τοῦ ἀθέσμου γάμου καὶ προσηγορίας καὶ τελειωτής, καὶ τῆς συζυγίας συναρμοστής, τὰ πάντα τῷ βασιλεῖ δουλωθεὶς, ὃ καὶ τὴν πίστιν δούλος καὶ τὴν προαίρεσιν, εἰ καὶ τάχα οὐκ εἰς μακρὰν τῆς ἐαυτοῦ ἀβουλίας ἐπήσθητο, τῶν ἱερῶν ἀπωθεὶς περιδύλων, δ' ἢ παραβολώτερον ἔδρασεν. Ἦν οὖν ἐξ ἐκείνου οὐ μόνον ἐν τῇ βασιλευσίᾳ, ἀλλὰ

καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι, καὶ τὰς πόλεις ἐπιστώτες, ἀδεῶς τὸ ἀνόσιον ἔπραττον, τὰς μὲν τῶν ὁμοζύγων ἐκβάλλοντες, τὰς δὲ ἀντεισάγοντες, καὶ συναγορίαν τῶν οἰκείων παθῶν τὸν πρώτως δρᾶσαντα προβεβαλλόμενοι.

partim ejectis, partim novis inductis, impurasque ei patrocino defendebant.

Ταῦτα ὁ μέγας διαμαθὼν Θεόδωρος, καὶ περιαλγίς τὴν ψυχὴν γεγονώς, ἔστεινε βαρέα καὶ ἰνιᾶτο, καὶ τοὺς πράττοντας κατεκρίζετο, καλῶ τοσοῦτε καὶ τοσοῦτολς περιπαρέντας· δεδιώς μάλιστα καὶ περὶ τῶν λοιπῶν μὴ καὶ ἐς πάντας ἀφίκεται τὸ δεινόν, καὶ νόμος ἀντικρυς τὸ ἀθεσμον γένηται, τῷ κράτει δὴ πούθεν βοηθούμενον. Ὅθεν καὶ πάντα λογισμὸν κινήσας, καὶ ὡς ἐνῆν περὶ τὴν ἐποχὴν τοῦ κακοῦ διασκοπήσας, πρᾶγμα ποιεῖ τῆς ἐαυτοῦ εὐγενείας ἐπάξιον. Ἀποκηρύττει (4) τὸν παρανομήσαντα βασιλέα, πάντων ὁσώντων, καὶ στηλιτεύει αὐτὸν τε καὶ πρᾶξιν αὐτοῦ, πᾶσιν αὐτὸν τοῖς μονάζουσι θέμενος ἔκπτωτον. Οὐ καὶ φημισθέντος πρὸς πάντας, κατήκοος τοῦ γενομένου καὶ αὐτὸς γίνεσθαι βασιλεύς· ὃς καίτοι τῷ θυμῷ χαλεπήνας, ὅμως γοῦν ἐπισκεῖας τι πλάσμα ἐν ἑαυτῷ ὑποκρίνεται, καθυφίσθαι πως δόξας ἐπὶ βραχύ. Ἄλλως τε καὶ τὸν ὄσιον ὀβριωδῆσας τὸ πρωτεῖον κατὰ πάντων ἔχοντα, οὐκ ἔθελεν ἅμα τὴν ὄσιν ἐκφῆναι θρασυτέρτα· κολακικῶς δὲ μᾶλλον αὐτὸν μετελεύσεσθαι, εἴ πως ἑαυτῷ λάβοι ἐπικλινῆ· ῥαδίως γὰρ ἂν οὕτω καὶ τοὺς λοιποὺς ἔλοιτο, εἰ μόνον τούτου κρατήσεις· κακοήθως τοῦτο ὑποποτήσας, καὶ λίαν περιττῶς.

Διὰ ταῦτα τοι καὶ μωρία ἐν ἑαυτῷ ἐτεχνάζετο, στρο-

A ausus infelix, et fornicationem pessimam ac penitus detestandam.

XIX. *Tarasius Josephum œconom. excommunicat.* — Quæ cernens patriarcha Tarasius, nec manus illis imponere voluit, nec ulla prorsus ratione factum approbavit. Qui enim? cum nefariam esse hanc conjunctionem, et sacris legibus vetitam sciret. At repertus est presbyter quidam, Joseph nomine, gradu vero œconomus Ecclesiæ, qui majora audens quam ei liceret, divinaque omnia contemnens, illicitarum nuptiarum, quod minime debuit, lenonime se præstitit, initiatorumque, et conciliatorem conjugii, obsequentem se per omnia imperatori præbens, vir fide servus æque ac voluntate. Quamquam ille haud multo post temeritatis suæ penam sensit, sacris templi septis, ob ea quæ confidentius egerat, exturbatus. Fuit autem ea res pessimi exempli, viamque multis ad gravia quæque aperuit, non solum in regia, aliisque civitatibus, verum etiam in remotis regionibus: sic Bosphori, sic Gothiæ, sic reliqui provinciarum duces, quique aliqua cum potestate præerant civitatibus, impune flagitia committebant, uxoribus animi libidines, ejus qui viam ostenderat exemplo

XX. *Theodorus excommunicat imperatorem.* — Quibus cognitis, magnus Theodorus incredibili dolore tactus, angebatur animo, graviter ingemiscens, et talium hominum sortem miserans, qui tanto scelere tam multi se obstrinxissent: id reformidans vehementer, ne ad omnes tandem permaneret malum, et in legem abiret flagitium, auctoris sui viribus et potentia subnixum. Quare omnes animo cogitationes versans, omnesque coercendi mali rationes circumspiciens, rem suscepit dignissimam suæ virtutis. Imperatorem qui peccarat, in omnium oculis excommunicat, in ipsum ejusque factum invehitur, ipsumque omnibus monachis lapsum denuntiat. Cujus rei fama divulgata ipsius quoque imperatoris aures atigit; qui tametsi acerrima ira exarserat, serenitatis tamen speciem induendam sibi existimavit, ut remisisse animum placatusque videretur. Cum enim sanctum virum timeret, ut qui primas in animis omnium teneret, suam statim acerbiter prodere non placuit; sed ipsum potius blande aggredi, si qua forsitan ratione demereri queat; sic enim facile cæteris potiturum, si hunc unicum deviceret: stulte id ille prorsus et valde absurde conjectans.

XXI. *Frustra tentatur Theodorus.* — Attamen

NOTÆ

(3) Οὕτως ὁ Βοσπόρου. In Vatio. cod. ὁ τῆς Λογγιβαρδίας Ῥῆξ, ὁ τῆς Γοθίας, ὁ τῆς Βοσπόρου τοπάρχης. *Rex Longobardiæ, rex Gothiæ, toparcha Bosphori.*

(4) Ἀποκηρύττει. Non quod episcoporum jura usurparet Theodorus, sed quod suis denuntiaret,

imperatorum ob tantum flagitium esse a Deo sejunctum, et ab ecclesiastica communicatione separatum, ne quis cum eo ut publice peccante aliqua communione ecclesiastica jungeretur, ait Baronius, ad an. 795, n. 57.

omnia secum agitabat, atque omnes machinas frustra parans, et vitium animi ubique patefaciens. Quin et conjugem ipsam ad captandum sanctum virum submitit, quæ viri consiliis parens, multo illum auro muneribusque tentare adorsa est; et, quod precum omnium vim haberet, generis propinquitatem opposuit. Postquam vero irrita hæc omnia animadvertit, manente nihilominus firmo ac stabili, aliud mox promptus mali artifex consilium excogitat. Proficiscitur ipsemet ad ea loca in quibus sanctus habitabat, specie quidem utendi calidis, quæ ibi erant, balneis; re autem vera, ut in congressum Patris veniret, eumque sibi adungeret, quocum alios quoque habiturus erat cum ipso jam animo factisque conjunctos.

XXII. *Flagellatur, et in exsilium mititur.* — Verum ubi nec Pater ipse nec alius quispiam ex sociis repertus est qui ad imperatorem propius accederet, vel cum eo colloqueretur, vel usitatum salutationem impertiret: tunc ille ira incensus ardentiore, celeriter rediit ad palatium, accitoque uno ex domesticis, qui scholarum ordines regobat flagellis cædi sanctum jussit, et simul e monachis eos quos constantiores norat, firmioresque in sententia persistere. Ille autem qui gratificari et placere cuperet imperanti, nulla sanctorum nec reverentia nec misericordia motus, atrociter eos flagellavit, ut carnes passim dissecarentur, et sanguinis rivi diffuerent. Sic porro vexatos, verberibusque concisos Theosalonicam extemplo relegat, et addicit carceri, prout fuerat imperatum. Undecim numero erant cum Patre vincti, qui cum eo certaminis societatem coeuntes, dura omnia sereno et alacri animo perferebant.

XXIII. *Plures alii Theodorum imitantur.* — Cæterum quid boni attulerit hæc sanctorum concertatio, perspicuum multis postmodum evasit. Et enim Chersonesi ac Bospori sacerdotes ac monachi, et quotquot per vicinas circum oras atque insulas populos regebant, ea quæ sanctis acciderant audientes, et quemadmodum magnus Theodorus intrepido animo nefariæ libidini se opposuisset, æmulantur et ipsi beatum virum; ejusque exemplum sequentes, imperatorem excommunicatum pronuntiant, et a sorte sua alienum, nullis illius vel minis cedentes, vel muneribus animum emollientes. Utriusque siquidem eorum constantiam impius exploravit, et cum flecli posse diffideret, patriis tandem finibus exulare jussit, hoc nimirum spectans, ut bonis omnibus remolis, nequitiam suam latius nullo reclamante propagaret. Quid ergo inde consecutum est? Fiduciam sumpserunt plurimi, et pro veritate adeo fortiter loqui cœperunt, ut terrorem injicerent iis qui talia facere audebant, vel ausi jam fuerant: atque ita paulatim minui ac reprimi malum cœpit, damnata palam ejus turpitudine, multisque jam agnoscentibus quæ incaute commiserant.

XXIV. *Theodorus scribit ad Rom. Pont.* — Quo

Α φησὶ ἀνηνύτοις σπρεφόμενος, καὶ τὸ δύνουον ἐν πᾶσι παραδεικνύμενος. Ὅς γὰρ καὶ αὐτὴν τὴν ὁμόζυγον θηράσαι τὸν ὄσιον καθυπέβαλεν· ἤ καὶ ταῖς ἐκείνου συμβουλίαις προσθεῖσα, πείραν, καθήκειν αὐτῷ, δῶρά τε σταίλατα καὶ χουσίου ἀδρότητα, προβαλλομένη ἀνὸς ἰκατηρίας καὶ τὴν συγγένειαν. Ἀλλὰ ἐπεὶ πάντα μίτην ἐβάνη ὁ παρῆριον διακυκῶν, οὐδὲν ἤτιον ἀκλινοῦς τοῦ γενναίου μένοντος· εὐρίσκει καὶ ἄλλην ὁ ταχὺς εἰς κακίαν ἐπίνοιαν. Αὐτὸς ἐκείνος τοῖς ἐκαὶ τόποις ἔστ' ὁ ὄσιος ἦν, δεῖν ἔγνω φοιτῆσαι· πρόρξαι μὲν κατὰ πῶνα χρεῖαν τῶν ἐκαῖσε θερμῶν· τὸ δ' ἀληθεῖς, ἵνα κἄν οὕτω συνόμιλος γένοιτο τῷ Πατρὶ, καὶ ὑπ' ἐκτουτοῦ τάχα ποιήσῃ, μεθ' οὗ ἄρα καὶ τοὺς ἄλλους ἔξει τὰ ἴσα ἤδη, συμπράττοντας.

Β Ὡς δ' οὕτε ὁ Πατὴρ, οὕτε ἄλλος τις τῶν σὺν τούτῳ πλησιάζας ἐβάνη τῷ βασιλεῖ, ἢ λόγου ἐκείνῳ μεταδίδους, ἢ κἄν τῆς ὀφειλομένης προσρήσεως· αὐτὸς μὲν τότε καὶ πλέον τὸν θυμὸν ἀνακαύσας σπουδῇ πρὸς τὰ βασιλεῖα εἰσελάνοι· ἕνα δὲ τῶν ὑπ' αὐτῷ προστάσσει· ἢ καὶ τὴν τῶν σχολῶν τάξιν ἐμπειστευκῶς ἦν· μάλιστα αἰκίσει τὸν ὄσιον σὺν ἅμα καὶ ἐτέρους τῶν μοναστηρίων, οὓς καὶ μᾶλλον ἐγίνωσκας τὴν παρῆρσίαν ἔχοντας καὶ τὸ φρόνημα ἄτρεπτον. Ἀμίλει καὶ οὕτως τῷ ἐπιτάξαιτι χαρίζόμενος, μὴ αἰδῶ, μὴ οἰκτον τῶν ἁγίων ὁ μικρὸς λαθὼν, οὕτω μαστιρίζει σφοδρῶς, ὡς καὶ σάρκας ὕλας τεμνείν, καὶ αἱμάτων κατενεργεῖν ῥύακας. Οὓς καὶ μετὰ μάλιστα καὶ πληγὰς, ἐν θεσσαλονίκῃ παραχρῆμα περιορίζει, καὶ ταῖς ἐκαῖσε δίδωσι φυλακαῖς, καθὰ καὶ ἦν τούτῳ προστεταγμένον, ἕνδεκα ὄντας τοὺς κἀπερχθέντας μεθ' ἅμα καὶ τοῦ Πατρὸς· ἢ καὶ συμπάσχοντες οἱ καλοὶ οὗτοι ἦσαν, καὶ μεθ' οὗ πᾶν ἀλγεινὸν σὺν εὐθυμῆα ψυχῆς ἔφερον.

Γ Ἀλλὰ γὰρ οἷον κατόρθωμα ἡ τῶν γενναίων ἀθλησις ἐνεργήσαστο, ὄγλον μετὰ βραχὺ κατίστη πολλοῖς. Οἱ γὰρ κατὰ Χερσῶνα καὶ Βόσπορον ἱερεῖς καὶ μονάζοντες, καὶ ὅσοι ἄλλοι τῶν πέριξ τόπων καὶ νήσων τοῦ λαοῦ προτεταγμένοι, τὰ τοῖς ἁγίοις συμβάντα πυθόμενοι· καὶ ὅπως ὁ μέγας Θεόδωρος φρονήματι ἀπότητι πρὸς τὸ τοῦ μύσου ἀντικατέστη ἀκόλαστον· ζηλοῦσι καὶ οὗτοι τὸν ἄνδρα καὶ τὰ ὅμοια διαπράττουσιν, ἐκκήρυκτον θέμενοι τὸν παρανομήσαντα βασιλέα, καὶ τῆς αὐτῶν μερίδος ἀλλότριον· μὴτ' ἀπειλὰς τὰς αὐτοῦ δέισσαντες, μῆτε δῶροις τὰς ψυχὰς ὑποκλίναντες. Ἐπεὶ καὶ δι' ἀμφοτέρων πείραν καθῆκε καὶ τούτοις ὁ δούσεθῆς, ὧν καὶ τὴν μεταβολὴν ἀπελπίσας, ἀναστάτους τῶν πατριῶν τὸ τελευταῖον ποιεῖ, τὰ ἴσα κἄν τούτοις δράσας, ὡς ἂν ἔχοι καὶ μᾶλλον ἐπὶ τὰ μεῖζον τὴν κακίαν προάγειν καὶ τὸ τοῦ τρόπου κακοθήετατον. Τί οὖν ἐντεῦθεν; Πολλοὶ παρῆρσιάζονται τὴν ἀλήθειαν· ὡς καὶ εἰς ἁγωνίαν καὶ δέος ἐμβαλεῖν τοὺς ἐκείνα πράττειν ἐπιχειροῦντας, ἢ καὶ πράξαντας ἤδη· καὶ οὕτως ἐπέχεται τὸ κακὸν καὶ ἀνακόπεται, καταφανῶς ἐληλεγμένης τῆς ἀτοπίας, καὶ πολλῶν εἰς συναίσθησιν ἐλθόντων ὧν ἀνοήτως δεδράκασι.

Διὰ ταῦτά τοι καὶ ἐπιδοξότερος τοῖς πᾶσιν ὁ θεῖος

Πατήρ γίνεται · ὃς γε οὐδὲ μετὰ τὸ παθεῖν τῆς καλῆς Ἀ ὑφίει ἐνστάσεως, ἄλλους τε πολλοὺς πρὸς ἐκδικίαν τῶν δρωμένων διανιστῶν, καὶ δὴ καὶ γράμμασι τοὺς ἐν ὑπεροραῖς ἀλείφων, ὡς ἂν μὴ μαλακίζοντο πρὸς τοὺς πόνους, ἀλλὰ μειζόνως μᾶλλον ἀνδρίζοντο. Πέπομφε δὲ καὶ τῷ τῆς Ῥώμης προέδρῳ ἐπιστολάς τε καὶ τοὺς ταύτας κομίζοντας, διδάσκων κάκεινον ἕκαστα τῶν πραχθέντων, καὶ ὅσα ὑπέστη πρὸς τῶν κρατούντων, ἀνθ' οὗ τούτους ἐπισχεῖν ἐβουλήθη ἀκολασταίνοντας. Παρ' οὗ καὶ τὰς ἀποκρίσεις εἰλήφει, τὴν μετὰ συνέσεως αὐτοῦ ἐκθειάζοντος ἔνσταν, καὶ τὸ τῆς γνώμης ἀνάλωτον.

Ἄλλ' ἐπειδὴ βασιλεὺς θρασὺς ἐμπεσεῖται εἰς κακὰ, ἤ φησιν ὁ προφήτης, καὶ αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ σκοτειναί · τοῦτο καὶ ὁ ἀναιδὴς Κωνσταντῖνος ὑπέστη, δίκην ὧν Β παρηγόμησεν ἐνδικώτατα εἰσπραχθεῖς, τὴν βασιλείαν τε θᾶπτον ἀφαιρεθεῖς, καὶ πρὸς ταύτην τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἴν' οὗς ἔχων ἐώρα κακῶς, τούτους ἔχοι μὴ βλέποντας. Οὗ καὶ τῶν βασιλείων ἀπελαθέντος, γίνεται πάλιν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἡ θεοφιλῆς μήτηρ αὐτοῦ, ἥ καὶ τῆς εἰρήνης ἀντιποιομένη, καθὰ καὶ τὴν κλησιν προεἰλήφει, οὐδὲν ἔλαττον ἢ πρόσθεν ταύτης ἐφρόντισε. Διὸ καὶ παραυτίκα λύει τοῖς Πατράσιν ὑπερορίαν, οὗ τοῖς μὲν, τοῖς δ' οὐ · πᾶσι δ' οὖν καὶ πρό γε πάντων τῶν πρὸ πάντων τὴν ἀρετὴν, τῷ ἡμετέρῳ, λέγω, ποιμένι καὶ διδασκάλῳ · ὃς καὶ ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἐπανιών, περιφανοῦς τε, ὡς εἰκὸς, παρὰ πάντων τυχῶν καὶ τῆς ὑπαντῆς, περιφανοστέρας καὶ μᾶλλον πρὸς τε τοῦ προέδρου καὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς τῆς εἰσοδίου τυγχάνει τιμῆς. Ὅθεν καὶ τῶν ἄλλων ὁ συναίτιος τῆς διαστάσεως, Ἰωσήφ ἐκεῖνος ὁ πρεσβύτερος, ὁ καὶ τολμηρᾶ γνώμη τὰ ἀτόλμητα δράσας, τῶν θείων ἐξωθεῖται περιδύλων, καὶ τοῦ καταλόγου τῶν ἱερέων ἐκβάλλεται · ὡσάν τῃ τούτου διατομῇ καὶ ἐκπιῶσει τὰ λοιπὰ μέλη συνέλθοι καὶ τὴν ἔνωσιν δέξοιτο. Τοῦτο γὰρ καὶ τῇ Αὐγούστη πρῶτον γίνεται σπουδάσμα · τὸ ἐν ἐλέσθαι, καὶ συμφρονῆσαι ἅπαντας, καὶ μὴ παρακεκομμένους τυγχάνειν καὶ δισταμένους τοῖς σχίσμασιν. Ὅπερ οὖν καὶ καλῶς, ποιῶν θᾶπτον συνέδραμε, πάντων ἐν ταυτῷ γενομένων, καὶ ἐνώσει συναφθέντων τῇ κρείττονι.

Οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτὸς ὁ πατριάρχης τό γε ἐφ' ἑαυτῷ D ἢ τῷ γενομένῳ συνήνεσεν, ἢ μὴ φαῦλον τοῦτο καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἔκρισεν ἔκφυλον, ἢ τοῖς Πατράσιν οὐ συνέπασχε πάσχουσιν · ἀλλὰ σοφόν τι ἐν ἑαυτῷ οἰκονομῶν, καὶ ὁ βαθεῖας ἦν καὶ τῆς τούτου φρενὸς, οὐκ εἶχε τέως τοὺς δεδρακότας ἀμύνασθαι, τοῦ καιροῦ μὴ διδόντος αὐτῷ πρᾶξαι κατὰ βούλησιν. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὴ ἡ βασίλισσα, τὸ εὐσύνετον ἐκατέρων ἀποδεξαμένη, καὶ ἐν πολλῷ θεῖσα ἐπαίνῳ, πολλὰν ἐκατέρους ἐμαρτύρει καὶ τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν τοῦ λυσιτελοῦντος διὰγνωσιν. Ἄνθ' οὗ μὲν πατριάρχης μικρὸν τῆς ἀκριβείας καθυφεῖς τοῦ μελζονος ἐνευθῆεν κακοῦ, τὸν ἀπονενοημένον ἐπέσχε βασιλεῖα, διαπει-

illustrior apud omnes et clarior divini Patria fama facta est ; qui ne tot quidem ærumnis afflictus, egregium conatum remisit, tum alios plures ad sceleris ultionem exsuscitans, tum exules litteris suis confirmans, ne laboribus succumberent, sed viriles potius animos demonstrarent. Misit etiam ad Romanæ urbis antistitem epistolas et tabellarios, et quæ gesta fuerant, indicans, et quæ ab imperatoribus pertulerat, cum illorum refrenare vellet intemperantiam. A quo responsa vicissim accepit, quibus ipsius prudentiam et constantem atque invictum animum divinis laudibus efferebat.

XXV. *Constantinus regno et oculis privatur. — Irene iterum regnat. — Theodorus ab exsilio revocatur. — Josephus aconomus deponitur. — Pax reditur. — Sed quoniam rex ferus incidit in mala, sicut ait propheta, et vis ejus tenebræ (g) : hoc ipsum sensit imprudens Constantinus, et pœnas iniquitatis suæ æquissimas persolvit, imperio brevi orbatus, atque ante imperium oculis, ut quibus vivens improbe usus erat, eorum lumine privaretur. Eo autem regia pulso, imperium iterum ejus pia mater obtinuit, quæ pacem statim complexa nomini suo congruentem, nihilo illam quam antea segnius conservare studuit. Itaque exsiliu Patribus subito relaxat ; non his modo vel illis, sed omnibus in universam ; atque ante omnes ei qui virtute omnes anteibat, pastori, inquam, nostro ac magistro. Quem. Thessalonica redeuntum, frequens, ut par erat, omnium hominum occurus excepit. At longe clarissimus honor fuit, quo ingredientem patriarcha., et regina ipsa eum honestarunt. Eam ob rem qui ante alios dissensionis socius et particeps fuit, Josephus ille presbyter, qui præfracta temeritate inaudita peregerat, sacris septis ejectus, ex sacerdotum albo expungitur ; ut unius amputatione atque casu reliqua membra coalescant, et conjuncta cohæreant. Hoc enim Augustæ summum studium erat, unum tollere, ut omnes consentirent, nec dissidio ullo vel schismate dissiderent. Quod ei sane feliciter cessit ex animi sententia : brevi enim omnes animis conjuncti ad pacem concordiamque re-*

XXVI. — Neque enim vel patriarcha ipse, quantum in eo erat, au factum id approbabat, aut non absurdum illud et alienum ab Ecclesia judicabat, aut Patrum ærumnis non compatiebatur : sed sapiens quoddam consilium, et alta mente, qualis ejus fuit, dignum agitans, non habuit tunc facultatem ulciscendi auctores, temporis injuria, quæ vellet agere, non permittente. Quamobrem regina ipsa utriusque prudentiam amplectens, et magnopere collaudans, summam utriusque virtutem, et in utili dijudicando intelligentiam boni consulebat : quod patriarcha quidem de summo jure nonnihil remittens, vesanum imperatorem a graviore malo

⁶ Prov. iv, 19.

hac ratione revocasset; minantem jam se, majorum exemplo, sacrarum imaginum hostem fore, nisi quod animo concupierat, peragere sinceretur: Pater autem, flagitium propalam arguendo, et acri reprehensione atque objurgatione longius progredi prohibendo, tum eos qui peccarant, tum cæteros omnes qui simile aliquid meditabantur, effectibus suis non intemperantur uti edocuisset. Prorsus autem et relaxare interdum aliquid de iudicio, bonum est; et exactum jus non præterire, utilissimum; unum in finem utrumque spectans, ut quod melius est, id pro re nata præstetur. Quod nimirum divini ambo ratiocinantes, alio re quam captus noster ferat consilio, præsentia administrabant ita, ut charitatis vinculum nulla ratione solveretur, quod conjuncti semper fuerant, et divino inter se spiritu colligati. Quod nos certe persuadere nobis debemus, et opportune de his quæ opportune gesto sunt, judicare; ut propositum utrique finem laudemus et amplectamur, et eos qui aliter sentiunt vel affecti sunt, de sententia dimoveamus.

XXVI. *Theodorus relicta regia urbe in Succudionem redit.* — His ergo in hunc modum transactis, Theodorus regia urbe relicta, in monasterium revertitur, optimique pastoris instar segregatus oves convocat, quas se absente prædones animarum abegerant, et in omnes circum montes disperserant. Accurrit insuper innumerabilis aliorum tam monachorum quam sæcularium multitudo, et magni Patris reditui gratulatur, divulgante illum ubique fama, Theodorumque celebrante, et Succudionem. Respondebat autem exitus opinioni, et famam res ipsa confirmabat. Quicumque enim accedebant, meliores ab eo fiebant, et præstantiorem inde vitam auspicabantur. Plurimi ex eo tempore Byzantio profecti, ad sanctum protinus advolarunt, ejus tanquam Sirenum minime fallacium vocibus repente capti, redeundi curam penitus abjecerunt, obstantes, accidentes, omnia supplicum more facientes, ut sibi cum illo esse et vivere liceret, melius longe atque utilius id existimantes quam in sæculo versari. Quos ille cunctos excepiens, eorumque fidem amplectens, Deo offerebat, et in virtutis disciplina exercebat.

XXVIII. *Arabum incursio.* — *Constantinopolim venit Theodorus.* — *Studii monasterio præficitur.* — Verum impiis Arabibus Romanum imperium per id tempus infestantibus, cum sedes passim servitutis metu verterent, non solum propinqui, verum etiam remoti ac procul dissiti, necessario faciendum Patri visum est ut tempori cederet, nec manifesto periculo se sociosque (quod amentis erat) objiceret. Quare in regiam urbem se recipit, patriarchæ optabilis, et Augustæ, quibus adventu suo lætitiâ incredibilem attulit. Qui mox summis ab eo precibus contenderunt, ut Studii moderator cœnobii, quod in urbe erat, esse vellet: et in eo monasticæ exercitationis scholam collocare, ut hæc ratione a tanto viro civitatum princeps ornaretur.

λοῦντα ἴδεν ἕξαρνον καὶ αὐτὸν κατὰ τοὺς προλαβόντας τῶν θείων γενέσθαι εἰκόνων, εἰ μὴ τὸ ἐφετὸν καταπράξοιτο· ὁ δὲ γε Πατὴρ περιφανῶς τὸ ἀνόσιον σηλιτεύσας, καὶ τῇ πολλῇ ἐνστάσει καὶ τῷ ἔλεγμῳ τῆς πρόσω φορᾶς εἴβας, οὐ μόνον τοὺς ὄρασαντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοιοῦτόν τι ὄρῃν ὑπεγγήμους, μὴ τῶν παθῶν ἀκρατῶς ἔχειν ἐδίδαξε. Πάντως δὲ καὶ τὸ οἰκονομησαί τι ἐν κρίσει καλόν, καὶ τὸ μὴ λιπεῖν τὴν ἀκρίθειαν, ὑπελιμώτατον· ἀμφοτέρω πρὸς τὸ χρῆσιμον νεύοντα, καὶ πρὸς τὴν φυλακὴν τοῦ βελτίονος. Ὁ δὲ μάλιστα καὶ οἱ παρ' ἡμῶν θεοφόροι συνεργωκότες, λογισμῶν ἢ καθ' ἡμᾶς κρείττονι διατίθουν τὰ ἐκίοντα, πρὸς τῷ μηδὲ τὴν ἀγάπην λιπεῖν, ἣν ἀπαρχῆς εἶλοντο, καὶ ἢ ἀλλήλους θείῳ συνήρμοσαν πνεύματι. Τοῦτο δὲ πάντως καὶ ἡμῶν στερητικόν, καὶ μετὰ τοῦ καιροῦ τὰ τοῦ καιροῦ λογιστέον· ὡς ἂν καὶ τὸν ἀμφοτέρων σκοπὸν ἐπιανεισώμεθα τε καὶ ἀποδειξώμεθα, καὶ τοὺς ἄλλοι τι ὑπειλημμένους ἢ ἔχοντας, μὴ οὕτως ἔχειν διδάξομεν.

Ὁ τοίνυν Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος τὴν βασιλίδαν πόλιν μετὰ ταῦτα ἀπολιπὼν ἔξισι πρὸς τὸ ἐκυτοῦ μοναστήριον, καὶ συνάγει αὐτῷ οἷα τις ποιμὴν ἄριστος τὰ ἀποφοιτήσαντα πρόβατα, ἃ καὶ οἱ τῶν ψυχῶν ἄρπαγες τῇ αὐτοῦ ἀπουσίᾳ ἐξωσάν τε καὶ ἐπὶ πᾶν ὄρος διέσπειραν. Συντρίχει δὲ καὶ πληθεὺς μοναστῶν τε ἄλλων καὶ μεγάλων ἀριθμῶν κρείττον, καὶ τῇ τοῦ μεγάλου παρουσίᾳ συνήθεται, τῆς φήμης πενταχοῦ διαδοσμένης, καὶ Θεόδωρον κηρυττεύουσης, καὶ Σακουδίωνα. Ἐδείκνυ δὲ ἡ πείρα τοὺς λόγους, καὶ τὴν φήμην τὰ πράγματα. Οἱ γὰρ παραγενόμενοι, βελτίους τὰς ψυχὰς γινόμενοι, πρὸς βίον ἔδη τὸν κρείττονα μετετέττοντο. Ἐκ δὲ τούτου πολλοὶ καὶ τῶν ἀπὸ τῆς Βυζαντίδος ἐξήσαν, καὶ ἢ τάχος τῷ ἀγίῳ προσήσαν· οὐ καὶ τῶν λόγων οἷα σειρήνων ἀψευδῶν εὐθύς ἀλῆσκόμενοι, ὑποτροφεῖς οὐδ' ὄλωσ' ἐμίμνηντο· ἀλλ' ἦντι·δόλουν, προσέπιπτον, πάντ' ἐποίουν ἃ τοὺς δεομένους εἰκός· ἴν' αὐτῷ μόνῳ συνῶτιν, αὐτῶν καὶ συμβουσιεύοιεν, κρείττον πολλῶν καὶ λυσιτελέστερον τοῦ ἀνεστράφθαι κόσμου τὸ συμπεριπολεῖν τοῦτω κρίνοντες. Καὶ μέντοι καὶ δεχόμενος πάντας, καὶ τῆς πολλῆς ἀποδεχόμενος πίστεως, Θεῷ τε προσῆγε καὶ ἀρετῆν ἐξεπαίδευσεν.

Ἀλλὰ τῶν ἀθροισμάτων Ἀράβων τὴν Ῥωμαίων τηνικαῦτα κατατρεχόντων, καὶ ἀναστάτους διὰ φόβον ἀλώτως τοὺς τε πόρρω ποιούντων καὶ τοὺς ἐγγύς, ἀναγκάσιον ἐφάνη καὶ τῷ Πατρὶ ὄρᾶσαι τὰ τοῦ καιροῦ, καὶ μὴ προφανεῖ κινδύνῳ, ὅπερ εὐθεὺς κομιδῆ, ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς συνόντας ῥίπτειν· ὅθεν καὶ τὴν βασιλεύουσαν καταλαβὼν, ἀποδεκτός τὰ μάλιστα τῷ τῆ πατριάρχῃ γίνεται καὶ τῇ Αὐγούστῃ, ἡδονῆν αὐτοῖς ὅτι πλείστην τῇ παρουσίᾳ ἐνθέμενος. Οἷγε καὶ λιπεροῦσιν αὐτὸν, ἐγκρατῆ τῆς τοῦ Στουδίου γενέσθαι μονῆς, ἢ κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδαν τυγχάνει· κἂν ταύτῃ τὸ τῆς ἀσκήσεως πῆξασθαι διδασκαλεῖον, ὡς ἂν ἐπὶ τοσοῦτω ἀνδρὶ ἢ πρώτῃ κοσμοῖτο τῶν πόλεων. Ὑπερφερῆς δὲ πάντως ἐν τῇ μονῇ ναὸς, καὶ τῷ τε κάλλει καὶ τῷ μεγέθει, ὀλίγων μᾶ-

λσtta δεύτερος. Οὐκ ἔκαιρον δὲ ἔσως καὶ ἔθεν συν-
έστη δηλώσαι τὸ καταρχάς.

spectes, paucis concedens. Non erit autem abs re fortasse, unde illud initium sumpserit, a principio declarare.

Ἄνθρωπος τῶν εὐγενῶν, καὶ τὰ μέγιστα δυναμένων ἀπὸ Ῥώμης ἐπανήκων, Στοῦδιος τῷ ἀνδρὶ ὄνομα. Εὐπρέπειον δὲ τοῦτον ἢ καθ' ἡμᾶς γλῶσσα οἷδε καλεῖν· ὅς καὶ τῷ τοῦ πατρικίου καὶ ὑπάτου τετίμητο ἀξιώματι. Οὗτος τοίνυν ἐνταυθοῖ κατεσκηνωκώς, καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ διὰ μέγεθος ἀρετῆς τῷ Θεῷ ἀναθεκτικώς, καὶ τὸν περιφανῆ τοῦτον σηκὸν τῷ μεγάλῳ Προδρόμῳ καὶ Βαπτιστῇ ἀνιστῆ, μοναστῶν καταγωγίον ἀποτάξας αὐτόν. Ἐν ᾧ δὴ καὶ, ὡς εἰκός, ἄλλοτε ἄλλοι τῶν ἀποτασσομένων συνειλεγμένοι κατὰ κειρὸς καὶ ἀρετῆς ἔργα ὅτι μάλιστα ἐπιδεικνύμενοι, οὐ διελίμπανον ἀλλήλοις συνόντες· ἕως ὃ θεομισῆς Κοπρώνυμος Κωνσταντίνος πάντας τε ἄλλους μονάζοντας τῆς Βυζαντιδὸς ἀπήλασε, καὶ δὴ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τούτους. Ἐπεὶ δ' αὖθις ταῖς Ἐκκλησίαις ἐπανήλθε τὰ πράγματα, καὶ ὁ διωγμὸς τοῦ σχίσματος * πέπαυτο, ὀλίγοι μὲν, πλὴν καὶ αὖθις μοναχοί, τὸν τόπον κατέκησαν, δώδεκα, ὡς φασί, καὶ οὐ πλείους τυγχάνοντες.

Τὸν οὖν τόπον ὁ Πατὴρ σὺν τῷ περιφανεῖ ναῦ μοναζόντων ἐνδιαίτημα εὐπρεπέστατον ἀνευρών, καθὰ δὴ καὶ τῷ πολίσαντι ἔδοξε, τοῦτον εὐθὺς παραλαμβάνει, καὶ τοὺς ἐαυτοῦ κατασκηνοῖ φοιτητάς. Ἐδει γὰρ ὡς ἀληθῶς τὸν μείζονα πάντων ἐν γεννητοῖς, τῷ μείζονι πάντων κατ' ἀρετὴν τὸν ἴδιον παραθέσθαι ναὸν, καὶ τούτῳ χρῆσασθαι καὶ οἰκητορι καὶ ποι-
C
μένι, καὶ ποιμένων ὅτι μάλιστα τῷ κρατίστῳ, οὐ τὰ πρόβατα τῇ τε ἀρετῇ ἐπιστημώτατα, καὶ τῷ ἀριθμῷ πολυπληθέστατα. Ἦ γὰρ πᾶσα καὶ ἡ μεγίστη σπουδὴ ὄσαι ὦραι τοὺς ὅπ' αὐτῷ βελτιοῦν, καὶ πᾶν εἴ τι κάλλιστον καὶ ὑποτιθέναί καὶ διδάσκειν, καὶ ἐαυτοῦ σωτηρίαν τὸ ἐκείνους σεσωσθαι νομίζειν, τνύτους εἰ-
C
κός καὶ ἐπιδιδόναι καὶ ἠϋξῆσθαι, καὶ βίου ἐπειληφθαι τοῦ κρείττονος. Ἐξ ὧν καὶ ἡ παρ' αὐτοῖς μονὴ ὀνόματος λαμπροτάτου τετύχηκε, καὶ τοῖς ὄλοις περισημοτάτη γεγένηται. Ἀμέλει καὶ πολλοὺς εἶχεν, ἐφ' οὕτω δόξης προδῶσα, τοὺς ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν [εἰς] ταύτην συβρέοντας, τοῦτο μὲν, λαϊκοὺς, τοῦτο δὲ καὶ μονάζοντας· ἔτι μὴν, καὶ τοὺς ὄσοι βίου τοῦ ἀβροτέρου ἦσαν καὶ ἡδονικοῦ, καὶ οἷς οὐδεὶς που περὶ ἀρετῆς λόγος ἐμέλησεν. Οὐς δὴ καὶ πάντας
D
φιλοφρόνως δεξιούμενος ὁ Πατὴρ, λόγοις τε τοῖς ἐπὶ τῶν θείων κατῆχει Γραφῶν, καὶ παρεδίδου τὰ κρείττονα, μηδενὸς ἄλλου ἢ ἀρετῆς μόνης πείθων ἐξέχουσαι, κτήματος ἀθανάτου καὶ διαμένοντος. Τὰ γὰρ τοῦ κόσμου, φησὶν, ἔσα καὶ εἰρινοῖς * ἀνθεσι διαρρέει· παίζοντα ἡμᾶς ταῖς ἀγχιιστρόφοις μεταβολαῖς, καὶ πρὶν ὀφθῆναι ἰπτάμενα. Καὶ ὅτι δεῖ τοὺς ἀποτασσομένους, ἀπερίττους εἶναι καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν εὐσταλεῖς· ἴν' ἐξῆ τούτοις καὶ ῥᾶον εὐθυπορεῖν πρὸς τὰ ἄνω, καὶ πᾶν διαλύειν τὸ προσιτάμενον. Ὅς γε καὶ τ[ο]ιοῦ-

A Magnificum plane ac præcellens ejus cœnobii templum, sive pulchritudinem, sive amplitudinem

plum, sive pulchritudinem, sive amplitudinem

XXIX. *Studii origo.* — Venerat ab urbe Roma vir genere et opibus præstans, Studius nomine (Euprepium lingua nostra vocare solet), qui et patricii et consulis honorem fuerat adeptus. Hic, cum in hac urbe domicilium collocasset, et omnia sua bona ingenti exaltitate animi Deo consecrasset, præclaram hoc templum magno Præcursori Baptistæ posuit, monachorum deputans habitationi. Et quidem nullo unquam tempore defuerunt, qui communem in eo vitam agentes, præclara virtutis ac religionis sue argumenta darent: quoad Deo invisus Constantinus Copronymus, indicto monachis bello, cum cæteris omnibus hos pariter Byzantio ejecit. Postquam vero in pristinum statum res Ecclesiæ redierunt, cessavitque monastici habitus persecutio, eundem locum monachi iterum, sed perpauca, nec plures, ut ferunt, numero, quam duodecim, inhabitaverunt.

XXX. *Theodori vita in Studio.* — Hoc ergo cœnobium Pater cum insigni templo aptissimum et ornatissimum nactus, ex conditoris mente scincet, adiit, discipulosque suos in eo constituit; sic enim revera conveniebat, eum qui major est inter natos mulierum, ei qui cæteris omnibus major erat virtute, suum ipsius templum apponere, et eundem ejus incolam ac pastorem esse, ac pastorem longe præstantissimum, cujus oves et numero plurimæ et virtute perinsignes essent. Cui enim et cura omnis et studium erat fidei sue creditos, meliores in horas reddere, et quidquid pulchrum ac honestum esset, eis proponere atque inserere, eorumque salutem suam salutatem ducere; hos par erat augeri maximis incrementis, et vitæ perfectioris apicem capessere. Quorum sane monasterium propterea clarissimum nomen obtinuit, omniumque aliorum celeberrimum evasit. At enim cum multi, crescente ejus fama, quotidie confluerent, partim laici, partim monachi, nonnulli etiam delicatæ vitæ dediti, et voluptuariæ, quibus adeo nulla virtutis cura fuisset, benigne omnes Pariter excoliebat. et divinæ Scripturæ documentis intrusebat, atque ad meliora ducerebat, nullius rei præterquam virtutis studio capidocens, boni immortalis ac perpetui. Res enim mundanæ, inquit, perinde ac flores verni dilabuntur ac celeri conversione nobis illudentes, prius avolant quam conspici potuerint. Oportet autem eos qui mundo renuntiarunt, omni negotio vacuos esse, et quantum fieri potest expeditos, ut ipsis promptum sit recta tendere ad cœlestia, et obvia quæque perumpere. Is igitur amorem virtutis tan-

VARIE LECTIONES.

* σχήματος. * f. εἰρινοῖς.

tum in ipsis excitavit, ut absque mora ulla et cunctatione, prout animi impetus ferebat, abjectis rebus omnibus totos se Deo dederent, quoddam animæ repagulum esse rati vel respicere ad divitias. Qui et vitam vita permutantes, mollem asperiori, humilitatis et fortitudinis temperationem didicerunt animum ad nullam rerum inferiorum deprimentes. Neque hoc solum, sed monachos etiam, quotquot ad illum ventitarent, cum eoque manere, et ipso duce et magistro uti cuperent, excipiebat animo paterno, omnemque ipsis curam impendebat, non aliter ac proprios filios excolens et amans, et quæcunque velle ipsos sentiret, abunde præstans: neque anteponeus eos qui apud ipsum comam deposuerunt, nec secundo loco alios habens quo affectu homines vani et ambitiosi duci solent: sed unam eandemque esse vitæ formam intelligens, gens, quocumque tempore illam quis amplectatur: quemadmodum baptismatis vestis una in omnibus nec dispar est: unicuique pro ratione virtutis, pro, que eo quod in singulis erat boni studio, quæ necessaria forent impendebat, et honoris mundum statuebat. Ita ut hoc uno nomine quæ quisque vellet, seu plus seu minus, auferret: quo magis illos hac ratione incitaret ad virtutem, ipsamque præcipue dignam esse honore ostenderet.

XXXI. *Ratio gubernandi.* — Adeo erat videbaturque sublimis hæc vita, ut cuncti præclare secum agi putarent, si vel modicam illius instituti partem in se exprimerent, indeque ad virtutem formarentur dirigerenturque. Sed præter incrementum virtutis, augescente etiam ipsorum multitudine, adeo ut prope ad decem centuriarum numerum pervenisset, facile non erat Theodoro, sed prope impossibile, singulos virilim recensere et cognoscere, eorumque sermones et cogitationes explorare. Quoniam enim modo unus tam multos ad minima usque perspectos haberet? Rem excogitavit quæ utilior nobis, ac ejus magnitudine animi digna, maximeque tum ipsi tum monachis foret opportuna. Fratrum præstantissimos elegit et quos major virtus commendabat, eosque cæteris præfecit, ut inspicerent si quid non recte ab aliis fieret, et ad communem magistrum referrent: neque latere posset quod tam multi cernerent et expenderent. Hos propriis et idoneis nominibus appellavit, epistemonarchas, taxiarchas, observatores, excitatores. Tum ex istis eos qui magis progressi erant ac sublimiorem vitam sequebantur, alia nuncupatione donavit, hunc quidem a præposito secundum appellans, alium œconomum, alium subœconomum. Alius cognomen pro ministerii ratione, et operis tractatione sortiebatur.

Α τον αὐτοῖς ἔρωτα ἐνετίθει τῆς ἀρετῆς, ὡς μὴ δπως πρὸς ἀναβολὰς καὶ μελλήσεις, ἀλλ' ὡς εἶχον ὀρμῆς, πάντα ἀποδομένους, Θεῷ προχωρεῖν, ψυχῆς ὡσπερ ἐμπόδιον καὶ τὸ μόνον προσδλέψαι τὸν πλοῦτον νομίζοντας. Οἱ καὶ βίου βίον ἀμείψαντες, τοῦ ἀπαλοῦ τὸν τραχύτερον, ταπεινώσεως μέτρα καὶ ἀρετῆς ἔμαθον, μηδενὶ τῶν κάτω τὴν ψυχὴν ὑποκλίναντες. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ ἦσαν τῶν εἰσφοιτῶντων μοναχῶν παρ' αὐτῷ μένειν ἐβούλοντο, καὶ αὐτῷ χρῆσθαι ὀδηγῷ καὶ καθυγεμένῳ, καὶ τούτους σπλάγχχνους εἰδέχοντο πατρικοῖς, καὶ προνοίας ἡξίου τῆς πάσης, ἴσα τοῖς ἰδίοις τέκνοις καὶ περιέπων καὶ στέργων, καὶ πάνθ' ὅσα βουλομένων ἐώρα ἀποκληρῶν· οὐ προτιμῶν μὲν τοὺς παρ' αὐτῷ τρίχα * ἀποκαιραμένους, ἐκείνους δὲ τοῖς δευτέροις ἐναριθμῶν, ὅπερ ἂν τις πάθοι τῶν φιλοτιμῶν καὶ περιττῶν, ἀλλ' εἰδὼς ὡς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ σχῆμα, καὶ ὅποι τις αὐτὸ περιβάλλοιτο, καθάπερ δὴ καὶ ἡ περιβολὴ τοῦ βαπτίσματος ὁμοία ἐν πᾶσι, καὶ οὐ διαλλάττουσα, κατὰ τὴν ἀρετὴν μόνον καὶ τὴν τοῦ καλοῦ πρόθεσιν, ἐκάστῳ τὸ δέον ἀπένευμε, καὶ τῆς τιμῆς τὸ μέτρον προσένευμε. Ὡς ἐντεῦθεν καὶ μόνον πλείον ἔχων ἢ ἕλαττον τὸν βουλόμενον, ἵνα καὶ μᾶλλον σπουδαστὰς ποιοίτο τῆς ἀρετῆς, καὶ αὐτῆς μόνῃς εἶναι δεικνύοι τὸ τιμιώτερον.

Ἦν καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ὤφθη ὁ βίος ἀνψικισμένος, ὡς ἀγαπῆν πάντας, εἰ μικρὰ τῆς ἐκείνων πολιτείας ἐναπομάττοντο, κἀνεῦθεν εἴη αὐτοῖς τὸ τυποῦσθαι πρὸς ἀρετὴν καὶ εὐθύνεσθαι. Ἀλλὰ τούτων πρὸς τῆ ἐπιδόσει, καὶ εἰς πληθὸς κευρωρηκῶν πολυἀριθμόν, ὡς εἰς δέκα ἑκατοντάδας ὑπερταθῆναι μικροῦ δέοντος ἦν δ' οὐκ εὐχερὲς τῷ Πατρὶ, ἀλλ' οὐδὲ σχεδὸν δυνατόν, κατ' ἄνδρα ἕκαστον καὶ ἐξετάζειν καὶ ἐρευνῆν, καὶ λόγους αὐτῶν καὶ λογισμοὺς ἀκριβοῦν. Πῶς γὰρ ἦν καὶ μόνῳ οἱ τοσοῦτοι ἄχρι καὶ μικροτάτου καταθεῖντο; Ὁ τῶν ἡμετέρων τὸ κρεῖττον ἐστίν, ἐννοεῖ τι, τῆς αὐτοῦ μεγαλονοίας ἄξιον· καὶ ὁ μᾶλλον αὐτῷ τε κἀκείνοις λυσιτελεῖν ἔμελλε, τοὺς ἐξέχοντας ἐπιλεξάμενος τῶν ἀδελφῶν· καὶ οὗς ὁ βίος μεῖζω τῶν ἄλλων ἐμαρτύρει τὴν ἀρετὴν, τούτους εἰς ἐπισκοπὴν προῦστήζατο τῶν λοιπῶν· ἵν' εἴ τι καὶ πραττόμενον οὐ καλῶς τοῖς ἄλλοις ἐστίν, αὐτοὶ καὶ ὄρῃ ἔχοιεν, καὶ εἰς τὸν κοινὸν ἀναφέρειν διδάσκων· καὶ μὴ ἂν τι δύναιτο λαθεῖν ἐν τοσοῦτοις ὀμμοκσιν ἐνδῆλον ὂν, καὶ ὑπὸ τασούτων σταθμώμενον. Ὅς δὴ καὶ κλήσειν οἰκείαις καὶ προσφεύειν ὠνόμασεν· ἐπιστημονάρχας, ταξιάρχας, ἐπιτηρητὰς, καὶ διυπνιστὰς τούτους καλέσας. Τούτων δὲ γι πάλιν αὐτῶν τοὺς διαβιθηκότας, καὶ τὸν βίον ὀφηλοτέρους, ἄλλης ἡξίωσε κλήσεως· τὸν μὲν, δευτερεύειν μετὰ τὸν καθηγούμενον φάμενος· τὸν δ' οἰκονόμου τὴν κλήσιν φέρειν· τὸν δὲ παρ' οἰκονόμου ὁ· τὸν δ' ἐτέρας μεταλαχεῖν, κατὰ τὴν ἐκάστῳ ἀποταχθεῖσιν καὶ διακονῆσιν καὶ ἔργου ἐγχείρησιν.

VARIE LECTIONES.

* al. τρίχας. ὁ al. τοσοῦτοι. ὁ al. παροικονόμου.

Ἐξέθετο μέντοι καὶ Παραγγελλίας εγγράφους, διὰ στίχων ἰαμβῶν, πῶς ἐκάστω μέλλον ἔστί τὰ ἐπιτεταγμένα πληροῦν. Μᾶλλον δὲ τῶν στίχων ὑπηγορία ἂπ' αὐτοῦ ἤρκεται τοῦ ἡγουμένου, καὶ καθεξῆς ἅπαντας διούσα, μέγρι καὶ τοῦ πάντων ὑστάτον· Διωρίσατο δὲ καὶ τῖσιν ἐπιτιμίαις ἢ ἀφορισμοῖς ἢ γονυκλισίαις τοσαύσδε, ὃ τῶν θείων ὕμνων καθυπερῶν ὑπαχθῆσεται, ἢ ὁ σκεῦος συντριβῶν, ἢ εἰκαίως ῥίπτων καὶ παραμελῶν· ἢ ὁ τὸν ἀδελφὸν ἐν τινι διαπληκτίσας, ἢ ὁ λόγον περιττὸν περιττῶς ὀμιλῶν, καὶ μὴ γλώσσης εἰδείη κρατεῖν. Τοῦτοις πᾶτιν ἀναλόγως τοῖς πραττομένοις, καὶ τὰς ἐπιτιμίας προσέθηκεν· ὥστ' ἔχειν τοὺς παρὰ τοῦ Πατρὸς καταστάνας ἀρχηγούς ἔργον ὅτι μάλιστα τοῦτο καὶ σπούδασμα, πάντα διασκοπεῖν τὰ τῶν ἀδελφῶν, πάντα ἀνερευνᾶν, πᾶσι δεόντως προσφέρεισθαι· συνεφάπτεσθαι δὲ καὶ τὸν μέγαν τοῦ κόπου αὐτοῖς, ἅτε καὶ μᾶλλον αὐτὸν τὰ πάντων ἐπηχθισμένου· καὶ εἶναι οἶδόν τινα κυβερνήτην ὑψῶ καθήμενον, καὶ τῶν ἀνέμων ἐπιτηροῦντα τὰ πνεύματα· ἢ στρατηγὸν ἀριστον, ἀπάντων ὑπερπονοῦντα καὶ κινδυνεύοντα, καὶ δοκιμὴν ἀπάντων λαμβάνοντα· ὡς πληροῦσθαι ἐπ' αὐτῷ καὶ τὸ τοῦ θείου Ἰερεμίου, ὅτι Δοκιμαστὴν δέδωκά σε τοῦ λαοῦ μου, καὶ γνώση ἐν τῷ δοκιμάζειν σε τὴν ὁδὸν αὐτῶν.

Θαυμάζεται παρὰ πάντας Μωσῆς, ἐπεὶ καὶ θεοφανεῖας ἤξιώται, ὅτι δεῆσαν αὐτῷ τὸν ὑπὸ χεῖρα εὖ διαθεῖναι λαὸν, ἑκατοντάρχους τούτοις, καὶ πεντηκοντάρχους, καὶ δικάρχους ἐπέστησεν, ἵν' ἔχοιεν ἐκεῖνοι τὰ τοῦ πλήθους ἐπανορθοῦν, καὶ πᾶν εἴ τι τούτοις ἔστι διαλύειν ἀμφιφθορούμενον. Ἀλλὰ Μωσῆς μὲν οὐ παρ' ἑαυτοῦ, οὐδὲ μόνος τοῦτο ἐφεῦρεν, ἀλλὰ τῆς ἐτέρων ἐδείθη συμβουλίας, ἐξ ὧν ὑπήχθη πρὸς τὸ λυσιτελοῦν τῷ λαῷ. Καὶ Μωσῆ μὲν οἱ καταστάνας ἀρχηγοὶ, μικρῶν καὶ περὶ τῶν σωματικῶν ἐτέρων καὶ ὧν μικροπρεπῆς ἡ διάταξις, τὰ τῆς ἀρχῆς διετίθουν· ὁ δὲ παρ' ἡμῖν ὑποφήτης, καὶ μόνος καὶ παρ' ἑαυτοῦ, καὶ περὶ τῆς πάντων κρείττονος ἐπιστάσις· εἴπερ κρείττον ἀπάντων ψυχὴν καθάρειν, καὶ τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον· τὰ βεβουλεμένα οὖν δράσας, οὐμενοῦν οὐδ' ἔσον εἰπεῖν, μείζονος ἄξιος καὶ τοῦ θαύματος, καὶ διαφορωτέρας τῆς ἀναβρέψεως.

Ἐπεὶ δ' οὐδὲν οὕτως πρὸς ἔνωσιν ἀριστον ὡς ἰσότης καὶ κοινωνία ἐν ἅπασιν (ἀπειγὴ γὰρ ἐν τοῖς κατὰ θεὸν πολιτευομένοις, τὸ ἕμὸν λέγεσθαι καὶ τὸ σὸν, καὶ τὸ μείζον καὶ ἥττον, τὰ φαῦλα ταῦτα καὶ τῆς ὁμοφροσύνης διαστατικά), κοινὰ τὰ πάντα ἔχειν καὶ τὰ ἐνδύματα διατάξασθαι· ὡς ἂν ἕκαστος τοῦ χρήζοντος γίνοιτο, καὶ μὴ ἀποκεκληρωμένος τοῦ ἰδιάζοντος. Ἀποτάξας πᾶσι καὶ οἴκημα ἕν, ἵν' ὁ βουλόμενος, ἐκεῖ τὸ ἱμάτιον τιθεῖτο, εἴτ' ἀποβρέψῃται δέον, εἴθ' ὑφανθῆναι· καὶ ἀναλαμβάνειν παρὰ τοῦ ταῦτα ἐπιτεταγμένου καινὸν ἄλλο καὶ ἄρβυρον. Ὡν γὰρ ὁ βίος κοινὸς καὶ διαίτα καὶ τράπεζα, καὶ πάνθ' (h) Jerem. vi, 27.

XXXII. *Iambici ad monachos.* — Edidit prætera Institutiones iambicis versibus conscriptas, quemadmodum unumquemque imperata facere oporteret. Quorum versuum contextus initium a præposito ipso duceret; tum deinde cæteros omnes ad infimum usque percurrens, definit ac statuit, quibus pœnis, quibusque separationibus aut genuflexionibus affloui debeat, qui ad divinas laudes tardius venerit, qui vas confregerit, aut temere projecerit, ac negligentius tactavit; qui fratrem in re quapiam offenderit, qui in loquendo modum excesserit, et linguæ frenum non injecerit. Quibus omnibus congruentes pro delicti modo pœnas imposuit. Ita u qui sub Patre ipso præfecti erant, iis præcipua cura esset et labor prospicere fratrum rebus, vestigare omnia, universis prout res poscebat opitulari. Ipse autem illorum laborem sublevabat pater, utpote qui omnium molestias maxime sentiret: ac navarcho similis erat in specula sedenti, et flatum ventorum observanti: vel duci eximio majorem laboris ac periculi partem in se suscipienti, ac suorum experimentum facienti: ita in ipso impleretur illud divini Jeremiæ: *Probatorem dedi te populi mei, e scies, et probatis viam eorum (h).*

XXXIII. *Confertur cum Moysæ.* — Magna est Moysis apud omnes admiratio, quod postquam Dei aspectu dignatus esset, quia gubernari ab ipso populum oportebat, præfecoit ipsi centuriones et quinquagenarios et decuriones, qui multitudinem rite moderarentur, et controversias quæcumque orirentur dirimerent. At istud Moysæ haud per se neque solus invenit, sed opus habuit aliorum consilio, a quibus ad id quod populo conducibile erat, adductus fuit. Et quidem qui sub Moysæ præerant, minoribus prospiciebant rebus atque ad corpora pertinentibus, et quarum administratio levioris momenti erat. Noster vero antistes hoc et solus, et ex seipso præstitit, ac sapientia quadam excellenti: siquidem mentes et interiorem hominem procurare res est omnium præstantissima. Cum igitur animi sui consulta perfecerit, admiratione supra quam dici possit ac singulari præconio dignus est.

XXXIV. *Studium communis vitæ et æqualitatis.* — Quoniam autem nulla res magis ad concordiam facit, quam rerum omnium communio et æqualitas (nam in ea quæ secundum Deum est vivendi ratione dici non debet meum et tuum, aut majus et minus, quæ prava sunt et concordie inimica), constituit ut communia essent omnia, etiam vestes: quo unusquisque sortiretur quidem ea quibus indigeret, proprium autem nihil sibi vindicaret. Unum voluit et locum esse ubi singuli possent vestem, sive illam prorsus abjici, sive sarciri oporteret, deponere, et novam ab eo cui id negotii commissum

VARIE LECTIONES.

⁷ al. ἐπηγορία. ⁸ Al. τιθοῖτο.

erat, accipere. Quorum enim vita et institutum et mensa una est, et omnia in commune posita, vel, ut aliquid sublimius dicam, quorum animæ ipsæ et ad Deum exaltatio et ascensio communis erat, illos decebat omnia, etiam minima quæque, tanquam communia accipere, ut apud ipsos communitas rerum omnium et æqualitas servaretur, juxta id quod ab Apostolo dictum est, quia *Multitudo credentium erat cor unum et anima una : nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia (i)*. Quare neque ipse Pater penes se quidquam habebat proprium aut non de medio septum : sed in eodem ac ceteri vestiario tunicam deponens, illam sumebat quæ prima occurreret, et quam videret asperrimam, ut hac etiam in re cunctis esset humilitatis exemplar.

XXXV. *Laboris studium.* — Memor autem beati Pauli dicentis : *Neque gratis panem manducavi ; sed manus istæ mihi, et iis qui mecum erant, ministraverant (j)* ; laborare et ipse constituit, manus continuo versans in codicibus, operamque suam ad eos adjungens ex discipulis, qui opus manu faciebant. Exstant apud nos ad hunc diem ejus manu scripta pulcherrima. Composuit et libros alios, quos propria lingua dictavit, quorum sensus manifestam quamdam divinæ gratiæ vim ostendunt.

XXXVI. *Theodori scripta Catechesis Parva.* — In his primum locum tenet, qui Parva dicitur Catechesis, quatuor et triginta supra centum distincta sermonibus, quos quidem fratribus ipse pronuntiavit, congruentes cuique diei singulos, lectissimis sententiis, verbisque ornatissimis, scite admodum pertractans, nunc de animi fortitudine adversorumque contemptu, de monasticæ observationis perseverantia, et membrorum mortificatione ; nunc de constantia in quotidianis certaminibus, et præstanti adversus casus omnes animi contentione. Ex hoc libro tres sermonum particulæ prima quaque die hebdomadis apud nos in Ecclesia recitari consueverunt, quæ nobis rerum agendarum memoriam refricant, et ad vitam deinceps instituendam conducunt.

XXXVII. *Catechesis Magna.* — Alterum deinde librum elaboravit. Magnum Catechisticum, tribus membris seu partibus comprehensum ; qui egregia cœnobii instituta singillatim declarat, disciplinam tradens supra quam dici queat, utilissimam. Quantum vero utrique insit gratiæ, cœlestisque philosophiæ, cuius notum, qui eorum lectionem vel leviter attigerit. Etenim multi sane libros multos, eosque utiles elucubrarunt, elegantia et sermonis ornatu excellentes : mihi tamen sic persuadeo, nullo ex alio tantum lucis, tantumque compunctionis haurire animam, quantum ex Patris Catechesibus, quæ singularem cum suavitate persuadendi vim habent, et conjunctam cum utili gratiam præ se ferunt.

XXXVIII. *Panegyrici.* — Scripsit præterea vir

(i) Act. iv, 32. (j) II Thessal. III, 8.

ὁμοῦ, ἢ, ἵνα το ὑψηλότερον φῶ, ὧν αἱ ψυχαὶ κοιναὶ, καὶ ἡ πρὸς Θεὸν ὑψώσεις καὶ ἀνάσεις · τούτους τι ἄλλο, καὶ οὐχὶ μέχρι τοῦ μικροτάτου πάντ' ἔχρην ἐλέσθαι κοινὰ ; ἵνα διὰ πάντων αὐτοῖς καὶ τὰ τῆς κοινωνίας σώζοιτο καὶ ἰσότητος, γὰρ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι τοῦ πληθους τῶν πιστευόντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία, καὶ οὐδὲ εἰς τις τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἕδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινὰ. Τοῦτου ἕνεκα καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ, οὔτε τι ἰδιόζων εἶχε παρ' ἑαυτῷ, οὔτ' ἄλλως ὑπεξήρτημένον · ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ ἱμπεροφλακίῳ τὸν χιτῶνα ἴσα τοῖς ἄλλοις ἀποτιθέμενος, τὸ προστυχόν καὶ οἷον μᾶλλον ἰώρα τῶν ἐνδυμάτων τραχύτερον ἀνελάμβανεν · ὡς ἂν εἴη κἀν τούτῳ τύπος τοῖς ὑπ' αὐτὸν ταπεινώσεως.

Μνημονεύων δὲ αἰ τοῦ μακαρίου Παύλου εἰρηκότος, ὅτι Δωρεῖαν ἄρτον οὐκ ἔφαγον · ἀλλ' αἱ χεῖρες αὐταὶ ἐμοὶ καὶ τοῖς σὺν ἐμοὶ διηκόνησαν · ἐργάζεσθαι καὶ αὐτὸς ἤθελε πάντοτε τὰς χεῖρας ταῖς δέλοις κινῶν, καὶ τὸν ἴδιον κόπον τοῖς ἐργοχείροις συνεισφέρων τῶν μαθητῶν. Ἐξ ὧν καὶ τινα τῶν βιβλίων ἐτι μέσουσι παρ' ἡμῖν τῆς αὐτοχείρου γραφῆς κάλλιστα ὄντα ποινύματα. Συνέταξε δὲ καὶ βιβλίους ἑτέρας, ἅς οικειὰ γλώσσει ὑπηγόρευσε · καὶ τὸν ἐν αὐταῖς νοῦν θείας εἶναι τὸ πλέον ἔδειξε χάριτος.

Καὶ πρώτη μὲν βιβλίος αὐτῷ, ἡ Μικρὰ λεγομένη Κατήχησις, τεσσαρῶν ὡστὶ καὶ τριάκοντα λόγων πρὸς τοὺς ἑκατόν · ἢ τοῖς ἀδελφοῖς ἐπὶ στόματος ὠμιλήθη, καὶ τὰ πρόσφορα ἐκάστη ἡμέρα, ἐνοίαις ὑπερφύσει καὶ ῥήμασι θειοτέροις, εὐσκόπως ἐν αὐτῇ ἐνεστημάνθη, τοῦτο μὲν, ἀνδρεία ψυχῆς καὶ τῶν δεινῶν ὑπερφρόνησις · τοῦτο δὲ, καρτερία περὶ τὴν ἀσκήσιν καὶ τῶν μελῶν νέκρωσις · τοῦτο δ' ἐν τοῖς καθ' ἡμέραν ἀγωνίσμασι, στερόβότης νοῦ, καὶ τῶν ἐπιόντων ἀντίστασις. Ταύτης τῆς βιβλίου τρεῖς λόγων περικοπαὶ κατὰ μίαν τῶν ἑβδομάδων παρ' ἡμῖν ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινώσκονται · ὑπόμνησιν τε ἡμῖν δηλαδὴ τῶν πρακτέων, καὶ τοῦ ἐξῆς βίου εἰσρηγόμεναι τὴν ὠφέλειαν.

Δευτέρα δὲ μετ' ἐκείνην, ἐπονήθη βιβλίος αὐτῷ, ἡ Μεγάλῃ καλουμένη Κατηχητικὴ, ἐν τρισὶ τμήμασι διαπλουμένη · ἢ καὶ ἀνα μέρος τὰ κατὰ τοῦ κοινοδίου διεμφαίνει παραγγέλματα, τὴν διδασκαλίαν ὡς οὐκ ἂν τις εἴπη διεξοῦσα εἰς τὸ ὠφελίμωτατον. Οὗτος δὲ ἀμφοτέραι χάριτος καὶ φιλοσοφίας τῆς ἀνωτάτης, παντὶ γνώριμον, τῷ καὶ μικρὸν ἐπιστήσαντι. Καὶ γὰρ πολλοῖς μὲν ἄλλοις βιβλοῖς πολλὰ τε καὶ ὠφέλιμοι ἐξείργασθησαν, κἀλλαι τε καὶ ὀράσει ὑπερφερεῖς · ἀλλὰ πείθομαι μὴ τοσοῦτον ἀπ' ἄλλης φωτισμοῦ οὔτω πληροῦσθαι καὶ καταύξεως τὴν ψυχὴν, ὅσον ἀπὸ τῶν τοῦ Πατρὸς Κατηχίσεων, πολὺ τὸ ἐπαγωγὸν μετὰ τοῦ ἡδέως ἐμφανισθῶν, καὶ μετὰ τοῦ ὠφελίμου τὸ χαριέστατον.

Καὶ Πανηγυρικὴν δὲ βιβλίον συνέταξεν ὁ θεόληπτος,

ἴθα τὰς περιφανεῖς τοῦ Δεσποτοῦ διέξεισιν ἑορτὰς, καὶ λόγοις εὐγενέσι κοσμοῖ· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τῆς Θεομητορὸς καὶ τοῦ Προδρόμου ὡσαύτως καὶ Βαπτιστοῦ· οὐ καὶ τὸ τῆς πολιτείας ἀνφικισμένον ἐπιχαρίτως ἐξέμνησε.

Συνετίθη δ' αὐτῷ καὶ βίβλος διὰ στίχων ἰάμβων· τὴν τε πλάσιν τοῦ γενάρχου διαλαμβάνουσα καὶ παράδειξον, καὶ φρόνον τοῦ Καὶν, καὶ χεῖρα, φεῦ, κατὰ τὸ ἀδελφοῦ ἐπαναστασινομένην, καὶ φρόνον ἐργαζομένην τὸν ἀδικώτατον. Καὶ μέντοι πάλιν καὶ τοῦ Ἐνώχ ἀρετῆσιν, καὶ τοῦ Νῶε καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ δὲ φύλων γένεσιν, βίον, διαγωγὴν. Ἀπηριθμήσατο δὲ μὲν αὐτῷ καὶ πᾶσαν τὴν τῶν Εἰκονομάχων ἀρεσιν, οὓς καὶ ὡς κενῶν σκουδάρχας, τῷ ἀναθέματι καθυπέβαλεν.

Αἱ δὲ τῶν Ἐπιστολῶν αὐτοῦ βίβλοι πέντε, αἱ παρ' ἡμῶν οὕσαι· τῶς· ἐν αἷς καὶ τὸ πεπαρρησιασμένον τῷ Πατρὸς δείκνυται, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς μεμερισμένον καὶ σπουδαιότατον· καὶ ὅπως κἀν τοῖς πάθεσιν ἀνάλωτος ἔμεινε καὶ ἀήττητος, μηδὲν τῶν δεινῶν τρέσας, μηδὲ καθυφεῖς τοῦ φρονήματος ἐν τούτοις ἐπιγωγαῖς τῶν καιρῶν καὶ ἐπαναστάσεσι.

Πρὸς πάσαις δὲ καὶ βίβλος Δογματικὴ τῷ φιλολόγῳ ἐξείργασται· ἐν ἧ στερόροι λόγοι καὶ ἀντιρρήται· θεομασίως τούτων ἐξηγημένοι, καὶ τὰ τῶν Εἰκονομάχων σοφίσματα διαλύοντες· ἄγχοντες αὐτοῖς, καὶ οὐδ' ἀναπνεῖν συνόλους ἔδωτες, ἀλλὰ ταῖς ἀληθείαις τῶν δογμάτων προτάσσει τὸ ψεῦδος αὐτῶν καταβάλλοντες. Ἐνθα καὶ κατὰ τῶν δυσσεβῶς βεβηλοκρότων κολῶς πνεῖ, στίχων κάκείνους λόγους τοῖς πρέπουσι· καὶ οἷς ἂν διαπαντὸς ὁ βίος αὐτῶν ἐπιτελεῖται.

Ὅσα αἱ βίβλοι, ἃς ὁ θεοφόρος Πατὴρ ὑπηγόρευσε, καὶ γλώσσῃ σοφωτάτῃ ἐπράνωσεν. Ἐίχε γὰρ αἱ ἐν αὐτῷ τὴν ἀληθινὴν σοφίαν καὶ πρῶτην ὑπηγοῦσαν ἐκείνη καὶ τὸ φῶς τῆς γνώσεως ἐπιλάμπουσαν· μικρὰ ἢ οὐδὲν τῆς κἀτω δεύμενος σοφίας, καὶ τῆς τῆν πλάσι ἰσχυρῶν, ἀφ' οὗ πρὸς τὸν ἄνω διέκυψεν· ὅθεν καὶ τῆ χάρτι κλειονάζων, πολλὴν κατὰ πᾶσαν ἡμέραν τὴν ἐργασίαν ἐπῆγε, γράφων αὐτὸς, ἄλλοις ὑπαγορεύων, τὰ πρακτικὰ ὑποτιθεῖς, τοῖς θεοῖς πελθῶν ἐμμελεῖν· ἐνὶ λόγῳ πάντας ὠφελῶν, πᾶσι παραδίδούς τὰ σωτήρια.

Ἄλλ' οὐκ ἔμελλεν οἴσειν ὁ πονηρὸς, οὐδὲ ἀνέχεται, εἰ μὴ πάλιν τῷ δικαίῳ ἐπίθειτο, οἷα βασιλευσὶν αὐτῷ πάντοτε, καὶ ποιῶντι καλῶς ἐγκοτῶν. Τῶν γὰρ τῶν σκληρῶν τῆνικαῦτα ἐπιλημμένον ἐκχρῶς ὑπελθῶν, Νικηφόρον φησὶ τὸν δύστροπον, τὸν καὶ τὴν Θεοφιλῆ Εἰρήνην τῆς βασιλείας ἐξώσαντα, καὶ ἐκτῶν ταύτην ἐπὶ κακῷ περιθήμενον τῷ σπατέρῳ, δι' ἐκείνου κακώσεν τὸν δαιμόνιον, ἔργον ὁ ἀναίδης τίθεται. Ὅταν δὲ τρέπῃ, ὁ λόγος ἦδη ἔρεῖ. Οὕτως τοιγαροῦν ὁ Νικηφόρος, τῷ μὲν δοκεῖν Χριστιανὸς τυγχάνων, καὶ ἡμῶν κοινωνῶν τοῦ δνόματος,

² al. τῶ.

A divinus Panegyricum volumen, in quo insignes Domini dies festos enarrat, et præclaris orationibus exornat; nec Domini solum, verum etiam Deiparæ, et Præcursoris item Joannis Baptistæ; cujus etiam solitudinem, vitamque ab hominum congressu semotam, eleganti hymno celebravit.

XXXIX. *Iambici*. — Scripsit et librum iambicis versibus, in quo et primi parentis ortum lapsusque descripsit, Cainique invidiam, ac manum, quæ fratri, heu! injecta, cædem patravit iniquissimam. Enoch¹ deinde gratam innocentiam, ac Noe, ejusque filiorum exortum, vitam, conversationem. Recensuit insuper eodem opere universam Iconomachorum hæresim, quos ut malorum fautores atque auctores anathematis nota perstrinxit.

B XL. *Epistol. libri quinque*. — Epistolarum autem ejus libri quinque sunt numero, qui apud nos hæc tenus asservantur: in his et singularem Patris libertatem videre est, sollicitudinem ac sedulam industriam; et quemadmodum inter calamitates erectus semper manserit, et invictus, nullis ærumnis fractus, nihil remittens de mentis proposito, in tantis incursibus et temporum injuriis.

XLI. *Dogmaticus liber*. — Præter hos omnes, Dogmaticum etiam librum composuit, in quo validæ insunt disputationes refutatoris mirabiliter contextæ ad dissolvenda Iconomachorum sophismata, quibus illi sic urgentur et anguntur, ut nec spirare eos sinat, verisque dogmatum argumentis illorum mendacia expugnet ac dejiciat. Contra impios autem imperatores multis invehitur, illos pariter congruenti oratione contingens, quæ illorum vitæ moribusque perpetuam notam inussit.

XLII. — Atque hi sunt libri quos deifer Pater ore suo edidit, ac disertissima lingua explanavit. Semper enim præsentem habuit secum veram sapientiam primam omnium intus insonantem, et mentis aciem illustrantem; parum aut nihil penitus egens humana sapientia, quam contemnebat jamdudum, ex quo ad sublimiorem illam oculos converterat. Quo fiebat, ut abundantis gratiæ opemixtus, multa quotidie indefessus præstaret, scribens ipse, aliis dictans, facienda præcipiens, divinis rebus incumbere persuadens, atque, ut uno verbo dicam, omnibus commodans, omnes aptis ad salutem rebus instituens.

D XLIII. — *Imperator restitui Jubet Josephum*. — Sed ferre non poterat inimicus, nec tenere se, quin Theodorum iterum aggrediretur, tanquam invidens ipsi perpetuo, ejusque recte factis succensens. Eum enim qui sceptris per id tempus potiebatur, Nicophorum dico improbum illum, qui piam Irenen imperio spoliavit, et imperium ipse per vim atque injuriam invasit; hunc, inquam, ad oppugnandum sanctum virum Theodorum impudens excitavit. Quoniam autem pacto, deinceps exponam. Hic ergo Nicophorus, specie quidem Christianus, eademque

nobiscum communionem habens nominis, revera autem, factisque ipsis, Christi hostis (quod omnium pessimum erat) conquiescere nequibat, tanquam ad malum natus, nisi omnia miscere conaretur, et quidquid in animum venisset, nihil intentatum relinqueret. Cui inter cætera nulla cura, nulla sollicitudo fuit, res Ecclesiæ perturbare, ut ad majora, et qualia ipsum decebant, ejus malitia progrediretur. Hac enim pace, quam paulo ante adepta vix fuerat, frui non ferens, multis nuper agitatam tumultibus, alia rursus ratione conatus est in novos motus seditionesque conjicere. Josephum siquidem illum, communi Ecclesiæ calculo a Tarasio, ut dictum est, jure olim ejectum ob manifestum ab eo commissum crimen, quod nemini obscurum est, non dubitavit iterum tyrannice et contra canones, heu ! in Ecclesiam revocare, atque ademptum illi sacerdotium restituere. Quid novus hic dogmatum auctor non erat dicens ? quid non agens ? quod denique sceleris genus prætermittens, ut cogitata et inchoata perficeret ? adeo ut, quod omnium absurdissimum erat, hæc jam dicere non puderet : Nihil novi, inquit, aut temerarii alioqui fecerimus, si ab alio pulsum ipsi recipiamus. Quinimo charitatis legem observabimus ; in quo quidem et obsequentes universos habebimus, et suffragatores atque socios. Et legem hoc loco charitatis, (o legum æquitas, et sacri sermones !) impudens commemorabat, cui nec quid lex, quid charitas sit, exploratum unquam fuit ! Quem si nihil aliud, hoc certe cogitare oportebat, quamvis amens et vecors, in cæteris esset : tametsi hunc patriarcha Tarasius deposuerit, qui a nobis nunc abiit, et ad superas sedes emigravit ; tametsi suis aliis eum sententiis damnaverint : at nobis non solum quæ ab illis statuta sunt transilire nefas est, sed eadem confirmare vel maxime convenit, cum eadem nobis atque illis sit gratia : ne Patrum nostrorum leges mutare videamur, et studio impii esse.

XLIV. *Patriarcha restituit Josephum.* — Quorum ille nihil prorsus recogitans, patriarcham vi aggreditur : Nicephorus is erat Tarasii successor : omnibus eum machinis oppugnans, ut vel invitus voluntati ejus obsequeretur, et sacerdotium redderet Josepho. Quod ille sane vi tandem sægre adductus præstitit, veritus, opinor, vir Dei, ne atrocius quippiam insanus ille moliretur, Ecclesiamque vehementius exagitaret, si quod tantopere concupierat, non obtineret.

XLV. *Theodorus ideo se subtrahit a patriarcha.* — Verum hæc audacia denuo scidit Ecclesiam, eosque qui antea concordēs erant, rursus divisit. Etenim Pater noster Theodorus indigne ferens quæ gesta fuerant, statim ipse cum omnibus monachis abscessit : cum eorum, cui facinus illud patravērant sententiæ aut, consilio neque ser-

τη δὲ ἀληθείᾳ καὶ οἷς εἶχε πράττειν, μισόχριστος, καὶ πολλῶν τούτου χειρὸν, οὐ μνηστὴν οὐδ' ἐν αὐτῷ μένειν ἐδόκει, οἷα τῷ πονηρῷ πρᾶθεις, εἰ μὴ πάντα διαπράττειν ἐπιχειροῖη, εἰ καὶ μηδενὰ τῶν κατὰ γνώμην ἀπέχοιτο. Ὅς γε πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν διαθεῖναι κακῶς, οὐδὲ μικρὰς εἴθεο τῆς ροντίδος ἵνα ἔχοι καὶ μᾶλλον ἐπὶ τὰ μείζω τὴν κακίαν ὀδεύουσαν, καὶ ἐρ' ἢ τούτῳ πρίπον ἐστίν. Οὐκ ἐνεργῶν γὰρ ταύτην μένουσαν ἐπὶ τῆς εἰρηνης ὄρῃν, ἣν μόλις ἀπέλαβεν ἑναγῆος, πολλὰς πρότερον κλονηθεῖσαν ταῖς παραχαῖς, πειρᾶται καὶ τρύπον ἄλλον ὁ βιάκνος, στάσιν αὐτῷ καὶ παραχῆν ἐμβαλεῖν. Τὸν γὰρ Ἰωσήφ, ἐκείνον, τὸν πάλαι ψήφῳ κοινῇ τῆς Ἐκκλησίας ἐνδικῶς, καθὰ καὶ εἴρηται, πρὸς τοῦ ἐν ἀγίοις ἀπωσθέντα Ταρασίου, ἐφ' ᾧ τὸ περιφανὲς ἐκεῖνο εἰργάσατο τόλμημα, ὃ τῶν πάντων οὐδεὶς ἀγνοεῖ, τοῦτον τολμᾷ πάλιν τυραννικῶς, φεῦ ! καὶ ἀκρονόστως τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰσαγαγεῖν, καὶ τὴν ἀφαιρεθεῖσαν δοῦναι ἱερωσύνην ἵνα μὴν ὁ καινὸς οὐ λέγων δογματιστής ; τί δ' οὐ πράττων ; ποῖον δὲ πονηρίας εἶδος μεθεῖς, ὥστε εἰς εἰς ἔργον αὐτῷ χωρῆται τὸ σπουδαζόμενον ; ἔνθα καὶ τὸ πάντων εἰρηκέναι καταγελαστότατον, ὡς Οὐδὲν, φησὶ, καινόν, ἢ ἄλλως παρακεκινδυνευμένον δρᾶσομεν, εἰ τὸν ὑπ' ἄλλου ἐξωσθέντα, αὐτοὶ προσλαβοίμεθα. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ νόμον ἀγάπης τιμῆσαιμεν ἑφ' ᾧ δὴ καὶ περὶ νομῶν ἔχομεν ἅπαντας, καὶ ταῦτα ἡμῖν συμφοροῦντας καὶ πράττοντας. Καὶ νόμου ἐνταῦθα καὶ ἀγάπης, ὡ νόμων εὐθύτης καὶ ἱεροῦ λόγου, ὃ ἀνακιδῆς μέμνηται, ὃ μὴ δὲ ὅ τί ποτὲ ἐστὶ νόμος ἢ ἀγάπη πώποτε εἰδῶς. Ὅς εἰ μὴ τί ἄλλο, τοῦτο γοῦν διμῶς ἐχρῆν συνιδεῖν, τᾶλλα καίπερ ἀσυνετῶν, ὅτι κἂν ὁ πατριάρχης Ταράσιος τοῦτόν ἐστι καθελὼν, ὅς νῦν ἡμᾶς ἀπέλιπε, καὶ πρὸς τὰ ἄνω διεβη, κἂν ἄλλοι τούτῳ τὴν καταδικάζουσαν ἤνεγκαν, ἀλλ' ἡμᾶς γε, οὐχ ὅπως τὰ ὑπ' ἐκείνων παραβαίνειν, ἀλλὰ καὶ βεβαιουμένον ἐς ὃ τι μάλιστα χρῆ, μιᾶς οὔσης ἡμῖν τε καὶ ἐκείνοις τῆς χάριτος ὡς ἂν μὴ δόξωμεν Πατέρων νόμους μεσακινεῖν, καὶ ἀσεβεῖν ἐξεπίτηδες.

Ἐν οὐδὲν ἐκεῖνος ἐννοεῖν ἔχων, ἐπιτίθεται βιαίως τῷ πατριάρχῃ. Νικηφόρος δ' ἦν οὗτος ὁ κοῦ Ταρασίου διάδοχος ἡνάγκην οὐδὲ φορητὴν τούτῳ ἐπάγων. ὡς ἂν πράξοι καὶ μὴ βουλόμενος, τὸ ἐκείνῳ δοκοῦν, καὶ τὴν ἱερωσύνην ἀποδοίη τῷ Ἰωσήφ. Καὶ δὴ πράττει τοῦτο βίᾳ καὶ μόλις δέισας, οἶμαι, ὃ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, μὴ τι ἄλλο χειρὸν νεωτερίῃ ὃ παραπλήξ, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν βλάβῃ μειζόνως, ἀποτυχῶν οὐ νῦν ἐφετῶς ἔχει.

Ἄλλὰ τοῦτο τὸ λῆμμα¹⁰ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν πάλιν διέτεμε πρὸς αὐτὴν, καὶ τοὺς πρὶν ἠνωμένους ἀπ' ἀλλήλων διέστησεν. Ὁ γὰρ Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος, οὐδ' ἀνεκτῶς ἔχων ἐπὶ τοῖς γεγεννημένοις, ἀπιστῆ αὐτὸν παραχρῆμα, σύναμα πᾶσι τοῖς μονασταῖς, τῆς τῶν δρασάντων καὶ γνώμης καὶ βουλῆς μὴδὲν τὸ παράπαν κοινωνήσας αὐτοῖς, μὴ λόγου, μὴ

VARIE LECTIONES.

¹⁰ f. τόλμημα.

ἔργου, μὴ ἄλλου τῶν πάντων μηδενός. Συναφίσταται αὐτῷ καὶ τοῦ λαοῦ οὐκ ἐλάχιστον· καὶ τούτων αὐτῶν μάλιστα, ὅσοι τῶν πάντων ἔκκριτοι, καὶ τὴν πολιτείαν ἐξειλεγμένοι. Οὐ γὰρ ἡμέτερον, φησὶν ὁ γεννάδας καὶ ἀληθὴς τῶν τοῦ Θεοῦ νόμων ὑπέρμαχος, Πατέρων οὕτω μεθιστῆν ὄρια, καὶ τὰ καλῶς δεδογμένα τούτοις λύειν· καὶ ἐπὶ βλάβῃ τῇ σφῶν, περιττά τινα καὶ τῆς Ἐκκλησίας οἰκονομεῖν ἔκφυλα. Μὴ γὰρ οὕτω ποτὲ καὶ φρονῶν σχολήμεν, ἴν' ἐπιρροαστὰς ἐκτουὺς ποιησαίμεθα πράγματος, καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ προτιμησάμεν, τὰ δοκούντα τῷ δεῖνι, καὶ πᾶσιν ἀπλῶς τοῖς καινοτόμοις ἐθέλουσιν, αὐτοὶ πράττοντες· καὶ ταῦτα πρὸ ὁμιμάτων ἔχοντες κακὰ ἐπενεχθέντα ἡμῖν ἐξ οὐρανοῦ δέματα, ἡνίκα βασιλεὺς ἐν ταυτῷ καὶ λαὸς παρηνόμει, καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ τούτου συνωμότης ἱερεὺς, μικρῶς δόξης χάριν, τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας ἐξωρχεῖτο μυστήριον. Ἔτι γὰρ τούτοις σαγευομένην ἔχοντες τὴν διάνοιαν, δέος ἡμῖν μὴ καὶ πάλιν τῆς τοῦ Θεοῦ ὀργῆς πειρασώμεθα, ἐκ τοῦ πάλιν τοῖς αὐτοῖς περιπίπτειν, καὶ ἐκεῖνα συνιστάμεν ἐπιχειρεῖν, ὧν ὡς βλαβερῶν ἀποσπῆναι ἐσπεύσαμεν.

Τούτοις ὁ Πατὴρ καὶ γνώμησιν ὅπως εἶχε καὶ λογισμοῦ διαβρόχην ἐμφήνας, ἀποδίσταται, ὡς ἔφημεν, συνόλωσ αὐτῶν, μηδενός τὸ παράπαν πεφροντικῶς, μὴ βασιλέως τὰ δεῖνὰ ποιῆσειν αὐτὸν ἀπειλοῦντος, μὴ τῶν ἐκείνου συμφρόνων, μυρία αὐτῷ τὴν βίαν ἐπαγόντων, μὴ τῶν ἄλλων τῇ ἀρχῇ συμπραττόντων, ἱερῶν τε καὶ λοιπῶν τῶν ἐν τέλει. Μόνου γε μὴν τοῦ πατριάρχου ἀπεικτὴν ὄλωσ καὶ οὐδὲ φορητὴν τὸ παράπαν ἐνόμιζε τὴν διάζευξιν οἰοῖναι διχοτομίας ἑαυτοῦ ἐπαισθηθῆναι, καὶ ὀδύνας ἀβρόχους διὰ ταύτην βαλλόμενος. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἦν ἄλλως αὐτῷ τὸ συνοῖσθαι ἐλπίσθαι, ἔμενε φέρων τὰ λυπηρὰ, πάντα μᾶλλον αἰρούμενος, ἢ τι πράξει τῶν μὴ δοκούντων Θεῷ, καὶ φανῆναι ἀντικρυς, ἄλλο τι πρὸ ἐκείνου τιμῶν.

Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ τις· Πότερος τούτων τετήρηκε τὸ καλόν, καὶ τὸν καιρὸν εὖ διατέθεικεν; ὁ ἐκεῖνα οἰκονομήσας, καὶ τοῦ πρέποντος καθυφεῖς, ἢ ὁ ἐν πᾶσι μείνας ἀπρόσκλητος, καὶ μηδὲν μηδαμοῦ τῆς ἀκριβείας ὑπεκτάς; Ἄλλ' εἴποιμεν ἂν πρὸς αὐτὸν, ὅτι Μικρὰ, ὡς οὗτος, πᾶσα ἀνθρωπίνῃ διάνοια πρὸς τὴν τῶν τηλικούτων κατάληψιν. Θεὸς δὲ μόνος, ᾧ καὶ πάντα περιληπτὰ, ὁ καὶ τὸν ἡβέλτιον ἰδεῖν ἱκανός καὶ κρίνει τοῖς πράγμασι τὸ ἀληθὲς δυνατός. Ἐμοὶ δὲ τοσοῦτον εἰπεῖν, ὅτι ἤδει καὶ ὁ πατριάρχης μὴ καλῶς ἔχον τὸ πρᾶγμα, μηδὲ τοῖς ἱεροῖς κανόσι στοιχοῦν. Πῶς γὰρ οὐ, ὁ τὰ θεῖα ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλως ἢ, μεταθῆκως ἄνωθεν; Οὐκ εἶχε δὲ ὅπως μὴ τῷ βασιλεὶ γένουτο καταπειθής, τὸ τοῦτου δόσονον ἐκ μακροῦ ἐπιστάμενος, καὶ τὸ τῆς γνώμης κακὸν ἐπικαιρότατον, ᾧ καὶ κακουργῆσαι πάντα καὶ συγχεῖται, ἴσον ἐδόκει καὶ τὸ πράξει μηδέν. Ὁ δὲ Θεόδωρος τούτων μὲν ἐφρόντιζεν οὐδαμῶς· μόνου δὲ τοῦ Θεοῦ ἐχόμενος ἐν παντί, οὕτε τοῖς καιροῖς μεταβάλλεσθαι,

A mone neque facto, neque alia ulla re communicavisset. Abscessit una cum ipso pars populi non parva, atque ii maxime qui præcipui omnium et stratu aliquo insignes erant. Non enim nostrum est, inquietabat strenuus ille et verus legum Dei defensor, transgredi terminos quos posuerunt Patres nostri, et præclara eorum instituta abrogare, aut non sine proprio damno quædam supervacanea et Ecclesiæ ignota instituire. Nunquam enim sic animis affecti erimus, ut huiusmodi negotii vindices velimus esse, et humana divinis anteponamus, ea facientes quæ homini nescio cui, et universim omnibus nova molientibus placeant: cumque hæc ante oculos versentur, nec non pavor cælitus nobis tunc injectus, cum imperator una cum populo errabat, et ille ipse, qui cum imperatore conspirabat, sacerdos, tenuis gloriæ studio magnum pietatis mysterium præterdit. Animum quippe rebus istis adhuc perturbatum occupavit timor, ne iram Dei rursus experiamur in eadem prolapsi, eaque approbare aggressi a quibus tanquam perniciosius abscedere studuimus.

XLVI. — Itaque cum Theodorus, quis esset ipsius super ea re sensus et cogitatio, plane aperuisset, ab istis, sicut jam diximus, prorsus abscedit, minime curans imperatorem quantumvis gravia comminantem, nec eos qui cum imperatore consentiebant, cæterosve imperii administratos, vel sacerdotes, vel alios magistratus. Sed præcipue patriarchæ detestandum neque tolerabile scindendum esse censebat, tanquam si ipse scinderetur sentiens, indeque incredibili dolore affectus. Sed quoniam aliter id quod utile erat tenere non poterat, has molestias ferebat patienter, nihil non eligens potius, quam aliquid committeret contra Deum, aut ullam rem pluris quam ipsum facere videretur.

XLVII. *Ut egerit rectius, Theodorus, an patriarcha?* — Sed dicet fortasse quispiam: Uter honestum servavit et opportunitate recte usus est? isne qui ut se accommodaret rebus, aliquid officii sui prætermisit, an qui inexorabilis in omnibus permansit, neque de exacta justitia quidquam remisit? Huic autem ita respondebimus: Angustior est humana mens, o bone vir, quam ut res tantas possit comprehendere. Solus vero Deus est qui omnia comprehendat, atque id quod melius est cognoscat, et quid verum sit in rebus discernat. Mihi autem satis sit dicere, patriarcham, quam injusta et abhorrens a sacris canonibus res esset, non ignoravisse. Quid enim aliter? cum cælitus divina sic didicisset ut nemo alius. Non debuit autem imperatori morem gerere, cum jampridem cognosceret pravam ejus mentem et varium pro tempore ingenium, cui pro nihilo erat pervertere omnia et confudere. At Theodorus Deo uni addictus, cætera

VARIE LECTIONES.

¹¹ f. τό. ¹² al. ἄλλος.

non curabat uliatenus, ac prorsus alienum a se existimabat servire temporari, aut potentiorum gratiæ quidquam concedere: sed *Testimonia Dei loquebatur in conspectu regum* (k), non reformidans diem hominis, ut divinus Jeremias ait¹, neque se potestatibus submittens, aut aliud quidpiam earum rerum quæ videntur suspiciens. Cujus excellentiam animi laudabant omnes ac mirabantur. Patriarcha autem multo etiam magis reverebatur libertatem loquenti cum sapientia conjunctam, ac propterea nec remittere quidquam voluit de sua erga eum propensione, ipso etiam discedii tempore, neque omnino sententiam mutare, nec observantiam singularem qua eum prosequeretur imminuit, aut de illa vel minimum remisit. Neque ullum porro ex communi Ecclesiæ discidio fructum cepit is qui scandali causa fuerat, et zizaniorum sator: sed postquam ipsius defensor obiit, ipseque amisso sacerdotio sacris septis ejectus fuit, in fœdiorem etiam quæ antea calamitatem incidit: ut ipsa re disceret non liceret iniqua patrantibus pœnam declinare, etiamsi ea non statim ingruat. Sed ad illa quæ dicere instituimus oratio nostra revertatur.

XLVIII. *Theodorus pellitur in insulam prope Byzantium.* — Ut enim vidit impius imperator, nulla in re Theodorum virum sanctum flecti, nec cedere sibi, nec factis suis assentiri, monasterio illum suo atque urbe pariter extrudit, relegatque in insulam quamdam ex iis quæ proximæ sunt Byzantio: eadem pœna in Josephum fratrem, Platonemque sapientem decreta; haudquaquam una utrosque custodia includens, sed singulos seorsum, ita ut mutuis eis conspectus negaretur, quod unicum est in carcere solatium.

XLIX. *Imperator Studias frustra tentat.* — Reliquam vero discipulorum turbam, ut Patre suo orbata viderit, importunis minis aggressus, obscuros etiam in carceres conjecit, addita militum custodia, qui eos custodirent, quoad ipse de illis quæstionem exerceret, Statuta igitur die, adduci omnes, et coram sisti jubet: tum ipse prior gravi supercilio considens, oculisque ac vultu, totoque corporis habitu, latentem animi asperitatem ostentans, separari ante omnes illos jubet, atque in duas partes distribui, majores et iudicio præstantes a reliquis secernens, quo faciliorem sibi concertationem efficiat. Atque hos quidem prius aggreditur: ita enim expedire sibi existimabat, quoniam cæteros, ut mentis acie inferiores, secutos esse non dubitabat. Hos igitur omnibus machinis adoritur, partim rationibus, minisque interjectis, partim blanditiis ad durissimum quemque emolliendum idoneis, partim suppliciiis cruciati-

(k) Psal. cxviii, 46. (l) Jerem. xvii, 16.

πολλοῦ γε καὶ δεῖ, συμφέρειν ἐνόμιζεν ἑαυτῷ, οὐτ' τοῖς κρατοῦσι καὶ μικρὸν ἐνδοξίμος γίνεσθαι· ἀλλ' Ἐλάλει τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτῶν βασιλέων ἔμπροσθεν· μὴ ἡμέραν ἀνθρώπου, τὸ τοῦ Θεοῦ Ἰερεμίου, φοβούμενος, μὴ, δυναστείας ὑποκλινόμενος, μὴ ἄλλο τι τῶν φαινομένων κατακλιτόμενος. Οὐ τὸ τῆς διανοίας ὑπερνεστηκῶς καὶ πάντες μὲν δι' ἐπαίνου εἶχον καὶ θαύματος. Ὁ δὲ γε πατριάρχης καὶ πολλῶν πλείον, τὴν μετὰ συνέσιωσιν τοῦ ἀνδρὸς ἀποσιμνῶνων παρρησίαν διακπαντός· καὶ διὰ τοῦτο, μηδὲ τῆς πρὸς αὐτὸν διαθέσιως καθυφίσθαι θελήσας ποτὲ, μηδ' ἐν αὐτῷ τῷ τῆς διαστάσεως καιρῷ· μὴ τὴν γνώμην συνόλων μεταβαλεῖν· μὴ τὴν τιμὴν τὴν ἰσὺς ὑπερβαλλόντως ἐκείνου ἐτίμα, σμικρῶνα· ἢ καὶ βραχὺ παραπέμψεσθαι. Πλὴν ἀλλ' οὐδὲ τὸ κοινὸν τῆς Ἐκκλησίας πρόσκομμα ὁ τῶν σκηνόλων αἴτιος καὶ τῶν ζιζανίων σκοπεύς, ἐπὶ πλείον τοῦ ἐργαίου ἀπάνωτο· ἀλλ' ἅμα ὁ τούτου συνασπιστὴς ἀπέβιω· ἅμα καὶ οὗτος τὴν ἱερωσύνην ἀφῆρητο, καὶ τῶν Θεῶν ἀπέκλιτο περιδόλων, ἀσχυροτέρην ἢ πρόσθεν τὴν ἐκπτώσιν ὑποστὰς. Ἰν' ἔργῳ μίθη, ὡς οὐκ ἐνὸν διαδρᾶναι τὴν δίκην, κἄν μὴ παρὰ πόδας ἡμῖν, κἄν μὴ εὐθὺς ἀπαντήσῃ, τὰ ἄθεσμα πράττουσιν. Ἀλλ' ἡμῖν γε ὁ λόγος πρὸς τὰ εἰρημίνα ἐπανακτῆα.

Ὡς γὰρ εἶδεν ὁ παράνομος βασιλεὺς πρὸς μηδὲν αὐτῷ τὸν ὄσιον εἶκοντα, μήτε μὴν οἷς πράττει συνεπινεύοντα, ἀπειλαίνει τῆς μονῆς τοῦτον πικρῶς καὶ τῆς Βυζαντιδος· καὶ ἐν νήσῳ ὑπερορίζει· τῶν πρὸ τοῦ ἄστεως, τὰ αὐτὰ καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν Ἰωσήφ δράσας, καὶ Πλάτωνα τὸν σοφόν· οὐ συναλλήλους τοὺς ἀμφοτέρους καθείρξας, ἀλλὰ χωρὶς καὶ καθ' ἕνα· ἵνα μηδ' αὐτὸ μόνον, ὄρῃ ἀλλήλους ἔχοιεν, ὁ μόνον τοῖς ἐν φρουρῇ παραμύθειον.

Τὸ γε μὴν ἄλλο πλῆθος τῶν μαθητῶν ἐπεὶ γυμνωθέντας ἐώρακε τοῦ Πατρὸς, ἀπειλαῖς οὕτι μετρίαις προῦπελθῶν, φυλακτικῶς καὶ τούτους ἐγκαλεῖ· ζοφώδεσιν, ἐπιστήσας καὶ στρατιώτας αὐτοῖς, ἵν' ὑπ' ἐκείνων φυλάττοντο, εὐκαιρῶς τὰς κατ' αὐτῶν ἐρωτήσεις μέλλων ποιήσασθαι. Οὐς καὶ ἡμέρῃ ῥητῇ ἀχθῆναι προστάξας, αὐτὸς πρότερον μετὰ σοδοῦ τοῦ φρυάγματος καθίσας, καὶ βλέμματι καὶ προσώπῳ, καὶ πᾶσιν οἷς ἐωρᾶτο, τὴν ἐνδον ὑπεμφαίνων τραχύτητα, διαιρεθῆναι πρὸ γέ τινος ἄλλοῦ τούτους ἀπ' ἀλλήλων κελεύει, καὶ εἰς μέρη ἀποταχθῆναι δύο, τοὺς μείζω καὶ λόγῳ προέχοντας ἀποκρίνας τῶν ἐναντίων· ὡς ἐν οὕτω ῥῆδιον αὐτῷ γένοιτο τὸ ἀγώνισμά. Καὶ δὴ πρῶτα προσβάλλει τοῖς πρώτοις, λυσιτελοῦν οὕτω δόξαν αὐτῷ· ἐψέσθαι γὰρ καὶ τοὺς ἄλλους τούτων χειρουμένων, τῇ διανοίᾳ ἀνέκλαττον. Οὐς καὶ παντοίως μετελθῶν, τοῦτο μὲν λόγοις μιγμένους καὶ ἀπειλαῖς, τοῦτο δὲ θωπιαῖς, καὶ τὸν ἄγαν μελαττούσας σκληρὸν, τοῦτο δὲ καὶ βασάνων

VARIE LECTIONES.

¹ f. ἡν.

προτάσειν, ὡς ἂν ἐνί γε τρόπον τοῦ Πατρὸς ἔλοι, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπιστάσσοιτο.

Ὡς εἶδε πρὸς τοὺς ἐνδοιδόντας αὐτοὺς, ἀλλὰ ψυχῆς γενναίότητι πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐν τοῖς λογισμοῖς ματαιότητα ἀποκρουμένους, τότε ἤδη πειρᾶται καὶ τῶν δευτέρων, εὐκόλως δὲ τισι καν γοῦν τοῦτοις ἐκπέπων ἐπιτυχεῖν, καὶ ἕπον αὐτῶν ἀλωσίμοις αὐτῶν. Οἷς καὶ ταῦτα, ὡς εἶχ'· εἰς τὸ· Ὅσοι βούλοσθε βασιλεῖ πιθαρχεῖν, καὶ πατριάρχῃ καὶ κλήρω συνευδοκεῖν, ἐν μέρει στήτε τῷ δεξιῷ· ἔσοι αὐ καὶ γνώμης καὶ διανοίας τῆς ἀνηκίου ἐπέτι, τὴν εὐάνουμον στάσι ἀπιτε· ἴν' ἐντεῦθεν ἢ φανερόν τὸ τε συμφοροταῦν ἔμιν, καὶ τὸ ἀπαυθαδίξον· κακούργως τοῦτο λογισόμενος ὁ παρτακτιστῆς καὶ νομιστῆς ὡς ἐν μεταθεσι τῶν τόπων συμμεταθήσει ταύτων καὶ τὰ ἀνοήματα. Ἄλλα οἱ γενναῖοι μηδὲν πρὸς τοὺς λόγους τοῦτους κινδύντες, μηδὲ τὰς διανοίας ὑποπεσόντες, τοιαυτα πρὸς τὸν ἐν ἐξουσίᾳ πολὺν, ψυχῆ διειρημένη, ἐπηρεσαν· Ἥμετε, ὦ αὐτοκράτορ, καὶ φυγὰς καὶ σώματα, καὶ πᾶνθ' ὅμοσ' τῆρ ἡμετέρῃρ Πατρὶ ἀνασθέμενοι καὶ καθηγητῆ, καὶ μηδὲν, μὴ μέγα, μὴ μικρὸν ἐκείνω μὴ δεδογμένον, μὴ δεῖ γε πράττειν, ἀλλὰ μηδὲ ἐν διανοίᾳ φέρειν βουλούμενοι· οὐκ ἂν ποτε ἢ ὑμῖν πεισθησόμεθα τοιαῦτα προτεινούσιν, ἢ τοῖς παρ' ὑμῶν πεπραγμένοις προσέξομεν, ἢ τινι ὅλως νῦν κεινοταμουμένων προσθώμεθα· καὶ μαλίσθ' ὀρώμετες ὅσ' ἡμῶν καὶ τῶν διδάσκαλων ἀποδιστάμενον, ὅς γε καὶ τὴν παρούσων ἐξερῖαν εἴλιτο μαλλον, ἢ ταῦτα πρόέσθαι, καὶ τῆς ὑμετέρας μερίδος γινέσθαι. Ἥμιν δὲ τί ποτε ἄρα τοῦτου χείρον γένοισ' ἂν, εἰ γε καὶ ἡμῶν ἰσῶν καὶ οὕτω φυλακῆς σφίτων ὑπερέδοιμεν, πράγματα δὲ ἐπιβλαστέα καὶ τὸ πᾶν κινδυνώδεσσιν αὐτοὺς ἐπιδοήμεν; οὐ, μὴ τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγίνως, καὶ τὰς τοῦ Πατρὸς ἐντολάς αἷς συνειστέλλουσι, οὐκ εἴ-ομεν, οὐ τὴν ἀλγέθειαν τοιαυτοῦ, οὐ κατ' ἡμῶν καταφύγει. Δοκίμιον γὰρ πάντως ὁ παρῶν οὐτοῖ κειράς, ὅπως καὶ γνώμης καὶ διανοίας ἔχουσιν· ἐν οὐκ ἀποδαλοίμεθα· οὐδ' ἀγενές τι καὶ παιδιῶδες φρονέσαιμεν, ἀδελφοὶ κατὰ πάντα, ὧν πρὸ μικροῦ τὴν πείραν ἔγνωσ, τογχνάντες, καὶ ἀδελφὰ ἐκείνοις καὶ πράττοντες αὐτὰ καὶ διανοοῦμενοι.

Ταύτων παρ' αὐτοῖς εἰρημίνων, καταπλαγῆναι τὰς φρένας τὸν βασιλέα καὶ τὴν ἐνστασι αὐτῶν, καὶ τὸ ἐν τοῖς δεινοῖς θαυμάσαι ἀνάλωτον. Ἐπι καὶ θαύματος ἀξία καὶ ἀσπίς τοῖς ἐναντίοις ἢ ἀρετῆ. Καὶ μάλισθ' δεῖ δόξας εὐχερῆς· δὲ τινας τοῦτους εὐρεῖν καὶ ἐκ πρώτης ἐπικλίνας, πολλῶ μᾶλλον ἀνευδῶτοις ἐκίερχε, καὶ σταβροῖς, καὶ ὀρεπίτοις τὸ πᾶν. Ἀμέλει καὶ τὸ προφανῶς ταύτους πάντας κακῶς σκεθῆναι, πρὸς τῆρ ἀσυμφορῃ, καὶ εὐχθεῖς εἰδῶς κομιῶθ, φρουρα μόνον τῶς ἀσφαλιστάτη προστάττει τοὺς γενναίους καὶ αὐθις δοθῆναι πάντως, ἢ κακώσιν πάντας εἰς τὸ ἐπιὸν παντελῶς, ἢ κατὰ σχολῆν, οὐκ ἔσθρως, ἀλλ' ἐνα πρὸς ἕνα ὄραν, ἐπιχειρεῖν ἢ βούλοιστο· εἰ καὶ τῆς ὀρυγῆς ἐπεσθῆθ, ταχὺ τῆς δικῆς μεταλλοῦσης τὸν ἀδικώτατον, αἷα τὰ τοῦ θεοῦ κρίματα.

busque propositis, si qua tandem via possit a Patri partibus abductos in suas pertrahere.

L. — Quos ubi nulla ratione manus dare sensit, sed generosis animis omnes ipsius inanes technas eludere: tam secundos conatus admovet, faciles se adversarios nactum salos, ac nullo negotio expugnabiles. Sic igitur eos alloquitur: Quicumque, inquit, imperatori parere vultis, et cum patriarcha et cleroque sentire, transite ad partem dexteram. Quotquot vero animis et sententiis obsequi recusatis, ite in sinistram; ut hinc appareat quinam nobiscum sentiant, et quinam in nos sint contumaces. Malitiose et vafre id agens fraudulentus cavillator, ut qui hac ratione considerat, illos loca commutando, ipsas quoque mentes et consilia mutatuos. Verum invicti illi nihil his ejus verbis permoti, nec de animi sententia tantillum dimoti. uno ore omnes rerum potentem ita affatisunt: Nos, imperator, et animos, et corpora, et omnia demum in Patria ac magistri vocati manu et arbitrio ponentes, nihil minimum aut maximum, quod illi non probetur, non modo laedere, sed ne animo quidem versare statuimus. Nunquam vobis talia intentantibus obsequemur, nec gestis vestris suffragabimur: nec quidquam prorsus eorum quæ per vos innovata sunt, amplectemur. Præcipue cum magistrum ipsum a nobis ejunctum viderimus, qui et præsens exilium subire maluit, quam causam prodere, et i partes vestras sequi. Nobis vero quid accidere gravius possit, quam si canones sacros, quos tanto studio servari convenit, aspernemur; et iam auxilia et periculosis rebus no dedamus? non, per sancta virtutis certamina, Patriisque præcepta, in quibus educati sumus, non cedemus, veritatem non deseremus, vobis non adhærebimus. Specimen nostri, quo animo ac sensu simus, hæc postulata occasio; quam nos sane minima rejicimus; nec ignavum prorsus aliquid aut puerile ostendimus, cum germani eorum simus quorum periculum paulo ante fecisti, germana cum ipsis et facere et sentire omnia parati.

LI. *Eos in custodiam tradit.* — Hæc cum illi dixissent, abstupescere animo imperator, illorumque constanciam, atque in adversis insuperabiles animos mirari. Admiranda siquidem etiam hostibus ipsis virtus est. Præsertim cum imbecilles se nactum arbitrat, primoque impetu prostermendos; fortes contra experiretur, et invictos prorsus ac cedere nescientes. Sed quoniam hos omnes palam modo multare, præter quod inutile foret, stolidi admodum consilii sciebat esse: satis tum habuit erectæ custodiæ illos addicere, male omnino postea tractaturus, et per otium, non simul omnes, sed eorum singulos quibus vellet pœnis exercuaturus, quanquam, illum conatus suus fefellit; vindicta, inquam, quæ Dei sunt judicia, illico persequente.

Barbaris namque tunc temporis impune grassantibus, cum adversus ipsos profectus esset, seque universos equis et armorum virtute debellaturum per summam arrogantiam consideret, sensit impius se arma potius adversus seipsum movisse. Nam in bello misere periit, et imperio Romano ac exercitui dedecus quantum dici non potest inussit.

LII-LIII. *Hujus interitus a Theodoro prænuntiatus.* — Nec vero prætermittendum, quod sanguinario illi eventurum Pater prædixit. Hoc ipsum quippe illi prædixit, et imminens periculum denuntiavit: tametsi nec sic quidem amens intellexit. Cum enim jam contra Scythas moveret, tumidosque et elatos spiritus fremens gereret, probrum sibi ducens se a sancto vinci, nec coeptum iter insistere audens, nisi prius ipsum sibi adjungeret, misit ex iis qui cum magistratu erant aliquot, qui vel minis, vel blanditiis, viro persuadeant, et quæ ab imperatore acta fuerant, probare compellant. At divinus ille tum ardentiore quodam zelo succensus, et tanquam spiritus numine afflatus, ea vecordi prædixit, quæ timore illum ac metu contutere poterant, nisi amens prorsus et rationis expertus fuisset. Equum erat, imperator, te actorum tuorum pœnitentia duci, et medicinam malo facere, ne temporis progressu difficile ad sanandum, aut penitus etiam insanabilem redderetur. Sed quoniam haud ullum morbi tui sensum habes, ut non solum ipse ultro te in laqueum inducas, sed alios etiam in eundem impellere coneris, et ruinam nolentibus ac perniciem pares; hæc tibi omnium vindex et spectator oculus meis verbis prænuntiat: scito te quam viam nunc ingrederis, ex ea nunquam reversurum. Itaque secundum justitiam vaticinationem Barbaricis manibus captus, non solum vitam turpiter amisit, sed caput ipsum amputatum, Bulgarorum genti ad ludibrium reliquit, in quo illi inter potandum propinarent, et cladem suam et ignominiam in omnibus conviviis misere exprobrarent. Deo quo quidem apte prochetatum illud dici queat: *Domus regis, erubescite: quoniam in gladio principes vestri cadent, eo quod legem meam prævaricati sunt, et populum meum vexaverunt (m).*

LIV. *Michael Curopalates imperat. Revocat ab exsilio Theodorum. Reconciliatur cum patriarcha Theodorus.* — [Ipso igitur indigne et turpiter, ut dictum est, extincto, ac Stauracio ejus filio ob accepta vulnera onus imperii vix ferente, et post duos, ut aiunt, menses morte absumpto;] Michael, qui Curopalatae dignitatem tum gerebat, sceptrum suscepit: vir imperio plane dignus, et in ea administratione æquissimus. Cui ante omnia res Patris curæ fuerant, ut ab exsilio eum revo-

(m) Osce VII, 16.

VARIAE LECTIONES

¹⁴ al. τὴν θρακῶν. ^{14a} al. ὑπειλημμένου. ¹⁵ al. εἰσελαύσαντος.

τῶν βαρβάρων ¹⁴ γὰρ τρινηκῆτα ἀδελῶς ληϊζόντων, καὶ τοῦτου φρονήματι ὑπερόγκῃ τῶν πρὸς ἐκείνους φέρουσαν ἀπίοντος, ἵπποις τε καὶ ὄπλων δυνάμει αἰρήσειν πάντας ἐκ τοῦ παρατυχῆ ἀπειλούμενου ^{14a}, ἔγωγ κατ' αὐτοῦ μᾶλλον ἢ κατ' ἐκείνων τὸ ξίφος κινήσας ὁ ἀλιτῆριος· ἀθλίως ἐν τῷ πολέμῳ πεσῶν, καὶ τῇ τε βασιλείᾳ Ῥωμαίων καὶ τῷ στρατῷ αἰσχύνῃ, οὐδ' ὅστιν εἰπεῖν, καὶ μυρίον προστριψάμενος ὄνειδος.

Ἄξιον δὲ μηδὲ τὴν τοῦ Πατρὸς ἐπὶ τῷ πηλαμαζίῳ προφῆσιν παρελθεῖν· ἐπεὶ καὶ προεῖπε τὸ μέλλον αὐτῷ καὶ τὸν κίνδυνον προειμήνυσεν· εἰ καὶ μηδ' οὕτω συνῆκεν ὁ ἀσύνετος. Ἐπεὶ γὰρ ἐξώρμα οὗτος κατὰ τὴν Σκυθῶν, καὶ μέγα ἐπίρτρο καὶ ἐθροβύετο, αἰσχυνόμενος ὡςπερ τὴν κρατὸς τοῦ δαίου ἤτταν, καὶ μηδὲ τὴν ἐκείσε βραδίσειν ἔχων, εἰ μὴ αὐτὸν ἔλοι· καὶ περραστῆστοιτο πρότερον· πέμπει τινὰς τῶν ἐπ' ἐξουσίας, τοῦτο μὲν πειθοῖ, τοῦτο δὲ καὶ βίᾳ ἔλθειν τὸν ἄγιον, καὶ τοῖς αὐτῷ πεπραγμένοις θῆσειν ὁμόφροντα. Ἄλλὰ τότε καὶ μᾶλλον ζήλῳ θερμοτέρῳ ὁ θεοφόρος ληφθεὶς, καὶ ὡςπερ ἐνθους τῇ ἐπιπνοίᾳ γερονῶς τοῦ πνεύματος, ἐκείσε μὲν τῷ ἀλαζόνι, καὶ δέους αὐτὸν καὶ ἀγωνίας ἐνέπλησεν ἂν, εἴ γε μὴ παντελῶς παράκοπον εἶχε τὸν λογισμὸν. Ἐχρῆν μὲν καὶ σὲ, βασιλεῦ, μετὰ μὲν τῶν διεπράξω λαθεῖν, καὶ τὸ κακὸν ἀθεράπευτον μετὰ λιπεῖν, ὡς ἂν μὴ τῷ χρόνῳ δυσίπτον ἦ καὶ ἀνάτην γένηται παντελῶς. Ἐπεὶ δ' οὕτως ἀναλήγτως ἔχεις, ὡς μὴ μόνον σαυτὸν τῇ πάγῃ ὠθεῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ταυτῆ ἀλῶναι ἐπιείρη, καὶ ἀνάγκην τοῖς μὴ βουλομένοις περιεστῆν, ταῦτά σοι ὁ πάντα ἐφορῶν ὀφθαλμὸς, δι' ἐμοῦ προσαγομῆς τοῦ ἐντελοῦς· ἴσθι ὡς οὐκ ἐπιστρέφων οὐκ ἐπιστρέψεις ἐφ' ἣν σὺ ὁδὸν πορεύῃ ἐκεῖ. Αὐτεῖ καὶ κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον βαρβηρικῆς ἀλούς χερσίν, οὐ μόνον αἰσχρῶς ἀφῆρτο τὴν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποτμηθεῖσαν κεφαλὴν παίγιον καταλίπει τῷ Βουλγάρων γένει, φιλοτησίας ταύτης προπίνοντι, καὶ τὴν ἤτταν καὶ τὸν ὄνειδισμόν ἐν παντὶ συμποσίῳ τῷ ἀθλίῳ ἐπιχλευάζοντι. Ἐφ' ᾧ δὲ τοῦ προφήτου λόγος εὐκαίρως ῥηθεῖα ἂν· Καὶ ὁ οἶκος τοῦ βασιλέως, αἰσχύνθητε, ὅτι ἐν μαχαίρᾳ οἱ κρατοῦντες ὑμῶν περιπεσοῦντα, ἀνθ' ὧν τὸν νόμον μου ἠσέθησαν καὶ τὸν λαόν μου ἐκάκωσαν.

Τοῦτου οὖν, ὡς εἴρηται, ἀναζήτως καὶ ἀγενῶς τὸ ζῆν καταστρέψαντος, καὶ Σταυρακίου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μεθ' ὧν ἔφερε πληγῶν μόλις τὴν βασιλίδα εἰσελάσαντος ¹⁵· καὶ ἐπὶ δύο, ὡς φασί, μῆνας ἐπιβιώσαντος, Μιχαὴλ δὲ τότε τὴν τοῦ Κουροπαλάτου περίεπωξάν, τῶν σκίπτρων ἐπιλαμβάνεται· ἀνὴρ τῷ ὄντι βασιλείας ἄξιος, καὶ πρὸς ἀρχὴν ἐνομώτατος. Ὅς καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἐν φροντίδι ποιεῖται τὰ τοῦ Πατρὸς, ἀνακαλέσασθαι τῆς ὑπερορίας αὐτὸν, καὶ τιμῇ πάσῃ δεξιωτάμενος. Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τῶν διεστώ-

των μελῶν συναρμοστῆς αὐτίκα χρησιμώτατος δεῖκνυται, τὸ καλὸν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας εἰς ἓν συμβιβάσας καὶ τοῖς τε ἱερεῦσι καὶ μονάζουσιν, ἦν ποτε ἀπέλιπον νείμας ὁμόνοιαν, τοῦ Ἰωσήφ δηλαδὴ πρότερον τῆς Ἐκκλησίας ὑποστάντος ἔκπτωσιν, καὶ ὡς τι ἀχρηστότατον μέλος, ταύτης νῦν ἔκκοπέντος περιφανέστερον. Τοῦτο γὰρ μάλιστα καὶ τῷ Ῥώμης ἔδοξε προέδρῳ, γράμμασί τε καὶ οἷς ἐκεῖνος ἀπέστειλε τὴν γνώμην κυρῶν. Ἐπεὶ κάκεινῳ μεσίτη καὶ διαλλάκτη ἐπὶ τῇ ἐνώσει τῶν Πατέρων ὁ εὐσεβῆς βασιλεὺς ἐχρήσατο. Ἐνθεν τοι καὶ τὰ πρὸς ἀλλήλους εὐθέμιοι πάλιν ὅ τε πατριάρχης καὶ ὁ δσιος, φίλα τε θερμότερα τὸν πόθον ἐπὶ τὸ μᾶλλον αὐξήσαντες, ἕμενον τοῦ λοιποῦ ἐν ἀλλήλοις, οὐ σώμασι μόνον, ἀλλὰ πολλῶν πλέον καὶ τὰς ψυχᾶς ἀδιαίρετοι, θάτεροις ἑατέρῳ ἠδόμενοι, καὶ τοῖς ἀμφοτέροις ἀμφοτέροι.

Ἐπεὶ δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ καὶ Πλάτων ὁ ἱερώτατος τὸν βίον ἀπέλιπεν ὀδοχριστὸν ἐπιθιούς ἔτος ἐνὸς δέοντος ἄνῃρ πολλοῖς ἐνιδρώσας πόνοις, καὶ μεγάλα τῆς ἀρετῆς ἐπιδειξάμενος ἔργα ἔδειξε κἀταῦθα ὁ πατριάρχης τὸ περιὸν τῆς ἀγάπης καὶ ἐνδιάθετον αὐτὸς ἐκεῖνος σῶμα κλήρω παντὶ τῷ μοναστηρίῳ φοιτήσας, καὶ ἐκλείποντι παραστάς τῷ ἀγίῳ, ὅλος ἅλῳ προσφύς, καὶ πᾶν περιψῶν μέλος, καὶ ἡδέως καταφιλῶν ἕκαστον. Ὡ καὶ οἷα Πατρὶ Πατέρων, ὑπὸ μυρίῳ φωτὶ καὶ θυμιαμάτων προσχύσει τὰ εἰκότα ἀφοσιωσάμενος, μόλις καὶ σὺν πόνῳ τὸ σῶμα τῷ τάφῳ δίδωσι ἰσχυρῶν, ὡς εἰκότος, συνδραμόντων, καὶ τὴν κατάθεσιν ἐφ' ἱκανῶν¹⁶ κωλυόντων, ὡς περ οὐδὲ θανόντα λιπεῖν βουλομένων τὸν δσιον.

Ἄλλ' ἡμῖν ὁ λόγος χωρεῖται πρὸς τὰ ἐξῆς. Εἰ γὰρ καὶ ἡ διάνοια κάμνει πολλοῖς συνεπιπτουσα, καὶ οὐκ ἔχουσα ποιοῦν πρῶτον μνησθῆ, ἐκάστου τὸν λόγον πρὸς ἑαυτὸ ἔλκοντος καὶ τοῦτο πρότερον εἰπεῖν ἀναγκάζοντος ἄλλ' ἡμεῖς γε, μικρὰ ἀφ' ἐκάστου, καὶ ὡς ἂν τύχοι τόγε νῦν ἔχον διὰ τοῦ λόγου ἐπιμνησθέντες, τό τε πάντων μνησθῆ καὶ τὸ σὺν εὐκρινεῖς, τοῖς ἄλλοις ἔχειν παρήσομεν. Εἴ γε καὶ δυσχερῆς, κατὰ γε ἡμᾶς, καὶ τῷ λίαν ἐντριβεῖ περὶ λόγους, ἢ τῶν ἀμφοτέρων ἐπίτευξις.

Εἶχε μὲν οὕτω τὰ κατὰ τὸν μέγαν Θεόδωρον. Καὶ πάλιν ὁ περιώνυμος τοῦ Στουδίου ναὸς εἶσω περιελάμβανεσαν ἅπαντας ἐν ταυτῷ συνηγμένων τῶν μαθητῶν, καὶ τῷ καλῶ συνηδομένων Πατρὶ. Οἷς δὲ καὶ πάλιν ὁ θαυμάσιος ἐπιχαρίτως ὠμίλει, καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς διεξήει ἐπίπονα ἰσχυρῶν τὸν ταύτης παριστῶν κάματος, καὶ μυρίον τὸν ἀγῶνα τοῖς ἀθλεῖν ἐθέλουσι καὶ ὅτι, φησί, πόνου χωρὶς οὐδὲ ἄλλο τι, σχολῆ γούν ἀρετῆς, ἢς οὐδὲν ἐργωδέστερον, ἀνοσθήσεται ἂν ποτε. Καὶ ὅτι καὶ ἡμῖν τὰ συμπαθόντα¹⁷ τὴν τε ῥοπήν ἐφανέρωσε τοῦ θελήματος, καὶ πρὸς Θεὸν μερίζονως ἐπτέρωσε¹⁸ παρ' οὐ καὶ σεσῶσμεθα, καὶ μερίζω τῶν

A caret, et honore omni reducem cumularet. Quin etiam dissidentia membra mox aptissime copulavit, pulchrum Ecclesiae corpus in unum iterum connectens, et pristinam sacerdotibus ac monachis concordiam reddens, Josepho nimirum, qui ejectus ab Ecclesia antea fuerat, ab eadem nunc, tanquam inutili membro, apertius reciso et excluso. Placuit hoc in primis Romano antistiti, qui per litteras nuntiosque suos sententiam confirmavit, Nam et illum sequestrem pacis et conciliatorem ad devinciendum Patrum animos, pius imperator adhibuerat. Exinde vero sanctus et patriarcha, crescente inter illos amore mutuo, prestiterant de caetero, non tam corporibus quam animis invicem arctissime colligari, ita ut alter alterius, et uterque utriusque consuetudine vehementer caperetur.

B LV. *Sancti Platonis obitus et funus.* — Cum autem per id tempus ex hac vita excederet sanctissimus Plato, annum octogesimum aetatis uno minus agens, vir plurimis defunctus laboribus, egregiis virtutum editis documentis; in eo etiam abundantem patriarcha charitatis suae vim, animique recte compositi specimen exhibuit. Accurrens ipsemet una cum clero ad monasterium, et moribundo sancto astitit, totus in illum defixus, membra ejus omnia complectens, suaviterque singula deosculans. Cui buidem tanquam Patri Patrum, cum innumeris luminibus et thuris suffitu justa persolvisset, aegre tandem corpus sepulturae condidit, multis undecunque confluentibus, ejusque depositionem pro viriliter prohibentibus, ut qui ne mortuo quidem sancto privari vellent.

C LVI. — Sed ad ea quae porro secuta sunt progrediatur oratio. Laborat quidem animus rerum quae occurrunt copia, neque quid primum edisserat satis constituit; cum singula trahant ad sermonem et ante alia explicari postulent. Ego vero pauca dicam de singulis prout se offerent: atque id negotii relinquam aliis, ut omnia et quidem distincte commemorent: quae duo assequi, meo quidem iudicio, vix quisquam possit, etiam in dicendo exercitatus.

D LVII. *Theodorus reversus Studium, disciplinam instaurat.* — Hoc igitur statu magni Theodori res erant, ac celebre Studii templum omnes occupabat, cum illuc frequentes convenirent, partim ut erudirentur, partim ut Theodoro gratularentur. Quibuscum vir admirabilis jucundissime colloquebatur, ac virtutis difficultates enarrabat, ponens ipsis ob oculos laborem immensum, et innumeras dimicationes quae decertantibus perferendae sunt: quod labore, inquiebat, ad alia quoque omnia sit opus, neque unquam possit desidia evadere in virtutem, qua nihil actuosum magis; et quod ea

VARIAE LECTIONES.

¹⁶ al. ἱκανῶν. ¹⁷ al. συμπεσόντα. ¹⁸ ἐπετρόωσε.

quibus conflictamur, propensionem nostram voluntatis retegant, et potentius attollant ad Deum, a quo protegimur, et auxilium nostra etiam expectatione majus impetramus. Et quoniam recessus ac solitudo nonnunquam ingerit cogitationes quasdam quibus placemus nobismetipsis, et quæ ob innatum nostri amorem, in corde intimo definguntur ac resident : has quoque avellat, ubicunque occurrerent, agricola egregius amputabatque, et ne tantillum quidem crescere sinebat, ne germin nobile et fructiferum interimerent. Inde adeo cuncti ad unum viri illi præstantes, bonorum operum fructus eximios præcrebant, et in corde ascensionem progressumque disponentes, ac virtutum divites facti, recte facta priora posterioribus obsecrabant. Multi vero ex ipsa studium sermonis ab honorum operum studium adjugebant, in literis occupati quantum par erat, et sermonibus componendis dediti, qui et opera quædam elucubrati, præclaram memoriam sui post vitam reliquerunt. Alii in Scripturis divinis magna diligentia versati, et accuratius earum sensum scrutati, mentem divini cognitione ditaverunt, ultra cæteros progressi, et quæ pauci comprehendunt, assecuti. Alii rursus hymnis ecclesiasticis, canticis, psalmis cæterisque id genus dabant operam quam licebat: quod ex his quoque magnam percipi utilitatem compertum sit; siquidem rhythmo, et ordine, et concinna voce, et modulatione, omnis prope cœtuum in Ecclesia dignitas constat. Quocirca non tantum sibi ipsis utiles fuerunt, sed et alios omnes utilitatis ejusdem participes fecere. Neque hoc solum : sed et reliquas quæ manu tractantur artes exercebant opibees egregii, magni facientes eam quæ cæteris esset vilior, ut ea re se ipsos deprimerent magis, dum animus ad operum formam flingitur : utque res ad vitam necessarias compararent, nec sæpius in publicum prodire cogerentur, indeque, quod nullis accidit, grave aliquod dampnum contraherent, dum ea quibus indiget natura conquirunt. Itaque domi artes generis omnis faciliabant, archilectonicam, ætariam, textoriam, sutoriam : tum quæcumque funibus moluntur opus, et quæ circa fornaces occupantur : cum interea singuli manus operibus, ora vero hymnis impenderent, et Davidis oracula concinerent : ut vel solus eorum aspectus plurimum utilitatis afferret intuentibus gravitatem, modestiam, morum constantiam, accuratum perfectumque disciplinæ modum, quo mansuum etiam opera viri admirabiles administrabant. Ac eorum fama simul cum virtute magis magisque se diffundens, universam prope terram, ut initio libri dictum est, implevit. Præcipue quia ex ipsis aliqui ad complura loca profecti; sive quod

ἁελπίδιον τὴν βοήθειαν τοῦ ἀγαθοῦ εὐνοοῦμεν. Ἐπὶ δὲ ἡ μόνωμε ἐνίοτε καὶ ὁ μακροσῶς λογισμὸς τινὰς καὶ θελήματα ἐμφοτεῖται αὐτὰρέακα, ἃ καὶ διὰ τὸ φιλαυτον ἐν μυῶ τῆς καρδίας ριζοῦται καὶ υποκάθεται, καὶ ταῦτα ὁ καλὸς ἀνέστη γειωργός, ἐνθα ἴθαι καὶ ἐξεκοπτε, μηδ' ἐπ' ὀλίγον βλαττῆσαι ἀφαιε, ἵνα μὴ τῶ εὐγενεῖ βλαστῆματι λυμήνηται καὶ ἐγκάρπω. Ὅθιν καὶ ἀρ' ἐνός πάντες καλοὶ πῶν καλῶν ἔργων καλοὺς προσιστε τοὺς καρπούς, τὰς τε κριέτους ἀνασῶσεις ἐν τῇ καρδίᾳ τιθίμιναι, καὶ πολὺν τὸν πλοῦτον καὶ αὐθις κομῶντες πῶν ἀρετῶν, τὰ φθίσαντα πῶν καταρθωμάτων τοῖς ἐφεῖξτε ἀπεκρίπτοντα. Πολλοὶ δὲ αὐτῶν πρὸς τῇ δι' ἔργων φιλοσοφία, καὶ τῆς ἐν λόγῳ ἀντείχοντο, παιδείας τε δεον ἐχρῆν ἐπιμελοῦμενοι, καὶ λόγων ἐργάται γινόμενοι : οἱ καὶ ποιήματα ἐξασκήσαντες ὅσα, μνήμην πολλοῦ ἀξίαν τῶ βίῳ καταλειλοῖσιν. Ἄλλοι δὲ τούτων φιλοπόνως ταῖς θείαις Γραφαῖς ὀμιλῆσαντες, καὶ τὸν ἐν αὐταῖς νοῦν ἀκριβέστερον διερευνησάμενοι, γυνῶν θεοσεραν ἐπιλοῦσσαν, παρατίερω διασῶντες, καὶ πῶν ἀλίγοις ἐπικτωῶν ψάσσαντες. Ἐτεροι δ' αὖ κάλιν ασμασι πῶν ἐν ἐκκλησία καὶ μελωδήμασι καὶ τοῖς ἄλλοις δι' τῶν ἐν ταύτῃ ψαλολογήμασι, καθέσσαν ἐξῆν, ἐκτοῦς ἐπιδοῦντες (ὅτι δὴ καὶ τούτων πολλὴν ἴσμεν τὴν ἀφίλειαν, εἴγε βύθμῳ καὶ τάξει καὶ φωνῇ εὐτήμῳ καὶ μελωδῳ ἡ πᾶσα σχεδὸν τῆς Ἐκκλησίας ἐνορῆται κατὰστασι), αὐ μόνον ἑαυταῖς χρησίμως τὴν καλὴν ταύτην φιλοπολίαν διέθεσαν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἄλλοις τῆς ἀπ' αὐτῶν ἀφελείας μετέθεσαν. Οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἄλλοις ταῖς διὰ χειρῶν τέχναις οἱ καλοὶ οὗτοι σπουδαίρχει μετέθεσαν : πολλοῦ ἀξίαν καὶ τὴν πᾶσῶν εὐτελισσῆραν τὸ θέμενοι : ἵν' ἐντεῦθεν καὶ τὸ τεταπεινωθῆαι μεζόνως εχαιεν, τῆς ψυχῆς πως τυπωμένης πρὸς τὰ πραττόμενα, καὶ ἑαυτοῖς τὰ πρὸς χρεῖαν πορίζοντα, καὶ μηδὲ τυγχῶς τὰς προδούους ποιοῖντα, καὶ μηδὲ ὅ σονηθες τοῖς πολλοῖς προτίειν διὰ τὴν τῶν ἐνδούτων ἀνάληψιν, μεγάλης ἐκ τούδε τυγχανούσας τῆς βλάβης, καὶ τὸν νοῦν ἀπτατεῖν¹⁹ ποιοῖντα, ὡς τα πολλὰ τῆς ἐξῆ βλάβης. Διὰ τούτο πᾶσα χρεῖωδης τέχνη, τούτοις ἐνοον διήσκητο, οἰκοδομική, χαλκευτική, ὑφαντική, τε αὐ καὶ σκυτοτομική, καὶ ὅση διεσειρῆς ἔχει τὴν ἐργασίαν : καὶ ὅση τῆς θαναούσου εστέν : ἐκάστου αὐτῶν τὰς μὲν χεῖρας τοῖς ἐργοῖς κινούντας, τὸ στόμα δὲ τοῖς ὕμνοις διδόντας, καὶ τὰ τοῦ Δαυιδ ὑποψήλλοντος ὀόγια : ἴσπετε καὶ τοὺς μόνον ἐπ' αὐτοὺς ἐνορῶντας, πολλὴν τρογῆν τὴν ὠφέλειαν, τὸ τε σεμνὸν καὶ κόσμιον, καὶ τὸ ἐν ἔθῳ : στόσιμον, καὶ ἀκριβῶς εὐπολίτετον, κἂν τοῖς ἐργουχείροις ἐπιχαρίτως τοὺς θεουμασιους διασῶζοντας. Ἄλλὰ τούτων σὺν τῇ ἀρετῇ καὶ ἡ φήμη ἐπὶ μέγα ἀρθέσασ, τὴν σύμπᾶσιν σχεδὸν, ὡς καὶ ἀρχόμενοι τοῦ λόγου εἰρήκαμεν, περιέλαβε. Μᾶλλον δὲ ὅτι καὶ τούτων αὐτῶν ἐνιοὶ ἐν τόποις φοιτήσαντες πλείοσιν,

VARIÆ LECTIONES.

¹⁹ αἱ. εὐτελισσῆραν. ²⁰ αἱ. δεσσι καὶ μηδὲ. ²¹ αἱ. ἀτατεῖν.

εἴτε χρείας οὕτω δεησάσθε, εἴθ' ὑπὸ τοῦ διωγμοῦ ἄ
πολλαχοῦ διασπαρθέντες, ἔνθα ἂν αὐτοὺς ἀφικέσθαι
συνέδη, πολλοὺς τε πρὸς ἀρετὴν ἐποδύγχεσαν, καὶ
Ἰδία τοῖς συνειλεγμένοις καταγῶγια κατεσκεύασαν·
οἷς καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Στουδίου ἐπέθεσαν, τὰς
τὴν μέγρι καὶ εἰς δεῦρο τὴν κλήσιν φέρουσι· καὶ
κληθήσεται γε οὕτω διαπαντός, οἷα τοῦ ὀνόματος
τροφῆ γλώσσης τυγχάνοντος, καὶ πάντας πρὸς ἑαυτὸ
ἔλκοντος.

Ἄλλὰ γὰρ σκυθρωπά μοι τὰ τοῦ λόγου πάλιν,
καὶ δεινὰ, οἴμοι! καὶ πέρα δεινῶν τὰ νῦν ἐτρήθη-
σεσθαι μέλλοντα· ὥστε με καὶ λιπεῖν ταῦτα βού-
λεισθαι μᾶλλον, ἢ διήγησιν οὕτω βαρεῖαν δοῦναι τῷ
λόγῳ, καὶ μηδὲ φορητὴν ἀκοαίς. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ
μηδὲν τούτων εἰπεῖν, τῷ μηδενὸς ἤδη τῶν κεραιω-
τῶν ἔσθαι τὸν λόγον ἐστίν· ἀλλ' ἐντεῦθεν καὶ
μᾶλλον μνήμην τε τούτων ποιήσεσθαι μέλλοντα.
Καὶ δὴ καὶ τοὺς μεγίστους τῶν ἄθλων διεξελθεῖν
τοῦ πατρὸς, ἀναγκαῖα μοι, εἰ καὶ σκυθρωπὴ οὕτα,
ἢ διήγησις· ὡς ἂν μὴ ἑλλείπων ἡμῖν ἐν τοῖς μεγί-
στοις ὁ λόγος φαίνοιτο. Τοῦ τοίνυν θεσπεσίου πα-
τρὸς ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ὡς ἔραμεν, τοῖς μαθηταῖς
συνδιέγοντος, καὶ αὐτοῦ τε κίχλειων εὐθυμίας ἀπο-
λασκόντων τῆς κρείττους, καὶ ἡδονῆς οὐδ' ἕσθαι καὶ
ῥῆθῆναι, τὰς ψυχὰς πληρουμένων, ἐξείφνης ἐφ-
ίσταται καταίγρις κληρὸν καὶ ἀλέθριον, αὐτοῖς τε τὴν
εὐθυμίαν ἐνακόπτουσα, καὶ πᾶσαν ταράττουσα τὴν
περὶ τὸ θεῖον εὐσέβειαν.

Λίαν γὰρ ὁ δυσσεβὴς Ἀρμένιος, στρατηγὸς πρὸς
τοῦ ἀποκράτορος Μιχαήλ τῆς Ἐφῆς προχειρισθείς,
καὶ τὴν Θρακίαν παροδεῖν ἐπιτραπέις, διὰ τὸν
τηνικαῦτα συρράγέντα πόλεμον τοῖς Βαρβάραις,
μεῖζον ἑαυτοῦ ὁ ἀλαζὼν ἐπαρθεῖς, καὶ ἀπόνεικν
ὠδινῆσας ἐσχάτην, ὑποποιησάμενός τε δόλιμ καὶ τὸν
ὑπὸ χεῖρα στρατὸν, καὶ ἄλλοις οὖς εὗρε τῶν κου-
φοτέρων, τοὺς μὲν δώροισι, τοὺς δ' ὑποσχέσασιν
ὑπελθῶν, βασιλεὺς ἑαυτὸν ἀναδείκνυσσι, καὶ τὸ τῆς
ἀρχῆς κράτος ὁ τοῦ Θεοῦ, φεῖ! καὶ τῆς εἰρήνης πο-
λέμιος πρὸς ἑαυτὸν μετατίθησιν· ὅς καὶ παραχρῆμα
πλησίον τῶν βασιλείων γενόμενος, ἐπεὶ οὐδένα εἶχε
τὸν ἀντιπράττοντα, ἀτε τοῦ εὐσεβοῦς Μιχαήλ, μὴ
μόνον τὴν βασιλείαν ῥῆστα ἀποθεμένον, ὡς ἂν μηδένα
ἴδῃ αἰματι ὁμοφύλων τὴν δεξιὰν μολύοντα, ἀλλὰ καὶ
τῆς πορφυρίδος τὸν τρίκινον ἀλλαξαμένου χιτῶνα,
καὶ βίον τὸν μονάδῃ ἀμειψαμένου, ἐγκρατῆς τῶν
ἔλων, ὦ Θεοῦ κριμάτων! ὁ ἀναίδης γίνεται.

Παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν οὐ πᾶσαν εὐθύς ἀπογυ-
μνοῦν ἔγνω τὴν θηριωδίαν· ἀλλὰ καταλλάξας πρό-
τερον αὐτῷ τε καὶ ἀλλήλοις τοὺς στασιάζοντας,
ἐπεὶ καὶ πολλοὺς ἑώρα τούτῳ διὰ τὴν ἐπίθεσιν
δυσμεναίνοντας, οἷα εὐνοῦς τῷ προτοῦ βασιλεῖ,
καὶ τοὺς ἐν τέλει καὶ τοὺς ἐν ἀξιώμασι πανούργως
οὕτω καὶ ὑπόλως ὑπαγαγῶν, καὶ πάντας πρὸς
ἑαυτὸν, ὡς ἐδόκει, ἐπισπατάμενος, τότε καὶ τὴν ἔνδον
κακοθήθειαν ἐξενεγκεῖν ἔρμαιον ἔδοξε, τὴν ὕλην ὁ
ἀπειθεῖς ἀνακαλύψας ἀσέβειαν· καὶ λέοντι ἴσα ὁμο-
νύμφη τὴν ἐναγῆ ταύτην φωνὴν ἐρευσάμενος ὁ
ἐπηγῆς· Οὐ δέον ἐστίν, ὦ πιστὸν ἐμοὶ θεράπευμα,

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXIC.

necessitas id exigeret, sive quod persecutione sæpe
dissiparentur; quocumque illis venire contigit, ibi
et multis virtutis viam ostenderunt, et propria iis
quos cooptabant constituerunt domicilia, quibus et
Studii imposuere cognomen, quod illa ad hanc
usque diem retinent: atque ita prorsus appella-
buntur, utpote nomine suavissimo et quod omnes
ad se alliciat.

LVIII. — Sed tristia mihi rursus et acerbis
hei mihi! dicenda sunt, et quæ omnem etiam exco-
dant acorbitatem, adeo ut ea prætermittere mal-
lem, quam ita luctuosam et gravem auditu narra-
tionem contexere. Sed nihil eorum commemorare,
est ab iis quæ magis ad rem faciunt, sermonem
abstinere. Quin potius ob hanc ipsam causam
mentio rerum illarum fieri debet. Et sane maximos
patris labores, quantumvis admodum tristis hi-
storia sit, mihi necesse est recensere, ne sermo
noster in maximis rebus deficere videatur. Cum
itaque divinus pater in monasterio, sicut diximus,
cum discipulis ageret et utriusque maxima securi-
tate fruerentur, ac ipsorum animos quanta dei non
potest voluptas compleret, subito tempestas in-
gruit miseranda ac pernicioza, quæ et eorum læti-
tiam compressit, et omnem in divino cultu pieta-
tem conturbavit.

LIX. *Leo Armenus invadit imperium.* — Impius
enim Leo Armenus, cum a Michaelē imperatore
præpositus militiæ esset in Oriente, cumque ob
bellum Barbaris tunc illatum, potestas ipsi facta
esset itineris per Thraciam habendi, vir superbus
majorem in modum elatus, cum summam inso-
lentiam animo concepisset, sibi que per dolum
conciliavisset exercitum cui præerat, aliosque le-
vioris ingenii homines quoscumque reperit, hos
donis istos, promissis captans, regem se ipsum re-
nuntiat, ac imperatoriam dignitatem, heu! Dei pa-
cisque hostis transfert ad sese, confestiumque ad
palatum accedens, cum neminem ibi obsistentem
invenisset (quippe Michael vir pius, non modo im-
perium haud ægre deposuit ne gentilium suorum
sanguine pollui dexteram cujusquam cerneret, sed
et purpuram cilicio mutavit, ac monasticam vitam
est amplexus), o Dei judicia! homo impudens om-
nium rerum potius est.

LX. *Consilium capit de evertendis sacris imagini-
bus.* — Sumpto imperio, haud omnem subito profe-
rendam censuit immanitatem; verum conciliatis
prius sibi atque inter se iis qui dissidebant, quorum
multos sentiebat infesto et alieno a se animo esse
ob usurpatam tyrannidem, ut qui erga imperato-
rem suum benevoli ac fidi essent; cum proceres ac ma-
gistratus clam ac callide sensim seduxisset, omnes
que, ut sibi videbatur, in suas partes pertraxisset;
tum demum latens animi vitium prodere, in lucro
posuit: omnem protinus impietatem ostendans, in
hanc vocem detestandam, quam cognominis sui Leo

usurparat, sceleratus erupit : Non decet, o fidi mihi comites, colere, aut venegari, vel recipere prorsus, aut retineret imaginum effligies, sed tollere illas, atque humo allidere, ut quæ manifesta sint idolorum simulacra. Atque hæc vesana lingua effutiebatur impudens, non domesticis tantum, sed omnibus, si posset, propinare cupiens impietatem illam.

LXI. *Adhibet administrum consilii sui Joan. Lecanomantium.* — Quare quos videbat sententiæ suæ mordicus esse, atque ab eo omnino pendere ; quos quidem non immerito vasa iræ, ac nequitiae principes dicere liceat. Paulum imitando ; hos ille consilii sui socios, malorumque omnium præsidēs constituendos existimavit. Quorum omnium coryphæus atque ductor Joannes ille fuit, cui Lecanomantis cognomentum a suis inditum ; quod vaticiniis, ut ego arbitrator, aliisque turpissimis rebus deditus erat : cui cum lingua esset prompta et exercita mendacio, multaque et varia sophisticarum artium, externarumque disciplinarum cognitio ob eam causam in pretio erat apud imperatorem, cujus ille velut os vulgo habebatur, omnibusque negotiis rebusque gerendis adhibebatur.

LXII. *Nicephorum patriarcham tentat, sed frustra.* — Quæ cum illi præclare, atque ex animi sententia fluere viderentur, ipsum etiam Ecclesiæ archipastorem aggradiendum sibi putavit : non aspere quidem initio, nec arroganter, sed blande potius, atque adulantis in morem. Quo cum solo solus congressus, postquam omnes machinas illiberali simulatione admovens, re ipsa perspexit, non modo expugnari non posse verissimum rectæ fidei præconem : sed ipsum etiam ut numini adversum conviciis non levibus appetere, stygiamque ejus audaciam proscindere ; tum a divino viro penitus abscessit : majore mox apparatu, et illum, et adversantes simul omnes oppugnaturus.

LXIII. *Convocatis PP. disserit adversus imagines.* — Cum igitur die quadam cum incredibili fastu consediasset, nequissimorum hominum corona cinctus, qui impietatis tutelam ac patrocinium susceperant : convocantur una omnes eodem sacerdotes patriiter et monachi ; atque ipse adeo sanctissimus patriarcha, magnusque Theodorus. Quibus audientibus, irriderē demens cœpit, atque intemperanti ore subsannare sacrarum imaginum adorationem ; vecordes, sensusque expertes, eos vocans, qui illas erexerant nescientes quid facerent : Lex enim, inquit, quam magnus Moyses Dei digito scriptam olim accepit, diserte ac perspicue prorsus veta! ne manu factum quidquam colatur, neve imago ulla, ejusve similitudo statuatur ; diris eos devovens, qui tale aliquid facere præsumperint : cum idolici cultus et stolidæ illud amentis inventum sit, imagines fingere, divinumque nomen illis imponere ; quod non modo indecorum, sed absurdum etiam

τιμᾶν ἢ σίβειν ἢ συνόλωσ προσίσθαι, ἢ παρῶσθαι τὰ ἐν εἰκόσι τυπώματα, ἀλλὰ καθαίρει· εἰς γῆν ῥίπτειν εἰδώλων ἀντικρυς ὄντα ἀφομοιω· Καὶ ταῦτ' ἐξήκει γλώσση παραφύρω ὁ ἀνασπεύδων μὴ εἰς τοὺς οἰκείους μόνον, ἀλλὰ κ' πάντα, εἰ δυνατόν, δοθῆναι τὴν ἀτίθειαν.

Ἄμελει καὶ οὖς ἐώρα συμφωνοῦντας τὰ αὐτῶ καὶ ὄλης ἡρτημένους τῆς γνώμης· οὐ ἀτεχνῶσ σκευὴ ὀργῆς καὶ πρὸς κακίαν ἐντελεῖ λείσοιεν ἂν τις, ὡς καὶ Παύλω δοκεῖ, τούτου συνωμότας καὶ τῶν κακῶν λαθεῖν ἐπίστορ ἐβουλεύσατο. Ὡν τῆς συμμορίας, Ἰωάννης ἐξ ἐκείνος, Λεκανομάντις ²² οὕτω παρὰ τῶν οἰκείων θεῖς φυλετῶν· τῶ μαντείαις, ὡς ἐγώμυι, καὶ ὁ αἰσχίστιος προστετεκῆναι· ὅσ καὶ γλώσταν κατησκημένην τῶ ψεύδει, πολλὸς ἦν καὶ περ τοῖς σοφίσμασιν, ἐντριβῆς τῆ θύραθεν γερονῶ ὀξὺ βλέπων περὶ τὰ μάταια· ὁ· ἂ καὶ τιμῆς ἡ πάσης, χρωμένου ὅσα γλώσση τοῦ τυράννου, καὶ τῶν πρακτέων συλλήπτορα ἔχοντος.

Ἐφ' ᾧ καὶ δόξας κατὰ νοῦν αὐτῶ ἐκδοεῖ τὰ πράγματα, δεῖν ψήθη καὶ τῶ τῆς Ἐκκλ προσθαλεῖν ἀρχιποιέμενι· οὐ τραχέως καὶ αὐθ ὑφειμένως δὲ μᾶλλον, καὶ τὰ πρῶτα τούτων κοκῶσ ὑπελθίων. Ὡ καὶ μόνος μόνω διομιλήσας τούτῳ πᾶσαν πείραν ἀνελευθέρως κινήσας, ὡς οὐχ ἀλώσιμον, ἀλλὰ καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως κ ἀληθέστατον, οὐ μὴν δε, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ὁ θεοῦ ἐχθρὸν ὀνειδισμοῖς οὕτι μετρίοις βᾶλλοντ τὸ ὑπόγειον ²⁴ αὐτοῦ κκεκίχοντα τὸ λμημα, τὸ τοῦ θεοῦ δίσταται ἀνδρὸς, μετὰ μείζονος αὐθι παρασκευῆς, αὐτῶ τε καὶ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἀντιτε νοις μέλλων προσενεχθήσεσθαι.

Ὅσ γε καὶ ἐν μᾶ προκαθίσας μετὰ πολλοῦ τοῦ φρυάγματος, ἔχων κόκλω καὶ τοὺς τῆς ἀσ ὑπασπιστάς, καὶ τὴν κακίαν ὁμόφρονας, συνζονται πάντες αὐτῶ ἱερεῖς τε ἅμα καὶ μονάζ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ θεοῦτατος πατριάρχης, καὶ ὁ θεοδωρος. Ὡν καὶ παρόντων ἐκωμῶδει στ ἀθύρω ὁ παραπλήξ, καὶ ἐχλεύαζε τὴν τῶν ἁγίω κόνων προσκύνησιν· ἀνοήτους καὶ τὴν γνώμη διασρόφους τοὺς ταύτας ἐσχηλωκότας ἀποκ ^D καὶ μὴ εἰδότας ὁ πράττοιεν. Ὁ γὰρ νόμος, ἡ ἄνωθεν ὄν Μωσῆς ὁ πᾶνω γρυφέντα Θεοῦ δακ ἐδίξατο, σαφῶσ οὕτωσι καὶ διαβρίχθην ἀπαγο μῆτε χειροποίητόν τι λατρεύειν, μῆτε εἰκόνα ἰδρ καὶ ταύτης ἔχειν ὁμοίωμα· ὑπὸ κατάραν τιθεῖς τοιοῦτόν τι πράττειν ἐπιχειροῦντας· εἰδωλικῆς σκεῖας ὄν καὶ τῆς ἐκείνων σκακίτητος εὔρεμ πλάττειν εἰκόνας, καὶ τὸ θεῖον ὄνομα ταύταις φημίζειν· ὁ πρὸς τῶ ἀπρεπεῖ, καὶ ἐναντιώτ περιγεγραφοθαι τὸν ἀπεριγραπτον οἴεσθαι, καὶ

VARIÆ LECTIONES.

²² al. συνίστορας. ²³ al. Λακίμ. ²⁴ al. ὑπόγειον

εις παντα τον μηδαμου χωρητον περικλειειν. Α est, et plane pugnans, incurcumscriptum circum-
 ο γαρ και τους προ ημων βασιλεας ου καλως scribi putare et cubiti unius tabulis eum quem
 ο:σπεφασμενους, Λεοντα, φημι, και Κωνσταν- locus nullus capiat, includere. Hæc enim qui ante
 ται, και τον τουτοις απογονον, τας τε εικονας nos regnarunt imperatores, perperam fieri cum
 κησειν, και την τουτων διωσασθαι προσκυνησειν. eornerent. Leonem dico, et Constantinum, et qui
 ταυτα μεν ο ασεβης, και τα ετι τουτων ατο- ex iisdem natus eis successit, imagines dejici, ea-
 ρια ελτρωιδει και εξεπτου, και ως τι αξιον λε- rumque cultum explodi jusserunt. Hæc impius,
 τω απεχιστη των ρημάτων απεσεμνυνοτο τοις atque his absurdiora delirans evomebat, et quasi
 λεθροισι εκεινοισι οϊς συνεχρητο τα πάντα προσ- præolarum quiddam diceret, turpissimis dictis glo-
 μενος, και προ γε εκεινων, τω εκεινων υφ- riabatur; pessimis illis, quorum consuetudine ute-
 τη και προστάτη, ου και μάλλον τοις λόγοις, ως ό batur, usquequaque fretus, illorumque ante omnes
 κ ειρηκει, προυπέποτο.

Αλλ' η θεια των Πατέρων δηγήγορις, ουδεν προς
 παρόντα παθοῦσα, ουδὲ τὴν τοῦ τυράννου πο-
 κριάν εἶναι τε δῶκε θεμένη, τὴν τε ἐν λόγοις
 οὐ διήλεγε ματαιότητα, και τὸ τῆς διδασκαλίας
 ντον, πολλαῖς ταῖς ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν μαρ-
 τῆς διέδλεν· ἀνατροπὴν τοῦ ὀρθοῦ δόγματος,
 τῆς πρὸς ἡμᾶς τοῦ Δεσπότητος ἐπιδημίας ἄρνησιν,
 σφαλῶσαν ταύτην και ὀλέθριον καλοῦσα διδασκα-
 ν· ἔτε μυρίαν ἔχουσαν, και τὴν ἀτοπίαν και τὴν
 ἀόρητα. Εἰ γὰρ τῶν ἁγίων, ἔλεγον, εἰκόνων τὸ
 κ ἐξομωσόμεθα, κενὴ ἄρα ἡ πίστις ἡμῶν, κενὸν
 κήρυγμα. Μάτην δὲ ἡμῖν και τὰ θεῖα οἱ πάλοι
 εἶδον Πατέρες, οἰχόμεθα ἡμῖν και πᾶσα πρῶ-
 και ἀρετή, και τοῦ θεοῦ ἐπίγνωσις, και πάντα
 οἰ. Εἴπερ ἡ τῆς Δεσποτικῆς εἰκόνος ἀθέτησις, οὐ
 νον τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν ποιεῖ ἀθέτησιν, ἀλλὰ
 πρὸ γε εἰκόνων, αὐτοῦ τοῦ Ἰϋοῦ τοῦ Θεοῦ· ὅς
 κενὴ σαρκοῦς ἡμῖν ὀμιλήσας, ἄνθρωπος τε γέγονε
 ἰ ἡμᾶς, και τῆς αὐτοῦ θείας μορφῆς ἐγνώρισε
 κ χειρακτῆρα ἡμῖν, οὐ ἑξάρνος οὐ οὐκ οἶδα ἀνθ'
 οὐ γινώσκω, οὐ μόνον σαυτῶ ἐβουλεύσω τὰ κά-
 κια, ἀλλὰ και πολλῶν ἀπλουστέρων ψυχᾶς, εἰς
 ο ἡμῶν ὑπηγάγου ὀλισθον, ἴν' ἡ εἰ και μάλλον
 οἰς κακίας κερτιφανέστερα. Ἡμῖν δὲ και τὸ μόνον
 κερτιφάν ὅμῃν τοιοῦτοις οἷσι ἐν τούτῳ συνιέναι,
 κἀλλῶ η και ὁτὶ πρὸς καλοῦ ἂν θήσοιμεν· Δαυιδ
 κρ ἰ ἔκασ νῦν ἡμῖν συμφεγγέτω· μὴ δεῖν συν-
 κριψίμ ἡμῶν καθίζεσθαι ματαιότητος, μηδ' εἰσέρχε-
 σθαι μετὰ κερτιφάνων· μηδ' αὐ ἐκκλησίᾳ πονη-
 κερτιφάνων φοιτῆν ἢ συναγεῖρεσθαι. Και οὕτω μεν οἱ
 πατέρες, και μετὰ τοιοῦτων λόγων, κοινῇ ἄμα και
 κἀλλήλοισι, τὸ τοῦ ἀποστάτου δόγμα ἐκ πρώτης
 κερτιφάνων, κολλήσας ὄν και ἀπάτης και φυλότη-
 ς, αὐτόθεν κερτιφάνων.

Ἀλλ' ὁ Πατήρ ἡμῶν Θεόδωρος οὐδ' ἐν ἐαυτῶ
 νειν ἔχων, εἰ μὴ και μελίζω και διασημοτέρων
 κερτιφάνων ἐνδειξοίτο· και πᾶσαν ἐπίνοιαν
 κ πάντα λογισμὸν²⁰, φανεράν τε και λαυθάνουσαν,
 κ ἀλαζόνος εἰς τὸ παντελὲς καταβάλοι. Ἐπεὶ και
 κ πρώτα τῶν συνειλεγμένων διὰ μέγεθος λόγου
 κ ἀρετῆς ἔφερε, ταῦτα διανοία στερότατη, και
 κερτιφάνων ἐπιπέθει θαρραλεότητι.

²⁰ ἢ βασιλεῦ, τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ εἰρηνεύου-
²¹ ἢ πάντα λογ. και πᾶσαν ἐπίν.

(η) Psal. xxv, 4.

est, et plane pugnans, incurcumscriptum circum-
 scribi putare et cubiti unius tabulis eum quem
 locus nullus capiat, includere. Hæc enim qui ante
 nos regnarunt imperatores, perperam fieri cum
 eornerent. Leonem dico, et Constantinum, et qui
 ex iisdem natus eis successit, imagines dejici, ea-
 rumque cultum explodi jusserunt. Hæc impius,
 atque his absurdiora delirans evomebat, et quasi
 præolarum quiddam diceret, turpissimis dictis glo-
 riabatur; pessimis illis, quorum consuetudine ute-
 batur, usquequaque fretus, illorumque ante omnes
 præside ac magistro, cujus maxime verbis, ut
 dictum est, imbutus fuerat.

LXIV. *Resistunt ejus impietati PP.* — At divinus
 Patrum cœtus nihil ad hæc commotus, multipli-
 cemque tyranni manum ac potentiam nihili faciens,
 ejus orationis vanitatem redarguebat ineptamque
 et insanam doctrinam multis sacrarum Litterarum
 testimoniis confutabat: orthodoxi dogmatis ever-
 sionem, et Domini ad nos adventus negationem,
 hanc ejus fallacem et perniciosam doctrinam vocans;
 ut quæ infinitam absurditatem erroremque
 et improbitatem contineret. Etenim si sanctarum;
 aiebant imaginum venerationem ejuramus, inanis
 utique fides nostra, inanis prædicatio. Frustra nobis
 divina olim Patres tradiderunt. Evanescoet nobis
 omnis actio et virtus, Dei que cognitio; ac denique
 simul omnia concident, et pessum ibunt. Dominicæ
 siquidem imaginis abrogatio, non solum Dei man-
 datorum abrogationem affert, sed ipsius etiam, ante
 imagines, Filii Dei; qui communione carnis nobis
 cum conversatus, et homo similis nostri factus, et
 divinæ suæ formæ characterem nobis ostendit;
 quem tu, nescio quam ob causam abnegans, non
 tibi tantum pessime consulisti; sed simpliciorum
 quoque animas, ut improbitas tua notior esset, in
 parem fraudem et exitium induxisti. Nos vero vel
 assidere vobis solummodo, cum tales sitis, aut in
 unum coire, longe abest ut decere arbitremur.
 Suffragetur enim nobis divinus David (η), non se-
 dere docens in concilio vanitatis, et cum iniqua
 gerentibus non introire, et in ecclesiam malignan-
 tium non ire, nec cum illis congregari. Atque in
 hunc modum Patres uno simul ore talia loquentes,
 apostatæ sententiam prima velut acie impugna-
 bant, summam ejus fraudem et nequitiam osten-
 dentes.

LXV. *Theodorus prior alloquitur imp.* — At pu-
 rens noster Theodorus tenere se non potuit, quin
 majorem et apertiore dicendi fiduciam demon-
 straret, totumque insani hominis consilium, et oc-
 cultam ejus cogitationem penitus patefaceret. Quare
 ut primas inter eos qui convenerant et eloquentia
 et virtute facile tenebat, hæc animo constantis-
 simo, summaque verborum libertate dicere ag-
 gressus est.

LXVI. *Cultum sacrarum imaginum probat ex sacra*

traditione. — O imperator, quo consilio pacatam nunc et tranquillam Dei Ecclesiam turbare ac pervertere ausus es? nec tibi illa quæ iis acciderunt, qui illam ante te persecuti sunt, quorum tu modo nomina commemorasti, in mentem venerunt; nec impetum tuum retardarunt? Qui cum paria tibi facerent, sacrasque imagines contumeliose tractarent, dici non potest quam graves pœnas dederint, ut testata litteris eorum improbitas ad posteros transmitteretur. Nec te diuturna, ac longis temporibus confirmata divinarum imaginum veneratio, deiferorumque Patrum constans de ea consensus et conspirans sententia movet, novorum dogmatum propugnator, ut a perversis istis et exitiosis rebus abstineas, et meliora secteris, sententiam mutes, et veritatem agnoscas? Nunquam audisti quid B. Paulus dicat. Timotheo scribens? nam et hoc aliquando te tractasse arbitror, quamvis nunc illa ex animo ejeceris: *Si quis aliter docet, et non acquiescit sanis sermonibus et ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens circa questiones et pugnas verborum (o), ad subversionem audientium.* Et rursus idem: *Denuntia illis ne aliter doceant neque intendant fabulis interminatis (p), et questionibus, vanis, quæ a recta via aberrare eos faciunt, et ædificationem Dei, quæ est in fide destruunt.*

LXVII. Argumentum ex veteri lege sumptum refellit. — Quod et tibi prorsus accidit, qui futilibus sermonibus animam adjiciens, et sacras imagines idola vocare non erubescens, tanquam in arcem quamdam, ad legem veterem te convertis, utque inde argumenta tibi desumas, quod nihil creatum, nihil manufactum, nihil denique aliud ex his quæ similitudine effinguntur, amplectendum, aut ullo penitus honore colendum sit. In quo illud primum te cogitar oportebat, imperator, adveniente gratia legem cessasse; quam observasse nunc, summæ dementiæ foret: alioqui circumcidi nos convenit, et sabbata colere, et alia quæ sunt scripta facere, ne legem videamur dimidiatam tantum observare. Deinde hoc etiam cogitandum erat, legem hominibus datam fuisse, qui ex Ægypto nuper egressi, ad Ægyptiorum æmulationem propenso studio ferebantur Ægyptii autem omnium qui idola finxerunt, infelicissimi fuerunt, ut qui vilissimis rebus, et aliarum gentium sensu turpissimis, divinos honores tribuerunt. Unde propheta cum leges daret iis qui apud illos educati fuerant, omnis formæ similitudinem interdixit, tanquam hominibus ad deceptionem paratissimis, et manufactarum cultui inhabitantibus. Neque tamen id semper observasse visus est, cum in tabernaculo Cherubim fabricatus sit, eademque in propitiatorio collocarit. Et illis quidem magno in honore erant et admiratione.

LXVIII. Ex novæ legis mysterio sanam fidem

(o) Tim. vi, 3, 4. (p) I Tim. i, 3.

Aταν, πόνθεν σοι τράξειαι νῦν ἐπὶ τῆς καὶ διαθεῖναι κακῶς; οὐδὲ τὰ συμβάντα τοῖς πρὸ σοῦ διώκταις ὦν καὶ πρὸς ὄνομα ἔδωκε ἐμνήσθης, ἐπὶ νοῦν ἦλθε, καὶ τὴν ὁρμὴν διεκώλυσεν; Οἷς τὰ δμοιά σοι δράσαι, καὶ τὰς ἱερὰς εἰκόνας ὑβρίζασιν, οὐδ' ἔστιν εἰπεῖν ὅσῃν οὗτοι καὶ τὴν τιμωρίαν ἔτισαν, πρὸς τὸ λιπεῖν τὴν κακίαν ἀνάγραπτον μεθ' ἧς βεβιώκασιν. Οὐδ' ἡ μακρὰ καὶ τοῖς μακροῖς χρόνοις ἐπίδηλος τῶν θείων εἰκόνων τιμὴ, τῶν τε θεοφόρων Πατέρων εἰς ἓν περὶ τούτου ὁμολογία καὶ σύμπνοια πείθει σε, ὡς καινῶν δογμάτων ὑπασπιστῆ, τῶν φάσεων τούτων ἀπέχεσθαι καὶ λοιμωδῶν, καὶ τὰ βελτίω ἐλέσθαι, καὶ γνωσιμαχῆσαι, καὶ κατεῖν τὴν ἀλήθειαν; Οὐκ ἔχουσας τοῦ μακαρίου Παύλου τί γράφων Τιμοθέω λέγει; Οἶμαι γάρ σε καὶ τούτοις ὠμίληκέναι ποτὲ, εἰ καὶ νῦν τῆς διανοίας ἐξίβαλες.

B Εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ καὶ οὐ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις, καὶ τῇ κατ' εὐθείαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται ὁ τοιοῦτος λόγος διακίνοισι ἠπατημένος, καὶ λογομαχίαις σχολάζων ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων. Καὶ πάλιν οὗτος· Παράγγελλε αὐτοῦς μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν· μηδὲ προσέχειν μύθοις ἀπεράντοις καὶ ματαιαῖς ζητήσεσιν, ἃ καὶ αὐτοῦς τῆς εὐθείας ἀφίστα, καὶ οἰκονομίαν θεοῦ τὴν ἐν πίστει ἀθετεῖ.

Ὁ δὲ πέπονθας καὶ αὐτὸς, λόγοις φθόροις τὴν διανοίαν ὑποθεῖς, καὶ εἰδῶλα, οἶμοι, τὰς ἱερὰς εἰκόνας καλεῖσαι ἐξενεχθεῖς, ὡς ἐπὶ τινα ἀκρόπολιν, ἐπὶ τὸν καλαῖον καταφεύγων νόμον, κακεῖθεν ἐπισυνάγων αὐτῷ τὸ μηδεὶν²⁵ κτιστὸν, τὸ μηδεὶν χειροποίητον, τὸ μὴ ἄλλο τι δεῖν τῶν ἐντυπουμένων ἢ περιεῖπειν, ἢ συνόλωσ τιμῆν. Καὶ ἐχρῆν πρῶτα μὲν σε λογιῶσασθαι, βασιλεῦ, ὅτι τῆς χάριτος ἐλθούσης, ὁ νόμος κατήρηται· ὅν νῦν φυλάττειν εὐθεῖς κομιδῆ· ἐπεὶ οὕτως, καὶ περιτεμούμεθα καὶ σαθρατίζομεν· καὶ τἄλλα τὰ ἐν τῷ γράμματι πράξομεν, ἵνα μὴ δόξωμεν ἐξ ἡμιτείας τὸν νόμον τηρεῖν· ἔπειτα κακεῖνο συνιδεῖν ὅτι ὁ νόμος ἀνθρώποις διομίλει²⁶, ἐναγγόσι ἀπ' Αἰγύπτου ἐξίωσι, καὶ ζηλοῦν τὰ τῶν Αἰγυπτίων σπουδῆν ἔχουσιν. Αἰγύπτιοι δὲ πάντων τῶν εὐραμένων εἰδῶλα κκοδοιμονέστεροι, μέχρι καὶ τῶν τοῖς ἄλλοις ἀσχίστων, τὸ εἰσὶν ἐκτείναντες. Ὅθεν καὶ τοῖς ἐν ἐκείνοις ἀνατραφεῖσιν ὁ Προφήτης νομοθετῶν, παντὸς εἶδους ὁμοίωμα ἀπηγόρευσεν· οἷα πρὸς ἐξαπάτην εὐκόλοισι, καὶ κληρόσι περὶ τὰ χειροποίητα. Ὅπου γὰρ οὐδὲ πανταχού τοῦτο τηρήσας φαίνεται. τὰ ἐν τῇ σκηνῇ Χερουβὶμ κατασκευάσας, καὶ ἐν τῷ ἱλαστηρίῳ ἀπαιρωθήσας. Αὐτοῖς τότε πολλῆς ἦν καὶ τιμῆς καὶ ἐκπλήξεως.

Ἄλλ' ἡμῖν ἡ χάρις ἐπιφοιτήσασα ἐκείνων τε πάν-

VARIÆ LECTIONES.

²⁵ f. μηδέν. ²⁶ f. διωμι.

ἐπιγάγε, καὶ πρὸς τὰ κρείττω καὶ πολλῶν ἄλλα ἤγαγε. Τί γὰρ μείζον καὶ περιφανέστερον τοῦ σαρκὶ ἐμφανισθῆναι ἡμῖν τὸν προαιωθεῖον καὶ ἀπερλήκτον, καὶ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ ῥῆς ὑποδειξίαι ἄκασι τὴν ἐμφέρεϊαν; Μᾶλλον δὲ, τοὺς παρὰ τούτου παραστήσω ἄνωθει, ἐπειδὴ λάτεις ἡμῶν καὶ Θεὸς, ἐπ' ἀγαθοῖς κτίσας τὸν ἄνθρωπον, εἶδεν αὐτὸν τῇ κακίᾳ ὑποσυρέντα, καὶ τὸ εἰκόνα ἀποκόλλασαντα, εὐδόκησεν αὐτὸς ἀβρόχτη νομίᾳ τὴν ἡμετέραν σάρκα ἀναλαβεῖν· ἵνα καὶ παρόντα ἀνακαλέσῃται, καὶ τὸ ἀχρειωθὲν τῆς ἡσυχίας κἀλλος ἀναμορφώσῃται. Ὅθεν καὶ τὸ καθ' ἑαυτῷ οὐσιώσας, ἀσύγχυτα τῶν ἐκατέρωθεν φύσεων, τῆς τε θείας, φημί, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης, φησι τὰ ἰδιώματα, ὑπὲρ λόγον οὐσίας τῆς τε συνύστεως τούτων, καὶ τῆς ἀνακράσεως. Ἐντεῦθεν τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς τὴν μορφήν ἔδωκεν ἡ τιμὴν καὶ σέβειν, καὶ προσκυνεῖν, ὡς ἂν ἐν τῇ ἡμῶν καὶ τὸ παράδοξον τῆς οἰκονομίας αὐτοῖς ὁμοκαθορώμεν, καὶ ἀπὸ τῆς ἐν εἰκόνι περιγραφῆς Χριστοῦ, ἐκτὴν νοερὰν καὶ ἀσχημάτιστον ἑστῆν τοῦ Θεοῦ τοῦς τῆς διανοίας τρέπομεν²⁷ ὁφθαλμοῦς, πρὸς αὐτὸν νεύοντες ἀνευδότης, καὶ μηδενὶ κατὰ περιπλανώμενοι.

Ἦν δὲ ἡμῖν ἀριδῆλως καὶ ὁ θεὸς πιστεύοιτο χαρῆς, αὐτὸς ὁ τοῦτον ὑποδύς Σωτὴρ ἡμῶν, τὴν οἰκίαν προσώπου μορφήν ἐτύπωσέ τε καὶ κίνησεν ἐν χρῶ τοῦ βράκου ἀψάμενος· καὶ ἀγάργον αἰτήσαντι (ἄνθρωπος δὲ οὗτος πιστός, καὶ ἔδωκεν πρῶτος) ἐκπέπομφεν. Ὅς καὶ τῇ θείᾳ οὐσίᾳ ἐκείνῃ προσφύς, τὴν τε ἀβρόχτην δύναμιν ἡσυχίας διέγνω, καὶ λευκῶς τὴν χάριν πᾶσι διήγλη, ἡσυχίας οὕτω καὶ ἀθεραπέτου ἀπαλλαγείας ἡσυχίας ἤκερ κατείληπτο καὶ πρὸς τῆ σῶματι, ἡσυχίας καὶ τὴν ψυχὴν γεγονώς. Καὶ Λουκᾶς δὲ ὁ τὸ ἰστορῆσας Εὐαγγέλιον, τὴν τοῦ Κυρίου ἱστορίας ἡσυχίας ἔργο πολλοῦ ἄξιον τοῖς μετ' αὐτὸν κατείληπτο. Καὶ ἄλλοι πλείστοι τῶν καθεστῆς, πολλὰς ἐν ἁγίᾳ εἰκόνων τυπώσαντες, ἀνάγραφτον πᾶσι ἐν κατὰ ἡσυχίας τιμὴν διεσώσαντο. Καὶ οὐκ ἔστιν ἡσυχίας, ὡς χωρῆς, οὐ τῶν πανταχοῦ τις οἰκία, ἡσυχίας μὲ ἐκόνες θεῖαι λαμπρῶς ἀνεστήλονται· καὶ τὸ πρῆγμα τοῖς πᾶσιν αἰδέσιμον, τῆ τε χροῦς, καὶ τῆ ἀβρόχτη λαβὸν τὸ ἐπίτιμον. Τὴν οὖν ἡσυχίας τῶν εἰκόνων τιμὴν ἐπὶ χρόνοις ὀκτατοῖς καὶ πλείοσι, καὶ ὑπὸ πάντων βεβαιωθείσαν, μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἤδη συναυξηθεῖσαν ἡσυχίας καὶ ἄμφω συνέδραμε, Χριστιανισμός τε καὶ ἡσυχίας ἀνατύπωσις), οὐ ἐν ἀκαρεῖ οὕτω καὶ μόνῃ ἡσυχίας τοῦ θελήματος καθαιρέσειν διέγνω καὶ ἀτίς τὰ τίμια ἐξορῆσασθαι;

Ἦν δὲ αὐτὸ φρίξας τὸ σωτήριον ὄνομα, ἀλλ' εἴλα (ὡς τῆς τῶν λόγων σκασιότητος!) τὰς θείας καὶ ἡσυχίας καλῆσας εἰκόνας; Πόθεν ἢ παρὰ τίνος τοῦτο

A confirmat. — Nos vero superveniens gratia ab omnibus illis abduxit, et ad meliora multoque præstantiora traduxit. Quid enim majus illustriusque esse possit, quam in carne apparuisse nobis æternum et incomprehensum Deum, et gloriosæ formæ suæ speciem omnibus repræsentasse? Quinimo, ut tibi rem altius explanem, potsquam Conditor et Deus noster, qui hominem bonis omnibus ornatum creavit, vidit ipsum peccato abreptum similitudinem suam amisisse, libuit illi inenarrabili dispensatione carnem nostram assumere, ut lapsum erigeret, immaculatamque imaginis pulchritudinem repararet. Idcirco naturam nostram totam sibi uniens in substantia, inconfusas utriusque naturæ, divinæ scilicet et humanæ, retinuit proprietates, orationem omnem excedente admirabili earum concursu et conjunctione. Hinc et sacræ carnis suæ figuram nobis honorandam, et colendam, et adorandum dedit, ut in imagine stupendum incarnationis mysterium ipsis oculis cernamus, et a Christi descriptione quæ in imagine cernitur, ad intellectualem, et omnis figuræ expertem Dei formam mentis oculos convertamus, in eum aspirantes perpetuo, nullique caducæ rei animum obstringentes.

LXIX. Ex facto Christi suam ad Abgarum mittentis imaginem. — Quo autem divini characteris fides nobis certior fieret, idem ipse qui eam gerit Salvator noster suæ ipsius faciei et oris formam, admoto, ad faciem linteæ, expressit atque effinxit petentique Abgaro (vir erat fidelis, et inter Edessenos primarius) misit. Qui divinam illum effigiem complexus, incredibilem ejus vim mox sensit, omnibusque patefecit, diuturno atque incurabili morbo, quo tenebatur, liberatus, nec uagis corpore quam animo corrohoratus. Lucas vero qui sacrum composuit Evangelium, eum Domini pinxisset imaginem, pulcherrimum et plurimi faciendum opus posteris reliquit: aliique deinceps quam plurimi imagines sacras affatim, effingendo, publice consignatum earum cultum conservarunt. Nec locus ullus est, non regio, non domus, in qua divinæ imagines affixæ non sint: quippe omnibus veneranda res est, cui temporis lapsus et auctoritas honorem conciliarunt. Annis igitur octingentis et eo amplius promulgatam, et ab omnibus receptam, atque confirmatam imaginum venerationem, jamque una cum Christianismo auctam et propagatam (uno siquidem parique gressu incesserunt, Christianismus, et imaginum efformatio); tu nunc, temporis momento, solaque pro animi tui libidine tollendam e medio censuisti, et cum dedecore explodenda, quæ laudem honoremque merebantur?

LXX. Discrimen inter imaginem et idolum. — Neque ipsum salutare nomen reveritus es, ut idola (o verborum perversitatem!) sacras imagines appel-

VARIÆ LECTIONES.

²⁷ al. τρέπομεν.

lares? Unde, et a quo doctus? aut quisnam est A qui te docuit imaginis atque idoli unam esse vocem? Hoc enim nec Patrum ullus unquam sensit, nec vero res ipsæ ferunt ut dicatur. Qui enim? cum infinito spatio inter se dissideant, non nominis solum appellatione, sed multo magis archetypi substantia. Idololum enim est et appellatur quod dæmonis aut alterius cujuscumque ex iis quæ gentiles turpiter pro diis coluerunt, specimen repræsentat, fœdi fœdius, et mali deterius. Qualis enim causa, tale prorsus est causatum; et cujus abominandum est prototypum, nihilominus abominanda est imitatio. Imaginis autem et honorandum est archetypum; sancti enim alicujus, aut sanctorum Domini figuram depingit; et quæ in tabula depicta est affliges, digna item animadversione. B Hæc siquidem siacerum veritatis simulacrum; illud vero mendacii, fallacisque doli similitudo. Sic enim harum rerum peritis visum est hæc nomina distinguere, qui idololum falsi imitationem esse dixerunt, imaginem, veri expressam similitudinem.

LXXI. *Qui crucem colat, spernere non posse imagines.* — Sed quoniam a vobis, imperator, imaginis quidem honor odio est, crux vero veneratione digna censetur, primum illud capere non possum, cum jam utriusque honor conjunctus sit (simul enim imago et simul crux; quandoquidem Domini adventus utriusque gloriam attulit), nunc a vobis alterum ab altero scernitur, ita ut alteri sors melior obtigerit, alterum repudietur et contemnatur. Deinde quaeram, o veteris Scripturæ interpres, quomodo cum Lex exsecratione dignam crucem vocet: *Maledictus enim, ait, qui pendet in ea (g)*; tu qui crucem colis, legem vilipendere non videare? imo vero duobus inter se contrariis obnoxius teneris; qui nec legi usquequaque consentias, cuius, tu custos perpetuus, et in hoc nobiscum media ex parte sentias, quo omnibus modis insectari decreveras. Cum oporteret te, quando impius esse statuisti, nec crucem, nec imaginem confiteri; ut sic posses et consentanea tibi facere, et congruentia legi quam observas. At enim ratiocinari nescit improbitas, ipsa secum pugnans, et quos imperio suo submisit, ab omni honestate procul avocans; cui tu quoque semel mancipatus, nullam postea officii nec decori rationem habuisti; ab iis solis D qui tua observant, inductus adulatoribus, scurris, uni voluptati ventrisque commodis servientibus.

LXXII. *Consortium cum hæreticis damnosum.* — Mihi vero mirari venit in mentem, quomodo nos ad iudicium vocaveritis, qui sic animo et consilio comparati estis. Eoquis enim erit, qui inter utroque dijudicet? Quis de victoria sententiam feret? cum occupati a vobis omnes potentiaque percussi fuerint, suppliciorum metu. Minæ siquidem, et tormenta iis proponuntur qui partibus vestris non favent. Recte sane quidam e majoribus nostris (g) Deut. xxi, 23.

μαθῶν; ἢ τίς ὁ παραδοῦς σοι τὴν κλῆσιν μίαν τὴν αὐτὴν, ἐπὶ τε εἰκόνας καὶ εἰδώλου λέγειν; εὖ γὰρ οὕτε τινὶ τῶν θείων Πατέρων ἔδοξε· οὐτ' ἄλλως συμβαίνει τοῖς πράγμασιν. Πῶς τὸ πολὺ καὶ οὐδ' ὅσον εἰπεῖν διακλιτῆσι, οὐ κατὰ τὴν ὀνομαστικὴν κλῆσιν, ἀλλὰ πολλῶν πλέον κατὰ τὴν τοῦ ἀρχετύπου ὑπαρξίν. Τὸν μὲν γὰρ δῶλον ἔστι τε καὶ ὀνομάζεται, δαίμονος ἢ τινος ἄτων παρ' Ἑλλήσιν αἰσχυρῶς θεοποιουμένων, παρὶ τὴν ἐμφέρειαν, αἰσχίον αἰσχίστου, καὶ οὐλόου φερον. Κατὰ γὰρ τὸ αἴτιον, καὶ τὸ αἰτιατὸν πάντων καὶ οὐ τὸ πρωτότυπον βδελυκτὸν, οὐδὲν ἔχον σὴτὸν καὶ τὸ παραγόμενον. Εἰκόνας δὲ καὶ τὸ εἶκον, τιμιον ἁγίου γὰρ τινος, ἢ καὶ τοῦ τῶν· Εὐσπότου, τὸν χαρακτῆρον διαζωγραφεῖ· καὶ ἐν πίνακι γραφόμενον ἀξιοθέατον. Ἐπεὶ τοῦτο ἀτεχνῶς ἀληθείας ἰνδαλμα· ἐκεῖνο δὲ, ψεύδους ἀπάτης ὁμοίωμα. Οὕτω γὰρ καὶ τοῖς περὶ δεινοῖς ἢ τῶν ὀνομάτων ὑπαλλαγῆ ἔδοξε, ψ τὸ εἶδωλον ἀνειποῦσι μίμημα· τὴν δ' αὖ εἰκόνα ἀληθοῦς ἀφομοίωμα.

Ἐπεὶ δ' ὑμῖν, ὦ βασιλεῦ, ἡ μὲν τιμὴ τῆς εἰ ἐκτρέπεται, ὁ δὲ σταυρὸς σεβασμοῦ δοκεῖ· πρῶτον μὲν συνιδεῖν οὐκ ἔχω, οὕτω γὰρ ἢ ἑκατέρων τιμὴ ἐν ταυτῇ συνελθοῦσα (ἅμα εἰκὼν καὶ ἅμα σταυρὸς, εἴπερ ἡ τοῦ Δεσπότητος δεμῖα δόξαν ἀμφοτέροις ἐπέθητο)· νῦν γὰρ τῶν δύο τὸ ἕτερον ἀποκρίνεται, καὶ τὸ μὲν τὴν ὀσω μοῖραν ἀπέληγε, τὸ δ' ἐκβέβληται καὶ ἠθέε· Ἐπειτα προσεθήσομαι σοι, ὦ τοῦ παλαιοῦ Γράμματος ὑφηγητῆ, πῶς ὁ μὲν νόμος κατάρως ἄξιον ἀπο τὸν σταυρὸν (Ἐπικατάρως γὰρ, φησὶν, ὁ ἀναρτηθεὶς), σὲ δ' ἡ περὶ τούτου τιμὴ οὐκ ἀζειν τὸν νόμον ποιεῖ; Μᾶλλον δὲ δυσὶ τοῖς τιωτάτοις ὑπόδικον βαθιστῆ· τοῦ τε μὴ συμβῆ δι' ὄλου τῷ νόμῳ, οὐ σὺ φύλαξ ἀπαράβατος τοῦτο ἡμῖν ἐξ ἡμῶν συμβαίνειν· οὐς δι' ἐβουλεύσω παντάπασιν· δεῖον ἐπέπερ ἀσεθεῖν ἢ μῆτε σταυρὸν, μῆτε εἰκόνα ὁμολογεῖν· ἔν' ἐξῆ σοι ἀκόλουθα πράττειν σαυτῷ, καὶ τοῦ κτηρίου νόμου συμβατικά. Ἄλλ' ἀσυλλόγιστον· μα ἡ μοχθηρία, αὐτῇ ἐαυτῇ περιπέπτουσα, καὶ ῥω παντὸς ποιούσα καλοῦ τοὺς ταύτη ἀλίσκομη ἢ καὶ ἑαυτὸς καθάπαξ ἀλοῦς, οὐδὲν τῶν δεόντων ψω· μόνοις τοῖς τὰ σὰ θεραπεύουσι ὑπαχθεῖς καὶ τὰ πρὸς χάριν ὁμιλοῦσι, καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ πρὸς ἡμέραν διώκουσιν.

Ἐμοὶ δὲ καὶ θαυμάζειν ἐπεισι, πῶς ἐπὶ καὶ ἡμᾶς κεκλήκατε, οὕτω καὶ γνώμης καὶ διεῖχοντες. Τίς δ' ὁ μέλλων ἀμφοτέροις δικάζειν ὁ τὴν νικῶσαν ἐπόσειν; πάντων ὑμῖν προπεπνων, καὶ τῇ ἐξουσίᾳ ἐκδεδητημένων, διὰ κολάσεων. Ἀπειλαὶ γὰρ καὶ βέβαναι τοῖς ὑμῶν συμπράττουσιν ἐπονται. Καλῶς γὰρ τις τῶν ἡλῶν πρῶτον ἀγαθὸν τὸ παντάπασιν ὑμῶν ἀίστασθαι· ἔφητε· θηρία τοὺς αἰρετικούς καλέσα

ἰαροῦσα, καὶ τοὺς τε λόγους αὐτῶν καὶ τὰ ἐπι-
ματὰ, ρηθαρτικὰ ἀνεικῶν καὶ ὀλέθρια· οὕς καὶ
ἐν θεῶν ὄτι μάλιστα, καὶ εἰ δυνατόν, μηδὲ
ἐν τοῦτοις οὖν καὶ τὸ ὁπωσὺν ὁμιλεῖν οὐ πε-
ρμένων, ἀλλὰ καὶ ἀτεχνῶς ἐπιζημίον.

Ex quo sequitur, cum eis colloqui quoque
valdeque noxium esse.

ὡς ἔκουσεν ὁ βασιλεὺς, παρὰ τοῦ ὁπίου
ἄνω, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ κατενόησε δύναμιν,
καὶ ἀγωνίας ἐν ταυτῷ πληροῦται, τὴν μὲν
ἐνακαίων τοῖς ἔξομασι, καὶ οἷς παρ' ἐκείνου
ἦσαν. Τὸν δ' ἀγῶνα τῆ τῶν λόγων μερίζων
ἐπαλλήν τινα καὶ ἄμαχον ταύτην ὄρων. Ὅμως
ἡμεῶ μᾶλλον γενόμενος, ᾧ καὶ μᾶλλον κατε-
λάλοισ τε ἀτερπίσι διολιδορεῖτο, καὶ ἔξομασι
ἡμεῖς κατ' αὐτοῦ ἐπέχρητο, ἐπὶ τὸ καταπλη-
ῶσαι μᾶλλον τὴν φωνὴν ἐξαλλάσσων. Οἶδα
ἡμεῖς, ὡ οὗτος, τοῦνομα προσεικῶν, ὡς ἀπο-
κρίτως ἀεὶ καὶ λέγοντι καὶ φρονούντι· πολὺ
καθ' ἡμῶν δὴ ὡμῶν δῦστερ καὶ φιλόνηκον·
ἡμεῖς τε καὶ ἡλιθίους καὶ ἡλιθίους τὴν προῆξιν ἀπο-
ρίσας, καὶ πᾶν ὃ τι βλάσφημον ἡμεῖς ἐξυβρί-
σας γὰρ καὶ τὸ μόνον ἡμῶν προσομιλεῖν πε-
ρὶ τῆς καὶ ἐπιζημίον, ὡς οὐ πρὸς βασιλέα
ἔστιν, ἀλλὰ τινα τῶν πολλῶν τοὺς λόγους ποιού-
σα. Ἄλλ', ὡς ἔοικε, μάρτυρα σεαυτὸν ἐπισημαίνειν
ἡμεῖς, ἡμεῖς τε εἰς τὸν κατὰ σοῦ προκαλοῦ-
σάμενον, ταῦτα ὑπέχθης ἡμῶν καταπειν. Ἄλλ'
εἰ ἐκρίτως τὸ ἐφετόν σοι πληρώσωμεν, δόξαν
καὶ ἡρώτων σοι οὐδὲ ὑπερορίᾳ ἢ ἄλλῃ τινὶ τι-
μῆσιν ἐκδοίημεν, ἕως ἂν καὶ αὐθις ἡμῶν τε
ἡμεῖς, καὶ ἐπὶ σχολῆς τὰς ἐκατέρων πίστεις
ἡμῶν· ἢ καὶ τὸ νικῶν δόγμα ἀναμπεσθῆ-
σαι καὶ ἡμῶν ἢ ἤττα ἀναπολόγητος. Ταῦτα δ'
ἐν ἐξουσίᾳ, τῷ τῆς ἐξουσίας ὄγκῳ τεθερ-
ρα καὶ ἐξ ἐτοιμῶν ἔχων καὶ ἠθρόους καὶ καθ' ἕνα
καὶ πειστικῶν· πρὸς δὲ, καὶ ἢ αὐτῷ πιθανόν
ἡμεῖς καὶ τὸ ἐγγεῖρημα, ὡς εἰς κρίσιν πρώτων
ἡμεῖς, καὶ οὕτω τὴν καταδικάζουσαν ἤδη, λαθόν-

A primum hoc bonum esse dixit, a vobis longissime
recedere; humana specie feras, hæreticos vocans,
eorumque sermones atque instituta perniciose esse
docens, ac penitus exitiosa, quos devitare omni
ope oporteat, ac ne occurrere quidem illis, si fieri
modo, non solum supervacaneum, sed damnosum

LXXIII. *Imperator alterum pollicetur colloquium.*
— Hæc illo dicente, ira simul et timor imperatoris
animum agitabat, viri sancti vim facultatemque
considerantis; iram accendebant verba, quibus
perstringi se sentiebat; metum creabat dicendi vis,
quam in eo insuperabilem esse cernebat. Sed iræ
potius cedens, qua vehementius impellebatur, in-
decoris illum contumeliosisque verbis asperius
exceptit, ad terrorem maxime vocem suam, et verba
componens, Scio quidem, heus tu, inquit, nomine
appellans, te præfractæ adeo amentię esse, ut nobis
quidquid dicamus, aut sentiamus, maximopere
semper adverseris, injustos nos et stolidos vocans,
omniaque in nos convicia ingerens; ut qui collo-
qui nobiscum supervacaneum esse dicas atque
damnosum; quasi non cum imperatore tibi, sed
cum infimo quopiam e vulgo res esset. Martyrem
te, ut video, celebrari cupiens, ut nos ad mortem
in te discernendam provocas, hæc contra nos loqui,
nobisque ausus es reluctari. At non facile adeo
tibi gloriam hanc venanti concedemus. Quin nec
exsilium, nec pœnam aliam prius decernemus,
quam iterum vos audiamus, singulorumque fidem
exploremus; ut rectius ac verius dogma sine con-
troversia cognoscatur, et vobis devictis nullus su-
persit fugæ aut defensionis locus. Hæc autem eo
dicebat impius, quod potentię amplitudine fretus,
in promptu haberet omnes, vel seorsum singulos,
vel simul universos multare; deinde ut ea ratione
probabilius facti sui consilium redderet, quasi in
judicium prius perducti, atque ita damnati jam
fuissent.

ἄλλ' ἐπὶ συλλόγου τῶν Πατέρων μηδὲν ἄλλο
ἐπὶ τὸν τύραννον ἀποκρίνασθαι πρὸς ἀλλήλους δι-
κῶς· ἀλυστελεὲς γὰρ ἡμῶν, φασὶ, τοῖς ἔξομα κατ-
απέσι καὶ αὐθις προσομιλεῖν· ἐκκεκωφημέ-
νους· πρὸς κραυγὴν τοῦ βελτίονος, καὶ ἀνι-
στῆς πάντα ἔχουσιν. Ἄλλως τε, οὐδὲ πρέπον
ἔστιν ἐπὶ ἀνθρωπίνης ἡμέρας ἢ ὑπὸ καυμάτων
καὶ ἰσχυρῶς ἀπαιτεῖσθαι τῆς πίστεως. Πάλιν ὁ μέ-
γιστος τὸν λόγον ἀναλαβὼν, τῆ ὁμοίᾳ καὶ αὐ-
τοῦ ἀφῆρησιν ἐχρήσθη, ταῦτα δεξιῶν· Οὐκ ἔχρησιν
ἢ ὁ βασιλεὺς, ἀπαραδέκτως ἔχοντι σοι περὶ
ἡμῶν ἢ λέγειν τι τοῦ λοιποῦ, ἢ ἀντιφθέγγεσθαι.
ἢ ἢ ἐπὶ πρὸς πύσεις καὶ ἀποκρίσεις καὶ νῦν
ἢ προκαλῆ, τοῦτό σοι πρὸ τῶν ἄλλων ἀπο-
κρίσας, ὅτι τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τοῖς ἱερεῦσιν
ἢ καὶ διδασκάλοις, βασιλεῖ δὲ ἢ τῶν ἐξω-
κρίτων ἀντίταις διοίκησις. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Ἀπό-

LXXIV. *Sacrarum rerum judicia ad sacerdotes,
non ad imperat, pertinere.* — Cum vero Patrum
chorus nihil amplius tyranno respondere statueret;
inutile quippe, aiebant, nobis jam condemnatis,
loqui, ad eus præsertim qui obcæcatis animis me-
liora capere nequeant, et insanabiles prorsus facti
sunt. Nec vero decet nos ab humano die, vel a
sæcularibus interrogatos, rationem fidei reddere.
Magnus iterum Theodoros pari fiducia ac libertate
sic exorsus est. Haud sane operiebat, imperator,
tibi a rectis omnibus sanisque averso, aut dicere
quidquam amplius, aut respondere. Sed quoniam
ad interrogationes etiamnum ac responsiones nos
provocas, hoc tibi ante omnia respondemus (r):
Res ecclesiasticas ad sacerdotes doctoresque per-
tinere; imperatoris vero exterarum rerum admi-
nistrationem propriam esse. Hoc enim sanctus

Hanc Theodori responsionem habet et Leo Grammaticus, pag. 416, ad calcem Theophanis.

Apostolus ait : *Posuit Deus in Ecclesia primum apostolos, deinde propheta, tertio doctores (s) ; et nusquam imperatorum meminit. Hi de dogmatibus et de fide statuere debent. Te vero illis obsequi oportet, et nullo modo munus usurpare. Ait illi imperator, nomine rursus compellans : Num igitur hodie me ex Ecclesia ejicis ? Non ego, inquit sanctus, sed illius paranympus, divinus apostolus. Quin tu illum antevertes, tu te ipsum factis tuis ejicisti. Quod si redire ad illam, iterumque ingredi est animus ; persta nobiscum qui veritatem prædicamus ; Christique imaginem veneramur, sanctissimum sequens, et communem omnium Patrem, patriarcham, oujus, ut vides, oratio æque ac mores, uti litatem plane spirant atque gratiam.*

LXXV. *Imperator PP. dimittit, indicitque silentium.* — Ad hæc tyrannus, quod diceret, non habens, cum clamore, animique perturbatione a conspectu suo omnes depulit ; ne propius accederent, neve amplius loquerentur, magna voce minisque interdicens : quod, unum recte, diroque animo suo congruenter facere norat. Egressi ergo beati omnes una cum patriarcha, magnum ambiunt Theodorum ; hominem labris simul atque animis deosculantes, ejusque in dicendo libertatem pariter et gratiam collaudantes, quod tyrannum tam fortiter tantoque pudore affecisset. Cæterum vix domum quisque redierat, cum afferuntur ad singulos præfecti urbis edicta, quibus continere se jubet unumquemque, nihilque prorsus cum allis tractare, nec inter se conferre, aut docere, aut de fide prorsus loqui : Ita enim, inquit, ab imperatore decretum est.

LXXVI. *Theodorus silentium negat, et confirmat suos ac præcipus patriarcham Nicephorum.* — Ut vero ad sanctum venerunt qui missi fuerant : Æquumne, illis ait, sit vobis, au Deo parere ; vos ipsi rem ratione æstimantes, dicite. Nobis vero scilicet certum esse, linguis potius amputatis hinc abire, quam ut fidei nostræ testimonio desimus, nec illam qua possumus verborum ope propugnemus. Quæ enim ratio est, vos deteriora defendere conari : et nos in multo meliore causa silentio uti ? Quare non committemus, ut vel ad horam sermonem abditum teneamus, et populum præsentis ejus utilitate fraudemus. Unde congruentias omnibus innotanter suggerebat, hos vocans, illos adiens, alios litteris confirmans, abjectosque et prostratos animos erigens, verbisque excitans pro virili. Patriarcham in primis maxime frequentabat, consiliarium se illi ad omnia præbens. Cumque illum afflictum admodum, et præ doloris magnitudine sui pene oblitum videret, saluberrimis monitis recreabat, et ad Dei optimi benignitatem recolendum hortabatur. Non

(s) I Cor. XII, 28.

VARIÆ LECTIONES.

²⁸ f. τοῦτο.

στολος νομοθετῶν φησιν· Ἔθετο ὁ θεὸς ἐν κλησίᾳ. πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον τας, τρίτον διδασκάλους· καὶ οὐδαμῶς βέβημεντα. Οὗτοι γὰρ καὶ τὰ περὶ δογματικῶν ἰστέως νομοθετεῖν ἐποφείλουσι, σὲ δὲ ἐπισθαι τ καὶ μηδαμῶς τὴν τάξιν λαμβάνειν. Οὐκοῦν ἐκ μεσήμερον τῆς Ἐκκλησίας φησὶν ὁ βασιλεὺς π ὅστιον ἐξ ὀνόματος καὶ πάλιν καλέσας αὐτόν. Οἱ φησὶν ὁ ἅγιος· ἀλλ' ὁ ταύτης νυμφουστόλος κα Ἄποστολος, μᾶλλον δὲ καὶ τοῦτον ²⁸ σὺ προ αὐτὸς ἕαυτὸν οἷς εἰργάσω ἐξήγαγες. Εἰ δὲ ἐντὸς πάλιν γενέσθαι αὐτῆς, στήθι μεθ' ἡμῶν τὴν ἀλήθειαν πρεσβεύοντων, καὶ τὴν εἰκόνα προσκυνούντων· ἐπόμεινος κατὰ πάντα τῷ ἁγ πατριάρχῃ καὶ κοινῶν πάντων Πατρί· οὐ, ὡς ὁ λόγος ἅμα καὶ ὁ τρόπος ἐπωφελεῖς ὁλος καὶ στατος.

Ἐντεῦθεν τοῖς ὄλοις ὁ τύραννος ἐξαπορηθεὶς πάντας καὶ ταραχῆ τῶν αὐτοῦ ἀπῆλασεν μὴ δεῖν αὐτῷ πλησιάζαι, ἢ ὄλιως τι φθῆναι μετὰ πολλῆς τῆς κραυγῆς ἐπαπειλησάμενος γε μόνον καλῶς ποιησάμενος, καὶ ἀξίως τῆς μεμνημένης ψυχῆς. Ἐξεληθόντες οὖν οἱ πάντες συνάμα τῷ Πατριάρχῃ, τὸν μέγαν τ κλον Θεόδωρον· χεῖλεισιν ὁμοῦ καὶ ψυχαῖς κατασπαζόμενοι, καὶ τῆς τε παρῳήσιας καὶ τ λόγων ἀποσεμνύοντες χάριτος, ἀνθ' οὗ τὸν τ πολλῶ τῷ περιόντι κατήσχυον. Ἀμέλει κα τὰ ἴδια ἀπιόντων, πρόσταγμα ἐκάστην πᾶ ἐπάρχου τῆς πόλεως ἀποστέλλεται, συνεστάθῃ ἑαυτοῦς παρεγγυῶν ἕκαστον, καὶ μηδὲν μὴ ἀλλήλοις συνομιλεῖν, μήτε παραβάλλειν ἐφ' μήτε διδάσκειν, ἢ τοπαράπαν λαλεῖν περὶ τ οὔτω γὰρ, φησὶ, τῷ βασιλεῖ δεδογμένον ἐστίν

Ὡς δὲ καὶ πρὸς τὸν ὅστιον οἱ σταλέντες ἰ δικάσιον ἐστὶ, πρὸς αὐτοὺς φησιν, ὁμῶν ἢ τι ἀκούειν, αὐτοὶ ὑμεῖς λογισμῶν χρησάμενοι. Αἰροίμεθα γὰρ, ἴστε, τὰς γλώσσας πρότερον θήσασθαι, ἢ πῶς τῇ καθ' ἡμᾶς μὴ ὡς ἐγ ἡγορεῖν, καὶ τὴν κατὰ δύνάμιν τῶν λόγων ε βοήθειαν. Ποῦ γὰρ εὐλόγον ὑμᾶς μὲν τὰ χεῖρ δειν κρατύνειν, ἑαυτοὺς δὲ σωπῆ καθῆσθαι ; ἐ πολλῶ κρείττοσιν ; Οὐκοῦν οὐδ' ἀνεξέμεθα, οὐ ὦραν τὸ βραχὺ κεκρυμμένον τὸν λόγον καὶ τοὺς πολλοὺς ζημιοῦν τὴν ἀπὸ τοῦτου ὡς Ὄθεν καὶ ἀνυποστόλως πᾶσιν ὑπετίθει τὰ τοὺς μὲν καλῶν τοῖς δὲ εἴκων, τοὺς δὲ γρ θαβρόνων, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς πεπτωκὸς ὁ καὶ λόγοις παρακαλῶν ὡς ἐντῶν. Τῷ μέντοι π χῆ καὶ συχνότερον προσεφοῖτα, σύμβουλος τυγχάνων ἐν πᾶσι καὶ τῶν πρακτέων ὑψηλῆς ξιώτατος. Ὅν καὶ περιπαθῶς ὁρῶν ἔχοντα, καὶ καὶ ἑαυτῷ μένειν δοκοῦντα, λόγοις τε ἀνεκτᾶ στοῖς, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ θεοῦ τὴν χρηστότητα μνησκεν. Οὐ γὰρ ἀνέξεται, φησὶν, ὁ οἰκτιρῶ

παθίστατος, ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα πειραθῆναι ἡμᾶς, ἐπὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ τοῖς ἐχθροῖς ἐκδοτον καί· φται. Οὐδ' ἐπὶ πλέον οἱ καθ' ἡμῶν τεκταίνοντες παρ' ἑνομα δρᾶσουσιν· ἀλλὰ καὶ ταχινήν καὶ ἐπιόν τὴν καταστροφὴν λήψονται, εἰ καὶ νῦν ἀναισῶς περὶ ἑαυτοὺς ἔχουσι.

Μικροῦ τοῦ ἐν μίση καὶ τοῦ θρόνου ὁ πατριάρχης Αἰτίας ²⁹ παρὰ τῶν δυσσεβῶν· ἀπελαθεὶς ἐν ταυκαί· τῆς Βυζαντιδος, ἀνθ' οὗ προέστη τῆς ἀληθειας. Σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὄσον τῶν ἱερῶν ὀρθόδοξον φράξιν καταδικάζεται· ἐγκλημα τοῦτο μόνον ἐπιμένον, τὴν εὐσέβειαν ³⁰. Ἦν οὖν τότε τοὺς παρὰ κως ἰδεῖν ἔργα πράττοντας, ἃ μόνως ἦν τις ἐκεί· διανοίας καὶ ἀνόμου ψυχῆς. Τὰς γὰρ ἱεράς, οἷ· καὶ ἁγίας εἰκόνας χερεὶ κατέχοντες μιαιφαίς, (ὡ· ἐνέγκω σου, Χριστέ μου, τὴν τότε μακροθυ· π·). ἐπ' ἐδάφους ἀναιδίην ἐβρίπτουν, τὰς δὲ αὖ· ν καὶ περὶ παρεδίδουν, καὶ ἄλλας τιτάνω ³¹ ἐπ· ρον, καὶ πάντα ἔδρων δσά ἦν οἱ τοιοῦτοι δρᾶ· ιν.

Ὁ τοίνυν Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος στένων πικρῶς· τὴν φυγὴν ἐπὶ τοῖς γινόμενοις ἀπολεγόμενος διαβ· ραί ³² οἱ τὴν γῆν ἠύχετο, ἵνα μὴδ' ὡσὶν ἔχη ταυ· ξ ἀκούειν ἢ ἐνωπίζεσθαι. Ὅμως ἵνα μὴ δόξη· υχὶ μόνον τὸ πάθος θρηνεῖν, μηδὲν δὲ τοῦ κακοῦ· ἔζημα ἔφραρεῖν, ἐκαίνο ποιεῖ, ὃ καὶ τοὺς ἐχθροὺς· πλῆκτῶν εἶχε, καὶ τοὺς οἰκείους μελζόντως κροτεῖν. ρακαλεῖται γὰρ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτὸν μοναχοῖς, ἵνας λαβεῖν ἐν χερσὶ, καὶ ταύτας βαστάζειν ὑψοῦ· τὴν δλον βιοδεῦσαι περίπολον τῆς μονῆς, τὴν· ραπτον εἰκόνα σου προσκυνοῦμεν, ἀγαθὲ, καὶ· ἔξῃ τῶ ὕμνου ὑποψάλλοντας, καὶ ὕμνους ἄλλους· πᾶσι τῶ νικητῆ Χριστῷ ἔδοντας. Ἦν γὰρ τη· ραπτα καὶ ἡ λαμπρά ἑορτὴ τῶν Βαίων, ἦν πρὸ τοῦ· ἡσ καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Δεσπότου σύμπαντες· πᾶσι ἱερτίζομεν.

Ἐρ' ὅτι ὁ τύραννος χαλεπήνας (οὐ γὰρ ἠγνόησε· ἰν πρῆξιπῶν οὐδὲν, διαδραμόντος ἤδη τοῦ γεγο· τος εἰς ἔσπτας), ὕβρεις εὐθὺς καὶ ἀπειλάς, καὶ· ἰς τῶτα κομιοῦντας τῷ ἀγίῳ ἐπαποστέλλει· ἢ· ἰν αὐτῶν κείσιν δλωσ τὰ τοιαῦτα ἀντιτεχνάζοντα, ἀπὸθεῖται καὶ μὴ μεταβαλλόμενον, πληγὰς ἔξει ³³· ἰσάπτον τὰ ἐπίχειρα. Ὁ δὲ οὐ μόνον οὐχ ὑφίησιν,· ἐπὶ μείζονος τῆς παρβήσεως γίνεται, πίστιν τε· ὀρθόδοξον, ὡς ἤδη εἶχε, εἰς ἅπαντας ἐξαπλῶν,· ἔργα καὶ λόγῳ τὴν περὶ τὰς εἰκόνας δημοσιεύων· ἦν, μικρὰ φροντίζων τῶν ὕβριστῶν. Ὅς γε καὶ· ἰλοῖς τῶν ἀφικνουμένων αὐτῷ τῆνικαῦτα μοναστῶν,· ἰοῖα κατῆρ κατέρων τὰ ἑαυτῶν ἕκαστα διαθεμέ· ν, καὶ τί δεῖ πράττειν περὶ τῶν παρόντων πυν· ρομένων· πῶς τε ἄρα τὴν ἐν τῷ πατριάρχῃ

A enim sinet, aiebat, misericors et clemens Deus tentari nos supra id quod possumus; neque hæreditatem suam inimicis potiundam relinquet. Nec diutius qui adversus nos machinantur, impie agent; sed velocem ac repentinum finem accipient, quam vis nunc sine sensu hebetes, sortisque suæ ignari vivant.

LXXVII. *Nicephorus Patr. ejicitur in exsilium. Sacræ imagines evertuntur.* — Haud multo post ejicitur e sede sua ab impiis patriarcha; pulsus itidem ab urbe ob veritatis defensionem. Damnantur pariter exsilio quotquot erant in presbyteris orthodoxi, quibus unicum crimen pietas fuit. Videres tum impios ea patrantes, quæ sola ipsorum excogitaret et caperet improbitas. Sacras enim, prohdolor! et sanctas imagines impuris manibus rapientes (quam fuisse dicam tuam, Christe mi, tum temporis longanimitatem?), solo impudenter alidebant et frangebant, alias flammis dabant, alias luto et sordibus obliniebant, nihil denique omittiebant, quod ipsorum similes facere conveniret.

LXXVIII. *Theodorus in solemnii supplicatione sacræ imagines gestari jubet.* — Noster itaque Theodorus acerbe plangens, animumque despondens in tanta rerum atrocitate, debiscere sibi terram optabat, ne vel audire talia, vel cernere cogereetur. Verumtamen ne dolore solum silentio ferre ac lugere videretur, nullumque mali remedium invenire, rem excogitavit, quæ et hostes simul iulcisci posset, et nos magis magisque confirmare. Monachos omnes qui in ejus monasterio erant, imagines accipere jubet, easque manibus sublimes gestare, totumque cœnobii ambitum circumire, hymnum illum dicendo: *Immaculatam imaginem tuam adoramus, o bone*, et quæ sequuntur hymni sacri, atque alios pariter victori Christo triumphales hymnos. Agebatur enim tum dies festus Palmarum, quem ante passionem resurrectionemque Domini fideles omnes celebrare consuevimus.

LXXIX. *Talia fieri imperator vetat sed frustra.* — Quamobrem indignatus tyrannus (neque enim illum res latuit, fama jam ad omnes pervagante) injurias statim, minasque, et qui eas inferret, ad sanctum mittit; aut desinere illum prorsus talia comminisci; aut, ni pareat unumumque mutet, pœnas dare, mortemque referre pro præmio. At ille non modo nihil remisit, sed majorem etiam fiduciam sumpsit, fidem orthodoxam omnibus qualis esset, exponens, et imaginum venerationem verbis factisque declarans; quid contumeliosi conviciatoressui dicerent parvi ducens. Multi e monachis ad illum eo tempore confluebant, sua quisque tanquam apud communem patrem deponentes, et quid in re præssenti facere debeant, interrogantes:

VARIE LECTIONES.

²⁹ Vat. Exemplar. paulo auctius, κατὰ τὴν εἰκῶνα τοῦ Μαρτίου. ³⁰ al. ἡ εὐσέβεια. ³¹ al. πηλφ. διαρραγῆναι. ³² f. ἔξειν.

quave ratione ad patriarchium vocati. vocationem defugere ac vitare possint. Vocabat enim illos impietatis duces, ut in erroris sui societatem pertraherent. His ille omnibus utilia pariter et congruentia persuadebat, optimum dicens penitus abstinere, neque coire, ac ne sermonem quidem conferre cum hæreticis, unde nulla esse posset utilitas: litterisque excusationem proferre, cujus rei gratia vocatis adire non liceat.

LXXX. *Theodorus suos monet ne vocati ad pseudosynodum veniant. Formam epistolæ qua se excusent, præscribit.* — Rogabant autem illum ut litteras ipse dictaret, et quod vellet, suis verbis exprimeret. Itaque præscribit ipsorum nomine epistolam, duobusque monachis deferendam tradit, his verbis:

Nos legibus divinis, ecclesiasticisque canonibus obsequentes, qui manifeste sic sanciant, nihil præter episcopi sui sententiam dicere aut agere oportere, aut de his quæ ad fidei dogma, vel ad aliam quampiam divinam controversiam spectent, investigare, aut penitus inquirere; nec venire, absente patriarcha, possumus nec vocantibus vobis parere, ne reos nos ipsi faciamus, violatæque legis culpam sustineamus. Est enim talium vindex Deus, minime inultos inens eos qui ejus mandata despiciunt. Quare ignoscite nobis, quod adventum refugimus, quem noxium nobis fore scimus. Quid enim respondere vobis, aut omnino loqui possimus, proprio capite destituti? cui tanquam membra copulati omnes sumus, et sine quo reliquum corpus operari non potest. Parvus enim pariter et magnus, in univsum omnes, ac singuli privatim, patriarchæ nostro colligati sumus, ab eoque pendemus, et pendebimus perpetuo.

His ad tumultuariam turbam perlatis, effrenatus omnes furor invasit, adeo ut in lateres, ipsos iram effunderent, gravissimas illis plagas infligentes. Verum illi quidem redeunt a conspectu impiorum gaudentes, eo quod digni habiti sint pro nomine Domini hæc pati.

LXXXI. *Exsulat Theodorus, et in carcerem detruditur.* — At rectæ fidei propugnator Theodorus, haud destitit ab instituto, lingua simul manuque opportuna docens, veritatisque dogma liquido declarans. Quamobrem nesciens quo se verteret tyrannus, cum hominis libertatem ac fiduciam ferre amplius non posset, Byzantio expelli atque in exsilium duci, carcerique tradi jussit. Hanc enim unam quasi vitalem scintillam superesse videns, illam ipsam orthodoxis eripere properabat, ne quem postea sententiæ suæ repugnantem haberet. Accepto igitur vir sanctus hoc decreto, discipulos ad se omnes vocat; quibus cum vale dixisset, et aptacuique sigillatim monita præbuisset, hoc ante omnia universis injunxit, ne quis post dicissimum in monasterio remaneret, sed abirent omnes, quo via

ἀφοσιώσονται πρόσκλησιν. Ἐκάλουν γὰρ αὐτῆς ἀσεβείας σπουδάρχαι, τοῦ παρ' αὐτοῖς ἔχοντες δόγματος. Κάκεινοις ὁμοίως τὰ λοντα συνεβούλευε. Καλὸν γὰρ, φησὶ πρὸς ἀπρόιτους μένειν, καὶ μὴ ἔκεισε φοιτῆν, λόγους τοῖς αἰρεσιώταις, ἵεναί, ἤκιστα αὐτῶν πρᾶγμα λυσιτελοῦν· γράμμασί τε δηλῶσ παραίτιαν, καὶ ὅτου χάριν οὐδὲ κληθεῖσιν οἱ ἀπαντήσεσθαι.

Οἱ καὶ ἐξελεῖσθαι αὐτὸν ἐκείνων καὶ τὰ ματα ὑπαγορεύσασιν, καὶ τὸ δοκοῦν τοῖς λόγοις σηµᾶναι. Τοῖνον καὶ χαράττει ἐκ προσώπου ἐπιστολῆν, καὶ οὐσὶ τῶν μοναχῶν ἀποκομιζέσιν, ἔχουσαν ἐπὶ λέξεων οὕτως:

Ἡμεῖς νόμοις θείοις καὶ κανόσιν ἐπόµενοι: σιαστικοῖς, σαφῶς οὕτως! διεµφαίνουσι, τί παρὰ γνώμην τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἢ λπράττειν, ἢ τι τῶν ὅσα περὶ δόγματος, ἢ ἄλλνός θειοτέρως ἔχεται διαστάσεως, ἀνερευνηθῶς ζητεῖν, οὔτε ἀπαντῆσαι τοῦ πατριάρχου παρόντος δυνάμεθα, οὔτε ὑμῖν χαλοῦσι: περὶ ἴνα μὴ καὶ ἐαυτοῖς εὐθύνην ἐπάξοιµεν, καὶ παραβάσεως ἐµπεσοῖµεθα κρίµατι. Ἔστι γὰρ ὁ τῶν τοιούτων ἐκδικητής, μὴ ἀτιµωρήτους ἐ τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν ὑπερόπτας. Διὸ σύγγνω ἀναβαλλοµένοις τὴν ἀφίξιν, ἣν ἐαυτοῖς βσύνισµεν. Τί γὰρ καὶ ἀποκρινόµεθα ἢ πρῆροῦµεν, τὴν οἰκίαν μὴ ἔχοντες κεφαλὴν; ἢ λη ἕκαστος συνηρµόσµεθα, καὶ ἴς ἄνευ, ελοῖπῶ σώματι ἐνεργεῖν τι ἔξεστι. Μικρὸς γὰρ γας, καὶ πάντες ἄθροοι: καὶ καθ' ἓνα, τῶ συνδεδέµεθα πατριάρχῃ· καὶ αὐτοῦ ἐχόμεθὸ διαπαντός ἐξόμεθα.

Ταῦτα ἐνώπιον τῶν συρφετῶν ἐκείνων πσθέντα τὰ γράμματα, ὀργῆς αὐτοῦ ἀκατ ἐπλήρωσεν· ὡς καὶ ταύτην ἐπαφεῖναι τοῖς σασιν, πληγὰς αὐτοῖς ἐπιθέντες οὐ φορητά οὔτοι μὲν ὑπέστρεφον ἀπὸ προσώπου τῶν μων ἀνδρῶν χαίροντες, ὅτι κατηξίωθησαν ὁ δνόµατος Κυρίου ταῦτα παθεῖν.

Ὁ δὲ τῆς ὀρθοδοξίας ὑπέρμαχος, οὐ ὡσαύτως τὰ συνήθη ποιῶν, γλώσση ἅμα τὸ δέον ὑποτιθεῖς, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας δό αὔθις κηρύσσων διαφανῶς. Ἐνθα καὶ μὴ ἔχ πρᾶξοι ὁ τύραννος, ἐπεὶ μὴδὲ φέρειν οἷός τε τοῦ ἀνδρὸς παρῆρσιαν, προστάττει τούτον σθῆναι τῆς Βυζαντίδος, καὶ ἐν ἐξορίᾳ ἀπειρκτη τούτον γεγονότα κατὰσχετον. Τούτον νον ζωτικὸν σπινθηρα ὑπειληµµένον ὀρῶν, μὴδ' αὐτὸν τοῖς εὐσεβέσιν ὑπολελειφθαι· ὡς δὲνα ἔχοι τῆς γνώμης ἀντίθετον. Ὁ γοῦν δπερὶ τούτου ἀπέφασιν λαθῶν, συγκαλεῖ πάντ ἐαυτὸν τοὺς μαθητάς, οἷς καὶ τὰ ἐξιτήρι φθειγέµενος, τὰ ὀφειλόµενα τε ἐκάστῳ ἀν εἰπῶν, καὶ τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων λέξας τοῦ τὸ μὴδὲνα μετὰ τὴν αὐτοῦ ὑποφοίτησιν τῶν

¹ Vide hanc Theodori epistolam: lib. II, epistolæ I.

καλεσθήναι· ἀλλ' ὡς ἔχει ἕκαστος ἐλίσθαι
 ἔβουλησεν. Ὁ κειρὸς γὰρ, φησὶ, πονηρὸς, καὶ οἱ
 τῶν κερνομορῶν ὀξύτατοι. Καὶ τελευταῖον
 περὶ καὶ τοῖς ἐπιστημοτέροις τῶν ἀδελφῶν
 ἕκαστος, ἔξειπαι τοῦ μοναστηρίου, θακρῶν θα-
 κας, καὶ ὀδονώμενους λιπῶν ὀδονώμενος. Ὁν
 κερνομορῶν ὁ κατὰ τὴν Ἀπολλωνίαν τόπος πε-
 ρὶ τὴν, σὺν ἀντιπέραν τῆς λίμνης κάστρω, ὃ
 καὶ καλεῖται, δοθέντα ἔμψυρον.

Ἰὼν ἔπειτα μὲν ὧν, ἔπειτα εἶχε μάστιγα καὶ
 ἐπιπροσώπαστον τὴν διδασκαλίαν, εἰρηκτῆ δ'
 μὲν, ἢ ἀσπουδῆς ὤφθη, ἢ ἀμελῶς εἶχε τοῦ
 πᾶσι, ὡς ἐν τῷ τόπῳ στενοχωρούμενος,
 ἔπειτα τὴν γλώσσαν ἐπέχων, οἷα πεδῆθεισαν
 ἐπὶ σώματος· Οὐ μόνον. Ἀλλ' ὡς οὐδὲ μίαν
 ἐπιβολὴν, οὕτω δεικνύτο, καὶ ὄλος τοῦ ὀφ-
 ροῦ οἷς μὲν διὰ γλώσσης ὀμιλῶν τὰ συν-
 τα οἷς δὲ διὰ μέλανος καὶ χειρὸς κινῶν τὴν
 ἢ, ὡς ἐκ κελύου τοῦ νοῦ· οἷς δὲ ἄλλως, καὶ ὡς
 ἄλλως ἐδίδου· πᾶσι δ' ἀπλῶς τὴν παρ' αὐτοῦ
 εἰσέειπεν· ἴν' ἔχη πάντας κἂν τῷ καθέστῳ,
 ὡς μετέχοντας τῶν αὐτοῦ, καὶ διδάχῃς τῆς

A cuique salutem ostenderet : dies enim malos esse,
 pedesque iniquorum veloces. Ad extremum Deo ac
 præcipuis fratribus omnes commendans, monaste-
 rio digreditur, fens flentes, et tristis tristos relin-
 quens. Quem vox vicinus Apolloniæ locus in castro,
 quod e paludis regione, Metopa nuncupatur, custo-
 diæ traditum excepit.

LXXXII. *Inde suos litteris consolatur.* — An vero
 qui liber cum esset, liberum atque indefessum
 docendi studium ostendebat, inclusus nunc carcere
 pristinam curam intermisit, statimque obmutuit,
 tanquam si angustiis loci oppressus, linguam id-
 circo compesceret, velut una cum corpore vincam
 et præpeditam? Minime gentium. Quin perinde ac
 si novi nihil accidisset, ita totus in docendo erat,
 partim hos coram allocutus et erudiens, partim ad
 illos atramento, manuque stylum exserens, et tan-
 quam ex mentis tabulis dicta promens: aliis de-
 mum aliter, prout temporis ratio dabat; omnibus
 autem suum fructum utilitatēque tribuens; ita ut
 ex ipso carcere omnes usitata ejus colloquia do-
 ctrinamque perciperent.

LXXXIII. *Excelsi locus mutatur.* — Fieri ergo
 prorsus non potuit, quin ultro citroque comēantes
 in hunc modum litteræ ac sermones, ad ipsam
 quoque aulam pervenirent, atque ipsi imperatori
 innotescerent. Quibus ille, ut credi par est, incen-
 sus; quippe minima omnia quæ gerebantur perdi-
 dicerat, Nicetam mittit, illum Alexii filium, cui
 fidere omnia solebat, ut sanctum longius abducat
 ad Bonita (id loco nomen), ibique clausum ita
 coerceat, ut neminem videre, neminem alloqui pos-
 sit, non paucis, non pluribus, nec quidquam de-
 mum aliud libere præstare. Quæ ille Theodoro cum
 detulisset, Locum, inquit, mutabo haud gravate;
 nulli enim addictus sum; meamque scio esse ter-
 ram, quocumque devehar: atque in lucro mihi
 fore ipsam migrationem. Cæterum silere, linguam-
 que inhibere, mihi, sat scio, non expedit; nec vero
 inhibebo unquam, nec adducar ut, suadentibus id
 vobis, consilio vestro obtemperem. Qui enim? qui
 propterea sortem hanc malui, ne deserere viderer
 quæ adamaram, præclarumque ac laudabile insti-
 tutum abdicasse.

LXXXIV. *Ad flagella damnatur.* — Audavit hanc
 viri justi libertatem, erectamque in omnibus et
 excelsam mentem imperator. Quare ipsum rursus
 Nicetam, ut erat in procinctu, ad sanctum able-
 gat, diras plagas illi inferre jubens, et carnem ver-
 beribus minutatim concidere, ac totum vibicibus
 oppelere. Qui cum ad sanctum pervenisset, adven-
 tusque sui causam aperuisset, e vestigio ille tuni-
 cam alacriter exiit, corpusque ad excipienda ver-

καὶ οἷα ἦν οὕτως λόγους διασπορευομένης
 καὶ καὶ μέχρι τῶν βασιλείων φοιτῆται,
 καὶ ἐκδύλους τῶν κρατοῦντι γενέσθαι. Ἐφ' ᾧ
 καὶ, χαλεπήνας οὗτος, ἐπεὶ καὶ ἀνὰ μέρος
 ἔπειτα ἤσθητο, ἀποπέλλει Νικήταν ἐκείνον
 καὶ τοῦ· ᾧ καὶ τὰ πάντα, ὡς ᾤετο, ἐθάρρει,
 ἔπειτα ἀπαγγεῖν τόπῳ προστάξας τὸν ἄγιον·
 καὶ Βόνιτα. Ἰσχυρῶς ²⁵ τε ἐν ἐκείνῳ κα-
 τὰ μὲν ὄρεν τινα συγχωρεῖται, μὴ δ' ὀμι-
 λῆσθαι μὴ μέγα· μὴ ἄλλο τῶν πάντων μη-
 ἐπιπέσει ἔχειν πράττειν αὐτόν. Ὡς δ' ἔκειν
 καὶ τῷ ὀσίῳ ἀπαγγέλλων, τὴν μὲν τῶν τό-
 πῳ μάλιστ' ἀποθύμως ποιήσασαι, ὃ πατήρ
 οὐδέν· γὰρ ἐγὼ τόπῳ περιγραπτός· καὶ
 οὐκ ἔστιν εἰς ἦν ἂν ῥιπῶ καὶ ἐπὶ μισθοῦ
 καὶ τῆς μεταβάσεως. Τὸ δ' ἐπισηεῖν τὴν γλώτ-
 τῃ καὶ ἑμαυτῷ οὐδα λυσιτελέσ· οὗτ' οὖν
 οὐδὲν περὶ, οὐθ' ὄλος παραδειχάμην, ἢ ἀπει-
 καὶ ἢ συμβουλεύουσιν ἐξέταμι. Πῶς γὰρ;
 καὶ τὰ παρόντα εἰλόμην, ἴνα μὴ λι-
 καὶ ἢ ἔσπερξα, καὶ τῆς κάλῃς ἐκκεκρόθαι

καὶ τὴν τοῦ δικαίου τὴν παρρησίαν ὃ D
 καὶ τὸ ἐν ἅπασιν ἀτακτικόν. Ἀμέλει
 καὶ τῶν, ὡς εἶχεν ὀρμῆς, τὸν Νικήταν πρὸς
 καὶ πᾶσι, πληγὰς νῦν σφοδροτάτας ἐντεῖ-
 καὶ παρασκευασάμενος· καὶ κατὰ μέρη καὶ
 καὶ μάλιστα διαξῆναι, καὶ ὅλον αἰκισμῶν θεῖ-
 καὶ καὶ τὸν ὅσιον καταλαθόντος, ὅτου
 καὶ χίρην ἀναγγεῖλντος· ὃ δὲ τοῦτον ἄμα τῷ
 καὶ τῷ χιτῶνα σὺν εὐθυμῇ ψυχῇ ἀποδυόμε-

VARIE LECTIONES.

Vatican. codex. καλυμμένη Μετόπω. ²⁵ Vatican. codex auctior, ἐν τῷ τῶν ἀνατολῶν θέματι.

bera composuit. Hoc enim aiebat optatum sibi, atque expectatum fuisse jam pridem. At compatiens vir ille, acrepente misericors, ut venerandas illas carnes nudas vidit, quas ætas et jejunia ad summam maciem perduxerant, intimis sensibus indoluit: itaque commotus est, ut nec attingere, nec propius de cætero accedere auderet, nedom manibus flagrisque dilaniare. Unde et secum callidum quiddam comminiscens, quo et imperatoris jussa explesse, et sanctum verberasse astantibus videretur, ovis pellem recens detractam accipit, virique humeris imponit; atque in eam sic verbera distringit cum hoc ante providisset, ut solus cum solo relinqueretur, propter viri ut aiebat, reverentiam. Quin ut guttas etiam ex plagarum cruore profusus ostendere liceret: ipse sibi (o animi benignitatem!) sanguinem ex brachio, lanceolæ ictu elicuit; eoque manante flagrum imbuit, forasque progressus, carne simul ac cruore tinctum ostendit. Ipse porro anhelitu citato fatigationem simulabat. Ita pius ille benedictionem a sancto referens, ejusque precibus comitatus rediit, maxima pulcherrimi operis mercede honestatus.

LXXXV. *Pergit suos per litteras hortari.* — Nec vero divinus pater mollior deinceps, aut verbis remissior propterea fuit: quod iis fortasse accideret, quos supplicii metus deterret. Quin ille, quo graviora se oculis objiciebant, tanto animator erat atque constantior: tum aliis plurimis ut res ferebat, prefutura documenta impertiens; tum maxime discipulis per quasouque terrarum oras dispersis: quibus ille potissimum salutaria suggerebat, atque hoc in primis, ne ullo præsentium malorum sensu flecti animos suos permetterent: sed intrepidus pectoribus confessionem unius rectæque fidei conservarent. Etsi enim gravis, aiebat, hæc tentatio, at tanto major quæ illam excipiet remuneratio, inefabilis illa et abdita, Deoque largitore digna; ut quamvis quotidie moreremur, longe minimameorum partem inferre nobis liceat, quæ accepturi sumus. Et quoniam nonnullos illorum acceperat inflecti nonnihil cœpisse animo, et manus dare; quos nimirum carceris diuturnitas, visque illata perturbat; hos congruentibus verbis adhortans, ad futuros casus iterum confirmavit, eorumque pusillanimitatem penitus absternit: adeo ut ipsimet veniam euis responsis eo nomine postularent, quod cessisse aliquantum, et animi statum exiguo tempore immutasse viderentur. Hic Patris erga omnes animi sensus erat; hæc in mediis periculis atque adversis, de omnibus cura atque sollicitudo.

LXXXVI. *Scribit ad quatuor Patriarchas (u).* — Misit etiam vir egregius quatuor patriarchis epistolas, prudenter admoedum atque opportunum:

(u) *Epistolarum* lib. 1, epist. 11, 14, 15.

νον, καὶ τὰς σάρκας πρὸς τὸ μακρίζεσθαι τρεπίζοντα. Τοῦτο γὰρ μοι, φησὶν, ἐκ καὶ ἐφετὸν καὶ προσδόκιμον. Ἄλλ' ὁ σοὺ ἐκεῖνος ἀνὴρ καὶ αὐτόχρημα ἐλεήμων, ὡς ἴδοι τὰς τιμὰς ἐκείνου σάρκας γυμνάς, χρόνος καὶ νηστεία ἐσχάτως ἐξέτηξεν, ἰδίως καὶ τὴν ψυχὴν ἐπαθε, μηδὲ προσχεῖ μηδὲ ψαῦσαι ταύταις τὸ καθόλου τολμήσας, γε καὶ δὴ χερσὶν αἰκίσαι ἢ μάστιξιν. Ὅθεν φόν τι ἐν ἐκτιπῶ βουλευσάμενος: ὡς ἂν καὶ τ βασιλείως δόξῃ ἀφοσιούν, καὶ τοὺς συνόντας λ τετυφῶς εἶη τὸν ἅγιον, προσβάτου δορᾶν ἐ καὶ ταύτην ἐπὶ τῶν ὤμων θεῶς τοῦ ἀνδρὸς ἐκεῖνης, ὡς εἶχε, τὴν τῶν μαστίγων ποιεῖτο φορᾶν: τὸ μόνος καταλειφθῆναι μετὰ μόνου κονομησάμενος, διὰ τὴν περὶ τὸν ἄνδρα, φησὶ καὶ τὴν τῶν σαρκῶν ἐκτεξίν. Ἴνα δὲ καὶ ξανὸν δαεικνύειν ἔχη τοῦ ἀπὸ τῶν πληγῶν αἵματος ἐκεῖνος (ὦ γνώμης εὐγνώμωνος!) τὸν οἰκτεῖον σει βραχίονα, σιδηρῶν ἐκκεντήσας, καὶ τὸ βεῦσαν τὴν μάστιγα ἐπιβάσας, οὕτω ταύτην δαεικνύσει, σαρκὶ φοινιχθεῖσαν καὶ αἵματι. Αὐθὲν ἀσθμαίνων, καὶ ὑποκρινόμενος τὸν κατ Καὶ εὐλογηθεὶς παρὰ τοῦ ὁσίου ὁ θεοφιλῆς καὶ εὐχαῖς ταῖς αὐτοῦ προπεμφθεῖς, ὁδοῦ εἴχε σθὸν οὕτως ὑπερφυᾶ καλλίστου ἔργου δεξάμενοι

Οὐ μὴν ὁ θεῖος πατήρ, ἢ μαλακώτερος ὤφθαι τὸ ἐξῆς, ἢ τὸν λόγον καὶ πρὸς ὀλίγον ἐνδ ὡς εἴ τις σπῆ δέει κατασεισθεὶς τὴν διάνοιαν ὁσφ μᾶλλον τὰ δεινὰ ἐπ' ὄψιν ἐώρα, τοσοῦτη αὐτὸς θαρσναιώτερος ἔμενε. Πολλοῖς τε ἄλ που καιροῦ λάθοιτο, ὑποτιθεὶς τὰ συνόσιαν πρὸς γε τοῖς ἄλλοις, καὶ τοῖς ὀπη γῆς διαστ αὐτοῦ φοιτηταῖς: οἷς δὲ καὶ μᾶλλον ὑπερίμνη σωτήρια, καὶ τοῦ μηθεῖν τῶν παρόντων ὑπ τοὺς λογισμοὺς, ἀλλὰ ψυχῇ ἀπτοήτῃ τὴν ὁμ τηρεῖν, καὶ τὴν ἐνότητα σώζειν τῆς πίστεως. καὶ μέγας, φησὶν, ὁ καταλαθῶν πειρασμὸς, ἀλ μείζω τοῖς πάσχουσιν ἢ ἀπὸ τούτου ἀντίδοι ρητός τις οὐσα καὶ ἀπόρρητος, καὶ τοῦ θε πλουτοδότου ἐπάξιος: ὥστε εἰ καὶ καθ' ἡμέρ θνήσκουσι, τὸ πολλοστὸν εἰσενεγκεῖν ἐξεγέν ὦν ἀντιλαθεῖν ἔχοιμεν. Ἐπεὶ δὲ τινες τούτων σοι ὀκλάσαι τε μικρόν, καὶ τοὺς λογισμοῦ δοῦναι, οἷα ἐν χρόνῳ καθεῖρξει: καὶ βίχ τοῦ θουσι: καὶ τούτους λόγους ἀναλαθῶν τοῖς προσ πρὸς τε τὰ ἐπιόντα πάλιν ἐπέβρῳσε, καὶ τῆ μικροψυχίαν ἴασατο: αὐτῶν ἐκείνων δι' ἀντι συγγνώμην αἰτησαμένων, ἀνθ' οὗ καὶ πρὸς τοὺς λογισμοὺς παρετρέπησαν. Οὕτω γνώμην πρὸς ἅπαντας ὁ Πατήρ: οὕτω κἀν τοῖς δεινι σοις, τὴν περὶ πάντας ἔσωζεν ἐπιμέλειαν

Ἐπομπὴ δὲ ὁ γεννάδας καὶ τοῖς τέσσαρσι π χαις ἐπιστολάς, σοφῶς ἔγαν τοῦτο καὶ εἰ διαπραξάμενος: τῷ τε τῆς πρεσβυτέρως

καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, Ἀντιοχείας τε, καὶ τῶν Ἀλεξανδρείας, δηλούσας ἀνὰ μέρος ἐκάστην, καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ εἰκὼν πεκαρπύνηται τοῖς περὶ αὐτῶν καὶ ὅπως τὸ ὀρθόδοξον ἅπαν, εἰρηκτῆ συν-
 καὶ ὑπερορίᾳ - δυσωπίαν ἀμφοτέροις ἐπ-
 αὐτῶ διαναστῆναι πρὸς ἐκδικίαν, καὶ βοηθῆσαι
 πεπιδνευουσα καὶ ἀληθείᾳ ὑπὸ ψεύδους οὕτω
 πᾶσι.

Ἐκ δὲ καὶ κατὰ πάροδον πολλοὶ προσεφοίτων
 ἢ εἰς τοῦ ὀνόματος διαβιδομένου ἐν ἅπασιν,
 ἢ τῶν φυλάκων διὰ τὴν περὶ τὸν ἄνδρα αἰδῶ
 ἀποσπασμένους εἰργόντων, ἧ καὶ χροῖμασι τὴν
 ἐπιεικῶν καὶ κληρικῶν τις τῶν ἀπ' Ἀσίας
 ἔφερονται διωκτῶν, ἐντυγχέει, ὡς εἰκὸς τῆ
 ἰσχύος γὰρ ἦν καὶ πρόσθεν προκατελημ-
 νῆσθε. Ὁν καὶ ἰδὼν καὶ ὁμιλήσας, καὶ ὡν
 ἐκατάσας, δόγμα τε πρὸ τῶν ἄλλων τὸ
 ἐπιεικῶς ἐπιβίβητον ἐν ψυχῇ κατασχών, καὶ τοῖς
 ἑαυτοῦ προσοχθῆσας ἐσχάτως, οἴκαδε ἰδόμενος
 ἢ μεταδώσων καὶ ἄλλοις τῆς ὠφελείας. Ὁς
 ἑαυτῶν ἄλλοις, καὶ φίλῳ αὐτοῦ καὶ συνήθει,
 ἧ εἰς ἐκείνῳ βαθμῇ κεκοινωνηκότεν, τὰ κατὰ
 τὴν ἑαυτοῦ ἀπειρίαν ὡς ἴδοι τε καὶ καθειργμέ-
 νον, καὶ ὡς ἀκριβέστερον τὰ τῆς ἀληθείας
 ἑαυτοῦ μίθοι, καὶ ὡς μεγάλην καὶ πολλοῦ ἀξίαν
 τῶν ἐπιεικῶν εἰκόνων γνοίῃ προσκύνει. Ὁν
 ἑαυτοῦ τῆς γνώμης λαβὼν σύμφρονα, οὐκ
 ἔτι ἐπὶ μελλήσει τὸ πρᾶγμα οὗτοι δόντες ἄμ-
 ῳ ἔχον συντίθενται ἐν ἀλλήλοις, τὸ μὴ
 ἑαυτῶν οἰκείῳ συνελθεῖν ἐπισκόπῳ, ἧ κοινῶ-
 ῳ τοῖς ἐκονομάχοις εἰδότες αὐτομολήσαντα.
 ἧ τὸ συμβᾶν αἰσθόμενος ὁ ἐπίσκοπος, τῷ
 ἑαυτοῦ φοιτᾷ διαγγέλλων τὰ τῶν κληρικῶν
 καὶ ἑαυτῶν αὐτοῖς ἡ αἰτία τῆς διαστάσεως γέ-
 ῳ καὶ μὴδ' ὥρας ὑπερθέμενος τὸ βραχὺ,
 ἧ τῶν ἐκείνῳ καταμηνύει τῷ βασιλεῖ, λοιδο-
 ῳ τὸν δσιον, καὶ μυρίαν δυστροπίαν αὐ-
 ῳ ἑαυτοῦ. Ἐν ταυτῇ δὲ καὶ τῷ τῆς Ἐφῆς στρα-
 ῳ ἑαυτοῦ ἐνδίκως αὐτὸν μεταθεῖν ὡς μόνος
 ῳ τῆς τῶν κληρικῶν καταστροφῆς αἴτιος.
 ῳ ἑαυτοῦ ληφθεὶς μὴ τίνος ἐντεῦθεν παραπολαύ-
 ῳ ἑαυτοῦ ἀποστέλλει ἕνα τῶν ὑπὸ χεῖρα, πεντή-
 ῳ τῶν ἀγίῳ μάστιγας δοῦναι, καὶ ταύτη

A antiquioris dico Romæ, et Hierosolymorum, Antiochiæ, et Alexandriæ. Quæ singulæ comme-
 morabant, quemadmodum Christi imago con-
 tumeliose a persecutoribus tractata esset, et ortho-
 doxi omnes in carcerem et exsilium missi. Tum
 deinde unumquemque excitabat ab defensionem,
 oremque ferendam periclitanti fidei ac veritati,
 quam falsitas sic opprimeret.

LXXXVII. *Ob clericum conversum verberatur.*
 — Cum autem multi ad eum obiter venire sole-
 rent, utpote sparsa jam passim ejus fama et no-
 minis celebritate, custodibus vel propter viri re-
 verentiam aditum non prohibentibus, vel pecuniæ
 præmio custodiæ curam relaxantibus : accidit ut
 clericum quidam ex Asia illac iter faciens, in Pa-
 tris congressum veniret. Ejus enim virtute captus
 jam antea fuerat. Ut igitur illum vidit, ejusque
 colloquio fruens, tum alia quæ usui erant, tum in
 primis catholicum dogma certissimum animo peni-
 tus hausit, et summum hæreticorum odium suscepit :
 domum lætus rediit, in alios etiam utilitatis
 comoda derivaturus. Qui primum omnium amico
 ac familiari suo, eumdemque ordinis gradum obti-
 nenti, omnia de sancto fideliter exposuit ; quem-
 admodum in vinculis clausum viderit, ab eoque
 accuratius de veritate institutus atque edoctus sit,
 præclaramque et eximiam venerandarum imaginum
 adorationem perdidicerit. Quem cum in sententiam
 suam mox perduxisset, nullam cunctationem, nec
 moram interponentes, ambo inter se constituunt,
 nec adire amplius episcopum suum, nec commune
 cum illo quidquam habere, quem scirent cum Ico-
 noclasis consentire. Quod cum subolfecisset epi-
 scopus, ad Asiæ præfectum clericos defert e vesti-
 gio, et quænam illis causa fuerit discessionis. At
 ille confestim, ne horæ quidem spatio diffrens,
 omnia per expeditos nuntios refert imperatori,
 conviciis sanctum onerans, aliaque addens perversi
 ingenii sui moribus consentanea. Simul autem ma-
 gistro militum Orientis edicit, ut jure suo agat ;
 hunc enim unum clericorum exilitii causam et aucto-
 rem esse. Qui quidem veritus ne quid mali hoc
 nomine pateretur, e suis unum mittit, qui san-
 ctum cædat, et quinquagenis flagris pœnas repositat.

LXXXVIII. *Ab Anastasio dire cæditur.* — *Traditur in specum carceris cum Nicolao.* — Quo adven-
 tante, et adventus sui causam exponente, Theodor-
 us zonam ipse solvit illico, famuli operam minime
 prestolans, positaque veste nudum corpus offert
 ab verbera. Voluptati enim, inquit mihi, est cor-
 pusculi hujus flagellatio, atque ista demum ejus
 suprema depositio ; quo citius nuda anima evolem
 ad eum quem desidero. Verum ille qui missus ad
 verberandum venerat, pio ac miti animo, et
 priori similis, justi penitus miseretur, adeo ut
 confecta corporis membra ne contueri quidem

VARIE LECTIONES.

Ἐλεξάνδρου. ²¹ Vac. cod. ἀπὸ τῆς τῶν Θρακησίων πόλεως γε Μαρτύρας.

oculis auferet, nedum manus admovere, aut alia A facere imperata. Quin potius veniam, (o bonam mentem!) ab illo petit, ejusque pedibus advolutus, et lacrymas profundens, quod semel horum index futurus advenisset. Cujus Pater egregiam fidem complectens, precibusque vicem reddens, atque votis, illuc unde venerat, placide remisit. Nondum ille ad magistrum pervenerat, cum ab imperatore nuntius alius alia via venit; nomen impio Anastasius: qui conviciis non levibus, minisque hominem incessit, quod negligentius remissiusque officio fungeretur, qui apertum imperatoris hostem nondum dignis suppliciis affecisset. Cumque ille misisse se affirmaret, et flagris cecidisse; quasi sanguinis sitiens, eo ubi sanctus custodiebatur, approperat, suis oculis plagas conspexitur. De tractisque ei vestibus, rogabat ubinam recentia essent stigmata et vibices? Et cum nusquam apparerent, quæ videre optabat. profuse cachinnans, eumque subsannans qui flagellatum fuisse dixerat, ipsemet suis manibus sanctum virum crudeliter flagellat, centum illi verberum ictus incutiens, semianimem humi jacentem destituens. Tum obscuro tetroque carcere inclusit, unaque ejus discipulum Nicolaum, qui magistro assiduus comes erat, et nunquam ab ejus latere discedebat; custodibus præcipiens ut fame ambos, aliisque incommodis vexarent; ut si quid vitæ illis adhuc superesset, hoc ipsum brevi absumeretur. His ex animi sententia peractis, sceleratus duos alios sancti discipulos abducens, inde abiit, alios alibi in carcerem pariter conjecturus.

ἐκλείψαν ἐπίδοιεν. Οὕτω τὰ κατὰ γνώμην ὁ δυσώνομος ἐκλήθη τοῦ ὁσίου ἄλλους, οὓς ἐμρούρους ἀλλαχοῦ ποιήσεν ἔμελλεν.

LXXXIX. *Flagris cæditur qui Theodorum non flagellarat.* — Ut ergo ad magistrum militum venit, et jurejurando exprobravit, quod Theodorum ante non verberasset; metuens ille ne infensum sibi redderet imperatorem, bonum illum virum quem ante miserat, in medium producit, atque in oculis nefarii, flagris cædit duplo quam fuerat imperatum. Ita insatiabilis voto satisfaciens, eum abs se dimisit muneribus et blanditiis delinitum. Prorsus autem tametsi egregii facinoris usurpatæ in justum miscicordiæ pœnas auctor suo corpore luerit; at majorem revera mercedem nactus est, et ab iis quæ passus est, dissimillimam.

XC. *Quanta in carcere passus Theodorus.* — Sed transeat oratio ad Patris nostri in eo carcere calamitates. Quas enim ærumnas, quas molestias in tenebricoso illo et angustissimo ergastulo pertulerit, sola nicere possit experientia, nec ulla ad declarandum satis esse queat oratio. Quis enim tum frigus describat, quo tenuissimum, et aranei instar corpusculum illud heime vexabatur? Quis flagrantæ æstus, quibus per æstatem suffocabatur, ardentem ducens spiritum, et cum aliis incommodis colluctans? Qui pedicorum, pulicumque examina, et pusilla id genus animalia, quæ caliginosus hic

Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ συγγνωμῆν (ὡ ψυχῆς ἀγαθὸν παρ' αὐτοῦ ἐξαιτεῖται· ποδῶν τε ἀπτόμενος ἐκείνου, καὶ δάκρυα βαινῶν τῶν ὀφθαλμῶν, οὐ μόνον ἀφίκετο μηνυτῆς τοῦ τοιοῦτου ἐσθμῆ· Ὅν καὶ πολλῆς ὁ Πατὴρ ἀποδεξάμενος πίστις εὐχαῖς τε, ὡς εἰκός, κραιψάμενος, τὴν ὄθεν ἔχε ἐπεμψεν. Οὕτω δὲ τὴν πᾶσαν τοῦτου ἀναβαδίζα καὶ πονηρὸς ἀπ' ἄλλης ὁδοῦ πρὸς τοῦ βασιλέως ἐλάβεν ἄγγελος, ὄνομα τῶ μικρῶ Ἀναστάθροισιν οὕτι μετρίαις τὸν στρατηγὸν διαλοιδόμενος, καὶ ἀπειλαῖς ταῖς παρὰ τοῦ κρατοῦντος δειματῶν, Ὅτι, φησί, βράθυμῶς περὶ τὰ ἐν χεῖρας· καὶ ὅτι μηπω καὶ νῦν τὸν ἐχθρὰ τῶ βασιλεὺς φρονούντα, τιμωρίας ἡμῶν τὰς προσηκού· Τοῦ δὲ, καὶ ἀποστεῖλαι, καὶ τευφεῖαι τὸν τοιοῦτον εἰπόντος, αὐτὸς οἶα τοῦ ἐκείνου διψῶν αἵματος καθειργμένος ὁ ὅστις τῶν, ὁρομαῖος εἰσήλασεν, αὐτὰς πληγὰς θεασόμενος· ὃν καὶ περιδύσας καμὸν στήσας, Που, φησί, διερεύνα, τὰ πρὸ μισθίγματος. καὶ οἱ ἀπ' αὐτῶν μάλωτες; Καὶ μηδὲν εὔροι ὧν ἐρετώως εἶχε, μέγα ἀνακαγχαστὸν καὶ τὸν εἰρηκότα τευφεῖναι καταμωκησάμενος, τὸς ταῖς ἐτυτοῦ χερσίν ὁ τὴν ψυχὴν θηριώδης στίξει τὸν ἄγιον, ἐκατὸν ἐπιβελῶν αὐτῶ μετὰ καταφορὰς, καὶ ἄπυρον ἕλον καὶ μισθὸν ἐπὶ βίβην, κείμενον ἐργασάμενος. Ἐἶτα εἰρηκτῆ ζοῖ καὶ δυσσομίας πλήρει ἐπιβελῶν, καθειργῶσι αὐτῶ καὶ τὸν μαθητὴν Νικόλαον· τοῦτον γὰρ συνεπόμενον ὁ μέγας εἶχε, καὶ μηδαμοῦ ἀπιστον. Παραγγείλας καὶ τοὺς φρουροὺς λιμῶν ἀμφοτέρους, καὶ τῆ ἄλλῃ ἐκπέσαι κακῶσει.

C τι καὶ ζώπυρον αὐτοῖς ὑπελείφθη, καὶ τοῦτο θ

Ὅς δὲ καταλάβοι τὸν ἐπὶ τοῦ τόπου στρατῶ καὶ τοῦτον ὄρκοις τὸ καθαρίμα βεβαιώσῃ, μὴ οὖν τῆ μὴν πρῶτον παρ' αὐτοῦ τυφθῆναι τὸν δείσας ἐκεῖνος μὴ τὸν κρατοῦντα ἐκπολεμώσῃ τῶ, ἄγει τὸν χρηστὸν ἐκεῖνον ἄνδρα ὃν ἔτυχε πρῶτος, καὶ μαστιχίζει ἐνώπιον τοῦ παλαμναίου, δῆσι τοῦ ὀρισθέντος. Καὶ οὕτως ἡσθῆναι ποιήσας ἀπληστότατον, δῶρος ἐκπέπομφε καὶ μειλίγ. Πάντως δὲ εἰ καὶ πράγματος οὕτω καλοῦ τῆς τὸν δίκαιον, φημί, συμπαθείας πληγὰς ὁ φορὰς τῶ σώματι ἔτισεν, ἀλλὰ μείζονα ὄντως καὶ μισθὸν εὔρατο, καὶ καταπολὺ ὧν πάθῃ διαφορῶν.

D Ἡμῖν δὲ ὁ λόγος, τὰς ἐν εἰρηκτῆ τοῦ Πατρὸς φορὰς διεξίτω. Ὅσην γὰρ ταλαιπωρίαν καὶ κῆσιν ἐν τῶ ἀφεγγεῖ ἐκείνῳ καὶ στενοτάτῳ ὑπέστη κίσκῳ, αὕτη ἂν ἡ πείρα παραστήσοι μόνη, ὡς λόγου ἡττωμένου πρὸς τὴν ἐνάργησαν. Τίς γὰρ ἐν χειμῶνι περιψύξεις τοῦ ἀραχνώδους αὐτοῦ ποι σαρκίου, καὶ τὰς ἐκεῖθεν ἀναδιδομένας σφοτάτας ὀδύνας, διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ τῶν ἄκρων ἐκρησιν; Τίς τὰς ἀπὸ τοῦ θεροῦ φλογώδεις ἐκκαύ καὶ τὸ ἐκεῖθεν πνίγος, καὶ τὴν αἰθαλώδη πνοὴν τὴν ἄλλην ἐν ψυχῇ κάκωσιν; Τίς τὸν ἐσμὸν φθειρῶν καὶ ψύλλας, καὶ τὰ μικρὰ ἄλλα ζυφί

καὶ ζωοδότης ἐκεῖνος μυχὸς ἀνεπίδου καὶ ἔτρεφεν, ἡ ζωοδότης ὢν καὶ χάματος πλήρης καὶ κόνεως ; (καὶ ἔειπεν τὸ βαρύτερον, καὶ ὁ τοὺς πάντας ἔειπεν κινεῖ), τὴν ἀπὸ τῶν πλῆγῶν φλεγμονὴν, καὶ ὅλων μελῶν περιοίδησιν, καὶ τοὺς ἐκαίθεν καὶ ἐνὰ μέρος λέξοι καὶ παρατήσοιτο ; Καὶ σωτὴς τῶν φυλάκων καταγέλωτας καὶ μυκτηρισμῶν καὶ τὸν ἐπιναχθέντα παρ' αὐτῶν τῷ ὀσίῳ λιμῶν ἵπτος εὐδὲν κακίας οὐδ' οὕτω ἐνέλιπον τὴν φύσιν αὐτοῦ διασωσίμενοι. Τοσοῦτον γὰρ αὐτὸν ἀφῆκαν ἡμῶν καὶ τῷ λιμῶν ἐκτακῆναι, ὡς μόλις ἄρτου τῷ τρέφει οὐ καθ' ἑκίστην, ἀλλὰ παρὰ μίαν ἡμετέραν ἐπιβίβασιν, διὰ βραχυτέρας ὁπῆς, ἣν μόνον ἡμετέρον εἶσαν.

καὶ τὸν Πατέρα φασὶ τῇ πολλῇ ἐκείνῃ καταγέλωτα ἐπιτίθαι, εἰρηκῆται τρυφῶντα τῷ μακρῷ ὅτι ὄρω, τέκνον, ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, πρὸς ἡμῶν καὶ ἡμῶν δυσμενείᾳ, καὶ τῷ διὰ λιμῶν ἡμῶν ἀλλοιοῦναι ἀναλῶσαι ἡμᾶς, ὅν ἀπάντων ἡμετέρον οἶδαν. Ἀλλὰ θώματα καὶ τῷ παρόντι ἡμῶν τὴν ἐλπίδα, ὅς οὐκ ἐπ' ἄρτου μόνου τρέφειν ἡμᾶς, ἀλλ' ἐπὶ κρείττονι ἄλλῃ τροφῇ ἔπει καὶ πνοῇ ἡμῶν μόνου διακρατεῖται τῷ νεύματι. Καὶ ἡμῶν πρὸ τῶν ἄλλων ἡ τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος καὶ καὶ σώματος γίνεται σύστασις καὶ ἡμῶν γὰρ πανταχοῦ ὁ Πῆτερ μετ' ἑαυτοῦ μένει τῷ ζωοποιῶ σώματος, ἡ καὶ αὐτὸς τῇ ἡμῶν μυστηριαγωγίαν, ὅτι καὶ ποσὸς τελέσει ἡμῶν καὶ ἡμῶν, τούτου ὅτι καὶ μόνου μεταλήπτους ἡμῶν καὶ παράπαν ἄλλου γερούμενος. Σοὶ δ' ἡ τοῦ σώματος πρὸς τροφήν, μόνου ἔστω τροφή ἡμῶν καὶ σοὶ, διὰ τὸ ἦσαν βραχυτέρον. Ἰσως ἡμῶν, μικρὴν τοῦ σαρκοῦ λάθους παραψυχίαν, καὶ ἐκείνῃ τῷ βίῳ, καὶ τὴν ἡμῶν δακρύοις, καὶ ἡμῶν καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἔξοδον, εἰπερ βούληται τοῦ ἀγχιθοῦ.

ἡμῶν ἐκτελεῶν πᾶν ζῶον τῆς αὐτοῦ εὐδοκίας, ἡμῶν ἀπὸ θεράποντα ἡμῶν παρῆθεν, ἡμῶν ἀφορῆς ἡμῶν ἐκτελεῶν παρακατέγει λιμῶν ἡμῶν ἀλλὰ καὶ ἡμῶν ἡμῶν, καὶ τροφήν ἀπροσδόκητον ἐγγράσει καὶ γὰρ τὴν λεωφόρον ἐκείνην τῶν περιφερόμενων καὶ τὰ πρῶτα βασιλεῖ δοναμένων, διῶν ἡμῶν καὶ μαθῶν τὰ περὶ τὸν ὅσιον ἔκαστα, ἡμῶν ἡμῶν, καὶ ὅπως λιμῶν τοσοῦτον καὶ ἄλλοις ἡμῶν συνείληκται, ἔλεον τούτου λάθους, τοῦ ἡμῶν αὐτὸν πρὸς οἶκτον κινήσαντος, προσεβόησε καὶ πρὸς τῆς ἔξουσίας ἔχων τὸ θεράπειν, τροφῆν καὶ τούτων τῶν τῷ μαθητῇ δίδοσθαι, καὶ τῆς ἡμῶν ἐκτελεῶν τυγχάνειν, καὶ μετ' αὐτοῦ λοιποῦ περιφερόμενον. Καὶ οὕτως εὐδοκίᾳ Θεοῦ, τὸν ἡμῶν μέρος ἐκείνων διίδεσθαι, σαρκοφθίᾳ μακρῶν ἡμῶν.

ἡμῶν δὲ τρισὶ τοικοποδοῖς ἔσται καθυπερμέσος καταγέλωτος, πολλὰς τε, ὡς εἶδος προσπαλαίου, ἡμῶν καὶ τὸ τὸν στήμαζον αὐτῷ δακρύοι κα

A recessus pulvere ac sordibus obsitus parturiebat et alebat? Quis (ut quod acerbissimum omnium erat, quodque omnibus miserationem moveat, commorem) plagarum inflammationes, omniumque membrorum intumescens dolores et cruciatus explicet, et pro rei gravitate representet? Mitto custodum ludibria et subsannationes, famemque ab illis irrogatam; omnia denique acerbata adhibita quibus naturam penitus prosternerent. Sic enim illum siti atque fame cruciarunt, ut vix frustulum panis, non quotidie, sed alternis diebus injicerent per angustum foramen, quod unicum apertum reliquerant.

XCI. — *Solu Eucharistia vescitur.* — Quo tempore fama est, Patrem summa illa inedia pressum, discipulo hæc dixisse: Conantur, ut video, filii, homines isti ad cæteras acerbitates, quas in nos exercent, etiam fame nos extinguere, quam omnium miserrimam mortem esse norunt. Sed collocemus etiamnum spem nostram in Deo, qui non in solo pane alere potest, sed alio longe præstantiore cibo, quandoquidem spiritus omnis ejus solius nutu sustentatur. Et quoniam mihi præ cæteris Domini corporis participatio, corporis simul et anime alimentum esset solet (habebat enim ubique Pater secum partes aliquas vivifici corporis, peragebatque divina mysteria quocumque celebrandi facultas erat), hunc ego solum cibum capiam, alium penitus nullum degustans; tibi vero uni ad victum cedant, quæ duobus præberi solent; quanquam id ægre tibi suffecturum sit, utpote perexiguum. Sed sic fortasse corpusculum sustentabis hoc levi solatio, et vitam produces, excessumque meum œconomio et fratribus nuntiabis, si quidem ita statuet Dominus.

XCII. *Sublevat utriusque egestatem in carcere vir pius.* — Verum qui implet omne animal benedictione, haudquaquam famulum suum despexit, aut intolerabili fame illum diutius exercuit: sed providentia sua illum dignatus est, victumque præter expectationem transmisit. Ex illustribus enim, primasque apud imperatorem obtinentibus, quidam via illa iter faciens, cum de sancto cognovisset, quem in statum relactus esset, quemadmodum fame aliisque gravioribus torqueretur, ejus vicem dolens, Deo scilicet ad misericordiam illum commovente, fiduciam præbente potentia, victum affatim illi ac discipulis præberi jussit, aliaque omnia subministrari, nec contemptos in posterum neglectosque sine cura destitui. Atque ita Dei benignitate, viribus confirmatis, mortem illam effugit.

XCIII. *Iterum cum Nicolao flagellatur.* — Triennio autem integro post id tempus, in eo carcere perseverans, permultis incommodis conflictatus est, præ-

VARIÆ LECTIONES.

11 παλ.

cipue ob stomachi intumescens doloris, qui ei morbus assuetus, ac velut collactaneus erat. Necdum vero ab his malis respirabat, cum acrioribus rursùm aliis, o Dei judicia ! exsucco ac solis ossibus hærente corpusculo exercetur. Inciderant in manus imperatoris, nescio unde, litteræ, quas sanctus dictarat, et immanem illum immenso furore accenderant, ut quæ illius amentis, stuporisque notam, indiciumque continerent. Has ergo mittite vestigio ad eum quem diximus magistrum militum Orientis; addito mandato, ut ad sanctum ipsemet proficiscatur, litteras ostendat, eumque ad extremum usque spiritum acerrime diverberet, ut tandem, inquit, desistat a contumacia. Qui simul ac advenit, primum illud interrogat, ejusne litteræ vel alterius essent quas manibus gerebat. Patre autem suas esse nec alterius affirmante, nullum aliud verbum addens, Nicolaum, prius ejus discipulum, tanquam epistolæ notarium, in oculis magistri nudum extendi, cædique imperat. Deindeque sanctum ipsum exuens, centum illi verberum plagas imponit, omnia propemodum membra dissecans, ossiumque ipsorum nexus et colligationes destruens, quæ solæ illi supererant. Transit inde rursus ad Nicolaum, ratus illum propter verbera molliorem factum, verbisque asperrimis ad sacrarum imaginum, magistrique ejurationem instigat. Ut vero fortio-rem illum quam antea esse sensit, cum loris intextis, viminibusque recens excois, manus ac pedes reliquumque corpus dilanians, iteratis plagis exulcerans, sub dio sic affectum reliquit, duplici tormento vexandum frigoris ac verberum doloris; tum enim Februarius mensis agebatur.

XCVI. *Mulier energumena Theodori procul dissi- res aperit.* — Quo autem tempore hæc sanctus illic cum discipulo patiebatur, mulier in Bithynia, quam dæmon obsederat, vehementius ab infesto spiriti agitari cœpit, oculos indecore torquens, spumasque ore despuens, atque hujusmodi verba intercisâ voce proferens: Leo meus verbera iterum misit ad Theodorum, ejusque carnes laceravit. Sed ite, inquit, et afferte mihi responsum. Verumtamen nolite ad eum propius accedere, ne vos flamma exurat, quam ore gerit. Deinde interposito brevi silentio, iterum vociferabatur: Quid hoc rei est? nihil eorum factum est, quæ volebamus. Sciebam illum propter plagas minime fleendum: ut qui auxilio habet præsentem, humerisque suis insidentem virtutem. Et hæc quidem mulier energumena, procul licet posita, longeque ab illo distans, enuntiabat; indicans, opinior, eximiam quæ sancto inerat, virtutem atque gratiam, eumque in omnibus tormentis insuperabilem fore; ipso adeo infestis spiritibus frustra infrementes, cladem suam cognoscere, et ministros suos adversus invictum athletam armare.

VARIÆ LECTIONES.

³⁹ Γ. δευτέρου. ⁴⁰ *Vatican. codex*, τρίτη καὶ εἰκάδι τοῦ Φεβρουαρίου μηνός.

A προσπάσχειν· οἷα σύντροφοι τὸ περὶ αὐτὸν ἔχον πάθος. Μήπου δὲ μικρὸν ἀνενεγκῶν, ἢ ράϊσας, ἐτέρων αὐθις χειρόνων, ὡ θεοῦ κριμάτων! ἐν οὕτω σαρκίῳ ἐκτετηγμένῳ, καὶ μόνοις δστέοις διηρητισμένῳ πεπεύραται. Βίς χειρας γὰρ τοῦ λυμεῶνος γραμματα, οὐκ οἶδ' ὅθεν, τοῦ δαίου ἐμπεισόντα, καὶ τὸν ἄγριον ἐκείνον ἐσχάτως ἐκμήνυα οἷα στήλη καὶ ἔλεγχος τῆς αὐτοῦ παραπληξίας ὑπάρχοντα. Πέμπει παρ' εὐθὺ ταῦτα, τῷ μνημονουθέντι στρατηγῷ τῆς Ἐφῆς, αὐτὸν ἐκείνον ἰκέσθαι πρὸς τὸν ἅγιον παρακλειούσμενος· καὶ τὰ τε γραμματα ἐπιδείξει, καὶ πνοῆς ἄχρι καὶ τῆς ἐσχάτης, σφοδρωτάτως τοῦτον μαστίζει, ἵνα μηκέτι, φησί, ἐπὶ πλέον ἀπανθοδίζοιτο. Ὅς καὶ θάττον παραγενόμενος, πρῶτα μὲν πυνθάνεται, εἰ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἄλλου του, ἢ ἐπὶ χειρας τυγχάνει ἐπιστολή. Τοῦ δὲ Πατρὸς, αὐτοῦ καὶ οὐχ ἑτέρου εἶναι φάντος, οὐδὲ λόγου ἀξιώσας ἑτέρου ³⁹, προστάττει παραυτίκα τὸν μαθητὴν Νικόλαον πρότερον, οἷα ταῦτα γράφει, ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ διδασκάλου γυμνὸν διαταθῆντα τύπτεσθαι. Ἔτα καὶ τὸν ἅγιον ἀποδοῦσας, ἑκατὸν μαστίγων καταφορὰς διδωσιν, ὅλα μικροῦ τὰ μέλη κατατεμών, καὶ τῶν ὀστέων αὐτῶν περιθραύσας τὰς ἀρμονίας, αἱ μόναι αὐτῷ ὑπελείφθησαν. Ἐτ' αὐθις πρὸς τὸν Νικόλαον μεταβαίνει· οἰόμενος τοῦτω μαλακωτέρῳ, διὰ τὰς ἐπιτεθείσας πληγὰς ἐντεῦξ-σθαι, καὶ καταναγκάζει λόγοις τραχυτέροις τῶν τε ἱερῶν εἰκόνων καὶ τοῦ διδασκάλου γενέσθαι ἔξαρνον. Ὡς δ' εὖρε τοῦτον νῦν ἢ πρόσθεν στερότερον, ἱμαῖσι πλεκτοῖς καὶ λόγοις νεομήτοις χειρας καὶ πόδας αὐτοῦ καὶ λοιπὸν καταξάνας σῶμα, καὶ δευτέρως πληγῶν κατατραυματίσας, αἴθριον μένειν ἐπὶ σχήματος ἔλασε, διπλῆ τιμωρεῖσθαι τῷ τε ψύχει καὶ τῇ τῶν μαστίγων ὀδύνῃ· ἦν γὰρ τότε τῶν μηνῶν Φεβρουάριος ⁴⁰.

Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα μετὰ τοῦ μαθητοῦ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ὁ δσιος ἔπασχε, καὶ γυνή τις ἐν τῇ Βιθυνίῳ στρεφομένη, δαιμονίῳ τε οὔσα ἀτόχος πνεύματι, ἤρξαστο τηνικαῦτα ὑπὸ τοῦ ἐνεργούντος σπαράττεσθαι· ὄψεις τε ἀσέμνωσ στρέφουσα, καὶ ἀρρὸν τοῦ στόματος ἀποπτύουσα, καὶ τοιαῦτα ἄλλα παρακεκομμένα ἐκφέρουσα. Ὁ ἐμὸς λέων πάλιν ἀπέστειλε πρὸς τὸν θεόδωρον μαστίγας, καὶ τὰς σάρκας τοῦτου καταξάνεν. Ἄλλ' ἀπέλθετε, φησί, καὶ φέρετέ μοι ἀπόκρισιν. Πλὴν ἐκείνῳ μὴ πλησιάζετε, ἵνα μὴ κατακασῆ ὑμᾶς φλόγα κατέχων τῷ στόματι. Ἔτα σιωπῆσασα μετὰ μικρὸν, ἔδωκε πάλιν, τί τοῦτο; οὐδὲν ὦν ἰδουλόμεθα γέγονεν· ἦδειν ὡς οὐδὲν ὑπὸ τῶν πληγῶν πείσεται, ἔχων παρισταμένην αὐτῷ τὴν βοηθοῦσαν, ἐγκαθεζομένην δύναμιν. Καὶ ταῦτα μὲν τὸ ἐνεργούμενον γύναιον, καίτοι πόρρω που ὄν, καὶ μακρὰν ἐκείνου ἀπέχον, ἐξέφερέ τε καὶ ἀπεφθέγγετο, δηλοῦν, οἶμαι, ὅτι μεγάλη ἡ ἐνοῦσα τῷ ἁγίῳ χάρις καὶ δύναμις, καὶ ὅτι ἀκαταγώνιστος μένει ἐν πᾶσιν οἷς ἔπαθε· καὶ ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ πονηρὰ πνεύματα, τὴν οἰκείαν ἔγνωσαν ἴτταν, μάτην φρουαξάμενα, καὶ τοὺς ἑαυτῶν θεράποντας κατὰ τοῦ ἀναλώτου ὀπλίσαντα.

ὡς ἔτιος Πατὴρ δόνας οἶμαι δυσκαρτερήτους ἰσχυροῦν ἐκείνων πληγῶν μετὰ ταῦτα παθῶν, ἢ ἐκ' ἰδάρους, νεκρὸς ὄλος, καὶ μηδὲ μικρὰ ἢ ἐπιβλητός· εἰ μὴ ὅσον μόνον τῶν πόνων αἰσθάνομαι· οὐ τροφῆς, οὐ πόματος, οὐχ ὕπνου καὶ ἡρεσίας μετασχεῖν οἶός τε ὢν, οὐκ ἄλλου τι-
 ῶν καὶ τοῖς ἐκλείψειν μέλλουσι δεδομένων. Ἐ-
 ἴσως ἔχοντι ὁ μαθητὴς ἰνορῶν, τὸ κατ' αὐτὸν
 ἰσχυρὸν ὄν οὕτως κατειργασμένος, τῆς ἐκείνου
 ἡρεσίας. Καὶ δὴ πεισανῆς αἰτίσας χυλὸν,
 ἴσως τὴν καταξηραμένην γλῶσσαν τοῦ Πατρὸς
 ἔλαβεν, βραχέϊν τε τοῦ στόματος ἐνείεε πότιν,
 ἢ καὶ κατὰ μικρὸν, καὶ τὸν ἄ τοῦτου ἀνεζω-
 ῶσεν. Ὡς δὲ ἔωρα κατ' ὄλιγον τὴν ζωτικὴν
 ἡρεσίαν ἐκκινουσαν, καὶ τῶν κατακαπνέντων
 μεμῶν κοίεται· τὴν ἐπιμέλειαν· πολλὰ γὰρ τοῦ-
 τος περὶ αὐτῶν εἰς ἄκρον ἐξωδήκται, μελα-
 χολία καὶ σπέν· ἃ καὶ ἐκκρεμῆ τῶν λοιπῶν
 ἐκείνου ἔχρηστώτατα, ὄθεν καὶ μαχαίρην μικρὴν
 ἐκείνου καὶ τῶν ὑγιεινότερων ἀποσπᾶ, εἴπως
 ἢ ἀρλεφθέντα πρὸς συνούλωσιν ἔλθοι καὶ

A XCV. *Plagis confectum discipulus curat.* — At divi-
 nus ille Pater intolerabiles dolores ex acerbissimis
 illis verberibus sustinens, humi jacebat exanimis
 prorsus, omnisque sensus expers, nisi quatenus do-
 lores ipsos sentiebat; non cibum, non potum, nec
 brevissimum somnum accipere poterat, nec aliud
 demum ex iis quæ moribundis ac deficientibus dari
 solent. Quem sic affectum cernens discipulus, sui
 ipsius curam omittens, quamquam et ipse pessime
 habebat, totus in illius curam convertitur: ac pti-
 sanæ aliquantulum deprecens, rigare arentem Pa-
 tris linguam cœpit, modicoque in os infuso potu,
 nonnihil eum refocillavit, ac veluti mortuum vitæ
 restituit. Ut vero vitalem ei vim rediisse sensit, ad
 marcida jam membra medicanda se convertit; ple-
 raque enim carne penitus corrupta, et graveolente
 tabo ac sanie confecta, putruerant; et cernere erat
 partes alias ab aliis pendentes, omnes ad usum
 jam factas inutiles; quam ob causam cultello eas
 detruncat, et a sanioribus avellit, si hoc forte pacto
 reliqua cohærere possint cicatricemque obdu-
 cere.

ἰσχυροῦν οὖν ὄντιαις ἡμέραις τῆ δυσοίστη
 ἀποκρίνῃ τοῦ Πατρὸς βαλλομένου, καὶ μηδὲ
 ἰσχυροῦν δεικνύμενου, ἐν μέσοις ἔδει, τοῖς πό-
 τος ἰσχυροῦς καὶ βιασιότατος καθέρξεις καὶ
 ἰσχυροῦς ἄλλας ὀδοιπορίας, ὁ καὶ τὸν οὐδὸν τῆς
 ἰσχυροῦς δυνάμενος ὑπερδῆσαι, ἐφεύρισκεν, οὕτω
 ἀποκρίνῃ τοῦ βασιλέως τὰς συμφορὰς αὐτῶν
 ἰσχυροῦς. Ἦνα γὰρ τάχει πολλῶν πρ' ἐκείνου
 ἰσχυροῦς τι βάρβαρον καὶ δυσπρόσιτον, δοῦλον ὄν
 καὶ ταῦτα χρυσὸν φανταζόμενον. Τοιοῦ-
 τος ἰσχυροῦς εἶναι τοὺς τῶ παρανόμῳ ὑπηρετοῦντας.
 ἰσχυροῦς ἔδει ἐπιστῆναι, πρῶτον ἔργον ποιεῖται,
 ἰσχυροῦς καὶ ἐρευνῆσαι τῆς φύλακας, καὶ τοῖς χρυ-
 σῶν καὶ χυμῶν ἀφασθαι· εἶπου εὔροι χρυσὸν
 ἰσχυροῦς ἐκασφόμενος. Ἔπειτα γὰρ τὸ κάθαρμα,
 ἰσχυροῦς ἐκασφόμενος τὴν διδασκαλίαν ἀνεῖσθαι,
 ἰσχυροῦς ἔδει τὸν οὐτὸν ἀπόθετον τὸν Πατέρα, καὶ τὸ
 ἰσχυροῦς φύλακας ἀπληστον κἂν τοῖς ἄλλοις ὑπολε-
 ἰσχυροῦς ὡς δ' ἐφάνη, ἀνηγούτοις ἐπιχειρῶν, καὶ
 ἰσχυροῦς ἔδει μόνον παραπληκτῶν (ποῦ γὰρ ἐκεῖ σκιά,
 ἰσχυροῦς καὶ χρυσοῦς); τότε τὴν κακίαν ἐν ἄλλοις
 ἰσχυροῦς ὑβριῶν γὰρ καὶ πληγῶν τῆς αἰρετικῆς
 ἰσχυροῦς μετὰ τοῦ μαθητοῦ ἐκβαλῶν, τοῖς ἐρεπου-
 ἰσχυροῦς πρὸς παραδίδωσιν ὑπηρετικῆς, ἄγειν ἀμφοτέ-
 ἰσχυροῦς καὶ πολλῆς καὶ οὐδ' ὄσης εἰπεῖν τῆς ἐπιελ-
 ἰσχυροῦς ἔδει ἐπὶ Σμύρναν ὁδὸν· ἐκείσε γὰρ τοῦτους
 ἰσχυροῦς προσετέτακτο.

B **C** **D**
XCVI. *Smyrnam transferetur cum discipulo.* —
 Nonaginta totos dies intolerabili dolore perfunctus
 Pater, nulla prorsus vel temporis puncto percepta
 requie, in mediis adhuc laboribus labores alios, et
 duriores carceres, et longiora itinera ipse, qui ostii
 limen egredi vix poterat, nanciscitur; sævissimo
 tyranno novos ei cruciatu affatim suppeditaute.
 Mox enim ab illo citatis itineribus adfuit barbarus
 homuncio, ferox atque intractabilis, pecuniæ man-
 cipium, pecuniamque animo et voto sibi præagogiens.
 Tales enim esse oportebat, qui impii jussa ex seque-
 rentur. Qui simul ac ad locum pervenit, hoc sibi
 primum proposuit, rimas et angulos omnes car-
 ceris perscrutari, parietes effodere, terram egerere,
 sicubi aurum reperiret, manibus explorans. Existi-
 mabat enim scelestus adventantes doctrinam pec-
 unia redimere, Patremque magnam auri vim re-
 positum habere, animoque insatiabili esse, quam-
 vis cæteris rebus indigeret 41. Ut vero sensit se fru-
 stra laborare, ac stulto sibi persuasisse (ubi enim
 illic auri, quod dicitur, umbra?), tum malam men-
 tem in aliis explet. Injuriis enim plagisque affe-
 ctum cum discipulo sanctum e carcere ejiciens,
 ambos assectantibus famulis tradidit, Smyrnam
 (illuc enim destinarat) omni festinatione ducen-
 dos.

ὡς ἔτιος Πατὴρ ἐκλείπουσαν ἤδη παντελῶς
 τῆ δύναμιν, ὁμοῦ γοῦν τῶ νεκροῖς πνοὴν δι-
 ἰσχυροῦς, τοῖς ἀνημέροις ἐκείνοις παρεῖπετο,
 ἰσχυροῦς μὲν τοῦτον ἀπανθρώπως ἐλάττουσαν, ἐν
 ἰσχυροῦς ὡς εἰς τινα δραπέτην τῶ ξύλῳ δεσμεύουσαν.
 ἰσχυροῦς καὶ μόλις τὴν Σμύρναν κατέλαθε,
 ἰσχυροῦς συνάμα τῶ μαθητῇ, τῶ ταύτης προῖδρον

XCVII. *Carcere uterque includitur ab episcopo
 Smyrnensi.* — Divinus ergo Pater, cui vires jam
 penitus exhaustæ, illo nihilominus fretus, qui spiri-
 tum dat mortuis, immites illos sequebatur, qui eum
 interdium quidem inhumaniter impellebant, noctu
 vero tanquam fugitivum cippo alligabant. Postquam
 vero maximis cum laboribus vix tandem Smyrnam

VARIE LECTIONES.

41. ε. 41. Verte, et cum ipse (barbarus) animo esset insatiabili, alios eodem morbo laborare pu-
 κ. Edm.

attigit, ejus urbis antistiti una cum discipulo traditur, viro inter hæresis patronos principi, impietatisque magistro. A quo in obscurum sub terra carcerem retrusus, in eo mansit, uni omnium inspectori Domino intendens; quem unum in ærumnis consolatorem habebat, et custodem; quando et propter ipsum solum tot suppliciiis affectus fuerat.

XCVIII. *Uterque virgis ibidem tertio cæditur (v).* — Brevi post hæc tempore supervenit iterum ipse Anastasius ira fervens, martyrisque sanguinis sitibundus; qui verbera prioribus acriora sancto inflxit, lætusque rediit ad imperatorem, cum jam tertio Theodorum cecidisset, ita ut centenens per vices iotus pertulerit; discipulo ejus pari pœna decertante. Gratiisque pro his omnibus etiam agens vir patientissimus, Apostoli verba læto animo secum occinebat: *Non sunt condignæ passionēs hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (x).* Et: *Si compatimur, et conglorificabimur procul dubio.* Et, patientia nobis necessaria est, quam nobis non licet amittere, propter eam quam speramus beatitudinem, cujus adeptio exsuperat omnem sermonem et sensum.

XCIX. *Bardam Smyrnæ ægrolantem ad pœnitentiam hortatur.* — Eodem tempore Bardas ille imperatoris propinquus, quem et militaribus illic copiis præfecerat, gravi morbo correptus, Smyrnæ in lectulo decumbebat, exiguum spiritum ducens, animamque, ut videbatur, brevi exhalaturus. Is cum remedia undique tentasset, quod in tanto periculo fieri par erat; quidam ex ejus familia, qui orthodoxorum partium erat, mentionem intulit Theodori, quantamque a Deo gratiam consecutus sit, exposuit. Et vis, inquit, ad eum confugere, eumque advocare, ut tibi opem ferat in extremis laboranti? Quo mox annuente (flexibiles enim sunt quos urget necessitas) festinanter abiit ad sanctum, oratque ut ægro salutem dare velit. At ille de infirmo ut cognovit vis et qualis esset, curationem quidem tunc differt, graves dudum et atroces viri mores haud ignorans, eique utillorem adhuc morbum esse. Cæterum ea illi denuntiat, quæ, si vel minimum sapiat, plurimum illi ad vitæ emendationem profutura sint. Vide, inquit, in die obitus quid responsurus sis, vita sic transacta, tot malis in orthodoxos irrogatis. Tu enim ille es, qui inter cætera monachos meos nefandis modis dive-

A ἀνδρὶ, προστάτῃ τοῦ κακοῦ, καὶ τῆς ἀσεβείας τῆ. Παρ' οὗ καὶ εἰς τι δωμάτιον κατώτατον φῶδες ἐγκαθειρθεὶς, ἔμνευ μόνῳ τῷ πάντῃ ἐξ ἐναντηζῶν Δεσπότη· ὃν καὶ μόνον ἐν τοῖς δεινὰ παραμύθιον εἶχε καὶ φύλακα, ἐπεὶ καὶ δι' αὐτοῖς παθήμασιν ἐξεδίδοτο.

B Βραχὺ τὸ ἐν μίση, καὶ ὁ προλεχθεὶς Ἄναστανάσιον ἀφῆκτο, θυμὸς πνέων, καὶ τοῦ μαρτυρικῶν αἵματος· ὃς καὶ πληγὰς τῶν προλαβουσῶν ἐπιθεὶς τῷ ἁγίῳ, ἐπανῆκεν ἡδόμενος πρὸς ἀποστείλαντα, τρίτον ἤδη τὸν ἅγιον τεταφῶκαθ' ἐκείτην ἑκατὸν μαστίγων καταφοραῖς ἀθλοῦντος τούτῳ τοῦ μαθητῆ. Μετ' εὐχαριστίαι καὶ τὰ παρόντα ὁ πολὺαθλος ὑπομείνας, τὰ τοῦ στόλου ἐαυτῷ ψυχῇ εὐθύμῳ ἐπήδεν, ὡς οὐ τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μῆσιν ἡμῶν φανεροῦσθαι δόξαν. Καί, ὅτι εἰ σχομεν, καὶ συνοδοξασθῶμεθα πάντως. Καὶ ὑπομονῆς χρεῖαν ἔχομεν, ἣν οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν λείν, διὰ τὴν ἐν ἐλπίσει μακαριότητα, ἣς ἐστὶν ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν.

C Τότε τοίνυν Βάρδας ἐκεῖνος ὁ τοῦ βασιλέως γενῆς, ὃς καὶ στρατηγεῖν ἐπετένραπτο τῶν ἐκεῖ βαρεῖα πέριπεσῶν, κλινοπετῆς ἔκειτο τῇ Σμύρῃ καὶ πνέων, καὶ τὴν ψυχὴν ὅσον οὐπω μέλλω βαλεῖν. Ἐπεὶ δ' ἐξήτει πανταχόθεν ἐπικουρίαι ἐν πάθει τοσοῦτῳ κάτοχος ὢν, εἰς ⁴² τις τῶν τούτων αὐτῷ, μοίρας τῆς τῶν ὀρθοδόξων ὑπὸ μνήμην πρὸς αὐτὸν τὸν δαιμόνιον ποιεῖται· καὶ ὑπάρχει οὗτος, πολλὴν ἔχων τὴν χάριν παρὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰ γε βούλει, φησὶ, τούτῳ προσπαλεῖσθαι, καὶ ῥακαλέσαι τὸν ἄνδρα, βοηθησαί σοι ἐν ἐσχάτῳ σαλεύοντι; Ὁν καὶ ἅμα τῷ λόγῳ λαθῶν ἐπι- (ἐπικλινῆς γὰρ ἄπαν τὸ πιεζόμενον), ἀφικνεῖται δὴ πρὸς τὸν ἅγιον, δεόμενός τε αὐτοῦ, καὶ τὴν τῷ κάμνοντι ἐξαιτούμενος. Ὡς δὲ ἔγνω περὶ τὸν ῥωστοῦντος ὁ δαιμόνιος, καὶ ὅτις οὗτός ἐστι, τὴν θεραπείαν τῆς δούνην αὐτῷ ἀναβάλλεται, τὸ δὲ πρὸς ἐκ πολλοῦ εἰδὼς δούτροπον, καὶ ὡς λυσιτελεῖ μᾶλλον τῷ τοιοῦτῳ τὴν νόσον. Ἐκεῖνα δὲ τοῦ λαοῦ, ἃ καὶ ποσῶς ἐπὶ φρεσῶν ὄντι πολλῶν παρέξεν αὐτῷ καὶ τὴν ἐπὶ βίου διόρθωσιν. φησὶ, τί ἐν ἡμέρᾳ ἐξόδου ἀπολογίῃ οὔτω βίβω καὶ τοσαῦτα τοῖς ὀρθοδόξοις κακὰ διαπράξας. Ἴδιαι δὲ πρὸς πολλοὺς ἄλλοις, καὶ τοὺς ὑπ' ἐμὲ μοσφοραῖς ἀνηκέστοις περιβαλὼν, ἀνελὼν τε σκαὶ τὸν μέγαν καὶ θαυμαστὸν ἐν ἀρετῇ Θεόδωρον ὁ βίος καὶ ἡ ὁμολογία διπλῶς ἐταίνωσεν τῷ σκατῷ. Ἀλλ' ὁ μακαριτῆς Θεοδῶτος τοῖς ἀπ' αἰῶνι ἁγίοις συνήδεται. Σὲ δὲ τίς ὁ ἐξαιρεθῆσόμενος τί λῆσειν ἔσται, μετὰ τοιοῦτων σιγμάτων ἀπαί-

(v) Utriusque agones fuse describuntur et in Vita Nicolai, quam edidit Combessius in *hist. Mos.* pag. 889. (x) Rom. viii, 18. (y) De illo epist. 5, 21 et 37, libri II.

VARIE LECTIONES.

⁴² Vatican cod. Διογένης.

θι νῦν κἄν ἐν τῷ τέλει σουτὸν, καὶ ἀπολόγη-

A Agnosce nunc tandem ultimo in fine teipsum, Deoque responde cui anteactorum tuorum pœnas daturus est.

α τοῦ ἀγίου τῷ ἀβρώστουνη δεδηλωκότος, τε αὐτοῦ τὴν διάνοιαν κατεστῆει, καὶ ἐπιγνώ- ἔν παρὰ τὸν βίον ἔσφαλε πρῆεῖ. Ὁ γὰρ στύφων ῥῆ λόγος, τοῦ ἀπαλωτέρου κατὰ πολὺ βελτίων. καὶ παρατυχία οὗτος πέμπει τὸν ὄσιον λιπαρῶν ῥῆσά τε αὐτῷ οὕτω πεπράχοντι κακῶς, καὶ ου τοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀπαλλάξαι. Ἐξείς γάρ ρσι, τοῦ λο:ποῦ κατ' ἐντολὰς βιούντα τὰς σάς· πτότος μοι τὴν χάριν ἐπίνευσον. Ὁ οὖν συμ- ττος ἔλεον τοῦ αἰτοῦντος λαθῶν, τὴν τε νόσον θεραπεύει. δεῖσαι τῇ περὶ τὸ θεῖον συχνῇ, καὶ τῷ σώματι ῥῆον καὶ τὴν ψυχὴν καθιστᾷ· πέμ- ῥτῶ εἰκόνα τῆς Θεομητορος, καὶ αὐτὴν ἔχειν βίου παντὸς παρεγγυησάμενος φύλακα. Ταύτην ρσι, περιέπων, καὶ αὐτὸς ἔση δεξιῶς πράττων ρι· δ:ωθῶν δὲ, τὰ ἀνήκεστα ἔση πάθη⁴³, καὶ παθεῖν ἀπεύξαιτο.

C. Pœnitentem sanat. — Hęc egroto sanctus cum significasset, hominis mentem terrore perculit, permovitque, ut præteritæ vitæ culpas agnosceret. Stringens enim in tempore sermo multo melior est sermone molli. Itaque ad sanctum mittit e vestigio, veniam petens tantorum facinorum, oransque ut se præsentī periculo eripiat. Habebis me, inquit, deinceps obsequentem tibi, atque ex legibus tuis vitam moderantem: tantum hoc mihi beneficium impende. Orantis commiseratione tactus Theodorus, et morbum sanavit, crebris precibus Deum exorans, et cum corpore ut animæ simul melius esset, effecit, missa ad eum Deiparæ imagine, quam totius vitæ custodem haberet. Hanc enim, inquit, si amplectare colasque, recte ac feliciter ages in omnibus; sin rejeceris, gravissima senties et culvis abominanda mala.

ἂ' ὁ ἄρρων ἐκεῖνος καὶ ἰσχυρῶς ἀνόητος, ὡσπερ ὁς περὶ αὐτὸν καινοῦ γεγονότος, μεταβάλλεται, καὶ τῆς προτέρας γίνεται δόξης· κακῶ συμ- φ τῷ κατὰ τὴν Σμύρναν χρησάμενος ἐπισκόπῳ· οὐ καὶ ἔλαιον εἰς τι ἄγχος εἰληφώς, εὐλογίας, χάριν καὶ ἀναβρώσεως κρείττονος· ἅμα τε ο αὐτῷ ἐπιχρίει, καὶ ἅμα καὶ αὐτῷ ἡ νόσος ἰσῆς γίνεται, καὶ ἐπιστρέφει πάλιν ἐπὶ τὴν ἐν αὐτοῦ κεφαλήν. Ὡ καὶ παρατυχία τὸν θάνα- θεοδύλωσεν ὁ Πατήρ, καὶ τὸ ἐξ ἀπιστίας πρό- α ὄ γὰρ ἀζήμιον, φησὶ, χρῆμα, τὸ κολλᾶσθαι πηροῖς. Ὅθεν καὶ τὴν ψυχὴν ὁ ἄθλιος τᾷ- ε ἐπορῆξας, καὶ κάκιον τέλος κακίστης συμ- ῆας ἐρεύρατο. Καὶ αὐτῷ μὲν τοιοῦτον τὸ ἐξ ἄλας ἐπίτευμα· ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ θεράπων ἐπὶ ρη ἰ καὶ ἔμισει τῇ ἐν Σμύρνῃ κατεσχρημένος πῆ, ὠγαρίστως ἔφερε πάντα, τὸ τῆς ψυχῆς πῆν βρᾶνι ὑποκατακλίτων τῶν λυπηρῶν. Τότε τῶν πηκτῶν ἔνιοι χρόνιοι ἀφικνοῦνται αὐτῷ, ὧν ἰ ἐκ πηὸς ἐσκήσας τὴν ἀρετὴν, θαυμαστὸς Δω- ρος, Βεσαρῶν τε καὶ Ἰάκωβος, Δομετιανός, καὶ ρος, καὶ ἄλλοι συχνοὶ, ὧν ἀπάντων καὶ ἡ πολιτεία ἡμος, καὶ ἡ περὶ τὸν Πατέρα πίστις ἀπροσ- ῆς.

CI. Bardas ad hæresim reversus moritur. — Verum amens ille, ac supra modum stupidus, quasi nihil novi accidisset, repente animum mutat, reditque ad pristinam hæresim et errorem, pessimo consiliario usus, Smyrnenſium episcopo, a quo olei vasculo donatus, eulogiæ nimirum nomine et valetudinis confirmandæ; simul ac illo se unxit, morbus illico invasit, nefandumque caput lecto iterum affixit. Cui mortem statim prædixit Pater, ac perfidiæ præjudicium: Neque enim impune, ait ferunt, qui malis consociantur. Unde animam infelix subito ejiciens, pessimi consilii pessimum finem invenit. Atque ille quidem hunc temeritatis suæ quæstum cepit. Christi vero famulus annum integrum ac dimidium Smyrnæ degens in carcere alacriter omnia cum gratiarum actione perferebat, generosum animum nullis molestiis frangi sinens. Quo tempore ad eum venerunt nonnulli ex antiquis discipulis, in quibus erat, virtutem a puero complexus, admirabilis Dorotheus, Bessarion item, et Jacobus (z), Domitianus, ac Tithoes (a), alii- que plerique, vita insignes singuli, fideque erga Patrem inconcussa.

καὶ δὲ ὁ τοὺς ὑπεναντίους ἐξάιρων θεός, ἡ φη- Προφήτης, ἐμνήσθη τοῦ στεναγμοῦ τῶν ἁγίων, καὶ τὸν ἀποστάτην καὶ ἀλαζόνα καὶ ὑπερήφαν- **D** ἰν αὐτοῖς οἷς ἐπαύλισε τόποις τὴν τοῦ Δεσπότου ρ, τὴν τιμωρίαν εἰσέπραξεν ἐνδίκως τοῦ ἀδι- του, κατὰ τῶν σπλάγγων τὴν πληγὴν δεξάμενος· τὴν μὲν βρασιλείαν ὁ τοῦτον διαχειρίσας Μι- κη, ἐαυτῷ λαμβάνει εὐθὺς. Λύονται δὲ ἕδη καὶ Πατράσι παρατυχία αἱ συμφοραὶ· πάντως ἀκω- ρος προστάξει τοῦ κρατοῦντος, πρὸς τὰ οἰκεία ἰόντων. Εἰ γὰρ καὶ μοίρας τῶν κακοδόξων καὶ

CII. Michaele Balbo imperante redit Theodorus. — Postquam voro qui adversarios aufert Deus, sicut ait Propheta, recordatus est gemitus ser- vorum suorum, et a superbo et arroganti apostata pœnas exegit; impio iisdem in locis in quibus imaginem Domini despexerat, in visceribus percussio; tum imperium quidem qui eum necaverat, Michael statim corripuit: Patrum vero calamitates sinem illico acceperunt, Imperatoris edicto reditum omnibus indulgente. Etsi enim hæreticarum partium is erat; haudquaquam tamen im

) De illius Jacobi Martyrio epist. 100, lib. II. (a) De Tithoe epist. 10, lib. II.

VARIÆ LECTIONES.

⁴³ f. παθῶν.

prudencia similis priori; nec molestus ulli erat, quod ei obsequi nollent; quæ vellet agere sinens unumquemque. Cum igitur solutus exsilio cum cæteris divinus Pater fuisset, post septimum annum quam ejectus fuerat, age, qualis ejus reditus, qualis omnium, quam illustres, quæcunque transibat, occursum honoris et gratulationis ergo fuerint, inluamur. Per familias etenim sodalitatesque distributi, certatim omnes contendebant, quis prius eum tecto exclperet, quis ei prius lautia præpararet; probum ducentes, idque maximum, in hoc officio posteriore videri. Ut vero ad lacus locum pervenit, cui Metata nomen est, ibi multo celebratissimus atque honorificentissimus occursum fuit; Leone illo admirabili, ac sinitimus Xerolophi accolis sua propemodum omnia ad ejus adventum profundentibus. Nihil enim antiquius illis erat, quam Patrem magnifice honorare, illiusque preces obtinere, quibus pretiosius nihil ducebant. Postquam vero ibi exceptus, habitusque pro dignitate fuit, profectus inde est ad Pteleas, quo in loco dies non paucos egit, tum propter loci situm elegantem, tum quod multorum adventantium capax esset. Ibi cum alios ex discipulis confluentes excepit, tum germanum fratrem suum Josephum Thessalonice archiepiscopum; quorum omnium aspectu non mediocriter recreatus, diuturnamque absentiam præsentis congressu compensans, eximio lætitiæ sensu perfundeabatur.

κῆς ἀνειλημμένον τοὺς οἴακας· οἷς δὴ καὶ πᾶσιν οὐχ ἤκιστα συνησθεῖς, καὶ τὸν ἐκ μακροῦ χωρισμὸν τῆ ὄν παραμυθησάμενος συνελύσει, εὐθυμίας τοῦ λοιποῦ τὴν ψυχὴν ἐπιληροῦτο.

CIII. *Miracula a Leone, qui postea monachus, recitata.* — Sed quando huc progressa est oratio, libet quædam ex miraculis a Theodoro patris exponere. Multam enim in ea etiam re gratiam vir magnus accepit a Deo, quem nempe omni honore cumulare voluit. Mihi vero simplex erit et compendiaris de his sermo: siquidem quod per se et rebus ipsis illustre est, peregrinis ornamentis et longa verborum circuitione non eget. Leo enim ille de quo mentionem paulo antea feci, qui monasticam vitam postea amplexus, eodem ac Theodorus nomine insignitus fuit, sanctum virum omni studio coluit superstitem, idque satis demonstravit, etiam progressus obviam redeunti: nec minus bene affectum se erga defunctum ostendit, ejus tumulum assidue invisens, ac lapidem superpositum deosculans, quando ipsum ejus corpus complecti minime poterat. Cum igitur ad sacram thecam aliquando pro more venisset, ibique et alii adessent, ac de sancto Theodoro sermonem haberent, disserentes, qualem inter ipsos vitæ rationem tenuisset, et quantos labores in corpore adeo debili et exsucco tolerasset; tum ipse, quasi sagitta cor ipsius confixisset statim atque Theodori nomen audierat, Quandoquidem, astantibus ait, Theodori magni memoriam iniecistis, de ipsius rebus apertius disseram, et quæ ipse vidi, quæ sum experieram. Sic enim licebit et ad eam quam deinceps existimationem aliquid adjicere.

A οὗτος ἐτίγγανεν· ἀλλ' οὐκ ἦν ἀναιδῆς κατὰ τὸν πρότερον· οὕτε δὲ λυπεῖν ὄλωσ τοὺς αὐτῶ μὴ πειθομένους ἐβούλετο· ἕκαστον διαφεῖς πράττειν ἂ πράττειν εἶχε καθ' ἑαυτόν. Ἐπεὶ δὲ μετὰ πάντων καὶ ὁ θεὸς Πατὴρ τῆς ὑπερορίας ἀφείθη, ἐν ἑπτὰ ὄλοις ἔτεσε τότε κατὰχετος γεγονώς, ἴδωμεν κἀνταῦθα, οἷας τυγχάνει τῆς ἐπανόδου, καὶ πῶς αὐτῶ πάντες διόντι λαμπρὰν ἐποιούντο τὴν ὑπαντῆν, οἷα τοσοῦτον ἄνδρα τιμῶντές τε καὶ χαριζόμενοι. Κατὰ γὰρ συγγενείας διατριβήντες καὶ ἐταιρίας, ἕκαστοι πρὸς ἑαυτοὺς ἡμιλλῶντο ποῖος ἄρα φθάσας, τοῦτον εἰσδέξεται τῆς οἰκίας· καὶ τίς πρῶτος αὐτῶ ἐτοιμάσει τὰ πρὸς δεξιῶσιν· ζημίαν ὡσπερ καὶ τὴν ἐσχάτην νομίζοντες, τὸ πρὸς ὑπάντησιν ἐλθεῖν δεῦτεροι. Ὡς δὲ καὶ παρὰ τὸν τόπον φθάσει ὁ γεννάδας τοῦ λάκκου,

B Μετὰ ταῦτα καλεῖν αὐτὸν σύνθετος, ἐκεῖ καὶ μᾶλλον φιλοτιμώτερον, τὰ τῆς ὑπαντῆς αὐτῶ γέγονε· τοῦ θαυμαστοῦ ἐκείνου λέοντος καὶ τῶν συνομορῶντων αὐτῶ Ξηρολόφων τὰ ἐπιτύων μικροῦ πάντα τῆ εἰσόδῳ τούτου προεϊμένων. Οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς τοιοῦτον ἰδοῦσι, οἷον τιμῆσαντας μεγαλοπρεπῶς τὸν Πατέρα, καὶ εὐχὴν πορισσάμενους τὴν παρ' αὐτοῦ, ἧς οὐδὲν ὄντο τιμώτερον. Ἐπεὶ δ' ἰκνηῶς αὐτῶ τὰ τῆς ἐκεῖ δεξιῶσεως εἶχεν, ἀφικνεῖται ἤδη καὶ τῶ ἐν Πτελαίαις τόπῳ, ἐν ᾧ καὶ ἡμέρας οὐκ ὀλίγας διαγωγῶν, τῶ τε θέσει εὐ ἔχειν τὸν τόπον, καὶ τῶ εἰς πολλῶν συνελθῶσιν εὐχάρητον εἶναι, ἐκεῖ καὶ ἄλλους μὲν τῶν μαθητῶν δέχεται συνιόντας, πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις, καὶ τὸν ἴδιον ἀδελφόν, Ἰωσήφ φημι, τὸν τῆς Θεσσαλονίκης

C Ἄλλ' ἐνταῦθα τοῦ λῦγου γενόμενος, βούλομαι τινα τῶν θαυματουργηθέντων τῶ Πατρὶ διεξελθεῖν. Πολλὴν γὰρ κἀνταῦθα τὴν χάριν ὁ μέγας ἐκλούθησε παρὰ Θεοῦ, οἷα τοῦ Θεοῦ τούτου τετιμηκότος ἐν ἄκασιν. Ἄπλους δὲ μοι ὁ περὶ τούτων λῦγος ἔστω καὶ σύντομος· ὅτι μὴδὲ τῆς ἐξωθεν οὗτος χρῆζει περιεργίας, ἢ μακρᾶς περιόδου ἄλλης, ἔχων τὸ περιφανὲς ἐν τοῖς πράγμασιν. Ὁ γὰρ πρὸ μικροῦ μνημονευθεὶς Ἄδων, ὅς καὶ τὸν μονάδα βίον μετελθὼν ἐν ὑστέρω, καὶ ὁμολογῶν τῶ Πατρὶ ἐπικληθεὶς, οὗτος καὶ περιόντα μὲν στοργῆ πάσῃ ἐτίμα τὸν ἅγιον· καὶ τοῦτο εἰδείξε, καὶ τῆ περὶ τὴν ἐπάνοδον ὑπαντῆ οὐδὲν ἤττον, καὶ μετὰ στάντι τὴν ἴστυν τούτῳ εἰδείκνυ διαθεσιν· τῶ τῶν τε ἀδιαιλίπτως φοιτῶν, καὶ τὸν ἐπιχειρῶν τούτῳ περιψῶν λίθον, ἐπεὶ μὴ οἷός τε ἦν γυμνοῦ ἐπέψασθαι τοῦ σώματος. Τούτῳ οὖν, καθὸ εἰθισμένον, τῆ θήκη

D ποτὲ ἀφίγμενον, ἐπειδὴ εἰ καὶ ἄλλοι ἐκεῖ συμπαρήσαν, τοῦ λόγου ὑπόθεσιν ποιοῦντες τὸν ἅγιον, ὅπως τε ἐβίου ἐν αὐτοῖς διεξιόντες, καὶ οἷους ἀνέτλη πόνους ἐν οὕτῳ ἀραχνῶδει σαρκίῳ, αὐτὸς οἰοῖται βίβλη τὴν καρδίαν τρωθεῖς, ὡς μόνον τὸ ἐκείνου ἀκούσει ὄνομα, Ἐγὼ, φησὶν, ὑμῖν, πρὸς τοὺς παρόντας, ἐπεὶ μνήμη τὸν μεγάλου ἔθεσθε, σαφέστερον τὰ κατ' ἐσὸν τὸν παραστήσω· ἃ τε εἶδον, καὶ ὧν πεπειράμαι τῶ λόγῳ διεξιῶν. Οὕτω γὰρ ἐξέσται τοῦ λοιποῦ καὶ ὁμῶς μείζω τῆς ἐναποκειμένης περὶ αὐτοῦ ταῖς ψυχαῖς ἀποθέσται δόξαν.

τις, φησί, τῆς ὑπερορίας τηνικαῦτα τῷ
 παραχρῆμα καὶ αὐτῷ μοι, ἅμα τῷ
 ἱμῆς προεξελεθῆν οἰκίας, κόρην τῶν ἐγ-
 ἑμῶν συνάψαι υἱῷ 46, γάμου ἤδη ἔχοντι
 καὶ ἀπὸ τινος περιπετίας λαῦρος κατα-
 ς, ἔτι καὶ τοῦ γάμου συνεστῶτος, καὶ τῶν
 ἰομένων ὕμνων, τὰ τε ἔνδον ἅπαντα ἐν-
 κάρης, θάνατον ταύτῃ διηπείλει τὸν οἴκτι-
 πὶ τῷ ἀπευκτῷ τούτῳ διπλῇ ὠδυνώμεθα,
 γαμήλιον συγκεχεῖσθαι εὐφροσύνην, καὶ
 ἑλγὴν οὕτω καὶ νέαν πρὸ ὥρας οἴχεσθαι
 ἡ γούνη, ὡς εἶχον, ἐπεὶ μοι τοῦ πάθους
 εἰπέτω παραμύθιον, ἀποστέλλῳ σπουδῆ
 ἰον, οὐ μακρὰν τῇ ἐμοῦ ἀπέχοντος οἰκι-
 ῆται λικαρῶν τῆ παιδὶ, καὶ πρὸ γε ἐκείνης
 ἐρύτερα πάσχοντι. Ὅς καὶ παραυτίκα ἔλαιον
 εὐλόγηθῆν παρ' ἐκείνου, καὶ χρίσαι τούτῳ
 ἡν προστάξας. Αὐτὸς μὲν εὐθὺς τὸ κελευ-
 σούμην, σῶμα τῆς κόρης ἐπαλείφων τῷ
 ἡ δὲ γε καὶς ἅμα τῇ ἀλοιφῇ ῥάφων τε γίνεται.
 ἡ ποτύφοντος ἐκείνου πυρετοῦ ἀπαλλάσσεται,
 ὀλίγον τούτῳ ἐνοχλουμένη, ὃ τοῦ ὑγιασθη-
 ἡσιώτερον.

ἡ δὲ ἐν κώμῃ τῇ ἀπωτάτῃ μοι μόνῃ βα-
 χρείας οὕτω δεησάσης, κάρβαλις ποθεν ἤκου-
 τάχει ἔστη μοι κατὰ πρόσωπον ἡ καὶ βλο-
 ἡμματι ἐνιδουσα με, ἐπολεῖ μονοῦ καὶ λαθέ-
 σου, καὶ θεοῖν ἑαυτῆς τὰ ἐμὰ, φεῖ κρέα ποιή-
 . Ἔγω δ' ὡς ἐν ἀφύκτοις κακοῖς οὐκ ἔχων ὃ τι
 ἡσω, ἐπὶ τὸν μέγαν ἐτραπόμην Θεόδωρον, αὐ-
 ἡ τὰς ἐλπίδας ἀνάψας τῆς σωτηρίας ἡ καὶ
 ἡκίτως θαρρήσας, λέγω ἀπτοήτῃ φωνῇ τῇ παρ-
 . Ἀετι, ὦ θηρίον, ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μὴ τολμήσης
 προσφύσαι μου ἡ πρὸς γὰρ τὸν θεράποντα τοῦ
 ἡ Θεόδωρον ἄπειμι, οὐ δούλος ἐγὼ, καὶ ὅς διὰ
 ἡ κώλξ ἐμοῦ. Τὸ δὲ θηρίον, ὡς μόνον τὴν κλη-
 ἡ ἡ ἐξ ἡ ἀκούσοι, πετῆξαν εὐθὺς καὶ εἰς γῆν νεῦ-
 , ἡ μοι δίδωσι καὶ παραχωρεῖ τῆς ὁδοῦ, λό-
 ἡ ἡ ἐπαλίαν, καὶ πόρρω γενόμενον.

ἡ ἡ τίς ἐστιν Ἀχειραὼ καλουμένη. Ἐν ταύτῃ
 ἡ ἡ ἡ ἐκεῖνος ὃ δυστυχῶς γυναικὶ συναφθεῖς
 ἡ ἡ ἡ ἀκάθαρτον. Ἠ τοσαύτην βίαν ὃ
 ἡ ἡ ἡ ὡς καὶ τὰς ἰδίας ἔστιν ὅτε σάρκας
 ἡ ἡ ἡ καὶ ταύτας ἐσθίειν ἡ μὴτ' αἴσθησιν
 ἡ ἡ ἡ λαμβάνουσαν, μὴθ' ὄλως ἀλγοῦσαν. Ταῦ-
 ἡ ἡ ἡ λαδῶν ὃ ἀνὴρ, συναντᾷ τῷ ἀγίφῃ ἐπὶ δνου
 ἡ ἡ ἡ καὶ τὴν ἐκείσε φέρουσαν διόντι.
 ἡ ἡ ἡ γὰρ καὶ εἶθιστο ἐν ταῖς μακροτέραις ὁδοῖς
 ἡ ἡ ἡ ἡναι σχήματι ἡ οὐ καὶ ἐδεῖτο, κατηφιῶν ὄλως
 ἡ ἡ ἡ ἡ ἡ ἡ ἡ βροθῆσαι κατὰ τὸ ἐνὸν τῇ πα-
 ἡ ἡ ἡ καὶ δαίμονος οὕτως ἀπαλλάξαι βιαιοτάτου.
 ἡ ἡ ἡ ἡ ἡ ἡ ἡ ἐπικλασθεῖς τῷ γυναιφί, καὶ ταύτην
 ἡ ἡ ἡ τῆς συμφορᾶς, τὴν χεῖρα, ὡς εἶχε, τῇ
 ἡ ἡ ἡ ἡ ἡ ἡ ἡ ἐπιτραγίζων τε τοῦ
 ἡ ἡ ἡ τῷ σημείῳ, καὶ εὐχὴν τὴν κατὰ τῶν πο-

CIV. *Leonis filia sanatur.* — Redeunti, inquit, ab exsilio, cum iter hac esset Theodoro, contigit ut paulo postquam domo mea aberat, puellam quamdam e vicinis filio meo, quippe jam maturo, et nuptiis apto, desponderem : quam in nuptiarum celebritate, canticis hymnisque perstreptibus, vehemens repente febris invasit, luctuque omnia complevit, mortem illi ostentans miserrimam. Mœrentibus ergo nobis ob duplicem calamitatem : tum quod nuptialem hilaritatem turbari videbamus, tum propter teneræ atque immaturæ virginis obitum quem timebamus, ego, cum aliud solatium nullum esset, ad sanctum misi festinanter, non dum enim procul admodum ab ædibus nostris processerat : opem implorans puellæ, mihique imprimis, qui multo gravius divexabar. At ille confestim oleum abse benedictum remittit, eoque jacentem ungi jubet. Quod simul au peregi, puella meliuscule habuit, febrisque ardore liberata est ; ita ut, quod curatione ipsa mirabilius est, nunquam amplius illam vel minimum infestavit.

CV. *Leo servatur a pardali.* — Alias vero cum solus, re ita poscente, remotum ad vicum proficiscerer, repente obviam, nescio unde advolans, facta et pardalis, quæ terribili aspectu in me conversa, tantum non irruebat, et membra mea misere despacebatur. Ego vero qui in tanto tamque certo discrimine quid agerem non habebam, animum refero ad magnum Theodorum, in illo uno spem omnem collocans salutis, cui minime dubia fide nixus, intrepida voce pardalim compello : Abscede a me, fera bellua, nec me proplus attingere aude ; quoniam ad Christi famulum Theodorum pergo, cujus ego servus, qui tutor ac custos meus est in omnibus. Mirum dictu, nomine audito, bellua extemplo conterrita, terramque contuens, terga dedit, et viam quasi studio declinans, longissime ab ea recessit.

CVI. *Puella obsessa liberatur.* — Vicius est, Achirao nomine, in quo habitabat Leo ille, infelici conjugio feminae copulatus, quam immun- dus spiritus obsederat. Hanc dæmon tam atrociter agitabat, ut suas ipsa carnes laniaret ac devoraret, nullum interim sensum doloris capiens, nec miseræ conditionis. Cum ergo per eas oras transiret sanctus, asello insidens (hoc enim in longioribus itineribus vehi solebat), obviam cum uxore Leo occurri lacrymis profusus, vultu dejecto ac mœrore prostrato, precibus imis obtestans, ut afflictas succurreret, atque violentum adeo infestumque dæmonem profligaret. Cujus misericordia tactus, gravius ærumnæ compatiens sanctus, manum illico vertici mulieris imponit, crucis signum imprimens, et notas adversus pravos spiritus preces ad

VARIÆ LECTIONES.

Vatic. cod. Διονυσίφ.

deni, quibus perfecta, sine ammi capi lamina A calamitas, infante demone saga panitus aiazo, illamque senam ac ani compritam calinquentia Hno potto miraculo aliud inepat ascaaa. l. conioatatum. In ipso anim lropuri spiritus excaaan, avolei nri- que tam mannum tum padum malieria onguas pre- lapxi sunt, magno spactantiam atpore, atque in credibillam obaldantia virium Indieio.

CVII. Alia miracula. Mihi vero satis erat, attamai aliud nihil adjuerem illa quæ jam dixi, ostendisse, quali ornatu gratia Theodorus fuerit ad patranda miracula: quorum in aliis quidem celebritatem, in aliis vero magnitudinem admireris, tum etiam utroque magis benignitatem humanitatemque omnisermones et admiratione majorem: adeo variis modis benefacere consueverat. Et quoniam cætera, quantumvis nota sint multis, hand tamen convenit non explicari, ad ea quoque oratio nostra convertatur.

CVIII. Pluvius reprimitur. -- Pluvius est Ptelea- rum agrum percurrens, qui agresti vocabulo dicitur Onoplictes; ob eam, opinor, causam momen id sortitus, quod multa ejus generis jumenta, nempe asinorum, suis undis absorbeat ac præfocet. Is non raro intumescens, exundantesque fluctus alveo effundens, non solum armenta aliaque animantia rapit, sed totum fere Pteleensium agrum cum in- collis nonnunquam obruit, ac penitus devastat. Cum igitur eo adventantem aliquando sanctum incole vidissent, pari omnes studio preces obtulerunt, uti calamitatem hanc eximere vellet: quam perniciem ruinamque suam appellabant; quaque perseverante, injucundam sibi, nec vitam fore, vitam ipsam affirmabant. Quorum vota nullo momento differens, festinat ad fluvium Theodorus: vesperitino hymno Deo persolvit; crucem ligno efformatam in ripa quæ exundare solebat, deligit: quam ex eo tempore contuens fluminis cursus, nunquam effluens, suos alveo fluctus compescuit, nec damnum amplius ullum intulit eluvione.

CIX. Miracula a Sophronio relata. -- Jam vero, his omnibus quæ apud Pteleas facta sunt miraculis, quorum singula non obscure enarrata, tum ab illo admirabili Leone, tum ab aliis pluribus fuerunt, sicut jam dictum est; nunc a me commemorari oportet quæ aliis in locis facta sunt: atque illa in primis quæ nobis diserte retulit divinus plane vir Sophronius, (b), qui et diutissime vixit, et huic cœnobio præfuit. Sic autem ea se habent:

CX. Egroti facilem vitam exitum impetrat. -- Dum Theodorus, inquit, in monasterio degeret, cura ipsi et studium erat nosocomium crebro adire, tum ut inviseret ægrotos, tum ut alia curaret. Quadam die cum eo venisset, hominem conspexit gravi morbo jectatum, qui ob magnitudinem dolorum

(b) In eo multa in Vita Nicolai Studitæ.

υπέκειντο πνεύματι· ἢ καὶ τέλος τῆς εὐχῆς ἐπὶ αὐτῷ, τὸς ἦδ' ἔτι συμφορᾶς καὶ ἡ ἀνθρώπος ἔπειτα· τοῦ ποταμοῦ παρατυχεῖα δρακετεύσαντος γαίωτος, καὶ λιπέτος τῆν ἀνθρώπον σωφρονουσαν. Κτ' ἄλλα τε καὶ ἐκείνη τῆν ὄραν τῶ θαύματι ἐπιπέσαν. Τῆ γὰρ ἐκβολῇ τοῦ ἀκαθάρτου συναπεδλη- θισσι ἄμα καὶ τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν ὄνυχες τῆς παρβύσσας, καὶ εἰς τῆν ἔπεσον, ἐκπληξιν ἐνθέμενοι τοῖς ἄρσσι, καὶ βύναται παραβοξοτάτην τοῦ ἐνερ- γούτος.

Ἐμοὶ δὲ ἔχει, καὶ μὲν ἄλλο εἰπόντα δεῖξαι ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅποια καὶ τοῖς θαύμασι ὁ Πατὴρ τῆν μάτι ἐπέδωκεν· ὡς μᾶλλον μὲν τὸ ἐν ἐκείνοις θαύμασι πάρος· μᾶλλον δὲ τὸ ἐν ἐκείνοις θαύμα- ζου μύθος· μᾶλλον δὲ ἀμροτέρων τὸ τοῦ διδόντος συμπαθῆς καὶ ἐλεηροπότατον, ὁ κρείττον λόγου καὶ παρβύσσας· ἴσα καὶ εἰεργετῆν ἔχοι τὸ διαφορώτατον. Ἐπει δὲ οὐκ ἀπόγρη διὰ τοῖς εἰδότες μὴ δηλῶσαι καὶ τὰ ἄλλα, ἔμει καὶ ταῦτα διεξίετω ὁ λόγος.

Ποταμὸς τις τῶν ἐν Πεταίαις τόπων παράκειται ἀγροικικῶς οὕτω καλούμενος Ὀνοπνίκτης· τῷ πολλὰ, ὅμα, τῶν ἀγροκόρων ἐναποπνίγειν, ταύτην κληθεῖς τῆν προσχόρην. Οὗτος πολλάκις οἰδαίνων καὶ τὸ ποῦ τοῦ βεβιατος ἀποπύων, οὐ μόνον ζῶα καὶ ἄλλα τῶν ὑπὸ ζῴων συναρπάζει, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν Πεταίαις μικροῦ πάντα γῶρον, αὐτοῖς οἰκήτοροι λωδῶται καὶ ἐπικλῆσι. Ὅς οὖν ἐκείτα τὸν ἄγιον ἐπιδεδυμαχότα ἐν τῷ τόπῳ κατεῖδον οἱ κάτοικοι, κοινῆ πάντας ἀπὸ μιᾶς δέησιν τούτῳ ἀνέθεσαν, τῆσαι τοῖτοις ἐκλιπαροῦντες τῆν συμφορᾶν, ἣν λύ- μεν αὐτῶν καὶ καταρθορᾶν ἐρασκον· καὶ ἔς ἐπι- κρατούσης, ἴσας αὐτοῖς ὁ βίος ἀβίωτος· ὅς καὶ μὲν ὥρας ὑπερθέμενος τὸ βραχὺ, σπουδῇ κατα- λαμβάνει τὸν ποταμόν. Ἐφ' ᾧ καὶ τοῖς ἐσπερίους ὄνυχας ἀποδοῦς τῷ Θεῷ, σταυρὸν ἐν ξύλλῳ συναρ- μοσθέντα, ταῖς αὐτοῦ πήγυσι διεξόδοις. Ἀμέλει καὶ ἡ τῶν ὑδάτων φορᾶ τούτων θειωμένη τὸν τύπον, ἀπρόσχυτος τῆ ἔξω μένει περιδινήσει, μὴ παραι- τέρω τοῦ λοιποῦ προΐουσα, μὲθ' ὡς τὸ πρὶν βλά- πτωσα τῆ προσχόρην.

Ἐμοὶ δὲ τὸ νῦν ἔχον, τῶν ἐν Πεταίαις ἀρεμένων θαύματων, ὧν καὶ ἡ διήγησις οὐκ ἀνεγγυος, τοῦ θαυμαστοῦ λέοντος ἐκείνου καὶ ἄλλων συχῶν, ὡς ὁ λόγος εἰρήκει, ἕκαστα παραστησάμενον, καὶ τῶν ἐν ἐτέροις ἤδη γεγενημένων μνησθήκει. Καὶ πρό γε ἄλλων, ὧν ὁ θεὸς Σωφρόνιος (ἀνὴρ δὲ οὗτος πολὺς τὸν βίον), καὶ κοινοδίου τοῦδε καθηγητάμενος, σα- φῶς ἡμῖν διήγγειλεν. Ἐχει δὲ οὕτως: τὰ περὶ αὐτῶν.

Τοῦ Πατρὸς, φησὶν, ἐν τῷ μοναστηρίῳ διάγοντος, ἦν ἔργον τούτῳ καὶ σπουδάσμα, ἐν τῷ νοσοκομίῳ ἀνέειναι συχῶν, ἐπιτελέσας τε γάρην τῶν ἀρρώ- στούτων, καὶ θεραπείας τῆς ἄλλης. Ἐφ' ᾧ καὶ ἐν μιᾷ ἀνελθὼν εἶδεν ἕνα τούτων ἀρρώστια συνειλημ- μένον δεινῇ, καὶ τὸν θάνατον ἐαυτῷ διὰ τὸ πολὺ τῶν

λαγνῶν ἐπευχόμενον· ὃν καὶ ὁ τὴν διακονίαν πεπι-
 πνεμένος, εἰ ἐφετὸν αὐτῷ τῆς παρουσίας ὑπεξελ-
 λῶν βιοτῆς διηρώτα. Τοῦ δὲ καὶ ἡδονὴν ψυχῆς καὶ
 θραύμας τὸ ἀκρότατον τὴν ἀπὸ τοῦ σκίηνου φάντος
 εἰσίστασιν, οὕτω πονηρῶς αὐτῷ καὶ λυπηρῶς τοῦ
 ἐκίου ἔχοντος· αὐτὸς ὡς εἶχε διαπορθεύει τῷ
 τῷ τὸν λόγον, καὶ φράζει ὡν δέοιτο ὁ νοσῶν· ᾧ
 εἰ παρατυχῆσα ἡ ψυχὴ συγχυθεῖσα, καὶ τὸν πά-
 ροντα κατοικτεῖρασα, εἰς ἱκεσίαν τε ἔστι σπουδῆ,
 εἰ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ μεταθέσιν διεζήτει, διανοίας
 ἡσυχίας καὶ λεπτῶν θρήνων τὰ πλεῖστα φθεγγόμενος
 εἰς εὐχῆς. Ἦν καὶ συμπεράνας, Ἄπελθε, φησὶ τῷ
 ἀκούσῃ· ὁ θεῖος, ἐτοιμάσων τὰ πρὸς κηδεῖαν τοῦ
 ἀδελφοῦ· κεκοίμηται γὰρ, καθὰ ἤτησεν. Ὅν καὶ
 πᾶν εὗρεν ἤδη ἐκπνεύσαντα, καὶ τὴν ψυχὴν πα-
 ρόντα.

Καὶ τοῦτο δὲ περὶ ἑαυτοῦ ὁ θεῖος διηγεῖτο Σω-
 φρονίου. Χρεῖα μοι, φησὶ, ποτὲ γέγονεν ἐν τῇ τῶν
 ἐπλαγόνων φοιτῆσαι, συνάμα τῷ μαθητῇ Νικολάω,
 ἰσοπαθεῖν τοῦ Πατρὸς, καὶ συναέθλω. Οἱ καὶ ἄμφω
 εἰς τὴν πεδίον ἐσπέραιο καταλύσαμεν, ἐν ᾧ χόρτου
 χρεῖμα ἀμύθητον ἔκειτο. Ἦν δὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ
 πᾶσι καὶ στρατὸς τηλικαῦτα σύνελθῶν ὄπλοφόρος·
 καὶ πυρὰς ἀφαντες, τὰ δεῖπνα ἠὲ τρέπιζον. Τοῦ
 ἡ πυρὰς οὐκ οἶδ' ὅπως δραξαμένου, καὶ οἷα εὐπρή-
 σω ὕλης τὰ σὺν αὐτῷ πάντα διαγενομένου, θροῦς
 ἔως καὶ κινήσεις ἀτάκτως παρὰ τοῦ στρατοῦ δι-
 ερίπτα· ἀτάκτως ἡμῖν ἀπάντων ἐπιδραμόντων,
 εἰ διαχειρίσασθαι μονοῦ ἐφορμώντων, μὴ λόγου
 πρὸς, μὴ ἐρωτήσεως, μὴ ἀλλῆς μεταδόντων ὀμιλίας·
 ἀλλ' ἡ μόνον σιωπῇ τὴν αἰτίαν πᾶσαν τοῦ ὑποκατομένου
 κρῖς ἐπιγραφάντων ἡμῖν. Ἐφ' ᾧ καὶ, ὡς εἰκός, τὴν
 εἰς ἡμῶν ἐπιδουλήν δεισαντες, πάντων ἀπογνόντες,
 ὡς μίγην ἐπικαλούμεθα θεοδωρον· ὡς ἂν αὐτὸς
 εἰ τῷ ἀκρόπνου κινδύνου ἡμᾶς ὑπεξέλη, καὶ πό-
 κη σωτηρίας παράσχοι. Σοῦ γὰρ μόνου, ἐλέγομεν,
 ἐπίστα Πάτερ, τὸ παῦσαι τοὺς ἀδίκως ἡμῖν ἐφ-
 ἄρῃσιν, καὶ φόνον καθ' ἡμῶν μέλλοντας δρᾶσειν
 πᾶσι ἐκείνῳ. Καὶ, ὡς τοῦ τάχους τῆς εὐποιίας!
 εἰ γὰρ ἐπὶ γλώσσης στρεφόντων τὴν δέησιν, καὶ
 εἰς τὸ ὕψος βραδύως καταβραβεῖς, τὸ τε ἐπιπολά-
 νον ἐκείνῳ ἐπιρ κατέσθεσε πῦρ, καὶ εἰς θαῦμα με-
 τβαλεῖν τὸς στρατιώτας ἐποίησε· τοὺς πρὶν φόνιον
 μῖν ἐσπῶντας, ταπεινούς καὶ κάτω νεύοντας ἐργασά-
 ντες.

Καὶ γυνὴ δὲ τις τῶν εὐπατρίδων, τὸ περὶ αὐτὴν
 γινόμενα θαῦμα τῷ θεῷ Σωφρονίῳ ἀπήγγειθεν, οὐ-
 σὶ τοῦτο διεξιούσα. Ἐμπρησμός, φησὶ, κατὰ τὴν
 ἐν ποτα ἐγεγόνει οἰκίαν, τὴν ἐν τῇ Ῥάβδῳ· ἦν
 εἰ τὸ πῦρ ἐκούκλωσε ἅπασαν περισχόν· ἐκινδύνεον
 κρῶ πάντα μοι· τὰ προσόντα τῆς φλογὸς ἰδεῖν
 ἐπιβλαβῆ, μὴτ' ἐπιβρόλις ὑδάτων, μήτε τινὸς
 κρηρίου ὄργάνου καταστορέσει δυναμένων τὸ πῦρ,
 ἢ ἢ ἐκείνῳ τὰ πάντα διαλαβόν. Ἐν τοσοῦτῳ οὖν
 ἰσχυρὸς μὲ τις ὑποδραμών, τὸ ἐπὶ μάλης⁴⁵ ἐπι-

A vehementer mortem exoptabat. Cumque ex ipso
 quæreret is qui ministrabat, num ipsi gratum foret
 ex præsentī vita migrare, iste autem respondisset,
 commutationem tabernaculi summam sibi volupta-
 tem animi et jucunditatem fore adeo graviter et
 acerbè laborabat corpore : alter hunc ejus sermo-
 nem. Theodoro refert, et quibus rebus ægrotus indi-
 geret, renuntiat. Qui confestim graviter commotus
 animo, et dolores ægroti miseratus, ad præ candum
 se convertit, ac fratris migrationem flagitavit, cum
 ingenti motu animi multoque luctu preces fundens.
 Quibus peractis, I modo, ait homini qui rem nun-
 tiaverat, et quæ ad fratris sepulchrum necessaria
 sunt comparato. Jam enim obdormiscit sicut ipsi
 fuit in votis. Reversus itaque hominem jam expi-
 rasse reperit.

B CXI. *Incendium restinctum.* — Ac de se ipso di-
 vinus Sophronius istud narrabat. Opus mihi, inquit,
 aliquando fuit in Paphlagoniam proficisci una
 cum Nicolao, Theodori discipulo et viæ ac laborum
 socio. Vesperi autem ambo quievimus in campo
 ubi magna erat feni copia. Eodem in loco erat exer-
 citus, qui illuc cum armis se contulerat : atque hi
 cenam igni accenso parabant. Cum igitur nescio
 quomodo ignis grassatus esset, ac tanquam in ma-
 teria inflammata facili omnia comprehendisset,
 confestim rumor et tumultus ingens in exercitu exor-
 tus est : cum omnes in nos confusi incurrent,
 nosque tantum non apprehendere tentarent, neque
 verbum ullum facientes, neque interrogantes, aut
 alio ullo nos modo alloquentes, sed tantum silen-
 tio nobis omne incendium, tanquam ejus auctores
 esseamus, imputantes. Quapropter insidiarum, uti
 apparebat, metu perculti, et omnia desperantes,
 magnum inelamamus Theodorum, ut ille nos impro-
 viso periculo liberet, ac viam salutis aperiat. Tuum
 enim unius est, inquit, inquit, sanctissime Pater, in-
 juste in nos ex insidiis irruentes, et injustissimam
 nobis eadem illaturos, reprimere. Tum vero, o
 beneficii celeritatem ? cum adhuc precationem hanc
 lingua versarem, subito effusus imber copiosus
 et ignem illum sævientem restinxit, et militibus
 stuporem injecit, effecitque ut ii qui nos neci de-
 dere parabant, humiles jam pronò vultu terram
 spectarent.

CXII. *Aliud incendium injecta Theodori epistola
 extinctum.* — Narrabat præterea divino Sophro-
 nio mulier quædam genere nobilis miraculum quod
 sibi acciderat, in hunc modum. Invaserat, inquit,
 domum meam, quæ in Rhabdo est, incendium :
 quam circum totum complexo igni, propius nihil
 erat, quam ut omnes meas facultates flammis ab-
 sumi viderem. Nec injecta vis aquæ, nec machinæ
 ullæ ad restinguendum aptæ, domare flammam pote-
 rant : tanto impetu cuncta comprehenderant. In

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁵ Id est, κήρας.

hoc rerum articulo subiit animum, Patris epistolam quam ad me nuper miserat, e pera tollere, atque in ignem injicere, si forte illam reveritus, vehementem illum impetum aliquo modo repelleret. Ut ergo ad rem veni, et venerandas litteras flammæ injeci, hoc simul inclamans: Sancte Theodore, adjuva periclitantem famulam tuam; videre mox fuit atrocem illam vim ignis restinctam subito languere, ac cinerum solum fumumque post se relinquare. Quis nostra aut ulla unquam memoria tantum ex parva epistola miraculum audivit? Nihil est, si cum hoc conferatur, quidquid uspiam miraculorum fingi aut excogitari potest. Quare æquum non est, ut rei magnitudinem deterat tenuitas orationis. Omnem enim dicendi vim atque artem vincit, longeque superat operum dignitas et amplitudo.

CXIII. *Theodori carmina sacra contemnens puniatur.* — Sed jam tempus est illud, quod in Sardinia insula in cujusdam indigenæ gratiam editum est, miraculum narrare, atque id piis auribus gratificari. Par enim est rem terribilem certe, et quæ non modo admirationem sed et horrorem injiciat, audire. Erat in insula vir quidam scripta Theodori mirifice amans ac devenerans, præcipue carmina magni faciens, quæ is in sanctam Quadragesimam composuerat, et quæ Triodia nominari consuevere. Iste igitur cum monachos quosdam iter facientes hospitio excepisset, apud ipsum jejuniorum dies transegerunt. Hi discipuli erant Gregorii illius Syracusani. Cumque haud sana mente essent, et arrogantia pleni, poemata Theodori deridere cœperunt, barbara quædam et contra orationis leges constructa denotantes. Quibus et eorum hospes nescio quo modo se adjungens, ac repente mutatus, eorum sententiam amplectitur, non jam magni faciens, ut ante, Theodori poemata, neque illa inter matutinas Dei laudes, uti consueverat, decantans. Qui cum sic animo affectus esset, astitit ipsi per noctem Theodorus procera statura, vultu pallido, vertice capitis calvo. Quem et alii quidam comitabantur, virgas manibus gestantes, spectaculum visu horrendum et prorsus intolerabile: his ille præcepit, continuo quod ipse statueret exsequi, ac virgis cædere hominem adeo inconstantem ac mutari facilem: qui dum ita cœderetur. Theodorus adhuc prope astans clamabat: Homo perfide, quid causæ fuit cur carmina mea negligeres ac nihil faceres, tu qui eadem antea amabas, et in honore habebas? Annon id saltem tibi persuasum fuit, nunquam futurum fuisse ut illa reciperent Ecclesiæ Dei atque aliæ aliis traderent, nisi fructum ex ipsis redundaturum intelligerent? Non enim verborum granditas, neque concinnitas locutionum corda conterere solet, sed sermo humilis atque ad utilitatem compositus, et omnino sanus: qualem ego omni eruditioni antepono, ac longe potiore censeo eo sermone qui solas aures delectat. Hominem porro sic abunde verberibus cæsum, atque hac suæ in

στόλιον εξαγαγεῖν ὑπέθετο τοῦ Πατρὸς· ἦν γὰρ πρὸ μικροῦ τοῦτο πρὸς με ἀπεσταλκῶς· ὃ καὶ χερσὶ λαβοῦσα δεῖν ψήθην βίβαι κατὰ τοῦ πυρός· εἴπως τοῦτο αἰδεσθὲν ἐπίσχη τὸ πολὺ τῆς φορᾶς. Ὡς οὖν ἔργου εἰχόμεν, καὶ τὸ τίμιον ἐκεῖνο γραμματεῖον, τῆς ἀνωφελοῦς ἐκείνης ἐπεβρίπτουν φλογός, ἐπιδοῶσα καὶ τὸ, Ἄγιε Θεόδωρε, βοήθησον τῇ κινδυνεύουσῃ δούλῃ σου· ἦν ἰδεῖν παραχρῆμα τὴν ἔργιον ἐκείνην δύναμιν τοῦ πυρός, ἐσβεσμένην καὶ ἄτονον, εἰς τέφραν μόνην καὶ καπνὸν ὑπολήξασαν. Τίς ἔγνω ὦν νῦν ἢ τῶν πώποτε τοιοῦτων ἐκ μικροῦ γραμματείου τεράστιον; Οὐδὲν πρὸς τοῦτο πᾶσα θαυμάτων περινοία. Ὡστε ἡμῖν οὐδὲ τὸ ἀπλοῦν τοῦ λόγου τὸ μεγαλεῖον τοῦ πράγματος λυμανεῖται. Αὐτὸ γὰρ οἶόν ἐστιν ἐπὶ τῶν ἔργων φαινόμενον, καὶ λόγου δεινότητά, καὶ πᾶσαν ὑπεξάγει διηγηματικὴν σύμφρασιν.

Ἄλλὰ γὰρ ἡμῖν καιρὸς καὶ τὸ κατὰ τὴν Σαρδῶν νήσον συμβῆν, ὑφ' ἐνὶ τῶν ἐκεῖ θαῦμα δοῦναι τῷ λόγῳ, καὶ φιλοθέοις χαρίσασθαι ἀκοαῖς. Οἷον γὰρ ἐστὶ, φοβερὸν μὲν ἀκοῦσαι, ἔχον σὺν τῷ παραδόξῳ καὶ τὸ ἐκπληκτον. Ἦν τις ἐν τῇ νήσῳ ἀνήρ στέργων διαπαντός καὶ τιμῶν τὰ τοῦ μεγάλου συγγράμματα ἔχων, πρὸς τοῖς ἄλλοις διὰ πολλοῦ, καὶ τὰ τῆς ἀγίας τοῦτῃ πεποιημένα Τεσσαρακοστῆ, ἃ Τριῳδία καλεῖν σύνθηες. Τοῦτῃ οὖν κατὰ πάροδον ἐπιξενωθέντες ποτὲ μοναχοί, ἐφ' ἣ τὰς τῶν νηστειῶν ἡμέρας τελέσαι· οἱ καὶ Γρηγορίου ἐκείνου τοῦ Συρακοσῆος φοιτητῆς ἦσαν, ἄφρονι οὗτοι χρησάμενοι λογισμῳ, καὶ τῆφου τὰς καρδίας ὑποπλησθέντες, ἐπικερτομῆν τὰ τοῦ ἀγίου ποιήματα ἐπεχείρουν· σόλοικά τινα καὶ οὐ κατὰ λόγον συντεθειμένα ἀποκαλοῦντες. Οἱς δὴ καὶ ὁ ἐπιξενωσάμενος οὐκ οἶδ' ὅπως συναπαχθεῖς μεταβάλλεται θάττον, καὶ τῆς ἐκείνων γίνεται γνώμης, μήτε τιμῶν ὡς τὸ πρὶν, μήθ' ὡς αὐτῷ εἰθισμένον, ἐν ὄρθριαις ταῦτα ὑποψάλλων δοξολογίας. Ἢ καὶ οὕτως ἔχοντι, ἐρίσταναι νυκτὸς ὁ Πατήρ, μακρὸς τὴν ἡλικίαν φανεῖς, οἷός τε ἦν ποτε, τὴν ὄψιν ὠχρὸς, τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ἄκρου ἐψιλωμένος. Παρείποντο δὲ αὐτῷ καὶ τινες ἄλλοι ῥάβδους ἐπιχειρῶν ἔχοντες· οἱ καὶ μόνον ὁραθῆναι θάμα φρικτὸν, καὶ οὐδὲ φορητὸν ὄλω· οἱς καὶ παρεκλεύετο πράττειν ὡς τάχος τὸ ἐκείνῳ δοκοῦν, καὶ καίειν ταῖς ῥάβδοις τὸν εὐκόλον οὕτω καὶ τὴν γνώμην εὐόλισθον· ἢ καὶ παιομένῳ ἔτι παρεστῶς ἰδοῦσα ὁ Πατήρ· Ἰνα τί, ἄπιστε, τὰ ἐμὰ διώσω ποιήματα, καὶ παρ' οὐδὲν ἐλογίσω, καίτοι πρὸ μικροῦ στέργων αὐτὰ καὶ τιμῶν; οὐδ', εἰ μὴ τὸ ἄλλο, τοῦτό γε παρ' ἑαυτῷ συνιδεῖν ἔχων, ὅτι οὐκ ἂν αἰ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαι ταῦτα ἐδέξαντο καὶ ἀλλήλαις δίδεσαν, εἰ μὴ τὴν ἀπ' αὐτῶν συνῆχαν ὠφέλειαν. Οὐ γὰρ κόμπος βημάτων καὶ λέξεων τορεῖα καρδίαν οἶδε συντρίβειν, ἀλλὰ ταπεινὸς λόγος, καὶ ἐπ' ὠφελείῃ συντεθειμένος, καὶ τὸ πᾶν ὑγιής· ὅς γε καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἐμοὶ δόξας παιδευσιν, ἀξίος μελόγισται τοῦ παντός, καὶ τοῦ διηρημένου καὶ μόνην τὴν ἀκοὴν τρέποντος, πολλῶν φάνεται τιμιώτερος. Ἄλλ' ἐκεῖνον μὲν ἱκανῶς οὕτω τυφθέντα, καὶ ταύτην δίκην τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρῳ μεταβολῆς δόντα, καὶ ἡ ἡμέρα ἤδη κατέλαθεν· ὅς

αἱ ἀλγεινῶς ἔχων, τῆς κλίνης ἀν-
 λλόμενος τὴν καρδίαν, καὶ τὸ σῶμα
 κίς πληγαῖς· ἅς καὶ παρατυχῶς
 ἐπὶ τὸ συμβᾶν ἐπ' αὐτῷ περιπαθῶς
 ἵτι μετρίαις τοὺς φθορὰς βάλλων
 ταῦτ' ἐπεπόνθει, καὶ τῆς οἰκίας
 ἵστα. "Ὅς γε καὶ εὐμένεισιν βουλό-
 α, πλεῖον ἢ πρόσθεν τραποτοῦδε
 τίτιν ἐκράτυνε· στέργων ἐντίμως
 ποιήματα· καὶ μεθ' ὅσης ἂν εἴπης
 ἦς, καὶ ψυχῆς ἀτεχνῶς ποιούμενος

οἱ καὶ θαυμάτων ἄλλων τὸν λόγον
 ὄμενον, συνεσταλαμένῳ ὅτι μάλιστα
 περὶ τούτων διήγησιν θήσομαι, ὡς
 ἴον τούτοις ὁ λόγος παρακατέχοιτο.
 τῇ μνήμῃ εἰσίτω ὁ δαιμονῶν ἐκεί-
 κείαν θάπτον λαβών, ὃν ⁴⁵ ἀπέχρη-
 τάφῳ προσέλευσις, καὶ νυκτερινῇ τοῦ
 εἰς πάθους τοσοῦτου ἀπαλλαγῇ. Σω-
 οῦ λοιποῦ καὶ ἐφ' ἑαυτῷ μένων οὗτος
 τὰ γε δὲ τοῦτο, ὁ τὸ δηλητηριώδες
 ἴν βρῶμα, τῷ λόγῳ δοθήτω, ὅς τὰ ἔνδον
 πόνοις τετραχωμένος, καὶ ὅσον οὐκ
 ὀδύνας ἀφήσειν, ἔλαιον τὸ ἀπὸ γῆς
 εἰς τῷ στόματι ἐγχεάμενος, τὸν τε ὀλέ-
 κων ἀπήμεσεν ἴδον, καὶ τῆν σωτηρίαν ἑαυ-
 μείνας ὄλος ἀδολαθῆς καὶ ἀνεπαφος. Ὁ
 ἄμυχον ἐκείνοις τοῖς ἴσσις κατεργασθεῖς
 πνος μοχθηροῦ πάθους ἄρα μὴ βραδείαν
 ἀποχρῶσαν τὴν ἴασιν ἐκομίσατο, οὔμενοῦν
 ἰαχυτέραν τῶν ἄλλων, καὶ τῆς ἐλπίδος
 Μὴ γὰρ τῇ εἰκόνι τοῦ Πατρὸς οὗτος ἐμ-
 καὶ τὸ αὐτοῦ ἐπικαλεσάμενος ὄνομα, εὐθύς
 ἠ πῶν ἀνείθη, καὶ πρὸς ὑγίειαν ἀνέβλεψεν.
 ἢ πρὸς τούτοις, οὐδενὸς ἤττον εἰς τάχους
 ἐπέκει, καὶ ὁ τὸν ἐπιπροσθοῦντα λίθον τοῖς
 κραιμάρσις ἐναπορῆρίψας, πόσει τε τοῦ ἁγίου
 πω ὄνομα, καὶ ἐπικλήσει τοῦ θεοῦ ὄνόματος.
 πῶν ἰσ τῶν ἄλλων εἰς μνήμην ἐρχέσθω καὶ ὁ
 πῶν ἐπισημασμένος τῆς δειλίας· καὶ πάντα διὰ
 ἐπισημαστων ἀλόγιστον· ὅς τῷ αὐτῷ ἐπιχρίσας
 ἠ τὸ σῶμα ἐλαίῳ, καὶ τῷ τάφῳ μικρὸν προσ-
 ἴσκ, πῶ τε δεινοῦ ἐκείνου πάθους ἀπήλλακτο,
 καθάρτικῶς ὥφθε ἐν ἀπασι. Καὶ τί δεῖ με πάντα
 ἀθρῶν; ἔνδον ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ τὰ πα-
 ἠθέματα σκοπεῖν, καὶ τὴν χάριν ἐννοεῖν τοῦ δι-
 ας· ὅσα με ταῦτα τοῖς εἰδόσι· παρέντα, ἐπεὶ
 πολλοὶ τούτων συνίστορες, ἐπὶ τὰ ἄλλα τρέψειν
 λόγῳ, καὶ ὧν αὐτῷ καθ' εἰρμὸν ἢ διήγησις.

ρόνον οὖν, ὡς ἀνωτέρω μοι εἴρηται, συχρὸν τῷ ἐν
 λέαις τόπῳ ἀναστραφεῖς ὁ ὄσιος, μετοδὰς ἐκεῖ-
 τὴν Προῦσαν καταλαμβάνει. Οὐ καὶ τὴν ἀφιξί-
 ν

A deterius mutationis pœna affectum, dies jam exce-
 perat : cum adhuc male, habens, et acerbum dolo-
 rem sentiens, locto exsillit, metu concussus, et cor-
 pore tumefacto ex plagis : quas statim omnibus
 ostendit, et id omne quod sibi acciderat, vehementi
 cum affectu narravit, gravia ingerens convicia in
 corruptores illos propter quos talia perpessus fue-
 rat ; eosque domo sua quam primum ejecit. Theo-
 dorum vero placare cupiens, suam de ipso fidem
 exinde corroboravit, magni viri carmina veneratione
 et amore prosequens, ac supra quam dici potest
 honore eadem afficiens : atque ita veram animo suo
 medicinam attulit.

CXIV. *Varie ægrotationes ope Theodri depulsæ.*
 — Sed quoniam et alia mihi commemoranda esse
 B miracula video : ea ego brevi, et quantum fieri po-
 terit contracta narratione complectar, ne in istis
 rebus oratio diutius immoretur. Ac primum quide-
 dem de illo dicamus quia dæmone vexatus absque
 mora sanitatem recepit, cum ad Theodori tumulum
 preces fudisset, ac Theodorus ipse, tantam ægritu-
 denim depulsurus, noctu videndum se illi præbuis-
 set. Sanus quippe in posterum, et sui compos ap-
 paruit. Post istud porro dicamus de eo homine,
 qui cum venenatum quemdam cibum sumpsisset
 et gravissimis intus doloribus torqueretur, ita ut
 iis liberari posse vix crederes, oleo ex terra prope
 Theodori feretrum accepto, et sibi in eo ter infuso,
 letale illud virus evomuit, ac valetudinem recupe-
 ravit, plane sanatus et omni dolore solutus. Sed
 et alius quidam non minoribus stomachi doloribus
 C pressus, gravi morbo minime tardam neque diffi-
 cilem medicinam invenit, imo celerrimam omnium
 et omni spe majorem. Solam enim Patris imaginem
 intuens, ac ejus nomen invocans, confestim omni
 ægritudine levatus est, et sanitali restitutus. Sed
 mihi præter illa miracula videtur et istud curationis
 celeritate non inferius, quod quidam sacri ejusdem
 olei haustu, ac nominis divini invocatione, lapidem
 qui partes genitales ocluderat, ejecit. Insuper mihi
 inter alia redeat in memoriam is, qui pavoris morbo
 constrictus, et omnia per insanam formidinem ex-
 timescens, mox ut corpus omne eodem oleo inunxit,
 ac sepulcro aliquandiu assedit, gravi illa animi per-
 turbatione liberatus est, firmumque deinde in omni-
 bus rebus animum ostendit. Sed quid opus est a me
 D cuncta enumerari ? cum liceat ex iis quæ dista sunt
 ea etiam quæ præstermissimus æstimare ac elus, qui
 illa præstitit gratiam perspicere. Hæc igitur relin-
 quens iis qui jam noverunt ; siquidem illa multis
 cognita sunt ; ad illa convertam orationem, et ad
 ea quorum narratio ordine rerum connexa est.

CXV. *Iter Theodori Prusam versus.* — Diversa-
 tus ergo in Pteleis aliquo temporis spatio Theodo-
 rus, iter deinde Prusam versus intendit. Quo simul

VARIE LECTIONES.

⁴ f. φ.

atque eum qui Olympum incolunt venisse cognoverunt, accurrerunt protinus omnes visendi illis cupidi et audienti; charus enim illis jam pridem erat et acceptus. Quos ut congruenti singulos sermone affatus, est multisque charitatis officiis pro viribus impertivit, relicta Prusa Chalcedonensem viam ingressus est: Theoctistum illum visurus, qui olim magistri dignitate honestatus, nunc vero monasticum institutum, ipso institutore ac pastore complexus est; cujus haud parum aspectu recreatus est, tantum in eo virtutis, tantum cernens rectæ vitæ studium et exemplum.

CXVI. *Congreditur cum Nicephoro patriarcha.* — Pergit deinde ad patriarcham, Nicephorum dico, ejus certaminis socium et amicum, in cœnobio suo ad fretum sito commorantem, cujus congressum in summa deputans voluptate, totus, toti inhærescit: exquisitis verbis suam in illum voluntatem affectumque constestans: pristinaeque separationis tædium præsentis nunc conjunctione abstergens. Postquam igitur optatis abunde potitus est, et alios quoque adire virtutis disseminandæ causa suadebat, illo ad breve tempus relicto, Crescentis, uti vocant, loca petiit, in quibus a multis tum monachis tum, sæcularibus officii gratia confluentibus, salutaris, omnibus utilia et salutaria exundanti divinarum rerum ubertate lingua pandebat.

CXVII. *Consilia Petro monacho data.* — Adfuit inter cæteros Petrus ille celeberrimus incomparabili virtute, tum alia plurima cum Patre tractaturus, tum de sinistra fama, quam ipsi conflabant æmuli, ejus vitam et acta reprehendentes. Erant enim nonnulli qui hominem vellicarent, eo quod vitam illum a communi lege remotam agere, et miraculis non exiguis florere cernebant. Quem quidem de singulis accurate interrogans Pater, cum in omnibus recta sentire deprehendisset, ac virtutem, gratiæ ope, consecutum esse excellentem: Novum hoc, inquit, si me audis, ac penitus intactum vitæ genus paululum remitte; malisque similem aliis rationem tenere, quæ prosit simul atque expediat; pane hoc quo cæteri vescuntur, ad victum utens, et vino interdum, cibisque aliis quantum libet: ut et his vesci videare, fastumque ex inedia cibique abstinentia devites, et iis qui tibi nunc detrahunt, os claudas, nullaque in re carpi possis. Deinde quoniam tibi inter cætera mos est nudis pedibus ingredi; mea quidem sententia id minime necessarium videtur; quia satius duxerim te integumento aliquo pedes munire, eosque per hiemem illæsos servare. Quæ cum ille in hunc modum suasisset, ejus vicissim accusatores verbis admonuit ne tantum virum temere proscinderent, nec judicium sibi accerserent, contraria illi sentientes; qui laudare potius, admirarique talem virum debeant.

A οἱ ἐν τῷ Ὀλύμπῳ αἰσθόμενοι· μοναχοί, πάντες ἅμα συνέθεν· ὄψιν τε τὴν ἐκείνου ποθοῦντες ἰδεῖν, καὶ γλώττης ἅμα καλὸν φθεγξαμένης ἀκοῦσαι. Ἦν γὰρ αὐτοῖς ἐκ πολλοῦ ὁ ἀνὴρ ἐπέραστος τὰ πάντα καὶ χαριέστατος. Οἷς δὴ καὶ πᾶσι τὰ εἰκότα διομιλήσας, καὶ τὸ τῆς ἀγάπης, ὡς ἐνήν, ἀποδοῦς ὄφλημα, λιπὼν τὴν Προῦσαν, τὴν μέγχι· Χαλκηδόνος ἀφικνεῖται ὁδόν· Θεόκτιστον ἐκείνον ὀψόμενος, τὸν πάλα μὲν τῇ τοῦ μαγίστρου τετιμημένον ἀξίᾳ, νῦν δὲ τὸν μονάδα βίον ἀνηρημένον ὑπ' αὐτῷ καθηγῆται καὶ ποιμένι· ᾧ καὶ οὐχ ἥκιστα συνησθεῖς, οὕτω μὲν ἀρετῆς ἔχοντι, οὕτω δὲ βίου ὀρθοῦ.

B Φοιτῆ ἤδη καὶ τῷ πατριάρχῃ. Νικηφόρῳ, φημί, τῷ συνάθλῳ καὶ φίλῳ, ἐν τῷ ἰδίῳ σεμνεῖῳ, ὃ ἐχόμενα παράκειται τοῦ στενοῦ ἀναστρεφόμενῳ· οὐ καὶ τὴν συντυχίαν ἡδονῆς θέμενος τὸ ἀκρότατον, ὅλος δὲ διαπροσφύεται· λόγοις ἀβρόχτοις τὴν περὶ αὐτὸν ὑπεφαίνων διάθεσιν· καὶ τὸν πρὶν χωρισμὸν τῇ νῦν συνάψει παραμυθούμενος. Ὡς δ' ἱκνῶς τοῦ ποθομένου ἀπῆλαυσεν, ἐμελλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιδημήσειν, ἵν' ἔχη τὴν ἀρετὴν ὑποσπείρειν, ἐκείνος πρὸς βραχὺ τέως ἀφείς μὴ ἀφιέντα, τοῖς τοῦ Κρίσκαντος· ^{45*} οὕτω λεγομένοις παραβάλλειν τόποις· ἐνθα καὶ πολλοὺς μοναστὰς καὶ μιγάδας αὐτῷ συνιόντας, πολὺς ἦν ἐκάστῳ νέμων τὰ πρὸς ὠφέλειαν, καὶ τὴν τὰ θεῖα πελαγίζουσαν γλώσσαν τούτοις ἐπαφίεις.

C Τότε μετὰ πάντων ἐκείνων, καὶ Πέτρος ὁ περιβόητος, ὃ τὴν ἀρετὴν ἀπαράμιλλος ἐκείνος, πρὸς τὸν μέγαν ἀφίκετο, περὶ τε ἄλλων ἀναθήσων αὐτῷ πολλῶν, καὶ περὶ ὧν δόξαν αὐτῷ προσέτριβον πονηρᾶν, τὸν τούτου βίον ἐπιμωμούμενοι, καὶ τὰ παρ' οὗτου δι' ὀνειδίδους ποιούμενοι. Ἦσαν γὰρ οἱ τὸν ἀνδρᾶ κακίζοντες, ἀνθ' ὧν τοῦτον ἐύρων βίῳ τε χρώμενον ἀνωκισμένῳ, καὶ σημεῖα οὐκ ἐλάχιστα ἐπιδηγέμενον. Ὅν δὴ καὶ ὁ Πατὴρ ἀνὰ μέρος περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἐρωτήσας, καὶ ἐν πᾶσιν ὀρθῶς ἀνευρών φρονούντα, τῇ τε ἀρετῇ καὶ μᾶλλον ὑπερανεστηκῶτα, ἐξ ἧς γε αὐτῷ καὶ ἡ χάρις προσεπεφύκει· Τὸ μὲν ἐξηλλαγμένον τοῦτο τοῦ βίου καὶ παντελῶς ἄθικτον, φησὶ πρὸς αὐτὸν, ἐμοὶ πειθόμενος, ὑπάνες μικρόν· ἐλοῦ δὲ μᾶλλον τὴν τοῖς ἄλλοις ὁμοίαν διαγωγὴν, ἧς μετὰ τοῦ ὠφελίμου, καὶ τὸ λυσिताλέ· ἄρτῳ δὲ τούτῳ τῷ παρὰ πᾶσι χρώμενος εἰς τροφήν, καὶ οἴνω ἔστιν ὅτε, καὶ ἐδέσμασι δὲ τοῖς ἄλλοις, ὅσον εἶδος, ἵνα καὶ μετέχειν δοκῆς, καὶ τὸν ἐπὶ ἀσιτία τύφον ἐκτρέψῃ καλῶς, καὶ τοὺς τὰ σὰ διαβάλλοντας, πεπαισθητοίησιν, καὶ οὐδενὶ γενήσῃ ὄλως ἀλιώσιμος. Πλὴν ἐπεὶ σοὶ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ γυμνοποδεῖν εἴθισται, ἐμοὶ δοκεῖν, ἥκιστα τὸ πρᾶγμα ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὡς τὸ ὑποδεδέσθαι μᾶλλον καὶ τοὺς πόδας ὑπὸ σάκην ἔχοντος, καὶ ἀβλαβεῖς ἐν ὥρᾳ φυλάττοντος χειμῆρι. Καὶ αὐτῷ μὲν οὕτω τὰ λυσिताλή παρηγγύησε· τοῖς δ' αὖ ἐγκαλοῦσιν ἐκείνῳ, λόγοις παρήνεσε τοῖς προσήκουσι, μὴ τοσοῦτῳ προσκόπτειν ἀνδρὶ, μηδὲ κρίμα ἑαυτοῖς τῆνάλλωις ἐπισυνάγειν, τάναστία τούτῳ ὑπειλημμένοις· ἔχειν δὲ μᾶλλον δι' ἐπαίνου τὰ τοῦτου καὶ θαύματος τοιαῦτα ὄντα, καὶ πρὸς ἀλήθειαν.

VARLE LECTIONES.

^{45*} al. Κρίσκ.

καὶ δὲ καὶ τοῖς λογίαι τῶν ἐπισκόπων συγγένοιτο, ἅν ἐν ἀλλήλοις συνάμα τῷ πατριάρχῃ βουλευόν-
 εισελθεῖν πρὸς τὸν τὰ σκήπτρα κρατοῦντα, καὶ
 ἢ τὰ περὶ ὧν δέοντο ἀναθίσθαι, ὡς ἂν γένοιτο
 τὰς τὰς ἰδίας ἀπολήψεις ἀκλήσιας, καὶ
 τούτους κεκτημένους κκοδοξοὺς ἀπόσασθαι. Οἱ
 πρὸς λόγον ἕκαστα διομιλησάμενοι τῷ κράτουντι,
 καὶ αὐτοὶ βιαίως πρὸς τοῦ πρὶν βασιλέως ἡλά-
 τιν, καὶ ὅπως αἱ θεῖαι εἰκόνες, ὧν ἡ τιμὴ ἀνω-
 τίμωτος πεπαρφύνηται, ἄλλα τε πρὸς τούτοις
 ἔχρην σαφῶς καὶ διαββήδην παραστησάμενοι,
 ἔθινον ἕνα κωφῶ ὀπηχούντες, καὶ ἀσυνέτω τοὺς
 οὖς ὑπέχοντες. Θεοῦ γὰρ λόγου ἔξετι οὗτος ἀν-
 ἤτος τυγχάνων παντάπασι, οὔτε συνιέναι οἷος
 ἰεργετο πρὸς ἐκείνων, οὔθ' ὄλωσ τούτοις καὶ
 ἐν προσέξειν τὸν νοῦν· πῶς γὰρ ὁ μηδέπω μη-
 βέλτιον, μήτε παρ' ἑαυτοῦ συνειδῶς, μήτ' ὑπ' ἄλ-
 θεϊδὲ ἀπγμένους; Ὅθεν μακρῶ λόγῳ τῶν Πατέρων
 πίστῳ διεξιόντων, τοῦτο μόνον ἀλογίστως
 πρὸς αὐτοὺς, ὅτι Εἰ καὶ καλοὶ οἱ παρ' ὑμῶν
 εἰ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ παραδεκτοὶ ἐμοί, οὐπω μέγρι-
 νῶν εἰκόνα ἢ σεβασθέντι, ἢ προσκυνήσαντι, ὡστε
 μὲν δίκαιον ἔχειν, ὡς ἂν ποτε ἔχω· ὑμᾶς δ'
 ἰσως τοῖς οικείοις ἐμμένειν, καὶ τὴν σφῶν πε-
 πιν δόξαν· οὐδένα γὰρ ὑμῶν τοῦτο πράττειν κω-
 τ. Πλὴν μὴ ἐν τῇ βασιλευούσῃ εἰκόνα τοπαράπαν
 πηλοῦν ὑμᾶς βούλομαι, ἀλλ' ἀπατάτω καὶ
 εἰτ βούλοισθε. Ἀμέλει καὶ τὸ εὐθες τούτου οἱ
 πρὶ γνόντες, ἐξήεσαν παραυτίκα τῆς Βυζαντί-
 τοῦ ὁσίου τοῖς Κρίσκεντος πάλιν φοιτήσαντος
 τῆς, καὶ ἐκεῖ ἐν τοῖς μαθηταῖς τὸ τῆς ἀσκήσεως
 ἔσον ὑπερχομένου.

Καρὸν τὸ ἐν μέσῳ, καὶ Θωμᾶς ἐκεῖνος ἀποστα-
 ν ἐπὶ Ῥωμαίων ὠδίνει· ληξίων τὰ πάντα καὶ
 κτήν, ὡς ἂν ὑπ' ἑαυτὸν τὴν ἀρχὴν μεταγά-
 τὸν ὄντων τῶν μὴ ἀλῶναι τοῦ ἐξῶναι, πάντες
 ἢ πηλίκα εἰσῆσαν· οἱ μὲν αὐθαίρετοι, οἱ δ' ὑπ'
 ἰσῶν ἤσαν. Τότε μετὰ πάντων καὶ ὁ θεῖος
 πηλίκα Πατῆρ, ἐν ταύτῃ διάγων, ἕως ἂν ἡ ἐπι-
 πτοσῶ τὰς λυθῆ καὶ ὁ τῆς ἀρχῆς μερισμός.
 ἰλὰ τῶν Θωμᾶ τῆς δυνάμεις ἀθρόον περικινέμενος,
 ἔλωσῶ τῷ βασιλεῖ γενομένου, ἔξεισι πάλιν
 : βασιλέως, οὐκ ἐν τοῖς Κρίσκεντος ἀφικόμενος,
 ἰ' ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἀκρίτα χερσονήσῳ, τῇ τοῦ
 οὐ ὄσῃ Ἰρῶφωρος τὴν παροικίαν θέμενος, ἰ' ἀφ'
 καὶ τῷ πατριάρχῃ συγνὰ παρουσιάζων, τὰ τε
 ἠφαντα διωμῖλαι, καὶ τὸν πόθον ἐπὶ τὸ μᾶλλον
 ἰβῆαι, οἷα κἀκεῖνου τοῖς ἴσοις τὴν ἀγάπην ἀμει-
 ἰνοῦ, καὶ τὴν ἐν ψυχῇ διάθεσιν ἐν πολλοῖς παρ-
 ἰνοντος.

libat; patriarcha vicissim amoris officia reddente, animique studium multis argumento decla-

le.
 καὶ γε καὶ ἐν μιᾷ τὸ περιδὸν τῆς ἀγάπης παρα-
 πη βουλόμενος, ἄλλοις τε ἐπαίνοις εἰς ἐπήκοον
 ἰλῶν ἐπισκόπων περὶ τοῦ ὁσίου ἔχρητο, καὶ ἂ
 ἰπῃ παθῆματρ, ὑπερ ἀπαντας διεξήει· ἐξορίας
 εἰς τοῦτο καὶ φυλακὰς ἀριθμῶν· καὶ παντοίας
 ἰλας κακώσεως ἐν σώματι. Ὡς δὲ καὶ συνεστιαθῆ-
 ἰ ἀμοστέρους ἐδέησε, καὶ τραπέζης κοινωνῆσαι

CXVIII. *Theodorus alique Patres ecclesias suas petunt ab imp., sed frustra.* — Cum autem una cum selectis episcopis Theodorus convenisset, omnes inter se cum patriarcha consilium inierunt abundi imperatorem, eique preces offerendi, ut et ipsi proprias ecclesias reciperent, et qui eas occupant, hæretici pellerentur. Sic igitur eum commemorantes, quemadmodum ipsi videntur ab ejus decessore ejecti fuissent, ac divinas imagines quarum cultus e celo, turpiter ac contumeliose tractatus, aliaque id genus, quæ res posceret diserte planeque repræsentantes, non agnoverunt se surdo canere, verba funderè non intelligenti. Divini enim verbi expers ad eam diem, prorsusque rudis, neque intelligere poterat, si quid recti ab eis diceretur, neque animum illis ullo pacto intendere. Qui enim, qui nondum quidquam sacri vel ex seipso viderat, vel ab aliis fuerat edoctus? Quare prolixè Patrem, quam de fide habuerunt: orationem, hoc solum absurde stultique respondit: Tametti, inquit, egregia et honesta sunt quæ dixistis; at mihi nequaquam amplectenda, qui hactenus imaginem nullam colui vel adoravi. Quocirca et me æquum est eum manere, qui fui, et vos pariter pristinum statum retinere, opinion- nesque vestras sequi. Per me enim licebit, nec culpam obsistam. Nisi quod imagines in regia urbe a vobis erigi prorsus nolo, sed extra eam procul, et ubicunque volueritis. Quo audito, statim exierunt Byzantio, Theodoro ad Crescentis loca redeunte, ibique vitæ stadium cum discipulis decurrente.

CXIX. *Theodorus Thomæ tyranni metu Constantinopolim se recipit: ad patriarcham crebro ventitat.* — Haud longum tempus intercessit, cum Thomas ille defectionem a Romanis instiuit, et populari circum omnia cœpit, atque infestis armis pervagari, transferre ad se nitens imperium. Tum ne in ejus manus venirent, qui foris habitabant, regiam urbem omnes ingressi sunt, alii quidem sponte, alii ab aliis impulsu. Rediit cum cæteris divinus Pater, in eaque vixit, quoad orta seditio reprimeretur, divisæque imperii partes coalescerent. Thoma vero copiis suis repente destituto, et in potestatem imperatoris redacto, urbem Constantinopolitanam mox iterum reliquit: non tamen amplius ad Crescentis loca profectus est, sed in Acritorum peninsula, sancto Tryphoni sacra, sedem fixit; ex qua sæpius ad patriarcham ventitabat: et cum eo pro re nata disserens, desiderium magis magisque in-

CXX. *Patriarchæ veneratio erga Theodorum.* — Qui aliquando abundantem amoris vim patefacere cupiens, audientibus multis episcopis, tum alias sancti laudes commemorabat, tum æumnas quas pertulit, super omnes extollebat; exsilia ejus et carceres enumerans, vel alia omnia corporis supplicia. Ut autem convivari simul ambos oror-

ως. Οὐδ' ἀρχιερέων οἱ πλείστοι ἀπελιμπάνοντο **A** εὔτα· οἱ τε αὖ προσετώσας τῶν κοινοβίων, καὶ π' αὐτοὺς ταττόμενοι μοναχοὶ, πάντες ἅμα ἦν ἔθεον· ὡς ἂν ἡ ὁμιλοῦντος τοῦ Πατρὸς ἀκούσι. Ἡ λόγου κατηχητικοῦ ἀπολαύσασιν· ἡ ἐκδησι θεάσωνται, ἡ ἵνα τι πάντως βήσους τῆ προσεσι γίνωνται. Ἐπει καὶ τὸ μόνον τοῦτο γενέσθαι εἶπε, μέγιστον ἐνόμιζον εἰς ὠφέλειαν. Ἦν γὰρ ὁ εἰσὶν εἰδὺς τὸν λόγον, ἡδίων τὸν τρόπον, τὴν εἰσὶν εἰδύτερος· τὸ ἦθος κόσμιος, γαληνός, πῶς κρᾶτος, ἀόργητος, ταπεινός, καὶ ἄλλα· κατὰ Θεὸν πλουτήσει ἄνθρωπος.

εἰς τριγυροῦν καὶ ἐξήκοντα βεβιωκῶς ἐναιουτός, **B** ἰσφ βρεῖεσ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Νοεμβρίου περιεἰ μὲνός· ἡ τὸ τοῦ στομάχου πάθος σφοδρότερον, κατεπαναστῆ· καὶ τῆ κλίνη δλον πεδῆσαν, καὶ ἰσφ σχεδὸν ἔθετο. Ἄλλ' ἐκεῖνος καὶ πόνου οὐ ἔχων, καὶ ὀδυνῶν δλων πεπληρωμένος, τοῖς εἰσὶν δλων ἐπιστρεφῆς ἦν· ὡς ἂν εἶπου καὶ γένο τοῦτο βραχὺ· καὶ μόλις ἀνεθέντι μικρόν, εἰ ἀπὸ χειλέων εὐθὺς, καὶ ἡ συνήθης πάλιν δικαλία. Πλὴν ἡ γλωσσοσ τούτῳ πονηρῶς εἶχε, τῷ εἰσὶν εἶδη καταφρυγείσαι· μόλις καὶ μικρόν τι γρομένη, καὶ ἄτονον· ἐνὶ τῶν γραφῶν τὰ τῆς εἰσὶν ἐκεῖνης ὑπαγορεύσας, δι' ἐκεῖνου τοῖς ἄλλοις εἰσὶν εἰσὶν ὑπὸ χειρὶ. Ἐχει δὲ αὐτῷ κατ' ἀρχὰς ὁ λόγος.

Ἄλλοι καὶ Πατέρες, ἡσθένησα, καὶ πάλιν εὐ- **C** εἰς ἡμῶν ἀνακέκλημαι. Ἰστε δὲ ὅπως ὑπὸ τοῦ ἡσθ καὶ τοῦ πυρετοῦ κατεσχεθῆν, καὶ μηδ' ἐπ' ἐπὶ εἶναι δυνάμενος. Ἄλλ' ἔως πότε μέλλομεν εἰ τὸ πάλιν ἔρχεσθαι τοῦτο; Ἡξεῖ γὰρ πάντως ὁ πικροχρῆζων με ἀφ' ἡμῶν, καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖθεν κίρη. Τὰ δὲ γε λοιπὰ τοῦ λόγου, ἐν ταῖς ἀμφοτέ- κει τῷ Πατρὸς κατηχησῆσιν, εἴσεται ὁ βουλό- στας.

Ἰδὼν μὲν τὸ τὴν παρούσαν ὁμιληθῆναι κατ- **D** ἰσφ, εἰς καὶ ἡ νόσος ἀνῆκεν αὐτῷ⁴⁹, βῆω· ἡ γρομένη δλον, καὶ ἐπὶ ποδῶν βαίνοντα, καὶ τὴν εἰσὶν ἐν τῷ Κυριακῷ τελοῦντα μυσταγωγίαν, δι' ἡ καὶ πᾶλλον αὐτῷ τὴν ὑγείαν ἐδωρεῖτο ὁ Θεός, ἡ ἔργα τοῦτο καὶ τὴν θυσίαν προσαγαγεῖν ἐν ἡσφ.

Ὅθεν καὶ τοῖς συνοῦσι Πατράσι τε καὶ τοῖς ἄλλοις **D** εἰσὶν εἰσὶν συνομιλήσας, κοινωνήσας τε αὐτοῖς καὶ ἐπίσης, πάλιν ἀναπίπτει τῷ κλινίδιῳ. Καὶ δὴ σκαλεῖται τὸν οἰκονόμον (1). Ναυκράτιος δ' ἦν

circum locis, alios ex aliis finibus congregatos. Nec defuerunt numero episcopi complures, nec oano- biorum rursus antistites, qui una cum subjectis sibi monachis adesse festinabant; ut vel loquen- tem Patrem audirent, ejusque documentum aliquod perciperent, vel abeuntem ipsum conspicerent; ut aliquam demum adventus sui fructum referrent. Maximum siquidem emolumentum censebant, vel ad ipsum tantum propius accessisse. Erat enim admirandus Theodorus, sermone dulcis, moribus suavior, congressu jucundior, animi habitu hone- stus, serenus, misericors, lenis, iræ expers, humi- lis; et si quid aliud est, quod in perfecto et secun- dum Deum homine laudari aut suspici debeat.

CXXIII. *Theodori ætas et morbus ultimus.* — Septem igitur ac sexaginta natus annos, in gravem morbum incidit, Novembri mense ineunte: qui stamochi dolorem vehementius auxit, ipsumque lectulo alligavit, ac mortui similem reddidit. In hoc tamen mali æstu, cum urgerent undique cru- ciatus, totus in discipulos ferebatur. Cum autem refocillari nonnihil videretur, dolorisque vis paula- tim remitti, statim ex labris oratio et consueta rursus doctrina profluere. Sed cum febris ardore adusta lingua officium negaret, ægre submissum quemdam et inconditum edens sonum, accito no- tario, dictatis quæ volebat, ad alios verba trans- misit. Ejus autem sermonis hoc fuit initium:

CXXIV. *Morientis oratio ad suos.* — Fratres, Patresque; ægrotavi, et precibus vestris convalui. Scitis autem quam violento morbi æstu, quam acri tenerer, ita ut mei pene compos non essem. Sed quousque tandem eo venire differimus? Veniet enim mors omnino, quæ a vobis me separet, et ad loca illa perducatur. Cætera vero, si cui nosse est animus, in utrisque Patris catechesibus repe- riet.

CXXV. *Morbo remittente sacrum in Ecclesia facti.* — Peracto hoc sermone, morbus continuo remisit. Quare viribus confirmatus, suisque pedi- bus incedens, Dominicum petit, et sacram in eo mystagogiam peregit, cujus maxime gratia sanita- tem illi dederat Deus ut sacrificium offerre posset in tempore.

CXXVI. *Iterum lapsus in morbum, Naucratiūm œconomum advocat.* — Unde post habitam ad Pa- tres, aliosque qui convenerant, congruam oratio- nem, et post commanem cum illis mensæ partici-

VARIE LECTIONES.

⁴⁹ Vat. cod. δώδεκα τῆς ὑπὲρ ἀληθείας Χριστοῦ τρίτης αὐτοῦ ἐξορίας. *Dundecim ipsius pro Christi veri- te, exilii tertii.* ⁴⁹ f αὐτόν.

NOTÆ.

(1) Vatic. cod. Καὶ δὲ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν προσπαγῶν τῷ Θεῷ καὶ μεταδοῦς πᾶσι τοῖς παρ- οῦσι τοῦ ζωοποιοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυ- ρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἰδίας κρείν, etc. *Cumque incruentam Deo hostiam obtu-*

lisset ac omnibus qui aderant vivificum corpus et sanguinem Domini nostri et Servatoris nostri Jesu Christi propriis manibus tradidisset, etc. Videsis et Naucratiū epistolam de obitu S. Theodori, aditam a Franc. Combesio in *Hist. Monothel.*, pag. 871.

pationem, lectulo iterum decubuit, atque œconomum advocavit. Naucratus is erat, qui et præfecturam post eum gessit, quem cum de omnibus perdocusset, multisque qua ratione fratribus rite præesset, optimis documentis informasset; interrogabat denuo de iis quæ audire maxime auebat. Nunquid, Pater, ait, aut Frater, aliquid a nobis prætermisissimum in officio? Num aliquid remissius aut negligentius quam par erat, actum socordia, aut facilitate nostra? Num si quid fuit, quo meliores effici possent qui nobiscum erant, eorum salutem prodidimus, utilitatis tantæ commoda negligentes? mihi enim æstuat angiturque animus, recogitans omnium sibi subeundum esse iudicium: et quænam illi ad tantum tribunal oratio sufficiet, cui nisi tantummodo formidandum est, et penitus intolerabile?

CXXVII. *Rursum decumbit.* — Hæc ille Naucraticus cum dixisset, postero die, qui sextus erat Novembris. Pauli confessoris memoriæ sacer, Ecclesiam rursus petit, tum sacris operaturus, tum verba facturum ad fratres. Vespere autem, cum solitos cum illis hymnos Deo persolvisset, solus cellulam ingreditur, et paucula ore, plura mente cum, solo colloctus, profunda jam nocte ingravescere morbum sensit, acrioresque quam antea dolores augeri; quorum laborem ferre amplius tacitum non valens eum, qui pro cellæ foribus dormiebat, accersit; eique vim et acerbiter explicat dolorum. Illo autem pro magnitudinis mœroris flebiliter exclamante, accurrerunt illico discipuli flentes, ejulantesque, ut qui Patrem jamjam extinctum iri arbitrabantur. Biduo igitur his doloribus exorciatus, ut sensit instare obitum sibi, perfusus manantium lacrymarum rivulis, excessum suum discipulis annuntiat.

σεῖθ ὄλως τῷ χωρισμῷ τῶν συνόντων δακρύων, ὡς μαθηταῖς.

CXXVIII. *Extrema Theodori verba ad suos.* — Patres, inquit, et fratres mei, jam adest, ut videtis, vitæ meæ finis, quem semper exspectavi. Commune enim est omnibus hoc poculum, citius alii licet, tardius alii bibant. Ex quo enim in hanc vitam producti sumus, vitæ finem capiamus necesse est optimo Domino ita statuente, ut qui vitam fruuntur, mortem quoque sustineant. Mihi vero eadem cum aliis inveniunda est via, eoque abundum, quo patres mei antecesserunt, ubi vita sempiterna, imo ubi Deus et Dominus meus, quem dilexit anima mea, quem cor concupivit, cujus famulus dictus fui, quamvis obsequium neglexerim; cui totam vitam meam concredidi. Vos vero, filii, manete in sermonibus nostris, servantes quæ accepistis, vitamque simul et fidem vestram illibatam custodientes. Utrumque enim necessarium vobis est; si in utroque placere et accepti esse vultis. Scitis quomodo nihil subtraxerim vobis, quominus annuntiarum veritatem, sed publice et privatim omnibus congruentis indicarim; quæ utinam mentibus vestris

Α οὗτος, ὁ καὶ μετ' αὐτὸν τὴν προστασίαν ἐγχειρήσθεις, ᾧ καὶ κοινωσάμενος περὶ πάντων, ὅπως τε ἐν πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς γένοιτο δεξιὸς πολλὰ παραίνεσας. Πυνθάνεται αὖθις καὶ περὶ ὧν πυθέσθαι τούτῳ ἢ μείζων σπουδή. Μὴ τι, φησὶ ὦ Πάτερ καὶ ἀδελφεῖ, ἐλέλειπτό τι τῶν ὀφειλόντων ἡμῖν; Μὴ τι τῶν δεόντων παρεῖται ἢ παρημέληται ἄλλως διὰ ῥαθυμίαν ἡμετέραν καὶ χάνωσιν; Μὴ ἄρα ἐξ ὧν βελτίουσθαι οἱ μεθ' ἡμῶν ἔμελλον, τὴν σωτηρίαν αὐτῶν προεδώκαμεν, ὠφελείας ὑπεριδόντες τοσαύτης; ἔμοι γὰρ συνέχεται ἡ ψυχὴ καὶ ἀγωνιᾶ ὄλη, ἐνοουσα ὅπως μέλλει τὰς ἐκάστου εὐθύνας ὑφῆξει· καὶ τίς αὐτῇ ὁ ἐν τοσοῦτῳ λογοθεσίῳ ἀρκέσω λόγος, ᾧ καὶ παραστήσαι μόνον, φορικτὸν καὶ ἀνύποιτον;

Β Οὕτω διομιλήσας τῷ Ναυκρατίῳ, τῇ ἐξῆς πάλιν, ἕκτην τοῦ Νοεμβρίου ἔχοντος, καθ' ἣν καὶ ἡ τοῦ ὁμολογητοῦ μνήμη Παύλου ποιεῖται, τῇ Ἐκκλησίᾳ φοιτᾷ, τὴν τε θεῖαν ἐκτελέσων μυσταγωγίαν, καὶ λόγον μεταδώσων τοῖς ἀδελφοῖς. Τῆς δ' ἑσπέρας καταλαθούσης, καὶ ὕμνους συνάμα τούτοις ἀποδοὺς τῷ Θεῷ τοὺς συνήθεις, εἴσεισι μόνος ἐν τῷ κελίῳ, γλώσσει δὲ ὀλίγα, διανοίᾳ δὲ τῷ μόνῳ προσομιλῶν· καὶ ὁμπερὶ που νύκτα βαθεῖαν, τὰ τῆς νόσου αὐτῷ ἐπιτίθεται αὖθις, βαρυτέρας ἢ πρόσθεν αἰσθημένῳ τῆς ἀληθδόνος· ὅς γε καὶ μὴ οἶός τε ὧν ὑποφέρειν τοὺς πόνους, φωνεῖ τὸν πρὸ τῆς κέλλης καθυδόντα· καὶ αὐτῷ ἀπαγγέλλει τὰ τῆς ὀδύνης. Οὐ καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῆς λύπης, μέγα τι καὶ περιπαθὲς ἄφρων βοήσαντος, συντρέχει ἅμα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, δεδακρυμένοι ἅμα καὶ ἀνοιμύζοντες· ἐκλείψειν γὰρ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τὸν Πατέρα ἐτόπασαν. Ἐπίδυσιν οὖν ἡμέραις τῷ πάθει τετραχωμένος, ἐπεὶ ἔγνω τάχιστα αὐτῷ καὶ τὴν τελευταίην ἤξειν, συγχυεῖχε, καταφοραῖς, τὰ τῆς ἐξόδου ἀπαγγέλλει τοῖς

Γ Πατέρες, λέγων, ἔμοι καὶ ἀδελφοί, ἤδη πάριστιν ὡς ὄρατε, τὸ τοῦ βίου μοι τέλος, ὃ καὶ πάντοτε προσδόκιμον εἶχον παρ' ἐμαυτῷ. Κοινὸν γὰρ πάντων τοῦτο τὸ ποτήριον· καὶ οἱ μὲν θάττον αὐτὸ, οἱ δὲ βραδύτερον πίνουσιν. Ἐπεὶ γὰρ ἐν τῷ βίῳ παρήχθημεν, πάντως καὶ τοῦ κίου πεῖραν ληψόμεθα· οὕτω τοῦ ἀγαθοῦ οἰκονομήσαντος, ἴν' οἱ ζωῆς μετασχόντες, καὶ θανάτου μετάρχοιεν. Λοιπὸν ἀνάγκη καμπε τὴν αὐτὴν βαδίσαι τοῖς ἄλλοις, καὶ ἀπελθεῖν, ἐνθα οἱ προωδευκότες πατέρες μου· ἐνθα ἡ ζωὴ ἡ ἀίδιος οἱ μᾶλλον δὲ ἐνθα ὁ ἐμὸς Δεσπότης καὶ Κύριος, ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου, ὃν ἐπόθησα ἐν καρδίᾳ· οὐ δούλος ἐκλήθη, καὶ τὴν δουλείαν ἠθέτησα· πᾶσαν τὴν ἐμὴν ζωὴν ἐνεπίστευσα. Ὑμεῖς δὲ, ὦ τέκνα ποθεινὰ, μένιντε ἐν τοῖς ἡμετέροις λόγοις, φυλάττοντες ἃ παρελάβετε, τηροῦντες ἐκυνοῖς τὸν τε βίον καὶ τὴν πίστιν ἀνόθητα. Χρεῖα γὰρ τῶν ἐκτέρων ὑμῖν, εἴπερ βούλοισθε δι' ἐκτέρων εὐδοκιμεῖν, Οἴδατε γὰρ πάντως, ὅτι οὐδέποτε ὑπεστειλάμην ὑμῖν, τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι τὴν ἀλήθειαν· ἀλλὰ καὶ κοινῇ καὶ καθ' ἕνα τοῖς πᾶσι τὰ ἀφειλόμενα διεμαρτυράμην· ἃ καὶ εἰ-

αι ταῖς ὑμετέραις διανοίαις μένειν ἀμετακίνητα. Ἐπεὶ ὑμῖν διεγγυῶμαι, ὡς ἔπερ τινὰ παρῆσαν ἡμέραν τὸ Κυρίου ἡμέραν δὲ ταπεινὸς εὐροίμι, αἰτεῖν ὑμῶν καὶ δεῖσθαι οὐ παύσομαι· ὡς ἂν ὑμεῖς αἰ τὸ βέλτιον ἄγοισθε, καὶ κοινόβιον δὲ τὸ ὑμῶν μείζω αἰ λαμβάνει τὴν προκοπὴν, ἕνα καθ' ἑαυτοῦ προσλαμβανόμενος ἀφ' ὑμῶν, καὶ προσάγων τῶν σώζονται. Ταῦτα τοῦ Πατρὸς διεξεληθόντος μαθηταῖς, καὶ τοῦτο τελευταῖόν φησι· Τοῦς ἐπιφθόντας τῶν Πατέρων προσεῖπατε παρ' ἡμῶν· ἄρχιερεῖς καὶ ἱερέων τοὺς μὴ παρόντας, τὰ ἐκ προσφθιγῆσθε· τοῖς ἐν παντὶ οὖσιν ἀδελφοί, καὶ πᾶσιν ἄλλοις οἱ τὴν ὁμολογίαν ἐτήρησαν, τελευταίαν ἐξ ἡμῶν ἀπόδοτε πρόσρησιν. Ἐρωτῶ δὲ πρὸς τοῦ θεοῦ Ναυκρατίου περὶ τῶν ἐν ταῖς μοναχῶν τε καὶ λαϊκῶν, ἀπεκρίνατο· Ὁ

συχωρήσει πᾶσι, μηδενὶ λογισθεῖται τὰ παραμαρτα.

Ὅπως οὖν ἔχων, δύο ἄλλας ἡμέρας διέμεινεν, εὐχόμενος τε τοὺς προσιόντας, καὶ τῶν σημειῶν σφραγίζων τσαρουῦ. Συχοῖ γὰρ αὐτῶ ἀνὰ πᾶσαν διέθεον· ἄλλοι ἀλλαχθὲν ὠρμημένοι, καὶ τοὺς ἀπίοντες οἱ παραγενόμενοι φθάζοντες. Τῆς δὲ Κυριακῆς ἐπιφθόντας, ἐν ᾗ καὶ ἡ τοῦ μεγάλου μάρτυρος ἡμετέρας μνήμη, ἐνδεκάτην τοῦ μηνὸς ἄγοντος, ἡμετέρας μικρὸν ὅσον οὐκ ἐκλείψειν μέλλον· ὅθεν καὶ προστάσει τὴν συνθήκη γενέσθαι δοξολογίαν· εἴτα καὶ τῶν θείων μεταλαμβάνει μυστηρίων, ἐν ᾗ ἔχη ἐφόδιον καὶ ψυχῆς ἀγαλλίαμα τὴν ἀληθινήν (2). Παρακρυφά δὲ καὶ τοῖς μαθηταῖς ἐκπέμπεται, πρῶτα ὑπανάψαι, καὶ ὑμῶν τῶν ἐξ ἡμῶν ἀκρίβησθαι. Οἱ καὶ κύκλω περιστάντες, καὶ

ἑκείνοι οἱ ἄμωμοι, ὑποψάλλοντες, ἅμα τῶν τούτων εἰσρέχοντες, Ἔς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἐπιλάθωμαι ἐκκασιμάτων σου, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐξήσάς, με· καὶ αὐτὸς παρέδωκε τὴν ψυχὴν, ἀρείς τὰ ἰσχυρὰ, καὶ διαβὰς πρὸς τὴν ἐκεῖθεν μακαριότητα. Καὶ προσεῖπατε τοῖς ὁμοίως ὁμοίως, τοῖς ἱερεῦσιν ὁμοίως, ὁ μάρτυς τοῖς μάρτυσιν, τοῖς κήρυξιν ἡμετέρας ἐγγύς, καὶ μικροῦ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περιχρῆσται· τοῖς ὁμολογηταῖς ὁ τὴν ὁμολογίαν ἀμάρτυρος, καὶ τούτων ἐξόχως τὴν κλησιν λαχόν. Οὐδὲ πνεύμα μετὰ τιμῆς οὐδ' ὄσης καὶ βῆθηται ἡμετέρας ἀποδοθῆναι τῆς Πριγκίπου, μόλις τῶν τῶν δίστασι· τῶν ἐπὶ τῶν πλῆθους ἐφ' ἱκανὸν κωλύοντες τὴν ἐπιφθόντων.

Ἄλλὰ σὺ μὲν, ὦ ἱερώτατε Πάτερ, οὕτω καὶ βιοῦς ἐμπεπαισμένος, νῦν ἐν οὐρανοῖς κομίζῃ τὰς ἀμοιβὰς, ἐπὶ τῶν μεγάλων κριστάμενος, καὶ ταῖς αὐγαῖς τῆς πατρίας καὶ ἀρχιεπικῆς Τριάδος ἐλλαμπύμενος, τρανῶς τε καὶ καθαρώτερον, ὅλην ὅλην νοῖ τὴν ἀληθινὴν δεχόμενος τῆς θεότητος, καὶ τῆ ἐνώσει ταύτης ὁμοίως. Μείνυσσο δὲ καὶ τῆς ποιμένης σου, ἦν λαὸν

(e) Psal. cxviii, 1. (f) Ibid. 93.

(2) Vatic. cod. : Καὶ ἐπαλειψάμενος κατὰ τὸ ἔθος αἰ μίλη, αὐτοῦ, etc. *Et inunctus membra pro more.* Sic et Naucratiis epistola, ἐπὶ οὕτω μετασχῶν τῶν ἡγιασμένων τῶν ζωοποιῶν ἐκείνων, καὶ κατὰ

A fixa et immota hæreant! Spondeo autem vobis, si quam in die Domini fiduciam humilis nanciscar, me pro vobis postulaturam precaturumque incessanter; ut et ipsi ad meliora provehamini, et cœnobium hoc vestrum majora semper incrementa capiat; singulos ex vobis, ordine unumquemque Deo viventi oblaturus assumam. His discipulos affatus Pater, adjecit ad extremum: Absentes Patres verbis meis salutem: episcopus presbyterosque, quo par est alloquio impertite, omnibus ubique fratribus aliisque omnibus, qui in eadem confessione perseverant, supremam ex me allocutionem redde. Interrogatus deinde a divino Naucratis de monachis et laicis qui pœnitentiam agebant, respondit: Ignoscet omnibus Deus; nemini imputentur

B

errata.

CXXIX. *Viatico munitus obit, in insula Principis sepelitur.* — Duos alios dies in hunc modum exegit, accedentibus benedicens, crucisque signum imprimens; frequentes enim in horas adventabant, hinc inde profecti, adeo ut digredientes alii semper intervenientes occuparent. Die autem Dominico, qui undecimus erat mensis, et Menæ martyris memoriæ dicatus, cum sensim deficere se animadverteret, supremumque tempus advenisse; consuetas laudum preces inchoari jubet; deinde mysteriis divinis, ut animæ viaticum et munimen essent, participat. Mox etiam luminaria succendi, et exodios, qui in funeribus cantantur, hymnos cani inuit. Discipulorumque corona circumstante, ac psalmum: *Beati immaculati (e)*, decantante, in illis verbis: *In æternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis vivificasti me (f)*: animam reddidit, infirma hæc deserens, evolansque ad summam illam beatitudinem. Appositusque est ad sanctos laudum preces, ad sacerdotes, sacerdos, ad martyres martyr, ad divinos præcones vox ingens, totum pene orbem suo sono pervagata: ad confessores confessione illustris, et nomen hoc præcipuo titulo consecutus. Cujus sacrum corpus ad Principis insulam, quanto cum honore dici nequeat translatum, vix tandem tradi potuit sepulture; inhibente, quoad poterat, confluentis turbæ multitudine, ac deponi vetante.

CXXX. *Oratio ad sanctum Theodorum.* — At tu, sanctissime Pater, tam laudabilis vitæ mortisque præmia in cœlo nunc percipis, lumini immenso astans, beatæque ac sempiternæ Trinitatis radiis clarius sinceriusque collucens; totum tota mente splendorem excipiens deitatis, atque ipsa ejus conjunctione Deus factus. Memento autem et gregis

τὸ εἰωθὸς ἐπαλειψάμενος, καὶ κατασφραγισάμενος, etc. *Deinde vivificorum illorum particeps sacramentorum factus, ac pro more inunctus, consignatusque, etc.*

quem intime adamasti, pro quo animam posuisti, A cui subventurum te, et pro eo intercessurum promisisti. Te ipso enim freti, opem tuam et tutelam deprecamur. Nota nobis est tua in nos cura, Patrum optime, ac filiorum amantissime; ut et in omnibus ad meliora nos ducas, et ad portum tandem tranquillissimum appellas; hancce nobis assidui officii mercedem tribuens, ut vitam inoffenso pede elaudamus; teque patrono ac duce in Deum omnium eveci, immensa illa claritate perfruamur.

CXXXI. *Ejus translatio.* — Quoniam vero sacrum ipsum sanctumque corpus præcipuo quodam honore affici parerat; post annos decem et octo, cessante jam adversus Ecclesiam bello, quod postremum Theophilus excitarat; in regiam urbem clara et celebri pompa devehitur, illustri Methodio, B pique Theodora illud ab insula exportantibus, atque in Studii monasterio collocantibus: in quo et magni Platonis, et beati quoque Josephi dives arca pariter asservatur. Quod cum inferretur, divinus ipse patriarcha, clerusque universus, cum ingenti monachorum ac populi multitudine, cum facibus varioque suffitu extra urbem obviam effusi supinis manibus illud excoipientes, salvum, integrum, sanumque, ac miro fragans odore repererunt, laudemque Deo omnium Regi referentes, in Patrum torum intulerunt. Illi honor et gloria cum unigenito ipsius Verbo, et vivifico Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

ἡγάπησας, καὶ ὑπὲρ τῆς τῆν ψυχὴν τίθεικας· ἥ καὶ ἐπιγγεῖλω ἐπαμύνειν αἰεὶ καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι. Σοὶ γὰρ θαβρόουντες, τὰς σὰς πρεσβείας εἰς βοήθειαν ἐξαιτούμεθα. Οἶδαμεν γὰρ τὴν περὶ ἡμᾶς σου διάθεσιν, ὦ Πατέρων ἄριστε καὶ φιλοτεκνότητε, ὡς ἂν τὰ τε ἄλλα καὶ ὁδηγῶν ἡμᾶς πρὸς τὰ κρείττονα, καὶ εἰς λιμένα ἐγκαθορμίσας τὸν γαληνόνατον, ταύτην διδοὺς ἡμῖν τὴν ἀντιμισθίαν τῆς προεδρίας, τὸ τὴν παροῦσαν ἀπροσκόπως ἀνύσαι ζωὴν· καὶ ὑπὸ σοὶ μεσίτῃ καὶ πρεσβευτῇ τῇ τῶν ὄλων παραστῆναι Θεῷ, καὶ τῆς ἐκεῖ μετασχεῖν λαμπρότητος.

Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ πανίερρον σῶμα καὶ πανάγιον ἔδει τιμῆς κατεμοιρῆσαι τῆς κρείττονος, ἐτῶν διαγεγονότων δέκα καὶ ὀκτώ, παυσαμένου ἤδη καὶ τοῦ κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν πολέμου, ὃν τελευταῖος ὁ συγγητὸς Θεόφιλος ἀνεβρίπισε, λαμπρῶς τῇ βασιλίδι ἀνακομίζεται, Μεθοδίου τοῦ ἀοιδίου καὶ τῆς εὐσεβοῦς Θεοδώρας τοῦτο ὑπὸ τῆς νήσου εἰσαγαγόντων, καὶ τῇ τοῦ Στουδίου καταθεμένων μονῇ· ἔνθα ἡ πολὺπλοῦτος σορὸς Πλάτωνος τοῦ μεγάλου καὶ Ἰωσήφ τοῦ παμμακάροσ. Οὐ καὶ ἐν τῇ εἰσόδῳ αὐτὸς τε ὁ θειότατος πατριάρχης, καὶ κληρὸς ἅπας, καὶ μοναστῶν πλῆθη καὶ μιγάδων, μετὰ λαμπάδων καὶ θυμιαμάτων προσ[σ]χυθέντες τῆς πόλεως, καὶ τοῦτο χερσὶν ὑπταίαις δεξάμενοι, καὶ ὄλον σῶον εὐρόντες καὶ ἄρτιον, ἀβρόχου εὐωδίας πληρούμενον, τῇ θήκῃ τῶν Πατέρων κατέθεντο, δόξαν τῷ παμβασιλεῖ Θεῷ ἀναπέμποντες. Ὅπερ ἐστὶ τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Λόγῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

DE SEQUENTI S. THEODORI STUDITÆ VITA MONITUM.

(Ang. Mai Biblioth. nov. t. VI, p. 292.)

*Quam nos in sequentibus paginis vulgamus sancti Theodori Studitæ Vitam, ea in duobus bibliothecæ Vaticanæ codicibus 608 et 1256, diserte inscribitur Michaeli monacho, ut diximus p. 158 * in adnotatione, utque Allatius nos ibidem commode admonuit in cap. 98 de Theodoro. Ergo illa quæ in Sirmondi volumine legitur Vita, non Michaellem auctorem habet, sed vel anonymum, vel fortasse quemdam Joannem, prout suspicatur, Allatius loc. cit. Causam erroris (cui nos quoque credidimus, cum Studitæ nova scripta ederemus) scrutari curiosius non vacat, quandoquidem testes duo Michaeli vindicant, et Allatius id confirmat. Proæmium quidem totum novum est: elocutio in reliquis semper ab illa edita Vita differt; sed tamen res narratæ vix variant. Nos hanc luculentam Studitæ (quanti viri!) biographiam in codicibus diutius latere non patimur: atque ut ea utilior fiat, Latinam quoque ejusdem interpretationem, quanquam scripti satis prolixi, elaboravimus.*

* Vide supra Notitiam ex Allatii diatriba de Theodori.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΘΑΔΩΡΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΣΤΟΥΔΙΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ [ita uterque codex] ΠΑΡΑ ΜΙΧΑΗΛ ΜΟΝΑΧΟΥ.

VITA ET CONVERSATIO

SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS

'THEODORI ABBATIS MONASTERII STUDII

A MICHAELE MONACHO CONSCRIPTA

at. 608. f. 124. a.] α'. Ἄλλοι μὲν τῶν
 ἐν διαφόροις χώραις τε καὶ πατρίαις ἐν τοῖς
 λάμπαντες χρόνοις, δίκην ἡλίου ταῖς τῶν
 αἰσῶν ἀκτίσι τοὺς παρατυγχάνοντας κατ-
 εἰς πρὸς ζῆλον ἐνθίου πολιτείας τοὺς ἐρα-
 αλῶν, καὶ τοὺς ἄλλως ἐξ ἀπροσεξίας ἔχον-
 λατῶν τε καὶ πρὸς τὸ κρεῖττον ἠρέθισαν.
 τῶν καὶ ὁ τοῦ καθ' ἡμᾶς συλλόγου πεφη-
 νήρχης, καὶ τῆς Χριστοῦ ὁμολογίας πυρ-
 σφόδρος Θεόδωρος, ἐν τοῖς ἡμετέροις
 ἐς οἷα τις πολύφωτος ἀστὴρ τόποις καὶ
 ἴν οἰκουμένην πᾶσαν μικροῦ δεῖν ταῖς
 λάμπει, καὶ τοῖς τῆς ἀθλητικῆς ὁμολο-
 βαλεν ἀγωνίσμασι· καὶ τοσοῦτος γε ὦφθη
 ἀρετῆς διαπρεφάντων καρτερίᾳ τε βίου
 ἐν ἀρετῇ ἐκθυμότατος ζηλωτής, καὶ εἰς ἐαυ-
 ἑῶν πάλαι [λε] χῶς ἀριστεύματα, ὡς μέγρις
 ἰώτα, ἐσπέρας τε καὶ τῶν ἀρκτικῶν δια-
 τῶς τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ φθόγγους
 ὁ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπὸ Θεοῦ κτευλογη-
 ῖτοῦ πνευματικῆς τῶν μαθητῶν φυτουργίας
 οὐκ ἐκπαθῆναι τὰ κλήματα· καὶ παραδεί-
 ρῶν ἀφ' ὧν ἀμφιλαφεῖς, καὶ ἀρετῆς ἐντεῦθεν
 θῆκα παιδευτήρια· καὶ οὐκ ἔστι τὸ παρά-
 οῦ τὸ ὄνομα τῆς πολιτείας αὐτοῦ καὶ τὸ
 οὐκ ἀφίκετο· ἀλλ' ὅπως [f. 134 b.] μὲν ὁ
 ἐκείνος καθ' ἡμέρας καὶ Πατὴρ τῆς καθ' ἡμᾶς
 ἡς, καταπόδας τῆς αὐτοῦ κοιμήσεως, ἔνιοι
 οὐ φοιτητῶν ὑδρικῶς ὑπηνίξαντο, κεφαλαίω-
 ῖ· πολυμερῆ τῆς κατὰ πλάτος ὑψηλοτάτης
 λιτείας ἀνδραγαθήματα ἐν ὀλίγαις ἐπέων
 Μεθ' οὗ καὶ ἕτεροι τῶν τῆς Ἐκκλησίας
 ἦν ἐν συγγραφῆς εἶδει καὶ ἐγκωμίων
 ἡμῶν γλαφυρῶς ἔγαν κατ' ἐπεκτάδην συνέτα-
 μνυμα, εἰς γῆρας θησαυρίζαντες λήθης
 καὶ ἦν ἀκόλουθοι τοῖς φιλοπόνοις καὶ
 ἀναπεπρωκόσιν ἐξ ἀμαθίας τὸν νοῦν, τοῖς
 πηθεῖσι κατατυγχάνειν, κακέϊθεν ἐκδιδάσκε-

1. Sancti complures viri per diversas regiones
 ac patrias superioribus splendentibus temporibus,
 solis instar, suarum virtutum radiis obvios quos-
 que illuminarunt, atque ad exquisitæ virtutis stu-
 dium, tum recti amatores, tum etiam illos qui in-
 curiose se agebant, extimularunt, et ad melioris
 vitæ propositum exacuere. Enimvero haut secus,
 nostræ quoque nuperæ congregationis supremus
 pastor, et Christi confessionis luminosa columna
 Theodorus, tanquam late relucens stella, exortus
 ætate ac regione nostra, mundo pene universos
 asceticæ vitæ splendoribus et athleticæ confes-
 sionis certaminibus innotuit: ac tantopere visus est
 et vitæ constantia et virtutis robore animosissimus
 priorum æmulator, eorumque in se ipso collecta
 præclara gesta repræsentare, ut usque ad orientem
 et austrum, occæum et terras arcticas, magiste-
 rii ejus vox pervenerit: quin etiam satî ab eo et a
 Deo benedicti discipulorum viridarii propagines
 usque illuc proserpsissent: ita ut uberrimum vere
 animarum hortum, et virtutis scholæ conferent.
 Prorsus nullus est orbis angulus quo vitæ ipsius
 fama et instituti denominatio non pervaserit. Sed
 quomodo inclytus ille dux atque Pater vitam
 apud nos exegerit statim post ejus obitum nonnulli
 ejus discipuli carmine panxerunt, multiplicem su-
 blimum ejusdem virtutum amplitudinem paucis
 versiculorum dictionibus comprehendentes. Post
 quo alii Ecclesiæ sacerdotes historico more et
 panegyrica specie lucide admodum et prolixè com-
 mentarium composuerunt, senescenti ætati parantes
 oblivionis remedium. Et sane pronum erat studio-
 sis, vel saltem mentem haud obrutam incertis ge-
 rentibus, scripturas illas perlegere, atque illinc
 ediscere universam sacratissimi Patris multisque
 præcellentem vitæ rationem, utilitatemque ex ea
 percipere, siquidem vellent, altamque ejus sapientiam
 admirari, et cœnobiticæ vitæ institutum,

nec non accuratas ejus traditiones stupendasque leges, quas suis tulit servandasque commisit discipulis quarum causa tanquam alter Basilii ætate sua celebrabatur. Sed quia fratrum communitas, et multorum mens arcto plerumque spatio constricta, pedestre potius atque simplicius dictionis genus expetere solet, quod experrectam detineat ad dicta attentionem, sitque ipsorum animabus utilius quam difficiles et sublimi stylo prolati sensus; agesis vestris obtemperantes mandatis, reverendissimi Patres, de divo hoc patriarcha nostro, ac magistro orbis sapientissimo nos quoque humiles nulla queæstimatione digni, pro viribus verba faciamus; longo equidem infra rei meritum intervallo, sed quantum nostra infirmitas tulerit, facilitatis atque perspicuitatis rationem habentes. Βασιλειῶν καὶ πανσόφου διδασκάλου τῆς οἰκουμένης ἄξιοι, ὡς οἶόν τε, καταθώμεθα· πολὺ μὲν κατόπιν τοῦ πρὸς ἀξίαν [f. 135 a.] ἰόντας, ὡς ἐνὸν δὲ τῆ ἀσθενείᾳ ἡμῶν πρὸς τὸ εὐληπτόν τε καὶ καταφανεῖς μεταποιούμενους.

2. Magni hujus et invicti orthodoxæ fidei heroici, et monasticæ familiæ celeberrimi rectoris, Theodori, inquam, patria nutrixque fuit urbs in universo orbe præcellens, in qua tunc imperium tenebat impio patre scelestior filius Constantinus Copronymus, antichristianæ hæreseos renovator ampliaturque, qui ceu illud olim Ægyptii Pharaonis ingenium luto ac lateritio opere, novum Christi Israellem affligebat, dum iconomachicam fabricam per suos acerbos operis hujus præfectos urgeret, quem cernebat evangelicæ in terris adhærere vitæ, et Domini sublimer instituta sectari. Parentes Theodori fuerunt pii ac nobiles, qui impositam sibi a genitoribus appellationem actibus suis palam confirmarunt: ex quibus pater quidem, lux vere, secundum loquacium Atheniensium linguam a Deo creatus, Photinus (Lucidus) moritus et nomine exsistit, vitam optimam sectatus, et honestatis splendore egregie exornatus; sicut etiam posthinc religiose ejus erga Deum et res divinas animæ demonstravit affectus. Nam cum non vulgare apud imperatorem munus gereret, erat enim regionum vectigalium quæstor, hoc et aliud quodlibet mundi oblectamentum flocci faciens, cum tota domo ad universalem regem Deum se contulit, liberamque vitam præ aulica adamavit: imo mundana hæc summi instar somni que evanida spernens, perpetuo mansura bona, firmumque statum habentia, sibi acquisivit, dum se consecratorum Deo virorum catalogo, adjunxit. Et quidem jam quinquennio antea a conjugis consortio ob eximium religionis studium semet fortiter removerat. Ipsa vero mater spectatissima et illustis femina, egregiis mentis dotibus instructa, suisque liberis et domui præesse gnara, utpote a Deo creata, et parem actibus appellationi sortita: nam cum commune divinæ creationem nomen sibi proprium haberet, propter rectam suam vitæ rationem, Theoctiste et erat et nominabatur, laudem utrimque ab morum sanctimoniam nacla. Sed cujusmodi

σθαι τὴν ἄπασαν τοῦ πανιέρου Πατρὸς ὑπερανεστηκυῖαν τῶν πολλῶν βιοτῆν, καὶ τὸ ὠφέλιμον δρέπεσθαι, εἴπερ ἐθέλοιεν, θαυμάζειν τε τῆς σοφίας αὐτοῦ τὸ βάθος, καὶ τὸν τρόπον τῆς κοινοδιακῆς ἀναστροφῆς, τὰς τε ἀκριβεῖς αὐτοῦ παραδόσεις καὶ θεοπρεπεῖς νομοθεσίας, ἃς ἐκεῖνος τοῖς αὐτοῦ νομοθετήσας καὶ παραδεδωκῶς μαθηταῖς, ἄλλος τις Βασίλειος ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν ἔφημιζετο χρόνοις. Ἄλλ' ἔπει τὸ κοινὸν τῆς ἀδελφότητος, καὶ ἡ τῶν πολλῶν διανοία μικρὰ βλέπουσα ὡς τὰ πολλὰ, τὸ πεζὸν καὶ ἀπλοῦκώτερον τῆς φράσεως προτιμᾶν ἐπίσταται, ὡς ἀνύστακτον συντηροῦν τὸν ἐπόπτῃν τῶν λεγομένων νοῦν, καὶ ὄνησιν ἐμποιοῦν ταῖς σφῶν αὐτῶν ὑπὲρ τὸ σκληρὸν καὶ βαθύγλωσσον τῶν νοημάτων ψυχῆς, φέρει ταῖς ὑμετέραις πειθαρχήσαντες ἐντολαῖς. Πατέρων Βασιλειῶν καὶ πανσόφου διδασκάλου τῆς οἰκουμένης λόγους, καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ οὐδένος λόγου

β'. Ἡ τὸν μέγαν τούτον καὶ ἀκαταγώνιστον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἀριστεία, καὶ τοῦ μοναδικοῦ τάγματος διαδόχον κυβερνήτην ἐνεγκαμένη τε καὶ ἐκθρέψασα Θεόδωρον, ἡ τῶν πανταχοῦ γῆς πόλειων προκαθημένη πέφυκε πόλις, καθ' ἣν ἐκράτει τῆς ἀρχῆς τηρικᾶδε, ὁ ἐξ ἀσεβοῦς ἀσεδέστερος ἐκραγεῖς γόνος, Κωνσταντίνος ὁ Κοπρώνυμος, καὶ τῆς Χριστομανικῆς αἰρέσεως δευτερωτῆς ἀναφανείας γενικώτατος, ἐκθλίβων τὸν νέον Χριστοῦ Ἰσραὴλ, καθάπερ ποτὲ ὁ Αἰγύπτιος νοῦς Φαραῶ τῷ πηλῷ καὶ τῇ πλινθείᾳ τῆς εἰκονομαχικῆς πυργοποιίας διὰ τῶν πικρῶν τῆς τοιαύτης οἰκοδομίας ἐργοδιωκτῶν, καθ' ὅτε ἔβλεπεν αὐτὸν πρὸς τὴν γῆν ἐπειγόμενον τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας, καὶ ἀνυπερθέτως τοῖς Δεσποτικοῖς ἐξακολουθοῦντα θεσμοθετήμασιν. Γονεῖς δὲ αὐτῷ εὐσεβεῖς τε καὶ εὐπαιδαίτοι, καὶ τῆς ἀποκλήρωσεως αὐτοῦ πρὸς τῶν φυσάνκων προσηγορίας, διὰ πραγμάτων τὰς σημασίας ἐπιδήλους ἔχοντες· ὡς ὁ μὲν πατήρ, πῶς ἀληθῶς κατὰ τὴν ἀλάων τῶν Ἀθηναίων γλῶττιν, παρὰ Θεοῦ γεννηθεὶς, φωτεινὸς τοῖς τρόποις καὶ τῇ κλήσει γενένηται, καλοκαγαθίας μεταποιούμενος, καὶ σωφροσύνης ἀίγλη ἀξίως κατακοσμούμενος· καθὼς καὶ ὁ μετὰ ταῦτά γε πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὰ θεῖα τῆς θεόφρονος αὐτοῦ ψυχῆς ἔδειξεν ἔρωσ· τὴν γὰρ οὐ πολλοστήν ἀπὸ βασιλείας διέπικεν ἀρχὴν, καθ' ὅτι ταμειεὶς ἐρημημάτις τῶν βασιλικῶν φόρων, ταύτην τε καὶ τὴν ἄλλην ἄπασαν εὐβίου παρ' οὐδὲν λογισάμενος τέρψιν πανοσιᾶ τῷ Θεῷ καὶ παμβασιλεῖ προστρέχει, καὶ τὸν ἄζυγον τῆς ἐν βασιλείᾳ ἀλλῆς ἀπαλλάττει [f. 135 b.] βίον· μᾶλλον δὲ τὰ καπνοῦ τρόπον καὶ δνειροα διαλυόμενα παριδῶν, τῶν ἐσωτικῶν καὶ εἰς αἰεὶ τὸ μόνιμον ἔχόντων ἀγαθῶν τὴν μετουσίαν πορίζεται· καὶ γίνεται τοῦ καταλόγου τῶν τῷ Θεῷ καθωσιωμένων, ὁ καὶ πρὸ πέντε ἐτῶν τῆς συνεύου γνῶσιν δι' εὐλαβείας περιουσίαν ἀνδρείως ἠθετηκῶς. Καὶ αὕτη δὲ ἡ μήτηρ ὡς περιφανῆς καὶ ἐπίδοχος, πυκνότητι πυκαζομένη, καὶ καλῶς εἰδυῖα τῶν τε ἰδίων τέκνων καὶ τοῦ οἴκου προίστασθαι, ἅτε ὑπὸ Θεοῦ κτισθεῖσα, καὶ τὴν ὁμοίαν προσηγορίαν τοῖς ἔργοις σφραγισθεῖσα. τὸ γὰρ κοι-

Θεοκτισίας ὄνομα ἰδιάζον αὐτῇ παρυπάρ-
 τῆς κατ' ἀρετὴν εὐζωίας, Θεοκτίστη καὶ ἦν
 ιαστο, τὸν ἐξ ἀμφοῖν ἔπαινον διὰ τῆς σεμνῆς
 οσα πολιτείας· ἀλλ' ὅποιον δὲ τοῦ βίου δρό-
 μιστάστας αὐτὴ ποιῆται, αὐτὸς δ' ἐκεῖνος
 ἦτος αὐτῆς κερκὸς, τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἀδελφοῖς
 χήσεως εἶδει τῆνικαῦτα ὑπηγόρευσεν (1),
 ις γλῶτταν θεοθεν πεπλουτηκώς· ὅθεν τοὺς
 ες, ἡμεῖς τῶν περὶ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν λόγων ὀφειλομένως ἐχόμεθα.
 ν μὲν οὖν πρώτην τῆς ἡλικίας ἑπταετηρίδα
 τως τῆς φύσεως διηγουκώς, ταῖς εἰσαγωγι-
 στοιχειώδεσι τῶν μαθημάτων ἐνασχολεῖσθαι
 εὐ τεχνίας· αἱ γὰρ ἐκ παιδῶν μαθήσεις
 σκεπτικῆ ψυχῇ, ἐνοῦνται αὐτῇ καὶ παράμονοι
 τρέμειν γίνονται. Ἐπει δὲ προβάς καθ' ἡλι-
 κίαν γραμματικῆς ἔμπειρος ἐγεγόνει τέχνης,
 ἰ διαλεκτικῆς, ἦν δὲ φιλοσοφίαν καλεῖν οἱ
 εἰνοὶ γινώσκουσιν· πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις
 ἐν ῥήτορι φράσεως τὸ κάλλος, ὡς [f. 136
 τε ἦν, ἀπηνθίσαστο, φύσεως τάχει καὶ γνώ-
 σκονίζ τοῖς πᾶσι περίσκεπτος (2) ὧν ἐγνω-
 οὐ μόνον δὲ διὰ ταῦτα αἰδέσιμος ἦν τοῖς
 εἰ τοῖς ἤδη προβεβηκόσιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐκ
 που τῆς ἀγωγῆς μᾶλλον, οὐκ ἀθύρμαστος
 νομίζετο· ἀρετῆς ἄτε ἐρῶν, καὶ τὴν ἀγείλα,
 ἰ ἐπαγόμενος, τῶν τε φύλων τὰς συνουσίας
 ἰσκων, καὶ τοῖς σώφορον αἰεὶ συναρτώ-
 ῆς δὲ καὶ τοῖς οἴκοις τῶν εὐχῶν, οὐχ ἤκι-
 ἐν ταῖς συνάξεσι μολῶν, καὶ τοῖς βίοις τῶν
 ἰεμψάντων ἀγίλων ἦν τισιν εὐωδιστάτοις
 , καθάπερ τις φιλόδοξος μέλιτι τῷ λογι-
 ζήτων καὶ περιπτάμενος· καὶ τοῦτό τε
 , κάττα δὲ μᾶλλον συλλήβδην ἐρριζόμενος
 ἰς χρήματος κατασκευῆν, λέγω δὲ τῆς ἀει-
 , καὶ σεβασμίας ἀρετῆς ὑπὲρ μέλι καὶ κη-
 ἰ τῆς ψυχῆς γλυκαινούσης αἰσθητήρια· ἦν
 ε πάλιν ἀρετῶν καὶ Χριστομαθῆς ὁ θαυμά-
 ρος τῆς ἐνοουστᾶτος τοῦ θεοῦ καὶ Πατρὸς
 ; τῆς εἰσιν ἔνοιαν καὶ βουλήν ἐπικαλεσμέ-
 ἰγρον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὑποστάτης, καθάπερ
 ὦν τι ὄρον τῆν κυριωτέτην τῶν γενικῶν
 οῖς ἀρετῶν, ἦ παρίπεσθαι καὶ τὰς λοιπὰς
 λόγος τοῖς γε μὴ ψιλῆν ἔχουσιν αὐτῆς τὴν
 ἰαν, ἀλλ' ἐμπεδοῦσι διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν
 ὄνομαζονται παρωνύμους. Ἰφ' ἦς ἐντελῶς ὁ
 οῦτος ἑνωόμενος Θεόδωρος τὴν εὐθείαν καὶ
 ἦν διέδωκε τρίτον, καὶ μακρὰν ἐγεγόνει τῶν
 ροσῆης ποδῶν, ἦ τοὺς χρωμένους αὐτῇ ὀπο-
 ιν κέρων, καὶ εἰς ἄδην ἀπωλείας καταβιβά-
 ἰλλὰ γὰρ οὕτω τὰ πρῶτα διαπλάσας ἐαυτὸν [f. 1366] ἄριστα καὶ πανσόφως, μᾶλλον δὲ διαπλάσθεις ὑπὸ
 ἰας χάριτος, ἦ χεῖρα βοήθειας ὀρέγει τοῖς
 ἦν τῶν κρειττόνων ἐπιτυχίαν.

Ὀπηρίκα τοῦ πονηροῦ τυράννου καὶ Φαραο-
 νος ἑνακτος καταποντισθέντος οὐ τῷ Ἐρυθρῶν
 , τῷ δὲ περὶ τῆς γέννης, ἦς καὶ τὰ ὑπεκαύ-
 ζῶσα δηλαδὴ καὶ χόρτον καὶ καλάμην τὰ τῆς

A vitæ cursum veneranda hæc semper femina tenuerit, ipsemet ejus a Deo datus fructus, coram subje-
 ctis sibi fratribus catechesim perorans jam exposuit,
 facunda quippe lingua divinitus donatus. Quam-
 obrem Theoctistæ nutitiarum cupidus illuc ablegamus:
 dum nos interim de Patre nostro, prout par est, sermonem prosequemur.

βουλομένους τὰ κατ' αὐτὴν εἶδέναι, ἐκεῖσε παρα-

3. Primo itaque ætatis septennio indoli suæ convenienter exacto, isagogicis atque elementaribus
 B iustitutiones cum anima auctæ, ipsi cohærent, firmiterque in instituto homine manent. Tum crescentibus annis, grammaticæ regulis imbutus fuit,
 et mox etiam dialecticæ, quam philosophiam magistri appellant. Præterea rhetoricæ quoque elocutionis venustatem, pro viribus, degustavit, naturæque acumine et voluntario labore cunctis eminentior apparebat, neque ob hæc solum cœtaneis imo et provecioribus venerandus erat, sed magis etiam ob morum formam admiratione dignus illis videbatur; quippe virtutis studiosus, et innocentiam comitem habens, improborum consortia vitans, et cum probis semper conversans; sacris item oratoris ac synaxibus assiduus; et ad sanctorum ante se virorum lectitandas vilas, apud instar laboriferæ, intellectu incumbens; et modo hoc, modo illud, imo cuncta simul deflorans ad unius confere-
 C rens operis perfectionem, laudatissimam, inquam, et venerandam virtutem, quæ præ melle ac favo animæ sensum dulcissimum efficit. Fuit enim hic a pueritia mirabiliter prudens et Christi discipulus, a consubstantiali Dei Patris sapientia, quæ mentem omnem voluntatemque imbuit, et ea quæ non sunt facit subsistere, ab hac inquam ceu eximio dono præcipua omnium virtute donatus, quam reliquæ subsequi solent, in iis certe qui haud nudum habent Christianorum nomen, sed huic consonos actus exserunt. Sic prorsus a religione eximius hinc manuductus Theodorus rectam regiamque viam terebat, et procul insipientiæ vestigiis incedebat, quæ sectatores suos subvertere solet, et ad inferorum preditionem deducere. Talem videlicet se ab initio optime ac prudentissime conformavit, vel potius a divina conformatus fuit gratia, quæ auxiliarem manum iis, qui virtutis studium elegerunt, porrigit, cum lisque operatur, ac vires ad majorem consequendum profectum suppeditat.

4. Interim scelestus tyrannus, et Pharaonis regis mentem gerens, haud Rubro mari demersus fuit, sed igne gehennæ, cujus ille incendio, ligna nimirum et fenum et calamum, impiæ vitæ fructum,

) Exstat hæc inedita in Metaphrastæ codice sacro, ut dixi, t. V, part. II, p. 77 in adn.

(2) Cod. 608 περίπλους, cod. 1256 περίπλους, uterque mendose, ut puto, Substituo περίσκεπτος.

toto ætatis suæ tempore, tanquam sterilis terra ac dumosa, pabulum attulerat. Subinde post hunc Leo Junior filius ejus, naturalis hæres, brevi tempore imperio præfuit, et mox mortem obiit; quandoquidem Davidis illud vaticinium intelligere noluit; nempe ex Davide ortum esse cornu fortissimum, quod cornua contrivit peccatorum ac dæmonum hominumque impiorum. Nimirum pacis princeps Christus, magnus et solus æternusque rex, suscitavit cornu salutis simul ac pacis Ecclesiæ suæ, illam dico nomini suo congruam, magisque operibus quam appellatione, vere Irenem. Tunc autem divinus quoque Theodorus omni se vanitate sæculi expedit, et quasi domitus sponte pullus ad virtutis habenas decurrit, annos tunc natus viginti duos. Cum ergo religiosissima Irene, a Deo ad monarchiæ apicem sublimata, orthodoxiæ qui superfuerant ac monasticæ vitæ igniculos ex longinquis exiliis aut etiam carceribus revocaret, quos tanquam sal terræ, mundique illuminatores, vitæ doctrinam gerentes, observabat ac venerabatur, ceu qui artus Ecclesiæ diro morbo corruptos salire poterant, in superque orthodoxæ fidei luce mentium oculos illustrare; tunc in urbem reversus est, direlieto suo ad Olympum nemore, prædictæ inclytæ frater Theodistæ Plato venerabilis (de cujus laudibus splendidam elaboravit orationem magnus Theodorus, vitam ejus condigne exponens), ut pro sua virili parte opem ferret et allaboraret cum cæteris Patribus, qui ob destruendam funditus hæresim, et sacrarum imaginum cultum resituumendum, Nicææ convenerant trecendi et quinquaginta: quorum congregatio merito appellata est septima synodus, quæ requiem prioribus motibus, attulit, et orthodoxam fidem nostram postremo obsignavit Plato siquidem conjunctis viribus cum Tarasio rectæ fidei defensore, et œcumenico luminari, qui convenienter suo nomini totam impietatis procellam exturbavit, et Ecclesiæ pacem Deo favente restituit; huic, inquam, conjunctus Plato consiliarius ad omnia dexterque auxiliator erat; quia reverentia vicissim omnique honore prosequabatur Tarasis sanctissimum virum, propter asceticæ vitæ soliditatem et generis nobilitatem.

συλλήπτωρ δεξιῶς καθίσταται· ἐκείνου δι' αἰδοῦς πάσης καὶ τιμῆς ἔχοντος τὸν πανόσιον διὰ τε τὸ βεβηκῆσθαι τῆς ἀσκήσεως, καὶ τὸ τοῦ γένους ὑπερτανεῖς.

5. Hanc igitur ob causam moras admirabilis Plato Constantinopolitani trahens, cum alios multos familiares ad præsentium periturarum rerum contemptum incendit, tum præcipue sororem suam, nec non piæ mentis Theodorum nepotem, qui ambo multo jam ante cælestis vitæ desiderio flagrabant, ad majus monasticæ perfectoris professionis studium concitavit. Qui Theodorus sancti viri montis fiducia repletus, matre secum conspirante, per hanc salutaria et utilia consilia patri suggerit; atque ita

Α μοχθηρᾶς ἐκρόρια ζωῆς παρὰ πάντα τὸν ἑαυτοῦ βίον, ὡσπερ τις γῆ κεχερωμένη καὶ ὄλομανοῦσα ἐξήνεγκεν. Εἶτα μετ' ἐκείνου ἀμέσως τοῦ νωπιτέρου Λέοντος καὶ υἱοῦ αὐτοῦ ἐκ προγόνων διαδοχῆς, εἰς ὄλιγον τοῦ καιροῦ τῇ βασιλείᾳ διαρκέσαντος καὶ θανατωθέντος, ἐπεὶ μὴδ' ἐβούλετο συνίναμι τὸ διὰ τοῦ Δαυὶδ προφητευόμενον, ἐκ Δαυὶς ἀνατεταλκῆναι ἰφθιμότατον κέρατος, ὃ συνέθλασε τὰ κέρατα τῶν ἀμαρτιολῶν δαιμόνων τε καὶ ἀνθρώπων ἐναγῶν· ὁ ἄρχων τῆς εἰρήνης· Χριστὸς, ὁ μέγας καὶ μόνος ἀίδιος βασιλεὺς ἐξήγειρε κέρατος σωτηρίας ὁμοῦ καὶ εἰρήνης τῇ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ, τὴν φερώνυμον δὲ λέγω καὶ τοῖς ἔργοις μᾶλλον Εἰρήνην ἢ τὴν προσηγορίαν. Τότε δὴ, τότε καὶ ὁ θεὸς Θεόδωρος πάντῃ διέδρα τὴν κοσμικὴν ματαιοποιίαν, καὶ οἶόν τις αὐτογύμναστος πῶλος πρὸς τὸν τῆς ἀρετῆς γυτομόλησε χαλιῶν, ἰπὸ γενέσεως ἄγων εἰκοστὸν καὶ δεῦτερον ἔτος· τῆς γὰρ θεοφιλεστάτης Εἰρήνης ὑπὸ Θεοῦ προσχθείσης εἰς τὸ τῆς μοναρχοκρατίας κύρος, καὶ τοὺς ὑπολειμμένους σπινθῆρας τῆς εὐσεβείας τε καὶ μονήρους διαβιώσεως ἐκ τῶν ἔσχατιῶν καὶ ὑπεροριῶν ἢ καὶ καθαιρέσεων ἀνακαλεσαμένης, οὗς καὶ ὡς ἄλα τῆς γῆς καὶ ὡς φωστῆρας κόμμου λόγον ζωῆς ἐπέχοντας, περιεῖπε καὶ ἀπεσέμνυνεν, ὡς ἀλίξειν εἰδόμενος τὰ τῆς Ἐκκλησίας διεφθορότα τῇ πικρᾷ νόσῳ τῆς ἀίρεσεως μέλη, πρὸς δὲ καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως [f. 137 a.] τῷ φωτι ἐναυγάσειν αὐτῶν τοὺς τῆς διανοίας ὄφθαλμούς, εἰσελθῆναι τῆνικαὐτὰ ἐν τῷ ἄστει, τῆς κατὰ τὸν Ὀλυμπον ἀφορηθεῖς λόγμης, καὶ ὁ τῆς προκατονομασθείσης δοιδίμου Θεοκτιστῆς ὁμοίμων Πλάτων ὁ σεβασμιώτατος, περὶ οὗ καὶ λαμπρὸς ἐσπουδάσθη τῷ μεγάλῳ Θεοδώρῳ Ἐπαῖνος τὴν αὐτοῦ ἐκτιθεμένην ἀξιοπρεπῶς πολιτείαν (3), συναγωνισόμενος, τὸ γε εἰς αὐτὸν ἦγον, καὶ συμπονήσων τοῖς ἄλλοις Πατράσι, εἷς τε τὴν κατὰ τῆς ἀίρεσεως ἀνατροπὴν καὶ καθάρσειν, καὶ εἰς τὴν τῶν θείων εἰκόνων προσκύνησιν, τοῖς συνελθούσι τῇ Νικαίων τριακοσίαις καὶ ν' ὦν ἢ ἄθροισις πρεπόντως ἐδδόμη συνόδος ὠνόμασται, κατάπαυσις τῶν πρὸ αὐτῆς γενογένη καὶ σφραγίς καὶ τέλος τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως· καὶ δὴ Ταρσίῳ τῷ προμάχῳ τῆς εὐσεβείας καὶ οἰκουμενικῆς πεφηνότι φωστῆρι, τῷ φερωνύμῳ ἐκταράξαντι πᾶσαν τῆς ἀσεβείας τὴν ἄλμην, καὶ γαλγῆν τῇ Ἐκκλησίᾳ σὺν Θεῷ πρυτανεύσαντι, ἐνωθεῖς, σύμβουλος αὐτῷ τὰ πάντα καὶ

Ε'. Τούτης οὖν εἵνεκα τῆς προφάσεως τὰς διατριβὰς ὁ θαυμάσιος Πλάτων ἐν Κωνσταντινοπόλει ποιηόμενος, καὶ ἄλλους μὲν πολλοὺς τῶν συνήθων πρὸς καταφρόνησιν ἀνεπέρωσε τῶν παρόντων καὶ φθιρομένων, μάλιστα γὰρ μὴν τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν, καὶ τὸν ὀσιόφρονά ἀδελφιδόον Θεόδωρον, πολλῶν πρότερον τῷ πόθῳ τῆς οὐρανίου ζωῆς ἐντὸς ἔχοντας κυρπολούμενα, πρὸς πλείονα ζῆλον τῆς ἀμείνω διγχειρε τῶν μοναστῶν πολιτείας. Ὅστις Θεόδωρος θάρσεος [f. 137 b.] ἐπίμστος ταῖς ὀποθήκαις τοῦ ὀσιου γε-

(5) Hanc Theodori de Platonis avunculi ac magistri sui laudibus orationem exstare apud Bollandanos, diximus jam in hac collectione t. V, part. II, p. 77 in adn.

αυτοῦ τῆ μητρὶ χρησάμενος, δι' αὐτῆς τὰ
 καὶ ἀνήκοντα τῆ πατρὶ ἀναφέρει· καὶ ταύτη
 τούτων σὺν τρισὶν ἀδελφοῖς πρὸς τὸν ἴσον τῆς
 συνθέσθαι πόθον, ἐφυσταρίζοντα τοῖς ἐξ αὐ-
 τῶν γὰρ ἑαυτοῦ δύο συναίμονας μετὰ τῆς μιᾶς
 ἐκ αὐτῶν προεζωγράκει ταῖς χρυσταῖς τῆς μη-
 τρὸς ἀπαλῆσαι· καὶ οὕτω συμφωνησάντων πάν-
 τες ἐποτάξασθαι τοῖς τοῦ κόσμου, καὶ θεῶν
 παύσθαι διὰ τοῦ ἀποστολικοῦ σχήματος,
 ἀλλοῖσι σπουδῇ πάντα τὰ τῆς κοσμικῆς ζωῆς,
 βασιλικῶς ἀξιώμασιν ἐπιτήδεια· ἔτι δὲ καὶ
 τὴν οἰκίαν· καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν συγκομισθέν χρυ-
 σάφι διανεμίαντες, ἀξίους τοῖς κατ' οἶκον
 μοναχικοῖς οἰκέταις τῆς ἐλευθερίου ζωῆς,
 ὡς ἐκβαλλόντων αὐτοῖς λεγάτων· καὶ δι' τῶν
 ἐπιθεωρησάντων ἀναστάντες ἀπαίρουσιν εἰς τὸν
 ἑσπέρου αὐτοῖς τοῦ Σακκουδίωνος χῶρον, οἰ-
 κίαν αὐτῶν, καὶ πᾶν ἐπιτήδειον εἰς μοναστῶν
 ἔργα καὶ ἀνάπαυλιν· κατάλασον γὰρ ἔστι τὸ
 ἐπιθεωρησάντων τε περικυκλούμενον, καὶ δι' ἑνὸς
 ἑσπέρου ἔσοδον ἔχον· τὸ δὲ μεσαιτατον αὐτοῦ
 ἔσπερον, ἐν ᾧ πεφύκασι δένδρα διάφορα, κάρπικα
 ἑσπέρη· καὶ ὁ περικαλλὴς τοῦ Θεολόγου ναὸς,
 ἔσπερος αὐτάρκειαν, μηδὲν ἄλλο πρὸς ὠραῖσμον
 ἔσπερον τοῖς οἰκῆτορσιν ἐμπαρέχον, ἢ τὸν οὐρα-
 νῶν τὴν ἀρκτικὴν θάλασσαν· ὅστις ἐξ ἐκείνου
 ἔσπερον σήμερον ἀνθεὶ καὶ βρῖθει τῶ πληθει τῶν
 ἐσπέρων περσομένων ἀδελφῶν· καὶ περιδοθέν γε
 ἐσπέρη θεμέλιον ἀγγελιομιμήτου ζωῆς, θεοφόρων καὶ ὁμολογητῶν Πατέρων ἡμῶν.

Ὁ δὲ ἐν δὴ ἐναυλιζόμενος κατ' ἀρχὰς [f. 138 a.] C
 ἔσπερος σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ, καὶ ταῖς τοῦ
 ἑσπέρου Πλάτωνος χερσὶν ἑαυτὸν ὅλον ἐκδεδωκώς,
 ἔσπερον τὴν τοῦ ἁγίου σχήματος ἀναλαβὼν
 ἔσπερον, οὐκ ἦν τὸ παράπαν ὁ μὴ ταῖς ἐκείνου
 ἐσπέρωνος, ἢ θελὲν τε καὶ ἔπραττεν. Τῆς γὰρ
 ἔσπερος τὸν κίνδυνον ὑφορώμενος, μακρὰν τῶν
 ἐσπέρων εἶναι φέτο δεῖν, τὴν ἀποστολικὴν
 ἔσπερος μαρτύριον ἔχων τὴν λέγουσαν. Ζῶ δὲ οὐκ
 ἔσπερον, ἢ δὲ ἐν ἔμοι ὁ Χριστός. Δι' οὕτως ὑπ-
 ἔσπερον τῆ ἐπιδοσίμῳ Πλάτωνι, συστολῆν ἔσπερος καὶ
 ἔσπερος, ὁ μόνον εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς
 ἔσπερος μετὰ τὴν τε καὶ ἐλάττονας ἐπιδοικνύμενος, ἢ
 ἔσπερος τις ὢν καὶ ἀδοῦλγτος ἄνθρωπος, ἢ
 ἔσπερος ἔσπερος, τῶ φόβῳ τοῦ Κυρίου τῆς σάξικας
 ἔσπερος ἀλλομένους, καὶ ἄπρακτος διαμένων πρὸς
 ἔσπερος καὶ ἔσπερος, καὶ φθόνος καὶ θυμὸς, καὶ
 ἔσπερος ἔσπερος, διὰ νῆς τοῦ νοδὸς ἀπροσεξίας οἶδεν
 ἔσπερος τὴν δὲ γε μεγαλοψυχίαν καὶ σπουδῆν
 ἔσπερος τυχόντα ἐστὶ τῆς ἐθίμου εὐσχημοσύνης
 ἔσπερος ἐν χερσὶ διακονίας, οὕτω δι' ἐπιμελείας
 ἔσπερος, ὡς ἐσπέρων μὲν τὸ προκείμενον αὐτῶ ἔργον
 ἔσπερος ἔσπερος· διαθείει δὲ ὡδε κάκεισε πρὸς ἕκαστον
 ἔσπερος, καὶ τοῖς ἢ δι' ἀσθένειαν ἢ καὶ ἔσπερος
 ἔσπερος ἐπιδοικνύειν ἐπαμόνειν, καὶ τὰ τούτων ἐλλείμ-
 ἔσπερος τῆ κατ' αὐτοῦ ἀνεπληροῦν βοηθεῖν, ὅς οὐδὲ
 ἔσπερος ἢ σκακῆν καχρῆσθαι, καὶ καχρῆσειν, τὴν
 ἔσπερος τῆ ἀσθενείᾳ τροπὴν ἀνηυδοκῆσέν πω·

A hunc capit cum tribus sororibus, ut per virtulis
 studium sequatur, et postremus ad suorum nume-
 rum accedat. Nam jam antea Theodorus fratres
 duos unamque sororem lucratus fuerat per pias
 matris adhortationes. Atque ita consentientes omnes
 ut mundanis rebus valedicerent, Deoque, sumpto
 apostolico indumento, adhærerent, alacri animo
 cuncta divendunt mundanæ vitæ ornamenta, regi-
 bus muneribus gerendis idonea : in super et ipsam
 domum, et confectam inde pecuniam pauperibus
 elargientes, domesticos quoque famulos libertate
 donant, adjectis unicuique legatis. Tum vero illinc
 simul omnes digressi, ad prædestinatam migrant
 Sacoudionis stationem, quod ipsorum prædium erat,
 et monachorum claustrum et quieti prorsus accom-
 modatum. Est enim nemorosus locus, et in lunæ
 figuram curvatus, atque unatantum ex parte aditum
 habens : intra vero campestris est, ubi diversi ge-
 neris arbores fructiferae pariter et infructuosæ. Ibi
 quoque pulcherrimum Theologi (Joannis) templum,
 et aquæ copia sufficiens; nullusque alius incolis
 delectabilis aspectus patet, quam cælum et mare
 arcticum. Qui locus nunc etiam floret atque abundat
 multitudine qui illic versantur fratrum; cele-
 brisque est, propterea quod ibidem primum divi-
 nitus instincti et confessores Patres nostri angelicæ
 vitæ fundamenta jecerunt.

B
 καθέστηκεν διὰ τὴν χάριν βαλλόντων εἰς αὐτὸν
 ὁμολογητῶν Πατέρων ἡμῶν.

C
 Ὁ δὲ ἰβὶ scilicet tirocinium agens magnus Theo-
 dorus cum sociis suis, et sanctissimi Platonis
 manibus totum se tradens, susceptræque ab eo
 sancti schematis armatura, nihil non ad ejsdem
 nutum volebat aut agebat. Nam proprii libiti pe-
 riculum metuens, longe a sua voluntate rece-
 dendum putabat apostolici effati testimonio fre-
 tus : « Vivo ego jam non ego, vivit vero in me
 Christus (a). » Sic igitur Platoni inclyto subjectus
 erat, morisque sui ac mentis modestiam non erga
 illum tantummodo, verum etiam erga reliquos
 omnes majores minoresve ostendebat, ceu homo
 voluntate omni carens vel inanimis status, carnes
 simul habens timore Domini confixas, cavens-
 que semper quidquid arrogantia, æmulatio, et in-
 vidia, et odium et ira, atque contentio, in incau-
 tis mentibus parere solet. Animi vero alacrita-
 tem et sedulitatem, et impigrum studium cum con-
 sueta sibi gratia in quotidianis exercitiis exprome-
 bat, quæ tanta diligentia obibat, ut propositum
 sibi opus omni cum celeritate expleret. Discurrebat
 autem hac illac ad singulos fratres, et infirmos aut
 segnes adjuvans, defectus illorum ope sua supplē-
 bat; ita ut ne ligna quidem portare, aut ligone
 uti, et hortum colere, et congruam infirmitati ali-
 moniam exhibere abnueret; sed sponte hæc et si-
 milia faciens, stercora etiam jumentorum, dormien-
 tibus fratribus, nocturnis aut meridianis horis,

[ὁμοί. II, 20.

cliam sæpe exportare compertus est Quibus rebus dicitur sodales quoque monachis admiratione perculisse; evidentem scilicet magnamque edens, per ea quæ faciebat, demonstrationem ardentis suæ perfectæque erga Christum charitatis: *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualem Deo, sed semet ipsum exinanivens forma servi assumpta, factus est obediens usque ab mortem, mortem autem crucis (b).*

7. Hæc et alia omnia, quæ de illo scripta sunt, divina atque humana, vigili secum volvens consideratione, illuminabatur et anima, compungebatur corde, incendebatur in mente, ut omnino Christi placita faceret, eumque imitando quantum licet exprimeret. Edificavit etiam oratorium sub theologi tonitruique filii Joannis nemine, morem quoque in hoc gerens magno Platoni, cæli formam habens, cum pictura florida; neque solum partem ejus sublimes elaboravit, ita ut esset stantibus in eo gratum ædificium et undique ornatum, verum et pavementum ipsum variis auratisque calculis stravit, ut pedes quoque calcantium splendoribus lapillorum delectarentur: quo in loco dum preces Deo cum sodalibus faceret, magis tamen divini amoris compunctionisque fulgore radiabat, primus Dei domum ingrediens, postremus recedens; quanquam et nonnulli alii diligentissimi essent, qui illic per Dei gratiam in sancto recessu degebant.

8. Sed præter supradictas aliis quoque privatim indulgebat precibus, semet clam sodalibus subducens, diebus præsertim quibus officia vacabant, quo tempore lacrymarum rivulis genas inundabat atque pavementum cui insistebat. Etenim compunctionis donum abundanter a Deo acceperat, a quo nimium omne donum perfectum datur dignis eique semet comparantibus. Continentiam autem tanto impensius colebat, quanto eam utiliores comperiebat iis quo Christo pure et immaculate servire volunt. Jam ratiocinium tanquam judicem incorruptum inter spiritum carnemque constituens, sic per illud utriusque officium explebat, ut neque nimio jejunio partem sui visibilem tantopere debilitaret ut Christi famulatus inepta præter fas evaderet; neque item propter nimiam esculentorum ingurgitationem, animæ facultatibus acedie passio subreperet, ex qua generaliter monachis mors contingit. Profecto in his perseverans beatus vir, archetypi locum in agendis rebus tenebat: quanquam nondum manifeste singularum virtutum nominibus accuratos efficiebat in participantibus characteres. Ad quem spectantes ascetæ condiscipuli, præcipueque mirabilis Josephus, qui et sanguine et vitæ proposito proxime illum attingebat, animam suam illius pulchritudine exornabat, parem alacritatem (b) Philipp. II, 7.

ἄλλ' αὐθαίρετος ταῦνά τε καὶ τὰ παρόμοια δρῶν, καὶ κόπρον ἔκκομιζων τῶν βοσκημάτων κρύδδην κηθευδόντων τῶν ἀδελφῶν, ἐν νυκτεριναῖς τε καὶ μεσημβριναῖς ὥραις ἐφωράθη πολλάκις· ἐφ' ᾧ λέγεται καὶ τοὺς συνασκουμένους [f. 138 b.] ἐκπλήττειν, ἐναργῆ καὶ μεγάλην διδοὺς τὴν ἀπόδειξιν δι' ὧν ἔδρα, τῆς προσοῦσης αὐτῷ κατὰ τὸν ἔνδον ἄνθρωπον διαπύρου παλ' τελείας πρὸς Χριστὸν ἀγάπης. Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγάπησατο τὸ λαβῶν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ

ζ. Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ ἄλλα πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα θεῖά τε καὶ ἀνθρώπινα, νήφοντι ἀναθεωρῶν λογισμῷ, ἐφωτίζετο τὴν ψυχὴν, κατενύσσετο τὴν καρδίαν, ἐπυρπολεῖτο τὸν νοῦν, διαπαντὸς τῇ ἐφέσει τῆς πρὸς αὐτὸν εὐαρεστήσεως, καὶ κατὰ τὸ ἐγγωροῦν ἐκμιμήσεως. Ἐξεδωμάτωσε μέντοι καὶ εὐκτήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου καὶ υἱοῦ τῆς βροντῆς, ταῖς τοῦ μεγάλου Πλάτωνος παιδαρχῶν ἐντολαῖς, οὐρανότυπον σχῆμα προβεβλημένον, εὐανθῆ ποιικλοεργίαν, οὐ μόνον κατὰ τὸ μετέωρον αὐτοῦ τεχνησάμενος, καὶ τοῖς οἰκοῦσιν ἐνδιατήμα ζέον καὶ καλλοπρεπὲς περιποιησάμενος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦδαφος ταῖς ποιικίλαις καὶ διαχρύσεις ἐγκαταστράψας ψηφίσιν, ὡς ἂν καὶ οἱ πόδες αὐτῶν ταῖς αὐγαῖς τῶν λίθων κατατροφῶν· ἐν ᾧ περ τὰς ἐντέξεις τῷ Κυρίῳ μετὰ τῶν συνόντων ἀποδιδούς μᾶλλον φιλοθείας καὶ κατανύξεως ἤστραπτεν ἄμαργμασιν· πρὸ πάντων εἰσιὼν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὕστατος ἐκείθεν ἀπογιόμενος· καίτοι σπουδαϊοτάτων ὄντων ἐνίων τῶν Θεοῦ χάριτι αὐτόθι λοιπὸν ἀπὸταξαμένων.

γ'. Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις, καὶ τινὰς ἰδικοτέρας ἐποιεῖτο δεήσεις, ἑαυτὸν ἀποδιατέλλων τῶν ἄλλων κατὰ τὸ λεληθὸς, καὶ μάλιστα γὰρ καθ' ἃς ἡμέρας ἦγον ἀργίαν, ἐν αἷς καὶ λιβάσι δακρύων τὰς παρυὰς κατέκλιζεν καὶ τοῦδαφος ἐν ᾧ περ ἐτύγχανεν ὧν τὸ γὰρ [f. 139 a.] τῆς κατανύξεως χάρισμα πλουσίας εἰλήφει παρὰ Θεοῦ, παρ' οὗ πᾶν δῶρημα τέλειον δίδοται τοῖς ἀξίοις καὶ πρὸς τοῦτο ἠύτρεπισμένοις· ἐγχεταίαι δὲ τοσοῦτο μᾶλλον ἐξήσκησεν, ὅση καὶ πλέον αὐτὴν συμβαλλομένην εὔρεν τοῖς τῷ Χριστῷ καθαρῶς τε καὶ ἀρπαρῶς λατρεύειν ἐθέλουσιν· τὸν γὰρ λουσιμὸν ἐπιστήσας ὡσπερ δικαστὴν ἀδίκαστον πνεύματι καὶ σαρκί, οὕτω δι' αὐτοῦ ἐποιεῖτο ἐκτρέφον τὸ θεόν, ὡς μήτε διὰ τῆς ἄγαν ἀστίας τῷ ὁρατῶν αὐτοῦ ἐκλύεσθαι, καὶ πρὸς τὰς ἐν Χριστῷ δικαιοσύνας ἄπρακτον παρὰ τὸ εἶδος καθίστασθαι, μήτ' αὖ διὰ τὸν κόρον τῶν εἰσπρόθετων τὰς ψυχικὰς ἕξεις ἀκηδείας ἐνέχεσθαι πάθεισιν, ἐξ ἧς ὁ περιεκτικὸς τῷ μοναχῷ συνάγεται θάνατος. Ἀμέλει ἐν τούτοις ἐγγρονίσας ὁ μακαρίτης, ἀρχετύπου τάξιν ἐπέειχεν τοῖς πράγμασιν· εἰ καὶ μηδέπω σαφῶς τοῖς ὀνόμασιν πάσης ἀπλῶς ἀρετῆς· τοὺς ἀκριβεῖς ἐμοιοῦν τοῖς μεταλαμβάνουσι χαρακτηρῶς· πρὸς ὃν δὲ βλέποντες οἱ συνασκηταί, καὶ μάλιστα ὁ θαυμασίος Ἰωσήφ, ὁ καὶ τὴν φύσιν αὐτῷ καὶ τὴν προαίρεσιν προσφυῶς οἰκείουμενος, ἐμορφοῦτο τὴν ψυχὴν τῷ

ίνω κάλλει, τοιουτοσθενή προθυμίαν τῆ τῶν πρα-
 πων ἐνδεικνύμενος ἰσομοιώσαι· διὸ καὶ ἄλλος τις
 εἰσιθεὶς παρ' αὐτοῖς εἰκάζετο, πολὺς ἀρετῆ
 γυνώσκει· γεγωνὸς· ὅς καὶ θεῖα ψήφῳ τῆς ἐν Θεσ-
 σλονικῆ ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἐν καιρῷ ἰδίῳ
 εἰσιτάσας ἐγγχειρισθείς, πλείστας ὑπερορίας καὶ
 κερὰς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου ἐκαρτέρησε πίστεως·
 ὅς καὶ Ἀντώνιος, καὶ Τιμόθεος, Ἀθανάσιος
 καὶ Ναυκράτιος, καὶ πλείστος ἄλλος ὁμιλος ἐφ-
 ἴς, οἱ δὲ τῆς ἀσκητικῆς τῆνικαδὲ [f. 139 b.] ζωῆς
 τῆς ἀθλητικῆς ὑστερον ἐνστάσεως ἐνέκρωσαν τὰ
 ἅλα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τοῦ ἀντιπάλου πᾶσαν τὴν
 ἡμῶν κατεπάτησαν.

Θ'. Ὁ γοῦν Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος πάντων μὲν
 τῶν Θεοφύρων Πατέρων μετῆσι τοὺς βίους καὶ τοὺς
 γοῦν ἐν συντετριμμένη καρδίᾳ καὶ πνεύματι τα-
 πνώσεως, μίαν ἐπιζητῶν εἰς τὸν προκειμένον αὐτῷ
 ὁδὸν λυσιτέλειαν, τὸ πῶς δεῖ εὐαρεστῆσαι Θεῷ
 ἐκ τῆν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ζῶν ἐλομένους· διαφερόντως
 ἐρεστῆς καὶ μιμητῆς λέγεται γεγονέναι τοῦ οὐ-
 νοφάντορος Βασιλείου· τούτου γὰρ ταῖς ἀσκητι-
 εῖς νομοθεσίαις (4), καὶ ταῖς ἄλλαις μάλιστα τῶν
 σοφῶν βιβλίων ἐμφιλοσοφῶν δογματοθεσίαις, καὶ
 πλείστος τῆς σοφίας τε καὶ φρονήσεως αὐτοῦ με-
 μῶς ἀποθαυμάζων, ἑλθὼν ἑαυτὸν ἐμπαρεῖχεν εἰς
 κρυψίον τοῦ μεγάλου, τῆς ἐπ' ἀγαθοῖς ῥαθυμίας
 εὐτῷ λοιπὸν χώραν οὐκ ἐχούσης· παρεωραμένην
 ἢ εἰρὴν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὴν τῶν ἀσκητικῶν
 ἰσοδοκίμων ἐπὶ τῶν ἐν κοινωβίοις διαιτᾶσθαι
 ἐργασίαν, τῷ δούλῳ, φημί, καὶ βοσκημάτων νο-
 μίας, καὶ θήλειαν περιποιεῖσθαι κίνησιν, πλήττεται
 ἐν ἑαυτῷ τὴν καρδίαν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις τῶν νό-
 μων βασιλείαις· ἀνδρείουται δὲ αὐθις καὶ πρόσσεισι
 πᾶσι τῷ κριστόντι Πλάτωνι, μὴ δεῖν φάσκων
 ἀπειλῆν τὴν τοιαύτην τῶν πολλῶν ἀθεράπευτον
 νόσον, ἀλλὰ τῷ καθ' ἑαυτοὺς ὑποδείγματι τὴν ἐξ
 ἰσοπίας καὶ φιλοκοσμίας συμβαίνουσαν τοῖς πολλοῖς
 ἐνωστικῶν κινετομῶν καὶ γὰρ ἀκαλλῆς ἀγίους τὸ
 ἐκπαρθέλιον ζητεῖν, ἃ τοῖς ἐν κόσμῳ πρέπει,
 καὶ παλαιὰν ἐπιτηδεύουσιν τὴν οὐκ εἰς ἄπαν
 γρημῆν· ὁ δὲ καὶ θᾶττον ἢ λόγος ἐπεραίνετο,
 ῥιστόντι συνεργοῦντος καὶ τοῦ πανοσίου Πλάτωνος
 κεραιούτος τὸ τῆς ἀξιώσεως [f. 140 a.] σωτηριῶ-
 ρος· τὸν μὲν γὰρ ἐσμὸν τῶν οικετῶν ἐλευθερίας
 ἡγάσας ἐποδίασαντες αὐτεξουσίῳ ποδὶ πολιτεῦ-
 σαι ἔθεον· τὰ δ' ἄλλως ἔχοντα τῶν πραγμάτων
 ἐκ ἐνδείσεως ἐσκόρπισαν· καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ
 θεοσώσι σφᾶς αὐτοὺς ἐπιδηλοτέρους ἀκουστάς τῶν
 ἐκροτῶν παραδόσεων, καὶ μοναχικῆς, εὐκοσμίας
 κηλεύτους ζωγράφους, περιηθείσης πανταχοῦ
 ἐκ ἐλαθῆς τοιαύτης τῶν ἀειμνήστων πράξεως· ἢ
 ὅς μὲν τῶν καλῶν ἐραστὰς, πρὸς τὸν ὅμοιον τῆς
 ἐπὶ διήγειρε ζῆλον· τοὺς δὲ τὴν ἀληθῆ τῆς
 ἀξίως παραχαράττειν συνεθισθέντας τρίβον,
 ἢς φρόνον ἐβρίπιε τὸν μισθόν· ἀλλ' οὕτε τοῖς

A ac fortitudinem similitudine morum ostendens :
 quare et aller quidam Theodorus apud monachos
 videbatur, in eximiam virtutem ac scientiam pro-
 vectus : qui divino suffragio sanotæ Dei Ecclesiæ
 Thessaloncensis idoneo tempore gubernaculo præ-
 positus, plurima exsilia et custodias pro orthodoxa
 pertulit fide. Cum quo et Antonius, et Timotheus,
 et Athanasius, et Naucratius, et alii deinceps plu-
 rimi qui tunc quidem ascetico vitæ genere, postea
 vero constantia atletica, membra sua in terris
 mortificaverunt, et universam adversarii potentiam
 conculcaverunt.

9. Igitur parens noster Theodorus sanctorum
 omnium Patrum vitas atque sermones contrito in
 corde participabat et in spiritu humilitatis, unicam
 hanc quærens in proposito sibi scopo utilitatem,
 quomodo scilicet placere Deo oporteat illos qui hu-
 jusmodi vitam elegerint. Præcipue tamen amator
 fuisse dicitur atque imitator delapsi illius de cœlo
 Basilii : cujus asceticas constitutiones, aliasque
 theosophorum librorum doctrinas meditans, sa-
 pientæque amplitudinem atque prudentiam magno-
 pere admirans, totum se ad illius magni similitu-
 dinem conformabat, nullusque jam pigritiæ ad bo-
 num locus in eo reliquus fuit. Et cum comperisset
 neglectum per id tempus asceticorum ejus capitu-
 lorum præscriptum, ab iis qui in cœnobiis vitam
 degere elegerant, nempe quia servi, et pecudum
 greges, acfeminini generis jumenta acquirebantur.
 valde doluit legum harum violationes. Ausus est
 C igitur ad senem Platonem justo cum consilio ac-
 cedere, non oportere dicens hunc dissimulare in-
 sanabilem multorum morbum, est proprio exemplo
 hanc infidelitatis et mundani amoris filiam apud
 multos cohibere novitatem. Nam sanctis indeco-
 rum esse lucra quærare, quod faciunt mundani, qui
 non prosus sanctum vitæ genus susceperunt. Quæ
 sane res citius verbo peracta fuit, Christo adjuvante,
 et sanctissimo Platone salutare postulatam ratum
 habente. Et servorum quidem turbam data missione
 instructamque viatico, arbitrato suo vivere permi-
 serunt : res cæteras egentibus largiti sunt : atque
 ita semet constituerunt manifestiores paternarum
 traditionum observatores, et monastici ordinis bene
 compositi sincerius speculum, dum ubique hoc
 egregium memorandum semper virorum facinus
 celebratur : quod recti quidem amatores ad parem
 virtutis zelum excitavit ; illos autem qui haud veram
 asceseos terere viam consueverant, ad Deo
 odibilem invidiam commovit. Verum nostri neque
 priorum elati laudibus, quasi aliquit magnum fe-
 cissent, ad vanam gloriam delapsi sunt ; neque
 aliorum despectu victi, religiosum præceptum omi-
 serunt ; sed intra recti iudicii claustra se continentes,

(4) Idcirco etiam de S. Basilii asceticis minori-
 bus lucubratiunculam edidit Theodorus, genuinum
 hunc divi Patris fœtum esse defendens ; quod nos

breve Studitæ scriptum ex codice Vaticano edidi-
 mus t. V, part. II, p. 91-93.

imminens sibi ab utrisque detrimentum prudenter A declinaverunt.

φαυλισμῷ ἤττιθέντες τῆς θεοφιλοῦς ἔχεσθαι κατολιγώρησαν ἐντολῆς, ἀλλ, ἔσω τῶν τῆς ὀρθῆς κρίσεως ἐαυτοὺς περιφυλάσσοντες κλείθρων, τὴν ἐξ ἑκατέρων βλάβην φρονίμως ἐξέκλιναν.

10. Rebus itaque sic in melius fluentibus, et religiosa familia aucta, quæ instar uberis fertilisque arvi, ab egregiorum agricolarum peritia bene excolebatur, fructumque multiplicem Domino ferebat, recte judicavit sapiens abbas Plato, hominem qui jamdiu divinæ Triadi per omnimodam membrorum mortificationem digne sacrificabat, et sanctitatis purissimum templum erat, sacerdotem simul esse faciendum incruenti ac splendidissimi sacrificii; ideoque pergit cum ipso ad venerabilem patriarcham Tarasium, valde, quidem mœrente propter susceptum de se consilium a sancto viro, cedente tamen obedientiæ causa, atque ut ne videretur melius sapere quam Pater suus. Quos divus pontifex tanquam exoptatos thesauros libentissime excipens, imposuit Theodoro manum, et sacerdotali consecratione donavit, ab infimo subdiaconatu usque ad ordinem presbyteratus. Cum vero actutum ad proprium monasterium trajecto freto navigassent, haud existimavit divus Theodorus sibi in prioribus tantum exercitiis morandum, quia virtutem incessante motu exercisciebat; sed veluti pugnacissimus miles, qui multo ante hostes suos jam devicerit, et de illis victoriæ gloriam retulerit, majus deinde robur atque alacritatem postea præ se fert; sic etiam Theodorus, egregius virtutis athleta. sacræ ordinationis gradum, ceu præmium suæ contra inimicas cupiditates victoriæ retulisse reputans, majorumque certaminum argumentum, hunc sibi honorem fore indicans, non dabat somnum oculis, neque palpebris suis dormitationem, neque requiem temporibus, ut Psalmi verbis utamur, sed carnes suas nocturnis sacrarum Scripturarum meditationibus, macerans, ipsam prope naturam vincebat, nec nisi et summum debitum mirabiliter persolvendum monstrabat, ita ut ne integra quidem hora diu simul noctuque somnum caperet: reliquas vero horas bonis operibus insumeret.

ὡς οὐδ' αὐτῆς ὄλης ὥρας διὰ τοῦ ἡμερονυκτίου μεταλαγχάνων τοῦ ὕπνου· τὰς δὲ λοιπὰς ταῖς ἀγαθεργίαις καταναλίσκων.

11. Age vero cum adeo virtutibus unctum Theodorus cerneret sanctissimus Plato, molitus est non semel hominem, qui jam egregium et singulare vitæ genus agebat, abbatem declarare tendentis sub ejus regimine ad cælum familiæ, quæ ad centenarium numerum Christi gratia pervenerat. Sed non persuasit ei, qui cateroqui mollior cera erat ad obediendum; sed tamen probe sciebat impendens illis judicium qui temere ad hujusmodi prælationes accedunt, quarum difficultates magnus illi theologus descripsit dicens: Cum difficile sit scire pa-

(c) Psal. cxxxī, 4, 5.

(5) Gregorius Naz. in orat. 2, 10 Consonat autem Gregorius PP. Reg. past. I, 1: « Ars est artium regimen animarum. »

ἐκειῶν ἡδομενοὶ λόγοις, ὡς μέγα τι κατορθωκότας πρὸς κενοδοξίας ἐξεκυλίστη δλίσθον, οὔτε τούτῳ τῷ φαυλισμῷ ἤττιθέντες τῆς θεοφιλοῦς ἔχεσθαι κατολιγώρησαν ἐντολῆς, ἀλλ, ἔσω τῶν τῆς ὀρθῆς κρίσεως ἐαυτοὺς περιφυλάσσοντες κλείθρων, τὴν ἐξ ἑκατέρων βλάβην φρονίμως ἐξέκλιναν.

1'. Ἀμέλει τούτων οὕτω προδάντων, καὶ τῆς κατ' αὐτοὺς ἀδελφότητος αὐξηθείσης, καὶ δίκην λιπαρᾶς καὶ εὐγείου χώρας, τῇ ἐμπειρίᾳ τῶν εὐφυῶν καλλιεργηθείσης φυτοκόμων, καὶ καρπὸν ἀποδιδοῦσης τῷ Δεσπότη πολυπλασίονα, χρῆναι καλῶς υπεὶλθῶς Πλάτων ὁ σοφὸς ποιμινιάρχης, τὸν πολλῶν πρώην ἐαυτὸν τῇ Τριάδι διὰ τῆς παντελοῦς τῶν μελῶν νεκρώσεως ἰερωργήσαντα, καὶ τῆς ἀγνείας καθαρῶτατον ὄντα τέμενος, ἀποφῆναι καὶ θυηπόλον τῆς ἀναιμάκτου καὶ παμφαοῦς θυσίας, εἰσελάτνει σὺν αὐτῷ πρὸς τὸν θεόληπτον πατριάρχην Ταρσίσιον· ἀχθόμενῳ μὲν ὅτι μάλιστα διὰ τὴν εἰς αὐτὸν γνώμην τοῦ ὀσίου, εἰκοντι δ' ὄλων δι' εὐπέθειαν [f. 140 b.], καὶ τοῦ μὴ δόξαι φρονεῖν τοῦ Πατρὸς βελτίονα· οὐς ὁ θεῖος ἱερεθέτης καθάπερ τινὰς θησαυροῦς ἐπιθυμητοὺς μετὰ πολλῆς προσηχάμενος τῆς θυμηδείας, ἐπιτίθησι τῷ Θεοδώρῳ τὴν χεῖρα, καὶ τελεσιουργεῖ ἐπ' αὐτῷ τὴν τῆς ἱεροσύνης τελείωσιν, ἀπὸ τῆς ἐλάττονος τῶν ὑποδιακόνων, ἀρξάμενος, καὶ μέχρι τῆς τοῦ πρεσβυτέρου τάξεως ἐλγλυθῶς. Ἐπει δὲ ταχέως πρὸς τὸ οικεῖον ἐξέπλευσαν μοναστήριον, οὐκ ᾤετο δεῖν ὁ θεῖος Θεόδωρος τοῖς προτέροις ἐμπεριέχεσθαι ἀγωνίσμασι, τὸ τῆς ἀρετῆς ἀεικίνητον εὐ εἰδῶς· ἀλλ' ὄν τρόπον στρατιώτης μαχιμώτατος πρώην πολλῶν τοὺς ἀνταγωνιζομένους αὐτῷ τροπωσάμενος, καὶ τῆς κατ' αὐτῶν νίκης τὸ κλέος ἀράμενος, πλείονα ῥώμην καὶ προθυμίαν εἰς τὸ ἐξῆς ἐπιδεικνυται· οὕτω δὲ καὶ Θεόδωρος ὁ τῆς ἀρετῆς ἀθλητῆς, τὸν τῆς χειροτονίας βῆθμὸν βραβεῖον νίκης τῆς κατὰ τῶν πολεμίων παθῶν ἄρασθαι λογιζόμενος, καὶ μειζοτέρων ἔργων ὑπόθεσιν τὴν προτιμησιν κρίνας, οὐκ ἐδίδου ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδὲ τοῖς βλεφαροῖς αὐτοῦ νυστεγμὸν, ἢ ἀνάπτωσιν τοῖς κροτάφοις, Ψαλμικῶς εἰπεῖν, ἀλλ' ἐκτῆκων ἐχυτοῦ τὰς σάρκας ταῖς παννυχίοις μελέταις τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ἐκράτει μικροῦ καὶ τοῦ κατὰ τὴν φύσιν ὀφλήματος, καὶ τὴν ἀναγκαιότητα ἔκτισιν τῆς οὐσίας ὑπερφυῶς ἐδείκνυ ἐνδεχομένην.

12'. Οὕτω νοῖνον μεγεθυνόμενον ταῖς ἀρεταῖς ἡμέραι τὸν Θεόδωρον βλέπων ὁ τρισάσιος ἄγγελος, ἠβουλήθη πολλάκις· ὡς ἤδη τὴν εὐφυᾶ καὶ ἀπόλεκτον ἐξτσηκῶτα ζωὴν, καθυγούμενον αὐτὸν ἀναδεῖξαι τῆς πρὸς [f. 141 a.] οὐρανὸν τρεχούσης ἐπ' αὐτὸν ἀδελφότητος, εἰς ἀπλῆν ἑκατοντάδα τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐπεκαθεισῆς χάριτι· ἀλλ' οὐκ ἐπειθε τὸν ἐπὶ πᾶσιν ἄλλοις κερῶν μαλακώτερον πειθαρχοῦντα· εἰδὸτα σαφῶς τὸ ἐπηρητημένον κρίμα τοῖς τῇ τοιαύτῃ ἀρχῇ ῥιψοκινδύνως προσδανουσιν· ἧς καὶ τὸ δυσκατόρθωτον ὁ πολὺς ἐν θεολογίᾳ (5) ὑπέγραψε γὰρ

· Χαλεποῦ ὄντος τοῦ εἶδέναι ἄρχεισθαι, κινδύ-
 πάλῃ χαλεπώτερον εἶναι τὸ εἶδέναι ἄρχειν
 ἴκων. Πλὴν οὐκ ἔδει μέχρι παντός κρύπτεσθαι
 οὐτὸν λύχνον ὑπὸ τὸν τῆς ὑφιδρείας μόδιον,
 εἰ τὴν λυχνίαν τιθῆναι τῆς ποιμαντικῆς ἀνα-
 κς, πρὸς τὸ φαίνειν πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ τῇ
 σωτοκοῦσιν αὐτοῦ πράξεων ἐκπρεπεῖ λαμπρα-
 ῖ νόσω γὰρ ληθθεῖς ἐν μιᾷ ὁ ὄσιος Πλάτων,
 ἄρῃ πυρατῶ τὰ ἔνδον περικαθόμενος ἐφ' ἑκα-
 μῆρας, ὡς καὶ δόξα πολλοῖς τῶν προσκίρων
 αὐθαι, ἐπεὶ περ εἰκὸς ἦν τὸν μετ' ἐκεῖνον
 ἀσόμενον τῆς ποιμνῆς, ψήφῳ τῆς ἀδελφότητος
 εἶτο ταξέως ἔλθεῖν, σύνοδον ποιεῖται πάντων
 ἐν πνεύματι υἱῶν αὐτοῦ, καὶ τοῦτοις βραχέα
 περὶ τῆς ὁρωμένης αὐτοῦ διεξελθῶν νόσου,
 ἐκθυμηθῆναι καὶ εἰπεῖν τίνα αἰροῦντα κατα-
 π αὐταῖς εἰς ποιμένα· τῶν δὲ ὡς περ μιᾷ φωνῇ
 μίαν Θεόδωρον ὀνομαστί προχειρισμένω,
 πλείται αὐτὸν εἰς τὸ μέσον ἔλθεῖν, καὶ ὁ λό-
 γος καὶ σχέμασιν ὡς θανστηφόρος πέλει ἡ νόσος
 ; αὐτὸν βεβαιωσάμενος, εἶτα καὶ τοῦ πνευμα-
 τῶ ἀλλόγου τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν τὴν εἰς
 πῆρυχθεῖσαν προσειπὼν ψήφον, καὶ ὡς θέλημά
 κρηγοῦμενον τὴν αὐτῶν ἀναδέξασθαι φροντίδα,
 κ [f. 141 b.] μόλις ποτὲ εἰς τοῦτο ἔλθεῖν, τρι-
 ἑκατὸν ἀνάγοντα εἶτος τῆς ἀνοθεύτου αὐτοῦ ἐν
 τῷ ἰασηταγῆς, τῆς δὲ γε πάσης ἡλικίας πέμπτον
 κρηστοῦν· οὕτω τοιγαροῦν ἔρχεται εἰς τὴν τῶν
 ἰσῶν προστασίαν, φάσκει μὲν καὶ τρύμφ συνεγ-
 κ εἰς τὸν παραπόμενον ἐξ ἀβουλίας ταῖς τῶν
 κρημένων ψυχαῖς ὄλεθρον.

· Ὁμοῦ οὖν διανίσταται, καὶ τῆς φίλης ἀπρα-
 κτικῆς τὸ περιὸν ἀπειδήσας, ἀναγώνιος γίγνεται,
 ἰκρηκευάζεται πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῆς ποι-
 μνῆς, καὶ δὲ τῶ μόνῳ πανσόφῳ καὶ δυνατῷ θεῷ τῷ
 εἰς ἡμεῖς περιζωννύοντι δύναιμι, καὶ αὐτοῦς
 κρη τοὺς τυφλοὺς τεθαβήκως, ἀναλαμβάνει τὰ
 κρη φωτὸς, τὰς Γραφικὰς, φημί, εἰσηγηταῖς·
 κρηστικαὶ ἐν μέσῳ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης συγκλη-
 κη τῆς ἐμπειροπόλεμος καὶ κραταῖος ὑπερτίναξ
 τῆς διδασκαλίας διχειρισάμενος τὴν διαπύρσιον
 κρη, ὑποφωτῶ τοῖς συνασπισταῖς τὴν πρὸς
 κρη τοὺς δυσμενεῖς ἐπιστημονικὴν παράταξιν,
 κρη πύτοις καὶ ὄρατα, θυρεοῦς τε καὶ κράνη, καὶ
 κρη προπαιφώρων ἀλαλαγμῶν διεσμικευμένως
 κρημνιστῶν· καὶ στερεοὶ οὕτω γε σὰς τούτων
 κρη κατὰ τῶν ἀφανῶν Μαδιτηνέων, καὶ δεικνυσιν
 κρη τὸ ποῖα ποιοῖς, καὶ τίνα τίσι, καὶ πῶς καὶ
 κρη κρηστικαὶ προσήκει τῶν ἐκθυμημάτων καὶ
 κρη τῶν καὶ λόγων τε καὶ πράξεων, δι' ὧν σὺν θεῷ
 κρηστικαὶ τῶν νοητῶν ἀλλοφύλων τοὺς λόγους ὑπεκ-
 κρη, καὶ τὰ κατ' αὐτῶν τῆς νίκης σύμβολα πε-
 κρηως ἀναστήσασθαι.

· ἔχεν μὲν οὖν ὁ ἱερὸς Παντῆρ ἡμῶν καὶ τὸν
 κρη βίον ἀληθῶς σιωπῶσαν παραίνεσιν· καὶ τὸ
 κρημνιστῶν δὲ κατάστημα τῶν ἡθῶν [f. 142 a.]
 κρηστικὸν προῦδάλλετο πρέσβυν, δυσωπῆσαι αὐτοῦς
 κρηστικὸν πρὸς ἀνάληψιν τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς πόνων·
 κρημνιστῶν πρὸς τὸ ἄγαν ἐξασκήσαι σοφίαν θεῶν τε

A rere, tum multo difficibus videtur scire hominibus
 imperare. Verumtamen haud perpetuo celari oportebat
 spiritalem hanc lucernam sub humilis sellulae
 medio, sed supra candelabrum ponenda erat pas-
 toralis apicis, ut luceret omnibus qui domi erant,
 splendorum suorum actuum insigni fulgore. Igitur
 aliquando correptus morbo sanctus Plato, vehe-
 mentique febre ad plures dies intus exaestuans,
 ut multis quoque videretur hac temporalis vita pro-
 pediem abiturus; quia opus erat eum, qui post
 ipsum familiae praefuturus erat, communi fratrum
 suffragio ad hujusmodi gradum accedere; concilium
 convocavit Plato suorum omnium spiritalium
 filiorum, et cum his breviter de suo praesente morbo
 locutus, rogavit ut deliberarent ac dicerent, quem-
 nam sibi eligerent constitui pastorem. Illis autem
 una veluti voce magnum Theodorum nominatim
 eligentibus, accersivit eum in medium Plato, ver-
 bisque et gestibus mortiferum esse morbum suum
 affirmans, tum et spiritatis fratrum in Christo
 coetus decretum de eo editum significans, et quod
 omnino opus esset eum abbatem constitutum illo-
 rum curam gerere, aegre ei persuasit ut rei demum
 assensum accommodaret, cum jam tertio decimo
 anno sinceram in Christo obedientiam profiteretur,
 aetatis autem quintum supra triginta annum ageret.
 Sic ergo ad fratrum praefecturam accessit, metu
 sane et tremore percussus, ob periculum quod sub-
 ditorum animabus ex rectorum imprudentia solet
 accidere.

C 12. Nihilominus animum resumpsit, et dilectam
 quietem deinceps omitens, fit actuosus, et ad
 gregis sui rectam constitutionem accingitur: soli-
 que sapientissimo ac potenti Deo, qui infirmis
 vires suppeditat, et caecis ipsis dat sapientiam,
 confidens, assumit arma lucis, Scripturarum, in-
 quam doctrinas, consistitque, in medio illo sacro
 coetu tanquam veteranus se fortis propugnator:
 magisterique arripiens vocalissimam tubam, vocal
 concertatores suos ad bene compositam adversus
 intellectuales hostes acism, arcus illis et lanceas,
 scuta et galeas, et triumphantium clamores accu-
 rate subministrans et aptans. Atque ita horum
 animos contra invisibiles Madianitas confirmat;
 demonstratque illis, qualia qualibus, quae quibus
 quo modo et quando adhibenda sint, in cogitando
 sive deliberando vel loquendo vel agendo, ita ut,
 cum Dei ope, intellectualium Philistaeorum insi-
 dias effugere possent, et victoriae contra illos tro-
 paea splendide erigere.

13. Habebat ergo sacer parens noster vitam pro-
 priam tacite reapse instar adhortationis, suorum-
 que morum exactum conformationem, tanquam
 fide dignissimum oratorem praese mittebat, qui
 illos pudore veluti adigeret ad suscipiendos virtutis
 ergo labores. Sed quia, praeter quam quod in divina

humanaque sapientia exercitus, didascalicam etiam facultatem a perennibus Spiritus scatebris hauserat, unde perpetuo rationalem mentis pacem derivabat fluentia quoque vivificæ doctrinæ effundebat: aliumque ardente cupiditatum flamma jam consumendum rore veluti refrigerabat, et animæ exitiosos voluptatis carbones in cinerem redigebat: alium pravis cogitationibus interne laborantem, atque ab his ad peccati mortem impulsam, ceu quidam cœlestis medicus invisens, et medicidalem salutarium verborum laboranti calicem propinans ab insidente peste mirabiliter expediebat. Atque ita utrimque, opere inquam et doctrina, utilis fiebat; dum ad se venientibus Theodorus modo singulis pro confessionis qualitate antidota infirmitatum suppeditaret; modo communiter in Ecclesia, post matutinos hymnos expletos, cunctis simul utilem homiliam diceret; hancque ter in hebdomada spiritalem alimoniam, tanquam benivolus œconomus conservis suis distribueret; cum timore scilicet atque amore erga commune Dominum et Salvatorem omnium Christum.

14. Sed jam tempus nos vocat ut ad luctus stadium, in quo magnus hic religionis pugil certavit, accedamus. Regnabat illa ætate, solus in imperio, Constantinus religiosissimæ Irenes filius, qui in luxuriosa et effreni juvenia ardentibus carnis moribus victus, priore legitima dimissa conjugæ, et per vim tonderi jussa, aliam adulterino modo, ceu olim Herodes, libere duxerat, nomine Theodoten: quo infelici flagitio scandalum non Dei Ecclesiæ tantummodo, verum etiam gentium principibus et toparchis intulerat. Et divus quidem patriarcha Tarasius concubinatum hunc improbens, nuptialem coronam his imponere recusaverat, et illegitimam copulam comprobare; etenim impuris animabus non fit conciliator Christus, ut ait alicubi nesolo quis ante non vir sanctus. Sed Josephus quidam presbyter, et ejusdem sanctissimæ Magnæ Ecclesiæ œconomus, qui adulteris familiaris erat, negotium hoc sibi sumpsit audeat, et prævaricatores illos coronavit, divini humanique juris fines prætergrediens. Contigitque dilatarî hujusmodi malum non in regia solum urbe, verum etiam in longinquis valde regionibus. Sic enim Longobardiæ rex, sic ille Gothiæ, sic Bosphori princeps, hujus legis violationi confidentes, adulterinis amoribus et incontinentibus cupiditatibus semet implicuerunt, Romanorum imperatoris facinus speciosæ loco defensionis habentes quasi sicut ille hoc patraverat, ita etiam patriarcha aliique cum eo episcopi idem flagitium comprobavissent.

πρᾶξιν εὐπροφάσιστον ἔχοντες ἀπολογίαν, ὡς ἐκείνου μὲν πατριάρχου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀρχιερέων.

15. His nequitiiis cognitis, vir Christi caractere signatus, et omnimodæ justitiæ semper aperteque

καὶ ἀνθρωπίνην, καὶ τὸ διδασκαλικὸν ἀπειλῆζει παρὰ τῶν ἀενάων ὑδάτων τοῦ Πνεύματος, ὅθεν συνεχῶς τὴν λογικὴν ἀνεσφόμου τῆς διανοίας εἰρήνην, καὶ τὰ ρεῖθρα τῆς ζωηφόρου ἐξέβλυζε διδασκαλίας· καὶ τὸν μὲν καταπιμπρᾶσθαι μέλλοντα τῇ πυριφλέκτῃ τῶν παθῶν καμίνῳ κατεδρόσιζε τε καὶ ἀπετέφρου τοὺς τῆς ἡδονῆς ψυχοδραβεῖς ἄνθρακας· τὸν δὲ νοσοῦντα κατὰ τῶν ἔνδον ἐκ πονηρῶν λογισμῶν ἄνθρωπον, καὶ πρὸς τὸν τῆς ἀμαρτίας ὑπὸ τούτων ἐπιειγόμενον θάνατον, ὥσπερ τις οὐράνιος ἀκέστῳρ ἐπισκεπτόμενος, καὶ τὴν ἀλεξίκακον τῶν σωτηρίων λόγων ἐπιτιδοὺς τῷ κάμνοντι κύλικα, τῆς κατεγούσης λώθης παρὰδόξως ἀπήλλαττεν· καὶ οὕτως ἀμφοτέρωθεν πράξεως δὴ, λέγω, καὶ θεωρίας ὠφέλιμος ἦν, ὅτι τοῖς φοιτῶσι Θεόδωρος, πῆ μὲν ἰδίᾳ ἐκάστῳ πρὸς τὴν ἐξαγγελτικὴν ποιότητα καὶ τὰς ἀντιδόσεις ποιούμενος τοῖς κακοσίοις· πῆ δὲ κατὰ κοινῷ ἐπ' ἐκκλησίας μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐωθινῶν ὕμνων, πᾶσιν ὁμοῦ διαλεγόμενος τὰ συμφέροντα, καὶ τοῦτο τρίς τῆς ἐβδομάδος τὸ πνευματικὸν τοῦ λόγου σιτηρᾶσιον ὡς εὐγνώμων ἐπίτροπος τοῖς συνδούλοις οἰκονομούμενος, φόβῳ τε καὶ πόθῳ τῷ πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην καὶ Σωτῆρα τῶν ὅλων Χριστόν.

ιδ'. Ἄλλ' ἴτεον λοιπὸν, τοῦ καιροῦ καλοῦντος ἡμᾶς, ἐπὶ τὰ τῆς ἀθλήσεως σκάμματα τοῦ μεγάλου τούτου τῆς εὐσεβείας παγκρατιαστοῦ. Κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν ἐβασίλευσεν μονοκρατορήσας Κωνσταντῖνος ὁ τῆς φιλοχριστοῦ [f. 142 b.] Εἰρήνης υἱὸς, ὅστις τὸ τῆς νεότητος ἀνειμένον τε καὶ ἀπαιδαγωγῆτον ἔχων, καὶ τοῖς τῆς σαρκὸς διαπύροις ἡττηθεῖς σκιρτήμασιν, ἀθετήσας τὴν πρότερον αὐτῷ κατὰ νόμους γεγαμημένην, καὶ ταύτην ἀποκαρθῆναι βεβιασμένως ποιήσας, ἐτέραν μοιχικῶν τρόπῳ, κατὰ τὸν πάλαι Ἡρώδη, ἀνυποστόλως ἠγάγετο, ἧς τὸ ὄνομα Θεοδότη, σκάνδαλον παρεισάξας ὁ δέλαιος μέγιστος, οὐ μόνον τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς τῶν ἐθνῶν ἀρχηγοῖς καὶ τοπάρχαις· ὁ μὲν γὰρ θεῖος πατριάρχης Ταράσιος τὸ τοιοῦτον ἀπειδοκῶν συνοικέσιον, τὴν εἰς αὐτοὺς στεφανικὴν ἀποστρέφεται χειροθεσίαν, τῷ παρανόμῳ τῆς μίξεως οὐ συναινῶν ἐνεργήματι· ψυχαῖς γὰρ βεβήλοις ἀσυναφῆς ὁ Χριστὸς, ὡς πού τις ἔφη τῶν πρὸ ἡμῶν ἀγίων· Ἰωσήφ δὲ τις πρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος τυγχάνων τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης Μεγάλης Ἐκκλησίας, τῶν μοιχωμένων τε συνήθης ὢν, ἀνωδέχεται τολμηρῶς τὸ ἐγχειρήμα, καὶ στεφανοῖ τοὺς ἀθέσμους, ἐξω θεσμῶν ἀποσκιρτήσας θεῖων καὶ ἀνθρωπίνων· καὶ γίνεται προβολὴ τοῦ τοιοῦτου κακοῦ οὐ μόνον ἐπὶ τῆς βασιλευούσης, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ταῖς ἐξωτάτω χώραις· οὕτω γὰρ ὁ τῆς Λογγιβαρδίας ρῆξ, οὕτως ὁ τῆς Γοθίας, οὕτως ὁ τῆς Βοσπόρου τοπάρχης, τῇ λύσει ταύτης τῆς ἐντολῆς ἐπηρειδόμενοι, μοιχικαῖς ὀρέξεσι καὶ ἀκράτοις ἐπιθυμίαις ἑαυτοὺς περιέπειραν, τὴν τοῦ βραβείως Ῥωμαίων τῷ αὐτῷ περιπεσόντο, ἀποδεδεγμένου δὲ παρὰ τε τοῦ

ιδ'. Ταῦτα οὖν τὰ παράνομα διαγνοὺς ὁ κατὰ Χριστόν Ἰησοῦν χαρακτηριζόμενος ἄνθρωπος [f. 143 a.],

καὶ πάντων ὡς ὁμοιοτάτη ἐκείνη ἐκακοσύνην προ-
 σενός ἀποστρέφω, τοῦ τε ἐμαυτοῦ γένους κα-
 τὰ τὰς προμηθεύμας παλάγκας ἐνέστα, ἐδοξό-
 μι καθ' ἑαυτὸν, τὴν ἐκείνων ἑοῦ ἀποδύρατο
 ἐπώλειαν τῶν τε νῦν καὶ τῶν μετὰ ταῦτα· ἐξέδρα:
 γὰρ εὐκότως μὴ πως εἰς νόμον τοῖς ἀνοήτοις ἢ τοῦ
 κριτούντος ἀλογιστία παραδεχθεῖσα, ἀνάστων παρα-
 κήψα τῆς ὑστερον γυναικὸς τὸ πρακτικόν· διὰ τοῖς
 ταῦτα οὐ παρεσιώπη τὸ μὴ ἐλίγξει τὸ πῆμα, ἀλλ'
 ἐκρήξινυσιν ἐκείνη ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρὶ τῆς ἐκεί-
 νων εὐθὺς κοινωνίας· ἄκουστέ, δὲ γίνεται ἡ κατὰ
 θεὸν αὐτῶν τῆς μοιχείας ἀποστρέψη εἰς τὰ τοῦ βα-
 σιλικῆς ὧτα· ὁ δὲ πρῶτα μὲν ἐπικαικάζεται οὐκ ἀγαν-
 κτῶν πρὸς τὸ κακόφρονον· καὶ εἰ ἐτίθειν τοῦτο
 μὲθ' αὐτῆς καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς μοιχαλίδος, τρόπον τινὰ
 ἐπιτηχεῖ τὴν τῶν μακαρίων διαζευξίν, ὡς τὸ
 ἐπύκρτον ἔχόντων καὶ περιδύρατον ἐν τῇ τῶν μο-
 κῶν πολιτείᾳ· ἕκαστα δὲ κινεῖται πάντοως μη-
 γνήμονος τοὺς ἀχειρότους χειρώσασθαι εἰς τὸ
 ἐπίθετα· τῇ κατ' αὐτὸν μύσει, μάλιστα τοῦτ' ἐλ-
 πίας, διὰ τὸ συγγενίδα αὐτῶν εἶναι· τὴν εἰς τὰ
 βασιλικῆς προσελθούμενην· ὅτι ἐξαδέλφη ἐτύγχανε
 τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Θεοδοῦρου ἢ συσταφαναθεῖσα τῇ
 Κωνσταντίνῳ· Ὄθεν καὶ προτρέψατο αὐτὴν χρυσίον
 εἰς τὸ ἀποστρέφειν, μετὰ τῆς ἐπομένης ἐξ αὐτῶν
 προσηλπίσεως· ὡς δὲ ἐφεύσθη τῆς ἐλπίδος, ἀνωτέ-
 ρως εἰσθηθεὶς τῆς ἑαυτοῦ κόλακείας τοὺς θεοφό-
 ρος, ἑτεροίως τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιτηδεύει πάλιν·
 προσειχόμενος γὰρ τὴν τῶν αὐτομάτως γῆθεν
 ἐπιδομένην θερμῶν ἀπόλαυσιν, τὴν εἰς Προῦσαν
 παύσει ἀφίξιν ἀνακτορικὴν, οἴθηεις ὡς πάντως
 ἔλθονται πρὸς αὐτὸν οἱ αἰοιδίμοι, τὴν ἐξ ἔθους [f.
 143 b.] μετὰ τῶν ἄλλων ἀκονεμοῦντες προσκύνη-
 σι· καὶ δὲ τῶν δοκηθέντων αὐτῷ οὐδὲν εἰς πέρας
 ἔπειθ, θυμινεῖται μὲν κατὰ φρένα, παλιννοστῆ δὲ
 τῶν ἰδίων.

A tenax, et homogeneo sibi populo paternis visceri-
 bus consulere solitus. agebatur. egre ferebat, et
 universalem pariter perniciem desiebat presentium
 ac posterorum. Merito enim timebat ne, si legis
 instar ab insipientibus regnantis insaniam exciperetur,
 inemendabilis hæc norma agendi posteris
 generationibus fieret. Ideirco hoc damnum silentio
 non dissimulavit, sed se cum patre suo (Platone)
 ab illorum communionē secrevit. Ecce autem
 istorum secundum Deum adulterii detestatio ad
 imperatoris aures deferitur: qui initio æquanimiter
 tulit, neque illi oblocutioni succensuit. Verumtam-
 en ab aliis rursus rem intelligens et ab ipsa
 adultera, territus aliquantum a beatorum viro-
 rum secessione, quorum summa et incomparabilis
 erat in monastica vita laus: cœpit dare sedulam
 operam ut invictos vinceret, quo suo flagitio
 consentirent; sperans se id maxime consecuturum,
 per ipsorum affinem quam in regium fastigium
 assumpserat: erat quippe ex sorore Theodori Pa-
 tris nostri nata Theodote hæc que nupsærat Con-
 stantino. Quare eamdem hortatus est, ut monachis
 aurum mitteret eum utriusque reverenti saluta-
 tione. Sed postquam spe sua falsus, excelsiores
 sensit esse divos illos assentatione sua, aliter
 pugnam instruit. Simulans enim se ad callidas
 aquas, quæ sponte de tellure scotent frueudas
 pergere, Prusam cum regio comitatu venit, fore
 omnino putans, ut duumviri inolyti cum cæteris ad
 se salutandum de more venirent. Sed postquam
 nihil eorum quæ sperabat accidit, iram monte
 consepit, reversusque quantocius ad regiam sedem,
 magnopere contra innocentes eandem minasque
 spirabat.

ὡς τάχιιστα εἰς τὰ βασιλικῆς, μεγάλα φυσῶν κατὰ

15. Καὶ ἡ μεταπεμφθῆς τὸν ἐπὶ τῶν σχολῶν
 ἄριστον, ἀποστῆλλαι σὺν αὐτῷ καὶ τὸν στρατηγὸν
 πρὸ ἑθελος πρὸς τοὺς ὀσίους τὰ τῆς κακώσεως
 ἀργήσαντας· οἵτινες καταλαβόντες τὸ μοναστήριον,
 μεστίζουσι μὲν βοωνύρους εἰς κόρον τὸν αἰεὶ τοῦτο
 διὰ Χριστὸν διψῶντα, καὶ ἑτέρους τρεῖς τῶν τὰ
 πρῶτα φερόντων ἀδελφῶν· ἐξορίζουσι δ' αὐτὸν σὺν
 ἄλλοις ἑκατὸν τῶν ἐπισημοτάτων τῆς ἀδελφότητος ἐν
 Κωνσταντίνῳ, προστίξαντες τοῖς ἀπάγουσιν αὐτοὺς
 ἐγκαλεισθένους παραφυλάττειν ἀσφαλῶς, οὐχ ἅμα
 πάντας κατὰ τὸ αὐτὸ, ἀλλ' ἀνὰ μέρος ἕκαστον καὶ
 ἐπετάδην ἄλλήλων ἐν διαφόροις οἰκίσκοις, πρὸς τὸ
 μὴ ἔξαινει τὸν τυχόντα πρὸς τὸν ἕτερον ἀπελθεῖν·
 τὸν μόνον μακαρίων Πλάτωναν ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Σεργί-
 οῦ μοσῆ ἐκπέμκουσιν ἀκρόντον, καὶ αὐτὸν ἐκείσε
 μόνον ἐγκαλεισθένον· ἀλλ' οἷον καὶ ὅσον κατόρθω-
 με τῆ ἐκουμένη πάση ἀ τοῦ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν
 ἐπιτίλειαν ἔσθλος, ἔστιν εὐθὺς συνιδεῖν· οἱ γὰρ
 ἐν ταῖς κλίμασι τῆς κατὰ Χερσῶνα καὶ Βόσπορον
 προικίας ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι, πρὸς δὲ καὶ
 τῶν μοναστῶν οἱ θεοειδέστεροι, τὴν τοῦ θεοῦ Πα-
 τρὸς ἡμῶν ἐκακοσύνην πρᾶξιν, καὶ συνηγοροῦσαν

16. Accitum igitur scholæ palatinæ domesticum
 mittit cum opsicii præfecto, ut sanotos homines
 cruciatibus vexarent: qui ad monasterium profecti
 taureis abunde flagellant eum qui diu id opta-
 verat Theodorum, tresque alios in dignitate con-
 stitutos fratres: illumque, cum decem aliis mo-
 nasterii notabilioribus, Thessalonicam exsulem pel-
 lunt, mandantes iis qui dusebant, ut tuta custodia
 observarent, nec simul omnes uno loco, sed
 seorsum singulos, et invicem dissociatos in variis
 domunculis, ne cui ad allos liceret accedere. Et
 quidem beatum Platonem ad sancti Sergii mona-
 sterium absque ullius accessu relegarunt, ibique
 manere jusserunt. Age vero quale quantumque hoc
 exemplum inspirati a Deo Patris nostri mundo
 universo extiterit, statim cognoscere licuit. Ecce
 enim in partibus Chersonis et Bosphori regionum
 illarum episcopi, ac presbyteri, et monachorum
 religiosiores, divi Patris nostri acta audientes,
 sanctisque Evangelii consona judicantes, præclare
 constantiam ejus in hoc bono opere æmulari
 cœperunt: ut tunc quoque adimpleretur illud:

Vestra æmulatio provocavit plures in bonum (d); A ideoque statim ceperunt rejicere omnium illorum, qui juniore Constantino paria agebant, dona ecclesiis Dei oblata; eisdemque a sanctis et immaculatis Christi mysteriis excluderunt. Dixeruntque ipsi quoque consona religioso Theodoro iis qui Christianissimam traditionem flocci faciebant: Non licet vobis habere mulieres præter illas a Christo leges. Sed postremo et ipsi propriis ecclesiis ædibusque pelluntur, et alia pro persecutorum libito patiuntur; ira scilicet belligerante maxime, cœu atroce milite, et violentam manum intendente.

δὲ πάσχουσιν, ὅσα τοῖς δρωσίν ἐστιν καταθύμια· θυμοῦ στρατηγούτος μάλιστα τοῦ δεινοῦ ὀπλίτου καὶ χειρὸς βίας ἐπιτιθεμένης.

17. Abhinc tamen timor per universum prope- B modum Romanorum imperium occupavit talia agentes, sitque incontinentibus frenum, piorum persecutio; atque ita inhibetur hujus mali cursus, quominus ulterius procedat. Etenim cupiditates, nisi castigentur, continuo in pejoris more anguis serpunt; cor mentemque pervadunt, et quem corripunt prorsus enecant. Quod ne forte eveniret, sanctissimi Spiritus gratia in prædictis pugilibus elucens, publice coarguit nequitiae opus. Atque ita celebrior magnus Theodorus evasit, Præcursoris imitator visus et Eliæ Thesbitæ, non in proximis tantum regionibus sed ubique terrarum. Nam toto imperantis Constantini tempore in urbe Thessalonica detentus, ad remotissimas usque regiones, suorum recte factorum prærogativas diffundebat. Scripsit etiam ad papam senioris Romæ, per suos discipulos quæ acta fuerant significans: exceptumque fuit id viri officium magnifice, tanquam ejus qui obara Deo nuntiare non omisisset: rescriptumque ab eo recepit, quo ipsius pro tuenda honestate constantiam ac decertationem laudabat, qua divi Præcursoris animositatem nobiliter exæquaverat.

18. Sed quoniam ait Scriptura: *Rex audax in mala incidet. Et viz impiorum tenebrosæ (e), nesciunt quomodo offendunt (f)*, haud diu post, seditionem a proprio exercitu passus Constantinus, utroque oculo privatur, ipsoque regno ejicitur, cœu invisum pondus et intolerabile: rursusque elevatur mater D ejus religiosa Irene, quam ipse antea, libidinosisime vivens, regali palatio obligaverat. Hæc igitur religiosissima femina, statim ac regni gubernacula cepit, magnum ab exsilio revocavit Theodorum, eundemque sanctissimo patriachæ Tarasio reconciliavit; Josepho, post Constantini depositionem, sacerdotali dignitate spoliato. Dixitque ambos illos recte, et quod Deo placitum fuerat egisse; Theodorum quidem, quia evangelicorum dogmatum usque ad eruciatus et sanguinem assertorem se præbuis-

εὐρηκότες τοῖς θεοῖς εὐαγγελίοις, ξηλοῦσιν ἐν καλῇ τῇν αὐτοῦ παύσειαν· ὡς πληροῦσθαι κἀνθάδε τὸν Ὁ ζῆλος ὑμῶν ἠρέθισε τοὺς πλείονας εἰς τὸ ἀγαθόν· καὶ παραυτὰ μὲν ἀπρόσδεκτα τῶντα· τὰ προσφερόμενα δῶρα τῶν τὰ αὐτὰ τῷ νεωτέρῳ Κωνσταντίνῳ παραμένοντα ταῖς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις· ἀφορίζουσι δ' αὐτοὺς καὶ τῶν σεπτῶν καὶ ἀγνάντων τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων· λέγουσι καὶ αὐτοὶ συνῶδὰ τῷ ἱερῶνι Θεοδώρῳ πρὸς τοὺς φαυλίσαντας [f. 144 a.] τὴν Χριστιανικωτάτην παράδοσιν· Οὐκ ἔξεστιν ὑμῖν ἔχειν γυναῖκας παρὰ τοὺς τεθέντας Χριστόθεν νόμους· τέλος ἀπελαύνονται καὶ αὐτοὶ τῶν ἰδίων ἐκκλησιῶν καὶ κατασκηνώσεων· καὶ τῶν

ιζ'. Ἐκ δὲ τούτου φόβος ἐπιπέπτει καθ' ὅλην μικροῦ τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας· καὶ γίνεται τοῖς ἀκολασταίνουσι κημὸς ὁ τῶν εὐσεβῶν διωγμὸς, καὶ ἀναστέλλεται ταύτη τοι ἡ τοῦ κακοῦ τοῦδε φορὰ, τοῦ μὴ πρὸσω προβαίνειν· τὰ γὰρ ἀνε [π] πληκτα τῶν καθῶν ἔρπει μὲν ἀεὶ πρὸς τὸ ἀσχιον ὡς ἔχισ· καταδράττεται δὲ καρδίας καὶ νοῦ, καὶ εἰς ὄλισθον ἄγει παντελεῖ τὸν ἀλόγῳ· ὅπερ ἵνα μὴ γένηται, ἐν τοῖς προσηρμένοις ἀθληταῖς ἡ χάρις τοῦ παναγίου ἐκλάμψασα Πνεύματος, ἤλεγξεν ἀναφανδὸν τῆς παρανομίας τὸ ἔργον· καὶ οὕτω μᾶλλον ὁ μέγας Θεόδωρος διασητότερος καθίσταται, μιμητὴς τοῦ Προδρόμου δεικνύμενος, καὶ Ἠλίου τοῦ Θεοδίου, οὐ μόνον ἐν τοῖς περὶ οὐρανοῦ, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης· ἐν γὰρ τῇ Θεσσαλονικίῳ τὸν ἅπαντα χρόνον τῆς Κωνσταντίνου βασιλείας περιφρουρούμενος πόλει, εἰς τὰς ἐξωτάτω χώρας τὰ τῶν ἰδίων κατορθωμάτων ἀπέμπε προτερήματα. Γεγραφέηκε δὲ καὶ τῷ πάπῃ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης δι' οἰκείων αὐτοῦ μαθητῶν δῖλα ταῦτα καταστησάμενος· καὶ ἀπεδέχθη παρ' αὐτοῦ μεγάλως, ὡς μὴ ὑποστειλάμενος ἀναγγεῖλαι τὰ φίλα θεῶν· παρ' οὗ καὶ ἀντίγραφα ἰδέεσθε καταγεραίροντα αὐτοῦ [f. 144 b.] τὴν ὅπερ τοῦ κελῶς ἔστασιν τε καὶ ἀθλησιν, ὡς ἐξισουμένην τῇ τοῦ θεοῦ Προδρόμου ἀξιοπερετώσ παύσει.

ιγ'. Ἄλλ' ἐπειδὴ, φησὶν ἡ Τραφή, Βασιλεὺς θρασὺς ἐμπειεῖται εἰς κακά· καὶ εἰ ὅδοι τῶν ἀνόμων σπαστεῖναι, οὐκ οἶδασιν πῶς προσκόπτουσιν, οὐ μετὰ πολὺν χρόνον ἐπαναστασιν πρὸς τοῦ ἰδίου ὀπισθὰς στρατεύματος ὁ Κωνσταντίνος; ἀπαφανθῶσθαι μὲν ἀμφοτέρων τῶν ὀφθαλμῶν, ἐκρίπτεται δὲ καὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας, ὅπερ τι φορτίον εἰδέχθαι κα δυοστάκτον, καὶ ἀνίσταται πάλιν ἡ τοῦτου μήτηρ καὶ Χριστοφιλῆς Εἰρήνη, ἣν ἐκεῖνος πρόην, ἀσω[τό]τατα διαπραττόμενος, τῶν βασιλικῶν ἀλλοτριῶν ἀπέφηνεν ἐνδιατημάτων. Αὕτη οὖν ἡ θεοφιλεστάτη ἄνθρωπος, ἄμα τοῦ ἐπιληφθαι τὰ τῆς βασιλείας πηδάλια, ἀνακαλεῖται μὲν τῆς ἑξορίας τὸν μέγαν Θεόδωρον, ποιεῖ δὲ αὐτὸν ἐνωθῆναι τῷ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ Ταρασίῳ, τοῦ Ἰωσήφ μετὰ τὴν ἐκβολὴν Κωνσταντίνου τῆς ἱερατικῆς ἀπογυμνωθέντος ἀξίας· καλῶς πεπραχέναι

(d) II Cor. ix, 2. (e) Prov. xiii, 17. see. lxx. (f) Prov. iv, 19.

ἰσχυρὰ καὶ θαρσύνων τοὺς ἀμφοτέρους· τὸν μὲν, ὡς τῶν εὐαγγελικῶν δογμάτων μέχρις αἵματος καὶ ποιῶν ἀνεπένετα συνίστορα, καὶ διὰ τούτου τοῖς μεταγενετέροις τὴν καθαρὰν πραγματευόμενον τῶν ψυχῶν σωτηρίαν· τὸν δὲ, ὡς οἰκονομήσαντα συμφορόντως, καὶ τοῦ οἰστρούντος ἀνακτος τὴν ακότροπον ἐκμαχεύσαντα γνώμην, τὰ χεῖρα τῶν πρὸ αὐτοῦ βεβηλευκότων ἐπαπειλοῦντος ποιήσιν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, εἰ τῶν κατὰ νοῦν ἀποπέσειν· ταῦτα δὲ καὶ ὁ θεὸς Ταράσιος ἰδεοβαλῶσα, συναφθεὶς τῷ καθ' ἡμᾶς Πατρὶ, ὡς ἀναγράφτο αὐτὸς οὗτος ὁ ἀληθὴς τοῦ Σωτῆρος Θεόδωρος· οἷς [f. 145 a.] καὶ ἡμεῖς στοιχίσωμεν, καὶ μηδέτερον μέρος κακίσωμεν, ἀλλ' ἐκατέρους ἀποδεχόμενοι, ταῖς εὐαγγελικαῖς ἐπιταγαῖς παθησάμενοι μὴ παρατησώμενα· τὰ τῶν οἰκονομικῶς γινόμενα, οὐ νόμος· ἀλλ' οὐδὲ τίνα τὸ εἴφακτον κέκτηνται· ἐπεὶ καὶ Παῦλος ψομάσας περιτεμῶν τὸν Τιμόθεον, καὶ οὐκ εἰς νόμου ἔχον τοῦτο γε κεκράτηεν· αὐτὸς γὰρ καὶ ταύτην ἐπέσειπεν· διωλύγιον ἐκδοῦν· Εἰ περιτομὴν κηρύσσω, ἢ ἵπὶ διώκομαι;

8. Τεῖνον πνευματικῆς εὐφοροσύνης συναπολαύσας τῷ πνεύματι Ταράσιος ὁ Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος, ἐξῆλθεν εἰς τὸ κατ' αὐτὸν φροντιστήριον, καὶ συντρέψαντι ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔνθεν κακίαν τὰ διασκορπισθέντα τῇ αὐτοῦ ἀπουσίᾳ πρόβρατα. Ἀνεῖται δὲ τῆς εὐσεβείας καὶ ὁ τῶν Πατέρων Πατὴρ Πλάτων ὁ ὁσιώτατος καὶ ἀρχιεπίσκοπος ταύτης τῆς θεοσοστάτου τῶν ἰλλυρῶν ἐπαρῶς σκηνοπηγίας· καὶ συναγίβεται πλείονος ὁμιλῶς ὡς αὐτοῦς ἔκ τε τῶν πέλας καὶ τῶν ἐξῆθεν, οἷα τινὰς προμάχους γενναιοτάτους ἀπὸ τῆς ὑπὲρ εὐσεβείας πολεμικῆς ἐπανελθόντας θεάσασθαι παρατάσας· διασημίζεται δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ τὸ τῷ Σακευδῆως παρασηγορία, καὶ Θεόδωρος ἐν ταῖς ἐπιστολῶν ἐμαγαλύνετο στόμασιν· καὶ τὸ ἔργον ἐπὶ τῆς διὰ Θεὸν ὑπεροχῆς εἰς πᾶσιν διατρέχει τινὰ ἄριστον· καὶ διδάσκει πάντας ὁμοῦ τοῖς εὐαγγελικαῖς ἐπιταγαῖς παραγγέλλασιν, τὸν μὲν ἄνδρα μὲν εἶνα γυναικὸς κύριον, τοῦ θεοῦ Λόγου θεοπίπτοντος· ἀπὸ τῆς δὲ καὶ τὴν γυναῖκα, ἐνὸς ἀνδρὸς σύνουον· καὶ ταῦτα ἐννόμως, ἀλλ' οὐ νόθῳ τινὶ καὶ μοιχαλῶ εὐσεβείᾳ· πορνεία γὰρ καὶ τὰ σαρκὸς πάθη καταβδελύσει μὲν [f. 145 b.] τὸν ἄνθρωπον, τῆς πρὸς Θεὸν συναφείας προδήλως ἐξίστησιν· ἐκ δὲ τούτου πολλοὶ τῆς μεγαλονόμου πόλεως οἰκήτορες, καὶ μέγιστα καὶ τῶν ἑσπερίων πολιτῶν καὶ ἀστυνομένων ἄνδρες, οὐ μόνον τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκ τῶν ἑσπερίων ὀρμημένων παιδείας ἐπισημότατοι, πρὸς τὸν μέγαν τοῦτον συνεβρόθησαν παιδοποιεῖν, μοναχικῆς φιλοσοφίας ἐν πείρᾳ γενέσθαι ἐπιπέμναι· οὗς ὁ θεὸς τῆς εὐσεβείας διδάσκαλος ἐπιπέμναις ὑποδεχόμενος, τοῖς τῆς ἐμπράκτου σοφίας ἐπὶ κτήρῳ νέμασι, τὸν ἐντετηγμένον ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐξ ἀμαρτίας ἀποκαθαίρων μολυσμὸν, καὶ πρὸς θεοσιότητος καὶ δικαιοσύνης ὁδὸν τὰ κατὰ Θεὸν αὐτῶν καταρτίζων διαθήματα.

1. Ἀλλὰ τῶν ἀθέων Ἀγαρηνῶν κατὰ τοῦτο τοῦ

A sed, ideoque posteris puram animarum salutem procuravisset; Tarasium autem, quia utili dispensatione egisset, et furentis principis perversam declinasset sententiam, qui pejora superioribus principibus, se facturum minabatur adversus Christi Ecclesiam, si suæ mentis conceptibus obsisteretur, Hæc divus quoque Tarasius confirmavit, cum Patri nostro se adjunxit, ut hic ipse Salvatoris athleta scripto tradidit Theodorus. Cui sententiæ nos quoque accedemus, neutramque partem improbabimus; sed tamen dum ambos admittimus, evangelicis nihilominus verbis deinceps obedire non recusabimus. Nam quæ dispensative geruntur, legis loco non sunt, neque ea omnia reprehensione carent. Si quidem et Paulus dispensative Timotheum circumcidit, neque id tamen vim legis obtinuit: etenim ipse ritum illam abstulit magna voce clamans: Si circumcisionem prædico, cur adhuc persecutionem patior (g)?

19. Igitur spiritali gaudio fruens cum sacratissimo Tarasio pater noster Theodorus, perrexit ad monasterium suum, cœperuntque concurrere undique dispersæ post ejus absentiam oves. Emitteritur custodia Pater quoque Patrum Plato sanctissimus, et hujus divinitus concreti fratrum cœnobii architectus: consuebatque plurima turba ad illum, tam de proximo quam de longinquo, ut tanquam generosissimus milites, de bellis pro religione acie redeuntes spectaret: magisque agebatur Saccudionis fama et omnium ore Theodorus magnificatur: ejusque propter Deum exsilium quaqueversus in orbe innotuit. Atque omnes ab eo edocti fuerunt evangelicis obedire mandatis: quod nempe vir unius mulieris sit dominus, juxta divini verbi statutum; pariterque mulier cum uno viro cohabitabit; et quidem legitime, et non notho aliquo et adulterino contubernio. Etenim scortatio, et carnis passiones, hominem depravant, et a Dei consortio manifeste avertunt. Atque ex eo tempore multi celeberrimæ hujus urbis incolæ, et exterorum quoque oppidorum vel suburbiorum viri, nos de nostro cœtu tantummodo, verum etiam de profana institutione valde illustres, ad hunc magnum confluebant magistrum, monasticæ disciplinæ experimentum capere volentes: quos divus rectæ pietatis doctor, libenter exceptos, efficacis sapientiæ suæ fluentis irrigabat, hærentes animabus illorum peccati sordes purgans, et in sanctitatis atque justitiæ via, eorumdem secundum Deum gressus stabiliens.

20. Sed enim impiis Agaronis per id tempus su-

(g) Galat. v, 11.

(8) Confer in editioe Sirmondiana Theodori epistolam 53 libri 1.

periores regiones vastantibus, mortisque metu proximorum locorum incolas percellentibus, necessarium visum est Patribus tempori utiliter se accommodare, et in regiam urbem sine cunctatione migrare : quod dum celeriter agunt, excepti amantur fuerunt et a venerando pontifice Tarasio, et a pientissima Augusta; quibus etiam magnopere hortantibus, perinsigne Studii monasterium, quod ab hujus nominis viro olim ædificatum, et sanctorum virorum fuerat habitaculum, sed Constantinus Copronymus ne a decem quidem monachis incoli siverat, hoc inquam pergunt occupare; capax nimirum recipiendæ illi numerosæ Nazæorum multitudini. Nam plane oportebat eum qui se magni Præcursoris imitatore ostenderet, et adulterii morbum palam improbaverat, apud templum de illius nomine diotum habitare, atque hoc veluti terrestre cælum suis propetuis erga Trinitatem laudibus efficere. Quis autem hic angelicas veluti Patriæ constitutiones et communiter utiles regulas verbis comprehendere poterit? quas ille ad se undique concurrentibus condiscendas tradebat, ut multorum mentes ad unam Evangelii concordiam traheret, prout mos est ut quisque similem sui amet. Neque vero venientes tantummodo ex mundanis deliciis suscipiebat, sed et jam in asceticis exeritiis laboribus, si qui accederent, subito sibi cœtui aggregabat, Domini effato morem gerens: *Venientem ad me non ejiciam foras (b)*; ab se tonsos haut anteponebat illis quos alii aliquando totondissent, sicut plerique hominum irrationabiliter faciunt, proprii animi affectibus victi; sed omnes pariter charitate complectens et curans, ac singulorum virtutis reverentiam honoremque tribuens: ita ut exin multiplicaretur discipulorum numerus magnopere in hac nova Jerusalem, in tantum ut millenariam prope quantitatem exæquaret.

21. Quos quidem cernens alacri animo jugum Christi obedenter subire, disposuit ipse quoque, ritu illius excelsi Moysis, educavitque populum Dei, sapientiæ verbis, et morum puritate, ad spiritalem perquam optime manuducens promissionis requiem. Porro legislatoris virtutem esse aiunt, quæ sunt optima pervidere, atque ut constitutis uti velint populis persuadere; multitudinis vero officium est in decretis permanere, et neque in prosperis neque in adversis rebus quidquam immutare; quæ est deservendi Deo ratio sanctissima. Fit ergo eis legislator, proponens ipsis a Deo tradita judicia, quæ ipse conscensio sublimis politiæ monte, tenebrasque ingressus divinæ beatæque notitiæ, a Deo acceperat, et quasi in cippis lapideis, in sui firmissimi cordis tabellis, Spiritus impressa digito fuerant. Atque ut ille Dei contemplator consulenti socero obtemperans chiliarchos, centuriones, quin-

(b) Joan. vi, 37.

(7) Constitutiones Theodori Studitanas edidimus nos in hæc bibl. t. V.

Α καιροῦ τὴν καθύπερθεν παροικίαν λήσαιμένων, καὶ φόβον θανάτῳ ταῖς τῶν πλησιοχώρων ἐντεκόντων ψυχαῖς, ἀναγκαῖον ἐφάνη τοῖς Πατράσιν τὰ τοῦ καιροῦ δρᾶσαι συμφερόντως, καὶ τὴν βασιλεύουσαν πόλιν μὴ κατοκνήσαι καταλαβεῖν· ὃ καὶ διὰ τάχους ποιήσαντες, ὑπέδιχθησαν φιλοφρόνως παρά τε τῷ θεσπεσίῳ ἀρχιερεῖ Ταρασίῳ, καὶ τῇ εὐσεβιστάτῃ Αὐγούστῃ· ὑφ' ὧν καὶ προτραπέντες λιπαρῶς, τὴν εὐαγεστάτην μονὴν τοῦ Στουδίου, πάλαι πρὸς αὐτοῦ οἰκοδομηθεῖσαν, καὶ ἐνδιαιτήματα ὁσίων ἀνδρῶν γεγενησάντων, ὁ Κοπρώνυμος Κωνσταντῖνος οὐ' εἰς δέκα τῶν ἀριθμῶν ἐάσας τε ἔσσεσθαι, παραλαμβάνουσιν, ἰκανὴν οὖσαν πρὸς διαδοχὴν τῆς πολυανθρώπου ἐκείνης τῶν Ναζιραίων πληθῆος· ἔδει γὰρ, ἔδει τὸν τοῦ μεγάλου Προδρόμου μιμητὴν ἀναφανέντα, καὶ τὴν νόσον τῆς μοιχείας ἐκφάνδην ἀποκηρύξαντα, τῷ ἐπωνύμῳ αὐτοῦ κητοικισθῆναι ναῶν· καὶ τοῦτον οὐρανὸν ἐπίγειον ταῖς ἀπαύστοις ἀποφῆναι πρὸς τὴν Τριάδα δοξολογίαις· καὶ τίς γὰρ τὰς ἐνταῦθα τοῦ Πατρὸς [f. 146 a.] ἀγγελιομιμήτους καταστάσεις καὶ κοινωφελεῖς διατυπώσεις κατὰ λόγον εἰπεῖν ἐξισχύσει; ἃς ἐκείνος τοῖς παντρχόθεν ὡς αὐτὸν ἀφικνουμένοις προσεδίδου τε καὶ ἐδίδασκεν, πρὸς μίαν ἐνάγων τὴν τῶν πολλῶν φρονημάτων τοῦ Εὐαγγελίου σύμπνοιαν, καθ' ὅτι φίλον αἰεὶ παντὶ τὸ ὁμοῖον· οὐ γὰρ μόνον τοὺς ἄρτι τῆς κοσμικῆς ἀποφοιτῶντας παρελάμβανεν χλιδῆς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἤδη γεγυμνασμένους τοῖς τῆς ἀσκήσεως κόποις τῇ ὑπ' αὐτὸν προσιόντας κατέταττεν ὁμηγύροι, τὸ τοῦ Κυρίου πληρῶν λόγιον τὸ φάσκων· τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω· μὴ προτιμῶν τὸν ὑπ' αὐτοῦ κεκαρμένον ποτὲ, τοῦ ὑφ' ἑτέρου τοῦτο παθόντος, καθάπερ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀφιλοσφῶς ποιούσιν, ἰδίῳ πάθει ψυχῆς δουλούμενοι, ἀλλὰ τοὺς πάντας ἐπ' ἴσης ἀγαπῶν καὶ προμηθεύμενος, καὶ πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐκάστου τὴν τιμὴν καὶ τὸ γέρας ἀποδίδους, ὡς ἐκ τούτου πληθυνθῆναι τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν ἐν ταύτῃ τῇ νέῃ Ἱερουσαλήμ σφόδρα, καὶ μικροῦ τὴν χιλιεστὸν ἐπιφθεῖσαι ψῆφον.

κα'. Οὐς δὲ καὶ καθορῶν προθυμίᾳ ψυχῆς τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ πειθηνίως ὑπερχομέουσι, διατίθεται καὶ αὐτὸς κατα τὸν ὑψηλὸν Μωυσία, καὶ δευαγωγεῖ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ σοφίας λόγοις καὶ ἡθῶν καθαρότητι πρὸς τὴν νοητὴν ὡς ἄριστα χειραγωγῶν τῆς ἐπαγγελίας κατάπαυσιν· καὶ γὰρ ἀρετὴν μὲν, φασίν, νομοθέτου, τὸ τὰ βέλτεστα συνδεῖν, καὶ ἀρῆσαι τοὺς χρησομένους περὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν συνθεμένων· πλήθους δὲ, τὸ πᾶσι τοῖς δόξασιν ἐμμεῖναι, καὶ μήτ' ἐν εὐτυχίαις, μήτ' ἐν συμφοραῖς αὐτῶν, μηδὲν μεταβάλλειν· ὅπερ ἐστὶ Θεοῦ θεραπείας τρόπος ὁσιώτατος· τοιγαροῦν καθίσταται νομοθέτης ἐπ' αὐτοὺς ἑξαπλῶν [f. 146 b.] τὰ θεοπαράδοτα κρίματα, ἅπερ αὐτὸς πρὸς τὸ ὄρος ἀναβὰς τῆς ὑψηλῆς πολιτείας, καὶ τῷ γνόφῳ ὑπεισδύς τῆς θείας καὶ μακαρίας γνώσεως, πρὸς Θεοῦ ἀπειλήφει ὡς ἐν τισὶ πλαξὶ λθίναις, τοῖς τῆς ἑαυτοῦ στεβρότατης καρδίας πυξίοις, τῷ τοῦ Πνεύματος ἐνοσημανθέντα δακτύλῳ (7).

ισπερ ὁ θεόπτης ἐκείνος τῷ κηδεστῇ συμβου-
 ντι: πε:θαρχήσας προὐβάλλετο χιλιάρχους καὶ
 πε:ταρχους καὶ πενηκοντάρχους καὶ δεκάρχους,
 ἐ τυχόντα τῶν πραγμάτων ἀναφερόμενα δεξιόν
 ἔμβανον τέλος, καὶ αὐτὸς τῆς ἐντεῦθεν ἀπηλ-
 το φροντίδος: οὕτω καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς Μωϋσῆς
 λαβὼν ἐκείθεν τὰς ἀφορμάς, εἰ καὶ μικρὸν τι
 ἐν κλῆσιν διαφέρεται: προχειρίζεται μὲν γὰρ
 μὴν κεφαλὰς, τίθησι δὲ τὰς ὀνομασίας οἰκείας
 πε:θεύματι, ἐπιστημονάρχας καὶ παιδευτὰς καὶ
 ρητὰς τούτους ἀποκαλείας: καθίστησι δὲ καὶ
 αἰς προσηγορίας τοὺς ἀπάσης τῆς ἀδελφότητος
 ἢ ὑπηρετήχοντας, οἷον τὸν τὰ δεύτερα φέροντα,
 κινόμενον, τὸν παροικινόμον, καὶ τοὺς ὡς ἄλλως
 ἐκμένους: ἐκάνονισε μέντοι καὶ πᾶσι τοῖς πε-
 μάνους τὰς διαφόρους διακονίας ἀνὰ μέρος, διὰ
 ἢ ἐκ μέτρων ἐκμυδικῶν (8). Μᾶλλον δὲ σαφέστε-
 ρεῖν ἐκ τῆς κυριωτάτης καὶ πρώτης, φημί δὴ
 οὗ ἔργουμένου ἀρξάμενος, καὶ μέχρι τῆς τελευ-
 τῶ ὄψοποιού καταπαύσας: ποιήσας ἐν ἐκίστῃ
 ἐ ἐπιβαλλόντων καὶ τῶν μηδαιῶς προσηκόντων
 ἐπὶ ὑπόθεσιν εἶδον: διωρίσατο δὲ συνεκδοχι-
 καὶ τοῖς διαμικρτόνους: τῆς ὀφειλομένης [f. 147
 πρὸς τὴν καὶ καθυστεροῦσι, κατὰ τινὰ γοῦν ἀπ-
 ἄνην αἰτίαν, ἐπὶ τῆς τῶν θεῶν ὕμνων συνάξε-
 σι: γε μὴν καὶ τοῖς ἐπὶ πᾶσι τῶν ἀδελφῶν
 ἢ συντερίδουσιν, ἢ παροικίαν τινὰ καὶ φαυλισμὸν
 πρὸς τὸν πέλας ποιουμένοις, ἀνάλογον ἐπιτίμησιν
 πᾶς (9).

A quagenarios, et decuriones elegit, quorum opera
 occurrentia negotia expeditum exitum conseque-
 bantur, dum ipse interim hujusmodi cura vacabat,
 sic et noster Moyses se gessit, sumpto illinc exem-
 plo, nominibus licet paululum immutatis. Nam mi-
 nisteriorum decretis classeibus, nomina officii pro-
 pria imposuit, epistemonarchas, et magistros seu
 correctores, et observatores, appellans. Sub aliis
 quoque appellationibus in toto fratrum cœtu con-
 stituit eminentiores aliquot: voluti secundum gra-
 dum tenentem, œconomum, et subœconomum,
 aliosque aliis nominibus. Atque his omnibus ad
 varia ministera deputatis regulas perscripsit am-
 bicis versibus comprehensas. Imo potius capto initio
 a præcipua primaque begumeni dignitate, et in ul-
 timo desinens coqui officio: tradens singulis con-
 venientium et minime convenientium officiorum pro
 re proposita notitiam. Decrevitque simul castigatio-
 nem, debitam sedulitatem omittentibus, et quam-
 libet ob causam minime legitimam ad divinorum
 hymnorum synaxim sero concurrentibus. Item fra-
 tribus quocunque ministerio statuta hora non fun-
 gentibus, aut vas frangentibus, aut excessum ali-
 quem vel contumeliam proximo suo inferentibus,
 congruam pœnam constituit.

ὤπηρεσιὰ συντεταγμένης ὥρας ἀποτυγχάνουσιν, ἤτοι
 πρὸς τὸν πέλας ποιουμένοις, ἀνάλογον ἐπιτίμησιν

Γ. Τὴν δὲ γε τῶν ἐσθημάτων χρῆσιν οὐκ ἀποτε-
 ρίθη, οὐδὲ κατὰ τὸ βουλευτὸν ἐκάστην προκειῖσθαι
 πείθε: ἀλλὰ καὶ τούτῃ ἀποστολικὸν αὐτοὺς
 ἐν κείνῃ χαρὰς, καθὼς ἡ τῶν Πράξεων
 ἐστὶ βιβλος, ὡς Πάντες οἱ πιστεύσαντες
 ἐ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά. Καὶ
 ἢ: Τοῦ δὲ πληθῶνος τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ
 ψία καὶ ἡ ψυχὴ μία: καὶ οὐδὲ εἰς τι τῶν ὑπαρ-
 κῶν αὐτῶ ἔλεγε:ν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς
 πάντα κοινά. Διὰ τοῦτο ἠφόρισεν αὐτοῖς
 ἐκείν, ἐπὶ ἢ συλλήβδην ἀποτιθέμενοι τὰ δεδουλευ-
 τα καὶ ἐν Σάββατον πέπλη ἀντελάμβανον ἕτερα
 γὰρ τῶν εἰς τοῦτο καθυπουργεῖν τεταγμένων
 ἄρῶν: τοῦτο δὲ τάξας αὐτοῖς, οὐκ ἀπέκρινεν τὰ
 οὗ ὁ Πατὴρ τῆς κοινῆς ἱματοδόχου ἐστίας, ἀλλ'
 πε:ταρχῶν καὶ ἐν τούτῃ τύπος ἐγεγόνει τοῦ ποι-
 ῖου: ὅσο παρὸς εἰδὼς πάσης εἶνα: παιδείας τρόπους,
 τῆς ἐπὶ τὰ ἔθνη κατασκευῆς: ὧν ὁ μὲν λόγῳ
 κατακλύθη, ὁ ἕτερος δὲ διὰ τῆς ἀσκήσεως τῶν ἡθῶν
 κηρύσσεται: διὰ τοῦτο διδοὺς καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν
 ἰμὴν τὸν ὑποδύτην, ἀντεδέχετο ἕτερον, οὐ διοῖσον
 πολλῶν, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς ὧν ἐκείνοις ἀδρότης
 ἔχε γε καὶ τῆς χείρονος: μνημονεύων δὲ αἰεὶ τοῦ
 οὐδὲν λέγοντος, ὅτι Δωρεὰν ἄρτον οὐκ ἔφαγον,
 εἰ χεῖρες αὐτῶν διηκόνησαν καὶ ἐμοὶ καὶ τοῖς σὺν
 ἐ, ἀργίας ὑπομείναι τάξιν ἀκίνητον [f. 147 b.]

C 22. Vestium quoque usum non singulis assignatum,
 neque ad cuiusque libitum præto esse voluit, sed
 in hoc etiam apostolicam ipsos formam servare
 mandavit, sicut in Actuum libro proposita est,
 nempe quod omnes qui credebant, erant pariter,
 et habebant omnia communia: Et mox: Mul-
 titudinis autem credentium erat cor unum et anima
 una: nec quisquam eorum, qui possidebat, aliquid
 suum esse dicebat, sed erant illis omnia com-
 munita (j). Propterea ipsis assignavit ædium par-
 tem ubi quisque, quæ gestaverat vestimenta depo-
 nens, singulis Sabbatis alia recipiebat a fratribus
 huic ministerio præpositis. Quam legem cum ferret,
 non secrevit sua propria Pater a communi vestia-
 rio cubiculo, sed ut in reliquis omnibus sic in hoc
 etiam, regula sui gregis esse voluit: duos videlicet
 esse sciens cujuslibet magisterii modos, et morum
 informandorum rationes; nempe et verborum do-
 ctrinam, et asceticæ vitæ exemplum. Quare et ipse
 tradita hebdomadaria veste, aliam recipiebat, mini-
 me a communibus differentem, sed æque ac alio-
 rum detritam vel etiam præjorem. Memor denique
 semper Apostoli dicentis, quod Gratis panem non
 comedi, sed manus ipsæ ministraverunt et mihi et
 his qui mecum sunt: otium nunquam poterat, sed
 laborabat ipse propriis manibus, libros describendo,

(i) Act. ii. 44. (j) Act. iv. 32.

(8) Leguntur hæc carmina in Sirmondi editione ab omni finem.

(9) Hæc item Epitimia, sive pœnas monasteriales, nos edidimus in tomo citato.

eosque fratrum operibus adjungendo; quorum librorum nonnulli adhuc apud nos servantur, pretiosi admodum et omni æstimatione digni.

23. Composuit etiam plurimos Marte proprio libros, ob sapientiæ talentum, eximie suæ puritatis merito, desuper acceptum. Et primo quidem librum illum, ter adhuc in hebdomada in communi cœtu legi solitum, Parvarum, inquam, Catecheseum centum triginta et quatuor dictarum ab eo subitanea dictione in consuetis ad fratres allocutionibus. Secundum autem et tertium quartumque librum Magnarum Catecheseum non subito dictarum, sed quas meditatus compositas edidit. In utrisque tamen manifeste agnoscitur diffusa in labiis ejus cœlestis gratia facundiæ. Certe ex nullo alio inspiratorum Patrum libro poterit parem utilitatem cœnobita quisquam precipere, qui intelligenter legat. Quamlibet enim virtutem speciem sermones illi continent, et remedium quodvis variorum nequitie ac multiplicium morborum sapiendissime tradunt, et lumen atque compunctionem legentium animabus ingerunt. Est etiam elaboratum ab eo panegyricarum orationum volumen de nonnullis Christi ac Deiparæ solemnitatibus, nominatimque de omnibus magni Baptistæ ac Præcursoris, aliorumque aliquot illustriorum sanctorum, in quibus primariis panegyristis haud inferiorem se præbet. Confecit et aliud metricum separatum volumen plane utilissimum, ubi creationem et lapsum descripsit primi hominis; ibidemque peccatum et consecutam inde corruptionem lugubriter cœoinit. Mox se junctim Cainum, et invidiam erga Abelem, et cædem convicio traduxit. Postea Enochum et Noe et ab eo genitos Deo charissimos tres patriarchas seorsum et ex ordine singulos; nec non illorum venerandas uxores, prout par erat, celebravit. Denique cunctas hæreses seriatalim numeravit, et anathemate percussit, versibus, inquam, trimetris ac puris; nonnullas etiam plenissime refutavit.

ἀπιστομυνην (13). Ἐτι γε μὴν καὶ πᾶσαν αἴρεσιν ὡς ἔφην, τριμέτροις καὶ καθαροῖς· τινὰς δὲ αὐτῶν καὶ

24. Epistolarum vero ejus libri quinque ad hanc usque diem apud nos servantur. Hæ autem ob sensuum altitudinem et elocutionis nitorem, summum exactumque habent epistolarem characterem cum venustate, ut nullam sine lacrymis legerit quicumque cor lapideum non habet. Est et alia ejusdem prosa oratione condita lucubratio, in qua tribus antirrheticis sermonibus, ceu alter David alienige-

(10) Exstant hæ minores catecheses Latine tantum, Livineico interprete. Nos vero etiam Græce edere optamus, quandoquidem pervenusta et vetera illarum exemplaria in codicibus Vaticanis sunt.

(11) Ineditæ adhuc sunt hæ majores catecheses, neque in bibliotheca Vaticana occurrunt, sed Patriis alibi in codicibus, sigillatimque recensentur in *Gr. Biblioth.* Fabricii ed. nov. t. X, p. 451 seqq.—Vid. supra.

οὐκ ἠνέχετο, ἀλλ' ἐκοπία αὐτὸς ταῖς ἰδίαις χερσὶ γράφων δέλτους, καὶ ταύτας τοῖς τῶν ἀδελφῶν συνεισφύρων ἔργοις· ἐξ ὧν καὶ τινα μέχρι τοῦ δεῦρο σώζονται παρ' ἡμῖν σεβασταὶ τυγχάνουσαι, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιαί.

κγ'. Συνέταξε μέντοι καὶ πλείστας ὄσας βίβλους οἴκοθεν καὶ ἐξ αὐτοῦ, τὸ τάλαντον τῆς σοφίας διὰ καθαρότητος ὑπερβολῆν, καὶ αὐτὸς ἄνωθεν εἰληχῶς· καὶ πρώτην μὲν τὴν καὶ μέχρις ἡμῶν τρεῖς τῆς ἐβδομάδος ἐκκλησιαζομένην τῶν Μικρῶν λεγομένην Κατηχήσεων (10), ἑκατὸν οὐσῶν πρὸς τριάκοντα καὶ τεττάρων, σχεδιασθεισῶν αὐτῷ κατὰ τὸ σύνθετος τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ὀμιλίας· δευτέραν καὶ τρίτην καὶ τετάρτην τῶν Μεγάλων Κατηχήσεων, ἃς οὐ σχεδιαστικῶς, ἀλλὰ νουνεχέτερον καθ' ἑαυτὸν συντάξας ἐκδέδωκεν (11)· πλὴν ἐν ἑκατέραις δεικνύται σαφῶς

ἢ ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ ἐκχυθεῖσα θεία καὶ οὐράνιος χάρις τοῦ λόγου· οὐδὲ γὰρ ἔστιν οὕτως ἀπάνασθη τινοσ ἐτέρας βίβλου τῶν θεοσόφων Πατέρων τὸν συνετῶς μετιόντα, ὡς οἶμαι, τῆς ἐν κοινοδιακαίς τάξεσι θεωρουμένης ὠφελείας, ὡς ἐκ τῶν μνημονουθεισῶν ἡμῖν τοῦ Πατρὸς κατηχήσεων· πᾶσαν γὰρ περιέχουσιν ἀρετῆς ἰδέαν, καὶ πᾶν ἄκος τῶν κατὰ κακίαν ποικίλων καὶ διαφόρων νοσημάτων ἐπιστημονικώτατα διδάσκουσιν, καὶ φωτισμὸν καὶ κατάνυξιν ταῖς τῶν ἀναγιγνωσκόντων ἐμποιοῦσι ψυχαῖς. Ἔστι δ' αὐτῷ πεπὸνημένη καὶ πανηγυρικῆ, δι' ἧσπερ ἐνιασ τῶν Χριστωνύμων ἑορτῶν καὶ τῆς Θεομητορος, καὶ πᾶσας δὲ τοῦ μεγάλου Βαπτιστοῦ καὶ Προδρόμου, καὶ τινῶν ἄλλων ἐπιφανεστέρων ἁγίων, οὐδὲν ἤττον λαμπροτάτας τῶν ἀρχικωτέρων ἀπέφηνεν πανηγυ-

ριαρχῶν (12). Συνέταχεν δὲ καὶ ἐτέραν ἐμμέτρον ἰδιαζόντως λαμβικὴν χρησιμωτάτην [f. 148. a.] πᾶνυ, καθ' ἣν τὴν τε διάπλασιν καὶ τὴν ἐκπτώσιν ὑπηγόρευσε τοῦ γενάρχου· πρὸς δὲ καὶ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν φθορὰν ὡς θέμις ἐξετραγώδησεν· εἶτα διηρημένως τοῦ Κᾶν τὸν κατὰ τοῦ Ἄβελ φθόνον καὶ φόνον κατεκωμώδησεν· καὶ μέντοι καὶ τὸν Ἐνώχ καὶ τὸν Νῶε, καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ φύντας θεοφιλεστάτους τρεῖς πατριάρχας διεξυσυμμένους καὶ ἀκολούθως ἐκάστω· καὶ τὰς σφῶν αἰοιδίμους συνεύνους κατὰ τὸ εἶδος ἀπειριθμήσατο, καὶ τῷ ἀναθέματι καθυπέβαλεν, στίχοις, παντελῶς ἀνέτρεψεν.

δδ'. Αἱ δ' ἔτι τῶν Ἐπιστολῶν αὐτοῦ βίβλοι πέντε μὲν ἕως τοῦ παρόντος σώζονται παρ' ἡμῖν (14)· τοσοῦτω γε μὴν τῇ τῶν ἐνοιῶν σέμνότητι καὶ τῇ καθαρότητι τῶν λέξεων ὑπερημέκον ἔχουσι τὸ κάλλος καὶ τὸν ἐπιστολιμαῖον χαρακτῆρα δι' ἀκριβείας ἠκονισμένον, ὡς μηδεμίαν ἀδακρυτὴ μετιέναι τὸν γε μὴ λιθίνην πάντη τὴν καρδίαν ἔχοντα. Ἔστι δὲ πρὸς ταύταις καὶ ἐτέρα δογματικῆ διὰ πεζῆς λέξεως πρα-

(12) Octo ex his panegyricis in prædicto tomo nos recitavimus.

(13) Est in deperditis hoc Studitæ opus de patriarchis etc. Item quod sequitur de hæresibus.

(14) Duo tantum exstant libri in Sirmondiana editione. Tota tamen epistolarum collectio in Parisiensibus incolumis est codicibus, eaque pariter recensetur apud Fabricium tomo cit. p. 439 seqq.

εὐθείᾳ. καθ' ἣ ἐν τρισὶν ἀντιβῆρητικοῖς λόγοις, **A** ρ τις ἄλλος Δαυὶδ τὸν ἀλλόφυλον Γολιάθ, ἥτοι κρυλὸν τῆς ἀληθείας τῶν εἰκονομάχων ἐκσφεν-
 τας κατέβαλεν αἵρεσιν (15), καὶ τὸν δεινότατον
 ἰσμὸν τῆς Ἐκκλησίας ἐξῆρεν· ἀλλὰ γὰρ καὶ τοὺς
 βραχίστες ὡς τῆσδε εἰρημένης βλασφημίου αἰρέ-
 κεφαλὰς, φησὶ δὲ τὸν Κοπρώνυμον Κωνσταν-
 τῆ· τὸν θηριόγνωμον, μᾶλλον δὲ θηριώνυμον,
 τα εἶδόν τισι δόρασι τοῖς [f. 148 b.] στηλιτευτι-
 ῶν μετεωρίσας λόγοις ἐθριάμβευσέν τε καὶ
 ἐπιγυμνάσειεν, καὶ τὰς αὐτῶν ἀνοσιουργίας τοῖς
 πύττα διηροημένως προφανείς κατεστήσατο·
 ἰσὺν πᾶσαν τοῦ νοῦς ἔμφυτον τοῖς θεοῖς ἐνασχο-
 ς δόναμιν, καὶ διὰ πάσης ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὸν
 τοῦ Κορίου ἐκμελετήσας, λαὶ τὴν βασιλείαν
 ὠρνεῶν ἐντὸς ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἐπομένων ὡς
 κατεστησάμενος, μᾶλλον δὲ βασιλείαν οὐρα-
 νῆ· τῆσδε τῆς πολιτείας, τὴν περιώνυμον τοῦ
 ἐξέμου ἐκτετελεωῶς μονῆν, ἦν αὐτὸς οἶά τις
 ἐν μέσῳ τοῦ πλῆθους τῶν νοητῶν ἀστέρων, τὰς
 ἡἷας ἀρετῆς καὶ σοφίας ἀκτινοβολῶν ἀστραπὰς, καὶ
 ὡσὶν καὶ μεταποιούμενος.

Ἐ. Ἄλλ' οὐκ ἔνεγκεν ὁ ἀεὶ χαιρέκακος καὶ πα-
 πῶ εὐθόου, ὁ μελαντάτης ὄντως καὶ βαθύς κό-
 ἐπόλος τὴν τοσαύτην τοῦ Πατρὸς ἀρετὴν κατὰ
 εἰσέμωνα διαφημίζεσθαι, οὐδὲ τὴν τῶν ὑπ' αὐ-
 τῷ ἐπομένων καλῶς καὶ διθυνομένων πλῆθὺν ἀν-
 ἰστοῦν παρεῖσαι, καὶ τηλικούτων ἀσκητικῆς
 βίωσιος, ἐν μέσῳ πολυανδρούση ἐπιδείκνυσθαι
 καὶ τοὶ πολλὰ καὶ διαφόρως ταῖς τοῦ με-
 οκατεβλήθεις στρατηγίαις· ἀλλ' οἷα κατ' αὐτοῦ
 ἰλιτῆκεν, καὶ νῦν ἐπιτηδεύειν οὐκ ἀναβάλλεται·
 γὰρ κατ' ἐκείνο καιροῦ τὰ τῆς βασιλείας ἐπει-
 μένους σπῆντρα, Νικηφόρος δ' ἦν οὗτος, ὅς τὸ
 ἑκατὸν εὐ πῶ τῶν εὐσεβῶν βεβασιλευκότων
 ἔργων, τῆ δὲ ἀληθείᾳ μακρῶ τῶν τοιούτων ἀπο-
 κριτο· εἰπερ ἢ τίς τις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρὰ
 καὶ καθωμολόγηται· τοῦτον τοιγαροῦν εὐρηκῶς
 αὐτὸς τὸν σὸν ἐπὶ τῶν μεμεστωμέν-
 ν, ὁ τοῖς ἁγίοις [f. 149 a.] ἔργοις τῶν δικαίων
 ἐπιμαρτυρούμενος, ὑποβάλλει αὐτοῦ τῆ καρδίᾳ τοῦ
 ἴσον ἀποστῆναι τὸν τὴν μοιχοζευξίαν πρώην αὐ-
 ργγυλῶτα, καὶ τῶν ἱερτικῶν βαθμῶν ἐγκαταλεῖσαι,
 παραίτησά γεγονόσα εἰρήνης, φησὶ, καὶ τοῦ λυ-
 πλοῦντος ὀροντίσαντα· καὶ δὴ τῶν ἱερόφρονι συν-
 ῶν κερφόρη δὲ τὴν ὑποθήκην τοῦ ὄψεως παρα-
 ἴμενος ἐνδὲ, ἀντιβολεῖ καὶ βιάζεται λυθῆναι τὸν
 ἦρ τοῦ χωρισμοῦ, τοῦ δῆσαντος αὐτὸν ἁγιωτά-
 τασίου οὕτως ἰάσαντος, καὶ πρὸς τὸν θεὸν
 ἐμψύχου· ὑποσχόμενος αὐτῷ ὡς βασιλικαῖς
 ἐφορίαις συνελάσειον ἅπαντας εἰς τὴν τοιαύτην
 οφείναι οἰκονομίαν· οὕτως οὖν πείθει ἄκοντα
 καὶ μὴ βουλόμενον κατὰ νοῦν τὸν τῆς νίκης
 ἴσμον κερφόρη πρὸς τὸ δέξασθαι συλλειτουρ-
 ῶν ἀνίερων. Καὶ γίνεται πάλιν διαφωνία καὶ
 ἑρῶν σύγχυσις καὶ προσώπων διαίρεσις ἐν τε
 ἱεράρχαις καὶ τοῖς μονάζουσιν, τῶν μὲν μὴ προσ-

A nam Goliath, id est alienam à veritate Iconomacho-
 rum funda prostravit hæresim, et hoc gravissimum
 dedecus ab Ecclesia exterminavit. Sed et ambos im-
 peratores, ceu diotæ blasphemæ hæreseos antesigna-
 nos, Copronymum, inquam, Constantinum, et ferinæ
 mentis, imo potius et appellationis, Leonem, quasi
 lanceis infamæ altè elatos, sermonibus tuis, trium-
 phaliter circumgestavit, publiceque traduxit, eorum-
 que impia opera posteris singillatim explorata fecit
B Ergo omnes menti suæ inditas in divinis rebus vires
 exercens, et diu noctuque indesinenter legem Do-
 mini meditans, cælorumque regnum intra se suosque
 assecclas constituere, quantum pote, conatus; imo
 potius quasi altero cælorum regno, ob actæ vitæ
 similitudinem, celebri illo Præcursoris monasterio
 effecto; erat ipse tanquam sol id multitudine spi-
 ritualium siderum medius, propriæque virtutis atque
 sapientię radios vibrabat, contubernales suos illu-
 minans, et ad meliora commutans et transfe-
 rons.

τοὺς περὶ αὐτὸν καταφωτίζων, καὶ πρὸς τὸ κρεῖττον

25. Sed enim qui semper malo gaudet, invidiæ
 pater, nigerrimus inferorum corvus diabolus, non
 tulit tantam patris nostri virtutem in opulenta me-
 tropoli celebrari: neque servatorum ab eo præclare
 et in rectam viam reductorum multitudinem inco-
 lumem esse sivit, nec tale tantumque æceticæ vitæ
 speculum in numerosissima civitate spectari; præ-
 sertim cum sæpe multumque a magni viri militia
 vulneratus fuisset. Quæ ergo adversus illum machi-
 nabatur, nunc in rem conferre diutius non distulit
 Qui per id tempus regni sceptrum tenebat Nicepho-
 rus, specie quidem haud procul aberat ab ortho-
 doxis ante eum imperatoribus, re tamen vera longe
 iis dissimilis erat, siquidem fidem absque operibus
 mortuam esse in confesso est. Cum ergo hoc inve-
 nisset tetricum et nequitie plenum vas is qui ju-
 storum bona opera semper odit diabolus, cor ejus
 permovit, ut innocentem declarari vellet hominem
 illum qui adulterinum conjugium antea ratum fe-
 cerat: eumdemque sacerdotali rursus ordini adjun-
 gi, ceu qui pacis auctor publicæque utilitatis fuisset
D Itaque religiosum conveniens patriarcham princeps
 hic, qui serpentis suggestionem admiserat, orat cogitque ut
 excommunicatione Jesephum absolvat, qua eum sanctissimus patriarcha Tarasius ligave-
 rat; et sic eo relicto, ad Deum migaverat. Pro-
 mittebat autem ei princeps, curaturum se regali
 adjutorio, ut cæteri omnes dispensationi huic con-
 sentirent. Sic ergo adducit invitum prorsus ac mente
 dissentinetem patriarcham, victoriæ eponymum
 (Nicephorum), ut exsecratum illum ad Ecclesiæ
 ministerium revocet. Fit igitur novum dissidium
 et opinionum confusio, et personarum secessio tam
 episcoporum quam monachorum, aliis quidem pu-
 tantibus, negotii hujus causa non esse offendentum

(15) Legitur hoc luculentum contra Iconomachos opus in editione Sirmondiana.

imperatorem, magno tamen Theodoro contradicente, A
 equum non esse ut sententia a venerabili Tarasio
 in Josephum publicæ causæ utilitatis prolata, nunc
 abrogaretur: etenim hæc dispensatio, aiebat, adul-
 terinum conjugium manifeste defendit. Insuper ju-
 stam quoque ultionem adversus juniorem Constan-
 tinum jam peractam, præ oculis habendam esse,
 non oblivione premendam: atque hinc potius divi-
 næ legis voluntatem esse intelligendam, non vero
 rudi opinione et libero mentis impetu, doctrinam
 dispensationis confingendam, quæ neque alias au-
 dita est, neque ullam utilitatem mundo attulit, imo
 noxia prorsus animabus nostris est. Exin itaque
 in iudicii diversitate manentes, invicem dissidebant;
 sicut olim Paulo et Barnabæ contigit, in dissidio
 propter Joannem cognomento Marcum uti scriptum
 est: *Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab*
invicem et Barnabas quidem assumpto Marco navi-
garetur Cyprum: Paulus vero electo Sila profectus est,
traditus gratiæ Dei a fratribus (i). Quem locum tra-
 ctans divus Chrysostomus in Actuum splendidissima
 interpretatione, sic ait: *Uter vero eorum melius de-*
liberaverit, non est nostrum pronuntiare.

τοῦ θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. Ὅπερ ἐφθακῶς ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐν τῇ τῶν Πράξεων θεοθεγγεῖ ἐρμηνε-
 φησί· Τίς μὲν οὖν αὐτῶν ἐβουλεύσατο βέλτιον, οὐχ ἡμῶν ἀποφθάνθαι.

26. Jam nos super hoc argumento dicimus, am-
 bos bene se gessisse; sicut etiam illustris Tarasius
 in sur se gessit dispensatione. Namque et hic ver-
 ritus tunc iracundiam principis et excaescentiam,
 sciensque quantopere ad maleficia pronus esset,
 ejusque ad peccandum proclivitatem, ne quid acer-
 bius adversus Dei Ecclesiam faceret, laxavit rigoris
 habenas, et tolerato minore ac particulari malo-
 rem universalem sapienter conservavit, implens
 effectum illud: *Redimentes tempus, quoniam dies*
malæ sunt. Sic etiam nunc existimandum est
 dispensative egisse beatum Nicephorum, nolentem
 quidem, sed a principe adactum. At vero parens
 noster Theodorus, exactum divinarum legum reti-
 nuit præscriptum, divinitus motus, non malo aliquo
 affectu victus: nolens scilicet illegitimam copulam
 legis locum occupare apud eos belluinos homines
 qui indomitis cupiditatibus indulgent; atque ut
 ostenderet sine ullo cujusquam respectu eos agere
 solere qui Deo omnino confidunt; neque personas
 cum animæ suæ detrimento subvereri, ut Domini
 præceptum prodant, propter principis potentiam
 injustissime jubentis. Nempe juxta Davidis carmen:
Et loquebar in testimoniis tuis coram regibus, et non
erubesceram (k). Sane quod in prosperum statum
 Ecclesiæ regimen sub his duobus principibus haud
 deventerit, ipsi quoque manifeste agnoverunt divi
 patriarchæ. Neque enim magnum Theodorum Thes-
 salonica reversum, recte egisse dixisset orthodoxiæ
 antesignanus Tarasius, nisi ipsum scivisset veræ
 Evangelii vitæ absque errore instituisse. Neque item
 eum admisset victoriæ eponymus (Nicephorus)

κροῦσαι τῷ ἀνακτὶ ἕνεκα τούτου καλῶς ἔγε-
 νοῦντων, τῶν δὲ περὶ τὸν μέγαν Θεόδωρον
 σκόντων, ὡς οὐ δίκαιόν ἐστι τὴν ἐξενηχθεῖ-
 τοῦ θεοσεπίου Ταρσίου ἐπὶ τῷ Ἰωσήφ κρι-
 τραπεῖναι, ἐπὶ λυσιτελείᾳ τοῦ πατρὸς τῆνικ
 γεννημένῃν· ἢ γὰρ ἐπὶ τῶν τοιοῦτων οἰκονο-
 μίῃν, τὴν μοιχοζευξίαν προφανῶς συνίστησιν
 δὲ καὶ τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ θεοῦ τὴν κ
 νεωτέρου Κωνσταντινοῦ ἤδη προελθοῦσαν, ἀξ
 ἰδεῖν, καὶ μὴ λήθῃ ταύτην παραπέμψαι· καί
 στοχάσασθαι τὸ βούλημα τῆς θείας νομοθεσίας
 μὴ ἀποκίλιψ γνῶμη καὶ ἀγαλινώτοις θιαν
 μαίς, οἰκονομίας λόγους [f. 149 b.] ἀναπλά-
 τούς οὔτε γεγονότας πω, οὔτε τῇ ὄντως ἀπ
 ὀφθλήψ ἐκποιήσαντας, πρὸς ὄλεθρον τῶν ἡ
 ψυχῶν· ἐκ δὲ τούτου ἀσύμβατο· μέιναντες π
 κρίσεις, ἀλλήλων διέστησαν, καθά ποτε Π
 καὶ Βαρνάβας ἐν τῇ περὶ τὸν Ἰωάννην τὸν κ
 νον Μάρκον διαφωνίᾳ, καθὼς γέγραπται· ὁ
 δὲ παροξυσμὸς, ὥστε ἀποχωρισθῆναι αὐτο-
 ἀλλήλων, τὸν τε Βαρνάβαν παραλαβόντι
 Μάρκον ἐκπέλευσαι εἰς Κύπρον· Παῦλος δ
 λεξάμενος Σίλαν ἐξῆλθεν, παραδοθεὶς τῇ

κς'. Ἡμεῖς δὲ περὶ τῶν προκειμένων φαι-
 ἀμφοτέροι· καλῶς πεποιθήκασιν· καθά δὲ καὶ
 σιος ὁ αἰτίμιος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἀπεφύνατο
 μίᾳ· καὶ γὰρ δὴ καὶ αὐτὸς τότε τὸ θυμικὸν κ
 τοῦ ἀνακτος ὑπορώμενος, καὶ εἰδὼς ὡς λίαν
 εὐπάριστος ἐπὶ τὸ πεφυκὸς ἀδικεῖν, καὶ ν
 εἰς ἀμαρτίαν εὐκόλον, ἵνα μὴ τι δριμύτερον
 τοῦ θεοῦ κατεργάσεται· Ἐκκλησία, ὑπενοδίδη
 τῆς ἀκριβείας ἡνίας· καὶ παρασχὼν τὸ ἡτ-
 μερικὸν, τὸ καθολικώτερον φιλοσόφως ἐνεπορ
 πληρῶν τὸ, Ἐξάγοραζόμενοι τὸν καιρὸν,
 ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν. Οὕτως οὖν κἀνατάθη
 λυγίσασθαι, ὅτι ὑκονόμησεν ὁ μακάριος Νικι-
 μὴ βουλόμενος, ἀλλὰ βιασθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀνακτο
 γε πατῆρ ἡμῶν Θεόδωρος [f. 150 a.] τὴν ἀκρι-
 θείων νόμων φυλάττει κατάστασιν, θεσθὲν κ
 καὶ οὐ πάθει κακίας κρατούμενος· ὡς ἂν
 ἄθεσμον τῆς κοίτης χώραν μὴ λάθοι νόμου
 ἔχουσι τὸ ἐν ἀθραύτοις ὀρμαῖς ὀρεκτικῶν βο
 τῶδεσιν ἀνθρώποις, καὶ τὸ ἀπροσωπώληπτο
 τῶν εἰς θεὸν ὀλικῶς πεποιθότων καὶ μὴ λαμβ
 τῶν πρόσωπα κατὰ τῆς ἐαυτῶν ψυχῆς, ὥστε τ
 τολῆν τοῦ Κυρίου προδιδόντι χάριν κράτους
 λέως ἀδικιώτατα δυναστεύοντος· κατὰ τὸ τοῦ
 μελώδημα· « Καὶ ἐλάλουν ἐν τοῖς μαρτυρίοις
 ἐναντίον βασιλέων, καὶ οὐκ ἠσχυρόμεν,
 ὅτι γε μὴ καλῶς εἰς τοῦτο τάξεως ἔγλυθε τὰ
 κλησιαστικῆς διοικήσεως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τ
 τοῖν δυοῖν βασιλέων, καὶ αὐτοὶ σφρώς ἤδεισαν τ
 ληπτοι πατριάρχαι· οὐδὲ γὰρ ἂν καλῶς θεοῦ
 τὸν μέγαν ἐλεγεν Θεόδωρον ἐκ Θεσσαλονίκης
 ελθόντα ὁ τῆς ὀρθοδοξίας πρόμος Ταρσίσιος,

(i) Act. xv, 39. (j) Ephes. v, 16. (k) Psal. cxvii, 46.

ἴδει τὴν ἀληθῆ, τρίβον τοῦ εὐαγγελίου ἀπλα-
 εῖοντα· οὐδ' αὖ πάλιν ἀπεδέχετο αὐτὸν ὁ τῆς
 ἐπώνυμος ἱεροθέτης, καὶ ὡς ἀθλητὴν ἀληθείας
 παύριος κατέστεφεν, εἰ μὴ ὀρθοτομοῦντα δι-
 τὸν λόγον τῆς πίστεως. Πρὸς δὲ τοῖς εἰρη-
 καὶ τοῦτο θετέον, ὅτι· εἰ οὐκ εἶχεν ἕκαστος
 μὴ εὖ πεποιηκῆναι τὸ δέξασθαι εἰς ἱερωσύνης
 τὸν μοιχοξεύκτην διὰ βασιλικὸν φόβον, οὐκ
 εἰ θάνατον τῶν ἀνάκτων, καὶ τὴν παρὰ Θεοῦ
 τούτου γεγονουῖαν τοῦ ἱεροῦ Θεοδώρου παρὰ πό-
 ἰαρχισιν, τοῦ χοροῦ τῶν ἱερῶν τὸν τολμητιῶν
 ἰον· ἐντεῦθεν οὖν σκοπεῖν ἔστι τοῖς φιλοθεοῖς
 ἢν πραγμάτων φύσεις, καὶ μηδ' ἕτερον μέρος

A pontifex, nec laudibus ceu veritatis pugilem orna-
 set, nisi rectam in fide doctrinam habere cognovis-
 set. Dictis hactenus addam, quod nisi utrique pa-
 triarchæ persuasum fuisset, non recte factum quod
 ad sacerdotii honorem metu principum, adulterini
 conjugii copulatorem receperint, haud profecto post
 principum obitum, peractamque a Deo adversus
 eos pro sacro Theodoro celerem ultionem, haud,
 inquam, audacem illum sacerdotali choro rursus
 expulissent. Ergo hinc pii homines rerum actarum
 naturas cognoscant, neutramque partem veneran-
 dorum horum præsulum nostrorum dament. ἐκτρέπεσθαι τῶν θεσπεσίων τούτων ἡμῶν καθηγε-

Πλὴν ὡς ἴδεν ὁ ὑψηλόφρων μέδων τὴν ἰδίαν **B**
 ὑπὸ τῶν ἡμετέρων βδελυθεῖσαν πατέρων,
 ἰδενὸς λόγου ἀξιοθεῖσαν, κελύει μετ' ὀργῆς
 μέγαν Θεόδωρον, καὶ [f. 150 b.] τὸν τούτου
 οὐ καὶ Χριστοῦ ἱεράρχην Ἰωσήφ ἅμα τῶ
 εἰτῶν καὶ καθηγεμόνι Πλάτωνι, τὰς πρὸ τοῦ
 οἰκεῖν νήσους, οὐχ ἅμα καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ,
 δεξιευμένως τούτων ἕκαστον εἰς ἄλλην καὶ ἄλ-
 λαστραλάττεσθαι· τὴ δὲ τῆς ἀδελφότητος πλῆθος
 πρὸς αὐτὸς δὲ μετὰ τινὰς ἡμέρας παραγενό-
 ἐν τοῖς τοῦ Ἐλευθερίου βασιλικῶς μελά-
 (16), προσκαλεῖται ἅπαντας ἱστορίας ἕνεκα·
 ἀπατήρας τούτων τοὺς μειζοτέρους, πειράται
 εἰς πειθανόητος, τῆς πατρικῆς τούτους
 τῆς βουλῆς· ὡς δὲ τὴν προβολὴν εἶδεν τῶν
 ὅ ἔμπροσθεν καθάπερ τι βέλος ἀκιδνὸν τῇ ἀντι-
 τῆς στερεμνίας αὐτῶν ἀποκρουσθεῖσαν ἀν-
 τικως, πρὸς τὸ πλῆθος γίνεται τῶν ἀδελφῶν καὶ
 πρὸς αὐτούς· Ὅσοι ταῖς ἡμετέραις βούλεσθε
 διαρῆν παρανέσσειν, καὶ κοινωνικοὶ εἶναι τοῦ
 ἐπιπέδου καὶ τῆς καθολικῆς. Ἐκκλησίας, ἐν
 εἰς δεξιῶς μου ἀπορίσθητε· ὅσοι δ' αὖ τῇ προκα-
 τῶν ἡμῶν γῶν, ἐμμένειν κεκρίκατε, τὴν ἐξ
 οὐμῶν εἶπὸν ἐκλέξασθε· σοφιζόμενος ἐν τούτῳ,
 ἔπειτα, πῶς ἀπορίστους μὲν λόγων παρασκευαί-
 ες αὐτῶν ὄντας, βίου δὲ καὶ γένους καὶ τοῦ ζῆν
 οὐ κατανοοῦντας ἅπαντας ὑπὲρ τῆς καθ' ὑπ-
 ἡν θείῃ ἀπειλήπτου ζωῆς· τότε δὲ πάντες
 εὐφραδῶν τῶν εὐώνυμον κατελιγρότες χώραν, λέ-
 οσι πρὸς αὐτὸν μετὰ παράρησίας· Ἡμεῖς ἀκριβῶς
 πείρατα, ὦ βασιλεῦ, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν ἐκ
 θεοκρίστου Γραφῆς ἅπαντα μυθθέντες, καὶ
 ἡμεῖς· ἀγίῳ φερόμενοι, τὰ κρείττω καὶ σωτηρίας
 εἰς καὶ πεφρόνησας καὶ ἐδίδαξαν· διὸ καὶ αὐτοὶ
 δεξιῶς τοῖς αὐτῶν ἐξακολουθοῦτες ἔχουσιν,
 πρὸ ὑμῶν κεινοτομηθεῖσαν οὐ προσέμεθα δόξαν.
 εἰ καταπλαγεῖς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τῶν ὁσίων ἀνδρῶν
 ἀφῆρησμένη ἀπολογία, προστάσει· κατανεμη-
 αι αὐτούς εἰς τὰ αὐτόθι, καὶ πρὸς σύνεγγυς τοῦ ἄστεως μοναστήρια φυλαχθησομένους ὀγκλητῶ ὑπὸ ἀσφα-
 πίτην φρουρῶν ὡς χριστοὺς καὶ ἀνηκόους βασιλικῶν τε καὶ ἱεραρχικῶν διαταξῶν.
 [f. 151 a.] καὶ· Ἄλλ' οὐκ εἰς μακρὰν αὐτῶ τὰ τῆς

B 27. Verumtamen ubi superbus regnator senten-
 tiam suam a nostris rejectam patribus vidit, nullo-
 que in pretio habitam, jubet iracunde, magnum
 Theodorum eique consentientem Christi episcopum
 Josephum, cum ipsorum avunculo et duce Platone,
 in insulis, quæ sunt e regione urbis habitare, nec
 simul nec uno in loco, sed separatim singulos aliis
 atque aliis custodiis teneri: fratrum vero reliquam
 multitudinem itra proprium monasterium militari
 manipulo obsideri. Ipse vero post aliquot die pro-
 gressus ad Eleutherii regium palatium, cunctos
 interrogandi causa vocavit. Deinde præpositos illo-
 rum seorsum ductos, conatus est suasoria oratione
 a patris abstrahere voluntate. Sed ubi verba in-
 cassum se projicere agevit, ceu debile telum ab
 illorum contradicente firmitate retusum, ad multi-
 tudinem fratrum conversus ait: Quotquot nostris
 obtemperare hortatibus vultis, et cum patriarcha et
 catholica Ecclesia communicare, ad dexteram meam
 sededite. Quotquot vero in priore manere sententia
 censetis, sinistram partem eligit; callide sic deci-
 piens, ut existimabat, homines quorum pars qui-
 dem verborum artificii ignara erat, sed tamen om-
 nes mundum et prosopiam et vitam ipsam contem-
 nebant, propter agendam sub Dei obedientia vitam
 irreprehensibilem. Tunc ergo omnes sinistram ejus
 latus turmatim occupantes, fiducialiter illum sic
 alloquuntur: Nos accurate scimus, o imperator,
 Patres nostros a divina Scriptura omnia edoctos,
 et sancto Spiritu ductos, meliorum doctrinam et
 salutis propinquiorem tenuisse, ac ceteros docuisse.

D Quare et nos illorum vestigiis indubitanter insisten-
 tes, vestram nuper excogitatam opinionem non ad-
 mittimus. Ille autem libera hujusmodi sanctorum
 virorum responsione exterritus, mandat ut illic
 dispersi, nec non in proximis urbi monasteriis deti-
 neantur, sub tutissima nimirum custodia ceu reatui
 obnoxii et adversus regia atque episcopalia man-
 data contumaces.

28. At enim haud diu ipsus insania desæviit.

(16) Palatium Eleutherii appellatum, quod portui
 eodem nominis ad Propontidis litus adjaceret,

ædificavit Irene imperatrix Leonis Chazari conjux.
 Cangiug *Const. Christ.*, ed. Paris. p. 130.

Brevi enim divina ultio hunc quoque cum universo exercitu in extra regione pessumdedit. Namque adversus Scythas stultus hic Nicephorus expeditione suscepta, hostili manu confoditur: ut ex hoc etiam manifestum fieret, quod divi Patris nostri pro veritate obcluctatio, neque temeraria neque improvida esset, sed ex Dei testimonio et olim et nunc firmitatem haberet. Sic ergo infelix princeps occumbens, grande evasit tragœdiæ argumentum, et majorem comœdiam Romanorum imperium ludit. Completumque in eo est Osceæ prophetæ vaticinium: *Et vos, domus regia, auscultate, quia vobis iudicium est; quoniam laqueus fucti estis speculationi, et tanquam rete expansum in itabyrio (l), quod veneratores defixerunt. Et cadent principes eorum propter imperitiam linguæ ipsorum. Hæc subsannatio ipsorum in terra Ægypti in sinum ipsorum: quia irritum fecerunt fœdus meum, et adversus legem meam impie egerunt (m).* Jam vero et quod magnus Theodorus contra eundem vaticinatus fuit, prædictis subjungere operæ pretium est. Namque in superbiam elatus tum a propriis stipulatoribus, tum suapte ingenio Cæsar Nicephorus, et contra Scythas effreni impetu procedens, sacrum nostrum parentem Theodorum in suburbanum locum advocans, orabat eum et per quasdam proceres vehementer urgebat, ut excogitatæ ab se dispensationi demum consentiret. At vir sanctus divino quasi Spiritu instinctus sic illi respondit: Te potius oporteret factorum tuorum pœnitere, non autem ad mali cumulum nos quoque ad parem lapsum pertrahere. Nunc quia nullo hujusmodi consilio admissio, hinc discedis, hæc dicit Dominus omnipotens: *Non reverteris per hanc viam qua cunc illuc proficisceris (n).* Reapse incredulo hoc principe, secundum divi pastoris nostris prophetiam, in Bulgarorum regione occisio, filioque ejus Stauracio, graviter vulnerato, ad regiam urbem ægre reverso, et vix bimestre imperium tenente, et mox moriente; sororis ejus conjux, archangeli nomen gerens, dignitatecupalata, imperium capessivit. Michael, inquam, cum Christianissimus esset, et Domino fidelis, revocavit statim ab exsilio magnum Theodorum; pariterque dimitti jussit quotquot in monasteriis sub custodia erant ejusdem discipulî: sitque legatus Christi exemplo, et mediator inter dissidentes, suffragante senioris Romæ papa. Dantque ambo operam, hic quidem per litteras monitorias, ille personali alloquio et adhortatione, ut sanctissimus patriarcha, et divus parens noster, honestissimo concordiæ vinculo jungantur: denique adulterini conjugii copulatorem sacro ministerio interdicunt, juxtalatam

(l) Osee. v, 1. (m) Osee. vii, 16, et viii, 1. (n) III Reg. xiii, 9.

(17) Theodorus Mopsuestenus in Commentario ad Os. a nobis edito: Σκοπιάν των προφητών τον σύλλογον λέγει. *Speculationem (seu speculum) dicit prophetarum collegium.*

(18) Mopsuestenus explicat: Ὑπὲρ ὧν ἀπαιδεύως ἐφθέγγοντο κατ' ἐμοῦ. *Ob ea quæ imperite adversus me locuti sunt.*

ἀπονοίας ἀπέβη· συντόμως γὰρ ἡ θεία δίκη καὶ τοῦτον μετελοῦσα πανστρατὶ ἐπὶ τῆς ξένης παρέλυσεν· πρὸς Σκυθίας γοῦν ὁ μάταιος στρατοπηδεύσας Νικηφόρος, πολεμικῆς αὐτοῦ ἐργον γίνεται χειρὸς· ὅπως οἶμαι κἀν τούτῳ προφανῶς ἀποδειχθῆ, ὡς ἡ τοῦ θεοφόρου Πατέρου ἡμῶν ὑπὲρ ἀληθείας ἐνστασις, οὐκ εἰκαία οὐδ' ἀπρονόητος, ἀλλ' ὑπὸ θεοῦ μαρτυρούμενη καὶ πάλαι καὶ νῦν καὶ τὸ βέβαιον αὐτόθεν ἔχουσα· οὕτως οὖν πεπτωκὸς ὁ δειλαῖος ἀναξ, μεγάλτης μὲν τραγῳδίας ὑπόθεσις, μείζονος δὲ κωμῳδίας ἢ Ῥωμαϊκῆ γέγονεν ἀρχή· καὶ πεπλήρωται ἐπ' αὐτῷ ἡ τοῦ προφήτου Ὡσηὲ πρόρρησις· Καὶ ὁ οἶκος τοῦ βασιλέως, ἐνωτίσασθε, διότι πρὸς ὑμᾶς ἐστὶ τὸ κρίμα· ὅτι παγίς ἐγενήθητε τῇ σκοπιᾷ (17), καὶ ὡς δίκτυον ἐκτεταμένον ἐπὶ τὸ Ἰταβύριον, ὁ οἱ ἀγρεύοντες τὴν θήραν κατέπρηξαν. Καὶ πεσοῦνται οἱ ἄρχοντες αὐτῶν διὰ ἀπαιδευσίαν (18) γλώσσης αὐτῶν· οὗτος ὁ φαυλισμὸς (19) αὐτῶν ἐν γῆ Αἰγύπτῳ εἰς κόλπον αὐτῶν, ἀνθ' ὧν παρέβησαν τὴν διαθήκην μου, καὶ κατὰ νόμου μου ἡσέβησαν. Ὅπερ δὲ εἰς αὐτὸν προεφήτευσεν καὶ ὁ μέγας οὗτος Θεόδωρος, τοῖς εἰρημνοῖς ἀξίον ἐπίσυναψαι· ἐπειδὴ γὰρ ἐπῆρτο μέγα φρονεῖν, [f. 151 b.] καὶ ὑπὸ τῶν ἰδιῶν ὑπασπιστῶν καὶ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ φρονήματος ὁ Καῖσαρ Νικηφόρος, καὶ τὴν ὀρμὴν εἶχεν κατὰ τῶν Σκυθῶν ἀνεπίσχετον, μεταστειλάμενος τὸν ἱερὸν πατέρα ἡμῶν Θεόδωρον ἐν τοῖς πρὸ τῆς πόλεως τόποις, ἤξίου καὶ κατεβιάζετο αὐτὸν διὰ μέσου τινῶν μεγιστάνων ἐπιδοῦναι ἑαυτὸν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐφευρεθείσῃ δῆθεν οἰκονομίᾳ· ὁ δὲ ὀσιος ἔνθους ὥσπερ τῷ Πνεύματι γενόμενος, δηλοῖ αὐτῷ τάδε· Σὲ μὲν χρεῖται ἐφ' οἷς πεποιήκας μεταμελεῖσθαι, καὶ μὴ προσπειθῆναι τι τοῦ καὶ ἡμᾶς πρὸς τὸν ὅμοιον ἐφέλκειν ὄλισθον· ἐπεὶ δὲ μηδὲν τοιοῦτον βεβουλευμένος τῶν ὡδε ἀποτρέχεις, τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ὡς ἐπιστρέφων οὐκ ἐπιστρέψεις τῇ ὁδῷ ἣ σὺ πορεύῃ σήμερον ἐκεῖ. Ἀμελεῖ τοῦ ἀπειθοῦς τούτου μέδοντος κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ θεοφόρου ποιμένος ἡμῶν, ἐν τῇ τῶν Βουλγαρῶν χώρῃ τὸ ζῆν μεταστρέψαντος, καὶ Σταυρακίου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μόλις ἐκεῖθεν τραυματία πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἀνακάμψαντος, καὶ ἐν ὅλοις δύο μηνσὶ τῆς ἀρχῆς κρατήσαντος καὶ παρελθόντος, ὁ τοῦτου ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς (20) ἀργαγγελοῦνος τὴν τοῦ κουροπαλάτου ἀμφέπων ἀξίαν, τὸ βασιλεῖον διεδέξατο· Ὅστις Μιχαὴλ Χριστιανιστάτος ὑπάρχων καὶ πιστὸς ἐν Κυρίῳ, ἀνακαλεῖται τῆς ἐξορίας εὐθὺς τοὺς περὶ τὸν μέγαν Θεόδωρον· ἀνεῖσθαι δὲ κελεύει καὶ τοὺς κατὰ τὰ μοναστήρια ὑπὸ φρουρῶν ὄντας αὐτοῦ μαθητὰς· καὶ γίνεται πρέσβυς χριστομίμητος καὶ μεσίτης τῶν διεστῶτων, σὺν τῷ πάπῃ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης· καὶ συναλεύουσιν ἄμφω,

(19) Mopsuestenus explanat: Οἱ κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἐφαυλίζον τὰς εἰς αὐτοὺς γεγενημένας παρὰ τοῦ θεοῦ δωρεάς· *Quin in Ægypto contempserunt collata ipsis a Deo dona.*

(20) Michael hic habebat uxorem, Nicephori filiam Procopiam, Stauracii sororem. Erat ergo Nicephori, non Stauracii, γαμβρός.

ὁ μὲν δὲ ἐπιστολῶν παραινετικῶν, ο δὲ δὲ αὐτοπροσώπου συνομιλίας καὶ παρακλήσεως, τὸν τε ἀγιώτατον πατριάρχην καὶ τὸν θεσπέσιον Πατέρα ἡμῶν εἰς ὁμονίαν πρεπωδιστάτην συνέφειαν· τὸν δὲ μοιχοῦξίζαν [f. 152 a.] τετολμηκότα τῆς λειτουργείας ἐπαίρξαντες κατὰ τὴν ἔμπροσθεν ἐπ' αὐτῷ γεγονυῖαν κρίσιν τοῦ ἀοιδίου καὶ μεγάλου Ταρσίου. Καὶ οὕτω πάλιν Χριστοῦ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐν τῇ αὐτοῦ ἀγιωτάτῃ καὶ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐκ μέσου τῶν σκανδάλων ἀφανισθέντων.

κθ'. Ὁ τοίνυν πατήρ ἡμῶν θεόδωρος αὔθις τὴν ἐκάειν μονὴν τοῦ Στοῦδίου παραλαβὼν, καὶ τῶν ἐκπαρέντων αὐτοῦ φοιτητῶν αὐτόθι συνδεδραμηκῶν, εἶχετο τῆς τε πρὸς τὸν πνεύρον πατριάρχην εἰσιελάτης ὁμοφροσύνης τε καὶ συνδιαθέσεως, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς ἐξ ἔθους διδασκαλίας, τὰ τούτων ἤθη τῷ διδασκτικῷ λόγῳ πρὸς ὑπακοῆς κλίεις ῥυθμίζων διάθεσιν, καὶ τὸν παρειαπεσόντα ἑστὸς ἐκ τοῦ χρόνου τῆς ἀταρσεσκείας ῥύπον, τῇ τῆς πωθεσίας ἐμμελῶς ἀπαλείφων σπογγίᾳ· καὶ οὕτω πάλιν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἠϋξάνεν, καὶ τὸ σίφος τῶν μαθητῶν ἰδελτιοῦτο αὐξανόμενον σφόδρα. Καὶ τὴν ἀληθῆς ὁ εὐπρεπέστατος οὗτος χῶρος οἶα τις ποικίλος καὶ εὐθαλῆς παράδεισος, ἐκ παντὸς γένους φυτῶν λογικῶν ἐν ἑαυτῷ περιέχων, ἐνοῖς πᾶν εἶδος ἐπιστήμης ὡστερ τις καρπὸς πέπειρος χρυσίμῳ εἰθεωρεῖτο· μετὰ γὰρ τῆς εἰς ἄκρον κοινοβιακῆς εὐταξίας καὶ τῆς πρακτικῆς ὡς ἐν φιλοσοφίᾳ. οὐδὲ τῶν λογικῶν ἀμύτοιχοι καθεστῆκεσαν τεχνῶν· ἀλλὰ καὶ γραμματικῆς παρ' αὐτοῖς ἐπιλοπονίτο κατόρθωσις, δι' ἧς ἡ τε πρὸς τὸ γράφειν ὀρθῶς ἐγγίνεται τοῖς πεπονηκόσιν εἰδήσις, καὶ ἡ πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν ἐντυπούται αὐτοῖς ἡθικότης· [f. 152 b.] καὶ φιλοσοφίας δὲ τεχνολογίας καὶ δογματικῶν πατερικῶν ἀποστήθισις, δι' ὧν πᾶσης αἰρέσεως φληνάφους ἀνατρέπειν εἶχον ἰσχυροθυσίας, συλλογισμοῖς ἀληθείας καὶ συμπεράσματα χρώμενοι· ἐξ ὧν σοφώτατοί τε καλλιγράφοι καὶ ἱεροψάλται, κονδακάριοι τε καὶ ἄσματογράφοι, ποιηταί τε καὶ ἀναγνώσται πρώτιστοι, μελιστάι τε καὶ ἀοιδόπολοι· ἐν Χριστῷ ἐξεφάνθησαν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ τῶν βανύσων τεχνῶν ἐπιτηδεύσεις καθ' ὅλου ἐς εἰπεῖν παρ' αὐτοῖς ἠθίσκοντο· ὅθεν ὑφάνται τε καὶ βραφαῖς, σκυτοτόμοι τε καὶ σκηνοποιοί, λεπτοῦργοι τε καὶ οἰκοδόμοι, κανοποιοί τε καὶ μαλακοργοί, καὶ οἱ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου τὰ λειτουργικὰ κατασκευάζοντες σκεύη, παρὰ τῷ ἐπιγεῖν τούτῃ ἐθεωροῦντο σάρανῳ· πάντων μετὰ εὐταξίας καὶ ῥυθμοῦ ἐν τοῖς τόποις καθεζομένων τῶν διακονιῶν αὐτῶν, καὶ τὰ θεῖα τοῦ Δαυὶδ τῷ τῶν χειρῶν ἔργῳ ἀναμινύοντων τέρψιματα (21)· καὶ τὴν ἰδεῖν τὸν ἀμπελῶνα Κυρίου Σαβαώθ εὐκληματοῦντα, καὶ ὄρη κοσμικῆς δυναστείας ὑπὸ τὴν σκιάν αὐτοῦ καλύπτοντα· ἀλλὰ καὶ τὰς νοητὰς αὐτοῦ ἀναδενδράδας ὑπερηρέμενας τῶν κέδρων τοῦ Θεοῦ, καὶ ἕως θαλάσσης τὰ κλημάτα αὐτοῦ ἐκτεταμένα, καὶ ποταμῶν ἄχρι τὰς παραρτάδας αὐτοῦ· ἐνιοὶ γὰρ τῶν προβεδικῶτων πόνων τε ἀρετῆς καὶ ἡλικίᾳ γήρωσ τῆς αὐτοῦ μεγίστης μαθητείας. ἀφορμὴν ξενητείας τὴν ὑπόθεσιν

A antea in illum sententiam ab incolyto et magno Tarasio. Atque ita denuo, per Christi clementis Dei nostri gratiam benignitatem, fit pax stabilis in sanctissima et catholica ipsius Ecclesia, scandalis de medio ablati.

χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, γίνεται σταθερὰ γαλήνη

29. Ergo parens noster Theodorus rursus in Studii monasterium se recipiens, et dispersis ejus discipulis illuc confluentibus, fovebat cum sacratissimo patriarcha amicissimam concordiam et unanimitatem, et docendis more solito discipulis suis operam navabat, mores eorum didactica oratione ad perfectæ obedientiæ habitum informans, et incidentes illis, lapsu temporis, proprii amoris sordes, adhortationum spongia diligenter abstergebat: atque ita rursus Dei Verbum crevit, et discipulorum turba magnopere proficiebat augebaturque. Eratque vere hic decentissimus locus varii instar atque uberis horti, omne genus rationalium plantarum habens, in quibus quælibet scientiæ species, quasi maturus fructus utiliter spectabatur, Etenim una cum summa cœnobiticæ disciplinæ practicæque quantum licet philosophiæ perfectione, ne liberalium quidem artium expertes erant. Sed et grammaticæ apud eos accurata doctrina tradebatur, qua recte scribendi forma studentibus imprimitur, et legendi usus ingeritur: insuper philosophiæ artificium, et paternorum dogmatum memoriter recitatio: quibus adjumentis ad cujusvis hæreseos nugæ evertendas acumen disserendi acquirebant, veracibus syllogismis utendo et conclusionibus. Ex qua disciplina scitissimi calligraphi, hieropsaltæ, contaciarii, et cantorum auctores, poetæ, lectores eximii, melodi, et versificatores in Christo emergerunt. Similiter artium quoque plebeiarum exercitia omnium propemodum apud ipsos reperiebantur; unde textores, sartores, sutores, tabernaculorum vel stragulorum factores, minorum operum artifices, architecti, canistrorum, et delicatarum rerum opifices; item qui igne ac ferro vasa utensilia operantur, in hoc terrestri cœlo conspiciebantur; qui omnes bene composito ordine ac regula in officinis quisque suis sedebant, et divinas Davidis cantilenas manuum abori admiscebant. Eratque videre vineam Domini Sabaoth late frondentem, et mundanæ potentiæ ejus arbusta cedros Dei superare, et usque ad mare palmites ejus extensos, et propagines ejusdem usque ad flumina. Nonnulli enim ex iis, qui eximio Theodori magisterio exculti, et virtutum labore inveterato exerciti, occasionem peregrinandi ex prædictis Publicæ rei perturbationibus nacti sunt, postquam custodiis emissi fuerunt, imo et antea per diversa orbis climata discurrerent, ibique habitan-

(21) Confer apud nos in tomo quinto epitimia et constitutiones monasterii Studii. Sapienter sane

prisci monachi corporali etiam labori instandum censebat; nihil enim deterius otio est.

tes, pulcherrima sancto Spiritu cooperante monasteria condiderunt, quæ Studitani nostri appellationem adhuc gerunt.

κλίματα, ἐν οἷς καὶ σκηνώσαντες, κάλλιστα τῇ συνεργείᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος συνεστήσαντο μονοτὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Στουδιώτου μέχρι τοῦ νῦν ἐπιφερόμενα.

30. Sic igitur Christi ovili felici statu utente, et orthodoxis fidei dogmatibus Ecclesiis Dei præclare rectis et auctis, quidam de silva suas pessimus, Armeniorum de trunco erumpens pullulavit, subitoque vineam tanquam aper ferus depopulatus est. Leo scilicet orientis præfectus, ditionis propriæ fines egredi permissus, facta exercitui suo pecuniæ distributione, ducibus autem majorum graduum promissione in suam sententiam adductis, contra religiosum Michaelem imperatorem rebellat, et in thracicas partes haud procul urbe regia progressus, ibi ab iis qui macedonicum præsidium constituebant, Augustus proclamatur. Indeque digrediens, nemine resistente, regium palatium occupat, princeps Iconoclasta a suis ipsismet stipatoribus publice famigeratus. Sic igitur occupato imperio violentus hic Thrax, cum esset totus hypocriteus lorica munitus; verax est enim qui dixit: « Haud simplex esse comperio genus Armeniorum, sed valde arcanum et subdolum a initio suæ tyrannidis, non enim regni dicam, orthodoxiam simulat. Mox rerum politicarum, ut volebat, potitus, hypocriteus persona abjecta, impudenter nudat pravi cordis sui morbum reconditum: seque furoris exsecrandi Constantini Copronymi, impietatisque et adversus Christum odii, successorem ostendit; dicens, non oportere Christi imaginem venerari, neque ejus quæ illum immaculata ratione peperit sanctæ semperque Virginis, neque cæterorum justorum atque sanctorum, quoniam eæ idolorum similitudinem gerent.

δεῖν προσέσθαι τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, μήτε τῆς ἀρχόντως αὐτὸν τεκοῦσης ἁγίας ἀειπαρθένου, λοιπῶν δικαίων καὶ ὁσίων, ὡς τῶν τοιούτων ἀφομοιωμάτων εἰδώλους προσεικότων.

31. Nesciebat nimirum stultus, quod quorum prototyporum contrarium subjectum est, horum sine dubio etiam adjectiva contrarias habent appellationes: et quarum rerum bonarum nomina usurpamus in prototypo, ea pravaram in archetypo adhibitaram appellationum destructiva omnino sunt. Quamobrem et horum adjectiva, ratione homonymiæ prototypis assimilata, ipsorum videlicet appellationem gerent, bonorum bonam, malorum malam. Cum igitur Dominus ac Deus noster Jesus Christus, falsi idolorum polytheismi exstinctor fuerit, hujus profecto gloriosa imago idolico subjecto aliena erit: neque boni prototypi adjectivum, rei malæ unquam subserviet, Sicut vice versa fit. Illa enim quæ contraria est physicæ archetyporum qualitali pictura, congruum trahet et accommodabit

(22) Cur dicitur *Thrax* Leo gente Armenius? Quia scilicet relictus a Michaele imp. in Thracia ob eam provinciam tutandam, ipse seditionem inolitus inde se commovit adversus legitimum principem, et Constantinopolim cum exercitu veniens, imperium occupavit. Cedrenus ed. Paris. t. II, p. 484. Id

τῆς προειρημένης ἐπιδραξάμενοι διατάσεως τὸ ἀφεθῆναι αὐτοὺς τῶν καθείρξεων, ἢ τῶν τούτων διεσπάρησαν κατὰ διάφορα τῆς ὑπ'

[f. 153 a.] λ'. Οὕτω τοιγαροῦν εὐδρομοῦ τοῦ Χριστοῦ ποιήνης, καὶ Ἐκκλησιῶν τοῦ ὀρθοδόξου τῆς πίστεως δόγμασι καλῶς ἰθὺ καὶ αὐξανομένων, ὡς τις κάκιστος ἐκ δρυμ' Ἀρμενίων φύτης ἀπορράγει ἐκώμασε, καὶ ταύτης ὡς οἶα μονιῶς κατενεμῆσατο ἄγριος γὰρ ὁ τῆς Ἀνατολῆς στρατηγός, ἐκτετιμηκὼν τὸ ξίω φέρεσθαι τοῦ καθήκοντος, τὸν ὑπ' αὐτοῦ δωροδοκήσας στρατὸν, καὶ τοὺς τοῦ χηγούσι ταῖς ὑποσχέσεσι τῶν μειζόνων σὺ ἑαυτοῦ καταστησάμενος ἀξιωματίων, ἀώδινει κατὰ τοῦ φιλοχριστοῦ ἀνακτος ἃ ἐλθὼν δὲ ἐπὶ τὰ Θρακίκα μέρη οὐ πόρρω τι λευύσας, ἀνακηρύττεται ὑπὸ τῶν δῆθεν Μ κήν εὐστάθειαν ἐπιδεικνυμένων, Αὐγουστος· τε ἀπάρας, μηδεὶν ἀντιπράττοντος εἰσελατὰ βασιλεία, βασιλεὺς εἰκονοκλάστης περὶ ἰδίων δορυφόρων ἀναφανδὸν φημιζόμενος τοῖνον ἐπιδραξάμενος τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς οὗτος θρᾶς (22), ἅτε ὄλωσ τῶ τῆς ὑποκρίσεως ὁρακισμένος προβλήματι· ἀψευδῆς γὰρ κῶς, « Οὐχ ἀπλοῦν γένος εὐρίσκω τοὺς Ἀ: ἀλλὰ καὶ λίαν κρυπτόν καὶ ὑπουλον (23), » τῆς ἑαυτοῦ τυραννίδος, οὗ γὰρ εἴποιμι β εὐσέθειαν ὑποκρίνεται· ἔπειτα μετὰ τὸ περ τῶν πολιτικῶν, ὡς ἐβούλετο, πραγμάτων, ὑποκρίσεως ἀπορρήψάμενος προσωπεῖον, ἀπογυμνοῖ τῆς πονηρίας αὐτοῦ καρδίας τὴν νόσον· ὁ τῆς τοῦ ἀλιτηρίου ἐμπληξίας Κων: τοῦ Κοπρωνόμου, θεοσχετίας [f. 153 b.] καὶ μανίας, διάδοχον ἑαυτὸν ἀποδεικνύς, καὶ φά

λα'. Οὐκ εἰδὼς ὁ παράφρων, ὡς ὦν τὰ πικρὰ ἀντικειμένην ὑπόληψιν ἔχουσι, τούτων τὰ καὶ τὰ παράγωγα προστηγορίας ἀποίσταται τῆς· καὶ ὦν περ ἀγαθῶν τὰ ὀνόματα λαμπροτέρως, ἀναιρετικῶς πάντως περὶ ἀρχετύπως λαμβανομένων πονηρῶν ὀνομασι τοιγαροῦ καὶ τούτων παράγωγα τῶ λόγι τινὲς νυμίας τοῖς πρωτοτύποις παρεοικότα, τῆν ἔξουσιον ὀνομασίαν δῆπουθεν, ἀγαθὴν ἀγαπῶν πονηροῦ πονηρῶν· οὐκοῦν ἐπειδὴ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἀναιρετικῶς τῆς πολυθεοῦ τῶν εἰδώλων πλάνης, ἀλλότριον δηλονότι καὶ τὸ τούτου εὐκλεῆς ἐκμαγεῖον τῆς κῆς ὑπολήψεως· καὶ οὐκ ἂν ποτε ἀγαθοῦ· που παράγωγον, γένοιτ' ἂν κακίας· σὺ ὡσπερ οὖν καὶ ἐμπλήν· ἢ γὰρ κατ' ἐναντι-

ipsum aliis verbis noster quoque biographeus nunt. *Thrax* igitur hoc loco quasi contemptus, propter seditionis originem.

(23) S. Gregorius Naz. orat. 43, 17.

(24) Summa ratiocinii hæc est: bonarum bonæ sunt imagines et reverendæ; malarum

πυρότης τῶν ἀρχαίων γραφῆ, τὴν κατὰ
 ἔλξει καὶ προσαρμόσει τῷ ἰδίῳ παραγωγῆ
 τε καὶ ἐργασίῳ· οὐδὲ γὰρ ἂν ποιότης πυρός
 ποτὲ καταδέχοιτο, οὐδὲ πάλιν μέλιτος ἐνέρ-
 κρότητα ἐμποιήσει τῇ κεχρημένῃ· καὶ τούτου
 οὐδὲς πῶ τῶν ἐχόντων σύνοσιν καὶ λογισμὸν
 ἰσμένων τὰναντία τοῖς ἐναντίοις κατηγορήσειεν,
 ἀγλαΐτια ταῦτα προσείποι τὸ σύνολον· ἐνὸν δὲ
 ; αὐτῆς τῆς ἐτυμολογίας τὴν διαίρεσιν τε καὶ
 ἔτα τῶν τοιούτων συνιδεῖν πάλιν, εἰδῶλον μὲν
 ἔτα: [f, 154 a.] ὡς εἶδος δόλου· δόλος γὰρ
 κ καὶ ἀπάτη, ψευδώνυμος τῆς εἰδωλολατρίας
 εἶς, πόρρω βάλλουσα τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος
 καὶ τὴν κτίσιν ἐπανιστάσα κατὰ τοῦ δημιουρ-
 γοῦ αὐτῆν Δεσπότη· ὅθεν οὐκ ἂν τὸ τοιοῦτον,
 πρὸς τῶν ὑγιᾶς ἐχόντων τὸ φρονεῖν ὀνομα-
 ται· καὶ πῶς ἔσται ταυτὸν εἰδῶλον καὶ εἰκὼν,
 εἰ οὐκ ἔχω· εἰκὼν δὲ λέγεται παρὰ τὸ εἰκέναι
 εἰσῆκον, εἴτε ὀσίου Ὁσία, εἴτε ἁγίου Ἁγία·
 εἰσῆκον γὰρ ἔχουσα τὸ εἰκὼς ὡς καὶ τῆ τοῦ πα-
 τριος ταυτίζεται προσηγορίᾳ· πολλάκις γὰρ
 κτην γραφῆς δένδρων ἢ ὀρνέων εἰκόνας ἰδόντες,
 κτην εἰς φοίνικος εἰκὼν τόδε, ἢ εἰς γεράνου
 εἰκὼν τὸ ὀρώμενον· καίπερ τοῦτο (οὐ)
 ἀλλὰ φοίνιξ καὶ γέρανος· οὕτω γοῦν καὶ
 οὐ τῆσιν ἰδόντες, σταυρὸν ὀνομάζομεν· ὡσαύ-
 τος καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἢ καὶ τῶν ἑτέρως
 κτην· ἢ γὰρ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ Χριστὸς ὀνομά-
 ζεται τὸ ἀνάλογον· καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου,
 εἰκὼν, ὁ ἅγιος Γεωργίος κεκλησεται· ὡσπερ
 καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν, βασιλεὺς ὀνομάζεται,
 εἰδὼν ἐπιτηροχυῖα οὐ ἔστιν εἰκὼν, ἢ κατὰ τὸ
 ὁμογενής.

ὁ· ὅτι οὐδὲν ὁ θυμολεών ἐκεῖνος καὶ τὴν φρένα
 ἴκς ἐπιτάμνος, εὐρών σκευὴ ὀργῆς κατηρτι-
 ἔτα εἰς ἀπάτην, ἤλικας τινὰς ἀπεβρώγεται
 ἴκς καὶ ἰθαδὲς κικῶν, μειρακίων τε ὡς ἀληθῶς
 κικῶν, καὶ τὰ σῶματα πρὸς κάλλος ἀσκοῦντας,
 δεικνύοντες τοῖς αὐτοῦ θελήμασιν, προσφθίρεται
 τοῖς (25), καὶ ὁ· αὐτῶν τὸ ἀθέμιτον καὶ θεοστυ-
 διαγγέλλει τοῖς πᾶσι κήρυγμα· ἐν οἷς ἐξῆρχεν
 οὐκ τις [f. 154 b.] Ἰωάννης, ἀλλ' οὐχὶ Ἰωάννης
 εἶσθαι ἔξας ὡς ἐν τῷ λαβυρίνθῳ φέρεται πρῶ-
 τος, κατὰ Ἀποστόλου ἀναφύει ἐκ γῆς ἀνθρώπος,
 ἢ ἀπὸ ἀληθείας, πρωτοπαγῆς αὐτοῖς ληρωδοῦ-
 κς, ὁ ἀπείως ἐπικληθείς λεκανόμαντις· ἄτε
 φεταῖς ἐμπεριρότατος ὢν ὑπὲρ τοὺς λοιπούς,
 τῆς πάντων ἀφυστάτου ψευδολογίας δαιμονιῶ-
 νήργανος· τὸντρότατος τε πεφυκὼς ἀνθρώπος,
 παρῆται μεγάλα πράγματα φύσιν ἔχων (26).
 πρῶτα μὲν προσδάλλει ἀμέσως τῷ ὀχυρωτάτῳ
 τροπαϊκῶν πύργῳ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως,
 κικῶν ποιούμενος τῆς αὐτοῦ γνώμης, δειλὸν

in idolorum) imagines quoque malæ sunt et de-
 hendæ. Hæc autem multo uberius et enucleatius
 stat apud nos S. Nicephorus in Antirrhethico I,
 26 et seqq. Et videsis etiam adnotationes nostras
 Lat. ejusdem auctoris interpretationem.
 25) Sic loquitur de Leonis Armeni moribus

A adjectivo suo appellationem ac vim; nam neque
 ignis qualitas unquam refrigerabit, neque mellis
 natura amaritatem utentiingeret. Proptereaque nemo
 intellectu ac ratione præditus, contraria de con-
 trariis prædicabit, neque hæc sibi invicem causas
 fieri prorsusdicet. Potest insuper ex ipsa etymologia
 differentia eorum ac diversitas cognosci. Etenim
 idolum dicitur quasi idea doli: est quippe dolus
 et fraus, falsus idololatriæ polytheismi cultus, longe
 a veri Dei natura recedens, et creaturam Domino
 ipsius creatori opponens. Quamobrem res hujus-
 modi ab iis, qui sana mente sunt, nunquam imago
 appellabitur. Et quomodo idolum idem sit atque
 imago, intelligere nequeo: namque imago dicitur,
 quia hinc imaginamur archetypum, sive Veneranda
 venerandi, sive Sancta sancti. Quæ quidem tantam
 habet congruentiam, ut exemplari suo appellatione
 æquiparetur. Sæpe enim pictarum in pariete arbo-
 rum aut avium imagines intuentes, haud dicimus,
 Hæc est palmæ pictura; aut quod gruis, puta,
 figura sit quæ spectatur: sed quanquam hæc ita
 re vera sint, attamen palmam gruemque dicimus.
 Sic itaque crucis etiam typum spectantes, crucem
 eam appellamus. Pari ratione utimur etia circa
 sanctas imagines, vel diversum quodlibet: nam
 Christi imago, Christus nominatur propter analogiam;
 et sancti Georgii, exempli gratia, imago,
 sanctus Georgius appellabitur: veluti regis quoque
 imago, rex nuncupatur, quia nihil ab eo differt
 eujus est imago, nisi quod substantia constat haud
 homogenea.

32. Quorum nihil reputans rabidus ille Leo et
 mente crassus, nactus etiam vasa iræ ad perniciem
 abrefacta, constans eos aliquot dissolutos, otiosos,
 et vitii assuetos, atque adolescentulorum ut vere
 dicam decēptores, corpora sua ad venustatem com-
 ponere solitos; hos, inquam, voluntatibus suis ha-
 bens obnoxios, cum iisdem corrupitur, perque
 ipsos illicitum et Deo odibilem doctrinam publice
 proponit. Inter quos erat Iannes alter, non vero
 Joannes vocari dignus, veluti in labyrinthum pri-
 mus ingreditur, homo terræ filius, Assyria profundus,
 fabularius potius quam verax, novus apud istos
 scurra, et merito dictus Lecanomantis (patinarius
 vates): præ ceteris grammaticæ peritus, et pessimæ
 omnium falsitatis dæmoniacum apprime organum;
 improbissimi denique ingenii homo, et magnis tur-
 bandis rebus idoneus. Ac primo quidem (Leo) recta
 aggreditur munitissimam et victoriæ homonymam
 (Nicephorum) turrim orthodoxæ fidei, sententiam
 ejus explorando; ut eum timidum atque elinguem

etiam Georgius monachus in novis imperatoribus,
 num. 12.

(26) Ita etiam Simeon magister in *Annalibus* ed.
 Paris. p. 403. Ἰωάννην τὸν λεγόμενον γραμματικόν,
 ἄλλον Ἰωάννην μᾶλλον etc. Hinc etiam patriarchatum
 aliquandiu tenuit. Ephræmius Chron. v. 10012.

inter consecratos suos efficeret, modo mundanarum rerum promissiones, non tamen secundum Deum viventibus gratas, objiciendo; modo autem tentationum nimbos, et vitæ hujus laboriosas ærumnas. Postquam vero constantiam præclaræ præsulis sensit, eumque spem suam supereminere experimento cognovit; imperator in throno residens, sancto patriarcha ad se vocato, supercilio ritu leonis adducto, eructavit abditam impuræ animæ suæ fœcæ, aberrasse a fide dicens veritatis sacerdotes, et divinarum rerum doctores; ideoque nunc de dogmatibus sermones commoveri oportere: ut dissentium opinionum facta ventilatione, rectum a pravo, suffragiis dinumeratis discernatur ratumque habeatur. Post hæc, prout quisque paratus erat, ex his qui vocati fuerant, imperatori respondit, absurdas refutans fabulationes, testimoniisque de sacra Scriptura petitis, et dogmaticis Patrum doctrinis, sacrarum imaginum cultum defendens. Postquam vero, his auditis, in medium produxit homines malorum horum auctores, et mendacii studiosos, adhortans ut disputatio ab utraque parte coram se de proposita quæstione fieret, Patres nostri insanabilem ejus mentem satis cognoscentes, in colloquium venire hominibus cavillari per jocos solitis non oportere judicaverunt, præsertim incorrupto iudice non interveniente, Contra quos indignatum cernens crudelissimum tyrannum, ignea orthodoxiæ columna Theodorus, sic cum adamussim fidenterque allocutus est:

33. Cur vel quam ob causam, o imperator, in pacifica Dei Ecclesia turbinem ac tempestatem concitare voluisti? Cur egregie extirpata impietatis zizania, tu quoque plantare in medio Domini populo pretioso et electo temere studes? Non audisti beatum Paulum Timotheo scribentem: *Præcipere ne aliter doceant, neque intendant fabulis et genealogiis interminatis, quæ quæstiones stultas præstant magis quam dispensationem Dei. quæ est in fide. Et rursus: Si quis aliter docet. et non acquiescit sanis sermonibus, et ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones et pugnas verborum: ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, et qui veritate privati sunt, existimantium quæstum esse pietatem. Hæc tu fuge (p). Et denuo: Hæc commone, testificans coram Domino, ne contendant verbis, quæ ad nihil utilitatis sunt, nisi ad subversionem audientium. Sed et profanas vocum novitates devota, sciens quod pugnas gignunt (q). Astipulatur his divus quoque Ignatius: « Cavendum, inquit, vobis a belluis*

(o) I Tim. 1, 3. (p) I Tim. vi, 3, 5, 11. (q) II Tim. 11, 14.

(27) Reapse publicarum cum hæreticis disputationum raro aliquis fructus existit; quia hi præjudicatam æmulamque mentem gerentes, veritatis argumentis sunt impervii. Privata utilius colloquia

αὐτὸν καὶ ἄστομον πρὸς τῶν ἰδίων σιγηθεὶς τριστῶν, πῆ μὲν ὑποσχέσει: κοσμητικῶς κατὰ Θεὸν ζῶσιν αὐτῷ προτεινόμενος· πῆ πειρασμῶν νικῶν καὶ τὰς βίους τοῦδε ποῦ ἐπιφορὰς· ὡς δὲ τὸ ἀκράδαντον ἤσθητο τοῦ ἱεροφάντορος, καὶ πολὺ τῶν ἐλπισθέντων ἐστὶκότα τοῦτον τῇ πείρᾳ κατέμαθεν, καθ' ἑθρόνου, καὶ ἀμπερὶ τὸν ἅγιον πατριάρχην ἰπτους ποιησάμενος, ἤρεζέτο λεοντιδὸν ἰὸφρὸν τὰ περιττὰ καὶ ἀπόβροτα τῆς ἐναγοῦς ψυχῆς, ἐσφάλαται λέγων τοὺς τῆς ἀληθείας μὴ τῶν θείων εἰσθητὰς κατὰ τὴν πίστιν· καὶ ὁ χρῆναι τοὺς περὶ δογματῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος κινεῖσθαι λόγους· ὅπως τῇ ἐποπτεῖα τῶν ἰδοξῶν, τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χειρόνος τῇ τῶν ἐγκρινόμενον ψήφῳ τὸ κύρος λάβοι· πρὸς ἵ ὡς ἕκαστος ἦν παρεσκευασμένος τῶν εἰσκηλ ἀπελογεῖτο τῷ βασιλεῖ, τὰς αὐτοῦ ἐκτόπο σκευάζοντες μυθολογίας γραφικαῖς [f. 155 ἰ τυρβιαῖς καὶ πατρικαῖς δογματοθεσίαις τὴν τῶν εἰκόνων παριστῶντες προσκύνησιν· ἐπεὶ δὲ ἀκοῦσαι ταῦτα, τοὺς ἐφευρετὰς τῶν κακῶν ψεύδει χαίροντας εἰς μέσον προῦβάλλετο, παδιάλεξιν ἀμφοτέρων ἐπὶ αὐτοῦ περὶ τῶν τῶν γενέσθαι, οἱ καθ' ἡμᾶς Πατέρες τὸ αὐτοῦ τῆς γνώμης προγινώσκοντες, μὴ δεῖν γοῦς ἰλθεῖν μετὰ τῶν ἐρεσχελεῖν ἡδέως συνων ἔκριναν, μάλιστα κριτοῦ μὴ μεσάζοντο. στως (27)· πρὸς οὓς ἀγανακτικῶς φερόμι ὠμότατον, ὁ πυρίπνοος θεωρῶν στόλος τῆς Θεόδωρος τάδε φησὶ πρὸς αὐτὸν ἀποτόμωας.

λγ'. Τί δὴποτε καὶ ὄτου χάριν, ὦ βασιλεῦ, Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ εἰρηνευούσης, κλύθε ζάλην ἐν αὐτῇ ἀναβρίπιζειν προήχθης; τί λῶς ἐκριζωθέντα τῆς ἀσεβείας ζιζάνια τεύειν καὶ αὐτὸς ἐν μέσῳ τοῦ περιουσίῳ κακτοῦ τοῦ Κυρίου λαοῦ, ἀδιακρίτως ἐπέιγ ἤκουσας τοῦ μακαρίου Παύλου τοῦ ἀποστομοθέου γράφοντος· Παράγγελλε αὐτοῖς μὴ διδασκαλεῖν μηδὲ προσέχειν μῦθους καὶ γίαις ἀπεράντους, αἵτινες ζητήσεις ματαίῳ ρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκονομίαν (28) Θεὸς ἐν πίστει. Καὶ πάλιν· Εἴ τις ἐτεροδοξὸς καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίαν, τεύφωται μη στάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις πγομαχίας, ἐξ ὧν γίνονται φθόνοι, ἐριδες, φημίαι, ὑπόνοιαι πονηραὶ, διαπαραιβόλ εφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν, καὶ ἀπιμένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων παρισμὸν τὴν εὐσέβειαν· ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοι καὶ αὔθις· Ταῦτα ὑπομίμνησκε διαμαρτυ [f. 135 b.] ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, μὴ λογομα

cum eis miscentur, aut didacticis libris igit (28) Vulgatus Latinus legebat οἰκοδομίαν αἰσιονετην.

χρησιμον ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκούοντων ·
 καὶ τὰς βεδήλους καινοφανίας περίστυσο,
 ὅτι· γεννώσι μάχας. Συνέπειται δὲ τούτοις
 ἡθεοφόρος Ἰγνατίος (29) · « Προφυλάσσω ὑμᾶς,
 ἵνα μὴ ἀπὸ τῶν θηρίων τῶν ἀνθρωπομόρφων αἰρε-
 σῶν οὐ μόνον οὐ δεῖ ὑμᾶς παραδέχεσθαι,
 ἀλλ' οὐδὲ συναντῆναι. » Τούτων τοιγαροῦν
 ἐπισημασμένων, καὶ τῆς πρὸς τοὺς δυσσεβεῖς αἰ-
 μιολογίας ὑμᾶς ἀπαγόντων, τίς λοιπὸν περὶ
 ὑμῶν ἀποδοξάσεται εἰσελθεῖν εἰς λόγους μετὰ τῶν
 ἡρώτων κανόνας καὶ στάθμας τῆς ἀρχαίας πί-
 στως, καὶ τὰς θείας Γραφὰς ἀπόθως εἰς πολλῶν
 ἐπιπέδων βεβηκέντων ἐπισημασμένων; ὅν γὰρ τρόπον Ἰαν-
 νῆς καὶ Ἰακώβου ἀντίστησαν τῷ θεράποντι τοῦ
 ἁγίου Θεοδοίου, οὕτω καὶ οὗτοι ἀντίστησαν τῇ ἀλη-
 θείᾳ, δελεαζόμενοι τῇ τε παράφρασι· προκαθεδρί-
 ζοντες ἐπὶ τῆς κλειστοῦς ἀπολλουούσης αἰσχροκερδείας. Ἄλλ' ἵνα
 ἀποδοξάσονται ἐπὶ πολὺ, ὡς ὁ λόγος φησὶν · ἡ
 ἐπίστασις αὐτῶν ἐκδήλος ἐστὶν ὡς καὶ
 ἐπὶ τῷ ἐπιπέδῳ. Ἄλλ' οὐ γὰρ τοῦτο ἐξω τοῦ πρέ-
 σβυτου καταστήματα, τὸ περὶ τῆς ἐκείνων φημὶ ἀξυνεσίας καὶ ποσῶς γοῦν ἐπὶ σοῦ τήμερον ὑπολογίσα-
 ῖν· τὴν γὰρ τοῦ τυχόντος ἐναντία ταῖς τῶν πολλῶν δόξαις ἀποφαινομένου πρὸς τὴν εὐθυσίαν, ἢ φησὶν
 ἐπὶ τῶν ἐξω παροιμία (30).

Ἰ. Ἰν δὲ τούτων ὑπακούσαντα τῶν λόγων καὶ
 τῶν μαγάλως δυσχερῶν φάσαι· Καὶ περιττὸς
 ἔστι καὶ ἄκακον, κύρι Θεόδωρε; μικροῦ καὶ πείθεις
 ἑσέ μοι εἰπεῖν περιττὸν ἀληθῶς, ἵνα μηδ' αὖτις
 ἀποδοξάσῃς ὁμολογῆσαι εἰς ἐὸν κατὰ σὲ μοναχῆριον·
 ἡ γὰρ ὑπερόριον ἀπόφασις, ἢ καὶ τὸν ὄπισθεν
 ἀποδοξάσῃς [156 a.] τῶν τοιοῦτων πλαγίως ὑποστη-
 ραζομένων· ἀλλ' οὐ πείσεις με, φησὶν,
 ἵνα ἴδω δρᾶσαι τὸ σοὶ καταθύμιον· οὐδέ γὰρ
 ἐπὶ μαρτυρήσεις εἰς τοῦτο ὑπερηφανούμενος·
 ἀλλ' ἵνα μακροθυμήσω καὶ καταφρονούμενος
 ὑμῶν· μόνον εἰ διαλεχθῆναι μὴ παραστήσεθε
 ἐπὶ τῶν ἐπιπέδων ἀλλοτρίων ὑμῶν τὸ κατὰ τὴν κοινὴν
 ἐπίστασιν· εἰ δὲ τοῦτο οὐ βούλεσθε, πρόδηλοι
 ἐπὶ τῶν ἐπιπέδων καθομολογούντες ἦσαν· ὅπερ ἀν-
 τὶ τῶν ὑμῶν τοῖς ἐκείνων ἀκούουσιν καὶ μὴ
 ἀποδοξάσῃς θελήμασιν. Τοῦ δὲ συλλόγου παντός
 ἐπιπέδων σὺν τῷ θεοειδεῖ ποιεῖν συμφώνως
 ὑμῶν τὴν πρὸς τοὺς καταφρονούμενους
 ἐπίστασιν, καὶ τὰ τοῦ μακαρίου Παύλου λεγόντων,
 ἵνα εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν ἵνα ὑπὸ τῶν δηλου-
 ῶν προσώπων ἀνακριθῶμεν, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπι-
 νῶν· τῶν μὲν, ὡς οὐκ ἔχόντων ἱερατικὸν
 ἐπὶ τὸ πρᾶξαν· τοῦ δὲ, ὅτι περὶ οὐδὲ ἑαυτοῦς
 ἐπίστασιν, τῆς εὐλαχνοῦς ἡμῶν εἵνεκα πίστεως,
 ἐπίστασιν ἐπιπέδων· καὶ τοῦ ἀνακτοῦ τῶν
 ἐπιπέδων μὴ συνιόντος τὴν δύναμιν, πάλιν ὁ μέγας

A in figura hominum hæreticis, quos nedum ad consor-
 tium admittere, ne in conspectum quidem nostrum
 venire, si possibile est, oportet » His ita constitutis,
 et colloquio cum hæreticis nobis interdicto, quis
 de cætero nobis persuadere poterit, ut sermones
 seramus cum canonum et priscarum fidei regula-
 rum violatoribus, et divinis Scripturis audacter
 ad multorum deceptionem abutentibus? Nam quem-
 admodum Iannes ac Iambres obstiterunt famulo
 Dei Moysi, sic et isti veritati contradicunt proprio
 ambitu inescati, et illo, quod plurimorum perniciosa
 est turpi lucro. Sed non ultra proficient, ut ait
 Scriptura; insipientia enim eorum manifesta erit
 omnibus, sicut et illorum fuit (r) Verumtamen hoc
 ipsum hactenus extra debitum officium fecimus,
 de illorum scilicet insipientia vel modicum hodie
 coram te disserendo. Nam de eo, qui contrariam
 multitudinis sensui sententiam præ se fert, solli-
 citum esse, stultum est, sicut etiam in profano
 proverbio est.

B

31. At vero tyrannum his auditis magnopere
 indignatum aiunt dixisse: Ergo inutilia facere
 videor tibi, domne Theodore? Prope mihi persua-
 des, ut verbum aliquod tibi sane non utile profe-
 ram, ne omnino in monasterium reverti queas.
 Quibus verbis oblique jactis vel exsillii sententiam,
 vel quodlibet necis genus innuere voluit. Sed non
 persuadebis mihi, persecutus est, ut inconsiderate
 quod in optas faciam; neque de me testifaberis
 prout tu jam animo comparatus es. Patienter ita-
 que adhuc perferam, a vobis licet contemptus:
 tantum disputare ne detrectetis cum his qui ve-
 stram fidei communi contrariam opinionem crimi-
 nantur. Quod si renuitis, satis patet vosmet victos
 jam confiteri; id quod vos vel invitos coget illo-
 rum voluntatibus abhærere. Tunc enimvero totus
 episcoporum cætus cum divo pastore nostro, una
 voce, disputationem cum jam damnatis abnuvit, et
 Pauli verba dicebat: Nobis autem pro minimo est, ut
 a designatis hominibus judicemur, aut ab humano die;
 ab illis quidem, utpote sacerdotali dignitate pror-
 sus carentibus; ab hoc autem, quia neque nosmet-
 ipsos judicamus, propter nostræ fidei puritatem;
 sic hominem dicto verberantes. Sed verborum vim
 imperatore nequaquam intelligente, rursus ma-
 nus Theodorus, sumpto Spiritus gladio, vehemen-
 tius respondet, audaciam hominis, qui se in iudicis

C

Π Tim. iii, 9. (s) I Cor. iv, 3.

Biographus Sirmondianus non dixerat hoc
 Ignatii martyris dictum, sed cujusdam antiqui.
 noster vero nomine Michael biographus citat
 Ignatium. Videtur autem Theodorus in
 nomine suo respexisse ad verba Ignatii in epistola
 Ephesios, n. 7, ubi de hæreticis: Οὐς δεῖ ὑμᾶς
 ἡρώδια ἐκκαλῖνεν· εἰσὶν γὰρ κύνες λυσσῶντες, λα-
 βήσονται, οὐς δεῖ ὑμᾶς φυλάττεσθαι. Cæteroque

nos Script. vel. t. VII, p. 22. locum Ignatii recita-
 vimus ex epistola ad Tarsenses, qui in editis non
 apparebat. Hoc autem adnotamus propter renatam
 nuper apud Anglos de varietate epistolarum Ignatii
 in codicibus editisque libris controversiam.

(30) Horatius I. Sat. iii, 66. Communi sensu plane
 caret. Inquinus: Eheu!

gradu constituēbat, compescere volens, aitque; **A** Audi imperator, quæ divinus Paulus ore nostro tibi dicit de ecclesiastica constitutione; cognoscensque non licere regi semetjudicem ac definitorem rerum hujusmodi obtrudere, subscribe tu quoque, si recte credere consentis, apostolicis regulis. Sic enim ait: *Posuit Deus in Ecclesia primum quidem apostolos, secundo prophetas, tertio doctores.* En hi sunt qui rex fidei disponunt, non autem rex: et quæ sunt Deo placita inquirunt: neque enim memorat sacer Apostolus quod Ecclesiæ negotia rex tractet, Ad hæc Cæsar respondit: Ergone hodie me ecclesia ejicis, o Theodore? Et vir sanctus ad illum: Non ego, inquit, sed supradictus Ecclesiæ pronubus divusque apostolus Paulus. Quod si tanquam filius Ecclesiæ vis esse, nihil **B** obstat; tantum obsequere in omnibus spiritali patri tuo, dextera simul manu sanctissimum indicans Nicephorum. His eatenus disceptatis, mente veluti alienatus scelestus ille, sanum ullum pronuntiare sermonem præ nimia iracundia jam nequibat; sed in furiosum verbum cum clamore, impetu proprio, indecore erumpens, elata voce dixit: Exite hinc. Sic ergo ad patriarchales ædes simul reversi orthodoxiæ pugiles, circumstabant magnum rectæ fidei antesignanum Theodorum, laudum præconiis eum munerantes, ceu qui cummunem hostem, Deo favente, vi suorum acutissimorum confodisset sermonum, et in ejusdem præcipue nomine, ad nihilum redegisset adversarios ipsorum.

τοῖς διὰ λόγων γεραίροντες ἐράνοις · ὡς ἄτε δὴ αὐτοῦ ἔκκεντησαντα λόγων · καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ αὐτοῖς.

35. Protinus urbis præfecto ad suas quemque stationes reverti jubente beatos viros, neque ultérie illic audere versari, inconcussum confessionis domicilium Theodorus, intimantes antevertens, Si parens noster, inquit, et communis consentientium in fide dominus, haud nos advocabit, absque etiam vestro mandato, hoc agere non aggrediemur: secus vero, vestrum a nobis præceptum nullo modo observabitur; sed ego et veniam, et prout res postulabit, colloquar. Quod reapse beatus vir faciebat, omni humano timore seposito, et omnino ad patiendum paratus. Etenim ad suum reversus monasterium, et discipulis adhortatorio sermone ad imminens certamen confirmatis, erectisque illorum mentibus ad defendendum usque ad verbera et necem orthodoxæ fidei dogma, post dies aliquot ad sacratissimum patriarcham rursus venit consolandi illum causa, qui in mærore versabatur propter Ecclesiæ subversionem ac dissolutionem: eique demonstrabat maximam ipsimet gloriam ob id a Deo reservari. Quid porro dicebat aut agebat venerandus Nicephorus, quod Theodori iudicio non regetur, firmitatemque ab eo acciperet? idque sive ob præsentis temporis utili-

A Θεόδωρος ἀναλαβὼν τὴν τοῦ Πνεύματος μάχαιραν, ἐμβριθέστερον ἀποκρίνεται, τὴν αὐθάδειαν τοῦ ἑαυτὸν εἰς κριτοῦ τάξιν καθιστῶντος ἐντρέψαι βουλόμενος, καὶ θησιν · Βασιλεῦ, πρόσχες τοῖς παρὰ τοῦ θεσπεσίου Παύλου δι' ἡμῶν σοι λεγομένοις περὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας, καὶ μαθὼν ὡς οὐκ ἔξεστιν βασιλέα ἑαυτὸν κριτὴν τε καὶ δικαστὴν ἐν τοῖς τοιοῦτοις παρεισφέρειν, στοίχησον καὶ αὐτὸς, εἴπερ εὐσεβεῖν συνένγνωκας, τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσι · λέγει; γὰρ οὕτως · Ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, [f. 156 b.] δεῦτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους · ἰδοὺ οὗτοί εἰσιν ἰοὶ τὰ περὶ πίστεως διατιθέντες καὶ ἀνερευνώμενοι κατὰ τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν, καὶ οὐ βασιλεὺς · οὐδὲ γὰρ ἀπεμνημόνευσεν ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος βασιλέα διοικεῖν τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Πρὸς ταῦτα ὁ Καῖσαρ ἀπεκρίνατο · Οὐκοῦν ἐκβάλλεις με σήμερον τῆς Ἐκκλησίας, ὦ Θεόδωρε; Καὶ ὁ ὀσιος πρὸς αὐτόν · Οὐκ ἐγὼ, φησὶν, ἀλλ' ὁ μνημονευθεὶς νυμφοτόλος αὐτῆς καὶ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος · εἰ δὲ ὡς τέκνον ἐθέλεις εἶναι ταύτης, τὸ κωλύσον οὐδέν · μόνον ἔπου κατὰ πάντα τῷ πνευματικῷ πατρί σου, τῇ δεξιᾷ χειρὶ τὸν ἀγιώτατον κορυποδείξας Νικηφόρον. Τούτων οὖν ἕως τοσούτου γυμνασθέντων, ἀλλοιωθεὶς ὡς περ τὰς φρένας ὁ ἀλιτήριος, ἐξέζη: λόγον εὐθὴ τῇ ὑπερβολῇ τῆς μανίας οὐκέτι οἶός τε ἦν · ἐκρήξας δὲ φωνὴν Χολεράν μετὰ κραυγῆς αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ παρατὰ τὸ εἰκὸς ἐκφωνεῖ τὸ, Ἐξέλθετε ἔνθεν. Οὕτω τοιγαροῦν πρὸς τὸν πατριάρχικόν οἶκον ὁμοθυμαδὸν οἱ τῆς ἀρθοδοξίας ἐπανελθόντες ἀλείπτται, περιεκύκλουν

C τὸν μέγαν τῆς εὐσεβείας παοαγωνιστὴν Θεόδωρον, τὸν κνινὸν ἐχθρὸν ἐν τῷ Θεῷ, τῷ κράτει τῶν δευτάτων κατὰ τὸ μᾶλλον ἐξουδενώσαντα τοὺς ἐπανισταμένους

λε'. Ἀμέλει πρὸς τοῦ ὑπάρχου τῆς πόλεως τοὺς ἰδίους θάττον καταλαμβάνειν προστασόμενοι τόπους οἱ μάκαρες, καὶ μῆκετι τολμᾶν αὐτόθι παρ' ἡσυχασθαι, ὁ ἄθραυστος τῆς ὁμολογίας οἴκος Θεόδωρος πρὸς τοὺς λέξαντας ὑποφθὰς · Εἰ μὲν ὁ πατήρ ἡμῶν καὶ κοινὸς τῶν ὁμοφρόνων δεσπότης, φησὶν, οὐ προσκᾶλέσεται [f. 157 a.] ἡμᾶς, καὶ δίχα τῆς ὁμετέρας κελεύσεως, τοῦτο ποιῆσαι οὐκ ἄναδύμεθα · εἰ δὲ μὴ γε, παρ' ἐμοὶ ἡ ὁμετέρα πρόσταξις οὐ φυλαχθήσεται τὸ παράπαν · ἀλλὰ καὶ ἐλεύσομαι, καὶ τὰ ἀνήκοντα συμφράσω · ὅπερ οὖν καὶ ἐποίησε ὁ μακαρίτης πάντα φόβον ἀνθρώπινον ἐξ ἑαυτοῦ ἀπωσάμενος, καὶ πρὸς τὸ παθεῖν ὅλος ἠύτρεπισμένος · εἰς γὰρ τὸ ἴδιον ὑποστρέψας μοναστήριον, καὶ τοὺς μαθητὰς παρακλήσεως λόγοις πρὸς τὸν προκειμένον θωρακίσας ἀγῶνα, καὶ διεγείρας αὐτῶν τὰ φρονήματα μέχρι θανάτου καὶ πλιγῶν ἀντιποιεῖσθαι τὸ δόγμα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, μετὰ τινὰς ἡμέρας πάλιν ἀπέει πρὸς τὸν ἱερώτατον πατριάρχην, παραμυθούμενος αὐτὸν συμπεπτωκότα ἤδη τῇ θλίψει διὰ τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀνατραπὴν καὶ κατάλυσιν · καὶ ὅτι μέγιστον κλέος ἐντεῦθεν αὐτῷ παρὰ Θεῷ ἀποκείσεται · καὶ τί γὰρ ἦν λεγόμενον ἢ πραττόμενον παρὰ τῷ θεσπεσίῳ Νικηφόρῳ, ὁ μὲν τῇ κρι-

σε: τοῦ Θεοδώρου ὑπήγετο καὶ τὸ ἔμπεδον αὐτόθεν ἰλάμβανεν; εἴτε ὡς τῆς συμπερούσης μοίρας ὑπάρχον, εἴτε καὶ ὡς ἄλλως ἐχούσης· τοιοῦτως ἦν αὐτῶν ἀδέσιμος ὁ θεῖος Πατὴρ ἡμῶν, καὶ τὰ δευτέρῃ μετ' αὐτὸν ἐν τῇ συνόδῳ τῶν ἐπισκόπων φέρων, σοφίᾳ τε καὶ τῇ περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείᾳ πάντων ὑπείλημμένος· καὶ γοῦν μετὰ βραχὺν χρόνον τοῦ αἰετοῦ πατριάρχου τοῦ ἱεραρχικοῦ θρόνου κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ μαρτίου νύκτωρ κατενεχθέντος, καὶ εἰς τὸ ὀκειον ἐξορισθέντος σεμνεῖον, ὅπερ αὐτὸς ἐδείματο ἐν τοῖς τῆς Ἀσίας ὄρινοῖς τοῦ στενοῦ μέρεσιν· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ἱερομυστῶν τὰς αὐτὰς ἐποφάσεις κομισαμένων, καὶ κατὰ διαφόρους χώρας τε καὶ πόλιν παραπεμφθέντων [f. 157 b.], καὶ τῶν δυσωνύμων Χριστομάχων τὰς Ἐκκλησίας κατασχόντων, καὶ τὰς ἐν αὐταῖς ἱερὰς τῶν ἁγίων εἰκόνας, ὡς τοῦ φοβεροῦ ἀκούσματος ἀφοβητὶ καταστρεφόμενων, ἧ καὶ ἀναχρίοντων καὶ μελετώντων κενὰ καὶ ματαιὰ κατὰ τῶν ὑπολοίπων τῆς ὀρθοδοξίας τροφίμων.

λς'. Ἐπειπερ ἦκεν ἡ τῶν βασιῶν νικηφόρος τὴν Σωτήρος ἡμῶν ἑορτῇ, ὁ πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος τὴν συνήθη τῷ Χριστῷ ἀπαντῆν μετὰ τῆς συνοῦσης ἐπιθεῖν ἔκποιούμενος ὁμηγύρεως, προσέταξε τοῖς τὰς πύλας εἰκόνας φέρουσιν ἀδελφοῖς, ὑψοῦ τοὺς πίνακας ἀνέχειν, καὶ οὕτω γε περιουθεῖν τὸν ἔγγιστα τῆς μονῆς ἀμπελῶνα, μηδένα φόβον ἔχοντα χάριν τῆς ἐνσκηψάσης Χριστομανίας· ὅπερ παρὰ τῶν πονηρῶν γειτόνων ἐποπτεύθει, καὶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ ἵππου θριαμβουθῆν, ἦλθεν καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς τριαντησήμερου ἀκοῆς· ὁ δὲ τοῦτο μαθὼν, καὶ λίαν κατὰ διάνοιαν κινηθεὶς, δηλοῖ τῷ ἱερῷ Πατρὶ ἡμῶν δι' ἐνὸς τῶν μεγιστάνων· Οὐκ ἡμεῖς; οὐκ ἐθέλω μεθ' ἡσυχίας, ἀλλὰ τοῦτο κάκεῖνο εἰς ἐμὴν ὄψιν ἐπιπλήξιν περινοεῖς; Ἴσθι τοίνυν, ὡς εἰ μὴ τοῦ φρονήματος λωφύσας, καὶ ὑποσταλεῖς τοῦ διδάσκειν εἶ τι περὶ πίστεως, τάχιστα σε μόρφ καθ' ὁδοῦ τῶν ἐν ἄβου ὁμίσιον καταστήσω. Ταῦτα ἰσχυρῶς ἐκλόνητος πύργος τῆς ὁμολογίας, οὐ μόνον οὐκ ἐπέδωκεν τοῦ τῆς πίστεως ζήλου, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ ἄστου καθηγούμενους παραβαλόντας αὐτῷ μετὰ τὴν ἁγίαν καὶ λαμπροφόρον τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Χριστοῦ τριήμερον ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν, γνώμης ἕνεκεν περὶ τῆς κατεπειγούσης αὐτοῦς συνηθείας τὴν ἀρξίν πρὸς τὸν πατριαρχικὸν οἶκον ποιήσασθαι, καὶ ὑπέδειξε καὶ τὰ χρυστὰ καὶ θεῖα ἐράσματα συνεδουλεύσεν [158 a.] τε καὶ διεπράξατο, χαράξας ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς παραβραβεῦσαι τὴν ἀλήθειαν ἐκχειρηχότας, ἧς ἡ ἀρχὴ (31)· « Νόμοις θεοῖς καὶ κανονικοῖς ἐπόμενοι θεσπίσασθε τοῦ μὴ δεῖν παρὰ τὴν τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου γνώμην πράττειν τι ἢ λέγειν τῶν ὅσα εἰς ἐκκλησιαστικὴν φέρει εὐταξίαν, πολλοῦ γε εἰπεῖν εἰς δογματικὴν ἐξέλκει συζητήσιν· τοῦτου χάριν τῆς ὑμετέρας ἐξουσίας καὶ ἁπαξ καὶ δις ἐκκαλεσαμένης πρὸς τὰ τοιαῦτα τὴν καθ' ἡμᾶς εὐτέλειαν, οὐκ ἐτόλμησεν ἔξω τί τῶν νενομισμένων πράττουσα παραγενέσθαι, ὡς ὑπὸ τὴν ἱερὰν χεῖρα Νικηφόρου τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Πνεύματι θεῷ τελοῦσα, » καὶ τὰ ἔξης. Ταύτην δυσὶν ἀδει-

tatem, sive etiam ex qualibet causa. Adeo illi venerabilis erat divus parens noster, ut etiam secundus ab eo in episcoporum synodo, sapientia et pietate in Deum ab omnibus reputaretur. Reapse post breve tempus inclytus patriarcha pontificali sede die martii vicesima dejectus noctu fuit, et ad proprium monasterium seu sanctuarium relegatus, quod ipsemet in Asiæ montibus ædificaverat in freti partibus. Reliqui pariter sacerdotes eadem sententia percussi, alii ad alias regiones et oppida missi fuerunt; infaustis interim Christomachis Ecclesias occupantibus, et sacras quæ in ipsis erant imagines, o auditu horrendum! impavide subvertentibus; vel etiam denuo sacerdotes ungentibus, novaque et stulta circa reliquos orthodoxiæ B alumnos excogitantibus.

36. Jam postquam advenit Palmarum Salvatoris nostri triumphalis solemnitas, parens noster Theodorus consuetam pompam, cum præsentem sibi turba ducens, mandavit sanctas imagines gestantibus fratribus, ut sublimer erectas haberent picturas, atque ita proximam monasterio vineam circumirent, nihil verentes ob ingruentem adversus Christum persecutionem. Quæ res ab improbis vicinis observata, et media in urbe famigerata, ad tyranni quoque aures pervenit; qui re cognita, nec mediocriter animo commotus, sacro Patri nostro per quemdam e proceribus ita significat: Non cessas? non in silentio quiescis, sed hoc et illud in offensionem meam excogitas? Scito igitur, nisi hunc mentis tumorem deprimas, et res fidei docere desinas, quantocius te neci addictum contubernalem ad inferos meo jussu demissum iri. Hæc audiens immobilis confessionis turris, non modo nihil de fidei zelo remisit, sed etiam urbanam hegumenon (qui ad eum venerant, post sanctam et splendidam Servatoris nostri Christi tri-duanam a mortuis resurrectionem) petendi consilii causa, circa urgentem ipsos consuetudinem eundi ad ædes patriarchales; ille eos recepit, et bona Deoque chara consilia suggessit, et re ipsa peregit, scribens epistolam ad eos qui veritatem falsare susceperant, ejus initium est; « Divinis legibus canonicisque decretis obsequentes, quæ præter episcopi proprii sententiam in iis quæ ad ecclesiasticam disciplinam pertinent, nedum quæ ad dogmaticas quæstiones deducunt, nihil agi vel dici oportere; propterea, quamvis semel et iterum vestra potestas humilitatem nostram ad res hujusmodi evocaverit, haud ausimus quidquam præter constituta agentes, isthuc venire, quandoquidem sacræ manui Nicephori sanctissimi patriarchæ a divino Spiritu suppositi fuimus; » et reliqua. Hanc epistolam duobus ex his qui convenerant animosioribus traditam, an furibundos Christomachos

(31) Est hæc epistola prima libri II in editione Sirmondianæ.

miserunt; qui lecta contextus sententia, vehementius excanduerunt, et alapis eos, qui attulerant, exceptos, cum ignominia et conviciis de Secreti aula pepulerunt, dira omnia præter præterita eisdem interminati. Itaque hi *quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti fuissent pro nomine Christi contumeliam pati* (u).

37. At vero parens noster Theodorus non cessavit posthinc, quominus alias aliis cumlaret epistolis; atque ad fortitudinem proximos et longinquos excitando, maxime se conspicuum furenti hæretico fieri volebat, et quod flocci minas ejus faceret neque mortem veræ religionis causa metueret: cui vehementius succensens pravæ mentis Leo, exsilium huic quoque decernit. Ergo sacer parens, noster, qui orthodoxiæ magisterium nunquam erubuerat, diu optato decreto ejusmodi accepto, convocatæ discipulorum multitudini præcificit duos supra septuaginta moderatores, atque ut sub iis spontanea voluntate fratres omnes distribuarentur, adhortatus, mandansque illis, ut post ipsius discessum nemo illic remaneret, qui veram vitam vellet, et diligeret dies videre bonos, sicuti sanctus canit David (v); ipse a regio misso susceptus, in adjacentem Apolloniadis lacui arcem, cui nomen Metopa, lætus retruditur. Verumtamen ne ibi quidem vinculus Christi custoditus, pares omisit religiosos actus; sed denuo per suas litteras, cunctos, qui ubique terrarum rectam pietatem retinere maluerant, in hac ipsa confirmabat, atque ad bonam frugem cohortabatur. Quod denuo cognoscens sævus Leo, alium mittens aulicum Nicetam, cognomento Alexium, pium prorsus et Christianissimum, quanquam belluo talem esse ignorabat, ministerio ejus sacrum præconem ad anaticum thema transferendum curat, in aliam arcem Bonetam, dictam, districto præcepto mandans patri, per ministros suos, ut neminem omnino videret, neminem per epistolas in fidei causa doceret. Quibus vir et mente et vita apostolicus, sic apostolicis verbis respondit: *Si justum est, in conspectu Dei, vos potius audire quam Deum, judicate. Non enim nos possumus quæ vidimus et audivimus non loqui, quia obedire oportet Deo magis quam homini-* D

μᾶλλον, ἢ τοῦ Θεοῦ, [f. 159 a.] κρῖναιτε· οὐ δυνάμεθα πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις.

38. His auditis, imperator: objurgato Christi amante Niceta, quod illico sententiam majestatis suæ exsecutus non fuisset, mittit eum secundo, ut loris sancto martyri imponat plagas omnino centum. Qui iterum veniens, postquam principis mandatam athletæ Christi significavit, urgetur imo a sancto viro, ut indubitanter dominatoris volunta-

λάττοις μᾶλλον τῶν συνελθόντων, ἐγκειρηκότας προσώπων, πρὸς τοὺς Χριστομαγεῖν δεδιψηκότας ἐκπέμπουσιν· οἱ δὲ τῶν ἐγκειμένων ἀναμαθόντες τὸν νοῦν, χαλεπαίνουσιν ἔτι σφοδρότερον· καὶ ῥαπίσμασι τοὺς κεκομικότας περιβαλόντες μεθ' ὕβρειν καὶ ἀτιμιῶν, τοῦ Σεκρέτου ἐξελαύνουσιν, τὰ πάνδεινα αὐτοῖς πρὸς τοῖς φθάσασιν, ἐπαπειλησάμενοι. Οὗτοι μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαιρόντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἀτιμασθῆναι.

λζ'. Ὁ δὲ γε Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος οὐ διέλειπεν ἔκτοτε, ἀλλ' ἐπαλλήλους χαράττων ἐπιστολάς, καὶ διειργίων πρὸς ἀνδρείαν τοὺς ἐγγύς καὶ τοὺς πόρρωθεν, ἐμφανῆ ἑαυτὸν τῷ λυσσῶντι τὴν αἴρεσιν ἐνταῦθεν μᾶλλον καταστῆσαι βουλόμενος· καὶ ὡς οὐ ποιεῖται λόγον τῶν αὐτοῦ ἀπειλῶν, οὔτε μὴν δέδεικεν τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας θάνατον· εἰς ὃ, καὶ μανείας περισσοτέρως ὁ κκογωνίμων Λέων, ἔξοριαν καὶ αὐτὸν καταδικάζει· δεξάμενος τοίνυν [f. 158 b.] ὁ ἱερός Πατὴρ ἡμῶν καὶ τῆς ὀρθοδοξίας ἀνεπαίσχυντος εἰσγηγῆς τὴν περιπόθητον αὐτῷ καὶ ἐκ πολλοῦ ἐφετὴν ἀπόφασιν, προσκαλεσάμενος τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, καθίστησιν ἐν αὐτοῖς δύο καὶ ἑβδομήκοντα ἀρχηγούς, ὅς' οὖς καταμερισθῆναι τὴν ἀδελφότητα αὐθαιρέτῃ γνώμῃ προτρεψάμενος, δειδωκώς τε αὐτοῖς ἐντολήν ὥστε μετὰ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ μὴ ἐναπομεῖναι αὐτόθι τινα τῶν θελόντων τὴν ἀληθῆ ζῶην, καὶ ἀγαπώντων τὰς ἀγαθὰς ἡμέρας ἰδεῖν, καθὼς ψάλλει ὁ ἅγιος Δαυὶδ, αὐτὸς πρὸς τοῦ ἀποσταλέντος βασιλικοῦ παραληφθεὶς, τῷ ἐγκειμένῳ φρουρίῳ κατὰ τὴν Ἀπολλωνιάδα λίμνην, καλουμένῳ Μέτωπα, γεγηθῶς περιορίζεται. Ἄλλὰ καὶ ἐνταῦθα δέσμιος Χριστοῦ φρουρούμενος, τῆς ὁμοίας οὐκ ἀφίστατο θεοφιλοῦς πράξεως· ἀλλ' αὖθις δι' οἰκείων συλλαβῶν τοὺς ἀπανταγοῦ γῆς εὐσεβεῖν προαιρουμένους, εἰς τοῦτο αὐτὸ ἀπεστήριζεν, καὶ πρὸς τὸ ἀγαθὸν παρώτρυνεν· ὅπερ πάλιν διαγνοὺς ὁ ἀνήμερος Λέων, ἕτερον βασιλικὸν πεπομφῶς Νικήταν τοῦνομα κατ' ἐπωνυμίαν τοῦ Ἀλεξίου λεγόμενον, τὰ πάντα μὲν εὐσεβῆ καὶ χριστιανικώτατον, ἡγορημένον δὲ τῇ θηρὶ τοιοῦτόν γε ὄντα, μετατίθησι δι' αὐτοῦ τὸν ἱεροκήρυκα ἐν τῷ τῶν ἀνατολῶν θέματι, εἰς ἕτερον ὀχύρημα τὴν προσηγορίαν Βόννηταν, διαστειλόμενος τῷ πατρὶ διὰ τῶν ἐξυπηρετουμένων αὐτοῦ τοῖς προσταγμασιν, μηδένα μηδαμῶς ὄρῃν, μήτε μὲν ἐκδιδάσκειν διὰ γραμμάτων τὰ περὶ πίστεως· οὐς ὁ ἀποστολικὸς ἀνὴρ καὶ τὴν φρένα καὶ τὴν πᾶλι- τεταν, ἀποστολικῶς ἀντημείδετο λόγοις· *Ἐὶ δίκαιόν ἐστι, φάσκων, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὑμῶν ἀκούειν γὰρ ἡμεῖς ἢ ἴδομεν καὶ ἀκούσαμεν μὴ λαλεῖν· καθότι*

λη'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀναξ, καὶ ἐπιμεμψόμενος τὸν φιλόχριστον Νικήταν, ὡς μὴ πεποιηκότα ἐξ αὐτῆς τὴν ἐκδίκησιν τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἀποστέλλει αὐτὸν ἐκ δευτέρου βουενερίσαι τὸν ὀσιομάρτυρα ἑκατόν μᾶστιξί δωρισμένον· ὅς ἀναβαδίσας καὶ τῷ ἀθλητῇ τοῦ Χριστοῦ τὴν ψῆφον τοῦ βασιλείως ἀπογυμνώσας, προτρέπεται· μᾶλλον παρὰ τοῦ ὀσίου ἀνε-

(u) Act. v, 41. (v) Psal. xxxiii, 13. (x) Act. 19; v, 29.

ἵστωσ κοιῆσαι εἰς αὐτὸν τὸ τοῦ κρατοῦντος θέλη-
 · ἐσωρακῶσ δὲ τὸν δίκαιον ἐτοίμως ἐαυτὸν σχημα-
 κτωσ, καὶ ἄνευ τῆσ ἐτέρων βίας πρὸσ ὑποδοχὴν
 · μαστιγῶν εὐτρεπισθέντα, ἐκλάσθη πρὸσ ἔλεον ὁ
 φιλῆσ καὶ τῆσ νίκησ ἐπώνυμοσ ἄρχων, μάλιστα
 · καταμαρνανθείσασ ὑπὸ τῆσ ἀσκήσεωσ τοῦ θεσπε-
 · οῦ κατιδῶν γεγυμνωμένασ σάρκασ · καὶ ἐξουδενώ-
 · κτωσ διάνοιαν τὸ τοῦ λυμαιῶνοσ μισάτιον πρόσ-
 · μα, ἐνέγκασ δορᾶν προβάτου, καὶ ταύτην τοῖσ
 οἰσ τοῦ πατρός περιθεῖσ, εἰσ αὐτὴν ποιεῖται τὰς
 ν μαστιγῶν ἐπιφορᾶσ, ἴμονώτεροσ μετὰ τοῦ ἀοιδί-
 · οῦ ἀπολειφθεῖσ ἐν τῇ κέλλῃ τοῦ πατρός · καὶ τῇ
 ἰσῆ τὸν ἐαυτοῦ αἰμάξασ βραχίονα, τὸ ἄκρον τῆσ
 σιγασ τῶ ἰδίῳ καταφοινίσσει αἵματι · εἶθ' οὕτωσ
 λθῶν ἐκειθεν πνευστιῶν, ἐκεῖνο μὲν πρὸσ γῆν ἀπ-
 · εῖψεν, αὐτόσ δὲ ὡσ κεκοπιακῶσ δῆθεν ἐπὶ τοῦ εὐ-
 κτισθέντοσ αὐτῶ καθισματίου ἐγένετο. Τοῦτο τὸ
 ρημα καταβρῆσασ ὁ Πατὴρ ἡμῶν, ὑπερηγάσθη
 τὴν τε πίστιν καὶ φρόνησιν τάνδρὸσ, οὐ μὴν δὲ
 τυραννικῶν ἀπειλῶν χάριν ἀπέσχετο τοῦ κατερ-
 · κτωσ πρὸσ τὸ ἐξῆσ τὸ ἔργον Κυρίου ἐνδελεχῶσ θερ-
 κίασ [f. 159 b.] ψυχῆσ προθυμίασ, καὶ σφριγῶ-
 · ῖσ ἐναοίφ καὶ νῶ διεγχευμένῳ · ἀλλὰ καὶ αὐτόθι
 ἰθὶ δοματίῳ περιοριζόμενοσ, τοὺσ ἐν διαφόροισ ἐπ-
 · ημῶν τόποισ καθειρομένοσ πατέρασ καὶ ἀδελ-
 κασ, καὶ μὲν τοὶ καὶ τὰ πνευματικὰ αὐτοῦ νέκνα
 ἰ τῆσ ἐνούσησ αὐτῶ θεοπαρόχου ἐπεστήριξε διδα-
 κιασ, παρκακλῶν, νοουθετῶν, παρκαμουόμενοσ ἐτι
 μάνειν τῇ ὁμολογίῳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ μὴ ἐκκαεῖν
 τὰσ ἐν χερσῖν ὑπὲρ ἀληθείασ θλίψειν, ἀλλὰ καὶ
 κωλοκῆν τὸ λύτρον ἐκ τοῦ Θεοῦ · ὅτι οὐκ εἰσ τέλος
 κληρονομεῖται ὁ κατὰ Θεὸν πτωχὸσ, καὶ ἡ ὑπομονὴ
 ἡν παντῶν οὐκ ἀπολεῖται εἰσ τέλος · καθότι οὐ λε-
 · ιφθεῖσ τὸν Θεὸν οἱ τὰ δέοντα πράττοντεσ, οὐδὲ ἀν-
 κωλοκῆτο: ὑπ' αὐτοῦ εαθῆσονται · πολλοὺσ δὲ καὶ τῇ
 ῖπῃ ὑπερορίῳ λειποταξίῳ γραφῆν ἀπενεγκαμέ-
 νασ, ἐὰ πάλλαδῶν ἀποτρίψασθαι τὸν τοιοῦτον ὄνει-
 · δον τῆσ σφετέρασ ψυχῆσ πεποίηκεν, δι' ἐξαγορεύ-
 σασ οἰκίασ καὶ μετανοίασ τῆσ προστηκούσησ δεξάμε-
 · νοσ νοσῖασ καὶ τῶ χόρῳ τῶν διὰ Κύριον συντεταχῶσ
 διδωγμένων · γεγράφηκε δὲ καὶ πρὸσ τοὺσ τέσσαρασ
 πατριάρχησ, ὅμα μὲν τὸ τῆσ αἰρέτeweσ ἀναδιδάσκων
 βλασὴν τε κί φορτικόν, ἄμα δὲ καὶ ἀξίῶν πρὸσ ἐπι-
 κρορίαν τῆ ἐνδέχομένῃ τῶν μεταποιοιμένων τῆσ
 ἀνωμίας ὡσ αὐτόν, μετὰ χαρᾶσ ὁ μέγασ πατὴρ
 ἀπλεῖν κί πρὸσ Βίον ἐπανάγειν θεόδεκτον · συνέβη δὲ καὶ τι τοιοῦτον γενέσθαι.

tem adversus se exsequatur. Qui cum justum virum
 cerneret semet sponte accommodantem, et absque
 aliena vi ad verbera excipienda paratum, flexus est
 ad misericordiam pius ille victoriæ eponymus (Ni-
 celas) aulicus; videns præsertim attritas ab asce-
 tica vita venerandi illius nudatas carnes: spreto-
 que mente sua exitiosi principis irreligioso mandato,
 sumptam ovis pellem patris humeris circumponens,
 in hanc verberum ictus intorsit, solus cum inclyto
 intra cellam relicto a patre: mox acu brachium
 suum cruentans, summitatem flagelli proprio san-
 guine rubefecit. Sic mox angelus inde exiens, fla-
 gellum humi abiecit, ipse autem tanquam defessus
 in parata sibi sella resedit. Hoc cernens artificium
 parens noster, magnopere miratus lætatusque est
 ob ejus viri fidem atque prudentiam; neque tamen
 propter minas tyrannicas abstinuit deinceps, quo-
 minus opus Domini faceret assidue ferventiore
 animi alacritate, vivo studio, et mente concitata.
 Namque et illic aroto domicilio circumscriptus, de-
 tentos in diversis provinciarum locis patres fratres-
 que, nec non suos spiritales filios per suam a Deo
 datam doctrinam confirmabat, docens, adhortans,
 monens, consolans, ut in Christi confessione per-
 severarent, neque ob præsentis pro veritate affli-
 ctiones animis desponderent, sed redemptionem a
 Deo exspectarent; quia non in finem oblivio erit
 pauperis propter Deum, neque spes pauperum per-
 ibit in fine: quatenus non obliti Dei fuerint qui
 officio suo defunguntur, neque auxilio ab eo desti-
 tuentur. Multos enim qui diutini exsiliis tædio, de-
 fectionis crimen contraxerant, litteris scriptis tale
 dedecus de animabus suis ablueri fecit, ad confes-
 sionem eos ac pœnitentiam intellectuali ratione
 recipiens, et cœtui pro Christo patientium adjun-
 gens. Ad quatuor etiam patriarchas scripsit, signi-
 ficans simul hæreseos violentiam et gravem inse-
 otationem, simulque rogans ut pro viribus auxi-
 liarentur iis qui devii fuissent: quoniam et ipse
 magnus parens noster ad se venientes cum gaudio
 excipiebat. Studebat enim impense cunctis prod-
 esse, et ad vitam Deo gratam revocare. Accidit
 vero inter alia res hujusmodi.

ὁδοῦ, σφᾶσ αὐτοὺσ ἐπιδοῦναι: ἐπεὶ δὲ καὶ τοὺσ ἀρ-
 ἡμῶν ὑπεδέχτο: ἤρα γὰρ καὶ ἐδοῦλετο πάντασ

(32) Biographus Sirmondianus dicit ex Asia.

39. Clericus quidam nobilis, ex Thracesium
 regione oriundus, civisque urbis Mastauræ, venit
 prope parœciam, solem Evangelii habentem, cogna-
 tos suos prout solebat invisurus. Edoctus autem,
 quod divus parens noster Theodorus Studita ibi
 damnatus ad exsilium maneret, cujus sanctitatis
 famam jamdiu audiverat, ipsi obsequium exhibendi
 copiam petiit; votoque potitus, rogatus a sancto
 viro num orthodoxam fidem teneret, idque affir-
 manter confessus, audivit etiam accuratiores se r-

Reapse thema thracesium in Asia, et anatoli o
 conterminum.

mones de pura et irreprehensibili fide illorum, qui Christum in ejus sanctissimæ carnis sacra imagine adorant. Atque impetrata precum ejus benedictione in patriam rediit. Mox illic cum sodalibus clericis versans, non dubitavit uni præcipue sibi familiari narrare quæ ipse vidisset, celebrem videlicet patrum patrem Theodorum, ipsumque audisse disserentem de veræ fidei dogmatibus. Tum vero clerici illi inter se conspirantes decreverunt, nequaquam ultra ministrare cum proprio episcopo; seque a publica communione absciderunt. Cum igitur sero licet profanus ille episcopus causam clericorum secessionis cognovisset, statim nulla interposita mora ad prætorem decurrens, prædicta omnia significat. Erat hic Orabius, homo vere peccator, et malorum dierum plenus, qui etiam impia lingua adversus sacras imagines blasphemando, prætoriam fortunam obtinuerat. Hic audiens ab episcopo quæ de beati Patris nostri doctrina retulit, primo quidem scribit ad orientis, id est anatomici thematis, præfectum, non esse tolerandum ut imperatoris leges negligerentur; neque eos qui prævaricantur, impunes vitam transigere. Deinde ipsum principem, de episcopo et clericis facta relatione, edocet. Porro receptis litteris orientis præfectus, et prioribus rebus etiam cognitis, veritus principis indignationem, mittit unum de comitatu suo, qui sacrum Theodorum quinquaginta laureis castiget. Ille ad eum locum veniens, sancto viro decretam adversus eum nequitiam significat parens autem noster Deum ob id laudans, prompte admodum carnis suæ velamenta detrahit, seque homini exhibens, Quod tibi, inquit, filii, de me imperatum est, exsequere. Ille autem repentino timore correptus spontanei athletæ aspectu, reverentiamque Christianis congruam erga Dei famulum ostendens, pronum se abjicit ad sancti viri pedes, benedictionem ab eo consequi petens; qua digne impetrata, ad eum qui se miserat reversus est.

προαιρέτου ἀθλητοῦ, καὶ αἰδῶ τὴν πρέπουσαν Χριστιανοῖς εἰς τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ ἐπιδειξάμενος, ρίπτει ἑαυτὸν ἐπὶ στόμα πρὸς τοὺς πόδας τοῦ ὁσίου, δεόμενος τῆς παρ' αὐτοῦ εὐλογίας τυχεῖν. ἧς καὶ ἀξιῶδῶς μετασχὼν, πρὸς τὸν ἀποστελλαντα αὐτὸν ἐπανένευξεν.

40. Adhuc eo loquente, et missionis suæ rationem reddente, ecce alius nequitiae nuntius a principe ad eundem præfectum venit, Anastasius nomine, de gente Martinaciorum, qui crudelis admodum fervidusque regiæ impietatis sectator, non leviter increpuit orientis præfectum, ceu qui imperatoris religiosas opinionem non sequeretur, neque ejusdem decretis obtemperaret. Quo respondente, missum a se fuisse qui resistentem Cæsari Theodorum verberaret, Anastasius illinc consurgens recta ad justum virum decurrit, eique vestimentis detractis, nullaque vibice reperta, cachinno sublato, Ubinam, inquit, taurearum nuper adhibitum stigmata? Statimque centum sanctum virum acerbius ictibus cædens, sicut ipis fuerat imperatum, recludit illum in exiguo cubiculo cum uno ex discipulis ejus, ætate quidem juvene, sed

ἠθοδοξὸν ἀσπάσαιτο πίστιν, καὶ τοῦτο συγκρατῆσαι διομολογησάμενος, ἀκρατῆς γίνεται καὶ τεινων ἐντελειστέρων λόγων περὶ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀμωμῆτου τῶν προσκυνούντων Χριστὸν ἐν τῇ σεπτῇ εἰκόνι τῆς παναγίας σαρκὸς αὐτοῦ πίστεως· καὶ οὕτω τρυγῆσας τὴν τῶν εὐχῶν αὐτοῦ εὐλογίαν, ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια· καὶ δὲ τοῖς συγκληρικοῖς ἑαυτοῦ συναυλιζόμενος, θάρρει ἐνὶ τῶν μᾶλλον αὐτῶν προσκειμένων, τὰ τῆς ὀπτασίας, ὅτι τε ἑώρακει τὸν περίφημον πατέρα τῶν πατέρων Θεόδωρον, καὶ αὐτήκοος αὐτοῦ γεγενῆται διεξιόντος τὰ περὶ τῆς ἀληθοῦς πίστεως δόγματα· οἱ καὶ συνθέμενοι πρὸς ἑαυτοὺς συλλειτουργῆσαι τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, ἀποτέμνουσιν ἑαυτοὺς τῆς καθολικῆς βιοιωίας· ὡς δὲ τὴν αἰτίαν ὄψε γούν μεμαθηκεῖ ὁ ἀνιέρως τῆς τῶν κληρικῶν ἀπορρήξεως, εὐθὺς καὶ ἀμελητῆ πρὸς τὸν στρατηγὸν ἀναδραμῶν, καταμηνύει αὐτῶν τὰ προειρημένα ἅπαντα. Ἦν δὲ οὗτος Ὁραδὲ ἀνὴρ τῶν ὄντι ἀλιτήμων καὶ πλήρης ἡμερῶν πονηρῶν, ὅστις καὶ τὸ δυσφημεῖν ἀθέω γλώττη εἰς τὰς ἱερὰς εἰκόνας τὴν στρατηγικὴν ἐκλήρωσαστο εὐδαιμονίαν· οὗτος ἀκούσας παρὰ τοῦ ἐπισκόπου τὰ περὶ τῆς διδαχῆς τοῦ μακαρίου Πατρὸς ἡμῶν, πρῶτα μὲν γράφει τῶν στρατηγῶν τῶν ἀνατολικῶν, ὡς οὐκ ἔξεστι πατουμένους τοὺς τοῦ βασιλέως παρορᾶν νόμους· οὐτε μὲν [f. 160 b.] τοὺς εἰς αὐτοὺς προσκρούοντας νηποινῆ τὸν βίον παραθέειν· ἔπειτα δὲ καὶ αὐτῶν μέδοντι δι' ἀναφορᾶς τὰ τε κατὰ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τοὺς κληρικοὺς ἀναδιδάσκει· ὡς δὲ τὸ γράμμα εἰδέξαστο ὁ τῆς ἐφᾶς στρατοπεδάρχης, καὶ διεπειθέτο τὰ φθάσαντα, φοβηθεὶς τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ κρατοῦντος, ἀποστέλλει ἓνα τῶν τῆς τάξεως αὐτοῦ κακῶσαι τὸν ἱερὸν Θεόδωρον ἐν πενήκοντα βουεύροις· ὅστις γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, προφανῆ ποιεῖται τῶ ὁσίῳ τὴν καταθεθεῖσαν κατ' αὐτοῦ σκαιωρίαν· ὁ δὲ πατὴρ ἡμῶν δοξάσας τὸν Θεὸν καὶ ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ, προθύμως ἀποδύεται τὰ τῆς σαρκὸς ἐπικαλύμματα, καὶ προσχῶν τῷ ἀνδρὶ, Τὸ κελυσθέν σοι, φησὶν, ὦ τέκνον, ποίησον εἰς ἐμέ· ὁ δὲ φόβῳ συσχεθεὶς ἐξαπίνῃ τῇ θεωρίᾳ τοῦ αὐτο-

μ'. Καὶ ἔτι τοῦτου λαλοῦντος καὶ τὸν λόγον τῆς ἀποστολῆς ποιούμενος, ἕτερος πονηρίας ἄγγελος ἐκ τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν αὐτὸν στρατηγὸν παραγίνεται, Ἀναστάσιος ὄνομα, τοῦ γένους τῶν Μαρτινικίων λεγόμενος, ὃς ἀπηνῆς λίαν ὑπάρχων καὶ τῆς βασιλικῆς δυσσεβείας ὁμῶς ἄπλως τοῖς ὀνειδέσει τὴν τῆς ἐφᾶς ὑπέβαλεν, ὡς τὰ τοῦ βασιλέως μὴ φρονούντα μηδὲ τοῖς αὐτοῦ ὑπέκοντα θεοπίσμασιν· ἐκείνου δὲ καὶ πεπομφέναι ἀντερρίσαντος καὶ τετυφέναι τὸν ἀπεναντίας τοῦ Καίσαρος διαπραττόμενον Θεόδωρον, αὐτὸς ἀναστὰς πρὸς δίκαιον εὐθυδρόμησεν, καὶ νῦτον ἀφιματώσας καὶ μὴ εὐρηχῶς τὸ οἰονοῦν σπάρραγμα εἰς αὐτὸν [f. 161 a.], ἀνακαγχάσας μέγα καὶ πλατὺ, Ποῦ, φησὶ, τὰ πρὸ βραχέως στίγματα τῶν βουεύρων; Ἀμέλει ἐπενεγκίων τῶ ἀγίῳ ἑκατὸν καταφορὰς ὀρμιυτάτας, καθὼς ἦν αὐτῶν προστεταγμένον, ἀποκλείει αὐτὸν ἐν τινὶ δοματίῳ.

ἰτέρου ἑνος μαθητοῦ αὐτοῦ, νέου μὲν ὄντος τὴν ἰαν, τελείου δὲ τῷ φρονήματι καὶ τῇ πίστει. λαος δ' ἦν οὗτος ὁ πολύτλας ἀριστεύς ἀναφα- καὶ αὐτὸς τῆς εὐσεβείας, ὅστις ἐξ ἐκείνου καὶ αἱ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν, ἐν τοῖς τῆς ὁμολογίας βέβηκος ποικίλοις παθήμασι, τέλειος ἄνθρωπος ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κεχηρημάτικε γενεῇ· τοῦτον κροῦν σὺν τῷ ἀθλητῇ καθείρξας Θεοδώρῳ, καὶ ἕρπον τοῦ νελλίου ἐπιμελῶς ἀναφράξας, μίαν τε ἰγωγὸν παρεάσας ἐν αὐτῷ, δι' αὐτῆς προσέταξεν γαῖσθαι τοῖς ὄσιοις τὰ ταλαιπωρα τῆς ψυχῆς ἐφόδια, διὰ χειρὸς τῶν κατασταθέντων αὐτοῖς φυλά-

A perfecta mentis sententia ac fide. Erat hic Nico- laus, qui et ipse patientissimus religionis pugit evasit, atque ex eo tempore, usque ad humilitatis meae ætatem, variis pro confessione cruciatibus, perfectus Dei homo, sæculo nostro inclaruit. Ergo hoc, cum pugile Theodoro in carcerem conjecto, et cellæ janua sedulo munita, unico lucis relicto spiraculo, per hoc jussit suppeditari sanctis misera- bilia vitæ subsidia, constitutorum ipsis custodum manu.

α. Ταῦτα ὁ ἀσεβὴς εἰς τοὺς ἁγίους διαπραξάμε- σπουδαίως πρὸς τὸν στρατηγὸν μετὰ δύο μαθη- τοῦ Θεοφώρου ὑπέστρεψεν, φιλοπονήρως ἰσχυρι- νος πρὸς αὐτὸν μὴ τετυφῆναι τὸν ὄσιον· ὁ δὲ μ τυχαίως τοῦ μὴ διαβληθῆναι ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ἰνακτα, ἐνέγκας τὸν φιλόχριστον ἐκείνον Θεο- ρη κατὰ πρόσωπον τοῦ Μαρτινάκι μαστίζει ἔν ἐν διτλῇ ποσότητι ὧν προσέταχε δοῦναι τῷ ὁ Πατρὶ βουλεύων· ἐφ' οἷς ἐπιτερφθεὶς ὁ ἀλα- ἐκείνος, ἐπιθάς τοῖς δημοσίοις ἵπποις, πρὸς ἑροπεύλωντα αὐτὸν ὠκυτάτως ἀνέλυσεν· ἀλλ' ε καὶ ὄσας ἀνάγκας τε καὶ κωκώσεις διὰ τῆς εἰς τῆς ὑπέμειναν οἱ ἀεισέβαστοι πατέρες φρου- οῦδὲ ἐστὶ βῆθιδιον τῷ λόγῳ διαλαθεῖν· ἐν τε γάρ ἡ χεμῶνος ὦρα τῷ κρῦει καταπηγνύμενοι, τὴν ἄρον ἀποβολὴν [f. 161 b.] τοῦ θερμοῦ ὑπὸ τῆς ε ὑπομένειν εἶχον, τῆς ἐκ τοῦ πυρὸς ἀπούσης ἔρμου παρηγορίας· πάλιν δὲ τῇ ἀντικειμένη τῷ ἡε ὦρα ὑπὸ τῆς ἄγαν τοῦ φλογμοῦ πυρακτούμε- κῆζίας, οὐδὲν ἔττον καμινάας φλογὸς ὑποφέρειν ἴασον κτάκρυσιν· ἀλλὰ γὰρ καὶ αἱ τὴν σύστασιν ετωχὸς ἔχουσαι ψύλλαι, οὐ μετρίαν αὐτοῖς παρεῖ- ρη ἂν ἐκίδουσι τῆς βασιάνου, τῆς ἐκ τῶν ἐσθημά- τω ἰπιδιλαγῆς ἀπορουμένης τοῖς ὁμολογηταῖς τοῦ ἱερῆς πρὸς γε μὲν τοῖς εἰρημένιοις καὶ ἕτερον ἄνθρωποις αὐτοῖς ἐπισυνῆψεν ὁ τοῖς πόνοις τῶν ἡρῶν ἐπιτρουσκόμενος ἀγκυλόμυτης ὄφις· τοὺς γὰρ καὶ πρὸν ἄρχοντας ἐκόκαχεύσας πρὸς τὰ τῷ βεταίε ἑσπρη φιλοτιμίας συντίθεσθαι, ὑποβάλλει εἰς τοὺς ὄσας αὐτῆν τὴν οἰκτρῶν καὶ ἡμερησίαν τῶν ὄσασ τροφῆς ἐνὸς συστείλαι· ἐν αἷς ἡμέραις εἰ- τῶν λέγει τὸν μέγαν Θεόδωρον πρὸς τὸν συνδέ- ἡμον αὐτὸ καὶ συναθλητὴν Νικόλαον· Ὡς ὄρῳ, τέ- σον, ἀσπείναι ἡμᾶς βούλονται οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἡ ἀσπείναι ἡ νῦν ἐχρήσαντο ἡρὸς ἡμᾶς· δεῦρο ὦν ἐπὶ ῥῆσιν πᾶσαν τὴν μέριμναν ἡμῶν πρὸς ἡ Κύριον· καὶ ἐγὼ μὲν ἀρκεσθήσομαι τῇ θεῖα κωνίῃ. ἕως ὅτου Χριστὸς παρέχη ἰσχὺν καὶ κὸν ζῶης τῷδε τῷ σαρκίῳ· σὺ δὲ τὸ παρ' ἰτῶν βρωμάτιον δεχόμενος ἔσθις, εἴ πως περισώ- ρου τοῦ παρεδρεύοντος ἡμῖν διὰ τῆς ἐνδείας θανά- ρου· καὶ ἀπαγγελεῖς τῷ τε οἰκονόμῳ καὶ τοῖς ἐν ἰωρῳ ἀδελφοῖς ἡμῶν τὴν ἐμὴν ἐκ τοῦ σώματος ἔσθον· καὶ συνέθη ἂν τοῦτό γε τῷ καρτερικῷ πύκτη ἡ Χριστοῦ, εἰ μὴ Θεοῦ προμηθείᾳ τοῦ ἐμπιπλῶν- τος πᾶν ζῶων εὐδοκίας τῇ διανοίξει τῆς προνοητικῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἡγεμονικώτερός τις [f. 162 a.] σατράπης δι' ἐκείνης ὁδεύων, καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς πυθόμε-

B 41. His adversus sanctos patris, reversus est cele- riter impius Anastasius ad præfectum cum duobus divi discipulis, malitiose apud illum affirmans sanctum non vapulasse; qui metuens ne a prædicto apud principem accusaretur, vocatum ad se Theo- phanem illum, coram Martinace, duplo flagrorum numero verberat, quam sacro Patri infligi man- daverat. Qua re delectatus superbus ille, publicis equis incensis, ad eum qui se miserat ocissime rediit. Sed enim quales quantasque per hujus custodiæ tempora venerandi semper patres necessi- tates et afflictiones pertulerint, verbis comprehen- dere arduum est. Nam hiemali tempore, frigore constricti, summam caloris penuriam pati debue- runt, desiderato ignis solatio. Vicissimque in con- trario frigori anni tempore, fervente veluti flamma adusti, fornacis propemodum supplicium susti- nere videbantur. Sed et illi qui ex pulvere creantur pulices, non modicum ipsis cruciatus additamen- tum præbebant, quia mutatoria vestis confessoribus Christi deerat. Præter hactenus dicta, aliam quoque tentationem suscitavit is qui sanctorum laboribus semper invidet versutus anguis. Nam cum illius temporis proceres vehementer incen- disset, ut quidquid gratum esset imperatori certum facerent, suavit illis ut miserabilem ipsam duo- rum alimoniam, diurnam ad unum redigerent: quo tempore dixisse aiunt concaptivo suo et compu- gnanti Nicolao sic: Ut video, fili, hi homines in- humanitate, qua in nos utuntur, perimere nos volunt. Agesis igitur nostram omnem sollicitudinem in Dominum jactemus. Equidem divina commu- nione contentus ero, quandiu Christus vires vi- tæque spiritum huic corpusculo conservabit. Tu vero datam ab his cibi portiunculam comede, si sic forte instantem nobis a fame mortem vitare potue- ris: et œconomio cæterisque in Domino fratribus meum de corpore exitum nuntiabis. Ac sane ita evenisset constanti huic Christi pugili, nisi Deo respiciente, qui providam manum suam aperiendo replet omne animal benedictione, principalior qui- dam satrapa illac iter faciens, et de illorum statu percontans, diabolicum hoc facinus inhibuisset, gravi cum increpatione pœnaque jubens ut propter Christum inclusis quod salis esset cibi ministra- retur.

νος, ἀνίστειλε τὸ διαβολικὸν τοῦτο ἔργον, καὶ τὴν ἀνάρχη διδοσθαι τοῖς διὰ Χριστὸν κατακλείστοι σφοδρᾶς προσέταξε τῆς ἐμβριμῆσεώς τε καὶ ἐπιτιμίας.

42. Cum sic itaque triennio integro corporalitate in custodia habitus fuisset, is qui mente perambulabat cœli spectacula celeberrimus Pater Theodorus cum discipulo, suo, nostro autem patre Nicolao, et multimodis vexatus; habuit enim præter supra dicta incommoda, stomachum quoque valde fastidientem; nescio quomodo in manus incidit inclementis tyranni catechetica epistola doctoris mundi Theodori, in qua generosius eos alloquebatur qui propter Dominum persecutionem patiebantur, vel quomodolibet carceribus inclusi erant Christianæ pietatis ergo, et ad fortitudinem excitabat, simulque infamis imagines comburentium sectæ fraudes vituperabat. Qua epistola lecta tyrannus excanduit, fervente in præcordiis sanguine; statimque epistolam, cum interversa illa, mittens ad Orientis præfectum jubet, ut si fieri posset ipsemet manu propria religionis athletam centum taureæ flagris excarnificatum dilaniaret: si minus, comitem cohortis mitteret, qui id omnino præstaret. Ergo sacra recepta Orientis præfectus Craterus, ad sanctissimum festinanter accessit et ambobus custodia eductis, ostendit venerando Patri imperatoris litteras, cum missa ab eo epistola, atque: Hancine agnoscis? Illo suum, non aliorum id esse dictatum fatente, jussit præfectus beatum primo nudari Nicolaum; quo affatim flagris exoruciato, ad magnum venit Theodorum; quem postquam centum lororum ictibus inhumane crudeliterque admodum excoriavit, denuo juvenem pugilem aggreditur Nicolaum, cogens illum sacrarum imaginum cultui nuntium remittere, nec non pertinaci suæ erga proprium patrem atque magistrum consensio. Sed immorigerum constanterque resistantem comperiens suggestionibus suis, flagellis eum abunde oruentatum, frigori nudum constringendum exposuit: nam vicesimo tertio Februarii mensis die hæc adversus inclytos viros acta fuerunt. Deinde his in carcere inclusis, scelestus hic infernalis Cæsaris minister, domum reversus est. γεγυμνωμένον παρέλασεν· τρίτη γὰρ καὶ εἰκάδι τοῦ συνέβαιεν· ἀμέλει κατακλείσας αὐτοὺς πάλιν ὁ ἀνοσιουργὸς τοῦ κάτω Καίσαρος ὑπηρέτης εἰς τὸ δοκοῦντι ἔτετο.

43. Interim dum hæc adversus fortes Christi confessores Theodorum atque Nicolaum in orientali plaga (id est in anatolico themate) gerebantur. mulier quædam in Opsicii themate pythonicis spiritibus arrepta, cœpit more solito ab his agitari, et coram præsentibus loqui cum insidentibus scilicet sibi dæmonibus: Leo meus improbus nunc quoque fasciculum flagrorum ad Theodorum misit, ut carnes ejus horum ictibus cædat. Sed festinate ad videndum quid eventurum sit, et mihi cito ferte responsum. Neque tamen cellam ingredi ausitis,

(33) Quatuor exstant catecheticae hujusmodi epistolæ in Sirmondi editione lib. II, ep. 8, 21, 37, 62.

μβ'. Οὕτως οὖν ἐν ὄλοις τρισὶν ἔτεσι σωμα φρουρομένοι τοῦ περιπολοῦντος νοερώς τὰ καὶ νὸν θεάματα πανευφήμου Πατρὸς Θεοδώρου, ὁ φοιτητῆ καὶ καθ' ἡμᾶς Πατρὶ Νικολάω, καὶ πωροῦντος διαφόρως· εἶχεν γὰρ λοιπὸν μετὰ ρημένων δυσπετημάτων καὶ τὸν στόμαχον ἐ ἀνορεκτοῦντα, οὐκ οἶδ' ὅπως εἰς χεῖρας ἑλ ἰταμοῦ ἀνακτος, ἐπιστολῆ κατηχητικῆ (33)· δασκάλου τῆς οἰκουμένης Θεοδώρου, γεννικ ἔχουσα πρὸς τοὺς διὰ Κύριον δεδιωγμένους, ἦ λως πως καθειργμένους τυγχάνοντας διὰ τὴν ε στὸν εὐσέβειαν, τὰ τε τῆς ἀνδραγαθίας ἐπαλε καὶ τοὺς τῆς δυσφημίας τῶν εἰκονοκαστῶν θρ ψόγους καὶ δόλους· ἦν καὶ διαναγνοὺς ὁ τῷ ἀφόρητος ἦν τῆ τοῦ περικαρδίου αἵματος ἀν καὶ δὴ αὐτίκα γράμματα στειλόμενος σὺν τῇ B ση ἐπιστολῇ τῇ τῆς ἐφᾶς στρατηγῶν κελεύει, οἶδόν τε, αὐτὸν ἐκεῖνον σκυλέντα ἐν ἑκατὸν βοι κατακλείσασθαι τὸν ἀθλητὴν τῆς εὐσεβείας· εἰ ἀπαντήσοι τοῦτο, τὸν γοῦν κόμητα τῆς κόρτ ἐξ ἀπαντος τοῦτό γε ποιήσοντα ἐξαποστεῖλαι: μενος οὖν ὁ τῆς ἀνατολῆς στρατοπεδάρχης· κραν, Κρατερὸς δ' ἦν οὗτος, ἡπειγμένως πε πανόσιον ἀφίκετο· καὶ ἐξαγαγὼν ἀμφοτέρω φυλακῆς ὑποδείκνυσι τῷ σεβασμίῳ Πατρὶ τὰ βασιλέως γράμματα καὶ τὴν σὺν αὐτοῖς ἀποστ αὐτοῦ ἐπιστολὴν· καὶ φησι πρὸς αὐτὸν, Ἐπιγι ταύτην; τοῦ δὲ διομολογησαμένου [f. 162 b τοῦ εἶναι καὶ οὐκ ἄλλου τὴν τοιαύτην ἔκδοσιν, προηγουμένως τὸν μακαρίτην γυμνωθῆναι λαον, καὶ τοῦτον διαρκῶς κακώσας τοῖς μ C ἐπὶ τὸν μέγαν ἔρχεται Θεόδωρον, ὃν δὲ καὶ καταφοραῖς βουενύρων ἀπανθρώπως ἄγαν κα καταξάνας, πάλιν πρὸς τὸν νέον μέτεστιν ὁ Νικόλαον, καταναγκάζων αὐτὸν ἀπείπασθαι: τῶν ἱερῶν εἰκόνων προσκύνησιν, καὶ τὴν πε οἰκεῖον πατέρα τε καὶ διδάσκαλον ἰσχυρογυμω μὴ δ' ἀπειθοῦντα καὶ εὐσταθῶς ἀνθιστάμενοι ὑπ' αὐτοῦ ἐώρα προτεινομένοις, ταῖς βέκκις ἀποχρώντως αἰμάξας, τῷ κρύει καταπή φερουαρίου μηνὸς ἢ πρᾶξις αὐτῆ τῶν ἀ σπείσαστε καὶ ἴδετε τὸ γενησόμενον, καὶ·

(34) Sic ipse Studita loquitur lib. II, ep. 3 videtis Cangium.

γενέσθαι, ἵνα μὴ κατακλύσῃ ὑμᾶς ὁ φλογό-
 εκεινος καὶ πυρίστομος· ἀλλ' ἐξώθεν παρ-
 ρας, τὸ μέλλον γενέσθαι [f. 163 : a.] κατα-
 καὶ ὡς μετὰ δύο ἢ καὶ τριῶν ὥρων διά-
 πάλιν ἤρξατο ἐν ἑαυτῇ βατταρίζειν καὶ
 τί ἐστιν ; οὐδὲν γέγονεν ὧν ἐδουλόμην ;
 ἢ τούτο, ὅτι ἡ γλωσσική (35) παρασταθή-
 κει πῶς ἐν τοῖς ὤμοις αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔστη
 ταῖς ὀδύναϊς τῶν πληγῶν καταργασθῆναι· ἐκ
 κείνου προδροσάτου δαρμού τῶν ἀνακί-
 τὸν μέγαν ἀριστέα τοῦ Χριστοῦ ὁμολογίας
 ἢ· φλεγμαίναντες γὰρ οἱ μύλωνες καὶ φο-
 ρας πληγὰς ἀποκλήσαντες, τὰ τε τῆς σαρκὸς
 πάντα λακίσματα, οὐκ ὑπελείθη ἐν αὐτῷ
 ἰσχυρὰ ἀνέστως, ὑπομονῇ τὴν ἰσχυρὰν προστι-
 νῶν· ἴσως γὰρ ἡδύμνος ὑπὸς ἐπεὶ κατακοιμίζων
 τῆς φλεγμονῆς προστηγνόμενα αὐτῷ ἄλλῃ, ἢ
 καὶ δεινῇ τοῦ δέξασθαι τι τῶν ἐδωδύμων· ὅθεν
 μάλιστα ἐπιτηδεύσας ὁ πανάριστος ὑπερέτης
 ἀσθελετὴς αὐτοῦ καὶ συνέδημος ὑπάρχων
 ἴσως προσέειπεν αὐτὸν ἐποίει, ἐν μόρῃς κρυ-
 οῦ καὶ ἐκείτην· ἀλλὰ γὰρ καὶ τῆς ἐξ ἰατρῶν
 ἰσχυρίας ἐπετρίπη, παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐν
 ἑαυτῷ καὶ ἄλλος Σίλας ἢ Τιμόθεος, περηνῶς
 καὶ περιστάτικως τὰς νεκρωσόμενας αὐτοῦ
 καὶ ἀποκρεμᾶσθαι χειρουργῆσαι, εἴ ποτε κα-
 τὰ τὸν λόγόν τοῦ σώματος ὄγκος νῆς ὁμαλισμῶν
 καὶ ἰσχυρῶν ἐπαναδράμοι. Ἐν γούν τῇ τοιαύ-
 τῃ ἀσθενείᾳ ὀδύμων διατελῶν ἀνάγκη ὁ πρό-
 ρητος τῆς ὀρθοδοξίας Θεόδωρος τὸ στάδιον
 ἢ τῆς διήγουσας Τεσσαρακοστῆς καὶ ἐπέκεινα
 ἢ ἡμέρας ἀποκαταθέντος τοῦ σώματος.
 [f. 163]. Ἀλλὰ μὴ πῶς τῆς τῶν τραυματίων
 καὶ ἐπιτεθείσας συνουλώσεως, ἕτερος ἀγγελος
 ἴσως ὡς αὐτὸν τοῦ μέλλοντος καταφοίτησεν,
 ἢ τῶν Συμυρναίων μεταστῆσιν αὐτὸν ἐπαρ-
 τὴν μετὰ τῆς ἐπομένης αὐτῷ τῶν κολάκων,
 ἢ ἐ σκολάκων (36) ἐπιστᾶς τομμορίας, τὴν
 ἰσχυρῶν τοῦ δωματίου κατέστρεψε θύραν,
 καὶ πρὸς ἐξελθόντων Πατέρων, ἐπέειπεν· παρ'
 ἐξελθόντων ὧν, ἀπερ' οὐκ εἶχον τοῦ μα-
 τῆσαν· ὡς δὲ τοῦ σκοποῦ διημέρανεν, εἶσω
 τῆς γεγονότας τοὺς πινούσας καὶ τὰς ὀπὰς
 διερευνᾶσθαι πεποιήκην· ἐπεὶ δὲ μίσην
 τῆς ἐγγειρήσεως μεταπράττετο, εἰς μα-
 τῆσαν οἱ τάλανες, τοὺς ἀγίους ἔχεισθαι τῆ-
 ἢ ἀμειλίχτως ἄγαν· καὶ ἐψήρωσεν κατέπει-
 καὶ ἄλλως ἐνδεικνόμενοι εἰς αὐτοὺς πλάγχθη
 ἢ, μάλιστα ὁρῶντες τὸν Θεοφύλακον Θεόδωρον
 ἰσχυρῶν πᾶν τῷ σώματι καὶ οὐδὲν ἀπεσκόπευ-
 καὶ ὅπως οὐκ ἐκείθεν μικρὸν ἤνωκότες διάστημα,
 τῆς ὥρας εἰς τι καταλύουσι γούρην, ἐν ᾗ τοὺς
 τῶν Χριστοῦ δεσμῶν εἰς τὸ τῆς νυκτὸς μέγας
 ἴσως αὐτοὺς διελεῖν παρασκευάσαν· ὅθεν δὲ

ne forte vos ille flammivomus et ignifluus exurat
 sed in vicinia assidentes, quod futurum est spe-
 ctate. Et post duarum fere triumve horarum inter-
 vallum, cœpit Jenuo secum ipsa blaterare ac di-
 cere: Quid est? nihil eorum quæ volebamus actum
 est? Equidem noveram fore ut pallidum humerale
 iterum dorsum ejus protegat, neque plagarum do-
 lore confici eum sinat. Attamen ex hac vehemen-
 tissima excoriatione pene extinctus magnus Chri-
 tianæ confessionis heros Theodorus dicitur vibri-
 cibus enim inflammatis, et horrendas plagas evol-
 ventibus cum corruptis carnum frustulis, nullum
 ei propemodum reliquum erat solatii spiraculum,
 quod patientis vires instauraret; vel suavis som-
 nus, qui inflammationis dolores consopiret; vel
 B appetitius acutior parum quid alimonie sumendi.
 Quamobrem egregius ejus minister et certaminum
 carcerisque socius Nicolaus decoctum ei quoddam
 exhibendum curabat, vix unum quotidie cyathum.
 Porro deficiente medicorum adjumento, permisit
 Pater spirituali filio, qui se alterum Silam vel Timo-
 theum præbebat, emortuas ipsius cutis particulas
 gladiolo circumcidere, ut sic reliquis corporis tu-
 mor paulatim mitigaretur, et sanitas per moras tem-
 poris redderetur. In pie ergo corporalium dolorum
 angustiis, ignea orthodoxiæ columna Theodorus
 totum sacræ Quadragesimæ, et ultra, stadium de-
 currit; vixque postremis sanctæ Pentecostes die-
 bus corpus ejus plenè valetudini restitutum fuit.
 μάλιστα εἰς ὀλοκλήριαν ἔξιν περὶ τὰς ὑστάτας τῆς ἀγίας

C 41. Ecce autem nondum harum plagarum cicat-
 tricibus satis obductis, maleficus alius nuntius a
 principe missus ad præfectum venit, jubens ut ad
 Smyrniensium provinciam Theodorum transferret:
 qui cum assentatorum suorum comitatu, vel potius
 catulorum factionem ducens, obseratam cubiculi
 januam reclusit, atque illinc sanctos Patres edu-
 cens, poscebat ad ipsi vir avarus, quas reapse non
 habebant opum reliquias. Qua spe frustratus, ab
 introductis in cellam ministris muros atque fora-
 mina diligenter scrutari curavit. Sed cum nihil
 scrutatores comperissent, in rabiem versi calami-
 tosi hi, sanctos iter ingredi inolementer admodum
 fervideque compulerunt, nullam ipsis misericordiæ
 partem impertientes; cum præsertim viderent
 divum Theodorum corpore omnino attrito, et plane
 a mortuo non dissimili. Sic itaque illinc digressi,
 brevi emenso spatio, hora vespertina ad quemdam
 pagum perveniunt, ubi pedes victorum Christi
 in reorum equuleis constringentes, totam quam
 longa fuit noctem in cruciatibus transigere coege-
 runt. Mane vero illinc digredientes pari itineris

δ) Vocabulum mihi novum, deditaque fortasse
 ab oraculo dæmonico ambiguo adhibitum.
 nem sum interpretatus, etymologiam sequens.
 ne dubito quin illa ovina pellis hic innuatur,

qua protexit humeros vapulaturi Theodori pius
 Nicetas cap. 38.

(36) Argutia quædam fit sive consonantia in vo-
 cabulis κολάκων et σκολάκων.

genere uel sunt; vix Patre nostro propter pedum A dolores incedere valente: qui tamen Deo confisus sibi que vim faciens, naturæ infirmitatem spe repositorum Justitiae bonorum roborabat. Atque ita pauca intra dies Smyrnensem diocesim ingressi, hujus episcopo hæresiarchè traduntur: qui animam impletatis mero ebriatam gerens, intra metropoleos septa confessores Christi in uno cubiculo conclusit, hoc uno illi concessio loco, ubi panis tantum et aquæ quotidianam allimoniam acciperent, omni humano consortio sub gravissima interminatione interdicto. Dum itaque ad hujusmodi carcerem divus Pater illic damnatus esset cum discipulo Nicolao, oruentus homicida Leo, aliquanto transacto tempore, misit rursus sanguinarium illum Anastasium cognomento Martinacem, ut Theodorum taurearum cruciatu crudeliter dilaniaret: qui reapse Smyrnam celeriter veniens, et immitis principis mandato multa cum vehementia adversus victoriosissimum Patrem nostrum Theodorum perfectio, ad regiam urbem reversus est. His exercitus propter veram religionem certaminibus firma atque immota confessionis turris Theodorus, ipse sibi beati Pauli accinebat doctrinam: *Si compatimur, omnino etiam conglorificabimur cum Christo* (y), qui pro nobis passus est, ut nos ab ignominie passionibus pro sua bonitate redimeret.

τῆς ὁμολογίας ἀκλινῆς πύργου Θεόδωρος, τὰ τοῦ μακαρίου Παύλου κατεπέβη ἐναυτῶ διδάγματα, ἡ πάσχουμεν, καὶ συνοξαεθώμεν πάντως τῷ δι' ἡμᾶς σαρκὶ πεπονθῶτι Χριστῷ, ἵνα ἡμᾶς τῶν παθῶν τῆς ὡς ἀγαθὸς ἐκλυτρώσῃται.

45. Interim qui illic militari rei præerat Bar- C jas imperatoris gener et consecratus, repente in ea regione corporis infirmitate contracta, ad metropolim confugit, et in lecto decumbens expectabat Providentiæ judicium. Quidam autem ex officialibus ejus, cui nomen Diogenes, nobili genere, fide orthodoxus, pro suo erga Christianæ fidei athletas amore, magnopere optavit videre sanctum Theodorum, ejusque precum benedictionem impetrare. Cum ergo noster et religiosus Diogenes in conspectum colloquiumque venissent, vir ille optimus divo Patri ducis sui morbum significavit. Magnus vero noster ait: Hæc domino tuo dicet: Videsis quid te agere oporteat; nam vitæ terminum fortasse attingis, nemoque te juvabit aut redimet. Quamobrem, quid in prospero dignitatis statu adversus Christi confessore egeris reputa, præsertim vero contra monasterium meum: nam inclutum quoque Thaddæum crudeliter taureis verberatum necasti. Sed ille quidem martyrio splendidum sibi consecutus, nunc in cælis Dei omnipotentis gloria fruitur cum omnibus sanctis: tu vero porcalorum tuorum catenis hic interim partim constringeris, in futuro autem plenam, invitum licet, referam condemnationem. Quod si temporanea adeo molesta et intolerabilia sunt, cogitandum est de æternis Impiorum pœnis, et illorum qui Servatoris

τῶν αὐτῶν ἀπάρταντες, τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω ὡπλίστως ἰποιοῦντο· μόλις μὲν τοῦ Πατρὸς διὰ τὴν κήρυξιν τῶν ποδῶν βαδίζειν δεδυνάμως οὖν τῇ πρὸς Θεὸν πεποθήσει ἐαυτὸν ζομένου, καὶ τὸ τῆς φύσεως ἀσθενὲς τῇ ἐλπὶ ἀποκαιμένῳ τοῖς δικαίοις ἐπιρωπνύοντος ἅ καὶ οὕτως ἐν ὀλίγαις ἡμέραις τὴν Συμυρναίων οἰκίαν καταλαμβάνοντες, τῷ ταύτης αἰρεσιάρχει δίδονται· ὅστις τῷ τῆς δυσσεβείας ἀκράτῳ [i. e. τὴν ψυχὴν μεμειθυμένῳ, ἐντὸς τῶν τῆς μιλαως περιβόλων τοῦ ὁμολογητῆς τοῦ Χριστοῦ ἐνὶ ὀμακίῳ καθέργνησιν, ἐν καὶ μόνον· τοῦτο παρεῖτας πρὸς τὸ ἐκεῖθεν δεχέσθαι τὴν δι' ἄρτου καὶ ὕδατος μόνον ἡμερησίαν· συντυχίας τε πᾶσις ἀνθρωπίνης ἀπηλλάχθαι μὲν ἀσφοδρᾶς προστάξας τῆς ἐπιτιμῆσεως· αὐτὴν οὖν κἀθερίζειν τοῦ θεοφόρου κἀκείσε κριθέντος Πατρὸς σὺν τῷ μαθητῇ Νικολάῳ, ἡ βόρος καὶ φόνιος Λέων μετὰ τινα χρόνον τὸν αἰμώγαρτῃ ἐκείνον Ἀναστάσιον τὸν ἐπίκλητινάκιον, πρὸς αὐτὸν ἀποστέλλει καταξῆνα: ἀπειδῶς ταῖς διὰ βουνοῦρῳ αἰκίαις· ὅς καὶ τὴν Συμυρναν ἐφθακῶς καὶ τὸ πρόσταγμα τοῦ ἁ μετὰ πολλῆς τετελεικῶς τῆς σφοδρότητος πένταθλον Πατέρα ἡμῶν Θεόδωρον, πρὸς τὴν λείουσαν ἐπακινδρόμησεν. Ἐν τούτοις τε ἐταξόμενος τοῖς δι' εὐσέβειαν ἄθλοισ ὁ ἀκ:

με'. Ἀμέλει ὁ τὴν αὐτῶν στρατηγὸν (Βάρδας δὲ ἦν ὁ τοῦ ἄνακτος καὶ σύγγαμβρος: φρων), ἐξ ὑπογύου χρόνου τε καὶ τόπου τὸ πᾶ βηθεῖς, πρὸς τὴν μητρόπολιν κατέφυγεν, ἡ κλινῆρος γεγονῶς, τὴν τῆς Προνοίας ἐξεδέχσιν· εἰς δὲ τις τῶν ὑπ' αὐτῷ τεταγμένων ὄνομα, τὸ γένος εὐγενῆς, τὴν πίστιν ὀρθόδοξοσ τῆς ὑπάρχων τῶν διὰ Χριστὸν ἐναθλούντων τι περὶ πολλοῦ τίθειαι τοῦ πάντως θεάσασθαι τὴ καὶ τῶν εὐχῶν αὐτοῦ τὰς εὐλογίας δρέψασθαι h.)· καὶ γοῦν τούτου συνδραμόντος τῷ θεοσι γένει, καὶ τῆς δι' ὀπῆς συντυχίας θατέρου πρὶ ρον γιγνομένης, ἐγνωρίσε τῷ θεοφόρῳ Πατρὶ· τὸν στρατηγὸν ὁ καλός τε καὶ ἀγαθὸς ἀνὴ μὲγας φησὶ πρὸς αὐτόν· Τάδε ἐρεῖς τῷ κυρ "Ὅρα σὺ τί μέλλεις ποιεῖν, ὅτι πρὸς τὸ πᾶ βίου ἵσως παραγέγονας, καὶ ὁ βοσθῆσιων ἡ λυ μενος οὐκ ἔστιν· διὸ ἐννοχῆται περὶ ὧν σοι κται: ἐν τῇ εὐημερίᾳ τῆς ἐξουσίας σου εἰς τοῦ λογητῆς τοῦ Χριστοῦ, καὶ μάλιστα γὰρ εἰς τ ἐμὲ μόνῳ· ὅτι καὶ τὸν αἰδίμιον θαδδαῖον αὐ: λειῶς βουνοῦρῳσας, τῷ θανάτῳ παρέπεμψας ἐκείνος μὲν μαρτυρίῳ τὴν τελευτὴν διαπρέει οὐρανοῖς νῦν καταρρυφᾶ τῆς δόξης τοῦ παντ ρος Θεοῦ μετὰ πάντων τῶν ἁγίων· σὺ δὲ ταῖς τῶν ἰδίῳν ἀμαρτημάτων ἐναῦθα τῶς περ μερικῶς, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν καθολικῆ:

(y) Rom. viii, 17.

ὡς οὐ θέλεις, κατέκριεν· καὶ εἰ τὰ πρόσ-
ως ἐπαυδὴνὰ τε καὶ δύσοιστα, λογιζαθῆαι
τῆς ζωῆς κολάσιος τῶν ἀσεβῶν καὶ τῶν
σταν τὰς ἐντολάς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ· Ὅτι· ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ
τῶν οὐ σβεσθήσεται, καθὼς ὑπηγόρευσεν ὁ προφήτης.

ἴστα ἀκούσας ἐκεῖνος, καὶ εἰς αἴσθησιν
ν ἑαυτοῦ πρακτέων, φόβῳ τε συλληφθεὶς
νάτου ἀγγελίᾳ, συγγνώμην ταχέως αἰτεῖ
ὁπίου, καὶ τὴν διὰ προσευχῆς ἐπιπέμψαι·
ουρίαν, ὑποσχόμενος ἐξ ἐκείνου κατ' ἐν-
ῖ μεγάλου ἵπαντα ὁμοῦ τὰ καθ' ἑαυτὸν
· καὶ ποιεῖν, μόνον εἰ τῆς τοῦ θανάτου
· κατὰ τὸ παρὸν γένηται· ὁ δὲ θεὸς Πα-
τόν μὴ θέλοντα τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτω-
ὸ ἐπιστρέψαι· καὶ ζῆν αὐτόν, φιλόνητον
καὶ Κύριον μιμούμενος, τῷ μὲν νοσοῦντι·
τῆς Θεομήτορος πέπομφεν εἰκόνα, προσ-
καύτην παρακλευσάμενος· ἐπικαλέσασθαι
πρεσβείας τοῦ ἀθλήτου καὶ ὁσιομάρτυρος
τοῦ Θεοδοσίου, καὶ ταύτην θαρρῆν ὡς εὖ
ῖ· αὐτὸς δὲ παννύχιον ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς
αυτῶν θεὸν τὰς ἐντεύξεις ποιησάμενος, τῆς
τον ἀπῆλλαξεν, καὶ τῆς κλίνης τῇ ἐπιούσῃ
ἐδειξεν, ἀπειὼς τὰ ἀνθρώπινα διαπρατ-
καὶ ἔμεινεν ἂν ἐπ' αὐτῷ ἡ χάρις ἀμετά-
τῆς εὐρωστίας, εἰ μὴ ταῖς τοῦ ἀνιέρου φανα-
ποθήκας, τὸ ὑπ' αὐτοῦ εὐλογηθὲν κατ-
ἔλαον εἰς τελειοτέρας δῆθεν υγιείας ἀνά-
τηρ μαθῶν ὁ σημειοφόρος, καὶ τὸν προφη-
ρισμῶτος ἔμπλεος Θεόδωρος, τὴν τε ὑπο-
ῖξαιπεν αὐτίκα τῆς ἀβρωστίας, καὶ τὸν
ἐκ ταύτης τῷ ἀθλίῳ θάνατον, ὅπερ αὐτῷ
ῖδθηκεν, οὐ μετὰ πολλὰς τοῦ κοινωνῆσαι
παρατῆ ἡμέρας· τῷ ὄντι γὰρ οὐκ ἀζήμιον
ἐπὶ τὸν μακάριον Κύριλλον (37), τὸ κολ-
πικρῶς· ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτου τοιοῦτον
ῖδθηκεν. Ὁ δὲ γε Πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁμολογη-
ὸ Χριστῷ Θεόδωρος εἴκοσι μῆνας φρουρηθεὶς
τῷ ἱεροδόξῳ ἐκείνῳ μητροπολίτῃ, πρὸς τοῖς
· Πασί· καὶ ὁμολογηταῖς, καὶ τοῖς οἰκείους
μῆτις παρισσομένους μικροῦ δεῖν τοῖς αὐ-
αθῆμα· ἐν οἷς διέλαμπεν ὁ τε φερώνυμος
ῖγας Λουκράτιος, καὶ ὁ τῆς πρεσβυτερικῆς
ῖας πάρος Δωρόθεος, ὁ θαυμαστός Βησσαρίων,
πρωτόπρωτος Ἰάκωβος, ὁ γενναϊότατος Δο-
ῖς [165. b.], καὶ ὁ φερέπονος Τιθέσις, ὁ
ῖστος καὶ ἀγγελόβιος Τιμόθεος, καὶ ὁ θάρ-
ῖκος καὶ τῆς εὐθυμίας ἐπώνυμος ὁμολογητῆς·
ῖντας τῶν ἑτέρους πλείστοις, μαστίγων πολ-
· κειρασμῶν διαφόρων ἀναδεχόμενοι πείραν, τοῦ τῆς ὁμολογίας ἐπέτυχον κλέους, μηδὲ μέχρι ῖγ-
ῖφιντας τοῖς τῶν Χριστιανοκατηγόρων συμπεσεῖν θελήμασιν· οἱ γὰρ πιστεύσαντες ἐπισκοπεῖν
ὡς ἑαυτῶν βίους, οὐθὲν ἀνέχονται ἐξαμαρτεῖν.

A nostri Christi præcepta transgrediuntur : *Etenim
vermis eorum non morietur, et ignis ipsorum non
extinguetur* (2), sicut ait propheta.
46. His ille auditis, et actorum suorum sensu
permotus, metuque nuntiatae mortis correptus, ve-
niam celeriter sanctum virum rogavit, et ut sibi
precum auxilium mitteret : promittens, posthinc se
omnia ad magni viri nutum acturum ac disposi-
turum, modo mortis fatum vitare in presentia pos-
set. Divus vero parens noster, imitatus clementem
illum Deum ac Dominum, qui mortem peccatoris
non vult, sed eum converti ac vivere, ad ægrotum
misit sacram Deiparæ imaginem, hanc venerari ju-
bens ; deinde implorare preces sancti martyris
Christi Thaddæi, atque sperare fore ut bene ipsi
eveniat. Theodorus autem nocte integra pro illo
ad communem Deum preces fundens, morbo ægrom
liberavit, et lecto liberum die sequenti præstitit,
humana quoque negotia commode tractantem. Et
utique in eo mansisset firma sanitatis gratia, nisi
profani. episcopi promissis illusus, benedictum ab
eo oleum, ad perfectioris sanitatis adeptionem ad-
misisset. Quod ubi prodigiosus et prophetiæ mu-
nere plenus Theodorus cognovit, statim morbi re-
ditum denuntiavit, et consecuturam indidem miseri
mortem ; quæ reapse contigit, haud post multos a
comunione cum hæresiarcha dies. Revera haud
impune negotium est, ut beatus Cyrillus ait, cum
improbis adhæsiō. Atque hunc exitum Bardæ res
habuerunt. Pater vero noster et confessor Christi
Theodorus viginti mensibus apud illum pseudodo-
xum metropolitam in custodia habitus, habebat,
præter alios Patres et confessores, proprios quo-
que discipulos, pares sibi propemodum in passioni-
bus ; inter quos dignus nomine suo magnus Nau-
cratius, et presbyteralis perfectionis columna Do-
rotheus, admirabilis Besarion, et constantissimus
Jacobus, et strenuissimus Domitianus, et phere-
ponus Tithois, et ascetica angelicaquo vita præ-
stans Timotheus, et confidentissimus atque alacritatis
eponymus (Euthymius) confessor. Hi omnes
cum aliis plurimis, flagra multa et tentationes va-
rias experti, confessionis gloriam adepti sunt, ne
verbotenus quidem cedentes Christianocategoris,
ut illorum voluntatibus obsequerentur. Nam qui
credunt vitam suam a Deo inspicere nullatenus pec-
care consentiunt.

τοῦ τῆς ὁμολογίας ἐπέτυχον κλέους, μηδὲ μέχρι ῖγ-
ῖφιντας τοῖς τῶν Χριστιανοκατηγόρων συμπεσεῖν θελήμασιν· οἱ γὰρ πιστεύσαντες ἐπισκοπεῖν
ὡς ἑαυτῶν βίους, οὐθὲν ἀνέχονται ἐξαμαρτεῖν.

47. Age vero zelator Deus, qui adversarios suos
de medio aufert, ut ait propheta (a) ; ille longani-
mis in misericordia ; qui arcum quidem suum in-

Ἄμείλι· ὁ ζηλωτῆς Θεὸς ὁ τοὺς ὑπεναντίους
ἐξαιρίων, ἡ φησιν ὁ προφήτης, ὁ μακροθυμὸς
· α, ὁ τὸ τόξον μὲν τῆς δικαίας αὐτοῦ ὀργῆς ἐν-

a. LXVI, 24. (a) Soph. 1, 3.

) Cyrilli locus menti non occurrit. Cæteroqui biographus Sirmondianus, omisso Cyrilli nomine dicit
immodo φησί.

tendit ad peccantium conversionem, parans tamen in illo non pœnitentibus vasa mortis; qui virgam peccatorum non sinit usque in finem super sortem justorum; recordatus est gemitus captivorum, et ab illo qui Jacob verabat, et consecratus ipsi vastaverat locos, pœnas scelerum repoposcit; in eodem nempe loco, ubi divinam Emmanuelis incarnationem spreverat, ut vitam gladio exitiali abrumperet, destinavit: ita ut in eo compleretur beati prophetæ Habacuc vaticinium, quod ita se habet: *Motitus es ignominiam domui Domini, consumpsisti populos multos, et peccavit anima tua (b)*. Propterea saturitatem ignominia recipies. Sed bibe et tu, et commovetur atque concutitur. Circumdedit te calix dexteræ Domini, et congregata est ignominia super gloriam tuam. Quia impietas Libana operiet te, et miseria bestiarum terrebis te. Sed et Oseas: *Indignari me fecit Ephraim, et ad iracundiam provocavit, et sanguis ejus super ipsum effundetur, et opprobrium illius restituet ei Dominus*. Cum his etiam vocalissima prophetiæ tuba dicet illi: *Quemadmodum vestimentum sanguine mistum non erit purum, sic ne tu quidem purus eris, quia terram meam pessumdedisti, et populum meum interfecisti*.

48. Ergo sævo hoc et immani tyranno in uno ex palatii oratoriis cæso, Michael hujus percussor, imperii labarum abripuit, qui etiamsi olim totus fuerat hæreseos fermento infectus, morum tamen benignitatem præ se ferebat: quamobrem lege jussit ut cuncti qui a Leone pulsati in exilium fuerant et in custodiis tenebantur, vinculis soluti solverentur. Tunc demum cum cæteris Christi confessoribus celebratissimus orthodoxiæ præco Theodorus rediens Smyrnis ad natalem dilectamque provinciam, sanctitatis atque justitiæ coruscans splendoribus, cum ab illis multis amanter exceptus est per varios pagos locosque, tum præcipue a virtutis illis studiosis plisque hominibus loci appellati Xerolophi. Mox transiens ad finitimam regionem quæ lacus Metata appellatur, digne receptus fuit, ibidemque compluribus diebus substitit, cunctis fere primariis monasterii sui fratribus illuc concurrentibus. Similiter et sapientissimus, veritatisque constantissimus miles ex arce custodiæ suæ dicta Elpizon in occursum proprii fratris adfuit. Quo in loco miracula quoque patrasse divus parens noster dicitur, haud oblivioni tradenda; quæ, Deo juvante, brevi comprehendere sermone conabor. Etenim sanctum parentem nostrum tunc hospitio suscepit vir religiosissimus, nomine Leo, hypatica dignitate insignitus, et postea monachus, propter fidem erga sanctum

(b) Habac. II, 10. (c) Osee XII, 14. (d) Isa, IX, 5.

(38) Xerolophum septimum fuisse Byzantii collem, ab aliis sex valle lata divisum, scribit Gylius apud Gangium Const. christ. lib. I, p. 81.

Α τείνων εἰς ἐπιστροφὴν τῶν ἁμαρτανόντων, ἐτοιμάζων δὲ ἐν αὐτῷ τοῖς ἀμετανόητα πταίους· σκευὴ θανάτου, ὃ μὴ τὴν ῥάβδον τῶν ἁμαρτωλῶν ἀφίεις εἰς τέλος ἐπὶ τὸν κλῆρον τῶν δικαίων, ἐμνήσθη τοῦ στεναγμοῦ τῶν πεπεδημένων, καὶ τὸν καταφαγόντα τὸν Ἰακώβ, καὶ τοὺς σεβαστευομένους αὐτῷ ἡρημωκότα τόπους, εἰσεπράξατο ὡν παρηνόμησέν δίκας, ἐν τόποις οἷς ἐφαλό·σε τὴν θεῖαν τοῦ Ἐμμανουὴλ ἐνανθρώπησεν, ἐν αὐτοῖς ἀποβόρῃξαι· αὐτὸν τῷ ζῆν φόνυ μαχαίρας παρασκευασάμενος· ὡς πληρωθῆναι ἐν αὐτῷ τὴν πρόβρῃσιν τοῦ μακαρίου προφήτου Ἀμβροκίου οὕτω πως ἔχουσαν· Ἐβουλεύσω αἰσχύνῃν τῷ οἴκῳ Κυρίου συνεπέραναι λαοὺς πολλοὺς, καὶ ἐξήμαρτεν ἡ ψυχὴ σου. Τοιγάρτοι πληρομένη ἀτιμίας ἐκδόξῃ· ἀλλὰ τίς καὶ σὺ καὶ διασαλεύθητι καὶ σείσθητι· ἐκύκλωσεν ἐπὶ σὲ ποτήριον δεξιᾶς Κυρίου καὶ συνήχθη ἀτιμία ἐπὶ τὴν δόξαν σου· διότι ἀσέβεια τοῦ Λιβάνου καλύψει σε, καὶ ταλαίπωρα θηρίων πτοήσει σε. Ἀλλὰ καὶ Ὡσηέ· Καὶ ἐθύμωσέν με Ἐφραὶμ καὶ παρώργισεν, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν ἐκχυθήσεται [f. 166. a.]· καὶ τὸν ὄνειδισμόν αὐτοῦ ἀνταποδώσει αὐτῷ Κύριος. Σὺν τούτοις καὶ ἡ μεγαλοφρονοτάτη σαλπιγὴ τῆς προφητείας ἐρεῖ πρὸς αὐτὸν· Ὅν τρόπον ἱμάτιον ἐν αἵματι πεφυρμένον οὐκ ἔσται καθαρὸν. οὕτως οὐδὲ σὺ ἔσθι καθαρὸς, διότι τὴν γῆν μου ἀπώλεσας, καὶ τὸν λόβον μου ἀπέκτησας.

μη· Τούτου τοιγαροῦν τοῦ θηριογνώμονος καὶ ἰταμοῦ τυράννου ἐν ἐνὶ τῶν τοῦ παλατιοῦ νόκτωρ κατασφαγέντος εὐκτηρίων, Μιχαὴλ ὁ τοῦτον πατάξας, τὰ τῆς βασιλείας μεταχειρίζεται λάβορα· ὅστις εἰ καὶ τῇ αἰρετικῇ ζύμῃ ἀναπεποιημένος ἦν ὅλος ἔνωθεν, ἀλλ' οὖν χρηστότετος τρόποις ἐσχημάτιστο ὁ ἀνὴρ· ὅθεν νόμους τίθησι τοὺς κελύοντας πάντα τοὺς ὑπὸ τοῦ Λέοντος ἐξορισθέντας καὶ ἐν φρουραῖς κατεχομένους, τῶν δεσμῶν ἀπολύεσθαι· τότε δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν Χριστοῦ ὁμολογητῶν καὶ ὁ περιδότης τῆς ὀρθοδοξίας κήρυξ Θεόδωρος ἐπανάγκων ἀπὸ τῆς Σμύρνης πρὸς τὴν πάτριον καὶ φίλην παροικίαν, καὶ τὰς τῆς ἀγιοσύνης καὶ ὁσιότητος ἀπολάμπων μαρμαρυγὰς, καὶ παρὰ πολλοῖς μὲν ἄλλοις φιλοφρόνως ἐδεξιώθη κατὰ διαφόρους κώμας καὶ τόπους, οὐ γ' ἤκιστα δὲ πρὸς τῶν φιλαρέτων καὶ θεοσεδῶν ἀνδρῶν ἐκεῖθεν τῶν λεγομένων Ξηρολόφων (38). Ἀμοιβὰδὸν ἐφθασίαι τοῖς ὁμοροῦσι μέρεσι τὰ λεγόμενα Λάκκου Μιτάρα καὶ ὑπεδέχθη ἀξίως, καὶ παρ' αὐτοῖς διέτριψεν ἡμέρας ἱκανὰς, πάντων σχεδὸν τῶν τὰ πρῶτα ἐσόντων τῆς ὑπ' αὐτὸν ἀδελφότητος αὐτόθι· συνδεδραμηκότων. Ὅμοίως δὲ καὶ τοῦ πανσόφου Ἰωσήφ καὶ στεβρότατου ὀπλίτου τῆς ἀληθείας, ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ φρούριον τὸ καλούμενον Ἐλπίζων φυλακῆς, πρὸς ὑπαντὴν ἀφικόμενου τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ· ἐνθα δὲ καὶ θαύματα λέγεται πεποιτημένα [f. 166 b.] ὁ θεῖος Πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἄξια λήθης· περὶ ὧν σὺν Θεῷ διαλαβεῖν σὺ λόγῳ μετρίως πειράσομαι. Ὁ γὰρ τὸν ἅγιον Πατέρα

ν τρικαῦτα ὑποδεξάμενος εὐλαβέστατος ἀνὴρ
μα Λέων, τῆ τοῦ ὑπάτου ἀξίᾳ τετιμημένος,
ρον μονάσας, διὰ τὴν πρὸς τὸν θεὸν πίστιν τὴν
ῶρου τε κλήσιν προσήκατο, καὶ κατ' ἐν:αυτὸν εἰς
κίνησιν τῆς ἱερᾶς τοῦ λειψάνου αὐτοῦ θήκης
πρεπῶς παρεγίνετο· οὗτος τοίνυν ὁ αἰοιδίμος καὶ
ὡς Θεόδωρος εἰσελθὼν κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐτῷ
προσέωσιν τῆς πρὸς τὸν στερρόμενον θεοφόρον
κινήσεως, καὶ τὴν εὐχὴν ὡς ἐπόθει ἀποδεδωκῶς
Κυρίῳ, καὶ τὸν τάφον τῶν Πατέρων περιπτυσά-
ς, ἐπεὶ δὴ συγκαθεστῆς τοῖς ἀδελφοῖς, λόγος παρ-
ῶ περὶ τε τῆς βιοτῆς καὶ τῶν ἀγώνων τοῦ με-
ε Θεοδώρου, καθάπερ ὑπὸ πρὸς τῆ τοῦτου μνη-
ε ἔδον πυρποληθεῖς, δηλαδὴ ἦν τῷ τε ἐρυθήματι
έψεως καὶ τῆ τῶν δαψιλῶν δακρῶν καταγωγῆ.
ς θυμηθίας ἐμπέπληστο τῆ τῆς πολιτείας τοῦ
ἴλου ἀναμνήσει· εἰς ὃ καὶ τῶν συνεδρευόντων
σεν ὁ γέροντων κενεχῶς ἀκοῦσαι τῶν ὑπ' αὐτοῦ
ν.

Β. Κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, φησὶν, καθ' ὃν ἤξιωμα
ἰμολογητῆν τοῦ Χριστοῦ καὶ κοινὸν πάντων ἡμῶν
π: Πατέρα, ἥδη παραληφθεῖσαν ἡμῖν ἐπὶ τῷ Γίῳ
ε Dionysio νεῖπιν, καὶ τούτῳ συσπεφθεῖσαν, παρὰ
εκ συνέδη κατὰ τινα φθόνου βολίδα, ταύτην λάβρω
επεῖν πυρετῶ, ἀφ' οὗ δὴ συμβάντος, τὰς [f.
1 a.] μὲν γαμυλλίους ἰδὼς αἰ πενήθεις ἡμεῖσθοντο·
εἰ δὲ τῷ θρήνῳ συμπεφυρμένοι, τῶν πρόωρον θά-
π τῆς κόρης οὐκ ἀπηλπίζομεν· τοῦτο οὖν πρὸς
ἂν ἐπιγνοῦς ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἔλαιον εὐλογη-
ε, καὶ τούτο πεπομφῶς ὡς ἡμᾶς ἐξ οὐπερ ἠύλι-
ε χωρίου, Πτελέας προσαγορευομένου, ἐπιχρίσαι
ε ἔφρωστουστῆς τό τε μέτωπον καὶ τοὺς ταρσοὺς
επίρω τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν προστέταχεν·
ε τούτω γενομένου παραχρήμα ἡ παῖς τὸ δῶρον
εξ ἴμας ἐδέξατο· καὶ ἡμεῖς εἰς εὐθυμίαν ἐπαν-
ε τῶν ἐξέχοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῆ ταχίστη τῆς
επίας πατρίᾳ.

ν. ἀποπάζων δὲ τὴν περὶ τούτων ἐξήγησιν ὁ
επίτης ἐκείνος πρεσβύτερος, "Ἄλλο, φησὶν, ἀκούσατε,
επίτης ἡμῶν τις ὀνόματι Λέων ἀπὸ κόμης Ἀχι-
εραῦς οὗτω καλούμενης, συνήκει γυναικὶ ἐχούσῃ
επίμα ἐκείτῳ, ἥτις τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ δαίμονος
επίρωρεται, ὅστε καὶ τὰς ἰδίας κατεσθλείν ἀνεκ-
επίθῃς εἶπας· ὁ οὖν ταύτης σύμβιος πίσται φε-
επίμας τῆ πρὸς τὸν θεράποντα τοῦ Χριστοῦ Θεόδω-
ε, ἐκνομήνῳ τῷ αἰοιδίμῳ ἐπὶ κίνθωνος καὶ δι'
επίω κρινόντι, προσελθὼν μετὰ τῆς γυναικὸς, ἤξιου
επίρωρεται ἐπὶ τῆς παρὰ τῶν εὐχῶν αὐτοῦ εὐλο-
ε: ὁ δὲ θαυματουργὸς ἀνὴρ ἡμῶν τὴν ἐκτοῦ δε-
ε τῆ κορυφῆ ἀκροθιγῶς ἐρείσας τῆς γυναικὸς,
επίσεν ἐπ' αὐτῆ τὴν ἐπὶ τοῖς πνευματιῶν εὐχὴν·
ε δὲ τοῦ ταύτην συντελέσει, καὶ ἡ ἀπλλαγὴ τοῦ
επίματος τῆ πασχούσῃ ἐπηκολούθησεν· σημείου φο-
ερού κατὰ τὴν ὥραν τῆς διώξεως αὐτοῦ εἰς φανερόν
ε: βλεπούσιν γεγονότος· τῆ γὰρ ἐκόλοη τοῦ ἀκα-
επίτου καὶ, πονηροῦ πνεύματος συναπεβρόύθησαν οἱ τε
επί χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν αὐτῆς ὄνυχες, [f. 167 b.]
εἰ ἐπέσον εἰς τὴν γῆν· εἰς ὃ καὶ ἐκπλαγεῖς ὁ ἀνὴρ ἐδίδου δόξαν καὶ εὐχαριστῆαν τῷ Θεῷ, τῷ διὰ τοῦ θεράποντος
επίου τοιαῦτα παράδοξα παρ' ἐλπίδα ποιήσαντι εἰς τὴν ἑαυτοῦ σύμβιον.

A virum Theodori nomen assumpsit, et quotannis
ad venerandam reliquiarum ipsius thecam religiose
ventitabat, Hinc ergo inclytus fidelisque Theodo-
rus ingressus pro sua consueta devotione ad dilecti
sibi divi venerationem, precibusque suis prout
optabat Deo oblatis, et patrum sepulcrum am-
plexatus; postquam in fratrum consessu, sermo-
nem fieri contingebat de vita et certaminibus magni
Theodori, tanquam igne interius ab hujus memoria
inflammatus, oris rubore, et ubertim fluentibus
lacrymis satis demonstrabat, quanto gaudio cumu-
laretur dum magni viri vita commemorabatur.
Quamobrem, valde optantibus iis qui sibi asside-
bant, et compunctionis studio convenerant, oravit
senex ut devota mente quæ abs se referrentur au-
dirent. Sic itaque de hoc argumento dicere cœpit:
αὐτῷ λίαν ἀγασθέντων, καὶ εἰς κατάνυξιν ἐλθόντων,
ρήθησομένων· ἤρξατο δὲ τῆς ὑποθέσεως ἔνθεν

49. Quo ego tempore, inquit, dignus fui confes-
sorem Christi et communem nostrum omnium
hospitio parentem suscipere, nuper exceptam a
nobis filio meo Dionysio, et nuptiis copulatam
puellam, repente contigit, nescio cuius fascino telo
ictam, in vehementem febrim incidere; quo ex
casu nuptialia cantica in nœnias funebres verteban-
tur. Nos autem luctu obruti, de immaturo puellæ
obitu non dubitabamus. Rem itaque a nobis edo-
ctus vir Dei, benedictum abs se oleum ad nos misit
ex eo quo morabatur loco, Pteleæ dicto, atque
inungere ægrolantis frontem et ambarum manuum
volas pedumque plantas jussit. Quo facto, statim
puella sanitatis donum recepit, nosque in gaudium
conversi Deum laudavimus ob tam festinatam
puellæ salutem.

50. Jam vero narrationem narrationi connectens
nobilis ille senex, Aliud, inquit, audite, patres. Vir
quidam nomine Leo, ex pago quem Achiraum
appellant, uxorem habebat impuro spiritu obses-
sam, quæ tantopere a dæmone incitabatur, ut vel
propriam carnes sine dolore voraret. Igitur hujus
conjugis fide impulsus erga famulum Christi Theo-
dorum, dum hic inclytus asello vectus illac trans-
iret, cum uxore accedens rogavit, ut suarum
precum benedictionem huic largiretur. Tum vir
noster thaumaturgus dexteram suam supremo ver-
tici mulieris imponens, abrepticiorum orationem
super illa recitavit: qua peracta, deseruit patientem
dæmon, non sine tremendo quodam prodigio, ipsa
fugati dæmonis hora, præsentibus exhibito. Impuro
enim malignoque exeunte spiritu, defluerunt fe-
minæ manuum pedumque unguis in terram deci-
dui: qua re vir attonitus Deo laudem gratiasque
obtulit, qui per famulum suum insperata ejusmodi
erga conjugem suam miracula effecerat.

αδελφούς ἀδελφούς · εἰς δὲ τις τῶν αὐτόθι
 ἐκ ἐν τῇ ἀβρώστει, καὶ τὰς ἐκ τῶν ἀγγελόφων
 ὅθι προσβολὰς μυχέτι· φέρειν δεδνημένους,
 καὶ κίον καὶ ἀπελγένο τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν, ὡς καὶ
 παντακείμενους εἰς οἶκτον ἄγειν καὶ ἔλεον ταῖς
 ἰσθμῶν ἀνακλήσειν · παρὰ τοῦτου τοῦτον ἀφω-
 ἰετὴν φροντίδα τῶν ἀθηνῶν ποιούμενος, (Τυ-
 εῖ εὖτος ἦν ὁ θαυμασίος τῆς ὑπακοῆς υἱός, καὶ
 ἱερειτικῶς λόγος παμραϊστικός), ἐρωτᾷται ἔξ
 ἐτὴν Πατέρα ὅπως εὐχεται τῷ Θεῷ, καὶ ἀπολυ-
 ἔρον τοῦ δεσμοῦ · ἐν τῷ κατεῖναι τὸν θεοτόρον
 ἑα, ἱπικαταλαβὸν ὁ νοσοκόμος ὀπίσω αὐτοῦ,
 ἥλκι· αὐτῷ τὴν τοῦ ἀβρώστου δέχριν · ὁ δὲ μέ-
 ἑλγυρος ταῦτα ἀκούσας, ἤρατο εἰ ἀληθῶς οὕτως
 καὶ ὁ κίμων ἀδελφός · τοῦ δὲ θεοδωταμένου
 ἑγκαθίστα· τῶν ἑγμάτων, στραφεὶς πρὸς ἀνα-
 ἑτὴν εὐκνήφρων, καὶ τὴν μορφήν πυρακτωθεὶς
 ἑτὴν καρδίαν συμπαθοῦς διαθέσεως, ἑπ-
 ἑτὴν τὰς χεῖρας εἰς ὕλος, καὶ τόνδακρος γενόμε-
 ἑτὴν ἑρωτᾷται κατὰ διάνοιαν πρὸς τὸν ἔχοντα ἐξ-
 ἑτὴν ζωῆς καὶ θανάτου Κύριον, τῶν συνόντων
 ἑτὴν ταῦτα βλέπόντων · καὶ μετὰ τὴν προσ-
 ἑτὴν ἑρωτᾷται λέγει τῷ Συμεῶνι · Ὑπόστρεφα πυχῶ
 ἑτὴν ἀδελφόν, καθότι πεποιθήκει ὁ Κύριος ἔλεος
 ἑτὴν ἀφ᾽ ἐτὴν αὐτοῦ · ὁ δὲ εὐθέως ὑποστρεφάς
 ἑτὴν τὴν ὑστάτην ἱποδόντα πνοήν, καὶ τοῦς
 ἑτὴν ἑρωτᾷται αὐτῷ πρὸς τὴν τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ
 ἑτὴν καὶ ἑαυτῶν χεῖρας ἐπιβάλλοντας · ὡς εὐρίσκεισθαι σαφῶς, ἅμα τοῦ φάναι τὸν ὄστιον τὰ τῆς ἐξ-
 ἑτὴν ἀδελφόν ἐκδημησαι τοῦ σώματος.

A Ex his unus diu illic infirmus, et dolorum aculeos
 ferre diutius impotens, plane erat animo prostratus,
 et de salute sua desparabat, ita ut juxta quoque
 jacentes ad misericordiam querulis vocibus com-
 moveret. Ab hoc ergo exoratus is qui curam infir-
 morum gerebat, Simeon ille videlicet mirificus obe-
 dientiae filius, et splendidissima spiritalis discre-
 tionis lucerna, ut suo nomine a Patre preces ad
 Deum impetraret, quo citius corporis vinculis sol-
 veretur; ingredientem illuc divum pastorem sub-
 secutus nosocomii praefectus, nuntiat illi postula-
 tum aegroti. Magnus autem Theodorus id audiens,
 interrogavit num sic revera infirmus frater dixisset.
 Illo autem testimonio suo rem confirmante, con-
 versus ad orientem vir semper caelestia meditans,
 facie rubens propter miserentes cordis motus, ma-
 nus sustollens, obortisque lacrymis, mente sua
 deprecatus est vitæ mortisque Dominum, spectan-
 tibus qui praesentes erant fratribus. Post preces
 autem ad Simeonem conversus: Redi cito, inquit, ad
 fratrem, quia Dominus, prout ipse postulabat, mi-
 sericordiam fecit. Ille festinanter reversus, fratrem
 invenit extremum spiritum exhalasse, et circum-
 stantes fratres oculos ei manibus occiudentes:
 reque vera agnitum est simul patrem commenda-
 tionem animæ fecisse, et fratrem corpore ex-
 cessisse.

C 54. Aliud prodigium sacer hic parens noster
 Sophronius, qui et Theodoro in sedem successit post
 alios qui ovili illi praefuere pastores, narratum no-
 bis relinquit. Dixit enim se olim iter fecisse per
 Paphlagoniae thema, iconomachicae procellae tem-
 pore, cum eo a qua tonsus fuerat, patre Anatolio,
 discipulo optimo et olim magni patris notario, et
 flagrorum plagas et carceres ob rectam fidem for-
 titer perpeosso. Cumque a mane, inquit, usque ad
 vesperam iter fecissemus, substitimus ubi feni
 sectio fiebat, prope quemdam acervum quietis
 causa. Forte autem contigit, ut Romani imperii
 cohors militaris illic castrametaretur. Dum ergo
 pyræ a multis incenderentur calefaciendi aquam
 causa, nescio quomodo ignis fenem corripiens
 circumstantes manipulos late depastus est. Coorto
 hinc gravi tumultu ac seditione militum, dum fu-
 rente oculo ac motu, mali auctorem omnes conqui-
 rarent, sanctus parens noster et confessor Christi
 Anatolius horrendam turbæ cernens incursionem,
 veritus ne concitato ferventis iræ impetu ambos
 interficerent, tanquam hujus infortunii reos, stans
 orientem versus, manusque ad caelum elatas ex-
 pandens, clamavit ad Deum dicens: Domine Jesu
 Christe, cæli terræque Deus, siquidem certamina
 Theodori Patris mei libenter excepisti, nunc quo-
 que precibus ejus movearis, ut hoc incendium ex-
 stinguas, ne homines hi innocuos nos morti tra-
 daut. Quæ dum diceret, ignis ille tanquam a vehe-
 mentissimo imbre extinctus subsedit. Milites vero

C 54. Aliud prodigium sacer hic parens noster
 Sophronius, qui et Theodoro in sedem successit post
 alios qui ovili illi praefuere pastores, narratum no-
 bis relinquit. Dixit enim se olim iter fecisse per
 Paphlagoniae thema, iconomachicae procellae tem-
 pore, cum eo a qua tonsus fuerat, patre Anatolio,
 discipulo optimo et olim magni patris notario, et
 flagrorum plagas et carceres ob rectam fidem for-
 titer perpeosso. Cumque a mane, inquit, usque ad
 vesperam iter fecissemus, substitimus ubi feni
 sectio fiebat, prope quemdam acervum quietis
 causa. Forte autem contigit, ut Romani imperii
 cohors militaris illic castrametaretur. Dum ergo
 pyræ a multis incenderentur calefaciendi aquam
 causa, nescio quomodo ignis fenem corripiens
 circumstantes manipulos late depastus est. Coorto
 hinc gravi tumultu ac seditione militum, dum fu-
 rente oculo ac motu, mali auctorem omnes conqui-
 rarent, sanctus parens noster et confessor Christi
 Anatolius horrendam turbæ cernens incursionem,
 veritus ne concitato ferventis iræ impetu ambos
 interficerent, tanquam hujus infortunii reos, stans
 orientem versus, manusque ad caelum elatas ex-
 pandens, clamavit ad Deum dicens: Domine Jesu
 Christe, cæli terræque Deus, siquidem certamina
 Theodori Patris mei libenter excepisti, nunc quo-
 que precibus ejus movearis, ut hoc incendium ex-
 stinguas, ne homines hi innocuos nos morti tra-
 daut. Quæ dum diceret, ignis ille tanquam a vehe-
 mentissimo imbre extinctus subsedit. Milites vero

D περατοῦ αὐτόθι προκναπεσθῆναι · πυρακταί
 πολλῶν πρὸς ὕδατος θερμῶν ἐξαναρθεῖσθαι
 τὰς οἰδ' ὅπως τοῦ χόρτου δευξάμενον τὸ
 κρῶς τὰς προσπιπτούσας ἐπιβάλλεται γορρο-
 ταραχῶν δὲ πολλῶν καὶ στάσεως ὑπὸ τῶν
 κῶν ἐκ τούτου γεγονούσας, φωνῆς αὐτῶν ὁμοματι-
 σήματι τὸν τοῦτο δεδρακότα πατῶν ἐπιζη-
 η, θεωρήσας ὁ ὄστιος Πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁμολο-
 γῶν Χριστοῦ Ἀνατόλιος τὴν χαλιποσταχὶ ὁρ-
 ὄσας, καὶ φοβηθεὶς μήπως διαμαρτυρῶνται
 ἑτὴν τοῦ περιζέοντος θεοῦ τοῦς ἀφροτέ-
 ἑτὴν ἑπισηθίλους τοῦ τοιοῦτου κακῶ, τὰς κατὰ
 ἑτὴν τὰς χεῖρας πρὸς οὐρανὸν ἐπέστειλας,
 ἐν πρὸς τὸν Θεὸν λέγων · Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ
 ὁ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἐάν ποτε δέξῃς τοῦς
 Θεοδώρου τοῦ κατ' ἐμὲ Πατρός, ταῖς αὐτοῦ

D περατοῦ αὐτόθι προκναπεσθῆναι · πυρακταί
 πολλῶν πρὸς ὕδατος θερμῶν ἐξαναρθεῖσθαι
 τὰς οἰδ' ὅπως τοῦ χόρτου δευξάμενον τὸ
 κρῶς τὰς προσπιπτούσας ἐπιβάλλεται γορρο-
 ταραχῶν δὲ πολλῶν καὶ στάσεως ὑπὸ τῶν
 κῶν ἐκ τούτου γεγονούσας, φωνῆς αὐτῶν ὁμοματι-
 σήματι τὸν τοῦτο δεδρακότα πατῶν ἐπιζη-
 η, θεωρήσας ὁ ὄστιος Πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁμολο-
 γῶν Χριστοῦ Ἀνατόλιος τὴν χαλιποσταχὶ ὁρ-
 ὄσας, καὶ φοβηθεὶς μήπως διαμαρτυρῶνται
 ἑτὴν τοῦ περιζέοντος θεοῦ τοῦς ἀφροτέ-
 ἑτὴν ἑπισηθίλους τοῦ τοιοῦτου κακῶ, τὰς κατὰ
 ἑτὴν τὰς χεῖρας πρὸς οὐρανὸν ἐπέστειλας,
 ἐν πρὸς τὸν Θεὸν λέγων · Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ
 ὁ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἐάν ποτε δέξῃς τοῦς
 Θεοδώρου τοῦ κατ' ἐμὲ Πατρός, ταῖς αὐτοῦ

mitigati ac mirabundi Deum sanctissimumque nostrum ac celeberrimum Theodorum glorificaverunt.

μὲν πῦρ ἔκαινο ὡς ὑπό τινος βραχδαιοτάτης [f. 169 b.] ἀπετεφρώθη βροχῆς · οἱ στρατιῶται δὲ πρὸς τὸ ἤμερόν τε καὶ ἔκθαμβον μεταπλασθέντες, ἐδόξζον τὸν Θεόδωρον.

55. Simile fore aliud prodigium apud urbem Constantinopolim, in ædibus cujusdam patricii, qui in vico Rhabdo habitabat, factum narrabat inclytus hic Sophronius atque ab ipsa ædium domina audisse, quæ secum ita fuerat locuta. Meridiano, inquit, tempore exarsit in fenili nostro incendium, cujus equidem causam ignoro, tantusque exarsit aridarum materiarum combustione ignis, ut universa reliqua consumenda videretur substantia nostra. Vociferantibus ergo omnibus, et ad aquas tubosque afferendos clamore ac tumultu dispersis, ego æque discurrens ac vehementer plorans, memini habere me epistolium nuper a magno Theodero missum, in vase quodam sacris palmis appenso. Quare trepide illud manibus apprehendens, cum lacrymis elata voce clamavi: Sancte, Theodore, precibus tuis in hac hora adjuva nos: et cum verbis, projecit illud ex altiore in quo consistebam loco in ardentem ex adverso flammam. Hæc autem quasi reverita scriptura sancti Patris in charta sermonem, illico desiiit contra nos seruire, paulatimque imminuta est; ut jam inutilis fieret turbæ hac illac concursatio, et siphonum per loca dispositio; sed omnes potius Deum laudarent ob mirum extincti incendii modum.

βραχὺ συναλύετο, ὡς εἰκάζον γενέσθαι τὴν τε τοῦ ὄχλου τῆδε κάκεισε περιδρομήν, καὶ τὴν τῶν σιφῶνων κατὰ τόπους παρασκευῆν · δοξάζειν τε τὸν Θεὸν ἄπαντας ἐπι τῇ παραδόξῃ ἰσχύει τῆς κατασθένσεως τοῦ ἔμπυρισμοῦ.

56. Aliud rursus thaumaturgi Patris prodigium ex Sardinia insula nuntiatum nobis fuit. Nam primario regionis illius et religiosissimo viro, quidam de Patribus nostris obvius factus, hanc ab eo historiam intellexit. Ego, inquit, jamdiu sanctæ Quadragesimæ triodia, quæ divus parens noster Christianique confessor Theodorus composuit, mihi comparata, canebam annuatim congrua cum fide, sicut nunc etiam per Christi gratiam. Per illud vero tempus hospitati sunt apud me quidam monachi, qui se discipulos aiebant Gregorii Sicularum Syracusarum episcopi, qui apud me diversantes non parum recreati sunt. Jam cum sanctæ Pentecostes tempus adfuit, ego parabam solitum mihi ordinem divinæ doxologiæ, dans operam ut sancti Patris nostri triodia in Quadragesima canerentur, ut superioribus annis consueveram. Illi autem id audientes obstupuerunt miratique sunt magnopere quod ad nos usque sancti Patris nostri pervenissent doctrina et fama. Simul tamen irridere sanctum cœperunt, et ejus poemata vituperare ceu præter artis composita regulas. Quorum ego verbis mente corruptus, immundam hanc adversus divi cantica obtreactionem ebibi: adeo ut sancta instante ut dixi Quadragesima, triodia ipsius psallere noluerim. Ecce

πρεσβείαις καὶ νῦν δυσωπήθητι, καὶ σδέσον τὴν πυρκαϊάν ταύτην ἵνα μὴ θανατώσωσιν ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι ἀδίκως · ἅμα δὲ τοῦ εἰρηκέναι αὐτὸν ταῦτα, τὸ Θεὸν, καὶ τὸν πανόσιον Πατέρα ἡμῶν ὑπερέυφημον

νε'. Παραπλήσιον δὲ τούτου καὶ ἐν τῇ Κωνσταντινου πόλει ἔφησε γεγονέναι τεράστιον ὁ αὐτὸς οὗτος ἀοιδίμος Σωφρόνιος ἐπὶ οἰκίας ἐνὲς τῶν μεγασιτάνων, εἰς τὴν 'Ράβδον τὴν οἰκίαν ἔχοντος, παρ' αὐτῆς τῆς κυρίας τοῦ οἴκου ἀκούσας τὴν ὑπόθεσιν τοῦ πράγματος, οὕτω πρὸς αὐτὸν εἰρηκυίας · 'Ἡμέρας, φησί, μεσοῦσης, γέγονεν ἔμπρησμός εἰς τὸν χορτοβολῶνα ἡμῶν, πόθεν ἢ πῶς οὐκ οἶδα · καὶ τοσοῦτον ἐξήφθη τῇ τῶν εὐκαταπρήστων ὑλῶν συνφλέξει τὸ πῦρ, ὡς μέλλειν συδεμπιμπρᾶσθαι καὶ τὴν ἄλλην ἀπασαν κτησιν τῆς ὑποστάσεως ἡμῶν · θρουλληθέντων οὖν πάντων, καὶ πρὸς τὴν τῶν ὑδάτων καὶ ὑδροστατῶν ἐπιχομιδὴν σὺν βοῇ καὶ ταραχῇ διασκιδναμένων, ἔγωγε περιθέουσα καὶ λίαν ὀδυρομένη, διενευμηθῆν ὡς ἐπιστολίδιον ἀποσταλὲν προσφάτως παρὰ τοῦ μεγάλου Θεοδώρου ἐφ' ἐνὶ τέθειται μοι τῶν ἐκ βαίῶν τὴν σύστασιν εἰληχότων σκευῶν · καὶ δὴ σπεύσασα καὶ τοῦτο μετὰ χεῖρας λαβομένη, σὺν δάκρυσιν ἐξεδόξα ὑψηλοτέρῃ φωνῇ · 'Ὅσιε Θεόδωρε, βοήθησον ἡμῖν διὰ τῶν εὐχῶν σου κατὰ τὴν ὥραν ταύτην · καὶ σὺν τῇ λόγῃ ῥίπτω αὐτὸ ἐξ ὀσπέρ ἰσάμην ἀπόπτου πρὸς τὸ κάταντες ἐπάνω τῆς φλογός · ἢ δὲ ὡσπερ καταδεδεθεῖσα τοὺς ἐν τῇ χάρτῃ γεγραμμένους λόγους τοῦ ἁγίου Πατρὸς, παραχρημά τε ὑπεστάλη τοῦ

ἐπαγριαίνεσθαι καθ' ἡμῶν, καὶ εἰς τὸ μείον κατὰ τὸν Θεὸν ἄπαντας ἐπι τῇ παραδόξῃ ἰσχύει τῆς κατασθένσεως

[f. 170 a.] νε'. "Ἄλλο δὲ πάλιν παράδοξον ἀπὸ τῆς Σαρδωνικῆς νήσου ἔκριν ἡμῖν τοῦ σήμεροφόρου Πατρὸς ἡμῶν ἀκουσμά · τῇ γὰρ πρώτῃ τῆς αὐτῆς χώρας φιλοχρίστῃ καὶ θεοσεβῇ μάλα ὑπάρχοντι, ἐντυχῶν τῶν ἡμετέρων Πατέρων τις, παρ' αὐτοῦ τὴν ἱστορίαν ταύτην ἐγνώρισεν λέξαντος πρὸς αὐτὸν οὕτως · 'Ἐγὼ, φησὶν, ἐκ πολλοῦ τὰ τριψῆδια τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, ἃ πεποίηκεν ὁ θεοφόρος Πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁμολογητῆς τοῦ Χριστοῦ Θεόδωρος περιποιησάμενος, ἔψαλλον αὐτὰ κατ' ἐνιαυτὸν μετὰ τῆς προσηκούσης πίστεως, ὡσπερ οὖν καὶ νῦν χάριτι Χριστοῦ · κατ' ἐκείνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπεξενώθησάν μοι μοναχοὶ τῇ σχήματι λέγοντες εἶνα· μαθητὰί Γρηγορίου τοῦ γεγονότος ἀρχιεπισκόπου τῆς Συρακουσίων τῶν Σικελῶν πόλεως · οἱ καὶ διατρέψαντες παρ' ἐμοί, ἔτυχον οὐ μετρίως παραμυθίας · ἐπεὶ δὲ ὁ καιρὸς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς ἐνεστήκει, προπαρασκευῆν ἐπιούμην τῆς κρατούσης παρ' ἐμοί τάξεως ἐν τῇ πρὸς Θεὸν δοξολογίᾳ, προβαλλόμενος τὰ τριψῆδια τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ ψαλθῆναι, καθὼς ἦν μοι ἔθος ἐκ τῶν ἔμπροσθεν χρόνων. Ἐκείνοι δὲ τοῦτο ἀκούσαντες, ἐταράχθησαν ὁμοῦ καὶ ἐξέστησαν, ὅτι καὶ μέχρις ἡμῶν ἐπεφθάκει ἢ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν διδασκαλία καὶ φήμη · ἤρξαντό τε μωμοσκοπεῖν τὸν ἅγιον, καὶ τὰ αὐτοῦ διακερτομεῖν ποιή-

ματα, ὡς οὐ κατὰ λόγον συντεθέντα παιδείας· ὅφ' ἂν παραφθαρῆς ἔγωγε τὴν διάνοιαν, τὴν θολερὰν ἀνατροπὴν τῶν κατὰ τοῦ θεοφόρου λόγων ἐξέπιον· ὄθεν καὶ τῆς ἀγίας Τεσσαρακοστῆς, ὡς ἔφην, ἐνστάσης οὐκ ἠθουλόμην ψάλλαι τὰ αὐτοῦ τριψόδια· καὶ τῇ εἰσοδίῳ νυκτὶ, ἐφίσταται μοι ὁ τοῦ Χριστοῦ θεράπων Θεόδωρος, μακρὸς ὢν τὴν ἡλικίαν, κατὰξηρος καὶ ὠχρὸς τὴν ὄψιν, μισοπόλιος τὴν τρίχα καὶ ἐπιφάλακρος· ὧτινι παρείποντο [f. 170 b.] βραδουχοὶ τινες ἔνδοξοι τὴν ἰδέαν· οὐς καὶ μετὰ κινήσεως ὄθην παρακελευτάμενος, ἀποτεινουσίν με ἀργαλέως, τύπτειν τε ἰσχυρῶς ταῖς βράβοις ἐνίους συντάξας, αὐτὸς ἐμυθίστητον ἐδῶα πρὸς με· Τῶν ἐμῶν πονημάτων καταφρονεῖς, ἄπιστε; Καὶ πάλιν πρὸς τοὺς δορυφόρους ἔλεγεν· Ἐντολὴν ἔχετε ἱκανῶς χρῆσασθαι αὐτῷ, ἵνα παιδευθῇ μὴ παραδέχεσθαι ὀμιλίαν κακὰς· τὰς δυναμένας μάλιστα παραφθεῖναι ἦθη χρηστὰ· ἐν τούτοις οὖν μαστιχθεὶς εἰς κόρον (ἐδόκουν γὰρ μόλις ἀναπνεῖν), εἰς ἐμαυτὸν ἤλθόν ποτε διυπνισθεὶς σὺν θορόβῳ καρδίας καὶ ἀλγηδόνι σώματος σφοδρότάταις, ἃς καὶ ὑπέδειξα τοῖς περὶ ἐμὲ σώας φυλαχθεῖσας καὶ ἐνσημάντους ἐν τῷ ἐμῷ σώματι, πρὸς πίστῳσιν τῶν συμβάντων μοι διὰ τὴν παραδοχὴν τῆς κατὰ τοῦ δικαίου Πατρὸς ἡμῶν ἀπιστίας κακῶν· παρευθὲ τε τοὺς τὴν εὐωχίαν τῆς ὁργῆς ταύτης προξενήσαντός μοι, τοῦ ἐμοῦ ὄκκου ἐδίωξα· καὶ ἐξ ἐκείνου λοιπὸν, ἕως τοῦ παρόντος, σδαστὰ ἡμῖν ἔστι ἔχομεν αὐτὸν ὡς ἕνα τῶν ἀποστόλων Χριστοῦ, καὶ θεοπρόχον διδάσκαλον τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας· οὐκ ἐκ ψιλῆς ἀκοῆς ταῦτα περὶ αὐτοῦ δοξάζοντες, ἀλλὰ διὰ πραγματικῆς πείρας, καὶ θείας καὶ ἀψευδοῦς, καθὰ εἴρηται, ἀποκαλύψεως.

νζ'. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ τὰ εἰς ἡμᾶς ἐλθόντα τοῦ σμμιεφόρου Πατρὸς ἡμῶν θαύματα, ἃ, περιόντος ἔτι τῷ βίῳ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀμείνω ζωὴν ἐκόδημῆσαντος, κατὰ τὴν τῶν ἰδόντων οὐτὰ καὶ πειραθέντων ὑφήγησιν, ἐγεγονέει τε καὶ ἐπράχθη· ἄλλος μὲν γὰρ πνευματικῶντων ἔφρσεν ἀποκρίσσειν γεγενῆσθαι πρὸς αὐτοῦ· ἕτερος δὲ τῶν ἄλλως πασχόντων σωματικαῖς [f. 171 a.] ἀνωμαλίαις τὴν ὀλόκληρον ῥῶσιν. Ἔστι δὲ καὶ τις ἐξαπίνης ἀλγηδὴς κομιδῆ ὑπὸν στόμαχον, καὶ μόνον εἰς τὴν γεγραμμένην ἐπὶ τοῦ κίονος ἀπιδῶν τοῦ ἁγίου εἰκόνα, καὶ τούτου τὸ ὄνομα πρὸς βοήθειαν ἐπικαλεσάμενος, καὶ παραυτὰ τῆς πειρῶσης ὀδύνης ἀπαλλαγείς. Ἄλλος δὲ πάλιν ἐξ ἀσμοφόρου καὶ πολὺ τὸ γεῶδες ἔχοντος βρώματος, οἷόν τινα δρακόντιον ἰὸν εἰσδεξάμενος, καὶ ὅπ' αὐτοῦ τὰ ἔγκτα τιρωσκόμενος, καὶ τεθνήσκειναι τὸ κεφάλαιον παρὰ πολλῶν προσδοκηθεὶς, τὸ ἀποκαυδάλισμα τῆς ὑπερθεῖν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ τάφου αἰωρουμένης ἐκπιῶν κανδήλης, τοῦ παρ' ἐλπίδα γεννηθέντος ἐν αὐτῷ δηλητηρίου, δι' ἐμέτου συντόμου τὴν λύσιν ἐξηύρατο. Ὁμοίως καὶ ἕτερος τοῦ αὐτοῦ σωτηρίου ἐλαίου ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ παλάμης ἀπογευσάμενος, νεφρίτου λίθου ὀδύνην παγγάλεπον ἐξεκρούσατο. Ἄλλος τῷ πάθει τῆς δειλίας παρὰ φύσιν κεκρατημένος, καὶ δειμαίνων καθέουδειν ἐφ' οἷς ἡφύριστο τόποις, ἀλλὰ καὶ προίεναί κατὰ τὰς νυκτερινὰς προόδους ἐπὶ τὴν παρεπισπίπτουσαν οὐ θαρρῶν διακονίαν. Βραχὺ τι πεπωκῶς καὶ αὐτὸς ἔλαϊον ἐκ τῆς ῥηθείσης κανδήλης, καὶ σφραγισάμενος ἐν τύπῳ σταυροῦ τὸ

A autem proxima nocte apparet mihi Christi famulus Theodorus, procera statura, macer, pallidaque facie, semicano capillo, et calvaster; quem comitabantur quidam insigni specie lictores; quorum nonnulli indignabundo mandato ejus graviter in me irruentes, valide virgis caedebant, ipso interim vehementer mihi inclamante: Tune mea poemata perfide spernis? Denuoque stipatoribus aiebat: Jussu in eo abunde illum verberate; ut discat non admittere colloquia prava, quæ bonos mores apprime corrumpere queunt. Ergo interim ad satietatem verboratus, nam vix respirare mihi videbar, sensum recepi expergefactus turbato corde, et cum gravissimis corporis obtusionibus, quas adhuc mihi impressas præsentibus ostendi, ut infortunii fidem facerem quod mihi evenerat, ob admissam adversus justum patrem nostrum infidelitatem. Statimque hospites, qui epulum iræ hujus mihi exhibuerant, domo mea expuli; atque ab eo tempore usque ad præsentem diem veneranda nobis sunt et cæteris antelata sancti Patris poemata, eumque tanquam unum de Christi apostolorum numero habemus, et divinitus datum catholicæ Ecclesiæ magistrum. Neque hanc ex auditu tantum opinionem de eo tenentes, sed actæ rei experimento divinaque et veraci, ut dictum est, revelatione.

καὶ πρόκριτα τὰ τοῦ ἁγίου Πατρὸς ποιήματα· καὶ 57. Sunt et alia multa, a thaumalurgo patre nostro patrata miracula, sive dum viveret, sive postquam ad meliorem vitam migravit, quæ ad notitiam nostram, præsentium sive expertorum narratione, devenerunt. Nam quidam spiritu immundo obsessus aiebat se a Theodoro purgatum. Alius aliter corporalibus incommodis affectus, omnimodam valetudinem recuperasse. Quidam subito gravi stomachi dolore correptus, solo imaginis sancti viri in columna pictæ aspectu, et auxilii causa invocato ejusdem nomine, confestim se liberatum vexante dolore narrabat. Alius item incongruum terreaque sorde infectum cibum, quasi serpentinum virus, pastus, eoque viscera læsus, nullis eum prorsus moriturum credentibus, defluentem ex lucerna sacro Theodori sepulchro suspensa hauriens oleum, pestem visceribus clausam brevi vomitu præter spem ejiciens levatus est. Alius similiter salutare idem oleum ex vola manus suæ gustans, acerbissimum nephritici lapidis dolorem excussit. Alius timoris passione præter naturam laborans, et in separato cubiculo dormire metuens, sed neque noctu ad necessaria ministeria prodire audens, parum quid ipse quoque ebibens olei prædictæ lucernæ, et crucis typo circa cor atque in fronte signatus, imperterritus postea et animosus vixit. Deficiet omnino nos tempus, si percensere singul velimus sanctissimi Patris nostri prodigia, quandoquidem ex illo tempore usque ad nos non desinunt

ejusmodi obtingere portenta iis qui cum fide ad pretiosum ejus venerandumque sepulcrum accedunt: quæ quidem et nos spectamus, et posteri quoque nostri sine dubio videbunt: *Sunt enim dona Dei sine penitentia* (e). Quamobrem de his jam loqui desinentes, ad reliquam ejus vitam exponendam gradiemur.

καὶ προσκυνητῇ σοφῶ θυμασία, ἃ καὶ ἡμεῖς βλέπομεν, καὶ οἱ μεθ' ἡμᾶς γε πάντως ὄψονται. Ἄμετα γὰρ τοῦ Θεοῦ [f. 171 b.] τὰ χαρίσματα. Ὅθεν τὸν περὶ τούτου ἀφέμενοι λόγον, πρὸς τὰ ἔξης τοῦ β ὁρμῆν ποιησόμεθα.

58. Itaque Pteleis moratus permultis diebus beatus Theodorus, cum iis quos diximus fratribus patribusque, illorum gratia qui ei obviam veniebant orthodoxiæ pugilum et in certando sociorum, digrediens illinc venit in Prusæ partes, cujus adventus fama per totam Olympi regionem didita, convenerunt ad eum cuncti propemodum, qui in eremis et montibus et terræ cavernis jamdiu virtutem exercere elegerant, ipsum ceu principem in confessionis stadio athletam spectare cupientes, simulque precum ejus consequi benedictionem. Magnum vero luminare, tum singillatim tum etiam generalim omnes ad spiritalem cum dæmonibus pugnam, et cum ingruentibus perpetuo tentationibus, prout æres dabat, adhortabatur; eorumque animis ad Dei amorem excitatis, bene cuique precatus dimittebat. Ipse vero Chalcedonem usque progressus, salutato Theoctisto olim dignitate magistro, abs se antea tonso, et nunc in proprio monasterio cum exacta rectorum dogmatum observantia perseverante, exinde transiit ad inclytum patriascham Nicephorum, fuitque gaudium spiritale in mutuo conspectu, et lacrymarum secundum Deum effusio, ambohus elementem Dominum laudantibus, quoniam curavit et curat provide semper cunctorum pro sua benignitate salutem.

59. Postquam cum illo diebus aliquot versatus fuit parens noster Theodorus, venit ad maritimum Nicomediæ sinum, et hospitatus est in loco qui Crescentii appellatur. Rursusque illic confluit plurima monachorum et promiscuorum hominum multitudo, ut precum ejus et inspiratæ doctrinæ fructum consequerentur. Tunc etiam Petrus ille, qui ascetica vita et miraculis etiam inclaruerat, qui propter summam cibi abstinentiam, Abucis cognomentum merito habuit, ex suo circa montem Olympum incolatu, ad hunc excelsum accessit sacerdotem, ut cum eo loqueretur de iis qui ei abtrectabant, impostoremque aiebant propter edita abs se miracula. Quem spiritalis discretionis lucerna exceptum, et de fide actaque vita sedulo interrogatum, repletumque in utroque capite p̄fectum in Domino, Christi famulus benigne admonuit, ut panem interdum et vinum reliquosque cibos, quos monachi admittunt, ob vitandam pusillorum reprehensionem gustaret; calcis item brumali tempore uteretur. Reprehensoribus autem non sine increpatione indicavit, ut sibi potius temperarent ab hac manifeste

τε περὶ τὴν καρδίαν μέρος καὶ τὸ μέτωπον, ἃ τος ἐκ τότε καὶ εὐθαρσῆς συνετηρήθη. Καὶ ἀπλῶς ἐπιλείπει καὶ ἡμᾶς ὁ χρόνος, εἰ τὰ κ στον ἐπεξίεναι βουληθείημεν τοῦ πανοσίου ἡμῶν θαυματουργήματα, καθὼς ἐξ ἐκείνου: χρι τοῦ νῦν οὐ διαλείπουσι γίνεσθαι τὰ τοια τοὺς μετὰ κίστεως προσερχομένους τῇ τιμῇ

νη'. Διατρίψας τοιγαροῦν ἐν Πεταλείαις ὁ μαθεόδωρος ἐπὶ πλείστας ἡσας ἡμέρας μεθ' ὧν μεν ἀδελφῶν καὶ Πατέρων, χάριν τῶν εἰς ὁ αὐτοῦ συναγωνιστῶν αὐτοῦ, ἀπάρας ἐκεῖθεν ἰ σὺν αὐτοῖς εἰς τὰ μέρη τῆς Προύσης· τούτου μισθέντος καθ' ὅλην τὴν Ὀλύμπιον παρ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν σχεδὸν ἅπαντες οἱ ἐρημίαις καὶ ὄρεσι καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς τὴν ἀρχῆθεν ἐξασκεῖν ἤρημένοι, ὡς πρῶτιστον τὴν τοῦ τῆς ὁμολογίας σταδίου ἐπιποθοῦντες θεάσασθαι, ἅμα δὲ καὶ τῶν εὐχῶν αὐτοῦ τὴν εὐλογίαν· ὁ δὲ μέγας φωστὴρ ἕκαστον μ πάντα περὶ τῆς νοητῆς τῶν δαιμόνων πᾶ τῆς διηγεκοῦς τῶν πειρασμῶν ἐπελεύσεως κ ἐγχωροῦν εἰσηγούμενος, καὶ πρὸς θεῖον ἔρα τούτων διεγείρων ψυχὰς, ἐπευχόμενος ἀπέλυι τὸς δὲ ἄχρι Χηλκηδόνης ἐληλυθῶς, καὶ τὸ μάλισταρον Θεόκτιστον ὑπ' αὐτοῦ πρώην ἀπο τα, καὶ τμηκῶτα τῷ ἰδίῳ προσκαρτεροῦντε

C στηρίψ μετὰ τῆς τῶν ὁρθῶν δογμάτων ἀκριβι λακῆς ἀσπασάμενος, ἐκεῖθεν ἀνέρχεται πρὶ ἀοίδιμον πατριάρχην Νικηφόρον· καὶ γίνετο πνευματικῇ τῇ ἑκατέρων συνοψίσει, καὶ χύ κρώων κατὰ Θεὸν, ὁξολογούτων ἄμφω τὸν θρωπον Κύριον, ἐφ' οἷς πεποίχη καὶ ποιεῖ πρὶ μενος αἰετὴν τῶν ἀπάντων ὡς εὖσπλαγχνος σω νθ'. Συνδιαγαγῶν δὲ αὐτῷ ἡμέρας τινὰς ὁ ἡμῶν Θεόδωρος, αὐτόθεν ἐπὶ τὸν τῆς Νικο ἔρχεται κόλπον, καὶ κατασκηνοῖ εἰς τὰ λ: Κρησκεντίου· αὐθὶς [f. 172 a.] τε ἐκεῖσε πᾶ ναστῶν καὶ μιγάδων παμπόλλη συνήγετο: τῆς αὐτοῦ χάριν εὐχῆς τε καὶ διδασκαλίας. Τότε δὲ καὶ Πέτρος ἐκεῖνος ὁ πολὺς ἐν ἀπὸ καὶ τῆ τῶν θαυμάτων διαλάμπων ἀστράψει, τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτοῦ αἰσίαν, Ἄβούκις ἰ ἐπονομασθεῖς, ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν Ὀλυμπον διαγωγῆς, πρὸς τὸν ὑψηλὸν τούτον κατεφε ἱερομύστην, ἀναθέσθαι αὐτῷ περὶ τῶν ἐνδιαθε τῶν αὐτοῦ τὸν βίον, καὶ γόητα ἀποκαλούντω τὰς γινομένας ὑπ' αὐτοῦ θαυματουργίας. ὃν ὁ τῆς διακρίσεως λύχνος δεξάμενος, καὶ τὰ πει στειως κοῖ τοῦ ἰδίου βίου διερωτήσας ἐμμελί καὶ μαθῶν ὡς κατ' ἄμφω τέλειός ἐστιν ἐν ἑ θεράπων τοῦ Χριστοῦ, παρηγγύησεν αὐτῷ ἡπ νως ἀπογεύεσθαι ὀλιγίσκας ἄρτου τε καὶ οἴνου κ λοιπῶν ἐδεσμάτων τῆς μοναχικῆς μεταλλήψει τὴν φιλεγκλήμονα τῶν ἀσθενεστέρων γιῶμιτ ὑποδήμασι δὲ κεχρησθαι ἐν ταῖς χειμεριναῖ

(e) Rom. xi, 29.

· ἐκείνοις δὲ ἐπέστειλεν ἐπικλητικώτερον τὸν ἐκρωτῶν γενέσθαι διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς κακογνωμοσύνης · καὶ τοῦ λοιποῦ φυλάξαι τοῦ μὴ κακολογεῖν τὸν ἅγιον γέροντα · ἵνα μὴ τὴν πρὸς τὸν ἀσκητὴν τοῦ Χριστοῦ δυσμένειαν, καὶ ἐκείνῳ φωραθῶσιν τὸ ἐνεργοῦν ἐν αὐτῷ Πνεῦμα ἁλθθῆναι · τοιοῦτος ἦν ὁ θεῖος διδάσκαλος τῆς εὐθείας Θεόδωρος, τοὺς πάντας κερδαίνειν τε Χριστῷ βουλόμενος, κατὰ τὸν εἰπόντα ἅγιον · Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ κούμμι;

· Ἐπεὶ δὲ τοῖς λογάσι τῶν θεοφιλεστάτων κατὰ τὸν συνήκτο μητροπολιτῶν, χρῆναι ὑπειλήφασιν ὁ κωνσταντῖνος ψήφου πρὸς τὸν αυτοκράτορα παντες οὐρανόθεν εἰσελθεῖν, ἄτερ τοῦ θεολήπτου πατριάρχου, πρὸς τὸ τὰς διαβολὰς ἄσπερ ἐποίησαντο κατὰ τὸν ὁρθῆς ἡμῶν [f. 172 b.] καὶ ἀνωμότητος πίστεως μισοχριστοὶ εἰκονομάχοι, ἰσθὸν ἀράχνης καθάπερ ἐξῆλθαι, καὶ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Χριστοῦ ἀμειψτον ἀπορῆναι καὶ ἀπυλον, τῶν αἵματι τοῦ τυθέντος ὑπὲρ αὐτῆς ἀνθρωποπορου ἁμνοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς βαντισσεῖσάν τε ἐκκαθαρθεῖσιν · ἐνὶ γούν τῶν ἐν τέλει πιστοτάτων ἐστὶν χριστιανισμῶν, εἰσίστιν ἐν τοῖς ἀνακτόροις οἱ ἁγῆς λειτουργίᾳ κατεστημένοι τοῦ Χριστοῦ ἀρχιερεῖς ἱεροπρεπεῖς, καὶ ὄντες καὶ δεκνύμενοι τῇ τε ἀξίᾳ καὶ τῷ ἀγγελικῷ σχήματι · καὶ δὴ ἕκαστος πᾶν, ὡς εἶχεν δυνάμειος, τὰ χαριστήρια τῷ Καίσαρι προσεγγεζόμενος · εἶτα καὶ ἀξιώσας μὴ ἀγνοῆσαι τὸν Θεοῦ φιλανθρωπίας τὸ εἰς αὐτὸν παρὰ προσκίαν ἐκιστῆσαν ἔλεος, δι' οὗ τῶν χειρῶν ἐβρόύθη τὸ πρὶν δυσμενοῦς τυράννου, ἀλλ' ἀποδοῦναι Χριστῷ τὴν ἐκκαθάρσει χρέη τὰς ὑπὲρ τούτου ὀφειλάς, ἐν τῷ ἁγίῳ τῆν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν εἰς τὸν ἔμπροσθεν ἐκκαθάρσει τῶν ἱερῶν μορφωμάτων θεοποράδομα ἵνα ἴσται. Αὐτὸς ἄτε ἀγροικίας τις ὦν, καὶ σὺδῶν καὶ ἰθὺς, καὶ πάσης Γραφικῆς ἱστορίας ἀμειψων, ὡς ἠδέως ταῦτα ἀκούσας, εἰπεῖν προετρέψαι τὸν μέγαν Θεόδωρον τὰ αὐτῷ δοκοῦντα · καὶ ἔπειτα τοῖς ἱεράρχαις θεηγορήσαντος, καὶ τῆς ἀληθείας ἦν νίκην ἐκ τοῦ περιόντος ἀριδηλότατα ἐκκαθάρσει, φησὶ πρὸς τὴν ἱερὰν τῶν ἐπισκόπων ἐκκαθάρσει, ὡς ἀξίως ὡς ἀυγῆμασιν ἀνοήτως κορυφῆ βραβεύμενος · Ἀγαθοὶ μὲν καὶ βέλτιστοι ὑμῶν ἐστὶν ἁπλῶς, ἀλλ' ἐπεὶ οὐπω μέχρι καὶ τήμερον ἐγὼ γε προσεγγεζόμενα τὸ καθόλου εἰκόνα, τούτου χάριν, καθὼς ἦν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, οὕτω καὶ ἀρήμι αὐτήν · φησὶ [f. 173 a.] δὲ βραβεύου ἐξουσίαν ἄδειαν ἔχεισθαι τὸν δογματῶν τῆς, ὡς φατε, ὁρθοδόξου πίστεως · καὶ ἵνα μὴ τῆς πόλεως ὅπου βούλεται ἕκαστος ὑμῶν ἵνα διάγη, μὴ ὑφορώμενος ἢ καταδοκῶν τὸν οἶον ἵνα ποτε ἐπελευθεσθαι αὐτῷ πρὸς τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς κίνδυνον · ταῦτα προφητῶμενος, ἐξέπεμψεν αὐτοὺς τῶν ἡμετέρων.

· Ὁ οὖν Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος τῆς βασιλίδος πόλεως, πάλιν εἰς τὰ Κρησκεντίου πρὸς τοὺς ἰδίους ἐκκαθάρσει παραγίνεται · κακεῖσε λοιπὸν τὸ ἀσκητικὸν καὶ κοινοβιακῆς διαβιώσεως ἴσθησι παγκράτιον, ἕως ἐκκαθάρσει τοῦ λαοπλάνου καὶ ἀλιτηρίου θωμᾶ · τῆν δὲ τὴν τυραννίαν τούτου τὴν Ἀσιатиδα κατ-

A malivola voluntate, atque in posterum a sancti senis obtreccatione abstinere, ne sua adversus Christi pugilem malivolentia, exasperare viderentur operantem in eo spiritum veritatis. Sic se gerebat divus religionis magister Theodorus, omnes in Christo lucrari volens prout ait sanctus ille : *Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror (f)?*

B 60. Deinde præcipuis religiosissimorum visum est metropolitaram in synodo, oportere ex communi decreto simul omnes, excepto divo patriarcha, imperatorem adire, ut calumnias, quas contra nostram rectam et irreprehensibilem fidem iconomachi hostes Christi dicitaverant, ceu telam aranei destruerent, et catholicam Ecclesiam Servatoris Christi inculpabilem demonstrarent et immaculatam, quippe quæ sanguine immolati pro ipsa humanati agni Dei Patris latam et perpurgatam. Uno ergo ex aulicis fidelissimo mediatore usi, adiere palatium, sacerdotes divino Christi ministerio addicti, re ipsa et specie venerabiles, id est et actibus et angelico ornatu. Ibi eorum unusquisque pro viribus, gratias Cæsari egerunt; moxque eum precati sunt ut meminisset clementiæ Dei, qui eum insperato respererat, et cujus gratia de iracundi tyranni manibus nuper ereptus fuisset; ideoque Christo redderet, tanquam irrecusable debitum, pro eo beneficio retributionem, Ecclesiam præcipue reponendo in antiquitus traditam sacrarum imaginem cultum. Ille ut erat rusticianus et more quasi subulcus, et omnis biblicæ eruditionis expertus, his haud libenter auditus, invitavit magnum Theodorum ut ipse quoque sententiam suam diceret. Quo paria episcopis perorante, et veritatis victoriam facile perspicueque repræsentante, tunc ille qui turpitudinem et gloriam pro sua stultitia perinde pensi faciebat, ita sacræ episcoporum synodo respondit: Boni quidem et optimi sermones vestri sunt; sed quia nunquam ego usque ad hanc diem imaginem ullam veneratus sum, propterea qualem inveni Ecclesiam, talem esse sino. Vobis autem copiam facio, ut tute dogmatibus orthodoxæ, ut dicitis, fidei adhæreatis. Extra quidem urbem, ubi libet unusquisque vestrum degat, neque metuens neque expectans ullam sibi eventurum ab imperio nostro periculum. Atque ita locutus, palatio illos dimisit.

61. Itaque parens noster Theodorus regia urbe discedens, venit rursus ad discipulos suos in statione Crescentii, ibique deinceps asceticum cœnobiticæ vitæ certamen peregit, usque ad impostoris et scelesti Thomæ rebellionem. Nam cum hujus tyrannus Asiaticam vastaret regionem, tunc regium

· II Cor, xi, 29.

jussum eos qui in venerandi patriarchæ Nicephori parte erant, Constantinopolim revocavit: non quod Cæsar illorum saluti consuleret, sed quia metuebat, ne quis forte ad Thomæ consortium deficeret, quia hic sacras imagines admittere ac venerari dicebatur. Hac igitur occasione magnus quoque parens noster Theodorus in patriam denuo rediit. Interim vero dum ille infelix nondum in Europam trajecerat Thomas, nec in imperatoris potestatem venerat, parens noster Byzantio excedens in vicinam Acritæ peninsulam, quæ dicitur sancti Tryphonis, navigavit; ex qua, solemnī quadam die, cum præcipuis metropolitæ sanctissimum patriarcham adiens, magnifice admodum, pro suis non fictis religionis causa certaminibus, primos quoque honores ab eodem consecutus est; sacro nimirum pontifice Nicephoro vera omnique fide digna narrante fortitudinis ejus atque constantiæ præ omnibus merita, et famem, et quotidianas mortes, quas ab iconomachicæ vesaniæ defensoribus toto quinquennio implacabilis sævique tyranni Leonis pertulerat. Neque verborum laudibus tantum primas ipsi dedit, sed multo magis factorum exhibitione. Etenim apparato convivio, huic uni ut secum in eodem stibadio sederet concessit, sacris convivis dicens: Cedite, fratres, patientissimo patri nostro primum accubitum non secus ac mihi (quanquam id minime optat hic sapiens) ut conjunctim ambo sedentes panis fractionem faciamus. Qui enim plura signa sui erga Dominum communem amoris edidit, huic etiam plus debetur; sicut et Dominus in Evangeliiis ait. Nam veluti sanctorum vitæ diversitas est, ita et præmiorum; congruam cujusque meritis dimetiente Deo retributionem (g). Quod si apud Deum ita res geritur, sequitur ut nos quoque humiles homines sic factitemus. Sic erat affectus erga sanctum Theodorum, is qui victorialibus virtutibus patriarchalem thronum exornavit.

τῶν ἁγίων ζωῆς, οὕτω καὶ γερῶν, ἀναλόγως τοῖς ἐκάστου κατορθώμασιν ἐπιμετρούντος Θεοῦ τὴν ἀντίκρισιν· καὶ εἰ παρὰ Θεῶ τοῦτο γε, ἀκόλουθον ἂν εἴη καὶ παρ' ἡμῖν τοῖς μετρίοις· οὕτως εἶχε σχέσεως πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Θεόδωρον ὁ τὸν ἀρχιερατικὸν ταῖς νικηφόροις ἀρεταῖς κατακοσμήσας θῶκον.

62. Abeat in malam partem invidia, quæ adversus justum Theodorum concitata est. Erubescant admirabilis monachorum ducis atque magistri vituperatores, manumque suis, ut ait Scriptura, labiis imponant, dum venerandorum horum spectabiliūque hominum familiaritatem vident (h). Neque enim tam sæpe gregis nostri pastor ad sanctissimum accessisset Nicephorum, nisi hunc scivisset pleneque fide credidisset dignissimum Christi sacerdotem: neque vicissim magnus præsul præ ipsis metropolitæ atque episcopis divum honorasset Theodorum, nisi hunc virtutis gloria, et Christi confessione præstantem cæteris, palmamque in ea re referentem, sapiente suo judicio existimasset. Quod si quis, adhuc in adversariis partibus versans, disoredit his quæ hactenus ob juvenidos ignaros scripsimus,

(g) Luc. vii, 47. (h) Sap. viii, 12.

ἐληίστατο χθόνα, τηνικαῦτα δὴ κέλευσις βασιλικῆ τούς κατὰ τὸν θεσπέσιον πατριάρχην Νικηφόρον πρὸς τὴν Κωνσταντίνου πόλιν συνελαύνει· οὐ φιλοδοῦς ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτοὺς τοῦτο πράξαμένου τοῦ Καίσαρος, ἀλλὰ φόβῳ τοῦ μὴ προσρυῆναί τινας αὐτῶν τῆ τοῦ Θωμᾶ συμφορατρίξ, καθότι ἐλέγετο τὰς ἱερὰς εἰκόνας ἀποδέχεσθαι τε καὶ προσκυνεῖν· ταύτης οὖν ἕνεκα τῆς προφάσεως καὶ ὁ μέγας Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος τὴν ἐνεγκλιμένην καταλαμβάνει· καὶ αὖθις· ὅσον δὲ οὐπω τοῦ τρισαλλίου ἐπὶ τὴν Εὐρώπην μεταθιμένου Θωμᾶ, καὶ ἀλωσίμου τῷ βασιλεῖ γεγονότος, ὁ Πατὴρ ἡμῶν τοῦ Βυζαντίου ἀφορηθεὶς, πρὸς τὴν πελάζουσαν τῷ Ἀκρίτῃ χερσονήσον τὴν ἐπιλεγομένην τοῦ ἁγίου Τρύφωνος ἀποπλεῖ· ἀφ' ἧς ἐν μιᾷ τῶν ἐπισήμων, μετὰ τῶν ἐξεχόντων μητροπολιτῶν, πρὸς τὸν ἁγιώτατον ἀνεκθῶν πατριάρχην, μεγαλοπρεπῶς λίαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἀψευδῶν αὐτοῦ δι' εὐσθεῖαν ἄθλων, καὶ τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς πρὸς αὐτοῦ ἐπηνέγκατο· διεξιόντος τοῦ ἱερομόστου Νικηφόρου τὰ ἀξιώσιστα καὶ ἀληθῆ [f. 173 b.] τῆς τε ἀνδροεῖας καὶ παρῶρησίας αὐτοῦ ἐπὶ πάντων πλεονεκτήματα, τὰ τε στίγματα τῶν μαστιγῶν, καὶ τὰς ἐμφρουρίους κακώσεις, καὶ λιμούς, καὶ καθημερινούς θανάτους οὓς ἀνέτη παρὰ τῶν ὑπασπιστῶν τῆς εἰκονομαχικῆς λύττης ἐν τοῖς πέντε ἔτεσιν τῆς τυραννίδος τοῦ ἀμειλίχτου καὶ ἀπηνόου Λέοντος· καὶ οὐ τοῖς διὰ λόγων μόνον ἐπαίνοις τὸ πρωτεῖον αὐτῷ ἀπεδίδου, ἀλλὰ πολλῶν μᾶλλον καὶ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων· ἐπὶ εὐωχίαν γὰρ τραπέντες, τὴν σὺν ἑαυτῷ ἐπὶ μιᾷ στιβάδος καθίζησιν αὐτῷ μόνῳ παραχωρηεῖ, φήσας πρὸς τοὺς ἱερούς δαιτυμόνας· Παραχωρήσατε, ἀδελφοί, τῷ πολυάθλῳ Πατρὶ ἡμῶν τὴν προεδρίαν καθάπερ ἔμοι, κἂν ἥμισυ γέ ταύτης ὀρέγηται ὁ σοφός, ἵνα συνημμένως ἄμφω καθήμενοι, τὴν τοῦ ἄρτου κλάσιν ποιησώμεθα· ᾧ γὰρ πλέον ἐφανερώθη τὰ τέκμηρια τῆς πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην ἀγάπης, πλέον δὴποτε καὶ ὀφείλεται· καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις ἔφησεν· διαφορὰ γὰρ ὡσπερ ἐστὶ τῆς

ξβ'. Ἐρβέτω φθόνος ὁ κατὰ τοῦ δικαίου Θεοδώρου κατεξανιστάμενος· αἰσχυνέσθωσιν δὴ καὶ οἱ ἐνδικά βάλλοντες τὸν θεοειδῆ τῶν μοναζόντων καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον· καὶ χεῖρα τιθέτωσαν τοῖς σφῶν αὐτῶν κατὰ τὰ λόγια χεῖλεσιν, ὀρῶντες τὸ ἀλληλέγγυον τῶν τιμῶν τούτων καὶ περιόπτων προσώπων· οὐδὲ γὰρ ἂν πυκνότερον ὁ τῆς ἡμετέρας ἀγέλης ποιμὴν [f. 174 a.] πρὸς τὸν ἁγιώτατον ἐφοῖτα Νικηφόρον, εἰ μὴ τοῦτον ἤδει καὶ ἀπεδέχετο πληροφορημένους ἀξιολογώτατον ἱεροθέτην Χριστοῦ· οὐδ' αὖ γε πάλιν ὁ μέγας τελετάρχης ὑπὲρ τε μητροπολίτας καὶ ἐπισκόπους τὸν θεῖον προετίμα Θεόδωρον, εἰ μὴ τοῦ κατ' ἀρετὴν κλέους καὶ τῆς εἰς ἄκρον Χριστοῦ ὁμολογίας ὑπερανεστηκότα τοῦτον τῶν ἄλλων, καὶ τὸ φερέγγυον αὐτόθεν ἔχοντα, λογισμῷ συνέκρινεν Θεοσόφῳ· εἰ μὲν οὖν ἀπιστοῖ τις τῶν δι' ἐναντίας τοῖς ὡδε γε-

γραμμένοις ἡμῖν, ὠφελείας τῶν ἀγνοούντων ἔνεκεν, ἄπιστολοιμαίαις τοῦ Πατρὸς ἡμῶν ἔλτοις, καὶ πιστὸς γινέσθω, συνείς ἐκ τῶν ἐκείσε τῆν τῶν ἡμετέρων λόγων περὶ τούτου ἀλήθειαν· εἰ δ' ἔτι ἐνάχεται τῇ μεμψιμοίῳ διαθέσει, σκοπεῖτω πάλιν ὁ τοιοῦτος, εἰ μὴ πετρομαχίας, μᾶλλον δὲ κορυφαίας σαφῆ, νοσῶν ἀπελέγγυτο· ὅπερ ἐστὶν εἰς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, ἀλλὰ καὶ λίαν θεοσυγοῦς καὶ πρῆφορος. Καὶ ὧδε μὲν ταῦτα.

Ἐγὼ λοιπὸν δὲ πρὸς το πέρασ τοῦ θεοφόρου ὁ λόγος προβαίνετω, εἴπερ ἄρα τέλος ζωῆς, ἀλλὰ μὴ ἡσίου τούτου κλητέον, καὶ ζωῆς ἀληθεστάτης ἰσχύ. Ὁ γὰρ τὸν προαιρετικὸν θάνατον, ἦτοι τὴν ἰσχυρῶν νέκρωσιν, διὰ παντὸς τοῦ βίου ἐπιτετη-
 ἰκώς, καὶ τὴν ἐν Χριστῷ κεκορυμμένην ζωὴν τῆς προαιρετικῆς ὁσίως ἐκτετιμηκώς, οὗτος νεκρὸς ὢν τῆ ἀμερτίᾳ ἐν τῷδε τῷ φθαρτῷ καὶ πολυπόνη βίῳ κατὰ τῆς φυσικῆς ζωῆς, ὡς ἀπὸ θανάτου καὶ ζωῆς, τῆς τὴν μονοειδῆ καὶ αἰδίου μεταβάλλειν εἰκότως ἀλλογιώθησεται ζωὴν. Ὁ τοίνυν Πατὴρ ἡμῶν καὶ ἕως ὁμολογητῆς Χριστοῦ Θεόδωρος, καὶ πρὸς αὐτὰ πῶ βίου τὰ τέλη πεφοιτηκώς, οὐ κατώκνει κατὰ πᾶν χώρην καὶ πόλιν τὰ τῆς σωτηρίας φάρμακα· ἐν τῶν ἰδίων [f. 174. b.] ἐκπέμπειν ἐπιστολῶν, πρὸς δὲ τῶν καὶ ἐνάχων πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς ἐκείσε· ἀλλὰ γὰρ καὶ τοὺς πρὸς αὐτὸν ἰσχυμένους ἐκ πάσης ἀξίας καὶ ἡλικίας εὐμενῶς ἐπέειπε καὶ τοῖς νόμασι τῆς μελιφότου αὐτοῦ γῆρας τὰς τούτων πρὸς ἀρετὴν κατεγλύκαιεν ψυχῆ· ὡς ἀπὸ τῆς μεγαλωνόμου δὲ πόλεως μόνον πρὸς αὐτὸν οὗτοι τε κακῆνοι ἐξίσταν, καὶ τῶν ἀγίων ἡμεροπολιτῶν οἱ διασημότετοι, καὶ ἡγουμέ-
 νων δ' οἱ πλείους, πρὸς δὲ καὶ μοναζόντων οἱ δια-
 μέροντες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πάσης μακρῆν ἀρεστηκούς ἦσαν τε καὶ πολίχνης ἔτρεχον προθυμότητα τῆς αὐτοῦ μεταλαχεῖν θεᾶς καὶ εὐλογίας, εἰς ἐφόδον ἐστῆς καὶ προκοπῆν εὐσεβείας· ἦν γὰρ ὁ ὄσιος παρὰ τοῦ μὲν παντὸς αἰθθητοῦ ἰσχυρότερος τε καὶ ἡλικιωτέρος· ἐπεὶ περ εἶχεν ἐντός τε καὶ ἐκτός, τῷ πνεύματι ὡς εὐδόμου καρπούς καὶ ἰσχυρούς χάριτας· δευδοξαστο δὲ κατὰ Μωσέα τὸ πρόσωπον, καὶ σημεῖα ἔφερον τῆς ἀσκήτου νεκρῶ-
 τας διὰ τῆς ἄγαν τοῦ ἱεροῦ προσώπου ὠλῆας· καὶ τῶν ἡλικίων δὲ εὐμῆκας, ὑπῆρχεν· πάσης τε κινῶν τὰς χορδὰς συμμέτρους ἔχούσης, καὶ φωνῆν ἡμῶν ἐναρμόνιον, ἡδῶν καὶ τερπνότερον τὸν διδασκαλικὸν προσχόμενος λόγον.

Ἐπὶ ταῖς τοιγαροῦν ἐπὶ ἐξήκοντα μικροῦ τετε-
 λῆς ἡμεροπολίτου τῆς ἀπάσης αὐτοῦ ἐν σαρκὶ πολι-
 τίας, δώδεκα δὲ τῆς ὑπὲρ ἀληθείας Χριστοῦ τρίτης
 ἐκτοῦ ἔξορις, ὁ ὄσιος Πατὴρ ἡμῶν περὶ τὰς ἀρχὰς
 τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς νόσῳ ληφθεὶς τῇ συντρόφῳ καὶ
 ἡσθεν αὐτῷ συνεισπεσοῦσα ἐκ τῶν πολυλίπτων
 ἐκείνων [f. 175, a.] φυλακῶν τε καὶ ἐξορίων, καὶ
 τῆς ἐντεῦθεν τελείας ἀνεπιμελησίας, λέγω δὲ τῆς
 τοῦ στομάχου, νεκρὸς ὄρατο σχεδὸν καὶ πρὸ κοιμή-
 τας ὁ μακαρῆς, ὀρέξων εἰς ἄκρον ἀποκαυθειῶν·
 ἐξῆς τε τετραήμερος κλινώρης γεγονώς, πάλιν εὐδο-
 κῆ Θεοῦ πρὸς τὸ εὐθυμον μεταβλήθη· καὶ ὡς τῆς τοῦ
 τρισημέρου μεγαλοφυχίας· ὅτι οὐδὲ ἐπ' αὐτῇ τῇ
 νύκτι ἡρεμίας ἢ ἄλλης οἰασθῶν παρακλήσει· ἐδοῦ-

epistolares inspiciat Patris nostri libros, et fidem denique adjungat, cognita illic dictorum nostrorum veritate. Jam si nihilominus subirato querulove animo est, videat, posthinc qui hujusmodi est, ne forte petromachia vel potius theomachia laborat; quod boni viri officium non sapit, sed vesani potius ac Deo odibilis. Et de his haecenus.

63. Deinceps ad divi hominis finem oratio nostra jam pergat, si tamen vitae finis, et non potius mortis dicendus est, ac verissimae vitae initium. Nam qui voluntariae morti, id est passionum mortificationi, per omnem aetatem studuit, et absconditam in Christo vitam voluntariae ac liberae sancte praetulit hic peccato mortuus in hac corruptibili laboriosaque naturalis vitae statu, tanquam a morte et vita, ad uniformem aeternamque transire vitam merito credetur. Pater ergo noster et divus Christi confessor Theodorus, ad vitam quoque finem jam, vergens, non desinebat per omnem regionem urbemve, salutares melelas per suas epistolas mittere concilians adducensque ad orthodoxam fidem complere. Sed et venientes ad se cujuslibet dignitatis atque aetatis homines benigne excipiebat, suaeque mellifluae linguae rivulis illorum animas ad virtutem suaviter confovebat. Neque a regia metropoli tantum modo hi modo illi ad eum exhibant, et sanctissimorum metropolitum praecipui, et hegumenorum permulti, et monachorum gradu eminentiores, sed et ex qualibet longinqua insula aut oppido concurrebant certatim homines videndi eum causa et suscipiendae benedictionis, viaticum ad virtutem, et in pietate profectum. Erat enim sanctus vir, horto quolibet sensibilis speciosior et optabilior, qui intus forisque habebat odoros fructus et suaves gratias: eratque, ut olim Moyses, gloriosa facie, ferebatque praese voluntariae mortificationis signa, sacrum vultum apprime pallidum: procera item statura erat; cumque corporei organi chordas prorsus concordantes haberet, vocemque harmonicam emitteret, dulciorem ac jucundiorum didacticum sonabat sermonem.

64. Completis igitur fere totius suae in carne conversationis annis sexaginta, duodecim autem post tertium pro Christo exsilium, sanctus pater noster sub Novembris mensis initio, morbo correptus insito ipsi atque olim contracto ex arumosis illis carceribus et exsiliis, et consecuto illinc valetudinis neglectu, stomachi, inquam, mortuus pene videbatur etiam ante sepulturam beatus vir, cessante omni cibi appetitu. Proinde quadriduo lecto addictus, rursus Deo volente sanitati est restitutus. Atque, o beatissimam ejusdem magnanimitatem! quia nec in ipso morbo, quiete vel alio quolibet solatio frui voluit. Adeo in finem usque praesentem vitam odio habuit! Etenim jam senes-

ctude languidus, et gravibus continuisque pressus laboribus, ne sic quidem oculis somnum concedebat, neque palpebris dormitationem, aut requiem temporibus, antequam salutarem et consuetam habuisset ad fratres didacticam allocutionem, quam et in sella residens, cum jam non posset canorius ad præsentem verba facere, mandans alicui tachygrapho, per illum choro discipulorum recitandam curabat; instantem simul sibi finem perspicue his verbis denotans: fratres et patres, infirmus fui, sed denuo precibus vestris convalui. Sed quandiu ad vos denuo redibimus? Veniet certe mortuaria dies, quæ rursus venire non sinet, me scilicet a vobis separans, et rebus humanis eximens. Et reliqua, quæ in catechesi sunt.

γώραν τὸ πάλιν, χωρίζουσά με ἀπ' ὑμῶν καὶ παραπέμπουσά ἐκ τῶν ἐνθόνδε. Καὶ τὰ ἐξῆς τῆς κατηχήσεως.

65. Post quartum vero diem crastino qui erat resurrectionis dies, vir sanctissimus publice sedens, eadem lecta catechesi, vires ab animi alacritate sumit, et divinis rebus voluit operari: nam et labor sanitatem suppeditat, et alacritas mortuos suscitatur. Ergo ingreditur Dominicum (id est Ecclesiam) sanctam liturgiam peracturus sanctæ purissimæ et consubstantiali Trinitati: et incruenta hostia Deo oblata, cunctisque præsentibus distributo vivifico corpore ac sanguine Domini nostri et Servatoris Jesu Christi propriis manibus, illinc ad mensam regreditur; ad quam benigne admissis Patribus aliquot et confessoribus qui supervenerant, cum his frequenti sermone locutus de suo transitu, eosdem dimisit. Et sane universum beatæ vitæ ejus tempus meditatio mortis fuerat, ac desiderium dissolvi et esse cum Christo. Reapse in lectum rursus decedens, advocato œconomō, qui erat inclutus Naucratiis, qui et ei successit, num, inquit, aliqua debita officii nostri pars neglecta fuit? Adeo erat accurata anima ejus, perspicax, et sollicita de omnibus, et omni tempore, et de omni re gerenda. Dein postridie, quo fiebat commemoratio magni sacerdotis Trinitatisque confessoris Pauli, utpote pius et sanctorum amans, expleto apostolico hymno, rursus rem divinam fecit, sancti memoriam celebrans. Vespere autem subeunte, diu locutus cum sibi assidentibus, atque inde in cellam suam digressus, solita psalmodia et precibus Domino dictis, lectulo decubuit. Sei ecce circa horam quartam, consuetus eum invasit morbi accessus: quamobrem, vocato quodam prope cellam suam dormiente, significat ei quam male se haberet, concurrentibus statim undique fratribus, ut quid Patri fieret viderent. Igitur cum doloribus mediocriter luclatus, crastina die convocatis omnibus, suprema discessus sui verba fecit sic:

συνδρομὴ γίνεται τῶν ἀδελφῶν τὰ τοῦ Πατρὸς ὀφιομένων· δυσήμερεύσας τοῖνυν μετροπόνως, τῇ ἐπαύριον προσκαλεσάμενος ἅπαντας, τοὺς ἐξιτηρίους ποιεῖ λόγους, καὶ φησιν·

66. Fratres atque patres, calix hic cunctis communis est, eumque omnes biberunt patres nostri: eumdem ego quoque nunc bibam, atque ad patres

λετο ἀπολαβεῖν· οὕτως ἦν εἰς τέλος, μεμισηκῶς τὴν παρούσαν ζωὴν· ἐκλειοιπῶς γὰρ ἤδη τῷ γήρα καὶ τοῖς σφοδροῖς καὶ ἀνευδῶτοις συνολιθόμενος πόνοις, οὐδ' οὕτως ἐδίδου ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδὲ τοῖς βλεφάροις αὐτοῦ νυσταγμὸν, ἢ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις, πρὶν ἢ τὴν σωτήριον καὶ συνήθη τοῖς ἀδελφοῖς ἐκποιήσῃται διδασκαλίαν· ἦν καὶ ἐπὶ σκίμποδος ὦν, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι γεγονώτερον τοῖς παρούσι προσφθέγγεσθαι, ὑπαγορευσας ἐνὶ τῶν ταχυγράφων, δι' αὐτοῦ ταύτην τῷ χορῷ τῶν μαθητῶν προσπεφώνηκεν, τὸ παριστάμενον καὶ ἐπὶ θύραις τέλος αὐτοῦ ἰσχυρῶς ὑποσημηνιάμενος, 'Ἀδελφοί, λέγων, καὶ Πατέρες ἡσθένησα, καὶ πάλιν εὐχαίς ὑμῶν ἀνακέκλημαι· ἀλλ' ἕως πότε μέλλομεν ἔργεσθαι ἐπὶ τὸ πάλιν; ἐλεύσεται δὴ πάντως ἡ ἐπιθανάτως ἡμέρα, ὅτε οὐχ ἔξει

ξέ. Μετὰ δὲ τετάρτην ἡμέραν, τῇ ἐπιούσῃ, ἦτις ἦν ἀναστάσιμος, προκαθεσθεῖς ὁ πανήσιος καὶ ὑπαναγνωσθείσης τῆς αὐτῆς κατηχήσεως, τί γίνεται; ῥώνονται τῇ προθυμίᾳ. Καὶ ἐπίστη τῶν θείων· ἐπεὶ καὶ πόνος ὑγίαν χαρίζεται, καὶ προθυμία νεκροὺς ἀνίστησιν· καὶ εἴσεισιν εἰς τὸ Κυριακόν, ἀγίως λατρεύσων τῇ ἀγίᾳ καὶ ἀχράντῳ καὶ ὁμοουσίῳ Τριάδι· καὶ [f. 175. b.] δὴ τὴν ἀνάμακτον θυσίαν προσαγαγῶν τῷ Θεῷ, καὶ μεταδούς πᾶσι τοῖς παρούσι τοῦ ζωοποιοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἰδίας χειρῶν, ἐκείθην ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἔρχεται, ἐφ' ἣ καὶ δεξιωσάμενός τις τῶν παραγεγενότων Πατέρων καὶ ὁμολογητῶν φιλοφρόνως, τὰ τῆς μεταστάσεως αὐτοῦ διὰ παντῶν καὶ φθεγγόμενος καὶ ὁμιλῶν, τοὺτους παρεπέμπετο· ἐπεὶ καὶ πᾶς χρόνος τῆς μακαρίου ζωῆς αὐτοῦ, οὐδὲν ἕτερον ἦν ἢ μελέτη θανάτου, καὶ ἐπιθυμία τοῦ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. Ἀμέλει ἀναπεύσει εἰς τὴν αὐτοῦ κλίνην, καὶ τὸν οἰκονόμον προσκαλεσάμενος (ἦν δὲ οὗτος ὁ ἀοιδίμος Ναυκράτιος, ὁ καὶ διάδοχος αὐτοῦ γεγονώς). Μή τι, φησὶ, τῶν κεχρηωστημένων ἡμῶν παρημέληται; οὕτως ἦν ἐμμέριμος αὐτοῦ ἡ ψυχὴ, διηγωνισμένη τε καὶ φρόντισσασα περὶ πάντων ἐν παντί καὶ ἐν πᾶσιν· εἶτα μετὰ τὴν ἐξῆς (ἦν δὲ τρίτη τῶν ἡμερῶν καθ' ἣν ἐφεστῆκει ἡ μνήμη τοῦ μεγάλου ἱερομύστου καὶ τῆς Τριάδος ὁμολογητοῦ Παύλου), ὡς φιλόθεος καὶ φιλάγιος, τὸ ἀποστολικόν πληρῶν, καὶ αὐθις ἐκτελεῖ τὴν θείαν μυσταγωγίαν, τὴν τοῦ ἀγίου μνήμην ἀφοσιώμενος· τῆς δὲ ἑσπέρας καταλαβούσας, πλείστα δὲ προσφθεγγόμενος τοῖς περὶ αὐτὸν καθεζομένοις, κἀκεῖθεν εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ εἰσελθὼν, καὶ τὴν συνήθη ψαλμωδίαν καὶ τὰς εὐχὰς ἀποδεδωκῶς τῷ Κυρίῳ, ἀνέπεσεν ἐπὶ τοῦ κλινιδίου· καὶ περὶ ὧραν τετάρτην ὑπεισηλθεν αὐτῷ ὁ κατὰ συνήθειαν πόνος· καὶ δὴ φωνήσας τινὰ τῶν πρὸ τῆς κέλλης αὐτοῦ καθευδόντων, ἀπαγγέλλει αὐτῷ τὸ ἔλγημα, καὶ τῇ αὐτῇ

[f. 176. a.] ξέ. 'Ἀδελφοί καὶ Πατέρες, τὸ ποτήριον τοῦτο κοινόν ἐστιν, ὃ ἔπιον παντες οἱ Πατέρες ἡμῶν· τὸ αὐτὸ δὴ πίνομι· κάγω, καὶ πορεύομαι πρὸς

πατέρας μου· βλέπετε τὴν παραθήκην ἣν ἔθετον ὑμῖν (40), τὴν πίστιν ὑμῶν φυλάξατε ἑαυτοὺς καὶ τὸν βίον ἀκηλίδωτον· πλέον γὰρ τὸν βίον οὐκ ἔχω, διὰ τὸ πάντα τὰ ὀφειλόμενα καὶ παγγεῖλαι καὶ διδάξαι· προσθεῖς καὶ τοῦτο ὁ εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης Υἱός· τῷ δεσπότη ἡμῶν ἀρχιερεῖ τὸν δεῖ· αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἀσπασμὸν ἐξ ὧ ἀπονείματε, τοῖς λοιποῖς Πατράσιν, ἱεράρχαις καὶ ἱερεῦσιν, τοῖς Χριστοῦ ὁμολογηταῖς τοῖς διὰ τὴν δεδιωγμένους, ἅπασιν τοῖς ἀδελφοῖς, φίλοις τε γνωρίμοις, καὶ τοῖς ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς πίστεως ἡμῶν συγκεκολλημένοις ἡμῖν μικροῖς τε καὶ μεγάροις· Ἐρωτηθεὶς δὲ πρὸς τοῦ σεβασμίου Ναυκρατίου ἐπὶ τῶν ἐν ἐπιτιμίοις ὄντων μοναχῶν τε καὶ κοσμιῶν ἀπεκρίνατο ὁ ὄντως φιλοσυμπαθέστατος καὶ τρομέητος ἱατρός· Ὁ Κύριος συγχωρήσει· πᾶσιν· σφραγίσας τε τρίτον τοὺς ἀδελφοὺς, ἐπέβλεπε τοὺς εἰπόντων· Ὁ Κύριος τῆς εἰρήνης ἔσται μετὰ τοῦ ἡμῶν· καὶ ἀσπασάμενος τοὺς παρόντας ἡμῶν, διεμίεινεν οὕτως.

Τῆς τοίνυν ἀκοῆς ταύτης μέχρι πολλοῦ διαδοχῆς, παρεγένετο πρὸς αὐτὸν πλῆθος πολὺ, οὐς ἰδὼν καὶ κατασφραγίζων, ἀσπαζόμενός τε καὶ προσφθεγγόμενος ἀπέλυεν· τοῦτο δ' ἐποίησε δύο ἡμέρας. Καὶ τῇ Κυριακῇ ἐν ἧ ἡ μνήμη ἡμεῖς τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου μάρτυρος Μηνᾶ, ἡλικῶς τὰ συνήθη, καὶ τῶν ἁγιασμάτων μετασχῶν, ἐπιβλεψάμενος κατὰ τὸ ἔθος τὰ μέλη αὐτοῦ, ὡς τε τὰς χεῖρας ἄρας καὶ προσευξάμενος, περὶ αὐτὸν ὡς ἦσθετο ἑαυτὸν ἡτονηκότα, προσέταξεν πρὸς ἀσπασίαν [f. 17b a.] γενέσθαι· καὶ οὕτως τῶν ἐκείνων ἀρξαμένων τῆς ψαλμωδίας τοῦ ἁμώμου, ἐβλάστησαν ἐν τῷ στίχῳ τῆς δευτέρας στάσεως ἡ λέγοντι, Εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἐπιλάθωμαι τῶν ἁγιασμάτων σου, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐξήσασ με (i), ἐπὶ διητριβόντων αὐτῶν, παρέδωκεν τὴν ἁγίαν ἐκείνην· καὶ προσετέθη τοῖς ἐξ αἰῶνος δικαιοῦσιν ἐπὶ πάντα τὸν ἑαυτοῦ βίον ὑπὲρ δικαιοῦσιν ἁμαρτωλῶν· τοῖς ὁσίοις, ὁ τῆς ὁσιότητος ἡμεῖς καὶ ἐργάτης· τοῖς μάρτυσιν ὁ φιλομάρτυς καὶ ἐραστής καὶ πολυάθλος· τοῖς ἀποστόλοις, ὁ τῶν ἐκείνων ὁρόμον σταδίου πίστεως· τοῖς ἁγίοις, ὁ τῶν ἁγίων τετιμημένος παρὰ Θεῷ χαρίσματος, καὶ τῶν ἐκείνων σφραγισάμενος διὰ πραγμάτων κινήσεως· ὡς ἄτε τὴν τοῦ Ἐμμανουὴλ ἐνανθρώπησιν διὰ συμβόλων ἱερῶν πάντη καὶ πάντως ἡμῶν· βεβαιωσάμενος· πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις, ἡμῶν· σθένει· τὴν ἐκείνων ἐξηλωκῶς μετὰ σαρκὸς αἰματῶν· τῷ παντοκράτορι Θεῷ καὶ Κυρίῳ τῆς ἐξουσίας καὶ Βασιλεῖ τῶν ἀπάντων, ὁ τὰς ἐπιγείους καὶ ἐπουρανίας βασιλείας διὰ τὸν ἐκείνου φόβον ἀντ' οὐδεὶς λογισάμενος, καὶ πᾶσαν ἀνθρωπίνην δόξαν ὡς κλον καταπατήσας, καὶ γενόμενος κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῶν καὶ Χριστοεπίκελος.

Ἐξ· Οὐ καὶ τὸ πανίερρον καὶ πληρωθὲς σκηνώμα, ἡμῶν· προῤῥηθείσης γερονήσου πρὸς τὴν Πρίγκιπον

(i) Psal. cxviii, 93.

(40) Exstat in Sirmondiana editione Theodori nostri Testamentum.

A meos proficiscar. Videte testamentum quod vobis confeci: fidem vestram servate inconcussam, et vitam immaculatam. Nil enim amplius dicere habeo, quia quidquid utile erat, jam demonstravi ac docui. Unum hoc addidit pacis et charitatis filius, nempe: Domino nostro et pontifici cum reverentia et honore salutem a me dicite; nec non Patribus cæteris, episcopis et sacerdotibus, Christi confessoribus, persecutionem propter Christum perpessus, cunctis fratribus, amicis ac notis, et iis qui nobiscum in agone fidei desudarunt, parvis magnisque. Interrogatus autem a venerando Naucratico circa subjectos pœnis canonicis monachos et sæculares, respondit ille vere misericordissimus Christique imitator medicus: Dominus cunctis indulgeat: signoque crucis ter fratribus benedixit dicens Dominus pacis sit cum spiritu vestro: et omnibus qui aderant salutatis, in manebat.

67. Ergo rei fama diu didita, veniebat ad eum plurima multitudo, quibus signo crucis formato benedicens, salutansque, et placide alloquens, dimittebat. Atque id agebat biduo. Dominico autem die, quo commemoratio sancti et gloriosi martyris Menæ celebrabatur, consueta dicta psalmodio, sumptaque eucharistia, et oleo pro more membra inunctus sublatis manibus orans, circa horam sextam ubi sensit se viribus destitui, jussit tacite ut cerei incenderentur; atque ita fratribus psalmmum incipientibus *Beati immaculati*, cum ad secundæ sectionis versiculum pervenissent dicentem *In æternum non obliviscar justificationum tuarum, quia in ipsis vivificasti me (i)*, ibi his astantibus sanctam animam suam emisit, appositusque est justis a sæculo, is qui in tota vita sua pro justitia persecutionem passus fuerat; sanctis, sanctitatis amator et operator; martyribus, martyrum studiosus et certaminum socius ac patientissimus; apostolis, qui eundem ac illi fidei studium decurrerat; prophetis, qui pari ornatus fuerat a Deo charismate, eorumque confirmaverat rebus suis gestis vaticinia; quandoquidem Emmanuelis incarnationem sacris symboli somnino esse honorandam asseruerat; sanctis angelis cunctis, qui omni conatu simulatus fuerat, carne licet vestitus, conversationem illorum; Deo denique omnipotenti, et gloriæ Domino Regique universali, is qui terrena omnia circumscripta regna, præ Dei timore flocci fecerat, et quamlibet humanam gloriam ceu lutum calceverat, factus denique quantum licebat Deo Christoque similis.

68. Sacratissimum et patientissimum corpus ejus ex supradicta peninsula ad Principum insu-

Iam tunc delatum, ibi congruam psalmodiam et depositionem nactum est. Annis octodecim illa in insula retentum fuit, et a sancto Spiritu, qui in eo habitaverat, incolume et incorruptum conservatum, adeo ut nec cutem quidem illius corruptelæ vis violarit; etiamsi ea natura erat beatissimum illud corpus, quæ putrescere solet. Translata postea fuere solemniter Theodori ipsana ad ejus ovile Studii initio hebdomadæ orthodoxiæ nostræ, liturgiam celebrante (vel pompam cohonestante) Methodio sanctissimo, et Semichristianorum hæreseos destructore. Depositusque fuit Theodorus in loculo Platonis sanctissimi et hegumeni olim sui, et Josephi Thessalonici archiepiscopi germani fratris, Deo ac servatore nostro Jesu Christo sic volente, ut hos habentes curatores ac medicos nostrarum animarum, atque apud sanctam Trinitatem intercessores, liberemur semper ipsorum precibus ab omni divina ira, detrimento, ac damno visibilium hostium et invisibilium; laudantes Patrem et Filium ac sanctum Spiritum, unum Deum nostrum, per sæcula sæcularum. Amen.

Α τηνικάδε μετακομισθὲν, αὐτόθι τὴν ἀρμόδιον φρόνιν τε καὶ κατάθεσιν δέχεται· ἐν ὅκτι δέκα ἔτεσιν τῇ αὐτῇ παραφυλαχθὲν νήσῳ, κτηρθὲν ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ κατεσκηνωκότος Πνεύματος ἁγίου καὶ ἀδιάλυτον, καὶ οὕτως ὡς τῆς δοξᾶς αὐτοῦ καθάψασθαι τὴν φροροποιόγειαν [f. 177 a.]· εἰ καὶ τῆς τοῦ ὁδωδένα λοφύσεως σύμφυλον ἦν τὸ μακάριστον· μετετὲν ἑνδόξως πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ποιήμην τοῦ Σ ἐν ἀρχῇ τῆς καθ' ἡμᾶς ὀρθοδοξίας (41) ἐπὶ τῆς λειτουργίας Μεθοδίου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου καθιέρητος τῆς τῶν Ἡμιχρίστῳν αἰρέσεως (4) κατετέθη τῇ σοφῷ τοῦ πανοσίου Πλάτωνος καὶ μένου αὐτοῦ, ἅμα Ἰωσήφ τῷ ἀγχιπετικῷ φρονίῳ καὶ ἰδίῳ αὐτοῦ ἀδελφῷ· τοῦ Θεοῦ κτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὕτως εὐδοκῶ· ἵνα τούτους ἔχοντες προμηθεῖς καὶ πατροὺς ψυχῶν καὶ σωμάτων ἡμῶν, καὶ μεσίτας πνεύματος ἁγίου καὶ ἀπλῆν καὶ ἄκτιστον καὶ ὁμοούσιον λυτρώμεθα ἀεὶ ταῖς αὐτῶν πρεσβεσίαις ἀπὸ ὀργῆς Θεοῦ, βλάβης τε καὶ ἐπηρεῖας καὶ νοουμένων ἐχθρῶν δοξάζοντες Πατέρα κτῆ καὶ ἅγιον Πνεῦμα τὸν ἕνα Θεὸν ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OPERA DOGMATICA.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΣΤΟΥΔΙΟΥ,

ΑΝΤΙΡΡΗΤΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΚΑΤΑ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΩΝ.

SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS

THEODORI

PRÆPOSITI STUDITARUM,

ANTIRRHETICUS PRIMUS

ADVERSUS ICONOMACHOS.

(Edit. Sirmont., p. 70.)

Tempus est ut loquatur, et non sileat qui loqui quoquomodo potest, cum iustet hæresis adversus

(41) De Dominica et hebdomada orthodoxiæ leatur Allatius, *De Cons.* col. 1432. Fiebat autem Orthodoxiæ, ob instauratum sacrarum imaginum contra Iconomachos. De hoc festo plures

καιρός τοῦ λαλεῖν, ἀλλ' οὐ τοῦ σιγᾶν εἶσὼπωσοῦν δυνάμεν· ἐπειδὴν τις ἀίρεσις ἐν

exstant Græcorum orationes, quas inter vicetiam Macarii Chrysocephali.

(42) Legesis de hoc pleno orthodoxiæ triu Cuperum in *Hist. Chron. Patr. Cons.* in Mel

πουσα τῆς ἀληθείας, καὶ πτόησιν ταῖς ἀστη-
 ψυχῆς ἐνιζάνουσα διὰ τῆς κενοφωνίας. Ἄβο
 ἴτα ὁρᾷς: ἐπὶ πως ὁ λέγων· τὸν τε οἰκεῖον νοῦν
 εὖ μάλα, τὰς συστατικὰς ἀποδείξεις περὶ
 οὐκ ἐπιμέντης ὑποθέσεως ἀνελιττόμενος καὶ συμ-
 ν· τοῖς τε ἄλλοις μεταδοίῃ τῶν περισμάτων,
 ἐνὲς ἄρα τὰς ἀκοὰς ὑποβοῶντο. Τοιγαροῦν
 πενιγρὸς ἀμφοτέρωθεν, τὰς πατρικαῖς εὐ-
 καὶ παρορμήσει θαρδύσας, τὴν ἑαυτοῦ ὑπό-
 κς οἶόν τε ἔστιν, ἐπιδείξει πειράσομαι. Κρεῖσ-
 ρ, φησὶ, τὸ κατὰ δύναμιν εἰσενεγκεῖν, ἢ τὸ
 λιπεῖν, ἢ θεολόγος γλῶττα. ἄλλως τε καὶ διὰ
 ἐποχρῶντως ἐν τῷ πονηθέντι μοι. Στηλιτευτι-
 ὄτην ἐπεξίεναί. Ἡδὴ δὲ προβληθήσεται ὁ λό-
 γος ἀντίθεσιν τοῦ τε οἰκείου δόγματος, καὶ τοῦ
 ἰου· ὡς ἂν διὰ τῆς παραθέσεως καθάπερ ἐπὶ B
 τινος (1), ἀπὸ τοῦ δοκίμου καὶ ἀκλόγηλου
 ιθείας χαρακτερόο, ὁ παρακεχαραγμένος καὶ
 υμένος τῆς ἀσεθείας τύπος ἐκρίπτοιο. Ἄλλὰ
 ὁῦσαι ῥήμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ. Ἐπερ θέμις κάμοι τῷ ἀναξίῳ φάξιν ἀρχομένῳ
 γου

Μία τοίνυν ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, ὡ οὔτοι,
 καὶ λατρεία καὶ προσκύνησις· ἢ εἰς Πατέρα
 μί, καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα· ὅτι καὶ ἐν
 οσκυνούμενον τῇ φύσει τῆς θεότητος, κἄν τρία
 ὄμενα ταῖς ὑποστατικαῖς ἰδιότησιν, ὡς κατὰ
 ἰαν (2).

Οὐ μίαν γοῦν, εἴπερ τὸ σέβας ἡμῶν πολυπροσ-
 ὶν διὰ τῆς εἰκονικῆς ἀναστηλώσεως ἀποδέδει-
 μεταληφθεῖσης πως κακοτεχνίᾳ δαίμονος ἀπὸ
 Ἑλληνικῆς παραδόσεως εἰς εἰδωλικὴν προσκύ-
 τῆ καθολικῆ Ἐκκλησίᾳ. Ἀπερίληπτον γὰρ
 τὸ θεῖον καὶ ἀπερίγραπτον, πρὸς ἐκάστου τῶν C
 ἰγῶν ἐμολόγηται.

Θα μὲν ἀπερίληπτον τὸ θεῖον καὶ ἀπερίγραπτον,
 μίαν εἶ· ὅτι καὶ ἄπειρον καὶ ἀόριστον καὶ ἀσχη-
 ὶσπον, καὶ ὅσα διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν ἄπειρ οὐκ
 ἴα, ἴσται παντί που δῆλον. Ποῖα δὲ κοινωνία
 καὶ τὰ σκότος, κἀνταῦθα ἔστι φράσαι, ἢ τίς
 οραμένη Χριστῶν πρὸς Βελίλ; εἰκόσι τε ἱεραῖς
 πὶ εἰδύκε δαιμονίων; ἢ γὰρ ἂν ἐχρῆν πρὸ τῶν
 ἔπιστων, ἢ αἰτία σέβειν καὶ προσκυνεῖν, τὸ δὴ λε-
 γόμενον, ἢ Ἀστάρτη καὶ τῷ Χαμῶς βδελύγματι
 Σιδονίᾳ. Ἐπόλλωνί τε καὶ Διὶ καὶ Κρόνῳ, καὶ τοῖς
 ἄλλοις ἐνοδοαποῖς θεοῖς τῶν Ἑλλήνων· οἱ κατὰ
 ἰόνης δαιμονικῆς ἄγνοιαν τὴν λατρείαν ἀπὸ τοῦ πε-
 κταῖος θεοῦ ἐπὶ τὰ δημιουργήματα μεταθέμενοι,
 λῆτρυσαν, τὸ δὴ λεγόμενον, τῇ κτίσει παρὰ τὸν D
 ἰσαντα, εἰς ἓν βάραθρον πολυθείας κατολισθήσαν-
 · Ἡμῖν δὲ εἰς θεὸς ἐν Τριάδι προσκυνούμενος.
 ἔδον μὲν κατὰ τὸ τῆς θεολογίας δόγμα, οὐχ ὅτι
 ἰτραπῆς ἢ καταλήψεως εἶδος ἐξευρίσκειν, ἀπαγε·
 ἰσο γὰρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπινοίας ἐφεύρεμα· ἄλλ-
 ἔ· ὅτι· ποτε ἔστιν ἴσμεν τὸ θεῖον, ἢ ὅ τι πέρ ἔστιν·
 αὐτὸ περὶ ἑαυτοῦ ἐπίσταται μόνον. Ἐπει δὲ δι-
 ραν ἰγαθότητα εἰς ἀνθρωπεῖαν φύσιν ἐλήλυθε, γε-

veritatem latrans, infirmiorumque animos inani
 loquacitate conturbans. Duo enim hæc loquendo
 perficiet: et suum ipse animum vehementer con-
 firmabit, idoneas de re proposita demonstrationes
 animo volvens, proferensque in medium: et aliis
 inventa sua communicabit, si qui erunt qui præ-
 bere aures velint. Quare, et ipse inops licet utraque
 ex parte, patris tamen precibus et hortatu fretus,
 meam quoquesententiam pro viribus ostendere cona-
 bor: Melius quippe, ut Theologus ait, quod possumus
 conferre, quam penitus deesse: præsertim cum in
 Steliteutico, quem edidi, non satis abunde illam expo-
 suerim. Nunc autem per oppositionem nostri do-
 gmalis et contrarii incedet oratio, ut per utriusque
 contentionem a probo sinceroque veritatis caractere
 adulteria et fucata impietatis nota rejiciatur. *Sed Do-
 minus dabit verbum evangelixantibus, virtutem multa*¹;
 si mihi tamen indigno dicere incipienti his verbis
 uti fas est.

I. Una igitur nobis Christianis, o adversarii, fides,
 et latria, et adoratio; in Patrem scilicet, et Filium,
 et Spiritum sanctum: quia et unum et quod ado-
 ratum, natura deitatis licet tria sint quæ hyposta-
 tibus proprietatibus intelliguntur.

II. HÆR. Non una sane, siquidem cultus no-
 stri multiplicem adorationem arguit imaginum
 erectio; quæ pessima dæmonis arte ab Ethnico
 ritu ad idolorum adorationem in Ecclesia catho-
 lica traducta est. Incomprehensum namque Deum
 incircumscripsum prorsus esse, theologi omnes
 consentiunt.

ORTH. Quod incomprehensus sit Deus et in-
 circumscripsum, addam etiam quod interminatus,
 et infinitus, et figuræ expers. et quæcunque
 per eorum detractionem, quæ illi non conveniunt,
 enuntiantur, omnibus et manifestum. At *quæ socie-
 tas, ut apposite dicam, luci ad tenebras? quæ am-
 tem conventio Christi ad Belial*²? sacris imagini-
 bus, et idolis dæmoniorum? alioquin oportebat
 causas potius ipsas quam quæ ex causis orta
 sunt, colere et adorare: Astarten, inquam, et Cha-
 mos abominationem Sidoniorum; Apollinem, et
 Jovem, et Saturnum, et reliquos omnes deos Græ-
 corum, qui per dæmoniaci erroris ignorantiam,
 cultum a Deo qui fecerat, ad res conditas transfe-
 rentes, *servierunt*, ut scriptum est, *creaturæ potius
 quam Creatori*³, in unum multitudinis deorum
 commune barathrum præcipitati. Nobis vero Deus
 unus est, quem in Trinitate adoramus. Et quan-
 tum quidem ad theologiam placita spectat, non
 modo circumscriptionis aut comprehensionis spe-
 ciciem excogitare non licet, absit! hoc enim Græ-
 canici sensus est commentum: sed ne quidem

¹ Psal. LXXVII, 12. ² II Cor. VI, 14, 15. ³ Rom. I, 25.

(1) Καθάπερ ἐπὶ ἐκλογῆς τινος, *velut electione
 iudam facta*, omissum in latina interpretatione

(2) Ὡς κατὰ συνέπειαν, *lanquam ex consecutione,
 deest in Latino.*

quod Deus sit, aut quid sit, novimus, sicut A ipse de seipso scit solus. Postquam vero per summam suam bonitatem ad naturam humanam descendit, similis nobis factus, qui unus est e Trinitate; et facta est immistorum mistio, et intemperatorum temperatio; incircumscripti nimirum cum circumscripto, interminati cum terminato, infiniti cum finito, figuræ expertis cum figuræ suddito, quod paradoxum fuit planeque admirandum; ob id Christus imagine effigitur; et qui invisibilis est cernitur; et naturalem corporis sui circumscriptionem recipit, qui ex propria deitate est incircumscriptus; ut ex quibus constat, utraque reipsa demonstrantur, et non a hocce, quod est, juxta opinionem tuam ementiat.

III. HÆR. Atqui incircumscriptum manere Deum B negant, quando Christus corporaliter circumscribitur. Nam cum deitas carni secundum hypostaticam unionem conjuncta fuerit, necesse est in carnis circumscriptione incircumscriptam simul deitatem circumscribi. Non enim licet alterum ab altero dividere; ne detestandæ separationis modus introducat.

ORTH. Si vera sunt, quæ garris, ne incomprehensus quidem manere potest, dum comprehenditur; et tamen fasciis involutus est: nec invisibilis dum cernitur; et tamen conspectus est: nec intactus, dum tangitur et tamen atrectatus est: nec impassibilis, dum patitur; et tamen crucifixus est: nec immortalis, dum moritur; et tamen morte affectus est. Sic igitur cogita incircumscriptum etiam mansisse dum circumscribitur. Sunt enim C hæc simili modo proprietates: nisi quod illæ quidem ad naturam incircumscriptam pertinent, in quibus Deus esse cognoscitur; hæc vero ad circumscriptionem, in quibus homo esse non negatur. Nec altera alteram innovavit, aut desiit esse quod erat; nec una in altera immutata est. Sic enim confusio esset quam declinavimus: sed unus est idemque hypostasi, inconfusam propriarum naturarum rationem intra sine suos complectens. Quare aut circumscriptionem admitte: aut si hanc respicis, tolle simul et visionem, et contactum, et comprehensionem, et ejus ordinis universa: atque ita Verbum ipsum carnem factum inficiari videre, quæ summa est impietas.

IV. HÆR. Nundum, inquit, hominem dici Christum, absurdissimum est: atqui nudus est circumscribi: non igitur nudus est; ut qui minime circumscribitur est.

ORTH. Nugari mihi videris, tuum hoc incircumscriptum identidem obtrudens; nec sensum sensu refutans, demonstrativo demonstratione carentem; syllogistico, ratiocinatione vacuum. Verum age, et hinc quoque penitus te dejiciam. Nudus sane Christus natus non est: nec enim certum quempiam hominem assumpsisse, ullus dicet e numero piorum: sed universalem, sive totam naturam, in individuo

νόμος καθ' ἡμᾶς ὁ εἷς τῆς Τριάδος· καὶ τῶν ἀμικτῶν μίξις, καὶ τῶν ἀκράτων ἦτοι τοῦ ἀπεριγράπτου πρὸς τὸ περιγεγραμμένον τοῦ ἀπείρου πρὸς τὸ πεπερασμένον· τοῦ ἀπείρου πρὸς τὸ διωρισμένον· τοῦ ἀσχηματίστου πρὸς σχηματισμένον· ὃ καὶ παράδοξον· διὰ τοῦτο εἰκονίζεται, καὶ ὁ ἀόρατος ὁράται· καὶ ἡ περιγραφὴν καταδέχεται τοῦ σφετέρου σώματος οἰκεία θεότητι ὑπέρχων ἀπερίγραφτος· ἔστιν ἀμρότερα τοῖς πράγμασιν ἀποδέδεικται· θάτερον τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ διαψεύδεται, κατὰ τὴν ὑπολήψειν.

Γ'. Ἄλλ' οὐκ ἀπερίγραφτον φασὶ μένειν τὸ ἐν τῷ τὸν Χριστὸν περιγεγράφθαι σωματικῶ γὰρ θεότητος ἐνωθείσης τῇ σαρκὶ καθ' ὑπόσιν ἐνωσιν, ἀνάγκη συμπεριγράφεσθαι ἐν τῇ τῆς περιγραφῆς τὴν ἀπερίγραφτον θεότητα· ὁ ἐνδέχεται θάτερον θάτερον χωρίζεσθαι· ἐν ἐν νούτῳ ὁ τῆς ἀπεικτικῆς διαιρέσεως ἐπεισ τὸ τρόπος.

Κατὰ τὸ φιλολόγημά σου, οὐδ' ἀπερίλητον μένειν ἐν τῷ περιεληφθῆναι· ἀλλὰ μὴν σαρκῶν εἰληφθῆναι· οὐδ' ἀθέατον ἐν τῷ θεαῖσθαι· ἀλλ' ἐθεῖσθαι· οὐδ' ἀψηλάφητον ἐν τῷ ἐψηλάφησθαι· μὴν ἐψηλάφηθῆναι· οὐδ' ἀπαθῆς ἐν τῷ πεπονθῆναι μὴν ἐσταυρωθῆναι· οὐδ' ἀθάνατον ἐν τῷ νεκρῶν ἀλλὰ μὴν ἐθανάτωθῆναι. Οὕτω τοίνυν νόεῖ αὐτὸν νηκῆναι καὶ ἀπερίγραφτον ἐν τῷ περιγεγράφθαι· καὶ ὁμοίως ἰδιώματα· ἀλλὰ τὰ μὴ ἀπεριγράπτου φύσεως ἐν οἷς τὸ εἶναι θεός γινεται· τὰ δὲ τῆς περιγεγραμμένης, ἐν οἷς τὸ εἶναι ὁρωπος ὡμολόγηται. Καὶ οὐδ' ἕτερον θάτερον νοτόμηκεν, οὐδ' ἀπεροίτησε τοῦθ' ὅπερ ἦν μεταλλοίεται ἐν ἐκατέρῳ ἐκάτερον· σύγχυσις ἐν τούτῳ ἦν πεφεύγμεν· ἀλλ' εἷς καὶ ὁ αὐτὸς τῇ ὑποστάσει, τὸ ἀσύγχυτον τῶν ἰδίων φύσεων τῶν οἰκείων ἔρων ἔχων. Τοίνυν ἤ δεῖξαι τὸ πῶς, ἢ, εἰ μὴ τοῦτο, συνάνειλε τότε θεῶν καὶ λέγοντων, καὶ ὅσα τῆς αὐτῆς συστοιχίας· καὶ θεν ἀφθίεις μὴ προσείμενος ὅλως τὸ σῶμα γ τὸν λόγον, ὃ τῶν ἄγαν ἀπεθιμάτων.

Δ'. Ψιλὸν ἄνθρωπον, φασὶ, τὸν Χριστὸν εἶναι, τῶν ἀποκωτάτων· ψιλῶ δὲ ἐστὶ τὸ γεγράφθαι· οὐκ οὐκ ψιλὸς ὁ Χριστός, ὅτι μὴ δὲ γέγραπται.

Ληρεῖν μοι δοκεῖς ἐπιπολὺ τὸ φιλαπερίγησόν σου προφέρων· καὶ μὴ νῦν νοῦν διακρούμεν ἀποδεικτικῶ τὸν ἀναπόδεικτον· καὶ τῷ συλλογικῶ τὸν ἀτυλλόγητον· ἀλλὰ δεῦρο κἀντεῦθε σθενῶς ἐκραπίσθητι. Ψιλὸς μὲν οὖν ὁ Χριστός γίνηται· μὴ δὲ γὰρ τῶν τινα ἀνθρώπων ἀναφάη· ἀν τις τῶν εὐσεβούντων· τὸν δὲ καθ' ὅλην ἦτοι τὴν ὅλην φύσιν· ἀλλὰ μὴ τὴν ἐν ἀτόμῳ

(3) Μηδὲ γὰρ τὸν τινα ἄνθρωπον... τὸν δὲ καθ' ὅλου etc. Regius codex οὐδὲ τὸν καθ' ὅλου, ἢ τοι τὴν ἄλλην φύσιν, ἀλλὰ μὴ τὴν ἐν ἀτόμῳ θεωρουμένην, etc.

Ita, sensus fuerit, neque universalem naturam, sed eandem in individuo sitam, etc.

μεμένην · πῶς γὰρ ἂν καὶ ὤπται ; καὶ ἢ ὁράται
 καὶ σχηματίζεται · ψηλαφᾶναι τε καὶ περιγράφει
 τε τρέφεται τε καὶ ποτίζεται · ἀδρύνεται τε καὶ
 αἰσθάνεται · κοιμᾶ τε καὶ ἀναπαύεται · ὕπνοι τε καὶ
 γρηγορεῖ · πεινῆ τε καὶ διψῆ · δακρύει τε καὶ ἰδρῶι ·
 καὶ πάντα ὅσα ἐνεργῶν ἔστι καὶ πάσων ὁ καὶ ἕκα-
 στα ἄνθρωπος. Οὐκοῦν περιγράφτος ὁ Χριστός, καὶ
 ὁ ψιλὸς ἄνθρωπος · οὐ γὰρ εἰς τῶν πολλῶν, ἀλλὰ
 θεὸς ἄνθρωπι-σθείς · ἵνα μὴ οἱ ἐν δοκῆσει καὶ φαν-
 τασί ἠληλυθέναι αὐτὸν λέγοντες, οἷς συνουσίῃ καὶ
 ἔρομασίως εἰσπηδήσωσι τῶν αἰρέσεων ἑράκον-
 τα καὶ ἀπεριγράφτος αὐθις, εἰ καὶ θεὸς ἄνθρω-
 πος ἔστιν · ἵνα ὁ ἀπὸ Μαρίας τὴν ἀρχὴν αὐτὸν εἰ-
 ἠρήσει φληναφῆτας ἐκκουσθεῖη ἀπεδοκίμως κύων.
 Ἦτο γὰρ τὸ καινοκρηπὲς τῆς οἰκονομίας μουστή-
 ρη, σύνθετον γενέσθαι θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως
 ἐν τῇ μητρὶ τοῦ Λόγου ὑποστάσει · τὰς ἰδιότη-
 τας ἀλωδῆτους διατηροῦσθαι ἐν τῇ ἀδιαρέτῃ ἐνώσει.
 Ἐ. Ἀποφάσσεται, φασί, καὶ ὄλου παρὰ τῇ Γρα-
 φῇ τὸ ἀνακτιλῶν ὁμοιώματα · φησι γὰρ ὁδὸς σου ·
 ὅτι ποιεῖται σεαυτῷ εἰδῶλον · οὐδὲ πᾶν ὁμοίωμα
 ἐστὶ ἐν τῷ οὐρανῷ ἢ ἐν τῇ γῆ· καὶ ὅσα ἐπὶ τῆς γῆς
 ἢ ἐν τῷ οὐρανῷ ἢ ἐν τῇ θάλασσῃ ἢ ἐν τοῖς ὕδατιν ὑποκάτω τῆς
 γῆς · οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς · οὐδὲ οὐ μὴ λα-
 τρεύσεις αὐτοῖς · ἐγὼ γὰρ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς
 πατὴρ.

Ἦτοι καὶ τίσι ; Πρὸ χάριτος καὶ τοῖς ὑπὸ νόμον
 κρημαμένοις, καὶ εἰς ἐνὸς προσώπου μοναρχίαν
 ἠγαθήναι · ἡνίκα θεὸς οὕτω σαρκὶ πεφανέρωτο ·
 καὶ τῶν θύραθεν εἰδῶλον οἱ πάλα ἀπειχίζοντο ·
 καὶ τῆς τοῖς διὰ τοῦ προπάτορος Ἀβραάμ εἰς ἔθνος
 ἡμεῖς ἀναφοιτήσασθαι ταῦτα νομοθετήσασθαι, φη-
 σὶ τῆς πολυθείας τὸ βίραθρον. Ὅτι εἰς ἔστι θεὸς
 καὶ Κύριος τῶν πάντων · ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἄν-
 ἤρως, οὐδὲ εἶδεν δύναται, ὡς ὁ λόγος · οὐ οὐκ
 ἔστι σμασια, οὐκ ὁμοίωσις, οὐ περιγραφή, οὐ
 περιουσία, οὐ τί πως ἂν τῶν ὅσα ὑπὸ κατάληψιν
 ἠδρασκῆται, διανοίᾳ ἐνεστι. Πρὸς ἃ ἐκεῖνα ἂν βηθεῖη
 τὸ μάλα τρανώτατα · τίνα ὁμοιωτάτα Κύριον ; καὶ
 τίνα ὁμοιωμάτι ὁμοιωτάτα αὐτόν ; Παρὰ τὸ λέγειν
 ἐν τῷ ὅπῃ ἂν πάντως ἐπὶ θεοῦ ἀπειρήτο, τοῦτο καὶ
 ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὁ γὰρ ἀποφῆτας πρότερον τῷ ἱερο-
 φάντῃ Μωσῆϊ, αὐτίκα προσέταχε · Ποιήσεις γὰρ,
 φησὶ, δύο Χερουβὶμ χρυσῆ τρυφερά, ἐπὶ τὰ δύο
 ἄκρα · καὶ ἔσονται οἱ δύο Χερουβὶμ ἐκτείνοντες
 τὰς πτέρυγας ἐπάνωθεν, συσπάζοντες τὰς πτε-
 ρὰς αὐτῶν ἐπὶ τοῦ θιαστήριου · καὶ τὰ πρόσω-
 πα αὐτῶν εἰς ἀλλήλα, καὶ γνωσθήσονται τοῖς
 ἰαίῃν, καὶ λαλήσω σοι. Καὶ ἐν τῷ Αεὐτικῷ ·
 Ποίησον σεαυτῷ ὄφιν, καὶ θεὸς αὐτὸν ἐπὶ σημείου ·
 καὶ ἔσται ἐάν δάκη ὄφιν ἄνθρωπον, πᾶς ὁ δεδη-
 γμένος ἰδὼν αὐτὸν ζήσεται. Καὶ ἐποίησε Μωσῆς
 ὄφιν χρυσοῦν, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ σημείου ·
 καὶ ἐγένετο, ὅταν ἔδακιν ὄφιν ἄνθρωπον, καὶ ἐπ-
 ἰόλεψεν ἐπὶ τὸν ὄφιν τὸν χρυσοῦν, ἔζη. Ὅρξ ὁ
 τὸ Γράμμα · καίπερ τῶν ἀγγέλων μὴ ἐν πάχει τῷ
 καὶ ἡμᾶς ὄντων · τοῦ τε ὄφιν ἀπεμαρίνοντος τῇ

tamen spectatam ; quomodo enim aliter visus fuis-
 set ? secundum quam conspicitur et figuratur, tan-
 gitur et circumscribitur, edit bibitque, adolescit et
 crescit, laborat et quiescit, dormit et vigilat, esurit
 et sinit, flet sudatque, et alia omnia quæ singuli
 homines agunt aut patiuntur. Proinde circumscri-
 ptus est Christus, licet nudus homo non sit : non
 enim unus e turba multorum, sed Deus homo fa-
 ctus est ; ne qui eum specie tenuis ac phantasia venis-
 se dicunt, quorum et ipse vestigia consectoris, re-
 pente irruant hæresum dracones. Et rursus in cir-
 cumscriptus est, licet Deus vir factus sit ; ut qui
 illum ex Maria initium hausisse nugatus est impius
 canis repellatur. Hoc siquidem Incarnationis novum
 est mysterium ; quod conventio facta sit divinæ atque
 humanæ naturæ in una Verbi hypostasi utriusque
 proprietates in unione inseparabili integras conser-
 vante.

V. II. ER. Vetitum est, inquit, divinis Litteris,
 in universum simulacra erigere. Sic enim ait Scri-
 ptura : Non facies tibi sculptile, neque omnem simi-
 litudinem quæ est in celo desuper, et quæ in terra
 deorsum nec eorum quæ sunt in aquis sub terra.
 Non adorabis ea, neque coles : Ego enim sum Do-
 minus Deus tuus 4.

ORTH. Quando et quibusnam ? Ante gratiam, et
 iis qui sub lege custodiebantur, et ad unius personæ
 monarchiam erudiebantur : quando Deus in carne
 nondum apparuerat, et ab externis idolis veteres
 arcebantur. Hac enim iis qui per progenitorem Abra-
 ham in gentem electam iterum coaluerant, multi-
 plex quoque deorum barathrum effugerant, promulgari
 oportebat : Unum esse Deum ac Dominum omnium,
 quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest 5,
 ut scriptum est ; cujus nulla sit designatio, non
 similitudo, non circumscriptio, non terminatio, non
 aliud denique quod sub humanæ mentis comprehen-
 sionem cadat, et de quo illud jure dici possit : Cui
 assimilastis Dominum ? aut cui imagini similem
 fecistis eum 6 ? Taceo, quod in Deo plane vetitum
 est, non idem in cæteris quoque prohibitum fuisse.
 Qui enim prius interdixerat hierophantæ Moysei il-
 lico præcepit : Duos quoque Cherubim aureos tor-
 natiles facies, ex utraque parte oraculi. Utrumque
 latus tegent expandentes alas, et operientes oracu-
 lum, respicientque se mutuo versis vultibus. Inde
 præcipiam, et loquar ad te 7. Et in Levitico : Fac
 tibi serpentem æneum, et pene cum pro signo ; qui
 percussus aspexerit eum vivet. Fecit ergo Moyses
 serpentem æneum, et posuit eum pro signo : quem
 cum percussi aspicerent, sanabantur 8. Vides hæc
 Scripturæ verba esse, quamvis angeli molem nostram
 non habeant, quamvis serpens ferina forma longe
 differat, qui ad Christi figuram anigmatice assum-
 ptus est. Quod si per serpentem significari, ut eos
 qui percussi fuerant, sanaret, annueba tolim Deus ;
 quomodo non gratum ipsi, consentaneumque sit,

4 Exod. xx, 4. 5 I Tim. vi, 16. 6 Isa. xl, 18. 7 Exod. xxv, 18, 21. 8 Num. xxi, 8, 9.

corpore formæ, ex quo homo factus est, imaginem representari? Deinde si ferini oris figura solo aspectu vulneratos sanabat, quanto magis sacra Christi effigies conspecta, eos qui aspexerint, sanctificabit?

στηλοῦσθαι; καὶ εἰ ὁ θηρόμορφος τύπος δρώμενος μόνον τοὺς δεδηγμένους ἴατο, πόσον οὐχ ὁ ἱερότυπος χαρακτήρ τοῦ Χριστοῦ βλεπόμενος ἀγιάσει τοὺς τεθεαμένους;

HÆR. Sibimet ergo contradicit Deus, inter se pugnantia loquens.

ORTH. Oamentiam! negatio enim eo tendebat, ne in ulla re ad instar cujuslibet creaturæ, solis, inquam, lunæ, siderum, aut alterius cujuscunque assimilaretur Deus; in quo inest idolorum fabricatio; affirmatio autem, ut per effigies quasdam et simulacra, Israel ad unius Dei, quoad assequi licet, contemplationem cultumque symbolice deduceretur. Annon et ipsum totius tabernaculi exemplar manifesta est spiritualis cultus prplusio, Moysi magno symbolice speculationis ab universorum Deo adumbrata?

VII. HÆR. Derogare est, inquiunt, et imminuere, materialibus formis Christum effingere. Maneat enim in mentis contemplatione, ut in nobis potius formetur, Spiritu sancto divinam quamdam similitudinem immittente per sanctificationem et justitiam. Scriptura enim ait: *Quid prodest sculptile, quia sculptus illud fidor suos, conflatile, et imaginem falsam? quia speravit in figmento fidor ejus*⁹. Et iterum: *Quia lignum est de saltu excisum, opus artificis, et conflatile, de argento et auro*¹⁰.

ORTH. Liber tibi ab eadem cantilena non recedere, vel potius ab eadem cæcitate, dum ex hoc ad illud maligne progredieris. Quod enim affers tanquam indecens et humile, id et Deo congruum et excelsum est, mysterii magnificentia. Annon enim sublimibus gloria est humiliari, sicut contra humilibus gloria est humiliari, sicut contra humilibus dedecus efferi? Ita et Christo in propria deitatis excellentia permanenti immaterialis quo incircumscriptionis gloria decorato, honori est, ipsius ad nos altissimæ condensationis materialis proprii corporis circumscriptionis. Materia enim sive caro factus est, qui omnia condidit; nec renuit esse et dici, quod assumpsit: materiam autem peculiare est, materialiter circumscribi. Quod enim sufficere dicitur mentis consideratio, tanquam illo in nobis per Spiritum sanctum efformato, id sane in baptisate locum habeat. Cæterum sermo non est de exprimenda in nobis figura substantiæ Dei et Patris; sed ut nos ipsi humanæ formæ imaginem materialibus coloribus exprimamus. Si enim satis esset sola mentis speculatio, sufficeret ipsum ad nos eatenus venisse; unde inanis rursus species ac fucus esset in iis quæ gessit, qui corpus reipsa non induisset, et in iis quæ more nostro sine fraude passus est. Sed abi in malam rem. Caro in carne

θηριομορφία, ὅς εἰς τύπον Χριστοῦ αἰνιγματωδῶς παρελήφθη. Εἰ δὲ δι' ὄψεως, ἡνιγματίσθαι πρὸς τὸ τοὺς δακνομένους ἴασθαι πάλαι συγκατήρχετο ὁ Θεός, πῶς οὐχὶ φίλον αὐτῷ καὶ ἐφαρμοζόν τῆς σωματικῆς ἰδέας, ἐξ ὄτου ἄνθρωπος ἐγεγόνει, τὴν εἰκόνα ἀνα-

Σ'. Εἰς ἀντίφασιν ἄρα ἐναντιολογίας ἑαυτῷ Θεός περιπίπτει.

Ἔ τῆς μανίας! πρὸς μὲν γὰρ τὸ ἐν πᾶσι τοῖς οὐσι καθ' ὅτι οὖν τῶν κτισμάτων, ἡλίου λέγω, σελήνης τε καὶ ἀστέρων, ἢ ὅ τι τύχοι τῶν ἄλλων ὁμοιοῦν τὸ Θεῖον, ἐφ' οἷς ἡ τῶν εἰδώλων μορφοποιία, ἢ ἀπόφασις· πρὸς δὲ τὸ δι' ἐκτυπωμάτων καὶ μορφομάτων τινῶν συμβολικῶς ἀνάγεσθαι τὸν Ἰσραὴλ, ἐπὶ τὴν τοῦ ἐνός Θεοῦ, ὡς ἐρικτὸν, θεωρίαν καὶ λατρείαν, ἢ κατὰ φασιν· ἢ οὐχὶ καὶ αὐτὸ τὸ τε παραδείγμα τῆς ἄλλης σκηνῆς προχάραγμα ἑναργές ἐστι τῆς ἐν πνεύματι λατρείας, σκιαγραφουμένον πῶς συμβολικῶς θεωρίαις τῷ μεγάλῳ Μωσεί πρὸς τοῦ τῶν δλων Θεοῦ;

Ζ'. Ὑποδιβάζειν οὖν ἐστι, φασί, καὶ κατασμι- κρύνειν ὑλικαῖς ὑποτυπώσεσιν ἐξεικονίζειν τὸν Χριστόν. Μεινᾶτω γὰρ ἐν τῇ κατὰ νοῦν θεωρίᾳ ὡς ἂν μᾶλλον μορφοῦται ἐν ἡμῖν ἐνέντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος θεῖαν τινὰ μόρφωσιν δι' ἁγιεσμοῦ καὶ δικαιοσύνης. Φησὶ γὰρ τὸ Γράμμα· Τί ὠφελεῖ γλυπτὸν ὅτι ἐγλυφῶν αὐτό; ἔπλασαν αὐτὸ χώνευμα, φαντασίαν ψευδοῦ, ὅτι πέποιθεν ὁ πλάστης ἐπὶ τὸ πλάσμα αὐτοῦ. Καὶ αὖθις, "Ὅτι ξύλον ἐστὶν ἐκ τοῦ ὄρυμου ἐκκοπτόμενον [ἐκκεκομμένον] ἔργον τέκνονος, καὶ χώνευμα, ἀργύρου καὶ χρυσοῦ.

Φιλεῖς μὴ ἀπέχεσθαι ταυτολογίας, μᾶλλον δὲ τυφλότητος, κακοῦργως ἐκ τούτου εἰς τοῦτο μεταβαίνων. "Ὅπερ εἰσφέρεις ἀπεικὸς εἶναι καὶ χαμαιζήλον, τοῦτα θεοπροπέες καὶ ὑψηλὸν τῇ τοῦ μυστηρίου μεγαλειότητι. Ἢ γὰρ οὐχὶ ὄδξα τοῖς ὑψηλοῖς ἐστὶ τὸ ταπεινοῦσθαι, ὡς ἀτιμία τοῖς ταπεινοῖς τὸ ὑψοῦσθαι; Οὕτω τῷ Χριστῷ μένοντι ἐν τῇ οἰκειᾷ περιωπῇ τῆς θεότητος, δεδοξασμένῳ τῇ ἀύλῳ ἀνεπιγραφῆς, τιμὴ ἐστὶν ἡ τῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ πανωψίστου συγκαταβάσεως ἔνυλος περιγραφή τοῦ οἰκείου σώματος. "Ἰλῆ γὰρ ἐγένονεν, εἶτ' οὖν σὰρξ, ὁ τὸ πᾶν συτησάμενος. Καὶ οὐκ ἀπαναίνεται δὲ κατεδέξατο γενέσθαι καὶ λέγεσθαι· ὕλης δὲ ἔργον, τὸ ὑλικῶς περιγράφεσθαι. Τὸ γὰρ ἐπὶ τῇ τοῦ νοῦ θεωρίᾳ ἀρκεῖσθαι, ὡς ἐν ἡμῖν ἀναμορφουμένου δι' ἁγίου Πνεύματος· εἴη ἂν ἐπὶ τοῦ βαπτίσεως. Καὶ οὐ περὶ τοῦ ἐξεικονίζεσθαι ἐν ἡμῖν τὸν χαρακτήρα τῆς ὑποστάσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐξεικονίζεσθαι ἡμᾶς τὴν ἀνθρωπόμορφον εἰκόνα ἐν ὑλικαῖς χρώμασιν. Εἰ γὰρ ἀρκεῖ ἡ κατὰ νοῦν μόνον θεωρία, ἔρκει ἂν ἐν τσοσούτῳ αὐτὸν χωρῆσαι πρὸς ἡμᾶς· καὶ πάλιν ἡ δόκησις περηνάικεν ἐν οἷς δέδρακε μὴ εἰς σῶμα ἐπληθῶς, καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς ἀδιαβλήτοις πάθεισιν. Ἄλλ' ἴθι πόρρω. Σὰρξ ἐν σαρκὶ πέπονθε, βέβρωκέ τε καὶ

⁹ Habac. II, 18. ¹⁰ Jerem. x, 3.

πίσω ἐν ὡσαύτως· καὶ τᾶλλα ὅσα ὁ καθεὶς ἄνθρωπος, πλὴν ἁμαρτίας. Καὶ οὕτω τιμῆ τὸ δοκοῦν κατὰ τὸ εἶναι ἀτιμον τῷ παντίμῳ καὶ ὑπερδοξατίμῳ λόγῳ. Ἀποτίσειν δὲ καθ' ἡμῶν Γραφικῆς φωνῆς ἁμαρτίας πύπτιας ἂν ἔρα τὰς κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ταῖς εἰδωλικαῖς ἀνατυπώσεις τῆ τοῦ Χριστοῦ εἰκὼν προσάπτων; Τίς γὰρ ἂν νοῦν ἔχων οὐ συνίει τὴν διαφορὰν εἰδώλου τε καὶ εἰκόνας· ὅτι τὸ μὲν πῶτος, τὸ δὲ φῶς· καὶ τὸ μὲν πλάνον, τὸ δὲ ἀπλαγῆ· καὶ τὸ μὲν τῆς πολυθείας, τὸ δὲ τῆς οἰκονομίας ἡριεστάτον γνώρισμα;

Ε. Πῶς οὐ γέγραπται, φασίν, ὡς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνας; Ὁ λόγος γὰρ, φησὶ, ἐ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις, μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν, δύναμις Θεοῦ ἐστὶ. **Β** Ἐμοί, φησὶ, μὴ γένοιτο κυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ περὶ τοῦ Χριστοῦ· ὅσα τε ἄλλα πρὸς τοῖς λογίοις ἡρῶνται. Ποῦ δὲ τοιοῦτο καὶ παρὰ τίνων εἰρημένον πρὶ εἰκόνας δεῖξαι;

Εἰπέ, ὦ πίσυρα, πότερον ἀνόμνησε, καὶ ποτέρῳ ἐκυχᾶται; σταυρῷ, ἢ τύπῳ σταυροῦ; δηλονότι ἢ ποτέρῳ· καὶ οὐκ ἀπέσχισται τῆ δόξῃ τὸ παράγωγον τοῦ πρωτοτύπου· ὡς οὐδὲ φωτὸς σκιᾷ. Καὶ τῆ ὅσα κατὰ τοῦ αἰτίου λέγεται, ταῦτα καὶ κατὰ τὸ αἰτιατοῦ πάντως ῥηθήσεται· ἀλλὰ τὰ μὲν κυρίας, ἐπὶ καὶ φύσει· τὰ δὲ οὐ κυρίως, ὅτι καὶ ἡρώμιας. Οὕτω καὶ Χριστοῦ κηρυσσόμενου ἀπ' ἡρῆς, ὁ τῆς εἰκόνας λόγος συνείπετο σχετικῶς· καὶ ταῖς ἂν ἔχῃς περὶ εἰκόνας Χριστοῦ τὰς ἀποδείξεις, ἵσταίπερ ἂν περὶ αὐτοῦ Χριστοῦ εἴρηγται. **Γ** Ἰαὶ καὶ ἐπὶ τύπου σταυροῦ, ὅσα περ ἂν περὶ αὐτοῦ περὶ πέφανται. Οὐδαμῶ δὲ περὶ τύπου καὶ εἰκὼς, εἰ καὶ ταῦτόν ἀμφοτέρω τῆ σημασία· ἐκτὸς γὰρ τὸ ζητεῖν ὡς συνόντων ἅμα δυνάμει ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς τῶν αἰτιατῶν τοῖς αἰτίοις. Ἡ ὄχι πάντα εἰκὼν σφραγὶς τίς ἐστὶ καὶ ἐκτύπωσις ἐν αὐτῇ φέρουσα τὸ κύριον εἶδος τοῦ ὅτι ἕπερ καὶ λέγεται; Σταυρὸν τε γὰρ λέγομεν τὸ ἀποσφράγισμα, ἵα καὶ σταυρὸς· καὶ οὐ δύο σταυροί· καὶ Χριστὸν τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα, ὅτι· καὶ Χριστὸς καὶ οὐ δύο Χριστοί· ὡς οὐκ ἐγχωροῦντος θάτερον θάτερου κηρῖσθαι τῆ ὁμωνυμίας, ἀλλὰ τῆ φύσει· καθά ἡρώσι θεῖος Βασίλειος, ὅτι βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ πῶ βετλάως εἰκὼν, καὶ οὐ δύο βασιλεῖς· οὕτε γὰρ εἰ κρείτος σχίζεται, οὕτε ἡ δόξα μερίζεται· καὶ ἐκόντως ἢ τῆς εἰκόνας τιμῆ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαταίει, ὡς καὶ ἔμπροσθεν.

Θ. Συμφαίνει, φασί, πολλοὺς Κυρίους λέγεσθαι καὶ Χριστοὺς κατὰ τὸ διάφορον τῆς εἰκόνας· κἄν τευθεν ἢ πολυθεῖα· ἡμῖν δὲ εἰς Κύριος καὶ Θεός ὁ προσκυνούμενος.

Τί οὖν; Οὐ Κύριος ὁ Πάτερ; οὐ Κύριος ὁ Υἱός; οὐ Κύριος τὸ Πνεῦμα; ὡς καὶ Θεός καὶ Θεός καὶ Θεός; πάνυ γε. Ἀρ' οὖν καὶ τρεῖς Θεοί καὶ κύριοι; Ἀσεβές. Εἰς γὰρ Θεός καὶ Κύριος. Κἄν ταῖς εἰκόσι

¹¹ I Cor. 1, 18. ¹² Galat. vi, 14.

(a) T. I, Hom. xxvii, contra Sabell.

A passa est, editque et bibit similiter, aliaque omnia, quæ singuli homines, excepto peccato. Atque ita honor est, quod opinione tua dedecus videbatur, omni honore et gloria cumulatissimo Verbo. Scripturæ porro voces desine contra nos imperite proferre, quæ adversus idolica Græcorum simulaora dicta sunt, Christi imagini adaptans. Quis enim, si quid mentis habeat, idoli et imaginis discrimen non intelligat; quod illud tenebræ, hæc vero lux; illud fallax, hæc sine errore; illud deorum multitudinis, hæc dispensationis clarissimum sit argumentum?

VIII. HÆR. Quomodo, aiunt, quod de cruce scriptum est, non idem et de imagine? *Verbum enim crucis, inquit, pereuntibus quidem stultitia est; iis autem qui salvi fiunt, id est nobis, Dei virtus est*¹¹. Et: *Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi*¹²! et quæcunque alia in Scripturis celebrantur. Ubinam vero tale quidpiam, et a quibus de imagine dictum ostendes?

ORTH. Dic, audacule, utrum celebravit, et utro gloriatu est; cruce, an crucis figura? haud dubium quin priore: nec tamen gloria se junctum est exemplum a prototypo, sicut nec umbra a lumine. Quæcunque enim de causa dicuntur, hæc ipsa de eo quod ex causa ortum est, omnino dicuntur: verum illa quidem proprie, quia natura; hæc vero non proprie, quia homonymæ. Itaque cum ab initio prædicantur Christus, imaginis sermo relative consequatur; totidemque habes de Christi imagine documenta, quot de Christo ipso edita sunt, itemque de figura crucis, quotquot de cruce ipsa prolata sunt. Nusquam vero de figura et imagine, licet ambo significatione idem sint: ineptum enim et a ratiocinandi usu alienum est, hoc quærare; cum in iis quæ videmus, simul virtute cum causis sint ea quæ ex causis orta sunt. Annon imago omnis sigillum quoddam est, et impressio, propriam in seipsa formam illam gerens, a qua et nomen habet? Nam et crucem appellamus ipsam signaculum, quia crux est, et non duæ cruces? et Christum, Christi imaginem, quia Christus itidem, et non duo Christi: quippe cum alterum ab altero nominis communione separari nequeat, sed natura: quemadmodum divinus Basiliius (a) regem ipsius etiam regis imaginem dici docet, et tamen duo non sunt reges; nec enim potestas dissecatur, nec gloria dividitur; meritoque imaginis honor ad prototypum transit, sicut et vice versa.

IX. HÆR. Contingit, inquiunt, ut multi Domini Christique dicantur, pro imaginum diversitate; indeque multorum eorum impietas: nobis vero unus est Dominus et Deus, quem adoramus.

ORTH. Quid ergo? Nonne Dominus est Pater? non Dominus Filius? non Dominus Spiritus sanctus? et Deus item, Deus, et Deus? Utique. At igitur tres item Dii ac Domini? Impium. Unus enim Deus et

Dominus. Hoc ipsum in imaginibus, amice, cogitandum est; quod etsi numero figuræ multæ sint, unus tamen Christus, et non multi; quemadmodum Dominus idem et non diversi. Quo enim pacto naturæ illic in tres personas divisionem non ferenti, congruit unitas vocis, Dei ac Domini? sic multas hic figuras ad unam speciem revocat ejusdem nominis appellatio. Unde inanis prorsus apparet stulta tua objectio.

X. HÆR. Detur, inquit, Christum imagine representari; sed juxta traditam a Deo hierologiam: *Hoc facite*, ait, *in meam commemorationem*¹⁹: quasi videlicet aliter effingi non possit, quam commemorando; in quo et exprimi, verum est; et exprimere, sacrum.

ORTH. Quod tecum ipse pugnare visus es, circumscribi Christum concedens, qui hoc ante non admittebas, tibi satis esse poterat ad eversionem. Sed quia ullam tuam propositionem sine reprehensione abire non decet, accendamus ad singulorum quæ a te dicta sunt, refutationem. Quomodo appellas quæ a sacerdote in hierologia sacrisque hymnis tractantur? Imaginem, an veritatem? Quod si imaginem, o rem absurdam! a blasphemia in blasphemiam ruis, sicut qui in cæno quodam infixi, dum alterum pedem movent, in magis lubricum impingunt. Nam ut tibi quaderet propositio, impietatis notam subire non dubitasti. Sin autem veritatem, ut revera est; ipsum enim corpus et sanguinem Christi fideles dum sumunt, divinæ vocis auctoritate consistuntur: quorsum nugaris, veritatis mysteria ad figuras traducens? In meam vero commemorationem hoc facite, dixit; valde qui dem apposit; totius enim dispensationis summa quædam est hoc mysterium; ex præcipua parte totum per synecdochen significans. Neque enim quia dixit, *hoc facite in meam commemorationem*, omnibus licet; sed quibus est sacrificandi potestas. Sed neque nos ad aliorum mysteriorum celebratione prohibuit. Videre enim est et Natalium et Theophaniorum memoriam peragentes; et nunc quidem ramos tollimus ad symbolum in pullo asinæ sedentis; nunc mutuo nos amplectimur, in signum resurrectionis. Mitto dicere de ascensu ad templum, et de tentatione tentatoris, propter quam quadragenariam abstinentiam observamus, et alia quædam ejusdem rationis. Hæc omnia facite in meam commemorationem, ita per summarium mysterium reticentia quadam, ut jam dixi, præcepisse Verbum consendum est. Annon et de corporea ejus in tabula representatione idem existimari licet, quemadmodum et de divinitus exaratis Evangeliiis? Neque enim exarari usquam jussit consisum sermonem; attamen ab apostolis hactenus exaratus est, et hic quoque per chartam et atramentum. Sic et in imagine per varios colores, aut aliam forte materiam excuditur. Quæ enim historiæ sermo coram

Α τοῦτο ὑποληπτέον, ὡ τῶν · ὅτι εἰ καὶ τῶ δ πολλοὶ οἱ χαρακτηῆρες, ἀλλ' εἰς Χριστὸς, ὡ πολλοὶ · ὡσπερ καὶ Κύριος ὁ αὐτὸς καὶ οὐ διὰ σύναπτει γὰρ, ὡς ἐκεῖ τῇ φύσει οὐκ ἐώθη σθῆναι εἰς τρία πρόσωπα τὸ μοναδικὸν τῆς Θεοῦ Κύριος φωνῆς, οὕτως ἐνταῦθα τοὺς πολλοὺς · εἰς ἓν εἶδος, ἢ τῆς ὁμωνυμίας ἐπέκλησις, καὶ ἔωλόν σου τὸ ἡλίθιον πρόβλημα.

I'. Δεδόσθω, φασίν, εἰκονίζεσθαι τὸν Χρὸς ἀλλ' ὡς ἡ θεοπαράδοτος ἱερολογία · Τοῦτο γὰρ ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν · ὡς οὐκ ροῦντος δηλονότι ἄλλως εἰκονίζεσθαι, ἢ ἀνασχεσθαι · ἐφ' ᾧ καὶ τὸ εἰκονίζεσθαι ἀληθές, εἰκονίζεσθαι ἱερὸν.

B "Οτι μαχόμενος ἑαυτῷ ὄφθης, προσηκόμενος γράφεσθαι τὸν Χριστὸν, μὴ πρότερον τοῦτο κατμενος, ἤρκει σοι εἰς περιτροπήν. 'Αλλ' ἐπεὶ πᾶσ πρότασιν ἀνεπιτίμητον ἔξῃ οὐ καλὸν, ἴωμεν ἐκατὰ λόγον ἀντιπαραστάσιν. Πῶς φῆς αὐτὰ τὸ λογηθέντα καὶ ὑμνηθέντα πρὸς τοῦ ἱερέως; ἢ ἢ ἀλήθειαν; Εἰ μὲν εἰκόνα, φεῖ τῆς ἀτοπίβλασφήμου εἰς βλάσφημον · ὡσπερ οἱ ἐς ἰλί· ἐμπαρέντες, καὶ τῇ μεταβάσει θάτερον τοῖν ἐπὶ τόλισθηρότερον καταπίπτοντες. "Ἰνα γὰρ ἐφαρμόσῃ ἡ πρότασις, ἀθεῖαν εἴλου κατακριεῖ δὲ ἀλήθειαν, ὡσπερ οὖν καὶ ἐνεστιν · αὐσῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ ὡμολόγηται ἐν τῇ μφει τοῖς πιστοῖς, κατὰ τὴν θεόλεκτον φωνήν · τῆς ἀληθείας μυστήρια εἰς τύπους μεταλαφληγναφεῖς; Εἰς δὲ τὴν ἀνάμνησίν μου ποιεῖτε, εἰρηκὸς ὁ λόγος, καὶ πάντα · συγκεφαλγὰρ τῆς ὅλης οἰκονομίας τὸδε τὸ μυστήριον · ἐκριωτέρου μέρους συνεκδοχικῶς τὸ ὅλον ἐπισμενος. Οὐ γὰρ ἐπεὶ εἶπε, Τοῦτο ποιεῖτε ἐμὴν ἀνάμνησιν, τοῖς πᾶσιν ἔξεστιν, ἀλλ' ἱερουργεῖν. 'Αλλὰ μὴν οὐδὲ ἀπειρξεν ἡμᾶς τί ἄλλων μυστηρίων τεκετῆς. Φαινόμεθα γὰρ κ Γενεθλίων καὶ τῶν Θεοφανίων ὑπομνήματα · τες · καὶ νῦν μὲν κλάδους ἀῖρομεν εἰς τύπεπὶ πῶλου καθέδρας · νῦν δὲ ἀσπαζόμεθα ἀλ εἰς σημεῖον τῆς ἀναστάσεως. Ἐῷ λέγειν τῆς ἱερὸν ἀναβάσεως καὶ πείρας τοῦ πειράζοντι ἦν ἡμεῖς τὴν τεσσαρακονθήμερον ἄγομεν ἐγγεῖ ἄλλα τε τινὰ τῆς αὐτῆς ἐγόμενα θεωρίας. πάντα ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, δ κεφαλαιωδεστέρου μυστηρίου κατὰ τὸ σιωπά ὡς ἐφθην εἰπὼν, προστεταχέναι τὸν Λόγον ληπτέον. Ἢ οὐχὶ καὶ ἐπὶ τῆς ἐν πίνακί σωμδοῦς αὐτοῦ θέας τὸ αὐτὸ ἐστιν ὑπολαμβάνειν, καὶ ἐπὶ τῶν θεοχαράκτων Εὐαγγελίων; Οὐ γὰρ εἶρηκε χαράττεσθαι τὸν συντεταμημένον ἀλλὰ μὴν χαράττεται ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ δεῦρο · καὶ ὁ ἐνταῦθα διὰ χάριτος καὶ μ οὔτως ἐπὶ τῆς εἰκόνας, διὰ ποικίλων χρωμά ὅ τε τύχοι ἂν ἄλλων ὕλων ἐγχαράττεται. Ἰ φησί, ὁ λόγος τῆς ἱστορίας παρίστησι, ταῦτε φικῆ σιωπῶσα διὰ μιμησεως δέικνουσιν, ὁ

¹⁹ Luc. xxii, 19.

κ. Ὡς ἐντεῦθεν μὴ μόνον τὰ ἐν αἰσθήσει, ἀλλ' ὑποπίπτοντα ἀναγράφειν διδάσκεις, ἀλλ' ὁτιούνη καὶ κατὰ διάνοιαν περιλαμβανόμενα τῆς τοῦ νοῦ θεωρίας. Διὰ τοῦτο παρὰ τὸ ἀρχῆς οὐ μόνον ἀγγέλους ἀνιστορεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέλλον κριτήριον ὑπογράφειν, δεξιὰς τε καὶ ἀριστεράς καὶ εὐωνύμους, σκυθρωποτέρην τε καὶ χαριτωτέρην ἰδέειν. Ἐν γὰρ μόνον πάντῃ ἀπεριόριστον τὸ θεῖον· οὐ οὐκ ἔστι περινοιά τις καταπερικύβητος· οὐδ' αὖ σημασία ἀκούστικῆ, ὡς ἔχει φύσιν πρὸς οἷς καὶ ἀποφάσκειται ἡ περιγραφή. Τὰ πάντα ἐπεὶ περιορίζεται διὰ νοῦ καταλαμβάνεται, καὶ περιγράφεται δι' ἀκοῆς, ἤτοι ὕψους· ὡς γὰρ ταυτὸν τῆ ἰσοότητι.

Τί τοίνυν τὸ δεδειγμένον; εἰκὼν Χριστοῦ, ἢ ἡ εἰκὼν, καὶ οὐ τὰ δύο (4); οὐ γὰρ ταυτὸν σκια καὶ εἰκὼν. Καὶ πῶς λεκτέον ἐν ἐκαστέρῳ ἐκάτερα, ἢ ἡ εἰκὼν; καὶ τὸ ἄτοπον προφανές.

Ἐν ποτε μανείη ἂν τις τοσοῦτον, σκιάν καὶ εἰκὼν, φύσιν καὶ θεῖον, ἀρχέτυπον καὶ παράγωγον αἰτιῶν τε καὶ αἰτιατόν, ταυτὸν ὑπολαμβάνειν οὐ δύναται, καὶ λέγειν ἐν ἐκαστέρῳ ἐκάτερα, ἢ ἡ εἰκὼν· ὡς ἂν Χριστὸν καὶ αὐτοῦ τὴν εἰκόνα ἐν τούτῳ ὑπόληψεσθαι ἢ φράζειν· ἀλλὰ ἄλλα πρὸς τὸν, καὶ ἄλλο εἰκόνα Χριστοῦ κατὰ φύσιν· εἰ ἢ ταυτὸς κατὰ τὸ ἀμέρῃς τῆς κλησεως. Καὶ πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς φύσιν ἀπίδοι, οὐ μόνον, ἀλλ' οὐδὲ εἰκόνα Χριστοῦ εἴποι ἂν τὸ ἴδιον. Ἔστι γὰρ τυχὸν ξύλον, ἢ χρῶμα, ἢ ἡ σκία, ἢ ἀργυρος, ἢ τι τῶν διαφορῶν ὑλῶν ὃ καὶ ἡ εἰκὼν. Ὅτε δὲ πρὸς τὴν δι' ἐκτυπώματος ἐξομοιωμένην ἀρχέτυπον, καὶ Χριστὸν καὶ Χριστοῦ. Ἀλλὰ ἡ εἰκὼν μὲν κατὰ τὸ ὁμώνυμον· Χριστοῦ δὲ κατὰ τὴν φύσιν. Τὸ γὰρ παράγωγον, ἀρχέτυπον παράγωγον ἔσπερ καὶ τοῦνομα ὀνομαζομένου ὄνομα· ἡ εἰκὼν. Φησὶ γὰρ, Ἰωσίας ἤρε τους ὀρθλαμους ἐπὶ ἐπὶ τὸν τάφον τοῦ ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ, ὃ λαλήσαντος τους λόγους τούτους. Καὶ εἶπε· τὸ σκόπελον ἐκεῖνο ὃ ἐγὼ ὄρω; καὶ εἶπον· ἡ εἰκὼν εἰ ἄνδρες τῆς πόλεως· Ὁ ἀνθρώπος τοῦ θεοῦ ἦν ὃ ἐξεληλυθὼς ἐξ Ἰουδα. Καὶ εἶπεν· ἡ εἰκὼν ἦν. Ἀνὴρ μὴ κινήσῃτω τὰ ὀστά αὐτοῦ· ἡ εἰκὼν τί τὸ Γράμμα; ἀνθρώπον τοῦ θεοῦ τὸν ἴδιον ἀνόμαζεν, ἤτοι τὸν τάφον, ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ κειμένου σώματος, τὸ ἀνάστημα κεκληθῆναι. ἡ εἰκὼν οὐχὶ μᾶλλον ἀπὸ τῆς εἰκόνας τὸ πρωτότυπον κειμένου; Καὶ πάλιν ὁ θεὸς πρὸς τὸν Μωσῆν· ἡ εἰκὼν μοι δύο Χερουβὶμ χρυσαῖα, οὐκ, εἰκόνας Χερουβὶμ. Βλέπων τοίνυν κἀνταῦθα ὡς τῆς ὁμωνομίας παράγωγον ὡς κύριον κέκληται, παύσαι ἐπιπέρας τὰ ἀσύνετα, καὶ κατασυλλογίζεσθαι πειρώμενος τὰ ἀσυλλόγιστα.

IV. Πῶς φησὶ, Ἐν τῇ εἰκόνι, τοῦ Χριστοῦ ἡ θεότης; ¹⁴ IV Reg. xxiii, 17, 18. ¹⁵ Exod. xxv, 18.

(4) Καὶ οὐ τὰ δύο : in Regio codice abest interrogationis nota, tanquam dicat, certe quidem non

exhibet, hæc ipsa silens pictura per imitationem demonstrat, ut magnus asserit Basilius (b). Ita non hinc non solum quæ sub sensum, et tactum, coloremque cadunt, depingere docemur; sed quidvis etiam aliud, quod cogitando mentis agitatione comprehenditur. Propterea et ab initio mos fuit, non solum angelos repræsentare, sed futurum etiam iudicium depingere, et dextrastationes ac sinistras, tristioresque vultus se lætiores. Unus enim solusque est omni ex parte incircumscribitus Deus; cuius comprehensiva mentis cogitatio nulla est, nec sub aures cadens naturæ declaratio, ac proinde nec circumscriptio. Cætera vero omnia quia mentis comprehensione clauduntur, eadem auditu quoque vel aspectu circumscribuntur; utrinque enim una et par est ratio.

XI. HÆR. Quidnam ergo est quod ostenditur; imago Christi, aut Christus, et non duo; nec enim idem sunt umbra et veritas. Et quomodo dicendum est in utroque utrumque aut alterum; quod quidem absurdum esse patet.

ORTH. Nemo unquam adeo insanierit, ut umbram et veritatem, naturam et liberam impositionem archetypum et exemplum, causam et quod ex causa ortum, idem secundum substantiam esse putet, et in utroque utrumque esse dicat, aut alterum, ita ut Christum et ejus imaginem unum hoc modo credat ut affermet; sed illiud Christum, et aliud Christi imaginem secundum substantiam esse, tametsi identitas in vocabuli indivisa unione reperitur. Cumque ipsam imaginis naturam intuebitur, non modo Christum, sed ne imaginem quidem Christi dixerit esse, quod cernitur. Est enim lignum fortasse, vel color, vel aurum, vel argentum, vel diversa quædam alia materia, a qua et nomen habet. Cum vero expressam per similitudinem archetypum figuram; tum et Christum, et Christi; sed Christum quidem homonymie; Christi autem, relative: quia exemplum archetypum est exemplum; sicut et nomen; nominati nomen est. In promptu est e divinis Litteris demonstratio. Sustulit, inquit, Josias oculus suos ad sepulcrum hominis Dei, qui locutus est verba hæc, et dixit: Quis est titulus ille quem video? Responderuntque ei cives urbis illius: Homo Dei est, qui venit de Juda. Et ait: Dimittite eum, nemo commoveat ossa ejus ¹⁴. Sentisne quid Scriptura dicat, hominem Dei titulum ipsum appellavit, sive sepulcrum, a corpore quod in eo jacebat, monumenti, fabricam nuncupans. Quanto magis de imagine prototypum appellandum? Et iterum Dominus ad Moysen: Fac mihi duos Cherubim aureos ¹⁵, non imagines Cherubim. Vide ergo quemadmodum et hoc loco exemplum proprii nomine per homonymiam appelletur; ac desine stulta moliri, et contra rationem ratiocinari.

XII. HÆR. Quo pacto censes in imagine esse

sumi duo. (b) Hom. 20, in xl Martyres.

divinitatem? physice? quandoquidem simul adoratur, an non? Et quidem si in ea est, sequitur circumscriptio. Si non est, adorare impium est. Non enim quod dicitur, sed quod non est, adoratur. Christi autem caro cum divinitate semper adoratur, quia inseparabiliter cum ea conjuncta est; non item imago.

ORTH. In iisdem absurdis versaris. Nam cum minime unum sint archetypum et imago, quia illud veritas est, hæc umbra; quid tanquam sapiens argutaris? In Dominico enim corpore ob naturalem connexionem divinitas conjunctim adoratur et glorificatur, licet caro circumscriptionem subeat. Quomodo enim non subeat? cum et tangi, et apprehendi, et cerni possit, et nullo modo incomprehensibilis naturæ propter unionem proprietates suscipiat: quoniam, ut dictum est, caro etiam ipsa passa est, impassibili substantia neutiquam una patiente. In imagine vero, haudquaquam. Ubi enim ne ipsius quidem, quæ exprimitur, carnis adest natura, sed tantummodo relatio; multo minus dixeris incircumscriptam esse divinitatem; quæ eatenus et inest et adoratur in imagine, quatenus in ea velut in umbra unitæ sibi carnis existit. Quis enim est locus, ubi divinitas non sit, in ratione præditis, eaque carentibus; in animatis et inanimis? sed ex analogia suscipientium naturarum, plus, minusve. Sic et in imagine adesse divinitatem qui dixerit, a congruo non aberrabit. Inest siquidem etiam in figura crucis, aliisque divinis donariis; at non physica unione; nec enim caro quæ deificata est: sed relativa participatione, quia gratia et honore participant.

XIII. HÆR. Quid est quod aiunt, bonum non esse, si ostendatur imago, et non adoretur? quin potius utile est; tum quod ex æquo per auditum ad res ipsas recurratur, earumque memoria revocetur; tum quod vitanda sit humi repens materialis pictura. *Spiritus enim est Deus; et eos, qui adorant sum in spiritu et veritate oportet adorare*¹⁶, ut scriptum est.

ORTII. Si æqualem auditu iaspectus vim esse confiteris, quod sane verum est, suscipe quod æquivalet; meneatque sacrum Evangelium in solo auditu sine oratione, quamvis colendum sit. Quod si hoc fatuum est, cur non etiam prius alterum? æqualis enim esse judicasti; aut quomodo non adorandum utrumque, sed idem secum pugnans utilitate atque damno? atque ita sive in imagine sive in Evangelio, sive in cruce, sive in alia quavis re consecrata, in spiritu et veritate adorari Deus videtur; subductis per mentis in Deum erectionem materiis. Neque enim in eis mens constiterit, quia nec in illis confidit; quid idololatrarum error est: sed per eas ad prototypa conscendit, sicut orthodoxorum fides docet.

XIV. HÆR. Oportetne, inquirunt, litteras ado-

¹⁶ Joan. iv, 24.

(5) Ἀπερίγραπτον (θεόητο) in ms. cod. περιγραπτόν, *circumscriptam*, quod potius videtur exigere loci *sententia*.

φυσικῶς; ἐπεὶ συμπροσκυνοῦνται ἢ οὐ; καὶ εἰ μὲν ἐν αὐτῇ, ἢ περιγραφῇ· εἰ δὲ μὴ, τὸ προσκυνοῦν ἀσεβές· οὐ γὰρ ὁ λέγεται, ἀλλ' ὁ μὴ ἔστι προσκυνοῦνται· Χριστοῦ δὲ ἡ σὰρξ αἰεὶ τῇ θεοτητι συμπροσκυνοῦνται, ὅτι συνήνεται ἀδιασπάσσεως· ἀλλ' οὐχ ἡ εἰκὼν.

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀτοπημάτων εἶ. Οὐκ ὄντος γὰρ ἐνὸς ἀρχετύπου τε καὶ εἰκόνας, ὅτι τὸ μὲν ἀλήθεια, τὸ δὲ σκιά· τί ὡς σοφὸν σου τὸ ἐπιχείρημα; Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ Κυριακοῦ σώματος τῇ φυσικῇ συναφείᾳ ἢ θεότης συναπτικῶς καὶ προσκυνοῦνται καὶ δοξάζονται, καίπερ τῆς σαρκὸς περιγραφῇ ὑποπιπτούσης, Πῶς γὰρ οὐ, ἀπτῆς καὶ ληπτῆς καὶ ὁρατῆς ὑπαρχούσης, καὶ οὐδαμῶς τῆς ἀπεριλήπτου φύσεως διὰ τὴν ἔνωσιν ὑφισταμένης τὰ ἀνοίκεια; ἐπεὶ, ὡς εἴρηται, καὶ πέπονθεν ἡ σὰρξ μὴ συμπεπονθυίας τῆς ἀπαθοῦς οὐσίας. Ἐπὶ δὲ τῆς εἰκόνας, οὐδαμῶς. Ὅπου γὰρ οὐδὲ αὐτῆς τῆς ἀναστηλωθείσης σαρκὸς ἡ φύσις πάρεστιν, ἀλλ' ἡ μόνον ἡ σχέσις, πολλοῦ γε ἂν εἴποις τὴν ἀπερίγραπτον (5) θεότητα, ἢ τοσοῦτον καὶ ἔνεστι καὶ προσκυνοῦνται ἐν τῇ εἰκόνι, ὅσῳπερ ἐν σκιά τῆς ἐνωθείσης αὐτῇ σαρκὸς ὑπάρχει. Ποῦ γὰρ ἔστιν, οὐ οὐκ ἔστιν ἡ θεότης, ἐν τε λογικοῖς καὶ ἀλόγοις· ἐν ἐμφύχοις καὶ ἀψύχοις; ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίας τῶν ὑποδεχομένων φύσεων πρὸς τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον. Οὕτω καὶ ἐν εἰκόνι εἶναι τὴν θεότητα εἰπὼν τις οὐκ ἂν ἀμάτη τὸ δέοντος· ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τύπου σταυροῦ τῶν τε ἄλλων θεῶν ἀναθημάτων, ἀλλ' οὐ φυσικῇ ἐνώσει· οὐ γὰρ σὰρξ ἢ θεωθεῖσα· σχετικῇ δὲ μεταλήψει, ὅτι χάριτι καὶ τιμῇ τὰ μετέχοντα.

II'. Καὶ τί φασίν· Οὐκ ἐσθλὸν δεδεῖχθαι τὴν εἰκόνα καὶ μὴ προσκυνοῦσθαι; λυσιτελὲς γὰρ μᾶλλον τὸ μὲν διὰ τῆς ἐξ Ἰσοῦ ἀκοῆς πρὸς τὰ πράγματα ἀναδρομῆν τε καὶ ἀνάμνησιν· τὸ δὲ διὰ τὸ φυγεῖν τὸ χαμερκὲς τῆς ὑλογραφίας· Πνεῦμα γὰρ ὁ θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνοῦν, ὁ λόγος.

Εἰ Ἰσὴν ἀκοῆς τὴν δι' ὀφείως ἐνάργειαν ὁμολογεῖς, ὅπερ ἀληθὲς, δεῖξαι τὸ ἰσοῦσον· καὶ μινάτω τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἐπὶ μόνῃς τῆς ἀκοῆς, μὴ προσκυνούμενον, καίπερ ὄν σεπτόν. Ἄλλ' τί τοῦτο ἡλίθιον, πῶς οὐ τὸ πρότερον; ἐξ Ἰσοῦ γὰρ σφί κέκριται· ἢ πῶς οὐ προσκυνητὸν ἐκάτιρον, ἀλλ' αὐτὸ ἐαυτῶ μαχόμενον διὰ τῆς ὠφελείας τε καὶ βλάβης; Καὶ οὕτω κἂν ἐν εἰκόνι, κἂν ἐν Εὐαγγελίῳ, κἂν ἐν σταυρῷ, κἂν ἐπ' ἄλλῃ τινὶ τῶν ἀφιρωθέντων, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ θεὸς προσκυνούμενος φαίνεται· ὑπεξαιρουμένων τῶν ὀλῶν διὰ τῆς τοῦ νοῦ ἐπὶ θεὸν ἀνανήξεως. Οὐ γὰρ τοὶ πρὸς αὐτὰς ἐναπομένοι· ἂν, ὅτι μηδὲ πέποιθεν, ὡς ἡ τῶν εἰδωλολατρῶντων πλάνη· δι' αὐτῶν τε ἐπὶ τὰ πρωτότυπα ἄνευσιν, ὡς ἡ τῶν ὀρθοδόξων πίστις.

ΙΔ'. Τὸ γράμμα προσκυνητέον, φασίν, ἢ τὴν εἰ

κρία, ἧς ἡ κλησις ἐπιγέγραπται; καὶ πάντως ὁμοίον: καὶ οὐ τὰ δύο; καὶ ποῖον;

Ὁμοίον τι ἐρωτῆν ἔστιν, ὡς εἰ προσκυνεῖν θέον τὸ Εὐαγγέλιον, ἢ τὴν ἐπ' αὐτῷ κλησιν; τὸν τύπον τῷ σταυροῦ, ἢ τὸ ἐπ' αὐτῷ γράμμα; προσθεῖν δ' ἢ καὶ ἐπὶ τῶν καθ' ἑμᾶς, τὸν δαίνα, ἢ τοῦδε τὸ ἔνα· Παύλου τυγόν καὶ Πέτρου, καὶ ἐκάστου τῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἶδος ἀτόμων. Καὶ πῶς οὐκ ἀνόητον, ὡς μὴ εἴπω γελοῖον; καὶ τί γὰρ ἔστι τῶν καθ' ἑβραίους ἡμῶν ἀκατονόμαστον; καὶ πῶς διασχίσταται τῇ δόξῃ τῆς οικείας προσηγορίας τὸ ὄνομαστέον, ἵνα ἐν θατέρῳ θήσωμεν τὴν προσκύνησιν, οὐκ ἐτέρου ἀποστεροῦντες; Τῶν γὰρ πρὸς τι ταῦτα· ἢ γὰρ ὄνομα, ὀνομαζομένου ὄνομα, καὶ οἶόν τις εἰκόνα, εἰκὼν τοῦ καθ' οὐπερ λέγεται, πέφυκεν· ἐν ἧς οὐ διεσχησται ἢ κατὰ προσκύνησιν ἐνόητος.

IE. Τὸν σταυρὸν προσκυνήσειον πρότερον, ἢ τὴν εἰκόνα; ἐπ' ἵσθς ἢ κατὰ τὸ ἦτρον;

Φυσικῆς ἀκολουθίας οὔσης ἐν τοῖς πράγμασι, περπαλοῦμαι μοι δοκεῖς. Εἰ μὲν γὰρ ὁ σταυρὸς ἐπὶ τῷ ἀρχετύπῳ λαμπρότερος, πῶς οὐχί; ἐν αὐτῇ γὰρ πέφυκεν ὁ ἀπαθῆς λόγος οὗ ἡ δύναμις τοσαύτη, ὡς ἂν τῇ σκιᾷ φλέγεται τὸ δαιμόνιον φύλον, καὶ πῶς ἐκ τῶν ἐσφραγισμένων ἀποδιδράσκων. Εἰ ἔτι τὸν τύπον, οὐ συντόν. Ὅσον γὰρ τὰ αἰτία ἡμέμιν, τοσοῦτον καὶ τὰ αἰτιατὰ προτετίμηται· ἐπὶ καὶ πᾶν τὸ παραλαμβανόμενον διὰ τινος χρείαν, ὁμοιωτὸν ἔστι κατὰ τιμῆν, οὐ ἐνεκεν ἐλλήπτου· ὡς καὶ σταυρὸς Χριστοῦ· πρότερον γὰρ κατὰ κριτηρίων ὢν, ὕστερον ἡγήσεται, παραληφθεὶς εἰς χεῖρ τοῦ θεοῦ πάθους.

IZ. Οὐδὲν, φασί, τὸ διάφορον εἰδώλου τε καὶ εἰκόνας· ταῦτόν γὰρ κατὰ τὴν σημασίαν· ὅτι τὸ μὲν εἶδος εἰδώλου· οὐ γὰρ τοι τὸ κύριον αὐτὸ, τὸ ὀνόμασται· τὸ δὲ εἰκόνας, κατὰ σημαζόμενον τοῦ εἰκαστοῦ. Τὸ δ' ὁμοίον οὐκ ἄλλο τι, ἀλλ' ὁ μὴ ἔστι τὸ πρωτότυπον· καὶ οὕτως εἶδωλον, καὶ οὕτως εἰκόνα. Εἰς ταῦτόν γὰρ ἀμρότερον φέροι τὴν σημασίαν. Εἰδωλον δὲ προσκυνεῖν, ἐν τῷ ὄντι προσκυνεῖν τὸν ἱερὸν διὰ περιγραφῆς, ἀσεβείας. Ἀπειρήται γὰρ τῆς τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας.

Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐννοίας τοῦ τὰ ὁμοιώματα μὴ εἶναι τὸ θεῖον, ἀλλὰ σφετερίζεσθαι ἐν ἑαυτοῖς τὴν εὐχρίαν, οὐδὲν τὸ διάφορον· ὅτι καὶ ἐπ' ἵσθς ἀποφύκειον παρὰ τῆς θεῆς Γραφῆς, οὐ μόνον τοῦ εἰδώλου τὸ εἰκόνισμα, ἀλλὰ καὶ ἡ στήλη, καὶ τὸ ὁμοίωμα, καὶ εἴ τι ἕτερον. Οὐ ποιήσετε γὰρ ὑμῖν ἑαυτοῖς, εἰς, χειροποίητα, οὐδὲ γλυπτὰ, οὐδὲ στήλην καταστήσετε ὑμῖν· οὐδὲ λίθον σκοπὸν στήσετε ἐν τῇ γῆ ὑμῶν προσκυνῆσαι αὐτόν· ἐγὼ γὰρ εἰμι Κύριός ὁ θεὸς ἡμῶν. Καὶ ἀλλοθί που· Μὴ εἰκόνα ἐποίησε τέκτων, ἢ χρυσόχόος χωνεύσας χρυσίον περιεχρύσωσεν αὐτόν, ἢ ὁμοίωμα καταπέσασεν αὐτόν; Ἀμροτέρωθεν γὰρ τῆς εἰδωλο-

¹⁷ Levit. xxvi, 1. ¹⁸ Isa. xl, 19.

A rare, an imaginem, cujus nomen incriptum est? atque horum alterum omnino, et non duo? et qualenam?

ORTH. Perinde est hoc rogare, ac si quæras, utrum adorandum sit Evangelium, an ejus nomen? utrum figura crucis, an quod in eo scriptum est. Addam et de hominibus, utrum hunc, an ejus nomen, Pauli forsitan et Petri, et singulorum sub ea specie individuorum. Quomodo autem id stultum non sit, ne dicam ridiculum? Quid enim est in iis, quæ oculis videmus, quod nomine careat? aut quomodo gloria a proprio vocabulo distinguitur quod nomen habet, ita ut alteri adorationem tribuamus, alteri detrahentes? Hæc enim relativa sunt. Nomen quippe nominati est nomen, et veluti naturalis quædam ejus de quo dicitur, imago; in quibus adorationis unitas divisa non est.

B XV. HÆR. Potiusne adoranda est crux, quam imago? ex æquo, an minus?

ORTH. Cum in rebus ipsis sit naturalis consecutio, frustra loqui mihi videris. Etenim si crux pro archetypo sumatur, quidni? in ea siquidem passum est Verbum impassibile; cujus tanta est virtus, ut ab umbra ipsa dæmonum turba exuratur, et a signatis procul aufugiat. Si vero pro figura, consultum non est. Quanto enim præstantiores sunt causæ, tanto et quæ ex causis orta sunt honore præcellunt, quandoquidem et omne quod utilitatis alicujus gratia sumitur, honore inferior est eo cujus causa usurpatur: sicut et crux Christi, quæ cum execrationis instrumentum prius esset: postea sanctificata fuit, cum ad divinæ passionis usum assumpta est.

C XVI. HÆR. Nullum, aiunt, discrimen esse idoli et imaginis: idem enim esse secundum significationem; quia illi quidem nomen dedit εἶδος, id est forma, seu species in universum; nec enim proprium ipsum est, quod cernitur; huic vero εἰκόνας, quatenus simile significat. Simile autem aliud non est, quam quod non est prototypum: atque ita idolum, ita et imago. Eodem enim ambo significationem dirigunt. Idolum porro adorare, dum scilicet adoratur Christus per picturæ descriptionem, impium est: vetitum enim usquequaque est verbo veritatis.

ORTH. Ex eodem sensu, quod scilicet simulacra non sint Deus, sed in seipsis veritatem sibi vindicent, nullum est discrimen; quia ex æquo in sacris Litteris interdicitur, non solum imago, sicut idolum, verum etiam et titulus, et simulacrum, et si quod aliud est. Non facietis, inquit vobis idolum et sculptile: nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra ut adoretis eum; ego enim sum Dominus Deus vester ¹⁷. Et alio quodam loco: Nunquid imaginem fecit faber? aut aurifex fundens aurum circumauravit eum, aut simulacrum apparavit eum ¹⁸? Utrunque enim idololatriæ est periculum: non tamen eo quod olim a Deo juxta

naturæ infinitæ similitudinem reprehendebatur vox imaginis, ideo nobis usurpanda non est, perinde ac cæteræ ejusdem ordinis. Quin potius utamur ad corporis Christi figuram voce imaginis, quandoquidem initio in mundi opificio, cum ce hominis creatione sermo esset, et illa ipsa designaretur: *Faciamus*, ait, *hominem ad imaginem et similitudinem nostram*¹⁹; et iterum juxta divinam interrogationem: *Cujus est imago hæc*²⁰? quia hinc consentanea est usurpatio: per catachresin vero, characteris et simulacri; idoli autem nulla prorsus ratione, quamvis eodem tendat significatio. Assignatum enim est priscis creaturarum cultoribus, et si qui nunc sint, a quibus natura, et gloria, et potentia indivisa Trinitas non adoretur, Verbiq; incarnatio non credatur. Dii vero, qui cælum non fecerunt, ex ligno et lapide, et alia omni materia conflati, qui divisi sunt inter se pugnantisque, non solum natura, sed etiam voluntate, et gloria, et cultu pereant²¹, sicut scriptum est. Et proferent nobis, tanquam inde constrieti Dominæ imaginem, et alias sanctorum omnium.

XVII. HÆR. Negant oportere imagines exprimere, et adorare: quid ita? quia honori non est, inquiunt, iis qui cælestem gloriam sortiti sunt, materialibus figuris effingi: potiusque maneat quæ verbis fit tituli inscriptio, quam quæ in tabulis; præferenda enim est, quia utilior.

ORTH. Hæc eadem etiam de Christo dicent; et manifesta est refutatio, ne eadem repetamus. Æqualis enim cum visu est auditus; nec fieri potest quin duo sint. Qui enim unum tollit, simul et alterum plane tollet; ac vicissim recte se habet, ut qui unum commendat, alterum commendet, nisi desipimus.

XVII. HÆR. At non continuo adorandus est, quisquis per imaginem repræsentatur, hic nimirum aut ille; iique obscuri fortasse ac minime laudandi.

ORTH. Verum hic colendi sunt et gloriosi; quippe qui per sanguinem martyrii, aut vitæ sanctimoniam venerationem adepti sunt.

XIX. HÆR. Hinc multiplex, aiunt, existet adoratio. Unica autem est adoratio, et non multæ.

ORTH. Latræ scilicet una est eaque in Deo solo; in aliis, autem aliæ. Nam et reges et principes a nobis adorantur, domini a servis, patres a liberis; sed non sicut dii: et quamvis unius formæ sit adoratio, at non unius formæ intelligentia: homines enim sunt, honorisque duntaxat, cultus illis impenditur, aut propter legem, aut propter metum, aut propter affectum. Quare qui adorationis discrimen nosti, qua per effigies prototypa adorantur; tribue hanc quidem ut propriam, proprie et privatim soli deitati; reliquas vero secundum analogiam eorum. quorum sunt exempla.

¹⁹ Gen. i, 26. ²⁰ Matth. xxii, 20. ²¹ Jerem. x, 11.

λατρείας τὸ ἐπικύνδονον· οὐ μὲν ἐπειδὴ πάλα πρὸς Θεοῦ κατὰ φύσιν ἄπειρον ὀμείωσιν, κατηγορεῖτο ἡ τῆς εἰκόνας φωνή, ἀπαράληπτος ἡμῖν, ὡς περ καὶ τὰ σύστοιχα. Χρῶμεθα δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῷ τοῦ Χριστοῦ σωματισίδῃ χαρακτηριστῆρι τῇ τῆς εἰκόνας φωνῇ· ὡς ἐν ἀρχῇ ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ κατὰ τὴν διάπλασιν τοῦ ἀνθρώπου, τῆς προσημανθείσης. Ποιήσωμεν γὰρ, φησί, ἄνθρωπον κατὰ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν. Καὶ αὐτίκα κατὰ τὴν θεόλεκτον ἐρώτησιν· Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη; ὡς εἰκότως ἐντεῦθεν ἡ παράληψις· καταχρήσει δὲ χαρακτηριστῆρος καὶ ὁμοιωματος, εἰδώλου δὲ οὐδαμῆ οὐδαμῶς· οἱ καὶ τῆς αὐτῆς ἐμπερείας ἡ σημασία. Ἀπονεμένηται γὰρ τοῖς πάλα κτισματολόγταις, καὶ εἴ τις νῦν, οὐχ ἡ ἀμύριστος τῇ φύσει καὶ τῇ δόξῃ καὶ τῷ κράτει Τριάδος προσκυνητῆ, οὐδ' αὖ ἡ σάρκωσις τοῦ Λόγου ὁμολογητῆ. Θεοὶ δὲ, οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἐκ ξύλου καὶ λίθου καὶ παντοίας ὕλης κατειργασμένοι, μεμερισμένοι τε ἑαυτοῖς καὶ μαχόμενοι οὐ μόνον φύσει, ἀλλὰ καὶ θελήσει καὶ δόξῃ καὶ λατρείᾳ, ἀπολέσθωσαν, ὡς ὁ λόγος. Καὶ προσέσουςιν ἡμῖν ὡς ἐνθάδε εἰρχθέντες τὴν Δεσποινικὴν εἰκόνα, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀγιωτικὴν.

IZ'. Οὐ φασὶ γὰρ δεῖν ἱστορεῖσθαι καὶ προσκυνεῖσθαι· διατί; Ὅτι μὴ, φασὶ, τιμῇ τοῖς ὑπερκόσμιον εἰληχῶσι δόξαν, ὕλικαῖς ἀποτυποῦν μορφοποιίαις· εἴη δ' ἂν μᾶλλον ἡ διὰ λόγου σητλογραφία, τῆς ἐν πίναξιν ἀξιολογωτέρα, ὅτι καὶ λυσιτελεστέρη.

Ταῦτα καὶ ἐπὶ Χριστοῦ· καὶ ὁ ἔλεγχος ἐναργής; ὡς ἂν μὴ ταυτολογεῖν. Ἴσον γὰρ ὄψεως ἡ ἀκοῆ, καὶ οὐχ οἶόν τε μὴ τὰ δύο εἶναι. Ὁ γὰρ τὸ ἐν ἀναιρῶν, συνανιρήσειε πάντως καὶ τὸ θάτερον· καὶ ἐκατέρωθεν ἔχοι ἂν καλῶς πάντα νὸν σεμνυνόμενον ἀποσεμνύεσθαι, εἴ μὴ ἀπρονεύομεν.

IH'. Ἄλλ' οὐ πᾶς, φησί, καὶ προσκυνητὸς ὁ εἰκονιζόμενος· ὁ δεῖνα γὰρ καὶ ὁ δεῖνα· καὶ τυχὸν ἀκλειεῖς, καὶ οὐκ ἐπαινετοί.

Ἄλλ' ἐνταῦθα σεβατοὶ καὶ δοξαστοὶ, ὅτι δι' αἵματος μαρτυρικῶ, ἡ βίου ἱεροπρεποῦς τὸ σκεπτὸν αὐτοῖς.

IO'. Εὐρίσκαίτο δ' ἂν ἐντεῦθεν, φασὶ, πολυσχιδῆς ἡ προσκυνήσις. Μία δὲ προσκυνήσις, καὶ οὐ πολλαί.

Ἡ λατρευτικὴ τοῦτο, καὶ ἐπὶ Θεοῦ μόνον· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλῶν αἱ ἄλλαι. Βασιλεῖς τε γὰρ καὶ ἄρχοντες προσκυνοῦνται πρὸς ἡμῶν, δεσπόται πρὸς δούλων, πατέρες πρὸς τέκνων· ἀλλ' οὐχ ὡς Θεοί· καί περ ἱσοτύπου οὔσης τῆς προσκυνήσεως, ἀλλὰ μὴ τῆς διανοήσεως· ἀνθρωποὶ γάρ· καὶ κατὰ τιμὴν αὐτοῖς τὸ σέβας, ἢ διὰ νόμον, ἢ διὰ φόβον, ἢ διὰ πόθον. Ὅστε εἰδὼς διαφορὰν προσκυνήσεως, ἐν ἣ προσκυνοῦνται τὰ τῶν χαρακτηριστῆρων τὰ πρωτότυπα, ἀπέειμε τὴν μὲν ὡς κυρίαν κυρίως καὶ μόνον τῇ Θεότητι· τὰς δὲ κατ' ἀναλογίαν ὧν εἰσι τὰ παράγωγα, τῆς Θεοτόκου ὡς Θεοτόκου, τῶν ἁγίων ὡς ἁγίων

οι γάρ εἰσιν ἱεραὶ, προκείμεναι κατ' ὄψιν ἐν
 κς ταῖς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις, παντὶ ὀφθαλμῷ
 ὄψου, ὡς ἀκοῇ, αἱ διὰ λόγου· καὶ ὁμοίως
 κινηταί, ὅτι καὶ ἰσοδύναμοι· ἡ τάχα καὶ προῦ-
 ναι κατὰ τὸ κυριώτερον τῆς αἰσθήσεως αἱ δι'
 κς. Ποῦ δ' αὖ θήσομεν τὸ κεραιητὸς ἔθος ἀπ'
 ῆς μέγρι τοῦ δεῦρα, ὡς ἐξ ἀπντος θείου ναοῦ
 ἱερῶν ἀναθημάτων ἔστι διαγνώναι; Ἡσίθισεν
 ὁ χορὸς τῶν θεοφόρων; εἰδωλολάτρῃσεν ἡ ἀμώ-
 κς Ἐκκλησία; Καὶ πότε τῶν εἰδώλων καθρθή-
 ς, καὶ διὰ τίνος; Ἀντιχρίστου δηλονότι ἡ ἐν-
 κς. Καὶ πῶς μετακινήσεται τὸ πάλαι ἐκδε-
 ῖνον περκαλοῦθημα τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν καὶ
 ἰδόσεων; κρατεῖσθαι ἐμπεδόντων ἡμᾶς τῶν
 κσιῶν Πατέρων, εἰ καὶ παρέλκον τοῦτο, πρὸς
 λογικὴν ἀπόδειξιν· φασὶ γάρ, Τὸ ἀπλοῦν τῆς
 κς ἰσχυρότερον ἔστω τῶν λογικῶν ἀποδείξεων.
 ἄλλοι τοῦ· Τὰ παλαιὰ ἔθνη κρατεῖτω. Ἡ πῶς
 τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ἀποκαλέσας εἰδωλοῖον, διὰ
 εἰκονικῆς ἀναστηλώσεως, ὡ σὺ τολμηρῆ, οὐ τῆς
 ἰν αἰρέσεων ἐνεργείας ἀποτέλεσμα εἶης; Στῆθι
 ἰωθὲν μετὰ τῆς ἐναντίας μερίδος· εἰ μὴ μετα-
 κς, φωνῆς ἀκούων μόνης λιθοβολούσης σε μὴ
 κς τῷ ὄρει τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἦρα αἰρε-
 κς.

Εἰ τις τοίνυν οὐχ ὁμολογεῖ τὸν Κύριον ἡμῶν
 πῶν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, σαρκὶ περιγρά-
 κς, κατὰ τὴν θείαν φύσιν μένοντα ἀνεπίγραφτον,
 κς ἔστιν.

Εἰ τις διὰ τοῦ περιγράφεσθαι τὴν τοῦ Λόγου
 κς, συμπεριγράφεσθαι φιλονεικίῃ τὴν θεότητα, κς
 κς ἐπιπέμων ἑκάτερά ἐν τῇ μῆ ὑποστάσει κατὰ
 κς ἰδιότητα, ὡς μὴ ἀναιροῦντος ἑκατέρου
 κς ἐν τῇ ἀδιασπᾶστῃ ἐνωσε· αἰρετικὸς
 κς.

Εἰ τις τὴν περιγραφὴν τῆς σωματικοῦς θέας
 κς ἡμῶν, μὴ ὀνομάζει εἰκόνα Χριστοῦ, ἢ Χριστὸν
 κς, ἀλλ' εἰδῶλον πλάνης ἀποκαλοῖ, αἰρετι-
 κς ἔστιν.

Εἰ τις τὴν κατὰ τὴν εἰκόνα σχετικὴν προσκύνεισιν
 κς Χριστοῦ, εἰδώλων προσκύνεισιν τολμηρῶς ἀπο-
 κς, καὶ οὐκ αὐτοῦ Χριστοῦ μὴ σχετιζομένης τῆς
 κς πρῶτουτύπου ἐν τῷ παραγώγῳ κατὰ τὸν
 κς Βασιλεῖον, αἰρετικὸς ἔστιν.

Εἰ τις ἐν τῇ τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ δεῖξει μόνον
 κς λέγοι, μήτε τιμῶν μήτε ἀτιμάζων, ἀπ-
 κς κς ἢ δὴ τὴν κατὰ τιμὴν σχετικὴν προσκύν-
 κς, αἰρετικὸς ἔστιν.

Εἰ τις τὰς κατὰ τῶν εἰδώλων Γραφικὰς ἀπχο-
 κς περιάγοι καὶ περιάπτει τῇ ἱερῶ τοῦ Χριστοῦ
 κς, ὡς ἐντεῦθεν εἰδωλοῖον ἀποκαλεῖν τὴν τοῦ
 κς Ἐκκλησίαν, αἰρετικὸς ἔστιν.

Εἰ τις προσκυνῶν τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, ἐν αὐτῇ
 κς τὴν θεότητα προσκυνεῖσθαι λέγοι, ἀλλὰ μὴ
 κς ἔστι σικὴ τῆς ἐνωθείσης αὐτῇ σαρκὸς,
 κς καὶ πανταχοῦ τὸ Θεῖον, αἰρετικὸς ἔστιν.

Εἰ τις τὴν διὰ τῶν ἀσπῶν εἰκόνων ἐπὶ τὰ πρῶτῶ-
 κς ἀναγογὴν τοῖς χαμαιπετέσις ἀπονέμοι, ὡς

A Deiparæ ut Deiparæ, sanctorum ut sanctorum. Codices enim sacrisunt, sub aspectumpositi in omnibus Ecclesiis, omni hominis oculo, sicut auribus, qui verbis constant; parique modo adoranti sunt, quia eandem vim habent, aut fortasse etiam præstant, juxta sensus excellentiam, qui visum efficiunt. Quo autem loco censebimus consuetudinem quæ ab initio huc usque invaluit, sicut ex omnibus Dei templis sacrisque donariis intelligi placet? Impie igitur egit sanctorum cæstus? Idololatra fuit labis expers Ecclesia? Et quandonam ab idolis purgabitur, et per quem? Antichristi procul dubio hæc contentio. Et quomodo subverterur inve eterata priscarum consuetudinum traditionumque continuatio? obdurare nos jubentibus divinis Patribus (tametsi supervacaneum sit) etiam adversus logicam demonstrationem. Sic enim aiunt: Fidei simplicitas validior esto logicis ratiocinationibus. Et alibi, Antiquæ consuetudines vim obtineant. Aut quomodo tu, qui Dei Ecclesiam propter imaginum erectionem idolum appellasti, o audacule, ex omnium hæresum colluvione ortus non videare? Procul ergo absiste cum factione contraria; nisi forte resipiscas, vocem audiens tanquam saxo te ferientem, et montem Ecclesiæ, ceu hæreticam belluam, contingere vetantem.

XX. Si quis ergo non confitetur Dominum nostrum Jesum Christum, qui in carne venit, carne circumscripti, in divina natura incircumscriptionem manentem, hæreticus est.

C Si quis eo quod Verbi caro circumscriptatur, circumscripti simul divinitatem contendat, non distinguens utraque in una hypostasi, juxta naturalem proprietatem, qua alterum ab altero in unione inseparabili non tollitur, hæreticus est.

Si quis corporeæ Verbi formæ circumscriptionem, non appellat Christi imaginem, aut Christum homonymæ, sed idolum erroris vocitet, hæreticus est.

Si quis relativam in imagine adorationem Christi, idolorum adorationem temere nuncupet, et non ipsius Christi, cum prototypi gloria, Basilio magno teste, in exemplo non dividatur, hæreticus est.

D Si quis, dum imago Christi ostenditur, sibi satis esse dicat, si nec honore, nec probo afficiat, is ut relativam honoris adorationem jam respuens, hæreticus est.

Si quis Scripturæ adversus idola inhibitiones traducat, et sacræ Christi imagini adaptet, ita ut idolum Christi Ecclesiam propterea vocet hæreticus est.

Si quis imaginem Christi adorans, divinitatem in illa physice adorari dicat, et non quatenus unitæ ipsi carnis umbra est, cum etiam ubique sit Deus, hæreticus est.

Si quis anagogen seu evectioem quæ per venerandas imagines fit ad prototypa, humi repenti-

bus deputet, quasi sine illis ex auditu scilicet ad archetypi contemplationem subvehatur, nec parrem cum verborum historia, sicut magnus Basilius, tacitæ per picturam imitationi vim tribuat, hæreticus est.

Si quis non dicat imaginem Christi, perinde ac figuram crucis, in omni loco et insculpi, et populo Dei ad salutem ostendi, hæreticus est.

Si quis imagini Deiparæ, et omnium sanctorum congruentem adorationem non impertiat, Deiparæ ut Deiparæ, sanctorum ut sanctorum, juxta discrimen adorationis Matris Dei, et conservorum sed idolicum inventum esse dicat, salutare ornamentum Ecclesiæ, hæreticus est.

Si quis ad cæteras hæreses non annuemeret eam, quæ adversus colendas imagines insanit, ut quæ a Deo non minus separet, sed indifferentem illorum communicationem esse dicat, hæreticus est.

Si quis imaginis Christi honorum ultra modum evehens, dicat ac ad illam non accedere (non enim sibi prodesse) nisi prius ab omni peccato perpuratus fuerit, stultus est.

Ἄνευ αὐτῶν δῆθεν ἐξ ἄκοιτης ἀναγόμενος ἐπὶ τὴν ἀρχεῖ-
τυπον αὐτοψίαν· καὶ μὴ τὸ ἴσον τῇ λογικῇ ἱστορίᾳ
δίδοι τὴν γραφικὴν διὰ σιωπῆς ἀναμίμνησιν, ὡς ὁ
μέγας Βασίλειος, αἰρετικὸς ἐστίν.

Ἐἴ τις οὐ λέγοι τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἐπίσης τῆ
τύπῳ τοῦ σταυροῦ ἐν παντὶ τόπῳ καὶ ἐγγράφεσθαι
καὶ ἐμφανίζεσθαι εἰς σωτηρίαν τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ,
αἰρετικὸς ἐστίν.

Ἐἴ τις τῇ εἰκόνι τῆς Θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν
ἁγίων, μὴ τὴν δέουσαν προσκύνησιν ἀπονέμοι, τῆς
Θεοτόκου ὡς Θεοτόκου, τῶν ἁγίων ὡς ἁγίων, κατὰ
τὸ διάφορον τῆς προσκυνήσεως Μητρὸς Θεοῦ καὶ
ὁμοδόξων, ἀλλ' εἰδωλικὴν ἐπίνοιαν φαίη εἶναι τὸν
σωτήριον κόσμον τῆς Ἐκκλησίας, αἰρετικὸς ἐστίν.

Ἐἴ τις μὴ συντάττοι ταῖς λοιπαῖς αἰρέσεσι τὴν
κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων λυτήσασαν, ὡς χωρίζου-
σαν Θεοῦ ἐπ' ἴσης, ἀλλὰ ἀδιάφορον εἶναι λέγοι τὴν
πρὸς αὐτοὺς κοινωνίαν, αἰρετικὸς ἐστίν.

Ἐἴ τις ὑπερτείνων τὴν τιμὴν τῆς Χριστοῦ εἰκόνας,
λέγοι μὴ πρὸς αὐτὴν εἶναι· μηδὲ γὰρ ὠφελεῖσθαι,
εἰ μὴ προκαθαρθεῖ πάσης ἀμαρτίας, ἄλογος ἐστίν.

ANTIPPHTIKOS B'.

ANTIRRHETICUS II.

Veritatis oratio hujusmodi cum sit, naturaque C immobilis, nec sententiarum divortiis, nec temporum mutationibus subjici solet; semper enim eadem sentit, eadem profitetur; quippe quæ ab omni detractatione vel abjectione immunis est. At fabula mendacii, tanquam multiplex ex innumeris opinionibus secunda, ex alio in aliud facile desiliens, nunc quidem hoc præ se fert, nunc alterum contra sectatur, nec in eodem unquam gradu pedem figit, crebris mutationum, conversionumque motibus exposita. Qualis nunc etiam est Iconomachorum latratus, qui Domini nostri Jesu Christi imaginem, alias erroris idolum vocitant, alias id minime dicunt; sed picturam rem bonam esse aiunt, eamque narrationis et commemorationis vim habere, non tamen adorationis: ideoque in excelsis et editis locis illam collocant, veriti ne ad humilliora forte depressa, adorationisque occasionem nacta, idololatriæ ipsis causam præbeat. Quorum quis sapientiam non admiretur, quæ non intelligat in eo ipso quod humilem ejus situm, adorationemque reformidant, idolicæ professionis suspicionem inesse? cum satis ipsis non sit ad cer-

Ἄνευ αὐτῶν δῆθεν ἐξ ἄκοιτης ἀναγόμενος ἐπὶ τὴν ἀρχεῖ-
τυπον αὐτοψίαν· καὶ μὴ τὸ ἴσον τῇ λογικῇ ἱστορίᾳ
δίδοι τὴν γραφικὴν διὰ σιωπῆς ἀναμίμνησιν, ὡς ὁ
μέγας Βασίλειος, αἰρετικὸς ἐστίν.

Ἐἴ τις οὐ λέγοι τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἐπίσης τῆ
τύπῳ τοῦ σταυροῦ ἐν παντὶ τόπῳ καὶ ἐγγράφεσθαι
καὶ ἐμφανίζεσθαι εἰς σωτηρίαν τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ,
αἰρετικὸς ἐστίν.

Ἐἴ τις τῇ εἰκόνι τῆς Θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν
ἁγίων, μὴ τὴν δέουσαν προσκύνησιν ἀπονέμοι, τῆς
Θεοτόκου ὡς Θεοτόκου, τῶν ἁγίων ὡς ἁγίων, κατὰ
τὸ διάφορον τῆς προσκυνήσεως Μητρὸς Θεοῦ καὶ
ὁμοδόξων, ἀλλ' εἰδωλικὴν ἐπίνοιαν φαίη εἶναι τὸν
σωτήριον κόσμον τῆς Ἐκκλησίας, αἰρετικὸς ἐστίν.

Ἐἴ τις μὴ συντάττοι ταῖς λοιπαῖς αἰρέσεσι τὴν
κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων λυτήσασαν, ὡς χωρίζου-
σαν Θεοῦ ἐπ' ἴσης, ἀλλὰ ἀδιάφορον εἶναι λέγοι τὴν
πρὸς αὐτοὺς κοινωνίαν, αἰρετικὸς ἐστίν.

Ἐἴ τις ὑπερτείνων τὴν τιμὴν τῆς Χριστοῦ εἰκόνας,
λέγοι μὴ πρὸς αὐτὴν εἶναι· μηδὲ γὰρ ὠφελεῖσθαι,
εἰ μὴ προκαθαρθεῖ πάσης ἀμαρτίας, ἄλογος ἐστίν.

Ὁ μὲν τῆς ἀληθείας λόγος μονοειδὴς τις ὢν καὶ
ἀκράδαντος τὴν φύσιν, οὔτε γνωμικαῖς διαιρέσεσιν,
οὔτε χρονικαῖς ἀλλοιώσεσιν ὑποβάλλεσθαι πέφυκεν·
ἀεὶ γὰρ ἐστὶ τὰ αὐτὰ δοξάζων τε καὶ πρεσβεύων·
ὡς πάσης ὑφέσεως τε καὶ προσθέσεως ἐξηρημένους.
Ὁ δὲ τοῦ ψεύδους μῦθος, ἅτε πολυσχιδὴς καὶ μυριό-
γνωμος τυγχάνων, ἐξ ἄλλων τε εἰς ἄλλα μεταπί-
πτων, πῆ μὲν τοῦτο πρεσβεύει, πῆ δὲ ἕτερον ἀντι-
δοξάζει, καὶ ἴσεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ οὐδαμῆ οὐδαμῶς,
τοῖς τῆς ἀλλοιώσεως τε καὶ τροπῆς πάθεσιν ὑπο-
βαλλόμενος. Καθὰ καὶ ὁ τῶν εἰκονομάχων ὑλακτι-
σμός· ὅτι ποτὲ μὲν τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰδωλον πλάνης βλασφημίας ἀπο-
καλοῖ, ποτὲ δὲ οὐ φασιν, ἀλλ' ὅτι καλὸν ἡ ἱστορία,
ἐξηγήσεως καὶ ἀναμνήσεως λόγον ἔχουσα, οὐ μὴν
προσκυνήσεως· καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἐν ὑψηλοῖς χώρῳ
αὐτῇ ἀπονέμουσι, δεδοκότες μὴ πως ἐν τοῖς χαμη-
λοτέροις καθιεμένη, καὶ προσκυνήσεως ἀφορμὴν
λαμβάνουσα, εἰδωλολατρίας αὐτοῖς εἴη αἴτιον. Ἄν
πῶς οὐκ ἂν τις ἀγάσαιο τὴν σύνεσιν, μὴ συνιοῦσαν,
ὅτι αὐτὸ τὸ δεδοκέναι τὴν κτωφερῆ αὐτῆς στάσιν
τε καὶ προσκύνησιν, εἰδωλικῆς ἐμφάσεως ἔχειν αἴ-
τιον; οὐκ ἀρκετὸν αὐτοῖς εἰς ἀπλανῆ δόξαν ἢ τῶν

ζίων ὑφαίρεσις, τῶν ἐφ' ὕψους εἰκονισμάτων μένων· ὅτι μηδὲ εὐηρεστηκέναι Θεῷ γέγρα-
 ἔν τοις Βασιλείαις ἄλλον, πλὴν Δαυὶδ καὶ
 οὐ καὶ Ἰωσίου, τῶν ἅμα τοῖς ὑποπεξίοις καὶ
 γὰρ ἀφηρητότων. Ἄσπερ ἔλοιτο ὅσον τὸ
 ἰσοῦς τελείως εὐηρεστηκέναι Θεῷ, μᾶλλον δὲ
 ἰς ἐν τῇ τοιαύτῃ ὑπολήψει ἀσεβεῖν· μὴ ἔξ
 ἰν οὐρανῶν ἱερὸν οἶκον, ὃν οὐκ ἀποκοσμήσειεν,
 ἰ ἐν αὐτοῖς θεῖα ἀναθήματα ὄντα ἐξ ἱστοριῶν,
 καταπρήσειεν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων εἴρηται
 κενῶς, ἐφ' ὅσον ἐφικτὸν τῇ ὀλιγονοίᾳ μου, λε-
 ῖ: τὰς ἀλόγους ἐνστάσεις τε καὶ ἀντιθέσεις αὐ-
 νῶν δὲ ἐπειθὲ εἰρχθέντες τοῖς ἐλέγχοις, ὁμο-
 εῖν εἰκονίζεσθαι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
 ὃν, οὐ μὴν προσκυνεῖν δεῖν τὴν ἀναστηλωθεῖ-
 ἰτῷ [cod. Reg. αὐτοῦ] εἰκόνα· κἀντεῦθεν ἐν-
 Β τειν πειρῶνται τὸν νοῦν τῶν ἀπλουστέρων, ὡς
 προσκυνῆσαι λατρευόντων τῇ κτίσει· παρὰ τὸν
 ντα· ἐπὶ τούτῳ μοι σὺν Θεῷ καὶ ὁ παρῶν πε-
 ς λόγοι· κατὰ ἀντιβολὴν δυοῖν προσώπων,
 ὄξου τε, φημί, καὶ εἰκονομάχου· πρὸς τὸ εὐσύν-
 , καὶ εὐδιάγνωστον κἀνταῦθα τὴν τῶν λεγομένων
 εἶναι.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Ὁμολογεῖς τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον
 Πατρὸς σάρκα γεγονότα σαρκὶ περιγράφεσθαι,
 ἴς θεότητος φύσει μένοντα ἀπερίγραπτον;

ΠΡΕΤΙΚΟΣ. Σύμφημι· πῶς γὰρ οὐ; τῶν θεολό-
 Πιτέρων οὕτω διαγορευόντων· Γρηγορίου μὲν
 ντος, « Περὶ γραπτον σώματι, ἀπερίγραπτον
 μπτ· » Ἀθανασίου δὲ· « Ἀοράτως μὲν Θεοῦ
 μένω καὶ ὄντος ἀληθῶς· ὁρατῶς δὲ ἀνθρώπου
 κρωμίνου καὶ ὑπάρχοντος ἀληθῶς. »

ΟΡΘ. Τὴν τοιαύτην οὖν περιγραφὴν, ἣτοι
 ν Χριστοῦ, οὐ συνομολογεῖς προσκυνητὴν ὑπ-
 εῖν;

ΜΡ. Οὐ μνησθῆναι· ὅτι μηδὲ τινὲ τῶν θεοφόρων τοῦτο
 ἔπραξε. Ἀλλὰ ἀντερωτήσω σε, σὺ δὲ μοι ἀποκρί-
 ρα· ποῦ δὲ, γέγραπται ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ Καινῇ
 σῆμῃ προσκυνεῖσθαι εἰκόνα;

ΟΡΘ. Ὅπου περ γέγραπται προσκυνεῖσθαι τὸ
 ἄσπερ ἐρωτῶσέ σου.

ΜΡ. Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ
 τῷ μόνῳ λατρεύσεις. Τοῦτο καὶ γέγραπται. Τοῦτῳ
 ἰ προσκυνεῖν προστέτακται· οὐτε που πρωτοτύπου,
 ἀλλ' οὐκ εἰπεῖν εἰκόνη, ὡς σὺ φησ.

ΟΡΘ. Ὅτι μηδὲ θεολογία, ὡ βέλτιστε, τὸ προ-
 μνησθῆναι, περὶ ἧς οὐκ ἔστιν ἐμφέρεια ἢ κατανόησις
 κίσεως· ἀλλ' οἰκονομία, περὶ ἣν ὁράται τὸ
 στύτυπον καὶ παράγωγον, εἴπερ ὁμολογεῖς σάρκα
 ἴσπερ καὶ ἡμᾶς γεγονέναι τὸν Λόγον.

ΜΡ. Τῆς Γραφῆς λεγούσης, Κύριον τὸν Θεόν σου
 σκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις· οὐχ ἅμα
 Πατρί; καὶ τῷ Υἱῷ προσοίσειν ἡμᾶς τὴν προσκύνῃ-
 κρωτάττει ὁ λόγος;

ΟΡΘ. Ἀριδῆλως· ἀλλ' οὐχ ὡς σάρκα εἰληφότε

tam, errorisque vacuum opinionem, humi et ad
 pedes demissa simulacra tollere, si in sublimi po-
 sita relinquuntur: quando nec in Regnorum libris
 alii Deo placuisse leguntur, quam David, Ezechias
 et Josias, qui una cum depressis excelsa quoque sus-
 tulerunt. Quare si Deo pro viribus cumulate placere
 aut cumulate potius in tali opinione impii essestu-
 derent, nullam sub cælo sacram ædem omitterent,
 quam ornata suo non spoliarent, cujus divina dona-
 ria, picturæ alicujus historiam continentia non incoen-
 derent. Sed de his satis superque pro ingenii nostri
 tenuitate jam diximus, absurdasque eorum objectiones
 et contraria argumenta dissolvimus. Nunc vero
 quoniam reprehensione nostra constricti, Dominum
 nostrum Jesum Christum imagine exprimi consenti-
 unt; negant autem deditam ipsi imaginem ad
 rari oportere, simpliciorumque mentes hac ratione
 conturbare nituntur, quasi eam adorando, crea-
 turæ potius serviant quam Creatori: de ea re
 mihi ex illis hæc disputatio, Deo duce, per duorum
 orthodoxi nimirum et iconomachi, ut clarior inde
 illustriorque dictorum vis eluceat, oppositas vices
 contextetur.

I. ORTHODOXUS. Confiteris Filium et Verbum
 Patris, postquam caro factum est, carne circum-
 scribi, et juxta divinitatis naturam, incircumscrip-
 tum manere?

HÆRETICUS. Consteor: quidni enim? cum
 theologi Patres ita pronuntiant: Gregorio (c) qui-
 dem: « Circumscriptum corpore, incircumscriptum
 spiritu affirmante; » Athanasio vero in hæc verba:
 C « Cum invisibiliter Deus intelligatur, et vere sit? visibiliter homo tangatur, et reipsa existat. »

II. ORTH. Hanc ergo circumscriptionem seu
 imaginem Christi adorandam esse non una confi-
 teris;

HÆR. Haudquaquam, cum sanctorum id nullus
 dicat. Sed ego te vicissim interrogo, et responde.
 Quonam in Veteris aut Novi Testamenti loco scrip-
 tum est, ut imago doretur?

III. ORTH. Ubicunque scriptum est, ejus proto-
 typum adorari.

HÆR. *Dominum Deum tuum adorabis et illi soli servies.* Hoc utique scriptum est. Hunc ut ad-
 oremus præceptum est; non ut prototypum, nedom
 ut imaginem, quod dicis.

IV. ORTH. Non est theologia, vir optime, quod
 disserimus; in quam nec mentio, nec suspicio
 cadit similitudinis; sed dispensatio, in qua et pro-
 typum cernitur, et exemplum ab eo ductum;
 si modo Verbum carne assumpta nostri simile fac-
 tum esse confiteris.

HÆR. An ergo cum Scriptura dicit: *Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies,* non Pa-
 tri simul et Filio adorationem reddere jubemur?

V. ORTH. Manifesto; sed non tanquam carno

1) Epist. 2. Ad Cledon. in editis prima est, t. I, p. 738 d.

indutum adorare veteres jubebantur: *Deum enim nemo vidit unquam* ²², ut sacræ Litteræ docent; sicut postquam caro factus est; et intra circumscriptionis cancellos receptus est qui erat incircumscriptionis, et sub aspectum tactumque corporis venit, qui nec tangi poterat, nec videri. Adoratur quidem una cum Patre, ut qui æque cum illo Deus est: adoratur rursus et in propria imagine, cujus est prototypum; ut qui homo sicut nos in omnibus factus est, excepto peccato.

HÆR. De Christo quidem, quod adorandus sit, divina omnis Scriptura clarissime testatur: ait enim: *Et adorent eum omnes angeli Dei* ²³. De prototypo autem et imagine, nullatenus.

VI. ORTH. Cum de Christo scriptum est, « *Et adorent eum omnes angeli Dei,* » quid aliud intelligi licet, quam ut sermo sit de prototypo? Postquam enim homo factus est, Deus una permanens, cum quilibet homo imaginis suæ sit prototypum, nec reperiri homo queat, cujus exemplum non sit ejus effigies; proculdubio et Christus item, ut qui in omnibus similis nostri factus est, suæ ipsius imaginis est prototypum, quamvis id conceptis verbis scriptum non sit. Quare cum sciscitare, ubi scriptum sit, ut adoretur imago Christi, mox audies, illic nimirum ubi Christum ipsum adorari scriptum est; quia exemplum a prototypo separari non potest.

II. ÆR. Quinimo cum scriptum non sit, Christum imaginis suæ prototypum esse, recipi sententia non debet, quippe quæ fidei nostræ confessione non comprehenditur.

VII. ORTH. Multa sane quæ iisdem verbis scripta non sunt, quia eundem cum scriptis sensum habent, a sanctis Patribus usurpata fuerunt. Nam et consubstantialis Patri Filius non in divina Scriptura, sed a Patribus postea declaratus est; et Spiritus sanctus, Deus; et Domini parens, Delpara, et alia multa, quæ percensere longum esset: quæ non confidendo, ejurata est vera religio nostra. Tum autem in confessionem recepta sunt, cum ad insurgentium hæresum extirpationem necessitas postulavit. Quid ergo mirum est, quamvis Christum imaginis suæ prototypum esse scriptum non sit; nunc tamen tempore ob renatam iconomachorum hæresim efflagitante dictum fuisse, cum veritas ipsa id certissime demonstrat? Nam si propriæ imaginis prototypum non est, ne carnem quidem suscepit, qui extra circumscriptionem divinitatis infinitate permanet. Si vero incarnatus, nostri reipsa similis factus est; quidni et paria illi cum cæteris hominibus juxta similitudinis consequentiam attribuas?

HÆR. Quia Christus cum Deus simul et homo sit, nudus non est, quemadmodum unusquisque nostrum: ideo scilicet nec prototypum ipsum imaginis suæ dicere pium est.

²² Joan. 1, 18. ²³ Heqr. 1, 6.

Α τοῖς πάλαι νομοθετῆται τοῦτο· Θεὸν γὰρ οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε, κατὰ τὰ Λόγια· ὡς ἐπειδὴ σὰρξ ἐγένετο καὶ εἶσω περιγραφῆς. ὤφθη ὁ ἀπερίγραφτος· καὶ θεὸς καὶ ἀφ᾽ ὑποπίπτωκε σωματωιδεὶ ὁ ἀναρχῆς τε καὶ ἀθάνατος. Προσκυνεῖται μὲν ἅμα τῷ Πατρὶ, ὡς ἴσα αὐτῷ Θεὸς ὑπάρχων· προσκυνεῖται δ' αὖ καὶ ἐν τῇ οικίᾳ εἰκόνι, ἧς ἐστὶ πρωτότυπον· ὡς καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος γεγωνὸς κατὰ πάντα πλὴν ἁμαρτίας.

AIP. Περὶ μὲν Χριστοῦ ὅτι προσκυνητὸς ἐν πάσῃ τῇ θεοπνεύστῃ Γραφῇ σαφέστατα εἴρηται· φησὶ γὰρ, Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ· οὐ μὴν περὶ πρωτοτύπου καὶ εἰκόνας.

Σ'. ΟΡΘ. Περὶ Χριστοῦ ἠνίκα γέγραπται, « Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ· » τί ἄλλο ἐστὶ νοῆσαι, ἢ ὅτι περὶ πρωτοτύπου ὁ λόγος; Ἐπὶ γὰρ ἄνθρωπος ἐγένετο μετὰ τοῦ εἶναι Θεός, ἐπειδὴ οὐκ ἄρα ἄνθρωπος τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνας πρωτοτύπον ἐστὶ, καὶ οὐκ ἂν εἴη ἄνθρωπος μὴ ἔχων παράγωγον τὸ ἑαυτοῦ ἀπεικόνισμα· δηλονότι καὶ Χριστὸς ὡς κατὰ πάντα ὁμοιωθεὶς ἡμῖν, τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνας πρωτοτύπον ἐστὶ, κἂν τῇ λέξει μὴ γέγραπται. Ὡστε ὁπότεν ἐρωτήσῃς, Ποῦ γέγραπται, προσκυνεῖσθαι εἰκόνα Χριστοῦ; τῆνικύτα ἀκούσῃς, ὅτι Ὅπου περὶ γέγραπται προσκυνεῖσθαι Χριστόν· ἐπερ ἀχώριστόν ἐστι τοῦ πρωτοτύπου τὸ παράγωγον.

AIP. Ἄλλ' ἠνίκα μὴ γέγραπται εἶναι Χριστόν πρωτότυπον τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνας, ἀπαράδεκτος ὁ λόγος· μὴ παραλαμβανόμενος ἡμῶν τῇ κατὰ πίστιν ὁμολογίᾳ.

Ζ'. ΟΡΘ. Πολλὰ δὲ ἂ οὐ γέγραπται λέξεσιν αὐταῖς, ἰσοδυναμεῖ δὲ τοῖς γεγραμμένοις, τοῖς ἁγίοις Πατράσι κεκήρυκται. Καὶ γὰρ ὁμοούσιος ὢν τῷ Πατρὶ ὁ Υἱὸς, οὐκ ἐν τῇ θεοπνεύστῃ Γραφῇ, ἀλλὰ πρὸς τῶν Πατέρων ἕστερον τετράνωται· ὡς περὶ καὶ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ Θεοτόκος ἡ Κυριότηκος, ἄλλα ταῦτα μακρόν ἐστιν ἀπαριθμεῖν· ὧν μὴ ὁμολογουμένων, ἐξήρνηται ἡ ἀληθινὴ λατρεία ἡμῶν. Τότε δὲ ὁμολογηθέντων, ὀπτηνίκα πρὸς καθάρσεις τῶν ἐπανισταμένων αἰρέσεων ἢ χρεῖα ἐκίλεσε. Τί οὖν λοιπὸν θασμάστον, εἰ καὶ μὴ γέγραπται πρωτότυπον εἶναι Χριστόν τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνας, τοῦτον ὡν τοῦ καιροῦ ἀπαιτοῦντος πρὸς τὴν ἀναρτίαν εἰκονομαχικὴν ἀρεσιν λεχθῆναι, τῆς ἀληθείας ἕνεκα φανερούσης βεβαιότατα; Εἰ γὰρ μὴ ἐστὶ πρωτότυπον τῆς οικίας εἰκόνας, οὐδὲ σεσάρκωται, μίνων ἐξω περιγραφῆς τῇ τῆς θεότητος ἀπειρίᾳ. Εἰ δὲ σεσάρκωται καὶ ὤπται καθ' ἡμᾶς, τί μὴ καὶ αὐτῷ ἐὰν ἴσα ἀποδίδων ὡς παντὶ ἄνθρωπῳ κατὰ τὸ ἀκόλουθον τῆς ὁμοιώσεως;

AIP. Ὅτι Χριστὸς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὢν, οὐ φιλόσ ἐστιν ὡς εἶς τῶν καθ' ἡμᾶς· μὴ δὲ πρωτότυπον αὐτὸν δηλαδὴ λέγειν τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνας εὐαγέας.

Φ. Τὸ οὖν ψιλὸν μὴ λέγεσθαι Χριστὸν, οὐκ ἔπειτα τοῦ μὴ περιγεγράφθαι αὐτὸν, τοῖς Πατέρι ἡμᾶς εἴρηται, ἀλλὰ πρὸς τὸ Θεὸν ὁμοῦ ἰσῶπον ὑπάρχειν, ὅπερ οὐχ ἑνός ἐστι τῶν ἐκ. Κατὰ τοῦτο γὰρ πάντες ψιλοὶ λεγόμεθα ὡς εἴ τις τῶν καθ' ἡμᾶς, καὶ οὐ κατὰ λόγος.

Περιγεγραπτόν οὖν ὁμολογῶ Χριστόν, ἀλλ' ἐτύπου λόγον ἔχοντα.

ΡΘ. Καὶ πῶν ἂν εἴη περιγεγραπτός μὴ πρωτότυπον ἔχων; αὐτὸ γὰρ τοῦθ' ὅπερ λέγεται τὸν εἶναι, καὶ πρωτότυπὸν ἐστίν. Ὁ γὰρ ἔστι, τοῦτο καὶ εἰς παράγωγον εἰκόνας τοῦ ἰσῶου πρόκειται. Ὁμολογῶν γοῦν τὸν Χριστὸν γράφεσθαι, δοίης καὶ μὴ βουλόμενος πρωτότυπον τῆς ἐκτουτοῦ εἰκόνας ὑπάρχειν, ὡς πάντων τοῦ οἰκείου ἰσῶλματος. καθ' ἣς καὶ βασιλεὺς. « Ἐγγραφέσθω τῷ πίνακι καὶ ὁ ἀειπύτων ἀγωνοθέτης Χριστός. » Τοῦτο εἰρώτως ἐδήλωσε πρωτότυπον εἶναι τῆς ἐκτουτοῦ Χριστόν· εἴπερ πᾶς ὁ ἐν πίνακι γεγραμμένος ἐστίν ἀπὸ πρωτοτύπου μορφῆς.

Καὶ ποία κοινωνία προσκυνήσεως τοῦ πρωτότυπος τὸ παράγωγον;

Θ. Ὅποια τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ πρὸς τὸ εἶκτωμα.

Ἦνεν σοὶ τοῦτο εἴληται; οὐ γὰρ σε νομοματῆ διέξομαι.

ΡΘ. Ἐκ δούτων θεητόρων τὸ λόγος· Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου λέγοντος· Τὸ ἀληθὲς ἐν τῷ ἀρχέτυπον ἐν τῇ εἰκόνι· τὸ ἐκτικτὸν παρὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον· τοῦ ἰσῶ βασιλεῖος φάσκοντος· Οὐδὲ γὰρ ὁ κατὰ τὴν τῆ βασιλικῆς εἰκόνι ἐναπειζῶν, καὶ βασιλεῦτον ἐν τῷ πίνακι, δύο βασιλεῖας ὁμολογεῖ, ἑκάστη καὶ τὸν οὐ ἐστίν ἡ εἰκὼν· οὕτως ἐάν τις ἐν τῷ πίνακι γεγραμμένος εἴποι, Οὕτως βασιλεὺς, ἀπεστέρησε τὸ πρωτότυπον τῆς οὐσίας προσηγορίας· μάλλον μὲν οὖν ἐκείνου ἢ ἐδιδάξωμε διὰ τῆς τούτου ὁμολογίας. Εἰ μὲν βασιλεὺς, πολλῶν δὲ τῶν εἰκὼς βασιλεῖα τῆ εἰκόνι παρασθέντων τὴν αἰτίαν. Καὶ λαχὸν· Πάντως δὲ ἡ εἰκὼν ἡ δημιουργοῦ ἀπεσπασμένη ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου, τὴν εἰς τὴν ὕλην εἴληται καὶ μετέσχηκε τοῦ ἰσῶ ἐκείνου διὰ τῆς τοῦ τεχνίτου διανοίας ἐκ ἐναπόμαγμα· οὕτως ὁ ζωγράφος· οὕτως ὁ φερός, οὕτως ὁ τὸν χρύσειον καὶ τὸν χαλκῶν δημιουργῶν, ἔλαβεν ὕλην, ἀπέθεν εἰς τὸ πῦρ, ἀνέλαβε τοῦ τεθεωρημένου τὸν τύπον, ἀγίστατο τοῦτον ἐν τῇ ὕλει.

Ἐ καὶ τοῖς Πατέρι οὕτω περιλοσόφηται, δὴ πῶς καὶ κοινῇ αὐτοῖς πύραται ἢ τῶν προσκυνήσεως.

Encom. S. Barlaam. t. I, hom. 18, hom. 27 Cont. Sabell., t. I, p. 605.

VIII. ORTH. Quod nudus Christus non dicatur non ut circumscribi eum negent, a Patribus mea sententia dictum est; sed ut Deum simul et hominem esse doceant, quod nulli nostrum convenit. Propterea enim nudi omnes dicimur. Circumscribitus autem cum sit, prototypum est imaginis suae, sicut quilibet nostrum; nec tamen nudus hoc nomine.

H.ER. Circumscriptum equidem fateor; at prototypi rationem habere nego.

IX. ORTH. Et quomodo circumscriptus esse queat, si prototypi rationem non habet? Hoc enim ipsum quod circumscriptum esse dicitur, est etiam prototypum. Quod enim circumscribitur, idem ad imaginis ejus quod effingitur productionem propositum est. Confitemur ergo Christum circumscribi, suae illi imaginis, non secus ac omnis homo sui est simulacri prototypum esse vel nolens concedes: quo sensu divus quoque Basilii (2) ait: « Designetur in tabula et certaminum praeses Christus. » Quibus verbis Christum imaginis suae prototypum esse consentaneae ostendit. Omnis siquidem qui in tabula depingitur, et prototypi forma producatur necesse est.

H.ER. Quid vero commune habet adoratio prototypi cum exemplari?

X. ORTH. Quod vivifica crux cum expressa figura sua.

H.ER. Unde hoc a te depromptum est? nec enim te ut novum legislatorem suscipiam.

ORTH. Duorum est divinorum Patrum sententia. Dionysii quidem Areopagitae, cum ait, veritas in simulacro, archetypum in imagine, utrumque in utroque praeter substantiae discrimen. Et magni Basilii (3) his verbis: Neque enim qui regis imaginem in foro contemplatur, et regem vocat, qui in tabula cernitur, duos reges profitetur; imaginem, et illum, cujus est imago: neque cum illo ostenso, qui est in tabula, dixerit: Hic est rex, regis nomine prototypum spoliavit: quin potius honorem illi hac sua professione confirmavit. Nam si imago rex est, multo magis consentaneum est regem esse illum, qui imagini causam praebuit. Et iterum alibi (4): Omnino autem quae fingitur imago, a prototypo ad materiam traducta similitudinem capit, et figuram illius participat per artificis mentem et manus impressionem. Sic pictor, sic lapidum sculptor, sic qui auream aut aeneam statuam fingit, materiam cepit, in exemplar respexit, recepit rei quam speculatus est figuram, hanc in materiam impressit.

H.ER. Etsi Patres hoc modo philosophati sunt. necdum tamen communis ab illis dicta est utriusque adoratio.

(4) Ex lib. v Contra Eunom. t. I, p. 116 a. Quod participant de Creatore quae ad imaginem ejus facta sunt, hoc autem per Spiritum fit.

XII. ORTH. Cum honorem prototypi per exempli confessionem confirmari dixit Basilius, quid aliud censes, quam utriusque unum esse honorem et adorationem ?

HÆR. Honorem quidem assentior ; at non adorationem : abs te enim, et non a Patre hæc vocis commutatio.

ORTH. Quid ergo cum beatum Athanasium (5) ita loquentem audies. « In imagine enim species regis et forma apparet, et in rege imaginis species : ac sine omni discrepantia similitudo regis in imagine expressa est ; ut qui videt imaginem, videat in ea regem ; et vicissim qui regem intueatur, agnoscat illum ipsum eundem esse, qui in imagine representatur. Cæterum quia in ambobus nulla est dissimilitudo, si quis post conspectam imaginem velit regem videre, huic ad eum modum imago jure loqueretur : Ego et rex unum sumus ; ego enim in illo sum, et ille in me, et quod in me cernis, id quoque in eo cernis ; et quod videris in illo, videris et in me. Qui igitur adorat imaginem, in illa adorat ipsum regem ; quippe cum ipsa imago nihil aliud sit, quam regis forma ac species. Quemadmodum, ut de meo hoc quoque adjiciam, qui figuram crucis adorat, in ea adorat vivificam crucem. Hujus enim species et descriptio est figura.

HÆR. Mitte de crucis figura hoc loco dicere, hæc enim insuperabile contra diabolium trophæum est.

ORTH. Mitte et tu de imagine Christi mentionem facere : hic enim Salvator est mundi ; per quem et crux, cum interitus instrumentum prius esset, immortalitatis symbolum per ejus in ea extensionem facta est.

HÆR. Sed fieri nequit, ut Christi adorationis particeps sit ejus imago ; neque ut idem cum Christo nomen habeat.

XV. ORTH. Excoipe rursum parem a me sumptionem. Neo fieri item potest, ut vivificæ crucis adorationem ejus figura participet ; neque ut idem cum vivifico ligno nomen gerat.

HÆR. Apage has ineptias. Una enim et communis amborum est adoratio : et quo nomine vivificum lignum appellatur, eodem ipso et ejus figura, Crux enim utrumque.

XVI. ORTH. Abs te mihi victoria, cum paria dixerō. Eodem enim modo una et communis est adoratio Christi, ejusque figuræ ; et quo nomine Christus, eodem et propria ejus effigies nuncupatur. Christus enim, utrumque : quemadmodum sanctorum doctrina superius comprobavit. Enimvero quæcunque de prototypo dicuntur, ea ipsa de exemplari dici necesse est : sed de prototypo quidem synonyme, quia proprie : de exemplari autem homonyme, quia non proprie.

5) Ex 4 orat. *Contra Arian.* t. I, p. 457 d.

IB' OPΘ. Τιμὴν βεβαιωτικὴν τοῦ θείου εἰπόντος τοῦ πρωτοτύπου τὴν τοῦ παραχρηλογίζαν· τί ἄλλο σοι φαίνεται, ἢ οὐχὶ τῶν εἶναι μίαν τιμὴν ἥτοι προσκύνησιν ;

AIP. Τιμὴν μὲν συγκατατίθημι, ἀλλ' οὐκύνησιν· παρὰ σοῦ γὰρ, οὐ παρὰ Πατρὶωνυμία

IG'. OPΘ. Τί οὖν ὅταν ἀκούσεις τοῦ Ἀθανασίου λέγοντος· « Ἐν γὰρ τῇ εἰκόνι λέως, τὸ εἶδος καὶ ἡ μορφή ἐστι· καὶ ἐν τῇ δὲ, τὸ ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ βασιλέως ὁμοιότητὸν ἐνορῶντα τῇ εἰκόνι, ὄρξεν ἐν αὐτῇ τὸν καὶ τὸν πάλιν ὄρῶντα τὸν βασιλέα, ἐπιὸτι οὗτός ἐστιν ὁ ἐν τῇ εἰκόνι. Ἐκ δὲ τοῦ λάττειν τὴν ὁμοιότητα, τῷ θέλοντι μετὰ

B θεωρηῆσαι τὸν βασιλέα, εἶποι· ἂν εἰκὼν. Ἐ βασιλεὺς ἐν ἐσμεν· ἐγὼ γὰρ ἐν ἐκείνῳ εἶνός ἐν ἐμοί. Καὶ ὁ ἐώρακας ἐν ἐμοί, τοῦ ἐκείνῳ βλέπεις· καὶ ὁ ὄρξεν ἐν ἐκείνῳ, τοῦ ἐν ἐμοί. Ὁ οὖν προσκυνῶν τὴν εἰκόνα, προσκυνεῖ τὸν βασιλέα· ἡ γὰρ ἐκείνου ; τὸ εἶδος ἐστὶν ἡ εἰκὼν. » Ὡσπερ, ἵνα καὶ ἑμαυτοῦ προσθήσοιμι, ὁ προσκυνῶν τὸν σταυροῦ, ἐν αὐτῷ προσκυνεῖ τὸν ζωοποιόν. Ἢ γὰρ ἐκείνου ἰδέα καὶ διαγραφὴ, ἐστίν.

AIP. Πάρες περὶ τοῦ σταυροῦ λέγειν οὗτος γὰρ ἐστὶ τὸ κατὰ τοῦ διαβόλου ἀήτεταιον.

C IG'. OPΘ. Πάρες καὶ αὐτὸς ἐπὶ εἰκόνας λέγειν ἐνταῦθα. Οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ Σωτήρι μου· δι' οὗ καὶ σταυρὸς, ὄργανον ὑπάρχον φθορᾶς, ἀφθαρσίας σύμβολον τῇ ἐν αὐσεὶ γεγένηται.

AIP'. Ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται κοινωνεῖν τῆς προσκυνήσεως τὴν αὐτοῦ εἰκόνα· οὐδὲ λέγει ὅπερ Χριστὸς ὀνομάζεται.

IE'. OPΘ. Δέξαι καὶ παρ' ἐμοῦ τὸ ἴσον τιον. Οὐδὲ μὴν ἐγγυρεῖ κοινωνεῖν τῆς τεως τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ, τὸ αὐτοῦ ἐν οὐδὲ λέγεσθαι τοῦθ' ὅπερ τὸ ζωοποιὸν ξύλον ζεται.

AIP'. Ἀπαγε τῆς ληρωδίας ! Μία γὰρ καὶ ἀμφοτέρων προσκύνησις· καὶ τοῦθ' ὅπερ λ ζωοποιὸν ξύλον, καὶ τὸ αὐτοῦ ἐκτύπωμα κσταὶ· σταυρὸς γὰρ ἀμφοτέρα.

IS'. OPΘ. Ἐκ σοῦ μοι τὸ νικᾶν τὰ ἴσα Ὁσαύτως γὰρ μία καὶ κοινὴ προσκύνη Χριστοῦ πρὸς τὸ αὐτοῦ ἐκτύπωμα· καὶ ὅπερ λέμετα Χριστὸς, καὶ τὸ οικεῖον εἰκόνωνόμασται. Χριστὸς γὰρ ἀμφοτέρα· κατέρω ἢ τῶν θεοφόρων διδασκαλίᾳ πεφανέ ; γὰρ ὅσα περὶ τοῦ πρωτοτύπου λέγεται, τὰ περὶ τοῦ παραγώγου ῥηθίτεται· ἀλλ' ἐπὶ πρωτοτύπου συνωνύμως, ὅτι καὶ κυρίως τοῦ παραγώγου ὀμωνύμως, ὅτι καὶ οὐ κυρίως.

οὖν φῆς ταῦτα ; οὕτω γὰρ τηλαυγῶς Ἄ

HÆR. Quod tandem sensu hæc dicis nondum enim perspicue intelligo.

· Ὅτι τοι σταυρὸς λέγεται, ὁ ἐν ᾧ Χριστός, καὶ τῆ σημασίᾳ τῆς προσηγορίας, καὶ ὁ ζωοποιηθέντος ξύλου. Τὸ δὲ αὐτοῦ ἐκσταυρὸς μὲν τῆ σημασίᾳ τῆς προσηγορίας, καὶ τοῦ ζωοποιηθέντος ξύλου· ἐκ ξύλου οὖν τυχόντος ἢ ἐκ χρυσοῦ, ἢ ἐξ ἀργύρου, ἢ ἐξ ἄλλης οἰασοῦν τινος ὑλαίας διαγραφαι τοῦ μὲν ὀνόματος κοινωνεῖ τοῦ πρωτοτύπου καὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς προσκυνήσεως· εὖως ἠλλοτριῶται. Διὸ ὅσοις ὀνόματι κέωσοποιὸς σταυρὸς, τοσοῦτοις καὶ τὸ αὐτοῦ εἶρηται. Ἄν τε γὰρ φαίμεν τὸν ζουρὸν καύχημα τῆς οἰκουμένης, ὡσαύτως τοῦ ἐκτύπωμα καύχημα τῆς οἰκουμένης. Ἄν τε φῶς εἴπωμεν καὶ ζῶην, ὡσαύτως τοῦ ἐκτύπωμα φῶς καὶ ζῶῃ εἶρηται. Ἄν τε δαιμόνων προσείπωμεν, ὡσαύτως καὶ κτύπωμα καυτῆρ δαιμόνων εἶρηται. Καὶ ὅτι ὅτω μὴ τῆ σημασίᾳ τοῦ πρωτοτύπου τὸ παράγωγον. Οὕτω καὶ ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ εἰκότος τὸ θεώρημα. Χριστὸς γὰρ ὁ θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, καὶ ἴσως τῆς προσηγορίας, καὶ τῆ φύσει τῆς θεοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ δὲ αὐτοῦ ἴσως Χριστὸς μὲν τῆ σημασίᾳ τῆς προσηγορίας τῆ φύσει τῆς θεοῦ καὶ ἄνθρωπος· ἐκ τῆ ποιότητος γὰρ ἔστι χρωματουργικῆς ἐκ ψιφιδίων ποικίλης συνθέσεως, ἢ ἐκ γλυκερῶν, ἢ ἐκ χρυσοῦ, ἢ ἐξ ἀργύρου, ἢ οὖν τινος ὑλαίας διαγραφῆς. Καὶ κατὰ μὲν κοινωνεῖ, ὡσπερ καὶ κατὰ τιμὴν καὶ κατὰ φύσιν· τῆς δὲ φύσεως ἠλλοτριῶται. Διὸ καὶ λέγεται Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, τοσοῦτοις καὶ ἀπεικόνισμα εἶρηται. Ἄν τε γὰρ φαίμεν τὸ ὀνομαστικόν, Κύριον τῆς δόξης, ὡσαύτως καὶ τὸ ὀνομαστικόν, Κύριος τῆς δόξης εἶρηται. Ἄν εἴπωμεν Χριστὸν θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν καὶ τὸ αὐτοῦ ἀπεικόνισμα θεοῦ δύναμιν καὶ σοφίαν εἶρηται· ἄν τε φαίμεν τὸν ἄνθρωπον, ὡσαύτως καὶ τὸ αὐτοῦ ὀνομαστικόν ἄνθρωπον εἶρηται. Τοιγαροῦν ἢ ἄρα αὐτὸς ὁ θεὸς λόγος, Ἐγὼ εἰμι τὸ πνεῦμα· τοῦτο φαίη ἂν διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ἢ ἄρα ἀπεικόνισμα. Πάλιν ἐπειδὴν λέγοι ὁ θεὸς· Ἐγὼ· κάμψαι πᾶν γόνυ, ἐπουρανίων καὶ ἐπίγειων καὶ καταχθονίων· τοῦτο φαίη, ἂν διὰ τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τὸ αὐτοῦ ἀπεικόνισμα. Πάλιν ἐπὶ Ἰησοῦ, Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάστασις· τοῦτο φαίη ἂν διὰ τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τὸ αὐτοῦ ἀπεικόνισμα. Καὶ οὐκ ἔστι μὴ ὅσως ὀνόματι σημαίνεται ὁ σωτῆρ πρὸς τῆ θεοπνεύστῃ Γραφῇ, καὶ τῆν ἐκλήθει εἰκόνα.

XVII. ORTH. Quia crux dicitur, in quam Christus sublatus est, et vocabuli significatione, et natura ligni vivificati. Ejus vero figura, crux vocabuli quidem significatione, non autem natura ligni vivificati; ex quolibet enim ligno confatur, aut ex auro, aut ex argento, aut ex lapide, aliave materiali designatione. Et nomen quidem prototypi participat, sicut et honorem et adorationem; a natura vero penitus aliena est. Ideoque quot nominibus vivifica crux afficitur, totidem et ejus effigies: sive enim exultationem orbis appellemus vivificam crucem, ejus quoque figura orbis exultatio dicitur: sive lucem vocemus, et vitam, lux pariter et vita ejus effigies nominatur: sive demonum ardorem nuncupemus, eodem modo et figura, demonum ardor appellatur: nec omnino quidquam est, in qua exemplum prototypi appellatione non ornetur. Eademque est Christi et ejus imaginis consideratio. Christus enim dicitur Deus ipse et homo, tum vocabuli nota, tum natura divinitatis humanitatis: ejus vero effigies, Christus vocabuli quidem nota, non autem natura divinitatis et humanitatis. Ex qualitate enim constat, colorum fortasse, aut ex calculorum varia compositione, aut ex opere arte sculpto, aut ex auro, aut ex argento, aut ex alia quolibet materiali conformatione. Et nomen quidem habet commune, sicut et honorem et adorationem; a natura vero longe disjuncta est. Quare quot nominibus afficitur Jesus Christus, totidem ejus effigies. Sive enim Dominum gloriæ Christum appellemus, pari modo et Dominus gloriæ dicitur ejus effigies: sive Dei virtutem, et Dei sapientiam Christum vocemus, Dei quoque virtus, et Dei sapientia dicitur effigies: sive Filium hominis Christum dicamus, ipsa etiam ejus effigies Filius hominis appellatur. Denique cum Deus ipse Verbum dicit, Ego sum lux mundi; hoc idem ejus imago per inscriptionem suam dicit. Rursumque dicente Christo, Mihi flectetur omne genu, cœlestium, terrestrium, et infernorum; hoc et ejus effigies per inscriptionem enuntiabit: et cum dicit Christus, Ego sum vita et resurrectio; id ipsum per inscriptionem imago, nec ulla omnino in divinis litteris appellatione Salvatorem designatum videas, qua ejus quoque imago non insigniatur.

Πολλὴ ἡ ἐμφρασις τῆς ταυτότητος, καὶ οὐδὲν αἰετὸς εἶναι τὸ παράγωγον ἢ αὐτὸ δὴ τὸ πρωτότυπον. Ποῦ γὰρ ἔκαμψεν ἢ κάμψεν τῆ Χριστοῦ πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων;

HÆR. Magna hæc identitatis declaratio; ac nihil aliud exemplum esse dices, quam ipsummet prototypum. Ubi enim flexum est aut flectetur unquam imagini Christi omne genu cœlestium, terrestrium, et infernorum?

ORTH. « Εἰ ἐπέστησας ὁ φησι ὁ πολὺαθλος ἄστυξ, ὅτι Ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ βασιλέως τὸ εἶδος

XVIII. ORTH. Si attenderes quod multorum certaminum dixit Athanasius (6), « in imagine spe-

Orat. 4 Contra Arian., T. I, p. 457 d.
PATROL. GR. XCIX.

ciem regis esse et formam, et in rege imaginis speciem. Et rursus, jure ad hunc modum imaginem loqui: Ego et rex unum sumus. Ego enim in illo sum, et ille in me, et quod in me conspicis, id quoque in eo conspicies, et quod videris in illo, videris et in me. Qui igitur adorat imaginem, in illa adorat ipsum regem; quippe cum ipsa imago nihil aliud sit quam regis forma et species. Dicente præterea divo Cyrillo (7): Quemadmodum si quis imaginem: intuens pulcherrime depictam, stupensque et regis habitum, et quæcunque in eo cernuntur, hæc ipsa in pictura videre posse, et regis ipsius videndi desiderio accendatur, jure illi pictura dicat, Qui videt me, videt et regem. Et rursus, Ego et rex unum sumus; quantum ad similitudinem, et exactissimam repræsentationem. Et rursus, Ego in rege, et rex in me est, secundum formæ figuram; quia ejus plane speciem pictura gerit, et picturæ species in illo servatur: » intelligeres profecto, dum Christus adoratur, adorari et ejus imaginem, ut quæ in illo sit: et dum adoratur imago, Christum quoque adorari, quia in ea est, et adoratur. Cum itaque sine controversia flectatur Christo omne genu cælestium, terrestrium, et infernorum, sine controversia itidem ejus imagini, ut quæ in Christo est, omne genu flectatur cælestium, terrestrium et infernorum, Quare solo nomine tenus hæc dicuntur, et identitas adorationis est non materiæ, quæ quidem ne adorationis quidem particeps esse potest; quamvis in ea, qui effinitur, adorari cernatur. Ad fidem autem eorum quæ diximus augendam, operæ pretium fuerit, paterno etiam testimonio orationem confirmari. Sanctus ergo Sophronius (8) in Cyri martyris et Joannis miraculis ad verbum hæc ait: « Igitur cum venissemus ad templum quoddam absoluti operis, forma quidem tremendum, et supra modum splendidum, altitudine vero in cælum usque ascendens; ingressi singula perlustrantes, ecce imaginem maximam et mirificam vidimus, repræsentantem in medio quidem picturam Domini nostri Jesu Christi; Christi autem Matrem et Dominam nostram Deiparam semper Virginem Mariam, a sinistris; a dextris vero Joannem Baptistam, Salvatoris nostri Præcursorem, qui in utero saltibus illum adoraverat, quoniam vox ejus, cum includeretur utero, audiri non potuisset. Præterea ex apostolorum et prophetarum choro aliquot, et ex martyrum cætu; inter quos et Cyrus ipse et Joannes martyres visabantur: qui ante imaginem collocati, genibus flexis et capitibus in solum inclinatis ante Dominum procidebant, et pro adolescentis salute intercedebant. » Et paucis interjectis: « Cum autem non procul ab imagine positi constitissent: Vides, inquit, quemadmodum Dominus salutem impertiri tibi nolit? » Et post alia: « Et tertio ad imaginem venientes, prædictis verbis modisque usi sunt: et cum horam

καὶ ἡ μορφή ἐστι· καὶ ἐν τῷ βασιλεὶ δὲ τὸ εἰκόνι εἶδος ἐστὶ καὶ πάλιν, ὅτι Ἐῖποι ἄν ἡ Ἐγὼ καὶ ὁ βασιλεὺς ἓν ἐσμεν. Ἐγὼ γὰρ ἐν εἰμὶ, κάκεινος ἐν ἐμοί· καὶ ὁ ἐώρακας ἐν ἐμοί, τοῦτο ἐν ἐκείνῳ βλέπεις, καὶ ὁ ἐκείνῳ, τοῦτο βλέπεις ἐν ἐμοί. Ὁ γοῦν πρὸς τὴν εἰκόνα, ἐν αὐτῇ προσκυνεῖ τὸν βασιλέα ἐκείνου μορφή καὶ τὸ εἶδος ἐστὶν ἡ εἰκὼν τοῦ θεοῦ Κυρίου Ἰησοῦ πάλιν λέγοντος [ἐκ τῶ σαυρῶν.] « Ὡς περ ἂν εἴ τις εἰς εἰκόνα διαγμένην ἄριστα βλέπει, καὶ ἀποθαυμάζει μὲν βασιλέως σχῆμα, καὶ ὅσα περ ἐν ἐκείνῳ φηταῦτα καὶ ἐν τῇ Γραφῇ δυνάμενός τε καὶ ἔχω εἰς ἐπιθυμίαν ἔλθοι τοῦ καὶ αὐτὸν ἰδεῖν τὸν βασιλέα· ὁ δ' ἂν εἰκότως πρὸς αὐτὸν ἡ Γραφή· ὡς ἐμὲ ἐώρακε τὸν βασιλέα. Καὶ πάλιν καὶ ὁ βασιλεὺς ἓν ἐσμεν· ὅσον εἰς ὁμοιότητα καὶ θεσπάζτην ἐμφέριαν. Καὶ πάλιν, Ἐγὼ ἐν τῷ λαῷ, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν ἐμοί, κατὰ τὸ τῆς σχῆμα· τὸ γὰρ εἶδος τὸ ἐκείνου πάντως ἐστὶν ἡ γραφή, καὶ τὸ τῆς γραφῆς εἶδος ἐν ἐκείνῳ σώζει· ὅτι Χριστοῦ προσκυνουμένου, εἰκὼν αὐτοῦ προσκυνεῖται, ὡς ἐν Χριστῷ οὐκ ἐστὶν εἰκόνας αὐτοῦ προσκυνουμένης, Χριστὸς κυνεῖται· ἐν αὐτῇ γὰρ ἐστὶ προσκυνούμενο· ἐπεὶ οὖν ὁμολογουμένως τῷ Χριστῷ κάμπτου γόνου ἐπουρανόθεν καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθόνου ὁμολογουμένως δευλαθῆ καὶ τῇ αὐτοῦ εἰκόνι, Χριστῷ οὐσῇ, κάμπτει πᾶν γόνου ἐπουρανόθεν ἐπιγείων καὶ καταχθόνων. Ὡς τε κατὰ τοῦ νόμον τὸ λεγόμενον, καὶ τὸ ταυτὸν τῆς προσκυνουμένης οὐκ ἐστὶν ἄλλῃ [Reg. cod. τῆς φύσεως]· ἡτις οὐκ ἔχει δυνάμει τῆς προσκυνήσεως, καὶ ἐν τῇ εἰκόνι ζόμενος ὁρᾶται προσκυνούμενος. Πρὸς τὴν ἐπιγείων τῶν εἰρημίων κάλλιστα ἂν ἔχοι κατὰ τὴν Πατρικὴν βεβαιώσασθαι τὸν λόγον. Ἰδοὺ τὸν τῷ ἁγίῳ Σωφρονίῳ ἐν τοῖς εἰς Κύριον μάρτυρα καὶ Ἰωάννην θαύμασιν ἐπὶ λέξεως « Ἐλθόντες οὖν εἰς ναὸν τινα τέλειον, τῷ μὲν φοδερὸν καὶ ὑπέραλαμπρον, τῷ δὲ ὕψει τῶν οὐρανῶν ἐφαπτόμενον, καὶ εἰς τὸν γένόμενον γίσθη εἰκόνα καὶ θαυμασίαν ἐδιδόμενον, μέσῳ τὸν Δεσπότην Χριστὸν γεγραμμένον ἔχουσαν· Χριστοῦ δὲ τὴν Μητέρα καὶ Δεξιῶν τῶν Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας ὀνομαζομένην· δεξιὸν δὲ Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν Σωτήρα καὶ Πρόδρομον, τὸν ἐν κοιλίᾳ σκεῖσιν αὐτὸν προσκυνήσαντα, ἐπεὶ καὶ λαλῶν ἓν οὐκ ἔχουετο. Καὶ τινος τοῦ τῶν ἀποστόλων κατὰ τῶν ἐνδον χοροῦ, καὶ τῆς μαρτυρικῆς ὁμολογίας μεθ' ὧν ἐτύγγανον καὶ αὐτοὶ Κύριος καὶ ἱεροὶ μάρτυρες· οἱ πρὸς τῆς εἰκόνας ἰστάμενοι τὴν σπότην προσέπιπτον, τὰ γόνατα κάμπτοντες, καὶ κεφαλὰς εἰς ἔδαφος φέροντες, καὶ περὶ τῆς τοῦ Θεραπειᾶς προσεδύοντες. » Καὶ μετ' ὀλίγα. « Οἱ δὲ μακρὰν τῆς εἰκόνας ἰστάμενοι, καὶ πλησίον ἔσταν, Ὁρᾶς, φησὶ, ὡς ὁ Δεσπότης οὐ βούλετο

(7) In *Thesaurō*, cap. 12, p. 111.(8) *De illo videsis* Bollandum 3 Januarii, l. xxxi, p. 1082.

κ τῶν ἁγίων : « Καὶ πρὸς τὴν ἄ
 ε τὸ τρίτον γινόμενοι, τοῖς προσκυνοῦσιν ἔχρυν-
 ῖμας : καὶ ὡς ἄρα παλλῶν ἰδαίνεσθαι, τὸ κρι-
 νῆν αὐτοῖς ἐξαγγέλλων καὶ ἐνείκαζον : Ὁ Χρι-
 στὸς ἀπεργισθεὶς ὡς εὐκταίμων ἐπέσει : καὶ
 αὐτῶ πρὸ τῆς εἰκόνης, ἐβόηξατο. » Βλάκει
 ἢ εἰκότι προσκείμενον οἱ μαρτυροῖς, ὡς αὐτῶ
 ἢ προσκυνούσας : ὡς ἔς καὶ φωνῆ, ὡς ἐξ εἰ-
 κόντος ἐξαγγέλλει κτενεύουσα τὴν εἰκόνα : ἔπει-
 οὖς ἐξ ἑαυτοῦ προσκυνεῖν δέδοται.

P. Θεωρεῖτε τὸ λεγόμενον, κῆν κατὰ εἰκόνα ἰστο-
 ρεῖται, ἀλλὰ οὐκ ἔχουσα λόγου δογματικῶς βλάβη-

. ΟΡΘ. Ὅτι μὲν οὖν θεωρεῖται, σύμμετρον οὐκ ἔν ἐν
 ἀληθείᾳ, τὸ εἶναι ἰστογραφία. Καὶ ὁ μὲν δογματικῶς
 : προσκυνεῖται : κατεβόηξατο δὲ ἡμῶν τὸ θεωρεῖ-
 σθαι προσκυνεῖται. Τὰ γὰρ προσκυνεῖται, B
 κα τῶν λεγομένων καὶ εἰσὶ καὶ λεγόμενα. Εἰς
 αὐτῶ δὲ τὴ κενεῖται καὶ προσκυνεῖται ὁ μακάριος
 πατήρ : ὡς τοσοῦτον τὸ τοῦ πατρὸς ἡμεῶν κενεῖται
 οὐκ ἔστιν, ὅσον καὶ τὸ πρὸς τῆς εἰκόνης Χριστοῦ,
 ε βόηξατο αὐτῶ δὲ Χριστοῦ, οὐκ ἔστιν ἄλλω
 ἄρα, εἴπερ τοῦ θεοῦ καὶ τῆς θεοῦ καὶ θεοῦ,
 ἔπει τὸ κενεῖται θεοῦ. Τότε τὴν εἰκόνα
 ἡμεῶν ἡμεῶν ἡμεῶν Χριστοῦ ἡμεῶν κενεῖται
 εἰς τὴν, ὡς καὶ καὶ οἱ πατέρες ἡμεῶν
 κῆν αὐτῶ πρὸς, οὐκ ἔστι καὶ ἡμεῖς ἐπιβόησαν
 ἢ τὴν ἡμεῶν ἡμεῶν εἰς τὸ προσκυνεῖται τῆς
 κα τῶ Χριστοῦ, καὶ ἐβόησαν αὐτῶ κατὰ
 ἡμῶν εἰ προσκυνεῖται ἡμεῶν κενεῖται, ἔχρυν
 κα τῶ Κριστοῦ, λέγοντες, Ὅτι ἐπιβόησαν αὐτῶ
 κατὰ ἡμῶν, πρὸς προσκυνεῖται τῆς εἰκόνης Χρι-
 στοῦ ἡμεῶν. Ὅτι ἐπιβόησαν αὐτῶ, καὶ ἡμεῖς
 ἢ ἡμῶν προσκυνεῖται. Ἐπιβόησαν οὖν ἡμεῖς ἐπι-
 βόησαν ἢ ἐκείνῶν τοῦ Κριστοῦ : ἔπει οὐδὲ λέγον
 ἢ κενεῖται. Ἐπει λέγοντες : Ἡμεῖς οὖν εἰς
 ἡμῶν κατὰ τῆς χεῖρας καὶ τοῦ ποδῶν : τοῦτο καὶ
 ἡμῶν ἡμεῶν. Τότε τῆς χεῖρας καὶ τοῦ
 κατὰ τῆς Κριστοῦ εἰκόνης ἐπιβόησαν τοῖς ἡμεῶν.
 Ἡμεῖς οὖν κενεῖται : Ἡμεῖς οὖν εἰς, καὶ
 ἡμῶν ἡμῶν αὐτῶν κατὰ ἐπιβόησαν : προσκυνεῖται
 αὐτῶ ἡμῶν. Καὶ ἐπιβόησαν, προσκυνεῖται τῶν
 κατὰ τῆς Κριστοῦ τῶν ἐπιβόησαν τοῦ εἰκόνης
 ἡμῶν. Παλλῶν λέγοντες : Μαρτύρησαν ὡς
 ἐπιβόησαν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ οἱ πατέρες ἡμεῶν :
 ἡμῶν καὶ ἡμεῖς προσκυνεῖται. Καὶ λαβόντες καλά-
 ν ἡμῶν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Δεσπότης. Τέλος
 ἡμῶν : ὡς ἐπιβόησαν μακάριος, ὡς λέγοντες τὴν
 κατὰ αὐτοῦ ἐπιβόησαν : κατὰ προσκυνεῖται, ἀλλὰ
 ἡμῶν καὶ τοῦτο. Καὶ προσκυνεῖται ἐπιβόησαν
 ἡμῶν, ἐπιβόησαν τὴν αὐτῶν ἡμῶν τὴν λέγοντες, καὶ
 ἡμῶν κατὰ τῆς χεῖρας τῆς εἰκόνης τοῦ Κριστοῦ,
 τοῦτο οὖν γινόμενον, εὐθὺς ἐπιβόησαν ἢ κενεῖται
 ἡμῶν καὶ ἡμῶν. Ὅτι τῶν λεγομένων
 ἡμῶν : Ἐπὶ γὰρ λέγοντες τῶν ἐκ τῆς ἐπιβόησαν
 τῆς χεῖρας ἐπιβόησαν γινόμενον τοῖς ἀποβόησαν.
 IP. Ἡμεῖς οὖν εἰς τὸ θεοῦ : καὶ γὰρ ἡμῶν
 : ἐπιβόησαν, τὸ τοῖς προσκυνεῖται.

longam obsecrasset, quod jussi fuerant peragentes
 clamabant : Christus commiseratus annuit, et. Ante
 imaginem, inquit, illi date. » Vides ante imaginem
 martyres, tanquam ipsum Christum adorantes pro-
 cumbuisse, vocemque ex illa tanquam ab ipso Christo
 prodississe, quæ precibus annueret. Quod vero mar-
 tyres adorarunt, idem profecto et angelis pariter
 adorare concessum est.

ὡς τῶν μαρτυρῶν προσκυνεῖται, τοῦτο ἐβόησαν καὶ

HER. Theoria sunt hæc, quamvis a sancto di-
 cantur : et dogmaticæ sententiæ auctoritatem non
 habeant.

XIX. ORTH. Theoriam esse non inficior : mi-
 nime tamen, nisi vera essent, a sancto commemo-
 rarentur. Et dogmatica quidem sententia jam arte
 tradita a nobis est : nunc autem etiam theoremata,
 exempli scilicet causa, usurpavimus. Exempla enim
 dictorum oculi et sunt et dicuntur. Quiddam porro
 his quoque mirabilis docet B. Athanasius, æquo
 adeo eam prototypi rebus communicare exemplum ;
 ut imaginis Christi passionem, Christi ipsius pas-
 sionem esse patuerit. « Hæc, inquit (9), mentis vo-
 stræ oculos attollite, et novam hæc spectaculum
 cernite. Tunc imaginem Domini nostri Jesu Christi
 deponentes in terra Judæi dixerunt invicem : Sicut
 Patres nostri quondam illuserunt ei, ita et nos
 huic faciamus. Tunc cœperunt spuere in faciem
 imaginis Christi, et percusserunt eam alapis hinc
 et inde, dicentes : Quanta illi fecerunt genitores
 nostri, eadem etiam huic ejus imagini faciamus.
 Et dixerunt : Quoniam illos erunt illi, et nos idem
 faciamus. Innumerabilibus itaque illusionibus Do-
 minicam illuserunt imaginem, quas nec referre nos
 ausi sumus. Iterum dicunt : Audivimus quod ejus
 pedes et manus in cruce confixæ sunt hoc et nos
 faciamus ei. Tunc manus et pedes imaginis Domini
 clavis confixerunt. Post hæc furore perciti dicunt :
 Audivimus quod acetum et fel in potum cum
 sponsia illi præbuerunt : hoc et huic faciamus.
 Quod et sic fecerunt, apponentes ad os imaginis
 Domini sponsiam aceto plenam. Iterum dicunt :
 Didicimus quod majores nostri caput illius arua-
 dine percusserunt ; id ipsum et nos faciamus. Et
 accipientes arundinem percutiebant caput Domini.
 Ad extremum dixerunt : Sicut veraciter didicimus,
 latus illius lancea pupugerunt ; nos vero ne quid
 desit, et hoc ipsum adjiciamus ; afferrique lan-
 ceam jusserunt, et euidam præceperunt, ut tolieret
 eam ; et valido ictu latus imaginis Domini transfu-
 deret. Quo peracto, continuo ab ea sanguinis et
 aquæ copia effluxit. » Vides quæ dicuntur ? Nam
 miracula curationum, quæ ex lateris fluxu in per-
 fraentibus edita sunt, tacitus prætermitto.

HER. Ab Judæis conspectum est miraculum.
 Signa enim incredulis, et non credentibus.

9) In libello De Passione imaginis Domini nostri Jesu Christi, t. II, pag, 627.

XX. ORTH. Assentior et ego. Verumtatem etsi A nunc miracula non fiant, exemplar nihilominus communem cum prototypo adorationem habet; viceque versa prototypum cum exemplo; et utriusque unica est adoratio, sicut de vivifica cruce, ejusque figura dictum est. Confessio etenim figuræ, vivificæ crucis est confessio; quemadmodum et negatio. Idem ergo proportione de imagine Christi, Christoque ipso dictum puta.

HÆR. Recte hæc quidem, jureque optimo de divina cruce, et ejus figura; non autem de Christo ejusque effigie: neque enim congruit exemplum, quia imago cum imagine comparanda est, et figura cum figura.

XXI. ORTH. Sufficiebat, vir optime, dictorum B perspicuitas ut assensum exprimeret. Attamen audi parumper interrogationem nostram. Utrum majus, plurisque faciendum est, Christus, an crux?

HÆR. Prius proculdubio; in Christo enim crux sanctificata est.

XXII. ORTH. Christi imago majusne quippiam, plurisque æstimandum est, quam crucis effigies?

HÆR. Non est quod ambigant, qui vel tantillum ratiocinari possunt, quin juxta prototyporum disorepantiam differant etiam exempla; cum multo præstantior sit imago Christi, quam figura crucis.

XXIII. ORTH. Eo itaque quod minus est et honore cedit, recte considerato, non una etiam id quod majus præstabiliusque sit recte consideratum esse affirmare stultum esset. Quid enim Christi imagini propinquius ad exemplum, quam figura crucis; cum ejusdem notionis sit imago cum figura? nam et vivificæ crucis imaginem per catachresim dicimus ejus figuram; et Christi figuram, ejus imaginem; εἰκὼν enim juxta etymologiam εἰκὼς significat; εἰκὼς vero simile; simile autem tum in imagine tum in figura, et intelligitur, et dicitur, et cernitur.

HÆR. Equidem sic annuo; sed tamen imaginem cum imagine comparare debes, et figuram cum figura; ut primum eum secundo æquivalere dicas.

XXIV. ORTH. Hoc jam ante, si animadvertisti, nec obscure, in divinis Patribus demonstratum est. Sin minus, audiamus et nunc mentes illustrantem sanctum Basilium (10). Rex, inquit, dicitur ipsa etiam regis imago: nec duo sunt reges; nec enim scinditur potestas, nec gloria dividitur. Quemadmodum enim quod nobis dominatur imperium et potestas una est, sic et quam illi deferimus glorificatio, una est, et non multæ. Itaque imaginis honor transit in prototypum. Quod vero exemplum hoc Christi imagini congruat, quis contradicat? Eodem enim modo dicendum est, Christum dici etiam ipsam Christi imaginem, nec duos

K'. OPΘ. Σύμφημι κάγω. Ἄλλ' ὅτι εἰ μὴ γίνεται: σημεῖα, κοινωνοῦν ἐστὶν ὁμῶς τὸ παρὰ τῆς τοῦ πρωτοτύπου προσκυνήσεως· ὡς καὶ ἔμ τὸ πρωτότυπον τοῦ παραγώγου· καὶ ἀμφοῖ ἢ προσκύνησις καθὰ εἴρηται, ἐπὶ τοῦ ζω σταυροῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐκτύπωματος. Ἡ γὰρ λογία τοῦ ἐκτύπωματος, ὁμολογία τοῦ ζω σταυροῦ, καθάπερ καὶ ἡ ἀρνησις τοῦ ζωοποιοῦ ροῦ. Τὸ ἀλόγονον οὖν λήψει ἐπὶ τε εἰκόνος Χρὶ καὶ αὐτοῦ δὴ Χριστοῦ.

AIP. Εὐγε καὶ πᾶν εἰκότως περὶ τοῦ θειοῦ ροῦ, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐκτύπωματος· ἀλλ' οὐ Χριστοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀπεικονίσματος. Οὐκ γὰρ τὸ παράδειγμα εἰκὼν γὰρ εἰκὼν παραβάλλ καὶ ἐκτύπωμα ἐκτύπωμα.

KA'. OPΘ. Ἐρκει, ὡ βέλτιστε, ἡ τῶν προει νων σαφήνεια εἰς βεβαίωσιν συγκαταθέσεως. ὁμῶς δέξαι μου μικρὸν ἐρώτημα. Ποῖον μεῖζ τιμιώτερον, Χριστὸς, ἢ σταυρὸς;

AIP. Τὸ πρότερον δηλονότι· ἐν γὰρ Χριστῷ ρὸς ἡγιασται.

KB'. OPΘ. Ἡ Χριστοῦ εἰκὼν μεῖζον τι καὶ τερον, ἢ τὸ τοῦ σταυροῦ ἐκτύπωμα;

AIP. Οὐκ ἔστιν ἀμφιβάλλειν, οἷς καὶ μικρὸ εστι τοῦ συλλογιζέσθαι· ὅτι μὴ κατὰ τὴν δι τῶν πρωτοτύπων καὶ τὰ παράγωγα διαλλ προεργαιτέρας οὔτης τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστο τύπου τοῦ σταυροῦ.

KI'. OPΘ. Τοῦ ἐλάττονος οὖν καὶ ὑφειμένου τιμὴν εὐ θεωρημένον, μὴ καὶ τὸ μεῖζον καὶ τερον εὐ θεωρηθῆσαι, λέγειν, τῶν ἀπυνέτων. Ἡ ἐγγύτερον Χριστοῦ εἰκὼν εἰς παράδειγμα, ἢ σταυροῦ, ὅποτε τῆς αὐτῆς ἐμπερείας ἢ εἰκὼν π, ἐκτύπωμα; Καὶ γὰρ καὶ τοῦ ζωοποιοῦ σταυρ κὼνα λέγομεν κατὰ κατάχρησιν, τὸ αὐτοῦ ἐκ μα· καὶ Χριστοῦ ἐκτύπωμα τὴν αὐτοῦ εἰκό γὰρ εἰκὼν κατ' ἐτυμολογίαν, τὸ εἰκότος δηλοῖ· εἰκότος τὸ ὁμοῖον· τὸ δ' ὁμοῖον καὶ ἐπὶ τῆς εἰ καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου καὶ νεώηται καὶ λέλεκται κ θάταται.

AIP. Ναὶ δὴ ταῦτα σύμφημι. Ἄλλ' ὁμῶς βλητέον σοι εἰκόνα εἰκὼν καὶ ἐκτύπωμα ἐκτυπὲ Κἂν ἰσοδυναμεῖν φηίς τὸ πρῶτον τῷ δευτέρῳ.

KA'. OPΘ. Τοῦτο ἀνωτέρω δέδεικται: οὐκ ἀμ εἶγε ἐπίστησας τὸν νοῦν, παρὰ τοῖς θεοφόροι τράσιν. Εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ κἀνταῦθα ἐπαίωμεν τοῖ τίζοντος τὰς φρένας ἱεροῦ Βασιλείου· ὅτι: Βασ φησι, λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν· κ δύο βασιλεῖς· οὔτε γὰρ τὸ κράτος σχίζεται, κ δόξα μερίζεται. Ὡς γὰρ ἡ κρατούσα ἡμῶν ἀρχ ἐξουσία μία· οὕτω καὶ ἡ παρ' ἡμῶν δοξολογία καὶ οὐ πολλαί. Διότι ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ εἰς τὸ τύπον διαβίνει. Τὸ δὲ παράδειγμα ὅτι ἐφα τῇ Χριστοῦ εἰκόνι, τίς ἀντερῆσει λόγος; ὁμοῖος γὰρ λεκτέον ὅτι Χριστὸς λέγεται καὶ ἡ τοῦ Χρ εἰκὼν, καὶ οὐ δύο Χριστοί· οὔτε γὰρ κἀνταῦ

(10) *De Spiritu sancto*, ad Amphiloeh. c. 18, p. 189.

ως σχίζεται, οὔτε ἡ δόξα μερίζεται· καὶ ὡς ἡ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἔνει.

Β. Οὗτι· που παραβλητέον τῷ θεοφόρῳ τῇ Χρῆ-
εἰκόνι· τὸ τοῦ βασιλέως παράδειγμα, ἀλλὰ αὐτῷ
τῷ τῇ ἀοράτῳ εἰκόνι, τοῦ Θεοῦ, φημί, καὶ
ὅς.

Γ. ΟΡΘ. Ἐν τούτῳ γὰρ τὸ θαυμαστόν· ὅτι
εἰληπται· τῷ θεοφόρῳ ἢ τεχνητῇ εἰκόνι, εἰς φυ-
καὶ ἀπαράλλακτον ταυτότητα Πατρός τε, φημί,
τοῦ· τοῦτο ἡμῖν εἰληπται οὐκ ἐπὶ φυσικῆς, ἀλλ'
τεχνητῆς εἰκόνης Χριστοῦ. Κάκει μὲν τεχνητῇ
ἢ παραβέβληται· εἰκόνι· δεῦρο δὲ τεχνητῇ
τῇ. Καὶ ὅσον καὶ ἠλίκον τὸ διεῖργον; ἀλλ'
τῷ θεοφόρῳ οὐχ εὑροντι ἄλλο τι παράδειγμα
ον, τὸ τοῦ βασιλέως εἰληπται. Πόσω γε μάλ-
μῖν πρὸς τὴν τεχνητὴν εἰκόνα τοῦ ἀληθινοῦ
ἰως Χριστοῦ, ἢ οὐτινοσοῦν βασιλέως εἰκόνι
λήλως εἰληπται! τοσοῦτον ἐγγίζουσα τῇ Χρῆ-
εἰκόνι, ὅσον προῦχουσα ἔστι κατὰ τιμὴν τῶν
εἰρα πίντων· ὅποτε καὶ αὐτὸς ὁ ἐπὶ γῆς κρα-
εἰκόνα ἔστι φέρων κατὰ τοῦνομα τῆς ἀξίας τοῦ
νοῦ βασιλέως Χριστοῦ. Φησὶ γὰρ ἡ Γραφή, ὅτι
η παρὰ Κυρίου κράτησις ὑμῖν καὶ δυνα-
παρὰ τοῦ Ἰψίτου· ὅς ἐξετάσει ἡμῶν τὰ
, καὶ τὰς βουλάς διερευνήσει· ὅτι ὑπ-
ε ὄντες τῆς αὐτοῦ βασιλείας, οὐκ ἐκρίνατε
κ.

Π. Εἰ καὶ τὴν τῆς εἰκόνης τιμὴν ἐπὶ τὸ πρωτό-
η διαβαίνειν ἔφη ὁ θεὸς Βασίλειος, οὐ τῆς τε-
πρῆς, ἀλλὰ τῆς φυσικῆς ὑπηγόρευσεν, ἥγουν
Κε[φ. Γιδς] πρὸς τὸν Πατέρα· καὶ μάλα γε
ἀπαι.

ΚΣ. ΟΡΘ. Ἐπίσχεσ, ὦ τᾶν, ὅτι οὐκ εἶπε, θεὸς
ἡμῶν καὶ ἡ τοῦ ἀοράτου Πατρὸς εἰκόνι, καὶ οὐ δύο
θεοὶ· ἡμῶν ἀληθῆς· ἀλλ' ἐπεὶ πρὸς σύστασιν τοῦ
καθημερινοῦ ἔχρησαστο τῷ τοῦ βασιλέως πα-
ράδειγμα, ἐκὼν ὅτι βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ τοῦ
βασιλέως εἰκόνι, καὶ οὐ δύο βασιλεῖς· ἀκολούθως τὸ
συνέχεται ἐπιφάγει. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ εἰπεῖν,
ἢ τῆς εἰκόνις τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει,
ἐπιφάγει· ἢ εὖν ἔστιν ἐνταῦθα μιμητικῶς ἢ εἰκόνι,
τοῦτο ἐπιφασικῶς ὁ Γιδς· ὡς τοῦ βασιλέως πρὸς
τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα ληφθέντος πρωτοτύπου, καὶ οὐ
πρὸς τὸν Πατέρα· ἢ γὰρ ἂν ἔσχε τὸ ἔμπα-
να· ὅτι ἔστιν ἐνταῦθα φυσικῶς ὁ Γιδς, τοῦτο ἐκεῖ
μιμητικῶς ἢ εἰκόνι. Πλὴν ὅτι τὸ πρωτότυπον καὶ
πρῶτον εἶκοι τῶν καθ' ἡμᾶς εἶναι· ὅπερ εἰληπται
ἐπὶ Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκόνης. Καθ'
ἢ γὰρ ὁμολογεῖται γεγονέναι ἄνθρωπος, εἰ καὶ
ἢ ὁ πτός. Ὡστε κατὰ κοινού καὶ ἐφ' οὐτινοσοῦν
πλέως εἰληπται· ἢ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρω-
τυπον διαβαίνει.

ΠΡ. Ἀλλ' ἡ τιμὴ οὐ πάντως καὶ προσκύνησις
καὶ τῶν θεοφόρων νενόηται· ἄλλο γὰρ τιμὴ, καὶ
καὶ προσκύνησις.

ΚΖ. ΟΡΘ. Καὶ πῶς δοίης μῆτε τὸ κλάτος σχίσε-
ν, μῆτε τὴν δόξαν μερίζεσθαι τοῦ πρωτοτύπου

A esse Christus; quia neque hic scinditur potestas,
nec gloria dividitur, et imaginis honor transit in
prototypum.

HÆR. Minime conferri debet cum imagine Chri-
sti regis exemplum, sed cum ipso Christo, qui
invisibilis est imago, Dei scilicet ac Patris.

XXV. ORTH. Hoc videlicet mirandum est, quod
quæ a sancto usurpata est artificialis imago, ad
naturalem et sine discrepantia identitatem Patris
et Filii, hæc a nobis non in naturali, sed in arti-
ficiali imagine Christi usurpatur. Atque illic qui-
dem artificialis cum naturali comparata est ima-
gine; hic vero artificialis cum artificiali. Et quan-
tum, aut quale est discrimen? sed tamen cum
sanctus exemplum aliud præstantius non haberet,
regis usurpavit. Quanto magis a nobis ad artifi-
ficialem imaginem veri regis Christi, alterius cu-
juslibet regis imago congruenter assumpta est,
tanto ad imaginem Christi proprius accedens, quanto
subditis omnibus honore præstantior est: quando
et ipse qui in terris imperat, veri regis Christi
secundum nomen dignitatis imaginem gerit. Ait
enim Scriptura: *Data est a Domino potestas vobis,
et virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra,
et cogitationes scrutabitur; quoniam cum essetis
ministri regni illius, non recte judicastis* ²⁴.

HÆR. Cum imaginis honorem in prototypum
transire dixit divus Basilius, non de artificiali, sed
de naturali locutus est, hoc est de Filii erga Pa-
trem imagine: atque id quidem jure optimo.

XXVI. ORTH. Siste, amice; non enim dixit,
Deus dicitur etiam invisibilis Patris imago, et non
sunt duo dii, quod sane verum est. Sed cum ad
Theologicos dogmatis constitutionem regis exemplo
usus esset, docuissetque regem dici etiam regis
imaginem, non duos tamen esse reges conclusio-
nem consequenter intulit: ideoque cum dixisset
imaginis honorem in prototypum transire, illico
subjecit: Quod igitur hic est per imitationem
imago, hoc illic natura est Filius; tanquam rege ad
suam ipsius imaginem comparato ut prototypo, et
non patre ad filium: alioquin contrario modo di-
cendum erat. Quod igitur hic est filius per natu-
ram, hoc illic per imitationem est imago. Accedit
quod prototypum et exemplum ad nostra pertinere
videntur; quod et de Christo et de ejus imagine
ostensum est. Similem enim nobis factum hominem
confitemur, quamvis idem sit Deus. Quare in uni-
versum et de quolibet rege dictum est, imaginis
honorem in prototypum transire.

HÆR. Atqui honor, non autem adoratio, a san-
ctis intelligitur; aliud enim est honor, et aliud
adoratio.

XXVII. ORTH. Et quomodo concesseris nec pos-
tastatem scindi, nec gloriam dividi prototypi ergo

²⁴ Sap. vi, 5, 6.

exemplum, nisi utrumque unius atque ejusdem A προς τὸ παράγωγον, εἰ μὴ νεότητι σοι μιᾶς καὶ αὐτῆς εἶναι προσκυνήσεως τὰ ἀμφοτέρω; καὶ γὰρ καὶ δόξης σύστοιχος καὶ ἀμέριστος ἡ τιμὴ προσκύνησις· καὶ τῇ μὲν ἑτερολεξίᾳ διάφορα γόμενα, τῷ δὲ ἀξιώματι ὁμοδύναμα.

HÆR. Honorem transire dixit, non adorationem. Et ego sano imaginem Christi honore in sublimi relinquens; sed nequaquam adoro, sicut dictum est.

XXVIII. ORTH. Unum mihi ante omnia percontandum est: Unde est quod imaginem Christi honoras inedito relinquens? non enim hoc modo, sed simpliciter honorandum dixit Basilus. Quare jam concidit proposito tua. Deinde quo pacto quod honoratur, non idem etiam adoratur, sive in sublimi, sive in humili loco spectatur? Nam et vivificæ crucis figuram honoramus et adoramus, sive in sublimi ostenditur, sive in humili cernitur. Et in rerum nostrarum exemplis, regem tum in alto sedendam, tum infra conspectum; et magistrum militum similiter, et præfectum, dominum item et doctorem. Sed enim ad divina oracula quæstionem transferamus. Quid ergo censes, cum dicunt: *Dignus es, Domine et Deus noster sanctus, accipere gloriam et honorem et virtutem* ²⁵. Et rursum: *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, et divitias, et sapientiam, et fortitudinem, et honorem, et gloriam, et benedictionem* ²⁶. Et iterum: *Sedenti in throno, et Agno benedictio, et honor, et gloria, et potestas in sæcula sæculorum. Amen.* ²⁷. Item: *Benedictio, et gloria, et sapientia, et gratiarum actio, honor, et virtus, et fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum.* C *Amen* ²⁸. Ecce in his omnibus adoratio nusquam posita est. An igitur quia posita non est, adorationem Agno qui occisus est, hoc est Deo et Salvatore nostro denegabimus? An ejusdem potius ordinis, ejusdemque significationis sunt omnia? qui enim honore dignus est, idem etiam adoratione; et qui fortitudine, idem etiam virtute; et qui benedictione, idem etiam gloria; et quotquot alia aliter enuntiantur. Quod si imaginis adorationem prototypo detrahas, simul utique et honorem detraheris, et potestatem, et gloriam. Sed fieri nequit, quin ubi unum est, cætera etiam virtute adsint. Accipe et aliud in te jaculum: *Qui non honorificat Filium; non honorificat Patrem, qui misit illum* ²⁹. Quid tibi videtur? An expers adorationis est honor qui Patri Filioque defertur? Verum hæc cogitare, D sani non est. Rursum dicente omnium Deo per Isaiam Prophetam: *Ecce pono in Sion lapidem angularem, honorandum* ³⁰. An quia non addidit, et adorandum, Filium Dei adorandum esse inficiabimur? Et cum ait Scriptura: *Honora patrem tuum et matrem tuam, ut bene sit tibi, et ut sis longævus super terram* ³¹. Item: *Qui honorat patrem, exorabit pro peccatis: et sicut qui thesaurizat, ita et qui honorificat matrem suam* ³². Nunquid adorare parentes

AIP. Τιμὴν ἔφη διαβαίνειν, ἀλλ' οὐ προσκυνῶν δὲ τιμῷ ἀνωφερῆ ἰῶν τὴν εἰκόνα Χ; ἀλλ' οὐ προσκυνῶ, καθὼς εἴρηται.

KH. OPΘ. "Ἐν μοι πρῶτον εἰς ἑρώτησιν· σοι τιμῆν τὴν εἰκόνα Χριστοῦ ἀνωφερῆ ἰῶντι; οὕτως, ἀλλ' ἀπλῶς ἔφη τιμῆν Βασιλείου. Ὡς πέπτωκε σου ἡ πρότασις. Δεύτερον, πῶς ὁ ταμίη καὶ προσκυνῶνται, ὑψηλοφανῶς καὶ χαμηλῶς δρώμενος; Καὶ γοῦν τιμῶμεν καὶ προσκυνῶμεν τὸν τύπον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ ἀκινῶμενον καὶ κάτω βλεπόμενον. Ἐπεὶ καὶ ἐκαστὸς ἡμᾶς ὑποδειγματικῶν, τὸν βασιλέα καὶ ἀνεκῆνον καὶ κάτω βλεπόμενον· τὸν στρατηγὸν τῶν, καὶ ὑπαρχον, τὸν δεσπότην ὁμοίως καὶ σκαλον. Ἄλλὰ γὰρ ἐπὶ τὰ θεῖα λόγια μετ' ἐξουσιᾶς. Τί οὖν σοι δοκεῖ, ἡνίκα λέγει, Ἄξιός ἐστι καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δυνάμειν. Καὶ Ἄξιός ἐστι τὸ Ἄρνην τὸ ἐσφαγμένον τὴν δυνάμειν καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν σοφίαν τὴν ἰσχύϊν καὶ τὴν τιμῆν καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐλογίαν. Καὶ πάλιν, Τῷ καθήμενῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ τῷ Ἄρνην ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ πάλιν, Ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἰσχύς τῷ Θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας αἰώνων. Ἄμην. Ἰδοὺ ἐν πᾶσι τοῖσι προσκυνήσεως οὐδαμῶς πρόσκειται· ἄρ' οὖν ἐπεὶ οὐ πρότερον ἀποστερηθῶμεν τὴν προσκύνησιν τῷ Ἄρνην ἐσφαγμένῳ, ἔτσι τῷ Θεῷ καὶ Σωτηρῇ ἡμῶν; λονότι τῆς αὐτῆς συστοιχίας εἰσὶν ὁμοδύναμα ὁ γὰρ τῆς τιμῆς ἄξιός, καὶ τῆς προσκυνήσεως ὁ τῆς ἰσχύος, καὶ τῆς δυνάμεως· καὶ ὁ τῆς εὐλογίας καὶ τῆς δόξης· καὶ ὅσα ἀλληλούχως ὕμνεον ἀποστερήσεις τὴν προσκύνησιν τῆς εἰκόνης πρωτοτύπου, συναποστερήσεις δηλονότι καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὸ κράτος καὶ τὴν δόξαν· ἀλλ' οὐκ ἐνὶ ἐνὸς ὄντος, μὴ καὶ τὰ λοιπὰ δυνάμει συνείναι τοῖνον καὶ ἕτερον πρόβλημα. Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱόν, οὐ τιμᾷ τὸν Πατέρα τὸν πέμψαντά τον. Τί οὖν σοι δοκεῖ; ἀμοιρεῖ προσκυνήσεως Πατέρα καὶ Υἱόν προσαγομένην τιμῆν; ἀλλ' τοῦτο καὶ ἐννοεῖν. Πάλιν λέγοντος τοῦ τῷ Θεῷ διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαίου· Ἰδοὺ τίς Σιών λίθον ἀκρογωνιαῖον ἐντίμον· ἄρα ἐπὶ πρόσκειται, καὶ προσκυνητὸν, ἀποστερηθῶμεν τὴν τιμὴν εἶναι τὸν Υἱόν τοῦ Θεοῦ; Καὶ πάλιν ἡ τιμὴ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, σοι γένηται, καὶ ἔφη μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ πάλιν· Ὁ τιμῶν πατέρα ἐξιδάσεται ἀμ

²⁵ Apoc. iv, 11. ²⁶ Apoc. v, 12. ²⁷ Ibid. 31. ²⁸ Apoc. vii, 12. ²⁹ Joan. v, 23. ³⁰ Isa. xxv
³¹ Exod. xx, 12. ³² Eccli. iii, 4.

ὡς ὁ θεσσαυρίζων, ὁ δοξάζων μητέρα αὐτοῦ. **A** οἶνον προσκυνεῖν ἐνταῦθα τοὺς γονέας κελεύει, ἀλλ' ἢ μόνον τιμῆν; πολλῆς τοῦτο τῆς ἀσυνεσίας. ὁ μέγας Ἀπόστολος· Τὸν θεὸν φοβεῖσθε· τὸν λέει τιμᾶτε. Ἄρ' οὖν τιμῆν μόνον, ἢ καὶ προσκυδασκεύεται; καὶ τίς οὐ συνεί τῶν σεσυνετιων; Ἐγὼ δὲ καὶ τοῦ ἱερέως ἀκούων, συνήμιτοιχον καὶ ὁμοδύναχρον εἶναι τὴν τιμὴν τῆς προσσεως· Ὅτι πρέπει σοι, φησί, πᾶσα δόξα, τιμὴ προσκύνησις. Οὕτω τοιγαροῦν εἰπόντος τοῦ θείου λείου, Ἡ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον εἶναι, κατὰ τὸ σιωπώμενον συναπέφησεν, ὅτι καὶ εἰκόνης προσκύνησις ἐπὶ τὸ πρωτότυπον δια-, συνφθὰ τῷ μακαρίῳ Ἀθανασίῳ.

P. Συμπεφορημένος ὁ λόγος ἐκ διαφόρων Πατρῶν μαρτυριῶν ἐπιδεικνύσθω· ὡς ἂν εἴη βεβαίως· πρὸς πειθῶ τοῖς ἐπαύουσιν.

V. ΟΡΘ. Ὁ μακάριος Ἰωάννης οὗ ἐκ τῶν χειρῶν χρυσότατα βυθίσκονται ἐπη, τάδε φησί· Ὅπερ ἐν δνόμασιν ἐποιήσατε, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς εἰς ἐκράξατε τῆς ἐκείνου. Καὶ γὰρ καὶ ἐν δακτυπευθόνσις, καὶ ἐν ἐκπόμασι καὶ ἐν φιάλαις, καὶ κλάμων τοίκοις, καὶ πανταχοῦ, τῆν εἰκόνα τῆν ἐκείνην διεχάραξαν πολλοί· ὡς μὴ μόνον ἀκούτις προσηγορίας ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ ὄραν αὐτοῦ παροῦ τοῦ σώματος τὸν τύπον, καὶ διπλῆν τινα ἐποδημίας ἔχειν παρανόμιον.

III. Καὶ τίνας φαίην τὴν τοιαύτην εἰκόνα;

V. ΟΡΘ. Μελετίου τοῦ τῆς Ἀντιοχείων προ-

AI. Ἀγίαν ἔφη, ἀλλ' οὐ προσκυνητην· οὐ γὰρ ἵσως τὸ ἅγιον, καὶ προσκυνητόν· λέγει γὰρ ὡδὲ πρὸς Ἰερὸς Ἀπόστολος· Εἶχε μὲν οὖν ἡ πρώτη καθ' ἡμετέρας λατρείας, τὸ τε ἅγιον κοσμητικόν. Ἰσθὴ γὰρ νατεσκευάσθη ἡ πρώτη ἐν ἣ ἡ ἐκείνη, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἧς λέγεται ἅγια· μετὰ δὲ τὸ δεύτερον κατασκευάσθη, ἡ λεγομένη Ἁγία ἁγίων· χρυσὸν ἔχει θυμιατήριον, καὶ τὴν κιθωτὸν τῆς ἐκείνης περικυλισμένην πάντοθεν χρυσοῖον· ἐν ἣ ἵσως χρυσοῖον ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ἐκείνη ἱερὸν ἢ βλαστήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς ἐκείνης· ὑπεράνω δὲ αὐτῆς Χερουβίμ δύο ἀσπιδίζοντα τὸ ἱλαστήριον· περὶ ὧν οὐκ ἐπιτρέψαι λέγειν κατὰ μέρος· Ἄτινα ἅγια καλούμενα, αὐτῶν καὶ προσκυνητὰ ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος λέγει.

AA. ΟΡΘ. Ἁγία κεκλητικῶς τὰ εἰρημένα ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος, καὶ προσκυνητὰ κατὰ συνεκδοχὴν εἴρησεν, ἀλλ' ὁ περὶ μὲν τούτων μικρὸν ἀνμεινάτω ἄγος, ἔχων ἐξηγορίαν πλατυτέραν. Ἐκεῖνο δὲ μοι πρῶτον ἀπόκριται. Πῶς φησὶ τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ;

AI. Ἁγία δηλονότι· τὰ γὰρ, Ἁγία τοῖς ἁγίοις, καὶ τῷ ἱερουργοῦντι ἐκπέφασται.

his locis non jubet Deus, sed tantummodo honorare? Magnæ hoc stoliditatis est. Et cum magnus Apostolus scribit: Deum time, regem honorificate³³; num honorare tantum et non etiam adorare præcipit? et quis hæc non intelligat qui modo aliquam intelligendi vim habeat? Ego vero et cum sacerdotis vocem audio, Quia te decet omnis gloria, honor, et adoratio, comitem adorationis ejusdemque cum illa notæ honorem esse intelligo. Sic ergo cum divus Basilius imaginis honorem transire dixit in prototypum, tacite simul adorationem imaginis ad prototypum transire consentaneè verbis beati Athanasii pronuntiavit.

HÆR. Congestis Patrum testimoniis fulciatur oratio, ut ad fidem auditoribus faciendam firmior sit.

XXIX. ORTH. Beatus Joannes (11), cui aurea ex labiis verba fluunt, hæc ait: Quod ergo in nominibus fecistis, hoc et in illius imagine fecistis. Nam et in annulorum palis, et in poculis ac phialis, et in thalammorum parietibus, et passim sanctam illam imaginem multi depinxerunt, ut non solum nomen illud audiant, sed ejus etiam corporis figuram ubique conspiciant, et duplicem quamdam absentis consolationem capiant.

HÆR. Cajusnam fuisse dicam hanc imaginem?

XXX. ORTH. Meletii Antiochensium antistitis.

HÆR. Sanctam dixit, et non adorandam. Neo enim prorsus quod sanctum est, idem etiam adorandum; cum alicubi dicat Apostolus: *Habebat quidem et prius tabernaculum, justificationes culturæ, et sanctum sæculare. Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, et mensa, et propositio panum, quæ dicitur sancta. Post velamentum autem secundum, tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum: aureum habens thuribulum, et arcam testamenti circumtectam ex omni parte aure, in qua urna aurea habens manna, et virga Aaron, quæ fronderat, et tabulæ testamenti, superque eam erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium: de quibus non est modo dicendum per singula³⁴. Quæ quidem omnia cum sancta dicit Apostolus, haud quaquam etiam adoranda docuit.*

XXXI. ORTH. Sancta hæc appellans sacer Apostolus, etiam adoranda per synecdochen dixit. Sed de illis quidem sermo tantisper intermittatur, latiore habitu expositionem. Hoc mihi interim, quod quaeram, responde. Quo in numero habes corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi?

HÆR. Sancta sunt procul dubio. Etenim, Sancta sanctis, a sacerdote pronuntiatur.

³³ I Petr. II, 17. ³⁴ Hebr. IX, 1 seqq.

(11) In *Encom.* Meletii ep. Antioch. homil. 47, pag. 591 a.

XXXII. ORTH. Hæc itaque etiam adoranda iudicantur ?

ΠÆΡ. Et quis adeo impie sentiat, qui non sancta simul et adoranda confiteantur ?

XXXIII. ORTH. Non igitur tecum pugnantia loqueris, qui cum ante dixeris, non statim quod sanctum est, idem etiam adorandum esse, nunc rursum affirmes quod negasti ?

ΗÆΡ. Atqui non de mysteriis mihi sermo erat cum de his omnes consentiant, ut dixi.

XXXIV. ORTH. Quid vero de Evangelio censes, cum sanctum appellatur; nunquid etiam adorandum esse ? itemque figuram vivificæ crucis, et sacra omnia donaria ?

ΗÆΡ. Et sancta utique, et adoranda. Sed longe ab horum sanctitate distat sancti effigies. Quare licet imagino sancta dicatur, nusquam tamen adoranda.

XXXV. ORTH. Fateor et ipse hanc ab illis, quod ad sanctitatem spectat, plurimum abesse; quippe Sancta sanctorum appellantur. Cæterum quidquid sanctum est, adorandum esse, licet alterum altero sanctitate et adoratione inferius sit. Quod enim prorsus adorandum non est, idem sanctitatis est expers. Tu vero doce, ubi tandem sanctum aliquid vocatum sit, quod simul adorandum non sit.

ΗÆΡ. Protuli apostolica verba de iis quæ in lege sancta dicebantur; quæ et ipse resumpturum te promisisti.

XXXVI. ORTH. Primum equidem hoc dicam: Quæcunque lex dicit, iis qui in lege sunt dicere: nec vetera iis qui in gratia sunt obrudi debere; alioqui et Sabbata colemus, et circumcidemur, et multa nobis contraria consequentur; sed juxta adumbrationem tantummodo. Umbram enim habere lex, non ipsam rerum imaginem, dicta est ab Apostolo. Deinde vero etiam quæ in lege sancta dicta sunt, adoranda itidem esse, demonstrare est. Nam si Cherubim gloriæ appellata sunt; gloria autem honori suppar atque cognata est, et honor adorationi, perspicuum est, quod gloria affectum sit, id sanctum; et quod sanctorum, idem etiam adorandum esse, velis notis.

ΠÆΡ. Consecratione quadam artificiose probasti, quod sanctum est, adorandum simul esse, juxta Veteris Testamentum; sed non ex certis et minime dubiis testimoniis.

XXXVII. ORTH. Audiemus certe ipsos Patrum coryphæos: Gregorium Theologum (12) in quadam oratione sua sic loquentem: « Tum etiam id quod Heli sacerdoti, atque aliquando post Ozæ accidit, compertum habeo: quorum alter sceleris etiam illius, quod adversus sacrificia filii committebant. carniarum primitias ex ollis, priusquam fas esset. extrahentes, pœnas luit; idque cum impie-

ΑΒ'. ΟΡΘ. Ταῦτα δὴ σοὶ καὶ προσκυνητὰ νοηταί;

ΑΙΡ. Καὶ ποῦ τις εἰς τοσοῦτον ἀθείας ἑλληλακῶς φρόνημα, οὐ συνομολογήτῃ ἅγια ὁμοῦ καὶ προσκυνητὰ ὑπάρχειν;

ΔΓ'. ΟΡΘ. Οὐκοῦν ἐναντιολογεῖς ἑαυτῷ, πρότερον εἰρηκῶς, οὐ πάντως τὸ ἅγιον καὶ προσκυνητὸν, νῦν δ' αὖ ἀποφάσκων ὁ κατέφησας;

ΑΙΡ. Ἄλλ' οὐ περὶ τῶν μυημάτων μοι ὁ λόγος τούτων ἤδη πᾶσιν ὁμολογουμένων, ὡς προεῖρηται.

ΔΔ'. ΟΡΘ. Τί δέ σοι δοκεῖ τὸ Εὐαγγέλιον, ἅγιον καλούμενον, οὐχὶ καὶ προσκυνητὸν ὑπάρχειν; ὁ τε τύπος τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ, καὶ πᾶν ἱερὸν ἀνάθημα;

ΑΙΡ. Καὶ ἅγια τοιγαροῦν, καὶ προσκυνητὰ. Ἄλλὰ πολὺ ἀποδέουσα ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου τῆς τούτων ἀγιστείας. Ὡστε εἰ καὶ ἅγια κέκληται ἡ εἰκὼν, ἀλλ' οὐ πάντως προσκυνητὴ.

ΑΕ'. ΟΡΘ. Σύμφημι καγὼ πολλοῦ ἀποδεῖν κατὰ τὴν ἁγιοσύνην ταύτην ἐκείνων· καὶ γὰρ Ἅγια ἁγίων λέγεται. Πλὴν ὅτι πᾶν ἅγιον προσκυνητὸν, καὶ ὑπειμένον θάτερον θατέρου τυγχένη τῇ τε ἁγιοσύνῃ καὶ προσκυνήσει· τὸ γὰρ πάντῃ ἀπροσκύνητον, πάντῃ ἀμοιρεῖ καὶ ἀγιότητος. Σὺ δέ μοι δεῖξαι ποῦ ποτὲ ἄν ἅγιον ἢ ἐρικεκλημένον, μὴ καὶ προσκυνητὸν τυγχάνον.

ΑΙΡ. Προῦθιγα τὰς ἀποστολικὰς ῥήσεις περὶ τῶν ἐν νόμῳ εἰρημένων ἁγίων, αἷς καὶ ὑπαντῶν ἐπηγεῖλω.

ΑΣ'. ΟΡΘ. Πρῶτον μὲν ἐκεῖνον ἐρῶ ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ· καὶ οὐ τί ποσὶ παραβλήσεια τὰ πάλαι τοῖς ἐν χάριτι· ἐπεὶ οὕτως καὶ σαββατίζομεν, καὶ περιτεμούμεθα, καὶ πολλὰ ἡμῖν ἐναντία ἔψεται· ἀλλ' ὅσον ἐν σκιαγραφίᾳ μόνον. Σκιὰν γὰρ ἄχων ὁ νόμος, οὐκ αὐτὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, τῷ Ἀποστόλῳ εἴρηται. Δεύτερον ὅτι καὶ τὰ ἐν νόμῳ ἅγια εἰρημένα, καὶ προσκυνητὰ, ἔστιν ἀποδείκνυναι. Εἰ γὰρ Χερουβὶμ δόξης ὠνόμασται· ἡ δὲ δόξα ὁμόστοιχος τῇ τιμῇ, καὶ ἡ τιμὴ τῇ προσκυνήσει· δι' ἧν τὸ δεδοξασμένον, ἅγιον· καὶ τὸ ἅγιον, προσκυνητὸν τυγχάνει, καὶ οὐ βούλοιο.

ΑΙΡ. Ἀκολουθεῖς κινεῖ καὶ εἰρημῶν τεχνολογήσει σοὶ τὸ ἅγιον προσκυνητὸν εἶναι κατὰ τὴν κέλευται διαθήκην· ἀλλ' οὐκ ἐκ μαρτυριῶν ἀναμφιλέκτων,

ΑΣ'. ΟΡΘ. Καὶ δὴ ἀκουσόμεθα τῶν κορυφαίων τῶν Πατέρων· Γρηγορίου μὲν τοῦ θεολόγου φάσκοντος ὡδέ που ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις· « Γινώσκω Ἡλεὶ τὸν ἱερέα, καὶ μικρὸν ὑστερον Ὁζᾶν· τὸν μὲν ὑπὲρ τῆς τῶν παιδῶν παρανομίας ἀπατηθέντα δίκην, τὴν ἐτόλμων κατὰ τῶν θυσιῶν, πρὸ καιροῦ τῶν λεδῆτων ἀπαρχόμενοι· καὶ ταῦτα, οὐκ ἀποδεχόμενον αὐτῶν τὴν ἀσέβειαν, ἀλλὰ καὶ πολλαῖς ἐπιτιμήσαντα. Τὸν

(12) In magno Apologet.

ἵνα ψεύσας τῆς κιβωτοῦ μόνον περισπασθείσης τοῦ μόσχου, τὴν μὲν περισώσατο, αὐτὸς δὲ εἰς τὸ φυλάσσομαι τῆ κιβωτῆ τοῦ Θεοῦ τὸ σεῖον. » Καὶ πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ λόγῳ : « Τοσοῦτου δεῖ τοῦτον εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων θαρρόυντα, ὧν ἐκείνου τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνον ἐπιβατὸν ἦν. Τοῦ δεῖ τὸ καταπέτασμα, ἢ τὸ ἱλαστήριον, ἢ τὴν τὸν. ἢ τὰ Χερουβίμ, ἢ προσβλέπειν εἶνα: παντὶ προσάπτειται. » Βασιλείου δὲ τοῦ μεγάλου

φράκοντος, γενέσθαι δὲ καὶ περὶ τὴν κιβωτὸν εὐὲ τῆς ἀγίας διαθήκης, ἀ μῆτε ἠκτύσθη ποτὲ ρον· ὥστε ἤς οὔτε Ἰσραηλίταις, οὔτε μὴν αὐερεῦσιν ἄπασιν, οὔδὲ πάντοτε ἀπτεσθαι θεμιτὸν οὐδὲ τόπος αὐτῆν ὁ τυχὼν ἐδέχετο· ταύτην ὑπὸ ν ἀσεβῶν ἄλλοτε ἀλλαγῶθεν μετακομίζεσθαι, οὐτὶ τῶν ἁγίων, ἐιδώλων ναοῖς ἀποτίθε-

l; hæc impiorum manibus huc illuc circum ferretur, et pro sanctis in idolorum templis collo-

l. Ὅτι μὲν οὖν ἅγια καὶ σεβάσματα, ἀληθῆς· οὐ αὐτὸ προσκυνητὰ εἶρηται τοῖς Πατράσι·

. ΟΡΘ. Καὶ πῶς ἂν εἴη ἅγια καὶ σεβάσματα, ἢ τυχάνοντα προσκυνήσεως; Λέγει τοίνυν ἰς Πράξεις ὁ Θεὸς Ἀπόστολος· Ἀναστρέψαι καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, καὶ βωμὸν ἐν ψῆ ἐπεγέγραπτο, Ἀγνώστῳ ὡς τῶν σεβασμάτων δηλαδὴ καὶ προσκυνημάτων τυχάνοντων. Καὶ, Σεβαστὸς, πάλιν, ὁ βασιλεὺς, π. τοῦ γὰρ Παύλου, φησὶ, ἐπικαλεσαμένου ἡμεῖς αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ Σεβαστοῦ διαίτησιν. Καὶ μικρὸν ὑποκατιῶν· Ἐγὼ δὲ καταλαβὼς μὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι· οὐτὸν δὲ ἐπικαλεσαμένου τὸν Σεβαστὸν, ἡμεῖς αὐτὸν. Συνιῆς δὲ τὸ σεβαστὸν καὶ προσκυνῆσαι; Οὐ γὰρ τις φρενῶν εἴσω μένων εἴπει, οὐκ ἔστιν ἔτι, οὐ προσκυνητὸν δὲ τὸν βασιλέα· Ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸ μὴ θεμιτὸν, ἢ προσβλέπειν, ἢ προσκυνῆσαι τῶν προειρημένων ἁγίων, ἢ μόνον τὸ ἱεῖος τὸ ἐν ἀνψικισμένον κατὰ τιμὴν ὑποκίνα· ὁ λόγος. Καὶ εἰ σημεῖα καὶ τέρατα ἢ κιβωτὸς ὁ Θεοῦ, ἢ ὧν ἐν τε τῇ Ὄξῃ καὶ ἐν τοῖς λαβοῦσιν ἡμῶν ἀλλήλοις δέδρακε· πῶς οὐχὶ καὶ πάσης δόξης, καὶ προσκυνήσεως ἐμπλεως ὑπῆρχεν, ἐπὶ τὰ Χερουβίμ, καὶ ὅσα ἄλλα εἶρηται κατὰ ἔκαστον τῶν Ἀποστόλων; Οὕτω τοιγαροῦν καὶ οἱ ἅγιοι οἰκουμενικῆς ἐκτῆς συνόδου Πατέρες ἐν τῇ ἐπιτομῇ ταῦτα ἐκτεθεῖσιν αὐτοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἀγίας τῆς φασίν· « Ἐν τισὶ τῶν σεπτῶν ἐπιγραφῶν Ἀμνὸς δακτύλιον τοῦ Προδρόμου δευτεροῦς ἐγχαράσσεται, ὅς εἰς τύπον παρελήφθη χάριτος· τὸν ἀληθινὸν ἡμῖν διὰ τοῦ νόμου προειρημένων Ἀμνὸν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. Τοὺς οὖν τοῦς τύπους καὶ τὰς σκιάς, ὡς τῆς ἀληθείας ἰδέεσθαι καὶ προχαράγματα, τῇ Ἐκκλησίᾳ παρα-

A tati non modo non suffragaretur, sed gravissimis quoque verbis eos hoc nomine identidem objurgaret. Alter quia arcam a bove distractam tantummodo atrectare ausus fuerat, ita eam illensam servavit, ut sibi interim exitium accerseret : Deo nimirum hoc animadversionis exemplo arcæ suæ venerationem sartam tectam tenente. Et iterum in eadem oratione : Tantum aberat ut quivis audacter accederet ad Sancta sanctorum, quæ uni duntaxat ac semel quotannis licebat adire. Tantum aberat, ut cujusvis esset velum, aut propitiatorium, aut arcam, aut Cherubinos vel aspicere vel attingere. » Basilium quoque magnum, dicentem, ea circa Dei arcam sacri fœderis gesta fuisse, quæ audita nunquam antea fuissent ; ita ut quam nec Israelitis, nec ipsis etiam sacerdotibus omnibus, nec semper

B attingere fas erat, nec quilibet temere locus reciperetur, et pro sanctis in idolorum templis collo-

HÆR. Quod ergo sancta etiam colenda sint, verum est : attamen adoranda esse Patres non dixerunt.

XXXVIII. ORTH. Et quo pacto sancta et colenda essent, si adoranda non sint? cum in Actibus dicat divinus Apostolus : Præteriens et contemplans culturas vestras, inveni et aram in qua scriptum erat Ignoto Deo³⁶ : quasi cultura scilicet, adorationes quoque sint. Ad hæc Augustus, id est colendus, dicitur imperator, Paulo inquit, appellante, ut servaretur Augusti cognitioni³⁶. Et paulo post : Ego vero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, judicavi mittere³⁷. Sentisne colendum item etiam adorandum esse? Nec enim mentis compos ullus dicat colendum quidem, sed non adorandum esse imperatorem. Sed et quod sancta illa vel videre vel attingere nefas erat, præterquam soli sacerdoti, magnam honoris prærogativam declarat. Deinde si arca Dei signa et prodigia in Oza, et allophylis qui eam ceperant, edidit, quomodo non omni gloria, honore atque adoratione plenam fateare, sicut et Cherubinos, et alia quæ ibidem ab Apostolo conjuncta sunt? Sic ergo et sæcæ œcumenicæ sextæ synodi Patres in sacris canonibus, qui conscripti postea fuerunt, usurpantes hæc dicunt (13) : » In quibusdam sanctorum imaginum picturis Agnus digito Præcursoris indicatus expressus est : qui in figuram assumptus est Christus Deus nostrum ostendens. Veteres igitur typos et adumbrata veritatis symbola præfigurationesque Ecclesiæ traditas amplectentes, gratiam anteposimus, et veritatem, tanquam legis plenitudinem, acceptamus. Ut igitur quod perfectius est, etiam in colorum varietate omnium oculis subjiciatur, characterem illum, quo secundum hominem

Act. xvii, 23. ³⁶ Act. xxv, 21. ³⁷ Ibid. 25.

13) T. VI Conc. Labbei pag. 1177, c.

Agnus Christus Deus noster, qui abstulit peccata mundi, effigatus est posthac in imaginibus pro veteri Agno erigi debere declaramus. Per hunc enim humilitatis Verbi Dei altitudinem considerantes, ad memoriam ejus in carne conversationis, et passionis, mortisque Salvatoris, et mundo illinc natæ liberationis cognitionem manu ducimur. » Vides ut veteres typos et umbras adoranda dixerint, cum dicunt, *Amplectentes*. Ipsum enim ἀσπάζεσθαι, profecto adorare est, et amplexari. Quin etiam Theodorus Antiochiæ archiepiscopus in Synodico suo eadem affirmat. « adversus eos qui hæretico more oblectantur, dicuntque sanctorum imagines, quæ manufactæ sint, adorari non debere, atque idola illas imperite aut impie potius appellant, Sciant isti et Cherubinos, et propitiatorium, arcam, et virgam, et mensam quæ Moyses divinus fabricatus est, manufacta fuisse, quæ nihilominus adorabantur : reprehendi autem a divina Scriptura eos duntaxat, qui sculptilibus adorationem tribuunt. »

εἶδωλά τε ἀνοήτως, μᾶλλον δὲ δυσσεβῶς, ἀποκαλοῦνται. Ἰστώσαν οἱ τοιοῦτοι, ὡς τὰ Χερουδίμ καὶ τὸ στήριον, ἡ κιβωτός τε καὶ ἡ ῥάβδος, καὶ ἡ τράπεζα, ἡ Μωσῆς ὁ θεσπίσιος κατεσκεύασε, χειροῦ ἦσαν καὶ προσεκυνούοντο. Κατηγορεῖ δὲ ἡ θεία Γραφή τῶν προσκυνούντων τοῖς γλυπτοῖς. »

HÆR. Qua igitur de causa serpentem æneum contrivit Ezechias? sic enim scriptum est: *Fecitque quod erat bonum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus. Ipse dissipavit excelsa, et contrivit omnes statuas, et succidit lucos, confregitque serpentem æneum, quem fecerat Moyses; siquidem usque ad illud tempus filii Israel adolebant ei incensum* 38.

XXXIX. ORTH. Eo quod inter sancta quæ a postulo enumeravit, nullum locum habet serpens æneus: de quo loquens Theologus Gregorius (14) : » At vero inquit, serpens æneus adversus morsus serpentum suspenditur, non tamen ut Christi pro nobis passus typus, verum ut antitypus : atque eos qui ipsum intuentur, salvos facit : dium eum non vivere, sed mortuum esse, simulque subditasibi copias enecare persuasum habent, deletum nimirum et extinctum sicut merebatur. Et quod tandem illi congruens epitaphium canemus? Ubi est, mors, stimulus tuus? ubi tua, inferne, victoria? *Crux* te prostravit, vitæ auctor tibi necem attulit. Exanimie es, mortuus, immobilis, iners serpentis licet figuram serves in sublimiloco ignominiose pendens. » Et jure comminutus est, cui incensum adolebant Israelitæ cujus enim prototypum adorari non debet, ejus quoque exemplum explodendum est. Omnia vero tabernaculi sancta spiritalis cultus figuras fuisse divus Cyrillus ostendit.

HÆR. Credo recte hoc loco habere quæ dicta sunt. Sed quia qui paulo ante productita te fuerunt, recentiores sunt et non ex numero antiquiorum, ad testimonium recipi non debent.

XL. ORTH. Sane si Basilio aliisque divinis consentanea non sunt quæ ab illis dicuntur, neque

38 IV Reg. xviii, 3.

(14) Orat. 11, in Pasch., t. II, pag. 692 a.

δεδομένους κατασπαζόμενοι, τὴν χάριν προμεν, καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὡς πλήρωμα νόμου, ὑποδεξάμενοι. Ὡς ἂν οὖν τὸ τέλειον κἄν ταῖς ματουργίαις ἐν ταῖς ἀπάντων ὄψεσιν ὑπογράψῃ τὸν τοῦ αἵροντος τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, κατὰ τὸν ἀνθρώπινον κτῆρα καὶ ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀπὸ τοῦ νῦν ἀντί τῆς ταπεινώσεως ὕψος τοῦ Θεοῦ Λόγου κατανοκαὶ πρὸς μνήμην τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας, πάθους αὐτοῦ καὶ τοῦ σωτηρίου θανάτου γεγούμενοι, καὶ τῆς ἐντεῦθεν γινομένης τῆς ἀπολυτρώσεως. » Ὁρᾷς ὅτι τοὺς παλαιούς καὶ τὰς σκιάς προσκυνητάς ἔφρασαν, διὰ τοῦ κατασπαζόμενοι. Αὐτὸ γὰρ δὴ ἀσπάζεσθαι,

κυνεῖν ἐστὶ καὶ προσπετύσσεισθαι. Ἄλλὰ καὶ Θεὸς ὁ Ἀντιοχείας ἀρχιεπίσκοπος, ἐν τῇ κατ' αὐτὸ οδῳ, τὰ αὐτὰ φθέγγεται. « Πρὸς δὲ τοὺς κῶς ἀντεξαγομένους, καὶ λέγοντας ὡς οὐ δεῖ κυνεῖν τῶν ἁγίων τὰς εἰκόνας χειροποιήτους

κυνεῖν ἐστὶ καὶ προσπετύσσεισθαι. Ἄλλὰ καὶ Θεὸς ὁ Ἀντιοχείας ἀρχιεπίσκοπος, ἐν τῇ κατ' αὐτὸ οδῳ, τὰ αὐτὰ φθέγγεται. « Πρὸς δὲ τοὺς κῶς ἀντεξαγομένους, καὶ λέγοντας ὡς οὐ δεῖ κυνεῖν τῶν ἁγίων τὰς εἰκόνας χειροποιήτους

AIP. Καὶ δτου χάριν τὸν χαλκοῦν ὄφιν συνέ Ἐξεκίας; γέγραπται γάρ· Καὶ ἐποίησε τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου, κατὰ πάντα ὅσα ἰ Δαυὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ· αὐτὸς ἐξῆρε τὰ καὶ συνέτριψε πᾶσας τὰς στήλας, καὶ ἐξώσε τὰ ἄλση, καὶ τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν ὄν Μωσῆς· ὅτι ἕως τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ἦσαν Ἰσραὴλ θυμῶντες αὐτῷ.

ΑΘ. ΟΡΘ. Ὅτι μὴδὲ ἐν τι τῶν κατηριθμῶν ἁγίων τῷ Ἀποστόλῳ ὁ χαλκοῦς ὄφιν· περὶ οἱ ὁ θεολόγος Γρηγόριος· « Ὁ δὲ χαλκοῦς ὄφιν ματαὶ κατὰ τῶν δακνόντων ὄφρων. Οὐχ ὡς τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν παθόντος, ἀλλ' ὡς ἀντίτυπος σώζει τοὺς εἰς αὐτὸν ὄρωντας. Οὐχ ὅτι δὴ ἴμενος, ἀλλ' ὅτι νεκρῶναι καὶ συννεκροῖ· αὐτὸν δυνάμεις καταλυθεῖς ὡσπερ ἦν ἄξιος· ὁ πρέπων αὐτῷ παρ' ἡμῶν ἐπιτάφιος; Πιθάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, φῆδη, τὸ νῆμα σταυρῷ βέβλησαι· τῷ ζωοποιῷ τεθανάτω Ἄπνους, νεκρὸς, ἀκίνητος, ἀνεργῆτος, εἰ σχῆμα σώζεις ὄφρων ἐν ὕψει στηλιτευόμενος εἰκότως συντέτριπται θυμιαζόμενος ὑπὸ τῶν λιτῶν· οὐ γὰρ τὸ πρωτότυπον οὐ λατρευτέον, λαὶ τὸ παράγωγον ἀποπτυστέον. Πάντα δὲ σκηνῆς ἅγια, προχαράγματα τῆς ἐν πνεύμῳ λρείας ὁ θεοφόρος Κύριλλος ἀποδείλυσιν.

AIP. Πέπεισμαι τὸν λόγον εἶ ἔχειν ἐν ἀλλ' ἐπεὶ οἱ προτεθέντες ἑναγχος νεωστί, καὶ πάλαι Πατέρων, ἀπαράδεκτοι πρὸς μαρτυρίαν.

Μ'. ΟΡΘ. Εἰ μὲν οὐκ ἀκόλουθα Βασιλείῳ κλοιποῖς θεοφόροις τὰ παρ' αὐτῶν εἰρημένα, οὐ

ιι, οὐδὲ τις τῶν εὐσεβούντων. Εἴ δὲ σύμφωνα ἴριτα, οὐχ ὅτι πρὸ διακοσίων ἐτῶν ὀπηνίκα ἀν οἱ μνημονευθέντες, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν καιρὸν, εἰ εἴη τις τὰ αὐτὰ λέγων, καὶ δεδεγμένῃ πρὸς τῆ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ συναριθμῶς τῆς ἀληθείας δόγμα αὐτοῖς τε ἀγίοις ἀποστόλοις, μὴ ὅτι γε τοῖς μεταγενεστέροις θεοφόροις. τοῦτο δέχου καὶ τὰ πρακτικὰ τοῦ ἀγίου καὶ ἁγίου Μαξίμου, ἐν οἷς φησι· « Δεσπόται, ἐπὶ πάντων οὗτο γενέσθαι, ἐκβασίς γίνηται τῶν δοξάντων, ὡς κελεύετε, ἀκολουθῶ ἡμῖν. Καὶ ἐπὶ τούτοις πάντες μετὰ χαρᾶς καὶ ὀκρύων· καὶ μετάνοιαν, καὶ εὐχὴ γέγονε. Καὶ ἕκαστος τὰ ἅγια Εὐαγγέλια καὶ τὸν τίμιον σταυρὸν, καὶ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Ἰησοῦ, καὶ τῆς Δεσποίνης ἡμῶν τῆς αὐτὸν τεκούσας, καὶ τῆς Θεοτόκου ἡσπάσαντο, τεθεικότες καὶ ἐκ χειρᾶς ἐπὶ βεβαιώσει τῶν λαληθέντων. » Καὶ εἰ μὴ πλέον τι λέγειν διὰ τὸ προσκορὸς τοῦ λόγου, ἰσχυροῦς χρήσεων τῶν τε πάλαι καὶ νεωστὶ περὶ τῶν εἰκόνων προκειμένου, εἰ μέλλοιμεν τυχόν τιτασθαι.

Καὶ μοι πάρεστιν ἐσμὸς χρήσεων παρὰ τῶν νεωστὶ· ἀλλὰ ἀντίθετος τῆς τῶν εἰκόνων ἀναπόως τε καὶ προσκυνήσεως.

ΟΡΘ. Εἰ μὲν οὖν ἡ ἐνοστασις πρὸς τὸ μὴ ἀναίσθητα τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἡμῶν, ἢ ἢν ἂν σοι προκομίζεω τὰς τοιαύτας χρήσεις; Εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Ἰησοῦν, οὐδὲν τελειότερον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνάστασιν τὴν προσκύνησιν, τί δὴ πάλιν ἀστατεῖς ἴσοι εἰς τοῦτο μεταπίπτω, ὅπερ ἐστὶ ψεύδους;

Ρ. Ε. καὶ ὡμολόγηται περιγεγράφθαι τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἀλλὰ μέχρι τοῦ πάθους, καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν λέγει γὰρ ὡδὲ που ὁ ἁγίος; Εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Ἰησοῦν, οὐδὲν τελειότερον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνάστασιν τὴν προσκύνησιν, τί δὴ πάλιν ἀστατεῖς ἴσοι εἰς τοῦτο μεταπίπτω, ὅπερ ἐστὶ ψεύδους;

Ω. ΟΡΘ. Δέδεκται σοι ὁμῶς πρὸ τοῦ πάθους περιγεγράφθαι Χριστόν, καὶ προσκυνεῖσθαι ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ περιγραφῆ.

Ρ. Ε. καὶ δέξαιμι, καὶ οὐκ ἀντισταίην, τί σοι γὰρ ὁ λόγος;

Ω. ΟΡΘ. Ὅτι τοι ἄς προσήχθης εἰσοκμίζεω χρήσεις πρὸ τοῦ πάθους, οὔτε μετὰ τὴν ἀνάστασιν γίνονται· φάνησιν τὸν Χριστόν περιγεγράφθαι· καὶ μὴ οὐδὲ περιγεγράφθαι μὲν, ἐφ' ὕψους δὲ μετὰ τὴν εἰκόνα μὴ προσκυνουμένην. Καὶ τί ὡς γὰρ ὡς ἀγίους τὰς ἀντηγορούσας σου ἐξ ἡμῶν;

II Cor. v, 16.

15) Exstant in edit. Paris. Operum sancti Maximi, t. .

16) Oral. in Pascha, p. 685.

A ipse recipio, nec piorum quispiam recipiet. Sin autem consona sunt et cognata, non solum si ante ducentos annos, quando locuti sunt, quos commemoravimus, sed hac ipsa ætate nostra, si quis eadem dicat, et recipiendus est Ecclesiæ Dei, et ipsis sanctis Apostolis, ne posterioribus sanctis dicam, in veritatis doctrina connumerandus. Quo posito audi et sancti multaque perpessi Maximi (15) Acta, quid dicant: « Quia, domini, ita fieri visum est, fiat quod inter nos convenit, et quo jubetis, vos sequor. Postea surrexerunt omnes cum lætitiæ lacrymis, et humili reverentia inclinarunt sibi invicem, et oratio facta est, et unusquisque eorum sancta Evangelia, et pretiosam crucem, et imaginem Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, et genitricis ejus Dominæ nostræ sanctissimæ Deiparæ amplexus est, et proprias manus posuerunt ad dictorum confirmationem. » Ego vero plura dicere supersædeo, ut orationis fastidium declinem, cum ingens tum veterum, tum recentiorum de colendis imaginibus auctoritatum, si evolvere illas velimus, præsto sit copia.

HÆR. Et mihi quoque magna suppetit auctoritatum veterum ac recentiorum multitudo; sed opposita imaginum erectioni et adorationi.

XLI. ORTU. Si eo spectaret oppositum, ut non erigatur imago Domini nostri Jesu Christi, liceret tibi ejusmodi auctoritates afferre. Nunc vero cum picturam admiseris, solam renuens adorationem, quid denuo fluctuas ex hoc in illud recedens, quod proprium est mendacii?

C HÆR. Tametsi concessum est circumscriptum fuisse Dominum nostrum Jesum Christum; at hoc usque ad passionem tantummodo, non autem post resurrectionem. Ait enim quodam in loco Apostolus: *Etsi cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus* 29. Et rursus Theologus Gregorius (16): « Perfectum autem non propter divinitatem tantum, qua nihil est perfectius, sed etiam propter carnem assumptam, Divinitate permixtam, et idem factam cum ungente, ac dicere auisim, homotheam. » Quod si homothea est caro assumpta, quomodo circumscribatur quæ cum divinitatis immortalitate conjuncta est?

XLII. ORTH. Atqui concessisti saltem ante passionem circumscriptum Christum fuisse, et in tali imaginis suæ circumscriptione adorari.

HÆR. Quamvis concedam, et non repugnem, quid inde concludes?

XLIII. ORTH. Quod auctoritates, quas proferre cœpisti, nec ante passionem, nec post resurrectionem circumscriptum fuisse Christum admittere videantur: quin nec circumscriptum prorsus; sed in sublimi manere imaginem non adoratam. Et quorsum velut astipulantes profers, quæ propo-

sitioni tuæ media ex parte refragantur? Quocirca A quærendæ tibi sunt auctoritates quæ tuæ sententiæ omni ex parte suffragentur. Verum etiam post resurrectionem circumscriptus est Christus. Audi enim cum discipulis sui loquentem, quando post resurrectionem existimabant se spiritum videre. *Videte*, inquit, *manus meas et pedes meos, quia ego ipse sum* ⁴⁰. Si ergo illum ipsum se esse dixit, qui ante passionem cum ipsis versabatur, quem post resurrectionem videbant; profecto sicut ante passionem circumscribebatur, ita et post resurrectionem circumscriptio comprehendebatur; ut qui humanæ naturæ proprietates non amiserat. Etenim quas manus et pedes ostendit, vir optime? aut quomodo palpari jubebat, tanquam carnem et ossa gerens? qualem porro cibum degustavit? Annon igitur necesse est qui hæc habeat, agatque, circumscribi? aut si non circumscribebatur, spiritum esse, sicut tunc ab apostolis existimabatur?

HÆR. At licet Christus hæc habere dicatur, non tamen sicut nos; ideoque non est circumscriptus.

XLIV. ORTH. Si ergo non sicut nos hæc habet, nec sicut nos factus creditur. Sin autem verum est hoc secundum, quomodo et prius illud non credatur? An fortasse operationum quarumdam indicia in Christo fuisse existimas, quæ in ipso membra vocentur; et non rerum ipsarum veritatem, quod in theologia, id est, in divinæ naturæ explicatione, asseritur? Sic enim ait divus Basilus (17): Notæ autem humanæ multæ sunt, nec propterea Deum hominem arbitramur. Et post alia: Manus Dei cum audis, effectivam ejus vim intellige: cum aures, vim audiendi C cum oculos, vim perspicendi: cum alas, vim protegendi; et alia omnia eodem modo. Necesse porro, si sic accipias, ut credas Dominum nostrum Jesum Christum hominem factum non fuisse. Quod si homo factus est, ut revera est, revera item et carnem et ossa, etiam post resurrectionem, habere crede.

HÆR. Condescensionis modis utens Dominus seipsum post resurrectionem apostolis ostendit: corpore quidem proprietates retinens, sed sine crassitudine ac sine circumscriptio: propterea enim januis clausis in medio eorum stetit, et ab eorum deinde oculis sublatus est.

XLV. ORTH. Si ergo circumscriptum Christum non fuisse dederis, eo quod sine crassitudine post resurrectionem fuerit, dabis etiam novis quidem ab apostolis fuisse. Nam si visus est, etiam circumscriptus. Quidquid enim sub aspectum cadit, idem etiam sub circumscriptio cadat oportet: multo magis quod manus et pedes habet, carnem et assa, quod palpat, et una conversatur.

HÆR. Purificatis oculis Dominum viderunt apostoli, quibus nobis cernere fas non est.

⁴⁰ Luc. xxiv, 39.

(17) Contra Eunom. l. v.

σεις προτάσεις; ὥστε ὦρα σοι ἑτέρας ἐπιζητήσεις τὰς καθόλου συνηγορούσας σου τῷ λόγῳ γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν περιεγράφεται. Ἄκουε γὰρ αὐτοῦ λέγοντος τοῖς ἑαυτοῦ ἡνίκα μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐδόκουν αὐτὸν θεωρεῖν· Ἴδτε τὰς χεῖράς μου καὶ τοῦ μου, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι. Εἰ οὖν αὐτὸν ἐκεῖ εἶναι τὸν πρὸ τοῦ πάθους συνόντα αὐτοῖς, ὁ μετὰ τὴν ἀνάστασιν· δηλαδὴ ὡς πρὸ τοῦ περιεγράφαι, καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν πῦλα μὴ ἀπολωλεκῶς τὰ ἰδιώματα ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἐπεὶ ποίας χεῖρας καὶ ὑπέδειξεν, ὡ βέλτιστε; Πῶς δὲ καὶ ψῆφρον προσέταττεν, ὡς ἔχων σάρκα τε καὶ ὀστέα; καὶ βρῶσιν προσήγατο; Οὐκοῦν ἀνάγκη τὸ ἔχοντα περιγράφεισθαι, ἢ μὴ περιγραφῆσθαι πνεῦμα εἶναι, ὡς ἐνομίσθη δηνηκαῦτα τοῖς λόγοις;

AIP. Ἄλλ' εἰ καὶ ταῦτα ἔχειν λέγεται Χριστῷ ὡς ἡμεῖς· καὶ διὰ τοῦτο οὐ περιγραφτός.

ΜΔ'. ΟΡΘ. Εἰ οὖν οὐχ ὡς ἡμεῖς ἔχων ἐσ οὐδὲ καθ' ἡμᾶς γεγονέναι πιστεύεται. Εἰ δὲ τὸν ἀληθῆς, πῶς οὐ τὸ πρότερον πιστευτὴ τάχα ἐνεργειῶν τινων γνωρίσματα δοκεῖ σοι Χριστῶν, τὰ κατονομαζόμενα ἐπ' αὐτοῦ μὴ οὐχὶ πραγμάτων ἀληθῆσαν, ὅπερ εἰληπταῖ θεολογίας; Καὶ γὰρ φησὶν ὁ θεὸς βασιλεὺς δὲ ἀνθρώπινοι πολλοὶ, καὶ οὐ διὰ τοῦτο ἀνθρωπὸν ὑπολαμβάνομεν. « Καὶ μεθ' ἑτέρα ἀκούων θεοῦ, τὸ ποιητικὸν αὐτοῦ γινώριζε τὸ ἀκουστικὸν αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς δὲ, τὸ διοπτέρυγας, τὸ σκεπαστικόν· καὶ τὰ ἄλλα ὡσαύτως. » Ἀνάγκη λοιπὸν, εἰ οὕτως ἐκλάβει λαμβάνειν σε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀνθρωπὸν γεγονέναι. Εἰ δὲ καὶ γέγονεν, ὅπως, καὶ ἀληθῆς σάρκα αὐτὸν καὶ ὀστέα ἔμετὰ τὴν ἀνάστασιν πίστευε.

AIP. Συγκαταβάσεως μέτροις χρώμενος ὁ δεδειχεν ἑαυτὸν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῖς ἀποστόλοις ἔχων τὰ μὲν ἰδιώματα τοῦ σώματος, ἀλλ' ἀπύχτη οὐδὲ ἐν περιγραφῇ· κατὰ τοῦτο κλεισμένων τῶν θυμῶν εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ὡς πάλιν ἀφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν.

ΜΕ'. ΟΡΘ. Εἰ οὖν δοίης μὴ περιγεγράφαι διὰ τὸ ἔξω ἀπύχτητος εἶναι μετὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ μὴ ὄφθαι αὐτὸν τοῖς ἀποστόλοις ὄπται, καὶ περιεγράφεται. Πᾶν γὰρ τὸ ὄφθαι, καὶ περιγραφῆ ὑποπέσει ἂν· πολλοῦ γὰρ τὸ χεῖρας ἔχον καὶ πόδας, σάρκα τε καὶ ὀστέα φωμένον τε καὶ συναλιζόμενον.

AIP. Ὅμμασι κεκαθαρμομένοις τεθέανται στολοὶ τὸν Κύριον, οἷς ἡμᾶς προσβλέπειν ἱκτόν.

ΠΘ. Ἀλλὰ τί φησιν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Θωμά; ἰδόντες, καὶ πιστεύσαντες. Τοιγαροῦν, ὡς ἀπόστολοι καὶ περιέδοσιν, καὶ πρὸ πάθους ἀ τὴν ἀνάστασιν· οὕτω καὶ παρελάβομεν, εἰ Χριστὸν περιγράφομεν. Οὐ γὰρ ἔρασαν ἐκύρων ὀφθαλμοῖς μὴ ἐρικτὸν εἶναι ὑφ' ἡμῶν· ἐπέτι καὶ πρὸ τοῦ πάθους, ἠνίκα ἐμελλον εἰς εἶσθαι ἐν τῷ πλοίῳ, ἄφω ἐπέστη ὁ Κύριος ἐν ἐπι- τῆς θαλάσσης· ἃπερ οὐκ ἦν φύσεως ἰσῆς, τὸ ὕδωρ ἄστατον, καθά φησιν ὁ θεῖος ῥαββί, ὅλων καὶ γεγηρῶν ποδῶν ἀνίχον βάρους. ὑπεῖκον, ἀλλ' ὑπερφυεῖ δυνάμει πρὸς τὸ ἐπιισταμένον. Ἀλλ' ὅμως τὰ ὑπὲρ φύσιν πάθους θέλων ἐπεδείκνυτο. Τί γὰρ θελήσαντι ἂν οὐκ ἀρῶντες εἰς δυνάμιν; Οὕτω γοῦν καὶ ἀνάστασιν, καὶ ἔξω παχύτητος ὄντων, τὰ ὡς φησὶ ἠνίκα ἐδοῦλετο ἐπιδείκνυσθαι, καὶ ἐ[τε]- ἀτὸ ψηλαφᾶτο, καὶ συνηλίζετο· ἃπερ ἐστὶ τῆς ἐναργούς ιδιώματος, et cernebatur, et attrectabatur, et conversabatur, quæ manifestæ circumscriptionis sunt pro-

XLVI. ORTH. Atenim qui est quod Dominus Thomæ ait? *Quia vidisti me, Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, et crediderunt* ⁴¹. Ergo sicut viderunt apostolus et tradiderunt tum ante passionem tum post resurrectionem, sic etiam accepimus, sic etiam Christum circumscribimus. Non enim dixerunt nobis, quibus ipsi oculis viderant, a nobis cerni fas non esse; quandoquidem etiam ante passionem, cum in navigio mergi inciperent, repente affluit Dominus ambulans in mari: quod sane humanæ naturæ non erat, ut aqua instabilis, sicut divinus ait Dionysius, materialium terrestriumque pedum sustinens pondus, non cederet, sed supernaturali virtute sine effusione consisteret. Sed tamen etiam ante passionem opera quæ supra naturam erant, cum voluit, ostendebat. Quid enim volenti ipsi non statim in promptu sit pro imperio et potestate? Sic itaque etiam post resurrectionem, tametsi extra crassitudinem erat, ex quæ antea tanquam si crassitudinem haberet, cum libuit, et cernebatur, et attrectabatur, et conversabatur, quæ manifestæ circumscriptionis sunt pro-

τῆς ἐκκληθεῖς ἢ ἀποστολικῆς ῥήσις ἢ ἐπίσταται. Ἐἰ καὶ ἐγνωκαμεν κατὰ σάρκα Χριστὸν ἀλλὰ ἔτι γινώσκομεν;

ΠÆR. Quo ergo sensu accipi queat Apostoli dictum; *Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus* ⁴²?

ΠΘ. Πρῶτον μὲν παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀποστόλου ἠκούσαμεν συσσωμοῦς ἡμᾶς εἶναι Χριστοῦ καὶ ἰσῆς· καὶ οὐ δήπου διὰ τὸ τοιαύτης χάριτος ἐκ τῆς ἀποδοξάμεθα περιγραφῆς ὑποπίπτειν. ἢ κατὰ τὴν ἀπερίγραφτον εἶη Χριστὸς μετὰ τῆς ἀνάστασιν, δεῖ καὶ ἡμᾶς ὡς συσσωμοῦς αὐτῷ, ἢ ἰσῆς εἶναι. Ἐξ Ἰσοῦ δὲ τῷ ὁμοίῳ καὶ τῷ ἰσῆς ὁμοίῳ, κατὰ συνάρτησιν. Καὶ οὐδὲ ἐκ τῆς ἀπερίγραφτον εἶναι Χριστὸν, ὡς οὐδὲ ἐκ τῆς ἀποδοξίας εἶναι αὐτῷ. Ἐπειτα ἕκουσε Θεοῦ Γρηγορίου λέγοντος· « Εἰς γὰρ Θεὸς καὶ ἰσῆς καὶ ἀνθρώπων, ἀνθρωπος Ἰησοῦς καὶ ἰσῆς καὶ Θεός· γὰρ ἐστὶ καὶ νῦν ὡς ἀνθρωπος ἐν τῇ ἀποδοξίᾳ· ὅτι μετὰ τοῦ σώματος ἐν ὁμοίῳ, ὡς ἐμὲ ποιήσῃ Θεὸν τῇ δυνάμει ἰσῆς καὶ ἀνθρώπων· καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὡς ἀνθρωπὸς ἐν τῇ ἀποδοξίᾳ λέγω πάθη, καὶ χωρὶς τῆς ἀποδοξίας ἰσῆς. » Ὁρᾶς δὲ μετὰ τοῦ σώματος ὡς ἀνθρωπὸς ἐν τῇ ἀποδοξίᾳ καὶ τὸ κατὰ σάρκα μὴ ἀποδοξίας καὶ σαρκικὰ ἐφη πάθη καὶ χωρὶς τῆς ἀποδοξίας. Ἀλλ' οὐ τὸ μὴ περιγράφθαι, ὡς οὐκ ἀποδοξίας; Αὐτὸς γὰρ λέγει, « Περιγραφτὸς σώματος ἀποδοξίας πνεύματι, » οὐχ ὡρισμένῳ καὶ ἀποδοξίας εἰς τὸ ἀεὶ φθεγγόμενος. Καὶ πάθη οὕτως λέγει· « Πού δὲ καὶ τὸ ψηλαφῆσθαι μετὰ τὴν ἀνάστασιν, καὶ ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ τῶν ἐκκενησάντων; Θεότης γὰρ καθ' ἐκκενησάντων. Ἀλλ' ἔξει μὲν μετὰ τοῦ σώματος, ὡς ὁ ἰσῆς· τοιοῦτος δὲ οἷος ὡς ἕθη τοῖς μαθηταῖς ἐν τῇ ἀποδοξίᾳ, ἢ παρεδείχθη ὑπερνωκώσεως τὸ σαρκίον τῆς ὀφθαλμοῦς.»

XLVII. ORTH. Primum quidem ab Apostolo ipso discimus nos concorpores et participes esse cum Christo; nec tamen propterea quod hac gratia digni habiti fuimus, idcirco circumscriptioni subjacere desiimus. Nam si tua sententia incircumscriptionis post resurrectionem foret Christus, nos etiam, utpote concorpores ipsi, incircumscriptionis esse oporteret. Perinde autem ut hominibus, sic et concorporibus, quod ad connexionem attinet, spectatur. Atque ut inde non sequitur. Christum incircumscriptionis esse, sic neque nos ex eo quod concorpores ipsi sumus. Deinde audi Theologum Gregorium dicentem (18): « Unus enim Deus est, et unus mediator Dei et hominum, homo Jesus Christus. Nam is etiam nunc ut homo intercedit pro salute mea; quippe qui adhuc est illo cum corpore quod assumpsit; donec me Deum per virtutem incarnationis suæ faciat, etsi non amplius secundum carnem cognoscatur; secundum carnales, inquam, affectiones, et absque peccato nostras. « Vides cum corpore quod assumpsit etiam nunc esse, et non secundum carnem cognosci, secundum carnales dici affectiones, etiam absque peccato: non autem, ut asserabas, non circumscribi? Ipse enim est, qui dixit (19): « Circumscriptionis corpore, incircumscriptionis spiritu, » non ad tempus definitiam, sed absolute in perpetuum loquens. Et alibi rursum sic ait: « Ubi etiam illud ponemus, quod ipse post resurrectionem contrectatus fuisse scribitur, aut ab iis a quibus confixus est, aliquando videbitur.

σαμ. xi, 29. ⁴² II Cor. v, 16.

⁴¹ Orat. 11, De Filio, pag. 587 (b).

⁴² Epist. 1, ad Cledon., pag. 738 (d).

Divinitas enim per se oculorum obtulum fugit. **A** θεότητος · καίπερ οὕτω δειχθείσης πρὸ τῆς Verum corpore quidem mea sententia veniet; cæ- **σεως.** »
terum qualis a discipulis in monte conspectus aut obiter ostensus est, divinitate carnem supe-
quidem sic ostensa ante resurrectionem. »

HÆR. Quid quod sanctorum Patrum novas proferam auctoritates; et quomodo eas dissolves, cum imaginem Domini, aut Deiparæ, aut cujusquam sanctorum omnino interdicas.

XLVIII. ORTH. Non sanctorum sententias, sed ascriptitiorum, et hæreticorum; alioqui cum veritate et cum divinis Litteris consentirent.

HÆR. Epiphanius ex illorum est numero, inter sanctos eminens, et fama celebris.

ORTH. Epiphanium novimus et sanctum, et patrandis miraculis maximum: cujus templum post ejus obitum excitavit Sabinus domesticus ejus discipulus, universæque evangelicæ historiæ picturis, decoravit; quod utique non fecisset, nisi ejusdem cum magistro suo sententiæ fuisset. Sed et Leon-
tius divinus Epiphanii sermonum interpres, in eadem ipsa Cypro Ecclesiæ Neapolis antistes, quam inconcussus circa venerandas imagines fuerit, clarissime in oratione de illo scripta docet, nihil absonum referens de divino Epiphanio. Quare spurium est, et non divini Epiphanii scriptum quod contra imagines circumfertur. Verum audi et hoc loco magnum Basilium: « Ego vero, inquit, non modo si epistolam quispiam hominum accipiens, in **C** ea gloriatur, propterea retrocedam: sed neque si ab ipsis oculis veniat, et sanum fidei sermonem non sequatur, sanctorum participem illum existimare possum. » Chrysostomum quoque dicentem, personarum dignitatem a Paulo non respici, quando de veritate sermo est. Vel ipsum potius Paulum audiamus quodam loco sic clamantem: *Sed licet nos, aut angelus de cæla evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis anathema sit.* Et iterum: *Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit* ⁴³. Quod autem ab apostolis ipsis nunc usque per manus traditum imaginis Domini nostri Jesu Christi, et Deiparæ, et cujusque sanctorum erigendæ morem accepimus, tolle circumque oculos, et orbem terrarum aspice, **D** ac per sacras ædes, et divina in illis donaria, has representatas, et quibus in locis spectantur, necessario adoratas. Quarum erectioni adorationique stabilindæ, si dogmaticus sermo, divinatorumque Patrum voces deessent, ipsa tamen antiqua vigens traditio ad veritatem confirmandam sufficeret. Atque his contradicere quis possit? hoc ipso procul a Deo, Christique grege dilabens, ut paria sentiens cum Manichæis et Valentinis, qui in ea hæresi fuerunt, ut Deum specie tenus ac phantasia cum hominibus conversatum fuisse nugarentur.

⁴³ Gal. i, 8, 9.

AIP. Τί δὴ ἄρα εἶπε ἀγίων Πατέρων καὶ βάλλομαι χρήσεις; καὶ πῶς ἂν αὐτὰς ὁ ἀπαγορευούσας ὅλως ἀναστηλοῦσθαι εἰκόνα ρίου, φημί, καὶ τῆς Θεοτόκου, ἢ οὐτινος ἁγίων;

ΜΕ΄. ΟΡΘ. Οὐχ ἁγίων αἱ χρήσεις, ἀλλὰ γράπτων καὶ αἰρετικῶν · ἢ γὰρ ἂν συνεφών ἄληθεία, καὶ τοῖς θεοφόροις Πατράσιν.

AIP. Ἐπιφάνιος ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, ὁ προὔχ **B** ἁγίων καὶ περιβόητος.

ΟΡΘ. Ἐπιφάνιον ἴσμεν καὶ ἅγιον καὶ μέγιστον θαυματουργίας, οὗ νεῶν ἤγειρε μετὰ πότμον νος ὁ εἰκείνος αὐτοῦ μθητῆς, διαγεγραμμένη πάσης εὐαγγελικῆς ἱστορίας · καὶ οὐκ ἂν τοιοῦται, εἰ μὴ ὁμογνώμων ἦν τῷ οἰκείῳ διδασκαλῷ. Ἄλλὰ γὰρ καὶ Λέοντιος ὁ τῶν λόγων τοῦ θεοῦ φανίου ἐξηγητῆς, ἐν αὐτῇ τῇ Κύπρῳ, τῆς Ἐκ Νεαπόλεως ἀρχιερατεύσας, περὶ τῶν σεπτῶν ὁπίσθιος ἦν ἀκράδαντος, ὁ περὶ αὐτὸν λόγος τρανώτατος, μηδὲν περὶ τοῦ θεοῦ Ἐπιφανίητος φθεγγόμενος. Ὡστε νόθον καὶ οὐτὶ τῆς θεοῦ Ἐπιφανίου, τὸ κατὰ τῶν εἰκόνων σῆμα. Ὅμως ἄκουε ἐνταῦθα Βασιλείου τοῦ λέγοντος · « Ἐγὼ δὲ οὐχ ὅπως εἰ ἐπιστολὴν θρώπων δεξάμενος, ἐπὶ αὐτῇ μέγα φρονεῖ ἕνεκεν ὑποσταλῆναι ποτε καταδέχομαι. Ἄλλ' ἂν ἐξ αὐτῶν ἤκη τῶν οὐρανῶν, μὴ στοιχῆ ὑγιαίνοντι λόγῳ τῆς πίστεως, δύναμαι αὐτὸν νὸν ἠγγέσθαι τῶν ἁγίων. » Καὶ πάλιν τοῦ στόμου λέγοντος, ὅτι ἀξίωμα προσώπων οὐ λείπει ὁ θεὸς Παῦλος, δταν περὶ ἀληθείας εἴη. Μᾶλλον δὲ αὐτοῦ Παύλου ἀκουσώμεθα ἐκεκραγόντος · Ἄλλὰ κἂν ἡμεῖς, ἢ ἄγγελος ρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελῆ ὑμῖν, ἀνάθεμα ἐστω. Καὶ πάλιν · Ἐἴ τις λίζεται ὑμᾶς παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ὅτι δὲ παρελάβομεν ἐξ αὐτῶν τῶν ἀποστόλων τοῦ δεῦρο, ἀναστηλοῦν τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς τε Θεοτόκου, ἢ οὐτινος ἁγίων, ἄρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ὑπὸ οὐρανὸν διὰ τε τῶν ἱερῶν οἰκῶν καὶ αὐτοῖς θεῶν ἀναθημάτων, ταύτας ἀνίστασθαι καὶ προσκυνουμένας ἀναγκάσιως δι' ὧν ἰστέ τόπων. Ὡς εἰ μὴ καὶ λόγος δογματικὸς καὶ θεοπατέρων φωναὶ πρὸς σύστασιν τῆς τε ἀναστη καὶ προσκυνήσεως, ἀρκετὸν εἰς βεβαίωσιν ἀ τῆς διακρατοῦσα ἀρχαία παράδοσις. Καὶ πρὸς τίς ἱκανὸς ἀντιφέρεισθαι; καὶ διὰ τοῦτο Θεοῦ καὶ τῆς αὐτῆς Χριστοῦ διακρίπτων, ἢ Μανιχαίων φρονῶν καὶ Οὐαλεντινῶν, τῶν ἐν καὶ φαντασίᾳ ἐπιδοδημηθέντι θεῶν τοῖς ἐν γῆ τικῶς φληναφησάντων.

ΑΝΤΙΡΡΗΤΙΚΟΣ Γ. ANTIRRHETICUS III.

ἐν ὁ ψαματογράφος μᾶ βολίδι λίθου σφεν-
παζα: Γολιάθ τὸν ἀλλόφυλον ῥόδαται. Ἐγὼ
προπόλεμος πρὸς τοῖς δυοῖς τρίτην ταύτην
ἢ λόγου βαλὼν, ὀλέσται τὸν ἀλλόφυλον νοῦν
νομαχῶν εὐχομαι· κἂν ὑπὲρ δύναιμι εἴη
χειρήματα. Συλλογισμοῖς δὲ τισι χρῆσομαι
τοῦ λόγου ὑπόθεσιν, οὐκ ἔχουσι μὲν ἐν-
ν πλοκὴν κατὰ τὴν Ἀριστοτελικὴν τεχνο-
τ᾽ οὖν φλυαρίαν· ἀπλοϊκωτέρω δὲ φθέγματι,
καὶ τῆς ἀληθείας ἐρηρυσμένοις. Καὶ τάχα
δὲς εἴη τουτοῖ τὸ πόνημα τοῖς ἐντευξομέ-
μην σοφοῖς, ἀφορμὴν ἐμποιοῦν σοφωτέρας
εἰ δὲ ἀμαθέσι, στοιχειώσιν τινα εἰς βοή-
θησθῶ λόγου, κάμωντος ἄρτι μάλα ἐκ τῆς
στῆς εἰκονομαχικῆς αἰρέσεως. Ἐπειδὴ δὲ τὸ
εἶλον τῶ ἀναγινώσκοντι, ἐν τέσσαρσι
εἰς διαστέλλομαι τὸν λόγον. Ἐκάστῃ κεφα-
πρὸν τῶν αὐτῶν συντείνοντα σκοπὸν ὑποτάξας
τα.

πρὸ τῆς ἐν σώματι εἰκονογραφίας τοῦ Χρι-

στου: περιγραφόμενος ὁ Χριστὸς ἔχει τε-
εἰκόντα, ἐφ' ἣ θεωρεῖται, ὡς καὶ αὐτὴ ἐν

ἴδι.

Ὅτι μία καὶ ἀμέριστος ἡ ἐπ' ἀμφοῖν προσκύ-
βουτος τε καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκόνος.

Ὅτι πρωτότυπον ὡν τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνος ὁ Χρι-

στος, ἡμεῖς τὴν πρὸς αὐτὴν ἐμφέρειαν, ὡς περ
τῆς φωνῆς.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Ἐπὶ τῆς ἐν σώματι εἰκονογραφίας τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπειδὴ ὄνομα πᾶσιν ἐξ ἴσου ὠμολόγηται.

ἡμεῖς αἰσῶν· Ἡλίου ὑπὲρ γῆν ὄντος, ἡμέρα

καὶ αἰσῶν. Καὶ πάλιν· εἴ τι ζῶον λογικόν,

καὶ αἰσῶν: ἐπιστήμης δεκτικόν, ἄνθρωπος. Καὶ

ἡμεῖς αἰσῶν τριπλῆ διαστατὸν, ἔχον ἀντιτυπίαν,

καὶ αἰσῶν ὑποπίπτου, περιγραφτὸν. Τί οὖν

καὶ αἰσῶν βέλτιστο; τοιοῦτόν ἐστι ὅπερ εἴληφεν

ἡμεῖς αἰσῶν λόγος ἀνθρωπισθεῖς σῶμα; Εἰ μὲν κα-

τα, καὶ αἰσῶν συμφύσειεν πάντως περιγραφτὸν

καὶ αἰσῶν: εἰ δὲ ἀνανεύσειεν, οὐδὲν διαφέρει τοῦ λέ-

καὶ αἰσῶν ὑπὲρ γῆν ὄντος, μὴ ἡμέραν εἶναι, ἀλλὰ

καὶ αἰσῶν τι ζῶον λογικόν, θνητόν, νοῦ καὶ ἐπι-

καὶ αἰσῶν δεκτικόν, μὴ ἄνθρωπον εἶναι. Τὸ δὲ οὕτω

καὶ αἰσῶν λέγειν, μεμνηνῶν ἐστὶ. Μεμνηνῶσι δὲ

καὶ αἰσῶν ἐκνηνῶν. Οὐκοῦν οὐδεὶς ἡμῖν πρὸς αὐ-

καὶ αἰσῶν λόγος ἐθελουσίως κωφεύοντας· ἀλλ' οἷς ἐστὶν

καὶ αἰσῶν οὐκ ἔχουσι.

A David quidem ille Psalmorum scriptor, uno lapi-
die jactu e funda misso, allophylum Goliath per-
cussisse dicitur. Ego vero rei bellicæ imperitus ac
rudis, ad duos priores tertium hunc orationis ietum
infligens, alienigenam Iconomachorum animi sen-
sum, quanquam vires meas conatus ille superat,
funditus eversurum me profiteor. Utar autem ad
rem propositam quibusdam syllogismis, non illis
quidem ex Aristotelicis formulis, sive nugis, arti-
ficioso textu convolutis, sed in simpliciore orationis
genere veritatis robore subnixis. Neque inutile for-
tasse legentibus futurum est istud opus; quod et
doctis occasionem præbebit magis eruditæ com-
mentationis, et imperitis rudimenta quædam ad
subsidium rectæ sententiæ, ob Iconomachicæ hæ-
resis rabiem nunc maxime laborantis. Et quoniam
lectorem valde dedecat distincta et clara partitio,
in quatuor capita orationem distribuam; singulis
capitibus, quæ ad eundem scopum tendunt, argu-
menta subjiciens.

1. De delineatione imaginis Christi in corpore.

2. Quod circumscriptus Christus artificialem ha-
beat imaginem, in qua spectatur, sicut et illa in
Christo.

3. Quod una utriusque et indivisa sit adoratio,
Christi scilicet, et ejus imaginis.

4. Quod imaginis suæ prototypum cum sit Chri-
stus, unam habeat relationem ad illam, quemadmo-
dum et adorationem.

CAPUT I.

C De delineatione imaginis Christi in corpore.

I. Communes nationes ex æquo sunt omnibus in
confesso: ut, verbî gratia, sole super terram ex
stante, dies est, nox non est. Et rursum: si quod
animal est rationis compos, mortale, mentis et
scientiæ capax, homo est. Item: omne corpus
quod triplici dimensione constat, quod soliditatem
habet, quod sub colorem et tactum cadit, circum-
scriptum est. Vobis ergo, viri optimi, quid vide-
tur? An tale est quod Patris Verbum homo fa-
ctum corpus assumpsit? Si annuant, etiam et cir-
cumscriptum illud esse fatebuntur. Sin vero ne-
gabunt, perinde erit ac si dicerent, sole super ter-
ram exstante, non diem esse, sed noctem, etc., si
quod animal sit rationis compos, mortale, mentis
et scientiæ capax, hominem non esse. Hoc autem
modo sentire ac loqui, furiosorum est; cum furio-
sis autem disserere, amentium. Quocirca nullus
nobis cum illis sermo est, qui sua sponte surdi
sunt, sed cum iis qui aures habent ut audiant.

Aliud.

II. Visus auditu prior est, et situ loci, et sensus apprehensione. Prius enim quidpiam aliquis videt; tum auditui, quod visum est, transmittit. Vidit, exempli gratia, Dominum Isaias sedentem super solium gloriæ⁴⁴, et sex alarum Seraphinos illum cingentes, ac laudibus celebrantes. Videt item Ezechiel currum Dei⁴⁵, Cherubinos. Sed et divini discipuli, cum Dominum ante vidissent, sermonem postea litteris consignarunt. Si igitur hæc ita se habent, et quoque versus gradum referas, invenies scriptionem omnem ad inspectionem revocari, in eaque desinere; necesse est profecto, ut si tollitur Christi inspectio, omnis de illo scriptio prius tollatur; hac vero exarata, prius illa itidem exaratur.

Aliud.

III. Si incircumscriptionem esse, ad Dei essentiam pertinet; circumscriptionem autem ad hominis essentiam; et Christus ex utraque constat; ex duplici utique proprietate, sicut, ex duplici natura cognosci debet. Et quomodo impium non sit, incircumscriptionem illum corpore, sicut spiritu, dicere, cum sublata circumscriptione, humana etiam ejus natura evertatur?

Aliud.

IV. Quorum ædum non sunt proprietates, horum etiam diversæ sunt essentia. Divinitatis autem proprietates est, incircumscriptionem esse, incorporeum, a figura alienum. Humanitatis vero circumscriptionem esse, tactui obnoxium, triplici dimensione præditum. Ergo si Christus ex utraque constat, omnino et incircumscriptionem est, et circumscriptionem. Sin horum alterum tantum, unius itidem, cujus est.

Aliud.

V. Si per incircumscriptionem exterminatur circumscriptionem, quasi alterutrum in Christo esse non possit, necesse omnino est, ut per id quod sub tactam non cadit, tactui obnoxium profligetur? eodemque modo in cæteris quotquot utriusque ejus naturæ inter se pugnancia insunt. Quod si hoc impium est, impium etiam erit negare illum juxta corporis assumpti rationem circumscriptionem fuisse. D

Aliud.

VI. Si Christus circumscriptionem non est, nec passibilis erit: par enim est impassibilis ratio et incircumscriptionem. Atqui passibilis est, ut divina Scriptura testatur, ergo est circumscriptionem.

Aliud.

Quod illud, Dominus condidit me initium viarum suarum in opera sua⁴⁶: et Ante omnes colles general me⁴⁷; duas Christi naturas demonstrat, incircumscriptionem scilicet et circumscriptionem.

Si illud, Dominus condidit me initium viarum suarum in opera sua, humanitatis est; hoc vero, Ante omnes colles general me, divinitatis; necesse

A

Ἄλλο.

Ὅφισ ἀκοῆς προτέρα καὶ τῆ θέσει τοῦ τῶ τῆ αἰσθητικῆ ἀντιλήψει· Πρότερον γάρ τις ἀκοῆ τὸ ὁραθὲν διεπρόβημευσεν. Οἷον ἐρέε εἶδεν Ἡσαίας τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου, καὶ τοῦτον ὑπὸ τῶν ἑξαπτερόγων Σεραφίμων καὶ αἰνούμενον. Καὶ πάλιν Ἰεζεκιήλ ὄραμα τοῦ Θεοῦ, τὰ Χερουβίμ ἀντενίζε. Ἄ καὶ οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, πρότερον ἰδόντες τὸν Θεόν, δευτερεύοντα τὸν λόγον διεχάρησαν. Ἐ ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, καὶ, ὅσον ἀνδρῶν, εὐροὺς τὴν λογογραφίαν εἰς ἱστορίαν γούσαν, ἀνάγκη πᾶσα ἀναιρουμένης τῆς Χριστοῦ, προανακρίσθαι τὴν λογογραφίαν καὶ χαρακτομένης τῆς δευτέρας προχαράττειν πρότερον.

B

Ἄλλο.

Εἰ τὸ ἀπερίγραφτον οὐσίαις ἐστὶ Θεοῦ, τὸ ἔγραπτον οὐσίαις ἀνθρώπου, ἐξ ἀμφοῖν δὲ ὁ Χρῆστος ἐκ δυοῖν ἄρα ἰδιωμάτων, ὡς περ φύσεων ἐσφιζόμενος. Καὶ πῶς οὐ βλάσφημον ἀπερίγραφτον λέγειν σώματι ὡς περ πνεύματι, ἀναιρέσεως τοῦ περιγραφτοῦ συνανακρίσθαι ἀνθρωπίνης αὐτοῦ φύσεως;

Ἄλλο.

Ἐν οὐχ αἱ αὐταὶ ἰδιότητες, τούτων καὶ αἱ διαφοροὶ. Ἰδίωμα δὲ θεότητος, τὸ ἀπερίγραφτον ἀσώματον, τὸ ἀσχημάτιστον. Ἀνθρωπότητος περιγραφτὸν, τὸ ψηλαφῆτον, τὸ τριχῆ διαστατὸν ὁ Χρῆστος ἐξ ἀμφοῖν, πάντως ἀπερίγραφτον καὶ περιγραφτὸς. Εἰ δὲ θάτερον μόνον, μὴ ἐστὶν οὐσίαις τῆς ἑξέως τὸ ἰδίωμα, ὅπερ ἀσεβές. C proprietatem gerit, essentia erit; quod

Ἄλλο.

Εἰ διὰ τὸ ἀπερίγραφτον τὸ περιγραφτὸν ὁρᾶται, ὡς μὴ ἐγγωροῦντος θατέρου ἐν Χριστῷ ἀνάγκη πᾶσα καὶ διὰ τὸ ἀψηλάφητον τὸ ψηλαφῆσαι ἐξαρῆσθαι· καὶ ὅσα ἄλλα ἀντιδιασταταῖς ἐκατέραις αὐτοῦ φύσεσιν ἐνεστίν. Εἰ δὲ ἀσεβές, ἀσεβές ἂν εἴη καὶ τὸ μὴ περιγεγραφετὸν λέγειν κατὰ τὴν ἐνσωμάτωσιν.

Ἄλλο.

Εἰ οὐ περιγραφτὸς ὁ Χρῆστος, οὐδὲ παθητὸς ἴσους γὰρ τῷ ἀπεριγράπτῳ τὸ ἀπαθές. Ἄλλο παθητός, καθὰ φησι τὰ λόγια· οὐκοῦν καὶ γραπτός.

Ἄλλο.

Ὅτι τὸ, Σύριος ἐκτίσέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ ἐργα αὐτοῦ. Πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γενῶν τῶν δύο φύσεων Χριστοῦ ἐστὶ δηλωτικὸν τε ἀπεριγράπτου καὶ περιγεγραμμένης.

Εἰ τὸ, Κύριος ἐκτίσέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ ἐργα αὐτοῦ, τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ δὲ, Πρὸ βουνῶν γενῶν με, τῆς θεότητος· ἀνάγκη τὸν

⁴⁴ Isai. vi, 1. ⁴⁵ Ezech. i, x. ⁴⁶ Prov. viii, 22. ⁴⁷ Ibid. 25.

ὡς μὲν κτιστὸν περιγραφῆ ὑποπίπτειν· ὡς ἄκτιστον, ἀπεριγραφτὸν εἶναι. Εἰ δὲ διὰ τὸ θαυμάσιον γεγράφθαι καὶ θάτερον συμπεριγράφοιτο, ἢ κτιστῶ τὸ ἄκτιστον, πᾶσα ἀνάγκη τὸ μὲν περιγράφτου εἰς περιγραφτὸν μεταφοιῆσαι· εἰ περιγραφτοῦ εἰς ἀπεριγραφτὸν· ἀντιδιδοῦ- τέρας φύσεως θατέρα τὸ οἰκείον, καὶ ἀπολ- λόμενον τὸ προσὸν αὐτῇ φυσικὸν καὶ ἀκοινωνήτων· καὶ οὐδεμιᾶς λοιπὸν οὐσης ἐν αὐτῶν, διὰ τῆς κενῆς ἀντιστροφῆς· ὅπερ ἄτο-

est qui hæc dicat, ut conditum quidem, circum-
scriptioni subiacere; ut inconditum autem, incir-
cumscrip-
tum esse. Si autem eo quod altero cir-
cumscribatur, alterum simul circumscribatur, hoc
est, increatum cum creato, necesse est prorsus
ut et illud ex incircumscripto migret in circum-
scriptum; et hoc ex circumscripto in incircum-
scriptum; utraque natura quod sibi proprium est,
communicante alteri, et amittente insitam sibi na-
turalem atque incommunicabilem proprietatem; ita
ut nulla de cætero propter inanem vicissitudinem,
reipsa in illo maneat; quod absurdum est.

Ἄλλο, διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς.
Ὁ Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, οὐ
κρίνον εἰς σάρκα μεταπεποῆσθαι φρονούμεν, διὰ
τὴν ἀνθρωπότητος ἐνοπάρξασαν· ἀλλὰ
γεγενῆσθαι σάρκα· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον
μεταβέβλητον εἰς περιγραφὴν, ἣ θεὸς ἐστίν, πιστεύο-
μεν· ἢ ἀνθρωπος γεγονὼς ὡπταὶ καθ' ἡμᾶς.
ἐν τῷ περιγράφθαι μεταβέβληται τὸ ἀπε-
ριστόν· καὶ ἐν τῷ σὰς γενέσθαι, μεταβέβλη-
ται φύσις τῆς θεότητος, ὅπερ ἄτοπον.

Aliud, per deductionem ad absurdum.
VIII. Si illud, *Dominus condidit me initium via-
rum suarum*, non sic intelligimus, quod Verbum
in carnem mutatum sit, propter divinitatis et hu-
manitatis factam conjunctionem; sed quod in pro-
pria divinitatis excellentia remanens, caro factum
sit, eodem modo cum circumscribi ipsum dicimus,
non transiisse illum ad circumscriptionem, qua-
tenus Deus est, credimus; sed quatenus homo factus
similis nostri apparuit. Quod si eo quod circumscri-
bitur, mutata est ratio incircumscripti, consequen-
ter ex eo quod caro factus est, mutata etiam est
natura divinitatis; quod absurdum est.

*Ἄλλο.

ἔστι τὸ λέγειν, ὕριος ἔκτισέ με, τῷ εἰπεῖν,
περιέγραψέ με. Εἰ γὰρ ἐπειδὴ οὐ γέγρα-
φτο Κύριος ἐποίησέ με, Κύριος ἐσωμάτωσέ με,
οὐ λέγειν μὴ ταῦτα αὐτὸν γεγονέναι· οὕτως
γράφεται, Κύριος ἔκτισέ με, ὅτι καὶ περι-
έγραψέ με, ἐξ Ἰσοῦ ἐστὶ νοεῖν τοῖς ὀρθῶ φρονεῖν
καὶ τοῖς γὰρ περιγραφῆς ἰδιώμα, καὶ τοῖς
ἀποκρινουμένων.

Aliud.
IX. Perinde est dicere: *Dominus condidit me*, ac
dicere: *Dominus circumscripsit me*. Nam si pro-
pterea quod scriptum non est: *Dominus fecit me*,
Dominus corpore induit me, negare nefas est ipsum
hæc omnia factum esse; sic quia scriptum est:
Dominus condidit me, ex æquo licet intelligi ab iis
qui recta sentire volunt, quod et: *Circumscripsit*
me. Creatio enim, vel eorum iudicio qui tantillum
sapiant, circumscriptionis proprietas est.

*Ἄλλο.

Ὁ ἐπιγράφτος ὁ Χριστὸς, ὡς φατε, οὐ μόνον
κατὰ τὴν ἰσότητα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα·
ἐκ τῆς ἐκ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅν γὰρ τὰ αὐτὰ
ἴσα ἴσων μίξ καὶ ἡ φύσις. Ἀλλὰ μὴν ἐκ
ἴσων οὐκ ὄντων καὶ ἐκ οὐοῦν ἰδιωμάτων· ὡς ἐν
τῇ ἀφίσει τοῦ περιγραφτοῦ, συναναίρεθαι
ἡ φύσις τῆς ἀνθρωπότητος.

Aliud.
X. Si incircumscriptus est Christus, ut dicitis,
non solum secundum divinitatem, verum etiam se-
cundum humanitatem; divinitas utique est etiam
humanita. Quorum enim eadem sunt proprietates,
horum una itidem est natura. Atque ex duplici na-
tura constat: ergo et ex duplici proprietate: ne
circumscripti ratione sublata, tollatur una et na-
tura ipsa humanitatis.

*Ἄλλο.

Ἡ εἰκὼν μορφῆς ἢ σχήματος, ἢ εἶδους,
χρῶματός ἐστιν εἰκὼν, Χριστὸς δὲ ἐν τούτοις·
καὶ τὰ λόγια καὶ δούλου μορφῆν ἀνέλαβε,
σχῆματι· εὐρέθη ὡς ἄνθρωπος, καὶ εἶδος ἔσχεν
ἡ εἰσα καὶ ἐκλείπον, ὅπερ ἐστὶ σώματος σχη-
ματικόν· εἰκονίζεται ἄρα ἐν τῇ τοιαύτῃ περιγραφῇ
ἡμοιωσεως αὐτοῦ.

Aliud.
XI. Si omnis imago, formæ, aut figuræ aut spe-
ciei et coloris imago est; Christo autem hæc in-
sunt: quandoquidem juxta scripturam, et *servi*
*formam accepit, et abitu inventus est ut homo*⁴⁸, et
speciem habuit inhonoratam ac deficientem, quæ
corpus denotant⁴⁹; profecto imagine exprimitur
in hujusmodi similitudinis suæ circumscriptione.

*Ἄλλο.

ὅπερ τὸ ἀπεριγραφτὸν, τὸν ἀψηλάφητον, τὸ
ἄκτιστον, ὁμόστοιχα· οὕτω τὸ περιγραφτὸν, τὸ
απειρόν, τὸ σχηματιστόν, καὶ ὅσα ἄλλα ἀντιδι-
αλλόμενα ἐστὶ πρὸς ἄλληλα. Εἰ οὖν ὁ Χριστὸς

Aliud.
XII. Quemadmodum incircumscriptum, sub tac-
tu non cadens, et figuræ expers, una commeant,
cum sint ejusdem ordinis; sic et circumscriptum,
tactui expositum, et figuræ capax, et quæcunque

⁴ Philipp. II, 7. ⁴⁹ Isa. LIII, 2.

alia prioribus illis opposita, sub eadem rationem A cadunt. Quare si Christus incircumscribitus est quatenus homo, consequitur ut ipsum et a tactu et a figura abhorre dicamus, cum ejusdem ordinis sint utraque. Quod si hoc absurdum est, et alterum ab altero se jungi non potest, quemadmodum nec incircumscribitum ab eo, quod est tactus et figura expers; necesse est, ut qui tactui patet, idem etiam circumscribitur; ne ex incircumscripti ratione a tactu etiam alienum ipsum esse concedamus, quod impium est.

Aliud.

XIII. Species circumscriptionis sunt multæ: comprehensio, quantitas, qualitas, situs, loca, tempora, figurae, corpora: quæ quidem de Deo negantur; nullum enim horum in Deum cadit. Christus autem homo factus, horum omnium quasi cancellis inclusus est. Qui enim incomprehensibilis erat, virginali utero conclusus est: qui immensus, trium cubitorum factus est; qui qualitatis expers, qualitate conformatus est; et qui extra situm, stat, et sedet, et recumbit; et qui ultra loci metas, in præsepi positus est; et qui tempore omni antiquior, duodennis fit ætatis progressu; et qui sine figura, in hominis figura conspectus est; et qui incorporeus, corpore assumpto, discipulis suis dixit: *Accipite, comedite, hoc est corpus meum* ⁵⁰. Circumscribitus ergo idem atque incircumscribitus: hoc divinitate, illud humanitate: abnuant licet perquam impii Iconomachi.

Aliud, per comparisonem evangelicam.

XIV. Si Deum ne vidit, unquam, quemadmodum unigenitus Filius Patris, qui ipse Deus est enarravit ⁵¹; quomodo ait cæco qui visum receperat: *Et vidisti eum, et qui loquitur locum, ipse est* ⁵²? Visibilis igitur idem atque invisibilis; sed hoc quidem secundum incircumscribitam naturam; invisibile enim est, quod incircumscribitum: illud vero secundum circumscribitam humanitatem; visibile enim est quod circumscribitum: quod sane verum est.

Objectio tanquam ex parte Iconomachorum.

XV. Si carnem mirabiliter assumpsit Christus in propria hypostasi, eam autem non designatam, utpote non certum aliquem, sed hominem in universum denotantem: quomodo fieri potest, ut illa contractetur, et variis coloribus depingatur? futilis D sermo est, et falsa cogitatio.

Ejusdem solutio.

Si carnem mirabiliter assumpsit Christus in propria hypostasi, eam autem indesignatam, ut dicitis, utpote non certum aliquem, sed hominem in universum denotantem: quomodo in eo subsistit? Universalis enim in individuis existunt, veluti humanitas in Petro et Paulo, cæterisque speciei ejusdem. Quod si desinunt singularia, perit una homo universus. Quare et humanitas in Christo

ἀπερίγραπτος ἐστὶ καθὼς ἄνθρωπος, ἀκόλουθῶς εἶη λέγειν αὐτὸν καὶ ἀψηλάφητον, καὶ ἀσχημάτι: τῆς γὰρ συστοιχίας ἀμφοτέρω. Εἰ δὲ τοῦτο αἶ καὶ οὐ συγχωρεῖται θάτερον θατέρου διασχίζει ὡς περ οὐδὲ τὸ ἀπερίγραπτον τοῦ ἀψηλάφητο ἀσχηματίστου· ἀνάγκη ψηλαφητὸν ὄντα καὶ γραπτὸν ὑπάρχειν· ἵνα μὴ διὰ τὸ ἀπερίγρα καὶ ἀψηλάφητον αὐτὸν δοίμεν εἶναι, ὅπερ βίς.

Ἄλλο.

Εἶδη περιγραφῆς πολλά· ἡ κατάληψις· ἡ ποσὴ ἢ ποιότης· ἡ θέσις· οἱ τόποι· οἱ χρόνοι· τὰ σχῆμα τὰ σώματα· ἄτινα ἐπὶ Θεοῦ ἀποφάσκειται· ἐν ε γὰρ τούτων τὸ θεῖον. Χριστὸς δὲ ἐνανθρωπήσας τούτων δείκνυται. Ὁ γὰρ ἀκατάληπτος, ἐν π νικῆ νηδύϊ συνελήφθη· καὶ ὁ ἄσπος, τρίπηχυς νετο· καὶ ὁ ἄποιος, ποιότητι μεμόρφωται· καὶ θέσεως, ἵσταται, καὶ κίθεται, καὶ ἀνακίθεται ὁ παρὰ τόπου, ἐν φάτῃ τέθειται· καὶ ὁ ἀνά χρόνου, δωδεκαετῆς κατὰ προκοπὴν ἡλικίας γίνε καὶ ὁ ἀσχημάτιστος, ἐν σχήματι ἀνθρώπου ὡς καὶ ὁ ἀσώματος ἐν σώματι γεγονώς· Ἄβετε γετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τοῖς ἑαυτοῦ ταῖς ἔφη. Περιγραπτὸς ἄρα ὁ αὐτός, καὶ ἀπερ πτος· τὸ μὲν τῆ θεότητι, τὸ δὲ τῆ ἀνθρωπότητι οὐ βούλωνται οἱ ἀσεβέστατοι· Εἰκονομάχοι.

Ἄλλο, κατὰ παράβλησιν εὐαγγελικῶν.

Εἰ Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε, καθὼς ὁ γενῆς Υἱὸς τοῦ Πατρὸς ἐξηγήσατο ὁ αὐτὸς ὧν· πῶς φησι τῷ ἀναβλέψαντι τυφλῷ· Καὶ κας αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ, ἐκεῖνος ἰ Οὐκοῦν ὄρατός ὁ αὐτός καὶ ἀόρατος· ἀλλὰ τ κατὰ τὴν ἀπερίγραπτον φύσιν· ἀόρατον γὰρ τὸ ρίγραπτον· δὲ κατὰ τὴν περιγεγραμμένην ἰ πότητα· ὄρατόν γὰρ τὸ περιγεγραμμένον· ἀληθές.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ σάρκα παραδόξως ἀνέλαβεν ὁ Χριστὸς ἐν κείᾳ ὑποστάσει· ἀχαρκατήριστον δὲ ὡς τὸν τι σημαίνουσας, ἀλλὰ τὸν καθόλου ἄνθρωπον· πῶ ἐφικτὸν ταύτην ψηλαφωμένην εὐρίσκασθαι, καὶ μασὶ διαφοροῖς καταγράφεσθαι; φαῦλος ὁ λόγος ἢ ἐπίνοια ψευδής.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Εἰ σάρκα παραδόξως ἀνέλαβεν ὁ Χριστὸς οἰκείᾳ ὑποστάσει· ἀχαρκατήριστον δὲ, καθὼς ὡς τὸν τινὰ μὴ σημαίνουσας, ἀλλὰ τὸν καθόλου ἄνθρωπον, πῶς ἐν αὐτῷ ὑπέστη; τὰ γὰρ καθόλο τοῖς ἀτόμοις τὴν ὑπαρξίν ἔχει· οἷον, ἢ ἄνθρω ἐν Πέτρῳ καὶ Παύλῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ὁμο· Μὴ ὄντων δὲ τῶν καθ' ἕκαστα, ἀνήρηται ὁ κα ἄνθρωπος. Οὐκοῦν ἐν Χριστῷ ἡ ἀνθρωπότης,

⁵⁰ I Cor. xi, 24. ⁵¹ Joan. i, 18. ⁵² Joan. ix, 37.

ἐν τινί ἐστιν ἐν αὐτῷ ὑφιστάσθαι· καὶ λείπεται ἄν αὐτὸν λέγειν σεσαρκῶσθαι· καθ' ἣν οὐδὲ εἶσθαι δύναται· ἔν, οὐδὲ χρώμασι διαφοροῖς ἀρῆσθαι. Ἄλλὰ Μανιχαίων τὸ φρόνημα.

Ἄλλο.

μὲν τὰ καθόλου ὁράται, νοῦς καὶ διάνοια· οἷς καθ' ἕκαστα, ὀφθαλμοί, οἱ τὰ αἰσθητὰ βλέποντες· οὖν τὴν καθόλου ἡμῶν φύσιν ὁ Χριστὸς ἀντιμετῶν ἐν ἀτόμῳ δὲ θεωρουμένην, νῶ μόνῳ ἐστὶ τὸς καὶ διανοίᾳ ψηλαφητός. Ἄλλὰ μὴν φησι τὸν Θωμᾶν, ὅτι ἐώρακάς με, πεπίστευκας· οἱ οἱ μὴ ἰδόντες, καὶ πιστεύσαντες. Καὶ φέρε τὸν δάκτυλόν σου, ὧδε, καὶ ἴδε τὰς μου, καὶ φέρε τὴν χειρά σου, καὶ βάλειν πλευράν μου· αἰσθητοῖς αἰσθητὰ παρακινῶν. Αἰσθητὸς ἄρα ὁ Χριστὸς, ψηλαφητός, καὶ κινῶν ὀφθαλμοῖς ὁρατός, καὶ διὰ τοῦτο περι-

Ἄλλο.

ἰστικῶν εἰπῶν, τὴν κοινὴν οὐσίαν δηλῶ. Προσηγορίαι, τίς, ὑπόστασιν, τὴν ἰδιοσύστατον τοῦ δηλοῦν ὑπαρξίν· καὶ ἴν' οὕτως εἶπω, περιγραφὴν ἐξ ἑαυτῶν τινῶν συγκεκριμένην, καθ' ἣς ἀλλήλων οἱ ἰστικῶς κεκοινωνηκότες φύσεις διαφέρουσιν· οἷον καὶ Παῦλος. Ὁ οὖν Χριστὸς τοῖς Ἰουδαίοις· Ἦν ζῆτεῖτέ με ἀποκτεῖναι· εἰ ἄνθρωπον ἦν εἰρηκῶς, εἴχεν ἂν τὸν καθόλου σημάναι. Προσηγορίαι, ὅς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα· τὴν ὑπόστασιν ἤτοι πρόσωπον πεφανέρωκε. Τὸ ὅς, ἄφθρον, ἰσοδυναμεῖ τῷ, τίς, ὀνόματι. Ἦν εἰ καὶ τὴν καθόλου φύσιν ἀνέλαθεν, ἀλλὰ τὴν ἀτόμῳ θεωρουμένην· ἐφ' ἣ καὶ τὸ περιγραφικῶς.

Ἄλλο.

Ὁ καθόλου ἄνθρωπος, προσηγορικὸν ὄνομα· ὁ δὲ τίς, ἢ τίς, Πέτρος καὶ Παῦλος, τὸ κύριον ὄνομα, καὶ τῷ κυρίου, καὶ τῷ καθόλου ὀνόματι προσηγορεύεται. Καὶ γὰρ ὁ Παῦλος, καὶ ἄνθρωπος λεγόμενος· ἀλλὰ καθὸ μὲν κοινῶν τοῖς ὁμοειδέαις ἄνθρωπος· καθὸ δὲ διαφέρει δὴ ὑποστάσει, πῶς ἔστιν ὁ Χριστὸς ἐνανθρωπισθεὶς, μόνον πῶς καὶ ἄφθρον λέγοιτο παρὰ τῆ Γραφῆς, μόνον πῶς καθόλου φύσιν ἡμῶν ἀνέλαθεν· ἢ τίς μὴ ἐν ἑαυτῷ θεωρουμένη, οὐδὲ ὑφίστασθαι προσηγορεύεται. Ἄλλὰ μὴν ὁ Γαβριὴλ πρὸς τὴν Παρθένον· ἢ ἀλλήφῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξεις Ἰῶν, καὶ τίς τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Οὐκ ἄρα μόνον προσηγορικῶς, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῷ κυρίου ὀνόματι φησι ὁ Χριστὸς· τὸ χωρίζον αὐτὸν τοῖς ὑποστατικῶς ἰδιώμασιν ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων· καὶ τοῦτο περιγραφικῶς.

Ἄλλο.

Ὁ οὖν τὸν τινὰ σημαίνων ἐστὶν ὁ Χριστὸς, καθὸς ἢ, ἀλλὰ τὸν καθόλου ἄνθρωπον, πῶς φησὶ πρὸς

non est, si in eo tanquam in aliquo non subsistit: restatque ut phantasia incarnatus dicatur: secundum quam nec contrectari sane posset, nec diversis coloribus circumscribi. Verum Manichæorum est hic sensus.

Aliud.

XVI. Quibus universalia cernuntur, mens est et cogitatio; quibus vero singularia, oculi, qui sub sensum cadentia vident. Si ergo universalem naturam nostram Christus assumpsit, et non in individuo spectatam, sola mente conspici, sola cogitatione attingi potest. Atqui Thomæ ait: *Quia vidisti me, credidisti: beati qui non videntur, et crediderunt* ⁵³. Et iterum: *Infer digitum tuum hic, et vide manus meas, et offer manum tuam, mitte in latus meum* ⁵⁴: sensilibus sensilia comparans. Sensilis ergo Christus, palpabilis, et corporis oculis conspicuus, atque adeo circumscriptus.

Aliud.

XVII. Hominem cum dico, communem substantiam significo. Cum vero addo, *aliquis*, per se consistentem rei significatam existentiam denoto, atque, ut ita dicam, circumscriptionem ex proprietatibus quibusdam compositam, per quas inter se differunt qui eandem naturam participant; ut Petrus et Paulus. Christus ergo cum Judæis dixit: *Nunc queritis me interficere* ⁵⁵, si *hominem tantummodo dixisset*, universalem significare potuisset: cum vero adjecit: *Qui veritatem vobis locutus sum* ⁵⁶, propriam subsistentiam sive personam declaravit: articulus enim *qui* æquivaleret nomini *aliquis*. Quare etsi naturam universalem assumpsit, attamen in individuo spectatam; in quo habet ut circumscribi possit.

Aliud.

XVIII. Homo universalis, appellativum nomen est, *aliquis* vero, verbi gratia, Petrus et Paulus, proprium: cui competit, una cum proprio, et appellativo illo seu universali nomine compelli. Paulus enim, homo etiam vocatur; sed quatenus cum cæteris ejusdem speciei communicat, homo: quatenus, vero hypostasi differt, Paulus. Si ergo Christus homo factus, Deus tantum et homo in Scriptura diceretur solam, utque universalem naturam nostram assumpsisset: quam, si in individuo non spectatur, ne subsistere quidem demonstratum est. At vero Gabriel Virginem alloquens: *Ecce, inquit, concipies in utero, et paries Filium, et vocabis nomen ejus Jesum* ⁵⁷. Non igitur solo appellativo, sed proprio etiam nomine vocatus est Christus: quod ipsum a reliquis hominibus per hypostaticas proprietates distinguit; ac proinde circumscriptus est.

Aliud.

XIX. Si Christus non aliquem denotat, ut dicitis, sed hominem in universum; quo pacto discipulis

⁵³ Joan. xx, 29. ⁵⁴ Ibid. 27. ⁵⁵ Joan. viii, 40. ⁵⁶ Ibid. ⁵⁷ Luc. i, 32.

suis ait: *Quem dicunt homines esse Filium hominis?* Ergo unus est secundum nos, licet Deus idem unus de Trinitate; quemadmodum illic a Patre ac Spiritu filiali proprietate discretus; ita hic a reliquis hominibus per hypostaticas proprietates distinctus: atque ideo circumscriptus.

Aliud.

XX. Si Christus non aliquem denotat, ut dicitis, sed hominem universalem: quo pacto Judæis ait, *Quem queritis? Responderunt ei: Jesum Nazarenum. Dicit eis: Ego sum.* Ergo aliquis est Christus, ut qui proprio nomine Jesus Nazaræus appellatus est. Quod si aliquis, etiam circumscriptus, hypostaticis proprietatibus designatus.

Aliud.

XXI. Qui ejusdem sunt speciei, unum quidem sunt secundum essentialiam, hypostatico autem invisibilem sunt discreti; sunt hic, et ille. Quod si Christus non aliquem denotaret, sed universalem, ut dicitis; profecto ab alia persona non distingueretur. Quomodo igitur ait Petro: *Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, et mitte hamum, et cum piscem, qui primus ascenderit, tolle; et aperto ore ejus, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me et te.* Distinctus itaque a Petro, et didrachma ex æquo solvens, ex æquo etiam circumscribetur; ut qui aliquem denotat, quamvis communem naturam assumpsit.

Objectio ex persona Iconomacherum.

XXII. Si verbum in propria hypostasi humanam naturam assumpsit: cum invisibilis illa sit et figuræ expers, si per picturæ circumscriptionem figuretur, altera persona inducetur in Christi hypostasim. Hoc vero absurdum est, et Nestorii hæresi favens, personarum binarium in Christo prædicare.

Solutio ejusdem.

Si carnem a Verbo assumptam, hypostasim propriam habere diceremus, veri similitudinem haberet oratio. Quia vero juxta ecclesiasticam sententiam, Verbi hypostasim communem utriusque naturæ hypostasim esse confitemur, quæ naturam humanam in seipsa sustentat, cum proprietatibus, quæ illam a cæteris ejusdem speciei distinguunt; merito eandem Verbi hypostasim in circumscriptam quidem secundum divinitatis naturam dixerimus; circumscriptam autem secundum essentialiam nostram; quæ non in consistente per se et per circumscripta persona extra Verbi hypostasim, sed in ipsa existentiam, ne subsistentia carens natura foret, sortita est; et in ea tanquam in individuo spectatur et circumscribitur.

Aliud.

XXIII. Si eo quod in Christi hypostasim non inseritur altera persona, in circumscriptam illam secundum humanitatem dicant, necesse est omnino ut una

αὐτοῦ μαθητὰς· τίνα με λέγουσιν ἄνθρωποι εἶναι τὸν γῆν τοῦ ἀνθρώπου; Οὐ ἔστι καθ' ἡμᾶς, εἰ καὶ θεὸς ὁ εἰς τῆς Τριῆς ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, ἰδιώματι διακεκριμένος· οὕτως αὐτὸς ἐν ταῖς πάντων τῶν ἀνθρώπων τρεῖς ὑποστατικοῖς ἢ ἀφοριζόμενος· καὶ διὰ τοῦτο περιγραφόμενος.

Ἄλλο.

Εἰ οὐ τὸν τινὰ σημαίνων ἐστὶν ὁ Χριστὶ φατέ, ἀλλὰ τὸν καθόλου ἄνθρωπον· πῶς φη τοὺς Ἰουδαίους, τίνα ζητεῖτε; Ἀπεκριθὴ τῷ, Ἰησοῦν τὸν Ναζαθαῖον. Λέγει αὐτοῦ εἰμι. [Οὐκοῦν, τίς, ὁ Χριστὸς, ὡς καὶ Κυρματι, Ἰησοῦς ὁ Ναζαθαῖος κεκλημένος. Εἰ καὶ περιγραφτός, τοῖς ὑποστατικοῖς ἰδιώματι]

Β Χαρακτηρισμένος.

Ἄλλο.

Τὰ ὁμοειδῆ ἐν μὲν ἐστὶ κατ' οὐσίαν· ὑποδὲ διακεκριμένα πρὸς ἄλληλα· ὁ δεῖνός ἐστὶ δεῖνα. Εἰ οὖν ὁ Χριστὸς οὐ τὸν τινὰ ἐστὶ σὶ ἀλλὰ τὸν καθόλου, ὡς φατέ, οὐκ ἂν εἴη διμενος πρὸς ἕτερον πρόσωπον. Καὶ πῶς φη Πέτρον· Ἄρα γε ἐλεύθεροι εἰσὶν οἱ υἱοί. μὴ σκανδαλίζωμεν αὐτοὺς, παρευθεὶς εἰς λασσαν, βάλε ἄγκιστρον· καὶ τὸν ἀναδίντα ἰχθὺν ἄρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ στατήρα· ἐκείνον λαβὼν, δὸς αὐτοῖς ἂν καὶ σοῦ. Οὐκοῦν διακεκριμένον πρὸς Πέτρον Ἰησοῦ τελῶν τὸ δίδραχμον, ἐξ Ἰησοῦ ἂν καὶ περιγῶς τὸν τινὰ σημαίνων, κἂν τὴν καθόλου ἀνείληφεν.

С

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ ἐν τῇ οἰκείᾳ ὑποστάσει, ἀνείληφε τὴν πείαν φύσιν ὁ Λόγος· ἐπειδὴ αὕτη ἀόρατος καὶ μάστιχος, εἰ σχηματестεθῆ διὰ περιγραφῆς, πρόσωπον εἰσκριθήσεται τῇ Χριστοῦ ὑπὸ τοῦτο δὲ ἐστὶν ἀτόπον· καὶ τῆς Νεστορίου σύμμαχον, δυάδα προσώπων ἐν Χριστὸς σεύειν.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Εἰ τὴν προσληθεῖσαν σάρκα ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἔχειν ὑπόστασιν ἔφαμεν, εἶχεν ἂν τὸ λόγος. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τὴν τοῦ Λόγου ὑπόστασιν κοινὴν γενέσθαι φύσεων ὑπόστασιν ὁμολογοῦμεν, ἐν αὐτῇ τῇ πίνην φύσιν ὑποστήσασαν, μετὰ τῶν ἀπὸ τῶν ὁμοειδῶν ἀφοριζόντων αὐτὴν ἰδιώματι κότως τὴν αὐτὴν τοῦ λόγου ὑπόστασιν ἀπερίμην φαίημεν κατὰ τὴν τῆς θεότητος φύσιν γεγραμμένην δὲ κατὰ τὴν καθ' ἡμᾶς οὐσίαν· ἰδιοσυστάτῳ καὶ ἰδιοπεριγράφῳ προσώπῳ π τοῦ Λόγου ὑπόστασιν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τὴν ὑπαρτικῶν ὡς ἂν μὴ εἴη φύσις ἀνυπόστατος· αὐτῇ ὡς ἐν ἀτόμῳ θεωρουμένην καὶ παμένην.

Ἄλλο.

Εἰ διὰ τὸ μὴ εἰσκριθῆναι τῇ Χριστοῦ ἕτερον πρόσωπον, ἀπερίγραφτον αὐτὴν φητὴν ἀνθρωπότητα, πᾶσα ἀνάγκη μίαν φύσιν

λόγου ἐκ δύο φύσεων συγκαθεῖσαν, καὶ διὰ τοῦτο περιγραφομένην, ὡς θατέρας τῆς ιδιότητος ἀφαιστος· ὅπερ ἐστὶ τῶν Ἀκεφάλων, καὶ τῆς Ἀπολλίου δόξης σύστοιχον.

Ἄλλο.

Ὁ δὲ τὸ μὴ ἐισπρῶθῆναι τῇ Χριστοῦ ὑποστάσει πρόσωπον, ἀπεριγραφτὸν αὐτὴν φαῖεν κατὰ ἰθρυποτότητα· οὐκ ἂν εἴληφε ταύτην ἀληθῶς, ἐν ὁμοιώματι καὶ σχήματι σαρκὸς, ὅπερ ἐστὶ ἰοντωνῶν. Εἰ δὲ ἀληθῶς, ὡς περ καὶ ὠμολόγη-περιγραφτὴ ἡ Χριστοῦ ὑπόστασις· οὐ κατὰ ἰότητα, ἣν οὐδεὶς ἐθεάσατο πώποτε· ἀλλὰ κατὰ ἀτόμω θεωρουμένην ἐν αὐτῇ ἀνθρωπότητι· ὡς ἂν εἴη μεσότης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὃ μὴ τῶν φύσεων, ἀφ' ὧν ἐνεστι, τὰ ἰδιώματα τὰ διασώζων;

Ἄλλο.

Ποῦ, τόπου δηλωτικῶν, ἀφ' οὗ περιέχετε τὸ Οὐτι που δὲ μόνον τὸ σῶμα περιγραφτὸν, καὶ ὃ τοῦτο περιέχων τόπος, μόνου ὄντος ἀπεπτοῦ τοῦ ἔξω τόπου, ὡς ἀπεριορίστου. Εἰ τοι-χριστὸς οὐ περιγραφτὸς, οὐ μόνον οὐ σῶμα, γὰρ καὶ ἔξω τόπου· καὶ πῶς φησὶν ὁ αὐτὸς, πτε ὅν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστὶ; Καὶ ι, πρὸς τὸν Ἀνδρέαν καὶ τὸν ἄλλον μαθητὴν πῆλυντας, Ποῦ μένεις; ἀποκριθεὶς, Ἐρχεσθε ἔδε· ἤλθον, φησὶ, καὶ εἶδον ποῦ μένει. ὡν περιγραφτὸς, ὡς σῶμα εἰληφῶς, οἴκοι μέ-καὶ οἴκαδε ἀπιῶν, καὶ οἴκοθεν ἐρχόμε-

Ἄλλο.

ἰσῶσα ἐναντιότης, πρὸς τὸ μὴ περιγράφ-τα ἱερῶν· τῆς Γραφῆς λεγούσης, Φωνὴν ῥή-μιαν ἠκούσατε, καὶ ὁμοίωμα οὐκ ἴδετε, ἀλλ' ἡ φωνή.

Ἐφωὴ ῥημάτων, φησὶν ὁ Μωσῆς, ὑμεῖς ἠκού-σατε, πρὸς πάντων Θεοῦ· καὶ ὁμοίωμα οὐκ ἴδατε, ἀλλ' ἡ φωνή. Καὶ ὁ Ἡσαίας πάλιν· Εἶδο-εν πάντα καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος. ἀλλὰ ἐῖδος αὐτοῦ ἀτιμον, ἐκλείπον παρὰ ἄνακ πᾶς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· πῶς συμβήσε-καὶ πᾶσι λόγοις· εἴπερ μὴ μάχεται ἕτερος ἑτέρῳ; Ἐπίπερ περὶ τοῦ αὐτοῦ ὁ λόγος ἀμφοτέροις· ἰμὴν πρὸς τὸ μὴ ἐν ὁμοιώσει εἶναι τὸ Θεῖον ἀπο-πτε· Θεότις γὰρ ἀθέατος, καὶ διὰ τοῦτο ἀν-κα· τοῦ δὲ πρὸς τὸ δούλου μορφῆν ἀναλαβόντα πρὸν Κύριον, ἐν εἶδει ὄφθαι τῷ καθ' ἡμᾶς κα-ζήσαντος. Καὶ διὰ τοῦτο περιγραφτὸς σῶματι, καὶ ἰγραπτος Θεότητι.

λο, ἐρωτηματικῶς διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπ-αγωγῆς.

ἢ ἀπεριγραφτὸς ὁ χριστὸς, περὶ αὐτοῦ δὲ Ἡσαίας ἰν, Ἀνθρώπος ἐν πληγῇ ὢν, καὶ εἰδῶς φέρειν πικρῶν. Ἐρωτῶ μὲν, πότερον τὸ τὴν πληγὴν δε-κνον, σῶμα, ἢ ἀσώματον; καὶ εἰ μὲν ἀσώματον, ἄμματος δόκτις· εἰ δὲ σῶμα, πῶς οὐ περιγραφτὸν,

A Verbi natura dicatur ex duabus naturis conflata, atque ob eam rem incircumscrip̄ta, tanquam abo- lita altera proprietate : quod quidem Acephalorum et Apollinaris sententiæ cognatum est.

Aliud.

XXIV. Si ex eo quod in Christi hypostasim non inseritur altera persona, incircumscrip̄tam illam secundum humanitatem dicant; hanc revera non assumpsit, sed in similitudine et figura corporis, quod Montanistarum est. Quod si revera assumpsit, quemadmodum est in confesso, circumscrip̄ta est Christi hypostasis, non secundum divinitatem, quam nemo vidit unquam, sed secundum humanitatem in ea spectatam in individuo : alioqui quomodo mediator esset Dei et hominum, qui utriusque B naturæ, ex qua utraque constat, proprietates intactas non servet?

Aliud.

XXV. Ubi, locum designat a quo ambitur cor- pus. Non solum autem corpus circumscribitur, sed locus etiam qui illud ambit : cum id solum incir- cumscrip̄tum sit, quod extra locum est, tanquam nullis finibus terminatum. Si ergo Christus cir- cumscrip̄tus non est, non solum corpus non est, sed etiam extra locum est. Et quomodo ait ipse : *Panis quem ego dabo, caro mea est* ⁵⁸. Et iterum, cum Andreas et alter discipulus interrogasset : *Ubi habitas?* respondit eis : *Venite, et videte.. Et ve- nerunt, inquit, et viderunt ubi maneret* ⁵⁹. Sequitur itaque circumscrip̄tum esse, ut qui corpus assum- pserit, domi maneat, et domum redeat, et domo proficiscatur.

Aliud.

XXVI. *Apparens contrarietas, quod Christus non circumscribatur, eo quod Scriptura dicat : Vocem verborum vos audistis, et similitudinem non vidistis, sed vocem* ⁶⁰.

Si vocem verborum, ait Moyses, vos audistis, de omnium Deo loquens, et similitudinem non vidistis, sed vocem : et rursus Isaias ⁶¹ : *Vidimus eum, et non erat ei species neque decor, sed species ejus in- honorata et deficiens præ omnibus filiis hominum : quomodo hæc inter se convenient, si alter cum altero non pugnat?* Nam sine dubio de eodem utri- que est sermo; altero quidem in Deo formam esse inficiente, quia divinitas inaspectabilis est, ac pro- inde a forma ac similitudine vacua; altero vero, Dominum eumdem assumpta servi forma, in spe- cie nostra visum affirmante. Unde et circumscrip̄tus est corpore, licet incircumscrip̄tus divini- tate.

Aliud interrogative per deductionem ad absur- dum.

XXVII. Si incircumscrip̄tus est Christus, et de illo dicet Isaias ⁶² : *Homo in plaga positus, et sciens ferre infirmitatem* : quæro nunc, utrum illud quod plagam accepit, corpus est, an incorporeum? Quod si in- corporeum, spiritus videtur esse. Sin corpus est.

⁵⁸ Joan. vi, 52. ⁵⁹ Joan. i, 38, 39. ⁶⁰ Deut. iv, 12. ⁶¹ Isa. lxxiii, 3. ⁶² Ibid.

quomodo non circumscriptum, quod triplici distantia ac duritie conformatum est, quod et vulnere per se obnoxium est. **A** τρισι διαστάσει καὶ ἀντιτυπία χαρακτηριζόμεναι καὶ πέφυκε τραυματίζεσθαι;

Aliud.

XXVIII. Si circumscriptus non est Christus, quomodo ipse dixit: *Dorsum meum subdidi flagellis, et genas meas alapis, et faciem meam non averti a dedecore sputorum* ⁶³? Hæc enim circumscriptio propria sunt; dorsum flagellis consoisum, genæ alapis contusæ facies sputis conspurcata. Quare si vera dicit qui passus est, mentitur qui eum circumscriptum negat.

Aliud.

XXIX. Si incircumscriptus sed Christus, quomodo ait ipse: *Foderunt manus meas et pedes meos: dinumeraverunt omnia ossa mea* ⁶⁴? Quod enim incircumscriptum est, aptam ut fodiat naturam non habet, neque ut ejus ossa dinumerentur. Atqui et perfossas manus, et ossa dinumerata dicit: quorum confirmatio, circumscriptio confessio est.

Aliud ex speculatione philosophica.

XXX. Linea longitudo est latitudine carens, duobus punctis comprehensa, ex qua initium sumpsit circumscriptio. Figura vero ex tribus ut minimum lineis constat, a qua corpus, quod ex variis figuris formatum est, et loco definitum. Quod ergo incircumscriptum est, ab his sejunctum est; ac ne sub lineam quidem ipsam cadens, nedum sub figuram, locum et corpus. Quare Christus si incircumscriptus est, nec in figura esse deprehendetur, neque in loco, multo minus in corpore. Attamen in figura inventus est ut homo, juxta Scripturam; et loco circumscriptus est, Nazareth inhabitans, et caro factus est, quemadmodum evangelista testatur ⁶⁵. Ergo et circumscriptus.

Aliud ex comparatione evangelica.

XXXI. Si incircumscriptus est Christus, quomodo dixit Præcursor: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi* ⁶⁶? Neque enim quod incircumscriptum est, id cernitur, multo vero minus, digito id ostenditur. Quod si hæc ei contingerent, circumscriptio includeretur, velut digito expressum. Circumscriptus igitur est Christus.

Aliud per dubitationem propositum.

XXXII. Si Christus non est circumscriptus, ex duabus naturis non est, divinitate scilicet et humanitate; quandoquidem alterius proprietatem non habet, cum humanitatis sit circumscribi. Quod si ex duabus; quomodo quarum naturas habet, earum etiam proprietates non habet?

Aliud per comparationem hæresis Theopaschitarum.

XXXIII. Si eo quod Christus carne crucifixus est, una pati divinitatem dicere impium est, quia Theopaschitarum est; eodem modo, propterea quod carne circumscriptus sit una, circumscriptam divinitatem dicere, impium est; Iconomachorum enim est:

"Άλλο.

Εἰ οὐ περιγραπτὸς ὁ Χριστὸς, πῶς φησὶν ἰ Τὸν νῦτόν μου ἔδωκα εἰς μάστιγας, τὰς δὲ γόνας μου εἰς ῥαπίσματα· τὸ δὲ πρόσωπό οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπυσοῦν. Ταῦτα γὰρ περιγραφῆς ἰδιώματα· νῦτος μαστιγῶν, σιαγόνες ῥαπιζόμεναι, πρόσωπον ἐμπυσον· Οὐκοῦν εἰ ἀληθεύει ὁ παθὼν, ψεύδεται ὁ αὐτὸν μὴ περιγράφεσθαι.

"Άλλο.

Εἰ ἀπερίγραπτος ὁ Χριστὸς, πῶς αὐτὸς ὠρυξὺν χειρᾶς μου καὶ πόδας μου· ἐξήσαν πάντα τὰ ὀστέα μου. Τὸ γὰρ ἀπερίγ οὐκ ὀρωρύχθαι φύσιν ἔχει, οὐδ' οὐ μὴν ἐν ἡριθμεῖσθαι. Ἄλλὰ μὴν ὀρωρύχθαι τὰς χεῖρας ἡριθμεῖσθαι λέγει τὰ ὀστέα· ὧν ἡ πίστωσις, πρῶς ἐστὶν ὁμολογία.

"Άλλο, κατὰ θεωρίαν φιλοσοφικὴν.

Ἡ γραμμὴ μήκος ἀπλατὲς, ἐκ δύο στιγμῶν ἐχόμενος, ἐξ ἧς ἤρκαται ἡ ἐπιγραφὴ. Σχῆμα δὲ τριῶν γραμμῶν τοῦλάχιστον συνιστάμενον· σῶμα τὸ ἐκ διαφορῶν σχημάτων μορφοῦμαι τόπω περιοριζόμενον. Τὸ οὖν ἀπερίγραπτον, ἀνψικισμένον· καὶ οὐδ' ὑπ' αὐτὴν τὴν γραμμῶν, μὴ ὅτι γὰρ ὑπὸ σχῆμα καὶ τόπον καὶ σὶ οὖν Χριστὸς εἰ ἀπερίγραπτος, εὐρεθήσεται ἐν σχήματι γενοῦν, μὴ δὲ ἐν τόπῳ, πολλοῦ γὰρ ἐν σώματι. Ἄλλὰ μὴν ἐν σχήματι εὐρέθη, ὡς πος, κατὰ τὰ λόγια· καὶ τόπω περιεγράφη τὶ ζαρετ βίκων, καὶ σὰρξ ἐγένετο, καθὼς φησὶν ἰ γελιζόμενος· οὐκοῦν καὶ περιγραπτὸς.

"Άλλο κατὰ παράβλησιν εὐαγγελικὴν.

Εἰ ἀπερίγραπτος ὁ Χριστὸς, πῶς φησὶν ὁ μος, Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἀῖρων τὴν ἀ του κόσμου; Οὐ γὰρ τὸ ὀρωμένον ἀπερίγ πολλοῦ γὰρ εἰπεῖν τὸ δακτυλοδεικνυόμενον, εἰ δὲ πάθοιεν, εἴσω περιγραφῆς ἂν εἶη, δακτύλῳ οἰ τυκόμενον. Περιγραπτὸς ἄρα ὁ Χριστὸς.

"Άλλο ἐπαπορητικῶς προσεγγόμενον.

Εἰ οὐ περιγραπτὸς ὁ Χριστὸς, οὐκ ἐκ δύο ἰ θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος, ἐπεὶ μὴ ἔχει θ τὸ ἰδίωμα· ἀνθρωπότητος γὰρ τὸ περιγραπτὸν δὲ ἐκ δύο· πῶς ὧν τὰς φύσεις ἔχει, τούτων ο τὰ ἰδιώματα;

"Άλλο κατὰ παράβλησιν τῆς τῶν Θεοπ αἰρέσεως.

Εἰ διὰ τὸ Χριστὸν σαρκὶ ἐσταυρωσθαι, συμ το θεῖον, ἀσεβὲς ἐστὶ λέγειν· Θεοπασχιτῶν ὁμολῶς καὶ διὰ τὸ σαρκὶ περιγράφεσθαι, συμ γράφθαι τὸ θεῖον λέγειν, ἀσεβὲς· Εἰκονομάχῳ καὶ τοσοῦτῳ ἀσεβέστερον, καθόσον τῇ θεότητι

⁶³ Isa. L., 6. ⁶⁴ Psal. xxi, 17, 18. ⁶⁵ Matth. ii, 23; Joan. i, 14. ⁶⁶ Joan. i, 29.

ὡς περὶ τὴν σὰρξ παρὰ τὴν ἐξεικονισθεῖσαν
ἐκ τῆς σαρκὸς σχετικῶς.

Ἀντιθέσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ ἐκ δύο φύσεων ὁ Χριστὸς, πῶς τοῦτον εἰκονίζειν
λέγοντες, οὐκ ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς ἐστὶν ἐξεικονίζετε, εἴ-
περ ἀληθῆς ὑμῖν ὁ λόγος; Ἐπειδὴ δὲ θάτερον δια-
φέρεται, οὐκ ἔχον τὸ ἀπεριγράπτον τῆς θείας φύ-
σεως ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ περιγραφῇ, ἀπεθεῖς, τὸ Χριστὸν
περιγράφειν.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Ἐπιπέσει εἰκονιζομένου, οὐχ ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ ὑπόστα-
σις εἰκονίζεται· πῶς γὰρ ἂν καὶ ἐξεικονισθεῖ ἡ φύ-
σις μὴ ἐν ὑποστάσει τεθεωρημένη; οἷον φέρε εἰπεῖν, **B**
ἄνθρωπος, οὐ καθὼς ζῶν λογικὸν, θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπι-
τήμιος διακτικόν ἐστι, εἰκονίζεται· τοῦτο γὰρ οὐ μόνον
Πέτρον ἐρίζει· ἀλλὰ γὰρ καὶ Παῦλον καὶ Ἰωάν-
νην, καὶ πάντας τοὺς ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος. Ἀλλὰ κα-
θὼς μετὰ τοῦ κοινουῦ δρου προσλαβῶν ἰδιώματά τινα,
ὡς τὸ γρυπὸν, ἢ σιμὸν, ἢ οὔλον, ἢ εὐχρουν, ἢ εὐ-
φραπτον, ἢ εἴ τι· ἄλλο τὸ χαρακτηριστικὸν τὴν προσου-
σῶσιν ἰδέαν, διακρίσκει· ἀπὸ τῶν ὁμοειδῶν ἀτό-
μων. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ὧν, οὐ-
κ ἐκ ψυχῆς ἰδιώμα φέρε ἐν τῇ εἰδει τοῦ χαρακτη-
ριστικῆς γὰρ ἂν, ἀθέτου ταύτης οὐσίας; Οὕτω καὶ
ἐν Ἰησοῦ· οὐ καθὼς ἀπλῶς ἀνθρώπος ἐστὶ μετὰ τοῦ
ἐκ θεοῦ εἰκονισθεῖσθαι πέφυκεν· ἀλλὰ καθὼς τοῖς
ἰσοειδέσι ἰδιώμασιν ἀπὸ πάντων ὁμοειδῶν ἀ-
φύσικος, ἐσχυρωμένους ἐστὶ καὶ τῇ εἰδει τοῦ θεοῦ. **C**
Ἐπειδὴ ἄρα ὁ Χριστὸς καθ' ὑπόστασιν (20),
ἐν τῇ θεότητι ἀπεριγράφτος, ἀλλ' οὐκ ἐξ ὧν συν-
τάθη φύσεων.

secundam hypostasim, licet divinitate sit incircumscribitus, non autem ex quibus naturis compositus est.

Ἄλλο.

Εἰ οὐ περιγράφεται ὁ Χριστὸς, ὡς φαστε, ἵνα μὴ
ἐμαρτυρῆται κατὰ τὴν εἰδῆν. Οὐδὲ συνέληφθη ἐν τῇ
κρίσει, ἵνα μὴ ὑβρίον ὑπομένει. Εἰ δὲ συνέ-
ληφθη, ἀνυδρίστως, πολλῶν μᾶλλον βεβαίως κοινῶς,
περιγράφεται ἀνεπαίσχυντως.

Ἄλλο διὰ τῆς εἰς ἄπορον ἀπαγωγῆς.

Ἐν τῷ προτιόν, οὐκ εἶδος τὸ τῶν καθ' ἑαυτοῦ λόγον
ἔχον· τοῦτο γὰρ ἀόρατον, ἀνεῖδον τε καὶ ἀσχημά-
τιστον, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεριγράφτον· ἀλλ' ἄπορον δὲ
ἐξ ἰδιωτήτων συνίσταται· πέφυκε γὰρ ὁμοει-
δῶν ἐστὶ, κινούμενον τε καὶ λαλοῦν, καὶ διὰ τοῦτο
περιγράφτον· οἷον Ἰακώβος, Ἰωάννης. Εἰ οὖν ὁ
Χριστὸς ἀπεριγράφτος, οὐχ ὁμοειδῶν, οὐ κινούμε-
νός τε καὶ λαλοῦν φωνῇ ἐκείνου, οὐ φησὶται ἔχων,
οὐ γελᾷ, οὐκ ἐσθίει, οὐκ πίπτει, οὐ καθύδων, οὐκ
ἐργασθῆναι. οὐκ ἄλλο τι· ὁ δὲ καθ' ἑαυτὸν ποιεῖν ἐστὶ
καὶ πάσων. Εἰ δὲ ἐν τοῖς ὁμοειδέσι, πῶς

A tantoque impium magis, quanto divinitati unione
naturali conjunctior est caro, quam carni adum-
brata illius imago, quæ merum ad eam respectum
habet.

Objectio ex persona Iconomachorum.

XXXIV. Si ex duabus naturis est Christus, quo-
modo qui ejus imaginem effingere vos dicitis, non
ex quibus est in quibus est, exprimitis, si vera est
oratio vestra? Quia vero alterum non exhibet, sed
mentitur, cum non habeat divinæ naturæ in-
circumscriptionem in humana circumscriptione im-
pium est Christum circumscribere,

Solutio ejusdem.

Cujuscunque imago cum exprimitur, non natura,
sed hypostasis exprimitur: quo enim modo effin-
geretur natura, quæ in hypostasi non cernatur?
verbi gratia. Petrus, non quatenus animal est ra-
tionis particeps, mortale, mentis et scientiæ capax,
affingitur: hoc enim non Petrum solum definit,
verum etiam Paulum et Joannem, et ejusdem spe-
ciei omnes. Sed quatenus cum communi defini-
tionis proprietatibus quibusdam ascitis, ut adunco
naso esse, vel simo, aut crispo capillo, aut probo
colore, aut pulchris oculis, aut si quid illiud est
quod inditam ipsi speciem configuret ac determi-
net, ad ejusdem speciei individuis distinguitur.
Sed et cum anima et corpore constet, haudqua-
quam animæ proprietatem in figuræ facie seu
fronte gerit: qui enim, cum invisibilis illa sit? eo-
dem modo Christus, non quatenus simpliciter homo
est, Deus simul permanens, effingi potest; sed
quatenus hypostaticis proprietatibus ab ejusdem
speciei omnibus distinctus, cruci affixus est, et tali
forma præditus. Circumscribitus itaque Christus
secundam hypostasim, licet divinitate sit incircumscribitus, non autem ex quibus naturis compositus est.

Aliud.

XXXV. Si Christus non circumscribitur, ut dici-
tis, ne gloria imminuatur; ne conceptus quidem
est in utero virginali, ne injuriam sustineat. Sin
autem absque injuria conceptus est, multo magis,
qui infans genitus est, sine dedecore circumscri-
bitur.

Aliud per deductionem ad absurdum.

XXXVI. Omne quod incedit, non est species quæ
universalem rationem habeat; hæc enim invisibilis
est, et formæ ac figuræ expers, ideoque incircum-
scripta: sed individuum, quod ex proprietatibus
constitui solet, hoc enim est quod cernitur, quod
movetur et loquitur, ac proinde circumscribitur
est; veluti Jacobus, aut Joannes. Si ergo incircum-
scriptus est Christus non cernitur, non movetur,
non loquitur voce articulata, non linguam habet
non labia, non comedit, non bibit, non dormit, non
evigilat, non aliud denique eorum, quæ singuli

(20) Secundum hypostasim. Id est proprietates exteriores Christum distinguentes a reliquis homini-
bus.

homines, facit aut patitur. Quod si hæc in Christo esse omnes consentiunt, quomodo circumscriptus non est? Nisi forte dispensationis mysterium mera phantasia sit.

Aliud.

XXXVII. Si eorum quæ diversi generis sunt, et non ejusdem essentiæ, diversæ cum essentiis sunt etiam proprietates, divinitatis scilicet et humanitatis: quomodo qui ex his constat Christus, non his etiam afficitur, cum unaquæque essentia sua ipsius proprietate a cæteris discernatur. Quod si his afficitur, circumscriptus ergo est ipse, sicut et incircumscriptus.

Aliud.

XXXVIII. Quæ veræ sunt essentialium proprietates, quarum sunt proprietates, earumdem sunt notæ et indicia; divinitatis quidem, incircumscriptum; humanitatis vero, circumscriptum. Si ergo Christus ex utraque est, circumscriptus est, sicut incircumscriptus. Quod si circumscriptus non est, nec vere homo est, sicut est vere Deus. Atqui homo revera est; vere igitur circumscriptus.

Objectio velut ex persona Iconomachorum.

XXXIX. Si filius invariabilis est Patris imago, ita ut in eo ipse cernatur, sicut scriptum est: *Qui videt me, videt et Patrem*⁶⁷; necesse est, ut incircumscriptum esse dicamus, qui ex incircumscripto Patre prodiit. Nam quomodo alias in circumscripto cerni queat incircumscriptum? Incircumscriptus igitur est Christus.

Solutio ejusdem, ex pari speculatione.

Si incircumscriptus est qui ex incircumscripto Patre prodiit, profecto circumscriptus itidem erit, qui ex matre prodiit circumscripta; nisi forte illud quidem verum, hoc autem falsum suspicari liceat. Quod si utrumque in Christo uno verum est, utriusque igitur nativitatis proprietates habet, et incircumscriptus simul est ac circumscriptus.

Aliud per deductionem ad absurdum.

XL. Si archetypum in imagine apparet, secundum hoc utique et illud esto. At Christus corpore præditus est; in corpore igitur est et Pater, secundum quem imago formata est. Quod si hoc absurdum; esto igitur, quatenus quidem Patris imago, incircumscriptus; incircumscriptus siquidem est Pater, quia et incorporeus; quatenus vero, prout ab eo dictum est, Filius hominis, ne mirum hoc putelis, circumscriptus: circumscriptus etenim est omnis homo, quia et corporeus; quod verum est.

Aliud.

XLI. Si de corporea specie, ut vultis, dixit Christus: *Qui videt me, videt et Patrem*, necesse est omnino, ut ipsi secundum naturam insint, quæcunque et Patri; sic enim exacta erit effigies. At Pater specie et figura caret, incircumscriptusque est. Itidem ergo et Christus. Nam quomodo in specie prædito specie vacuum ostentaretur, aut in

οὐ περιγραφτός; Εἰ μὴ ἄρα φαντασία τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον.

Ἄλλο.

Εἰ τῶν ἑτερογενῶν καὶ οὐχ ὁμοουσίῳν ἕτεραι ταῖς οὐσίαις αἱ ἰδιότητες, ἤγουν θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος· πῶς ὁ ἐκ τούτων Χριστός, οὐκ ἐν τούτοις, εἴπερ ἐκάστη οὐσία τῷ οἰκείῳ ἰδιώματι διακεκριμένη ἐστὶ τῶν ἄλλων; Εἰ δὲ ἐν τούτοις, περιγραφτός ἄρα ὁ αὐτός, ὡσπερ καὶ ἀπερίγραφτος.

Ἄλλο.

Τὰ ἀληθῶς ἰδιώματα τῶν οὐσιῶν, ὧν εἰσὶν ἰδιώματα, γνωρίσματα· θεότητος μὲν τὸ ἀπερίγραφτον· ἀνθρωπότητος δὲ τὸ περιγραφτόν. Εἰ οὖν ὁ Χριστὸς ἐξ ἀμφοῖν, καὶ περιγραφτός ἄρα ὡσπερ ἀπερίγραφτος. Εἰ δὲ οὐ περιγραφτός. Οὐδὲ ἀληθῶς ἄνθρωπος, ὡσπερ ἀληθῶς Θεός. Ἄλλὰ μὴν ἀληθῶς ἄνθρωπος· καὶ περιγραφτός ἄρα ἀληθῶς.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ τοῦ Πατρὸς εἰκὼν ἀπαράλλακτος ἐστὶν ὁ Υἱός, ὡς ἐκεῖνον ἐν αὐτῷ φαίνεσθαι, κατὰ τὸ, Ὁ ἑωρακῶς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα· ἀνάγκη λέγειν ἀπερίγραφτον εἶναι τὸν ἐξ ἀπερίγραφτου προσελθόντα Πατέρα. Ἐπεὶ πῶς ἂν ἐν τῷ περιγραφτῷ ὀφθεῖη ποτὲ τὸ ἀπερίγραφτον; Οὐκοῦν ἀπερίγραφτος ὁ Χριστός.

Λύσις πρὸς τοῦτο, ἐξ ἴσης θεωρίας.

Εἰ ἐξ ἀπερίγραφτου Πατρὸς, ἀπερίγραφτος ὁ ἐξ αὐτοῦ προσελθὼν, δηλονότι καὶ περιγεγραμμένος ὁ ἐκ περιγεγραμμένης μητρὸς προσελθὼν· εἰ μὴ τί γε τὸ μὲν ἀληθές, τὸ δὲ ψευδὲς ὑποληπτέον. Εἰ δὲ ἀμφὸς ἀληθές ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ, καὶ ἀμφοτέρας ἄρα γενήσεως τὰ ἰδιώματα κέκτηται, ἀπερίγραφτος ὢν καὶ περιγραφτός.

Ἄλλο διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς.

Εἰ τὸ ἀρχέτυπον ἐν τῇ εἰκόνι φαίνεται, ἔστω πάντως κατὰ τοῦτο κακείνο· ἐνσώματος δὲ ὁ Χριστός· ἐνσώματος ἄρα καὶ ὁ Πατήρ, καθ' ὃν εἰκὼν ἑμορφώθη. Εἰ δὲ τοῦτο ἄτοπον, ἔστω πάντως, ὡς μὲν τοῦ Πατρὸς εἰκὼν, ἀπερίγραφτος· ἀπερίγραφτος γὰρ ὁ Πατήρ, ὅτι καὶ ἀσώματος· ὡς δὲ κατὰ τὸ ὅτι αὐτοῦ εἰρημένον, ὅτι Υἱὸς ἀνθρώπου ἐστὶ, μὴ θαυμάζεται [f. θαυμάζετε] τοῦτο, περιγεγραμμένος· περιγραφτός γὰρ πᾶς ἄνθρωπος, ὅτι καὶ [ἐνσώματος]· ὡσπερ ἀληθές.

Ἄλλο.

Εἰ ἐπὶ τῆς ἐνσωμάτου ἰδέας, κασῶς φατε, εἴρηκεν ὁ Χριστός, Ὁ ἑωρακῶς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα· προσεῖνα πάντως ἀναγκαῖον αὐτῷ κατὰ φύσιν, ὅσα καὶ τῷ Πατρί· ἔσται γὰρ οὕτως ἀκριβὲς ὁ χαρακτήρ. Ἀνεπίδειος δὲ ὁ Πατήρ, ἀσχημάτιστος, ἀπερίγραφτος [f. ἀπειλήπτος, incomprehensibilis.] Ταῦτα καὶ ὁ Χριστός. Ἐπεὶ πῶς ἐν τῷ εἰδοποιηθέντι

⁶⁷ Joan. xiv, 9.

ἰδεὸν φανεῖται, ἢ ἐν τῷ ἐσχηματισμένῳ τὸ ἀσχη-
ματικόν, ἢ ἐν τῷ περιληφθέντι τὸ ἀπερίληπτον ;
τοῦτο ἀσεβές, ἀσεβές ἂν εἴη λέγειν κατὰ τὴν
ιδεάν φάσκειν τὸν Χριστὸν · Ὁ ἐωρακῶς
ἔρακε τὸν Πατέρα. Λεῖπεται δὴ λέγειν κατὰ
τὴν θεότητος μορφήν, ὅπερ ἄληθές.

Ἄντίθεσις, ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Ἐν, φησὶ, ψιλὸς ὁ Χριστὸς, ἦν ἂν καὶ περιγρα-
φίτου γὰρ τὸ περιγράφεσθαι. Ἐπειδὴ δὲ οὐ
θεὸς γὰρ ὁ αὐτὸς καὶ ἄνθρωπος, οὐδὲ περι-
γραφεύς.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

ἐπ' ἀναίρεσει τοῦ ψιλὸν εἶναι τὸν Χριστὸν,
φραζόμενον αὐτὸν φαῖεν, πάντως καὶ ἀσώματον ·
οὐ τὸ περιγραφτὸν καὶ σχηματιστὸν, δι' οὐ καὶ
ἐν σῶματι, γνωρίζεσθαι πέφυκε. Τούτων γὰρ
ἕνεκα, καὶ τὸ, περὶ ὁ ταῦτα, ἀναίρεσθαι ἀνάγκη ·
ἐπεὶ μὴν Χριστὸς ἐν σώματι καὶ σχήματι · καὶ ἐν
σῶματι ἄρα.

Ἄλλο.

διὰ τὸ μὴ ψιλὸν εἶναι τὸν Χριστὸν, φαῖεν αὐ-
περίγραφτον κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα · ἐπειδὴ
ἕκαστος φύσει τοῦτο ἰδίωμα, ἐμίχθη τῷ ἄμικτα,
ἢ ἀπεριγράπτῳ τὸ περιγεγραμμένον. Ὡς δὲ τὰ
ἄμικτα ἐμίχθη, τούτων δηλαδὴ καὶ αἱ φύσεις. Εἰ
αὐτὸ λέγειν ἢ φρονεῖν ἀσεβές, οὐ ψιλὸς ἄρα ὁ
πῶς, καὶ ἀπεριγράφεται σῶματι · ἵνα μὴ ἐν τῷ
περιγράφεσθαι, μιχθῆ τὰ ἄμικτα.

Ἄλλο.

Τὸ ἀπερίγραφτον ἀπλοῦν σέ ἐστι καὶ ἀτόνυτον,
καὶ τῆς ἐπισημασμένης θέσεως. Χριστὸς δὲ διπλοῦς
καὶ ἐν τῷ ἐνθετος, εἰ μὴ περιγράφοιτο, ἀπόλεσεν
ἐν τῷ τῆς ἐκείνου καὶ συνθέσεως σχῆμα καὶ χρῆ-
μα. Ἄλλὰ μὴ διπλοῦς τε καὶ σύνθετος ὁμολογεῖται ·
ἐπεὶ καὶ ἀπεριγράφτος · ὅπερ ἄληθές.

Ἄλλο.

Ἄρα καὶ θῆλυ, μόνοις ἐν τοῖς τῶν σωμάτων
ἰσότητι σχήμασι · μηδεμιᾶς ἐν τοῖς ἀσώματοις
ἕνεκα γνωρίζομένης, τῆς χαρακτηριζούσης ἀμ-
ρίαν, ἵνα εἰ ὁ Χριστὸς ἀπερίγραφτος, ὡς ἔξω
ἕνεκα, ἔξω ἂν εἴη καὶ τῆς προδηλουμένης διαφο-
ρῆς. Ἄλλὰ μὴν ἄρσιν τελοῦντες, ὡς φησὶν Ἡσαΐας,
καὶ τῆς προφητείας · οὐκοῦν καὶ περιγραφτός.

Ἄλλο.

Τῶν σωμάτων τὰ μὲν ἐπινοεῖται τμητὰ · ἅτινά εἰ-
ν ἀνεπαρῆ, καὶ διὰ τοῦτο ἀπερίγραπτά · τὰ δὲ
ἐργεῖα, ἄπερ εἰσὶ παχυμερῆ, ὡς ψηλαφητὰ, καὶ
ἐν τούτῳ περιγραφόμενα. Εἰ οὖν ὁ Χριστὸς ἄτμη-
τον εἶληκε σῶμα, καὶ ἀπερίγραφτον ἄρα. Ἄλλὰ μὴν
ἰσότητον · φησὶ γὰρ ὁ θεηγόρος Λουκᾶς · Καὶ ὅτε
ἀλθθησαν αἱ ὀκτὼ ἡμέραι τοῦ περιτεμεῖν αὐ-

comprehensio incomprehensibile? quod si hoc im-
pium est, impium etiam fuerit secundum corpoream
speciem dixisse Christum: *Qui videt me, videt et
Patrem*. Restat itaque ut secundum divinitatis for-
mam dixerit; quod verum est.

Objectio, ut ex persona Iconomachorum.

XLII. Si nudus, inquit, Christus esset, esset
utique et circumscriptus: nudi enim est circum-
scribi; cum vero nudus non sit, quippe qui Deus
idem est et homo, non est circumscriptus.

Solutio ejusdem.

Si eo quod negari oporteat nudum esse Chri-
stum, incircumscriptum ipsum dixerint, omnino
dicant et corporis esse expertem: inde enim et cir-
cumscriptum aliquid et figura præditum esse cog-
noscitur, unde et corpus esse cognosci potest.
Ejusmodi enim proprietatibus sublatis, et corpus
ipsum quod afficiunt tolli necesse est. Atqui Chri-
sto corpus et figura competit; ergo et circumscri-
ptio.

Aliud.

XLIII. Si eo quod nudus non est Christus, in-
circumscriptum eum dicant secundum humanita-
tem; cum divinæ naturæ hæc sit proprietas, mista
jam erunt quæ misceri nequeunt, in incircumscripto
circumscriptum. Quorum vero permistæ sunt pro-
prietates, horum utique et naturæ. Quod si hoc di-
cere vel sentire, impium est, nudus ergo, non est
Christus, licet corpore circumscriptus sit, ne, dum
circumscriptus est, permista fuerint quæ misceri
nequeunt.

C

Aliud.

XLIV. Incircumscriptum simplex est et minime
compositum, tanquam ab omni situ procul sejun-
ctum. Christus vero cum duplex sit et compositus,
nisi circumscribatur, omnem duplicitalis et compo-
sitionis modum ac rationem amisit. Attamen et du-
plex et compositus conceditur; circumscriptus ergo;
quod verum est.

Aliud.

XLV. Mas et femina, in solis quæritur corpo-
rum formis, cum in iis quæ corpore carent, diffe-
rentia nullæ agnoscat, quæ utraque distinguat.
Si ergo Christus incircumscriptus est, velut corpore
carens, carebit item prædicta differentia. Atqui
masculus natus est, ut ait Isaias, ex prophetissa⁶⁸;
ergo et circumscriptus.

D

Aliud.

XLVI. Corporum alia cogitatione dividua sunt,
ut quæcumque tangi nequeunt, ac proinde sunt in-
circumscripta; alia vero actu, quæ scilicet crassa
sunt, ut tactui exposita, atque ideo circumscripta.
Si ergo Christus indivisible corpus assumpsit,
utique et incircumscriptum. Atqui dividuum erat;
ait enim diviniloquus Lucas: *Et postquam consum-*

⁶⁸ Isa. viii, 3.

mati sunt dies octo, ut circumcideretur ⁶⁹. Quod si **A** circumciscus est, ergo et circumscriptus; quod verum est.

Objectio ut ex persona Iconomachorum.

XLVII. Si quæcunque corpora dividi tangique nequent, ea etiam incircumscripita sunt; cum angeli sint incorporei, quomodo circumscriptioni subjiciuntur? Ergo qui circumscribuntur, etiam corporei sunt. Quod si incorporei, non igitur circumscripti.

Solutio ejusdem.

Crassi densique corporis comparatione Angelorum natura incorporea est; divinitatis vero contentione, nec incorporea est, nec incircumscripita. Propterea dicit Apostolus: *Et corpora caelestia, et corpora terrestria* ⁷⁰. Quod enim proprie est incorporeum, indefinitum est et incircumscripita: quod **B** in sola Dei natura censendum est. Angelus autem loco definitur, ac proinde circumscribitur. Neque enim, quando Nazareth profectus Virgini *Ave* insonuit, alibi tunc erat. At Patris Verbum in Dei paræ utero conceptum, et ibi erat, et super universa erat: ideoque quatenus Deus, incircumscripita est et interminatus; licet quatenus homo natus ex Virgine, circumscripita sit.

Aliud.

XLVIII. Si secundum eum servi formam quam accepit, qui in forma Dei erat, circumscripita non est, alia hæc non erit quam divina forma; hujus siquidem, est, esse incircumscripita. Quod si alia est, et nobis consubstantialis; quomodo cujus formam accepit, ejus etiam proprietatem non assumptit? **C** Circumscripita ergo Christus, quandoquidem et nos, quorum formam accepit.

Aliud.

XLIX. Si ex iis per quæ Christus ut homo circumscripita est, labefactantur illa per quæ ut Deus non circumscribitur; necesse etiam est, ut per ea quæ ut homo facere et dicere cernitur, violentur illa per quæ ut Deus disserens et mira faciens ostenditur. Si vero hic non violatur hoc per illud, manente utroque intra suos *finēs* in uno qui ex utroque conflatus est Christus, nec illic utique circumscripita ab incircumscripita evertetur.

Aliud ex comparatione divinæ Scripturæ.

L. Judæos alloquens Salvator dixit: *Antequam Abraham fieret, ego sum* ⁷¹. Et rursus evangelista: *Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham.* ⁷² Quo igitur pacto qui ante Abraham est, filius Abraham est? nonne quippe illud quidem divinæ, hoc vero humanæ naturæ cengruenter dictum accipiemus? Idem ipsum in circumscripita et incircumscripita existimandum, quia alterum alteri non officiet in uno, qui ex utrisque agnoscitur, Christo.

Aliud.

LI. Si omnis mediator, duorum est inter se oppositorum, utriusque jura in seipso æqua lance

τόν. Εἰ δὲ περιετμήθη, καὶ περιγραφτὸς ἄρα· ὅπερ ἀληθές.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ ὅσα τῶν σωμάτων ἀτμήτα καὶ ἀνέπαρα, ταῦτα καὶ ἀπερίγραπτα· ἐπειδὴ δὲ ἄγγελοι ἀσώματοι, πῶς ἐν περιγραπῇ; Οὐκοῦν περιγραφόμενοι καὶ ἐνσώματοι εἰσιν. Εἰ δὲ ἀσώματοι, οὐ περιγραφτοὶ ἄρα.

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Τῇ παραβολῇ τοῦ παχυμεροῦς σώματος, ἢ τῶν ἀγγέλων φύσις ἀσώματος· τῇ δὲ συγκρίσει τῆς θεότητος, οὐκ ἀσώματος, οὐδὲ ἀπερίγραπτος. Διὰ τοῦτο φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια. Τὸ γὰρ κυρίως ἀσώματος, ἀπερίριστόν τε ἐστὶ καὶ ἀπερίγραπτον· ὅπερ ληπτέον ἐπὶ τῆς θείας φύσεως μόνης. Ἄγγελος δὲ τόση περιριστός, καὶ διὰ τοῦτο περιγραφτός. Οὐ γὰρ, ὅτε εἰς Ναζαρέτ φοιτήσας, τῇ Παρθένῳ τὸ, Χαῖρε, κέκραγεν, ἀλλαχού παρῆν. Ὁ τοῦ Πατρὸς δὲ Λόγος συλλήσθεις ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς Θεοτόκου, κάκει παρῆν, καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν ἦν. Καὶ διὰ τοῦτο καθὸ Θεός, ἀπερίγραπτος ὡς ἀπερίριστος· εἰ καὶ ὅτι καθ' ὃ ἄνθρωπος κηθεῖς ἐκ τῆς Παρθένου, περιγραφτός.

Ἄλλο.

Εἰ καθ' ἣν ἔλαβε μορφήν δούλου ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐ περιγράφεται, οὐκ ἄλλη ἂν εἴη αὐτῇ παρὰ τὴν θείαν μορφήν. Εἴπερ ταύτης τὸ ἀπερίγραπτον. Εἰ δὲ ἐτέρα καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν, πῶς ἦς τὴν μορφήν ἀνέλαβε, ταύτης οὐχὶ καὶ τὸ ἴδιωμα ἐληψε; Περιγραφτός ἄρα ὁ Χριστός, ἐπείπερ καὶ ἡμεῖς, ὡν τὴν μορφήν ἀνέλαβεν.

Ἄλλο.

Εἰ ἐξ ὧν ὡς ἄνθρωπος ὁ Χριστός περιγράφεται, παρεδλάπτεται τὰ ἐξ ὧν ὡς Θεός οὐ περιγράφεται· πᾶσα ἀνάγκη καὶ ἐξ ὧν ὡς ἄνθρωπος φαίνεται ποιῶν τε καὶ λέγων, λυμάνεσθαι τὰ ἐξ ὧν ὡς Θεός δεικνύται διαλεγόμενός τε καὶ θαυματουργῶν. Εἰ δὲ ἐναυθα οὐ λυμάνεται τοῦτο ἐκαίνο μένον ἐκείνον εἶσω τοῦ οἰκείου ὄρου ἐν τῷ ἐνὶ ἐξ ἀμφοῖν Χριστῷ, οὐδὲ ἐκαίσε ἄρα ἀναιρήσει τὸ περιγραφτὸν τὸ ἀπερίγραπτον.

Ἄλλο ἐκ παραβολῆς τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς.
Ἰουδαίους διαλεγόμενος τάδε φησὶν ὁ Σωτὴρ· Πρὶν Ἀβραάμ, ἐγὼ εἰμι. Καὶ πάλιν ὁ εὐαγγελιστής, Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. Πῶς οὖν ὁ πρὶν Ἀβραάμ, υἱὸς Ἀβραάμ ἢ ὀγλονότι τὸ μὲν θεοπρεπῶς, τὸ δὲ ἀνθρωποπρεπῶς εἶρησθαι ἐκληψόμεθα; Κἂν τῶν περιγραφτῶν καὶ ἀπεριγράπτῳ τοῦτο νομιστέον· ὅτι οὐ θάτερον θάτερον ἀδικήσει ἐν τῷ ἐνὶ ἐξ ἀμφοῖν γνωριζομένῳ Χριστῷ.

Ἄλλο.

Εἰ πᾶς μεσίτης δυοῖν ἐναντιουμένων ἀλλήλοις προσώπων ἐστίν, ἐν ἑαυτῷ τῶν ἐκατέρων εὐκρινῶς

⁶⁹ Luc. 11, 21. ⁷⁰ I Cor. xv, 40. ⁷¹ Joan. viii, 58. ⁷² Matth. 1, 1.

καὶ αὐτῶν ἀνάγκη πᾶσα καὶ Χριστὸν μεσίτην καὶ ἀνθρώπων ὄντα, καὶ ὡς περ εἰς ἐνότητα φύσιν συνάπτοντα τὰ ἄκρα χρίσει δικαίᾳ, ἀπεριγραφῆναι πνεύματι, σώματι δὲ περιγραφῆναι. Ἴνα μὴ ὡς προστιθέμενος, ἦτοί τῷ ἀπεριγραφῆναι καὶ ἐπιπέσει τὸ περιγεγραμμένον, ἀλώδητον ἄπο τὸ εἶναι μεσίτης δίκαιος.

Ἄλλο.

Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος ἀπέθανε, καὶ φόγον οὐ αὐτῷ ὡς Θεῷ προστρέβεται· οὐδὲ τὸ περιγεγραμμένον αὐτὸν ἀνθρωποπρεπῶς ἀδικήσκειν. Εἰ δὲ ὡς ὅτις, πολλῶν μᾶλλον ἢ θνησίς.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Χριστὸν περιγράφειν, ἀπεμφαίνον πῶς ἐστὶ ἀπεγορευμένον τῇ θεοπνεύστῃ Γραφῇ· φησὶ καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ βρεθείη· ὡς περ ἐν τῷ πυρὸν· φωνὴν ῥημάτων ὑμεῖς ἴσατε, καὶ ὁμοίωμα οὐκ εἶδετε, ἀλλ' ἦ φωνήν. Ὡς τὸ ὁμοίωμα ἀναστηλοῦν Χριστοῦ, ἀντιπίπτον τὰς θείας ἀπαγορεύσεις.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Ἐλοκωφοῦσιν οἱ ταῦτα λέγοντες, τοῦ μὴ εἶναι οὗτοῦ χάριν ἀπηγόρευται· παρὰ τῇ θεοπνεύστῃ ἢ τῇ τοῦ ὁμοιώματος καὶ οὐτινοσοῦν ἄλλου εἶδος ἰσοδύναμτος ἀπαγορεύσεις· ὅτι περὶ πνεύματος φύσεως ὁ λόγος· τὸ γὰρ θεῖον ἄποσόν τέ καὶ ἀσχημάτιστον· καὶ οὐτι ποῦ ὁμοιωμάτος· ἔχον ἐμφέρεαν. Ἄλλ' οὐ περὶ τοῦ οὐσιωθέντος οὐ τὴν καθ' ἑαυτὴν μορφήν. Ἐπεὶ εἰ τοῦτο πῶς ὁμοιωμάτος φησὶ· καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεται· εἰς τὸν τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον· ὁμοιωμάτος αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. ὡς ἔστιν ὁ ἀνείδεος εἶδος ἔσχεν· ἦτοί ὁμοίωμα· ἡμεῖς γὰρ ὁ ἀσχημάτιστος· καὶ ὁ ἄποσος εἶσω πνεύματος ἐγγύθεν. Καὶ ἐπεὶ οὖν πρόσωπον ἔσχε καὶ ὡς ἔστιν· περιγραφόμενον, περιγραφῆς ἄρα ὁμοιωμάτος κατὰ τὴν ἐνσώματον αὐτοῦ θείαν· ὡς περ καὶ ἀπεριγραφῆς κατὰ τὴν ἀθάνατον αὐτοῦ οὐσίαν.

Ἄλλο, διὰ τῆς εἰς ἄπονον ἀπαγωγῆς.

Εἰ ἐπιπέσει ἂν ἡ τεκοῦσα ὑπάρχη, τοιοῦτον εἶναι ἔστιν καὶ ἐξ αὐτῆς τικτόμενον· περιγραφῆς δὲ ἡ ἑαυτῆς Μητρός· περιγραφῆς ἄρα καὶ ὁ Χριστὸς, ὡς ἑαυτῆς, εἰ καὶ Θεὸς κατὰ φύσιν. Εἰ δὲ οὐ περιγραφῆς, οὐδὲ ὁμοούσιος τῇ Μητρὶ· ἐξ οὗ οὐδὲ ἦτοί ἡ Μητὴρ, ὅπερ ἄπονον.

Ἐπιπέσει ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων κατὰ παράβλησιν ἀποστολικήν.

Ὅτι τὸ εἰκονίζεῖν τὸν Χριστὸν, εἰδωλικῆς ἐστὶν νοίας ἐφεύρεμα, συνήσει πᾶς τις. Λέγει γὰρ ὡδὲ ὁ Ἀπόστολος· Καὶ ἠλλάξαν τὴν δόξαν τοῦ θάρπου Θεοῦ ἐν ὁμοιωμάτι εἰκόνας φθαροῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρά τὸν Κτίσαντα.

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Τῷ ὄντι, ἀποστολικῶς φάναι, εἰς ἀδόκιμον νοῦν

dividens, necesse omnino est, et Christum, qui mediator est Dei atque hominum, et tanquam in unitatem naturalem justo judicio extrema connectit, incircumscribendum esse spiritu, corpore autem circumscribendum; ne alteri adhærens, hoc est, incircumscribendo; et circumscribendum inoffensum non custodiens, justus mediator esse desinat.

Aliud.

LII. Si Christus ut homo mortuus est, et dedecus ipsi ut Deo nullum infligitur: nequidem si ut homo circumscribatur, injuria afficietur. Quod si hoc contumelia est, multo certe magis ipsa mors.

Objectio tanquam ex persona Iconomachorum.

LIII. Christum circumscribere, abhorret quodammodo et vetitum est a divina Scriptura. Ait enim: *Locutusque est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum ejus audistis, et similitudinem non vidistis* ⁷³, *sed vocem*. Formam ergo Christi erigere, divinis sanctionibus adversatur.

Solutio ejusdem.

De industria cœcutiunt, qui sic loquuntur, ut non respiciant qua de causa sacris Litteris indita sit formæ sive similitudinis, et alterius cujusvis idolici simulacri prohibitio. Quoniam de natura divina sermo est; divinitas siquidem a quantitate et figura aliena est, nec formæ ullius speciem habet: non autem de Verbo formæ nostræ substantia induto. Nam si de hoc agitur, quomodo ait evangelista: *Et facta est, dum, oraret, speciem vultus ejus altera: et vestitus ejus albus et refulgens* ⁷⁴? En igitur qui specie caret, speciem habuit, sive formam; et habuit figuram, qui figura caret; et qui sine quantitate est, quantitatis sinibus est interceptus. Et quandoquidem faciem habuit proprietatibus quibusdam circumscribendam. Circumscribendus haud dubie Christus secundum corporeum ejus aspectum, quemadmodum incircumscribendus secundum invisibilem ipsius essentiam.

Aliud, per deductionem ad absurdum.

LIV. Si qualis est quæ parit, tale et quod ex ea generatur esse oportet; circumscribenda autem est Christi Mater; circumscribendus erit et Christus, ut ejus Filius, licet natura sua idem sit Deus. Quod si circumscribendus non est, nec consubstantialis est Matris: unde fiet ut nec Mater sit Mater: quod absurdum est.

Objectio tanquam ex persona Iconomachorum, per computationem apostolicam.

LV. Quod imaginem Christi affingere, idolice cogitationis sit inventum, intelliget unusquisque, Sic enim alicubi dixit Apostolus: *Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis; et coluerunt, et servierunt creaturæ priusquam Creatori* ⁷⁵.

Solutio ejusdem.

Vere, ut apostolicis verbis utar, Iconomachis in

⁷³ Deut. iv, 12. ⁷⁴ Luc. ix, 29. ⁷⁵ Rom. i, 23, 25.

reprobum sensum prolapsis, *Obscuratum est insipiens cor eorum: et dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt* ⁷⁶. *Non intelligentes neque ea quæ dicunt, nec de quibus affirmant* ⁷⁷. Nam si ad prohibendum ne Christi fiat, imago, dictum est ab Apostolo, *Mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis; nondum confletur ipse, quod similis hominibus factus sit. Quomodo igitur alibi dicit: Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominis factus, et habitu inventus ut homo: humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis* ⁷⁸? Secum ergo ipse pugnat, nunc quidem similem hominibus factum negans Deum; nunc vero in similitudinem hominum factum esse confirmans. Sed apage ineptias. Illud enim idololatriæ dictum est, qui *incorruptibilis Dei gloriam vere mutaverunt in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, ut quadrupedum, et serpentium* ⁷⁹: qui *commutaverunt, veritatem Dei in mendacium, et coluerunt, et servierunt creaturæ potiusquam Creatori* ⁸⁰. Hoc vero fidelibus dicitur, quibus, cum in forma Dei esset, Dei ac Patris Verbum, simile factum esse creditur, non quatenus æqualis est Deo, sed quatenus semetipsum exinanivit, et habitu inventus est ut homo; quæ quidem circumscriptionis sunt proprietates.

Aliud.

LVI. Si corpus Christi sumus, et membra de membro, caput autem nostrum Christus; erit utique, sicut et membra, et caput circumscriptionem. Quod si incircumscriptionem est, desiimus nos membra esse Christi, qui circumscriptionis figuræ subditi sumus. Hoc vero quomodo extremæ non sit demeritæ.

Aliud, in illud: « Ego sum vitis. »

LVII. Si vitis est, ut ait, Salvator, et nos palmites, non diversæ a vite profecto naturæ palmites ⁸¹. Quod si hoc verum est, quomodo cum palmites circumscribantur, non etiam vitis circumscribetur? ex palmitibus enim vitis cognoscitur.

Aliud.

LVIII. Quæ diversi generis, et diversæ sunt naturæ, eandem proprietatem habere non possunt, neque enim dicit quisquam aut ignem deorsum tendere, aut aquam sursum: sed quemadmodum essentiali rationem distinctam habent, sic et modum proprietatis. Quoniam ergo Christus ex his constat quæ diversi sunt generis, et non ejusdem essentiali, ex divinitate scilicet et humanitate; ex duabus pariter proprietatibus agnoscitur; ex illa quidem non circumscriptionem; ex hac vero circumscriptionem. Eversa enim proprietate, tollitur et quæ per eam efformatur ac designatur essentiali.

ἔμπεπτωκότων τῶν Εἰκονομάχων, Ἐσκοπίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία· καὶ φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράθησαν. Μὴ νοοῦντες μήτε ἄ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. Εἰ γὰρ ἐπ' ἀναιρέσει, τοῦ μὴ εἰκονίζεσθαι Χριστὸν, εἴρηται τῷ Ἀποστόλῳ, Ἦλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι· εἰκόνας φθαρτοῦ ἀνθρώπου· οὐπω ὠμολόγηται αὐτῷ ὁμοιωθῆναι ἀνθρώποις. Καὶ πῶς φησι ἐτέρωθι. Ὁς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἀπραγμὸν ἠγάπησας τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ· ἀλλ' ἐκυτόν ἐκένωσε μορφῆν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήθαι εὐρηθεὶς ὡς ἄνθρωπος. Ἐταπείνωσεν ἐκυτόν γενόμενος ὑπήκοος ἄχρι· θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ; Οὐκοῦν ἐκυτῷ ἐναντιοῦνται· πῆ μὲν ἀναιρῶν τὸ ὁμοιωθῆναι ἀνθρώποις Θεόν· πῆ δὲ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενέσθαι βεβαίω. Ἀλλὰ ἄπαγε τῆς ἀβελτηρίας. Τὸ μὲν γὰρ τοῖς εἰδωλολάτραις ἀπονενέμηται, ἀλλάξασι τὴν δόξαν ὡς ἀληθῶς τοῦ ἀφάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνας φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετειτῶν, καὶ τετραπόδων, καὶ ἔρπετῶν· οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀληθεῖαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει καὶ ἐσεδάσθησαν, καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα. Τὸ δὲ τοῖς πιστοῖς, οἷς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Λόγος, ὁμοιωθῆναι πεπίστευται· οὐ κατὰ τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐκυτόν κενῶσαι, καὶ μορφὴν δούλου λαβεῖν, σχήματι τε εὐρεθῆναι ὡς ἄνθρωπον· ἀτίνα ἐστὶ περιγραφῆς ἰδιώματα.

Ἄλλο.

Εἰ σῶμά ἐσμεν Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους· κεφαλή δὲ ἡμῶν Χριστός· εἴη δ' ἂν κατὰ τὰ μέλη πάντως καὶ ἡ κεφαλὴ περιγεγραμμένη. Εἰ δὲ ἀπερίγραφτος, ἀπολώλαμεν μέλη Χριστοῦ εἶναι, περιγραφῆς εἶδει ἡμεῖς ὑποπίπτοντες. Καὶ πῶς οὐκ ἐσχάτης εὐθείας τοῦτο;

Ἄλλο, εἰς τὸ, « Ἐγὼ εἶμι ἡ ἄμπελος. »

Εἰ ἄμπελος, φησὶν, ὁ Σωτὴρ, κλήματα δὲ ἡμεῖς· οὐχ ἕτεροφυῆ δηλονότι τὰ κλήματα τῇ ἄμπελῳ. Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, πῶς τῶν κλημάτων περιγραφόμενων, οὐ περιγραφήσεται καὶ ἡ ἄμπελος; ἐκ γὰρ τῶν κλημάτων ἡ ἄμπελος χιγώσεται.

Ἄλλο.

Τὰ ἕτερογενῆ καὶ ἕτεροφυῆ τὴν αὐτὴν ἰδιότητα εἶχειν οὐ δύναται· οὐδὲ γὰρ τις εἴποι ἂν τὸ μὲν πῦρ κατωφερές, τὸ δὲ ὕδωρ ἀνωφερές· ἀλλ' ὡς περ τὸν τῆς οὐσίας λόγον ἀπεσχονισμένον ἔχουσιν· οὕτω καὶ τὸν τῆς ἰδιότητος τρόπον, Ἐπεὶ τοίνυν ὁ Χριστός ἐξ ἕτερογενῶν καὶ οὐχ ὁμοουσίων· ἐκ γὰρ θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος· ἐκ δύο ἂν εἴη καὶ ἰδιωμάτων γνωριζόμενος. Τῇ μὲν μὴ περιγραφόμενος· τῇ δὲ περιγραφόμενος. Τῇ γὰρ τῆς ἰδιότητος ἀναιρέσει συναναιρεῖται καὶ ἡ δι' αὐτῆς χαρακτηριζομένη οὐσία.

⁷⁶ Rom. i, 24, 22.

⁷⁷ II Tim. i, 7.

⁷⁸ Philipp. ii, 6, 7.

⁷⁹ Rom. i, 23.

⁸⁰ ibid. 25.

⁸¹ Joan. xv, 5.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

A

CAPUT II.

Ὅτι περιγραφόμενος ὁ Χριστὸς ἔχει τεχνητὴν εἰκόνα, ἐφ' ἣ θεωρεῖται, ὡς καὶ αὐτὴ, ἐν Χριστῷ.

Quod Christus circumscriptus artificialem habet imaginem in qua spectetur, sicut et illa in Christo.

Κατὰ μίμησιν τοῦ φυσικοῦ τὸ τεχνητόν· τεχνητόν γὰρ οὐδὲν ἂν λεχθεῖται μὴ προηγουμένου τοῦ φυσικοῦ. Ὁμοῦν ἔστι τεχνητὴ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἔστιν εἰκὼν φυσικὴ τῆς τεκούσης αὐτὸν μητρός. Εἰ δὲ θάρσῃ μὲν ἀληθὴς, θάρτερον δὲ ψευδὴς, οὐκ ἂν εἶη φυσικὴ εἰκὼν τῆς τεκούσης, μὴ ἔχων τεχνητὴν εἰκόνα καὶ ἐκείνην· ὅπερ ἀτόπων.

I. Ad imitationem naturalis artificiale fingitur: artificiale enim nihil dicitur, cui non præeat naturale. Ergo artificialis est imago Christi, sicut naturalis ipse est imago ejus, quæ ipsum peperit, matris. Sin autem alterum verum sit, alterum falsum, non erit naturalis imago genitricis; ut qui artificialem secundum illam non habeat imaginem, quod est absurdum,

Ἄλλο.

Aliud.

Ἡ εἰκὼν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον τὴν ἐμφέρειαν ἔχει, ἀλλ' ἢ μὲν φυσικῇ, φυσικῶς· ἢ δὲ τεχνητῇ, τεχνητῶς. Ἐπ' ἢ μὲν ἅμα τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ ὁμοιώσει· ἀπαράλλακτος ἔστιν, οὐπὲρ ἔστιν ἀποσφράγισμα· ὡς ὁ Χριστός· κατὰ μὲν τὴν θεότητα, πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα· κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ Μητέρα. Ἡ δὲ τῇ ὁμοιώσει ταυτιζομένη, ἠλλοτριώται ἢ οὐσίᾳ τοῦ ἀρχέτυπου, ὡς εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ πρὸς αὐτὸν δὴ Χριστόν. Οὐκοῦν ὅστις τεχνητὴ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ, πρὸς δὲ τὴν ἐμφέρειαν εἴληφεν.

II. Imago omnis similitudinem habet archetypi; sed naturalis naturaliter, artificialis artificialiter. Atque illa quidem, una cum essentia et similitudine, sine discrepantia ab eo est cujus est signaculum: ut Christus, juxta divinitatem quidem, erga Patrem suum; juxta humanitatem vero, erga Matrem suam. Hæc vero similitudine quidem eadem est, essentia vero ab archetypo distat, ut imago Christi a Christo ipso. Est igitur artificialis imago Christi, ad quem illa similitudinem suscepit.

Ἀνθυποφορὰ ὡς ἐκ τῶν εἰκονομάχων.

Exceptio tanquam ex persona Icononachorum.

Εἰ καθὼ φυσικὴ εἰκὼν τῆς τεκούσης Χριστὸς, ἔχει τεχνητὴν εἰκόνα, ὡς ἂν μὴ παραλλάττοιο τῆς πρὸς αὐτὴν ἐμφερείας· σχοίη ἂν καὶ καθὼ εἰκὼν τοῦ ἀρχέτυπου Πατρὸς, τεχνητὴν εἰκόνα. Εἰ δὲ τοῦτο, περιγραφῆς οὐκ ἔστι τὸ θεῖον· ὅπερ ἀθεΐας.

III. Si quatenus naturalis imago genitricis est Christus, artificialem habet imaginem, ne qua parte discrepet ab ejus similitudine; habebit utique et quatenus imago est invisibilis Patris, artificialem imaginem. Sed si hoc verum est, divinitas extra circumscriptionem non erit; quod impium est.

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Solutio ejusdem.

Ἐκ πολλῆς ἀδελτερίας τὰ ἄμικτα μνημόνευσι οἱ εἰκονομάχοι, οὐ συνιοῦσιν ἐκάστη γενέσθαι ἀπνεύμην τὰ οἰκεία· ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς καὶ ἀπερίγραπτος ἔστι καὶ περιγεγραμμένος. Κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἐξ ἀπερίγραπτου Πατρὸς προελθεῖν, ἀπερίγραπτος ὢν, οὐκ ἂν σχοίη εἰκόνα τεχνητὴν· τὴν γὰρ ὁμοίωσαι ὁμοιωθήσεται τὸ θεῖον, ἐφ' ᾧ πάντα ἀπόφασις ἰσχυροῦς κατὰ τὴν θεοπνεύστω Γραφῇ; Κατὰ δὲ τὸ ἐκ περιγεγραμμένης Μητρός τεχθῆναι, εἰκότως ἂν ἔχει εἰκόνα, ἐφ' ἧ μίλλον τῇ μητρὶ εἰκονοουρίᾳ. Εἰ δὲ μὴ ἔχει, οὐκ ἂν ἐκ περιγεγραμμένης Μητρός, καὶ ἔστιν ἡ μίς γεννήσεως μόνος, τῆς πατρικῆς ἀηλαδῆ· ὅπερ ἰσχυρὸν ἀναρτικὸν τῆς αὐτοῦ οἰκονομίας.

IV. Si imaginis demonstratio relationem habet ad prototypum, nec fieri potest quin ubi est prototypum, sit etiam imago, juxta id quod a Domino dictum est, Cujus est imago, hæc et superscriptio⁸¹? mox interrogantibus subjiciente, Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo⁸²: habet profecto artificialem imaginem Christus, ut similis nostri natus, quæ ad ipsum similitudinis ratione referatur. Quod si non habeat, neque id quidem erit quod dicitur, Christus. Atqui veritas ipsa Christus et est et appellatur. Habet igitur imagi-

Ἄλλο.

Aliud.

Εἰ ἢ τῆς εἰκόνης ἔνδειξις ἀναρτικὸν ἔχει πρὸς τὸ πρωτότυπον· καὶ οὐκ ἔστι πρωτότυπος ὄντος μὴ καὶ εἰκόνα εἶναι, κατὰ τὸ ὅπῃ τοῦ Κυρίου εἰρημένον, Γίνος ἢ εἰκὼν αὐτῆ καὶ ἢ ἐπιγραφῆ; καὶ ἐπαγγέλλοντος πρὸς τοὺς ἐρωτήσαντας, Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ· ἄρα ἔχει ὁ Χριστὸς τεχνητὴν εἰκόνα, ὡς καθ' ἡμᾶς γενοῦς, ἀναρτικὴν πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς ὁμοιωτικῆς ἐμφερείας. Εἰ δὲ μὴ ἔχει, οὐδὲ ἔστι τοῦθ' ὅπερ λέγεται Χριστός. Ἄλλὰ μὲν αὐτοαλλήθεια Χριστός ἔστι τε καὶ ὀνομαζέται. Οὐκοῦν ἔχει καὶ εἰκόνα, ἢ ἢ ἀνα-

IV. Si imaginis demonstratio relationem habet ad prototypum, nec fieri potest quin ubi est prototypum, sit etiam imago, juxta id quod a Domino dictum est, Cujus est imago, hæc et superscriptio⁸¹? mox interrogantibus subjiciente, Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo⁸²: habet profecto artificialem imaginem Christus, ut similis nostri natus, quæ ad ipsum similitudinis ratione referatur. Quod si non habeat, neque id quidem erit quod dicitur, Christus. Atqui veritas ipsa Christus et est et appellatur. Habet igitur imagi-

⁸¹ Matth. xxii, 20. ⁸² ibid. 21.

nem; cujus relatio adorationis ad ipsum transiens, nunquam gloriæ divisione disjuncta est.

Aliud, in illud: « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram »⁸³.

V. Quod ad imaginem Dei et similitudinem conditus sit homo, divinum quiddam esse docet fabricationem imaginum. Quoniam autem ex imagine transcribitur imago; cum homo sit etsi et idem Deus, per imaginem Christus effingetur, non spiritu, sed corpore. Quod si altero effingitur, habet profecto et imaginem, quæ ipsum referat, ad mutuam similitudinis ostensionem.

Aliud.

VII. Si Adam primus homo specie circumscriptur; ergo et Christus secundus Adam; qui Deus est et homo, ex æquo specie corporea effingetur. Quod si *qualis terrenus, tales et terreni: et qualis est celestis, tales et celestes*⁸⁴; nos vero cum tales simus, effingimur; et Christus igitur, qui omnium salutis est auctor, imaginis propriæ est archetypum.

Aliud.

VI. Si Deus auxilio nullo indiget, nec pati quidquam potest, quomodo de illo dicit Apostolus: *Qui, in diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere a morte, cum clamore valido et lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia. Et quidem cum esset Filius, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam*⁸⁵. Annon videlicet, qui carnis est expers, carne assumpta, et a passione alienus est, et passioni obnoxius; nullius rei egens, et egens tamen; sicut et incircumscribitur, et circumscribitur? Quod si circumscribitur, habet igitur et imaginem, quæ ipsum referat ad mutuam similitudinis ostensionem.

CAPUT III.

Quod una et individua sit in utroque adoratio, Christo scilicet et ejus imagine.

Objectio ad hæc, tanquam ex persona Iconomachorum.

I. Si omne quod ad alicujus similitudinem factum est, deficit omnino a prototypi æqualitate, et illius gloria est inferior; procul dubio non erit idem adoratione Christus, cum sua ipsius effigie. Quod si hæc diversa, diversa etiam adoratio quæ inducitur. Idolici igitur cultus causa est.

Solutio ejusdem.

Prototypum non est secundum substantiam in imagine; alioqui diceretur etiam imago prototypum, ut et vice versa prototypum imago: quod non usuvenit: eo quod est utriusque propria naturæ definitio: sed secundum hypostasis similitudinem in quo non inest alia ratio definitionis. Quod igitur deficiat imago ab æqualitate prototypi, et illius gloria sit inferior, id non secundum similitudinem, sed secundum substantiam descri-

⁸³ Gen. 1, 26. ⁸⁴ I Cor. xv, 48. ⁸⁵ Hebr. v, 7.

Α πορά τῆς προσκυνήσεως ἐπ' αὐτὸν διαβαίνουσα, οὐδέποτε μερισμῷ δόξης διέχεται.

Ἄλλο, εἰς τό, « Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν. »

Τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν πεποιθῆσθαι τὸν ἄνθρωπον, δείκνυσι θεῖόν τι χρῆμα ὑπάρχειν τῷ τῆς εἰκονουργίας εἶδος. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ εἰκόνας εἰκῶν μεταγράφεται ἄνθρωπος ὢν, εἰ καὶ Θεός, ὁ Χριστὸς εἰκονιζόμενος εἶη, οὐ πνεύματι, ἀλλὰ σώματι. Εἰ δὲ Θετέρῳ εἰκονίζεται, ἔχει ὀγλαδὴ καὶ εἰκόνα ταυτεμεφερῆ αὐτῷ εἰς ἀντένδειξιν ὁμοιότητος.

Ἄλλο.

Εἰ Ἀδάμ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τῆ εἶδει περιγράφεται, ἄρα καὶ ὁ Χριστὸς ὁ δεύτερος Ἀδάμ, Θεὸς ὢν καὶ ἄνθρωπος, ἐξ ἑαυτοῦ τῷ σωματικῷ εἶδει εἰκονισθῆσεται. Εἰ δὲ οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί, καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι: ἡμεῖς δὲ δὴ τοιοῦτοι ὄντες εἰκονιζόμεθα καὶ Χριστὸς ἄρα ὡς πάντων ἐστὶν ἀρχηγὸς σωτηρίας, εἰκόνας οἰκειάς ἐστὶν ἀρχέτυπον.

Ἄλλο.]

Εἰ Θεὸς οὐ δεῖται τινὸς βοθηθείας, οὐδὲ πάθους οὐτενοσοῦν δεκτικός· πῶς φησὶν ὁ Ἀπόστολος περὶ αὐτοῦ· Ὁ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δέξαις, τε καὶ ἰκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ θαυμάτων προσενέγκας, εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαθείας. Καίπερ ὢν Υἱὸς, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν. Ἡ δὲ γλονότι ὁ ἄσαρκος σάρκα εἰληφώς, ἀπαθὴς ἐστὶ καὶ παθητὸς ἀνευδεῖς καὶ ἑνδεῖς, ὡς περ καὶ ἀπερίγραπτος καὶ περιγραπτὸς; Εἰ δὲ περιγραπτὸς, ἔχει ἄρα καὶ εἰκόνα ταυτεμεφερῆ αὐτῷ εἰς ἀντένδειξιν ὁμοιότητος.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὅτι μία καὶ ἀμέριστος ἡ ἐπ' ἀμφοῖν προσκυνήσις, Χριστοῦ τε καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκόνας.

Ἀντίθεσις πρὸς ταῦτα, ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ πᾶν ὅπερ ἂν καθ' ὁμοίωσιν γένοιτό τις, ἀπολείπεται πάντως τῆς πρὸς τὸ πρωτότυπον ἰσότητος, καὶ τῆς ἐκείνου δόξης ἐστὶ δεύτερον· δηλονότι οὐ ταυτὸν τῆ προσκυνήσει Χριστὸς πρὸς τὸ οἰκτιρῶν εἰκόνισμα. Καὶ ἐπειπερ ταῦτα διάφορα, διάφορος καὶ ἡ προσκυνήσις, ἢ εἰς ἑσφορά. Εἰδωλοῦς ἐστὶν ἄρα λατρείας αἴτιον.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Τὸ πρωτότυπον οὐ κατ' οὐσίαν ἐν τῇ εἰκόνι. Ἡ γὰρ ἂν λέγοιτο καὶ ἡ εἰκὼν πρωτότυπον, ὡς καὶ ἔμπαλιν τὸ πρωτότυπον εἰκὼν· ὅπερ οὐκ ἑνδεχεται, διὰ τὸ ἴδιον εἶναι ἑκατέρου ὄρον τῆς φύσεως· ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς ὑποστάσεως ὁμοιότητα· ὅπερ οὐκ ἔστιν ἕτερος λόγος τῆς διορίσεως. Οὐκοῦν τὸ ἀπολείπεσθαι τῆς τοῦ πρωτοτύπου ἰσότητος τὴν εἰκόνα, καὶ τῆς ἐκείνου δόξης εἶναι δεύτερον, οὐ κατὰ τὴν ὁμοίωσιν· ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς οὐσίας διαφορὰν εἰληπται.

εις οὐδὲ πλοσκυνεῖσθαι πέφυκε, κἄν ἐν αὐτῇ Ἀ
 νζόμενος ὁρᾶται προσκυνούμενος. Οὐκ ἄρα
 φορὰ ἐτέρως προσκυνήσεως, ἀλλὰ μία καὶ ἡ
 ἧς εἰκόνας πρὸς τὸ πρωτότυπον, κατὰ τὴν
 τα αἷς ὁμοιώσεως.

Ἄλλο.

ἡ τῆς εἰκόνας οὐσία προσκυνεῖται· ἀλλὰ ὁ ἐν
 ποσφραγισθεῖς χαρακτήρ τοῦ πρωτοτύπου·
 νήτου μὲν οὐσης τῆς εἰκονικῆς οὐσίας. Οὐδὲ
 λη ἐστὶν ἡ προσκυνουμένη, ἀλλὰ τὸ πρωτό-
 ἄμα τῶν χαρακτήρι, καὶ οὐ τῆ οὐσία αὐτῆς
 ν. Εἰ δὲ εἰκὼν, μία ἡ προσκύνησις αὐτῆς
 πρωτότυπον· ὡσπερ καὶ ταυτὴ ἡ ὁμοίωσις.
 α οὖν εἰσφορὰ ἐτέρας προσκυνήσεως, τῆς εἰ-
 εροσκυνουμένης, παρὰ τὴν πρὸς τὸ πρωτό-
 ροσκύνησιν.

Ἄλλο.

οὐ οἱ αὐτοὶ χαρακτήρες, τούτων διάφοροι καὶ
 κυνήσεις· ὧν δὲ ὁ αὐτὸς χαρακτήρ, τούτων
 ροσκύνησις μία. Ἀλλὰ μὴν εἰς ὁ χαρακτήρ
 νος πρὸς τὸ πρωτότυπον· καὶ ἡ προσκύνη-
 μία.

Ἄλλο.

ἐπερ ἄνισον, ἕτερόν ἐστι παρὰ τὸ ἴσον· καὶ
 ἐρ δεύτορον τῆ δόξῃ, ἄλλο ἐστὶ παρὰ τὸ
 ταῦτα δὲ δύο, ἀλλ' οὐχ ἓν. Ἐφ' οἷς δὲ ἰσό-
 ἤρηται· τὸ ἄνισον. Καὶ ἐφ' οἷς ταυτότης, ἐξ-
 τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον. Ἀλλὰ μὴν βασιλεὺς
 καὶ ἡ τοῦ βασιλείως εἰκὼν, καὶ οὐ δύο βασι-
 οῦτε γὰρ, φησὶ, τὸ κράτος σχίζεται, οὔτε ἡ
 κριζεται. Μία ἄρα, καὶ οὐκ εἰσφορὰ ἐτέρας
 ἡσεως· προσκυνουμένης τῆς εἰκόνας Χρι-
 ῆς Χριστόν. Ἐλαττουμένης δηλαδὴ καὶ δευτε-
 ρῆ δόξῃ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον.

Ἄλλο.

Ἰακὴ μὴ δῶμεν ἰσοτυπον εἶναι τὴν εἰκόνα
 κ τὸ πρωτότυπον ἐξ ἀτεχνίας, οὐδ' οὕτως ἔξει τὸ
 κενὸ λόγος. Οὐ γὰρ ἡ ὑπολείπεται τῆς ἐμφε-
 ρας, ἀλλὰ ἡ ὁμοίωται, ἡ προσκύνησις· ἰσοτυπού-
 ἐν τούτῃ τῆς εἰκόνας τῶν πρωτοτύπων, καὶ οὐ δύο
 κ τῶν προσκυνουμένων, ἀλλ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐ-
 κενὸν τῆ οὐσίας πρωτοτύπου· ὡσπερ γὰρ καὶ ἐπὶ
 τῶν κενὸν σταυροῦ πρὸς αὐτὸν δὴ τὸν ζωοποιὸν
 κενὸν πάντως ἰσοτυποῦντος κἀνταῦθα τοῦ εἰ-
 ἡσεως τῶν ἀρχετύπων, μήκει τε καὶ πλάτει, ἢ
 κενὸν ἡμερῆ· διὰ τὸ διαφόρως ἐκτυποῦσθαι.
 γὰρ ἄρῃ αὐτὸν σμικρὸν καὶ μέγαν· εὐρύτερον
 κενὸν· ἀμβλείας ἢ ὀξείας ἔχοντα τὰς ἀπο-
 κείας· μετὰ τίτλου καὶ ἀνευ τίτλου. Καὶ οὐπω
 κ τὰς τῶν χαλαστῶν ὑπαλλαγὰς τε καὶ ἐξοχὰς,
 κ τὰς τῶν ποιητῶν ποικιλίας. Ἀλλ' ὁμοίως ἐν
 κοσμητικαῖς διαφοραῖς μία ἡ προσκύνησις αὐτοῦ
 ἡ τοῦ πρωτοτύπου· δηλονότι καθ' ἣν ἀμφοῖν
 ἡ αὐτὴ ὁμοιότης.

1) Ἡ ἡγοῦν ὕλη τῆς εἰκόνας, *nempe materia
 mis.*

2) *Basilius, De Spiritu sancto, ad Ampilo-*

men sumptum est; quæ ne adorationis quidem est
 capax; quamvis in ea qua exprimitur, adorari
 cernatur. Itaque non inducitur alia adoratio, sed
 una et eadem est imaginis cum prototypo, secun-
 dum similitudinis identitatem.

Aliud.

II. Haudquaquam imaginis adoratur substan-
 tia, sed quæ in ea impressa est figura prototypi,
 manente sine adoratione substantia imaginis. Ne-
 que enim est materia quæ adoratur, sed prototy-
 pum una cum figura, non autem cum substantia,
 adoratur. Quod si imago, una est hujus adoratio
 cum prototypo, sicut et eadem similitudo. Non
 igitur inductio est alterius adorationis, cum ado-
 ratur imago, præter adorationem prototypi.

B

Aliud.

III. Quorum figuræ non eunt eadem, horum di-
 versæ sunt etiam adorationes: quorum vero figura
 eadem, horum et adoratio una est. Atqui unica est
 figura imaginis et prototypi; ergo et unica ado-
 ratio.

Aliud.

IV. Omne quod inæquale est, diversum est ab
 æquali; et quod gloria posterius est, aliud ab eo quod
 prius est. Hæc porro duo sunt, et non unum. In qui-
 bus vero cernitur æqualitas, eximitur inæquale; et in
 quibus identitas, tollitur prius ac posterius. Atqui
 rex dicitur ipsa etiam regis imago, et duo non sunt
 reges. Neque enim scinditur, inquit, potestas, neque
 gloria dividitur (22) Una igitur est, nec altera in-
 ducitur adoratio, qua adoratur imago Christi, et
 Christus ipse; ita nimirum ut illa inferior sit et
 posterior gloria, secundum rationem essentialis.

Aliud.

V. Quod si etiam demus imaginem prototypo
 æquiformem non esse ex artis imperitia, ne sic
 quidem absurdum erit quod diximus. Non enim
 quatenus a similitudine abludit, sed quatenus si-
 milis est, adoratur: cum in hac parte prototypi
 formam imago adæquet, neque duo adorentur, sed
 unum atque idem, et in imagine prototypum:
 quemadmodum et in figura crucis erga ipsam vivi-
 ficam crucem; licet non omnino hic quoque effigies
 formam æquet archetypi, vel longitudine, vel lati-
 tudine, vel alia quapiam habitudine; propterea
 quod variis modis figuretur. Nam et parvam inter-
 dum videas et magnam, latiore et angustiore,
 obtusis vel acutis extremis cum titulo et sine ti-
 tulo. Necdum dico catenularum (23) tum commu-
 tationes tum prominentias: deinde opificum varia-
 tiones tum prominentias: deinde opificum varia-
 tiones. Attamen in tantis differentiis una est ado-
 ratio illius et prototypi; quatenus scilicet utriusque
 eadem cernitur similitudo.

chium, cap. 18, pag. 189.

(13) *Nisi potius intelligi debent extremæ crucis
 partes varix figuratæ.*

Aliud ab exemplo.

VI. Si in propria figura adoratur quæ vivifica, et duæ non sunt adorationes, quia neque adoratio alia est substantiæ qua figura constat; necesse item est ut, cum Christus in propria imagine adoratur, duæ adorationes non sint, quia neque substantia imaginis adoratur: sed una et eadem Christi etiam in imagine adoratio.

Aliud.

VII. Si ex eo quod aliquantulum differt a Patre Filius (differt autem sola filiali proprietate) nihil obstat quominus ejusdem sit ipse cum Patre essentialis et adorationis: neque ex eo quod aliquatenus differt imago a prototypo (differt autem secundum substantiæ rationem) obstabit quidquam quominus ejusdem sit cum prototypo similitudinis et adorationis. Nam quemadmodum illic per hypostasim a Patre, sic et hic per substantiam discernitur Christus ab imagine sua.

Aliud.

VIII. Si alterius est adorationis imago quam ipsius prototypum, quomodo hoc in illa cernitur, et ipsa in prototypo? Neque enim Petri, verbi gratia, formam in Paulo conspicimus, nec rursus Pauli formam in Petri forma cerneret quisquam. Simile enim in simili apparet; quæ vero similitudine inter se dissident, haud unquam mutuo in sese conspiciuntur. Elucet autem imago Petri in Petro, sicut et Petrus in propria imagine. Non igitur diversæ ab ipso adorationis est imago Christi, sed unius et communis adorationis, tanquam illum referens, et per se similis.

Objectio tanquam ex persona Iconomachorum.

IX. Si Deo soli a nobis et ab angelis debetur adoratio, quomodo una erit imaginis et Christi adoratio? siquidem hanc relatione, illum natura adorari conceditur. Duæ itaque in uno Christo adorationes erunt, ob imaginis adorationem; quod impium est.

Solutio ejusdem.

Si propterea quod nos soli Deo adorationem deferimus, Christi imaginem adorare non oportet, quasi duæ adorationes præter unam eamque patriam inducantur, quatenus duo sunt imago et prototypum: duplex igitur erit adoratio in Patre ac Filio, propter duplicem hypostasim. Sin autem hoc impium est dicere, quia una est (et eadem, juxta naturæ scilicet unitatem: una ergo et Christi atque imaginis ejus adoratio est, juxta unitatem hypostaticæ similitudinis, et non naturarum diversitatem.

Aliud.

X. Relatio dicta est, quatenus exemplum est in prototypo; neque idcirco divisum est unum ab altero, excepta naturæ differentia. Ergo cum imago Christi in propria designatione speciem Christi habere dicatur, una ejus cum Christo erit adoratio, et non diversa.

A*Ἄλλο ἐκ παραδείγματος.*

Εἰ ἐν τῷ οἰκείῳ τύπῳ προσκυνεῖται ὁ ζωοποιὸς σταυρὸς, καὶ οὐ δύο προσκυνήσεις· ὅτι μὴδὲ προσκυνήσις ἐτέρᾳ τῆς τοῦ τύπου οὐσίας· ἀνάγκη καὶ Χριστοῦ ἐν τῇ οἰκείᾳ εἰκόνι προσκυνουμένου, μὴ δύο προσκυνήσεις εἶναι· ὅτι μὴδὲ τῆς οὐσίας τῆς εἰκονος προσκυνήσις· ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆ εἰκόνι.

Ἄλλο.

Εἰ διὰ τὸ κατὰ τι διαφέρει τὸν Υἱὸν πρὸς τὸν Πατέρα· διαφέρει δὲ μόνῳ τῷ οἰκείῳ ἰδιώματι· οὐδὲν ἀδικῆσει τῆς αὐτῆς αὐτὸν εἶναι τῷ Πατρὶ οὐσίας καὶ προσκυνήσεως· οὐδὲ διὰ τὸ κατὰ τι διαφέρει τὴν εἰκόνα τοῦ πρωτοτύπου· διαφέρει δὲ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον· ἀδικῆσει τῆς αὐτῆς αὐτὴν εἶναι τῷ πρωτοτύπῳ ὁμοιώσεώς τε καὶ προσκυνήσεως. Ὡς περ γὰρ ἐκεῖ τῇ πρὸς τὸν Πατέρα ὑποστάσει, οὕτω δεῦρο τῇ οὐσίᾳ διακρίνεται ὁ Χριστὸς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα.

Ἄλλο.

Εἰ ἑτεροπροσκύνητός ἐστιν ἡ εἰκὼν πρὸς τὸ οἰκείον πρωτότυπον· πῶς τοῦτο ἐν αὐτῇ ὁρᾶται, καὶ αὐτὴ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ; Οὐ γὰρ δὴπου τὴν τοῦ Πέτρου φέρε εἰπεῖν, μορφὴν ἐν τῷ Παύλῳ θεωροῦσθαι· οὐδ' ἂν πάλιν τὴν τοῦ Παύλου κοσμήσεται τις ἐν τῇ τοῦ Πέτρου μορφῇ. Τὸ γὰρ ὁμοίον ἐν τῷ ὁμοίῳ φαίνεται· τὰ δὲ τῆς ἀλλήλων ὁμοιότητος ἀπεσχοινομένη, οὐκ ἂν ἐν ἀλλήλοις φαίνοιτο ποτε· φαίνεται δὲ ἡ εἰκὼν τοῦ Πέτρου ἐν Πέτρῳ· ὡς περ καὶ Πέτρος ἐν τῇ οἰκείᾳ εἰκόνι. Οὐκ ἄρα ἑτεροπροσκύνητος ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ πρὸς αὐτόν· ἀλλ' ὁμοπροσκύνητος, ὡς ἑμπερῆς τε καὶ αὐτόμοιος.

C*Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.*

Εἰ μόνον Θεῷ τὸ προσκυνεῖσθαι παρά τε ἡμῶν καὶ ἀγγέλων ὀφείλεται· πῶν οὖν ἔσται μία προσκυνήσις τῆς εἰκόνος πρὸς Χριστόν; εἴπερ ἡ μὲν σχέσις, ὁ δὲ φύσει προσκυνεῖσθαι ὁμολόγηται. Οὐκοῦν δύο προσκυνήσεις ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ διὰ τῆς εἰκονικῆς προσκυνήσεως· ἕπερ ἀσεβές.

Ἀύσις πρὸς τοῦτο

Εἰ διὰ τὸ μόνῳ (vel μόνον ut supra) Θεῷ τὴν προσκύνησιν ἡμᾶς προσφέρειν, οὐ δεῖ προσκυνεῖν τὴν Χριστοῦ εἰκόνα, ὡς δύο προσκυνήσεων παρά τὴν μίαν καὶ λατρευτὴν εἰσφερομένων, κατὰ τὸ διττὸν τῆς τε εἰκόνος καὶ τοῦ πρωτοτύπου· ἕπερ ἄρα ἔσται προσκυνήσις ἐπὶ τε Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, διὰ τὸ τῶν ὑποστάσεων διττὸν. Εἰ δὲ τοῦτο ἀσεβὲς λέγειν· μία γὰρ ἐστὶ καὶ ἡ αὐτὴ κατὰ τὸ μοναδικὸν δηλαδὴ τῆς φύσεως· μία ἄρα καὶ ἡ Χριστοῦ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα προσκυνήσις· κατὰ τὸ μοναδικὸν τῆς ὑποστατικῆς ὁμοιώσεως, ἀλλ' οὐ τὸ ἑτεροῖον τῶν φύσεων.

Ἄλλο.

Ἡ σχέσις κατὰ τὸ εἶναι ἐν τῷ πρωτοτύπῳ τὸ παράγωγον εἴρηται· καὶ οὐ διὰ τοῦτο μεμερίσται θετέρον θάτερον, ἢ μόνον παρά τὸ τῆς οὐσίας διάφορον. Οὐκοῦν ἐπειδὴ ἔχειν λέγεται ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ οἰκείᾳ διαγραφῇ τὸ εἶδος Χριστοῦ, μὴ καὶ ἡ προσκυνήσις αὐτῆς πρὸς Χριστόν, καὶ οὐ διάφορος.

Πρότασις, ὡς ἐν τῶν Εἰκονομάχων.

Πῶς ἂν δύναίτο ταυτότης προσκυνήσεως ἐπὶ τε τοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκόνας σώζεσθαι· εἴ γε ὁ Χριστὸς φύσει, ἢ δὲ εἰκὼν θέσει; Ἀνάγκη γὰρ να λέγειν ἐν οὐδενὶ παραλλάττειν τὸ φύσει. Εἰ τοῦτο, οὐδὲν καλύπει καὶ τὴν εἰκόνα φύσει λέγειν εἶναι, καὶ τὸν Χριστὸν θέσει· καὶ συγχέχεται τὸ

Λύσις πρὸς τοῦτο, ἀντερωτημάτων.

ἰα· πῶς ἂν δύναίτο, ὡ βέλτιστοι, ταυτότης προσκυνήσεως μὴ σώζεσθαι ἐπὶ τε Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκόνας, εἴ γε τοῦ Χριστοῦ ἔστιν ὁμοίωσις ἢ εἰς, καὶ ἐν ἑαυτῇ δείκνυσι τὸν Χριστόν; Εὐγνωστον ὀχλίουθεν καὶ πᾶσιν ὁμολογημένον, ὡς οὐδεὶς ἐν τῇ ἰψῆει, φέρα εἰπεῖν Θωμᾶ, τὴν ἑτέρου ὄψιν, εἰπεῖν Λουκᾶ, κατίδοι. Οὐδ' ἂν τις ἔχει λέγειν μὲν ἑωρακῶς, δεῖ δὲ Λουκᾶν τεθέαται. Ἐν γὰρ ταυτεμερεσίην ἢ τῆς ὁμοιώσεως ἐπίδειξις, οὐκ τοῖς ἀλλήλιον διεστηκόσι τῶν χαρακτηριστικῶν ἴματι. Εἰ οὖν τοῦτο ἀληθές, καὶ ὁ ἑωρακῶς εἰκόνα Χριστοῦ, ἐν αὐτῇ ἑώρακε τὸν Χριστόν, γὰρ πᾶσα τῆς αὐτῆς εἶναι λέγειν, ὡσπερ ὁμοιώσεως, οὕτως καὶ προσκυνήσεως τὴν εἰκόνα Χριστοῦ καὶ Χριστόν.

Ἄλλο.

ὁ κατὰ τὴν ὁμοίον, κατὰ τοῦθ' ὅπερ ὁμοίωται, καὶ ἁπλοῦς ἔστιν αὐτῶν προσκυνήσεως. Τὸ δὲ κατὰ τὴν ὁμοίον, καὶ καθόλου κοινωνοῦν ἔστι τῆς προσκυνήσεως. Ὁμοίος δὲ κατὰ πάντα ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ, παρὰ καὶ ὁμοούσιος· οὐκοῦν καὶ ὁμοπροσκύνητος. ἰστοῦ δὲ ἡ εἰκὼν κατὰ μόνην τὴν ὑποστατικὴν αὐτοῦ ὁμοίωσιν ἑμφερῆς· οὐκοῦν κατὰ τοῦτο κοινωνοῦσα αὐτῷ εἶη ἂν καὶ τῆς προσκυνήσεως.

Ἄλλο.

Εἰ ὁ ἑωρακῶς τὴν εἰκόνα ἐν αὐτῇ ὀρθῇ τὴν ὁμοίωσιν τῷ πρωτότυπῳ· ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὸν προσκυνῶντα τὴν εἰκόνα, ἐν αὐτῇ προσκυνεῖν τὸ εἶδος τοῦ πρωτότυπου. Μία δὲ οὐσίη τῆς ὁμοιώσεως, μία ἄρα ἔστι καὶ ἡ προσκύνησις τῶν ἀμφοτέρων.

Ἀπίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ κοινωνοῦσα ἔστι τῆς Χριστοῦ προσκυνήσεως ἡ ἑωρακῶς αὐτοῦ εἰκὼν, πῶς φησὶν αὐτὸς, Τὴν ἑωρακῶς οὐ δώσω; Οὐκ ἄρα οὖν κοινωνοῦσα ἐστὶν. Ἡ κοινωνοῦσα δὲ, εἰδωλικῶς προσκυνεῖσθαι ἔστι· ὡς δευτέρως προσκυνήσεως ἐν αὐτῷ εἰκονομαχίας.

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Ὅτι ἄλλο τί ἐστὶν ἡ Χριστοῦ εἰκὼν, ἢ Χριστὸς, καὶ τὸ τῆς οὐσίας δηλαδὴ διάφορον, ὡς πολλαχῶς λέγεται. Ὅθεν καὶ ἡ ταύτης προσκύνησις, τοῦ προσκύνησις ἐστὶν· οὐ τί που τῆς εἰκονομαχίας προσκυνουμένης· ἀλλὰ μόνου τοῦ ἐν αὐτῇ κειμένου Χριστοῦ. Ὅν δὲ ἡ ὁμοίωσις μία, τούτων ἡ δηλαδὴ καὶ ἡ προσκύνησις. Οὐκοῦν διδῶσιν ἑτέρωφ, ὁ δὲ ἐν τῇ οἰκειᾷ εἰκόνι Χριστὸς, ἐν ἧ ἄλλον

* Isa. XLII, 8.

A *Propositio tanquam ex persona Iconomachorum.*

XI, Quonam pacto identitas adorationis in Christo ejusque imagine servari possit, si Christus natura, imago vero positione est? Necessse enim prorsus est dicere, in nullo variare id quod est natura tale. Quod si ita est, nihil obstat quin et imaginem natura dicamus esse, et Christam positione; et universa confundentur.

Solutio ejusdem per mutuum interrogationem.

Et quomodo possit, viri optimi, identitas adorationis non servari in Christo et ejus imagine, si Christi similitudo est imago, et in seipsa Christum ostendit? Notum enim utique et omnibus in confesso est, quod nemo in alterius facie, verbi gratia Thomæ, alterius vultum, verbi gratia Lucæ, videre queat. Nec quisquam est qui, viso Thoma, dicere possit, quod Lucam viderit. In iis enim quæ eandem speciem referunt similitudinis cernitur demonstratio, non in iis quæ figurativa proprietate invicem distant. Hoc igitur si verum est, et qui Christi imaginem vidit, in ea Christum vidit, necesse est ejusdem plane dicatur ut similitudinis, sic et adorationis imago Christi cum Christo.

Aliud.

XII. Quod secundum aliquid simile est, secundum id quod simile est, adorationem cum illo participat. Quod vero per omnia simile est, in univrsam item particeps est adorationis. Similis autem per omnia est Patri Filius, quemadmodum et consubstantialis: quare et simul adoratur. Christi vero imago secundum solam hypostaticam ejus similitudinem ipsum referet; ergo secundum hoc ipsum particeps cum illo erit adorationis.

Aliud.

XIII. Si qui imaginem vidit, in ea videt similitudinem prototypi: necesse omnino est, ut qui imaginem adorat, in ea adoret speciem prototypi. Cum autem una sit similitudo, una etiam erit et utriusque adoratio.

Objectio ex persona Iconomachorum.

XIV. Si Christi adorationem expressa ejus imago participat, quomodo ipse dicit, *Gloriam meam alteri non dabo*⁸⁶? Non igitur participat. Quod si non participat, idolice adorari patet, tanquam altera in eo adoratione investa.

Solutio ejusdem.

Non est aliud quidpiam imago Christi, quam Christus, excepta scilicet essentialis differentia, ut sæpe ostensum est. Unde et illius adoratio, Christi est adoratio: ita ut imaginis materia non adoretur, sed solus qui in ea per similitudinem expressus est Christus. Quorum vero similitudo una est, horum una utique et adoratio. Non ergo dat alteri gloriam in propria imagine Christus, in qua potius hanc

sibi vindicat : cum aliud quiddam sit materia a similitudine. Certe in diversis materiis expressa, eadem est in omnibus figura. Non maneret autem in diversis materiis invariabilis, nisi hoc haberet ut nihil cum ipsis communicet, sed sit cogitatione ab iis quibus inest separata.

Objectione ex persona Iconomachorum.

XV. Si Spiritus est Deus, ut scirritum est, et eos, qui adorant eum, in spiritum et veritate oportet adorare²⁷ : quomodo in imagine, cum præterea ita spiritu adorari dicatis Christum, quandoquidem Deus est, idololatriæ specimen non inducitis?

Solutio ejusdem.

Quis Iconomachos amentis plenos non miretur. B qui non distinguant aliud esse dispensatione dogma a dogmate Theologiæ, de quo illud, in spiritu et veritate adorare oportet, accipiendum est? Nam cum spiritus sit Deus et Pater, in Spiritu sancto, et veritate unigenito ejus Filio adorari intelligitur. Cum vero in imagine adorari dicitur Christum, de dispensatione sermo est; quia, etsi spiritus est, quatenus Deus, attamen caro etiam est, quatenus homo : cujus corporea imago, etsi in materia representetur, inseparabilis est a Christo, sicut umbra a proprio corpore; adoraturque non imaginis materia, sed qui in ea expressus est Christus, cum quo simul adoratur Pater et Spiritus sanctus.

CAPUT IV.

Quod cum imaginis suæ prototypum sit Christus, unum habet ad eam respectum, quemadmodum et adorationem.

I. Prototypum et imago unum quidem sunt hypostatica similitudine, duo autem natura : non quasi unum quoddam divisum sit in duo simulacra ; ita ut de reliquo mutua communicationem et relationem inter se nullam habeant; neque quasi unum idemque duplici nomine nuncupetur, ita ut aliquando prototypum imago vocetur, aliquando imago prototypum. Semper enim prototypum, prototypum vocabitur, quemadmodum et imago imago, nunquam invicem immutata. Cum autem ita se res habeat, et in binario numerus consistat : una utrisque similitudo, et juxta similitudinem appellatio : verbi gratia, rex dicitur etiam regis imago, et non sunt duo reges. Quod si verum est, una igitur et imaginis Christi adoratio cum Christo ipsius prototypo.

Objecto ex persona Iconomachorum

II. Si Christus prototypi rationem erga imaginem suam habens, dicitur esse natura, imago autem positione, quomodo quod natura est simul est cum eo quod positione est? Neque enim simul ac Christus visus est, imago ejus depicta tran-

προσείται ταύτην· ἄλλο τι οὐσης τῆς ὕλης παρὰ τὴν ὁμοίωσιν. Ἀμέλει ἐν διαφόροις ὕλαις ἀφομοιοῦμενος ὁ αὐτός ἐστιν ἐν πάσαις χαρακτήρ. Οὐκ ἂν δὲ ἐν ταῖς διαφορουμέναις ὕλαις ἀπαράλλακτος ἕμεινεν, ἢ παρὰ τὸ μηδὲν κοινωνεῖν αὐταῖς· ἀλλ' εἶναι τῇ ἐπινοίᾳ τούτων ἐν αἷς ἕνεστι κεχωρισμένος.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ Πνεῦμα ὁ Θεός, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τοὺς προσκυνούοντας αὐτόν, ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν· πῶς ἐν εἰκόνι παρὰ τὸ ἐν πνεύματι προσκυνεῖσθαι λέγοντες Χριστόν, ἐπιπερ Θεός, οὐκ εἰδωλολτρείας ἐκφέρετε ἀπόδειξιν.

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Τίς οὐκ ἀγάσεται τοὺς Εἰκονομάχους μανίας πεπληρωμένους, μὴ διακρίνοντας ὡς ἕτερον τὸ τῆς οἰκονομίας παρὰ τὸ τῆς θεολογίας δόγμα, ἐφ' ᾧ τὸ, Ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν, ἐκληπτέον; Πνεῦμα γὰρ ὦν ὁ Θεός καὶ Πατήρ, ἐν Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, καὶ ἀληθείᾳ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Ἰησοῦ προσκυνεῖσθαι νενόηται. Τὸ δὲ ἐν εἰκόνι προσκυνεῖσθαι Χριστόν, τῆς οἰκονομίας λόγος, ὅς εἰ καὶ πνεῦμά ἐστι καθὸ Θεός, ἀλλὰ καὶ σὰρξ ἐστὶ καθὸτι ἄνθρωπος· οὐ ἡ σωματοειδῆς εἰκὼν κἄν ἐν ὕλῃ ὁμοιωθῆ, ἀμέριστός ἐστι Χριστοῦ, ὡσπερ καὶ σκιὰ τοῦ οὐραίου σώματος· καὶ προσκυνεῖται οὐχ ἡ εἰκονικὴ ὕλη, ἀλλ' ὁ ἐν αὐτῇ ἐξεικονισθεὶς Χριστός· ἐφ' ᾧ συμπροσκυνεῖται ὁ Πατήρ, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

C

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ἵτι πρωτότυπον ὦν τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνος ὁ Χριστός, μίαν ἔχει τὴν πρὸς αὐτὴν ἐμφέριαν, ὡσπερ καὶ τὴν προσκύνησιν.

Τὸ πρωτότυπον καὶ ἡ εἰκὼν, ἐν μὲν ἐστὶ τῇ ὑποστατικῇ ὁμοίωσει, δύο δὲ τῇ φύσει· οὐχ ἐνός τινος εἰς δύο καταδιαϊρεθέντος ὁμοιώματα· ὡς εἶναι λοιπὸν τῆς πρὸς ἄλληλα κοινωνίας τε καὶ σχέσεως ἀμέτοχα· οὔτε μὴν ὡς τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνός διττοῦ ὀνόμασιν ἀπικαλουμένου, ὡς ποτὲ μὲν τὸ πρωτότυπον εἰκόνα καλεῖσθαι, ποτὲ δὲ τὴν εἰκόνα πρωτότυπον. Ἄει γὰρ τὸ πρωτότυπον, πρωτότυπον καλεῖται, ὡσπερ καὶ ἡ εἰκὼν εἰκὼν, οὐδέποτε εἰς ἄλληλα μεταβαλλόμενα. Οὕτω δὲ ὄντος τοῦ πράγματος, καὶ ἐφ' ὧν δυάδι κειμένου τοῦ ἀριθμοῦ· μία ὁμοίωσις ἐμφερίαις, καὶ ἡ καθ' ὁμοίωσιν προσηγορία· οἷον φέρε εἰπεῖν, ὅτι βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν, καὶ οὐ δύο βασιλεῖς. Εἰ δὲ τοῦτο, μία ἄρα καὶ ἡ τῆς εἰκόνος Χριστοῦ προσκύνησις πρὸς Χριστόν τὸ ἑαυτῆς πρωτότυπον.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ ὁ Χριστός πρωτοτύπου λόγον ἐπέχων πρὸς τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα, φύσει λέγεται εἶναι· ἡ δὲ εἰκὼν θέσει· πῶς ἅμα τὸ φύσει τῷ θέσει; οὐ γὰρ ὁμοῦ τε Χριστός ὤφθη, καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ διαγραφεῖσθαι μετηνέχθη. Οὐκοῦν ἐπεὶ ταῦτα οὐκ ἅμα, οὐδὲ ἡ προ-

²⁷ Joan. iv, 24.

α, διείργοντός τινος χρόνου, ἀφ' οὗ μετὰ Α εἰκῶν παρήχθη [αἰ. παρηνέχθη].

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Ἡ σῶματι ἀμερίστως παρέπεται ἡ οἰκεία οὐκ ἂν τις εἴποι σωφρονῶν ἄσκιον σῶμα. Ἰδεῖν ἐν μὲν τῷ σῶματι τὴν σκιάν ἐπο-
ἔ τῇ σκιᾷ τὸ σῶμα προηγούμενον· οὕτως
εἴποι Χριστὸν ἀνεικόνιστον, εἴπερ σῶμα
εἰσαρκησθέν. Ἄλλ' ἔστιν ἰδεῖν κἀν-
ἐν Χριστῷ, τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα ὑφειστώσαν·
εἰκόνη Χριστὸν ὁρώμενον, ὡς πρωτότυπον.
Ὁ ἄμφο ἅμα εἶναι, δεδαικται ἡνίκα Χρι-
στῷ, τότε καὶ ἡ αὐτοῦ εἰκὼν δυνάμει, ἀφ' οὗ
νεκται εἰς ἡντιναοῦν ὕλην ἀποσφραγισθεῖ-

Ἄλλο.

Ὁ ἄμφο τὸ φύσει τῷ θέσει, οἷον ὁ Χριστὸς
εἰκόνη· ἀλλ' ὁμοως τῷ δυνάμει εἶναι καὶ
εἰσρκησθέν γενέσθαι, ταύτην ἐν τῷ Χριστῷ
ὁρᾶν· ὡς φέρε εἰπεῖν, καὶ τὴν σκιάν
εἰστώσαν τῷ σῶματι, κἀν μὴ φωτὸς
εἰσρκησθέν· καθ' ὃν τρόπον οὐκ ἔξω
εἰς τῶν ἅμα λέγειν Χριστὸν καὶ τὴν ἑαυτοῦ

Ἄλλο.

πρωτότυπον, καὶ ἡ εἰκὼν, τῶν πρὸς τί ἐστιν,
τὸ διπλάσιον καὶ ἡμισυ. Τὸ μὲν γὰρ πρω-
τυπὸν φέρει πάντως ἑαυτῷ τὴν εἰκόνα, ἥς
πρωτότυπον· καὶ τὸ διπλάσιον συνεισίσσει
αὐτῷ τὸ ἡμισυ, πρὸς ὃ λέγεται διπλάσιον.
Ἡ εἴη πρωτότυπον εἰκόνας οὐκ οὕτως· ἀλλ'
εἰκόνη, ἡμίσεος μὴ νοουμένου τινός· ἂ τῶν
ἅμα καὶ νενοῦται καὶ ὑφειστέχεν. Οὐκοῦν
ἡ μεταλαβείτω τις ἐν αὐτοῖς χρόνος, οὐδὲ ἡ
ἑτέρας ἑτέρα θατέρου, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτὴ

Ἄλλο.

πρωτότυπον καὶ ἡ εἰκὼν, οἷον ἐν ἀλλήλοις ἔχει
πρὸς τῇ θατέρου ἀναιρήσει θάτερον συναν-
ται· ἅμα οὖν καὶ τοῦ διπλάσιον ἀναιρεθέντος,
αὐτῷ καὶ τὸ ἡμισυ. Εἰ τοίνυν οὐκ ἔστιν εἰ-
κόνη, μὴ οὕτως τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνας κατὰ τὸ
πρὸς τοῦ τεχνικῶς γενέσθαι, ὑπάρχειν
αὐτῷ τῷ πρωτότυπῳ· ἀναιρεῖ ἄρα τὴν Χρι-
στοπύτην, ὃ μὴ ὁμολογῶν συμπροσκυνεῖσθαι
τῷ ἑαυτοῦ εἰκόνα.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Ἡ ἀντίθεσις προσεικὸς, καθ' ἕτερον πάλιν οὐκ
ομοεικὸς· οἷον ἡ εἰκὼν πρὸς τὸ πρωτότυπον
ἐν τῇ ὁμοίωσιν προσεικῶν, κατὰ δὲ τὴν
οὐ προσεικῶν. Οὐκοῦν οὐκ ὅλον ἐστὶν ἡ εἰ-
περ τὸ πρωτότυπον. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὕτως,
ἴλη καὶ ταύτῃ ἡ ἐπ' ἄμφοῖν προσκύνησις. Μὴ
δὲ ἄλλως, ἕωλον λέγειν μίαν εἶναι τὴν ἄμφοτέ-
ροσκύνησιν.

Λύσις πρὸς τοῦτο.

εἰκὼν τοῦ πρωτότυπου καθὼ ἐμπερῆς, κατὰ

sumpta est. Quare cum hæc simul non sint, neque
adoratio una erit, discriminante quodam tempore,
quo imago post Christum producta est.

Solutio ejusdem.

Si omne corpus inseparabiliter consequitur sua
umbra, nec sapiens ullus corpus umbra carere
dixerit, cum videre sit in corpore quidem umbram
consequentem, in umbra autem corpus præcedens ;
sic nemo dixerit Christum imagine carentem, si-
quidem corpus in eo sit figuratum : sed videre hic
etiam est in Christo quidem ejus imaginem sub-
sistentem, in imagine vero Christus conspicuum,
ut prototypum. Ex eo autem quod ambo sunt
simul, ostensa est, cum Christum visus est, tum
etiam et ejus imago virtute ; a quo et desumpta
est, in quamlibet materiam impressa.

B

Aliud.

III. Etsi non sunt simul quod natura et quod
positione, ut Christus cum ipsius imagine ; at-
tamen eo quod virtute est, etiam antequam arte
facta sit, illam in Christo cernere semper licet ;
sicut verbi gratia umbram semper assistentem
corpori, tametsi luminis radio non efformetur :
quo modo incongruum non est, inter ea quæ simul
sunt, Christum censei cum sua imagine.

Aliud.

IV. Prototypum et imago relativa sunt, sicut
duplum et dimidium. Prototypum enim secum una
infert imaginem cujus est prototypum ; et duplum
simul secum inferet omnino dimidium, cujus ra-
tione dicitur duplum. Non enim esse potest proto-
typum, si nulla sit imago ; sed nec duplum, nisi
dimidium aliquod cogitetur : quæ cum simul sint,
simul etiam et cogitantur et subsistunt. Quare
quoniam non intercipitur aliquod in eis tempus,
nec adoratio alia est alterius, sed una et eadem
amborum.

Aliud.

V. Prototypum et imago, inter se quodammodo
mutuum habent esse, et uno sublato alterum
simul tollitur : quemadmodum scilicet et duplo
sublato, simul tollitur et dimidium. Si ergo non
potest Christus esse, quin sit ejus imago quasi
potestate, et etiam antequam illa arte facta sit,
semper existit in prototipo ; tollit utique Christi
adorationem, qui ejus imaginem non simul cum
Deo adorari confitetur.

Objectio ex persona Iconomachorum.

VI. Quod secundum aliquid consimile est, se-
cundum alterum rursus non est : velut imago
prototipo secundum similitudinem est conveniens,
secundum naturam autem non conveniens. Ergo
non totum est imago quod est prototypum. Quo-
niam autem hoc ita se habet, nec tota nec eadem
est, quæ utrique inest adoratio. Tota autem si
non est, ineptum est dicere unam esse utriusque
adorationem.

Solutio ejusdem.

Imago prototypum quatenus refert, secundum

hoc ipsum particeps est totius adorationis ob similitudinem cum ipso; neque in hoc asciscit sibi materiam in qua ostenditur ad adorationem; hoc enim est natura imaginis, idem quidem esse secundum similitudinem prototypi, differre autem secundum rationem essentialis, in quo consistit homonymia. Quod si in universum similis esset, periret, id quod dicitur et est de cætero prototypum. Verum assimilis est totali similitudine, ac non natura, prototypo. Et tota igitur una est quæ in utroque est similitudinaria adoratio.

Aliud ab exemplo Theologiæ.

VII. Et si secundum essentialiam similis est Patri Filius, simile tamen non est ingenito genitum, neque id quod processit: quæ circa divinam naturam concluderata, distinguuntur mutua communione. Una autem in tribus characteribus divinitas, sicut et adoratio, et nequaquam dispar juxta proprietatam diversitatem a naturali identitate. Sic ergo et in imagine prototypi; quia, licet secundum substantiæ discrimen non una sit in utroque adoratio, quia nec natura est quæ adoratur imaginis, quamvis in ea cernatur qui expressus est, attamen secundum identitatem hypostaticam similitudinis, eadem est proportione cum una et tota in utroque similitudine identificata adoratio, sicut et in crucis figura, et ipsamet vivifica cruce; non imminuta adoratione in figura a vivifica cruce, secundum diversitatem naturarum; exæquata autem potius totali similitudini prototypi.

Obiectio ex persona Iconomachorum.

VIII. Si in Christi tanquam prototypo est imago, etiam antequam illa per artem in materiam ullam transferretur, supervacanam fuerit hanc depingi, cum sufficiat in illo cerni et adorari.

Solutio ejusdem.

Quod sane etiam antequam per artem depingatur imago Christi, in ipso sit tanquam in prototypo, verum est. Quod enim nondum efformatum est omnino, ne homo quidem est, sed abortivum quiddam; nec prorsus prototypum dici quidquam potest, quod sub se non habeat imaginem in materia translata. Quare quoniam confessum est Christum prototypi rationem habere tanquam alium quempiam singularium, necesse est omnino etiam imaginem habeat translata ab ejus forma, et immisam in materiam: ne et homo esse desinat, si per imaginis exhibitionem non cernatur et adoratur.

Aliud ab exemplo.

IX. Aliud est sigillum, et aliud impressa effigies; attamen etiam ante impressionem effigies illa est in sigillo; non est porro sigillum efficax, quod non in aliqua materia imprimatur. Igitur et Christus nisi in artificiali imagine cernatur, otiosus et inefficax est secundum hoc, quod et cogitatu absurdum est.

Α τοῦτο καὶ κοινωνοῦσά ἐστι τῆς ὅλης ὁμοιωτικῆς αὐτῆ προσκυνήσεως· οὐ προσλαμβάνουσα τὴν ὕλην ἐφ' [ἦν] δέδαικται εἰς προσκύνησιν· τοῦτο γὰρ φύσις εἰκόνας, ταυτίζεσθαι μὲν κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ πρωτοτύπου, διαφορεῖσθαι δὲ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, ἐφ' ᾧ καὶ ἡ ὁμωνυμία. Εἰ δὲ καθόλου εἰκουῖα εἶη, ἀποπέπτωκε τοῦθ' ὅπερ λέγεται καὶ ἐστὶ λοιπὸν πρωτότυπον. Ἀλλὰ μὴν ἐμπερηγῆς ἐστὶ τῆ ὀλικῆ ὁμοιώσει, ἀλλὰ οὐ τῆ φύσει, τῷ πρωτότυπῳ. Καὶ ὅλη ἄρα καὶ μία ἡ ἐπ' ἀμφοῖν ὁμοιωτικῆ προσκύνησις.

Ἄλλο ἐκ παραδείγματος τῆς θεολογίας.

Εἰ καὶ κατ' οὐσίαν ὁμοίος ἐστὶν ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ, ἀλλ' ὅμως οὐκ εἰκοῖς ἐστὶ τῷ ἀγεννήτῳ τὸ γεννητὸν οὐδ' οὐ μὴν τὸ ἐκπορευτὸν· ἂ περὶ τὴν θεῖαν φύσιν θεωρούμενα, τῆς πρὸς ἄλληλα κοινωνίας διακρίχεται. Μία δὲ ἐν τοῖς τρισὶ χαρακτῆρσιν ἡ θεότης, ὡσπερ καὶ ἡ προσκύνησις, καὶ οὐ τί που ἀνισουμένη τῆ τῶν ἰδιότητων ἑτερότητι τῆς φυσικῆς ταυτότητος. Οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνας τοῦ πρωτοτύπου· ὅτι εἰ καὶ κατὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον, οὐ μία προσκύνησις ἐπ' ἀμφοῖν, ὅτι μὴδὲ φύσις ἐστὶ προσκυνουμένη τῆς εἰκόνας, κἂν ἐν αὐτῇ ὁράται ὁ εἰκονιζόμενος· ἀλλὰ ὅμως κατὰ τὸ αὐτὸν [Cod. regius τὸ ταυτὸν] τῆς ὑποστατικῆς ὁμοιώσεως, ἡ αὐτῆ ἐστὶν ἀναλόγως τῆ μιᾶ καὶ ὅλη ἐπ' ἀμφοῖν ἐμπερηγῆ ταυτιζομένη· ὡσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ, καὶ ἐπ' αὐτοῦ δὴ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ· οὐ μειονεκτουμένης τῆς προσκυνήσεως ἐν τῷ τύπῳ παρὰ τὸν ζωοποιὸν σταυρὸν, κατὰ τὸ ἑτεροῖον τῶν φύσεων, ἰσουμένης δὲ μάλα τῆ ὀλικῆ ὁμοιότητι τοῦ πρωτοτύπου.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ ἐν Χριστῷ ὡς πρωτότυπῳ εἰκῶν, καὶ πρὸ τοῦ τεχνικῶς αὐτὴν μετενεχθῆναι ἐν τινὶ ὕλῃ· παρέλειπον ἂν εἶη περιγράφεσθαι ταύτην, ἀρκούσων ἐν αὐτῷ ὁρᾶσθαι τε καὶ προσκυνεῖσθαι.

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Ἵτι μὲν οὖν καὶ πρὸ τοῦ τεχνικῶς μεταληφθῆναι τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, πάρεστιν ἐν αὐτῷ ὡς πρωτότυπῳ, ἀληθές. Τὸ γὰρ μήπω οἰκονισθὲν ὄλεος, οὐδὲ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἀμβλωθριδίον τι· οὐ μὴν ἐνδέχεται εἰρῆσθαι τι πρωτότυπον, μὴ ἔχον τὴν ὕπ' αὐτοῦ μετενεχθεῖσαν εἰκόνα ἐν ὕλῃ. Οὐκοῦν ἐπειδὴ ὡμολόγηται Χριστὸς πρωτότυπου λόγον ἔχειν, ὡς εἰ τις ἄλλος τῶν καθ' ἕκαστα· πᾶσα ἀνάγκη καὶ εἰκόνα εἶχει μεταφερομένην ἀπὸ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, καὶ ἀποματτομένην ἐν τινὶ ὕλῃ. Ἵνα μὲ καὶ τὸ εἶναι ἄνθρωπος ἀπολέτη, μὲ καὶ διὰ εἰκονικῆς παραγωγῆς ὁρῶμενός τε καὶ προσκυνούμενος.

Ἄλλο ἐκ παραδείγματος.

Ἄλλο σφραγίς, καὶ ἕτερον ἀπόμαγμα. Ἄλλ' ὅμως καὶ πρὸ τῆς ἀπομάξεως, τὸ ἀπόμαγμα ἐν τῇ σφραγίδι. Οὐκ ἂν δὲ εἶη σφραγίς ἐνεργῆς μὴ ἀποτυκουμένη ἐν τινὶ ὕλῃ. Οὐκοῦν καὶ Χριστὸς εἰ μὴ ἐν τῇ τεχνητῇ εἰκόνι φανεῖη, ἀεργὸς καὶ ἀνεργητὴς ἐστὶ κατὰ τοῦτο. Ὅπερ καὶ ἐνοεῖν, ἄτοπον.

Ἄλλο ἐκ παραδείγματος.

Ἐνορῶν τὴν σφραγιδα καὶ τὸ ταύτης ἐκμαγεῖον, ἐν ἀμφοτέροις, τὸ εἶδος καὶ ἀπαράλλακτον ὄρῃ· ἄρα ἐν τῇ σφραγίδι καὶ πρὸ τῆς ἐκτυπώ- δὲ ἐκμαγεῖον. Τότε δὲ τὴν ἐαυτῆς φιλοτιμίαν νυτται, ὅποταν ἐν πολλαῖς καὶ ποικίλαις ὕλαις μεταδίδωσιν ἀπιφραγίζεσθαι. Τὸν αὐτὸν δὲ ἔχει καὶ ἐν Χριστῷ τὴν οἰκειαν αὐτοῦ εἰκόνα θρωπομόρφῳ πιστεύομεν εἶναι· ἀλλ' ὁμοως ἀφόρως αὐτὴν ὕλογραφουμένην ὀρώμεν, τότε στέραν τὴν αὐτοῦ ἀνυμνοῦμεν μεγαλειότητα. ἢ μὴ προβῆναι εἰς ὕλης ἀποσφράγισμα, καὶ ἢ αὐτὸν ἀνθρωπόμορφον ἀναιρεῖ.

Ἄλλο.

τὸ ἀρχέτυπον ἢ εἰκῶν, καὶ ἢ εἰκῶν πρὸς τὸ κων, καὶ ἔνεστι καὶ ὄραται καὶ προσκυνεῖται· ἢ τῆς οὐσίας ταυτιζομένης, ἀλλὰ τῆς ὁμοιω- νιζομένης, καθ' ἣν καὶ ἢ ἐνικῆ προσκύνησις ἰσὴν, ἀλλ' οὐχὶ τῷ ἑτεροίῳ τῶν φύσεων με- ντι.

Ἄλλο ἐκ παραδείγματος.

ὡματος σκια μερισθῆναι οὐχ οἶόν τε, συμ- πτώσα αὐτῷ ἀεὶ, κἂν μὴ φαίνοιτο· τὸν αὐτὸν ἰσον οὐδὲ Χριστοῦ ἢ οἰκεία αὐτοῦ εἰκῶν ἀπο- αι θύναται· ἀλλ' ὡσπερ ἢ σκιά τῇ τοῦ ἡλίου μᾶλλον εἰς τούμσαν ἐπείσειν, οὕτω καὶ ἢ ὁ εἰκῶν τηνικαῦτα τοῖς πᾶσι φανερὰ γίνεται, διατυπούσα ἐαυτὴν ταῖς ὕλαις, ἐμφανίζη-

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Σωτήρος ἡμῶν τανῦν ἐν οὐ ρανοῖς ὑπάρχοντος ἢ καὶ θεῖν ἀναστηλοῦν αὐτοῦ ὁμοίωμα· φησὶ γὰρ ἢ Ἰσάτολος· Διὰ πίστεως περιπατοῦμεν, ἢ εἰσε.

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Ἐπειὶ λέγεται μὲν καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ γένους δια- ἴν, εἶπε ἢ πῶδλου ἀνθρωπος· λέγεται δὲ εἶδος ἢ ἐπὶ τῆς ἐπίτου μορφῆς, καθ' ἣν διασέρομεν ἔβλαν· πρὶ ὧν οὐδεὶς λόγος ἐνταῦθα τῷ Ἀπο- ἴφ. Ἀλλ' ὁσος ἐκαίνο λέγειν νοητέον τὴν πρὸς τὰ ἴντα ἰνῆματα ὑπερκειμένην αὐτοψίαν τῶν μελ- ἴων πρῆξιτων. Εἰπὼν γὰρ, Διὰ πίστεως πε- ἴπῃ, οὐ διὰ εἴδους, ἐπάγει, θαρρόμεν καὶ εἰσοῦμεν ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, ὁδῆξι πρὸς Κύριον. Καὶ ἀλλαχου πάλιν ἢ ἴν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου καὶ αἰνίγματος· ἢ πρὸσωπον πρὸς πρὸσωπον. Ἄρτι ἢ ἐκ μέρους· τότε ἐπιγνώσῃ: καθὼς ἴπῃ ὁσθην. Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἢ. Ταύτη τοιγαροῦν τῇ πίστει περιπατεῖν ἴπῃ, ἐν ἣ ὡς δι' ἐσόπτρου πρὸσωπον πρὸσωπον βλέπομεν ἀπλανῶς τῆς τῶν μελ- ἴ ἀληθειαν. Ἐπει, ὅτι οὐ πρὸς ἀνάρεσιν τοῦ ἴπῃ τὴν σωματικὴν ἴδέαν τοῦ Χριστοῦ προῦ- ἴπῃ ὁ σκοπός, καὶ μετὰ τὸ ἀναληφθῆναι, αὐτοῦ ἀλλαχοῦ λέγοντος· Ὡ ἀνόητοι Γα- ἴτις ὑμᾶς ἐβάσκηθη τῇ ἀληθείᾳ μὴ πεί-

A

Aliud ab exemplo.

X. Si is sigillum videt et ejus expressam ima- ginem, similem in utrisque speciem et invariabilem videt, inest utique in sigillo etiam, ante impres- sionem, imago. Tunc autem suam dignitatem os- tendit, cum in multis et variis materiis seipsam communicat ad sigillandum. Eodem sane modo, licet in Christo propriam ejus imaginem, tanquam humana forma prædito, credimus esse: nihilomi- nus quando illam in materia depictam cernimus, tum uberius ejus celebramus magnificentiam. Nam si non procedat exemplar ad materiam, tollitur ip- sum humana forma præditum esse.

Aliud.

XI. Ad archetypum imago, et imago ad archetypum, et inest, et cernitur, et adoratur: non eadem exi- stente substantia, sed una similitudine, secundum quam et unica adoratio in utrisque, sed non natu- rarum diversitate divisa.

Aliud ab exemplo.

XII. Si a corpore umbra sejungi non potest, ut quæ semper cum illo subsistat, licet non appareat; eodem modo nec a Christo propria ejus imago se- parari potest: sed sicut umbra per solis radium potius in apertum prodit; ita et Christi imago tum manifesta fit omnibus, cum seipsam effingens in materiis, apparuerit.

Objectio ex persona Iconomachorum.

Cum Salvator noster nunc in cœlis sit, non oportet ejus statuere simulacrum, ait enim divinus Apostolus, *Per fidem ambulamus, et non per speciem* ⁸⁸.

Solutio ejusdem.

Species dicitur et quod a genere distinguitur, ut homo universalis: dicitur autem species et de cujusque forma, secundum quam differimus; de quibus nullus hic sermo est Apostolo. Sed speciem ab ipso dici intelligendum est, eum qui præsentibus simulacris superior est obtutus futurarum re- rum. Cum enim dixisset, *Per fidem ambulamus, non per speciem*, subjungit, *Audemus autem, et bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, et præsentem esse ad Dominum* ⁸⁹. Et alibi rur- sum: *Videmus nunc per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte; tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. Nunc autem manent fides, spes, charitas* ⁹⁰. Hac ita- que fide ambulare nos dixit, in qua tanquam per speculum facie ad faciem cernimus sine errore futurorum veritatem. Ad hæc, quod ipsi proposi- tum non fuerit prohibere ne corporea species Chri- sti depingatur, etiam postquam Christus assump- tus est; audi ipsum alibi dicentem: *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Jesus Christus præscriptus est, in*

I Cor. v, 7. ⁸⁸ Ibid. 8. ⁹⁰ I Cor. XIII, 12, 13.

vobis crucifixus⁹¹? Si vero ita credidimus, ut ipsum Christum crucifixum videamus; merito ipsum semper experimentes, non fallimur. Quod enim intellectu propter absentiam cernitur, nisi sensu per picturam cernatur, nequit etiam et intellectu conspici.

θεσθαι, οἷς κατ' ὄφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη, ἐν ὑμῖν ἑσταυρωμένος; Εἰ δὲ οὕτω πεπιστεύκαμεν, ὡς αὐτὸν Χριστὸν ἑσταυρωμένον τεθεῶσθαι· εἰκότως αὐτὸν εἰκονίζοντες πάντοτε, οὐ διασφαλλομεθα. Τὸ γὰρ νοερώς δι' ἀπουσίας βλεπόμενον, καὶ αἰσθητῶς διὰ περιγραφῆς εἰ μὴ βλέποιοτο, ἀπολείπειν ἂν καὶ τὸ νοερώς ὁπτάνεσθαι.

Epigramma Constantini qui Theod. Stud. librum descripsit.

Fons intelligibilis sapientiam documentorum,
 Profundens scaturigines rectorum dogmatum,
 Omnibus mortalibus ostensus fuisti vere Pater.
 Quocirca me Constantinum precibus tui protege.

Πηγὴ νοητῆ πανσόφων διδαγμάτων,
 Βλύζουσα κρουνοὺς ὀρθοδόξων δογμάτων,
 Πᾶσι δέδειξαι τοῖς βροτοῖς ὄντως, Πάτερ.
 Ὅθεν με Κωνσταντῖνον εὐχαῖς σου σκέπε.

⁹¹ Galat. III, 1.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΡΟΠΗ
ΤΩΝ ΑΣΕΒΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ, ΙΓΝΑΤΙΟΥ, ΣΕΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΣΤΕΦΑΝΟΥ, ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΧΡΙΣΤΟΜΑΧΩΝ, ΠΡΑΩΤΩΝ ΜΕΝ ΔΙ' ΕΜΜΕΤΡΩΝ ΣΤΙΧΩΝ ΙΣΑΡΙΘΜΩΝ ΑΥΤΟΙΣ ΚΑΙ ΕΤΕΡΩΝ, ΕΠΕΙΤΑ ΔΕ ΔΙΑ ΠΕΖΗΣ ΛΕΞΕΩΣ ΟΜΟΥ ΤΕ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΕΒΟΥΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ

EJUSDEM
REFUTATIO ET SUBVERSIO
IMPIORUM POEMATUM

JOANNIS, IGNATII, SERGII, ET STEPHANI, RECENTIUM CHRISTOMACHORUM: PRIMUM QUIDEM VERSIBUS PARI CUM IPSIS IPSORUM NOMINIBUS NUMERO DIMENSIS. ALIISQUE; TUM SOLUTA ORATIONE SIMUL CUM IMPIA IMPII DOGMATIS DELINEATIONE.

JOANNIS.

ΙΩΑΝΝΟΥ.

ACROST. Χριστοῦ τὸ πάθος ἐλπὶς Ἰωάννη. *Christi passio spes Joanni.*

Auream Christi effigem exhibent divini oratores B X ρυσογραφοῦσι Χριστὸν θεηγόρους

Secundum voces prophetarum, non spectantes infima. Ἐψοὶ προφητῶν, μὴ βλέποντες τοῖς κατώτεροις

Nam paria loquentium spes est fides divina. Ἐσχηγῶρων γὰρ Ἐλπίς ἡ θεοπιστία Ἀσκιογράφων δὲ τὴν πᾶσι λίνδρομον πλάνην

Resurgentem vero errorem [vel umbras pinguentium] delineatorum

Aperte proculcant, ut Deo exosum. Τρανῶς πατοῦσιν ὡς θεοῦ μισουμένη

Quibus consentientes [Imperatores], qui gerunt coronas, Οἷς συμπνεόντες οἱ ῥοῦντες τὰ στέφανου

Attolunt splendide crucem pio judicio. Ὑψοῦσι φαιδρῶς Σταυρὸν εὐσεβεῖ κρίσει

IGNATII.

ΙΓΝΑΤΙΟΥ.

ACROST. Ἰγνατίου καύχημα ἔννοεῖν σταυρὸν. *Ignatio gloria crucem intelligere.*

Ut confirmes in mortalibus divinum cultum, οἷνα κρατῶν τῶν κατὰ ἄνω σέβας, Λόγισον

Verbum,

σίντε τὴν σὴν ἐμφ Α νῆ δειξῆς πλέο Ν Α Et cognitionem tui clariorẽ præbeas :
 ὡν δέδωκας ΣΤΑΥΡΟΝ ἐγγράφειν μόνο Ν Lege edixisti ut crux sola effingeretur.
 ξισοῖς δὲ τε Χ νικῆς ὕλης ὕπ Ο Dedignaris vero ex materia artificiali
 ἱογραφεῖσθαι, ὃ Η λον ὡς πρὶν ἐνθάδ Ε. Ita pingi in parietibus, sicut isthic antehac sci-
 licet.
 ὁ γὰρ αὐτὸν οἱ Μ ἐγίστοι δεσπότα Ι Ecce enim [crucẽ] ipsam maximi Impera-
 τορες
 νικοποιὸν ἔγχε Α ράττουσι τύπον Ν. Tanquam victoriæ affectorum insculpunt typum.
 ΣΕΡΓΙΟΥ.
 SERGII.

ΑCPOCT. Σέργιον ἀνύψωσε σταυρὸς ὡς σώσας. *Sergium exallavit crux ut servatrix.*
 ἰωὺς ὁ Μωσῆς εἶλεν Α ρχὰς ἐν τύπῳ Φ Manifeste Moses expugnavit principatus in typo
 ἱρὸν κρατήσας. Ν ὕν δὲ πιστῶν τὸ κλέο Σ Hostem devincens. Nunc autem fidelium gloria
 ἰμα κραταῖον ΣΤΑΥΡΟΣ ἔστησε πλάνη Σ. Cruz, torrentem validum stitit erroris.
 ρέν γὰρ ὡδε Ψ υχόλεθρον ἐν βίῳ Ω Hic enim depictum animas perdens in vita
 ἰάλμα τέχνης, Ὡ ς κεκρυμμένον βέλο Σ Simulacrum artis, tanquam occultum telum
 ἰαῖς ἀθέσμου Σ υστραφέν, ἦρθη μάλ Α. Impetu iniquo contortam, penitus sublatam est.
 ἰν γὰρ οὕτως Ε ἰδόσι Χριστὸν φέμι Σ. Sic enim sentire par est eos qui norunt Christum.
 Β
 ΣΤΑΦΑΝΟΥ.
 STEPHANI.

ΑCPOCT. Στεφάνῳ καύχημα σταυρὸν ἐννοεῖν. *Stephano gloriatio crucẽ intelligere.*
 ἰριγμα πιστῶν, Κ ἀϊ σέβας θεῖον, Λόγ Ε, Columen fidelium, et cultu divino venerandum, o
 Verbum,
 ζωοποιὸν τῶν π Α θημάτων τύπο Ν Vivificum Passionis typum
 ὡκας ἡμῖν ΣΤΑΥΡΟΝ, εἰς σωτηρίᾳ Ν. Dedisti nobis crucẽ, in salutem.
 ἰλωκ δ' ὅπερ πρὶν ἐγ Χ ἀραχθὲν ἔπλετ Ο Expressam autem antea contra fas
 ἰλλες εἰκόνισμα, τ Η ν πλάνην, Λόγ Ε. Representationem, quæ error erat, sustulisti, o
 Verbum.

ἰος γὰρ οὗτος ἐ Μ φρόνως πᾶσι πρόπε Ι, Hanc enim legem sapienter omnes servare de-
 cet,
 ἰροπαγεῖς ἔσωσ Α ς, αὐτὸ καὶ σίθει Ν. Id nempe colere, cui tu affixus nos servasti.
 τὴν κύλην τῆς χαλκῆς ὑποκάτω τοῦ σταυροῦ C *In portam æram sub cruce.*
 ἰων εἶδος, καὶ πνοῆς ἐξηρμένον, In specie muta et vacua spiritu
 ἰὸν γράφασθαι μὴ φέρων ὁ δεσπότης. Christum depingi non ferens Imperator,
 ἰη γερᾶ, ταῖς γραφαῖς πατουμένη, Materia terrestri, quam scripturæ proterunt,
 ἰον ἐν ἡμῶ τῶ νέφ Κωνσταντίνῳ. Leo cum filio novo Constantino (24),
 ἰκαρῶ γράττει τὸν τρισὺλθιον τύπον, Crucis imprimit ter felicem typum,
 ἰεῖχημα πρῶτον, ἐν πύλαις ἀνακτόρων. Fidelium gloriam, in portis palatii.
 ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ.
 ORTHODOXI.

Ὁς ἡ ἀκροστιχὶς ἡ διὰ μέσου ἀκριβῶς ἐπὶ πάν- Cum acrostichis accurate in versibus singulis per
 τῶν τῶ πύλων, μήτε μὴν διατέμνουσα συλ- medium ducta est, neque syllabam dividit.
 λαβήν.

ΑCPOCT. Χριστὸν τοπᾶσαι γραπτὸν, αἰνεῖς. *Christum collocare pictum, laus est.*
 ἰριστὸς θεὸς μέλποι Τ ὁ καὶ ἄροτός θ' ἄμ Α, Celebratur Christus Deus simul est homo,
 ἰἀμα Ἄγνης, φῶς Ὁ περ κόσμον θέε Ι. Germen Virginis, lux quæ mundum perillustrat.
 ἰάλμα τοῦδε ΓΡΑΠΤΟΝ ἐξαίρον πλάνη Ν, D Effigies ipsius picta, errorem dissipat,
 ἰίζον φάλαγγας τῶν Ἄ τασεάλως τὸδ Ε Cædit phalanges eorum qui improbe
 ἰγην λεγόντων τοῦ Σ ἔθειν ἂ μὴ θέμι Σ. Aiunt hanc esse artem colendi ea quæ nefas co-
 lere.
 ἰακῶν ὄλοιτο πᾶς Ἄ νῆρ, ὃς οὐ θέλε Ι Igitur pereat, quisquis recusat
 ἰαῖν Ἰησοῦν ταῖς Ἰ σαις βροτῶν θεαῖ Σ. Agnoscere Jesum in forma mortalibus communi.

ΑCPOCT. Θεοτόκῳ ἔννομος αἶνος, ὡς αἰσία. *Deiparæ laus competens, ut auspiciæ.*
 ἰίως τοκεύεις, ὡς Ἐ ν ἀσπόρω τρόπῳ Ω. Divinitus paris, utpote sine semine.
 ἰκ σου προήλθε τοῦ Ν έου πόλου φάο Σ, Ex te cœu novo cœlo prodit lumen,
 τῶν Χερουβίμ ΑΙΝΟΣ, ἡ πρὶν αἰτί Α, Cherubinorum gloria, antea eorum conditor,

(24) Leo Isaurus, et Constantinus Copronymus.

Noctem imminuens omnis velusti erroris.
Quem ulnes complecteris, et prorsus pictum gestas,

Divina specie fulgentem in tua imagine,
Tanquam Dominum, et tuum vere filium.

Α Τ ἡν νόκτα μειῶν τῆς Ὁ λης πλάνης πλά I.
Ὁ ν ἀγκαλιζῆ, καὶ M ἄλα γραπτὸν φέρε: K

K εκασμένον (a) σῆ θει Ο ειδῶς εἰκὸν I,
Ὡ ς Δεσπότην τε καὶ Σ ὄν ὄντως υἱέ Α,

ACROST. Θεοδώρω εὐσεβῆς Χριστὸν αἰνέσαι. *Theodoro pium est, Christum laudare.*

Deus ante carnem assumptem erat in specie quæ pingi non posset.

Nunc vero postquam caro factus est, delineationem admittit.

Surculum [enim, quem Christum veneranda peperit,

Manifestum est pingi posse secundum ipsam ab eo,

Cui innatum est ut intueri possit ejus filium,
Elidentem eum cui mens expers luminis,
Tanquam adversantem sententiæ omnium divinorum virorum.

Θ εὸς πρὸ σαρκὸς ἦν Ἐ ν οὐ γραφῆς θέ Α

Ἐ πεὶ δὲ νῦν σὰρξ, τὴν Ἰ πογραφὴν φέρε I.

Ὁ ρηξὶ γὰρ ὄνπερ Χ Ρ Ι Σ Τ Ο Ν ἡ σεμνὴ τέκε Ν,

Δ ἦλον κατ' αὐτὴν ὡς Ἐ πύγραφτος τὸδ Ε,

B Ὡ καὶ πέφυκε προσ Β λέπειν αὐτῆς τέκο Σ,
Ἦ ἄσσον τὸν οὔτι φῶς Ἐ χοντα τὴν φρέν Α,
Ὡ ς ἀντίδοξον πᾶ Σ ι θείοις ἀνδράς I.

ACROST. Θεοδώρω θαύματα σταυρὸς εἰσάξων. *Theodoro miracula cruz allatura est.*

Admirandam arborem, utpote Deo conjunctam, tu me

Cogita, quæ virtutem accepi ad solutionem orci;
(Passi Christi cruz eloquitur prior.)

Rorem enim effundo valde mirabilium affectorem,
Ut qui mundum defluentibus guttis prorsus irrigat:

Vires præbens, et quid non eorum quæ ad beatam vitam attinent?

Quorum promptum non est numerum perscribere.

Θ αυμαστὸν ἔρνος, ὡς Θ εῖπ πλακὲν, σύ μ Ε,

Ε ἰληφὸς ἰσχὺν εἰς Ἄ δου λύσιν, νόε I.

Ὁ τοῦ παθόντος Σ Τ Α Υ Ρ Ο Σ ἐκλαλεῖ φθάσα Σ.

Δ ρόσους ὕω γὰρ θαυ Μ ατουργίας μάλ Α.

Ὡ ς κόσμον ἄρδει ταῖς Ἄ ποβρόοις ἄπα Ξ.

Ἦ ὡσεὶ παρῆλθων, καὶ Τ ἰ τῶν οὐκ εὔ βί φ;

Ὡ ν οὐ πρόσεστι τοὺς Ἄ ριθμοὺς ἐγγράφει Ν.
C

Christus pingatur; ne erretis, o deceptores;
Non secundum divinitatem, sed prout carne mortalis apparuit:

Cum secundum utramque debeat notus esse naturam:

Ex patre habens ut pingi non possit, ex matre ut possit:

Nulla carens proprietate utriusque generis:
Quandoquidem perfectus est. Quomodo, vel una quapiam re carens,

Prorsus perfectum esset homo factum Verbum?
Deesset vero ipsi aliquid, si pingi non posset,

Neque id exiguum, sed natura una tota:

Siquidem prima in illo occurrit humanæ formæ species.

Quam tu prava ratione, velut errorem, abrogans,
Christum calumniari et abnegare te puta.

Χ ριστὸς γράφοιτο, μὴ πλανᾶσθε δὴ πλάνοι.
Οὐ θεϊότητι, σαρκὶ δὲ βροτὸς φάνας.

Ἄ μοφὸν ὀφείλων γνωστὸς εἶναι τὰς φύσεις.

Ἐκ πατρὸς ἄγραψ, ἐκ τεκοῦσης γραπτὸς.

Μηδὲν παρὲς γνώρισμα τοῦ διπλοῦ γένους.

Ἐπεὶ τέλειος. Ἐχδέων τί πως μόνον

Ὁ παντέλειος εἶεν ἀνδρωθεὶς λόγος;

Λείποιτο δὴ μάλιστα, μὴ γραπτὸς πάλων,

Οὐ μικρὸν ἀπλῶς, ἀλλὰ τὴν ὄλην φύσιν.

D Εἴπερ βροτοῦ πρῶτιστα μορφῆς ἰδέα.

Ἐν δυσλογῶν σὺ, καὶ καθιρῶν ὡς πλάνην,

Χριστὸν δυσειπεῖν, καὶ συναρνεῖσθαι νόει.

Ejusdem.

Τοῦ αὐτοῦ.

ACROST. Χριστοῦ ἡ εἰρήνη. *Christi pax.*

Christo depicto evanuit idolorum error,
Romphæa ipsius erroris defecit: ut ecce
Lucis imago expugnat tenebras,

Χ ριστοῦ γραφέντος φροῦδος εἰδώλων πλάν Η.

Ἦ ομφαῖα ταύτης ἐξέλιπεν, ὡς ἴδ Ε

Ἰ νδαλμα φυτὸς ἀντανίσχει τῷ σκότε I,

VARLÆ LECTIONES.

(a) Gretserus legit κερασμένον, mistum tuæ magini, etc.

σκιᾶστον ἐν κάρφῃ φοροῦν ἄο P. A Cruce (1) adumbratum in capite gestans ense.
 γὰρ καθέλιε τοῦ σκοτάρχου τὰ κράτ H, Illo enim robur principis tenebrarum delevit,
 τᾶναξ, κάτωθεν ἡμᾶς ἔλκυω N, Omnium rex, nos ab imo attrahens,
 τεθεικῶς, οὐρανῶν δώσας κλέ H. In alto collocans, caelestem dans gloriam.
 Τοῦ αὐτοῦ. *Ejusdem.*

ACROST. Θεοτόκῃ αἴνεσις. *Dei matri laudatio.*

φανείς σὰρξ, καὶ γράφοιτο σὰρξ ἄρ A. Deus qui caro apparuit, sane ut caro pingatur.
 ος ὀφθείς ὑλικῶς φιλεῖ φάνα I. Qui in materia visus est, in re materiali amat
 conspici.
 γὰρ ἦεν ὕμνος, οἷς ἔστι βλέπει N. Hymnis enim celebrari debet a cunctis, quibus li-
 cet *ipsum* intueri.
 ον ὁ Σωτήρ τί βλέποιτο κᾶνθάδ E. Quis sit Servator, etiam hic aliquatenus cerni pos-
 sit.
 ος Χερουδίμ ὡς θεὸς πόρρω θέα Σ, Qui cherubinorum visum excedit, ut Deus,
 ἐκυτὸν δουλικὴν μορφήν φέρε I. Demittens seipsum servi formam gestat.
 οια! πῶς πάρεστιν ἐγγεγραμμένο Σ! O prodigium! quodammodo fit praesens cum pin-
 gitur.

Τοῦ αὐτοῦ.

B

Ejusdem.

ACROST. Ἰαμβικῇ ἔρεξις. *Iambica eractatio.*

γραφείς ὁ Χριστὸς ἐστὶν ἐνθάδ E. Ecce Christus ibi depictus est :
 ος ὤπται· καὶ γὰρ εἰ καὶ παγκράτω P, Homo conspectus est; etenim, quamvis omnium rex,
 παρεῖς (b) βροτοῖς. Μήπως δὴ τό γ E, Nulla re non similis est hominibus. Ne vero inde
 γίνοιτο τοῦ παλαμναίου νόο Γ. Derodat aliquid scelerata mens.
 ος μάθοι πᾶς, ὡς μέροφ, ἀλλ' οὐκ ἄσαρ Ξ, Ut ergo discat quisque, hominem illum esse nec
 carnis expertem,
 ἐκυτοῦ μάρτυς ἐγγραφεὶς πέλε I, Recte sui ipsius fit testis cum pingitur :
 ὁμοίως ὡς σαφῶς δεδειγμένο Σ. Quippe nostri similis manifeste demonstratur.

Τοῦ αὐτοῦ.

Ejusdem.

εἰπεται Χριστὸς ὡς σὰρξ, κᾶν Λόγος.
 ος θεόφρων τοῦτο φη νῦ πανσόφω.

Christus depingitur ut caro, licet Verbum sit.
 Quisquis divina sapit, hoc confitetur mente pru-
 denti.

εἰρῶν γὰρ ἀνδρόμορπον εἰκόνα.
 ος καταργῶν τῷ θεοσθενεὶ κράτει.
 ος ἐκείνους, ὁ βροτοῖς πλάνη, τόδε.
 ος κατὰ λοιπὸν ὁ σκηπτροκράτωρ,
 ος τὰ τῆς βασιλείας πλάνα.

Τοῦ αὐτοῦ.

C Venit enim gerens humanam speciem :
 Per illam dissolvens divina potestate
 Omnem umbram, quae mortales decipit.
 Justa faciens sceptri moderator in posterum
 Sustulit hoc modo nugas fallaces.

Ejusdem.

Ἐπίσης ὡς γραπτὸς ἐλάμπει πάλιν,
 ος ἀντιθέως σταυρικοῦ δήλον τύπου.
 ος γὰρ εἶναι εἰς αἰεὶ καρποφόρος·
 ος ἐκείνους ἀἴρεσιν λαοπλάνων.
 ος ἐρλήσας, ὡς θεοκρίτω ξίφει,
 ος ἐκείνους ὁ κράτιστος Δεσπότης.

ΙΩΑΝΝΟΥ.

ἠραροῦσι Χριστὸν οἱ θεηγόροι
 ος προφητῶν, μὴ βλέποντες τοῖς κάτω.

1. Christus ibi pictus rursus fulget.
 Non utique ut adversetur crucis typo :
 Siquidem illam semper gestat in capite :
 Sed ut dissipet haeresim populi deceptioem.
 Quam verbo, velut divini iudicii gladio,
 Jugulans, sustulit Dominus potentissimus.

JOANNIS.

*Auream Christi effigiem exhibent divini oratores
 Secundum voces prophetarum, non spectantes*
[infima.]

ος ἠραροῦσι μὲν Χριστὸν οἱ θεηγόροι, ὡς Γεν-
 ος κῶ γὰρ σοὶ εἴληπται πεφουσιμένω, τὸ χρυ-
 ος εῖναι· οὐ μὲν ῥήσει προφητῶν ἀπλῶς, ἀλλ'
 ος αὐτοψίᾳ ὑπειληφότες· Ὁ γὰρ ἐωράκαμεν,

D Christum quidem oratione describunt divini scri-
 ptiores, vir egregie: hanc enim tu vocas, cum in-
 flaris ac tumes, picturam auream: nec tamen
 simpliciter prophetica dictione, sed quem proprio

VARIAE LECTIONES.

f. βροτοῖσι.

NOTÆ.

) In aliquibus impp. orthod. nummis facta aversa exhibit Christi vultum retro ad ipsius capud apposita
 is effigie.

S. Thoma

*Quod enim vidimus, inquit, oculis
proximus, et manus nostræ contrem-
vitat* ¹. Neque vero humilia omni-
dad ea quæ sibi proposuere, agru-
oculum referentes : alibi quidem
entes in præsepi reclinatum : alibi
gestatum ulnis. Et nunc quidem seden-
a fontem ²; nunc vero ambulantem
; alias descendentem Capharnaum ⁴,
sentem in montem ⁵. Et quid opus in-
a recensere, quæ multis modis licet
aque ea solummodo quæ supra sunt?
sa est tua propositio, ex utraque parte.

resurgentem vero errorem delineatorum.

Aperte proculcant, ut Deo exosum.

Quibus consentientes, qui gerunt coronas.

Quoniam absurda consuevere alia ex illis
equi, nunc alia ordine procedunt. Quos appel-
latur umbrarum effictores, nisi videlicet picto-
? quem deinde redivivum errorem, nisi manifeste
mod Christus pingatur? O linguam Christi oppu-
natricem; Quomodo igitur redivivus error? qua-
tenus similis est idolorum fictioni. Igitur ad priora
revolvimur, cum nos non reget ⁶ Dominus, neque
esset manifestatio Trinitatis, ac proinde idolum
Christus esset ante incarnationem depictus. Jam
Hebræi vicere, erravere qui a Christo nomen habent,
Judaizare necesse est. Obstupuit cælum super hoc,
et exhorruit vehementer ⁷, dicit Dominus : duo
enim mala fecit Joannes : qui et Christum idolum
vocavit, et ipsum sibi odio esse mentitus est. Deo
enim, inquit, exosum. At non sic res est, o Christi
conviator. Neque enim error veritas est, neque
revoluta est ad idololatriam, ex quo Deus visus esse
in nostra specie, Christiana professio, dum usqu-
in hodiernum diem Christum pingit et adorat. Id-
circo enim visus est, ut pingeretur : ut qui adorare
idola consueverant, Christum possent adorare hu-
mana forma depictum. Nam quandiu *Deus Dominus*
et illuxit nobis ⁸, tunc idololatria cessabit : obser-
vantibus nobis quasi in limine adventum Antichristi,
cujus in videlicet præcursor es, suadens populo
ipsum in errore versari : ut sic *reveletur homo pec-
cati, filius perditionis, qui adversatur, et extollitur*
supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur ⁹.
Enimvero si imago despecta non fuerit, neque pro-
totypum negabitur. Attende tibi ipsi, sodes : tuus
enim est redivivus error, exorsus nimirum jam
pridem a falso conventu, postea interruptus, ac
denuo tanquam e cæno ebulliens.

III. At, inquit, Deo exosum, e terra loquens, ex
ore diaboli garriens. Non Deo exosus, o amens,
sed et vehementer dilectus. Quomodo enim quod
feri odit, hoc factum est? Nihil enim aliud habet
prius homo in suis proprietatibus, quam ut ejus-
modi sit qui pingi possit. Quod vero ejusmodi cum

Α φησι,

αἱ χεῖρες ἡμῶν.

ζωῆς. Οὐδ' οὐ μὴν μὴ πρὸς

πρὸς δὲ τὰς ὑποκειμένας ὑποθέσεις.

ὄμμα περιάγοντες· πῆ μὲν ἐπὶ φάτνης ἀνα-

νον αὐτὸν ὀπταζόμενοι· πῆ δὲ μητρικαῖς ἀγκάλαις

βάσταζόμενον· καὶ τότε μὲν καθεζόμενον οὕτως ἐπὶ

τῆς πηγῆς· τότε δὲ ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦντα·

καὶ ἄλλοτε καταβαίνοντα εἰς Καπερναοῦμ· ἄλλοτε

δὲ ἀναβαίνοντα εἰς τὸ ὄρος. Καὶ τί δεῖ τὰ μυρία κα-

ταλέγειν, ἅπερ πολυτρόπως παριστήσι βλέπειν, καὶ

οὐκ ἀποπληρωτικῶς τοῖς ἄνω; Ὡστε διάψευσταί σοι

τὸ πρόβλημα κατ' ἄμφω.

Σκιογράφων δὲ τὴν παλίνδρομον πλάνην

Τρανῶς πατοῦσιν, ὡς Θεῶν μισουμένην.

Οἷς συμπνέοντες, οἱ φρονούντες τὰ στίφη.

Ἐπειδὴ τοῖς ἀτόποις ἄτοπα ἀκολουθεῖν εἴωθεν,

καταλλήλου πρόβεισι καὶ τὰ δεύτερα. Τίνας οὖν

σκιογράφους, ἢ δηλονότι τοὺς ζωγράφους; τίν

τὴν παλίνδρομον πλάνην, ἢ προφανῶς τὸ Χρ

ἔγγεγράφη; Ὡς Χριστομάχου γλώττης! πῶ

παλίνδρομος; ὡς τῆς εἰδωλοποιᾶς εἰκουῖα. Οὐκ

τὸ ἀπαρχῆς ἀνεδράμομεν, ὅτε οὐκ ἤρχεν ἡμ

ριος, οὐδὲ ἡ τῆς Τριάδος φανέρωσις, κἀντ

ὄλων Χριστὸς πρὸ σωματώσεως γραφόμενος

Ἑβραῖοι νενικήκασιν, καὶ οἱ Χριστῶνυμοι

ται, καὶ δέον Ἰουδαίειν. Ἐξέστη ὁ

τούτω, ἀλλ' ἔφριξεν ἐπὶ πλείον, λέγει

δύο καὶ πονηρὰ ἐποίησεν Ἰωάννης· Χρ

φάμενος, καὶ ἑαυτὸν μεμισηκέναι καὶ

Θεῶν γὰρ, φησὶ, μισουμένην. Ἀλλ'

Χριστῶνυμοι. Οὐ γὰρ πλάνη ἡ ἀλθρο

δρόμησεν εἰδωλολατρικῶς, ἀφ' οὗ οὐ

καθ' ἡμᾶς εἶδει, ὁ Χριστιανισμὸς.

γράφων Χριστὸν καὶ προσκυνῶν

ῶπται, ἵνα γράφηται· ἵνα οἱ εἶ

τοῖς εἰδώλοις, ἔχῃσι προσκυνεῖν

πεῖρα μορφῆς εἰδογραφοῦμενον.

ριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν : τότε

θήσεται· ἐν προθύροις ἡμῶν

χρίστου παρουσίας, οὗ οὐκ ἔ

θων τὸν λαὸν ἐν πλάνῃ εἶν

φθῆ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀν

ωλείας, ὁ ἀντικείμενος

πάντα λεγόμενον Θεὸν

μὴ ἢ εἰκὼν ἐξουθενωθ

ἀρνηθείη. Ἐπεχε σεαυτ

δρομος πλάνη, ἐκ τοῦ

μένη, εἴτα διαποπεῖ

βουρκανικῶς.

Ἀλλὰ, φησὶ, Θεῶν

ὁ ἀπὸ στόματος ὁ

μένει Θεῶν, ὡς μπε

Ἐπεὶ πῶς ὁ ἐμ

γὰρ ἄλλο τι ἐν

ἄνθρωπος, ἢ τὸ

¹ 1. ² Joan. iv, 6. ³ Joan. vi, 19. ⁴ Joan. ii, 12. ⁵ Matth

⁶ 11 Thess. ii, 3, 4.

ν εἰκονίζεσθαι, τοῦτο οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἕκ-

α. ῥῆς τί ἐξ ὧν ματαιολογεῖς συνάγεις εἶναι Χριστόν, τὸν ἡγαπητότατον δι' ἄκραν ἀγαθότητα γενέσθαι ὡπὸν ἀληθῶς κατὰ πάντα; Πῶς δὲ καὶ τῷ φ τὸ ὁμοίον ἀνακαθαίρων εἶη ἄν, καθά φησιν ὁ ἁγίων κράτιστα, εἰ μὴ ὁμοίως ἡμῖν ἐγγράφεται; ἔπειτα σοὶ ἄρα ἀντιφατικῶς λέγειν τῷ Θεολόγῳ, ἀνομοίῳ τὸ ἀνόμοιον ἀνακαθαίρειν. Πῶς δὲ καὶ εὐδίζεσθαι ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου ἀνεληφέναι ἐν τῇ σάρκι, εἰ μὴ ἐπ' ἴσῃ ἡμῖν ἐξικονίζοιτο; α ἄρα ἀνάγκη οἷον τὸ γεννῶν, τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ γέννημα· ἐπεὶ περ καὶ εἰκὼν πᾶς υἱὸς τοῦ φύ- ρου· καὶ οὐδὲν οὐ μὴ τῶν φύσει προσόντων τῇ πρὸ ἀπολείπειτο φέρων ὁ γεννηθεὶς. Ἐν δὲ καὶ πον τῶν ἐνότων ἢ ἐξεικόνησις τοῦ σωματικοῦ κτηρός. Βεῖ τοίνυν μὴ ἐξικονίζοιτο, οὐκ ἐξ αὐ- τὸ σῶμα δηλονότι, ἀλλὰ ἀλλότριον· καὶ ζήτει ν τοῦτο, ἢ οὐράνιον, καθά φησι Οὐακεντίνος· ἢ αἰκόν, καὶ τοῦτο ἄποσον, καὶ ἄποιον, ἀνάφες καὶ λείψτον, ἄτροπον καὶ ἄυπνον. Δεῖ γὰρ ταῦτα πλεῖον τούτων συνελθεῖν ἐν τῷ μὴ πεφυκότι αἰ: ἐγγράφεσθαι. Κάντεῦθεν οὐκ ἔδωκεν μὲν ὁ ρωτῆς τὸ ὑπὲρ ἡμῶν τίμημα τῷ θανάτῳ, ὡς ἰν ὁ θεὸς Βασιλεὺς· οὐ δέκοψε τὴν τοῦ θανά- ββασιλείαν δι' ἐαυτοῦ. Εἰ γὰρ ἄλλο μὲν ἦν τὸ βα- ρύμενον ὑπὸ τοῦ θανάτου, ἄλλο δὲ τὸ παρὰ τοῦ ἰου προσληφθὲν (πῶς δ' ἂν οὐκ ἄλλο, εἰ μὴ, ἴως ἡμῖν ἐγγράφοιτο;) οὐκ ἂν μὲν ἐπαύσατο τὰ πού ἐνεργῶν ὁ θάνατος, οὐκ ἂν δὲ ἡμέτερον κέρ- : ἐγένετο τῆς σαρκὸς τῆς θεοφόρου τὰ πάθη. Οὐκ ἔπειτα δὲ τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί· οὐκ ἐξω- κνήθημεν ἐν τῷ Χριστῷ οἱ ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀποθνή- κωναι· οὐκ ἀνεπλάσθη τὸ διαπεπτωκός· οὐκ ἀν- φήθη τὸ κατεβράγαμένον· οὐ προσφικεῖσθαι τῷ ἁγίῳ τῆς ἀπάτης τοῦ ὄφεως ἀλλοτριωθέν. Ταῦτα γὰρ πάντα ἐναίρειται παρὰ τῶν ἄγραπτον σῶμα ἰσχύων ἔχοντα τὸν Κύριον παραγεγενῆσθαι, ἢτοι ὁρῶνται· ἐπειτα γὰρ ὁ μῦθος βλέπει. Ἐπίσχετος οὖν τῆς πλάης, εἰ βούλει, ἄνθρωπε, καὶ γνῶθι ὅτι περ ἄνθρωπος ἀληθῶς γεγονώς ὁ Χριστός, καὶ λογογρα- ρεῖσθαι, καὶ ζωγραφεῖσθαι ὑπὸ τῶν θεηγόρων δι- τητότατα. Τῶν μὲν, φησὶ, τῷ λόγῳ κοσμοῦντων, τῶν ἄλλῳ πίναν ἐγγραττόντων, καὶ εἰς ταυτὸν ἁμάρταν φέρει τὴν ἀλήθειαν. Ἄ γὰρ ὁ λόγος τῆς πορῆς διὰ τῆς ἀκοῆς παρίστησι, τῶντα γραφικῆ ἁπλοῦς διὰ μιμήσεως δείκνυσιν· ὁ αὐτὸς θεοφόρος ἔλαχι, καὶ αὐθὺς ὡδὲ που κεκραγώς· Ἐγγραφέ- θη τῷ πίνακι· καὶ ὁ τῶν παλαίσματων ἀγωνδότης ρετός· ὑπὲρ τῆς εἰκόνος τιμωμένος, αὐτὸς ἐστὶν τιμωμένος· καὶ ἀτιμαζόμενος, αὐτὸς ἐστὶ ὁ ἀτι- κζόμενος· ἢ γὰρ τῆς εἰκόνος τιμῆ, ἐπὶ τὸ πρῶτό- πον, φησὶν, ἀναβαίνει· οὐκ οὖν καὶ ἢ ἀτιμία. Λοι- ν ὅρα τίνα πατοῦσιν.

est, ut pingi possit, non istud homo; sed abor- tus est.

IV. Viden' quid ex iis quæ inepte loqueris Chris- tum esse concedas, qui per summam benignitatem homo vere per omnia fieri gestiit? Quomodo vero simile simili purgaret, ut loquitur qui de rebus divinis tractat optime, nisi similiter nobiscum pin- geretur? Reliquum est igitur ut Theologo contra- dicas, et dissimile dissimili purgari asseveres. Quo- modo vero credetur ipsum ex sanctissima Virgine assumpsisse carnem, nisi æque atque nos per imaginem repræsentetur? Necessè est enim omnino qualis sit parens, talem et partum esse: quando- quidem et omnis filius imago est illius qui genuit: neque ei qui genitus est quidquam eorum deest, quæ natura matri insunt. Unum vero ac præcipuum eorum quæ insunt, est corporeæ formæ per imagi- nem repræsentatio. Si igitur per imaginem non repræsentatur, non ex ipsa scilicet corpus est, sed aliunde. Jam quære cujusmodi istud sit: an cæleste, ut ait Valentinus: an angelicum, et idem expers quantitatibus et qualitatis, quod nec tangi possit nec contractari, absque cibo, et absque somno. Oportet enim hæc et multo plura corpori competere, quod non sit aptum ut pingatur. Nec proinde dedit Redemptor pro nobis pretium mortis, quemadmodum ait divinus Basilius: nec perfregit mortis imperium per seipsum. Nam si aliud quidem sub imperio mortis fuit, aliud autem quod fuit assumptum, a Domino (quomodo vero non aliud sit, nisi perinde ac nos pingatur?), non destitit mors operari quæ sua sunt: neque in nostrum cessere commodum divinæ carnis cruciatus: non interfecit peccatum in carne: non vivificati in Christo sumus, qui eramus in Adamo mortui: non reformatum est quod ceciderat: non instauratum, quod contractum fue- rat: non accessit ad Deum, quod per serpentis fraudem alienatum fuerat. Hæc enim omnia tolluntur ab his qui Dominum advenisse aiunt corpus habentem quod pingi nequeat, hoc est cæleste: eodem enim spectat oratio. Discede igitur, homo, ab errore, sodes, ac disce Christum vere hominem factum, a divinis scriptoribus prædicari eum, qui et oratione celebrari et repræsentari pictura possit. Aliis quidem, inquit, sermone extollentibus, aliis in tabula imaginem insculpentibus: sed ad eandem utrumque ducit veritatem. Nam quæ historica nar- ratio per auditum exhibet, hæc pictura silens per imitationem repræsentat, ut idem divinitus afflatus dixit¹⁰. Et rursus alicubi clamat: Depingatur in tabula certaminum remunerator Christus: cujus quidem imago cum colitur, ipse est qui colitur: cum illa inhonoratur, ipse est qui ignominia afficitur¹¹. Nam imaginis honor, inquit¹², ad prototypum ascendit: igitur et ignominia. Vide ergo quem con- culcent.

¹⁰ Basil. hom. 20 in 40. martyr. t. II, pag. 527.
¹¹ Idem De Spiritu sancto, t. II, pag. 189.

¹¹ Idem. hom. 18, in Gordium martyr. t. II, pag. 515.

*Quibus consentientes, qui gerunt coronas,
Attollunt splendide crucem pio iudicio.*

V. Quid ais? crux honoratur, dum despicitur Christus? nonne crucis gloria ex honore Christi? Quomodo igitur ipso in imagine conculcato crux exaltatur, ac non ipse magis simul conculcabitur, tametsi extollere crucem videre? Quid eniteris sceptrum ostendere Regi universorum oppositum? cur quod minus est, divinis afficis honoribus: quod majus est, aspernaris? *Stulti et cæci, inquit Dominus, quid majus est, aurum, an templum, quod sanctificat aurum* ¹³? Sic et de his, qui videntur crucis effigiem colere, Christi vero imaginem afficiunt, haud dubie licet audire. Esto.

IGNATIUS.

Ut confirmes in mortalibus divinum cultum, o

[*Verbum,*

*Et cognitionem tui clariorem præbeas :
Lege edixisti ut crux sola effingeretur.*

VI. Quomodo nobis, perpetuo garrule, ut Verbum mortalibus religionem firmaret, propriamque cognitionem amplius manifestam faceret, legem dedit crucis solummodo pingendæ? Istud enim ne hactenus quidem audivimus: sed quod apparuit gratia Dei salutaris omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, et sæcularia desideria, sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc sæculo, exspectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi; qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum ¹⁴. Seipsum igitur Verbum dedit, ex Patris propensa voluntate, cooperante Spiritu sancto, non ut judicet mundum, sed ut salvet mundum, quemadmodum ipse dixit. Sed et proprium corpus dedit, ut idem rursus: *Et panis, quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita* ¹⁵. Hic utique præcipuus religionis cultus est: hæc multo manifestior cognitio: hæc lex: divinorum mysteriorum participatio: siquidem hoc facere in ejus commemorationem divino mandato jubemur. Quod si crux additur lubenter, idque iure optimo: at non æquali honore, sed multo parcius. Nam et lancea, et clavi, et si quid aliud est adhibitum in vivifica passione, colitur. At illud passum est, hæc instrumenta sunt passionis. Sanctum illud est atque divinum: hæc sanctificata et deificata. Vide quantum si discrimen. Quomodo igitur quæ scripta sunt prætermittis: quæ non sunt scripta, loqueris? Quomodo cum loqueris, negligis quod præcipuum est, profers quod est levius? Quomodo et istud scriptum esse asseverans, divina traditum lege pronuntias? En stuporem: en dementia licentiosam. Sic mendacium est: lumen non habet, nedum probationem veritatis. Sed quod ille proponit, denuo retractandum.

A Οἷς συμπνέοντες, οἱ φοροῦντες τὰ στέφη,
Ἵψουσι παιδρῶς σταυρὸν εὐσεβεῖ κρίσει.

Τί λέγεις; δοξάζεται σταυρὸς ἐν ἀτιμίᾳ Χριστοῦ; οὐχὶ δόξα σταυροῦ ἐν τιμῆς Χριστοῦ; Πῶς οὖν αὐτοῦ πατουμένου γραπτοῦ, ὑψοῦται σταυρὸς, καὶ οὐχὶ μᾶλλον συμπατηθήσεται, κἄν δοκοῖς αὐτὸν ὑψοῦν; Τί φιλονεικεῖς δεῖξαι τὸ σκῆπτρον τῷ παμβασιλεῖ ἀντίθετον; τί τὸ ἕλαττον ἐκθειάζεις, τὸ δὲ μείζον ἐξουθενεῖς; Μωροὶ καὶ τυφλοὶ, φησὶν ὁ Κύριος, τίς μείζων ἐστίν, ὁ χρυσοῦς, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάζων τὸν χρυσοῦν; Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν δοκούντων τιμῶν τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ, ἀτιμαζόντων δὲ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, ἔστιν ἀκούειν ἀσφαλῶς. Εἶεν.

IGNATIUS.

Ἵνα κρατύνης τοῖς κάτω σέβας, Λόγε.

Γνωσὶν τε τὴν σὴν ἐμφανῆ δεῖξιν πλέον·
Νόμον δέδωκας σταυρὸν ἐγγράφειν μόνον,

Πόθεν ἡμῖν, ὦ κενολόγε ἔμπεδον, Ἵνα κρατύτη τοῖς κάτω σέβας ὁ Λόγος, γνωσὶν τε τὴν ἰδίαν ἐμφανῆ δεῖξιν πλέον, νόμον δέδωκε σταυρὸν ἐγγράφειν μόνον; Τοῦτο γὰρ οὐδέπω καὶ τήμερον ἀκηκόαμεν· ἀλλ' ὅτι ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἢ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, Ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαριαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, Ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομιίας, καὶ καθάρσῃ ἑαυτῶν λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. Ἐαυτὸν οὖν ὁ Λόγος ἔδωκεν εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς, καὶ συνεργείᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· οὐχ Ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον ἀλλ' Ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον, ὡς αὐτὸς εἶρηκε. Καὶ μὴν καὶ τὸ οἰκτεῖον σῶμα, καθὼς ἄλλιν· Καὶ ὁ ἄρτος, ὃν ἐγὼ δῶσω, ἢ σᾶξ μου ἐστίν, ἢ τὴν δῶσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. Τοῦτο δὲ ἔστι κατὰ πρῶτον λόγον τὸ σέβας· αὐτὴ ἡ πλέον ἐμφανῆς γνωσίς, ὁ νόμος· ἢ τῶν θείων μυστηρίων μετάληψις· εἴπερ τοῦτο ποιεῖν εἰς τὴν αὐτοῦ ἀνάμνησιν, θεοπαράδοτως διατετάγμεθα. Εἰ δὲ καὶ ὁ σταυρὸς· εὖγε καὶ πάνυ εὐκρίτως· ἀλλ' οὐχὶ ἰσοτιμῶς, ὑφειμένως δέ· Ἐπεὶ καὶ ἡ λύγχη, καὶ οἱ ἦλοι, καὶ εἴ τι ἄλλο παραληφθὲν ἐν τῷ ζωοποιῷ πάθει· καὶ τὸ μὲν τὸ παθόν, τὴ δὲ τὰ ὑπουργὰ τοῦ πάθους· καὶ τὸ μὲν τὸ ἅγιον καὶ θεῖον, τὰ δὲ τὰ ἁγιασθέντα καὶ θεωθέντα. Ὅρα ὅση ἡ διαφορότης· Πῶς οὖν ἀφεις τὰ γεγραμμένα, τὰ ἄγραφα φθέγγῃ; Πῶς δὲ καὶ φθεγγάμενος, τὸ κύριον παρεις, τὸ ἕλαττον προείπεις; Πῶς δὲ καὶ προείπεις τοῦτο ἐγγράφειν μόνον, θεονόμως ἀπέφηνας; Ἴδε σκαιότης, ἴδε ἀλογία αὐτόνομος· ταιοῦτον τὸ ψεῦδος, οὐκ ἔχον φῶς, οὔτε μὴν ἀπόδειξιν ἀληθείας. Ἄλλὰ πάλιν ἀναληπτέον τὸ θεώρημα.

¹³ Matth. xxiii, 17. ¹⁴ Joan. xii, 47. ¹⁵ Joan. vi, 52.

ὅσον δέδωκεν σταυρὸν ἐγγράφειν μόνον.
Ἀπειροῖς δὲ τεχνικῆς ὕλης ὑπο-
τοχογραφείσθαι, δῆλον ὡς πρὶν ἐνθάδε.

Ὅτι οὖν πῶς πάλιν ἀσυλλογίστως κατ' ἐξουσίαν
ἀπαρίστανται ὁ γεννάδας, ὡς μὴ εἰς ὧτα ἀκούοντων
παύμενος τὸν λόγον; Ἄνθ' οὗτο δὴ οὖν ὅπερ ἀπ-
κρίαι ὁ Λόγος ἐφ' ἑαυτοῦ, τοῦτο ἐπὶ τοῦ σταυροῦ εἰς
ἐκείνους σέβας καὶ γνώσιν πλείονα ἀξιοῖ γενέσθαι; ὡς
ἢ γεγονὼς ἀνθρώπος ἄρα. Ἀλλὰ μὴν σὰρξ ἐγένετο,
ἢ ἀραρότως περιγράφεται, ὡς πάντα σὰρξ ἀνθρώ-
που, τεχνικῆ δὲ ἡ ἀληθὴ ὕλη. Τεχνικῆ γὰρ ἡ τοιαύτη
ἐστὶν εἰκὼν, εἴτε ἐν τοίχῳ, εἴτε ἐν πίνακι, εἴτε ἐν
πίπῳ οὖν ὕλῃ θεσιώρηται· ὡς καὶ ἡ τοῦ σταυροῦ.
Ἐπὶ τί σοι τὸ τοχογραφείσθαι ὡς ἰσχυρὸν εἴρηται,
πῶς ὄν εἰς βοήθειαν; Ἄλλ' ὡς ἀτιμίου οὕτως τῆς
γραφίδος. Πῶς οὖν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ εἰς σέβας αὐ-
τοῦ καὶ γνώσιν εἶεν ἂν; καὶ γὰρ τοι τοιοῦτον πάντι-
μον καὶ μεγαλοπρεπές· καὶ ἀξιοῦσιν αὐτῇ μᾶλλον,
ἐπιμαρτυροῦν. Εἴπερ ὁ τεχνικῆς τὸ ἐφ' ἑαυτοῦ τιμὴν
ἔχει παρὰ τὸ δι' ὄργανου οἰκείου ἀιρήσεται ἂν
πῶς· καὶ γὰρ ἐπίσταται πᾶς φιλοθεάμων τὸν τε-
χνικὸν μᾶλλον ἰδεῖν ἐγγεγραμμένον, ἢ τὸ ὄργανον
ἢ τὸ ἡ τέχνη· εἰ μὴ τι ἀνώματός ἐστι, καὶ διὰ
τοιοῦτο ἄγραπτος· εἰ δὲ ἐνώματός, πῶς καὶ οὐ γρα-
πτός, πῶς εἶναι οὐκ ἔστι παντὶ τῷ συνιόντι. Οὐκ
ὡπεία τοῦ Θεοῦ τῷ προφήτῃ λέγοντος, Ἄθεε σε-
νὴ τῶν κεινῶν μεγάλου, καὶ γράψον εἰς αὐ-
τὴν τὰς ἀνθρώπων· εἰ μὴ τίς ἀνθρώπων; ὅτι ὅτε
ἐμνησθῆς Γίος τοῦ Θεοῦ ἐνανθρωπήσεις, τότε δὴ,
πᾶσι καὶ ἐπ' αὐτῷ γραφίδος ἀνθρωπίνης, καὶ καθ'
ἡμᾶς ὡς ἂν γινώσκοντες ὅτι ὁ ἀπερίγραφτος ὢν οὖν
ἔπειτα καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, δι' ἡμᾶς καὶ καθ' ἡμᾶς
ἔπειτα καὶ περιγραφτός· καθὰ βοᾷ ὁ τῶν ἁγίων χο-
ρός. Ὁποτέρως οὖν λάβοις τὴν γραφίδα, περιγραφῆς
ἢ ἀληθείας· ἢ δὲ ἐξεικονίσεως. Τί δὲ καὶ δηλοῖ ἡ
Γραφή τοῦ σταυροῦ; οὐ τὸ ζωοποιῶν ξύλον; Τί δὲ
ἄλλο, ἀλλ' οὐχ ὅτι ἐν αὐτῷ ἀπεκτάθη, σὰρξ ὁ
λόγος; Πῶς οὖν τὸ κεινὸν γραπτόν, τὸ κτανθὲν
ἄγραπτον; ἀσύμμετρον παντάπαστι, καὶ οὐκ ἀκολου-
θῶν λόγῳ φύσεως. Ἡ οὕτω γὰρ καὶ τὸ ἀνάπαλιν
ἔπειτα· καὶ κτείνει τὸ ἄγραπτον τὸ γραπτόν, ἥτοι τὸ
κτανθὲν τὸ ἐνσώματον· οὐδὲν γὰρ ἐνσώματον
ἄγραπτον. Οὐδ' ἂν οἱ τοὺς τραγελάφους ἀναπλάτ-
τους, τοῦτο ἐποίησαν. Μὴ γὰρ οὐκ ἐκένωσε
λεγγυθεῖς ἐκ πλευρᾶς αἷμα καὶ ὕδωρ; Μὴ οὐ
περὶ τοῦ πνεύματος κλίνας τὴν κεφαλὴν; μὴ οὐκ
ἐπὶ ἐνεληθῆς σινδόνι μετὰ ἀρωμάτων; Οὐ ταῦτα
εἰρησά; Οὐ πᾶν αἰσθητὸν γραπτόν; Ὁ οὖν τὰ τοι-
αῦτα πακονθῶς ὁμοιοπαθῶς ἡμῖν, οὐ περιγραφτός
ἐστι; ὁ τὰ τοιαῦτα καταξιώσας παθεῖν (ἐῷ γὰρ λέ-
γειν τὰ ἐν γενέσει, τὰ μετέπειτα, τὰς ἀτιμίας, τὰς
ἄδικας, τοὺς ὀνειδισμούς, τὴν προδοσίαν, τὴν δέσιν,
τὴν γλαύην, τὰς μάστιγας, τὰ βασίσματα, τὰ
καταδύματα, ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ κόσμου) ἐγγράφε-
ται· ἀπειροῖς ἄρα· αὐτὰ ταῦτα δηλοποιῶν κατ'
ὀρθαλμούς ἡμῶν ἐναργέτερον τῆς διὰ λόγου σημα-

A *Lege edixisti ut crux sola effingeretur.
Dedignaris vero ex materia artificiali
Ita pingi in parietibus, sicut isthic antehac
[scilicet.*

Vides igitur quemadmodum rursus absque ratio-
natione vir confidentissimus pro potestate pro-
nuntiat, tanquam non apud eos verba faceret, qui
possint auscultare? Quamobrem igitur quod Ver-
bum in seipso dedignatur, hoc in cruce ad pro-
prium honorem, amplioerque cognitionem fieri
dignum putet? Quippe non est factus homo scilicet.
Atqui caro factum est, quæ convenientissime
circumscribitur, ut quælibet hominis caro, materia
utique ex arte elaborata. Artificiosa enim talis
imago appellata est, sive in pariete, sive in tabula,
sive in qualicumque materia conspecta sit: perinde
atque crucis effigies. Sed cur parietum picturam
commemora tanquam validam, cum sit debilis,
ad patriocinium erroris? Forte quod ignominiosa
pictura sit. Quomodo igitur in cruce ad honorem
ipsius et cognitionem juvat? Nam quod utique tale
est, honorificum ac decens, ad dignationem ipsius
magis, quam ad dedecus pertinet. Siquidem artifex
ex se ipso in æstimatione haberi multo prius malit,
quam per proprium instrumentum. Et quisquis cu-
pidus videndi est, multo magis optat artificem in-
tueri pictum, quam instrumentum quo perite uti-
tur. Nisi forti incorporeus est, adeoque pingi non
potest. Nam si corporatus, quomodo non et pingi
possit, nemo intelligat, qui sit mente ac ratione
præditus. Annon Deum audis propheta dicentem?
C *Sume tibi tomum novi magni, et scribe in eo stilo
hominis*¹⁶. Quam ob causam? quoniam quando uni-
genitus Dei Filius factus est homo, continuo usus
in eo fuit stili humani: quemadmodum et in nobis.
Ut intelligamus eum, qui in circumscriptus est cum
Patre et Spiritu sancte, propter nos et secundum
nos visum esse, etiam circumscriptum, ut clamet
sanctorum chorus. Quocumque igitur modo stylum
acceperis, circumscriptionis indicium est: circum-
scriptio vero, repræsentationis per imaginem. Quid
enim vero indicat crucis pictura? non lignum vi-
vificum? quid istud autem declarat, nisi Verbum
in ipso sarne occisum? Quomodo igitur quod occi-
dit, pingi potest: quod occisum autem, pingi non
potest? Non coherent ista prorsus, nec sunt natu-
ræ rerum consentanea. Aut sic e diverso res se
habebit: poterit quod pingi non potest id occidere
quod pingi potest: scilicet quod est expers corpo-
ris id quod est incorporatum nihil enim incorporatum
pingi non potest. At ne illi quidem qui hircocervos
sunt, hæc somniant. Annon enim ille lancea
perforatus fudit e latere sanguinem et aquam? non
tradidit spiritum inclinato capite? non sepultus est,
non sindone involutus cum aromatibus? non hæc
sub sensum cadunt? non quod sub sensum cadit,
pingi potest? Igitur qui talia passus est, eadem

¹⁶ Isa. viii, 1.

qua nos patiendi conditione, non est circumscriptus?

Qui talia dignatus est pati (mitto enim commemorare quæ in nativitate, quæ deinceps contingere, ludibria, contumelias, ignominias, proditorem, vincula, irrisiones, verbera, alapas, sputa, pro mundi salute), is pingi scilicet dedignatur: cum eadem illa sic oculis nostris clarius exhibeat, quam valeat oratio declarare. Unde hæc, quæso, dedignatio? Adde et illud igitur, quod non sponte passus est. Nam qui sic passus est, contumeliam putat, si quis rem gestam vel narret vel pingat. Atqui passus est volens: igitur e contrario contumeliam is sibi inferri putet, si nec dicatur, nec pingatur. Nemo est enim qui non amet ea quæ proximi charitate ipse tolerarit, et oratione et pictura in memoriam revocari: quod id allaturum ei sit decus immortale.

VIII. Viden', amentissime atque insipientissime, ut in Deum injurius es? cui videtur Christus declarare, sibi se displicere ac: proinde passum esse non sponte. Quale hausisti, et quo ex fæculento impietatis luto, cum evomisti talium profluvia sordium? Apage hunc fetorem! Rursum interrogo: quomodo pingi non potest qui cerni potest? aut quomodo cum Verbum homo factus sit, natura, habet, ut forma corporea pingi non possit? Est enim ea res ænigmati similis. Quemadmodum si statuet aliquis esse aliquem unum hominem per omnia similem omnibus natura ac veritate: nec competere tamen ipsi, ut aut corporatus sit, aut cernatur, aut contrectetur, aut edat, aut bibat, aut dormiat, aut ambulet, aut confabuletur: neque hanc crucifixum esse, nec mortuum, nec sepultum: ejus tamen conditionis ac naturæ, ut hominis specie pictus sit. Quid ergo? non istud ridiculum, et fabulis adnumerandum? et multo igitur magis, aut ex æquo, risus et fabula, si quis de corporato Verbo, quod et per omnia nobis simile omnes confitentur, dicat e contrario prædicta omnia, contendat autem id unum, fieri non posse ut pictum sit. Nam ut illic circumscriptio omnia quæ negata sunt infert affirmative: sic in Christo picturæ negatio omnia quæ de illo affirmata sunt, tollit negative. Atque ita apparentia et vana imaginatio, et Marcion deo exsistit et Manes, et Valentinus, et ex eadem schola Ignatius.

SERGII.

Manifeste Moses expugnavit principatus in typo Hostem devincens. Nunc autem fidelium gloria D Cruz, torrentum validum stitit erroris.

IX. Videris mihi, vir egregie, ab itinere plano exorsus, in perditionem præceps abreptus. Quid enim tibi Moses videtur, nisi Christi figura, dum in figura crucis, quam extensæ manus exhiberent, Amalec interfecit? Quomodo igitur illic figuras admittens, hic in archetypis alterum ab altero fraudulentè sejungens, solam crucem protulisti, crucifixum reticui? Nunquid glorificabitur securis sine eo qui secat in ipsa¹⁷, ut cum propheta loquar: aut a seipso operatur instrumentum, sine artifice qui operatur? Non crux per se ipsa erro-

¹⁷ Isa. x, 15.

σίας. Δι' ἣν αἰτίαν, ὧ ἑῶν, ἡ ἀπαξίωσις; προσθετέον καὶ τοῦτο· ὅτι ἄκων πέπονθε· καὶ γὰρ ὁ οὕτω πεπονθώς, ὕβριν τὸ πρᾶγμα ἠγάπητα καὶ λεγόμενον πρὸς τινος καὶ γραφόμενον. Ἀλλὰ μὴν ἐκὼν· οὐκοῦν τὸ ἔμπαλιν, ὕβριν λογίσαίτο, εἰ μὴ λέγοιτο καὶ γράφοιτο· ἐπεὶ μηδεὶς ἐστὶν ὃς οὐ φιλεῖ τὰ ὑπὲρ ἀγάπης τοῦ πλησίον οἰκεῖα παθήματα, καὶ λόγῳ καὶ γραφίδι ὑπομνηματίζεσθαι· εἰεν γὰρ ὅτι μάλιστα αὐτῷ κλέος ἄσβετον.

Ὁρᾶς, ὧ ἀνούστατε καὶ ἀσοφώτατε, ὅτι θεοκλιτήγορος εἶ; ᾧ δοξάζουσι Χριστὸς ἀπαξιοῦν αὐτὸν ἀποφηνάμενος· κἀντεῦθεν, ἀκουσιόπαθεῖν. Ποῖον βροχί-σας, καὶ τίνος βορβορικῆς ἀσεβείας ἀπήμεσας τὰ τοιαῦτα ἀμαρεύματα; καὶ τῆς δυσωδίας! Πάλιν ἐρωτῶ· πῶς οὐ γραπτὸς ὁ ὁρατός; ἢ πῶς φύσιν ἔχει ἐνθρο-πος γεγρονώς ὁ λόγος, μὴ ἐγγράφεσθαι χαρακτῆρι σώματος; αἰνίγματι γὰρ τὸ πρᾶγμα ὅμοιον. Ὡσπερ εἰ ὑποβοηθῆ τις εἶναι τινα ἀνθρώπον, κατὰ πάντα τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις ὅμοιον φύσει καὶ ἀληθείᾳ. Μὴ ἐνδέχεσθαι δὲ αὐτὸν, μῆτε σεσωματώσθαι, μῆτε ὀραῖσθαι, μῆτε ψηλαφῆσθαι· μῆτε ἐσθῆναι, μῆτε πίνειν· μῆτε καθεῦδειν· μῆτε περιπατεῖν· μῆτε διαλέγεσθαι· μῆτε μὴν ἐσταυρωῖσθαι, μῆτε ἀποτεθῆναι· μῆτε ἐνετάφθαι· μόνον ἐγγεγράφθαι ὡς ἀνθρώπον φυσικῶς ἔχοντα. Τί οὖν; οὐ γελοιῶδες τοῦτο καὶ μυθῶδες; Καὶ μᾶλλον οὐκ ἄλλο, ἢ τὸ ἐξ Ἰσοῦ, ὁ γέλωσ καὶ ὁ μῦθος ἐπὶ τοῦ ἐνωματίου Λόγου, καὶ κατὰ πάντα ἡμῖν ὁμοίου ὁμολογουμένου κατὰ πάντων, ἀντιφπτικῶς λέγειν πάντα τὰ προειρημένα, μόνον δὲ μὴ οἶόν τε αὐτὸν ἐγγεγράφθαι ἐνίστασθαι, Ὡς γὰρ ἐκεῖ ἡ περιγραφή πάντα τὰ ἀποφανθέντα εἰσφέρει καταρατικῶς· οὕτως ἐν Χριστῷ ἡ ἀγραφία πάντα τὰ καταφανθέντα περὶ αὐτοῦ, ἀναίρει ἀποφατικῶς· καὶ οὕτω δόκησις καὶ φαντασία, κἀντεῦθεν αὐθὺς ἀναθρώσκει Μαρκίων, Μάνης τε καὶ Οὐζελεντίνος, καὶ ὁ σύστοιχος Ἰγνατίος.

SERGIOR.

Σαφῶς ὁ Μωσῆς εἶλεν ἀρχὰς ἐν τύπῳ. Ἐχθρὸν κρατήσας. Νῦν δὲ πιστῶν τὸ κλέος, ῥεύμα κραταῖον σταυρὸς ἐστήσῃ πλάνης.

Ἔοικας μοι, ὧ γενναίε, ἀπὸ μὲν οδοῦ λείας ἤρ-χθαι, εἰς δὲ βάρβαρον ἀπωλείας ἀπαλθῆναι. Τί οὖν δοκεῖ σοι Μωσῆς, ἀλλ' οὐχὶ τύπος Χριστοῦ, ἐν τύπῳ σταυροῦ, τῇ ἐκτατικῇ τῶν χειρῶν δεῖξει τὸν Ἀμαλὴκ ἀλείας; Πῶς οὖν ἐκεῖ τοὺς τύπους ἀναλαδῶν, ἐνταῦθα ἐπὶ τῶν ἀρχετύπων θάτερον θατέρον κακούργως διαζεύξας, τὸν σταυρὸν προέτεινας μόνον, ἀποσιω-πήσας τὸν σταυρωθέντα; Μὴ δοξασθήσεται ἀξίνη ἄνευ τοῦ κόπτοντος, προφητικῶς εἰπεῖν· ἢ ἐνεργ-λήσει ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ὄργανον, δίχρα τοῦ ἐνεργούντος τεχνίτου; Οὐκ οὖν ὁ σταυρὸς ἀφ' ἑαυτοῦ εἶδε τὴν

(c) ἄλλ' ὁ σταυρωθεὶς Χριστὸς, καθὰ γέγρα-
 'Απεικδυσάμενος τὰς ἀρχάς καὶ τὰς ἐξου-
 ἔδει γμάτισεν ἐν παρῶσιθι θριαμβεύσας
 ἐν αὐτῷ. Σύνες δ' λέγει τὰ λόγια· καὶ ἴνα
 ονεύσω ἐν τῇ ἀποφράσει σου; Ποῖον δὲ καὶ
 φῆς, ἢ τίνα τὴν πλάνην; Ὅρω οὖν τηλαυ-
 ρι περὶ τύπου σταυροῦ σοι· ὁ λόγος, καὶ εἰκό-
 ριστοῦ· εἶτα τὸν μὲν τύπον τῇ κλήσει τοῦ
 τύπου ὠνόμασας σταυρὸν, ὡς περ καὶ εἴωθεν
 εἶθαι· καὶ οὕτως καὶ ἕκαστον παράγωγον·
 (δὲ τὸ αὐτὸ γὰρ καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ κέκλη-
 εὔμα κραταιὸν ἐξείπας πλάνης σταθὲν ὑπὸ
 ἰ. Ἐ τὸ λμης Ἰουδαϊκῆς μνικιώτερον! εἴπερ
 δαιμόνιον ἔχειν καὶ Σαμαρειτῶν ἀποκαλοῦν-
 ττους ἐφάνησαν ὑβριστικοί. Ἀναιρετικὸν ἄρα
 ἴν τῷ μαχῆτῃ· ἐμερίσθη ἐφ' ἑκατόν ὁ Χριστὸς
 ἰδίου δπλου ἀναιρεθεῖς. Ἐ, ὦ τίς ὑποίσει
 ἰσφημίαν; Ὅποια δὲ καὶ ἡ πλάνη, ζητῶ μα-
 ἰ ἀπήχθη πρὸς Ἑλληνικὴν πολυθεῖαν ὁ Χρι-
 ἰός, ἀποφοιτήσας τῆς Τριαδικῆς λατρείας·
 ἰήθη, Χριστὸς ἄνθρωπος γεγωνός. Φράσαν
 ἰ τᾶν, τίνες οἱ ἐαλωκότες, τίνες οἱ ἠρηγμένοι·
 ἰγνωκότες τὴν ἄλωσην, πεισθημένοι τῇ λογο-
 ἰου. Εἰ δὲ οὐδεὶς οὐδὲν τοιοῦτον πέπονθε βλέ-
 ἰγεργραμμένον Χριστόν· τοῦναντίον δὲ μάλα
 ἰδύωται πιστεύειν εἰς αὐτόν σὺν Πατρὶ καὶ
 ἰνεύματι, τὸ τε τῆς θεολογίας δόγμα εἰδὼς,
 ἰ τῆς οἰκονομίας μυστήριον ὁμολογῶν· εἴπερ
 ἰλλο ἡ τοῦτου ὁμολογία, ἡ τὸ ἐγγεγραμμένον
 ἰ Χριστόν· τοῦτο γὰρ τὸ ἄνθρωπον αὐτόν γε-
 ἰν ἀληθῶς ἐμπεδοῖ. Ἐρεῦνησον καὶ ἴδε, ὅτι
 ἰ τὸ ρεῦμα τὸ κραταιὸν τῆς πλάνης οὐ σταθῆν, ὅτι
 ἰ φλόσαν νεωστὶ πάλιν ἐκ τοῦ πελάγους τῆς
 ἰ ἐπεθείας, δι' οὐ ἀμφίβολος ἡ Χριστοῦ παρ-
 ἰκαὶ ἐν κλύδωνι ἀπιστίας ὁ λαός. Τί γὰρ καὶ
 ἰ καί ἐντεῦθεν; οὐχ ἡγήσεται τοὺς ἱεροῦς
 ἰ ἐς ἐκείλαι; οὐ τὰ θεῖα ἀναθήματα βεδηλώματα;
 ἰ τῶν ἱεροῦς πεπλανημένους; οὐχ ὅτι ἂν εἴπνι
 ἰ ἀπίστῃ καὶ κληρεῖς ἀθείας, ἐξ οὗ τὰ περὶ τὴν πί-
 ἰ νεωστὶ πᾶν πολλῶν, καὶ οἱ κατὰ ψυχὴν θάνατοι;
 ἰ λ' ὄρας ἵμεν καὶ πρὸς τὰ ἐξῆς.

Ἐπειδὴ ὡς ψυχόληθρον ἐν βίῳ
 ἡδύμην τῆς ἰσῆς, ὡς κεκρυμμένον βέλος
 ἰ μὴ ἐπίσμου συστραφέν, ἦρθη μάλα.

ἰ εἶς, ὁ γολμηρὲ, ψυχόληθρον ἐν βίῳ, τὸ σωτή-
 ἰ ρημα ὁμοίωμα Χριστοῦ; Βέλος ὀρμῆς ἀθέσμου,
 ἰ κρατικὸν πλάνης; εἴπερ ἀφ' οὗ ἦρκατι βλέπειν
 ἰ τὸ πιστῶς ὁ ὑπὸ τῶν νοητῶν ὄφρων δακνόμε-
 ἰ καὶ δρᾶσκει τοῦ θανατηφόρου τοῦ ὄφρου ἐίδος
 ἰ εἶν πάλαι. Ὅποτε οὐκ ἦν ἐνώματος ὁ λόγος,
 ἰ ν, οὐκ ἀπώλλυε. Καὶ νῦν ὅτε ἐσωματώθη τῇ

A rem sustulit, sed qui crucifixus est Christus:
 sicut scriptum est: *Exspolians principatus et pote-*
states, traduxit confidenter palam triumphans illos
in somatipso ¹⁰. Intelligis quid dicat Scriptura? cur
 desipuisti in enuntiatione tua? Qualem porro
 crucem narras et quem errorem? Plane intelligo
 de effigie crucis tibi esse sermonem, et de Christi
 imagine: postea vero effigiem appellatione proto-
 typi denominans crucem, ut nempe mos est no-
 minari, et sic nominatur unumquodque exemplum:
 Christum deinde, hoc ipsum enim et imago ejus
 appellatur, exundationem vehementem dixisti
 erroris a cruce coeroitam. O dementia Judaica
 pejorem audacia! siquidem illi cum dæmonium
 habere dicerent, et Samaritanum appellarent, mi-
 nus contumeliosi videntur. Ergo telum bellatorem
 inieremit. Adversus se divisus est Christus ¹¹, pro-
 prio telo interemptus. Quis porro talem blasphemiam
 sustineat? Qualis vero sit et error, aveo
 discere. Quod est prolapsa ad plurium deorum
 cultum more gentilium Christiana plebs, abdicato
 cultu Trinitatis? quod Christus homo factus esse
 negatur. Dic nobis, sodes, qui sunt qui periere?
 qui sunt qui negavere? ut agnito exitio tuis ser-
 monibus obtemperemus. Sin autem nemo tale
 quid passus est, dum Christum pictum cerneret:
 quin imo e diverso corroboratus ex eo est, ut in
 ipsum crederet, cum Patre et sancto Spiritu, Tri-
 ninitatis dogma sciens, et incarnationis mysterium
 confitens: siquidem nihil aliud hujus mysterii con-
 fessio est, nisi pictum Christum intueri: hoc enim
 hominem ipsum vere factum confirmat: considera,
 et vide, esse te exundationem vehementem erroris,
 non cohibitam, sed nuper denuo recaturientem ex
 vetustæ impietatis pelago: per quem et incertus
 Christi adventus, et plebs in impietatis æstu. Quid
 enim exinde don credet? non sacra templa idolo-
 rum esse fana arbitrabitur? non divina donaria
 picoula? non divinos homines in errore versatos?
 non quidquid quis nefarium ac plenum impietatis
 dixerit, ex quos multorum naufragia circa fidem,
 et animarum exitia oriuntur? Sed ad ea quæ se-
 quuntur porro pergamus.

Hic enim depictum animas perdens in vita
Simulacrum artis, tanquam occultum telum
Impetu iniquo contortum, penitus sublatum est.

X. Quid ais, audacule? perniciēs animarum in
 vita mundo salutaris similitudo Christi? Telum
 iniqui impetus, quod errorem sustulit? siquidem
 ex quo cœpit in ipsum quivis intueri cum fide:
 ab intelligibili serpente admorsus, fugat letale
 venenum serpentis species olim conspecta. Quando
 non erat Verbum incorporatum, servavit, non per-

Coloss, II, 15. ¹⁰ Matth. XII, 26.

VARIE LECTIONES.

¹ Cod, Regius, Οὕκουν ὁ σταυρὸς ἀπλῶς εἶλε τὴν πλάνην.

didit. Nunc cum corpus induit, formamque nobis per omnia similem, ipsius similitudo non modo non servat, sed etiam mundo perniciem affert? *Audite, cæli, et auribus percipe, terra quoniam Dominus locutus est, Filios enutrivit, et exaltavi, ipsi autem spreverunt me. Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe domini sui, Sergius autem me non cognovit* ²⁰, quinimo gravi me etiam contumelia affecit. Homo perditissime, scelestissime, Christo inimicissime, tu adversus Christum? tu adversus imaginem Christi? quam et angeli reverentur, et dæmones perhorrescunt. Nam quod in ipsa nomen inscribitur? Num Saturni, aut Jovis? num Martis, aut Veneris, aut Dianæ, aut alterius cujuscumque falsorum deorum, quorum appellatio deceptio, inductio impietas est? Sin autem Jesus Christus, *nemo autem potest dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto* ²¹, ut ait Scriptura: vide at non in Christum solum, sed et in Spiritum sanctum Judaico ritu blasphemasti, qui quod in Spiritu sancto pingitur ac dicitur nomen Jesu Christi, perniciem animarum in vita vocaveris. O linguam impie effatam! os locutum iniquitatem adversus Deum altissimum! *Quid enim est idolum? inquit Apostolus, aut aliquid est quod idolis est immolatum? sed quæ immolant gentes, dæmonibus immolant, et non Deo* ²². Nobis autem unus est Deus, qui in Patre, et Filio, et Spiritu sancto colitur et adoratur. Scimus autem Filium Dei hominem vere factum, perinde ac nos per omnia appellatum esse. Atque ut omnis homo per imaginem representatur, hoc habet et Christus: et nobis est imago depicta instar sacri luminis, ac salutaris monumenti, dum ipsum natum intuemur, baptizantum, edentem miracula, crucifixum, sepultum, resurgentem, in cælos ascendentem, in quibus recte dicimus non ita se rem habere, consentiente visu cum animi contemplatione; et ex ambobus confirmati in fide mysterii incarnationis, cum omni fructu, et quam maximo sensu pietatis. Tu vero sublati omnibus, crucis figuram ex adverso opponens, errorem maximum inexisti. Quæro enim quamobrem a te sit picta crux: non sit autem una pictus qui crucifixus est? Et omnino ais, quoniam non est aptus natus ut inculpatur. Jam dicam; etiam, si ergo non est aptus natus ut inculpatur, multo certe minus ut patiat. Neque hoc quisquam inficiabitur, qui sit mentis suæ compos. Cur? quoniam et angelus corporis expers ac dolorin pingi potest ad nostram similitudinem, sic a Mose Dei jussu representatus. Qui vero non est aptus natus ut inculpatur, nec passus est scilicet. Concluditur itaque ex his quæ facis ac dicis, inanem visionem esse verum dispensationis: quæ magna deceptio est. Te ipsum igitur, impostor, appellato errorem, exitiosum an vita documentum, telum iniquum e vagina impietatis erumpens.

²⁰ Isa. 1, 2, 3. ²¹ I Cor. xii, 3. ²² I Cor. x, 19.

VARIÆ LECTIONES.

(d) Cod, Regius ἀπαρἀλλάκτως.

tionem, tu Dei hostis: et malus es, et impostor, qui e medio tollas expressam pro mundi salute illius imaginem, quantumvis crucem exprimas: adversus imaginem disputando conatus ostendere opposita esse, quæ inter se conveniunt: siquidem in Christi imagine et crucem expressam licet intueri: alioqui nec vere existit, nec vir divinus appellatus est in similitudine nostra conspectus: nec corpus habuit tactui obnoxium et color, quod est quantitate et qualitate præditum: unde consequitur passio in loco et extensio in tempore. Non has esse circumscriptionis proprietates intelligit, qui vel levissime ratiocinandi usu pollet? Quomodo igitur his præditus non circumscribitur? Quomodo qui in similitudinem hominum factus est, non similitudine hominum pingatur? Quomodo specie et habitu inventus ut homo, sine habitu et specie sit? Quæ hæc insipientia, et in rebus perspicuis dimicatio est? veluti si ex oriente sole pertendat aliquis noctem esse. Nonne ex punctis linea est? non ex lineis figura primum triangularis, et sic reliqua deinde alterius figuræ? non ex diversis figuris vultus informatur, qui depictus in imagine homo esse agnoscitur, ut et divinitus inspirata Scriptura docet? An sine forma Christus? Clamat Apostolus, formam servi ipsum accepisse: tu forma carulisse suggeris? habitu ac figura inventum ut hominem: tu sine figura et habitu? in similitudinem hominum factum esse, tu dissimilem? imago enim similitudo est. *O plene omnino dolo, et omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis justitiæ: non desinis subvertere vias Domini reclusas* 28? Nec sunt hæc a me: Paulus tibi novo Elymæ ista canet. Cæteroqui illud, homo fraudulentus, considera: ejusdem naturæ proprietates esse æquales atque invicem cohærentes: unaque si existat, necessario et reliquas simul existere: quemadmodum et una sublata universæ simul tolluntur. Quales sunt divinæ naturæ proprietates, exempli gratia, quod sit expers corporis, quod non cadat sub aspectum, quod nequeat comprehendî, aut circumscribi, aut mutari, aut pati, et quævis aliæ. Si unam illarum igitur videatur aliquis fortassis quasi ex suppositione submovere, vel submutare, videlicet incomprehensum, ac dicere divinitatem comprehendî posse, posteaque enumeret omnia quæ divinitati competunt: uno mutato, statim reliqua ejusdem ordinis una mutantur: et consecrarium est dicere divinitatem, ut comprehensam, six et corporatam, et aspectabilem, et in circumscriptionem, et mutationi obnoxiam, et patibilem esse: neque natura fert, et dictum est, unius immutatione vel interitu non una immutari omnia vel interire. Eadem ratio est et humanitatis Christi. Proprietates ergo illius, quod sit corporata, aspectabilis, circumscribita, mutabilis, patibilis, et aliæ quæcumque adjici possunt, omni homini neunt. Immutasti igitur aut sustuli-

28 Act. xiii, 10.

Α σομένης αὐτοῦ εἰκόνας, καὶ σταυρὸν χαρατῆρας. Ταύτης ἀντιθετικῶς πειρώμενος δεῖκνυέν ἀντικείμενα τὰ ἀλλήλοις ἐπόμενα· εἴ γε ἐν Χριστοῦ εἰκόνι καὶ σταυρὸν ὄρῳ ἔστιν ἐκτυπούμενον. Μὴ γὰρ οὐκ ἀληθῶς οὐσιώθη καὶ ἀνὴρ ὁ ὑπέρθενος ἐχηρημάτισεν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς εἶδει ὁρώμενος; μὴ οὐκ ἔσχε σῶμα ἀφῆ καὶ χροιοῖ ὑποκρίπτον, ὅπερ ἔστιν ἐν ποσότητι καὶ ποιότητι, ἐφ' οἷς ἐπακολουθεῖ τοπικὴ θέσις, καὶ χρονικὴ παράτασις. Οὐ ταῦτα περιγραφῆς ἰδιώματα συνήσει καὶ ὁ μικρὸν τι εἰδῶς συλλογιζέσθαι; Πῶς οὖν ὁ ἐν τούτοις οὐ περιγραφτός; Πῶς οὖν ὁ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, οὐ τοῖς ἀνθρώποις ὁμοίως εἰκονιζόμενος; Πῶς ὁ ἐν σλήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, εἴη ἂν ἀσχημάτιστος; Τίς ἢ ἀνοία αὕτη, καὶ ἐν τοῖς ἐναργεῖσι μάχη; ὡς εἰ καὶ ἡλίου ἀνίσχοντος ἐνίστασθαι νόκτα εἶναι. Οὐκ ἐκ στιγμῆς γραμμῆ; οὐκ ἐκ γραμμῶν σχῆμα πρῶτον τὸ τρίγωνον, εἰθ' οὕτως τὰ λοιπὰ ἑτεροσχημα; Οὐκ ἐκ σχημάτων ποικίλων μορφοῦται πρόσωπον, καὶ ἐξεικονιζόμενον ὁμολογεῖται ἄνθρωπος εἶναι, ὡς καὶ τῇ θεοπευστῷ Γραφῇ δοκεῖ; ἀμόρφωτος ὁ Χριστός; ὁ Ἀπόστολος βοᾷ, μορφὴν δούλου αὐτὸν λαβεῖν. Καὶ σὺ ἀμόρφωτον ὑποδεικνύεις; ἐν σχήματι εὐρεθῆναι ὡς ἄνθρωπον, καὶ σὺ ἀσχημάτιστον; ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενέσθαι, καὶ σὺ ἀνόμοιον; τὸ γὰρ εἰκόνισμα, ὁμοίωμα. Ὡς πλήρης παντός δόλον καὶ πάσης βροθυρίας, οὐκ ἐκ δόλου· ἐχθρὸς πάσης δικαιοσύνης· οὐ πύθη διαστρέφον τὰς ὁδοὺς Κυρίου τὰς εὐθείας; Μὴ γὰρ πρὸς ἐμοῦ; Παῦλός σοι ταῦτα ἐπέσει τῷ νέφ' Ἐλύμα. Ἄλλως τε ἐκεῖνο ἐνόησον, πλανῆτα, ὅτι τὰ τῆς αὐτῆς φύσεως ἰδιώματα ἰσοδύναμά τε εἰσι καὶ ἀλληλοῦχα· καὶ ἐνός ὄντος, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰ λοιπὰ συνυπάρχει· ὥσπερ καὶ ἀναρρεθίντος τὰ πάντα συναναρρεῖται. Οἷον τῆς θεῆς φύσεως ἰδιώματα, φέρε εἰπεῖν, τὸ ἀσώματον, τὸ ἀόρατον, τὸ ἀπερίληπτον, τὸ ἀπερίγραπτον, τὸ ἀναλλοιωτόν τὸ ἀπαθές, καὶ ὅσα ἄλλα· ἢ οὖν ἐν τούτων ὀφέσει τις καθ' ὑπόθεσιν ὑπεξάραι τυχόν, ἢ ὑπαλλάξαι, ἦτοι τὸ ἀπερίληπτον, καὶ εἰπεῖν ὅτι ἡ θεότης περιληπτὴ ἐστίν, ἐπεὶ πάντα λέγεται ἐκ τῶν περὶ αὐτὴν, συμμετέβαλεν εὐθὺς τῇ τοῦ ἐνός μεταβολῇ τὰ σύστοιχα πάντα· καὶ ἀκολουθεῖ λέγειν αὐτὴν, ὡς περιληπτὴν, οὕτω καὶ ἐνώματον, καὶ ὁρατὴν, καὶ περιγραφτὴν, καὶ ἀλλοιωτὴν, καὶ παθητὴν· καὶ οὐκ ἐνδέχεται, ὡς προεῖρηται, τῇ τοῦ ἐνός ὁπαλλαγῇ ἢ ἀναίρεσει, μὴ οὐκ ἰσοπαλλάττεσθαι ἢ συναναρρεῖσθαι τὰ πάντα. Ὁ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ. Ἰδιώματα οὖν αὐτῆς τὸ ἐνώματον, τὸ ὁρατόν, τὸ περιγραφτόν, τὸ ἀλλοιωτόν, τὸ παθητόν, καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς τούτοις ἐν παντὶ ἀνθρώπῳ ἐνεστίν. Ἰσηλλάξας οὖν ἢ ἀφείλει ὀριστικῶς ἐν τῶν εἰρημένων, ἦτοι τὸ περιγραφτόν; καὶ εἴη ἂν ὁ Χριστός κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὥσπερ ἀπερίγραπτος, οὕτω καὶ ἀσώματος, καὶ ἀόρατος, καὶ ἀπερίληπτος, καὶ ἀναλλοιωτός, καὶ ἀπαθής· ἢ οὐδὲν ὡν τῶν βροθέντων τῇ τοῦ ἐνός ἀπαρίσει: ἐξ ἀνάγκης, διὰ τὰ σὰ τῶν ἀσθημάτων λογάρια, καὶ τὰς ἐκ ψάμμων οἰκοδομάς.

endo unam aliquem ex antedictis, nempe circumscriptionem? erit deinceps Christus secundum humanitatem, quemadmodum incircumscriptionis, sic et corporis expers, nec aspectabilis, ut incomprehensus, immutabilis: impatibilis, ac necesse est ut nihil sit eorum quæ dicta et uno sublato, per tuas plenas impietatis orationunculas, ædificationemque ex arena.

ὁμοίως γὰρ οὗτος ἐμφορόνως πᾶσι πρόκειται,
ἡ προσπαγεῖς ἐσωσας, αὐτὸ καὶ σέβειν.

ὁ πάλιν ὁ κενολόγος ἀνοηταίων ἀποφαίνεται.
καὶ λεγόντων ἡμῶν, ὁ βασιλεὺς σέσωκα τὴν
κατὰ τοῦ θείου πηγῆς τὸ δόρυ, ἐπιλέγειν τὸν
γον, τὸ δόρυ σέβειν, ἀρέντα τὸν βασιλιά. Δέον
ἡ προσπαγεῖς ἐσωσας αὐτὸ μετὰ σὲ σέβειν,
τὸν σεσωκότα, ἔπειτα τὸν δι' οὗ τῆ σωτηρία.
ὕπὸ τῆς ἀγνῆς τυφλότητος, τὸ μὲν ἐξεθείαστε,
ἀπεισιώπητε μὲν ὧδε, ἐνύθρισε δὲ ἄνω, δυσ-
κί τὴν αὐτοῦ εἰκόνα· ὦ, ὦ φοβερόν τὸ δρα-
κὶ σκληρόν ἀνάγγελμα· ὅτι καὶ Στέφανος
ἀρχος.

κονον εἶδος, καὶ πνοῆς ἐξηρμένον,
ἵστον γραφῆσθαι μὴ φέρων ὁ δεσπότης,
ἡ γὰρ τῆ, ταῖς Γραφαῖς πατουμένη,
ὡν συν οὐκ τῆ νέφ Κωνσταντίνῳ,
κυροῦ χαράττει τὸν τριστόλιον τύπον.

ὡρὸς, φησὶ, μωρὰ λαλήσει· καὶ ἡ καρδία
ἐλετήσει· πλάνη. Πλὴν ἐρωτητέον δι' ἣν
ὦ λογοποιεῖ τοῦ ψεύδους, οὐ φέρει ὁ δεσπότης
ἐγγράφωσθαι, ἄφωρον εἶδος καὶ πνοῆς ἐξηρ-
ῶς τοῦ ἐπ' ἀναίρεται τοῦ τοιοῦτου εἶδους ἐγ-
λέντος αὐτῷ σταυρικοῦ τύπου φωνητικοῦ καὶ
ὄντος; Ἄλλ' οὐδαμῶς. Ἡ ὡς εἴ τις εἰκό-
νωσῆς καὶ πνεύσεως, τῆς δὲ Χριστοῦ τοῦτο
ἴσως; ἀλλ' εὐδηλον ὡς πᾶσα τεχνητὴ εἰκὼν
ἐστὶ καὶ ἄπνοος· ἡ γὰρ ἂν οὐ παρὰ γωνον,
ἐπὶ τῆς, καὶ εἰκὼν φυσικῆ, ὡς ἕκαστος ἔχει
ἐπὶ τῆς κατέρρα. Πῶς οὖν ὅπερ ἐπὶ πάση
ἐπὶ τῆς πρὸς, οὐ φέρει ὅρῳ καὶ ἐπὶ
Χριστῷ, πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμοίου κατὰ πάν-
καὶ παρὰ τῆς μετασχόντος ἡμῶν, σαρ-
καὶ αἵματος, καθὰ γέγραπται. Εἰ μὴ τι ἄρα
ποιῆ τῆς γεγραμμένους, καὶ βούλοιο ἐαυτῶ
μον καὶ ἄρα ἀναθεωρεῖν τὸν Χριστὸν ἐπιδη-
τα, ἡ γὰρ τῆς δηλονότι φρονήματι. Εἰ δὲ πι-
εἰ ὁ ἐλεγεῖ, καὶ φερέτω γραφῆσθαι Χριστὸν
ἐπὶ τῆς ἀνθρώποις, οἷς ὁμοιωθῆ κατὰ πάντα
ἀμάρτια· ἵνα μὴ ἡ ἀγραφία ἄρνησιν αὐτῶ
ῆται τῆς ἀληθοῦς ἐνανθρωπήσεως. Ἄλλως
ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ, οὐ ψυχῆς τῆς ἀοράτου,
ὡς γε εἶπεῖν, θεότητος, ἀλλὰ τοῦ σώματος ἀ-
εἰς: χαρακτήρ, καθὰ παντὸς ἀνθρώπου. Τὸ
ὡν τοῦ σώματος, ἄπνοον καὶ ἄφωρον ἐγεγόναι
καρῶ· διὸ καὶ νεκρὰ εἰκὼν παρὰ τῆς θεῆς
εἰς Ἀρμενίας εἴρηται. Ὡστε εἰκότως ἄφω-
ἴδος καὶ πνοῆς ἐξηρμένον ἐγγέγραπται Χρι-
στῶ ὁμοίου τὸ ὁμοιον. Καὶ οὐ γε ἡσχημόνησας
ῆται. Ἀλλὰ πάλιν ἀναλάβωμεν τὸ θεώρημα,

A *Hanc enim legem sapienter omnes servare decet,
Id nempe colere, cui tu affixus nos serrasti.*

XIV. En iterum fabulator desipere deprehenditur. Tanquam si dicamus, rex urbem servavit injecta in aliquem hasta: adjiciatque garrulus, præterito rege hastam coli oportere. Dici par est: Cui affixus salutem attulisti, illud secundum te colimus: primum scilicet cum qui servavit: deinde crucem, per quam allata salus est. At iste præ nimia cæcitate alterum divino cumulavit honore, alteram nunc quidem prætermisit, superius autem affecit contumelia, ipsius imagini maledicens. O terribile spectaculum! o acerbum nuntium! Christo Stephanus bellum indicit.

B *In specie mola et vacua spiritu
Christum depingi non ferens imperator,
Materia terrestri quam Scripturæ proterunt,
Leo cum filio novo Constantino,
Crucis imprimit ter felicem tyrum.*

XV. Fatuus, inquit Scriptura, fatua loquetur, et cor ejus mediabiliter errorem. Cæterum quæri oportet quam ob causam, o mendacii concinnator, non patiatur dominus pingi Christum, mutat speciem ac spiritu destitutam? nempe ut tali sublata specie ac forma, effingatur ei crucis figura vocalis ac spirans? Minime sane. An quia imago aliqua est quæ vocem emittat, quæ spiritum ducat, non habet istud autem imago Christi? Atqui perspicuum est omnem imaginem ex arte factam, voce carere ac spiritu: alioqui non exemplum, sed prototypum est, et imago naturalis, qualis quisque est sui patris imago. Quomodo igitur quod in omni hominis imagine inest, nolit et in imagine Christi intueri, qui omnibus hominibus similis est per omnia, et similiter participavit nobiscum carni et sanguini²⁷, sicut scriptum est. Nisi utique fidem derogat his quæ scripta sunt, secumque statuit Christum contemplari, qui sine sanguine et carne apparuerit, Manichæo sensu scilicet. Quod si credit autem id quod confitetur, et Christum pingi patiatur æque ac cæteros homines, quibus *similatus, est per omnia absque peccato*²⁸: ne picturæ negatio negationem in eo arguat veræ incarnationis. Cæterum nec imago Christi, animæ, quæ sub aspectum non cadit, nedum divinitatis, sed corporis ipsius figura est, quemadmodum hominis cujuslibet. Sanctum vero ipsius corpus voce ac spiritu in cruce caruit: quapropter et mortua imago a divo Gregorio Armeno appellata est. Itaque jure merito expers vocis speciem ac destituta spiritu depictus est Christus, simile ex simili. Ac tu quidem ineptum te præbuisi inaniter garriens. Sed denuo quæ proposuisti resumamus.

[sa. xxxii, 6. ²⁷ Hebr. ii, 14. ²⁸ Hebr. iii, 15.

*In specie muta et vacua spiritu
Christum depingi non ferens imperator,
Materia terrestri, quam Scripturæ proterunt.*

XVI. Solsciter vero ab eo perlibenter, an non in terrena materia, a Scripturis abjecta, figura crucis impressa sit? Quomodo igitur in ea Dominus ignominiam patitur? nam Christi loco crux figurata est. Secum ergo ipse pugnat, et cum id æquo ferat animo, non tamen æquo animo fert. Viden' quisquis sapiat ut hæ nugæ Christo contumeliosæ sint? Quid ergo? non ex Adami massa divina caro, et simul terrenus Adam, et terrena materia hominis caro quælibet? non et aliquid tibi terrenum inest? At non simpliciter omnis materia a sacris Scripturis repudiatur, vir desipientissime, sed quæ hanc censuram sustinet. Multa sunt enim e donis Deo dicatis in materia cælata, nec sunt ullo modo repudiata. Sed omne tibi consilium est imaginem Christi idolum appellare, et id evidenter probare. Nam illis Apostoli verbis obsequi te putas: *Scitis quoniam cum gentes essetis, ad simulacra muta prout ducbamini euntes*²⁹: atque exinde ostendere Christianos gentiliū more in exitium ruere, postquam desit esse idolum in mundo, juxta Apostoli sententiam; postquam invocatum est nomen benedictum in universa terra; postquam confessi sumus unum Dominum, unam fidem, unum baptisma; postquam oblatio munda opposita est sacrificiis idolorum; postquam ab ortu solis usque ad occasum in omnibus sacris templis fere expressa est imago Christi; post tot sanctas synodos, quæ depictum ante oculos Christum habuere; postquam in foribus est Christi adventus. Vides errorem peiorem omnibus quæ post Christum exortæ sunt hæresibus: siquidem nulla ex illis manifeste conata est Christum negare; hic vero id occurrit. Nonne qui crucis figuram negat, et crucem negat? Prorsus quidem. Et Christi imaginem qui spernit, Christum omnino ille spremit. Nam si concesseris prius esse verum, quomodo non et alterum? Quid igitur non miscenda misces, ea quæ de idolis dicuntur ad imaginem Christi dæmoniacæ transferens. Non quæcumque lex dicit, his qui sunt in lege loquitur? non quæcumque Apostolus coarguit, his qui tunc gentiliter viverent, denuntiat? Non audis sanctum Athanasium clamantem? « Non ut deos imagines adoramus, qui sumus fideles, absit! more gentiliū: sed studium duntaxat, affectumque nostræ dilectionis erga formam personæ imaginis demonstramus³⁰. » Unde sæpenu-mero detrita effligit, tanquam lignum deinceps intile, imaginem tunc igni tradimus. Gentes vero ligum ipsum secundum naturam, aurumque et argentum, humanis figuris insculpta deos suos esse

²⁹ I Cor. xii, 2. ³⁰ Quæstio ad Antiochum t. II, pag. 345.

VARLE LECTIONES.

(e) Ὅρα τί σημαίνει τὰ εἰδῶλα τῶν ἔθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσόν, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ms. in margine. Vide quid significant simulacra gentium, argentum et aurum, opera manuum hominum.

A Ἄφωνον εἶδος, καὶ πνοῆς ἐξηρμένον, Χριστὸν γράφεισθαι μὴ φέρων ὁ δεσπότης, Ἵλη γεηρῆ, ταῖς Γραφαῖς πατουμένην.

Ἐκυθόμην δ' ἂν ἠδέως αὐτοῦ, οὐκ ἐν ὕλῃ γεηρῆ ταῖς Γραφαῖς πατουμένην ὁ ἐγγραβεῖς τοῦ σταυροῦ τύπος; Πῶς οὖν φέρει ἐν τούτῳ ὁ δεσπότης τὴν ἀτιμίαν; ἀντὶ Χριστοῦ γὰρ ὁ σταυρὸς αὐτῷ ἐγκεχάραται. Ἐκυτῷ οὖν ἠναντιῶται ἄρα, καὶ φέρων οὐ φέρει. Ὅρῃς, ὁ συνιών, ὡς παιδιὰ ταῦτα κατὰ Χριστοῦ; Τί οὖν οὐκ ἐκ τοῦ φωράματος τοῦ Ἀδάμ ἡ θεοφόρος σὰρξ, καὶ ὁμοῦ γεηρὸς ὁ Ἀδάμ, καὶ γεηρὰ ὕλη πᾶσα σὰρξ ἀνθρώπου; καὶ τί σοι τὸ γεηρὸν πρόσει; καὶ οὐδ' ἀπλῶς πᾶσα ὕλη ταῖς Γραφαῖς πατουμένην, ὡ ματαιόφρον, ἄλλ' ἡ τοῦτο ὑφισταμένην. Πολλὰ γὰρ ἐν ὕλῃ γραφίδος τῶν θείων ἀναθημάτων, καὶ οὐδαμῶς πεπάτηται. Ἄλλ' ὁ σκοπὸς σοι ἕπας τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, εἰδῶλον ὀνομάζειν ἀποδεικτικῶς· ἐκείναις ταῖς ἀποστρλικαῖς φωναῖς οἰομένῳ ἀκολουθεῖν. Οἴδατε ὅτι δετε ἦτε ἔθνη, ἦτε πρὸς τὰ εἰδῶλα τὰ ἄρωνα, ὡς ἂν ἤγεσθε ἀπαγόμενοι· κἀντεῦθεν δεῖξαι τοὺς Χριστιανοὺς ἔθνηδὸν ἀπολλυμένους, μετὰ τὸ μὴ εἶναι εἰδῶλον ἐν κόσμῳ, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν φωνήν· μετὰ τὸ κεκλησθαι τὸ ὄνομα τὸ εὐλογημένον ἐπὶ πάσης τῆς γῆς· μετὰ τὸ ὁμολογεῖσθαι ἓνα Κύριον, μ' ἂν πίστιν, ἐν βάπτισμα· μετὰ θυσίαν καθαρὰν ἀντίθετον τῆς εἰδωλοθύτου· μετὰ τὸ ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ ἕως δυσμῶν ἐν πᾶσι τοῖς ἱεροῖς ναοῖς σχεδὸν ἐκτετυπῶσθαι τὴν εἰκόνα Χριστοῦ· μετὰ τοσαύτας ἀγίας συνόδους, ἐπ' ὄψεσιν αὐτῶν ὀρωμένους Χριστοῦ ἐγγεγραμμένους· μετὰ τὸ ἐν προθόροις εἶναι τῆς Χριστοῦ παρουσίας.

C Εἶδες κλάνην χειρῶν πασῶν τῶν μετὰ τὸν Χριστὸν ἀναφρυσῶν αἰρέσεων. Εἴπερ ἐν ἐκείναις οὐδεμία προφανῶς ἀρνεῖσθαι Χριστὸν ἐδιάρχετο· ἐνταῦθα δὲ τοῦτο. Ἄρξ οὖν ὁ ἀρνούμενος τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ, οὐ τὸν σταυρὸν ἀρνεῖται; καὶ πάντῃ· καὶ ὁ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἀθετῶν, τὸν Χριστὸν πάντως ἠθέτησεν. Εἰ γὰρ δώσεις τὸ πρῶτον ἀληθεύειν, πῶς σὸχι καὶ τὸ δεύτερον; Τί οὖν τὰ ἄμικτα μιγνύεις, τοῖς κα' εἰδῶλων λεγομένοις τῇ Χριστοῦ ἀνάκτων εἰκόνι δαιμονιωδῶς; Οὐχ ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ; Οὐχ ὅσα ὁ Ἀπόστολος κατηγορεῖ, τοῖς ποτὲ ἐθνικῶς ζῶσιν ἐξηγορεῖ; Οὐκ ἀκούεις τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου βοῶντος· « Οὐχ ὡς θεοὺς τὰς εἰκόνας προσκυνοῦμεν οἱ πιστοὶ, μὴ γέννησθε, ἀλλὰ οἱ Ἕλληνας· ἀλλὰ τὴν σχέσιν μόνον, καὶ τὸν πόθον τῆς ἡμῶν ἀγάπης πρὸς τὸν χαρακτήρα τοῦ προσώπου τῆς εἰκόνας ἐμφανίζοντες. » Ὅθεν πολλάκις τοῦ χαρακτήρος λειανθέντος, ὡς ξύλον λειπὸν ἄργον, τὴν ποτὲ εἰκόνα καίμεν. Ἕλληνας δὲ αὐτὸ τὸ ξύλον κατὰ φύσιν, καὶ τὸν χρυσόν, καὶ τὸν ἄργυρον ἐγκεχαραγμένα μορφαῖς ἀνθρωπίναις, θεοὺς αὐτῶν εἶναι ὠμολογοῦν (e). Ταῦτά ἐστι τὰ εἰδῶλα ἄρα προφητικῶς τε καὶ ἀποστολικῶς κατηγορεῖται· καὶ ὡς

α, καὶ ὀφθαλμοὺς ἔχουσι· καὶ ὡς ἄφωνα, καὶ α, καὶ στόμα ἔχουσι· καὶ εἴ τι ἄλλο θεωρούμεν, ἀνερέγγητον δὲ, Παῖε λοιπὸν κατὰ Χριστοῦ αἰκῶς βλασφημῶν, ὡ' τῶν.

et, experts autem officientiae est. Desine deinceps, o bone, adversus Christum Judaico ritu blasphemare.

ΓΗΟΓΡΑΦΗ.

ἰ ἀποστολικῇ καὶ Πατρικῇ διδασκαλίᾳ ἐπόμηνος, τῇ τῆς Ἐκκλησίας θεσμοθεσίᾳ πιθόμενος, τὰς ρίαις καὶ οἰκουμηνικὰς ἐξ συνόδου ἀποδεχόμενος, τὴν ἐν Βλαχέρναις κροτηθεῖσαν σύνοδον, καὶ τὴν ἡς ἐσικυρωτικῇ ἀθροισθεῖσαν, καὶ τοῖς ὑπὲρ ἐκτεθεισὶν ὀρθοδόξοις δόγμασιν ἐπόμηνος καὶ νων, τοὺς τε παρ' αὐτῶν ἀποβληθέντας ἀποδόμενος, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν δειχθέντας ἀποδεχόμενος, πᾶσαν εἰκονικὴν ποιήσιν ποιήσιν τε καὶ προσκύνησιν ἀθετῶν, τὸν δὲ ὑπὸ Ταρασίου σύλλογον ἀποδόμενος, καὶ τοὺς μὴ οὕτως ἔχοντας ἀναθεμα-

Υπέγραψα ἰδιοχείρως.

ἰσα αἴρεσις νεωστὶ ἀναρουεῖσα, τὰς πρὸς αὐτῆς αἰς, ἀποστρέφεται οἷεται· τὰς τε ἀποστολικὰς Πατρικὰς διδασκαλίας προσείσθαι· καὶ τὰς μὲν ἐρηνημέναις ἀγίας συνόδου ἀποδέχουσαι· δοκιμασίαν δὲ ὑπὸ τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου, διελέγειν ἀντιστρέφουσαι ἔχουσαι. Οὕτω τοιγαροῦν καὶ ἡ ἡμεῖς, ὡς σὺν Θεῷ προῶν ὑποδείξει ὁ λόγος. Ἄλλ' ἢ πρῶτον ἐρωτητέον· Πῶς οὖν, ὡ γυναιε, πᾶσαν εἰκονικὴν ποιήσιν τε καὶ προσκύνησιν ἀθετῶν, ἀποστολικῇ καὶ Πατρικῇ διδασκαλίᾳ ἐπεσθαι λέγει· τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος ὡδε· Σκιὰν γὰρ ἢ ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων· σκιὰν τὴν παλαιὰν, τὴν εἰκόνα τὴν νέαν (f)· τὰ πράγματα τὰ μέλλοντα ἐφανέρωσεν ἑκφάναντος. Τοῦ τε θεολόγου Γρηγορίου ἐπιφανέως τῷ Ἀποστόλῳ, τύπον τύπου εἶναι ἐφασκεῖν τῷ νόμον τῆς χάριτος· ἐκ παραλλήλου ἢ καλλίστῳ τῷ κέρρηται τοῖς ὀνόμασι. Δῆλον ἴσται καὶ τὴν εἰκόνα τύπον ὀνομάζειν, καὶ τὴν σκιὰν ἕκον· ἢ γὰρ, φησὶ, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν ἕκον τὸν ἐκχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει. Ἐπεὶ καὶ ἀντίστοιχον τὸ ἀληθινῶν, τὰ τοῦ νόμου εἰρηται παρὰ τῷ ἀπὸ Ἀποστόλῳ· ὡς εἶναι σκιὰν, καὶ τύπον, ἢ ἀντίστοιχον, τὸ αὐτό. Καὶ πάλιν ὁ πάνσοφος Διοσκουρίδης ποὺ λέγων· « Εἰκόνα τύπου δειχθέντος τῷ πατὴρ τὸ Σίναιον ὄρος, ἐκάλετο πάντα τὰ κατὰ τὸν νόμον ἱερουργούμενα· » Καὶ Δαυϊτικῶς δὲ εἶπεν· « Ἐν εἰκόνι ἐν τῷδε τῷ βίῳ διαπόρευόμεθα· ἡμεῖς αἰσθητικῶς αὐθις εἰπεῖν· « Αἰσθητικῶς εἰκόσιν τὰς θείας, ὡς δυνατὸν, ἀναγόμεθα θεωρίας. » ὡν τὸ ἅγιον θυσιαστήριον εἰρηται αὐτῷ· εἰκὼν κτὼν μύρον· εἰκὼν δὲ σταυρικὸς τύπος· φησὶ γὰρ τοὺς οὕτως ζῶντας, ὡς ὁμοιοειδεῖς ἐσημαίνον-

SUBSCRIPTIO.

XVII. Apostolorum et Patrum doctrinam sequens, et Ecclesiae definitioni credens, sanctas et oecumenicas sex synodos suscipiens, et eam synodum quae in Blachernis celebrata est, et quae congregata ad hanc confirmandam, item exposita ab illis orthodoxa dogmata sequens, et his acquiescens, eos abiciens, quos illae abjecere, et quos illae suscipere suscipiens; omnem imaginum effectionem et adorationem spernens, conventum vero sub Tarasio habitum abiciens, et secus sentientes anathematizans.

Propria manu subscripsi.

XVIII. Omnis haeresis recens enata, superiores haereses rejicere se putat: apostolorum Patrumque doctrinas admittere et sanctas synodos ante suam aetatem habitas suscipere: cum exploratur autem a sermone veritatis, secus se habere arguitur. Sic igitur, et praesens haeresis, ut cum Deo procedens oratio demonstrabis. Sed illud prius quaerendum est: Quomodo ergo, vir egregie, omnem imaginum confectionem et adorationem spernens, apostolorum et Patrum doctrinam sequi te dicis? Apostolo sic dicente: *Umbra enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum* ³¹. Umbra veterem, imaginem novam, res denique futura bona exponit. Gregorius item Theologus congruentur cum Apostolo, legem et gratiam esse alterum alterius exemplar dixit: persaepe enim his utuntur verbis eadem vi ac potestate. Unde perspicuum est imaginem hos exemplar appellare, et umbram exemplar. *Vide, enim, inquit, omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte* ³². Mox et *exemplaria verorum* ³³ ea quae sunt legis appellantur ab eodem Apostolo, ita et umbra, figura et exemplar, unum idemque sit. Et rursus sapientissimus Dionysius alicubi dicit: « Imaginem exemplaris quod ipsi ostensum est in monte Sina, appellabat omnia quae secundum legem sacro ritu peragebantur ³⁴. » Et ut cum Davide loquar: In imagine in hac vita pertransimus ³⁵. Cum Dionysio iterum: « Sensibilibus imaginibus in divinas, quoad fieri potest, assurgimus contemplationes. » Imaginem vocat sacrum altare; imaginem, divinum unguentum; imaginem, crucis figuram. Nam et eos qui sic vi-

¹ Hebr. x, 1. ² Hebr. viii, 5. ³ Hebr. ix, 24. ⁴ De caelesti hierarchia, cap. 1, n. 2. ⁵ Psal. ciii, 7.

VARIAE LECTIONES.

(f) Ὅρα τί σκιὰ καὶ τί εἰκὼν καὶ τίνα τὰ πράγματα, ms. in margine.

vunt, ut sint similis formæ cum eo qui illos crucifixa imagine propriæ impeccantiæ insignit, imagines et sacros ornatus idem appellat. Imagines denique omnia quæ in mysticis cæremoniis conspiciuntur. Quid ergo? non id omne imaginum confectio et adoratio est? Maxime: quæ tu dum spernis, sprevisi manifeste non apostolorum simpliciter, ac Patrum doctrinam, sed et Novum Testamentum; si vero Novum, utique et Vetus. Video autem et te spretum a te ipso, angelosque spretos. Imago Dei homo est, quoniam imitari potest eum qui non est imitatione ab ullo exæquandus. Siquidem dicit Scriptura: *In imagine Dei feci hominem*³⁵. Imago Dei angelus est, inquit divinus Dionysius. Imaginum igitur confectionem et adorationem ambos esse concesseris, vel invidus. Etenim et angelus adoratur. et homo. Sprevisi ergo, et terrena, ut videtur, et cælestia. Neque enim segregasti hanc ab illa, pictam a naturali; sed omnem collective imaginis confectionem et adorationem spernere præ te tulisti, nihil speciatim excipiens, præter sanctam Trinitatem. Ipsa enim sola non imaginis confectio est, quoniam neque creata sed increata; neque aliter possit intelligi perfecto dilucide tua propositio. Sed iterum ad id de quo agitur revertamur.

Apostolorum et Patrum doctrinam sequens omnem imaginum confectionem et adorationem spernens.

Vox Petri principis apostolorum.

Profer imaginem Domini nostri Jesu Christi, et illam in turricula exprime, ut cernant populi qualem formam assumpserit Filius Dei (g).

Vox sancti Dionysii.

XX. Benigna initiatio primitiva sensibilibus imaginibus supercoelestes mentes descripsit in contextu Scripturarum, res sacras exprimentium (h).

Vox sancti Athanasii.

XXI. Nos qui fideles sumus, imagines non adoramus tanquam deos more gentilium: abisti! sed studium duntaxat et affectum nostræ dilectionis erga formam personæ imaginis demonstrantes (i).

Vox sancti Basilii.

XXII. Adeste mihi nunc, o præclari athleticorum certaminum piores, mutilam ducis imaginem vestro illustrate artificio. *Et post alia*: Pingatur in tabula et certaminum agonotheta Christus (j).

Vox sancti Gregorii Nazianzeni.

XXIII. Polemona pictum prominentem conspicans (k):

³⁵ Gen. ix, 6.

VARIE LECTIONES.

(g) Ex Vita sancti Pancratii apud Bollandum mense Aprilis 3 die, pag. 237. (h) Ex cap. 1, de cælestiarchia cap. 1, p. 3. (i) Ex Quæstionibus ad Antiochum quæst. 39. (j) Ex Homil. xviii, in sancti Iacobi. (k) De Actis sancti Pancratii cursus infra, epist. 42, lib. ii.

Α τος τῆ σταυροειδεῖ τῆς οἰκίας ἀναμαρτυροῦν· εἰκόνες καὶ ἱερατικά· διακοσμήσεις, ὁ φησι. Εἰκόνες πάντα τὰ κατὰ τὴν μυστικὴν γίνεσθαι ὀρώμενα. Τί οὖν; οὐ ταῦτα πάντα ἐποίησεν καὶ προσκύνησεν; καὶ μᾶλλον ἄπερ εἰ τῶν, συνθέτησας ἀριδύλως οὐ τὴν ἀποστολικὴν Πατρικὴν διδασκαλίαν ἀπλῶς, ἀλλὰ γὰρ τὴν Διαθηκὴν· εἰ δὲ τὴν Νέαν, δηλονότι καὶ τὴν Περὶ Ὁρῶν δὲ ὅτι καὶ σεαυτὸν ἰθέτησας, καὶ γε το γέλωτος. Εἰκὼν Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν ἐνδύτην τοῦ ἀμιμήτου μίμησιν· εἴπερ φησὶ τὰ Ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον· ἐστὶ τοῦ Θεοῦ ὁ ἄγγελος, φησὶν ὁ θεὸς Διοσκουρίδης· Εἰκονικὴν τοιγαροῦν ποίησιν καὶ προσκύνησας εἰς ἄμφω, κἄν μὴ βούλη. Καὶ γοῦν προσκύνησας καὶ ἄγγελος καὶ ἄνθρωπος· ἰθέτησας οὖν ἐπίγεια, ὡς εἰκοις, καὶ τὰ ἐπουράνια· οὐ γὰρ ὁ ἄλλος τῆνδε τῆσδε, γραφικὴν φυσικῆς πᾶσαν δὲ ληπτικῶς εἰκονικὴν ποίησιν τε καὶ προσκύνησας ἀθετεῖν ἐφθης εἰπὼν, οὐδὲν κατ' ἐξοχὴν πλὴν τῆς ἁγίας Τριάδος· αὕτη γὰρ μόνη οὐκ εἰκονικὴ, ὅτι μὴδὲ κτίσις, ἀλλὰ ἄκτιστος· καὶ ἂν ἄλλως δυναθῆι νοηθῆναι σου ἢ πρότασις· γομενῶς. Ἀλλὰ πάλιν ἀναλάδωμεν τὰ ἰερατικά.

Τῆ ἀποστολικῆ καὶ Πατρικῆ διδασκαλίᾳ ἡμῶν, πᾶσαν εἰποτικὴν ποίησιν καὶ προσκύνησας ἀθετῶν.

Φωνὴ Πέτρου τοῦ κορυφαίου ἀποστόλου· Ἐξένεγκε τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐντύπωσον αὐτὴν ἐν τῷ πυρρῷ ἵνα ἴδωσιν οἱ λαοὶ ποίαν μορφήν ἀνέλαθεν ὁ Υἱὸς Θεοῦ.

Φωνὴ τοῦ ἁγίου Διονυσίου.

Ἡ φιλόανθρωπος τελεταρχία αἰσθητικῆς εἰκόνος ὑπερουρανίου ἀνεγράψατο νόσας, ἐν ταῖς ἱερατικαῖς τῶν λογίων συνθέσεσι.

Φωνὴ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου.

Οὐκ ὡς θεοὺς τὰς εἰκόνας προσκυνουῦμεν, ἀλλὰ τὴν εἰκόνα, ὡςπερ οἱ Ἕλληγες· ἀλλὰ τὴν εἰκόνα μόνον καὶ τὸν πόθον τῆς ἡμῶν ἀγάπης· πρὸς τὸν προσώπου τῆς εἰκόνας εἰς ζῶντες.

Φωνὴ τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

Ἀνάστητέ μοι νῦν, ὦ λαμπροὶ τῶν ἀθλητικῶν κατορθωμάτων ζωγράφοι· τὴν τοῦ στρατηγικοῦ βωθεῖσαν εἰκόνα, ταῖς ὑμετέραις μεγαλόνοστοις χανταῖς. Καὶ μετ' ἑτέρας· Ἐγγραφέσθω τῷ πίνακι τῶν παλαισμῶν ἀγωνοθέτης Χριστός.

Φωνὴ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

Τῆς δ' ἦν ὑπερκύπτων Πολέμων ἐν εἰκόνι·

την ἰδοῦσα, καὶ γὰρ ἦν σιδασμία,
 ἦλθεν εὐθύς καὶ θίας ἡτετημένη.
 Ἰῶντ' ἐκαισχυθεῖσα τὸν γεγραμμένον.

Φωνὴ τοῦ Χρυσοστόμου.

γὰρ καὶ τὴν κηρόχυτον ἡγάπησα γραφὴν, εὐ-
 χίας ἔνεκεν πεπληρωμένην· εἶδον γὰρ ἄγγελον
 ἰκόν· ἐλαύνοντα βαρβάρων σίφη. Εἶδον πιτού-
 βαρβάρων οὐλα· καὶ τὸν Δαυὶδ ἀληθεύοντα·
 ε, ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξου-
 σιας.

Φωνὴ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης.

δὸν πολλαίαις ἐπὶ γραφῆς εἰκόνα τοῦ πάθους·
 οὐκ ἀδακρυτὴ τὴν θέαν παρῆλθον· ἐναργῶς
 εἶχνης ὕπ' ὄψιν ἀγούσης τὴν ἱστορίαν. Ἠρόκει-
 Ἰσαάκ...

Φωνὴ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου.

δὸν ἐγὼ ἐπὶ τοίχου γραφῆς, ἐναθλοῦσαν τοῖς
 ματι· κόρην· καὶ οὐκ ἀδακρυτὴ τὴν θέαν κατ-
 οῦσα.

Φωνὴ τῶν τῆς ἑκτης ἀγίας συνόδου Πατέρων.

τις τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφαίς, ἀμνός δα-
 φ τοῦ Προδρόμου δεικνύμενος ἐγγραττεται.
 μεθ' ἑτέρα· Ὡς ἂν οὖν τὸ τέλειον κὰν ταῖς χρω-
 ματικαῖς ἐν ταῖς ἀπάντων ὄψεσιν ὑπογράφηται·
 οὐκ αἶροντος τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου ἀμνοῦ Χρι-
 τοῦ θεοῦ ἡμῶν, κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆ-
 ρα ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀπὸ τοῦ νῦν ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ
 οὐκ ἀνασταθλοῦσθαι ὀρίζομεν.

ὅτι ἐκ πολλῶν ὀλίγα, διὰ τὸ μὴ ἐμποιεῖσθαι
 α. Ἴδε καὶ αὐθις ἡ ἀποστολικὴ καὶ Πατρικὴ δι-
 κηλαία· ἡ ἀκρότης τῶν ἀποστόλων· ἡ κρηπίς
 ἡ Πάτερων· αἱ κλειεῖς τῶν δογμάτων· ὁ ὄρος τῆς
 ἰσχυρίας· οἷς ὁ ἀντιφθεγγόμενος, κὰν ἄγγελος, ἐκ-
 τρεπῆται, ὡς μεματιστός. Οὐ γὰρ ἐξ ἀποστόλων,
 οἷς ἐπὶ τῆς Πατέρων· ἀλλὰ νόθος, ψευδώνυμος.
 Ἰδέτερας αὐτῆν, καὶ μὴ λέγων ἀθετεῖν, ἀθετῶν
 εἶπεν τῆς καὶ προσκύνησιν εἰκονικῆν, ὡς Μωῦθ
 εἶπεν.

Καὶ τῆς Ἐκκλησίας θεσμοθεσίᾳ παιθόμενος.

θεσμός αὖ ἐστὶν ὁ πνίβερος· τὰ παλαιὰ δηλονότι
 ἢ ἀπὸ τῶν ἡμῶν ὁ μέγας Βασίλειος διατάττεται
 κριτικῶς. Ἰδέτερας· τοίνυν τῇ ἐκκλησιαστικῇ παρα-
 κλητικῇ, ὡς βοῆ ἢ ὑπ' οὐρανὸν πραγματικῶς ἐν τοῖς
 ἁγίοις ἱεροῖς ναοῖς καὶ ἀναθήμασιν, ἄνωθεν καὶ
 ἀρχῆς τοῦ θείου κηρύγματος, τὰς σεπτὰς εἰκόνας
 κριτικῶς· ἄς οὐ νῦν ἐκμειοῖς. Ἴδε οὖν ἡ ἐκ-
 κλησιαστικὴ ἐν μέρει θεσμοθεσία. Ἠθέτηκας καὶ τὴν-
 εἶ διὰ τοῦ μέρους ὄλη δυνάμει.

Psal. LXXII, 20.

VARIÆ LECTIONES.

Ex carminibus iamb. xviii. (m) Ex Serm. I, de diversis utriusque Testamenti locis. (n) Ex Oratiōne
 dham. T. II, p. 908 b. (o) Ex Canonibus. Can. 82, Tom. VI Concil. Labbei pag. 1177.

A (Ore venerando namque erat perquam et gravi)
 Superata solo retulit visu pedem :
 Pietum perinde verita luce ut præditum (l).

Vox sancti Chrysostomi.

XXIV. Ego et picturam ex cera fusilem adamavi
 tanquam pietate refertam : mihi enim visus sum
 angelum cernere illam barbarorum nubem pro-
 fligantem. Vidi barbaras illas gentes conteri et con-
 culcari, et Davidem vere exclamare : *Domine, in*
*civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges (m)*⁹⁶.

Vox sancti Gregorii Nysseni.

XXV. Sæpenumero miserabilis hujus rei ima-
 ginem in pictura vidi, nec absque lacrymis spe-
 ctaculum præterii : adeo perspicue atque eviden-
 ter ars pingendi oculis rem gestam subiecit.
 Procumbit Isaac, etc.

Vox Sancti Cyrilli.

XXVI. Vidi ego in muri pictura puellam in arena
 certantem ; nec sine lacrymis spectaculum illud con-
 spexi.

Vox Patrum sanctæ synodi VI.

XXVII. In nonnullis venerabilium imaginum pi-
 cturis agnus qui digito præcursoris monstratur,
 depingitur (o). *Et post alia* : Ut ergo quod perfectum
 est, vel colorum expressionibus omnium oculis
 subjiciatur ; ejus qui tollit peccata mundi, agni
 Christi Dei nostri, humana forma characterem etiam
 in imaginibus deinceps pro veteri agno erigi ac de-
 pingi jubemus.

XXVIII. Hæc de multis pauca, ut fastidium non
 afferam. Ecce iterum apostolica et Patrum doctrina,
 sublimitas apostolorum, fundamentum Patrum,
 dogmatum claves, rectæ fidei norma : quibus qui
 contradicit, etiamsi angelus, condemnatus est et
 anathema declaratus. Non enim cum apostolis ne-
 que cum Patribus sentit, sed spurius est, et Chri-
 stiani nomen falso gerit. Ipsam igitur *rectam fidem*
 quamvis te rejicere non dixeris, rejecisti, cum ima-
 ginum fabricam omnem et reverentiam, ut Moab
 olim, abrogasti.

Et Ecclesiæ institutis obtemperans.

XXIX. Lex ergo sancta est prorsus : vetusti uti-
 que mores, quos a nobis retineri magnus Basilius
 egregie præcipit. Constitutum certe est ecclesia-
 stica traditione : sicut Ecclesia quæ in terris est,
 ipso usu, in sacris suis templis et donariis clamat ;
 jam inde a primis evangelicæ prædicationis tempo-
 ribus, venerandas imagines effingi, quas tu nunc
 comminuis. En igitur Ecclesiæ, quod ad istam rem
 attinet, institutum : cujus tu hanc partem, quantum
 in te fuit, abrogasti.

Et sanctas œcumenicas sæx synodos recipiens.

Α Τὰς τε ἁγίας καὶ οἰκουμενικὰς ἕξ συνόδους ἀποδεχόμενος.

XXX. Orthodoxæ synodi tum œcumenicæ, tum certarum regionum, quantumcunque multæ sint, ut sunt reipsa, nonnisi una sunt sensus divini communionem, si spectetur primaria earum vis et potestas : sicut et unicum et fidei symbolum. At pro tempore adversus insurgentes videlicet hæreses progressæ, in dogmatis cujusque nefarii oppugnationes variæ visæ sunt, in eadem tamen doctrina orthodoxa constantes fuerunt. Quemadmodum, ut exemplo utar, granum frumenti unum quidem est cum terræ mandatur : at vim hanc habet insitam, ut opportuna edendis frugibus tempestate, grana ex ipso multiplicata producantur. Videamus proinde quomodo, cum recipias primam, pariter universas simul recipias. Ait igitur, ut omittam quæ præcesserunt, tanquam aliena a præsentiquæstione: Et id unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia sæcula, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de cœlis, et incarnatus est ex Spiritu sancto et Maria Virgine, et homo factus est. Illum igitur ex Patre ante omnia sæcula genitum, ex Spiritu sancto et Maria Virgine incarnatum et hominem factum, unum esse hypostasi, duplicem naturam, omnes sancti confitentur : perfectum in divinitate ac in humanitate perfectum. Qui secundum id quod habet ex Patre, incircumscrip- C tus; siquidem et Pater incircumscrip- tus; siquidem et Mater circumscrip- tus. Qualis Pater, talis etiam secundum omnia qui ex ipso genitus. Et qualis Mater, tale item secundum omnia quod ex ipsa natum : ne, si vel unum desit, perfectum tollatur, ac totum pereat. Quando igitur Mater a natura habet ut corporea forma pingatur, quippe quæ circumscrip- ta; Christus quoque a natura hoc habet, tanquam ipsius progenies circumscrip- ta. Alioquin non est ejus revera et natura filius. Atqui verus ipsius filius est, sicut et ipse verus Patris filius. Itaque corporea forma pingitur secundum id quod a Matre habet, qui secundum id quod a Patre habet incircumscrip- tus est divinitate, ita ut necessitate omni naturæ, alterum ab altero verum testimonium accipiat. Hoc certe sancta synodus œcumenica prima tanquam pro- D suprema potestate edixit, ut nempe Christus pingetur siquidem eum carne indutum et hominem factum esse confitetur. Nihil enim, quod carne constet, pingi non potest : neque ullus homo est, qui cum cerni possit, imagine exprimi non possit. Deinde nec proprie Deiparæ nomine Mariam appellavit : sed quando Dei Filium ex ipsa carnem sumpsisse et hominem factum esse affirmavit, potentia prædicavit ipsam esse Deiparam. Si enim Deus est is qui genitus, consequenter Deipara est quæ illum genuit : relinquens tertiæ synodo, actu idipsam

Αἱ σύνοδοι, αἱ τε οἰκουμενικαί, αἱ τε τοπικαὶ ὀρθόδοξοι· τσαῦται μὲν εἰσι τῷ ἀριθμῷ, ὅπως καὶ εἶεν· μία δὲ πᾶσαι τῷ θεῷ φρονήματι, ὡς καὶ ἐν τῷ τῆς πίστεως σύμβολον, ἐν τῇ πρώτῃ δυνάμει θεωρούμεναι· κατὰ καιρὸν δὲ πρὸς τὰς ἐπανισταμένας αἱρέσεις δηλονότι προεῖναι, καὶ ποικιλλόμεναι μὲν τῇ ἀντεξαγωγῇ τοῦ πονηροῦ φρονήματος· μένουσαι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ ὀρθοδόξῳ δόγματι. Καθάπερ (ἵνα καὶ ὑποδείγματι χρῆσθαι) ὁ κόκκος τοῦ σίτου, ὅτι εἰς μὲν ἐστὶ σπειρόμενος· ἔχει δὲ ἐν αὐτῷ δυνάμει τὰς τῷ προσήκοντι καιρῷ διὰ τῆς καρποφορίας πολυπλασιαζομένους ἐνεργεῖα κόκκους. Ἰδῶμεν οὖν ὡς εἴπερ δέχη τὴν πρώτην, συναποδεχόμενος εἷς καὶ τὰς ἀπάσας. Λέγει τοίνυν, ἵνα τὰ προηγούμενα παρῶ, ὡς οὐ κατεπείγοντα εἰς τὸ προκειμένον ζήτημα· Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Ἰῶν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ· τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· φῶν ἐκ φωτός· Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ· γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα· ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν· καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα. Ὁ τοίνυν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, σαρκωθείς ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσας ὁμολόγηται παρὰ πάντων τῶν ἁγίων, εἰς μὲν εἶναι τῇ ὑποστάσει, διπλοῦς δὲ τῇ φύσει· τέλειος ἐν θεότητι, καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι· ἐκ Πατρὸς ἀπερίγραπτος, ἐπειδὴ καὶ ὁ Πατὴρ· ἐκ Μητρὸς περιγραφτός, ἐπειδὴ καὶ ἡ Μητὴρ· οἶος ὁ Πατὴρ, τοιοῦτος καὶ ὁ γεννηθεὶς κατὰ πάντα. Καὶ ὅσα ἡ Μητὴρ, τοιοῦτον καὶ τὸ γεννηθὲν κατὰ πάντα· ἵνα μὴ ἐν τῇ τοῦ οὐτινοσοῦν ἠλλείψει τὸ τέλειον ἀφαιρηθῆ, καὶ τὸ πᾶν σιχῆσται. Ἐπεὶ οὖν ἡ Μητὴρ φυσικῶς ἐγγέγραπται σώματος χαρακτῆρι, ὡς περιγραφτὴ· τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς φυσικῶς, ὡς γέννημα αὐτῆς περιγραφτόν. Εἰ δὲ μὴ, οὐ γέννημα αὐτῆς φύσει καὶ ἀληθεῖα. Ἀλλὰ μὴν Ἰῶς αὐτῆς ἀληθινός, ὡς Ἰῶς ἀληθινός ὁ αὐτός τοῦ Πατρὸς. Οὐκοῦν καὶ ἐγγέγραπται σώματος χαρακτῆρι κατὰ τὴν Μητέρα, ὁ κατὰ τὸν Πατέρα ἀπερίγραπτος τῇ θεότητι· ὡς ἀν' ἐπαληθεύει ὑπέρτερον ὑπέρτερον μαρτυροῦν ἐκ πάσης φυσικῆς ἀνάγκης. Τοῦτο τοιγάρτοι ἡ πρώτη ἁγία οἰκουμενικὴ σύνοδος, ὡς ἐν κεφαλαίῳ δυνάμει ἐκήρυξε τὸ, τὸν Χριστὸν ἐγγράφεισθαι· ἐπὶ ὁμολογῆ αὐτὸν σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα. Οὐδὲν γὰρ ἕνσαρκον ἄγραπτον· καὶ οὐδεὶς ἄνθρωπος ὀφθαίς, ἀνεξεϊκόνιστος. Ἐπεὶ οὐδὲ κυριολέκτως τὴν Μαρίαν Θεοτόκον ὠνόμασεν· ἀλλ' ἠνίκα ἐθέσπισε τὸν Ἰῶν τοῦ Θεοῦ ἐξ αὐτῆς σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπήσαι Θεοτόκον αὐτῆν δυνάμει ἐκήρυξεν. Ἐπεὶ γὰρ Θεὸς ὁ γεννηθεὶς, Θεοτόκος ἀκολούθως καὶ ἡ γεννήσασα· δοῦσα τοῦτο φθῆγῆσθαι ἐνεργεῖα κυρίως τῇ τρίτῃ συνόδῳ, καὶ ἐπιρροπίσασα Νεστόριον. Οὐδ' οὐ μὴν δύο φύσεις καὶ τσαῦτα Θελήματα ἐπὶ Χριστοῦ φανερώς ἐξείπεν· ἀλλὰ ἐπειδὴ οἶδεν αὐτὸν Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον, τὰς δύο γεννήσεις

τοῦ ὑμνησασα, δύο δυνάμει καὶ τὰς φύσει, καὶ ἁλοῦθως ταῖς φύσει, δύο καὶ τὰ θελήματα, ἐξ-
 ἰστάει· δοῦσα τοῦτο ἐνεργεῖα κυρίως φθέγγασθαι τῇ
 τετάρτῃ καὶ ἕκτῃ συνόδῳ· καὶ ἐπιβράβυσσα τοὺς
 αὐτοῦ μίαν φύσιν καὶ ἐν θέλημα πρεσβεύοντας.
 εἰ μακρὸν ἦν εἴη ὑποδηλοῦν ὅπως ἐπιβράβυζε ἐκά-
 τῃν αἵρεσιν, ἀντεξάγουσα δυνάμει τὸ ἐνεργεῖα κη-
 γθῆν ὀρθόδοξον δόγμα τῇ κατὰ καιρὸν συνόδῳ. Λε-
 γμένου τοίνυν ἰκανῶς καὶ ἐλεγχθέντος τοῦ λόγου, ὡς
 δέχῃ τὴν πρώτην σύνοδον, διὰ τὸ πάσαν εἰκονικὴν
 εἶσιν τε καὶ προσκύνησιν ἀθετεῖν σε, ἐκείνης δυ-
 νει, καθὰ εἴρηται, Χριστὸν εἰκονίζεσθαι κατὰ τὸν
 ἱερόπινον χαρακτήρα κηρυξάσης· λέλυται· τοῦ μηδέ
 ἰσοπέρας σε δέχεσθαι· συνόδου. Ἐν γὰρ ἐν πάσαις
 εὐσεβεῖς φρόνιμα.

non recipere hoc ipso quod omnem imaginum confactionem adorationemque rejicis; cum illa synodus potentia, sicut dictum est, denuntiaverit ut humanæ Christi formæ imagines fierent: simul andum est te et reliquas synodos non recipere. Una enim cunctarum eademque sententia et re-
 io.

ποδεχόμενος καὶ τὴν ἐν Βλαχέρναις σύνοδον
 καὶ τὴν ταύτης ἐπικυρωτικὴν ἀθροισθεῖσαν.

B *Recipiens et synodum in Blachernis habitam, et eam quæ illius confirmandæ gratiū fuit congregata.*

Καὶ μὴν· τοῦτων γὰρ σὺ ἀκλόουθος καὶ σύμφρων
 ἀντιθέτων τῆς ἀληθείας, καὶ πάσης ἀποστολι-
 κῆς καὶ Πατρικῆς διδασκαλίας ἀλλοτρίων, ὡς ἀνωτέρω
 ἐλάττω. Ἀθετοῦσι γὰρ πᾶσαν εἰκονικὴν ποιήσιν
 καὶ προσκύνησιν.

XXXI. Certe quidem, tu nempe illis obtemperas et consentis qui veritatem oppugnant, atque ab omni apostolorum Patrumque doctrina alieni sunt, sicut superius demonstratum fuit. Abrogant enim omnem imaginum confactionem et adorationem.

ὡς τε παρ' αὐτῶν ἀποβληθέντας ἀποβαλλόμε-
 νος· καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν δεχθέντας ἀποδεχόμε-
 νος.

Et rejiciens quos illæ synodi rejecerunt, et quos receperunt recipiens.

Καὶ πάνυ· ἀλλ' ὡς Καταρατικὸν συνέδριον, τὸν Βα-
 ραββᾶν προσηκόμενον, τὸν δὲ Χριστὸν ἀρνησάμενον.
 ὣν οἱ ὑπὸ Ταρασίου σύλλογον ἀποβαλλόμε-
 νος.

XXXII. Omnino; sed more concessus Caiphalci, qui Barabbam suscepit, Christum vero abnegavit. *Conventum autem sub Tarasio celebratum rejiciens.*

Ἐπὶ καὶ πάνυ εἰκότως· ἀλλ' ὡς συνεπόμενον τῇ
 πρώτῃ ἁγίᾳ συνόδῳ, ἐν τῇ τὸν Χριστὸν κηρύξαι ἐγ-
 γράσθαι κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτήρα· τὴν τε
 εἰκότως τε καὶ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ τῆς
 Οὐρανίου. πρὸς δὲ καὶ παντὸς ἁγίου, προσκυνεῖσθαι
 εἰς τιμὴν πρωτοτύπων· ὣν ἀπερβράγης, ὡς ἀπὸ
 Χριστοῦ διδασκᾶς.

XXXIII. Euge, ac merito certe; sed rejicis quatenus cum sancta synodo prima consentit in eo quod edixit ut pingeretur Christum secundum hominis formam, tum ut imago ipsius, et vivificæ crucis, ac Deiparæ, et præterea sancti cujuscunque, adoraretur in honorem prototyporum. A quibus tu non minus quam Judas a Christo, divisus es.

Ἐπὶ οὕτως μὴ οὕτως ἔχοντας ἀναθεματίζων.

Et eos qui secus sentiunt anathematizans.

Διελπί· ἀλλὰ τοὺς ἁγίους πάντας σμλληδὸδην, ὡς
 ἀπίστους Χριστοῦ.

XXXIV. Omnino, sed sanctos pariter universos, tanquam Christi adversarius.

Υπέγραψα ἰδιοχείρως.

Propria manu subscripsi.

Δηλασθῆ· ἀλλ' ὡς ὁ Πιλάτος τῇ κατὰ Χριστοῦ ἀπο-
 κρίσει πῆξας τὸν κάλαμον.

Certe, sed, ut Pilatus, calamo ad Christum con-
 demnandum usus.

Υπογραφή ὀρθοδόξου.

Subscriptio orthodoxi.

Τῶς εὐαγγελικοῖς καὶ ἀποστολικοῖς ἐντάλμασι καὶ
 ἐπιστολαῖς ἅπασιν ἐπόμενος· καὶ τοῖς προφητικοῖς
 εἰ Πατρικοῖς κηρύγμασι καὶ διδάγμασι ἐπερειδόμε-
 νος· τὰς τε ἁγίας καὶ οἰκουμενικὰς ἕξ συνόδους σὺν
 ἁλλαις τοπικαῖς καὶ ταύταις ὁμοδόξοις κατὰ τε
 ἡγμετικὴν καὶ κανονικὴν τήρησιν προσιέμενος·
 εἰθ' ὡν καὶ τὴν μετὰ τὴν ἕκτῃν περὶ τῶν σεπτῶν
 κίνων ὑπομνηματίσασιν καὶ ὀρίσασιν θεοπρεπῶς
 ποδεχόμενος· καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον ἁγίαν
 σύνοδον, ὡς τῆς τὸ πρότερον ὀρθοδόξως δογματίσα-

XXXV. Evangelicis et apostolicis mandatis et edictis omnibus obtemperans, ac prophetarum et Patrum oraculis et documentis confirmatus, recipiens quoque sanctas synodos sex œcumenicas, aliasque variarum regionum œcumenicis consentientes secundum dogmatum et canonum observationem amplectens, cum iisque admittens et eam [Trullanam] quæ post sextam de venerandis imaginibus tractavit, ac Deo digna sancivit: necnon synodum Nicænam secundam, quæ de venerandis

imaginibus eadem ac prior dogmata orthodoxa tradidit, recipiens, cunctosque quos synodi excommunicaverunt rejiciens, cum iisque quos approbaverunt communicans : et cuilibet legi sacræ et consuetudini ecclesiasticæ, quæ a Christo hac usque manaverit, aut certe fuerit postea sancte instituta, me submitbens : omnemque Christi Dei nostri, vivificæ crucis, Deiparæ et angelorum et cujuscunque sancti et sanctæ imaginem, more hominibus saluari expressam, toto pectore complectens ac deosculans ; conventum vero in Blachernis jampridem celebratum, eumque a quo prior ille confirmatus est, utrumque tanquam Christi sanctorumque omnium inimicum, rejiciens, eosque qui non sic sentiunt æternis anathematismis subjiciens, cum Deo,

Propria manu subscripsi.

IAMBI ICONOMACHORUM.

JOANNIS.

ΑΒΘΟΤ. Χριστοῦ τὸ πάθος ἐλπὶς Ἰωάννη. Christi Passio spes Joanni.

Christus destruxit crucis divino robore
Vim turmæ dæmonum : iis qui vivunt
Robur effectus, et spes in potens præsidium :
Aperte docens ipsi uni confidere.
Itaque in parietibus pingere Dominum, nefas.
Totus quippe Deus est (p), haud mutatus per errorem,

Exaltans pios reges in regno.

IGNATII.

ΑΚΡΟΤ. Σταυρὸς Ἰγνατίου ἀίνεσις. Cruz Ignatio est gloriatio.

Cruz, quæ conjunxit quæ prius erant dispersa,
Pietatem sincere confirmat.
Evertens enim omne imaginum spectaculum,
Extulit aperte gloriam tuam, o Verbum,
Validum fidei robur agnita.
Quam adorantes, ut par est, imperatores,
Abigunt hostes hac potentia domitos.

ET OCCIDO BARBAROS.

H
O
S
T
E
S

D

ΚΑΙ ΦΟΝΕῖΩ ΒΑΡΒΑΡΟΥΣ

T
P
O
Π
O
Y
M
A
I

VARIE LECTIONES.

(p) vel qui errore non abripitur.

σαν, καὶ ἐπομένως τῇ πρὸ αὐτῆς περὶ τῶν αὐτῶν σεπτῶν εἰκόνων, ἀσπαζόμενος · τοὺς τε παρὰ πασῶν ἐκκηρύκτους ἀποβαλλόμενος. Καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἀνορθόθηντας εἰσοικειούμενος · ἱεροῦ τε παντὸς θεσμεῦ καὶ ἔθους ἐκκλησιαστικοῦ, ἀπὸ Χριστοῦ μέγχι τοῦ δεῦρο προϊόντος · ἢ καὶ μετέπειτα ὅμως ἱεροπρεπῶς ἀντεχόμενος · πᾶσάν τε εἰκόνα οὖσαν καὶ χαραττομένην σωτηρίως τῷ κόσμῳ, τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν, τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ, τῆς Θεοτάκου, ἀγγέλων τε καὶ παντὸς ἀγίου καὶ ἀγίας ἐνστερνιζόμενος. Καὶ προσπτυσσόμενος · τὸν δὲ ἐν Βλαχέρναις πάλαι ἀθροισθέντα σύλλογον, καὶ τὸ τοῦτου ἐπικυρωτικὸν συνέδριον, ὡς ἀντίθετον ἑκάτερον Χριστοῦ καὶ παντὸς ἀγίου, ἀποπεμπόμενος, καὶ τοὺς μὴ οὕτως φρονοῦντας αἰωνίοις [ἀναθεματισμοῖς ὑποβάλλων, σὺν θεῷ.

B

Ἰπέγραψα ἰδιοχείρως.

IAMBOI EIKONOMAZON.

ΙΩΑΝΝΟΥ.

Χριστὸς καθεῖλε σΤ [αυριῶν θεῖον σθένη I
'Ρ οπήν φάλαγγος δαιμ O νῦν · τοῖς ἐν βί Ω
'Ι σχὺς πεφυκῶς 'Ε Δ Π Ι Σ εἰς κράτος μέγ Α.
Σ αφῶς διδάσκων Α ὑτῷ προσέχειν μόνο Ν
Τ οιοχογραφεῖν οὖν οὐ Θ ἔμεις τὸν δεσπότη Ν.
'Ο λος Θεὸς γὰρ ἔστιν, O ὁ τράπεις πλάν Η,

'Υ ψῶν ἀνακτας εὐ Σ ἐβείς ἐν τῷ στέφε I.

IGNATIO.

С Σ ταυρὸς συνάψας τάπρ I ν ἑσκαδασμέν Α
Τ ἦν εὐσέβειαν Γ νησιῶς ὑπογράφε I.
'Α νατρέπων γὰρ εἰκῶ Ν ων πᾶσαν θέα Ν.
'Υ ψωσε τὴν σὴν δόξ Α ν ἐμφανῶς, Λόγ Ε,
'Ρ ὡμη κραταιὰ πισ Τ εως δεδειγμένο Σ.
'Ο ν προσκυνούντες ἀξ Ι ως οἱ δεσπότη Ι
Σ οβοῦσιν ἐχθροὺς τ Ω κράτει δουλοζμένου Σ.

ἢ τὸ κράτος λαβόντες ἐκ Θεοῦ μόνου,
 ἔων τε Κωνσταντίνος οἱ σιερφόροι,
 ἰνιστοροῦσι τὸν τύπον τοῦ Δεσπότη·
 ἔγκαρδιον φέροντες αὐτοῦ τὸν πόθον·
 ἔκτ', δὲ τὴν πρὶν καὶ μάτην πέπλασμένην
 ἔζηραν ἔνθεν εἰκονουργίας θείαν.

A Qui potestatem acceperunt a Deo solo,
 Leo et Constantinus, coronam gestantes,
 Spectandum proponunt typum Domini,
 Ipsius desiderium gerentes in corde.
 Temere vero antea et abs re comparatum,
 Hinc sustulerunt imaginum spectaculum.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΙΝΑ
 ΠΡΟΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΟΥΣ,

ΟΝΤΑΣ ΧΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΗΜΩΝ ΠΙΣΟΥΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΜΗ ΕΓΓΡΑΦΕΣΘΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΣΩΜΑΤΙΚΟΝ
 ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ.

EJUSDEM
 QUÆSTIONES ALIQUÆ
 PROPOSITÆ ICONOMACHIS,

I DOMINUM NOSTRUM JESUM CHRISTUM SECUNDUM CORPOREAM FORMAM
 DEPINGI NOLUNT.

A. Εἰ ἐκ δύο φύσεων καὶ ἐν δύο φύσεσι τελείαις ὁ
 Χριστὸς ἐστίν· εἰπέ κατὰ ποίαν ἄγραφτος, τὴν λα-
 βάν, ἢ τὴν ληφθεῖσαν; καὶ εἰ κατὰ τὴν πρώτην,
 καὶ κατὰ τὴν δευτέραν γραπτός· ἢ ἔμπαλιν ἢ
 ἰσαριθμῶν. Εἰ δὲ κατ' ἄμφω, πῶς τοῦτο; εἰ μὴ ἐξ
 ἐκείνων συνθέτου φύσεως ἀποτελεσθείσης, μιᾶ
 ἐκείνων καὶ ἰδιότητι. Εἴη ἂν οὔτε γραπτός, οὔτε
 ἄγραφτος· ἀλλὰ γραπτοῦ-ἄγραφτος ἐξ ἡμισείας συν-
 τηγμάτων καὶ κατ' οὐδ' ἕτερον τέλειος. Εἰ δὲ τοῦτο,
 πῶς ἐκείνου ὁ Χριστὸς τοῦ Πατρὸς καὶ ἡμῶν;
 ἡμῶν καὶ τῶ συνθέτῳ σώματι ἐγγραφομένων· τοῦ
 δὲ Πατρὸς νῦν ἀσυνθέτῳ φύσει μηδαμῶς περιγρα-
 φόμενος.

B. Εἰ ἰδιότης ἐκείνης φύσεως ἀκίνητος, ἐπὶ δὲ
 τῆ ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ ἢ περιγραφή· μὴ
 ἔγγραφομένου αὐτοῦ κατ' αὐτὴν, ἐκινήθη, δηλονότι·
 κίνησις δὲ ποῦ μετεχώρησε; Ἄρα εἰς τὴν τῆς
 ἰότητος αὐτοῦ φύσιν; Ἄλλ' εἰ τοῦτο, προσθήκην ἢ
 οὐκ εἰδέξατο, ἀσυμφυεὶς ἑαυτῇ ἰδίωμα προσλα-
 βῆσα· ὑπερ ἀδύνατον. Εἰ δὲ οὐ μετέπεσεν ἐκεῖσε,
 οὐ ποτε ἂν εἴη; καὶ εἰ ἠφανίσθη, ἐξ ἀνάγκης συν-
 τάνισται καὶ ἡ ταύτης φύσις· ἐπεὶ μὴ οἷον διεσπᾶ-
 ῖν· θάτερα θατέρως ὁμολογουμένως.

I. Si ex duabus naturis, et in duabus naturis
 perfectis Christus est, dic secundum quam depingi
 non possit, utrum secundum eam quæ assumpsit,
 an secundum eam quæ assumpta est? Et, si secun-
 dum primam, poteritne secundum alteram depingi?
 vel vice versa? Si vero secundum utramque, quo-
 nam istud modo, nisi ex duabus una natura per-
 fecta unaque proprietates componatur? Verum age,
 neque possit depingi, neque non possit, sed simul
 possit et non possit, ex dimidiatis compositus, et
 ex neutro perfectus. Quod si ita sit, quomodo
 Christus non erit naturæ a Patre et a nobis di-
 versæ? a nobis quidem, qui quoniam ex corpore
 constamus, depingimur: a Patre autem, qui ob
 naturæ simplicitatem nequaquam circumscribitur.

II. Cum naturæ cujusque proprietates sit insepa-
 rabilis, cumque in Christi humanitate sit circum-
 scriptio: si ipse ratione illius depingi minime
 potest, amota est illa certe. Si autem amota est,
 quonam migravit? utrum in divinam ipsius natu-
 ram? Sed si hoc est, Trinitas additamentum ac-
 cepit, assumens proprietatem sibi non congenitam:
 quod fieri non potest. Si autem non illuc transiit,
 ubinam erit? quod si periit, natura etiam ad
 quam pertinet, perierit necesse est, siquidem al-
 teram ab altera separari non posse in confesio
 est.

III. Incircumscriptum vel ejusdem ordinis est ac circumscriptum, vel diversi ordinis. Si ejusdem ordinis, Deus Verbum consubstantiale etiam assumptæ carni erit, quantumvis incircumscriptum. Nam proprietates ordinis ejusdem, sunt etiam ab una eademque natura inseparabiles. Si autem diversi ordinis est, sane Verbum, quamvis sit diversæ a carne naturæ, carni instar circumscribitur, nimirum secundum utramque naturam suæ divinitatis et humanitatis, ob duarum proprietatum conjunctionem circumscriptum et non circumscriptum: sicut visum et non visum, contrectatum et non contrectatum.

IV. Si rerum materialium et compositarum proprietates materiales sunt et compositæ, quonam modo Christus secundum corpoream formam erit incircumscriptus? cum id quod incircumscriptum est, immateriale sit et simplex, corpus autem materiale sit et compositum. Nam proprietatem ipsi naturæ prorsus similem esse necesse est, neque separationem quæ ex diversitate oriri intelligitur, ullatenus admittere. Atqui nisi circumscribatur, altera dissimilis facta est alteri: siquidem materiale non idem est ac immateriale, neque compositum idem quod simplex. Non itaque Christus corpore incircumscriptus est: ut non sit discrepantia in iis, quæ prorsus similia sunt, et in simplicibus compositio.

V. Si Christus Deus est et homo, nec eadem natura, qua Deus est, homo quoque est: liquet pariter non eadem proprietate qua incircumscriptus est, circumscriptum quoque esse: cum altera proprietas ab altera differat: neque duæ naturæ, vel inesistentes in ipsis proprietates, venire possint in eam communionem, qua res substantia similes unum idemque sunt. Quod si ita est, quomodo Christus cum ex duobus constet, et illa duo habere cognoscatur, non erit is qui figurari possit et qui non possit?

VI. Utrum Deus mortalibus visus est ea forma quæ figurari possit, an ea quæ non possit? Si ea quæ figurari non possit, certe et invisibili, siquidem hæc duo, nemque id quod figurari, et id quod cerni non potest, conjuncta sunt. Quonam igitur modo discipuli dicunt, *Vidimus dominum*⁸⁷? Itaque visus est ea forma quæ figurari potest, licet invisibilis sit secundum naturam divinam. Quod si ita est, quis, nisi ad extremum stuporis venerit, dicere sustinebit formam quæ figurari potest, figurari non posse?

VII. Si Christum solummodo circumscriptum dicere, est ipsum spoliare divinitate cujus est non circumscribi: utique qui eum esse solummodo incircumscriptum dicit, spoliat ipsum humanitate cujus est circumscribi: ac æqualiter absurda sunt, quod Paulus Samosatensis deliravit, Christum hominem merum, non autem et Deum esse; et quod Manes Persa stulte dixit, Deum tantummodo,

Γ'. Ὁμόστοιχον τῷ περιγραφτῷ τὸ ἀπερίγραφτον, ἢ ἑτερόστοιχον. Καὶ εἰ μὲν ὁμόστοιχον, ἔσται καὶ ὁ Θεὸς Λόγος τῇ προσληφθεῖσῃ σαρκὶ ὁμοούσιος· ἐπιπερ ἀπερίγραφτος· τὰ γὰρ τῆς αὐτῆς συστοιχίας ἰδιώματα, καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως εἰεν ἀπαραλλάκτως. Εἰ δὲ ἑτερόστοιχον, πάντως καὶ ὁ Λόγος ἑτεροούσιος ὢν παρὰ τὴν σάρκα, κατ' αὐτὴν δηλαδὴ καὶ περιγράφοιτο. καθ' ἑκατέραν οὐσίαν τῆς αὐτοῦ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ταῖς δυοῖν συστοιχίας τῶν περι αὐτῆς ἰδιωμάτων περιγραφόμενος καὶ μὴ περιγραφόμενος· ὡσπερ ὀρώμενος καὶ μὴ ὀρώμενος, ψηλαφώμενος καὶ μὴ ψηλαφώμενος.

Δ'. Εἰ τῶν ἐνύλων καὶ συνθέτων ἔνυλα καὶ σύνθετα τὰ ἰδιώματα, πῶς ἂν ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν σωματικὸν χαρακτήρα ἀπερίγραφτος; τοῦ ἀπεριγράφτου, ἀύλου καὶ ἀσυνθέτου ὑπάρχοντος· τοῦ δὲ σώματος, ἐνύλου καὶ συνθέτου. Δεῖ γὰρ τῇ φύσει ἀπαράλλακτον εἶναι τὴν ἰδιότητα· τὴν καθ' ἑτερότητα νοοῦμένην ἀλλοτριότητα οὐδ' ὀτιοῦν προσειμένην. Ἀλλὰ μὴν, εἰ μὴ περιγράφοιτο, παρήλλακται θατέρα θατέρας. Ἐπερ μὴ ταυτὸν τῷ ἐνύλῳ τὸ ἄύλον, καὶ τῷ συνθέτῳ τὸ ἀσύνθετον. Οὐκ ἄρα ἀπερίγραφτος ὁ Χριστὸς σωματι, ὡς ἂν μὴ εἴη παράλλαξις ἐν ἀπαραλλάκτοις, καὶ σύνθεσις ἐν ἀσυνθέτοις.

Ε'. Εἰ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς ἐστίν, οὐ τῇ αὐτῇ δὲ φύσει ἢ ἐστὶ Θεὸς, ταύτῃ ἐστὶ καὶ ἄνθρωπος δηλονότι· οὐδὲ τῇ αὐτῇ ἰδιότητι ἢ ἐστὶν ἀπερίγραφτος, ταύτῃ ἐστὶ καὶ περιγραφτός· ἄλλης ἄλλῃ διαφύρουσης· καὶ εἰς κοινωνίαν ἔλθειν τὴν ἐν ταυτότητι οὐσιώδους ὁμοιώσεως οὐκ ἐνδεχομένων, οὔτε τῶν φύσεων, οὔτε τῶν συνυπάρχοντων αὐταῖς ἰδιοτήτων. Εἰ δὲ τοῦτο, πῶς οὐχ ὁ Εριστὸς ἐξ ἀμφοῖν ὢν, καὶ κατ' ἀμφοτέρα γνώριμος, εἴη γραφόμενος καὶ μὴ γραφόμενος;

Σ'. Πότερον μορφῇ γραφομένη ὤπται Θεὸς ταῖς ἐπὶ γῆς, ἢ μὴ γραφομένη; Καὶ εἰ μὲν ἀγράφω, δηλαδὴ καὶ ἀοράτῳ· εἴπερ σύστοιχον θάτερον θατέρω, τὸ ἄγραφτὸν φημι καὶ ἀοράτῳ. Καὶ πῶς φασιν οἱ μαθηταί. Ἐωράκαμεν τὸν Κύριον; Οὐκοῦν γραφομένη· εἰ καὶ ἀθέατον τῇ θείᾳ φύσει ὄντα. Εἰ δὲ ἐγράφω, τίς οἶσει τὴν γραπτὴν ἄγραφτον εἰπεῖν, εἰ μὴ τι ἂν εἰς ἔσχατον ἐλάσειε παραπληξίας;

Ζ'. Εἰ τὸ περιγραφτὸν μόνον λέγειν τὸν Χριστὸν, ψιλῶν ἐστὶν αὐτὸν θεότητος, ἢς τὸ μὴ περιγράφουσα· δῆλον ὅτι καὶ τὸ ἀπερίγραφτον μόνον λέγειν, ἀκαμφεινύειν αὐτὸν ἐστὶν ἀνθρωπότητος, ἢς τὸ περιγράφουσα· καὶ τὰ ἄτοπα ἰσοῦσθα· τὸ μὲν Παύλῳ τῷ Σαμοσατεῖ ληρωδῆθῃν, ψιλὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ Θεὸν τὸν Χριστὸν λέγοντι· τὸ δὲ Μάνῃ τῷ Πέρσῃ φληναφῆθῃν, γυμνὸν Θεόν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ

⁸⁷ Joan. xx, 25.

ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν φάσκοντι. Ὅρατε, ὡ οὔτοι, τὸ ἐμφέκρητον. Ὅποτίραν οὖν τῶν ἀσεβειῶν οἷσθε πεφυγῆναι, μεθ' ἑτέρας ἐξ ἀνάγκης ἐν ἡμῖσι ἐσεσθε, ὡς ἐκ μερῶν συγκαίμενοι. Εἰ γὰρ εἴποιτε μὴ Παυλιανίζειν, τί Μανιχαίσετε, τὸν Χριστὸν ὡς ἀσώματον Λόγον οὐ περιγράφοντες; ὅπερ φεύγει Παῦλος. Ἐ δὲ λέγοιτε μὴ Μανιχαίσειν, τί Παυλιανίσετε, τὸν Χριστὸν ὡς ἐνώματον ἄνθρωπον δογματίζοντες; ἵνα φεύγει Μάνης· ὥστε Μανιχαίζοντες Παυλιανίσετε, ὡς καὶ ἔμπροσθεν.

Η'. Εἰ ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι ὁ Χριστὸς ἡμῖν ὡμολόγηται, καὶ οὐ σκάζετε περὶ τούτου· τί προσέτασθε λέγειν, αὐτὸν τῇ μὲν περιγράφεσθαι, τῇ δὲ μὴ περιγράφεσθαι; ἑκατέρας φύσεως τῇ ἰδιότητι γνωριζόμενον· ἢ μὲν θεὸς ἐστι, περιγραφῆς ὑπερ-ἀλλόμενον, ὡς περ θεὸς καὶ καταλήψεως; ἢ δὲ ἀνθρώπος ἐστι, περιγραφῆς ὑποπίπτοντα, ὡς περ θεὸς καὶ ποιότητι· εἰ μὴ φωνῇ μόνῃ τὸ ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι εἴρηται· ἡμῖν, ἀσώματον τὸν Χριστὸν πραγματικῶς ὑπολαμβάνουσι, καὶ διὰ τοῦτο ἔγραπτον.

Θ'. Ἄλλο τὸ ἀπλοῦν, καὶ ἕτερον τὸ σύνθετον δοξάζετε, ἢ ταυτὸν ἀμφότερα; Καὶ εἰ μὲν τὸ πρῶτον, πάντως περιγραφτὸν καὶ ἀπερίγραφτον τὸν Χριστὸν, ὡς ἐξ ἀμφοῖν ὄντα, συνείποιτε ἡμῖν. Ἐν γὰρ τοῖς ἐναντίοις ἰδιώμασι, ἢ θατέρω τούτων θεωρεῖται ἕκαστος, τοῦ ἀπλοῦ λέγω καὶ τοῦ συνθέτου, ἡγουν τῆς ἑστῆτος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος· ὡς ἐπὶ πυρὸς καὶ ἕλκος ἐν ὑποδείγματι λόγῳ, οὔτε τὸ πῦρ καταφερεῖται, οὔτε τὸ ὕδωρ ἀναφερέσει· οὔτε ἡ ξηρότης ὑγρότης, οὔτε ἡ ὑγρότης ξηρότης. Τοῖνον οὔτε ἡ περιγραφῆ ἔγραφα· οὔτε ἡ ἀγραφα περιγραφῆ. Διείρηται γὰρ τοῦδε τόδε ἐναντιότητι φυσικῇ· ὅτι μάλα· καὶ πολλῶν γε μάλλον ἐπὶ τῆς τρίτης σκελίδος ἢ τοῖν δυοῖν. Εἰ δὲ ἀπερίγραφτον μόνον, πῶς οὐχὶ τὸ δεῖτερον δοξάζετε; καὶ μὴ λέγοντες δοξάζετε ἀπλο-σύνθετον μίαν φύσιν θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος· ὡσανεὶ ὑδρόπερον σὺν Σευδρω συγχυτικῶς προσθεύοντες. Τῇ γὰρ μονότητι τῆς ἰδιότητος μοναδικῶς καὶ ἐκ τῆς φύσεως λόγος συνεκαίμεται.

confusione constituentes. Proprietatis enim singularitate singularis pariter ratio naturæ demonstratur.

I. Εἰ αἱ καταράσεις ταῖς ἀποφάσεις ἠναντιῶνται, καὶ οὐ ταυτὸν ἀμφότεραι, οὔτε νεότηται, οὔτε ὀνομάζονται· κατάφασις δὲ τὸ περιγράφεσθαι· ἀπόφασις δὲ τὸ μὴ περιγράφεσθαι· ἐξ ἀμφοῖν δὲ ὁ Χριστὸς θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι· πάντως που ἔχει τὰ ἰδιώματα τῶν φύσεων; ἐξ ὧν καὶ ἐνεστὶν ἀντιδιαστελλόμενα πρὸς ἀλληλα, καὶ οὐκ εἰς ἓν κεκραμένα, ἀκολούθως τῇ διπλῇ τῶν οὐσιῶν διετὰ καὶ αὐτὰ ὑπάρχοντα. ἐφ' ὧν καὶ νεότηται καὶ ὀνομάστα· περιγραφτὸς τε καὶ ἀπερίγραφτος. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλὰ μόνον ἀπερίγραφτος· ἐκράθη τὰ ἄκρατα φύρδην· καὶ ὁ μόνον τὰ ἐπερώνυμα· καὶ ἔσται τὸ περιπατεῖν, ὡς τὸ μὴ περιπατεῖν, ταυτονόητον καὶ ταυτόλεκτον· καὶ τὸ διαλέγεσθαι, ὡς τὸ μὴ διαλέγεσθαι· καὶ τὸ ὑπάρχειν, ὡς τὸ μὴ ὑπάρχειν· καὶ τὸ περιγράφεσθαι λοιπὸν, ὡς τὸ μὴ περιγράφεσθαι· ὅπερ λίαν ἡλίθιον.

A non autem et hominem esse Christum videte, o boni, utrinque præcipitium. Itaque in medio tanquam inter partes constituti, quodcumque ex duobus impiis dogmatis fugere velitis, alterum necesse est amplectamini. Si enim vos a Pauli partibus esse negaveritis, cur Manem sequimini. Christum tanquam Verbum incorporeum minime circumscribentes? id quod a Paulo alienum est. Si autem dicatis vos non esse Manichæos, cur cum Paulo dicitis Christum hominem esse corporeum? quod Manes declinavit. Ita Manem sequentes, et Paulum sequimini, ac vice versa.

VIII. Si Christum in divinitate et in humanitate confitemini, neque id fateri dubitatis: cur refugitis dicere ipsum unum a quidem circumscribi, altera vero non circumscribi? cum noscitur utriusque naturæ proprietate: ea quidem qua Deus est, circumscriptionem perinde ut aspectum et comprehensionem excedens: ea vero qua homo est, circumscriptioni perinde ut aspectui et qualitati subjectus: nisi forte vos Christum in divinitate et humanitate confessi voce tenuis, incorporeum illum astute intelligitis, ac propterea figurari non posse.

IX. Num existimatis aliud esse id quod simplex, aliud quod compositum an utrumque idem esse? Si primum, omino Christum circumscriptum et incircumscriptum nobiscum dicitote, utpote ex utroque constantem: nam in proprietatibus contrariis spectatur natura utriusque, simplicis dico et compositi, puta divinitatis et humanitatis. Sicut in ignis et aquæ exemplo, neque ignis deorsum nititur, neque aqua sursum evolat: neque siccitas est humiditas, neque humiditas siccitas. Igitur neque circumscriptio est non posse figurari, neque non posse figurari circumscriptio est. Alterum enim alteri quam maxime opponitur naturali contrarietate: quæ multo etiam major est in hoc tertio quam in illis duobus. Si autem dicatis incircumscriptum duntaxat, quomodo non secundum ponitis? Ac licet id non dicatis, statuitis utique unam esse divinitatis et humanitatis naturam simplicem compositam: tanquam cum Severo ignem aquam

X. Si affirmationes et negationes opponuntur inter se, nec utraque idem sunt sive idea sive nomine: circumscribit autem affirmatio est, non circumscribi, negatio: Christus vero ex ambobus, divinitate et humanitate constat; omnino naturarum habet proprietates: quarum aliquæ sunt inter se oppositæ, neque in unum permistæ, sed quæ ob duplicis naturæ distinctionem, geminæ ipsæ quoque sunt, ex quibus circumscriptus et incircumscriptus cognoscitur ac denominatur. Quod si ita non est, sed incircumscriptus solummodo est, permixta et confusa erunt quæ nequeunt permisceri: ejusdem nominis erunt quæ nominis diversi: critque cogitatione et nomine prorsus idem ambulare et non ambulare ac ratione uti perinde erit ac non uti, et existere perinde ac non existere, et circumscribi perinde ac non circumscribi: quod nimis stolidum est

XI. Ex incircumscrip̄to et circumscrip̄to, o boni, non fit aliquid quod sit tantummodo incircumscrip̄tum quo modo ex divinitate et humanitate non fit qui sit tantummodo Deus. Si enim naturæ secundum hypostasim adunatæ, non sunt altera in alteram mutatæ, certe nec appellationes proprias commutarunt; sed post ipsam in persona una conjunctionem servant et rerum et nominum distinctionem. Igitur ad hunc modum se habent et ipsarum proprietates, neque mulata est naturalis istarum qualitas, neque nominum distinctionem amiserunt, sed manent in Christo illibatæ: ex quibus et circumscrip̄tus et incircumscrip̄tus est prorsus, quantumlibet vos, o impii, renuat̄is.

XII. (p) Si, ut divinus Epiphanius ait, quæcunque sunt in homine homo sunt: ac Unigenitus adveniens assumpsit omne id quod homo est: ut in homine perfecto omnia plane quæ salutis sunt, Deus cum sit, perficeret, nihil ejus quod homo est derelinquens: carens autem circumscriptione, dereliquisset aliquid, nec quæcunque porro, est quod proprium maxime et præcipuum est, siquidem prima hominis proprietatis est posse corporea forma representari: quisquis Christum figurari vetat, o viri, nonne, sicut idem Sanctus tricesimosecundo de Hæresibus capite demonstravit, germanus est ejus qui Christi carnem abnegat? quem beatus quoque Sophronius in suis synodicis anathematizat (q).

XIII. Iis qui perveracius contradicunt, qui que Christum, cum pingitur, in duos filios aiunt dividi, sicut divisit Nestorius, respondendum est minime id esse Christum dividere, sed potius quæ rectissima sunt sapere. Nam ut in theologia, id quod personarum proprium est, minime dividit singularem divinitatis naturam, sed quod naturam communem habet, discretum est personis: ita in æconomia e contrario, quod naturarum proprium est non dividit singularem Dei Verbi personam, sed quod personam communem habet, naturis discretum est. Si autem in circumscriptione, id quod naturæ humanæ proprium est, induceret divisionem: ergo et in istis, quæ sunt *ingenitum, genitum, et procedens*, id quod trium personarum proprium est, naturam singularem divideret. Atqui non dividit certe, quantumvis illa sint inter se diversa. Ergo neque istic personam Christi singularum incircumscrip̄tio divinitatis et circumscrip̄tio humanitatis, quantum vis inter se opponantur.

XIV. Si non licet, ex eo quod Deus Verbum carnem induit, affirmare, Patrem et Spiritum sanctum corporatos fuisse, quamvis Trinitas individua sit secundum naturam, pariter non licet ex eo quod circumscrip̄tus idem fuit secundum humanitatem, affirmare, divinitatem simul circumscribi, quam-

IA'. Ἐξ ἀπεριγράπτου καὶ περιγραπτοῦ, οὐκ ἀπεριγράπτον μόνον, ὡ οὗτοι· ὡς οὐδὲ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος Θεὸς μόνος. Εἰ γὰρ οἱ φύσεις αἰ ἐνωθεῖσαι καθ' ὑπόστασιν, τὴν εἰς ἀλλήλας μεταβολὴν οὐ προσήκοντο· οὔτε μὴν τὰς οἰκειὰς προσηγορίας ἡμεῖψαντο· σώζουσι δὲ τὸ δοῦκον καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν μοναδικῷ προσώπῳ, καὶ τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς ὀνόμασιν· ἄρα καὶ αἱ τούτων ἰδιότητες ὡσαύτως ἔχουσι, μὴ μεταβληθεῖσαι τῆς φυσικῆς ποιότητος· μηδὲ τὴν δοῦκὴν ὀνομασίαν ἀπολείψασαι· μένουσι δὲ ἐν Χριστῷ ἀλώθητοι· ἀφ' ὧν περιγραπτός τε καὶ ἀπεριγραπτός ὁμολογουμένως, κἂν μὴ βούλησθε, ἀθείζοντες.

IB'. Εἰ, ὡς φησιν ὁ θεῖος Ἐπιφάνιος, ὅσα ἐν ἀνθρώπῳ καὶ ὁ ἄνθρωπος· καὶ εἰ τί ἐστιν ἄνθρωπος, ταῦτα ἐλθὼν ἀνέλθειν ὁ Μονογενὴς· ἵνα ἐν τῷ τελείῳ ἀνθρώπῳ τελείως τὸ πᾶν τῆς σωτηρίας, Θεὸς ὢν, ἀπεργάσθῃται, μηδὲν ἀπολείψας τοῦ ἀνθρώπου· οὐ περιγραφόμενος δὲ σώματι, ἀπολείπειτο οὐ τὸ τυχόν, ἀπλῶς, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Κύριον καὶ κειρωτάτον· εἴπερ πρῶτιστον ἰδίωμα ἀνθρώπου, ἢ τοῦ σωματικοῦ χαρακτηριστοῦ ἐξελόνθησι· ἄρα οὐχ οὗτος ἀπαγορεύει Χριστὸν ἐγγράφεσθαι, ὡ ἄνδρες, ἀλλ' ὁ τούτου ὀμώθυμος τὴν σάρκα Χριστοῦ ἀπαρνούμενος, καθὼς αὐτὸς ὁ ἅγιος ἐν τῷ περὶ αἰρέσεων τριακοστῶν δευτέρῳ κεφαλῆφ δεδήλωκεν; ὃν καὶ ἐν τοῖς ἐκτουτοῦ συνοδικοῖς ἀναθεματίζει ὁ μακάριος Σωφρόνιος.

II'. Τοῖς ἐνισταμένοις φιλονεικώτερον, καὶ λέγουσιν ὡς ἐν τῷ περιγράφειν τὸν Χριστὸν, χωρίζειν αὐτὸν ἐστὶν εἰς δύο Ἰοῦς κατὰ Νεστόριον, ἀποκρίθῃν, ὡς οὐ χωρίζειν ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ λίαν φρονεῖν ὀρθότατα. Ὡς γὰρ ἐπὶ τῆς θεολογίας τὸ ἰδιαζὸν τῶν ὑποστάσεων οὐ διατέμνεται τὴν μίαν φύσιν τῆς θεότητος, ἀλλὰ κοινωνοῦν φυσικῶς διακρίνεται ὑποστατικῶς· οὕτως ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἔμπροσθεν, τὸ ἰδιαζὸν τῶν φύσεων, οὐ διατέμνεται τὴν μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπόστασιν· ἀλλὰ κοινωνοῦν ὑποστατικῶς, διακρίνεται φυσικῶς. Εἰ δὲ μερίζοι ἐν τῷ περιγράφεσθαι ὅπερ ἐστὶν ἰδιαζὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, μερίζοι ἄρα καὶ ἐπὶ τὴν μίαν φύσιν τὸ ἀγέννητον, καὶ γεννητὸν, καὶ ἐκπορευτὸν, ὅπερ ἐστὶν ἰδιαζὸν τῶν τριῶν ὑποστάσεων· ἀλλὰ μὴν οὐ μερίζει, κἂν ἐτεροίως ἔχη πρὸς ἀλλήλα. Οὐδὲ ἐναυθα ἄρα τὴν μίαν ὑπόστασιν Χριστοῦ τὸ ἀπεριγράπτον τῆς θεότητος καὶ περιγραπτὸν τῆς ἀνθρωπότητος, κἂν ἐναντιῶς ἔχη πρὸς ἀλλήλα.

IA'. Εἰ οὐ διὰ τὸ τὸν Θεὸν Λόγον σαρκαῶσθαι, ἐξὸν εἰπεῖν σωματωθῆναι τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, κἂν ἢ Τριὰς κατὰ φύσιν ἀμέριστος· οὐδὲ διὰ τὸ περιγεγράφθαι αὐτὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἐξὸν εἰπεῖν τὴν θεότητα συμπεριγράφεσθαι, κἂν καθ' ὑπόστασιν αὕτη τῆς σαρκὸς ἀμέριστος, τῆς φυσικῆς

VARIE LECTIONES.

(p) Ex Ancorato. (q) Tom. VI Concil. Labbei pag. 851.

φείας ἐκεῖ μὴ συγχεύουσης τὰς ὑποστάσεις · κἀν-
 α τῆς ὑποστατικῆς ταυτότητος μὴ ἐξιστώσης
 οἰκείων ὄρων τὰς φύσεις.

· Εἰ οὐχ ὁμοίως ἡμῖν ὁ Χριστός ἐγγράφεται διὰ
 διότητα, οὐδ' ὁμοίως τῷ Πατρὶ οὐ περιγράφεται
 τὴν ἀνθρωπότητα · καὶ ἔστιν ἀπολίτας ἀμφοτέρα,
 ἕλλον ἀμείψας θάτερον θατέρῳ τὸ ἰδίωμα, ὡς
 περιγραφόμενος, ὡς δ' ἄνθρωπος μὴ περιγρα-
 ρος. Εἰ δὲ πάντα τὰ τοῦ Πατρὸς ἔχων ἔχει καὶ
 ἐκρίγραπτον · δηλονότι καὶ πάντα τὰ τοῦ ἄν-
 ου ἔχων, ἔχει καὶ τὸ περιγραφτὸν, ἀμφο-
 κεν ὧν τέλειος, καὶ οὐχ ἡμιτελής καθ' ἐκά-

A vis illa secundum personam divisa non sit a carne :
 cum neque illic naturæ conjunctio personas con-
 fundat, neque istic personæ singularitas naturas
 de finibus propriis demoveat.

XV. Si christus propter divinitatem non potest
 uti nos, figurari, sic etiam propter humanitatem
 non est incircumscriptus ut Pater : sed utramque
 hanc proprietatem amisit, aut potius alteram cum
 altera commutavit, circumscriptus qua Deus est ;
 incircumscriptus autem qua homo est. Si vero quia
 omnia Patris habet, et ideo habet et incircumscrip-
 tionem, pariter, cum omnia quæ hominis sunt
 habeat, habet et circumscriptionem, siquidem est
 utrinque perfectus, neque ex alterutra parte semi-

B perfectus.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
 ΚΑΤΑ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΩΝ
 ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΕΠΤΑ

EJUSDEM
 ADVERSUS ICONOMACHOS
 CAPITA SEPTEM.

A'

C

I

Ἦρς, ὡς λέγοντας θεοποιεῖσθαι τὰς εἰκόνας
 τοῦ ἁγίου πνεύματος προσκυνούντας τὴν Χρι-
 στοῦ εἰκόνα, τῆς Θεοτόκου, ἢ οὐτινωσοῦν τῶν
 ἁγίων.

Θεοποιεῖν ἔστιν, ἵνα ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ ῥήματος
 φύσεως ἐπιωμεν, τὸ, ὅπερ οὐ Θεός, ὡς Θεὸν
 κτίσθαι καὶ λατρεύεσθαι ὑπό τινος, κατὰ τὸ ὑπὸ
 Ἄποστολοῦ εἰρημένον · Καὶ ἠλλάξαν τὴν δό-
 τῶ ἀφ' ἑαυτοῦ Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνας
 τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν, καὶ τετραπό-
 , καὶ ἱερκετῶν, ἤγουν ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης φύ-
 : καλὸν γὰρ διασαφῆσαι τὴν τετρακτῶν, Κρόνου
 καὶ Διὸς, Ἡρας τε καὶ Ἀφροδίτης, καὶ τῶν
 ἰων τούτοις ἐν ἐκτέροις τοῖς γένεσι πλείστων
 μέλιστα · ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας, ἀετοῦ, γρουπός, ἢ
 νοσοῦν ἄλλου τῶν ἑτεροειδῶν τῆς αὐτῆς φύσεως,
 ἢ τῆς τρίτης, μόσχου, τράγου, ἢ οὐτινωσοῦν
 ου τῶν ἑτεροειδῶν τῆς αὐτῆς φύσεως · ἐπὶ δὲ τῆς
 ἑρτης, ὄφρατος, σαύρας, ἢ οὐτινωσίου ἄλλου τῶν

Adversus eos qui dicunt Christianos ex imaginibus
 deos facere, cum Christi, Deiparæ aut cujuscunque
 Sanctorum, imaginem adorant.

Deum facere, est, ut ab ipsa verbi compositione
 initium dicendi sumamus, id quod Deus non est,
 tanquam Deum constitui et coli ab aliquo : secun-
 dum id quod Apostolus dixit : *Et mutaverunt glo-
 riam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis
 corruptibilis hominis, volucrum, et quadrupedum, et
 serpentium* ²³ : ut puta, quod ad primum genus atti-
 net (convenit enim genera illa quatuor explicare),
 Saturni et Jovis, Junonis et Veneris, atque his si-
 millium utriusque sexus quam plurimorum : in se-
 cundo autem genere, aquilæ, gryphi, aut alterius
 cujuscunque de hoc genere, ab aliis diverso : in
 tertio autem genere, vituli, hirci, vel alteriuscun-
 que de genere eodem ab aliis diverso : demum in
 quarto genere, serpentis, lacertæ, vel alterius cu-

²³ Rom. 1, 23.

jusvis de eodem genere ab aliis diverso. Quorum A
 imagines cum deorum loco haberent gentiles, Barbari, Scythæ, *Servierunt*, ut ait, *creaturæ potius quam Creatori* ³⁹, constituentes multos deos ac deas, inter se dissimiles, tum etiam invicem pugnantes, e quibus nullus aut erat, aut est, aut erit Deus. Neque ideo sane quod imagines fabricaverint reprehensi sunt: quandoquidem et Moses, ut alios omittam, et serpentem et Cherubim imaginibus exprimit, et tabernaculum confecturus, totius operis imaginem a Deo accepit. Ait enim, *Vide, facies omnia juxta typum ostensum tibi in monte* ⁴⁰, sed quia id quod imagine expressum erat, Deum putaverunt colueruntque, seriem deorum innumerabilem constituentes, per ignorantiam unius ac solius Dei incorruptibilis et invisibilis. Quibus divinus Apostolus, *Genus ergo cum simus Dei, non debemus æstimare auro, aut argento, aut lapidi, sculpturæ artis, et cogitationis hominis, divinum esse simile* ⁴¹. Hoc est, ex imaginibus fieri deos ab iis de quibus dictum. Quibus autem *unus Deus Pater ex quo omnia, et unus Dominus Jesus Christus per quem omnia* ⁴², et unus Spiritus sanctus in quo omnia, nequaquam deos faciunt, o viri: ex imaginibus, cum corporeæ Christi formæ imaginem erigunt; absit! sed ipsum in forma nostræ simili apparuisse contententur; sicut scriptum est: *Qui cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis* ⁴³. Cujus quidem imago non in similitudinem hominis corruptibilis; id quod ab Apostolo condemnatur; verum in similitudinem hominis quidem certe, sicut antea dixit, at non corruptibilis, sed incorruptibilis. *Non enim derelicta fuit anima ejus in inferno, ut magnus Petrus ait, neque caro ejus vidit corruptionem* ⁴⁴, quoniam Christus non est homo nudus, sed Deus homo factus: circumscriptus quidem secundum corporis formam, siquidem in similitudine hominis fuit: manens vero incircumscriptus secundum divinitatis essentialiam, siquidem cum Patre et Spiritu dissimilis est aliorum omnium.

Deinde quomodo Christus in œconomia Verbum esse intelligetur, si contra quam Pater et Spiritus, D
 non habeat, præter suam Filii proprietatem, ut forma corporea representari possit? Itaque deos ex imaginibus facere minime censendi sunt qui Christi imaginem effingunt et adorant: absit, o bone! Non enim Deum carnem factum habere nos dicimus: neque duos deos, sed unicum in tribus personis. Neque cum imaginem adoramus, animus est materiam, in qua expressa est, impie adorare: sed illam ipsam quæ, cum in materia imprimatur instar sigilli, tum in Christo natura inest.

ἑτεροειδῶν τῆς αὐτῆς φύσεως. Ὡν περ τὰς εἰκόνας θεοποιήσαντες Ἕλληνας, Βάρβαροι, Σκύθαι, Ἑλλάτρευσαν, ὡς φησι, τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα, πολλοὺς θεοὺς τε καὶ θεὰς ἑτεροφυεῖς τε ὁμοῦ καὶ ἀλληλομάχους προστησάμενοι· ὧν οὐδὲν ἢ ἦν, ἢ ἔστιν, ἢ ἔσται θεός. Καὶ οὐχ ὅτι ὅλως τι τῶν ὄντων εἰκόνασιν κατηγοροῦνται· ἐπεὶ καὶ Μωσῆς εἰκονίζει καὶ Ὅφιν, καὶ Χερουβὶμ· ἵνα παρῶ τοὺς ἄλλους λέγειν· καὶ ὅλην δὲ μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν, εἰκονικῶς αὐτὴν πρὸς Θεοῦ μεμύηται. Ὅρα γὰρ, φησί, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δευχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει· ἄλλ' ὅτι αὐτὸ τὸ εἰκονισθὲν, Θεὸν ἐνόμισάν τε καὶ ἐσεδάστησαν, ὁρμαθὸν μυριόπλοκον πολυθεΐας συστησάμενοι, ἀγνοίᾳ τοῦ ὄντως ὄντος μόνου ἐνός Θεοῦ ἀφάρτου καὶ ἀσράτου. Πρὸς οὓς ὁ ἱερός Ἀπόστολος· Γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσῷ, ἢ ἀργύρῳ, ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης, καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ Θεῖον εἶναι ὁμοίον. Τοῦτό ἐστι τὸ τὰς εἰκόνας θεοποιεῖσθαι τοὺς προειρημένους. Οἷς δὲ εἰς Θεός ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα· καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα· καὶ ἐν Πνεῦμα ἅγιον, ἐν ᾧ τὰ πάντα· οὗ θεοποιεῖν ἐστίν, ὡς ἄνδρες, ἀναστηλοῦσι τὴν εἰκόνα τοῦ ζωματικῶς χαρακτῆρος Χριστοῦ· ἄπαγε· ἀλλ' ὁμολογεῖν αὐτὸν εἶ εἶδει τῷ καθ' ἡμᾶς φάναι, καθὰ γέγραπται· Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἀσπαγγμὸν ἠγάτατο, τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ· ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφῆν δοῦλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενόμενος, καὶ σχήματι εὐθεθεῖς ὡς ἄνθρωπος. Ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Οὐ περ ἡ εἰκὼν οὐκ ἐν ὁμοιώματι φθαρτοῦ ἀνθρώπου, ὅπερ ἀποστολικῶς κατηγορεῖται· ἀλλ' ἐν ὁμοιώματι μὲν ἀνθρώπου, ὡς αὐτὸς προεῖρηκεν, οὐ μὴν φθαρτοῦ, ἀλλὰ ἀφάρτου. Οὐ γὰρ ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ἄδου, ὡς φησιν ὁ μέγας Πέτρος· οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. Διότι οὐ φιλόδ ἀνθρώπος, ἀλλὰ Θεός ἀνθρωπισθεῖς ὁ Χριστός, περιγγραφομένος μὲν κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἰδέαν· εἶπερ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου ἦν· μένων δὲ ἀπερίγραπτος κατὰ τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν· εἶπερ σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι ἀμφοτέρῃς τοῖς πᾶσι.

Ἐπεὶ τοῦ φανήσεται ὁ τῆς Οἰκονομίας Λόγος, μὴ ἐξαιρέτον παρὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, πρὸς τῷ ἴκῳ ἰδιώματι ἔχων ὁ Χριστός σώματος χαρακτῆρι εἰκονίζεσθαι; Ὡστε οὐ θεοποιεῖσθαι ἐστίν εἰκόνας, τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ γράφουσι καὶ προσκυνοῦσιν· ἄπαγε ὧν ἔτῃ· οὐ γὰρ Θεὸν πυετήτον ἔχειν λέγομεν, ἀλλὰ Θεὸν σκροκθέντα· οὔτε δύο Θεοὺς, ἀλλ' ἓνα τρισυπόστατον. Οὐδ' οὐ μὴν προσκυνοῦντες τὴν εἰκόνα τὴν ἐν ἧ ἐκτετύπεται ὕλην προσκυνοῦν ἀθέως πεφρονήκαμεν· ἀλλ' αὐτὴν ἐκείνην φυσικῶς ἐν Χριστῷ οὔσαν, κἂν ἐκμάσσοιτο ἐν αὐτῇ σφραγίδος δέικτην. Ἀμέτοχα γὰρ τῆς φύσεως εἶεν ἂν τὰ ἐκμαρμα

³⁹ Rom. i, 25. ⁴⁰ Exod. xxv, 40. ⁴¹ Act. xvii, 29. ⁴² I Cor. viii, 6. ⁴³ Pilipp. ii, 6. ⁴⁴ Act. ii, 31, 35.

τῶν ἀρχετύπων ἐν τοῖς τεχνητοῖς· μόνην ἐπιδεικνύ-
μενα ὡς ἐν κατοπτρῷ τὴν ἐμφέρειαν τῶν ὠντέρ ἐ-
κιν ἐκομώρηματα. Ἐπεὶ οὕτω γὰρ ἐν τῷ τοῦ σκυροῦ
τύπῳ κατὰ πάσης ὕλης φαινομένην, πᾶσαν ὕλην εὐ-
ρηθίμεν προσκυνούοντας. Ἀλλὰ ἀβίβλη τῆς ἀνοίας!
ἢ ἐπ' ἀμφοῖν κράτος, δόξα τε καὶ προσκύνησις· ὡς
ἰμάτας βοᾷ Βασίλειος· μὴ δουποσταίου οὐσίας εἰ-
κῆς καὶ τοῦ πρωτοτύπου ἐμφερείας, ἀλλὰ μονο-
ποσταίου. Παρὰ γὰρ τὸ διάφορον τῆς οὐσίας, ἐν καὶ
αὐτὸν τὸ ἀρχέτυπον καὶ ἡ εἰκὼν, φησὶν ὁ πολυ-
σθεος Διονύσιος. Οὕτως ἐπὶ τῆς Θεοτόκου. Οὐ γὰρ
αὐτῶντες καὶ προσκυνούοντας αὐτῆς τὴν εἰκόνα, θεὸν
ἠκολούθουμεν Ἑλληνικῶς ἔχειν καὶ σέβειν, ἀλλὰ
θεοτόκον. Πρὸς δὲ καὶ τῶν ἁγίων ὡσαύτως· οὐ
πλήρους θεοῦς τε καὶ θεάς, ἀλλ' ἕνα Θεὸν καὶ ἕνός
αὐτοῦ θεράποντας τιμᾶν καὶ σέβειν. Δι' ὃν καὶ πρὸς
ἡ τ' ἐπὶ πάντων τιμῆ καὶ πρόσεισι καὶ ἀνεῖσιν. Ἡ οὐ
ἰκαί σοι τὸ θεῖον μέρος εἰς Χριστοῦ τύπον εἰληφθαι;
τὴν θεῖον τράπεζαν ἀντὶ τοῦ ζωοποιοῦ τάφου; τὴν
ἐπ' ἀσπὲρ συνδόναν ἀνθ' ἧς καὶ ἐν ἧ εἰληθεις ἐτάφη;
τὴν ἱερατικὴν λόγχην, ἀνθ' ἧς καὶ ἐν ἧ τὴν θεόσω-
ρον πλευρὰν ἐνύγη; τὸν σπόγγον, ἀνθ' οὗ καὶ ἐν φῶ
κίον ἐχρῶσθη; τὸ σταυρικὸν ἐκμαγέιον, ἀντὶ τοῦ
ζωοποιοῦ ξύλου; Ἄνελε ταῦτα πάντα, καὶ εἴ τι ἔτε-
ρος εἰς ἀντιτυπίαν θεῖαν· ἐπειδὴ τὸ ὅλων προσκυ-
νῆσαι πρὸς τῷ καὶ γίνεσθαι εἰκόνα εἰς Χριστοῦ
τύπον καὶ τιμῆν, θεοποιεῖσθαι φαίης, τοὺς ποιούν-
τας καὶ προσκυνούοντας. Ἀλλ' ὄντως ἐπίσης Ἑλλήσι
τοῖς ταῦτα φληναφοῦσι τὸ ἀτέδιμα. Οἱ μὲν γὰρ πρὸ
καρπώσεως Θεὸν εἶδοσαν περιγράφειν ὄντα ἀπει-
ρητων· οἱ δὲ μετὰ σάρκωσιν φιλονεικοῦσι μὴ
περιγραφεῖν περιγραφτὸν ὄντα σώματι.

dicunt. Nam illi quidem ante incarnationem Deum
circumscribitus; istis vero, post incarnationem, obstinatum est non circumscribere, cum sit corpore
circumscribitus.

B.

Πρὸς τοὺς διαποροῦντας, πῶς οὐ γέγραπται ἐν
τῷ Εὐαγγελίῳ περὶ εἰκόνας Χριστοῦ.

Ἄρροσιν μοι δοκοῦσιν οἱ φιλεγκλήμονες, ὅτι τῶν
εὐαγγελικῶν ῥημάτων, τὰ μὲν ἐπ' εὐθείας, τὰ δὲ
πλαγίως δεσθῶνται· οὕτω τοῦ Πνεύματος οἰκονομή-
σαντος, μὴ ῥάσθη εἶναι τοῖς πολλοῖς τὴν κτήσιν
τῶν ὠφελίμων, τῷ φιλοπόνη τῆς ἐρεύνης μάλλον
ζρέπεσθαι ἡμᾶς τὰ λυσίτελῃ, ὡς ἂν πάγια εἶεν ἐν-
εῦθεν, καὶ μὴ εὐαφάρετα ἐκαῖθεν· καὶ τοῦτο εἰκό-
τως. Εἰ μὴ γὰρ ἦν τὸ ζητεῖν, οὐκ ἦν ἂν τὸ εὐρεῖν.
Τοίνυν δείξομεν ἐκ παραλλήλου τὸ ζητούμενον. Ὡδέ
τοῦ φησι Πέτρος τῷ Ἰησοῦ. Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέ-
λευσόν με πρὸς σὲ ἰλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ εἶ-
πεν· Ἐλθέ· Καὶ καταβάς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέ-
τρος, περιπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς
τὸν Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρόν,
ἐροδῆθη· καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι, ἔκρα-
ξε λέγων, Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ Ἰησοῦς
ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτοῦ. Καὶ λέγει
αὐτῷ, Ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας; καὶ ἐμβάν-
των αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. Οὐ

⁴⁵ Matth. xiv, 28, 32.

A Imagines enim arte factæ eamdem atque archetypa
naturam non habent, sed solummodo similitudi-
nem earum rerum, unde expressæ sunt, tanquam
in speculo repræsentant. Alioqui crucis in imaginè,
cum in omni materiæ genere exhibeatur, materiam
quamlibet revera adorarem. Sed apage hanc in-
saniam: una in ambobus potentia, una gloria, et
adoratio, sicut magnus Basilius clamat: cum non
gominæ, sed unius personæ sit similitudo imaginis
et prototypi. Excepto enim substantiæ discrimine,
unum idemque sunt ipsum archetypum et imago,
ait sapientissimus Dionysius. Sic etiam in Deipara
Non enim, cum ejus imaginem effingimus et ado-
ramus, citemur ipsam nos more gentilium, ut
Deum habere ac venerari, sed ut Deiparam: pa-
ritorque quod sanotos attinet, nequaquam multos
deos deasque honorare et colere, sed Deum unum,
ac servos unius Dei, a quo proficiscitur et ad
quem redit honor omnium. Nonne unguentum
sanctum existimas effusum fuisse ut esset typus
Christi? sanctam mensam pro vivifico ipsius se-
pulcro? sindonem quæ mensæ imponitur, pro
sindone qua involutus sepulcro mandatus est?
sacram lanceam pro ea qua divinum ipsius latus
aperturn fuit? spongiam pro ea, qua fuit potatus
felle? crucis imaginem pro ligno vivifico? Tolle
hæc omnia, et si quid est aliud quo divina repræ-
sentantur: quandoquidem imaginem ad Christum
repræsentandum et honorandum confici, prorsus
idem esse ais, ac Deum fieri ab iis qui conficiunt
et adorant. Sed profecto gentilibus, quorum insa-

C nia illa propria est, pares impietate sunt qui istud
circumscribere non dubitaverunt, cum esset incir-
cumscribitus; istis vero, post incarnationem, obstinatum est non circumscribere, cum sit corpore
circumscribitus.

II.

*lis qui quærun, cur de imagine Christi scriptum
nihil sit in Evangelio.*

Ignorare mihi videntur isti cavillatores, in
Evangeliiis alia quidem directe, alia vero oblique
dicta et enuntiata esse: ita dispensante Spiritu,
ut non quibuslibet in promptu sit utilium adeptio,
sed nos pro exquirendi diligentia et labore capia-
mus ampliores fructus, et qui hinc quidem solidi
sint, inde autem non facile amittantur, atque id
merito sane nemo enim, nisi quærat, possit inve-
nire. Quæstionem' itaque propositam ex re simill
explicabimus. Petrus Christo sic ait: *Domine, si tu
es, jube me ad te venire super aquas. At ipse ait:
Veni. Et descendens Petrus de navicula ambulabat
super aquam, ut veniret ad Jesum. Videns autem
ventum validum timuit: et cum cæpisset mergi.
clamavit dicens: Domine, salvum me fac. Et conti-
nuo Jesus extendens manum apprehendit eum; et
ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti? Et cum
ascendissent in naviculam, cessavit ventus*⁴⁶. Pe-
trus non dicitur super aquas rursus ambulavisse

postquam assumpsit illum Jesus; sed utique istud A oblique indicatum est. Non enim quis sapienter dicat, ipsum per æra deferri a Christo, aut per vim rapi, tantisper dum in naviculam simul ascenderint. Age, nunc ad propositum revertamur, ac sapienter considera id quod dicitur. *Accesserunt inquit, qui didrachma accipiebant ad Petrum, et dixerunt ei: Magister vester non solvit didrachma? Ait: Etiam. Et cum intrassent in domum, prævenit eum Jesus dicens: Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ a quibus accipiunt tributum vel censum? a filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Jesus: Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, et mille hamum: et cum piscem, qui primus ascenderit, tolle; et aperto ore ejus, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me et te* ⁴⁶. Illud igitur, *pro, me et te*, innuit oblique, pro imagine mea et tua: non modo quia ipsa personarum pronomina earum naturam aperiuunt; personæ enim imagines sunt; sed quia unusquisque tributum pensitans, præter imaginem propriam, imperatoriam quoque imaginem offert in censum Cæsari: qui census dicitur capitalis. Caput autem aliud nihil est quam imago. Atque id ex Domini verbis manifestum est: *Quid me tentatis? Afferite mihi denarium ut videam. Illi autem attulerunt. Et ait illis: Cujus est imago hæc et superscriptio? icunt Dei: Cæsaris. Et respondens Jesus ait illis: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo* ⁴⁷. Qui et seipsum submitteus, ut homo est, in iis quæ obedientiæ sunt, didrachmum perinde ac quivis alius persolvit. Staterem videlicet pro se et pro Petro. Stater quippe duo didrachma sunt. Sive autem stater, sive didrachmum, sive denarius, imaginem illius gerit, cujus gerit et habet inscriptionem. Itaque sicut ibi per unius rei ex alia acceptionem dictum esse affirmamus, Petrum denuo super aquas ambulavisse, nec potest non sic accidisse: ita isto loco cum ait, *pro me et te*, quicumque prorsus hebetes non sunt iis intelligere licet, quamvis id non dicatur, Christi et Petri imaginem. Omitto dicere imaginem utique naturaliter in Christo inesse. Nam ubi prototypum, ibi, propter convenientiam nempe, est et id quod ex ipso expressum. Hæc enim relativa sunt et inter se conjuncta. Sed et præter illa quæ superius dicta sunt, hoc etiam D mihi dicendum, quod videlicet imaginem, quam Cæsari dedit in tributum, eam ipse occulto quodam modo figuravit. Quid ita? quia non per se aut casu, hoc enim humanum, sed potius ex compacto staterem piscis deglutiverat: quin etiam magis pium est existimare, nutu Dei, qui nihil non potest, staterem, simul ac mandavit, in ventre piscis effectum fuisse. Hoc enim Deo congruit. Ait enim, *Ipse dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et creata sunt* ^{47*}.

τοίνυν εἶρηται ὅτι πάλιν ὁ Πέτρος περιπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἀφ' οὗπερ ἐπελάβετο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς· ἀλλὰ μὴν τοῦτο πλαγίως δεδήλωται. Οὐ γὰρ τις σωφρονῶν εἴποιεν ἂν, ἥτοι ἀέριον αὐτὸν φέρεσθαι, ἢ φορὰδην ἄγεσθαι ὑπὸ Ἰησοῦ, μέχρι τοῦ συνεμβῆναι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον. Δεῦρο λοιπὸν ἐπὶ τὸ προκειμένον, καὶ σκόπει μοι συνέσει τὸ λεγόμενον. Προσηλθὼν, φησὶν, οἱ τὰ διδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ, καὶ εἶπον· Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ διδραχμα; λέγει, Ναί. Καὶ ὅτε εἰσηλθὼν εἰς τὴν οἰκίαν, προσέφρασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων· Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι; τέλη ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος· Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἄρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. Ἴνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκιστρον· καὶ τὸν ἀναβάνα πρῶτον ἰχθὺν ἄρον; καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὐρήσεις στατήρα· ἐκείνον, λαθὼν δὺς αὐτοῖς ἂντι ἐμοῦ καὶ σοῦ. Τὸ οὖν, ἂντι ἐμοῦ καὶ σοῦ, πλαγίως δηλοῖ, ἂντι, τῆς εἰκόνας ἐμοῦ καὶ σοῦ. Διότι οὐ μόνον αἱ ἀντωνυμίαι αὗται προσώπων εἰσι δηλωτικαί· τὰ δὲ πρόσωπα εἰκόνας· ἀλλ' ὅτι καὶ ὑπὲρ ἰδίας εἰκόνας ἕκαστος τῶν ὑποφόρων εἰκόνα βασιλικὴν προσφέρει· εἰς τιμὴν τῷ Καίσαρι, τὸν δὲ λεγόμενον κεφαλῆ τῶνα· κεφαλὴ δὲ οὐδὲν εἴη ἄλλο ἢ εἰκὼν· καὶ τοῦτο δηλον ἕκ τῆς τοῦ Κυρίου φωνῆς· Τί πειράζετε με; φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω. Οἱ δὲ ἤνεγκαν· καὶ λέγει αὐτοῖς· Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; Οἱ δὲ εἶπον· Καίσαρος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. Ὅς καὶ τεταχὼς ἑαυτὸν ἐν τοῖς ὑπὸ χεῖρα ὡς ἄνθρωπος, τετέλεκε ὡς πᾶς τις ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνας τὸ διδραχμον· ἥτοι σὺν Πέτρῳ τὸν στατήρα. Ὁ γὰρ στατήρ δύο διδραχμά ἐστιν. Εἴτε δὲ στατήρ, εἴτε διδραχμον, εἴτε δηνάριον, εἰκόνα φέρει οὐπερ καὶ φέρει καὶ ἔχει τὴν ἐπιγραφὴν. Ὅς οὖν ἐκεῖ κατὰ παράκλησιν εἰρησθαι εἴπομεν, περιπατήσας πάλιν Πέτρον ἐπὶ τὰ ὕδατα, καὶ ἀλλοίως οὐπῆστιν· οὕτως ἐναυθὰ ἐπὶ τοῦ, ἂντι ἐμοῦ καὶ σοῦ, συνακφωεῖσθαι ἔστι κατὰ τὸ σιωπώμενον, τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, ὡσπερ καὶ Πέτρον, τοῖς μὴ τὴν ἀγνώμοσιν. Ἐῷ λέγειν ὅτι καὶ πανταχοῦ ἡ εἰκὼν ἐν Χριστῷ φυσικῶς πάρεστιν. Ὅπου γὰρ τὸ πρωτότυπον, ἐκεῖ κατὰ σχέσιν δηλονότι καὶ τὸ παράγωγον. Πρὸς τι γὰρ ταῦτα, καὶ ἀλλήλοις συνεισφερόμενα. Ἄλλὰ ἐκείνῳ μοι ῥητέον πρὸς τοῖς ἀνωτέρω· ὅτι καὶ ἦν εἰκόνα τετέλεκε τῷ Καίσαρι, αὐτὸς ταύτην καὶ ἀβῆρῆτως ἐχάραξε. Πῶς; ὅτι μὴ αὐτομάτη; Μᾶλλον ἐκ συμβάσεως καταπαεῖν τὸν ἰχθὺν τὸν στατήρα (τοῦτο γὰρ ἄνθρωπινον), ἀλλὰ τῷ μηδὲν ἀδυνατοῦντι θεῷ Πνεύματι ἅμα τῷ ῥήματι ἐνδημιουργηθῆναι αὐτὸν τῇ ἰχθυαῖα κοιλίᾳ, εὐσεβέστερον ὑπολαμβάνειν. Τοῦτο γὰρ θεοπροπέας. Αὐτὸς γὰρ εἶπε, φησὶ, καὶ ἐγεννήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν.

⁴⁶ Matth. xvii, 23, seqq. ⁴⁷ Matth. xxii, 18. ^{47*} Psal. cxlviii, 5.

Γ'.

A

III.

πρὸς τοὺς λέγοντας· Ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν ἐν οὐρανῷ ἀνθρώπου εἰκὼν, ἀλλὰ σταυροῦ τύπος, τοῦτον δεῖ καὶ προσκυνεῖν.

Ὅ τὰ πάντα πρὶν γενήσεως αὐτῶν ἐπιτάμενος ἦς, τῆς διὰ σαρκὸς οἰκονομίας αὐτοῦ τὸ μυστήριον ἐπὶ καταβολῆς κόσμου προτυπῶν, ἐν οὐρανῷ μὲν ἐν σταυρῶν δι' ἀστέρων ἐσχημάτισεν· ἐπὶ γῆς δὲ ἐπὶ τῇ τοῦ Ἀδάμ διαπλάσει· ὅς ἐστι τύπος πῶ μᾶλλοντος· κατὰ τὴν Παύλου τοῦ μακαρίου φωνῆ. Ἔδει γὰρ, εἶδει τὸν ἀπ' οὐρανοῦ ἐν τῇ γῆ, καὶ ἐκ τῆς γῆς ἐν οὐρανῷ διατυπωθῆναι· δηλοῦσθαι τῆς θεωρίας ὡς ἀναμίξ τὰ οὐράνια τοῖς ἐπιγείοις ἔπειτα· ἄλλως τε οὐδὲ ἦν θεμιτὸν ἐν οὐρανῷ εἰκὼν ἀνθρώπου δεδειχθῆναι· ὅπου γε καὶ ταύτης χωρὶς ἴπρσι λατρεύειν ἐπλανήθησαν ἄνθρωποι· πολλῶν δὲ μᾶλλον, εἰ ἀνθρώπινον ἔβλεπον εἶδος· διὰ τοῦτο φησὶ Μωσῆς ὁ μέγας· Μὴ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἰδὼν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ πᾶς ἀστέρας, καὶ πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ, κληθεὶς προσκυνήσης καὶ λατρεύσης αὐτοῖς. Ὡστε ἐπὶ ἰλειούσεως Χριστοῦ, ἐν ἴσῳ τοῖς ἄλλοις ἀστροῖς ἐσχημάτισται, καὶ ὁ σταυρικός τύπος, ἀποπεμπτός εἰς προσκύνῃσιν. Εἰ γὰρ τὸ πρωτότυπον τηλικαῦτα ἐρατὸν, χολῆ γ' ἂν τὸ εἰκόνισμα εἴηαι. Ἀφ' οὗ ἡ Χριστοῦ ἐν τῷ αὐτοῦ ἀρχετύπῳ φιλανθρωπίως κίεοντο, τιμητός καὶ σωτήριος, κἄν ἐν οὐρανῷ βλεποῖτο· ὥσπερ καὶ ἡ τοῦ παθόντος εἰκὼν ἐπὶ γῆς πανταχοῦ φαινομένη, οὐ καὶ προετατύπωτο· εἰ μὴ καὶ ἄρα εἰκονομάχος χεῖρ προὔφθακεν Ἰουδαῖος. Οὐ τοίνυν διὰ τὸ εἶναι ἐν οὐρανῷ σταυροῦ τύπον προηγουμένως τιμητός· ἀλλὰ διὰ τὸ ζωοποιῶν ἐξέλιπον ἁγιασθῆναι τῇ ἐν αὐτῷ προσηλώσει Χριστοῦ· ὥσπερ καὶ ἡ εἰκὼν Χριστοῦ, οὐ διὰ τὴν ἐν Ἀδάμ προτύπωσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκ Παρθένου ἐνανθρωπήσιν εἴηαι.

colitur, quia in Adamo expressa ante fuit, sed postea.

Δ'.

IV.

πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι τὰ νήπια ὁ ἱερεὺς οὐκ εἰκὼν χρώμενος, ἀλλὰ σταυροῦ τύπος, κατασφραγίζει προσφερόμενα αὐτῷ.

Ὁ ἱερεὺς μίσιος θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἱστάμενος, ἐν ταῖς ἱερατικαῖς ἐπικλήσεσι, μίμημά ἐστι Χριστοῦ. φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος· Εἰς θεὸς, εἰς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς. Εἰκὼν οὖν ὑπάρχων Χριστοῦ, ἀναγκαίως οὐκ εἰκὼν (ὡς γὰρ ἂν εἰκὼν εἰκὼν χεῖρα τοῦ ἐαυτοῦ ἀρχετύπου); ἀλλὰ τύπος σταυροῦ, Χριστὸς δηλαδὴ μιμούμενος. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρθενίᾳ, θριαμβεύσας αὐτὰς ἐν τῷ σταυρῷ, καθὰ γέγραπται· οὕτω καὶ οὗτος τύπος σταυροῦ, ὡς τύπος Χριστοῦ· τύπος γὰρ καὶ εἰκὼν ταυτὸν εἰς ἐμφύρειαν· τὸ σωτήριον τοῦ παιδὸς ἀπεργάζεται· ὥστε κἀνταῦθα εἰκὼν εἴληπται Χριστοῦ τὸ ἱερατικὸν δηλαδὴ ἀξίωμα.

In eos qui dicunt, quandoquidem in caelo non est hominis imago, sed crucis typus, istum proinde adorari debere.

Deus, qui omnia novit priusquam fiant, mysterium suae in carne dispensationis ante mundi constitutionem praemonstrans, crucem quidem in caelo per astra representavit, seipsum autem in terra per formationem Adami, qui, secundum beati Pauli dictum, typus est ejus qui erat venturus. Oportebat enim, oportebat eum, qui ex caelo est, in terra; et eum qui de terra est, in caelo representari: ut contemplantibus appareret, caelestia unum cum terrenis deinceps fore. Alioqui, neque fas erat hominis imaginem in caelo conspici; siquidem, quamvis nulla exstaret, homines tamen astra per errorem coluerunt; multo igitur magis, si formam ibi humanam vidissent. Quocirca magnus Moses ait: *Ne suspiciens in caelum, et videns solem et lunam et stellas, et omnem ornatum caeli, errans adores ea, et servias illis* ⁴⁸. Itaque ante Christi adventum, inter alias astrorum figuras pariter crucis typus erat, nequaquam adorandus. Si enim prototypum tunc exsecratum erat, sane et imago non poterat non esse. At ex quo Christus in crucis archetypo passus est hominum causa: crucis imago veneranda et salutifera est, etiam quae in caelo conspicitur; quemadmodum et imago ipsius patientis, quae passim in terris conspicitur, veneranda fuit, ubicunque expressa ante fuisset: nisi forte alicubi manus Iconomacha, istorum haeresim praeveniens, Judaeos est imitata. Itaque typus crucis non ideo venerationi esse debuit, quia in caelo exstabat: sed propter vivificum lignum quod consecratum fuit cum Christus in ipso pependit: quemadmodum et Christi imago non ideo quia ipse ex Virgine humanam naturam sum-

In eos qui obijciunt, sacerdotem, cum oblatos sibi infantes consignat, non imaginem, sed typum crucis adhibere.

Sacerdos Deum inter hominesque medius, in sacris obsecrationibus Christum representat. Ait enim Apostolus: *Unus Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus* ⁴⁹. Itaque cum ait imago Christi, necessario adhibet non imaginem; quo enim modo imago imaginem prototypi sui adhiberet? sed typum crucis, imitans Christum videlicet. Quemadmodum enim Christus *principatus et potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos* ⁵⁰ in cruce, sicut scriptum est: ita et iste crucis typo, tanquam ipse Christi typus (nam typus et imago idem sunt quod ad representationem attinet) pueri salutem efficit. Qua propter istie quoque imago Christi, sacerdotalis nempe dignitas, adhibetur.

⁴⁸ Deut. iv, 19. ⁴⁹ I Tim. ii, 5. ⁵⁰ Coloss. ii, 15.

V.

Adversus eos qui obficiunt, unumquemque, non imagine adhibita, sed crucis typo, et morbos et dæmonem abigere.

Eadem est quæstionis hujus ac superioris solutio. Quid ita, et quo tandem modo! quia unusquisque fidelium per lavacrum regenerationis, et renovationem Spiritus sancti, conformis fit imagini Jesu Dei, prout ab Apostolo dictum est ⁵¹. Ac alio in loco, *Vir non debet velare caput suum, quoniam imago et gloria Dei est* ⁵². Quibus princeps apostolorum addit: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta* ⁵³. Ita ut unusquisque sacrorum administer sibi fiat secundum conscientiam, ad ea quæ salutis sunt. Etsi autem fidelium quisque imago est, non tamen propterea inutile sit Christi imaginem in tabella exprimi. Etenim imago et similitudo quæ ex generatione divina existit, ad interiorem hominem pertinet. Quo enim modo Christus esse posset secundum corporis formam similis hominibus forma inter se in infinitum dissimilibus? Ea autem duntaxat imago Christi est et dicitur, quæ per artem facta, speciei corporeæ, sive formæ, proprias notas, et alia quæque exteriorum gerit indicia. Quod ipsum in vivificæ crucis typo videre licet. Cum enim Apostolus ait: *Christo confixus sum cruci* ⁵⁴. haudquaquam modo sensibili, neque adhibito sensibili crucis typo, crucifixum se dicit: Neutiquam; sed secundum interiorem hominem, et spirituali cruce, cupiditatum dico mortificatione. Atque id clarius innotescit ex his Domini verbis: *Tolle crucem tuam, et veni, sequere me* ⁵⁵. Itaque sicut isthic et crux et crucifixo, ambo sunt duplicia: ita etiam in imagine Christi; artificialem dico, et eam quam fidelis in se suscipit secundum hominem interiorem.

VI.

In eos qui adversus imaginem Christi proferunt illud Theologi dictum: Quod colendum, minime circumscriptum.

Qui hoc aiunt, ideo aiunt quod vim vocum pluræ significantium minime noverint, sive potius noluerint intelligere ut bene agerent. Hæc enim vox, *colendum*, æquivoca est, ad diversa significata pertinens: quemadmodum, exempli gratia, nomen φῶς accipitur quidem de solis lumine, sed et de homine dicitur. Homo enim φῶς (*vir*) dicitur. Itaque dicam, φῶς (*lumen*) non est homo, id verum est. Tunc enim accipio de sole. Rursus autem si dicam, φῶς (*vir*) est homo, id quoque verum: accipio enim jam de homine: ac in neutro mendacium est, propter variam in illis duobus acceptio-nem. Sic ergo et illius quod colendum dicitur, Vox est æquivoca et quæ bifariam intelligitur: nunc quidem de incircumscripto, nunc autem de circumscripto. Itaque a Patre, de natura divina disserente, dictum est: Quod colendum, minime circumscriptum: ut eos, qui divinitatem intra circumscriptio-

A

E'.

Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ἕκαστος σταυροῦ τύπων χρώμενος, ἀλλ' οὐκ εἰκόνη, ἐφ' ἑαυτὸν διώκει καὶ πάθος καὶ δαίμονα.

Τὸ παρὸν πρόβλημα ὁμοίαν τοῦ προλαβόντος ἔχει τὴν ἀπάντησιν. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; ὅτι τῶν πιστῶν ἕκαστος διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινίσεως Πνεύματος ἁγίου, σύμμορφός ἐστι τῆς εἰκόνης τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου εἰρημένον. Καὶ ἀλλαγῆ, Ἄνθρωπος οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι, εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων. Πρὸς οἷς φησιν ὁ κορυφαῖος Ἀπόστολος: Ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτόν· βασιλεῖον ἱεράτευμα. Ἔθνος ἅγιον. Ὡστε καὶ ἱερουργός ἕκαστος ἑαυτῷ γίνοιτο κατὰ συνειδήσιν πρὸς τὰ σωτήρια. Οὐ μὴν ἐπειδὴ εἰκὼν ὁ πιστός, παρέλκον ἂν εἴη τὴν ἐν πίναξί Χριστοῦ εἰκόνα εἶναι. Ἡ μὲν γὰρ διὰ τῆς κατὰ τὴν θεῖαν γέννησιν συμμορφώσεως, εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον εἴληπται. Πῶς γὰρ ἂν τοῖς ἀπείρωσ ἀλλήλων διεστηκόσι κατ' ἰδέαν, σωματικῶν χαρακτήρι ὁμοιωθεῖη Χριστός; ἡ δὲ τοῦ ἔσωματου εἶδους ἤτοι μορφῆς φέρουσα τὰ ιδιώματα, καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἔξω γνώριμα, μόνη τεχνητῆ εἰκὼν Χριστοῦ καὶ ἐστὶ καὶ λέγεται. Ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ ταυτὸν ἐστὶ βλέπειν. Λέγων γὰρ ὁ Ἀπόστολος, Χριστῶ συνεσταύρωμαι, οὐκ ἀσθητικῶς δηλώνοντι, οὐδὲ αἰσθητῶ τύπων σταυροῦ χρώμενος, ἑαυτὸν ἐσταυρωκίναται λέγοι ποθὲν· ἀλλὰ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, καὶ νοητῶ δηλαδὴ σταυρῶ, τῇ νεκρωτικῇ, φημί, τῶν παθῶν ἐνεργείᾳ. Καί γε τοῦτο καταδηλότερον ἐκ τοῦ τὸν Κύριον εἰπεῖν· Ἄρον τὸν σταυρόν σου, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. Ὡς οὖν ἐνταῦθα ἀμφοτέρα διττὰ, σταυρός καὶ σταύρωσις· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνης Χριστοῦ· τεχνητῆ, φημί, καὶ ἡ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἐπὶ τοῦ πιστοῦ λαμβανόμενη.

Σ'.

Πρὸς τοὺς προφέροντας κατὰ τῆς εἰκόνης Χριστοῦ τὸ ὑπὸ τοῦ Θεολόγου εἰρημένον· Τὸ σεπτὸν οὐ περιγραπτόν.

Παρὰ τὸ μὴ εἰδέναι τὴν τῶν ὁμωνύμων δύναμιν, ἤγουν παρὰ τὸ μὴ βουλευθῆναι συνίναται τοῦ ἀγαθῆναι, ἡ πρότασις αὕτη. Τὸ γὰρ τοι σεπτὸν, ὁμωνύμος φωνὴ ἐστὶν εἰς διάφορα σημαίνόμενα θεωρούμενη. Οἷον ἐκ παραλλήλου τὸ φῶς λαμβάνεται μὲν ἐπὶ τοῦ ἡλίου· λαμβάνεται δὲ καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου. Φῶς γὰρ ὁ ἄνθρωπος εἴρηται. Ἐὰν οὖν εἴπω· Τὸ φῶς οὐκ ἐστὶν ἄνθρωπος, ἀληθές. Εἴληπται γὰρ μοι ἐπὶ τοῦ ἡλίου. Εἰ δέ γε πάλιν εἴποιμι, Ὁ φῶς ἄνθρωπος ἐστὶν· ἀληθές. Εἴληπται γὰρ μοι ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου· καὶ οὐδέτερον ψεῦδος, διὰ τὴν ἐν ἀμφοτέροις μεταληψιν. Οὕτω τοῖνον καὶ ἐπὶ τοῦ σεπτοῦ ὁμωνύμου ἡ φωνὴ διχῶς νοουμένη, πῆ μὲν ἐπὶ τοῦ ἀπεριγράπτου, πῆ δὲ ἐπὶ τοῦ περιγεγραμμένου. Τῷ Πατρὶ οὖν περὶ τῆς θείας φύσεως θεολογοῦντι εἴρηται· Τὸ σεπτὸν οὐ περιγραπτόν· πρὸς ἀνατροπὴν τῶν εἴσω περιγραφῆς τὸ θεῖον ὀρίζοντων. Καὶ ἀληθές. Οὐ μὴν περὶ οἰκονομίας προῦκειτο λέγειν. Ἄλλος γὰρ

⁵¹ Rom. viii. 29. ⁵² II Cor. xi, 7. ⁵³ I Petr. ii, 9.

⁵⁴ Gal. ii, 19. ⁵⁵ Matth. vi, 24.

λόγος θεολογίας, και ἕτερος οἰκονομίας, ἐν οἷς οὐ τὰ ἀπὸ ἐστὶ· δογματίζειν. Ἀμίλει· καὶ ὁ θεὸς Κύριλλος τὴν ὑπόστασιν, πῆ μὲν ἀντὶ τῆς φύσεως, πῆ δὲ ἐπὶ τῆς ὑποστάσεως λαμβάνει, κατὰ τὸ διλήμματος εἶαι τὴν φωνήν. Ἐπεὶ δὲ οἶδε καὶ τὸ περιγραφτὸν πατρὸν, αὐτὸς φησὶ· « Προσκύνησον τὴν φάτιν, δι' ἣν εὐ, ἀλογος ὢν, ἐτέρας ὑπὸ τοῦ λόγου. » Τὸ δὲ προσκυνητὸν, δηλονότι· καὶ σεπτόν. Ἐὼ λέγειν περὶ τοῦ Κυριακοῦ σώματος· ἄρ' οὖν οὐ περιγραφτὸν; καὶ ἀντιπερὶ λόγος; τί δέ; οὐ σεπτόν; καὶ οἱ λίθοι· τιμωρηταίαν. Τί δὲ εἴποις περὶ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ; καὶ ἀντιτύπου; τοῦ θυμαστῆριου; τῆς θείας τραπέζης; τοῦ ἀχράντου Εὐαγγελίου; οὐτινοσοῦν ἄλλο ἱεροῦ ἀναθήματος; αὐτὰ τὰ τῶν ἁγίων λείψανα οὐ πάντα περιγραφτά; παντὶ που δηλον· ἀλλ' ὁμοίως καὶ σεπτὰ, ὡσπερ καὶ ἡ Χριστοῦ εἰκὼν· συμμετρῶντων τῶν τῆς ἁγίας ἔκτης συνόδου Πατέρων, ἐν τῇ τῶν σεπτῶν εἰκόνων Γραφῆς εἰρηκότων.

Z'.

Πρὸς τοὺς προφέροντας κατὰ τῆς εἰκόνος Χριστοῦ, τὸ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου εἰρημένον· « Εἰ τις τῶν κτισμάτων προσκυνεῖ, καὶ ἐπ' ὀνόματι Χριστοῦ τοῦτο ποιεῖ, εἰδωλολατρεῖ. »

Τοῦτο πρὸς τοὺς Ἀρειανούς, κτίσμα λέγοντας τὸν Γιὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι, εἴρηται. Ἡμεῖς δὲ ἐπειδὴ προσκυνῶντες τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, Χριστὸν αὐτὸν προσκυνεῖν· πεφρονήκαμεν ὀρθοδόξως, διὰ τὴν ἐπ' ἄμφοτερον μίαν προσκύνησιν, οὐ διαφορουμένην κατὰ τῆς οὐσίας διάφορον, τούναντίον δὲ ταυτιζομένην τῆς μιᾶς ὑποστάσεως ἐνότητι· οὐ κτίσματι προσκυνῶμεν, μὴ γένοιτο· ὅτι μηδὲ κτίσμα Χριστός, καὶ ἐστὶν ἐν αὐτῷ τὸ κτιστὸν, τοῦ κρείττονος, ὡς φησιν, ἰκνικέσαντος. Μὴ βλέπε πάλιν τὴν ὕλην ἀφ' ἧς ἐξήρηται τῆ ἐπινοία, καὶ ἐν αὐτῇ ὡς ἐν κατ' ὄψει, καὶ αὐθις λέγω, ἐμφανίζεται· διὰ τῆς εἰκότος. Εἰ δὲ φάτις μὴ χωρεῖν, τῆς τυφλότητος ἵσα ὅτι, τοὺς ἔξω μόνον ὀφθαλμοὺς φέρων, ἢ μὴ βάλλιν τοὺς μαργαρώδεις τῆς ἀληθείας λόγους ὁ θεὸς καὶ λόγος προστίταχεν.

nem includunt, refelleret : et vere dixit. Nec vero de œconomia sermo tunc erat ; alia enim Theodogis, alia œconomis ratio. nec eadem utrobique decernere licet. Sane et divinus Cyrillus hypostasim modo pro natura, modo pro persona usurpat, quod nempe gemina sit vocis illius acceptio. Et quoniam non ignorat coli posse quod circumscriptum sit, ipse ait : « Adora præsepe, in quo tu rationis expertus cum esses, a Verbo nutritus fuisti. » Quod autem adoratur, utique colendum est. Omitto dicere de Domini corpore : nonne illud circumscriptum est ? quis sermo contradicat ? aut quomodo non sit venerandum ? ipsi lapides id clamant Quid dices porro de vivifica cruce ? de antitypo ? de altari ? de sacra mensa ? de intaminato Evangelio, aut alio quovis sacro instrumento ? Ipsæ sanctorum reliquiæ nonne omnes circumscriptæ sunt ? Sunt sane : attamen colendæ, sicut et Christi imago : testantibus id una voce Patribus sanctæ synodi sextæ, quibusdam in Scriptis ubi de sacris imaginibus egerunt.

VII.

In eos qui adversus imaginem Christi proferunt illud a sancto Gregorio dictum : « Si quis creaturam adorat, etiamsi faciat id in Christi nomine, idololatriam committit. »

Dictum istud fuit adversus Arianos, qui Dei Filium creaturam aiebant esse. Nos vero, quoniam imaginem Christi adorantes, Christum ipsam adorare secundum sententiam orthodoxam in animo habuimus, adorationem ambobus communi neque diversa pro substantiæ diversitate, sed unica propter personæ unitatem : creaturam non adoramus, absit ! siquidem neque Christus creatura est, quamvis in ipso si aliquid creatum : quia istud vincitur, ut aiunt, ab eo quod præstantius est. Ne respice amplius materiam a qua per cogitationem avulsus est, quamvis in ipsa tanquam in speculo (et id rursus dico) conspiciatur per imaginem. Quod si dicas te id non capere, o ! te, cum oculos duntaxat corporis habeas, cœcitate similem velut Deus et ratio

EJUSDEM THEODORI

ORATIO ADVERSUS ICONOMACHOS.

(Hanc leges supra in Vita S. Theodori a Michaele monacho conscripta col. 175.)

EJUSDEM
EPISTOLA AD THEOPHILUM IMPERATORE
DE SANCTIS AC VENERANDIS IMAGINIBUS.

(*Exstat inter Opera S. Joannis Damasceni hujus Patrologiæ t. XCV, col. 345.*)

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΠΛΑΤΩΝΑ
ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΕΚΥΝΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ.

EJUSDEM
EPISTOLA AD PLATONEM
IPSIUS PATREM
DE CULTU SACRARUM IMAGINUM.

Nosmetipsos consolamur, cum sanctum caput A nostrum alloquimur. Quodnam enim potest filio salutium majus esse, quam conferre sermonem cum patre, tali præsertim ac tanto, cujus virtus multarum urbium ac regionum et insularum præconiis celebratur? Atque is est pater meus charissimus: etiamsi fructus arbori similis non sit, ob tenuitatis mea infecunditatem: tu tamen nobis propositus es tanquam pietatis norma: neque nobis tantum, sed et omnibus qui pie vitam instituere, ad virtutis perfectionem contendere, et ad prosperum cursum excitari velint. Cum autem sanctitas tua jam pridem a me postulaverit, ut quomodo sacram imaginem Christi venerari oporteat edisseram: non quo id ignores, sed volens ea re meam orationem tacentem excitare: mihi quidem haec lenus non licuit respondere; nunc autem reminiscens, æquum esse duxi; quod mihi abs te imperatum est, cum sanctarum precum tuarum auxilio exsequi: tametsi hac ipsa de re alias satie fortasse disseruerim.

Omnis itaque artificialis imago, similitudo est illius cujus imago est, ac in se ipsa formam sui

Ἐαυτοὺς παραμυθούμεθα προσλαλοῦντες τῇ κεφαλῇ ἡμῶν. Τί γὰρ ἂν εἴη παρακλητικὰ παιδί, ἢ πατρὶ διαλέγεσθαι, καὶ γε τοιοῦτον καὶ λικούτην, οὐ τὴν ἀρετὴν ᾄδουσι: πολλοὶ πόλεις ραὶ τε καὶ νῆσοι; οὗτος ὁ ἐμὸς ποθεινὸς Π καὶ ὁ καρπὸς τῶν δένδρων οὐκ εἰσικῶς, διὰ τὸ ἐ στον τῆς ταπεινώσεώς μου. Ἄλλ' ὅμως τὸ π σθαί σε κανόνα εὐσεβείας ἔχομεν· οὐχ ἡμεῖς μ ἀλλὰ καὶ οἵπερ ἂν ἔλοιτο θεοσεβεῖν, κτερο εἰς ἀνδρείαν, καὶ διανίστασθαι πρὸς εὐδρομίαν. δὴ δὲ ἀπὸ χρόνου πολλοῦ ἐπεζήτησέ σου ἡ ἄγιω δοῦναί με λόγον, πῶς δεῖ τὴν σεπτὴν εἰκόνα στοῦ προσκυνεῖν· οὐκ ἀγνοοῦσα, ἀλλὰ βουλο κἀντεῦθεν τὸν ἄλογόν μου λόγον κινεῖν· τὴνω μὲν οὐκ ἐξεγένετό μοι ἀποκριθῆναι. Νυνὶ δὲ μνησθεῖς, δεόν ἡγησάμην τὸ ἐνταλθέν μοι ἐφ' οἶόν τέ ἐστι τῇ συνεργείᾳ τῶν ἱερῶν σου προσε ἀποπληρῶσαι. Εἰ καὶ ἐτι ἄλλοθί που περὶ τοῦδε τᾶχα ἰκανῶς ἐξείπον.

Πᾶσα τοίνυν τεχνητὴ εἰκὼν, ὁμοίως ἐστίν ἢ εἰκὼν, καὶ ἐν ἑαυτῇ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀρ

του μιμητικῶς δεικνυσι, καθὼς φησιν ὁ πολὺς τὰ θεῖα Διονύσιος. τὸ ἀληθὲς ἐν τῇ ὁμοιώματι· τὸ ἀρχιτύπον ἐν τῇ εἰκόνι· τὸ ἐκότερον ἐκ ἐκότερω, παρὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον. Ὡστε ὁ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα, προσεκύνῃσι τὸν ὄντα ἐμφαίνει ἢ εἰκὼν ἐπαλωῶς. Οὐτε γὰρ τὴν τῆς εἰκόνας οὐσίαν, ἀλλὰ τὸν ἐν αὐτῇ γεγραμμένον προσεκύνῃσιν· οὐτε μὴν τὸ ἀρχετύπου τὴν εἰκόνα διέσχισε κατὰ ταυτὸν τῆς προσκυνήσεως. Ταυτὸν γὰρ ἡ εἰκὼν τῷ ἀρχετύπῳ τῆ ὁμοιώσει. Οὕτω τοιγαροῦν καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς· ὅτι βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλείως εἰκὼν, καὶ οὐ δύο βασιλεῖς. Οὐτε γὰρ τὸ κράτος σχίζεται, οὔτε ἡ δόξα μερίζεται. Ὡς γὰρ ἡ κρατοῦσα ἡμῶν ἀρχὴ καὶ ἐξουσία μία, οὕτω καὶ ἡ παρ' ἡμῶν θεολογία μία, καὶ οὐ πολλὰ. Διότι ἡ τῆς εἰκόνας ἐπι ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει. Εἰ δὲ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει, οὐκ ἄλλη καὶ ἄλλη, ἀλλὰ μία καὶ ἓ κτῆ τιμητικὴ προσκύνῃσι· ὥσπερ ἐν καὶ ταυτὸν τὸ προσκυνούμενον κἀν εἰκόνι πρωτότυπον.

Ἄλλο δὲ φυσικὴ εἰκὼν, καὶ ἄλλο μιμητικὴ. Ἡ μὲν οὐ φυσικὴν διαφορὰν ἔχουσα πρὸς τὸ ἀπῖον, ἀλλ' ὑποστατικὴν, ὡς Ἰῶς πρὸς τὸν Πατέρα· ἄλλη γὰρ ὑπόστασις τοῦ Ἰοῦ, καὶ ἕτερα τοῦ Πατρὸς, μία ἂν εἴη δὴλονότι. Ἡ δὲ τὸ ἀνάκαλιν φυσικὴν διαφορὰν ἔχουσα, ἀλλ' οὐκ ὑποστατικὴν· ὡς ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Χριστόν. Ἄλλη μὲν γὰρ φύσις· ὑλογραφία, καὶ ἕτερα τοῦ Χριστοῦ· οὐκ ἄλλη ἂν ὑπόστασις, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτὴ τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ εἰκόνι γεγραμμένη. Τοῦ αὐτοῦ θεοῦ Βασιλεὺς κἀλιν λέγοντος· Ὁ οὖν ἐστὶν ἐνταῦθα μιμητικὴς ἡ εἰκὼν, τοῦτο ἐκεῖ φυσικῶς ὁ Ἰῶς· καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν τεχνητῶν κατὰ τὴν μορφήν ἢ ὁμοίωσιν, οὕτως ἐπὶ τῆς θείας καὶ ἀσυνθέτου φύσεως τῇ κοινῇ τῆς θεότητος ἢ ἕνωσις. Ὅρα οὖν τὸ διάφορον, ἢ ἐπὶ τῆς φυσικῆς εἰκόνας καὶ τοῦ αἰτίου, ἢ γοῦν καὶ Ἰοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς, ἢ ἴνα μία φύσις, μία καὶ ὑπόστασις κατὰ τὸ ταυτὸν τῆς φύσεως, οὐ τῆς ὑπόστασεως· ἐπειδὴ ὡς μίαν φύσιν, μίαν καὶ προσκύνῃσι καὶ θεολογίαν ὁμολογοῦμεν τῆς ἀγίας Τριάδος, τρεῖς δὲ ὑποστάσεις. Πατὴρ καὶ Ἰοῦ καὶ ἅγιον Πνεῦμα. Ἐπὶ δὲ τῆς μιμητικῆς εἰκόνας καὶ ἀρχετύπου, ἢ γοῦν Χριστοῦ καὶ τῆς Χριστοῦ εἰκόνας, ἢ ἴνα μία ὑπόστασις Χριστοῦ, μία καὶ ἐνταῦθα προσκύνῃσι ἐστὶ, κατὰ τὸ ταυτὸν δηλονότι τῆς μίας ὑποστάσεως, οὐ τὸ ἕτεροῖον τῶν φύσεων Χριστοῦ καὶ τῆς εἰκόνας. Εἰ δὲ ὥσπερ κατὰ τὸ ταυτὸν τῆς ὑποστάσεως, οὕτω καὶ κατὰ τὸ ταυτὸν τῆς φύσεως, μίαν φαίμεν εἶναι τὴν προσκύνῃσιν τῆς εἰκόνας πρὸς τὸ πρωτότυπον, οὐκέτι διαφορὰν εἰκόνας καὶ εἰκονιζομένου γνωριζόμεν· ἀλλ' ἐστὶ ὡς μία ὑπόστασις, οὕτω καὶ μία φύσις τῆς εἰκόνας Χριστοῦ καὶ αὐτοῦ δὴ Χριστοῦ· καὶ ἐμπόσομεν ἐς Ἑλληνικὴν κολυμβίαν, πᾶσαν ὕλην εἰς Χριστοῦ εἰκόνα χαρακτηριζομένην θεοποιούντες. Κάντεῦθεν ἠετιζομένην γλώσσῃσιν τοῖς εἰκονομάχοις κατηγορεῖν ἡμῶν τῶν ἑνα θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι προσκυνούντων, πολλοὺς θεοὺς προσκυνεῖν τε καὶ σέβειν οὐκ ἀπεικόντως. Εἰ δὲ μήτ' αὐτὰ κατὰ τὸ ταυτὸν τῆς

exemplaris imitando demonstrat, sicut divinorum peritus Dionysius ait: veritas in similitudine, exemplar in imagine, alterum in altero, excepta duntaxat substantiæ differentia. Itaque imaginem venerans, illum, quem imago exhibet, veneratur. Non enim substantiam ipsius imaginis, sed in quod in ipsa expressum est colit: neque porro, quod ad venerationem illam attinet, imaginem ab exemplari sejungit: idem quippe sunt, similitudine nimirum, imago et exemplar. Sic et magnus itaque Basilius ait imaginem etiam regis appellari regem, nec tamen duos esse reges, neque enim aut potentia scinditur, aut honor dividitur: atque ut una est potestas ac dominatio cui subijcitur, sic unus est et non multiplex honor qui a nobis exhibetur: siquidem honor imaginis ad ipsum exemplar transit. Si autem ad exemplar transit, non est alius atque alius, sed unus et idem honor atque veneratio, sicut unum idemque est etiam quod in imagine colitur exemplar.

Aliud est per se imago naturalis, aliud per imitationem expressa. Illa quidem diversam a sua causa naturam non habet, sed personam: quo modo se habet Filius ad Patrem. Alia enim est Filii, alia Patris persona, natura vero una est. Contra autem altera penes naturam differt, non penes personam: quo modo imago Christi se habet ad Christum; aliam enim picturæ materia, aliam Christus naturam habet: at persona alia non est, sed una sedemque, Christi scilicet, etiam ut in imagine expressa est: cum divinus Basilius rursum dicat: Quod igitur illic imago est per imitationem, istud ibi Filius est per naturam: et quod est in artificialibus similitudo formæ, id ipsum, est in divina et simplici natura divinitatis communitas et unitas. Vide igitur discrimen: scilicet in imagine naturali ac in ipsius causa, puta in Filio et Patre, cum natura una sit, una quoque veneratio est, secundum identitatem naturæ, non personæ: siquidem ut naturam unam, sic et unam venerationem ac glorificationem sanctæ Trinitatis confitemur, tres vero personas, Patris, et Filii, et sancti spiritus. In imagine autem artificiali ac ipsius exemplari, puta in Christo et imagine Christi, cum unica sit persona, Christi scilicet, ibi unica et veneratio est, secundum unius nempe personæ identitatem, quauvis diversæ sint Christi et imaginis naturæ. Si vero dicamus venerationem imaginis et exemplaris unicam esse tum secundum personæ, tum secundum naturæ identitatem; non amplius agnoscimus imaginis ac rei representatæ differentiam, sed unica erit Christi imaginis et Christi ipsius, ut persona, sic et natura: et in Deorum multitudinem, more gentilium incidimus, quamcunque materiam quæ imaginem Christi exhibeat instar numinis colentes. Atque Iconomachorum linguam ea re excitabimus, ut nos qui unum in tribus personis Deum veneramus, merito accusent, tanquam plures Deos colamus ac veneremus.

mur. Rursus autem si quis dicat neque secundum personam, neque secundum naturam identitatem, eandem esse imaginis ac exemplaris venerationem; lenique potestatem scindit, ac honorem exemplaris ab imaginis jungit, atque adeo Christi venerans imaginem, manifeste est idololatra, non unam venerationem, sed geminam exhibens. Quod quidem Iconomachi demonstrare magno studio enitentur, inde colligentes Christi carni non convenire ut circumscribatur: qui quidem conlutantur similiter ac ii qui Deum specie tenus et apparentia sola inter homines versatum esse dixerunt. Sed utrorumque simul impietas in suis tenebris sepulta maneat. Vera autem Christianorum fides, sicut antea dictum est, quemadmodum in sancta Trinitate unam venerationem confitetur ob divinitatis communionem; sic etiam in imagine Christi unam eandemque venerationem confitetur propter Christi personam unitatem. Ea enim ipsa persona est quae colitur, etiam in pictura: aliquid enim imago non est, sed res quaedam sublatens per sese, si ita dividatur, ut honore separetur a suo exemplari. Atque ita demum unica est etiam in imaginis Christi cultu veneratio et glorificatio multum laudanda ac beate Trinitatis. Sed fortasse dicat aliquis: Ergo cum veneratio illa idem sit ac latris, imago Christi pariter cum sancta Trinitate latris colitur. Verum qui hoc dicat, ignorare videtur diversam esse venerationem: si quidem sanctos veneramus, nec latris cultum ipsis non exhibemus. Principes quoque veneramur juxta divinam legem: at neque ipsos latris colimus. Deinde discat iste insuper, nequaquam ipsam imaginis substantiam coli: hoc enim a nobis alienum est, ac eorum proprium qui servium creaturam potius quam Creatori. Sed cum in imagine Christi colitur Christus; imaginis materia manet prorsus experta illius honoris, qui Christo in ipsa exhibetur propter similitudinem quae propria est personae Christi, et quae a materia illa discrepat quamvis in ipsa conspicitur. Ac mihi videtur ista res cum speculi exemplo congruere. Nam ibi etiam spectantis vultus quodammodo depingitur, manetque similitudo extra materiam: ac si quis ibi suam imaginem complectatur, materiam ipsam minime complectitur: cum nec iustus causa accedat, sed ob sui ipsius similitudinem in illa expressam, et materiam adhaerentem. Nimirum amoto speculo, statim ex ipso effigies excedit, tanquam nihil habens cum speculi materia commune. Sic ergo et in imaginis materia se res habet. Si enim apparere desinat quae in ipsa conspicitur similitudo, ad quam veneratio pertinet; materia manet absque honore, tanquam nihil cum illa similitudine communicans. Rursum, sit annulus imagine regis incoulptus: deinde imprimatur in cera, in pice, in argilla: signum quidem unum et idem erit in qualibet ex his materia consimile; ipsa autem res illa inter se discrepat: signum vero nonne idcirco idem prorsus est quamvis in materia diversa, quia cum

A ὑποστάτως, μήτε κατὰ τὸ ταυτὸν τῆς φύσεω λέγοι τις εἶναι τὴν τῆς εἰκόνος πρὸς τὸ ἀρχέτυπον προσκύνῃσιν, δηλοῦντι ἔσχισαι τὸ κράτος καὶ ἐμέρισαι τὴν δόξαν τοῦ ἀρχετύπου ἀπὸ τῆς εἰκόνος· καὶ οὕτως προσκυνῶν τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, εἰδωλολατρῆ φανερῶς, οὐ μίαν, ἀλλὰ δύο προσκυνήσεις ἰστέρωαν. Ὅπερ ἀποδεικνύουσι σπεύδουσιν οἱ εἰκονομάχοι· ἀναιροῦντες ἐνταῦθεν, ὡς τὸ εἶκος, Χριστὸν σαρκὶ περιγράφεσθαι, ἴσα τοῖς ἐν δοκῆσιν καὶ φαντασίᾳ ἐπιθεδημηκίαι· θεῖον τοῖς ἐν γῆ ἀσεβεῖν ἀπελεγχόμενοι. Ἄλλ' ἐβρίθῃσι τὸ ἀμφοτέρων ἐπίσης ἀσεβῆς ἐν τῷ οἰκείῳ σκότει· ἡ δὲ ἀληθῆς τῶν Χριστιανῶν πίστις, καθὼς προεῖρηται, ὡς μίαν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τῆ κοινωνία τῆς θεότητος ὁμολογεῖ προσκύνῃσιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνος Χριστοῦ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν προσκύνῃσιν ὁμολογεῖ κατὰ τὴν ταυτότητα τῆς ὑποστάτως τοῦ Χριστοῦ. Ἡ αὐτὴ γὰρ ἐστὶ προσκυνουμένη, καὶ γεγραμμένη εἶη. Ἐπει' οὐκ ἂν εἰκῶν, εἰ μεσολαβεῖται καὶ διασχιζέται τῇ τιμῇ ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου, ἀλλ' ἰσιουπάστων τι πρῆγμα τυγχάνει. Καὶ οὕτω λοιπὸν καὶ τῇ τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ προσκυνήσῃ, μία ἡ προσκύνῃσιν καὶ δοξολογία τῆς πολυμνητοῦ καὶ μακαρίας Τριάδος. Δόξαιε δ' ἂν τις κακίαι λέγειν· Οὐκ οὖν ἐπειδὴ ἡ προσκύνῃσιν λατρεία, συλλατρεύεσθαι συμβαίνει τὴν εἰκόνα Χριστοῦ τῇ ἁγία Τριάδι. Ἄλλ' εοικεν ὁ τοιοῦτος μὴ εἰδὼς διαφορὰν προσκυνήσεως· ἐπει' προσκυνοῦμεν ἁγίοις, ἀλλ' οὐ λατρεύομεν αὐτοῖς· καὶ ἄρχουσι κατὰ νόμον θεοῦ, ἀλλ' οὐδ' αὐτοῖς λατρεύομεν. Ἐπειτα μανθανέτω αὐθις, διὰ αὐτῆς οὐσίας τῆς εἰκόνος ἐστὶ προσκύνῃσιν· τοῦτο γὰρ ἔκτοπον, καὶ τῶν λατρευόντων τῇ κτίσει κατὰ τὸν κτίσαντα ἔργον, ἀλλὰ τοῦ ἐν τῇ εἰκόνι Χριστοῦ προσκυνουμένου Χριστοῦ, ἀκοινωνήτου μενούσης παντάπασιν τῆς εἰκονικῆς ὕλης πρὸς τὸν προσκυνουμένον ἐν αὐτῇ Χριστὸν τὴν ὁμοιωμάτι, ὅπερ ἐστὶν ἴδιον τῆς ὑποστάτως Χριστοῦ, κεχωρισμένον τῆς ὕλης, καὶ ἐν αὐτῇ ὁράται. Καὶ μοι δοκεῖ τῷ ἐν κατόπτρῳ παραδείγματι εοικέναι· κακεῖ γὰρ οἰονεὶ διαγράφεται τοῦ ὁρώμενος τὸ πρόσωπον· καὶ μένει· ἐξω τῆς ὕλης τὸ ὁμοιωμάτι· καὶ ὁρᾷετον ἀσπίσασθαι τὴν αὐτοῦ εἰκόνα ἐκεῖσε, οὐ τὴν ὕλην προσεπτύξατο· ἐτι μὴδὲ δι' αὐτὴν πρόσσειν, ἀλλὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἀπεικονισθὲν αὐτοῦ ὁμοιωμάτι· διὸ καὶ πρὸς τῇ ὕλῃ ἀμέλει μεταστάντος αὐτοῦ τοῦ ἐσώπτρου, συναπέστη χωρὶς ἅμα καὶ τὸ νοσάλμα, ὡς μὴ κοινωνοῦντι τῇ τοῦ ἐσώπτρου ὕλῃ· ὡς περ οὖν καὶ ἐπὶ τῆς εἰκονικῆς ὕλης· ἐτι ἀφανισθέντος τοῦ ἐν αὐτῇ ὁρωμένου ὁμοιωμάτος ἐφ' ἧ ἡ προσκύνῃσιν, ἔμεινεν ἡ ὕλη ἀπροσκύνῃσιν, ὡς μὴδὲν κοινωνοῦσα τῷ ὁμοιωμάτι. Ἔστω πάλιν δακτύλιος ἐγκεχαρῆγμένος βασιλικὴν εἰκόνα· εἴτα ἐκτυποῦσθαι ἐν καιρῷ, ἐν πίσσῃ, ἐν πηλῷ· ἡ μὲν οὖν σφραγὶς μία καὶ ἡ αὐτὴ ἀπεράλλακτος ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ὕλαις· ἐτι δὲ πρὸς ἀλλήλας διαφοροῦμεναι· οὐκ ἂν δὲ ἐν ταῖς διαφορουμέναις ἀπαράλλακτος ἔμεινεν, ἢ κατὰ τὸ μὴδὲν ταῖς ὕλαις κοινωνεῖν. Ἄλλ' εἶναι αὐτὴν τῇ ἴσιναισιν ταύτων κεχωρισμένην, μένουσαν ἐν τῷ δακτύλῳ. Οὕτως οὖν καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὁμοιωμάτι, καὶ ἐν ἀποιούσῃ ὕλῃ

απαρκατήρισται, ἀκοινωνητόν ἐστι τῆ ἐν ἧ δέικνυται ὕλη· μένον ἐν τῆ τοῦ Χριστοῦ ὑποστάσει, ἥσπερ ἐστὶ καὶ Ἰθιον. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, οὐ λατρεύεται ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' ὁ ἐν αὐτῇ προσκυνούμενος Χριστός· καὶ προσκυνητέον αὐτῇ κατὰ τὸ αὐτὸν τῆς ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ, παρὰ δὲ τὸ νῆς οὐσίας τῆς εἰκόνας διάφορον.

sto qui in ipsa colitur: ac imaginem venerari oportet secundum identitatem personæ Christi, quantum substantia ipsius diversa sit.

Ὅστω τοιγαροῦν, ὡς ἐμὲ γοῦν εἰδέναι, τῆ τῶν ἁγίων Πατέρων διδασκαλίᾳ ἐπαιδόμενον, ἡ τῆς εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ προσκύνησις· ἥς ἀναιρουμένης ἀνήρηται δυνάμει καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ οἰκονομία· καὶ ἕξ μὴ προσκυνουμένης, ἀνήρηται ὡσαύτως καὶ τοῦ Χριστοῦ προσκύνησις.

Καὶ διὰ τοῦτο, ὡ θεῖς Πάτερ, σὺν φόβῳ καὶ εὐλαβείᾳ προσιτέον καὶ προσκυνητέον αὐτῇ, ὡς τῆς προσκυνήσεως ἐπὶ τὸν Χριστὸν διαβαινούσης· καὶ πιστευτίον χάριν θεῖαν ἐν αὐτῇ ἐπιφοιτῆν, καὶ ἁγιασμοῦ αὐτῆν ὑπάρχειν μεταδοτικὴν τοῖς πιστεῖ προσκυνῶσιν. Ἐκεῖ καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τῆς εἰκόνας τε τῆς παναγίας Θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, πᾶσα ἁγιαστικὴ εἰκόνων προσκύνησις, διὰ μέσου τῶν κατ' αὐτὰς πρωτοτύπων ἐπὶ θεῶν ἀναβαίνει. Καὶ διὰ τοῦτο μὴ καὶ μόνη ἐστὶν ἡ λατρευτικὴ προσκύνησις τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Ἰκθῆος· δι' ἣν ἐπὶ τῶν ἄλλων αἱ διαφοροὶ προσκυνήσεις, καὶ πρὸς ἣν ἡ ἀναφορὰ τῶν ἀπασῶν προσκυνήσεων ἐνιαία. Εἰ δὲ τι ἀγνοίᾳ ἢ σφαλμένως εἰρηκε, ἢ τοῦ καθήκοντος ἐνδειῶς, ἢ πέρα· ὡς Πατὴρ ἁγῶς, τὸ μὲν ἐπανορθοῦν, τὸ δὲ ἀναπληροῦν, τὸ ἢ περιελθεῖν ἀξίωσον· εὐχόμενος καὶ ὑπερευχόμενος τῆς ταπεινώσεώς μου, καὶ νοεῖν ὀρθῶς, καὶ λέγειν πιστίως, καὶ πράττειν ἀνεπιψόγως.

A illis rebus non communicat, sed manet in annulo, ab illis rebus ipsa idea separatum. Sic igitur et Christi similitudo quacunque tandem in materia sit expressa, minime communicat cum materia in qua conspicitur, manens in ipsa Christi persona, cujus nempe propria est. Atque ut verbo dicam, latriæ cultus minime exhibetur imagini Christi, sed Christo qui in ipsa colitur: ac imaginem venerari oportet secundum identitatem personæ Christi, quantum substantia ipsius diversa sit.

Atque hoc modo, ut mihi quidem videtur, sanctorum Patrum doctrina et institutione confirmatur imaginis Christi veneratio: quæ si tollatur, pariter et ipsa Christi œconomia tollitur: ac, si imago non colatur, pariter ipsius Christi veneratio tollitur.

Quapropter, Pater sancte, ad ipsam cum metu et reverentia accedere oportet, ipsique honorem exhibere, tanquam honore illo ad ipsum Christum pertinente: ac pro certo tenendum est gratiam divinam supervenire ipsi, et per eam sanctificari quicumque cum fide accedunt. Quandoquidem tum in crucis vivificæ typo, tum in sanctissimæ Dei matris, aliorumque sanctorum imagine, omnis imaginum cultus sacer, per eos, qui in ipsis representantur, pertingit ad Deum: atque idcirco latriæ veneratio omnis et sola est sanctæ consubstantialisque Trinitatis, propter quam aliis diversus exhibetur cultus, et ad quam tendit alia quæcunque veneratio. Quod si quid per ignorantem perperam dixi, sive infra, sive supra id quod decet; tu tanquam bonus Pater illud emendare et vel supplere vel amputare ne graveris: pro mea humilitate orans etiam atque etiam, ut et recta sentiam, et sermo offensione, et facta reprehensione careant.

II. ORATIONES.

JOANNIS LÆVINEII CANONICI

PRÆFATIO.

Non opinor expectare te, amice lector, ut eum auctorem splendide ac prolixè tibi commendem, qui vel his nostris Catechesibus legendis, ut nihil aliud commemorem, facile se vel sores suo iudicio prodet, adorandarum sacrarum imaginum vindicem acerrimum (ut e sermone 15 clare apparebit), dignitatisque ecclesiasticæ juxta, et monasticæ unicuique defensorem, morum, maxime inter suos, severissimum censorem, mortis, ac Christianorum discriminum contemptorem fortissimum, ut Michael quidam, monachus, cujus exstat in Vaticano copiosior quam eruditior *De vita Theodori* liber (quem nos legimus) narret ter proscriptum ac legatum in insulas, crudelissimis imperatoribus, qui Constantinum Copronymum (sub quo natus est Constantinopoli, Patre Photino, regionum vectigalium quæstore, matre Theoctiste, D. Platonis toties hoc in opere laudati, sorore) Iconomachi complures sunt secuti, atrocissime nec infrequenter letis vapulasse. Exstat vero in codice nostro extremo epigramma, ut appellatur, quo decessisse traditur

exilii sui tertii ob veritatis Christianæ professionem anno 12 in insula sancti martyris Tryphonis, non procul Emporio, quod Acrita vocatur, Bityniæ provincie. Calendis Novembris, qui mensis est undecimus, hora 6, indictione 5, anno ab orbe condito sexies millesimo trecentesimo tricesimo quinto, Verba Græca, quibus hæc continentur, nihil opus est representari, ne frustra simus accurati. Addit annos natum 22 in monasticam vitam dedisse nomen, subditum gessisse 13, præfuisse 32, ut obierit porro ætatis suæ anno 67. Quærendus est autem Michaeli monacho patronus, scribenti a Michaeli imperatore, Leonis Thracie, qui Michaellem cognomento Rangabem imperio exulem in Proten insulam detruxit, successore revocatos ab exilio cunctos a Leone prorscriptos: nam Michael iste Amorio, superioris Phrygiæ civitate ortus (τραυλον Græci, nos balbum, verbum verbo mutantes, nominemus licet), Copronymum in omnibus imitatus, neque a Judæis, alienus, quorum Sabbata veneraretur, inter cæteros, per Theophilum filium Euthymium. Sardiniam anastitem, flagris acriter multatum, ob sacrarum imaginum cultum interfecit, divumque Melbodium in vinculis habuit in Acrita insula. Auctorum laudo, Joannem Zonaram, et ejus simum alterum Joannem Curopalatem, ac magnum Biglæ τοῦ Ἐκκλητικῆς, Drungarium, qui exstat in Vaticano. Jam auctor ipse, quod palmarium habemus, Catechesi 74 in impio Michaelle, qui procul dubio is est de quo loquimur cum nefarium matrimonium incescit, tum fidem objicit corruptam. Igitur, ut semel statuat, ter exulare jussus, quod nec Michael diffidetur, primum sub Constantino juniore, Irenes imperatrici filio cujus adulterium non probasset, deinde sub Nicephero, tertio sub Leone Thrace, in hoc tertio suo exilio vitam cum morte commutaverit, quæ sententia convenit cum epigrammate, quod in codicis nostri calce exetare diximus. Neque vero sum nescius Joannem Zonara iniquiorem videri Theodoro nostræ, et ejus avunculo Platoni, cum pontifice Nicephoro creato (Tarasio is accesserat), tumultuandos refert accusasse in eo quod e laicis repente ad episcopum evasisset, plerisque dicentibus hoc usos prætextu dissimulare ambitionem voluisse, cum pontificatui Constantinopolitano inhiarent. Sed profecto vel admodum, dissimilis fuerit (nam aliud loquuntur hæc nostræ Catecheses), vel suspicio quædam popularis hanc viris bonis calumniam inusserit. Venio nunc ad Catecheses. In quo non me ostentabo, nec quod caupones lætitant, vino ederam suspendam, maxime vendibili, te appello, ac judicium tuum, amice lector, si qui forte hæc legendo cognoscere voles. In iis transferendis usi sumus unico, quæ amplissimus cardinalis Sirletus exhibuit, olim pontificis Marcelli II codice, sicuti fidei, sed ab indoctissimo scriba exarato, uti videbunt qui apographum, quod exstat in Vaticano, inspicient, quanquam hic quoque mendarum, et errorum nonnulla facta est accessio, cujus nos testes idonei sumus. Demum opere perfecto locis aliquot deploratis relictis, aliis quos de conjunctura emendassimus, alterum nacti exemplar Vaticanum, notæ melioris, sed in quod totæ 48 primæ Catecheses desiderarentur, cum addidimus permulta, quæ in nostro deessent tum conjecturas pleraque omnes confirmatas vidimus. Inventa est in eo inter Quadregesimalas quædam supernumeraria quam ne quis suppressam a nobis maligne causaretur, ad operis finem adjecimus, etei sciremus ad has nostras minime pertinere: nam Michaelis, quem aliquoties jam adduxi, auctor est non plures 134, quas hic vides, in opere legi parvarum, quæ vocantur, Catecheses; scripsisse quidem certe et alios libros 3 magnarum, quæ inscribantur, quas non ex tempore, ut priores, sed accurate contactas edidisset. In iis hanc 68 fuisse numero suspicamur, quod recte, an sequius arbitremur, periculum facient qui penes se opus habebunt, nos id vidimus nondum (a). Utinque erit, nolimus eam silentio præterire. Accessit ultimo loco Theodori testamentum, plane severissimis moribus, et auctoris sollicitudine dignum, a nobis non repertum in Vaticano. Quod superaret, spero æquum lectorem nec fidem, qua, non sensum contenti reddidisse Græcorum verborum vim quam potuimus proxime et tanquam verbum verbo expressimus, nec dictionis lumen quoddam, ac velut splendorem desideraturum. Id adeo que perspiceretur certius, et exploratius, optabamus edi in lucem exemplar Græcum, unde eruditus lector experiri ac periclitari propius posset, quasi pede collato, sed aliter res tulit. Denique iis in locis, quæ ex omni sacra scriptione citantur, vulgatam versionem sumus secuti qua utitur Ecclesia, nisi si auctoris citationi, cui præjudicandum non est, cum Latinis verbis non conveniret, quæ in parte minus molestis fuit in iis, quæ advocantur ex Evangeliiis, et novo fœdere, postquam id omne e Græco habemus conversum; in veteri, quod fere ex Hebræo Latinus translulit, Septuaginta interpretum, quibus Græci utuntur, diversitas, quæ plerumque parum accommodata est verbis Latinis, interdum ut aliis utendum esset quam vulgatis effecit, præsertim cum occurrerent legendo quæ in nostris codicibus (Latinos sentio) nusquam legerentur. Ea nos simplicissime, ac verba verba citra affectationem notavimus. Hæc habui, quorum te, amice lector, in operis ingressus admonerem nunc auctorem, si placet, loquentem audiamus.

(a) Hanc homillam cum Testamento ad calcem operum beati Theodori amandavimus. EDR.

SANCTIS PATRIS ET CONFESSORIS

THEODORI, STUDITARUM PRÆFECTI,

AD DISCIPULOS CATECHESIS

QUATUOR ET TRIGINTA SUPRA CENTUM SERMONES COMPLECTENS.

(Bibliotheca Patrum, tom, XIV, pag. 833.)

SERMO PRIMUS.

In sacrum Pascha Catechesis. De vita omni nostra sollicitè exigenda.

Fratres Patresque, Sacrum explere Pascha Christi beneficio permisi, rursum instemus opificiis, operantes juxta, ac vivifica Servatoris nostri Jesu Christi supplicia recolentes: neque enim quia præterit Pascha, memoria ejus una quoque prætereat, sed salutifera vulnera, crucem, sepulturam, resurrectionem perpetuo sub oculos revocemus, ut assidua harum usurpatione rerum invicti simus vitiis: sin minus intenti quandoque capiamur, vestigio crucifixum Dominum Jesum gloriosum suspectemus: statimque animis nostris medicina eritor: nam et olim Israelitæ, a serpentibus admersi, serpente sereno conspecto sanabantur¹. Neque enim nescitis pravas cogitationes, serpentum instar, mordere, immisso in animum veneno: quod uni studio eximendum est simulatque coortum est, ne alius difficile mora reddat. Videtis quemadmodum ver sanguinem gignat: *Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem*²; quorum quod utrivis addas, alteri detraxeris. Quamobrem hanc operam ut deinceps moderate cibo, potu, somno, et si quid aliud est, utamur, ne sub impetu nimis veniat, contraque corpus victoria possit. Qui in stadio currat, nequaquam duobus, tribus diebus decursis victor editur, sed totis denique diebus confectis: igitur nos quoque non dicam quadragesimam, aut quinquagesimam, sed vitam omnem nostram sollicitam exigamus, diaboli laqueos minime fugiemus, nec victoriæ præmiam seremus. Itaque, fratres, adhuc præolarum certamen decertemus, adhuc pro virtute sudemus, adhuc carnem comprimamus, adhuc corpus in servitatem redigamus, adhuc vitia profligemus, semper Domini Jesu necem in corpore circumgestantes, semper in nobis sententiam mortis habentes: jam enim et nos omnes moriemur, ut patres, fratresque nostri, atque hinc profecti in regionem insolentem veniemus, spectra visuri quæ haud dum vidimus, horrendasque voces ac stuporis plenas,

A mentem sane quidem habenti. Quare trepidi semper ac prætimidi, nos a sensibus retrahamus, ab inani auditu, a noxio visu, ab effeminato odoratu, ab omni pravo studio, quanti quanti sumus sancto Deo nos consecrantes, quo ei placentes hereditatem nanciscamur æternorum bonorum per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO II.

Post Pascha. In memoriam beati Domitiani oportere nos assidue morte voluntaria defungi, deque molestia.

Fratres Patresque, præterit Pascha, peractæque feriæ sunt. At non gaudere atque feriari, si volumus, præterit, licet enim nobis gaudere semper, ac feriari spiritaliter, secundum eam sententiam: *Gaudete in Domino semper, iterum dico: Gaudete*³. Cæterum qui id fiet? si recentem suppliciorum Servatoris nostri Jesu Christi memoriam perpetuo teneamus, quemadmodum pro nobis gloriosus herus in crucem suffixus sit, ac sepultus, tertiaque die sueciltatus, instaurans nos, et una secum vita impertiens, ut redivi non jam nobis vivamus, sed pro nobis defuncto, in vitamque reverso, illudque Apostoli cum fiducia dicamus: *Vivo, jam non ego, vivit vero in me Christus; quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo Jesu, qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me*⁴. Hæc mysterii summa est, mundo emori, Deo vivere. Quamobrem debemus post Pascha quoque intenti vigilare, comprecari, exstimulari, lacrymari, collustrari, semper Domini Jesu necem in corpore circumgestare, quotidie mori studio, assidue a corpore peregrinari, ad Deumque proficisci, per carnis libidinum fugam. Ne dicas: Jam Quadragesima non est: semper intento Quadragesima est. Ne dicas: Jam diu sum in exercitatione, et quiescere necesse est, non est hic quies. Ne dicas: Consenui in virtute, nec timeo, semper timenda conversio est, multosque qui in virtute consenuere uno temporis momento in peccati barathrum Satanas detraxit. Ut cavendum ei

¹ Num. xxi, 11-19. ² Galat. v, 17. ³ Philipp. iv, 4. ⁴ Galat. ii, 20, 21.

sit qui stat videtur ne cadat, et qui custoditus a videtur ne custodiam remittat. Quare circumspetio, atque cautio, ac modus adhibetor cum in somno, cibus, potuque, tum in aliis rebus omnibus, quo corpus reprimatur, et in servitutem redigatur, ne, velut equus bene habitus ac frenum præmordens, in peccati præcipitium nos impellat. Jussiram vos superiore Catechesi non accedere solos in abdita loca, et nonnulli rursus estis in eisdem. Quid multis? cum virga ad vos veniam, an benigna, animique mansuetus? Certe locutus sum, neque exauditus; videlicet Fratrem hoc ipso nomine objugatum, nec coerciti estis. Attendite ne eodem inobedientis exemplo quisque labatur. Nequaquam temere, ac frustra sunt Catecheses: non est Deus tumultus, quin pacis ut in cunctis cælibus sanctorum. Ergo ornate universa, decenterque gerentur, ut in omnibus per nos Deo gloria queratur. Qui hinc illinc appellitis Fratres, recogitate ubi, et quemadmodum sedeatis: non tanquam soluti, sed tanquam spiritu victi; nec velut sine censore, sed velut sub censore Deo, qui motus omnes actionesque vestras inspectat; neque huc illic obeuntes, ac circumcursantes sed in hospitibus conidentes, opificio, precibus ac psalmodiis intenti, non avarè quidpiam vobis cogentes, quin præseculibus contenti, ipse en ait: *Non te deseram, neque relinquam*⁵, ut præidentes dicamus, *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo*⁶. Mementote fratrum nostrorum, quorum vitam exitum intuentes imitamini fidem⁷.

Τοιοῦτος ὁ μακάριος
δομειτιανὸς ὃν ὑμνήσα-
μεν. Καὶ οὗτος μνη-
μον μετὰ ἁγίων ἡλικῆν
παρρησιασθεῖς ἐπραγμα-
τεύσατο, ἡλικῆν πολιτείαν
ἔχων, πόνους ὀλίγους
καὶ ἀγῶναι κληρωσάμε-
νος γέρας αἰώνιον, ἄνθρω-
πος εὐτελής κατὰ σάρκα,
ὅστις ἐπὶ ἐλπίδι ἀρετῆν
καὶ ἠγάπησε Θεόν, ὤψω-
σεν αὐτὸν ὁ Θεός, κατὰ
τὸ γεγραμμένον, ὅτι τοῖς
δοξάζουσιν με δοξά-
σω, καὶ ἔξουθενῶν με
ἀτιμασθήσεται (1).

Ut in ejusmodi fratribus gaudere, atque exultare par sit. Verum nihil egerimus nisi quæ nostrarum partium sunt una quoque conferamus: conferentes autem pro virili habebimus et nos partem cum sanotis per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

⁵ Josue 1, 5; Hebr. xiii, 5. ⁶ Psal. cxvii, 6.
⁷ Cant. v, 16. ⁸ Psal. xli, 1. ⁹ Galat. ii, 19.

(1) Fannic. *Bibl. græc.* ed. Harles, t. X, 278.

SERMO III.

Post sanctum Pascha. Obeundum nobis esse ut monastica professione, et qui pro Domino defuncti sumus oppugnatione dignum est.

Fratres Patreque, Pol gaudio replemur inopes, qui vos quotannis huc commeare videamus, quasi- que alterum Pascha adventum vestrum agitamus.

Sed quocumque carnalia nobis offertis, et aliud aliud, qualia manus præbere queat, age invicem vobis pro viribus spiritualia feramus. Igitur hortor vos fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi obire, ut monastica professione, ut ea quam peregrimus confessione, ut oppugnatione, qua pro Domino sumus defuncti dignum est, vitam in mundo honestam degentes, ut qui egregium nostrum Christianum studium tentantes ceu facinorosos calumniantur, pudeant. Sunt enim, sunt qui Christi confessionem incessant, ut aversam cura, et indignam, quod vel heræo dicere, censeantque præstare cum hæretici societatem coire, quam pro Christo oppugnationem adire, quorum justa damnatio est, gemitumque consilium Balami consilio, qui noxam in Israelitas comparavit. Enimvero duo sunt stupra, fidei unum, alterum in corpore situm: ut qui hæretica consuetudine capiatur, cum stuprum in Deum committat, tum potestate simul corpore quoque stuprum designat. Quamobrem qui ea dicant pluri sunt atque impostores, qui animos captent infirmos. Nos quidem, fratres, et nostra ipsorum, et veritatis hostium causa, vitam componamus quam accuratissimam, præclare obeuntes, honesteque studiis ad amussim politici. *Unusquisque*: inquit, *intra se ipsum psalmum habet, linguam habet, doctrinam habet, omnia ad ædificationem sunt*⁸. Seu prodire necessitas cogat, circumspete prodicamus, ut quod spectantium fiat commodo, amictet in vultu gratis, seu accidat ut cum femina colloquamur, cum ingenti cautione loquamur, oculos ab obtutu continent, ne animo stimulum, ac telum capiamus. Breviter cuncta ad Dei gloriam geruntur, qui nos adamavit, seseque obtulit pro nobis. Cujus habet amor attentum amatorem, haud enim esse permittens, sed amati. Atque id perspicere est in carnaliter amantibus; nam cum feminam vir amat, totum se amassim præbet, eam spirans, eam cogitans. Seu solem dicas, nec solem videre velit, sed amassim, seu menam proponas, non gaudebit ea frui, sed amassim. Equid est autem hero Christo formosus, acquid beato ejus amore suavius: nam is generis hominum longe pulcherrimus est? non dulcedo, et totus delicæ, secundum oracula⁹? Id adeo sancti ostendentes, hoc est fervidum ejus amorem, alius, *Quemadmodum*, ait, *desiderat cervæ ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus*¹⁰; alius: *Meus amor crucifixus est Christus*¹¹: alius rursus: *Charitas enim Christi urget nos, æstimantes hoc, quoniam, si unus pro om-*

⁸ Hebr. xiii, 7. ⁹ I Reg. ii, 30. ¹⁰ I Cor. xiv, 26.

¹¹ I Cor. xiv, 26.

ubus mortuus est : ergo omnes mortui sunt, et pro omnibus mortuus est, ut qui vivunt jam non sibi vivunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est, et resurrexit ¹²; hoc amore mundum complexus Deus est, tamque acriter et impotenter a sanctis adamatus. Nos qui lapide cum amemus, propterea perditis cogitatis, carnisque libidinibus capimur, dolorem pro voluptate, amaritatem pro dulcedine, tumultum pro pace creberrantes. Sed abluenda meus est, fratres, robustor, ab his noxiis cupidinibus, et assidue purganda, quo Christum habeamus domesticum: nam ubi puritas, ibi Christus. Quæ amabilia demam, hæcque vita est, ac si viventes cælesti regnum quaeremus per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO IV.

Post sanctum Pascha. Circumspeditionem adhibendam. sæclicque fugienda peccati loca, atque modos.

Frares Patresque, voca post festum ad colloquium redire tempus, ac solennem catechesin reddere. Poliacres convenimus, haud ignari ad hoc comparatos, minusque vos alloquentes quantum parte est, deploratos. Quid illur dicere est in presentibus? scilicet unumquemque vestrum, quasi quendam mercatorem, in Quadragesima opibus coactis spiritalibus, velut in portum ad sacrum Pascha venisse, multis comportatis eximie mercibus virtutis, id est jejuniis, vigiliis, precibus, in æstiva, et quæ alia sunt studia pietatis, eaque non minima cura est conservare. Neque enim quod in mari usque venit, idem in portu cogitandum qui male ingenioque describitur; nam illic, simul atque appuleris, otium agas, fluctuum maris, ac discriminum securus, hic carnis contra licentia magis vitia ferociunt, et tanquam procellæ quædam ingruunt nequam spiritus, stupri, gula, avaritiæ, tristitiæ, superbiæ, timendumque ne in portu ruamur. Enimvero sanctus David, conspecta forte Uriæ conjuge inconstituta, quid patrarit norunt qui legant ¹³: *Comedit Jacob, et impletus est, et recalcitravit dilectus* ¹⁴, inquit. Attractavit quia feminam volens, et incensus libidine, scelus contraxit. Attende qui inaudis, fuge noxia peccati loca atque modos: oculusque tibi, auditus, odoratus, tactus, gustatus, cibus, potus, somnus, ceu ad amussim componitor, ne vitiorum mergere fluctibus. Sane hoc sciendum est qui mare tranet quod rub sensum sit subjectum tempestates, ac procellas subire invitum: at qui profundum transeat quod intelligentia capiatur, et tempestatis, et tranquillitatis Dominus est. Nam si cogitationes absurdæ strenue repellat, tranquillitate repletur, comitem habens sanctum Spiritum, uti divo Arsenio relatam est: at qui sensus leneat remissos, instarque Dominum libidines introittat, sibi ipse

tempestatem teterrimam concitat. Qui si celeriter fluctuantes cogitationes sedet, nihil in mora sit, quin miserabilem eam edat vocem: *Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me* ¹⁵. Itaque ratio præsideo, neque a pejore præstantius detrahitor, quin spiritus dominator, atque ad præstantius agito. Nescitis quid peccatum designaverit? non mortem in mundum induxit? non orbem terrarum sepulcretis complavit? Unde est autem illa hæcenus ab ævo interitio? quippa erat ante transgressionem incorruptus homo, neque eorum quæ prædiximus quidquam ortum habuisset, ei constans inedito præcepto primigenius mansisset. Hoc perennis auctor supplicii, hoc gehennæ ignis inextincti delagratio, hoc vermibus sine fine pabulum est, hoc, qui in honore esset, hominem brutorum animalium ineter reddidit ¹⁶. Tale igitur et ejus modicum, sit perniciosum ac mortiferum, fugiendum est fratres pro virili, et associenda virtus, quæ angelos comparet mortales, necem prodiget, demones expugnet, sæculi hujus principes et arbitros transiliat, regno denique cælesti desponso: quod et assequi omnes contingat Domini nostri Jesu Christi liberalitate atque beneficio, cum quo Patri una cum sancto Spiritu gloria, honor, imperium, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO V.

In Octavam Paschæ. De horrendo tribunali, neque presentis vitæ nostræ diebus circumspice transcundis.

Frares Patresque, presentis vitæ ne sanguinem in nobis, aut dissolutionem, ac contemptum gignat, sed curam magis, et acrius Deo placendi studium, ceu instantibus morti. Nullus vero servus rationem hero reddere propinquans, aut legatus ei qui se misit, securus degat, sed tantopere est sollicitus, ut apud se captus mentis videatur. Quid igitur? et nos hero imminemus, seu potius imminet herus, ac terribile inmundis rationibus tribunal, cui sistetur omnes nudi et aperti, causam dicturi quam egimus vitæ, laturique aut cælesti regnum, aut supplicium perenne. Jam quis ad hæc instructus, aut qui dormire possit, ac non igni perniciosi heri voluptatem exsequi festinet? ne servi ineter deprehendantur, thalamo vincitibus manibus, atque pedibus ejecti ¹⁷. Quæ si nos exempla haud exterrant, vel e presentibus de futuris confectenus. Non regios videmus hostes, ut alii custodiis afflicentur, alii flagris mullentur; alii in exilium deportentur, alii oculos deperdant, alii vitæ adeant periculum? atqui nec offenderunt quidam, ut ipsi quoque astent timide, famulentur trepide, huc illuc dimissi, ad bella et ardua negotia: nec contradicit quisquam, aut minus obtemperat. Sin ita est in caduco rege, quanto magis in perenni soloque rege, ac Domino dominorum, timide at-

¹² II Cor. v, 14, 15. ¹³ II Reg. xi. 1 seqq. ¹⁴ Deunt. xxxii. 15. ¹⁵ Psal. lxxviii, 3. ¹⁶ Psal. xxviii, 13, ¹⁷ Matth. xxiii. 13.

que trepide hæc par obiri est, nec citra constitutum quidquam fieri? *An divitias bonitatis ejus, et patientiæ et longanimitatis contemnis.* ut aiunt sacre Litteræ, *ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam, et impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in diem iræ, et revelationis, et justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus*¹⁸. Hæc nos terreant omnemque diem caute ac circumspecte transeamus, statim prima luce alacres surgentes, et somno lotione discusso comprecantes, dum horæ non canuntur ob resurrectionem, ut agiles opera redeamus: seu cellarius in cellario, seu coquus in coquina, seu minister in ministerio, seu cohortans in cohortande, breviter, omnes in omnibus, placide obeuntes. Nusquam murmur, detrectatio, clamor, contradictio, aut malignitas retenta, ut foris placidus videare, intus malignitatem alas, ac suo tempore mordeas, ceu serpens, memorve injuriæ camelus. Probum quis ingressit? præterit. Resipuit? sincere condonate, nequaquam animis redaccensi, nec secundum Scripturam malum malo¹⁹, et injuriam injuria compensantes; quin contra benedicentes, certi ad benedictionem hæreditariam vocatos.

*Nam qui vult vitam diligere, et dies videre bonos auctoribus Litteris, prohibeat linguam suam a malo et labia ejus ne loquantur dolum. Divertat a malo, et faciat bonum; inquiret pacem, et persequatur eam. Quia oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum. Vultus autem Domini super facientes mala*²⁰; minora hæc: quid vero qui majora? Contra principatus, ac potestates, et hujus sæculi mundi potentes luctamur, contra instantem oppugnationem hæc, illaque minantem, ut audimus, itaque minus procincti ad minora, eoquam in majoribus laudem speremus,

*Qui fidelis est in minimo, et in majori fidelis est*²¹, quemadmodum ait Dominus. Igitur qui et in majori et in minimo Christi beneficio visi estis fideles, tam obedientia quam confessione obeunda, neutrunde claudicatote, quin utrinvis perfecti estote, omni præclara functione absoluti, nulla in re offendiculum præbentes, ne ministerium traducatur: sed in cunctis Deo placentes, quo cœlestis regni hæreditatem ineatis per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ad sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO VI.

Ante Mesopentecosten. Oportere nos fragrantem comparare, asciscenda virtute.

Fratres Patresque, Christo redivivo universum hoc omne, quasi quadam morte, hiberno posito squalore, iterum refloret, et tanquam reviviscit. Enimvero videmus terram virescentem, stirpes flo-

ridas, pecudes salientes, mare placidum, cuncta in melius restituta.

Sed quamobrem hæc disserui, id dicendum venit: nimirum si tantopere inanima atque bruta resplendent ac resplendent in prælustri resurrectione, quanto nos debere magis, ratione ornatos; et imagine divina, comptos moribus, ac spiritu fragrantem nos præbere? nam equidem Christi fragrantia est qui virtutem comparet. Testatur id Apostolus in hæc verba: *Christi bonus odor sumus Deo in iis qui salvi fiunt, et in iis, qui pereunt, aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam*²². Jam illud quoque ad hæc dicere est. Adam ante transgressionem Deo fragrantem fuisse, incorruptum et immortalitate nactum, vacantemque cœlestibus spectaculis, qui prati instar floridi atque redolentis, pomarium incoleret, spirans virtutes.

Quin et Isaac patriarcha in Jacobo filio fragrantem odoratus, est, *Ecce odor filii meiscit odor agri pleni, cui benedixit Dominus*,²³ odore scilicet spiritaliter percepto, Quamobrem, fratres, spiremus nos quoque fragrantem spiritalem, quam virtutum compositione sibi quisque molitur, ceu unguentarius vere optimus. Hoc felix unguentum est, hoc Deo jucundum, hoc angelos pellicit, arcet dæmones; hoc unguento feminæ Christum pone sunt affectatæ, secundum Cantorum carmen²⁴. Hoc enim vero et nos assectemur quoque sincere, sanctam Mesopentecosten, quæ in foribus est, agentes, siquidem scriptum est: *Jam die festo mediante ascendit Jesus in templum, et docebat, et mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit*²⁵. Sed hæc ante supplicium; nunc post resurrectionem conspicuus, conversensque cum sanctis apostolis, eos arcanis initiare.

Atque, o comitatem ineffabilem, quod cibus usus est redivivus, sacra ejus carne minime requirentæ. Sed tamen resurrectione probanda et comedit, et bibit, et latus contrectandum dedit, iisque qui se spiritum credebant, jussit manus, pedesque cernerent: sese enim esse. Tractarent ac viderent: nam spiritum carnem, et ossa non habere²⁶, uti se habentem spectarent. Quid ad hæc ais, Christomache? si carnem et ossa non habet, nec quid depingatur habet: itaque si posterius non habet, nec prius habuerit. Quanquam et habere qui depingatur tacite de se testatur ipse, nam utrumvis alterum probat et condicit.

Sed Iconomachi, Manichæis paria censes, par supplicium luent, ætenam perniciem, quemadmodum scriptum est: nos, fratres quæ orthodoxa opinio est. Dominum nostrum Jesum Christum in imagine tueri, et adorare credentes, dignam hæc religione vitam probemus, puram, irreprehensam, insontem, quo neutrunde claudicantes, quin utrinvis laudati, cœleste regnum consequamur per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et im-

¹⁸ Rom. II, 4-6. ¹⁹ Rom. II, 17. ²⁰ Psal. XXXIII, 13-17. ²¹ Luc. XVI, 10. ²² II Cor. II, 15. ²³ Gen. XXXVII, 27. ²⁴ Cant. I, 2. ²⁵ Joan. VII, 15. ²⁶ Luc. XXIV, 39.

perium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et A
semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO VII.

In die Ascensionem. De Ascensione Servatoris nostri Christi, vitæque inter nos ex Dei voluntate agenda.

Fratres Patresque, festum imminet festorum, ac pro foribus et Ascensio Servatoris nostri Jesu Christi, agiturque ingens et incredibile arcanum: siquidam transcælos attollitur, natura nostra, quemadmodum scriptum est: *Gratia estis salvati ac nos conresuscitavit, et considerare fecit in cælestibus in Christo Jesu, qui est in dextera Dei, supra omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et dominationem, et omne nomen quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro: et omnia B* *subiecit sub pedibus ejus, et ipsum dedit caput super omnia Ecclesie, quæ est corpus ipsius, plenitudo eius qui omnia in omnibus adimplet*²⁷. Videtisne ad quod dignitatis culmen humanitas est evecta? an non e terra in cælos? annon e corruptela ad immortalitatem? Quanto opere quis laboret ut terrestri ac caduco regi amicus fiat? nos quidem, qui, sceleribus patrandis, et aversi essemus, et hostes ingenio, non modo in gratiam rediimus cum Deo, ac Patre, per Dominum nostrum Jesum Christum, quin evasimus quoque ad adoptionem.

Ac nunc est in cælis natura nostra, quam vis omnis concipua et inaspectabilis adoret: tanta est amplitudo immensæ benigni Dei bonitatis. Idque recogitans beatus Apostolus exclamat: *Quæ est spes vocatus ejus, et quæ divinitæ gloriæ hæreditatis C* *eius in sanctis, et quæ supereminens magnitudo virtutis ejus in nos qui credimus, secundum operationem potentie virtutis ejus, quam operatus est in Christo*²⁸? Nam quid accidit? venit ad nos ter optimus e Virgine prognatus solemnibus naturæ legibus manipalatus, crucem conscendit, affixo secum contra nos chirographo, ad terræ infima degressus mortis doloribus solutis, et humano genere simul in vitam restituto, ad extremum gloriose est sublevatus, Patri se exhibens pro nobis.

Hæc est ergo, ut breviter dicam, sancta festivitas. Quæ nos fratres; contemplati, ac quemadmodum Christi simus corpus, beneficium reveriti, nobilitatem tueamur, neu gratiam prodamus, neu Christi membra meretricis membra præstemus, D *quin castos insuper tum verbis, tum opere præbeamus, atque a carnis libidinibus arceamus, quæ cum animo conflictantur, vita internos agenda honesta, placida, obsecunda, morigera, submissa-composita, quæ vita denique beata est, deliciis, ludicris, risu et intemperantia, ac quidquid insolens est, ad carnis vitæque amantes dimissis. Qui videntes minime vident, neque audientes audiunt, mente obducta callo, et auribus sepultis vitiosum ab honesto, lucem a tenebris, vitam a morte non discernant atque in ignem irruant præsentem.*

nam ignis est carnis libido, et tamen effrenes ad eam currunt; scrobs est avaritiæ, neque tamen ire in scrobem præcipites desistunt, voluntarium in se dæmonem contrahentes, dignique quos calamitosos potius, quam beatos prædices qui vere bonis repulsis, perditas corruptelas amplectantur. Cæterum nos, fratres, confessionem teneamus in qua stamus, ac divinæ spe gloriæ triumphamus; exercitationem tueamur, quam secuti sunt sancti et in primis, quem nunc celebramus, beatus Pachomius, sane cernamus, sane audiamus, sane contrectemus, membris omnibus sane utentes, ac sermoni operam dantes promissam perennem vitam consequemur per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac Spiritu sancto, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO VIII.

Oportere sacra pura conscientia percipere, habitata in Ascensione.

Fratres Patresque, adest Ascensio, festivitas Domini nostri Jesu Christi æconomie finis et extremum; nam ex Patris voluntate omnibus connectis, gloriose est sublatus ac nos una statuit in cælis redivos per sanctam suam carnem. Ecquæ est autem gloriæ ejus opulentia! quæ ingens potentie magnitudo! quod vilem nostram ac nihili naturam ad regale solium evexit, quæ ab cunctis cælestibus copiis adoretur. Id adeo cogitantes, exhorrescamus, fratres, et beneficii amplitudinem veneremur, vitamque dignam capite ducamus, ut Christi membra, ut concorpores, ac consortes, et cohæredes, castitate, scientia, lenitate, benignitate, sancto Spiritu, amore minime ficto, oratione veraci, virtute præditi divina, omni adhibenda obedientia, ac submissione, et cura, atque cautione, nulla contracta insolentia, nihil citra præceptum facientes. Sane qui carnem inquinat, nequaquam Christi membrum sit, quin nec dignus sacra percipere. Siquidem ait Apostolus: *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat; qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat, et bibit, non dijudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multi: nam si nosmetipsos dijudicarem, non utique judicarem. Dum judicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur*²⁹. Quamobrem sanctos purosque nos præstemus, ut merito Christi membra vocemur, ac sacra percipiamus. Sin accidat incautus exardescere pravam libidinem, aut iram, aut invidiam aut odium, aut quid aliud Deo invisum, nihil mirum, quid ocus in antiquum habitum restituti sanemur, neque in flagitio persistamus: nam persistere damnationem habet inexorabilem. Jam annon et mors ingruit repente? en heri episcopum invisimus ægrum, et deploratum offendimus, totum febribus exhaustum, totum dolore impotem, huc,

²⁷ Ephes. II, 6, 7; I, 20-23. ²⁸ Ephes. I, 18, 19. ²⁹ I Cor, XI, 28-31.

S. THEODORI STUDITÆ

illuc respectantem necunde ope reperta, nisi conscientia, seu bona, seu prava. Qui ergo, annon idem nos quoque patiemur? quid vero, annon hæc omnium sunt, umbraque, ad supplicia futura Igntis non restingitur, non moritur vermis, non tenebræ dissipantur, non vincula solvuntur, non Tartara fatiscunt, non stridor dentium cessat, cætera omnia sunt perennia tormenta. Quæ nos fratres, scio reputantes, non libidinum studio, non invidia, non livore, non ira ducamur, non obloquia, non mendacia agitemus, non aliud contrarium designemus, quin pacem et animi quædam æquabilitatem tueamur, exstimulemur, bene mereamur, invicem divinitus amemus omniaque præcepta exsequamur, quo et pœnas evadamus, et æternam vitam consequamur per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, et sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO IX.

Ante sanctam Pentecosten. De sancti Spiritus degressu, et infelicis Euprepiani morte.

Fratres Patresque, pervenimus ad Pentecosten, ad sancti Spiritus degressum: quippe ait Dominus: *Expedit vobis ut ego vadam: si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos; si autem abiero, nullam eum, ad vos, et cum venerit illa, deducet vos in omnem veritatem*³⁰. Hui promissum atque beneficium! non angelum, non hominem mittere est pollicitus, sed ipsum cognatum Spiritum. Igitur unigena Filio, expleto opere paterno, in cœlos ascendente, sanctus Spiritus descendit, non alius Deus (absit!), sed alius Paracletus, uti scriptum est³¹, Deo nobis (benignitatem incredibilem!), solatio futuro. Sane afflictam mentem, vexatamque solatur ne in periculis succumbat: testatur Apolosus in hanc sententiam: *Foris pugnat, intus timores, sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adventu Titi*³². Animum solatur dæmonum erriculamentis attonitum, in irretentam quandam fortitudinem præ audacia restaurans; auctor sanctus David in hæc verba: *Quoniam tu, Domine, adjuvisti me, et consolatus es me*³³. Mentem hortatur iniuicam, pacem ac quietem ducere; testimonio est hoc Apostoli dictum. *Pro Christo [deprecamur] legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo*³⁴. Viden' indeprensam comitatem? viden' incomparabile munus? sursum unigena Filius ad Patrem pro nobis intercedit, quemadmodum scriptum est; *Qui et est ad dextram ejus, qui etiam interpellat pro nobis*³⁵. deorum sanctus Spiritus multimodis solatur. Ecquid pro his Deo reddemus? fortasse illud nobis usurpare, ac dicere est: *Omnia ossa mea dicent: Domine, Domine, quis similis tibi? eripiens inopem de manu fortiorum ejus et egenum, et pauperem a diripientibus eum*³⁶; ac rur-

sum: *Adjutorium meum a Domino, qui fecit cœlum, et terram*³⁷; et: *Nisi quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea*³⁸; iterumque: *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo*³⁹. Itaque talem nacti Paracletem, sanctum Spiritum, vim invictam, magnum propugnatorem, et Deum atque socium, nequam expavescamus. Fratres Patresque, ad inimici terrorem, neu consternemur ab hostilibus malignis copiis, sed velut commilitonem eum habentes, comitemque ferendis et monastiois et confessionis certaminibus, animosè insuper, ac statario properemus, gradum quotidie facientes, non draconis fraudibus inescati, non perpetuis insultibus fracti, studio omni carnis extincto, ut animi nostri tanquam ædes incendente. Mibi credite, non voluptas est, sed vehemens dolor; non oblectamentum est, sed consternatio [*ἐκτασις* *καταβολή*, *legi in Græco pro ἐκτασις*.] quædam, ac perdita mentis alienatio. Neque id nesciunt qui rabiem carnis abluant, et solius Dei cupiditate ducantur: quo quid suavius? quid felicius? Næ ille est in carne, ac supra carnem in mundo et supra mundum: in præsentem vitam, ac supra aspectabilia vivens, in quo lenibus sanctus Spiritus auris excitæ æstus quidam gratiæ mentem quam maxime tranquillat.

Sed quid voluptatis studium victos tantopere diversos agit, et immutat, in terram: carnem atque sanguinem devexos, unde omnino alienamur a bono Deo?

Non audistis quid acciderit miserabili Euprepiano jamjam enim nobis nuntiatur defunctus, et defunctus (heu meus ærummas) non temporali, sed æterna morte, abrupta in Evæ amplexibus vita. Heu quid passus est infelix! acitis quemadmodum prius supor capite splendebat cum morigerationis, tum probitatis lucerna. Annon olim confessione obeunda mecum reclusus est? annon Saccudione ad Œconomi dignitatem pro-
 vectus? annon ob præsentem confessionem in arenam descendit, his flagris multatus, ac fortissima perpesaus? Tum quid autem! habens, ut Œconomus, marsupium monasterii, et

Οὐκ ἠκούσατε, τί πέπονθεν ὁ ἑλεεινὸς Εὐπρεπίανος; ἄσπετον γάρ ἦμιν ἀνέφηλεν ὅτι τίθνηκε. Καὶ τίθνηκε, φεῦ τῆς ἐμῆς πάλαι κωλύσεως! οὐ πρόσκαιρον, ἀλλὰ τὸν αἰώνιον θάνατον συμπλακεία τῆ Εὐῆ καὶ ταύτη τον βίον ἀποβράχης. Ὡ τί πέπονθεν οὗ τάλας! τίς ὁπωσῶς τερον ἦχε ὁ δόχλος ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτοῦ, τῆς τε εὐπιστίας καὶ εὐδρωμίας. Οὐχὶ συναπκλείσθη μοι πάλαι ὁμολογητικῶς; οὐκ εἰς οἰκονομίου προήχθη, βαθμὸν ἐν τῷ Σακκουδίου; οὐκ ἐπὶ τῆ παρούσῃ ὁμολογία ἀπεδύσατο πρὸς ἀγῶνας δις μαστιχθεὶς καὶ ἐνεγκῶν ἄριστα; εἰς ἅ τι κῶων ὡς οἰκονόμος τὸ γλωσσόσκομον τοῦ μοναστηρίου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ βαλλόμενα θελχθεὶς τῷ χροστίῳ καὶ περιπαρεῖς τῆ

³⁰ Joan. xlii, 7, 8. ³¹ Joan. xiv, 16. ³² II Cor. vii, 5, 6. ³³ Psal. lxxv, 17. ³⁴ II Cor. v, 20. ³⁵ Rom. viii, 34. ³⁶ Psal. xxxiv, 10. ³⁷ Psal. cxxxiii, 8. ³⁸ Psal. xciii, 17. ³⁹ Psal. cxvii, 6.

que injicerentur, auro
lectus, atque avaritia
confusus, heu, Christum
Jede instar prodidit, et
virginitatis deposito vo-
to⁴⁰, et Gieziæ⁴¹ agris,
vitis, bobus, ovibus
vemptis.

φιλαργυρία κατὰ τὸν Ἰοὺ-
δαν, προὔδωκεν, οἱμοί, τὸν
Χριστόν. Τοῦτο μὲν ἀπο-
δυσίμενος τὸ τῆς παρθε-
νίας ἐμάγγελα, τοῦτο
δὲ Γιεζικῶς ὠνησίμενος
ἀγροὺς καὶ ἀμπελιῶ-
νας, κτλ. (2).

Quare non ejus lepram modo contraxit, sed, uti
nor, et tristius quiddam. En quid perfecit avari-
tia, fratres : fugiamus vitium, quæso, ut proditionis
efficiam. En quid exegit perveracia : fugiamus
tæbras quæ a Dominico cœtu divellant ; fugiamus
et reliqua cuncta vitia, quæ miserum animum no-
strum lacessunt, furorē, invidiam, iram, studium
nā, perveraciam, successum ; fugite soli esse, ut
condictam a Deo imprecationem fugiatis : nam,
sæ soli, inquit, quia cum ceciderit non habet suble-
vamentum se⁴² ; quod ei contigit quo de sermo est.
Cui si socius fuisset, quantumvis cecidit, poterat
rursum ope socii consurgere, rursum plangere
delictum : cæterum qui haberet nullum, periit
miser, in suum locum profectus. Digna, fratres,
dolore atque planctu tragœdia est. Qui stat, in-
quit, videte ne cadat⁴³ ; qui bene currit caveto ne
prostratur, prostratum cernens qui prius bene
currabat. Angelum quis, opinor, facilius casurum
quam fratrem cum duxisset, et tamen cecidit,
dormitans, causaque avaritia est. Non fecissem
vero de avaritia verba, nisi vererem ut nunc per-
secutione alius alio profugi, et incumbente vitæ
vici cura, si minus diligenter cavebitis, in ava-
ritie escam ruatis. Hinc plerique nec comitem
patientur habere, auro deliniti ; hinc nec amorem
complecti spiritalem, vitiis contractis domesticis ;
hinc nec pedes quiescere possunt, quin obeunt huc,
illuc, velut catelli, sicunde argentum a pio con-
vertant ; hinc nonnulli servos sunt mercati, servi
vitiarum, amissa herili dignitate ; alii alia minime
necessaria deproperant, in usumque comportant,
venditores ac redemptores, agitando cauponario
questu. Respectate Dei judicium, fratres, quem
latebit nemo qui in abdito mentis quidquam de-
signet multo minus secundum exteriorem homi-
nem. Videte mortis sententiam defunctis nunc
quoque duobus fratribus, Milite, atque Barnaba,
et ante eos aliis, ac nobis vicissim consecuturis.
Ne quem, rogo, imparatum, ac minus instructum
mors deprehendat. Non exigua est pernicies, Dei
cœlestisque regni jactura, et supplicium pœnæque
perennes, quas nec ingenio deformans mortalitas
ferat, nêdum in ignem profecta, quod futurum est,
nisi quæ Deo placeant exsequatur. Igitur ut iræ
minas, quæ contumacibus impendet, evadere pos-
simus, agamus, obsecro, quæ jubeamur, Deo jam
⁴⁰ Catech. l. xxiv. ⁴¹ IV Reg. v, 1 seqq. ⁴² Eccle. iv, 10. ⁴³ I Cor. x, 12. ⁴⁴ Hebr. xi, 37, 38 ⁴⁵ Hebr.
xii, 1.

(2) FABRIC. Bibl. Græc. Harles. t. X, 207.

(3) Alluditur ad etymon Græcum : nam μάρτυρες ἀπὸ τοῦ μαρτυρεῖν dicti, quod est testari.

A hinc serviamus, qua in parte quis sibi deesse ali-
quid sentiet, purgator, et animus ad Dei volunta-
tem innovator : prope est cunctis eum vocantibus,
ac quotidie cum pœnitentiam admittit, tum pec-
cata delet, nosque assidue ad amplectendam pe-
rennem vitam cohortatur. Quam et adipisci merea-
mur per Christum Jesum Dominum nostrum ; cui
gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu,
nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO X

In omnes sanctos. Martyres esse non solos qui san-
guinem profundant, sed etiam qui vitam obeant
divinam.

Fratres Patresque, festum festorum summum
est sancta Pentecoste, quam peregrimus ; sed festum
quoque est et sanctorum omnium solemnitas,
B quam nunc contigimus. Ac cum proprium sit festi
e bonis aliquid præclara cogitatione parare, reco-
lite, si videtur, quot quantique sancti memoren-
tur. Et quis cœli stellas enumeret, ac diffusam ad
maris litus arenam ? tot sunt martyres per orbem,
qui adversariam potestatem fide vicerunt, pro-
cinctique ad tyrannicas acies, in ignem, gladium,
feras, terrores omnes tetenderunt, qui supplicia
ducerent pro deliciis, obruncationem pro vo-
luptate. Quin confidentia hac igneos carbones
proculcarunt, rogos incensos restinxerunt, in na-
tura peragendis natura majoribus, attonitos ha-
bentes tyrannos atque reges. Quid testati (3) ?
Jesum cum esse Christum tum Dei Filium, quo in
nomine inesset vita sempiterna, auctoribus Scriptis.
C Ecquid ergo soli martyres sunt qui sanguinem
profundant ? Minime vero, quin ii quoque qui vi-
tam obeant divinam ; ait enim Apostolus : Circue-
runt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angu-
stiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in
solitudinibus errantes, in montibus, et speluncis, et
in cavernis terræ⁴⁴. Et paulo post : Tantam haben-
tes nubem martyrum, deponentes omne pondus, et
circumstans nos peccatum per patientiam decurra-
mus propositum nobis certamen, aspicientes in aucto-
rem fidei, et consummatorem Jesum⁴⁵. Viden' ut
universe martyres vocavit omnes pietatis amantes,
afflictamque vitam tolerantia trahentes ? Quare et
nos, fratres, numeranti in hoc martyrio sumus :
nam qui tolerantes vitæ ærumnas crucigeræ am-
plectamur, qui virginale votum tueamur, nec mo-
rificatione detrectanda, in qua inest quiddam
instar certaminis Jesum testamur et Christum
esse, et Dei Filium, testamur judicium ac remu-
nerationem futuram, testamur vitæ exactæ ratio-
nem reddituros ad terribile Christi tribunal, ob-
sistentes diabolo, Christi inimico, torquenti, et
assidua cogitationum ac lethalium voluptatum
objectatione, velut flagris, urgenti negare nos esse
Deum. Etenim quorum corrupta studia sunt, ce-
⁴⁰ Catech. l. xxiv. ⁴¹ IV Reg. v, 1 seqq. ⁴² Eccle. iv, 10. ⁴³ I Cor. x, 12. ⁴⁴ Hebr. xi, 37, 38 ⁴⁵ Hebr.
xii, 1.

(2) FABRIC. Bibl. Græc. Harles. t. X, 207.

(3) Alluditur ad etymon Græcum : nam μάρτυρες ἀπὸ τοῦ μαρτυρεῖν dicti, quod est testari.

dunt, atque obsequuntur perduelli rebus ipsi-
 Deum esse negantes, secundum sancti Davidis
 sententiam. *Dixit insipiens in corde suo: Non est
 Deus* ⁴⁶. Nam si oblivionem Dei in hominum men-
 tibus, quasique diffidentiam gignat, rationi non
 persuadeat carnis libidines peccati licentiam,
 ebrietatem, intemperantiam, comessationes,
 pocula, avaritiam, idolatriam, cæteras omnes
 insolentias persequi arseptamque inde mentem, a
 Deo abstractam, cogit post se abire, æterno simul
 inexstincti ignis supplicio condendo. Quam misera-
 bilis fallacia, tristiorque fallaciæ finis et extre-
 mum! Verum nos, fratres, seu Christi martyres,
 adhuc præclaro martyrio fungamur, adhuc illustrem
 confessionem cheamus, gaudentes cum omnibus
 sanctis, quod meriti pro Christo martyrium sumus,
 genu Beati non inflexo, quæ carnis libido est, ac
 reliquæ vitæ voluptates. Ne credamus spectra
 suggerenti, unde obedientiam detrectemus; quin
 quolidie velut in stadio contra luctemur, ioti, neque
 præfracti; animosi, non perolusi. Jam verò quod
 martyrii compendium! Sellis ut martyrio in quo-
 quam secundum vitam perfuncti socii sint eorum
 gaudii, rerumque pro quibus martyrio sunt affecti
 conhortes ostendantur. Ergo hinc consecrarium est
 et Christi martyres, ut eum in cunctis martyrio
 testatos, pro veroque testimonio pœnas intolera-
 biles perpessos, in futuro sæculo hæredes cum eo
 declarandos; nam Apostoli hæc sententia est:
*Cum Christum appaerit vita nostra, tunc et vos
 apparebitis cum ipso in gloria* ⁴⁷. Cum quibus et
 nos, peccato nostro martyrio (longum est autem,
 per omnem vitam), bonis frui sempiternis, in
 ærumque cum Christo triumphare mereamur:
 quem gloria decet, et honor, atque cultus, cum
 Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in om-
 nemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XI.

Dominica I. Doctrina de pace.

Fratres Patresque, pacis dies Dominica est:
 nam Dominus hoste in ea spoliato discipulis ait:
Pax vobis ⁴⁸. Atque id locutus, non iis pacem modo
 præscripsit, in novæ die, sed cum omnibus, tum
 perpetuo eandem ingerit pacem, quemadmodum
 et nihili nobis. Igitur pacem habeamus, et inter
 nos agitemus; hoc secundum exteriorem hominem, D
 ne quas inimicitias cum quoquam fratrum tenea-
 mus, quia amore cunctos prosequamur (*In hoc
 enim, inquit, cognoscent omnes quia discipuli mei
 estis, si dilectionem habueritis ad invicem* ⁴⁹); illud
 secundum interiorem, ut pax ac quiete fruamur
 lethaliū vitiorum: ita namque cum Apostolo
 dicere queamus: *Pacem habemus ad Deum per Do-
 minum nostrum Jesum Christum, per quem et ac-
 cessum habemus per fidem in gratiam istam, in qua-*

⁴⁶ Paul. I. I. ⁴⁷ Coloss. III, 4. ⁴⁸ Joan. XX, 21. ⁴⁹ Joan. XIII, 35. ⁵⁰ Rom. V, 1. ⁵¹ Ephes. II, 13-14. ⁵² Joan. XVII, 4. ⁵³ Ephes. VI, 12. ⁵⁴ II Cor. X, 5. ⁵⁵ I Cor. XV, 55.

(4) In Gr. ἐπιμνηστικός, legi, pro ἐπιμνηστικός.

stamus, et gloriamur in spe gloriæ Dei ⁵⁰. Sin, qui
 natura simul mutabili, æstum in nobis exciri
 luctum-um contingat (nam Nil omnipot) tum vero
 in antiquum statum ocius recurramus, pacem
 habentes cum Deo: *Ipse enim est pax nostra, qui
 fecit utraque unum, et medium parietem macerizæ
 solvens inimicitias, in carne sua legem mandatorum
 decretis evacuans, ut duns condidit in semetipso in
 unum novum hominem, faciens pacem, et reconciliat
 ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens
 inimicitias in semetipso* ⁵¹. Hactenus Apostolus.

Idque opus est quod Dominus peragit, uti Pa-
 trem alloquitur *Opus consummavi quod dedisti
 mihi ut faciam* ⁵², id est, pax terram, cælumque
 devinxit, nobis etiam pacis, et amoris illis effectis.
 Sin objicis. Qui possumus non esse in perpetuo
 bello, dicente Apostolo: *Non est nobis colluctatio
 adversus carnem, et sanguinem, sed adversus princi-
 patus, et potestates, adversus mundi rectores tene-
 brarum hujus sæculi, contra spirituum nequitiz in
 cælestibus* ⁵³? respondere licet, ostendere eum
 quantum, ac cujusmodi sit bellum, non bello nos
 laccasi: nam alibi scribit: *Consilia destruontes,
 et omnem altitudinem extollentem se adversus
 scientiam Christi. Et in promptu habentes, ulcisci
 omnem inobedientiam* ⁵⁴. Cæterum sic affectus, du-
 bium non est quin bellum restinxerit, pacemque
 agat. Nec videri vobis, fratres, molestus debeo,
 qui hæc disseram, ac sim in iis, et hoc atque
 illud acriter et eximem; id enim non est inutile,
 quin frugi in primis, oratione viam ad actionem
 sternente. Et alii dicant sane mundana, quotquot
 sunt mundani de agricultura, mercatu, quæstu,
 jactura, ac quæ alia sunt inania studia nos quid
 palius loquamur, quidve convenit loqui, nisi de
 animo, de fuga vitiorum, de paradisi virtutibus,
 de corporis ab animo separatione, et de compara-
 tione ad Christi tribunal, de judicio, de remunera-
 tione, deque regno cælesti? cujus et nos hæredes
 effici contingat Domini nostri Jesu Christi beneficio:
 quem gloria decet, et imperium, cum Patre, no
 sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque
 perpetuitatem. Amen.

SERMO XII.

*Dominica II. Oportere vitam nostram in Dei reu-
 rentia et amore transigi, deque obitu fratris
 Eudocimi.*

Fratres Patresque, dies hæc quam agimus Do-
 minicæ instar est Catechesis, si adverlimus: in
 hac enim Dominus noster Jesus Christus vitium
 projectos (4) inelauravit; in hac culpis, et carnis
 nostræ præputio mortuos in vitam reduxit; in hac
 paradisi redaperuit, fruenda arbore vitæ, quod
 est vitæ eum ejus corpus, atque sanguis; in hac
 contra mortem insurgentes propheticum hoc usur-
 pare posuimus: *Ubi tuus, mors, stimulus? ubi tua*

*Orex, victoria? victus es ab eo qui dixit: Confide, ego vici mundum*⁵⁴. Tum autem ut Apostolice loquamur: *Conresuscitavit, et consedere nos fecit in caelestibus in Christo Jesu, ut ostenderet in saeculis supervenientibus abundantes dititiae gratiae tuae, in bonitate super nos in Christo Jesu*⁵⁷. Jam vero (inennarrabile munus) ex quo ad quid perduxit? e morte ad vitam, e tenebris ad lucem, e servitute ad libertatem ex inimicitia ad genuinam amicitiam, usque adeo ut Filii imaginis conformes redderet. Quae haec est ineffabilis benignitas? quae incomparabilis amoris erga nos magnitudo, ut unigenitum Filium pretium pro nobis omnibus daret? quidem haud abs re est dicere: *Quis loquetur praesentias Domini, auditus faciet omnes laudes eius*⁵⁸? Quamobrem radamemus eum qui nos amari pro eo moriamur qui mortem obiit pro nobis, versi a carne atque sanguine, nec serpentis fraudibus inescati, nec vitae voluptatibus diffuentes, ne fructu peccati degustato, unde mors profecta est; siquidem scriptum est: *Voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam voluntatis, jam non relinquatur pro peccatis hostia; terribilis autem quaedam expectatio judicii, et ignis æmulatio* (5), *quæ consumptura est adversarios*⁵⁹. Itaque Deo cum reverentia atque observatione serviamus, vitam castae ac compositae transeamus, cum discreta patientia ministeria tueamur, acurationem trahentes nos in spiritualibus modo, sed etiam in carnalibus, et lignorum adustione, et aquae effusione, tenuis, quæram, ut videtis, in hac insula penuria est, *designis sententiam mortis habentes: nam et nunc Redocimus* (6) *frater est ad Deum profectus. Sin nos obitus fratris non refrænât, ecquid tandem revocabit? Si mortis arcanum minus erudit, ecquid a noxiis affectibus compescet? Jam loquentibus nobis et de hoc atque illo consultantibus, repente dies ingruet horrenda. Sed nimirum iis horrenda est et infelix, qui ab sceleribus usurpentur, qui calpis obligentur quas haud confessi sint, male feriat, immodestis, pervicacibus, cæterum jocunda, et lenis, ac benigna Dei amantibus virtutum studiosis: modestis, morigeris, submissis. Quapropter vos cohortor, et commonefacio, fratres, cogitationibus iis susceptis, omni ope a flagitiis abiciamus, Christi in pectore philtrum geramus, virtutibus perfuncti, quo sic vita peracta regnum caeleste teneamus per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.*

SERMO XIII.

Dominica III. De mortis recordatione, deque vitæ defensione peractæ ad horrendum tribunal.

Fratres Patresque, dies enimvero est ex iis, quæ in Resurrectione censentur, sed habendus

⁵⁴ Joan. xvi, 33. ⁵⁷ Ephes. ii, 6. ⁵⁸ Psal. cv, 2. ⁵⁹ Hebr. x, 26, 27. ⁶⁰ Psal. cxviii, 60. ⁶¹ I Petr. ii, 21, 22.

(5) Deflagratio: nam alterum illud nimium hebraizat.

(6) Addidi de conjectura, et orationis argumento.

A mihi de morte sermo est. Scitis enim crebros alium super alium fratrum Patrumque excedere vita: id quod nihil est aliud nisi monumentum, abituros nos quoque hinc quam primum. Abimus vero non in terrena ac mortalia loca, atque regiones, sed in perennes et immateriatas mansiones, unde ei redire nefas qui semel tetenderit. Sane cum terribilis mors est inaudita, tum terribilior ubi sub oculis teneatur: quod abhinc sex diebus in Chalciti præfecto cognovimus, quem nacti extremum spirantem; obstupuimus factum, ut uno temporis momento et nobiscum erat, et a nobis abscessit, traditus sepulcro. Ac profecto terribilis auditio est, et insolens spectaculum. Igitur adhuc spirans beatus hanc edidit vocem: Paulum præventus sum, in eo dicto caput simul manumque commovens: modum vero haud detexit, sed nos unde hæc trepidatio, sensimus. Atque hæc dixi, non illum cavillatus (minime vero), quin me conterens, ac vos communiens, ne quid prævertamur sub emigrationem ejusmodi vocem mittere quia paratam et imperterritam, siquidem scriptum est: *Paratus, sum, et non sum turbatus*⁶⁰: quod haudquaquam consequamur, ni intenti semper, et quæ obita sunt præclare tueamur, et admissa corrigamus penitentes, assidue sic procincti tanquam in cælum profecturi.

Nam cui, rogo, sistemur? non judici cunctorum, atque Deo cui congenulabunt universi, caelestes, terrigenæ, subterranei, cunctæque laudes concinent linguæ? Ecquam reddemus rationem? non omnium in vita gestorum qua factis, qua dictis, qua cogitatis? Pol mi hæc: quoties complector animo horrorem client, peneque adsunt coram vobis licet esse imperterritis vobis, inquam, qui dicto audientes vos præbetis, omneque studium in obedientia ponitis: nam ea veræ obedientiæ vita est. Etenim quam defensionem sibi parabunt ad horrendum Christi tribunal qui obedientia projecta solitarii degant, qui huc, illic obeant erronee, pedibus statum non habentes qui coempta servitia trahant? heu meas ærumnas, ut expetendum vitium est! quemadmodum retrocessere, iter ingressi vitæ monasticæ rectum! *Melius, inquit, erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo quod illis traditum et sancto mandato: contingit autem eis illud veri proverbii: Canis reversus ad suum vomitum, et sus lota ad volutabrum luti*⁶¹. Quid ais, bone vir? ten' servum trahere, injugem mundi, exsulem, omnique carnali commercio solutum? ergo capesis tibi uxorem quoque: duo hæc enim mundo, mundanisque tributa; at qui serio vitam ineant crucigeram, ab utrisque sunt alieni. Sed ut videtur, causa peccatum est: nam voluptatibus et auro dediti (addo et mulierosi), ne quis sit inspector, et

qui in abdito perpetrata arguat, fratrem habere nolimus, sed solitudinem, hoc est, servorum mercatum, ipsi revera peccato venditi, et carnis atque sanguinis mancipia. Hinc dissidia, hinc offendicula, hinc atroces ac manifestarim noxæ. Hinc mœstus, atque squalidus, et qui coarctam ac contestor, audior nusquam. Sed quæ est ejus sententia? Si non venissem, et locutus fuisset eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo⁶¹; insana sum a talium sanguine miser. Ac poteram sane omnino aciem admovere ex præcepti jussu, sed posteaquam incumulit persecutio, adhuc differo, si nunc tandem a diaboli laqueis respiscant, qui ab eo capti ad arbitrium teneantur. Cæterum vos Deo maci, qui una in simul estis, duo, tresve, quodque amplius est, et encomio majus, canobiacæ vitam ductis, dum manentes, nec importuna, nisi necessitas sit, prodeuntes, maxime in forum ac celebritates, invicem servientes, in eoque mundi domini, puri ab servorum sordido mercatu, cuncta ex Dei sententia, et ornate persagentes. Equidem vobis gratia, atque pax augeatur, cœlestis Jerosolymæ bona visuris, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XIV.

Post sancti Theodori memoriam. De vita obscura divina, neu ad tentationes trepidemus.

Frares Patresque, loquendum est nobis, nec diu tacendum: siquidem taciturnitas animo munum contrahit, somnusque auctor mortis est, quem deprecatus David dicere: *Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte*⁶². At concitatis in animo sermo sors aquæ est in vitam æternam salientis: quo quid utilius? Idque sciens beatus Apostolus, inquit: *Verbum Christi habilet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes, et cohortantes invicem*⁶³. Viden' jubero eum ut invicem doceamus, ac cohortemur, nec contenti simus ipsi nos commone modo? Equidem vero quoties ad vos dissero proficere fateor, qui me ab hujus vite confusione revocam, et reprehendam, ad meaque commissæ attentior Nam: nam profecto vita hæc confusio est, in quam sermones villosi vanæque Inauditiones quotidie incumbant, diabolo quoque per contrarias cogitationes grassante. Quæ amoliri semper oportet sermone, ac conscientiam præbere puram et insentem, atque ad quid comparati sumus serio revolvere. Ad quid autem comparati sumus? Scilicet servituri vivo ac vero Deo, et *expectaturi Filium ejus de cælis quem suscitavit ex mortuis, Jesum, qui eripuit nos ab ira ventura*⁶⁴, auctoribus Litteris.

Jam nullas harum servus opperiens, nec in licem reus, dormit, et quieti atque facibus indulget, quia

⁶¹ Joan. xv, 22. ⁶² Psal. xii, 4. ⁶³ Coloss. iii, 16. ⁶⁴ I Thess. i, 10. ⁶⁵ I Thess. iv, 15, 16. ⁶⁶ Psalm.

vigil, et expectatus: trepidat occursum: quem rursus Apostolus demonstrans, ait: *Ipse Dominus in jussu, et in voce archangeli, et in tuba descendet de cælo, et mortui qui in Christo sunt resurgent primi; deinde nos qui vivimus, qui relinquitur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Domino in aera, et sic semper cum Domino erimus*⁶⁵. At quanam? Spiritu pauperes, lugubres, ab animo puri, mansueti, placidi, misericordes, obedientiæ jugo perfuncti, qui confessionem constantem servavere, hi cum eo sunt futuri; cæterum qui turpia committant, effrones, qui confessionem averterent, qui obedientiam detractent, qui reliqua mala designent, ii nec tollentur in nubes, nec cum eo sunt futuri, quin (miserrimum) pœnas dependent, exitum perenne, Dominica facie, ac gloriosa majestate extorres, quod absit de vobis et cogitare et loqui. Igitur cavendum est receptui, habendaque nobis ratio salutis, qui esse ab oculis discrimina sciamus: nam ecce præter alios et Ir. Grægorii œconomus comprehensus est, ac quid futurum sit nascimus, impendentque tentationes, ut apparet. Verum ne limesamus, neu ad ingruentes tentationes trepidemus. Quod si a nobis Deus est, quis contra nos? qui in superioribus periculis nobiscum fuit, quo pacto nos et nobiscum sit in præsentibus qui stabilis, ac contra omnia firmet, ut pollicitus est? Jam quid amplius molientur hostes? Iterum persequuntur? At *Domini est terra et plentitudo ejus*⁶⁶. Iterum in carcerem compingent? At nihil carcere propter Christum jucundius. Iterum flagris multabunt? At plurimum coronarum auctores nobis erunt. Sin et occidant, at occisus est et Dominus noster. Si *commortui sumus*, inquit, *et convivemus*⁶⁷. Talis erat beatus ac summus Christi martyr Theodorus, cujus gaudimus memoriam, cuncta ob Christum cum gaudio passus. Hac fiducia et nihili nos quoque adhuc Deo serviamus, hac spe afflictiones omnes et angustias rerum toleremus, quo cum obedientia, tum confessione cœlestis regni hereditatem quæramus per Christum Jesum Dominum nostrum; cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XV.

Post Præcursoris memoriam. Dogmatica de sanctarum imaginum cultu et adoratione.

Frares Patresque, heri Præcursoris memoriam ferialis omnino venit in mentem et obite in monasterio vitæ recordatio, ut tum cuncti in Dei domo eramus, concordēs degentes, ut nunc alius alio sumus dispersi, in diversa loca atque regiones. Quamquam tum quod ob Christi sermonem sumus dispersi gaudere debemus, ex hac præcepti mandato, *Gaudete, et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis*⁶⁸; tum etiam quod Domini quiddam insular habemus, cujus hæc sunt verba: *Si me persecuti sunt, et vos persequentur; si sermonem*

⁶⁸ I Thess. i, 10. ⁶⁹ I Thess. iv, 15, 16. ⁷⁰ Psalm.

... *tri di erunt, et testrum servabunt: sed hæc om-*
nia present robis propter nomen meum, quia nesciunt
non qui misit me ¹⁰; revera namque ut Joanni Pa-
 trem ignorant, qui Filium defuxerint, sic Leonoma-
 iam Christum ignorant, qui ejus imaginem detractent.
 Equidem cum perspicua veritas est, tum intelligens
 res e mille. Ac videte, sultis, bipartitam eorum
 scilicet opinationem, nunc Christi imaginem
 nullam depingendam, nunc depingendam, sed veni
 que belli ac venatus monumenta locantur. Unde
 ac adorandum censent: siquidem nec equi imago,
 nec bovis, nec leonis, nec pardalis, nec serpentis,
 nec alitis, nec piscis adoretur. Equis (malum)
 mensu imbutus est, qui non his ingemiscat? qui a
 lerymis temperet? itane haud vereri imaginem
 Christi, quam angeli venerantur, horrent demones,
 cum feris quadrupedibus, serpentibus, avibus et
 quadrilibus componere ac condecorare? o horribilem
 summi deformationem, atque horribiliorem auda-
 ciam! Tum quid autem? hominis imaginem homi-
 nem vocant, bovem bovis, asinum asini, camelum
 cameli, perdicem pardicis, eademque et in cætera
 tam comparibus, quam disparibus seu animantibus,
 et plantis ratio valet; ceterum Christi, aut Dei-
 me aut cujusque sanctorum, neque primigenia,
 neque afflictiva nominari patiuntur, sed hoc tantum,
 imaginem vocant, cujus, non addentes, ne hinc
 censentur, tanta impietate et imperitia scitent.
 Sed vacate hic mihi, fratres, et hoc insuper ad ea
 sancti Patres, nosque diximus nauci cognoscite.

... in quibus editus est Christus, adoranda,
 macta et sunt et dicuntur, ac pulverem inde
 lapidem naclus, seu sacrum complectitur the-
 ... *... quanto magis Christi venerabilis et ado-*
randa est imago, in qua inest, velut in speculo, qui
clacet atque adoratur? Ea est enim natura imagi-
nis, ut representati gerat faciem. Quin colit Romæ
et apostolorum principis, Patri, claves intelligo
quanquam Dominus ¹¹ et nequaquam claves est lar-
 gitus que sub sensum sunt subiecta, sed que in-
 telligentia tenentur, ligaturæ atque soluturo. At illi
 argento fabrefactas, proponunt adorandas, tanta est
 eorum religio. Ibi que religionis quasi quoddam
 irruptum saxum ex Dominica sententia fundatum
 est, hic, ut apparet, cumulata irreligiositas, et im-
 probitas. Quamobrem nauci hic ego cum animi
 mœstus, tum poenam timens silentii, necessitate
 loquor que loquor, brevia, et perpauca. Scilicet cum
 sectari clam, palamque, et scripto, ac sine scripto
 impiam in Christum linguam moveant, nos domi
 resides hoc serio inter nos negotia tractemus:
 et qui Domini feremus iram? quo pacto imitabimur
 Patres, qui in similibus temporibus sublicere, et
 scirelli, prodicionem censabant veritate? Loquen-
 dum est ergo, audiendumque, et sermoni juxta
 ac operibus vacandum; etenim beati Apostoli non
 solum divino præconio, sed inculcata quoque vita

A terrarum orbem vicere, tenebriones illustrantes
 fatuos salientes, peram modo, baculumque portan-
 tes. Quos æmulati, fratres, utrinque laudem qua-
 ramus, præsentibus contenti, non pecuniis dediti,
 sine prædiis (quod non vestra equidem causa, sed
 errorum dixerim) non intempestive prodeuntes,
 non feminas contubernaes habentes, unde mors
 conlata est. Quam si vite rationem sequemur, et
 illic per nos gloria, ac confessioni, que præ mani-
 bus est, celebritas paretur, et hostes jam jam vere-
 cundia ad frugem sint redituri: sin minus seque-
 mur, periculum est ne pro beatitudine perennes
 pœnas referamus. Cæterum pacis Deus, qui omnia
 convertit, atque in melius diffugit, tum Ecclesiam
 componat, tum vos imbuet prudentia, cunctosque
 in caeleste regnum conservet per Christum Jesum
 Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum
 Patre ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in om-
 nemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XVI.

In ætatis initium. De vitiorum carnificina et spiri-
rituali messe.

Fratres Patresque, melas agitur, tempusque est
 laborum ac sudorum: nam prodeunt mortales ad
 opus, functionemque suam in vesperum, obetipi,
 rective, utcuque expedit: nec requiem sibi per-
 mittunt, dum messis sit, ac trilutra peracta, que
 præ manibus sunt in horreum semina congesta.
 Quid ergo hic dicere est? nimirum si in carnalibus
 sic res habet, multo magis in spiritualibus neces-
 sario thesorema habere, proposita est enim et nobis
 ætas. Quo pertinet Apostoli dictum: *Qui paros se-*
minat, parce et metet, et qui seminat in benedictioni-
bus, in benedictionibus et metet ¹². Domini quoque
 ad discipulos hæc sententia est: *Nonne vos dixitis*
quo adhuc quatuor menses sunt, et messis venit?
Ecce dico vobis, levate oculos vestros, et videte et regio-
nes, quia althæ sunt jam ad messem, et qui misit
mercedem accipit: et congregat fructum in vitam
æternam, ut et qui seminat simul gaudet, et qui
metit ¹³. En objectam nobis messem.

Quamobrem prodeamus alacres nos quoque,
 messuri, ac fructus congeramus, non carnales,
 sed spirituales, et qui perennes durent; sanctimo-
 niam, pacem, charitatem, gaudium, lenitatem,
 tolerantiam, benignitatem, mansuetudinem, cæte-
 ras omnes virtutes. Hi spiritus sunt fructus, quos
 per habitum, quo diacernamus, tanquam ventilare
 necesse est, hoc est, virtutem impermixtam vitiiis
 parare (exempli causa, amare, ac non voluptarie;
 æmulari præclara, ac non invidie; de fratre loqui,
 ac non hostiliter), potiusque sincere exsequi Dei
 voluntatem, *bonam bene placentem, ac perfectam,*
 uti scriptum est ¹⁴. Sin oportet in horreum quo-
 que conferre, hoc illud est nimirum quod humili-
 tate queritur præsidium, siquidem jubet Domi-
 nus: *Cum feceritis omnia, dicite: Servi inutilis*

¹⁰ Joann. xv, 20. ¹¹ Matth. xvi, 19. ¹² II Cor ix, 6. ¹³ Joann. ix, 38, 36. ¹⁴ Rom. xii, 1.

sumus, quod debimus facere fecimus⁷⁶; rursumque ait Apostolus: Quid habes quod non accepisti; si autem accepisti, quid gloriaris quasi non accepisti⁷⁶? Hæc ea est messis, tanquam proposita contentio est, quæ non duobus, tribusve mensibus spectetur, quin ad vitam se exitum tendat: tametsi comparata ad sæculum futurum, instar ducitur unius dieculæ. Ibi porro finis est nullus, ibi labores manuum earum quiesque comedit, ibi occubimus in præpotente ævi arbitro et hero: tantum adhuc membra hæc terrena perimamus, stuprum, libidinem, impudicilliam, pravam cupidinem, avaritiam; tantum obedientiæ adhuc jugum feramus, benevole alter alterum sustinentes, oneraque mutua portantes, ac sic Christi implentes legem, quemadmodum scriptum est⁷⁷. Felicem vero qui cuncta præ cautione veretur; felicem qui plurimum contendit: ubi est enim major contentio, majus quoque et præmium est. Ac qui ministerio postremas deprecatur, is primas auferet, quippe ait Dominus: Qui in vobis vult esse summus, sit omnium postremus et omnium minister⁷⁸. Sic Filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret, et daret animam suam redemptionem pro cunctis.

Hæc cum, fratres, cogitemus, tum agere properemus, vocem hanc inaudire: *Euge, serve bone et fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui*⁷⁹: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XVII.

In æstatem. De spiritali messe contentaque Christi famulorum exercitatione.

Fratres Patresque, anni tempus est æstivum, ut videlicet, passimque surgunt ad comportanda grana coloni, nec contentus labor, aut sol deflagrans opificem frangit, quin matutinus in vesperam decertat, nunc obstitus, nunc reclusus, dum opus peragat, incumbens. Quid nos vero, qui famuli nuncupamur Christi? ecquid æstatem habemus? Pol sane quidem, ac cujusmodi Dominus noster Jesus Christus discipulis ostendit in hæc verba: *Nonne vos dicitis quod adhuc quatuor menses sunt, et messis venit? ecce dico vobis, levate oculos vestros, et videte regiones, quia albe sunt jam ad messem, et qui metit mercedem accipit, et congregat fructum in vitam æternam, ut et qui seminat simul gaudeat, et qui metit*⁸⁰. Igitur apparet ex dictis et seimentem nobis, et messem propositam, neque eas tempore descriptas, quin jugas ac perpetuas.

Metamus ergo hinc jam, fratres, alacriter, hoc est, doctrinam doctor; studium præfectus, ministerium minister, obedientiam subditus, quietem quietus, contentionem precarius, cuncta in omnibus cunctis, quoad ejus fieri potest. Scelus est

operarios carnales promptos opificia tractare, non spiritualia studia segnes atque dissolutos adire illos audores fluentes a laboribus non abstinere, non contentionis monasticæ fastidio duci. Annon obiectum celeste regnum est? an non vita perennis? annon ineffabile gaudium? Ecquid fas est ignavos suinma et expetenda parare? nequaquam. Ut vigilandum sit omni ope, melendumque, non caduca ac mortalia, sed æterna, et immortalia, quo in nobis hoc usurpatur quoque *labores minimum suarum manducabis, beatus es, et bene tibi erit*^{81, 82}. Ne quis dicat, *Absterge enim, nec metere queso: æger es corpore, ac spiritu siquidem vis, qui bono fungere vales. Lacrymas habes, compunctionem habes, excubiæ mentis habes, pacem habes, ac sanctimoniam quæ inprimis Deo cara sunt. Ne quis dicat: Afflictus sum, neque possum in pedes consurgere; velis modo et te surrigat qui suscitavit a terra vaporem, et de stercore arigit pauperem. Nunquid qui cadit non resurget, aut qui aversus est non reverteretur⁸³? vivo ego, dicit Dominus: nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, et vivat*⁸⁴. Ecquis est ergo prætextus serius relictus, quæ plausible defensio, quomodo omni studio quæ jubemur obeamus, bonisque quæ promissa sunt, poliamur? En laboravere sancti nostri Patres, connevere, inossuere, vitam in horrea perennem congressere, ac nunc evantes supremæ representationem lucis expectant, in qua uti sol micabunt. Quapropter ne committamus, fratres, cohortor, ut a beatis illis separemur, ne vobis et exiguis diebus, atque voluptatibus salutem prodamus, supplicium luituri immortale: sed quantum pote, certatim eos assectemur omnia ferentes, omnia sustinentes, quo celestis regni hereditatem cercamus per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem, Amen.

SERMO XVIII.

In æstatem. De versandis quæ in hac vita sint jucunda, bonisque ambiendis perennibus.

Fratres Patresque, frangit æstivum anni tempus corpora, labefactante insuper et pervigilio, ac ferta ac ad Catechesis inauditionem torpemus. Sed profecto ex Apostoli edicto vitam jussi comparare cum qualidie obituri, obituroque Libitina luquente, et attentos auditores reddente, ago nos quoque audires atagamus, quasque testamento legendo iis quæ dicantur accendamus.

Igitur testamentum est rerum quæ in carne posita sunt, utpote carnale et quo de carnalibus jubetur, id est, hereditas relinquitur uxori, liberis, fratribus, cognatis, ac si quid aliud nos præscribere est: ceterum hoc nostrum nihil ejusmodi declinat, sed quidnam? hospites nos esse in hoc solo, atque peregrinos, et qui in hunc orbem intulerimus

⁷⁶ Luc. xvii, 10. ⁷⁷ 1 Cor. iv, 7. ⁷⁸ Galat. vi, 2. ⁷⁹ Marc. ix, 34. ⁸⁰ Marc. x, 45. ⁸¹ Matth. xxv, 21. ⁸² Joan. iv, 35, 36. ⁸³ Psal. cxvii, 2. ⁸⁴ Psal. cxii, 7. ⁸⁵ Jerem. viii, 4. ⁸⁶ Ezech. xxxiii, 11.

nihil, proculdubio neque efferre aliquid posse, diffingique e caducis in incorruptos, ex ingloriis in gloriosos, e mortalibus in immortales.

Ut non erraverit qui id testamentum bonum nuntium vocet : siquidem et Apostolus multis partibus prestare censet [dicere] *dissolvi, et esse cum Christo*⁷⁶; et alibi rursum: *Ego enim jam labor, et tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, de reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, justus iudex. Non solum enim mihi, sed et cunctis qui diligunt adventum ejus*⁷⁷ Videtis, ut hinc discessum velut bono nuntio prædicet? itaque cum hoc nostrum testamentum bonum nuntium sit, libenter audiamus quæ dicantur, et alacres exercitationem tueamur, animo ad carnalem nullam affinitatem converso, non ad parentes, non ad fratres, non ad cognatos. Et quid autem hæc illaque commemoro? ne ad ipsam quidem rerum naturam animus conferendus est. Enimvero quidam sanctorum Patrum, ubi cella prodiret, tegumentum capiti imponebat, ne aciem in solis jubar intenderet, causamque rogatus respondit: *Ecquid est cur temporarium lumen videre velim? Ad eundem modum et Dei studiosus, cunctis dimissis, solo divino amore et contemplatione nititur, ac cum oculis usurpet universum hoc omne, quod eis cælum pertinet.* Opt. Max. molitorem Deum admirans, ac collaudans, tum ocios præteritis, quæ sub sensum subjecta, in iis est quæ defugiant obtutum, qui hinc, suaviter bacchatus, spiritale quoddam gaudium, et lætitiâ carpat. Talis erat patriarcha Abrahamus: scriptum est enim: *Fide Abraham demoratus est in terra repromissionis tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac, et habet, coheredibus repromissionis ejusdem: expectabat enim fundamenta habentem civitatem, cujus vitæ et conditor, Deus*⁷⁷. Talis et magnus ille *Moses nam fide reliquit Ægyptum, non veritus iram ipsius invisibilem enim tanquam videns sustinuit*⁷⁸. *Tunc et sancti omnes, nequaquam quæ cernerentur spectantes, nec cupiditate ducti temporalium, sed æternorum, in his, quantum plurimum potest, ad divinam imitationem deformati. Quod nos studium quoque paremus, nec quæ pulchra sint in hac vita ambiemus, nec carnaliter viventes demirabimur, quin illi potius altum ingememus, qui promissorum hereditate honorum conducta in auro, argento, ac pestiferis voluptatibus operam ludant, ultro in præclararum rerum cæcitate se induentes. Cæterum nos, fratres, ut apostolice loquar, *revelata facie gloriam Domini speculantes*⁷⁹, supra quæramus, supra sapiamus ubi Christus est, ad Dei dexteram considens, ut de nobis quoque usurpare liceat: *Vos non estis de hoc mundo*⁸⁰, et *Vestra conversatio in cælis est*⁸¹. In qua et sistamur indemni sub re-*

A munerationis diem justique Dei iudicii, ad horrendum Christi et indefraudabile tribunal, optandam vocem audientes, ad regnumque cælestis asciti per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XIX.

Post sanctorum apostolorum Quadragesimam. De tolerantia, et iis qui renuntiatum veniunt admittendis.

Fratres Patresque, abijt tempus, ac decurrit. Quin præteritis sanctorum apostolorum Quadragesima, simul præbitis ærumnis, ob contractam æstus sitim, simulque solatio, ob spem: nam ea sitis potum nobis conciliat immortalitatis et quæ ori amarities siti quæritur paradisi dulcedinem parabit. B Atque id scientes, fratres, cuncta quæ secundum Deum incidunt acerba læti spe præmii feramus. Cæterum spes quæ videtur, ut fert Apostoli dictum, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per tolerantiam expectamus⁸². Itaque tolerantia virtutum summa perfunctio est. Tolerantia martyres cælestibus devincti diadematis sunt, tolerantia sancti justitiæ præmium tulere. Quapropter utamur nos quoque tolerantia ad morigerationem, humilitatem, lenitatem, exercitationem in ministeriis, omniaque obedientiæ studia, ac parem iis mercedem capiemus. Equidem non me fugit obedientiæ jugum nec qui sit frangendæ labor voluntatis; sed dulcedinem quoque rursum teneo vitæ: nam qui voluntatem frangat ei cum iter facillimum, tum nullo negotio salus quærat. Vacandum est ergo voluntati frangendæ, ac vita consequetur felix, et expedita. Obuntur in cænobio labores? at reques quoque. Plus altero laboras? at majus præmium habebis: siquidem *Unusquisque, inquit, mercedem suam accipiet secundum suum laborem*⁸³. Alteri benevole succumbis? primas tenebris: nam *Qui voluerit inter vos primus esse, sit vester servus*⁸⁴. Imbecillior es quam ut opera tractes graviora? at quæ putes ne negliges, quo in cunctis laudetur Deus. Ne quis cæto ad bonum commue segnis. Hæc quanquam sunt persæpe memorata: tamen nunc quoque necessario in memoriam revocantur: neque enim est exiguum incumbens certamen. *Ecce posui, inquit, ante faciem tuam vitam et mortem*⁸⁵. Igitur vitam arrepturis, mortemque æternam fugituris comparatus sermo, et exhortatio est, neque dubium mihi est nequaquam hæc vel nihili nobis, vel vobis qui inauditis frustra, ac sine compendio dicta. Enimvero admonendi estis, fratres, quantumvis in exsilio versamur ob Dei sermonem, nihilominus quasi qui in monasterio degamus, renuntiatum venientes non amandemus: id quod per fratres ubique dispersos præstabimus, jussos ejusmodi, quantum potest, admit-

⁷⁶ Philipp. i, 23. ⁷⁷ II Tim. iv, 6, 8. ⁷⁸ Hebr. xi, 9, 10. ⁷⁹ II Cor. iii, 18. ⁸⁰ Joan. xv, 19. ⁸¹ Philipp. iii, 20. ⁸² Rom. viii, 25. ⁸³ I Cor. iii, 14. ⁸⁴ Matth. xx, 27. ⁸⁵ Deut. xxx, 19.

lere, atque in contubernium cooptare. Sane cum / decessere multi, tum affecti quoque sunt multi, cœtusque nosler, tam defunctus quam superstes, frequentatur, ac per nos cohonestatur Deus, qui et nos cohonestabit, ut fert promissum. Ac cum qui est rector si sint et subditi, cohortor, caput cœteris, et tanquam regula statuti, sancte, juste atque pie vivamus, qui alios per nos ad sanitatem qua doctrinæ, qua vitæ dirigamus. Itaque clamor nullus obitor citra decorum, neu contentiosum colloquium, neu putidus sermo exiens ab ore, sed honestus, ad exædificationem frugi et utilis, ne quod operi nostro per ea crimen confletur, quin Domino Deo nostro in omnibus placeamus: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XX.

In Transfigurationem. Oportere nos animi pulchritudinem atque venustatem sine macula tuori: de qua pœnitentia.

Fratres Patresque, hodie qui profectum agamus Transfigurationis divinæ, ago, ex ea Catechesim struamus, paucis debitum verbis exsequentes. Igitur cuncte seriæ Dominicæ corporalis degressus Servatoris nostri Jesu Christi suggerunt arcana, puta, quod editus sit in lucem, quod tinctus, quod crucifixus, quod sepultus, quod tertia die suscitatus, quod assumptus gloriose; cœterum Transfigurationis festum futuri ævi statum depingit. Nam quem admodum ejus facies ut sol reluxit, vestimentis lucis insular cendentibus, haud secus et e oculo quasi fulgur venturus est, præpotens, et illustris, omnibus judicandis, atque ut ei comites in sacro monte fuere Petrus, Joannes, et Jacobus, ita socii quoque sunt electi id cœlesti regno futuri, arcana apparitione divina, et ineffabili gaudio fruentes. Jam quis ad hæc comparatus est? quis ad eam lætitiâ pervenire dignus? Quis alius, putas, nisi qui vitam habeat puram ac sine macula? siquidem Deus nosler, purus cum sit, seu potius lux suprema, etiam puros asciscit; animoque nobis puro indito, purum eum quoque a nobis exigit: nam ad imaginem divinam et effigiam creaturæ, dubium non est quin, qui simulacrum sit divinæ pulchritudinis, præditus sit et ipse pulchritudine. Atque id intelligens Melodus ait: *Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem*⁸⁴: hoc est, animi mei decori, ne ad fœdas peccati libidines pronus, deformis redditus, Deo ac præmiis excidat divinis. Ergo explorare cognito talem nos animum tenere, pulchrum et formosum, quasique depositum Deo reddituros in suprema resurrectionis die, horlor ac admoneo, nunc amemus pulchritudinem, hanc formositatem tueamur, nequaquam ad hujus sæculi bella, et curias, atque sanguinis venustates conversi: neque enim sunt venustates, sed venustatum simulacra,

⁸⁴ Psal. xxix, 8. ⁸⁵ Isa, i, 18. ⁸⁶ Ezech. ii, 17. ⁸⁷ Matth. xi, 28. ⁸⁸ Joan. xv, 14.

(8) Scilicet veri et immortalis Dei cultu, lege Gal. 113.

seu, ut verius dicam, corruptela ac mutabilitas. Atque id rerum nos exitus docebit; nam qui hodie lepidus est et elegans, cras in sepulcrum conjectus, fœtidus, atque omnibus dirus est: adeo pulchrum est, ac amabile nihil, solaque venerabilia virtus. Quæ in primis consecranda, fratres; sin animus subinde claudicantem contingat fœdis cogitatis polui, quod negandum non est (nam quis casam habere mentem gloriatur?) at repurgandus quam primum, et in antiquum statum reducendus est, ne a celeri immoratus contrahat mortem. Neque si dicat quiaquam expurgari nequire, multis facinoribus compunctum, quin audiat dicentem: *Si fuerint peccata vestra ut puniceum, quasi nivem dealbabo; si autem fuerint sicut carineum, velut lanam dealbabo*⁸⁷. Videte ingens Dei beneficium, ut pœnitentem non expurgare pollicetur modo, sed ad florem quoque venustatis perducere. Neque obacura sunt exempla. David vates erat, lapsusque in adulterii et homicidii crimen, haud despondit animum, quin oculus pœnitentia usus, iterum vaticinium munus recepit. Mauassees lætaele duobus et quinquaginta annis (6) demolo ad frugem reversus, salutem est consecutus. Apostolorum coryphæus post abnegationem lacrymurum medicina rursum apostolatus tulit onus. Maria Ægyptiaca, ut alios præteream iustitios, quæ ad extremam molliam evasisset, postquam condigne se dejecit, ut ad summum virtutis culmen concederet tonetia. Itaque servari volenti impotentia prætextus nullus est nisi quis depluratus ultro se induat in mortem. *Sed cur te is perditum, Israelis genus*⁸⁸? audimus: cor vita proposita perenni, æternam mortem præferimus? Clamat quotidie benignus nosler Herus: *Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos*⁸⁹, et nos onus abjicere peccatorum nolimus. Idem vociteratur: *Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ*⁹⁰, et nos in diversam obimus, rebus ipsa tentati. Iter tuum scire volumus. Reliquum est ergo audire nos: *Ambulate in lumine ignis vestri et in flamma quam succendistis*⁹¹: atqui hæc patranes, ait ille, *regnum Dei non consequentur*⁹²; sed hæc absit de nobis dici. Vos enim amici mei estis, inquit Dominus, si feceritis quæcumque præcipio vobis⁹³. Igitur quæ jubemur omnia faciamus, unde amici naminemur, quo cœlesti regnum eriscamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXI.

In mortis recordatione: in quo et de obitu Michælis sanctissimi metropolitani Synadensis.

Fratres Patresque, cum multæ celebritates in hos ævo aguntur, divinæ et humanæ, tom una est.

⁹¹ Matth. xi, 28. ⁹² Joan. viii, 12. ⁹³ Isa. i, 11. ⁹⁴ Galat.

longa ac laboriosa, vitæ hominum cujusque curricularum : a qua profectus, porro obeas nullam, sed necesse sit diem ultimum manere, ignemque supremum, qui nostra omnia judicet, et expurget. Hæc perfunctus et spiritalis pater Michael, sanctissimus metropolitanus Synadensis, ad Deum concessit : cujus et laudata vita, et illustris sermo est, eoque credimus inter cæteros Patres ac confessores ad Deum opitulatorem habere in confessione præsentem. Quamobrem haud triumphant cum animis infausti Iconomachi, defectos gloriantes Christi confessores, quin cognoscant insuper horum decessum Dei Ecclesiæ inconcussam haberi nobisque superstitionibus veri confirmationem, errore eorum cæco despuendo. Ac dum per charitatem operata fides salutem homini quærat, cohortor nunc quoque, ut alias semper, Dei exsequi præcepta, ad iterque esse procinctos, ob incertitudinem mortis : scitis enim et prædictum Patrem correptum repente acerbis doloribus, et ignea feбри, postridie fandi impotem, tertio die spiritum reddidisse. Quin ante eam et Athanasius, insignis Paulopetrii præfectus, nec diem ægritudine suffecit, sed ex hominibus e vestigio est sublatus. Audimus vero et nonnullos fulgure præventos deflagrasse, multosque omnino casus inopinos. Quapropter timendum, et animus arigendus est, diabolo de die in diem nos lactante, dum adducat in anxiam illam supremam horam, in qua frustra et iners sit studium pœnitentiæ. Igitur non vos exterrent prædicta exempla, non horrore complent, cogitantes ut cum lingua divina eloqui nequit, ut animus e corpore revulsus erit? cum multi astantes forsitan, ac plorantes, spem ferente, nisi bona conscientia, nemine.

Quare admoneo, et obtestor : horam eam prævertamus confessione, lacrymis, comprecatione, obedientia, submissione, contento ministerio, omni tamque honesto instituto, ne socordia, ac segnitie præsentem, æterna morte sopiamur ⁹⁴, quod sanctus huius deprecatur. Sed fortasse dicet aliquis velle se, non posse. Et quæ hæc (malum) est insania? nam si iam posita sunt quæ naturam superant, equidem fateor quoque haud fas esse in aerem subvolare ac inambulare super æquor, quin nec loqui paribus, nec odorari lingua, quæ inuisitata, atque a natura sint aliena. Sin in iis quæ cum natura sunt D conjuncta, in nostraque voluntate sita, mendax oratio est. Ut enim possumus diffundi ac ridere, ita contrahi quoque, atque lacrymari; ut vitiosis libidinibus, ac fœdarum cogitationum commercio pollui, ita lustrari et a vitiosis expurgari; ut obdurescere, ac sceleribus insistere, ita ad frugem redire, et compungi. Sed nefaria libido, habitu in nobis contrasto, cum ad virtutem imbelles, tum in vitia valentes reddidit. Nec desperandum est tamen (minime gentium), quin denuo incipiendum opera-

que danda ne quem diem horamve temere transeamus; sed intenti atque vigilantes, lustratique ac purgati, cum Deo copulemur, ut nobis quoque usurpare liceat, *Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua* ⁹⁵, ac sic egregie quæ hic obeantur decursis, cum spe bona profecti, cœleste regnum consequamur per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXII.

De obitu Joannis, sanctissimi metropolitani Chalcedonis, et quemadmodum rediivi invicem agnosceremus.

Fratres Patresque, superioribus aliquot diebus peregrinati ac reversi, pacem inter vos agentes, et compositos nacti, grates egimus Deo qui in modestia vestra gauderemus, id quod est proborum obedientium, ac stabilium in honesto : in quo et confirmemini magis magisque Domini nostri Jesu Christi beneficio, ut quemadmodum in nihili nostra præsentia, sic in absentia quoque indemes vos, et sine noxa conservetis. Discensus vero causa, uti scitis, obitus erat Joannis metropolitani Chalcedonis, qui præclaro certamine decertato, cursu peracto, fide servata, abiit ad Deum parta illustri confessionis corona cum decessoribus nostris sanctis Patribus ac fratribus. Sed quoniam scitentibus pustulis decessit, ambigunt quidam an probe. Quid ni obierit probe? Atque equidem laborare ii mihi ignorantia videntur : nam, probe, an improbe? nequaquam in hoc vertitur, sic an sic defungare, sed an orthodoxam fidem et inculpatam habeas vitam. Quæ qui teneat, quantumvis scitentibus pustulis; quantumvis alio quocunque morbo vexatus, sive in terra, sive in mari expiet, nullam hinc contrahat infamiam : hæc enim non in arbitrio sunt nostro, quin posita in exploratis Dei judiciis, qui novit quo pacto quod in rationem sit cujusque tam vitæ prorogatione, quam mortis genere administret. Jam in alio nonnulli disputant ad audientium fraudem, minime se agnituros homines rediivos, cum Dei Filium cunctis judicandis advenerit; aiunt quippe : Scilicet mutati e caducis in incorruptos et immortales cum Græcus, Judæus, Barbarus, Scythæ, servus, liber, mas, femina non erit, omnesque instar erunt geniorum, mutuo agnoscamus? Sed in primis respondendum quod nefas sit penes homines, id penes Deum fas esse; nam ad eum modum nec resurrectionem fatebimur, humanis rationibus subnixi. Qui enim potest diffluxum corpus, ac fors depastum a feris, seu alite seu pisce, atque id quidem multimodis et in seriem, supremo in die simul cogi? et tamen arcana Dei potestate tum cogetur, ac resurget, tum animus suum quisque corpus, qui cum vixit, agnoscet.

⁹⁴ Psal. XII, 4. ⁹⁵ Psal. LXII, 9.

S. THEODORI STUDITE

Quod si sumus, dubium non est quin et proximi A
 noverit. Tuin autem futurum iudicium hac opi-
 nione tollitur; nam iudicium in personis cognitum
 obitur. Nemo enim qui se non noverit trahit in
 iudicium, sed quos noverit, quemadmodum scrip-
 tum est: *Arguam te, et statuum contra faciem
 tuam peccata tua* ⁶⁶. Igitur si mutuo non agnosce-
 mus, nec iudicabimur, ceterum non iudicati, nec
 quæ in vivis promeremus ieremus. Jam qui im-
 plebitur hoc Domini ad apostolos dictum: *Sedebitis
 et vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim
 tribus Israel* ⁶⁷, si quos iudicabunt non agnoscent?
 Quo pacto aulem et beatus Jobus duplos liberos est
 recepturus, si in caelesti regno eos non agnoscat?
 aliquid partim hic recepit, partim promissum
 est fore ut consequente sæculo reciperet. Et alio-
 qui sanctus David iis verbis ⁶⁸: *Frater non redimit,*
redimet homo? fratrem ostendit agnitarum fratrem.
 Ergo undique collectum ac constabilitum est stul-
 tum esse id problema, et impietate per Origenis
 fabulis. Verum nos, fratres, etiam atque etiam
 credamus et resurrecturos et incorruptos futuros,
 et agnituros mutuo, non in corruptela quibus
 præditi sumus, idiomaticis, sed pulchritudinis affecti
 incorrupta, secundum arcanam Dei voluntatem,
 uti et majores nostri in paradiso, qui et ante
 transgressionem se agnoscebant incorrupti, et
 post transgressionem aqua sub corruptelam sub-
 jecti. Sed hi aliter, aliter illi. Unde credendum
 fore ut fratrem agnoscat frater, liberos pater, uxor
 maritum, amicus amicum, addo et monachus mo-
 nachum, confessorem confessor, committionem
 martyr, apostolus coapostolum, cuncti cunctos,
 quo omnium in Deo latum domicilium sit, inter
 cætera beneficia notitiam quoque inter nos largito.
 Itaque cohortor, fratres, cum fidem constan-
 tueamur (nam quot diverticula videtis, quantaque
 habendæ Deo gratias quod errore abstracti nullo,
 fidem orthodoxam tenemus), tum sine macula
 vitam; scilicet enim quemadmodum in nos spirat
 noctu et interdiu diabolus. At valebit nihil, fide
 ac amore in Deum reprensens inunitos. Quamobrem
 adhuc stemus, et suffugiet a nobis draco; lacryme-
 mur, et ignea ejus tela voluptatum exstinguemus,
 succumbamus sub præpotentem Dei manum et nos
 eriget: perseveremus ad extremum, et abscedet
 diabolus, ac nos in caeleste regnum evademus per
 Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et
 imperium, cum Patre ac sancto Spiritu nunc, et
 semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXIII.

*In appetentem sanctissimæ Deiparæ obitum. De
 spirituali quæ hic agatur celebritate regnoque
 acquirendo caelesti.*

Fratres Patresque, celebritates hic, illic pro
 tempore aguntur, uti et nunc Nicomedie, ad quas
 confluunt mortales vendentes et ementes, sed id

⁶⁶ Psal. xlix, 21. ⁶⁷ Matth. xix, 28. ⁶⁸ Psal. xlviii, 8. ⁶⁹ Luc. xvii, 21. Coloss. iii, 14. ⁷⁰ Matth. xiii, 45, 46. ⁷¹ Psal. cxiv, 7.

quidem aliquantisper curamque solvuntur: ce-
 terum quæ in animo posita est celebritas, una est,
 neque solubilis, quæ se cum cujusque porrigit
 vita, qua non aurum, non argenteum, non vestes,
 non aliud fluxum ac caducum mundinemur, sed
 animi salutem, vitam sempiternam, caeleste regnum.
 In qua cum hominibus omnia ponenda opera sit
 plerique de ea parum sunt solliciti, omnemque
 studium, ac industriam in peritura, et inanibus
 consumunt. Enimvero nos, fratres, a scopo, ac præ-
 claro mercimonio non aberromus, quin audientes
 Dominum dicentem: *Regnum caelorum intra vos
 est* ⁶⁹, diligenter id quotidie paremus, non aurum
 nec argentum solventes, sed fidem genuinam,
 vitam purgatam, merigationem, tolerantiam,
 submissionem, lenitatem, et quæ perfectionis
 quoddam quasi vinculum est, charitatem ⁷⁰. Id adeo
 docet in Evangelis Dominus in hæc verba: *Simile
 est regnum caelorum homini negotiatori, quærenti
 bonas margaritas: inventa autem una pretiosa mar-
 garita abiit, et vendidit omnia quæ habuit, et emi-
 sam* ⁷¹. En estis vos autem belli mercatores, qui,
 omnibus dimissis, ac præ cunctis, pulchrum
 atque pretiosum unionem redemitis, hoc est
 Christum, tollenda cruce, et eo pone sequendo,
 ineunda sanctimonia ac probitate. Jam vero cum
 celebritas tempus sit hilare, ac vigil, et exitum,
 hilares simus nos quoque, et exciti in hac cele-
 britate, fratres, qui salutem mercemur. Igitur
 egregius mundinator est qui cuncta præ cautione
 veretur, nequam concitatus, egregius emptor est
 qui infamiam bonis verbis commutat, egregius
 artifex est contractus, qui sanguinem repudiat,
 ac spiritum præcipit, abeundo continere mini-
 sterio. Ac quoniam in ministerii mentionem inci-
 dimus, cum amplexemur eos qui in coquina di-
 urnum demensum instruant, cum plus laborantes
 oneraque mutua portantes, ac sic legem implentes
 cantatis, tum qui procurent in commune quæ
 usus, et necessitas ferat, ut eximios, probosque,
 ac in Domino œconomos. Neque aversemur quo-
 que qui in psalmodiis chære et excite concinant,
 velut premio majore dignos. Ac videtis ejusmodi
 sit vita nostra, quod institutum? felix mercimo-
 nium, quod peralacres sancti Patres sunt secuti,
 eoque et nos rite obito ac parato. læti domum
 revertemur, ex hac beati Davidis sententia: *Con-
 vertere, anima mea, in requiem tuam, quia Domi-
 nus benefecit tibi* ⁷². Quam nos quoque sub obitum
 cuncti supremam, et tanquam peregrinam vocari
 rumpamus, vitamque sempiternam ineamus per
 Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et
 imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et
 semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXIV.

*Prima indictione. De inextinguibili Dei beneficio, et
 amore erga sum ac diaboli, odio, deque submis-
 sione.*

Fratres Patresque, anni jam primus est ingressus, quo felix nuntium legitur in hæc verba: *Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem, et cæcis visum, dimittere contractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum* ⁴. Igitur unigena Dei Filio propitiatore in orbem a Patre misso, et cæci videamus, et captivi liberemur, et contracti dimittamur. Ecquis est autem cæcus? qui voluptatum studio cæcavit. Quis captivus? qui præ fœdis cogitationibus est invisus. Quis contractus? qui sceleribus prostratus. Quos equidem curat Dominus: neque enim corporum tantum, quin animorum quoque medicus est, nec tum aderat solus incorporatus; sed adest et nunc, obtulit fugiens oculos, qui eadem læta nuntia vulget, mundique auferat noxas, morbo omni a languore sanando. Itaque ne quis emaneto expers læcie, et medelæ, quin fidens adito, Dei sensurus beneficium, sui que liberalitatem Servatoris. Ergo sibi nos (o humanitatem inauditam!) protulit in lucem, collapsos iterum erexit, tertium munus largitus est, perfectionem monasticam, jam peccantes insuper nec tum aversatur quidem, sed asciscit, afflictos confirmat, mœstos solatur, currentes delinit, fractos instaurat lætos persanat, in Orci fundum lapsuros panniens benigne eripit periculis, ut merito haud abs re quisquam dixerit: *Vix quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitus in inferno anima mea* ⁵; et: *Impulsus evasit ut caderem, et Dominus suscepit me* ⁶. At mutant singuli in quas tentationes sunt prolapsi atque ut clementem Deum in ærumnis opitulatorem sicut evestigio nacti. Adhæc famelicos, quod attinet ad corpus, annuis terræ frugibus pascit, quod ad animum, sacris mysteriis, cura præmatris ac nutrice prosecutus, et amice complexus: *ut mater lacte aliquantisper alit infantem, hic mater noster, et horus, parens, suum corpus atque supernam in cibum ac potum impertitur, idque perperam. O impervestigabilem bonitatem! o inexsuperabile munus! ergon' possumus non eum amare, atque colere, et irrevulsa cohærescere? Periculi sic affati simus, conclamabit in nos cælum terra ingemiscet, ipsique nimii stuporis lapides accusabunt.*

Quod ne fiat, amorem erga eum firmum tueamur, jure exosi, et adversati diabolus: nam ut beneficis competenter pro beneficio diligitur ac amatur, sic malignus pro suis æque facinoribus odio sit habendus. Quippe hic ille est vitæ nostræ perniciosus, atque ab initio homicida ⁷, ut fert Domini dictum, hic ille est, qui genus humanum in mille sententias distrahit, multisque vitiorum sauciat talis, et orbem terrarum deglutire cupit: in quem si odium non conferimus, nec inveniri sup-

⁴ Isa. LXI, 1, 2; Luc. IV, 18, 19. ⁵ Psal. XCIII, 17, 18. ⁶ Joan. IV, 5. ⁷ Luc. III, 9. ⁸ Jud. XII, 13.

placium potest castigans, ut mereamur, qui hosti ac sicario jungamur. Sed ab eo fugiamus, fratres, fugiamus quam longissime. Et quæ est autem fuga? pravarum qua cogitationum, qua actionum abstinentia, ut cum Deo contubernium, bonorum operum perfunctio est. Qua morbum asciscamus bonum, cum omni submissione, mansuetudine, modestia Dei servientes, haud ignari inane esse quidquid præclare obeatur, cui non præsidio sit submitio. Igitur qui inflatam animi mentem, teneamus, sub præpotentem Dei manum succumbamus, ne frustra cucurrerimus, quin macti omnes festinemus, persequamur ruamus adepturi, quo cæleste regnum eroiscamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXV.

In vindemiam, ne vitiorum spinas atque tribulos edamus, sed virtutis botros fructificemus.

Fratres Patresque, equidem quid assidue loquar, quidve afferam novum præ iis quæ a sanctis Patribus dicta teneamus, nihil nisi ea ipsa repetere, vobisque de iisdem disserere, in melius dux et prævius. Igitur agesis, hodie pauca quoque complectamur, ac si videtur, ex iis quæ in manibus sunt sermonem contrahamus. Ergo adest vindemia onustique fructu palmites, læti atque fausti, rari ac maligni, tristes sunt et ingrati. Hæc quid ad nos vero? dicat audientium quispiam. Pol quadrant perbene, siquidem et nos tropice Dei vinea vocamur. Ecquid fugit vos carmen quod representatione gerenda decantatum est? annon hoc incinimus omnes? *Respice de cæla, et vide, et visita vineam istam et perface eam, quam plantavit dextera tua* ⁸. Domini quoque in Evangeliiis hæc sunt verba: *Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere* ⁹. Itaque maneamus, fratres, in benigno Hero nostro, ceu ab es quædam quasi vites consiti, eique virtutem tanquam botros fructificemus, quo felicitemur neu edendis vitiorum spinis, atque tribulis, teneamur hac sententia: *Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum excinditur, et in ignem mittitur; excinditur inquam, per mortem, et in ignem mittitur* ¹⁰, scilicet perennem, in quem conjiciuntur qui turpia patrarunt, qui fœdus projecere, qui corruptelæ sua dedere corpora, *nubes sine aqua, ait ille, quæ a ventis circumferuntur, arbores autumnales infructuosæ bis mortuæ, eradicatæ, fructus feri maris, desputantes suas confusiones, sidera errantia, quibus caligo tenebrarum servata est in æternum* ¹¹. Quare Apostolus clamat: *Fugite fornicationem: omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. An nescitis quoniam*

⁸ Psal. CXVII, 13. ⁹ Joan. VIII, 14. ¹⁰ Psal. LXXIX,

membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, et non estis vestri? empti enim estis pretio ¹². Ergo cœlum non reveremur, atque terram, qui pretioso Christi sanguine coempti terga vertamus, ac repedemus, non nostri nos pudet pigetque, qui foris sancti videamur intus pleni fœditatis? quoad utroque genu claudicamus? quousque unum iter non insistimus, *Væ*, inquit, *duabus viis ingredienti* ¹³, vitiorum puta, ac virtutis: hæc enim nulla mutua consuetudine tenentur. Nemo addictus servus partim hero, partim hosti serviat. Integros nos Deo, filii consecremus oportet: nam sic vitæ reddamur divinæ compotes. Quamobrem ne immoremur in sensilibus, oeu brutæ animantes, sed facultatibus animi cœlestia tueamur, sensus torquentes a caducis atque fluxis ad incorrupta, et imperdita, neu committamus ut cogitationum fraudibus ad artifices scelerum denuo fascinemur, quin ubi voluptatem seu quod aliud flagitium serat, evestigio exigendus veterator est. Quo pacto? precibus, supplicio, lacrymis ac compunctione. Atque hæc ea est inaspectabilis luota tantumque implacabile bellum est. Quare instar carnaliter pugnantium, spiritu ferventes, invitos profligamus hostes? atque ut illi spe præmii nec ita decedunt, sic nos quoque nec mille acceptis vulneribus revertamur, sed restemus insuper et prælium instauremus, Dei præsidio firmati. Date hoc sultis mihi, fratres: nam eo allaboro, pauca hæc sermocinans. Equidem cum in iis gaudeo qui feliciter currant, tum ingemo ubi quis prosteratur. Cæterum simus cuncti pernices, dediti recte factis, tolerantantes in psalmodiis ministeriis, obedientia, humilitate, ac pacis Deus nobiscum futurus est per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omneinque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXVI.

In Exaltatione: ne in fœda vitia nos præcipites agamus, neu voluptatem jucundam arbitremur.

Fratres Patresque, gaudium agitamus adventante festo quopiam Dominico, nec injuria, qui tum collustremur, quod inest in eo arcanum contemplantes, ut nunc quoque in Exaltatione pretiosæ ac vivifiçæ crucis; quantus est enim, quamque insolens triumphus, lignum nos, in quo pedes stetere Domini nostri Jesu Christi, in quo suffixus vitalem suum sanguinem profudit, non spectare modo, sed etiam complecti? Quem non laborem feras quo aurum cogas periturum? at in promptu nobis beneficium est: nam simul id contraximus, simulque collustrationem, sanctimoniam, libertatem. Tam exposita benignitas est, tam proclive munus religiose adeuntibus. Et optandum sit tamen imperditam tueri liberalitatem: solet enim quod facile donetur rejiculum videri.

¹² I Cor. vi, 18-20. ¹³ Eccli. ii, 14. ¹⁴ Rom. vi, iii, 7. ¹⁵ Psal. xlv, 3.

A Nobis quidem ea, fratres, conservanda gratia est. Quamobrem ne sancta nostra labia mendacibus sermonibus, ac sine fruge verbis polluamus, neu aspectu meretricio collustratos oculos præstringamus, neu animum nitentem vitiosis cogitatis inquinemus, neu, ut Apostolus clamat, *regnet peccatum in nostro mortali corpore, ut obediamus ei in concupiscentiis* [scilicet corporis.] *ejus, neu exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed exhibeamus nos Deo tanquam ex mortuis viventes, et membra nostra arma justitiæ Deo, peccatum enim vobis non dominetur: non enim sub lege estis, sed sub gratia* ¹⁴. Vident ut peccatum in lege dominetur, at regnans in gratia justitia noxa omni liberet, et absolvat? uti scriptum est, *Sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis in nomine Domini Jesu, et in spiritu Dei nostri* ¹⁵. Quapropter expurgationem reveriti, sanctimoniam tueamur. Quid nos in infamiam dejicimus, gloriosi instituti? quid corpus amplexamur plus quam deceat, paulo post in sepulcro dimittendum? quid voluptatem jucundam arbitramur, qui dolor sit vera mortiferi? nam equidem voluptas hamus est diaboli, inextincti ignis suscitabulum; et tamen rapimur ad eam mortales quasi quidam dediti servi. Enimvero quædam audivi dicentem, vitio possessum, optabilius esse suspendio mortem quærere quam peccato servire: ut enim sevo herus imperat acerbus, Abi, et abit, Veni, et venit; Fac hoc, et facit ad eundem, modum ac multo impotentius, jubet sub se subjecto peccatum, Loquere fœda, et loquitur; Nefaria designa, et designat. Quin gemere atque trepidare Caini instar videtur, mari devectus naufragium veretur, per deserta profectus latrocinium timet; tonat, ac tonitru propter se accidisse credit; fulgurat, ac ne amburatur pavet; videns non videt, audiens non audit, sensus distortos gerens. Quid hac tristius vita? equidem censeo tradi bestiis præstare quam pestiferis vitiiis, nam ibi corpus, hic animus cum corpore perit. Annon et probus æque, qui quidem liber peccato (nec voluptate solum sentio, quin aliis cunctis vitiiis), gaudet, lætaturque, regnat pro probitate, in terris qua in mari, qua in terra: siquidem contubernalem habet Deum, ad quem clamat in adversis, *Non timebo mala, quoniam tu mecum es* ¹⁶, *Non timebo millia populi circumdantis me* ¹⁷. *Non timebo dum turbabitur terra, et transferentur montes in cor maris* ¹⁸. Eccam vitam jucundam, eccam felicem: quam et secuti, fratres, Dei misericordia, urgeamus quoque, et magis magisque consecremur, cuncta præ cautione verentes, omnigena obedientia perfuncti: omnigena humilitate compti, omnigenam animi puritatem contrahentes, qui quidem præ oculis obiri mortem cernamus. Jam enim et spiritatis nos Pater reliquit, Petrus, sanctissimus metropolitanus Nicææ: cujus et bea-

¹⁴ I Cor. vi, 11. ¹⁵ I Cor. vi, 11. ¹⁶ Psal. xxii, 4. ¹⁷ Psal. 12, 14.

tus exitus est, in persecutione extincti, cum eoque cœlestis regni hæreditate potiamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXVII.

In sementem. De spiritali semente ac pervigilio in meditationibus divinis.

Fratres Patresque, sementinum tempus agitur, seminibus serendis quæ ex materia cohærent, frumento, aliisque qua tempestate homines videmus a nocte in noctem ad opera commeantes, ac serio satagentes ut quam optime et affatim serant; unde præsidia corpori conquirant. Ecquid nos igitur, sementis coloni spiritalis, sterteremus, nec quæ par seremus, et qui famem patiamur æternam, quamve inveniamus rationem reddere socordiam? Quamobrem cum carnaliter serentibus acris surgamus, tum largiri seramus: siquidem, *Qui parce seminat, parce et metet; et qui seminat in benedictionibus, in benedictionibus et metet*¹⁹. At quid seremus? preces, supplicia, intercessionem gratiarum actionem, fidem, spem, charitatem: hæc sunt pietatis semina, hæc animi pabula. Jam in carnali semente sustinet colonus imbrem exspectans, dum accipiat tempestivum ac serotinum: at in hæc nostra ipsi arbitrii simus pluere et rigare, hoc est compungi atque lacrymari, et cum volumus, et quantum lubet. Quæ cum in nostra postestate sita sit libido, cohortor, fratres, seramus plurimum nos quoque, ac plurimum rigemus, justitiæ tanquam stirpibus augendis, quo appetente messe, quæ ingenio deformetur, spiritalibus manus, simulque manipulis compleamus, ut audire mereamur: *Benedictio Domini super vos, benediximus vobis de domo Domini*²⁰. *Labores manuum tuarum manducabis, beatus es, et bene tibi erit*²¹. Atque hæc lætæus: nunc admonitos velim, fratres, breviter dierum crescere, et exundare noctes, ut quæ tabescit pervigilio corpus, sic somniculositate curari; curanda autem cule, simul vitia subducunt. Ecquid est ergo dicere? habet quilibet nostrum psalmum, meditationem habet, preces habet? cuncta moderate obeuntor, cuncta ad animi compagem, ac complementum spiritus, ne nos Satanas per libidinem tentet. Neque id in somno duntaxat sentio, quin et in cibo, potu, cæterisque cunctis; præsentissimum est enim moderatum, quod ab utrinvis digressu immunes nos, et indemnes tueatur. Cæterum, imperatore ab expeditione reverso, cogitationes fortasse in animos subrepunt, sollicitis quid Ecclesiæ rebus sit futurum, id est, nostris. Pol scriptum est: *Iacta super Dominum curam tuam, et ipse faciet*²²; et: *Si Deus pro nobis quis contra nos*²³? qui ut superioribus annis vitam nobis procuravit, variis

tentationibus, ac miseriis ereptis, sic deinceps procurabit quoque. Tantum digne Evangelio vivamus, cœlesti obeundo instituto, terrestrium hospites et advenæ: hic enim nobis portio, ac hæreditas nulla est. Nam quis in omni memoria vitam ingressus restitit, quo excisoeretur quidquam? annon omnes qui ingressi essent, rursus ceu ex alieno solo sunt egressi? Igitur hic exsilium degitur, verumque domicilium, hæreditas et adeptio in futuro sæculo est: in quo constituti. cum sanctis omnibus cœleste regnum: ineamus per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXVIII.

In sementem. De fide, neu temere, ac sine fruge vitam consumamus, umbramque esse, atque somnium præsentia ad futura.

Fratres Patresque, semel quotannis terra consita agricolæ fructus annuos præbet, animus quotidie satum suscipiens doctrinæ in omni vita ægræ virtutis culturam reddat: ejusque hæc est causa, quod a pueritia hominis ingenium studio rapitur ad prava. Unde humanæ naturæ minus parabilis est virtus, nec vitiorum potiri quisquam possit, qui non luctatus sit et afflictatus labore longo atque diuturno. Id adeo sancti suis rebus gestis ostendunt, quasi quidam exercitores ac athlete, pugna cum peccato defuncti. Quid aventes, quidve quærentes? Bona promissa, quæ nec vidit oculus, nec audivit auris, nec mortalium cuiquam venere in mentem²⁴. Quod exspectationis suæ pignus habentes? fidem: nam qui rite credere est largitus, idem indubie sperare tribuit, qua illi spe prodigia ederent et ostenta. Hinc, ut ait sacer Apostolus: *Devicerunt regna, adepti sunt repromissiones, obtulerunt ora leonum, exstinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convalescerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt de exiliorum, acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos; alii autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem*²⁵.

Videlis quæ quantaque fidei facinora? *Fides vero est speratarum substantia rerum, argumentum non apparentium*²⁶. Ilac firmati et nos, fratres, cum diabolo decertemus, vitiorum pestes profligemus. Ignis nunc accensus quoque carnis libido est, quam si lacrymis atque precibus exstinguamus, choros cum pueris agemus. Feræ sunt atroces fœda immansueta vitia: quæ si subjudanda carne, et obediēte vita capistremus, cum Daniele triumphabimus²⁷. Ac quid in exiguis laboribus promissa eroiscamur æterna? annon umbra: atque somnium sunt præsentia, si cum futuris conferantur? Quanquam hæc quoque infra veritatem

¹⁹ II Cor. ix, 6. ²⁰ Psal. cxxviii, 8. ²¹ Psal. cxxvii, 2. ²² Psal. liv, 23. ²³ Rom. viii, 31. ²⁴ I Cor. ii, 9. ²⁵ Hebr. xi, 33-35. ²⁶ Ibid. 1. ²⁷ Dan. vi, seq.

comparatio est : qui enim potest finitum ævum cum infinitis componi ? quo pacto cum sempiternis mundus, qui mox finiendus sit, committatur ? Quod superest, ingens et infandum gaudium resolvamus eorum qui illic gaudebunt, ac puniendorum pœnas : quarum si vel cogitatione obstupemus, quanto magis est intolerabilis sensus ? Igitur ne quis deinceps dies temere, atque dissolute labatur, qui inertem nobis et sine fruge vitam consumat, quin omnis supremus ducitor, ex divi Antonii præcepto, unde emendemur procinctique comparemur ad iter. At qui id ait, confiteri pote in cœnobio, suum quemque distincte ministerio ? equidem apprime pote, si velimus, ac præliis, amplius qui quietem sunt secuti : nam illic libertas, et auctoritas irreprehensa, ad mortis cogitationem segnis est ; hic, quæ instar martyrii sit, repressio voluntatis, contentum ministerium atque incidens infamia, quam maxime habent in proclivi mortis sententiam. Sane beatus Apostolus dicens : *Quotidie morior, per gloriationem vestram, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro* ²⁸, non id usus quiete quin mille tentationibus districtus protulit. Quamobrem teneamus quod quærimus, nec mortis recordari dies noctesque omittamus ; ita enim et pravam cupidinem, et ministerii neglectum, et ignaviæ tristitiam, et scelestum livorem, aliaque cuncta vitia Dei misericordia pellemus. Tum autem, ut ad exitum erit devenum, cœ eo recordatione mortis prævento, nequaquam terrore percelleremur, sed placide sanctos angelos spectabimus, ac perennem vitam consequemur per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXIX.

De gratiarum actione, deque adorandæ Christi imaginis doctrina, ac fratris Thaddæi confessione.

Fratres Patresque, cum salute nostra molienda complures modos largitus Deus est, tum unus, primusque est, gratiarum actio ; ait enim Apostolus : *Primum gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiat in universo mundo* ²⁹, ac nusquam non ostenditur agens gratis.

Quin exstat et in scala præmitti gratiarum actionem precibus oportere. Igitur Deo gratias agamus, primum quod nihili nos protulit in lucem ad egregia facinora creatos, quæ præstituit obeunda, deinde quod adoptione per sacram tinctionem donavit : nam, *Quotquot susceperunt eum, inquit, dedit eis potestatem filios Dei fieri : qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt* ³⁰. Ne non quod ad hanc confessionem quoque post superiorem deduxit : in quo minime fallamur, et erremus, quin explore sciamus unigenam

A Dei Filium carnem factum ³¹, uti clamat Joannes, et carne circumscribi, et imaginem tenere et in imagine coli. Nam quot exsortes Evangelii in errore irreligioso homines degunt ? alii, affecti Evangelio, in religione naufragi et erronei : cœu Iconomachi, Christum negantes descriptivum, aut imaginem tenere, aut in imagine coli, atque hinc salutiferam procurationem divinam, quantum in se est demoliri. Quæ recogitantes, fratres, impigre Deo gratias agamus, agendis gratiis stimulemur, stimulati lacrymemur, lacrymati collustremur, collustrati salutem contrahamus, uti pollicitus sermo est. Neque enim fidem putemus uniformem : nam una est sane, augetur tamen ac minuitur, intellecta aut non intellecta, siquidem ait : *Modicæ fidei, quare dubitasti* ³² ? et alibi : *Magna est fides tua, fiat tibi sicut credidisti* ³³ ; ac rursus : *Non inveni tantam fidem in Israel* ³⁴. En augetur, ac minuitur. Nec dicat quisquam : Idiota sum, et qui intelligere queam fidem ? Pol clemens Deus radios cunctis explicat bonitatis. Jam quæ est Apostoli sententia ? *Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes, et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia, et ignobilia mundi, et contemptibilia elegit Deus, et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret* ³⁵. Non in vobis ipsis spectatis quod disserui ? non fratris Thaddæi recordamini, ut alios præteream, annon Scythæ erat, et servitutem servivit, emancipatusque se in monasterium dedit, ac confessione tam nupera quam præsentis est perfunctus ? igitur qui fidem intelligeret suam, cen auctus est tum ea, uti par est, complexa corona quoque obligatus martyrii, post triduum hinc sui certaminis profectus. Ad eundem modum et nos, fratres, vivamus, non imperitiam prætexentes, sed quærentes, edoctique, et aucti quo fide : id quod continget si fidem vita consequetur honesta. Nam per charitatem operata fides salutem nostram complet ac absolvit : quippe animi tanquam corpus e duobus cohæret, neque, aut per se fides, aut per se vita tueatur, sed alterutrum alterutro incolume et constrictum. Quo sic incolumes nos quoque evadamus in virum perfectum, *in mensuram ætatis plenitudinis Christi* ³⁶, promissis bonis potituri cum sanctis per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXX.

In S. Paulum Confessorem. De immenso Heri Christi in nos studio vitæque accuratione divinæ atque inculpatæ.

Fratres Patresque, ingens est et immensum Domini nostri Jesu Christi in nos studium, qui non

²⁸ I Cor. xv, 31. ²⁹ Rom. i, 8. ³⁰ Joen. i, 12, 13. ³¹ Ibid. 14. ³² Matth, xiv, 31. ³³ Matth, xv, 31. ³⁴ Matth, viii, 10. ³⁵ I Cor. i, 26-28. ³⁶ Ephes. iv, 13.

solum degressus, prope longeque disitis, uti scriptum est, pacem promulgarit ³⁷, sed in cœlo quoque sublatus sanctos apostolos reliquerit, eodem sentio ac legatione fungentes. B. Apostoli quidem hæc sunt verba: *Pro Christo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo: nam cum qui non noverat peccatum pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso* ³⁸. O immensam procuracionem, ineffabilem liberalitatem! *eum qui non noverat peccatum pro nobis peccatum fecit*. Qui, et quo pacto? sequaquam noxium peccatum sentit (minime gentium, siquidem peccatum non admisit, nec in ore eius inventus dolus est), sed quod corruptam peccato nostram induit naturam ægritudinibus in se rejectis, morbisque, pro nobis saucius, ac sædissima nece multatus: hoc est *peccatum fecit*. Quamobrem: *ut nos efficeremur Dei iustitia in ipso*. Quomodo? qui noxio liberati peccato, viveremus in eo, ac moveremur. Quapropter et addit in hunc sensum: *Adjuvantes autem et exhortamur, ne in vacuum Dei gratiam recipiamus*. Videte ut hortatus præmuniat: quid est, *ne in vacuum Dei gratiam recipiamus*? hoc est, ne iterum retrocedamus: ne iisdem vitiis, quibus nuntium dixerimus, obligemur, ne iectum Deo, et angelis testibus sædus violemus, quin quid? vitam obeamus novitiam, celeste institutum pliumque. Ac volo equidem vobis fando huc defectus reconditorem quamdam viam proponere sententiæ, ea est hujusmodi. Animus vester tribus ex partibus constat, particeps rationis, irascente, et appetente. Participe rationis, ut recte in sanctam Trinitatem credamus; irascente, ut in serpentem incandescamus, eo prorsum non admittendõ, appetente, ut, qui nos architectatus est, Deum diligamus, ac amemus. His diabolus animi facultatibus conversis, et distortis, fabricari in nos perniciem cœpit ab extremo. Quo pacto? per appetitionem, Adamo, decessore nostro esu decepto; per iram, Caino ad Abelem fratrem interficiendum excito; per rationem, provoluto genere humano ad cultum astrorum. Atque hæc via est qua in nos cædem est molitus hostis. Cæterum nos maneamus in quo simus conditi, fratres, qui a ternis animi facultatibus præsidium contrahamus, ac spiritum coornemus, neu claritatem perdamus, qua nos herus nobilitavit, Deo, Patrique adoptatus; nam: *Quotquot susceperunt eum, inquit, dedit eis potestatem filios Dei fieri* ³⁹. Quamobrem qui Dei filii vocemur, ne hæreditatem ineamus ignis inextincti, neu qui Christi membra nominemur, flammam membra meretricis. Ne in mundum, eaque quæ sint in mundo despectemus, neu in hac vita formosa oculis usurpemus quæ inania sint ac caduca. Sane enim exple te per concessionem libidine omni carnis atque sanguinis: *Quæ utilitas*

A *in sanguine meo dum descendo in corruptionem* ⁴⁰? Despicesis in sepulcra, et qui voluptatum exitus tuere. Esto, prædia cogamus ac pecunias: quid tum postea? scilicet nudi in orbem ingressi, proculdubio nudi exhibimus quoque, nihil præter actiones comportantes, seu dextras, seu sinistras. Itaque clamat sanctus David: *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Ut videam voluntatem Domini, et visitem templum sanctum ejus* ⁴¹. Hæc vita est beata, hæc pars potior quam præcepere sancti Patres, et in prinis, qui nunc est "Ὁσπερ καὶ ὁ νῦν εὐ-
laudatus, sanctus Paulus φημηθεὶς Παῦλος ὁ μα-
confessor, cujus qui κήρυξ ὁμολογητῆς, οὗ
quantique labores, accer- ὄσα καὶ ἤλικα τὰ ἑπαθλα.
tamina, audivimus non- καὶ οἱ ἄγῶνες ἐκ τικροῦ
nihil. Quos imitati ἠκούσαμεν, οὓς καὶ ἡμεῖς
μιμούμενοι, etc.

et nos fratres exercitationem hanc nostram, oppugnationem, qua affecti sumus, omneque vitæ institutum teneamus. strenue currentes; sin corruamus, ocius surgentes, victo perduelle diabolo, ut cum sanctis omnibus palmam nos quoque probitatis feramus per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXI.

Ante obitum sancti Patris Theodori. De judicio futuro, ac quemadmodum præsens oppugnatio aliis materia fit virtutis, altis scelerum.

C Fratres Patresque, Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, cum ægrotavi, tum præ- ἡσθένησα, καὶ πάλιν εὐ-
cibus vestris rureum con- χαῖς ὑμῶν ἀνακέκλημαι.
valui. At quousque in- Ἄλλ' ἕως πότε μέλλομεν
ibimus hoc rursus? sane ἐρχεσθαι ἐπὶ τὸ πάλιν;
veniet omnino dies fata- ἐλεύσεται δὴ πάντως ἡ
lis, cum hoc rursus, ἐπιθανάσιος ἡμέρα, ὅτε
locum non habebit, quæ οὐχ ἔξει χώραν τὸ πάλιν,
sejunctum à vobis hinc χωρίζουσά με ἀπ' ὑμῶν
ableget. Neque ea tamen καὶ παραπέμπουσα ἐκ
viduitas ducenda est: τῶν ἐνθένδε. Οὐ μὴν διὰ
τοῦτο λογιστέον ὄρφανίαν, etc. [FABRIC. *loc. cit.*
284.]

siquidem mendax non est qui dimissurum se viduos negavit ⁴², quin nobiscum futurum omnibus diebus, ad sæculi decursum ⁴³. Tum autem quod mutuo tunc cernemus, atque adeo fas sit dicere, inenarrabili gaudio, vitæque præditi sine fine. Jam quid passus sim in ægritudine nostis, ut frigore correptus sædam succussationem pertuli, inde ardenti febre diem solidum petitus, Ergo in malis positus mecum cogitavi, itan in futuro judicio a Tartari pœnis ad ignis gehennam revolvemur, blinisque fors suppliciis, aut etiam, pluribus miser futurus est obnoxius? certe seu unis, seu binis,

³⁷ Ephes. II. ³⁸ II Cor. v, 20, 21. ³⁹ Joan. I, 12. ⁴⁰ Psal. xxix, 10. ⁴¹ Psal. xxvi, 4. ⁴² Joan. xiv, 18.

ex his vitæ ærumnis conjectandum est intolerabilem fore Dei in noxios iram, ingentique in terrore atque trepidatione ⁴³ [FABRIC. *loc. cit.* 284] teneri, ne in atroces eas pœnas labantur. Enimvero præsens oppugnatio aliis materies accidit virtutis, in qua tanquam lumina per orbem effulsere, vitæ instar habentes, meus, si decendum est, triumphus in Christi diem, quid non egregium exsecuti? ad quam non emendationem progressi? qui tum sese qua tutantur, periculis exerciti, miseriis ut aurum deflagrantes, tum alios asciscunt multisque visi salutiferi sunt, et suæ classis, et extraneis cum quibus sim sane partiaris, ac (si cui probatur mecum collocari) aliis, et iis perpauca, occasio scelerum, qui vitæ dediti licenti, quasque ab obedientia refugi, infamiam in se concivere: ut apposite cum Scriptura loquamur: *Caligat vultus facies eorum sicut fuligo* ⁴⁴: Quos equidem haud abs re in clamarim quoque. Nequam filii, herum reliquitis, vitæ jura monasticæ vertistis, non rite curritis, sed velut claudi divertitis, rapti huc illuc seceditis e comitatu, mulieribus vacatis, alii soli degentes, alii servos insuper parantes, nonnulli vitam obeuntes mercatoriam, præ avaritiæ studio. Non vos terret nec imprecatio vaticina, nec minæ apostolicæ, nec mea nihil cohortatio? Quin, ut intelligo, quidam eorum quoque inita cum puella consuetudine, ad raptum Dei que repudium pedes adornavit. Ain vero, miser atque ærumnose? quoties cecinisti: *Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam* ⁴⁵? ten' inductum prorsus societatem cum serpente coire, qui Evam decepit, unaque decessorem Adamum pomario extrusit? ten' omnino cogitare, cui voto es desponsus virginali, negare Christum, ac peccato cohærescere, unde in orbem nex invasit? Non litteras audis clamantes in eos qui hæc admittant: *Vermis eorum non morietur et ignis non exstinguetur* ⁴⁶ non Apostoli sententiam tenes: *Fornicatores et adulteros judicabit Deus* ⁴⁷? Jam quid peracto scelere offendes? an non tenebras, et qui transadigat cor ense; an non desperationis scrobem, ipsumque qui te in fraudem impulit, urgentem Satanam suspensio mortem quærere, ut olim Judam? Resipisce, tenebrio, fuge diaboli laqueum, perditæ, neu plagis irretitor Orci, unde et Caini hic defungare vita, tremens, gemensque ac notos refugiens, et in futuro sæculo gehennæ igni damnere. Sed qui agam prædictis omnibus infelix uno in loco defluxus? quid aliud quam gemam, ac contristabor, venturi nuntius mucronis? Qui si inaudient; atque aberronea et in perniciem ferente via redibunt, sibi hospites sunt mihi que futuri; sin minus, soli mala exantlabunt, soli quam accendere flamma gradientur, soli exitium perenne luent; Dominica facie ac gloriosa majestate extorres, cum illustris et admirabilis veniet in omnibus, qui prope ejus præceptis sunt

⁴³ Matth. xxviii, 20. ⁴⁴ Thren. iv. ⁴⁵ Psal. cxxxviii, 7, ⁴⁶ Isa. lxvi, 24; Marc. ix, 43. ⁴⁷ Hebr. xiiii, 4. ⁴⁸ Eph. ii, 14-16. ⁴⁹ Psal. cxv, 13. ⁵⁰ Joan. viii, 34.

A grassati, condigna iis præmia daturus? contrariis comparatis in eos pœnis jugibus affectis. Cæterum vos rite obitote, fratres, cohortor, ut ab vobis in improbos quoque virtutis divulgata oratio ad agnitionem eos deducat veritatis, omnibus contenti, omnia credentes, omnia tolerantes, quo cuncti in omnibus Deo placentes, et supplicium fugiamus, et cæleste regnum consequamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXII.

Ante Christi natalem: De natali Servatoris, adstruere vitæ retinenda monastica.

B Fratres Patresque, jam Dei imminet adventus, lætaque est pro foribus dies: ingens est enim lætitia, qualis in omni memoria accidit nulla, Dei ad nos Filio degresso: qui non per spectra atque signa, ut olim majoribus, cernatur, sed per natalem e Virgine coram spectabilis prodeat in lucem quo ab omni æternitate neque felicius quidquam, neque e cunctis miraculis, quæ ab ævo patravit Deus, mirabilius. Ergo nuntiant arcanum angeli, natumque in terra cælestem stella indicat, ac præcurrunt pastores edicta intuenta salute, præbentque regias magi, et insolens in re insolente carmen decantatur, venerabilem in supremis Deum pacem editum. Testatur id Apostolus in hæc verba: *Ipsæ est pax nostra, qui fecit utraque unum et medium parietem maceris solvens, inimicitias, in sua carne legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem, et reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso* ⁴⁸. Hæc cum videre cuncti olim vates ac religiosi cupivere, tum nequaquam videre, nisi per fidem, nos et vidimus, et manu tractavimus: uti de verbo scriptum vitali est ac vita apparuit, et adoptionem tulimus. Sed quod Deo hostimentum dabimus pro cunctis beneficiis Pol princeps elocutus David est: *Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo* ⁴⁹. Quamobrem gaudeamus, fratres, quod meruimus nos quoque hostimentum Deo reddere pro cunctis beneficiis.

D Eoquod est autem hostimentum? crucigera, quam intulimus, vita, et confessio, in qua stamus, ac divinæ spe gloriæ triumphamus: quod indubie est martyrium. Id est adeo non in diem feriati, sed in omnem vitam: siquidem qui carne regantur, et flagitiis capiantur, nec feriari possunt, quantumvis feriati videntur, nec liberi sunt; quippe servi vitiorum sub peccatum venundati; nam equidem scriptum est: *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati; servus autem sustinet in domo in æternum, Filius manet in æternum* ⁵⁰. Igitur nos quoque, qui Dei filii gratia vocamur, manebimus in domo in æter-

nam, si quam nacti originem sumus, constantem ad extremum tenebimus.

Quapropter sancto Spiritu firmati, monasticum hoc nostrum institutum tueamur, mutuoque moneamus, ad armoris ac bonorum operum instigationem, obedientiam, humilitatem, mansuetudinem atque cuncta studia præclara, nequaquam a proposito abescentes, quin magis magisque excitati, maxime quod diem imminuentem cernimus: imminet enim Domini dies ingens et illustris, qua omnium iudex patebit, ac cum gloria videbitur, cum qua est Apostolis in divina transfiguratione conspicuus, omneque coactum flumentum judicabit, vis cuique digna factis redditurus. Quem fas est nos quoque cum sanctis universis leni intuentem vultu, ad regnumque cæleste receptantem, qua et benevolentia, misericordia, bonitate, spectare, ætatem laude, et honore, atque cultu, cum Patre, et sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXIII.

De mortis recordatione ac compunctione, habitus putridie memoriæ beati Patris Platonis.

Fratres Patresque, heri memoriam egimus B. Patris Platonis nec indebite, oportet enim spirituales filios Patri, quæ par est, tribuere. Neque id enim vero satis esse ad memoriam ducere, si canamus modo, ac consolatione fruamur corporali; quin spiritualiter quoque gaudere, uti postulat hoc effatum: *Laudando justo populi lætabuntur*⁵¹, scilicet lætitia spiritali et durabili: nam corporalis sensui paulisper adulata, avolat; hæc insatiabilis ac imperdita est. Si quis vestrum lacrymatum est, si quis compunctus, si quis corde contritus, si quis Spiritum attraxit, et a vitiis recessit, vim sententiæ tenet, ac pol novit patris fratrisque memoria perfungi; recordamini enim, fratres, superiorum dierum, quibus præsentem habebamus, et nobiscum obeuntem loquentemque; tum autem nunc contemblemur ubi sit, quibus intersit, cum quibus versetur cum ipse, tum fratrum singuli. An non id cogitanti ac sermone usurpanti, stupor incessit animum? Quin si videtur, et nos ipsos despectemus an non nos quoque paulo post hinc cedemus, et aliis memoria recolemur, quemadmodum nunc decessores recolimus? sane, fratres, hæc in nos comparata vita est, hominesque sumus mortales, qui crastinum ignoremus. Nam quæ est vita nostra Vapor⁵², uti scriptum est, qui aliquantis per conspectus perit; flos vernus, qui mane florens evestigio marcescit⁵³. *Homo sicut fenum dies ejus, tanquam flos agræ sic efflorescit*⁵⁴. Homo vanitati similis factus est, dies ejus sicut umbra prætereunt. *Omnis caro ut fenum, et omnis gloria hominis tanquam flos feni*⁵⁵: *exortus est sol cum ardore, et arefcit fenum et flos ejus decidit, et decor vultus ejus de-*

*perit*⁵⁶. Ita marceri nos quoque hinc abscedemus, de sententia sanctorum: nam eorum sunt quæ memoravimus exempla.

Sed felicem, qui sapit, Deumque requirit, felicem qui se premit quotidie in obedientiæ certaminibus, nequaquam refractarius, aut obmurmurans, quin audiens dicto, ad opera promptus, efficio impiger stimulabilis, benignus, affabilis, comis, ad exitum procinctus: quippe veniet, fratres, veniet finis, nec cunctabitur, veniet terribilis mortis dies, quasi quidam apparitor regius, non deorsum, sed e cælis commeans, et animum compellans, Exi sis, quærit te cunctorum Rex, Deusque. Nos quidem fas sit precibus beati Patris in eam horam instructos reperiri, atque hinc intrepide profectos in perennem vitam commigrare per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac S. Spiritu nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXIV.

Mediis Festis. De ex hac vita decessu regni que requiete cælestis.

Fratres Patresque, en ab anno in annum revolvimur, a tempestate in tempestatem, a festo in festum, neque status est in hac vita, quæ nobis omnibus liquenda est, intrandumque in Dei quietem. *Qui autem ingressus est in requiem ejus, et ipse requievit ab operibus suis, sicut et a suis Deus*⁵⁷, quemadmodum scriptum est. Eoque est autem requies? nimirum cæleste regnum: ad quod instigans Apostolus, ait: *Festinemus ergo ingredi in illam requiem, ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum*⁵⁸. Quid sibi volens? Scilicet ut Israelitas recepit Deus introducturum se in promissum solum, cæterum contumacibus, et ab eo aversis nequaquam contigit inire, sic ne nos quidem, minus audientes præceptis, in cæleste regnum intrabimus.

*Quadragesima annis proximus fui generationi huic, et dixi semper, Hi errant corde; ipso vero non cognoverunt vias meas, ego juravi in ira mea si introibunt in requiem meam*⁵⁹: hic non annorum quadragesima agitur mora, sed quantum longissimum est vitæ ejusque spatium: quamobrem si minus operam dabimus ut omnia Dei præcepta exsequamur, affabitur nos quoque, scilicet, Ne meum ineat regnum. Jam illis non ingressis, corruere membra in deserto, at nobis non ingressis, et corpus et anima in ignis gehennam detrudentur: quod eorum gravius supplicio est: Siquidem scriptum est: *Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione, duobus vel tribus testibus, moritur; quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, et spiritui gratiæ contumeliam fecerit*⁶⁰? Sed quænam eis causæ ingressum præcludere?

⁵¹ Prov. xxix, 2. ⁵² Jacob. iv, 14, 15. ⁵³ Psal. lxxxix, 6. ⁵⁴ Psal. cii, 15. ⁵⁵ I Petr. i, 24. ⁵⁶ Jacob. i, 11. ⁵⁷ Ibid. 10. ⁵⁸ Ibid. 11. ⁵⁹ Psal. xciv, 10, 11. ⁶⁰ Hebr. x, 28, 29.

Incredulitas, murmur, obloquium, contradictio, durities, superbia, stuprum: hæc sunt quæ eos perdidere. Igitur hæc nos quoque lethalia vitia ut quam fugiamus, minime diffidentes de Dei promissis, quia credentes quæ sponderit præstare aliam posse, neu murmuramus, neu obloquamur, neu contradicimus, neu obdurescamus, neu superbiamus, potiusque invicem nos benignos ac benevolos præbeamus, alter alteri condonantes, quemadmodum et nobis per Christum condonavit Deus, semper Domini Jesu necem in corpore circumgestantes, ad mortemque pro Christo procincti, assidue reintegrati precibus, supplicio, lacrymis, celestium contemplationum spectaculis: quippe vita hæc defuncti, non, ut illi, terram invadimus manentem melle atque lacte, sed mansuetorum plagam, ubi vitæ et immortalitatis scaturigo est, ubi celestis Jerosolymæ pulchritudo, ubi triumphus atque gaudium, ubi illustratio beatæ ac præpotentis Trinitatis, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXV.

In divi Basilii memoriam. De virginitate, ac fratris Memnonis ad frugem reditione.

Fratres Patresque, qui in stadio decurrunt, non plus semel per annum decurrunt unoque temporis momento, ac sic abeunt e certamine, seu victores seu victi. Cæterum qui virginitatis quoddam quasi stadium permeant, si non unum diem, quin statim decurrunt, ac post cursum qui obtutus fugiat oculorum, quippe in arenam progressi contra hostes invisos. Ut proculdubio virginitatis maxima perfunctio sit, ceu quæ cæli culmen attingat. Siquidem humana vita in duo tributa, matrimonium ac celibatam illud citimum componit orbem, hic æperum complet; illud præstitutum qui corruptelæ serviat, hic qui immortalitatis resplendeat. Ac quemadmodum si hominem quis cernat alitem, non injuria miretur, ut hæc hominis, hæc angeli gerat faciem, ita sane qui virginitatem exerceat, insolens est hominibus juxta et angelis spectaculum: in carne est ac supra carnem, in mundo ac supra mundum, qua de causa et mundum liquisse dicitur, ut vitæ institutum mundo sublimius amplexus. Ostendunt id adeo hæc Domini in Evangelia verba: *Sunt eunuchi, qui de utero matris sic nati sunt, et sunt eunuchi qui castrati sunt ab hominibus, et sunt eunuchi, qui seipso castraverunt propter regnum cælorum; qui potest capere, capiat*⁶¹.

Videtur ut hoc vulgo inepax donum est solique tributum qui vitam iniecit crucifixam? Quamobrem lætemur, et inter nos collætemur, fratres, agendis etiam gratis, quod Dei beneficio ad hanc dignitatem sumus vocati, qua illustretur Deus, et homines admiratione educantur. Neque id duntaxat sed quam potest circumspectissime vitam perduca-

mus: nam multi ex hoc culmine tum nunc corruere hi superbia confixi, illi segnes ac inertes: quorum utrovis animo pernicias contrahatur. Quoddam est ergo præsidium? Avi in volatu positum præsidium est, quæ aucupis adventum sentiens, pennis diducit, supervolat, ac capturam effugit; ad eundem modum nos quoque, simul animorum nostrorum captator imminet diabolus, ceu volucres spiritu, a blimi arrepta contemplatione, æpera quæramus, æpera spectemus. Lavorem ille voluptatis subjectat? Nos nobilitatem revereamur animi. Ille noxæ perpetrationem suggerit? Nos iudicii pœnam revolvimus. Atque hæc illis oppositas, et cogitatis cogitata repallentes, ab sacrilego servabimur. Jam quis certaminum linis? Qui carnaliter currant, temporaria corona, nos sempiterna; illi gaudio mortali, nos immortalis triumpho lætamur. Ac nos, fratres, beatos, si æperam, qua præfissi triumphamus, ad extremum constantem retinemus. Igitur instemus, hortor, precibus, supplicio, compunctioni, lacrymis, humilitati, obedientiæ, confessioni, ministerio, cæterisque laboribus monasticis, ac Deo duce contra hostem victoria potiemur. Sed hæc hætenus. Quod proximum est, de fratre Memnone, posteaquam utcumque jam resipuit, amplectendus nobis est, ac longiore tristitia obruat. Quamquam hæc habeo dicere, qui peccatum faciat non servum modo esse peccati⁶², ut fert Domini sententia, sed etiam piis execrabilem, ac fors pudet nos sum vel salutare, ne quid peccato inquinemur. Sed quoniam Dominus noster Jesus Christus nepotem, facultatibus in meretrices profusus, reversum non est averantus, nec nos averemus, lætique fratrem amplexemur, ac grates agentes de emendatione gratulemur, eique quæ in rem sicut poseamus: ita enim quæ jubeamur agentes, ceu Verbi discipuli, cæleste regnum eriscemur per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXVI.

In luminibus. Ad constantiam in confessione obeunda deque fratre Theotuli decessu, dictus mediis festis.

Fratres Patresque, superioribus annis feriati, nondum ferias ul nunc temporis Domino Deo nostro peregrimus, scilicet in æda sacra, ac fratrum majore eamptio: videtis enim et frequentiores eboros, et plures mensas, idque, qui in alieno solo degamus. In quo est cur gaudeamus, ac tremamus quoque; illud, qui Dei promissorum fruamur eventu; hoc, qui indigni simus accipere, ne immemores honorum, beneficium provocemus suum nostri procuracionem claudere; nam equitatem si beneficia memores tenemus, timide sum et formidolose colentes, etiam etiamque confirmat Deus nec defectum iri farinae capedinem, nec

⁶¹ Matth. xix, 12. ⁶² Joann. viii, 34.

minutum olei ampullam ⁶³. De cætero spectate, fratres, ut feriæ decedunt, celebritates solvuntur, dies prætermeant, atque hinc quilibet abimus: jam obiit et frater Theodolus, atque hic e primis, et obedientia spectatus, et in confessione constans, flagris ob Christum, ac carcere multatus, vitæque in persecutione defunctus: quo quid illustrius? ut nostros fratres (siquidem ad centum et amplius crescit numerus), stellarum instar fulgentes, in quæ abjecti loca sunt, indidem sacra sua corpora tum cœvis, tum posteris ad orthodoxiæ testimonium reliquissæ.

Neque solum de hac nostra tanquam republica loquor, sed etiam qui ex aliis contuberniis ad necem petiti decessere: nam pol eos haud accensam, qui ante oppugnationem sedatam ad monasteria revertere, quasi quidam desertores milites: quippe scriptum est: *Pax, et non erat pax* ⁶⁴; et *Ubi te inveniam, illic te judicabo* ⁶⁵. Ergo hic ingens est Dei Ecclesiæ tibicen, tantam habuisse nubem martyrum pro Domini nostri Jesu Christi, Deipare, omniumque imagine sanctorum adoranda. Quamobrem ut pignus aliud nullum suppetat, id usam satis est cordatis probandæ veritati.

Quapropter hostes pudeat, qui diversam opinionem sunt secuti: etenim quis (malum!) qui eorum religionem propugnaret, ærumnas eas suscipit? Minime vero, quin velut noctivagæ animantes in nocte hæresis volant, ac præsidunt, at lucescente die, ortoque Lucifero orthodoxiæ, abdunt se in cavernas sacrilegæ suæ mentis et ingenii, Sed mirum ignis sui luce, et quam accendere, flamma grassantur: nos, fratres charissimi, a Deo constructi super opostolorum vatumque ac diviorum Patrum fundamento, firmi consistamus, nullique in posterum humanis terriculamentis præfracti.

Ceterum infracti simus, si ex Apostoli præcepto, aurum, argentum, pretiosos lapides superstruimus, non ligna, fenum, stipulam, ignis formam ⁶⁶: nam sic stabilitum nihil est quod demovere in Deum fiduciam queat. Ac revereamur, fratres, et festi quod obiimus arcanum. *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum* ⁶⁷, uti scriptum est: itaque ne simus ultra maledicti, Christus nos in suo sanguine lavit per regenerationis lavacrum, ac renovationem spiritus, ne ad fœda facinora, detestati, redeamus. His minus, apparitionis suæ die (crediderim) nos affabitur in hæc verba: Equidem concorpores ac conformes vos reddidi, et mea membra meretricis membra effecistis; a peccatis ablui, macula nulla, est ruga, aut simili quoquam præditos, et vitiorum pœdorem redamplexi, scelereum fuligine sordetis; animam beata luce, sanctum largitus Spiritum, replevi, et mentem redhibuistis sedem grassatricibus noxis; hæredes designavi æterno-

rum honorum et perduellem meum cohæredem cœpietis. Quod superest, abite, detestabiles, in ignem perpetem, diabolo ejusque satellitibus paratum ⁶⁸. Sed nequaquam, fratres diram eam vocem, ac atrocem stomachum sentiamus, quin omni ope conemur vitam anteactis, consentaneam ducere, puritatem complexi, lacrymas profudentes, animi tanquam stimulis scatentes, quæ in manibus sint officia peragentes, solliciti in opere divino noctu et interdiu excubantes, ne qua illapsus hostis animum negligentem trucidet: nam utinam vel vigilantes droconem fugiamus, tantum abest ut paulum dormitantes! Socors labilisque natura est, dicet quispiam. Fateor equidem quoque uti in eandem sim conscriptus; sed quoties id accidit, toties expeditior confessio, pœnitudo, contritio cordis, ad frugem reditio, in antiquum statum revertendi celeritas. Atque his quotidie perfuncti, cum voti compotes flamus, tum, optanda voce audienda, regnum ineamus divinum per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXVII.

Post lumina. Nequaquam feriandum crapula atque poculis, deque recordatione mortis.

Fratres Patresque, jam feriæ transiere, cum Natalis tum Epiphania, quas et agere meruimus in hac ora id quod molestum non est, quin in primis perjucundum, quod ejus gratia, qui se inanivit, ærvice formam suscepit nostrapte causa ⁶⁹, extorres capite ac fortunis oppugnamur. Nam quid aliud est feriari quam Deo cohærescere? Cohærescit autem quis Deo vel maxime rerum quæ materiæ tenentur fuga, atque hujus mundi repudio. Jam quid de iis dicemus qui in desertis et antris, atque montibus ac terræ cavernis victitant? minime eos feriari? At præ aliis feriantur, in quiete positi ac pol sublimius et divinius, siquidem qui feriari ducant in deliciis, crapula, comensationibus, poculis, sibi se fraudem struere ignorant. Quos et dēplorant sacræ Litteræ in hæc verba: *Epulati estis super terram, et in luxuriis enutristis corda vestra, ut in die occisionis* ⁷⁰: similes sunt enim porcis ad lanienam comparatis, quorum deus ingluvies, et in infamia triumphus. Quamobrem verius penes nos est feriari, si attendimus, dignamque voto ac Christi confessione vitam ducimus. Equidem videmur fratres, ut dies præterequent, tempusque rotæ instar volutum hos adducat per ortum, illos abducat per mortem, ætate non una et æquali; quin senes ante juvenes, et juvenes ante senes, parentes ante liberos, ac liberos, ante parentes, omne caput promiscue, Deo sic procurante, quo ob incertitudinem mortis cunctis instrueremur ad iter. Itaque vigilemus, et animum arrigamus, ne mors ingruens repente minus paratos offendant, frustra que

⁶³ III Reg. xvii, 12. ⁶⁴ Jerem. vi, 14. ⁶⁵ Ezech. vii, 3. ⁶⁶ I Cor. iii, 12. ⁶⁷ Galat. iii, 13. ⁶⁸ Matth. xxv, 41. ⁶⁹ Philipp. ii, 7. ⁷⁰ Jac. v, 5.

ac sine ulla penitentia ducamur. Nescitis ut superioribus diebus subito in valetudinem incidi, nec longe absfuit quin anima hæc in inferno habitaret. Etsi in præsens vero convalui, non omnino in posterum tamen, quin necesse est jam inde senem vobis abscedere, atque ad patres fratresque proficiam: tantum precamini ut probe conscius vitæque obita inculpata. Igitur adhuc doloribus distentus, cogitabundus mecum sic loquebar: Si hic tantus labor est, quantum imminenti iudicii futurus? ac si tres quatuorve dies ærummas non perpetimur, qui perenne supplicium feramus? Hæc cum vobis consulam quoque meditari, et revolvere, tum circumspicere degere, quod ad hominem attinet externum, cum omni probitate, humilitate, laborum contentione, tolerantia; quod ad internum, quam aratissime animum servare, neu veteratorem sinere serpentum, draconem illum grandem, insurrare, et in nos insillire, neu Dei famem sedem comparare vittorum, quin puros præbere Deo, atque hinc vitam agere beatam atiam ante futuram. Nam quid beatus quam puro et insonte animo præstando pacem cum Deo agitare? quod nequaquam fiat nisi præcedant labor, preces, lacrymæ, compunctio, aacritas, fervor spiritus: siquidem neque his instructos capture hostis cessat, bellumque implacabile condare. Atque id faciet, qui in celos tendentes cernat. Sed profecto haud sunt pares huius temporis ærummæ ei qui in nos ostenditur gloriæ. Quare cunctis contractis copiis atque viribus, qui in spe fideque sitæ, profigere bellum et vafriam dæmonis dissolvere certemus, imitati in stadio currentes, qui tanta contentione confidunt, ut in extremo cursu anhelent, ac vix spiritum trahant. Atque his diurnus interim cursus et mortalis proposita corona est, nobis quandiu vivamus, eaque de causa et corona immortalis quaeritur, et præmium perpetuum, quod, et peracto fortiter cursu assequi omnes contingat per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria, et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXVIII.

De Patrum imitandis vitis, manendoque in quo vocati divinitus sumus.

Fratres Patresque, lectione Patrum vitas recollentes, stupemus, nec immerito: stupendi enim sunt, qui hæc præditi carne, angelica quadam vita obœunda, omniqve vitio soluti, Deo complacuerint. Quanquam non stupere convenit solum, quin debita quoque imitemur necesse est; hoc est, subditus subditum, quietus quietum, solitudinarius solitudinarius, præfectus præfectum: nam qui fructus sit nequaquam sœ tanquam classis, sed alienum sequi et effingere? hinc præterquam quod fructum facias nullum, in exploratam perniciem ferare; hinc multi contubernalis sui peregrinandi, si diis placet, studio relictis, gradu cecidere, nec que

Ambirent tulere. Atque ut omittam veteres historias, intra ætatem nostram exigamus sermonem. Ecquid Paaltherio, qui dicebatur, profuit ad stylo perfectio? an non reductus inde est mente captus ac jam nec subditus -i. nec stylita? Quid Saprizæ idem contulit stylus? an non degressus inde est ob orthodoxiam, lapsusque in hæresim, proditor factus veritatis, ac nunc oppugnator est acerrimus? Sed nostram rempublicam inspeclemus quoque. An non Petrus, qui jam olim probe subditum gessisset, pietatis causa, scilicet, in solitudinem discessit? unde cujusmodi sit reverens, quemve dederit nom. scitis qui experti estis. An non et Amphilocheus, qui adhuc superest, atylita in primis, ac deinde factus Clusius, nunc indecore huc illoc palatur? neque hæc diaboli est aliena subijcere, quo suis privet et expoliet. Quapropter clamat Apostolus, *Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc in permaneat quod Deus dedit*. Vocatus es qui te dederis quieti? ne cura subditum. Vocatus es qui subditum gereres? ne cura quietum. In quam quisque classem est conscriptus, heo placeto: habet utervis exempla sua, ad que necesse est vitam componat. Itaque tu sequere obedientia prælustres: quos? inquam. Non priscos tantummodo sanctos, quin nostri quoque cœtus: imitare beatum Domitianum, cujus fervida fides; imitare beatum Zosimum, sine furo marigerum: imitare beatum Marcum, qui probis ac contumellis pro bono omine ducta, constans in habitu suo pertransiit: imitare beatum Terentium, qui complures annos ægris in coquina famulatus, non tædio fractus claudicavit, sed invitatus quoque ut inde se conferret, haud induxit animum, maleone divexari ministerio; imitare cæteros fratres, per multos, et obedientia insignes, quorum sunt in vitæ libro nomina: hos imitare, non solitudinaria. Igitur solitudinem montesque Pater Joannicus cum subditis habeto, tu tene te, obedientia et alieno solo contentus. Non oppugnetur nunc ille, tu oppugnare ob justitiam: ille in carcerem non compingitur, tu pro Domino in carcerem es compactus; non creditur ille, tu cœsus es propter Christum: quanto hæc illis antistant? Ac dicam equidem et de me quiddam inglorius, posteaquam vobis indigne caput sum impositus. Ecquid deseram præfecturam et in solitudinem concedam, aut aliam ullam que se offeret vitam? At non id capitis est neque pastoris, quem par est pro ovibus vitam impondere. Quare nec vos aliud quam quod estis meditari ac moliri decet: quippe hinc sterilitas, et propositæ dissidentia vitæ, illinc obedientia, quam requirimus, fecunditas manat. Quamobrem ut cuique largitus Deus est, qualem quemque vocavit, sic obito, sic vitam instituito, sic Deo placeto, quo audire mereatur: *Euge, serve bone et fidelis: super pauca fuisti fidelis super multa te consti-*

1 Cor. vii, 24.

tuam, intra in gaudium Domini tui ⁷²; cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXIX.

In Patrum vitas. Sanctorum nobis Patrum vitas imitandas.

Fratres Patresque, nihil est vel felicius nostrate vita, vel instituto sublimius, si quales nominamur vivimus, nec nomenclaturæ contrariam vitam degimus. Monachus est enim qui in unum contuetur Deum, unum desiderans, uni imminens, unum procurare satagens, pacem et sibi cum Deo molitus, et aliis auctor quoque: at qui hæc minime teneat, contraque æmulatione, rixis, dissidio ducatur, næ is cæcus est, et manu tentans (7), uti scriptum est, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum ⁷³. Quæ cur dixerim scitis qui obnixii estis. Nec dico equidem quo iterum contristem, quin ut in posterum communiam, ne in eadem crimina ruatis. Patrum memoria exulabat detractio, et detrahentes audiens vel obturbat aures, vel bono commutabat; nunc facile callentis aures prebemus, tamque avidè inaudimus, quam non lectionem usurpari audiamus. Patrum tempestate nihil sequius dicebatur, quin benigne modesteque; nunc clamose, iracunde, vultu (8) distorto: quo quid inhonestius? Patrum state non agitabatur murmur, sed quod daretur quisque capiebat cum gratiarum actione, ut hinc tunc essent amara, oblectarent inamœna; nunc murmuramus, hæc illaque causantes, neque id nobiscum, sed in publico, quo plures paremus qui commurmurent, ac Deum gravius irriteremus.

Non hæc, fratres, sic fas fieri est, nec monasticæ vitæ hæc insignia sunt. Haud exiguum crimen maledicere est. Siquidem, *Maledici*, inquit, *Dei regnum non possidebunt* ⁷⁴. Nec leve peccatum murmurare: nam, *Nec murmuraveritis*, ait *sicut quidam eorum murmuraverunt, et perierunt ab exterminatore* ⁷⁵. Quin nec minimum futire scelus; quippe existat hæc sententia: *Omnis sermo malus* (8) *ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus, ad ædificationem frugi* (9); *et utilis, ut det gratiam, audientibus et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis* ⁷⁶. Non comminationem sentitis. Dei nos provocare spiritum futientes? non timemus, rationem vel otiosi verbuli daturi in iudicio, uti Dominus interminat? Cur non igitur deinceps arrigimus animum cur non apparamur, qui ad ingruentia prociuncti offendamur? Injariam seneisti? fer æquo animo contumeliam, in te opprobrium suffocans; nam, *Turbatus sum*, inquit, *et non sum locutus* ⁷⁷; ita

⁷² Matth. xxv, 21. ⁷³ II Pet. i, 9. ⁷⁴ I Cor. vi, 9. ⁷⁵ I Petr., ii, 13. ⁷⁶ Joan. iii, 16. ⁷⁷ Apoc. i, 6.

(7) Hallucinatur: nam Græce est *αποπιάζω*.

(8) *Διαστρέφει πρόσωπον* erat in Græco; emendatur *διαστρέφει*.

(8) Putidus.

A evanuerit injuria, tuaque perpes maneat virtus. Vescum quid, potumve secus quam velles accepisti? gratulare de præsentibus: siquidem quod tu aversare sæpe, habens pro malo, vel degustare optent allii. Ac ni hæc adsint, quo obedientiam censemus: quidve hac gloriamur? neque enim vel continentia, vel pervigilio, vel sollicitudine, vel alio quoquam labore commendatio quaeritur, quanta voluntatis coercitione, quasque martyrii cujusdam cœnobiaci representatione certaminis: *Deponentes igitur omnem malitiam, et omnem dolum, simulationes et invidias et omnes detractiones*, ut Apostolorum jubet coryphæus, *sicut modo geniti infantes rationabile sine dolo lac concupiscamus, ut in eo crescamus, si tamen gustavimus quoniam dulcis* (10) *est Dominus* ⁷⁸, vitæque desiderio teneamur sempiternæ; neu admoneri detrectemus, nec defatiscamus assidue nos a lapsu revocantes. Qua insignes adorea, immortalitate donabimur per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XL.

In Patrum vitas. De vita obeunda novitia, ut sacro habitu simus professi.

Fratres Patresque, quemadmodum esurientes cibum capere, ac sitientes hibere avemus, sic divini audiendi sermonis desiderio teneamur oportet: nam quæstum faciemus audiendo maximum, qui seu ignavi simus, ignaviam ponamus, seu prompti, promptiores reddamur: ut prober es habeat utriusvis. Ecquis igitur præsens futurus sermo est? *Sic Deus dilexit mundum, inquit, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam* ⁷⁹.

Neque hoc, dedit modo, sed ad mortem quoque, et eam crucis. Quo pacto? Servi diabolo ob Adami noxam tenebamur, morti regnabamur, sub peccatum venundati, obnixii corruptelæ, et tanquam dedititii. Ergo venit unigena Dei Filius, pro omnibus se impendens, qui non solum mortis obligatione solutos, sed a peccatis ablutos quoque in suo sanguine, regnum, atque sacerdotes Deo, et Patri suo fecit, uti scriptum est ⁸⁰. Viden' acrem præpotentis amorem? viden' humanitate clementiam majorem? Quam inexplorata benignitas? quam impervestigabilis bonitas, quam in nos effudit copiosam per Jesum Christum Servatorem? Quid nos tandem ad hæc nauci dicamus, quidve cogitemus? iterumne ultro in vitia feramur, servitute ambiamus, infamiam, corruptelam, supplicium asciscamus? *Absit*, ait Apostolus, *qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in*

⁷⁸ I Cor. x, 10. ⁷⁹ Ephes. iv, 30. ⁸⁰ Psal. lxxxvi, 5.

⁷⁹ *Χερίζε*, auctor et vulgati cod. habent. Vet. interpr. *fidei veritas*, aliam lectionem secutus.

(10) *Incrupte* erat in nostro *χρ.* nam verum est *χρηστός*.

illo? An ignoratis, qui quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus? consepulti ergo sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus ⁸¹.

Itaque vitam, fratres, obeamus novitiam, uti et habitu sumus professi, justii, pique vivamus, quemadmodum sanctos decet, pœce ac concordia præditi, augusti, circumspecti, insontes, sine vitiiis, qui non uti olim in errore, fraudibus ducamur, dum præsumptionem fugiamus, ut ignem, super fidei rupe nostræ defixi: nam hoc novitas est. Quæ antiquitas? Voluptas, qua capti decessor Adamus, pomario extorris, flebilem subiit vitam; invidia, qua Cainus æstuans, Abelem germanum ob prærogativam munerum peremit: ex quo tremens gemensque pervixit. Ex his geminis sceleribus mille mala inhæere mundo, hinc diluvium, quod orbis terrarum stirpem interfectione delevit, hinc Sodomam et Gomorrhæa igne atque sulphure cinefactæ.

SERMO XLI.

De Patrum contemplanda vita, æmulandis eorum recte factis.

Fratres Patresque, per hos dies sanctorum vitas Patrum legentes dici non potest quem fructum capiamus, quove gaudio fruamur. Cedo enim, quid sit jucundius quam eorum contemplari immortales actiones, miracula, contra dæmones victorias? Ut lapides ipsi, medius fidius, sentire mihi fructum videantur: quanto homines magis in quibus inest ratio, et ingenium? Ergo hinc illustratur mens humana, cæco quasi quodam carnis sensa deposito, hinc animus stimulat, ad amorem divinum plumescens. Atque tu verius dicam, ii sunt Dei in Eden pomarium, non materiatis stirpibus, sed spiritus tanquam fructibus pictum et ornatum, ubi fragrat vitalis odor, ubi serpens non vulnus intulit, sed accepit, non exegit, sed ut, par erat, proscriptus est. Jam cum hæc Domini sit sententia: *Regnum celorum intra vos est* ⁸², non erraverit qui cœleste regnum eos nuncupet, in quibus benignus residens Deus, ceu rex quidam munificus, donativa tribuat in sævos. Quid deinceps mihi cum his devexis regiis, levi gloria, ventreque peritior? quid cum auro, argento, pellucidis vestibus, et quæ alia sunt tineæ pabula? quid cum plausu, susurris, ac inani sursum deorsum vectationis studio? Equidem nec digna sunt comparatione, nisi quæ est lucis cum tenebris, vitæ cum morte, veritatis cum insomniis. Quæ cum ita sint, fratres, gaudium agitemus ingens et illustre, qui potiore nacti partem, tanti stirpe generis censeamur selecti, ac nobilitate fulgidi divina. Quin æmuli quoque efflu-

⁸¹ Rom. vi, 2-4. ⁸² Luc, xvii, 21.

(10^a) Catechesis hæc xxxvii^a est in cod. 81 apud Nanios, p. 164, ubi primus titulus ista se habet: Εἰς τοὺς βίους τῶν Πατέρων.

exemplum sunt nobis. Videtis quid admiserit peccatum appetitus oculorum, ac impotentia vitæ? Sed tamen ut prædictum est, Dei misericordia revocati et asserti, in adoptionem rediimus. Itaque consistamus in libertate in quam nos Christus vindicavit, ac qua ab eo cohonestati sumus gloriam tueamur, cuncta hæc inania respuentes, cuncta ob Christum in secundis habentes, seu infamiam pro honore, seu afflictationem pro triumpho, seu verbera pro deliciis, seu oppugnationem pro beatitudine, seu mortem pro vita ducentes, quemadmodum et protulere, quos hodie recolimus, SS. Patres fratresque nostri, quorum sunt in vitæ libro nomina. Quo nos quoque in eundo vitæ instituto, cum hic tanquam luminaria apparebimus in orbem, vitæ instar habentes, tum in futuro sæculo cœlesti regnum eroiscemur per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper in omnemque perpetuitatem. Amen.

ΛΟΓΟΣ ΜΑ'.

Περὶ τοῦ ἀναθεωρεῖν ἡμᾶς τοὺς βίους τῶν Πατέρων· πρὸς τὸ ζηλοῦν τὰ τεύτων κατορθώματα (10^a).

Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες· ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις ἐπειδὴ ἀναγινώσκομεν τοὺς βίους τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν, ὅσης ὠφελείας ἀπολαύομεν, καὶ ὀπόσης εὐφροσύνης μεταλαμβάνομεν, οὐδὲ ἔστιν εἰπεῖν· τί γὰρ γλυκύτερον, εἰπέ μοι, τοῦ ἀναθεωρεῖν τὰς τοῦτων ἀθανάτους πράξεις, τὰ τε θαύματα, καὶ τὰ κατὰ τῶν δαιμόνων νικητήρια; Ἐμοὶ δοκεῖ λίθους ἐπισιθάνεσθαι τῆς ὠφελείας, μὴ διὰ γε λογικῶν ἀνθρωπῶν. Ἐντεῦθεν οὖν φωτίζεται νοῦς ἀνθρώπου, ἀποτιθέμενος τὸ τῆς σαρκὸς ζοφῶδες φρόνημα· ἐντεῦθεν κατανώσεται ψυχὴ, ἀναπτρουμένη πρὸς θεῖον ἔρωτα. Καὶ εἰ δεῖ τάληθστερον εἰπεῖν· οὗτοί εἰσιν ὁ ἐν Ἐδέμ παράδεισος τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐνύλοις φυτοῖς, ἀλλὰ τοῖς καρποῖς τοῦ πνεύματος ποικιλόμενός τε καὶ ὠραῖζόμενος, ἐνθα πνοῇ ζωῆς εὐωδιάζουσα· καὶ οὐ ὄφις οὐκ ἔτρωσεν, ἀλλ' ἐτρώθη· οὔτε ἔξισεν, ἀλλ' ἐξωστρακίσθη, ὡσπερ ἦν ἄξιον· καὶ εἰ κατὰ τὸν λόγον Κυρίου, « Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν, » οὐκ ἂν τις ἀμάρτοι καὶ βασιλείαν οὐρανῶν αὐτοὺς ἀποκαλέσας· ἐν οἷς ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν ἀναπαυσάμενος, οἷά τις βασιλεὺς φιλόδωρος, τοῖς ἑαυτοῦ θεράπουσι διανέμει τὰ χαρίσματα. Τί μοι λοιπὸν πρὸς ταῦτα τὰ κάτω βασίλεια, καὶ τὸ κενὸν δοξάριον, καὶ ἡ καταργουμένη κριλία; τί δὲ ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος, καὶ τὰ διαφανῆ περιβλήματα, καὶ ὅσα ἄλλα σηγτός ἐστι δαπανήματα; τί δὲ ὁ κρότος καὶ ὁ θόρυβος, καὶ τῆς ἄνω καὶ κάτω περιφορᾶς ἡ ματαιοπονία; ἄρα οὐδὲ παραβολῆς εἰσιν ἄξια, ἢ ἕσον φῶς πρὸς σκότος, καὶ ζωὴ πρὸς θάνατον, καὶ ἀλήθεια πρὸς ὄνειρατα. Οὐκοῦν ἐπεὶ ταῦτα οὕτως ἔχει, χαί-

ρωμεν, ἀδελφοί, χαρᾶ πνευλαλήτω, καὶ δεδοξαμένη·
 εἶ: τῆς κρεῖττονος μοιρᾶς ἐτύχομεν· καὶ ὅτι τοιοῦ-
 του γένους σκέρμα χρηματίζομεν· γένους τοῦ ἐκ-
 λεκτοῦ καὶ τῆ θεῆς εὐγενείᾳ ὑπαραστράπτοντος· οὐ
 μὴν ἀλλὰ καὶ ζηλοτυποῦμεν καθ' ὅσον οἶόν τε τὰ
 ἐκείνων κατορθώματα· ὡς ἂν μὴ κενὸν ὄνομα φέ-
 ρομεν· μόρφωσιν μὲν εὐσεβείας ἔχοντες· τὴν δὲ δύ-
 ναμιν αὐτῆς ἠρημένοι· Τοιγαροῦν ὡσπερ ἐν ἰατρείᾳ
 εἶ: ἕκαστος πρὸς τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν τὸ φάρμακον
 ἐλάγεται, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἡμεῖς, πρὸς τοὺς
 ἁμαρτανεῖς ἀποδλέποντες, ἐντεῦθεν ποριζώμεθα ἕκα-
 πτας τὸ ἀφέλιμον. Τοῖνον ἐγὼ ὁ ἀναξιος, πρὸς τοὺς
 ἐξιοθείως ποιμάναντας· ὁ οἰκονόμος πρὸς τοὺς πιστώ-
 κα: φρονίμως οἰκονομήσαντας· ὁ κελλαρίτης, πρὸς
 τοὺς εὐδιακρίτως καὶ εὐσυνειδότης κελλαρεύσαντας·
 οὕτως ὁ κανονάρχος καὶ ξενοδόκος· οὕτως ὁ ὄψοποιός
 κα: ὁ ἀριστητάριος· οὕτως ἕκαστος ἐν τῇ ἐκείστῃ
 ἐκονίᾳ ταττόμενος· Ἐχομεν γὰρ, εἰ βουλοίμεθα, τὰ
 παραδείγματα, μῆτις οὖν ἐπὶ πάσῃ παρακοῇ, ἀλλ' ἐκ
 τῆς κλήσεως ἡ ἀπάντησις· τὸ γὰρ λέγειν· Μι-
 κρὸν καὶ πάρειμι· καὶ τοῦτο ἐπὶ τοῦ οἰκονόμου, τῶν
 ὑπαθύνων τέ ἐστι καὶ κατακρίτων· μῆτις παρατή-
 ρις διακονίας· ἀλλὰ μέχρι θανάτου ἡ εὐπέθεια·
 τοῦτο γὰρ ἡ μοναχικὴ τελειότης· μῆτις μεμψίμοιρος,
 τὸν τῆδε τρόπον κατατιώμενος, ὡς οὐκ ἔχοντα τοῦτο
 κλεινο· Ὁ γὰρ τοιοῦτος ὑπόδικός ἐστι τῷ κρίματι
 τῶν γογγυσάντων ἐν τῇ ἐρήμῳ· ὦν ἐξαισιος ὁ ὄλε-
 θρος· ἀλλὰ τινες ταῦτα, οἱ ἀπαίδευτοι, οἱ ἀκαρτέρη-
 τε, καὶ ταῖς φρεσὶ νηπιάζοντες, οἷς τὸ ἀναπνεῖν τὸν
 ἕρα οὐκ ἔξιον, μὴ ὅτιγε τοσοῦτων ἀπολαύειν ἀναπαύσεων.
 Πλὴν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν καὶ τοὺς ἄφρονες
 εὐφρονήσεις, καὶ τοὺς πεπαιδευμένους ἔτι συνετίσεις, καὶ
 πάντας σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν
 ἐκπαράνιον· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, φῆ ἡ δόξα καὶ
 τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
 ματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.
 Ἀμήν.

SERMO XLII.

In Chrysostomi ac S. Ephraemi memoriam. Nihil
 beatum in humanis præter virtutem, quæ sola
 beatitudinis digna est.

Frates Patresque, hominum plerique opes, ple-
 rique potentiam, plerique delicias, plerique volu-
 ptatem beatam prædicant. Quorum beatum est ni-
 hil: quidem haud permanent æterna, sed cum
 ævo hæc intereunt. Quin multis ne hic quidem
 sufficere, visaque sunt simul, et instar somnii pos-
 sessorem fugere. Sola digna est beatitudine virtus,
 quæ et immortalis habeatur et se obtinentes beatos
 præbeat.

Nam obeamus animo quot ab ævo præpotentes
 ac delicatuli fuere, quorum nullius exstet cum
 laude memoria: cæterum virtute præditorum in-
 exstincta gloria est. Evidens id est ex iis quæ acti-
 temus: heri beatum Chrysostomum celebravimus:
 hodie prælustrem Ephræmum, cras alium e san-
 ctis, ac sic in annum ceu luminaria coorti sub fe-
 sta, in laudes ora omnium eolvunt, nostrisque ad
 Deum grossibus prælucent. Vera hæc igitur sacra
 sententia est: Quos præscivit, et prædestinavit con-
 formes fieri imaginis Filii sui, ut ipse sit primoge-

A gamus eorum, quantum possumus, recte facta, ne
 cassum nomen geramus, deformatione præditi pieta-
 tis, vim et potestatem negantes. Igitur ut in officina
 suis quisque morbis medicinam deligit, ita sane et
 nos in suos singuli tanquam gentiles intuentes quæ-
 stum inde contrahamus. Ego hic indignus in Dei
 instar pastores, œconomus in œconomia fideliter
 prudenterque functos, promus-condus in eos qui
 discrete ac sincere id exsecuti sunt munus:
 ad eumdem modum canonarcha, hospes, obsco-
 nator, structor, singuli in singula officia des-
 cripti. Exempla quidem certe, si volumus, habe-
 mus. Ergo ne qua in quoquam contumacia est quin
 ad primam inclamationem accurrito (quippe dicere:
 Mane venio, præsertim œconomus, non ca-
 ret culpa et flagitio), ne qua officii detrectatio,
 sed vel in necem sequacitas (id est enim mona-
 stica perfectio), ne quis querulus locum hunc in-
 cuset, ut hæc illaque non habentem. Nam hic cri-
 mine tenetureorum, qui in solitudine murmu-
 rantes fœde periere⁸³. At ea quinam? inducti, im-
 patientes, mente pueri, indigni qui vel æerem du-
 cant: tantum abest ut his commodis fruantur.
 Verum clemens Deus tum erudiat amentes, tum
 augeat prudentia catos, omnesque in suum celeste
 regnum conservet per Christum Jesum Dominum no-
 strum: cui gloria et imperium cum Patre ac Sancto
 Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetui-
 tatem. Amen.

C nitus in multis fratribus; quos autem prædestina-
 vit, hos et vocavit; et quos vocavit, hos et iustifica-
 vit; quos autem iustificavit, illos glorificavit⁸⁴.
 Quid ergo ad hæc dicimus? num vocationis ejus et
 honoris sumus exsortes? Nequaquam: quin est et
 nihil nobis cum cruciigera vita, tum beatitudinis ho-
 norarium: quippe obimus in hanc horam pro Chri-
 sto discrimen, præter superiores egregie confes-
 sionis triumphos. O admirandam virtutem! qualla
 suis cultoribus largitur? Atque hæc indidem sane:
 quid vero in futuro sæculo? Eoquæ eam beatitudi-
 nem et adoream exsequatur oratio? de qua ait
 Dominus: Tunc iusti fulgebunt sicut sol⁸⁵; nam
 quia is sol iustitiæ est, justos quoque, ceu sibi
 conformes, instar solis micaturos promisit. Si tamen
 compatimur, inquit, ut conglorificemur⁸⁶; idem-
 que alibi: Pater, quos dedisti mihi volo ut ubi sum
 ego et illi sint mecum, ut videant claritatem meam,
 quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitu-
 tionem mundi⁸⁷. Videtin' quo abibimus? Ubi Chri-
 stus est, ad Dei dextram considens, ubi gaudium
 et ovatio, ubi angelorum tripudia, ac cætus eorum
 qui in cælos principes sunt conscripti, ubi gentiles
 nostri fratres patresque, eo mox abeundum, gavi-

⁸³ Num. xvi, 1. ⁸⁴ Rom. viii, 30. ⁸⁵ Matth. xiii, 43. ⁸⁶ Rom. viii, 17. ⁸⁷ Joan. xvii, 24.

suris in eo, qui in virtute sua dominatur in æternum, uti canit beatus David⁸⁸, non centenis, nec millenariis annis, sed perpetuis sæculis, ac finem non habentibus. Ad hæc quis idoneus? Quis? qui diem omnem, horamque vigilat intentus, ne animo dormitet: nam dormitabundis, ceu feræ ingruunt vitia, et animum prensant. Cæterum quandiu pro statione excuhemus, non prædatur latro, nec serpens rapit. Quamobrem vigilandum est, ac quæ dixi contemplanda, neque non quæ contrariis e contrario condita supplicia aunt, ignis inexstinctus, tenebræ extimæ, vermis immortalis, et quæ aliâ sunt, quo his implexi ac distenti cogitatis, hostiles laqueos evadamus, nulloque contracto crimine hinc profecti, cœleste regnum consequamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XLIII.

In sanctum Antonium, et martyrem Thaddæum. De divina liberalitate, vitæque ineunda Dei illice ac formosa.

Fratres Patresque, semper Dei liberalitate fruente, semper ei quoque agamus gratias oportet, mente fervida, et qua par est acrimonia, quo autiorem ejus benevolentiam paremus. Vide enim sis quale hoc præsens beneficium est: an non Agarenorum metu sedibus extorres, in quo sumus abjecti loco, velut in solitudine, pavit, idque complures dies? an non hic instaurationi fenestram patefecit; ubi sedes augusta, domicilia venusta, atque hic a quo sumus excepti, suffragatur frater? Ut in nos ingens clementis Dei procuratio sit: nam quid fieri oportuit, neque factum est? Sub fugam panes, vina, pisces. cætera necessaria profudit, ac plus necessariis etiam, ut stupori essemus spectantibus. Pro quibus nauci quisque nostrum non damnas modo est agere grates, sed animam quoque in necem dedere: itaque, cohortor, acriorem ejus amorem inflammemus, toti cum eo cohærescamus, vicem gratissimam reddamus (11). Quamnam? vitæ hic institutum quoque venerando ejus nomini gloriosum et illustre, hoc comprobando effato: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est*⁸⁹.

Quin Apostoli hæc alicubi est sententia: *Deo D gratias qui semper triumphat nos in Christo, et odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus Deo iis qui salvi fiunt, et in iis qui pereunt*⁹⁰. Viden' ut Dei fragrantia sit virtute præditus, ubicunque locorum veræetur? neque enim fas et virtutem tegi, quin eam consecutus passim innotescat, scriptumque est: *Non potest civitas abscondi supra montem posita*⁹¹. Ergo civitas est animus, mons culmen

A virtutum: quo qui conscendere, ceu luminaria fulgent in orbem, vitæ instar habentes, mea in Christi diem gloria. Hunc nos, fratres, sacrum montem conscendamus quoque: quem superare nequeamus, ni his inferis primum relictis, id est carnis animique libidinibus, atque hic vitæ perditis voluptatibus, quorum fuga virtutis est assensus. Quamobrem mens februator a sordidis cogitatis, oculus rite intueri eruditor, auris flagitiosæ auditioni clauditor, lingua futire coercetor, manus retrahitor a contrectandis quæ minime decet, pes dirigitur in concordia pacisque viam, cuncta ad ambitionem Christianam membra instituuntor, ac consecrantor: nam ambitiosus vel maxime est Christus animi vitis purgati. Quippe hic inferus præstantem corpore, cœli Rex Deusque, Spiritu scitum legit et amplectitur, quantumvis facie pannosa, cæcum, exuccum, claudum, aliisque cunctis præditum, quæ fœda hominibus apparent. Hinc ignobiles, nobiles, inglorii gloriosi, inopes opulenti; hinc beati apostoli e piscatoribus terrarum orbis principes; hinc sanctus Antonius, qui illiteratus foret, doctis doctior; hinc, ut affiniore utar exemplo. Thaddæus noster e Scythicis natalibus, ac servitutis jugo, uti nostis, ad confessionis Christianæ fastigium evasit, mundoque factus conspicuus est. O infandam clementis Dei humanitatem! quam facilem nobis ad se ingressum præbuit! siquidem non perductor opus est, non pecunia, non humana ulla temeritas, sed adhibenda solum voluntas, omnisque confecta res est; nam penes quemvis, qui quidem velit, bonum est qua parvum. C qua magnum, qua doctum, qua indoctum, quem admodum et penes cernere volentem sole frui. Ergo vis in cœlis præstare? arripe hic extremas. Vis Dei filius vocari? animum a vitiis tranquilla. Vis Dei oculis collustrari? serva justitiam. Cæterum ad hæc quis idoneus? Quis? pernix arripere disciplinam, exsequi justitiam, opes cogere divinas. Sed fas sit et nobis, pari studio vitalibus obitis præceptis, cœleste regnum cum sanctis omnibus inire per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre. ac sancto Spiritu, nunc, et semper in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XLIV.

Ne quid in fratres per favorem obeatur, aut ab æconomis, aut quovis alio, in officio sibi credito, sed benevole et amice, quo semper laudetur Deus.

Fratres Patresque, forsan contristavit vos superior catechesis, qua prosoidi frequentes. Quamquam id expedit quoque, nam secundum Deum tristitia gaudium molitur, et benevola verberatio revocat ad officium, atque hoc denique Apostoli dictum probatur, *Per arma justitiæ a dextris et*

⁸⁸ Psal. lxxv, 7. ⁸⁹ Matth. v, 16. ⁹⁰ II Cor. ii, 14.

⁹¹ Matth. v, 14.

(11) Tale aliquid deest in Græco.

a sinistris, per gloriam et ignobilitatem, per A
 infamiam et bonam famam ⁹². utrisque enim
 regimur, ac pati utraque necesse est, neque aut
 frangi laudibus, aut reprehensione concidere.
 Enimvero rursum me ad eundem sermonem
 confero. Quid hoc scilicet? oportere ministran-
 tem, æque ac cui ministretur, sollicitum esse in
 ministerio (œconomum, inquam, vicarium, cella-
 rium, obsonatorem, structorem, et qui alii in
 ministerio positi sunt) ne sub ejus sententiæ
 execrationem cadat: *Maledictus qui facit opera*
Dominici negligenter ⁹³, quin potius hanc Dominicam
 commendationem mereatur: *Quis, putas, est fidelis*
servus, et prudens, quem constituit dominus super
familiam suam, ut det illis cibum in tempore? beatus
ille servus, quem, cum venerit dominus ejus, inve-
nerit sic facientem, amen dico vobis quoniam super
omnia bona sua constituet eum ⁹⁴. Viden' quem,
 quantumque honorem tribuat probe ministranti?
 igitur et maligne ministranti contrarium judicium
 irrogabit. Eam ob rem vos cohortor, fratres, quod
 cuique officium creditum est, integre tustor, unde
 et concelebrat Deum, et salutem sibi quarat.
 (Economus quæ corpus postulat tribuito, suum
 cuique impertiens, non delectu ac per favorem
 quid agens, sed benevole et amice. Cellarius
 videto ut cibos in fratrum commune parat sincero
 instaurationis eorum desiderio, neu quid negle-
 ctum habeat, aut corruptum in cellario. Obso-
 nator conscientiam servato in Jure, ac condimentis, C
 et officium ad Deum referens. Structor mensam
 tergito, et ministrarios urceos, fratribus ceu Deo
 ministrans. Ad eundem mundum alii aliis obeundis
 ministeriis. Neque hæc dico, ut quibus ministratur
 instigem in ministros: quin ut, in quo quisque
 est vocatus, officio satisfaciat, Deum respectans,
 et pro mercedem præstoletur. An non et nauci hic
 pro procuracionem sum sortitus, ac pol maximam?
 Hæc me convenit pro animis vestris sollicite
 vigilem unumquemque et privatim, et publice
 heret. Deique jus, et æquum, ac ingruentem
 macram promulgare, ita vestrum sit quoque
 ministeria impigros obire. At flamus, fratres, magis
 et quæque unum corpus, unaque mens, ut in unam
 spem acciti et vocati, mutuo adamantes, ceu D
 membra membra, mutuo sustinentes, mutuo amplexi,
 membra onera portantes, neu committamus ut mu-
 lando consilio decursum ignave tempus sub exitum
 revocemus, quin simul perpetuo parati procincti,
 in spem arrepti, sinceri, inculpati, ut cum bona
 conscientia hinc profecti celeste regnum nanciscamur
 per Christum Jesum Dominum nostrum: cui
 gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu,
 nunc, et semper; in omnemque perpetuitatem.
 Amen.

SERMO XLV.

*Fratrum tumultuatorum reprehensio, ac monitoria
 de modestia doctrina.*

Fratres Patresque, paulum a vobis peregrinati,
 et iterum reversi, tumultuosos offendimus (nam
 oportet et in publicum patefieri), tantaque inso-
 lentia, ut quidam manus extenderint, ac alter
 alterum atrociter prehensarint, nec citra iram et
 clamorem.

Enimvero de altero minus est novitium, quippe
 laico, ac nondum in hanc civitatem censo; de
 altero impendio mirum, monachum, mundo cruci-
 fixum, carne præditum quasi quibusdam clavis
 suffixa, id flagitium fecisse. Ergon' te, frater, de
 cruce esse degressum? ergon' clavis exsolutum
 Judaice Christo manus intulisse? nam, *Qui fecit,*
inquit, uni ex his fratribus meis minimis, mihi
fecit ⁹⁵. Non te hæc testatum timuisset? Non spe-
 ctatores fratres et hospites refugisse? *Sic luceat,*
ait, lux vestra coram hominibus, ut videant opera
vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in
cælis est ⁹⁶. Tu ei contra hoc tuo scelere tenebras
 effudisti, ut per te Dei nomen contumeliis laceratum
 sit.

Heu me sontem! ad quod vitæ fastigium vocati,
 quo descendimus, pari indignitate vitiosis laicis
 suscepta! Etenim quod ille pugnam coepit,
 inquit. Itane non audisisti herum ministro dicentem,
 qui pugnum ingressisset, *Si male locutus sum,*
testimonium perhibe de malo: si autem bene, quid
me cædis ⁹⁷? et in patibulo rursum: *Pater, dimitte*
illis peccatum: non enim sciunt quid faciunt ⁹⁸.
 Quod exemplo debebas et opprobriis petitus col-
 laudare, et pulsatus deprecari, et vexatus contu-
 melia blandiri: at ut bonum minime imitatus,
 videsis cujus effectus es simulacrum. Hæccine est
 catecheseon præmonitio? hoc Apostoli scitum,
 et edictum: *Omnis amaritudo, et ira, et indignatio,*
et clamor et blasphemia tollatur a vobis, cum omni
malitia ⁹⁹, ut et manus consereretis, et orines
 carperetis, et alter alteri fauces angeretis? Dei
 quidem calcata lex est, et *argentum nequidquam,*
 ut vaticiniis utar verbis, *argentarius cudit* ¹, frustra-
 que infelix, ac, sine fruge laboro.

Sed tamen nec sic absistam quin meas partes
 exsequar, præsertim nec paucos habens serio au-
 dientes. Unde igitur ei immodestiæ causa? necesse
 est enim crimen non incessere solum, sed etiam
 medicinam ostendere. Sane hæc sons molita con-
 scientia est fastus animi, parva immeditatio: Si id,
 ait, mihi dicet, hoc respondero; si id faciet, par fe-
 cero. Deinde ex incidente quopiam prætextu irrita-
 tione coorta, ibi tum quæ intus sunt consilia agi-
 tata prodimus in apertum: nam hæc ejus explorata
 sententia est: *Ex abundantia cordis os loquitur: bo-
 nus homo de bono thesauro profert bona, et malus*

⁹² II Cor. vi, 7. ⁹³ Jerem. XLVIII, 16. ⁹⁴ Matth. xxiv, 45-47. ⁹⁵ Matth. xxv, 40. ⁹⁶ Matth. v, 16
⁹⁷ Joan. xviii, 23. ⁹⁸ Luc. xxiii, 34. ⁹⁹ Ephes. iv, 31. ¹ Jerem. vi, 30.

homo de malo thesauro profert mala 1. Itaque sit A animus nobis honorum consiliorum thesaurus, ac non modo proferamus mala, aut pugnabimus, quin dextram ferienti malam præbebimus et sinistram 2, aliaque cuncta ex evangelico præcepto feremus. Sed *cur te is perditum, Israelis genus* 3? haud ab a re hic dicamus quoque, qui de die in diem vitam trahimus segnem, et sine fruge, ligurire ac permadere equidem sciti et oppido laudati? Ergo haud muniamur quo minus acerbentur præfura irascamur, clamemus, unde tanquam tela in injuriæ proferantur, atque his etiam graviora? En edico equidem vobis sub instauratore omnium Deo, ac Jesu Christo, qui egregiæ confessionis coram Pontio Pilato testimonium peregit, *Servatote præceptum*, ut vociferatur Apostolus, *sine macula, irreprehensibile* 4, ne me adigatis atroces in vos pœnas statuere; quin gravitate ac modestia præditi, et me sentem oblectetis, et Deum procuratis, æternis bonis fruituri Domini nostri Jesu Christi liberalitate atque beneficio, cui gloria, et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemquam perpetuitatem. Amen.

SERMO XLVI.

In pugnatores. De pace ac mensuetudine, comitateque et virginitate.

Fratres Patresque, nec me alloqui salubria, nec vos frugi auditionis satietas capiat necesse est; sed utrique ad utrumvis sic animemur, ut aquam haurire scientes. Atque id est argumentum profectus, hæc occasio salutis; sternunt enim ad res viam sermones, honesti ad honestas, contrarii ad contrarias. Igitur qui agere honesta cupiamus, honestis sermonibus ac probis contuberniis utamur, ne aberremus ab officio: quod Apostolus docens scribit in hæc verba: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus, ad ædificationem frugi et utilis, ut det gratiam audientibus, et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis* 5. Et rursum: *Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis, cum omni malitia: estote autem invicem benigni misericordes, donantes invicem; sicut et Deus in Christo donavit nobis* 6.

Videtis quid edicat? quæ accuratio præcepti? Et quos alloquens vero? non monachos, sed omnino D omnes mundanos. In monachos quidem hæc quædrent: *Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt, cum vitis et concupiscentiis* 7, seu scelerato facinori inagiles. Quæ cum ita sint, viderint nunc pugnatores quo supplicio sint digni, qui non pugnant modo, sed invicem manus quoque injecerint. Teo' adhuc laicis accensum in monachum involasse? non autem qui monachus sis, obedientiam, ut sic dicam, candidato sustem illidere? Itaque non monachus es, sed monomachus; non exercere, sed latrocinare; non pœnis, sed iræ filius es.

1 Matth. xiii, 34. 2 Matth. v, 39. 3 Ezech. xxxiii, 11. 4 I Tim. vi, 14. 5 Ephes. iv, 29, 30. 6 Ibid. 31, 32. 7 Galat. v, 24.

Scilicet non ex injuriis profecta vulnera, et vulnorum assecræ neces? Ergo hoc suscepto scelere, quibus convenit pœnis subijciuntur ne in pejus provehantur. Cæterum vos, charissimi fratres, seu discipuli mansueti, ac pacem largientes heri, placide mansuetique degite, pacem amplecti cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua Deum contuebitur nullus, maxime reveriti Dominicum corpus atque sanguinem, quo simus potiti. Quamobrem, ne qui imbulus animus est sine macula donis, tumultibus, insaniam, scædis desideris imbuitur; neu os immortalis hausto fonte, sordidus sermones, ac cloacas inanæ edito; neu oculi, Augusto sanguine piati, efferrum cernunt, et aspectus meretricios flagunt; neu manus, sacris contractis opibus, quæ nefas sit attractato; quin cuncta membra proinde ac Christi membra custodiuntur atque servantur. Equidem cum virtus ardua omnis summique voti est acquirere, tum virginitatis instar nulla est: nam hæc illa est quæ jam olim in pomario reluxit, prius quam decessoribus a serpente oblata fraus est, et Christi effecta Mater, et angelos ex hominibus molita est: quippe matrimonii et origo hæc extremum, corruptela est; et virginitas mundum ad immortalitatem surrigit.

At qui eam paremus? dicat quispiam. Qui aliter censeat nisi laboribus mille ac sudoribus? ubi est enim ingens perfunctio, studium quoque opus est summum. Quocirca ut irruentes acutus ensis concidat, ad eundem modum et animus Deo timore C quasi quodam labrelactus igne, et aqua temperatus acrymarum, diabolica sensa obrutoneo, prædæque habeto: sin accedat obtundi, rursum temperator, cædendis non mille solum, quin decem millibus quoque, uti est in Davidem jactatum: siquidem multi qui nos e sublimi oppugnant, milleque instructa in nos acie nequam spiritus: quibus obijcere se ad extremum, Christi militem ac vera luculentum victorem probat. Sed divina misericordia et conacceleratio venis contingat, et nobis, qui rite currimus ad cuncta Dei præcepta exsequenda, inasper alacritus, regnum adepturis cælestis per Christum Joannem Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XLVII.

Permittendum non esse ut pravæ in nobis cogitationes resideant, ac de non pulsando.

Fratres Patresque, nihil agimus magnum, postridie Sabbati hic terve vos alloquentes, quin si fas foret vel quotidie factitare, præberet id non exiguum commodum: etenim quotidie omnes labimur, interque nos cohortationem vicissim, atque adjuvamentum requirimus, quo surrigamur, et in priorem revertamur statum: nam equidem status est virtus, ab eaque declinatio vitium est atque nominatur.

Jam id gravissimum quisque, ac projectissima

vita scelus censeat, actione defungi; puta stupro adulterio, libidine, fœditate, et quæ alia sunt flagitia, quorum et permolesta lex est; at diligens, et accuratus, nec deformationes animi turpes, ac quæ hinc corpori titillatio quæritur, insontes habet, cunctaque satagit abolere, et a noxiis affectibus quietem ducere: quod est pacem habere cum Deo per Christum Jesum Dominum nostrum⁹, ut Apostolus loquitur.

In qua animus collocatus, vehemente gaudio ac voluptate inextensurabili fruitur, Dei notionibus inermis, et infandæ magestatis contemplationi penitus immersus, ut sui obliviscatur quoque, sin eo statu demotus, brutis desideriis trahatur, tunditur, jactaturque, ut a fluctante mari agitata navis, ac ni opifer instet Deus, et naufragium patiatur.

Itaque danda est opera, fratres, ne residere in vobis pravæ cogitationes sinamus, sed evellamus radicibus: siquidem nactus serpens inspectandus, ac paulatim subeundi, plane haud absistit ni mortem pepererit. Ergo ait Scriptura: *Hic tibi turbatur calces*¹⁰, id est, actionis finem et extremam, *ta ei caput*, hoc est cogitationis incursum. Igitur obstinamus deinceps animose incursum, palantesque, cogitationes prædemur, et salsum quasi quoddam peccati mare dividamus; quo cum Davide nos quoque dicere queamus, *Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium*¹¹. Cæterum non id vitium duntaxat animum conturbat et ecertit, quin vel maxime furor: nam, *Turbatus est, inquit, a furore oculus meus*¹²; et *Furor illis secundum similitudinem serpentis*¹³, et: *Furor insinuentium stabulatur*¹⁴, et, *Impetus furoris ejus riuus est ei*¹⁵. Qui unde nascitur nisi ex arrogante ac contempore sensu, qui se aliquid arbitretur, ac in subditum ferociat? quippe animi submissum, herum imitatus, lenis et sedatus est, non commens neque clamans. Ac si quid accidat, non fert injuriam quam inferit, feritur, non refert a quibus de agitur, non solum furiose contumeliam cartant, sed pulsare audent quoque, et polibita conjunctos fratres; tum incusati de temeritate, respondent nequaquam se Canone teneri, postquam inquitunt, non per nos, sed per alios pulsavimus, advocata in sceleris patrocinium e Scala sententiola, qui non videant coactum esse eum sermonem, et æqui exsortem. Ipse id adeo ostendit Daler. Apostoli verba suggerens, atque hæc scribens: *Argue increpa, obsecra*¹⁶, non etiam pulsa. Quapropter si haud pulsare jussit, quis addere aut demere ausit de editione apostolica? Præterea si non per se, sed per alium pulsare liberat culpa, omnes cædis crimine tyranni absolvuntur, qui non per se, sed per suos lictores, vactes ac martyres peremere, nec jam ullus dixerit, Hic et ille sup-

plioio hunc et illum affecere, sed lictores edere vestiget, quod oppido est insulsum. Jam qui apostolici canonis edictum negligetur, episcopum, aut sacerdotem, aut diaconum pulsantes seu fideles scelerate, seu infideles per injuriam, abdicari jubens? An fugit, scilicet, sanctum Spiritum recordari per alium verberis? Sed apagesis has nugas ab iisque qui pecuniis sint (12) creati, exemplum capiat oratio. Ecquid qui non per se, sed per alienas manus seu acceperint, seu dederint, canonicam effugiunt abdicationem? Minime gentium. Idem hic quoque de furoris fœtu habendum censendumque est, quem tolli ex animis sit necesse, æque ac pravam cupidinem, nec dextra sinistra, sed via regia, id est evangelicis et apostolicis legibus, sit grassandum; ita enim sanctorum vestigiis obsentes, in vitam cum iis æternam occurremus per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XLVIII.

De obedientia, et concordia, atque pace.

Fratres Patresque, rursus accingor ad sermonem, maxime qui Apostolum audiam dicentem, *Attende tibi et doctrinæ, hoc enim faciens, et teipsum salvum facies, et eos qui te audiunt*¹⁷, itaque fari me necesse est, vos aulem aures præbere, ac quæ sitis edocti in opus deducere.

Quid igitur nunc sumus dicturi? De vita nostra corporali, qui, etsi in exsilio, tamen cœnobiace degamus, non unus alterve, sed complures in simul.

Ac cum cœnobi commoda et opes non habemus, tum labores allucramur; nam juges commeant fratres, patresque, et hospites amici, atque pauperes, quibus omnibus occurrere ac satisfacere, neque exigui spiritus est, nec minimæ molestiæ.

Prudens ergo ac vigil œconomus sit oportet, cœu Dei œconomus, quanquam id profuturum est nihil, si non vicarium quoque habeat collegam et concordem, hic cellarium sequacem, cellarius adjutantem se obsonatorem, cæterosque cæteri consentaneos. Scilicet ut uno in corpore multa insunt membra, quæ invicem omnia procurant, seu unum laboret, cunctis condolentibus, seu cohonestetur. cunctis gratulantibus: haud secus in hac republica, quoque, ni eadem ratio servetur, non cœnobium sit, non pax et concordia, sed tumultus ac dissidium. Quæ cum ita sint, qui audet quisquam ex libidine moveri, aut jam lucente die privato studio vel opificio vacare, neque ad bonum publicum prodit? Qui inducit animum advocatus operi negare neque se vel in iis quæ vires superent præbere, sane non se is gerit subditum, nec fratrem, sed

⁹ Rom. v, 1. ¹⁰ Gen. v, 15. ¹¹ Ps. LXV, 12. ¹² Psal. vi, 8. ¹³ Psal. LVII, 5. ¹⁴ Eccle. vii, 10. ¹⁵ Eccli. xxvii, 33. ¹⁶ II Tim. iv, 2. ¹⁷ I Tim. iv, 16.

(12) Id est, dignitates ecclesiasticas adepti.

hospitem. Etsi id autem contingit, saltem deinceps cavetote, ne qui deprendetur immodestiæ pœnas expetat. Non auditis quid Apostolus edicat? *Estote invicem benigni, misericordes, donantes invicem sicut et Deus donavit nobis* ¹⁸. Quamobrem demus operam nos quoque vicissim, et alter alteri dederit, mutuis ferendis oneribus legem implentes Christianam ¹⁹, uti scriptum est. Admonui vos ante, et nunc jam admoneo, ne cogitationum frangamur æstu, quin eum sancti Spiritus lætitia vitæ quoddam exercitiæ certamen peragamus, ducem ac perfectorem fidei Jesum respectantes, qui et precanti vota tribuat, et victoriam vincere volenti.

Nescitis ut jamjam repente accidit tempestas, restitutum de integro cœlum est? Idem in cogitationibus valet, paulum conturbant, et denuo abscedunt. Atque utinam iis plane haud capiamur! nam quidni pacem habemus in animis perennem? sed nequaquam fas est, postquam sub mutabilitatem subjecti nec diem permanemus iidem, nedum perpetuo.

Jam videtis mihi atrocitatem diaboli, siquidem instat repulsus, ac tenebræ cum sit, in angelum se quemdam lucidum diffingit, dolo nos intercipere volens. Verum facessat a nobis draco dicamusque, Non te, Christe, negamus non beatam confessionem mentimur, non virginitatem prodimus, non generositatem projicimus, neque enim estis nescii, frates, e quibus in quæ recidimus. An non e sordibus in majestatem, ex ignorantione in scientiam, ex ignominia in gloriam, additaque ratio, scientia, laus est, ac manus et oris dexteritas? equidem vere auro contra pretiosiores estis pro aurea vestra obedientia, filii. Eoquid ergo opus est porro? patientia, nam *Patientia vobis necessaria est*, inquit, *ut voluntatem Dei facientes reportetis promissiones* ²⁰. Quasnam? ipse ait Dominus: *Vado parare vobis locum, et si abiero parare vobis locum, iterum venio et accipiam vos ad meipsum, ut ubi sum ego et vos sitis. Et quo ego vado scitis, et viam scitis, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis* ²¹. Quocirca hæc cogitantes, ac quæ sanctis ostendenda summa et ineffabilis gloria est, prospectantes, cuncta leniter feramur, seu esuriendum est esuriamus; seu vapulandum, vapulemus; seu moriendum, moriamur, perennis vitæ hæreditatem adituri per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XLIX.

Sexto Ex carnaliorum. De abstinentia, ac confessione quæ incumbat.

Fratres Patresque, præsentis dies plerique ferias appellant, per quos belluentur vinoque bacchantur, ignari abetinentiam eos profiteri carniæ, non crapulæ, et ebrietatis functionem, nam id Græcarum feriarum proprium est, Christianorum, uti frugalitate, nec corporis pro libidinibus curam

¹⁸ Ephes. iv, 32. ¹⁹ Galat. vi, 2. ²⁰ Hebr. x, 36.

A gerere ²², quemadmodum Apostolus docet. Sed agat sane ut lubet mundum quæ in legem abierit insania, nos intemperantiam, fratres, vel in eis quæ jam vesci est permissum fugiamus, scientes eam peccati esse matrem. Etenim de cessor noster Adamus, quandiu ab interdicto esu se abstinerebat in pomario, lætabatur ac ovabat, mactus divinis obtutibus et iniitiis; victoque incontinentia vetita arbore percepta, extemplo pomarii deliciis proscripto mortis genitrix intemperantia facta est.

Sodomitæ quoque perditæ præcupediæ affluentia luxu, iram in se contraxere Dei, sulphure ignique obruti. Nec non et Esau ille exosus, avaris oculis inescatus, paucillo edulii prærogativam vendidit ætatis. Quin Dei populus cibo potuque capiendo sedere, ac surexerit ludere, Neque his diversa sunt quæ per hos dies factitantur, comessationes, ebrietas, clamores, diabolica tripudia, quæ non interdiu solum obeantur, sed magnam quoque partem exigant noctis. Tantum intemperantia malum est per quam in orbem mors invasit, ut habendæ sint nobis Deo gratiæ, qui ab inani eo instituto assertos in hanc felicem transtulit vitam, in qua non intemperantia agitur, sed moderatio; nec ebrietas, sed sobrietas; nec turbæ, sed pax; nec tumultus, sed quies; nec turpiloquium, sed gratulatio; nec flagitium, sed castitas, ac sanctimonia, et integritas. Ex hac divini nostri prodire Patres, qui Deo duce vitia calcavere, dæmones fugavere, cum angelis certavere, prodigia edidere, cœlestem gloriam percipere, mundo admirationi furere; quorum unus est beatus Antonius, cujus vitam legimus, ac quemadmodum a Deo in hoc eis cœlum complexu sit evectus perspeximus, ut terræ quoque reges magnum ducerent ad eum scribere, scriptamque ejus adire vocem. Horum nauci nos quoque beatorum vitam sequimur, imitarique probat monastica perfectio, mundi despectus, patriæ, gneris, amicorum, patrimonii repudium, subjectio, morigeratio, præsens confessio, ob quam capite fortunisque oppellimur. Quamobrem gaudeamus, et invicem gratulemur, quod hæc nobis largibus Deus est, ac vitam agimus spiritulem, in qua leceat, si velimus, quotidie feriari, et gaudio sine potiri. Itaque, cohortor, tum studium hoc nostrum monasticum, tum confessionem firmiter tueamur: nam sparsa equidum fama est imminere rebus nostris imperatorem, ac mirum ni veniet repente apparitor regius. Verum ne consternemur rumore, quod si a nobis Deus est, quis contra nos? Scilicet qui ante opitulatus est, non opituletur et imposterum? tantum stemus animose, tantum circumspecte caveamus, viresque ipse præbebit, qui ex ejus voluntate vita ad extremum perfuncti cœlesti regnum consequamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

²¹ Joan. iv, 2, 4. ²² Rom. xiii, 1 seqq.

SERMO L.

Dominica Excarnaliorum. De magno et illustri Domini nostri Jesu Christi die. Extremis Excarnalibus dictus.

Fratres Patresque, lex est universalis hodierno die mundanos esu carniū defungi, magnumque in iis voracitatis ac bibacitatis certamen videas agitari, nec non et fœda ludicrorum spectacula, quæ vel referre turpe est; ac quos par erat frugaliter uti, et de præsentibus Deo gratulari, seseque ad imminens convivium, ut meretur, comparare, diabolicis acti fraudibus, alia omnia faciunt, alium se excepturos pro alio demonstrantes. Quorsum hæc autem mihi dicuntur? ut ne eodem nos quoque inopes monachi mentem dimittamus, neu eorum desiderio ducamur, quod nequaquam dignum sit desiderio, sed planctu; quin oculis in Evangelio, quod hodie sit audiendum, defixis, de quo et cantatus Canon est, magnum et illustre Domini nostri Jesu Christi adventus diem cogitemus, qua iudex ovis dextra, hædis sinistra collocatis, illos hac felice et optatissima voce compellabit: *Venite, benedicti Patris mei possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi* ²³, his diram ac tristissimam eam sententiam loquetur: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus* ²⁴. Hæc horrore sunt, medius fidius, et pavore, ac consternatione plena: quæ nos juxta atque illos oportet reputantes accidere et allacrymari.

Deumque propitium parare, priusquam ad experientiam sit devotum rerum quæ audiantur. Ac cum sic obeant illi, nos, cohortor, Evangelica præconia pernicis audiamus, timide atque trepide Deo servire satagentes, cuncta ex animo vitiositate remota; omnique invicem præclaræ functionis inducta scientia, penita misericordia, benignitate, submissione, mansuetudine, lenitate, seu quid aliud est eximium et laudatum, quo digna obita Christi Evangelio vita cœlestis regnum eriscamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria, et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LI.

Quarto Tyrophagiorum. De fiducia atque in præsentis periculo constantia.

Fratres Patresque, institueram hodie de contentia disserere, postquam in foribus S. Quadragesima est: sed quæ rumoribus jaectantur nequaquam id agere permittunt, mente ac sermone alio traducta: jam enim vobis edixi superiore Catechesi imminere rebus nostris imperatorem, et nunc aiunt per Nicomedem minas intentare.

Quibus si occurremus egregie, omnino haud sustinebit. Sed efficiat sane quod animum induxit,

²³ Matth. xxv, 31. ²⁴ Ibid. 41. ²⁵ II Cor. 1, 5-7. ²⁶ Matth. x, 5.

²⁷ Matth. v, 11.

(13) Paulo aliter hæc in Græcis vulgatis et Latino interprete leguntur. Nos auctoris citationem fideliter proposuimus.

A quid tum? postea scilicet rursus oppugnari rursus est coronari, ac quo majores sunt ærumnæ, hoc sanoti Spiritus major consolatio est: nam Apostoli hæc sunt verba: *Sicut abundant passiones Christi in nobis, ita et per Christum abundat consolatio nostra. Sive autem tribulamur, pro vestra consolatione et salute* (13), *quæ operatur in tolerantia earumdem passionum, quas et nos patimur, (et spes nostra firma est de vobis) sive consolamur, pro vestra consolatione et salute, scientes quod sicut socii passionum estis, sic eritis et consolationis* ²⁴. In iis verbis ostendit socios nos esse vicissim in solatiis et ærumnis, ceu unum corpus, unamque mentem, ut in unam spem quoque accitos ac vocatos. Quamobrem ne in posterum concidamus, fratres, neu doleamus, quin una omnes consurgamus, tanquam eximii Christi milites, arma ferentes non carnalia, sed Deipotencia, quæ arces evertant, id est prudentiam, fortitudinem, temperantiam, justitiam, Christi hic quoque exæcuti sententiam. *Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam* ²⁵. Quo extorres ne quid esuri sumus, bibiturive, aut amicturi curemus: ipse enim dixit: *Non te deseram, neque relinquam* ²⁶, ut vel indidem fenestram sit aperturus, atque adjumento nobis in omnibus futurus. Ecquid non gaudeamus, his affecti promissis? non ovemus, qui Dominici simus discipuli? sic persecuti sunt et sanctos apostolos, quos Dominus affatur in hæc verba: *Beati estis cum maledixerint vobis, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me: gaudete in illa die, et exultate* ²⁷: itaque gaudii sunt atque exultationis præsentia, quæ inenarrabilem lætitiā, vitam perennem, ac sine fine regnum concilient: *In viam gentium ne abieritis, ait, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis* ²⁸, hoc accipiendum in hæreticos. Quapropter eorum neo ecclesias, neu domos ineamus, quin ubicunque pacis filius, semen pietatis est, eo divertamus, inibique versemur, uti et proximus temporibus; caveamus qui veritatem fingant, qui præfectos se dicant, neque sint, sed plani qui errent, et in errorem impellant deludant ac deludantur, quorum justa damnatio est, tueamur consolidam fidem, tum integram vitam, alterutrum alterutro non lædentes, quin utrinque integri et perfecti. Quæ præposita confessio est,

D de Domini nostri Jesu Christi incarnatione ducitur, ut qui eum neget repræsentari pictura, neget et corporatum conspectum: idem est enim corporatum esse conspectum, ac repræsentari pictura. Qui sacram ejus imaginem non adoret, Dominum non adorat: inest scilicet in imagine princeps exemplar, atque in principe exemplari representati cujusque imago elucet et adoratur.

Sin adorare se Iconomachi dicant, mentiuntur: nam, *Confitentur, inquit, se nosse Deum, factis au-*

²⁵ Matth. x, 23. ²⁶ Josue 1, 5. ²⁷ Matth. v, 11.

tem negant²⁹. Quare Christum nos ejusque imaginem, Deiparam ejusque imaginem, sanctos eorumque imagines adoremus; quam apostolicam doctrinam a sanctis Patribus acceptam vobis, filii fratresque, porro ceu depositum concedo, per sanctum Spiritum, qui inhabitat in vobis, illæsam et incorruptam conservandam. Quod superest, deprecamini pro nobis, ut ore reserando sermonem tribuat Deus, quo sermoni resistamus neu expectationem frustremur, unaque vobiscum imminens certamen sine fraude obeamus, cunctis cœlesti regnum adepturis per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LII.

De continentia ac comprecatione, habitus sexto Tyrophagiorum.

Fratres Patresque, vitam hanc nostram sæpe prædicans felicem, non id adulatione, quin veritate equidem facio, nec qui deplorare mundanos velim, sed qui alacriores vos cupiam reddere: nam et hodie scitis quæ in mundo gerantur, orapula ebrietas, comessationes, pocula, clamores, tripudia, ac quæ alia fanatica sunt. Maligni facinora, quorum damnatio est, quemadmodum scriptum est³⁰. Cæterum nostra haud ejusmodi vita est, sed qualis? Deum noctes diesque laudamus ad præscriptam a sanctis Patribus legem, psalmodiam excipit psalmodia, lectionem lectio, comprecationem comprecatio, mens cogitationum magistra est, animus in meditando divinis oraculis deditus, silentium agitur tempestivum, colloquium competens, invicem servimus, invicem propugnamus, omniaque modo, et tanquam de menso reguntur. Sin corporale opus est solatium in festo, ne id absolum quidem: auditis enim quid Judæ herus imperet: *Quod facis fac citius: hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid dixerat ei: quidam enim putabant, quia locutus habebat Judas, quod dixisset ei Jesus, Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis ut aliquid daret*³¹. Viden' ut festi ac pauperum cura ducebantur? quod inopes nos quoque obire, ut videtis, animum inducimus. Sane agendæ Deo gratiæ, qui nos in hanc vitam dignatus conscribere est non pro operum quæ fecimus meritis: siquidem nihil egimus in terris bonum, sed ritus: siquidem nihil egimus in terris bonum, sed pro ejus misericordia gratuita vocatio est. Ut obstrictus sit unusquisque nostrum semper animi dicere contritus: *Ecquis ego sum, Domine mi Deus, quævo patria domus, studio complectare? Atque hæc penes nos, quæ in mundo invenias rarius: nam nocti succedit dies in hujus sollicitudine ævi, opum fraudibus, cæterisque curis, ut vel respirare quis nequeat, alter alteri pauperiem facit, alius cum alio configit, effusa sunt in terram, ut in va-*

ticine loquar³², stupra, furta, mendacia, diræ, aliaque quæ nec facile recenseam. Eaque cuncta memoria beatus Chrysostotomus complexus princeps censuit ægre quotam orbis terrarum partem servari, quæ equidem terribilis, sed tamen vera est oratio. Ut in ea sententia lugendum ac mœrendum ei sit, qui serio habeat sensum. Scilicet non fratres sumus inter nos omnes? non ex uno sanguine, eademque terra? Non vel jumentum cernens in præcipitium ferri, misericordia tangere? quo magis fratrum et confidelium? Hinc Apostolus crucis hostes Christianæ plorare³³, pro assiduo animi dolore comprecans³⁴; hinc Jeremias Israelis stirpem lamentari variaque lamenta exarata relinquere; hinc magnus ille Moses Deum inclamare: *Si remittis, remitte sane hanc eis noxam; sin minus, dele me quoque e tuo libro*³⁵. Sanctique eundem cuncti affectum secuti, pro aliis deprecari. Ut nobis etiam, si assectari eos amamus, non res nostræ spectandæ modo sint, sed et pro mundo comprecandum, miseratione ductis eorum qui vitam agant perversam, qui hæresi teneantur, qui in errore sint abducti, qui in ethnicis caligent, breviter, omnium mortalium, postquam jubet Apostolus *obsecrationes, et orationes fieri pro omnibus hominibus*³⁶: ita enim nobis ipsis præ reliquis emolumentum quæramus, compuncti, habituque defuncti vitioso: quo et exsoluti perennem inire vitam mereamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LIII.

Dominica Tyrophagiorum. De jejunio, et quemadmodum serii ac morigeri subditi verum jejunium sit propriæ eccidii voluntatis.

Fratres Patresque, benignus Deus, qui vita imbutos ex anno in annum ductat, benevole ad hoc quoque jejunii tempus perduxit, in quo unusquisque piorum uti lubeat certet, alius in continentia deditus, duplam exigens triplamve, alius in privilegio, tantum tantillumve pervigilans, alius congeniculationi plus vacans, alius alteri cuiquam functioni, planeque ingens per hos sacros dies studium atque diligentiam cernas: cæterum qui morigeretur serio, sub obedientia positus, non definito ullo tempore quin perpetuo idem obtinet certamen. Quodnam? nequaquam gerere se ex sua libidine, sed ducis regi deformatione: quod cum aliis cunctis studiis sublimius est, tum martyrii habeat diadema. Quanquam est et nobis mutatio ciborum, adgeniculandi contentio, ac psalmodiarum accessio, secundum traditionem ab origine descriptam. Itaque cohortor, jejuniorum munus læti capiamus, non mœstitiæ præferenda, quemadmodum docemur³⁷, sed cum animi hilaritate obeuntes, neu pravitare, detractio, ira, mali-

²⁹ Tit. I, 16. ³⁰ Rom. III, 8. ³¹ Joan. XIII, 27-29. ³² Osee IV, 2. ³³ Rom. IX, 2. ³⁴ Rom. X, 1. ³⁵ Exod. XXXII, 32. ³⁶ I Tim. II, 8. * *Addidi lucis causa, neque enim sunt in Græco.* ³⁷ Matth. VI, 16.

gnitate, invidia ducti, quin mutuam pacem et amorem agitantes, comes, morigeri, misericordiae bonorumque fructuum pleni, quietem tempestivam trabentes (siquidem in contubernio inquiete damnosa est), verba opportune facientes (quippe aliena frugi quiete muta), in primisque cogitationum magisterio invigilantes, qui nequaquam aperiamus viliis fenestram, neu locum diabolo demus. Si Spiritus, ait, potestatem habentis ascenderit super te locum non inveniat³⁸: ut lacessere inimicus queat, ingredi non item, nostrique ipsorum heri simus. Igitur ne diabolo fores pandamus, quin mentem undique, ceu Dei sponsam, muniamus cogitationum sagittis intactam et illesam: nam sic domicilium Deo animus fiat, et audire mereamur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*³⁹. Breviter: *Quæcunque sunt vera, quæcunque angusta, quæcunque iusta, quæcunque casta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua ritus, si qua laus ut Apostoli utar verbis, hæc agite*⁴⁰, pacis vobiscum Deo futuro per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LIV.

De jejuniis, vacuitateque libidinum, primis jejuniis dictus.

Fratres Patresque, Quadragesimæ tempus cum universo anno compositum simile est intempestuosi portus, quo confluentes cuncti mortales tranquillitate fruuntur spiritali: neque enim monachis solum, quin laicis quoque, parvisque juxta ac magnis, præstitibus, subditis, regibus, sacerdotibus, omni generi et ætati hæc anni tempestas salutifera est.

Quippe urbes ac territoria magis supersedent rixis et tumultibus: subeuntque vicissim psalmodiæ, laudes, supplicia, preces: quibus clemens placatus Deus pace imbuunt mentes, noxasque condonat, si ex animo sincero timide ei trepidæque accidamus, et illacrymemur, promissa in posteram emendatione. Sed cum mundanis ecclesiastici censors agunt ex officio (egent namque ut in stadio currentes concertantium vocibus sic jejunantes magistrorum solatio), equidem, venerandi, caput vobis impositus, vobiscum disseram, atque id breviter. Enimvero jejunium animi quædam renovatio est; ait enim sacer Apostolus: *Quantumvis qui foris est noster homo corrumpitur, tantum is qui intus est renovatur de die in diem*⁴¹. Quod si renovatur, proculdubio ad primigeniam pulchritudinem comitur, comptusque in amorem pellicit stipulatum in hæc verba: *Ego et Pater veniemus, et apud eum mansionem faciemus*⁴². Quamobrem si id jejunii beneficium est, ut Dei nos domicilium reddat, prælati id, fratres, suscipere debemus, nihil offensi victus tenuitate, scientes Dominum, qui splendide præbere posset, in solitudine

aliquot millia pane et aqua accepisse. ut nihil dicam insolentiam alacritate lenitam citra molestiam futuram. Cæterum jejunium non cibis definitur modo, quia omni scelerum abstinence, quemadmodum SS. Patres edixere. Quare abstinence, cohortor, ignavia, segnitie, detrectatione, invidia, rixa, malignitate, studio nostri, ad privatam normam vivendi licentia, ac pol noxio insuper cupidine, siquidem et jejunantibus veterator imminet serpens. Sane, aspectu pulcher, atque esu jucundus erat qui me interfecit fractus, audimus dicentem, Ac videsis mihi ut pulchram nominet non natura, sed aspectu: etenim quasi quis floridum rubro cortice tenens punicum, meram putredinem deduciat; ad eundem modum voluptas quoque dulcedinem fingens inauditam, illicet felle amarior tractata reperitur, præque omni ancipiti mucrone animum lancinans captum. Id adeo passus est prædecessor Adamus, ab serpente inescatus, qui simul interdictum attigit cibum, mortem invenit pro vita: idemque cuncti exinde hactenus sunt experti, quos in fraudem impulit draco. Scilicet quemadmodum tenebrosus ipse in angelum se lucidum diffingit, ita sane et malum bono, amarum dulci, cæcum splendido, foedum venusto, mortiferum vitali commutare et convertere novit, atque hinc sceleratus minime cessat mundum assidue deludere. Verum nos, fratres, nequaquam variis iis fraudibus in diversum feramur, neu idem patiamur quod aves, quæ in objectam avidè escam ruentes, laqueo inhærent aucupis, quin reductis vitiorum involucriis, sagaciter merum scelus dispectemus, ac refugiamus serio. Neque non expediti simus ad psalmodias pro tempore, prompti ad laudationes, assidui in lectionibus, congeniculantes in horas pro modulo, exercentes munificia (siquidem honestum laborare est, nec dignus habitus est qui non laboret cibum capere), mutua onera ferentes, quandoquidem his imbellis, robustus ille est, cibo, potu, aliisque paradisi necessariis, ne in perditis æmulemur, sed in honestis; ad extremum invicem benevoli, liberales, comes, morigeri, misericordiae bonorumque fructuum pleni. Ac Dei equidem pax, quæ omne superat ingenium⁴³, mentes animosque uniat vestros, quo cum insontes principem nunc Resurrectionis diem prævertatis, tum in futuro sæculo, cum redivivi consurgemus, cæleste regnum adeatis per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LV.

Primæ hebdomadis sexta. De incorrupta quasi quadam animi domo virtutem exornanda functione.

Fratres Patresque, ædes excitantes mundani sumptuosas, nequaquam sibi requiem concedunt, noctu et interdium laborantes, solliciti, anxii, dum ad finem opus adducant, tantumque iis inest studium,

³⁸ Eccl. x, 4. ³⁹ Matth. v, 3. ⁴⁰ Philipp. iv, 8. ⁴¹ II Cor. iv, 16. ⁴² Joan. xiv, 23. ⁴³ I Thess. iii, 16.

ut tota indidem meus occupetur, ac consideret quem admodum et fastigium fiat tecto commodum, et picturatum marmoribus solum, nec sine reliqua majestate, aspectum curiosis jucundissimum præbeat: ac si quis adeo ab ea cura velit abstrahere ringantur, ceu extrema injuria affecti. Ecquid nos autem, qui non caduam, sed perennem domum fabricemur, nec quæ e saxis lignisque struatur, sed e spiritalibus gratiis poliatur, torpēbimus, et eorum a tergo consequemur industriam? scilicet non ea summa contumelia sit? Jam illæ, et carni deditis hominibus exceptis, et heris compluribus mutatis, ad extremum solitariæ dissolventur, hæc hospitio sanctum Spiritum capit: siquidem *Templum Dei sumus vivi, et Spiritus Dei habitat in nobis* ⁴⁴, ut divinus Apostolus ait. Quin abeuntes hinc quoque concomitatur, manens in cœlis indissolubilis et æterna. At quæ est ejus ædificii materies? virtutum functio. Ac capesis mihi in primis Dei timorem, quasi quodam fundamento locando, nam *Initium sapientiæ timor Domini est* ⁴⁵: tum autem prudentiam, fortitudinem, temperantiam, justitiam, quæ invicem nexæ, et charitatis tanquam vinculo coagmentatæ ac consortæ, *crecant in templum sanctum Domino* ⁴⁶, auctoribus litteris. Hanc nos ædem, fratres, assidue moliamur, neu virtutum ornare pulchritudinem cessemus, quo domesticum habeamus sanctum Spiritum, vitæque delicio geniorum in nos ora hominumque vertamus. Ac cum una virtutum continentia sit, in eamque nunc temporis potissimum incumbamus, Deo laudem tribuamus, qui unum ejus stadium, decurrerimus. Equidem facies pro solito sunt mutatæ, at mutatione, me hercule, egregia, coorto e continentia pallore renitentes; ori amarities quæsitæ est, contracto tanquam felle præ cibi tardius sumptione sed imbutæ dulcedine mentes, spe allatæ. Scilicet inter se hæc depugnant, ut uno victore cogat necessitas alterum succumbere: itaque lætemur additi melliori. Enimvero dicat fortasse quispiam in perfectione ponendum, quotidie te cibo defraudare. Fabulæ: sane enim quidem haud nos Dominus jussisset panem poscere quotidianum perpetem; non Elias quotidie in deserto epulum a corvo, non Paulus, qui ante divum Antonium solitudinem coluit, diurnum panem divinitus accepisset, non magnusmet Antonius plus diurno ac septimano jejunio prætulisset quotidie paulo quam necessitas ferat comesse minus, opinor, hac de causa. Nam quia corpus solidum diem fatigatum sensibus languet, ceu cursor equus, atque instaurationem desiderat, necessario quoque naturæ instituit architectus ut diurno pabulo teneretur, quo vividum deinceps foret, non cassum, et enerve; quod iis accidit qui duplas, ac quinquecuplas trahant: quippe nequeat aut identidem congenulari, aut in psalmodiis sonorum loqui, aliave expedite munia præstare, nisi quod insolens nimi-

rum facinus est. Quamobrem non jam porro diurnus imperfectioni cibus ducitor, quia oppido in perfectis habetor ad modum normamque præscriptam. Atque o factum bene, quod res nostrates paternis constitutæ sunt scitæque regulis. Vobis quidem etiam etiamque sanitas tum corporis, tum animi firmitas tribuatur, qui immortaliter quoque Deo serviat, ac supremam diem maneatis, qua solis micetis instar cum sanctis, regni hæreditate aucti cœlestis per Christum Jesum Dominum nostrum: sui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LVI.

Dominica primæ hebdomadis. Ne supra vires in divinis studiis nitamur, ac spiritalibus animum spectaculis pascamus.

Fratres Patresque, cum arduum omne est initium, tum jejunii ingressus mutatione oiborum atque studiorum, difficultatem quamdam et asperitatem parat. Lenitur tamen ac tractatione assidua mollitur: quo hæc pertinet sententia, *Omnis disciplina in præsentibus quidem videtur non esse gaudium, sed mœroris; postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit justitiæ* ⁴⁷. Quamobrem nos quoque una hebdomada jejunii transmissa, in posterum alacriores per experientiam reddamur, alacritatem scientes corpus juxta animumque firmare, levia comparantem quæ gravia sint, proclivia quæ ardua, uti ægnities contra gravia quæ levia sint, ardua quæ proclivia. Neque vero in studiis supra vires nitamur, quin cum spiritali quadam valetudine tueamur et corporis sanitatem: quid enim prodest accelerare in principio, ac mox ruere? ut circumspecte potius sit eundem, ad distantiam tuenti diversorii. Sed quoniam quæ contentionem habeat dies parere ignaviam solet, honestis occupationibus et spiritalibus animum spectaculis pascamus, non his mundanis, in quibus inest vanitas, ærumnæ, confusio, ac amaror, sed quæ cum dulcedine sunt lætitiæque permixta. *Dei sum recordatus*, ait ille ⁴⁸, *ac gravisus*. Igitur in Deo mens defigitor, in cœlestibus visis, in paradisi pulchritudine, in æternis mansionibus, in angelorum tripudiis, in superna vita; ubi sint pii noxique manes, cujusmodi adventus prælustis Dei et Servatoris Jesu Christi futurus: *sub quem ex oraculo divino cœli magno impetu transient, elementa vero calore solventur, terra autem et quæ in ipsa sunt opera, exurentur* ⁴⁹, tum autem ut animus conjux quisque corpus assumet, quam numerosa sit hominum corona, ab Adamo et ævi decursum pertinens, quam terribilis Christi vultus, solius radis præfulgens, ecquam ejus vocem audiemus ad extremum, quæ instauratione futura tum justis ad cœleste regnum ascitis, tum in perennes pœnas sontibus dimissis: hæc nos, fratres, par est curare, ac cogitare, in iisque versari, ceu qui

⁴⁴ I Cor. III, 16. ⁴⁵ Psal. CX, 10. ⁴⁶ Ephes. II, 21.

⁴⁷ Hebr. XII, 11. ⁴⁸ Psal. XLI, 5. ⁴⁹ II Petr. III, 7-10.

extra mundum positi, cœlique cives, societate nulla A teneamur eorum qui carnaliter vivunt, unde exstimulemur, lacrymemur, collustremur, atque hic vita obita quieta, in spem erigamur futuris perennibus bonis fruendi per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LVII.

Secundæ Hebdomadis quarta. De animo a noxiis affectibus servando.

Fratres Patresque, primæ hebdomadis jejunio defuncti invicem alii quam fuerimus apparemus, graciles, ac decolorés. Quanquam etsi exterior corrumpitur homo, ut Apostoli utar verbis, at interior renovatur de die in diem ⁵⁰: nam quasi corpus videmus præ deliciis pingue, et renidens per continentiam in animo consecrarium credere est. Ut afflicto corpore animo pulchritudinem pepereamus, eam nimirum, quam sanctus David desiderans, precabatur, Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutum ⁵¹: eaque ipsa et beatus Paulus confirmat Christo nos desponderi, Respondi enim vos uni viro, virginem castam exhibere Christo. Timeo autem ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, illa corrumpantur sensus vestri a simplicitate quæ est in Christo ⁵². Viden' beneficii amplitudinem, ut sponsum habeamus Christum? viden' pronubum, ut de incolunitate nostra sit sollicitus? Ergo abditæ in cubili instar juvenulæ est animus noster, quæ ut virorum abstinet obtutu, intra cubiculum se continens, omnemque adhibens industriam quo se incorruptam servet, dum tempus venerit nubendi, ab eundem modum animus quoque omni studio ad noxiæ peccati affectibus purum se in decessum tueatur oportet sub quem egressus corpore ceu cubili quodam, si quidem formosus est, egregiis actionibus splendens, sanctos oblectet angelos, neque injuria; sine flagitio deformis, volupe sit dæmonibus, in Christi probrum, quod tum dictu, tum cogitate miserabile est.

Sane eam ob rem corporis repressio, et austeritas, quæ tanquam frenum carnis appetitiones retundat, ac aurigatorem excutiat mentem, non hac solam tempestate, quin per omnem vitam agitur: nam quid aliud monastica vita est quam vitiorum continentia, cogitationum magisterium, luctaque D perpeæ cum hostibus invisibilibus? Acerba ea sunt (factor) carni, sed quod in præsentem est momentaneum et leve tribulationis nostræ, uti scriptum est; supra modum in sublimitate æternæ gloriæ ponitur operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur ⁵³. Igitur ob inaspectabilia bona, quæ vel per transennam videre optant angeli, ob sponsum cui conciliati sumus, Christum, hortor et obtestor, fratres, animos puros conservemus a noxiis salutem

facinoribus, a sorditis cogitatis, quæ nos inquinant, auctore Domino, malum nec cogitantes, quandoquidem cogitando accenditur, velut ignis, desiderium, quin procul vitis siti, ac primo incursu tentatorem propulsantes, animumque præclaris actionibus ornantes, et quæ in manibus est, continentiam alacrius obeuntes, quo puri hinc profecti, cum incredibili gaudio in cœlum commigremus, thalami lætitiæ cœlestis fructuri, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LVIII.

Secundæ hebdomadis sexta. De concordia, et amore ferendisque generose virtutis laboribus, regno acquirendo cœlesti.

Fratres Patresque, equidem in vobis gaudeo, qui concordés obeatis, ac pacem agitetis, tempus patienter jejunii perferatis, quod ad salutem vestram, nostramque spem pertinet sane; quantum est enim in contubernio pax, et concordia bonum, malis de medio sublatis, immodestia, inquietudine, responsione, inobedientia, detractio, superbia, ac si quæ alia flagitia sunt? Scilicet ii cum in primis commodum sibi quærunt, tum aliis exemplum propositi virtutis, quæstum hinc quoque faciunt maximum: nam quemadmodum qui noxas comparent detestationis, sic qui exacuunt virtutem collaudationis sint hæredes. Neque equidem, fratres, de eximio statu: vitæque laudata decidamus, neu ab amore divino conquiescamus: siquidem scriptum est: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et ex tota virtute tua ⁵⁴. Enimvero qui sic diligit, non exsaturatur, non labascit, non ignavia torpet, quin igni addit ignem, ei alacritate alacritatem provocat, positus in animo virtutum tanquam gradibus, atque e robore in spiritale robur grassatur, idque incessanter. Non carnales operarios videtis, ut in futilibus ac caducis laborent! non naupegos coram cœnitis, ut totam desudent diem, nec tantillam sibi quietem tribuant? Quamobrem? quo pauxillum auferant argenti et quæ usus postulat domesticus comportent. Nos diis opibus parandis, regno acquirendo cœlesti, bonis perennibus fruendis, pœnis fugiendis sempiternis, non cuncta patiamur cum omni alacritate, atque vigilantia, si vel sanguinem necesse est fundere, parati eum pro Domino impendere? Sane, obsecro, fratres, stemus animose spe gaudentes, ærumnas tolerantes, precibus instantes, manificiis intenti, psalmodiis, versibus, lectionibus; qua occupatione teneamus animum, et ab inanibus studiis abstrahamus, siquidem desidia mater peccati est, labor animi custodia.

Non tamen ut ea propter de statu dejiciamur, quin præferentes morigerationem, modestiam, adjurationem proximi, cæteraque cuncta quæ ad animi

⁵⁰ II Cor. iv, 16. ⁵¹ Psal. xxix, 8. ⁵² II Cor. xi, 2, 3. ⁵³ II Cor. iv, 17. ⁵⁴ Deut. vi, 5.

salutem conferunt; denique comprecari, et pro dispersis huc illuc fratribus, nam de iis laboro equidem quoque, quin haud contuar coram, ut evaserit quisquam. Nec non et pro me supplicantes, cui tum sermo reserando tribuatur ore, tum innocens vita, quo utrimvis ego juxta, vosque servemur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LIX.

Dominica Secundæ hebdomadis. De transcundo læte, atque expedito jejunio, æternæ spe vitæ.

Fratres Patresque, præstans jejunium est, insignibus suis præditum: ea sunt pax, mansuetudo, serenitas, humilitas, obedientia, mutuum studium, et quæ alia genera sunt virtutis; at jejunantibus diabolus contraria satagit obtrudere, ac præfidentes, iracundos, stomachosos, turgidos præstare, quo emolumento damnum afferat majus. Nobis quidem faciendum non est ut impuri consilia nescire videamur, placideque, leniter, mansuete ac composite obeundum, benevole invicem ferendis, qui id Deo acceptum non ignoremus; etenim, nec si collum ut manubrium repandes, et saccum insternas, cineremque; sine his ei perlaceas. Sane cum jejunio reprimitur, arescitque corpus, tum animus dilatatur, ac refleret: nam quantum is qui foris est noster homo corrumpitur, ait ille, tantum is qui intus est renovatur de die in diem⁵⁵; rursusque: *Id quod in præsentis est momentaneum, et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis*⁵⁶. Itaque præmium spectantes æquanimi virtutis labores patiamur: *Deo, et Patri gratias agentes, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii dilectionis suæ*⁵⁷. Scilicet non ejus sine macula corpus, atque sanguinem in dies percipimus; quo quid suavius? quid delicatius? siquidem vescentibus eum pura conscientia perennis vita quæritur. Non quotidie cum Davide, aliisque sanctis Patribus consuescimus, tractandis monumentis; quæ hac animo major consolatio? Non humanitus affinium, mundique studium, abruptimus; quid hoc beatius quoque, ac sublimius? *Nostra conversatio in cælis est: unde etiam Salvatorem exspectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humanitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ secundum operationem quæ etiam possit subicere sibi omnia*⁵⁸. Quamobrem gaudeamus, fratres, et ovemus, omni despuenda voluptate. *Omnis caro ut fenum, et omnis gloria hominis tanquam flos feni. Exortus est sol cum ardore, et arefecit fenum, et flos ejus de-*

⁵⁵ II Cor. iv, 16. ⁵⁶ Ibid. 17. ⁵⁷ Coloss. i, 12. ⁵⁸ Philipp. iii, 20, 21. ⁵⁹ Isa. xl, 6, 7. ⁶⁰ Jac. v, 13. ⁶¹ Jac. i, 12. ⁶²⁻⁶⁷ Matth. xxiv, 27. ⁶⁸ II Cor. v,

(13) Vat. sequor in quo est, ἀκολουθῶμεν, non ἡκολουθῶμεν. Sensus, non verba citat ex Matth. xviii, 37.

A cidiit, et decor vultus ejus deperit⁵⁹. At virtutis manet in ævum functio. *Tristatur aliquis vestrum? (Dei germanus inquit) oret. Equo animo est? psallat*⁶⁰. Noxio illo scelere tentatus, ut assidue tentator urget, sustineto audiens dicentem: *Beatus qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Dominus diligentibus se. Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea*⁶¹, ait Dominus: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LX.

Tertiæ Hebdomadis quarta. De repentino hinc abscessu; et a fœdis desideriis accurate prohibendis sensibus animoque.

B Fratres Patresque, haud debebamus, sancto præsentis Patre ac magistro, verba facere, sed tamen pro consuetudine paulum quiddam dicamus. Ergo ætas nostra, uti cernitis, quot diebus carpitur, ad mortemque propinquamus, atque hinc abscedere necesse est, et ad Fratres Patresque jungi, ut vigil opus sit attendio, ac mens instructa. Sane historiam legi (13) audivimus diluvii atque hanc Dominicam in Evangeliiis sententiam, *Quemadmodum in diebus Noe epulabantur, potabant, matrimonia contrahebant, emebant, vendebant, et repente irruit diluvium, sic erit et in adventu Filii hominis*⁶²⁻⁶⁷. Ac fors miramur ut tum agebant securi, nec trepidi, atque timidi, igitur videamus ne quod incessimus, eodem inscii teneamur ipsi. Enimvero haud jam paratur arca, quæ centum expleatur annis, quin referta in dies spectatur, in quam subeundum est, jam quotidie mors obitur, unoquoque abeunte fratrum, nostraque hæc illorum est atrocior fortuna, ut summa adhibenda cautio sit. Nec pol veto quin edamus, bibamus, vestimentis induamur (non id equidem sentio), sed seu edamus, seu bibamus, seu quid agamus, juncta ut in Dei gloriam agamus⁶⁸, neu quam Jucæis, Græcisve, aut Dei Ecclesiæ offensionem præstemus, quod Apostolus jubet, sane cohortor, sane obsecro, fratres: *Implete gaudium meum, ut ejusdem utar verbis, quo idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes, idem sentientes, nihil per contentionem nec per inanem gloriam, sed in humilitate, superiores sibi invicem arbitrantes*⁶⁹. In primisque sensus coercentor, visus, auditus, odoratus, tactus, gustatus, per quæ mors irrumpat; animus refrenator, ne ad nefaria feratur, neu fœdis nequidquam inhærescat, neu simulacra fingat vitiosa, neu scelerata desideria concipiat, unde emolumentum, ac voluptas minime capiatur, quin (14) dolor contra, et calamitas, ut usum præstemus nullum. Igitur una est in qua acquiescamus voluptas animus purus, ac vacuitas spectans

⁶⁸ Philipp. iii, 20, 21. ⁶⁹ Isa. xl, 6, 7. ⁶⁰ Jac. v, 13. ⁶¹ Jac. i, 12. ⁶²⁻⁶⁷ Matth. xxiv, 27. ⁶⁸ II Cor. v,

(14) In Vat. ὀδυνώμεθα, lege pro ὀφυνώμεθα, quod non assequor.

libidines. Quam ad voluptatem evocati, et quod e libidinum vacuitate gaudium nascatur, ne ignavia torpeamus, quin properemus, atque urgeamus serio defectum omnem studio instaurare, Deum habitari propitium : nam prope est se expectantibus Deus. Eaque obita vita, cœleste regnum consequemur per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXI.

tertiz hebdomadis præparatoria. Commillendum non esse ut periculis nos obiectemus, ac de jejuniis.

Fratres Patresque, heri tempestas, hodie tranquillitas, heri tumultus, hodie quies. Sane habentis Deo gratiæ, qui et depulit periculum, et vos constabiliavit, qui infracti maneretis in expectatione minarum, hoc verorum Christianorum, hoc germanorum monachorum est, perpetuo instructos esse ad discrimen pro virtute, nihil divino antiquiæ præcepto quidquam ducere. Igitur aggressi ac locuti quæ locuti sunt hostes, recessere, non tam vobis consternatis, quam ipsi reveriti. Vobis quidem præmium Deus tribuat luculentum, qui quæ causa vexari animum induxistis ; etenim, ut est misericordiæ largus, virtutem capescentem vel ob propositum muneratur. Quanquam nec depulsum est periculum, quin hæret etiam etiamque maxime quod edicta passim a principibus eduntur ne quis hæreticæ consuetudinis sinatur exsors. Ergo audiamus Apostolum dicentem : *In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt, tempus redimentes.* *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere* ⁷⁰, quæ sententia docet nec temere nos periculis obiectare, nec rursum Dei sermonem subticere ; nam *Quod si subtraxerit se, inquit, non placebit animæ meæ* ⁷¹. Atque hæc hactenus, nunc provectum jejuniis est, ac magis magisque nos instigat nitiditer in posterum, ut cuique videatur, non tristes, aut coactos. Hilarem enim jejunatorem amat Deus. Et si cœnobiaca regula aut permittit ex sua quamque libidine regi, norma que hæc est continentiæ subditis communis, propriæ coercitio voluntatis. Igitur eximium est jejuniis, quod vitia domet, subigatque spiritui carnem ; eximie lacrymæ, quæ animum abluant, et extergeant a flagitiis, parumque comparent Deo, eximia comprecatio, quæ mentem aligeram præstet, ac contubernalem Deo reddat eximius amor, qui sua passim ad proximi frugem negligat ; eximia alacritas, quæ labores leniat, quasque juvena animum imbuat, nem molita juvenem. Quamobrem læti, alacresque simus, tempus est psalmodiæ ; prodeamus studiose, officii ; operemur sedulo, silentii ; sileamus honeste, alloquii ? alloquamur circumspecte,

atque ut semel dicam, honeste omnia, decanterque geramus quemadmodum jubemur, citra tumultum ac verborum insolentiam siti. Jam congniculationi modus adhibetor, et solemnibus versificatio pro cuiusque viribus obitor, corporis simul sanitate tuenda. Ac pacis Deus ad dierum principem, Christi resurrectionem, perductos regno augeat cœlesti, ubi non est *esca et potus, sed justitia, et pax, et gaudium*, uti scriptum est, *in Spiritu sancto* ⁷², quo large imbuamur per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXII.

In sanctos XL Martyres, de Dominicis imitandis suppliciis.

Fratres Patresque, quam honesta accidit nobis ab hoc monasterio secessio ; nam cur liberias nostra ex aliena censeatur conscientia ? cur præterquam quod frugem nullam facimus ? serio nos insuper multemus ; Igitur quantum licuit, ac permisit tempus indulsumus ; nunc cum tempore vocante oppugnationem pro Christo detrectarint, quemadmodum et alii nonnulli, audienda hæc vaticina sententia est : *Exite de medio eorum, et separamini, dicit Dominus* ⁷³. Sin alii aliter in iis faciunt, rationem Deo reddent in die iudicii ; mihi quidem per flagitium videtur his concedas, an hæreticos toleres. Cæterum videtis ut discidium hoc a mundo compulit abstractos ad miserias, ærumnas, famem, vexationem carcerem, necem. Quanquam superare in his omnibus pro studio debemus, quo nos prosequatur Deus, qui animum se conspicatus sitientem, consolidat, quo ferre pro se supplicia queat. Testimonio sunt cum alii, tum sancti XL Martyres, quorum impresentiarum egimus memoriam : nam equidem nefas dicere est natura quam nos alia præditos fuisse, sed amore Deum ex animo complexi, e calamitate robur contraxere, qui invisum corporati hostem vincerent, ac tale tantumque prællum conficerent, quod Christiani omnes celebrant. Eni vero felicem qui vel tantillum Christi suppliciis communicet, ad necem petatur, æque ac petitus ille est ; comprehendatur ut ille, contumeliis laceretur ut ille, vapulet ut ille, in carcerem compingatur, ut ille. Jam videsis et cur exaratum. *Si commortui sumus, et convivemus ; si sustinebimus et conregnabimus : si negaverimus, et ille negabit nos ; si non credimus : ille fidelis permanet, negare seipsum non potest* ⁷⁴, huic promissa ! quæ et cuiusmodi minæ ! De cætero demus operam, fratres, certemus, quæ jam Christi obita beneficio sunt, minime pudefacere, exsilia, compedes flagra. Et si haud compediti omnes sumus, haud multari omnes flagris, sed nimirum vitæ hoc societatis miseriarum quædam est societas ; nam seu unum dolet membrum, cuncta

⁷⁰ Coloss. iv, 5, 6. ⁷¹ Hebr. x, 38. ⁷² Rom, xiv, 17. ⁷³ Isa. lii, 11 ; II Cor. vi, 17. ⁷⁴ II Tim ii, 11, 12.

condolent ; seu cohonestatur unum, cuncta gratulantur. Quia simus amplius unum corpus, unaque mens, ut in unam spem acciti, et vocati, Christum caput habentes, quo, accepi Deo, cœleste regnum ineamus per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXIII.

Historicus de Christianis per Bulgariam in sancta Quadragesima ob esum carniū peremptis.

Fratres Patresque, libet hac Catechesi narratione quadam vos ad lætitiā cohortari, ea est hujusmodi. In Bulgaria, ut explorete consilii retulere, sceleratum a principe exiit edictum, fratres manu captos Christianos carnibus per Quadragesimam vesci, dictoque vitam obsequentes habere, inobsequentes perimi. Qua confirmata impii promulgatione, cœtus agitare, et fletum frequentes, ac lamenta cum uxoribus, liberisque ducere, hinc legis studio Christianæ, illinc corporalis terrore mortis, denique (heu nuntium miserandum) vioti, infami jusso succumbere. Ergo his avulsi quatuor, et decem, ex aduerso stantes, hortari ne cederent. neu obsecundarent, citraque legem Christianam carnes comessent. Quibus in verbis occurrere vulgus, et obtestari, cederent necessitati, neu temere se irent perditum, rursumque per pœnitentiā resipiscerent, at non illi credere, ac remollescere, Deum spectantes, et beatitudinem promissam. Hoc eorum Scythia perspecto implacabili obnixu, consilium capere per unum cæteros expugnandi, interfectique liberos atque conjugem Scythis mancipio tribuere, ut emolliti hinc cæteri traherentur: qui inflexi manere magis. Christianos se exclamantes, mortuique partiaris fratris, igitur in ea professione excarnificati et ipsi, in Domino decessere. Videtis'ut nunc regni Evangelium divini obeatur, quoque? *Qui amat patrem aut matrem, inquit, plus quam me, non est me dignus: et qui non accipit crucem suam, et sequitur me, non est me dignus* ⁷⁵; ac rursus: *Nolite timere eos qui occidunt corpus animam autem non possunt occidere; sed potius timeate eum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam* ⁷⁶. Ergo hi præstandis Evangelicis præceptis morem Deo gerentes, martyrii se corona obligarunt, sanctos imitati Machabæos, duplo

SERMO LXIV.

In Annuntiationem prior. De corporata Domini nostri Jesu Christi œconomia agitandisque spiritalibus feriis habitus Annuntiationis die.

Fratres Patresque, adest Annuntiatio, agiturque Dominicarum princeps feriarum: ut non hoc solum feriari sit necesse, quod vulgus hominum

⁷⁵ Matth. x, 38. ⁷⁶ Ibid. 28. ⁷⁷ I Cor. xv, 31. ⁷⁸ Psal XLIII, 22.

VARIÆ LECTIONES.

(a) Cod. οἰκονομία. (b) Cod. ἐρωτάζειν, et sic infra.

A numero: siquidem ii septem, hi quatuordecim iique ne suillam gustarent contra legem, hanc carnem ullam caperent præter normam Christianam; quod absolutius quodammodo vide quippe erat iis omnino interdicta suilla: his licet in necessitate uti; quamvis neque damnaret ait divinus Basilius, sed quia profectum erat Scythis edictum, ad religionis præjudicium cians, animum non induxerunt: quin pro Christiano amore cuncta in secundis habuerunt. O beati viros! o felicissimum mercatum! uno temporis momento quietam pacis sempiternam vero qui ad hæc respondebunt qui hæreticam consuetudinem præjudicium negeat? nam si Christianitatis præjudicium a jus carnium est, quanto magis consuetudo nefariis operata sacris? Ubi autem qui positum in imagine Christi martyris diffitentur? etenim si martyres sunt qui refugere carnium, quanto hoc illustrius martyr est, qui eum minime abnegemus? Sed tenet obsiti nimirum, tenebrosa loquuntur, vitii suis alios quoque impedire satagunt: nos qui fratres, clementem cohonestemus herum, qui cohonestantes cohonestet, nostraque etiam maria martyres ostendat, atque id serio cum a reputemus.

Quod si aspectu viles homunculi, parum duxorij, aucti liberis, cuncta præ Christi se projecere, quanto nos debemus magis, injuncto mundo extorres, ubi tempus vocet, æmulat duci sanctorum? Sed id quidem uno præstidie, ac simul Christus vocabit: nunc perste in martyrio quod in animo situm, et perenne Ne Baali accidamus, fratres, neu impetiti coram pareamus, quin ignea maligni tela extiramus lacrymis, precibus, animi quibusdam stolis, cæteris afflictationibus corporis, dicturi eum cum Apostolo: *Quotidie morior per vestram rationem, quam habeo in Christo Jesu Domino* ⁷⁷; ac cum Davide: *Propter te mortificata die æstimati sumus sicut oves occisioni* cum quibus cœlestis regni hæreditatem adepti per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

ΛΟΓΟΣ ΕΔ'.

Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι πνευματικῶς ἑορτάζειν (b) ῥηθεῖσα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.

Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες· ὁ Εὐαγγελισμὸς πάσι καὶ τῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν ἐστὶν ἡ πρώτη· καὶ ἡμεῖς ἑορτάζειν, οὐχ ἀπλῶς κατὰ τοὺς πολλοὺς,

καὶ κατανοήσεως καὶ σεβάσματος τοῦ μυστηρίου. Τί ἐστὶ τὸ μυστήριον; Ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ υἱὸς ἀνθρώπου ἦν, μεσίτη ἀγία Παρθένω χριστάμενος, ἐν αὐτῇ γεννηθεὶς καὶ ἐξ αὐτῆς ἐκτεῖναι (c) ναὸν (d) ἀναπλάσας, καὶ τέλειος γενόμενος ἄνθρωπος. Διὰ τί; Ἴνα τοὺς ἰσχυροὺς ἐξαγοράσῃ (e), καθὼς γέγραπται. Ἴνα τὴν ἀπειρίαν (f) ἀπολάβωμεν. Ἴνα μηκέτι ὦμεν δοῦλοι, ἀλλ' ἐλεύθεροι. μηκέτι ἐμπαθεῖς, ἀλλὰ ἀπαθεῖς. μηκέτι φιλόκοσμοι, ἀλλὰ φιλόθεοι. μηκέτι κατὰ σὰρκα περιπατοῦντες, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. Οἱ γὰρ κατὰ σὰρκα περιπατοῦντες (g) τὰ τῆς σαρκὸς φρονεῖν. οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος. ἐστὶ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος. τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη. Διότι φρόνημα τῆς σαρκὸς, ἐχθρὸν (h) εἰς Θεόν. τῷ φρονεῖν τοῦ Θεοῦ οὐκ (i) ὑποτάσσεται. οὐδὲ γὰρ ἔσται. Οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύναται.

Ἄρα ἐπεὶ, ὡς ἐν συντόμῳ εἰπεῖν, τοῦ μυστηρίου ἡ ἐνάμας. καὶ διὰ ταῦτα ὀφείλομεν (j) πνευματικῶς ἐκτρέφειν, καὶ πνευματικῶς ἀναστρέφεσθαι, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πραότητι, ἐν εὐφροσύνῃ, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν Πνεύματι ἡγίῳ, ὡς ἐν μὴ κενῇ καὶ ἀπρακτῶν τῆν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἰκονομίαν (k) τὸ καθ' ἑαυτοὺς ἐκπύλωμεν.

Οὐ μὴν ἀλλὰ ὀφείλομεν καὶ προσεύχεσθαι καὶ λυπεῖσθαι ὑπὲρ τοῦ κόσμου. Διὰ τί; Ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦλθεν, ἵνα σώσῃ (l) τὸν κόσμον, καὶ ὁ κόσμος ἀπειρῶν αὐτόν. Ἀθετοῦσιν αὐτὸν φυλαί καὶ γλώσσαι. ἀθετοῦσιν αὐτόν τὰ βάρβαρα ἔθνη. ἀθετοῦσιν αὐτόν οἱ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπικεκλημένοι τὸ ἅγιον. οἱ μὲν διὰ τῆς πίστεως ἐν διαστροφῷ, οἱ δὲ διὰ πονηροῦ βίου. Τί ἔστιν οὗτοι ποιῆσαι, καὶ οὐκ ἐποίησαν; Θεὸς ὢν, ἀνθρωπίνως γένων (m). ἔταπεινώσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπὸ κροῦ μέγρι (n) θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. ἔδωκεν ἡμῖν εἶδέναι τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ πίνειν τὸ αἷμα (o) αὐτοῦ. ἤξισαν ἡμῶν καλεῖσθαι πατὴρ, ἀδελφός, κερძαλῆ, ἀδελφός, νυμφίος (p), συγγληρονόμος, τὰ ἄλλα πάντα ἢ οὐκ ἔστιν εὐκαιρον λέγειν. Καὶ ὁμοίως ἀθετεῖται, καὶ ὁμοίως φέρει. Οὐ γὰρ ἦλθεν, φησὶν, ἵνα κρῖνω τὸν κόσμον, ἀλλὰ ἵνα σώσω τὸν κόσμον.

Τί οὖν ἔστιν ἐν τούτοις εἰπεῖν, ἀδελφοί; Ὅτι οἱ γνήσιοι μαθηταὶ ἐν ταῖς ἀθετήσεσιν τῶν συμμαθητῶν λυποῦνται, δεικνύοντες τὸ τε πρὸς τὸν διδάσκαλον, καὶ τὸ πρὸς τοὺς μαθητὰς ἀγαπητικόν. ὡσαύτως καὶ οἱ γνήσιοι δοῦλοι ἐν ταῖς ἀποστασίαις τῶν ὁμοδόλων τὸ αὐτὸ πάσχουσιν.

Διὰ τοῦτο προστάσσει ὁ μέγας Ἀπόστολος ποιεῖσθαι ἡμᾶς δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας (r) ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλείων, καὶ πάντων τῶν ὑπεροχῆ ὄντων. Αὐτὸς

A facit, quin cum intelligentia, venerationeque mysterii. Ecquod est autem mysterium Deo natum homine natum fieri, tanquam sequestra usum sancta Virgine, et in ea stabulatum, eodemque inde quamdam sibi molitum, hominemque factum perfectum. Quamobrem? ut eos qui sub lege erant redimeret, quemadmodum scriptum est, et adoptione donaremur, non jam servi porro, sed ingenui futuri non affectibus concitati, quin liberi, ac soluti; non mundi, sed Dei amantes, non carnaliter obeuntes, sed spiritualiter. Qui enim secundum carnem obeunt, quæ carnis sunt sapient; qui vero secundum spiritum; quæ sunt spiritus sentiunt: nam prudentia carnis mors est, prudentia autem spiritus vita, et pax; quoniam sapientia carnis inimicitia est in Deum: legi enim Dei non subjicitur; nec enim potest, Qui autem in carne sunt. Deo placere non possunt¹⁹.

Hæc est breviter vis mysterii: eaque de causa feriandum est nobis, et obeundum spiritaliter, pietate, probitate, amore, mansuetudine, pace, lenitate, benevolentia, animi sanctimonia præditis, ne segnem, ac inanem Domini nostri Jesu Christi procuracionem, quantum inest in nobis, præstemus.

Nec non et pro mundo comprecari tristarique debemus: Quid ita? quod venit ad mundi incolomitatem Dei Filius, mundusque eum serio repudiat, tribus, linguæ, barbære nationes, et qui augusto ejus nomine vocentur, partim fide corrupta, partim flagitiosa vita. Quid factum oportuit, neque fecit? homo effectus, qui Deus esset, se dejecit, ad necem morigeratus, ac pol Crucis²⁰; corpus vescendum præbuit, bibendumque cruorem; nec dedignatus est nominari pater germanus, caput, magister, sponsus, coheres, aliaque cuncta, quæ referre sit alienum; et repudiari patitur tamen, nam Non veni, inquit, ut judicem mundum, sed ut salvificem mundum²¹.

Ἴνα κρῖνω τὸν κόσμον, ἀλλὰ ἵνα σώσω τὸν κόσμον.

D Eoquid ergo in his, fratres, dicendum est? genui nos discipulos in condiscipulorum dolere repudiis, tum præceptoris, tum condiscipulorum ostendentes amorem: idemque genuini servi in conservorum perfidiis sentiunt.

Itaque jubet magnus Apostolus obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones obire pro omnibus hominibus, pro regibus, et omnibus qui in sublimitate sunt²², de se id alibi testatus in hæc

¹⁹ Rom. viii, 5-7. ²⁰ Philipp. ii, 8. ²¹ Joan, xii, 47. ²² I Tim. ii, 1, 2.

VARIÆ LECTIONES.

(c) Cod. ἐαυτῶ. (d) Cod. νατὸν. (e) Cod. ἐξαγοράσει. (f) υἱωθεσίαν. (g) Rom. viii, 5, ὄντες. (h) Rom. viii, 7, ἐχθρὰ. (i) Cod. οὐκ. (j) Cod. ὑπείλωμεν. (k) Cod. οἰκονομίαν. (l) Cod. σώσει. (m) Cod. γέγωνεν. (n) Cod. μέγρι. (o) Cod. αἷμα. (p) Cod. νύμφιος. (q) Cod. εὐχαριστίας. (r) Cod, abest prop. ἐν, quæ legitur I Tim. ii, 2.

verba: *Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto, quoniam tristitia mihi magna est, et continuus dotor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem* ⁸³. Viden' amoris vim? viden' culmen amicitia? Neque aliud Moses apparet Deo loquens, *Si remittis, remitte sane hanc eis noxam; sin minus dele me quoque e tuo libro, quem scripsisti* ⁸⁴.

Igitur nos quoque, ceu genuinos discipulos, non adulterinos haud nostra solum spectare par est quin et pro fratribus, totoque mundo angi, ac comprecari: ita enim accepta Deo facientes, perennis vitæ hæreditatem cernemus per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXV.

In Annuntiationem secunda. De Virginitate.

Fratres Patresque, posteaquam adest Annuntiatio, pauca quedam ex ea vobis disserere conabor, hinc ostendens virginitatis summum esse votum, quod amplecti meruimus. Nam cui Gabriel dixit angelus. *Ave, gratia plena; Dominus tecum* ⁸⁵? non sanctæ Virgini Mariæ? Ex qua corpore contracto Deus, et Verbum homine se devinxit? Non ex beata Virgine?

Scilicet virginitas est quæ cunctorum edidit vitam regina virtutum, sponsa, atque pronuba Christi. Ac, si placet, Paulum dicentem audiamus, *Qui sine uzore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo; qui autem cum uzore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uzori. Divisæque sunt mulier, et virgo: innupta cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta et corpore, et spiritu: quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro* ⁸⁶. Viden' orationis vim, quemadmodum haut otium ducant nuptiæ Dominica curare, sed mundana? ut virginitati potior tributa pars sit.

Quin primas in cœlesti quoque regno obtinet virginitas: siquidem in beati Joannis Apocalypsi legitur in hæc verba: *Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt* (15) *hi sunt qui sequuntur Agnum, quocumque ierit* ⁸⁷. Papæ, qua

⁸³ Rom. ix, 1, 3. ⁸⁴ Exod. xix, 31, ⁸⁵ Luc. 1, 28. ⁸⁶ I Cor. vii, 32, 34. ⁸⁷ Apoc. xiv, 4.

VARIÆ LECTIONES.

(s) Addi hic codex pluribus illis potest, qui hoc loco legunt σύχμην pro ηύχόμην. (t) Abest μου, quod penes Paulum legimus. (u) Cod. ἐξάληψον. (v) Cod. Βράχεια et πειράσωμαι. Post παρέστι deest περί. (x) Cod. κεχαριτομένη. (y) Cod. ἔστιν et sic porro. (z) Cod. βασιλεισσα. (a) Cod. μεριμνητρία. (b) Cod. βούλεσθαι. (c) Norunt eruditi, multiplicem esse tum apud Græcos tum apud Latinos et legendi et interpungendi hujus loci rationem. Retinendam porro hic eam censui, quam in codice reperi. (d) Cod. παρθενία. (e) Cod. hic et infra, οὗτοι εἰσιν. (f) Cod. Barber. omittit voces, οὗτοι εἰσιν.

NOTÆ.

(15) Deerant in nostro, quæ ex Vat. addidi.

Α τοῦτο περὶ αὐτοῦ ἀλλαχοῦ λέγων. Ἀληθεῖαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυροῦσης τῆς συνειδήσεώς μου ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, ὅτι λύπη μου ἔστι μεγάλη καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῆ καρδίας μου· εὐχόμην (s) γὰρ αὐτός ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν (t) κατὰ σάρκα. Εἶδες ἀγάπης δύναμιν; Εἶδες ὕψος φιλίας; Τοῦτο καὶ ὁ Μώσης φαίνεται πρὸς τὸν Θεὸν λέγων· Εἰ μὲν ἀφεῖς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ, κάμῃ ἐξάλειψον (u) ἐκ τῆς βίβλου, ἧς ἔγραψας.

Οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς, ὡς γνήσιοι μαθηταί, οὐ νόθοι, οὐ μόνον ὀφείλομεν τὸ καθ' ἑαυτὸν σκοπεῖν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν, καὶ παντός τοῦ κόσμου, καὶ λυπεῖσθαι, καὶ προσεύχεσθαι. Οὕτω γὰρ τὰ ἀρεστὰ Κυρίῳ ποιοῦντες κληρονόμοι γενησόμεθα ζωῆς αἰωνίου, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΞΕ'.

Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν λόγος β'. Περὶ παρθενίας.

Ἀδελφοί καὶ Πατέρες, ἐπειδὴ ὁ Εὐαγγελισμὸς παρέστι, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ὑμῖν βραχεία τινὰ πειράσωμαι (v) διαλεχθῆναι, ἰδεῖν ὅπως ἐντεῦθεν, ὡς μέγιστόν ἐστι τὸ τῆς παρθενίας ἐπάγγελμα, ὑπὲρ ἀσπάσασθαι κατηξιώθημεν. Τίνι γὰρ ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ εἶρηκε· Χαίρε, κεχαριτωμένη (x), ὁ Κύριος μετὰ σοῦ; Οὐχὶ τῆ ἁγίας Παρθένου Μαρίας; Καὶ ἐκ τίνος σαρκωθεὶς ἐνηθρώπησεν αὐτός ὁ Θεὸς καὶ λόγος; Οὐκ ἐξ αὐτῆς τῆς μακαρίας Παρθένου;

Παρθενία τοιγαροῦν ἐστὶν ἡ βλαστήσασα τὴν ζωὴν τῶν ἀπάντων. Παρθενία ἐστὶν (y) ἡ βασιλίσσα (z) τῶν ἀρετῶν. Παρθενία ἐστὶν ἡ νόμφη καὶ νυμφεύτρια (a) Χριστοῦ· καὶ, εἰ βούλεσθε (b), ἀκουσώμεθα τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος· Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ· ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. Μεμέρισται καὶ ἡ γυνή (c) καὶ ἡ παρθένος· ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, ἵνα ἡ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι· ἡ δὲ γαμήσασα μέριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρὶ. Ὅρατε τοῦ λόγου τὴν δύναμιν· πῶς οὐκ ἄγει σχολὴν ὁ γάμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ τὰ τοῦ κόσμου; Τῇ παρθενίᾳ οὖν ἡ ἀγαθὴ μερίς ἀποκεκλήρωται.

Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν παρθενία (d) τὰ πρωτεῖα φέρεται· καὶ γοῦν γέγραπται ἐν τῇ Ἀποκαλύψει τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τάδε· Οὗτοι εἰσιν (e) οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν· παρθένοι γὰρ εἰσι· οὗτοι εἰσιν (f) οἱ ἀκολουθοῦντες

τῷ ἀρνίῳ ὅπου ὑπάγει. Βαβαὶ τῆς παρεδρίας, ἧς ἠξιώθησαν οἱ τὴν παρθενίαν ἐλόμενοι (g), οἱ συνεπόμνηοι Χριστῷ καὶ συνευφραϊνόμενοι.

Ἄλλὰ σκοπήσωμεν, ἀδελφοί, ὅτι καθόσον μέγα, καὶ ὑπερφυῖς τὸ κατόρθωμα, κατὰ τοσοῦτον καὶ ὁ λυμεῶν (h) τῆς ζωῆς ἡμῶν διάβολος ὑπὲρ πάντα τὰ πάθη ἐν τούτῳ πειρᾶται ἡμᾶς καταβαλεῖν. Καὶ ἴσους μὲν κατέβαλεν ἐξ αἰῶνος, τίς ἂν καὶ ἐξαριθμήσειεν; Ὡς δὲ ἐγὼ ἤκουσα παρὰ τοῦ εὐ εἰδότος, ἵτι καὶ νῦν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἄνδρα πολλοῖς ἔτεσιν ἐξησπικῶτα καὶ θαυμαστὸν τῷ βίῳ τοσοῦτον ἴσχυσεν ἱποσκελίσαι ὁ δράκων, ὡς μὴ μόνον ἔξαρον αὐτὸν γινέσθαι τοῦ ἁγίου σχήματος, ἀλλὰ καὶ γυναῖκα περιέχειν μοιχικῶς. Οὐ τί ἂν γένοιτο ἐλευνότερον; Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ παρὰ τοῦ διαβόλου τεχνάσματά τε καὶ ἀποτελέσματα.

Ἡμεῖς δὲ, παρακαλῶ, ἀδελφοί, φυλάξωμεν αὐτοὺς, ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, αἰδοῦμενοι τὸν νομφίον ἡμῶν Χριστόν· μὴ προδιδόντες τὸν ἐμπιστευθέντα ἡσπερὸν τῆς παρθενίας· μηδὲ ταῦτὸν πάθοιμεν τοῖς ἰχθύσιν, οἱ δελεάζονται σαρκὸς τὸ ἀγκιστρον καταπίνοντες, τὸν θάνατον εὐρίσκουσιν· ἀγκιστρον γάρ ἐστιν ἡ ἡδονὴ φθειρούσα, οὐχ ἡδύνοῦσα, θανατοῦσα, οὐ ζωογονοῦσα· ἧς βυσθεῖημεν (i) δυνάμει Θεοῦ δυναμούμενοι, καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς ὠφθειρήμεν εἰλικρινεῖς καὶ ἀπρόσκοποι, ἕως ἂν ἐμπνέωμεν, ἵνα νικητικῶς τῶν ἐνθόδε μεταχωροῦντες τύχωμεν βασιλείας οὐρανῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, κ. τ. λ.

SERMO LXVI.

Medii hebdomadis quarta. Pascha hoc simulacrum esse futuri et æterni, deque patientia ac fortitudinis.

Frates Patresque, jam præterequitat Quadagesima, amicusque Pascha impendente lætatur, ceu conquicturus in eo, et tanquam rude donandus multorum laborum. Quorsum hic institutus mihi sermo est? quod vita omnis nostra quasi quædam Quadagesima est, æternum intuens Pascha. Nostrum hoc quidem, etsi venerandum et ingens simulacrum tamen est illius; uti prædicant (16), Patres, siquidem hoc diecula est ac præterit, illud in comitatum æternumque est.

Uade tristitia, dolor, lamenta profugere; ubi gaudium, lætitia, triumphus sempiternus; ubi murmur feriantum, cœtusque agitantum corona, et jugis spectaculorum lucis; ubi felix Christianorum prandium, perennibus bonis referta mensa, potus novitius, de quo ait Christus: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis, dum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei* ⁸⁸. De quo regno in cœlos abiturus di-

A prærogativa sunt affecti qui virginitatem complectantur, ut Christum triumphabundi comitentur?

Quanquam reputemus, fratres, quam ingens et incomparabilis functio est, tam nos, vitæ pestem, diabolum præ cæteris sceleribus hoc prosternere moliri. At quot in omni memoria prostraverit quis enumeret? certe in Asia nunc quoque, ut de quodam intellexi probe conscio, quemdam compluribus anni exeroitum, vitaque memorabili, tam profligate dejecit, ut non sacrum modo negarit habitum, quin mulierem adulterio circumductet: quo quid miserabilius? Atque hæc diaboli sunt artes et facinora.

B Nos quidem, fratres, cohortor, ceu oculi se quisque pupillam tueamur, sponsum reveritæ Christum, neu creditum virginitatis thesaurum prodamus, idemque patiamur quod pisces, qui carunculas inescatione hamum glutientes, se induunt in mortem; namque hamus est voluptas perditæ, non jucunda: lethifera, non vitalis. Qua divinis viribus firmati liberemur, et in futurum sinceri, ac insontes videamur, dum spiritum ducamus, ut ovabundi hinc profecti, cœleste regnum ineamus, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

scipulos alloquitur in hæc verba: *Vado parare vobis locum, et si abiero paratum vobis locum, iterum venio, et accipiam vos ad meipsum, ut ubi sum ego et vos sitis. Et quo ego vado scitis, et viam scitis* ⁸⁹. Ac rursus: *In illo die vos cognoscetis quia ego sum in Patre meo, et vos in me et ego in vobis. Et alibi: Pater quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego et illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi; quia dilexisti me ante constitutionem mundi* ⁹⁰. Quæ non ad apostolos solum, quin ad nos pertinere quoque hæc ejus est sententia: *Non pro eis autem rogo tantum, sed et pro his qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu, Pater, in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint* ⁹¹. Quid his consolabilibus verbis? quid reverentius? quam non emolliant mentem? quem animum non pungant? Vel lapidem fors naturam, dicat quispiam, nedum cor humanum. Atque hæc cogitantes tulere quæ tulere sancti, ærumnas pro gaudio ducentes, res arctas pro amplis, certamina pro deliciis, exercitationes pro quiete, necem pro vita: igitur nos quoque, qui idem urgemus stu-

⁸⁸ Matth. xxvi, 29. ⁸⁹ Joan. xiv, 3, 4. ⁹⁰ Joan. xvii, 23, 24. ⁹¹ Ibid.

VARIE LECTIONES.

(g) Cod. ἐλώμενοι. (h) Cod. ὀλυμειῶν: Barberin. omittit artic. ὁ. (i) Cod. βυσθεῖημεν.

NOTÆ.

(16) Nazianzenum lege Orat. εἰς τὸ ἅγιον Πάχα.

dium, pariterque quærimus Pascha; præsentia, cohortor, animose, ac fortiter feramus, non labantes, non ignavia torpidi, quin fervidius exciti; observantes et improbum serpentem qui varietatem in nos exerceat vitiorum, in angelum se lucidum diffingat, res insolenter convertat, tenebras lucem, amarum dulce ostendet. Sic decessorem inescavit Adamum oculis præstrictis, ac formosum molitum quod formosum non esset atque hinc per esum pomario proscripsit. Nos quidem certe usus quis sit edocti, scilicet impostor, haud prodeamus Dei præceptorum pomario neu præbendo fructu formoso, aciem eo mentis, aut corporis dimittamus, posteaquam inescamur, sed obtulum omni ope fugiamus. Ecquis est autem fructus qui formosus appareat? studium carnis, pravum noxii cujusque vitii desiderium. Quorum detrectando periculo, incolumes evademus, et Pascha in ævum cum sanctis obeamus, per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXVII.

Mediæ hebdomadis sexta. Vitiis obire, ac virtutibus reviviscere, id demum esse feriari quotidie Dominique Deo Pascha agitare.

Fratres Patresque, dies imminet Paschæ posteaquam Deo duce medium jejunium præterimus. Sed quid autem properamus Pascha occupare, quod adeat, abeatque? non id annorum permultis egimus curriculum? Igitur præsens transibit quoque; nihil est enim in hoc sæculo constans, quin dies umbræ labuntur instar, vitaque nostra ceu pernix eques decurrit, dum urgeamur ad metam. Quid? annon, ait, amabile Pascha est? sane, fateor amabile vel in primis, sed quod in dies obeatur. Quodnam? expurgatio scelerum, contritio cordis, lacrymæ ab compunctione profectæ, puritas conscientiæ, terrestrium carnificina membrorum, adulterii, impudiciæ, libidinis, noxii desiderii, ac quæ aliæ sunt fanaticæ noxæ. Quæ qui paraverit, non in annum semel, sed, ut sic dicam, quotidie Domino peroptabile celebrat Pascha; at qui non habeat quæ dixi, vitiisque regatur, ne is feriandi sit impos: nam qui ferietur, cui Nunem ingluvies, qui carnis flagret libidinibus, qui invidia tabescat, qui immersus avaritiæ, qui ambitione possessus, qui aliis involuti sint facinoribus? nisi quis dicat sane et febricitantem valere, et naufragum vehi prospere. At non id ratio fasque patitur, nequit enim qui in tenebris versetur collustrari, nec qui sceleribus bacchetur feriari. De vobis quidem spondemus meliora conjunctaque saluti. Scilicet non aliud vita nostra est quam festi apparatus: nam videsis quæ obeantur, psalmodiam excipit psalmodia, lectionem lectio, meditationem meditatio, comprecationem comprecatio, quasi quidam agens nos, Deoque con-

serens orbis. Quam hæc vere splendida, et eximia vita est! quam beata, ac præfelix! Igitur demonstrato quod quærimus Pascha, serio id urgeamus, fratres venerandi, et obeamus assidue pro virili, vitiis extincti, ac virtutibus redivivi, instar Dominis; siquidem luit pro nobis supplicium, exemplar quoddam relinquens, quo vestigia sequeremur sua. Neque hæc dissero ut aliorum iudices flamus (nam suum quisque onus geret), quin perspecto, quod divinitus habeamus, beneficio, grates agamus præbitori, honoremus beneficium, vicem hero reddamus, qui non solum præsentia tribuerit, sed eincere se ad extremum colentibus bona insuper sit promissa daturus, æternum illud, et celeste Pascha: quod adipisci omnes contingat Domini nostri Jesu Christi liberalitate atque beneficio: cui gloria: et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXVIII.

In Ver. Oportere nos renovari in antiquum per incurrentium aspectabilium, et inaspectabilium tentationum tolerantiam.

Fratres Patresque, hieme profligata, et appetente vere, omne hoc universum refflorere videmus, hoc est, stirpes floridas, terram virescentem, aves murmurantes; cætera novitia cuncta, in iisque gaudeamus, ac Max. Opt. molitorem Deum laudamus: qui hanc rerum naturam in annum reparat et convertat, neque injuria. *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna ejus virtus et divinitas*⁹². Quamquam haud hic consistendum est nobis, quin ulterius eundem, intraque nos summæ rerum contemplanda ratio. Quinam? renovationem hanc habere hiemem causam: neque enim ad venustatem tetenderit, ni ante nives, imbres, ventos subierit. Ad eundem modum animus quoque ni ærumnarum prius miseriarum, discriminum quasi quadam conspersus nive sit, nequaquam se induit in florem, aut fructificat: passusque, et fructificat, et felicitate fruatur divina, quemadmodum scriptum est: *Terra enim sæpè venientem super se bibens imbrem; et generans herbam opportunam illis a quibus colitur, accipit benedictionem a Doo*⁹³. Igitur et nos, fratres, omnem patiamur ærumnam; omnem miseriam, omnem incurrentem aspectabilem et inaspectabilem tentationem, ipsum hoc quod ducimus jejunium, esurientes, sitientes, cæteris afflictationibus ferendis, quo fructificemus felicitateque divina fruamur. Neque id duntaxat, quin ad epulas Jesum inviteamus; ut enim mundi nos oblectamur spectaculo, ita is animi pulchritudine nostri. Jam qui sunt fructus? amor, gaudium, pax, lenitas, benignitas, beneficentia, fides, mansuetudo, continentia: hæ huic epulæ, hæ invitatio est. Ac felicem qui eum pascit, ab quo vicissim perennibus bonis pascatur, felicem qui invitet, abs quo in cælesti regno redin-

⁹² Rom. i, 20. ⁹³ Hebr. vi, 7.

vitetur. Vah, qui hic tecto capiat regem, gaudet ac triumphat; quo magis qui regnum Regem, Dominum dominorum ? capi quidem hæc ejus indicio est sententia : *Ego et Pater veniemus, et apud eum mansionem faciemus* ²⁴. Ac rursus : *Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me, qui autem diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum* ²⁵. Quibus editis promissis, non feramus modo, quin læti omnia feramus, tam præsentia, quam quæ rumoribus jactentur, atque metuantur, audientes Apostolum dicentem : *Nunc gaudeo in passionibus pro vobis, et adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore ejus, quod Ecclesia* ²⁶ ; divumque Jacobum : *Omne gaudium existimate, fratres mei, cum a tentationes varias incideritis, scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur. Patientia autem opus perfectum habeat, ut silis perfecti et integri, in nullo deficientes* ²⁷. Viden' ut tentationes gaudio, ac voluptati sint ærumnæ; ita enim sunt quæ negotiatione quadam divina commutentur, atque id vitæ institutum sancti iniere. Quo nos quoque obeundo nisu, ac renisu, et eorum vestigiis grassati, cœleste regnum eriscemur per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium sem Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXIX.

In divi Platonis memoriam. Qui in ærumnis ac miseris vitam transiere, incredibili alienaque dolori voluptate frui.

Fratres Patresque, cum homini omni sermone, remve ineunti ærumnæ in primis, et difficultas queritur, tum extremo certamine gaudium ac lætitia. Sans lacrymabundus, secundum carnem, rusticus *erit*, exsultabundus metit, profectusque in prælium miles lugere solet, ovabundus redit : igitur ad metam nos quoque evecti continentiæ, priorum afflictationem laborum minime recordemur, læti præsentibus, Herumque laudantes. Quin splendens et in posterum studiis præclaris; nam equidem testor jejunii tempus egregie obivisse, sine pæna, citra tumultum, morigeros probe compunctos, suum quemque officium satis superque *functos*. Ac grates præpotenti Deo, qui vires *contulit explendi*. Idemque, fratres, exemplar capiamus sub hujus exitum vitæ, cum a sua quisque functione cessabimus, vitæque nostra Christus pateflet, Deo, et Patri regnum traditurus, auctoribus Scripturis, omni extincta potestate, imperio, potentia; siquidem haut tum sancti supplicia, ac pro virtute sentient certamina, quin incredibili, alienaque dolori voluptate in ævum perfruentur. Quinam ii; præ lege illustres, et in lege Patres, valesque Abrahami, ac Mosi instar; in gratia, beati Apostoli, laureati martyres? omnis sanctorum chorus, ac præ his insuper.

²⁴ Joan. xiv, 23. ²⁵ Ibid. 21. ²⁶ Coloss. i, 24. ²⁷ Jac. i, 3. ²⁸ I Tim. vi, 10.

(17) Constantinum intelligit, juniorem Irene imperatricis filium, de quo infr. Cat. 74.

A Eximius Præcursor, quem in (17) adulteri reprehensione regis Pater imitatus Plato est, cujus hodie memoriam celebravimus. Ὁ μέγας Πρόδρομος, ὃς μιμητῆς ἤξιώθη γενέσθαι ἐν τῷ ἐλεγμῷ τοῦ μοιχεύσαντος βασιλέως Πλάτων, ὁ ὅσιος Πατὴρ ἡμῶν, οὗ δὲ τὴν μνήμην σήμερον ἐορτάζειν ἠξιώμεθα. FABRIC. loc. cit. pag. 280.

Cumque egregii magistri cogat necessitas egregios esse et discipulos, cognoscendo ex arbore fructu, hortor, et obtestor, gradiamur nos quoque eadem norma, iisdemque vestigiis, quibus tum ille, tum cæteri Patres fratesque de studio monastico, ac confessione quæ incumbat, remittentes nihil :

Jam enim audieritis Ἡδὴ γὰρ πάντως ἠκούσατε τί πέπραχεν Ἀλέξανδρος ὁ δύστηνος. Ἐξηρνήσατο καὶ τὴν ὑποταγήν, καὶ τὴν ὁμολογίαν. Καὶ πόθεν τοῦτο πέπονθεν, ἀλλ' ἦ ἐκ τοῦ εἶναι αὐτὸν μεμονωμένων, ὃ πολλὰκις ἐγκαλῶ τοῖς μεμονωμένοις, ἐκ τοῦ φιλάργυρος γενέσθαι κατὰ τὸν Ἰουδαν. Ἀμφοτέροι οὖν προέδωκαν τὸν Κύριον τῆς ἰλλε Judæorum gregariis δόξης, ὁ μὲν τοῖς Ἰουδαίοις, ὁ δὲ τοῖς ἡμόφροσι τῶν Ἰουδαίων εἰκονομάχοις. [FABRIC. Bibl. Græc. Harles, 281.]

C Ut merito Apostolus clamet, *Radix omnium malorum est avaritia, quam quidam appetentes erraverunt a fide, et confixerunt se doloribus multis* ²⁸. Neque hic possum quin plerosque vestrum haud abs re equidem tangam. Quamobrem? quod ambitione, ac primatu homo futillis caperetur, ludicroseriam ei noxam comparatis, quasi quodam Pontifice eo creando. Quod is ludicrum, diabolo plenus, extulit in opus : indeque quod infortunium contraxit? *ſidei naufragium fecit, merces amisit virtutis, contristavit nauci nos quoque, Dei Ecclesiæ fraudem, quantum in se est, attulit. Sed benignus Deus qui obrutam interitus profundo mentem educit, tandem aliquando eum facti poenitentem revocet a lapsu, et temeritas, ac futilitatis gratiam vobis faciat, omnesque nos in suum cœleste regnum conservet, per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.*

SERMO LXX.

In Quadragesimæ finem. De cunctis patiendis supplicis, et Domini ac sanctorum imitatione.

Fratres Patresque, fors contristaverit vos superior catechesis, agitari in nos pericula professa. *Sed quia hæc locutus sum vobis, ait Domi-*

nus, *tristitia implevit cor vestrum; sed ego veritatem dico* ¹. Apostolus rursum: *Mihi quidem haud dictu molestum, vobis præsidio est* ²; itaque, cohortor, spiritali omni præsidio firmemur. Ac si in opus rumor prodeat, Deo duce, occurramus quam fortissima; sin minus, ne sic quidem alienum frugi futurum est, benigno Deo apparatus eum probante citraque plagas, et labores propositum munerante. Cæterum jam in extremis Quadragesima est, tempusque insignem attulit coronidem, id est, vitium Servatoris recordationem vulnerum unde est qui vel maxime consolatione fruamur. Nam si Herus Deusque pro peccatis nostris est comprehensus, quid magnum si nos quoque, inutiles servi, pro eo comprehendamur? si nexus ille, ac constrictus, in custodiam ducitur, quid novum si et nos idem quod herus patiamur? enimvero vel permolestum est nequaquam hæc contingere. Quin si vel vapulare necesse est, vapulemus, si vel pugnis accipi, pugnos, si vel consputari, apata; si vel necem denique obire, illustrem patiamur necem. Ac beatum qui vel partim Christi suppliciiis communicet; hoc felicitas est, hoc immortalitas. Non audimus quid Apostolus dicit: *De cætero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto* ³? Ac sit diceret: Nemo me contemnit, nam equidem Regis Opt. Max. in meo corpore insignia fero. Talis erat cum beatus Ignatius, qui deiferum se vocavit, quod Christi in se supplicia ferret, tum divus Eustratius, qui in tormentis vociferatus diceret: Nunc scio in me vivere Christum. O beatissimas voces! O ter felicissimos animos! Quorumnam vero agimus memoriam? quorum celebramus natales? quibus lana augusta molimur; quorum veneramur reliquias? non martyrum? non confessorum? non sanctorum? Qui hic tanta aucti gloria, dici ac cogitari nequit, quanto et ejusmodi splendore in futurum sæculo fruuntur. Hæc illa est egregia negotiatio; hic ille felix contractus, exigis laboribus ac certaminibus æterna et immortalia parare. Quos imitemur, fratres, nos quoque, ac cum augusto sanguine nostrum miscemus; etenim potest; nam nec dispar natura est, nec mutatus qui dicat: *Videte, videte quia ego sum, et non sum mutatus* ⁴. Ex æquo omnes deamat, pro omnibus defanotus, inconsumptum quoddam omnibus delirium propositum omnium salutis amans, æque ejus sunt divitiæ. Siquidem *Dives*, inquit, *in omnes qui invocant illum* ⁵. Igitur eum in presentibus invocemus, et vires ac robor animis largietur amplectamur, et hostes nostros aspectabiles, atque inaspectabiles nauci præbebit, præstolemur, ac nos resurrectionis mortuorum die, et adventus coronabit, quem et insontes prævertamus, ac pro tribunali sistamur inculpato, defensione obita præclara per Christum Jesum Dominum nostrum: qui gloria

et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXI.

Lazari Præparatoria. Cavendum nobis esse a diaboli vafrilitate, ne secessionem agitemus.

Fratres Patresque, Domini in Evangeliiis hæc sunt verba: *Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum, ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua* ⁶; idemque parum adfuit quin nobis quoque seret nauci. Verum haud permisit ter Optimus supra vires afflicti, quin cum periculo præbuit et exitum, quo perferre valeremus. Neque vero quid sentiam nescitis: equidem fratrum vestrum in ærumnis connixum, ac conspirationem probo, ut acceptum Deo, at frugi, ac laudabilem, secundum hoc Apostoli ellatum: *Eccæ enim hoc ipsum, secundum Deum constristari vos, quantum in vobis operatum est sollicitudinem? sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam in omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio* ⁷. Scilicet ea verorum leuloni est affectio, quam et ratio desiderat: ait enim: *Sive patitur unum membrum compatiantur omnia membra* ⁸. Ac tuere, sodes diaboli studium et industriam, quemadmodum ceu leo rugiens oberret, vestigans quem devoret, quem intercipient, seu partim, seu solido: siquidem partim potitus, minime conquiescat, quin in pejus properet semper, dum peccati exigat mortem. Exempli causa, tenta in primis qui accessum patiamur, tum autem ut viliosum animo loquamur ita pollutam porro mentem et infectam, habitu demovet naturæ, amentem, brutam cæcam molitus, qua ambiat nefaria, pro luce teuebras, amaritiam pro dulcedine, mortem pro vita. Atque hæc comparata est tentatoris in nos peelia. Cæterum nos, fratres, animos omni ope tueamur, nequaquam looum diabolo dantes, qui negantes illicet accessum, sin vincamur, quod proximum est ne polluamur. Sin id patiamur quoque, ne immoremur, atque id peccati perpetrationem devolvamur; quod evenire ex præsumptione solet, ac veterum recordatione rerum. Sed præsumptionem, rerumque novitiam, et tanquam reducem usurpationem fugiamus: nam cogitatione indidem versari quid aliud est quam mente in Ægyptum reverti? Atque id secundum exteriorem hominem cavendum est? secundum interiorem, quæ Apostolus jubet: *Omnis sermo mulus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus, ad ædificationem frugi et utilis ut det gratiam audientibus, et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis. Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia; estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut et Deus in Christo donavit novis* ⁹. Præterea secessionem fugiamus quoque, ut

¹ Joam. xvi, 6. ² Philipp. iii, 1. ³ Galat. vi, 17. ⁴ Malaob. iii, 6. ⁵ Rom. x, 12. ⁶ Luc. xx, 31. ⁷ II Cor. vii, 11. ⁸ I Cor. xii, 26. ⁹ Ephes. iv, 29-32.

auctores lapsuum : hem, intra caulam sunt fratres, tu extra es? in silentio fratres, tu gannis? dormiunt fratres, tu huc, illuc damnatis vagare locis? hinc illæ noxæ, hinc ruinæ. Quid segregè fit ove? non prædæ est feris? ad eundem modum et qui e fratum contubernio secedat. Sed nequaquam sic, fratres, nequaquam, quin ornate omnia, decenter, accurate, serio gerantur, quasique in oculis divinis, qui occulta æque, ac aperta, et diurna, nocturnaue speculetur, nec corporis juxta et animi motus omnes nesciat; quo sic nullam Judæis, Græcisve, aut Dei Ecclesiæ fraudem comparemus. Atque hæc hactenus, nunc cum finem habeat Quadragesima, Deum laudemus qui firmatos in ejus laboribus perfungi ea tribuit in abiit molestia, manet præmium, tenuatum est corpus, animus pinguefactus. Equidem tum pinguescatis, tum consecramini magis magisque, solidaque mens, et animus, atque corpus in Domini nostri Jesu Christi adventum irreprehensa servantur, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem.

SERMO LXXII.

Hebdomada majore de salutifero supplicio, deque submissione ac patientia, doctrina.

Fratres Patresque, sacer est hodiernus dies atque venerandus : etenim hinc auspicatur herus pro nobis supplicia sustinere crucis, ut fert hoc Davudicum dictum : *Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania. Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum, adversus Dominum et adversus Christum ejus*⁹? siquidem convenere simul sceleratum in Dominum consilium agitantes ac negalem veterator Judas, discipulus, fraudulentum suavitè prodit. Ergo trahitur vincit arboriter, cunctorum iudicis assistitur, interrogatur, respondet, respondentem (o historiam horrendam) pugnum ingerentem servum leniter compellat : *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo; si autem bene, quid me cædis*¹⁰? verborum insolentia petitur, illuditur, subannatur, contumeliis laceratur, inspuitur, colaphis ceditur, vapulat, crucem conscendit, conscensa, pro interfectores precatur : *Pater dimitte illis peccatum, non enim sciunt quid faciunt*¹¹; potum fel aceto temperatum ducit, perforatur lancea, denique moritur immortalis. Hæc sunt, ut summatim dicam, Heri supplicia : eaque qui inaudiat catus, non irascitur, non irritatur, non efferatur, non intumescit, non fratrem calcit, non invidet, non ambitione ducitur, quin submissus, ac contritus, terram se cineremque putat, societatem desiderat Christi suppliciorum, mortuo satagit conformari, quo in resurrectione participis fiat gloriæ. Vos quidem certe et communicavisse partim, et communicare Dominicis suppliciiis par confidere est, nam videte ubi sitis. Non ob ejus sermonem et testimonium in exilio ac persecutione? non olim pericu-

lum quoque compedum fecistis? non per ludibrium cruorem effuditis? aliquot athleticè fratres obiere? Igitur hic nobis Dominicus triumphus, munusque suppeditat. Quoniam vero ad extremum felicitas secuta nemini est, tum quod facilis conversio est, tum etiam quod incertum quid cras paritum sit, cohortor, state in Domino inflexi, et invicti, ceu uno in animo unaque mente, pariter evangelicam fidem propugnantes, nulla in re ab adversariis exterriti, aut offendiculum præbentes, quin Dei ministros undiquaque probantes, obedientia, submissione, mansuetudine, lenitate, patientiam multa, nam : *Patientia, inquit, vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes reportetis promissionem; adhuc enim modicum aliquantulumque, qui venturus est venit et non tartabit*¹². Et quid autem ringimur ærumnis, ac non potius inducimus animum pro Hero in dies mori? siquidem scriptum est : *Si commortui sumus, et convivemus; si sustinemus, et conregnabimus; si negaverimus, et ille negabit nos; si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest*¹³. Jam quod sensuri sunt gaudium sancti cum venientem cœlitus Herum spectabunt magnificè angelis stipatum, qui se cum incredibili triumpho coronatum vocet, contubernalis porro in omnem perpetuitatem futurus? quem habituri sunt dolorem qui Evangelium detrectarunt, jussaque repulere qui quidem pœnas dabunt, auctoribus Scripturis : *Exitum perenne a facie Domini, et a gloria virtutis ejus, cum venerit glorificari in sanctis suis, et admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt*¹⁴. Quæ contemplati, ac reputantes, fratres, magis magisque a cunctis corporis animique nos inquinamentis purgemus, sanctimoniam obeuntes in Dei timore, avidi in melius, nitentes in perfectius, vitia perosi, virtuti cohærentes, pro fraterno amore invicem benevoli, honore alter alterum præferentes, haud studii segnes spiritu ferventes, Domino servientes, spe gaudentes, in ærumnis tolerantes, precibus instantes qua sinceritate præditi, tum imminens digne Pascha obeamus, tum bonis frui peræquibus mereamur per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXIII.

In hebdomadam majorem. De Domini Herique nostri Jesu Christi supplicio.

Fratres Patresque, cum alias semper Domini nostri Jesu Christi supplicia ad mentem revocata animum pungunt et extimulant, tum his maxime diebus, cum finem singula cœpere. Quænam hæc autem sanguinarium in eum consilium, Judaica comprehensio, ad necem ductatio, causæ pro tribunali Pilati dictio, interrogatio, castigatio, colaphi, sputa, contumeliæ, ludibria, crucis consensus, manuum ac pedum suffixio, fellis degustatio, ictus lateris, et quæ cum iis alia micuere, nec capere queat mun-

⁹ Psal. II, 1, 2. ¹⁰ Joan XVII, 23. ¹¹ Luc. XXIII, 34. ¹² Hebr. X, 37. ¹³ II Tim. II, 12, 13. ¹⁴ II Thess. I, 9, 10.

stomachatus nemo est, ærumnisve tolerandis matatus, quin ait David: *Tribulatio et angustia invenerunt me, mandata tua meditatio mea est* ²³; et Jeremias: *Non sum te sequendo defessus, et diem hominis non desideravi* ²⁴. Apostoli vero hæc sunt verba: *Libentissime gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi: propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: cum enim infirmor, tunc potens sum* ²⁵. Idem nobis studium ducendum est, dicendumque socium habentibus Christum, ac commilitonem in conflictibus, quippe *Haud te deseram*, inquit, *neque relinquam* ²⁶. Cæterum si pro nobis Deus est, quis contra nos? Jam si vulgus hominum gaudet pro caduco pugnare rege, quanto nos magis pro supermo decertare, et in arenam, descendere? Igitur ei proposito insistamus, fratres, seu ingruat tentatio seu non ingruat. Quanquam imminet ab hoste perpes, si minus conspicua certe invisæ, positæque sunt in tentatione coronæ, et in bello victoria, ac qui gravia sit perpeusus, næs is præmia quæ referat ingentia, nos quidem hac e vita ovabundi profecti, vitam cum sanctis perennem ineamus per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXV.

Committendum non esse ut licentia abutatur, qui Christianam ineat vitam, gratulandumque subeandis molestiis, præmium intuentibus futurum.

Fratres Patresque, equidem vellem unumquemque vestram coram spectare omnesque impertiri pro viribus sermone qui vestram elaborem salutem, ac prefecturæ timeam periculum, sed posteaquam minime id oppugnatio permittit cohortor tum conjunctos, tam devinctos pariterque cunctos circumspicere sibi cavere, tam indidem in hospitio quo utamur, quam ubicunque locorum versemur, nihil citra constitutum facientes; non licentia alter in alterum abusi, non colloquia cum pueris crebra agiantes, (tantum abest ut cum mulieribus dicam) quia ubi necessitas cogat videre alloquive cauti, qui mentem surrigamus, et oculos dejectemus; *nam sicut Litteræ: Virginem ne contuere, neu cum paltria consuesce, ne forte scandalizeris in supplicis ejus* ²⁷.

Omninoque ceu Deum habentes præsentem ac motus omnes, et actiones corporis, animique tuentem, sic degitote, atque obitote, quem in locum secretus quisque est gratulati et subeundis discriminum molestiis, qui repositam speculemini mercedem, neque enim injustus Deus est ut facinus vestrum ac laborem sit oblitus amoris quem erga eum testati estis ex quo primum secessionem fecistis; qui mundo, et mundanis relictis, parentibus, patribus, stirpe, patria, corpus insuper ad certamen

²³ Paal. cxviii, 143. ²⁴ Jerem. xviii, 16. ²⁵ II Cor. xii, 7, 10. ²⁶ Jos. 1, 5. ²⁷ Eccl. ix, 5. ²⁸ Hebr. xi, 13.

objectis qua obedientiæ, qua confessionis, quæ in cumbat, scilicet quam illustris professio vestra est, tam illustris præmium non mundanos cernitis atterantur, atque afflicentur, hi agricolationem urgentes, publica stipe, et exactionibus gravati, ut ægre potum sibi, ac cibaria procurent, illi militia terra, marique perfuncti, bello lacescentes, atque lacescunt, cadentes cæsique? quorum nos omnium immunes, vivo veroque Deo servimus. Non ut aliud nullum suppetat, vel hoc satis est ad voluptatem, gratulationem, triumphum? sane observo, fratres. Ut circumspicere insuper sit vivendum, qui ornate cuncta, decenterque obeamus, abstinentes, et corporis libidines, quæ cum animo conflictentur, primo incursu repellentes mentisque puritatem parantes, quo sincere hinc profecti, bona ineamus æterna per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu nunc et semper in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXVI.

De mortis recordatione odioque mundi, ac munda-
riorum.

Fratres, Patresque, quam eximia Catechesis, quam frugi admonitio est? quæ intentos ad officii functionem, vigilesque præstat. Id adeo facere negligamus nunquam, neu cessemus a cogitatione, et amore divino ac corporis dejuncto; siquidem paulo post dejungemur, ac moriemur quemadmodum cuncti majores, in alium mundum aliud ævum, aliam abituri vitam, immensam, et infinitam. Nostra hæc sane instar somnii, umbraque est, quæ exiguis terminetur annis. Nec spatium consequamur oculis temporis quantum longissimum ab orbis fabrica ad sæculorum pertinet deorsum, quin cujusque vitam, quemadmodum ad Davidicas pervecta metas, atque id in perpendis, minime ulterius tendat. Hæc enimvero arbitrati omnes obivere sancti, hac spe, ut Apostolus testatur, decessere: *Non acceptis repromissionibus sed a longe eas aspicientes, et salutantes, et confidentes; quia peregrini, et hospites sunt super terram, qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Et siquidem ejus meminissent de qua exierunt, haberent utique tempus revertendi, nunc autem meliorem appetunt, id est cælestem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum; paravit enim illis civitatem* ²⁸. Hæc urbs nostra, hæc patria est, hic Patres fratresque, nostri, spirituales ac carnales. Jam quid amplectendam porro hanc temporariam vitam ducimus? quid in ejus studio quasi quibusdam clavis desigimur? quid irrevulsi ad exitum luctamur? Amentum est nolle ab exsillo redire domum aut e bello in pacem restitui. Nos quidem, charissimi fratres ceu prudentes, et qui secessionem eapte causa fecerimus, mundo mundanisque relictis, vel vitam meditationem quam-

dam obitus præstemus, qua meditatione cunctam exigamus libidinem, segnitiam, torporem, ignaviam, vitiositatem, quo sic Deo accepta facientes, bona eriscamur æterna, per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXVII.

De vera, ac genuina obedientia, et confessione, studioque Dei præceptorum.

Fratres Patresque, aliud vestrum carnale est demensum ; aliud spiritale, illud porrectum ab œconomo, in cibis, potu, vestimentis locatum hoc a me nauci, in sermone, doctrinaque situm. Atque ut illud necessario præbetur, ita hoc necessario debetur quoque ut nihil faciam magnum, qui hæc vobis segmenta ac mendicabula disseram verborum, quin tremam et extimeam, ceu rationem daturus animorum vestrorum non regi, præsi imperatori, sed omnium judici, atque Deo, cui congenulabunt universi, cœlestes, terrigenæ, subterranei cunctæque laudes peragent linguæ, qua in cogitatione pave-scant illustres vita, ac sermone sancti nedum infelix ego. Verum opitulamini obsecro, vobis juxta, mihique, ut amantes fratrum, virtutis functione vobis, precibus mihi etsi mea est vestra functio, atque e contrario, posteaquam corpus unum ac membra sumus vicissim, et sive patitur unum membrum, ait ille, *compatiuntur omnia membra sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra* ³⁹. Et par est sane ; ut vestrarum ego rerum satago, sic vos mearum satagere ; nam ego in vobis, ac vos in me estis, pro studio et amore, eaque norma veræ fraternæ reipublicæ cœtus describitur. Ergo obedientiam mihi vestram in-ignem genuinam servate (non illam cauponaria fide) in qua nati, educti, adulti Dei beneficio ad confessionis divinæ culmen evasistis, primis alterisque periculis defuncti, non reges timulistis, non magistratus expavistis ad certamina, plagas, exilia, compedes, supplicia, expediti, celebritatem peperistis, ut omnibus perspectum est, quamobrem ne committite, fratres, ut hanc vostram virtutem prodatis, neu infamiam gloriæ quærat, neu extimium nomen in fœdum vocabulum vertatis, quin superioribus sequentia egregie superstruite, undiquaque muniti ; intus, extraque divinis tecti præceptis, tentationem omnem et ærumnam vincentes, atque superantes, certi hoc quoque adhuc nos in acie, ac periculis versari, ignaros quid cras pariturum sit. Quanquam si pro nobis Deus est, quis contra nos ? qui Filio non peperit, quin pro nobis omnibus præberetur, scilicet non cum eo cuncta largiatur ? sic sperate, sic præsidite. Eaque spe, et fiducia grassati, nihil dubito quin sanctorum in cœlesti regno cohæredes sitis, ac partiarum futuri

A per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem, Amen.

SERMO LXXVIII.

De audiendis serio sacris Litteris.

Fratres Patresque, et omnes homines cum aures habemus oculosque, tum minime omnes audimus, ac videmus, nec nisi auriti et perspicaces. Ergo ait Dominus in Evangelio, *Qui habet aures audiendi, audiat* ; ³⁰ ac de inobsequentibus vates : *Dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos ut non videant, et aures ut non audiant* ³¹. Quamobrem necesse est quæ legantur serio, non leviter et obiter audire, ne in minas incidamus, sed hoc usurpemus scriptum : *Disciplina Domini aperit mihi aures* ³². Equidem qui sic audiat, inaudit, compungitur, purgatur, illustratur, ovat, exultat, ut fert Davidicum carmen : *Exsultate, justi, in Domino* ³³, cuncta hæc umbram æstimat fugacem, omniaque pro sterco-ribus ducit, quo Christum lucretur, exempli gratia, audit discipulos alloquentem : *Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos modicum, et mundus me jam non videt ; vos autem videtis me quia ego vivo et vos vivetis* ³⁴ ; et rursus : *Ego sum vitis vera, vos palmites* ³⁵. Iterumque : *Vos amici mei estis, si feceritis quæcunque ego præcipio vobis.*

Jam non dico vos servos, quia servus nescit quid faciet dominus ejus ; vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audivi a Patre meo nota feci vobis ³⁶. Et alibi : *Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, et ego dispono vobis testamentum æternum, ut edatis, et bibatis in æternum super mensam meam in regno meo* ³⁷, hæc, aliaque similia Dei audiens studiosus, non lætatur modo, quin mori christo quotidie animum inducit. Sane id institutum cuncti iniere sancti et his studiis quasi quodam celebri triumphosum Dei desiderium ostentant, quippe ait Jeremias : *Non sum te sequendo defessus, et diem hominis non desideravi* ³⁸. David quoque : *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi ? calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo* ³⁹. Apostoli vero hæc sententia est : *Nobis donatum est a Deo, pro Christo, non solum ut in eum credamus, sed ut etiam pro illo patiamur* ⁴⁰. Nec Apostoli secus : *Verberati, inquit, gaudebant, quoniam digni habiti sunt pro nomine Christi contumeliam pati* ⁴¹. Breviter iis vocibus omnes suum Christi studium demonstrant. Igitur audiamus, fratres, nos quoque quæ dicantur acuta, et amabilem Deum studio, ac amore prosequamur, assidue pro cunctis quæ in nos contulit bonis gratulantes, quos in primis ad salutem delegerit in monastici sanctimoniam voti, tum autem orthodoxa fide præditos, nec palabundos colere se, atque venerari concesserit ; nam quot fraude, astutiaque mortalium impulsus sunt in errorem, ac fuci plausibilitate decepti ?

³⁰ I Cor. xii, 26. ³¹ Matth. xiii, 9. ³² Rom. xi, 8 ; Isa. vi, 9, 10. ³³ Isa. l, 5. ³⁴ Psal. xxxii, 4. ³⁵ Joan. xiv, 18. ³⁶ Joan. xv, 5. ³⁷ Ibid. 15. ³⁸ Jerem. xvii, 16. ³⁹ Psal. cxv, 12, 13. ⁴⁰ Philippe. i, 29. ⁴¹ Act. v, 41.

quot fame affliantur, non panis, aut aquæ siti, quin verbi audiendi divini, quemadmodum scriptum est⁴²? Nobis quidem, ceu opipara quædam mensa, præbita sanctorum doctrina est, alio hinc sermonem quasi quasdam condiente cupedias, inde alio velut aurum, divina moliente verba, ac serio aliis, aliisque hinc, et inde acclamationum delicias comparantibus: ut non abs re porro cum Apostolo dixerimus: *Si Deus pro nobis, quis contra nos? quia proprio Filio non peperit, sed pro omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donabit? Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui justificat, quis est qui condemnet? Christus qui mortuus est, imo qui et resurrexit a mortuis, qui et est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*⁴³, videlicet Deum ac Patrem, suumque regnum est perenne daturus: quem gloria decet et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXIX.

Nequaquam mæste, quin fortiter obeundum ad quod vocati simus divinitus opus.

Fratres Patresque, segnitiem nostram excitans Apostolus, scribit in hæc verba: *Gaudete in Domino, semper iterum dico, gaudete. Modestia vestra nota sit (18) omnibus hominibus. Dominus prope est, nihil solliciti sitis, sed in omni oratione, et obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ fiant ad Deum*⁴⁴. Quamobrem ne torpeamus; quin vivide, atque fortiter obeamus ad quod vocati simus divinitus opus: nam equidem Deus est qui e vita communi ad professionem nos monasticam vocavit, qui incolumi quadam veste, hilarique toga amicit, qui a legis execratione redemit, factus pro nobis exsecrabitur. Itaque consistamus in libertate in quam a Christo sumus asserti, neu servitutis rursus teneamur jugo, non fædus cum vitis ineamus. Servus manu missus paratitius, nequaquam inducat animum servitutem deducere servire, abæque profugus longissime, gaudet quod servili tyrannide sit exclusus, etsi haud malum est omnino servitus; nam. Apostoli hæc sententia est, *Servus vocatus es? non sis tibi curæ sed et si potes fieri liber, magis utere) qui enim in Domino vocatus est, Domini, similiter et qui liber vocatus est, servus est Christi*⁴⁵; atque interrim, mancipatus, negat sub servitutis venire jugum, quo nos debemus magis, peccato liberati, procul abscedere.

Nescimus quid in nos designarit? non pomario proscripsit? non mortales ex immortalibus effecit? non in hanc luctuosam introduxit vitam? non mali auctor omnibus et fuit et nunc est? Ut fugiendum sil nobis, ceu pessimum, odio prosequendum, ut odio dignum, potiusque diligenda virtus, quæ angelos comparet mortales, atque adeo deos,

A secundum illud, *Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsi omnes*⁴⁶. Ecquæ est autem vis virtutis mundi pro pudium amorque divinus. *Nemo enim potest, ait, duobus dominis servire, non potestis Deo servire et mammonæ*⁴⁷. Non virtuti, et inhærere vitio potestis, nam luci cum tenebris communitio nulla est. Jam levia sunt Dei præcepta; grave, ac nefas potius, insulse contendero qui contrariis potiamur; arbitrarique virtuti juxta, et vitio vocare, id est, carnalibus desideriis, ac spiritualibus facinoribus. Enimvero si ad perfectionis evasimus mensuram, pol Deo gratiæ, a quo est omne beneficium, munusque perfectum, pol stabiles consistamus, divino timore tuti, ab habituque præclaro immobiles, et inflexi; sin quid desit urgeamus, nitamurque ad perfectionem contingere donec fugendi imminet tempus, fide præfirmi, spe alites amore devincti, submissione nitentes, obedientia compti, patientia explorati, confessione relucentes, cæterisque cunctis recte factis velut ad amussim politi, ceu veri monachi, ceu minime mendaces subditi seu probi Christiani, ceu Dominici servi, quo cum expedite hic vitam peragamus, tum supremis bonis potiamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXX.

Doctrina de fide.

Fratres Patresque, debitum nunc quoque demensum vobis offerimus sermonis, tenue id quidem, ac mendicium, sed quod necessario offeratur tamen, ne ob silentium nos damnemur, vosque aliquantulum solatium capiatis: nam ut maxime id e sanctorum lectione Patrum sentiatis, nihilominus nostram hanc etiam nauoi requiritis doctrinam, ac præ illa, hanc ausim dicere, ceu illa historice recitata, hac in faciem dictata, et arguendo instituta, ait enim, *Arguam te, et statuam contra faciem tuam peccata tua*⁴⁸. *Si non venissem, et locutus fuissim eis, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo*⁴⁹. Quod absit de vobis dicere; siquidem haud sermocinamur, ut immorigeris, ac flagitio constrictis (minime gentium), quin ut morigeris filiis, ut charissimis natis, ut unanimis, et qui concorpores sitis, ac commilitones, quo gaudeatis, quo proficiatis, quo sinceri, et irreprensi in Christi diem evadatis, Christianorum pleni fructuum probitatis, in gloriam laudemque Dei. Ut vobis comparata sit oratio; nam qui aquæ scaturiginem e prærupta olim caute Israelitis præbuit, quid mirum si lapidea hac mente brevem oratiunculam extundat? Quam haurientes, Deo gratulemur, qui alimenta ac potum conferat, vitamque instruat nostram velut in solitudine, hic de-

⁴² Amos VIII, 11. ⁴³ Rom. VIII, 31, 31. ⁴⁴ Phillipp. IV, 4-6. ⁴⁵ I Cor. VII, 21. ⁴⁶ Psal. LXXXI, 6. ⁴⁷ Matth. VI, 24. ⁴⁸ Psal. XLIX, 21. ⁴⁹ Joan. XV, 22.

(18) Γενίτωρ auctor citat, γυναικῶσιν habent evulgati.

gentum. Sed quoniam priscae historiae meminimus, **A** que? Testimonio sunt exsilia, persecutiones, compedes, miseriae, ac vel in sanguinem renixus, meundo cum peccato certamine, quanquam haud ad vestrum est. Dei beneficium est, a quo et laus suppeditat. Igitur alii sibi pecunias habento, praedia, monasteria, collegia; mihi ac celebritatem satis est vos duntaxat habere, in quibus me ostentem, scilicet mea estis laetitia, corona, vita et alacritas, ac si quid aliud insigne est. Tantum cohortor egregio et studio minime supersedere, nec modum tenere boni, et ascensus quasque qui carnales ambiant pecunias inexasuratum plus habendi desiderium contrahunt, sic vos in spiritalibus ad extremum halitum finem nullum facere in melius provehendi, siquidem haud sunt pares hujus temporis ærumnae ad eam gloriam quae in nos exhibenda est. Non vitas intuemini sanctorum, quod laboribus ac sudoribus sint exactae? non martyria sanctorum, quot cruoribus sint suppliciiisque confecta? Quamobrem? quo Christum lucrarentur, quo bona pararent quae mentem et ingenium superant, posteaquam temporalia sunt quae videntur, quae non videntur sempiterna. Non sol eximius est? at is quoque jamjam in tenebras abibit. Non eximia luna? at ea quoque haud lumen edet. Non eximiae stellae? at eae quoque collabentur. Non eximium caelum? at id quoque ceu vestimentum veterascet, cunctaque mutabuntur, novis caelo atque terra parandis, uti scriptum esi, ac vita subitura felice, et ineffabili, quae socia Christo conjunctaque maneat. Atque haec sunt promissa, ex iisque cogitatis praesidium contrahamus quae sensibus capiuntur iis quae sensum fugiant vincentes, studiumque carnis divino coercentes, ac quemadmodum Apostolus docet: *Quae sursum sunt, quaerentes, ubi Christus est in dextera Dei sedens, quae sursum sunt sapientes, non quae super terram*⁵¹, ceu hominum plerique, qui tanquam sues cogitationum luto volutentur, vitiorum obruti lacunis, quorum exitus pestis, atque in ignominia gloria est. Caeterum nostra in caelis vita est, unde et sospitatoremanemus Dominum Jesum Christum, quem et spectare mereamur benigne in regnum nos assequentem, mactum gloria et imperio cum Patre, se sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXXI.

De amore erga profectum; neu futilitate occupemur vitas, sed in melius provehamur.

Fratres Patresque, studio vol alloquor, non necessitate, et si necessita imposita mihi est, illoquendi: etenim zelo prosequor divino, quantumvis noxius valdeque in vestro gaudeo profectu. Sim accidit frequenter ut vos contristem, quemadmodum **D** prodie, at ne id quidem quo contristemini, quin eximium cognoscatis meum in vos amorem (siquidem castigat serio quem quisque deamat, et quis est filius vero, quem non castigat pater?) quo perfecti integrique sitis, nulla in re defecti, nam alioquin et amplector, et obediens, ac morigeros testor, patriaque praecipua obeuntes, quanta haud scio an ulli nostra memoria subditi diligentia. Nec pol adolor, quin vera praedico; nam quis tam unanimus patri, aut obsequens profecto est in Dominicis mandatis, quam vos illustres estis undiqua-

⁴⁹ I Cor. x, 10. ⁵⁰ Matth. xxv, 34. ⁵¹ Coloss. iii, 1.

SERMO LXXXII.

Operam dandam ut ab omni inquinamento purgemur per paenitentiam, quam Dei munere habeamus.

Fratres Patresque, vulnus vos mei pedis contristavit, nec injuria; nam laeto, maestoque pariter consentitis, ceu fratris studiosi, ceu patris amantes, Ego hinc vero catechesim molior. Quo pacto? sane ob mea saucius peccata, illicet opem, ac medicinam postulavi, quo factum est ut totum hoc triduum versari nequierim vobiscum, tum autem Dei misericordia curatus, denuo intersum vobis, et inerro. Idem in animi morbis usu venit: recepit quis ex

aspectu audituve in mente vulnus? Fanatica cor-
 reptus animi deformatione, scelerata cupidine, ira,
 furore, odio, invidia, rixa, contumacia, aliove le-
 thali ullo facinore flagrat? e vestigio opus medicina
 est (ea est autem pœnitentia, id est, compunctio,
 fletus, lamenta, contritio cordis, cœtera pœnitenti-
 œ pharmacæ); indeque persanari, et in priorem
 redire statum, quod ni fiat, peccatum peccato, vul-
 nus vulneri deprendimur addentes, incurabili morbo,
 lethifera quadam peccati œgritudine conflanda, sed
 nequaquam sic, fratres, quin cavendum in primis
 ut ne peccemus, nam quid animo jucundius puro,
 et inconcussa vitiis mente? sin accidat peccare
 quoque, ut est labilis natura nostra, extemplo cor-
 rigendum, nec vel ad horam incuratum sinendum
 quidquam est, quippe instar furis mors est, nec qua
 hora fur veniet tenemus, concubia nocte, an galli-
 cinio. Jam imparatum e corpore recedere plenum
 est periculi, sistique Christi tribunali perhorribile.
 Vivus est enim, ait ille, sermo Dei, et efficax, et pe-
 netrabilior omni gladio ancipiti, et pertingens usque
 ad divisionem animæ ac spiritus (19) compagum quoque
 ac medullarum et discretor cogitationum, et inten-
 tionum cordis, et non est ulla creatura invisibilis in
 conspectu ejus, omnia autem nuda. et aperta sunt
 oculis ejus, ad quem nobis sermo ⁵². Ac si œgre
 sospitatur probus, his sic habentibus, inquam, im-
 pius atque sceleratus ubi comparebunt? si Daniel
 vates judicio per visum conspecto attonitus iuhor-
 ruit, quid nos passuri sumus, cum ad res erit de-
 ventum? *Fluvius*, inquit, *igneus trahebatur coram*
eo, millia millium assistebant ei; et decies millies
centena millia ministrabant ei, iudicium sedit, et li-
bræ aperti sunt ⁵³, quæ ubi contingant, equis sub-
 sistet, equis præfidet, nisi qui recta imbutus fide
 est atque actione præclara, qui fortitudine, justitia,
 temperantia mactus obsecutus ac subjectione per-
 functus? Igitur cavendum est omni studio, fratres,
 horaque metuenda mortis, atque hinc in oras pa-
 randus exitus, nec committendum ut incautos fal-
 lat homicida hostis, qui semper socordia præsens
 dimittat, et in futurum executionem subjectet man-
 datorum: nam is est serpens, delusor, ac qui fa-
 cinorum modos ingerat diversos. Quem ne ignore-
 mus, quin assidue divina ope repulsus profligemus.
 Equidem vos hanc in horam frequens huc convo-
 cavi; quo tria hoc ex ore verba audiretis interque
 vos solatium vicissim mutua admonitione caperetis:
 siquidem præstans admonitio est, animum usque-
 queque novitium comparans. Quod Patrum in mo-
 rem factitantes, novi explorete, ac confido, salutem
 quæsitueros, et Deum propitium paraturos, regno
 adipiscendo cœlesti, per Christum Jesum Dominum
 nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac
 sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque
 perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXXIII.

*Gratulatoria, qui fratres adventantes haud pœnitende
 domo capiamus.*

Fratres Patresque, agendæ sunt nobis Deo gra-
 tiæ pro bonis quæ largitur, maxime hoc in hospitio,
 quod, et si profugis, ceu in monasterio degentibus,
 satis superque est, unde adventantes domo capia-
 mus.

Videtis quot jugos hinc inde commeant fratres,
 (nec immerito; nam quo alio respectent nisi in
 Deum prorsus, ac tenuitatem nostram?) videtis et
 alios fratres Patresque, inopes, ac deploratos,
 divertentes, peneque dies sine invitatione est nul-
 lus, neque in his omnibus tamen necessaria dese-
 cere, quin superflua quoque præbita frugalitas est.
 Enimvero quid aliud dicamus quam haud frustra
 esse qui promiserit, *Quærite primum regnum Dei,*
ei justitiam ejus, et hæc omnia vobis adjicientur ⁵⁴,
 nobis quidem sunt adjecta, frumenti, vini, olei fer-
 tilitas, et quæ alia fert necessitas, cunctaque spe
 majora sunt, nec sufficimus, aut agendis gratiis ut
 benignitas meretur vocem habemus rumpere. Sin-
 nimirum invitationibus cogimur in arctum ac com-
 primimur, at videtis merces, lausque ad Deum
 quanta, ipsi monasteria tenentes admirantur, si-
 quidem quæ iis haud facere contingat, nobis per-
 agere tribuit Deus. Quamobrem? divina agnoscenda
 potentia, quæ spe fideque præstanda, non humanis
 officiis obeatur. Mihi certe res nostrates similes
 Israelitarum in deserto erroribus videntur, qua-
 driennium hodie nec serentibus, nec metentibus,
 suppeditat indeficienter alimenta corpori Deus, non
 manna cœlitus pluens, sed horrea reserans ha-
 bentium, non e caute aquam ciens, sed piorum
 nobis vinarias cellas profundens, cœteraque
 largitus quæ haud facile recenseam. Non hoc mi-
 rum, ineolens, laudabile? Addam et aliud aposto-
 lice, *sicut egentes nos quidem, multos autem locu-
 pletantes, tanquam nihil habentes, et omnia possiden-
 tes* ⁵⁵, tantum in nos clementis Dei beneficium est,
 tantaque liberalitas: ut periculum sit ne honorum
 ignoratione injuriam benefico faciamus. Sed adver-
 tamus animos, fratres, una omnes serio, tam qui
 hic degitis, quam qui commeatis, ac Dominica se-
 duli præcepta exsequamur, mutuoque moneamus,
 ad amoris, ac bonorum operum instigationem, non
 projecte viventes, nec carnis, animive libidinibus
 perfuncti, nec murmurantes, instar priscorum:
 nec Christum tentantes, ut tum ii, poteritne hæc,
 illaque Deus porro sufficere? equidem scriptum est,
Omnia possibilis sunt credenti ⁵⁶. Nobis quidem quæ
 ad salutem faciant credulis tum postulata Deus
 cuncta præbeat, tum adjumenta corporis; vitæque
 peragremus solitudinem, luce illustrati veritatis, et
 Amalecitem profligemus qui aciem fugiat oculorum
 validis instructi armis spiritus, atque haud pro-

⁵² Hebr. i, 13. ⁵³ Dan. vii, 10. ⁵⁴ Matt. vi, 33. ⁵⁵ II Cor. vi, 10. ⁵⁶ Marc. ix, 22.

(19) Σώματος. Erat in nostro, sed emendavi ex Vat. πνεύματος. Ac sic est in divo Paulo.

missum equidem solum invadamus (siquidem nihil ad nos momentanea ac caduca), quin cœleste regnum ineamus; certus est enim qui stipulatus dixit, *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum*⁵⁷. Cui gloria et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXXIV.

Nequaquam occasionem quærentibus præbendam, deque ineundo cum vitiis conflictu.

Fratres Patresque, præsentibus malis haud abs re hoc Apostoli usurpemus, *Tentatio non nos apprehendit nisi humana*⁵⁷, quod ob dominum Theoctistum, eximium senem, diximus, velut omnino nostrum. Eoque est autem tentatio? quod is in insulam Chalcoiton est relegatus, ejusque sacerdos, a contubernali delatus: ceu immemor principum, crudelissime tergo vapulavit. Ut mihi quidem conflari in nos pericula videantur, et si plerumque reperimur ipsi in ea nos inducere, qui enim possunt monasterium tenentes non memoriam agitare principum (scilicet non incolumes in urbe fratres: Patresque degentes hæreticis concitant tumultum?) *Exite de medio eorum*⁵⁸, et separamini, dicit Dominus, et immundum ne tetigeritis⁵⁹, hi contra facientes, sustinent contraria. Nos enim vero nauci profugimus urbanos, hac in ora considentes, ut ne occasionem quærentibus præbeamus, ac nos indemnes hactenus tutatus Deus est, tuteturque etiam porro, si cavebimus, neque effutiemus hoc et illud, nec levibus et improbis sermonibus aurem tribuemus. Quæ Apostoli sententia est? *Sermo vester semper in gratia sit, sale conditus ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere*⁶⁰; rursumque Dei germanus inquit: *Sic loquimini, et sic facite sicut per legem libertatis judicandi*⁶¹.

Quamobrem demus operam circumspecte ne in tempeste in periculum ruamus, quin imminens malum ceu laqueum evadamus. Atque hæc tentatio est humana, id est levis; cæterum dæmonum, ea vero est pergravis, et implacabilis, qui nobis vexandis in dies, horas, momenta dediti, perdifficilem conflictum, arduamque cum primis victoriam præstant. Sed quoniam nihil non diligentia confit resistamus, ac Christo duce vincemus; nam is est qui nobiscum perferat certamina, quandoquidem *Sine me, inquit, nihil potestis facere*⁶². Quam in tentationem satagamus non incidere, neu diabolo in manum convenire, ubi haud brevis agatur in insulam reformatio, quin a Deo projecti in extimas tenebras portatio, nec tanta, tantillave flagra, sed immensa, æterna, infinita siquidem *Surgent, ait, qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt in resurrectionem iudicii*⁶³. Itaque timeamus, fratres, porro, ac contremiscamus, cunctis contractis opibus, quæ in inte-

stini nobis Spiritus potentia sunt, viribusque locatæ, *consilia destruentes, uti scriptum est, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, et in promptu habentes ulciscentem inobedientiam*⁶⁴, idque jugiter. Atque hoc improfligabile bellum est, hoc multiplex et diuturnum martyrium, nam qui assiduis petitis cogitatis minime defetiscatur, accidatve Bahali, quin repugnet, ac vitia transiliat, cupidinem, furorem, iram, timiditatem, næ is martyrio in dies multetur, habeatque qui cum Paulo dixerit, *Quotidiz morior, per gloriationem, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro*⁶⁵. Quin sub certaminis sine audeat effari, *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, in reliquo reposita est mihi corona justitiæ quam reddet mihi Dominus in illa die, justus iudex*⁶⁶, quod eloqui nos quoque universi queamus, comptique justitiæ corona regnum ingredi cœleste per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXXV.

Doctrina de noxia fugienda voluptate.

Fratres Patresque, quantum certamen incumbat doctori pro discipulis Apostolos ostendit ad Timotheum in hæc verba: *Insta opportune, impotune, argue, obsecra, increpa, in omni patientia, et doctrina; erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt*⁶⁷. Equidem vero absit ut sic affectus vobiscum sermociner, sed quia veteriosa, pronaque natura nostra, quæ est oblita præceptorum quasi calcar, orationis stimulum et tanquam verbera assidue requirat, quo evigilet ac propositum sibi gaudium cernat, nam quid enim, non promissum cœleste regnum est? non vita immortalis? non ineffabilis lætitia? non pomarii deliciæ? non pares angelis honores? non requies sempiterna? Jam cur vincula, carcer, exsilia, ærumnæ, tormenta, necesse expetuntur? non ut promissa consequamur bona, atque intentas pœnas fugiamus? Videsis martyres cruorem lætos effundentes, et alacres ad enses, ignem, bestias, cæteraque cuncta supplicia abeuntes; videsis et sanctos cum animi voluptate corpus afflicantes, atque in servitutem redigentes nihilque arbitrantur virtute suavius. Itaque quid nos stertimus porro? quid diffundimur? quid perniciosos ac pesti feris vitiis occumbimus, quæ telo cor acutius vulnerent? *Exite de medio eorum, et separamini, dicit Dominus*⁶⁸, non abs re hic usurpemus quoque, quamobrem secedamus ab eis, ceu Sodomis, ac Gomorrhæ, igni atque sulphure ambustis, carnisque sensis depositis, quæ spiritui reluctantur, et repugnant, a servili studio asseramur, animis inventuri requietem,

⁵⁷ Matth. v, 10. ⁵⁸ I Cor. x, 13. ⁵⁹ Isa. LII, 11. ⁶⁰ II Cor. vi, 17. ⁶¹ Coloss. iv, 6. ⁶² Jacob. i, 25. ⁶³ Joan. xv, 5. ⁶⁴ II Cor. v, 29. ⁶⁵ I Cor. xv, 31. ⁶⁶ II Tim. iv, 7. ⁶⁷ II Tim. iv, 9. ⁶⁸ II Cor. vi, 17.

nam quid requietius mente est, quæ vitiis impercitate cum Deo agitet pacem? hoc gaudium ac triumphus, hoc felix suavitas, sacraque est voluptas.

Quapropter si frui volumus, perditam carnis voluptatem fugiamus, unde corruptela atque mors nascitur; siquidem. *Qui seminat, inquit, in carne sua, de carne et metet corruptionem; qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam*⁶⁹. Sin apparere volumus gloriosi, vanam, et hanc gloriolam contemnamus, compti humilitate, omnique præclara functione absoluti; ita enim tum expetite præsentem vitam transigamus, tum bona adipiscamur futura Domini nostri Jesu liberalitate atque beneficio. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXXVI.

De gratiarum actione, neu in tentationibus vacillemus.

Fratres Patresque, triennium jam hoc vitam insolentem ducimus, nec prorsus oppugnati, nec citra oppugnationem manentes, ex quo et invicem visimus, et ultro citroque commeamus, quod humanitatis opus est divinæ; nam qui vacillantes superioris intervallo oppugnationis videret, cum custodias contraxit, tum adhuc orthodoxiam differt pro impervestigabili justitiæ suæ iudicio. Atque id sic quidem. Ego vero, qui leviter despectarem, paucos credebam ob Dominum vexatos, nunc cernens quotidie, ut sic dicam, quot adventent fratres, pene juvenesco, posteaquam tot sunt qui Bahali haudquam genu flexere, quin Domino ceu lucidas se stellas conservarunt, quacunquē ejus dominium patet, ut etas hæc habeat quoque quod ad posteros gloriolar, vero inesse in nobis Deum. Nec deperdidit Ecclesia robur, ut verax Domini fert promissum, quin ei illisi ab ævo cunctis cum spumæ instar marinæ sunt dimolati, tum ea, ut irrupta cautes, in eadem fide, ac confessione permanet, itaque gaudere in eo, et exsultare debemus, ac Pol vigilare, et advertere prociacti, ne fors iterum repente ingruat tentatio. Scilicet non hoc agitur, ut semel, bisve, aut sæpius periclitemur; sed ad extremum tuenda confessio est, nec qui ferantur extimescendi rumores, aut flagra metuenda, quæ lacerare corpus videantur, aut quæ carnem compedes premant, aut alia quævis humana noxia, quin solus terribilis Deus habendus, cujus omnia natu labefactentur, solæque pavendæ pænæ immortales; quarum infanda experientia est; ceteram quæ in manibus sint seu adversa, seu prælata, omniorum simillima, celerrime exspirant, siquidem scriptum est, *Sagittæ parvulorum factæ aut plagæ eorum*⁷⁰. Adhæc depugnandum quoque est cum persecutore, qui obtutum fugiens oculorum, in dies nos lacessit, ac non sensibilibus loris,

sed in aspectabilibus cogitatis ferire haud supersedet, atque incendere, non igni cum materie permixto, sed pravis desideris, cæterisque vitiis animos tentat et oppugnat. Igitur *state succincti lumbos vestros in veritate, ut est in Litteris, et induti loricae justitiæ, et calceati pedes in præparatione Evangelii pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo positis omnia tela nequissimi ignea extinguere, et galeam salutis assumite, et gladium spiritus, quod est Verbum Dei*⁷¹. Quæ nos nauci quoque præcepta apostolica locuti, pariter cohortamur in ærumnis minime desetiso, aut in tentationibus vacillare, scientes qui amplius tentetur; ei amplioris coronæ occasionem quæri. Vires quidem præbeat Deus; nam potest sane quæ promisit exsequi, ac nos confirmare, qui non flagra solum, quin ignem, gladium, bestias aliaque cuncta patiamur, quod Apostolus præfidens scribit in hæc verba: *Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos*⁷²; et, *Certus sum quia neque mors, neque vita, neque principatus, neque potestates neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro*⁷³. Equidem sic affecti martyrium in dies vel ante martyrium, jugeque certamen vel ante certamen obeamus, partem cum martyribus habituri per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXXVII.

Ne possessiones paremus, ne solitarii degamus.
Fratres Patresque, summum beneficium nobis tribuit Deus pro se oppugnationem, quemadmodum in Evangeliiis ait, *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum et regnum celorum*⁷⁴, etsi videndum est nobis, ne vitam obeantes beatitudine indignam oppugnationem in pœnam habeamus. Igitur necesse est in primis qui oppugnetur minime solitarium degere, quin cum altero fratre convivere, siquidem, *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*⁷⁵, inquit Dominus. Deinde non nisi necessario prodire, sed quo in loco diversetur manere inibique operam dare precibus, supplicio, lectioni, psalmodiæ, opificio reliquisque studiis præclaris, aspectum fugere muliebrem, ab omni fratre immodeste se gerente abstinere, lætitiæ gratulationem agitare, in spem arrectum [animum], et præsentibus contentum, pro Christoque subeundis suppliciis paratum; ubi est enim oppugnatio, consequuntur et supplicia. Quibus sic se habentibus, ubi sunt qui solitarii degunt, ac vœ exerciscuntur? nam *Væ soli, ait, quia cum ceciderit, non habet sublevantem se*⁷⁶. Ubi sunt qui servos tenent, et monachorum libertatem amittunt; qui agros, vineas, hoves, mulos mercantur, ac lepram contrahunt Giezis? hinc argenti, hinc lucri studium,

⁶⁹ Galat. vi, 8. ⁷⁰ Psal. lxxiii, 8. ⁷¹ Ephes. vi, 14, 15. ⁷² Rom. viii, 37. ⁷³ Ibid. 39. ⁷⁴ Matth. v, 10. ⁷⁵ Matth. xviii, 20. ⁷⁶ Eccle. iv, 10.

hinc stabilitas, fraternique convictus detrectatio, A et singularis, atque ex sua cujusque libidine vita; hinc vestra causa ab exteris gentibus Dei nomen contumeliis laceratur, ut Litteræ loquuntur; hinc animi lapsus existunt, qui enim potest non labi projecte vivens: *Nescitis*, inquit Apostolus *quia templum Dei estis, et spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus* ⁷⁷; rursamque: *Nolite errare: neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque avari, neque fures neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt* ⁷⁸. Atque hæc iis dicta sunt qui communi vita teneantur, at non idem nobis, sed quid? *Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis* ⁷⁹, et: *Vos non estis ex hoc mundo* ⁸⁰, et: *Vestra conversatio est in cælis* ⁸¹. Itaque quid beatitudinem perdimus porro? quid confessionis generositatem conspurcamus? quid ni fratres imitamur probe viventes, quorum illustis vita est, lausque ab Deo, ac hominibus? Non et nos tandem destertemus? non respiscemus? non salutis curam agemus? non obitus diem præ oculis sumemus? Quo pacto ad Christi tribunal sistemur? ecquam reddemus rationem, qui otiosi pœnas verbuli daturi, in majoribus, ac prægravibus vincamur? Verum destertamus, vel serius, fratres, respiscamus, vitia profligemus, tenebrarum opera deponamus. armaque lucis induamus, animos omni custodia tuentes, undiquaque Deo placentes, quo sic incolumes perennium hereditatem honorum ineamus per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXXVIII.

De mortis recordatione.

Fratres Patresque, quod animo tantum, tanquam utile bonum est, ac mortis recordatio? de qua et disserere invitor ab Clææ episcopo defuncto, quem vos moriantem minime vidistis, nos, qui viderimus, oppido et fructum, et stimulos quosdam sensimus, quæ in eo gererentur in nobis contemplati. Ergo exoessit ille, ac discessit, ceu qui tabernaculum frabricatus destruit, in hanc vitam minime rediturus; non ei cælum utile deinceps, non terra, non mare, non sol, non luna, non stellæ, non hunc D porro aerem ducet, non gutture clamabit, non oculis cernel, non auribus inaudiet, non naribus odorabitur, non manibus atrectabit, non pedibus ambulabit, non aliud, parvum magnumve, cum hac vita conjunctum exsequetur, quæ quidem ei sit præclusa, ac remunerationis maneat iudicium: nam equidem nobis remuneratio insuper reposita

est, quemadmodum scriptum est, *Et hi omnes, testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur* ⁸². Eoquid nos igitur, fratres? quid aliud, nisi quod idem subibimus? Non æque moriemur? non æque in terram revertemur, unde assumpti sumus? non æque pulvis cinisque fitemus? Inspectemus monumenta, videamus in quid vitæ desinat status. Quid ærumnosum hoc amplectimur corpus, quod postpaulo terræ ac vermibus tradetur? quid vitiis involvimur, quibus sub obitum occurremus? Sane hic adhuc spirans duos sibi dicebat apparere virum et feminam, hanc statura sublimem, illum brevem et gibbosum, qui se coargueret ac crudelibus verbis acciperet; quapropter et ingemebat, plorabundus, obitumque detrectans, ac prætrepidus. Non videtis cujusmodi sententia sit mortis? non aspicitis ut ante mortem quoque actores, et accusatores dæmones habeamus? Etenim sic habet, quæ hic obite amplectamur cogitata, ea et in decessu spectabimus. Igitur si *providemus Dominum in conspectu nostro semper* ⁸³, ut Litteræ loquuntur, si custodem vitæ angelum revolvimus, si hos illosque sanctos contemplamur, eodem videbimus quoque supremum spirantes; sin haud ita, sed vitiosos contra characteres, ac diabolicas mentis deformationes cogitamus, iisdem occurremus, id quod est miserandum est capitale. Quamobrem contendamus haud deprendi in iis simulacris, quin animi sub obitum puri reperiri quo cum fiducia dicamus nos quoque, *In pace in id ipsum dormiam, et consopiar* ⁸⁴: sopor est enim mors probo, quemadmodum et Dominus inquit, *Lazarus amicus noster consopitus est, sed vado ut a somno excitem eum* ⁸⁵. Sin sopor est, nimirum causa est requietis, et auspicandæ perennis occasio vitæ ut ait sacer Apostolus: *Nunc autem Christus resurrexit a mortuis, primitiæ dormientium factus; ac rursus: Absorpta est mors in victoria; ubi est, mors, stimulus tuus? ubi est, Orce, victoria tua? Stimulus autem mortis peccatum est, virtus vero peccati lex. Deo autem gratiæ qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum* ⁸⁶. En absorpta mors est, en victoria data, siquidem confirmat: *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei* (20) ⁸⁷. En apertum est cælestis stadium regni, en ter felix propositum certamen victori corona, ac vitæ delictum; itaque vincamus et nos, fratres, diabolum, vitia proculcemus, omnino a flagitiis expurgemur; virtutes comparemus, quo et inquilini fiamus paradisi, et vitali arbore fruamur, per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

⁷⁷ I Cor. III, 17. ⁷⁸ I Cor. VI, 17. ⁷⁹ Galat. V, 24. ⁸⁰ Joan. XIII, 11. ⁸¹ Philipp. III, 20. ⁸² Hebr. XI, 39. ⁸³ Psal. XV, 8. ⁸⁴ Psal. IV, 9. ⁸⁵ Joan. XI, 11. ⁸⁶ I Cor. XV, 55 seqq. ⁸⁷ Apoc. II, 7.

(20) Τοῦ Θεοῦ μὲν ἐστὶν ἐν τῷ Vat. a nostra lectione est textus, ab illa, vet. int. Latinus.

SERMO LXXXIX.

Omni studio et alacritate salutem molendam.

Fratres Patresque, sua cuique tempestivitas rei est, uti postulat scriptum; at salutis molendæ perpes, et assidua; nam Apostoli hæc sententia est, *Semper gaudete, sine intermissione orates in omnibus gratias agite* ⁸⁸. Enimvero tribus his functionibus salus nostra describitur, siquidem semper gaudere probitatem conciliet, sine intermissione orare diabolo in nos locum haud permittat, in omnibus gratias agere evidens sit amoris indicium divini. Igitur utrinque exacti, Deo placeamus, animam minime despondentes, neu socordia dissoluti in ministeriis, et opificiis, ac psalmodiis, quin cum omni lenitate cuncta obeuntes, ut eximii multiplicis divinæ gratiæ œconomi. Non milites videmus, ut regem alacres comitentur? et quonam vero? in bellum, homioidia, necesse. Ac nihilominus ob præsentem gloriam; et opes fluxas, prompti in omnia ruunt, nos qui ad cœleste regnum, vitam sempiternam, ineffabilem lætitiâ vocemur, segnes ac præfactos, non alacres nos, et excitos Deo præbeamus, ceu egregios Christi milites? Legite quem manu teneo librum; videte, inquam, ac cognoscite in eo Patrum virtutes, quæ in iis alacritas, qui spiritus fervor, quæ certamina; tum autem quemadmodum cohonestati sint eapropter a clemente Deo quasi quidam dii comparati, pro miraculis, et quæ edidere, prodigiis. Illic præfulsere non solum qui ab origine formosi vitium nescivere, sed etiam qui perturbati in fœda facinora cecidere, pulcherrima usi pœnitentia, ut socordiæ prætextus, aut contemptus nemini sit relictus, nisi quis plumbeus ~~sane est, exorsaque sensus, quem~~ Apostolus affatur in hæc verba, *Surge qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus* ⁸⁹. *An divitiis bonitatis ejus, et patientiæ, et longanimitatis contemnitis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam, et impœnitens or, thesaurizas tibi iram in diem iræ, et revelationis, et justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus* ⁹⁰? Videsis, contemptor, ac minas extimesce, atque e contemptus exsurge somno, siquidem et mors imminet repente. En et *Candidus frater* pie decessit et prævit, alter et alius consequetur, nec manet indidem quisquam, cunctique obibimus. Equidem felicem qui probe pervixerit, nam Pol merces coemit immortales, ac questum fecit sempiternum, alacritate atque diligentia paratis quæ prima et præcipua sint. Ac postea quam celebritas adhuc obitur, prostatque cœlestis regni mercatus, agite, cohortor, fratres hircosque, vigilemus omnes, atque excubemus, usque et immortalia mereamur, quo cum fratribus cunctis cœleste regnum eriscamur per Christam Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et im-

A perium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XC.

Faciendum non esse ut diabolo fores pandamus admittendis pravis cogitatis.

Fratres Patresque, equidem vobis haud citra laborem pauca hæc, nibilique dissero verba, sed quoniam, ut fert Apostoli dictum, munus præfecti est laborare in verbo, et doctrina, communi honore necessarium, exiguum eum laborem lætus suscipio, siquidem et pastor cum laborat grege pascendo, tum mercedis spe lætatur, id est summi pastoris demerito. Nec Pol frugi alienus sermo est, quantumvis forsitan credunt nonnulli sermocinationem prodesse nihil; qui enim potest non fructum facere tam qui inaudiat prompte, qui quidem sit pro virtutis studio coronandus, quam negligens, cui pudorem boni neglectus afferat? Verum, cohortor, et prompti insuper promptitudine certemus, et negligentes consurgamus; nam tempus est acceptum, tempusque salutis, quod si perdimus, inveniemus nunquam.

Igitur nec dies segniter deinceps, ac negligenter transito, qui perennes cogamus opes, supplicia, preces, alloquia, gratulationem, lacrymas, stimulos, collustrationem, honestas contemplationes, neu ex ingenio nostro æstimemus alienum, quin suam quemque salutem in abdito moliri arbitremur, ut cunque foris alius appareat. Annon Patrum memoria permulti, qui nihil esse viderentur, iis qui aliquid viderentur illustrius fulsere? postquam et nostra ætate, et in hac republica nostra, id est exemplis probatum, multique ex ignobilibus ac contemplis splenduerunt, maxime in confessione Christiana. Unde id, sodes? meo iudicio, non tam ex opera et industria propatula, quam intestino quodam statu. Ubi est enim constitutio pacata, puritasque mentis, et mansuetudo, ac tranquillitas, ibi virtutis finitio est, indidemque aspicit Deus, quemadmodum scriptum est, *Ad quem respectam nisi ad mansuetum, ac tranquillum, et tremantem sermones meos* ⁹¹? Ut danda opera sit cuique purum se a conscientia præstare Deo, neu diabolo fores pandere, admittendis pravis cogitatis; nam simul admittimus, quid patiamur tenetis, qui efframur, atque immutatur, et amaritiam carpimus, non voluptatem; contraque cum respicimus qui pacati, ac sereni, melle suavius degimus, velut in portu siti. Valdeque mirum est, virtute dulci comparata, et amabili, atque expetenda, vitio amaro ac lethali, diroque, quid hoc (malum) capiamur, ac non potius ad perfectionis habitum diffingamur. Etsi sic autem plerumque vincimur pro imbecilli natura, et qui a pueris impendio ad mala ingenii incumbamus, at ne tædeat certe ad frugem nos recipere; ac videns Deus labores, pro nobis propugnabit; belloque lacessitos æternis præmiis donabit,

⁸⁸ I Thess. v, 16. ⁸⁹ Ephes. v, 14. ⁹⁰ Rom. ii, 10. ⁹¹ Isa. LXVI, 2.

et ærumnis defunctos probitatis corona obligabit, sanctis accensos, ac suoapte regno affectos. Quem gloria decet, et honor atque cultus cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XCI.

De alacriter oblectando in scelestorum conflictu dæmonum.

Fratres Patresque, adhuc sermocinamur quorsum ac quo evadent quæ feruntur, nec mirum, nam in iis rumoribus sermocinari mens assolet. Verum, si videtur, crebra sermocinatione dimissa, nobiscum ipsi vacemus, ad conflictum, qui in nos imperspicue confletur noctu, et interdium, intenti, ne, corporalem spectantes, in animo vulneremur. Eoqui sunt autem perduelles? scelesti dæmones, nequam spiritus, mundi potentes tenebrosi hujus sæculi, quorum immensæ copię, atque in nos implacabilis ferocia. Quanquam ne timeamus, neu consternemur, habemus nos quoque socium ac propugnatorem, sanctum Spiritum, Dominumque nostrum Jesum Christum, qui miseriis morbisque nostris susceptis atque sublati, tentationes perpressus, tentatis succurrere potest. Quem et inclamemus cum fiducia, *Judica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me, apprehende arma et scutum, et exsurge in adjutorium mihi. Effunde frameam, et concludere adversus eos qui persequuntur me*⁹². » Nam equidem nos persequuntur hostes, ac necem sitiunt, instructis secundum semitam noxis, cunctisque dolis tentantes in peccati scrobem nos impellere. Enimvero ceu milites nos quoque instemus vicissim quasim quodam fidei et amoris thorace, ac velut galea spe induti salutis quippe iis armis bellum profligatur. Jam illud mirum, positas ipso in bello coronas, in corporali certe, ni luctatus adversarium prosternas, haud quaquam coronare, hic si haud prosternare ab adversario, coronam sis indeptus. Evidens id est ex eo quod sanctorum Patrum cuidam revelatum est de discipulo, qui oppugnatus septies abire absque commeatu, totidem patientia coronas quævisisset, quamobrem si in bellis positis sunt coronæ, leniter cohortor, bellum patiamur, haud diuturnitate pugnæ præfracli. Non beata Sara per annos quadraginta acriter ab adultero oppugnata dæmone est, nec obtorpuit tamen? non eodem modo et quidem e subditis oppugnatus, acrogatus a præfecto, vellet ne deoraret Deum quo bellum a se removeret, animum non induvit? videbat enim positas in bello victorias. Cui extinguendo bello nihil tam prævalidum ac preces, lacrymæ, contritio cordis: igitur ut invaserit hostis, aut etiam vulnus præ negligentia dederit, immisso in animum libidinis telo, illicit precibus utamur, et a nobis aufugiet; lacrymemur, ac carbo extinctus sit erroris submissee nos geramus, et nos Deus extollet. Ac felicem sane qui se urget in dies in opere divino, qui obedientias molestias perfert: nam

⁹² Psal. xxxiv, 3. ⁹³ II Cor. xii, 10. ⁹⁴ Gen. xxii, 1. ⁹⁵ Ibid. 12. ⁹⁶ Job xl, 1 seqq.

A certatem obedientia maximum est qui castitatem incorruptam tuetur, ne is ad prælii finem deveniens cum omni alacritate, et ineffabili voluptate hinc abscedet, nihil sollicitus de auditione mala, uti concinit sanctus David. Non triumphatores videmus bilares, ac prælestos domum reverti conflictus, et victoriæ signa ostendentes? idem in eo cogitemus, qui inaspectabili bello perfunctus præclarum certamen decertavit, ut in urbe vægrandi conspicuus apparebit, cujus opifex, atque architectus Deus est plausu exceptus angelorum, auctusque divinitus corona, ac requietem sortitus sempiternam ad quam nos quoque venire mereamur Domini nostri Jesu Christi beneficio: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XCII.

Titubandum non esse in diuturnitate discriminum, quin referendam ad Deum rationem.

Fratres Patresque, equidem studium nostrum, et ad Deum preces ad pacem Christianæ pertinent Ecclesiæ: nam quid utilius pace ad quietam ac tranquillam obeundam in nostris monasteriis vitam? Quanquam haud par credere est expedire id omnino, sciendumque, quo diuturnius sit discrimen hoc majoris explorationis causam præberi. Ergo ait Apostolus: *Placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo; cum enim infirmor, tum potens sum*⁹³, quamobrem quousque, et quandiu dimissis, referamus ad Deum rationem, qui utiliter plane temporum spatia dispensat. Audi Litteras dicentes, *Tentavit Deus Abraham*⁹⁴. Eoquid leviter, sodes? nequaquam, quin et compluribus annis, et tentationibus multis, tandemque absoluta fide comperitum alloquitur in hæc verba: *Nunc cognovi quod timeas Deum, et non pepercisti filio tuo charissimo propter me*⁹⁵. Tentavit et Jobum tum majoribus certaminibus, tum annis permultis; ac cernens denique tolerantia perfectum, in hanc sententiam compellat. *Ne me aliter existima hæc in te exempla stultuisse, quam ut probus appareres*⁹⁶. Ad eundem modum ceteros vales, sanctosque apostolos, ac beatos martyres, et pios omnes atque probos, frequentibus miseriis, ac quamplurimis annis exploratos multatosque, ascivit denique, ut de nobis idem sit cogitandum. Nondum, ad cruorem restitimus cum peccato confligentes, nondum sat incandimus ærumnis, nondum fidei explorationem sinceram præbuimus, hæc nimirum spatii causa est. Et alioquin cum plerique respicuisse, lapsi viderentur, quanquam haud animo recto, quin ficto, ac qui foro uterentur, eos qui sint tempestas probat, cujusmodi sunt Heracleotes atque Catharinus, qui monasteriorum cupidine suorum, seu, ut verius dicam, studio rerum quæ occidant, et intereant, rursus ad imperatores defluxere. De quibus merito hoc usurpes: *Utinam frigidus cses,*

aut calidus; sed quia tepidus es, et nec calidus, nec frigidus, evomam te ex ore meo ⁷¹. Equidem nec laudaverim, qui confessione peracta, non se abstinere quin de monasteriis suis curarent, quasi quidam bifrontes, nostræque factionis, et hæreticæ? nostræ ob confessionem, hæreticæ ob monasteriorum retentionem; pacem amplexi ante pacem, ac periculis quantum in se foret, defuncti ante orthodoxiam, adhuc petitur Christus, et se in monasteria recepere; adhuc diris sancti obligantur ac se obnoxios hæreticis præbuere, cum vel lapides oporteret conelamare, et contestari pericula ipsaque contumeliam Christi lugere, ac deplorare lingua. Scilicet qui monasterium tenet inibive residet? qui dicere queat capite se ac fortunis peti? qui pacem flagitet præ pace qua perfruatur? Sed hæ diaboli sunt artes, quo cum inanem confessionem reddat, tum Christianam elevet persecutionem, cunctosque, ut videtur, inqñent.

Quamquam minime id evaluit, Christi beneficio; nam extorres degunt complures, qui confessionem obeunt accurate, nec clari ab initio solum, sed usi pœnitentia quoque, qui quidem pulsati obnixu monasteriis, ærumnosam cœpere vitam, quorum in numero et nos nihili simus, qui religione juxta ac vita constantes, et inconcussi pacem agitemus cum Deo per Dominum nostrum Jesum Christum. Quæ si inest in nobis, nec si terrarum orbis æstuet, fraudem contrahamus, Christo pro nobis propugnante. Cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XCIII.

De iis qui corporis inescati voluptatibus per pœnitentiam se ad frugem recepere.

Fratres Patresque, nullum est impedimentum servari salaganti, nec detinens prætextus quo minus vel ad scelerum metam provectus respiscat. Ac veram esse eam sententiam cum multa sunt exempla, tum unum e multis in Davide latronum duce, quod præparatoria legimus, siquidem ostendit sermo et qui erat ante, sicarius, ac facinorum plenus, et quemadmodum conversus, Deoque conjunctus per habitum monasticum, tam evaserit probus, ut vel occupatos diabolo persanaret; nam ait ad eum Genius: David, David, scelerum tibi Deus veniam fecit, erisque jam hinc qui prodigia patres. In quo ingens est humanitas divina, non cædibus ei tantum condonatis, sed signifero quoque eo instituto. Vin' et alterum videre? ecum Manassem, qui, Israele annis duobus ac quinquaginta in animis colendis simulacris seducto, facti pœnitens sincere, cum donatus salute est, tum carnem concinuit Deo, quod hodieque canit Ecclesia Dei. Nam quod attinet ad eos qui inescati corporis amore se ad frugem recepere, quod sint, quamque numeroi,

⁷¹ Apoc. III, 16. ⁷² Math. XVI, 24.

(21) Ἐλίψις est in Vat. quo est, ærumna, pro ἄθλις, quod placet.

A nec recenseam, in quibus est et dius David, post adulterium cædemque, vaticino recepto munere. Maria certe Ægyptiaca ab inexpletis nequitiis ad angelicum genus profuga vitæ, emeruit et præa-gitionem, ut nulla ratione cuique sit prætextus relictus, quin per pœnitentiam ad salutem denuo recurrat. Quibus exemplis alacriores nos quoque, optima speremus, credamusque si illapsos in profundum vitiorum incredibili Deus misericordia revocavit, ac restituit, nos quidem sane servatorum qui se urgeamus dies noctesque. Ac nemo hic frugem audiens nocentis, dicito, Hicceine ut his suaviter usus perfruatur et illis? mihi credite, neque his, neque illis qui peccato sit obstrictus suaviter utatur, nam quæ (malum) suavitas est adulterare, nepotari, opibus inhiare, peculiari, cæterisque vitiis teneri? non ii mentem gerunt sædis libidinibus ardentem, quasi qui febribus laborent? Ut hæc verior sit oratio, tum hie eos puniri, tum in futuro sæculo æternum puniendos; et voluptates perditas ac pestiferas amplexis ingemendum sit; illaorymandum, non suaviter gaudere sontes, atque impudici credendi; cæterum qui virtutem præferat, in eaque vivat, ne is utraque lucretur, ac jugi arcana voluptate pro innocentia fruatur, quemadmodum sancti, in Deo assidue gaudentes, cunctaque studio divino posthabentes. Quos imitati et nos fratres, lætemur, et invicem gratulemur, saluti, exercitationi, tolerantia, morigerationi frangendæ voluntati, (id quod martyrium est) cæteris studiis, ac certaminibus inhærentes, quo his absolutis perennem vitamerciscamur per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XCIV.

De iis quæ molesta in vita cœnobiaca credantur, ac sint prælata, ob spem in cælis repositam.

Fratres Patresque, enimvero arclam esse et afflictam nonasticam vitam ex hac Dominica sententia liquet: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me* ⁷³. Jam mundanorum quoque oppido acerbam spectacula clamant. Nec de omnibus loquor, (nam quis amplificet quæ gerantur singula dicendo,) quin e bello dilapsos, si videtur, contemplemur modo, non amissis quæ tenebant universis, nudi propemodum e Barbarorum fugere manu? non partim habitii ignominiose sunt, et in exsilium missi, ac pol primores, partim dignitate moti, partim huc, illud dispersi tremunt, et inhorrent præiis quæ mox patientur? Criminique datur quod in acie non mansere, ac periere; etenim tantum ab iis studium et obsequium flagitatur, ut vel corpus animamque negligant, si sit necesse in gratiam principis. Cæterum nostra cum sancto Spiritu lætitia conjuncta (21) pugna est, ut præliatum sit quod acerbum videatur, ob

spem in cœlis repositam. Ergo haud suffundimur pudore, qui, gloriolæ his, ac præmioli causa tot tantaque subeuntibus, contraque jubentes mutire audientibus, pro tam maximis et cœlestibus, nec tantillam ærumnam leniter feramus? Quænam est autem ærumna? quod præter voluntatem forsam ministerium jussum, cibus, potus, vestitus, calceamenta, locus, modusque obedientiæ, aliud quid ejusmodi mentem conturbans. Hæc enim vero ut sunt molesta, non adeo tamen, ut ab officio dimoveant, siquidem haud sunt pares hujus temporis miseræ ad eam gloriam quæ in nos exhibenda est. Pro quibus si vel amburamur quotidie pati, sit necesse, nedum ut tam levibus de causis ac tolerabilibus ringamur. Atque hæc minime disserui quo contristemur, quin amorem videamus, quo nos clemens persecutus Deus est, qui (22) communi vita sacerdos in hanc sacram professionem, cœlestemque conscripsit. Qui nec quæ exigat a nobis ad usum exigit suum, quandoquidem plenus est ter optimus, et nullius indigus, sed nostra ipsorum gratia, ut beneficium capiamus, ac servemur, itaque, fratres, omni dubitatione remota, per tolerantiam mentes incolumitemus, cunctam incidentem tentationes superantes, nullis victi cogitatis, quantumvis probandis nobis, et explorandis ingruere sinantur, vitamque nostram male habere, quo præfidentes cum Apostolo nos quoque dicere habeamus: *In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur; aperiimur, sed non destituimur; persecutionem patimur, sed non derelinquimur; deijcitur, sed non perimus, semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes*⁹⁹. Quo adhibendo studio, vitæque procincta, Deo complacentes, cœleste regnum ineamus per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XCV.

De arcto, et angusto itinere, lætoque vitæ diversorio perennis.

Fratres Patresque, qui longinquo ac salebroso itinere proficiscuntur, cum laborant, et viæ subeundis molestiis dolent, tum boni spe diversorii dolores perferunt, ac labores depellunt, alacriter semper contentequæ ulterius tendentes.

Quorsum hoc mihi exemplum? scilicet proficisci nos quoque in hac vita itinere quodam, ac pol arcto, et afflicto, atque longo, valdeque laborioso (quis enim negat?), siquidem necesse est virginitatem ac continentiam dum vivimus tueri, morigerationem atque obedientiam servare vividam, *consilia destruere et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigere omnem intellectum in obsequium Christi*¹, ac quæ

his alia consecraria sunt pro monastica vita. Quamquam, hic quoque finis prælatus est. Quisnam, sodes? immortalitas, quam certissimus Deus se præstolatis præbere stipulatur. Quamobrem cuncta hic acerba ob immortalitatem, fratres gratulanter, atque patienter feramus, cohonestantes nostro in corpore, spirituque Deum. At qui cohonestetur Deus dicam unum in modum. Ante biduum nos laici huc venere speculatum, simulque sedentes conspicali, ac manibus alia purgantes, et ore Davidicos hymnos exsequentes, Deum laudarunt, gratulati, frugemque senserunt, atque hæc comprobata Dominica sententia est. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est*². En equidem cohonestatis vestro in corpore, spirituque Deum hac in parte. At enim et cohonestetis insuper assidue omnem in modum, qui Deo digne obeatis. Ac quoniam mortales æmulatione plurimum ad agendum inducimur, *Neque zelaveris facientes iniquitatem. Quoniam tanquam fenum velociter arescent, et quemadmodum olera herbarum cito decident*³, quin proba, honestaque effringito. Sane hic quidem arti cuiquam dediti, non a peioribus, sed egregiis, operis sui exemplar petere laborant, verbi gratia, faber ab artificioso fabricante, pictor ab erudite pingente, planeque rudes ac minus imbutos nemo, quin expertos et imbutos satagit imitari: hæc si in materiæ ac pereuntibus lex atque regula est, quanto hac in arte, et scientia magis, quæ artium et scientiarum summa est, nostram ad proborum exempla vitam componere debemus, non contrærios sequi. Ergo imitemur qui a pueris se ad senectam subditos gessere, non dico antiquitussanctos quin nostro in contubernio illustres imitemur; qui simplicitate diaboli vafritiem solvere, et alacri obedientia præstanda, curriculum quoddam monasticum probe decurrere; ac, si vultis, jubentem se imitemur, ut ipse Christum, rursumque edicentem: *Deum imitentur, sicut filii charissimi, et ambularent in dilectione, sicut et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem, et hostiam Deo in odorem suavitatis*⁴. Jam nostræptæ causa Christus oblationem se Deo, et hostiam tradidit, ac nos nec tantillum ærumnam agendis gratiis feramus? opprobriis petitus Christus est, pro hoc effato, *Impropria improperantium tibi ceciderunt super me*⁵, ac nos vel minimum impeti a quoquam, et insimulari negemus? scilicet sanctorum simus consortes, quorum vestigia minime sequamur? scilicet cum Christo regnemus, cujus neci non conformemur, nec societatem coeamus pœnarum? *Et si justus vix salvatur, impius et peccator ubi parebunt*⁶? Videte accurationem, quemadmodum justus vix salvatur, ut nihil dicam probum esse non posse qui

⁹⁹ II Cor. iv, 10. ¹ II Cor. x, 5. ² Matth. v, 16. ³ Psal. xxxvi, 1. ⁴ Ephes. v, 2. ⁵ Psal. lxxvii, 120, 21.

(22) Κοινωβίου erat in nostro, sed emendaveram κοινού βίου, quod inveni in Vat.

impatiens sit, labori alienus, veteres offensas remiscens, indeque incensus ac concitatus, nec cum Deo agitans pacem. Igitur hæc designantes necesse est a conjunctione cœnobica revelli, atque hinc abductos incidere in iudicium perenne. Pol amens dicam quod sum dicturus, non subditum egi quæ? non præfectum habui? non cœconomum? non spiritualem juxta ac carnalem patrem? non spirituales æque fratres, et carnales? inter quos velut in igni degebam, hinc inde petitus, contraque duas adversarias vitas depugnans. At servari, nisi tolerantia, nequibam, ac ni confiterer debite, mibique crimina ascriberem semper, neque enim potest aliter in ærumnis animus pacari. Vos quidem estis qui estis, (nam vel id sufficit dictum) et docere me, ac corrigere tentatis, cœu rudem, et eorum quæ dicantur inscium, cum vel pueris sit evidens suggestione vos diabolica cieri. Non sub potentem Dei manum succumbitis, in qua inest suavitas, ac voluptas, et securitas? Confiteri videmini nec confessio est quæ obeatur, quin comitium rixis aperitis, quasique prætorium tribunal, in animorum perniciem vestrorum, meæque miseri dignitatis, et omnium qui audiant. Dolent, opinor, quæ retuli. Pol doletis, sat scio; at loquor sollicitus et ipse, atque ut causam pro quoque vestrum in die iudicii dicturos. Sed cum scriptum est: *Nunc tempus acceptabile, nunc dies est salutis*⁷, malignitate ex animis sublata, benefacere discamus, purosque nos beneficio præbeamus, priusquam Domini dies terribilis et illustris appetat, in quo vel otiosi rationem verbi reddemus, ut quanta optima potest conscientia hinc profecti, habeamus qui perennem vitam nanciscamur per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XCVI.

De fratris Carterii secessione, deque pace, ac concordia doctrina.

Fratres Patresque, equidem crebro ad vos disserens haud necessario disserere videbar, cœu qui jam perfecti essetis in officio, nec moneri opus haberetis; nunc, ut video, vel in primis necessario, postquam et me sic disserente, minime cessat in plerisque vestrum iniquis, ac seditio moveri in quo et demiror quemadmodum qui doctores agere pro tempore deberent, adhuc puerescant, stolidi, et amentes nequaquam. Enimvero causa est defecta charitas: nam si ex Apostoli sententia: *Charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non agit perperam, non inflat, non indecore se gerit, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati; omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet*⁸, nimirum hac absente oriuntur contraria vicissim, incredulitas, secessio, pertinacia, spes,

A atque tolerantia nulla. In his positi, qui Dominici discipuli vocemur? ipso clamante, ac dicente: *In hoc cognoscet omnes quia discipuli mei estis, si charitatem habueritis ad invicem*⁹; et alibi rursum, *Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis, et cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos*¹⁰, igitur charitatem, ac veritatem non habentes, quin inimicitias, pugnas, dissidia, non Christo erudimur, sed Christi inimico, quantumvis acerba est oratio. Jam quo vivimus miselli, quo aerem ducimus, haud obeuntes quæ grata et accepta Deo? quem fructum Carterius fecit, segressus a nobis, atque in aliud consortium profectus? Sane cum noxium est, et improbum prorsus, ex alio in aliud consortium migrare; tum id citra præfectum committere, qua non suspicione dignus est? maxime accusato eo, et damnato, atque reprehensio. Quas ob res, ut videtur, qui id a nobis adjumentum, suæque secretum conscientiam minime concoqueret, missionem poposcit, ac pol imbecillitate hominis inductus, ne majori tristitia obrueretur, in gravius malum illapsus, fecit comiteatus gratiam. Demum deprehensus est, frustra, ac nequidquam huic, et illum causatus, abitus prætextus coegisse, atque hinc vobis dedisse turbas, equidem, *Qui vos conturbat iudicium portabit, quicumque est ille*¹¹, quemadmodum scriptum est. Porro ubi quis respondere cœperit, si habeto, agi illicit perniciem, qui si æqualibus respondat, habet fortasse quo animo satisfaciat? sin majoribus, iudicium est dissidii, et interitus ejus qui responset. Quamobrem, fratres, si is inconsulte ac noxie fecit, vos quidem certe consulte atque probe agitote, pacem amplexi cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua Deum contuebitur nullus solliciti ne quis divinæ gratiæ sit exsors, ne qua acerbatis radix sobolescens negotium facessat, qua frequentes polluantur. Quid hoc verbi est? uti probum quemdam zelum ostendatis innocentes, malignitatem exosi, et aversati, neu hostes ducatis, quin ut fratres, moneatis, Apostoli commendatione digni, ejus alicubi hæc sunt verba: *In omnibus exhibetis vos incontaminatos esse in negotio*¹². Sane hæc, fratres, non insultans equidem, ac vos lacessens sermocinor, quin amice paroeque exemplum super filiis Heli reformidans, tum propter me, tum propter vos ipsos, sin arbitramini secus, jamjam apparent dies, cum hæc vobis lingua subtrahetur, ac tum scietis quæ nauci hic ego dicebam fuisse vera. Cæterum pacis Deus, qui cunctos vult sospitari, et in notitiam venire veritatis, tum revulsum a nobis velut ovem, haud permittat sub os animivori cadere Draconis, tum vos, eximios suo agnos in præceptorum caula tueatur, quæ accepta ei sint agentes per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

⁶ I Pet. iv, 18. ⁷ II Cor. vi, 2. ⁸ II Cor. xiii, 7. ⁹ Joan. xiii, 35. ¹⁰ Joan. viii, 32. ¹¹ Galat. v, 10. ¹² II Cor. vii, 11.

SERMO XCVII.

Declinandos esse qui suppliciiis multati rursus sectariis accessere.

Fratres Patresque, iterum concitatum est bellum, ut aiunt, ac pol intestinum, quo quid acerbius, trucidare invicem Christianos? ergo orandus nobis assidue Deus est, ut subditi quiescant, tam quod ad regnum attinet mundanum, quam quod ad fidem, ob quam hic considemus. At considentes haud par considerare est obiter projecteque, quin caute in primis, et circumspecte, ne aliis prædicantes ipsi improbi simus, quod ob eos diximus, qui suppliciiis multati, rursus sectariis accessere. Quorum missilia nuper refugimus accipere, ut noxia conjunctaque cum animi periculo, qua re cognita quidam inter nos Patres indignati, ceu hinc turbis accensis. Nos enim vero turbas accendi deprecamur, nec possumus tamen, utut conturbentur nonnulli, de veritate quidquam remittere, ac confessionem polluere Christianam, conspirationis crimen veriti, uno dicente Vatum: *Sacro profanis non discernebant, sed erant eis omnia polluta* ¹³? Nec non Apostolo: *Quæ participatio justitiæ cum iniquitate? quæ societas luci ad tenebras? quæ conventio Christi ad Belial? quæ pars fidei cum infidei? qui consensus templo Dei cum idolis* ¹⁴? Ac rursus, *Subtrahere vos ab omni fratre ambulante inordinate; et non secundum traditionem quam acceperunt a nobis* ¹⁵, et iterum: *Si is qui frater nominatur est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, ut ebriosus, aut rapax, cum ejusmodi nec cibum sumere* ¹⁶. Igitur cuncta hæc mentem conterrent, ac distinent, eaque gratiam quamvis potius miseriam et ærumnam perferre animum induximus, quam præsidium ac salutem prodere. Equidem cum scriptum sit: *Sive patitur unum membrum compatiuntur omnia membra; sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra* ¹⁷, vosque membra sitis germana, atque intestina nostra viscera, non potui quin edicerem præsentia, quo sciretis, et scientes condoleretis, ac quæ hinc evenitura sint videretis; siquidem ait: *Virtute fungens exspecta ob eam tentationes* ¹⁸. Jam per vos ipsi judicate, obsecro, quod dixi æquum sit ob veritatem monasteriis pulsos, eademque prodenda monasteria retinentes, pares cernere, et consortes putare. Ego et nequidquam pulsus sum extorres, et pro his olim nequidquam propugnativimus, atque impostores adeo deprehendimur, aliis, sic aliis alter loquentes, ac jure ingement nobis qui confessionem obeant accurate, si accessisse iis videbunt qui noxam in Dei Ecclesiam compararunt. Quin absit vero ut accedamus, et in nos insuper exitium conflemus. Post jam pridem quatenus tempus postulabat indulsumus, nec injuria, nunc urgendum ædificium sit, nec retractandum; nam: *Quod si subtraxerit se, inquit, non placebit animæ meæ* ¹⁹, et: *Vos non estis*

A subtractionis, filii in perditionem, sed fidei, in acquisitionem animæ ²⁰. Viden' ut retractationem nominet, ad perniciem? Itaque hæc ejusdem Apostoli sententia est, *Mundus sum a sanguine omnium vestrum, non enim subterfugi quominus annuntiarer omne consilium Dei vobis* ²¹. Quamobrem nos quoque apostolica doctrina, ac sanctorum odeo Patrum subnixi, qui eadem et ipsi cum apostolo loquuntur, ad hæretica consuetudine eorumque qui mutato consilio his accessere, abstinentes, confessionem accuratam tueamur, in qua stamus, ac divinæ spe gloriæ triumphamus, cæterisque cunctis functionibus ceu adamussim poliamur, quo perfecti, integrique simus, nulla in re defecti. Ac Dei pax, quæ omnem superat mentem, animos sensaque nostra custodiat per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XCVIII.

De obsequendo præfecto, gratanterque ferendo obedientiæ certamine.

Fratres Patresque, equidem in vobis gaudeo, qui in omnibus morem geratis, ac nihili meis verbis obsequamini seu afflicti, seu hilarati, seu reprehensi, seu collaudati, etsi haudquaquam id est a vobis, quin Dei munus est, et obedientiæ veræ, minimeque fucatæ argumentum, quæ ingens habet præmium, ac mercedem certaminis, quemadmodum sancti Patres edixere. Sin certamen est, habet nimirum pugnas, et conflictus, postquam martyr citra supplicium nemo est, nec laureatus qui non legitimum certamen confecerit, quamobrem nos quoque haud defetiscamur quodam quasi martyrio perfungi conscientiæ, læte universa ferentes objurgationes ceu flagra, voluntatum coercitionem ceu obtruncationem, cogitationum impetus, ceu accensas a diabolo pyras. Non restinguitur ignis nisi aqua suffusa, nec fœdæ libidinis flamma, nisi lacrymis affusis; haud curatur labor nisi restauratione quietis, nec mens gravata cogitatis nisi ex oneratione, quam confessio præstet. Apertaque sunt remedia salutis, et hactenus etiam atque etiam in Domino valetis, *si quis autem vestrum indiget sapientia* ²², ut Dei germanus vociferatur, *postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, et non impropere, et dabitur ei. Postulet autem in fide, nihil hæsitans; qui enim hæsitat similis est fluctui maris, qui a vento movetur, et circumfertur. Non ergo æstimat homo ille quod accipiat aliquid a Domino, quia vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis* ²³, quapropter ne ambigamus, neu precibus agitandis dubitemus; quin gratulati, ac cum fiducia sincera Deum votis flagitemus, et consequemur sine debitatione petita, atque insolens exstinguetur ignis, cognitaque diffugient inimica ac Deo duce propositum obedientiæ

¹³ Ezech. xxii, 26. ¹⁴ II Cor. vi, 16. ¹⁵ II Thess. iii, 6. ¹⁶ I Cor. v, 11. ¹⁷ I Cor. xii, 26. ¹⁸ I Cor. xi, 35. ¹⁹ Hebr. x, 38. ²⁰ Ibid. 39. ²¹ Act. xx, 27. ²² Jacob. i, 5. ²³ Ibid. 8.

martyrium peragetur. Cæterum vos, fratres, scire velim oculos nostros non nimium abundare stipe, quin erogari, non augescere, nunc præsertim cum defecit et vinum, qua re imbecilliores percellimini, sentio. Verum confidite, prope adjumentum attulit Deus, pro frumenti copia viniq̄ue, ac quæ alia fert necessitas, necnon afferat, et insuper, si ei toti incumbamus, quæ placeant agentes, nec de fiducia demoti, quæ ex eo suppeditet, qui quidem dixerit: *Non te deseram, nec relinquam* ²⁴; ac rursum: *Quærite primum regnum Dei, et justitiam ejus et hæc omnia adjicientur vobis* ²⁵. Quæ si destituant plerumque, nihil mirum, quin exploratio, ac periculum est virtutis. Non probus erat Jacobus patriarcha? at fame interim pressus, majores nostros in Ægyptum ablegavit frumenta coemptum. Non probus Elios vates? qui nihilominus Sarephtam in Sidonem concessit, pone viduam clamans: *Sume sis mihi aquæ pauxillum in capedinem, bibituro frustumque panis comesuro* ²⁶, non aliud postulans quam parabile, ac necessarium alimentum. Et quis vero? Elias, qui cælum obseravit lingua, ne pluviam præberet, rursumque precatus supplicium solvit, et refixit, nos viles intus, extraque. Qui etsi quid ejusmodi feramus, minime sit alienum, nec moleste patiendum, quin gratulandum in inopia juxta, ac copia, nam ea Christi discipulorum nota est, non perditæ murmurantem. Quo suscepto studio, et consilio, facile cum hæc adversa transeamus, tum bona adipiscamur futura, per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XCIX.

Dei inæquandam formidini, quo pestiferos dæmonum incursus fugiamus, deque Psalmodia.

Fratres Patresque, nuper egressis Agarenis illicet consternati timuimus, solliciti ne in cruentas impiorum manus incideremus, ne injuria, cæterum agi et dæmonum incursus, id vero minime cogitamus, nec metuimus ne incauti a malignis spiritibus capiamur. Enimvero in hostibus qui spectentur cum temporarius est incursus, tum eminus tumor delatus volentibus potestatem facit huc, illuc diffugere, quod dici, inaspectabilibus nequit, qui noctes, dies, in horas insultibus in nos dediti nec respirare (pe-ne dixerim) permittunt. Ut plus hic opus sit formido majorque custodia, ne capiamur, quin pestiferos eorum incursus fugiamus, at quo fugiamus? ad Deum scilicet; nam *Deus noster refugium, et virtus*, ac ille, *adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis* ²⁷; et: *Immittetur angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos* ²⁸: rursumque: *Qui confidunt in Domino sicut mons Sion, non commovebitur in æternum qui habitat in Jerusalem* ²⁹. Igitur Dei formidine, ac fiducia præditi nequaquam hostes pavebimus. Jam illud reputemur, haud ca-

²⁴ Jos. 1, 16. ²⁵ Matth. vi, 33. ²⁶ III Reg. xvii, cxxiv, 1. ²⁷ Coloss, iii, 16. ²⁸ Psal. xlvi, 8.

ptum iri nisi panis, et aquæ penuria præsidium. Quid his simile in nobis? lacrymæ, ac verbum Dei, per quæ animus pascitur, et incolumitur, quorumque defectu perit, ac proditur. Ergo *habitet in nobis verbum abundanter* ³⁰, ut aiunt Litteræ, nec lacrymæ desint. Quin obitus indidem et proditio, quemadmodum ferunt. Quid hoc iterum rei? insistina nostra vitia, studioque carnis excitata animi sensa, quæ, ut insidiatore, inimicis ostium dæmonibus aperiant. Sed ii profligandi sunt nimirum, e omni ope cavendum ne civitas nostra, id est, mens, expugnetur, neu a peccato dejectemur, neu fœdus cum noxiis sceleribus ineamus, quia immaneamus virtuti, in qua conditi sumus, ad conditoris laudem, meumque sontis in Christi diem triumphum. Porro autem cum heri vobis decensuerim ob psalmodiam, obsecro ac cohortor, decore riteque psallere, non obiter, et supine confuseque. Id equidem haud sontem me offendit, sed pol sanctum Spiritum, qui edixerit, *Psallite intelligenter* ³¹: at intelligenter psallere nequeamus, ni id observetur, ne, choro frequentando, versum auspicemur dum prædictus sit absolutus seu contenta, seu exilis psalmodia fiat, seu lentius, seu concitatus eat versus. Sin accidat torpor, et ignavia, certe succurruto alter alterum, in primis decorum conservator quod si est in aliis pulcherrimum, quanto magis in alloquio divino? Annon in turbis deformationes animi fœdæ, ac captivitas quædam accidit mentis, contraque inest in decoro tum studium et contentio major tum suavitas, siquidem ait: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo.* Igitur hortor oblestorque, summa ope nitamur hanc virtutem acquirere quoque, invicem adjurantes, ac corrigentes in canendo; nam sic intelligenter psallentes, animis voluptatem oppido quæramus, et exemplum aliis simus luculentum; atque in hoc etiam Deum denique colentes, perennem vitam perciscamur per Christum Jesum Dominum nostram. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO C.

Dirigi mentem dextre oportere ad immensam opificii pulchritudinem divini.

Fratres Patresque, huc ingenium semper, huc invigilet animus in monasticum certamen, opusque divinum, non huc illuc paletur, ceu manucaptus, scilicet haud aqua mare, aut aspirantem aer defecit; multoque nos minus egregia cogitatio destituat necesse est, in Dei miraculorum pelagus infinitum spectantes quibus mens inerrans nequaquam agit otium qui in hac vita operam ludat, ac se vitiosis obliget cogitatis, siquidem motu prædita perenni conquiescere nequit, quin ferri necesse est quocunque dirigatur, seu dextre, seu sinistre. Ac si dextre, fari hæc Davidica queat: *Domine, in volun-*

10. ²⁷ Psal. xlv, 2. ²⁸ Psal. xxxiii, 8. ²⁹ Psal.

tate tua præstilisti decori meo virtutem ³²; sin sinistra, versum sequentem, *Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus* ³³: nam equidem aversum Deo est inane studium, animique perturbatio lethalis fontes feræ. Quamobrem demus operam dextre ut perpetuo dirigatur, ut eximia spectacula cernat. Quænam? Angelicas ac cœlestes copias, ingens mihi atque incomparabile decus, splendorum apostolorum, vatum, martyrum, et omnium sedes proborum, cœli convexum, radios solares, jubar lunare, astrorum tripudia, ac quæ alia sunt subjecta sensibus, non quo immoretur in iis, quin totius universa per ea molitorem Deum speculata, pulchritudinem quam habet incorruptam tueatur. Sane ornavit nos Deus, primum in paradiso, dignitate simulacri, et imaginis quamlibet inobediencia nos deartuavimus, ac confundimus; deinde in gratia per regenerationis lavacrum, sanctique Spiritus renovationem, quem effudit in nos copiose per Christum Jesum Servatorem nostrum quanquam hic degeneravimus; quoque tertio in virginitatis professione, cunctis condonatis admissis, contraque nos chirographo crucigera quadam vita æque ac tinctione deleto. Igitur in sua mens pulchritudine maneto, ut audire mereatur. *Tota candida es, amica mea, et macula non est in te* ³⁴. Sin et maculam conflet (23), posteaquam mutabiles sumus, nec purus a sordibus quisquam, aut qui animum se habere castum gloriatur, at enimvero lacrymis purgemur, ait enim, *Lavabis me, et super nivem dealbabor* ³⁵; rursumque, *Lavamini, mundamini, auferte scelera ex animis vestris* ³⁶. Ac felix mens quæ sic assidue se purget, omnique studio libera, soluta, studium, amorem, cupidinem solum teneat, Deum mortemque in dies jucunde præstoleatur, nam veniet omnino, ac debitum nos quoque persolvemus. Atque utinam pie, sancteque, tum reliquiis ejusque nostrum spectantibus, ac psallentibus sacris futuris, ceu lecto utensili, ceu probo instrumento, tum animo a sanctis angelis in perennem vitam asportando, per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CI.

De Heri Christi incarnatione, ac transfugis deplorandis fratribus, de nobisque muniendis doctrina.

Fratres Patresque, rarum est auditorium, aliquot digressis fratribus. Quanquam nec præsens negligendus auditor unus, siquidem ait Dominus: *Videte ne contemnatis unum ex his pusillis; dico enim vobis, quia angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui est in cœlis: venit enim Filius hominis salvare quod perierat* ³⁷. Huic incredibile beneficium, venit ad fugitivum servum herus in habitu servili, ut eum servitute diabolica liberaret! venit lux vera

³² Psal. xxix, 8. ³³ Ibid. 9. ³⁴ Cant. iv, 7. ³⁵ Psal. l, 9. ³⁶ Isa. i, 16. ³⁷ Matth. xviii, 11.

(23) Φανῆ μωμεῖσθα: est in nostro melius, Vat. φθάνη.

quæ petierat draohmam vestigatum, ut e tenebris eum peccati revocaret. Igitur necesse est nauci nos quoque, bonum imitatos, unicuique vestrum laborare, ac sermocinari, et pol impendere vitam. Atque utinam ales efficiat, volaturus, ac singulis contuberniis quieturus, cunctis videndis: et pro officio compellendis; nec iis solum, qui in Caini via, fraudeque Balami grassatis. Quosnam hos inquam? Leontium Hermiam. Nectarium, nostri, ac religionis transfugas, qui præfecturam sceleris tulere præmium, quos si spectem, alloquar, ut aliud nihil, saltem consoler animum miser. Ac videre velim et qui, pro meis criminibus, sacro habitu projecto in nefarium se facinus induere, plus quo ejuler, quorum unus Pegasus ille, quem ferunt eo flagitii provectum, ut regia dignitate populo imperitet, bella moveat, homicidia patret, et vitam vero homicidio abruptisse. O calamitatem! in quod miserandus præcipitium ruit! primum contubernio profugus huc illuc itare, quo alluberet, ceu brutum pecus interiens, tum monachum exutus, tragædia quam audivimus defungi. Quapropter, hortor, tum pro (24) eis comprecamini, tum vos munitote, ne quid de contentione monastica remittatis, nam paulatim remittendo, ac relanguendo, in perniciem animus impellitur. Eam ob rem et nunc solitarios degentes miseror, ac deploro ut facilem diabolo prædam objectos; etenim i e caula ovem arripit lupus, scilicet non extra ovile palabundam nactus interimat? Nescitis qua in nos insania præditus diabolus sit? quippe ingruit cunctis, non tamen ut miselliis monachis; ac cum internectione gaudet multorum, tum in primis triumphat si monachum unum quempiam prosternat, eaque gratia luctatur, instat, contendit, obedientem ab obedientia retrahere, quietum e quiete, stylitam e stylo, clusium e clastro, qua avocatione captum incitet quo lubet. Ut qui se in suis modulis, locisque teneant virtutis, insuperabiles sint diabolo, laqueis altius sublatis, igitur et nos, fratres, præbitis in hostem divinitus usi viribus in fugam eum cogamus, Dei formidine tecti, qui cœlestibus sensis impurum feriamus, non ab eo profectis succumbamus, quo victoria hic potiti justitiæ coronam referamus, per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CII.

De veteratoris vafritie serpentis, ac quemadmodum vera submissione, viaque regia grassati, multiformes dolos evadamus.

Fratres Patresque, cum hodiernus me dies cunctis postulat disserere, tum iis in primis qui modo advenere, ut jam pridem jejuni nostri sermonis expertibus. Atqui futurus sermo est? ut Christiana

(24) Secutus sum Vat. in quo est ἐκείνων pro ἐκείνο.

dignam oppugnatione vitam obeamus, omni exerceanda pietate, atque probitate, ceu morigeri filii? non qui olim in ignorantia libidinibus conformemur, deque studii contentione monastici quidquam remittamus; nam videtis, fratres ut diabolus tanquam leo rugiens oberret, querens deglutire quempiam. At nunc cernens persecutione sejunctos, vehementius instat, qui prædari animum gliscat. Sed intenti semper, et ubique vigilemus, divinis tecti præceptis, atque in locum non inveniens, pudefactus abcesserit; siquidem nactus, penitus irrumpat, nec desistat, dum mactet ac interimat. Nescimus quot peremit ad orbe condito, non primigenium mortalem voluptate victum pomario proscripsit? non Cainum in fraternam cædem armavit? non Judam apostolico excidit costu, cunctorum vitæ proditorem molitus? non innumeros alios neci tradidit? Idemque est qui nunc quoque urget, insidiatur, decipit, peneque mundum deglutit, quem difficile, et impendio sedulum sit evadere. Nec conatur solum incoanda dissoluta, ac licente vita, sed etiam exercitatione degenda accurata prosternere, et in diversum nos impellere, varius, multisque se technis, ac fraudibus diffingens, atque in nos laqueos in terra complures explicans, secundum beati Antonii revelationem, quos et sola effugit humilitas, uti fertur.

Qua nos usi quoque, diverticula ejus, et errores devios evadamus, grassari regia neque huc, illucque declinante, quin præcepti norma traditi obeantes, ac præcessorum vestigia Patrum sequentes, quorum in caelis vita est. Igitur a vitiosis cogitatis mens retrahitor, animus divina oracula meditator, os in Dei laudem reserator, oculus rite cernito, auris inane fabulas ne admittio, manus ad opificia moventor, pedes modeste gradiuntor, cibus potusque obitor moderatus, somnus ad amussim componitor, nea citra necessitatem egressus ne quæ mortem afferat licentia, neu aliud quid insolens agitator, quin canota sancte prudenterque geruntor. Neque vero spatium longum est, et finis imminet certaminum. Ecquod est autem laborum præmium celeste regnum. Pro quo fratres, magis magisque decertemus, luctemur, sin corruimus, at iterum resurgamus; sin obdormimus, at rursus evigilemus, vim inferamus naturæ membra hæc terrena perimamus, virtutes acquiramus, (quæ equidem mihi quoque edico, obsitus et ipse imbecillitate, at eadem vobiscum natura præditus) quo sincere omnes, et insontes hinc profecti, perennem vitam consequamur per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CIII.

De divinis exsequendis præceptis, ac justis in negligentes minis.

Fratres Patresque, molitor Deus qui e nihilo

²⁸ Matth. xxviii, 20. ³⁹ Matth. v, 44. ⁴⁰ I Cor. vi, 10. ⁴¹ Matth. vii, 19.

A nos protulit in lucem, velut in schola quadam in hæc vita collocavit, regni sui Evangelium discituros. Igitur prædictum discipulos mittens jubet in hæc verba: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, docentes eos serrare omnia quæcumque mandavi vobis*²⁸. Quænam sunt autem quæ mandavit? in antiquo fœdere, ut partim dicam, Non occides, non adulterabis, non furaberis, non falsum testimonium dices in novo his majora, et accuratiora; nam *Dictum est ait, antiquis: Non occides; qui autem occiderit reus erit judicio; ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo temere, reus erit judicii. Rursus dictum est antiquis: Non adulterabis; ego autem dico vobis quia omnis qui riderit mulierem ad concupiscendum eam, jam adulteravit eam in corde suo.* B *Rursus dictum est: Non pejerabis; ego autem dico vobis non jurare omnino. Rursus dictum est, Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum; ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, bene precamini execrantibus vos, beneficite his qui oderunt, vos*³⁹. Viden' quod utriusque fœderis discrimen? illo actiones vetante, hoc vel occasiones, unde actiones existant, ne hinc radices agat peccatum, itaque si nec legaliter, nec Evangelicos, sed ethnios ut sic dixerim obimus quid tum temporis patiemur? *Nolite errare, inquit, neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque avari, neque fures, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt*⁴⁰, eaque de causa, uti sæpe, et nunc præmuniens edico, ne quis solitarius degito, neu supine fertor, neu aurum cogito, neu servum teneo, neu equum, neu bovem alito, neu quid aliud tractato citra persecutionis normam, unde graviora, et atrociora facinora manent. Tametsi sunt e vobis qui contra verum obstinate contenditis, quorum a sanguine sum insons; neque enim subterfugi quin divinum sum edicerem, nec reticul venturum immorigeris ense. An irritamus Deum? nam fortiores eo sumus? Jam vero *et securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor que non facit fructum bonum excinditur, et in ignem mittitur*⁴¹. Non exemplum timetis, non minas exhorrescitis? non mortem pavetis, quæ mox ob-eunda est?

D Qui horribiles angelos tueamur, eductum nos e corpore venientes; qui longum illud immensumque iter peragremus, viatico non instructi? tribunali sistamur Christi, cui congenulabunt universi, cunctæque laudes offerent linguæ, fœdam conscientiam tenantes? Ut ablegari sit necesse ubi non exstinguitur iginis, non moritur vermis; ubi fletus, ac dentium stridor agitur, quod ne accidat, fratres, agite venerabundi illacrymemur clementi Deo, et eum coram prævertamus, confessione, precibus, compunctione, lacrymis, supplicio, jejunio, castitate, omni præclara functione. Enimvero is est

scelerum nostrorum placamentum, nec se in nos affirmavit, minimeque revertentem aversatur, quin asciascit: ut meretricem, ut prodigum, ut latronem. Sane, obsecro, fratres consurgamus, excitemus, contendamus, quo velut pueri studiosi e schola discedentes læti domum revertuntur; sic nos quoque ceu genuini Evangelii discipuli in perennem vitam ovabundi commigremur, per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CIV.

De sincero veroque amore, ac morigeratione erga præfectum, et horrendo justis iudicis examine.

Fratres Patresque, quæ superiori Catechesi propter tum præsentem disserui, æger ac dolens disserui, at quæ de vobis nunc habeo dicere, ea vero sunt meliora, et cum salute conjuncta, qui Dei Opt. Max. beneficio morem tenuitati nostræ obsequentes geratis, nihil citra constitutum agentes. Quod non mihi gaudium modo est, ac triumphus, sed præ me adeo vobis, qui virtutem ante cœpistis; quid est enim suavius, lætius, jucundius quam ad præscriptum vivere, nec pro libidine quidquam obire subditum? hoc vera morigeratio est, hæc beata vita, (20) hoc præmolestum quoddam, et immolestum, ut sic dixerim, certamen; præmolestum ei qui adhuc suis studiis teneatur, immolestum eis qui suapte studia præregerit, ut apostolice auit dicere: *Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus* ⁴². Scilicet qui nequaquam ex sua libidine vivat, per præfectum quasi quemdam sequestrum Deo vivit, *revelata facie gloriam Domini speculatus, et in eandem imaginem transformatus a claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu* ⁴³, quemadmodum scriptum est. Enimvero hic mundi est securus, interitus morte, lætam, ac quietam peragens vitam totus consecratus Deo, cæteram qui suapte voluntate, projectis obedientiæ legibus, nitatur, sibi volens, sibi placens, næ is vitam trahat afflictam, qui a diabolo captus ad arbitrium teneatur. Qui ut jejulare videatur, aut pervigilare, aut alia virtute fungi, illaudata functio est posteaquam *Omne quod non est fide, peccatum est* ⁴⁴, et alioqui quod ad communem regulam non agatur, cum proprium est agentis, tum alienum a pietate. Ut merito eos reprehenderim, vos laudem, ac cohortor inherere pulcherrimæ morigerationi, tolerantiam, frangendam voluntati, fidei, spei, charitati, cæteris obedientiæ studiis, qua re et salutem queratis, et exemplar egregium toti contubernio sitis sane, obsecro, fratres, sequidem abest minimum quin jamjam veniam adventans, nihilque cunctetur, supremo imminente die pro tenebris perpetrata patefiant, animique consilia retegantur,

veniet horrendus, ac qui defraudari nequeat iudex, qui subditum subdito, præfectum præfecto, episcopum episcopo, prætorem prætori, regi aggreget regem, et alterutrum ex alterutro corrigat, ac refutet, *et unicuique reddat secundum opera ejus, iis quidem qui secundum patientiam boni operis gloriam et honorem, et incorruptionem quærun, vitam æternam; iis autem qui sunt contentione, et qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, et indignatio, tribulatio et angustia* ⁴⁵, uti canitur. Quod pertimendum est, omnique studio cavendum, ne sub obitum honorum operum inanes deprehendamus, quin honestarum feraces functionum spectemus. Sin obluctatur hostis quo minus virtutem obeamus; quod negandum non est, qui quidem homioida sit ab initio, neu steterit in veritate, cum non sit veritas in eo, quemadmodum ait Dominus; at fortitudine in eum, ac magnanimitate utamur, laboribus, studio, precibus, supplicio, larcymis, adhibendis, atque is succumbet, Deo in certamen coeunte, nostraque imbecillitate juvanda perennem victoriam præbente per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CV.

De expurgando a sceleribus animo, ineundisque virtutis laboribus.

Fratres Patresque, fors animum dicere inducat quispiam frugem ex his Catechesibus nullam percipi, sed profecto, ut mihi videtur, vel in primis percipitur. Scilicet quod aratrum terræ, et aqua sitiienti, id gnave audienti Catecheticus sermo est. Unde enim mens corrumpitur? unde in fratrum rebus publicis bella, rixæ, dissidia? nonne ex eo quod doctrina, ac castigatio non obitur? Quæ ubi sint ibi serenitas, atque pax est, ubi pax, et serenitas ibi sanctus Spiritus conquiescit. Qua de causa equidem timide cupideque disserere, castigare, hortari, ac commonere satago, si qua possim ab omnigenis diaboli tentamentis vos meque servare, quanquam fateor operam vos quoque non minimam conferre, maxime primores, omnesque me ad bonum opitulatores, habere. *Ego plantavi, ait ille, Appollo rigavit, sed Deus incrementum dedit* ⁴⁶: ut non mea solius, quin vestra omnium sit functio, seu potius Dei, ab quo cuncta in homines recte facta manant. Itaque, cohortor, quod cuique obtigit munus ad publicam frugem urgetote, animique domicilium Deo construuntor, nam Apostoli hæc sententia est, *Si quis superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam, uniuscujusque opus manifestum erit; dies enim declarabit, (quia in igne revelatur) et uniuscujusque opus quale sit ignis*

⁴² Galat. II, 20. ⁴³ II Cor. III, 18. ⁴⁴ Rom. XIV, 23. ⁴⁵ Rom. II, 8. ⁴⁶ I Cor. III, 6.

(25) Hæc in nostro fœde mutilata erant, quæ in Nat. integra offendi.

probabit ⁴⁷. Observemus quid dicat, quemadmodum auro, argento, lapidibus pretiosis virtutem comparet vitium, lignis, feno, stipula, quibus iudice igni explorandis, tenera conflagrabunt, superstitibus duris. Ac terribiliorem comparans sermonem, addit in hæc verba; *Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus: templum enim Dei sanctum est, qui estis vos* ⁴⁸. Huius beneficium, Dei nos templum nominari! huius minas, qui Dei templum corrumpamus, corruptum iri divinitus: quamobrem ne Dei templum corrumpamus, fratres, neu Spiritum habentes domesticum scelerum domicilium fiamus, neu a vitiiis asserti iterum diabolo servitatem serviamus, quin *stemus sinceri, et sine offensa, repleti fructibus iustitiæ per Jesum Christum in gloriam et laudem Dei* ⁴⁹, quemadmodum scriptum est. Igitur sit animus noster vigil semper, ac contentus, qui timore divino, et assidua mortis deformatione imbuatur, ubi is enim obeatur labor, subeundi locum peccatum habeat nullum. Sin reses stupidaque mens sit; tum vero subolescere libido, quæ nos incitet ac conturbet, minimeque dimittat, dum in priorem statum post liminio revertamur. Ut inducendus sit animus qui pro virtute laboremus, quo vitam ineamus felicem nitamur pro bono, quo perenni requiete potiamur; ploremus, quo gaudere in Domino queamus; arcto, et afflicto itinere grassemur, quo hinc manentem alienam dolore vitam consequamur. Enimvero is præstantissimus quæstus, ea summa est felicitas, exiguis pro virtute certaminibus, ac laboribus immensa, et immortalia bona parare quæ assequi omnes contingat Domini nostri Jesu Christi liberalitate atque beneficio. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CVI.

De ritz navigatione nostræ sollicitè, vigilanterque regenda.

Fratres Patresque, instar maris humana vita est, in qua cuncti, ceu navigium, corpus hoc ingressi, imaginario trajicimus; nec definito quonam tempore ut qui sub sensum subjectum æquor permeant, nunc navigantes, nunc in portum appulsi, quis assidue navigamus, dies, noctesque, nec citra fluctus, ac tempestatem, ut nihil dicam atrox pelagus objectum, neque atrox solum, sed impendio vastum, vitæque curriculo nostræ descriptum. Quod dici non potest quantis procellis præ malignis spiritibus inhorrescat, quotve incurrant dæmones piratæ, qui nos demergant. Id adeo non ignorans sanctus David præcabundus dicere: *Libera me ab his qui oderunt me, et de profundis aquarum. Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puleus os suum. Quod si David, talis, tantusque extimescere, ac ne*

⁴⁷ I Cor. III, 13. ⁴⁸ Ibid. 17. ⁴⁹ Philipp. I, 11.

(26) D. Basil. Orat. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παρομιῶν.

A demergeretur rogare, quod et passus aliquando est, dormitans, quid nos nanci dicamus, quantumque convenit timere, et ne idem subeamus precari? Ergo animus noster quasi quidam gubernator est qui ubi vigilet intentus, vitiorum arceat procellas minimum cogitatis quæ ingruant aspersus, defeticatur hæreses, flagitium intromittat, ceu mundans, quoddam flumen, sentinaque gravatus, ingens naufragium faciat peccati, quod cum triste est auditu, tum tristius cogitatu. Tum sollicita ac periculosa vitæ navigatio nostræ est: ut intente vigilanterque retinendum sit gubernaculum, et eminus profliganda vitia ac confestim irruentes sædæ cogitationes arceant, ne his immorati demergamur. Neque hæc vero ad juniores tantum pertinet oratio quin ad seniores quoque et in exercitatione profectos, postquam ne hos quidem intentos diabolus omittit, de quibus exstat hæc alicubi magni ac divini Basilij sententia (26): Tristissimum spectaculum, post pervigilia, post afflictiones, post contentas preces, post uberes lacrymas, post viginti aut triginta fors annorum continentiam, ob animi supinam negligentiam cunctis exspoliari. Equidem id infelix tum vidi tum audivi, et illacrymatus illacrymor, cogitans quemadmodum tot opes virtutum, ac tot annis congestæ, una temporis momento diaboli periire fraude, nudo et inutili relicto quasi quodam exercitore pietatis, tam ingens est salutis nostræ mysterium, tantaque diaboli atrocitas, in cælum, nos unde excidit, tendentes conspiciati. Atque is ejusmodi sane est, tantaque nobiscum vesania confligit: cæterum nos, fratres, qua parvi, qua magni, qua juvenes, qua senes, unanimes universi, Deo duce, studiis multis, ac laboribus quæsitæ satagamus nequaquam per negligentiam perdere, mundi secessionem, obedientiam, temperantiam, lacrymas, confessionem, tam nuperam quam præsentem; qui vigilantes excubemus, pansum spei velum habentes, qui Spiritus regamur auris, dum sub exitum vitæ ad immortalitatis portum appellamus, virtutis tanquam mercimoniis cælestis regnum laturi per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CVII.

De mortis recordatione, neu supine sacra percipiamus.

Fratres Patresque, heri ut apparitor regius advenit, illico expavimus, inexpectato adventu consternati, intellectoque haud propter nos advenisse, extemplo solvimus timorem. Quæro igitur qua de causa timuerimus, scilicet qui imperatori ob præsentem confessionem parum grati, quin exosi, ac detestabiles essemus; nam si germani fuissetis amici, nimirum ovassemus, scientes boni cujusquam gratia proculdubio venisse. Quorsum hoc autem mihi præmium? enimvero ani-

mus quoque qui præclara vita benignum Deum A paraverit, sub exitum e corpore missum a cunctorum rege ad se satellitem lubens, imperterritus spectabit, lætusque se conferet ad herum; sin secus deprendatur, turbet, ac prætrepidet necesse est, nec fiducia præditus, nec opitulante quoquam. Hic quidem sane et amicus, et frater solentur, ac terrorem depellant, quorum est inibi pecunia cunctorum, angelo atrociter, et acerbe miserum animum raptante. Ac fors timuerimus in his verbis. Pol si terrarem attulit auditus, eoquid in re præenti patiamur; qui ad Christi tribunal animus is compareat; coram igneum flumen trahitur, secundum Daniele m vatem, astantibus contentis millibus, ac ministrantibus decies millenis millibus præsto est severus, et inde fraudabilis iudex, agiturque, de evangelica sententia, vel segnis examen verbuli, quæ qui tum animus feret? Equidem cum horrendum est in viventis Dei manus incidere, tum horribilius ubi justissimam audiat sententiam æternis suppliciis traditus. Quamobrem, fratres, hortor, et obtestor, reconciliemur ante obitum Deo, benignumque paremus, venturos ad nos angelos acquiramus amicos, vigilem animi oculus habeamus, mentem inexpugnatam teneamus, qui haud declinemus, ab assiduo cum vitiis conflictu, sin pauxillum lapsemus, evestigio surgamus, ac frequente fletu ignea perduellis tela, Christiano inducendo studio, exstinguamus. *Multum valet deprecatio justis assidua*⁵¹, ut preces, atque instigationes mutuas requiramus. Multum lacrymæ, ac compunctio valent, et ante omnia, ac cum omnibus, sacrorum perceptio, in qua nescio quo pacto segnes animadvertens, impendio miror, qui quidem, si adsit Dominica, adeatis mysteria, sin alio die cætus frequententur, minime coeatis. Pol liceat in monasterio vel in dies communicare, nec rarius, ac vix convenitur. Neque hæc dissero, qui vos velim leviter, et obiter accedere, scriptum est enim, *Probet seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat, qui enim manducat. et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini*⁵². Non id igitur dico (minime gentium) quin ut communionis studio quantum plurimum potest purgati, compotes flamus muneris; nam propositus vitæ est perceptio panis, siquidem ait Dominus, *Ego sum panis qui de cælo descendi; si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Et panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita*⁵³; ac rursus: *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo*⁵⁴. Viden' ingens et ineffabile beneficium; non mortem obiit solum pro nobis, quin epulum se præbuit quoque. Quid hoc validi demonstrantius amoris; quid animo magis solutiferum? Jam cibo, potuve proposito communi, defit nemo quin percipiat quotidie, ac ni percipiat oppi-

⁵⁰ Psal. lxxviii, 29. ⁵¹ Jac. v, 16. ⁵² I Cor. xi, 29. ⁵³ Joan. vi, 50, 51. ⁵⁴ Ibid., 55. ⁵⁵ Philipp. iii, 12. ⁵⁶ Ibid. 14. ⁵⁷ Ephes. iv, 13. ⁵⁸ Psal. xviii, 3.

do ringatur; nunc obmoto non communi, sed vivifico pane, nec communi, sed immortalis poculo, indifferens quiddam, nec prorsus necessarium remur? scilicet non ea summa imperitia, et amentia est? Etsi id accidit vero, saltem imposterum caveamus, haud ignari quæ vis muneris, ac quantum pote purgati, sacra percipiamus, quin manuficio vacantes ubi signum edatur, opere relicto donum associate studiose. Id adeo nobis, ut arbitror, seu potius ut res habet magno sit adjumento, qui fruendi præparatione puri, et insontes conservemur, nam communicandi negligentia qui possumus non vitiis capi? Quin et vitæ futuram est viaticum perennis, quam adipisci mereamur Domini nostri Jesu Christi liberalitate atque beneficio. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CVIII.

Pernices esse oportere ad certamina virtutis.

Fratres Patresque, inquietum quiddam est natura virtus, quæ haud cesset niti in anticum, quin prædictos se in melius provehat semper, quod demonstrans Apostolus ait, *Non quod jam acceperim aut jam perfectus sim, persequor autem si comprehendam, in quo et comprehensus sum a Christo Jesu*⁵⁶; et iterum: *Quæ quidem retro sunt oblivi-scens ad ea vero quæ sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum, persequor, ad bravium supernæ vacationis in Christo Jesu*⁵⁶. Ut quies sit ab virtute nulla, nam ab virtute quies vitii est exordium. Itaque nec nos quiescamus, fratres, a virtutis curriculo, sed assidue pernices, ac novitii e robore in robur provehamur, dum in virum adultum evadamus, in mensuram ætatis plenitudinis Christi⁵⁷. At qui id flet? si diem solidum læti exigemus. Exempli causa, adest mane? illicet e somno consurgamus, precibus inhærentes. Abscessimus inde? alacres opus arripiamus, simul carmina Deo cum animis canentes, simulque manuficiis dediti. Finitus dies est? gratulati, compunctique, dormitum concedamus, qua vicissitudine hanc Davidis sententiam comprobetis, *Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam*⁵⁸. Ne segnis dies obitor, mente tanquam manucapta, neu in stupris ac libidinibus nox transitor, non dico qui hæc perpetremus (minime vero), quin nec cogitemus quidem; nam uti corpus, sic animum castum veritatis flagitatoratio. At enim desideriiis ducimur? quid desiderabilius virtute cujus iucunda et inexasurata est voluptas? Pulchritudinem amamus! quid Hero amabilius, cujus renident pulchritudine cuncta? cæterum pravi cupidines mentem externatam fera omni crudelibus depascuntur. Ut non voluptas ea sit, sed luctuosa vita, *Nolite errare, inquit, caro, et sanguis regnum Dei possi-*

dere non possunt, neque corruptio incorruptelam **A** possidebit⁵⁹. Cedosis vero quem amplexum peccatum non infamia replevit, afflixit, neci tradidit? quem amplexa virtus non evexit, ac mundo conspicuum reddidit? Duos e multis excipe. Amnonem et Josephum: non illum sororis incestus jugulavit? non hunc castitas ab Ægyptia regno donavit? Tam amabilia, et expetenda, ac salutifera est virtus! et frequenter tamen impendio erramus, qui mortem pro vita complectamur, tenebras pro luce presemus, corruptelam pro immortalitate deamemus; quo quid miserabilius? Unde igitur, ait, qui boni amatores velimus esse, nequivimus? Quod non vere volumus, sed fictitie, siquidem pro arbitrii libertate omnino quod volumus amplectimur. Enimvero studium a pueris ad prava, ut videtur, habitum in nobis contraxit vitii tenacam. Sed quæ est **B** Apostoli sententia? *Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ; sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, et iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem*⁶⁰: hoc est, parem oportere industriam conferre in virtutem. Itaque, fratres, adhuc pulsare insistamus, planeque fores clemens aperiet Deus, quæ accepta sibi sint in nos meritum, ac perennem vitam largitus per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CIX.

De obitu fr. Theosostii, atque obeunda pie sancte- que vita,

Fratres Patresque, jamjam explore cognovimus Theosostum fratrem obiisse, de quo dicendum est non nihil, posteaquam vir fuit probus, a permultis laudatus, qua monachis qua laicis, qui et subderet, et subditum gereret, pro iis quæ passus est tentatus, ut Apostolice loquar, potens et iis qui tentantur auxiliari⁶¹; quare complures probos secundum Deum filios contraxit, idemque ob veritatem miserias, ærumnas, calamitates, ac pericula non minima suscepit, in quibus et defunctus, ad Domini concessit. Quorsum hæc autem mihi dicta? ut in fratre exemplar quoddam rerum nostrarum tueremur; qui sancte et honeste obeuntes, æque simus ab alio post mortem laudandi, illices quidam præclare posteris objecti æmulationis; sin **D** sequius, non solum non laudemur, quin æterni penis supplicii multemur, quod terribile est tum cogitatu tum dictu. Jam videsis mihi ut hinc vicissim abscedimus, ac quo abimus, tum quæ hic nobis sit vitæ in paucos prorogatio dies, ad virtutis explorationem, et tanquam periculum victuris, inde morituris, ac sic discessuris ubi perpetes maneamus. Hæc prudentum recolere est, eaque qui recolat, tremat, et formidat, qui studio semper obeat quotidie, ac corporis quasi quamdam manu-

⁵⁹ I Cor. xv, 50. ⁶⁰ Rom. vi, 19. ⁶¹ Hebr. ii, 18. ⁶² Rom. viii, 24. ⁶³ Ps-l. lxxxiii, 11. ⁶⁴ II Petr., iii, 8. ⁶⁵ Philipp. iii, 10. ⁶⁶ Philipp. iv, 4. ⁶⁷ Eccl. i, 1 seqq.

missionem præstoletur indeque ad incumbens munus, et impositam provinciam animetur, usque adeo, ut juges labores laboribus addat; nam unde, sodes, prælia sanctorum maudita, diuturna tolerantia, pertinax morigeratio, in senectute subjectione, atque his insuper majora? unde martyrum certamina, membrorum laniatione, sanguinis profusio? non qui animis usurparent, præcipitem vitæ curriculi brevitatem, comparisonem ad horribile tribunal, æterna et infinita supplicia? Scilicet hinc eis tolerabilia cuncta, hinc atrocium pœnarum ceu in corporibus alienis perpressio. Ac beatam quæ hæc dies nocteque cogitet mentem, quæ velut hospes, et advena vitam transiens, ævum maneat felix, ac securum, de quo Apostoli hæc sunt verba.

B *Nam expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat; vanitati enim creatura subjecta est, non volens sed propter eum qui subjecit eam in ipse, quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei*⁶². Viden' ut promittitur fore ut totum hoc universum a corruptela restauretur, atque e servitute in libertatem natura rerum omnis distingatur? Cujusmodi vero is deinceps dies de quo ait sanctus David, *Melior est dies una in atris tuis super millia*⁶³: rursumque apostolorum coryphæus: *Dies Domini sicut mille anni*⁶⁴: et apostolus Paulus: *Configuratus morti ejus: si quo modo occurrat ad resurrectionem quæ est ex mortuis*⁶⁵. Huc nos quoque animum, fratres, atque mentem contendamus, huc studia conferamus, huc cogitata et ingenium traducamus, hic vota ac desideria figamus, qua occupatione sæculi hujus principem lateamus, qui cum tentare nos potest, tum prosternere nequit, contentionis jam armis moasticæ tectos. Quem opto equidem naucl non effugere vos modo, sed etiam superare, corona mactos probibatis, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CX.

De lætifica vita nostra, neu deseticamur in adversarii lucta.

Fratres Patresque, cum omnes homines semper in Domino gaudere Apostolus jubet⁶⁶, tum soli, ut apparet, veri monachi gaudent, qui non uxoris, non liberorum, non servorum, non pecuniæ, non prædiorum, non alterius cujusquam eorum quæ ambient carnales sollicitudine ducantur, unumque ineant studium solum, qui placeant Hero. Quod pol studium jure est in Domino gaudium, nam ubi matrimonium est, ac servitus, et quæ ex iis molestiæ manant: misera hæc hominum generi divinitus insita distractio, qua distinerentur, ut fert Salomonis sententia⁶⁷: difficile est in Domino gaudere, mente ab iis quæ prædixi a sancta Dei recordatione demota, in qua situm in Domino

gaudium est. Itaque qui e numero simus in Domino gaudentum, lætemur, et inter nos collætemur, fratres exspectando virginitatis ac paupertatis præmia a remuneratore Deo, qui mercedem vel frigidæ est pollicitus ⁶⁸, nedum tam grandium, et ingentium facinorum; nam profecto summa est, ac præcellens virginitatis functio, cœnjunctaque cum angelica vita, quæ hominem revocet ad originem, in paradysum, cum nuptiæ, atque servitus nusquam vitæ quædam secuta, et innoxia degeretur. Sin te haud lætari, quin dolere dicas, quænam, rogo, causa est doloris? Quod culpas admisti? At eæ per secessionem, et obedientiam, ac confessionem sunt remissæ. An quod cogitatis in dies ferire? At signum id quoque est coronæ, neque enim bello alienum quisquam sed bellatorem coronat; nec in arenam non progressum, quin egregie pugna defunctum donativo prosequitur. Non videlis ut unde tristari dicimur, hinc lætari habeamus? quamobrem lætemur, fratres spiritali agendo gaudio instantes, et acrius ad diaboli fraudes obluctantes, qui ejus insultus precibus ac supplicio frangamus, et submissione atque obedientia laqueos dissipemus; tum autem lacrymis, ac compunctione quasi quemdam Pharaonem demergamus, et proflendis edendisque culpis procul in fugam vertamus, cœterisque cunctis recte factis divina ope prosternamus. Pol fraudum multiplex, atque artifex scelerum est, qui nos interficere quærens, tum captare quo ingruat tempus, tum recipere se norit, ceu victus, scilicet, ut irruens repente, imparatum animum nactus, quod vult efficiat. Nos enimvero pro statione siti excubemus; vigilemus, mentis oculum insopitum tenentes, studioque fervens ingenium divino: qua re stabiles, ac invicti maneamus, sane, obsecro, neu obeundo bello torpeamus, neu in adversarii pugna defetiscamus. Finis imminet certaminum, atque abest minimum quin jamjam veniat adventans nihilque cunctetur, aut cujusque nostrum decessu, aut totius universi decursu peragendo, qua tempestate apparebit e cœlo, angelicis copiis stipatus igneæque flamma, et infanda majestate obsitus, cum quidem *Videbit cum omnis oculus*, quemadmodum scriptum est, *ac qui eum pupugerunt et plangent super eo omnes tribus terræ* ⁶⁹, Quam id terribile spectaculum est, et omni consternatione majus! Gestient tum quidem qui præclarum certamen decertarunt, qui in periculis perstitere, qui probitatem amavere, qui morigerationem obivere, qui obedientiam peregere, qui omnino in omnibus Deo placere. Quibus accensi nos quoque, æternis bonis fruamur, per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

⁶⁸ Matth. x, 42. ⁶⁹ Apoc. i, 7. ⁷⁰ I Cor. vii, 26, 31.

SERMO CXI.

De tolerantia, ac compunctione.

Fratres Patresque, equidem locutus loqui, ac cohortari insistam cohortatus, qui quidem sim sollicitus, posteaquam et caput obsidet senectus, et horrendum est præfecturæ judicium, quid possum non extimescere, ac præcupere non hæc pauca eloqui solum, quin nauci hanc vitam quoque pro vestrum singulis impendere? Igitur audiamus, fratres, Apostolum dicentem: *Tempus breve est porro, ut et qui habent uxores tanquam non habentes sint, et qui flent tanquam non flentes, et qui gaudent tanquam non gaudentes, et qui emunt tanquam non possidentes, et qui utuntur hoc mundo tanquam non ulentes: præterit enim figura hujus mundi* ⁷⁰. Quid est, *præterit figura hujus mundi*? id est, labitur, præterequit nec vel diuturnam stabilitatem obtinens. sed qui heri nitidus, hodie squalidus, qui heri in re splendida, hodie in miseria est; nunc extollitur ille, nunc alter dignitate ruit; hic e paupere fit dives, alius e divite pauper, milleque mutationibus, atque vicibus ærumnosa nostra subjecta vita est, nihil possidens constans. Unde id accidit vero? nimirum ex olim inscitia nostra: nam contempto, quod in paradiso accepimus, sancto præcepto, fraudeque serpentis voluptate illecti, haud abs re calamitosæ ac mutabilis vitæ tanquam in manum convenimus. Ob quam et Domini nostri Jesu Christi adventus agitur, qui origini redditos in ævum restituat insons atque alienum dolori, ut prudentum sit, et proborum, in instabilibus firmum, in mutabilibus immobilem consistere; quorum id est autem, nisi crucifixorum mundo, Herumque sequentum? Enimvero it nos sumus, Christi beneficio, fratres venerandi, qui secessionem facta illustri, obedientia defungamur, rerum pulcherrima, qua in antiquum velut postliminio revertamur; etenim paradiso ob inobedientiam, ac contumaciam proscriptos voluit ter optimus Deus per obedientiam et obsequium recuperare paradysum. Quamobrem gaudeamus in obedientia nostra, qua in perennem vitam reducamur. Verum et in conflictu pertinacia, et in ærumnis tolerantia requiritur; nam si secundum carnem haud citra ingentes labores ac sudores victoria paratur, quanto magis qui vitæ hic curriculum victor decurrat, virilis in primis et magnanimus sit oportet? Itaque stemus, hortor, animose, qui quotidie vigiles excubemus traducto in solum Deum desiderio, in eoque contemplando defixi, lacrymosi, tacti compunctione, precibus supplicio reluctantes, itaque sancti Spiritus gratiam ducentes, nulla enim re tantopere delectatur Deus, ac mente a vitiis pura, nec tam odoratum redolet pratum, quam animus virtutibus fragrans. Sin accidit dormire, at evigilandum est quamprimum, ac si vel septies in diem admittere

contingat, septies respiciendum, quo facto, admittamur; si vel septuagies septies id patiamur, toties adhibenda poenitentia, nec spe frustrabimur, ut divinum fert promissum; tantum insistamus, cohortor, neu defetiscamur, quin a lapsibus nos revocemus. Jam finis imminet certaminum, propinquant gaudium, et triumphus, ac coronæ probitatis quas et consequi mereamur Domini nostri Jesu Christi liberalitate atque beneficio: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXII.

De supremo die, et adventu illustris Dei, ac Servatoris Jesu Christi.

Fratres Patresque, cum angustum ingenium meum et exilis loquendo lingua est, tum necessitate equidem satago vos alloqui. Ecquid est autem necessitas? præfecturæ judicium, ergaque vos amoris debitum, partim ratione pro vobis Deo reddenda sub iudicii tempus in quo et præterpido missus, partim bono pastore haud verba solum, quin vitam pro ovibus impendente. Itaque, fratres adeste, quod felix faustumque sit, fœlus porro in supremum diem paciscamur, reconciliemur Deo priusquam implacabilis mortis adventet hora, siquidem exstat hæc sententia: *Non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi*⁷⁴? Non fratres quotidie rapi cernimus? non videmus quemadmodum ut oves habemus ad laniam comparate, hodie incolumes, cras nulli? En assumptus est et Fr. Liberius, cujus, medius fidus, mors percussit animum, inventi, ut aiunt, repente in cella exsanguis, in latus jacentis, specie consopiti. Atque hic ei finis; noster qui cessurus sit nescimus quæve morte simus defuncturi ignoramus: nam ecquid subito, an ægritudine præcepti? num in sicco, an in liquido? num soli, an fratribus juncti? Enimvero quis Dei mentem perspexit, aut ei a consiliis fuit, qui diem, horam, modum, locum sui teneat finis? ut pol terribilis sententia sit mortis, et horrendum in immortalis Dei manus incidere, nec possim non cohortari ut solliciti, identique semper, divina tractemus. Quæstorem ille egit, inquit, sub tali imperatore, hic dynastam, alius opes, alius regnum quæsivit. Et quantula hæc, sodes, quæ somni labantur instar: *Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis*⁷⁵. *Omnis gloria hominis tanquam flos feni*⁷⁶. Quæstum quidem certe optimum fecere Dei electi, partis dignitatibus perpetuis. Quibusnam? Alii apostolorum, alii vatum, alii martyrum, alii sanctorum, alii quamlibet postrema, at salvorum tamen, quorum insunt in vitæ libro nomina, inextincta gloria est, et ineffabilis triumphus. Hos imitemur fratres, et unam minimum dignitatem ineamus, postquam nec invidetur beneficium, et volenti cuivis expositum

⁷⁴ Psal. vi, 6. ⁷⁵ Psal. lxxv, 6. ⁷⁶ Isa. xl, 6. iii, 10. ⁷⁷ Hebr. xi, 6. ⁷⁸ Psal. xlvi, 13.

A bonum est, qua parvo, qua magno, qua eredito, qua proletario, qua seni, qua juveni: sin secus, in caelestem thalamum non admissis fores herus præcludet: *Væ inquit, homini illi, per quem Filius hominis tradetur; bonum erat ei si natus non fuisset homo illo*⁷⁴, Neque dubium est quin de proditore loquatur, etsi haud abs re et in quemvis dicatur, qui salutem suam prodat. Non adventum reputamus illustris Dei, ac Servatoris Jesu Christi? non ignem inextinctum, æternaque tormenta, et intoleranda revolvimus? O qui hæc intelligat, quasique solers gubernator seipse gubernet. immersamque animi mentem ab improbis spiritibus conservet! Nos, me Hercule, qui tranquillam, et quietam, ac compositam Christi beneficio vitam cœpimus, adhuc prospere vehamur, adhuc læti cuncta patiamur, singulis muniendis divino timore membris. Igitur oculus curiose tueri prohibetor, auris inanes fabulas ne admittito lingua detrahare vetator (siquidem ait: *Qui detrahit patri suo, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi, et judicat legem*⁷⁵), manus pro virili operator, postquam otiosum nec comesse apostolica sententia est⁷⁶, pedes in viam pacis diriguntor, animus ad pravos sermones ne declinato, neu in flagitiis prætextus captator, sed ornate omnia decenterque geruntor, quo egregie cuncta obeuntes bona adipiscamur æterna: per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXIII.

De fide, et amore, ac virginitate.

Fratres Patresque, duo sunt quæ homini salutem quærunt, fides et amor. Vos quidem si errare in fide cernemen, pol de ea sererem verba, operamque darem qui vos in orthodoxam sententiam restituerem: nam: *Sine fide impossibile est placere Deo credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, et inquirentibus se remunerator est*⁷⁷. Sed cum a fide, Christi beneficio, valeatis, qua subnixi, divinæ spe gloriæ triumphatis, age hac omissa de actione breviter disseramus. Igitur hortor vos, fratres, nunc quoque, ut alias semper, accurate studium obire monasticum, animi sensis quasi quodam modimperatore præfecto, sollicitos de virginitate, re oppido quam pretiosa, quam cum amplexi Dei misericordia sumus, tum ea expugnanda tentat inimicus omni industria qui in salutem nostram grassetur: neque enim nescit hoc facinore obeundo Dei nos quiddam instar habere, ut ejusdem contra jactura cum jumentis comparemur: siquidem scriptum est: *Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis*⁷⁸. O quot veterator in omni memoria carnis libidine cepit! quin instat nunc quoque, et senes juxta, ac juvenes, nec projectos

⁷⁴ Matth. xxvi, 24. ⁷⁵ Jac. iv, 11. ⁷⁶ II Thess.

solum, sed etiam accuratos, deceptit, in omne pro-
pmodum caput his usus armis. Quod architectari
incipit venenum fœdis admissis cogitatis, accen-
samque carnis, atque sanguinis desiderio mentem
ad eloquenda nefaria provocat : qua ausa porro
seu proprium, seu alienum tractare membrum,
mortem exigit, et absolvit : nam : *Concupiscentia cum
conceperit, inquit, parit peccatum ; peccatum vero cum
consummatum fuerit, generat mortem*⁷⁹. Quam nos,
fratres, æternam mortem, ac deperatum animi
morbum fugiamus. Enimvero scabiei similis mihi
videtur, Itaque quasi qui scabiem defricet oblectari
videtur, neque oblectatur, quin serio cruciatur, et
eo magis, quo plus defricet ; ad eundem modum
libidine captus dolorem, non voluptatem, æstum,
non quietem, mœrorem, non oblectamentum capit,
miserandus, exspes, attonitus, qui vel umbras ex-
timescat, ut nihil dicam futurum iudicium. Ec-
quæ est autem mali fuga ? constans obnixus ad
incursum. Ergo ut ingruit (nam pol ingruit, ne-
que mirum, seu animi negligentia, honestam con-
templationem non habentis ; seu inimici invidia)
extemplo saucius consurgito, precator, gemitu,
lacrymator ; atque id evestigio dilabetur, tu in Do-
mino conquiesces : nihil est enim tam animo suave

SERMO CXIV.

De monastica vita, obnixuque in hæresi præserte.

Fratres Patresque, equidem haud vos absistam
egregia hac nomenclatura ciere fratrum Patrum-
que, verum id vobis, ac genuinum conscius nomen ;
nam veri ii sunt fratres Patresque qui præ paren-
tibus, fratribus, stirpe, patria, cunctis quæ spe-
cent, Deum complexi, congregem quamdam ineant
vitam, quorum una mens, et animus, parens Deus,
urbs cœlestis Jerosolyma. Scilicet ii vos estis, fra-
tres Deo charissimi, atque ut Scripturæ verbis in-
digitem, *genus electum, rogale sacerdotium, gens
sancta, populus acquisitionis, ut virtutes enuntietis
ejus qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen
suum*⁸⁰. Siquidem admirabile est vel in primis vita
monastica lumen, in quam acciti, laudes promulge-
mus cœlos tegentis majestate. Hic quidem certe
prudentia, temperantia, fortitudo, justitia est, hic
maligni tropæa, ac Christiana victoria, *quorum
arma non carnalia sint, sed potentia Deo, ad de-
structionem munitionum, consilia destruentium, et
omnem altitudinem extollentium se adversus scientiam
Dei, et in captivatem redigentium omnem intelle-
ctum, in obsequium Christi*⁸¹. Sin aspectabiles
quoque adversarios tuemur, deformemus animo,
quot quantæque Dei Ecclesiam oppugnationes in-
vaserint ab ævo. Quorum oppugnari est, quorum
despui, et interfici: nisi crucifixorum mundo ? At-
que ut omittam vetera, omnisque in memoria no-

quam a vitiis tranquillitas ac libertas. Non Herum
audimus dicentem ? *Omnis qui facit peccatum servus
est peccati : servus autem non manet in domo in
æternum, filius manet in æternum*⁸². Age vero qui
liberali a peccato ad adoptionem evaserimus, rur-
sum peccato mancipemur ? qui sub præpotentem
Dei manum convenerimus, fœdus cum diabolo
paciscamur ? Minime gentium. *Si enim quæ de-
struxit iterum hæc ædifico*, ait quodam loco Apo-
stolus, *prævaricatorem me constituo*⁸³. Quamobrem
ne prævaricatores sacrorum fœderum fiamus, neu
diabolo servitatem serviamus, semel asserti, neu
supplicium nobis quæramus : in diem supplicii, et
apparitionis justique Dei iudicii, in quos exstat
hæc sententia : *Vermis eorum non moritur, et ignis
non exstinguitur*⁸⁴. Quin consistamus in libertate
in quam nos Christus vindicavit, dira execrati
ostenta draconis, qui non huic sceleri tantum, sed
aliis omnibus quotidie obnixi reluctemur, invidiam
calcant, malignitatem, odium fratrum, cætera-
que cuncta facinora perosi, quo pœnis fugiendis
æternis cœleste regnum ineamus, per Christum
Iesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium
cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper in
omnemque perpetuitatem. Amen.

ΛΟΓΟΣ ΠΙΑ΄.

Περὶ τῆς μοναδικῆς πολιτείας καὶ ἀντιπαράταξως
ἐπὶ τῆς ἡδὴ ἐνισταμένης αἰρέσεως (2).

Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, οὐ πάσομαι τούτω τῷ κα-
λῷ ὀνόματι τῆς ἀδελφότητος καὶ πατρότητος προσ-
αγορεύειν ὑμᾶς, εἰδὼς ὅτι ἀληθῆς ὑμῖν ἡ κλήσις, καὶ
ἀψευδῆς ἡ προσήγορία· ὄντως γὰρ ἀδελφοὶ ἀληθινοὶ
καὶ Πατέρες οὗτοί εἰσιν, οἵτινες ὑπὲρ γονεῖς, ὑπὲρ
ἀδελφούς, ὑπὲρ γένος, ὑπὲρ πατρίδα, ὑπὲρ πάντα τὰ
ὀρώμενα, ἠγάπησαν Θεόν· τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ζωὴν
καταδεξάμενοι· ὧν καρδία καὶ ψυχὴ μία· καὶ ὧν
Πατὴρ ὁ Θεός, καὶ πατὴρ ἡ ἄνω Ἰερουσαλήμ. Τοιού-
τοι οὖν καὶ ὑμεῖς, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ Κυρίου·
καὶ ἵνα ἀπὸ τῆς Γραφῆς ὑμᾶς καλέσω· Γένος ἐκ-
λεκτόν, βασιλεῖον ἱεράτευμα, λαὸς εἰς περιποίη-
σιν· ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκό-
τους ὑμᾶς κατέσαντος εἰς τὸ θαυμαστόν αὐτοῦ
φῶς. Θαυμαστόν γὰρ ὅτι φῶς, ἡ μοναδικὴ πολιτεία,
εἰς ἣν ἐκλήθημεν· καὶ ἐν ἣ ἐξαγγέλλομεν τὰς αἰνέ-
σεις τοῦ καλῶσαντος ἀρετῇ τοὺς οὐρανοὺς. Ἐνταῦθα
οὖν ἐστὶ φρόνησις, σωφροσύνη, ἀνδρεία, καὶ δικαιο-
σύνη, ἐνταῦθα τὰ κατὰ τοῦ Πονηροῦ τρόπαια, καὶ ἡ
ἐν Χριστῷ νίκη· Εἴγε τὰ ὄπλα ἡμῶν οὐ σαρκικά,
ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθαίρεισιν ὀχυρωμά-
των, λογισμοὺς καθαίρουντες, καὶ πᾶν ὕψωμα
ἐπαυρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· καὶ
αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ
Χριστοῦ· εἰ δὲ καὶ πρὸς τοὺς ὀρωμένους ἐχθρούς
ἐστὶν ἀπειθεῖν, ἐνοησάμεν τοὺς ἀπ' αἰῶνος διγμούς,
ὅσοι καὶ ἠλίκοι κατέλαβον τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ,

⁷⁹ Jac. i, 15. ⁸⁰ Joan. viii, 34, 35. ⁸¹ Galat. ii, 18. ⁸² Marc. ix, 43. ⁸³ I Petr. ii, 9. ⁸⁴ II Cor. x, 4, 5.

(2) cxv (a) est apud Co. L. Nevis, pag. 165.

καὶ τίνων τὸ διώκεσθαι, τίνων τὸ τύπτεσθαι καὶ ἀποκτείνεσθαι· ἀλλ' οὐ τῶν ἐσταυρωμένων τῷ κόσμῳ; καὶ ἵνα τὰ πάλαι παρήσω, ἐπὶ τῆς παρούσης γενεᾶς καὶ ἐπὶ τῆς ἡδὴ ἐνισταμένης αἰρέσεως ὁ λόγος· τίνες μέχρις αἵματος ἀντακατέστησαν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι· οὐχὶ οἱ μακάριοι Πατέρες καὶ ἀδελφοὶ ἡμῶν, οἱ τε τῆς καθ' ἡμᾶς μονῆς, καὶ οἱ τῶν ἄλλων; Μοναχῶν οὖν ἀληθῶς τὰ τοιαῦτα κατορθώματα καὶ ἀθλήματα, καὶ μοναχοὶ τὰ νεῦρα καὶ ἰδριώματα τῆς Ἐκκλησίας· καὶ τοιοῦτον καὶ τρυφικουτὸν τὸ ἀξίωμα, ὅπερ κεχάριστα ἡμῶν ὑπὸ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ ὅπου οἱ θησαυροὶ, ἐκεῖ καὶ οἱ κλέπται· παρεδρεύουσιν· θησαυροὶ δὲ ψυχῆς αἱ ἀρταί, παρακλῶ καὶ ὑπομνήσκω, γρηγορῶμεν, νήφωμεν, ἀσυλαγώγητοι διαμένειν, μήτε ὑπὸ ἡδονῆς καταστρόμενοι, μήτε ὑπὸ θυμοῦ ἐξηγριανόμενοι, μήτε ὑπὸ ἀπιστίας σκοτιζόμενοι, μήτε ὑπὸ ἀνεξαρτησίας περιστατούμενοι, μήτε ὑπὸ τινος ἄλλου πάθους κατακυριεύμενοι· ἀλλὰ ἀνώτεροι τῶν θλεθριῶν παθῶν ὄντες, ἴωμεν προθυμίᾳ πρὸς τὸ ἐξῆς, μέχρις ἂν καταντήσωμεν εἰς τὸ πέρας τοῦ βίου. Τάχα λυπεῖ ἡμᾶς ἡ ἀκοή τοῦ τὰ μοναστήρια ἡμῶν ὑπὸ τῶν τοῦ Κυρίου ἐχθρῶν διαφθείρεσθαι· ἀλλ' οὐδεμία λύπη τοῦτο· μοναστήριον γὰρ καὶ ναὸς Θεοῦ ἡμεῖς ἴσμεν, πρὸς οὓς καὶ λέλεκται· Ἐτίς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθереῖ τοῦτον ὁ Θεός. Καὶ ἄλλως, ὅτι πολλάκις ἐφθασαν διαφθερῆναι ὑπὸ τῶν διωξάντων ἡμᾶς, καὶ πάλιν τῇ τοῦ Θεοῦ προμηθεΐᾳ, εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπανέδραμον. Τάχα καὶ τοῦτο σαλεύει ἡμᾶς, ὅτι μὴ κατὰ πολλοὺς τῶν δεδιωγμένων κατέχομεν τὰ μοναστήρια, ἀνικοδομοῦντες καὶ ἐνταύθα, καὶ ὅσα ἄλλα καλλιεργοῦντες· ἐγὼ δὲ τοσοῦτον εἰσχύνομαι· εἰ γὰρ ὑπὲρ τῆς καταστροφῆς τῆς κίττας ὁ διωγμὸς καὶ ὁ σύμπας ἀγὼν, ταύτης μὴ ἐκπορθωθείτης, ἀλλ' ἔτι βλασφημουμένου τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, τῶν τε ἁγίων Πατέρων ἡμῶν ἀναθεματιζομένων, ἔστιν ἄρα τις ὠφέλεια τῆς ἐπικρατήσεως, καὶ οὐχὶ μάλλον βλάβη ὁμολογουμένη καὶ προδοσία τῆς ἀληθείας; Τίς ἐξ ἡμῶν δραμῶν, ἦεν ἐπαθλον, ὅποτε οὐ τελείως δραμεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ νομίμως, διηγόρευται. Φησὶ γὰρ· Καὶ οὐδεὶς στεφανοῦται, εἰ μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. Οὐκοῦν ἀρέμενοι τοὺς τοιοῦτους διαλογιστοὺς, ἔπειρ καὶ πάρεσι, καὶ πόρρω τὰ λοῖζὰ παραδείγματα ἀποπειρόμενοι, ἐνὸς ἐχώμεθα μόνον, τῆς διπλῆς ἡμῶν ὁμολογίας τῆς τε κατὰ πίστιν καὶ κατὰ λόγον· πεποιθότες τῇ ὑποσχέσει τοῦ ἀψευδοῦς λέγοντος, Ζητεῖτε πρώτων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Ἦς γένοιτο ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάρετι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν (3).

⁸⁵ Cor. iii, 17. ⁸⁶ II Timoth. ii, 5. ⁸⁷ Matth. vi, 33.

(3) Monasticam vitam magnis, ut vides, hic laudibus extollit sanctus abbas. Conqueruntur vero nostra aetate multi, quod regularia instituta, ipsique regulares despiciantur. Sed, pace illorum dixerim, nemo unquam erit tam insigniter potens, nemo captivus eloquentiae illecebris adeo pollens, ut quatuor haec praestare possit. I. Ut regularia, sanctaeque sedis iudicio probata instituta a sapientibus viris non commendentur, ab Evangelii derisoribus non contemnantur. II. Ut regulare qui ab

Astra ac praesente haeresi exigatur oratio, qui vel in nocentem resiliere, ineundo cum peccato conflictu? non beati Patres, fratresque tam nostri caelus, quam externi? Ut monachorum procul dubio haec facinora sint, et certamina, monachique nervi, ac tibicines sint Ecclesiae. Atque haec tanta est nostra dignitas, quam Dei Opt. Max. beneficio tenemus. Sed quoniam ubi sunt thesauri, indidem fures subsident, animique thesauri sunt virtutes, hortor, et admoneo, vigilemus, atque excubemus, qui indirepti maneamus, non voluptate pessum euntes, non furore offeri, non perfidia caligantes non confitendi insolentia aestuantes, non alio quoquam scelere possessi: quin lethalibus vitiis intacti, alacres ulterius nitamur, dum vitae metam portingamus. Jam dolet fortasse rumor monasteria nostra ab inimicis hostibus corrumpi? Enimvero haud is dolor est, postquam monasterium, ac Dei fanum nos sumus: in quos et edita haec sententia est: *Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus* ⁸⁵. Et alioqui saepe ab inimicis corrupta, Dei procuracione, in antiquum redierunt. Sed fors inquietos habet quod monasteria non tenemus aequae ac, plerique capite, fortunisque petiti, aedificiis, rusticatione et id genus elegantia carentes? Equidem tantum abest ut commovear, valde ut me pudeat illorum: nam si omne in eversa fide discrimen, ac conflictus vertitur, ea non instaurata, sed adhuc contumeliis divino lacerato nomine, sanctisque Patribus devotis, quod retentionis compendium? imo apertum est dispendium, et proditio veritatis. Qui medio cursu honorarium tulit? postquam haud integer modo, quin legitimus editur cursus: ait enim: *Nemo coronatur, nisi legitime certaverit* ⁸⁶. Quare his dimissis, si qua exstant, cogitatis, produolisque depravatis exemplis, unam urgeamus gominam nostram confessionem, qua fidei, qua sermonis, freti hoc ejus promisso, qui certo stipuletur: *Quaerite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et haec omnia adjicientur vobis* ⁸⁷: quod et consequi mereamur Domini nostris Jesu Christi liberalitate atque beneficio, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

D instituto deseciscunt, cum a sapientibus, tum ab insipientibus non vituperentur. III. Ut in regularium caetibus nullus sit non probus, nullus non propositi tenax ac disciplinae. IV. Ut qui sui ordinis regulas observant, eos maxima Christianorum pars benevolentia non prosequatur, minime vero, eaque abjectissima et execrabilis hominum pars, nempe increduli, atque athei, illos odio, aut saltem contemptui non habeant.

SERMO CXV.

De mortis recordatione, obituque fratris Jacobi ac de pœnitentia.

Fratres Patresque, quandiu ad vos disseram nauci, vosque jejunam hanc audietis vocem, quæ admoneat officii? non et nunc fratrum duo, Jacobus, ac Basianus, alter ad Deum concessit, alter in foribus versatur mortis? Num immortales nos erimus; non idem duocemus quod prægressi, poculum? Ut bene cum eo agatur, porro qui id assidue revolvat vitamque suam meditationem comparet mortis; ubi est enim mortis rœditatio, proculdubio vigor, stimuli, lacrymæ, suavitas, nitor, studium potiorum, et quæ orbem superent, consequuntur. Quæ simul absunt, ibi tum pravæ cogitationes oriri quas in Evangelio Herus vetuit, quæ captos lancinent, ac vitæ amantes pertrabant in errorem. Nobis quidem recordanda semper et assidue mors est, operaque danda ne fœdis obcundis libidinibus, quin ex divina voluntate reliquum vitæ in carne tempus peragamus, nam pol antactum sufficit curriculum quo corporis, animique desideriis satisfacimus, satis superque est structarum diabolo fraudum, qui ab honestis studiis diversos in nefariis cupidinibus susque deque jaclarit, unde emolumentum cepimus nunquam, contraque damnum, ac infamiam; nunc tempus est acceptum, diesque salutis. *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra*⁸⁸, sanctus Spiritus clamat, etenim prona in vitium anima adversa natura nostra, quæ nec diurnam stabilitatem haberet, benevole nunc, et hodie præstituit, ne cui liceret pœnitentiam defugere, quin seu graviter, seu leviter consceleratus, seu olim, seu nuper, salutari audito præconio in dies se, minime cunctatus, instauraret, atque renovaret. En quæ Dei Opt. Max. benignitas, celerem noxæ medicinam facilemque moliri. Curantur quidem certe et secundum carnem saucii, sed pol lente, quo persanati cum hoste iterum configant, nobis cum vulnere conjuncta medicina est modo si propulsare inimicos evestigio velimus. Quamobrem ne committamus quin diurna obunda pœnitentia renovemur animo, neu occasionem præbeat segnitæ acceptum seu mente, seu verbis, aut actione vulnus, sed quoties occumbamus, toties resipiscamus, Dei reveriti judicium, et omni ope flagitia deprædati. Enimvero Moses, Dei servus, in monte explicans manus, Amaleciten profligare, qui simul relangueret, ibi, um hic præpollere; ad eundem modum et mens sceleribus appetita, superato seu monte precum, sensisque ad Deum, quasi quibusdam manibus protentis, Amaleciten in fugam vertat, qui obtutum fugiat oculorum; sin remittat, imperium patiat. Ecqui! factio opus est ergo! quid aliud, quam manu ingruante hostili, mentem juxta ac manus ad Deum tendere, qui eripere queat a morte? Quare profugis inimicis, nos adorea obligati victoriæ cœlestis regnum eroiscemur per Christum

⁸⁸ Psal. xciv, 8. ⁸⁹ Act. xx, 24. ⁹⁰ Ibid. ⁹¹ Act. xiv, 21.

A Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXVI.

De aspectabilibus, et inaspectabilibus, quæ in manibus sint periculis ac miseriis, vitaque adipiscenda felice.

Fratres Patresque, jam jam huc spiritali appulso fratre, domino Eustratio, haud vos arbitror citra quæstiones consistere, adventus causam sciscitantes, ne que mirum, cum occasio subsit, quæ quæstiones eas provocet. Sed ignoscite, non omnibus semper fas detegi negotia est, nec nisi fratrum primoribus, quod ab ipso Domino nostro Jesu Christo decemur, qui nunc sanctis omnibus discipulis cœlestis regni aperit arcana: nunc assumptis Petro, Jacobo, ac Johanne, iis solis exhibet spectacula. Quanquam ut partim scialis vos quoque, ob Ecclesiam est adventus: profitetur namque, ut a consciis, et concilii tempus, et fidei instaurationem, et exsulum revocationem. Ad quæ occurate respondimus quæ deceret, nihil dissimulantes, Dei beneficio, quod edici oporteret, unde et conjecturam facimus iterum nos pericula ac miseria manere. *Sed nihil horum vereor*, ait beatus Apostolus (lepidum est enim hæc ejus verba usurpare), *nec facio animam meam pretiosiorum quam me, dummodo consummam cursum meum cum gaudio, et ministerium quod accepi a Domino Jesu, testificari Evangelium gratiæ Dei*⁹⁰, idem et nos fratres, pro data fidei mensura sentiamus, loquamurque, qui in martyriis pro Christo gaudeamus, ad supplicia parati, nec crebro periculis defuncti, rursus periclitari detrectemus; quin audientes, *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum*⁹¹, animum inducanus multa perpeti, et perferre, qua felici hoc ingressu potiamur. Ac fors nihil accidet Dei misericordia diri; expedit tamen constituta habere quæ formides ante terrorem, ut egregie, bello commisso, in aciem prodeamus; facilis est enim animus vinci imparatus, qui haud prociuctus derepente ineat certamen. Jam qui terrores commemoro? in dies certamen, in die prælium agitur, non perspicuum, sed imperspicuum, nec corpus, sed mentem vulnerans et interimens, quod animi tanquam lumbis succinctis, ac justitiæ armis induti, seu eximii Christi milites, alacres nec oscitantes depugnemus. Nemo dormiens tropæum statuit, nec resupinatus messem colligit; quin ingens utrinque opus est sudor, et industria; sin illic se ita res habet, quanto magis in nostrate bello, ubi missilia quasi quidam radii fulguris incumbant, hinc arietens nefaria libido, inde ambitio, hinc invidia, inde blasphemiam? Artesque diabolo multæ, animum tentanti quaquaversum labefactare, ac velut devorandum poscere, ut desperata quilibet vita erumpat in hæc verbo: *Nisi*

quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea⁹², etsi in his omnibus superamus per eum qui nos adamavit, sane in Deo faciamus virtutem, ut Davidice loquar, et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros⁹³: ipse est enim pax nostra qui fecit utraque unum, et medium parietem maceræ solvit, inimicitias, in sua carne⁹⁴, id est, qui victum diabolum proculcavit parta hinc nobis victoria quoque præmioque victoriæ cælesti regno conducto, quod assequi omnes contingat per Jesum Christum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXVII.

De fratris Memnonis lapsu. Neu solitarii degamus pestiferis noxiis evadentis, quæ per sensus contrahantur.

Fratres Patresque, equidem cum vos undiquaque salago cohortari, hinc inde occasiones corrogans; tum audito in Bithynia quiddam insolens accidisse, sermonem hinc exordiar. Ecquid contigit vero? Aiunt pardalim non unam, quin duas, ac tres. repente visas, non boves habere infestos, non oves, non aliud animal ullum, sed homines solum, ut oppidani vehementer exterriti, solidam se noctem intra ædes concludant, dum luceat dies. Sane indicium id est iræ divinæ. Sed dicam in primis quo hæc mihi petita serviat oratio. Enimvero insunt in nobis feræ permultæ, et pol atroces, scelesti spiritus; atrox fera libido est, furor, invidia, vanæ gloriæ cupiditas, ac quæ alia sunt scelerata facinora, quæ haud nocturna, quin diurna audacia devorandum animum captent, et impetant frequentes. Ut beatus apostolus Petrus edicat in hæc verba, *Sobrii estote, vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circumvit, quærens devorare quemquam*⁹⁵; rursusque sanctas David deprecabundus scribat: *Nequando rapiat ut leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui salvum faciat*⁹⁶. Jam quid agendum in iis? quid aliud, quam in cælestis præsidio Dei stabulandum, intraque sensuum errores resistendum? Etenim cum oculi pendent vagi ac sublimes, pestiferas aures fabulas admittunt, os infanda loquitur, mens sædis inerrat: tum animus vero ceu per tesqua palatus, quæ divina nulla procuratione tenentur, feris occumbit. Id adeo et nunc Memnon passus miserandus, diabolo prædæ est, cujus non eruentam vestem intueor, ut Jacobus olim patriarcha Josephi sui filii, quin interemptam peccati mucrone mentem. Scilicet parens mortis peccatum est: hoc decessorem Adamum, immortalem gratia, mortalem reddidit: hoc interneccionem diluvio, attulit mundo; hoc Sodoma, ac Gomorrha⁹⁷, et vicinas incendit urbes; hoc quemlibet nunc quoque æternæ morti concipientem se tradit. Quod fugiamus, fratres, ut ignem, atque utinam

⁹² Psal. xciii, 17. ⁹³ Psal. cvii, 4. ⁹⁴ Eph. ii, 14. ⁹⁵ I Petr. v, 8. ⁹⁶ Psal. vii, 3. ⁹⁷ Gen. xxii, seqq. ⁹⁸ Eccl. iv, 10. ⁹⁹ Act. v, 7. ¹ Philip. iv, 8.

igni potius, ferro, bestiis, quam lethabilibus vitis occumbamus. Age vero unde hic corrui miser? non aliunde, quam qui solitarii degeret; neque enim veritas fallat, Væ, accinens, soli, qui si cadat, Non habeat se sublevantem⁹⁸. Atque id equidem veritus, haud omisi quin ei juxta, ac cæteris edicerem, quod edico in præsentia quoque, ne quis degeret solus, neu prodire deaveret, neu otiose huc illuc itaret, neu cum feminis consuesceret, amore, velut igne, hinc accendendo. Quibus quæ audiens dicto obedit, et obsequitur, in Domino sospitatur, qui detrectat, a diabolo captus, interit. Enimvero etsi ab ejus sanguine insontem me conscio, quem quidem haud celaverim quin imminet prædicerem mucronem, tamen non possum non ejulari, ac tanquam proprio ingemiscere membro. Quin habeo, charissimi, quod accusem vos quoque; quid ita? Scriptum est in Actis apostolorum: *Factum est quasi horarum trium spatium et Saphira uxor ipsius nesciebat quod factum fuerat*⁹⁹. Certe in publico acta fabula est, et frequente vulgi corona. Sed erat indidem nimirum circumspectio, molestia, Dei reverentia; hic aliquot me superioribus diebus secreto ad vos quiddam locuto, statim dissipatus sermo est, inde Constantinopolim, hinc Prusam usque. Ut mihi quidem consilia in angustum cogantur, seu loquenti, seu non loquenti, quod efferuntur quæ vulgari minime oporteret; non loquenti quod hæreo qui agam recte, non usus consultoribus. Itane desipimus, fratres; itane impotentia linguæ intempestive in periculum ruimus? nequam id est verorum discipulorum, sed hostium. Ne ineptiamus tantopere, quæso, quin circumspectio deinceps, molestia, Dei reverentia, ac regula demum adhibetor, quo, peracta ex Dei libidine vita, ei placentes, hæreditatem ineamus æternorum bonorum per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXVIII.

De irreclini confessionis et obedientiæ tuenda constantia, ac suis cuique muniis accurata contentione vigilique gerendis.

Fratres Patresque, alii aliis rebus narrandis oblectantur, et se ostentant, miles bellicis, nautæ marinis, coloni rusticis, singulique singulas secti artes ac scientias, iis quæ conferant ad singulas; neque est, breviter, quisquam qui non studiis capiatar suis. Nostræ haud sane in his positæ gerræ, et urbanitas, postquam nec sunt carnalia nostra, quin de animi salute, de placendo Deo, de hinc abscessu, de instauratione futura, atque ut Apostolus loquitur, *quæcunque sunt vera, quæcunque augusta, quæcunque justa, quæcunque casta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus*¹, hæc nobis fabulæ, hæc

studia sunt, quo quid festivius simul, ac beatius? **A** Id adeo ex amborum videas sine, nam illorum ut originae, sic sine ad hoc ævum soluto. (Ubi enim est sapiens? ubi scriba? ubi disceptator hujus sæculi? quis humanis officiis clarus perstitit in vita, ut cum sonitu non memoria perierit cunctorum?) noster et ingressus, et finis indissolutus, ac perennis habetur. Scilicet amplexos se virtus efficit deos, etsi vera hæc ejus sententia est: *Ego dixi, dii estis, et filii Excelsi omnes*². Hui quo affecti beneficio sumus: hui quam experti liberalitatem! ut ovabundis, ad Servatori Deo jubilatis serio laudes sint obmovendæ, et frequentandis carminibus vitulandum, quosjam olim ad incolunitatem delegerit, animi præditos sanctimonia, veraque fides Dominoque nostro Jesu Christo gloriæ per hunc habitum quærendæ præstituerit. Ergo stabiles in fide consistamus, fratres, confessionem irruptam teneamus, genuinam obedientiam servemus, virginitatem illæsam tueamur, unum amorem sponsum habemus Christum generis hominum formosissimum, unam hæreditatem cæleste regnum supernæque bona Jerosolymæ; cæterum caro, sanguis, divitiæ, gloria, ac quæ alia sunt inania, valento, et a nobis longissime abscedunt. Enimvero quamdiu in hac carne sumus, præsto est bellum, neque enim fuerit virtus, ni præseus si bellum. Sin accidit manucapi cogitalis, nihil miremur, quia ocius respiscamus, unum timentes quod exerceatur peccatum, ut mortiferum, ac prohibens a Deo et cogitalis cogitata repellamus, studiaque studiis vicissim exigamus. Neque hic **C** vero torpescamus, postquam id agit dæmon, ut belli diuturnitate ignavos comparet quo obnixi defatiscamus: cui si instemus, ferendo, atque obsistendo diabolo, post victoriam cernamus parata in cælis laurea, Dei perhibente germano, *Beatus qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ quam repromisit Deus diligentibus se*³. De cætero, gaudete in Domino, fratres. Qui munia geritis, hæc ignoratis quod ex iis præmium petatur; qui disciplinas exercetis, cavete ne his Deum irritetis. Tempus est opificii? opificia obeamus. Vacatur? disciplina obeamus. Sin est in opere frater, tu in disciplinam, non amicum te geris, quin alienum exhibes fratrum. Non Apostolum audies dicentem, *Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem*⁴? Tu fratrem non scandalizas modo, sed etiam citatus emanens, causas ac prætextus quærens, neque reputans tibi te supplicium cogere in diem supplicii, et adventus, justique Dei iudicii. Verum ne id fiat Apostolo pareamus jubenti: *Omnia honeste et secundum ordinem fiant*⁵, opificia in primis, disciplinæ in secundis. Atque adeo opitulemur vicissim, uti decet sanctos, ac vitam alter alteri impendamus, ceu fratres germani, quo cum illustretur Deus, tum nos bene re

gesta perennem vitam erciscamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXIX.

Qui divinis exsequendis præceptis Deum exquirat, nequaquam consternari sub decessum ad dæmonum adventum, deque mortis recordatione et amore,

Fratres Patresque, proposita communi multo omnium morte, ac cælestis spe regni, et ignis gehennæ minis, ecquid fas est aut me alloqui, aut vos cedere ac pigere auditis? Minime vero quin utramvis assidue sit agendum, et eo magis, quo imminentem contuemur diem; nam omni homini quavis ætate dies imminet supremus, ac *terribilis quædam expectatio iudicii et ignis æmulatio, qui consumpturus est adversarios*⁶, uti loquitur sacer Apostolus. Ut deinceps minime sit torpendum, nec vel diecula segniter atque inscienter agenda, quin vigilemus intenti, exquiramus Deum, ut est in Psalmis⁷, incolumi animo futuro. At qui exquiratur Deus? nimirum exsequendis præceptis, ad beatitudinem præscriptum hoc est, submissione, mœstitia mansuetudine, mentis munditie, pace, ac sanctimonia agitando. Quibus præstandis qui exquirens deprendatur, ne is invenerit Deum, et invento, sub decessum securus, minime consterneretur ab dæmonibus, aut angelorum trepidet adventu; ceu amicos aggressus, lætusque abiens ad Herum, qui egregium viaticum bonam conscientiam deportet; cæterum qui se nequaquam sie instruxerit, in calamitates inextricabiles irruat necesse est; non habens quo respectet, aut qui setutetur. Illic quidem certe qui in carnificum, exempli causa incidat manus, aut barbarum mare, aut succusum solum, aut aliam quampiam necessitatem funestam, haud se evasurum desperat: illic spes omnis erepta est salutis, opem ferente ac defendente nemine, non angelo, non homine, non patre, non matre, non fratre, non amico, non alio quoquam e cunctis, ingentique contracta trepidatione, et inconsolabili dolore, miser hinc abit animus. Quæ cum terribilis descripta est oratio, tum rei veritatem non attingit, scilicet ea esse perhibentur quæ sui amantibus, ac refractariis bona, et adversa comparavit Deus, quæ nec oculus spectarit, nec audiverit auris, nec mortalium cuiquam venerint in mentem. Ea propter, fratres, cohortor inoblitam mortis agitari memoriam membrisque hac interfectis terrenis animo voluptatum erui cupidinem: quo enim nobis studium carnis, unde haud fructum capiamus, contraque cruciemur, ut revolubile omne est peccatum? Intueamur, si videtur in monumenta, visuri quem ambimus prædorem, nam ea est mortalitas omnino, quæ ordiens e corruptela, in corruptelam desinat, cunctaque hominis gloria quasi quidam flos herbæ est: virtus

² Psal. 81, 6.³ Jac. 1, 12.⁴ 1, Cor. VIII, 12.⁵ 1, Cor. XIV, 40.⁶ Hebr. X, 27.⁷ Psal.

XVIII, 5.

indirepta habetur. Eaque sancti complexa, Deum A oepere quorum sunt in cœlis spiritus, sacra in terris averrunca corpora, miraculis, et ostentis, ac prodigiis operata. Enimvero, ut incidit de miraculis sermo, exercentur miracula nunc quoque quemadmodum audimus, neque mirum, postquam spiritus, quæ tum fungebatur, gratiam ne nunc quidem regilio est feriari; sed non temere credendum est rumoribus, siquidem exstat hæc sententia? *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint*⁸. Sane cum multi in orbem venere vates, tum permisi sunt hæretici complures, solitaque retractantes divina, et olim et nunc, quibus compertum est providentiæ modis, ostenta, ac prodigia patrare, ut hinc demoveri, et abduci minime sit necesse, quin veri discipuli, ad proditam ab Hero notam explorandi sint. Quænam ea nota est? *In hoc, inquit, cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*⁹. Unde Apostolus edoctus scribit in hæc verba: *Si linguis hominum loquar, et angelorum charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens; et si habuero prophetiam, et noverim mysteria et omnem scientiam, et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum: et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum ut ardeam charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*¹⁰. Vides in quod fastigium charitatis? ut regina est cunctis antecellens Spiritus donis? quæ nec diaboli unquam potest, mirionibus tandem dilapsis, posteaquam in Evangeliiis ait Dominus: *Mulli dicent mihi in illo die, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo dæmonia ejecimus. et in nomine tuo virtutes multas fecimus? et tunc confitebor illis quia nunquam novi vos, discedite a me qui operamini iniquitatem*¹¹. Quam horrendum, me hercules, iudicium, ac peracerba sententia est! Quod superest, fratres charitatem, et ei conjuges fidem spemque sectemur, acturi quam qui miracula designent securius, verique Dominici agniti discipuli, cœleste regnum initari per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXX.

Committendum non esse ut mundo crucifixi vitæ inhiant ineptiis, quin proficiendum in melius.

Fratres Patresque, dies horarum, septimanæ dierum, menses septimanarum, anni mensium labuntur instar, tempusque decurrens ad supremum Domini nostri Jesu Christi adventus diem incitat promiscuas, quo ejus oculis nuda sunt, et aperta cuncta, ut est in litteris; nec jam est cur incassum porro sætuent mortales, auro, ac cohortibus rex prædat, supellectilem, et pecuaria vendidet dyna-

⁸ Joan. iv, 1. ⁹ Joan. xiii, 35. ¹⁰ I Cor. xiii 1-3. ¹¹ Matth. vii, 22. ¹² Jud. x, 11. ¹³ Sap. vi, 7. ¹⁴ Ibid. 6. ¹⁵ Luc. xii, 48. ¹⁶ Eccli, ii, 11. ¹⁷ Psal xciv, 10, 11.

sta, in incoertis divitiis spem collocet avarus, vitiorum inhæreat lacunis voluptarius, postquam ita res ferunt, ut lugendum sit in dies, ac mœrendum, et animus pro virili expurgandus, priusquam mortis appetat iudicium, quo pœnas evadamus, quæ refractariis impendent. Hi enimvero, ut cum Scriptura dicam: *Quæcunque ignorant blasphemant, quæcunque autem naturaliter tanquam bruta animalia norunt, in his corruptur. Væ iis, inquit, quia in via Cain abierunt, et errore Balaam mercede effusi sunt, et in contradictione Core perierunt*¹²; Sed vereor, ne hæc eos sententia prociudens, præclara nomina, impetat nos quoque; nam cum ob paternam hæreditatem alius configat, longis susceptis itineribus, alius stipes sollicitè satagat augere, alius avare ac monacho indigne, hoc et illud urgeat mercari, scilicet non eadem ii supplicia merentur? Jam habent quo se illi defundant, etsi frigide, tamen quod uxores ac liberos procurent; nobis, qui mundo crucifixi unam habeamus crucem thesaurum, quæ purgatio relicta est quin his admisis gravius puniamur; siquidem scriptum est: *Potentés potenter tormenta patientur*¹³; et: *Judicium durissimum in his qui præsumunt fieri*¹⁴; ac rursum: *Cui commendaverunt multum, plus petent ab eo*¹⁵. Agite vero, insulsissimi mortalium, itane dediti nugis falsa quæritis, ac patrocinio sceleribus invento, causas, non causas, exilia prætexitis? *Discipite in antiquas generationes, et videte, aiunt Litteræ, quis speravit in Domino, et confusus est? aut quis permansit in timore ejus, et despesit illum*¹⁶? Non abrahamus Dei jussu patria extorris, parens multarum factus nationum est? Non Jacobus patriarcha solo instructus pedo in Mesopotamiam degressus, dives revertit? Non Josephus venum abductus in Ægyptum, regi par evasit? Non vates Elias pulsus ab Jezabele, non pera comportata, per corvum pascitur? Non apostoli nudi ac inermes ad præconium profecti, terrarum orbem devicere? Non ipsi vos superioribus annis capite et fortunis oppugnati, certas stipulationes probastis? Unde hæc igitur improbitas, quæve hæc ineptia est? Enimvero, ut videtur, Israelitarum instar priscorum, Dei obliti beneficia sumus, Christumque tentamus, ut eorum quidam tentarunt. Sed quid de iis effatur? *Quadragesima annis proximus sui generationi hic et dixi: Semper hi errant corde; ipsi vero non cognoverunt vias meas: ego juravi in ira mea si introibunt in requiem meam*¹⁷. Videte, fratres, ne eadem nobis dicantur, qui ingrati erga beneficium, præsentis fortuna iniquius utamur. Hinc quiescere pedes minime sinuntur, huc illuc palantur, hinc iudicia vicissim, ac verborum confictus urgemus, proinde ut extranei, hinc soli, nec cum fratre, degimus. Sin cum fratre, imaginario quidem certe, qui enim possis, comite asclta dulci, avaritia, cum qua paciscare, unanimum tenere fratrem?

Minime gentium. Væ iis. cœu reprobis, nam haud-
quaquam de vobis, fratres, aut hic illic divine
obeuntibus loquor, sed de iis qui profligate, neque
ad præscriptum quod deformavimus vivant. Qui ut
vel tandem redeant ad frugem, rectique gradian-
tur, precemur, quo pereat nemo, quin omnes incol-
umitemur per Christum Jesum Dominum nostrum;
cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spi-
ritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem.
Amen.

SERMO CXXI.

*De mortis recordatione, senecæ quodam venerando
defuncto.*

Fratres Patresque, cum multæ utiles historiæ
sunt animo stimulando, tum æque utilis habetur
nulla ac mortis promulgatio; nam terribile dictu,
et cogitatu aroanum, mors est. Igitur et nunc sene
defuncto venerando necesse est porro ad commu-
nem frugem de eopauca recensere. Sane a pueritia
in senectute profundam vitam obeunda monastica
Deo servivisse, luculentum seni encomium est; de-
inde quod inter confessores est illustris, qui com-
prehensus ab impio Leone ad satietatem pœnas
dederit, et tergo omni, ac pectore trecenis loris
conciso, et facie pugnis alapiisque contusa, ut duo
etiam dentes exciderint. Tandem aliquot post an-
nis, e carcere eductus ac liber dimissus, ex insti-
tuto priori (stylita enim fuerat), rursus se additit
in cellam, multisque defunctus miseris et angustiis,
supremo vitæ curriculo evoluto, animam reddidit,
ut impius scelere, se obstrinxerit, nequidquam,
athleta ad Deum laurigero profecto. Nos enimvero,
fratres, quid agamus quidve cogitemus? Quanto
tempore supervivemus, longo, an exiguo? Scilicet
norit quisquam quid cras pariturum est? Pol mo-
nimento satis superque mors est, postquam quod
vidimus in fratre, haud multo post accidet in nobis,
nomine metam transcendente mortis. Itaque mor-
tis porro obliviscamur nunquam, ne perpetua op-
primamur; neu præsens amemus ævum, ne cum
Deo inimicitias agitemus siquidem scriptum est:
*Qui voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei
constituitur*¹⁸. Fugit vos, inquam, mundi consuetu-
dinem haud permittere ut animus studio ducatur
exitus e corpore. Nam quemadmodum Israelitæ sa-
tagebant, qui erepti ex Ægyptia servitute promi-
sum solum invaderent, ad eundem modum nitamur
et nos oportet, ut e servitute quadam corporis, quæ
corruptela obeatur, egressi in penitius velum pe-
netremus, quo anteambulo pro nobis Jesus irrupit,
hoc est, in cœlestis Jerosolymæ bona. Igitur mundi
adhuc nugas detestemur, virtutes avidè contraha-
mus, dias mercemur opes, preces, lacrymas, puri-
tatem, nitorem, innocentiam quæ vitæ sunt via-
tica perennis; cæteram escam, potum, vestitum, et
quæ alia sunt necessaria corpori amplectamur,
quatenus vitæ, ac functioni serviant Dei præcepto-

rum. Quo in studio si curricula exigemus, diur-
nas ferias agamus læti in dies, et impavidus mortis,
ne si vel mille cruciatus intendentur, securam
conscientiam demergant; sin maligni, invidi, pervi-
caces cæterisque imbuti sceleribus degemus, heu
fucos et ludibrium! Scilicet ea diurna nex est, ac
judicium ante judicium, tum autem mors ingruet
quasi quidam rugiens leo aut amens ursa. Jam qui
æternam perniciem miser exantlet animus, exstat
sane hæc sententia: *Si judicium primum a nobis,
qui finis eorum qui non credunt Dei Evangelio? et
si justus vix salvabitur, impius et peccator ubi pare-
bunt*¹⁹? Quare trepidi semper, ac solliciti, fratres
charissimi, firmi, et immobiles consistamus, assidue
macti in opere divino, certe nequaquam frustra esse
eum in Domino laborem. De fratre Socrate, scitis
quemadmodum venerit ab Oriente, probanda obe-
dientia tarditatem excusans. Eum volebamus hic
retinere, ut spectatum fratrem; sed quoniam scri-
ptum est: *Beatus qui habet semen in Sion, et pro-
pinquos in Jerusalem, rursus redire eum sivismus,*
per quem misericordiam pararemus, etsi est quod
gaudeamus, fratres, constitutum a sanctissimo pa-
triarcha Sioni e cœtu, ac republica nostra, qui in
Ecclesiarum matre sacerdotio et œconomia funge-
retur. Quod superest, sanctus Deus tum eum tum
nos conservet, omnique impleat benefica voluntate,
ac præpotente fidei propagatione, illustrando per
nos Domini nostri Jesu Christi nomine, nobisque
per eum secundum gratiam Dei denique nostri Jesu
Christi: cui gloria et imperium cum Patre, ac san-
cto Spiritu nunc et semper, in omnemque perpetui-
tatem. Amen.

SERMO CXXII.

*De serviendo fortiter ac constanter Deo, studiique
curriculo monastici contentis exigendo.*

Fratres Patresque, eximium studium a pervi-
gilio ad audiendum sermonem coeuntum, atque
et robore in robur grassantium; quambilet enim
haud suppeditat nobis par oratio dicendo, tamen
posteaquam ad sanctorum Patrum exemplum fre-
quentatur, non abs re est, quin vel in primis utili-
lis. Enimvero in sermone ac doctrina Patres labo-
rabant, beatum Apostolum imitati, cujus in actis
hæc sunt verba: *Per triennium nocte et die non
cessavi, cum lacrymis monens unumquemque ve-
strum*²⁰; idemque alibi: *Qui bene præsumunt pres-
byteri duplici honore digni habeantur, maxime qui
laborant in verbo, et doctrina; dicit enim Scriptura:
Non alligabis os bovi trituranti; et Dignus est ope-
rarius mercede sua*²¹. Videtis' ut necessaria do-
ctrina est? nam quemadmodum stirpes edendis
fructibus scaturiginem postulant aquæ, sic virtute
exercenda magistri vocem discipuli, atque ut eæ
haud irrigatæ arescunt, ita et hi non edocti defe-
tiscuntur. Qua de causa equidem monere instigor,
et hortari, ac pol interdum refutare, et incessere,

¹⁸ Jac. iv, 4. ¹⁹ I Petr. iv, 18. ²⁰ Act. xx, 31. ²¹ I Tim. v, 17, 18.

si qua mecum vos quoque servare possim, vos quidem, fratres, in Domino valentes, ac præpotenti contracto robore, armaturam induite divinam quo diaboli fraudibus obsistere queatis, qui haud dormiat sane, quin adversum nos vigilet, et eo magis, quod animos conspiciat luctæ incumbentes. Qui ubi invidat (nam invadit noctu, atque interdium), stemus animosi, accurramus ad eum qui e morte liberet peccati, precibus adhibendis contentis, nec sine fervidis lacrymis, ac facesset oculus inimicus; scriptum est enim in Psalmis: *Invoca me in de tribulationis tuæ, et eruam te, et honorificabis me*²². Vulneris infixit hostis? at Domine sanavit. Turbavit ille? atque imperavit mari, sileret, conticesceret; fluctuantes in nobis cogitationes sedavit. Atque o munificentiam! vix invocari cœpit, cum benefice ac liberaliter prævertens, vota tribuit precanti, nubeque quadam tristitiæ discussa. egregiis animi sensis ineundis, lucæ afficit mentem. Et quid non agat scilicet; nam qui nostrapte causa se obtulit in necem, ac pol crucis, qui potest non una secum omnia largiri? Ut insistendum sit, fratres, qui ei fortiter serviamus, nos a lapsibus revocantes, studiique curriculum monastici contente decurrentes, certi extremo in certamine repositas coronas. Ergo utamur confessione frequenti, postquam frenum non peccandi confessio est; utamur submissione, qua ignea maligni tela frangamus; utamur fide, sine qua Deo placere nefas. Jam miramur forsitan, ac demiramur, quemadmodum fœdis cogitatis, quamlibet certantes, capiamur, sed patimur id nimirum ob prævaricationem in Adamo, nam

*Requirit, inquit, mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverant in similitudinem prævaricationis Adæ*²³. Atque in naturam libidum lucæ et contagio pervasit, quæ etsi in Christi adventu regenerationis lavacro, sanctique Spiritus instauratione sanati in antiquum statum revertit, tamen quæ corrupta semel ægritudinem contraxerit, facile negligentia ruit in libidinem. Enimvero ii sancti evasere, reverentia, et amore divino temperata quasi quadam mentis acie, qui cum ad presidium sibi sufficerent, tum manum aliis porrigerent, dæmonia fugarent, infinita ederent miracula; quorum etsi a vita absumus longe, imitari quidem certe, quantum fieri potest, conemur, clemente Deo tam nostrum exile munus accepturo, quam illorum præclara facinora, ac regnum utrisque suum præbituro per Christum Jesum Dominum nostrum; cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXIII.

De itinere spiritali impigre ineundo, vitæ hic aversandis deliciis, neque mansionis beatitudine nostræ.

Fratres Patresque, solent viatores instigare vicis-

²² Psal. XLIV, 15. ²³ Rom. v, 14. ²⁴ Joan. XIV, 2, v, 18. ²⁵ Rom. II, 5.

sim, et excitare ad iter incumbentes, nec dextra, sinistra deflectere, sed via regia grassari, ac pol cibum, potum, somnum capere moderatum, quo diætæ temperamento itineris ærumnas leviores comparent, Quorsum hoc mihi præmium? Plane et per vos capitis, qui viatores quidam in hac vita simus, plenum ingressi mille iter laboribus, cohortari, et animare invicem in certaminibus oportere, minimeque palabundos excurrere: cibi, potus, somni continententes, ne hinc gravati torpescamus ad iter; nec non vitæ hic deliciis aversis, ac viatores nequam huc illuc se convertant, dextrorsum aut sinistrorsum, iterque solum urgentes, quo festinent diversorium respectent. Ac nos diversorii felices, seu potius mansionem felicem, quæ haud temporaria, sed æterna, neque in caduco, sed immortaliter posita solo est, ubi gaudium, pax triumphus agitur de qua Domini in Evangeliiis hæc sunt verba; *In domo Patris mei mansionem multæ sunt, si quis vult habitare in domo Domini, et non dicitur: Vado parare vobis locum, et si abiero parare locum, iterum venio, et accipiam vos ad meipsum, at ubi sum ego et vos sitis. Et quo ego vado scitis, et viam scitis*²⁴. Viden' ingens, et incomparabile promissum? Quis non exurgat porro? quis non irruat? quis non avidus sempiterna hæc tabernacula invadat? quorum incensus desiderio David canere: *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini*²⁵. Nam equidem jucunda ea tabernacula sunt hic quasi quidam deditii obimus, aliquantillum constante vita, postquam et sæculum hoc omne pro diecula ad futurum ducitur. Ut nihil sit cur cum mundo consuescamus porro, aut presentibus inhiemus, aut non dicam in hoc et illud studium feramur, sed ne in cœli quidem, terræ, maris, lunæ solis, stellarum, ac quæ alia sunt conspicua: quæ enim mox deseremus, iis quid nequidquam inhæremus! *Unam petii a Domino, inquit, hanc requiram ut inhabilem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, ut videam voluptatem Domini et visitem templum sanctum ejus*²⁶. Quo qui pervaserit, nã iis liberatus sit ab ærumnosa ea die, de qua ait vates: *Ut quid vos queritis diem Domini? es quidem tenebræ et non lux est*²⁷. Quin, beatus Apostolus quoque diem appellat iræ, scribens, in hanc sententiam: *Thesaurizas tibi iram in diem iræ, et revelationis, et justis iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus*²⁸. Atque ut exemplo rerum quæ in nos incurrant ærumnosæ ejus diei simulacrum quoddam proponam, revocemus ad memoriam, si videtur hominem jamjam huc appulsum, qui a dæmonio multatus strangulabatur, ardens, et animi æstuans, ac vociferans dies noctesque, statum, et quietem obstinens nullam. Quod hominis leve supplicium censetis? Minime gentium. Jam in somnium cum sit adfuturum, illud, fratres, qui perferamus, ignem inextinctum, sine morte vermem, mille alia perennia tormenta? Ve-

rum non nobis, Domine, non nobis, quin fas sit A cunctos Dei liberalitate, ac sanctorum, et beati precibus Patris ex his omnibus ereptos bona consequi promissa per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXIV.

Aperiri fores vitii non oportere, operamque dandam qui fœdis cogitalis vacemus.

Fratres Patresque, lapsum est tempus nonnullum ex quo solemnè catechesi, interque nos offioliis vicissim prohibemur, extorres huc illuc præ Agarenorum incursum. Quanquam qui jubeamur *benedicere Dominum in omni loco dominationis ejus* ¹⁹ ne hic quidem torpescamus, qui pro virili statum, exercitationem, opificia, et quæ in aliis sita honesta B conversatio est, urgeamus quæ videantur rerum quæ minime videantur exemplar capientes; nam si metu ne incideremus in Agarenorum manus aufugimus, hic hærentes, quanto debemus magis timore ne inimicis, qui obtutum fugiant oculorum, in manum conveniamus, quam longissime, quanquam tutissime abscedere? At qui est abscessus? peccati fuga, quo, acinacis instar, animum omnem interne- C care satagit diabolus. Quod fugiamus quam maxime, fratres, vel usque ad cogitationes, unde in verba prorumpens, desinat porro in actionem. Difficile est autem, ac prope deploratum, nequaquam fœdis cogitatis capi. Quibus si occupemur, certe amoliri oculis nitamur precibus, lacrymis animi quasi qui busdam ærumnis, quæ ex divina formidine nascantur, ut ne peccatum exigant mora, atque id quotidie, siquidem inest in nobis perpes implacabile bellum, neque aliter fas evadere est, quam ingenti, contentoque magisterio mentis, cum præsidio cœlesti. Non videmus quæ excitata sit per hoc triduum in mari tempestas? eadem est et vitiorum, ac pol gravior, postquam hic animi agitur naufragium. Jam illius auctor Deus est, qui, ut ex usu sit, præstituto tempore mari ventos immittat; hujus nosmetipsi: liceat enim volut in portu degere tranquillis, qui haud aperiamus vitii fores. Sin aperimus, fiant in nos spiritus maligni, et ingens cooritur tempestas, nec

SERMO CXXV.

De obedientia, ac qui cunctis obeundis munitis cum fide puraque mente animemur.

Fratres Patresque, equidem servi veritus judicium qui talentum abdidit in terram, ad quem ait Dominus: *Serve male, et piger, oportuit te committere pecuniam meam nummulariis, et veniens ego recepissem utique quod meum est cum usura* ²⁰, necessario hæc verborum dissero segmenta. Vestrum est autem qui egregii quidam nummularii sitis, in opus educere sermonem, quem Dei beneficio et eduxistis, me hercules, et educitis, pro insigni obedientia vestra. Quanquam sunt in vobis qui nec

¹⁹ Psal. cii, 22. ²⁰ Gen. vi, 3. ²¹ Philipp. iii, 20.

(4) Apud Cod. Nan. cxxi (a) existit, p. 167.

salutem nisi repressis evestigio turbis, consequamur. Quorsum nos autem turbari, ac fluctuare, et naufragium extimescere? cur non tranquilla pace fruimur, sed spontaneum in nos atrox exitium conflamus? Non accessimus insanis qui e portu profecti sub tempestatem, fluctibus mergantur? enimvero multo nos sani putandi minus, qui in vitiorum tempestatem ultro ruamus. Scilicet quas non excoitet procellas impotens in animo spirans desiderium? non huc, illuc impulsos tanquam suffocat, demersos? Non invidia pariter mentem externat, animum juxta ac corpus saucians? non pervicacia tenebras ingeniis obducit, remissa et effeta comparans? non singula, breviter, mortales habitu quodam demovent naturæ, ac brutos moliuntur? Itaque fugiamus porro, fugiamus pestifera vitia fratres, ne in nos quoque hæc Dei sententia dicatur: *Non permanebit spiritus meus in eis, qui carnes sunt* ²⁰. Carnes vero haudquaquam sensit universe (nam et Deus Verbum factus caro est), sed carnale studium nimirum, quod fœdis libidinibus defixum instar ferarum, minime appetitum conferat in Deum. Quo Deo Opt. Max. consecrando, uti postulet hoc effatum: *Vestra conversatio in cælis est* ²¹, audiamus potius: *Vos non estis ex hoc mundo, sicut et ego non sum ex hoc mundo* ²², quo quid beatius, non solum secundum imminens ævum, sed etiam secundum præsens? qui quidem a fœdis libidinibus alieni, non carne regamur, quin spiritu ducamur. Hoc beatitudo, hoc suavitas, hoc felicitas, hoc angelica vita est atque is, medius fidius, in mundo vitæ quiddam obtinet instar, diadema gerentibus, venerandus, mundi arbiter, et heres, simulacris satur divinis, ad decessum paratus, a morte imperterritus. Ii et nos fratres, evadere pro viribus certemus (etenim fas est, si solido velimus), iique facti, tum vitam hanc omnem hilarem exigemus, quotvis ac quantavis secundem, carnem incidant acerba, tum in futuro sæculo cæleste regnum eroicemur, æternis bonis cum sanctis omnibus fruentes per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

ΛΟΓΟΣ ΡΚΕ'.

Περὶ ὑπακοῆς καὶ τοῦ μετὰ πίστεως καὶ ἐν καρδίᾳ, ἐπὶ πάσῃ διακονίᾳ προθυμῆσθαι (4).

D Ἄδελφοὶ καὶ Πατέρες, δεδοικῶς τὸ κρίμα τοῦ τὸ τάλαντον ἐν τῇ γῆ κρύψαντος, πρὸς ὃν φησὶν ὁ Κύριος. Δούλε πονηρὲ καὶ ὀκνηρὲ, ἔδει σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ, ἀναγκαιῶς φθέγομαι ταῦτα τὰ βραχέα ῥήματα· ἡμῶν δὲ ἐστὶ λοιπὸν τῶν καλῶν τῶν τραπεζιτῶν, εἰς ἔργον προαγαγεῖν τὰ λεγόμενα· ἀπὲρ χάριτι Θεοῦ καὶ προάγετε, διὰ τῆς ἀγαθῆς ὑμῶν ὑποταγῆς, ὁμῶς ὅτι εἰσὶ τινες ἐν ὑμῖν, οἳ τινες οὐ μόνον τὸ δοθὲν προσεξεργάζον-

²² Joan. xvii, 14. ²³ Matth. xxv, 27.

ται, ἀλλὰ καὶ ὅπερ ἔχουσι μικροῦ δεῖν ἀπολύουσι· τίνες δ' ἂν εἴεν οὗτοι; Οἱ τὰς διακονίας παραιτούμενοι, καὶ τὸ συγγώρησον ἀντί τινος δικαιώματος προβαλλόμενοι. Τί λέγεις, ἀδελφέ; μέχρι θανάτου τὴν ὑπακοὴν ἐπηγγείλω, καὶ νῦν παραιτῆ τὴν διακονίαν περὶ τὴν εὐφρωῶς ἔχεις ἐκ χάριτος Θεοῦ (5); Ἄλλ' ὅτι, φησί, δέδοικα διαπλεῖν τὴν θάλασσαν· ἐξ ἀπιστίας, ἐκασὶ φοβούμενος φόβον, οὗ οὐκ ἔστι φόδος· εἰ γὰρ πεποιθὼς ἦς τῇ ὑπακοῇ, οὐ μόνον διαπλεῖν τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ καὶ γυμνὸς τῷ σώματι χωρεῖν κατὰ τοῦ ὕδατος· μιμούμενος τὸν αἰοίδιμον ἐκείνον ὑποτακίτην· ὅς τῇ πατρικῇ ἐντολῇ ἐπεριδόμενος, οὐκ ἔδεισε τὸν φοβερὸν ἐκείνον ποταμὸν παράσαι, ἀλλὰ διαπεράσας, ἔμεινε μηδὲν παθὼν ὡς ἐκστῆσαι τοὺς ἐπιβλέποντας. Ὑπακοὴ τοίνυν καὶ θηρία ὑποτάσσειν οἶδε· καὶ μάρτυς τοῦ λόγου, ὁ ἐκ πατρικῆς προσταγῆς δεσμεύσας τὴν ὕψιναν· ὑπακοὴ καὶ ἐν νεκροῖς θαυματουργεῖ· καὶ τοῦτο ἐδιδάχει ὁ ἐκ τάφου φωνήσας Ἀκάκιος. Καὶ τί τοῦτο κἀκεῖνο λέγω; αὐτὸς ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὑπήκοος γενόμενος μέχρι θανάτου. θανάτου δὲ σταυροῦ, τὴν σωτήριον τοῦ κόσμου οικονομίαν ἀπειργάσατο. Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ τῆς ὑπακοῆς κατορθώματα· τὰ δὲ τῆς ἀπειθείας ἐγκλήματα βούλει μαθεῖν; Ἐνόησον τὸν Ἀδάμ· ὅς ἐπειδὴ περ ἤκουσε Θεοῦ τῆς ἀπειρημένης βρώσεως ἀπογευσάμενος, θάνατον εἰς τὸν κόσμον εἰσήγαγεν, Ἐνόησον τὸν Σαοὺλ· καὶ εὐρήσεις καὶ αὐτὸν παρακούσαντα τοῦ ἀγίου Σαμουὴλ, καὶ ὁμοῦ μὲν τὴν βασιλείαν, ὁμοῦ δὲ καὶ τὴν ζωὴν εἰς τὰ ὄρη τὰ Γελβουὲ ἀπορῆξαντα. Ἐνόησον πρὸς τούτοις καὶ τὸν ἀνθρωπον τοῦ Θεοῦ ἐκείνον· ὅς τῇ ἀπάτῃ τοῦ ψευδοπροφήτου εἰς παρακοῆς ἐγκλημα ἐμπεπτωκώς, λέοντι κταθρῶμα παραδίδεται. Τί δαί; Ἡέτρος ὁ μακάριος ἀπίστωλος; οὐχὶ παραιτησάμενος νύψασθαι ὑπὸ τοῦ Κυρίου δι' εὐλάβειαν, ἀκούει· Ἐὰν μὴ νύψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. Τί δαί ὁ ἐν τῷ ἀγίῳ Εὐθυμῖῳ τὴν τοῦ κτηνίου διακονίαν ἀπαναινόμενος δι' αἰ ἐδόκει εὐλόγους προφάσεις, οὐχὶ παρ' αὐτὸ αὐτὰ ἤρισε τὰ δαίμονα κληρωσάμενος; Τοιοῦτον τὸ κρῖμα τοῦ παραιτουμένου τὴν διδομένην διακονίαν· τοῦ ἀντιλέγοντος· ἀντιλογίας γὰρ διεγείρει πᾶς κακὸς ὑποτακίτης· ὁ δὲ Κύριος ἄγγελον ἀνελετήμονα εἰκότως πέμπει· αὐτῷ, ὅπως ἐπειδὴ ἐν σώμα ἔσμον οἱ πολλοί, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη, καὶ ὁ μὲν ἐπέχει· τόπον ὀφθαλμοῦ· ὁ δὲ ὠτὸς, ὁ δὲ βίνος, ἄλλος γλώσσης· ἕτερος χειρὸς, καὶ ἄλλος ποδός. Ἐὰν οὖν μὴ πάντα τὰ μέλη τὰ οἰκεῖα ἐνεργῆ, ἀλλὰ φιλονεικοῖ ὁ ὀφθαλμὸς ἀκούειν, καὶ τὸ οὐκ ὁσφραίνεσθαι, καὶ ἡ ῥίς φθέγγεσθαι, καὶ ἡ γλώσσα χειραπτεῖν, καὶ ἡ χεὶρ βιάδιζειν· οὐχὶ τὸ ὅλον σῶμα οἰχίτταται; καὶ διαφθάρησεται; Οὐκοῦν ἐπεὶ ταῦτα οὕτως ἔχει, ἕκαστος τὴν

³⁴ Joan, xiii, 8

(5) Perspicue hinc apparet, monachos « obedientiam usque ad mortem » professos fuisse, ut etiamnum faciunt. Levinii quidem interpretatio id satis clare non exprimit: sed in Græco textu res est clarissima. Ille sic vertit: « Quinam hi sodes? Qui officia recusant, ac pro æquo objectent, Comitare. Quæ hæc, malum, est oratio? itan obedientia vel in necem conducta, nunc officium detrectas ad quod

Augeant sortem, et parum abest quin quod habent prodigant. Quinam hi, sodes? qui officia recusent, ac pro æquo objectent, Comitare. Quæ hæc, malum est oratio? itan obedientia vel in necem conducta, nunc officium detrectas ad quod per Dei gratiam sis idoneus? Ergo obedientia corrui. At enim vereor, inquit, trajicere mare. Pol præ pervicacia veteri, formidare ductus ubi formidandum sit nihil, nam obedientia præfidens, non solum mare trajicias, quin vel nudo corpore insilias in aquam, nobilem illum subditum: imitatus qui paterno nixus præcepto, haud extimuit atrox flumen tranare, trajectoque illæsus perstitit, ut obstupescerent videntes. Quin domat obedientia feras, cui orationi testimonium dicet qui paterno jussu byænam vinxit. Eademque edit in mortuis ostenta, quod locutus e monumento Acacius confirmat. Et quid hæc illaque commemoro? ipse unigena Dei Filius obsequens in mortem, ac pol curcis, sospitam orbi terrarum procurationem peregit. Atque hæc sunt obedientiæ facinora. Sed vin' et pervicaciæ crimina cognoscere? Cogitatis Adamum, qui Deo inobediens, cibo gustato interdicto, necem intulit in mundum; necnon et Saulum, quem immorigerum Samueli, regum juxta ac vitam invenies in monte Gelboe amisisse. His accedit divinus ille, qui falsi mendacio vatis inobediens damnatus, pabulum traditur leoni. Quid, beatus apostolus Petrus non a Domino lavari præ reverentia detrectans, audit: *Si non laveri te, non habes partem mecum* ³⁴? Quid, qui in sancto Euthymio pecorarii munus defugisset, justis decausis, quas credebat, non evestigio spumans dæmonem contraxit? Hoc judicium est detrectando indicto munere: obloquens etenim parvus omnis subditus obloquia concit, meritoque Deus crudelem ei genium immittit. Enimvero, ut semel dicam, multi unum corpus, et alter alterius membra singuli sumus, oculique vicem alius gerit, alius aurium, alius narium, alius linguæ, alius manus, alius pedis. Sin membras suas quæque partes non exerceant sed audire oculus certet, odorari aures, eloqui nares, palpare lingua, itare manus, qui potest non universum diffuere atque interire corpus? Quæ cum ita sint, suo quisque officio satisfactio, et quam accepit gratiam divinitus, ad publicam frugem conferto, nostra in Dei manu posita reputans, neque aut mare naviganti omnino inibi moriendum, aut in sicco degenti indidem decedendum, sed quam ab orbe condito tempestatem, finem, locum benignus statuit Deus, id cuique extremum cessurum. Atque hæc disserui non tam eorum de quibus sermo est

per Dei gratiam si idoneus? » Sed clarius ac fidelius hæc vertamus. « Hi vero quinam sunt? Qui ministeria detrectant, et suum illud, Ignosce, quasi quamdam excusationem prætendunt. Quid ais, o frater? Obedientiam usque ad mortem professus es, et nunc ministerium recusas, cui per Dei gratiam idoneus es? »

(nam obsecundos jam accepi), quam omnium audientium causa, ut obnixè ac contentè quæ pacta conventa Deo teste, atque electis angelis iniimus, re et opere præstemus, neu tergiversemur, quamlibet mortiferum sit quod injungitur, id enim Patres ac magnus in primis Basilius, jubent. Qua degenda vita, nequaquam sotes moriamur, quin pro justitia vivi, cœleste regnum consequamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

τυρι Θεῷ καὶ τοῖς ἐκλεκτοῖς ἀγγέλοις ἐδώκαμεν, καὶ θανάσιμον ἢ τὸ ἐπιταττόμενον. Οὕτως γὰρ κελεύουσιν οἱ Πατέρες, καὶ πρό γε πάντων ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ οὕτως διαζῶντες, οὐκ ἀποθνούμεθα τῇ ἀμαρτίᾳ, ἀλλὰ ζήσομεν τῇ δικαιοσύνῃ, καὶ τύχωμεν βασιλείας οὐρανῶν· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ [Κυρίῳ (5*)] ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

SERMO CXXVI.

Qui genuina obedientia, ac secessione suscepta, mundum sint crucifixi, alacres amplecti corporis devictum oportere.

Fratres Patresque, paulum in præsentia decubui, quanquam animi percussus, abscessurum me a vobis credidi. Sed quo longiorem mihi vitam? aut quanto tempore supervivam miser? Videtis quemadmodum urget senium, et æqualibus defunctis, meæ decedendi imminent vices. Quid ergo? doleamus in eo? minime vero. Doleant sane si volunt, qui secundum carnem vivant, conjugibus, liberis, pueris, ancillis, prædiis, pecuniis, ac quæ hic alia sunt vitæ studia, quibus et capiuntur, dimittendis, nos, quibus crucifixus est mundus, solaque superest crux, pro genuina obedientia, et secessione, non lugubre, sed lætificum mortis arcanum habeamus necesse est. Ac quid nos dico? cunctis adeo Christianis prælate amplectenda dejunctio est, siquidem ante Domini nostri Jesu Christi adventum mors in homines imperium posita ob prævaricationem in Adamo, vel sanotis dira et terrificata, veniat simul Christus, omnium vita, mortem pro omnibus gustavit ³⁵, *viam nobis inilians novam, ac viventem per velamen, id est, carnem suam*, uti scriptum est ³⁶, ibi tum mors absorpta victoria est, nec jam defuncti in orci regiam deportamur, sed in cœleste regnum subvehimur, neque in tenebris, atque in umbrosa morte dormimus, quin abimus in lucem immortalem, ævumque quoddam securum et innoxium, quod sui amantibus promisit Deus. Ut nihil sit cur decessum fugiamus, qui ultro in primis sit prensandus, eoque magis, quo paratiores simus ab animi proinctu; miserum est enim, fratres, præteritum tempus sub exitum revocare, ac dies poscere vendi ad quæstum virtutum; miserum est, inquam, et ærumnosum. Equidem qui sic deprendatur, nō is impendio turbetur atque afflicteret necesse est, qui non ad honorarium certaminum, sed ad supplicia scelerum prodeat e corpore, terribilibus obvisis spectaculis. Quod ne patiamur, quæso, et admonéo, parati ad exitum semper, omnem supremum vitæ

³⁵ Hebr. II. 9. ³⁶ Hebr. X. 20. ³⁷ Psal. CXIV. 7. ³⁸ Ibid. 9.

(5*) Deest apud Nan.

διακονίαν αὐτοῦ πληροφορεῖται· καὶ ὁ ἔλαβε χάρισμα παρὰ Θεοῦ, λυσιτελεῖται πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον, ἐννοῶν ὅτι ἐν χειρὶ Θεοῦ τὰ ἡμέτερα, καὶ οὕτε διὰ τὸ ἐν θαλάσῃ πλεῖν, πάντως ἐκαίσει τελευτῆν, οὕτε ἐν τῇ ξηρᾷ διατρίβειν, ἐκαίσει ἔστι θνήσκειν. Ἀλλὰ καθὼς ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν Θεὸς πρὸ καταβολῆς κόσμου ὤρισε, καὶ χρόνον καὶ τόπον καὶ τρόπον, τὸ ἐκάστου ἀποδῆσεται τέλος. Καὶ ταῦτα διήλθον, οὐ τοσοῦτον διὰ τοῦς περὶ ὧν ὁ λόγος· ἤδη γὰρ ἔλαβον αὐτοὺς δι' ὑπακοῆς, ἀλλὰ διὰ πάντας τοὺς ἀκρωμένους, ἵνα προσέχωμεν ἀσφκλῶς· καὶ ὡς ἐπαγγελίας ὑπὸ μάρ. ταύτας ἐναργῶς ἀποπληρῶμεν, καὶ μὴ ἀναδύεσθαι οἱ Πατέρες, καὶ πρό γε πάντων ὁ μέγας Βασίλειος, ἀλλὰ ζήσομεν τῇ δικαιοσύνῃ, καὶ τύχωμεν βασιλείας οὐρανῶν· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ [Κυρίῳ (5*)] ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

B diem credamus, ut a D. Antonio docemur, qua in-eunda ratione, nec dissoluti simus, nec præfracti nec torpidi, nec inertes, nec pervicaces, nec immorigeri, nec adrenes, nec ridiculi, quin obsecundi, faciles stimulabiles, vividi, mansueti, placidi, siaceri, citra offensam, omni honesto dediti, instar sanctorum, qui hac obita vita promissis bonis potiantur. Atque hæc dixi, non vos solum, quin me adeo præmunens, quo hoc apparatu defuncti sub exitum impavidi et imperterriti, hæc Davidica loquamur: *Converte, anima, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi* ³⁷; et: *Placebo Domino in regione vivorum* ³⁸; quam et cuncti assequamur Domini nostri Jesu Christi liberalitate atque beneficio: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXVII.

Fortiter et animose ad pericula resistendum, quæ humanitus consentur.

Fratres Patresque, laud abs re est loqui, et au-dire, ad publicam frugem neque ad virtutem nequidquam apparamur ac procingimur; nam si id agentes, sparsa jam in urbe fama de fide nonnulla, evestigio expavimus, turbati, scilicet, impræmeditati, vehementius attoniti, animum desponderimus? Ut sermoinari expediat, et præstrui, quo in re præsentī, adjuvante Deo, egregie pugna defungamur. At qui est rumor? post scelestam synodum quæ ad fidei ruinam nuper est agitata, post diris obligatos Patres, post oppugnationem duodecennem, post exsilia, compilationes, carcerem, contumelias, flagra, neces, totoque mundo jactationem, proinde ac si nihil insolens sit actum, trahimur a principibus verba cum sceleris antesignanis conferre; neque id solum, quin dictorum, ac controversiarum arbitros capere primores e magistratu, quibus despectare in nostratia nefas, ut ait quodam loco Gregorius Theologus, tantum abest ut iudices admittamus sacrorum dogmatum.

Scilicet magistratui divinitus tributus gladius est, postquam exstat hæc sententia: *Nam non est*

timori magistratus boni operis, sed mali ³⁹. Et: *Non sine causa gladium portat, vindex ei qui malum agit* ⁴⁰, quemadmodum et opitulum probis; cæterum sanctis apostolis cum divinorum dogmatum potestas, a Spiritu profecta, tum proscribendi, atque solvendi, siquidem Domini ad eos hæc sunt verba: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt* ⁴¹. Ac rursus: *Quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo: et quæcunque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo* ⁴². Certum est autem, ut iis dictum sit, itidem et hactenus vicissim successoribus edictum, ut in iis iudicem capere magistratum nihil sit aliud quam datam apostolis a Spiritu potestatem abrogare. Jam qui pertingant ad ardua veritatis decreta, vitæ perfectione absoluti nulla? scribente Apostolo: *Sapientiam loquimur inter perfectos, sapientiam autem non hujus sæculi, nec magistratum hujus sæculi, qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram, quam nemo magistratum hujus sæculi cognovit: si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent* ⁴³. Videtin' gloriosum Dominum in cruce egisse magistratum? ut nunc quoque; si augustæ ejus imagini tribunal detur magistratus, non abs re dixerimus rursus Judaismum quemdam, ac Pilati tribunal agitari. Quin defugere cum impiis in concionem venire, ea quoque divina sententia est; ait enim: *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos* ⁴⁴. Consequenter divinus Apostolus jubet: *Non contendere verbis, sine ulla fruge, ad subersionem audientium* ⁴⁵. Nec abludit et deifer Ignatius, scribens in hunc sensum: « Præmoneo vos hominiformium scrarum hæreticorum, quos non solum non admittere debetis, sed ne occurrere quidem si potestis. » Singulique sancti, ne catechesim longam faciam, idem contestantur. Quæ cum sic edicantur, qui audeamus sacra in utraque controversia scita violare? Nequaquam, nec si mors impendat. Ut necessario detrectemus, fratres, non quod veri effecta sit oratio: sane enim quidem, pro præcepto, quo stabilire fidei sermonem jubeamur, volentibus principibus parati sumus ad apologiam, Domini nostri Jesu Christi beneficio, qui accingat viribus imbelles et facundiam vel mutis præbeat. Atque hæc illa fabula est quæ rumoribus jactetur. Cæterum vos animosi, ac spiritu præfirmi, ne committite ut exterreamini ab adversariis; quin, ceu Christiani quidam milites, fidei armis amicti, stabiles et immobiles consistite. Enimvero miles qui expertum bellis, ac triumphatorem habeat ducem, timere nescit; quin animos, et signa confert, quo nos debemus magis animari, qui copiarum arbitrum cælestium, ac totius universi monarcham,

opitulum et commilitonem in periculis, quæ humanitus consentur, teneamus. *Confidite*, ait Dominus, *ego vici mundum* ⁴⁶, igitur confidamus nos quoque, certi victoria potituros, cum eo quem imperio mactum cunctorum omnis gloria deset, et honor, atque cultus, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXVIII.

De obedientia, ac frangenda voluntate.

Fratres Patresque, cum defectos virtute catechetica verberat oratio, tum iterum persanat, nam hoc ipsum, dolere ob defectum eorum quæ deceat obiri instaurationem, in animis clam moritur *quæ secundum Deum est tristitia*, auctore Apostolo, *pœnitentiam in salutem non pœnitendam operante* ⁴⁷. Sed contemplemur, si lubet, quibus in rebus posita sint quæ nos contristent. Quod cogitata ingruant impura, quæ hostium vicem serio ardentem in mentem? etenim scriptum est: *Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum, si exsurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo* ⁴⁸. An quod grave est obedientiæ jugem? etenim exstat hæc sententia rursus: *Bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua, qui solitarius insimul Deo serviet* ⁴⁹. Iterumque, *Jugum meum suave est, et onus meum leve* ⁵⁰. An quod nihil habet obedientia privum? at hoc enim apostolorum quoque est: *Ecce enim, ait, nos reliquimus omnia, et secuti sumus te, quid ergo erit nobis* ⁵¹? Ac promissum, dii boni! quam venerabile, et illustre. Scilicet non autem et vos æque omnibus dimissis herum comituti, alius parentes deseruit, alius fratres, alius conjugem, atque liberos, alius ædes, alius agros, cuncti, omnibus præstantius, voluntates? quod arduum est cum primis in hominibus; enimvero seu contentum jejunium dicas, seu pervigilium, seu solitubium, seu insolentiam lavandi, seu solitudinem, seu quod aliud studium divinum, libera quadam fungentis voluntate obeuntur: porrò autem quod libera voluntate obeatur, quamlibet grave est natura, voluntate quidem certe leviter consistit quod frangenda voluntate, quantumvis leve videatur, difficilius tamen conficitur. Ac facinus id adeo sancti Patres obruncationem sciverunt, quod in alium cadat neminem quam subditum genuinum, qui et fari cum Apostolo queat: *Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus* ⁵²: nam qui nequaquam ex sua libidine vivat, tanquam sequestra præfecti voluntate, Deo vivit. Quin imitatur et eum qui dixerit: *Descendi de cælo non ut facium voluntatem meam, sed voluntatem qui misit me, Patris* ⁵³. Videtin' quod instituti fastigium sit? non æmulum Christi, non apostolicum est? Nec pol adolor, quin exploratam eam sententiam veritas testimonium dicit. Sin homines sic defunctis haud encomia texunt, nihil hinc eis gloriæ

³⁹ Rom. xiii, 3. ⁴⁰ Rom. xiii, 4. ⁴¹ Joan. xx, 22. ⁴² Joan. xvi, 19. ⁴³ I Cor. ii, 6, 8. ⁴⁴ Matth. vii, 6. ⁴⁵ II Timoth. ii, 14. ⁴⁶ Joan. xvi, 33. ⁴⁷ II Cor. vii, 10. ⁴⁸ Psal. xxvi, 3. ⁴⁹ Thren. iii, 27. ⁵⁰ Matth. xi, 30. ⁵¹ Matth. xix, 27. ⁵² Galat. ii, 20. ⁵³ Joan. xi, 38.

decedit, postquam minime videt Deus proinde ac mortales, aliudque Dei, aliud hominum iudicium est, et ignobilis plerumque iis qui illustres appareant, sub præmil diem honoratior cernetur: siquidem scriptum est: *Erunt novissimi primi, et primi novissimi* ⁵⁴. Igitur gaudete et tremiscite, partim ob Dei beneficium, partim ob ingenii conversionem, qui non iidem perpetuo maneamus. Atque ut apostolice loquar: *Consideremus invicem, in provocationem charitatis, ac honorum operum* ⁵⁵, qui haud defetiscamur frangenda voluntate, in qua omnis vertitur oratio, nec dissolvamur officiis obeundis, quin alacritate potius firmemur, mutuo sustentantes, mutua onera portantes, ceu confratres, ceu unanimes ceu concorporēs. Quo agitando in dies certamine, cursuque peragendo, nihil dubito quin coronam gloriæ feretis, quæ minime marcescat, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium, cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXIX.

Contenta accuratione cum inaspectabilibus inimicis conflegendum vitandumque hæreticorum consortium.

Fratres Patresque, equidem curia nostra est cohortandi facultas, re ac sermone tenuis, et vos tamen hortari atque ab animis pro virili excitare est necesse. Nam si in stadio currentes acclamationem desiderant sequentum, egentque in præliis certantes commilitonum stimulis, quanto vos oportet magis: qui cum inaspectabilibus inimicis bellum inferitis, tanquam delibutos verborum, ut sic dixerim, calcaribus, serio animis procingi, qui luca haud in dieculam, quin per omnem vitam defuncti, paria illustri immortalitatis laurea victoribus, sempiterni pudoris infamiam victi exigatis? Verum ne id patiamur, fratres, neu exspectatione frustemur, sed accuratione contenta, ac pertinaci obnixu, contra diabolium, Deo duce, victoriam cernamus, neque enim nescitis ut carnaliter pugnantēs tolli sint exciti. Quorum aiunt ora mutari, et alios pro aliis apparere, Præ serio furore, animique præsentia, ut tum temporis nec conjugum, nec liberorum, nec parentum, nec fratrum, nec cujusquam alterius meminerint omnino, præsto in bellum mente, ingenio, atque corpore ad eundem modum affecti nos quoque secundum interiorem hominem, terrore hostium nullo teneamur necesse est, quin alacritate acuamur et ardeamus animis, ceu egregii Christiani milites. Eosque conspicati perduelles, cedent oppugnatione; sin formidolosos, ac præfractos cernant, ibi tum arcum tendere, et impuris cogitatis, quasi quibusdam telis mentem lanciare. Quanquam nec sic desperandum est, quin recuperata per pœnitentiam sanitate, iterum pugandum, atque id perpetim, nam pol ejusmodi

⁵⁴ Matth. xix, 30. ⁵⁵ Hebr. x, 24. ⁵⁶ Eccli. xiii, 1. ⁵⁷ I Cor. x, 16, 17. ⁵⁸ II Cor. vi, 14-16. ⁵⁹ Rom. ii, 13.

bellum est invisum quod per orbem pertinet terrarum. Ac si placet, ingenii oculis sublati intuemini, sultis, omne hoc universum quod eis cœlum patet iis cœdibus refertum: neque enim irreligiosos duntaxat, et hæreticos, nec stupris, atque adulteriis deditos, ac qui id genus flagitia designent, sub mucronem adigit draco, sed ab his quoque haud alienos et societatem coeuntes, si hæc vera est oratio: *Qui tangit picem inquinabitur, et qui communicat superbo, similis ei fiet* ⁵⁶. Sane insimulamur in præsentia, qui venditantem se quemdam pro orthodoxo, ac perpetuo cum hæresi consuescentem, veterimus ab orthodoxo in sacra mentione, dia obeunda mystagogia, edi, et offerri, nam si in decessu, minimum, prævertisset per confessionem sacris potiri, liceret quidem certe pro eo oblationem facere orthodoxo, nunc in hæretica consuetudine extinctus, qui potest in orthodoxam communionem inseri? Enimvero hæc Apostoli sententia est: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? panis, quem frangimus nonne communicatio corporis Christi est? quoniam unus panis, unum corpus multi sumus: nam omnes de uno pane participamus* ⁵⁷. Igitur a pari hæretici communio panis, atque calicis. adversarum partium est, unumque exsors Christi efficit corpus societatem ineuntes, postquam *nec societas luci ad tenebras, nec participatio justitiæ cum injustitia, nec pars fidei cum infidei, nec consensus templo Dei cum idolis* ⁵⁸, ut idem alibi clamat. Ut lugendum sit in iis, ac cum orandum pro adhuc vivis quo diaboli laqueos evadant, tum de nobis gratulandum, quos jam olim Deus ad incoluitatem asciverit, animi sanctimonia fideque præditos vera, qui religione tuenda orthodoxa, vel in præsentem ei confessionem serviremus, qua insonte, et integra defunctos, regno augeat cœlesti per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXX.

De mortis recordatione ac virginitate.

Fratres Patresque, alia aliis præfinita est tempestas (alia est enim sementis, alia messis, alia pacis, alia belli, alia quæstus, alia feriarum), animi salutis nulla non idonea, omnisque commodus dies, si velimus. Ergo irrequieti simus ad honesta, pernices, novitii, dicta in opus educentes: nam *Non auditores, ait, legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur* ⁵⁹. Sane seu bellum agatur, quod aciem fugiat oculorum, fortiter sit pugandum, ac Deo duce coorta diabolica sensa profliganda, ne immorata exigant mortem, seu messis obeatur spiritalis, animosa metendum quasi in horreum quoddam perennis viatica vitæ comportanda, ne perenni fame enecemur. Enimvero juge tempus est precum, lacrymarum, recon-

ciliandorum facinorum, regni rapiendi cœlestis, ut nihil sit cur deinceps cunctemur, diffundamur, et emendationem de die in diem trahamus. Scilicet non mundi præterit figura? non quotidie innumera- biles decedunt? non tumuli patentes genus infe- liz humanum, ut sic dixerim, agunt in triumphum? non cognatum terra excipit corpus? Num perpetes [nos autem sumus mansuri?] non recolimus quot e republica nostra, ut hoc memorem solum, abie- rint? Ubi beati olim patres? ubi fratres spiritua- les ac carnales? ubi conterranei? ubi sodales? ubi concantores? quorum penes nos soli habitus exstant, cassi rerum et inanes. Sed oblitus, ut vide- tur, stipulationum, si qui est in manibus fratris obitus, patriæve, illico ad mentem redimus, stimu- lamur, subrigimur, at simul aliquantillum ablit tempus, ibi tum pactorum ac stimulorum pertinax oblivio est. At non dii itidem sancti, qui vita omni meditatione quadam parata mortis, indies mori, (et mirum) vivere, indies mundo apostolice cruci- figi, iudies ad Deum studio proficisci, vitam degen- tes vere felicem ac amabilem. Non exemplo ter- remini decem virginum? *Ecce, inquit, sponsus venit, exite obviam ei* ⁶⁶. Igitur prudentes cum splendidis lucernis obviam. in thalamum penetrare, seræ ob bonorum operum penuriam stultæ clamare in hæc verba: *Domine, Domine, aperi nobis* ⁶⁷, quibus ille respondens dicere: *Amen, amen dico vobis, nescio vos* ⁶⁸, addens: *Vigilate, quia nescitis diem illum, neque horam* ⁶⁹. Vigilandum est ergo, et animus excitandus, qui arrectus stimuletur, lustretur, fe- bruetur, renidescat, ne ingruente subito morte, excludamur, nemine aperturo, aut adjumento fu- turo. Prævertamus una omnes serio, inquam, parare opera discessu amica Deo, piger evigilato, inobediens obedito, elatus succumbito, durus mol- litor, fœdendi insolens stimulator, confessioni alienus confitetur, ignavus operator, cuncti cuncta exsequun- tor, atque addam, me hercules, mulierosus refre- nator. Quid hoc verbi est? ne cum mulieribus consuescito, ac commorator diutius, unde *flagitii exardescat ignis, ac sacrarum Litterarum audientia sententia: Deligabit aliquis ignem in sinu, nec de- uret vestimenta, aut ambulabit super carbonem ignis, nec plantas comburet* ⁷⁰? Itidem qui ad mulierem se conferat maritam: marita est autem tum virgo quoque, seu monacha, tum quæ viduitatis se obli- gavit, quarum sponsus gloriosus Deus est. Atque hæc quidem oberrones huc illuc, qui ex libidine vivant quærendo sceleri prætextu, parum memores Dominici jussi, eruendum oculum qui te scandali- zet ⁷¹, nedum aliter affectos. Ad vos quidem hoc habeo dicere, debemus nos firmi imbecillitatem ferre infirmorum, et honestatis exemplum objici perversis quod cum estis per divinam gratiam, tum sitis insuper, Dei beneficio, ac sospitemini, per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria

A et imperium, cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXXI.

De studio, vitæque nostra dia et felice.

Fratres Patresque, alio in prioribus dicendi usu- exordio, nunc percontabundus infio. Ac quæro equi- dem de monastici, quod obeamus, studii certamine, quid arbitramini, fratres? tenemus? quod vestiga- mus, et immortalipotimur ævo, spe affecti sospita, au desumus vero officio? Enimvero; quantum ex ap- parenti, haud vos opinor vel tantillum subdititiis, ut sic dixerim, scitis, atque regulis defuisse, quod salutis caput vestræ est, et incolumes porro, ac sine fraude introrsum conservemini, quo nauci hic ego per vos sentiam beneficium. Sane utrique Deum prædicemus, qui potiori dilecta parte, et tanquam ad Jesu pedes considentes, sermocinantem audia- mus ⁷². Ergo anguntur alii, ac de plurimis labo- rant, conjugibus, liberis, prædii, pecuniis, nostra hæc una procuratio est, qui Domino placeamus, alii terreno cæsari merent, cujus imperiis coguntur, quamlibet ad mortem, inservire, nostra spontanea militia est, regis ter optimi Christi cum omni liber- tate jussa obeuntur, honorario quodam militiæ, regno condicto inconcusso, alii fluxi atque exillis quæstus gratia longum et arduum iter exigunt, nobis in sæde divina concordibus obire, ad dies noctesque amplitudinem Dei usurpare faucibus licet, non aurum hinc caducum lucraturis, sed opes indireptas et æternas, Qua in re ut insit molestia quædam, ac contentio, seu sensilis, seu invisa (nam pol inest), certe ob sermonem divinum, spemque facilima est, qui in angustiis exporrecti, lætemur in ærumnis ea; hæc enim vita deditur quæ vei adver- sis charos ad se alliciat. Quis non deamat et am- plectitur parentes? atque his tamen præ Dei stu- dio relictis, hominum nati huc incumbunt. Quid conjugio devinctus, postquam de Domini sententia duo unum sunt corpus, sectos tamen evangelicus gladius huc ablegat. Sane hic principatum repudiat princeps, divitias flocci æstimat dives, penuriæ obli- viscitur inops, viduitatem amolitur viduus, addam et derepta purpura regem his accenseri. Scilicet par Christiani corporis honor, portusque quidam est publicus salutis. Jam obita morte, non luctus atque planctus agitur, secundum vitæ amantes, quin composita inhumatio defuncti est, quem nec conjux inclamet, nec liberi quiritentur, nec cognati ejulent. hoc et illud revocantes, læteque prodeatur, ac cum spe bona efferatur, sin et lacrymis opus, næ hæc quidem citra fas, ob spiritalem digressi ami- ciiam, postquam et Dominus super Lazaro levit ⁷³, naturam demonstrans. Quæ hac vita in omni me- moria felicior quod præ hoc institutum patefactum est Deo conjungens, ut non abs re Davidice dica- mus: *Illic mandavit Dominus benedictionem, vitam*

⁶⁶ Matth. xiv, 6. ⁶⁷ Ibid. 11. ⁶⁸ Ibid. 12. ⁶⁹ Ibid. 13. ⁷⁰ Prov. vi, 27, 28. ⁷¹ Matth. v, 29. ⁷² Luc. v, 39. ⁷³ Joan. xi, 35.

usque in sæculum⁷⁴. Igitur gaudeamus, fratres, et invicem gratulemur, agendis etiam atque etiam gratias, ac de amando serio clemente Deo, qui nos a tenebris in lucem, ex ignominia in gloriam, e cordibus in splendorem acciverit; nam scitis qua origine quisque et quibus parentibus eat, cum quibus coierit, quorum frater vacetur; quorum contubernio utatur. Ac dico equidem et in exteriora personis. Quæ ingressus quidam, et exordia sunt futurorum promissorum, siquidem absoluto ac contracto quod incumbat certamine et obsequio irrevulso certantes, proferendis obedientiæ fructibus quibusdam, tanquam in paradiso, vel ad ministeria prompti, omni honestate functi, ad indistinctas morigeras leges atque normam, ad extremum consequemur quæ nec vidit oculus, nec audivit auris, nec mortalium cuiquam venire in mentem⁷⁵, sui amantibus parata divinitus, quæ et cuncti nanciscamur Domini nostri Jesu Christi liberalitate atque beneficio. Cui gloria et imperium, cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXXII.

De obitu fratris Gregorii, atque ad decessum apparari perpetuos oportere.

Fratres Patresque, mortis nuntii increbrescunt, cominus et eminus auditi hac tempestate, maxime spiritualium fratrum patrumque; cuiusvero præter alios et frater Gregorius nos reliquit, cujus tum laudata vita est, tum exitus felix, in periculis pro Christo defuncti. Quid tum vero? scilicet, necesse est omnes omnino hinc urbere, qua parvos qua magnos, qua senes, qua juvenes, una in omnes mortis statuta multa, alio prius, alio posterius obituro. Ut serio sit cogitandum quid animo e corpore segregare patiemur? Nam qui sodes adventum feramus genitorum, nequaquam armis induti lucidis? qui eam viam peragremus, haud comperatis æternæ vitæ viaticis? qui mundi principem evadamus, de quo ait Dominus: *Venit princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam*⁷⁶, minuslibari ab servilibus vitiis? *Beatus*, inquit, *servus ille quem cum venerit dominus ejus, invenerit sic facientem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum*⁷⁷. Ecquam optatissimam vocem. Si autem dixerit *malus servus ille in corde suo: Moram facit Dominus meus venire, et ceperit percutere conservos suos, manducat autem et bibit cum ebriasis, veniet dominus servi illius in die qua non sperat, et hora qua ignorat, et dividet eum partemque ejus ponet cum hypocritis: illic erit fletus, et stridor dentium*⁷⁸. Non ad eam comparationem pavemus? non ad misas corporibus tabemus? scilicet fabulæ sunt, et oratio cassa? Pol nec significatam veritatem vis assequitur verborum, neque enim fletus ille est ut hic noster, nec dentium stridor huic similis, tantumque interest, quantum inter somnia ac veritatem, postquam illic non exstinguitur ignis,

hic exstinguitur; non moritur vermis, hic moritur. Sed quis solers et exquisitus, quis perspicax et auritus? siquidem potest nec videre videns, nec audire audiens, præ animi stupore mentisque cum vitiis commercio. Quis laudatum a Domino luctum possidens, et indies se ab inquinamentis hinc inde expurgans, neque in crastinum rejiciens? *Sufficit enim, ait, dies malitia sua*⁷⁹. Quis studio studium committens Dei, omnique hinc libidine solutus, qui cum Davide dicat: *Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua*⁸⁰? O innocentiam felicem! nos quidem simus necesse est, et eum in modum juvent apparemus sacræ Litteræ, animis ardentes, fide armati, spe alites, ad exitum prociecti. Igitur hortor ac obtestor, ceu quotidie morituri obeamus, pro virili nos argentes, certi violentium quiddam esse virtutem, unæ in acclivitate trahat, uti vitium in proclive, lacrymas contrahamus lustricas, quas contritio cordis animique submissio gignat, amicos sanctos angelos paremus, agitata inascente vita qui sub decessum leniter nos ad herum perducant. Atque hæc dissero, non qui bonum aliquid obierim, quin obire satagam vobiscum, ut damnas loquendi nec sublicendi. Deique vos prosequens amore, quo felices cuncti parannem vitium eroiscamur, per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium, cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXXIII.

De salutari confessione, ac quo affectus beneficii quisque est, impertiri ceteris oportere.

Fratres Patresque, cum tacere cupio, tum loqui compellor, illud ne vos contristem, hoc de præcepti mandato: nam, *Loquere, inquit, et ne taceas, propter quod ego sum tecum*⁸¹; etsi id enim Domini est ad Apostolum dictum, omnibus tamen præfecturam sorlitis convenit oratio. Sane estis vos quoque Dei populus ac sacer populus, addam et numerosus, si universa spectanda respublica est. Sed quamobrem vni indolui superioribus diebus, ac dolore nunc me ferendo? nimirum, ut apparet, confessio nulla est, ingens ea et apitulo virtus. Quæ si meliores effici viderem, pol lætarer, ut exsolutos molestantia, postquam non exigui laboris alienos morbos curare est, nunc qui agi diversos e contrario animadvertam repulo causam. Igitur unde hæc in vobis licentia, sodes, ac quæ hinc nascitur indignitas? non qui haud evulgalis, quin tegatia pestifera animi censa? Sclerum quidem certe editus in nobis, et tanquam radix tæda cogitatio est quæ publicata, Dei misericordiam, profigitur tecta paulatim exeat in opus tenebrarum. Hinc animi internecciones, hinc recessus, hinc luci atque ignorantie pretextus. At enim, bone vir, rationis impotes animantes per se sciunt noxias easas refugere, ut nihil dicam hominibus, per sacram tinctionem omni mactum esse boni scientia. Tenus Scipluræ sententiam non au-

⁷⁴ Psal. cxix, 5. ⁷⁵ 1 Cor. ii, 9. ⁷⁶ Joan. xiv, vi, 34. ⁷⁷ Psal. lxxii, 9. ⁷⁸ Act. xviii, 9.

⁷⁹ Matth. xxiv, 46, 47. ⁸⁰ Ibid. 48-51. ⁸¹ Matth.

disse? Originali mundo haud pepercit Deus, sed octavum Noe, justitiæ præconem, custodivit, diluvium mundo impiorum inducens⁸², non hoc tenere? civitates Sodomorum ac Gomorrhæ, in cinerem redactas, eversione damnasse Deum, exemplum eorum qui impie essent acturi ponentem⁸³, denique non clamantem sæpe Apostolum sensisse? *Noli errare; neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque avari, neque fures, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt*⁸⁴. His tu auditis qui malum nescire prædicat? scilicet verba hæc sunt et prætextus. Sed quid agam talium magistris: qui cum hortari oporteret ac præmunire, suoque discipulum exemplo stabilire, nomenclaturam gerunt inanem, ab re vacui. Enimvero omnis ævi memoriam, resque gestas sanctorum Patrum lustratore, seu, ut propius dicam, in nostra republica quod dixi spectatore. Qualem beatum Gregorium abbas Dorotheus, qualem terfelicem Thaddæum abbas Arsenius, qualem inclytum Jacobum abbas Lucianus, quales cæteros, ne sim prolixus, cæteri fecere? *Habenti, inquit dabitur, et abundabit, ei autem qui non habet et quod videtur habere auferetur*⁸⁵. Non minas timetis? non reformidatis quem reformidant universa? Igitur hortor et obtestor, ut affectus beneficio quisque est, provinciæ satisfacito, cunctaque velut in oculis divinis obeuntor. Ne quis deinceps inconfessus digito, ignavus ac dissolutus, neu cibi et potus impotens, unde libidines gignantur, neu inquietus ac rabula, qui collegium conturbet. Auden' omnino cum laico pugnas conserere verborum et improbis colloquiis certare? Ergo haud monachus es, sed facinorosus; non pacis, sed iræ filius. Atque hæc quinam juvenes, nec vel mutire digni. *Quantquam debemus nos firmi imbecillitatem infirmorum sustinere, et non nobis placere. Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem; et enim Christus non sibi placuit, sed, sicut scriptum est: Improperis improperantium tibi ceciderunt super me*⁸⁶. Quamobrem multemur contumeliis nos quoque una cum Christo, ac pro Christo, omniaque ad instituta ab eo vitæ exemplar agere satagamus, quo Deo placentes cœleste regnum ineamus, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium, cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXXIV.

Obstupendum non esse, qui a præfecto carpamur, regnumque ineundum cœleste per frequentes miseras.

Fratres Patresque, sacræ Scripturæ hæc sententia est: *Ego diligentes me diligo, et qui quærunt me inveniunt me*⁸⁷, ac signum explicat amoris in hæc verba: *Qui autem diligit, serio castigat*⁸⁸. Sane ad

⁸² II Petr. II, 15. ⁸³ Ibid. 6. ⁸⁴ I Cor. VI, 9, 10. ⁸⁵ Matt. XXV, 29. ⁸⁶ Rom. XV, 2, 3. ⁸⁷ Prov. VIII, 17. ⁸⁸ Prov. XIII, 24. ⁸⁹ II Cor. II, 5. ⁹⁰ Hebr. XII, 5, 6. ⁹¹ Ibid. 7, 8. ⁹² Act. XIV, 21. ⁹³ Matth. VII, 14. ⁹⁴ Hebr. XII, 2. ⁹⁵ Psal. XXXII, 1. ⁹⁶ Philipp. IV, 4.

A hoc vobis statutus, equidem non potui quin priore catechesi carperem frequentes, *non ut contristaremini* (adeo id Apostoli dictum usurpare), *sed ut sciretis charitatem quam habeo abundantius in vos*⁸⁹, qui et afflictis condoleam, et lætis congratuler. Nam ad quem alium respectem, aut de quo doleam læterve, nisi de vobis? qui mei fratres, filii, patres, amici, cognati, amor, voluptas, gaudium, carona sitis, ac si quod aliud nomen edereest studii et amoris. Vosque itidem testor non ab parentibus, non fratribus, non genere, non patria, non alia re quapiam conspicua pendere, quin ab Deo duntaxat, ac post Deum ab tenuitate nostra, ut habendæ sint Doo gratiæ, qui tam sinceris animis devinxerit, amantes ac redamatos, amplectentes ac redamplexos, unum corpus unamque mentem, ut in unam spem quoque accitos atque vocatos. Quod superest, lætemur, et inter nos collætemur, fratres, neu stupeamus, qui interdum carpamur, sed profectam ab amore, atque in commune frugi disciplinam leniter feramus. Scriptum est enim: *Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris dum ab eo argueris; quem enim diligit Dominus castigat, flagellat autem ompem filium quem recipit*⁹⁰. Quin ait et Apostolus: *Si disciplinam sustinetis; tanquam filiis vobis offert se Deus. Quis enim filius quem non corripit pater? sin extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes: ergo adulterini estis, et non filii*⁹¹. Jam opibus ac imperiis, et si quid aliud est quod ambiant mortales, haud citra laborem acquirendis, quin magno cum labore atque studio, Deum, ac divina præmia parare, expeditum quiddam, et facile remur, nec mille plenum ærumnis, ex sudoribus, non id extremæ amentis est indicium? Enimvero audimus: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum*⁹², arctaque et afflictiva via est, quæ in perennem vitam deducit⁹³. Quamobrem, sodes, quod inhætere renuentes hilarari ævo quo frueremur, ac lætitiæ quondam in pomario infantis, ~~videre in calamitosam tristemque vitam maluimus inscite. Neque aliter eo revertamur, quam miseriis exerciti, instar Domini nostri Jesu Christi, qui propositio sibi gaudio, ait, ille, sustinuit crucem confusione contempla⁹⁴. Quantquam quæ secundum Deum incidant, acerba, spe lenita æternorum honorum, ne acerba sunt quidem, præsensque tempus sanctis feriæ quædam credebatur, quod hinc sanctus David testatur, inquiens: *Exsultate, justi, in Domino*⁹⁵. jugi declarando triumpho. Hinc beatus Apostolus, eadem loquens: *Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete*⁹⁶. Quæ etsi luctuosis et lacrymabundis, pugnaque quadam exercitis, ac pro honesto varie multalis dicebantur, tamen secundum Deum tristitia probis occasio ducitur lætitiæ, ut nos etiam fratres, tanquam feriatos~~

quotidie, divinis patiendis miseriis certare tolerantis-
pareat, nequaquam fractos diaboli technis atque pra-
llis, quin si quid interdum dormitemus, citraque car-
ceres quosdam officii vel animo, vel sermone, vel
actione feramur, oculos surgentes, qui in priorem sta-
tum recurramus, et ardentibus studiis Deo servia-
mus, certi bellatorem ac pugnacem militem a rege

A honorarium ferre, non fugacem et imbellem. Quod
nos inaspectabile bellum ad extremum usque spiri-
tum urgentes, eternis præmiis Dei beneficio quæren-
dis, caeleste regnum consequemur, per Christum Je-
sum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium, cum
Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, omnem-
que perpetuitatem. Amen.

EJUSDEM ORATIONES

EX FABRICIO, GRETSERO, ANGELO MAI EXCERPTÆ.

I.

*In diversitate ciborum cavendum, et de temperantia.
Dis Dominica sanctorum Patrum, cap. 10.*

(FABRIC. *Biblioth. græc.* t. XII, p. 303.)

Fratres et Patres mei, quandoquidem os indi-
gnum quotidie coram vobis aperirem, o filii desi-
deratissimi, meumque simul firmamen, non hoc
satis ducerem pro salutis vestræ desiderio sollici-
tudineque quibus indesinenter occupor. In hoc
enim, licet peccator, intentus versor nocte dieque,
hoc spiro, ambio, persequor, hoc est vita mea.
Mortem laudarem propter quam proficiscentibus
fratribus relaxor, oblata vobiscum colloquendi per
litteras occasione.

Quomodo, fratres mei, Pascham sanctificati
degistis? Quomodo sanctos resurrectionis Dei homi-
nis in pietate pertransistis dies? Non me fugit
vos purificatos, illuminatos, exaltatos, sanctificatos
perfectosque esse in gratia Domini mei, concordiam
et charitatem inter vos exercentes, et omni-
bus vigili ardentique studio incumbentes: hoc
enim demonstrant plures vestræ epistolæ, mihi
vestræ fidei vim præcelsasque virtutes significan-
tes. Deus, qui vos ita justificavit, et in omni bono
firmavit, magis ac magis abundantissimo subsidio
servet et custodiat vos mei lucas, faces, oculos,
brachia, et quidquid sanctissimum. Ex præsentibus
videte, filii mei, bonum difficile acquisitu, facile-
que non caventibus perditum, et quo longiori
tempore repertum fuerit, eo citius minima negli-
gentia diffugere. Tempus præsens cavete: ver-

adest, quo corpus ad agitationem sollicitatur; caro
nostra terrena ad actus terrestres tendit.

ἀμελείας διαφεύγειν. Προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος καιροῦ, ὅτι ἑαρινός ἐστι, καὶ τοῦ σώματος
κινητικός. Καὶ ἡ σὰρξ ἡμῶν γῆ οὕσα ζητεῖ γῆίνως ἐνεργεῖν.

Et nunc terra fimo saturata et lætificata germi-
nat, germinat et floret; sic et caro variis cibis po-
tibusque saturata ex necessitate spinas cupidita-
tum diffundit. Illam continete et apostolico modo
castigate, modeste illi providentes et solummodo

B

A'.

Ὅτι: χρὴ προσέχειν ἑαυτοὺς ἐν τοῖς διαφόροις
βρώμασι, καὶ περὶ ἑγκρατείας. Τῇ Κυριακῇ
τῶν ἁγίων Πατέρων, κεφάλ. ε'.

Ἄδελφοί μου καὶ Πατέρες, ἐὰν καθ' ἑκάστην ἡμέ-
ραν τὸ βυπαρὸν ἡμῶν στόμα ἀνοίγωμεν πρὸς ὑμᾶς,
ὡ τέκνα πεποθημένα καὶ σιδάσματα, οὐκ ἀρκετὸν
ἡγούμεθα διὰ τὸν περιόντα ἡμῖν πόθον, καὶ τὴν ἐπὶ
τῷ σώζεσθαι ὑμᾶς ἐπικειμένην ἡμῖν φροντίδα· εἰς
τοῦτο γάρ, κἂν ἁμαρτωλοὶ ἴσμεν, ἀδολεσχοῦμεν νύ-
κτα καὶ ἡμέραν, καὶ περὶ τοῦτου καταγινόμεθα, καὶ
τοῦτο ἀναπνέομεν, καὶ τοῦτου ἐφιέμεθα, καὶ τοῦτο
ἐκζητοῦμεν, καὶ τοῦτο ἡ ζωὴ ἡμῶν, καὶ ὁ ἐπαινετός
θάνατος, διὸ καὶ τὸ νῦν ἐξερχομένων τῶν ἀδελφῶν
ἀνεπνεύσαμεν, εὐρόντες τὸ συλλαλεῖν ὑμῖν ἐν τοῖς
γράμμασι.

Πῶς τοίνυν, ἀδελφοί μου ἡγιασμένοι, ἐπαγατάτε;
καὶ πῶς διέρχεσθε ἐν εὐσθειᾷ τὰς τῆς ἁγίας ἀνα-
στάσεως θεοφωτιστούς ἡμέρας; Οἶδα δὲ ὅτι καθαίρε-
σθε καὶ φωτίζεσθε, καὶ ὑψοῦσθε, καὶ ἁγιάζεσθε, καὶ
τελειοῦσθε ἐν τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου μου, ἔχοντες τὸ
εἰς ἀλλήλους ὁμονοητικὸν καὶ ὁμόψυχον, καὶ ἀγαπη-
τικὸν, καὶ διεγηγερμένον ἐν πᾶσι καὶ μεγαλοπρόθυ-
μον. Τοῦτο γὰρ ἐπιδηλοῦσιν αἱ διαφόρως ἐπεισερχό-
μεναι ἐπιστολαὶ ὑμῶν, ἀναγγέλλουσαι ἡμῖν τὸ τῆς
πίστεως κραταῖον ὑμῶν, καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ὑψηλό-
τάτον. Καὶ γοῦν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ οὕτως ὑμῖν
ταῦτα χαρισάμενός, καὶ τοιοῦτοις ὑμᾶς κατορθώμασι
στηριζόμενος πλειόνως καὶ μειζρόνως, καὶ διαρκεστά-
τως διατηρήσοι καὶ διαφυλάξοι ὅλους ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς
φωστῆρας καὶ λαμπτήρας, ὀφθαλμούς τε καὶ βρα-
χίονας, καὶ εἰ τι ἄλλο τῶν ὀσιωτάτων. Βλέπετε τοί-
νυν, τέκνα μου, καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος, δεῖ τὸ καλὸν καὶ
δύσκτητόν ἐστι, καὶ τοῖς μὴ προσέχουσιν εὐάλωτον,
καὶ τὸ πολυχρονίως εὐρεθῆν, ῥαδίως διὰ μικρᾶς

Ἡ τοι νῦν γῆ κοπιζομένη καὶ πιανομένη ἀνα-
φύει καὶ βλαστάνει καὶ ἀνοφορεῖ. Καὶ ἡ σὰρξ τὸ
αὐτὸ τοῖς διαφόροις βρώμασι καὶ πόμασι πιανομένη,
ἀνάγκη τὰς τῶν παθῶν ἀκάνθας ἀναμυρίζειν. Περι-
λάβετε ταύτην, καὶ ὑπωπιάσατε ἀποστολικῶς, καὶ

πρόνοιαν αὐτῆς εἰς ἐπιθυμίαν μὴ ποιείσθε, ἀλλὰ τὰ δέοντα καὶ αὐτάρκη χορηγοῦντες μένετε ζῆν ἐν τῷ πνεύματι. Λοιπὸν μέτρον καὶ ἐπὶ τοῦ ἄρτου, καὶ ἐπὶ τοῦ οἴνου. Καὶ ὁ μὲν οἴνος, εἰ καὶ δίδεται εἰς πόσιν, ἀλλὰ κατὰ μικρὰν παρηγορίαν καὶ ἐν καιροῖς ἑορταστικοῖς, καὶ ἐν τοῖς κοπωδετέροις ἔργοις, ἢ ἐν τοῖς νοσηλενομένοις, ἢ ἐν τοῖς ἀθυμοῦσιν, καὶ ἐν τοῖς πρὸς ὁδὸν ἀπαίρουσι. Ἐπεὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὀφείλει λαμβάνεσθαι μέχρι μιᾶς κρίσεως, ἢ καὶ δύο τὸ πολὺ. Τὸ γὰρ γεροντικὸν τι ἀσφαλίζεται, οἴδατε. Οὐ τοίνυν ἀπείργειν ὑμᾶς βουλόμενος τῶν βρωμάτων, τέκνα μου, ταῦτα λέγω· Καταργείσθω γὰρ τὰ βρώματα, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· ἀλλὰ τὴν ὄντως τροφήν ὑμᾶς ἐπιέμενος ἔχειν, διὰ τοῦτο ἐν ὑπομνήσει τίθημι τοὺς λόγους. Θέλω ὑμᾶς ἐσθίειν καὶ πίνειν, ἀλλ' ἀρμοδίως, καὶ θεοπρεπῶς καὶ σωστικῶς, πρὸς τε δύναμιν τοῦ σώματος, διὰ τὰ πρὸς χρεῖαν κατεπεύγοντα ἔργα. Ἡ οὐκ οἴδατε, ὅτι τῆς ἐγκρατείας ταύτης καὶ ἀποστερησεως τῶν τοῦ κόσμου ἡδέων κρεωφαγιῶν, καὶ οἰνοποσιῶν, καὶ λουτρισμαμάτων, καὶ θερμασμάτων, καὶ καρυκευμάτων, καὶ ζωμευμάτων ἐτοιμάζεται ὑμῖν ὁ θεὸς ἐκεῖνος παράδεισός, ὁ ἔχων τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τὸ ὕδωρ τῆς ἀθανασίας, καὶ τὸν γλυκασμὸν τοῦ πνεύματος, καὶ τὸ ἀμήχανον, καὶ ἀπερινόητον κἄλλος τῆς εὐχροίας τῶν ἀρρήτως ὀρωμένων, καὶ ἀθεάτως θεωρουμένων αἰωνίων ἀγαθῶν ὑμῖν τὸ ἀπολαύειν καὶ τρυφᾶν ἐκεῖσε ταμιεύεται; Ἐκεῖ φθίζοντες, ἐκεῖ μικρὸν ὄσον διὰ θανάτου, φάγεσθε καὶ πιεσθε ἀχορέστως καὶ αἰωνίως.

Καὶ γὰρ ἐνταῦθα, τέκνα μου, ἐὰν ἐπ' αὐτῶν τῶν βασιλευόντων λάδωμεν, οὐ τρυφή, ἀλλὰ τροφή σκωλήκων ἢ ἀπόλαυσις αὐτῶν, οὐδὲ εὐζωία, ἀλλὰ δυσζωία ἢ ἄνεσις αὐτῶν, οὐδὲ χαρὰ, ἀλλὰ λύπη ἢ χαροποίησις αὐτῶν, οὐδὲ κατάσχισις, ἀλλὰ ἀπόσχισις ἢ κληρονομία αὐτῶν, καὶ ὄντως ματαιότης ματαιότητων ἢ εὐδαιμονία αὐτῶν. Οὕτως ὁ μελιζων αὐτῶν βασιλεύσας, καὶ τῶν ἡδέων τοῦ κόσμου ἀπολαύσεων προσέρχε Σολομών. Ἔχετε δὲ ὑμεῖς τὴν φιλίαν ὑμῶν ἐγκρατείαν, τὴν σύζυγον ὑπακοήν, τὰς θυγατέρας τοῦ Κυρίου, τὴν ἀγγελίαν, τὴν παρθενίαν, τὴν ἐλεημοσύνην, τὰς ἱερὰς νεάνιδας, τὴν κατανοήσιν, τὴν ταπεινώσιν. Ἀναβλέψατε εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνω, καὶ ἴτε ποῦ ἡ κατοικία ἡμῶν, καὶ ποῦ ἡ κεφαλὴ ἡμῶν ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ κοινὸς Πατὴρ πάντων, καὶ ἡ πόλις ἡμῶν ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἡ μήτηρ Παύλου καὶ Πέτρου, καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς ἁγίων. Ὄντως ἐὰν ἐπιμένητε, ἐνίκησατε, ἐὰν διαρκέσητε, ἰστεφανώθητε, ἐὰν οὕτω νελειωθῆτε, ἀνοιγῆσονται ὑμῖν αἱ πόλεις τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ τότε μου μνημονεύσετε τοῦ τάλανος καὶ ἀσώτου, ὅπως ὀρώντες, μὴ εἰς κρίσιν ἀποπεμπόμενοι, ἀλλὰ δεθήθητε καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ὡς τέκνα μου, ἵνα με ὁ θεὸς σὺν ὑμῖν διασώζων διασώσῃ, καὶ δὴ πνεῦμα συνέσεως, καὶ καταρτισμὸν ψυχῆς, εἰς τὸ ἀνὰ μέσον ὑμῶν θεοπρεπῶς ἀναστρέψῃ. Ταῦτα μὲν ἐν τῷ τέως ἐλάλησαμεν, ἔπειτα καὶ ὁ οἰκονόμος, ὃς προέγραψα, ἐξελεύσεται. Ὑμεῖς δὲ εὐρίσκοντές τινας γραμματοφό-

necessarium et sufficiens impendentes, vitamque in spiritu portate. Cæterum in cibo et vino temperate. Vinum quidem, si bibendum præbeatur, solummodo ad parvum levamen, in festivis diebus, aut iis qui graviore opere, morbo, debilitateque laborant, aut tandem iter proficiscentibus; alias vero solummodo accipiendum usque ad unum mistionis haustum, aut ad duos, quod plurimum est. Senes tamen haud nescite illo corroborari. Non quia velim vos a oibis abstertere, talia loquor, o filii; amoveantur cibi, ut dicit Apostolus, sed quia vos necessariam solummodo alimoniam habere concedo, memoriæ vertræ adimonitiones commendo. Volo vos edere et bibere, sed modeste, ut Deo placet, salubriterque, ut vim corpus in necessariis laboribus habeat. Nonne scitis hac temperantia abstinentiaque lætarum quæ sunt in mundo carnis comessationum, vini polionum balneorum, caldiorum, exquisitorum ciborum, condimentorumque parari volis divinum paradysum, in quo signum vitæ, aqua immortalitatis. dulcedo spiritus, et pulcherrimus neque arte neque cogitatione concipiendus color æternorum bonorum quæ, postquam visa contemplataque sint, neque narrari neque pingi possunt; vobisque deliciosam omnium harum divitiarum fruitionem reservari. Sustinentes hic paululum, quantum usque ad mortem. insatiabiliter æternumque manducabitis et bitetis.

Etenim hic, filii mei, si ab ipsis regibus audiamus, eorum non deliciæ sed lumbricorum nutritio voluptas est, non felix sed infelix vita mollities, non lætitia sed luctus gaudium, non occupatio sed expulsio hæreditas, et vere vanitas vanitatum felicitas. Sic iste qui maxima eum gloria regnavit, Salomon, de dulcissimis mundi voluptatibus locutus est. Vos autem retinete vertram temperantiam et fidelem obedientiam, Domini fides, sacrasque virgines puritatem, castitatem elemosynamque, rempunctionem et humilitatem. Sursum spectate ad cælum, et videte ubi nostra habitatio, ubi nostrum caput et Pater omnium Christus, ubi nostra civitas Jersalem cœlestis, mater Petri et Pauli et proximorum illis sanctorum. Si restiteritis, vincetis; si perseveraveritis, coronabimini; si perfecti fueritis, aperietur vobis regni cœlorum portæ. Et tum mei, miseri saluteque indigni, recordamini, accurate providentes ne in iudicium sim mittendus. Percamini pro me o filii, ut Deus vobiscum salvet me, spiritum intelligentiæ animæque instaurationem concedat, et in medium vestri ex illius voluntate redeam. Ista eadem antea dixi; (quæ ferens ad vos), postea œconomus, cui scripta dedi, abibit. Vos autem, si quosdam inveniatis ad litteras mittendas, non abstinete quin mihi nuntietis quomodo se res vestræ habeant. Contendite, filii mei, ad manualia opera,

¹ Galat. iv, 26.

et ad curam pecorum, agrorum et vinearum, omnia ad votum et ordinem facientes. Præfortiter, filii Acacie, et vos omnes fideles fratres mei, operantem ex Deo sequimini, ut bene sit vobis, et lucis filii fiat. Nuper cum Patre Ammonio Patrem Bartholomæum, et visitatorem filium meum necessitatum præsentium causa misi; et jamjam vela daturum est navigium, ea quæ sunt vobis necessaria portans. Scitote a me, dignitatis vices gerente, receptos fuisse fratres, inter quos erat Pater Abraimius, in civitate illustris factus, vir pius et Deum quærens. Precamini ut in Domino perficiantur. Salutant vos dominus pater meus, Pater vester œconomus, œconomi adjutor, protopresbyter Athanasius, studiorum præfectus Barsanuphius et reliqui fratres nostri. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis sit. Amen.

αγορεύει ἡμᾶς ὁ κύριος καὶ πατήρ μου, καὶ πατήρ ἡμῶν ὁ οἰκονόμος, ὁ παροικονόμος, ὁ πρωτοπρεσβύτερος Ἀθανάσιος, ὁ ἐπιστημονάρχης Βαρσανούφιος, ἡ λοιπὴ πᾶσα ἀδελφότης. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ἡμῶν. Ἀμήν.

II.

Oratio sancti Patris nostri Theodori (7), monasterii Studitarum antistitis, in adorationem pretiosæ et vivificæ Crucis media Quadragesima.

Exsultationis et lætitiæ dies ista est, quia lætitiæ signum prostat. Laudis et confessionis chorea instituitur, quia sanctissimum lignum demonstratur. O pretiosissimum donum! Euge, qualis in aspectu splendor! Non præ se fert speciem ex bono et malo commistam, ut lignum illud in Edem, sed totum pulchrum et speciosum est et visu et gustatu. Est enim lignum, vitam non mortem procreans, illuminans non obscurans, introducens in Edem non educens; lignum illud, in quod Christus, velut rex

² I Cor. xiv, 40.

(7) Magni nominis apud Græcos est Theodorus Studites, abbas seu antistes monasterii, quod Studium appellabant. Celebrant Græci festum ejus 11 die Novembris; cum hoc Eucomio in Menologio, τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, Sancti Patris nostri Theodori Studitæ. Vixit sub Iconomachis imperatoribus Copronymo, ejusque filio Leone, et sub Orthodoxis Constantino et Irene, et Nicephoro. Fratrem habuit Josephum archiepiscopum Thessalonicensem. cujus orationem de Exaltatione supra reperies. Præter hanc Homiliam huc usque tenebris sepultam, quod quidem ego sciam, exstat tom. XI Surii Encomium in sanctum Platonem, suum in gubernatione monasterii Studiani antecessorem, et liber dogmaticus de honorandis imaginibus, vel potius fragmentum ex quodam de imaginibus catechesi, ut et aliud ex Epistola quadam de hæresibus, tom. III Biblioth. sanctorum Patrum. Exstant ejusdem in Græcorum Ritualibus libris varii hymni: nam et inter poetas ecclesiasticos et hymnographos ponitur iste Theodorus a Græcis. Proderunt ante aliquot annos catecheses ejusdem Theodori, interprete ex Græco Joanne Livineio. Multa cum suis tulit tum propter imaginum venerationem, cujus invictus propugnator erat, tum propter disensionem cum Tarasio patriarcha, ejusque successore Nicephoro, de qua ipse nonnulla in Vita sancti Platonis, et præterea

αρουσ, μὴ διαλίπητε ἂν τι πέμποντες ἡμᾶς τὰ καθ' ἡμᾶς ὅπως ἔχει, καὶ ἀγωνίσασθε, τέκνα μου, εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ὑμῶν, εἰς ἐπιμέλειαν τῶν κτηνῶν, τῶν χωρῶν, τῶν ἀμπελώνων, πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν ποιούντες. Ἐγὼ καλῶς, τέκνον Ἀκάκιε, ἅπαντες ὑμεῖς, οἱ πιστοὶ ἀδελφοί μου, ἐνθέως ἔπεσθε τῷ προάγοντι, ἵνα εὖ ὑμῖν γένηται πᾶσιν, καὶ ἔσεσθε τέκνα φωτός. Ἄρτι δὲ σὺν τῷ ἀδελφῷ Ἀμμωνίῳ ἀπεστειλάμεν καὶ τὸν ἀδελφὸν Βαρθολομαῖον, καὶ ἐπιτηρητὴν ὡς τέκνον ἡμῶν ἐπὶ ταῖς περισταμέναις χρείαις. Συμφθάξει δὲ μικρὸν τί ποτ' ἐξελεῖν καὶ τὸ σκάφος μετὰ τῶν χειρῶν ὑμῶν. Ἴνα δὲ γινώσκητε ὅτι καὶ ἀδελφοὺς ὑπεδεξάμεθα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ σχῆμα ἔχοντες, ἐξ ὧν εἰς ἔστι καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἀβραάμιος, τῆς πόλεως γεγονὼς ἐπιφανῆς ἄνθρωπος, καὶ ἀνὴρ εὐσεβῆς καὶ ζητῶν τὸν

Θεόν. Εὐξασθε, ἵνα ἐν Κυρίῳ καταρτίζωνται. Προσσεύεσθε, ἵνα ἡμεῖς ὡς τέκνον ἡμῶν ὁ οἰκονόμος, ὁ παροικονόμος, ὁ πρωτοπρεσβύτερος Ἀθανάσιος, ὁ ἐπιστημονάρχης Βαρσανούφιος, ἡ λοιπὴ πᾶσα ἀδελφότης. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ἡμῶν. Ἀμήν.

B'.

Τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου, ἡγουμένου τῶν Στουδίου, λόγος εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ, ἐν τῇ Μεσονηστήμῳ.

(GRETSER. t. II, p. 231.)

Ἀγαλλιάσεως! καὶ εὐφροσύνης ἡμέρα, ὅτι τὸ σημεῖον τῆς χαρᾶς πάρεστιν· αἰνέσεως καὶ ἑξομολογήσεως χορεία, ὅτι τὸ πανάγιον ξύλον ἐμφανίζεται. Βαβαὶ τοῦ ὑπερτίμου δώρου! Εὐγε οἶα τῆς ὄψεως ὠραϊότης! οὐ σύμμικτόν τινα καλοῦ τε καὶ κακοῦ ἔμφασιν ἔχονσα, ὡς τὸ πρὶν ἐν Ἐδέμ ξύλον, ἀλλ' ὄλον ὠραῖόν τε καὶ καλὸν καὶ ὀρώμενον, καὶ μεταλαμβανόμενον. Ξύλον γὰρ ἔστι ζωοποιῶν, οὐ θανατοῦν· φωτίζον, οὐκ ἀμαυροῦν· εἰσοικίζον, οὐκ ἀποικίζον τῆς Ἐδέμ· ξύλον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ Χριστὸς ἐπιβάς,

Cedrenus et Zonaras. Diversus ab hoc Theodoro est ille, de quo Cedrenus pag. 376: Οὗτος ὁ ὄσιος Ἰωάννης καὶ μελιψδὸς ὀνομάσθη, μετὰ Κοσμᾶ ἐπισκόπου τοῦ Μαΐουμᾶ, καὶ Θεοφάνους ἀδελφοῦ Θεοδώρου τῶν Γραπτῶν. Ubi interpretor: Hic sanctus Joannes una cum Cosma Majumensi episcopo, et Theophane fratre Theodori, Graptorum episcopi. Male. Verendum enim: Cum Theophane fratre Theodori, qui duo cognominati sunt γραπτοί, a notis seu iambis faciei inscriptis, jussu Theophili imperatoris, ut narrat Cedren. fol. 427. Ita eosdem infra fol. 442 vocat ipse Cedren. Ἐπιθροῦντα τοῖς ἐστιάτοσι καὶ Θεοφάνη, καὶ ὁ τοῦτου ὁμαίμων Θεόδωρος, οἱ Γραπτοί. Ubi recte interpretor. Fuere ex convivarum numero Therphanes quoque et ejus frater Theodorus, quos a notis faciei impressis Graptos vocant. Ex quo lecco corrigere poterat Xylander suum illum priorem, errorem. Γραπτοὺς autem vocatos esse a scriptura illa in facie, liquet itidem ex responso Theophanis ad Theodoram, quæ cum Theophanem attentius intueretur, ὑπὲρ ταύτης τῆς γραφῆς ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ ἀδεκάστῳ βήματι διὰ σοφίας σὺν τῷ ἀνδρὶ σου καὶ βασιλεῖ. In Bibliotheca Messanensi in archimandritatu S. Salvatoris exstat homilia Josephi archiepiscopi Thessalonicensis (qui fuit frater Theodori Studitæ) in sanctam crucem in media Quadragesima. POSSEVINUS, in Append. ad Apparatum sacrum.)

Ὡς περ βασιλεὺς ἐπὶ τεθρίππου, τὸν τὸ κρατος ἔχοντα τοῦ θανάτου τὸν διάβολον ὤλεσεν, ἀπαλλάξας τῆς τοῦ τυράννου δουλείας τὸ ἀνθρώπινον γένος · ξύλον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ὁ Δεσπότης καθάπερ ἄριστεὺς πληγείς ἐν πολέμῳ, χεῖράς τε καὶ πόδας σὺν πλευρᾷ τῇ θεοσώμῳ, ἴσατο μωλώπων ἀμαρτίας, τὴν ὑπὸ τοῦ πονηροῦ δράκοντος τραυματισθεῖσαν ἡμῶν φύσιν · καὶ εἰ δεῖ προσθεῖναι τὸν ὕμνον, ξύλον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ τὸ Δεσποτικὸν ῥυὲν αἷμα ἐνήσει δύναμιν ἀμαχωτάτην, ὅφ' ἤς φλέγονται δαίμονες, καὶ κόσμος φωτίζεται.

Τίς λοιπὸν οὐ προσδραμεῖται προσβλέψαι τὸ πολυεύκτον θέαμα; τίς οὐκ ἐπιθυμήσει περιπτύξασθαι τὸ θεόπολον ἔρνος; Ἦκετε, ἀθροίσθητε, πᾶσαι φυλαὶ καὶ γλῶσσαι, πᾶν γένος καὶ πᾶσα ἑλικία, πᾶν ἀξίωμα καὶ πᾶν πολιτεῦμα, ὅσον ἱερατικὸν τε καὶ βασιλείον, ἄρχον τε καὶ ἀρχόμενον. Ἐπεὶ περ θεοτελής ἡ πανήγυρις, δοκοῦσί μοι καὶ ἄγγελοι περιχαρῶς ὑπαντῆσαι τῇ πανηγύρει, ἀποστολοὶ τε ὁμοθυμαδὸν συγχορεύειν, προφητῶν ὁμιλος, μαρτύρων στίφος, δικαίων ἀπάντων ὁμήγυρις. Ὡ γὰρ τροπαίῳ χριστομιμήτως κατίσχυσαν τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως, κλέος οὐράνιον καταστεψάμενοι, πῶς μὴ οὐχὶ καὶ ἐπὶ τῇ τούτου ἐμφανείῳ πρόσεσι σπουδραίνεσθαι; Δοκοῦσί μοι καὶ οἴσισι μὴ ἀσθησις, συνήδεσθαι τάχα · γῆ, φημί, ἡ τὸν τοιοῦτον καρπὸν οἶα μήτηρ ἐκ λαγόνων δεδωκυῖα · πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ ὡς ὁμωνυμίῳ τιμώμενα · ὁ ἀειλαμπῆς ἥλιος, σελήνη ἡ πολύφωτος, ἀστέρεις οἱ μαρμαίροντες, αὐτὸς ὁ οὐρανὸς ὁ μέγας οὗτος καὶ πολύστροφος · ἐπεὶ περ πᾶσα ἡ διὰ τοῦ σταυρικοῦ πάθους πρὸς τὸ κρεῖττον ἀμειψίς.

vastum illud multarumque conversionum corpus mutatio processit.

Ἄνθρωποι τὸν τοιαυτὸν Δαβὶδ τὴν πνευματικὴν κιθάραν, ἤδων ἐκεῖνα εὐκαιρότατα. Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποπόδιῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ὅτι ἅγιός ἐστι. Συναδέτω καὶ Σολομὼν ὁ σοφὸς ἀνυπέροβλος. Εὐλογεῖτε ξύλον ἡ οὐ γίνεται σωτηρία. Σήμερον τοιαυτοῦν ἡ Ἐκκλησία ὡπταί παραδείσος, τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ προφέρουσα, ἐφ' ᾧ οὐκ ἀπατηλὸς δαίμων ἀπατῶν ποῦ τὴν Εὐάν, ἀλλ' ἄγγελος Κυρίου παντοκράτορος περιέπων τὸν ἐπερχόμενον. Σήμερον προσκυνεῖται σταυρὸς ὁ πανάγιος, καὶ ἡ Χριστοῦ ἀνάστασις εὐαγγελίζεται. Σήμερον προσκυνεῖται ξύλον τὸ ζωοπάροχον, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἀναζωπυρεῖται πρὸς αἴνεσιν. Σήμερον προσκυνεῖται ὁ τριμερῆς σταυρὸς, καὶ τὰ τετραπέρατα ἑορτάζει χαρμόσυνα. Ὡς ὡραῖοι, φησὶν, οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθὰ! Ἀλλὰ γὰρ μακάριοι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ, εἶπομι ἂν, τῶν βλεπόντων τὸ τῆς εἰρήνης τοῦ παντὸς τρόπιον, καὶ τὰ χεῖλη τῶν προσπτυσσομένων τὸ ὑπεράγαθον τοῦτο σύνθεμα. Ἄφθονος ἡ χάρις ἅπασι πρόκειται ἀέναντος ἡ κρήνη ἀγιασμῶν πηγάζουσα, οὐδένα οὐδαμῶς ἀποσειομένη ἐκ δαφλοῦς ἀγαθότητος, ἀλλὰ καὶ τὸν

A in quadrigam, ascendens, diabolium, qui mortis potentiam habebat, perdidit, humanumque genus ex tyranni servitute vindicavit. Lignum illud, in quo Dominus, tanquam præstantissimus pugnator, in prælio manibus, pedibus, divinoque latere vulneratus, male factorum vibices curavit, naturam videlicet nostram a pernicioso dracone sauciatam; et ut aliquid ex hymno desumam, lignum illud, in quo Dominicus sanguis stillans insuperabilem virtutem instillat, qua dæmones uruntur, et mundus illustratur.

Quis de cætero non accurret, ut hoc exoptatissimum spectaculum intueatur? Quis non desiderabit cæleste hoc germen amplecti? Venite, congregamini, omnes tribus et linguæ, omnis gens, et omnis ætas, omnis dignitas, omnis status, seu sacerdotalis, seu regalis, seu imperans, seu subditus. Cum a Deo concio hæc et panegyris coacta sit, videor mihi videre angelos lætis vultibus ad hunc conventum appropere, apostolosque concordibus animis collæteri, gaudioque exsilire; similiter et prophetarum cœtum, et martyrum turbam, omniumque justorum multitudinem. Quomodo enim fieri potest ut ostensione ejus trophæi, gaudio non compleantur, quo, ad imitationem Christi, adversarias potestates devicerunt, cælesti gloria redimiti? Videntur mihi et illa quæ sensu carent, voluptatis quoque sensum aliquem percipere, terra, inquam, quæ fructum hunc velut mater ex utero protulit, omnia ligna silvarum ob cognationem honorata, sola perpetim splendens luna luciflua, stellæ rutilantes, ipsum cœlum, quia ex passione crucis omnis in melius com-

Quocirca David spiritualem suam citharam pulset, admodum opportune illa concinens: *Exaltate Dominum Deum nostrum, et adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctus est* ¹, *Accinat et sapientissimus Salomon: Benedicite lignum, per quod fit salus* ². Eapropter hodie Ecclesiæ paradisi cœæ videtur, lignum vitæ in medio proferens, in quo deceptor dæmon non residet, Evam in fraudem impellens, sed angelus Domini omnipotentis qui prodeuntem crucem defensam præstat. Hodie crux sanctissima adoratur, et resurrectio Christi annuntiat. Hodie adoratur lignum quod vitam suppeditat, totusque mundus ad laudes exsuscitatur. Hodie triparita crux adoratur, et quatuor fines orbis diem festum lætitiæ plenissimum agunt. *Quam speciosi*, inquit, *pedes evangelizantium pacem evangelizantium bona* ³! Atque et beatos prædicaverim illos oculos qui pacis hujus universitatistrophæum conspicantur, beata illa atiam labia, quæ præcellentissimum hoc signum exosculantur. Copiosa gratia omnibus proposita est. Perennis fons, ex quo sanctificatio emanat; nec quemquam ab hac tam larga ubertate repellit, sed

¹ Psal. xcvi, 5. ² Sap. xiv, 7. ³ Rom, x, 15; Isa. lii, 7; Nah. i, 15.

et purum jam puriorem reddit, eumque, qui flagitiorum sordibus contaminatus est, expiat, superbum et elatum contrahit, segnem tradumque corde excitat; dissolutum, disciplinæ jugo astringit, durumque et inflexibilem mollit; siquidem aliquis, votis vitæ in melius commutandæ conceptis, accedat, nec audacter, nec arroganter divinis hisce rebus propinquet, cum crux pudentes et verecundos amet; eos autem, quibus contrarii mores, quam maxime aversetur.

Hoc vivificum lignum oculis usurpatum medicinam fecit ei, qui ex intuita blandientis ligni in paradiso quasi incantatus fuit, aspectui. Quando lignum hoc labiis et oculis applicamus, a mortiferi ligni gustatu et contactu confestim liberamur. O magnitudinem doni, quod nunc publice prostat. O ter felicem beatitudinem! Prius per lignum interempti, nunc per lignum vitam reperimus; prius a ligno decepti, veteratorem serpentem in ligno repulimus. Novæ et pergrinæ profecto commutationes. Pro morte datur vita, pro corruptione incorruptio, pro dedecore gloria. Non abs re ergo exclamavit sanctus Apostolus: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* ⁴? Nam summa illa sapientia, quæ, ex cruce quasi effloruit, mundanæ sapientiæ jaclantiam et supercilium stultitiæ redarguit. Omnigena honorum species, quæ ex cruce exstitit, malitiæ et nequitiae germina amputavit. Hujus ligni figuræ duntaxat et præsignificationes, jam inde ab exordio mundi rerum maxime mirabilium notæ fuerunt et indices.

Vide enim quisquis sciendi desiderio teneris. Nonne Noe exiguo ligno cum filiis et uxoribus, et cum omnis generis animalibus diluvii exitium divino decreto effugit? Nonne Jacob positus in canalibus lignis, detractis prius corticibus, eo tempore, quo ascendebant oves, totos greges magna omnium admiratione suos fecit? Quid vero virga Joseph, cujus fastigium patriaroha Jacob adoravit, allud est quam symbolum ejus quod nunc adoratur vivifici, ligni? Quid vero rursus virga Moysis? Nonne figura crucis? nunc quidem aquam in sanguinem transmutans, nunc sititios serpentes magorum devorans, modo ictu et impulsu suo mare dividens, jam cursu converso maris undas reducens, hostesque submergens; eos vero, qui legitimus populus erat, conservans. Talis fuit etiam virga Aaronica, crucis figura, eodem die frondescens, legitimumque sacerdotem demonstrans. Quanquam longum nimis faciam, si omnes crucis præsignificationes in unum conducere nitar. Hanc enim prænotavit Abraham, cum filium colligatum lignorum strui imposuit. Hanc designavit Jacob, cum manibus permutatis filiis Joseph benedictionem impertiit. Agedum, ipsum quoque Moysen figuram crucis habeto, qui extensione ma-

(b) Galat. vi, 14.

ήγνισμένον ἐκκαθαίρουσα, τῶν τε κεκληιδωμένων μολυσμῶν ἀπαλλάττουσα, τὸν ὑπεραόχονα συστῆλουσα, καὶ τὸν νωθοκάρδιον διεγείρουσα, τὸν παρεμμένον σφίγγουσα, καὶ τὸν ἀτεράμονα μαλάττουσα, εἴπερ ἕκαστος ἐγγύαις ταῖς πρὸς τὸ κρεῖττον τὴν προσέλευσιν ποιήσοιτο, ἀλλὰ μὴ τολμηρῶς καὶ ἀυθαδῶς τοῖς θεοῖς προσπελάσειεν, ἐπεὶ περ τοὺς αἰδήμονας οἶδε προσεῖσθαι, ἀποστρέφεται δ' ἐτι μάλιστα τοὺς ἄλλως ἔχοντας.

Τοῦτο τὸ ζωοποιὸν ξύλον ὀριώμενον τὴν ἐκ τῆς τοῦ θελκτικῆς ξύλου προσβλέψεως γοητευθεῖσαν ἡμῶν ἐν παραδείσῳ ἰάσατο ὄρασιν· τοῦτο τὸ ζωοποιὸν ξύλον προσαπτόμενοι χεῖραί τε καὶ ὄμματα τῆς γευστικῆς τοῦ θανατηφόρου ξύλου ἀπαλαττόμεθα προσψάσεως. Ὡ τῆς προκειμένης μεγαλοδωρεᾶς! Ὡ τῆς τρισολβίου μακαριότητος! ἐπειδὴ τὸ πρῶν διὰ ξύλου τεθανατώμεθα, ἐν ξύλῳ τὴν ἀθανασία ἐδράμεθα· ὑπὸ ξύλου κατασοφισθέντες τὸ πρότερον, ἐν ξύλῳ τὸν σοφιστὴν ὄφιν ἀπεκρουσάμεθα. Τὰ ἀνταλλάγματα ξένα! Ἀντὶ θανάτου ζωῆς, ἀντὶ φθορᾶς ἀφθαρσία, ἀντὶ ὀνειδίου δόξα! Εὐκαίρως οὖν ὁ ἱερῶς Ἀπόστολος βεβόηκεν· Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ. Ἐν γὰρ σταυρῷ ἡ ὑπερσοφος σοφία ἐξανθήσασα, τὰ ἀύχμητα τοῦ κόσμου σοφίας ἐμώρνανε· ἐν σταυρῷ παντὸς εἰδησις ἀγαθοῦ καρποφορήσασα, τὰ τῆς κακίας βλαστήματα ἀπέεταμε. Τοῦτου τοῦ ξύλου καὶ τύποι μόνον θαυμασίων εἰσὶν ἐξ αἰῶνος ἐτι μάλιστα γωρίσματα.

Ὅρα γὰρ, ὁ φιλομαθὴς! Οὐχὶ ξύλῳ μακρῶ Νῶε σὺν υἱέσι καὶ γυναίξῃ, πρὸς δὲ παντὶ γίνεαι ζῶων κατακλυσμοῦ ὄλεθρον θεοκρίτως ἐκπέφυγεν; οὐχὶ ξύλοις παρέθηκεν Ἰακώβ ἐκλελειπισμένοις ἐν τοῖς λήνοις, κατὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν θρεμμάτων τεχνουμασμένους εἰς αὐτὸν ἀπηγάγετο; τί δὲ, ἡ ῥάβδος Ἰωσήφ, ἥε προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον Ἰακώβ ὁ πατριάρχης, πάντως τι ἄλλο ἢ σύμβολον τοῦ νῦν προσκυνουμένου παρ' ἡμῖν ζωοποιῶ ξύλου; τί δὲ πάλιν ἡ τοῦ Μωσέως ῥάβδος; οὐ τύπος σταυροῦ; πῆ μὲν τὸ ὕδωρ εἰς αἶμα μεταβάλλουσα, πῆ δὲ τοὺς ψευδωνύμους ὄφεις τῶν ἐπαοιδῶν κτεσθίουσα, καὶ ἄρτι μὲν κρούσματα τὴν θάλασσαν τέμνουσα, ἄρτι δὲ ἐπιστρεπτικῶς τὴν ὕγραν συνάπτουσα, καὶ τοὺς μὲν δυσμενεῖς καταποντίζουσα, τοὺς δὲ γνησιεύοντας διασώζουσα. Τοιαύτη καὶ ἡ Ἀαρωνῆτιν ῥάβδος, ἀντίτυπος σταυροῦ, αὐθήμερον ἐξανθήσασα, καὶ τὸν γνήσιον τῆς ἱερωσύνης ὑποδείξασα. Καίγε μακροεπεῖν δόξαιμι. συνάγων τοῦ σταυρικοῦ τύπου τὰς ἐμφάσεις. Τοῦτο μὲν, ἡνίκα Ἀβραάμ συμποδῆσας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐπέθηκεν αὐτὸν ἐπάνω τῶν ξύλων· τοῦτο δὲ, ὅπτεται Ἰακώβ, εὐλογῶν τοὺς υἱοὺς Ἰωσήφ, ἐναλλάξ τὰς χεῖρας μετασχηματίσατο. Δεῦρό μοι λάβε καὶ αὐτὸν δὴ Μωϋσεᾶ τῇ τῶν χειρῶν ἐκτάσει τὸν Ἀμαλήκ τροπούμενον. Φέρε δὴ, φέρε καὶ!

τὸν Ἐλισσαιὲ καθιέντα ἐφ' ὕδωρ τὸ ξύλον, καὶ τὸν σίδηρον ἐκ βάθους ἀνέλκοντα. Τοῦτου δὲ τοῦ τύπου οὐ μόνον ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ χάριτι πολλὰ τὰ τεράστια· ἐν νίκαις δὲ βαρβάρων, ἐν δραμοῖς δαιμόνων, ἐν ἀπαλλαγαῖς νόσων, ἐν ἄπαισι ἄλλοις ὧν οὐκ ἔστι τῆς ἀναμνήσεως ἀριθμὸς.

Ὁρᾷς δὴ δύνῃμις ἐν τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ, ὧ βέλτιστε; Εἰ δὲ δεῦρο τοσαύτη, πόση δ' ἂν εἴεν ἐν τῷ τύπῳ τοῦ ἱσταυρωμένου Χριστοῦ; δῆλον γὰρ, ὅτι καθ' ὅσον προφερέστερα τὰ πρωτότυπα, κατὰ τοσοῦτον καὶ τὰ παράγωγα προὔργιαίτερα. Καὶ τίς, φησὶν, ἐν τοῖς προειρημένοις ὑποδεδήλωται τύπος Χριστοῦ, συνιέναι ζητῶ. Αὐτοὶ δὲ, φημί, οἱ τυποῦνται τὸν σταυρόν. Ὡς γὰρ ἡ τῶν τοῦ Μωσέως χειρῶν ἱσταυρωμένον Χριστόν, τροπούμενον τὸν ἀόρατον Ἀμαλήκ, καὶ τοῖς ἄλλοις παραδείγμασι τοῦθ' ὑποληπτέον, συνεκφαινομένου θατέρου τύπου θατέρῳ. Ἄλλ' ἔκει, φησὶν, ἔμφυχος ὁ τύπος. Τί δὲ περὶ ἀψύχου σοὶ ὁ λόγος; Ὅτι κατὰ τοῦ σταυρικοῦ τύπου, ὅταν ἄψυχον τὸ ὀρώμενον, ἐφ' ὃ καὶ περὶ ὃ τὸ τεράστιον, ὅμως παραπλησίως τῇ σταυροειδεῖ εἰκόνι συνεκφαινομένη, ἐν τε ἔμφυχος καὶ ἀψύχος ἡ χριστοειδὴς εἰκὼν τερατουργεῖν εἴωθεν. ὡς ἐν αὐτῇ ἔχουσα τὴν τε μορφήν καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἀρχετύπου, καὶ τοσοῦτον ταυτιζομένη τῇ τε τιμῇ καὶ προσκυνήσει, ὅσον καὶ κατὰ τοῦνομα, παντὶ που δῆλον. Καὶ ταῦτα εἰ καὶ παρεκβαλκώτερον, ἀλλ' ὅμως εἰς ἔλεγχον καὶ ἀνατροπὴν τῆς εἰκονομαχικῆς αἰρέσεως, ὡς ἀνατροπῆς τὸ τῆς οἰκονομίας Χριστοῦ μυστήριον. Ὁ γὰρ ἀναίρων τὴν εἰκόνα, συναναίρει δηλαδὴ καὶ τὸ πρωτότυπον, εἴπερ ἄλλα τῶν ἅμα, καὶ τῶν πρός τι τοῖς ἄλλοις ἔχουσιν.

οικονομίας et dispensationis Christi evertit. Nam tollit; sunt enim ex illis, quæ ad se mutuo referunt.

Ἐπὶ δὲ τὸν σταυρόν ἐπιτέον, καὶ οἶονεὶ ἐντροφητέον τῇ τῆς ἀγίας προσηγορίας διατριβῇ. Σταυρὸς, χρημάτων ἀπάντων χρῆμα πολυτιμώτερον· σταυρὸς, Χριστιανῶν ἀσφαλέστατον καταφύγιον· σταυρὸς, Χριστοῦ μαθητῶν ἐλαφρότατον ἐπωμάδιον· σταυρὸς, τετροχωμένων ψυχῶν παραμύθιον εὐπαρηγόρητον· σταυρὸς, τῆς εἰς οὐρανὸν πορείας ὀδευτήριον ἀνεμπόδιστον. Σταυροῦ στάσις καὶ εὖρος, τοῦ οὐρανοῦ κήτους περιληπτικώτερον διάμετρον· σταυροῦ σθένος καὶ κράτος, ὄλεθρον πάσης ἀντικειμένης δυνάμεως· σταυροῦ εἶδος καὶ σχῆμα, πάντων σχημάτων εὐσχημονέστερον δράμα· σταυροῦ βολίς καὶ ἔλλαμψις, ἡλίου λαμπρότερον ἔξαγμα· σταυροῦ χάρις καὶ δόξα, χαρίτων ἀπάσῶν χαριέστερον δώρημα· σταυρὸς, οὐρανοῦ καὶ γῆς εἰρηνοβράδευτον συναπτήριον. Σταυροῦ τοῦνομα ἀγίασμα, ὅτι μάλιστα καὶ γλώσσαις λαλούμενον, καὶ ἀκοαῖς ἀκουτιζόμενον. Σταυρῷ νεκέρχεται θάνατος, καὶ Ἄδὰμ ἐζωοποιεῖται· σταυρῷ κενώχεται πᾶς ἀπόστολος, καὶ μάρτυς ἐστεφάνωται, καὶ ὠσιώται ὁσιος· σταυρῷ Χριστὸν ἐνδεδύμεθα, καὶ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποτιθέμεθα· σταυ-

num Amalecitas in fugam vertit. Agedum et Eli-sæum accipe demittentem in aquam lignum, ferrumque ex profundo attrahentem. Hujus figuræ non modo in Veteri Testamento, sed et in lege gratiæ multa suppetunt mirabilia, in victoriis de barbaris relatis, in fugandis dæmonibus, in depulsione morborum, in plurimis aliis, quæ sigillatim percensere infinitum sit.

Vides, charissime, quanta in signo crucis potentia! At si hic tanta, quanta erit in typo crucifixi Christi! Perspicuum namque est, quanto excellentiora sunt prototypa, tanto etiam præstantiora esse ea, quæ ad prototypa representanda instituntur. Et quis, dixerit forte quisquam, typum Christi prædictis temporibus gessit? Kquidem cognoscere id aveo. Respondeo illos ipsos, qui crucem adumbrarunt. Quemadmodum enim extensio nanuum Moysis crucem præfigurabat, sic ipse Moyses figuram gerebat Christi, qui inaspectabilem Amalec in fugam conjecit, licet aliis itidem exemplis id ostendi queat, altera juxta alteram posita et elucescente figura. At ibi, objiciat quis, viva spiransque figura est. Cur igitur tu de inanimitate loqueris? Ideo de hac loquor, quia etiam in typo crucis, quando id quod cernitur, et in quo, et circa quod mirabile quiddam patrat, vita animæ caret, imago ad Christi similitudinem efficta, similiter ut crucis imago, quæ typo illo representatur, opera admiranda perpetrare solet, velut ea, quæ in se speciem et formam prototypi continet, et eatenus idem cum illo honore et adoratione sicut et nomine, effecta: quod per se manifestum est. Hæc etsi nonnihil extra propositum dicta videantur, valent nihilominus redarguendæ et refellendæ iconomachorum hæresi, quæ mysterium qui tollit imaginem, is nimirum et prototypum referunt, ut norunt, qui mentem non amiserunt.

Sed nunc ad crucem redeundum est, ejusque præconiis percensendis non sine oblectatione immorandum. Crux pecunias omnibus pecunia pretiosior. Crux Christianorum tutissimum perfugium. Crux discipulorum Christi levissimum onus humeris impositum. Crux afflictarum mentium dulcissima consolatio. Crux viæ in cælum ductrix, cui nullum impedimentum objici potest. Crucis status et latitudo cælestis ceti, capacior diameter. Crucis robur et potentia, exitium omnis adversariæ potestatis. Crucis figura et species omnibus figuris spectatu concinnior. Crucis radius et collustratio, sole splendidior emissio et lucis ejaculatio. Crucis gratia et gloria, omnibus gratiis gratius donum. Crux cæli et terræ pacificatrix et conciliatrix. Crucis nomen, sanctificatio, maxime si lingua proferatur, et auribus percipiatur. Cruce mors necata est, Adamque vitæ restitutus. Cruce gloriosus est quilibet apostolus, et omnis martyr coronatus omnisque sanctus sanctificatus. Cruce Christum induimus, veteremque hominem exuimus.

Cruce in unum ovile, oves Christi, collecti et ad supernas caulas destinati sumus. Cruce ventilabimus inimicos nostros et cornu salutis sustollimus. Cruce perturbatione fugamus, vitamque supra hum nam instituimus. Qui crucem fert humeris, is imitator fit Christi, et gloriam cum Christo palam assequitur. Crucem cum angelus videt, decoratur, et diabolus confunditur. Latro cruce reperta in paradysum intrat, et latrocinia cum regno commutavit. Qui cruce effingit, is formidinem dissolvit, pacemque recuperat. Qui crucem custodem habet, is prædonibus non fit præda, sed illæsus permanet. Quisquis crucem amat, hic mundum odit, fitque amator Christi. Crux Christi, Christianorum celeberrima gloriatio. Crux Christi, apostolorum peculiaris prædicatio. Crux Christi, martyrum regale diadema. Crux Christi, prophetarum pretiosissimus ornatus. Crux Christi, finium lucidissimus nitor. Crux Christi, nam ut cum re viva loquar, protege eos, qui te incenso pectore celebrant, conserva, qui te fideli mente amplectuntur et osculantur. Guberna in pace rectaque fide subditos. Adduc omnibus Christi resurrectionis diem lætissimum, custodiens pontifices, antistites, imperatores, monachos promiscuamque multitudinem et convenas omnes in Christo Jesu Domino nostro. Cui gloria et potentia, cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

III.

In vigiliam sive stationem Luminum.

(ANG. MAI, *Bibl. nov. t. IV, p. 16.*)

1. Luminum præludia splendidis contemplationibus collustremus : in ipsis insistentes aquis, claritatem uberem participemus spiritu splendificati, et luminis auctorem Jesum, Patris splendorem, eximii gratiarum actionibus celebremus. Purificatus est Israel primo, cum in montem igne flagrantem, caligine procellaque plenum, conscensus esset. Sed ne sic quidem ascendit, quia haud tutum negotium erat ; sed infra substitit tremens, et multiformi terrorum specie attonitus. Ipse quoque Moyses materiale calcementum solvit, dum sacratam. De vestigiis terram pararet attingere, quo tempore ardentis rubi mirabiliter visui initiabatur, qui prævia majoris mysterii imago erat. Idem facere Jesus quoque Navi filius ab angelo jussus fuit, ne solum calceatis pedibus prorsus calcaret, propter debitam terre sanctæ venerationem. Quid autem tres adolescentibus? Nonne animis corporibusque sanctificatis ad voracem ignem accesserunt, atque ita calor vis in roscidam ipsis qualitatem conversa est? Quod quale quantumque prodigium fuit, dum idem ignis vehementia duplici, dignos pœna ultus est! Quid Daniel desideriorum vir, nonne ante purificante jejunio usus, cum leonibus in contubernio fuit, incolume corpus illinc referens?

Ἄρῃ σεσηκνωμένα Χριστοῦ πρόβατα, καὶ τῇ ἄνω μάνδρα συνταττόμεθα · σταυρῷ κερατισόμενοι τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, καὶ κέρας σωτήριον αἴρομεν · σταυρῷ τὰ πάθη τροπούμεθα, καὶ ὑπερκοσμίως ζῆν προαιρούμεθα. Σταυρὸν ὁ φέρων ἐπ' ὤμων, Χριστοῦ μιμητῆς γίνεται, καὶ Χριστῷ σαφῶς συνδοξάζεται · σταυρὸν ὄρων ἄγγελος ὠραίνεται, καὶ διάβολος κατασχύνεται · σταυρὸν ληστῆς ἐβρηκῶς, εἰς παράδεισον εἰσεῖσι, καὶ ληστῆας βασιλείαν ἀντηλλάξατο · σταυρὸν ἀπλῶς ὁ τυκῶν διαλύει δαίματα, καὶ εἰρήνην ἀνασπάζεται · σταυρὸν ὁ ἔχων φρουρὸν διαμένει ἄσυλος καὶ φυλάττεται ἀπήμαντος · σταυρὸν πᾶς τις φιλῶν, μισεῖ κόσμον, καὶ ἐραστῆς γίνεται Χριστοῦ. Σταυρὸν Χριστοῦ, τὸ τῶν Χριστιανῶν πολυθρόνυλον καύχημα · σταυρὸν Χριστοῦ, τὸ τῶν ἀποστόλων περιούσιον κήρυγμα · σταυρὸν Χριστοῦ, τὸ τῶν μαρτύρων βασίλειον διάδημα · σταυρὸν Χριστοῦ, τὸ τῶν προφητῶν ὑπερτίμιον ἐγκαλλώπισμα · σταυρὸν Χριστοῦ, τὸ τῶν περάτων παμφαέστατον ἀγάθισμα · σταυρὸν Χριστοῦ, καὶ σοὶ ὡς ἐμφύχῳ διαλέγομαι, σκέποις τοὺς θερμοὺς ὑμολόγους σου, σώζεις τοὺς πιστῶς περιπτυσσομένους σε, ἄγοις εἰρηρικῶς τε καὶ ὀρθοδόξως τὸ ὑπάρχον, φέρεις τὴν Χριστοῦ ἀνάστασιν πᾶσι χαρμόσυνον, φρουρῶν ἱεράρχας τε καὶ ἀνακτας, μοναστὰς καὶ μιγάδας ἅπαντας, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

G

Γ'.

Εἰς τὴν παραμονὴν τῶν Φώτων.

α'. Τῶν Φώτων τὰ προαῦλια φωτοφανέσι θεωραῖς ἐποπτεύσωμεν · εἰς αὐτὰ εἰσδύνοντες τὰ ὕδατα, πλουσίας τῆς αἴγλης μεταλάβοιμεν, φωτοειδέεις ἐν πνεύματι γινόμενοι, καὶ τὸν τοῦ φωτὸς αἴτιον Ἰησοῦν τὸ πατρικὸν ἀπαύγασμα πανευφήμοις εὐχαριστίας εὐφημῶμεν. Ἀγνίεται Ἰσραὴλ πρότερον δεινίκα τῷ ὄρει κεκαυμένῳ πυρὶ, σκότους τε καὶ θυέλλης πεπληρωμένῳ προσβαίνειν ἐμειλλεν · καὶ οὐδ' οὕτως ἄνεισιν, ἐπεὶ μὴ ἀσφαλῆς · εἰστήκει δὲ κάτω ἔντρομος τοῖς πολυειδέσι φοβερῶσι Θεοῦ ἐκδειματούμενος. Ὑπολύεται καὶ αὐτὸς Μωϋσῆς τὸ ὑλῶδες ὑπέδημα, τῆς θεοσιβοῦς γῆς ψαύειν προερχόμενος, ὅποτε τῆς φλογεροῦσης βάτου ἐμυεῖτο θαυμαστικῶς τὸ θεώρημα, μείζονος μυστηρίου οὐσης προτύπωμα. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ πρὸς τοῦ ἀγγέλου παρακελεύεται μὴ τοῦδαφος ἐνδεδυμένοις ποσὶ προσεγγίξειν ὄλωσ, διὰ τὸ τῆς ἀγίας γῆς σεβάσιμον. Τί δὲ οἱ τρεῖς νεανίαι ; οὐχ ἡγνισμέναι ψυχαῖς τε καὶ σώμασι τῷ παμφάγῳ πυρὶ προσβάλλουσι, τῆς καυστικῆς αὐτοῖς ἐνεργείας μεταβληθείσης εἰς ὀροσοειδῆ ποιότητα ; ἐφ' ᾧ καὶ τὸ θαῦμα ὅσον καὶ ἤλικον, διπλαῖς ἀντιρρότοις ἐνεργείαις τοὺς ἀξίους ἀμειψάμενον ! Τί δὲ Δανιὴλ ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀνήρ ; οὐ τῇ καθαρτικῇ νηστείᾳ προχρησάμενος συνδιαττάται λέουσι ἀπήμαντον τὸ σῶμα ἀπενεγκάμενος ;

β'. Ἀλλὰ βούλει ἐπὶ τὴν νέαν μετεληλυθένα σοὶ τὸν λόγον; Ὅρα Παῦλον τὸν μέγαν τῆς ἀληθείας κήρυκα τριημερονύκτω νηστείᾳ τὴν παρασκευὴν ποιησάμενον, εἴθ' οὕτως πρὸς τῆ ἔκτενεῖ δεήσει τὸ ἀληθινὸν φῶς Χριστὸν ἐνδυσάμενον. Βλέπε καὶ Ματθαῖον τὸν εὐαγγελιστὴν προῦργου τὴν τῶν ἐνότων ἀπόταξιν ποιησάμενον, αὐτοὺς τε τοὺς τελωνικοὺς λόγους ἀτελεῖς καταλιπόντα, καὶ οὕτως μαθητιῶν τῷ Ἰησοῦ ἐλόμενον. Καὶ οὕτω λέγω ὅτι καὶ Ζακχαῖος πρότερον χαμόθεν ὑψωθείς καὶ σῶμα καὶ διάνοιαν, οὕτω τὸν Ἰησοῦν ὑφέστιον πεποίηται, σὺν ὑποσχέσει κρείττονι, καὶ τῆς κρείττονος ἀξιοῦται προσφωνήσεως· καὶ μὴν Κορνήλιος τετραήμερον νενηστευκῶς τε καὶ προσευξάμενος, τηλικαῦτα ὄρα τὸν ἄγγελον εὐαγγελισάμενον τὰ καταθύμια, καὶ τῶν ἐλπίδων ἐπιτέτευκται. Σὺ δὲ, ὦ βέλτιστε, ἴνα τοὺς ἄλλους παρήσω λέγειν, οὐκ ἄνευ εὐλαθείας καὶ πολλῆς προφύλακῆς τοῖς θεοῖς προσερχόμενος, οὕτως ἀπλῶς καὶ ἀπαρασκευάστως τῷ ὑπερφασί μυστηρίῳ προσελεύσῃ, δι' οὗ σοὶ καὶ ἡ ἐν πνεύματι ἀπόταξις, καὶ τὸ υἱὸς φωτὸς κεκληῖσθαι; καὶ οὐ φοβῆ μή ποτε ταυτὸν πάθοις τῷ ὀφθαλμοῖς ἀσθενέσει ἀντιώπειν ἐπιχειροῦντι πρὸς τὸν ἥλιον;

γ'. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο καλῶς, ὡς οἶμαι, προδιέτεθη καὶ διευτυπώθη, φέρε ὡς οἶόν τε χωρήσωμεν ἐπὶ τὰ Προφῶτια, καὶ ἴδωμεν κεκαθαρμένους ὀφθαλμοῖς ὄπως τὸ ἀληθινὸν φῶς ἐξ αὐτῆς γεννήσεως ἀνατεταλκός, μέχρι τοῦ φωτογενοῦς βαπτίσματος πρόβεισι θεολογούμενον· οὕτω γὰρ ὁ νοῦς τῆ ἱστορίᾳ συνεκόμενος φωτίζοιτο, καὶ ὁ λόγος ἐφαρμογῇ τὴν διήγησιν ποιήσοιτο, ἐφ' ἑκάστη τελετῇ ἐπιθεωρῶν τὰ προσήκοντα. Ἄρτι τοιγαροῦν ἐκ Παρθένου γεννηθεὶς ὁ ὑπερούσιος, ἀγγέλους ὑμνωδοὺς τοῦ μυστηρίου περιέστησι· καὶ σκοπῶμεν τὸ ἀπόρρητον· τί; ἴνα γνωρισθῇ πᾶσιν ὅτι ὄν κατ' ἀρχὰς τῆ γενέσεως τῶν ἀστέρων ὡς γενεσιουργὸν ὕμνησαν ἄγγελοι, τοῦτον νῦν γεννηθέντα καὶ ὀφθέντα ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς εἶδει ὑμνοῦσι καὶ δοξάζουσι· διὸ καὶ ἀστὴρ αὐτὸν μηνύει πᾶσι, καὶ οὕτως ὑπὲρ τὴν τῶν ἀστέρων φύσιν δεικνύμενος, τῇ τε τοπικῇ κινήσει, καὶ τῇ ἡμερικῇ λίμνῃ· τί δὴ ποτε; Ὡς ἂν κἀντεῦθεν δηλωθῇ ὑπερφυῆς ὁ κωθβαίς, ἔνθροπος μὲν τὸ ὀρώμενον, θεὸς δὲ τὸ νοούμενον. Ἐντεῦθεν τὸ τῆς περιτομῆς θεώρημα, οὐδ' αὐτὸ ἀμοιροῦν θεολογίας τοῖς ἐπισκευμένως ἔχουσι· τὸ γὰρ ἐπικληθὲν αὐτῷ Ἰησοῦς ὄνομα, κατὰ τὴν τοῦ ἀγγέλου προανάρρησιν, ἐπεὶ περ ἐστὶ Σωτῆρος ἔμφασιν ἔχον, θείας φύσεως γνωριστικὸν ἐστὶ, παντὶ που δῆλον· μηδὲ γὰρ ἐπιπεμπέτω τὴν γλῶσσαν ἐνταῦθα ὁ θεομῆχος διὰ τῆς τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ὀμνυμίας προεξηγούμενος, ὡς οὐκ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ σχετικῶς αὐτῷ συναφθέντος θεοειμένου. Οὐδὲ γὰρ, ἐπεὶ περ πολλοὶ κύριοι, καὶ οὐ κατὰ φύσιν οὔτοι· πρὸς δὲ καὶ θεοὶ, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὶ κατὰ φύσιν· ἀλλ' εἰς Κύριος, εἰς Θεὸς ὁ κατὰ φύσιν ἀληθής· οὕτω καὶ πολλαὶ προσηγοραὶ Ἰησοῦ, ἀλλ' εἰς Ἰησοῦς ὁ τῶν ἀπάντων Σωτῆρ.

δ'. Ἐντεῦθεν ἀνήκται εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ οἷα τὰ

2. Sed vin' ad Novum Testamentum tibi flecti sermonem? Specta Paulum, magnum veritatis præconem, trium dierum noctiumque jejunio se comparantem, atque ita non sine constata oratione, vero lumine Christo circumvestitum. Videsis etiam evangelistam Matthæum perutiliter rebus suis valedicere, et ipsas telonii rationes imperfectas deserere, atque ita Christi discipulatum arripere. Nondum Zachæum memoravi, corpore ac mente de terra sublato, Jesum convivio excepisse, cum egregia sua promissione, qua meliorem Christi allocutionem promeruit. Item Cornelius quadriduo jejunans et orans, vidit denique angelum jucunda sibi nuntiantem, composque voti factus est. Tu vero, optime (baptizande), ut alios nunc appellare omittam, etsi non sine religione longisque excubiis ad hæc sacra accedis, nihilominus tam temere atque imparatus ad splendidissimum mysterium ades, in quo tua spiritualis fit nativitas, et unde lucis filius appellaris? Nec vereris, ne id patiaris, quod homini infirmis oculis solem spectare volenti solet accidere?

3. Sed quia hoc egregie, ut existimo, jam dispositum fuit et constitutum, age quoad fieri potest ad hoc pervigilium veniamus, purgatisque oculis observemus, quomodo verum lumen jam inde ab ipsa nativitate ortum, usque ad splendidum baptismum comite divinitate procedat. Sic enim mens historiam discurrens illustrabitur, et oratio nostra idoneam narrationem faciet, tum in singulis divine vitæ gradibus quod apprimè decet considerabit. Nuper ergo ex Virgine natus incomprehensibilis Deus, angelos mysterii hymnologos fecit. Et arcanum, quæsto, animadvertamus. Quodnam vero? Nempe ut omnibus notum fieret, quod illum quem initio mundi, cum astra conderentur, tanquam Creatorem hymno celebraverant, nunc humanitas natus, et in specie nostra visum, hymnis celebrant atque honorant. Ideoque et stella cunctis illum significat, stella scilicet præter eam naturam semet exhibens, tum locali motu, tum etiam diurno splendore. Cur id? inquam. Ut hinc etiam supernaturalis appareret qui natus erat, et homo quidem cerneretur, Deus tamen intelligeretur. Sequitur circumcisionis contemplatio, ne ipsa quidem theologia carens, si modo intenta mente fiat. Nam Jesu nomen impositum, juxta angeli prædictionem, quia Servatorem sonat, divinæ naturæ significativum esse nemo non videt. Neque vero hic vibret linguam Dei aliquis hostis, propter Jesu Nave filii homonymiam, dicens non fuisse hoc nomen tanquam Deo Verbo impositum, sed homini cuius cum illo veteri convenientia aliqua fuit. Neque enim, etiamsi multi domini sunt, haud tamen natura sunt tales; vel si multi dii, ne hi quidem reapse tales; sed unus Dominus, unus Deus suapte natura verus. Sic etiam

4. Deinde Hierosolymam deportatus est: et quæ-

nam ejus qui illum ulnis excepit Simeonis verba fuerint, soimus; nempe quod esset salutare Dei, paratum ante faciem omnium populorum, et lumen ad gentium revelationem⁵, et si quid aliud hujusmodi de illo pronuntiavit, id æque de Patre theologice dici posse judicandum est. Namque etiam Pater, Servator lumenque in oraculis nominatur. Qui porro eandem appellationem substantive participant, iidem eandem quoque se habere naturam produnt. Itaque Filius Patri ait: Omnia mea, tua sunt; et tua, mea: reciprocatione secundum naturam affirmata, non secundum personarum terminum: hoc enim Sabellianæ confusionis commentum est, quod rejicimus. Postea in Ægyptum descendit, et quidem deportatus. Sed audi quid dicat Isaias: *Ecce Dominus levi nubi insidens veniet in Ægyptum, et cuncta Ægypti idola coram eo commovebuntur*⁶. Quid clarius dici potuit de Deo incarnato illuc adventante? Mox de Ægypto revertitur, et incolatum Nazareti delegit, unde etiam agnomen contraxit. Tu vero ne cogitationibus fluctues, dum Dei descensum reditumque audis, et localem motum ac transmigrationem. Nam si Verbum sine corpore intelligeretur, non temere mentem nostram commoveri ac perturbari contingeret: sed quia cum corpore est, nihil est absonum inconsequens: namque ut Deus in carne apparuit; ita loca mutat Deus in carne, et alias quaslibet vitæ carnæ proprietates admittit.

5. Hinc jam annos duodecim natus in medio doctorum sedet, audiens et interrogans, prudentibusque responsis audientes obstupescens. Age vero quisnam illa ætate tam mira diceret, nisi omnino incarnatus Deus? Tum etiam a Matre interrogatus, quæ revelari ab eo Dei gloriam optabat, rei gestæ rationem reddidit. Viden' quanta in brevi narratione theologia sit? et quomodo Dominus gloriæ, seu rex quidam magnifice ex regalibus thalamis, maternis, inquam, visceribus, prodians, dextra lævaque hymnis celebratur? Merito ergo tonitruum filius Joannes clamavit: *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis*⁷. Sed ecce Joannes e deserto veniens, peregrinum Israelitis et exoptatum spectaculum, Dei angelus et apostolus primus electus. Oportebat enim tanti regis talem esse militem, et pontificis maximi tantum ministrum. Et intelligamus mysterium, quale quantumque sit. Quia fieri non poterat, quin paranymphe præsentis sponsus quoque adesset, et clamante voce Verbum pariter audiretur: quid accidit? quidve prudenter curatum est. Secedit puerulus Joannes a publicis locis in abstrusa, seu lucerna quædam sub modio in deserto præter naturæ ordinem degens. Ibi supernas audit voces, et divinis visionibus dignus habetur; et ineffabilibus initiatur

τοῦ ὑποδεξαμένου αὐτὸν ἐν ταῖς ἀγκάλαις Σομεῶν βήματα, ἴσμεν· τὸ γὰρ σωτήριον Θεοῦ ἡτοιμασμένον κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς τε εἰς ἀποκάλυψιν ἔθνῶν, καὶ εἴ τι τούτοις ἕτερον αὐτὸν ἀποκαλέσαι, ἐπ' Ἰσηρ τῷ Πατρὶ εἶεν θεολογούμεθα· ἐπεὶ καὶ ὁ Πατὴρ καὶ Σωτὴρ καὶ φῶς πρὸς τοὺς λογίσις ὠνόμασται· τὰ δὲ τῆς αὐτῆς ὀνομασίας ὑπαρκτικὰ, καὶ τῆς αὐτῆς ἂν εἴη φύσεως δηλωτικὰ. Καὶ γοῦν Ἰδὸς πρὸς τὸν Πατέρα φησί· Πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστί, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ· τῆς ἀντιστροφῆς κατὰ τὸν τῆς οὐσίας δηλονότι λόγον ὁμολογουμένης, οὐ κατὰ τὸν τῶν ὑποστάσεων ὄρον· τοῦτο γὰρ τῆς συγχύσεως Σαβελλίου τὸ φρόνημα, ἕπερ ἠρνήθημα· Ἐντεῦθεν κάτεισιν εἰς Αἴγυπτον καὶ ὑπειλημμένος [cod. ὑπειλημμένον]· ἀλλ' ἀκουσον τί φησιν Ἡσαίας· Ἰδοὺ Κύριος κάθημι ἐπὶ νεφέλης κούφης, καὶ ἦξει εἰς Αἴγυπτον, καὶ σεισθήσεται πάντες τὰ χειροποίητα Αἰγύπτου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ· οὐ τί ἂν γένοιτο γνωριμώτερον, Θεὸν ἐν σαρκὶ εἶναι τὸν ἐκεῖσε ἀφικόμενον· Ἐντεῦθεν ἐξ Αἰγύπτου ἐπάνεισιν, καὶ εἰς Ναζαρέτ οἰκεῖν εἴλετο, ἀφ' ἧς καὶ τὴν ἐπωνυμίαν εἴληψε· σὺ δὲ μήπω ἰλιγυιάσης τοῖς λογισμοῖς ἀκούων ἐπὶ Θεοῦ κάθοδον καὶ ἀνοδὸν, τοπικὴν τε κίνησιν καὶ μετάθεσιν· εἰ μὲν γὰρ χωρὶς σώματος ὁ Λόγος ἐξηκούετο, ἦν εἰκὸς τὸ ἐπιστεῖον τὸν νοῦν καὶ θορυβοῦν· ἐπεὶ δὲ μετὰ σώματος, οὐδὲν ἀπηγῆς οὐδὲ ἀνακόλουθον· ὡς γὰρ ἐφανερώθη Θεὸς ἐν σαρκὶ, οὕτω καὶ τόπους ἀμείβει Θεὸς ἐν σαρκὶ· καὶ ὅσα ἄλλα τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς ἰδιώματα προσέται.

ε'. Ἐντεῦθεν δωδεκαετῆς γενόμενος ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων κάθηται ἐπαῖων καὶ ἐπερωτῶν καὶ ταῖς ἐμμελέσιν ἀποκρίσεις ἐξιστῶν τοὺς ἀκούοντας· Τίνας δ' ἂν καὶ εἴη ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ τηλικαυτὰ ἐξαισία φθέγγεσθαι, ἢ πάντως Θεοῦ σεσαρκωμένου; Ἀλλὰ γὰρ καὶ ὑπὸ τῆς μητρὸς ἀνακρινόμενος, φιλοπευστοῦσης μαθεῖν τὴν ἀποκάλυψιν τῆς πατρικῆς αὐτοῦ δόξης, τὸν λόγον ἀποδίδωξιν Ὁρθῆς ὅσον ἐκ σχεδισασθείσης διηγήσεως ὑπεδείχθη τὰ θεολογούμενα; καὶ ὅπως ὁ Κύριος τῆς δόξης οἷά τις βασιλεὺς εὐπρεπῶς ἐξ ἀνακτορικῶν θαλάμων τῶν μητρικῶν δὴ σπλάγχων προερχόμενος τῆδε καὶ τῆδε ὑμνηται; Εἰκότως οὐκ ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς Ἰωάννης κέκραγεν· Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν (καὶ ἐθεασαμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρὸς) πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας· Ἀλλ' ἦδη καὶ Ἰωάννης ἀπὸ τῆς ἐρήμου προερχόμενος, τὸ ξένον Ἰσραηλίταις καὶ πολυευκτον θέαμα, ὁ Θεοῦ ἄγγελος, καὶ ἐν ἀποστόλοις προχειροτόνητος· ἔδει γὰρ τηλικούτου βασιλέως τοιοῦτον εἶναι τὸν στρατιώτην, τοῦ μεγίστου ἀρχιερέως τοσοῦτον τὸν ὑποφήτην· καὶ νοῶμεν τὸ μυστήριον οἷον καὶ ἡλίκον· Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐνεδέχετο τοῦ νυμφαγωγοῦ παρόντος, μὴ καὶ τὸν νυμφίον συμπαρεῖναι, καὶ τῆς φωνῆς βοώσης μὴ καὶ τὸν Λόγον ἀκουτίζεσθαι, τί γίνεται, καὶ τί τὸ οἰκονομούμενον; Συστέλλεται εὐθὺς ἀπὸ σταργάνων ἀπὸ τοῦ

⁵ Luc. II, 30, 32. ⁶ Isa. xix, 1. ⁷ Joan. I, 14.

ἐμφανούς εἰς τὸ ἀφανέστερον ὁ Ἰωάννης, καθάπερ ἅτις λύχνος ὑπὸ μοδίῳ ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπερφυῶς ἐνδαι-
τώμενος· κάκει θείων ἀκούει φωνῶν καὶ θεοπτίας
ἀξιούται· ἀβρόγα τε μυσταγωγούμενος καὶ ἐκδιδα-
σκόμενος, καθάπερ ἔτι ὢν ἔμβρυος, τίς εἶη ὁ Ἰησοῦς, ἔτιπερ Ἰδὸς Θεοῦ, καὶ ἐφ' ᾧ τὸ σημεῖον τῆς πνευ-
ματοειδοῦς περιστερᾶς, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ βαπτίσων ἐν Πνεύματι ἁγίῳ.

ς'. Ἐπειδὴ δὲ ἦκε τὸ μέτρον τῆς ἡλικίας τοῦ
πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τέλος εἴληφεν ἡ περι-
οδος τῆς τριακοντάτου παρατάσεως, τηνικαῦτα ὁ
μὲν λύχνος ἐπὶ τὴν λυχνίαν καιόμενος, καὶ φαίνων
τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀγαλλιάσιμα· (εἴπερ δεῖ οἰκίαν ὑπο-
λαμβάνειν τὴν Ἰσραηλιτικὴν Συναγωγὴν) τό τε ἀλη-
θινὸν φῶς ἐπιφαίνόμενον καὶ φωτίζον τὸν κόσμον.
Ὡ τοῦ θαύματος! ὁ ἥλιος πρὸς τὸν ἀστέρα, ὁ λόγος
πρὸς τὴν φωνήν, ὁ νυμφίος πρὸς τὸν φίλον, οἰκονο-
μίας ἕνεκα, ἵνα διὰ τῆς ἐπιθιβάσεως πληρουμένης
ἐν τῷ Ἰησοῦ πάσης δικαιοσύνης, ὁ μὲν αὐξάνει, εὐ-
αγγελικῶς εἰπεῖν, ὁ δὲ ἐλαττοῦται. Πῶς γὰρ ἂν καὶ
οὐκ ἦν ἐλαττοῦσθαι τὸ λυχνιαῖον φῶς, μᾶλλον δὲ καὶ
πάντη ἐκ μέσον ἀπεῖναι, τοῦ τῆς δικαιοσύνης Ἠλλίου
ἤδη τοῖς θαύμασι μαρμαρῶσαντος ἐξαΐσια; βλέπει
δὲ ὁ χρονικὸς ἀριθμὸς τῆς σωματικῆς ἐντελείας,
ἐν ᾧ ὑπετάσσετο τοῖς γονεῦσιν Ἰησοῦς; Ὡ βᾶθος
πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! Δι' ἦν αἰ-
τίαν ἄρα; Ἄλλος μὲν οὖν ἄλλο λεγέτω, τῶν ὑψηλῶν
τῆ θεωρίᾳ καὶ τὰ βᾶθη τοῦ Πνεύματος ἐγνωκότων·
ὡς γοῦν ἔμοιγε δοκεῖ, δυοῖν ἕνεκα· ἵνα καὶ υἱέσι τὸ
πρὸς τοὺς γονεῶς ὑποτακτικὸν διὰ τῆς οἰκείας ὑπο-
ταγῆς ὁ πάντων νομοθετῶν νομοθέτης νομοθετήσῃ,
τὰς τε μεθελικιώσεις ἀγιάσει· καὶ τρίτον, μὴ ἀπο-
ξενωμένον τι καὶ ἀπεικὸς τῆς καθ' ἡμᾶς βιοτῆς, ἐν
ᾗ μάλιστα τὸ τέλειον ἡμῖν πρόσεστι, τὴν ἑαυτοῦ
πολιτείαν ὁ παντέλειος ἐπιδεικνέοι· ὅπου γε καὶ
ὅτι τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας τὸ τέλειον ἔχοντος, ἐτόλ-
μητιν Ἄρειος ἄψυχον αὐτοῦ τὸ σῶμα ἀποφῆναι·
Ἀπολιτῆριος δὲ κατὰ συνδρομὴν ἀσεβείας ἄνου ἀυ-
τὸν φληναφῆσαι· ὁ δὲ νῦν Μανιχαῖος (1) κατὰ προῦ-
χουσαν ἀπίθειαν, ἄγραπτον αὐτὸν δογματίσαι. Καὶ
σκοπῶμεν ὅση ἡ διαφορὴς θατέρου πρὸς θάτερον.
Ὁ μὲν οὖν τῷ ἄψυχῳ προϊστάμενος, ἐξίστησι ζωῆς ἕνεκα
Δεσποτικὸν σῶμα· τὸ γὰρ ἀμοιροῦν ψυχῆς, καὶ ζωῆς
ἐστὶν ἐκτὸς ὀφλοῦσι· ὁ δὲ τὸ [σῶμα] ἄνου, τῇ ἀλόγῳ
συντάξει εὐσιᾶ· ἐπεὶπερ πᾶν ἄνου, καὶ ἄλογον· ὁ
δὲ τῷ ἄγράφῳ, οὐδὲ ὄλων φύσει σώματος τὸ σῶμα
δοξάζει· εἴπερ τῷ ἀγράφῳ συνακολουθεῖ τὸ
ἀσώματον. Εἰ γὰρ σῶμα, πᾶν δὲ σῶμα ὑπ' ἀφῆν
καὶ χροιάν ἐστι· τελοῦν, τὸ δ' ἐν τούτοις ὑποπίπτον
ἐξ ἀναγκαίου ἔπεται, εἰ μὴ ληρῶμεν, καὶ τὸ περι-
γράφεσθαι· ὡς εἰ μὴ περιγράφοιτο, πάντη τε καὶ
πάντως τοῦ οἰκείου ὄρου ἐξοχίσειται εἰς τὸ ἀσώμα-
τον ἀνατρέχον· οὐδὲν, ὡς ἔοικε, τὸ ἐπισχεῖν γλῶσ-
σιν ἀσεγοῦσιν ἐπιχοροῦμένην κρᾶτι· ἐξουσίας.

ς'. Ἄλλ' ἀνακτέον τὸ ὄμμα ἐπὶ τὰς προφητικὰς
θεοπτίας καὶ θεωρητέον ὅπως ἐν αὐταῖς ὑποτυποῦται
τὸ ἱερώτατον βάπτισμα· εἰς τοῦτο γὰρ καλεῖ ἡ συν-

¹ Rom. xi, 33.

(4) Dicit novos Manichæos seu Paulicianos Iconomachos.

atque edocetur, sicut olim adhuc embryo cognovit,
quis esset Jesus, nempe quod Dei Filius, et quod
supra quem Spiritus in columbæ specie descende-
ret, is foret qui in Spiritu sancto esset baptizaturus.

6. Sed postquam venit mensura plenitudinis æta-
tis Christi, et triginta annorum periodus est abso-
luta, tunc demum lucerna ardere in candelabro
cœpit, et lætitiâ domesticis splendore suo creare
(si tamen domum reputare oportet Synagogam
Isræliticam): tunc verum apparuit lumen quod
mundum illuminat. O portentum! Sol venit ad
stellam, Verbum ad vocem, sponsus ad amicum; et
id quidem dispensationis mysterio, ut gradatim
completa in Jesu justitia, hic quidem cresceret,
ut evangelicis verbis utamur, ille vero minueretur.
Quomodo enim non minueretur lucernæ lumen,
imo et omnino tolleretur de medio, cum jam sol
justitiæ immensis prodigiorum splendoribus reful-
geret? Cernis quanto corporalis ætatis spatio sub
parentum suorum potestate Jesus fuerit? *O alti-
tudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei!* Cur ea
res, inquam? Alii alia dicant, qui sublimia intelli-
gunt, et profunda spiritus norunt. Quantum mihi
quidem videtur, duæ causæ fuerunt, nempe ut
obedientiam parentibus subjectione sua legislator
legislatorum, lege firmaret, ac ætatum transitiones
et gradus sanctificaret. Tertia quoque causa fuit,
ne insolitum aliquid et vitæ nostræ inusitatum,
præsertim matura ætate, in suæ vitæ genere hic
perfectissimus homo exhiberet. Ecce enim etiamsi
ad id virilis ætatis complementum devenit, ausus
est Arius corpus ejus exanime affirmare; Apollina-
ris, impietate æmulus, ipsum sine mente com-
mentus est: hodiernus denique Manichæus incir-
cumscriptum ipsum per summam impietatem
dogmatizat. Et observemus quæ sit horum inter
se differentia. Qui exanimem esse contendit, vitam
denegavit dominico corpori: nam quod animâ ca-
ret, vita alienum est, ut patet. Qui autem absque
mente fecit, is illum cum brutâ substantia nume-
ravit: nam quidquid sine mente est, ratione quo-
que caret. Qui denique incircumscriptum esse vult,
ne corpoream quidem naturam corpori concedit:
etenim incircumscripti consequens est incorpo-
reum. Nam si corpus est, omne autem corpus
tactui atque colori obnoxium est; quidquid his
qualitatibus subest, necesse est (nisi forte nugari
volumus) ut circumscribatur: adeo ut nisi circum-
scribatur, a sua prorsus definitione excidat, et in
rem incorpoream dissolvatur. Nihil tamen videtur
linguæ intemperantiam cohibere posse, quæ sæ-
culari potestati serviat.

7. Sed convertendus est oculus ad visiones pro-
pheticas, videndumque quomodo sacratissimus ab
his baptismas portendatur; huc enim nos vocat

sermonis series. Quid ergo Isaias ait? inde enim A verba sumimus: *Lxtare, sitiens desertum, quia apud te fons erupit, et rivus in terra sitiens*. Humanam scilicet naturam alloquitur, quæ in deserto veluti erat absque honorum ex fide operum fecunditate: ideoque adoptionis laticem optanti, scaturit baptismi aqua, amnici fluenti instar, Jordanes fluvius. Quid inde? *Erit arida in paludem, id est in uberem fidem: et terræ sitiens loco, aquæ fons*, ipse nimirum adoptionis fons: *ibique erit avium tripudium, ex baptismo videlicet renatarum*⁹: nam tropice baptizati avibus comparantur, quia sub rerum initio aves ex aquis productæ traduntur. Quid autem Gedeonis concha humore plena? Maternam adoptionis piscinam narratio illa significat; et quidem rotunda figura, et quaquaversus polita, ut innocentis speciem præbeat; in quam defluit intellectualis velleris salutaris ros Spiritu sancto plenus: unde regenerantur novelli initiati Dei filii, carnis et sanguinis natiuitate mutata: ac tantopere in virum perfectum aucti, ut suo tridentali, id est Trinitatis cultu, dæmoniacum populum debellare queant. Quid item illa Eliæ tempore circa altare et victimam terna aquæ effusio? Puto hinc significari vel triplicem Dei beatissimi super baptizatum invocatam personam, vel ipsius baptizati triplicem immersionem. Naaman etiam ex aqua, Elisæi mandato, purgatus totus emersit: *Restituta est enim*, inquit Scriptura¹⁰, *caro ejus ceu pueri parvuli, et mundatus est*. Symbolum jam tum id fuit baptizatorum: recens enim, et priorum deletis culparum stigmatibus exit, quisquis spiritu perficitur.

παιδαρίου μικροῦ, καὶ ἐκαθαρίσθη. Σύμβολον ἦδη τοῦτο τῆς ἀπάντων τῶν βαπτιζομένων ἀμαρ[η]τικῆς ἐν πνεύματι.

8. Atque ut gratuitum quoque spiritalis regenerationis beneficium esse cognoscas, audi Isaiam dicentem: *Sitientes, venite ad aquam; et qui non habetis argentum, ad emendum accedite*¹¹; omni enim volenti gratia patet: qua qui non potitur, vitæ jacturam facit. Sed hæc nos partim tantum delibamus ac participamus, nam pauperula etiam mens suas facit oblationes, pervigilium hoc quantum potest sanctificans. Tu veromecum specta quæ oculis sant subjecta: piscinæ aquis implentur, fontes ac fistulæ, rivi et stagna, Spiritus receptacula proponuntur: aquarum natura ad summum honorem evebitur. Lumina multiplicia nocte hac sacra, siderum instar, toto orbe parantur. Stat in singulis urbibus oppidisque præco celso loco sacra faciens, aquasque sanctificans per divini Spiritus in ipsas adventum; quarum utinam participatione sanctificemur, et deinde omnes splendido spiritu illustrati appareamus, in Christo Jesu Domino nostro. Cui gloria et potentia cum Patre et sancto Spiritu, nunc et per sæcula sæculorum. Amen.

⁹ Isa. xxxv, 1, 6, 7. ¹⁰ IV Reg. v, 14. ¹¹ Isa. lv, 1.

(2) *Dicit Ionomachos Leoni Armeno imp. gratificantes.*

ἔχεια τοῦ λόγου. Τί οὖν φησιν Ἡσαίας (2); ἔθθεν γὰρ ἐλόντες εἴπομεν· Εὐφράνθητι, ἔρημος διψῶσα· ὅτι ἐβράβη ἐν ἐρήμῳ ὕδωρ, καὶ φάραγξ ἐν γῆ διψῶσῃ. Τῇ ἀνθρωπίνῃ δηλονότι φύσει ἢ προσφώνησις, ἐν ἐρήμῳ οὕτῃ τῆς ἐκ πίστεως καὶ ἀγαθῶν ἔργων καρποφορίας· καὶ διὰ τοῦτο τὸ τῆς υἰοθεσίας νᾶμα διψῶσῃ ἐβράβη τὸ τοῦ βαπτισματος ὕδωρ, καθάπερ τι βεῦμα ποτάμιον τὸ τοῦ Ἰορδάνου βεῖθρον· κἀντεῦθεν τί; Καὶ ἔσται ἡ ἀνδροσ εἰς ἔλη, τουτέστιν εἰς ἀμφιλαφῆ πίστιν· καὶ εἰς τὴν διψῶσαν γῆν, πηγὴ ὕδατος ἔσται· αὐτὴ δηλαδὴ ἡ κρήνη τῆς υἰοθεσίας· καὶ ἐκεῖ ἔσται εὐφροσύνη ὀρνέων, τῶν ἐν τοῦ βαπτισματος δηλονότι ἀναγεννημένων, ὀρνέοις τροπικῶς ἐνικότων διὰ τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ὕδατων καὶ τῆν ὑπαρξίν ἐσχηκέναι. Τί δὲ κατὰ τὸν Γεδεὼν πλήρης λεκάνη ὕδατος; Τὴν τῆς υἰοθεσίας μητρόμοιον κολυμβήθραν ὑποσημαίνει ὁ λόγος, κωκλωτερῆ τε οὖσαν τῷ σχήματι, καὶ πάντοθεν ἀποτετορημένην, τῇ τῆς ἀναμαρτησίας ἰδέα· ἐφ' ἣ ἀπεβρύθη ἡ τοῦ νοητοῦ πόκου ἱαματικὸς δρόσος πλήρης Πνεύματος ἁγίου· ἐξ ἧς ἀναγεννῶνται οἱ νεοτελεῖς Θεοῦ παῖδες, τὴν ἐκ σαρκὸς καὶ αἵματος ἀμειψάμενοι γέννησιν· καὶ τοσοῦτον εἰς ἄνδρα τέλειον ἀνατρέχοντες, ὡς καταπαλαίειν τῇ Τριαδικῇ λατρείᾳ τὸ δαιμόνιον φύλον. Τί δὲ ἡ κατὰ τὸν Ἡλίαν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν τε καὶ τὸ δλοκαύτωμα τρισευομένη τοῦ ὕδατος ἐπίχυσις; Οἴμαι δηλοῦν ἡ τὴν τριστὴν τῆς θείας μακαριότητος ἐν τῷ βαπτιζομένῳ ἐπιδομένην ὑπόστασιν, ἡ τὴν τριστὴν αὐτοῦ τοῦ τελομένου κατάδυσιν· ἀνεῖσι δὲ Νεεμᾶν ἀπὸ τοῦ ὕδατος κατὰ τὴν Ἑλισσαίε διαταγὴν κεκαθαρμένος ὄλος· Ἐπεστρεψεν γὰρ, φησὶν, ἡ σὰρξ αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν ὡς τοῦτο τῆς ἀπάντων τῶν βαπτιζομένων ἀμαρ[η]τικῆς προκατεστιγμένων πλημμυλημάτων ἀνεῖσιν ὁ τελεσθεῖς

ἡ'. Εἰ δὲ βούλει γινῶναι καὶ τὸ ἄμισθον τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως, ἀκοσῆ τοῦ Ἡσαίου λέγοντος· Οἱ διψῶντες, πορεύεσθε ἐφ' ὕδωρ· καὶ ὅσοι μὴ ἔχετε ἀργύριον, βεδίσαντες ἀγοράσατε· πάντες γὰρ τοῦ προαιρουμένου τὸ χάρισμα, καὶ οὐ μὴ τυχεῖν, ζωῆς ἐστὶν ἀπέτευξις. Ἀλλὰ τούτων μὲν ἀπὸ μέρους ἡ λῆψις καὶ μέθεξις· ὅτι καὶ ἐκ πενιχρᾶς διανοίας ἢ προκόμισις ἐφ' ὅσον οἶόν τε ἀφοσιωμένης τὰ προεόρτια. Σὺ δὲ μοι ἄθρει οἷά τὰ δρώμενα· κολυμβήθραι ὕδατων πεπλήρωνται, πηγαὶ τε καὶ κρήναι, ποταμοὶ τε καὶ λίμναι, δοχεῖα τοῦ Πνεύματος πρόκειται· ἡ φύσις τῶν ὕδατων εἰς τιμὴν ὑπερτιμον προέρχεται· φῶτα πολυειδῆ τῆς ἱερᾶς νυχτὸς δίκην ἀστέρων κατὰ πᾶσαν τὴν ὑπουράνιον ἐτοιμάζεται· εἰστήκει δὲ κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν κήρυξ ἐπὶ τοῦ μετεώρου ἱερῶν τὰ θεῖα, καὶ ἀγιάζων τὰ ὕδατα διὰ τῆς ἐπ' αὐτὰ τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως· ὧν τῇ μεθέξει ἀγιασθήμεν, καὶ τῇ ἐξῆς ὀφθείημεν ἅπαντες φαινοὶ τῷ παμφαεῖ πνεύματι· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, φῆ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Δ'.

A

IV.

Λόγος κατηχητικὸς τῆ ἀγίῳ μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα.

Oratio catechetica in sanctum Paschatis diem dominicum.

(ANG. MAI, *loc. cit.* p. 24.)

α'. Τί τοῦτο, ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ καὶ φιλέοργοι καὶ φιλόχριστοι; τίς ἡ τοιαύτη λαμπροφορία; τίς ἡ τοιαύτη φωταγωγία καὶ θυμηδία; τί τὸ καταστράψαν ὧτε τὴν Ἐκκλησίαν; τί τὸ καταγλαΐσαν τὴν οἰκουμένην; τί τὸ παρασκευάσαν τοσαύτην γενέσθαι ἡδονὴν καὶ φαιδρότητα; Χθὲς ἐν ἀθυμίᾳ, καὶ σήμερον ἐν εὐθυμίᾳ· χθὲς ἐν κατηφείᾳ, καὶ σήμερον ἐν φαιδρότητι· χθὲς ἐν ὀλολυγμοῖς, καὶ σήμερον ἐν ἀλάλαγμασι. Ἐρωτᾷς τί τοῦτων τὸ αἴτιον, καὶ τί τὸ παρασκευάσαν γενέσθαι τοσαύτην χαρὰν καὶ λαμπρότητα; Ἰησοῦς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, καὶ ἅπας ὁ κόσμος ἠγαλλιάσατο. Κατήργησε τῶ ζωοποιῶ αὐτοῦ θανάτῳ τὸν θάνατον, καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ ᾄδῃ τῶν δεσμῶν ἀπελύθησαν· ἠνέψε τὸν παράδεισον, καὶ πᾶσιν αὐτὸν εἰσηκτὸν ἀπειργάσατο. Ὡ βᾶθος μὴ νοοῦμενον! Ὡ ὕψος μὴ μετροῦμενον! Ὡ μυστηρίου φρικτοῦ, νοὸς δύνανται ὑπερβαίνοντες! Ὑμνοῦσιν ἄγγελοι τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν ἐπευφραίνόμενοι. Προφῆται χαίρουσι τῆς οἰκείας προβόησεις πληρουμένας θεώμενοι. Πᾶσα ἡ κτίσις συνορταζει. Ἦύγασε γὰρ αὐτῇ ἡμέρᾳ σωτήριος, ἔλαμψε πάλιν ὁ τῆς δικαιοσύνης Ἥλιος. Τίς τοίνυν ἀξίως τῆς λαμπρᾶς ταύτης ἡμέρας τὴν χεῖρ ἐξυμνήσει; Τίς μεγαλοπρεπῶς τοῦ τοσοῦτου μυστηρίου ἐκθειάσει τὴν δύναμιν; τίς ἕτερος, ἢ ὁ χρυσοῦς ἡμῶν Πατὴρ Ἰωάννης, ὁ διαπρύσιος καὶ μεγαλοφώνωτος κήρυξ, ὁ τῆς οἰκουμένης διαφανέστατος καὶ λαμπρότατος φωστὴρ, καὶ ἀληθινὸς ποιμὴν καὶ διδασκαλός, ὁ τῶν ψυχῶν εὐφρέστατος καὶ θαυμάσιος ἰατρός, ὁ τῶν ἀμαρτωλῶν ἐγγυητὴς ἀξιώχρως, ὁ ὑπὲρ τὸν Νεῖλον ποταμὸν ῥέων τὰ χρυσοῦσθρα νάματα, ὁ χρυσοῦς καὶ χρυσογλωσσος καὶ χρυσοστόμος; οὗτος ἐκθειάζεται καὶ ἀνομιεῖται καὶ κροτεῖται τῷ μυστηρίου τὴν δύναμιν· καὶ τοῦτου χάριν, ὡς εἶδόν τε διὰ βραχέων συντεταγμένων λόγων ἐξαγγέλλεται· ἀλλ' ὁ μὲν ἑτοιμὸς ἔστιν, ὡς τοῦ λόγου ῥήτωρ ποιήσας, καὶ σάλπιγγ' μεγαλοφωνοτάτη τοῦ Πνεύματος· ἡμεῖς δὲ πρὸς το ἀκούειν τοῦτου ἐτοιμώτεροι γινώμεθα καὶ προσεκτικώτεροι, ἵν' εἰδωμεν οἷα Διὸ ἀκούσατε.

1. Quid hoc est, dilecti fratres, hujus festi Christianique amatores? Quænam hæc tanta candidæ vestis gestatio? quis tantus luminum apparatus et hilaritas? quid tantopere Ecclesiam illuminat? quid mundum exornat? quid tantam jucunditatem lætitiæque efficit? Heri consternati, hodie exhilarati: heri in tristitia, hodie in gaudio: heri in ejulatibus, hodie in jubilibus. Rogas horum causam, quidve tantum gaudium solemnitateque afferat? Christus mortuus resurrexit, et universus mundus exultat. Destruxit vivifica morte sua mortem, et omnes inferorum incolæ vinculis sunt resoluti: paradysum reclusit cunctisque pervium efficit. O profunditas inscrutabilis! o altitudo immensurabilis! O tremendum mysterium mentis vim excedens! Hymnos canunt angeli salute nostra lætificati. Prophetæ gaudent, vaticinia sua ad affectum esse perducta. Universa creatura festum concelebrat: illuxit enim et dies salutaris, denuo effulsit Sol justitiæ. Quis ergo digne diei hujus gratiam decantet? Quis pro dignitate tanti vim mysterii dilaudet? quis, nisi aureus Pater noster Joannes, canorus ac vocalissimus præco, mundi illustrissimum ac splendidissimum luminare, versus pastor atque magister, peritissimus animarum ac probatissimus medicus, peccatorum reconciliator egregius, Nilo fluvio fluentior aureis laticibus, ille aureus, et aurea lingua, atque Os aureum; hic, inquam, dilaudet, hymnis et plausibus prosequatur hujus vim mysterii, ideoque breviora quam fieri poterit oratione deprædicet. At is quidem paratus est, ceu dicendi rhetor copiosus, tuba vocalissima Spiritus: nos autem ad hunc audiendum alacriores simus et attentiores, ut cognoscamus quid nobis alter pœnitentiæ præco (Joannes) nuntiet. Ergo audite.

ἡμῖν ἐπαγγέλλεται ὁ μετανοίας κήρυξ ὁ δεύτερος.

APXH TOY XPHCOZTOMOY (3)

D

INITIUM CHRYSOSTOMI.

β'. Εἴ τις εὐσεβὴς καὶ φιλόθεος, ἀπολαύτω ταύτης τῆς καλῆς πανηγύρεως· εἴ τις δοῦλος εὐγνώμων, εἰσελθῆτω χαίρων εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου αὐτοῦ· εἴ τις ἔκαμε νηστεύων, ἀπολαβῆτω νῦν τὸ θηνάριον· εἴ τις ἀπὸ πρώτης ὥρας εἰργάσατο, δεχέσθω νῦν τὸ δικαίον ὄφλημα· εἴ τις μετὰ τὴν τρίτην ἦλθεν, εὐχαριστῶν ἑρτάσσοι· εἴ τις περὶ τὴν ἕκτην ἦλθεν, μηδὲν ἀμφιβαλέτω, καὶ γὰρ οὐδὲν ζημιούται· εἴ τις ὕστερην εἰς τὴν ἑνάτην, προσέλθοι μηδὲν ἐνδοιάζων· εἴ τις μόνον ἔφθασε τὴν ἑνδεκάτην, προσέλθοι, καὶ

2. Si quis pius est, Deique amans, præsentem gaudeat pulchra solemnitate. Si quis servus probus, lætus intret in gaudium domini sui. Si quis laboravit jejunans nunc recipiat denarium: si quis a prima hora operatus est, nunc justam percipiat mercedem: si quis post tertiam venit, cum gratiarum actione festum agat: si quis circa sextam accessit, nihil hæsitet, nullum enim detrimentum sentiet: si quis ad nonam usque distulit, nihil dubitans veniat: si quis hora tantum undecima ad

(3) Exstat sequens sermo vel fragmentum in editione Maurina l. VIII. p. 250. Spurium incaute Montfauconius judicavit. [Vide hujusce Patrologiæ

t. LIX, col. 721.] Nunc autem, Studita iudice, inter genuina divi Patris scripta poni debet.

laborem se contulit, ne ipsa quidem de sua traditate timeat. Cum sit enim liberalis dominus, postremum haud secus ac primum excipit; refocillat æque undecimæ horæ operarium, ac illum qui jam inde a prima operam præstiterat; et ultimi miseretur, et primum remuneratur; huic dat, illi douat: et operam excipit, et voluntatem amplectitur: et actum debito honore afficit, et propositum laudat. Ergo omnes intrate in gaudium Domini nostri; et tum primi tum ultimi mercedem percipite: divites simul et pauperes, choream ducite: forte æque ac ignavi, hunc diem honorate: qui jejunastis, et qui secus, hodie jucundamini: mensa dapibus est referta, deliciamini omnes: vitulus saginatus, nemo discedet famelicus: cuncti copiis liberalitatis frumini: nemo de inopia queratur, nam commune regnum adest: nemo lapsus suos lamentetur, nam venia de sepulcro exorta est: nemo mortem timeat etenim liberavit nos mors Salvatoris; extinxit illam, a qua fuerat oppressus: vicit infernum, qui ad infernum descendit: amarum reddidit illum, qui carnes ejus gustaverat. Id præoccupans Isaias exclamavit: *Infernus, inquit, amarus factus est* ⁴¹, dum tibi deorsum congrederetur; amarus factus est, quia mortificatus: amarus factus est, quia mortificatus: amarus factus est, quia illud est ei; corpus invasit, et incidit in Deum; terram apprehendit, et in cælum incurrit: apprehendit quem videbat, et decidit unde nescibat. *Ubi o mors, stimulus tuus? ubi, inferne, victoria tua* ⁴²? Resurrexit Christus, et ceciderunt dæmones: resurrexit Christus, et lætantur angeli: resurrexit Christus, et vita inter homines versatur: resurrexit Christus, et nemo mortuus in tumultis jacet Christus enim resurgens ex moritur factus est dormientium inchoatio. Dominus ex mortuis resurrexit, et cum eo multa sanctorum turba. Festum celebremus suaviter et modeste: hæc enim vere dies est quam fecit Dominus; exultemus et lætemur in ea: prædicemus Servatoris resurrectionem, imo potius salvationi nostræ plaudamus: prædicemus salutaris dei commemorationem, prædicemus diaboli mortificationem, impurorum dæmonum captivitatem, Christianorum salutem, mortuorum resuscitationem. Nam Christi resurrectione gehennæ ignis exstinguitur, vermis perpetuus moritur, infernus turbatur, luget diabolus, peccatum perimitur, mali spiritus fugantur, terrestres in cælum conscendunt, inferno detenti emittuntur diaboli vinculis, atque ad Deum confugientes aiunt: *Ubinam tuus, o mors stimulus? ubinam tua, o inferne victoria?*

3. Age vero nobis divini hujus festi solemnisque concionis auctor est Christus, qui et omnium nobis honorum donatur est. Is enim jam inde ab initio

⁴¹ Isa. xiv, 9. ⁴² I Cor. xv, 55.

(4) Hactenus Chrysostomus in editione Maurina. Verumtamen apud nostrum Studitam videtur paulo longius progredi. Cæterum ubinam, cessante Chry-

A αὐτὸς μὲν ἐνδοιαζῶν · φιλότιμος γὰρ ὦν ὁ Δεσπότης, δέχεται τὸν ἔσχατον καθάπερ τὸν πρῶτον · ἀναπαύει τὸν τῆς ἑνδεκάτης, ὡς τὸν ἐργασάμενον ἀπὸ τῆς πρώτης · καὶ τὸν ὑστερον ἔλειψι, καὶ τὸν πρῶτον θεραπεύει · κἀκείνῳ δίδωσι, καὶ τοῦτῳ χαρίζεται · καὶ τὰ ἔργα δέχεται, καὶ τὴν γνώμην ἀσπάσεται · καὶ τὴν πρᾶξιν τιμᾷ, καὶ τὴν πρόθεσιν ἐπαινεῖ. Οὐκ οὖν εἰσέλθετε πάντες εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου ἡμῶν · καὶ πρῶτοι καὶ δεύτεροι τὸν μισθὸν ἀπολάβετε · πλούσιοι καὶ πένητες, μετ' ἀλλήλων χορεύσατε · ἔγκρατεῖς καὶ ῥέθυμοι, τὴν ἡμέραν τιμῆσατε · οἱ νηστεύσαντες καὶ μὴ νηστεύσαντες, εὐφράνθητε σήμερον · ἢ τράπεζα γέμει, τρυφήσατε πάντες · ὁ μόσχος πολὺς, μηδεὶς ἐξέλθοι πεινῶν · πάντες ἀπολαύσατε τοῦ πλοῦτου τῆς χρηστότητος · μηδεὶς θρηνητω πένταν, ἐφάνη γὰρ ἡ κοινὴ βασιλεία · μηδεὶς ὀδυρόσθω τὰ πταίσματα, συγγνώμη γὰρ ἀπὸ τοῦ τάφου ἀνέτειλεν · μηδεὶς φοβείσθω τὸν θάνατον, ἡλευθέρωσεν γὰρ ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτῆρος θάνατος · ἔσθεσεν αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ κατεχόμενος · ἐκώλυσε τὸν ἄδην ὁ κατελθὼν εἰς τὸν ἄδην · ἐπικράνην αὐτὸν γευσάμενον τῆς σαρκὸς αὐτοῦ · καὶ τοῦτο προλαβὼν Ἡσαίας, ἐδόξασεν · Ὁ ἄδης, φησὶν, ἐπικράνην, συναντήσας σοι κίτῳ · ἐπικράνην, καὶ γὰρ ἐνεκρώθη · ἐπικράνην, καὶ γὰρ ἐνεπαίχθη · ἔλαβε σῶμα, καὶ Θεῷ περιέτυχεν · [ἔλαβε γῆν, καὶ συνήτησεν οὐρανῶν.] ἔλαβεν ὅπερ ἔβλεπεν, καὶ πέπτωκεν ὅθεν οὐκ ἔβλεπεν. Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, ἄδης, τὸ νίκος, Ἄνεστη Χριστὸς, καὶ πεπτῶκας δαίμονες · ἀνίστη Χριστὸς, καὶ χαίρουσιν ἄγγελοι · ἀνίστη Χριστὸς, καὶ ζωὴ πολιτεύεται · ἀνίστη Χριστὸς, καὶ νεκρὸς οὐδεὶς ἐπὶ μνήματος. Χριστὸς γὰρ ἐγερεῖς ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχῆ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο (4) · Κύριος ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, καὶ μετ' αὐτοῦ πολλὸς ὄχλος ἁγίων. Ἐορτάζωμεν ἡδῶς τε καὶ σωφρόνως · αὕτη γὰρ ἀληθῶς ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος · ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ · κηρύξωμεν τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀνάστασιν, μᾶλλον δὲ τὴν ἡμετέραν βοήσωμεν σωτηρίαν · κηρύξωμεν τῆς σωτηρίου ἡμέρας τὴν ὑπόμνησιν · κηρύξωμεν τὴν νίκωσιν τοῦ διαβόλου, τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων ἀχμαλωσίαν, τὴν τῶν Χριστιανῶν σωτηρίαν, τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν · διὰ γὰρ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ σθένυνται μὲν γένηνα πυρὸς, σκώληξ ὁ ἀκοίμητος τελευτᾷ, ἄδης ταράττεται, πενθεὶ διάβολος, ἀμάρτια νεκροῦται, πνεύματα πονηρὰ διώκονται, οἱ ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνατρέχουσιν, οἱ ἐν τῷ ἄδῃ ἐλευθεροῦνται τῶν δεσμῶν τοῦ διαβόλου, καὶ Θεῷ προσφεύγοντες λέγουσι τῷ διαβόλῳ · Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, ἄδης, τὸ νίκος;

γ'. Αἴτιος δὲ ἡμῖν τῆς θείας ἑορτῆς καὶ πανηγύρεως ὁ Χριστὸς, ὁ καὶ πάντων ἡμῖν τῶν καλῶν πρόξενος · οὗτος γὰρ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐποίησεν, ἐκ τοῦ

sostomo, resumat orationem Studita, non satis video. — In codice Vaticano Chrysostomi fragmentum videtur desinere infra in verbo νίκος.

μη ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήγαγεν· οὗτος καὶ νῦν ἄπολλομένους ἔσωσεν, νεκρωθέντας ἐζώωσεν, καὶ τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἀφείλετο· οὗτος δούλους ὄντας ἡμᾶς τῆς ἀμαρτίας, ἐλευθέρους ἐνέδειξεν, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον· Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατὰρα, τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατὰρα· ἐφ' οἷς ἄξιον καὶ ἡμᾶς εἰπεῖν· Τί ἀνταποδώσομεν τῷ Κύριῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν; ὁ Θεὸς ὁ μονογενὴς, ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς γενέσθαι εὐδόκησεν, καὶ γέγονεν ὄψικτος μέχρι θανάτου, ἵνα ἡμᾶς αἰωνίου θανάτου ῥύσται· δούλου μορφὴν ἐνεδώσατο ὁ τῶν ἀγγέλων Κύριος· σάρκα προσελάβετο ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ ἄνθρωπος ἐφαίνετο ὁ σύμμορφος καὶ ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ· καὶ ταῦτα ὑπέμεινεν ἵνα ἡμᾶς καὶ τῆς ἀδίκου δουλείας ἐξέλθῃται; καὶ τῆς ἀτιμίας λυτρώσῃται· διὰ τοῦτο ἠνέσχετο σαρξὶ ὁ τῆς ζωῆς ἀρχηγός· διὰ τοῦτο καὶ ἐτάφη τῆς ἀθανασίας ἡ πηγὴ, ἵνα τοῖς θνητοῖς αἰετιῶν χαρίσῃται ζωὴν· καὶ παρῆν μὲν ἐπὶ τῆς γῆς, εὐεργετῶν, καὶ ἰώμενος πάντα τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων, ἀναξίας δὲ ὑπὸ τῶν θεομάχων Ἰουδαίων ὑπολαμβάνει ὑὰς ἀμοιβὰς· ὁ μὲν γὰρ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ πολλὴν ἀγαθότητα λεπρούς ἐκαθάρισεν, τυφλοῖς τὸ βλέπειν ἐχαρίσατο, ἀσθενούντας ἐθεράπευσεν, δαίμονας ἀπήλασεν, τὸν Λάζαρον τετραήμερον ἐκ τῶν νεκρῶν ἤγειρεν, καὶ ἐκ πέντε ἄρτων πεντακισχιλίους ἐχορτάσεν· ἐπὶ θαλάσσης περιεπάτησεν, τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον μετέβαλεν, τὴν αἰμορροῦσαν ἰάσατο, τὴν θυγατέρα τοῦ ἀρχισυνκλήτου θανοῦσαν ἐζωοποίησεν. Ἰουδαῖοι δὲ ὑπὸ φθόνου καὶ βασκανίας κινήθητες, ποτὲ μὲν ἐλίθιζον αὐτὸν, ποτὲ δὲ κατακρημνίζον ἐπειρώντο, τελευταῖον δὲ καὶ ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἤγαγον.

δ. Ἄλλ' ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς οὐκ ἐμίμησε τῶν βλασφημῶν Ἰουδαίων τὴν κακίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἰσθμὸν ἐδίδου εἰς μάστιγας κατὰ τὸν προφήτην, καὶ τὰς σταγόνας αὐτοῦ εἰς ῥαπίσματα, καὶ οὐκ ἀπίστρεψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπυρσμάτων· καὶ τὸ τεκευαῖον· Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῆν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐνζυτίων· τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφωμος, οὐκ ἀντιτασσόμενος, οὐκ ἀντιλέγων· βλασφημούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπεῖλει, παρίδου δὲ ἑαυτὸν τῷ κρινόντι· οὐ γὰρ ἤλθον ἐπὶ τῇ πρώτῃ παρουσίᾳ κολάσαι καὶ τιμωρησασθαι τοὺς ἀπίστους, ἀλλ' ἠθέλησεν διὰ μακροθυμίας ὁδηγήσαι τοὺς πεπλανημένους ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν· καὶ μάθε τοῦ Κυρίου τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν χρηστότητα τὴν μεγάλην· ἐβλασφήμουν εἰς αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἔλεγον· Δαιμόνιον ἔχεις· ὁ δὲ Κύριος μακρόθυμος ὢν, τοὺς δαίμονας ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπήλαυεν· Ἰουδαῖοι εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπέτυον, αὐτὸς δὲ τοὺς τυφλοὺς αὐτῶν ἐθεράπευεν· Ἰουδαῖοι τὸν Χριστὸν ἐλίθιζον, ὁ δὲ Χριστὸς τοῖς χυλοῖς αὐτῶν τὸ βαδίζειν ἐχαρίζετο· καὶ δι' ὅλου διετελέσεν εὐεργετῶν τοὺς ὑβρίζοντας, καὶ ἀντὶ κακῶν ἀγαθὰ δωρούμενος τοῖς ἀχαρίστοις ἐκείνοις καὶ μισαροῖς ἀνθρώποις· ἀνεξικακῶς δὲ φέρων τὰς λοιδορίας, ἴσως καὶ ἀσθηνὴς ἐνομιζέτο ὁ ὑπὸ ἀγγέλων δορυφορούμενος.

creavit, ex nihilo ad existendum produxit : idem et nunc pessumdatos salvavit, mortificatos vivificavit, et diaboli tyrannide eripuit : idem nos peccati servos libertate donavit, delens quod adversus nos erat obirographum. Christus legis nos maledictione redemit, factus pro nobis maledictio. Quorum causa nos quoque dicere æquum est : *Quid retribuemus Domino pro omnibus quæ nobis retribuit* ¹²? Deus Filius unigenitus, homo nostri gratia fieri voluit, factusque unigenitus, homo nostri gratia fieri voluit, factusque est usque ad mortem obediens, ut nos æternæ morti eriperet : servi formam induit Dominus angelorum : carnem assumpsit Deus Verbum, homoque apparuit qui conformis et consubstantialis Patri est. Atque hæc sustinuit, ut injusto nos servitio liberaret, et infamia exueret. Idcirco passus est carne, vitæ auctor ; ideo etiam sepultus, qui fons erat immortalitatis, ut mortalibus æternam largiretur vitam. Et is quidem in mundo fuit bene faciens et cunctas hominum sanans infirmitates, indignas tamen a Dei hostibus Judæis gratias retulit. Certè Dominus noster Jesus Christus propter multam suam bonitatem leprosos mundavit, cæcis visum tribuit, ægros sanavit, dæmones expulit, Lazarum quatruiduanum ex mortuis revocavit, et quinque panibus quinque hominum milia saturavit, supra mare ambulavit, aquam in vinum convertit, hæmorrhoidis mulieri medicinam fecit, archisynagogi filiam exstinctam vitæ restituit. At Judæi, invidia ac livore permoti, modo eum lapidibus appelebant, modo præcipitem dare conati sunt, postremo in crucem egerunt.

4. Verumtamen Dominus noster Jesus Christus non est imitatus blasphemorum Judæorum malitiam, sed dorsum flagellis obtulit, ut ait propheta ¹³, et maxillas alapis, neque faciem a stuporum fœditate avertit denique *tanquam ovis ad occisionem ductus est, et velut agnus coram tondente se obmutuit* ¹⁴, non resistens, non contradicens, blasphemias percussus, non vicissim maledicebat, patiens non comminabatur, sed semetipsum judicanti permittit. Non enim venit ut sua priore præsentia puniret atque ulcisceretur incredulos, sed longa patientia errantes voluit ad veritatem deducere. Et discite Domini clementiam ac mansuetudinem magnam. Blasphemabant adversus eum Judæi dicentes : Dæmonium habes : et patiens Dominus dæmones ex hominibus ejiciebat. Judæi in faciem ejus spuebant, at Dominus eorum cæcos (sputo liniens) sanabat. Judæi Christum lapidabant, Christus autem claudis eorum gradiendi vim tribuebat : mosque ejus perpetuus fuit bene faciendi offensoribus, maleficiorum loco beneficia ingratias illis hominibus detestandisque rependere : in tantum ut dum convicia imperturbatus perferret, impotens fortasse videretur ille, qui alioqui ab angelis stipabatur.

¹² Psal. cxv, 12. ¹³ Isa. l, 6. ¹⁴ Isa. liii, 7; Act. viii, 32.

5. Sed ne plura dicendo videamur orationem producere, ad ipsam rerum summam veniamus. Postremo igitur cruci necique traditus fuit gloriæ Rex, et in ligno clavis confixus qui a Cherubinis Seraphinisque hymnorum cantu celebratur, et a cunctis virtutibus angelisque adoratur. Hæc benigne sustinuit ac passus est, nobis exemplum præbens, et mansuetudinis factus magister. Quapropter nos quoque debemus improborum hominum minas fortiter ferre. Quin adeo in cruce pendens majora operaret plura miracula edidit, ut ita Deo odibilium vesaniam sedaret, neque excusationem incredulitati sue præstenderent, quod simplicem hominem crucifixiassent. Primo itaque passus est Christus se crucifigi, et in aerem attolli, ut aëros demones fugaret. Suspensus est ligno, ut culpam ligni causa hominibus olim inflictam oörrigeret. Lancea latus ejus perfossum, propter sumptam de Adami latere feminam. Nam postea quom serpens Evam deceptit, Evaque Adamum ad transgressionem impulit, edita est contra utrumque sententia, *regnabitque mors ab Adamo usque ad Moysen super eos etiam qui non peccaverant* ¹⁵. Propterea vulneratur latus, ut discamus non viris tantummodo verum etiam mulieribus passionem Christi attulisse salutem. *Adamus enim prior formatus fuit, deinde Eva: et Adamus quidem non est deceptus, sed mulier decepta in transgressionem incurrit* ¹⁶. Salvabitur tamen propter sanctæ Mariæ partum. Hæc enim Servatorem Christum peperit sine viri congressu, *Isaia teste* ¹⁷, sed sancti Spiritus umbra, sicut archangelus Gabriel nuntiaverat. Quamobrem latus quoque Christi vulneratur, ut prædicta dispensatorio modo fierent, baptismi mysterium prædicaretur, et futura gratia illucesceret. Eliciuntur enim sanguis et aqua ex Christi latere, ut peccati chirographum contra nos criptum eluatur, sanguine illius purificemur, et paradisi adipiscamur.

γὰρ αἷμα καὶ ὕδωρ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Χριστοῦ, ἵνα καὶ καὶ τῷ αἵματι αὐτοῦ καθαρισθῶμεν, καὶ τὸν παράδεισον

6. O grande mysterium! Latro respicit, opus erat aqua ut baptizaretur, in cruce pendeat, nullus erat alius idoneus baptismo locus, non fons, non stagnum, non imber; nemo præterea qui liturgiam perageret: cuncti enim, metu Judæorum, discipuli diffugerant. Sed non carebat lacticeibus Jesus: etiam in cruce suspensus, erat nihilominus aquarum creator. Nam quia fieri non poterat, ut regnum cælorum ingrederetur latro absque baptismo, sanguinem et aquam emisit de suffosso latere suo Servator, ut dictum latronem impendentibus malis liberaret, suumque sanguinem redemptionis pretium esse demonstraret illorum, qui in ipso spem collocant.

Nam *Si taurorum sanguis atque hircorum, et cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad carnis purificationem, quanto magis sanguis Salvatoris nostri* ¹⁸ omnium simul Christianorum purgatorium fiet? Si quis ergo tibi dicat infidelis: Cur crucifixus est

Α ε'. Καὶ ἵνα μὴ πολλὰ λέγοντες δόξωμεν μηκύναι τὸν λόγον, ἔλθωμεν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κεφάλαια τῶν πραγμάτων· τέλος οὖν ἤγετο ἐπὶ τὸν σταυρὸν καὶ θάνατόν ὁ τῆς δόξης βασιλεὺς, καὶ προσήλωτο τῷ ξύλῳ ὁ ὑπὸ τῶν Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ ἀνυμνούμενος, καὶ ὑπὸ πασῶν δυνάμεων τε καὶ ἀγγέλων προσκυνούμενος· ταῦτα δὲ πραΰως ὑπέμενε τε καὶ ἔπασχεν, ἡμῖν ὑπογραμμὸν παρέχων, καὶ διδάσκαλος ἐπιεικείας γινόμενος· διὰ τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς οφείλομεν γενναίως φέρειν τὰς τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἀπειλάς· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ κρεμασθεὶς μείζονα ἔργα καὶ πλείονα θαύματα ἐνεδείξατο, ἵνα ἂν οὕτως πάσῃ τῶν θεοστυγῶν τὴν μανίαν, ὥστε μὴ ἔχειν αὐτοὺς πρόφασιν τῆς ἀπιστίας, μήτε λέγειν ὅτι Ψιλὸν ἀνθρώπον ἑσταυρώσαμεν· πρῶτον μὲν οὖν

Β ἠνέσχετο ὁ Χριστὸς σταυρωθῆναι, καὶ εἰς τὸν ἀέρα ἀρθῆναι, ἵνα τοὺς ἐν τῷ ἀέρι δαίμονας φυγαδεύσῃ· ἐκρεμάσθη ἐπὶ ξύλου, ἵνα τὴν πάλαι διὰ ξύλου προσγενομένη τοῖς ἀνθρώποις ἁμαρτίαν λάσσηται· ἐνύγη καὶ λόγχη τὴν πλευράν, διὰ τὴν ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ληφθεῖσαν γυναῖκα· ἐπειδὴ γὰρ ὁ ὄφις τὴν Εὐάν ἠπάτησεν, ἡ δὲ Εὐά τὸν Ἀδάμ παραθῆναι παρεσκεύασεν, ἐξῆλθεν δὴ ἀπόφασιν κατὰ τῶν ἀμφοτέρων, καὶ ἐθασίλευσεν ὁ θάνατος ὑπὸ Ἀδάμ μέχρι Μωϋσέως καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας. Διὰ τοῦτο τιτρώσεται ἡ πλευρὰ, ἵνα μάθωμεν ὅτι οὐ μόνον ἀνδράσιν ἤνεγκε σωτηρίαν τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ γυναῖξί· Ἀδάμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὐά· καὶ Ἀδάμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε· σωθῆσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας τῆς ἀγίας Μαρίας· αὕτη

Γ γὰρ τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ἐτεκνώσατο, οὐκ ἀνδρὶ συνελθοῦσα, ὡς Ἡσαίας μαρτυρεῖ, ἀλλὰ Πνεύματος ἀγίου ἐπισκιάσει, καθὼς ὁ Γαβριὴλ ὁ ἀρχάγγελος εὐηγγέλισατο· διὰ ταύτην οὖν τὴν πρόφασιν καὶ ἡ πλευρὰ πλήσσειται τοῦ Χριστοῦ, ἵνα καὶ τὰ προειρημένα οἰκονομηθῇ, καὶ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος κηρυχθῇ, καὶ ἡ χάρις ἡ μέλλουσα λάμψῃ· πηγάζει τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τῆς ἁμαρτίας ἀπαλείψῃ· ἀπολάθωμεν.

Δ. Ὁ μυστηρίου μέγιστος ἰ μετενόησεν ὁ ληστής χρεια ἦν ὕδατος ἵνα βαπτισθῇ· ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐκρέματο οὐκ ἦν ἕτερος τόπος βαπτίσματος, οὐ πηγῆ, οὐ λίμνη, οὐκ ὄμβρος, οὐκ ὁ τὴν μυσταγωγίαν ἐπιτελῶν· πάντες γὰρ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων ἔφυγον οἱ μαθηταί· ἀλλ' οὐκ ἠπόρησεν ὁ Ἰησοῦς ναμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ σταυροῦ κρεμάμενος, δημιουργὸς ὑδάτων γέγονε ἐπειδὴ γὰρ οὐχ οἶόν τε τὴν εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τὸν ληστήρ διχα βαπτίσματος, αἷμα καὶ ὕδωρ προσήκατο τῆς υγιείνης αὐτοῦ πλευρᾶς ὁ Σωτῆρ, ἵνα αὐτὸν ληστὴν ἐλευθερώσῃ τῶν ἐπηρμένων κακῶν, καὶ τὸ αἷμα λύτρον ἀποδείξῃ γενόμενον τῶν εἰς αὐτὸν τὰς ἐλπίδας ἐχόντων· εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων καὶ σποδὸς δαμάλως βαντίζουσα τοὺς κεκοινωνημένους ἀγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς κάθαρσιν, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καθάρσιον γέγονε πάντων ὁμοῦ Χριστιανῶν; Ἐὰν οὖν εἴπῃ σοὶ τις τῶν

¹⁵ Rom. v, 15. ¹⁶ 1 Tim. ii, 13, 14. ¹⁷ Isa. vii, 14. ¹⁸ Hebr. ix, 12, 13.

ἐπίστων, διὰ τί ἐσταυρώθη ὁ Χριστός; εἶπε αὐτῷ, Ἰνα σταυρώσῃ τὸν διάβολον· ἐάν εἴπῃ σοι, διὰ τί ἐκρεμάσθῃ ἐπὶ ξύλου; εἶπε αὐτῷ, Ἰνα τὰς ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἐκριζώσῃ τοῦ Ἀδάμ· ἐκεῖνος γὰρ στένειν καὶ τρέμειν κατεδικάσθη, καὶ τριβόλους γεωργεῖν· Ἰησοῦς οὖν φιλάνθρωπος ὢν, καὶ τοῦ ἰδίου πλάσματος θέλων προνοήσασθαι, πάντα ὑπέστη δι' ἡμᾶς, Ἰνα ἡμεῖς τῆς καταδίκης ἐλευθερωθῶμεν· ὡσπερ γὰρ ἐγεννήθη ὑπὸ γυναικός, Ἰνα τὴν ἐκ γυναικός προσγενομένην ἀμαρτίαν τοῖς ἀνθρώποις ἀπαλείψῃ, οὕτως καὶ ταῖς ἀκάνθαις στεφανοῦται, Ἰνα τὴν κακῶς γεωργηθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας γῆν, διὰ τῆς ἰδίας ὑπακοῆς ἡμερωτέραν ἐργάσῃται· ἐάν εἴπῃ σοι, διὰ τί χολῆν καὶ ὄξος ἔπιεν; εἶπε αὐτῷ, Ἰνα ἡμεῖς τὸν θανατηφόρον ἰὸν ἐξεμέσωμεν τοῦ δράκοντος· ἡ γὰρ χολή, ἐμὸν γέγονε γλύκασμα· καὶ τὸ ὄξος ἐκεῖνο, ἐμοὶ γέγονεν εἰς γλύκασμα καὶ ἰαμα· ἐάν δὲ σοὶ πάλιν εἴπῃ ἄπιστος, διὰ τί ἐγονυπέτουν αὐτὸν προσιδόντες αὐτῷ; εἶπε αὐτῷ, Ἰνα καὶ μὴ θέλοντες προσκυνήσωσιν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἄκοντες ἐπὶ τὴν γῆν ὁμολογήσωσι· ἔν μὲν γὰρ χλευάζοντες προσεκύνουν, μὴ εἰδότες ὁ ἔπραττον, ἐν δὲ τῇ μελλούσῃ ἀναστάσει « πᾶν γόνυ κίμψει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς. Ἀμήν. » Ἐχει δὲ καὶ ἡ γλαμῆς ἐκείνη καὶ ἕτερον αἶνιγμα· οὐ μόνον γὰρ τὴν βασιλείαν ὑπετύπουν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸ αἰμοδόρον καὶ φονῶδες τῶν Ἰουδαίων ἐπεδείκνυτο· ἔδωκαν δὲ καὶ κάλαμον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, Ἰνα γραφῶσιν αὐτῶν αἱ ἀμαρτίαι.

ζ. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ Χριστομάχοι ἐπόλουν, ἀγνωσύναι τὸν ἐσταυρωμένον· ἡ δὲ κρίσις οὐκ ἠγγόνησε τὸν ἱστῆρος Δεσπότην καὶ Δημιουργόν· ἔτι γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ κρεμαζόμενον, θεωρήσας ὁ αἰσθητὴς ἥλιος τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ὑπὸ τῶν ἀνόμων ὑβριζόμενον, καὶ μὴ φέρων τὸ τόλμημα, φεύγει σπείσας τὴν γῆν, ἄτοπον ἠγησάμενος συνεργεῖν καὶ φωτίζειν ὀφθαλμοὺς τὴν μεγίστην ἀσεβοῦντας ἐπίδειξαν· οὐ μόνον δὲ ὁ ἥλιος ἐφευγεν, ἀλλὰ καὶ ἡ γῆ ἐκινεῖτο μὴ φέρουσα τὴν ἀνομίαν τῶν δρωμένων, ἰνδείκνυμένη δὲ καὶ διδάσκουσα, ὅτι Θεὸς ἦν ὁ σταυρούμενος· διὸ οὐδὲ ἠνείχετο, ἀλλ' ἐχαλαίπαινε μὴ θέλων φέρειν ἐφ' ἑαυτῆς τοὺς θεοστυγεῖς Ἰουδαίους· οὐ γὰρ οὕτως γὰρ ἀδελφοκτονήσας ἔχρανεν τὴν γῆν ὁ Κεῖν, οὐδ' οὕτως ἐδάρησεν αὐτὴν ἡ τῶν γιγάντων κοργοποιία, οὐδ' οὕτως αὐτὴν ἐμίλαναν ἀθεμιτουργήσαντες Σοδομίται, οὐδ' αὐτοὶ οἱ τὰ εἶδωλα ἐξ αὐτῆς πλάσαντες, οὐ τὸ αἶμα ἀπὸ Ἀβελ ἕως Ζαχαρίου ἐχυθὲν ἐποίησεν αὐτὴν οὕτως, ὅσον οἱ Ἰουδαῖοι τὸ μέγα τοῦτο τολμήσαντες ἀπέβημα· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ αἱ σκληραὶ πέτραι ἐσχίζοντο, Ἰνα μάθωσιν ὅτι οὕτως ἐστὶν ἡ πνευματικὴ καὶ ζῶσα πέτρα· Ἐπίνον γὰρ, φησὶν ¹⁹, ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός. Ὡς τῆς Ἰουδαίων ἀγνωμοσύνης! Αἱ πέτραι διαβήγνυνται, καὶ αὐτοὶ ἀναισθητοῦσι· τὰ ἄψυχα κλονεῖται, καὶ οἱ ἔμψυχοι ἀπιστοῦσι· τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ῥήγνυται, Ἰνα λοιπὸν ἡ ἐρήμωσις αὐτῶν δειχθῇ· ἐσχίσθη γὰρ τὸ καταπέτασμα καὶ ἐγνυμώθη τὰ ἐν τῷ

Christus? dic ei: Ut diabolum crucifigeret. Si tibi dicat: Cur pependit in ligno? dic ei: Ut spinas et tribulos Adami extirparet: hic enim ad gemitus pavoresque damnatus fuit, et ad tribulos excolendos: Jesus ergo cum sit humanissimus, et suæ creaturæ vellet curam gerere, cuncta pro nobis sustinuit ut nos damnatione eriperet. Sicut enim ex muliere natus est, ut inflictum a muliere hominibus peccatum deleret, ita etiam spinis coronatur, ut male exultam a peccato terram, obedientia sua mitiorem redderet. Si dicat tibi: Cur fel et acetum bibit? dic ei: Ut nos mortiferum draconis venenum evomeremus: illud enim fel, dulcedo mea evasit: et acetum illud, mihi suavitas fuit et medela. Si denique tibi dicat infidelis: Cur ad illum accedentes genu flectebant Judæi? dic ei: Ut nolentes etiam ipsum adorarent, et regnum ejus vel inviti humo strati confiterentur. Nunc quidem cum irrisione eum adorabant, nescientes quid agerent, in futura autem resurrectione « omne genu flectetur cœlestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confitebitur Dominum Jesum Christum in gloria esse Dei Patris. Amem ²⁰. » Habet etiam illa ochlamys aliud ænigma: non enim regni tantummodo indicium erat, verum etiam cruentum et exitiosum Judæorum ingenidum demonstrabat. Calamum quoque manus ejus tradiderunt, ut ipsorum scriberentur peccata.

7. Hæc itaque hostes Christi patrarunt, quem crucifigebant ignorantes. Reliqua tamen creatura Dominum suum non nescivit et Creatorem. Adhuc Servatore de cruce pendente, sol hic sensibilis cernens justitiæ Solem ab impiis injuria affectum, nec facinus patiens, tellurem obtenebrans fugit, indignum putans favere et oculos illuminare hominibus qui se summo scelere impiaverant. Neque sol tantum fugit, verum etiam terra mota est, facinus impium non ferens, Deum illum esse docens qui erat crucifixus. Quare nec ulterius tulit, atque indignata est pondus ferre Deo odibilium Judæorum. Non ita fratris interfecto Cain illam contaminavit, non ita illam polluerunt nefandi Sodomitæ, neque ii qui idola ex ejusdem materia effecerunt, non ita ex Abele usque ad Zachariam sanguis effusus, quantum Judæi hoc ingens facinus ausi. Propter hoc enim duræ quoque petræ scissæ sunt, ut ii dicerent hanc esse spiritalem vivamque petram. *Bibebant enim, inquit, de spiritali sequente eos petra; petra autem Christus erat* ¹⁹. O ingratos Judæorum animos! petræ scinduntur, et ipsi obdurescunt: inanitata moventur, et ipsi discredunt: templi velum scinditur, ut ipsorum futura vastitas designetur. Scissum quippe velum est, et arcana templi patefacta, propter Christi dicum: *En relinquitur domus vestra deserta* ²⁰: reapse enim desertata sunt post Christi necem Judæorum sacra omnia: et qui in-

¹⁹ I Cor. x, 4. ²⁰ Luc. xiii, 35. ²⁰⁰ Philipp. ii, 10.

colebant urbem templumque angeli, illinc abscesserunt, atque ad Ecclesiam transmigrarunt: multaque corpora eorum qui dormierant resurrexerunt cum Christo: ut nos discamus Christum a morte haud solum resurgere, sed cunctos ipsi credentes ex mortuis æque suscitaturam.

Χριστῷ, ἵνα μάθωμεν ἡμεῖς ὅτι Χριστὸς ἀποθανὼν, στεύοντας ἐκ νεκρῶν ἀνίστησι.

8. Hæc summam est venerationis Paschatis solemnitas: hæc Christianorum mysteria de resurrectione mortuorum vitæque æternæ celebramus. Ergo solemnitas agamus non fermento malitiæ et nequitiae, sed azymis sinceritatis et veritatis, credentes in Patrem, Filium ac Spiritum sanctum, in consubstantialem increatamque Trinitatem, credentes resurrectioni, expectantes Dominum denuo venturum, neque jam humiliter, sed gloriose cum cœlesti majestate, cum splendidis angelis, cum tubis atque terrore simul et gaudio: gaudio, inquam, sanctorum, terrore peccatorum ac damnatorum. Deus autem pacis dignos nos omnes faciat resurgendi cum sanctis, quorum opera, et verba, et orthodoxam fidem imitati fuerimus! quia ipsi est gloria et potentia per sæcula sæculorum. Amen.

V.

Laudatio in dormitionem sanctæ Dominæ nostræ Deiparæ.

1. Tubæ vocem, buccinæ clangorem, solito resonantius clamantem, et orbis fines strepitu concipientem, sermo meus cum postulet ob hanc sacri præconii diem celebrandam; vix, o viri, per phonetici nostri organi infirmas vires procedit. Sed Regina ac Domina universi, tanquam minime ambitiosa, recipiet, spero, hunc quoque brevem, famulitio ejus addictum, pauperulum nostrum sermonem, haud secus quam sublimium oratorum longas splendidasque orationes, ejus qui mihi id demandavit, precibus propitiata: præter quam quod, unice aspiciet mentis propositum benignissima virgo. Age nunc mihi huc simul adesto, universa quæ cælo subes terra, quantum est pontificum ac sacerdotum, monachorum et laicorum, regum et principum, virorum ac feminarum, adolescentulorum ac virginum, tribuum et linguarum, ex omni genere ac populo; virtutumque quasi mutatoriis sumptis, auribus fimbriis circumamicta et variata, prodi hilariter gestiens, ut Dominiparæ Mariæ funebria et transitum celebres. Migrat enim ex his terrestribus et appropinquat montibus æternis, verus Sionis mons, in quo Deo habitare placuit, ut Psalmistæ lyra canit²¹. Hodie igitur terrenum cælum incorruptibilitatis vestimento cir-

²¹ Psal. cxxxii, 14.

(5) Adnotatio. In codice prisco Vat. 455, f. 226 b, legitur alia oratio cum hoc titulo: Τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ νέου ὡμολογῆ τοῦ εἰς τὸ γενέθλιον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν ᾧ τὸ ἐξήκοντα χαῖρος. Sancti patris nostri Theodori, novi confessoris (id est Studitæ), in nativitatem sanctissimæ Deiparæ,

Α ναῶ, διὰ τὸν εἰπόντα Χριστὸν²⁰, Ἰδοὺ ἀφίσταται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος· καὶ γὰρ ἠρήμωται μετὰ τὴν Χριστοκτονίαν πάντα τὰ τῶν Ἰουδαίων σεμνὰ· καὶ οἱ παραμένοντες τῇ πόλει καὶ τῷ ἱερῷ ἄγγελοι μετέβησαν ἐκεῖθεν, καὶ ἤλθον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· πολλὰ δὲ καὶ σώματα τῶν κεκοιμημένων συνανέστη τῷ

μόνος οὐκ ἀνίσταται, ἀλλὰ πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντες ἐκ νεκρῶν ἀνίστησι.

ἡ. Αὕτη ὡς ἐν κεφαλῇ ἐστὶν ἡ σεμνὴ τοῦ Πάσχα ἑορτὴ· καὶ ταῦτα Χριστιανῶν τὰ μυστήρια περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν καὶ ζωῆς αἰωνίου πανηγυρίζομεν· τοιγαροῦν ἑορτάσωμεν μὴ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ

Β πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εὐλαβείας καὶ ἀληθείας, πιστεύοντες εἰς Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰς Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἄκτιστον, πιστεύοντες τῇ ἀναστάσει, προσδοκῶντες τὸν Κύριον πάλιν ἐρχόμενον, οὐκέτι μὲν ταπεινῶς, ἀλλ' ἐνδόξως μετὰ λαμπρότητος οὐρανοῦ, μετὰ φωτεινῶν ἀγγέλων, μετὰ σαλπίγγων καὶ φόβου καὶ χαρᾶς, χαρᾶς μὲν τῶν ἁγίων, φόβου δὲ τῶν καταδικῶν καὶ ἀμαρτωλῶν· ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης καταξίωση πάντας ἡμᾶς μετὰ ἁγίων ἀναστάσεως, ἐν ἔργοις καὶ λόγοις εὐρεθέντας καὶ πίστει ὀρθοδόξῃ! ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

E.

Ἐγκώμιον εἰς τὴν κοιμῆσιν τῆς ἁγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου (5).

α'. Φωνὴν σάλπιγγος, κρατίνης βοῆς ἀλαλάζουσαν γεγωνότερον καὶ καταδουλοῦσαν τὰ πέρατα, ἀπαιτῶν ὁ λόγος πρὸς εὐφημίαν τῆς παρούσης ἱεροκηρύκτου ἡμέρας, κινουμένη, ὦ ἄνδρες, δι' ἀσθενοῦς τοῦ φωνητικῆς ἡμῶν ὄργανου προερχόμενος· ἀλλ' ἡ βασιλισσα καὶ κυρία τοῦ παντός, ὡς οἶα τις ἀφιλότιμος, δέξαιτο τάχα καὶ τὸν τῆδε δουλικὸν αὐτῆς βραχὺν καὶ πενιχρὸν ἡμῶν λόγον, ὡς τῶν ὑψηλῶν τοὺς μακροῦς τε καὶ ὑπερλάμπρους, ταῖς τοῦ προστάσσοντος εὐχαῖς εὐμενιζομένη· ἐπεὶ περ καὶ πρὸς ἐν μόνον βλέπει τὸ τῆς προθέσεως ἡ φιλάγαθος· ἀλλὰ καὶ δεῦρο, συναγέρθητι, ἡ ὑπ' οὐρανὸν ἄπασα, ὅσον ἐν ἱερᾶρχαῖς τε καὶ ἱερεῦσιν, ἐν μοναδικοῖς τε καὶ μιγάσιν, ἐν βασιλευσὶν τε καὶ ἀρχουσιν, ἐν ἀνδράσι τε καὶ γυναῖξιν, ἐν νεανίσκοις τε καὶ παρθένοις, ἐν φυλαῖς τε καὶ γλώσσαις, παγγενεῖ τε καὶ παμπληθεῖ, καὶ τὰς τῶν ἀρετῶν ἐσθῆτας ἐξυπαλλάσσουσα, ὡς ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς περιβεβλημένη, πεποικιλμένη, πρόελθε φαιδρῶς γεγηθυῖα τῆς Κυριοτόκου Μαρίας ἑορτὴν ἑορτάζουσα τὰ ἐπικηδεῖα τε καὶ διαβατήρια· μετὰ δὲ γὰρ ἐκ τῶν ἐνθένδε καὶ ἐγγίξει ὄρεσιν αἰωνίοις, τὸ ὄρος ὄντως τὸ Σιών, ὃ ἠυδόκησεν ὁ Θεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ, ὡς ἡ τοῦ ψάλλοντος λύρα· σήμερον τοιγαροῦν ὁ ἐπίγειος οὐρανὸς τῷ τῆς ἀφθαρσίας περιβολαίῃ ἐλισσόμενος, ἐξαλλάττεται εἰς διαμονὴν

ubi sexaginta ave. Incipit. Λαμπρῶς πανηγυρίζει ἡ κτίσις τῆμερον: splendide hodie solemnitatem agit creata natura. Equidem vix dubito quin predicta oratio Studitæ nostri sit; sed quia sub S. Joannis Damasceni nomine edidit eam Lequinius Opp. t. II, p. 849 seqq., a me prætermitti debuit.

demonstrationem illius faciamus ; sed ex iis quæ supra nos sunt, decora tua pie comprehendentes ; uni tibi quæ superiora homini sunt concedimus. Immutasti igitur naturam ineffabili partu tuo. Quandonam enim audivit quisquam virginem sine est pariens, eam vides virginem incorruptam, quia semine concipientem ? O rem miram ! quæ mater scilicet quod pariebatur, Deus erat. Hoc unum itaque etiam in vitali dormitione, a cæteris differens, merito sola habes utriusque simul (corporis et animæ) incorruptelam.

3. Sed jam nobis Sion enarret diei illius mirabilia. Completus erat vitæ terminus ; aderat resolutionis hora. Præcognoverat, ut par erat, Dei Mater sanctissima translationis suæ stadium. Quis enim hoc multo magis, o Philochristi, præ aliquo quolibet servilis conditionis vate, Matri Dei et principi prophetarum non attribuat ? Postquam igitur hæc sensit et agnovit, qualia ipsam elata voce dixisse ratio nobis suadet ? Venit, inquit, exitus mei dies : venit tempus meæ ad te transitionis. Adsint mihi qui meas exsequias curent, Domine : assistant, funus meum curaturi ministri ; et in manus tuas spiritum meum commendabo. Manibus discipulorum tuorum, intactum Deique receptaculum corpus meum, ex quo tu qui es ipsa immortalitas prodisti, offeratur. Adsint mihi ad solatium qui in cunctis terræ finibus dispersi sunt, præcones ac ministri Evangelii tui. Quod si justum Enochum viventem adhuc propter suam bonitatem transferri voluisti ; et Eliam Thesbitem igneo curru sustolli ex hac cognita ac ignotas regiones, ambos scilicet tremendi tui ac splendidissimi adventus tempus expectantes : si præterea prophetam Habacucum ex Hierosolymis Babylonem usque, ob Danielis necessitatem, uno temporis momento transferri, et inde reverti mirabiliter fecisti ; quid tibi impossibile sit, modo velis ? Vix hæc dixerat laudatissima Virgo, cum duodecim apostoli supervenerunt, alius aliunde ceu nebule alis spiritus ad lucis nebulam (nempe quæ lucem fulgore suo obscurabat) delati donec illis pedem figerent. Quid ergo dixit virgo theonmya, polyonyma, megalonyma ? Oculos circumferens de suo recubitu, vidensque expetitos discipulos : Lætetur, inquit, anima mea in Domino, sitque hic mihi gaudii titulus, et laudationis atque amplitudinis apud omnes terræ populos, quia congregavit mihi Dominus Ecclesiæ fundamenta, mundi principes adunavit, mirabiles funeris mei ministros. O grande portentum ! o maternæ sanctificationis opus ! o filialis dilectionis donum ! Cælum mihi patet hospitium, quod mundi luminaria continet ; templum Domini, cæleste lacunar, aperitur, divos mystas sacerdotasque mihi ostendens. Haud

(8) De Deiparæ obitu, ejusque loco, et apostolis ut pie creditum est assistantibus, etc., proluxe eruditeque Trombellius in Vita ejusdem Deiparæ, tom. IV, dissert. 45, prolatis variis ex antiquitate

A γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων κοινωνεῖ καὶ συμφέρεται, ἵνα δῶμεν προχειρῶς ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς τὰς ἀποδείξεις, ἀλλ' ἐκ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς τὰ περὶ σοῦ εὐσεβῶς διαλαμβάνοντες παραχωροῦμέν σοι μόνῃ τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον · διήλλαξας τοιγάρτοι τῆν φύσιν κατὰ τὴν ἁρῶτην γέννησιν · ποῦ γὰρ ἔγωγε τις παρθένον ἀσπῶρως συλλαμβάγουσαν ; Ω τοῦ θαύματος ! τῆν ὡς μητέρα λοχεύουσαν, ὁρᾷ ὡς ἀφθορον παρθενεύουσαν, ἐπειδὴ Θεὸς ἦν τὸ γεννώμενον. Τοῦτο οὖν καὶ ἐπὶ τῇ ζωοφόρῳ κοιμηθεῖ, ἐξαλλάττουσα τῶν λοιπῶν, εἰκότως μόνῃ ἔχεις τοῦ συναμφοτέρου τὸ ἀφθαρτον.

γ'. 'Ἄλλ' ἡ Σιών ἡμῖν ἀφηγεῖσθω τὰ τῆς ἡμέρας παράδοξα (8) · πεπληρωτο τοῖνον τὸ τῆς ζωῆς ὀροθῆσιον · παρῆν ἡ τῆς ἀναλύσεως ὥρα · προέβην ὡς οἶα Θεοῦ μήτηρ ἡ παναγία τὸ τῆς μεταστάσεως στάδιον · πόσον γὰρ δοιῆ τις τὸ μείζον, ὦ φιλόχριστοι, πρὸς πάντα τὸν δουλικῶς ὀρῶντα, τῇ Μητρὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀρχιπροφήτιδι ; 'Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤσθητο καὶ μεμάρθηκεν, οἶα ἡμῖν ὁ λόγος ἀνακαλεῖσθαι αὐτὴν ὑποφαίνει ; 'Ἦκεν ἡμέρα τῆς ἐξόδου μου · ἦκεν ὁ χρόνος τῆς πρὸς σὲ ἐκδημίας μου · πᾶρίστωσάν μοι οἱ λειτουργήσοντες τὰ ἐντάφια, Δέσποτα · ἐπιστάτησαν οἱ τὴν κηδείαν συντελεσσόντες διάκονοι · καὶ εἰς μὲν χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ Πνεῦμά μου · παλάμαις δὲ τῶν μαθητῶν σου τὸ ἄψαυστον καὶ Θεοδόχον σῶμά μου, ἐξ οὐπερ σὺ ἡ ἀθανασία ἀνατέτακας ἐκκομισσασθαι · παραστήτωσάν μοι οἱ ἐν τοῖς πέρασιν δι-σπαρμένοι πρὸς εὐφροσύνην μου, οἱ κήρυκες καὶ ὑπηρέται τοῦ Εὐαγγελίου σου · καὶ εἰ τὸν δίκαιον Ἐνώχ ἔτι ζῶντα μεταθέσθαι διὰ τὸ χρεῖωδες ἠυδόκησας · τὸν τε Θεοδίτην Ἑλίαν ἐπαρῆθαι πυρίνῃ ἄρματι ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς πρὸς ἀδήλου χώρας, ἀμφοτέρους τὸν τῆς φρικτῆς σου καὶ παμφαοῦς δευτέρας παρουσίας ἀναμένοντας χρόνον · καὶ αἰθῆς εἰς τὸν προφήτην Ἀμβακούμ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Βαβυλῶνα διὰ χρεῖαν τοῦ Δανιὴλ ἐν μιᾷ καιροῦ βροπῆ μεταστῆσαι καὶ ἀναποδίσαι ἑτεροπούργησας · τί σοι οὐ δυνατὸν θελήσαντι μόνον ; ταῦτα ἐπεὶ λέλεχεν ἡ πανδημητος, καὶ ἡ ἀποστολικὴ δωδεκάς ἐπέστη, ἄλλος ἀλλαχθῆεν ὡς νεφέλαι τῷ περρῷ τοῦ πνεύματος πρὸς τὴν τοῦ φωτὸς νεφέλην ἑλασθέντες καὶ καταπαύσαντες · τί οὖν φησιν ἡ θεώνυμος καὶ πολυώνυμος καὶ μεγαλώνυμος ; ἄρασα κύκλω τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνακλιμένη καὶ ἰδοῦσα τοὺς ζητουμένους, Ἀγαλλεῖσθω ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔσται μοι τοῦτο εἰς ὄνομά εὐφροσύνης, καὶ εἰς ἀῖνεςιν καὶ μεγαλειότητα παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τῆς γῆς, ὅτι συνήγαγέ μοι τοὺς θεμελίους τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι συνήθροισέ μοι τοὺς ἄρχοντας τῆς οἰκουμένης, τοὺς θαυμαστοὺς δπηρέτας τῆς ἐμῆς κηδείας. "Ω μεγαλοφυοῦς τερατοπούργηματος ! ὦ μητρικῆς ἀφοσιώσεως ἔργον ! ὦ σχέσεως υἱικῆς δῶρον ! οὐρανός μοι τὸ δωμάτιον καταφθῆν, τοὺς φωστῆρας τοῦ κόσμου ἐν αὐτῷ περιφέρων · ναὸς Κυρίου ἡ ὀροφὴ ὤφθη, τοὺς θεοῦ

testibus ac documentis, quæ hic repetere non valet. Nunc autem noster quoque Studita testis non contemnendus accedit.

μύστακ καὶ ἱεροουργοὺς παραστήσασι μοι · οὐκ ἐτι τὸ Ἰουδαϊκὸν σύστημα μελετήσῃ τὴν κατ' ἐμοῦ παροινίαν · οὐκ ἐτι κατ' ἐμοῦ ἐφοκλίσει τὴν πάντολμον χεῖρα πρὸς ἐμὴν φονοκτονίαν τὸ ἱερατικὸν βουλευτήριον · πάλαι μὲν οὖν μεμελετηκότες συναήρουν ἂν τῷ Ἰῶ τὴν Μητέρα οἱ φιλαίμονες, ἀλλὰ διήμαρτον τοῦ σκοποῦ, εἰργούσης αὐτοῦς τῆς Προνοίας ἄνωθεν · πρὸς ἀσύλους μεταβιβάζομαι κατοικεσίας, πρὸς ἀσύλους καὶ ἀνενοχλήτους διαναπαύσεις, ἔνθα οὐ παρεισδύει ὁ ἐχθρὸς τὰ τῆς κακίας ἐνεδρα, ἔνθα ἴδοιμι τὴν τερπνότητα Κυρίου, καὶ ἐπισκέψομαι τὸν ναὸν ὁ καμψαῖς καὶ αὐτοῦ.

δ'. Ἄλλ' οἶα πρὸς αὐτὴν, εἶτε ἀφ' ἐαυτῶν, εἶτε παρὰ τῶν προφητικῶν στομάτων ἐκλεξάμενοι οἱ μακάριοι ἀπόστολοι :

α'. Χαίροις (9), φησὶ, κλίμαξ ἐστηριγμένη ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν, δι' ἧς ἡ καθ' ἡμᾶς κἀθοδος, καὶ ἡ εἰς οὐρανοὺς ἀνοδος γέγονε τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸν μέγαν πατριάρχην Ἰακώβ.

β'. Χαίροις, βάτε παραδοξοειδέστατε ἐξ ἧς ἐπεφάνη ἄγγελος Κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς, ἦν περ κατακαίων τὸ πῦρ οὐ κατέκαεν, κατὰ Μωϋσέα τὸν θεοπτικώτατον.

γ'. Χαίροις, ὁ θεόδεκτος πόκος, ἐξ ἧς ἀπερρύθη ἡ οὐράνιος ὀροσός, πλήρης λεκάνη ὕδατος, κατὰ Γεδεὼν τὸν θαυμασιώτατον.

δ'. Χαίροις, πόλις τοῦ βασιλείως τοῦ μεγάλου, ἦν οἱ βασιλεῖς θαυμάζοντες μεγαλύνουσι, μετὰ Δαβὶδ τὸν ἡσυχαστὴν.

ε'. Χαίροις, ἡ νοητὴ Βηθλεὲμ, ὁ οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ, ἐξ οὗ ἐξηγήλυθεν ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραὴλ, οὗ αἱ ἐξοδοὶ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος, κατὰ Μιχαῖαν τὸν θεοῦτατον.

ς'. Χαίροις, τὸ κρεάσιον παρθενικὸν ὄρος, ἐξ οὗ ὁ ἄγγελος τοῦ Ἰσραὴλ ἐπεφάνη, κατὰ Ἀμβακούμ τὸν θεοδότην.

ζ'. Χαίροις, λυχνία χρυσοειδέστατε καὶ φωτοφόρε, ἐξ ἧς περιέλαμψε τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθυμένοις τὸ ἀπρόσιτον φῶς τῆς θεότητος, κατὰ Ζαχαρίαν τὸν θεοπέσιον.

η'. Χαίροις, τὸ παγκόσμιον ἰλαστήριον τῶν βροτῶν, δι' οὗ ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ ἔως δυσμῶν τὸ ὄνομα Κυρίου δεδόξασται ἐν τοῖς ἔθνεσι καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμαίμα τῷ ὀνόματι αὐτοῦ προσάγεται κατὰ Μαλαχίαν τὸν ἁγιώτατον.

θ'. Χαίροις, κούφη νεφέλη, ἐν ἧς Κύριος κενάθηκε, D κατὰ Ἠσαΐαν τὸν ἱεροφωνότατον.

ι'. Χαίροις, ἱερά βίβλος τῶν προσταγμάτων Κυρίου, καὶ ὁ νεοχάρακτος νόμος τῆς χάριτος, δι' ἣν τὰ ἀρεστά θεῶν, ἡμῖν γνωστά ἐσσι, κατὰ Ἰερεμίαν τὸν πολυθρηγότατον.

²³ Mich. v. 2. ²⁴ Habac. III, 3. ²⁵ Zach. III, 9 ; VI, 12. ²⁶ Malach. I, 11. ²⁷ Isa. XIX, 1. ²⁸ Jerem. XXV, 13, et alibi.

(9) Imitatur Theodorus S.⁹ Cyrillum Alex ; in Oratione de B. Maria. Opp. t. V, part. II, p. 379. Dicerem imitari quoque Damascenum ; nisi nuper p. 54, in adnotatione monuisssem lectores, oratio-

A jam ulterius Judaica factio meditabitur adversus me vesaniam, neque adversus me violentam manum armabit cædi meæ anhelans sacerdotalis senatus. Jamdiu quidem hi cruenti moliti sunt Matrem cum Filio perimere, sed scopo aberrarant, superna eos cohibente Providentia. Ad tuta transmigro habitacula, ad tutam et sine molestia quietem, ubi inimicus malitiæ suæ insidias non collocat, ubi Domini deliciis fruar, templumque spectabo ego quæ illius templum splendidum fui.

4. Age vero quid Virgini responderunt sive proptis sive prophetarum verbis beati apostoli ?

B 1° Ave, aiebant, scala a terra in cælum protensa, per quam Domini ad nos descensus, et in cælum reditus fuit, ut Jacob patriarcha vidit.

2° Ave, rube mirabilissime, ex quo angelus Domini apparuit in ignis flamma, quem ardens ignis non amburebat, sicuti summo Dei spectatori Moysi ostensum est,

3° Ave, Deo gravidum vellus, ex quo caelestis ros defluxit, imo plenus aqua catillus, quod admirabili contigit Gedeoni.

4° Ave, civitas regis magni, quam admirabundi reges magnificant, ut hymnographus David delineat.

C 5° Ave, intellectualis Bethleem, domus Ephratha, ex qua egressus est Rex gloriæ, ut fieret princeps in Israele, cujus exitus ab initio dierum sæculi, ut ait divus Michæas ²³.

6° Salve, umbrose mons virginæ, ex quo Sanctus Israelis apparuit, ut Habacucus divinitus instinctus clamet ²⁴.

7° Ave, lucerna auro splendens lucifera, ex qua sedentibus in tenebris et in umbra mortis effulsi inaccessa deitatis lux, secundum divinitus afflatum Zachariam ²⁵.

8° Ave, universale mortallum propitiatorium, per quod ab ortu solis usque ad occasum nomen Domini glorificatur in gentibus, et in omni loco thurificatio nomini ejus offertur, sicut ait sanctissimus Malachias ²⁶.

9° Ave, levis nebula, in qua Dominus resedit, ut est apud sacra magna voce præditum Isaiam ²⁷.

10° Ave, sacer mandatorum Domini liber, noviter scripta gratiæ lex, per quam Deo placita nobis innotescunt, prout luctuosissimus ait Jeremias ²⁸.

nem illam de nativ. B. Mariæ, editam inter Damascenicis. Theodorum potius habere parentem, teste etiam codice Vaticano 455.

11° Ave, janua clausa, per quam Deus Israelis ingressus est et egressus, sicut summus Dei speculator Ezechiel scribit ²⁹.

12° Ave, nulla manu laborate mons celsissime, ex quo angularis abscissus fuit lapis, sicut ait summus theologus Daniel ²⁰.

5. Sed enim quænam mens complectatur, vel oratio exæquet, quot quantaque ibi cecinerunt, dixerunt, laudativo præconio extulerunt theologi viri? At postquam justis sacris functi fuerunt, sancteque sanota peregerunt, ecce adfuit ipse Dominus cum gloria fortitudinis suæ omnique cælorum exercitu. Et invisibiliter quidem incorporei (angeli), corporaliter autem apostoli divinorum magnalium hymnistæ erant. Mista erat, o fratres, panegyris atque oborus cælestium ac terrenorum (nec quisquam miretur nostram Deo dignas res narrantem orationem), Angelorum, Archangelorum, Dominationum, Thronorum, Principatum, Potestatum, Virtutum, Cherubimorum, Seraphinorum, apostolorum, martyrum, justorum: quorum alii deducebant, alii præcedebant, alii subsequebantur, alii stipabant, cunctique una voce cum jubilis clamabant: Cantate Domino, laudate Dominum, benedictus Dominus super justo monte sanoto ejus, et exaltetur cælum in sublime, Quis ergo audivit par canticum a sæculo, o Philochristi? quis hujusmodi exsequiarum pompam? Quis unquam talem transitum novit, quali Mater Domini mei digna fuit? Neque id immerito, quandoquidem nemo illa excelsior, quæ omnium maxima fuit. Horret spiritus meus, dum transitus tui magna, o Virgo, recogitat. Perhorrescit mens mea, dum tuæ dormitionis admirabilitatem reputat. Hæret lingua mea, dum tui revisiscentis mysterium enarrat. Nam quis digne auditas faciet omnes laudes tuas, et narrabit cuncta mirabilia tua? Quænam mens satis sublimi facundia eloquetur? quænam lingua magnisona prædicabit? tua, inquam, decora effabitur, res tuas describet, merita tua verbis exprimet, vel tua mirabilia exæquabit mysteria, celebritates, festos dies, laudationes, encomia? Quamobrem ad hoc quoque mysterium celebrandum infirma est, viribus impar, et attingendo scopo inepta convincitur. Tu enim superemines, excedis, incorporabiliter superas, altitudine, magnitudine, sublimissimam quamlibet cæli partem: sanctitatis quidem splendore lucem solis, meritorum jure angelorum dignitatem, et cujuslibet incorporeæ rationalis substantiæ intellectualium et intelligibilium virtutum.

6. Sed, o illustrem splendidamque, sic enim læ-

²⁹ Ezech. XLIV, 2. ²⁰ Dan. II, 45.

(10) De Deiparæ corpore resuscitato et in cælos assumpto, copiose item Trombellius in citato operis tomo dissert. 46. Videndus insuper Benedictus XIV; *De festis* lib. II, cap. 8. Rem attingit etiam Vercellensis in sermone 17, inter illos a n° 1. Inter vetera scripta eminet Pseudo-Hieronymi tract. *De assumptione B. Mariæ*, ad

α'. Χαίροις, πόλη καλεισμένη, δι' ἧς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ εἰσελήλυθεν καὶ ἐξελήλυθεν, κατὰ Ἰεζεκιὴλ τὸν θεοπτικώτατον.

β'. Χαίροις, τὸ ἀλάξυτον χειροῦφιλότετον ὄρος, ἐξ οὗ ὁ ἀκρογωνιαῖος ἀποτετέμνεται λίθος, κατὰ Δανιὴλ τὸν θεολογικώτατον.

γ'. Καὶ ποῖος νοῦς χωρήσειεν, ἢ τίς λόγος ἐφίκοιτο, ὅσα ἐκεῖσε ᾄσαν, ἔψασαν, ἐμπαύσαν οἱ θεολογοὶ; Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ εἰκότα ἱερούργησαν ἱερῶς, καὶ ἀγίως τὰ ἅγια ἐπετέλεσαν, ἰδοὺ παρεγένετο καὶ ὁ Κύριος μετὰ δόξης ἰσχύος αὐτοῦ καὶ πάσης στρατιᾶς οὐρανοῦ· καὶ ἀοράτως μὲν ἔλειτούργουν οἱ ἀσώματοι, σωματικῶς δὲ οἱ ἀπόστολοι· ὕμνοδοὶ τᾶς θείας μεγαλειότητος εἰδείκνυτο· συμμιγῆς ἦν, ἀδελφοί, ἡ πανήγυρις καὶ ὁ θίασος οὐράνιος· τε καὶ ἐπίγειος (καὶ μὴ ξενίζετω ὁ λόγος τᾶς θεοκρεπῆ ὑπογράφων), Ἄγγέλων, Ἀρχαγγέλων, Κυριοτήτων, Θρόνων, Ἀρχῶν, Ἐξουσιῶν, Δυνάμεων, τῶν Χερουβικῶν, καὶ Σεραφικῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, δικαίων, τῶν μὲν προτρέχόντων, τῶν δὲ προσυπαντώντων, τῶν μὲν ἡγουμένων, τῶν δὲ προτιγουμένων, τῶν δὲ ἐπομένων, τῶν δὲ παρεπομένων, πάντων φωνῇ μᾶ ἐν εὐφροσύνῃ βοώντων· Ἄσατε τῷ Κυρίῳ· ἀνέβατε τὸν Κύριον· εὐλογημένος Κύριος ἐπὶ δίκαιον ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ· καὶ ἀνυψωθήτω ὁ οὐρανὸς εἰς τὸ μετέωρον· αὐτοῦ ἤκουσεν ἐξ αἰῶνος τοιοῦτον ἐξόδιον, ὃ φιλόχριστο· τίς ἔγνω τηλικαύτης κηδείας προπομπῆν; τίς ᾔσθετο τοιαύτης μεταβάσεως πώποτε, οἷας ἡ Μήτηρ τοῦ Κυρίου μου ἤξίωται; καὶ οὐκ ἀπεικός· ἐπειδή περ οὐδὲ τίς ὑπέρτερος αὐτῆς δέδεικται, μειζοτέρας οὔσης ἀπάντων· φρίττει μου οὖν τὸ πνεῦμα τὸ μεγαλεῖον τῆς μεταστάσεώς σου, ὦ Πάρθενε, διενθυμούμενος· ἐκπλήττεται μου ὁ νοῦς τὸ τῆς κοιμησεώς σου θαυμάσιον ἀναλογιζόμενος· συνδέεται μου ἡ γλῶττις τῆς παλινζωίας (10) σου μυστήριον ἐκδιηγούμενη· τίς γὰρ ἔστιν ἐκεῖνος, ὃς ἐπαξίως ἀκουστὰς ποιήσει πάσας τὰς αἰνεσεις σου, διηγήσοιτο πάντα τὰ θαυμάσια σου; ποῖος νοῦς ὑψηγορῶν ῥητορεύσει; ποῖα γλῶσσα μεγαληγοροῦσα φηέγεται, καὶ τὰ σὰ ἐξείποι, τὰ σὰ παραστήσει, τοῖς σοῖς προσβάλλει ῥήμασιν, ἢ τῶν σῶν ἐφικνεῖται θαυμασιῶν τελετῶν, πανηγύρων, ἑορτῶν, διηγήσεων, ἐγκωμίων; μεθ' ὧν καὶ τοῦ παρόντος μυστηρίου ἀσθενεῖ, ἀτονεῖ, ἀποτυγχάνει, ἀπελέγχεται· καὶ γὰρ ὑπερέχεις, ὑπερβάλλεις, ὑπερτερεῖς ἀσυγκρίτως, ἐν ὕψει καὶ μεγέθει τοῦ ἀνωτάτου πόλου, ἐν ἀγνείας λαμπρότητι τοῦ ἡλιακοῦ φάους, ἐν ἀρρήσιας οἰκειώσει τῆς ἀγγελικῆς ἀξίας, πάσης τῆς αὐλοῦ καὶ λογικῆς οὐσίας νοητῶν τε καὶ νοερῶν δυνάμεων.

δ'. Ἄλλ' ὦ τῆς ἐπιφανοῦς σου καὶ λαμπρᾶς (δι')

Eustochium. Studita autem noster ecclesiasticam traditionem tenere se nunc indicat vocabulo παλινζωίας. Et quidem pluribus verbis Damascenus, orat. 2, de dormitione Deiparæ, . 14. Nunc adde Epiphanium monachum nuper a cl. Dresselio editum.

ἡδονῆς γὰρ ἔχω λέγειν) πανηγύρεως! Ὡ τῆς σημειοφόρου καὶ θαυματοποιοῦ μεταστάσεώς σου! Ὡ τῆς ζωοπαρόχου καὶ ἀειφάρτοδωρήτου ἐνταφιάσεώς σου τῆς φωτοκυήτορος! ἀλλὰ τὰς νεφέλας διασχοῦσα, καὶ εἰς οὐρανὸν ἀνιούσα, καὶ εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων εἰσιούσα ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεώς τε καὶ ἐξομολογήσεως κατευλογῆσαι ἀζίζισσον, Θεοτόκε, τὰ τῆς οἰκουμένης πέριπα· πρεσβείαις σου τοὺς ἀέρας εὐκρατοῦσα, τοὺς ὄμβρους εὐκαίρως δωρουμένη, τοὺς ἀνέμους εὐθετοῦσα, τὴν γῆν εὐκαρποῦσα, τὴν Ἐκκλησίαν εἰρηνεύουσα, τὴν ὀρθοδοξίαν κρατύνουσα, τὴν βασιλείαν φυλάττουσα, τὰ βάρβαρα ἔθνη ἀποσοδοῦσα, ἅπαν τὸ Χριστιανῶν φύλον περιέπουσα· εἶτα καὶ τῆς ἐμῆς τολμηρίας συγγινώσκουσα· σοῦ γὰρ ἐστὶ τὸ λόγιον, καὶ σὺ, ὦ Μήτηρ Θεοῦ τὸ ἐσόμενον προφητικῶς ἐμελέψθησας· Ἰδοὺ γὰρ, φησὶν, ἀπὸ τοῦ νῦν μακρυοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί· ἐπεὶ οὖν οὐχ οἶδόν τε διαπίπτειν σου τὸν θεόφραστον λόγον, δίδξαι κἀμοῦ τοῦ ἀναξίου σου οἰκέτου τὴν κατὰ δύναμιν πρόσρησιν· καὶ Ἀπόδος τὴν ἀγαλλίαν σου τῆς στήριξόν σου· σθένει τε τῶν πρεσβειῶν σου στηρίζόν με, σὺν τῷ διαφέροντι μοι Πατρὶ, καὶ τῇ ἀνατεθειμένῃ ποίμνῃ· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ παντοκράτορι Πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Σ.

Εἰς τὴν σύναξιν τῶν οὐρανίων ταγματῶν.

(ANG. MAL. Biblioth. Nov. t. IV, p. 1.)

α'. Ἀρχιστρατήγων ἡμᾶς νοερῶν περιήχησαν σάλπιγγες, καὶ θείων ἱερῶν λειτουργῶν περιήστραψαν χάριτες· ὕμνολόγων γρηγόρων πρὸς ὕμνους ἐγρηγορέναι συνήθροισαν τάγματα, καὶ τάξεις ἀόλων ἱλικαῖς σύνυμοι χορείαν συνέστησαν· ὁ τῶν ἄνω χοροστάτης καὶ τῶν κάτω, ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ ταξιαρχεῖ σήμερον· καὶ τίς γὰρ οὗτος, ὁ τοσοῦτος Μιχαὴλ πρὸς χάριτος Θεοῦ λαμπρυνόμενος, καὶ βροτοῖς θείων ἐλλέμψεων μεσίτης γενόμενος; νόμοι μὲν οὖν καὶ θεοπαγεῖς ὁμοῦ καὶ πανόικαιοι, ταῖς ἀρχιδότοις πρὸς ἄνδρας ἐξεφάνθησαν θεοτυπίας (10°), καὶ μέλιστα κλειστοὺς ἐξ εὐεργετῶν δωρεᾶς κομιζόμενος, μὴ ἀνήμονας ὁμοῦ τε καὶ ἀγνώμονας καθίστασθαι πρὸς τοὺς αὐτοῦ προστάτας, ἀλλὰ μὴν τέως ἦν ἔχει πᾶς ἄσπασιν φύσεως δύναμιν κηρύττειν τὰς χάριτας· προστάται τολίον ὀξεῖς ὁμοῦ καὶ θερμοὶ πρὸς Θεόν, καὶ πρέσβεις θνητῶν ἄσχοι ὁμοῦ τε καὶ ἄπαστοι, οἱ ἐκ φιλανθρώπου Δεσπότης λαβόντες τὸ φιλάνθρωπον, φιλάνθρωποι ἄγγελοι, τὸ πρωτόκτιστον ἐξ ἀκτίστου φωτὸς μεταδοτικῶς τοῦ φωτὸς φωνιζόμενοι· ἄγγελοι, ὁ πρῶτος μὲν πρὸ τοῦ κόσμου ὑπερκόσμιος κόσμοις, καὶ τούτῳ τῷ κόσμῳ τὸν ὑπερκόσμιον κόσμον Χριστὸν προκηρύξαντες· ἄγγελοι οἱ ἀμεσίτευτοι μεσίται πρὸς Θεὸν τῶν βροτῶν, θεοὶ τῇ θεώσει ἐκ Θεοῦ, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει λεγόμενοι· ἄγγελοι τῆς

A tanter aio, solemnitate tuam! O prodigiosum plenumque stupore transitum tuum! O vitæ incorruptelæque datricem sepulturam tuam, o lucis Patrens! Sed nubes permeans, et in cælum conscendens, et in Sancta sanctorum ingressa in voce exultationis et confessionis, benedicere digneris, o Deipara, orbi terrarum; intercessionibus tuis aerem salubriter temperans, imbres idoneo tempore donans, ventos apte regens, terram frugiferam faciens, Ecclesiam tranquillam, orthodoxiam firmam, imperium tutum; barbaras autem gentes longe submovens, universum Christi populum protegens; postremo meæ quoque audaciæ parcens. Tuum enim hoc fuit effatum: Tu, Mater Dei, propheticè quod futurum erat cecinisti: *Eccè enim, inquit, ex hoc tempore beatam me dicent omnes generationes* 300. Quia igitur divinitus inspirata verba tua excidere nequeunt, recipe mei quoque indigni famuli tui, quam pro viribus dixi, orationem: et *Redde lætitiâ salutaris tui* 300. Precum tuarum robore confirma me, cum præsule meo parante, et cum grege commisso: in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et honor atque dominatio cum Patre omnipotente, et vivifico Spiritu nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

VI.

In cælestium ordinum cælitum.

1. Summorum ducum spiritualium nos tubæ circumsonuerunt; divinatorum ad sacra ministrorum nos gratia circumfulsit; vigilum agmina hymnodicorum ad vigilandum in canticis nos congregarunt; ordines immateriales cum materialibus concinientes choream ducunt; cælestium idem ac terrestrium præceptor in eadem æde omnes hodie moderatur. Quis hic porro? nempe tantus ille Michael gratia Dei splendidus, et mortalibus etiam divinorum luminum factus conciliator. Leges igitur et a Deo latæ et justissimæ, supremis apud homines patefactæ sunt revelationibus, ut ii qui plurima a benefactoribus dona retulerint, ne sint immemores simul et ingrati adversus patronos suos, sed ut pro sui quisque ingenti viribus gratias agant. Patroni igitur prompti simul et fervidi apud Deum, et legati mortalium impigri et assidui, a benigno Domino benignitate instructi, amatore hominum angeli; primo lumine ab increato lumine impertiti; angeli, qui fuistis primus ante hunc mundum mundus supermundialis, quique huic mundo supermundialem adhuc mundum, id est Christum, nuntiaistis; angeli proximi apud Deum pro mortalibus intercessores, dii ob conjunctionem cum Deo non tamen proprie dicti; natura

300 Luc. i, 48. 300 Psal. L, 14.

(10°) In appendice tomi VIII, p. 285, Operum S. Joan. Chrysostomi legitur mediocre excerptum, verbis plerumque mutatis, hujus sermonis Theodori.

dori. Auctorem non novit Montfauconius, ideoque sermonem, ut Chrysostomo suppositum spuriumque, incautus contempsit.

angeli, supernæ liberæ civitatis liberi incolæ, imo A qui estis superna illa libera Hierosolyma, quæ mater est liberatorum omnium a Christo; angeli animatus intellectualis ignis, Dei flamma rationalis; angelis, lucidi, excelsi, aeremque transcendentes æterni montes, unde nos *Deus illuminat mirabiliter a montibus æternis* ³¹: angeli janitores parati supernarum sedium atque stationum: *Quam dilecta sunt tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit et deficit anima nostra ad atria tua, Domine.* ³². *Quoniam lumen exultationis et salutis in angelicis justorum tabernaculis* ³³; *et in voce exultationis et confessionis, in jubilis ferantium; in loco tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei* ³⁴; *in quo omnes angeli Dei potentes virtute, facientes sermonem ejus* ³⁵; *in quo vitæ simplicitas, pacifica et quieta; in quo est magnus et formidabilis supra omnes qui in circuitu ejus sunt* ³⁶, in quo sacrum silentium triumphalium hymnorum; in quo ineffabilium mysteria sacratissimarum laudum; in quo invisibiles revelationes ineloquacium et tamen late audiendarum hymnologiarum; in quo lux sine vespere vigillum oculos illustrat; in quo Dei intellectuali habitaculo, illorum est astrorum collectio, angelicarum, inquam, virtutum, nobis ad meliora adventium: sunt enim angeli in ministerium ad nos missi a Deo, propter eos qui salutem sunt adepturi.

2 Angelicarum virtutum incorporearum, qui est immortalis exercitus, cooperatores simul Dei et minister, diversæ sunt stationes, diversæ appellationes, diversæ dignitates, una substantia quæ varias habet operationes: sunt hi ordines hymnologici, cœlorum custodes, Deo coram astantes: sunt ordines interiores, et item exteriores qui portæ cœli appellantur; sunt ordines superiores, et item inferiores, qui superioribus aliquando aiebant: *Attolite portas, principes, vestras* ³⁷: sunt ordines qui mittunt, sunt etiam qui mittuntur: sunt ordines qui initiunt, et item qui initiuntur: diversorum angelorum diversi sunt ordines. Angeli per aërem volitant, sanctorum animas ab aereis spiritibus protegentes. Hoc significans patriarcha Jacobus moriens dicebat: *Angelus qui eruit me de cunctis malis* ³⁸. Quamobrem angelis terrestris orbis cura commissa est, Dei jussu oportunam providentiam impendentes. Angelus unicuique animæ Christiani D veri datus est a Deo ad tutelam et conservationem: *Ne des, inquit, in commotionem pedem tuum, neque dormitet qui custodit te* ³⁹. Et rursus: *Videte, inquit, ne quem ex his minimis contemnat qui in me credunt: dico enim vobis, quia angeli eorum vident faciem Patris mei qui in cœlis est* ⁴⁰. Quemadmodum autem singulis suis animabus angelus a Deo donatus est, ita etiam unicuique integræ fidei genti unus angelus a Deo provisor traditus est: *Consti-*

ἄνω πόλεως τῆς ἐλευθέρας ἐλευθεροπολίται, ἥ γε ἡ ἄνω ἐλευθέρα Ἱερουσαλήμ, ἡ μήτηρ πάντων τῶν συνελευθέρων Χριστοῦ· ἄγγελοι, τὸ ἔμφυχον καὶ νοερὸν πῦρ, ἡ λογικὴ Θεοῦ φλόξ· ἄγγελοι τὰ φαινὰ καὶ ὑπέρτερα καὶ μετέωρα ὑπερόρια καὶ αἰώνια ὄρη, Δι' ὧν φωτίζει ἡμᾶς θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰώνων· ἄγγελοι πρόσκηνοι ἐτοιμασται τῶν ἄνω σκηνῶν καὶ μονῶν· Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων! Εἰς ἃ ἐπιποθεὶ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἰς τὰς αὐλάς σου, Κύριε. Διότι φῶς ἀγαλλιᾶσεως καὶ σωτηρίας ἐν ταῖς ἀγγελικαῖς σκηναῖς τῶν δικαίων· καὶ ἐν φωνῇ ἀγαλλιᾶσεως καὶ ἐξομολογήσεως, ἐν ἤχοις ἐορταζόντων, ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς, ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· ἐν ᾧ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ, δυνατοὶ ἰσχύϊ, ποιούντες τὸν λόγον αὐτοῦ· ἐν ᾧ ἀπλότης ζωῆς εἰρηναία καὶ ἀστασίαστος, Ἐν ᾧ μέγας καὶ φοβερός ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς περικύκλω αὐτοῦ· ἐν ᾧ ἡ κρυφίμυστος σιγὴ τῶν ἐπινικίων ἕμνων· ἐν ᾧ αἱ ἀπόβροτοι θεομουσίαι τῶν παναγεστάτων αἰῶνων· ἐν ᾧ αἱ ἀόρατοι θεοφροσίαι τῶν ἀφθέγκτων καὶ διαπρυσίων ὕμnologiῶν· ἐν ᾧ ἡ ἀνέσπερος φωτοχυσία τὰ ἄσπυρα τῶν ἀσωμάτων καταυγάζουσα δμῆσα· ἐν ᾧ οἶκῳ Θεοῦ νοερῶ, ἐκείνων τῶν ἀστέρων ἄγυρις, ἀγγελικῶν, λέγω, δυνάμεων συνεργουσῶν ἡμῖν πρὸς τὰ κρείττονα, αἱ πρὸς διακονίαν πρὸς ἡμᾶς ἐκ Θεοῦ ἀποστελλόμενοι, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν.

β'. Ἀγγελικῶν δυνάμεων τῶν ἀσωμάτων, στρατευμάτων ἀθανάτων, ἐν οἷς Θεοῦ ὑπουργοὶ ἡμοῦ καὶ λειτουργοὶ διάφοροι ἢ στάσις, διάφοροι αἱ προσηγορίαι, διάφοροι αἱ ἀξίαι, μία ἡ οὐσία, ποιοτρόπους ἔχουσα τὰς ἐργασίας· τάξεις ὕμnologiαι, καὶ οὐρανῶν φυλακτικαὶ, καὶ Θεῷ ἀμέσως παραστατικαὶ, τάξεις ἐσώτεραι, τάξεις ἐξώτεραι, αἱ καὶ πύλαι οὐρανῶν προσαγορεύονται· τάξεις ὑψηλότεραι, τάξεις κατώτεραι, αἱ πρὸς τὰς ἀνωτέρας ποτὲ ἔλεγον· Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὕμνων· τάξεις ἀποστελλοῦσαι, τάξεις ἀποστελλόμεναι, τάξεις μυσταγωγούσαι, τάξεις μυσταγωγούμεναι· διαφορῶν ἀγγέλων διάφοροι αἱ τάξεις· ἄγγελοι ἐπ' αἴρι ἐπίπτανται, τὰς ψυχὰς τῶν ἁγίων ἐκ τῶν πνευμάτων τοῦ αἴρος διασώζοντες· καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ πατριάρχης Ἰακώβ, φησι τελευτῶν· Ὁ ἄγγελος ὁ ρύόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν· διὸ καὶ ἄγγελοι τὴν ἐπιγείου κόσμου διοίκησιν ἐμπιστεύονται, νεύματι Δεσποτικῷ ποιούμενοι τὴν πρέπουσαν πρόνοιαν· ἄγγελος πάση ψυχῇ Χριστιανοῦ ἀληθοῦς ἐμπιστεύεται ὑπὸ Θεοῦ εἰς τήρησιν καὶ ἀντίληψιν· Μὴ δόξης γὰρ, φησὶν, εἰς σάλον τὸν πόδα σου, καὶ οὐ νυστάζει ὁ φυλάσσων σε. Καὶ πάλιν· Ὁρᾶτε, φησὶ, μὴ καταφρονήσατε ἐνὸς τῶν ἐλαχίστων τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἀλλ' ἐκάστη μὲν ψυχῇ ὡς θεοσεβεὶ ἄγγελος ὑπὸ Θεοῦ δεδωρηται· ἐκάστη δὲ ἔλαψ πιστῶ

³¹ Psal. lxxv, 5. ³² Psal. lxxxiii, 2, 3. ³³ Psal. cxvii, 13. ³⁴ Psal. xli, 4. ³⁵ Psal. cii, 20. ³⁶ Psal. lxxxviii, 8. ³⁷ Psal. xliii, 7. ³⁸ Gen. xlviii, 16. ³⁹ Psal. cxi, 3. ⁴⁰ Matth. xviii, 10.

ἔθνει εἰς ἄγγελος εἰς πρόνοιαν ὑπὸ Θεοῦ παραδίδωται · Ἐστῆσε γὰρ, φησὶν, ὄρια ἰθῶν κατὰ ἀριθμὸν ἁγγέλων Θεοῦ · δι' ἁγγέλων οὐρανίων, Θεοῦ μυστηρίων ἐπὶ γῆς μετάδοσις · δι' ἁγγέλων, ὑδάτων καὶ πηγῶν τήρησις ἡμοῦ τε καὶ Ἰασις · δι' ἁγγέλων τοῖς ἀξίοις πειρασμῶν λύτρωσις · Παρεμβαλεῖ γὰρ, φησὶν, ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ βύσεται αὐτούς · δι' ἁγγέλων καὶ μαρτύρων τῶν λειψάνων τήρησις · Κύριος φυλάσσει πάντα τὰ ὀστέα αὐτῶν, εἰ καὶ μυστικώτερός πως τούτων τῶν ὀστέων ὁ λόγος · δι' ἁγγέλων καὶ Θεοῦ τηροῦνται θυσιαστήρια, καὶ ναοὶ τῶν πιστῶν διαφυλάσσονται · δι' ἁγγέλων δεήσεις καὶ προσευχαὶ ἀπὸ γῆς πρὸς οὐρανὸν τῇ Θεῷ προσάγονται, ἡμοῦ τε καὶ αἰ θείαι δωρεαὶ τοῖς ἀνθρώποις παρέχονται · καὶ πᾶν μικροῦ δεῖν ἐπὶ γῆς Θεοῦ δι' ἁγγέλων τελεῖται μυστήριον.

γ'. Οὕτω ποτὲ τέταχεν ὁ Θεὸς ἀψευστὴ τὰ Χερουβίμ εἰδότες τηρεῖν τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, τοῖς ἀναξίοις ἐπρόσιτον · οὕτω σχηματίζει τῇ Ἀβραάμ, τρισάγγελον αὐτῷ ἐν εἶδει ἀνδρῶν ἐπιστήσας χορὸν, τὸν τρισάγιον τῆς Τριάδος μνησούσα θεσμόν · οὕτω τε αὖθις δύο ταύτης τῆς ἀγγελικῆς Τριάδος ἐν Γομόροις ἐμφανίζει τῇ Λὼτ, δεῖκνυς ἐπὶ τι τῶν ἐκεῖσε τιμωριῶν ὅτι ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν πᾶσαν κρίσειν δέδωκε τῇ Γίψ, συμπαρόντος αὐτῷ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος φυσικῶς · οὕτω καὶ Ἰακώβ ὀπτάνεται παλαιστῆς ἄγγελος, εἰς νόμου τύπον τοῦ δι' ἀγγέλου λαληθέντος · οὕτω καὶ Μωυσῆι τῷ πάνυ ἐν πυρὶ φλογὸς ἀγγέλων ὁ πύρινος ποταμὸς ὀπτάνεται, τὴν ποηφόρον πυρᾶρδευτον ἀλυμάντως περιφλέγων βᾶτον, προδιαγράφων Θεοῦ ἐν ἀκανθηφόρῳ τῆς ἀμαρτίας φύσει βροτῶν ἀσύγχυτον ἔνωσιν · οὕτω δι' ἁγγέλων ἰσχυροῦτο τότε ταχίστη τινὶ ἀποφῆτι χειρὶ ἀξίφῃ τῇ νεκρῷ Φαραωνίτιδος γοντῆς τὰ πρῶτα νεογνὰ, ἀβλαβῆς τηρουμένου τοῦ τῶν Ἑβραίων φύλου · οὕτως συνοδοῦντο ἐν σχολῇ, ἀγγελικῇ τῇ χειρὶ ἀλινήκτω βυθίφῃ πηγῇ, ἄξιοις τοῖς ἄξιοι σὺν τριστάταις στρατηγούσι · ὅθεν καθορῶντες δὴ οἱ ἀλάστορες τὰς ἀγγελικὰς αὐτὰς συμποντιζούσας δυνάμεις, ἔλεγον · Φύγωμεν ἀπὸ προσώπου Ἰσραὴλ, ὅτι Κύριος ὑπὲρ αὐτῶν πολεμεῖ τοὺς Αἰγυπτίους. Οὕτω μετὰ τοῦτο αὖθις ἐν στύλῳ πυρὸς μορφωθεὶς ἄγγελος θεῖος, ὁδῆγός ὡς Χριστὸς τοῦ λαοῦ, ἀνεδείκνυτο ἀπλανῆς, οὗ τὸ κάλλος τοῦ προσώπου νεφέλης περιβαλλόμενος εἶδος, τὰς ἐπαύσεις καὶ καταπαύσεις τῷ λαῷ διακαλυβέσθαι · οὕτω προσιόντων πρὸς τὸ τῆς νομοθεσίας ὄρος τῶν νομοθετουμένων, διὰ πλειόνων ἀγγέλων τὰς θεοτύπους ἐδέχοντο πλάκας, τῶν μὲν ἠχούτων σάλπιγγας ἤχῳ, τῶν δὲ τὸ ὄρος πυριμορφούτων, καὶ ἄλλων ἐν γνώφῃ καὶ ζόφῳ καὶ θυέλλῃ τοῦτο διακαπνίζόντων πρὸς τὸ ἔμφοβον καταστῆσαι λαόν, Θεοῦ ἀφοβίαν νοσοῦντα · αὖθις τι πάλιν δι' ἀγγέλου Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ τὴν κατὰ τῶν ὁμοφύλων εὐηγγελίζετο νίκην · καὶ ὅπως πλείονας ἀγγέλους τῷ ἀρχαγγέλῳ συνάψωμεν (πειθόμεαι γὰρ τῷ ἑαυτῶν ἀρχιστρατήγῳ ἀεὶ συνεφραίνεσθαι), ἄγγελος μὲν ποτὲ

A tui enim, inquit, fines gentium secundum numerum angelorum Dei ⁴¹. Per caelestes angelos, Dei mysteria orbi terrarum communicantur; per angelos fit aquarum fontiumque custodia simul et medela, per angelos tentationibus qui digni sunt liberantur; *Castrametatur enim, inquit, angelus Domini in circuitu timentium eum, ut ipsos liberet* ⁴²; per angelos martyrum quoque reliquiæ custodiuntur: *Dominus custodit omnia ossa eorum* ⁴³, quanquam mystica potius hoc loco est ossium appellatio; per angelos altaria Dei custodiuntur, et fidelium templa servantur; per angelos preces orationesque de terra in caelum ad Deum deferuntur, simulque divina dona hominibus exhibentur; omne denique prope modum Dei mysterium per angelos in terra perficitur.

3. Sic olim vere Deus constituit Cherubinos qui vitæ lignum apte custodirent, ne indignis iter ad illud pateret Sic Abrahamo speciem obtulit misso ad eum trium angelorum in humana forma choro, qui sanctissimum Trinitatis significavit decretum. Sic rursus duos ex illa angelica Trinitate ostendit Loto in Gomorrhorum urbe, per poenam ibi inflotam demonstrans, a Patre neminem judicari, sed omne iudicium Filio esse traditum, sancto quoque substantialiter Spiritu intercedente. Sic etiam Jacobo apparuit luctator angelus, ad legis typum quæ per angelum edicta fuit. Sic etiam Moysi illi magno in ignis flamma angelorum igneus fluvijs visus est, herbidum rudum igne irrigans et sine detrimento ambrens, portendens scilicet Dei cum spinosa peccatis mortalium natura inconfusam adunationem. Sic per angelos celerrima quadam sine gladio manu, silente nocte, Pharaoniticæ genituræ primi surouli pessumdati fuerunt, incolumi Hebræorum populo. Si angelica manu, fune veluti, alligati fuerunt, natantes in profundo stagno, axes axibus, cum dicibus ac tribunis. Quamobrem illi execrabilis visis angelicis quæ submergebant virtutibus, dixerunt: *Fugiamus a conspectu Israelis, quia Dominus pro ipso pugnat contra Aegyptios* ⁴⁴. Sic deinde rursus sub igne columnæ specie angelus Dei, dux minime devius veluti Christus populi, apparuit; cuius pulcher vultus nebulae formæ obvolutus, stationes pausasque eidem populo designabat. Ita accedentes ad legislationis montem ii, quibus lex danda erat, per plures angelos a Deo scriptas receperunt tabulas, quorum alii tubis personabant, alii montem ignea specie vestiebant, alii obscuritate tenebris atque procella fumantem illum reddebant, ut perterrefacerent populum, cui insitus erat morbus Deum non timendi. Postea vero per angelum Jesus quoque Navi filius victoriam de popularibus suis relatam nuntiavit. Atque ut plures angelos archangelo copulemus, credo enim eos cum suo semper duce in gaudio versari, angelus olim Hierosolymis Israellem vastabat,

⁴¹ I Reg. ii, 8. ⁴² Psal, xxxiii, 8. ⁴³ Ibid. 21. ⁴⁴ Exod. xiv, 25.

donec magnus David boves in area Sionis immolans cum ipsis tritulantibus curribus eos obtulit holocaustum. Atque ita populi plagam inhibuit. Quam hinc nobis cogitationem injiciens, vel quam admonitionem? Nempe quod solum per crucis ligna oblatum Christi sacrificium, Dei iram adversus mundum sedavit. Illic enim vere magnus Dei Phinees (zelator) constitit, factaque pro nobis propitiatione, clades cessavit.

4. Illud quoque animadvertere æquum est, quoniam ipse supremus dux trahit nos ad orationem de angelis prosequendam; curnam cum sint unius omnes substantiæ, non unam neque similem figuram aspectumque in terram advenientes ostendant hominibus? sed modo adolescentulorum speciem præ se ferant, modo militum, aliquando etiam equitum, item animalium sex aliis et multis oculis instructorum, insuper leonum, boum, aquilarum, interdum etiam equorum igneorum, necnon rotarum et curruum? Divus ergo Isaias cum divinam illam adeoque tremendam vidit Dominicam sessionem in sublimi throno, in quo (ut ipse videbat) universi mundi Deus considerabat, astitisse dixit illi in forma sex alis instructa, cellissimas angelicorum simul et chernubicorum ordinum potestates; et duabus quidem alis facies suas velasse, aliis vero duabus pedes suos operuisse [duabus denique reliquis volasse ⁴⁵.] Jam dum supernas atque inferiores partes circumtegerent, significabant videlicet, hac oblata specie, tum superis in cælo, tum inferis in terra invisibile esse, arcantum, et obtectum divinitatis mysterium. Vel ob id fortasse utramque extremitatem tegebant, quia res ante Dei Verbi Christique de cælo adventum incomprehensibiles sunt, itemque illæ post ejusdem assumptionem. Attamen mediis illis, quæ incarnationis tempore venerunt, credens Ecclesia in cælum tanquam alis convolat. Fortasse item per hoc vultum pedumque velamentum, nobis innuunt sanctissimi Seraphini, neque initium neque finem divinæ naturæ spectari, aut comperiri, aut intelligi posse. Nam faciei tegumentum invisibilitatem denotat increatæ naturæ; pedes autem vicissim velati, significant haud posse quemquam Deo accedere aut propinquare.

5. Deinde ait divus propheta, visionis hujus spectator, plenam fuisse domum gloria Dei. *Notus enim in Judæa Deus, et apud Israellem tantummodo magnum nomen ejus* ⁴⁶. Sed tamen notum erat spiritibus intellectualibus. præsciis et perspicacibus incarnationis sedentisque in throno Verbi Dei mysterium: et quod ab hominibus cæu homo cernendus foret, et incorporeus corporandus, et qui vel ipsis immaterialibus invisibilis erat, abs materialibus quoque per carnem aspiciendus; atque universam terram gloria sua et laudibus beneficiorum suorum

Α ἐν Ἱερουσαλήμ τὸν Ἰσραὴλ διωλόθρευεν, ἕως ἄν ὁ μέγας Δαβὶδ τοὺς ἐν τῇ ἄλφ τῆς Σιών θεοθυτήσας βόας, ἐν τοῖς ἀλωηφόροις τούτους δλοκαύτωσε, καὶ οὕτω τὴν τοῦ λαοῦ πληγὴν ἔπαυσεν· ἵνα τί πάθωμεν, καὶ τί παιδευθῶμεν; ὅτι μόνῃ ἡ διὰ τῶν ξύλων τοῦ σταυροῦ προσενεχθεῖσα Χριστοῦ θυσία τὴν τοῦ Θεοῦ ἀπειλήν τῆς οἰκουμένης κατέπαυσεν· ἐκεῖ γὰρ, ὡς ἀληθῶς ὁ μέγας Θεοῦ Φινεὲς ἔστη, καὶ ἐξιλάσατο ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις.

Β δὲ Σκοπήσαι δὲ θέμις κάκεινο, τοῦ ἀρχιστρατήγου ἡμᾶς χειραγωγούντος ἐπὶ τοῦ τῶν ἀγγέλων λόγου· πῶς οὖν μιᾶς οὐσίας ὄντες οὐ μίαν οὐδὲ ὁμοίαν τὴν μορφήν καὶ τὴν ὄψασίαν ἐπὶ γῆς ἐπιδημοῦντες ἐπιδεικνύνται ἀνθρώποις; ἀλλὰ ποτὲ μὲν νεανίσκων μορφήν ἐπιδεικνύνται, ποτὲ δὲ στρατιωτῶν, καὶ ἄλλοτε ἵππέων, καὶ πάλιν ἐξαπτερόγων καὶ πολυομμάτων, καὶ αὐθις, λεόντων, εἴτα βοῶν, καὶ πάλιν ἀετῶν, ποτὲ δὲ καὶ ἵππων πυρίνων, καὶ πάλιν τροχῶν καὶ ἀρμάτων; Ἰσαίας μὲν οὖν ὁ θεῖος, ὅτε τὴν θεῖαν καὶ φρικωδεστάτην ἐκείνην καὶ ἄσποτικὴν προεδρίαν τοῦ θελοῦ καθεώρακε θρόνου, ἐν ᾧ, ὡς ἐώρα, ἐνὶ δρυτοῦ ὁ τῶν ὄλων Θεός, ἐν ἐξαπτερόγων εἶδει περιστάνα· ἔφασκεν αὐτῷ τὰς ἀνωτάτω τῶν ἀγγελικῶν ὁμοῦ καὶ χειρουργικῶν τάξεων δυνάμεις· καὶ ταῖς [cod. αἰ pro ταῖς] μὲν δυοῖ, φησὶ, πτέρυξι· τὰ οἰκεία στενεκάλυπτον πρόσωπα, ταῖς δὲ ἄλλαις δυοῖ τοὺς οἰκείους πόδας συνέσκεπον, [καὶ ταῖς δυοῖν ἐπέταντο·] τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω περικαλύπτουσαι μέρη· σημαίνουσαι μὲν διὰ τοῦ ὑποδείγματος, ὅτι καὶ τοῖς ἄνω ἐν οὐρανῷ, καὶ τοῖς κάτω ἐπὶ γῆς ἀόρατον καὶ ἀπόκρυφον καὶ συγκεκαλυμμένον ὑπάρχει τὸ τῆς θεότητος μυστήριον· ἡ τάχα διὰ τοῦτο τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη ἔσκεπον διδάσκοντες, ὅτι καὶ τὰ πρὸ καταβάσεως τοῦ Λόγου καὶ Θεοῦ καὶ Χριστοῦ ἀκατάληπτα, ὡσαύτως καὶ τὰ μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀνάληψιν· τοῖς δὲ ἐν τῇ σαρκώσει, μέσοις ὡσανεῖ πτεροῖς, πιστεύουσα ἡ Ἐκκλησία, εἰς οὐρανὸν ὑψιπέται· ἴσως διὰ τοῦ ὑποδείγματος τῆς σκέπης τῶν προσώπων καὶ τῶν ποδῶν ἐκεῖνο ἡμῖν αἰνίττονται τὰ πανάγια Σεραφίμ, ὅτι οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος τῆς θείας φύσεως ὄρῃν ἢ ἐξευρεῖν ἢ ἔννεεῖν δυνατόν· ἡ μὲν γὰρ τοῦ προσώπου σκέπη, τὸ ἀόρατον ἐδήλου τῆς ἀκτίστου φύσεως· ἡ δὲ τῶν ποδῶν πάλιν, τὸ ἀπύρσιτον καὶ ἀπροσπέλαστον.

Γ εἰτά φησιν ὁ θεῖος προφήτης ὁ ταῦτα ὄρων, ὅτι καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Γνωστὸς ἦν τότε ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός, καὶ ἐν τῷ Ἰσραὴλ μόνῳ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἀλλ' ὅμως ἦν τοῖς νοεροῖς προεωρακότα τὰ διορατικὰ τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ ἐπὶ θρόνου καθεζομένου Θεοῦ Λόγου μυστήριον· καὶ ὅτι ἐπὶ γῆς ἀνθρώποις ὡς ἄνθρωπος μέλλει ὀπτανέσθαι, καὶ ὁ ἄσαρκος σαρκουῖσθαι, καὶ ὁ αὐτοῖς τοῖς ἄλλοις ἀόρατος, καὶ τοῖς ὄλοκοῖς γίνεσθαι διὰ σαρκὸς ὁρατός· καὶ πληροῦν πᾶσαν τὴν γῆν τῆς δόξης καὶ τῆς αἰνέσεως καὶ τῆς χάριτος αὐτοῦ· ἐκ-

⁴⁵ Isa. I, II, passim. ⁴⁶ Psal. LXXV, 2.

πλαγέντα τὴν ἄφραστον καὶ ἀκατάληπτον συγκατά-
 βασιν, καὶ θαυμάσαντα τὴν ἄβρῆτον ἦν εἰς ἀνθρώ-
 πους ἔμελλαν ἐνδείκνυσθαι τὴν ἑαυτοῦ ἀποκάλυψιν,
 εὐχαριστίας ὁμοῦ καὶ ἐκπλήξεως ἀνακράξασαν
 ὑμνον βοήσαντα, Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σα-
 βωθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ· τὴν
 μέλλουσαν τῶν Ἐκκλησιῶν δόξαν προφητεύοντα Χρι-
 στὸν τὰ μακαριώτατα Τεραφίμ· διὸ φησιν ὅτι ἐπλη-
 σθη πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ· ὅρα τί γίνεται·
 Ἐπλήσθη, φησί, τὸ ὑπέρθυρον ἀπὸ τῆς φωνῆς,
 τουτέστιν ἐπλήσθη ἢ ἄνωθεν συνέχουσα τὸν Ἰουδαϊκὸν
 ναὸν καὶ λαὸν σάπη καὶ ἀντίτυπιτ, καὶ ἐπλήσθη ὁ
 οἶκος καπνοῦ, ἤγουν ἐρημώσεως καὶ σκοτούς, πλάνης
 καὶ ἀγνωσίας· προσέχετε μετὰ ἀκριβείας, παρακα-
 λῶ· ὅτε ἡ γῆ πᾶσα ἄδοξος ἐν πλάνῃ καὶ ἀγνωσίᾳ,
 πλήρης ἦν ὁ οἶκος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ δόξης· ὅτε
 δὲ πᾶσα ἡ γῆ πλήρης δόξης καὶ ἐπιγνώσεως Θεοῦ
 γέγονε, τότε ὁ οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ ἐπλήσθη κα-
 πνοῦ, σβεσθέντος αὐτοῖς τοῦ νομικοῦ λύχνου· ὅπως
 φησὶν ὁ Χριστὸς, οἱ μὴ βλέποντες ἡμεῖς, βλέψωμεν·
 οἱ δὲ βλέποντες Ἰουδαῖοι, τυφλοὶ γίνωνται· ἀλλὰ
 ταῦτα μὲν Ἡσαίας.

Σ'. Ἰσραὴλ δὲ πάλιν, ὁ πρὸς θεοπτείας, εἰ καὶ τις
 ἄλλος, τὸν νοῦν ἐπιτηδεῖας ἔχων, οὐ μόνον δις ἀλλὰ
 τετράμορφα ζῶα τοὺς ἀνωτάτω τῶν ἀσωμάτων ἀγ-
 γέλων τεθεώρηκε νόας, προδιατυπώντας οἶμαι σα-
 ρῶς καὶ ἐν αὐτοῖς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ
 ἐκ Παρθένου μυστήριον· περιείχετο γὰρ ἐν τοῖς
 ζώοις εἶδος ἀνθρώπου καὶ σχῆμα βοῦς καὶ τὸ τρίτον
 λέοντος, τὸ δ' ἀνώτερον τοῦτο, αἰετοῦ· ὡς γὰρ ἄν-
 θρωπος, ἀληθῶς ἐφάνη ἐπὶ γῆς Χριστὸς, ὁ ὄντως
 ὁμοῦ Θεός τε καὶ ἄνθρωπος· ὡς βοῦς εἰς σφαγὴν
 ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας· ὡς λέων, δυνάμει ἐκ
 νεφῶν ἐξεγερθεὶς ἀνέστη, ὡς αἰετός, εἰς οὐρανούς
 ὑψωθείς ἀνελήφθη· ἢ καὶ οὕτως πάλιν ἐπὶ Χριστοῦ
 ἐκλήπτου τὰ ζῶα· ἄνθρωπος, ὡς λόγος λογικὸς καὶ
 εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀόρατου, διὰ τὸ τῆς ψυχῆς καὶ
 τοῦ νοῦ κερδὸν καὶ ἀόρατον· βοῦς, ὡς δυνατὸς ἀρχι-
 ερεὺς καὶ τὸν ζυγὸν τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τὸν ὤμον φέ-
 ρων· καὶ ἡμῖν τοῖς ἀλόγοις ἐν τῷ τόκῳ συμφορνιασας
 ἐν Βηθλεὲμ, καὶ τὸν σπέρρον τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου
 πᾶσιν τῇ γῆ κατασπείρας· λέων ὡς βασιλεὺς ἡμῶν
 τῶν ποτε ἀγρίων καὶ ἀνημέρων καὶ αἰμοδόρων καὶ
 σαρκιόδορων ἀκαθάρτων ἔθνων· Ἐδασίλευσε γὰρ,
 φησὶ, ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰ ἔθνη· οὐ μόνον δὲ λέων ὁ Χρι-
 στὸς, ἀλλὰ καὶ σκύμνος λέοντος, ὡς φησι περὶ αὐτοῦ
 Ἰσαΐδ, τουτέστι βασιλέως υἱός, ἐκ βασιλικοῦ πα-
 τρός προελθὼν· διὸ καὶ αἰετός ὡς βασιλεὺς τῶν οὐρα-
 νῶν πετεινῶν περωτῶν, νοερῶν ἀγγελικῶν ἁγίων
 δυνάμεων· περωτῶν, ὡς ἡμῶν τῶν τοῦ Χριστοῦ
 νεοτῶν σκεπαστικῶν οὐσῶν καὶ φρουρητικῶν·
 περωτῶν, ὡς εὐκινήτων καὶ τῶν γῆϊνων πάντων
 ὑψηλοτέρως ἐχόντων· περωτῶν, ὡς τῷ θεῷ ἔρωτι
 ἀεικινήτως καὶ ἀκωρέτως ἐχόντων· πολυομμάτων,
 ὡς τῷ θεῷ σωτὴ πλουσίως ἐλλαμπομένων, καὶ ὑπό-
 τινος ὕλης πρὸς θεωρίαν οὐκ ἀντισκοτουμένων· διὸ

A repleturus. Ideoque attoniti ob eam insperatam et
 incomprehensibilem condensationem, mirantesque
 ineffabilem quam hominibus Verbum facturum erat
 suimet revelationem, gratiarum simul et stuporis
 hymnum canebant clamantes: Sanctus, sanctus,
 sanctus Dominus Deus Sabaoth, plena est omnis terra
 gloria ejus⁴⁷; Christum videlicet, qui Ecclesiae glo-
 ria futurus erat, ita vaticinabantur beatissimi Sera-
 phim: idcirco, aiunt plenam universam terram
 gloria illius. Vide quid factum sit. Elevatum est
 superliminare a voce clamantium⁴⁸, id est sublatum
 fuit, quod Judaicum templum populumque conti-
 nebat septum et tutamen, et domus fumo repleta,
 id est solitudine, tenebris, errore, et inscitia. At-
 tendite diligenter, quæso. Quando universa terra
 in ignominia errore et inscitia versabatur, tunc Ju-
 daici templi ædificium plenum gloria fuit. Quando
 autem universa terra gloria et Dei cognitione plena
 evasit, tunc domus Israelis fumo repleta est⁴⁹, ex-
 stincto ipsis legali candelabro; ut, sicut Christus
 dixit⁵⁰, nos antea nihil videntes, videremus: et
 qui videbant Judæi, cæci fierent. Hactenus Isaias.

6. Ezechiel item⁵¹, qui ad Dei visiones, si quis-
 quam alius, mentem comparatam habuit, non ut
 biformia tantum, sed ut quadriformia animalia,
 supernas incorporeorum angelorum vidit mentes,
 præfigurantes, ut reor, manifeste his formis incarnati
 in Virgine Emmanuelis mysterium. Erant in ani-
 malibus forma hominis, figura bovis atque leonis;
 et his sublimior, aquilæ. Namque ut homo, vere
 apparuit in terra Christus, qui vere Deus simul
 est et homo. Ut bos, ad eandem propter mundi salu-
 tatem. Ut leo, potenter a mortuis resurrexit. Ut
 aquila, in cælum sublimis conscendit. Vel aliter
 etiam de Christo explicanda sunt animalia: homo,
 ut Verbum rationale et imago Dei invisibilis, pro-
 pter animæ ac mentis intellectualem vim et invis-
 ibilem: bos, ut potens sacerdos, et crucis jugum
 humeris ferens, et nobiscum ceu irrationalibus,
 partus dicitur, apud Bethleem in præsepî repositus,
 semenque evangelici verbi per universam
 terram disseminans. Leo, ut rex noster, qui tunc
 eramus silvestres et sævi et sanguinolenti et car-
 nivori impurique ethnici: Regnavit enim, inquit
 Scriptura, Deus super gentes⁵². Neque leo tantum
 Christus, verum etiam leonis catulus, ut ait de illo
 Jacobus⁵³; id est regis filius, ex regali patre pro-
 cedens. Ideo etiam aquila, ut cælestium volucrum
 alatorum rex, id est angelicarum, intellectualium
 ac sanctorum potestatum. Alatos dicit, ceu nos, qui
 Christi sumus pulli, contegentes ac tutantes: ala-
 tos, ut agiles, et supra terrena omnia alte volantes:
 alatos, ut divino amore incessanter et sine satietate
 fruente. Multioculos quoque dicit, ceu divino
 lumine abundanter illustratos, nullaque materia
 quominus contemplantur infuscatos. Ideo spiritus

⁴⁷ Isa. vi, 4. ⁴⁸ Ibid. 5. ⁴⁹ Ibid. ⁵⁰ Matth. xiii, 14. ⁵¹ Ezech. i, 1 seqq. ⁵² Psal. xlvj, 9. ⁵³ Gen. xlix, 9.

etiam dicuntur, ut immateriales, incorporei, invisibiles, immortales, haud crassi sed aerei, gratiæque beneficio incorruptibiles et inexstinguibiles.

7. Rem tibi persuadeat etiam ille angelus Domini, qui cum ipsius Domini specie venit ad Azariam ejusque socios⁵⁴; is qui cum sit igneus spiritus, rogam frige fecit; qui roris potius quam ignis feracem flammam effecit. Quodque miraculo mirabilis est, eos quos intra ventrem flamma conceperat, peperit illesos: qui autem extra suum conceptum erant, eos ut impios pessumdedit. Hoc nimirum divinæ virtutis robor, angeli potentia fortissima, adeoque valida ut universum mundum uno temporis puncto possit pessumdare Testis Senacherimi, per unum angelum, Chaldaica nocturna clades, quæ centum octoginta quinque millium multitudo tacite et absque gladio interfecta fuit⁵⁵: quod ut nunc celerime de præsentibus quoque Chaldæis fiat, Deum rogamus. Item translatus satis leviter fuit ab angelo immateriali materialis carneusque Habacucus de Jerusalem finibus Babylonem usque, cibum ferens propheta sodali suo propheta Danieli, qui lacus carceris detinebatur: ingressusque est illuc et rediit incolomis⁵⁶, ob figurandam Christi sepulturam, lacus sigilla intacta conservans: ut sicut Christus ex morte inferisque, sic etiam propheta ex feris anthropophagis rediret incolomis, demittens potius orco eos qui ipsum ad orcum detulerant. Sicut contra Chaldæos, ita hoc contigit decreti Dei incorruptum judicium, qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignem ardentem⁵⁷; prout in sacris Litteris beati angeli sæpe nominantur, ceu humanarum passionum purgatores, amburentes castigantesque quæ sunt Deo contraria, lucemque obscuratis mortalibus impertientes.

8. Equorum quoque figuris representantur, ut Zacharias ait⁵⁸, quia res divina quælibet facili cursu utitur. Item quasi igneæ rotæ visi sunt, ceu qui celestem spheram circummeunt simul et habitant. Vox quippe tonitruum sui in rota⁵⁹. Quare et curru igneo Elias Thesbites de terra assumitur⁶⁰: qui typus manifestus fuit, quadrijugus scilicet currus, quoniam ex quatuor elementis concreta est nostra natura, non sine qua in cælum sursus conscendit qui hanc gestavit et rexit, prout voluit, Deus Verbum. Equi autem regalium currum, sanctorum angelorum imago erant: Currus enim Dei, inquit, decem millia convivantium et festum agentium⁶¹. Aspexit etiam Daniel in visione virum humanam prorsus specie in throno sedentem, Antiquum dierum Deum: Et millia millium, inquit, assistebant ei, et mille myriades ministrabant ei⁶².

Α καὶ πνεύματα λέγοντα, ὡς ἄβλα καὶ ἀσώματα καὶ ἀόρατα καὶ ἀναψηλάφητα καὶ ἀθάνατα καὶ ἀπαχῆ καὶ ἀέρινα (11), καὶ χάριτι ἄφθαρτά τε καὶ ἀνόλεθρα.

ζ'. Καὶ πεθίτω σε ὁ ἄγγελος Κυρίου εἰς αὐτοῦ τοῦ Κυρίου συγκατεθῶν τὸ εἶδος τοῖς περὶ Ἀζαρίαν, ὁ πυρέμφοχος καὶ τὴν πυρὰν ψύχων, ὁ δροσοφόρον ἀντὶ πυρφόρου ἀποτελέσας τὴν φλόγα · τὸ δὲ τοῦ παραδόξου παραδοξότερον, ὅτι οὕς μὲν ἔνδον ὡς ἐν γαστρὶ συνέλαβεν ἡ φλόξ, ἀπεκύησεν ἀβλαβεῖς · οὕς δὲ ἐκτὸς ἀσυλλήπτους ἀμφ' αὐτὴν περιεῖχεν, ἐλυμαίνετο ἀσεβεῖς · τοῦτο βροπῆς θείας δυνάμεως ἀγγέλου ἐξουσία πανακτῆς καὶ οὕτως ῥωμαλία, ὡς καὶ κόσμον ὅλον ἐν ἀκαριαίᾳ δυναμένη ὀλοθρεῖν · καὶ μάρτυς ἡ κατὰ Σεναχερίμ ἐνδὸς ἀγγέλου θεοῦ Χαλδαϊκῆ νυκτολεθρία θνησίς, ἀψοφητὶ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδων πληθὺν ἀξίφθι θανατώσασο · ἡ δὲ τάχιστα καὶ νῦν τελεῖσθαι ἐν τοῖς παροῦσι Χαλδαίοις (12) Θεὸν ἱκετεύομεν · μετεκομίζετο δὲ καὶ κόφωκος ὑπὸ ἀγγελικοῦ ἀόλου ὁ ἐνυλός τε καὶ σαρκόφορος Ἀββακούμ ἐξ ὀρίων Ἰερουσαλήμ πρὸς Βαβυλῶνα, ἐπιφερόμενος ὁ προφήτης τῶ συμποφήτῃ Δανιήλ τροφήν, λάκκου φρουρᾷ τότε ὑπάρχοντι, καὶ εἰσήει ὁμοῦ καὶ ἐξῆει ὀλυμέντως, εἰς Χριστοῦ τάφου τύπον τηροῦντας ἐνλακκίους σφραγιδας! Ἰν' ὡς ἐκ θανάτου καὶ ᾄδου Χριστός, ἀνέβη καὶ προφήτης σωθεῖς ἐκ θηρῶν ἀνδροπέθρων ἀντιλαγῶν τῶ ᾄδῃ τοὺς αὐτὸν ἐν τῶ ᾄδῃ κατενέγκαντας · καθάπερ ἐπὶ τῶν Χαλδαίων, ἰσοτύπως γεγένηται αὕτη ἡ τῆς ψήφου Θεοῦ ἀδέκατος δίκη, τοῦ ποιοῦντος τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον · καθ' ἃ ὑπὸ τῶν ἱερῶν λόγων οἱ μακάριοι προσαγορεύονται ἄγγελοι, οἶμαί που, ὡς καθαρτικοὶ πολλάκις τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, καυστικοὶ καὶ τιμωρητικοὶ τῶν ἐναντιῶν Θεοῦ, καὶ φωτὸς μεταδοτικοὶ τοῖς ἀφωτιστοῖς βροτῶν.

η'. Ἰππων δὲ πάλιν ὀρῶνται τοῖς σχήμασιν, ὡς Ζαχαρίας φησὶν, ὡς δευπόρωσ παντὶ τῶ θεῖφ διατρέχοντι · τροχῶν δὲ πυρίνων ὡς τὸν οὐράνιον περιπολοῦντες ὁμοῦ καὶ οἰκοῦντες τροχόν · Φωνῆ γὰρ φησὶ, τῆς βροντῆς σου ἐν τῶ τροχῶ · διὸ καὶ ἐν ἄρματι πυρός Ἡλίου ὁ Θεοδότης ἀπὸ γῆς ἀναλαμβάνεται · ὅπερ τύπος ἦν σαφῆς, τὸ μὲν τέθριππον ἄρμα ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων συγκειμένης ἡμῶν φύσεως, μεθ' ἧ καὶ εἰς οὐρανὸν ἀνωθεν ἀνῆλθεν ὁ ταύτην φορέσας καὶ ἡνιοχῆσας καθὼς ἡβουλήθη Θεὸς Λόγος. Οἱ δὲ ἵπποι τῶν βασιλικῶν ὄχημάτων ἁγίων ἀγγέλων ὑπῆρχον ὑπόδειγμα · τὸ γὰρ ἄρμα τοῦ Θεοῦ, φησὶ, μυριοπλάσιον χιλιάδες εὐθηνούτων καὶ ἱερταζόντων · εἶδε δὲ καὶ Δανιήλ ὡς ἐν ὀράσει ἄνδρα πάλιν ἀνθρωπόμορον ἐπὶ θρόνου ἐνιδρυμένον, τὸν Παλαιὸν τῶν ἡμερῶν Θεόν · Καὶ χιλιαὶ χιλιάδες, φησὶ, παρεστῆκεισαν αὐτῷ καὶ μύρια

⁵⁴ II Paral. xxvi, 17 seqq. ⁵⁵ IV Reg. xix, 35. ⁵⁶ Dan. xiv, 32 seqq. ⁵⁷ Psal. cpi, 4; Hebr. i, 7. ⁵⁸ Zachar. i, 8. ⁵⁹ Psal. lxxvi, 19. ⁶⁰ IV Reg. ii, 11. ⁶¹ Psal. lxxvii, 18. ⁶² Dan. vii, 9.

(11) De substantia angelorum notæ sunt Patrum variæ opiniones. Videsis saltem Petavium.

(12) Intelligit, puto, Theodorus Mohammedanos

qui ex intima Asia adversus Græcum Christianorum imperium magnis viribus adventabant.

μορφῶδες εἰκαστέργουσι κτῶν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ἅσα τοιαῦτα ἐν τῇ Παλαιῇ, ὡς ἐν ἀράμασι καὶ ὀπισθεῖς διατυποῦντο· ἐπεὶ οὕτως οὐσίαν Θεοῦ οὕτως μορφοῦν, οὕτως σχῆμα οὕτως εἶδος οὕτως κάλλος τις τῶν ἐν σαρκί· εἶδε πῶποτε, οὕτως εἰδέσθαι δύναται, ὡς ὁ ἱερὸς ἡμῶν διδάσκει· λόγος· ἀλλ' οὕτως ἀγγέλου τὴν οὐσίαν ἢ τις ἴσχυεν ἢ εἰδείστω.

8. Οὐκ οὖν δεῦρο ἀπὸ τῆς σκιᾶς ἐπὶ τὴν Κατὴν Διαθήκην διέβηθ', καὶ τὰς ἀγγελικὰς τρυφήτων διακονίας κατόπισσον· ἤκει μὲν οὖν ποτε χορᾶρχης καὶ τῶν προκρίτων ὁ ἑξαρχος· τῆς ἀνωτάτω φύλης τῶν ἀποκρίτων λειτουργῶν, ἐκπρόσωπος θεομυστηρίων ἀποκρίτων τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀνθρώτους μυστηρίων, Γαβριὴλ ὁ θεοεικὸς λίπερις φερέχιρος χερσικός πρὸς τὴν βροτείαν φύσιν, καὶ πρὸς πανάφθορον κόρην· πρὸς ἣν εἰσήει τὴν μορφοῦν αὐτοῦ κατ' οὐσίαν, ὡς ἔστιν ἐπιδεικνύς τῇ πανετέμῃ· μόντ, γὰρ ἡ ἁγία θεοτόκος, ὡς φασιν, ἀγγελικὴν ὡς ἔστι καὶ ὡς γέγονεν, ἰδέσθαι δεδύνηται, ἵν' ἐκ τοῦ κάλλους τοῦ δουλικοῦ ὑπερβαυμάση τὸ κάλλος τὸ Δεσποτικόν· διὸ καὶ προστίθει θεὸς εἰσήει πρὸς αὐτὴν ὁ ἀρχιστρατήγος, κάλλος ἀμήχανον αὐτῇ ἐνδεικνύμενος, καὶ μορφοῦν αὐτῶν τῶν ἑλισκῶν ἀκτίων λαμπροτέρην τυγχάνουσαν, ἡρέμα προσδιδανοίγων τῇ ἀφθόρῃ τὴν πανάφθορον τῆς οἰκειᾶς μορφοῦς ἰδιότητα· ἄθεν καὶ εἶδεν εἶδος μικροῦ καὶ αἰθίου ἀποκρίτης ἀνταπαύασμα· εἶδεν ὡραν ὑπὲρ ὡραν ὡραϊσμένην ὡραϊότητος· εἶδε κάλλους λαμπροδύνη ξένην ἢ κατὰ συνήθειαν· εἶδεν οὐσίας ἀσωμάτου μαρμαρυγᾶς ὑπερβαλλούσας τὰς ἡλιπκᾶς· εἶδε λογαροῦ ἐωσφόρου ἀείζωνον ἀγῆν· εἶδε φλόγα ψυχικῆν, νοεροῦ φάους συναστράπτουσαν ἀγῆν· ὄθεν ὡς οὐκ ἄυλον κατατέθεικεν ἡ πάνσεμος τοῦ ἀγγέλου τὴν θεωρίαν ὁμοῦ καὶ συντυχίαν, ὡς ἰδοῦσα ὁ ἄλλη ἐκ εἰδέστω φύσει.

9. Δεσπάζεται δὲ καὶ Ζαχαρίας τῇ ἀφωρία ἁγίου ἀπιστήσας ἀγγέλου· ἐπεὶ γὰρ ἔμελλεν εἰς φῶς προέρχασθαι ἐκ γαστροῦς ὁ τοῦ φωτὸς πρόδρομος τοῦ ἀληθινοῦ Ἰωάννης, ἡ φωνὴ θαλονότι τοῦ βόωντος ἐν τῇ ἰρήμῃ ἡμῖν τοῖς ἐξ ἰθῶν Ἐκκλησίας, τοῦ νόμου γέροντα λέγων· οὐ τύπον ἐκκληρῶν ὁ πατήρ Ζαχαρίας, προτίκει· τοῦ Χριστοῦ μήνας ἐξ τὸν Ἰωάννην· Οὐκ ἦν γὰρ ἐκεῖνος τὸ φῶς· καὶ διὰ τοῦτο πρὸ ἐξ ἔχει τὸν Ἰωάννην· μεθ' ὃν Χριστὸς ἐτέχθη, ὡς εἰδόμεν τις ἡμέρα· αὐτὸς γὰρ ἔστιν ὡς ἀληθῶς ἡμῶν μυστικῇ τῶν Σαββάτων ἀνάπαυσις, ἣν εὐλόγησεν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς καὶ ἡγάσεν· ὅτι ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτῆς κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς ἔστιν ὄντως ἀληθῆς τῆς μεγάλης βουλῆς τοῦ Πατρὸς Ἀρχάγγελος, καὶ αὐτὸς Κύριος ὁ Θεὸς δυνάμεων· διὸπερ αὐτῷ ὑπέικουσι καὶ δουλεύουσι καὶ διακονοῦσιν ἐν παντὶ τρόπῳ καὶ τόπῳ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας αὐτοῦ οἱ ἅγιοι καὶ φιλόανθρωποι ὡς φιλοανθρώπῳ Δεσπότη οἱ ἄγγελοι· καὶ ποτε μὲν αὐτοῦ γεννηθέντος τὸ κατὰ σάρκα, ἄγγελοι πρωτογνώστως τοῖς ποιμήσιν ἐπέστησαν, μυσταγωγούντες τούτους τῇ ἐν Βηθλέεμ αὐτοῦ φα-

A Sed hac quidem, et quaecunque hujusmodi sunt, in Vetere Testamento visionibus et apparitionibus figurabantur; quoniam Dei substantiam neque formam, neque figuram, neque speciem, neque pulchritudinem quisquam in carne vivens unquam aspexit, neque aspicere potest, cum sacre nos doceant Littere. Sed ne angeli quidem substantiam quisquam potuit videre.

9. Age itaque ab umbris ad Novum Testamentum transi, et angelica perspicacius ministeria contem- plare. Venit aliquando chori dactor, et electorum superni coetus incorporeorum ministrorum princeps, mysticus arcanorum Dei mysteriorum apud homi- nes relevator. Gabriel, Deo similis famulus, gaudii et laetitiae nuntius mortalium naturae, ad integerrimam puellam; ad quam est ingressus, formam suam, qualis ejus substantia est, veneret: Virgini ostendens. Sola enim sancta Deipara, ut aiunt, angelicam uti reapse est, utque creata fuit, naturam videre potuit, ut in famuli formositate Dominicam pulchritudinem admiraretur. Ideo divino mandato ingres- sus est eam archangelus summam ei pulchritudi- nem ostendens, formamque ipsis radiis solaribus luci- diorem, sensim aperiens purae Virgini purissimam formositatis suae proprietatem. Unde etiam vidit speciem, aeterni propemodum fluenti reflexum splen- dorem. Vidit formositatem formositate majorem, ornatum ipsius ornatus: vidit peregrinum splen- dorem et praeter solitum: vidit incorporeae substan- tiae fulgores solaribus superiores: vidit rationalis luciferi semper vivum splendorem: vidit animatam flammam, intellectualis lucis rutilantem claritatem. Quare tanquam non immaterialem veneranda Virgo excepit angeli visionem atque occurrence; cum quae viderat, quod nunquam contigit natura.

10. Mutus fit Zacharias, qui angelo sancto non crederat: quia scilicet processurus erat ex utero in lucem, verae lucis praecursor Joannes, vox nimirum clamantis in deserto, nobis qui ex gentium Ecclesia sumus, legis senectutem edicturus: cujus typum gerens Zacharias gignit sex ante Christum mensibus Joannem: Non enim erat ille lux; ideoque ante sex menses suscepit filium Joannem. Post quem Christus natus est, cum septima quaedam dies. Ipse enim vere nobis est mystica Sabbatorum requies, cui benedixit universalis Deus, et eam sanctificavit; quia in ipsa et propter ipsam ab omni opere suo requievit. Et ipse est reapse verus magni paterni consilii archangelus ipse Dominus ac Deus virtutum. Quapropter ipsi subjiuntur, et serviunt, atque ministrant omnimodis et omni loco per omne incarnationis tempus sancti et benigni cum sancto et benigno Domino angeli. Etenim nato illo in carne, angeli primae notitiae auctores pasto- ribus fuerunt, nuntiantes hujus apud Bethlehem in praesepti nativitatem. Moxque admirantes magnum ejus et insperatum in paupercola forma hu-

63 Isa. xl, 3. 64 Joan. i, 8.

mianationis mysterium, *Gloria in excelsis Deo* ⁶⁶ A magnifice elataque voce clamarunt. Item angelus, ceu luminare cœlestē in stellæ figuram conversus viæ dux fuit magis, vocans ad viam quæ dicit: *Ego sum via* ⁶⁶. Rursus oraculum edit angelus, post magorum discessum, Josepho, ut cum Matre ac Jesu in Ægyptum migraret. Disceditque fugiens Deus ab homine, arcano œconomix consilio, haud equidem mortem timens, qui est hominum judex, sed tibi figuram exemplumque præbens, finesque timoris et virilis animi, quandonam et ubi et quare opportunitate in cunctis utendum sit. Non tamen usque ad Ægyptum tantummodo angelorum famulatus Dominum suum comitatus est, sed etiam ex Ægypto reditum angelus Josepho indixit.

11. Deinde vero quid? Alia quoque ab angelis factitata reperies. Angeli siquidem ad Jesum baptizatum ministrandi gratia in deserto accesserunt: non quod unquam a Domino suo abfuit, sed ut tu, o fidelis, crederes, hominem baptizatum et munditiam conservantem, angelos invisibiliter ministros custodesque habere. Unde et in Probatica piscina, ad baptismi figuram, angelus sanationes faciebat: qua in piscina magni consilii angelus Christus homini jam triginta et octo annos paralytico salutem contulit: ipse tricesimo vitæ suæ anno baptizatus, et illius quinque sensus fide Trinitatis prodigiose, sanans. Sed parum abfuit, quin quod est præ cæteris summum et mirabilius, in sacris historiis de angelis relatum, indictum præterirem. Quale vero est hoc? Illi scilicet circa Christi vivificum sepulorum inexpectati et multiformes angeli, quorum vere peregrini et relatu majores fuerunt eo in loco sermones atque prodigia. Qua in re illud in primis sedulo animadvertes, quomodo cuncti Christo dilecti terrigenæ currere illuc dicantur, sed supernæ naturæ absque cursu illic sedentes apparent. Petrus itaque exurgens ad monumentum currebat; sed alius discipulus Petro citius præcucurrit. Et Maria Magdalene currit, venitque ad Simonem Petrum. Et aliæ Mariæ currebant nuntium ferentes discipulis. Sed ei illæ apud Marcum mulieres cursim a monumento fugerunt. At non ita angeli cursu utuntur, sed illic sedent, alius ad caput, alius ad saxi pedes, ubi corpus Jesu jacuerat, et alii quidem intra, lapidi insident.

12. Quid ergo hinc discimus? Nempe eos qui nondum divina mysteria susceperunt, ceu terrigenas, merito currere, sicut etiam Paulus ait ⁶⁷, ut comprehendant. Nam ad dilectum qui currit, cursu utitur. Ideo sedisse dicuntur apud sepulcrum sanctissimi angeli, ceu jam gnari divinorum resurrectionis mysteriorum: sed alius quidem ad caput sedet, quia fortasse excelsioribus mysteriis initiatus: alius ad pedes, quia fortasse inferiorum ali-

νοθέτῳ γεννήσει· καὶ αὐθις ἀγασθέντες τὸ μέγα καὶ παράδοξον αὐτοῦ τῆς πτωχοπρεποῦς ἐνανθρωπήσεως μυστήριον, τὸ, Δόξα, λαμπρῶς, ἐν ὑψίστοις Θεῷ, διαπρυσίως ἐκέκραγον· καὶ ἄγγελος ὡς φωστῆρ οὐράνιος εἰς ἀστέρος τύπον μορφωθείς, τὴν ὁδὸν ὠδοποιεῖ μάγοις καλῶν πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν λέγουσαν· Ἐγὼ εἰμι ὁδός· χρησιμοτοδεῖ δὲ καὶ πάλιν αὐθις ἄγγελος, ἀναχωρησάντων τῶν μάγων, Ἰωσήφ, σὺν τῇ Μητρὶ καὶ Ἰησοῦ τὴν ἔπαρσιν ποιῆσθαι ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ οἴχεται φυγὰς Θεὸς ἐκ βροτοῦ οἰκονομικῶς, οὐ φρίττων θνητῶν ὁ κριτῆς τῶν βροτῶν, ἀλλὰ σοι τύπον καὶ εἰκόνα διδοῦς, καὶ ὄρους δειλίας καὶ ἀνδρείας, πότε καὶ ποῦ καὶ καιρὸν εἰδέναι τοῖς πᾶσιν· οὐ μέχρι δὲ Αἰγύπτου ἢ τῶν ἀγγέλων πρὸς τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην λειτουργία, ἀλλὰ καὶ ἐπ' Αἰγύπτου ἄγγελος τῷ Ἰωσήφ μηνύει τὴν ἔξοδον.

B
C
D
ια'. Εἶτα τί; καὶ τὰ ἄλλα περὶ ἀγγέλων εὐροῖς· ἄγγελοι μὲν τῷ Ἰησοῦ βαπτισθέντι ἐν τῇ ἐρήμῳ εἰς διακονίαν προσέρχονται· οὐχ ὅτι πώποτε τοῦ ἑαυτῶν Δεσπότην ἀπέστειλαν, ἀλλ' ὅπως οὐ πιστωθῆς ὁ πιστὸς, ὅτι βαπτισθεὶς καὶ φυλάττων τὴν κάθαρριν, ἀγγέλους ἀοράτως πρὸς διακονίαν καὶ τήρησιν κομίζεται· ὅθιν καὶ ἐν τῇ Προβατικῇ κολυμβήθρῳ εἰς τύπον τοῦ βαπτίσματος ἄγγελος τῆς λάσεως ἐνεδείκνυτο, ἐν ᾗ ὁ τῆς μεγάλης βουλήs Ἄγγελος ὁ Χριστός, διὰ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν τῷ παραλύτῳ ἐχαρίσατο ἴασιν· τριακονταετῆς βαπτιζόμενος, καὶ τὰς πέντε τούτου αἰσθήσεις τῇ πίστει τῆς Τριάδος παραδόξως ἰώμενος. Μικρῶν καὶ αὐτὸ τὸ πάντων κορυφαϊότατον καὶ θαυμασιώτερον ἐν πράγμασιν ἱεροῖς περὶ ἀγγέλων φερόμενον, τῷ λόγῳ παρέδραμον· ποῖον δὲ τοῦτο; τοὺς κατὰ τὸν τῆς ζωῆs Χριστοῦ ζωηφόρον τάφον παραδόξως τε καὶ πολυτρόπους ἄγγελους, ὧν ὡς ἀληθῶς ξένα καὶ ὑπὲρ λόγον τὰ κατὰ τόπον κηρύγματα καὶ θαυμάσια· ἐν οἷς σκοπήσεις ἐπιμελῶς πρὸ τῶν ἄλλων ἐκεῖνο, πῶς μὲν ἅπαντες οἱ Χριστῷ προσφιλεῖς γηγενεῖς τρέχειν ἐκεῖ λέγονται, αἱ δὲ φύσεις αἱ ἀνώτεραι ἀδρομί καθέζεσθαι φαίνονται· ὁ μὲν οὖν Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον· ὁ δὲ ἄλλος μαθητῆς πραέδραμε τάχιον τοῦ Πέτρου· καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ τρέχει καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον· καὶ αἱ ἄλλαι Μάρται· ἔδραμον ἀπαγγέλλουσαι τοῖς μαθηταῖς· καὶ αἱ κατὰ τὸν Μάρκον ὁμοίως ἐν δρόμῳ ἐφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐνθάδε δρόμῳ ἐμφαίνονται καθήμενοι, ὁ δὲ πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἄλλος πρὸς τοῖς ποσίν, ὁ δὲ ἐκτὸς ἐπάνω τοῦ λίθου καθήμενοι.

ιβ'. Τί οὖν διὰ τούτων μαθαίνομεν; ὅτι οἱ μήπω τὰ θεῖα καταλαβόντες μυστήρια, ὡς γηγενεῖς, δικαίως τρέχουσιν, ὡς καὶ Παῦλος φησιν, ἵνα καταλάβωσι· πρὸς γὰρ τὸ ποθητόμενον ὁ τρέχων τρέχει· διὸ καθῆσθαι λέγονται ἐν τῷ τάφῳ οἱ πανάγιοι ἄγγελοι, ὡς ἤδη γινώσκοντες τὰ θεῖα τῆς ἀναστάσεως μυστήρια· ἀλλ' ὁ μὲν πρὸς τῇ κεφαλῇ κάθεται, ἴσως ὡς τὰ ὑψηλότερα μεμυημένος μυστήρια· ὁ δὲ πρὸς τοῖς ποσίν, τάχα τῶν κατωτέρων τινῶν μυστηρίων καὶ διακονιῶν

⁶⁶ Luc. II, 14. ⁶⁷ Joan. XIV, 6. ⁶⁸ I Cor. IX, 24.

λειτουργός γινόμενος· καὶ οἱ μὲν δρώντες ὡς τὰ κρυπτότερα διασκοποῦντες θαυμάσια τῆς θεότητος· οἱ δὲ ἔκτος, ἴσως ὡς τὸ τῆς σαρκώσεως Χριστοῦ θαῦμα κρυψτόντες· καὶ ἄλλος ἐν τοῖς δεξιοῖς κάθηται, ψυχῶν δικαίων καὶ δεξιῶν Θεοῦ μυσταγωγός γινόμενος· ἀλλὰ καὶ νεανίσκων προσώποις ὠραῖσμένοι ὀρῶνται, τῶν νεανίσκων καὶ ἀθραύστων καὶ ἀγρηράτων καὶ ἀσθάρτων, καὶ τὸ εὐσταλές καὶ φιλάρετον τῆς ἐκυτῶν φύσεως πρὸς Θεὸν διὰ τῆς νεανισκοφανοῦς αἰνεττόμενοι ὥρας· ὅθεν καὶ ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπούσαις, ὁμοῦ τε ἵνα δεῖξωσι τὸ λαμπρὸν καὶ ἀσπίλον καὶ ἐρωτικὸν τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως, καὶ τὸ ἄρβυπον καὶ ἀπαθές καὶ ἀκηλίδωτον χάριτι· τῆς ἐκυτῶν φύσεως· ἐπεὶ γὰρ δεύτερον φῶς μετὰ τὸ πρῶτον, ὃ ἐστὶ τὸ φῶς τῶν φώτων, λέγεται ἄγγελος· τούτου χάριν καὶ ἐσθήσεσιν ἀστραπούσαις, καὶ ὡς ἀστραπή, καὶ ὡς χιών οἱ πανίτροι· οὔτοι φωστῆρες τοῖς ἀξίοις ἐμφαίνονται· ἐν οἷς οὐ πάρεστιν οὐ χρώμα, οὐ σῶμα, οὐ πτέρυγες, οὐκ ἐνηχεῖς βραχίονες, οὐ θριζοφόρος κορυφή, οὐκ ὄρθιον ἀνάστημα, οὐδ' ὄλως τι τῶν κατὰ τὴν ἔνυλον ὀρωμένων ἢ κινουμένων φύσιν. Εἰ πολλάκις ἐν θείαις ὀπτασίαις ἀεθρωπομόρφως ἐπιφαίνεσθαι λέγονται, ἀλλ' οὐδ' αὐτὰς ταύτας, ἅς περικεῖμενοι προσηγορίας, τῆς τούτων οὐσίας σημαντικῶς ὑπελιψάμεν, ἀλλὰ πρὸς τὰς οἰκείας μᾶλλον ἐνεργείας ἐκ Θεοῦ, καὶ τῶν θεολόγων ἀνδρῶν ἐκομίσαντο· καὶ γε ὠφέλον· καὶ γὰρ ἐμοὶ γε σκόπευσον οὕτως. Ἄγγελοι, ὡς ἀγγέλλοντες ἀνθρώποις τὰ θεῖα βουλευμάτα καὶ ἄλλοθεν ἄγοντες. Ἀρχάγγελοι, ἵνα σὺ μάθησ καὶ ἐν ἀνθρώποις τάξιν καὶ κατάστασιν, ἧς τύπος καὶ ἡ Ἐκκλησία καθέστηκεν. Ἀρχαὶ ἢ πάλιν λέγονται, ὡς ἐξάρχουσαι πρὸς διδασκαλίαν καὶ φωτισμὸν τῶν κατωτέρω προσταγμάτων. Ἐξουσίαι, ὡς βασιλικὰ καὶ δεσποτικὰ περικεῖμεναι ἀξιώματα. Δυνάμεις, ὡς χάριτι πάσης ἀσθενείας καὶ πάθους καὶ θανάτου ἀνώτεραι. Θρόνοι, ὡς ἐπαναπαυομένου τοῦ Θεοῦ τῆ τούτων πολιτείας καὶ λειτουργίας. Κυριότητες, ὡς ἐμπειστευμένοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πρόνοιαν καὶ σωτηρίαν καὶ χειραγωγίαν τῶν ἀνθρωπίνῳ γένει, καὶ ὡς ἀδούλωτοι· χάριτι πάσης λοιπὸν ἐμπαθοῦς κινήσεως καὶ ἐκπτώσεως. Σεραφίμ, ὅπερ τῇ Ἑβραίων φωνῇ πύρωσις ἐρμηνεύεται, ὡς ἑτέρων καθαρτικὰ καὶ φωτιστικὰ· οὐσίαι τυγχάνουσι· τὰ δὲ ἀνώτατα πάντων καὶ πλησιόθεα Χερουβίμ, ὅπερ πάλιν πλῆθος ἐρμηνεύεται γνώσεως.

13. Ταύτην ἡμῖν ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν ἀγγέλων σήμερον περὶ ἀγγέλων εἶπεῖν ὑφηγήσατο· αὐτὰι τε τῶν ἀσωμάτων ἐννέα τάξεις, καὶ δεκάτη ὁ ἄνθρωπος· εἰσὶν οὖν δέκα τάξεις ἢ δραχμαὶ, περὶ ὧν φησὶν ὁ Χριστός. « Ἐἴ τις γυνὴ ἔχουσα δραχμὰς δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ μίαν ἐξ αὐτῶν, οὐδὲ ἄψασα λύχον ἀναζητήσει ταύτην; καὶ ἐὰν εὕρῃ, συγκαλεῖται τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας, λέγουσα, Συγχαρήτε μοι ὅτι τῆρον τὴν δραχμὴν ἦν ἀπώλεσα. » ἢ τις ἦν καὶ τὸ πρόβατον τὸ ἀπολωλὸς ἐκ τῶν ἐννενηκονταεννέα τῶν μὴ ἀπολωλόων· ὅπερ ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ φιλήνθρωπος οὐχ ὑπερέιδεν, ἀλλ' ἀνεζήτησε, καὶ εὐρὼν ἐπὶ τὰ ὄρη

PATROL. GR. XCIX.

A quot mysteriorum atque officiorum minister erat: et alii quidem spectantes, quasi secretiora rimantes prodigia divinitatis: alii extra, fortasse utpote incarnationis Christi prodigium prædicantes: et alius in dextera parte sedet, quia justarum et in dextera Dei collocandarum animarum magister. Sed et adolescentium pulchrorum formis Decori apparent, adolescentium, inquam, integerrimorum, senii et corruptelæ expertium, qui constantem naturæ suæ erga Deum virtutem, juvenili formositate designant. Quare et vestibus apperent fulgentibus, ut simul demonstrant splendidam, immaculatam amabilemque Christi resurrectionis speciem; et collatam ipsorum naturæ a divina gratia munditiam, impassibilitatem, atque impeccantiam. Etenim secundum lumen post primum, quod est luminum lumen, dicitur esse angelus. Propterea et in vestibus splendidis, et veluti fulgur, aut nix, hæc sacratissima luminaria dignis apparent, quibus aliqui neque color, est, neque corpus, neque alæ neque brachia vel cubiti, neque comati vertex, neque erecta statura, neque aliud quidquam ex his quæ in materiali natura cernuntur aut moventur. Et quanquam sæpe in divinis visionibus humana specie apparere dicuntur, non tamen hæc ipsa quas gerunt appellationes, eorum substantiæ significativas putamus, sed eas potius a propriis Dei nutu operationibus, atque a theologis hominibus sortiti sunt. Et quidem ita fieri oportuit. Nam mecum, quæso, considera. Angeli (nuntii) dicuntur, quia nuntiant hominibus divina consilia, et aliunde afferunt. Archangeli, ut discas in hominibus quoque constitutum ordinem esse debere, cujus rei typus Ecclesia est. Principatus item dicuntur, quasi principes ad magisterium et illuminationem ordinum inferiorum. Potestates, ut relati dominicæ dignitate præditi. Virtutes, ut gratiæ beneficio cunjulibet infirmitatis, passionis ac mortis immunes. Throni, seu Deo in horum conversatione et ministerio consistente. Dominationes seu quibus Deus commisit curam, salutem, directionemque humani generis, et quia gratiæ beneficio nunquam servient ulli passionum motui et lapsui. Seraphim, quod nomen in Hebræorum lingua igneam accensionem interpretatur, tanquam aliorum purgatiæ et illuminationis substantiæ. Cherubim, quod item vocabulum interpretatur plenitudinem scientiæ.

13. Hanc nobis hodie materiam summus dux angelorum ex alto obtulit dicendi de angelis. Hi sunt novem incorporeorum ordines: decimus autem ordo homo. Sunt itaque decem ordines totidem drachmæ, de quibus Christus ait: « Mulier habens decem drachmas, si unam ex his perdidit, nonne accensa lucerna quæret eam? Et si invenerit, amicas congregat vicinasque, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram. » Idem decimus ordo, seu homo, est ovis quæ perierat inter nonaginta novem incolumes; quam egregius pastor, bonus atque benignus, non neglexit,

24

sed conquistavit, inventamque in montibus collibusque ethnicis male errantem et idolis immolantem revocavit, et impositam humeris reduxit ad non erroneum gregem eam quæ devia fuerat, atque inter cœlites reducem connumeravit, et æterno regno dignatus est; quo nobis omnibus potiri contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cum quo gloria sit Patri et sancto vivifico consubstantiali Spiritui, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

VII

In nativitatem sancti prophetæ Præcursoris Baptistæ.

(Ang. Mai, loc. cit. p. 33.)

1. Si vocali alicui lusciniæ verno tempore suaviter resonanti nostra similis esset oratio, laudare aliquantum magnam illam veritatis vocem, quæ hodie nascitur, forsitan posset: sed cum gracilis atque absona sit oratio nostra, quomodo laudabit magnum decus prophetarum? quomodo celebrabit eximiam apostolorum dignitatem? quomodo glorificabit peregrinam martyrum gloriam? Porro hoc mihi quoque considerandum est, quod in aliis quidem sanctis, alius alium laudavit, celsus celsus, minor minorem: sed ejus qui nunc laudatur, ante omnes ipse Christus, Deus ac veritas, laudes pronuntiavit. Ait enim: *Major Joanne Baptista inter natos mulierum non surrexit* ⁶⁸. Quia igitur tanta suppetit magno Præcursori sublimisque laus a supremæ auctoritatis Verbo; num is adhuc indiget exiguo nostro sermone, o studiosi auditores? Absit; sed servile persolventes debitum, et Patris jussum exsequentes, et quasi ex sola Præcursoris mentione sanctificandi simus, nostram audaciam ostendemus.

2. Agedum igitur diem festum jam celebremus, ad natalem honorandum frequenti multitudo conveniamus, neque accolæ tantummodo, verum etiam universa intellectualis Jordanis regio. Videamus peregrinum mysterium; spectemus negotium hodie præter omnem spem patratum; consideremus Zachariæ res, violantissimæ narremus quæ Elisabethæ sunt. Non ex obscuris ergo parentibus, ut hinc etiam maximus appareat Præcursor, sed ex illustribus inclytisque nascitur. Nam alter quidem erat veluti Aaron propter canos et dignitatem, sacerdotali veste indutus: pectorali, inquam, et superhumerali, podere, fimbriata tunica, cidari, atque zona, quæ omnia auro, gemmæ, hyacintho, byssoque erant varista: atque ita in Sancta sanctorum ingrediebatur per tempus

⁶⁸ Mattæ. xi, 11.

(13) Orationem hanc exhibuerat Latine tantummodo Combefisius in *Bibliotheca concionaria*, t. VII, p. 129. Nos nunc Græce primum ex Vaticano codice eruimus. Jam Combefisii interpretatitio nem sæpe libenter secuti sumus, sæpe etiam ab ea discessimus, tum ob alias causas, tum quia Combefisius Græcæ dictiones non una vice prave omnino explicaverat; id quod phitellenes vere a me dici comperient.

καὶ τοὺς βουνοὺς τοὺς Ἑλληνικοὺς κακῶς πλανώμενον καὶ θυσιάζον ἐπέστρεψεν, καὶ βασιτάσας τῆ ποιμνῆ τῆ ἀπλανεῖ τὸ πεπλανημένον, εἰς οὐρανοὺς ἀναγαγὼν συνηρίθμησε, καὶ τῆς βασιλείας τῆς αἰωνίου κατηξίωσεν. Ἦς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ ὁμοουσίῳ Πνεύμασι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Z.

Εἰς τὸ γενέσιον τοῦ ἁγίου προφήτου Προδρόμου Βαπτιστοῦ (13).

α'. Ἀγρόνι τινὶ πολυφώνῳ εὐχα κελεθούσῃ περὶ τὰς ἐαρινὰς ὥρας εἰκῶς ἡμῖν ὁ λόγος, εὐρεν ἂν τάχα ἐκ μικροῦ ἀνομνήσαι τὴν μεγάλην φωνὴν τῆς ἀληθείας σήμερον ἀποκουσμένην· ἐπεὶ δὲ ἐστὶν ἰσχυροεπῆς, καὶ δύσφωνος ἄγαν, πῶς ὑμνήσαι τὸ μέγα τῶν προσητῶν κλέος; πῶς αἰνέσει τὸ ἐξαιρετὸν τῶν ἀποστόλων γέρας; πῶς δοξάσει τὸ ξένον τῶν μαρτύρων σέβας; Καὶ μοι σκοπητέον τοῦτο, διὰ ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ἁγίων, ἄλλος ἄλλου διείληψε τὰ ἐγκώμια, ὑψηλὸς ὑψηλοῦ, καὶ μετρίου μετριώτερος· τοῦ δὲ νῦν εὐφημουμένου πρὸ τῶν ἄλλων, αὐτὸς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡ ἀλήθεια· φησὶ γάρ· Μαίζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐκ ἐγήγηται. Ἐπεὶ οὖν τοσοῦτος περίεστιν ὁ ἔπαινος τῷ μεγάλῳ Προδρόμῳ ἀνυπέβλητος ἐκ τοῦ ἀνωτάτω Λόγου, μή τι ἄρα ἐνδεὴς ἐστὶ τῆς ἡμετέρας βραχυλογίας, ὧ φιλακροάμονες; Ἄπαγε· ἀλλὰ δουλικὸν ἀποτινύοντες χρίος, καὶ Πατρικὸν (14) ἀποπληροῦντες ἐπίταγμα, καὶ ὡς ἁγιασθησόμενοι ἐκ μόνης τῆς περὶ τὸν Πρόδρομον ὑπομνήσεως, τὸ τολμηρὸν ἡμῶν ἐπιδεικνύμεθα.

β'. Δεῦρο δὴ οὖν λοιπὸν τὴν ἡμέραν ἐορτάσωμεν, τὰ τοῦ γενεσίου πανηγυρίσωμεν, οὐχ οἱ περίοικοι μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ τοῦ νοητοῦ Ἰορδάνου (15) περίχωρος· ἴδωμεν τὸ ξινοπρεπὲς μυστήριον, ἴδωμεν τὸ παραδόξως τελοῦμενον σήμερον, κατανοήσωμεν τὰ τοῦ Ζαχαρίου, ἀθεομολογησώμεθα τὰ τῆς Ἐλισάβετ· οὐκ ἐξ ἀγεννῶν τοῖνον γονέων, ἴψ κἀντεῦθεν δειχθῆ μέγιστος ὁ Πρόδρομος, ἀλλὰ καὶ λαὸν ἐπισφύρων καὶ περιδόξων· ὁ μὲν γὰρ Ἀαρὼν τις καὶ τὴν πολιὰν καὶ τὴν ἀξίαν, τὴν ἱερατικὴν στέλῃν ἡμφιεσμένος, τὸ περιστήθιον φημι, τὴν ἐπωμίδα, τὸν ποδῆρη, τὸν τε κοσσόμβρωτον χιτῶνα, τὴν κιδάριν τε καὶ ζώνην, τὰ ἐκ χρυσοῦ τε καὶ λίθων καὶ ὑακίνθου καὶ βύσσου πεποικιλμένα· καὶ οὕτως εἰς τὰ Ἄγια τῶν ἁγίων εἰσιὼν, κατὰ τὴν ἐφημερίαν τῆς ἱερουργίας· ἡ δὲ τῆς Σάββας ἰσοκλεῆς, καὶ μᾶλλον δὲ

(14) Satis constare videtur Studitam ætate juvenili plerasque has panegyricas orationes, dixisse; quo tempore non nisi jussu vel episcopi sui vel abbatis monasterii concionari poterat. Quem morem in Gregorio quoque Antiochæno videsis apud nos t. II, p. 557.

(15) Jordanes baptismi symbolam in musivis Romanis. Hic dicit baptizatos omnes, id est Christianos.

ὑπερκλεῖς, ὡς καὶ τῇ Θεομήτορι ἀγγιστεύουσα · Ἄ γεννῆ γὰρ ἐκ στειρώσεως κατ' ἐπαγγελίαν οὐκ Ἰσαὰκ δοῦλον Θεοῦ κληθέντα, ἀλλ' Ἰωάννην τὸν φίλον γνήσιον Κυρίου χρηματίζοντα. Ὡ ἀγόνου νηδύος τοιοῦτον κυοφορησάσης παῖδα! ὦ ἀκάρπου ἀρούρας τηλικαύτην βλαστησάσης ἄσταχυν · διὰ τοῦτο οὐκ ἀποκνητέον τὰ τοῦ μεγελοφωνοτάτου Ἑσαίου καινότερόν πως καὶ πρὸς αὐτὴν ἀποφθέξασθαι · Εὐφράνθητι, στεῖρα ἢ οὐ τίκτουσα · ῥῆξον καὶ βόησον, ἢ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι ἐξήνθησας ἐκ τῆς ἐρήμου μήτρας τὸ κρίνον τῆς ἀγνείας, τὸ ῥόδον τῆς πνευματικῆς εὐοδμίας, τὸν λειμῶνα τῆς ἀγαθοφύρου ἐγκρατείας, τὸν ἡμεροφανῆ λαμπτήρα τῆς Χριστοῦ ἐπιφανείας, Ἰωάννην τὸν θεοπρόβλητον στρατιώτην τοῦ οὐρανοῦ βασιλέως, τὸν ἄριστον τῆς Χριστοῦ νυμφαγωγὸν Ἐκκλησίας, τὸν ἀσίγητον μάρτυρα τῆς ὄντως ἀληθείας, Ἰωάννην τὸν διαπύσιον κήρυκα τῆς μετανοίας, τὸν ἐν σώματι ἄγγελον τοῦ Κυρίου, τὸν ἐκφάντορα τοῦ Ἄμνου τοῦ αἵροντος τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου · καὶ οὐδ' ἂν αὐτοῦ περιλάβοιμι τὰς ἀξίας, κἄν πλείω προσθείην τῆς κλήσεως τὰ ὀνόματα · πολυώνυμος γὰρ τίς ἐστι, καὶ πολυᾶξιος, τὸ μεῖζον παρὰ πάντας τοὺς χριστοὺς Κυρίου κεκληρωμένος.

γ'. Καὶ γοῦν τιμᾶται καὶ Ἰσαὰκ τοῦ προπάτορος τὸ γενέσιον, ὄνπερ Σάρρα συλλαβοῦσα καὶ τεκοῦσα υἱὸν εἰς γῆρας, εἶτα καὶ εἰπούσα, Τίς ἀναγγελεῖ Ἀβραάμ ὅτι θηλάζει Σάρρα παιδίον; ἐφ' ᾧ καὶ μεγάλην δοχὴν ποιῶν φαίνεται ἐν ἡμέρᾳ τῆς αὐτοῦ ἀπογαλακτίσεως. Καὶ τιμᾶται· πάλιν Σαμψὼν [τὸ γενέσιον] τοῦ τεχθέντος Μανῶ ἐκτ' ἐπαγγελίαν, ἐκ στεῖρας καὶ αὐτῆς προερχόμενος · ὅς, φησὶν, οὐ πίεται οἶνον καὶ σίκερα, καὶ οὐ μὴ φάγη πᾶν ἀκάθαρτον · καὶ αὐτὸς ἄρξεται σώζειν τὸν Ἰσραὴλ ἐκ χειρὸς ἀλλοφύλων. Ἐτι δὲ πρὸς τούτοις, ἵνα τὰ τῶν ἄλλων παρθένω, καὶ Σαμουὴλ τοῦ τὰ ἐμπροσθεν βλεπόντος, ὃν ἔτεκεν ἡ πολυύμνητος Ἄννα τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς Ἑλκανῆ, ἀναθεμένη ἐκ βρέφους τῷ Θεῷ. Ἄλλ' οὐπως τῆς Ἰωάννου τετυχῆσαι μεγαλειότητος, ἀγαπητοί · διότι οἱ μὲν πρὸ νόμου τοῦ γραπτοῦ, οἱ δὲ μετὰ νόμον · Ἰωάννης δὲ ὁ υἱὸς Ζαχαρίου τοῦ ἱερέως καὶ Ἐλισαβὲτ τῆς θαυμασίας, προεσιόδιον ἄνθος τῆς Χριστοῦ παρουσίας, ἀνέθαλλε μέσον νόμου καὶ χάριτος ἀναφανείς · προηύχασε γὰρ ὁ νοητὸς ἐωσφόρος, σημαίνων τὴν ἀνατολὴν τοῦ Ἡλίου τῆς δικαιοσύνης · προέδραμεν ὁ στρατιώτης δηλῶν τὴν τοῦ παμβασιλέως ἐπιδημίαν · ἤλθεν ὁ νυμφαγωγὸς μηνύων τὴν ἐπιστασίαν τοῦ νυμφίου · καὶ οἱ μὲν μετὰ τινὰς καιροὺς τῆς ἀποκύψεως, ἢ προεφητεύσαν, ἢ ἕτερατούργησαν · ὁ δὲ ἔτι ἐγκυοφορούμενος, Πνεύματος ἁγίου ἐμπέπλησται, καὶ θαυματουργὸς ἀναδέδεικται.

δ'. Τοιγαροῦν ἔοικέ μοι τοιοῦτόν τι, ἵν' ὡς ἐν εἰκόνι παράσῃσω τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦ Προδρόμου · ὥσπερ τις οὖν βασιλεὺς ἐκ τῶν ἀνακτόρων βασιλικῶς

ministerii sui. Illa vero Saræ gloria æqualis, vel potius superior, utpote Dei Matrem propinquitate contingens. Parit enim ex sterilitate secundum promissionem, haud Isaacum Dei servum vocatum ⁶⁹, sed Joannem qui verus Domini exstitit amicus. O sterilem uterum, qui talem gestavit filium! O infructuosum agrum, qui tale tantumque spicum germinavit! Quamobrem non est eunctandum verba illa vocalissimi Isaïæ novo quodam modo de ipsa dicere: *Lætare, sterilis quæ non parit; erumpe et clama, quæ non parturit* ⁷⁰, quoniam ex deserta matrice tua liliun effloruit sanctitatis, rosa spiritalis suavitatis, pratum utilis continentis, fax interdiu quoque conspicua Christi adventus, Joannes a Deo electus miles cœlesti regis, optimus Ecclesiæ Christi paranympus, testis nunquam tacitus ejus, quæ vere est, veritatis, Joannes pœnitentiæ canorus præco, cum corpore angelus Domini, index Agni qui tollit peccatum mundi. Neque possim ejus complecti dignitatem, quantumvis nomina appellationum multiplicem; permultos enim titulos dignitatesque habet, majus præ omnibus Domini unctis officium sortitus.

3. Sane in honore habetur Isaaci quoque progenitoris nativitas, quem cum concepisset Sara filium et in senectute peperisset, dixit: « *Quis nuntiabit Abrahamo quod Sara filiolum lactet* ⁷¹ » Quocirca magnum quoque constat patrem fecisse convivium die ablactationis ejus. Honoratur item natalis Samsonis, quem Manue filium suscepit secundum promissionem, de matre sterili similiter ortum; qui, ut ait Scriptura ⁷², bihiturus non erat vinum neque siceram, nec immundum quidquam manducaturus; idemque initium facturis salvandi Israelis de alienigenarum manu. Præter hos, ut alios omittam, Samuelis, qui res in antecessum videbat, honoratur natalis; quem peperit celeberrima Anna viro suo Helcanæ, et ab infantia Deo dicavit. Sed isti non assecuti sunt Joannis excellentiam, o dilecti; nam partim ante legem scriptam fuerunt, partim post legem. Joannes autem Zachariæ sacerdotis et mirificæ Elisabethæ filius; pullulavit flos præcedens Christi adventum, medius inter legem et gratiam apparens. Præluxit enim intellectualis lucifer, ortum Solis justitiæ significans: præcessit miles regis universalis adventum denuntians: venit paranympus sponsum adesse portendens. Et alii quidem aliquanto post nativitatem tempore, vel prophetaverunt, vel miracula ediderunt; hic autem adhuc gestatus in utero, Spiritu sancto repletus erat, et prodigiorum auctor apparuit.

4. Quamobrem venit mihi in mentem, ut imagine quadam magnificentiam Præcursoris repræsentem. Sicut enim rex ex palatio regaliter procedens, ha-

⁶⁹ Gen. xxiv, 14; Dan. iii, 35. ⁷⁰ Isa. liv, 1. ⁷¹ Gen. xxi, 7. ⁷² Judic. xiii, 14.

bet primo præcedentes lictores et sceptriferos, A deinde consules, præfectos et ordinum duces, postremo aliquem majore dignitate præditum, post quem statim rex, nemine interjecto apparet, auro et claris lapidibus fulgens; ita mecum cogita de vero unicoque omnium rege Christo Deo nostro. Huic enim per carnem in mundum ingressuro, præcesserunt patriarchæ, Abrahamus videlicet, Isaacus, Jacobus; deinde Moyses Dei interpres, Aaron atque Samuel, et universa prophetarum turba. Postremus apparuit Joannes, moxque statim Christus Dominus; de quo ille dixit: *Qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat* ⁷³. Et qui ultimus ordine est, dignitate major pro portione exstitit. Sic ergo et prophetarum et apostolorum et aliorum omnium præcipuus fuit, juxta verax Verbum magnus Præcursor; illorum quidem ut subsequens, horum ut præcessor. Sed agens evangelicam aperientis historiam, audiamus quænam Zachariæ nuntiata sint.

5. *Apparuit ei, inquit, angelus Domini, stans a dextris altaris incensi. Et conturbatus est Zacharias videns, et timor irruit super ipsum* ⁷⁴. Nempe quia terribilis est angelica visio, et terribili in loco ostensa. *Quam terribilis est, inquit, locus iste! non est hic aliud nisi domus Dei* ⁷⁵. Neque est mirandum, si cum justus sacerdos esset, turbatus est timorque in eum irruit; siquidem et Daniel desideriorum vir, videns obstupuit, et in faciem cadens ore hiantem fuit, propter angelicæ emmentis splendorem incomparabilem ⁷⁶. *Apparuit ei, inquit angelus Domini. Quid ad hæc nobis dicunt hi semichristiani, qui angelorum imagines fieri nolunt? Si angelus ab homine visus fuit, ergo omnino figuram induerat, haud aliter quam cernebatur. Visus est autem tali figura, quali antea Moysi in monte Sina circa propitiatorium, Cherubini in typo ostensi fuerunt. Quod si incorporeum et non figuratum, juxta ostensum typum delineatur, quidni corporeum et figuratum color, tactui, tribusque dimensionibus obnoxium, qualis fuit Servatoris species, non figurabimus, ad evidentem non phantasticæ incarnationis ejus demonstrationem? Neque sic a nobis circumscribi putent hi stulti deitatem, quæ neque verbis exprimi potest, neque comprehendî, cujus nulla est positura, nulla figura, nullus locus, nulla quantitas, nulla qualitas, nec aliquid aliud ex iis, quæ sunt intra fines circumscriptionis, propterea quod sit infinita et incomprehensibilis. Nam nunc etiam si simplicis hominis imaginem effingimus, haud certe animam immaterialem et figuræ incapacem figuramus, quod fieri prorsus nequit; sed utrique convenienter quæ sunt propria tribuimus; nempe incircumscripto incircumscriptionem, circumscripto circumscriptionem, prout veritatis ratio nobis suadet. Sed ad propositum denuo revertendum est.*

⁷³ Joan. I, 15. ⁷⁴ Luc. I, 11, 12. ⁷⁵ Gen. xxviii, 17. ⁷⁶ Dan. x, 8.

(16) Invehitur in Iconomachos, contra quos exstat etiam peculiare Studitæ nostri opus.

προερχόμενος, ἔχει μὲν πρῶτα ἡγουμένους βαβδούχους τινὰς καὶ σκηπτροφόρους, ἔπειτα ὑπάτους, ὑπάρχους τε καὶ ταξίαρχους, ἔσχατον δὲ τινα ἀξιώματικώτερον, μεθ' ὃν εὐθύς ὁ βασιλεὺς ἀμέσως ἐπιφαίνεται χρυσῷ καὶ λίθοις διαυγέσι καταλαμπόμενος, οὕτω μοι νόει καὶ ἐπὶ τοῦ ἀληθινοῦ καὶ μόνου τῶν ὄλων βασιλέως Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· μέλλοντος γὰρ αὐτοῦ διὰ σαρκὸς εἰσιέναι ἐν τῇ οἰκουμένῃ, προηγήσαντο μὲν πατριάρχαι, οἷον Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ· ἔπειτα Μωυσῆς ὁ θεοφάντωρ, Ἀαρὼν τε καὶ Σαμουὴλ, καὶ πᾶς ὁ τῶν προφητῶν ὄμιλος· ὕστατος δὲ πῶς ποφανέρωται Ἰωάννης· καὶ εὐθύς ὁ Δεσπότης Χριστὸς περὶ οὗ φησὶν· Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν· καὶ ὁ ἔσχατος τῇ τάξει μείζων τῇ ἀξίᾳ, κατὰ τὸ ἀνάλογον ἀποδείκνυται· οὕτω τῶν καὶ προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων πρῶτιστος κατὰ τὸν ἀληθῆ Λόγον ὁ μέγας Πρόδρομος, τῶν μὲν ὡς ἐφεπόμενος, τῶν δὲ ὡς προηγούμενος· ἀλλὰ γὰρ τὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν ἀναπτύξαντες, ἀκουσώμεθα τίνα τὰ τοῦ Γαβριὴλ πρὸς τὸν Ζαχαρίαν ἀπαγγελλόμενα.

Ἔ. Ὡφθη αὐτῷ, φησὶν, ἄγγελος Κυρίου, ἑστὸς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυμιάματος· καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν· ὡς φοβερά τις καὶ ἡ ἀγγελικὴ ὄπτασις, καὶ ἐν φοβερῷ τόπῳ καταφανείσα· Ὡς φοβερός γὰρ, φησὶν, ὁ τόπος οὗτος! οὐκ ἔστι τοῦτο, ἀλλ' ἡ οἴκος Θεοῦ. Καὶ οὐ θαυμαστόν εἰ δίκαιος ὢν ὁ ἱερεὺς ἐταράχθη, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν, ὅπου καὶ Δανιὴλ ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀνὴρ, ἰδὼν ἐθαμβήθη, ἐπὶ πρόσωπόν τε πεπτωκὼς καὶ ἀχνῆς γεγονὼς, τῇ τῆς ἀγγελικῆς ὑπεροχῆς ἀσυγκρίτῳ λαμπρότητι. Ὡφθη αὐτῷ, φησὶν, ἄγγελος Κυρίου. Τί φάσιν ἡμῖν πρὸς ταῦτα, οἱ μὴ εἰκονίζοντες ἡμίχριστοι (16); εἰ ὥπται ἄγγελος ἀνθρώπῳ, πάντως καὶ εἰκόνισται οὐδαμῶς ἄλλως ἢ ὡς ὥπται· ὥπται δὲ ἐν τοιαύτῃ μορφῇ, καθ' ἃ καὶ Μωυσῆ πρότερον ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ τὰ περὶ τὸ ἱλαστήριον Χερουβὶμ ἐν τύπῳ δεικνύμενα· καὶ εἰ τὸ ἀσώματον καὶ ἀσχημάτιστον κατὰ τὸν δεδειγμένον τύπον περιγράφεται, πῶς τὸ ἐνωσώματον καὶ σχηματιζόμενον ὑποπίπτει χροιοῖ τε καὶ ἀφῆ, καὶ ταῖς τριῶν διαστάσεσιν, οἷον τὸ τοῦ Σωτῆρος εἶδος, οὐκ εἰκονισομεν πρὸς ἐναργῆ τῆς ἀφαντασιαστοῦ αὐτοῦ σαρκώσεως ἀπόδειξιν; Καὶ μὴ συμπεριγράψωμεν ἡμᾶς ἐν τούτῳ ἡγήσονται οἱ ἀφρονες τὴν θεότητα, ἧς οὐκ ἔκφρασις, οὐ κατάληψις, οὐ θέσις, οὐ σχῆμα, οὐ τόπος, οὐ ποσότης, οὐ πηλικότης, οὐκ ἄλλο τι τῶν περιγραφῆς ἔνδον διὰ τὸ ἀπειρον καὶ ἀπερίληπτον· ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα τὸν ἀπλῶς ἀνθρώπῳ εἰκονίζοντες, οὐ τὸ τῆς ψυχῆς ἄυλον καὶ ἀνέλθεον συνεικονίζομεν πάντως, οὐ γὰρ ἐνδέχεται, ἀλλὰ καταλλήλως τὰ οικεῖα ἐκπέτρως ἀπονέμομεν· τῷ ἀπεριγράψῳ τὸ ἀπερίγραφον, καὶ τῷ περιγραπτῷ τὸ ἀπερίγραφον, ὡς ὁ τῆς ἀληθείας λόγος παρίστησιν. Ἐπαντιέον δὲ αὐθὶς εἰς τὸ προκειμένον.

ζ. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβοῦ, **A** Σαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου. Εὐθὺς κατέπειλε τὸν φόβον τῆ πεύσει, οἷα ἡ ἀγγελικὴ ὀπτασία μετὰ τὸ φοβῆσαι, τὸ δειλὸν ἀφαιρουμένη· καὶ ἐναντίως περὶ τὴν δαιμονικὴν ἔφοδον. Μὴ φοβοῦ, φησὶ, Σαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου· καὶ ἡ γυνὴ σου· Ἐλισάβετ γεννήσει σοι υἱόν. Ὡς τῆς ἐπιθυμουμένης θεοπαρόχου ἐπιτάξεως! ὧς τῆς πολυεύκτου ἀγγελοκομίστου ὑποσχέσεως! ἐπέτυχεν οὐ ἐπεπόθει! ἤνυσεν ὁ ἡντιβόλει· εὗρεν ὁ ἐπεζῆται· τὸν τῆς ἀγνοίας καινισμόν, τὸν τῆς εὐπαιδίας [σod. ἀπαιδίας] πορισμόν, οὐκ ἀκολουθῆσά φύσεως, ἀλλ' ἐπιτυχίᾳ ἐντεύξεως· οὐδὲ γὰρ κατάρας ἦν ἐπιτίμιον ἢ στειρώσεις, ἄπαγε, ἀλλὰ μυστηρίου μεγάλου παρασημείωσις· τοῦ γὰρ Σαχαρίου ἐπικειμένου ταῖς πυκναῖς πρὸς Θεὸν ἱκετηρίαις διαλυθῆναι τὴν στειρώσιν, τάχα ἐπακηροῦναι αὐτὸν δοκῶ· οὕτω συντελεσται ὁ καιρός· οὕτω συνεπηγήθησαν αἱ ἡμέραι τῆς ἐπιφανείας· τότε οὖν ἔλπισον τὴν τεκνογονίαν, Σαχαρία, ὀπηνίκα ἔλθῃ ἡ προσδοκία τῶν ἔθνων· τότε ἐκδέχου τὴν ἀποστειρώσιν, ὅπότεν ἦξει ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς· ἐπειδὴ δὲ ἦκεν ὁ καιρός, λάβε τὸ καταθύμιον διὰ τῆς τοῦ Γαβριὴλ προβόρῃσεως· ἀνακαινίσθητι ὡς ἀετὸς τῆ νεότητι· γνώρισον, φησὶ, τὴν ὁμόζυγον· εἰσηκούσθη γὰρ ἡ δέησίς σου· καὶ ἡ γυνὴ σου Ἐλισάβετ γεννήσει σοι υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. Ἐγνώρισε καὶ τοῦνομα ὃ κληθήσεται καὶ αὐτῆς τῆς ἐτυμολογίας ἰὸν ἔνωθεν.

ζ. Εἶπε δὲ Σαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον. Λοιπὸν γὰρ αὐτῷ ὡς ὁμοδούλῳ παβήρησά διαλέγεται· Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; Ἐγὼ γὰρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνὴ μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. Ἡ μὲν πρόχειρος καὶ πατρικὴ ἀπόδειξις, ἀπιστίας ἐγκλημα καταγράφει τῷ ἱερεῖ· ὁ δὲ παρὼν λόγος οὐχ ὑποπίπτων, ἀλλ' ἐν δοκιμασίᾳ προερχόμενος, ταυτὸν πεπονθέναι φησὶ τῷ μεγάλῳ Θωμᾷ καὶ τὸν Σαχαρίαν· οὐ τοῦτο γὰρ ἦν αὐτὸν εἰκὸς ἔγνωσκῆναι προφήτην τε ὄντα καὶ τὰ θεῖα πεπειδευμένον, ὅτι περ δύναιτ' ἂν Θεὸς καὶ φύσιν καινούργησαι, καὶ γῆρας νεοποιῆσαι, καὶ πόρον ἐν ἀμηχάνοις διακρῆναι ὡς ἐπὶ Ἀβραάμ καὶ Σάρρας, ὡς ἐπὶ τῆς Σουναμίτιδος, καὶ τῶν ἄλλων ποικίλων καὶ παντοδαπῶν αὐτῷ τεραστίων. Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ τῶν μεγάλων καὶ παραδόξων προσδοκιῶν ἐπαγγελίαι ἐξάπινα ἀκουόμεναι ταραττεῖν πῶς εἰώθασιν τὴν ψυχὴν, οὐ πρὸς ἀπιστίαν ἀναβαλλόμενος, οὐμαί, ἀλλὰ πρὸς τελείωσιν ἐπισπευδόμενος, εὐθὺς οἷα ὕψ' ἠδονῆς ἀλοῦς ἀναφωνεῖ καὶ φράζει, Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; Μὴ δὴ παραλογίση, μηδαμῶς διαψέση, δίδου μοι τὸ ἐπίσημον, πάρεχέ μοι τὸ ἐνέχυρον· ὡς πάλαι ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ πρὸς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἔθνων, καὶ ἐκ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἐξελεύσεσθαι βασιλεῖς, τὸ τῆς περιτομῆς σημεῖον· καὶ πρὸ τούτου, ὡς τῷ Νῶε πρὸς τὸ μὴ ἐπάξει κατακλυσμὸν ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἐν τῇ νεφέλῃ τόξον· πρὸς τούτοις καὶ Μωϋσῆ

A 6 Dixit autem ei angelus: Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est oratio tua ⁷⁷. Statim timorem eo nuntio compressit, quia visio angelica post pavorem causam timendi solet eripere; quod in demoniacis occursibus contra fit. Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est oratio tua, et uxor tua Elisabeth filium tibi pariet. O desideratum quod a Deo fit mandatum! o valde optabilem quæ ab angelo affertur promissionem Assecutus est quod optaverat obtinuit, quod rogabat: invenit quod quærebat; sterilitatis mutationem, fecunditatis donum; non nature sequela, sed precum impetratione. Non enim maledictionis pœna erat sterilitas, absit, sed magni mysterii significatio. Etenim Zachariam frequentibus ad Deum precibus instantem, ut solveretur sterilitas, hæc fortasse inaudisse sibi dicta puto: nondum completum est tempus: nondum finiti sunt dies adventus: tunc demum proles generaturam spera, o Zacharia, quando venerit expectatio gentium; tunc expecta sterilitatis cessationem cum advenerit spes omnium finium terræ. Nunc quia tempus adest, sume rem optatam per Gabrielis prædictionem: renovetur ut aquitæ juvenus tua: cognosce, inquit, uxorem tuam. Etenim exaudita est oratio tua, et uxor tua Elisabeth tibi filium pariet, vocabisque nomen ejus Joannem. Significavit etiam nomen, quo vocabitur, ex vi ipsius etymologie procedere ab alto.

C 7. Dixit autem Zacharias angelo. Exin cum angelo tanquam conservo loquitur: Quomodo hoc cognoscam? ego enim senex sum, et uxor mea processit in diebus suis ⁷⁸. Communis quidem et Patrum explanatio, incredulitatis reum dicit sacerdotem. At noster sermo his non acquiescens, sed experimenti causa ulterius progrediens, idem passum Zachariam ait, quod magnum Thomam. Haud enim verisimile est, prophetam rei divinæ gnarum ignorasse, posse Deum et naturam innovare, et senectuti vires instaurare, et bonum exitum desperatis rebus ostendere, ut in Abrahamo Saraque fecit, et in Sunamitide, et in aliis cujuscumque generis prodigiorum casibus. Sed quia magnarum, et quæ sunt præter opinionem, expectationum promissiones, si repente audiantur conturbare fere animum solent; Zacharias non incredulitate hæsitans, ut reor, sed ad rei perfectionem festinans, illico tanquam gaudio correptus exclamat aitque: Quomodo hoc cognoscam? Ne me decipias, ne me fallas, da mihi indicium, præbe mihi arrham; ut olim Deus Abrahamo, ut persuaderet fore illum multarum gentium patrem, et ex ejus lumbis reges orituros, tradidit circumcisionis signum: et ante hunc Noacho ut fidem faceret, nunquam postea adductum iri super terram diluvium, arcum ostendit in nube: denique Moysei virgam in anguem mutatam et mox suo sta-

⁷⁷ Luc. 1, 13. ⁷⁸ ibid, 18.

tui restitutam, ut Ægyptii crederent, ei apparuisse A illum qui Est.

8. *Et respondens angelus dixi ei: Ecce eris tacens neque loqui volens, propterea quod verbis meis non credidisti* (addendum est, quod subintelligitur, nempe simpliciter et sine inquisitione), *quæ tempore suo complebuntur* ⁷⁹. *Recepit ergo Zacharias signum ei rei consentaneum, nempe vocis caducæ silentium, pro voce viva ac substantiali quæ mox ei parienda erat. Interim complicatis labiis, laudat vocibus auditui imperviis prolis datorem: Egressus enim, inquit, loqui non poterat: et cognoverunt quod visionem vidisset in templo: et ipse erat innuens, mansilque mutus* ⁸⁰. Partim quidem ne interrogaretur, quia ferendum non erat ut visio passim audiretur: partim vero, ut qui quodammodo excesserat ex sensibus, totusque in se ipso visionem ruminabatur, mutus esset ad verberantes aerem sermones. Nec inverisimile est prophetæ patrem, prophetiæ argumentum hic significare, id est fortasse legalis cultus cessationem, præ divulgatione cultus secundum gratiam in Joannis nativitate. Sed jam, intermediis omissis, quæ ad præsentem diem non pertinent, quæque vires nostræ persequi nequeant, rursus ad id quod instat veniamus.

9. *Et factum est, inquit, cum audisset Elisabeth salutationem Mariæ: exsultavit infans gaudio in utero ejus* ⁸¹. O Joannes, felix infans, vigil embryon! Qui es in utero, quomodo in mundo? qui mundum es perfectus, quomodo es absolutissimus? qui semestris, quomodo longævus? qui nondum cogitare potes, quomodo es prudentissimus? qui loqui non potes, quomodo expedite disseris? dic nobis, dic, age; tenebroso materni uteri loco adhuc conclusus, visua vim nondum exercens, aure strepitum nullum hauriens, vocalem sonum nondum emittens, ambulatorii motus nondum particeps, risum hominis proprium adhuc non exserens; quomodo audis? quomodo res divinas eloqueris? quomodo exsillis? quomodo exsultas? responde, o mirabilissime. Magnum est, ait, mysterium, et actus ab humana remotus comprehensione. Merito innovo naturam, propter eum qui est innovaturus res supra naturam. Embryo cum sim, altamen cerno, quia justitiæ solem in utero gestatum video. Aurium D sensu polleo, quoniam audio me vocem magni Verbi nasci. Clamo quia unigenitum Filium Patris considero incarnatum. Exsilio, quia rerum omnium Creatorem sentio hominis formam sumpsisse. Exsulto, quia Redemptorem mundi intelligo incorporatum. Principium vobis, inquit, significo Dei in mundum ingressus, et corporalis processus: præcurro adventui, et quodammodo vobis præeo confessionem. Sumite psalmum, ut cum Davide loquar, et tympanum, ut cum propheta, psalterium jucun-

τήν ὀριωθεῖσαν καὶ θάττον ἀποκατασταθεῖσαν βάβδον εἰς τὸ πιστεῦσαι τοῖς Αἰγυπτίοις ὅτι ὤπται αὐτῷ ὁ Ὄν.

ἦ. Καὶ ἀποκριθεὶς, φησὶν, ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ· Ἰδοὺ ἔστι σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι, ἀνθ' ὧν ἠπίστευσας τοῖς λόγοις μου (προσθετέον κατὰ τὸ σιωπώμενον ἀπλῶς τε καὶ ἀνεξετάστως), οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. Ἐλαβε τοίνυν τὸ σημεῖον ὁ Σαχαρίας κατάλληλου τῷ πράγματι, σιωπὴν φθογγῆς λυομένης, πρὸς φθογγὴν ζώσαν καὶ ἐνυπόστατον τεχθησομένην αὐτῷ· καὶ συμπύζας τὰ χεῖλη ὑμνεῖ φωναῖς ἀνακούστους τὸν τοῦ τόκου δοτήρα· Ἐξελθὼν γάρ, φησὶν, οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι· καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὄπτασίαν ἐώρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων, καὶ ἔμενε κωφός. Τὸ μὲν πρὸς τὸ μὴ ἐρωτᾶσθαι, ὡς οὐ καθεκτὸν τὰ τῆς ὄπτασιος ἀκούτιζεσθαι· τὰ δὲ ὡς οἶον ἐκβεβηκῶς τῶν αἰσθήσεων, καὶ εἰς ἑαυτὸν ὄλος τὸ ὄραθὲν συστρεφόμενος, κωφεύειν τοῖς ἀεροκτύποις λαλήμασιν· οὐδὲν δὲ οἶον ὡς προφητοπάτορα καὶ προφητείας ἔργον κἀνταῦθα ἐπισημαίνειν· καὶ τοῦτό ἐστιν ἴσως ἡ τῆς νομικῆς λατρείας παῦλα, πρὸς τὴν ἐν τῇ χάριτι διὰ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰωάννου ἀνάβρῃσιν. Τοίνυν παραδρζμόντες τὰ διὰ μέσου, ὡς οὔτε τῇ ἡμέρᾳ ἀνήκοντα, οὐδ' αὐτῇ δυνάμει ἡμῶν ἐφικτὰ, αὐθις ἐπὶ τὸ κατεπεῖγον ἐλευσώμεθα.

θ'. Καὶ ἐγένετο, φησὶν, ὡς ἤκουσεν ἡ Ἐλισάβετ τὸν ἄσπασμὸν τῆς Μαρίας, ἐσκήρτησε τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς. Ὁ Ἰωάννης τὸ μακάριον βρέφος, τὸ ἀκοίμητον ἔμβρυον! Ὁ ἐγγάστριος, πῶς ἐγκόσμιος; ὁ ἀτέλειστος, πῶς πλήρης-στατος; ὁ ἐξαμνησιαῖος, πῶς πολυχρόνιος; ὁ ἀδιανότητος, πῶς ἐμφρονέστατος; ὁ ἀδιάλεκτος, πῶς εὐλαος; φράσον ἡμῖν, φράσον, ἐν ζοφερῷ χωρίῳ τῆς μητρῴας νηδύος συνεχόμενος, τὴν ὀρατικὴν ξῆν οὐπω ἐνεργῶν, τὸν ἀκουστικὸν ψόφον οὐπω εἰσδεχόμενος, τὸν φωνητικὸν φθόγγου οὐπω ἐκβοῶν, τὴν περιπατητικὴν κίνησιν οὐπω μετείληφως, τὸ γελαστικὸν ἰδιώμα οὐπω ἐπίτετηθευκῶς· πῶς διορᾶς; πῶς ἐπαίεις; πῶς θεολογῆς; πῶς περισκίρτῆς; ποταπῶς ἀγάλλῃ; ἀπόκριται ἡμῖν, ἀπόκριται, ὦ πανάγαστε· Μέγα, φησὶν, τὸ τελούμενον μυστήριον, καὶ ἔξω ἀνθρωπίνης καταλήψεως τὸ δρᾶμα· καινοτομῶ εἰκότως τὴν φύσιν διὰ τὸν καινοτομεῖν μέλλοντα ὑπὲρ φύσιν· ἔμβρυος [ἔτρο ἔμβρυον] ὧν ὄρω, ἐπειδὴ περ τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον βλέπω κωφοροῦμενον· ἐνωτίζομαι, ἐπειδὴ περ ἐπαῖω, ὡς φωνῆ τοῦ μεγάλου Λόγου τικτόμενος· ἀναβοῶ, ἐπειδὴ περ τὸν μονογενῆ Ἰῶν τοῦ Πατρὸς κατανῶ σαρκοῦμενον· σκιρτῶ, ἐπειδὴ περ τὸν τοῦ παντὸς Ποιητῆν αἰσθάνομαι ἄνθρωπομορφοῦμενον· ἀγάλλομαι, ἐπειδὴ περ τὸν Λυτρωτῆν τοῦ κόσμου διανοοῦμαι σωματούμενον· ἀρχὴν ὑμῖν, φησὶν, σημαίνομαι τῆς τοῦ Θεοῦ ἐν κόσμῳ εἰσαγωγῆς καὶ σωματικῆς προσελεύσεως· προτρέχω τῆς ἐπιδημίας, καὶ οἶον ἐξάρχω ὑμῖν τῆς ἐξομολογήσεως· λάβετε ψαλμὸν, Δαυϊτικῶς εἰπεῖν, καὶ τύμπανον; προ-

⁷⁹ Luc. 20. ⁸⁰ Ibid. 22. ⁸¹ Ibid. 41.

φητικῶς, ψαλτήριον τερπνὸν μετὰ κιθάρας. ἤσατε αὐτῷ καὶ ψάλατε αὐτῷ· διηγῆσαθε πάντα τὰ θαυμάσια αὐτοῦ.

Γ'. Ἄρ' οὖν, Ἰωάννη, ὑπερανέστης τὰ ἐπίγεια, προέκυψας εἰς τὰ οὐράνια; ὑπερναβεδηκας ἀγγελικὰς καὶ πρωτοουργικὰς διακοσμῆσεις; πῶς οὖν γε ἄνπερ τὴν φύσιν οὐκ ἐπελάβου, τούτων τὴν τάξιν καὶ ἄξιαν ἀπεκλήρωσας; τὸ αὐτοῖς ἐξ αἰῶνος ἄδηλον καὶ ἀδίδακτον, εὐθὺς ὡς μετὰ Θεὸν διαπορθμεύσας καὶ διαγγείλας ἡμῖν ταῦτα ἔτι μαιευόμενος; Οὐκ ἀεροπόνητα, φησίν, οὐκ ἐνεφελοδρόμησας, οὐχ ὑπερουράνια, οὐχ ὑπερανέστηκα τῶν φλογερῶν καὶ ἀσωμάτων δυνάμεων· μὴ τοῦτο ὑπονοήσῃς, ἀλλ' ὁ ἐπάνω πάντων ὢν, καὶ μένων ἐν τοῖς πατρώοις κόλποις σὺν ἀγίῳ Πνεύματι, λαθὼν ἀδιαστάτως ἅπαντας τοὺς πυρίνους λειτουργοὺς αὐτοῦ, ὡς ἐπ' ἄλλον οὐρανὸν εἰσεληλυθὼς ἐν τῇ γαστρὶ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας, ἐνεφάνησεν ἑαυτὸν καὶ μεμυσταγώγηκέ μοι τὰ τηλικαῦτα· μνηστὴς οὖν εἰμὶ τοῦ βρέφους, ὅτι, Παιδίον γεννᾷται ἡμῖν, υἱὸς καὶ ὑμῖν ἐδόθη κατὰ τὸν μέγαν Ἡσαΐαν, ὁ πρὸ αἰῶνων Θεός· στείροφους γόνους τυγχάνω, ὅτι παρθενικὸς ὁ τόκος προελεύσεται. Ὡς τῆς ὑπεργουῶς μεγαλοουργίας· ὡς τῆς παραδόξου τερατουργίας· οἷα ἡμῖν τὸ ἄτικτον βρέφος εὐαγγελίζεται σήμερον; τηλικα ἡμῖν ὁ Ἐλισάβετ τόκος θεολογῶν προμεμήνυκε; σκιρτάτω ὑψηλὸς ἅπασα, χορευέτω ἡ Ἐκκλησία προσόρτια, προεσιόδια τὰ γενέσια τῶν Χριστοῦ γενεθλίων πανηγυρίζουσα, καὶ χαρὰς πληρούσθω τὰ σύμπαντα τὸν μνηστὴν δεξάμενα τῆς τοῦ παμβασιλείως ἐπελεύσας.

ΙΑ'. Ἄλλ' ὦ μακάριε Ἰωάννη, ὁ τῶν μεγίστων μέγιστε προφήτης, ὁ πρώτιστος ἐν ἀποστόλοις· ὁ τῶν μαρτύρων ἐξοχώτατος μεγαλόμαρτυς, ὁ τῆς ἐρήμου θεοκόσμητος πολιούχος, ὁ τοῦ ὠραιότατου νομφίω φίλος ἡγαπημένος, ὁ τοῦ ἀφράστου φωτὸς λύχνος ἡτοιμασμένος, ὁ τοῦ ἀμώμου Ἀμνοῦ κήρυξ πεπιστωμένος, ὁ τῆς πατρικῆς φωνῆς ἄριστος ἐπακροῶμων, ὁ βαπτιστὴς Χριστοῦ κακηρυγμένος, ὁ Ἡρώδου ἀσελγείας ἐλεγχος πεκαρβήσασμένος, ὁ τοῖς ἐν ἔθου τὴν ζωὴν προμηνύσας, ἡ θεοσήμαντος σάλπιγξ τῆς οἰκουμένης, ἡχησον καὶ νῦν ἡμῖν οὐρανόθεν, ταῖς ἱερωτάταις πρεσβείαις, καὶ εὐμενῆς ἔσο τῷ ἐπάθοντί σοι λαῷ τῇ τε ἐλαχίστῃ σου ποιμνῇ, σὺν τῷ διαφέροντί μοι Πατρὶ (17) συγγνωμονῶν τε αὐτῆς τολμηρᾶς μου τοῦ πτωχοῦ ἐγχειρήσεως, οὐχ ὡς δωροφορίαν, ἀλλ' ὡς παρὰ δούλου ἀχρείου ὠφειλὴν σοι σὺν φόρῳ τε καὶ πόθῳ προσαγομένην· ᾧ ἡ δόξα καὶ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις, σὺν τῷ παντοκράτορι Πατρὶ καὶ πανάγιῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

II.

Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἀποτομὴν τῆς ἱερᾶς κεφαλῆς τοῦ μεγάλου Βαπτιστοῦ Χριστοῦ καὶ Προδρόμου.

(ANG. MAL., loc cit. p. 43.)

α'. Φαεινὴ καὶ θεοχαρὴς ἡ συναγείρουσα ἡμᾶς

ἢ Isa. ix, 6.

(17) De hoc monasterii Patre, vel episcopo etiam initio orationis.

dum cum oithara, cantate et psallite illi, narrate omnia mirabilia ejus.

10. Num ergo, o Joannes, supra terrena excessisti? caelestia inspexisti? ultra angelicas et primigenias creaturas ascendisti? Quomodo igitur quorum naturam non es sortitus, horum ordinem ac dignitatem recepisti? ita ut quod a saeculo ignotum erat et non traditum, statim quasi praeter Dei institutum huc attuleris, nobisque nuntiaveris, cum tu adhuc obstetricio opere indigeas. Non aerem inquit verbero, non discuro nubes, non caelos transcendendi, non excessi supra igneas incorporeasque virtutes. Nemo id suspicetur: nam qui supra res omnes est, manetque in paterno sinu cum sancto Spiritu, clam prorsus omnibus igneis ministris suis, quasi in illud caelum uterum ingressus semper Virginis Mariae, manifestavit se mihi, atque haec talia tantaque edocuit. Ergo infantis index sum, nempe quod *Puer nascitur nobis, et filius datus est nobis*, prout magnus Isaias ait ⁶², Deus ante saecula. Natus de sterili sum, quia mox virgineus quoque partus prodibit. O opus magnificentum et supernaturale! o inexpectatum miraculum! Qualia nobis infans nondum natus hodie annuntiat! quantas nobis partus Elisabethae res divinas praedicit! Exsultet terra universa, pervigilio hoc Ecclesia quasi choreis plaudet, festivitatem scilicet Christi natalibus praeviam solemnem concione celebrans: omnia prorsus gaudio diffluant, dum indicem excipiunt advertus regis universalis.

11. Sed, o beate Joannes, qui maximorum maximus propheta es, primus inter apostolos, martyrum summus magnusque martyr, deserti divinitus exornatus patronus, formosissimi sponsi dilectus amicus, ineffabilis lucis instructa lucerna, immaculati Agni praeco fidelis, paternae vocis egregius auscultator, Christi baptizator electus, Herodianae libidinis cum fiducia reprehensor, vitae nuntius his qui in inferis erant, turba mundo Deum significans, nunc quoque nobis oculis repones per sacratissimas intercessionem; propitius esto laudanti te populo, et pusillo gregi tuo, cum excellenti Patre meo: mei quoque pauperculi audaci ausui indulgens: nec veluti oblatum munus, sed quasi debitum servi inutilis tributum tibi amanter persolutum, exoipe. Cui gloria et honor atque adoratio, cum omnipotente Patre et sanctissimo Spiritu, nunc et semper et per saecula saeculorum. Amen.

VIII.

Laudatio in abscissionem sacri capitis magni Baptistae et Praecursoris Christi.

1. Splendida et Dei gaudio plena haec est cele-

britas, quæ nos ad hoc spiritale festum hodie congregat, o philochristi. Splendida, inquam, ob ipsum memorati nomen, qui lucerna lucens et est et dicitur, et jure meritoque sic denominatur; non autem quia materialibus faculis corporeos oculos nostros illustrat. Nam illarum quidem non est perpetuus splendor, quia contraria semper abrumpitur obscuritate; sed hæc (solemnitas) divinæ gratiæ radii congregatorum corda semper illuminat, atque ad justitiæ exercitium mentes nostras meditabundas impellit, ut beatam illam passionem intellectualiter quodammodo spectantes, causam hinc lætitiæ nobis constituamus. Profecto alterius cujuslibet gladio effusus in terram sanguis, nullius hominis visum exhilararet; neque ad aurem delatus mentem solet lætificare sermo morientis. Namque ubi sanguinis effusio vitæ jacturam fert, quomodo id, inquam, hominem per se vitæ amantem delectabit; et non potius cum vultus tristitia ad luctum trahet atque ad ejus passionis miserationem? nisi forte aliquis existat vel mente alienatus vel sereno more imbutus, ut brutorum aliquot natura est, quæ spectaculis sibi objectis insaniunt: veluti galli, qui dum sui similes interficiuntur, gaudent, cantant, exsiliunt eo simpliciter visu fruentes, neque reputantes mox eandem cædem ad ipsos perventuram. At vero justii viri sanguis et visui delectabilis, et auribus grati instar nuntii est, et labiis honorabilis: namque hujus amissio, immortalis meliorisque vitæ confert acquisitionem. Neque gutta, inquam, tantum sanguinis, verum etiam os sanctum, et membri alicujus particula, et capillorum reliquiæ, et vestimentorum quæ ille gestavit aut attigit frustum pergratum est et expetibile cuius pietatis studioso. Propterea alius aliam, thesauri instar, partem vel membrum vel corpus totum in domibus vel ecclesiis sanctificantis virtutis ergo, et salutaris tutelæ, habere gaudet, et cum reverentia ad cinerum thesauros accedit, et impervia tactui donaria venerabundus contingit.

2. Talis nobis est justii Abelis sanguis, quanquam hic parentum tunc noviter oculis oblati causa luctus fuit: cum enim morientis alicujus passionem nondum aspexissent, quidni filii patralam cædem exhorrescerent, lacrymarentur, lamente prosequerentur, dum improvise fortasse stratum humi filium vidissent, fraternis cruentatum ictibus, et ea propter vitæ usu privatum! Talis item et prophete Amosi sanctus sanguis: quem diu fustibus verberatum ferro exstinxit rex Amasias (19); qui vaticiniorum telis a prophete appetitus, justum clava in temporibus percussus letho tradidit. Talis pariter prophete Michææ sanctus sanguis, quem præcipitio interemit Joram Achaabi filius, divina confidenter nunti ante: etenim ab hoc, ut ait Scriptura, de parentum sceleribus arguebatur. Talis quoque pro-

(18) Vides SS, reliquiarum laudari a Theodoro ut consuetam et spiritui utilem venerationem.

(19) Imo vero Amasias sacerdos Bethelis accusavit Amosum apud Jeroboam regem. Sed de vita

πρὸς ἑορτασµὸν πνευματικὸν πανήγυρις σήμερον, ὡ φιλόχριστοι· φαεινὴ δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς ἐπωνυµίας τοῦ μνημονευομένου, ὅτι λύχνος φωτὸς ἐστὶ γε καὶ λέγεται, εἰκότως προσαγορευομένη· οὐ δὲ που τὸ ὑλικαῖς μαρμαρυγαῖς περιαιυγάζειν τὰς σωματικὰς ἡµῶν ὀψεις· εἴη γὰρ τούτων οὐκ ἀειφανῆς ἡ λάμψις, τῷ ἀντιφράσσοντι σκιασµατὶ ἐκίστοτε διακοπτομένη· ἀλλὰ τὸ ταῖς ἀκείαις τῆς θείας χάριτος ἐναστράπτειν τὰς καρδίας τῶν συνεληλυθότων αἰεὶ, καὶ πρὸς τὴν τοῦ δικαίου ἀθλήσιν ἀναπέμπειν τὰς διανοητικὰς ἡµῶν θεωρίας, ἵν' ἐκεῖνο τὸ μακάριον πάθος νοερῶς πῶς ὀψόμενοι, ὑπόθεσιν εὐφροσύνης ἑαυτοῖς ὑποστησόμεθα· ἄλλου μὲν γὰρ αἷμα ῥυέν ὑπὸ γῆν ξίφει, οὐκ ἂν τερψείεν ἀνθρώπου θεάν' οὐδ' εἰς ἀκοῆν ἑλθῶν σεπτοποιεῖ τὴν μνήμην τοῦ τεθνηκότος ὁ λόγος· οὐ γὰρ ἡ ῥοὴ ζωῆς στέρησιν φέρει, πῶς ἂν τὸν φύσει φιλόζων ἔλξειεν τοῦτο; τουναντίον δὲ μάλλον ἐν στυγνότητι προσώπου εἰς οἶκτον ἀγάγου καὶ ἐλεινολογίαν τοῦ πάθους, εἰ μὴ τι γε ἄρα ἔξω φρενῶν ἢ θηριώδη τὸν τρόπον εὐροὶ τὸν τοιοῦτον κατὰ τὴν τῶν κτηνῶν φύσιν ἀλογισταίνοντα τοῖς ὁραθεῖσι· καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀλεκτρούνων οἱ τῶν ὁμοειδῶν αὐτοῖς σφαττομένων χαίρουσιν, ἄδουσιν, ἀποπιδῶσιν, αἰσθήσει μόνον χρώμενοι, καὶ οὐ συλλογίζόμενοι, ὅτι καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἔξει τὸ πάθος· αἷμα δὲ ἀνδρὸς δικαίου καὶ ὄψει ἐραστῶν, καὶ ὡσὶν εὐαγγελιστῶν, καὶ χεῖλεσι προσκυνητόν· ἡ γὰρ τούτου ἀφαίρεισι, τῆς ἀγῆρω καὶ ἀμείνω ζωῆς τὴν μέθεξιν ἀποκληροῦνται· καὶ οὐ μόνον δὲ φημι βράνις αἵματος, ἀλλὰ καὶ ὅτι οὐν ἁγίου καὶ λάκισμα μέλους, καὶ τριχὸς λείψανον, καὶ ὅτι οὐν ἐφ' οἷς ἐνεδιδύσκατο ἢ ἐφάπτετο, περισπούδαστόν ἐστι καὶ ἐκζητούμενον τῷ εὐσεβεῖν προελομένῳ· διὰ τοῦτο ἄλλος ἄλλο τι ὡσπερ τινὰ θησαυρόν μέρος ἢ μόριον ἢ τὸ ὅλον κατ' οἴκους ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, πρὸς ἀτῆστικὴν ἐνέργειαν καὶ σωστικὴν ἀσφάλειαν κατέχων ἐγκαλλωπίζεται, προσερχόμενος μετ' αἰδοῦς τῇ τεθαιρισμένῃ κόνει, καὶ ἐραπτόμενος φόδῳ τῶν ἀψαύστων ἀναθημάτων (18).

β'. Τοιοῦτον ἡµῖν τὸ τοῦ ῥιχαίου "Ἀδελ αἷμα, κἂν γονεῦσι τηρικαῦτα ξενοφάνες ὠπτάνετο ὀρθολόγημα· μήπω γὰρ ἐωρακότες τεθνεώτοσ πάθος, πῶς ἂν ἐπὶ τῇ τοῦ υἱοῦ σφαγῇ οὐκ ἐξέστησαν, οὐκ ἐδάκρυσαν, οὐ γοερά ἔφασαν, ἐξάπινα τάχα προσβλέψαντες κατὰ γῆς ἐρῶμένον, αἷματι γε πεφοινιγμένον ἐξ ἀδελφικῆς μισοφονίας, κἀντεῦθεν τῆς ζωτικῆς ἐνεργείας ἐστερημένοι; τοιοῦτον τὸ τοῦ προφήτου "Ἀμώς ἅγιον αἷμα, ὃν συχνῶς τυμπανίσας ἀνεῖλε ξίφει "Ἀμασίας (19) ὁ βασιλεὺς· ἐπειδὴ γὰρ τῆς προφητείας ταῖς βολίσιν ἐπλήττετο, πλήξας τὸν δίκαιον ἐν ῥοπλῳ κατὰ τοῦ κροτάφου θανάτῳ παραδίδωσιν· τοιοῦτον τὸ τοῦ προφήτου Μιχαίου ἅγιον αἷμα, ὃν ἀνεῖλε κρημνίσας Ἰωραμ υἱὸς Ἀχαάδ τὰ θεῖα παρῶρτσιαζόμενον. "Ἠλέγε γὰρ αὐτὸν ἐπὶ ταῖς ἀσεβείαις τῶν πατέρων αὐτοῦ, καθ' ἃ γέγραπται,

et obitu prophetarum variæ et interdum contradicentes veterum auctorum sententiæ fuerunt, quas ne prolixè referam, lectores meos ad Calmeti Biblicum Dictionarium ablego.

τοιοῦτον τοῦ προφήτου Ἡσαίου ἅγιον αἷμα διχῆ διαίρουμένου ὑπὸ πιστήρος παρὰ Μανασσῆ τοῦ ἐκκληρχότος πρὸς εἰδωλολατρικὸν σέβας τὸν εὐπαροίστρωτον καὶ εὐπαρακόμιστον Ἰσραὴλ, οὐ φέροντος ἀκούειν τὰς τῆς προφητείας ἐκφάνσεις. Τοιοῦτον τὸ τοῦ γενναίου Ἐλεάζαρ σὺν ἑπτὰ παισὶν καὶ μητρὶ θεόφρονι ἅγιον αἷμα, ὃ ἐξέχεεν Ἀντίοχος ἐν ποικίλοις βασάνοις, μὴ φέρων τὴν ὑπὲρ ἐντολῆς Θεοῦ ἔνστατιν τῶν ἀγρετήτων, οὐς πίστει θανάτου σφραγὶς ἐτελείωσε· τοιοῦτον τὸ τοῦ προφήτου Ζαχαρίου ἅγιον αἷμα ὃ πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἡ πάρονος τῶν Ἰουδαίων ὠμότης μαχαίρᾳ ἐξέχεε, οὐκ ἐνεγκοῦσα τὰς τῆς προφητείας ἐμφάνσεις ἀκουτίξασθαι· καὶ τί δεῖ μοι πλεῖστα ἀναλέγειν, παρ' ᾧ τὸ τῶν ἀποστόλων προφητῶν τε καὶ μαρτύρων συλλήβδην εἰπεῖν ἅγιον αἷμα, ὃ πολλοὶ παλαμναῖοι πολυτρόπως ἐξέχεαν, ὡς ὕδωρ πολὺ κυκλοῦν τὴν ὑπ' οὐρανόν, καὶ τῆς ἀσεθείας ὑπάρχον σθεστήριον;

γ'. Τοιοῦτον τὸ τοῦ Βαπτιστοῦ Χριστοῦ καὶ Προδρόμου ἁγίου αἷμα, περὶ οὗ ἡμῖν ὁ προκείμενος λόγος· ὃ κεκένωκεν ὡς μύρον πολυτελὲς ἐξ ἱεροῦ τραχήλου εὐωδιάζον τὴν οἰκουμένην· αἷμα, ὃ συνήθροισεν οὐ γαστρὸς ἴδοντῆ, οὐκ οἴνου μεταλήψις, οὐ κρεῶν ἐδωδῆ, οὐκ ἄλλου τινὸς τῶν λιπαίνειν καὶ ἠδύνειν εἰωθότων τὰς ὀρέξεις, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν σπαργάνων μέχρι τέλους ἡ τῆς ἐγκρατείας ἐμπεποιήκε χάρις· Ἦλθε γὰρ, φησὶν, ὁ Ἰωάννης μήτε ἐσθίων, μήτε πίνων· αἷμα τὸ προκωνθὲν τοῦ Δεσποτικοῦ καὶ ἀθανάτου ποτηρίου· ἐχρῆν γὰρ τὸν τοῦ φωτὸς πρόδρομον διὰ τῆς ἐκ στείρας ἀγαστικῆς αὐτοῦ προόδου τοῖς ὑπὲρ γῆς ὀφθέντα, καὶ τοῖς ὑπὸ γῆν διὰ θανάτου κήρυκα φωτισοῦν χρηματίσαι: (20)· αἷμα, ὃ τῆς τοῦ Ἄβελ σφραγὶς πολυπλασίως εἰς τὰ ὅσα Κυρίου Σαβασῶθ διαβεβόηται· τοῦ γὰρ ἔργου ἡ ποίησις, φωνῆς μυστικῆς ἐστὶν ἀναδόμοθσις, οὐ διὰ φωνητικῶν ὀργάνων προϊούσα, ἀλλὰ τῆ τῆς ἐνεργείας δυνάμει ἀκουτίζομένη· αἷμα, τὸ πατριαρχῶν μὲν αἰδεσιμώτερον, προφητῶν δὲ τιμαφέςτερον, καὶ δικαίων ὀσιώτερον· ἐπεὶ καὶ ἀποστόλων προφερέστερον, καὶ μαρτύρων ἐκλεέστερον, ὡς ὁ λόγος παρὰ τοῦ μεγάλου Λόγου τὴν μαρτυρίαν φέρει· αἷμα, τὸ πίστις ἀνοσοφικῆς εὐχρηστικῆς χαριέστερον ὠρατίζον τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, ὑπὲρ δικαίου κενωθὲν ἐπὶ τέλει τοῦ παλαιοῦ νόμου, καὶ τῆς Χριστοῦ παρουσίας προεισόδου ἄνθος τυγχάνον.

δ'. Ἄλλ' ὅπως τοῦτο, καὶ δι' οὗ τινος, καὶ ἐφ' ἧπερ ὑποθέσει κεκένωται, μεθαρμοστέος ἡμῖν ἀπὸ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων ὁ λόγος· Ὁ γὰρ Ἡρώδης, φησὶ, κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδρασε αὐτὸν καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, Οὐκ ἐξεστὶ σοι ἔχειν αὐτήν· καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοδῆθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡσπερ προφήτην αὐτὸν εἶχον. Πρῶτον ζητήσθω

⁸³ Matth. xi, 18. ⁸⁴ Matth. xiv, 3 5.

(20) Quod Baptista exstinctus prædicaverit dentis apud inferos animabus, sententia Patrum aliquot fuit, nempe Hippolyti, Origenis, et Eusebii Alexandrini, ut in *Spicil. Rom. t. IX, p. 685*, dixi-

phetæ Isaiæ sanctus sanguis bifariam serra dissecta a Manasse, qui ad idololatricum cultum concitaverat insanientem facile volubilemque Israel, quique propheticas revelationes audire non sustinebat. Talis etiam fortis Eleazari cum septem adolescentibus et divini animi matre, sanctus quem Antiochus diversis cruciatibus effudit sanguis, dum constantiam invictorum hominum pro Dei lege moleste fert, quos in fide perfecit mortis sigillum. Talis denique prophetæ Zachariæ sanctus sanguis, quem ante altare vesano Judæorum crudelitas gladio effudit, dum vaticiniorum notitiam audire recusaret. Sed cur me plura recensere oportet, præter, quam compendio dicere de apostolorum, prophetarum ac martyrum sancto sanguine, quem scelesti multi homicidæ effuderunt, quasi aquæ copiam in terræ circuitu, quique impietatis exstinguendæ vim habuit?

3. Talis est Baptizatoris Christi Præcursorisque sanctus sanguis, de quo nobis hic institutus est sermo: qui exhaustus fuit ut pretiosum unguentum ex sacra cervice, et terrarum orbem suavitate perfudit: sanguis, quem non ventris voluptas adnavit, non vini sumptio, non carni esus, non aliud quidquam pinguefacere solitum et commotionibus nostris blandiri; sed quem ab incunabulis usque ad vitæ finem abstinentiæ gratia confecit: *Venit enim, Scriptura inquit, Joannes neque manducans neque bibens* ⁸³: sanguis, qui Dominici immortalis poculi effusioni præiit. Oportebat enim lucis præcursorem, postquam splendida sua de sterili matre nativitate terræ apparuerat, subterraneis quoque locis per mortem suam prædicatorem illustrem fieri. Sanguis, qui multo magis quam Abelis cædes, ad aures Domini Sabaoth clamat: nam peractio operis, mysticæ cujusdam vocis est resonantia, non per vocalia organa prodians, sed ob suæ efficacis virtutem audita. Sanguis patriarchis venerabilior, prophetis honorabilior, justis sanctorum; nam et apostolis præstantior est, et martyribus nobilior, ut magis Verbi verbum testatur. Sanguis qualibet colora tinctura gratior, Christi Ecclesiam venustans, pro justitia exhaustus sub veteris legis finem, et Christi advenientis ingressum floris instar exornans.

4. Sed jam quomodo hic sanguis, et cujus opera, et quam ob causam exhaustus fuerit, explanabit nostra de sacris Evangeliiis deducta oratio. « *Herodes enim, inquit Scriptura, tenuit Joannem, et alligavit eum et posuit in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui. Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi eam habere: et volens illum occidere, timuit populum, quia sicut prophetam eum habebant* ⁸⁴. Queratur primum quis iste Herodes, etenim homo-

mus; quibus addendus est auctor tractatus *De remuneratione* statim post obitum animabus danda, item apud nos *Script. vet. t. VII, p. 266*, et nunc denique Theodorus.

nymia ambiguitatem inducit quominus vera persona dignoscatur. Nimirum est hic tetrarcha. Namque hujus pater qui infantes interemit, multo ante obierat. Cur hic autem a Joanne reprehendebatur? quia, legitima ejecta conjuge, Aretæ regis filia, Philippi fratris uxorem Herodiadem sibi contra fas desponsaverat. Licuisset ei utique liberorum expertem ducere in conjugium ob suscitandum fratri semen, juxta Mosaicam legem; sed liberorum jam matrem non licebat: porro erat huic filiola homonyma Herodias, aspidis fetus, diabolicum perditionis suæ instrumentum. Justa igitur abs Joanne reprehensio fiebat; et quidem monitoria non contumeliosa, medicinalis non vulnifera. Quid enim aiebat? *Non licet tibi eam habere*; atque ad legem provocabat, sic fere dicens: videsis et nosce quid tibi lex imperet. *Si fratres simul habitent, et unus ex his moriatur, nec semen ei fuerit; non dabitur extincti uxor viro haud propinquo; sed viri illius frater ingredietur ad eam, sumetque sibi uxorem, et cum illa habitabit: et si filium pariet, constituetur ex defuncti nomine, et non delebitur nomen ejus ex Israel*⁸⁵. Hæc tibi lex imperat; tu vero uxorem duxisti, quæ filiam ex fratre tuo susceptam habet. Ne itaque legislatoris præscriptum prætergrediaris; neque purpuram macules sanguine illicito; et cum cæteris exemplo esse debeas, cave ne subditis causa peccandi efficiaris: ideoque justam damnationem patiaris, quoniam districtum judicium eos qui emittente dignitate sunt manet⁸⁶.

τὸν ἕρον· μηδ' αὐτὴν ἀλουργίδα μολύνης αἵματι ἀνοσίφ' εστάναι, τοῖς ὑπὸ χεῖρα αἴτιος ὀφθαίτης παρανομίας· ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσι γίνεται.

5. Ille autem potentia elatus, Deum existere oblitus, furebat, ira æstuabat, reprehensionem repellebat. Non est imitatus Davidem, qui a propheta Nathane de adulterii crimine coargutus, in vocem illam erupit: *Peccavi Domino*⁸⁷: cujus ob humilitatem Dominus peccatum transtulit. Sed hic, inquit Scriptura, *comprehensum Joannem vinculis constrinxit et carceri tradidit*⁸⁸. Hominem philosophia invictum comprehendit is qui luxuriæ passione tenebatur: hominem liberum, utpote omni passione solutum, alligavit is qui intemperantiæ vinculis constrictus erat: custodem prædicatorumque Ecclesiæ tradidit custodiæ, is qui impurorum actuum mancipium erat. *Propter Herodiam Philippi fratris sui*⁸⁹; Herodiadem, inquam, Dalilæ moribus similem, et diaboli complicem: ipsa enim tori socium vel potius ascititium ad Joannis odium impulit. Non fero, inquit, vituperari quæ sum regina a Zachariæ filio. Tarde carceri linguam quæ me diffamat: perime statim spiculo illum qui suis animam meam sermonibus ceu telis vulnerat. *Cumque eum vellet occidere, timuit populum, quia prophetæ loco eum habebant*⁹⁰. Non enim si quando volunt reges parvum

τίς οὗτος ὁ Ἑρώδης, τῆς ὀμνυμίας ἀσάφειαν ἐμποιούσης τοῦ ὀφειλομένου προσώπου δηλοῦσθαι· ὁ τετράρχης δηλονότι· ὁ γὰρ τούτου πατήρ, ὁ τῶν νηπίων ἀναιρέτης τετελευτηκῶς ἦν πάλαι· τίνας δὲ χάριν ἠλέγγετο παρὰ τοῦ Ἰωάννου; ὅτι τὴν νομίμως συναφθεῖσαν αὐτῷ γυναῖκα ἐκδεδιωκῶς, ἤγουν τὴν θυγατέρα Ἀρέτα τοῦ βασιλέως, τὴν τοῦ ἀδελφοῦ Φιλίππου Ἑρωδιάδα παρανόμως ἐγήματο· ἐξὴν γὰρ αὐτὸν ἄπαιδα οὖσαν ἀγαγέσθαι εἰς βίωσιν πρὸς ἀνάστασιν ἀδελφικοῦ σπέρματος, κατὰ τὸν μωσαϊκὸν νόμον· ὑπόπαιδα δὲ τυγχάνουσαν, οὐδαμῶς (21)· ἦν δὲ αὐτῇ θυγάτριον, ἡ ὀμνυμίας Ἑρωδιάς, τὸ ἔγγονον τῆς ἀπίδος, τὸ διαβολικὸν ὄργανον τῆς οἰκείας ἀπωλείας· οὐκοῦν εἰκότως ὁ ἔλεγχος παρὰ τοῦ Ἰωάννου· καὶ οὗτος ὑπομνηματικὸς, ἀλλ' οὐχ ὕβριστικὸς, ἰατρεικὸς, ἀλλ' οὐ τραυματοποιός. Τί γὰρ φησιν; Οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτὴν· ἐπὶ τὴν θεῖαν αὐτὸν νομοθεσίαν ἄνεισι, τοιαυτὰ πως λέγων· Ἴδε καὶ ἐπίγνωθι τί σοι ὁ νόμος παρακελεύεται· Ἐὰν δὲ κατοικοῦσιν ἀδελφοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ἀποθάνῃ εἰς ἐξ αὐτῶν, σπέρμα δὲ μὴ εἴη αὐτῶν, οὐκ ἔστιν ἡ γυνὴ τοῦ τεθνηκότος ἔξω ἀνδρὶ μὴ ἐγγίζοντι· ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς εἰσελεύσεται πρὸς αὐτὴν, καὶ λήψεται αὐτὴν ἑαυτῷ γυναῖκα, καὶ συνοικήσει αὐτῇ· καὶ ἔσται τὸ, παιδίον, ὃ ἂν τεχθῆ, κατασταθήσεται ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ τετελευτηκότος, καὶ οὐκ ἐξαλειφθήσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξ Ἰσραὴλ. Ταῦτά σοι ὁ νόμος παρακελεύεται· σὺ δὲ εἰσοικήσω τὴν ἔχουσαν παιδίον ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Μὴ δὲ παραβῆς τοῦ νομοθέτου ἐμῆτε μὴν ὁ ἄλλος τύπος ἐνομίας ὀφθαίτης καθ' αὐτὴν ὑπόλοιπος τὸ κρίμα ἔνδικον, Ὅτι κρίσις

ε'. Ὁ δὲ ἅμα τῷ κράτει, καὶ τὸ εἶναι θεὸν ἐπιλησμένος, ἐμάνη, ἐξήφθη τῷ θυμῷ, ἀπεισίαστο τὸν ἔλεγχον· οὐκ ἐμμήσατο τὸν Δαβὶδ, ὃς ἐπιειδὴ ἠλέγγθη παρὰ Νάθαν τοῦ προφήτου ἐπὶ μοιχείας ἐγκλήματι, ἐκείνην προεδάλετο τὴν φωνήν, Ἑμάρτημα τῷ Κυρίῳ· οὐδ' διὰ τὴν ταπεινώσιν καὶ Κύριος παρεκδίβασε τὸ ἀμάρτημα· ἀλλὰ Κρατήσας, φησὶ, τὸν Ἰωάννην, ἔδησεν αὐτὸν καὶ· ἔθηκεν ἐν φυλακῇ. Ἐκράτησε τὸν φιλοσοφία ἀκράτητον, ὁ κρατημένος τῷ πάθει τῆς ἀσελγείας· ἔθηκε τὸν ἀπολελυμένον τῇ ἀπροσπαθείᾳ, ὁ δεδεμένος τῇ μαγγανίᾳ τῆς ἀκολασίας· ἔθετο ἐν φυλακῇ τὸν φύλακα καὶ κήρυκα τῆς Ἐκκλησίας, ὁ καθειργμένος τῇ πράξει τῆς ἀκαθαρσίας· Διὰ Ἑρωδιάδα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· Ἑρωδιάδα τὴν τῆς Δαλιδᾶ ὀμότροπον, καὶ τοῦ διαβόλου συμπράκτορα· αὕτη γὰρ τὸν σύγκοιτον, μᾶλλον δὲ σύνθετον ὤτρυνε πρὸς τὴν τοῦ Ἰωάννου μάστιγαν· Οὐ φέρω, φησὶ, κωμωδεῖσθαι, βασίλισσα τυγχάνουσα, ἔπὸς τοῦ παιδὸς Ζαχαρίου· κάθες τὴν γλῶσσαν ἐν φυλακῇ τὴν ἐμὴ στήλιτεύουσαν· κτεῖνον ἐν τάχει αἰχμῇ τὸν ἐμοῦ τὴν ψυχὴν τοῖς λόγοις ὡς βέλεσι τραυματίζοντα. Καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοδῆθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὥσπερ

⁸⁵ Deut. xxv, 5. ⁸⁶ Sap. vi, 6. ⁸⁷ Reg. xii, 13. ⁸⁸ Matth. xiv, 3. ⁸⁹ Ibid. 9. ⁹⁰ Ibid. 5.

(21) Josephus Hebr. loco mox citando.

(22) Errat Theodorus, nam diserte hanc Hero-

diadis filiam appellat Salomen, non Herodiadem. Joseph Antiq. lib. xviii, cap. vi, 4.

προφήτην αὐτὸν εἶχον· οὐ γὰρ ἤνικα βουληθῶσιν ἅ ἰσχυροὶ ἐπιβουλεύοντες πρᾶξαι τι τῶν ἐκτόπων, εὐθὺς τὴν ὁρμήν εἰς ἔργον ἄγουσιν, ἀδοὶ καὶ φόβῳ τοῦ ὑψηλοῦ ἀναβαλλόμενοι καὶ κλωθέντες εἰς ἑαυτοὺς τὸν ἐπαρμόζοντα καιρὸν τῆς μοχθηρίας.

ζ'. Γενεσιῶν δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρесе τῷ Ἡρώδῃ, ὅθεν μεθ' ὄρκου ὠμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐάν αἰτήσῃται. Ὅτε ἐχρῆν αὐτὸν δοῦναι δόξαν τῷ Θεῷ εἰς τὸδε προαχθέντα τὸ φῶς, τότε τοῦ σκότους τὰ ἔργα ἀσπάξεται· θυμηδίας γὰρ ὁ καιρὸς οὐκ ὀρχήσεως καὶ μάλιστα γυναικώδους ἐπὶ ἀρβενικῆς θέας· ἐξ ἧς τί τὸ τικτόμενον; ὄρκος· ἐκ δὲ τοῦ; φόνος· ἀνελε τὰς ρίζας τῆς κακίας, καὶ οὐ βλαστῆσει καρπὸς τῆς ἀνομίας· τῶν πρώτων δὲ φυλάκων, ἀναδοθῆσεται δηλονότι τὸ πέρας τῶν πραγμάτων. Ὁρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρесе τῷ Ἡρώδῃ· καὶ τί γὰρ ἔμελλε πεπαιδευθῆναι παρὰ τῆς τεκούσης ἡ μαστροπόρινος θυγάτηρ, ἢ τὸ ἐξοργισθῆναι; καὶ τοσοῦτο ἐξησκημένως ἔχειν περὶ τὴν ὀρχήστραν, ὥστε καὶ ἀρέσαι τῷ Ἡρώδῃ; ὅθεν μεθ' ὄρκου ὠμολογήσεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐάν αἰτήσῃ. Τοιαύτη γὰρ ἡ προπέτεια τῶν ἐκδοκχομένων τοῖς πάθει τῆς ἀτιμίας, ἀπερισκέπτως ἀποφαινομένων κατὰ παντὸς οὐτινος δόξαιεν· ἡ δὲ προδοθῆσθαι ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς ἤρπαιε τὸν τῆς μαιφονίας θάνατον ὃν ὤδινε παλαι ἀποσκεῖν ἡ ἐχιδνοτόκος Ἡρωδιάς· καὶ πρὸς τὸ ἑαυτῆς θυγάτριον διαθερμανθῆσθαι, εἶκοι τοιαῦτα λέγειν· Ἴδε ὁ καιρὸς, τέκνον, ὁ ἐπιζητούμενος ἡμῖν· ἤνυσας τῷ ποδὶ τὸ ἐμοὶ φιλούμενον, πέπαυκάς μου τὸ ἀλγεινὸν τῷ τεχνικῷ σου λυρίσματι. Κρούσωμεν εἰς τὴν τὸν ἡμᾶς στηλιτεύοντα· ἴθι τάχιον ταῦτα λέγουσα· Δός μοι ὡδὲ ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Ὡ μανίας ὑπερβολῆς αἴτημα· μονονοῦχὶ ὅτι μὴ ἐντροφῶν εἶχε τῷ φονικῷ θεάματι· ἐδωσχέρηνεν ἡ μαικάς καὶ φονεύτρια· οὐχ ἰκανὸν γὰρ ὅτι ξίφος διελάσαι τὰ τοῦ ἱεροῦ τραχήλου ἤρπαιε· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐπὶ πίνακι δοθῆναι σοὶ τὴν ἀγίαν κεφαλὴν ἐπραγματεύσω. Ὡ ἀτάσθαλε, καὶ τῆς Ἰζάβελ ἀπηνέστερον τὸ ἦθος ἔχουσα!

ζ'. Καὶ ἐλυπήθη, φησὶν, ὁ βασιλεὺς· διὰ τὸ τοὺς ὄρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους ἐκέλευσε δοθῆναι· καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ· καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη τῷ κορσίῳ· καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. Ὡ διαβολικῆς παρασκευῆς ἀποτέλεσμα, τίς ὁ ἐπενεγκὼν κατὰ τῆς θείας κεφαλῆς τὸ ἀναιρετικὸν ξίφος; ὁ δεύτερος Δαυὶδ, ὁ ἀνομος ὑπηρέτης, καὶ οὐ μιμητὴς τῶν ἐφεστηκότων ἐμφρόνως Σαουλ τῷ βασιλεῖ, ἠνίκα προσέτεταε τοὺς τοῦ Θεοῦ προφήτας ἀποκτείνεσθαι. Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι. Συμπόσιον εἶποιμι ἢ φονευτήριον τὸ τοιοῦτον ἄριστον; δαιτυμόνας καλέσασαι ἢ παλαμναίους τοὺς συνανακειμένους οἰνόφυλλας; Ὡ καινὸν θέαμα· ὦ πονηρὸν ὄραμα· ἐκαίρεν ὄρνις παρετίθετο, ἐντεῦθεν προφητικὴ κεφαλὴ ἦγστο· ἐκαί-

aliquid agere, statim impetum suum in opus conferunt, reverentia metuque subditorum differentes atque intra se ipsos molientes idoneum futuro maleficio tempus.

6. Dum autem agerentur Herodis natalia, saltavit filia Herodiadis in medio convivio, placuitque Herodi, adeo ut cum juramento promiserit se ei daturum quicquid petisset⁹¹. Scilicet cum oportuisset eum dare gloriam Deo die hoc, quo in lucem editus fuerat, tenebrarum maluit opera exsequi. Erat insuper lætitiæ quidem tempus hoc, non tamen saltationis præsertim feminæ in virorum conspectu. Cujus rei quænam sequela fuit? nempe jusjurandum. Quid inde vero? homicidium. Aufer malitiæ radices, et non pullulabit fructus iniquitatis: etenim facta initio, rei quoque terminus consequetur. Saltavit Herodiadis filia in medio convivio, et Herodi placuit. Quid enim aliud edocta fuisset a matre filia lenonia, quam saltare? imo et tantopere in eo ludo exerceri, ut ipsi Herodi placeret? qui idcirco ei recepit quicquid postulasset concessurum. Hæc quippe est bacchantium in ignominia passionibus temeritas, ut inconsiderate decernant de re qualibet, prout visum fuerit. Puella vero a matre sua instincta, occasionem arripuit oruentam necem postulandi, quam jamdiu viperina mater Herodias paturire parabat. Cerne, ait, o filia tempus nobis expertitum. Rem mihi optatam pede saltante confecisti; dolorem meum artificioso tuo cantu sedasti. Terræ infodiamus hominem qui nos diffamat. Perge statim ita dictura: Da mihi in hoc disco Joannis Baptistæ caput⁹². O summi furoris postulatio! Nisi ex cruento spectaculo fructum oculis consequeretur, haud satiata foret truculenta mænas. Non satis tibi fuit, quod cervicem sacram gladio secare incitasti; sed et in disco sanctum caput tibi dari curasti. O scelestæ, et ipsa Jezabele crudeliorem indolem gerens!

7. Et contristatus est, inquit Scriptura, rex: sed propter jusjurandum, et propter simul discumbentes dari jussit: missoque spiculatore decollavit Joannem in carcere: et allatum est caput ejus in disco, datumque puellæ, quæ ad matrem detulit⁹³. O iniquæ molitionis exitus! Quis divali capiti lethale ferrum intulit? Novus Doeg, scelestus minister, haud certe imitator illorum qui sobrie restiterunt regi Sauli, Dei prophetas occidi jubenti. Et allatum est caput ejus in disco. Dicam ne convivium, an potius supplicii locum prandium hoc? convivas ne appellem, an carnifices qui inflatis vino venis accumbunt! O spectaculum novum! o triste visum! Illinc avis apponebatur, hinc propheticum caput exhibebatur. Illinc vinum meracum fundebatur, hinc justus sanguis quasi fons saliens manabat.

⁹¹ Matth. xiv, 6. ⁹² Ibid. 8. ⁹³ Ibid. 11.

Quam terrificus nuntius ! quam horribilis rei narratio ! *Datumque est puellæ, et illa detulit ad matrem suam.* Hem summam absurditatem ! Datum est inæstimabile caput pro vili actu ; impuræ profanæque feminæ, res sancta et intacta, ipsis angelis honorabilis. Attulit ad matrem suam ; videlicet obtulit quasi edulium ingluviei matris quæ prophætæ necem discupiverat : Comede, inquit, o mater, carnes viri qui sine carne vixit ; bibe sanguinem ejus, qui exsanguis in vita fuit. Tandem aliquando silentem habemus linguam hominis qui nos publica infamia aspergebat.

8. *Et accedentes, inquit Scriptura, discipuli illius, sublatum corpus sepulturæ tradiderunt* ⁹⁴. Specta mecum, studiose auditor, pictam in imagine justii viri sepulturam, simulque Iconomachos castiga ceu veritatis hostes. Cumque sedulo historiam pictam inspexeris, hinc tibi fructum compara : quomodo ex carcere producit sanctus vir catenis vinctus : quomodo carnifex gladium crudeliter intendit in sacrum verticem : quomodo abscissum et odorato cruore manans caput furenti Herodiadi traditur : quomodo sacrum corpus manibus discipulorum sepelitur, mæstorum, illacrymantium, globatim astantium ; dum alius pedes tangit, alius caput reliquo corpori rursus accomodat, alius thurificat, et funebria psallit. Illic sum, o auditores, mentis meæ visione, cernoque sepulturam justii in pace versantem, ut ait Scriptura ⁹⁵. Cerno angelicam illam faciem, cujus oculi ceu duo luminaria occubuerunt, et cujus tota vultus species bonitatis typus videtur. Video exanimem, quod attinet ad temporalis vitæ actionem, apprime tamen animatum quod attinet ad divinæ gratiæ pretiosum odorem. Sacras illas deoscular manus, quarum tactus peccato fuit intactus, et quarum digito ille qui tollit peccatum mundi hominibus demonstratus fuit. Adoro pulchros pedes illos, quorum fuit officium bona nuntiandi incolis terræ, et a quibus parata fuit via Domini adventui. Jamque omittam dicere de venerabili catena, qua vinctus fuit præstantissimus inter homines angelus : omitto item honorabilem discum ; in quo fuit repositum augustum illud et auro pretiosius caput. Quin adeo carnificis quoque ense, qui per sacrum collum actus fuit, sicubi invenero, haud inhonoratum relinquam. Sed et ipsam humum, in qua thesaurus hic fuit conservatus, si quando incurram, amplectar, ut gratia fertilem. O beatum sepulorum, et non triste saxum, quod beatissimum illud corpus contines smaragdorum margaritarumque cumulo rutilantius ! Illic itaque visibiliter quidem aderat discipulorum turba, invisibiliter autem angelorum multitudo, qui homonymum sibi in corpore angelum,

⁹⁴ Matth. xiv, 13. ⁹⁵ Isa. LVII, 2.

(23) Patet expositam fuisse in templo pictam imaginem martyrii sepulturæque Baptistæ, unde captat occasionem concionator Theodorus increpandi more suo Iconomachos.

A θεν οίνος ἐχέτο ἀκρατος, ἐντεῦθεν αἷμα δίκαιον κρουνηδὸν ἐφέρετο. Ὡς φοβερά ἡ ἀγγελία, καὶ φρικτὴ ἡ ἐξηγορία. Καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. Φεῦ τῆς ἀτοπίας· ἐδόθη ἡ ἀτίμητος κάρα ὑπὲρ ἀτίμου πράξεως, τῇ ἐναγεί καὶ βεβήλῳ ἢ ἀγνῇ καὶ ἄψυχτος καὶ τοῖς ἀγγέλοις αἰδέσιμος· καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς, οἷον παρέθηκεν ὡς ἐδέσµατι ἐμφορηθῆναι τῇ ὀργῶσῃ τὸν τοῦ προφήτου θάνατον· Φάγε, λέγουσα, ὦ μητερ, σάρκα τοῦ ἀσάρκως βιώσαντος· πῖε αἷμα τοῦ ἀναίμονος· ἔχοµεν διὰ παντὸς σεσιγηµένην τὴν γλῶτταν τοῦ ἡµᾶς στηλιτεύσαντος.

ἡ'. Καὶ προσελθόντες, φησὶν, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦρχν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό. Ὅρα μοι, ὦ φιλοίστωρ, εἰκονογραφουµένην τὴν ταφὴν τοῦ δικαίου, καὶ τοὺς μὲν εἰκονοµάχους ἐπιδράπιζε ὡς ἀληθείας ἐχθρούς· ἐναργῶς δὲ ὑπ' ὄψιν λαμβάνων τὴν ιστορίαν, πορίζου τὸ ὠφέλιµον· πῶς ἐκ φυλακῆς αἴρεται ὁ ἅγιος σιδηροδέσιμος· πῶς ὁ παλαµναῖος ἐναιεῖναι τὸ ξίφος ἀπηνουιδῶς κατὰ τῆς ἱερᾶς κορωνίδος· πῶς ἀποτμηθεῖσα ἡ μυροφόρος κάρα ἐπιδέδοται τῇ κορυβαντιώσῃ Ἡρωδιάδι· ὅπως δὲ θάπτεται τὸ ἱερὸν σῶμα χερσὶ τῶν οἰκειῶν μαθητῶν, οἷον εἰ δακρυόντων, ψυχαλογούντων, στοιχηδὸν περισταµένων· καὶ τοῦ μὲν ἐφαπτοµένου ποδῶν, τοῦ δὲ τὴν κεφαλὴν ἐφαρµόζοντος τῷ λοιπῷ σκῆνει, ἑτέρου θυµιῶντος καὶ τὰ ἐπικήδεια ἐπιψάλλοντος. Ἐκεῖ εἰµι, ὦ ἀκραταί, τῇ διανοητικῇ θεωρίᾳ, καὶ βλέπω τὴν ταφὴν τοῦ δικαίου ἐν εἰρήνῃ οὔσαν κατὰ τὸ γεγραµµένον· ὁρῶ τὸ ἀγγελικὸν ἐκεῖνο πρόσωπον, οὐ οἱ ὄφθαλμοὶ ὡς δύο φωστῆρες δύσαντες, καὶ οὐ τὸ ὄλον εἶδος τῆς ὄψεως χρηστοφανῶς ἀποτετύπεται· ἀπνοῦν μὲν τῆς ἐπικήρου ζωτικῆς ἐνεργείας, εὐπνοῦν δὲ ὅτι µάλιστα τῇ τῆς θείας χάριτος μυρωδίᾳ· ἰσπάζοµαι τὰς ἱερὰς χεῖρας ἐκεῖνας, ὧν ἡ ἀφ' ἧς ἀνέπαρος τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ ὧν τῷ διακτύλῳ ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου τοῖς ἀνθρώποις καθυπεδέλχθη· προσκυνῶ τοὺς ὠραίους πόδας ἐκεῖνους, ὧν τὸ εὐαγγελίζεσθαι τὰ ἀγαθὰ τοῖς ἐπὶ γῆς, καὶ δι' ὧν προκατηρέσθη ἡ ὁδὸς τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας· παρεῖτω µοι πρὸς προσκύνησίν· καὶ ἡ τιµία ἄλυσις ἐφ' ἧς ἐδεσµήθη ὁ πολυτίμητος ἐν ἀνθρώποις ἄγγελος· παρεῖτω μοι καὶ ἡ σεβασµία πίναξ, ἐφ' ἧς ἐπετίθη ἡ χρυσίου τιµαφαστέρα πανσέβαστος κάρα· οὐδέ γε τὴν μάχαιραν τοῦ παλαµναίου τὴν διελάσασαν κατὰ τοῦ ἱεροῦ τραχήλου εἰ εὐροίµι, ἀπροσκόνητον ἐάσαιµι (24), οὐδέ γε τοῦδαφος ὑφ' οὗ ἐφρουρήθη ὁ θησαυρὸς εἰ ἐπέτυχον, µη οὐχὶ προσεπτυξάµην ὡς μεταδοτικὸν χάριτος. Ὡ μακάριε τάφε καὶ οὐ πικρὲ λίθε, ὅς ἔχεις τὸ τρισµακάριον ἐκεῖνο σκῆνος, ὑπὲρ σµαράγδων καὶ μαργάρων σωρείας ἔνδον συνειληµένον· ἐκεῖ τοιγαροῦν παρῆν ὁρατῶς µὲν ὁ τῶν μαθητῶν δµίλος, ἀοράτως δὲ ἀγγέλων πληθὺς, τὸν ὁµώνυµον αὐτὸν ἄγγελον ἐν σώματι, τὸν τοῦ Κυρίου φ-

(24) Vides Studitæ nostra cognitas tanquam sacras reliquias catenam discumque ad Baptistæ martyrium pertinentes ; de quibus aliisque Paciaudius, *De cultu S. Joan. Bapt. dissert. 6.*

λον γνήσιον, τὸν νυμφαγωγὸν τοῦ νυμφίου, τὸν ἀείφωτον λύχνον τοῦ ἀφράστου φωτός, τὴν ζῶσαν φωνὴν τοῦ μεγάλου λόγου, τὸν προφήτου περισσότερον, τὸν μέγιστα ἐν γεννητοῖς γυναικῶν εὐφημούντων, γραιπόντων, ἀναγόντων πρὸς οὐρανὸν, καὶ εἰς τὴν ἀγῆρω χαρὰν ἀποκομιζόντων· τοιαύτη μὲν οὖν ὡς εἴρηται εἴρηναία ἡ ταφή τοῦ δικαίου, ἀγαλλιάσιμός τε καὶ τῷ κόσμῳ σωτήριος.

θ'. Ἡρώδης δὲ ὁ παράφρων ἀρὰ γε κἀντεῦθεν τῆς δίκης τὸ ἀπόκριμα διέφυγεν· οὐ μὲν οὖν· ἀλλ' ὡς εἴρηται (25) διὰ ταῦτα ὑπὸ παντός τοῦ ὑπηκόου ἀνταρσίαν ἀποστὰς κατασφάττεται· τοῦ Θεοῦ εἰς παιδείαν τοῖς εἰς ὕστερον βασιλεύουσι· τὰ κατ' αὐτὸν ἐκδεικνυμένου, ὡς ἂν μὴ τοῖς ὁμοίοις πάθει περιπέσειεν. Ἀλλ' ἐντεῦθεν ἐπανεληθὼν, ἀρμύζουσαν τῇ παρούσῃ ἡμέρᾳ φωνὴν δεῦρο ἐκβοήσομαι· Σήμερον Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ὑπὲρ ἀληθείας τὴν κεφαλὴν ἀποτεμνόμενος μακαρίζεται, καὶ Ἡρώδης ὁ παράνομος κωμφοδούμενος διασύρεται· σήμερον Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἐν ταῖς ἀπάντων γλώσσαις τῷ τοῦ ἐλεγμοῦ διηγήματι τετίμηται, καὶ Ἡρώδης ὁ πανέκφρων ὑφ' ἐκάστου τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον τῇ μοιχείᾳ στηλιτευόμενος ἤτιμωται. Σήμερον ἡ κεφαλὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἐπὶ πίνακι προφέρεται· ἱερὸν σφάγιον, καὶ Ἡρωιδίς ἡ μοιχεύτρια στηλιτεύεται· καὶ μὴ βουλομένη αἰώνια. Σήμερον Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου τὸ αἷμα ὑπὲρ φυλακῆς θείου νόμου χέεται, καὶ ὁ τοῦ Προδρόμου ἀντίθετος διὰ τῆς ἀντιπραγίας ἐνδίκως θριαμβεύεται· σήμερον Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος διὰ τὴν πρὸς Ἡρώδην ὑπὲρ δικαίου παρῆρσιαν ἀποκτείνεται, καὶ βασιλεῖς τῆς γῆς τῶν ἰδίων συνθρόνων μὴ διαζεύγυσθαι παιδεύμενοι τὸν διαζευχθέντα ἀποπτύουσι· σήμερον Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος αἶρη σημεῖον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ παραγγέλλεται πᾶς ἄνθρωπος ἀρκεῖσθαι τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ καὶ περαιτέρω μὴ χωρεῖν· σήμερον Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος εἰς ᾄδου κάτεισι, καὶ οἱ νεκροὶ χαρὰν τῆς Χριστοῦ παρουσίας ἀνεκλήθητον ἀκουτίζονται· σήμερον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον καρτομηθέντα διὰ δικαιοσύνην Θεοῦ οἱ οὐρανοὶ ἐπευφράνθησαν, ἄνθρωποι δὲ ἐπὶ γῆς ὁμολογοῦσιν ἔθρητα· καὶ μοι δοκεῖ ὁ μέγας τοῦ Κυρίου Πρόδρομος ἐξ οὐρανῶν ἡμᾶς ἐποπτύειν, καὶ ὡς ὁμωφδοῦς αὐτοῦ θείοις χαρίσμασιν ἀμείβεσθαι· ἐν προφήταις ὡς ἀστὴρ ἐωθινὸς διέφτανεν τε καὶ ὑπεραυγάζων· ἐν ἀποστόλοις ὡς ἥλιος ἐν μέσῳ ἡλίων προλάμπων καὶ ὑπερλάμπων· ἐν μάρτυσιν ὡς οὐρανὸς πεποικιλμένος τοῖς ἄστροις τῶν θαυμάτων· ἐν δικαίοις ὡς πολλοῖς τῆς δικαιοσύνης αὐχῆμασιν ὑψικομώτερος, τῶν κέρδων τοῦ Λιβάνου ὑπερφαινων· ὁ χαρὰν ἐξακουτίσας σήμερον τῇ οἰκουμένῃ. Εἰ γὰρ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει αὐτοῦ χαρῆσονται κατὰ τὰ λόγια, ἀνάλογον ἂν εἴη καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ τελείῳσι· τὴν αὐτὴν ἔσσεσθαι εὐφροσύνην, ἣν πανηγυρίζειν ἡξιώμεθα, ὅσοι ἐν ἱερατικῷ, τε καὶ ἐρημικῷ, ἐν μοναδικῷ τε καὶ λαϊκῷ τάγματι πᾶσιν ἀνήκοντες

⁹¹ Luc. II, 10.

(25) Merito hanc narrat tanquam popularem traditionem de Herodis nece Theodorus; ille enim reapse non in civium rebellionem sed in Hispania ex-

germanum Domini amicum, Sponsi paranympum; candelabrum semper lucidum ineffabilis lucis, voram vivam magni Verbi, illum plus quam prophetam, majorem illum in natis mulierum, collaudabant, celebrabant, in oelum tollebant, et ad immortale gaudium transferebant. Talis itaque fuit justivi pacifica sepultura, mundo lætifica et salutaris.

9. Num Porro insanus Herodes, in hac etiam terrena statione ultionis pœnam fugit? Minime gentium; sed, ut dicitur, propter hoc facinus subditorum omnium seditionem expertus, occisus fuit: Deo ob futurorum regnum eruditionem res hujus ad terrorem proponente, ne in paria facinora incurrant. Sed inde digrediens conveniente præsentis diei voce age jam exclamabo: Hodie Joannes Præcursor, capite veritatis causa minutus. beatus dicitur: Herodes vero impius conviciis laceratur hodie Joannes Præcursor omnium linguis propter regis reprehensi commemorationem honoratur: Herodes autem vesanus ab omnibus Dominum timentibus, adulterii vituperatione dehonatur; hodie Joannis Præcursoris in disco circumferuntur sacra laniena: Heroditas autem adultera æterno opprobrio vel nollens cumulatur; hodie Joannis Præcursoris sanguis propter divinæ legis observantiam funditur, Præcursoris autem adversarius propter contraria facta ignominiose traducitur; hodie Joannes Præcursor propter suam defendendæ justitiæ coram Herode fiduciam occiditur; reges autem terræ, quominus a regnandi consortibus dissociarentur eruditi, eum qui se dissociavit contemnunt: hodie, Joannes Præcursor vexillum in terra attoluit, atque omnis homo admonetur ut propria uxore contentus, ulterius non procedat; hodie Joannes Præcursor ad inferos descendit, et mortui gaudium propter Christi adventum percipiunt ineffabile: hodie ob Joannem capite propter justitiam minutum cœli lætantur, simulque in terra homines lætales hinc nos dicunt. Et mihi quidem videtur magnus Domini Præcursor de cœlis nos aspicere, atque ut suos cantores divinæ donis remunerari. Ille inter prophetas, stella est matutina discurrens et illuminans: inter apostolos, sol est in mediis solibus præfulgens et supra cæteros radians: inter martyres, veluti cœlum est sideribus variatum miraculorum: inter justos, ceu multis justitiæ ornamentis alte frondescens, Libani cedros excedit. Hic hodie mundo universo gaudium intimat. Nam si multi in nativitate ejus gavisuri erant, juxta divinum effatum⁹⁶; consentaneum sit in ejus quoque consummatione eamdem esse lætitiā, quam nos solemnitate hac celebrare digni fuimus, quotquot sacerdotalis, aut eremitici, aut monachalis, aut etiam laici ordinis sumus, cuncti scilicet

sul obiit, ut diserte Josephus narrat, *De bello Jud.* lib. II, cap. 9.

saora hac commemoratione gaudium afferente : A præcipue vero nobis qui sacrae illius ædis contubernales ; cujus propterea intercessionibus validioribus utinam fruamur ! in Christo Jesu Domino nostro. Cui gloria et potestas, cum Patre et sanctissimo vivifico Spiritu, nunc et semper et per infinita sæcula sæculorum. Amen.

IX.

Laudatio in S. Joannem apostolum et evangelistam.

(ANG. MAI. loc. cit. p. 62.)

1. Cum cœlum nobis ad laudationis argumentum propositum sit, quis sermo invenietur, qui encomiorum altitudinem æquare possit ? Quod vero ingenium ad magnitudinem se extollat nobilissimæ laudis ? Fors ipsa duntaxat argumenti aggressionem fatiscemus, tanquam ea tentantes quæ nemo assequi possit, ac qui in immensam celsitudinem videamus prosilire. Non hunc autem polum dico, quem stellarum chori vario decore perornant, nec quem sol aurigans reciproco cursu quotidie peragrat ; at neque quem luna cornuta percurrens, diei fulgore noctem collucentem præstat ; cujus miraouli visus magister existit, dum in rerum creaturarum pulchritudinem penetrat, animumque ad creationis auctorem transmittit : quin potius illud dixerim cœlum, cujus stellæ perpetuo lucentes sunt multarum virtutum turmæ, bonæque actionis splendore fulgentes : et cujus sol evangelica nempe prædicatio, ab orbis terrarum fines pervadens, mille partibus lucidius sole mundum collustrat, tum hunc oculis subjectum, tum illum sola cognitum mente. Non enim lunari lumine opus ei est : quippe cum ne nox quidem excipiat diem, quia splendoribus illustratur qui nunquam occidunt.

2. At scire vultis quisnam hic sit magnifice adeo prædicatus ? Nimirum Joannes est, auditores ; Joannes, inquam, perquam excellenter apostolus ; evangelistarum præstantissimus ; Dei aquila, magna illa pennis aureis prædita ; cœlestis profundi investigator, quem nullus assequi potest : homo qui Cherubinos contemplatione superavit, qui æterni Verbi existentiam angelis ipsis nuntiavit, vocalissimus veritatis præco ; mens sublimia spectans ; lingua ignea : os divino sermone instructum ; immensum sapientiæ pelagus : dogmatum imperscrutabilis gurgis ; scientiæ conceptaculum maximum fulgur Spiritus mundo relucens ; gratiæ tonitruo mundum perstrepsens ; sublimis Ecclesiarum columna, Dei firmissimum fundamentum ; humanæ naturæ prædatrix sagena ; piscatoria animarum arundo ad usque cœlum attingens ; serra adversus omnes hæreses, perpetuo motu agitata ; acutus gladius, impietatis zizania dissecans : cœlestis clavis impietatis turmas ocludens : divino robore

(26) Scilicet Studii monasterium, et sacra ædes titulum S. Joannis Baptistæ gerebant. Confer Studitæ nostri Vitam et Opera ed. Sirmond. p. 18, et 618. Item Cangium *Constantinop. christ.*, lib. vi, tit 4, ed. Paris. p. 103. De eodem S. Baptista hymnus

τοῦ μνημοσύνου τὸ ἀγαλλίαμα · διαφερόντως δὲ ἡμῖν τοῖς τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ οἴκου (26) θιασώταις · οὐ μετασχόημεν τῶν πρεσβειῶν ἔτι μᾶλα ἐκτενέστερον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν · ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κρῆτος, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Θ'.

Ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν Ἰωάννην τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν τοῦ Χριστοῦ (27).

α'. Οὐρανοῦ προκειμένου ἡμῖν εἰς ὑπόθεσιν ἐγκωμίου, τίς ἄρα ἐξευρεθείη λόγος τῷ ὕψει τῶν ἐγκωμίων συνεπαρθῆνα : δυνάμενος ; ποία δὲ διάνοια ὑπάψοι τὸ τοῦ μεγέθους τῆς ὑπερφουῶς αἰνέσεως ; τάχα ἂν ἀποκάμοιμεν καὶ μόνον τῆς ὑποθέσεως Β κατάρξασθαι, ὡς τῶν ἀνεφίκτων ἐφαπτόμενοι, καὶ εἰς ἀπειροπληθὲς ὕψος πηδᾶν δοκιμάζοντες · καὶ μὴν οὐ τόνδε φημί τὸν πόλον, ὃν ἀστρῶσι χορεῖται ἐκπρεπῶς καταποκίλλουσιν, οὐδ' ὄνπερ ἥλιος ἀρματηλατῶν τὸν ἐφήμερον διανύει διαυλον, οὐδ' οὐ μὴν ὄνπερ σελήνη μηννοειδῆς διαθέουσα ἡμεροφανῆ τὴν νύκτα ἀπεργάζεταί · οὐ τοῦ θαύματος καὶ ἡ ὄψις διδάσκαλος, τοῖς τῆς κτίσεως ἐμβαθύνουσα κάλλεσι, καὶ πρὸς τὸν τῆς δημιουργίας αἴτιον τὸν νοῦν ἀναπέπουσα · ἀλλ' οὐρανὸν ἐκεῖνον λέγοιμι, οὐ ἀστέρες ἀειφανεῖς τῶν ἀρετῶν σύνοδοι πολλῶν, τῷ φάει τῆς εὐπραξίας ἀποστιλοδοῦντες, καὶ οὐπερ ἥλιος, τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα, εἰς τὰ τῆς οἰκουμένης διφῆτων πέρατα, μυριοπλασίως ἡλίου φωτεινότερον φρουκτωρεὶ κόσμον ὄρατόν τε καὶ ἀόρατον. Σεληνιάου γὰρ φωτὸς οὐπω C δέδεκται, ὅτι μὴδὲ νῦξ τὴν περὶ αὐτὸ ἡμέραν οἶδεν διαδέχεσθαι, ἀνεπίδύτως τοῦ φάους μαρμαρῶσσοντος.

β'. Καὶ τί οὗτος ὁ μεγαληγορούμενος, μαθεῖν βούλεσθε ; Ἰωάννης, ὡ ἄνδρες, ὁ ὑπερλίαν ἀπόστολος, τῶν εὐαγγελιστῶν ὁ προφερέστατος, ὁ τοῦ Θεοῦ ἀετός, ὁ μέγας, ὁ χρυσοπτέρυξ, ὁ τοῦ οὐρανοῦ βουθῶ ἔρεωνητής ἀφθαστος, ὁ ἐπέκεινα τῶν Χερουθίμ ἀνανήξας τῇ θεωρίᾳ ἀνθρωπος · ὁ τῆς τοῦ Λόγου ἀνάρχος ὑπάρξεις καὶ ἀγγέλιος ἄγγελος · ὁ μεγαλοφωτότατος τῆς ἀληθείας κήρυξ ὁ νοῦς ὁ ὑψίβλεπτος, ἡ γλῶσσα ἡ πύρινος, τὸ στόμα τὸ θεόφραστον, τῆς σοφίας τὸ ἀπειρονοπέλαγος, τῶν δογμάτων ὁ βουθὸς ὁ ἀφθαστος, τῆς γνώσεως το δοχεῖον τὸ μέγιστον, ἡ κοσμοφανῆς D ἀστραπή τοῦ Πνεύματος, ἡ οἰκουμένη βροντὴ τῆς χάριτος, τῶν Ἐκκλησιῶν ὁ στύλος ὁ ἀκρότατος, ὁ τοῦ Θεοῦ στερεοπαγῆς θεμέλιος, ἡ ἀγρευτικὴ σαγήνη, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὁ ἀλιευτικὸς τῶν ψυχῶν οὐρανομήκης κάλαμος, ὁ κατὰ πασῶν αἰρέσεων πρίων ἀεικίνητος, ἡ τὰ τῆς ἀσεβείας ζιζάνια διατέμουσα ὄξεϊα μήκαιρα, ἡ τὰ τῆς ἀθείας στρατεύματα διατειχίζουσα κλεῖς οὐράνιος, ἡ σφενδονώσα τοὺς νοητοὺς θήρας θεοσθενῆς διάνοια, ὁ πελαγίζων πο-

quoque ex stitit nostri Theodori. Vit. p. 22.

(27) Græcus hujus orationis textus nunc primum prodit ; interpretatio autem Latina Combesii est, a nobis tamen non parum, et quidem necessario, variata.

ταμὸς τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας τὰνάματα, ὁ τῆς παρ-
 θενίας νὰὸς καθαρώτατος, ὁ τῷ ὄντως ἔραστῷ λίαν
 ἀγαπητὸς καὶ ἐπιστήσιος, ὁ μέγας τοῦ Εὐαγγελίου
 ὄρειόδρομος ἥλιος, ἡ εὐχὸς λύρα καὶ σάλπιγξ τοῦ
 Πνεύματος· καὶ τί δεῖ λέγειν; οὐδ' εἰ μυριοστὸν
 φαίην κατάλογον δυνηθεῖην ἂν ἐξιχνεῦσαι τῶν ἐγ-
 κωμίων τὴν ἄβυσσον· φέρε δὲ, φέρε, οὐ τὸ ἔλον εἴ-
 πειν, τοῦτο γὰρ ἤδη ἄπυρον, οὐ τῇ ἐμῇ ἀγλωτσίᾳ,
 ἀλλὰ γὰρ καὶ οἷς ὑψηγορεῖν δύναμις, ἡττωμένοις τῷ
 μεγέθει τοῦ θαύματος, ὅτι μὴδὲ ὕψος οὐρανοῦ με-
 τρητὸν· κἂν δοίη τίς συναίρειν τὸν ἔπαινον, βραχία
 δὲ τινα ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν λειμῶνων μελισσειδῶς
 ἄνθη λογήσαντες, καὶ ταῦτα οἶά τινα σιμβλα λογικῶς
 κηροπλαστήσαντες, καὶ ὡς ἀπαρτήσαντες τῇ ἀπο-
 στολικῇ πανηγύρει ὡσπερ τινὶ βασιλίδι, ἐπίκουρον
 τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος λαμβάνοντες, προσενεγκεῖν ἡδι-
 στα θαρσύσομεν.

ingeniose fingentes, atque huic solemnitati apostolicæ, tanquam reginæ cuidam, circumponentes, ipsam sermonis auspicem adhibentes, de quo nobis est instituendus sermo; libentissime offerre præsumemus.

γ'. Πατρίδα μὲν εἴ τις ἐπιζητήσει ἐγκωμίων νό-
 μοις ἐπεριδόμενος, ἀφ' ἧς ὁ ἀπόστολος εἰς φῶς
 ἐλάλθην, οὐ περιφανῆ ταύτην εὐρήσει, ἀλλὰ γὰρ
 καὶ λίαν ἄσημον, τὴν Γαλιλαίαν· κοινοτέρως γὰρ·
 δμῶς κίνατῶθα περίβλεπτος ὁ ἀπόστολος· πῶς καὶ
 τίνι τρόπῳ; ὅτι ἐξ ἧς οὐδένα προφήτην ἐγηγέρθαι,
 οὐδ' οὐ μὴν τι ἀγαθὸν εἶναι Ἰουδαίους τε καὶ τῷ
 ἀληθῶς Ἰσραηλίτῃ ᾤετο, ἐνταῦθα Χριστὸς, ἡ πηγὴ
 πάσης ἀγαθότητος, ἐν γαστρὶ Παρθένου τῆς ἀρχι-
 προφητιδος συλλαμβάνεται· ὡδὲ μορφωθείς τῷ καθ'
 ἡμᾶς εἶδει ἐντέθραπται, τοῖς γονεῦσιν ὑποτασσόμε-
 νος, τῆς πόλεως ἀφ' ἧς τὴν κλῆσιν εἴληφεν· (Ναζω-
 ραῖος γὰρ) ὑπὸ τὴν Γαλιλαίαν, ὡς τῆς κώμης Βηθ-
 σαῖδᾶ ὑποτελούσης μάλιστα. Ὡς ἀξιάχαστον τὸ
 ἔδραμα! ὡς μακαριστὴ ἡ πατρὶς! τῆς Ἀδαμιαίας
 περὶδῶς αἰδεσιμώτερον διαλάμπουσα, ὡς τὸν ἐξ οὐ-
 ρανοῦ ἐσπετέρον Ἀδάμ σὺν τῷ Ἰωάννῃ προικοφορή-
 σασα. Γένος οὐδ' αὐτὸ εὐκαταφρόνητον· πῶς; ὅτι
 ἀπὸ Σεβεδαίου καὶ Σαλώμης ὁμαίμονος Χριστοῦ κατὰ
 τὰς αἰετὸς ἐκφραζόμενος. Ὡ πῶς εὐαγῶς ἀμφοτέρω
 εἰς ταυτὸν συνέδραμεν, τὸν υἱὸν τοῦ νυμφῶνος ἀδελ-
 φοῦτον Χριστοῦ ἐξευρεθῆναι ἀρμοδιώτατον! καὶ γε
 τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν Ἰωάννης εὐγενέστερος, γέ-
 νος Θεοῦ χρηματίζεται ἀμφοτέρωθεν. Ὁρᾶτε ἡλίκα
 ἀνεφάνη τὰ δόξαντα εἶναι φαυλότερα τῇ φιλοπόνη
 ἐργασίᾳ πλεομένη; τίς ἡ ἀνατροφή; ἐπιτιγδευμα,
 ἤ τις καὶ οἷον ἐπιδεικτέον, εἰ ἄρα κἀντεῦθεν καθ' εἰρ-
 μὸν βαίνει ὁ λόγος.

δ'. Οὐδὲν ἀπορώτερον ὢν ἴσμεν ἐν βίῳ μεθόδων
 ἀλευτικῆς τέχνης, οὔτε μὴν τῆς περὶ αὐτὴν ἀνα-
 τροφῆς ἀγροικότερον· διότι τῶν μὲν ἄλλων τεχνῶν
 αἱ προχειρίσεις πρὸς τῷ ἐμπολιτεύεσθαι καὶ πλείονα
 πορισμὸν τῷ τεχνίτῃ ἐσφέρουσιν, ἂν τε λογικῶς ἂν
 τε πρακτικῶς εἴποιεν τις· τῆς δὲ, πρὸς τῷ ἰδιάζοντι,
 καὶ ἡ τῶν ἰδιωτῶν σπάνη ἐφαμίλλος, ὡς πληροῦ-
 σθαι τὸ τοῦ γράμματος πᾶς, Μόχθος ἀνθρώπου εἰς

A animus spiritales bestias velut funda impetens; fluvius Dei sapientiæ laticæ exundans; virginitatis mundissimum templum; ei, qui revera amabilis est, valde charus, ac supra ejusdem pectus recumbens; magnus Evangelii sol speciose discurrens; sonora Spiritus lyra ac tuba. At quid opus est dicere? Nesi mille quidem titulis auctum catalogum contexam, ejus poesim pervestigare laudum abyssum. Age vero, age, non ut universa dicamus (hoc enim inconcessum, nedum mihi qui sermonis ac facundie penuria laboro, sed et iis qui altiloquii facultate pollent, quos tantum illud miraculum ingenti sua magnitudine vincit; quando neque altitudo cæli ejusmodi est, ut eam metiaris). Quod si nobis concedatur, partem aliquam laudum conferre, pauca quædam ex Evangeliorum pratis in modum apum decerpentes, ac velut in quibusdam alveolis ceras

B decerpentes, ac velut in quibusdam alveolis ceras
 3. Patriam quidem, ex qua apostolus in lucem
 prodiit, si quis encomiorum legibus nitens, inqui-
 rendam dixerit, haud illam admodum illustrem in-
 venerit: quin etiam obscuram valde et ignobilem,
 nempe Galilæam: communior enim hæc est opinio.
 At hinc tamen spectabilis existit apostolus. Quo-
 modo, aut qua ratione? Quia unde nullus sur-
 rexisset propheta, ac nec boni quidem aliquid esse,
 Judæis pariter ac vero Israelitæ, videbatur, illic Chri-
 stus totius bonitatis fons in Virginis principis pro-
 phetissæ utero conceptus, illicque cum humanam
 induisset formam parentibus subjectus, educatus
 est: cum civitas ex qua ille cognomen accepit
 C (Nazarenus enim appellatus est) Galilææ provinciæ
 esset: cui quidem Bethsaidæ pagus subjectus erat.
 Quam dignum admiratione solum! Quam beata
 patria! Adami patria venerabilis effluens, ut
 quæ secundum e cælo Adamum cum Joanne pro-
 tulerit. Genus ne ipsum quidem contemptibile.
 Quomodo? Nimirum, quod is, quem laudamus, na-
 tus sit patre Zebedæo, ac matre Salome, Christi,
 si carnem spectes, consanguinea. O quam sancte ac
 præolare ambo concurrerunt, ut thalami filius, Chri-
 sti consobrinus inveniretur! adeo ut Joannes uni-
 versis ab ortu solis nobilior existat, qui utrimque
 Dei genus sit. Videtis quanta hæc appareant, quæ
 videbantur contemptibilia, studioso opere nunc
 contexta? Quid ultra? Vitæ studium, quodnam il-
 lud ac quale fuerit ostendendum est; siquidem
 D hinc quoque orationis series procedit.

4. Inter studiorum ac professionum nota nobis in
 sæculo genera, piscatoria arte egenum magis: nec
 quidquam vita piscationi addicta rusticus invenias:
 nimirum aliarum artium studia, præter vitæ ac
 conversationis rationem, majus quoque lucrum
 artificii conferunt, sive quis rationem æstimet, sive
 actionem: piscatoria autem ars, parem cum solitu-
 dine parcimoniam habet, ut impleatur quod scri-

ptum est: *Omnis labor hominis in ore ejus* ⁹⁶. Sunt namque pannisobaiti, ac vestibus detritis, squallenti coma, ac adusta facie, nudis pedibus discurrentes, littoribus, ac magis solitariis locis immorantes, modo quidem super petras sedentes, modo inos gurgites, unde prædam exspectant, dispicientes. Quorsum hæc tam diligenter exposui? Nimirum ut ostendam nihil esse dignum vituperatione, tametsi Joannes hanc exercuerit artem. Transi tu spiritualis sensus investigator ad visibilem metaphoræ modum, occurretque scientia generi congruens. David cum prius pastor ovium esset, postmodum a Deo electus est, *pascere Jacob servum suum, et Israel hæreditatem suam* ⁹⁷. Mihi quoque Joannem considera, ab irrationalium piscium, ad rationalium capturam magno Verbo vocante, prout Deum decebat, translatum. Non enim electus fuit ut hunc illumve gregem pasceret, aut quibusdam terminis discretas tribus, sed ut orbem universum piscatione caperet. *Venite enim, inquit, post me, et faciam vos piscatores hominum* ¹. Tametsi autem communis fuit vocatio: ad eum tamen a nobis reducenda est, de quo hæc est instituta oratio; quod etiam in quibusdam aliis universalioribus vocabulis fiet; non ut præ apostolis aliis theologo jus vindicemus, ex his quæ peculiariter de ipso exponimus; absit: nam neque accensis e communi aliquo lumine facibus, ideo minor est splendoris ex uno plena participatio.

5. Quandoquidem vero magnus hic apostolus a Deo piscator constitutus est, age videamus eum allegorice, quasi in navicula, in corpusculo suo relictum, non discissa retia, sed evangelica verricula. Quænam arundo? doctrinæ calamus. Quisnam piscatorius funiculus? theologiæ nexus. Quisnam hamus? tripartita crux. Quænam esca? caro deifera, qua inescatus magnus ille cetus Beliar captus est. Quæris super quam sedeat petram? Firmam mihi fidei considera sedem. O rem mirabilem! Verriculum jacit, non in hunc illumve sinum, sed in sæculi mare universum. Extendit calamum non in modicum aliquod spatium, sed in fines orbis terrarum: immittit funiculum non in gurgitem immensum, sed in ipsam impietatis abyssum. Tu mihi locupletem capturam considera ex singularibus pariter ac promiscuis collectam; crassos dico de populo ac gregales; moribus scilicet atque affectionibus varios, ex minoribus majoribusque, ætate nimirum ac dignitate: alios quidem pravus exasperatos doctrinis, tanquam e petris sub undis latentibus, ab impietate capit; alios mentis simplicitate interceptos tanquam per mare cursitantes, verriculo includit: et quidem haud neci tradens, sed vivificans, non in salsis peccati aquis continens, sed in dulcibus baptismi fluentis vivere faciens: quin neque corruptibili pecunia acquirens, sed adoptionis chirographo a diaboli servitute eximens, cum antea capti tenerentur ad hujus arbitrium. O rem mirabilem! Quis a sæculo capturam ejus-

Α τὸ στόμα αὐτοῦ· καὶ γὰρ εἰσι ῥακοδοτοῦντες καὶ ἔρικνωμένοι, αὐχμηροὶ τὴν κόμην καὶ ὀψίκαυστοί, γυμνοποδοῦντες ὄμοῦ καὶ ἀναθέοντες, ἀκταῖς τε καὶ ἔρημικωτέροις τόποις ἐνδιατρούθοντες· πῆ μὲν πέτραις ὑπερκαθεζόμενοι, πῆ δὲ βυθοῦς διορῶντες, κἀντεῦθεν τὴν ἄγρην ἀνέχοντες. Τίνος οὖν εἵνεκεν περιεργότερον ὑπέειπον ταῦτα; ὅτι εἰ καὶ ταύτην τὴν τέχνην μέτεσιν ὁ Ἰωάννης, οὐ νεμεσητόν. Μετάδοθι ἐπὶ τὸν τῆς μεταφορᾶς τρόπον θεωρητὸν, καὶ εὐρήσεις συμβαίνουσαν τῷ γένει τὴν ἐπιστήμην. Δαδὶ δὲ ποιμὴν πρότερον προβάτων, εἶτα ὑπὸ Θεοῦ ποιμίνων τὸν δοῦλον αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Σκέψαι μοι καὶ Ἰωάννην ἀπὸ τῆς ἀλόγου εἰς λογικὴν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Λόγου μετενγεγμένον θεοπροπέως ἀλείαν· οὐ γὰρ ποιμαίνειν τήνδε ἡ τήνδε καὶ τισιν ὁρίοις διειλημμένας φυλάς, ἀλλὰ γὰρ τὴν οἰκουμένην ἀλείβαιν ἅπασαν· δεῦτε γὰρ, φησὶν, ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλείεις ἀνθρώπων· εἰ δὲ ὅτι κατὰ κοινού ἡ κλησίς, ἀλλ' ἡμῖν τε ἀκτέον ταύτην ἐπὶ τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος· ὡσπερ καὶ ἐπὶ τισιν ἄλλαις γενικωτέραις φωναῖς, οὐ πλεονεκτοῦσι παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους τῶν θεολόγων τὰς δὲ διὰ τῆς μερικωτέρας ἀναλήψεως, ἀπαγε· ὅτι μηδὲ πλεονεξία τοῖς ἀπὸ κοινού φωτὸς ἀναφθεῖσι λαμπτήρσιν, ἡ ὑπ' ἐνὸς ὀλικῆ τῆς λαμπρότητος μέθεξις.

ε'. Ἐπεὶ δὲ κτῆσθη ὑπὸ Θεοῦ ἀλείς ὁ μέγας ἀπόστολος, δεῦρο ἴδωμεν αὐτὸν ἀλληγορικῶς ὡς ἐν πλοίῳ ἐν τῷδε τῷ σαρκίῳ καταρτίζοντα οὐ διεβρώγῳτα δίκτυα, ἀλλὰ τὰ εὐαγγελικὰ ἀπαρτίζοντα ἀμφίβληστρα· τίς ὁ κλάμος; ὁ δογμάτων δόναξ· τίς ἡ ὄρμις; ἡ πλοκή τῆς θεολογίας· τί τὸ ἄγκιστρον; ὁ τρίμερος σταυρὸς· τί τὸ δέλεαρ; ἡ θεοφόρος σὰρξ, ἐν ἣ δελεασθεὶς ἐχειρώθη τὸ μέγα κῆτος ὁ Βελιάρ. Σητεῖς ἐν ὑπερκαθίζεταί πέτρα; νόμι μοι τὴν στερεὰν εἶδραν τῆς πίστεως. Ὡ τοῦ θαύματος! ῥίπτει τὸ ἀμφίβληστρον οὐκ εἰς τόνδε τὸν κόλπον καὶ τόνδε, ἀλλ' εἰς τοῦ βίου τὴν θάλασσαν· ἐκτείνει τὸν κλάμον οὐκ εἰς μικρὸν που διάμετρον, ἀλλ' εἰς αὐτὰ τῆς οἰκουμένης τὰ τέρματα· ἐνίσειν τὴν ὄρμιαν οὐκ εἰς βῆθος ἐπιμετρούμενον, ἀλλ' ἐπ' αὐτὴν τῆς ἀσεβείας τὴν ἄβυσσον. Θέα μοι τὴν ἄγρην πλοῦσιον ἐκ μοναδικῶν τε καὶ μιγαδικῶν συνηθροισμένθ, τοὺς ἀδρούς φημι τοῦ λαοῦ καὶ ἀγελαίους, πολυειδῆ τε καὶ ποικίλον, ἔθεσι λέγω καὶ πάθεσιν, ἐκ μικρῶν τε καὶ μεγάλων, ἡλικίαις δετλαδῆ καὶ τάξεσιν· οὐς μὲν τετραχυνομένους δόγματι μοχθηριῶν, ὡς ἐξ ὑφάλων τῆς ἀθείας πετρῶν λαμβάνων· οὐς δὲ λελητῆσμένους ἀσελότῃ διανοίας οἷα πελαγοδρομοῦντας σαγηνεύων· καὶ ταῦτα οὐ θανατῶν, ἀλλὰ καὶ ζωογονῶν, οὐκ ἐν ἀλμυροῖς ὕδασι τῆς ἀμαρτίας συνέχων, ἀλλ' ἐν γλυκέσι νάμασι τοῦ βαπτίσματος ἐνδιαιτῶν· οὐδ' οὐ μὴν ἀργυροῖς φθαρτοῖς ἐπεμπολῶν, ἀλλ' ὑπογραφεῖν υἱοθεσίας ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου δουλείας ἐλευθερῶν, προεξωγρημένους ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκεῖνον θέλημα. Ὡ τοῦ δράματος! τίς ἡκουτίσθη τοιοῦτον θήραμα ἐξ

⁹⁶ Eccle. vi, 7. ⁹⁷ Psal. LXXVII, 94. ¹ Matth. iv, 19.

αἰῶνος ; τίς ἔγνω τηλικούτον μεγαλέμπορον ἀλίαν ; Ἄδτι μὴ ἑκατοντάδας μόνον καὶ χιλιάδας, ἀλλὰ γὰρ πάντα τὰ ἔθνη ἃ μαθητεύειν ἐπιστεύθη προσάγοντα τῷ πρωθαλιεῖ Δεσπότη Χριστῷ · οὐκ ἄρα εἰκότως προὔλεγον μὴ οἶόν τέ με ἐφικνεῖσθαι τῆς ὑποθέσεως, καὶ ἄκρω οἰονεὶ δακτυλῷ ;
dicebam, mihi hoc argumentum esse quam pro mea facultate, vel si extremo veluti digito attingere velim ?

5. Σκέψαι μοι καὶ τὰλλα εἰρημολογία ἀρίστη ἀληγορούμενα. Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου · τὸ φῶς ἔλασσι·κόν σκοτούς, ὀφθαλμῶν ὄψις, σωματίων ἀνακαίνωσις, ἐφετόν, ἀγαστόν. Τί οὖν Ἀπόστολος ; οὐ μεοῖ σκότος ἀντικείμενον ; οὐκ ὁμματοὶ τυφλοῦς ἀμφοτέρωθεν ; οὐκ ῥῶσιν παρέχει σώμασιν ; οὐ διὰ ταῦτα στερεκτὸς καὶ θαυμαστός ; τοῦτο ἦν ἄρα ὁ Χριστὸς παρεγγυᾶτο · Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπρούς καθαρῖζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε · δωρεᾶν ἐλάθετε, δωρεᾶν δότε. Ἐννοεῖ μοι τὰ μυρία γένη, τῶν νοσημάτων, καὶ ὄψη τὰ ἄπειρα πλῆθη τῶν θαυμάτων τῶν ἐξ ἑκασταχοῦ βοτρυδὸν ἀγγελήδων πρὸς τὸ ἀμύθητον τε καὶ ἀλυπον ἱατρειὸν τῆς σωτηρίας συρρέοντων, ὅτι μὴδὲ τομαῖς τε καὶ καύσεσιν ἢ τισι φάρμακοποισίαις ἢ τῶν ἀλγεῖνων φυγαδεία, πῖσται δὲ μόνη καὶ λόγου μάστιγι. Ὡ τῆς μεγαλοδωρεᾶς ! ἄρτι τυφλὸς, βλέπει τὸ φῶς, ἐξαπίνης τὸ ἀεινεφὲς ἀποθέμενος, καὶ χαιρεῖ ὁρῶν τὰ ὑπ' οὐρανὸν κάλλη τε καὶ θεάματα · ἄρτι χωλὸς, παραχρῆμα στερεοποδεῖ, καὶ γῆθει ἀλλόμενος ὡς ἔλαφος · ἄρτι μὲν μογιθάλος, τῶν δεσμῶν τῆς γλώσσης λυθεὶς ὀρθολοκετὶ εὐχάριστήρια · ἄρτι δὲ ξηρόχειρ, ὑγιασθεὶς ἀμφὼ τῷ χεῖρε πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Δεσπότην ἔξει εὐκτήρια · ἄρτι μὲν ὑδερῶν, κενούται τοῦ πάθους ὡς τάχιστα, καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ὑγίαιαν ἀνεισιν · ἄρτι δὲ λεπρὸς ἀποσύρεται τῆς λύβης, καὶ βλέπων τὴν ἑαυτοῦ νεουργηθεῖσαν σάρκα ἀγάλλεται · ἄρτι μὲν παραλύτος, ἀρτιασθεὶς ἐπωμάδιον φέρει τὸ κλινίδιον · ἄρτι δὲ δαιμονῶν, τοῦ πνεύματος καθαρθεὶς, σωφρονῶς δοξάζει τὸν Κύριον · ἄρτι μὲν ἡμιθανὲς ἀσθμαίνων, ἐξ ὀδία ἀναθρώσκων τάχιστα · ἄρτι δὲ νεκρὸς, ἐκ φθορᾶς ἀνέθορε τὰ ἐν ἔδου λογοθετῶν τοῖς ὑπὲρ γῆν καὶ ζωάχρηθον Θεὸν ἀνομολογούμενος · ἄρτι μὲν ἑτερόφθαλμος, ὀρθοβλεπεῖ, καὶ μονόμματος διδυμοματεῖ, καὶ ἄθριξ κερηκομεῖ · ἄρτι δὲ κυρτὸς, ὀρθοῦται, καὶ κωφὸς ὠτακουστέ, καὶ περτωτῶν ἐρρώται, καὶ ῥιγῶν εὐκρατεῖ · ἄρτι στείρα παιδοποιεῖ, καὶ αἰμορροούσα εὐπαθεῖ, καὶ δυστοκοῦσα, εὐτοκεῖ, καὶ καρκινὸς σαρξ εὐσωμα[α]τεῖ, καὶ πᾶν κολόβωμα φυσικὸν ἀρτιάζεται, καὶ πᾶσα μαλακία ὑποχωρεῖ καὶ πᾶν ψυχικὸν πάθος ἐξωστατεῖ. Ἐὼ λέγειν τὰς ἐν ἀλόγοις ζώοις θαυματουργίας, τὰς τε τῶν στοιχείων ἄρσεις καὶ μεταθέσεις, ἧς τινος οὖν ἄλλης φύσεως παραδοξοποιίαν · ἢ γὰρ οὐκ ἀληθὲς τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον, ὅτι ὁς ἂν εἶπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῆ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεῖσαι ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὁ ἂν εἶπῃ. Ὅρα μοι λοιπὸν καὶ ὄρος εἰς ὑγρὸν μεταιρόμενον τυχόν, καὶ αὐτὸ πά-

modi audlit? Quis talem, copiosaque adeo instructum merce piscatorem agnovit? Quandoquidem non centenos, vel millenos tantum, sed universas gentes, quarum docendarum eridentum munus accepit, ad Christum Dominum ac principem piscatorum adducit. Nonne igitur jure meritoque ante

6. Mihi quoque alia expende egregiam per allegoriam seriatim exposita. Vos estis lux mundi. Lux, tenebrarum expultrix, oculorum illuminatio, corporum refocillatio: desiderabilis omnino res et admirabilis! Quid ergo Apostolus? Nonne tenebras adversarias minuit? Nonne utrimque cæcis visum restituit? Nonne robur corporibus tribuit? Nonne ob hæc amore dignus et admiratione? Hoc utique Christus mandabat: *Infirmos curate, leprosos munda-te, dæmones ejicite; gratis accepistis, gratis date*. Considera mihi innumerabilia morborum genere, occurretque infinita miraculorum copia in hominibus patratorem, qui conferta multitudine ad gratuitum nihilque molestiam facientem salutis medicum conflunt; quia nimirum non ferro ac igne, aut potionibus quibusdam medicis morbos abigit, sed sola fide ac sermonis flagello. O doni magnificentiam! Nunc cæcus derepente lumen videt, cum nubem impositam oculis semper habuisset, gaudetque sublunaria hæc decora ac spectacula aspiciens. Nuper claudus, solidatis plantis firmum recipit gressum, gestitque saliens ut cervus. Modo blæsus, linguæ vinculis solutis, expedito sermone gratiarum actionis laudes pangit. Modo aridam manum habens, sanus effectus, manus ambas tendens ad Dominum in oculis existentem, preces canit. Modo hydropicus, quam citissime morbo vacuatur, et ad pristinam sanitatem redit. Modo leprosus, plaga sua eripitur, vidensque carnem suam renovatam, exultat. Modo paralyticus, artibus instauratis lectulum in humeros tollit. Modo dæmoniacus, a spiritu mundatus, sobria ac sanamente Dominum laudat. Modo semimortuus et suprema verba jam dicens, confestim revalensit. Modo mortuus, a corruptione velox resurgit, eorum rationem quæ sunt in inferno reddens hominibus in terra constitutis, ac vitæ auctori Deo vicissim confitens. Modo altero læsus oculo, recte videt; unumque oculum a natura sortitus, duobus oculis intuetur: glaber, comam nutrit. Modo incurvus erigitur, surdoque aperiantur aures; febris ardore æstuans bene valet; contrario item frigore algens temperationem humorum recipit. Modo sterilis, prolem suscipit: fluensque sanguine, valetudinem obtinet, atque ad partum difficilis, expedita redditur; hæmorrhœissa sanatur; cancrumate laborans, corpus integrum recuperat; quodlibet naturæ detrimentum sarcoitur, ac omnes languores recedunt; animæ item morbi omnes pelluntur. Mitto dicere,

¹ Matth. v, 14, ² Matth. x, 8.

quæ erga brutos animantes miracula patrata sunt : elementorum item de suo statu commotiones ac translationes, et alterius cujusvis naturæ miraculum. Nonne enim illud veritate nititur, quod a Domino dictum est : *Quisquis dixerit monti huic : Tollere, et mittere in mare, et non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit, quia quod dixerit fiat, fiet ei quodcumque dixerit* ^{3*}. Jam mihi et montem forte videas in aquas translatum, vicissimque exsiccatus imos gurgites, atque in campum herbiferum mutatos : quin et aquam repente ac fundo scaturientem, scissamque petram, et hominem Christo plenum aseotantem ⁴ : ac si quid aliud discipulis ad fidem trahendis idoneum justa exigebat necessitas ; cum nihil sit, quod divina gratia præstare non possit.

7. At ne singulis plus æquo immorans, auditoribus tædium creem, ad aliud etiam transeo. *Vos estis sal terræ* ⁵. Hic quoque metaphora ab illis sumpta est, quæ ad usum necessarium veniunt : quemadmodum etiam alio loco : *Habete in vobis sal* ⁶. Hoc autem quid aliud quam charitatis sit ? quæ etiam est plenitudo legis, ut sacer apostolus Paulus docet ⁷. Sicut enim absque sale panis non manducabitur, ut nec fere quisquam alius cibus, sic liquet absque dilectione nihil præstitum iri eorum quæ Deo accepta sunt. Talem se nobis exhibuit apostolus, adamantino animo præditus, atque in certaminibus pietatis causa susceptis insuperabilis, neque prosperis mutatus neque adversis, id est infatuatus. Videsis : persecutiones patiebatur, nec ab eorum qui persequabantur amore recedebat ; ducebatur ad reges et præsidis, nec quidquam de animosa confessione remittebat : virgis cædebatur, ac verberantibus sese medicum præbebat : conviciis appetebatur, et ludibrio habebatur, illusoribusque gloriam curabat ; magistrum imitatus, qui etiam dum pateretur, crucifixoribus veniam a Patre precabatur. Prædebant illi gladium, ipse objiciebat doctrinam : illi ignem minabantur, ipse charitatem augebat : illi minas, ipse preces : illi afflictionem, iste salutis eorum qui affligebant, sitim præ se ferebat : molestiis delectabatur : angustis dilatabatur. Quin adeo, ne a prosperitatibus quidem ei tentatio defuit : sequebatur enim signa edita ac prodigia non vulgaris honor ac commendatio. At neque adversis refriguit charitas, neque laudibus emollita est, sed idem in omnibus perstitit, ad cujusque modum varius atque conditus, juxta mannæ gustum. O rem mirabilem ! Nam hæc quoque addenda sunt. Missus tanquam ovis in medios lupos a pastorum principe Christo, nec ipse in lupum mutatus est, luposque in agnos convertit. Cum morderetur, animorum morsibus medebatur, vulneribus acceptis curationes rependens : illitteratus etiam sæculi sapientes ad religionis dogmata convertebat : inermis, hostes quoque Dei militiæ ascribebat adversus diabolium. O quantam hæc habebant difficultatem ! addiderim etiam quantam gratiam ! Tale sane est divinum sal. Serpentis astutia, ac columbæ simplicitas quanta fuerit, jam ex proxime dictis palam factum

ζ'. 'Αλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλείον ἐνδοκτιβῶν τοῖς κατὰ μέρος δικκορῆς γίνουμι τοῖς ἀκούουσιν, ἐπ' ἄλλο δὴ καὶ τρέψομαι. Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν ἀναγκαίων εἴληπται κἀνταῦθα ἡ μεταφορὰ ὡσπερ καὶ ἀλλαχοῦ, Ἐρχετα ἅλας ἐν ἑαυτοῖς· τοῦτο δὲ τί ἄλλο ἢ ἀγάπη ἂν εἴη, ἥτις καὶ νόμου πλήρωμα, ὡς φησι Παῦλος ὁ ἱερὸς ἀπόστολος ; Ὡ οὖν οὔτε ἄρτος βρωθῆσεται ἂνευ ἁλὸς, ὅτι μὴδὲ τι σχεδὸν τῶν ἐδωδὶμῶν· οὕτω δὴλον ἐστὶ καὶ ἀγάπης δίχρα οὐδὲν τῶν θεοφιλῶν ἐξεορασθήσεται· τοιοῦτον ἡμῖν ἑαυτὸν παρίστησιν ὁ Ἀπόστολος ἀδαμντίνην ἔχων οἶονει τὴν ψυχὴν καὶ ἀκαταγώνιστον ἐν τοῖς ὑπὲρ ἀληθείας ἀγῶσι· καὶ μὴδοποτέρῳ διὰ τῶν δεξιῶν ἢ ἀριστερῶν μεταβαλλόμενος ἤγγουν μωραίνόμενος· σκόπει· ἐδεδίωκτο, καὶ τῶν διωκόντων τοῦ πόθου οὐκ ἀφίστατο· ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἤγετο, καὶ τῆς εὐθῆσασου ὁμολογίας οὐκ ἐλλέλειπτο· ἐμαστίζετο, καὶ τοῖς κολασταῖς ἰητῆρ ἐγνωρίζετο, ἀνειδίξετο, προῦπηλακίζετο, καὶ τοῖς ὑβρισταῖς δόξαν ἐπραγματεύε· μιμούμενος τὸν διδάσκαλον ὃς καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πάθους τοῖς σταυρωταῖς τὴν ἀφῆσιν ἐζητεῖτο παρὰ τοῦ Πατρὸς· ῥομφαλίαν δ' ἐκείνοι προῦτεινον, αὐτὸς τὴν διδασκαλίαν προῦβάλλετο· πῦρ ἠπέλουν ἐκείνοι, ὁ δὲ τὸν πόθον ἠῤῥεῖ· αὐτοὶ τὰς ἀπειλάς, καὶ οὗτος τὴν προσευχὴν· τὸν θλιμὸν ἐκείνοι, καὶ οὗτος τὸ διψῆν τὴν σωτηρίαν· τῶν ἀλγεινῶν τεροπόμενος, τοῖς ὑποπιεσμοῖς εὐρύνόμενος. Καὶ μὴν κἀκ τῶν δεξιῶν ἡ πείρα· εἶπετο γὰρ δὴ πρὸς τοῖς σημείοις τε καὶ τέρασιν οὐχ ἔτυχουσα τιμὴ τε καὶ ἀφοσίωσις· ἀλλ' οὐκ ἐκεῖθεν καὶ ἀπέψυκτο τῆς ἀγάπης, οὔτε ἐνταῦθεν ἐχαυνοῦτο τοῖς ἐπαίνοις· ὁ αὐτὸς δὲ ἐν ἅπασι πρὸς τὴν ἐκάστου ἰδιοτροπίαν ἀεὶ ποικιλλόμενος καὶ παραρτυόμενος κατὰ τὴν τοῦ μάνα διαγέουσιν ! Ὡ τεῦ θαύματος ! προσθετέον γὰρ καὶ ταῦτα· ὡς πρόβατον ἐν μέσῳ λύκων ὑπὸ τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ ἀποσταλεῖς, οὔτε αὐτὸς ἐλελύκωτο, καὶ τοὺς λύκους εἰς ἔρνας μετέπλαττεν· δακνόμενος, ἰᾶτο τὰ τῶν ψυχῶν δόγματα τραύμασι θεραπειᾶς ἀμείβων· ἀγράμματοι καὶ τοὺς τοῦ κόσμου σοφοὺς μετεστοιχειοῦτο εἰς τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα· ἄσπλος, καὶ τοὺς πολεμίους θεῶ ἀντεσφατολογεῖτο κατὰ τοῦ διαδόλου. Ὡ πόσης ταῦτα δυσχερείας ! προσθεῖν δ' ἔν καὶ χᾶριτος· τοιοῦτον δὴ τὸ θεῖον ἅλας· τό τε πανοῦργον τοῦ ὄψεως, καὶ τὸ τῆς περισσεῶς ἀκέραιον ὄσον ἐκ τῶν προσεχῶς εἰρημένων, ὁ λόγος ὑπεῖλη-

^{3*} Marc. xi, 23. ⁴ I Cor. x, 4. ⁵ Matth. v, 13. ⁶ Matth. ix, 49. ⁷ Ro m. xiii, 10.

φεν· καὶ τὰ πλείω πάραισι τοῖς εἰδόσι, φειδοῖ τοῦ **A** μακρηγορήματος· ἀλλ' ἐπὶ τὸν κολοφῶνα τοῦ λόγου ἰτέον.

τ'. Καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὄνομα Βοανέργες, ὃ ἐστὶν υἱοὶ βροντῆς· τὴν βροντὴν φασὶ τινες γέννημα εἶναι ἀνεμιαίου πνεύματος, ὃ συλληφθὲν ἐν νέφεσι καὶ οὐκ ἔχων ὅπου ῥαγεῖη διεξοδόν, τῇ μὲν θλίψει τὴν ἀστραπὴν, τῇ δὲ ῥήξει τὴν βροντὴν ἀπεργάζεται· ἐκ δὲ βροντῆς βροντὴν κυύσκεισθαι εἰπὼν τις, οὐκ ἔξω βάλ-
λει τὸν λόγον τοῦ δέοντος· εἴπερ οἷον τὸ γεννῶν, τοι-
οὔτον δὴ καὶ τὸ γέννημα· τί οὐν ἐντεῦθεν; ὅτι κατὰ τὸ
Πνεύματος ἁγίου εἶναι ἀπήχτημα, υἱὸς βροντῆς ὠνόμα-
σται ὁ Ἀπόστολος, ἀστράπτων ὁμοῦ καὶ βροντῶν ἡμῖν
τὰ θεῖα, ὡς ἐκ νεφελῶν οἰνοεὶ ἐκραγεῖς τῆς θείας χάρι-
τος. Εἴδωμεν δὲ, εἰδοκεῖ, ἐν κεφαλῇ οἷα καὶ τὰ βρον-
τῆματα, ὡς ἂν μᾶλλον θαυμάσοιμεν τοῦ ὀνοματοθέντος
τὴν δύναμιν. Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς
τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Ὡς τῆς μεγαλοφωνοτά-
της θεηγορίας! οὐχ οὕτω βροντῆς παταγῶ τεθήσασιν
ἀνθρώποι, ὡς τῶν Ἰωάννου θεολογίαν σὺν τοῖς ἐπι-
γείοις ἐξεπλάγησαν καὶ τὰ οὐράνια, εἴπερ κἀκείνων
παρὰ Ἰωάννου ἡ μαθητεία. Ἴνα γάρ, φησί, γνωρισθῆ
νῶν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπου-
ρανίοις διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡ πολυποικίλος σοφία
τοῦ Θεοῦ· ὡς μὲν οὖν τὰ ἐν αἰσθήσει συγγράφων, ἀρ-
χῆν ἀπάντων τῶν ποιημάτων τὸν οὐρανὸν προῦθη-
κεν εἰπὼν· Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν
καὶ τὴν γῆν· οὐδὲ γὰρ οἶόν τε ἦν ἀφθαλμὸν πρῶ-
τον ὄντα τῶν ἐν ἡμῖν αἰσθήσεων, ὑπεραθῆναι που
περαιτέρω τοῦ οὐρανόθεν ὕψους· διὸ καταλλήλως τῇ αἰ-
σθήσει καὶ τὸ ποίημα προτέταχται, τῶν ἄλλων ταῖς ἄλ-
λαις δευτερευόντων· ὃ δὲ ἄτε ὑπὲρ αἰσθήσιν τὴν ἐξηγο-
ρίαν ποιοῦμενος, οὐκ οὐρανὸν καὶ γῆν, ἀλλὰ τοῦ οὐ-
ρανοῦ καὶ ὁμοῦ πάντων τῶν ὑπερουρανίων νοῶν
ποιητῆν, ἀρχῆν εἰληφεν, εἰπὼν· Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ
Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς
ἦν ὁ Λόγος.

principium assumpsit; dicens: *In principio erat Verbum* ¹².

θ'. Εἶδες εἰς ποῖον ὕψος ἄπειρον ἦρε τὸ ὄμμα τοῦ νοῦ; ὡς περ τι νοητὸν στερέωμα καταπηξάμενος ἡμῶν ἐν διανοίᾳ τὸ τρίτατον ἦν· ἵνα μέχρι τοῦδε ὡς περ τι ἔξαλμα φωτὸς προῖων ὁ νοῦς, πρῶτος ὢν καὶ ὀυτος τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων, μὴ ἔχοι φύσιν ἀρθῆναι που ἐπέκεινα, κἂν κενεμδατεῖν δόξοιεν ἐκ πολυπραγμοσύνης ὀνευδέκτου· ἀλλ' οἷον ἐπαναπαυ-
σάμενος τῆς ἐφέσεως παλινδρομῆ πρὸς τὰ κατόπιν καὶ ὑπὸ κτίσιν, οἷς καὶ συγγενῶς ἔχοι, ὀρῶν τὰ δη-
μιουργήματα καὶ δοξάζων τὸν ἀριστοτέχνην, ἕνα τε ὄντα ἀναρχον Θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, τὸν πᾶσι τοῖς οὔσιν ἐπιστατοῦντα· τίνα ταῦτα; Σεραφίμ, Χερουβίμ, Θρόνους, Δυνάμεις, Ἐξουσίας, Κυριότη-
τας, Ἀρχάς, Ἀρχαγγέλους, Ἀγγέλους· εἶτα τὰ κατ' αἰσθήσιν, οὐρανὸν ἥλιον, σελήνην, ἀστέρας, ἀέρη, γῆν, θάλασσαν, ζῶα χερσαῖα, ἐνάλια, ἐναέρια, φυτὰ, βοτὰ, πᾶσαν συλλήβδην φύσιν ἐμφυχόν τε

est; pluraque apud gnaros dicere omittimus, vitandæ causa prolixitatis. Verum ad sermonis colophonem veniendum est.

8. *Et imposuit illis nomina Boanerges, quod est filii tonitruui* ⁸. Sunt qui dicant fieri tonitruum ex aereo spiritu, qui nimirum inclusus in nubibus, nec inveniens qua parte exeat, collisione quidem, fulgur, ruptione autem, tonitruum efficiat. Quod si quis tonitruum tonitruo progigni dicat, nihil a probabilitate alienum dixerit: siquidem quale est gignens, tale et quod gignitur. Quid ergo inde? Nimirum tanquam Spiritus sancti resonantia appellatus est apostolus tonitruui filius, divino nobis splendore in modum fulgetri elucens, atque instar tonitruui mugiens, velutque ex nubibus e divina **B** quasi charitate erumpens. Videamus autem, si libet, quasi summam quantæ hæc sint tonitruui voces, ut eo majori admiratione illius potentiam admiremur, qui indidit nomen. *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum* ⁹. O divinæ prædicationis clarissimam vocem! Non sic homines tonitruui fragore obstupe- scunt, uti Joannis theologiam, cum terræ colonis etiam cælestes virtutes obstupuerunt quando et illæ Joannis discipulæ quodammodo sunt. *Ut enim, inquit, innotescat principatibus et potestatibus in cælestibus per ecclesiam sapientia multiformis Dei* ¹⁰. Et Moyses quidem, cum rerum sensui subjectarum historiam conscriberet, creaturarum omnium prin-
cipium, cælum posuit, dicens: *In principio creavit Deus cælum et terram* ¹¹. Non enim fieri poterat ut oculus, qui inter sensus primatum tenet, cæli altitudinem superaret. Quocirca pro sensus ratione etiam creatura prior est, cum aliæ aliis posteriores sint. At Joannes, tanquam ea enarrans quæ sen- sum superant; non cælum et terram, sed cæli ac terræ omniumque cælestium mentium creatorem, *Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat*

9. Vidisti in quantum altitudinem extulit mentis oculum? intellectuale veluti firmamentum menti nostræ insigens trinum illud *Erat*; ut eo usque, salientis instar lucis, mens progressa (namque hæc est facultatum animæ prima) nolit deinceps ulterius subvehi, ne per aerem curiositate inutili vi-
deatur discurrere: sed quasi cursum inhibens retrocedat ad res creatas, quibus necessitudine homo devinctus est, intuens in eas, optimumque artificem laudibus celebrans, unum Deum æternum in tribus subsistentem personis, rebusque univer- sis præidentem. Quænam vero hæc? Seraphim, Cherubim, Throni, Virtutes, Potestates, Domina- tiones, Principatus, Archangeli, Angeli: tum res sensui subjectæ, cælum, sol, luna, stellæ, aer; terra, mare, animalia terrestria, marina, aerea, plantæ, herbæ, universa denique, ut summam

⁸ Marc III, 17. ⁹ Joan. I, 1, 2. ¹⁰ Ephes. III, 10. ¹¹ Gen. I, 1. ¹² Joan. I, 1.

dicam, natura, tum anima prædita, tum expers animæ. Omnia enim hæc, ac si quid aliud uterque mundus innominabile habent, illis verbis: *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil quod factum est* ¹³, comprehendere declaravit. Quid enim pluribus superfluum esse oportet, cum divino Spiritu afflatus viri theologiam omnem ad verbum divinitus sint interpretati, a quibus nos quoque catellorum instar habuimus, quas velut sermonis micæ inferremus. O theologia quæ tonitruo exaudibilior cælesti doctrina insonuit! O locutio, quæ velocius fulgetro universa pervasit! *Mirabilis facta est scientia tua ex me* ¹⁴; dicat aliquis ad Joannem quasi Deo similem, qui terræ latitudinem complexus est prædicatione; qui animi cogitationibus in abyssi sapientiæ vestigiis ambulavit; per quem portæ inferorum divinæ vocis plenitudine destructæ sunt, exortusque est orthodoxiæ sol: per quem mundi sapientia infatuata est, orbisque fines impleti sunt sapientia: oratoribus ac sophistis, proculcatis, Joannis autem dominante theologia. Verumtamen nescio quid ego dignum celsa adeo Apostoli magnitudine dicam, nisi potius iis cedam qui sacras ejus laudes divino ante me ore celebrarunt.

10 At vero quid illud significat? *Jesus ergo cum vidisset matrem et discipulum stantem, quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus, Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus ille in sua* ¹⁴, Alioque rursus capit: *Qui et recubuit in cæna super pectus ejus, et dixit: Domine, quis est qui tradit te* ¹⁵? Sunt hæc peculiariter attributa Theologo velut dotalia quædam regia munera; ut inquam, præ discipulis reliquis, ac privilegio a Jesu dilectus fuerit; utque super purissimum recubuerit pectus; ac demum ut Dei Genitricis filius sit appellatus. Quam tria hæc tremenda! ut alterum alteri præcellat, ac quoque eorum velut singulariter excellentiam mei animi sensum in stuporem agat. Andreas primus inter discipulos vocatus; nec dum tamen se Jesu dilectum appellavit sicut iste. Petrus apostolorum princeps; atqui nec ipse appellationem ejusmodi consecutus est. Deitas ab affectionibus immunis est. Christus ex æquo universis dilectionis radium immitit. Præterea: siquidem Petrus plus omnibus amat, ut ipse interrogatus confessus est ¹⁶, Christusque confessionem confirmavit, trina illa interrogatione ac responsione; ejusque confessionis præmio, munus alios pascendi accepit; plus fortasse etiam debuit redamari; reflexo munere ac reciproco. Existimo autem virginitatis excellentiam in causa fuisse. Cur? Quia nimirum, tametsi lucis radius æquis portionibus in illa specula incidebat (nam omnes apostoli puri erant, ut ait Scriptura ¹⁷); ob virginitatis tamen

καὶ ἄψυχον· ἅπαντα γὰρ ταῦτα, καὶ εἴ τι ἕτερον ἐν τοῖς ἄμφω κόσμοις ἀκατονόμαστον, διὰ τοῦ εἰπεῖν, Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲν ὃ γέγονεν, συνεκδοχικῶς παρεδήλωσεν· τί γὰρ δεῖ πλέον περιττοῦσθαι τοῖς θεοφόροις κατὰ λέξιν πάσης τῆς θεολογίας ἐνθεαστικώτατα ἐξητασμένοις, παρ' ὧν καὶ ἡμῖν τοῖς κυνιδίοις οἴονε! ψυχρῶς συνεισφορὰ τοῦ λόγου; Ὡ θεολογίας γεωνότερον βροντῆς ἠχησάσης τὰ οὐράνια δόγματα! ὦ περιφράσεως γοργότερον ἀστραπῆς ἐπελθούσης τοῖς σύμπτῃσιν. Ἐθαυμαστώθη ἡ γνώσις σου ἐξ ἐμοῦ! καὶ πρὸς Ἰωάννην ὡς θεοεικελον λεγέτω πᾶς τις, τὸν περιλαβόντα τὸ εὖρος τῆς ὑπ' οὐρανὸν τοῖς κηρύγμασι, τὸν ἐν ἔχνεσιν ἀδύσσου σοφίας περιπατήσαντα τοῖς ἐνθυμήμασιν· δι' οὗ πύλαι ἄβου κατήργηται θεοῦ φωνῆς πληρώματι, καὶ ὀρθοδοξίᾳ ἀνέτειλεν ἡλιος· δι' οὗ ἡ τοῦ κόσμου σοφία μεμύρωται, καὶ θεοσοφίας ἐμπέπλησαι τὰ πέριπατα· ῥήτορων καὶ σοφιστῶν καταποθέντων, Ἰωάννου δὲ τῆς θεολογίας βασιλευσάσης. καὶ οὐκ οἶδ' ὃ τι λέξεων εἴποιμι ἐπέξιν τῆς ὑπερηρμένης ἀποστολικῆς μεγαλειότητος, ἢ τὸ παραχωρῆσαι τοῖς προεφημησασιν αὐτὸν θεοῖς στόμασιν τὸν ἱερὸν ἔπαινον.

1. Ἀλλὰ τί ἐτι; Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· Γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου· εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· Ἴδου ἡ μήτηρ σου· καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας παρέλαβεν αὐτὴν ὁ μαθητῆς ἐκεῖνος εἰς τὰ ἴδια· καὶ ἐν ἐτέρῳ πάλιν· Ὅς καὶ ἀνέτε· σεν ἐν τῷ δεῖπνῳ ἐπὶ τὸ στήθος αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· Κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδίδους σε; Ταῦτα ἀποκληρωτικὰ ὡσπερ τινὰ ἔδνα βασιλεια τῶ θεολόγῳ, φημί· δὲ τὸ κατ' ἐξοχὴν παρὰ τοὺς λοιποὺς μαθητὰς ὑπὸ Ἰησοῦ ἀγαπᾶσθαι· ἢ τε ἐπὶ τοῦ ἀκηράτου στήθους ἐπίπτωσις· πρὸς τῷ καὶ υἱὸν εἰρησθαι τῆς θεομήτορος· ὡς φοβερὰ τὰ τρία, θάτερον θάτερον ὑπεραιρόμενον, καὶ ἕκαστον ἕλιγγά μοι φέρον νοήματος ὡς ἕξαισιώμενον· Ἀνδρέας ἐν μαθηταῖς πρωτόκλητος, ἀλλ' οὐπω ἀγαπητὸν Ἰησοῦ ἐαυτὸν ἀνόμακεν ὡς οὗτος· Πέτρος πρωτόθρονος, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς τῆς τοιαύτης προσηγορίας τετύχκεν. Τὸ θεῖον ἀπαθές· χριστὸς ἐξ Ἰσοῦ ἅπασιν τὴν τῆς ἀγάπης ἀκτίνα ἀφήσιν· ἄλλως τε εἰ Πέτρος πλεῖον ἀγαπᾷ ἀπάντων ὡς ἐρωτηθεὶς ὡμολόγησεν, καὶ τὴν ὁμολογίαν Χριστὸς ἐβεβαίωσεν, διὰ τῆς τρισσῆς πύσεως τε καὶ ἀποκρίσεως, ἥς προῖκα καὶ τὸ τοὺς ἄλλους ποιμαίνειν ἐλήφεν, καὶ ἀνταγαπᾶσθαι τυχὸν πλεῖον ὠφειλεν, καμπύλον τὸ λῆμμα· καὶ μοι δοκεῖ τὸ τῆς παρθενίας χρῆμα εἶναι αἴτιον· πως; ὅτι εἰ καὶ ἐπ' ἴσης τοῦ φωτὸς ἢ βολίς τοῖς κατόπτροις, ἐπεὶ περ πάντες καθαροὶ, ὡς ὁ Λόγος, ἀλλ' ὁμῶς τῇ τῆς παρθενίας στίλβει διειδέστερον ἐν τῷ ἐνὶ παρὰ τοὺς ὁμοταγεῖς ἐνίσταται· εἰ καὶ παράδοξός πως ὁ λόγος· καὶ τοῦτό ἐστι πλεῖον εἰς ἀγάπην, τὸ

¹³ Psal. cxxxviii, 6. ¹⁴ Joan. xix, 26, 27. ¹⁵ Joan. xiii, 23. ¹⁶ Joan. xxi, 15. ¹⁷ Joan. xv, 3.

φῶς πλεῖον λαμπρύνειν τὸν διειδέστερον μέτοχον· ἂν nitorem in unum præ collegis aliis dilucidior fe-
 εἰ δὲ ὅτι πλεόν ἀγαπᾷ Πέτρος προτίσεται, ἐκείνό rebatur. Quanquam novum videtur quod dicitur.
 μοι ῥητέον, ὅτι οὐ τὸ πλησιάσαν σῶμα τῷ φωτὶ μᾶλ- Atque hoc majus aliquid ad dilectionem habet,
 λον φωτίζεται, ἀλλ' ἔ τὴν φύσιν διειδεστέραν, κἄν quod nimirum nitidius corpus ac magis pelluci-
 οὐκ ἔγγιον κέκτηται· εἰ δὲ σοὶ ὁ λόγος ἀσθενῆς φαί- dum, lumine magis illustretur. Quod si Petrus ea
 νοιτο ἔτι, ὁ βαλὼν καὶ ἰάσεται. Ἐντεῦθεν ἡ ἐπιστή- ratione, quod plus amet, præfertur, hoc mihi oc-
 θιος πρόσπτωσις· ὦ τοῦ ἀξιώματος! τὰ χερουβίμ, currit dicendum: Non eo corpus majori perfundi
 Θεοῦ ὄχημα, καὶ Ἰωάννης ἐπιστέρνιον ἀνάκλιμα· lumine, quo lumini propinquius est, sed quo ma-
 Μωϋσῆς μόλις ἴδεν Θεοῦ τὰ ὀπίσθια καὶ ταῦτα αἰτη- jore nitore suapte natura pollet, quanquam non
 σάμενος· καὶ Ἰωάννης αὐτεπάγγελτος ἐπίπροσθεν propinquius existat. Quod si hic sermo tibi infir-
 περιφύς, καὶ πυνθάνεται ἐκεῖνα δηλαδὴ ὁ Πέτρος mibus videbitur, quæ manus vulnus inflixit, ea et
 ὁ κορυφαῖος θαρρῶσει οὐκ ἤνεγκεν, δοὺς ἑαυτῷ τὰ sanabit. Inde est ut recubuerit super pectus Jesu.
 δευτέρια, τῇ εἰς Ἰωάννην προτιμήσει· ἀμφοτέρας O dignitatis præstantiam! Cherubim, Dei sunt
 τὰς θεωρίας ἐξετάξων, γνοίης οἶον καὶ ἡλίχον τὸ ὑ- vehiculum; et Joannes super pectus reclinatur.
 περοχικὸν Ἰωάννου ἀξίωμα· ἐντεῦθεν μοι δοκεῖ ὡσπερ Vix Moyses Dei posteriora vidit, idque cum videre
 ἀπὸ τίνος πηγαιῆς ζωῆς τὰ θεόδρυτα αὐτὸν τῆς σο- rogasset; at Joannes ultro, ac ipso invitante Do-
 φίας ἀρῶσασθαι νάματα, κακ τούτων ἐκ τῆς ἐμφύ- mino, pectori hærens atque complexus, ea interro-
 χου κοιλίας τοὺς ποταμούς τῆς θεολογίας ῥύσκει- gat, quæ nec Petrus apostolorum princeps interro-
 σθαι· ἀλλ' ἐπὶ τὸν σταυρὸν μετιτέον (27). gare sustinuit; qua sibi ipse ratione Joannem

voluit prælatum. Siquidem ambas considerationes animo expenderis, scies quanta ac qualis sit excellentiâ dignitatis Joannis. Hinc tanquam e fonte quodam vitæ, ipsum divinitus scaturientes latices hausisse existimo: indeque ex animato ventre theologiæ flumina progignere. Verum ad crucem nobis redeundum est.

ια'. Ἰδοὺ, φησίν, ὁ υἱὸς σου· εἶτα τῷ μαθητῇ, Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. Βαβαῖ τοῦ δωρημάτος· τὸν δοῦ-
 λον, τῆς Δεσποίνης διὰ περιουσίας καθαρότροπος υἱὸν ἀκουτισθῆναι, καὶ φύλακα προχειρισθῆναι τοῦ τῆς
 ζωῆς θησαυροφυλακίου· ὁ μὲν ἀπίσταται, διὰ πά-
 θους, τῆς ἀπαθῶς τεκουσίης· ὁ δὲ ταύτην ὑπηρετη-
 τικῶς λαμβάνει εἰς τὰ ἴδια· ὁ παρθένος τὴν Παρθέ-
 νον· τὸ κλημα τὴν ἀμπελοτόκον· ὁ στρατιώτης τὴν
 βασιλίδα· ὁ θεολόγος τὴν Θεοτόκον· ὁ κατὰ χάριν
 θεοδιδάκτος τὴν κατὰ φύσιν μητρόθεον· ἴδε τὴν ἀρμο-
 νίαν τῆς καταλλήλου κλήσεως, καὶ ὑπεραίνεσον τὴν
 σύμβασιν. Ἄρ' οὐ τοῦτο μόνον πᾶσαν ἀποκρύψαι
 ὑπερβολὴν ἐγκωμίου τῷ θεολόγῳ πάρεστιν, ἀμοι-
 ροῦντι τῆς οἰασοῦν ἄλλης αἰνέσεως; εἰ δὲ μετὰ τῆς
 τῶν προλαβόντων ὑπερβολῆς καὶ τὰ φθάσαντα συν-
 αστρέψοι, τίς ἂν δυνηθεῖ ἀντωπῆναι τοῦ ὕψους τὸ
 ἀναντιβλεπτον; οὕτω τοιγαροῦν ὑπερανεστῶς ἐστι
 πάσης τῆς ἐν λόγοις ἐγκωμιαστικῆς δυνάμεως, ὡς
 μόνου Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνον ἐπαινεσασθαι, εἰ καὶ τολ-
 μηρὸν εἰπεῖν, παρ' οὗ καὶ πλεονάζει τὴν ἔφεσιν·
 ὅψ' οὐ καὶ τὰ ἐγκώμια ἔστεπται, φῶς καὶ βροντὴ
 καὶ τὰ τοιαῦτα προσαγορευόμενος· ἀλλ' ἐπίπερ
 ταῦτα οὕτως, καὶ πέρας εἰληφεν ἡ ἀκήρατος ἀνθο-
 λογία, καθ' ὅσον ἐφικτὸν ἡμῖν δρέψασθαι; τοῖς πενο-
 λόγοις, δεῦρο καὶ ἡμεῖς ἐν τούτοις συγκαταπαύσωμεν
 τὸν λόγον, μικροῖς μεγάλα ἀμείψαντες· ἐκεῖνο προσ-
 θέντες τοῖς εἰρημένοις, ὡς οὐ μικρὸν ἂν εἶη γέρας
 αὐτῷ εἰς φιλοτιμίαν καὶ ἡ φρικωδεστάτη ἀποκά-
 λυψις, ἣν ἐν Πάτμῳ περιορισθεὶς διὰ τὸν λόγον παρὰ
 τοῦ τριηκᾶδε κρατούντος, θεῶθεν μνηθεὶς ἐκδέδωκεν·
 καὶ τοῦτο ἐκ πλεονασμοῦ τῆς ἀγάπης ἰδιαιρετον
 παρὰ τοὺς λοιποὺς εἰληφῶς· φασὶ δὲ αὐτὸν μετὰ τὰς
 ιερὰς ἐκείνας περιόδους καὶ τὴν εὐαγγελικὴν περι-
 ληψίν τῶν περάτων, ὡδὲ που μέσον εἰς τὴν Ἀσιὰτίδα
 χθόνα, ἐν ἣ καὶ τὸν διδακτικὸν θρόνον μάλλον καθ-

nitorem in unum præ collegis aliis dilucidior fe-
 rebatur. Quanquam novum videtur quod dicitur.
 Atque hoc majus aliquid ad dilectionem habet,
 quod nimirum nitidius corpus ac magis pelluci-
 dum, lumine magis illustretur. Quod si Petrus ea
 ratione, quod plus amet, præfertur, hoc mihi oc-
 currit dicendum: Non eo corpus majori perfundi
 lumine, quo lumini propinquius est, sed quo ma-
 jore nitore suapte natura pollet, quanquam non
 propinquius existat. Quod si hic sermo tibi infir-
 mibus videbitur, quæ manus vulnus inflixit, ea et
 sanabit. Inde est ut recubuerit super pectus Jesu.
 O dignitatis præstantiam! Cherubim, Dei sunt
 vehiculum; et Joannes super pectus reclinatur.
 Vix Moyses Dei posteriora vidit, idque cum videre
 rogasset; at Joannes ultro, ac ipso invitante Do-
 mino, pectori hærens atque complexus, ea interro-
 gare sustinuit; qua sibi ipse ratione Joannem

interrogare sustinuit; qua sibi ipse ratione Joannem
 interrogare sustinuit; qua sibi ipse ratione Joannem
 interrogare sustinuit; qua sibi ipse ratione Joannem

11. *Eccæ, inquit filius tuus. Deinde discipulo: Ecce mater tua.* Papæ quantum munus! Ut nimirum servus ob excellentem munditiam, Dominiæ filius appelletur: ac ejus quæ vitæ thesauri custos fuisset, custos constituatur. Ille quidem recedit, per passionem ab ea quæ sine passione id est illæsa integritate peperit; hic autem ministri more, in sua eam accipit: nimirum Virgo virginem, palmes fecundam videm, miles reginam, theologus Deiparam: Dei frater per gratiam, Dei parentem per naturam. Vide convenientis appellationis consonantiam, ac supra modum lauda concursum. Nonne vel hoc unum satis sit, ut laudationis omnem excellentiam, qua quis theologum prosequatur obscurat, tametsi desit alia omnis laudatio? Sine autem cum eorum quæ superius dicta sunt sublimitate, etiam proxima colliceant, quis inaccessam visui altitudinem possit intueri? Sic itaque superior est omni facultate laudandi, ut solius Dei commendatione ornandus sit (quanquam hoc videtur audacius dici); a quo etiam amoris illam prærogativam obtinet; a quo et laudibus coronatus est, lucis illa appellatione, tonitruique, ac simillium. Cum hæc autem ita se habent, et postquam sincera florum decerptio finem accepit quantum nobis pro tenui facultate dicendi decerpere licuit, age et nos in his peroremus, minora rependentes majoribus hoc duntaxat addentes iis quæ diximus, non minimum esse Joanni ad magnificentiam præmium, illam quam in Patmo horrendissimam Apocalypsim, dum eo in loco prædicationis causa exsuleret ejus decreto qui tunc rerum potiebatur, Deo docente edidit: hoc quoque ob dilectionis prærogativam singulari præ aliis apostolis munere donatus. Aiunt autem eum, post sacros illos circuitus,

(27) Sic etiam in sermone edito de cruce Theodorus: *Ἐπὶ δὲ τὸν σταυρὸν ἐπιτίον.*

atque evangelicam prædicationem, qua orbis fines complexus est, quodam Asiæ loco manentem, ubi præcipue sedem magisteriti collocaverat sacrum suum corpus deposuisse: et sepulcrum quidem positum fuisse quasi mortis typum; ipsum tamen supra naturæ humanæ conditionem translatum, ut hæc quoque ratione præcipuas Deus honoris partes amatori suo deferret. Et corpus quidem sic habitum est, purum illud ac suave fragrans, Christique stigmata gerens anima autem, quæ lucis splendoribus revera solem superabat, ab humanis evolans, qui ipsam decebat, inenarrabilis illius primique ac

12. Sed o beatissime, terque beatissime, ac prorsus beatissime Joannes: magne Evangelii sol, jugis theologiæ scaturigo, apostolice rame, Petro compar, tu nos de cælis benigne intueri. Viden' quam sit tristis horum inferiorum facies? destructa sunt altaria angustis simulacris coronata: ablati sunt sacrorum templorum decor: Christi imago ludibrio habita est et ad nihilum redacta in urbibus, ruri, domi; insuper etiam Deiparæ, ac cujusvis alius tui similium, aut etiam te minorum, a Deo affuatorum Patrum. Luctuosa omnia, Assume Petrum unaque Jacobum assumes rogamus. Tres vos, Christi comites assidui, cum est transfiguratus, cum pleraque miracula ederet, cum in agonia preces funderet, velut jam collegis aliis ac condiscipulis magis spirituales, ac divina docti; ipsi et modo cum beata novem sociorum cæterva, sanctam nobis Trinitatem propitiam reddite, ut Christus iniquum hoc mare increpet, ut quondam increpuit apud Tiberiadem: tranquillitate, quæ pacem præstet, vicissim exoriente; ut suas ipse ecclesias, in antiquam illam et jucundam orthodoxiæ venustatem reducat. Tu vero mihi temerario, vir beate, propitius esto, qui debuerim, at non laudaverim sed et eos suscipere digneris, qui templum hoc quam ornate tam sumptuose tibi extruxerunt, in quo et plures in vestibulis, monachorum more, corpora sua reliquerunt, ut hic positi, splendido cælestique tabernaculo tuo advolverentur; te tantum videre optantes, cum universo grege, pro dignitatis mensura, quantum iis concessum est, qui e terra in solem ipsum aspiciunt: in Christo Jesu Domino nostro, quem decet omnis gloria, honor, et adoratio, cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ἰδρῶσατο, τό ἱερὸν αὐτοῦ σῶμα ἀποθέσθαι· ταφὴν μὲν κατὰ τύπον θανάτου, μεταστάς δὲ ὑπὲρ φύσιν ἀνθρωπίνην (28), ἵνα κἀν τούτῳ δοξάσῃ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ ἔραστον μάλα· ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα ἐν τούτοις τὸ καθαρὸν καὶ εὐωδὲς καὶ τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ φέρον· τῇ δὲ ψυχῇ οἶση ὡς ἀληθῶς ἡλίου φωκοειδестέρῃ, ἀναπτὰς τῶν ἐνθένδε ἀγγελικῇ δορυφορίᾳ εἰς ἐκεῖνον τὸν χώρον μετελήλυθε τὸν αὐτῷ πρέποντα τῆς ἀρρήτου καὶ πρωτοφανοῦς ἀγαλλιάσεως.

stipantibus angelorum choris, ad locum transiit, qui ipsantissimi gaudii.

β'. Ἄλλ' ὦ μακαριώτατε, καὶ τρισμακαριώτατε, καὶ παμμακαριώτατε Ἰωάννη, ὁ μέγας τοῦ Εὐαγγελίου ἡλιος, ὁ βρυτήρ τῆς θεολογίας ὁ ἀένναος, τῶν ἀποστόλων ἀκρέμων (29), ἰσόπετρε (30), σὺ ἡμᾶς οὐρανόθεν εὐμενῶς ἐπίδει, ὅσης τὰ ὧδε κατηφείας, ἠφάνισται θυσιαστήρια ἐστεμμένα θείοις ἀγάλμασιν, ἀφῆρηται ναῶν ἱερῶν εὐπρέπεια· ἡ εἰκὼν Χριστοῦ καθύβριστα· ἐξουδένωται καὶ ἐν πόλεσιν καὶ ἐν χώραις καὶ κατ' οὐκούς· πρὸς δὲ καὶ τῆς Θεομητορίας (31), καὶ οὐ τις οὖν ἄλλου τῶν οἶος σὺ καὶ μείων σοῦ θεοφόρων. Ὀδυροῦ τὰ πάντα. Ἀάθε Πέτρον, συμπάλαβε Ἰάκωβον, δεόμεθα· οἱ τρεῖς αἱ Χριστῷ συμπάρεδροι, μεταμορφουμένῳ, θαυματουργοῦντι· τὰ πολλὰ, ἀγωνιῶντι, προσευχομένῳ· ὡς ἔδῃ τῶν ὁμοχώρων μυστικώτεροι, αὐτοὶ καὶ νῦν σὺν τῇ λοιπῇ σεβασίᾳ ἐνάδι τὴν ἁγίαν Τριάδα εὐμενῇ ἡμῖν καταστήσασθε, ἐπιτιμῆσαι Χριστὸν τῇ πονηρᾷ ταύτῃ θαλάσῃ, ὡς ποτε τῇ Τιβεριάδι, γαλήνης εἰρηνοδῶρου ἀνταν:σλούσης, ἐπαναδραμεῖν τὰς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ ἀρεσθεῖσαν τῆς ὀρθοδοξίας ὠραιότητα· ἔμοι' δὲ σὺ τῷ τολμησίᾳ, ὦ μάκαρ, ἴλεως ἔσο ὀφλήσαντι οὐκ ἐπαίνεσαντι· καὶ γε δεῖξαι τοὺς τόνδε σοὶ τὸν ναὸν ὁμοῦ μὲν περικαλλῶς, ὁμοῦ δὲ καὶ περιουσίως ἐγείραντας· ἐν ᾧ καὶ τὰ σώματα οἱ πλείους ἀσκητικῶς εἴασαν εἰς τὰ προαύλια, ὡς ἐνταῦθα τῆς σῆς φανοτάτης οὐρανοῦ σκηνης παραρρίπτειν δεῖ τοσοῦτον ἀξιομένους σε ὀρῆν σὺν παντὶ τῷ ποιμνίῳ κατὰ διάμετρον ἀξίας, ὅσον οἱ πρὸς αὐτὸν τὸν ἄλιον ἀποθλάσκοντες· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πάντα ὀξεία, τιμῆ, καὶ προσκύνσεις, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ADNOTATIO.

Igitur septem Theodori Studitæ panegyricas Orationes dedimus, quarum dux Latine tantum editæ fuerant, reliquæ nec Græce nec Latine. Ante nos tamen exstant alix novem ejusdem Studitæ orationes. I. In crucem Domini, Gr. Lat. apud Gretserum op. *De cruce*, t. II, p. 231. II. In nativitatem Deiparæ, Gr. Lat. edita inter Damascenicæ, ut nos jam diximus, p. 54. III et IV. De adoratione SS. ima-

(28) Nota sunt, quæ de sancti Joannis extraordinario obitu genere, vel etiam translatione aut resurrectione, narrant nonnulli veteres apud Sandinium in *Hist. apost.* p. 189. Festum ejus μεταστάσεως est in Kal. Græco, die 26 sept. Landes eidem insignes dicit sanctus Cyrillus in homilia Opp. t. V, part. II, p. 380.

(29) Illustratur hoc vocabulum ab inedito apud

me Jobi interprete cap. XIV, 7: Ὁ ῥάδαμνός ἐστιν παντὸς δένδρου τὸ ἄκρον, ὅπερ ἀκρέμονα λέγουσιν.

(30) Compar Petro honore apostolatus, non primatus. Etenim primatum vindicat Petro ipse Studita in præcedentibus, nec non aliis locis in indice Sirmondiano adnotatis.

(31) Luget Studita, ut in aliis passim scriptis, Iconomachorum sui temporis scelera.

ginum duæ, Gr. Lat., quarum altera inserta ejus Vitæ cap. 65-73, altera cum Damascenicis prodiit Basileæ an. 1575. V. In tertiam inventionem capitis sancti Joan. Bapt. Gr. Lat. a Combefisio, et Can- gio. VI. In sanctum Bartholomæum apostolum. Latine tantum apud Dacherium Spicil. ed. nov. t. II, p. 12. Hanc Græce etiam vidit Allatius, incipientem: Μέγιστος ἀγών, προσθήσω δ' ἔτι, καὶ κλέος eratque editurus libro sexto Symmictorum, teste Fabricio B. G. ed. vet. t. XIV, p. 123. Ea mihi quidem non- dum occurrit, quanquam vix dubito quin lateat inter Allatii schedas Vallicellianas aut Barberinias. VII. Oratio epitaphica in Platonem magistrum suum, Gr. Lat. apud Bollandianos, t. I, April. Append. p. 46. VIII. Oratio item epitaphica in magnum Arsenium, Gr. Lat. apud eosdem Bollandianos, t. IV, Jul. die 19. IX. Oratio pariter epitaphica in matrem suam exstat inedita Græce in Metaphrastæ codice Parisiaco. Denique alia inedita in codd. Paris. de inventionem capitis sancti Joan. Baptistæ, teste Fabri- cio B. G. ed. nov. t. X, p. 472, a quo superiorum quoque notitia congesta fuit Atque hoc fere est illud *Panegyricum volumen in dies festos Domini, nec non Deiparæ, et sancti Joan. Baptistæ*, quod inter Stu- ditæ scripta memorat Michael monachus in Vita ejusdem cap. 38, quam habemus typis impressam. Mitto dicere de minoribus Sermonibus duplicis catecheseos, seu magnæ seu parvæ, quorum 135 edidit Latine Livineius, Græce unum Fabricius B. G. ed. nov. p. 470; tres item Græce auctor Catalogi codd. Nanian. p. 164. Inter Opera Theodori, quæ Sirmondus prelo parare videbatur, postremo loco video in elencho post præf. nominari fragmentum, *Confessio de Trinitate*, Reapse in fragmentum incipiens: Μίαν εἶναι τῶν ὄλων ἀρχήν, legitur sub Theodori nomine in cod. Vat. 620, et Ottob. Vat. 414. At in Vat. 2026, inscribitur Theodoro. Eadem nominum varietas in Florentinis quoque codicibus occurrit, observante Bandinio Catalog. codd. Gr. t. I, p. 525. Sed revera nihil aliud est, id fragmentum, quam, ut ego com- peri, compendium ex Theodoretii *Hæret. fab.* libro v consarcinatum.

MONITUM IN ORATIONEM SEQUEM.

(Ang. Mai, loc. cit. p. 148.)

Dixeram superius, desiderare me Græcum textum panegyricæ Orationis, quam noster Studita de sancto Bartholomæo apostolo recitaverat. Ecce autem postea in codice prisco Vat. 1989, f. 238, qui fuit monasterii Cryptæ Ferratæ, Græce demum hanc orationem reperi, quanquam in fine uno folio mutilam: quæ quia ob editionis meæ complementum omittenda non erat, in hujus voluminis calce nunc collocatur, Ediderat olim Latine, interprete nimirum Anastasio Bibliothecario, Dacherius *Spicil.* ed. nov. t. II, p. 123, repetiveratque eam Combefisius B. C. t. VII, p. 755. Ego vero hunc ipsum Latinum textum in codice Lat. Vat. 1195, f. 268, legebam, et non sine aliquo fructu conferebam. Sane Anasta- sium nec Græcitatibus peritia satis commendat, nec ejus Latinitas lectores oblectat. Quamobrem textu nunc Græco invento, nova fuit curanda translatio, tum ob dicta Anastasii incommoda, tum etiam quia variantes Græci exemplaris lectiones identidem occurrerant. De nostro autem Studita in prævia epistola sic loquitur honorifice Anastasius. « Si quæris quæ tanti sermonis habeatur expositor, libenter aperiam. Theodo- rus videlicet quidam sacerdos apud Constantinopolim urbem temporibus fuit Adriani et Leonis Roma- norum pontificum, vir valde mirabilis, qui cum solum fidei constantia, verum etiam scientiæ gratia et signorum polleret virtutibus, duorum imperialium insigniumque cœnobiorum, Studii scilicet et Sacca- diorum, constitutus est abbas. Qui semper in apostolicæ sedis communionem persistens, hæreticorum œ- nias, et imperatorum vesaniam, fidei constantia, etiam tormentis affectus, virtute repressit; nec non et sancti Spiritus gratia plenus opuscula nonnulla composuit, inter quæ et sermonem hunc de B. Bartho- lomæo, satis utilem, obscuris dictionibus, Græco edidit famine, qui Græco vocabulo ἐγκώμιον dicitur, quod Latine præconium, sive laus, exprimitur. Quæ ad Latinitatis notitiam fideliter translatus, etc. » Voluit ergo fideliter interpretari Anastasius, sed quam bene ei res successerit, illi agnoscat, qui nunc Græcum textum cum ejus Latinitate conferre voluerint, vel saltem nostras animadversiones legerint. Quod denique obcuritatis accusat Theodorum Anastasius, quanquam partim recte accusat, multo tamen ipse obscurior sæpe est et horridior interpres.

Jam quod attinet ad prodigiosam reliquiarum translationem ex Armenia Liparim per Euxini et Ægæi fluctus, ea certe tot mirabilitatis coloribus pingitur, ut fidem ægre possit impetrare; qua super re pru- denter scribit Tillemontius *Memor.* t. I, p. 381, nec non in adn. [p. 649. Tum et ipse Baronius eadem de re locutus in *Martyr.* ad diem 25 Aug. concludit: « Sic omnia probet lector, ut quod bonum est teneat. » Celebris cæteroquin hæc narratio est in Græcorum menæis, historiis ac panegyricis; non tamen ex uno Studita hausta: etenim ipse Studita altius eam derivavit. Ecce enim historia hæc, etsi haud tot phaleris exornata, apud gravem auctorem S. Gregorium Turonensem legitur sexti sæculi hominem *De mir. martyr.* lib. I, cap. 33, cujus verba recitare pretium operæ est.

« Bartholomæum apostolum apud Indiam passum, agonis ipsius narrat historia. Post multorum vero annorum spatia de passione ejus, cum iterum Christianis persecutio advenisset, et viderent gentiles omnem populum ad ejus sepulcrum concurrere, eique deprecationes assidue et incensa deferre, invidia illecti, abstulerunt corpus ejus, et ponentes in sarcophagum plumbeum, projecerunt illud in mare dicen- tes: Quia non seduces amplius populum nostrum. Sed providentia Dei cooperante per secretum operis ejus, sarcophagum plumbeum a loco illo aquis subvehentibus sublevatum, delatum est ad insulam, vo- cabulo Liparis: revelatumque est Christianis ut eum (s. apostolum) colligerent: collectumque ac sep- ultum, ædificaverunt super eum templum magnum. In quo nunc invocatus, prodesse populis multis virtutibus ac beneficiis manifestat. »

X

A

Γ.

Sancti Patris nostri et confessoris Theodori Studitæ Laudes in gloriosum et sanctum Christi apostolum Bartholomæum.

1. Magnum quidem certamen, addam etiam et decus, cujuslibet sanoti viri laudes contexere; quia cum major debeat esse testis illo cui dat testimonium, nunc inferior est quilibet, eo qui beatitudinem propter vitam suam exitum habet omni discrimine expertem. Verum enim vero etiam apostolum, laudare, et quidem ex illustribus unum, quanti laboris erit, ut possit spiritus attolli contemplationibus, et dignis plaudere vocibus! Nam cujus sonus in universam terram sic exivit, ut verborum vi ad illius fines pervase, ejus certe necesse est ut laus pariter exaudiatur. Porro ejusmodi operi quis parsit? quis tantum sibi fiduciam sumat? quis tantum valeat? Etenim num quia nec Petrus nec Joannes est, idcirco divus Bartholomeus exiliter est celebrandus, et non potius multa laude maotandus? Christi discipulum omnino audis, et procedentem non perhorrescis? veritatis testem intelligis, et eum qui celebrandus est non admiraris? Et quidem etiamsi unus de multis est, nihilominus inter Dei famulos laudibus excellit. Nonne quia in divino duodenario numero medius est, quasi (sol) inter lumina mundi late splendet? Est enim hic duodenarius numerus, harmonice citharæ similis, utpote qui parem similemque utrimque sonum theologiæ emittit. Velsi mavis, sicut in anno circulo, uniuscujusque mensis, æqualis est utilitas quæ universim confertur, etiamsi propria quantitate et qualitate alter differt ab altero. Non est parvus hic laudatus noster, sed spiritus virtutes sublimis; habens quemdam etiam in ipsa supputatione mysticum sensum, secundum arithmeticam regulam. Solus enim senarius numerus, ex nomade in suis partibus perfectus est, quibus ipsis completur, media scilicet sui parte triadem, tertia dyadem, sexta monadem efficiens.

2. Quod si etiam secundum Actuum apostolicorum dinumerationem¹⁸, septimum eum ponamus, principium rursus est et vertex secundæ hexadis: atque hinc argumentari licet eum relationem ad Petrum habere: etenim ut in priore hexade, principium relationem habet ad finem; ita in posteriore hexade Bartholomeus summitas est illorum qui post ipsum numerantur. Et videsis, charissime. Petrus docet gentes, Bartholomeus pari vestigio gra-

¹⁸ Act. 1, 13.

VARIÆ LECTIONES.

(a) Anastasius prave legebat διατάττειν *ordinare*. (b) Anastasius videtur legisse προϊέντα, qui dicit *qui misit illum*.

NOTÆ.

(32) Mihi aliquantum obscurus videbatur locus. Anastasius (quidquid legerit) difficultate se feliciter expedit scribens: *Sed majori devotione martyr quisque debetur attolli, in cujus beatificatione omnis sermo non sufficit*. Sic et mox se gerit, quem vide.

(33) Cod. Gr. Vat. εὐποισίς. Sed patet Anastasium legisse rectius ἐνωσίς, quia scribit *sensu capis*.

τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου Στουδίτου ἐγκώμιον εἰς τὸν ἔνδοξον καὶ ἅγιον ἀποστολὸν Χριστοῦ Βαρθολομαῖον.

α'. Μέγιστος μὲν ἄγων, προσθήσω δὲ ὅτι καὶ κλέος οὐτινοσοῦν τῶν ἁγίων ἔπαινον ἐξυφάνασθαι, καθόσον μείζων ὁ μάρτυς ὀφείλων τοῦ μαρτυρουμένου καθίστασθαι, ἐνδέστερός ἐστιν ἐνταῦθα ἅπας τοῦ τὸν μακαρισμὸν διὰ τῆς ἐκδιώσεως ἀνεπλήπτον ἔχοντος (32). τὸ δὲ καὶ ἀπόστολον ἐπαινεῖσαι, καὶ τοῦτον τῶν ἐπισήμων, πόσης ἂν εἴη τῆς ἐργωδίας, ὥστε τοῦ πνεύματος ἐπαρθῆναι ταῖς θεωρίαις, καὶ κροτῆσαι ταῖς μεγαλοφωνίαις; οὐ γὰρ ὁ φθόγγος εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξεληλύθεν, ὡς τῇ τῶν ῥημάτων δυνάμει διάττειν (α) τοῖς πέρασιν, δεήσειεν ἂν εἰκότως καὶ ὁ ἔπαινος ἐπ' ἴσης ἐξακουτέζεσθαι. καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; τίς εὐελπὶς; τίς εὐσθενής; μὴ γὰρ ὅτι οὐ Πέτρος, οὐδὲν Ἰωάννης, ὁ θεῖος Βαρθολομαῖος ἤδη μικρολογητός, καὶ οὐ πολλῆς χρήζων τῆς εὐφημίας; μαθητὴν Χριστοῦ ἀκούεις ὄλωσ, καὶ οὐ φρίττει τὸν προϊέντα (b); μάρτυρα τῆς ἀληθείας ἔνωσις (33), καὶ οὐ τέθητας τὸν φθόμενον; καὶ μὴ εἰ καὶ τῶν πολλῶν εἰς ἦν, ὁμοῦ τῶν Θεοῦ θεράποντων προφερέστερος τῶν ἐπαινῶν. μὴ ὅτι τῆς θείας [δυοδεκάδος] ἐστὶν ὁ μεσαίαιτος (34), καὶ τῶν φωστῆρων τοῦ κόσμου ὁ διαπρύσιος; ἔστιν γὰρ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ δυοκαίδεκάς, ὡσπερ ἐπὶ κιθάρας ἐναρμονίου ἐφάμιλλος, ἴσον καὶ ὁμοιον ἀμφοτέρωθεν τὸν ἔχον τῆς θεολογίας ἀναπέμπουσα. εἰ βούλει δὲ ὡσπερ ἐπὶ ἐνιαυσιαίου κύκλου ἐκάστου μηνὸς ἐπ' ἴσης τὸ χρήσιμον ἐν τῷ παντὶ συνεισφέροντος, κἂν

ἰδίᾳ ἕτερος ἕτερου ποσότητι τε καὶ ποιότητι ἔχοι τὸ διάφορον. οὐκ ὀλιγοτός ἡμῖν ὁ εὐφημούμενος, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπηρμένος τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος, ἔχων τι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀπαριθμήσει μυστικὸν θεώρημα (35) κατὰ ἀριθμητικὴν μέθοδον. μόνος γὰρ ὁ ἐξ ἀριθμῶν τῶν ἀπὸ μονάδος τέλειός ἐστιν ἐν τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσιν, συμπληρούμενος ἐκ τῶν αὐτῶν. ἡμίσεως μὲν, τριάδος· τρίτου δὲ δυάδος· ἔκτου δὲ, μονάδος.

β'. Εἰ δὲ καὶ κατὰ τὴν τῶν Πράξεων ἀριθμοθεσίαν ἔβδομον αὐτὸν θεΐημεν, ἀρχὴ πάλιν ἐστὶν καὶ κορυφὴ τῆς δευτέρας ἐξάδος. ὡς ἐντεῦθεν τεκμαίρεσθαι πρὸς Πέτρον αὐτὸν τὴν ἀναφορὰν ἔχειν, ἐκ μὲν τῆς πρώτης ἐξάδος, ἀναλογούσης τῆς ἀρχῆς τῷ τέλει (36). ἐκ δὲ τῆς δευτέρας, ὅτι κορωνὶς τῶν μετ' αὐτὴν ἀριθμουμένων. Ἄθραι γὰρ, ἀγαπτέ. Πέτρος μαθητεύει τὰ ἔθνη. ἀλλὰ καὶ Βαρθολομαῖος μετιχωνιάται τὰ ἴσα. Πέτρον ὠραῖοι οἱ πόδες τὰ ἀγαθὰ

εὐαγγελιζομένου, ἀλλὰ καὶ Βαρθολομαίου ἐϊσότερα (c) A εἰς τὰ μετέωρα θεολογούντος. Πέτρος τερατουργῶν τὰ μεγάλα, ἀλλὰ καὶ Βαρθολομαῖος θαυματουργῶν τὰ ῥαγδαῖα. Πέτρος ἀνασταυροῦται, ἀλλὰ καὶ Βαρθολομαῖος ἀντίποινα πάσων κατατομεῖται· ὅσα δρᾶ Πέτρος, τσαῦτα ἐνεργεῖ Βαρθολομαῖος· ἐφ' ὅσα χωρεῖ μυστήρια ὁ Πέτρος, ἐπὶ τσαῦτα ἐμβατεύει Βαρθολομαῖος· ἐπ' Ἰησῆς εἰς τὸ τῆς θεολογίας ἀνήσιν ὅρος· ἐπὶ Ἰησῆς θεμελιῶ τὴν Ἐκκλησίαν· ἀντιβρόσπα ἔσχεν τὰ λοιπὰ θεῖα χαρίσματα. Δεῦρο γοῦν μειλισσόμενος, γενοῦ εὐφορος (57) τοῦ λόγου ὦ μάκαρ· τράνωσόν μου τὴν γλῶτταν τοῦ μογιλάου· δίδου μοι τὰς ἀφορμὰς τῶν ἐγκωμίων τῆς σῆς μεγαλωσύνης· οὐχ' ἵνα αὐτὸς πρόσλάβοις τι, ἔχων οἴκοθεν τῶν μακαρισμῶν τὸ πλῆρες, ἀλλ' ἵνα ἀφοσιωθῆ ὁ πόθος τοῦ προστεταχότος (38)· καὶ ἵν' ἐγὼ B ὁ πενηχρότατος παῖς σου πατρικῆς εὐχῆς ἀπολαύσαιμι, ἐπαίνῃ τὸν σὸν ἐπαινον συγκροτοῦντος (39)· οὐ γὰρ οἶόν τε ἀμέτοχον φωτισμοῦ μεμενημέναι τὸν πρὸς τὰς αὐτὰς τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος ἀνανεύοντα τὰς κόρας.

γ'. Ἄλλος μὲν οὖν ἄλλοθεν τῶν ἀποστόλων διεληφώς μέρος τῆς οἰκουμένης ἐν τῇ κηρύγματι τῆς θεογνωσίας, καὶ πάντες τὸ πᾶν διανειμάμενοι, στρατηγοὶ ὤφθησαν ὡς ἀληθῶς, καὶ τοῦ παμβασιλέως Χριστοῦ καθεστήκασιν ἄρχοντες· Καταστήσεις γὰρ αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, τὸ Γράμμα προσηγόρευσεν. Τῇ τοίνυν εὐφημουμένῃ κλῆρος καὶ μερίς, ὁ τῆς Ἀρμενίας χῶρος, ὁ ἀπὸ Εὐίλατ μέχρι Γαβαῶθ, ἐν πολλοῖς ἔθνεσι τε καὶ πόλεσι περιοριζόμενος· τοῦτον τοιγαροῦν, ἀποστέλλονται Κύριον, ἐκεῖνα δοκῶ μυστικῶς φθέγγεσθαι· C Ἄκιθι, ὦ μαθητᾶ, πρὸς τὸ κήρυγμα, ἔξιθι πρὸς πόλεμον, χώρησον (d) πρὸς κινδύνους· κήδου (e) μου τὸ πλάσμα, ὁ οἰκτεῖρας ἐνηθρωπίσσης, καὶ ὑπὲρ οὗ θάνατον εἰλόμην τὸν ἐπονεῖδιστον· ἐγὼ τὸ πατρικὸν ἔργον τετελείωκα, πρωτομάρτυς τῆς ἀληθείας γενόμενος· βῶν, τὸ ἐνδόν (f) ἀναπληρῶσαι τῶν ἐμῶν ὑστερημάτων, καθ' ὁμοίωσίν μου τελούντας· μίμησαι ἐσὺ τὸν διδάσκαλον· παραζηλοῦ τοῦ Δεσπότου σου τὰ πάθη· αἷμασιν αἷμα κάθεις· σαρξίν (g) σάρκα κροδίθου· πάντα ὅσα ὑπήνεγκα, ἀντιπεπονθῶς, ὑπόδειξον ἐν αὐτῇ ἐναργῆ τὰ γνωρίσματα (h) τοῦ ἐμοῦ χαρακτήρος· ὄπλα σοι· ἔστω τὸ φιλόανθρωπον ἐν τοῖς ἀπανθρώποις (i), τὸ ἡμερον ἐν τοῖς λοιδοροῦσιν, τὸ ἀνεξίκακον ἐν τοῖς κτείνουσιν· ὡς πρόβατον ἐν μέσῃ λύκων γινόμενος, ὡς ὀπίλιτης τεθηγμένος τῇ εὐαν- D ὄρειᾳ. Οὐκ ἠπειθήσεν ὁ Ἀπόστολος, οὐκ εἶπεν πῶς

Petri speciosi sunt pedes bona evangelizantis, sed et Bartholomæi pares sunt gressus sublimia de Deo loquentis. Petrus magna prodigia edit, sed et Bartholomæus miracula grandia patrat. Petrus crucifigitur, sed et Bartholomæus tormenta paria perpressus, capite ininuitur. Quantum Petrus, tantumdem Bartholomæus operatur. Quot capessit mysteria Petrus totidem decurrit Bartholomæus; qui et æque theologiæ montem conscendit, æque Ecclesiæ fundamenta jactat, paria denique habuit reliqua etiam Dei charismata. Adesto igitur propitius, orationem suppedita, o beate; expeditam fac linguam meam balbutientis; da mihi magnitudinis tuæ collaudandæ materiam: non quo tu inde aliquid proficias, habens intrinsecus beatitudinum plenitudinem, sed ut illius qui mihi mandavit desiderium adimpleatur; atque ut ego pauperculus famulus tuus paternis precibus fruam, in laude celebritatis tuæ. Neque enim fieri potest, ut is expertus luminis maneat, qui ad splendores solaris radii oculorum aciem intendat.

3. Itaque apostolorum alius aliam mundi partem sortitus ad prædicandam Dei notitiam, atque universum inter se partiti, duces reapse apparuerunt, et universalis regis Christi principes sunt constituti: *Constitues enim eos principes super omnem terram*, inquit Scriptura 19. Huic aulem laudato nostro sors portioque Armeniaca regio obtigit, ab Evilat usque Gabaoth, multis populis urbibusque distincta. Hunc ergo dum mitteret Dominus, videtur mihi sic mystice allocutus: *Perge ad prædicationem, discipule, proficiscere in bellum, vade ad pericula. Consule creaturæ meæ, quam ego miserans factus sum homo, proque ea mortem turpissimam subii. Ego imperatum a Patre opus consummavi, primus testis veritatis factus. Officii vestri est, quod deest supplere; et quæ ego reliqua feci, pari opere complere. Magistrum tuum imitare, Domini tui passiones æmulare, sanguinibus sanguinem retribue, carnibus carnem repende: quantum ego pertuli, tantumdem tu patiens, ostende in te ipso perspicua lineamenta formæ meæ. Arma tibi sint humanitas inter inhumanos, mansuetudo inter conviciatores, patientia inter homicidas, tanquam ovis in medio luporum effectus, miles fortitudine animi exacutus. Non negavit obedientiam apostolus; non dixit; Quomodo superabit lupos agnus, unus mille, extraneus urbium proceres,*

VARIE LECTIONES.

(c) Anastasius æque jucundi, quasi legerit ἡδύτερα. (d) Prave Anastasius capax esto periculorum sensu ambiguo verbi χωρῶν deceptus. (e) Cod. Gr. Vat. κήδομαι. Sed constat Anastasium legisse κήδου. (f) Anastasius necessarium, quasi a δέον. (g) Anast. crucialibus, quasi ab αἰκιομοῖς. (h) Anast, manifestas actiones, sic intelligens γνωρίσματα. (i) Anast. male sudoribus. (j) Anast. nancisci poterit, non bene intellecto verbo περιεῖμι.

NOTÆ.

(37) Cod. Gr. Vat. ἔφορος, sed sequor Anastasium qui interpretatus est *ferax*, ab εὐφορος.

(38) Hinc item apparet Theodorum adhuc juvenem mandato sui hegumeni has conciones panegyricas dixisse. Hic tamen in alia prorsus abijt Anastasius:

Sed ut quoquomodo declaratur amor circa te divinitus prædestinatus. Num legebatur προστεταχότος?

(39) Græcam phrasim hic non satis expedit, vel locus fortasse corruptus est. Sequor igitur Anastasium qui aliter legisse videtur.

domo expers præfectos, reges homo nihil præter unicam tunicam gestans? sed tanquam fidelis famulus Dominico mandato obsequens, discedit lætus, nihil secum ferens, præter pretiosum Christi nomen, cujusvis armaturæ loco.

4. Igitur ad destinatam sibi regionem delatus, quanta ibi fecerit, quanta pertulerit, dicet oratio nostra, partim ex antiqua traditione, partim secundum evangelicorum mandatorum analogiam. Nam si lux mundi erat, utique lucis opera fecit inter tenebricosos: et si sal terræ, sine dubio irracionales gentes sale condians, mundavit; et si operarius appellatus fuit, sequitur ut spiritalem agriculturam fecerit. Quod vero communiter dictum fuit, id de singulis etiam personis accipi, æquissimum est. Propterea spectata illa allegoria, modo terram haud bobus quidem ferrum trahentibus arantem, sed linguæ vomere rationalia arva fodientem, iugo scilicet contemplationis simul et actionis: neque serentem caducum aliquid aut corruptibile, sed fidei doctrinam in profundis cordium jacientem. Modo autem hortos vineasque Domini plantantem, quæ mox recepta doctrina in melius profecerunt, et ex novellis lapsu temporis ad fructificationem provenerunt. Modo etiam more medicæ remedia idonea suppeditantem, vel quomodocumque volueris, cæco illuminantem, leprosos mundantem, febres depellentem, facilem claudis gressum cæcos tribuentem, surdis auditum, varia demum morborum genera sanitatibus incorruptibilibus in naturalem valetudinem restituentem. Quin etiam cerne ipsum pastorali forma assumpta, gregem Deo conservare, deducendo, revocando, curam gerendo, defendendo, bestias hæresum dæmonumque turbas arcendo: imperfecta adhuc rigando jugiter, educando ut crescant in ætatem Christi, spinas intellectuales evellendo, sarmenta impietatis comburendo, vallos dogmaticos subjiciendo, sæpes didacticæ circumponendo, et quidquid aliud usui est, providendo. Idem et fabricator est et architectus ædificii ac fabricæ non manufactæ, templorum Domini dico quæ in spiritu et veritate construuntur, atque in populum eximium, sectatorem bonorum operum, perficiuntur.

5. Intuere mecum oppida et habitacula, quæ ille præceps populi seductor in infidelitate olim detinebat, intuere hæc, inquam, Dei notitia tanquam turribus instructa, et adversariorum insidias facile repulsas, arva sægetibus consita, vineas racemis nigrescentes, hortos florentes, ægros morbo quolibet et omni languore expeditos. Tales sunt hujus

περίστασι (j) ὁ ἀρνὸς τῶν λύκων, ὁ εἰς τῶν μυριάδων ὁ ξένος τῶν πολυούχων, ὁ ἀνέστιος τῶν ἡγεμόνων, τῶν βασιλέων ὁ μονοχίτων; ἀλλ' οἷα θεράπων πιστὸς τῷ Δεσποτικῷ καταπειθήσας προστάγματι, ἄπεισιν χαίρων, οὐδὲν ἐπιφερόμενος μεθ' ἑαυτοῦ ἢ μόνον τὸ τοῦ Χριστοῦ πολυτίμητον ὄνομα, ἀντιπαντὸς ἐπλοῦ.

δ'. Τοῖνον καταλαβὼν τὸ κεκληρωμένον ἔδαφος, ὅσα ἐκεῖσε ἔδρασαν, ὅσα ὑπόσας ἤνεγκεν, ἱστορήσειεν ὁ λόγος, τὰ μὲν κατὰ παραδόσιν ἀρχαιολογίας, τὰ δὲ κατὰ ἀναλογίαν τῶν εὐαγγελικῶν διδαγμάτων· εἰ γὰρ πέλει φῶς τοῦ κόσμου, δῆλον ὅτι τὰ φωτὸς δέδρακεν ἐν τοῖς ἀνωτέροις· καὶ εἰ ἄλλας τῆς γῆς ὑπάρχει, δῆλον ὅτι ἔθνη ἄλογα ἀλίσας ἐσάρωσεν· καὶ εἰ ἐργάτης ὠνόμασται, ἀκολούθως γεωργίαν πνευματικὴν τετέλεκεν· ὁ δὲ κατὰ κοινῶν εἴρηται, καὶ καθ' ἑνὸς προσώπου λαμβάνειν εὐλογώτατον· οὐκοῦν ὄρα αὐτὸν κατ' ἀλληγορίαν· πῆ μὲν, οὐ γῆν ἀροῦντα ὑπὸ βουσίην ἔλκουσιν τὸ σιδήριον, ἀλλὰ τῷ τῆς γλώττης ἀρότρῳ οἰκίας ἀρούσας διαλακτίζοντα, τῷ ζεύγει δηλονότι θεωρίας καὶ πράξεως· οὐδὲ σπείροντά τι τῶν ἀπορότρων καὶ φθειρομένων, ἀλλὰ τὸν τῆς πίστεως λόγον εἰς βάθος καρδιακῶν κατατιθέμενον· πῆ δὲ, φυτουργούντα παραδείσους καὶ ἀμπελώνας Κυρίου, τοὺς ἤδη τῇ εἰσδοχῇ τοῦ λόγου πρὸς τὰ κρείττονα τὴν ἐπίδοσιν ποιησαμένους, καὶ ἀπὸ νεογνίας εἰς τὴν κατὰ καιρὸν καρποφορίαν ἀναδιδόμενους· καὶ ποτὲ μὲν ἱατρικῶς διαγιγόμενον, καὶ καταλλήλως ἀλεξίτηρία προβαλλόμενον, ὅποτε-ρως ἂν βούλη (k), τυφλοὺς ὀφθαλμοῦντα, λεπροὺς καθαίροντα, πυρετοὺς ἀπελαύοντα, χλωεύουσι εὐδατεῖν ἀπερχόμενον, κωφεύουσι τὸ ἀκροατήριον, τὰ τῶν λοιπῶν νοσημάτων πολυτήμονα εἶδη, ἅκεσιν ἀφθόροις (l) ἀποκαθιστῶντα εἰς τὸ κατὰ φύσιν· καὶ μέντοι ποιμαντικὴν ἔξιν ἀναλαμβάνοντα, καὶ ποιμνία Θεῷ καταρτίζοντα (m), καθηγούμενον, ἀνακαλούμενον, ἐπιμελούμενον, προπολεμοῦντα, ἀποσποβούντα θῆρας αἰρέσεων, δαιμόνων τε φάλαγγας· ὅσα τε ἐν μέσῳ ἀρδεῦσαι ἀενάως, χειραγωγῆσαι (n) αὐξομένους τῇ κατὰ Χριστὸν ἡλικίᾳ, ἀκάνθας νοητὰς ἐκτίλαι, ὅλας ἀσθεσίας ἐμπρήσαι (o), χάρακας δογματικούς ὑπερῖσαι (p), φραγμοδὸς διδακτικῶς περιέσθαι, καὶ εἰ τι ἄλλο τῶν δεόντων ἐπιπέμπειν καταβρῆσαι. Ὁ δ' αὐτὸς καὶ οἰκοδόμος, καὶ ἀρχιτέκτων οἰκοδομῆς καὶ τεκτονίας ἀχειροποιήσου, τῶν διὰ πνεύματος, λέγω, καὶ ἀληθείας ἀναθε [δο] μημένων ναῶν Κυρίου, καὶ καταρτιζομένων εἰς λαὸν περιούσιον, ζῆλωτὴν καλῶν ἔργων.

ε'. Σκέψαι μοι τὰς πόλεις καὶ τὰς κατοικεσίας ἃς πάλαι ὁ λαόπληκος (q) τῇ ἀπιστίᾳ κατεῖχεν ἡλίβατος, πικρωθείσας ἐν θεογνωσίᾳ, καὶ τὰς τῶν ἐναντίων ἐπιβουλὰς βῆρον ἀποπεμπομένας, τὰ λήθα τεθηλότα, τοὺς ἀμπελώνας περκαζόντας, τοὺς παραδείσους κυπρίζοντας, τοὺς νοσοῦντας πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν θεραπευμένους. Τοιαῦτα τὰ τοῦ Ἀπο-

VARIE LECTIONES.

(k) Anastasius aliud legebat, quia scribit *duplici sanitate*, quasi ἀμφοτέρως. (l) Anastasius: *Verum eundem nosse velis*. (m) Anast. *Deo perficiente*. (n) Anastasius *præpostere rigare manu, educare crescentes*. (o) Anast. *silvas impactas secando*, nescio quid aliud legens. (p) Cod. ὀπρησαι. Videant ergo grammatici. (q) Anast. *prave populus seductus*. Item sequentia apud Anastasium perversa videntur.

στόλου, ὡς ἂν εἴποι τις, προτέλεια καὶ ἐκφόρια, τῆ-
 λικουτοῖο: οἱ ἀγῶνες, οἱ ἰδρωῖτες, οἱ πόνοι· καὶ ταῦτα
 ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, ἐν ὕβρε-
 σιν καὶ ὀνειδέσειν, ἐν φυλακαῖς καὶ δεσμοῖς, ἐν διω-
 γμοῖς καὶ ἀπαγωγαῖς ἐκ τόπου εἰς τόπον, ἐκ πόλεως
 εἰς πόλιν, ἐκ θεάτρου εἰς θέατρον, ἐν βασάνοις καὶ
 ἀδικισμοῖς, ἐν φόνῳ καὶ μαχίρῳ τε τελευταῖον· ἀφ'
 ὧν γὰρ ἐχρῆν ἀμείβεσθαι ἀγαθοῖς τὸν διδάσκαλον,
 τὸν σωτήρα, τὸν ἰατρὸν, ὑπὲρ τούτων εἰσπράττον-
 ται τὰ δεινὰ· προπηλακίζουσι, παίουσι, πλήττουσι,
 κολάζουσι, ξίουσι· τί οὐ λέγοντες; τί οὐκ ἐπινοοῦν-
 τες; τί οὐκ πράττοντες; τί οὐκ ἐπεξευρίσκοντες τῶν
 ὄσων εἰς δριμυτέραν κάκωσιν καὶ ἀνίας ἐπεξεύρεσιν;
 βαδίζεις τῆς ἀπηλίας! φεῦ τῆς θηριομανίας! οἴουσι τοὺς
 μισθοὺς τῆς θεραπευτῆς προσήγαγον οἱ ἀναβλέψαν-
 τες, οἱ εὐακοήσαντες, οἱ οἰκοδομηθέντες, οἱ καταρτι-
 σθέντες· ἀντὶ τιμῆς ἀτιμίαν, ἀντὶ εὐλογίας κατ-
 ἄραν, ἀντὶ δώρων ποινὰς, ἀντὶ ἀναπαυστικῆς ζωῆς
 τὸν πικρότατον μύρον (40). Φασὶν γὰρ αὐτὸν μετὰ τὸ
 πολλὰς καὶ ἀνηκέστους ὑποῖται κολάσεις, ἐκδεδάρ-
 θαι ὑπὸ τῶν ἀσθεῶν εἰς θύλακος εἶδος· εἶθ' ὕστερον
 ὑπὸ τῶν πιστῶν τετάφθαι· ἵνα κἀναυθὰ πρύτανις
 καὶ μετὰ πότμον φανεῖθ' ὁ μέγας τοῦ Θεοῦ κήρυξ. Οὐ
 γὰρ ἐπεὶ μετέβηεν τῶν τῆδε, ἡμέλει τῶν κεινάντων,
 ἀλλ' ὡς ποιμὴν ἀγαθὸς ὅσον ἦν καιροῦ, ἐξεκαλεῖτο
 ταῖς θαυματουργίαις τοὺς ἀπολιθηαίνοντας, προσ-
 ψικουῖτο τερατουργίαις τοὺς ἀπεστραμμένους· τὴν
 δὲ θηριότροπον γνώμην, τὴν ἀμειλικτον καρδίαν, οὐ-
 δὲν, τὸ ἀνακτοῦν, οὐδὲν τὸ ἀνασπύζον, ἤνικα εἰς
 βάθη κακῶν εἶη ἐμπεπτωκυῖα.

5. Τί γὰρ τὰ ἐξῆς; μαίνονται κατὰ τοῦ ἱεροῦ
 ἱκεῖνου σώματος· θυμομαχοῦσι κατὰ τοῦ ἱαματουρ-
 γῆντος λάρνακος· ἀποπέμπονται τὸν ἱατρεῖον οἱ
 ἀθενοῦντες, οἱ τυφλοὶ τὸν χειραγωγόν, οἱ μυωπώ-
 ζοντες τὸν φωτοδότην, οἱ ναυαγοῦντες τὸν κυβερνή-
 την, οἱ θανατούμενοι τὸν ζωοποιοῦντα. Καὶ τοῦτο
 πῶς; ῥίπτουσιν κατὰ πόντον, ὡς ἂν μὴ εἶη τις ὁ
 πρὸς αὐτοῦ εὐεργετησόμενος· τοιοῦτο γὰρ τῶν
 βασιλευσάντων τὸ πάθος, μηδὲ τῆν θελοῦσάντων ἐπ-
 ὤλειαν, σωτηρίαν ἐτέρων ἀνεχομένων γενέσθαι (41).

Ἄλλ' ὁ διὰ Δαβὶδ πόρρωθεν ἀναφωνήσας· Ἐν τῇ
 θαλάσῃ αἱ ὁδοὶ σου, καὶ αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι
 πολλοῖς, καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται· κἀν-
 ταῦθα τὴν ὑγρὰν βατῆν τῇ λάρνακι παρεσκευάσεν·
 καὶ ὁ Πέτρος ὁ μέγας περιπατῶν ἐν τῇ θαλάσῃ
 καλοῦντος πρὸς αὐτὸν Χριστοῦ ἐφάνη· τοῦτο ὁ θεῖος
 Βαρθολομαῖος ὡδε τῇ λειψανοφόρῳ λάρνακι περὶούων
 κατὰ κυμάτων δέδεικται. Ὁ τοῦ θαύματος! Ὁ τῆς
 μεγαλοουργίας! ἐξορμήσας γὰρ ἐκ τῶν χώρων Ἀρ-
 μενίας ἡ λάρναξ σὺν τέσσαρσιν μαρτυρικοῖς ἄλλοις
 ἐφ' ὁμοίαις ταῖς σημεουργίαις ἐκρυσταλλίσαις, καὶ
 διὰ τῆς αὐτῆς θαλάσσης ἀμφοτέρων ποντοπορη-
 σάντων, προηγουμένων τῶν τετάρων, καὶ ἰοῦνοις
 ὀψικευόντων τῷ Ἀποστόλῳ, ἐκκλινεῖς τὰ ἐπέκεινα

²⁰ Psal. LXXVI, 20. ²¹ Matth. XIV, 28.

(40) Hic nonnulla sequuntur in interpretatione Anastasii, quæ Græcus codex Vaticanus non habet.
 (41) Videtur locus sensum quem nos scripsimus

apostoli, ut ita dicam, frugum primitiæ, tottantaque
 certamina, sudores, labores : et quidem in fame et
 siti, in frigore et unditate, in contumeliis et con-
 viciis, in carceribus et vinculis, in persecutionibus
 et abductionibus de loco in locum, de civitate in
 civitatem, de theatro in theatrum, in tormentis et
 cruciatiibus, in cæde denique et gladio. A quibus
 enim oportebat remunerari magistratum, servatorem
 medicum, ab his contra is ad pœnam expetitur :
 hunc pedibus proterrent, pulsant, feriunt, ex-
 cruciant, excooriant. Quid non dicunt? quid non
 excogitant? quid non intentant? quid non mo-
 liuntur ut acerbius molestiusque noceant? Hem
 sævitiam! hem ferinam rabiem! Qualem mercedem
 rependunt medico suo qui visum, qui auditum
 receperant, qui instaurati confirmatique fuerant!
 pro honore ignominiam, pro benedictione male-
 dictum, pro donis pœnas, pro tranquilla vita
 acerbissimam necem. Aiunt ipsum multos into-
 lerandosque cruciatus perpessum, ab impiis ex-
 coriatum in modum foliis, et a fidelibus postea
 sepultum, ut hinc etiam patronus post obitum,
 magnus hic Dei prædicator appareret. Neque enim
 postquam hinc abscessit, carnicum suorum curam
 omisit, sed veluti pastor bonus, prodigiis omni
 tempore invitabat perditos, ad se miraculis trahebat
 aversos. Atqui ferinam mentem et immite cor, nihil
 placat, nihil reconillat, simul ac in profundum
 malitiæ deciderit.

6. Quid enim postea? Adversus sacrum corpus
 insaniunt, et contra arcam, sanitatum fontem, fu-
 runt : expellunt medicum ægroti, cæci ducem, cœ-
 cutientes illuminatorem, gubernatorem naufragi,
 preempti vivificatorem. Et quomodo hoc? In mare
 projiciunt, ne quis ab eo deinceps beneficium acci-
 piat. Tale enim est invidorum vitium, ut vel suo
 voluntario exitio, alienam salutem impedire velint.
 Sed qui per Davidem olim clamaverat ²⁰ : *In mari
 viæ tuæ, et semitæ tuæ in aquis multis, et vestigia
 tua non cognoscuntur*; nunc quocumque marinum hu-
 morem aræ gradibilem fecit. Et magnus quidem
 Petrus in mari ambulare, vocante eum ad se Christo
 conspectus est ²¹ : idemque fecisse apparet Bartho-
 lomæum in arca reliquias suas gestante, quasi, in-
 quam, pedestri itinere fluctus calcasse. O miracu-
 lum! o grande portentum! Etenim ex Armeniæ
 terris discedens arca cum aliis martyrum quatuor
 ob paria miracula ejectis, et idem mare sulcantibus
 præcedentibus his quatuor et quasi obsequium apo-
 stolo præbentibus, ventum est, declinata superius
 Sicilia, ad insulam nomine Liparim, et Agathonis
 sanctissimo illic episcopo per visum ostensæ sunt.
 Quis unquam audit tantum miraculum? Cui tale

postulare. Græca tamen verba non satis respon-
 dent.

tantumque prodigium innotuit? Miraculum cum-
latur miraculo. Quippe orat (λιπαρεῖ congruenter
suo nomini) insula tacitis fortasse ut credibile est
vocibus clamans sic: Veni ad me pauperulam, o
dives sanctissimi Spiritus thesauri: veni ad me
indigentem, o pretiosa margarita: veni ad me sup-
plicem, tu qui ab aliis iniquissime expulsus es:
mecum habita, et habitatoribus affluam: meae
urbis tuere et populi multitudine abundabo: tuum
mihi nomen inscribe, et ubique terrarum celebris
fiam. Alii te luminare expulerunt, ast ego tenebri-
osa tuum lumen exopto: alii tua vivorum sermo-
num mensa fructi sunt, ast ego reliquiis tuis, seu
catellus micis, inbio.

7. Post ista, cæteros martyres quasi suos stipa-
tores retro ablegavit apostolus, unum quidem no-
mine Papinum Mylas urbem Siciliæ misit: alium
cui nomen Luciano, Messanam: duos reliquos ad
Calabriæ littora, Gregorium urbi Columnæ, Acacium
urbi Calæ appellatæ destinavit: ut singuli in sin-
gulis oppidis incolarum forent protectores, ubi
reapse ad hunc usque diem beneficiis inlarescunt.
Ipse autem Bartholomæus, tanquam rex propriis
laribus in pace potitus, ad vocantem se urbem ac-
cessit, ubi splendide receptus fuit, multis cum fa-
oibus odoribus, hymnis a cunctis civibus ipsi læ-
tanter occurrentibus. Deinceps vero haud ulterius
arca procedebat; nam trahentibus illis, ipsa erat
immobilis. Tristitia gaudii successit: in anxietate
erat populus. Sed rem expetitam impetravit: etenim
*Prope est Dominus invocantibus eum*²². Duabus ergo
arcam trahentibus castis buculis, illic reposita est,
ubi sacrum divi templum statim fuit ædificatum:
quo vix absoluto, ingens miraculum contigit. Nam
cum Vulcanus, ut appellant, pene insulæ contiguus
incolis damno esset, invisibili recessu, quasi per-
tractus, stadiis septem in pelagus se subduxit;
quod miraculum tractu illo quasi recedentis fluvii
usque ad hanc diem prædicatur.

8. Porro quot et quanta deinceps mirabiliter
operatus sit, aut mira faciens hactenus operetur
circa eos qui diversis languoribus et infirmitatibus
obstricti ad ipsum tunc confugiunt, nec necessarium
est dicere ob prolixitatem [Vat. Lat. *prolixionem*]
tractatus, nec incredibile audienti, cum pignus ex
uno habeat aliorum exhibitiones mire gestorum.

²² Psal. cxliv, 28.

VARIE LECTIONES.

(r) Men. Gr. Ἀμολλάν. (s) Men. Gr. Κολήμνη. (t) Men. Gr. Ἀσκάλους.

(42) Sensum vocabuli λιπαρεῖ, et in eo lusum,
non intellexit hic Anastasius.

(43) In *Manso Gr.* die 25 Augusti Παπινανόν.

(44) Huc usque mutilus codex Vat. Gr. pertin-
git. Verba pauca reliqua Græca sumpsit ex Aucta-
rio novissimo Combesii p. 400, qui narrationem
reversionis reliquiarum S. ap. Bartholomæi Gr. et
Lat. edidit, excerptam olim a nescio quo ex hac
Studitæ nostri oratione, sed pro libito interpre-

A Σικελίας πρὸς τὴν τῆς Λιπάρων καλουμένην νησον,
δι' ἀποκαλύψεως τοῦ τῆνικαδὲ ἐπισκοποῦντος ὁσιω-
τάτου Ἀγάθωνος ὀρώμεναι. Τίς ἠκουτίσθη κηλικού-
τον τερατούργημα; τίς ἐδιδάχθη τηλνκαύτην θαυ-
ματοουργίαν; θαῦμα ἐν θαύματι· λιπαρεῖ (42) γάρ
οἶον ἢ φερώνυμος νῆσος, τοιαῦτα τυχὸν πρὸς αὐτὸν
ἀλαλήτοις φωναῖς ἐπιβοῶσα· δεῦρο πρὸς με τὴν
πτωχεύουσαν ὁ τρισόλβιος θησαυρὸς τοῦ παναγίου
πνεύματος· δεῦρο πρὸς με τὴν ἀγέραστον ὁ πολυτίμη-
τος μαργαρίτης· δεῦρο πρὸς με τὴν δυσωπήτριαν
ὁ παρ' ἄλλων ἀποπεμπόμενος ἀνομότατος· ἐνοικί-
σθητί μοι, καὶ πολιοικισθήσομαι· πολιούχησόν με,
καὶ πολυανθρωπισθήσομαι· ὀνοματίσθητί μοι, καὶ
πανταχοῦ ἐξηγηθήσομαι· οἱ ἄλλοι σε τὸν φωστῆρα
ἀπόσαντο, ἀλλ' ἐγὼ σου τοῦ φάους ἐπίεμαι ἢ στυγνάζουσα· οἱ ἄλλοι σου τῆς τραπέζης τῶν ζώντων
λόγων ἀποελαύκασιν, ἀλλ' ἐγὼ σου τῶν λειψάνων ὡς κυνάριον ψιχίσασθαι γλίχομαι.

B Γ'. Πρὸς ταῦτα ὡσπερ τινὰς δορυφόρους, ἄλλον
ἀλλαχοῦ τῶν μαρτύρων εἰς τοῦπίσω παραπεμφάμε-
νος ὁ Ἀπόστολος, τὸν μὲν Παπίνον (43) τοῦνομα εἰς
Μειλὰ (r) τὴν πόλιν Σικελίας· τὸν δὲ ἐν Μεσσήνῃ Λου-
κιανὸν τῇ κλήσει· ἐκάτερον αὐτὸν ἐν τῇ Καλαβρί-
τιδι γαίᾳ· Γρηγόριον μὲν ἐν Κολύμνη (s) τῇ πόλει·
Ἀκάκιον δὲ εἰς Κάλας (t) καλουμένην· ὡς ἂν ἕκα-
στος ἐν ἐκάστη ἢ προασπιστῆς τῶν οικητόρων, ὅ-
περ καὶ μέχρι τῆμερον διαλάμπουσιν ταῖς ἐπικου-
ρῖαις· αὐτὸς, ὡς ἂν τις βασιλεὺς οἰκείας ἀναπαύλης
μεταληψόμενος, προσώρμησεν τῇ καλοῦσῃ, ὑπέδ-
χθη περιφανῶς πολλοῖς λαμπτήρσιν, εὐωδαῖς τε καὶ
ἀμνολογίαις, ἀπάντων τῶν ἐκείσε ὑπαντησάντων ἐν
ἄγαλλιάσει. Τὸ δὲ ἐξῆς οὐ προῆει ἢ λάρναξ· οἱ μὲν
γὰρ εἶλον, ἢ δὲ ἦν ἀπίνητος· διεδέξατο τὸ περιχα-
ρὲς ἢ λύπη· ἐν ἀπορίᾳ ὁ λαὸς· ἐπέτυχεν τὸ ἐξευρε-
θέν· Ἐγγὺς γὰρ Σύριος τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν·
δύο τοίνυν δαμάλεσιν ἀγναῖς ἀναληφθεῖσα ἀπετέθη.
Ἐνθα ὁ ἱερὸς αὐτοῦ οἶκος αὐτίκα ἐνιδδύθη· καὶ ἅμα
τῷ ἀπάρτισμῳ, καὶ τὸ θαῦμα ἐξείσιν· ἐπειδὴ τοί-
νυν ὁ καλούμενος Βουλκάνος ἐχέκολλος ὦν σχεδὸν τῇ
νήσῳ, βλαπτικὸς ὄπῃρην τοῖς περιόικοις, ἀπῶστο
ἀρασίᾳ καὶ οἶον ἀπόσυρσις ὑπεξέστη σταδίους ἑπτὰ
πρὸς πόντον (44) τῷ παρασσορμῶ ὡσπερ ποταμίου
ρεύματος μέχρι τῆς σήμερον τὸ θαῦμα ἀνακτρυτόν-
τος.

Τὰ μετέπειτα (45) ὅσα καὶ ἡλίκα τεθαυματοῦρ-
γηκεν, ἢ θαυματοργῶν ἐστὶ πρὸς τοὺς πίστει φοι-
τῶντας μέχρι τοῦ δεῦρο ἐν διαφόροις νόσοις καὶ μα-
λακίαις ἐνισχημένους, οὔτε πρὸς ἡμῶν τὸ λέγειν, διὰ
τὸ μακρογορῆς, οὔτε πρὸς τοὺς ἀκούοντας τὸ ἀπειθῆς
ἐνέχυρον, τοῦ ἐνὸς τὰς περὶ τῶν ἄλλων συγκαταθέ-
σεις ἔχοντος. Ἀλλὰ χαίροις (46), ὦ μάκαρ μακαρίων

latam.

(45) Quæ sequuntur, deficiente jam textu Græco
ob codicis imperfectionem, prosequimur cum Ana-
stasii utonque impolita ac semibarbara transla-
tione, collato tamen et interdum ascito codice
Lat. Vat.

(46) Ex Græco χαίροις et χίροις, ut diu ingemi-
nat Theodorus etiam in oratione 6.

τρισμακάριστε Βαρθολομαῖς· χαίροις, τὸ θεοεικελον μίμημα τοῦ καλοῦ διδασκάλου. Χαίροις, τὸ θεοφεγγῆς ἀγλαίσμα τῆς σεπτῆς Ἐκκλησίας· χαίροις, τὸ εὐηχέστατον ὄργανον τῆς τοῦ Πνεύματος μελωδίας· χαίροις, τὸ πολύχωρον καὶ γλυκύκαρπον κλῆμα τῆς τοῦ Χριστοῦ ζωηρᾶς τε καὶ πατρογεωργήτου ἀμπέλου· χαίροις, ὁ ἀξιόχρεως θεράπων τοῦ Δεσπότη τοῦ ἀπάντων· χαίροις, ὁ ἀξιοπότητος φίλος τοῦ ἐπουρανοῦ νομφίου· χαίροις, ὁ σοφρέιθρος καὶ πολύαρδος ποταμὸς τοῦ νοητοῦ παραδείσου· χαίροις, ὁ ἐμπειροθήρατος ἀλιεὺς τῶν λογικῶν ἰχθύων· χαίροις, ὁ θεοδύναμος τραυματιστὴς τοῦ ληστεύσαντος τὸν κόσμον διαδόλου· χαίροις, ὁ εὐτεχνότατος ῥήτωρ τῆς ἀληθινῆς σόφιας· χαίροις, ὁ πολυφανὴς καὶ κοσμοφανὴς ἑωσφόρος τῆς θεολογίας· χαίροις, ὁ θεοφανὴς καὶ πυροειδὴς στύλος τῆς ὀρθοδοξίας· χαίροις, ὁ ἐξ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμᾶς θαλαττοβαδίσας παραδόξως· χαίροις, παμφάστατε ἦλιε τῆς οἰκουμένης· χαίροις, πολύγλωττον στόμα τῆς θεοσοφίας· χαίροις, ἀεννάδδρυτε πηγὴ τῶν ἱαμάτων· χαίροις, διωκτὴρ φοβερώτατος τῶν δαιμόνων· χαίροις, τῆς Ἀρμενίας τὸ πολυευκτον ἐγκαλλώπισμα· χαίροις, τῆς Λιπέρεως τὸ ἀσπασίαστον καὶ πολυπροσκύνητον αὐχνημα· χαίροις, ὁ τὴν θάλασσαν καθαγιάσας ταῖς πορευτικαῖς μεταβάσει· χαίροις, ὁ τὴν τὴν καταπορφυρώσας τῇ ἐρυθρότητι τῶν παναγιῶν αἱμάτων σου· χαίροις, ὁ τὸν ἀέρα κτενωδίασας ταῖς ἱεροπνεύστοις θεοβήρημοσύναις σου· χαίροις, ὁ εἰς οὐρανοὺς φοιτήσας, καὶ τοῦ ἄμοστοίχου θιάσου μεσόχρορος ἐκλάμπων ἐν ἀπροσίτῃ δόξης λαμπρότητι, ἐν ἀγαλλιάσεως ἀκορόστῃ θυμηδίᾳ. Αὐτόθεν ἡμᾶς ἐποπτεύεις εὐμενέστατα· αὐτόθεν εὐλογοῖς τοὺς σὲ μακαρίζοντας· αὐτόθεν δοξάζεις τοὺς σὲ ἀναμείποντας· αὐτόθεν ὁμονοοῖς τὴν οἰκουμένην εἰρηνεύουσαν· ἱερεῖς δικαιοσύνην ἐν ὁσιότητι ἀπέχεσθαι, βασιλεῖς ἀγαθοεργίαν ἐν ὀρθοδοξίᾳ κατὰ βαρβάρων ὀπλιζέσθαι· μονάζοντας πολιτεῖαν τὴν ἰσάγγelon ἀκατήλευτον διασώζεσθαι· ἄνδρας γυναξί, καὶ ἔμπαιιν, νόμψ τῷ προσήκοντι φυλάττεσθαι· πατέραςιν υἱοῖς, δοῦλοις δεσπότηαις, ἄρχουσιν ἀρχομένοις, δανεῖζουσαι, ὀφείλουσαι, συναλλήλασσοσιν, ὄνουμένοις, πᾶσι τὰ τῆς εὐνοίας ἐπιλεύσει τελείᾳ τοῦ κοινοῦ, καὶ εὐαρεσθήσει θεοῦ ὀφειλόμενα πρυτανεῦόμενος· καὶ μέντοι τῶν τροφίμων (u) τῆς κλλωπιζομένης Λιπέρεως, τοῦ ποιμέους τε καὶ τοῦ ποιμνίου, τοῦ ἐπικτίσαντός σου τὸ ἱερὸν τέμενος, καὶ τοῦ ὑμνήσαντός σε διὰ βραχέως ἄγαν· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ παντοκράτορι Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

omnipotente Patre, ac sanctissimo et vivifico Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen (47).

A Sed ave, o beate beatorum, ter beate Bartholomæe. Ave, qui es Dei amator et imitator boni scilicet magistri. Ave, qui es divinæ lucis splendor sanctæ Ecclesiæ. Ave qui es bene sonans organum spiritualis melodiam. Ave, artificiose rhetor veræ sapientiam. Ave, qui es peritæ capturæ piscator rationabilium piscium. Ave, qui es multi chori et dulcis fructus palme, Christi vididæ et paternæ culturæ vitis. Ave, digni meriti famule Domini universorum. Ave, merito desiderabilis amice supercœlestis sponsi. Ave, qui es sapientiam fluentis et multiplicis potationis, ac lumen spiritualis paradisi. Ave, qui es divina virtute vulnerator diaboli, mundum suo latrocinio vulnerantis. Ave, qui multipliciter appares mundo Lucifer Dei cognitionis. Gaudeas divinitus illustrata et ignea columna orthodoxiam. Gaudeas, sol orbis terræ, qui cuncta illuminas. Gaudeas, os Dei sapientiam, linguam habens ignitam. Gaudeas, jugiter emanans fons sanitatum. Gaudeas, dæmonum terribilis insecutor. Gaudeas, qui es multipliciter optabilis formositas Armeniam. Gaudeas, qui ab oriente ad occidentem per mare gloriose ambulasti. Gaudeas, qui es Lipareos salutabilis et multimodis adorabilis gloriatio. Gaudeas, qui mare sanctificasti meabilibus gressibus. Gaudeas, qui terram purpuream fecisti rubore castissimorum sanguinum tuorum. Gaudeas, qui aerem suavitatis odoribus replesti, sacris spiraminibus divinorum eloquiorum tuorum. Gaudeas, qui ad cœlum commeati, et medius in choro divinæ aciei tue refulges in gloriâ inaccessibilis splendore, in exultationis insatiabili jucunditate. Illinc nos benignissime intuearis: illinc benedicas te glorificantibus: illinc beatifices te canentes: illinc concordas orbem terræ pacatum. Sacerdotes justitia in sanctitate induantur: reges bonis operibus in orthodoxia contra Barbaros armentur: monasticam vitam tenentes, conversationem æqualem angelorum ac sine dolo custodiant: viri mulieribus, et rursus mulieres viris, competentem legem conservent. Patres cum filiis, prælatos cum subditis, dominos cum servis, mutuam dantes cum debitoribus, venundantes cum emptoribus: cæteraque omnia benevolentiam tuam affectu ad utilitatem reipublicæ proteges; et cuncta que secundum beneplacitum Dei dirigi debent, patrocinio tuo, defende; et præcipue alumnos decoratæ Lipareos: pastorem quoque ac gregem qui construxit sacrum teinplum tuum: et eum qui te, licet breviter, ex se laudare præsumit; in Christo Jesu Domino nostro quem decet omnis gloria, honor et adoratio, cum

omni potente Patre, ac sanctissimo et vivifico Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen (47).

VARIE LECTIONES.

(u) cod. τὸν προφημον.

(47) Pergit deinde Anastasius sic: *Hæc de beati Bartholomæi laudibus ejusque mirabiliter adnecto in Liparim corpore, Theodorus fama sanctitatis, ac sacerdotii dignitate conspicuus, fido relatu scripsit.*

cuit. Postea de penu suo subjungit idem Anastasius narrationem transvectionis illarum reliquiarum in urbem Beneventum anno Domini DCCCIX.

XI.

Sancti Patris nostri, et confessoris Theodori Studitarum abbatis Oratio funebris in Platonem ejus patrem spiritualem.

(Ex ms. Vaticano signato 1660, fol. 79, edidere BOLLANDIANI, *Act. Sanctor.* April. t. I Lat. pag. 366; (Græc. App. pag. XLVI.)

PROLOGUS.

1. Oratorum ac Sophistarum studium omne versatur in eo, non ut assequantur veritatem, dum se ad scribendum conferunt: sed ut exspoliant dictionem, et narrationem faciant augustiorem acceptis e posmate versiculis, ad oblectationem audientium. Demulcent enim eos verborum concinnitate, et quædam verisimilitudine circumveniunt; parum solliciti ne quid falsum dicant, utpote qui æstimationi duntaxat et humanæ gloriæ serviunt. At vero quos tenet amor veritatis, satagunt res, ut actus sunt, dicere: quamvis propterea concinnitas et elegantia orationis esse deberet minor. Nam quia ipsam veritatis pulchritudinem adamant, ornatis verbis, tanquam stragulis, valefaciunt, quod est vere sapientis. Ad hunc igitur modum ego quoque, licet ingenio, dictione et spiritu admodum tenuis, Patrem meum laudabo: non autem quia sperem laudando gratiam inire apud eum. Quæ enim hæc foret gratia consueto nulla præsentium rerum delectari, et super cælestem adepto requiem? quam quisquis possidet ridet præsentia, velut nihil stabile, nihil beatum continentia, et quæ instar ambrosæ prætereunt, aut ut flores verni corrumpuntur. Ad hæc si etiam in terris positus sese arbitrabatur indignum, qui vel in numero monachorum conseretur (quod summæ ejus modestiæ indicium et sanctæ animæ erat præcipuum argumentum) quomodo nunc, postquam hinc emigravit et incorruptibilia bona possidet, inter quæ nulla est inanis gloriæ appetentia, illam per nostras laudes desideraret consequi?

2. Laudabo ergo eum, qui ad hoc, si quis alius, justissime obligor, tum pro ejus in me officiis multis, tum vel maxime pro ipsa hac, qualiscunque est, dicendi facultate, quam laboribus et industria ejus exultam possideo, eique me velut Patri acceptam referre oportet. Neque tamen me existimet quisquam id quoque spectare, quod laus Patri danda, redundatura sit in filium, juxta illud Sapientis: *Gloria hominis ex honore patris sui*¹. Soio enim quod cui domi suæ et a seipso gloria suppetit, is a patre etiam honorem accipiens, evadat gloriosior: sin minus, paternas laudes nihil prodesse ei, qui per se inglorius atque inhonorus est, qualis esse videor. Fas tamen non est vitam illius ex virtute actam sub modio silentii, tanquam lucernam abdere; quæ supra rationale candela-brum posita, fulgere debet, non uni alterive, sed omnibus (fidenter loquor) qui in Ecclesia Dei sunt. Quare cum jam demonstratum sit me ad

IA'.

Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ Ὁμολογητοῦ Θεοδώμου ἡγουμένου τῶν Στουδιτῶν Ἐπιτάφιος εἰς Πλάτωνα τὸν ἑαυτοῦ πνευματικὸν πατέρα.

A

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

α'. Ρήτοροι μὲν καὶ σοφισταὶς ἡ πᾶσα σπουδὴ, οὗ τοῦ ἀληθοῦς ἐπιτυχεῖν καθιοῦσιν ἑαυτοὺς ἐπὶ τὸ γράφειν, ἀλλ' ὥστε λαμπρῶναι τὴν φράσιν, καὶ συντεμεῖν τὸ ἔπος, κἀντεῦθεν ἐπᾶραι τὸ διήγημα, πρὸς γαργαλισμὸν τῶν ἀκούοντων. Θέλγουσι γὰρ ταῖς εὐεπταῖς, καὶ παραλογίζονται ταῖς πιθανότησιν, ὀλίγα τοῦ ἀψευδοῦς φροντίζοντες, ἅτε δοξήθηρες ὄντες καὶ ἀνθρωπαρεσκεῖα δουλοῦμενοι· οἷς δὲ ἀληθείας ἔρωσ, τὸ ὄν εἰπεῖν, καὶ τὸ ἀληθὲς πρεσβεῦσαι, κἄν μὴ τὸ γλαφυρὸν καὶ εὐφραδὲς ἔχουσιν ὁ λόγος· ἐπειδὴ γὰρ κάλλους ἀληθείας ἐφίενται, παραπατάσασιν ἑοικῶσι ταῖς φράσεσι χαίρειν φαίουσιν (εἰς)· ὅπερ ἐστὶν σοφίας τῆς ὄντως εὐρεμα. Οὕτω δὴ πούθεν κἀγὼ, ὁ βραχύς καὶ νῦν καὶ λόγῳ καὶ πνεύματι, τὸν ἐμὸν Πατέρα ἐπαινέσομαι· οὐκ ἐκείνῳ χαριζόμενος τὴν εὐφημίαν· τίς γὰρ καὶ χάρις τῷ μηδενὶ τερπομένῳ τῶν τῆδε, ἡδὴ τὴν ὑπερχόσιον λαχόντι λῆξιν, ἧς πᾶς ἐπιτυχῶν διαγελᾶ τὰ παρόντα, ὡς μηδενὸς ἐν αὐτοῖς ὄντος στασίμου τε καὶ μακαρίου, ἀλλ' ἴσα σκιαῖς παρατρέχοντος, καὶ ἀνθεσιν ἡρινοῖς ἀπομαραινόμενου; Ἄλλως τε, εἰ ἔτι ὑπὲρ γῆν ὦν, ἀνάξιον ἑαυτὸν ἡγεῖτο καὶ τοῖς ἀπλῶς μονασταῖς ἐγκα [τα] τάττεσθαι, ὅπερ ἦν ἄκρας ταπεινοφροσύνης δεῖγμα, καὶ τῆς ἀγίας ἐκείνης ψυχῆς προτέρημα· πῶς ἂν μετελθὼν τῶν ἐνθίνδε, καὶ ἐν τοῖς ἀκηράτοις γενόμενος, ἐνθα κενῆς δόξης οὐδεμία ἔφρασις, ταύτης ἐκζητήσῃεν παρ' ἡμῶν, διὰ τῶν ἐπαινῶν ἐπιτεύξασθαι;

β'. Ἄλλ' ὅτι χρέος ἐμοὶ ἐπὶ τινὶ ἄλλῳ δικαιοτάτον, ὀφείλομαι μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ὅπως οὖν, καὶ ὑπ' ἐκείνου κόνων τε καὶ ἐπιμελειῶν προσόντος μοι λόγου, οἷά τινα ἀμοιβῆν, τῷ Πατρὶ τὸν λόγον ἀναθήσειν· καίτοιγε συνοῶν δεῖπαι ὁ πατρικὸς ἐπαινος εἰς υἱοῦ δόξαν ἀναφέρεται, κατὰ εἰπόντα σοφόν· Ἡ δόξα ἀνθρώπου ἐκ τιμῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, οὐ μὴν διὰ τοῦτο, ὡς ἂν τις οἰηθείη ἐπαινέσων, εἰδὼς πάλιν, ὡς ἕκαστος, εἰ οἴκοθεν καὶ παρ' ἑαυτοῦ τὸ εὐκλεές ἔχοι, εὐκλεέστερος ἂν εἴη καὶ πατρόθεν δόξαν ἐρανεύζόμενος· τί δὲ μὴ, οὐδὲν ὀνήνησιν τὸ πατρικὸν γέρας τὸν ἀκλεῆ τε καὶ ἀγέραστον, οἷος ἐγὼ φαίνομαι· Ἄλλ' ὅτι οὐχ ὄσιον, ὑπὸ τὸν τῆς σιγῆς μόδιον θεῖναι, καθάπερ τινὰ λύχνον ἀείφωντον, τὸν ἐνάρετον ἐκείνου, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λογικὴν λυχνίαν μαρμαρῶσοντα, θαρρῶν λέγειν, οὐ τῷ δεῖναι καὶ δεῖναι, ἀλλὰ σχεδὸν εἰπεῖν πᾶσι τοῖς ἐὸ τῆ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ. Ἐπεὶ οὖν λυσίτελής ἡμῖν καὶ ὑπόχρεος κατὰ τοῦ (?) ἐδέιχθη ὁ λόγος, ἔχων μετὰ ἀληθοῦς καὶ

¹ Eccli. III, 13.

τὸ χρήσιμον ἥλιον · φέρε ἐκείθεν ἀπαρξώμεθα τῶν Ἀ
εγκωμίων, ὅθεν καὶ πεπωδέστατον.

hanc orationem et obligatione propria et utilitate
aliena inductum accedere (est enim veritati con-
iuncta utilitas), age laudationem ab eo ordiamur,
unde præcipue convenit initium ducere.

ΚΕΧΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

CAPUT PRIMUM.

Ortus, educatio, secus in Bithyniam.

γ'. Πατέρες μὲν τῶ μακαρίῳ Πλάτωνι, Σέργιος καὶ
Εὐφημία, ὧν τὸ εὐγενὲς ἐπίσημον, καὶ ὁ τρέπος οὐκ
ἀγενέστερος · ἦθεσι· χρηστοτέροις ἀναστρεφόμενοι
καὶ οἰκουριῶν ἐπιμελείαις τὰ ἐνόητα ὑπὲρ τοὺς πολ-
λοὺς αὐξοντες, καὶ ζηλωτοὶ διὰ ταῦτα συγγενῶσιν Β
ὑπάρχοντες · οἷς, μετὰ τῶν ἄλλων μέγιστον ἐγκώ-
μιον καὶ εὐτεχνίας δώρημα. Φέρουσι γὰρ ὡσπερ τι-
νὰ εὐθυγενῆ βλαστὸν, σὺν δυσὶ θυγατράσι, τὸν νῦν
ἐπαινούμενον, οὐδὲ αὐταῖς ἀκλεῖσαι ὀφθεῖσαι, ὧν
πολλὰ καὶ καλὰ τὰ διηγήματα, τῆς μὲν ἐν τῶ κοι-
νωνικῶ βίῳ διαπρεψάσης, τῆς, ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς, κἂν
τῶ μοναδικῶ τάγματι διαλαμφάσης. Ἐρειδῆ δὲ ἐν-
έσκηψε κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ὄρη οὐράνιος (ἄγει με γὰρ
ταύτην δηλῶσαι ἢ ὑπόθεσις), φθορὰν ὅτι μάλιστα
ἐπάγουσα πάνδημον, οὐκ ὀλίγαις μὲν ἄλλαις χώραις
τε καὶ πόλεσιν μετενδημοῦσα, ὡσπερ ἵτις Αἰγυπτιακῆ
μάστιξ ἐν τῆσδε εἰς τήνδε, μάλιστα δὲ τῆ βασιλιζού-
σῃ Βυζαντιδὶ · ταύτη τοι καὶ καταλύουσι τὸν βίον
οἱ ἀείμνηστοι. Οὐκ ἀκαιρον δὲ ἰάχα, ὠφελείας χά-
ριν καὶ τὸν τοῦ θανάτου τρόπον ἐπισημῆσαι · γέ-
νοιτο γὰρ ἄντο διήγημα ἐκδειματῶν τὰς ψυχὰς τῶν
συνετώς ἐπαϊόντων.

3. Beati Platonis parentes Sergius atque Euphemia fuerunt, eorumque et genus illustre, et nihilo minus illustres virtutes: optimis autem moribus providam familiaris rei curam gerentes, illam supra multos auxerunt, etiam usque ad invidiam cognatorum. Præ cæteris tamen laudibus, commendari in ipsis meretur liberorum gignendorum felicitas: utpote qui, velut illustre germem, hunc quem modo laudamus, protulere, una cum duabus filiabus (1), nec ipsis ingloriis (nam et de his multa præclaraque dici possent), quarum una quidem in sæculari vita laudabiliter est conversata; altera (2), unde nati nos sumus, etiam in monastico ordine effulsit. Porro cælestis quædam ira tempore illo (de hac siquidem loqui res ipsa monet, cum mortalitatem vel maxime universalem adduxerit), non paucis duntaxat aliis locis et urbibus incubuit: sed ex una in aliam, instar Ægyptiaci flagelli transiens, Byzantinam potissimum civitatem afflixit. In hac etiam vitam posuere supra memorati ac semper memorandi conjuges. Quomodo autem, id acciderit, operæ pretium fuerit explicare: est enim ejus eri narratio talis, et salubri timore concutere possit animos, eam prudenter suscipientes.

δ'. Ἐρωρῶτο ἐξάπινα ἐν τοῖς ἐκάστου ἐσθήμασιν,
ἐν βαφίδι ἐλαιώδει, τὸ σημεῖον τοῦ ζωοποιοῦ σταυ-
ροῦ κατεστιγμένον, οἷα παρὰ χειρὸς ὠραιογραφοῦ-
σος, μᾶλλον δὲ ἐπὶ Θεοῦ δακτύλῳ καὶ ὑπέρτερον.
Ἐθροῖτο ὁ λήθηεις, ὑπείσιν οἱ εὐθύς ὁ θάνατος · αὐ-
θημερὸν τοῦ αὐτοῦ, καὶ νεκρὸν ἐκκομίζοντος, καὶ
νεκροῦ ἐκομιζομένου, δύο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκιμ-
ποδος, διδυοὺ ἐπὶ ζώου ἀχθοφόρου · φόρτοι, ἄλλ-
επάλληλοι δυστυχιῶν σωμαίων · θρηνοὶ πανταχοῦ πε-
ρηχοῦμενοι καὶ ἐλετινολογίαι, ἡτόνον οἱ ἐκκομισταί,
ἐσπινύζον οἱ ἐνταφιασταί, ἐκλείοντο οἴκοι, ἐκενοῦντο
βγαῶνες (b), ἐπληροῦντο πολυάνδρια, διὰ μέσου δυοῖν Δ
μηνῶν, τῆς πολυανθρωπου τε καὶ μυριοκίδος πό-
λεως ἐρήμου καὶ ἀοικίστου σχεδὸν εἰπεῖν ἐποφθεῖ-
σης. Ταῦτα ἐν ἡμέραις Κωνσταντίνου τοῦ συσσεβοῦς
βασιλέως, ὡς οὐ ἢ εἰκῶν τοῦ Χριστοῦ καθυβρίσθη,

4. Cernebatur de repente in cujusque vestitu vivificæ crucis signum (3), tincturæ pinguis, velut a perita manu, seu potius divino digito superne efformatum. Id in se conspiciens turbabatur, subtrabat accelerata mors; eodem die, qui extulerat mortuum, mortuus etiam ipse efferebatur. Videre erat duos in eadem sandapila, quatuor super unum jumentum portari, et cumulos infelicium cadaverum alios. Audiebantur undequaque sonantes planetus atque lamenta, lassabantur vespillones, rarecebant libitinarii, claudebantur domus, vacuabantur vici, cœmeteria replebantur; adeo ut intra duorum mensium spatium, urbs populosissima atque habitatissima, pene deserta atque inculta appareret. Accidit hoc in diebus Constantini (4) imperatoris, illius, inquam, impostoris nefarii, a quo imago Christi simulacrum erroris

NOTÆ.

(b) Quoniam antiqua Roma in regionis dividebatur (quod in hunc usque diem obtinet), etiam nova Roma, Constantinopolin dico, ejusmodi nomen usurpavit, ut patet ex auctoribus a Meursio recensitis.

(1) Sirletus post duas filias genitum scribit: sed solum in Græco est σὺν, cum. In vita S. Theodori, infra citanda ad cap. 3, litt. c, adduntur fratres tres.

(2) Theoctista appellatur in Vita S. Theodori, nupta Photino, qui magistratum ab imperatore non valde remotum gessit: ambo postea, relicto conjugio, vitam monasticam amplexi sunt.

(3) Græco, ἐν βαφίδι ἐλαιώδει. Sirletus vertit co-

lore cæruleo; fortassis invenit δαλώδει, vitreo. Theophanes ad an. Christi 746, indictione 14, ista refert, ac de cruce sic exprimit, Ἐν τοῖς τῶν ἀνθρώπων ἱματίοις καὶ ἐν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ἱεροῖς ἐνδύμασι σταυρὰ ἐλαιώδη πλείστα. In hominum vestibus et in ecclesiarum sacris indumentis, cruces plurimæ oleaginæ conspiciebantur.

(4) Constantinus Copronymus Leoni Isaurico patri, 18 Junii, an. 741 mortuo, successerat.

per injuriam appellata, aut verius ipse Christus Deus noster contumelia est affectus; siquidem honor exhibitus imagini ad prototypum transit, quem admodum alicubi dicit divinus Basilius. Itaque fuit hæc super peccantem populum justissima virga, paterna tamen immensam nostram perversitatem ad conversionem erudientis Dei, et in ira præparantis viam salutis, iis qui æquanimiter correctionem susciperent. Sed ad Patrem nostrum sermo redeat.

5. Parentibus ergo et consanguineis plerisque orbatus (4*) adhuc puer admodum, ab aliquo alterutrius parentis germano suscipitur; et ad juvenilem provectus ætatem, tanquam rectissimus surculus, produxit florem intelligentiæ; quæ difficulter reperitur in orphanis, non habentibus qui eis uti parentes invigilent. Fructus autem propriæ ipsius solertiæ et diligentæ fuit peritia praxis notarialis, quantam vix assequi potuisset aliquis paterna sollicitudine eruditus. Deinde prædicto tutori suo regiæ pecuniæ appendendæ præfecto, operam commodans, ita rem illam agebat dextere, ut hic solum præfecturæ nomen tenere, opus ille sciretur: et ob hoc in ærario imperatorio illustris, charus quidem principibus, ipsi autem Cæsari etiam notus esset.

6. Talis cum esset, mentem suam non tradidit effrenatis adolescentiæ cupiditatibus (uti petulantior aliquis faceret, sui factus arbitrii), sed ipsi sibi optimus domitor, abstinerebat a consortio insipientium, et sapientioribus jungebatur: applicans se honoratori, non minus honorato; ætate provectiori, non juniore; atque ex ipsis externis honoribus, ingenitam animi nobilitatem, latenter quodammodo, ad majora provehebat. Non tradebat se comensatoribus combibonibusque ad æquales haustus, uti in conviviis faciunt adolescentuli; neque substantiam dilapidabat alea meroque, ut frugiperdæ solent; sed publicæ libræ attendens, labore continuo divitias sibi accumulabat, et quidem tantas, ut ad paternam hereditatem amplissimam haud modicas alias facultates apposuerit. Hoc vero nequaquam fieri potuisset, nisi temperantiam servasset in omnibus, quæ honestatis amantem exornabat continentia, et cunctis affabilem instruebat prudentia, procul abjiciens juveniles voluptates; quibus qui indulgent, non modo non acquirunt quæ desunt; sed et quæ adsunt, evacuare consueverunt.

7. Quid porro? Tam multiplici industria præditus, tamque peritus rerum agendarum evasit (quod maxime spectatur ab iis, qui in sæculo vivunt, et filias apte cupiunt elocare), ut undique invitaretur

(c) Suspicio legendum esse *ρίζα φρόνων* ut si compositum a *ρίζα radix* et *φρων insipiens*, ad significandos, qui ab origine et educatione tales sunt.

(4*) Græce *ὀμαίμοσι*, quod Sirletus vertit *sororibus*: sed infra num. 7, dicitur sanotus, cum ad mo-

εἰδῶλον πλάνης ὀνομασθεῖσα παρὰ τοῦ λαοπλάνου ἐξαγίστου· μᾶλλον δὲ αὐτὸς Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν ἠτιμώθη, εἴπερ ἡ τῆς εἰνόκος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει, καθὼς ὁ θεηγόρος ᾧδὲ που φησι Βασίλειος. Ταῦτα ἡ κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων δικαιοσύνη, ὡς ἂν τις εἴποι, παιδευτικὴ βλάβος τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀμετρον ἡμῶν κακίαν ἐπιστρεπτικῶς σωφρονίζουσα, καὶ ὁδοποιούσα τρίβον σωτηρίας τῇ ὀργῇ αὐτοῦ τοῖς εὐαισθητῶς δεχόμενοις τὴν νοουθήτησιν. Ἐμοὶ δὲ ἐπὶ τὸν πατέρα μεθαρμοστέος ὁ λόγος.

ε'. Καταλιμπάνεται τοιγαροῦν ἐρημος γονέων σὺν τοῖς ὀμαίμοσι, κομιδῇ παῖς τυγχάνων· ὅς προσληφθεὶς ὑφ' ἐνὶ τῶν συγγενῶν, καὶ εἰς ἡλικίαν ἠβῶσαν ἀναχθεὶς, ἀνθεὶ μὲν εὐθὺς, ὡς περ τι ἔρνος εὐθύδλαστον, ἡ ἀκμὴ τῆς νεότητος τὴν καλλίστην σύνεσιν, ἢ περ δυσκατόρθωτος τοῖς ὀρφανῶν ἡγμένοις, οὐκ ἔχουσι τὸν ἴσα γονέων ἐπιστατοῦντα. Καρποφορεῖ δὲ, ταῖς παρ' ἑαυτοῦ σπουδαῖς τε καὶ φιλοζηλίαις, τὴν παιδευσιν τῆς νοταρικῆς μεθόδου, ὡς οὐπω τις τῶν καὶ πατρικαῖς ἐπιμελείαις προμηθευμένων, συζυγοστατῶν τε αὐτῶν προσεληφθεὶς θεῖω τὰ βασιλικὰ χροήματα. Καὶ τοσοῦτον φανεῖς ἐνταῦθα περιδέξιος, ὡς ὄνομα μόνον ἔχειν ἐκεῖνον τῆς ἀρχῆς, τὸν δὲ τὸ ἔργον γνωρίζεσθαι, καὶ διὰ ταῦτα ἐπίσημον μὲν εἶναι ἐν τοῖς βασιλικαῖς ταμιεύμασι, ἀσπαστὸν δὲ τοῖς ἄρχουσι, γνωρίμῳ τε καὶ αὐτῶ τῷ Καίσαρι.

ς. Οὕτω δὲ διαφαινόμενος, οὐ ταῖς ἀκαθίκοις ὀρμαῖς τῆς νεότητος προῦδωκεν τὸν νοῦν, ὡς ἂν τις τῶν ἀφῆτων τε καὶ ῥήξιφρόνων, ἀλλ' (c) οἷα τις ἄριστος πωλοδόχμης αὐτὸς ἑαυτῷ γιγνόμενος, ἀπειχέτο μὲν ἀσυνέτων. συνήπετο δὲ πεπαιδευμένους, τῷ τιμαλφεστέρω συνταττόμενος, ἀλλ' οὐχὶ τῷ ἀτιμωτέρω συνεργόμενος, καὶ τῷ καθ' ἡλικίαν προέχοντι παραζυγνόμενος, ἀλλ' οὐχὶ τῷ νεοπαγεστέρω συνδιατιώμενος, καὶ πρὸς τὸ ἄναντες, καὶ τῶν ἔξωθεν τιμῶν, τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενὲς, λεληθότως πως ὁδοποιούμενος. Οὐ τί που συμπόταις καὶ συσσίτοις ἐστὸν ἐπιδιδούς κατὰ κοινὴν φιλοτησίαν, ὡς εἴ τις τῶν νεανειουμένων ἐν εὐωχίαις, οὐδ' οὐ μὴν κύβοις καὶ μέθαις καταναλλίσκων τὴν οὐσίαν, οἷα τὰ τῶν μαστρόπων· σχολαῖς δὲ ἐπιπόνους ἐφεστῶς τῇ ζυγοστασίᾳ, κἀντεῦθεν πλοῦτον ἑαυτῷ συναθροίζων, καὶ τοσοῦτον αὔξων, ὡς ἄλλην συστήσασθαι περιουσίαν. παρὰ τὴν γονικὴν κληθνομίαν ἱκανωτάτην οὔσαν. Τοῦτο δὲ οὐκ ἂν προσεγεγόνει, εἰ μὴ αὐταρκεία συνετηρεῖτο ἐν πᾶσι, δι' ἧς καὶ σωφροσύνη ἐκαλλωπίζετο ὁ φιλόκλος καὶ φρονήσει ἡγλαίετο ὁ μειλίχιος, πόρρω βάλλων τὰς νεωτερικὰς ἐπιθυμίας, αἷς οἱ ἀλόγους οὐ μόνον τὰ οὐκ ὄντα προσλαμβάνονται, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐνόητα κενοῦν εἰώθασιν.

ς'. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Τοσοῦτος γέγονε πολλοστὸς τῇ συνέσει, καὶ πυκτικὸς ταῖς ἀφορμαῖς τοῦ βίου (ὁ φιλεῖται παρὰ τῶν ἐν κόσμῳ, καὶ σπουδάζεται παρὰ ἐκδιδούτων ἀνδρὶ θυγατέρα), ὡς ἔλακιν αὐτὸν ἄλλον

nasterium abiit eisdem modicum quid de sua substantia reliquisset: vivebant igitur tam adhuc.

ἄλλοθεν, καὶ τῶν ἄγαν εὐπατριδῶν τε καὶ εὐπόρων, εἰς κοινωνίαν βίου. Ἄλλ' οὐ γὰρ ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ θεῖος πόθος, ὃν ἀνῆψεν ἐαυτῷ διὰ κρείττονος ἐπιλογισμοῦ, ἐμπαγῆναι τοῖς βίου τέλμασιν· καὶ γὰρ ἦν ἀναγνώσει προσέχων ἀντὶ παιγνίων· ἐν τε ἐκκλησίαις προσεδρεύων ἀντὶ θεάτρων, καὶ ἐν σεμνίοις ἀναστρεφόμενος ἀντὶ ἀσέμνων καταγωγῶν· καὶ γε τὸ ἀξιεπαίνετώτερον, ἐξαγορεύσεις ποιοῦμενος τῶν κρυφίων τοῦ νοῦ κινήματιον τε καὶ δραμάτων τινὶ τῶν καθηγουμένων· ὃ τῆς μὲν ἐκείνου φιλοθείας ὑπῆρχε σύμβολον, τοῦ δὲ τῆν ἐξαγορεύσειν δεχομένου κατέπληττε τὴν διάνοιαν, τελειωτικῶς γινόμενον.

ἦ. Ὅθεν ἐπάρας τὸ τῆς διανοίας ὄμμα ἐπὶ τὰς τῶν αἰδίων θεωρίας, καὶ τῷ ἐκείθεν περωθεὶς ἔρωτι, σθένουσι τὸν κάτω πόθον, καὶ ποιεῖ τὸ τοῦ θεοῦ Ἀνωταίου ὁ θαυμάσιος. Πάντα γὰρ διαπιπράσας σὺν αὐτῇ τῇ πατρικῇ ἐστίᾳ, καὶ πτωχοῖς διανείμας, τοὺς τε οἰκέτας ἐλευθερώσας, καὶ ταῖς θυγατέρας βραχέα τινα καταλείψας, ἔξισιν· Ἄβραμιν αἰετὸν προθέσει, οὐκ εἰς τὰς ἐγγύθεν κώμας ἀσκήσων, ἀλλ' ὡδὲ που μακρὰν ἀποδραμῶν, ἐν τοῖς τοῦ Ὀλύμπου μέρεσι, κατὰ τὸν ὑποδειχθέντα αὐτῷ περὶ τινὶ τῶν ἐν ἄστει ἀρχιμανδριτῶν τόπον καὶ ἄνδρα, τοῦ μὲν Συμβόλου ἐπιτεκνημένου, τοῦ δὲ Θεοκτίστου ἐπινομαζομένου, οὗ ὁ τρόπος, ἀγαθός, τό τε γένος περίβλεπτον, καὶ τὸ τέλος ὅσιον. Ἄλλ' οἷα καὶ ἡ ἀναχώρησις; Μνήμησιν ὅτι μάλιστα ἐμοῖ' ἀξίξ, ἀκούουσι τὰς κατανήθεις ἔχουσα φάρμακον· ἀπὸ γὰρ τῆς πατρίδος ἀπάρας μεθ' ἑνὸς θυμηρεστάτου οἰκέτου, καὶ κατὰ τοὺς λεγομένους βασιλεῖς ἐφθακῶς, ὑπὸ τὴν λόχμην τινὰ εἰσθῶς, κείρει μὲν τὴν κόμην τῷ χειρὶ τοῦ ἐπομένου. μετενδιδύσκειται δὲ τὴν φαίαν ἐσθίαν, ὡς τινὰ πορφύριδα. Καὶ τὸ ὄραμα ἡλικίον; τοῦ μὲν χωριζομένου, καὶ οἷκαδε ἐπανίεναι μετὰ τῶν ἀπαμφιασμάτων παρεγγυωμένου, κὰν τούτῳ θρήνοις, ὡς τὸ εἶδος, βαλλομένου διὰ τὴν δεσποτικὴν στέργειν· τοῦδε μονιωτάτου μετὰ Θεοῦ ἐγκαταλειφθέντος, ὑπὲρ οὗ καὶ δι' ὃν τὸ δράμα. Τοιοῦτος ὁ θεῖος ἔρωσ, πάντων ἐξιστῶν τὸν ἔραστῆν, καὶ περὶ αὐτὸν μόνον συνάγων τὴν ἔρωςιν κορπολουμένην.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Vita monastica, virtutum exercitia.

θ'. Ἐπειδὴ δὲ φοιτήσας πρὸς τὸν παιδοτρίβην ἤρωτηθη, ὅστις εἴη, καὶ ὅθεν ὠρμηται, καὶ δτου χάριν ἢ ἐπιδημία, εὐαγεῖς πρὸς ἐκάστην τῶν ἐρωτήσεων τὰς ἀποκρίσεις ἐδίδου· τοῦ δὲ μεμαθηκότος τῆν τε πατρίδα, τὸ γένος, καὶ τὴν ἀνατροφὴν· Οὕτω ἰσχύεις, φησὶν, ἐν τῇδε τῇ θέσει τοῦ τόπου, σκλη-

A ad ineundam vitæ societatem vel cum nobilioribus opulentioribusque. Sed divinus amor, quem ipse usus consilio meliori sibi accenderat, non permisit ut sæcularis vitæ salebris inhereret. Etenim lectiones pro ludis, ecclesias pro theatris, monasteria pro conventiculis impudicorum hominum frequentabat: et quod laudabilius est, hegumenorum quidam occultas animi sui motus affectusque confitens, præbebat sui erga Deum amoris indicium manifestum; confessiones vero audientem implebat admiratione tam consummatæ perfectionis.

8. Hinc per perpurgatum mentis oculum ad sempiternarum rerum contemplationem sublevans, illarumque accensus amore, terrenum omne desiderium exstinxit; et divinum imitatus Antonium, divenditis omnibus, una cum paterno lare et servis libertate donatis, majorem partem distribuit pauperibus; duabus autem sororibus suis modicum quid reliquit; et Abrahamia promptitudine exivit, non in vicinas villas, exerciturus se ipsum; sed longius abscurrit in partes Olympi (5), ad virum locumque, ab aliquo eorum qui in urbe erant archimandritarum sibi monstratum. Loco symbolorum (6), viro Theoctisti nomen erat, cujus vita proba, genus illustre, exitus sanctus fuit. Qualis autem discessus Platonis e patria fuerit, mihi quidem memoria dignum, audientibus vero compunctoinis argumentum fore videtur, si exponam. Abivit cum uno solo charissimo famulo, et ad eum perveniens locum qui Reges dicitur, atque speluncam quamdam ingrediens, cæsariem suam comiti præbuit attondendam; deinde pulla veste se amiccivit, tanquam si purpuram induisset. Quale autem spectaculum, cum unus quidem recessurus, jubetur radire domum cum vestibus, et ideo, ut par erat, perfunderetur lacrymis, domino suo privari dolens; alter vero relinqueretur, solus cum Deo, propter quem res tota agebatur. Talis utique est divinus amor, omnibus rebus exspoliatur amantem et ad se solum trahit incoensum illius desiderium.

CAP. II.

NOTE.

(5) « S. Joannicius (ut in eju Vita 4 Novemb. legitur) cum vidisset montem, qui supereminet a dexterat B. thyniæ qui apud nos vocatur Olympus, concepti animo vitam quietam et amantem solitudinis. » De eo loco aq̄ constat ex Vita S. Theodori, ubi monachi, qui Olympi pas incolunt, ad eum ab exilio redudem in Bithynia accesserunt. In eadem Vita dicitur S. Plato a teneris annis montem Olympi incoluisse.

(6) Colitur 21 Febr. sanctus Timotheus, qui in Symbolis vitam anachoreticam duxit. Ejusdem monasterii facta est mentio die tertia Aprilis in Vita S. Nicetæ, num. II. Quod autem hic legatur Græce τοῦ Συμβόλου ἐπιτεκνημένου, non Συμβόλου, uti istic legitur, nos suspicamus esse mendum librarii, cum primus iste genitivus a nullo nominativo regulariter duci possit.

tibi; mentem, corpus, et voluntatem, utere, ut lubet famulo tuo, in cunctis obsecuturo. O admirabilis propositi indicium! omirabilioris renuntiationis argumentum! Istius quidem, quia in ipso ætatis flore, in prospero successu negotiorum, spe optima rerum majorum proposita, divitiis affluentibus, circumfulgente gloria, vigente corpore, in proprii arbitrii constitutus libertate, habuit dilectionem erga Deum istis omnibus superiorem: alterius, quod optime consultus, non uti multi nunc, simulate, aut, ut magis proprie loquar omnino non renuntiantes mundo, eidem se renuntiare professus sit; sed quemadmodum vere ipsa res exigit. Illi siquidem, nescio quo modo, obliti quod dicit Dominus: *Qui non renuntiavit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus*²; et quod alibi jubet: *Vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelis, et sequere me*³; horum, inquam, obliti, ipsi sibi templa et monasteria, erigunt; deinde monasticam amplexi professionem, dominantur in propriis, servos atque substantiam variam post se trahentes; heri novitii, et hodie abbates; heri nec idonei quidem qui se prudenter regendos præberent, hodie alios imperite regere præsumentes; quibus prælaturam non virtus sua, sed suarum facultatum usurpatio attulit qui cum multis annis debuissent discere quomodo sit imperanti parendum, atque ita ad regimen aliorum ascendere; antequam prius istud didicerint, sese periculo ingerunt posteriori, et quales sunt, tales etiam efficiunt sibi subjectos. Ast ipse, postquam sæculo vere renuntiasset, ostendit obedientiam minime fucatam fuisse: præcedit enim primum secundo, sicut fulgur tonitruo, et lucifer soli exorienti. Nam qui sæculo bene renuntiaverit, clarum est quod etiam bene obediet: qui vero in altero oblique incesserit, in altero quoque certissime est claudicaturus.

ἄριστα δηλαδὴ καὶ ὑποταγῆσεται· ὁ δὲ καθ' ἑκάτερον

10. Sunt autem virtutis exercitia multa, abstinentiæ extenuatio, somni parcitas, lacrymarum evacuatio, orationis alacritas, humicubationis molestia, vestitus vilitas, manuum operatio, genuflexionum frequentia, mortis meditatio, psalmodiæ assiduitas, perseverantia stationis. Horum tamen omnium nihil ita necessarium ei qui subest atque exercitium sinceræ confessionis et perfectæ obedientiæ: quibus illuminatur anima, mortificatur voluntas, et perfecta obtinetur conjunctio ejus qui spiritualiter nascitur cum eo qui gignit. Duo hæc cæteris omnibus non præferens, infirmus ab obedientiam erit; atque ita per quæ videbatur salutem consequi, illusionis subjacebit periculo. Etenim jejunia, vigiliæ, et quidquid ejusmodi aliud est; secundum se quidem laudabilia sunt; non tamen uilia, sed ad lapsum inducentia, ei qui proprio arbitrio agitur, nisi prædis ductu et regula diri-

² Luc. xiv, 33. ³ Luc. xviii, 22.

Α ραγωγίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐχούση, τὸν κόπον τοῦ μοναχοῦ ὑπομεμενηκίναί. Πρὸς δὲ ὁ τοῦ Χριστοῦ πύκτης· Πάντα σοι, ὦ Πάτερ, ἀποδίδωμι, καὶ νοῦν, καὶ θέλημα, καὶ σῶμα, χρῶ τῷ σπ̄ οἰκέτῃ ὡς ἂν βοῦλοι, εἴκοντί σοι κατὰ πάντα. Ὡ θαυμασίας προθέσεως ἀπόδειξις, καὶ θαυμασιωτέρας ἀποταγῆς ὑπόθεσις! τῆς μὲν, ὅτι ἐν αὐτῷ τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας, κατὰ βούλῃ αὐτῷ χωρούτων τῶν πραγμάτων, τῶν ἐλπίδων χρηστοτέρων ὑποβαλλομένων, πλοῦτου προκειμένου, δόξης ὑπαστραπτούσης, σαρκὸς σφριγώσης, καὶ ταῦτα σὺν αὐτοκρατείᾳ, νικῶσαν ἔσχεν ἀπάντων τὴν εἰς Θεὸν ἐπιθυμίαν· τῆς δὲ, ὅτι καίπερ οὕτω ἄριστα βουλευσάμενος, οὐ κατὰ τοὺς πολλοὺς τῶν νῦν ἐπιπλάστως, οικειότερον δὲ εἰπεῖν, ἀναποτάκτως ἀποτασσομένων, τὴν ἀποταγὴν ἔθετο· ἀλλ' ὡς ἀπέδειξεν ὁ ἀληθὴς λόγος. Οἱ μὲν γὰρ, οὐκ οἶδ' ὅπως ἀπιλαθόμενοι τοῦ Κυρίου λέγοντος· Ὅς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναται μοι εἶναι μαθητὴς· καὶ ἀλλαχοῦ προστάσσοντος· Πώλησόν σου τὰ πάντα τὰ ὑπάρχοντα καὶ ὁὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι· ἐγείρουσιν ἑαυτοῖς ναοὺς τε καὶ μοναστήρια, εἶτα ἀσπασάμενοι· τὸ ἐπάγγελμα, τῶν οικείων ἄρχουσί τε καὶ κυριεύουσι, δούλους καὶ ὕλας διαφόρους ἐπισυρόμενοι, χθὲς ἀμύτοι τοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ σήμερον ὡς παλαιοὶ καθηγούμενοι· χθὲς μὴ εἰδότες χειραγωγείσθαι μετὰ συνέσεως, καὶ σήμερον χειραγωγεῖν ἄλλους ἀπειδέτως προαιρούμενοι· ὧν οὐχ ἡ ἀρετὴ, ἡ χρῆσις δὲ τῶν ὑπαρχόντων τὴν ἡγεμονίαν κατεπίστευσεν, οἱ πολλοῖς ἔτεσιν ὀφειλοντες ἐκμαθεῖν καλῶς τὸ ἄρχεσθαι, εἴθ' οὕτως ἐπὶ τὸ ἄρχειν ἀνίναί, πρὸ τῆς πείρας τοῦ προτέρου ἐπικινδύνως τοῦ δευτέρου ἐπιλαμβάνοντες, τοιοῦτους ἀπεργαζόμενοι τοὺς ὑπὸ χεῖρας, οἳ καὶ εἰσίν. Ὁ δὲ ἐπειδὴ ἀληθινὴν τὴν ἀποταγὴν ἐποίησατο, ἀνόθευτον καὶ τὴν ὑποταγὴν δείκνυσιν· καὶ γὰρ προηγείται τοῦ δευτέρου τὸ πρότερον, ὡς ἀστραπὴ βροντῆς, καὶ ἐωσφόρος ἡλίου ἀνίσχοντος· ὁ γὰρ ἄριστα ἀποταξάμενος, σκολιῶσας, καὶ ἐν θατέρῳ δηλονότι χωλανεῖται.

ἰ. Πολλὰ μὲν οὖν τὰ κατ' ἀρετὴν ἐπιτηδεύματα ἐγκρατείας κατὰτηξις, ἀγρυπνίας νῆψις, δακρύων κένωσις, εὐχῆς πτέρωσις, χαμευνίας σύνθλιψις, ἐσθητός εὐτέλεια, χειρῶν ἐργασία, γονυκλισιῶν πυκνότης, μελέτη θανάτου, ψαλμωδίας εὐτονία, στάσεως καρτερία· οὐδὲν δὲ τοιοῦτον τῷ ὑποτακτικῷ, οἷον τὸ κατ' ἐξαγόρευσιν ἀγωνία, καὶ τὸ καθ' ὑπακοὴν κατόρθωμα, δι' ὧν ψυχὴ φωτίζεται καὶ νεκροῦται θέλημα, καὶ ὀλοτελής εἰσοίκησις τοῦ πνευματικῶς γεγεννημένου πρὸς τὸν γεγεννηκότα ἐγγίνεται. Ὁ γὰρ μὴ ταῦτα τῶν ἄλλων προτιμήσας, σαθρὸς πρὸς ὑποταγὴν καθίσταται, καὶ δι' ὧν δοκεῖ σωτηρίας ἔχεισθαι, ἀπάτης ὕφισταται ὄλεθρον. Τὸ γὰρ ἐγκρατὲς καὶ ἀγρυπνον, καὶ ὀτιοῦν ἄλλο τῶν προειρημένων κατορθωμάτων, αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ ἐπαινετὸν δολὴ τις εἶναι, οὐδ' ἂν δὲ εἴη λυσιτελεές, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πτώσεως αἰτίον τῷ ἰδιούρθμῳ πράττοντι, εἰ μὴ γνώμονι καὶ κανόνι τοῦ καθηγου-

μένου περαίνονται, ὥστε ὁ τὴν ἐξαγόρευσιν μεθ' ὑπακοῆς ἐξασκῶν, τὰ δευτέρια τοῖς ἄλλοις δίδωσιν, ἐν τοῖς δυσὶ τὰ πάντα περικλείων.

α'. Ταῦτα ὁ μακάριος ὡς οὐκ οὔδ' εἴ τις τῶν ἄλλων ἀφοσιωσάμενος, καλὴν τὴν βᾶσιν πήγνυσι, καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἀσφαλῆ τὴν οἰκοδομὴν πεποιήται, πάντα λογισμὸν ἀνατιθέμενος, καὶ πάντα καθ' ὑπακοὴν διαπραττόμενος, καὶ διὰ ταῦτα. Γραφικῶς εἰπεῖν, ἀγαπώμενος ἐν προσώπῳ Πατρὸς αὐτοῦ. Γίνεται οὖν ἀδάμας τῇ καρτερίᾳ, περιδέξις τῇ διακονίᾳ, διαλάμπων μὲν ἐν πολλοῖς συνάθλοισι, ὧν οὐ πόρρω ἀφίστατο κατὰ τὴν κοινοβιακὴν ζωὴν, ἰδίᾳ δὲ μεθ' ἑνὸς ὁμοτρόπου ὑποταττόμενος καθ' ἡσυχίαν τῷ ἀειμνήστῳ Θεοκτίστῳ, καὶ πῆ μὲν ἔκοι σχολάζων πῆ δὲ τῇ κοινότητι συνερχόμενος, ἐν τε ψαλμωδαίαις διατροφαῖς τε καὶ ἐργασίαις, καὶ οἷον εἰπεῖν κοινός τε καὶ ἐπίκοινος γινόμενος καὶ μέτριος κατὰ πάντα. Οὐ γὰρ, ἐπειδὴ εὐγενὴς τὸ κατὰ σάρκα, ἀπέτραχύνετο τοῖς ἀγροικότεροις συνδιαττώμενος· οὐδὲ ἐπειδὴ ἐξυπηρετεῖτο παρ' οἰκετῶν πρότερον, τὰς ἀτιμοτέρας ἐγχειρίζεσθαι διακονίας ἐξενοπάθει. Τοιγαροῦν καὶ κόπρον ἐπὶ ὧμων ἐπέφερετο, καὶ χῶρον ἀρδεύειν προσετάττετο, καὶ ἄλευρα φύρειν ἡνείχετο, καὶ ταῦτα μετὰ τοῦ γράφειν τόνῳ πολλῶν καὶ ἐπιμελείᾳ κρατίστη.

β'. Βούλει μαθεῖν καὶ ἕτερα ὑπακοῆς ἀριστεύματα ἐγγύθεν; Ὁ πράκτωρ τῶν κατορθωμάτων. ὠνειδέζετο παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐπὶ παρουσίᾳ ξένων, καὶ ὡς εὐρημίαν δεχόμενος, ἀκλόνητος διέμενεν ὁ εὐκλέετατος· ὑπανεγίνωσκεν ἀξιολόγως ἐν ὧσιν ἀδελφότητος, καὶ ὡς παρὰ λόγον ἀναγνοὺς ἐπιπληττόμενος ὑπέπτευσεν ὁ ἐμυρονέστατος· δουλογενὴς ἀκούων κατὰ ἄσυνασμίον, τὴν κεφαλὴν κατένευεν συνερῶν τῷ Πατρὶ, ὁ εὐγενὴς ὄντως σὺν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι· πολύτλας ὧν ἐν τῷ ἐργοχειρῶν καὶ πολλὰ πορίζομενος, ὡς μηδὲν εἰσφέρων· ἄτυφος δὲ μάλιστα διείρχετο ὁ φιλομαθὴς τε καὶ φιλόθεος, ἀποπεμπόμενος μετὰ γονυπέτησιν παρὰ τοῦ Πατρὸς, ὡς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐμπεμπτικῶς τῷ σφάλματι, οὐκ ἀπηυθαδίazen, ἀλλ' ἐπέμενεν ἐξαιτῶν τὴν συγχώρησιν ὁ ἴσθμασιώτατος· ἤτόναι, τὸ δὴ λεγόμενον, ὁ κατὰ πείραν σκώπτων καὶ διασύρων, οὐκ (d) ἐκορῆνοντο τοῖς ὀνειδέσιν, ὁ δὲ τῆς ἐθελοσύου ἀτιμίας δόξαν ἐαυτῷ περιποιούμενος ἀτίδιον. Εἶπω τι καὶ τῶν οὐκ οἰκείων δοκούντων τῷ ἐπαγγέλματι, τὸν δὲ λόγον ἔχον κατευθῆ πραττόμενον, δὲ ἔρωτι ταπεινώσεως βαλλόμενος, παρεκάλει, ἠντιβίλει, κοσμίζεσθαι, ῥαπίζεσθαι, καὶ μέντοι ἔπειθεν, καὶ πείθων ἐτετύφετο, καὶ τυπτόμενος παρα τινος κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Πατρὸς, ὡς δῶρον εἰληφῶς ἐγεγῆθει· καὶ ἦν τὸ γινόμενον ὑπερφυῆς, τοῦ μὲν ἐκβιαζομένου διὰ τὸ δοκοῦν ἀνοίκειον, τοῦ δὲ χαίροντος διὰ τὸ κερδομίσθον· καὶ ἡ ὠφέλεια ὅση ἄρῳσι τε καὶ ἀκούου-

NOTÆ.

(d) Eographum nostrum ἦ, aut; puto legendum οὐκ, neque.

(7) Sirletus sic vertit, tanquam in eadem cum Theoctisto cella reclusus fuisset: quod hegumeni conditioni non convenit, nec Græco textui: imo

A gatur: sed qui confessioni et obedientiæ studet cætera in eecundis habens, omnia duobus istis comprehendet.

11. Hæc beatus iste, si quis alius, curans, optimum jecit fundamentum, eique solidum superextruxit ædificium, omnem suam cogitationem abjiciens, et omnia secundum obedientiam agens: ob idque dilectus in conspectu Patris sui, ut phrasi Scripturæ utar. Fuit autem in tolerandis laboribus adamantinus, dexter in agendis rebus, et inter certaminum socios multos præcellens: a quibus etiam quoad cœnobiticam vitam, haut longe distabat, seorsim degens cum uno quodam sibi moribus simili, Porro, juxta reclusionis normam, subjectus (7) erat nunquam satis laudando Theoctisto, nunc in cella sese exercendo, nunc in communitate vacando psalmodiis, refectioni corporis, et manuum labori; communiterque, ut sic dicam, et promiscue vivens, in omnibus se moderate gerebat. Non enim quia nobilis erat secundum carnem, a superior erat cum rusticioribus conversans; nec quia prius habebat famulos multos sibi ministrantes, dedignabatur villora suscipere ministeria: quin et firmum ferebat humeris et agrum irrigare jubebatur, et farinam subigebat patienter, et nihilominus scribebat multo cum studio ac diligentia.

12. Vin' etiam alias ejus virtutes discere, obedientiæ proximas? Omnia recte faciens, reprehendebatur coram hospitibus; et veluti si laudatus fuisset, perseverabat immotus, vir laude dignissimus legebat audiente fraternitate, ut congruum erat, et velut si absone vitioseque legisset, castigatus verecundabatur sapientissimus. Propter urbanitatem audiens serviles natales sibi exprobari inolinato annuebat capite, Petri consentiens, corpore et animo revera nobilissimus. In labore manuum multum contendens atque proficiens tanquam si intulisset nihil, non superbiebat, disciplinæ Deique amator eximius. Post petitam de genibus veniam dimissus a Patre, veluti in eandem culpam relapsus non obloquebatur; sed persistebat, ignosci sibi postulans, admiratione dignissimus. Denique lassabatur, is qui tentandi causa ingerebat convicium et opprobrii saturabatur, is qui per voluntariam ejusmodi contumeliam sibi comparabat æternam gloriam. Dicam amplius et quoda religiosa professione videri possit alienum; consonum tamen rationi, dum recte fit. Tanto tenebatur humiliatōnis amore, ut oraret precareturque pugnis atque alapis cædi; et sane persuadebat et persuadens percutiebatur, et ex mandato Patris percussus ab aliquo, velut accepto munere lætabatur: eratque stupore dignum, alterum quidem ad id quod incongruum videbatur violenter adigi, alterum vero

infra num. 14 expresse dicitur Plato post Theoctisti mortem primum in ejus cellam migrasse, et solitarie vivere cœpisse.

gaudere de lucro exinde reportato, nec minus utile erat videntibus audientibusque, quod esset qui talia voluntarie pateretur, atque in hoc Christum imitaretur.

13. Talis tantusque cum esset, au erat possibile non amari eum atque diligi? an rationabile, eum qui totum se tradiderat obedientiæ, filium haberi inamabilem, et non esse charissimum genitori? Diligebatur, sane, uti dictum est, plurimum; et propter virtutis charitatem ubique prædicabatur, ut qui Patri suo factus esset omnia, veluti oculus dextra intuens, velut manus eadem operans, et pes ad illa progrediens: tanquam consiliarius bonus, adjutor robustus, suavis socius; fidelissimus in iis quæ domi erant, et circa foris posita vigilantissimus: qui simul et discipuli et fratris præstaret officia, addo etiam et Patris; tantusque esset in utroque, ut siquando, propter aliquam necessitatem, opus esset peregre Platonem agere, mœreret venerabilis Theoctistus; et quemadmodum de se loquitur Apostolus ⁴, non haberet requiem spiritui suo propter dilectum. Quis enim illo ad prospicienda futura providentior? quis ad mœrorem leniendum curandumque accommodatior? quis ad honorem multifariam impertiendum solertior? Talis ad conciliandam sibi benevolentiam, ut quæ Patris erant omnia haberet in potestate: tam interrim alienus ab amore rerum terrenarum, ut nec obodi unus esset dominus. Pro quibus quod ei præmium, quæ retributio obtigit? Paterna utique benedictio super spiritualem Jacob, ex quo patriarchæ, imo hierarchæ et pœmniarchæ; et ab his plurimi secundum Deum filii multiplicantur, ac porro multiplicabuntur, nil dubito, per semen adeo benedictum. Talis denique fuit Plato, verus utique amator sanctitatis, et ad tantum perfectionis gradum ascendit, ut non nisi ædumbratione quadam exprimere potuerim characterem absolutæ in eo obedientiæ.

14 Postquam autem magister ejus ad Dominum abiit, ipse in ejus cellam atque vivendi modum transiit, legitime amplexus solitudinem; non quemadmodum nunc multi, eandem periculose agredientes; qui priusquam spiritui carnem perfecte subjecerint, audent per se solos congregicum spiritibus nequitiae, tunc primum exerceri incipientes, cum templus est pugnae; et experiendi gratia præsumptis obtinere victoriam, etiam Deo juvante, difficilem. Qui enim prius non didicit obedire, quomodo subjiciet sibi reluctantes spiritui carnis passiones? Et qui non custodierit intemperatam observantiam, quomodo ad montem solitariæ conversationis ascendet? Nunquid clarum est, quod qui illum attigerit intempestive, lapidibus obruetur aut configetur jaculis, et morte spirituali morietur, prout sacræ loquuntur Litteræ? Non ita is de quo nobis est sermo: nam verbis ac moribus obedi-

⁴ II Cor. II, 13.

σιν, ὅστις εἶη ὁ ταῦτα ἐκουσίως ὑπιστάμενος καὶ Χριστὸν ἐντεῦθεν μιμούμενος.

γ'. Τὸν οὖν τοιοῦτόν τε καὶ τηλικούτον ἦν ἄρα μὴ ἀγαπᾶσθαι καὶ σπέργεσθαι; Καὶ πῶς ἂν ἔχοι λόγον, ὄλον ἑαυτὸν ἐμπαρέχοντα τὸν τῆς ὑπακοῆς υἱὸν, ἀπόθητον καὶ οὐχ ὀλοότερον εἶναι τῷ γεννήτορι; διὰ τοῦτο καὶ ἀγαπᾶται λίαν, ὡς εἴρηται. Καὶ πανταχοῦ τῇ τῆς ἀρετῆς φανότῃ διατεθρόλληται, ὡς πάντα τῷ Πατρὶ γινόμενος, οἶον, ὀφθαλμὸς δεξιὰ βλέπων, χεὶρ ἐργαζομένη, πῶς βραδίῳ, σύμβουλος ἀγαθὸς, παραστάτης καρτερός, συνόμιλος γλυκερός τῶν ἔνδον ὁ πιστότατος, τῶν ἐκτὸς ὁ φυλακτικώτατος, ὁμοῦ μὲν τὰ μαθητῶν ὁμοῦ δὲ τὰ ἀδελφῶν ἐπιδεικνύμενος, προσεῖν δ' ἂν ὅτι καὶ τὰ Πατρὸς χαριζόμενος, καὶ τοσοῦτος ὢν ἐν ἀμφοτέροις, ὡς εἴ που κατὰ τινα χρεῖαν ἦν ἐκδημεῖν τὸ ἀσίδημον Πλάτωνα, ἀδημονεῖν τὸν ἀείμνηστον Θεόκτιστον, καὶ μὴ ἔχειν ἕνεσιν, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, τῷ πνεύματι διὰ τὸν ποθούμενον. Τίς γὰρ ἐκεῖνον τὸ μέλλον προβλέψει στοχαστικώτερος; τίς δὲ τὸ λυποῦν· μαλᾶξαι τε καὶ θεραπεῦσαι προσηθέστερος; τίς δ' αὐτο χρεῖωδες εἰσοῖσαι εὐμαρέστερος; τίς δὲ τιμὴν ἀνάψαι ποικιλώτερος; Τοιοῦτος μὲν πρὸς εὐνοίαν γηῆσις ὡς πάντων ἐξουσιάζειν τῶν πατρικῶν, τοσοῦτος δὲ ἀφιλόυλος, ὡς οὐδὲ κύριος ὄβολοῦ. 'Ανθ' ὧν τί τὸ πέρας, καὶ τίς ἡ ἀμοιβή; Ἡ πατρικὴ εὐλογία ἐπὶ τὸν κατὰ πνεῦμα Ἰακώβ, ἐξ οὗ πατριάρχαι, εἴτ' οὖν ἱεράρχαι καὶ ποιμνιάρχαι ἀφ' ὧν πολλὰ τὰ κατὰ Θεὸν τέκνα πλήθουσι τε καὶ πληθυνθήσονται, εὐ οἶδα, τοῦ εὐλογημένου σπέρματος. Τοσοῦτος ὁ τῆς δσιότητος ἐραστής ὡς ἀληθῶς, καὶ τοιοῦτον αὐτῷ τὸ τέλος, ὡς ἐν σκιαγραφῆᾳ προσεύχρουν χαρακτῆρα τῆς εὐμούσου ὑποταγῆς.

ascendit, ut non nisi ædumbratione quadam exprimere potuerim characterem absolutæ in eo obedientiæ.

14. Ἐπειδὴ δὲ παραπέμπει πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Δεσπότην τὸν καθήμενον, καθίστησιν ἑαυτὸν εἰς τὸν ἐκεῖνον τόπον καὶ τρόπον, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀσπάξεται ἰνόμεως τε καὶ ἰνέσιμος· οὐ κατὰ τοὺς πολλοὺς τῶν νῦν σφαιερῶς ἐπὶ ταύτην ἐρχομένων, καὶ πρὶν ὑποτάξαι τὴν σάρκα τῷ πνεύματι. τοῖς τῆς πονηρίας πνεύμασιν μονομαχῆσιν τεθαβῆκότων, καὶ ἐν καιρῷ τῆς νίκης παλαίειν ἐκμελετώντων, ὅποτε καὶ πείραν οἰόντων δυστέκμαρτον τὴν νίκην σὺν Θεῷ ποιήσασθαι· ὅς γὰρ ἂν οὐκ ἐπαίδεύθη τὴν ὑποταγὴν πρότερον, πῶς οὕτως ὑποτάξειεν τὰ πολέμια πάθη; καὶ ὅς δ' ἂν μὴ ἐφύλαξεν ἀγνήν τὴν εὐπειθειαν, πῶς οὕτως προσθήσεται τῷ ὄρει τῆς ἡσυχίας; ἢ δηλονότι ὁ παρὰ καιρὸν αὐτῆς ἀψάμενος, λίθοις λιθοβοληθήσεται, καὶ βολίδι κατατοξευθήσεται, καὶ τελευτήσεται τῷ κατὰ ψυχὴν θανάτῳ, καθὼς που φησι τὸ ἱερὸν Γράμμα; 'Ἄλλ' οὐχ, οὕτως ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος· λόγῳ γὰρ καὶ τρόπῳ θεαρέτως ὑποτα-

NOTE.

(8) Id est « sacerdotum et pastorum principes: » visum est enim clarioris expressionis causa Græca verba servare.

γείς, εὐλόγως καὶ εὐαφόρως ἐπὶ ταύτην πρόσεισιν, καὶ τὸν νοῦν καθαίρεται· ἐγγίζων Θεῷ, καὶ ταῖς πρὸς αὐτὸν θεωρίαις γλυκαίνεται μετεωροपुरῶν τῷ νῷ· ἐπεὶ μηδὲ ἔνεστιν ἰδιότερον τι τοῦ Θεοῦ ἔχειν ἐν θεωρίᾳ, ὅς ἐστι γλυκασμὸς καὶ ὄλος ἐπιθυμία τοῖς γεομένοις αὐτοῦ τῆς ἀκορέστου ἀγάπης, ὡς λήθην λαμβάνειν καὶ αὐτῆς σχεδὸν τῆς ὀρεκτικῆς τροφῆς. Ἐφ' ἑαυτῶν μὲν οὖν ταῦτα καὶ ἐφέλκεται καὶ πορίζεται, καὶ δυνάμει εἰς δύναμιν μετερχόμενος, καὶ ἀνάβασεις ἀρετῶν ἐν καρδίᾳ διατιθέμενος.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

S. Plato præficitur monasterio Symbolorum, excurrit Constantinopolim.

15. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἔρκει τὸ καθ' ἑαυτὸν μόνον σκοπεῖν, ζητούσης τῆς ἀγάπης, καὶ τὸ τῶν ἄλλων συμφέρον· τίθεται γοῦν καὶ ἐν τάξει Πατρός, μᾶλλον δὲ φωστῆρος δίκην τῇ μνημονευθείσῃ ἀδελφότητι, κατὰ διαδοχὴν τοῦ μακαρίτου Θεοκτίστου, ἐχούση ἴδιον τὸν καθηγεμόνα, ἦν καὶ ἀμφοτέροι πνευματικῶς τε καὶ σωματικῶς ὅτι μάλιστα εἰς τὸ εἶναι τε καὶ ὀνομαζέσθαι μονὴν εὐαγεστάτην προήγαγον. Γίνεται δὲ καὶ δυοῖν φοιτητῶν καθηγητῆς ἰδιοτρόπως, ὑφ' ὧν ἐξυπηρετεῖτο, καὶ οὐς εἶχε συνεστῆτους, ἀλλ' οὐχὶ συσσίτους, ὧν ὁ εἰς ἔτι περίεστι τοῦνομα Ἀντωνίου, ὁ μετ' ἡμῶν καὶ σὺν ἡμῖν μέχρι γήρους ὑποταττόμενος· αὐτὸς ἡμῖν ὑφηγητῆς εἶη ἐνταῦθα τῶν ἐπιζητούμενων. Ἄρτος, φασί, τῷ Πατρὶ καὶ κύαμος πρὸς λαχάνους καὶ ἀκροδρύους (ε), ἡ καθ' ἡμέραν εὐανθίζουσα ἀνελάιος διατροφή, πλήν Κυριακῆς τε καὶ ἑορτῆς, καθ' ἃς εἰώθει ὀμοτράπεζος εἶναι τῇ κοινῇ ἀδελφότητι. Ποτὸν, ὃ βλύζουσι κρῆναι, καὶ ὃ συνάγεται νοῦς, οὐ χερόμενος οἰνοφυγίας ρεύματι, οὐδ' αὐτὸ ἡμερήσιον αἰεὶ, ἀλλὰ πῆ μὲν ὑπερημερήσιον, πῆ δὲ δυσσεύμενον τῇ ἐβδομάδι, ἥ καὶ δεκατῆμερον λαμβανόμενον τῆς βραδυποσίας, ἴν' οὕτως εἴπω καὶ ἀποσίας, μετὰ τῆς ἐγκρατοῦς ἐφέσεως. καὶ ἐκ φυσικῆς κράσεως, εἰς ἔξιν αὐτῷ καθιστώσης.

16. Ἐσθῆς εὐτελής καὶ βράχυτιμος, καὶ πρὸς μόνην θάλψιν πεποιημένη, ἀλλ' οὐχὶ λεπτοῖς ὑφάσμασιν ἐκτετηθευμένη, οὐδὲ βαφικαῖς χροιαῖς ἐξηνηθισμένη, ἦν οἱ καλλωπισταί, ἀλλ' οὐ μονασταί· θηρῶν ἐφίενται. Προσευχὴ καὶ ἀνάγνωσις ἐπίπονος, ἀφοριζομένη κατὰ καιρὸν, καὶ εἰς τροφήν αὐτῷ ἀντι· τρυφῆς καρκευομένη. Γονυκλισιῶν πυκνότης, πατρόθεν ἡργμένη, ἐξ ἧς τύλοι χειρῶν τε καὶ γῆς ἐφ' ἧς ἐβεδήκει, μέχρι τοῦ δεῦρο τὴν ἀρετὴν στηλιτεύοντες. Στρωμνὴ οὐχ ἀπαλή τε καὶ διαβρέουσα, ἀλλ' ὅση καὶ ὑποπιάζειν τὸ σῶμα δυναμένη, καὶ ἀταπεινωτον αὐτὸ πρὸς τὰς πνευματικὰς λειτουργίας διαφυλάττειν ἰσχύουσα. Χειρῶν ἐργασία διὰ σπουδῆς· τοῦτο γὰρ τῶν ἐκείνου κατορθωμάτων παρὰ τοὺς πολλοὺς, ἴνα μὴ λέγω τοὺς πάντας, τὸ ἐπίσημον, ἢ μᾶλλον, οἰκειότερον εἰπεῖν, σὺν τῷ ἱερῷ Ἀποστόλῳ φάνα· (f),

tiam, uti Deo placitum erat, seclatus; opportune auspiciatoque aggreditur solitudinem; et mentem attolens, appropinquat Deo; contemplationibus circa eum versantibus oblectatur, animo excelsa perambulans: nihil enim delectabilius est quam Deum speculari, qui totus est oblectatio et voluptas eorum, qui ipsum degustant amore insatiabili, ita ut pene in oblivionem veniant ipsius cibi appetendi. Itaque sibi ipsi in futurum sic prospexit Plato, ex virtute transiens in virtutem, et ascensiones suo in corde disponens.

CAPUT III.

15. Quoniam vero nequaquam sufficit sua duntaxat curare, sed et aliis utilia quærit perfecta charitas, ordinatus Pater seu potius illuminator præmemoratæ fraternitatis, proprium habere hegumenum solitæ beato Theotisto succedit in ejus loci regimine, quem ambo in spiritualibus æque ac temporalibus promoverant maxime, adeo ut esset ac diceretur monasterium optime constitutum. Duobus tamen præcipue sese præbuit ducem vitæ spiritualis, a quibus ei ministrabatur, quosque habebat, non comessatores, sed convivas. Horum unus adhuc superest Antonius nomine, qui nobiscum usque ad senium sub obedientia vivit; ipse nobis suggerat, quæ hic desiderantur. Quotidianus, inquit, cibus hic Patri erat panis, cum faba et oleribus atque arborum fructibus, absque oleo, præterquam Dominicis festivisque diebus, quibus consueverat communi cum fratribus mensa uti. Potus erat quem fontes prælant, et quo mens colligitur, nequaquam capiens fluxum vinolentiæ; et hic quidem non semper quotidianus, sed quandoque ultra diem dilatus, aut bis in hebdomade sumptus. Quandoque etiam decimo duntaxat die, exigua illa seu potius nulla utebatur refocillatione, propter summam appetentiæ continentiam, quæ illi quodammodo in naturam transierat.

16. Vestis et curta, ad solum calorem facta, non autem subtilibus filamentis contexta aut colorum tincturis florida, qualem videre amant non monachi, sed elegantiarum studiosi. Oratio et lectio ejus laboriosa erat, et statis temporibus definita, cibum quoque ejus deliciarum loco condiebat. Frequentia genuflexionum, a Patribus tradita, tanta erat ut manibus ipsique in qua fiebant terræ callos inducerent, in monumentum virtutis ejus. Stratum nec molle erat, nec lecto circumfluum: sed quo affligi corpus, et ad spiritualia officia firmum posset servari. Manuum operatio diligens: hoc enim ex præclaris illius dotibus unum præ multis, ut non dicam omnibus, ipsum faciebat illustrem; aut ut magis proprie loquar, Apostolo similem, quod dicere posset: Ad ea quæ mihi opus erant et his

NOTÆ.

(e) Ἀκροδρύα *summas herbas* interpretatur Sirletus: sed quia δρύον, altera compositi pars, significat *nemus*, malui arborum fructus, et quidem silvestres, intelligere.

(f) *Ecgraphum nostrum φαίην*· sed *sensus videtur infinitivum exigere, quem substitui.*

*qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ: ne que gratis panem comedi*⁵. Quæ enim manus elegantius, quam illius dextera, litterarum formabat tractus? aut quis scribebat studiosius, cum ipsius alacritas qualescunque opus ferventer aggredere-tur? Quis autem enumerare valeat eos in quorum manibus sunt ab ipso scripti libelli et opuscula, ex diversis divinis Patribus collecta et multam affe-rentia utilitatem? Unde vero monasteriis nostris ista librorum copia? nunquid ab illius sanctis ma-nibus et laboribus? Ipsos volutantes et illustramur quoad animum, et scripturam admiramur talem ac tantam. Sed quædam tacita præterivit sermo, ad quæ enarranda regrediarur necesse est.

17. Tempore illo invaluit tempestas impietatis, Constantinus, inquam, ille cogitatione impius (9) mali-tiæ omnis receptaculum, multiceps draco, hære-sis iconoclasticæ ductor, monasti ordinis perse-cutor acerbus. Quem ille nostrorum Nazæorum non exterminavit? quem absconditum non produxit in medium? quem sibi oblatum non traxit in ba-rathrum impietatis? Sane si quis ex illustrioribus ipsum latuit, tanquam scintilla in loco abdito, in-ter mortuos reputabatur ab iis qui vivebant super terram. Talis autem etiam noster Elias fuit, custo-ditus a Domino in quibus exercebatur locis, ut ne-que in manus novi istius Achab incideret, neque particeps fieret impietatis; sed post transitum no-cturnæ illius confusionis, appareret nobis velut stella matutina; quod et factum vidimus. Etenim necessariis quibusdam ex causis ingressus est By-zantium; cumque ii qui in urbe reliqui erant mo-nachi, denuo velut luminaria cœpissent conspici; comparuit tanquam a mortuis redivivus beatus,

18. Diffusa est autem adventus ejus fama non tantum inter cognatos et notos, sed per totam ur-bem Byzantinam; aliis alio ipsum trahentibus et benigne suscipientibus, atque salutari ejus doctrina frui cupientibus. Erat enim, ut qui maxime, sua-vis sermone, suavior moribus, ea autem forma quæ monachum commendat, et in doctrina varius; omnibus omnia factus, secundum Apostolum; con-jugatis auctor temperantiæ, virginibus defensor, adhortator constitutorum in potestate, spiritu in-firmorum medicus. Patribus filios concordēs effi-ciebat, et filiis patres reconciliabat; servis suade-bat, ut dominis essent morigeri; et hos inducedat ut illis facerent bene. Ut cætera porro omnia, quæ vir Dei faciebat dicebatque, cognosci possint, unum

⁵ Act, xx, 34.

ἄχοντος, ταῖς χεῖραις μου καὶ τοῖς οὐσι μετ' ἐμοῦ ὑπῆρέτησαν αἱ χεῖρας αὐται, ὅτι μὴδὲ γωρεῖν ἄρ-τον ἔφαγεν. Ποία γὰρ χεὶρ τῆς ἐκείνου δεξιᾶς μου-σικώτερον ἰσχυρμαιογράφησεν, ἢ τίς ἐπικονώτερον τῆς ἐκείνου προθυμίας ἰσπουδαιογράφησεν; καὶ πᾶν ὀτιοῦν προσπεσὸν ἔργον θερμῶς διεχειρίσατο. Πῶς ἂν τις ἐξαριθμῶσειεν, τοὺς τὰ ἐκείνου πονήματα εἴτ' οὖν βιβλιοδάρια ἔχοντας, ἐκ διαφόρων θείων Πα-τέρων ἀνθολογηθέντα, καὶ ἱκανὴν ποριζόμενα τοῖς κεκτημένοις τὴν ὠφέλειαν; Ταῖς καθ' ἡμᾶς δὲ μο-ναῖς πόθεν ἄλλοθεν ἢ τῶν δέλτων εὐπορία; ἢ οὐχὶ ἐκ τῶν ἐκείνου ἁγίων χειρῶν καὶ πόνων; ἄς οἱ με-τιόντες καὶ τὴν ψυχὴν φωτιζόμεθα, καὶ τὴν γραφίδα Β θαυμάζομεν ὅποια τε καὶ ἡλίκη. Ἄλλὰ γὰρ παρα-παγγελλέτω τὰ παραλειφθέντα.

17. Ἦκμαζε τῆνικαῦτα ὁ χειμῶν τῆς ἀσεβείας, Κωνσταντῖνος ὁ δυσσεβὴς λογισμὸν, τὸ τῆς κακίας δοχείον, ὁ πολυκέφαλος δράκων, ὁ τῆς εἰκονομαχι-κῆς αἰρέσεως τριστάτης, ὁ τοῦ μοναδικοῦ τάγματος πικρὸς διώκτης, ὃς τίνα μὲν τῶν καθ' ἡμᾶς Ναζι-ραίων οὐκ ἐξτράνισεν; τίνα δὲ κρυπτόμενον οὐκ εἰς μέσον ἤγαγεν; ποῖον δὲ ἀντιφερόμενον οὐ κατέσπα-σεν εἰς τὸ καὶ ἀσεβείας βράθρον; ὡς εἴ ποῦ τίνα ἐναπολειφθέντα τῶν ἐπιφανῶν, ὡσπερ τινὰ σπι-θηρὰ ἐν ἀποδύστω τόπῳ κείμενον, ἐν νεκροῖς λελο-γῆναι, παρὰ τῶν ἐτι ὑπὲρ γῆν ὄντων. Τοιοῦτος ὁ ἡμέτερος Ἠλίας, ὑπὸ Κυρίου φυλαττόμενος ἐν οἷς ἠσκέιτο τόποις, καὶ μὴ εἰς χεῖρας ἀλοῦς τοῦ νέου Ἀχαβ, μὴδὲ μετασχωῦν τῆς ἐκείνου ἀσεβείας, ἵν' ἀναφανῆ μεταπαρέλευσιν τῆς νυκτομαχίας, ἀστὴρ ἑωθινὸς ἡμῖν, ὅπερ καὶ γέγονεν. Ἐνεῦθεν διὰ τίνα ἀναγκαῖα εἰσεῖσιν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἄρτι ὡσπερ τι-νῶν φωστήρων ἐπιφανομένων τῶν ἐπιλειμμένων μοναστῶν τοῖς ἐν ἄστροις.

nam nec nobis quidem ipsis innotuerat (10), ge-

17. Καὶ ἐπεὶ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶν ἀνεγνώρισθη ὁ μακαρίτης (οὐδὲ γὰρ ὅτι ὄπῃν ἡμῶν τῆς τεκού-σης ὁμαλῶν ἠγνωρίσθη). γίνεται περιδόητος οὐ μόνον σογγενεῦσιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ πᾶσι τῇ Βυζαντίδι, ἄλλων ἀλλαχοῦ ἐλκόντων αὐτὸν, περιχαρῶς τε ἀπα-ζομένων, καὶ φιλοφρόνως δεξιουμένων, καὶ ἀπο-λαύοντων διδασκαλίας προσηκούσης. Ἦν γὰρ ὅτι μάλιστα ὁ ἀνὴρ ἠδὺς τὸν λόγον, ἠδύτερος τὸν τρό-πον, ἀσκητικὸς τὸ ἶδος, πολυειδὴς τὴν διδασκαλίαν, τοῖς πᾶσι τὰ πάντα, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, γιγνόμενος, τῶν ἐν συζυγίαις σωφρονιστῆς, τῶν παρθενεύοντων συνασπιστῆς, τῶν ἐν ἐξουσίαις παρακλητικὸς, τῶν ἀσθενούντων εἰς ψυχὴν ἱατρός, πατράσι τέκνα συμ-βιβάζων, πατέρας τέκνοις καταλλάσων, δεσπότης δούλους εὐνοιεῖν ἀντιβολῶν, καὶ τούτους ἐκείνοις εὐ-

NOTÆ.

(9) Summa crudelitas Copronymi in monachos et sacras reliquias refertur a Theophane ad an-num imperii ejus 31, Christi 772. Mortuus est Co-pronymus 14 Septembris anni 775. Successor ejus

filius Leo regnavit usque ad annum 780, mortuus 8 Septembris.

(10) Indefinitus Sirletus: « Neque enim a co-gnatis superesse credebatur. »

εργάτας καθιστῶν. Ἄλλα δσα ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ποιῶν τε καὶ λέγων γνωρίζεται, ἐν εἰπῶν εἰς σύστασιν τῶν εἰρημένων, πιστώσω τὸν λόγον. "Οτι περ ἄφ' οὗ ἐπεδήμησεν τοῖς ἐν ἄστει, δλους οἴκους μετέπλασεν, καὶ μετεστοιχειώσεν εἰς βίον ἐνάρετον. Τί δὴ τοῦτο; "Ορκον ἐκκόψας τῇ παραινετικῇ αὐτοῦ γλώττῃ, καλλωπισμοὺς συστειλας τῇ εὐκόσμη διδασκαλίᾳ· φιλοπτωχῶν ἐμποιήσας τῇ ἠθικῇ ὑψηλῆς, ἐξ ἧς κένωσις χρημάτων καὶ διανομαὶ ἐφ' οὓς ἡσκεῖτο τόπους δημόσιοι. Πρὸς τε ἀνάγνωσιν ῥυθμίσας, καὶ πρὸς ὄτιον τῶν καλῶν εὐ ἐπινάγων, καὶ ταῦτα ἐν κόπῃ καὶ μόχθῃ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, τληπαθῶν, ἀγρυνῶν, πεζοπορῶν, τὰς παρὰ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν δεξιώσασιν, ἀνταλλάσων τὰς παρ' ἑαυτοῦ κακοπραθείας, ἔργῳ τὸ τοῦ Ἀποστόλου φθεγγόμενος· Ὑποπιάζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ, μὴ πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

θ'. Ἦρεν τοιγαροῦν σύσσημον τῇ βασιλιζούσῃ, τὸν λόγον ὑπὸ τοῦ βίου μαρτυρούμενον ἔχων, καὶ αὐτοῦ τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἀπερίττου σχήματος, παράκλησις εἰς ἀρετὴν τοῖς ὀρώσι γινόμενος· εἰ δὲ ὅτι πολιτικός ἦν ἐν τισὶ γλυκαίνων τὴν φράσιν πρὸς τὸ τῶν ἀκούοντων ἰδιότροπον, ὀράτω τις τὸν καρπὸν, καὶ μὴ μεμφέσθω τὸν τρόπον. Τίς δὲ οὗτος; Ὁ τῶν ἀμαρτανόντων μετὰμελος, καὶ ὁ τῶν ἀποτασσομένων τοῦ βίου δμιλος· πρῶτος γὰρ καὶ μόνος σχεδὸν εἰπεῖν περωτῆς τῶν τοῦ γένους καὶ τῶν ἔξω γένους, ὁ τῆς ὁσιώτητος ἱεραρχίας ἡμῶν δέδεικται. Διὰ ταῦτα καὶ προστατεῖν μοκαστηρίου ἀστικῷ ἀναγκάζεται μὲν οὐ καταπειθεταὶ δὲ· καὶ ἄρχειν τῆς Νικομηδέων Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ τρικαῦτα προέδρου προτρέπεται μὲν, οὐ συνέρχεται δὲ, φεύγων τὸν κληρὸν ὁ τοῦτου ἔχης, καὶ τὸ τῆς ἱεραρχίας ὕψος δεδιώς ὁ τὴν ἀρετὴν μετέωρος. Διὸ καὶ πρὸς τὴν φίλην αὐτῷ ἡσυχίαν ἐπάνεισιν, κακεὶ καθιστῆ μνήτης ἀξία, πτωχῶν προϊστάμενος, ἀδικουμένων ὑπερασπιστὸς μὲν, θλιβομένους παραμυθούμενος, καὶ θλίψιν οἷαν βούλη πιεζομένους θεραπεύων, τοῦτο μὲν διὰ γλώσσης καὶ μέλανος, ἐπεὶ μὴ εἶχεν ἄλλῃ τινὶ φαρμάκῳ ἐπαμύνην τῆ προσίοντι, καὶ ἴσχυέν γε τὸ γράμμα ὡς ὄφρον αἰδοῖ τοῦ ἀνδρός, κάμπτων πρὸς οἰκτον τὸν ἐλεεῖν δυνάμενον.

κ'. Τοῦτο δὲ καὶ ἐξ ὧν εὐπορεῖτο ἡ χεὶρ ἐπιιδόναι. πληροῦντων αὐτὴν τῶν καλῶς τὰ ἐνόητα κενοῦντων ἐπὶ μετέξει τῶν ἀκνῶντων καὶ αἰωνίων. Εἰ δὴ μὴδ' D

* I Cor. ix, 27.

NOTÆ.

(11) Michael in Vita S. Theodori ista explicat: « Plato sanctissimus Theodori nostri avunculus, iis quibuscum ageret gratissimus, multos ad cœlestis philosophiæ studium pellexit: imprimis autem egregium hunc Theodorum, suum ex sorore nepotem, qui et ipse jam dudum per se ut dicitur, cœperat philosophari. Quin ipsos quoque Theodori parentes et fratres, Josephum et Eutyrium, cum parva sorore, et suos ipsius fratres adjecit Plato, qui numero item tres erant. Hos omnes tanquam ex composito communi vitæ calibem anteponentes, deducit ille secum et disciplina imbuunt præstantiore. At illi confestim ei opes et divitias et cæteras fa-

A dicam, quod fidem præstet reliquis: videlicet quod ex quo cum civibus versari cœpit, totas reformavit familias, et ad virtutis cultum convertit. Quæ ratione? inquires. Jurandi consuetudinem excindendo communi notoria sua lingua: reprimendo corporis ornatum superfluum, sua ornatissima doctrina, dissertatione morali inculcando amorem pauperum, unde largitiones pecuniariæ et eleemosynarum distributiones publicæ, per loca in quibus exercebatur; ad lectionem denique piam et ad quidquid est bonorum operum inducendo, idque in pressura et fatigatione, diu noctuque laborans, vigilans, succurrens, ut accepta ab amicis cognatisque hospitalitatis solatia æquaret tolerantia ærumnarum, ipso opere cum Apostolo protestans: *Castigo corpus meum et in servitutum redigo; ne posteaquam aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar* *.

19. Sustulerat ergo publicum regnatrici civitati signum, habens sermonem, cui vita congrua præberet testimonium: adeo ut, ex ipsa vili abjectoque habitu videntibus esset ad virtutem hortator. Quod si, quia urbanus erat, suavitate quadam condiebat dictionem, ut se aptaret audientium genio; consideretur fructus, et non vituperabitur modus. Quis autem iste? Peccantium resipiscentia et sæculo renuntiantium multitudo. Primus namque et solus, ut si dicam, fuit, qui generi nostro, eisque qui extra illud erant alas addidit ad virtutem, nosque ad amorem perfectionis induxit (11). Propterea instanter rogatus urbani cujusdam monasterii præfecturam suscipere, omnino renuit, et ab eo qui tunc erat patriarcha (12) ad Nicomediensium Ecclesiam regendam invitatus obsequi noluit. clericatum fugiens, quo erat dignissimus; et hierarchicum formidans fastigium, qui solam suscipiebat virtutem. Revertit autem ad dilectam sibi solitudinem, et ibi res fecit memoria dignas, pauperes defendens, injuste oppressos propugnans, tribulatos consolans, et quæcumque afflictionem patientibus subveniens; idque vel sermone vel epistola propter viri reverentiam, instar munus efficaæ ad flectendum eum qui poterat misereri.

20. Ex iis quæ ad manum erant replentibus eam illis qui substantiam suam credebant bene exhausturi, propter desiderium inexhaustorum æterno-

cultates pauperum sinibus ingerunt, servos innumerabiles in libertatem vindicant, Deumque secuti ac ducentem Patrem, Byzantium reliquant. « Hæc ibi: quæ sub Leone Chazares cœpta, sub Irene peracta sunt, quando pariter omnes ad Sacudionis monasterium secessere, ut mox sequenti capite dicitur.

(12) S. Tarasium CP. patriarcham intelligo: qui cum piissima Irene orthodoxiam restituit, dabatque operam ut Ecclesiæ quæ sub Iconomachorum tyrannide, vel episcopis orbate mœrebant, vel hæreticis traditæ, lupos pro pastoribus alere cogebantur, his ejectis, legitimos et orthodoxos sortirentur.

rumque honorum satagebat largiri, ut poterat, aut saltem consolando dolorem eximens, exasperatum mœrore animum leniebat proluxiori confabulatione. Quid mirum? Poterat cum venerando Job dicere: *Salvum faciebam egenum de manu violenti, et orphanum cui non erat adjutor: benedictio perituri super me veniebat, et cor viduæ consolatus sum: causam, quam nesciebam, diligentissime investigabam*⁷. Quapropter agnoscebatur ut pater, laudabatur ut protector, benedicebatur ut curator, viscebant, occurebant, suscipiebant eum tam qui solitariam quam qui communem profitebantur vitam (13); et ultra quæ incolebat loca differebatur ejus fama, cum in omnium ore esset Plato, velut res maxima atque dignissima: quem profecto nec futura silebunt tempora, cum virtus res sit immortalis.

CAP. IV.

Præficitur Sacudionis monasterio Plato, et pro veneratione sanctarum imaginum agit in concilio.

21. Nunc commemoranda nobis venit Christianissima Irene, pacifica, juxta sui nominis etymon, imperatrix; in qua hoc præter alia laudandum venit, quod sub ea sit aperta janua volentibus vitam monasticam amplecti, ante hac regnantibus impiis haud minus clausa sub ethnicis erat ad Christianismum. Tunc universa nostra familia renuntiavit sæculo: tunc celeberrimus Pater noster post quietem solitudinis suscepit prælaturam: suscepit, inquam, nec volens nec cupiens (quomodo enim, qui maximas fugerat, dignitatum minimarum desiderio teneretur?), sed partim consanguineorum precibus emollitus (dicam enim quod res est, etsi paulo id inconcinnius videatur), partim confidens, quod vel in ipsa præfectura posset pristinam quietem conservare: sed hoc nequaquam ut sperabat obtinuit; nullæ enim tentationes ei ex hoc capite provenerunt: a quibus vero et per quos eæ fuerint suscitæ, personarum respectu dicere prætermitto: hoc tantum significo, quod vitam molestiis plenam a suoque instituto et proposito alienissimam duxerit.

22. Quid autem fecit generosi animi rectique consilii vir? Postquam ad prælaturam raptum se vidit, neque eam effugere (quamvis de hoc sæpius deliberaret) citra periculum posse; quemadmodum gubernator prudens, in medio circumstrepentis procellæ constitutus, omnem animi torporem a se excussit: et mentis oculos sursum attollens, investigare cœpit vivorum sanctorum vitas, non ad recentia exempla respiciens (hæc enim plerumque distorta confusaque sunt), sed ad archetypam apostolicæ vitæ imaginem, quod facere oportet omnes eos qui perfectæ virtutis simulacrum exprimere in se cupiunt, et vitam volunt ad similitudinem Patrum atque ad salutem instituere.

23. Primum autem hoc facit, et quidem admo-

⁷ Job. v, 13; xxix, 12, 16.

Α ἑτέρω. παρακλήσει ἐξαιρῶν τὸ ἄλγος, καὶ μακροτέρω διερωτῆσει ἀπαλύνων τὴν τραχυνομένην καρδίαν τοῦ κάμνοντος. Τί θαυμαστὸν πρὸς ταῦτα, καὶ αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀοιδίου Ἰὼβ ἐκεῖνα λέγειν· Διέσωσα πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνάστου, καὶ ὄρφανῶν οὐκ ἦν βοηθὸς ἐδοξέθησα, στόμα δὲ χήρας με ἠύλόγησεν, δίκην δὲ ἦν οὐκ ἤδειν ἐξιχνίασα· ὧν ἔνεκεν καὶ ὡς πατὴρ ἐγνωρίζετο, καὶ ὡς προστάτης ἐμεγαλύνετο, καὶ ὡς κηδεμῶν ἐμακρρίζετο, ὀρώμενος, ἀπαντῶμενος, ξενιζόμενος, παρὰ μονασταῖς, παρὰ μιγάσιν, εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὧν ἡσκέιο τόπιον τῆς περὶ αὐτοῦ φήμης διαθραμούσης, καὶ πάντων τὸν Πλάτωνα ἐν ταῖς ἐαυτῶν γλώσσαις, ὡς μέγα τι καὶ ἀξιάγαστον χρῆμα, ἐπιφερόντων· ὃν καὶ ὁ μέλλων χρόνος εὖ οἶδ' ὅτι οὐ σιγήσειεν, εἴπερ ἀρετῆ B πρᾶγμα ἀθάνατον.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

κα'. Ἄλλ' ἦκεν ἡμῖν ἡ χριστοφόρος Εἰρήνη, ἡ φερωνύμως βασιλεύσασα, ἐν ἣ μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν καὶ ἡ τοῦ μονάζειν παντὶ τῷ βουλομένῳ ἠνέφετο θύρα, πάλαι ὑπὸ ἀσεβοῦς βασιλείας κεκλεισμένη, καθάπερ ὑπὸ Ἑλληνιζούσης τοῦ Χριστιανίζειν. Ἐντεῦθεν ἡ περὶ ἡμᾶς μὲν πανέστιος ἀποταγή, τοῦ δὲ πανεσφόμενου Πατρὸς ἡ μετὰ τὴν ἡσυχίαν ἡγεμονία, οὐ βουλομένου μὲν, οὐδὲ ὀρεγομένου ἄρχειν (πῶς γὰρ ἂν ὁ τὰς μεγίστας φυγῶν ἐρχὰς ἐφέσει τῶν ὑφειμένων ἡλίσκετο) ἀλλὰ τὸ μὲν κατακλασθεῖς ὑπὸ τοῦ αἵματος (εἰρήσεται γὰρ τ' ἄλγος, εἰ καὶ τραχύτερος ὁ λόγος), τὸ δὲ καὶ ἐλπίζουσα τὴν αὐτὴν ἔσχειν ἡσυχίαν, κἂν τῇ ἡγεμονίᾳ, ὅπερ οὐχ οἶόν τε. Οὐδὲ γὰρ ζητήσας εὖρε τὸ ἐλπιζόμενον· κἀντεῦθεν αὐτῷ οἱ πολλοὶ πνεύσαντες πειρασμοὶ· τὸ δὲ ὑφ' ὧν καὶ δι' οὓς, ἀφίημι λέγειν, αἰδοῖ τῶν προσώπων, πλὴν ἔλκει βίον ὀδυνηρὸν τε καὶ ἀνώμαλον, καὶ τῆς οἰκείας ἕξεως ἀναρμόδιον.

καβ'. Ἄλλὰ τί ποιεῖ ὁ γενναῖος ἡσυχῆς ὄντως καὶ εὐθύβουλος; Ἐπειδὴ ἐώρα ἐαυτὸν ἐαλωκότα τῇ προστασίᾳ, καὶ φυγεῖν αὐτὴν οὐκ ἀκίνδονον, καίπερ πολλῶς βουλευσάμενος, οἷά τις οἰακοστρόφος, ἐν μέσῳ κκῶδων περιζέοντος, τὸ τῆς ψυχῆς ὀκνῶδες ἀποσεισάμενος, καὶ τὸ τῆς διανοίας ὄμμα ὑψιφρόνως ἀνατείνας, ἰχνηλατεῖ λοιπὸν τοὺς τῶν μακαρίων ἀνδρῶν βίους· οὐ πρὸς τὰ προσεχῆ παραδείγματα βλέπων, ἐπεὶ λοξᾶ καὶ συγκεχυμένα, πρὸς δὲ τὴν ἀρχέτυπον εἰκόνα τῆς ἀποστολικῆς ζωῆς ἀποσκοπῶν (ὁ δεῖ πάντα τοὺς τῆς ἀρετῆς γραφέας ποιεῖν, εἴ γε μέλλοιεν Πατροεἰκελον καὶ σωτήριον τὸν ἐκτῶν βίον ἀπεργάζεσθαι), πρῶτον τοῦτο ποιεῖ, καὶ ἴλιαν vsανικῶς.

καγ'. Εἰς τὰς τοῦ μεγάλου καὶ θεοφόρου βασιλείου

NOTÆ.

(13) Græce μιγάδες. Sirletus *conjugatos* vertit, et μονασταῖς, monachis, eos opponit.

νομοθεσίας εἰσελθὼν, ὡς ἐν παραδείσῳ, καὶ εὐρῶν ἐναντιουμένῳ τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ τῆν ἀνθρωπίνην συνήθειαν, πρὸς τῷ τοῦ θήλεως ζώῳ δούλαις τὰ κοινόνδια διοικούμενα, κἀνεῖθεν πολλὰς τὰς ἀτοπίας τικτομένας, μείζους δὲ τὰς ψυχικὰς ζημίας ὑφισταμένας, ὅρα τί ἐργάζεται. Ἐπερωτήσῃσι πρότερον χρῆσθαι παρὰ τῶν εὐ εἰδότην, ὡς ἂν μὴδὲ αὐτὸ τὸ καλὸν ἀβασάνιστον εἶη (τῆς γὰρ αὐταρσεκείας πόρρω νεύων, οὐκ ἦν τι, ὃ μὴ συμβουλαῖς διεπράττετοί, καινοτομεῖ τὰς ἐκνόμους παραδόσεις ὡς φιλοκίτους αἰρέσεις, καὶ καθιστᾷ τὸ ἑαυτοῦ μοναστήριον ἄτερ δούλων, ἐξω τοῦ θήλεως ζώου δίχα ἐμπορικῆς ἄλλης προσόδου, ἅτινα καπηλικὰ κέρδη ὁ αὐτὸς θεὸς βασιλεὺς ὀνομάζων, φευκταῖα εἶρηκεν. Γίνεται δὲ ἡ κατόρθωσις οὐκ ἀμογητὴ, ἀλλὰ γὰρ καὶ λίαν περιστατικῶς ἐκ τῶν ευνασκουμένων ἀηθῶν ὄντων, καὶ ἐκ τῶν ἐξωθεν ἀντιπραττόντων τῷ ἀγαθῷ σκοπῷ, οὐκ ὀλίγων ὑπαρχόντων. Καὶ οὐ θαυμαστόν· ἐπεὶ μὴδὲ συνήθειαν περικόψαι τῶν ῥόστων καὶ εὐπετῶν, μὴδὲ τι ἀνεπίφοβον τῶν ἐπαινετῶς ἐλουμένων. Ἄρ' οὖν οὐχ ὑπερανεστῶσης διανοίας ἀπορρήγῃσαι ἐπιβλαβῶς παραδόσεως, καὶ τοιοῦτον προθεῖναι ἑαυτὸν ὑπόδειγμα καλὸν τοῖς βουλομένοις μὴ μόνον ὀνόματι, ἀλλὰ καὶ πράγματι μονάζειν, καὶ οἰκεῖον τῷ βίῳ καὶ τὸ ἔργον ἔχειν. Πῶς γὰρ ἂν μοναστὴς ἀληθινός, ὁ δεσποτείας φόβον δούλοις ἐπαυατεινόμενος; ἢ πῶς ἀγορήτευτος τὴν δρασιν ὁ ἐκ θεωρίας τοῦ συνόντος αὐτῷ ὑπουργικῷ θήλεως ἀσκητῆς καθυπηρετούμενος; ὅπουγε καὶ τούτου ἐκτὸς ὑπάρχων, τῷ ἐμφυλίῳ πολέμῳ συνδέθηκεν ἀλλοσκεσθαι. Ἐψατο τοιγαροῦν ὁ ζῆλος τῶν ἐγγύθεν, καὶ μετέλαβον τοῦ ἀγαθοῦ οἱ φιλόθεοι πόρρωθεν, κίκενος τὸ κλέος διακωλύον ἀπηνέγκατο. Εἰ δὲ καὶ ἄλλον ἔσχεν συναγωνιστὴν τε καὶ συλλήπτορα, φημί δὲ τὸν ταῦτα λέγοντα καὶ γράφοντα, τῷ Πατρὶ τὴν χάριν ἀνεκτεῖν· παῖδι γὰρ προσήκει τὸ πάντα πατρῴζειν, καὶ ὄλον ἑαυτὸν ἐμπαρέχειν τῷ γεννητορῷ.

κδ'. Ἐπειτα περιστέλλει ἑαυτὸν ἐκ τῶν ἐν ἄσπει προδόντων, ἐκ συνοουσίας ἀγχιταυόντων, ἐκ συνδιατριβῆς ἀρχόντων, εἰς τῆς πνευματικῆς αὐλῆς ἐρητισμένον ἔχων τὸν πόδα ἐπιστατῆ τοῖς λογικοῖς θρέμμασι, διατρέφων διδασκαλίᾳ πόδα, καὶ ναματίζων κατῆχσεως ρεῖθρον· ἐξ οὗ τί γίνεται; Εὐθαλεῖ ἡ Αἴα, αὖξει τὸ ποίμνιον, γίνεται περιβόητον, δοξάζεται ὁ ἅγιος θεός, παρ' οὗ πᾶν ἀνθρώποις τὸ κατορθούμενον. Ἄλλ' οἷόν με ἐν μέσῳ τῶν εἰρημένων λαθῶν μικροῦ δεῖν παρέδραμεν! Ἦδη κρατησάσης τῆς εὐσεβοῦς Εἰρήνης, καὶ πολλῶν λόγων βαλλόντων καὶ

A dum strenue. In magni atque divini Basilii Regulas, velut in paradysum ingressus, et inveniens monasticæ conversationi contrariam esse consuetudinem humanam, qua inductum erat, ut propter feminei generis animalia ancillæ in monasteriis habitarent (14), unde multa proveniebant incommoda, et plures quoad spiritum molestiæ, vide quid egerit. Auditis peritiorum sententiis, ut ne ipsum quidem bonum temerarie ageret (procul enim remotus ab arrogantia, citra consultationem faciebat nihil), abscidit illegitimas traditiones velut pestiferas, hæreses, suumque monasterium habendum constituit absque mancipiis, absque feminei sexus animalibus, absque omni alio mercatorio proventu quæ couponaria lucra idem divinus Basilus appellans, fugienda esse dixit. Inducta est autem hæc reformatio haud sane facile, sed perquam ægrum propter cohæbitantes inexpertos, tum propter externos bonæ istî intentioni repugnantes: qui non erant pauci. Neque id sane mirum; quia non est facile aut expeditum consuetudinem excindere, neque invidia carent præclari conatus. Nunquid enim præcelsæ mentis est recedere a noxia traditione, seque ipsum ponere in exemplum bonum, volentisolaris vivere, non solum nomine, sed etiam re, et professioni congruum opus habere? Quomodo autem vere solitarius erit, qui dominationis mancipiis incutit? Quomodo castos habebit oculos ascetes ille, qui mulieris sibi cohæbitantis utitur ministerio? cum etiam contingat aliquos, extra hoc discrimen positos, capi. Accensa est ergo vicinorum æmulatio, et ad longius positos Dei amatores participatio boni inventi pervenit; ipse vero æternam sibi comparavit gloriam. Quod si alium habuit consilii atque laboris socium, ipsum qui hæc dicit et scribit, omnis ad Patrem referenda est gratia: decet enim filium in omnibus assimilari patri, seque totum formandum tradere genitori.

C 24. Postea sequestravit se ab urbanis circuitibus, a conversatione habitantium civitates, a familiaritate virorum principum, intra spiritualem aulam fixum retinens pedem; ubi rationali intendebat gregi, pascens eum doctrinæ gramine, et potans flumine instructionis. Unde factum est, ut fecundo germine proliferet Lia, grex augetur et celebris fieret, Deus autem, ut sanctus, laudaretur, a quo hominibus omne bonum provenit. Sed quale illud est quod in medio dicendorum latens parum abfuit quin præterirem. Cum jam regnaret

NOTÆ.

(14) Græce est πρὸς τῷ τοῦ θήλεως ζώῳ δούλοις τὰ κοινόνδια διοικούμενα, et infra καθιστᾷ τὸ ἑαυτοῦ μοναστήριον ἐξω τοῦ θήλεως ζώου, quæ Sirletus, longissime aberrans a mente auctoris, sic Latine reddidit. *Cum seminarum cœnobia gubernarentur a servis maribus*, et infra, *suumque monasterium constituit remotis servis ac mulieribus*. Existimo levi correctione fieri posse, ut et feminas removisse a suo monasterio sanctus intelligatur, et animalia quorum causa illæ adhibebantur; et hanc

esse mentem genuinam auctoris, qui de mulierum cœnobiis nec cogitavit quidem cum hæc scriberet, patebit examinanti. Ergo τὸ τοῦ θήλεως ζώου intelligo femini sexus animalia, vaccas, oves, capellas et quæ etiam in monasteriis aluntur ad feturam, itemque ad lactis et casei proventum: atque pro δούλοις, lego δούλαις. quod autem διοικεῖν non solum gubernare, sed etiam habitare significet, palam est. Dissimulo cætera hic consequenter minus apte reddita.

pientissima Irene, et circa quæstionem de venerandis imaginibus in utramque partem multa jactarentur, ante multos et cum paucis libere veritatem profitetur; pugnat quantum potest contra Iconomachos. Quamvis enim non esset dogmaticus, sed simplici uteretur sermone; eum tamen habebat copiosum (juxta nominis sui, a latitudine sumpti, proprietatem) et persuasioni perquam idoneum. Cujus rei argumentum est, quod in ea quæ ad sanctos apostolos coacta est synodo (15), ab eo qui tunc erat patriarcha electus ipse sit, qui poneretur in cothetra metropolis omnium illustrissimæ, et sicut antea non timuerat minas faventium hæresi, sic neque tunc formidavit prohibitionem incursumque ordinis militaris, quando is impetum fecit in magnum illud templum, insanis clamoribus patriarchæ obstrepens, et pseudosynodum laudans olim adversus imagines habitam. Paulo post, cum dissolutus esset cœtus ille, pro veritate stabienda collectus, evasit imperatrix, velut e medio leonum, facta, ut sic loquar, circa sanguinem martyr; et hegumenus noster patriarcham secutus, propter ea quæ fuerant audacter designata non fuit perterritus: moxque inventus est in secunda Nicæna synodo, quia dissipata tunc fuit plebs illa tumultuosa et perversa.

25. Postquam hæc sic gesta et orthodoxis trophæum erectum fuit; ad suum monasterium revertit beatus, exercendæ prælaturæ vacans: ubi prolapsus in morbum, qui mortis indicia præ se ferebat (16), ac velut insperato gavisus lucro, regiminis onus in nos transfert, neo dignos quidem qui ab ipso regeremur. Invenit ergo concupitam humilitatem, accepit inducias molestiarum, liberatus est a circumdantibus se vexationibus, apparuitque idem qui antea nec pecuniæ, nec possessionum, nec negotiorum appetens, cum jam non haberet invidia amplius occasionem obnubilandi radios virtutis ejus. Nam et viri justi tentantur, ut ex ipsa malorum tentatione auro similiores evadant quoad animam, recteque incedentes non labascant, et discant quidquid a se bene geritur esse ex Deo.

(15) « Anno 6 imperii Constantini et Irenes, die 17 Augusti, indictione 9, anno Christi 785, cœpta illa synodus. Sed scholariorum et excubitorum copiæ, nudatis gladiis, impetum in eos fecere; mortemque tam ipsi patriarchæ, quam orthodoxis episcopis, et monasteriorum præpositis inferre minati sunt. » Ita Theophanes. Patriarcha erat S. Tarasius, in cujus Vita 25 Februarii, num. 17, eadem latius dicuntur. Hallucinatus est autem in signiter Sirletus, quando pro Constantinopoli quæ hic μητρόπολις τῶν ἐπιφανῶν dicitur, id est illustrium urbium metropolis, finxit urbem metropolitanam Epiphavorum, in quas synodus convocata fuerit. Neque in hoc tantum hallucinatus est nimis festinus interpres: sed semel sibi imaginatus pseudosynodum aliquam, in qua non ad dicendum e cathedra honorifice invitatus, sed ad disputandum fuerit insolenter provocatus Plato; consequenter de Platone dicit, adversus præsidem clamavisse, et vituperasse impiam synodum: cum ἀνευφημῆσιν significet contrarium, idque dicatur de miti-

A βαλλομένων περὶ τῆς τῶν σεπτῶν εἰκόνων ὑποθέσεως, παρῆρσιάζεται πρὸ τῶν πολλῶν καὶ σὺν ὀλίγοις τὴν ἀλήθειαν, μάχεται τοῖς εἰκονομαχοῦσιν καθύστερον οἶόν τε, ἐπεὶ μηδὲ δογματικὸς ἦν, ἀλλ' ἀπλοῦν μὲν τὸν λόγον, εὐρύχωρον δ' ὁμῶς φερωνύμως καὶ πειθῆνον [f. πειθαδόν] ἔχων. Ἀπόδειξις τῶν εἰρημένων, τὸ ἐν καθέδρᾳ μητροπόλεως τῶν ἐπιφανῶν, ἐν τῇ κατὰ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους συνόδῳ, παρὰ τοῦ τηνικάδε προεδρεύοντος κατ' ἐκλογὴν τεθῆναι τὸν ἄνδρα, οὔτε πρότερον προηθέντα τὰς ἀπειλὰς τῶν αἰρετισάντων, οὔτε τηνικαῦτα ὑποπτήξαντα τὴν ἀποτροπὴν καὶ ἐπιδρομὴν τοῦ στρατιωτικοῦ τάγματος, ἡνίκα ὤρμησεν πρὸς τὸν μέγαν νεὼν, καταβοῶν τοῦ προέδρου καὶ ἀνευφημῶν τὸν κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων ψευδοσύλλογον. Καὶ μικρὸν ὕστερον, ὅποτε διελύετο τὸ τῆς ἀληθείας ἄθροισμα, καὶ ὡς ἐκ μέσου λεόντων ἡ βασίλισσα ὑπέξῃει, ἄνευ αἵματος, ὡς εἰπεῖν, δειχθεῖσα μάρτυς, καὶ ὁ ἡμέτερος καθηγητὴς τῷ ἀρχιερεῖ συνεπόμενος, οὐδὲν ἐπὶ τοῖς τετολημμένοις ἔδεδόκει· μικρὸν γὰρ ἔστι τὸ ἐν τῇ Νικαίων συνόδῳ ἐκ δευτέρου εὐρεθῆναι, διὰ τὸ ἐκ μέσου τότε γεγενῆσθαι τὸν ἀτίθατον λαὸν καὶ ἀτεράμωνα.

C καὶ. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα οὕτω καὶ τὸ τῆς ὀρθοδοξίας τρόπαιον ἐκρατύνθη, ἐπανῆκεν ὁ Πατήρ εἰς τὸ οἰκεῖον φροντιστήριον, ἐχόμενος τῆς προστασίας· καὶ βλήθεις νόσῳ, ἀπόγνωσιν ζωῆς ὑποδηλοῦση τῷ ἐρμαιίῳ τῆς ἐπιθυμίας, μετατίθεται τὴν ἀρχὴν ἐφ' ἡμᾶς, τοὺς μηδὲ τοῦ ἀρχεσθαι ἀξίους. Εὐρίσκει οὖν τὴν ποθομένην ταπεινώσιν, λαμβάνει ἀνακαχτῆ τῶν λυπηρῶν, λύεται τῶν συνεχόντων ἐπηρειῶν, ὀφθαλμοὶ οἷος ἦν τὸ πρότερον, ἀφιλόργυρος, ἀφιλοκτήμων, ἀφιλοπράγμων, τῆς δυσμενείας οὐκ ἐχούσης χῶραν εἰτι συννεφεῖν τῆς ἐκείνου ἀρετῆς τὴν ἀκτίνα· περᾶζονται γὰρ καὶ δίκαιοι, ὡς ἂν τῇ πυρώσει τῶν λυπηρῶν χρυσοειδέστεροι τὰς ψυχὰς γένοιντο· ἂν καὶ μὴ ὑπολισθαίνουσιν εὐθυποροῦντες, ὡς ἂν μίσθωσιν παρὰ Θεοῦ αὐτοῖς εἶναι πᾶν τὸ κατορθούμενον.

NOTÆ.

bus laudantibus pseudosynodum, habitam sub Copronymo. Huic autem principio consona sunt quæ sequuntur cætera. Cœpta ea synodus 8 Kalend. Octobr., indict. 11, anno 787., desiit 3. De ea Michael in Vita Sancti Theodori: « Convenerunt ex variis Patres trecenti numero et quinquaginta, inter quos adfuit et Plato: » et subscribit ipse, Πλάτων ἡγούμενος Σακουδιῶντο. Plato hegumenus, seu præpositus Sacudionis. De hoc monasterio ista habentur in Vita S. Theodori: « Cum agrum quemdam ex suis Boscycium nomine ad sacram mansionem abdicasset, cui et oratorium inerat Sacudionis cognomento, illic omnes quos ante retulimus, se una recipientes, Deo promissa reddere et implere properabant. » Describitur dein amœnitas loci in olive inter arborea, aquas, et campos siti: nec procul videtur Constantinopoli abfuisse.

(16) In eadem Vita dicitur extrema sibi instare simulasse, et sic, conspirantibus suffragiis, Theodorum electum fuisse.

ΚΕΦΑΛΑ. Ε΄.

CAP. V.

Quæ passus sit Plato ob reprehensum Constantini et Theodotes adulterium.

κζ'. Ὁ μὲν οὖν τῆς καθ' ἡγήσεως τρόπος, ἤδη πεπε-
 ρασται · τρέφομαι δὲ τὸν λόγον ἐπὶ τὸ διαβοητότερον.
 Ἄλλ' ὄψοι! στένειν πάρεστιν, ὀρμωμένῳ μὲν τ' ἀλη-
 θῆ φράσαι, ἀναινομένῳ δὲ τὴν διήγησιν φειδοῖ τῶν
 δεδρακότων · Ὅμως ἐπεὶ μὴ οἶόν τε ἄλλοις φανερωῖσαι
 τὰ κρυδοῦναι μὴ ὀφείλοντα, καίπερ πανταχοῦ διαθρυ-
 λούμενα, ἐπὶ τῆν δῆλωσην ἐλεύσομαι · οὐ θριαμβεύ-
 ειν τοὺς δράσαντας βουλόμενος, ὅσον στηλογραφῆσαι
 τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀειμάκαρος. Οὐαί σοι, πόλις, φησὶν,
 ἤς ὁ βασιλεύς σου νεώτερός ἐστιν, τῆς Γραφῆς πά-
 λαι μὲν ἀκήκοα, νῦν δὲ ἐν πείρᾳ γεγένημαι. Κωνσταν-
 τῖνος, ὁ τῆς Εἰρήνης ῥάδοαμος, οὗ ἡ πίστις μὲν
 ὀρθὴ ἐκ μητρικῆς εὐσεθείας ἐσφαρισμένη, ὁ βίος δὲ
 σκαμδός ἐξ αὐτοκρατορικῆς ἀκολασίας οἰστρηλατη-
 μένος · ἄρτι γὰρ κρατήσας ἐν νεαζούσῃ ἡλικίᾳ, ὁμοῦ
 μὲν τῆς μητρίας αἰδοῦς καὶ φυλακῆς ἀφηνιάσας, B
 ὁμοῦ δὲ τῶν τοῦ Θεοῦ νόμων ὑπερφρονήσας, ἐκβα-
 λῶν τὴν νομίμως αὐτῷ συναφθεῖσαν γυναικα, μοι-
 χεῦει κατὰ τὸν Ἡρώδη. Ἄλλὰ τίνος ἔνεκεν ἡ ἱστο-
 ρία; Ὅτι τοῦ Προδρόμου ὁμόζηλος καὶ ὁ ἡμέτερος
 καθ' ἡγήτης πεφανέρωται πως, πάντων σχεδὸν συν-
 ελθόντων τῇ παρανομίᾳ, μόνος, ὡς εἰπεῖν, οὗτος σὺν
 τοῖς ἑαυτοῦ παισὶν εἴτ' οὖν φοιτηταῖς ἀκλόνητος δια-
 μένων, ὑπὲρ οὗ ὄσα καὶ ἡλικία δι' ὄλου ἔτους τὰ
 ἀγωνίσματα, ἀκοαὶ ἐπ' ἀκοαῖς, ἀπειλαὶ ἐπ' ἀπειλαῖς,
 μαστίγων, ἐξοριῶν, ἀρωτηριασμῶν.
 num subeunda certamina! rumores supra rumores, minæ supra minas, verberum, exsiliorum, mu-
 tilationum.

κζ'. Ὡς δὲ οὐδὲν ἐντεῦθεν ἠνύετο τῶν σπουδαζο-
 μένων τῷ Καίσαρι, ἐφ' ἕτερον μέτεσι τρόπον · καὶ C
 ἦν τὸ μὲν δρᾶμα κατὰ τὸ φθόμενον ἑτέρων, ἡ δὲ
 χεῖρ Ἀβεσσαλώμῃ ἡ τοῦτο πρακτεύουσα. Ἰστε τοὺς
 παρπαμφθέντας μονάζοντας, καὶ τὰ σταλέντα γράμ-
 ματα. Καὶ τέλος ἐπειδὴ καὶ ταῦτα ἔωλα καὶ ἀδέ-
 βαια, τοῦ Πατρὸς τὰ δέοντα ἀντεπιφέροντος καὶ ἀν-
 επιστέλλοντος, ἡ ἀνακάλοψις τῆς βασιλικῆς μορφῆς,
 οὐκέτι χάραν ἔχοντος τοῦ προσώπου, φαίνεσθαι.
 Ἄβᾶλε τὰ τότε γεγεννημένα παρὰ τῶν σταλέντων
 ὄσο στρατηγῶν, ὡς ἐπὶ πολεμίων τινῶν πρὸς τὸν
 ἄσπλον μόναστήν τοῦ Χριστοῦ, καὶ μόνῳ τῷ θεῷ
 νόμῳ φραττόμενον. Ἡρῆθ ποιμὴν ἐκ μέσου, καὶ
 διάσκορπίσθη τὰ πρόβατα ἀπὸ τῆς ποιμνῆς · οἱ μὲν
 ἐτύφθησαν, ἄλλοι ὑπερωρίσθησαν, ἕτεροι ἐδιώχθησαν,
 καὶ τόγῃ ἑλεεινότερον, θέσπισμα βασιλικὸν ἀπροσδέ-
 κτους εἶναι πανταχοῦ τοὺς διὰ Κύριον δεδιωγμένους · D
 καὶ ὑπήκουσάν γε οἱ τῶν σεμνίων προϊστάμενοι,
 καὶ σπάνιος ὁ ἀποτολμῶν εἰσδέξασθαι · καὶ Χριστὸς
 ἐκίθευδεν, δι' οὓς οἶδεν τρόπους, δοκιμάζων τὰ γι-
 γνομενα, τῶν μὲν βασιλεύων τὸν πρὸς αὐτὸν πόθον
 εἰ ἐπιμένειεν τῶν δὲ τὸ ἀπάνθρωπον οἰκτιζόμενος
 ἐνεγκεῖν εἰς μετάνεμον.

A 26. Quomodo prælaturam gesserit sanctus Plato
 jam dicendo absolvimus: quare ad id quod celebrius
 fuit orationem convertamus. Sed hic prope adest
 ut ingemiscam, veritatem quidem picere aggre-
 diens, invitus tamen rem ut acta est narrans, dum
 iis parcitum cupio qui ipsam egerunt. Quando ta-
 men possibile non est aliter manifestare ea quæ
 minime occultari debent, quoniam ubique vulgata
 jam sunt, exordium ipsa hic describere; non ut iis
 qui impliciti fuere insultem, sed ut beati virtutem
 deprædicem. *Væ tibi, terra,* inquit ille, *cujus rex*
puer est! quod autem olim ex Scripturis audi-
 vi, nunc ipsa didici experientia. Constantius, Irenes
 surculus, cujus recta quidem ex materna pietate
 fides fuit, vita autem depravata, tanquam cæstro
 stimulabatur imperatoria insolentia, cum in
 ætate admodum juvenili regnare cœpiisset, si-
 mul et maternæ reverentiæ custodiæque frenum
 excutens, et Dei legem contemnens, ductam legiti-
 mis nuptiis, conjugem repudiavit, et Herodis in-
 stiar mœchatus est (17). Hoc autem quo spectat?
 Quia zelum Prodromi palam est imitatus Pater
 noster; cumque fere omnes iniquitati consenti-
 rent, solus ipse, ut sic dicam, cum pueris sui, seu
 mavis filiiis, inconcussus perstitit: quamobrem
 quæ et quanta non fuerunt per totum unum an-

27. Cum autem sic nullatenus intentum suum
 assequeretur imperator, ad aliud se convertit:
 et erat quidem aliorum opus; sed secundum illam
 decantatissimam in Scripturis tragœdiam, manus
 Absalom faciebat omnia. Scitis submissos fuisse
 monachos, scitis litteras scriptas. Cumque hæc
 etiam inania et infirma esse appareret, Platone
 quod æquum erat manuteneute et præferente, re-
 velatus est tandem ipse imperator, qui sub perso-
 na diutius occultari non poterat. Vah! ob ea quæ
 gesta a duobus exortitum daciibus, tanquam ad-
 versus hostes quosdam missis, contra inermem
 Christi monachum, et sola Dei lege defensum. Sa-
 blatus est de medio pastor, et dispersæ sunt ovæ
 gregis. Et alii quidem verberabantur, relegabantur
 alii, cæteri persecutionem sustinebant; quodque
 mirabilius fuit, Cæsareum edictum erat ne uspiam
 reciperentur, qui talia patiebantur propter Domi-
 num; et edicto illi parebant præsides monasterio-
 rum, adeo ut vix ullus inveniretur, qui auderet
 præbere receptum. Christus autem dormiebat, ob
 notas sibi causas; horum quidem in se probans
 amorem, an esset constans, illorum vero miserans
 inhumanitatem, ut eos ad pœnitentiam provo-
 caret.

⁸ Ecole. x, 10.

NOTÆ.

(17) Copulavit sibi Constantinus illegitimo conjugio Theodoten cubiculariam, mense Augusto, in-
 dictione 3, an. 795. Vide Theophanem.

28. Quid autem athleta Christi? Avellitur sponte a propriis membris, solusque derelinquitur, animam suam ponens pro ovibus suis, juxta Evangelium, utpote vere pastor bonus. Violenta manu ad Cæsarem ducitur: resistit in faciem, audacter dico, velut alter Joannes Christi prodromus, eo solum excepto, quod hic suo ipsius, ipse alterius ductu venit. O virilem animum! Non est reveritus majestatem imperii, non formidavit minas, non est emollitus blanditiis, idque cum ex suo sanguine esset mulier quæ Herodiadem referebat: sed imperterritus pronuntiavit, et non erubuit verbum veritatis. Dixit Præcursor Domini: *Non licet tibi habere uxorem Philippi patris tui*⁹: similia illius imitator dixit, ad eum qui similem se Herodi fecerat, capite tamen minutus non est: noluit enim imperator, quemadmodum prædixerat, martyrem facere, ad ultimum certamen voluntate promptum. Confessorem tamen Christi fecit, etiam nolens, veritatis thesaurum, ut maleficum hominem, concludens cellula, clavesque supra claves ponens, et jubens per angustum foramen cibum ei præberi sic ut a nemine conspici posset, quem Christus intuebatur.

29. Qui autem in his cooperabantur Cæsari, erant monachorum præsidēs, quorum erubesco proferre nomina. Carcer vero, o rem miseram! carcererat, miserabile monasterium ipsius palatii Echecolla dictum, custos carceris admirandus, ipse qui mœchos coronaverat. Heu me! exclamare lubet cum Propheta, *Periit sanctus de terra, et rectus in hominibus non est*¹⁰. Quid nunc eum commemorem, qui sanctum custodiendum tradidit illicitarum nuptiarum conciliatori (18); sut eum qui missus ab imperatore præsumpsit innoxium judicare? Quid Episcopos dicam a Cæsare deputatos, ut solo verbo consentire justum facerent, eumque a carcere liberatum dimitterent res suas pro arbitrio administrare? Quid denique subsannantes ei ac detrahentes recensentem, sanguine junctos et alienos, habitu similes et dissimiles. O absurditatem! aut potius injuriam factam veritati! Delirio generosum virum arguebant, qui adulterium volebant conjugium videri: spargebant inani gloria duci pro Christo decertantem, ii qui studio agendi loquendique ex voluntate Cæsaris exciderant Domini sui imperio. Sustinuit nihilominus inhumanam temporis illius calamitatem athleta Christi, solam intuens veritatem et retri-

⁹ Marc. vi, 18. ¹⁰ Mich. vii, 2.

κῆ. Τί οὖν ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀθλητής; Ἀποτέμνεται τῶν οἰκείων μελῶν ἑθελοντής, καταλιμπάνεται μονώτατος τὴν ψυχὴν θεὸς ὑπὲρ τῶν προβάτων, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ὃ ὡς ἀληθῶς ποιμὴν ἀγαθὸς, ἄγεται ἐπὶ τὸν Καίσαρα ὑπὸ βριαροῦ χειρὸς, εἰστέκει κατὰ πρόσωπον, εἰ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν, οἷον Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος τοῦ Κυρίου, πλὴν ὅσον ὁ μὲν αὐτοκίνητος, ὁ δὲ ἑτεροκίνητος. Ὡ τῆς ἀνδρικῆς καρδίας! οὐχ ὑπέπηξεν τῷ κράτει, οὐκ ἐνέδωκεν ταῖς ἀπειλαῖς οὐκ ἐχαυνώθη ταῖς πειθανότησι, καὶ ταῦτα οὐσας ἀπ' αἱματος τῆς τῆ Ἑρωδιάδι ὁμογνώμονος· ἀλλ' ἐφθέξατο ἀτρέμας, ἀλλ' ὠμολόγησεν ἀνεκταισχύτως τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Εἶπεν ὁ τοῦ Κυρίου Πρόδρομος· Οὐκ ἔξεστιν σοι ἔχειν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου. Εἶπεν καὶ ὁ τούτου μιμητής τὰ ἐφάμιλλα πρὸς τὸν Ἑρώδου ὁμοιον· καὶ τέμνεται μὲν τὴν κεφαλὴν οὐδαμῶς, ὅτι μὴδὲ ἠδούλετο ὁ Καίσαρ μάρτυρα τελέσαι τὸν τῆ προαιρέσει ἀθλήσαντα, ὡς προλαβὼν ἀπεφθέξατο, ὁμολογητὴν δὲ Χριστοῦ καὶ μὴ βουλόμενος ἀπέδειξεν, καθαιρέας ἐν οἰκίσκῳ τινὶ ὡς κακοῦργον τὸν θησαυρὸν τῆς ἀληθείας, κλειεῖς ἐπὶ κλειεῖσι θέμενος, καὶ δι' ὅπτης τὴν τροφὴν πορίζεσθαι κεκελευκῶς, πρὸς τὸ ὑπ' οὐδενὸς ὄρασθαι τῶν ἄλλων ἀπάντων τὸν ὑπὸ Κυρίου ὀρώμενον.

κθ'. Καὶ οἱ συναιθοῦμενοι τῷ Καίσαρι τῶν μοναστῶν οἱ προέχοντες, ὧν αἰσχυναίμην εἰπεῖν τὰ ὀνοματα· καὶ ἡ εἰρκτή, τὸ σκέλιον μοναστήριον τῶν βασιλείων Ἐχέκολλα (g), καὶ ὁ θαυμαστὸς φροῦραρχος ὁ τοὺς μοιχωμένους καταστεφάμενος. Οἱμοι! μετὰ τοῦ προφήτου βοήσομαι, ὅτι Ἀπόλωλεν ὁ εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐκ ἔστιν. Τί γὰρ καὶ εἶπω τὸν παραδώσαντα τὸν ἅγιον τῷ μοιχοζεύκτη εἰς τὸ φρουρηθῆναι; ἢ τὸν προανακρίναντα ἐξ ἀποστολῆς τοῦ βασιλέως τὸν ἀνεύθυνον; ἢ τοὺς μετὰ τὴν εἰρκτὴν παραπεμφθέντας πρὸς τοῦ Καίσαρος ἱεράρχας εἰς τὸ λόγῳ μόνον συνθέσθαι τὸν δίκαιον, τῆς τε φυλακῆς τοῦ χάριν ἀεθῆναι, καὶ πάντων τῶν οἰκείων δεσπόζειν; ἢ τοὺς ἐξῴθεν σκώπτοντάς τε καὶ διασύροντας, ὁμαίμονάς τε καὶ οὐχ ὁμαίμονας, ὁμοσχήμεους τε καὶ ἑτεροσχήμεους; Ὡ τῆς ἀτοπίας, μάλλων δὲ τῆς κατὰ τῆς ἀληθείας ἐξυβρίσεως! Ἐκστασιον κατηγοροῦν τοῦ γενναίου οἱ μοιχαλλοῖωτοι, κενοδοξεῖν ἐπισημίζον τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ δόξης ἐναγωνιζόμενον οἱ διὰ τὸ τὰ πρὸς ἀρέσκειαν τοῦ Καίσαρος πράττειν τε καὶ λέγειν τῆς δεσποτείας Κυρίου ἐκπίπτοντας. Ἐφερὲν δὲ ὁμοῦς τὴν ἀπάνθρωπον τοῦ καιροῦ φορὰν ὁ Χριστοῦ θεραπευτής, πρὸς ἐν μόνον σκοπῶν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἀνταπόδοσιν· καὶ γε διῆλ-

NOTÆ.

(g) Sirletus videtur ἐνεκόλλα legisse, quod ipsi ego quoque credidi substituendum: nunc vero, si placeat ipsi nostri ecgraphi scriptioni inherere, ubi expresse per majusculam litteram (quod alias rarum et haud dubie in originali inventum) scribitur vox proparoxytona; fortassis habebis proprium ipsius Palatini monasterii nomen, *Echecolla*, et concinnior erit periodus per tria membra divisa sine expressione alicujus verbi subintelligendo ubique, erat.

(18) Joseph. presbyter et Ecclesiæ œconomus, illicitarum nuptiarum initiator ei consiliator conjugii dicitur in Vita S. Theodori.

θεν τὴν κάκωσιν ὡς ἐν ἀδύτοις ἀναπαυόμενος. Οὐ γὰρ θεὸς τὸ σπουδαζόμενον, ἐκεῖ οὐδὲν τὸ νικῶν τὸν φιλόθεον.

λ'. Βραχὺ τὸ ἐμμέσῳ καὶ ἡ μοιχικῇ βασιλείᾳ, μὴ βουλευθεῖσα συνιέναι τοῦ ἀγαθῶναι, ἐκ μέσου γίνεται, ὡς ἂν μάθοιεν καὶ βασιλεῖς μὴ θεῶν νόμων ὑπεράλλεσθαι, μηδὲ παρανόμους (h) διωγμοὺς καὶ φυλακὰς ἐξυφαίνειν, κἄν μέγα τῇ πορφυρῷδι ὑπεραίρωνται · καὶ ὁ πιστὸς τοῦ Κυρίου νομοφύλαξ, τὸ τῆς ὁμολογίας βραβεῖον ἀναδησάμενος, ἐξείσιν ἀπὸ τῆς φυλακῆς ὡς νικητῆς, πολλὰ τὰ ἐγκώμια παρὰ πολλῶν δεχόμενος, ὑμνούμενος, μακοριζόμενος, μαρτυρολογούμετος, καὶ παρ' αὐτῶν τῶν πρότερον σκωπτόντων τε καὶ κωμωδούντων. Ἰτασιν γὰρ, φησὶν ὁ θεολόγος, θαυμάζειν ἄνδρος ἀρετὴν καὶ πολέμιοι, δὲ ἂν τοῦ θυμοῦ λήξαντος ἐφ' ἑαυτῆς ἡ πράξις δοκιμάζεται, εἰ καὶ ἑτερολέκτως ἔχει δεῦρο. Τῆς γὰρ φερωνύμου Εἰρήνης πάλιν κρατησάσης, καὶ δι' αἰδοῦς μαρτυρικοῦ ἐκβαλοῦσης τε καὶ ἐχούσης τὸν ἄνδρα, καλιβρόσιας δίκην καὶ εἴ τις ἐχθρὸς εἰς φίλον καὶ ἐπαινέτην μετελθῆναι, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν φρουρὴν ἀντιβραβεῖν τὴν συγχώρησιν κατὰ γῆς ἐβρίμμενον · ἔπαθεν δὲ πάθος μάλλον ὁ ἀναίσθητος λίθος, ᾧ τὶ καινὸν ἐκεῖνος ἐν τοῖς ὀρωμένοις τε καὶ λεγομένοις.

λα'. Ἐπειδὴ δὲ ἐπανάκομεν ἐκ τῆς ὑπερορίας καὶ ἡμεῖς, ἄλλοι τε ἀλλαγθεν, καθάπερ τινὲς ὑπότεροι συντρέχοντες, ἐθαυμάζετο μὲν τὸ ὄρῳμα παρὰ τοῖς εὐσεβέσι, συνήπτειπ δὲ τῇ κεφαλῇ τὰ μέλη,, ἐφθέγγετο δὲ τάχα κἀνταῦθα, εἰ καὶ τολμηρὸν, ὁ μεγάλοφωνότατος Ἡσαίας · Ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμοὺς σου, καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου, ἤκουσιν πάντες οἱ υἱοὶ σου μακρόθεν · τότε ὄψει καὶ χαρήσῃ, καὶ φοβηθήσῃ, καὶ ἐκστήσῃ τῇ καρδίᾳ. Ὁ μὲν δὲ ταῦτα · ἐγὼ δὲ ἐκεῖνο εἶποιμι, ὅτι καὶ ὁ ἱεράρχης ἠδέσθη τὸν ἄνδρα, ἀπολογίαν ποιησάμενος, καὶ πρὸς ἕνωσιν ἐκκαλεσάμενος · ἦ καὶ γέγονεν, ἐκβολὴ τοῦ στεφανώσαντος καὶ φειδοῖ τῆς διαστάσεως · ἦν ὅτι μάλιστα φεύγων ἦν ὁ μακρῆριος, κἄν νίκης ἔπαθλον πρὸς ἅπαντας τοὺς συνελθόντας ἀπηνέγκατο · τί γὰρ φιλαίτατον ἄλλο θεῶ ὁμοιοῖας καὶ ἐνώσεως, ἢ νίκα ἢ ἕνωσις μὴ ἐντολῆς θεοῦ διίτησιν ;

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

S. Platonis reclusio Constantinopoli : Nicephori imperatoris contra eumdem asperitas.

λβ'. Ἀλλὰ τί τὰ μετὰ ταῦτα · Ἡ ἀπὸ τοῦ πρώτου φροντιστηρίου μετὰβασίς ἡμῶν διὰ τὸ ἔθνος (i) εἰς

¹¹ Isa. XLIX, 18.

butionem eidem repositam itaque ærumnos os illos dies transegit, velut si in sacris templi adytis requievisset. Qui enim Deum præ oculis habet, ejus erga ipsum amorem nihil potest superare.

30. Brevi elapso tempore sublato de medio est adulterinum illud imperium (19), quod noluit intelligere ut bene ageret ; ut etiam ipsi reges discant divinas leges non violare, neque impias persecutiones aut captivitates moliri, quantumvis ob purpuram honorentur. Itaque divinæ legis custos fidelis, confessionis egregiæ diademate redimitus, tanquam victor exivit de carcere ; multam a multis laudem referens, beatusque et martyr nuncupatus, etiam ab iis qui ipsi antea insultabant illudabantque. Sciunt enim, inquit Gregorius Theologus, etiam inimici admirari virtutem viri fortis, quando sedato furore res in seipsis æstimantur, etsi catenus aliter sint locuti. Cum enim pacifica Irene denuo cœpisse imperaret et extollere atque charum habere virum propter reverentiam martyrici decoris ; conversa sunt omnia, ut solet in fluminum recurso fieri ; et si quis inimicus antea fuerat, in amicum et laudatorem mutabatur : adeo ut ipse etiam custos carceris humi stratus veniam posceret : sed lapis insensibilis humanæ fragilitatis passus fuisset citius quam ipse novum aliquem motum in iis quæ fiebant dicebanturque.

31. Postquam vero etiam nos revertimus ab exilio, alii aliuque concurrentes tanquam pulli sub alas, spectaculum præbuimus pietatis cultoribus admirandum. Conjungebantur capiti suo membra audiebaturque illud exclamantis Isaiæ, audacter in re præsentī pronuntiandum : *Leva in circuito oculos tuos et vide : omnes isti congregati sunt ; venerunt tibi sancti tui de longe* ¹¹ : tunc videbis et gaudebis, obstupesces linqueris animo. Et hæc quidem ille : ego vero etiam hoc addidero, quod patriarcha (20) virum reveritus ei se excusaverit, ipsum ad unionem invitans ; quæ et secuta est, ejectione ab Ecclesia qui mœcham coronaverat, ad fugiendam discordiam, a qua alienigimus erat sanctus, quamvis victoriæ laudem eorum toto concessu reportaret : nihil enim tam charum Deo est quam concordia et unio, modo illa unio divinam legem non dissolvat.

D

CAP. VI.

32. Quid autem post ista ? Propter gentis barbaræ incursionem (21) ex priori monasterio mi-

NOTÆ.

(h) Perperam in ms. παρανομίαις · forte legendum erat παρ' ἀνομίας propter injustitias, scilicet exsequendas aut defendendas.

(i) Suspicio deesse aliquid : ideoque verti, propter gentis barbaræ incursionem. Sirletus [vertit genti illius causa : sed hoc æque obscurum est, quia nihil præcedit ad quod referatur τὸ illius.

(19) Anno 797 comprehensus est Constantinus et execatus, et paulo post exstinctus.

(20) Is erat Tarasius, qui primo fortiter restitit ; sed postea, metuens ne Constantinus, libidine ardens, religionem orthodoxam everteret, dissimu-

labat ; pellicem tamen renuerat coronare. Consule cap. 7 Vitæ ejus.

(21) Ob Saracenorum incursionem, ad monasterium Studii dictum intra urbem transierunt : sicut late in Vita S. Theodori explicatur.

gravimus Byzantium, ubi Pater noster, virtutis amantissimus, ne cogere resumeret habenas regiminis, vitam reclusam elegit. Sed vide humilitatis summæ admirabile inventum : ut sub duplici imperio non maneret fraternitas (22), obedientiæ jugo subiecit sese divini imitator exempli, idque coram testibus ad hoc congregatis. Nunquid mirabile est filium dici eum, qui pater antea fuerat appellatus ; et quidem ejus filium, quem ipse in spiritu genuerit ? ei autem subijci, cui antea imperarat ? idque post tanta certamina exantlata, in quibus vel solum modeste se gerere sufficere debebat ad laudem ? Fecit hoc vir ille admirabilis, non simulate aut modo quodam adulterino, solum nomen reliquens prælato, sed omnino integre divineque. Ubi enim confessio est, illic et confidentia est ; et ubi confidentia, illic voluntatis abscessio ; et ubi voluntatis abscessio, ibi est perfectio obedientiæ. Harum laudum testes sunt, quorum causa aliquid postulavit. Si enim pro aliquo sibi propinquo orabat, et postulata impetraret, gaudebat se ea obtinuisse : si rogans non consequeretur petita, non ægre ferebat petitione sua se frustratum nihil aliud spectans quam utilitatem laborantis, non ut suam impleverit voluntatem. Liceat mihi exclamare prophetica voce : *Heu me ! pater quare genuisti me*¹² ? non verecundatus patrem vocare eum, qui non eram dignus vocari filius tuus. Quare ad hanc dignitatem extulisti me, qui neque parere sibi idoneus ! Novit Deus et sancta anima tua hujus rei rationem, et quod amicitia seu potius obedientia latura sit plusquam vires patientur, ut brevi verbo totam hic excusationem ponam.

33. Sed revertendum est ad propositam nobis narrationem. Claudebatur Pater : cella autem angustissima erat, et ætatis tempore adeo calida, ut altera Babylonica fornax videretur, propter inflammationem plumbi quo tegebatur ; tantum vero aberrat ut eo offenderetur, ut e contra oraret instantanter, talem in posterum sibi servari requiem, amore scilicet laborem sublevante, et spe bona difficultatem extenuante : ex quibus duobus capitibus virtutes eximie robur accipiunt. Verum neque hoc sufficiebat viro laborum appetenti, sed instantanter operabatur manibus illis, ex quibus multæ virtutes procedebant. Instantius autem meditationi divine dans operam, et quotidie adversus hostem decertans seque utilitati Fratrum ferventius aptans, solabatur mœstum, deficientem instruebat, erigebat lapsum, leniebat exasperatum, seque patientis conformabat conditioni, optimus animarum medicus et curandarum passionum peritissimus. Sed neque hoc prætermisero, memoria utique dignissimum, quod catenam ferream satis ponderosam

¹² Jerem. xv, 10.

τὸ Βυζάντιον, ἔβη τὴν ἐγκλειστικὴν ζωὴν, διὰ τὸ τὰς ἡνάς μὴ ὑπέχειν τῆς προστασίας, ὁ φιλάρετος ἡμῶν Πατὴρ ἀσπάζεται. Ἄλλ' ὄρα κἀνάθεθε παραδόξου πράγματος ἐπιτήδευμα · ὅτι διὰ πλῆθος ταπεινώσεως, καὶ τὸ μὴ εἰς δύο ἀρχὰς διαβλέπεσθαι τὴν ἀδελφότητα, τῷ ζυγῷ τῆς ὑποταγῆς ἐαυτὸν ὑποτίθησιν ὁ θεομίμητος · καὶ τοῦτο ὑπὸ μάρτυσι, τοῖς εἰς αὐτὸ τοῦτο συνέληλυθόσιν. Ἄρ' οὖν οὐ ξένον τέκνον χρηματίζει τὸν πρὶν πατέρα τοῦ οὐπερ πνευματικῶς ἤνεγκεν, καὶ ὑποτακτικὸν τὸ ἀρχικὸν τοῦ οὐπερ ἤρξεν ; μὴ ὅτι γε μετὰ τοσοῦτων προδιηγουσμένων ἄθλων, οἷς τὸ μετριάξει μόνον ἀρετὸν εἰς ἔπαινον. Ἀλλὰ τῷ γε ἀξιαγαστῷ εὐπετῶς κατώρθωται, οὐκ ἐπιπλάστως πως καὶ νεοθευμένως, ὡς δνομα μόνον παραχωρεῖν κρατοῦντι πράγματι, ἀλλὰ καὶ ἴσαν εἰλικρινῶς καὶ θεοφρόνως · οὐ γὰρ ἐξαγόρευσις, ἐκεῖ καὶ πεποιθήσις, καὶ οὐ πεποιθήσις, ἐκεῖ καὶ κοπή θελήματος, καὶ οὐ κοπή θελήματος, ἐκεῖ ὑποταγῆς τελείωσις. Μάρτυρες δὲ τῶν κατορθώματων, ὧν καὶ τὰ αἰτήματα · ἠντιβόλει ὑπὲρ τοῦ πέλας, καὶ ἐπιτυχῶν τοῦ αἰτήματος, ἔχαιρον ἐντὶ τοῦ ἀπολαύοντος, ἐξαιτῶν οὐκ ἐπετύγχανεν, καὶ ἀπρακτῆσας οὐκ ἔδυσχεραίνεν · πρὸς ἓν μόνον ἀποβλέπων τὸ τοῦ κάμνοντος ὠφέλιμον, οὐχ ὅπως ἐκτελέσειεν τὸ ἐαυτοῦ θέλημα. Οἱμοι, πάτερ, προφητικῆ φωνῆ, ὡς τίνα με ἔτεκες, πατέρα καλεῖν μὴ αἰσχυρόμενος, τὸν μὴδὲ υἱόν σου ὀνομάζεσθαι ἐπάξιον ; καὶ ἵνα τί με εἰς τὸδε τὸ ἀξίωμα προήγαγες τὸν ἀδυνατῶς καὶ τοῦ ἀρλεσθαι ἔχοντα ; Οἶδεν θεὸς καὶ ἡ σὴ ἀγία ψυχὴ τοῦ περὶ τοῦτου ἰλόγου, καὶ ὡς τὰ ὑπὲρ δύναιμι οἴσει φίλια, εἴτ' οὖν ὑπακοῆ, ἵν' ἐν βραχεὶ λόγῳ τῆν ἀπολογία ἐνταῦθα θεῖμι.

λγ'. Ἄλλ' ἐπανιτέον εἰς τὸ προκείμενον. Ἐγκλειστο ὁ Πατὴρ, καὶ ἡ καθέρξις σμικροτάτη, καὶ τοσοῦτον ἐν θέρει θαλπωμένη, ὡς ἄλληνη εἶναι ταύτην κάμνον Χαλδαϊκῆ ἐκ τῆς ἐκπυρώσεως τῆς μολιθίνης στέγης · ὁ δὲ τοσοῦτον ἀπείχετο ἀνίστασθαι, ὡς εὐχὴν εὐχεσθαι, ἑλκευόμεν ἑαυτῷ ἀνάπαυσιν εἰς τὸ μέλλον ταμειεύεσθαι, τοῦ ποθοῦ τὸν κόπον κούφιζοντος, καὶ τῆς ἐλπίδος εὐμαριζούσης τὴν δυσχεραίναν, ἐξ ὧν αἱ μεγάλα ἀρεταὶ καὶ πολιτεῖαι τὸ κράτος ἔχουσιν. Οὐδ' οὕτω πάλιν ἀρκούμενος, ὁ φιλόπνοος ἀλλὰ τόνῳ μὲν ταῖς χερσὶν ἐργαζόμενος, καὶ πολλῆς δυνάμεως παρ' αὐταῖς ἐξερχομένης, εὐτονώτερον δὲ τῆ θεῶν μελέτῃ ἐπιεγόμενος, καὶ πυκτεῶν πρὸς τὸν πολέμιον ἐκάστοτε, θερμότερον δὲ πρὸς τὴν τῶν ἀδελφῶν χρεῖαν παριστάμενος, καὶ τὸν μὲν θεραπεύων λυπούμενον, τὸν δὲ ψυχαγωγῶν ἐκλείποντα, καὶ ἄλλον ἐπανορθῶν καταπίπτοντα, καὶ ἕτερον γλυκαίνων πικραίνόμενον, καὶ τῆ [τοῦ πάσχοντος] ἔξει συμμορφούμενος, ὁ πολυειδὴς ἐκεῖνος τῶν ψυχῶν ἱατρός, καὶ θεραπεύων ἄριστα τοὺς πάσχοντας. Οὐδὲ ἐκείνο παπαλεῖψομαι ἄξιον μνημόνευτον τυγχάνον, ὅτι ἄλυσι

NOTÆ.

(22) Monachus ad decem centurias propemodum accessisse, tradit eadem Vita.

σιδηραίαν, ἱκανὴν τῷ βάρει, τῷ ποδὶ περιθείς, ἐν-
εκαρτέρει τοῖς πόνοις (καὶ τὸ κοπῶδες ὄσον, τὸ μεθ'
ἑαυτῆς καθεύδειν, ὁμοῦ τε ἐργηγορέναι καὶ ἐργά-
ζεσθαι, συνορᾶν ἔξεστιν τῷ ἀρτίφρονι) οὐκ ἐπιδει-
κτιῶν τὴν κάθειρξιν, οὐδ' οὐ μὴν αὐχῶν τὴν πρᾶξιν
ὡς ἀρετῆς ἐργαστήριον, κατ' ἐκείνόν που τὸν Χεί-
ρωνα τὸ Θεσσαλικὸν ἄντρον οἰκοῦντα (πόρρω γὰρ ὁ
ἀθλητῆς τοῦ πάθους)· ἀλλὰ τὴν μὲν εὐτελιζῶν, ὡς
οὐ θεραπεύων ἀξίως τὴν δε κρύψας τέχνη ταπεινο-
φροσύνης, καὶ μικροῦ λαθῶν ἅπαντας, ἕως ὅτε
προελθῶν τῆς κελλῆς διὰ Κύριον, ἐγνώρισε καὶ μὴ
βουλόμενος. Περὶ μὲν τούτων ἄλις, φιλοῦντος τοῦ
ἄκροατοῦ τὸ μέτριον, καὶ οὐκ εὐποροῦντος τοῦ γρά-
φοντος ἐξηγορεῖν πλουσιώτερον.

λδ'. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεβίω ὁ τρινηκῶτα θεῖος πρόεδρος,
ζητεῖται ψῆφος πατρι-αρχήσοντος, καὶ τὰ ψηφίσματα
ἐπὶ πολλοῦς οἱ πολλοὶ, ὡς ἕκαστος εἶχεν κατὰ φιλίαν
ἢ ἀληθειαν· ζητεῖται καὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς, οὐχ
ὑπὸ τῶν τῆς ἱερωσύνης μόνον ἐγκρίτων, ἀλλ' ἤδη
καὶ πρὸς αὐτοῦ τοῦ βασιλεύοντος. Τί οὖν ἔδει, ὦ πρὸς
τῆς ἀληθείας αὐτῆς; οὐχὶ τὸν τσαῦτα ὑπὲρ τοῦ κα-
λοῦ ἐναθλήσαντα καὶ ἠκριθωμένου βίου τοῖς πᾶσι
νόμον προκείμενον, ἀψευδῶς εἰπεῖν τὴν ἐνοῦσαν αὐ-
τῷ διάθεσιν, πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον σκοποῦντα;
Οὐ, φασὶν οἱ τὰ ἐκείνου σκώπτοντές τε καὶ διαγελῶν-
τες, ἀλλ' ἢ τὴν ἄγνωαν προβαλέσθαι, ἢ τοῖς ἐπιζη-
τήσασι παραχωρῆσαι τὸ ψήφισμα· ἔστιν δὲ, τὸ μὲν
πρότερον ψεῦδος, τὸ δὲ δεύτερον ὑπόκρισις, καὶ ἀμ-
φότερα ἀπόπτυστα. Ὁ μὲν οὖν τὴν ψηφὸν ἔστειλεν·
τὸ δὲ ἐφ' ὅτῃ, παρῶ λέγειν· ἐπέστειλεν δ' ὁμοῦ
ὡς ὑπὸ Θεῷ μάρτυρι. Καὶ οἱ μὲν ἀσμένως ἐδέξαν-
το, οὐκ οἶδ' ὅποιον τρόπον βεβαιώσαντες τὸ γράμμα·

ὁ δὲ λαθῶν ἀπεσεύσατο, μετακυλίσας ὡς ἐν κύβῳ
πῖπεν suffragia, ea, velut in aleæ ludo, invertens excussit. Ast Plato (quoniam, urgente necessitate
capitis, unumquodque membrorum præstare solet quod in se est) ad quemdam monastici ha-
bitus viram, Cæsaris autem propinquum, noctu contulit, nihil dubitans foras progredi propter communem
utilitatem: cumque ei quæ conveniebat, dixisset confestim domum rediit.

λε'. Καὶ ὁ μὲν (ἐπειδὴ χρεῖα κεφαλῆς προῖσταμέ-
νης ἕκαστον τῶν μελῶν τὸ καθ' ἑαυτοῦ εἰσοίσειν) πρὸς
τινα τῶν ὁμοσχήμεων, ἀγχιεῖτα δὲ τοῦ Καίσαρος, μὴ
εὐλαθεῖς τὴν ἔξοδον διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον, νόκτωρ
ἔπεισεν, καὶ φθεγξάμενος τὰ εἰκότα, οἴκαδε θάττον
ἐπάνεισεν· ὁ δὲ μαθὼν ἐξεμάνη, καὶ μικρὸν λωφῆ-
σας ὄσον εἰς πέρας ἀγαγεῖν τὸ βεβουλευμένον, ἀ-
ρει σὺν ἡμῖν τὸν Πατέρα, καὶ εἴκοσι πρὸς τέσσαρασιν
ἡμέραις θέμενος ἐν στερεᾷ φυλακῇ, οἴκοι ἐπανελ-
θεῖν ἀφίησιν. Ὅσα γὰρ ἐξύβρισεν κατὰ τοῦ ἀνδρός,
μᾶλλον δὲ κατ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας θυμομαχῶν, καὶ
συνταράσσων τὴν ἀδελφότητα, καὶ τοὺς μὲν φρουρῶν,
τοὺς δὲ ἔλκων εἰς κατηγορίας, εἰ καὶ βίψασπις ἐν
πᾶσι γέγονε καὶ ἀξιογέλαστος, τί δεῖ καὶ λέγειν;
ἄτινα παρασκευῆ ἦν τῆς τυρρευομένης αὐτῷ πονη-
ρίας καὶ οἰονεῖ προεισόδιος ἀνομίας, παιδεύμα δὲ κατὰ
τὴν ἐκείνου φληγάφειαν τῆς δοκοῦσης προπετείας.

NOTÆ.

(23) Mortuus est S. Tarasius anno 806, die 25
Februarii.

(24) Is erat Nicephorus, qui Irene ejecta imperium

A pedi circumponens, in tali labore perseveravit
(quam autem molestum fuerit eum ejusmodi vin-
culo dormire, vigilare, operari, facile apparet intelli-
genti), idque non ut clausuram ostentaret, aut ve-
lut virtutis officinam jactaret, quomodo Chiron ille
antrum Thessalicum habitans (longe enim abe-
rat a tali vitio), sed virtutem quidem extenua-
bat, ut qui eam non prout par erat coleret; cate-
nam vero abscondebat artificiosa humilitate, adeo
ut fore cunctos lateret, quod e cella egressus
propter Dominum; eam vel invitus patefecit. Ver-
rum de his nunc satis, cum et auditor mediocri-
tatem amet, et scriptor non abundet facultate res
copiosius enarrandi.

34. Contigit autem ex hac vita migrare divinum
ejus temporis patriarcham (23), cumque de futuro
Præsule sententiæ postularentur, eæque divideren-
tur in multos, prout quisque vel amicitiam vel veram
Ecclesiæ spectabat utilitatem requisita est etiam Pa-
tris nostri sententia, non solum ab iis qui erant Sacer-
dotio insignes, sed ab ipso quoque Imperatore (24).
Obsecro per veritatem ipsam, quid oportebat eum fa-
cere? Nunquid debebat is qui tanta erat pro vir-
tute passus, et vitæ probatissimæ exemplo cun-
ctis prælucebat, sincere edicere sententiam suam
spectando publicam utilitatem? Minime, inquit
ejus subsannatores irrisoresque, sed vel ignorantiam
prætexere debuit, aut se interrogantibus,
sententiam permittere. At primum quidem falsum
fuisset, adulterium alterum; utrumque respuen-
dum. Misit igitur suffragium suum (cui datum, di-
cere supersedeo), misit autem velut Deo teste: et
Episcopi quidem susceperunt, nescio quomodo con-
firmantes quod scripserat; Imperator vero acci-
piens

35. Imperator porro hoc intelligens, furere cœ-
pit, modicumque cunctatus, donec perfecisset quod
volebat, tulit nobiscum Patrem nostrum: et post-
quam viginti quator diebus in bene munita cas-
todia habuisset permisit redire ad monasterium.
Quid attinet dicere, quantas Sancto, imo ipsi ve-
ritati injurias intulerit, iracundia perocitus totamque
conturbans communitatem, alios carceribus inclu-
dendo, alios ad quæstionem rapiendo? cum in
omnibus tandem victus et risu dignus apparuerit.
Sed hæc solum præludia quædam erant iniquitatis
quam meditabatur, et velut præambulare flagitium
ac rudimentum nugacitatis et petulantiae. Intervallo
namque temporis modico secutus est malitiæ
consummata assultus: idque propter Josephum,
illum qui mœchos conjunxerat, malum intra
viscera hærens, et Ecclesiæ turbamentum. Post-

arripuerat anno 802; qui quomodo se gesserit in
procuranda S. Nicephori ad patriarchatum ele-
ctione, vide in hujus Vita 13 Martii num 21.

quam enim, secundum Canones, ab illius, tanquam a serpentis, communionem nos sequestravimus; continuo adfuerunt a Cæsare minæ, nosque in extremo discrimine vidimus constitutos.

36. Qui possem multitudinem terrorum certaminumque, nobis integri unius anni spatio illatorum, paucis syllabis complecti? vel quam sæpe accersiti, quam sæpe tentati fuerimus, enarrare? Novit, qui passus est, quique patienti proximus astitit. Adfuit denique militaris phalanx, et monasterium diligenter circumvallavit, adeo ut nec hiscere cuiquam, nec omnino caput efferre permitteretur. Intus timores, foris terrores proponebantur ac minæ: quinam autem eas proponerent propter sacri habitus reverentiam dicere supersedeo. O calamitatem illius temporis! nemo fere fuit superior æstu illo cunctos raptante: nemo qui recta suaderet, aut causam Dei sustineret. Bonum ac valde conveniens videbatur omnibus in dignitate constitutis, non exasperare iracundiam regnantis; ipsis etiam qui erant ejusdem nobiscum ordinis, quod sane erat miserabilius. Denique, ut compendio rem absolvam, ex medio Fratrum (25) e noctu rapitur Plato, raptus includitur carceri. Secuta est dies synodi habendæ, ad quam velut maleficus adductus est Pater, cum tribus e suis, per manum militarem. Miserandum spectaculum! videre senem, propter imbecillitatem humeris deportandum, cum ea qua pedem dorsum trajici, velut piaculum quoddam.

37. Ah, ah! hæccine synodici ordinis forma? hoc iudicium imperii Christiani? In quo, obsecro, hæc discrepant ab iis, quæ olim acta latrocinantium conciliabulis aut aliter ad hæresis tutamen imperitantium? Ut autem, velut ludicra quædam, omittam, quæ interim gesta sunt, et historiæ mensuram per se implere possunt, exsilium decernitur, et in una suburbicarum insularum (26) Pater noster circumscribitur; uti etiam frater meus in aliam pariter ærumnosissimam, ubi ad incommoda exsilii ipsius carceris firmissimè accedebant angustiae. O rerum vicissitudinem! sæculares homines fuerunt monachis humaniores, et qui rem audire non dubitaverunt de ipsis iudiciis æquam ferre sententiam: manifesta enim iudicii iniquitas erat. Prætereo balneum illud, in quo qui clausit totam fratritatem, ex monasterio manu militari collectam tantavitque ad suam voluntatem unumquemque sigillatim inclinare, spe sua excidit; sensitque potestate sua potentiores esse, quibus lex Dei præ oculis est. Prætereo carceres in monasteriis constitutos eorumque custodes Hegumenos ipsos,

Α βραχὺς ὁ χρόνος, καὶ ἡ τῆς κακώσεως ἐπιφορὰ, τὸ δὲ αἴτιον, Ἰωσήφ ὁ μοιχοζεύκτης, τὸ ἐγκόλπιον κακόν. ὁ τῆς Ἐκκλησίας τάραχος· οὐ ἐπειδὴ, ὡς ἰὼν ὄφως, κανονικῶς τὴν κοινωνίαν πεφεύγαμεν, ἀπειλαὶ παρὰ τοῦ Καίσαρος, ἐπὶ ξυροῦ οἱ ἐνιστάμενοι.
λζ'. Καὶ πῶς ἔν ἐν ὀλίγαις συλλαβαῖς τὸ πλῆθος τῶν τῆνικαῦτα ὑπαρχθέντων δι' ὄλου ἔτους, φοβήτρων τε καὶ ἀποστροφῶν, ἀγώνων τε καὶ πειρατιῶν, διηγῆσαι; Οἶδεν ταῦτα ὁ παθὼν, καὶ ὁ ἐγγὺς τοῦ παθόντος ἰστάμενος. Τέλος, στρατιωτικὴ φάλαγξ τὴν μονὴν κύκλῳ ἀσφαλῶς περιστοιχίσασα, ὡς μηδὲ γρυῖσαι ἢ προκύψαι τινὰ ὄλιως παραχωροῦσα· ἔσθθεν φόβοι, ἔξωθεν πτόησις, ἀπειλαὶ παραπεμπόμεναι, καὶ τοὺς παραπεμφθέντας ἀφίημι λέγειν αἰδοῖ τοῦ σχήματος. Φεῦ τῆς τοῦ καιροῦ φορᾶς! Οὐδεὶς σχεδὸν τοῦ ρεύματος ἀνώτερος, οὐδεὶς ὁ τὰ ὀρθὰ συμβουλεύων καὶ ἐπαινεῖων τὰ θεῖα· ἀγαπητὸν εἰ μὴ καὶ τὸ ἐν συμπλέον... (j) τὴν ὀργὴν τοῖς κρατοῦσι, καὶ τὸ γε ἐλεινότερον, τῶν δημοταγῶν. Πέρας, ἴν' ἐν συντόμῳ τὸ πᾶν παραστήσω, ἀρπαγὴ ἐκ μέσου τῆς ἀδελφότητος νυκτιώρος, καὶ μετὰ τὴν ἀρπαγὴν κάθειρξις, καὶ μετὰ κάθειρξιν συνόδου ἡμέρα, καὶ ἐπὶ ταύτης σὺν τρισὶν ὑπὸ στρατιωτικῆς χειρὸς ὁ Πατὴρ παριστάμενος ὡς κακούργος. Ἐλεινὸν θέαμα, γέροντα φορᾶδην ἐξ ἀσθενείας ἀγόμενον σὺν τῇ ἀλύσει, ἣν ἐν τῷ ποδὶ καθηλωμένος ἐπεφέρετο, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον ὤμον ὡσπερ τι ἅγιος μεταριπτούμενος.

induerat catena, adduci, atque ab uno in aliud
C λζ'. Αἰαί, συνοδικῆς εὐταξίας κατάστασις! οἱ οἱ Χριστιανικῆς βασιλείας ὑπόληψις! Τί ταῦτα τῶν πάλαι ληστρικῶς συνεδρουόντων, ἢ ἄλλως αἰρετικῶς βασιλευσάντων ἑλλειπέστερα; Καί, ἴνα ὡσπερ τινὰ παιδιὰν τὰ ἐν μέσῳ παραδράμοιμι, πληροῦν δυνάμενα συγγραφῆς μέτρον, κυροῦται ἐξορία, καὶ περιορίζεται ὁ Πατὴρ ἐν μιᾷ τῶν πρὸς τῷ ἄστει νήσῳ, ὡσπερ καὶ ὁ ἡμέτερος ἀδελφὸς ἐν ἑτέρῳ δυσχερεστάτῃ, μετὰ τοῦ περιορισμοῦ καὶ τῆς φυλακῆς κραταιᾶς οὐσίας. Ἡ τῆς τῶν πραγμάτων φορᾶς! Τῶν μοναστῶν οἱ μεγάλους φιλανθρωπότεροι γεγόνασι, καὶ τῶν κριτῶν οἱ ἀκροαταὶ κρίσιν δικαίαν ἐξοίσειν οὐκ ἐδεδείξαν· πρόδηλον γὰρ ἦν τὸ παρανομούμενον. Ἀφίημι τὸ βλαβερὸν ἐκεῖνο, ἐφ' ᾧ ὁ κρατῶν διὰ φάλαγγος στρατιωτικῆς ἐκ τῆς μονῆς ἀθροίσας πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα, καὶ πειρώμενος ὑποκλίειν ἕνα ἕκαστον πρὸς τὸ σφῶν θέλημα, ἀπετύγχανεν τῶν ἐλπίδων, ἡσθεῖς τοῦ οικείου κράτους κραταιότερους εἶναι τοὺς τῷ θεῷ νόμῳ ἐπερειδομένους. Παρίημι τὰς ἐν τοῖς σεμνοῖς φυλακᾶς, καὶ τοὺς φρουράρχους ἡγουμένους, πλεῖω τῶν ἐπιταγμάτων ἐνίους κακούντας τοὺς καθειργμένους. Παραδραμεῖ μοι τὰ

NOTÆ.

(j) Cum integrum satis sensum habeamus in versione Sirleti, liquet eographo nostro verba aliqua defuisse, quæ per conjecturam interpretando suppleri; hic nihil addo, satis habens defectum indicasse.

(25) Sirletus totam fratritatem raptam in carcerem scribit, quod cum Græco textu non convenit, ubi expresse ponitur, ἀρπαγὴ ἐκ μέσου τῆς ἀδελφότητος.

(26) In Vita S. Theodori, dicitur hic relegatus in ineulam quamdam, ex iis quæ proximæ sunt Byzantio: eadem pœna in Josephum fratrem et Platonem sapientem decreta; haudquaquam una

μετέπειτα, ἴνικα ἀπαγωγῆι καὶ μεταγωγῆι, διωγμοὶ καὶ ἐξετασμοί, διαχωρισμοί τε αὐ καὶ ἀφορισμοί, ἀπειλαί τε καὶ ὄργαι, ἐριωτήσεις τε καὶ ἀνταποκρίσεις, καὶ ὁ ἐν πάσῃ τῇ πόλει κωδωνισμὸς, μὴ τίς που κρύπτοιο λαθῶν τῶν ἀδελφῶν, ὡς καὶ εἰς ὅπας τῆς γῆς δέει τῶν διωκτῶν τινα διασωθῆναι.

λη'. Καὶ ταῦτα ὑπὲρ τίνος; (Πάλιν γὰρ ἀντιλαμβάνειν ἐκπλήξει τὸ ὄραμα περιπονοῦμαι.) Ἴνα ὁ στεφανῖος τοὺς μοιχωμένους παρὰ τὸ Εὐαγγέλιον, κατὰ ἀντίθεσιν τοῦ Προδρόμου, ὡς οἰκονομίαν σωτήριον τῇ Ἐκκλησίᾳ πεποικίως ἀθωωθῆ ἱερουργεῖν· καὶ οἱ τοῦτον μὴ προσιέμενοι εὐαγγελικῶς, ἔκνομοι καὶ ἡλλοτριωμένοι! Ὡ διώκτου πικροῦ, Χριστιανοῦ προστηγορίαν ἔχοντος, καὶ Χριστοῦ νόμους καταπατεῖσθαι: ζέοντος! Τί οὕτω μέμηνας, βαρυκάρδιε καὶ ἀπηνέστατε, σὺν τῷ ὁμοτρόπῳ σου σκύμῳ; Οὐκ οἶσθα ὅτι πρὸς ἀγριότητος νόμους Θεοῦ παραστήσῃ οὐδ' οὐδεὶς βασιλευσάντων νενίκηκε; μὴ ὅτι γε καὶ προσκρούσας αὐτοῖς ὡς σὺ, περιφανῶς ἀπώλετο.

λο'. Ἄλλ' ὦ! πῶς ἀπήγετο ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων; ἐπ' αὐτὸν γὰρ ἐπανάημι. Πάλιν μεθοριζόμενος καὶ πάλιν διασπόμενος ὑπὸ δουρῶν τε σκηριπτόμενος διὰ τὸ μὴ ἰσχύειν εἶτι προβαίνειν, ἐλκόμενος αὐ τε καὶ περισυρόμενος, καὶ ὄρητον ἐμποιῶν τῆς ἀδίκου πράξεως καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀναισθήτοις λίθοις. Βοάτω ταῦτα ὁ τοῦ περιδούτου μάρτυρος Μάμαντος χῶρος· γραφέτω ταῦτα ἡ φρουρήσασα, μετὰ τὴν πρώτην τοῦ ἀδελφοῦ φρουρᾶν, τὸν τῆς εὐσεβείας, φρουρὸν ἀξία νῆσος, Φεῦ τῆς ἀναλήθους καρδίας, τῶν, οὐκ οἶδ' ὅπως εὐπρεπῶς εἶποιμι, στρατισμονάχων φυλάκων! Ἔθεντο τὸν δίκαιον μονώτατοι ὡς ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ ἐν τινι κέλλῳ, τετραυχόμενον ἤδη τῷ γῆρι: καὶ τῇ νόσῳ βαλλόμενον· εἶσαν ὅφ' ἐνὶ δούλῳ, οἱ δούλοι τῶν κάτω καὶ τοῦ Καίσαρος, τὸν δούτιον ἴπασ τῇ ἡμέρᾳ ἢ δις ὑπηρετεῖσθαι. Ἦντιδόμενοι ὁ γέρον μενακομιζέσθαι πρὸς ἀναγκαίαν χρεῖαν τοῦ σώματος [τι] καὶ ὁ δυσμενὴς ἀνείδιζεν· ἤπει, τῶν κατὰ τὴν ἀσθενείαν ἐπιτηδεύων, καὶ ὁ δύστροπος κατ' αὐτοῦ τὴν θύραν ἐκλείειν· καὶ ταῦτα ὑφιστάμενος, ἀνεξάρνητος τῆς καλῆς ὁμολογίας, ἧς ὁμολόγησεν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς τοιαύτης καθειρξέως νοσηλεύεσθαι αὐτὸν ἐπιθανάτιον ἀκήκοεν ὁ Καῖσαρ, μετὰγει ἐν τῷ Βυζαντίῳ μαλαχθεὶς τὴν ἀτεράμονα καρδίαν, καὶ ἐνεγκῶν παρασκευάζεται, ἐπανορθοῦν δέθεν τὸ κακῶς γεγεννημένον. Ἄλλ'

A plura etiam quam jussi erant mala inclusis inferentes. Prætereo quæ postea facta sunt, quando aliud nihil audire erat quam abductions, translationes, persecutiones quæstiones, disjunctiones, relagationes, minas, furores, investigationes; totaque urbe perstreptentes proclamationes: ne quis Fratrum uspiam latens absconderetur: adeo ut in cavernis terræ, persecutorum metu, salutem quæsierint aliqui.

38. Hæc autem omnia qua de causa? (iterum enim præ admiratione cogor rem exponere.) Ut nempe is qui adulteros coronaverat contra Evangelium et contra Præcursoris exemplum, tanquam Ecclesie utili discretionem usus, impune sacris operaretur: quique illum, evangelicis præceptis obtemperantes, non admitterent, impii a Deoque alieni crederentur. O divinæ legis prævaricationem! o acerbum persecutorem, qui nomen Christiani ferens Christi leges conculcare satagebat! Quid tanto furore agis, o gravis corde et inclementissime, una cum simili tibi catulo (27)? Nescit quia bellum tibi est adversus insuperabiles Dei leges, contra quas ante te imperantium nemo victoriam obtinuit? quinimo quicumque eis, uti tu, restitit, incidit in manifestum exitium.

39. Sed o! qua ratione abductus est Dei famulus? ad illum enim revertitur oratio. Rursus relegatus, rursus distractus a nobis, et a duobus hominibus protrusus; eo quod amplius progredi nequiret, trahebatur iterum, raptabaturque, et ad plañctum pro indignitate facinoris movebat ipsos etiam insensibiles lapides. Testetur hæc insignis Martyris Mamantis Regio; soribat, quæ post primam fratris mei custodiam custodem pietatis vinculum habuit, abrupta insula. Vah immitia pectora, monachorumne dicam, an militum, quibus commissa Sancti custodia fuit? solum eum, velut in lacu inferiori, posuerunt in cella quidam, jam senio confectum et morbo gravatum; ibique a mancipio uno, ipsi mancipia mundi Cæsarisque, faciebant ei ministrari semel aut bis in die. Rogabat senex afferri sibi quipluam ad corporis necessitatem et efferus ille hoc ei exprobrabat: petebat aliquid morbo congruum, et ostium ei claudere barbarus: et hæc sustinens sanctus firmus in sua confessione, quam confessus est coram Deo et hominibus nunquam abnegavit veritatem. Postquam vero intellexit Imperator (28), ex ejusmodi custodia ægrotare illum, et quidem usque ad mortem; emollita nonnihil animi inclementia, Byzantium Platonem transtulit, et reparare voluit quod male

NOTÆ.

utrosque custodia includi, sed singulos seorsim, ita ut mutuis eis aspectus negaretur, quod unicum est in carcere solatium. Theophanes ait mense, Januarii indictione secunda in exsilium pulsos, anno 809.

(27) Viæ dubito quin Joseph Oeconomus, turbarum causa, intelligatur. Sirletus *leonem* vertit, quod

PATROL. GR. XCIX.

alii occasionem dedit Leonem proprio nomine sic appellatum, fortassis Isauricum, cujus mores in hoc imitaretur Nicephores, intelligendi.

(28) Is est S. Nicephorus prænominatus, cujus et aliorum factum relinquit judicio Dei Michael in Vita S. Theodori.

egerat : sed quoniam parum recta intentione ferebatur, ad finem non perduxit quod proposuerat. Nam ipsum quidem, arrogantia sublaturum, haud diu post robusta Dei manus ad Scythas expulit, atque cum toto suo exercitu perdidit (29); horrendum exemplum narratuque terribile secuturis generationibus statuens inevitabilium iudiciorum suæ sapientissimæ providentiæ. Sanctum vero gregi suo proprio restituens natus pie tunc imperantium cum sibi pro Confessore haberi probavit.

40. Hoc autem quomodo accidit? nec enim dignum est præteriri silentio. Eorum cura qui nostrum agendi modum, animo benevolo nobis quamvis contrario, improbabant, sublaturum esse medio scandalum, propter quod a Patriarcha facta erat recessio; intercessere orantes Principes; sanctissimus Patriarcha excusavit, omnia ex quadam epikia propter Imperatorem facta fuisse. Secutus est congressus et reconciliatio cum dicto Præsule: quia Deo nihil est charius bono pacis et concordie, quando illa concordia non est vel dissonantia a veritate, vel divini mandati transgressio, aut denique canonis alicujus abrogatio; qualem illam, de qua nunc agimus, non fuisse, quantum quidem nos attinet, patet sanam mentem habentibus: cum ea quæ interim gesta erant dimiserimus, tanquam similia iis quæ olim sub divinis Patribus accidere et similiter per epikiam fuere dissimulata; aut potius

ἄπειδὴ οὐκ ἀπὸ ὀρθῆς γνώμης ὁ σκοπὸς, οὐδὲ εἰς πέρας ἄγει τὴν πρόθεσιν. Τὸν μὲν γὰρ, ἐπὶ πολλῷ μετεωρισθέντα τῇ ἀπονοίᾳ, ἡ κραταιὰ χεὶρ τοῦ Θεοῦ εἰς Σκυθὰς ἐκτοπίσασα, ἐκάλεσε πανστρατεὶ ὤλεσεν, διζήγημα φοβερὸν καὶ λάλημα φρικτὸν ταῖς μετέπειτα γενεαῖς κριμάτων ἀνεφίκτων τῆς ἑαυτοῦ σοφωτάτης οἰκονομίας ἐγκαταλείψασα· τὸν δὲ σὺν ἡμῖν ῥοπῇ τῶν τρικαῦτα εὐσεβῶς βασιλευσάντων, εἰς τὴν οἰκίαν πάλιν ποίμνην ἀποκαταστήσασα, ὁμολογητὴν ἑαυτοῖς (κ) ἀναδείκνυσιν.

μ'. Καὶ τοῦτο πῶς; οὐδὲ γὰρ παραλιπεῖν ἔξιον. Φροντίδι τῶν ἐπισκηπτόντων τὰ καθ' ἡμᾶς, εὐνοϊκῶς τε ἡ καὶ ἀντιθέτως, ἤρθη ἐκ μέσου τὸ σκάνδαλον, δι' οὗ καὶ ἡ διαφορὰ πρὸς τὸν ἱεραρχοῦντα· ἐδυσώπησαν οἱ κρατοῦντες, ἀπελολίστατο ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης πάντα τὰ γεγενημένα ἐξ ἐπιεικειᾶς (λ) εἶναι τοῦ βασιλεύσαντος. Τρικαῦτα ἡ σύμβασις, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσις, ὅτι μηδὲ φίλον Θεῷ ἄλλο τι ὡς τὸ τῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας καλόν, ἐπὶ τῇ ὁμόνοια οὐ διαφωνία πίστει, οὐδὲ ἐντολῆς Θεοῦ παράβασις, οὐδ' οὐ μὴν κανόνος ἀθέτησις, ὡς ἡ παρ' οὐσα δέδεικται, ὅσον τὸ καθ' ἡμᾶς, τοῖς νοῦν ἔχουσιν, τὰ διὰ μέσου χεῖρ ἔστησαν, ὡς ὁμότροπα τοῖς πάλοι· ἐπὶ τῶν θεοφόρων Πατέρων συμβεβηκόσι, καὶ ὡσαύτως οἰκονομικῶς παρεωραθεῖσιν, μᾶλλον δὲ ὡς τῆς τούτων ἀκριβοῦς ἐξετάσεως ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῷ ἀδικήσῃ κριτῇ ταμιευομένοις.

velut quorum accuratior discussio incorrupto iudici reservetur in sæculum futurum.

CAPUT VII.

ΚΕΦΑΛ. Ζ.

Extremus sancti Platonis morbus, et pius obitus.

42. Post hæc non amplius inclusus vixit Pater, neque enim vires erant vel ad hoc ut corporeis necessitatibus faceret per se satis: sed partim lectulo recubens, solabatur sese retributione præteritorum suorum asceticorum et athleticorum laborum; partim in sedili requiescens, aut Psalmos Davidicos vocaliter recitabat, aut mentaliter precabatur Deum, aut aliquid conferebat ad utilitatem fraternitatis, consulendo, adhortando, instruendo, consolando, secundum paternam suam benevolamque consuetudinem: non autem poterat operis aliquid facere, aut genua flectere, aut lectioni vacare, nisi quantum ad hoc conducere poterat opera prope eum legentis ministri. Sed in his contristabatur angebaturque, quasi animam perdidisset, quia ab exercitiis spiritualibus cessare, et a laboribus corporalibus vacare se videbat. Si quando vero cibi aliquid sumebat causa morbi, aut lavacro propter obedientiam utebatur, Deo quidem agebat gratias, dolebat tamen propter laxatum vitæ prioris rigorem. Dignissimus sane laude, qui pulchrum suum stadium ac vere solarem cursum absolvit, ab obe-

μα'. Τί τὰ μετὰ ταῦτα; Οὐκέτι ὁ Πατὴρ ἐγκλεισμένος, ὅτι μηδὲ ἰσχύς αὐτῷ καὶ τὴν τοῦ σώματος ἀναγκαίαν χρεῖαν κατ' αὐτοῦ ποιεῖσθαι, ἀλλὰ πῆ μὲν ἐπὶ κλίνης κατακείμενος, ἀναδύσει τῶν προλαβόντων ἀσκητικῶν καὶ ἀθλητικῶν αὐτοῦ πόνων· πῆ δὲ ἐπὶ καθίσματι οὐκ ἀναπαύομενος, καὶ διὰ γλώσσης τὰ τοῦ Δαυὶδ φθεγγόμενος, καὶ κατὰ νοῦν τῷ Θεῷ προσευχόμενος, ὅσα τε ἄλλα εἰς θεοφίαν τῆς ἀδελφότητος συνεισφέρων, συμβουλίαις, ὑπομνήσεσι, νοουθεσίαις, παρακλήσεσιν, κατὰ τὴν προλαβούσαν αὐτῷ περικτὴν καὶ εὐνοϊκὴν συνήθειαν, οὕτω ἰσχύων ἔτι ἐργάζεσθαι, οὐδ' οὐ μὴν γόνυ κλίνειν, οὐτ' αὖ ἐπισκήπτειν ἀναγνώσειν, ἢ ὅσον ἐκ τοῦ παραναγιώσκοντος ὑπέρτου. Καὶ ἦν ἐν τούτοις συλλυπούμενος καὶ σκυθρωπάζων, ὡς ἤδη ἀπολωλεκῶς τὴν ψυχὴν, διὰ τε τὴν ἀδράνειαν τῶν πνευματικῶν λειτουργιῶν, καὶ τὴν ἀπραξίαν τῶν σωματικῶν ἐργασιῶν· εἴ ποῦ τι καὶ μεταλάμβανε βρῶμα κατὰ τὸν νόμον, ἢ καὶ λουτρῶν κατ' ὑπακοὴν κεχηρμένους, τὴν χάριστεν μὲν τῷ Κυρίῳ, ἡνιάτο δὲ διὰ τὴν ἄνεσιν. Ἄλλ' ὄντως καλὸν διαύλον καὶ ἡλιακὸν ὄρομον ὁ πανεύφημος τετέλεκεν, τὸ δὲ λεγόμενον, ἐξ ὑπακοῆς ἀνατείλας καὶ εἰς ὑπ-

NOTÆ.

(h) Scriptum erat ἐξουτοῦ, quod corrigendum credidi. (l) Item ἐπιεικῆς, quod nihil significat.

(29) Cæsus a Bulgaris Nicephorus imp. 26 Julii anno 811, cui successit Michael Curopalates.

ακοὴν καταλήξας · τῇ δωδεκαταίῃ γὰρ τῶν ὥρων ἡμε-
ρινῇ περιόδῳ ἰσάριθμον τὸν τῶν ἐτῶν κύκλον ἐφ'
ἕκαστῳ ἀγῶνι διηनुκῶς, εἰς ζωτῶν αἰώνιον ἀδιαδόχῳ
φωτὶ ἀναθεβίωκεν. Ἀρίθμει τοὺς ἀγῶνας, καὶ εὐ-
ρήσεις τοὺς χρόνους, ὁκτῶ πρὸς τεσσαράκοντα ·
πρόσθετες τοὺς πρὸ τῆς ἀποταγῆς δισδυοκαίδεκα, πρὸς
ἄλλοις τέσσαρσι τῶν διωγμῶν, καὶ τρισὶ τῆς ἀσθε-
νείας, καὶ εὐρήσεις τῶν ὀδηγοκοστῶν ἔτι πλὴν ἑνὸς
τελειούμενον τὸν αἰοιδίμον.

μβ'. Ἄλλ' ὦ ! πῶς ἀδακρυτὶ τὸ τοῦτου διηγήσαιμι
τέλος ; Ἐκεῖτο ὁ γέρων, ὡς περ τι γέρας τίμιον, ἡτοι-
μασμένος τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἐξοδον, καὶ κύκλῳ ἡ
ἀδελφότης περιχυθεῖσα ἐξήτει τῶν ἱερῶν προσευχῶν
αὐτοῦ λαβεῖν τὸ δῶρον · καὶ ἐπειπερ ἕνα ἕκαστον
ἡλόγησεν καὶ κατησπάσατο, ἄπεισιν καὶ πρὸς τὸν
τάρον, ὃν ἐκ πόθου ἐξήτει πάλαι θεάσασθαι, εἰ καὶ
οὐκ ἐπετύγγανεν τοῦ καταθυμίου, κοπῇ τοῦ θελή-
ματος · ὃν ἰδὼν, ἐγάγη λίαν, ἀνθολογήσατο τῷ
Κυρίῳ, ἐπειπῶν · Αὐτῇ ἡ καταπαυσίς μου εἰς αἰῶνα
αἰῶνος · μεθιμόσατο καὶ τὴν φωνὴν ἐκείνην · θέ-
λημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει Κύριος.
Ἐνίησον καὶ τῶν ἐξω οὐκ ὀλίγους, οἳ καὶ μὴ εὐ-
λαθῆντες τὸν καιρὸν (ἦν γὰρ τῶν ἱερῶν νηστειῶν
περίοδος), συνίδραμον μοναδικοὶ τε καὶ μιγάδες, ἡύ-
λογήθησαν, ὑπέστρεψεν, ἐφοδιασθέντες καλὸν ἐφόδιον
τῆν ἐκείνου ἀγίαν παράθεσιν. Καὶ γε αὐτὸς ὁ ἀγιώ-
τατος πατριάρχης παρεῖς ἐξητήσατο εὐχὴν, καὶ λα-
δῶν ἡσπάσατο. Γέγονέν τε ἡ ὥρα ἐκείνη, πάσης ὑπο-
νοουμένης διαφορᾶς ἀλεξητήριον, τῶν πρὶν λυπηρῶν
ἐκποδῶν γενομένων. Πάντων οὖν ὑπεμνημάτισε,
πᾶσιν ὑπερηύξατο, ἄπασιν, ἀφίησιν, ἐχθράνασι, διώ-
ξασιν, λυπήσασιν, ὁ ὡς ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος
καὶ Χριστὸν κἀν τῷ θανάτῳ μιμούμενος.

ἡγριτῶν. Denique omnes admonuit, oravit pro omnibus, omnibus ignovit, quorum inimicitias, persecu-
tiones, molestias tulerat, utpote vere vir Dei, et Christum etiam in morte imitans.

μγ'. Ἐπειδὴ δὲ καὶ διαθήκην ἔδει διαθέσθαι, τίς
αὕτη ; Ἡ ὀρθόδοξος πίστις, καὶ ἡ νόμιμος πολιτεία,
αἷς συνέτησεν, καὶ μεθ' ὧν ἀπεδήμησεν τοῦτο δὲ
κάκεινο διανέμειν, οὐ πρὸς αὐτοῦ (ὅτι μὴδ' αὐτῆς
τῆς ἐπιμύθου ἦν κύριος) διατάττεσθαι. Ἀμέλει ἐρω-
τηθεὶς πρὸς ἐμοῦ ἐλεεινοῦ, μὴ τι ἔχοιεν παριστά-
μενον τῇ μὲν χειρὶ ἀψάμενος τοῦ ἱματίου, τοῦτο

¹³ Psal. cxxxii, 14. ¹⁴ Psal. cxliii, 19.

A dientia videlicet incipiens, et in obedientia desi-
nens; cum enim diurno horarum duodecim cir-
culo parem annorum periodum in unoquoque cer-
tamine (30) explevisset, ad æternam vitam, perpetuo
lumine fruiturus, emigravit. Numera certamina,
et invenies annos quadraginta octo. Tum annos bis
duodecim (31), ante abrenuntiationem sæculi actos,
junge aliis quatuor annis, quos in persecutionibus;
et tribus, quos in infirmitate traduxit Sanctus :
et invenies, virum venerabilem obiisse anno ætatis
unde octogesimo (32).

42. Sed quomodo sine lacrymis mortem illius
narrabo? Jacebat senex, habens animam paratam
ad egressum, velut honoratum quoddam xe-
nium (33), et circum affusa fraternitas orabat, ut
munus orationum ejus mereretur accipere. Post
quam igitur unicuique sigillatim benedixit et oscu-
latus est abiit ad sepulcrum, quod videre jam
pridem ardentem concupierat, quamvis voto suo
frustratus fuerit, quia præpropere erat talis vo-
luntas. Illud autem cum vidisset, gavisus est valde,
et benedixit Dominum, inquit: *Hæc requies
mea in sæculum sæculi* ¹³. Deinde istam quoque vo-
cem subjunxit: *Voluntatem timentium se faciet Do-
minus* ¹⁴. Traxit etiam ad se externorum non pau-
cos: qui nulla habita ratione temporis (verteba-
tur enim sacri jejunii circulus) accurrebant tam
monachi quam sæculares, benedictioneque accepta
revertentibus instructi ad iter optimo viatico,
sanctæ scilicet depositionis memoria (34). Quin-
imo sanctissimus patriarcha adfuit (35), petens ut
oraret pro se; eoque impetrato, osculatus est eum.
Itaque hora illa omnibus suspicantibus, alieniori
ipsos ab invicem esse animo, facta fuit in reme-
dium procul submota quæcumque antea exstiterat

C

43. Quoniam vero oportuit etiam testamentum
condi: quodnam, quæso, reliquit? Fidem ortho-
doxam et conversationem regularem, in quibus vi-
xit et cum quibus obiit: hoc autem vel illud dis-
tribuere ad illum non pertinebat, eum neque de
ipso pallio posset ut dominus testari. Tandem ro-
gatus a me miserabili, num quid haberet commen-

NOTÆ.

(30) Primum sub obedientia S. Theoctisti, se-
cundum in regimine monasterii Symbolorum, ter-
tium in gubernando monasterio Sacudionis, quar-
tum Constantinopoli in reclusionis.

(31) Græce δις δυοκαίδεκα. Sed prima syllaba Sir-
leti oculos fugit, ut *duodecim* verteret, et totam
chronologiam rationem turbavit.

(32) Ex hac vita excessit sanctissimus Plato,
octogesimum ætatis annum uno minus agens, vir
pluribus perfunctus laboribus, egregiis virtutum
editis documentis. Ita S. Theodori Vita.

(33) Græce ἔκειτο ὁ γέρων, ὡς περ τι γέρας τίμιον
ἡτοιμασμένος τὴν ψυχὴν · est autem γέρας, decus,
præmium, pro quo vertimus *xenium*, ut proprius

D exprimeretur ejus quæ in Græco est ad vocum si-
militudinem allusionis elegantia; quam Sirletus
neglexit, dum ita vertit. « Jacebat senex ille senio
admodum honorato. »

(34) Græce simpliciter est « sancta ejus depositio, »
παράθεσις. Sirletus, *commendationem* vertit: pu-
tavi menti auctoris propius accessuram paraphra-
sim.

(35) Vita S. Theodori: « In eo etiam abundantem
patriarcha charitatis suæ vim animique recte com-
positi specimen exhibuit. Accurrens ipsemet cum
universo clero ad monasterium, moribundo sancto
astitit, totus in illum defusus, membra ejus omnia
complectens, suaviterque singula deosculans. »

dandum, manu vestem apprehendens, eam excussit, in signum expeditissimæ obedientiæ; et voce admodum submissa dixit, nihil habere, eo quod omnia meæ parvitati committeret. Porro prætereundum non est aliquid, vim habens prædictionis, quod nempe funebrem cantum sibi ipse ante mortem cecinerit. Cum enim ex pectore laboraret, assiduoque anhelitum duceret, ex consueta rerum divinarum meditatione movebat labia, maxime autem psallebat illam sacræ cantionis particulam: *Rerurgent mortui, et qui in monumentis sunt suscitabuntur, et lætabuntur qui sunt in terra: quem suavissimum versum hortabatur ut secum canerent qui præsto erant, quoad loqui potuit, et vocem vel tenuissimam emittere. Secuta autem cantum est mors, tunc illi adveniens, quando instabat memoria justî Lazari (36), ad quem refertur sanctus ille, et cum quo pars ejus de quo nobis est sermo.*

44. Denique extremum, insurrans, Extote salvi, decoroque habitu jacens, cum ad dexteram inclinasset caput, placido ac leni motu corporis, velut qui in propria abire disponit, clausit oculos, ea qua sol occumbit hora, et spiritum suum sanctum tradidit angelis, ipsum ad solem justitiæ deducturis. Et nunc ille quidem in cælis est (36*) audeo dicere, non solum ascetico dignatus ordine, sed confessorum adnumerandus choreis: quorum enim certamina pertulit, horum indubie etiam hæreditatem participavit: aut si placet, cum subjectis subjectus probatissimus, imo bis obediens coronarius; cum solitariis solitarius legitimus; cum prælatis prælatus dignissimus, cum inclusis, non solum inclusus, sed etiam subditus; quodque augustum inprimis, cum confessoribus confessor genuivus, reipsa verbis attestante. Ego autem infelix, optimo orbatus patre; cui manum injiciam animo fluctuans? quem admonitorem inveniam a recta declinans ratione? quomodo mali dæmonis incursum fugiam, non habens te domesticum instructorem doctoremque.

45. Ast, o divinum mihi et sacrum caput, tu me ex alto propitius respice, labantem erige dirige gradientem, serva incolumem, pasce mecum hunc gregem, quem multo labore sudore collegisti; ut tuis insistens vestigiis, ambulet per viam mandatorum Dei; observa, fove, propugna tam magnos quam parvos, quemadmodum te rogavi in hora exitus tui: tui enim sunt omnes, quorum duces filii tui, sunt, aut filii filiorum: ut in Deo et

κατίσεισεν, ὡς σύμβολον ὑπακοῆς παντελευθέρου, φωνῆν δὲ ἀφίησιν λίαν ἀμυδρὰν μηδ' ὀτιοῦν ἔχειν, διὰ τὸ πάντα ἀναθέσθαι τῇ ταπεινώσει μου. Καὶ μὴν οὐδ' ἐκεῖνο παραλείψομαι, προῤῥήσεως ἔχον ἔμφασιν, ὅτι αὐτὸς ἐκρυπῶ ἐπιτάφιον ψῆδὴν πρὸ θανάτου μεμελωδῆκεν. Συνεχόμενος γὰρ ὑπὸ τοῦ θώρακος καὶ ἀσθμαίνων ἐπάλλαξα, ἐκίνει μὲν τὰ χεῖλη ἐκ τῆς συνήθους αὐτῶ τῶν θείων μελέτης, ὑπέψαλλον δὲ μάλιστα τὸ τῆς ψῆδῆς ἐκεῖνης μέρος, Ἀναστήσονται οἱ νεκροί, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις καὶ εὐφρανθήσονται: οἱ ἐν τῇ γῆ, συναΐδειν αὐτῶ προτρεπόμενος συνεχέστερον τὸν αὐτὸν ἤδη στίχον τοὺς παρισταμένους, ἕως ἂν ἡδύνατο σθένειν, καὶ μικρὰν ἀφίεναι φωνήν. Καὶ γε ἐπὶ κολούθησεν τῇ ψῆδὴ ἢ κοίμησις, τότε φθάσασα, ἤνικα ἢ τοῦ δικαίου Λαζάρου μνήμη ἐπέστη, πρὸς ὃν ἢ ἀναφορὰ τῆς ψῆδῆς, καὶ μεθ' οὗ ἢ μερὶς τοῦ οὐπερ ὁ λόγος.

μδ'. Εἶτα τελευταῖον τὸ σώζεσθαι ἐπιψιθυρίσας, ἐπὶ σχήματός τε εὐπροεπὺς κείμενος, τὴν χάριν δεξιόθεν ἐπικεκλικῶς, οὕτωςαι πρᾶξι καὶ ἡρεμαίᾳ τῇ κινήσει τοῦ σώματος, ὡς εἰς τὰ ἴδια ἀπαίρειν προαιρούμενος, μύσας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν ὥρᾳ δύσεως ἡλίου, παρέδωκεν τὴν ἀγίαν ψυχὴν τοῖς ἀπαγουσιν αὐτὴν ἀγίοις ἀγγέλοις πρὸς τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης. Καὶ νῦν ἔστιν ὁ μὲν οὐρανοῖς, οὐ μόνον ἀσκητικῆς τάξεώς τε καὶ παραστάσεως θαρρῶ λέγειν ἡξιωμένος, ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁμολογητῶν χορείαις ἡριθμημένος ὧν γὰρ τοὺς ἀθλοὺς ἤνεγκεν, τούτων δῆλον ὅτι καὶ τῆς κληρουχίας μετέληθεν· εἰ βούλει δὲ, μετὰ ὑποτακτικῶν ὑποτακτικὸς δόκιμος, μᾶλλον δὲ δις ὑπήκοος στεφανίτης, μεθ' ἡσυχαστῶν ἡσυχαστῆς ἔννομος, μετὰ καθηγητῶν καθηγητῆς ἔνεθσμος, μετὰ ἐγκλειστῶν οὐ μόνον ἐγκλειστος, ἀλλὰ καὶ ὑποτακτῆτης, ὁ καὶ σεβάσιμιον, μετὰ ὁμολογητῶν ὁμολογητῆς ἀπαρχγραπτος, μαρτυρούσης τῆς λόγῳ τῆς πράξεως. Ἐγὼ δὲ ὁ δύστηνος, ἀπορφανισθεὶς τοῦ καλοῦ Πατρὸς, τοῦ χεῖρα ἀπείσομαι κατὰ ψυχὴν σαλευόμενος; τίνα ὑπομνηστὴν εὐροίμι παραλόγως φερόμενος; πῶς τοῦ Πονηροῦ τὴν ἐφοδὸν φύγοιμι, μὴ σὲ τὸν νοουθετὴν καὶ παιδευτὴν εὐπορῶν οἰκοθεν;

με'. Ἀλλ' ὦ θεῖα μοι καὶ ἱερὰ κεφαλὴ, σὺ με ἐποπτεοῖς ἀνωθεν ἴλεως, καὶ ἀνοροθοῖς καταπίπτοντα, καὶ διευθύνοις πορευόμενον, καὶ συντηροῖς ἀνεπηρέεστον, ἄγοις τε καὶ συμποιμαίνου μοι, καὶ τῆνδε τὴν ποιμνῆν, ἣν πολλοῖς πόνοις τε καὶ ἀγῶσι συνεστῆσα, ἐν ἴχνεσι τοῖς σοῖς περιπατεῖν, ἐν τρίβοις τῶν θείων ἐντολῶν πορεύεσθαι, σκέπων, περιέπειν, προπολεμῶν τῶν μεγάλων σου καὶ μικρῶν ποιμνίων, καθῶς καὶ ὑπέσχεο ἐν καρπῷ σου τῆς ἐξόδου; καὶ

NOTE.

(36) Ita ad verbum Græca Sirletus vertit: *Justi Lazari ejusque diei festi memoriam, quale festum, nullum habent Græci; sed simpliciter memoriam occasione evangelii pridie Dominicæ Palmarum legendi, ut supra dictum.*

(36*) Eadem Vita de sepultura ista addit: « Cui tanquam Patri Patrum cum patriarcha innumeris luminibus thurisque suffitu juxta persolvisset, ægre

tandem corpus sepulcro condidit, multis undique confluentibus, ejusque depositionem pro virili prohibentibus, ut qui nec mortuo quidem sancto privari vellent. » Et sub finem Vitæ ista habentur: « In Studii monasterio et magni Platonis et beati quoque Josephi dives arca pariter asservatur: et corpus. S. Theodori in Patrum thecam illatum est. »

γάρ σου ποιμένα πάντα, ὧν εἰσιν καθηγεμόνες τὰ σὰ τέκνα, καὶ ἐκ τέκνων ἔγγονα· ὡς ἂν ἔχοντες σε ἅπαντες εἰς Θεὸν καὶ πρὸς Θεὸν προασπιστὴν, ἀπήμαντοι διαμένοιμεν ἀοράτων τε καὶ ὁρωμένων ἐχθρῶν, μηδὲν ὑφιέντες διὰ φόβον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, μηδ' αὖ ἐκφερόμενοι τῶν θείων ἐντολῶν, μητ' αὖ θύραν ἀνοίγοντες ἀπροσεξίξ τοῖς ὀλεθρίοις πάθεισιν, μήτε μὴν κατολιγωροῦντες τῆς ἀσκήσεως, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ παντοκράτορι Πατρὶ, καὶ τῷ ζωοποιῷ καὶ παναγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

A apud Deum te habentes patronum, permaneamus immunes ab hostibus visibilibus et invisibilibus, ne per timorem declinemus a vera fide in aliquo, vel efferamur extra Dei præcepta; ne per ignaviam aperiamus januam pravis affectibus; ne denique deficiamus in exercitatione proposita, in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria, honor et potestas, cum Patre omnipotenti atque vivifico et sanctissimo Spiritu, nunc, et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

XII.

LAUDATIO S. ARSENI ANACHORETÆ.

Ex pervetusto codice Petri Seguerii, Franciæ cancellarii, varie collato. Interprete Joanne Pinio. Ediderit e BOLLANDIANI. Act. Sanct. Jul. t. IV, 617.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

α'. Ἀστὴρ ἀειφανὴς ἡμῖν, οὐκ ἐν τῷ ζωδιῶν κύκλῳ καθηριθμημένος, ἀλλ' ἐν τῷ τῆς ἀρετῆς οὐρανῷ ἐστηριγμένος, διὰ τῆς ἐτησίου αὐτοῦ μνήμης σήμερον ἀνατέλλων, φωτὶ ἀύλωτάτῳ μαρμαρυγᾶς ὑπερλάμπρους ἀγαθοεργίας ἐπαφίησι τῇ οἰκουμένῃ. Τίς δὲ ἐστὶν οὗτος, ᾧ φιλάχιον ἄθροισμα; Ὁ ἐσάγγελος Ἀρσένιος, ὁ τὴν ἀρετὴν ἀπρόσματος, τὸ τῆς ταπεινώσεως ὕψος, τὸ τῆς κατανύξεως βεῖθρον, οὐ καὶ ἡ μνήμη μόνη παρ' ἅλλης ἐστὶν εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν. Καὶ μοι θαυμάζειν ἐπίησι, πῶς τῶν ἄλλων μακαρίων ἀνδρῶν, παρὰ τῶν κατὰ καιρὸν τῆς ἀρετῆς ἐπαινετῶν, τῶν βίων ἀναγεγραμμένων, καὶ ταῖς τῶν ἐγκωμίων βολίσι καταστραπτόντων, τοῦδε τοῦ τρισμάκαρος ὁ βίος ἀνιστόρητος εἶσθη, πλὴν ὅσον σπορζότην παρὰ τινῶν ὁσίων Πατέρων δεδηλωμένος, καὶ περ μὴ ἐναπολιμπνόμενος τῆς ἐναρέτου ἐκείνων λαμπροφωρίας, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον τῶν πολλῶν ὑπερλάμπων ταῖς αὐγαῖς τῶν θείων αὐτοῦ ἀνδραγαθημάτων.

β'. Τί οὖν; Συνδιαμείψομεν καὶ ἡμεῖς τοῖς προλαβοῦσι τὸν χρόνον, καὶ οἴσομεν τηλικούτον θησαυρὸν ὑπὸ τῆς σιγῆς καλύπτεσθαι; Οὐμένουν· ἀλλὰ παιθόμενοι τοῖς ἐπὶ τοῦτο παρορμήσασιν Πατράσιν, εἰ καὶ ἄμοιροι τοῦ προσήκοντος λόγου, ἡλικιώτερες τε ἐπίκουρον δέξασθαι τοῦ ἐγγχειρήματος αὐτὸν τὸν εἰς ὑπόθεσιν τοῦ βίου προκειμένον, ἀπαρξόμεθα τοῦ λέγειν, οὐδὲν ξενοδεκτοῦντες παρὰ τὸ ἀληθές, ὅσα δὲ ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ περιεκομμένως εἰρημένων ἀναλεγόμενοι, εἰ καὶ διὰ ἀρβάρου διηγήσεως, εἰς ὑπόμνησιν φέροντες, καὶ ταῦτα οἶονεῖ συνοφαίνοντες, καὶ ἐκ τούτων ταῖς ἀκολούθοις ἐννοίαις ἔσθ' ὅτε προσθήκην ποιούμενοι καθ' εἰρμόν, περὶ ἡμῶν τὸν βίον ἀπαρτίσασθαι, ἀφουσιούμενοι τὸν πόθον, ὃν περὶ τοῦ παμμάκαρος ἔχουσιν οἱ φιλάρετοι.

B

PROLOGUS.

1. Stella perpetuo nobis appareas, non zodiaco circulo annumerata, sed in virtutis cœlo firmata, per anniversariam suam memoriam hodie exoriens, splendidissimas bonorum operum coruscationes defœcalissima luce immittit orbi terrarum. At quænam illa est, o sanctitatis amantes auditores? Arsenius est, angelis par, virtute inaccessus, humilitatis altitudo, asceticæ disciplinæ gloria, solitudinis robor, compunctionis fluentum, ejus vel sola memoria ad progressum in virtute incitamentum est. Et vero mirari subit, quid sit, quod, postquam aliorum virorum beatorum, virtutis causa laudabilium, vitæ conscriptæ sunt, præconiorum radiis fulgentes, nulla de beatissimi hujusce vita ad posteros transferit historia, præter eam, quæ a quibusdam sanctis Patribus sparsim indicata, insigni, qua pollet, res illustrandi facultate, non inferior est, imo vero multis potius aliis præfulget ob divinos Arsenii ac masculos gestorum splendores.

2. Quid igitur? An nos etiam cum iis, qui tempore præcesserunt, commutabimus vices tantumque thesanrum patiemur sub silentio abscondi? Nequaquam: at Patrum exemplo incitati, tametsi conveniente oratione destituti; fretique, auxilio venturum præsentī conatui illum ipsum, ejus nobis propositum est vitæ argumentum, dicendi initium faciemus, nihil peregrinum et a vero alienum adoptantes; sed quæcunque compendiose de ipso dicta sunt, colligentes, et etiamsi narratione non cohærente in memoriam revocantes, atque hæc quodammodo contextentes, adjuncto etiam, ubi res feret, ex cogitationibus inde consequentibus additamento, quo res cohæreant, vitam absolvere conabimur, gratificantes desiderio, quo erga beatissimum hunc tenentur virtutis amantes.

CAPUT PRIMUM.

A

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Sancti patria, natales; vita sæcularis cum solitaria divino monitu commutata; insignes in ea progressus; hominum fuga.

3. Genus Arsenii, ut dicam id quod res est, et affinium multitudo, virtus fuit; ejusque incendi studiis ac insigniri characteribus; quoniam vero a sanguine id repetunt eruditi; patria ei fuit civitatum, quæ sub cælo sunt, princeps, Roma, inquam, celeberrima a qua cognomentum acceperunt illi, qui imperii sceptrum moderantur. Surculus fuit nobilium parentum, opibusque ac reliquo vitæ splendore florentium. Familia ipsius ad hoc usque tempus integra non superest (quoniam enim pacto tot annis servata fuerit?) sed vestigia, tali magnitudine excellentia, divisit habitatoribus velut in cellas triginta (37). Atque hoc sufficit, ut ostendatur, quam illustris ac undequaque beatus fuerit vir iste memorabilis; cumque tantus esset, doctrina altius eminebat, Græca ac Romana pariter sapientia admirandus.

4. Ejus itaque fama ad aures tunc delata magni Theodosii imperatoris, quærentis talem filiis suis Arcadio et Honorio magistrum præficere, qui majore præ omnibus id operæ pretio faceret, Arsenius acceitu imperatoris Byzantium contendit, et assumens ambos pueros, moribus ac disciplinis ipsos informavit, ut optimos eos esse ostenderet in utraque facultate. Ad quadagesimum usque ætatis suæ annum in aula assidue versatus est (37*); Deique timorem in mente habens, ingemuit, et invocabat Deum cum lacrymis dicens: Domine, ostende mihi viam, in qua salvus fiam. Et vero, dum die quadam in aula esset, audivit divinam vocem, quæ ei diceret: Arseni, si salvus esse vis, fuge homines, et salvaberis (38).

5. Hæc itaque ubi audisset Arsenius, jam pridem divino desiderio sauciatus, omni mox humana ac caduca gloria contempta; splendoreque ac deliciis corporis, omnique alia honoris appetentia, aulique imperatorum pro nihilo putatis, nihil cuiquam locutus Alexandriam navigat; indeque pervenit in Scetim; et ecclesiam ingressus clericus (38*) accedit, dicens: Per Dominum, facite me monachum, ac viam mihi ostendite, ubi salvus fiam. Illi autem viri nobilitatem ex moribus, et vultu et alloquio conjectantes, quærebant ex eo, quisnam et cujus esset. Is cum primo abnueret, diceretque: Homo sum peregrinus et abjectus, qui salvus fieri quæro; vix tandem ei persuadere potuerunt ut, quæ ad se

γ'. Γένος μὲν Ἀρσενίου, τὴν θῆτις εἰπεῖν, καὶ οὐ σπά- νιοι οἱ μετέχοντες, ἡ ἀρετὴ· καὶ τὸ ἐκείθεν κατέγε- σθαι καὶ χαρακτηρίζεσθαι· ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀφ' αἰμασιν τοῖς φιλοπαθείσιν ἐπιζητεῖται· ἡ πρώτη τῶν ὑπου- ρανίων πόλεων τούτῳ πατρὶς, Ῥώμην λέγω τὴν περιβόητον· ἀφ' ἧς τὴν προσηγορίαν οἱ τὸ βασιλικὸν σκηπτρον κατέχοντες ἐξελήφασιν· εὐγενῶν γεννη- τῶρων στέλεχος, πλοῦτος τε κομῶντων καὶ τῇ λοιπῇ τοῦ βίου περιουσίᾳ· οὐ πῶς μέγρι τοῦ νῦν περι- εστικῶν οὐχ ὀλόκληρος· πῶς γὰρ ἂν καὶ διεσέτωστο τοσοῦτοις ἔτεσιν; ἴχνη δὲ καὶ τοσοῦτῳ μεγέθει δι- αφέροντα, ὡς ἐν τριακοσίαις κίλλαις διαροῦσα τοῖς οἰκήτορσι. Ἐξαρκούντος τούτου ἐπιδηλώσαι, ὅσος ἦν περιουσίας καὶ πολυόλοθος ὁ αἰδίδιμος· τοιοῦτός τε ὢν, ὑπῆρχε καὶ τῇ παιδείᾳ ὑπέρτερος, Ἑλληνικῇ τε καὶ Ῥωμαϊκῇ σοφίᾳ θαυμαζόμενος.

δ'. Ἐπεὶ οὖν τὸ τῆνικῶτα Θεοδοσίῳ τῷ μεγάλῳ βασιλεῦσιν ἐξηκούσθη τὰ περὶ αὐτοῦ, ζητοῦντι παι- δευτὴν τοιοῦτον ἐπιστῆται υἱοῖς αὐτοῦ Ἀρκαδίῳ καὶ Ὠνορίῳ, ὃς εἶη προύργιστερος ἀπάντων· ἄγεται· ὁ Ἀρσένιος τῇ τοῦ κρατούντος ῥοπῇ ἐν τῷ Βυζαντίῳ, καὶ παραλαβὼν ἀμφοτέρους τοὺς παῖδας, ἀνήγεν αὐ- τοὺς ἐν τε ἡθῆσιν καὶ παιδείμασιν, ἀρίστους ἀποδει- κνύς ἀμφοτέρωθεν. Μέγρι δὲ τοῦ τεσσαρκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἐν τῷ παλατίῳ διγυκῶς, καὶ τὸν φόδον τοῦ Θεοῦ κατὰ διάνοιαν ἔχων, ἐστῆναζε καὶ παρεκάλει τὸν Θεὸν μετὰ δακρύων λέγων· Κύριε ὀδήγησόν με, πῶς σωθῶ. Καὶ δὴ ἐν μιᾷ ὄντος αὐτοῦ ἐν τῷ παλατίῳ, ἀκούει θείας φωνῆς, λεγούσης αὐτῷ· Ἀρσένιε, εἰ θέλεις σωθῆναι, φεύγε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ σώσῃ.

ε'. Τούτων οὖν ἀκούσας ὁ Ἀρσένιος, καὶ ἐπιπολὺ τῷ θεῷ πῶς τρωθείς, πάσης εὐθὺς καταφρονήσας ἀνθρωπίνης καὶ προσκαίρου αἰνέσεως, καὶ περιφανείας, τρυφῆς τε σωματικῆς καὶ πάσης ἄλλης φιλο- δοξίας, καὶ βασιλείους αὐλας εἰς οὐδὲν διαλογισά- μενος, μηδὲν μηδὲν εἰρηκῶς ἀπέκλειε ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, κάκειθεν ἔρχεται εἰς Σκητὴν· καὶ ἐσελθὼν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, προσέρχεται τοῖς κληρικοῖς λέγων· Διὰ τὸν Κύριον, ποιήσατέ με μοναχὸν, καὶ ὀδηγήσατέ με πῶς σωθῶ. Οἱ δὲ τὴν εὐγένειαν τοῦ ἀνδρὸς ἐκ τοῦ ἥθους, καὶ τοῦ προσώπου, καὶ τῆς συντυχίας στοχασάμενοι ἐξήταζον αὐτὸν τίς εἶη καὶ πόθεν. Ἀρνούμενου δὲ αὐτοῦ τὰ πρῶτα, καὶ λέγον- τος, ὅτι Ἄνθρωπός εἰμι ξένος καὶ ταπεινὸς σωθῆναι

NOTÆ.

(37) Videtur auctor nihil aliud velle, quam stipitem familiæ sancti primævum in plures postea ramos divisum fuisse; usus hic, quantum suspi- cor, vel phrasi istius temporis, vel parœmia tum usitata.

(37*) Διτηνεκῶς· subaudi ἔμεινε, ὧν vel quid si- mile. Apud Cotelerium lego: "Ἐτι ὧν ἐν τῷ παλα- τίῳ. Cum etiamnum esset in palatio.

(38) Vide Vitas Patrum apud Rosweydam lib. v,

cap. 2, pag. 563, num. 2. Damalevicus Vitæ sancti Bogumili eremitæ Camaldulensis auctor, tomo II Junii, pag. 356, num. 56, secessum ejus in eremum Dobrovensis narrat, « tanquam si sanctus vocem lapsam divinitus ad Arsenium in sua vocatione audivisset: Arseni tumultus fuge, et salvaberis. »

(38*) Per clericos intellige hic monachos. Exem- pla dat Gangius in *Glossario Latino*

ζητῶν, μόγις ἤδυνήθησαν πείσαι αὐτόν, θαρσύνει αὐτοῖς τὰ καθ' ἑαυτὸν. Καὶ μαθόντες, εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Τίς ἄρα ἐστίν, ὁ ὀφείλων τοῦτον παραλαβεῖν καὶ ὀδηγήσει εἰς τὴν μοναδικὴν πολιτείαν· καὶ δὴν βουλευσαμένων αὐτῶν, συνείδον ἀπενεγκεῖν αὐτὸν τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ τῷ Κολοβῷ. Καὶ λαβόντες αὐτὸν μὴ εἰσὶν αὐτῶν, ἀπῆλθον πρὸς τὸν γέροντα. Καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτοὺς εὐχὴν, ἐλάλησεν αὐτῷ περὶ Ἀρσενίου.

Σ'. Καὶ ἐν τῷ συντυγχανεῖν αὐτοὺς, καταλαβούσης τῆς ἑνάτης ὥρας, λέγει τοῖς κληρικοῖς ὁ γέρων· Δεῦτε, ποιήσωμεν ἀγάπην, καὶ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω. Καὶ καθεσθεις ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννης μετὰ τῶν κληρικῶν, φῆξαντο ἐσθίειν, ἔσσαντες τὸν Ἀρσένιον ἰστάμενον. Ῥίπτει οὖν παζαμῶν εἰς τὴν γῆν ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννης, καὶ λέγει τῷ Ἀρσένιῳ· Φάγε, ἐάν θέλῃς· Ὁ δὲ κλίνας ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν γῆν, ἀπῆλθε περιπατῶν ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσίν, ὅπου ἦν ὁ παζαμάς· καὶ ἔφαγεν αὐτόν, ὡς ἔκειτο εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἰδὼν ὁ γέρων, λέγει τοῖς ἀδελφοῖς· Ὑπάγετε μετὰ καλοῦ, καὶ εὐξασθε ὑπὲρ ἡμῶν· οὕτως γὰρ γινώσκετε, ὅτι δόκιμον ἔχει ποιῆσαι μονάχον. Ἠρώτησαν οὖν οἱ κληρικοὶ τὸν Ἀρσένιον καθ' ἑαυτοὺς, λέγοντες αὐτῷ· Ποίησον ἀγάπην, ἀδελφε, διὰ τὸν Κύριον, καὶ εἰπέ ἡμῖν, ποῖον λογισμὸν ἔσχες ἐσθίων τὸν παζαμῶν; Καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἐλογισάμην πρὸς ἑμαυτὸν, ὅτι Ὡς κοινὸ σοὶ ἔβριψαν τὸν ἄρτον, ὡς κῶνον φάγε αὐτόν. Καὶ ἐδόξασεν τὸν Θεόν. Χρόνον οὖν ὀλίγον μείνας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννου ὁ Ἀρσένιος, καὶ μαθὼν πᾶσαν τὴν μοναχικὴν κατάστασιν, ἀπελύθη παρ' αὐτοῦ ἀπελθεῖν καὶ καθίσει κατὰ μόνος· καὶ ἔμεινεν ἀγωνιζόμενος ἐν Κυρίῳ, ὥστε πολλοὺς τῶν κατὰ τὸν καιρὸν ἐνεῖνον μεγάλων γέροντων ὑπερβῆναι τοῖς νόμοις, τῇ τε καρτερίᾳ, καὶ τῇ ὑπομονῇ τῶν ἀσκητικῶν ἀγῶνων. Ἀναχωρήσας οὖν ἐν τῷ ἡσυχαστικῷ βίῳ, πάλιν ἠῤῥῆατο τῷ Θεῷ λέγων. Κύριε, ὀδήγησόν με, πῶς σωθῶ· καὶ ἤκουσε φωνῆς λεγούσης· Ἀρσένιε, φεῦγε, σιώπα, ἡσύχαζε· αὐταὶ γάρ εἰσιν αἱ ῥίζαι τῆς ἀναμαρτησίας.

A spectabant, confidenter iis exponeret. Quæ edocti, alter alteri dicebant : Quisnam est, qui debet hunc excipere, et conducere ad monasticum institutum ? Et, inito consilio, visum est abducere ipsum ad abbatem Joannem Colobum (39). Et assumentes eum secum, abierunt ad senem ; peractisque precibus locuti cum illo sunt de Arsenio.

6. Cumque inter colloquendum jam nona advenisset hora, dicit clericis senex : Adeste, faciamus agapen (40), et voluntas Dei fiat. Consideransque Joannes abbas cum clericis, cœperunt comedere, sinentes Arsenium stare. Projicit itaque paxaman (41) in terram abbas Joannes, atque Arsenio : Comede, si velis. Ille autem inclinans se in terram, abivit illuc, ambulans manibus pedibusque, ubi erat paxamas ; et in terra, prout jacebat, ipsum comedit. Atque hoc conspicuus senex, dicit fratribus ; Abite cum bono, et orate pro nobis : ita enim scietis, quod probatus sit, ut fiat monachus Interrogarunt itaque clerici inter se Arsenium, dicentes illi : Fac agapen, frater, per Dominum ; et dic nobis, ecquid cogitationis habueris, quando comedebas paxaman ? Quibus ille, Cogitabam, inquit, mecum : quem tibi tanquam cani projecerunt panem, comede illum tanquam canis. Et glorificabant Deum. Exiguo igitur tempore Arsenius cum abbate Joanne versatus, omnemque monasticæ vitæ rationem edoctus, discessit ab eo, ut secederet sibi soli vacaret. Et perseverat, pro virili contendens in Domino usque adeo, ut magnos id temporis senes laboribus constantia, ac certaminum asceticorum tolerantia superaret. Postquam ad hesychasticam (42) vitam secessisset, iterum oravit Deum, dicens : Domine, viam ostende, ubi salvus sum. Et audivit vocem, dicentem : Arseni, fuge, tace, quiesce : nam hæ sunt radices, quibus a peccato immunis fias (43).

NOTÆ.

(39) Joannes Colobus (in appendice ad *Vitas Patrum* pag. 904 per apocopen Colob; Græce Κολοβός, estque hic curtus, parvus, nanus, brevis staturæ, etc.) fuit inter anachoretas celeberrimus ; idemque fortasse, qui in *Martyrologio Coptico* tomo tertio Martii, pag. 692 notatur his verbis : « Obitus Joannis parvi eremitæ. » Gerardus Vossius Borchlonius præpositus Tungrensium, inter *Aprophthegmata Patrum*, cum sancto Ephræm Syro Coloniam edita anno 1603, pag. 507. *Colobios* legit ; inepte addens : « Verisimiliter hic intelligi Joannem Colobitam, et alias Calybitam, eremitan Romanum (potius CPolitanum ; videbis Commentarium ejus prævium die 15 Januarii, § 2), cujus mentio fit in *Martyrologio Romano*, 15 Joannuarii ». Mox tamen alterius Joannis eremitæ Ægyptii meminit, non sufficienter instructus, ut aliquid circa illum absolute determinet. De Joanne Colobo plenius instrui poteris ex *Vitis Patrum* variis locis ; Cotelierio tomo I, a pag. 468, ac Tillemontio tomo X, a pag. 427.

(40) Agape, Græce ἀγάπη, accipitur vel pro extraordinaria refectioe in monasteriis ; vel pro solemnii convivio ; vel pro cœna ad quam Christiani,

sed pauperes potissimum adhibebantur. De prima significatione consule Cangium ; de secunda Cotelierium in motis col. 801 ; de tertia Ciacconium in notis ad Cassianum pag. 669. Hic vero non scio an plus aliquid significetur, quam cœna ordinaria monachorum.

(41) Illa vox varie scribitur ; nimirum *paxumas*, *paxamaton*, *paximation* : de qua fuse Rosweydeus in *Onomastico* ad *Vitas PP.* a pag. 1045 : brevius in *Glossario Latino*. Significat vero panem subcinericium, aut recoctum seu bis coctum : quem ita appellatum quidam volunt a Paxamo quodam cupidario.

(42) Id est quietam, taciturnam, solitariam, Græcum ἡσυχαστικὸς dilucidari potest ex annotatis ad caput 1 *Vitæ sancti Stephani* Sabaitæ die 13 Julii. pag. 534.

(43) Sanctus Lucas Junior thaumaturgus de loco, ubi sæpius a pluribus interpellabatur, cum secretiori commutando Theophylactum consulens, id responsi tulit (tomo secundo Februarii, pag. 194) : « Tenendum, quod optime haberet Arsenii consilium : is enim fugere ait homines et salvari. Iterumque : Fuge, tace, quiesce. » Inspici etiam pos-

7. Hoc itaque divinitus accepto mandato, omnem A in cælum Arsenius affectum transfert, corpore quidem in terra degens, corde autem cum supernis potestatibus familiariter consuescens. Ad illud mandatum exsequendum cum discessisset, cumque adeo solitudinem amaret, quidam e patribus, nomine Marcus (44), sic ipsum compellat: Quare non fugis, pater? Cui, Senex: Novit Deus, quod vos diligam: at non possum esse cum hominibus, et cum Deo. Cœlestes chiliades et myriades unam voluntatem habent; homines vero multas habent voluntates: Deum itaque dimittere non possum, et hominibus vacare (45). Jam vero ut clarius constet de ejus solitaria quiete, dicendum etiam illud, memoratu dignum.

8. Cum pervenisset ad locum quemdam (quoniam ibi erant arundines a vento agitatae), sic fratres affatur Arsenius: Quænam hæc concussio est? Respondent illi: Arundines sunt, pater. Subjicit Senex: Vere si quis sederit in solitaria quiete, et audierit vocem aviculæ, non habebit corejus eandem quietem; quanto magis vos, hanc habentes concussionem (46). Quo autem pacto ille in solitudine degens, mentemque usu sensuum destitutam, et a terrenorum tumultuum perturbationes inconcussam habens versus Deum, nequaquam amarit humanam consuetudinem, vel illam etiam, quæ confusione caret, omnemque sermoni a lingua promananti accessum præcluderet, nisi quando prorsus necessitas aliud cogeret, oratio exponet.

9. Digressus aliquando ad eum Theophilus (47). Alexandriæ archiepiscopus cum quodam e primoribus (48), interrogabat Senem, ut audiret ab eo sermonem. Senex autem post modicum silentium illi hoc responsi dedit. Et si vobis dixero, an servabitis? Illi ad se receperunt (49). Dixit ergo eis Senex: Ubi Arsenium degere audieritis, ne appropinquate. Alias iterum archiepiscopus convenire ipsum volens, præmisit primo, qui videret, num Senex aperiret: qui significat ipsi, dicens: Si veneris, aperiam: at si tibi aperuero, omnibus aperiam, et tunc non amplius hic remanebo. His auditis, archiepiscopus dixit: Si fugaturus ipsum venio, non amplius ad eum accedo (c). Venienti ad se

ζ. Θεόθεν οὖν δεξάμενος τὸ τοιοῦτον πρόσταγμα, μετατίθησιν ὅλην τὴν διάθεσιν πρὸς οὐρανὸν ὁ Ἀρσένιος, ἐν γῆ μὲν διατρίβων τῷ σώματι, τῇ δὲ καρδίᾳ ταῖς ἄνω δυνάμεσι συμπεριπολῶν· ἐφ' ὃ ἀγόμενον αὐτὸν τις τῶν Πατέρων τοῦνομα Μάρκος, οὕτω φιλησυχούντα φησι πρὸς αὐτόν· Διὰ τί φεύγεις ἡμᾶς, Πάτερ; Ὁ δὲ γέρων πρὸς αὐτόν· Ὁ Θεὸς οἶδεν, ὅτι ἀγαπῶ ὑμᾶς· ἀλλ' οὐ δύναμαι εἶναι μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ τῶν ἀνθρώπων· αἱ ἄνω χιλιᾶδες καὶ μυριάδες ἐν θέλημα ἔχουσιν· οἱ δὲ ἄνθρωποι πολλὰ βλήματα ἔχουσιν. Οὐ δύναμαι· οὐν ἀφεῖναι τὸν Θεὸν, καὶ σχολάζειν ἀνθρώποις· Καὶ γοῦν πρὸς σαφαστέρην αὐτοῦ δῆλωσιν τῆς ἡσυχίας, καὶ τοῦτο ῥητέον ἀξιωματιμώτερον ὄν.

η'. Παραβαλόντος οὖν αὐτοῦ εἰς τόπον τινὰ, ἐπεὶ περ ἦσαν ἐκεῖ κάλαμοι, κινούμενοι ὑπὸ ἀνέμου, εἶπεν τοῖς ἀδελφοῖς ὁ Ἀρσένιος· Τί ἐστὶν ὁ σεισμὸς οὗτος; Οἱ δὲ φασί· Κάλαμοί εἰσι, Πάτερ· λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ γέρων· Φύσει ἐὰν κάθασται τις ἐν ἡσυχίᾳ, ἀκούσει δὲ φωνῆν στρουθίου, οὐκ ἔχει ἢ καρδίᾳ τὴν αὐτοῦ ἡσυχίαν· πόσω γε μᾶλλον ὑμεῖς, ἔχοντες τὸν σεισμὸν τοῦτον (ab); Πῶς δὲ οὐκ ἔμελλεν ὁ οὕτως ἡρεμῶν, καὶ τὴν ἐκστασιν τῆς ἐκ τῶν κάτω θορύβων, περιδορήσεως ἀκλόνητον ἔχων πρὸς Θεὸν, μὴ οὐχὶ καὶ τὸ ἀσύμμετρον φιλεῖν τῆς ἀνθρωπίνης διατριβῆς, ἀπρόδοδόν τε ἔχειν τὴν ἀπὸ γλώσσης ὁμιλίαν, ὅτι μὴ πάσῃ ἀνάγκῃ, δηλώσει δὲ ὁ λόγος·

θ'. Ποτὲ παραλαβὼν αὐτῷ Θεόφιλος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, μετὰ ἄρχοντός τινος, ἤρῳτα τὸν γέροντα, ἀκνῶσαι παρὰ αὐτοῦ λόγον. Μικρὸν δὲ σιωπήσας ὁ γέρων, ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτόν· Καὶ ἐὰν ὑμῖν εἴπω, φυλάσσετε; Οἱ δὲ συνέθεντο· Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ γέρων· Ὅπου ἐὰν ἀκούσῃς Ἀρσένιον, μὴ πλησιάσῃτε· Ἄλλοτε πάλιν βουληθεὶς ὁ ἀρχιεπίσκοπος παραβαλεῖν αὐτῷ, ἀπέστειλε πρῶτον εἰδέναι εἰ ἀνοίγοι· ὁ γέρων· Καὶ δηλοῖ αὐτῷ λέγων· Ἐὰν ἔλθῃς, ἀνοίγω, καὶ ἐὰν σοὶ ἀνοίξω, πάντιν ἀνοίγω· καὶ τότε οὐκ ἔτι καθίζομαι ὧδε· Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀρχιεπίσκοπος, εἶπεν· Εἰ διῶξαι αὐτὸν ἀπέρχομαι, οὐκ εἶ ἀπέρχομαι πρὸς αὐτόν· Καὶ μὴν καὶ τινος τῶν Πατέρων ἐλθόντος πρὸς αὐτόν, καὶ κρούσαντος τὴν θύ-

VARIÆ LECTIONES.

(a b) *Lege cum Cotelerio τῶν καλῶν τούτων.* (c) *Vit. PP. lib. v, libell. 2.* « Nunquam, vadam, ad hominem sanctum. »

NOTÆ.

sunt excerpta Vitæ laudati sancti apud Combesium tomo II novi *Auctarii Bibliothecæ Patrum Græco Latinæ*, pag. 990.

(44) Marcus iste verosimilius fuerit discipulus adeo obediens in Scethi abbatis Silvani, notus in *Vit. PP.* libro v, libello 14. pag. 617; quam annosus ille Marcus, quem Palladius invisit, dum numeraret annos centum. Videsis *Historiam Lausiacam.* cap. 21: et infra lit. y III Annotatis ad cap. 2.

(45) Res eadem legitur apud Cotelerium, p. 355 et 356, necnon in *Vit. PP.* lib. v, libell. 17, pag. 633; ubi tamen est: « Superiorum enim virtutum millia, et millia millium unam voluntatem habent. »

(46) Coteler. pag. 359. et *Vit. PP.* lib. v, libell. 2, pag. 564 num. 5, ubi legitur « eandem quietem » et « arundinum harum. »

D (47) Apud Coteler. pag. 354 vocatur μακρίος, beatus. *Vit. PP.* lib. v, libell. 2, pag. 563. « beatæ memoriæ. » S. Leo PP. epist. 64, ad Marcianum, in editione Parisiensi anni 1675 ordine 94, eundem appellat « sanctæ memoriæ Alexandrinæ Ecclesiæ episcopus. » Et epist. 52, ad episcopos Galliarum ibidem ordine 77, eum cum Athanasio et Cyrillo conferens, « probatissimum præsulem » nuncupat. Vide Baronium ad annum 412, et *Historiam chronologicam patriarcharum Alexandrinorum* ante totum quintum Junii, pag. 52; ubi de virtutibus et vitiis ejus.

(48) Coteler, et *Vit. PP.* « cum quodam iudice. »

(49) *Vit. PP.* pag. 565 « promiserunt se custodire. » Coteler. συνέθεντο φυλάττειν.

ραν, ἀνέψεν ὁ Ἀρσένιος, νομίζων ὅτι ὁ διακονητῆς Ἀ αὐτοῦ ἐστὶ· καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν ἕτερον ὄντα, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἀνάστα, ἀδελῶ, ἵνα τε ἀσπάζωμαι. Ἔφη οὖν ὁ γέρον. Οὐκ ἐγείρομαι, ἐὰν μὴ ἀναχώρησιν. Καὶ ἐπὶ πολὺ παρακληθεὶς, οὐκ ἀνέστη, ἕως ἀνεχώρησεν ἐκεῖνος. Οὐχ, ὡς ἂν τις οἰηθείη, παραλύων τὸν δεσμόν τῆς ἀγάπης, ἥς ὅτι καὶ μάλιστα ἐραστῆς εἶη, ἀλλ' ἵνα μὴ διακοπή τῆς κρείττονος.

γ'. Ἐπεὶ καὶ τινες ἀδελφοὶ μέλλοντες ὑπάγειν εἰς Θηβαΐδα διὰ μινάρια, λέγουσι πρὸς ἑαυτοῦς· Δι' ἀφορμῆς εἰδόμεν καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρσένιον. Εἰσῆλθεν ὁ ἀδελφὸς Ἀλέξανδρος, καὶ λέγει τῷ γέροντι· Ἀδελφοὶ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἐλθόντες θέλουσι σε ἰδεῖν. Ὁ δὲ γέρον ἔφη· Ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ἤκαστος καὶ μαθὼν δτι εἰς Θηβαΐδα ὑπάγουσιν, λέγει ὁ γέρον· Φύσει B οὐ βλέπουσι τὸ πρόσωπον Ἀρσενίου, δτι δι' ἐμὲ οὐκ ἔλθουν. Ἀνάπαυσον οὖν αὐτοῦς, καὶ ἀπόλυσον ἐν εἰρήνῃ, εἰπὼν αὐτοῖς, ὅτι Ὁ γέρον οὐ δύναται ἀπαντῆσαι. Ἄλλοτε πάλιν ἔλθουν πρὸς αὐτὸν γέροντες, πολλὰ παρεκάλεσαν, ἵνα συντύχωσιν αὐτῷ· καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, εἰπεῖν αὐτοῖς λόγον ἐπὶ τῶν ἡσυχασζόντων, καὶ μηδενὶ ἀπαντώντων. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ γέρον· Ὅταν ἡ παρθένος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς ἦ, πολλοὶ θέλουσιν αὐτὴν μνηστευθῆναι· ἐπὶ δὲ προέλθῃ, οὐχ οὕτως ἔχει τιμὴν, ὅτε ἦν κεκρυμμένη. Οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἀπότῃ (c) δημοσιεύεται, οὐ πᾶσιν ἀρέσκειν δύναται· μέτρον οὖν ἡμῖν ὑποδείκνυται ἐνταῦθα τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφούς ἀπαντήσεως· οὐ γὰρ πάντοτε πάντως, ἵνα μὴ τὸ πάρεργον τοῦ ἔργου πρότιμῶμενοι ζημιούμεν ἑαυτοῦς μὴ αἰσθανόμενοι· ἀλλ' οἷον καὶ τοῦτο, ἐνταῦθα ὄφελον παρακευθῆναι·

ιδ'. Ἀδελφός τις ἐλθὼν εἰς Σκήτιν, παρεκάλει τοὺς κληρικούς, λέγων· Συντυχεῖν θέλω τῷ ἀδελφῷ Ἀρσένιῳ· Εἶπον οὖν αὐτῷ· Ἀναπαύου μικρὸν, καὶ βλέπει αὐτόν· ὁ δὲ ἔφη· Οὐ γεύομαι τινος, ἐὰν μὴ

nonnulli et patribus (50) foresque pulsanti aperuit Arsenius, ministrum suum esse ratus; eumque alium esse dum cerneret, procidit in faciem. Is vero dicit ipsi: Surge, pater, ut te salutem. Respondit Senex: Non surgam, nisi discesseris. Cumque diu is institisset, non surrexit, donec recessisset. Nec quis putet vinculi charitatis, cujus erat amantissimus, solutione id factum: verum ut ne vel tantillum a perfectionis exercitatione avocaretur.

10. Fratres aliqui (51) in Thebaida profecturi ad comparanda fila linea (52), dixerunt inter se: Hac etiam opportunitate videamus abbatem Arsenium (53). Intravit itaque abbas Alexander (54), et dicit Seni; Fratres Alexandria venientes volunt te videre. Cui Senex: An propter hoc ipsum venerunt? Et edoctus, quod in Thebaida discederent, dicit Senex: Vere haud aspicient vultum Arsenii; quia mei causa non venerunt. Refice ergo illos, ac dimitte in pace, dicens illis: Senex non potest occurrere (55). Alias iterum accesserunt ad eum senes multisque instabant, ut colloquerentur cum illo (56); et rogabant, ut aliquid sermonis sibi proferret de solitariis conclusis, ac neminem admittentibus 5(7). Tum Senex: Quandiu virgo degit in domo patris, multi volunt sponsi ejus fieri: cum vero prodierit (58), non habet istum honorem, quem habebat, quando latebat abscondita. Sic se habent res animæ: ex quo vulgantur: non omnibus placere possunt. Modus itaque nobis hic ostenditur occursum fratrum: neque enim omnino is semper locum habet; ne, quod accessorium est operi, operi ipsi anteferentes, damnum inde nobismetipsis sensim sine sensu inferamus. Sed, cujusmodi res illa sit, hic adjungere profuerit.

11. Frater aliquis, qui in Scetin venerat, rogabat clericos dicens: Colloqui cupio cum abbate Arsenio. Cui dixere: Requiesce paululum, et ipsum videbis. Hic vero, non gustabo, ait, quid-

VARIE LECTIONES.

(c) ἀφ' ὅτε.

NOTÆ.

(50) Legunt *Vit. PP.* lib. III, pag. 528: « Cum quidam... ex fratribus advenisset. » Historiola hæc ponitur apud Coteler. 368, usque ad *recessisset* inclusive.

(51) Præmittit Coteler. pag. 360: « Referebat abbas Daniel quosdam fratres, » etc.

(52) Λινάριον, *linum* λινάρια, *retia* vel *fila linea* (Gallice *filets*). Coteler. III vertit *filum lineum*. *Vit. PP.* lib. III, pag. 528, *linum*; uti et lib. VII, cap. 34, num. 2. Apud Surium num. 16, legitur: « Propter aliquod suum negotium. »

(53) *Vit. PP.* hic addunt: « Cumque ad speluncam ejus pervenissent. »

(54) Coteler. etiam *Alexander* in *Vit. PP.* signatur *Daniel*.

(55) Differt aliquantulum Coteler. At *Vit. PP.* addunt hanc clausulam: « Me permitte cælum ascendere, et dimitte eos redire: nam faciem meam non videbunt. »

(56) Additur apud Coteler. pag. 372: « Ille autem portam aperuit »

(57) Hesychoastica vita silentii tenacissima, non ita tamen ut, proximis saltem post hunc sanctum sæculis discipulos et alios quoscunque exhortationis vel colloquii causa accedentes excluderet omni tempore; ut videre est in annotatis ad *Vitam sancti Stephani Sabaitæ* superius allegatis. Certe auctor *Vitæ* num. 184 de isto sancto memorat: « Quinque deinde annis solitarius Christo vacavit (ἡσύχασεν) in cella, non exiens unquam nisi diebus Sabbati et Dominicis, cellæ fronti per id tempus inscribens: Ignoscite per Dominum mihi, domini Patres, neque mihi quisquam in hesychasterio extra Sabbatum et Dominicam sit molestus. »

(58) Coteler. pag. 372: « Cum vero maritum acceperit, nequaquam placet cuicunque, sed illi quidem contemunt, alii vero prædicant. »

quam si non cum ipso collocutus fuero. Miserunt igitur aliquem cum fratre, qui ipsum ad cellam duceret, quia longe distabat. Et pulsato ostio, ingressi sunt; salutatoque Sena, sederunt in silentio. Dixit itaque ille ecclesiæ frater: Surgo, discedo, orate pro me. At frater peregrinus, non inventa cum Sena colloquendi libertate, dixit fratri: Venio et ego tecum. Et egressi sunt simul. Rogavit porro ipsum peregrinus dicens: Duc me ad abbatem Moysen, ex latronibus conversum (59). Ad quem postquam venissent, suscepit ipsum cum gaudio, et exhibitis hospitalitatis officiis dimisit. Tum is qui alium duxerat, sic inquit: Ecce, adduxi te ad [Arsenium] monachum extraneum, et ad Ægyptium: uter magis placuit tibi? Cui frater: Ægyptius placuit mihi Patrum aliquis, his auditis, oravit Deum, dicens: Domine, rem hanc mihi ostende. Iste enim fugit propter nomen tuum. illi vero in ulnas accipit propter nomen tuum. Et ostensæ illi sunt duæ naves magnæ; et in una quidem contemplatur abbatem Arsenium et spiritum Dei navigantes in quiete; et abbas Moyses et angeli Dei navigabant in altera, favorum mellis particulas in os ejus inserentes (60). Sic ille secedens virorum accessui indulgebat aliquantulum; mulierum vero ne vel tantillum quidem: totus quippe erat asper, et a liberiore sermone alienus, amore Dei occupatur.

12. Mulier itaque quædam senatoria Romana Canopum Alexandriæ devenit, dives valde ac timens Deum, sanctum Arsenium videre desiderans. Excepit illam Theophilus archiepiscopus; quem rogavit, persuaderet Seni, ut se admitteret. Et postquam ad eum venisset archiepiscopus, rogavit ut eam admitteret. Senex vero colloquium ipsi recusavit. Quibus rebus ei denuntiatis, jubet sterni jumenta sua, dicens: Confido Deo fore ut videam ipsum: neque enim veni visura hominem (multi enim homines sunt in civitate nostra), sed prophetam visura veni. Atque ad cellam Senis pervenit; extra illam, Deo ita disponente, vacabat Senex: quem conspicata, procidit ad pedes ejus; erexitque illam cum ira (c), his dictis in eam intendens: Si faciem meam videre vis; en, vide. Illa vero præ verecundia faciem ipsius contemplata non fuit. Tum Sanctus: Nonne opera mea audisti? Necesse erat illa considerare. Quomodo autem tam magnam navigationem instituere ausa es? An ignoras, quod mulier sis, et quod nunquam debeas prodire? Num forte huc venisti, ut abeas Romam, et dicas mulieribus: Vidi Arsenium; ac pervium faciant mares mulieres ad me ventitantes? Respondit illa: Si Domino placuerit, neminem huc venire permit-

α αὐτῷ ἀπαντήσω. Ἐπεμψαν οὖν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ καταστῆσαι αὐτὸν, ὅτι μακρὰν ἦν ἡ κέλλα αὐτοῦ· καὶ κρούσαντες τὴν θύραν, εἰσῆλθον· καὶ ἀσπασάμενοι τὸν γέροντα ἐκάθισαν σιωπῶντες· Εἶπεν οὖν ὁ ἀδελφὸς ὁ τῆς ἐκκλησίας. Ἐγείρομαι, ὑπάγω, εὐξασθε, ὑπὲρ ἐμοῦ. Ὁ δὲ ξένος ἀδελφός, μὴ εὐρῶν παβήρησιν πρὸς τὸν γέροντα, εἶπεν τῷ ἀδελφῷ· Ἐρχομαι καὶ γὰρ μετὰ τοῦ, καὶ ἐξῆλθον ὁμοῦ. Παρεκάλεισεν οὖν αὐτὸν, λέγων. Λάβε με καὶ πρὸς τὸν ἀββᾶν Μωσῆν τὸν ἀπὸ ληστῶν. Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς αὐτὸν, εἰδέξατο αὐτὸν μετὰ χαρᾶς, καὶ φιλοξενίας (d) ἀπέλυσεν· Καὶ λέγει ὁ ἐνεργῶν τὸν ἕτερον ἀδελφός· Ἰδοὺ ἀπήνεργά σε πρὸς τὸν ξενικὸν μοναχὸν καὶ πρὸς τὸν Αἰγύπτιον· τίς ἐκ τῶν δύο ἤρεσέ σοι; Λέγει ὁ ἀδελφός· Ὁ Αἰγύπτιος ἤρεσέ μοι· Β Ἀκούσας δὲ τις τῶν Πατέρων ταῦτα, ἠΰξαστο τῷ Θεῷ, λέγων· Κύριε, δεῖξόν μοι τὸ πρᾶγμα τοῦτο· ὅτι ὅς μὲν φεύγει διὰ τὸ ὄνομά σου, ὅς δὲ ἐναγκαλιζέται διὰ τὸ ὄνομά σου. Καὶ εἰδείχθη αὐτῷ δύο πλοῖα μεγάλα· καὶ θεωρεῖ τὸν ἀββᾶν Ἀρσένιον καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ πλέοντες ἐν ἡσυχίᾳ εἰς ἓν (e) καὶ ὁ ἀββᾶς Μωσῆς καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ πλέοντες εἰς ἓν (f), καὶ ἐνώμιζον μελικηρίδας, οὕτω δὲ ὑποχωρῶν τὰς τῶν ἀνδρῶν ὀμιλίας ἐνεδίδου, τὰς τῶν γυναικῶν ὀμιλίας οὐδαμῶς· δριμύς γὰρ ἦν ὄλος καὶ ἀπαβήρηστας. ἐρωτικῶς πρὸς Θεὸν διακείμενος.

ιβ'. Ἐλθοῦσα τοιγαροῦν εἰς τὸν Κάνωπον Ἀλεξανδρείας μιὰ συγκλητικὴ ἀπὸ Ῥώμης πλουσία σφόδρα, καὶ ροδουμένη τὸν Θεὸν, ποθοῦσα ἰδεῖν αὐτὸν, ὑπεδέξατο αὐτὴν ὁ Θεόφιλος ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ παρεκάλεισεν αὐτὸν ἵνα πείσῃ τὸν γέροντα δεξασθαι αὐτήν· Καὶ ἐλθὼν ὁ ἀρχιεπίσκοπος πρὸς αὐτὸν, παρεκάλει δεξασθαι αὐτήν. Ὁ δὲ γέρον οὐ κατεδέξατο ἀπαντήσαι. Ὡς οὖν ἀνηγγέλη αὐτῇ ταῦτα, κελεύει στρωθῆναι τὰ κτήνη αὐτῆς, λέγουσα· Πιστεῶ τῷ Θεῷ ἰδεῖν αὐτόν· οὐ γὰρ ἄνθρωπον ἦλθον ἰδεῖν· εἰσι γὰρ καὶ ἐν τῇ πόλει ἡμῶν πολλοὶ ἄνθρωποι· ἀλλὰ προφήτην ἦλθον ἰδεῖν. Καὶ ὡς ἐφθασε περὶ τὴν κέλλαν τοῦ γέροντος κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ ἠνκαίρησεν ἕξω τῆς κέλλης ὁ γέρον· καὶ ἰδοῦσα αὐτόν, προσέειπε τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, καὶ ἤγειρεν αὐτὴν μετ' ὀργῆς, καὶ προσέειπεν αὐτῇ λέγων· Εἰ τὸ πρόσωπόν μου θέλεις ἰδεῖν, ἰδοὺ, βλέπε· Ἡ δὲ ἀπὸ αἰσχύνης οὐ κατενόησε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Καὶ λέγει αὐτῇ· D Οὐκ ἤκουσας τὰ ἔργα μου; Ταῦτα βλέπειν ἀναγκαῖον. Πῶς δὲ καὶ ἐτόλμησας ποιῆσαι τοσοῦτον πλοῦν; Οὐκ οἶδας, ὅτι γυνὴ εἶ, καὶ οὐκ ὀφείλεις προσέρχεσθαι πώποτε; ἢ ἵνα ἀπέλθῃς εἰς Ῥώμην, καὶ εἴπῃς ταῖς γυναιξίν, ὅτι Ἐώρακα Ἀρσένιον, καὶ ποιήσουσι τὴν θάλασσαν ὁδὸν, γυναικῶν ἐρχομένων πρὸς με; Ἡ δὲ εἶπεν· Ἐὰν θέλῃ Κύριος, οὐκ ἂρῶ τινα ἐλθεῖν

VARIE LECTIONES.

(c) Vit. P P. « Cum festinatione; cum indignatione. » (d) Cotel. φιλοφρονήσας αὐτούς. (e) Cotel. ἓνα.

(f) Cotel. ἓνα.

NOTÆ.

(59) De Moysæ e latrone converso agit. Comm. præv. num. 28.

(60). Res hæc gesta narratur in Vit PP. lib. vii, cap. 18, num. 2, et apud Cotel. pag. 368.

ὦδε ἄλλ' εὐχου ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ μνημόνευέ μου διαπαντός. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτῇ. Εὐχομαι τῷ Θεῷ, ἵνα ἐξαλειφθῇ τὸ μνημόσυνόν σου ἐκ τῆς διανοίας μου. Ταῦτα ἀκούσασα, ἐξῆλθεν τεταραγμένη. Καὶ ὡς ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἀπὸ λύπης ἔβαλε πυρέτειν. Καὶ ἀνηγγέλη τῷ πάπῃ, ὅτι ἀσθενεῖ, καὶ ἔλθων πρὸς αὐτήν, παρεκάλει μαθεῖν τί ἐστίν, ὃ ἔχει. Ἦ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Εἶθε μὴ ἀπῆντησα ὦδε· εἶπα γὰρ τῷ γέροντι. Μνημόνευέ μου· καὶ εἰπέ μοι, ὅτι Εὐχομαι τῷ Θεῷ, ἵνα ἐξαλειφθῇ τὸ μνημόσυνόν σου ἐκ τῆς διανοίας μου. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποθνήσκω ἐκ τῆς λύπης. Καὶ λέγει αὐτῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος. Οὐκ οἶδας ὅτι γυνὴ εἶ, καὶ ὁ ἐχθρὸς διάβολος διὰ τῶν γυναικῶν πολεμεῖ τοὺς ἁγίους; Καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ γέρον· περὶ γὰρ τῆς ψυχῆς σου εὐχεται διαπαντός. Καὶ οὕτως ἐθεραπεύθη ὁ λογισμὸς αὐτῆς, καὶ ἀπῆλθε μετὰ χαρᾶς εἰς τὰ ἴδια. Ἦ μὲν οὖν ἡσυχία, καὶ ἡ ἀπένησις τοιαύτη τοῦ Ἀρσενίου.

ΚΕΦΑΛΑ. Β'.

Donum orationis et lacrymarum; vigiliæ, documenta, labor manuum; mortificatio, paupertas; discipulorum dimissio, et admissio; reditus in Troen.

ιγ'. Εὐχῆς δὲ καὶ ταπεινοφροσύνης χάριτι τίς οὕτως ἐκεκόσμητο; Καὶ τίς μὲν μάρτυς ὁ ἀδελφὸς ἐκεῖνος, ὁ παραβαλὼν ἐν τῷ κελίῳ τοῦ γέροντος, ὃς προσχῶν διὰ τῆς θυρίδος ἔνδον; θεωρεῖ τὸν γέροντα ὄλον ὡς πῦρ. Ἦν καὶ ἄξιος ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἰδεῖν. Καὶ ὡς ἔκρουσεν, ἐξῆλθεν ὁ γέρον· καὶ ἰδὼν τὸν ἀδελφὸν ἐκθαμβὸν, λέγει αὐτῷ· Ἐχεις πολλὴν ὠραν κρούων; Μὴ τί ποτε εἶδες ὦδε; Καὶ εἶπεν· Οὐχί. Καὶ λαλήσας αὐτῷ, ἀπέλυσεν. Τίς δὲ ὁ εἰπὼν, ὅτι ὡσπερ οὐδεὶς τοῦ παλατίου ἐφόρει βελτίονα αὐτοῦ ἐσθῆτα ἐν τοῖς βασιλείοις διάγων, οὕτως οὐδὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Σκήτεως προσερχόμενος εὐτελεστέραν αὐτοῦ ἄλλος ἐφόρησεν. Ὅτε καὶ ἐνόθη ποτὲ εἰς Σκήτιν πρὸς ὀλίγα ἰσχύατα, καὶ ὡς ἰμῶδὲν ὄντα οὐκ ἀπέστειλεν τῷ Ἀρσενίῳ, ὡς ἵνα μὴ ὕβριν πάθῃ. Ὁ δὲ γέρον ἀκούσας, οὐκ ἦλθεν εἰς τὴν σύναξιν, λέγων· Ἠφορίσατέ μοι τοῦ μὴ δοῦναί μοι, τὴν εὐλογίαν, ἣν ὄκειψεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀδελφοῖς, ἣν οὐκ εἰμι ἄξιος λαβεῖν. Καὶ ἤκουσαν πάντες, καὶ ὠφελήθησαν εἰς τὴν ταπεινώσιν τοῦ γέροντος. Καὶ ἀπελθὼν ὁ πρεσβύτερος ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν σύναξιν μετὰ χαρᾶς.

ιδ'. Τὸ δὲ διερωτᾶν αὐτὸν, καὶ μὴ στοιχεῖν ἐν τῷ ἰδίῳ σκοπῷ, οὐ ταπεινώσεως ἔργον; καίπερ γνώσει, καὶ συνήσει· καὶ σοφία κατῆλατισμένος. Τοίνυν πυνθανόμενον αὐτὸν ποτέ τινα Διγύπτιον περὶ τῶν ἰδίων λογισμῶν, ἰδὼν αὐτὸν ἕτερος τῶν ἀδελφῶν, εἶπεν· Ἀββᾶ Ἀρσένιε, πῶς τσαύτην παιδείωσιν Ῥωμαί-

A tam. Ast ora pro me, semperque mei memoriam habe. Qui respondens, dixit illi: Orabo Deum, ut memoria tui deleatur ex animo meo. Hæc cum audiisset, exivit conturbata. Atque ut pervenit ad civitatem, præ tristitia in febrim incidit: renuntiatumque est papæ (61), quod ægrotaret; qui eam accedens, rogabat certiore se reddi, quo morbo laboraret. Subjecti illa: Utinam nunquam huc venissem! dixi etenim Seni: Memoriam mei habe, et respondit: Orabo Deum, ut memoria tui deleatur ex animo meo. Et ecce morior ego præ tristitia. Rursum archiepiscopus: Non nosti, quod mulier sis, et quod hostis diabolus per mulieres impugnet sanctos! Idque ideo dixit Senex: nam pro anima tua assidue orat. Et sic mens ejus recreata est: et cum gaudio discessit ad propria (62). Et talis quidem Arsenii secessus et occurus fuit.

CAPUT II.

13. Jam vero quis orationis et humilitatis dotibus ornatio illo exstitit? Cujus quidem rei testis est frater ille, qui ad cellam senis digressus, et observans per fenestram ea, quæ fiebant intus, videt senem totum, quasi ignem (et sane dignus erat frater ista videre). Simul atque is pulsavit, egressus est senex, vidensque fratrem stupore defixum, dicit ei: An a multo tempore pulsasti? Numnam aliquid hic vidisti? Qui dixit: Nequaquam. Et ipsum allocutus, dimisit (63-64). Fuit qui dixit, quod, sicut nemo in palatio gestaret splendidiorem vestem, quam ipse, quando degebat in aula imperatoris; sic nemo præ ipso alius gestarit viliores, postquam ad cætum Sceticos accessisset (65). Cum aliquando in Sceti pauculæ caricæ distribuerentur; eas tanquam res nihili Arsenio non miserunt, ut ne injuria afficeretur. Quo audito, non venit ad collectam senex, dicens: Segregastis me, non dando mihi eulogiam (66), quam misit Deus fratribus; quam non sum dignus accipere. Et audierunt omnes, edificatique sunt in humilitate senis. Et abiens presbyter (67) duxit ipsum ad collectam cum gaudio.

14. Ad hæc, quod interrogaret alios, suoque neutiquam arbitrato procederet, nonne humilitatis est opus? tametsi notitia, intelligentia ac sapientia ornatisissimus foret. Deum itaque quodam tempore Ægyptium aliquem percontaretur de cogitationibus suis, alius quidam fratrum ipsum conspicatus,

NOTÆ.

(61) Τῷ πάπῃ. Ita vocatus fuit patriarcha Alexandrianus. Videtur *Glossarium Græcum* Cangii. Coteler. habet τῷ μακρῷ Θεοφίλῳ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ.

(62) *Vit. PP.* lib. III, pag. 511, et libell. 2, num. 7: et apud Coteler. pag. 560.

(63 64) *Vit. PP.* lib. v, libell. 18, num. 1, Coteler. pag. 560.

(65) *Vit. PP.* lib. III, pag. 506, libell. 15, num. 6, Coteler. pag. 353.

(66) Εὐλογία. Hic intellige edulium benedictione sacerdotis consecratum, quod post Missas alicui dare vel transmittere, erat signum communionis et charitatis, uti videsis apud Rosweydam in *Onomastico*.

(67) Coteler. pag. 356 addit: « Caricæ ei detulit; » et *Vit. PP.* lib. v, libell. 55, num. 8: « Portavit ei de caricis illis. »

dixit : Abba Arseni, quomodo tu, qui tanta vales A eruditione Romana ac Græca, agrestem istum percontaris de tuis cogitationibus? Cui beatus : Romanam quidem et Græcam disciplinam (68) novi ; alphabetum vero hujus agrestis necdum didici. Et vero quidnam sanctus significat hac re? Quod, nisi quis per veram humilitatem ante omnia alphabetum discat, in secundis ponens tanquam in accessorio omnem mundanam sapientiam, etiamsi in omni exercitatus fuerit disciplina, revera rudis et indoctissimus sit. Iterum itaque interrogavit eum : Quomodo nos ex tanta eruditione et sapientia, nihil [boni] habemus ; Ægyptii autem isti tantas possident virtutes? Respondet Arsenius : Nos ex sapientia mundi nihil habemus : ast illi Ægyptii et idiotæ ex suis laboribus compararunt virtu-

tes (69).
15. Præter humilitatem, pernox etiam erat sanctus, sanctam jugiter lacrymam suam profundens : omni quippe tempore vitæ suæ, quo ad opus manuum sedebat, pannum gestabat in sinu lacrymarum causa, ex oculis ejus cadentium (70). Ac hæc inerat ipsi vigiliarum gratia supra quam dici possit. Aliquando igitur vocavit (71) abbatem Alexandrum ac Zoilum, discipulos suos, seque ipsum humilians, dixit : Quandoquidem dæmones impugnant me, ac nescio an in somno mihi subrepant ; noctem hanc vigilate mecum, et observate, num in privigilio dormitem. Igitur a vespertino tempore sederunt taciti, unus a dextris illius, alter a sinistris : et dixit uterque : Nos dormivimus, et surreximus, neque sensit eum nictandem. Mane autem (Deus novit utrum ipse simularit, quo putarem, ipsum dormituriisse, seu an naturalis somnus vere ei obrepserit) ter flavit, ac mox surrexit, dicens : Dormituri enim vero. Et respondimus : Nos nescimus. Cæterum noctem (72) totam transigebat vigil ; et quando mane, natura ita cogente, veniebat dormiturus, dicebat somno : Ades dum, serve nequam ; adjuva ; somnique paulum carpebat, sedens, et statim expergefiebat. Vespere autem Sabbatorum, postquam (73) illucescebat Dominica, demittebat solem post se, et extendebat manus suas in cælum orans, donec iterum sol faciem ejus collustraret ; et sic, quod erat reliquum, sedendo insumebat.

16. Effatum autem hoc beato erat familiare : quod (74) sufficeret monacho per unam horam dormire, modo pugilis is nomen mereretur. Ac denuo : Monachus peregrinus (75) in regione aliena, nulli

κὴν καὶ Ἑλληνικὴν ἐπιστάμενος, τοῦτον τὸν ἀγροῖ-
κον περὶ τῶν σῶν ἐρωτᾷς λογισμῶν ; Καὶ ὁ μακάριος
ἔφη · Τὴν μὲν Ῥωμαϊκὴν καὶ Ἑλληνικὴν παιδείου
ἴσταμαι, τὸν δὲ ἀλφάβητον τοῦ ἀγροῖκου τούτου οὐπω
μεμάθηκα. Τί ὁλοῖ ὁ ἅγιος ἐν τούτῳ ; Ὅτι κἂν
πᾶσαν παιδείου ἢ τις ἐξησκηκῶς, μὴ τὴν διὰ τα-
πεινώσεως ἀληθοῦς ἀλφάβητον ἐν πρώτοις μάθοι, ἐν
δευτέρῳ τιθεὶς ὡς ἐν παρέργῳ πᾶσαν σοφίαν κοσμι-
κὴν, ἀπαιδευτός ἐστι τῷ ὄντι, καὶ ἀμαθέστατος. Πά-
λαι οὖν ἐπηρώτησεν αὐτόν · Ἦὼς ἡμεῖς ἀπὸ τοσαύτης
παιδείου καὶ σοφίας οὐδὲν ἔχομεν, οὗτοι δὲ οἱ
Αἰγύπτιοι τοσαύτας ἀφετάς κέκτηνται ; Λέγει αὐτῷ ὁ
Ἀρσένιος · Ἡμεῖς ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου παιδείου
οὐδὲν ἔχομεν · οὗτοι δὲ οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἰδιῶται ἀπὸ
ἰδίων κόπων ἐκτήσαντο τὰς ἀρετάς.

ιε'. Πρὸς δὲ τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ εὐκατάνυ-
κτος ἦν ὁ ἅγιος, προχέων ἀενάως τὸ ἱερὸν ἐκείνου
δάκρυον · ὅλον γὰρ τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ καθ-
εζόμενος εἰς τὸ ἐρχόμενον, ῥάκος εἶχεν ἐν τῷ κόλπῳ
χάριν τῶν δακρῶν, τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῶν ὀφθαλ-
μῶν αὐτοῦ. Προσην [δὲ αὐτῷ καὶ τὸ τῆς ἀγρυπνίας
χάρισμα ὑπερφυῶς. Ποτὲ οὖν ἐκάλεσε τὸν τε ἀββᾶν
Ἀλέξανδρον καὶ Ζώϊλον, τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ
ταπεινῶν ἑαυτὸν, εἶρχεν · Ἐπειδὴ οἱ δαίμονες πο-
λεμοῦσί με, καὶ οὐκ οἶδα εἰ κλέπτουσί με ἐν ὕπνῳ,
τὴν νύκτα ταύτην κοπιᾶσατε μετ' ἐμοῦ, καὶ τηρήσατέ
με, εἰ νυστάξω ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ. Καὶ ἐκάθισαν εἰς ἐκ
δεξιῶν αὐτοῦ, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ ἀπὸ ὀφ-
σειωπήσαντες, καὶ εἶπον ἀμφοτέροι, ὅτι Ἡμεῖς
ἐκοιμήθημεν, καὶ ἀνέστημεν, καὶ οὐκ ἠσθάνθημεν
αὐτὸν νυστάξαντα, καὶ ἐπὶ τῷ πρωτῷ, ὁ Θεὸς οἶδεν ἢ
ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ ἐποίησεν, ἵνα νοήσωμεν ὅτι ἐνύστα-
ξεν, ἢ ὅτι κατ' ἀλήθειαν ἢ φύσις τοῦ ὕπνου ἦλθεν,
ἐκύσθησε τρεῖς πνοάς, καὶ εὐθὺς ἀνέστη, λέγων ·
Ἐνύσταξα, καὶ. Καὶ ἀπεκρίθημεν · Ἡμεῖς οὐκ οἶδα-
μεν. Ἠλὴν ὄλην τὴν νύκτα διετέλει ἀγρυπνῶν, καὶ
ὅτε ἦλθε τῷ πρωτῷ διὰ τὴν φύσιν καθευδῆσαι, ἔλεγεν
τῷ ὕπνῳ · Λεῖτρο, κατὰ θεοῦ, ὑπούργησον · καὶ ἤρ-
παξε μικρὸν καθεζόμενος, καὶ εὐθὺς ἠγείρετο. Ὅψε
Σαββάτων, ἐπιφωσκούσης Κυριακῆς ἤφιε τὸν ἥλιον
ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ ἔτεινε τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν
οὐρανὸν εὐχόμενος, ἕως οὗ πάλιν ὁ ἥλιος ἔλαμ-
ψεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ οὕτω λοιπὸν ἐκαθ-
έζετο.

D
ις'. Φέρων δὲ ἦν διὰ γλώσσης ὁ μακάριος καὶ τοῦ-
το · ὅτι ἀρκετὸν τῷ μοναχῷ, ἵνα κοιμᾶται μίαν ὥραν,
ἐάν ἐστιν ἀγωνιστής. Καὶ πάλιν, ὅτι Ξένος μονα-
χὸς εἰς ἄλλοτριαν χώραν μηδὲν μεσαζέτω, καὶ ἀνα-

NOTÆ.

(68) *Vit. PP.* lib. iv, libell. 15, num. 7, addunt : « Quantum ad sæculum. »

(69) *Vit. PP.* lib. v, libell. 10, num. 5 narrat ea dixisse « abbatem Evagrium. » Cotelers pag. 353 et 354 : « Dixit aliquis beato Arsenio : Quo modo nos, » etc.

(70) *Vit. PP.* lib. v, libell. 3, num. 1. Cotelers pag. 370. De fletu abundantia in *Comm. præv. num. 45* ; et infra num. 23.

(71) *Hæc « narravit abbas Daniel » apud Cote-*

ler. pag. 371.

(72) Cotelers. pag. 356 : « Retulit abbas Daniel de abbate Arsenio, quod noctem totam, » etc. *Vit. PP.* lib. v, libell. 4, num. 2 etiam Danieli narrationem tribuunt.

(73) *Vit. PP.* libell. 4, num. 3 Cotelers pag. 356.

(74) *Vit. PP.* ibid., libell. 10, num. 6.

(75) *Vit. PP.* ibid., libell. 11, num. 1 Cotelers pag. 355.

παύεται. Καὶ πάλιν εἶπεν · Ἐὰν τὸν Θεὸν ζητήσωμεν, ἄ se negotio medium interponat, et quietus erit. Et iterum dixit : Si Deum (76) quæsierimus, apparebit nobis : et si eum tenuerimus, permanebit nobiscum. Manibus etiam Arsenius laborabat, gloria apostolica condecoratus : plectebat quippe et consuebat usque ad horam sextam : atque illud mirabile, quod non mutaret aquam palmarum nisi semel in anno, sed potius aliam adjiceret : Rogabantque eum quidam e patribus, dicentes : Quare non mutas aquam palmarum ? quia fetet. Dixitque illis : Pro sumentis, et unguentis, quibus in sæculo fruebar, oportet me uti isto fetore. Neque temperantiam in hac re sibi propositam habebat, sed castigans corpus, in servitutem illud ipsum redigebat, tanquam optimus equi domitor ; fugiens satietatem, non secus ac insolentem pullum. Fructibus (77) omnino abstinebat, præterquam quod, ubi audierat, omne fructuum genus maturuisse, ex se diceret : Afferte mihi. Et semel ex omnibus modicum quid gustabat, gratias agens Deo. Abbas Daniel de ipso retulit : Tot annos mansit nobiscum, et unicum thallin (78) frumenti quotannis ipsi dabamus : et quando conveniebamus ipsum, ex eodem comedimus.

παύεται. Καὶ πάλιν εἶπεν · Ἐὰν τὸν Θεὸν ζητήσωμεν, ἄ se negotio medium interponat, et quietus erit. Et iterum dixit : Si Deum (76) quæsierimus, apparebit nobis : et si eum tenuerimus, permanebit nobiscum. Manibus etiam Arsenius laborabat, gloria apostolica condecoratus : plectebat quippe et consuebat usque ad horam sextam : atque illud mirabile, quod non mutaret aquam palmarum nisi semel in anno, sed potius aliam adjiceret : Rogabantque eum quidam e patribus, dicentes : Quare non mutas aquam palmarum ? quia fetet. Dixitque illis : Pro sumentis, et unguentis, quibus in sæculo fruebar, oportet me uti isto fetore. Neque temperantiam in hac re sibi propositam habebat, sed castigans corpus, in servitutem illud ipsum redigebat, tanquam optimus equi domitor ; fugiens satietatem, non secus ac insolentem pullum. Fructibus (77) omnino abstinebat, præterquam quod, ubi audierat, omne fructuum genus maturuisse, ex se diceret : Afferte mihi. Et semel ex omnibus modicum quid gustabat, gratias agens Deo. Abbas Daniel de ipso retulit : Tot annos mansit nobiscum, et unicum thallin (78) frumenti quotannis ipsi dabamus : et quando conveniebamus ipsum, ex eodem comedimus.

17. Et vero quanquam nihil Arsenius possidebat, vere tamen bonis abundabat. Tanta cum laborare (79) rerum inopia, ut vel una interlata linea (80) indigeret, neque haberet unde eam emerret ; accepit ab aliquo eleemosynam, dixitque : Gratias tibi ago, Domine, quod dignatus me sis eleemosyna propter nomen tuum. Nunc autem quod ad sublimissimam animi a perturbationibus liberi perfectionem pervenerit, modo pariter dicendum. Venit (81) ad eum aliquando magistrianus (82), deferens ei testamentum viri alicujus senatorii ordinis, cognati ejus, qui reliquerat ipsi

VARIÆ LECTIONES.

(g) Coleter. ἀρωμάτων. (h) Cotel. ἐτελέσθη. (i) λίνον.

NOTÆ.

(76) Ἐπλεξε γὰρ τὴν σειράν. *Vit. PP. ibid.*, libell. 4, num. 5 : « Faciebat plectam. » Coteler. pag. 357 : « Plectam texebat. » Vox plecta, quæ videtur a Græco (πλεκτόν, πλέκω quippe est, necto, contexo) formari posse, habens sunt e palma, junco, sparto aut simili re contextæ, ex quibus sportæ, canistra, aliaque ejusmodi conficiuntur. Has Ægyptii σειράς vocant. Adisis Rosweydi notas in hunc locum. Hispani hujusmodi habenas nominant *pleytas*, et, quæ ex iis conficiuntur fascellæ, etc., *seras*. Vide notas Giacconii in Cassianum, pag. 687. Locis supra hic citatis refertur factum præsens ex ore abbatis Danielis.

(77) Ὁπίωρας. *Vit. PP. ibid.*, libell. 4, num. 6, et Coteler. pag. 357 vertunt *pororum*. Factum hoc narrasse Danielem, habemus indidem.

(78) Θαλλὶν σίτου *Vit. PP. ibid.* num. 4 : « Mensuram parvam victus. » Coteler. « Unum thallium, mensuram frumenti. » Apud Surium num. 18 : « Thallium : oportet enim his uti patriis nominibus. » Mensura itaque hæc erat apud Ægyptios e foliis palmeis confecta ; prout colligitur ex etymo nominis, de quo Cangius ; et inferius hic num. 17 ; ubi vox θαλλία.

(79) *Vit. PP. lib. v.*, libell. 6, num. 3, et Coteler. pag. 357.

(80) Λίνον, quod substituo, inter alia significat carbosum. Nos cum Cotelerio pag. 357 hic intelligimus rem affinem. *Vit. PP.* rem plane diversam ponunt lib. v, libell. 6, num. 4 : « Opus habuit in necessitate sua usque ad unam siliquam nummi (de qua Cangius in *Gloss. Lat.*) et cum non inveniret, accepit a quodam velut eleemosynam. » Vetus interpres legerit ἕως νόμου ἑνός, quando scripsit « usque ad unam siliquam nummi. » Codex noster de Vitis Patrum membranaceus, litteris uncialibus seu quadratis forte a mille circiter annis scriptus, sub nomine Cæsarii ep., ac notatus O Ms. 10, legit : « Opus habuit in cessitate (necessitate) sua usque ad unam siliquam nummos. »

(81) Ista narratur in *Vit. PP. ibid.*, libell. 6, num. 2, et apud Coteler. pag. 362 ex ore Danielis.

(82) Μαγιστριανός, *magistrianus* vel *magisterianus*. Erant illi ex officio militiæ palatinæ, qui et *agentes in rebus*. Varia de iis collegit Rosweydyus in Onomastico. Cangio est *officialis magistri officiorum* : In Codicis regularum, ab Holstenio editi, parte II, pag. 477, Grimlaicus, idem factum narrans : « Venit, inquit, quidam homo, nomine Magistratus, » ineptissime ponens nomen appellativum pro nomine proprio.

hæreditatem valde magnam : postquam id accepisset, voluit scindere. Procidit autem magistrianus ad pedes ejus, dicens : Oro te, ne scindas illud (83), si admittere recusas. Præterea discernendi facultate pollebat, si quis eum interrogaret. Sciscitante igitur abbate Marco (84), et dicente : Anne bonum est, aliquem nihil habere solatii in cella sua ? Etenim vidi fratrem habere parva olera, eaque evellere. Cui senex : Bonum enimvero est : verum prout hominis fuerit affectio : etenim si non habuerit robur in tali modo agendi, iterum plantabit alia. Alias rursum senex dixit abbati Alexandro : Quando abscideris palmeos tuos ramos (85), veni ut mecum comedas. Abbas autem Alexander lenite laborabat ac moderate. Utque adfuit tempus, habuit etiamnam palmeos ramos : volensque obtemperare sermoni Senis, permansit usque dum rem totam explevisset. Abbas itaque Arsenius ut vidit eum moras trahere, cogitans si forte haberet hospites, manducavit. Ast Alexander ubi absolvit, vespere rediit. Cui senex : An hospites habuisti ? Ille : Nequaquam, inquit. Tum senex : Cur non venisti ? Respondet : Quia dixisti mihi, Quando abscideris tuos ramos, veni : et observans mandatum tuum [cilius] non veni : modo enim laborem complevi. Et miratus est senex accurrationem ejus, et dicit ei : Ocius diverte (86), ut synaxin (87) persolvās, et aquam tuam (88) sumas : sin minus, statim corpus tuum incidet in infirmitatem.

18. Non verebatur beatus quodam tempore humiliari coram discipulis suis. Dum aliquando resideret in inferioribus partibus (i) et turbaretur, visum est ei cellam relinquere; nihil ex illa secum ferenti : profectusque est ad discipulos suos Pharanitas Alexandrum ac Zoilum. Dixit ergo Alexandro : Surge, et naviga. Et morem gessit. Ac Zoilo dixit : Veni mecum usque ad flumen, et quære mihi navem, quæ Alexandriam versus vela faciat : sicque tu ad fratrem tuum naviga. Zoilus autem

διακριτικὸς ὑπῆρχεν, εἴ ποτε ἤρετό τις. Πυθόμενου οὖν τοῦ ἀββᾶ Μάρκου καὶ λέγοντος· Καλὸν τὸ μὴ ἔχειν τινὰ παράκλησιν ἐν τῷ κελίῳ αὐτοῦ; καὶ γὰρ εἶδον ἀδελφὸν ἔχοντα μικρὰ λάχανα καὶ ἐκρίζουντα αὐτά. Εἶπεν ὁ γέρον· Καλὸν μὲν ἐστίν· ἀλλὰ πρὸς τὴν ἔξιν τοῦ ἀνθρώπου· ἐάν γὰρ μὴ ἔχη ἰσχὺν ἐν τῷ τοιοῦτῳ τρόπῳ, πάλιν φυτεύει ἄλλα. Ἄλλοτε πάλιν εἶπεν ὁ γέρον τῷ ἀββᾶ Ἀλεξάνδρῳ· Ὅτ' ἂν ἀποσχίσης τὰ θαλλία (i) σου, δεῦρο γεῦσαι μετ' ἐμοῦ. Ὁ οὖν ἀββᾶς Ἀλέξανδρος ὀμαλῶς εἰργάζετο καὶ ἐπιεικῶς, καὶ ὡς γεγόνασιν ἡ ὥρα, ἀκμὴν εἶχε θαλλία, καὶ θέλων τηρῆσαι τὸν λόγον τοῦ γέροντος, ἀνέμεινε πληρῶσι αὐτά. Ὁ [οὖν ἀββᾶς Ἀρσένιος ὡς εἶδεν ὅτι ἐχρόνισε, λογιζάμενος μήποτε ξένους ἔσχευ, ἐγεύσατο. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ὡς ἐτέλεσεν, ὅψε ἀπῆλθε· καὶ λέγει· αὐτῷ ὁ γέρον· Ξένους ἔσχες; καὶ λέγει· Οὐχί. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Πῶς οὐκ ἦλθες; Ὁ δὲ λέγει· Ὅτι εἰπές μοι· Ὅτ' ἂν ἀποσχίσης τὰ θαλλία σου, ἔλθε, καὶ τηρῶν σου τὸν λόγον, οὐκ ἦλθον, ὅτι ἄρτι ἐπλήρωσα. Καὶ ἐθαύμαζεν ὁ γέρον τὴν ἀκριθείαν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ταχύτερος κατάλυε, ἵνα καὶ τὴν σὺναξίν σου βάλῃς (k), καὶ τοῦ ὕδατός σου μεταλαμβάνῃς· εἰ δὲ μήγε, ταχέως ἔχει τὸ σῶμά σου ἀσθενῆσαι.

ιη). Οὐκ ἔδειτο δὲ ταπεινοῦσθαι καιρῷ τινι τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ὁ μακάριος καθηζόμενος αὐτοῦ ποτε ἐν τοῖς κάτω μέρεσι, καὶ ὄχλουμένου, ἔδοξεν αὐτῷ καταλιπεῖν τὸ κελλίον, μηδὲν ἐξ αὐτοῦ λαθῶν. Καὶ ἐπορεύθη πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς, τοὺς Φαρανίτας, Ἀλέξανδρον καὶ Ζωίλον. Εἶπεν οὖν Ἀλεξάνδρῳ· Ἀνάστα, ἀνάπλευσον. Καὶ ἐποίησεν οὕτως. Καὶ τῷ Ζωίλῳ εἶπεν· Δεῦρο μετ' ἐμοῦ ἕως τοῦ ποταμοῦ, καὶ ζήτησόν μοι πλοῖον ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀναπλέων. Καὶ οὕτως καὶ σὺ ἀνάπλευσον πρὸς τὸν

VARIE LECTIONES.

(i) Vit. PP. lib. v, libell. 15, num. 9, addunt *Ægypti*. (j) al. βαίτα. (k) al. ποιῆς ἀταράχως.

NOTÆ.

(83) Subditur in *Vit. PP.* « Quia incidetur mihi caput. Et dicit ei abbas Arsenius : Ego prius mortuus sum, quam ille ; ipse autem modo mortuus est ; quomodo me fecit hæredem. Et remisit testamentum ? nihil accipiens. » Hunc locum tangit D biographus infra num. 26 sub finem ; ut mirum sit hic omitti.

(84) Idemne ille Marcus, qui supra num. 7 (not. 45) ? De sancto homonymo, monacho in Scethi, cum epocha anni circiter 400, actum die 5 Martii, pag. 367 ; ubi et de duobus aliis pag. 368. Cæterum res hic a scriptore Vitæ expressa, habetur in *Vit. PP.* lib. v, libell. 10, num. 7 ; apud Coteler. pag. 358.

(85) *Vit. PP.* palmulas. Θάλλα simpliciter λ scribit Cangius, quod « in Lexico, inquit, Ms. Nicomedis. τὰ φύλλα τῶν φοινίκων, folia palmarum. » Plura ibidem.

(86) *Vitæ. PP.* lib. v, libell. 14, num. 1 : « Disjungere (interpres legerit καταλύου) ab opere tuo ; » sed « inscite et alieno plane sensu, » inquit recte Cotelerius in notis col. 799 : quomodo enim « disjungere ab opere, » seu opus mittere jubetur, qui

opus jam ita impleverat, ut non fuisset rediturus nisi postquam illud implevisset. Cotelerius pag. 359 vertit *solus* (addens, quid vi verbi διαλύω non importatur) *jejunium*. Adde, quod solvendum jejunium indicet potius ; id quod in proximo est, « aquam tuam sumas. » Itaque præplacet « diverte ; » hoc enim καταλύω per se et vi vocis significat, et cohæret cum adjunctis : quasi dicas : intro te recipe, quiesce paululum, ut synaxin seu officium recites (et quidem, prout habet alia lectio ad marginem textus apud Cotelerium notata ἀταράχως, sine perturbatione), et deinde famem pellas, reficias vires, sumendo aquam tuam ; Sin minus, etc.

(87) Synaxis præter alia significat officium ecclesiasticum, ut videsis apud Cangium in *Glossario Latino*, Cotelerius pag. 359 : « Quo et Officium tuum recites. » *Vit. PP.* loco proxime citato : « Ut et ministerium psallendi facias. » Malim « Officium tuum perficias vel recites ; » quid enim hic ministerium psallendi, etc. cum vacuo ventriculo, et summa debilitate, indicata per τὸ *Sin minus*, etc., quod sequitur ?

(88) Non utique *aquam* meram ; quæ nihil pro-

ἀδελφόν σου. Ὁ δὲ Ζώϊλος ἐπὶ τῷ λόγῳ ταραχθεὶς, ἅ
εἰσιώπησε, καὶ οὕτως ἐχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων. Κατῆλθεν οὖν ὁ γέρον ἐπὶ τὰ μέρη Θεβαΐδος, καὶ
ἠσθένησεν ἀρρώστειαν μεγάλην. Οἱ δὲ τούτου διακο-
νηταὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Μὴ ἄρα τις ἡμῶν ἐλύ-
πησε τὸν γέροντα, καὶ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη ἀπ'
ἡμῶν; Καὶ οὐχ εὖρον ἐν ἑαυτοῖς οὐδέν. Ὑγιάνας δὲ
ὁ γέρον εἶπεν· Πορεύσομαι πρὸς τοὺς πατέρας μου.
Καὶ οὕτως ἀναπλεύσας ἦλθεν εἰς τῆθ Πέτραν, ὅπου
ἦσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ὅντος δὲ αὐτοῦ πλησίον τοῦ
ποταμοῦ, παιδίσκη τις Αἰθιοπίσσα ἰλοῦσα, ἤψατο
μηλωτῆς αὐτοῦ. Ὁ δὲ γέρον ἐπετίμησεν αὐτῇ. Ἡ
οὖν παιδίσκη λέγει αὐτῷ· Εἰ μοναχὸς εἶ, πορεύου εἰς
τὸ ὄρος. Ὁ δὲ γέρον ἐπὶ τῷ λόγῳ κατανουγείας, ἔλε-
γεν ἐν ἑαυτῷ· Ἀρσένιε, εἰ μοναχὸς εἶ, πορεύου εἰς
τὸ ὄρος· καὶ ἐπὶ τοῦτο ἀπήντησεν αὐτῷ ὃ τε Ἀλέξ-
ανδρὸς καὶ Ζώϊλος, καὶ ἐπιπεσόντων αὐτῶν τοῖς ποσὶ
αὐτοῦ, ἔρριψεν ἑκυτόν ὁ Γέρον· καὶ ἔκλαυσαν ἀμ-
ρότεροι. Εἶπεν δὲ ὁ γέρον· Οὐκ ἠκούσατε, ὅτι ἀσθε-
νῶ; Καὶ εἶπον αὐτῷ· Ναί. Καὶ λέγει ὁ Γέρον· Καὶ
διὰ τί οὐκ ἤλθετε ἰδεῖν με; Καὶ λέγει ὁ ἀδελφός
'Αλέξανδρος· Ὅτι ὁ χωρισμός σου ἀπ' ἡμῶν οὐ γέ-
γονε πιθανός, καὶ πολλοὶ οὐκ ὤφελήθησαν, λέγοντες·
Ὅτι εἰ μὴ παρήκουσαν τοῦ γέροντος, οὐκ ἂν ἐχωρί-
σθη ἀπ' αὐτῶν. Καὶ λέγει αὐτοῖς. Κἀγὼ ἔγνω·
πάλιν οὖν μέλλουσιν λέγειν οἱ ἄνθρωποι· Ὅτι μὴ
εὐροῦσα ἡ περιστέρᾳ ἀνάπαυσιν τοῖς ποσὶν αὐτῆς,
ἀνέστρεψεν πρὸς Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν. Καὶ οὕτως
ἐθεραπεύθησαν, καὶ ἔμειναν μετ' αὐτοῦ (1) ἕως τῆς
τελευτῆς αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

C

CAP. III.

Fraudium dæmonis, et arcanorum perspicientia; morbus, visio, cura vilissimæ sepulturæ; mors; habitudo corporis, periocha vitæ, elogium.

16. Πάλιν ἄλλου πυθομένου, καὶ λέγοντος τῷ Ἀρ-
σενίῳ· Οἱ λογισμοὶ μου θλίβουσίν με, λέγοντες· Οὐ
δύνασαι νηστεῦσαι, οὐδὲ ἐργάζεσθαι, κἂν ἐπισκέπτου
ἀσθενούντας, καὶ τοῦτο δὲ ἀγάπη ἐστίν. Εἰδὼς δὲ ὁ
γέρον τὰς πονηρίας, καὶ τοὺς δόλους τῶν δαιμόνων,
λέγει τῷ ἀδελφῷ· Ὑπαγε, φάγε, πίε, κοιμῶ, καὶ
μὴ ἐργάζου· μόνον τοῦ κελλίου σου μὴ ἀποτῆς· ἦδη
γάρ ὅτι ἡ ὑπομονὴ τοῦ κελλίου φέρει τὸν μοναχὸν εἰς
τὴν τῆξιν αὐτοῦ. Οὐκ ἀπελπίμαζον δὲ τοῦ διορατι-

19. Dum rursus alius interrogaret ac diceret
Arsenio: Cogitationes meæ affligunt me, sugge-
rentes: Non vales jejunare, nec operari; saltem in-
firmos visita; atque hoc certe charitas est. Senex
itaque artes dolosque dæmonis perspecta habens,
dixit fratri: Vade, comede, bibe, dormi, et non
operare: modo a cella tua ne desistas: norat enim
patientis in cella exercitatioque monachum in or-
dinem suum redigi (92). Neque destituebatur cha-

VARIÆ LECTIONES.

(a) Coteler. ἔμεινε μετ' αὐτῶν.

NOTE.

fuisse ad eximendam famem et restaurandas vires,
sed tuam, qua vesci soles, pane, herbis, aut aliis
esculentis hujusmodi concoctam, sume, comede
(non dicitur bibe, quod fit in aqua mera). Sic dicitur,
jusculum sumere, lac comedere, quanquam
panis in eis maceratus sit.

(89) Scribendum hic *Alexandriæ*, non *Thebaidis*,
monuimus in *Commentario prævio*, num. 33. Ea
vero, quæ hic narratur, habes in *Vitis PP.* lib. v,
libell. 15, num. 9, apud Coteler. a pag. 363.

(70) Intellige Petram Troes, de qua supra. Su-
rius num. 22 vocat Petram Stromes. Apropo-
rium Medicæum regis Franciæ infra citatum habet
Στρούμωνης, sed scriptio sibi non constat; nam
et Τρώμην paulo post lego in accusandi casu.
Neutra placet. *Vit. PP.* ibidem num. 10, *Trohem*.

(91) Μελωτή, *melote* vel *melotes*, pellis ovina, a
Græco μῆλον, *ovis*, sed et quodcumque animal

quadrupes. Itaque Ciaconius in notis ad Cassianum
p. 681 recte censet, posse accipi pro quacunque
pelle. Determinate etiam sumi potest pro pelle
caprina. Cassianus libro 1, capite 8, de melote
monachorum Ægyptiorum agens, sic scribit: « Ul-
timus est habitus eorum pellis caprina, quæ me-
lotes vel pera appellatur. » De his plura Cangius
in utroque *Glossario*.

(92) *Vit. PP.* lib. v, libell. 7, num. 27 hæc
addunt de monacho isto: « Qui cum fecisset tres
dies, extædiatus est, et inveniens paucas palmulas,
soidit eas: et iterum in crastino cœpit plectam
facere ex eis. Qui cum esurisset, dixit intra se:
Ecce aliæ paucae sunt palmæ; explico eas; et
manduco. Et cum perexpendisset eas, dixit iterum:
Lego parum, sic manduco. Et cum legisset, dixit:
Dicam aliquantos psalmos, et jam securus man-
duco. Et ita paulatim proficiebat, Deo cooperante,

rismate perspicendi arcana vir celebris, divina gratia cumulatissimus. Sedente (93) eo in cella, venit vox, dicens ipsi : Adesdum, ostendam tibi opera hominum. Surgensque exivit; eumque transtulit in locum aliquem, et ostendit ei Æthiopem scindentem ligna, atque in magnum fascem illa, coacervantem : quem tentabat portare, sed non poterat ; et pro eo ut demeret ex eo quidquam, iterum discedens scindebat ligna, et fasci apponebat. Et postquam paulum processisset, ostendit ipsi quemdam, qui ad lacum stabat, hauriebatque ex eo aquam, et transferebat in vas pertusum ; quod eam effundebat. Et denuo dicit ei : Adesdum, ostendam tibi [aliud]. Et contemplatur templum, ac duos viros, qui equis insidebant, et portabant lignum oblique unus post alium. Volebant autem per templi januam ingredi, et non valebant, quia lignum eorum erat obliquum ; nec dimisit se unus post alium, ut portaret lignum in rectum ; et ideo manserunt extra portam. Et sciscitabatur Arsenius, quidnam hæc sibi vellent. Dictumque est illi : Hi sunt, inquit, qui portant lignum justitiæ cum superbia, et non demiserunt se ad incedendum per viam humilem Christi : ideo manent extra regnum Dei. Qui vero ligna scindit, homo est peccatis onustus, qui loco poenitentiae alia adjicere non cessat. Ille autem, qui aquam haurit, homo est, qui opera quidem bona facit ; sed quoniam mala quædam cum iis habet, in eo bona etiam perdidit. Vigilantia igitur homini opus est in operibus suis, ut non in vanum laboret.

20. Hoc quoque de ipso narratur : Dum aliquando in Sceti ægrotaret, profectus presbyter tulit eum ad ecclesiam, et posuit in strato (64), parvumque cervical ad caput ejus. Unus e senibus, cum venisset, ut ipsum viseret, et vidisset eum in strato, scandalum passus est, dicens : Hiccine est abbas Arsenius, et hoc modo recumbit ? Senior vero sumpsit eum ac dixit : Ecquod erat opus tuum in pago tuo ? Respondet senex : Pastor ovium eram. Instat presbyter : Quo pacto igitur, inquit, vitam

ακού χαρίσματος, ἔμπλεως ὢν ὁ αἰοίδιμος θείας χάριτος. Καθημένους οὖν αὐτοῦ εἰς τὸ κελλίον, ἤλθε φωνή, λέγουσα αὐτῷ· Δεῦρο, δεῖξω σοι τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀναστὰς ἐξῆλθεν, καὶ ἀπήνεγκεν αὐτὸν εἰς τόπον τινά, καὶ ἔδειξεν αὐτῷ Αἰθίοπα, κόπτοντα ξύλα, καὶ ποιοῦντα φορτίον μέγα· ἐπαίφαζε δὲ βασιτάσαι αὐτό, καὶ οὐκ ἠδύνατο, καὶ ἀντὶ τοῦ ἄραι ἐξ αὐτοῦ, ἀπελθὼν πάλιν ἔκοπτε ξύλα, καὶ προσετίθη τῷ φορτίῳ. Καὶ προβάς ὀλίγον, ἔδειξεν αὐτῷ τινα ἰστάμενον ἐπὶ λάκκου, καὶ ἀντλοῦντα ὕδωρ ἐξ αὐτοῦ, καὶ μεταβάλλοντα εἰς δεξαμένην τετραπυρμένην, καὶ τὸ αὐτὸ ὕδωρ ἐκγέουσαν. Καὶ πάλιν λέγει αὐτῷ· Δεῦρο, δεῖξω σοι· καὶ θεωρεῖ ἱερὸν καὶ δύο ἀνδράς καθημένους ἵπποις, καὶ βασιτάζοντας ξύλον πλαγίως ἕνα κατὰ τοῦ ἑνός. Ἦθελον δὲ διὰ τῆς πύλης τοῦ ἱεροῦ εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἠδύναντο, διὰ τὸ εἶναι τὸ ξύλον αὐτῶν πλαγίον· οὐκ ἔταπεινώσατο δὲ αὐτὸν ὁ εἰς ὀπίσω τοῦ ἄλλου ἐνέγκαι τὸ ξύλον ἐπ' εὐθείας καὶ διὰ τοῦτο ἔμειναν ἔξω τῆς πύλης. Ἐπίθετο οὖν ὁ Ἀρσένιος τί ἦ ταῦτα ; Καὶ ἐῤῥέθη αὐτῷ. Οὗτοί εἰσι, φησίν, βασιτάζοντες ξύλον δικαιοσύνης μετὰ ὑπερηφανίας, καὶ οὐκ ἔταπεινώθησαν τοῦ πορευθῆναι (n) τῇ ταπεινῇ ὁδῷ τοῦ Χριστοῦ, διὸ μένουσιν ἔξω τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ τὰ ξύλα κόπτων, ἀνθρωπὸς ἐστι ἐν ἀμαρτίαις πεφορτισμένος, καὶ ἀντὶ τοῦ μετανοῆσαι, ἕτερα προστιθῶν οὐ παύεται (n). Καὶ ὁ τὸ ὕδωρ ἀντλῶν, ἀνθρωπὸς ἐστι καλὰ μὲν ἔργα ποιῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ σὺν αὐτοῖς ἔχει τινὰ πονηρὰ, ἐν τούτῳ ἀπόλεσε καὶ τὰ χρηστά· Χρεία οὖν νηψείως τῷ ἀνθρώπῳ εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἵνα μὴ εἰς κενὸν κοπιᾷ.

β' Διηγούμενον δὲ ἐστὶ καὶ τοῦτο περὶ αὐτοῦ· ὅτι ἀσθενήσαντος αὐτοῦ ποτε εἰς Σκήτιν, ἀπῆλθεν ὁ πρεσβύτερος, καὶ ἤνεγκεν αὐτὸν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἔθηκεν αὐτὸν εἰς χαλάριον, καὶ μικρὸν προσκεφάλαιον πρὸς τῆ κεφαλῇ αὐτοῦ. Καὶ εἰς τῶν γερόντων ἑλθὼν εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, ἰδὼν αὐτὸν εἰς τὸ χαλάριον, ἐκτανθάλισθη, λέγων· Οὗτός ἐστιν ὁ ἀββάς Ἀρσένιος, καὶ εἰς ταῦτα ἀνάκειται ; Λαθὼν δὲ αὐτὸν ὁ πρεσβύτερος, λέγει αὐτῷ· Τί ἦν τὸ ἔργον σου ἐν τῇ κώμῃ σου ; Λέγει ὁ γέρον· Ποιμὴν προ-

VARIAE LECTIONES.

(m) Coteler. τοῦ διορθώσασθαι ἐκρυπτοῦς καὶ πορευθῆναι, etc. (n) Coteler. ἄλλας ἀνομίαις προστιθεὶ ἐπάνω τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ.

NOTÆ.

donec veniret ad ordinem suum. Et cum accepisset fiduciam adversus cogitationes malas, vincebat eas. » Cotelerius, pag. 355, illa non legit in suo textu.

(93) Præmittitur in *Vit. PP.* lib. v, libell. 18, num. 2 : « Dixit abbas Daniel, qui erat discipulus abbatis Arsenii ; quia narravit ei abbas Arsenius, tanquam de alio aliquo dicens (puto tamen, quod de eo dicebatur). « Quæ itidem ex ore Danielis referuntur apud Coteler. pag. 364. In codice nostro membranaceo O ms. 5, olim collegii nostri Ingolstadiensis, qui ad calcem inchoatus notatur anno 829, habetur : « Bratus Arsenius referebat, eo quod, dum in propria cella residuos viros, » etc., ibi est : « Vidit ante portam civitatis duos juvenes, » etc.

(94) Χαλάριον et χαράριον, matta, pellis, vel lectus pellibus instratus. Vide notas Cotelerii col. 799 et Glossar. Græc. Cangii. Certe apud utrumque a Joanne Geometra exprimitur per κῶμα in sequenti, quem citant, versiculo ;

Μέμφετο Ἀρσενίον τις ἰδὼν ἐπὶ κώμασιν ὄντα.
Vituperabat Arsenium aliquis, videns eum esse su-
[per pellibus.

τὸ κῶμα ἐστὶν pellis agnina vel ovina : et quippe ni aliorum quadrupedum ? Κῶμα etiam significat stragulum. In apographo Medicæo regis Franciæ est εὐτελής τι στρώμα : apud Surium num. 21 vile stragulum. Porro historiam hanc commemorat laudatus Coteler., pag. 367.

δάτων ἡμην. Καὶ λέγει ὁ πρεσβύτερος · Πῶς οὖν, φησὶ, διήγεις τὸν βίον σου · Ὁ δὲ φησιν · Ἐν κόπῃ πολλῷ, καὶ μόχθῳ. Καὶ λέγει αὐτῷ · Καὶ πῶς διάγεις ἀρτίως ἐν τῷ κελλίῳ σου ; Ὁ δὲ ἔφη · Καλῶς ἀναπαύομαι. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ πρεσβύτερος · Βλέπεις τοῦτον τὸν ἀββᾶν Ἀρσένιον ; πατὴρ βασιλέων ὑπῆρχεν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ χίλιοι δοῦλοι σιρικοφόροι παρέσταν (m) αὐτῷ · πολύτιμα δὲ στρώματα ὑποκάτω αὐτοῦ ἦν · σὺ δὲ ποιμὴν ὦν, οὐχ εἶλες, ἦν νῦν ἔχεις, ἀνάπαυσιν · καὶ οὗτος τὴν τρυφήν, ἦν εἶχεν ἐν τῷ κόσμῳ, ὡδὲ οὐκ ἔχει. Ἴδου οὖν, σὺ μὲν ἀναπαύῃ, κάκεινος θλίβεται. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, κατηνύγη, καὶ ἔβαλε μετάνοιαν, λέγων · Συγχωρήσόν μοι, ἀββᾶ, ἡμάρτηκα, ὅτι οὗτος ἦλθεν εἰς κόπον, κήγῳ εἰς ἀνάπαυσιν · καὶ ὠφελήθεις ὁ γέρων ἀνεχώρησε.

καὶ. Τοῦτῳ μακαρίῳ ἐπέστησαν οἱ δαίμονες ἐν τῷ κελλίῳ, θλιβόντες αὐτὸν. Παραλαβόντες δὲ οἱ διακονοῦντες αὐτῷ, καὶ στάντες ἐξω τῆς κέλλας, ἤκουσαν αὐτοῦ βοῶντος πρὸς τὸν Θεὸν καὶ λέγοντος · Ὁ Θεὸς μου, μὴ ἐγκαταλίπῃς με · οὐδὲν ἐποίησα ἐνώπιόν σου ἀγαθόν · ἀλλὰ δός μοι κατὰ τὴν χρηστότητά σου βαλεῖν ἀρχήν. Πυθόμενου δὲ αὐτὸν ἐτέρου ἀδελφοῦ ἀκοῦσαι λόγον ὠφελείας, εἶπεν αὐτῷ ὁ γέρων · Ὅση δύναμις, ἀγώνισαι, ἵνα ἡ ἔνδον σου ἐργασία κατὰ Θεὸν ἦ, καὶ νικήσεις τὰ ἔξω πάθη. Διηγεκῶς οὖν ἐν πολλοῖς ἔτεσιν ὁ Μακάριος τοὺς ἀσκητικούς αὐτοῦ ἀγῶνας, καὶ ἀνάπλευς ὦν παντὸς κατορθώματος, ἐπεὶ ἐνέστηκεν ὁ τῆς μεταστάσεως καιρὸς, παρρηνῆει (n) τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων · Μὴ φρονεῖσθε ποιεῖν ἀγάπας · ὑπὲρ ἐμοῦ · ἐγὼ γὰρ εἴ τι ἐποίησα ἐξαυτῷ p, ταύτην ἔχω εὐρεῖν. Ἐταράχθησαν οὖν οἱ μαθηταί. ἀκούσαντες ταῦτα · καὶ κέγει αὐτοῖς · Ὅπως ἦλθε ἡ ὥρα · ὅτε δὲ ἔρχεται, λέγω ὑμῖν κριθῆναι δὲ ἔχω μεθ' ὑμῶν ἐπὶ τοῦ βήματος (o) τοῦ Χριστοῦ, εἰς δώσητε τὸ λείψανόν μου τι, τί οὖν, φησὶ, ποιήσομεν ; ὅτι οὐκ οἶδαμεν ἐνταφιάσαι. Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Γέρων · Οὐκ οἶδατε βαλεῖν σχοινίον q, καὶ ἀραὶ με εἰς τὸ ὄρος ; οὗτος δὲ ἦν ὁ λόγος τοῦ Γέροντος · Ἀρσένιε, διὸ ἐξῆλθες ; τοῦτο σημαῖνον. Ἐπεὶ περ, φησὶ Θεῷ συνεῖναι σαυτὸν προέθου, ἀκλό-

traxisti ! Hic vero, In labore multo, ait, et ærumna. Tum alter rursus : Et qui nunc degis in tua cella ? Respondit : Commode quiesco. Et iterum presbyter : Vides abbatem hunc Arsenium ? Pater imperatorum erat in sæculo, et mille famuli sericis induti astabant ei, pretiosa etiam strata erant subter ipso : tu vero non habuisti pastor existens, quam nunc habes, requiem : sed ille delicias, quas habuit in sæculo, hic non habet. Vide igitur ; tu quieti indulges ; ille vero afflicatur. Quibus auditis, compunctus est, ac corpore inclinato veniam petiit dicens : Ignosce mihi, abba, peccavi. Hic venit ad laborem, et ego ad requiem. Et cum fructu senex discessit.

B 21. Beatum (95) istum aliquando in cella aggressi sunt dæmones, affligentes eum. Accedentes autem qui ministrabant ipsi, et stantes extra cellam, audierunt ipsum clamantem ad Deum, ac dicentem : O mi Deus, ne derelinquas me ; nihil boni in conspectu tuo egi : sed da mihi propter benignitatem tuam, ut jaciam fundamentum. Dum autem (96) alius frater interrogaret ipsum, ut boni aliquid ex ipso audiret, dixit senex : Contende, quantum potes, ut interna operatio tua sit secundum Deum, et externas appetitiones superabis. Postquam itaque beatus assidue ascetica sua certamina per multos annos exanlasset (97), omni virtute jam plenus, instaretque tempus migrationis ejus, hortabatur discipulos suos, dicens : Ne solliciti (98), ut agapas (99) faciatis pro me : nam ego, siquidem mihi feci, illam inveniam. Turbati ergo (1) sunt discipuli, hæc audientes ; et dixit illis : Nondum venit hora, quando autem venerit, dicam vobis. Judicium enim vobiscum subire debeo ante tribunal Christi, si cuiquam dederitis corpus meum (2). Quidnam ergo, inquirunt, faciemus ? quia nescimus (3) illud sepelire. Et dicit eis senex : Non nostis mittere funem, et tollere me in montem ? Illud autem frequenter usurpabat : Arseni,

VARIE LECTIONES.

(o) al. ἀγάπην. (p) additur apud Cotel. ἀγάπην. (q) Coteler. εἰς τὸν πόδα μου, *in pedem meum*.

NOTÆ

(m) Παρέσταν per syncopen pro παρέστησαν. Paulo post occurrit ἐπέστησαν absque syncopa.

(n) Παρρηνῆει, pro quo substitue παρῆναι : a παραίνεω nisi, more Græcis alibi satis familiari, auctor usus fuerit anadiplosi, seu republicatione ratione secundæ syllabæ.

(o) Coteler. Ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ φοβεροῦ (al. Χριστοῦ) : *ante tremendum tribunal*.

(95) *Vit. PP.* lib. v, libell. 15, num. 5 : Coteler, pag. 353.

(96) *Vit. PP.* ibid. libell. 11, num. 1.

(97) Ἐξαντλησάμενος addidi, quo fieret perfectus sensus ; nisi forte pro διηγεκῶς scribendum sit διενεγκῶν.

(98) *In Vit. PP.* lib. v, libell. 10, num. 9, et apud Coteler. pag. 369 narratur ex ore Danielis.

(99) Ἀγάπας hic intellige eleemosynas, refectioes pauperum. Vide utrumque *Glossarium Cangii. Vit. PP.* lib. iii, num. 163, pag. 524 habent :

« Nemo super me faciat charitatem, nisi in sola oblatione : ego si feci charitatem, invenio illam. »

(1) *In Vit. PP.* lib. iii, num. 163, pag. 523 præmittitur : « Turbati autem discipulis, quasi jam tempore propinquante. » Et lib. v, libell. 15, num. 9 : « Qui cum moreretur turbati sunt valde. » Coteler., pag. 369, μέλλοντος τελευτῆν : *Cum moriturus esset*.

(2) *Vit. PP.* « Sic permiseritis cuiquam de corpore meo aliquid facere. »

(3) *Vit. PP.* « Mortuum vestire vel sepelire. »

quare [sæculo] egressus es (4)? Hæc re significans: **A**νητον τὸν νοῦν διατῆρει, ἵνα μὴ διὰ τῆς λήθης κενὸς Quoniam, aiebat, te ipsum obtulisti, ut cum Deo versareris, custodi mentem imperturbatam, ut per oblivionem, vacuus non fias ad conversandum cum Deo.

22. Dicebat etiam illud: Pœnituit enim vero me sæpius (5), locutum esse; tacuisse vero nunquam. Hoc quippe indicavit (6) Sanctus, per multiloquium sæpius hominem, qui non attendit, ut congrua proferat, labi; in calamitates utique mortiferas ac contentiones præcipitatum. Quod dum amens non sentit, pœnitentia non ducitur, sed impudentia potius e contrario ad loquendum roboratur propter contentionem malitiæ: nam pedica valida viro sunt propria labia et proprii oris verbis captatur. At sapientem, et qui mentem expurgatam habet, locutum præter id quod debuit, sæpius pœnituit. Utinam, inquiebat, sermonem hunc non protuissem! Ex multiloquio enim non evitabis peccatum. Ideo bona res est opportunum silentium. Quando jam morti erat vicinus (7), viderunt eum fratres flentem; et dicunt et: Vere, an et tu times, Pater? Respondet: Vere, timor, qui nunc mecum est in hac hora, mecum erat, ex quo monachus factus sum (7*): et sic obdormivit in pace. Certe abbas Pœmen (8), audita ipsius morte, lacrymans dixit: Beatus es, abba Arseni, quod te ipsum flevisi in hoc mundo: qui enim seipsum hic flere voluntarium, illic non flere impossibile est præ tormentis.

23. Narravit de ipso abbas Daniel, quod nunquam loqui voluerit de quæstione aliqua Scripturæ, C quanquam, si voluisset, loqui potuisset: sed neque epistolam facile scribebat. Quando autem per intervalla veniebat ad ecclesiam pone columnam sedebat, ut nemo videret faciem ejus, neque ipse rei alteri attenderet. Erat vultus ejus angelicus instar Jacob; erat ipse totus canus; ore festivus, aridus, statura procerus, at præ senectute incurvus. Habebat barbam prolixam, ad pectus usque protensam: pili autem oculorum ejus præ multo fletu exciderant. Obiit annum agens nonagenum

χβ'. Ἐλεγε δὲ καὶ τοῦτο· Λαλήσας γὰρ πολλάκις μετεμελήθην, σιωπήσας δὲ οὐδέποτε. Τούτῳ γὰρ ᾤδηλωσεν ὁ Ὁσιος, ὅτι ἐκ πολυλογίας πολλάκις, καὶ μὴ ἐστοχασμένοις προσφέρειν τὰ ἀρμόζοντα, ἐκπίπτει ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐπὶ συμφορὰς ἴσως καὶ θανατηφόρους, καὶ δικαιολογίας κρημιζόμενος· ὁ ἄφρων μὴ αἰσθανόμενος, οὐ μετεμελήθη, ἀλλὰ μάλλον ἀναισχυντῶν ἐπὶ τὸ ἐναντιὸν εἰς τὸ λέγειν ἀνδρίζεται διὰ ἔριν κακίας· παγίς γὰρ ἰσχυρὰ ἀνδρὶ τὰ ἴδια χεῖλη, καὶ ἀλίσκεται ῥήμασιν ἰδίου στόματος. Ὁ δὲ εὐφρων, καὶ τὸν νοῦν κεκαθαρμένον ἐπέχων, λαλήσας παρὰ τὸ δέον, πολλάκις μετεμελήθη. Εἴθε γὰρ, φησί, μὴ τόνδε λόγον προσέζηγεγον· ἐκ γὰρ πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξει ἁμαρτίαν. Διὰ τοῦτο καλὸν ἢ εὐκαιρος σιωπή. Ὡς δὲ ἐγγύς ἦν τοῦ τελευτῆν, εἶδον αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ κλαίοντα, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Ἐν ἀληθείᾳ καὶ σὺ φοβῆ, Πάτερ; Καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἐν ἀληθείᾳ ὁ φόβος ὁ νῦν ὦν μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ· μετ' ἐμοῦ ἦν, ἀφ' οὗ γέγονα μοναχός· καὶ οὕτως ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ. Ἀμέλει ὁ ἀββᾶς Ποιμὴν ἀκούσας ὅτι ἐκοιμήθη, δακρύσας εἶπεν· Μακάριος εἶ, ἀββᾶ Ἀρσένιε, ὅτι ἔκλαυσας σαυτὸν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ· ὁ γὰρ μὴ κλαίων ἑαυτὸν ὧδε, αἰωνίως ἐκεῖ κλαύσεται· εἴτε οὖν ὧδε ἐκὼν, εἴτε ἐκεῖ ἀπὸ βασάνων ἀδύνατον μὴ κλαῦσαι.

κγ'. Διηγήσατο δὲ ἀββᾶς Δανιὴλ περὶ αὐτοῦ, ὅτι οὐδέποτε ἠθέλησε λαλῆσαι ζήτημα τῆς Γραφῆς, καὶ περὶ δυναμένου λαλῆσαι, εἰ ἠθέληεν· ἀλλ' οὔτε ἐπιστολὴν ταχέως ἔγραφε. Ὅτε δὲ ἤρχετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ χρόνου, ὀπίσω τοῦ στόλου ἐκαθίζετο, ἵνα μηδεὶς ἴδῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, μὴ τε αὐτὸς ἄλλου προσχῆ· ἦν δὲ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἀγγελικόν, ὡς περ τοῦ Ἰακώβ, ὀλοπόλιος, ἀστειὸς τῷ στόματι, ξηρὸς δὲ ὀπίρρη καὶ μακρὸς, ἀλλ' ἐκυρτώθη ἀπὸ τοῦ γήρωτος. Εἶχεν δὲ τὸν πάγωνα μέγαν, φθάνοντα ἕως τῆς κοιλίας· αἱ δὲ τρίχες τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἔπεσον ἀπὸ τοῦ πολλοῦ κλαυθμοῦ· τελευτᾷ δὲ τῶν ἐνενη-

VARIÆ LECTIONES.

(p) al. ἤμελλεν παραδιδόναι τὸ πνεῦμα. (s) Coteler. σώματι. (t) Coteler. ἐγένετο.

NOTÆ.

(p) Συναμιλλᾶσθαι, quod erat in nostro apographo, quam hic satis ad propositum faciat, non video: est enim cum aliquo concertare. Melius quadrat συνομιλεῖσθαι, ut hic sit versari cum Deo: sicque congruit τῷ συνεῖναι, quod præcedit.

(4) Vit. PP. « Ille autem sermo semper erat in ore Arsenii. » Quod etiam præ oculis habuit sanctus Euthymius, ut constat ex Vita ejus 20 Januarii, pag. 311, num. 59. Sanctus Dorotheus archimandrita, a Corderio nostro editus, institutione 10 sic habet: « Arsenius abbas sibi ipse assidue inculcabat: Arseni quare exivisti? Nos tam perditæ socordēs sumus, ut neque sciamus, quare exiverimus, neque intelligamus, quid sit, quod voluerimus. Quapropter non solum proficimus, sed semper affligimur. »

(5) Vit. PP. « Semper pœnituit: » Coteler. sæpe

(6) Hanc ascoticam explanationem vel proprio

morte adjecerit, vel aliunde fuerit mutuatus sanctus Theodorus Studita, quam nec apud Cotelerium, nec in Vit. PP. hic reperio.

(7) Vit. PP. « Cum autem traditurus esset spiritum. »

(7*) Vit. PP. addunt: « Et timeo valde. » Ad diem 8 Januarii in Vita B. Laurentii Justiniani patriarchæ Veneti, cap. 10. pag. 561, de ipso morituro dicitur, « In fiducia Macarium, in timore Arsenium referens: Inter utrumque incedens, ut cum fiducia metueret, nec sine timore confideret. »

(8) De eo Commentariis præviis; qui in Vit. PP. vocatur Pastor, id ὄντιν ποιμὴν Græce sonat.

κοντα πέντε · ἐποίησεν δὲ εἰς τὸ παλάτιον τοῦ τῆς Α
θείας μνήμης Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἕως τοῦ τεσσα-
ρακοστοῦ ἔτους τῆς αὐτοῦ ἡλικίας, καὶ ἐν τῇ Σκῆτι
ἔτη μ', καὶ δέκα εἰς Τρώην τῆς ἄνω Βαβυλῶνος κατ-
έναντι Μέμφεως · καὶ ἔτη γ' εἰς τὸν Κάνωπον τῆς
Ἀλεξανδρείας, καὶ ἄλλα δύο ἔτη ἦλθεν πάλιν εἰς
Τρώην, καὶ ἐκεῖ ἐκοιμήθη, τελέσας ἂ ἐν εἰρήνῃ καὶ
φύσῃ Θεοῦ τὸν ὁρόμον αὐτοῦ · ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ
πλήρης Πνεύματος ἁγίου, καὶ πίστεως. Κατέλιπε δέ
μοι τὸν χιτώνα αὐτοῦ τὸν δερματινὸν, καὶ τρίχινον
κάμισιν λευκὸν, καὶ σανδάλια σεθένινα Ὑ, καὶ ἐγὼ ὁ
ἀνάξιος ἐφόρεσα αὐτὰ, ὅπως εὐλογηθῶ. Τοῦτο τὸ πέ-
ρας τοῦ βίου τοῦ Μακαρίου Ἀρσενίου, ὡς ἐν ὀλίγοις
δὲ διηγημένον, οὐ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀξιαγίστων
αὐτοῦ πρακτικῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸ φθάσαι βραχυμερὲς
γραφῇ παραδοθῆναι παρὰ τῶν ὁσίων γερόντων.
Ἡμεῖς δὲ καὶ τὰ περὶ ἐκπτῶν ληψόμενοι ς, οὐκ ὀκνή-
σομεν τόλμη χρώμενοι προσθῆναι τι τοῖς εἰρημένους,
τῆς μὲν πενιχρολογίας ἡμῶν δόλῳσι, τοῦ δὲ πρὸς
τὸν Ἄγιον πόθου ἀποπλήρωσι.

κδ'. Τίς λόγος δυναθεῖν φράσαι τοῦ πνοβίου
τούτου, καὶ τρισημῆκος ὁσιωτάτου ἀνδρὸς τὰ κατ-
ορθώματα διηγήσασθαι; ἂ οὐ μόνον ἢ καθ' ἡμᾶς γε-
νὰ θαυμάζει, καὶ πειρᾶται τὰς τούτου ἀθλητικὰς ἐν
ἀκρίαις παλαιστρας ζηλοτυπῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀκρέ-
μονες καὶ κορυφαῖοι τῶν ἁγίων ἀρχαίων Πατέρων
τῆν τοῦ ἐμηνύσαντο πολιτείαν · λέγω δὴ τὸν μέγαν
Εὐθύμιον, ὃς πᾶσαν σπουδὴν ἐποιεῖτο τούτου μιμεῖ-
σθαι τὰς ἁρετὰς, τὴν τε ἡσυχίαν αὐτοῦ, καὶ σιωπὴν,
καὶ ταπεινοφροσύνην, τὸ τοῦ ἐνδύματος εὐτελες, καὶ
τὴν τῶν βρωμάτων ἀποχὴν, καὶ τὴν εἰς πάντα κερ-
τερίαν τὸ ἐαυτῷ προσέχειν, κατὰ τὸ ὑπ' ἐκείνου λε-
γόμενον · Ἀρσένιε, διὸ ἐξῆλθες; Ἐζῆλου δὲ αὐτοῦ
καὶ τὴν κατάνυξιν, καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τὰς παννύ-
χους ἀγρυπνίας, τὸ φιλέρημόν τε καὶ μισδόξον, καὶ

quintum. Mansit porro in palatio imperatoris Theo-
dosii magni divinæ memoriæ usque ad annum
sux ætatis quadragesimum (9) : in Sceti annos
quadraginta : in Troe vero superioris (10) Babylo-
nis versus Memphim, annos decem : tres in Cano-
po (11) Alexandriæ : et reliquis duobus annis re-
diit in Troen ; ibique obdormivit, consummans
cursum suum in pace ac timore Dei : quia erat vir
bonus et plenus Spiritu sancto et fide. Reliquit
autem mihi pelliceam suam tunicam, albamque cam-
misiā (12) cilicioam, nec non sandalia, e palmu-
la confecta. Et ego indignus illa gestavi, ut bene-
dicerer (13). Hic vitæ Arsenii transitus ; paucis
quidem expositus, non autem prout rerum, quas
gessit, admiratione dignarum multitudo exigebat ;
sed prout secundum tenue, quod præcessit, com-
pendium a sanctis senibus scripto commendatæ
sunt. Nos vero, post hæc ab ipsis accepta, non gra-
vabimur audere aliquid, et adjungere iis, quæ jam
dicta sunt, tam ut ostendatur sermonis nostri pen-
nuria, quam ut propensa in sanctum voluntas
expleatur.

24. Quenam fortunatissimi hujus, beatissimi
ac sanctissimi viri recte factis recensendis par esse
possit oratio ? Quæ non tantum ætas nostra admi-
ratur, et æmulari conatur exantlata ab illo solita-
riæ vita certamina, sed antiquorum quoque san-
ctorum Patrum primores ac principes hujusce
expresserunt vitæ institutum : magnum dico
Euthymium, qui operam dedit maximam, ut ipsius
virtutes imitaretur ; secessum ipsius, silentium,
humilitatem, vestitus vilitatem, ciborum absti-
nentiam, vigilantiam, qua in omnibus sibi atten-
debat, juxta id, quod ab ipso dictum est : Arseni,
cur [sæculo] existi ? Ad hæc æmulari satagebat
ipsius compunctionem, lacrymas, pervigilationes
nocturnas, amorem solitudinis, odium gloriæ et

VARIÆ LECTIONES.

(u) al. τελεώσας. (v) al. σεθένινα σεθένινα. (x) λαδόμενοι.

NOTÆ.

(9) Coteler. pag. 371, *annos quadraginta*, ut ali-
bi observavimus ; addens : « Pater factus divinissi-
morum Arcadii et Honorii. »

(10) *Vit. PP.* lib. v, libell. 15, num. 10. « In
loco, qui dicitur Trohen supra Babyloniam. » Inter-
pres in Græco legerit εἰς Τρώην τὴν ἄνω Βαβυ-
λῶνος, vel εἰς Τρώην ἄνω τῆς Βαβυλῶνος. Et sic
intellige textum nostrum : neque enim duæ Baby-
lones fuerunt in Ægypto, uti nec duæ Memphis :
et similis haud dubie sensu in *Fatis sacris Æthio-
picis*, a Jobo Ludolfo in *Historiæ Æthiopica* editis,
pag. 425 intellegitur Ptolomæus martyr e Memphi
superiore. De istis duabus urbibus dictum in *Comm.*
præf. Adde, hic designari Babylonem novam, ad
Nilum fluvium, postea dirutam ; ex cujus ruinis
excitata fuit in vicinis urbs Cairus, totius Ægypti
caput ; a qua tantisper distant ejus rudera, quæ
etiānum videri dicuntur.

(11) De canopo supra : quibus addi possunt ex-
notationibus Valesii ad librum III *Historiæ ecclesi-
asticæ* Sozomeni, pag. 117, quæ habet de insigni
monasterio Tabennensium : ex quo factum, ut Ca-
nopus, quæ antea ob luxum et delicias infamis

fuerat, insula Metanœa vocaretur : inducitque
sanctum Hieronymum et Athanasium presbyterum,
de eo loquentes ; qui postremus ibidem vocat
« Metanœam, suburbanum maximæ urbis Ale-
xandriæ, quod olim Canopus vocabatur. »

(12) Κάμισιν, Coteler. Κάμισιν, estque subucula,
linea interula, indusium, lintea sindon : de qua
voce Cangius et *Onomasticum* Rosweydi. Vocis
etymon tradit sanctus Isidorus Hispalensis lib. IX
Originum ; stratum enim vel lectus *cama* Hispa-
nico idiomate vocatur. *Camisia* Gallis *chemise*. In
liturgicis est exterior vestis alba clericorum, in
eclesia gestari solita.

(13) Inconismus sancti, sive exterior corporis
species, ab auctore Vitæ accuratissime hic deline-
ata, narratur apud Coteler. pag. 371 : in *Vit. PP.*
lib. v, libell. 15, num. 10 : ibidem etiam brevis
hæc vitæ periorcha. Codex noster Ingolstadiensis
plane singularis est, dum dicit : « Moritur annorum
centum xv ; » at facile alicubi ex xcv (quæ lectio
ex Vita nostra, *Vitis PP.* ac Cotelerio probatur
esse genuina) formari potuit cxv, transposita lif-
tera x.

societatis, alacritatem ac contentionem in orando, commiserationem ac discretionem. Omni itaque studio vitæ ipsius institutum imitatus, gratiarum etiam, quibus ille erat præditus, donum fruendum accepit, sanctissimi Spiritus communicationem, divini luminis illustrationem ac gratiam perspicendi arcana.

μισοσύντονον, τὸ εἰς προσευχὴν πρόθυμὸν τε καὶ εὐτόνον, τότε συμπαθὲς καὶ διακριτικόν. Ἐπειδὴ τοῖνον πάσῃ σπουδῇ τὴν ἐκείνου ἐμιμήσατο πολιτείαν, καὶ τῶν ἐκείνου προσόντων χαρισμάτων ἠξιώθη ἐν ἀπολαύσει γένεσθαι τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος μεταδοσίας, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ φωτὸς ἐλλάμψεως, καὶ τοῦ διορατικοῦ χαρίσματος.

EPILOGUS.

25. O beatorum beatissime Arseni, purum Spiritus receptaculum. Eoquis sermo tua recte gesta dignis præconiis extollat? Quale virtutis genus in te primum laudabo? An secessum a sæculo? Et quisnam ita dicto divino audiens, citius mundum reliquit universum? Ad modum locumque salutaris requies cucurrit Abraham patriarcha, at cum uxore et apparatu; tu vero tam solus quam qui maxime, absque apparatu ac rebus superfluis, solum Christi crucem in humeris ferens eremum incoluisti. Imperatoriæ te aulae non traxerunt; dignitatum apices non detinuerunt. Quanto hæc plus admirabilitatis habent, quam gesta ipsius! Et quis ab appetitionibus extra sæculum nec non a terrenarum impressionum lineamentis conversus, tali cum Deo colloquendi honore donatus fuit? Magnus ille Moyses montem Sina ascendit; at tu quoque, occupata orationis columna, cum Deo quotidie versandi honorem accepisti. Illius vultus gloria exinde coruscabat: tu autem nonne totus ignis apparuisti videnti te? (o miraculum!) orationis ad Deum contactu in flammam mutari visus; tuque, cui res communicabatur, rei, quæ communio abatur consimilis, angelus eras igne ardens, et, si non audacius quam par est, eloquar, gloriam Mosaicam supergressus. Jam vero quid statio pernox: Nox sicut dies illuminata fuit orationibus, quemadmodum divinus David cecinit¹. Sol tibi oranti astans, soli te remisit circularem cursum peragens. O sol, soli intelligentia prædito reversa emule? Mens tua lumine prægnans, purius quam solares radii in cælum demisit cogitationes tuas, oculos ipsos transcendentes.

26. An solitudinis jucunditatem prædicabo? Eoquis te apparuit solitudinis amantior, ab humanis tumultibus recedente, et in solum Deum elevato? Pythagoram philosophum cum æmine quidem alio, at cum bobus tamen et avibus collocutum ferunt, ex amore quietis: tu vero id, quod in eo fuit a philosophia alienum, tanquam parum decens, redarguendo, docuisti hesychasten in solitudine degere, ne vocem quidem avium audientem (14). Cor tuum purum mari profunda tran-

¹ Psal cxxxviii, 12.

κε'. Ὁ μακαρίων μακαριώτατε Ἀρσένιε, τὸ καθαρὸν τοῦ Πνεύματος καταγώγιον. Τίς ἀξίως ἐφηνεῖται; (g) λόγος τῶν ὧν κατορθωμάτων; ποῖον δὲ εἶδος ἀρετῆς πρῶτον ἐν σοὶ ἐπαινέσομαι; ἀναχώρησιν κόσμου; καὶ τίς οὕτως ἐπακηκῶς φωνῆς θείας κατέλιπε θάττον κόσμον ὅλον; Πρὸς τὸν τρόπον καὶ τὸν τόπον τῆς σωτηριώδους καταπαύσεως προσδραμῶν Ἀβραάμ ὁ πατριάρχης, ἀλλὰ σὺν γυναικὶ καὶ ἀπόσκευῃ· σὺ δὲ μονώτατος καὶ ἄσκειος καὶ ἀπέριττος, μόνον τοῦ Χριστοῦ τὸν σταυρὸν ἐπωμάδιον φέρων ἠύλισθης ἐν τῇ ἐρήμῳ. Βασιλεῖοί σε αὐλαὶ οὐ καθέλκυσαν, ὑπεροχαὶ ἀξιώματων οὐ περιεκράτησαν. Ὅσον ταῦτα ἐκείνου θαυμασιώτερα προτέτυχον ἐργασίαν. Τίς οὕτως συστραφεῖς τῶν αἰσθησέων ἔξω κόσμου, καὶ τῶν κάτω φαντασιῶντων χαρακτήρων γενόμενος, Θεῷ συλλαλήσαι ἠξίωται; Μωσῆς ὁ μέγας ἀναχθεὶς ἐν τῷ Σιναιῷ· ἀλλὰ καὶ σὺ ἐν τῷ τῆς προσευχῆς στόλῳ ἐφθακῶς ὁμιλεῖν Θεῷ ἤξιος ἐκάστοτε. Κάκεινος τὸ πρόσωπον ἐντεῦθεν δόξῃ περιήστραπτο· σὺ δὲ οὐχ ὅλος πῦρ τῶν ὄρωντι ἐδείκνυσο; ὦ τοῦ θαύματος· τῇ δι' εὐχῆς πρὸς Θεὸν συναφείᾳ φλόξ δεικνύμενος, ἐφόμοιος ὦν τοῦ μετεχομένου ὁ μετέχων, ἄγγελος πυριφλεγέθων, καὶ εἰ μὴ τολμηρῶς εἰπεῖν, τῆς Μωσαϊκῆς δόξης ὑπερφερέστερος. Τί δὲ ἡ στάσις ἡ πάννουχος; ἡ νύξ ὡς ἡμέρα ταῖς προσευχαῖς ἐπαφώτιστο, ὡς ὁ θεὸς Δαβὶδ ἐμελογράφησεν. Ἡλιός σε παρεστῶν τῇ εὐχῇ ἤλιψ παρέπεμπεν, τὴν κυκλικὴν περιδρομὴν ποιούμενος. Ὁ ἥλιος καὶ τοῦ ὄντως νοητοῦ ἡλίου ἐφάμιλλε· ἡ διάνοιά σου φωτὸς ἐγκύμων ὑπάρχουσα ἡλιακῶν ἀκτίνων καθαρώτερον, τοὺς λογισμοὺς εἰς οὐρανὸν ἠφίη (r), καὶ ὑπὲρ τοὺς οὐρανούς ἀνατρέχοντα.

κε'. Ἠσυχίας τερπνότητα; καὶ τίς σου ᾤπταί φιλησυχώτερος, τῶν ἀνθρωπίνων θορύβων ἀφιστάμενος, καὶ πρὸς Θεὸν μόνον μετεωριζόμενος; Πυθαγόραν φασὶ τὸν φιλόσοφον ἄλλῃ μὲν οὐδενί, βουσί δὲ καὶ ὄρνείοις προσλαλεῖν ἡσυχίας ἔρωτι· σὺ δὲ τοῦδε τὸ ἀφιλόσοφον διήλλεγξας ὡς μικροπρεπὲς, μηδὲ φωνῆς ὄρνέων ἐπαίοντα τὸν ἡσυχάστην ἠρεμεῖν. Ἐοικέν σου ἡ καθαρὰ καρδία πελάγει κατεστορεσμένη γαλήνη βαθεῖα, πόρθρον τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων βαλλομένων ἐπιπνοῖα τοῦ παναγίου Πνεύμα-

NOTE.

(g) Ἐπιηνεῖται. Ita apographum nostrum. Vocem hanc non invenio: Quid si scribas ἐφουνεῖται? (r) Ἠφίη, ab ἀφίημι pro ἀφίη; præpositione, e qua componitur, augmento temporali hic in initio affecta: de qua re Antesignanus ad Ctenardi *Institutiones* in linguam Græcam pag. 143: ubi verbum hoc nunc augeri in initio, nunc in medio, nunc utrinque reperies.

(14) Alludit ad illud, quod de voce aviculæ narravit num. 8. Alia hic sequentia, quo referenda

sint, quilibet per se ex dictis perspicere poterit.

τος, ἐν ᾧ τὸ πλοῦν διαπεράνας, εἰς τὸν ἀκύμονα λιμένα τῆς ἄνψ βασιλείας κατέπαυσας. Ταπεινοφροσύνης ὕψος; καὶ τίς οὕτως ἐταπεινὸν ἑαυτὸν ἐν εὐτελείᾳ ἐσθῆτος; Τίς οὕτως τὰ πρῶτα ἔχων ἐν βασιλεῦσι, καὶ πολλὸς ἐν παιδεύσει, ὕστατος ὤφθη, ἐν ἀποκρύψει εὐγενείας τε καὶ σοφίας τῆς ἀπολλυμένης· ὁ χρυσοστόλιστος πενιχροφόρος, ὁ πολύσοφος ἀγροικιζόμενος· ὁ πολυμαθέστατος μαθητευόμενος ταῖς ἐρωτήσεσιν [καὶ] ταῖς ἐκμαθήσεσι προσπαθείας νεκρότητα, καὶ παρήκεις ἐτέρῳ πλέων ἔχειν. Τὸ πρὸς τοὺς ἀγχιστεύαντας αἰσθέσθαι; Ἐντεῦθεν σοὶ τὸ λέγειν. Ἐγὼ πρὸ ἐκείνου ἀπέθανον, τῷ προαιρετικῷ δὲ θανάτῳ τοῦ φυσικοῦ προσεθνηκότος σου. Ἐντεῦθεν τὸ μακάριόν σου ἐπίφθεγμα. Ἀρσένια, διὸ ἐξῆλθες· ὁ ᾄδουσι χοροὶ μοναστῶν, φέροντες σωτηρίας ἐφοδίων· ἀμαρτίας γὰρ ἐστὶν ἐμπόδιον, τὴν αἰτίαν, δι' ἣν κόσμος ἐπεβράβημεν, ἐπαναμιμνήσκειν, καὶ πρὸς μηδὲν ἄλλο ἢ περὶ τοῦδε μόνου φροντίζειν. ni, quare existi? Quod concinunt chori monachorum, ferentes viaticum salutis. Peccatum quippe impedit causæ propter quam a mundo avulsi sumus, reminiscencia, nullaque alia quam de hoc solo cura.

κζ'. Τί δὲ ἡ ἀγαλλίασις τῆς θείας κατανύξεως, μελέτη θανάτου διηνεκῆς, ἀεννάως πελαγίζουσα ἐν τῇ καθαρᾷ καρδίᾳ σου, ἐξ ἧς τὰ βεῖθρα τῶν δακρῶν ἀνελλειπῶς προχέοντα πυρσὸν σοὶ ἀνῆψε θείας ἀγαπήσεως; Τῇ σωφροσύνῃ δεύτερον Ἰώσηφ εἰκότως καλέσαιμι· ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς θήλειος μνημόσυνον εἰς ἅπαν ἐξαίρων ἐξ ἀγνῆς καρδίας σου. Ὁ ὄντως Φερώνυμος ἄρσην (s), καὶ οὐδὲν θηλυπρεπῶς ἐπιφερόμενος. Τῇ ἐγκρατεῖᾳ τὰ πάθη πτερνίζων, τὸν πατριάρχην Ἰακώβ ἐξηλώσας, ἐσθίων διὰ τὸ ζῆν, οὐ ζῶν διὰ τὸ ἐσθίειν· ὁ γὰρ τοῖς ἐξω λόγῳ περιλοσόφεται, τοῦτό σοι ἔργῳ ἐκάστοτε ἐπεπλήρωτο. Τῇ ἀγρυπνίᾳ ὡς ἀσώματός διετελεσας, κοιμίζων τοὺς ἀστέρας ταῖς ἐργηγόρσεσι, παραπέμπων τὴν νύκτα ταῖς ἐπικλησεσι, πάσης ἀρετῆς ἀνάπλευς, παντὸς κατορθώματος ἐραστής ἀκριθέστατος. Ὡ φωστήρ τῆς ὑπ' οὐρανὸν φωτεινότητε. Ὡ ἀστήρ ἡσυχαστῶν ἀγόρειδέστατε· Ὡ κλέος μοναστῶν πολυευκτότατον· Εὐγε, ἄγγελε, ἐπίγειε, ἀπαθείας ὠραιότησιν ἐπετέρωμίνε. Εὐγε, ἀρετῶν παράδεισε, παντὸς ὠραίου κατορθώματος πεφυτευμίνε. Εὐγε, οὐρανὸν κατάστρε, ποικίλοις κάλλεσι... δεδιουργημένε ἐφ' ὕψει τοῦ καθαρῶτατου βίου... site. Euge stellatum cœlum, varia pulchritudine... fabricatum super fastigio purissimæ vitæ (16).....

omnia desiderantur.

quillitate strato simile fuit, spiritibus malitiæ procul eiectionis afflatu Spiritus sanctissimi : cujus auspiciis navigationem emensus, in tranquillo superni regni portu requievisti. An humilitatis altitudinem eloquar? Quis adeo seipsum abiecit in vilitate vestitus? Quis primum apud imperatores locum tenens, multaque sapientia conspicuus, adeo apparuit postremus, occultando nobilitatem ac sapientiam, quæ perit. Qui aurea induebaris stola, pauperolum fers habitum; qui eras sapientissimus, sis rudis et agrestis; qui eras magister disciplinis excultissimus, interrogationibus ac disciplinis mortificationem discis affectionum, et potiores alteri partes concessisti. Anne, erga propinquos quomodo affectus fueris, eloquar? Hinc tuum certe effatum (15) : Ego ante ipsum mortuus sum : voluntaria videlicet morte naturalem te prævertente. Hinc beatum tuum dictum : Arseni, quare existi? Quod concinunt chori monachorum, ferentes viaticum salutis. Peccatum quippe impedit causæ propter quam a mundo avulsi sumus, reminiscencia, nullaque alia quam de hoc solo cura.

27. Jam vero quid exsultatio divinæ compunctionis, ac meditatio mortis assidua, jugiter exundans in puro corde tuo, e quo lacrymarum fluentia indesinenter promanantia flammam sibi accenderunt divinæ dilectionis? Verecundia alterum te Joseph merito appellaverim; sed enim femine memoriam ex casto corde tuo omnino delevisti; conveniente rei significatione ferens nomen viri, nihilque effeminati præ te ferens. Temperantia pravæ animi perturbationes calcans, patriarcham Jacob æmulatus es; comedens ut viveres, non vivens ut comederes. Quod enim ab externis philosophatum fuit verbo, illud abs te passim impletum opere. Sine somno perdurasti; non secus ac si fuisses incorporeus; stellas sapiens vigiliis, noctemque transigens invocationibus, omni virtute plenus, et studiosissimus omnis recti officii amator. O luminare omnis, quæ sub cœlo est, terræ lucidissimum! O stella besychastarum fulgidissima! o decus monachorum optatissimum. Euge terrestris angele, alarum a pravæ appetitionibus immunitam venustatem indate. Euge virtutum paradise, omni maturo honestatis fructu consi-

NOTÆ.

(s) Ἀρσην. Ita hic mutavi mendosum ἄρσει. Vide etymon in *Comm, prævio*, num. 2.

(15) Diotum illud vel auctor, vel aliquis scriptor prætermisit in textu Vitæ num. 17; sed aliunde illud eruimus, ut patet ex annotatis ad cap. 2.

(16) Si epilogum conferas cum prologo, non vi-

dentur hic nisi paucula desiderari: neque enim verosimile est, quod auctor parvo capiti adjungere voluerit caudam majorem.

DE SEQUENTE LAUDATIONE FUNEBRI MONITUM.

(ANG. MAI, *Biblioth. nov.*, t. VI, p. 363.)

Matrem suam Theoctistam supremo morbo laborantem peramante pique epistola consolatus fuerat Theodorus, quæ est libri prioris sexta. Idem mox extinctam funebri oratione prosecutus est, et quidem insigni, quam memorant duo biographi, noster cap. 2, et Sirmondianus p. 3. Jam vero cum in catalogo impresso codicum mss. bibliothecæ Regiæ Parisiensis, t. II, p. 338, legissem servari in codice 1491 hanc Studitæ orationem de matre sua, eamque nondum editam viderem, justa mihi cupiditas oborta est, quandoquidem complura alia Studitæ scripta edideram, hoc epitaphicum pariter in lucem protrahendi: etenim sanctæ feminæ encomium a sancto filio recitatum, quem non delectet? Rogavi igitur per litteras virum equestri dignitate ornatum, atque editis libris clarissimum, mibique jamdiu amicitia devinctum, Paulum Drachium, ut prædictam Studitæ lucubrationem, mei causa ex Parisiensi codice exscribendam curaret; quod ille per egregium calligraphum Sypsomum pure eleganterque conficiendum satagit. Igitur Græco accepto exemplari, latinam festim translationem adjeci, ut pius hic Commentarius plurimis prosit. Erit igitur hoc de Theoctista scridtum adjungendum illi, quod de Platone, pientissimæ ejusdem feminæ fratre, suo nempe avunculo, et in spiritualibus Patre, idem Studita exaravit, et Bollandiani in primo Aprilis volumine Append. p. 46-54, ex Vaticano codice jamdiu evulgarunt.

XIII.

A

II'.

Sancti Patris nostri et confessoris Theodori Catechesis funebris in matrem suam.

Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου κατήχησις ἐπιτάφιος εἰς τὴν ἐκτουῦ μητέρα.

1 Tempus exigit, o filii ac fratres, ut inexpectatam notitiam obitus inclytæ communis Patris nostri sororis nuntiemus. Hæc enim postquam juxta præfinitam creatoris Dei voluntatem præsentem vita defuncta fuit, ad supermundialia se transtulit haud luctum nobis ineptissimum relinquens, ut forte aliquis existimabit, sed lætitiā potius, ob ejusdem plenam spe migrationem. Vultis enim narrari a me vobis aliisque hic præsentibus (quandoquidem haud tacendi, sed loquendi tempus est, prout illa præscriptio jubet¹: *Ne laudes hominem ante obitum ejus*), vultis, inquam, narrari quidquid beata illa anima, adhuc in carne versans, boni sanctique egerit, et cælestis regni præmio digni. Ergo favete auribus, filii mei, dum ego procul omni mendacio narrationem instituum: eritque vobis feminæ hujus notitia, catecheseos non inutilis instar, imo et valde proficua.

α'. Πνεγκεν ὁ καιρὸς, ὧ τέκνα καὶ ἀδελφοί, ἀγγελίαν ὑμῖν ἀναγγεῖλαι ἀπροσδόκητον, ἧτις ἐστὶν ὁ θάνατος τῆς αἰοιδίμου ἀδελφῆς τοῦ κοινοῦ Πατρὸς ἡμῶν (1)· αὕτη γὰρ τῇ ὠρισμένη βουλῇ τοῦ ζωοπλάστου Θεοῦ λειτουργήσασα τῇ παρόντι βίῃ, μετακεχώρηκεν εἰς τὰ ὑπερκόσμια· οὐ λύπην ἡμῖν καταλιπούσα ἀλόγιστον, ὡς ἂν τις οἰηθείη, ἀλλὰ χαρὰν ἐμποιήσασα, διὰ τῆς εὐελπίστου αὐτῆς μεταβάσεως. Θέλετε γὰρ διηγῆσθαι ὑμῖν ὡσπερ καὶ τοῖς ἐνταῦθα (ἐπειδὴ καιρὸς οὐ τοῦ σιγᾶν, ἀλλὰ τοῦ λαλεῖν, κατὰ τὴν κελεύουσαν ἐντολήν· Μὴ ἐπαίνεσθαι ἄνθρωπον ἕως τῆς ἐξόδου αὐτοῦ) ὅσα ἐποίησεν ἡ μακρὰ ἐκείνη ἐτι ἐν σαρκὶ οὐσα καλὰ τε καὶ ὅσια, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐπάξια; θέτε δὴ οὖν τὰς ἀκοὰς ὑμῶν, τέκνα μου, κάγω ὑπεργήσομαι ὑμῖν, ἔξω τοῦ ψεύδους παντελῶς φερόμενος, καὶ γενήσεται ὑμῖν ἡ περὶ ταύτης ἀπαγγελία, ἀντὶ κατηχῆσεως (2) οὐκ ἀνόνητος, ὡς οἶμαι, ἀλλὰ καὶ μάλα ὠφέλιμος.

2. Utrum ea quidem a parentibus initium virtutis, sicut et vitæ, sumpserit, dicere nequeo: præsertim quia non res ante me, sed post me natum, gestas scribendas suscepi; atque ab eo tempore, quo ipsa recti pravique discretionem asecuta fuit. Pueritia igitur atque adolescentia omittis, ex conjugii ejus tempore narrandi exordium capiamus. Et quamvis conformis huic nostræ professioni non est mundana egregiæ parentis nostræ vita, tamen ex principio finem prospeximus, ideoque illam vitæ partem necessario connectam. Fuit ergo illius prima virtus. Deum colere ac medullitus adamare: ita ut, quanquam viro in conjugium tradita, nihilo tamen minus eniteretur meliorem quoad fieri poterat vitæ cursum sectari. Quamobrem cum primum nos peperit, non æque atque

β'. Ἐκ γονῶν μὲν ἤρχθαι αὐτῆς τὴν ἀρετὴν, ὡσπερ καὶ τὸν βίον, οὐκ ἔχω λέγειν· ἐπεὶ μηδὲ τὰ πρὸ ἐμοῦ, ἀλλὰ τὰ μετ' ἐμὲ προήγμαι συγγράφειν· καὶ ἐξότε πεῖραν εἰληφύα ἦν τῆς διαγνώσεως τοῦ κελοῦ καὶ μὴ οὕτως ἔχοντος. Ἴνα οὖν τὰ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας μεθελικιώσεως παρῶμεν, ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς συμβιώσεως ἀρξώμεθα τῆς διηγῆσεως· καὶ εἰ μὴ οἰκείως ἡμῖν ἔχει ὁ κοσμικὸς βίος τῆς καλλιμήτορος, ὁμῶς ἐκ τῆς ἀρχῆς τὸ τέλος κατέδωμεν, ἀναγκάτως τοῦτον προσθήσομαι. Ἐκείνης τοίνυν πρώτον κατόρθωμα, τὸ τὸν Θεὸν σεβασθῆναι καὶ ἀγαπῆσαι ἐξ ὀλοκλήρου· ὥστε εἰ συνήθη ἀνδρὶ, ἀλλ' ὄλην ἐαυτὴν ἐβιάζετο τῆς κρείττονος μοίρας γενέσθαι· διὰ τοῦτο γεννήσασα ἡμᾶς πρώτως, οὐκ εἴπε τὸ ταῖς ἄλλαις γυναῖξιν, οἷα ἐκείναι ἐπὶ τοῖς νεογόνοις εἰώθασιν κατὰ δαιμονικὴν κίνησιν κερῶν-

¹ Eccli. xi, 30.

(1) Platonem dicit, summum monasticæ familiæ præsidem ante Theodorum.

(2) Catechesim proprie appellat hanc orationem etiam biographus noster loc. cit.

σθαι κληδονισμοῖς καὶ περιάμμασιν καὶ ἄλλαις τισὶν ἐπιφθαιῖς εἰς τε τοὺς δῖφρους καὶ τοὺς κοιτανίσκους, περιτραχηλιά τε βάλλουσα· καὶ περίπτια, ἀλλ' ἤρκαίτο μόνον τῇ σφραγίδι τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ τετειχίσθαι ἡμᾶς, ἀντὶ ὄπλου τινός καὶ θυροῦ ἀμαχωτάτου τοῦτο προβαλλομένη· διὰ τοῦτο πασῶν τῶν ἄλλων γυναικῶν προσκυνουσῶν καὶ ἀκανισταμένων ἐξ αὐτῆς ὄψεως τῇ αὐτουργίῃ καὶ μυσταγωγίῃ καὶ διδασκάλῳ τῶν τοιοῦτων, μόνῃ οὐκ ἠνείχετο ἡ ἡμετέρα μήτηρ, οὔτε κεφαλὴν κλῖναι πώποτε, οὔτε προσθραμεῖν, οὐδ' αὖ μετασχεῖν τῆς γοητείας· καίπερ ὑπὸ τῶν τελοουμένων ἀπειλουμένη πολλᾶκις· ἀλλ' ὄντως, Ψυχὰι δικαίων ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἄψχεται αὐτῶν βίβανος· Καὶ ὁ πεπορθῶς ἐπὶ Κύριον, ὡς ὅρος Σιών, ὡς τὰ Λόγια φησιν.

γ'. Δεύτερον, τοῦ Θεοῦ πόθου αὐξήσας αὐτῆς ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐπειδὴ ἦν ἀγράμματος ἐξ ὀρφανίας ἀγομένη, γραμματίζει ἐαυτὴν ἡ σοφὴ καὶ συνειτίζει, καὶ τὸ Ψαλτήριον ἀποστηθίζει κάλλιστά τε καὶ συντομώτατα· καὶ τοῦτο πῶς; οὐκ ἐν ἡμέρᾳ σχολάζουσα τῇ μελέτῃ, ὡς ἂν μὴ, τὸν ἄνδρα παραλυπήσῃ, ἢ τὸν οἶκον ὑπελαττώσῃ, ἀλλὰ πρὸ ὕπνου τε καὶ μεθ' ὕπνου, φωταγωγούσης κανδήλης κάμουσα τόνῳ, τοῦ ἐκ τῶν χειρῶν ἔργου οὐκ ἡμέλει· ἀλλὰ πῆ μὲν τούτῳ προσέχουσα, πῆ δὲ τὸ ἕτερον εἶδος μεταχειριζομένη, καὶ τὸν οἶκον ἔξγει, καὶ τῶν μαθημάτων ἐπελαμβάνετο· ἔκτοτε τοίνυν οὐκ ἐπαύσατο ὀμιλοῦσα τῷ Θεῷ Δαυὶδ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καὶ ταῖς θείαις ἀναγνώσεσι προσέχουσα· ἐκείθεν τε καιομένη τὴν καρδίαν, καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀγαθὸν ἀναλάμπουσα, τί ποιεῖ καὶ τί ἐργάζεται· ἡ θαυμασία; ἀκουσμήσασα ἐαυτὴν τῶν ματαίων, καὶ ὡς χηρευτικόν τι σχῆμα ἀναλαβοῦσα, οὕτως εἰς ὑπόδειγμα καλὸν προὔκειτο ταῖς γνωρίμοις, μήτε ὀμνύουσα τὸ καθόλου, μηδ' αὖ ψευδομένη, μήτε τὰ πολλὰ κρεοφαγοῦσα, ἐν τῷ μάλιστᾳ τεσσαρακοστικῶν· ἀλλὰ καὶ εἰ ποτε εἰς εὐωχίαν προὔκαλειτο γαμικὴν, λανθανόντως ὑπεξῆγεν ἐαυτὴν μηδὲν ἀπτομένη κρεῶν, μηδὲ τὸ ὄμμα ἀφρούσα εἰς τὰ θυμεικὰ παίγνια· καὶ γὰρ ἦν σώφρων εἰ καὶ τις ἄλλη, ἕνα ἄνδρα γνωρίσασα, καὶ τὴν ψυχὴν μετὰ τὴν ἀποταγὴν τοσοῦτον εἰς ἄκρον ἀγνεύσασα, ὡς καὶ μέχρι λογισμοῦ τυραννήσεως ἀκριβεύεσθαι.

δ'. Τίς οὖν ἐκείνην ἔλαθεν μεσονυκτίου καιρός; ἐπειδὴ ἔργον τὸ λόγιον ἐπλήρου· Μεσονυκτίον ἐξεγείρομένη τοῦ ἐξομολογεῖσθαι σοὶ ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου· τίς δὲ ὄρθρου ἐξέγερσις; τίς δὲ ἑτέρας διωρισμένης εὐχαριστίας ὥρα παρελείπετο; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουρίας ἀντεχομένη λίαν, καὶ ὡς οὐκ ἂν τις τῶν φιλοπόνων, πλουσιωτέραν τὴν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις εἰσποιεῖτο ἐπίδοσιν, ῥυθμιζούσα τῷ καθ' ἑαυτὴν ὑποδείγματι, καὶ τὸν ὀμόζυγον, καὶ παῖδας, καὶ θεραπαινίδας· τὸν μὲν, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ εἰς ὑπόμνησιν φέρουσα τοῦ θανατικοῦ χωρισμοῦ· καὶ διὰ τοῦτο συμβουλεύουσα καὶ παρακαλοῦσα τὴν ἀπ' ἀλλήλων στήρησιν· καὶ μὲντοι πείθει· καὶ πείσασα ἐπὶ μιᾶς εὐνῆς

A *aliæ mulieres locuta est; neque ut illæ se gessit quæ recens natis diabolico impulsu, claviculas et ligaturas atque alia præstigia ad sellulas et cubilia adhibent, torques etiam et amuleta collis injicientes; sed satis ei erat salutaris crucis signo nos communiare, atque hac quasi armatura et inexpugnabili scuto protegere. Itaque cum aliæ feminæ venerabundæ assurgerent conspecta qualibet auctrice et initiatrice ac magistra hujusmodi præstigiatorum, sola mater nostra, neque caput his inclinare, neque eas invocare, neque ullatenus superstitiones participare passa est; sæpe licet ab illius professionis feminis minas experta. Sed reapse justorum animæ in manu Dei sunt, neque tanget eos tormentum². Et qui confidit in Domino, sicut mons Sion³, ut Scripturæ aiunt.*

B 3. Posthinc divino amore in ejus corde crescente, quia sine litteratura, ut orphana, relicta fuerat, ipsa litteris semet sapienter imbuit instruxitque, et psalterium egregie brevissimoque tempore memoriam mandavit, Id autem quomodo? Equidem haud interdiu huic occupationi vacans, ne viro molestiam crearet, aut minorem domini curam impenderet, sed ante et post somnum, ardente lucerna sedulo lucubrans, res quæ erant in manibus non negligebat, sed modo huic modo alteri curæ intenta, et domum re familiari augebat, et doctrinis simul animum excolebat. Atque ex eo nimirum tempore nunquam destitit cum Davide versari, divinis quotidie lectionibus operam navans. Quibus cor incensa, ac futuri boni spe exardescens, quid aggreditur quidve agit admirabilis femina? Vanis sibi detractis ornamentis, et viduali quodam amictu assumpto, præclarum semet exemplar familiaribus præbebat: neque jurabat unquam, neque mentiebatur, neque carnis plerumque vescabatur, quadragesimali præsertim tempore. Sed et si quando ad nuptiale convivium evocaretur, dissimulante se continebat, intactis carnibus, oculosque ad thymelicos lusos minime attollens; erat enim eum primis pudica, unum virum agnosceens, animumque suum post consortii renuntiationem usque ad summam cogitationum ipsarum castigationem purificaverat.

4. Quod ergo illam mediæ noctis tempus præterit? Re sane vera sacrum affatum complebatur: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi super judicia justificationis tuæ⁴*. Quæ autem matutina consurrectio, quænam alia præfinita gratiarum Deo agendarum hora prætermittetur? Nulla prorsus. Sed et domus custodiæ magnopere dedita, præ laborioso quolibet, uberius honorum operum exemplo proprio inoementum efficiebat in viro, in liberis, in ancillis. Et illi quidem, præter cætera, futurum quoque mortis causa separationem in memoriam revocabat; ideoque admonebat et adhortabatur, ut invicem abstinerent: quam rem ei persuasit in tantum, ut uno lectulo utentes, quin-

² Sap. III, I. ³ Psal. CXXIV, 1. ⁴ Psal. CXXVIII, 62.

quennio et ultra inter se non cognoverint ; quod est admirabile ac rarum. Qui enim fieri possit, ut ignis adiacendi stipulæ non admisceatur, nisi hoc forte supranaturale fuit ? Quod si Boosus, qui condormientem Rutham una nocte reliquit intactam, laudatur, quidni uterque parens meus meritam temperantiæ gloriam referat ? Esto igitur hoc amborum encomium : etenim hac in re non improprie pater meus laudem matris participabit. Jam vero libros plenissima virtutis femina monitis et adhortationibus erudiebat. Et modo rationali virga percutiens, modo sedulitate deducens, urgens ac provehens ad perfectiora. Quid inde ? Filiolam roborant stupendi matris mores, quæ nec illam ad virorum conspectum adducebat, nec feminea monilia et dextralia purpureasque vestes eidem ostendebat ; sed ad pietatem potius erga Deus impellebat, et in sacris Litteris erudiebat, pauperes hospitio excipere docebat, quin etiam leprosoꝝ ulcera propriis manibus cogebat abstergere. Postremo ad Deum cœlestesque pulchritudines ex his humi repentibus mentem puellæ transferens, Deo consecrat, Et lautos quidem hoc optimæ educationis argumentum commentarios mihi suppeditaret ; sed ne quem satietate onerem, hic sistam. Unum tamen, quod recte reticere nequit, adjiciam : quod nimirum quotidie, postquam se liberi in lectis composuerant, haud ante ipsa cubitum ibat, quam superveniens crucis signo membra illorum signasset. Rursusque cum surgerent, sæpe nos exstimulans atque expergiscens, ad preces compellebat : scilicet ut non ipsa tantum, sed et filii, Dei servitio assuescerent.

5. Age vero de famulis famulahusque multus mihi sermo oboriretur, si exponere vellem, quomodo illos sibi conciliaret, aleret, potaret, vestiret. quantum nemo alius vel clementissimus. Neque, ut fit, panis tantum et vini ac lardi diurnum victum suppeditabat ; sed sæpe et solemnibus plerumque diebus, recente carne nutrebat, piscibus, et allibus, et mulsoꝝ propinationibus ; quia nempe haud ipsa sola his frui volebat. Nonne hæc dilaudanda sunt et rara ? nonne peculiare sanctæ illius animæ prærogativæ ? Credo equidem id mihi assentiamini quotquot auditis. Sed illud quoque recte me dicturum puto, quod etiam minitabantur, corriperebat, et præcipue domesticis (quod haud scio utrum vitio an laudi veritam) alapas impingebat, objurgabat eos et verberabat : quia hæc honestatis docendæ causa, a furtis absterrendi, aliarumque virtutum studio fiebant ; ejusque rectitudinis amans animus iracundia percellabatur, cum et aliqui satis irritabili natura esset, zelo Dei sæpe compuncta. Verum eadem post verberationes cubiculum suum ingressa, sibi genas pulsans, et utinam doleas ! sibi dicens, atque ad pœnitentiam inflexa, vocata ad se quæ vapulaverat famula, flexo genu veniam petebat. O sanctam resipiscentiam ! Certe si forte aliquis priora vituperaverit, is hæc

ἄλλοις πάντε ἐτεσιν ἦ καὶ πρὸς, οὐκ ἔγνωσαν ἑαυτοῦς, τὸ παραδοξότατόν τε καὶ δυσεῦρητόν · πῶς γὰρ ἂν καὶ οὐχ ὀμιλήσειεν τὸ πῦρ τῆ παρακειμένη καλᾶμη, εἰ μὴ ὑπερφῶνός ἐστι τὸ γινόμενον ; καὶ εἰ ὁ Βοδὴ τὴν 'Ρουθ ἑάσας ἀνέπαφον συγκαθευδήσασαν ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐπαινέεται, πῶς οὐκ ἀμφοτέροι εἰκότως σωφροσύνης ἀπενέγκωνται κλέος ; 'Ἄλλ' ἔστω μὲν τοῦτο τοῖν δυοῖν ἐγκώμιον · παραπολαύσει γὰρ ἐνταῦθα οὐκ ἀκαίρως καὶ ὁ γεννήσας, τοῦ τῆς τεκούσης ἐπαίνου. Τὰ δὲ τέκνα ἢ πανάρετος παιδεύει ἐν νοουθεσίαις καὶ παραινέσεσιν, πῆ μὲν βράβδω λογικῇ πλήσσοσα, πῆ δὲ ἐμμελεῖα ἄγρυσσα καὶ προσάγουσα καὶ αὔξουσα εἰς τὰ τελειώτερα. 'Ἐξ οὗ τί γίνεται ; καταρτίζει τὸ θυγάτριον καὶ ὁ τρόπος θαυμαστός · οὔτε εἰς ὄψιν ἀβρέντων φέρουσα, οὔτε τὰ γυναικικὰ ἐμπλόκια καὶ περιδέξια καὶ περιπόρφυρα ὑποδεικνύουσα · πρὸς δὲ θεοσέβειαν ἀνάγουσα, καὶ τὰ ἱερὰ γράμματα ἐκπαιδεύουσα, καὶ τοὺς πτωχοῦς ὑποδέχεσθαι ἐκδιδάσκουσα, καὶ τῶν λωβῶν τὰ ἔλκη ἐκμάσσεισθαι αὐτοχειρῶς ὑπαναγκάζουσα · καὶ τέλος, εἰς Θεὸν καὶ τὰ ἐπουράνια κάλλη ἀπὸ τῶν ἐνθένδε χαμαιζήλων τὸν νοῦν τοῦ κορῆου μετάγουσα, Θεῷ ἀνατιθῆσιν. 'Ἄλλὰ πολλὰ με λέγειν ἢ ὑπόθεσις τῆς καλλίστης αὐτῆς παιδοτροφίας ὑπομνήματα παρεχομένη, διὰ τὸν κόρον ἐνταῦθα στήτω · ὁ δὲ με καταλιπεῖν οὐ καλόν, τοῦτο προσθεῖν · ὅτι ἐκάστοτε μετὰ τὸ καθευδῆσαι τοὺς παῖδας, οὐ πάντως τὴν αὐτὴν κοιτασθῆναι, πρὶν ἂν ἀπιοῦσαν σημειοῦσθαι τὰ σφῶν μέλη τῆ τοῦ σταυροῦ σφραγίδι · εἶτα πάλιν μετὰ τὴν ἔγερσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ νύσσουσαν καὶ ἄφπνοῦσαν ἡμᾶς καὶ πρὸς προσευχὴν προτρεπομένην, ἵνα μὴ μόνον ἐκεῖνη, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα Θεῷ λατρεύειν παιδεύωνται.

ε'. Ἡ δὲ περὶ δούλων καὶ δουλῶν, πολὺς ὁ λόγος, βουλομένη μοι φράζειν, ὅσα ἐκεῖνη, ὠμῆτερο διέτρεφεν, ἐπότιζεν, ἐνεδίδουσκεν, ὡς οὐδεὶς πολὺ τῶν ἄλλων, καὶ εἰ λίαν φιλανθρώπων · οὐχ ὡς ἐτύχεν ἄρτι καὶ οἶνον καὶ λάρδω δεξιουμένη, τὸ ἐφημερήσιον σιτηρέσιον, ἀλλὰ πολλὰ καὶ ἐν ἑορταστικαῖς ἡμέραις, καὶ προσφάτω κρίσει διατρέφουσα, ὄψους τε καὶ ὀρνέοις καὶ καρυκευτικοῖς προσφάματιν, οὐ φέρουσα τὴν τῶν τοιοῦτων μετάληψιν ἐφ' ἑαυτῆς μόνης ἴσταμένην. 'Ἀρ' οὐκ ἐπαινέτὰ ταῦτα καὶ ξενίζοντά, καὶ τῆς ἁγίας ψυχῆς ἐκεῖνης προτερήματα ; συμψήσετε οἷδ' ὅτι οἱ ἐνωτιζόμενοι. 'Ἄλλ' ἔμοιγε εὖ ἂν ἔχοι πρὸς τοῦτοις εἰπεῖν, ὅτι καὶ ἠπειλεῖ, καὶ ἠσφαίριζετο, καὶ μάλιστα τοῖς ἐγγύθεν (οὐκ οἷδ' ὅ τι, ἐν μέρει ψόγου ἢ ἐπαίνου θήσομαι) τὸ καὶ ἐβράβιζε καὶ ἐφύβριζε, καὶ προσέτυπτε διὰ τὸ ὑπὲρ σωφροσύνης καὶ ἀκλοπίας καὶ ἄλλης ἀρετῆς ταῦτα γίνεσθαι, καὶ τῷ θυμῷ ἐπλήσσετε ἢ σπουδαίψυχος, ἐπειδὴ καὶ φύσεως ἢ ὀξυτέρως, ζήλω Θεοῦ τὰ πολλὰ τιτρασκομένης. 'Ἐκεῖνης δὲ ἐστὶν τὸ μετὰ τὸ τετυφέναι εἰσερχομένης εἰς τὸν κοιτωνίσκον, καὶ ἑαυτῆς ἀντιτυπούσης τὰς παρειάς, εἰ ποιοῖς, ἑαυτῇ ἐπιλεγούσης, καὶ τούτου ἀνακοπτομένης πρὸς μετάμελον, καὶ τὴν τυφθεῖσαν προσκαλουμένης καὶ γονυπετούσης, καὶ ἔξαιτουμένης συγχώρησαν. Καὶ ἴν τῆς εὐαγχοῦς ἐπανακλήσεως ! καὶ γὰρ τὸ πρότερον δοῖη

τις κατηγορούμενον, ἀλλὰ γὰρ τὸ δεύτερον παραδόξως ἄ
γενομένον, ὃ αὐτὸς ἐπαινέσειεν· ὄθεν καὶ κεράσασα
τῷ φόβῳ τὸν ἔλεον, καὶ στέργεσθαι παρ' αὐτῶν
ἐγνωρίζετο, καὶ φρουρεῖν αὐτὰς πρὸς σωφρονισμὸν
ὑπεδείκνυτο καὶ ἐκατέρωθεν τὸ κράτιστον ἐκέκτητο.
Ἀγάπησιν δὲ παρὰ τῶν γειτνιαζουσῶν, ἐλεημοσύνην
δὲ πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς, τίς ὑπερέβαλεν ἐκείνην; ἔχου-
σαν τὸ μὲν ἐκ τοῦ συμμετριάζειν, μάλιστα ταῖς
ὑποδεστέραις· τὸ δὲ ἐκ τοῦ ἄγαν συμπαθοῦσα, κἄν
ᾄσον τὸ δαψιλὲς τῆς προθέσεως, οὐκ εἶα προφαίνε-
σθαι ἢ μετριότης τῆς ὑπάρξεως. Πλὴν μάρτυρες τῆς
ἀληθείας οἱ πολλοὶ καὶ πολλάκις καὶ ἀποτεταγμένως,
ὄρφανοί τε καὶ χῆραι, ξένοι τε καὶ αὐτόχθονες, νοσε-
ροί τε καὶ γέροντες, καὶ οἱ τῆς ἱερᾶς νόσου λαχόντες,
παρὰ τῆς πτωχοτρόφου δεξιᾶς θεραπευόμενοι. Καὶ
γούν καὶ τοῦτο αὐτῆς τὸ ἐξαιρετόν, τὸ σύνδειπνον
καὶ ὁμοτράπεζον τὸν Χριστὸν ἔχειν, ἦνικα μάλιστα
παρὴν καιρὸς τοῦ ἑορτάζειν. Ταῦτα οὐ μικρά μοι
καταφαίνεται τοῖς προληφθεῖσι τῷ γάμῳ πρὸς σω-
τηρίας ἐφόδιον, εἰ καὶ ἐτι λέγειν οὐκ ἔχομεν μείζονα
περὶ τῆς εὐφρημουμένης.

Σ'. Τοιγαροῦν ἐπειδὴ ἤνεγκεν ὁ καιρὸς τὴν τοῦ
μοναδικῷ σχήματι ἀνάκλησιν, τίς πρὸ ἐκείνης, ἢ
ὑπεδέξατο τοὺς Χριστοῦ θεραπευτὰς, ἢ ἐξενοδόχη-
σεν, ἢ ἰθερᾶπευσεν, μάλιστα καὶ ἐκ τοῦ οἰκείου
ἀδελφοῦ συνελκομένη; Ὅθεν ἵνα τὰ πολλὰ συντέμω,
εἰς πόθον ἔλθοῦσα τῆς ἀσκητικῆς ζωῆς, πείθει τὸν
ἄνδρα, συμπεῖθει τοὺς παῖδας πολλὰς ἐπιμελείαις
καὶ νοουθεσίαις καὶ ὑποσχέσεσιν, ἔπειτα τοὺς ἐξ ἄν-
δρὸς ἀδελφοὺς· καὶ τὰ πάντα εὐ διαθεμένη, ἐξέρχε-
ται τῆς οἰκίας δῆμον ὄλου τῷ Θεῷ παραστήσασα·
τέτταρα μὲν τὰ τέκνα (3), τρεῖς τοὺς ἐξ ἀνδρὸς
ἀδελφοὺς (4), καὶ μεθ' αὐτῆς τὴν κεφαλὴν. Ὡς τῆς
θαυμασίας καινοτομίας! Ὡς τῆς παραδόξου μεταστά-
σεως! Τοῦτο ἐξένισε μὲν κατὰ τὴν ἡμέραν τὴν βασι-
λίδα, ἐξέπληξε δὲ τὰς συγγενίδας, ἐθάμβησε δὲ τὰς
γνωρίμους, κατένυξεν δὲ οὐ μόνον τοὺς ὄρωντας,
ἀλλὰ καὶ ἀκούοντας, ὅτι συζυγία ἐτι μεσηλικιοῦσα,
αὐσαρκουμένη τε κατὰ τὸν βίον, ἀξιώματι βασιλικῷ
καὶ ταμειευτικῷ τιμωμένη, τοὺς παῖδας ἡλικιώτας
ἔχουσα, οὐχ εὐλογητὴ μὲν τῷ τούτων φίλτρῳ, οὐ τῷ
καταλιπεῖν διάδοχον τοῦ γένους, οὐδὲ τῷ αἵματι τῆς
ἀγγιστείας, οὔτε τῇ τῆς οἰκίας ἀποστερήσει, οὐ μὴν
οὐδὲ τῇ τῆς θεραπείας ἀλλοτριώσει· ἀλλ' ἔρριψε μὲν
τὰς ἐκ βασιλέων τιμὰς, κατεπάτησε δὲ τὰ τοῦ βίου
τερπνὰ, διέκοψέ τε τῇ τοῦ πνεύματος μαχαίρᾳ ἑαυ-
τὴν ἐκ τῶν σαρκικῶν σχέσεων, καὶ τὰ δόξαντα Θεῷ
πέπραξε μεγαλοβούλως. Ὡς τῆς Ἀβραμιαίας ψυχῆς
ὡς ἀληθῶς καὶ ἀνδρείοφρονος! Εἰκότως ἂν τις αὐτὴν
μετὰ τῆς Μακκαβαϊκῆς ἀρίστης μητρὸς συντάξειεν,
θύσασαν τῇ ἀσκητικῇ ἀθλήσει τὰς ὠδύνας· καὶ μετὰ
Ἀννης τῆς Σαμουηλίτιδος, οὐχ ἕνα τὸν ἐξ ἐπαγγελ-
ίας, ἀλλ' ὄλον τὸν καρπὸν αὐτῆς ἀφιέρωσασαν τῷ
Κυρίῳ. Χαρίσομαι δὲ ὑμῖν τοῖς ἀκροαταῖς τάχα τι
δοσιώτερον, καὶ τὸν τῆς ἐκβάσεως αὐτῆς τρόπον δι-
ηγησάμενος. Ἐπὶ γὰρ τῇ ὑπὸ τὴν οἰκίαν ἐξαλλά-

(3) Nemque Theodorus, Josephus postea arch.
Thess., Euhymius, et filia una, de qua jam sermo
fuit.

mirabiliter facta posterius commendabit. Sic metui
misericordiam admiscens, et ab ancillis palam
amabatur, et illarum se custodire honestatem
monstrabat; et rem utramque optimam obtinebat.
Jam amore erga circumstantes, et eleemosyna ad
egenos, quis eam superavit? Et amor quidem ex
ejus moderatione apparebat, praesertim erga in-
firmiores misericordia autem ex ejus nimia com-
passione: quanquam voluntatis hujus copiam,
facultatum nostrarum mediocritas effulgere non
sinebat. Sed tamen testes veritatis sunt multi et
saepenumero et statutis vicibus, orphani ac viduae,
peregrini et indigenae, aegroti ac senes, et sacro
morbo correpti, qui ejus nutrice pauperum manu
adjuti fuerunt. Atque hoc etiam excellens in ea
fuit, quod convivam in mensa habere Christum
(pauperam aliquem, praesertim tempore solemni-
tatis, solita fuit. Haec haud levia mihi videntur in
iis qui nuptialem statum ad salutis viaticum prae-
sumpserunt; etiamsi forte majora alias de hac be-
nedicta femina dicere non haberemus.

6. Quamobrem postquam lapsu temporum mo-
nachalis habitus restitutus fuit, quis ante illam
Christi famulos suscepit, hospitio fovit curisque
refecit, a fratre praesertim ad id inducta? Unde
etiam, ut multa compendio intercipiam, viro sua-
det, liberis pariter consuadet curis multis, moni-
tis ac promissionibus, mox etiam viri fratribus:
et jam rebus bene compositis, domo egreditur popu-
lum integrum Deo offerens, quatuor nemque
filios, tres viri sui fratres, secumque ipsum domus
caput. O mirabilis novitas! o inexpectata conver-
sio! Id sane peregrinum tunc visum est reginae,
stupore affecit consanguineas, notas quasvis admi-
ratione suspendit, compunxit denique non cernen-
tes tantum sed et audientes; quod nempe conjugio
medium adhuc cursum tenente, ipsa rebus ad vi-
tam satis instructa, dignitate aulica, quaestoria
scilicet fulgens, filios habens aetate florentes, non
fuisset horum amore commota, non desiderio suc-
cessorum stirpis reliquendi, non consanguineo-
rum affectu, neque domus derelictione, neque ser-
vorum destitutione; sed regis omnes projecisset
honores, vitae delicias calcasset, seque gladio spi-
ritus a carnalibus consuetudinibus praecidisset,
Dei placitum magnanima cum voluntate exsecuta.
O Abramitica vere anima atque virilis! Merito ali-
quis cum Machabaeorum strenuissima matre hanc
connumeraverit, quae ascetico certamini partus
suos hostiam objecit: itemque cum Anna Samueli-
tide, quia non unum ex voto, sed universum uteri
sui fructum Domino consecravit. Sed gratificabor
vobis auditoribus adhuc aliquid fortasse sanctius,
discessum ejus enarrando. Nam definito tempore
domo jam decedens, seu si festum diem ageret, ad
se omnes convocavit affines: quorum viri quidem

(4) In vita Theodori, cap. 5, in interp. lat. σφάλ-
μα cum tribus sororibus corrige cum tribus fratri-
bus, ubi jam non fuerit emendatum.

dolebant, feminæ etiam plorabant, peregrinum hoc videntes spectaculum voluntarii discessus; ac reputantes mysterii magnitudinem, rem præconiis extollebant. Nam utrique observabant, patremfamilias domo jam exeuntum, matrem autem parumper subsistentem, mox ad asceterium transeuntem, post divenditam domum pretiumque pauperibus distributum. Hæc sunt matris nostræ in mundana vita facinora; atque hæc exposui, ut non vos soli, sed et si qui in sæculari mundo cognoverint habeant, quo juventur pulcherrimis his narrationibus, et Deo laudem tribuant.

7. Sed agesis reliqua persequamur, in quibus præcipue proprieque sermo noster vereabitur, o dilecti. Pulchram facit mutationem, angelicum induens habitum ornatissima femina: multorum eo facto lacrymas elicit, qui illa die vocati convenierant, vel etiam sponte concurrerant, ut hoc tantummodo spectarent mysterium peragi. Aderamur et nos cum genitore communi, festumne acturi an phoraturi? matrem amittentes, neque jam confidentia solita eam alloquentes aut adeuntes, sed de ipsius discessu cogitantes mæsto cum corde. Nam cum et nos ipsi post certum temporis intervallum abituri ad professionem essemus cum genitore, ego quidem utopte ex imberbi ætate jam in virum progrediens, dolens utique mœrensque eram; quidni enim? Attamen cum gratiarum oratione, hanc mœstitiam ferebam. Sed duorum fratrum unus admodum adolescens, statim ac affuit discessus hora, et postremum vale jam dicebatur, et compellationes ploratusque atque amplexus fiebant; ille, inquam, ad matris sinum convolvans inseparabiliter hærebat, quasi vitulus sejungi se renuens, rogabatque ut parumper cum matre maneret tum ejus postea voluntatem expleturum se promittebat. Num igitur cor adamantinum molitum est, aut concidit, aut pueri ploratibus fractum est? Minime gentium. Quidnam vero sancte respondit? Cum quadam vultus torvitate, potentissimum maternorum viscerum vineens affectum; Nisi sponte, inquit, filii, abieris, ego te manu propria in navim imponam. Cessit itaque puer, et seorsum discessimus. Illa autem, ut puto, par quiddam patrasset, ac in quadraginta martyrum supplicio sancta mater, quæ celebram illum spirantem adhuc filium suum in plaustrum attolens imposituit.

8. Quid vero postea? Optabat præclara femina sub obedientis magis vivere, quod et æquum erat. Sed quia ex præterito temporum turbine, neque monasterium adhuc erat constructum, neque mo-

(5) Erat hic nomine Euthymius, de quo infra in adnot. pag. seq.

(6) Sanctorum facta admiremur, qui omnia pio mentis affectu egerunt; quanquam non æque omnia imitari debemus. Certe adolescentis Euthymii non satis firmum religiosi instituti suscipiendi propositum mox matri fratrique sollicitudinem gravem

ἄξασα, ὡς οἶον ἄγουσα ἰορτάσιμον ἡμέραν, οὕτω προσκαλεῖται τοὺς τοῦ γένους ἅπαντας· καὶ οἱ μὲν ἤλθουν, αἱ δὲ ἰθρήνουν, ξένον τι ὀρώσαι θέαμα τὸν ἔθελοντὶ χωρισμὸν, καὶ ἐν ἑαυταῖς δοκιμαζούσαι τοῦ μυστηρίου τὸ μέγεθος, ἀνύμνουν τὸ γινόμενον· καὶ γὰρ ἑώρων ἀμφότεροι, τὸν μὲν ἐξίόντα τῆς οἰκίας, τὴν δὲ πρὸς μικρὸν ἐπιμένουσαν, εἶτα ἀπιούσαν πρὸς τὸ ἀσκητήριον, καὶ αὐτὴν τὴν οἰκίαν ἀπεμπωληθεῖσαν καὶ διανεμθεῖσαν τοῖς ἐνδεέσιν. Ταῦτά εἰσιν τῆς ἡμετέρας μητρὸς τῆς κοσμικῆς βιώσεως τὰ ἐπίσημα, καὶ ταῦτα διήλθον, οὐχ ἵνα μόνον ὑμεῖς, ἀλλ' αἱ καὶ τινες τῶν ἐν τῷ κόσμῳ φθάσασιν ἱπανέναι, ἔχωσιν ὠφελεῖσθαι τοῖς καλλίστοις διηγήμασιν Θεῷ ἀνθρομολογούμενοι.

ζ'. Δεῦρο δὴ λοιπὸν, τῶν ἐξῆς ἐχώμεθα. πρὸς ἃ μάλιστα καὶ οικειῶς ἡμῖν ἔξει ὁ λόγος, ἡγαπημένοι. Ἄλλοιοῦται τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν, τὸ ἰσάγγελον σχῆμα μεταμφιασμένη ἡ περίκοσμος· κινεῖ γοῦν πολλῶν δάκρυα ἐπὶ τῷ γεγεννημένῳ σύνεληλυθότων κατὰ τὴν ἡμέραν, ἔστιν ὧν καὶ ἀκλήτως, ἵνα καὶ μόνον θεάσωνται τὸ μυστήριον τελούμενον· παρῆμεν δὲ καὶ ἡμεῖς σὺν τῷ κοινῷ Πατρὶ, τί καὶ φῶ, ἰορτάσσοντες ἢ θρηνησόντες; τὴν τε μητέρα ἀποβεβληκότες, οὐκέτι μετὰ τῆς αὐτῆς παρῆρησίας, οὔτε προσομιλοῦντες, οὔτε προσιόντες, τὸν τε ἀπ' αὐτῆς χωρισμὸν ἐπινοοῦμενοι, καὶ καρδιαλογούμενοι. Καὶ γὰρ μελλόντων ἡμῶν μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ καιροῦ ἀπαίρειν πρὸς τὸ καὶ ἡμᾶς τελεσθῆναι μετὰ τοῦ γεννήτορος, ἔγωγε μὲν ὡς ἄτε ἐξ ἀγενεῖων εἰς ἄνδρα τελῶν, ἀλγεινῶς μὲν καὶ ὀδυνηρῶς (πῶς γὰρ οὐ), πλὴν ἔφερον μετ' εὐχαριστίας τὸ πάθος· τοῖν δυοῖν δὲ ἀδελφοῖν, ὁ ἕτερος κοιμιδῆ νέος ὧν (5), ἐπειδὴ παρῆν ἡ τῆς ἐκδημία, ἡμέρα, οἱ τε ἐξιτήριοι λόγοι καὶ προπεμπτήριοι, αἱ τε ἀνακλήσεις, αἱ τε οἰμωγαί, αἱ τε περιπλοκαί, ἐπέτρεχεν, εἰσεκομποῦτο, δυσασποσπᾶστος εἶχε τῆς μητρὸς, ὡσανεὶ μοσχάριον τὴν διάζευξιν ἀπαναινόμενον, ἐξήτει ἔτι ἐπιμένειν πρὸς βραχὺ τῇ μητρὶ, εἰθ' ὕστερον πληροῦν αὐτῆς τὸ βούλευμα. ἐπήγγελο. Ἄρ' οὖν κατεμαλακίσθη ἡ ἀδάμαντινή καρδία ἐκεῖνη, ἢ συνέπεσεν, ἢ συνώκλασε τοῖς τοῦ παιδὸς κλαυθμυρίσμασιν; αἰόμενον· ἀλλ' οἶον τὸ δσιον αὐτῆς ἐπιφθῆμα; μετὰ τινος ἐμβριθοῦς ἕξως ὑπερνηκίσαντος τῶν μητρῶν σπμάγγων τὸ τυραννικώτατον, Εἰ μὴ ἐκῶν, φησιν, ὧ τέκνον ἀπέλλοις, ἐγὼ σε τῇ νηὶ αὐτοχειρὶ ἐπιβαλοῦμαι (6)· εἶξεν οὖν ὁ παῖς, καὶ διέστημεν ἀμφοτέροι· κάκεινη, ὡς δοκῶ, ἐφάμιλλόν τι τῆς ἐπὶ τοῦ τῶν Τεσσαράκοντα μαρτύρων ἁγίας μητρὸς ἀδομένου ἐπὶ τῇ τῆς ἀμάξης τοῦ ἔτι ἐμπνέοντος οἰκείου υἱοῦ ἄρσει τε καὶ ἐπιθέσει, ἐξετέλεσεν (7).

η'. Ἄλλὰ τί τὰ ἐξῆς; Ἐπόθει τοῖνυν ἡ γενναία ἄρχεσθαι μᾶλλον, ὥσπερ καὶ ἦν δίκαιον· ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς πρὶν διαιθήσεως, οὔτε μοναστήριον ἦν συνιστάμενον, οὐδ' αὖ ψυχὴ ἐπιστημόνως δυναμένη

creavit, ut post diceat. Impositura autem fuisset in navim Theostita filium, quia transeundum erat ultra Bosphorum ad Saccudionis in Asia monasterium. Vit. Theod. cap. 5.

(7) Exstant pulcherrime de his xl. MM. orationes SS. Basilii, et Greg. Nysseni.

ἀφῆγεῖσθαι τῶν πολλῶν, ἐκ τούτου βιάζεται ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ κελλιωτικῶς (8) βίωσαι μετὰ τῆς προκαρθείσης θυγατρίδος καὶ ἐτέρας συγγενίδος. Ζῆ μὲν αὐτίκα ὑπομονητικῶς· ζῆ δὲ ὀδυνηρῶς· πῶς γὰρ οὗς τὸν χειραγωγῶντα μὴ κεκτημένη, καὶ τὰς ἀντιπραττούσας τῆ εὐσεβεῖν ἐφευραμένη, καὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ τοῦ σεμνεῖου ἐξορίζεσθαι. Αἰδοῦμαι εἰπεῖν ὑπὲρ τίνος καὶ διὰ τίνος, φειδοῖ τῶν ἀκρουμένων· ὅμως φέρει ὑπὲρ τοῦ καλοῦ πάσχουσα καὶ διὰ Κύριον πελαζομένη. Καὶ οὐκ οἶδ' ὅπως ἀπαγγείλω τὰς ἐπαλλήλους ἐπιφορὰς καὶ μεταγωγὰς τῆς ζωῆς αὐτῆς, καὶ τὰς ἐπισυμβάσας ἡμῖν, ἐκ τε συγγενείας, ἐκ τε βασιλείας θλίψεως καὶ ὀδύνας καὶ περιστάσεις· τὸ δὲ συναγόμενον ἦν, ἡ θρυλλομένη μοιχεία τοῦ αὐτοκράτορος, ὑπὲρ ἧς καὶ τὸ πάσχειν ἦν αὐτῆ [cod. αὐτῆ]. Ἐπεὶ δὲ τοῦ οἰκουμενικοῦ τολμήματος ἐμνήσθη, ἵστε οἷον ὀδυνηρὸν ἔλαβεν, ἡνίκα ἑώρα ἡμᾶς ἐκ τοῦ μοναστηρίου ἀρπαζομένους, συνελθοῦσα κατὰ τὴν ὥραν· ἀλλὰ εἰ καὶ τὸ θρηνεῖν ἦν αὐτῆ μονομένη μάλιστα ἐξ ἡμῶν, οὐκ ἠγανάκτησεν, οὐ προέτετο ῥῆμα ἀγενές, οὐδὲ ἐβόησεν τὸν χιτῶνα, οὐκ ἠλάλαξε τοῖς κωκυτοῖς· ἀλλ', "Ἄπιτε, ψησίν, ὦ πατέρες καὶ σώζοισθε ἐν Κυρίῳ, ὅπουπερ ἂν ἀπάγοισθε, καὶ ὁποῖά ποτ' ἂν πάθοιτε, διὰ νόμον αὐτοῦ τοῦτο προελόμενοι· ἀγαθὸν γὰρ ὑμῖν ὅ τι ἂν καὶ ὑποσταίητε δεινὸν μέγρι καὶ αἵματος, ἢ προσήκασθαι τὸν μοιχεύσαντα, καὶ διὰ τοῦτο προδοῦναι τὴν ἀλήθειαν. Ὡς τῆς τολμηρᾶς καὶ γενναίας ψυχῆς! εὐθύς οὐ κατέπεσεν, ὥσπερ ἦν εἰκός, χθαμαλωτέρας καὶ ἀνάνδρου παθεῖν· ἀλλὰ τίς συνεξεδήμησε, συνδοιπόρησε, συνέθραυσε τὸ ἀπαλώτατον σαρκίον, τῆ τοῦ ὄρους ὑπερβάσει· οὐδὲ τὸν πρόθυμον συνοδοιπόρον εὐραμένη· αἶ, αἶ, πῶς γεγόνασι πάντες τοῦ καιροῦ ἀπανθρωπότεροι; καὶ μᾶλλον τινες καὶ προσεπεμβαίνοντες καὶ προσονειδίζοντες τῶν ὑποχειρίων, ὡς πληρωθῆναι τὸ εὐαγγελικόν, ὅτι Ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ αὐτοῦ· ἐφθασε γοῦν ἡμᾶς καὶ αἰκισθέντας ἡ μακαρία.

θ'. Καὶ μὴ τις ἐν τῷδε λογισθῆται ἐμπερὶ ἡμᾶς ἐγκωμιάζειν, οὐκ ἔχουτὰς τι τῶν ἐπαινουμένων· ἄλλοι γὰρ οὐχ ἡμεῖς οἱ ἀνδρασίμενοι, καὶ τῆ κοινῆ Πατρὶ ἐπιγραπτέον τὸ κατόρθωμα (9). Ἴνα δὲ παραστήσωμεν τὸν τῆς ἐπαινουμένης ἀγῶνα, ἐνεπέσαμεν, σύγγνωτε, εἰς τοὺς περὶ τῶν ἡμετέρων ἐκείνων λόγους, ὡς οὐ βεβουλήμεθα· ἀλλὰ, Μέγας ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ μεγάλῃ ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ. Ὡς ἐκείνη λανθανόντως ὑπεισήει ἐν τῆ φρουρίῳ τὰς πληγὰς ὀρώσα, καὶ ταύτας ὑπαλείφουσα, καὶ τῆ Θεῷ δόξαν καὶ αἶνον ἐν τῆ δι' ἐντολῆν αὐτοῦ ταῦτα ὑφίστασθαι τὰ αὐτῆς ἔργον ἀναπέμπουσα· οὕτως ἡμᾶς εὐκτικῶς καὶ κλαυθμυρικῶς καὶ περιχαρῶς ἐν μεταίχμῳ τῶν δύο παθῶν, ἐκ τῶν ἐκείσε πρὸς τὰ ἐπέκεινα τῆς

⁸ Matth. x, 36. ⁹ Psal. cxlvi, 5.

(8) Cellulani seu celliotæ monachi aut moniales extra monasterium in cellis habitantes, de quibus satis Cangius in Lexico, citatis Græcis auctoribus, et præserim Allatio.

nialis aderat quæ prudenter cæterarum cœtum regere posset, propterea a fratre cogitur cellulanorum more vivere, cum filia jam antea tonsa, aliaque cognata. Statimque patientem vitam experta est, necessarioque tristem, quia et spiritali duce carebat, ei quasdam nacta est sodales pietati adversas, in tantum ut etiam sacro illo loco expelleretur. Cur autem vel cujus opera, pudet dicere, ut audientium auribus parcam. Attamen virtutis causa, et propter Dominum afflicta, patienter se gerebat. Nec quo pacto recitem scio alias ex aliis vitæ ejus calamitates et vices, nostrasque affinibus et ab imperio pressuras, afflictiones, et adversitates. Summa rei fuit, famosum imperatoris adulterium, quod matri quoque nostræ causa doloris existit. Nunc quia publicum facinus commemoravi, probe scitis quam ægre illa tulerit, cum nos de monasterio abstractos vidit, quippe quæ ad illam horam convenerat. Sed quamvis in luctu erat, sodalitiis præsertim nostro spoliata, non est indignata, neque indecorum quidquam locuta, neque tunicam scidit, neque clamores lugubres sustulit; sed Abite, inquit, filii, et in Domino salvi estote, quocumque demum ducemini, et quælibet perpetiemini, quandoquidem legis illius gratia propositum hoc suscepistis. Melius enim vobis est, grave quodlibet usque ad sanguinem pati, quam aduletrum in communionem admittere, atque ita veritatem prodere. O intrepida anima et generosa! Ibi minime concidit, ceu par fuisset contingere infimæ olicui et enervi. Quid vero? Nobiscum discessit, nobiscum iter suscepit, delicatum attrivit corpusculum in montis ascensu, nullum alacrem viæ comitem nacta. Heu! heu! quomodo omnes occasionibus sunt inhumani! Quin et nonnulli insultabant et conviciabantur qui fuerant defamulatio, ut evangelicum illud compleretur: *Inimici hominis domestici ejus*⁵. Itaque ad nos in cruciatibus quoque positos beata hæc adventavit.

9. Nemo autem, quæso, reputet nosmet ipsos a nobis prædicari, qui revera nullam partem hujus laudis attingimus. Quippe alii, non nos, strenue egerunt, et communi potius Patri res bene gesta vertenda est. Ignoscite autem, si dum laudatæ femine certamen exponimus, inviti in rerum illarum narrationem incidimus. Sed *Magnus Dominus noster, et magna virtus ejus*⁶! Illa itaque clam in custodiam ingressa, visis plagis easque osculata et medicamine ungens, Deo gloriam laudemque obtulit, quia filii sui propter ejusdem legem talia paterentur. Sic illa nos cum precibus, gemitibus, simulque hilaritate, inter has duas animi passiones, ab illo loco ad ulteriora abductos comitans ad-

(9) Ipse Theodorus patrem suum spiritalem Platonem ad constantiam in adversitate, exempli cæteris præbendi causa, magnopere hortatus fuerat *Epist.* lib. 1, 1 et 2.

mirationi erat, et a Deo piisque hominibus beatæ A nomen consequabatur. Sic nos rursus prævenit redeuntes Catharis et Thessalonicam exsilium pulsos, hora brumali et vespertina in taberna rustica, clandestino et incognito adventu, ut nos videret et tota ferme nocte nobiscum versaretur, dum nos invicem in Domino testamenta conderemus. Statimque summo mane, quod erat acerbum et miserabile, separatis invicem, illa vale dicens, et tanquam in animæ commendatione oscula singulis corporis membris imprimens, cum gemitu, Ego, aiebat (ut ejus locutione utar) jam nunc o filii suprema verba morientibus dicere videor. Cui libet autem rationali mente prædito cujusmodi id negotium fuerit, conjectare licet. Nam si amanter inter se copulatis, et mox dissociatis fit, juxta B magnum Theologum Gregorium, unius corporis in duo dissecto, et utriusque mortificatio; vel si boum simul educatorum, eidemque jugo subditorum, non sine lugubri mugitu fit dissociatio, separari non patientium; quid, quale quantumque in re præsentis contigisse concedemus? Sane utrimque, ob Dei timorem, doloris acerbitatem reprimabamus; sed id quidem quale quantumque fuit, magnanimitati ejus ascribatur.

40. Porro ad res vestras quod attinet, fratres, ipsi vos narrastis, qui beneficentia fructi estis, quo tempore vos collegit ad nos veniens, et ceu pullos nido excussos, in suum claustrum recepit. Deinde reversa singulos consolata est, ad urbem se confereus; illucque utcumque intromissa, ingemiscendo, C orando, et hunc hospitem excipiendo, alium roborando, alium sustentando, alium subducendo: et more optimi œconomi et secundum Deum præsentis, partim alens, partim administrans, velut nova Natalia, et Priscillæ æmula. Testes vos, beneficia experti, qui et lingua commoditates acceptas fatemini ac celebratis. Tunc vero mirabilis hæc femina postremam quoque beatitudinem consequi digna fuit, conviviis nimirum a quibusdam affecta, quorum nomina sponte reticeo; et persecutionem propter justitiam passa ac veritatem. Responde tu mihi, o Pater, quid pro te carceri mancipato patientissima hæc sustinuerit, cum accusareris, cum quæstio de te fieret, postremo ob rei necessariæ ministrationem. Dic tyranni rapinas, D minas, examinationes. Nonne ipsa socia tibi dolorum triginta diebus fuit in custodia detenta, cum quatuor asceseos consortibus, et quidem per carceres distributis? Ibi que omitto dicere quanta fue-

(10) Post verberationem missus fuit a Constantino imp. exsul Thessalonicam Theodorus cum aliis monachis, cujus itineris prima mensio fuerunt Cathara, ut ipsemet scripsit *Epist.* lib. 1. 3. Loci Cathara mentio fit etiam lib. II, epist. 12.

(11) Theoclitæ cum fratre deportato nocturnum colloquium cognoscimus etiam ex epist. 3. lib. 1, p. 184.

(12) Plurimum hujusmodi testamentorum, habemus exemplum apud ipsum Studitam infra.

ἀπαγωγῆς παραπέμπουσα ἰθαυμάζετο, Θεῷ τε καὶ τοῖς εὐσεβεστέροις τῶν ἀνθρώπων μακαριζομένη· οὕτως προέφθασεν αὐθις παλινστροφῆσαντες ἐκ τῶν Καθαρὰ (10), καὶ πρὸς Θεσσαλονικὴν ὑπεροριζομένους εἰς χειμερινὴν καὶ ἱσπεραίαν ὥραν ἐν χωριακῷ καταλύματι, φόβῳ πολλῷ κρυπτοφανῶς καὶ ἀδιαγνώστως θεάσασθαι, καὶ συντοχεῖν ἡμῖν δ' ἄλλης σχεδὸν τῆς νυκτός· διαθεμένων ἡμῶν διαθήκας (11) τὰς ἐν Κορίθῳ πρὸς ἀλλήλους, καὶ εὐθὺς ἔωθεν (ὅποιον ἦν ἀλγεῖνὸν καὶ ἐλεεινόν!) διαζευγνυμένων ἡμῶν ἀπ' ἀλλήλων, κάκεινης τὸν συντακτικὸν λόγον ποιούσης, καὶ ὡς ἐξόδια τοῖς φιλήμασιν προσεπιτιθεμένης ἡμῖν κατὰ πᾶν μέλος τοῦ σώματος μετὰ κλαυθμῶν. Ἐγὼ γάρ, φησὶν, ἄρτι, τέκνα, ἵνα καὶ τὸν αὐτόλεκτον αὐτῆς λόγον εἶπω, ἐξοδιάζειν ὑμᾶς δοκῶ (12)· ἔξεστι στοχάσασθαι ταῖς ἐχέφροσιν· εἰ γὰρ ἐπὶ τοῖς συγγραθεῖσιν ἀγαπητικῶς πρὸς ἀλλήλους καὶ δισταταμένοις γίνεται, κατὰ τὸν μέγαν Θεολόγον Γρηγόριον, ὡσπερ ἐνὸς σώματος εἰς δύο τομῆ καὶ ἀμφοτέρων νέκρωσις, ἢ μόσχων συντρόφων καὶ ὁμοζύγων διάζευξις γοερῶς μυκωμένων ἐπ' ἀλλήλοις καὶ οὐ φερόντων τὴν ἀλλοτρίωσιν· τί καὶ πόσον καὶ ἡλικόν δοίημεν ἐπὶ τοῦ παρόντος; καὶ κατεκρατούμεν ἀμφοτέροι φοβοθεῖα τῆς δριμυκαθείας. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον καὶ τηλικούτον ὄν, τῆς μεγαλοφυχίας αὐτῆς τιμάσθω.

1. Τὸ δὲ ὑμέτερον, ἀδελφοί, αὐτοὶ ἐξηγήσασθε, οἱ καὶ τῆς εὐεργετίας ἀπολαύσαντες, ὡς συμβέβηκεν ὑμᾶς ἐξερχομένη πρὸς ἡμᾶς, καθάπερ νεοτοῦς ἐκρῖνεντες ἐκ καλιᾶς, εἰς τὸ οἰκεῖον φροντιστήριον· ἔπειτα ὑποστρέψασα καθάπερ ἕκαστον παρηγορήσατο πρὸς τὰ ἐν ἄστει πορευομένη· κάκεισε ποδαπῶς εἰσέλθοῦσα περιέτρυζεν, ἡντιδόλει, τὸν μὲν προσδεχομένη, τὸν δὲ ὑπαλείφουσα, τὸν δὲ ἐρείδουσα, τὸν δὲ ὑπεξάγουσα· καὶ οὐς μὲν τροφουομένη, οὐς δὲ διοικουμένη, ὡς ἂν τις ἄριστος οἰκονόμος καὶ κατὰ Θεὸν προστάτης, ἢ ὄντως νέα Νατάλια, καὶ Πρισκίλλης (13) ὁμόζηλος· καὶ μάρτυρες ὑμεῖς, οἱ εὐπαθόντες, καὶ διὰ γλώσσης τὸ εὐσυμπάθητον φερόμενον ἔχοντες καὶ θαυμαζόμενοι. Ἐξιώθη τοιγαροῦν τηνικαῦτα ἢ θαυμασία καὶ τοῦ τελευταίου μακαρισμοῦ ἐπιτυγχάνουσα, ὀνειδιζομένη ὑπὸ τινων, ὧν τὰ ὀνόματα ἐκὼν ὑπερβῆσμαι· καὶ μέντοι διωκομένη ἔνεκεν δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας. Ἀπόκρινέ μοι καὶ αὐτὸς, ὦ Πάτερ, ὅτι καὶ ὑπέστη διὰ σὲ πεφρουρισμένου σου ἕνεκα ἢ πολυάθλος, ἐν τῇ συζητήσει, ἐν τῇ φροντίδι τῶν ἀναγκαίων· λέγε τὴν ἀρπαγὴν τοῦ κρατοῦντος, τὴν ἀπειλήν, τὴν ἀνάστασιν· οὐχὶ καυτῆ συμπεπονθέν σοι, τριακονθήμερον μείνασα φρουρομένη, ὑπὸ τεττάρων τῶν συνασκουμένων, καὶ ταῦτα διηρημένων ταῖς εἰρκταῖς; κάκει ἐῷ λέγειν ὅσα ὑπὸ

(13) Priscilla nota est ex Act. apost. et ex Pauli epistolis. De Natalia sic Baronius in Martyrologio. 4 Decembriis: « Sanctæ Nataliæ, uxoris beati Adriani martyris quæ sub Diocletiano imp. SS. martyribus Nicomedis in carcere detentis multo tempore ministravit; impletoque eorum certamine, Constantinopolim profecta, ibidem in pace quævit. » Videsis reliqua de ea documenta a Baronio citata.

τῶν δουλίδων τοῦ φρουρέως ὑπέστη, καὶ ὅσα ἔταλαι-
πωρήθη κατὰ τὴν τῆς ζωῆς ἀφορμὴν, καὶ ἄρτον
ὀδύνης ἐσθλοῦσα καὶ πόμα θλίψεως πίνουσα· καὶ οὐ
τοῦ παρόντος καιροῦ τὰ τηλικάδε τετολημένα καὶ
γεγενημένα διασημαίνειν· ἀλλὰ συγχωρεῖσθω τοῖς
δεδρακόσιν, ὅτι καὶ πεπράχασιν. οὕτω γὰρ εἰπεῖν
ἀρμοδιώτερον, εἰ καὶ κρίμασιν οἷς παρεχώρησεν ἡ
ψυκονόμησεν, ἵνα ἐγκόπηται κακία, καὶ μὴ εἰς νό-
μον ἔρχεται τὸ παρανομούμενον, Θεὸς τὸν διωγμὸν
ἀνεκαλέσατο· καὶ γὰρ ἐπανήκοιμεν οἱ ὑπεροισθέντες
καὶ διασκορπισθέντες εἰς ταυτὸν, ὡς ἴστε, δεξιᾶς
τυχόντες τῆς ἐπιανελεύσεως παρὰ τῆς κρατούσης.

ια'. Ἀλλὰ τί ἔτι τῇ θεοτιμῆτῳ μητρὶ πρὸς τοὺς
εἰρημίνοις προσθεῖημεν, καὶ τί προσερισόμεθα ἀρ-
μοδιώτερον; Ὡς δακρύων ὄχθοι, ὅσοι ἐκ τῶν ἐκείνης
ὀφθαλμῶν ἀνάως προεχέοντο διὰ τὸν ἄνδρα, διὰ τῶν
παίδων τὸν σφαλερώτερον (14), διὰ τὸ ποίμνιον, διὰ
τοὺς ὀλισθαίνοντας, διὰ τὸν καθ' ἑκάστον στηριγμὸν!
ἐπειδὴ ὡς μήτηρ πνευματικὴ τὸ ἐλεεῖν εἶχεν· καὶ
ὡς ἀδελφὴ ὑπὲρ ἀδελφῶν κατὰ Κύριον αἰεὶ ἡ γωνίζετο,
κἄν οὐ συνκίετο. Ὡς ψυχῆς οἰκτίρμονος καὶ
ἐλεήμονος ἐπίδοσις! καὶ ὡς σπλάγχμων συμπαιδῶν
κένωσις, οὐ φερόντων τὴν τῶν προσιόντων στέ-
νωσιν! ὥστε καὶ δέσθαι αὐτὴν ὑπὲρ τῶν δεο-
μένων, καὶ δανεῖζεσθαι ὑπὲρ τοῦ δανείων ἀπαλλά-
ξαι· καὶ χαίρειν καὶ ἑαυτὴν πρίασθαι ὑπὲρ τῆς
ἐτέρων ἀπολυτρώσεως, τραπεζοποιουμένην αὐτῆς πλει-
στάκις χριστομιμήτως, καὶ τὰς πενομένας συγκα-
λουμένην, καὶ ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑπηρετοῦσαν, διότι
ἔρωσ ἦν αὐτῇ, τὸ τῆς φιλοπρωχίας δώρημα. Ὡς τί-
μιου στόματος τῆς ἐκ θεῶν λογίων ἀνάου ἐκμελετή-
σεως, καὶ ἀπαραλείπτου μέχρι θανάτου διακλειτουρ-
γήσεως! Ὡς τιμίων ποδῶν ἀποσφυρώσεως, ἐκ τῆς
ἐντευκτικῆς πρὸς Θεὸν ἀνευδότης πῆξέως τε καὶ πα-
ραστάσεως! Ὡς οὐ μόνον ἑσπερινῆς, ἀλλὰ καὶ ὀρθρι-
νῆς καὶ μεσονυκτικῆς ὁσίων χειρῶν πρὸς Θεὸν ἐπ-
άρσεως καὶ διανυκτικῆς τῶν ἀτιθηθέντων ἐπιτεύξεως!
καὶ ὡς νυκτερινῶν ἐνυπνίων διάσαφῆσεως! ἐπειδὴ
πρὸς τὰ παριστάμενα λυπηρὰ, πολλὰκις αὐτῇ Θεὸς
τὸ μέλλον προμεμήνυκεν. παραμυθούμενος τὴν αὐτοῦ
θεράπειαν. Ὡς τῆς τοῦ ὄλου σώματος ἐξ ἀσκήσεως
παραλύσεως! καὶ ὡς εὐτελοῦς καὶ ἀθάτου ἐν καιρῷ
κρύους ἐνδύσεως! καὶ ὡς στρωμνῆς διαζήρου στενῆς
τε καὶ κολοβῆς, καὶ ψυχόσης ἀνακλίσεως! ὡς τῆς
ἀφίλου καὶ ἀσυνδύαστου πρὸς πᾶσαν ὄψιν ἄρρενος
διαθέσεως! καὶ ὡς τῆς ἐπιμόνου καὶ τεταμένης αὐ-
τῆς πρὸς Θεὸν μονώσεως. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἀκηδία
παλαίουσα, καὶ μήτε ἡμᾶς ὄρῳ ἔχουσα συχνότερον,
μήτε ἄλλον τὸν πνευματικῶς ὑπαλείφοντα, ἡττάτο
ποιουμένη τὰς τινας προόδους καὶ ἀποδημίας· ἀλλὰ
κἂν τούτῳ τὸν κανόνα φυλάττουσα ἀπαραλείπτου
ἀπέδεικνυτο· ὡς φιλεργίας ἀνυπερβλήτου νύκτωρ τε
καὶ μεθ' ἡμέραν διακοπώσεως! καὶ ὡς δακτύλων τοῦ
ἐργαστικοῦ ἀποσκληρώσεως, καὶ εἰς βύρσης σκληρό-
τητα μεταποιηθείσης τῆς φυσικῆς ἀπαλότητος· μὴ

rit passa a custodis ancillis, quanta in angustia
fuerit quod attinet ad vitæ sustentationem, panem
doloris comedens, et calicem bibens tribulationis.
Sed non est hujus temporis omnia quæ tunc ausa
et acta fuerunt significare. Ignoscamus malorum
auctoribus quidquid egerunt. Sic enim dicere con-
venientius est; quandoquidem iudiciis suis per-
missionis aut providentiæ, ut malum abrumperetur,
et ne lex fieret quod erat illegitimum, persecu-
tionem Deus sedavit: nam et exules, reversi su-
mus; et dispersi, denuo convenimus; felicem, ut
scitis, reditum abs regnante Domina consecuti.

11. Age vero quid adhuc venerandæ matris lau-
dibus addemus, aut quid convenientius attememus?
O lacrymarum rivuli, quotquot ex ejus oculis peren-
niter fluxerunt, propter virum, propter unum e
filiis lubrico magis obnoxium, propter Ecclesiæ
gregem, propter lapsos, dum singulos solidare co-
natur! Namque ut spiritalis mater, clemens erat;
ut soror, pro fratribus in Domino nunquam non
sollicita, etiamsi contubernalis non esset. O anima
misericordiæ et eleemosynæ semper parata! O vis-
cerum benignorum effusa charitas, quæ neminem
accedentem angustiis angi sinebat! ita ut egeret
ipsa pro indigentibus, versuram faceret pro redi-
mendis aliorum versuris, gestiret denique pretium
pro aliorum redemptione persolvere, trapexiticam
etiam sæpissime Christi imitatione exercens. Pau-
peribus quoque feminis ad se convocatis propriis
manibus ministrabat; namque in deliciis ei fuit
erga inopes benignitas largitasque. O venerandum
os, quod divina eloquia semper meditabatur, et
inaccessabile usque ad mortem liturgiam obivit!
O venerandorum pedum ad ambulandum indesi-
nenter ad Deum malleoli firmi semper atque pari-
ti! O non vespere tantum sed et mane et nocte me-
dia sanctarum manuum ad Deum elevatio, et certa
postulorum impetratio! O nocturnorum somnio-
rum revelationes! Etenim ob circumstantes moles-
tias sæpe Deus futura præmonstravit, famulam
suam consolans. O totius corporis ob asceticam
vitam dissolutio, viliisque et male ab hiberno fri-
gore protegens vestis! O lectule rigide, anguste
curteque, frigidique discubitus! O indifferens et
inconciliabilis erga cujuslibet viri aspectum animi
habitus! O constans et enixa ipsius cum Deo soli-
tudo! Quare et cum tristitia conflictans, neque nos
sæpe aspicere valens, neque alium qui spiritaliter
recrearet, mœrori cedens, egressionem aliquam et
peregrinationem faciebat: verumtamen in his ipsis
solemnem precum ordinem accurate observare se
demonstrabat. O diurni nocturnique laboris sum-
mus amor! O digitorum ex opere durities, et natu-
ralis teneritudo in oorii asperitatem conversa! quia
videlicet non pro se tantum, (id enim minime cura-

(14) Intelligit Euthymium, quem ad constantiam multis verbis roborabat ipse Theodorus lib. 1,

epist. 1: ἀνδρίζου οὖν καὶ αὐτός, ἀδελφεὶ κύριε Εὐθύ-
μιε: Viriliter age et tu, domine frater Euthymi, etc.

bat), sed pro totius fere cœnobii indumentis operabatur, ut vos auditores scitis.

12. Singularis quippe in hoc femina fuit præter cætera, ita ut si qua in re reprehendi ut homo potest, hinc ansa arripiatur, atque ex reliquo ejusdem erga virtutem fervore; quo fiebat plerumque vehemens et nimia erga socias asceseos ac subditas exactrix. Imo et iracundia succendebatur in defectibus sive operum, sive psalmodiarum, sive ad officia assiduitatis; raroque in his a quapiam superabatur, socordesque urgebat, et alapis etiam inobsequentes pulsabat. Sed tamen sic etiam magis diligebatur, quam illi qui plus nimio indulgentes sunt; quia non nisi recti bonique amore iis motibus percelleretur: alioquin prorsus ab his abhorrens, et subesse aliis deposcens: interim Deum sibi misericordem implorans, sicut nos aliis pariter condonamus. Reapse post Patrem (Platonem) custodia inclusum, adeo mihi ob suam humilitatem subjecta erat, seque in obsequium tradiderat, ut et famulam se appellaret, et indignis pedibus meis adolveretur, et cordis arcana mihi patefaceret, et nullatenus a meis præscriptis discederet. Pudore igitur miser ego suffundor, quoties reputo quomodo illa me dominum patremque nominaret, et quomodo me coleret, amorem timori admiscens, neque ut mater, sed ut filia morem gereret.

13. Præterea lex illi vel limes continentiae fuit, nunquam comedere ad sactetatem: sed tamen ciborum qualitatem coercere per obedientiam ei non licebat; etsi in hoc magnopere repugnabat, neque exaudiebat. Semel itaque in die vescebatur, et quidem circa solis occasum plerumque, sumens tenuem et simplicem sine oleo vinoque cibum. Et siquando statis diebus junium omittebat; non sane ad repletionem, sed parum quid brevique degustane, satis ei erat. Religiosæ vero paupertatis demonstratio erat, quod nihil omnino habebat, non famulam, non aurum argentumve, neque mundanum aliquid, sed vestimenta cilicina, et pauperoula duo tegumenta. Hæc mortis causa mihi et fratri largita, cæteris sepulturæ reservatis, sic nuda substantiis et mundi affectibus, læta tanquam ad propria proficiscens rebus humanis excessit, bene nobis salubriterque precata, præsentem quoque omnes crucis symbolo signans; nam multi inventi sunt ibi fratres, ejus obitum spectaturi.

14. Sed, o veneranda et desideratissima mater, ad te enim sermonem converto, dulcis mihi res et

(15) Id affirmat Theodorus etiam in epistola ad matrem, lib. II, 6.

(16) Confer prædictam Theodori ad matrem epistolam.

(17) Auctor chronicæ synopsis Vitæ Theodori in editione Sirmondi ad an. 795, putat epistolam

Α δτι πρὸς τὴν ἑαυτὴν ἐπαρκεῖν ἐργαζομένης (τοῦτο γὰρ μηδενὸς λόγου πρὸς αὐτῆς), ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ὄλον κοινόβιον σχεδὸν ἐνδιδύσκειν, ὡς ἐπίστασθε, οἱ ἀκούοντες (15).

ιβ'. Καὶ γὰρ ξένη τις τῶν γυναικῶν ἐν τούτῳ ὤφθη μετὰ τῶν ἄλλων· ὥστε καὶ εἴ τι ὡς ἀνθρώπων αὐτὴν ἔστι μωμεῖσθαι, ἐντεῦθεν τὰς ἀφορμὰς προσεῖναι, καὶ ἐκ τῆς ἄλλης αὐτῆς περὶ τὰ κατὰ θερμότητος, ἐπιτατικὴν ὡς τὰ πολλὰ οὖσαν ἀκριβολογομένην πρὸς τὰς συνασκουμένας ὑποχειρίους, καὶ θυμουμένην ἔστιν ὅτε ἐν ταῖς ἐλλείψεσιν εἴτε τῶν ἔργων, εἴτε τῶν ψαλμωδιῶν, εἴτε τῶν παραστάσεων· ὡς καὶ νικηθῆναι αὐτὴν οὐ πολλὰκις, ὠθησαί τε νουσταζούσας, ἢ καὶ βράβια ἀνηχοούσας. Ἄλλὰ καὶ εἴθ' οὕτως εἶχε τὸ ἀγκυπᾶσθαι· μᾶλλον ὑπὲρ τρεῖς λίαν ὀμαλωτάτους, διὰ τὸ ἐξ ἀγαθοῦ αὐτὴν κινεῖσθαι πρὸς ταῦτα, καὶ πάντοτε ἀπογιώσκουσα καὶ ζητοῦσα ὑποτάσσεσθαι· καὶ μέντοι διὰ τοῦτο τὸν Θεὸν ἰλευμένην, ὡς ἡμεῖς αὐτοὶ τὰς συγχωρήσεις εἰκότως ἐποιούμεθα· καὶ γὰρ μετὰ τὴν κάθειρξιν τοῦ Πατρὸς τοσοῦτον ὑπετάγη μου τῇ ταπεινώσει καὶ ἐπιπέδωκεν εἰς ὑπακοήν, ὥστε καὶ δούλην ἑαυτὴν ὀνομάζειν καὶ τῶν ἀναξίων μου ποδῶν ἐφάπτεσθαι, ἐξαγορεύειν τε τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας, καὶ εἰς πᾶν ὅτιοῦν μὴ ἀντιτείνειν τῶν ἐπιταγμάτων. Αἰδοῦς τοίνυν πληροῦμαι ἔγωγε ὁ τάλας ὀσάκις ἂν καὶ ἀναλογισωμαι ὅπως τὲ με ὠνόμαζε κύριον καὶ Πατέρα, καὶ ὅπως ἐσέβητο συμμαίξασα τῷ φόβῳ τὸν πόθον, καὶ οὐχ ὡς μήτηρ, ἀλλ' ὡς τέκνον πειθαρχούσα.

ιγ'. Πρὸς ταῦτα ἐγκρατείας μὲν ὄρον, τὸ μὴ εἰς κύρον φαγεῖν εἶχεν· τὴν δὲ ποιότητα τῶν βρωμάτων συστεῖλαι ἢ ὑποταγῇ οὐκ εἶα, καίπερ προσκειμένην ἐπὶ τοῦτο σφοδρῶς, καὶ μὴ εἰσακουσμένην. Ἦν τοίνυν μοναστοῦσα, καὶ πρὸς δούσιν τοῦ ἡλίου ὡς τὰ πολλὰ, μεταλαμβάνουσα λιτὴν τινα καὶ σκέδιον, ἀνέλαϊον τε καὶ χοῖνον τὴν τροφὴν· κἂν ὁπότε δὲ κατέλυεν ἐν ταῖς ὥρισμέναις ἡμέραις, οὐ κατὰ πλησμονῆν, ἐξ ὀλίγου δὲ καὶ κατὰ μικρὸν λαμβάνουσα ἤρκαίτο· ἀκτημοσύνης δὲ δεῖγμα, τὸ μηδὲν ἔχειν αὐτὴν, μήτε θηρακινίδα, μήτε χρυσίον, μήτε ἀργύριον, μήτε τι τοῦ αἰῶνος τούτου, ἢ μόνον τὰ τρίχινα βράκια ἃ περιβέβλητο, καὶ τὰ δύο πενιχρὰ σκεπάσματα (16). Ἀμέκει τοίνυν ὅτε ἀπετελεύτα, ἐμοὶ τε καὶ τῷ ἀδελφῷ διανείμασα ταῦτα, καὶ τὸ λοιπὸν εἰς ἐνταφιασμὸν ἔχουσα, οὕτως γυμνὴ καὶ ταῖς ὕλαις καὶ ταῖς τοῦ κόσμου προσπαθείσις, χαίρουσα καὶ ὡς πρὸς τὰ ἴδια χωροῦσα, ἀπεδήμησεν ἐκ τῶν ἐνθένδε, ἐπιφωγεῖαμένη ἡμῖν εὐκτήρια καὶ σωτήρια, καὶ κατασφραγίσασα ἕκαστον τῶν παρισταμένων, ἐπειδὴ καὶ πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν εὐρέθησαν θεώμενοι τὴν κοίμησιν (17).

ιδ'. Ἄλλ' ὡ μήτερ σεβασμῖα καὶ πολυπόθητε (πρὸς σὲ γὰρ εἰμι· ἐπιστρεφόμενος, τὸ γλυκύ μοι καὶ

ad matrem scriptam fuisse ante suam profectio-nem in exilium ad urbem Thessalonicam; quod si ita se haberet, Theoctista quoque per id tempus obiisset; quod a veritate plane abhorret. Nam Theoctista comes illius itineris filio fuit.

πράγμα καὶ ὄνομα, τὸ ποθητόν μοι καὶ ἐράσιμον θεώρημα, ἡ μητρότεκνος, μᾶλλον δὲ διτοτόκος μου (διμήτηρ), ποῦ ποτε ἡμᾶς ἀπολέλοιπας ; ποῦ ποτε μετακεχώρηκας ; πῆ δὲ μεθωρίσθης ; πῆ δὲ καὶ ἐν ποίοις τόποις ἐναυλιζῆ ; ἐν ποίαις ἐπαύλεσι συγγωριάζεις ; ὀπηλίκας κατοπτεύεις ; Τὸν γὰρ ἄρχοντα τοῦ ἀέρος τούτου εὐ οὐδὲ ἐκ τῶν ἀγαθῶν σου πράξεις ὑπερικήσασαν, ἐκεῖσε εἶναι ἐνθα ἀπέδρα δδύνη λύπη καὶ στεναγμός, ἐνθα τῶν ἀγίων πάντων ἐστὶν εὐφραينوμένων ἡ κάτοικία, ἐνθα ἤχος καὶ χορὸς ἐορταζόντων καὶ ἀγαλλιῶμένων, ἔτθα καὶ οἱ κοινοὶ ἡμῶν ἀδελφοὶ οὓς καὶ ἐπόθησας καὶ συγκαινωνεῖν ἤρω· ἄρτι γὰρ τὰ ἰδιώματα τῆς σαρκὸς παρόντα διαφορὰν ποιοῦνται τῆς συττωίσεως. Μὴ μὲ ἐπιλάθη ἡμῶν τῶν σὸν ἐλαχίστων τέκνων· μὴ, παρακαλῶ μὲ, ἀντιβλῶ, μὴ ἐπιλήση τοῦ ποιμνίου σου τοῦ μικροῦ τε καὶ τοῦ μεγάλου· ἀλλὰ παβρήσιας τυχοῦσα, πιστεύω δ' ὅτι καὶ ἐπιτετύχηκας, στήθι καὶ ἰλεοῦ καὶ ἐξιλιάσκου προσεύχου καὶ ὑπερεύχου καὶ μᾶλλον ἄρτι· ἐκτενεστέρωσ, παιδαγωγοῦσα καὶ στηρίζουσα καὶ φρουροῦσά με τὸν δειλαίον ἀπὸ φόβου ἀμαρτητικοῦ, ἀπὸ βέλους πετομένου ἀνομίας, ἀπὸ πάσης ἄλλης ἐπηρείας δαιμονικῆς· ποιμαίνουσα καὶ συμπομαίνουσα, νόσσουσα καὶ προσυπομιμνήσκουσα διὰ ψυχικῆς ἐντεύξεως· ἐπισκεπτομένη τε καὶ ἐπανορθουμένη ἐκάστοτε, καὶ θεωμένη πῶς ἀνισταμαι, πῶς κεκίνημαι ψυχῇ τε καὶ σώματι, ἵνα πντοίω λόγῳ ρυθμούμενος καὶ καταρτιζόμενος, κατὰ σκοπὸν τε βαίνων τῆς ἀληθείας, φθάσω εὐαριστεῖν Θεῷ διὰ τῆς ἀγαθῆς ἀφτηγήσεως, καὶ τύχω μετὰ σὸν τῆδε βίον σὸν τοῖς ἐπομένοις μοι ὑπὸ τῆν σκέτην σου εἶναι, καὶ συμμετασχεῖν σου ὡς τέκνον ἐλάχιστον τῆς ἐκ δεξιῶν Χριστοῦ τοῦ ἡμῶν παραστάσεως. Ταῦτα καὶ ὑμῖν, πρὰ βῆσιν τὰ τοιαῦτα κελεύουσιν.

A nomen, desiderabilis amabilisque conspectus mater simul et filia, quæ bis me peperisti, hic genitrix, ubinam nos reliquisti ? quonam te migrasti ? quos in fines translata es ? quæve loca nunc habitas ? quibus in sedibus diversaris ? quales nunc contubernales spectas ? Nam principem quidem aeris hujus certo scio te bonis tuis operibus devicisse, ibique te esse unde dolor et mæror et luctus exsulant : ubi sanctorum omnium incolatus est beatorum : ubi strepitus chorusque solemnizantium atque lætantium est : ubi nostri communes fratres quos et amasti et consortes habere exoptasti. Nunc enim præsentibus adhuc carnis proprietates discrimen convictus efficiunt. Neque mei obliviscaris filiorum tuorum minimi : ne, inquam, oro quæsoque, pusilli gregis tui curam omittas neque magni. Sed securitatem adeptam credo enim te illa potitam adeso indulge, propitiare. Ora et exora nunc maxime enixius ; dirige, firma, custodi me miseram a peccandi periculo, a telo volante iniquitatis, ab omni reliquo diaboli nocimento. Pasce me, compasce, urge, commone, spiritali præsentia visita, corrige in singulis, atque observa quomodo surgam, quomodo cubem, quomodo corpore animoque commovear : ut omnimodis directus et perfectus, ex norma veritatis incedens, Deo placere bono vite tramite queam : et post hanc vitam impetrem ut cum asseclis mei sub tuo patrocinio flam, et filius minimus tecum sortiar in dextera Christi Dei nostri consistere. Hæc me, o filii, eloqui veritas cogit, vobismet scilicet talia cursim perorare me ju-

C bentibus. με, τέκνα, ἠνάγκασεν ἡ ἀλήθεια διτηγήσασθαι

EPISTOLÆ.

(SIRMOND. p. 177.)

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΣΤΟΥΔΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΚ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΕΚΛΟΓΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΚΕΟΡΙΑΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS

THEODORI PRÆPOSITI STUDITARUM, EPISTOLÆ.

LIBER PRIMUS

EX DIVERSIS EJUS EPISTOLIS QUÆDAM SELECTA IN PRIMO ET SECUNDO
EXSILIO SCRIPTIS.

I. — *Platoni patri spirituali.*

Α'. — Πλάτωνι πνευματικῷ πατρὶ.

Theodorus exsul Platonem, vel potius sub Platonis persona, monachos suos hortatur, ne Imperatori adultero consentiant (Baronius an. 786. n. 4.)

Quibus verbis te affabimur. Pater dulcissime, A sanctis visceribus tuis propter Deum orbati? quid læti aut jucundi loquemur? Neque enim luctuosa et tristia quasi acerbe ferentes hoc quod exsilium existimatur; quod nos a te didicimus non agnoscere, ut qui incolæ simus universæ terræ: sed illud solum, quo quis a Deo per cujusalibet ejus mandati prævaricationem excludit, longeque projicitur. Quapropter gaudemus sane et lætamur, quod quamvis indigni cœlo et terra simus, tecum tamen sancto patre nostro digni habiti sumus, qui pro ejus mandato hæc pateremur, tuaque secundum carnem consuetudine privaremur. Cæteroqui enim nobiscum semper es, pater, in oculis et ore omnium nostrum. Et qui aliter vivere possimus, nisi a te sanctarum precum præsidio tegamur, et a malo servemur innoxii? Seorsum abjuncti ac segregati B singuli fuimus; salvi tamen omnes atque integri ac stabiles permansimus. Et quanquam parva quædam incommoda in via pertulimus, nonnullis nostrum etiam morbo affectis; ille nihilominus qui dixit: *Respicite volatilia cœli, et lilia agri*¹; qui minime fallit in promissis suis, incolumes nos tandem præter spem nostram huc [Thessalicam]

Τί σοι, ὦ Πάτερ γλυκύτετε ἡμῶν, προσφθεγξώ-
μεθα, οἱ ἀπορφανισθέντες διὰ Θεὸν ἀπὸ τῶν σῶν
ἁγίων σπλάγχθων; ποῖον δὲ προσηνὲς ἢ περιχαρὲς
λέξομεν; οὐδὲ γὰρ ὀδυρτικὰ καὶ θλιβερά, δυσχεραί-
νοντες τὴν δοκουμένην ἐξορίαν· ἦν ἡμεῖς οὐ γινώ-
σκαιν δεδιδύγματα ὑπὸ σοῦ· κατὰ τὸ παροίκους ἡμᾶς
εἶναι πάσης τῆς γῆς· ἢ μόνην τὴν ἀπὸ Θεοῦ διὰ τῆς
παραβάσεως τῆς ὑποιασοῦν ἐντολῆς αὐτοῦ ἐκπτωσιν
καὶ μακρὰν ἀποβρίψην. Διὸ χαίρομεν καὶ εὐφραι-
νόμεθα, ὅτι κἂν ἀνάξιοι ἐσμεν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς
γῆς, πλὴν σὺν σοὶ τῷ ἁγίῳ ἡμῶν Πατρὶ κατηξιώ-
θημεν ὑπὲρ τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ ταῦτα παθεῖν, καὶ
στερηθῆναι σου τῆς κατὰ σάρκα συναφείας. Ἄλλως
γὰρ μεθ' ἡμῶν εἴ ἄει, Πάτερ, ὀρώμενος καὶ συλλα-
λούμενος. Καὶ πῶς γὰρ ἐτέρως ζήσομεν, εἰ μὴ σοῦ
τῷ τῶν ἁγίων εὐχῶν σκέπη περιφυλαχθεῖμεν ἀβλα-
βεῖς ἀπὸ τοῦ Πονηροῦ, καταμόνας εἰς ἕκαστος
ἡμῶν διορισθεῖς; πλὴν διεφυλάχθημεν καὶ διασεσώ-
σμεθα καὶ ἡδράσμεθα πάντες. Καὶ εἰ καὶ μικρόν τι
ἐταλαιπωρήσαμεν ἐν τῇ ὁδῷ, τινῶν καὶ ἀσθενησάν-
των· ὁμοῦς ὁ εἰπὼν, Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ
τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἰς τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, καὶ
ἀψευδὴς ἐν ταῖς ἐπαγγελίαις αὐτοῦ, ἀπεσώσασο
ἡμᾶς, ὡς οὐκ ἠλπίζομεν, παραθέμενος ἡμᾶς ἐνταῦ-

¹ Matth. vi, 26, 28.

Θα κλίνας τε εἰς συμπάθειαν τὰς καρδίας τῶν ὄντων ἀνδρῶν τῆς τάλαιπωρίας ἡμῶν, καὶ μάλιστα γὰρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου. Μία δὲ λοιπὸν μέριμνά ἐστὶν ἡμῖν καὶ ἀδιάσπαστος ἀδολεσχία, μετὰ δεήσεως ἐκτενοῦς καὶ ἀναξίας, τὸ σὲ κραταιοῦσθαι, Πάτερ ἡμῶν πολυπόθητε, καὶ μένειν ἐν τοῖς δεδογμένοις τῆς ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ ἀμολογίας ἀκλινη καὶ ἀκίνητον, ἐν μηδενὶ πτυρόμενον, ἢ διψυχοῦντα ταῖς τῶν προβαλλόντων κατ' ἐκτροφῆν τῶν οἰκοδομηθέντων σοι χάριτι Θεοῦ ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνισμάτων ἐγγειροῦσθαι. Ἐξήχηται γὰρ ὁ λόγος πανταχοῦ, καὶ δεδυσώπηκε σχεδὸν πᾶσαν ψυχὴν, καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἐν τοῖς Χριστιανοῖς, καὶ ἀφείλεν ὄνειδος ἐκ τῶν μοναστῶν. Καὶ οἷδ' ὅτι φήσειεν ἕκαστος εὐφρονῶν, ὅτι ζῆ Χριστὸς ἐν ἡμῖν, καὶ βασιλεύει, καὶ πειθαρχεῖται μᾶλλον ὑπὲρ ἀνθρώπους οὓς ἐπλασεν, οὐχ ἵνα ἀπειθῆται, δοξάζηται δὲ ὑπ' αὐτῶν. Πάντα οὖν γινώσκεις, οἶδας τὰ θέοντα, οὐ τῆς ἡμετέρας ὑπομνήσεως δέη· πλὴν προεκέλευσας οὕτως ἡμᾶς γράψαι. Διὸ δὴ μὴ φοβηθῆς, Πάτερ, ἀνθρώπων, ἢ ἀνθρώπων ἐκθλίψεις. Γνωρίζεις ὅτι οἱ ἅγιοι ὄναρ καὶ σκιὰν ταῦτα λογισάμενοι, ἐθαυμαστώθησαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Μικρὸν δέομαι, πονήσωμεν· ἔτι μικρὸν ὑπομείνωμεν· καὶ ἤνυσται ἡμῖν ὁ δρόμος ὁ κολός. Καὶ ὁ στέφανος πέπλεκται, καὶ ὁ μισθὸς ἐτοιμάζεται αἰώνιος, καὶ φίλος κληθήσῃ τοῦ ἐπουρανίου βασιλείας, καὶ τῶν ἁγίων κοινωνός, καὶ ἡμολογητὴς παρὰ ἀνθρώποις. Ναί, ναί, δέομαι καὶ ἀντιβολῶ τὰ πατρικά μου σπλάγχνα· γενοῦ ἡμῖν ὄψρωμα, ὑπομονή, καρτερία. Ἐάν γὰρ σὺ, Πάτερ, στήκης, ἡμεῖς τὰ ἀχρεῖά σου τέκνα εὐτενοῦμεθα, πάντα οἴσομεν γενναίως τὰ συμβαίνοντα, δυνάμει Θεοῦ καὶ εὐχαίς σου. Ἐκ γὰρ Θεοῦ ἡ παρχώρησις, οὕτως εὐδοκοῦντος πάντως τὰ ἡμέτερα, καὶ αὐτοῦ διδόντος δύναμιν. Τὰς τεχνολογίας τῶν ὑποκλίνειν σε τῆς ἀληθείας πειρωμένων μὴ δὴ πτοοῦ, ὦ Πάτερ. Ἀπλοῦς ὁ λόγος. Φησὶ γὰρ ποῦ ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος ἐν τῇ περὶ τοῦ Πάσχα αὐτοῦ λόγῳ· Οἷος ἂν ἦ ἄνθρωπος, παρὰ τὰ ἐν τῇ θεῖᾳ Ἐραφῇ καίμιστα συμβουλεύων, ἀπὸ καρδίας λαλεῖ, καὶ ἐντάλματα ἀνθρώπων διηγείται· καὶ περὶ τῶν τοιοῦτων φέρων τὰ τοῦ Ἀποστόλου λέγει, ὅτι Κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ ἐστίν, ἀνάθεμα αὐτῷ. Ποῦ δὲ φήσομεν τὸ, Οἱ ἱερεῖς μου ἠθέσουν νόμον μου, καὶ ἐβεβήλουν τὰ ἁγία μου; ὁ προφητικὸν ὄν προσλαβὼν ὁ Θεολόγος ἐν τῇ μεγάλῃ Ἀπολογητικῷ, προσετίθει οὕτω λέγων· Βεβήλοις καὶ ὁσίοις οὐ διέστελλον· ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. Πόσα δὲ ἄλλα, ἐάν τις θέλῃ ἀκούειν; Παυέσθωσαν λοιπὸν οἱ διαστρέφοντες τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ψευδέσι λόγοις, καὶ ἐαυτοῖς προσεγγέτωσαν. Ἡμεῖς γὰρ τῆς ἐντολῆς τηλαυγοῦς οὐσης, καὶ τῇ παραβάσει τὸ αἰώνιον πῦρ ἀπειλούσης, οὐχ ὑποκύψομεν τοῖς ἀνθρωπίνους φόβοις ἢ πόνοις· οὐ, μὰ τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγῶνας· ἀλλ' εἰ καὶ τὸ αἶμα χεῦσαι δεῖ, μετὰ χαρᾶς ποιησόμεθα, Θεοῦ ἐνισχύοντος διὰ τῶν αἰῶν ἁγίων προσευχῶν.

A perduxit, ad ærumnæ nostræ commiserationem incolarum corda inflectens, sed potissimum archiepiscopi. Reliqua vero una est cura nostra, et assidua meditatio, cum prolixis precibus et immeritis, ut ipse corroboretur, Pater desiderabilissime, et in instituta pro veritate Dei confessione fixus atque immobilis maneat; nihil trepidans, aut animum conturbans ad eorum insultus, qui certaminum gloriam quæ pro pietate cum divina gratia obiisti, evertere conantur. Sparsa enim ubique fama est, omnesque propemodum homines stupore complevit, et cornu salutis erexit in Christianis, infamiam auferens ex ordine monachorum. Atque hoc, scio, fatebitur unusquisque compos rectæ mentis, vivere Christum in nobis, et regnare, eique obedire nos magis quam hominibus quos creavit; non ut contemnatur, sed glorificetur ab eis. Omnia ergo tibi perspecta sunt: scis quid facto opus; commonitione nostra non egesset: verumtamen hæc ita nos scribere præcepisti. Quare noli hominem timere, Pater, aut hominum vexationes. Nosti sanctos cum umbram et somnium hæc ducerent, admirabiles cælo terrisque exstitisse. Modicum, quæso, laboremus: modicum adhuc sustineamus, et egregium cursum consummabimus. Jam corona textitur, merces æterna præparatur, et cælestis regis amicus sanctorumque particeps vocabere, et apud homines confessor. Sic, sic oro atque obtestor Patris mei viscera: esto nobis fortitudo, patientia, constantia. Tu enim, Pater, si steteris, non imbecilles filii tui valentiores redde-mur: et viriles animos capiemus, casus omnes fortiter feremus, Dei virtute ac precibus tuis. A Deo siquidem est hic secessus, sic approbante omnino res nostras, viresque suppeditante. Facundiam eorum qui te a veritate dimovere conantur, haud quaquam reformides, Pater. Simplex sermo. Ait enim usquam sanctus Epiphanius in oratione sua de Paschate, qualis sit homo, præter ea quæ in divinis Litteris scripta sunt, consultus; ex corde loquitur, et enarrat mandata hominum. Et de his ipsis Apostoli verba producens: *Licet, inquit, angelus de cælo sit, anathema illi*². Quo autem numero illud consbimus, *Sacerdotes mei contempserunt legem meam, et polluerunt sanctuaria mea*³? quod prophetæ dictum usurpans Theologus in magno *Apologetico*, hæc addit: Profana et sacra non distinguebant, sed omnia illis communia erant. Quam multa sunt alia, si quis audire velit? Desinant ergo, qui falsis sermonibus pervertunt Dei veritatem, sibi quæ attendant. Nos enim cum perspicuum sit mandatum, et ignem æternum prævaricantibus minetur, nequaquam cedemus humanis terroribus aut suppliciis; non, per suscepta pro veritate certamina. Quin si sanguinem profundero opus sit, libentes atque hilares profundero, Deo nos per sanctas preces tuas corroborante

² Galat, i, 8. ³ Ezech. xxii, 26.

Viriliter age et tu, domine frater Euthymi : **A** bonum certasti certamen ⁴ : ne deseramus nos, lux mea, et viscera mea : ne pro exiguo et brevi lætitiæ fructu, beatam vitam amittamus. Ne præsentium rerum jucunditate capiaris, neve ad tribulationes succumbas, frater. Noli terga dare. Gavisus est Christus, videns te sua causa flagellatum. Cave illum contristes, dilecte mi, vel collætantes angelos, vel dominum Patrem, vel, quæ nos Spiritu sancto enixa est, venerandam Matrem, vel fratres tuos omnes, meque præcipue, quem amare te dicis. Tres sumus carne fratres, simus et spiritu : ne violemus sacrum et divinum numerum : exponamus nos ipsos pro Dei mandato ad supplicium, ut in æternum vivamus. Quod superest, solliciti etiam, Pater, sumus de reliquis fratribus nostris dulcissimis, quam recte illos Dominus direxerit. Hoc enim peccatores oramus, ut ipse illorum curator sit, dispensator, et ductor, prout ipse novit et jubet et vult, res illorum administrans. Revera enim uberes pro illis lacrymas fundimus ; semperque in oculis nostris illorum vultus versantur, cum eorum preces imploramus subsidio negligentis nostræ. Verumtamen tu pro omnibus precare, Pater, ut patientiam adipiscamur, felicitatem, præsidium a Deo, et auxilium adversus diaboli tentationes : et, quod Deo placuerit, ut te in carne, aut alios fratres nostros videamus : fiat, fiat. Quæsumus et audemus ex nobis salutare dulcissimum fratrem nostrum, si tecum est, aut si quis alius fratrum nostrorum, quisquis erit cui nuntiabis. Salutatur necum sanctam animam tuam dominus diaconus, et pater noster, egregius frater meus, et filius tuus œconomus cæteri honorandi fratres et desiderandi. Ora pro nobis, Pater, enixe et incessanter, ut jubes. Aliud enim dicere non habemus.

Ἄνδρῶν οὖν καὶ αὐτὸς, ἀδελφεῖ κύριε Εὐθύμιε · καλὸν ἀγῶνα ἠγωνίσω · μὴ ἀπολειφθῶμεν ἀλλήλων, φῶς ἐμὸν καὶ σπλάγγνον μὴ δι' ὀλίγην καὶ πρόσκαιρον εὐζωίαν, ἀπολέσωμεν τὴν μακαρίαν ζωὴν. Μὴ τερφῆς τοῖς παροῦσιν ἡδέσι, καὶ ὀκλάτης πρὸς τὰ θλιβερά, ὦ ἀδελφεῖ. Μὴ δώσης νῶτα. Ἐτέρωθεν οὖν ὁ Χριστὸς, ἰδὼν σε τυπτόμενον ὑπὲρ αὐτοῦ · μὴ λυπήσης αὐτὸν, ἀγαπητέ μου, μηδὲ τοὺς περιχαρῆντας ἀγγέλους, μηδὲ τὸν Κύριον τὸν Πατέρα, μηδὲ τὴν καὶ Πνεύματι ἁγίῳ ὠδίνουσαν ἡμᾶς σεβασμίαν Μητέρα, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου πάντας · ἐξαιράτως ἐμὲ, ὃν λέγεις δῶρον φιλεῖν. Τρεῖς ἐσμεν (1) ἀδελφοὶ τὸ κατὰ σάρκα, ἔστω καὶ τὸ κατὰ πνεῦμα · μὴ ἀτιμάσωμεν τὸν τίμιον καὶ θεαρχικὸν ἀριθμὸν · δῶμεν ἑαυτοὺς ὑπὲρ ἐντολῆς Θεοῦ πάσχειν, ἵνα ζήσωμεν τὰν αἰῶνα. Λύπη δ' οὖν ἡμῶν ἐστι, Πάτερ, μεγάλη καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς γλυκίους ἀτελοῦς ἡμῶν, πῶς ὁ Κύριος διευθέτησεν αὐτοὺς. Τοῦτο γὰρ ὡς ἀμαρτωλοὶ εὐχόμεθα, ἵνα αὐτὸς μεριμνητῆς αὐτῶν γένηται, διοικητής, ὁδηγός, ὡς οἶδε καὶ κελεύει, καὶ θέλει, τὰ κατ' αὐτοὺς πρυτανεύων. Τῶν ὄντων γὰρ πικρὰ δάκρυα ἀποστάζομεν δι' αὐτοὺς · καὶ ἐπ' ὀφθαλμοῦς ἡμῶν αἶμα αἶμα ὄψεως αὐτῶν κείνεται, τὴν εὐχὴν αὐτῶν δεομένων εἰς βοήθειαν τῆς ῥαθυμίας ἡμῶν. Ὅμως εὐχου, ὦ Πάτερ, ὑπὲρ πάντων, ὑπομονὴν κτήσασθαι ἡμᾶς, εὐτυχίαν, σκέπτῃ ἐν Θεοῦ, καὶ βοήθειαν ἐκ τῶν πειρασμῶν τοῦ διαβόλου · καὶ ὅ ἀρέσκει τῷ Θεῷ, περὶ τοῦ ἐν σαρκὶ ἰδεῖν σε ἢ τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν, γένοιτο, γένοιτο. Δεόμεθα καὶ τολμῶμεν ἐξ ἡμῶν προσαγορεύσαι τὸν γλυκὺν ἡμῶν ἀδελφόν, εἴπερ ἐστὶ μετὰ σοῦ, ἢ καὶ ἄλλος ἀδελφὸς ἡμῶν οἷον ἂν ἦ, κἄν φθάσης μηνύσαι. Ἀσπάζεται δὲ σὺν ἐμοὶ τὴν ἁγίαν σου ψυχὴν ὁ κύριος διάκονος (2) καὶ Πατὴρ ἡμῶν, ὁ καλὸς μου ἀδελφός, καὶ τάκνον σου, ὁ οἰκονόμος · οἱ λοιποὶ τίμιοι ἀδελφοὶ καὶ πολυπόθητοι. Εὐχου ἡμῖν, Πάτερ, θερμῶς καὶ ἀδιαλείπτως, ὡς κελεύεις. Τί γὰρ ἄλλο λέγειν, οὐκ ἔχομεν.

II. — *Eidem.*

B. — Τῷ αὐτῷ.

Platonem magnis effert laudibus : tum, ut in suscepta veritatis defensione perseveret, rursus cohortatur. (Baronius an, 790, n. 7.)

Jam iterum ad te scribo, dominum et Patrem meum. Nescio an litteras meas acceperis. Atque in illis quidem quod tempus exigebat, quoad in nobis fait, indigne licet, elocti sumus. Nunc vero quæ congruunt, et suppeditat Deus, ad humilis animæ meæ utilitatem, aut ad tuæ etiam, quod **D** audentius dico, magnanimitatis consolationem, pater, adjiciam. Hoc enim, ut alias sæpe, ita nunc dico ac profiteor : si qua in me est dicendi vis, et facultas scribendi quantulacunque, non propter me infelicem famulum tuum datam fuisse, sed tui

Δευτερεύω ἄρτι γραφῶν [cod Regius ἀντιγράφων] πρὸς τὸν κύριον καὶ Πατέρα μου. Οὐκ οἶδα εἰ ἐδέξω τὰ γράμματα. Καὶ ἐν ἐκείνοις οὖν, εἴ τι ὁ καιρὸς ἀπήτει, καὶ τὴν ἡμῶν εἰς δύναμιν, ἀναξίως δ' οὖν, ὁμως ἐφθεγγάμεθα. Καὶ ἄρτι δὲ ὅσα ἐπιβόλλει, καὶ διδοὶ Θεὸς ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς, ἢ καὶ πρὸς παρηγορίαν, τολμῶν λέγω, τῆς σῆς μεγαλοψυχίας, ὦ Πάτερ, προσετήρησομεν. Τοῦτο δὲ, ὡς πολλάκις, καὶ νῦν λέγω καὶ ἀπολογοῦμαι · ὅτι εἴ τις λόγος ἐν ἐμοὶ καὶ ἐπιτηδεϊότης πῶς ποτε μικρὰ περὶ τοῦ γράφειν, οὐ δι' ἐμὲ τὸν ἀθλιὸν δοῦλόν σου δεδω-

⁴ I. Tim. iv, 7.

NOTÆ.

(1) Τρεῖς ἐσμεν, Theodorus, Josephus, qui archiepiscopus Thessalonicensis fuit, et Euthymius, supra in Theodori Vita, num. 7.

(2) Κύριος διάκονος. Forte Naucratius, de quo in Theodori Vita, num. 12.; ad quem Theodorus plures scripsit epistolas.

ρηται, ἀλλ' ἔνεκα τοῦ τοῦ ἔχοντος τὴν ἀφθονον χάριν ἐν καρδίᾳ πηγάζουσιν. Καὶ διὰ τοῦτο ἡδομένως καὶ χαίροντως ἔργον ἔχεις παιδεύειν καὶ σοφίζειν, οὐ μόνον ἡμᾶς, οὐς ὡς ἀδελφίδους οἰθηθέντες τινὲς ἀπεσφάλησαν, ἀλλὰ καὶ πάντας ὄσους ἐκ πνεύματος ἡνεγκας υἱούς τε καὶ πατῆράς σου · καὶ ὅτι ἄληθεύς, ἔδειξε τὰ πράγματα ὑπὲρ σοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος, τοῦ τὴν ψυχὴν τεθεικότος ὑπὲρ ἰδίων προβάτων · ὡς ἂν μὴ παρατραποῖμεν ἔξω που τῆς ἀληθείας, αἰρετιστάμενοι [ms. Reg. αἰρησάμενοι] τάχα προθύμως, καὶ τὸ οἰκεῖον αἴμα κενώσαι. Αὕτη οὖν ποιμένος ἀληθινοῦ ἐπιστάσια, διελέγχουσα τοὺς ψευδωνύμους, καὶ ὄντως δεικνυμένη τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ ἀρχιποίμιοι ἐπάξιος. Τὰ διὰ σὲ τοιγαροῦν κεχαρισμένα μοι ὀλιγοστῶς πῶς σοι πρόσάγω · καὶ εἰ ὀρεπόμενος τοὺς τῶν καταβληθέντων σοι πολυφροντίστως καὶ ἀφθύνως σπερμότιον ὡς ἡγαθὸς γεωργός, τοὺς οὐκ οἶδ' ὅπως εἰποιμι ἰσχυροφόρους καρπούς. Τί οὖν λοιπὸν εἴπω πρόσφορον καὶ εὐαπόδεκτον τῇ σῇ ἀγίᾳ ψυχῇ, Πάτερ μου γλυκύτατε ; τίς με διέστησεν ἀπὸ τοῦ σοῦ ἀειποθοῦς προσώπου ; τῆς ἡδυαλοῦς συντυχίας ; τῆς σωτηριοποιου ὁδηγίας ; Σὸ μου τὸ φῶς, ὁ ἀειφανὴς λύχνος τῶν ἐν ψυχῇ σκοτεινῶν λογισμῶν · βλάβους ὑποστηρίζουσά μου τὸ ἄτονον τῆς καρδίας, ἀθυμίας μεταβολή, προθυμίας ἀλοιφή, εὐαγγέλιον, γὰρ, ἑορτή, εὐδοξία. Ἄνευ σοῦ καὶ ὁ ἥλιός μοι κενόφης, Ἐγὼ τὸν ἀέρα βλέπειν οὐκ ἤθελον, ἢ τὸν σὸν προσβλέπειν χαρρατῆρα. Οὐδὲν μοι ἦν ἡδὺ τῶν ἐπὶ γῆς, μὴ παρούσης τῆς σῆς συνουσίας. Τί γὰρ Πατὴρ ἀληθινοῦ ποθεινότερον, καὶ τοῦτο ἐπὶ Θεοῦ λαμβανόμενον ; Οἶδε τοῦτο παῖς φιλόπατρις, καὶ ὄντως γνήσιος. Τί πολλῶν βημάτων χρεῖα ; ἐξείπω ὑπερ ἐπάνθανον. Ὅτι μου πολλακίς καὶ μὴ ὠρμητιοῦ ἐρχεσθαι ἐν τῷ ἀγίῳ κελίῳ σου, ἀνεπαισθήτως πως, ὡς τινος ἔλκοντος, ἐπήειν κατὰ πρόσωπόν σου · ὡς πολλακίς ἔρωτῶντος, Τί ἔχεις ; ἀπορεῖν με ἀποκρίνεσθαι, οὕτως τῆς σωτηρίας μου ἐν σοὶ ἀποκρημαμένης. Καὶ τίς πρὸς τὸ φῶς οὐκ ἐπιτρέχει ; Ἄλλ' εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, δι' οὗ σου ἐξεσπάσθη ὑπὸ χειρῶν τῶν πατησάντων τὸν νόμον αὐτοῦ, καὶ ἡργιμένων ἐξ ὁμοίων. Μὴ αὐτοῖς λογισθεῖν Κύριος ὁ Θεός μου τὴν ἁμαρτίαν · Ἐλξοὶ δὲ εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ τολμηματος, κάκεινοι περὶ τοῦδε ἀνεύθυνον εὐρεθῶσιν. Ἐνέκλεισάν σε, ὡς ἐμάθομεν, ἐν οἰκίσκῳ μικρῷ (3) · ἀλλὰ τοῦ οὐρανοῦ σε οἰκίνορα ἀνέδειξαν. Ἐφρούρησαν, οὐκ ἦσθηοντο δὲ · Ὁθησαυρόν γὰρ ὁμολογίας Θεοῦ · καὶ τούτου γνοίεν δ' ἂν, εἴπερ βλέψοιεν, ὅτι σε τίμιον ἐν ἀνθρώποις ἐγνώρισαν, καὶ κόσμῳ σωτήριον, καὶ πολλοῖς φιλοθέτον.

Ἐδέξω τὰς ἀτιμίας καὶ ὕβρεις μετὰ Χριστοῦ · ἐδιώχθης ὡς μακαριος · ἐσκόρπισάν σου τὰ πρόβατα, ὅτι σε τὸν ποιμένα, ὡς Χριστὸν ἐπάταξαν. Εἰ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν, ὅμως αὐτοῦ καὶ ἡ φωνή, Εἰ

A causa, qui copiosam in corde scaturientem gratiam habes. Indeque læto ac libenti animo id agis, ut doceas et erudias, non modo nos, quos pro nepotibus habentes quidam aberrarunt; sed omnes adeo, quotquot ex spiritu filios procreasti. Et quod aio, verum esse res docuerunt de te vero pastore, qui pro tuis ovibus animam posuisti, ne usquam a veritate defectamus; parati vel sanguinem ipsum non gravate profundere. Hæc itaque veri pastoris est vigilantia, falsos redarguens, et Deo ac Patri, pastorumque Principi vere dignam se exhibens. Quæ igitur propter te mihi gratis concessa fuerunt, hæc tibi exigua quadam ex parte offero: et seminum quæ magnæ cura copiose sparsisti, tanquam bonus agricola, exhibiles nescio quos fructus metis.

B Quid ergo congruum de cætero, sanctæque animæ tuæ acceptum, dulcissime pater, proferam? Eoquis me a semper optanda facie tua disjunxit? a suaviloquo congressu? a salutari ductu? Tu lux mea, tu semper splendens lucerna tenebrosarum animæ cogitationum: virgo cordis mei languorem fulciens, mæroris profligatio, alacritatis conciliatio, bonum nuntium, gaudium, festum, gloria. Sine te sol ipse mihi injucundus: aere ipso carere malebam, quam oris tui conspectu fraudari. Nihil omnium quæ in terra sunt, suave mihi esse poterat, si consuetudo tua deesset. Quid enim vero et secundum Deum patre optabilius? Novit hoc filius patris amans, ac vere germanus. Quid multis opus est verbis? Dicam quod mihi accidit. Sæpenumero enim, tametsi ad sacram cellulam tuam accedere non instituissem, sine sensu fiebat, ut quasi trahente aliquo ad te venirem: ita ut adventus causam interroganti, quid causerer, plerumque non haberem: usque adeo salus mea ex te pendeat. Et quotus quisque est qui ad lumen non occurrat? Verum gratias Deo ago, propter quem a te avulsus sum illorum manibus, qui ejus legem conculcaverunt, et a similibus exorsi sunt. Non imputet illis Dominus Deus meus peccatum; sed ad temeritatis agnitionem illos compellat: ut nobis quidem patrem restituant; ipsi autem pœnas ejus causæ non luant. Incluserunt te, ut accepimus, angusta in ædícula; at cœli civem te renuntiarunt. Te in custodiam homines sensus expertes conjecerunt, thesaurum confessionis divinæ. Vel hinc autem agnoscerent, si quid viderent, quod te pretiosum apud homines ostenderint, et mundo salutarem, et multis expetendum.

Probra et contumelias cum Christo pertulisti, persecutionem passus es ut beatus: disperserunt oves tuas, quia te pastorem, sicut Christum, percusserunt. Etei dicere audax videatur, attamen

NOTE.

(3) Ἐν οἰκίσκῳ μικρῷ. Theophanes ad annum vi Constantini et Irenes. Ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλεν Βιωρδάνιον τὸν πατρικίον καὶ Δομῆστικὸν τῶν Σχολῶν, καὶ Ἰωάννην τὸν Κόμητα τοῦ Ὀφικίου, καὶ εἰσήγαγεν τὸν Πλάτωνήν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπέκλεισεν εἰς Ἐγκείστραν ὃν τῷ ναφ τοῦ Ἀρχιστρατηγοῦ ἐν τῷ

Παλατίῳ. Imperator Bardanium patricium et scholarum domesticum, et Joannem Officii comitem misit, qui Platonem in urbem inductum, in ergastulo ad Michaelis cælestis militiæ principis in palatio erectam ædem inclusit.

ipsius vox est : *Si me persecuti sunt, et vos persequen-*
tur ⁵; et cætera, quæ ipsum sequentium similitudi-
nem declarant : *Si tamen ipsi compatimur, ut ma-*
gnus Paulus ait, ut et conglorificemur ⁶. Atque hæc
quidem in hunc modum. Mihi vero prodigo et in-
digno, sanctis precibus tuis, Pater juste, consola-
tionem hanc largitus est misericors Deus, ut et
spiritu tecum sim. Sic enim semper ago, quasi te
videam, quasi tecum loquar, quasi precationem
percipiam, quasi protegar, quasi mutuos conferam
sermone ad stabiliendam confessionem quam con-
fessus es. At mihi videor, exiguum est revera quod
affligimur; quia spem præclaram offert Deus. Hæc
misi sunt consolatio, hæc refocillatio. Ne reformi-
des, Pater, mei causa, qui servus tuus sum plane
abjectus, cæli terræque piaculum, mortalium om-
nium frigidissimus. Verum tamen dicere audeo,
tanquam spe bona præter meritum fretus, sursum
spectans, intercessione tua corroboratus, non ob ea
insolescens quæ passus sum; sed me ipsum dam-
nans potius, quod non fortiter, nec ut decebat, et
quod pauca, nulliusque momenti, vivificas consi-
derans passiones sanctorum, In multa enim marty-
ria incidi duodecim voluminibus descripta, ita ut
cor obstupesceret, nec me aliquid pro Christo pas-
sum dicere auderem. Quid porro dulcius, Pater,
tanquam servus suggero, quam pro ipso pati? Sur-
sum aspice, Pater, cerne Dominum, intuere ange-
lorum discursus, considera sanctorum choros: vide
in edito et sublimi solio Judicem mundi, qui te
fidelem servum præceptorumque suorum custodem
pronuntiabit, et, quod majus est, confessorem.
Deinde quonam te mittet? Non in ignem æternum,
qui legi ejus non obsequentes excipit: sed ad vita-
les sedes, ad quietem immortalem, ad sempiter-
nam immensamque lætitiā, *Intra*, inquit enim, *in*
gaudium Domini tui ⁷. Omnium nostrum oculi ad
te collimant: omnes te stante magnis et erectis ani-
mis sumus. Adsit tibi etiam atque etiam auxilium
Dei muniens te, confirmans te, constabiliens te, for-
torem reddens te. Qui Deum times, ne timeas
quod fecit tibi homo ⁸, aut fors etiam facturus est.
Confidis in Domino, mons es Sion, non commo-
veberis in æternum ⁹: inhabitantem enim habes
superne Jerusalem conditorem et architectum. Vi-
rulenta et ad fraudem compositas eorum voces, D
qui tibi serpentium ritu insurrant, teque a vitali
veritatis ligno abducere volunt, fuge, et aures ob-
flema, veritati firme adhærens, multisque sacre
Scripturæ ad piorum etiam hominum testimoniis,
ad omnimodam immobilitatem obstrictus, ut vocis
quoque illius laudem consequare. *Qui facit hæc,*
non movebitur in æternum ¹⁰. Sani fratres sunt om-
nes: dominus diaconus Pater meus, dulcis frater
meus, ac magis nunc merito desiderabilis, reliqui
etiam dilecti mihi et honorandi filii tui; pro qui-

A ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· καὶ τᾶλλα, ὅσα
τοῖς ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ φέρει τὴν ταυτοπάθειαν·
Ἐπεὶ γὰρ συμπάσχομεν αὐτῷ, ὡς φησιν ὁ μέ-
γας Παῦλος, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν. Καὶ οὕτω
μὲν ταῦτα. Ἐμοὶ δὲ τῷ ἀσώτῳ καὶ ἀναξίτῳ, διὰ τῶν
σῶν ἀγίων εὐχῶν, Πάτερ δίκαιε, ἐχαρίσατο ὁ ἐλεη-
μων Κύριος παράκλησιν, καὶ τὸ ἐν πνεύματι συνεῖ-
ναί σοι· εἰμὶ γὰρ καὶ ὡς ὄρων σε καὶ ὁμιλῶν σοι,
καὶ ὡς κοιμιζόμενος τὴν εὐχὴν, καὶ ὡς σκεπόμενος,
καὶ ὡς διδούς καὶ λαμβάνων λόγους εἰς ἔδρασμα τῆς
ἑμολογίας τῆς ὡμολογησας. Καὶ δοκῶ σου ἐπαύσεως
τῆς φωνῆς ταῦτα ἀκούειν· Ταπεινὲ θεόδωρε, μικρὸν
ὄντως ταλαιπωροῦμαι, ἐπεὶ καλὴν φέρει ὁ θεὸς τὴν
ἐλπίδα. Ταῦτά μοι ἡ κρηγορία, ταῦτα ἀναψυχή. Μὴ
δείσῃς. Πάτερ, δι' ἐμὲ τὸν δοῦλόν σου καὶ παντάπα-
σιν ἀπερβριμμένον. Καὶ γὰρ εἰμι τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς
γῆς μίγμα, καὶ παντὸς ἀνθρώπου κατεψυγμένος
μᾶλλον. Πλὴν τολμῶ λέγειν ὡς ἀνάξιος εὐελπίς,
ἄνω βλέπων βίωνόμενος ὑπὸ τῆς σῆς πρεσβείας, οὐκ
ἀπευδοκῶν εἰς ἃ ἔπαθον, ἐπιμεμφόμενος δὲ ἑμαυτὸν,
ὅτι μὴ ἀνδρείως καὶ κατὰ λόγον, καὶ ὅτι ὀλίγα καὶ
οὐδενὸς ἄξια ἀφορῶν πρὸς τὰ ζωοποιὰ πάθη τῶν
ἀγίων. Ἐγένετό μοι γὰρ πολλῶν ἔντευξις μαρτυρίων
ἐν δώδεκα δέλτοις ἀπογεγραμμένων· ὥστε παταχθῆ-
ναι τὴν καρδίαν, καὶ μὴδὲ τολμᾶν λέγειν ὅτι ἔπαθόν
τι διὰ Χριστόν. Καὶ τί γλυκύτερον, Πάτερ, ὑπομι-
νήσκω ὡς δοῦλος, τοῦ δι' αὐτόν πάσχειν; Ἄθρει,
Πάτερ, ἄνω· ὄρα τὸν Κύριον, ἐπόπτειε τὰς ἀγγε-
λοθείας· ἐνατένιζε τὰς ἀγιοχορείας· ἴδε ἐπὶ θρόνον
ὕψηλόν καὶ ἐπηρμένον τὸν Κριτὴν τοῦ κόσμου· ὅς
σε ἀνακηρύξει πιστὸν δοῦλον, καὶ τῶν ἐντολῶν αὐ-
τοῦ τηρητὴν, καὶ, τὸ μείζον, ὁμολογητὴν. Εἴτα ποῦ
σε πέμψει; οὐκ εἰς πῦρ αἰώνιον, ὅπερ λαμβάνει τοὺς
ἀπειθεῖς τοῦ νόμου αὐτοῦ· ἀλλ' εἰς ζωοδόχον χωρίον,
καὶ ἀθάνατον κατάπαυσιν, καὶ ἀπειροχαλλίατον εὐ-
φροσύνην [ms. Reg. θεοφροσύνην]. Εἰσελθε γὰρ, φη-
σίν, εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. Πάντων ἡμῶν οἱ
ὀφθαλμοὶ εἰς σέ βλέπουσι. Ἄντες μεγαλοψυχοῦμεν,
σοῦ ἡδρασμένου. Εἴη σοι ἐπὶ πλέον ἢ βοήθεια τοῦ Θεοῦ
ὄχυροῦσά σε, δυναμοῦσά σε, εὐτονοῦσά σε, ἀνδρειοῦσά
σε. Ὁ τὸν Θεὸν φοβούμενος, μὴ φοβῆθῃς ὁ ἐποίησέν
σοι ἄνθρωπος, ἧ καὶ ποιήσει τυχόν. Πέποιθας ἐπὶ
Κύριον, ὅρος εἰ Σιών, οὐ σαλευθήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα·
κάτοικον γὰρ ἔχεις τὸν τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ τεχνί-
την καὶ δημιουργόν. Τὰς ἰσοδόλους φωνὰς, καὶ ἀπα-
τηλοθελεῖς, τῶν ὡς ὄφειον ὑποσυρομένων σοι, καὶ
θελόντων σε τοῦ ξύλου τοῦ ζωτικοῦ τῆς ἀληθείας ἀ-
ῆσαι, φεῦγε, καὶ ἐνωτίζου ἀπαξ κραταιωθεῖς ἐν τῇ
ἀληθείᾳ, καὶ διὰ πολλῶν μαρτυρίων τῆς ἀγίας Γρα-
φῆς συσφιγθεις, ἔσθ' ὅτε καὶ ἀνθρώπων εὐσεβῶν,
εἰς παντελῆ ἀκινήσιαν· ὅπως τεύξῃ κάκειντης τῆς
φωνῆς τὸ ἐγκώμιον· Ὁ ποιῶν ταῦτα, οὐ σαλευ-
θήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Ἰγταίνουσιν οἱ πάντες
ἀδελφοί, ὁ κύριος διάκονος ὁ Πατὴρ μου, ὁ γλυκὺς
μου ἀδελφός, καὶ νῦν μᾶλλον ἄξιως περιπόθητος, οἱ
λοι ποὶ προσφίλιοι καὶ τίμιμοι μου, καὶ τέκνα σου, οἱς
σὺν ἐμοὶ πᾶσι, Πάτερ, εὐχου. Πάντες αὐτῶν εὐδρο-

⁵ Joan. xv, 20. ⁶ Rom. viii, 17. ⁷ Matth. xxv, 23. ⁸ Psal. lv, 5. ⁹ Psal. cxiv, 1 ¹⁰ Psal. xiv, 5.

μοῦσι· ποθητὸν αὐτοῖς μόνον ἢ σὴ ὑγεία ἐν Κυρίῳ, καὶ εὐφώρητον πᾶν ὀτιοῦν παθοῦσι. Πάντως καὶ λυπούμεθα, καὶ ἀδημονοῦμεν, καὶ ἀσχάλλομεν, καὶ βραθυμοῦμεν, καὶ λογισμῶν πονηρῶν ὀχλήσεις ἔχομεν· καὶ οὐδὲ γὰρ ἔστιν ἐκτὸς ὀλίψεων παρελθεῖν τῶν τῆδε· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐλπίδα καὶ εὐχὴν σου ἰσχύομεν. Ἐμοὶ δὲ, Πάτερ, εὐχου, ὅτι τὸν Ἥσαϊαν τὸν ἅγιον ἐκστηθίσω. Καὶ ὀφθωσόν μοι εἰ, παρὰ τὸ γράφειν, ἀναγινώσκειν με θέλεις.

Γ'. — Τῷ αὐτῷ.

Thessalonicam in exilium deportatus, itineris sui modum et ordinem exponit, (Baron. an. 796. num. 1.)

Προχεῖται μοι τὸ δάκρυον πρὸ τοῦ λόγου· καὶ τὰ σπλάγχνα δονεῖται· καὶ ἡ χεὶρ ὑποτρέμει τοῦ γράφειν· καὶ ἔλκομαι πανταχόθεν, καὶ φέρειν τὸ ὀδυνηρὸν οὐχ οἷός τέ εἰμι. Ὡ πῶς ἐνέγκω σου, Πάτερ, Πάτερ, τὰ χριστομίμητα πάθη; Ὡ πῶς οἶσω σου τὴν ὑψηλὴν καὶ ἁγίαν ταπεινώσιν; πῶς ὑπαντήσω σοι κατὰ λόγον ἀντιγράφειν; καὶ ποῖ τράπωμαι, καὶ ὅθεν ἴωμαι; κατάρχειν τῶν γραμμάτων; Πρὸς ἐμὲ οὖν σὺ, ὦ Πάτερ, τοιαῦτα γράφεις; πρὸς ἐμὲ τὸν σκύληκα, καὶ βόρβορον, καὶ ἄσωτον, ὁ Πατὴρ φωτὸς ἀφίησι πρεπούσας τέκνῳ; Ἰκετικὸν ἀναλαμβάνεις σχῆμα ὁ οφείλων ἰκετεύεσθαι. Κἀγὼ λοιπὸν ὁ τάλας τί προσφθέξωμαι; καὶ πῶς ταπεινωθῶ τῷ δικαίῳ μου Πατρί; ὁμοῦ ἐδεξάμην σου, ὦ Πάτερ, τὴν ἁγίαν ἐπιστολὴν ἐν χερσὶν ἀναξίαις ὡς θεογράφου πλάκας. Ἠκούσά σου τῆς ἐγγραμματίου φωνῆς ὡς εἴ τις ἀκούσειεν ἀγγέλου φωνῆς ἢ ἀποστόλου· καὶ συνέτριψε τὴν καρδίαν, καὶ ἐξέβλυσε δάκρυον, καὶ ἀπεκλαύσάμην, καὶ ἐθρήνησα οὐχ ἰερεμικὸν θρήνον ἐπὶ παθῶν θεοστυγεί γεγεννημένων· ἴδιον δὲ τινα καὶ φιλοπάτριον, καὶ Θεῷ ὄντως χαριστήριον. Αἰνέσεως γὰρ ἀληθοῦς ἂ ἀπέσταλκας, Πάτερ δίκαιε, ἀπογραφῆς ἄξια, τῆς εἰς Θεὸν ὀλοτελοῦς σου προθέσεως γνώριμα.

Τοιγαροῦν, ὦ Πάτερ, ἐστήριξας ἡμῶν τὰ φρονήματα· ἐνεύρωσας ἡμῶν τὰς καρδίας. Ὑπὲρ ἐλπίδα ἢ ἀνδρία σου· ὑπὲρ προσδοκίαν ἢ παρβήσια σου. Ἄλλος τις ἡμῶν ὠφθῆς, ἢ ὅσπερ ἐγνωρίζου· ὄλος ἐν Θεῷ ἠλλοιωμένος. Δόξα τῷ σε δυναμώσαντι. Οὐ κατέβαλέ σε φόβος βασιλείας· οὐκ ἐχαύνωσέ σε γοητικὴ θωπεία. Οὐχ εἴλου προσκαίρου ἀπολαύειν ἡδονῆς, προκινδυνεύειν θέλων τῆς ἀληθείας τοῦ Θεοῦ. Ὁ ποιμὴν ὁ κληδὸς, ὁ θεὸς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων· ὁ καὶ νῦν δέσμιος διὰ τῆς φρουρᾶς, ὡς Χριστοῦ Ἀπόστολος. Ὡ τοῦ δωματίου ἐκείνου, ἐν ᾧ φέρῃ καὶ περιάγῃ ὡς τίμιον καὶ εὐχρηστον σκεῦος τῷ Δεσπότη Θεῷ! Εἴθε οὖν τὸ ἔδαφος ἐκεῖνο περιεπτωξάμην, οὐ οἶ πόδες τοῦ κυρίου μου καὶ Πατρὸς βαδίζουσιν. Εἴτε τὰς κατὰ σοῦ κλεῖς καὶ κλειθρα προσεκύνησα, ὡς θησαυρὸν εὐσεβείας φυλάττοντα. Μᾶλλον δὲ ἐβουλόμην τὸ τίμιον ἐκεῖνο ἀσπάσασθαι στόμα τὸ ὁμολογῆσαν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας· τὰς ὁσίας χεῖρας τὰς ἐπαίρομένας εἰς ἁγίας προσευχὰς καὶ εὐπροσδέκτους. Ποῦ ποτέ μου τὸ γλυκὺ ἀπέπτῃ πρόσωπον; ποῦ δὲ ἡ σωτήριος φωνὴ κατεσιγίσθη; Ἴδοῦ δὴ ἐγὼ ὄρφανός ὁ ἐλευνός καὶ παντέρημος, οὐκ

A bus omnibus mecum, Pater, ora. Omnes recte currunt : unum illis votum, tua in Domino salus : leve autem et tolerabile, quidquid est quod patiuntur. Omnino et dolemus et tristamur, et angimur, et animo dejicimur, et pravaram cogitationum fluctibus agitatur : neque enim sine ærumnis ex hac vita egredi licet ; sed spe subnixi, ac precibus tuis vires sumimus. Tu vero, Pater, bene mihi precare, in sanctum Isaiam incumbenti et significa mihi, an legere me duntaxat, non autem et scribere velis.

III — *Eidem.*

B Profluunt mihi lacrymæ ante verba : (et viscera quatuntur, et manus scribendo contremiscent. Torqueor undique nec dolorem ferre jam valeo. Et quo pacto, Pater, o Pater, Christum imitantes cruciatus tuos perferam ? quo pacto excelsam sanctamque demissionem tuam sustinebo ? quo pacto queam tibi, prout ratio postulat rescribere ? Quo me veritam et unde litteras exordiar ? Ad me igitur, Pater, tu talia scribis ? ad me vermiculum, cœnum, intemperantem, Pater congruentes filio voces mittit. Supplicis cultum induis, cui supplicari par est. At ego tandem infelix quid eloquar, et quo pacto justo Patri meo humiliabor ? Verumtamen accepi, Pater, indignis manibus sanctam epistolam, tanquam tabulas a Deo exaratas. Audivi vocem tuam litteris consignatam ut si quis angeli vel apostoli vocem audiat, et cor contrivit et lacrymas expressit. Planxi et lamentatus sum, non Jeremitica lamentatione, de inimicorum Dei calamitatibus composita ; sed peculiari, quæ et studium in Patrem testetur, et vere Deo grates referat. Veræ enim laudationis, Pater juste, sunt quæ misisti, digna quæ describantur, perfectam erga Deum mentem, animumque tuum demonstrantia.

Quare sensus nostros, Pater confirmasti : corda nostra corroborasti. Supra spem fortitudo tua, supra exspectationem libertas tua. Alius quispiam nobis visus es ab eo quem noveramus : totus in Deo immutatus. Laus ei qui te confirmavit. Non dejecit te terror imperatoris. non emollivit te insidiatrix adulatio. Noluisti exigui temporis voluptate frui, qui pro Dei veritate periclitari volebas. Bonus pastor, qui pro ovibus animam posuit qui nunc quoque vinculus in custodia ut Christis Apostolis. O cellulam illam in qua versaris atque concluderis tanquam pretiosum et utile vas Domino Deo. Utinam ad solum illud advolverer, in quo domini et Patris mei pedes inambulant ! Utinam et claves et clausa exocularer, quæ thesaurum pietatis custodiunt ! Quin potius venerandum os illud amplecti malim, quod veritatis verba confessum est ; et sacras manus, quæ ad sanctas et acceptabiles preces attolluntur. Et quo tandem mihi dulcis facies avolvit, quo pacto salutaris vos conticuit ? En ego scilicet orphanus, miserabilis, undique destitutus ; Patrem meum non habens, luminare meum non

habens, medicum nutritoremque animæ meæ; A sine tutore sine defensore adversus invisibiliter impugnantem me, *Factus sum sicut corvus in solitudine et sicut passer solitarius in tecto* ¹¹, oculos intendens quotidie, huc illuc prospectans et circumspiciens, nec usquam optata facies. Sed ne sic quidem dolorem meum pro meritis exaggerare queam. Cæterum gratias ago, agoque etiam atque etiam, quod propter Dei legem his dignus habitus sum; quod tanti Patris filius nuncupor. Fors etiam regnare per te hodie videar. Pater sancte, si modo preces tuæ saluum me custodiant. Timeo enim peccatis meis, et intemperantiæ meæ. Scito autem me precibus tuis, etsi valde imbellis sum, confirmatum et erectum: neque ego solum, sed omnes unum sumus, idem tecum sentientes, unanimes, ad mortem usque eadem perpeti parati: nec causa nostra quidquam reformides. Eia, Pater, eia. Eia, optime gubernator, æmulator pietatis, sanctorum imitator. Magnifice revera dimicasti, viriliter decertasti. Inter martyres, sat scio, spiritus tuus locum habet. Hæc igitur ad hunc modum, quamvis adhuc infra desiderium meum, et infra dignitatem tuam. Et quoniam distincte narrare me jubes ab illa die, qua luctuosam separationem sustinimus, totum iter nostrum, tum quæ in eo nobis contigerunt: equidem impar sum; aggrediar tamen impigre quod jubes. Illo ergo die quo abisti tu quidem, Pater, ad mortem tua voluntate, missi et nos in exilium sumus obviis, ut res tulit, jumentis subvecti. Et primum quidem tanquam harum rerum rudes atque inexperti, nonnihil animo consternati sumus. Appulimus enim ad pagos quosdam, spectaculum facti omni hominum sexui et ætati, ubi tumultu clamoribusque impletæ nobis aures fuerunt, cum solverent et subsisterent ad comparanda victui necessaria, qui nos ducebant. Postquam vero assuefacti tandem fuimus, facilius et lenius ferre cœpimus adversa. Omnium porro maxime nos angebat Patris et domini diaconi infirmitas. Atque hoc modo tristes et exhausti iter confecimus. Mansiones autem hæc fuerunt, a Catharis ad Liviana, inde ad Leuceas. tum Phyræum: quo in loco lugubre quiddam et memoratu dignum nobis accidit. Cum enim ex improviso se obtulissent novem ex primariis fratribus, ovium instar dispersarum, circumsederunt nos flentes et corda nostra conficientes. At ductor noster nec alloqui eos sinebat. Ita miserum in modum aspectantes mutuo, et vale dicentes, cum lacrymis tandem divulsi et separati fuimus. Deinde Paulam ducti, invenimus venerandam sororem tuam cum domino Sabba, et clam venimus in conspectum, totamque noctem congruo sermone duximus: tum invicem tanquam morti addictos salutantes, discessimus cum gemitu

¹¹ Psal. ci, 7. 8.

NOTE.

(4) Τῷ κυρίῳ Σάββα. Sabbas, Studitarum Hegumenus, in concilio Nicæno II una cum Platone subscriptus legitur.

ἔχων τὸν Πατέρα μου, οὐκ ἔχων τὸν φωστῆρά μου, τὸν ἱατρὸν καὶ τροφέα τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς· ἀπροστάτευτος, ἀνεπαμύνευτος πρὸς τοὺς πολεμοῦντάς με ἀοράτως· Ἐγενόμην ὡσεὶ κόραξ ἐν ἐρήμῳ· ὡς· στρουθίον ἐπὶ δώματος, καθ' ἡμέραν ἐποφθαλμιῶν, ὡδε κάκεισε βλέπων καὶ περιθερῶν, καὶ οὐδαμῶς τὸ ποθούμενον πρόσωπον. Καὶ οὐπω κατ' ἀξίαν δυναίμην ἐτραγωδηῆσαι μου τὸ πάθος. Πλὴν εὐχαριστῶ καὶ ὑπερευχαριστῶ, διὰ νόμον Θεοῦ ταῦτα κατηξίωμαι· ὅτι τοιοῦτου Πατρὸς ἐχρημάτισα τέκνον. Τάχα βασιλεύειν οἴομαι διὰ σοῦ σήμερον. Πάτερ ἅγιε, εἴπερ ἡ εὐχὴ σου σῶόν με διαφυλάξῃ. Δέδοικα γάρ μου τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν ἀσωτίαν· εἴση δὲ γινώσκων ὅτι σου ταῖς ἀγίαις εὐχαῖς ἐνίσχυμαι καὶ ἐνίδρῳμαι· κἄν λίαν εὐκαταγώνιστός εἴμι· καὶ οὐ μόνον ἐγώ, ἀλλὰ καὶ οἱ πάντες τὸ ἐν ἐσμεν συμφρονούντες σοὶ σύμφυχοι, συμπέσχειν ἀιρούμενοι μέχρι θανάτου. Καὶ μηδαμῶς ἡμῶν ἕνεκα δεδιώς ἦς. Εὐγε, ὦ Πάτερ, εὐγε. Εὐγε, ὦ ἄριστε κυβερνήτα, ζηλωτὰ τῆς εὐσεβείας, μιμητὰ τῶν ἁγίων. Μεγαλοπρεπῶς ὄντως ἠγώνισαι. Νεανικῶς ὑπερήβλησας· μετὰ μαρτύριον οἶδ' ὅτι εἶη τὸ πνεῦμά σου. Ἐχει μὲν οὕτω ταῦτα, εἰ καὶ μήπω τῆς ἐπιθυμίας μου καὶ τῆς ἀξίας, σου, εἰς ὄσον. Ἐπεὶ δὲ κελεύεις ἱστορηῆσαι σοὶ κατ' ἔπος, ἀφ' ἧς ἡμέρας ὑπέστημεν ἐκεῖνην τὴν ὀδυνηρὰν διάζευξιν, τὴν τε ὀδοιπορίαν, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἡμῶν συμβεβηκότα· οὐχ ἱκανῶ· πλὴν τὸ κελευσθέν μοι ποιήσω ἀοκνότερα. Κατ' αὐτὴν τοιγάρτοι τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀπῆεις σὺ μὲν, ὦ Πάτερ, τὴν ἐπὶ θάνατον ὁδὸν τῇ προαιρέσει, καὶ ἡμεῖς ἐστειλάμεθα τὴν ἐξόριστον ὀδοιπορίαν, ἐποχθέντες ἐφ' οἷς ἔτυχε ζῶεις. Καὶ ὡς ἀπείραστος κατ' ἀρχὰς τοῦ τοιοῦτου δράματος, ἤμην πως ἐν ἀθυμίᾳ. Προσεβάλλομεν γὰρ καὶ τισὶ κώμαις, θεατριζόμενοι ἐπὶ πάσῃ ὄψεως καὶ ἡλικίας ἀνθρώπων· θορύβοις τε καὶ κραυγαῖς περιχρήθημεν ἀμφοτέρα τὰ ὄτα· ἐν τε τῷ ἀπαίρειν καὶ καταπαύειν παρὰ τὸ τὰ ἐπιτήδεια συμπορίζεσθαι τοὺς ἄγοντας. Ὡς δὲ ἦομεν [unus ἦμεν] ἐπὶ πρόσω ἐθισθέντες, ῥᾶν μᾶλλον ἐφέρομεν τὰ δυσχερῆ. Τὸ δὲ ἀνιῶν ἡμᾶς πλέον ἡ ἀσθένεια ἦν τοῦ Πατρὸς τοῦ κυρίου διακόνου. Καὶ οὕτω τὴν ὁδὸν ἀχθόμενοι, περιαντλούμενοι διεπεράναμεν. Αὗται δὲ αἱ καταμοναὶ· ἀπὸ τὰ Καθαρὰ εἰς Λιβιανὰ· ἔπειτα εἰς Λεύκας· εἰθ' οὕτως εἰς ἀὸ Φύραιον· ἔνθα καὶ ὀδυνηρὸν ἡμῶν συνέβη, καὶ ἱστορίας ἀξίον. Ὑπερφανέντες γὰρ πως ἐξ ἀπροόπτου ἐνέα τῶν πρωτεύόντων ἀδελφῶν, ὡς πρόβατα διεσπαρμένα, περιέστησαν ἡμῶν κλαίοντες, καὶ συνθρόπτοντες ἡμῶν τὴν καρδίαν. Καὶ ὁ μὲν ἄγων ἡμᾶς οὐδὲ προσλαλῆσαι εἶα· ἐλεεινὰ δὲ βιλέποντες καὶ βλεπέμενοι, καὶ ἐπιφθέματα ἀλλήλοις ἐπιειπόντες, τελευταῖον μετὰ δακρύων διεχωρίσθημεν. Εἶτα καταχθέντες ἐν τῇ Παύλᾳ, εὐρομεν τὴν πολυτιμητὸν σου ἀδελφὴν σὺν τῷ κυρίῳ Σάββα (4), χρυστῶς συνοφισθέντες, καὶ δι' ὄλης νυκτὸς ἐν ταυτῇ μειναντες, λαλήσαντες τε τὰ εἰκότα,

καὶ ἀσπασμένοι: ἀλλήλους ὡς ἐπιθανατίους, διέστη-
 μεν στένοντες καὶ ποτνιῶμενοι. Ἦν ἰδεῖν ἐκεῖ σπα-
 ρασσόμενα σπλάγχνα καὶ σραδάζοντα, θεοπρεπῶς
 νικωμένης τῆς φύσεως. Ἐκ τῶνδε κατεπαύσαμεν
 ἐν τῷ Λουπαδίῳ, φιλοφρόνως συμπαθηθέντες παρὰ
 τοῦ ξενοδοχοῦντος, χρησόμενοι τε καὶ λουτρῷ διὰ
 τοὺς μώλωπας· γεγόνασι γὰρ καὶ τινων δυσίατοι,
 ἀπὸ τῆς ὁδοιπορίας. Καὶ κατήχθημεν εἰς Τίλιν.
 Ἐκεῖ τοίνυν καταλαβὼν ἡμᾶς ὁ τε Ἀββᾶς Ζαχαρίας
 μετὰ τοῦ Πιονίου, ἐκ θερμῆς προθέσεως κλαίοντες,
 καὶ μεθ' ἡμῶν αἰρούμενοι πορεύεσθαι, κἄν οὐκ
 εἰάθησαν. Ἀπὸ τοῦδε εἰς Ἀλκέρικαν· ἐκ τῶνδε εἰς
 Ἀναγεγραμμένους, ἐπειτὰ εἰς Περπερίαν· κάκειθεν
 εἰς τὸ Πάριον· κοινωοῦντες παρὰ τῶν ἐπισκόπων,
 πλὴν καὶ μετὰ ταπεινώσεως ὑπομεινίσκοντες ὁμ-
 νούστας. Ἐἴτα εἰς Ὀκρόν, ἐκεῖθεν εἰς Λάμψακον·
 ἐν ᾗ εὐρόντες Ἡρακλειώτας, προσανεπαυσάμεθα
 τριήμερον, πλεῖν οὐ δυνάμενοι. Ἐἴτα ἐξορμίσαντες
 κατεπλεύσαμεν ἐν τῇ Ἀβύδῳ· ὑπὸ τοῦ ἐκεῖσε ἄρ-
 χοντος εὐσεβῶς κατελεθέντες· καὶ ἐπιμεινάντες
 ἕως τοῦ σαββάτου ὀκταήμερον, ἀπεπλεύσαμεν εἰς
 Ἐλευσύντας. Ἐβδομηκταίον τε χρόνον ἐπιμεινάντες,
 διὰ τὸ ἄπλοον, δεξιῶ ἀνέμου πνεύσαντος, ἐπετάσθη-
 μεν ἐν τῇ Λήμνῳ ἐν ἐνναυρίῳ. Ἰσθησί μου τὸν λόγον
 τις γὰρ ἄλλος καὶ ἐδεξιώσατο, καὶ παρηγόρησε, καὶ ἐφωδίασεν.
 Ἐκ τῶν τῆδε τοίνυν ἀποπλεύσαντες ἐν φόβῳ, διὰ
 τὸ παρακείμενον ἔθνος, ἀντεπεράσαμεν βορροφόρου
 καὶ ροιζήδοντος ἐν δωδεκαυρίῳ ἑκατὸν πενήκοντα
 μιλίων ὄν τὸ πέλαγος, ὀρμίσαντες ἐν τῷ Κανάστρω
 ἐν τοῖς Θεσσαλονίκης ὄροις· ἐπειτα εἰς Παλλήνην
 τὰ πρόσγεια τοῦ κόλπου· εἴτα εἰς τὸ ἔμβολον. Ἐκ
 τῶν ἐθεν ζώοις πάλιν ἐπιβεθῆκοτες Σαββάτω ἡμέ-
 ρῃ ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ (5), ὥρα τρίτη εἰσ-
 ῆχθημεν ἐν τῇ πόλει. Καὶ οἷα ἡ εἴσοδος! Οὐδὲ γὰρ
 τοῦτο παρελθεῖν ἀναγκαῖον. Προπεμφθεὶς τοίνυν
 παρὰ τοῦ ὑπάρχου τῶν ἐξόχων, εἰς μετὰ στρατιω-
 τῶν, προσέμενον ἐν τῇ ἀνατολικῇ πόρτῃ, καὶ ἐπι-
 στάσις ὑπήντησαν ὄρθιοι διὰ σιγῆς. Καὶ μετὰ τὸ
 εἰσελθεῖν κλείσαντες τὰς πύλας, ἦγον διὰ τῆς ἀγο-
 ρᾶς, προπομπεύοντες ἐπὶ τῆς ὄψεως τῶν εἰς τοῦτο
 συνδεδραμηκότων· καὶ ἀπαγαγόντες εἰσήγαγον πρὸς
 τὸν ἄρχοντα. Καὶ εὖγε τῷ ἀνδρὶ· εὐμένες γὰρ πρόσω-
 πον δεῖξας, μετὰ τὸ πεσεῖν χρηστὰ ἐφθέξατο
 ἡμῖν. Παρέπεμψε τε πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον, πρῶ-
 τον προσευξαμένους ἐν τῇ ἀγίᾳ Σοφίᾳ. Καὶ ἐν τῷ
 εὐκτηρίῳ τῷ παρ' αὐτοῦ ποιήσας εὐχὴν, ὁ ἀγιώτα-
 τος ἐδέξατο καὶ κατησπάσατο ἡμᾶς, ὀμιλήσας ἡμῖν
 τὰ δέοντα, καὶ παρ' αὐτὰ κρατήσας, καὶ ἀναπαύσας
 διὰ τε λουτροῦ καὶ βρωμάτων. Τῇ δευτέρῃ πρωΐθεν
 ἦραν ἡμᾶς, καὶ δι' αἰτήσεως ποιήσαντες εὐχασθαι
 εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον, διεχώρισαν πάντας ἀπ'
 ἀλλήλων, προπεποικύτας εὐχὴν, καὶ ἀσπασαμένους
 ἀλλήλους. Τοὺς δύο δὲ ἡμᾶς ἀδελφοὺς ἀναγαγόντες
 ἐπὶ τὸν ἐν ᾧ εἶμι νυνὶ τόπον, διέξυξαν δακρυρῶς
 καταφιλήσαντας ἀλλήλους, ὡς καὶ τινας τῶν θεω-

et ejulatione. Ac tunc videre erat convulsa pectora
 et fatiscientia, cum decenter victa cederet natura.
 Ex hoc loco digressi substitimus in Lupadio, ubi
 peramanter ab hospite habiti fuimus, balneoque
 usi propter vibices: nonnullis enim pene insana-
 biles evaserunt ex itineris agitatione. Et divertimus
 Tilim. Illic ergo assecutus nos abbas Zacharias cum
 Pionio, præ animi ardore nobiscum venire cupie-
 bant: sed permissum id eis non fuit. Inde Alceri-
 sam, tum ad Anagegrammenos, deinde Perperi-
 nam, atque illinc Parium, cum episcopis communi-
 cantes, et de jurejurando modeste admonentes.
 Post Hæc Horcum, inde Lampsacum, ubi Hera-
 cleolas nacti, triduo hæsimus navigare non valen-
 tes. Deinde solventes appulimus Abydum, a præ-
 side humaniter excepti. Cumque ibi usque ad Sabbat-
 um octo dierum spatio mansissemus, vela fecimus
 ad Eleuntas, ubi heddomadem commorati, quod
 navigari non posset, secundo vento flante perveni-
 mus in Lemnum novem horarum velificatione.
 Orationem hic moratur pietas episcopi qui me, si
 quis alius, benigne suscepit, consolatus est, et via-
 tico instruxit.

ἐνταῦθα ἡ τοῦ ἐπισκόπου τῶν τῆδε εὐσεβεία. Ὅς οὐκ εἴ-

Inde ergo soluta navi, non sine metu, propter
 finitimam gentem, in adversam oram, valido spirante borea, transmisimus, centum quin-
 quaginta millium pelagus duodecim horis emensi:
 appulimusque Canastrum in sinibus Thessaloniceæ,
 deinde Pallenam sinui contiguam: tum ad portum,
 ex quo in animalibus iterum sedentes, urbem in-
 gressi sumus Sabbato, die festo Annuntiationis,
 hora tertia. Qualis vero ingressus! neque hoc præ-
 terire fas est. Præmissus a præfecto unus ex pri-
 moribus cum militum manu, ad Orientalem por-
 tam expectabat. Et appropinquantibus nobis, occur-
 rerunt recta acie, silentio: et clausis post in-
 gressum nostrum portis, per forum nos duxerunt
 celebri pompa, in oculis eorum qui ad spectaculum
 accurrerant, perduxeruntque ad præsidem. O præ-
 clarum virum! placidum enim nobis vultum exhibens,
 cum prostratus salutasset, mihi nos sermone
 affatus est, misitque ad archiepiscopum precibus
 ante fuis in sanctæ Sophiæ. Ubi ergo in oratorio
 suo precatus est sanctissimus, exceptit nos, et opi-
 pare tractavit, consentaneis verbis alloquens, tum
 balneo cibusque reficiens ac restituens. Postridie
 mane abducti sumus, et per speciem quasi ad sancti
 Demetrii precum causa duceremur, separaverant
 nos omnes, orantes mutuo et vale dicentes. Nos
 vero fratres duos, cum in hunc in quo nunc dego
 locum perduxissent, sejunxerunt, flebiliter amplec-
 tentes mutuo, adeo ut spectantium nonnulli mi-
 sericordia commoverentur. Sic se habent res nostræ;

NOTÆ.

(5) Ἡμέρῃ ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Dies festus Annuntiationis; sive 25 Martii, Sabbatum fuit

an. 797, proinde anno illo data videtur hæc epistola; licet Baronius referat ad annum 796.

Pater, et ego hic vitam nunc ago luctuosam et lamentabilem. Cæterum eulogias sanctæ manus tuæ, velut sanctæ Trinitatis vim obtinentes, suscepimus, easque amuleti loco habemus, et oculis nostris velut dexteram tuam exosculantes admovemus. Rursum lacrymæ, rursum viscera convolvuntur. Orationem enim claudere est animus. O Pater, cur me deseruisti? At non deseruisti. Quomodo a me procul abcessisti? At in me habitas. Ubinam te iterum visurus sum? quomodo te cernam? ubi suavissimam et salutarem tuam vocem exaudiam? ecquando mensæ tuæ accumbam? ubi congressu tuo fruam? aut ubi tandem te audiente legam? aut te præsentem canam? aut castigabor? aut reprehendar? aut admonebor? amplectens assidue id quod tibi placuerit, convictum, escam, potum, colloquium, statum, sessum, recubitum. Quid est quod mihi accidit? Testes appello mortales, appello et cælestes potestates patronas mihi, quod te lex Dei a me separarit, mandatum unum æternum. Audiat terra universa. Propterea gaudeo, et laudationis vocem Deo reddo. Abundantius omnia recipio. Exulto, non amplius orbabor, non tristabor, nec indecorum quidquam eloquar. Suscipe autem et superiora, Pater, ut sincera et pia: tui enim amoris sunt symbola. Itaque plangam etiamnum, sed planctu grato et accepto. Tu vero, ter beate Pater, gaude et lætare. Bravia tibi contexta sunt: requietis locus paratus est: zelus tuus patrum tuorum zelum refert: custodia tua veritatem proclamat. Vincit justus, velut intractabilis. Qui pietatem colunt, gratias agunt: qui pari zelo tenentur, ferventiores sunt, pulcherrimum exordium contemplantes. Qui persequuntur, sermones foris neeunt et maledicunt; quidam præsertim monachi. Intus vero cogitationibus diverberant, et acerbum accusatorem habent suam ipsorum conscientiam. Quin etiam admirantur. Norunt quippe, ut magnus Gregorius ait, viri fortis virtutem admirari etiam hostes; cum, ira cessante, suo res momento æstimatur. Te laudant angeli, beatum prædicant homines, Christus excepit, regni colorum tibi januas aperuit in sæcula. Amen.

IV. — *Nicephoro præposito.*

Quam grave sit scelus imperatoris qui, uxore legitima

Reddito nobis per dominium diaconum responso, germane ac desideratissime mi consobrine, animus erat illico ad te scribere. Sed quia hybernum tempus erat, mutatumque consilium retrahebat, satius duxi non cito verba fundere. Postquam vero ad in-

μένων παραχθῆναι τῇ συμπαθείᾳ. Οὕτως τὰ καθ' ἡμᾶς ἔχει, ὦ Πάτερ. Καὶ νῦν εἰμι ἐγὼ ὁ ταπεινὸς ἐνταῦθα βίον ἔλκων ὀδυνηρὸν καὶ πολυστένακτον. Τὰς δὲ ἐκ τῆς ἀγίας σου χειρὸς εὐλογίας ἐδεξάμεθα, ὡς δύναμιν ἐχοῦσας (6) τῆς ἀγίας Τριάδος· καὶ ἔχομεν αὐτὰς ὡς φυλακτήριον, καὶ περιτίθεμεν αὐτὰς ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὡς τὴν δεξιάν σου καταφιλοῦντες. Πάλιν δάκρυα, πάλιν στρέφονται μου τὰ ἐντός. Καταπαῦσαι γὰρ θέλω τὸν λόγον. ὦ Πάτερ, τί με ἐγκατέλιπες; Ἄλλ' οὐκ ἐγκατέλιπες. Πῶς δέ μου ἀπεμάκρυνας; Ἄλλ' ἐν ἐμοὶ εἶ. Ποῦ δέ σε εἶτι μέλλω ὄρᾶν; πῶς σε ὄψομαι; ποῦ σου ἀκούσω τῆς ἡδίστης καὶ σωτηρίου φωνῆς; Ὅποτε σου γένωμαι ὁμοτρόπος; Ποῦ σου συνουσίας ἀπολαύσω; ἢ πῶποτε ἐν ὡσί σου ἀνᾶγνώσομαι; ἢ πρὸ προσώπου σου ᾄσω; ἢ σωφρονισθῶ; ἢ ἐπιτιμηθῶ; ἢ ἐπιμνησθῶ; Ἐξιν ποιῶν ἂ φίλον σοι, ἐστίασιν, βρῶσιν, ποτόν, ὀμιλίαν, στάσιν, καθέδραν, ἀνάκλισιν. Τί μοι συμβέβηκε; Καλῶ τοὺς ἀνθρώπους μάρτυρας, καλῶ καὶ τὰς οὐρανίου δυνάμεις συνηγόρους μοι· ὅτι νόμος σε Θεοῦ ἐχώρισεν ἀπ' ἐμοῦ· ἐντολὴ μία αἰώνιος. Ἄκουσάτω ἡ ὑπ' οὐρανόν. Διὰ τοῦτο χαίρω, καὶ φωνῆν ἀψίημι· αἰνέσεως Θεῷ. Ἀπέχω πάντα ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ. Ἀγάλλομαι, οὐκ ὀφρανισθήσομαι· εἶτι, οὐκ ὀδυνηθήσομαι, οὐδ' ἀγενές τι φθέξομαι. Δέξαιο δὲ καὶ τὰ ἀνώτερα, Πάτερ, ὡς εὐαγγῆ· τοῦ πάθους σου γὰρ σύμβολα. Πλὴν ὅτι καὶ ἐτι κλαύσομαι, ἀλλ' εὐαπόδεκτα. Σὺ δὲ, ὦ Πάτερ τρισμακάριε, χαίρε καὶ εὐφραίνου. Τὰ βραβεῖά σοι ἐπλάκησαν, ὁ τῆς ἀναπαύσεως τόπος ἡτοίμασται. Ὁ ζῆλος σου κατὰ τοὺς πατέρας σου· ἡ φρουρὰ βοᾷ τὴν ἀλήθειαν. Ἐδέθη ὁ δίκαιος, ὡς δύσχρηστος· οἱ ἐν εὐσεβείᾳ εὐχάριστοι, οἱ ὁμόζηλοι, θερμότεροι, κάλλιστον προοίμιον θεασάμενοι. Οἱ διώκοντες λόγους ἔξωθεν πλέκουσι καὶ κακίζουσι, καὶ μάλιστα οἵτινες τῶν μοναχῶν. Ἔσθωθεν δὲ ταῖς ἐνοσίαις ὑπωπιάζονται, καὶ πικρὸν κατηγοροῦν τὴν ἰδίαν συνείδησιν ἔχουσιν. Ἐπεὶ καὶ θαυμάζουσιν. Ἰσασι γὰρ ἄγασθα, ὡς ὁ μέγας Γρηγόριος, ἀνδρὸς ἀρετῆν καὶ πολέμιοι· ὅταν τοῦ θυμοῦ λήξαντος ἐπ' ἐαυτὴν ἡ πρᾶξις δοκιμάζεται. Ἄγγελοι ὑμνοῦσί σε, ἄνθρωποι μακαρίζουσι· Χριστὸς ἀπεδέξατο· τὰς πύλας σοι ἀνέμπε τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Δ'. — Νικηφόρος (7) ἡγουμένω (8).

ejecta, aliam assumpserit. (Baron. ann. 795, n. 63.)

Τῆς ἀποκρίσεως δοδείσης ἡμῖν παρὰ τοῦ κυρίου διακόνου, γνήσιε καὶ πολυπόθητέ μου ἀνεψιέ, εὐθύς ἠβουλήθημεν ἐπιστεῖλαι σοι. Ἐπεὶ δὲ ἦν καιρὸς χειμέριος (9), καὶ ἡ καλιμβουλίᾳ συστέλλουσα, ἀγαθὸν ἡγησάμεθα μὴ ταχὺ δοῦναι λόγον. Ἡνίκα δὲ μετὰ

NOTÆ.

(6) Ὡς δύναμιν ἐχοῦσας. Sanctus Paulinus epist. 45. « Panem unum sanctitati tuæ unitatis gratia misimus, in quo etiam Trinitatis soliditas continetur. Hunc panem eulogiam esse tu facies dignatione sumendi. » Videsis Rosweydi notas in Paulinum.

(7) Νικηφόρος. « Consobrinus Theodori Nicephorus et alii affines, quod ex matrimonio Imp. cum Theodote ipsorum propinqua, jam Augusta creata, corraderere magnum sperarent emolumentum, in

Theodorum ista nihili facientem, sed adversantem, commovebantur. (Baron. 795, n. 64.)

(8) Ἠγουμένω. Sic appellabantur præfecti monasteriorum, interdum etiam et præsides alii, velut in Justinian. Nov. viii, cap. 5.

(9) Καιρὸς χειμέριος. Constantinus Porphyrogenitus anno imperii 5, mense Januario. indictione 5, Mariam conjugem repudiavit, et in monasterium detrusit. Mense deinde Augusto Theodoten cubiculariam coronavit Augustam, et illegitimo sibi co-

τῆς ἐπερωτήσεως καὶ τὰ γράμματα ἀπήτουν, αὐτὸ τοῦτο τί δεῖ εἶτι διακρίνεσθαι, καὶ μὴ τὸ παριστάμενον ἐξεῖπεῖν; Πρῶτον δὲ ἐκεῖνο ἐρῶ, καὶ με δεῖξαι ο, τιμωτάτε, ὅτι, ὡς καὶ αὐτὸς οἶδας, πολλῆς κακίας ὑπόδειγμα τὸν ἐκυτοῦ βίον παρεστησάμην τοῖς πολλοῖς. Καὶ οὐκ ἔστι σχεδὸν εἶπεῖν σφάλμα, οὐ μὴ καὶ αὐτὸς ἐγὼ μετέσχον, καὶ ἄλλοις προσπαρέδωκα. Ἄλλ' ἐπειδὴ μανθάνω τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν εἰς πυθμένα κακίας κατενεχθέντα ἀναβρῦεσθαι, καὶ ὀρέγειν χεῖρα πρὸς μετάνοιαν· ἔφυγον τὴν ἀπόγνωσιν, καὶ ἔδοξα μικρὸν τι ὑποστηρίξειν ἑμαυτὸν πρὸς τὸ εὐθές.

Διὰ τοῦτο, ὡς ὁ τῶν ἀφανῶν γνώστης Θεὸς ἐπίσταται, ἀπεσχοίμισα ἑμαυτὸν καὶ τῆς συνδιατριβῆς τῶν συγγενῶν μου, καὶ τοῦ ἰθιμοῦ τῶν κατὰ σάρκα φίλων μου, καὶ εἴ τινας δὴ οὖν ἄλλου, μόνης τῆς δυνάμειος τοῦ Θεοῦ ἐπιδοθηθούσης τῇ ἀσθενείᾳ μου περὶ πάντα. Καὶ νῦν ὁ ἐπεζήτησας παρ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαθοῦς μαθεῖν, οὕτως ἔχει, ὡς εἴρηξέ σοι ὁ κύριος διάκονος. Τοῦτο δὲ οὐκ ἀκρίτως, ἢ ἀπεφθεγξάμεθα, ἢ καὶ ὑπέσχομεν, ἀλλ' ἐν ἐρευνησει καὶ συζητήσει τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς βεβαιωθέντες καὶ κρατυνθέντες, καὶ μὴν ἀλλὰ καὶ δι' ἐρωτήσεως τῶν ὀφειλόντων. Καὶ γε ἡ ἀλήθεια οὕτως ἔχει, τοῦ θείου νόμου ἐμφανῶς ἀπαγορεύοντος, οὐ διὰ τοῦ θείου Παύλου μόνου, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων θεολόγων Πατέρων, αὐτὸ τοῦτο διευκρινούντων καὶ ἀπολευκαινόντων, καὶ συναποφαινομένων τῇ ἀποστολικῇ ἐγκλεισει. Καὶ πῶς λοιπὸν ἀλόγως ἀδιαφορήσω; καὶ μὴ μᾶλλον διασταλθῶ, καὶ ὑπεξαγάγω ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν βλαπτόντων τὴν ἑλεεινὴν μου ψυχὴν; καὶ οἷος ἂν κίνδυνος παρῆ, τοῦ τῶν Πατέρων κορυφαιοτάτου βοῶντος καὶ λέγοντος, ὅτι Ἐάν τι παρ' ἐντολῆν ἔστιν, ἢ τὴν ἐντολῆν παραβλάπτῃ, οὐδαμῶς ἀνέχεσθαι χρὴ· κἂν ζωῆς ἐπαγγελίαν ἔχη, κἂν θανάτου ἀπειλήν; Ἐῷ λέγειν ὅσα παρῳστήνται καὶ ἄλλαι χρήσεις, μὴ ἕωσαι ἡμᾶς ἐξυπάγεσθαι κἂν τὸ μικρότατον γοῦν ἔξω τῆς ἐντολῆς· ἄλλως τε καὶ πάλιν παραγγελίαν ἔχοντας τοῦ μεγάλου Βασιλεῖος, ὅτι δεῖ πάντα ἀπαραλείπτως φυλάττειν τὰ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν ἀποστόλων ὑπὸ τοῦ Κυρίου παραδεδομένα. Ταῦτα ὡς Πατρὶ καὶ φιλομένῳ τεθάρρηκα φανερωσαί σοι· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς, ὡς μάρτυς ὁ καρδιογνώστης Θεός, οὔτε κηρύσσομεν (οὔτε γὰρ ἔσμεν προὔχοντες), οὔτε ἀπεχθανόμεθα· ἀλλὰ καὶ τὸν αὐτοκράτορα καὶ (10) εὐσεβέστατον βασιλέα ἐγκαρδιωμένον ἔχομεν τῇ ἀγάπῃ, καὶ ἅπαντας τοὺς συγγενεῖς μου, φιλοῖδιος ὑπάρχων, ὡς ὑμεῖς γινώσκετε, καὶ μνημονεύομεν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ, καὶ ἐπευχόμεθα ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ. Καὶ τῆς Ἐκκλησίας κοινωνοὶ ἔσμεν. Καὶ μὴ εἴη ἡμῖν ποτε διασχισθῆναι ἀπ' αὐτῆς. Συγχωρήσατέ μοι τῶν μόνῳ ἀμαρτωλῶν· εἰλόμην θρηνησαί τὰς ἀμαρτίας

¹² Moral. Regula xii, cap. 3.

A interrogationem, etiam litteræ idipsum flagitantes accesserunt, quid amplius deliberare opus est, ac non potius quod res est profiteri? Primum autem illud dicam, (et sustine me, reverendissime) me, ut ipse nosti, singularis nequitiae exemplum in vita mea multis exstitisse; nec ullum fere vitii genus esse, quod non et ipse attigerim, et in alios derivarim. Verumtamen sciens benignitatem Dei, etiam illum qui in imo vitiorum fundo demersus sit, eripere, manumque ad pœnitentiam porrigere; desperationem declinavi, meque ipsum ad recti studium paululum confirmare visus sum.

Propterea, ut occulorum cognitor scit Deus, subduxi me a contubernio propinquorum meorum, et a consuetudine amicorum meorum secundum carnem, aliorumque quorumlibet, sola Dei potentia imbecillitati meæ in omnibus opitulante. Quod ergo a me indocto discere voluisti, sic penitus habet, ut dictum est a domino diacono. Neque id nos temere aut affirmavimus, aut locuti sumus: sed investigandis et perscrutandis sacris Litteris confirmati et corroborati, iisque etiam interrogatis quos conveniebat. Et profecto veritas sic habet, lege divina manifeste vetante, non modo per beatum Paulum, sed per alios etiam theologos Patres, qui hoc ipsum discutiunt ac declarant, et cum apostolico mandato consentiunt. Et quorsum ego amplius dissimulabo inconsulte, ac non potius retraham me ipsum, et subducam ab iis qui infelicem animam meam opprimunt? Quantum porro est periculum, cum Patrum summus vociferetur, et dicat: Si quid fit præter mandatam, aut mandato officiens, nequaquam ferendum est, quamvis promissionem vitæ, quamvis mortis minas habeat? Mitto dicere quam multæ aliæ sint sententiæ, quæ nos vel minimum a mandato discedere prohibent, cum magni iterum Basilii edictum habeamus: quod omnia prorsus per Evangelium et apostolos a Domino tradita, servanda sint ¹². Hæc ego tibi ut Patri et amico patrefacere non dubitavi, quandoquidem nos (ut testis est eordium inspector Deus) neque prædicamus; non enim præminantes sumus; neque odia profitemur, sed et imperatorem ipsum piissimumque regem charitate gerimus in pectore, omnesque sanguine mihi conjunctos, cum necessariorum studiosus sim, ut ipsi nostis; et mentionem ejus facimus etiam in divina liturgia, et pro illo precamur privatim ac publice, et Ecclesiæ communionis participes sumus: absitque ut ab ea unquam separemur. Ignoscite mihi soli peccatori. Deligi hunc mihi angulum, ut defleam, peccata mea, et ne miscear cum mundo. Quodnam hoc crimen est? Concede hoc mihi, dilectissime consobrine,

NOTE.

pulavit matrimonio. Mense demum Septembri, indictione 4, feria hebdomadis quarta, nuptiæ in S. Maman'is templo celebratæ sunt. (THEOPH.)

(10) Εὐσεβέστατον βασιλέα. Scripta est hæc epistola paulo ante primum exsilium, cum nondum se imperatoris communiōne sejunxisset.

potes enim, sat scio, ut quietus hic agam, ab omnibus, quod licet, segregatus : et acri solertia tua obliqua dirige, et aspera complana, pacisque nostræ conciliator esto, et quietis adjutor, ut si quid hinc nobis commodi exstet, juste atque ex ratione dispensetur.

γενοῦ τοῦ εἰρηνικοῦ ἡμῶν βραβευτῆς, καὶ τῆς ἡσυχίας συνασπιστῆς · ἵνα εἰ καὶ τι ἡμῖν ἐστὶν ἐν τούτῳ χρήσιμον, διαίτησθαι δικαίως καὶ κατὰ λόγον.

V. — *Stephano a secretis.*

Sacros etiam antistites, cum peccant, rite ab aliis, licet gradu inferioribus admoueri. (Baron. an. 995, n. 61.)

Hesternum die cum gloriosa præsentia tua fruermur, post alia quædam colloquia, quorum causa huc veneras, devenimus tandem ad Scripturæ quæstiones, et in ambigua hærentes disputatione, re infecta, digressi sumus. Et nos quidem, domine, rudes et ignari, sapientiæ tuæ minime pares sumus. Ne tamen eorum quæ dici debent silentio nobis iudicium accersamus; etenim, *Arguendo*, ait, *argues proximum tuum, et non habebis super illo peccatum* ¹³, maxime cum sapientem arguentes magis diligamur : necessarium duximus congruentia tibi commemorare. Tu, domine mi, ut compendio dicam, interrogationes multas responsionesque præcidens, hæc dixisti : Non debere antistitem qui regi præsit, extra fidei causam, si quid in aliis Domini mandatis vel imprudens, vel sua sponte faciat quod vetitum sit, ab ullo admoneri : nobis contra affirmantibus, omnino debere, sed ab iis qui inter alios scientia et prudentia eminent. Undenam vero dicti hujus absurditatem tibi non ostendemus? Primum quidem ex Veteri Testamento. Quid enim de Daniele censes? An seniores, quamvis ea nondum ætate quæ legitimam loquendi libertatem daret, in divinæ Susannæ condemnatione prævaricantes, non solum admonens, verum etiam condemnans, laudatus est, an non ¹⁴? Deinde non enim advertis Joab in populi enumeratione, cum in Dei tentationem res vergeret, supplicentem, obstantem, persuadere divino Davidi conantem, ne id faciat ¹⁵? nota enim tibi est historia. Me vero movet et Jethro magnum Moesem admonens, et exhortans non sic regere populum, hominemque rudimentis quodammodo instituens, traducensque ad consilium suum. Et quisnam ipse? Alienigena, etsi socer. Cui loquens? Ei qui omnia ex divina revelatione agebat ¹⁶. Atque hæc quidem paucis, ne longiores simus. Transeundum est ad Novum. Revereamur, si placet, gloriosissime, clarissimi orbis terræ præconis edictum : *Si postremo revelatum fuerit, primus sileat* ¹⁷. Non, sicut objicit caritas tua, de fide sola. Et, quod me propemodum fugiebat, magnus præco veritatis Joannes Herodem reprehendit ¹⁸. Quæso, responde mihi. Sed explodam, ut video et deridebor, quod æquiparem me prophetæ. Absit : non ita est, optimo. *Hæc vero*, inquit, *scripta sunt ad correctionem nostram* ¹⁹. Et iterum

μου ἐν τῇ γωνίᾳ ταύτῃ, καὶ μὴ συμφύρεσθαι τοῖς ἐν κόσμῳ. Τί τοῦτο ἔγκλημα; χάρισαί μοι τοῦτο, ποθεινότητι ἀνεψιέ · οἶδα γὰρ ὅτι καὶ δύνη · καὶ ἡρεμεῖν ἐνταῦθα, καὶ ἀποδίστασθαι παντός τυχόν ἀνθρώπου · καὶ τῇ ἐμμελεῖ ἀγγινοῖα σου τὰ σχολία ποιήσον λεία · καὶ τὰ τραχυονοντα καθομάλισον. Καὶ

Ε'. — *Stephanus aschrehtis.*

Ἐν τῇ χθῆς ἡμέρᾳ, ἐπειδὴ τῆς εὐκλεοῦς σου παρουσίας ἐν μεθέξει γεγόναμεν, μετὰ τινος ἄλλας ὀμιλίας, δι' ἧς καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐνταῦθα σου ἀφίξεως, εἰς λόγον πως ἐλληλύθαιμεν Γραφικῶν ζητημάτων · καὶ ἐν ἀμφιβολίᾳ πολλῇ συσχεθέντες, ἀπιθάνως πρὸς ταῦτα διέστημεν ἀπ' ἀλλήλων · καὶ ἡμεῖς μὲν, ὡς δέσποτα, ἰδιωτίζοντες, οὐ πάντως κατὰ τὴν παροῦσάν σου σοφίαν ὑπαντήσομεν. Ἴνα δὲ μὴ τῇ ἐφησυχάσει τῶν ὀφειλομένων λαληθῆναι κρίμα ἑαυτοῖς ἀπενέγκοιμεν (Ἐλεγμῶ γὰρ, φησὶν, ἐλέγεις τὸν πλησίον σου, καὶ οὐ λήψῃ δι' αὐτὸν ἀμαρτίαν), ἄλλως τε ὅτι καὶ σοφὸν ἐλέγχοντες μᾶλλον ἀγαπηθῆσόμεθα, ἀναγκαῖον ψήθημεν προσφωνήσαι σοὶ τὰ ἐπιβάλλοντα. Ὁ κύριός μου, ἵνα συντόμως ἔρω, τὰς πολλὰς πεύσεις καὶ ἀντιρρήσεις ἐπισυστέλλων, ἔφησθα, ὡς οὐ χρὴ τὸν προεστῶτᾶ ποιμενάρχην, ἄτερ πίστεως, ἐπὶ ταῖς ἄλλαις ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου, κατὰ ἄγνοιαν ἢ ἐθελοντὶ πράττοντά τι τῶν ἀπηγορευμένων, πρὸς τινος ὑπομιμνήσκεσθαι, ἡμῶν λεγόντων, ὅτι καὶ μάλα · ἀλλ' ὑπὸ τῶν προεχόντων ἐν γνώσει καὶ συνέσει παρὰ τοὺς ἄλλους. Καὶ πρὸς τοῦτο ὀπόθεν καὶ οὐ παρασθησόμεθά σοι τὸ τοῦ λόγου ἄτροπον; Πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τί γὰρ σοὶ δοκεῖ τὸ τοῦ Δανιήλ; ἄρα τοὺς προσδοτέρους, καίπερ ὦν οὐ τοῦ ἐννόμου καιροῦ τῆς εἰς τὸ λέγειν καὶ παρρησιάζεσθαι ἡλικίας, παρανομοῦντας πρὸς τὴν τῆς θείας Σωσάννης καταδίκην, ἐπὶ ἧσθε οὐ μόνον ὑπομιμνήσκων, ἀλλὰ καὶ κατακρίνων · καὶ ἢ οὐ; Ἐἶτα οὐ δέχηθ' ὁ Ἰωάβ ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τοῦ λαοῦ, ὄντος τοῦ δράματος εἰς παραργισμόν Θεοῦ, ἀντιβολουῦντα, ἐκλιπαροῦντα, ἀναπειθεῖν πειρώμενον τὸν θεῖον Δαβὶδ, μὴ τοῦτο δρᾶν; οἶσθα γὰρ τὴν ἱστορίαν. Ἐμὲ δὲ δυσωπεῖ καὶ Ἰοθὼρ ὑπομιμνήσκων τὸν μέγαν Μωσῆν, καὶ παρεγγυώμενος μὴ οὕτω διεξάγειν τὸν λαόν, καὶ οἰονεῖ στοιχειῶν, καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν βουλήν μεταρρυθμίζων. Καὶ τίς ὦν; Ἀλλογενῆς, εἰ καὶ κηδεστῆς. Καὶ τίνοι φῶν; Τῷ πάντα κατὰ ἀποκάλυψιν Θεοῦ διαπραττομένῳ. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπ' ὀλίγον · ἵνα μὴ μακροηγήσωμεν. Μετιτέον δὲ ἐπὶ τὴν Νέαν. Αἰδεσθῶμεν, εἰ βούλει, πανεύφημε, καὶ τὸ τοῦ τῆς οἰκουμένης διαπρουσίου κήρυκος ὑπαγόρευμα, τὸ, Ἐὰν τῷ ἐσχατῷ ἀποκαλυφθῆ ὁ πρῶτος σιγάτω. Οὐχ, ὡς ἀντιτείνει ἡ φιλότις σου, τοῦτο περὶ μόνης πίστεως. Καὶ, οἷον δὴ με παρέλαθε μικροῦ δεῖν, ὁ μέγας κήρυξ τῆς ἀληθείας Ἰωάννης ἐλέγχει τὸν Ἡρώδη. Ἐρωτῶ,

¹³ Levit. xix, 17; Prov. ix, 8. ¹⁴ Dan. xiii, 1 seqq. ¹⁷ I Cor. xiv, 30. ¹⁸ Matth. xiv, 4. ¹⁹ I Cor. x, 2.

¹⁵ I. Reg. xxiv, 1 seqq. ¹⁶ Exod. xviii, 13 seqq.

ἀπόκριναί μοι. Ἄλλ' ἀγχιθυρος ὁ πρὸς ἐμὲ οἶδ' ἄτις γέλωσ· τὸ δτι ἐν μέτρῳ τοῦ προφήτου ἰσοστατεῖ ἑαυτὸν. Ἄλλ' οὐχ οὕτως, ὡ βέλτιστε· Ταῦτα δὲ, φησὶν, ἐγράφη πρὸς νοθεσίαν ἡμετέραν. Καὶ αὐθις ὁ Παῦλος· Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ. Πῶς δὲ καὶ οἶδόν τε ὀρθοδοξεῖν τὸν λοξοεργούντα, τοῦ θεοῦ Ἰακώβου ἐνισταμένου, ἐκ τῶν ἐργωνδεῖν κτυσθαι τὴν πίστιν· καὶ τοὺς περὶ τὸ ἐν σφαλλομένων, μὴδὲ τὸ θάτερον ἔχειν; Τοσοῦτων οὖν καὶ τηλικούτων ὄντων μαρτύρων, οὐκ οἴομαι ἀντιφάσκειν τὴν εὐγένειάν σου. Εἰ δὲ τοῦτο, ἀντεπιστελλέτω τῇ ἀσυμφιλίᾳ ἡμῶν ἀναλύσεις μὲν ἐν λόγῳ τῶν προταθέντων· ἀντεξαγωγὰς δὲ διευκρινεστέρως τῶν συσκευασθησομένων σοι. Ἐῖθε καὶ πάρεσις· ἡμεῖς γε σιωπήσομεν, καὶ συγγνώμην τῆς ἐνοστάσεως, καί περ ἐν ζήλῳ οὔσης, αἰτησόμεθα. Τὸ γὰρ ἐπιτιμᾶν μόνον, ῥᾶστον· καὶ τοῦ βουλομένου παντός, ὡς ἀναγινώσκεις· τὸ δὲ ἀντεισάγειν τὴν ἑαυτοῦ γνώμην διὰ μαρτυρίας τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, ἀνδρὸς ὄντως υἱοῦς καὶ νοῦν ἔχοντος· Πρὸς δὲ τὸ μὴ εἰς ἀμετρίαν ἐνεγκεῖν τὴν ἐπιστολὴν, ἐνταῦθα κατεπαυσάμεθα τὸν λόγον· πᾶραθέντες καὶ χρήσεις τοῦ μεγάλου Βασιλείου, εἰς ἐντελεστέραν ἀπόδειξιν· φυλαχθεῖς οὖν ἡμῖν ἀμφοτέρωθεν· ἡμεῖς γὰρ τὸ τῆς ἀγάπης σου καλὸν, καὶ Ἐκ τοῦ εἰκοστοῦ λόγου τῶν Ἀσκητικῶν τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Ἵτι δεῖ τὸν προεστῶτα ὑπομιμνήσκεισθαι παρὰ τῶν προεχόντων ἐν τῇ ἀδελφότητι, ἂν ποτε ἀποσφαλῇ.

Ἐκ τοῦ τριακοστοῦ τετάρτου.

Τὸν μὴ καταδεχόμενον τὰ παρὰ τοῦ προεστῶτος ἐγκριθέντα, χρὴ ἐν τῷ φανερωῦ, ἢ ἰδίᾳ, αὐτῷ ἀντιλέγειν, εἴ τινα ἔχοι λόγον ἰσχυρὸν κατὰ τὸ βούλημα τῶν Γραφῶν, ἢ σιωπήσαντα τὸ προστεταγμένον ποιεῖν· εἰ δὲ αὐτὸς αἰσχύνεται, ἄλλοις τισὶ μεστῆται πρὸς τοῦτο χρησάσθω.

Ἐκ τῶν Ἐπιτικῶν τοῦ αὐτοῦ λόγου ἐβδομηκοστοῦ δευτέρου.

Ἵτι χρὴ τῶν ἀκροατῶν τοὺς πεπαιδευμένους τὰς Γραφὰς δοκιμάζειν τὰ παρὰ τῶν διδασκάλων λεγόμενα.

Ἵτι δεῖ τὸν προεστῶτα τοῦ λόγου, μετὰ περισκέψεως καὶ δοκιμασίας πολλῆς, κατὰ σκοπὸν τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως, ἕκαστον ποιεῖν τε καὶ λέγειν· ὡς ὀφείλοντα καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν πεπιστευκότων αὐτῷ δοκιμάζεσθαι.

Σ'. — Θεοκτίστη τῇ ἑαυτοῦ μητρὶ.

Doloris et amoris testes ac pietatis plenas litteras mittit matri, cum eam gravissime ægrotare accepisset.

Εἰ οἶδόν τε ἦν δάκρυα ἐν γράμμασιν ἀποκομίζεσθαι, ἐμπλήσας ταύτην μου ἂν τὴν ἐπιστολὴν, τιμὰ καὶ γλυκεῖα καὶ θεοπόθητέ μου μητέρα, παρεπεψάμην σοι ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. Τῷ ὄντι γὰρ οὐκ ἀνεκτῶς φέρω τὰ περὶ τοῦ ἀκούειν, οὐ λέγω ἐντάφια, ἀλλὰ καὶ νοσήματα ἐπιθανάσιμα. Καὶ ἵνα τί οὕτως, μῆνερ, μου, εἴλου ἡμᾶς ἕσσαι, ἀγαπήματα τὸν μέλλοντα αἰῶνα; ἐκδημησαί ἀφ' ἡμῶν, καὶ ἐνδημησαί

¹⁹ I Cor. 11, 1. ²⁰ Regul. fus. disput., interrogat. 27. ²¹ Interrogat. 47. ²² Regula 72, cap. 1. ²³ Reg. 70, cap. 37.

A Paulus : *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi* ¹⁹, Qui autem fieri potest, ut recte quis sentiat, agens perverse divino Jacobo affirmante, ex operibus ostendi fidem, et iis qui circa unum aberrant, neque alterum inesse? Tot igitur et tanta cum sint testimonia, non puto habere nobilitatem tuam quod contradicat. Sin autem : mittat impari amicitiae nostrae solutiones propositionum nostrarum, tum olariores contrarias oppositiones eorum quae astrui. Utinam vero suppetat, et nos silebimus veniamque contentionis nostrae, quamvis cum zelo conjunctae, postulabimus! Reprehendere enim tantummodo, facile est, et cuilibet volenti promptum, ut legisti; suam vero sententiam sacrae Scripturae testimoniis confirmatam inducere, hominis est sanae mentis ac iudicii. Ne ergo in immensum crescat epistola, finem hic fecimus, adjectis quoque magni Basilii sententiis ad pleniorum demonstrationem. Salvus sis cum toto familia, domine dilectissime, utrimque bene valens. Nos enim charitatis tuae bonum et scribentes et non scribentes cupimus retinere.

πανέστιος, ὁ ἡγαπημένος ἡμῶν δεσπότης, εὐεκτῶν γράφοντες, καὶ μὴ γράφοντες, γλιχόμεθα ἔχριν.

Ex sermone vicesimo Asceticorum sancti Basilii.

Quod ipse quoque admoneri antistes debet, per eos qui inter fratres eminent, et quando labatur ²⁴.

C

Ex serm. tricesimo quarto.

Eum qui nolit admittere quae antistes decreverit, oportet respondere ipsi palam aut privatim exponere, si quam habuerit validam rationem sacris Litteris consentaneam: aut certe quod imperatum est, silentio exsequi. Quod si pudore prohibeatur hoc facere aliis quibuspiam internuntiis ad eam rem utatur ²⁵.

Ex Moralium ejusdem sermone septuagesimo secundo.

Quod debent auditores qui sacrum Litterarum periti sunt, adhibito iudicio, ea auscultare quae a doctoribus dicuntur ²⁶.

Quod qui ad docendum est praepositus, magna circumspectione ac iudicio, ad cum finem ut placeat Deo, agere singula debet ac loqui, ut qui eorum etiam iudicio qui curae ipsius crediti sunt, probandus sit ²⁷.

VI. — *Theocistae matri suae.*

Si fieri posset ut in litteris lacrymae deferrentur, his plenam hanc epistolam meam, colenda et dulcis Deoque accepta mater, his diebus ad te misissem. Revera enim impatientissime fero, cum de rebus tuis audio, non dico funebria, sed morbos etiam lethales. Ac quorsum ita nos, mater, relinquere libuit futuri saeculi desiderio? a nobis abire et ad Dominum proficisci? Sed tu nimirum, quae

ibi sunt adamaras, mutatoque majorem ob affectum A propositio, ad egrogiam sanctamque sororem meam pervenire gestiebas, et ad dulcem dominum meum Euthymium, aut ad ipsum potius sanctorum chorum. Et quo pacto, mater, sine lacrymis pergam epistolam contexere? Ergo id reliquum fuit infelici vitæ meæ, ut mortem quoque tuam audiam? ut lugubrem tibi cantum impendam? ut tumultuum tuum cernens, elegos inscribam? ut tu corpore quidem sub terra deponaris: spiritu enim, sat scio, in cælo habitabis: ego vero in terra maneam, tristem adhuc et peccatis obsitam vitam trahens? Quomodo hæc ferenda? mihi vero non eveniant. Attamen permittenda sunt omnia consilio voluntatique optimi Dei nostri. Novit enim quid conducit unicuique nostrum; quid opus sit, intelligit. B quod congruum est, adaptat: filiorum amans est Pater, recte omnia disponit, scite, consulte, sapienter pulchere prorsus, indesinenter. Et, o sapientia et altitudo judiciorum ejus! quia inscrutabiles et investigabiles viæ ejus. Priore quidem loco sororem assumpsit: assumpsit postea et fratrem; tertium quærit. Quis ille tandem futurus est? Si quidem ipsa, magna laus est. Trini enim numeri partium præmio appropinquas, vita rite peracta, quæ omnia reliquisti, omnia Deo dedisti, caput, membra, teipsam: quæ venerandum corpus tuum exercitationibus attrivisti: vitam multis in laboribus exegisti; vel arctam potius et angustam Domini viam emensa, exitum in bona senectute nunc quæris. Hunc autem ego hactenus deprecor. Cæterum, omnium optimum, quod Deo placuerit. C Quis enim consultius quam ille rebus nostris prospiciet? At tu salve, mater, et vivens, et mortua. Non enim morieris, quoniam vivas es. Voluntate mortua es vitæ, quia bonum certamen certasti; quia terrenis rebus orbata es, ut cælestium adires hæreditatem; quia martyrii certamina sine sanguine participasti; membra tua Christi amore nos abscindens, D secunda discedis intestata. Nec enim est de quo testeris, præter vestem tuam cilicinam et si quod aliud est inopis vitæ instrumentum. Nudam hinc jam Deo te sistis, puram a sordibus terrenis animam gerens. Habes tamen quod nobis relinuas, validam precationem, quam prope adhuc infantibus nobis impertiebas, nocturnis horis signans et consignans, preces pro nobis Domino usquequaque offerens. Relinques et impigram tuam in divinis liturgiis diligentiam, studium castitatis et virtutis, et apostolicam gloriationem laboris. Revera enim plurimussanctarum manuum tuarum labor exstitit, operuitque ac fovit, non nos solos, sed et fratres simul universos, qui te ceu matrem spiritualem agnoscentes, colentesque, peræque ut nos ipsi te lugent et invocant. Hæc quæ nondum sunt litteris effinximus, consolationem nobis ipsis captantes, et cordis nostri sensum, quem ipsa etiam per te nosti, patefacientes. Ego igitur, mater sancta, ut maxime vellem, quod te non latet, venire non potui, propter

πρὸς Κύριον; Ἀλλὰ τὰ ἐκεῖ πάντως ἡγαπήκεις· ἐκ πλείονος πόθου τῇ διαθέσει μετατεθεῖσα, τὴν καλὴν καὶ ἁγίαν μου ἀδελφὴν ὡς μᾶλλον ἐπεθύμησας καταλαβεῖν, καὶ τὸν γλυκύν μου κῦριν Εὐθύμιον, μᾶλλον δὲ τὸν τῶν ἁγίων Χορόν. Καί, ὦ μήτερ, πῶς ἀδακρυτὶ παρελεύσομαι τὴν ἐπιστολὴν διερχόμενος; ἔρα ἀπόκειται τοῦτο τῇ δυστήνῃ μου ζωῇ, ἵνα καὶ τὸν σὸν θάνατον ἀκούσω; ἵνα ἐπιψάλω [ms. Reg. ἐπιψάλλω] σοὶ θρηνηψῶς; ἵνα ὀρῶν σου τὸν τάφον, ἐπιγράψω ἐλεγεία; ἵνα ὑπὸ γῆν αὐτῇ σώματι μὲν τεθῆς· πνεύματι γὰρ οἶδ' ὅτι ἐν οὐρανοῖς αὐλισθήσῃ· ἐγὼ δὲ ὑπὲρ γῆν ὦ, ἔλκων ἔτι τὸν ὀδυνηρὸν καὶ πολυαμάρτητόν μου βίον; Καὶ πῶς ταῦτα ἀνεκτά; μή μοι γένοιτο· πλὴν παραχωρητέον πάντα ἐν τῇ βουλῇ καὶ θελήσει τοῦ ὑπεραγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Καὶ γὰρ οἶδεν ὁ B τι συμφέρει ἐκάστῃ ἡμῶν· ἐπίσταται τὸ δέον· συναρμόζει τὸ πρέπον· φιλόστοργός ἐστι· Πατὴρ· καλῶς διατίθεισιν ἅπαντα, εὐστόχως, εὐδούλως, πανσόφως, παγκάλως, ἀκαταλείπτως. Καί, ὦ τῆς σοφίας τοῦ βᾶθους τῶν κριμάτων αὐτοῦ· ὅτι ἀνεξερεύνητοι καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. Προσέλαβε γοῦν τὸ πρότερον τὴν ἀδελφὴν, προσελήψατο δεύτερον τὸν ἀδελφόν· ζητεῖ τὸν τρίτον. Τίς εἶη οὗτος; Εἰ μὲν αὐτῇ, μέγα τὸ ἐγκώμιον· Τριαδικῆς γὰρ μερίδος ἐπαθλον διανύεις, καλῶς διαμεψίψασα τὸν βίον, πάντα ἀπολιπούσα, πάντα δοῦσα Θεῷ, τὴν κεφαλὴν, τὰ μέλη, σαυτὴν· ἐν ἀσκήσει κατατρίψασα τὸ τίμιόν σου σώμα· πολύθλιπτον βίον, διεξανύσασα· μᾶλλον δὲ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν τοῦ Κυρίου βαδίσασα· καὶ νῦν ἐν γῆρει καλῶς ζητοῦσα τὴν ἀνάλυσιν. Ταύτην τοίνυν ἀπεύχομαι τέως ἄρτι· Πλὴν, κράτιστον ὁ C τῷ Θεῷ φίλον, καὶ τίς οἰκειοτέρως τὰ περὶ ἡμᾶς βουλευσεται ἄτερ αὐτοῦ; Ἀλλὰ μοι χαῖρε, μήτερ, καὶ ζῶσα, καὶ κοιμημένη, Οὐ γὰρ τεθνήξεις, διότι ζῶσα εἶ· προαιρέσει ἀπενεκρώθης τῷ βίῳ· διότι καλὸν ἀγῶνα ἡγώνισαι· διότι ἐστερηθῆς τῶν ἐπιγυλιῶν, ἵνα τὰ οὐράνια κληρονομήσῃς· διότι τοῖς τοῦ μαρτυρίου ὠμίλησας ἄθλους ἀναιμωτῶν· τὰ μέλη σου ἡμᾶς ἀποτεμοῦσα διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου· ἀμέριμνος ἀπέρχῃ, ἀδιάθετος. Οὐ γὰρ πάρεστί σοι τι διαθέσθαι, ἢ τὸ ἔνδυμά σου τὸ τρίχινον, καὶ εἴ τι ἄλλο τῆς ἀσκευάστοο ζωῆς σχέδιον. Ἀπεντεῦθεν ἦδη γυμνὴ παρίστασαι τῷ Θεῷ, καθαρὰν τῆς τῶν ὕλων βορβορώσεως φέρουσα τὴν ψυχὴν. Ἔχεις δ' ὅτι ἡμῖν καταλείψεις, τὴν κραταίαν εὐχὴν, ἣν καὶ νηπίοις ἡμῖν οὔσι σχεδὸν κατέπεμπες, σημειοῦσα καὶ κατασφραγίζουσα ἐν ταῖς οὐκτεριναῖς ὥραις, λιτάς ἀνθ' ἡμῶν τῷ Κυρίῳ ἐν παντὶ καιρῷ προσφέρουσα. Καταλείψεις δὲ καὶ τὸ ἄκόνν σου ἐν ταῖς θεαῖς λειτουργίαις, καὶ φίλαγον, καὶ σπουδαῖον, καὶ τὸ ἀποστολικὸν καύχημα τοῦ κματόυ. Τῷ ὄντι γὰρ πολὺς κάματος ἐκ τῶν ὀσίων σου χειρῶν ἐξελήλυθε, καὶ διεσέπασε καὶ διέθαλψεν, οὐχ ἡμᾶς μόνους, ἀλλὰ καὶ ἅπασαν τὴν ἀδελφότητα· οἷ καὶ ὡς μητέρα πνευματικὴν ἔχοντές σε καὶ περιέποντες, τὰ ἴσα ἡμῖν καταλυποῦνται ἡ καὶ ἀνακαλοῦνται. Ταῦτα, ὡς μὴ γινόμενα, ἐσχηματίσαμεν ἐν τοῖς γράμμασι, παρηγορίαν ἡμῖν αὐτοῖς ποιῶντες, καὶ ὑποδεικνύοντές σοι τὰ τῆς καρδίας ἡμῶν, ἄπερ καὶ ἐξ ἑαυτῆς

ἐπίστασαι. Ἐγὼ τοίνυν, μητὲρ μου ἁγία, ὡς οἶσθα, **A** εἰ καὶ ἤθελον εἰσελθεῖν, οὐκ εἶχον (11) πῶς, διὰ τὴν φροντίδα τὴν ἐπικειμένην μοι ἀναξίως, καὶ οὐκ οἶδα ποίῳ λόγῳ. Ὡς θαυμαστὸν γὰρ, φησὶν, εἰ καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις· καὶ γε καὶ Θεόδωρος ἐν ἡγουμένοις. Τοῦτό με εἴρξε, τοῦτό με ἐδέσμησεν. Ἐπεὶ σιδηραῖς ἀλύσειν εἰ ἦν κατεπισσμένος, διέβρῆσον αὐτάς, καὶ πρὸ προσώπου σου ἰστάμην. Νῦν δὲ ἀντὶ ἐμοῦ ἐπεμψά σοι τὸν πρεσβύτερον εἰς μικρὰν παραμυθίαν, ὅτι καὶ αὐτός σοι ποθητὸς καὶ τίμιος· ἵνα ἐν πᾶσι συμπαρῆ τῇ ἀσθενείᾳ σου, ἐπισκεπτόμενος καὶ φροντίζων τὰ δέοντα· κἂν τε ἐπιμένης ἐν τοῖς αὐτότοι, ἐπιμένη· κἂν τε ἐξέρχῃ, συνεξερχόμενος ἅμα τῷ οἰκονόμῳ. Λοιπὸν, ὡς εὐοδώσει ὁ Θεὸς, καὶ φέρεῖ ἡ ἀσθένεια, οὕτως, μητὲρ μου τιμίᾳ, καὶ διαγενοῦ, καὶ μὴ ὑπὲρ δύναμιν ταῆς θέλουσα ἐξελθεῖν. **B** Τάχιον δὲ ὅπως διαφέρῃ ἐν τῇ νόσῳ, διάγνωσιν πέμψον ἡμῖν, ἵνα εὐψυχῶμεν μικρόν. Κανόνα δὲ εὐθὺς πάντες οἱ ἀδελφοὶ ἐποίησάν (12) σοι, καὶ εὐχὴν ἔχουσι διηνεῖν περὶ τῆς ὑγείας σου. Χάρισαι ἡμῖν τὴν ἁγίαν σου εὐχὴν· εὐλόγησον ἡμᾶς μητρικαῖς δωρεαῖς· ἄσπασαι ἡμᾶς διὰ τοῦ γράμματος. Δὸς ἡμῖν τὴν εἰρήνην, ἣν ἔχεις διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἕξεις εἰς αἰῶνας αἰῶνων.

Z. — Εἰρήνη Βασιλίσση.

VII. — Irenæ Augustæ.

Irenen laudat quod tributa relaxaverit. (Baron. an. 801, n. 22.)

Φωνῆ, φησὶν, ἐν Ῥαμᾷ ἠκούσθη, ὁ θεοπικώτατος Ἰερεμίας· θρήνος καὶ ὀδυρμὸς πολὺς· Ῥαχὴλ τότε κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς. Τὰ δὲ παρόντα οἶα καὶ ἡλίκα; Πόθεν που χθές, δέσποινα ἡμῶν πανάγαθε, ἀναφανέντες ἄγγελοι τοῦ ἱεροῦ σου παλατίου, καὶ ἀκουτίσαντες ἡμῖν πάσας τὰς γεγενημένας σου τῶν ἔργων ἄρτι αἰνέσεις; Ἦχησαν ἡμῶν ἀμφοτέρω ὡς ἀληθῶς τὰ ὦτα. Τί τοιγαροῦν; ὅτι ἤρας συσεισμόν [f. σύσσημον] ἐν τοῖς πέτρασι τηλικαύτης εὐσεβείας· καὶ ἰδοὺ ἤκουσέ σοι κυκλοτέρωθεν, ὡς νεφέλαι πετόμεναι, λιταὶ παμπληθεῖς, γεραίρουσαι τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν αἰσίων σου καταπράξεων. Φράζε ἡμῖν, ὦ δέσποινα, τίς ὁ ἐπιθιδάσας σου τὸν καθάρωτατον νοῦν ἐπὶ τὰ ὕψη τῶν νοημάτων τῆς ἀληθείας· ὥστε ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς τινος ὑψηλῆς μετέωρου καταβρῆσαι τὰ τοιαῦτα ἀρεστὰ Θεῷ καὶ ὄσια; Διδαξὼν δὸς σοι ὁ τῆς εὐσεβείας τοσοῦτος ἔρως ἐνέσκηψε· καλῶς ἀπληστεύεσθαι τὰ θεάρεστα, καὶ εἰς ὑπερέλασαι φειδοῦς τῆς ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν ψυχικῆς τε καὶ σωματικῆς πολυωφελοῦς προμηθείας. Ἦ ἐπειδὴ πολὺ τὰ θεῖα φρονοῦσα, καὶ ἱμερομένη μητρικῶς, οὐκ ἀρκετὸν ἠγάθω τὸ μόνον τὸν λαόν σου τῇ ἄνωθεν ἐπικουρίᾳ, ὡς ἐξ Αἰγυπτιακῆς τινος δουλείας, τῆς δυσσεβοῦς, φημί, πίστεως, λυτρώσασθαι· εἰ μὴ, μετὰ τῶν προλαβόντων πολυτρόπως ἐκλαμψάντων σοι δίκην ἀστέρων ἀγαθουργημάτων, καὶ τὴν παροῦσαν, ὡς κολοφῶνά τινα τῶν ἀρετῶν, ἐπιπροσθήσασθαι χάριν; Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος. Εὐφράνθη ὁ οὐρανὸς

²⁴ I Reg. x, 11. ²⁵ Jerem. xxxi, 15. ²⁶ Isa. xlii, 23; ix, 4.

NOTÆ.

(11) Εἰσελθεῖν, οὐκ εἶχον. Hanc epistolam scripsit, ut apparet, cum adhuc in monasterio versaretur, proindeque ante exsilium.

(12) Κανόνα ἐποίησα. Ecclesiasticum officium sive preces, quas pro ægra Theodori matre monachi persolverunt.

sui impletum est ergo universum regnum tuum gaudio et exultatione, quoniam ablatum est iniquum jugum, quod supra ipsum erat propositum, et virga quæ super collum potentie hujus. Quis talia audivit? Eia dicite, viri. Quis sub alio imperio tale ac tantum facinus vidit? Laudate eam, omnes populi, magnificate eam mecum, principes et subditi sacerdotes et monachi, et Christianorum natio universa. Non enim admiranda solum fuit tot auri talentorum remissio (quanquam incomparabilis illa res est), verum etiam, quod injustitie multiplex via hac simul ratione præcisa est, opus fuit longe sanctissimum. Sublati sunt e medio nexus violentarum lethiferarumque exactioinum, qui prædecessores tuos omnes latuerunt; licet ex his nonnulli pie sanoteque imperaverint. Hoc enim tibi servabatur. Cessit jusjurandum, crebra dejeratio, vel potius perjurium exigentium simul et debentium, utrisque inde pro re nata altercantibus, dum ille celari debitum exprobat, hic contra se opprimi sacramento adjurat. Cessavit inopum afflictio, et pauperum sollicitudo, non jam quo remedio mendicitatem depellant, quærentium; quod minus acerbum fuerit; sed ut quod injuste exigitur, et quod desursum quodammodo, ut peccati fetus, irrupit, compulsoribus persolvant. Non pendunt nunc viæ, terra marique vectigalia. Consona sunt hæc magni et sacri Chrysostomi in verbis. Non amplius spoliantur injuste pecunia mediterranei ab iis, qui angustos viarum aditus obsident, agrestis cujuspiam dæmonis more, aut immansuetæ feræ delibantis semper aliquid ex sarcina pauperis viatoris. Nec rursus turpium hujusmodi exactioinum metu domi se continent egeni, neque oppida, neque maritima loca frequentantes: ubique enim iniquitatis scopuli prominabant. Non amplius nautæ ab oriente et occidente et aquilone solventes, navigando præfocantur, tanquam ex gutture angustis faucibus portorium reddaturi. Liberati sunt qui venandi artem exercent, expedite nunc illam obeuntes, sacra Irene. Piscator qui tres forte pisces traxit, idque post magnum prorsus laborem totius diei. unum pendere non cogitur. Auceps cum arcu aut visco pauculas forte aves ceperit, ad victum sibi necessarias immunis a vectigali manens, beatius vivet. Militum uxores domesticum luctum habentes ob virorum amissionem, non acerbe insuper flebunt miserabilem et inhumanam pro mortuo exactioinem. Missos facio subulcos, ovium institores, vini emptores. Milto lanios, textores, ferrarios sutores, fullones, aromatarios, et architectos: atque ut paucis complectar, artem omnem, quæ in auro, vel in ligno, vel in alia demum materia cernitur, ne longior sim, in hoc minutiori enumeratione, optima domina, plauserunt omnes suis manibus, et gavisī sunt gaudio magno valde dicentes: Benedicam te, Domine, quoniam misertus es mei, et factus es mihi in salutem.

σαν μέθοδον, ὅση κατὰ χρυσοουργίαν, ὅση κατὰ ξυλουργίαν, ὅση κατὰ πᾶσαν ἄλλην ὕλην ἐπιθεωρεῖται· ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτείνουμι λόγον· ἐν τῇ τοιαύτῃ

ἄνωθεν, μετὰ τοῦ ἱεροφωνοτάτου Ἡσαίου ἐπιδοήσομεν, εἰ καὶ τολμηρὸν, ὅτι ἐλέησεν ὁ θεὸς διὰ σοῦ τὸν λαὸν αὐτοῦ. Ἐπλήσθη γοῦν ἡ σύμπασι σου βασιλεία χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως· ὅτι ἀφήσεται ὁ ἄνομος ζυγὸς ὁ ἐπ' αὐτὴν κείμενος, καὶ ἡ ῥάβδος ἡ ἐπὶ τοῦ τραχήλου τῆς τοιαύτης ἐπικρατήσεως. Τίς ἤκουσε τοιαῦτα; δεῦρο, εἴπατε, ἄνδρες. Καὶ τίς ἐώρακεν ἐπ' ἄλλης βασιλείας τοιοῦτον καὶ τοσοῦτον κατόρθωμα; Ἐπαινέσατε αὐτὴν, πάντες οἱ λαοί· μεγαλύνετε αὐτὴν σὺν ἡμῖν, ἄρχοντες τε καὶ ἀρχόμενοι, ἱερεῖς τε καὶ μονασταί, καὶ πᾶν τὸ Χριστιανικὸν φύλον. Οὐδὲ γὰρ, ὅτι τῶν τοσοῦτων τοῦ χρυσοῦ ταλάντων ἡ ἄφρασις γέγονε, θαυμαστὸν μόνον, καίπερ ἐν ἀνυπέροβλητον· ἀλλ' ὅτι καὶ πόρος ἀδικίας πολυπλάσιος ἐν τῇ τοιαύτῃ ὑποθέσει συνεξακότη, ὁσιώτατον. Ἦρθη ἐκ μέσου στραγγαλιὰ βιαιῶν καὶ ψυχοφθόρων ἀπειτημάτων, λαθοῦσα τοὺς πρὸ σοῦ ἅπαντας, καίπερ τινὰς εὐσεβῶς βεβασιλευκότας. Τοῦτο γὰρ σοι ἀπέκειτο. Πέπαυται ἐφορμῶσα, πολυορκία, μᾶλλον δὲ ψευδορκία ἐπὶ τε τῶν ἀπαιτούτων καὶ ἀπαιτουμένων· ἀμφοτέρων ἐντεῦθεν ὡς τὸ συμβὰν ἀπολλυμένων, τοῦ μὲν ὅτι ἀποκρύψει πειρωμένου, τοῦ δὲ, ὅτι ὑπερπιάσει καταπολιορκούντος. Πέπαυται ἐκθλιψίς στενωχωρουμένων, καὶ πενομένων φροντιστήρια, οὐχ ὅπως τῆς πτωχείας φάρμακον ἀλεξιτήριον ἐξευρεθῆ ζητούντων· ἤττον γὰρ ἦν ἂν τὸ λυπηρὸν· ἀλλ' ἵνα τὸ ἀσύνθετον, καὶ ἄνωθεν πικρὸν ὡς ἀμαρτίας γέννημα ἐπεισφρήσαν, ἀποτίσωνται κατὰ πράκτορσιν. Οὐκέτι αἱ ὁδοὶ τελωνοῦνται, ὅσαι κατὰ γῆν, ὅσαι κατὰ θάλασσαν. Ἀντίφθογγα ταῦτα τῶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου καὶ ἱεροῦ Χριστοστόμου εἰρημένων. Οὐκέτι ἡπειρώται ἐξαργυρίζονται ἄδικα κατὰ τοὺς στενωποὺς ἐκ τῶν ἐπικαθημένων ὡσανεὶ ἀγρίου τινὸς δαίμονος, ἡ ἀτιθάσσου θηρὸς, ἀπογευομένου πάντως ἐκ τῆς τοῦ πενομένου ὁδοῦ ἐπιφορτώσεως. Οὐδ' αὖ δέει τῶν τοιούτων αἰσχυρῶν λημμάτων οἴκοι μένουσιν οἱ ἀπορούμενοι, μήτε τὰ ἐν ἄστει, μήτε τοὺς παραθαλασσοῦς τόπους καταλαμβάνοντες· πανταχοῦ γὰρ οἱ τῆς ἀδικίας ἀκόπειλοι προσεστέλλουσιν. Οὐκέτι οἱ πλουτήρες ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ ἐξορμώμενοι καὶ καταπλέοντες ὑποπνίγονται, ὡς ἂν ἐκ λαίμου τοῖς στενοῖς στομίαις τὸ τελωνούμενον ἀποδώσοντας. Ἀφείθησαν οἱ τὴν ἀγρευτικὴν μέθοδον μετερχόμενοι, κούφως τὰύτην διαλαμβάνοντες. Βιρήνην ἱερὸψυχε. Ὁ ἀλιεὺς τυχὸν τρεῖς ἰχθυὰς ἀνελκύσας, καὶ τοῦτο πάντως πολλὰ κεκοπιτικῶς δι' ὅλης ἡμέρας, τὸν ἕνα οὐκ ἀποτίνυσιν. Ὁ τοξότης ἡ ὁ ἰξευτὴς οὐσπερ ἐθῆρευεν ὀλίγους τάλα ὄρνεις, ἐξ ὧν αὐτῶν ἡ ἀναγκαῖα τροφή, ἀλογοθέτητος διαμένων εὐζωήσειεν. Αἱ στρατιωτικῶδες τὸ οἰκεῖον πένθος ἔχουσαι τῆς ἀνδρικής ἀποβολῆς, οὐκ ἐπιθηρηήσουσι πικρῶς τὴν ὑπὲρ τοῦ θανέντος ἐλεεινὴν καὶ ἀπάνθρωπον ἐξαπαίτησιν. Καὶ πάρειμι τοὺς συτότας, τοὺς προβατεμπόρους, τοὺς οἰνοπράτας. Ἐὼ λέγειν τοὺς κρεωπώλας, τοὺς ἰστοουργοῦτας, τοὺς χαλκοτύπους, τοὺς σκυτοτόμους, τοὺς δευσοποιούς, ἄρρωματοπράτας τε καὶ ἀρχιτέκτονας· καὶ συλλήθῃ ἐῖπειν ἅπαντα κατακερμασία, ὧ πανάγαθε δέσποινι, ἐπεκρότησαν

ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἅπαντες, καὶ ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην, ὅτι ἠλέησάς με, καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτηρίαν.

Διὸ πεποιοῦσός εἰσομαι ἐπὶ τῆ θεοσδοτή σου βασιλείᾳ. Ταῦτα πάντα (13) ἀνέσεως πλήρη καὶ ἐξυμνήσεως, Εἰρήνη φίλη Χριστοῦ, τὸ γλυκὺ καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα. Ταῦτα οὐ μόνον ἐν τῆ ἐπικρατείᾳ τῆς βασιλείας σου, ἀλλὰ καὶ μέχρι τερμάτων τῆς οὐκουμένης διαδοθήσονται, καὶ ἀκούσονται ἡμᾶς ἀλλοεθνεῖς, καὶ θαυμάζονται, καὶ ποιεθήσονται ἀπο τῆς εὐπραξίας τῶν σοφῶν σου ἐπιτηδευμάτων. Αἰδοῦνται γάρ, φησὶν, ἀνδρῶν ἀρετὴν καὶ πολέμιοι, ὁ τῶν θεολόγων διαπρύσιος. Οὕτω φυλάττεται σου ἀβράγας τὸ βασιλεῖον· οὕτως εἶχει καὶ πεῖθεται σοι ἀσμένως τὸ ὑπάρχον. Ταῦτη θεραπεύεις τὸ Θεόν· ταύτη ἐπευφροίνεις τοὺς ἐκλεκτοὺς Θεοῦ ἀγγέλους, ἀλλ' οὖν καὶ τοὺς δόσιως καὶ δικαίως πολιτευομένους, Εἰρήνη θεῶνυμε. Ἐν τούτοις ἡ εὐσέβειά σου διαλάμπει. Ἐν τούτοις πᾶν στόμα καὶ πᾶσα γλῶσσα πρὸς ἀνεσί σου ἐξανοίγεται. Αὕτη ὡς ἀληθῶς ἡ δόξα τῆς Ἐκκλησίας· αὕτη ἡ σφαγὴ τῆς περιποιηθείσης σοι πατρικῆς καὶ θεοπνεύστου τῶν Χριστιανῶν ὀρθοδοξίας, ἔκδικε τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀληθείας ὑπέρμαχε. Τηλικαῦται σου αἱ τῶν ἀρετῶν ἐπιδόσεις, ὡς μεγάλοι καὶ ἀξιέπαινοι οἱ μισθοὶ σου· ὡς πολὺ σου καὶ ὑπερβάλλον τὸ ἀναπόδομα παρὰ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ. Μέγα μὲν γὰρ καὶ τὸ ἕνα σώζειν. Πῶς γὰρ οὐ; ἐπεὶ, ὡς φησὶν ἡθεὶα Γραφή, Ὁ ἐξέγων ἄξιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔσται· τὸ δὲ τοσαύτας ψυχὰς καὶ τὸ πᾶν τοῦ λαοῦ, πῶς οὐ μέγα καὶ σεβάσιμον, καὶ τῆς ἀνωθεν μεγαλοδορεᾶς ὄντως ἐπάξιον; Σὺ οὖν τὸ μέγα ὄντως καὶ πραγματικὸν ὄνομα, μετὰ τοῦ πικρῶς καλοῦ εἰσηληλυθας εἰς τὰ βασιλεία· καὶ σὺ τὰ ἐγκαταλείμματα τῆς δικαιοσύνης ἐξείσεις διαιωνίζοντα.

H'. — Συμεὼν ἡγουμένω.

De monacho qui cœnobium reliquerat.

Ἐπεὶ ἡμᾶς τὰ καθ' ἡμᾶς ὑπολαμβάνουσα ἡ πατρικὴ σου ἀγίωσύνη, διὰ τῶν δύο αὐτῆς ἰδιογράφων [ms. Reg. ἰερογράφων] ἐπιστολῶν ὠμίλησεν ἡμῖν καὶ ξενίζοντα καὶ ἐκπλήττοντα. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν γραμματοφόρων εὐδόκησεν ὁ Θεὸς, ὑποκλιθέντος τοῦ ἡγουμένου, ἀναληφθῆναι αὐτοὺς ἐν τῷ οἰκίῳ αὐτῶν μοναστηρίῳ· καλῶς τοῦτο πραξάτης τῆς θεοσεβείας σου. εἰς τὸ ἀνθυπενεγκεῖν αὐτοὺς διὰ τοῦ διδασκτικοῦ αὐτῆς λόγου εἰς τὰ πατρῷα καὶ πνευματικὰ σπλάγγνα. Περὶ δὲ τοῦ λειποτακτῆσαντος ἀδελφοῦ ἡμῶν, καὶ ὡς ἐκ παρρησίας σου τῆς κοινοβιακῆς ζωῆς ἐξοστρακισθέντος, οὐκ οἶδ' ὅ τι εἴπωμεν. Καὶ ἡμεῖς ἑωρακότες τὸν ἄνδρα τὸ πρότερον ὡς ἀληθῶς ἄμπελον θεοφύτετον, πασαν ἀληθινὴν, πᾶσαν κερποφόρον. Καὶ πῶς ὅτι ἄρτι ἐλυμνήματο αὐτὴν ὡς ἐκ δρυμοῦ, καὶ μονιὸς ἄγριος κατενεμήσατο αὐτήν· στραφείσης αὐτῆς, ὡς εἰπεῖν, εἰς

²⁷ Gregor. Nazianz. orat. 22, sub fin. ²⁸ Jerem. xv, 16. ²⁹ Psal. lxxix, 14.

NOTÆ.

(13) Ταῦτα πάντα. Theophanes ad annum 4, Irene secundo: Τῷ δὲ Μαρτίῳ μηνὶ τῆς θ' ἰνδικτιῶνος, Εἰρήνη ἡ εὐσεβὴς Βυζαντιοῖς τοὺς πολιτικοὺς ἐχαρίσατο φόρους, καὶ τῆς Ἀβύδου καὶ τοῦ Ἱεροῦ τὰ λεγόμενα κομέρκια ἐκούφισεν· μεγάλως ἐπὶ τούτοις οὖν ἄλλοις πολλοῖς εὐχαριστηθεῖσα εὐεργετή-

μεγάλην σφόδρα, ἐκεῖνα εἰρηκότες· Εὐλογήσω σε,

A Propterea fiduciam sumam in hoc divinitus dato imperio tuo. Hæc omnia laudis plena et prædicationis, Irene Christo cara, dulcis et re et nomine. Hæc non solum qua patet imperii tui potestas, sed ad ipsos usque orbis terræ terminos celebrabuntur: audientque de nobis exterae gentes, et mirabuntur, et obstupescant sapientissimarum actionum tuarum felicitatem. Reverentur enim hominum virtutem etiam hostes, ait theologorum clarissimus²⁷. Ita conservatur inconcussum imperium tuum, ita cedunt et libenter obediunt tibi subditi. Hac arte Deum colis hac electos Dei angelos lætificas, imo et illos qui sancte ac juste vitam ducunt. Irene divinum nomen. In his pietas tua elucet: in his os omne et lingua in laudes tuas aperitur. Hæc vera est gloria Ecclesiæ: hoc sigillum assertæ a te paternæ, ut divinitus inspiratæ Christianorum fidei orthodoxæ, vindex Dei, et veritatis propugnatrix. Tanta sunt virtutum tuarum incrementa. Quam magna et præclara merces tua quanta et quam excellens retributio ab universorum Deo! Magnum enim prorsus est, vel unum servare: quidni enim? cum dicat divina Scriptura: Qui educit dignum de indigno, erit sicut os meum²⁸; tot animas et populum omnem servasse, quomodo magnum non censeatur et gloriosum, et cœlesti munificentia dignum? Tu ergo magnum revera et efficax nomen, imperium cum omni bono inivisti: tu justitiæ reliquias semper vigere sinas.

C

VIII. — Simeoni præposito.

Supra captum nostrum res nostras suscipiens paternæ sanctitas tua, ea nobis duabus manu propria extaratis epistolis suis exposuit, quæ admirationem et stuporem iniecerunt. Sed de tabellaris quidem, Deo placuit ut inflexo præposito in monasterium suum reciperentur: recte hoc agente pietate tua, ut eos verborum suorum admonitu paternis spirituibus visceribus stitueret. De fratre autem nostro, qui ordinem deseruit, et tanquam ex paradiso cœnobiticæ vitæ ejectus est, quid dicam nescio. Vidimus et nos vitam antea, revera plantatam a Deo vitam, totam veram, totam frugiferam. Quomodo nunc Exterminavit eam aper de silva, et singularis ferus depastus est eam²⁹: conversa ipsa, ut ita dicam, in amaritudinem mortiferam? Annon enim, quia traditus est immanibus feris passionum, amorem carnis dico,

μασι. Mense porro Martio indictionis nonæ, piissima Irene Byzantiis civilia remisit vectigalia, et ea quæ apud Abydum et Hierum dicuntur commercia ex parte relaxavit: pro quibus alisque beneficiis populus maximas ei grates retulit.

dominandique libidinem, videre est illum nunc mentis contemplatione ab illis depastum, et tanquam leonum ore dilaniatum? Parem enim, ut ipse nosti, ac illius qui inconsulto discedit a patre, ab eoque discinditur, ejus lapsum esse censet divinus Basilius, qui sanctam professionem abjicit. Ideo et eadem excommunicationis reliquarumque pœnarum sententia plectuntur. Sed hic quidem nos ut peccatores precamur, ut pristinam lucem iterum ex hoc suo vitio hebetato et obscurato intellectu respiciat; domumque denuo ad dulcem Patrem et charissimam congregationem revertatur. Fratres autem ipsos hortamur, ut cœnobitico certamini fortiter insistant, nec propter impii lapsum convellantur: sed potius sincerioris fidei, indissolubilisque connexionis inde ansam arripiant; idque ad sanguinis usque profusionem, quemadmodum Deo pleni Patres prædicant, ut per absolutam religiosæ vitæ perfectionem martyrii coronam in die iudicii recipiant, chorum ineuntes cum Dositheo, et Acacio, et Domitiano, viris plane sanctissimis, qui summa cum odientia vitam exegerunt. Hodie namque, sicut sanctitas tua in reliquo epistolæ textu ait mera ubique confusio et inobedientia: dum singuli fere humanis consuetudinibus nituntur, vicinorumque institutis, quæ Dei legibus plane adversantur: maluntque hujus et illius præpositi, quam divinorum Patrum nostrorum vitam observare. Quo fit, ut pastores, et in his ego primus, desipiamus, et Dominum non quaeramus, nec irreprehensibilem et constantem vitæ rationem investigemus; sed quasi antiquata lege Dei, et abolito Evangelio, hebescentibusque spiritualibus sanctionibus, atque, ut magis impium quid dicam, quasi mutato immutabili Deo. Nam et hoc illos spectat, qui semper incusant et dies, et ætates, quod aliter hæc, aliter illæ se habeant.

ἀργήσαντος τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἀτονησάντων τῶν πνευματικῶν θεσμῶν, καὶ, ἵνα τι εἶπω καὶ βλαστημότερον, ὡς ἀλλοιωθέντος τοῦ ἀναλλοιώτου Θεοῦ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ πρὸς τὸ λέγειν καὶ καταιτιᾶσθαι τοὺς χρόνους καὶ τὰς ἡμέρας καὶ τὰς γενεάς, ἀλλοίως μὲν ἐκείνας, καὶ ἀλλοίως ταύτας.

Ego vero non a tempore invecum hoc discrimen contendo. Nec enim aliam formam induit cœlum, nec motum alium, nec aliam lucem diei opifex lampas, nec præter solitum ordinem fertur et circumagitur universum. *Statuit enim illa, ut scriptum est, in æternum et in sæculum sæculi; præceptum posuit, et non præteribit*³⁰. Sed ortum id est, sanctissime, ex mutatione liberæ voluntatis ab amore divino destitutæ, affectumque suum ad caduca deflagentis, gloriosa, exempla sequi detrectantis, neque archetypam potius patriamque divinam imaginem exprimere, quam deformes et alienas ac prodigiosas. Quamobrem animi simulacra gerimus, partim quidem humanæ naturæ aliquid habentia, partim canis, partim leopardi fortasse, partim piscis aut alterius reptilis cujuspiam: sanctitate tua anagogice hæc intelligentē. Qui ergo talia decepti effulsiunt, aut Evangelia palam et nuda fronte perfringant, et martyria

Α πικρὰν θανατικὴν; Μὴ γὰρ ἐτι οὐ παραδοθεὶς τοῖς ἀτιθάσσοις θηροῖσι τῶν παθῶν, φιλοσαρκίας τε, φημί, καὶ φιλαργίας, ἐστὶν ἰδεῖν αὐτὸν ἄρτι τῆ τοῦ νοῦ θεωρίᾳ βίβρωσκόμενον ὑπ' αὐτῶν, καὶ κατασπαρττύμενον οἷα ἀπὸ στόματος λεόντων; Τὴν ἴστην γὰρ, ὡς οἶσθα, κρίνει ἀπόπτωσιν ὁ θεῖος Βασίλειος, τῷ ἀλόγως ἀναχωροῦντι καὶ ἀποσχιζομένῳ πατρὸς, τοῦ καὶ αὐτὸ τὸ θεῖον ἐπάγγελμα ἀποδύρομένου. Διὰ τοῦτο καὶ τῆς αὐτῆς εἰσι καταδίκης ἐπὶ τῆς ἀκοινωνησίας, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτιμιῶν. Ἄλλὰ τοῦτον μὲν εὐχόμεθα ὡς ἀμαρτωλοὶ ἀντωπῆσαι πάλιν πρὸς τὸ πρότερον φῶς, ἐκ τῆς ἀμβλυωπαθοῦς καὶ ἐξοφωρένης αὐτοῦ ἐννοίας· καὶ οἴκαδε αὖθις ἐπανιέναι πρὸς τὸν γλυκὺν Πατέρα, καὶ τὴν φιλιτάτην συνοδίαν. Αὐτοὺς δὲ τοὺς ἀδελφοὺς παρακαλοῦμεν στήναι γενναίως πρὸς τὴν κοινοβιακὴν ἀθλήσιν· καὶ μὴ σαλευθῆναι ἐκ τῆς τοῦ ἀσεβοῦς καταπτώσεως· μᾶλλον δὲ

Β καὶ μᾶλλον ἐντεῦθεν ἐπιδράξασθαι γνησιωτέρας πίστεως καὶ ἀδιασπύστου συντελέσεως, τοσοῦτον μέχρως αἵματος, καθὼς οἱ θεοφόροι Πατέρες διαγορεύουσιν, ἵνα τελειότητι τοῦ ὑποτακτικοῦ αὐτῶν βίου, τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀναδήσωνται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς διαγνώσεως, χορεύοντες μετὰ Δοσιθέου, καὶ Ἀκακίου, καὶ Δομετιανοῦ, τῶν πάντων παναγίων, τῶν πανυπηκῶς τὴν πολιτείαν τετελειωκότων Σήμερον γὰρ, καθὼς αἱ λοιπαὶ φωναὶ τῆς δόσεως σου, ἀκρισία πᾶσά καὶ ἀνυποτάξια· ἐπερείδομένων, τῶν πίντων σχεδὸν εἰπεῖν ταῖς ἀνθρωπίναις συνθηγαίαι, καὶ ταῖς τῶν προσεχεστέρων διαπραχθεῖσαι, ἐξ ἐναντίας ἐχούσαις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· καὶ μᾶλλον αἰρουμένων τοῦ δεῖνος καὶ τοῦ δεῖνος ἡγουμένου παρα-

Γ τρηεῖν τὸν βίον, ἢ τῶν θεσπεσίων Πατέρων ἡμῶν. Ἐνθεν οἱ ποιμένες, ἐξ ὧν ἐγὼ πρῶτος, ἠφρονέουσαμεν, καὶ τὸν Κύριον οὐκ ἐκζητοῦμεν, οὐδὲ τὸ ἀμώμητον καὶ τὸ ἀκράδαντον τῆς πολιτείας ἰχνηλατοῦμεν· ἀλλ' ὡς παλαιωθέντος τῷ θεοῦ νόμου, καὶ

Ἐγὼ δὲ ἀνταποκρίνομαι ὡς οὐ παρὰ τὸ τοῦ χρόνου διάφορον τοῦτο ὑπήχθη. Οὐδὲ γὰρ ἐτερόμορφος γέγονεν ὁ οὐρανός, οὐδὲ ἐτεροκίνητος, οὐδὲ ἐτερολαμπής ὁ δημιουργός τῆς ἡμέρας φωστήρ, οὐδὲ παρὰ τὴν πρὶν τάξιν φέρεται τε καὶ διεξάγεται τὸ πᾶν. Ἔστησε γὰρ αὐτὰ, κατὰ τὰ Λόγια, εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· πρόσταγμα ἐθετο, καὶ οὐ παρελεύσεται. Ἄλλὰ τοῦτο συμδεδίχκεν, ὡ ἀγιώτατε, κατὰ τὸ ἐνηλλαγμένον τῆς αὐτεξουσίας προαιρέσεως, ὀλιγωρησάσης ἐκ τοῦ Θεοῦ ἔρωτος, καὶ περὶ τὰ πρότυλα τὴν ἐκυτῆς ἔφεσιν ἐκδεδωκυίας, καὶ οὐ θελοῦσης, οὐδὲ αἰρουμένης τῶν εὐκλεῶν ἐφάσθαι παραδειγμάτων, οὐδὲ μεταγράψαι ἀπὸ τῆς ἀρχετύπου καὶ πατρῶου θεοειδοῦς εἰκόνας, ἐκ δὲ τῶν δυσμόρφων καὶ ἀλλοκότων καὶ τερατουρογούμενων. Διὰ τοῦτο τὰ ψυχικὰ ἰνδάλματα ἐπιφέρομεν, τὸ μὲν τι ἀνθρωπέου μέρος ἔχοντα, τὸ δὲ κυνός, τὸ δὲ λεοπάρδου τυχόν, τὸ δὲ ἰχθύος, ἢ τινος ἄλλου τῶν ἔρπε-

³⁰ Psal. cXLVIII, 6.

τῶν ἀναγιωγικῶς ταῦτα λαμβανούσης τῆς ὁσιότητός **A** σου. Οἱ τὰ τοιαῦτα τοιγαροῦν ἐκ φενακισμοῦ βατταρίζοντες, ἢ ῥηξάτωσαν γυμνῇ τῇ κεσαλῇ τὰ εὐαγγέλια, καὶ τὰ μαρτύρια, καὶ τὰ δικαίωματα τοῦ Κυρίου, καὶ πᾶσαν δέλτον ἀγιοπαράδοτον, ἢ τοῦτο μὴ ποιοῦντες, τὸ νηπιῶδες φρόνημα καὶ ἀλόγιστον ἀποθέμενοι, ὡς ὄντως εἰς ἄνδρα τελούντας τῆς ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὰ θεοπαράδοτα λόγια · καὶ περιπατεῖτωσαν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐκπαιδεύτωσαν · ἢ μὴδ' ἕτερον τῶν εἰρημένων ποιοῦντες, καὶ γοῦν τὸ ἐαυτῶν ἀθέλητον καὶ ἄσικτον κατηγορησάτωσαν. Ἰσως γὰρ αὐτοῖς ἔσται καιρὸς ἀνάνηψως. Φεῦ δέ μοι! Πάτερ τιμώτατε, ὅτι ἔνοχος ὢν πάντων τῶν εἰρημένων, καὶ πάσης διαστροφῆς καὶ ἀνευθύτητος ὑπουργός, ὡς ἐπέμβαίνειν ἄλλοις ἡρξάμεν καὶ νομοθετεῖν. Κλαυσάτωσαν καὶ ὀρνεύωσαν ἐπ' ἐμοί· καὶ οἱτοὶ οἱ ἀνάσθητοι λίθοι, κινδυνεύοντι κατὰ πᾶσαν ὥραν, καὶ ῥήσονται τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ ἀναξίως μοι παραδεδωμένον. Τοσαῦτά μοι προήχθη κελεσόντί σοι, ὢν θεοτίμητε ἀταποκριθῆναι. Αὐτὸς δὲ ἐρηρεισμένος ὢν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος, καὶ τῇ περιλήψει τῶν νομίμων καὶ πατρῶν ἐντολῶν, ἀκίνητος μένοις καὶ ἀσάλευτος καὶ ἀκαταπτύχτος ἐκ τῶν παρά τινων πολυτρόπως πρόσπεισφρησάντων τοι, ὅσα ἀνέμων ἢ τρικυμιῶν, φνοῦς πολιτείας, καὶ τὴν ἐφ' ἐκάτερα παρατρέχων πτωχῶς ὑπὲρ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν τὰ κράτιστα.

θ'. — Γελασίω μαθητῇ.

[15'.]

IX. — *Gelasio discipulo.*

Apostatæ, ut ad monasterium redeat.

Ἦ τέκνον μου, ἀββᾶ Γελάσιε, πῶς ποτέ σε ἐξ- **C** ωστράκισεν ὁ ἀρχέκακος Σατανᾶς ἐκ τοῦ κοινοβιακοῦ παραδείσου, ὡς ποτὲ τὸν Ἀδὰμ ἐκ τῆς Ἐδέμ, πεισθέντα τῇ βουλῇ τοῦ ὑπογιγνώσκοντος Ἀμμοῦν; Καὶ ἄρτι ἀλλίξῃ ἐν τόποις οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ ὁ Κύριος, ἀκαυθοφωρῶν καὶ ἐργαζόμενος ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας. Τί γὰρ καλὸν ἐξεληλυθὼς Π εἰργάσω, ἢ ἐργάζῃ; Τί δὲ οὐ μᾶλλον πονηρὸν καὶ ἀπευκτόν; Ἐξέλιπέ σου τὸ νοσρὸν φῶς τῆς ὀδύνης · ἐσθῆσθη ὁ σπινθήρ τῆς πνευματικῆς φιλίας. Οἱ φίλοι σου καὶ οἱ πλησίον σου, οὐ μόνον λέγω τοὺς ποθεινοῦς σου ἀδελφούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦ Θεοῦ ἀγγέλους, ἐξ ἐναντίας σου ἀπομακρόθεν ἕστησαν, καὶ ἤγγισαν οἱ δαίμονες, ἐκζητοῦντες ἀποκέσαι σου τοὺς προεργασμένους ἀσκητικούς καμάτους. Ποῦ ποτέ σου ἢ καθαρὰ προσευχή; ποῦ ποτέ σου ἢ ἀκράδαντος ὁμολογία; ἢ φωτοποιοῖς ἐξαγόρευσεις; ἢ ἀγγελικὴ χοροστασία; ἢ θεομίμητος ὑπακοή; ἢ χριστοφόρος ταπεινοφροσύνη; ἐκεῖνο τὸ καλὸν καὶ τερπνὸν, ὃ ᾄδει ὁ ἄσματογράφος Δαβὶδ, ἢ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνοικήσας σου τῶν ἀδελφῶν; Τοῦτων πάντων ἐπειδὴ ἔρημος γέγονας, τέκνον μου, ἔχεις ἀντεισαχθέντα σοι τὰ ἐναντία, σκοτασμὸν νοῦς, ἀναληθίσαν ψυχῆς, πύρωσιν καρδιακῆν, δυσπιστίαν, ἀνεπιστίαν, ὀλιγωρίαν, φόβον θανάτου, τρόμον ἀπολογίας. Καὶ τί δεῖ καταλέγειν ἐν ἕκαστον, ὅτι στένων καὶ τρέμων Καίνικῶς πάντως διαβιοῖς; Καὶ οὕτω λέγω τῶν σαρκικῶν

et justificationes Domini, et omnia a sanctis transmissa volumina: aut si hoc facere abauant, puerilem sensum et a ratione alienum deponentes, ut qui reipsa in virum evaserint ætatis plenitudinis Christi ²¹. secundum divina oracula, et ambulent ipsi, et alios erudiant: aut si neutrum facere volunt, suam ipsorum socordiam et intemperantiam accusent. Forsitan tempus erit quo resipiscant. Sed, heu mihi! Pater colendissime, qui horum omnium reus quæ dixi, omnisque vitii et pravitatis adjutor, insultare aliis cœpi, legesque præfigere. Plangent me lugeantque lapides ipsi sensus expertes, qui per singulas horas versor in discrimine, Christique gregem indigno mihi commissum dissipio. Atque hæc haec hactenus, te jubente, a Deo honorate, respondi. Tu vero Spiritus virtute subnixus, legitimarumque et paternarum sanctionum observatione, immobilis permansit, et inconcussus atque intrepidus, adversus quorundam variis in te modis, ventorum ac procellarum instar, irruentes rumusculos, regia integre vitæ via incedens, et inanes hominum utramque in partem voces contemnens, ac pro humilitate nostra sine intermissione orans quam studiosissime.

λογυδρίων, βαίνων ἐν τῇ βασιλικῇ ὁδῷ τῆς ἀκραί-
ματσιολογίαν τῶν ἀνθρώπων, εὐχόμενός τε ἀδιαλεί-

C O fili mi, abba Gelasii, quo tandem pacto malorum te auctor Satanas, ex cœnobiaci paradiso, sicut Adam olim ex Eden, serpentini Ammon consilio obsecutum exterminavit? Et nunc in locis habitas quæ Dominus non respicit, spinas producens, et ignominie passiones in sudore vultus tui exercens. Quid enim recti ex quo digressus es, vel egisti, vel nunc agis? Quid potius non perversum ac detestandum? Defecit te mentis lumen quod viam monstrabat: extincta est scintilla spiritualis necessitudinis. Amici et proximi tui; non tantum charissimos fratres tuos dico, sed ipsos quoque Dei angelos: adversum te eminus steterunt ²², et propius accessere demones, anteactos labores tuos asceticos abolere cupientes. Ubinam pura olim precatio tua? ubinam inconcussa confessio? ubi splendida exomologesis? ubi angelica chori frequentatio? Dei æmula obediens, Christum gerens humilitas, bonum illud et jucundum, quod cantorum scriptor prædicat David, fratrum in unum habitatio ²³? His omnibus quoniam orbatus es, fili mi, contraria quæ horum loca immissa sunt habes, obscuracionem mentis, stuporem animi, cæcitatem cordis, incredulitatem, desperationem, incuriam, mortis metum, horrorem iudicii. Et quid opus est singula percensere, cum gemens et tremens Caini prorsus more vitam ducas? Nec memoro carnalium

²¹ Ephes. iv, 13. ²² Psal. xxxvii, 12. ²³ Psal. cxxxii, 1.

cupiditatum turbam interiora tua inflammantem, et peccatum succendentem. Quapropter, filii mi, perspecta per humilem epistolam meam veritate, et ad lamen suspiciens, ac divinitus compunctus, et amice vulneratus, reputansque ac recogitans unde excideris, et in quibus miseriis verseris, et ubi habitas, nempe, ut sic dicam, in tabernaculis Cedar²⁴; redi ad sanam mentem, recurre ad locum tuum, expurgascere, renovare, et recalesce; et ne horam cuncteris, ne diem, ne hebdomadam: sed quantocius omnibus abjectis, præsentî atque intrepido animo ad me veni infelicem Patrem tuum, et ad egregios fratres tuos, et magnum Patrem meum, et Patrem tuum. Et hac quidem de causa consilium erat, postquam te istuc appulsum cognovi, etiam fratrem cum litteris mittere, qui te revocaret. Sed quia presbyter litterarum labor mihi plane confirmavit te ad solas litteras venturum, ideo epistola contentus fui. Et vero jubent prorsus, illi mi, sicut dictum est, non solum ego miser, et Pater meus, verum et nostri domini Joannes præcursor ac Joannes Theologus, ut quam citissime gradum referas, priusquam te inopinata mors occupet. Quod si obfirmatus adhuc, quod minime reor, obdurescas, et pertinaciter resistas; scito te excommunicatum esse, et a sanctis omnibus, et a nobis peccatoribus donec faciem nostram videas. Sin autem gradum referes, ut jussimus, jam veniens solutus es, tum ad divina dona, tum ad alios cibos.

X. — Nicolao discipulo.

Electo in præpositum tradit

Quandoquidem Dei nutu, spiritualis filii Nicolae, ad præfecturæ apicem evectus es, observare omnino debes, quæ in hoc libello præcepta sunt. Non igitur ullatenus immutabis, quam a spirituali monasterio tuo accepisti formam et regulam, absque necessitate. Non possidebis ex hoc mundo quidquam nec tibi proprium repones vel unicum argentum. Non divides animum et cor tuum affectu curisque, propter eos qui tibi a Deo commissi sunt, tibi que in spiritu filii ac fratres facti sunt; non erga necessarios olim secundum carnem, aut cognatos, aut amicos, aut sodales. Non erogabis res monasterii tui, neque in vita, neque post mortem, sive elemosynæ titulo, sive legati, in tuos olim necessarios, ut dictum est, et amicos: nec enim de mundo es, ut res mundi attingas: præterquam si qui forte ex cœnobio in ordinem nostrum transierint: atque ita curam eorum geres juxta sanctorum Patrum exemplum. Non possidebis servum, neque ad tuos usus, neque ad monasterii cui præsidēs, nec denique ad agri tui, hominem qui ad Dei imaginem factus est: hoc enim sæcularibus solis concessum est. Tu vero teipsum exhibere unanimis fratribus tuis servum animo debes, licet externa specie tanquam dominus et magister habearis. Feminæi sexus

²⁴ Cant. 1, 4.

καθῶν τὸν ἱσμὴν ἀναβήσκειζοντά σου τὰ ἐντός, καὶ ἀναβλήγοντα τὴν ἀμαρτίαν. Λιὸ δὲ, τέκνον μου, ἐπιγνῶς τὸ ἀληθές διὰ τῆς ταπεινῆς μου ἐπιστολῆς, καὶ ἀναβλήσας πρὸς τὸ φῶς, καὶ κατανοήσεις θεϊκῶς, καὶ πληγῆς φιλικῶς, καὶ ἀναπλήσας καὶ ἀναγνωρίσας ὅθεν ἐξέπετας, καὶ ἐν καιοῖς εἰ δεινοῖς, καὶ τοῦ παροικεῖς, ὡς εἶπεῖν, μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηθάρ · ἀνάστρελλον, καὶ ἀναπήδησον, καὶ ἀνεγέθητι, καὶ ἀνενεώθητι, καὶ ἀναθερμάνθητι · καὶ μὴ ὦραν, μὴ ἡμέραν, μὴ ἑβδομάδα · ἀλλὰ θάττον χαίρειν πᾶσιν εἰκῶν, ἤκε ἐβρωμένως καὶ ἀνευδοϊκῶς πρὸς με τὸν δύστηνόν σου Πατέρα, καὶ πρὸς τὴν καλήν σου ἀδελφότητα, καὶ πρὸς τὸν μέγαν Πατέρα μου καὶ Πατέρα σου. Καὶ πρὸς τοῦτο ἐβουλόμην μὲν, ἤνίκα ἔμαθον δι: αὐτόθι: ἐξεπελάσθης, καὶ ἀδελφὸν πέμψαι σὺν τοῖς γράμμασιν, ἵνα σε ἀναβήσθηται. Ἐπεὶ δὲ ὁ γραμματοφόρος καὶ πρεσβύτερος ἰδεβαιώτατό με πάντως ἐκ μόνων τῶν γραμμάτων ἤκειν σε, διὰ τοῦτο ἠρκέσθην τῇ ἐπιστολῇ. Καὶ δι: πάντως, τέκνον μου, καθῶς εἴρηται, οὐ μόνον ἐγὼ ὁ τάλας, καὶ ὁ Πατὴρ μου, ἀλλὰ καὶ οἱ δεσπότες ἡμῶν, ὁ Πρόδρομος, καὶ ὁ Θεολόγος, ἐγκελεύονται σοι, τάχιστα ἀποκινήσαι, πρὶν ἀπροσδοκῆτου θανάτου καταλάβῃ τὸ τέλος. Εἰ δὲ τι, ὃ οὐχ ὑπολαμβάνω, σκληρυνόμενος σκληροῦθης καὶ αὐθαδέαςεις · γίνωσκε ἀκοινώνητόν σε εἶναι, καὶ ἐκ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ἐξ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν, ἕως ἂν ὄψει τὸ πρόσωπον ἡμῶν. Βι δὲ ἀποκινήσεις, καθῶς ἐνετειλάμεθα, ἤδη ἐρχόμενος λελυμένος εἶ, καὶ τῶν θείων δώρων, καὶ τῶν ἄλλων βρωμάτων.

C

I. — Νικολάω μαθητῇ.

[κα΄.]

Præcepta vitæ monasticæ.

Ἐπειδὴ εὐδοκίᾳ Θεοῦ προεβιάσθης, τέκνον πνευματικὸν Νικόλαε, εἰς τὸ τῆς ἡγουμενεῖας ἀξίωμα, δέον παραφυλάξαι σε πάντα τὰ ἐντεταλμένα σοι ἐν τῇ παρόντι γραμματίῳ. Οὐ διαλλάξεις οὖν ὄνπερ παρέλαβες τύπον καὶ κανόνα παρὰ τῆς πνευματικῆς σου μονῆς ἐν ἅπασιν ἄνευ ἀνάγκης. Οὐ κτήση τι τοῦ κόσμου τούτου, οὐδὲ ἀποθησαυρίσεις ἰδιορίτως εἰς ἑαυτὸν μέχρι καὶ ἐνός ἄργυρίου. Οὐ διαμερίσεις τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν σου ἐν σχέσει καὶ φροντίδι, παρὰ τοὺς πεπιστευμένους σοι ὑπὸ Θεοῦ, καὶ γεννωμένους σοι πνευματικῶς υἱοὺς καὶ ἀδελφούς · οὔτε εἰς τοὺς ποτε ἰδίους κατὰ σάρκα, ἢ συγγενεῖς, ἢ φίλους, ἢ συνεταίρους. Οὐ χρήση τοῖς τῆς οἰκείας σου μονῆς, οὔτε ζῶν, οὔτε μετὰ θάνατον, ἐλεημονητικῶς, ἢ κληρονομικῶς, εἰς τοὺς ποτε προειρημένους ἰδίους καὶ φίλους. Οὐ γὰρ ἐκ τοῦ κόσμου εἶ, ἵνα μετέχης τῶν ἐκ τοῦ κόσμου · πλὴν εἰ μὴ που μεταβαίῃς νινες ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ βίου εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς τάγμα · καὶ οὕτω φροντίσεις κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων Πατέρων. Οὐ κτήση δοῦλον, οὔτε εἰς οἰκίαν χρεῖαν, οὔτε εἰς τὴν ἐπιστεῦθης μονήν, οὔτε εἰς ἀγρούς σου, τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονότα ἄνθρωπον · τοῦτο γὰρ μόνοις τοῖς ἐν τῇ βίῳ συγκεχώρηται. Σοὶ δὲ χρεῶν ἑαυτὸν παρασχεῖν τοῖς ὁμοφύχοις σου ἀδελφοῖς δοῦλον τῇ προθέσει, ἂν τῇ ἐξω ἐπι-

φανεία ὡς δεσπότης λογίζῃ καὶ διδάσκαλος. Οὐ
 σχοίης ζῶων τῶν ἐκ τοῦ θήλεος γένους εἰς χρείαν
 ὑπουργικῆν, ὁ τῷ θήλει παντάπασιν ἀποταξάμενος·
 οὔτε ἐν τῇ μονῇ, οὔτε ἐν τοῖς ἀγροῖς· καθῶς οὐδεὶς
 τῶν ὀσίων καὶ ἀγίων Πατέρων ἡμῶν ἐχρήσατο, οὔτε
 ἡ φύσις αὐτῆ ἐπιτρέπει. Οὐκ ἐποχοῦμενος ἔτη ἵπ-
 ποῖς καὶ ἡμιόνους ἀνευ ἀνάγκης· ἀλλὰ Χριστομιμή-
 τως πεζοπορήσεις. Εἰ δ' οὐ· πῶλός σοι τὸ ὑποζύγιον
 ἔσται. Παραφυλάξεις πάντως τὸ τὰ πάντα τὰ ἐν τῇ
 ἀδελφότητι κοινὰ εἶναι καὶ ἀμέριστα· καὶ μηδὲν
 κατὰ μέρος τοῦ καθεῖναστος εἰς ἐξαυθέντησιν, μέχρι
 καὶ ἄρπιδος. Σοῦ δὲ καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ, μὴ τί
 γε ἄλλο, ἔστωσαν διαμεμεριμένα ἐν ἰσότητι ἀγάπης
 πᾶσι τοῖς πνευματικοῖς σου τέκνοις καὶ ἀδελφοῖς.
 Οὐκ ἐξουσιάσεις ἐπὶ τοῖς δυσιν ἀδελφοῖς σου καὶ τέ-
 κνοις μου· οὔτε πρὸς ἀρχὴν, οὔτε πρὸς χειροτονίαν
 πράξαι τι παρῆξ τῆς πατρικῆς σου ἐντάσεως. Οὐ
 σχοίης μετὰ κοσμικῶν ἀδελφοποιίας, ἢ συντεχνίας,
 ὁ φυγὰς τοῦ κόσμου καὶ τοῦ γάμου. Οὐ γὰρ εὔρηται
 ἐν τοῖς Πατράσιν· εἰ δὲ καὶ εὔρηται, σπανιάνεις, καὶ
 τοῦτο οὐ νόμος. Οὐ συνεστιαθῆς μετὰ γυναικῶν,
 πλὴν τῆς κατὰ σάρκα μητρὸς, καὶ ἀδελφῆς, οὐκ
 οἶδα εἰ μὴ τις βία καὶ ἀνάγκη, καθὼς παρακελεύον-
 ται οἱ ἄγιοι Πατέρες. Οὐ σχοίης τὸ πολυπρόσοδο καὶ
 πολυγύρευτον, ἀνευ ἀνάγκης ἐγκαταλιμπάνων τὸ
 οἰκεῖον ποίμνιον· ὅπου γε καὶ ἐγκαθημένου σου μό-
 λις διασώζονται τὰ πολυτροπιώτατα καὶ πολυδιεξ-
 ὄδευτα λογικὰ πρόβατα. Παραφυλάξεις πάντως τὸ
 ποιεῖσθαι τρισάκις τὴν καθήχησιν τῇ ἑβδομάδι, καὶ
 καθ' ἑσπέραν· ἐπειδὴ πατροπαράδοτον τοῦτο, καὶ
 σωτήριον. Οὐ δοίης ὅπερ λέγουσι μικρὸν σχῆμα,
 ἔπειτα μετὰ χρόνους ἕτερον ὡς μέγα. Ἐν γὰρ τῷ
 σχῆμα, ὡσπερ καὶ τὸ βάπτισμα, καθὼς οἱ ἄγιοι Πα-
 τέρες ἐχρήσαντο. Οὐ παραβῆς τοὺς νόμους καὶ κα-
 νόνας τῶν Πατέρων, πρό γε πάντων τοῦ ἀγίου Πατρὸς
 ἡμῶν Βασιλείου· ἀλλὰ πᾶν ὃ τι ποιεῖς ἢ λέγεις, ὡς
 μαρτυρίαν ἔχων ἐκ τῶν Γραφῶν πράξεις, ἢ ὡς ἐκ
 πατρικῆς σου συνηθείας, ἀνευ παραβάσεως ἐντολῆς
 Θεοῦ. Οὐ καταλείψεις τὸ ποίμνιόν σου, καὶ εἰς ἄλλον
 μεταβῆς, ἢ πρὸς μείζονα δόξαν ἐπαναδράμοις, ἀνευ
 πατρικῆς σου διαγνώσεως. Οὐ φιλιᾷσεις μετὰ κα-
 νονικῆς, οὐδὲ παραβάτης ἐν γυναικείῳ σεμνείῳ, οὐδὲ
 καταμόνας ὁμιλήσεις μοναζούσῃ, ἢ κοσμικῇ, εἰ μὴ
 που ἀνάγκη ἔλκοι· καὶ τότε δύο παρόντων ἐξ ἑκατέ-
 ρου μέρους προσώπων. Τὸ γὰρ ἐν, ὡς φησιν, εὐεπ-
 ηρέαστον. Οὐκ ἀνοίξεις τὴν θύραν τῆς ποίμνης ἐπὶ
 εἰσόδῳ παντοίας γυναικὸς, ἀνευ μεγάλης ἀνάγκης·
 εἰ δὲ δυνατός εἰ ἀσυμφανῶς δέχεσθαι, οὐδὲ τοῦτο
 ἀπόβλητον. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ καταγώγιον, ἢ τοῖς
 πνευματικοῖς σου τέκνοις οἶκον κοσμικόν, ἐν ᾧ εἰσι
 γυναῖκες, ἐπὶ συγχῶ παραβάλλων· ἀλλ' ἐκλέξῃ εἰς
 ἀνδρῶν εὐλαβῶν τὰς παροδικὰς καὶ ἀναγκείας χρείας
 ποιεῖσθαι. Οὐ κτήσῃ μαθητὴν εἰς τὸ κελλῖον σου
 μειράκιον προσπαθῶς· ἀλλ' ἐκ προσώπου ἀνυπ-
 ὄπτου, καὶ ἐκ διαφορῶν ἀδελφῶν, τὴν ὑπουργίαν σου
 ποιήσεις. Οὐ κτήσῃ ἱματισμὸν ἐξηλλαγμένον καὶ
 πολῦτιμον, ἀνευ τοῦ ἱερατεῦναι σε· ἀλλὰ τοῖς ταπει-
 νοῖς πατρομιμητικῶς καὶ ἐνδύσῃ καὶ ὑποδύσῃ. Οὐκ
 ἔσῃ ἀβροδίτιος, οὔτε ἐν οἰκείῳ σου δαπάνῃ, οὔτε ἐν

A animal ad necessaria ministeria nullum habeas,
 qui feminis omnino renuntiasti, nec in monasterio,
 nec in agris: nullus siquidem sanctorum Patrum
 usus est, et natura ipsa non permittit. Non vehe-
 ris equis aut mulis absque necessitate; sed Christi
 exemplo pedibus iter facies: sin minus, pullus
 asini erit jumentum tuum. Curabis omnino ut in-
 ter fratres communia et indivisa sint omnia,
 et nihil cujusquam proprium jure domini, ne
 acus quidem. Tibi vero et corpus et anima, ne di-
 cam cætera, æqua lance caritatis in omnes spiri-
 tuales filios tuos ac fratres dividantur. Non uteris
 potestate erga duos fratres tuos, et filios meos,
 ut vel ad præfecturam, vel ad ordinationem sine
 Patris jussu quidquam agas. Ne contrahas cum
 sæcularibus fraternitates, vel conflationes;
 quippe qui sæculum et nuptias reliquisti. Neque
 enim exstat exemplum in Patribus; et si exstat,
 perrarum est, nec legis vim habet. Non epulabere
 cum feminis, excepta matre tua secundum carnem,
 et torore, nisi vis aliqua et necessitas urgeat, sicut
 admonent sancti Patres. Ne frequens sis in egres-
 sibus et circumcursionibus, proprium ovile dese-
 rens sine necessitate, cum difficile sit, etiam si
 assiduus incubes, variables et erraticas rationales
 oves servare. Cura prorsus ut catechesim qualibet
 hebdomade ter facias, ad vesperum; quoniam a
 Patribus id traditum, et salutare est. Ne dederis
 parvum quem vocant habitum, ac veluti post spa-
 tium temporis, alterum velut magnum: unus enim
 est habitus, sicut et baptisma, quemadmodum in
 more fuit sanctorum Patrum. Ne transgrediaris
 leges et regulas Patrum, præcipue sancti Patris
 nostri Basilii: sed quidquid agas discave, tanquam
 testimonium ex sacris Litteris habeas, aut ex pa-
 terna consuetudine, id age, sine divini præcepti
 prævaricatione. Non desereres gregem tuam, ut ad
 alterum transeas, vel ad majorem dignitatem con-
 scendas sine Patris tui arbitrio. Non in eas familia-
 rium cum cononica, neque muliebri monaste-
 rium ingrediaris, neque seorsum cum ulla collo-
 quaris monacha vel sæculari, nisi necessitas
 compellat; ac tum quoque duabus utrinque perso-
 nis astantibus: una enim, ut aiunt, calumnie
 obnoxia est. Non aperies ostium ovilis, ut femi-
 nam ullam intromittas sine magna necessitate:
 quod si absque mutuo aspectu admitti potest, ne-
 que id negligendum. Non facies tibi diversorium,
 aut spiritualibus filiis tuis sæcularem domum in
 qua sint feminae: ita ut eam frequentes: sed apud
 religiosos potius viros diversari, et necessaria vitæ
 subsidia capere studebis. Non habebis in cella tua
 discipulum adolescentem, quo afficiare: sed per-
 sonæ minime suspectæ, ac diversorum adeo fra-
 trum minisferio uteris. Non sit tibi vestimentum
 elaboratum, et pretiosum, præter sacerdotale; sed
 humiliter Patrum exemplo et indueris et calcea-
 beris. Non eris delicatus ac lautus, neque in pri-
 vato tuo sumptu, neque in hospitium receptione:

hoc enim ad hujus vitæ voluptarios pertinet. Non thesaurizabis aurum in monasterio tuo; sed quidquid in unoquoque genere redundabit, adaperto atrio tuo pauperibus, sanctorum Patrum more, largire. Non servabis locum obseratum, nec curam geres œconomiae: sed tota cura tua animarum esto. Aurum vero et res usui necessarias œconomico committes, et cellario, et ut cuique convenit ministerio: ita nimirum, ut penes te sit omnium potestas, et officia in hunc aut illum, ut voles, transferas, rationemque exigas cujuslibet administrationis, prout mandasti. Non facies vel ages quidquam in re ulla ex proprio sensu, sive proficiendum est, seu vendendum vel emendum; neque in receptione vel ejectione fratrum, neque in aliis rebus externis; sed neque in animæ erratis, sine consilio eorum qui iudicio et pietate præstant, unus aut duorum, triumve aut plurium, prout res feret, sicut a Patribus sancitum est. Hæc omnia, et quæcumque alia accepisti, servabis et custodies, ut bene tibi sit, et prospere agas in Domino omnibus diebus vitæ tuæ. Contrarium enim absit vel dicere vel cogitare.

παρέλαβες, φυλάξεις καὶ φρουρήσεις, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔση κατευοδούμενος ἐν Κυρίῳ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. Τὸ γὰρ ἐναντίον ἀπέη καὶ λέγειν καὶ ἐννοεῖν.

XI. — Anastasio episcopo Cnossæ.

ΙΑ'. — Ἀναστασίῳ ἐπισκόπῳ Κνωσίας. [κβ'.]

De officio episcopi.

Quid vis tibi, sanctissime Pater, et quid tantopere post unam et alteram excusationem adhuc instas, ut a me imperito et vitiis dedito utilitatis sermonem recipias? Ego potius a te doceri opus habeo, qui et ordine inferior sum, et vita obcæcatus, non de episcopatus officiis, (quam enim ineptus sim!) sed de monastico statu, sive de præpositura; quoniam pacto indigne mihi commissum gregem congruenter regens, propitium in terribili responsionis meæ die iudicem nanciscar. Sed tu nimirum per summam modestiam tuam hoc egisti: explorare enim ignorantiam meam voluisti, id mihi de pontificatu tuo nefas est suspicari. Ego vero meum ipsius gradum, o sacrum caput, pertimesco, et animo æstuo circa animarum gubernationem; quomodo tandem ex turbulento ac procelloso mari spirituali traditum mihi parvum hoc et spirituale navigiolum ad salutis portum perducam: cum ad munus hoc et vita integra, et scientia idonea sit opus; ut tanquam duplici clavo gubernans, vigilanter ac perite intactum aquis peccati me ipsum et eos qui me sequuntur custodiam. Hæc igitur tam miseri est excusatio. Verum quia sanctitatis tuæ præcepto penitus non obtemperare, tametsi vires meas superet, periculo non vacat: præsertim cum ab ipso etiam Patre meo mandatum acciperim: utriusque obedientia fretus, hoc tibi, divinissime Pater, per commonitionis speciem profitebor: longe majus multisque partibus navicula mea excellentius esse navigium perfectionis tuæ, episcopale, inquam fastigium, si cum præpositi dignitate comparetur: et tanto scilicet, quanto in plures imperium sortitus es, eosque non valentes

ταῖς ὑποδοχαῖς τῶν ξένων· τοῦτο γὰρ τῆς μερίδος τῶν ἀπολαυσιτικῶν τοῦ παρόντος βίου. Οὐ θησαυρίζεις χρυσίον ἐν τῇ μονῇ σου· ἀλλὰ τὸ κατὰ περισσεῖαν ἐπὶ παντὸς εἶδους μεταδοίης τοῖς πενομένοις ἐν ἀνοίξει τῆς αὐλῆς σου, καθὼς καὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες. Οὐ κρατῆσεις τόπον ἠσφαλισμένον καὶ τὴν οἰκονομικὴν φροντίδα· ἀλλ' ἔστω σοι πᾶσα ἡ φροντίς ἀνήκουσα περὶ τῶν ψυχῶν. Τὸ δὲ χρυσίον, καὶ τὰ κατὰ χρεῖαν, ἐγγειρίσεις τῷ οἰκονόμῳ, τῷ κελλαρῆτι, καὶ ὡς ἐπιβάλλει ἐν ἐκάστη διακονίᾳ· σοῦ προδήλως πάντων τὴν ἐξουσίαν ἔχοντος, καὶ μεταφέροντος ὡς ἐν βούλῃ ἐκείστῃ διακονίαν ἐν τῷ τυγχόντι προσώπῳ, καὶ ἀπολαμβάνοντος τὸν λόγον ἐκείστῃ διοικήσεως καθὼς ἐντέλλῃ. Οὐ ποιήσεις τι ἢ πράξεις κατ' οἰκείαν γνώμην ἐν παντὶ πράγματι, οὔτε ἐν προόδῳ, οὔτε ἐν πράξει καὶ ἀγορασίᾳ, οὔτε ἐν δοχῇ ἢ ἐν ἀποκρίσει ἀδελφοῦ, οὔτε ἐν ὑπαλλαγῇ διακονίας, οὔτε ἐν ἄλλῳ τινὶ τῶν σωματικῶν, ἀλλ' οὖν οὐδὲ ἐν τοῖς ψυχικοῖς σφάλμασιν, ἀνευ βουλῆς τῶν προεχόντων ἐν γνώσει καὶ εὐλαθείᾳ, ἐνὸς ἢ δύο, ἢ καὶ τριῶν, ἢ καὶ πλειόνων, κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὑπόθεσιν· ὡσπερ ἐντέτακται Πατρικῶς. Ταῦτα πάντα, καὶ ὅσα ἕτερα ἐντέτακται Πατρικῶς. Ταῦτα πάντα, καὶ ὅσα ἕτερα

τί σοι γέγονεν, ὦ ἱερώτατε Πάτερ, καὶ τί τοσοῦτον μετὰ μιᾶν καὶ δευτέραν παραίτησιν ἔτι παραβιάζῃ, ὥστε παρ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαθοῦς καὶ περιπαθοῦς ἐλθῆναι λόγον ὠφελείας; Ἐγὼ γὰρ μᾶλλον ἔχω χρεῖαν ὑπὸ σοῦ φωτισθῆναι· ὁ καὶ τῇ τάξει δεύτερος, καὶ τῷ βίῳ ἔσχοτισμένος· οὐ τὰ περὶ ἐπισκοπῆς ὀφειλόμενα· φεῦ γὰρ τῆς ἐμῆς ἀνοίας! ἀλλὰ τὰ περὶ μοναχικῆς, εἴτ' οὖν ἡγουμενικῆς καταστάσεως, τὸ πῶς ἄρα ἀρηγγισμένοι κατὰ λόγον τὸ ἐμπιστευθέν μοι ἀναξίως ποίμνιον, εὐρόδιμ θεὸν ἴλω ἐν ἡμέρᾳ τῆς φρικτῆς ἀπολογίας μου. Ἀλλὰ τοῦτο πέπονθας πάντως ἐξ ἡμῶν μετριοφροσύνης. Ἐκπειράζειν γὰρ μου τὴν ἀπειθεσίαν, οὐ θέμις με ὑπονοεῖν τὴν ἀρχιερωσύνην σου. Ἐγὼ τοίνυν δέδοκα τὰ τοῦ οἰκείου βαθμοῦ, ὦ ἱερὰ κεφαλὴ, καὶ ἰλιγγίῳ περὶ τὴν ψυχικὴν κυβέρνησιν τῷ ὄντι· πῶς δὲ οὖν ἐκ τῆς πολυταράχου καὶ ἀεικυμάντου νοητῆς θαλάσσης ἀποσώσασαι τὸ ἐγγειρισθὲν μοι τοῦτο βραχύτατον καὶ λογικὸν πλοιάριον εἰς λιμένα σωτηρίας· ὅτι πρὸς τοῦτο καὶ πολιτείας ἀκραίφονος χρεῖα καὶ γνώσεως ἰκνησῆς ἐπιτυχία, ἵν' ὡς ἐν δυσὶν αὐχέσι πηδαλιουχῶν, γρηγόρων καὶ ἐπιστημόνων ἀκαταβάπτιστον τοῖς ὕδασι τῆς ἀμαρτίας ἐμαυτὸν τε καὶ τοὺς ἐπομένους μοι διαφυλάττω. Αὕτη τοίνυν ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῦ ταλαιπώρου. Ἐπεὶ δὲ τὸ τῆς ὁσιότητός σου κέλευμα οὐκ ἀκίνδυνον πάντῃ καταλιπεῖν, εἰ καὶ ὑπὲρ δυνάμιν μου ἀνυπήκοον, ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ οἰκείου μου Πατρὸς τὴν ὑποταγὴν δεξάμενος· πεποιθὼς τῇ ἀμφοτέρων εὐπειθείᾳ, τοῦτό σοι, ὦ θειώτατε Πάτερ, ἐν εἴδει ὑπομνήσεως ἐπιφθέγγομαι, ὅτι μεῖζον κατὰ πολὺ καὶ ὑπερβᾶλλον τὸ πλοῖον τῆς σῆς τελειότητος πρὸς τὸ ἐμὸν νηάριον· φημί δὲ τὸ ἐπισκοπικόν

ὑψωμα πρὸς τὸ ἡγουμενικὸν ἀξίωμα· καὶ τοσοῦτον ὅσῳ περ ἂν καὶ πλείονων ἄρχειν ἡξιώθης, καὶ ταῦτα οὐχ ἐκόντων ἴσως, οὐδὲ ὁμογνωμόνων, οὐδὲ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ ἀξίας, ἀλλὰ καὶ ἀββένων καὶ θηλειῶν, μοναστῶν τε καὶ μιγάδων, ἀρχόντων τε καὶ ἀρχομένων, γημάντων καὶ ἀγάμων, δούλων τε καὶ ἐλευθέρων, ὀρφανῶν τε καὶ χηρευόντων, πλουσίων τε καὶ πενήτων, δυναστευόντων τε καὶ καταπονουμένων, χρεωφειλετῶν τε καὶ δανειστῶν, ἀβροδιατούντων τε καὶ λιμοκτονουμένων, πολυκτημόνων τε καὶ ἀνεστιῶν, μαλακοφροούντων τε καὶ βρακοδοτούντων. Ταῦτα γὰρ καὶ πλείω τούτων οὐκ ἐπιφαίνεται τῷ ἡμετέρῳ βίῳ· ὁ δὲ σὸς ἐμπέπλησται. Καὶ οὐδὲ πᾶς ὁ λαὸς σου ὑπὸ μιᾶς φροντίδος δεδιόκηται, οὐδὲ πάντων τὰ πρόσαιπα καὶ τὰ ὀνόματα οἶσθα, οὐδ' ἐκάστου τὰς μεθόδους τῆς ζωῆς διαγινώσκεις· ἀλλὰ ἄλλοι ἄλλως κατὰ πολὺ τὸ διάφρονρον ἔχουσιν. Οἱ μὲν γὰρ ἴσως γεωπονοῦσιν, οἱ δὲ ναυτίλλουσιν, οἱ δὲ ποιμαίνουσιν, οἱ δὲ ἀπρακτοῦσιν, οἱ δὲ πρακτορεύονται· καὶ πόλις ὁ λόγος τῆς ἐφ' ἐκαστῷ ὁρωμένης ἐργασίας. Ἐπὶ τούτοις δὲ πᾶσιν ὅσος καὶ πηλίκος ὁ κόπος! καθὼς λογίζομαι, ἀλόγιστος· ὅσος ὁ ἰδρώς, ὁ ἀγὼν, ὁ δρόμος, ἡ εὐτονία, ἡ φροντίς, ἡ μέριμνα, ἡ ἐκτελεσις τῆς σαρκὸς, ἡ δούγη τῆς ψυχῆς, ἡ τῆς διανοίας κατακοπή! Ὡσπερ οὖν ὁ ἀπευθύνων τὴν ναῦν ἐν μεγάλῃ ζάλῃ καὶ καταιγίδι θαλάσσης, ὄλος νήφων ἐστὶ καὶ ἀπερίτρεπτος, ἀνύστακτον ἔχων τὸν ὀφθαλμὸν· οὐδὲ γὰρ εἰς βραχὸν φέρε κίνδυνον τὸ μικρῶς πῶς παρεμπεσειν ἀπειρίαν καὶ ἀμέλειαν· οὕτω πολλῷ μᾶλλον ὁ κυβερνήτης τῶν ψυχῶν ἀγωνιστικώτερον καὶ ἀκριβέστερον εἶδέναι ὀφείλει τὸ τῆς προστασίας ἔργον, ἵνα μὴ ὑποβρύχιος γένηται τῷ βυθῷ τῆς ἀπώλειας. Διὰ ταῦτα, ὡς οἶμαι, ἀγιώτατε, εἰδὼς ὁ μέγας Ἀπόστολος, τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; Καὶ πάλιν, Ὅτι ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον, τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος, ἀλλ' ἔνομος Χριστῷ. Τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα τοὺς πάντας κερδήσω. Ἰδοὺ οὕτως καὶ οἱ κατ' αὐτὸν κανόνες καὶ ὅροι ἐπισκοπῆς· καθάπερ καὶ αὐτοὶ οἱ θεσπιστοὶ Πατέρες ἡμῶν διαγορεύουσι. Λοιπὸν ἀναγνοὺς καὶ διαγνοὺς τὰ τῶν ἁγίων, καὶ ἐπὶ χεῖρας ἔχων τὰ θεοπαράδοτα λόγια· τί πρὸς ἐμοῦ τοῦ τάλανος τοιοῦτόν τι ἐπιζητεῖς; Ἐγὼ δοκῶ τὸν ἐπίσκοπον εἶναι ἔφορον, καὶ ὑπεύθυνον τῆς ἐπὶ πᾶσι τῶν ἀρχομένων γενομένης διαπράξεως. Ἄγγελον ἀσίγητον, τὰ τοῦ Θεοῦ δικαιώματα κηρύσσοντα· ὅμμα ἀκόμητον τὰς ἐκαστοὺς ὁδοὺς τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐξαγομένων ἐπιβλεπόμενον· μίμημα Χριστοῦ, εἰς ὃν οἱ ἐπόμενοι προσέχοντες τὴν ἑαυτῶν ζωὴν εὐαγγελικῶς χαρακτηρίζουσι· φωστῆρα ἀειλαμπῆ τοῖς ἐξ ἀγνοίας καὶ ἀμαρτίας νυκτομαχοῦσι γνωριζόμενον· τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας ἐπομβρίζοντα τοῖς διψῶσι τὰ σωτήρια· οἰκονόμον μέγιστον, τὸν ἐκάστου βίον λογοθετεῖσθαι μέλλοντα ἐν καιρῷ ἀνταποδόσεως. Οὕτε οὖν μεῖζόν τι τῆς πρὸς Θεὸν ἐγγύτητος καὶ ἀγάπης, οὔτ' αὐ εὐ-

A fortasse, nec conspirantes, nec ejusdem naturæ et dignitatis; sed mares pariter ac feminas, monachos et sæculares, imperio præditos et subditos, conjuges et cælibes, servos ac liberos, orphanos et viduas, divites et pauperes, potentes et inopes, debitores et feneratoros, laute viventes et fame laborantes, locupletes et tecto carentes, molliter vestitos et pannosos. Hæc enim, et his plura, in vita nostra non cernuntur; tua vero his referta est. Nec populus tuus sub una cura universus cogitur, nec omnium facies et nomina nosti, nec vitæ uniuscujusque vias et rationes distinguis; sed alii aliter magno discrimine se habent. Etenim alii terram fortasse colunt, alii navigant, alii greges pascunt, alii in otio degunt, alii negotiantur: longumque esset quas in singulis videmus occupatione recensere. In his autem omnibus qualis quantusque labor? æstimari, ut puto, non potest. Quantus sudor, certamen, cursus, contentio, cura, sollicitudo, carnis afflictio, animi dolor, mentis defatigatio? Quemadmodum ergo qui navem gubernat in magnis maris fluctibus et tempestate, totus advigilat, et in ea cura defixus est, nec sumnum oculis indulget (non enim parvi et periculi si vel exigua aliqua obrepit imperitia vel negligentia), sic multo magis animarum gubernator præfecturæ partes studiosius et accuratius teneat necesse est, ne extremi exitii profundo demergatur. Propterea, at arbitror, sanctissime, magnus Apostolus exclamabat: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror*³⁵? Et iterum: *Factus sum Judæis tanquam Judæus; iis qui sub lege sunt, tanquam sub lege essem; iis qui sine lege erant, tanquam sine lege essem; cum sine lege non essem, sed in lege essem Christi. Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrifacerem*³⁶. En, vel ejus sententia, leges et regulas episcopatus, quemadmodum et divini quoque Patres nostri testantur. Cæterum, cum sanctorum placita legas et intelligas, et divina oracula in manibus habeas, quid ad me misero tale quiddam efflagitas? Ego episcopum censeo inspectorem esse, ac de omnibus quæ a subditis aguntur obnoxium; angelum non silentem, justificationem Dei perpetuo prædicantem; oculum insomnem, gregis sui singillatim vias considerantem; simulacrum Christi, ad quod intenti qui sequuntur, vitam suam ad Evangelii formam effingant; facem perpetuo ardentem, iis qui in ignorantia peccati tenebris dimicant, conspicuam; sermonem doctrinæ, solutaria sitientibus infundentem; dispensatorem maximum, qui de singulorum vita, retributionis tempore, rationem redditurus sit itaque nulla affinitas cum Deo et charitas major est, aut cui certior sit merces, quam præfectura tanta: quemadmodum Christus ipse apostolorum principi dixit: *Si amas me, Petre, plus his, pascere oves meas*³⁷. Nec periculosius quidquam, aut exitiosius quam in ea indigne versari.

³⁵ II Cor. xi, 29. ³⁶ I Cor. ix, 20-23. ³⁷ Joan. xxi, 15.

κατασκευαστοῦ, ὅτι ἐπιπέσει ἐπιπταῖα· καθὼς γάρ, αὐτῶς ἡ Χριστικὴ τῆς τοῦ παροῦτος ἐπιπταῖα·
• Ἐπιπέσει γὰρ Πέτρος, κίβητος τοῦ σκίου, κίβητος τῆς κλίμακας σου. • Ὅσα ἐπιπλάτουμεν καὶ ἀσθενούμεν
τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς ἀκαχάραισι.

At tu, ut visio, Petrus optime, bonus pastor es, A
qui animam tuam pro ovibus semper periculi, pro
unaquaque caput obijcens, hominum minas non
reformidans, veritatem in adversariorum oculis non
dissimilians, unius regie voluntati obsecundans. Ad
hæc, arguens cum libertate, penam irrogans cum
lenitate, pacificans et reconcilians dissidentes, pro
fanum a sancto prudenter dirimens, et sanum a
morbo, ne contagione sua vicinam inficiat; quod
aberrat in viam reducens, quod infirmum est con
solidans, quod contractum est alligans²⁴. Quam
multiplex revera tuum est opus! Præpositorum visi
tatio, celliolarum approbatio, presbyterorum et
diaconorum ordinatio, et horum omnium vitæ cen
sura: viduarum defensio, orphanorum subsidium,
afflictorum ultio, oppressorum propugnatio; quin
etiam dignitatis conservatio. Quia ubi nihil est quod
pietatem lædat vel impediat, subijci nos quoque
omni Imperio et potestati oportet, benevolentiam
que perpetuo, si fieri potest, omnium retinere,
prompte ac benigne salutando, ac majorem etiam
honorem reddibendo. Absit enim ut de beatitudine
tua dicantur, quæ contrariæ malorum pastorum
parti conveniunt! qui turpis scilicet lucri gratia gregem
pascunt, qui ad vitæ commodam dignitatem hanc
referunt, ad carnis laxamentum, ad cupiditatis fru
ctum, ad fluxarum opum acquisitionem, ad pluri
morum terræ jugerum possessionem, gregisque
servorum ac pecudum numerosi: ideoque non divi
nis, sed humanis artibus ad præfecturæ culmen pro
siliunt, ut in subditos supercilium attollant, et ante
honoratiorum arrogantem sedeant. Mitto de illis di
cere, qui caudiciorum more pro caducis rebus decer
tant, et pro veritatis dogmatibus non resistunt.
Quodque his longe gravius est, de iis qui subdito
rum bona rapiunt, et exaugunt, indeque potentiam,
et redundantem opum copiam accumulants. Quibus
enim ut egentibus manum porrigi par erat, hos qui
sensim atterere non dubitant, vulnam similes di
centur? Petronæ et Joanni, eorumque sectatoribus,
quibus, ait, argentum et aurum non erat, sed divini
spiritus gratia? an Simoni Mago, et Judæ prodito
ri, et Glezi cupido pecuniæ, ac reliquis hujus sæ
culi divitibus? De iis autem dico, qui quod præsens
est solum, ut ipsis bene sit, spectant; qui carni
serviunt, et in auro desixum cor habent: qui for
tasse et ipsi fenerantur, et ad usuram dant paupe
ribus, qui bona ad proprias cupiditates retinent,
atque indignis ex vitioso effectu; vel propinquis
suis erogant. Quorum cura omnis in eo forsitan est
posita, ut multa serant metantque, ut plurima plan
tent et colligant, ut augeant et amplificent armenta
atque greges: tanquam agricolæ quidam, tempora
observantes, et lucrum ex vulgi penuria captantes,

Ἄλλ' αὐτῶς, ἐν οὕτω Πέτρος ἴσταται, ὅτι ὡς ἀγα
θὸς ποιμὴν τῶν ψυχῶν σου καὶ καθὼς εἰς ὅπως τῶν
οἴων κίβητος, κίβητος τοῦ σκίου ὡς ἐνὶ κλίμακας
• μὴ, περιπέσει ἀπὸ τοῦ σκίου ἀφ' ἑστέρας; • μὴ, ἐπιπλάτουμεν
τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀσθενείας λόγου ἐξ ἐναντίας τοῦ ἀπο
κατασκευαστοῦ· τὸ τοῦ μένου θεαλέως θέλημα ἀπο
θεριάζωσι. Πρὸς τοὺς ἀδελφούς μετὰ παύσεως,
ἐπιπταῖα μετὰ ταπεινότητος, ἐπιπέσει καὶ κτι
κλίμακας τοῖς ἀσθενεῖσι, ἀφορμὴ μετὰ εὐκα
ρίαις τὸ ἄλλοθεν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, τὸ ὕψος ἀπὸ τοῦ νε
νενηχίτου, ὡς ἐν μὴ μεταδίη τῆς οἰκίας ἀφ' ἑστέρας
τῆς πλημύρης· τὸ κληθένον ἐπιστροφήν· τὸ
ἐπιπέσει ἐπιπέσει· τὸ προσεγγιζόμενον καταδει
κνύμενον. Ὡς πολὺ σου ὄφτως τὸ ἔργον! ἴγουμένους
ἐπίστατες, κληθένους ἐπίστατες, προσεγγιζόμενον καὶ
δικαιώσει χριστολογίας, καὶ βίον τούτων πάντων ἐπι
πέσει· χριστῶν προστασία, ὁρατῶν ἐκκοσμία,
καταπεποιθόμην ἰσχυρίας, ἀδικουμένων ὑπερμάχη
σις, καὶ μένοι καὶ ὑπεροχῆς διατήρησις. Ἐπειδὴ
ὄσον μὲν ἢ τὸ βλάπτον καὶ κινδύνον εἰς θεοπέθειαν,
ὕποψισθη: καὶ ἡμᾶς πάντες ἀρχῆ καὶ ἐξουσίᾳ
προσέχει, καὶ φιλιέμεν διὰ παντός, εἰ δυνατόν,
πρὸς ἅπαντας διὰ τῆς εὐμεταδότου καὶ φιλοφρόνου
θεμιώσεως καὶ προειδόμενος. Ἀπείη γὰρ περὶ τῆς
μακαριότητός σου τὰ τῆς ἐναντίας μερίδος τῶν κα
κῶν ποιμένων διαγορεύειν! οἷον τῶν ἀσχυροκερδῶς
ποιμαινόντων τὸ ποιμῆνον· τῶν εἰς ἀφορμὴν βίου
λογιζομένων τὴν τοιαύτην ἀξίαν, καὶ εἰς σαρκὸς
ἀνάπαισιν, καὶ εἰς ἐπιθυμίας ἀπόλαυσιν, εἰς κατά
σχισιν τε πλοῦτος τοῦ βίου, καὶ εἰς κτήσιν πλέ
θρων γῆς τόσων καὶ τόσων, ἀγέλης τε ἀνδραπόδων
καὶ βοσκυμάτων πληθῶς. Καὶ διὰ τοῦτο ἀνθρωπι
νας καὶ οὐ θεϊκῶς ἐπιτηδόντων τῆ ψφει τῆς προ
στασίας, εἰς τὸ ἀφρον τὴν ὄφρον κατὰ τῶν ὑπο
δεικνύμενων, καὶ προκαθέσθη σοβαρῶς κατὰ τῶν
ὑπερτίμων. Καὶ ἐὼ λέγειν περὶ τῶν διαμαχομένων
ἴσα καὶ τῶν δικανικῶν ὑπὲρ τῶν ἀπολλυμένων πρα
γματίων, καὶ οὐκ ἀντισταμένων ὑπὲρ τῶν τῆς εὐσε
θείας δογματίων· ἢ, τὸ πολὺ χεῖρον τούτων, περὶ
τῶν ὑποσπόντων καὶ ὑποπιαζόντων τὰ τῶν ὑποχω
ρίων, καὶ τούτου συναθροισθέντων δύναμιν καὶ περιου
σιασμόν. Οἷς γὰρ μᾶλλον ἔδει χεῖρα ὀφείμην πενο
μένοις, τούτους κατὰ μικρὸν ἐκθλίβειν οὐ παραιτού
μενοι, τίνοι ὁμοιωθήσονται; Πέτρον καὶ Ἰωάννη ἀρα
καὶ τοῖς ὀπαδοῖς αὐτῶν· οἷς, φησὶν, ἀργύριον καὶ
χρυσίον οὐχ ὑπῆρχεν, ἀλλ' ἡ τοῦ θεοῦ Πνεύματος
χάρις; ἢ Σίμωνι τῷ Μάγῳ καὶ Ἰούδᾳ τῷ προδότῃ,
καὶ Πιᾶτῃ τῷ φιλαργύρῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πλουσίοις
τοῦ αἰῶνος τούτου; Ἐκεῖνων δὲ λέγω, τῶν τὸ παρὸν
μόνον ὄπως αὐτοῖς εὖ ἔξει σκοπούμενων, καὶ σάρκα
θεραπευόντων, καὶ τῆς χρυσῆς τῆς καρδίᾳ προστιθεμέ
νων, καὶ τούτων ἴσως τοκίζόντων, ἢ ἐπὶ πλεονασμῶ
διανεμιάντων τοῖς ἐνδέεσι, καὶ πρὸς τὰ οἰκεία θελή
ματα κατακρατοῦντων, καὶ προσπαθῶς τοῖς οὐκ

²⁴ Ezech. xxxiv, 4.

ἀξίους, ἢ τοῖς ἀγιστεύουσι χρωμένων. Οἵτινες ὄλην φροντίδα κέκτηνται τάχα ἐπὶ τοῦ σπείραι πολλὰ καὶ ἀμύσασθαι, καὶ ἐπὶ τοῦ φυτεῦσαι τοσαῦτα καὶ καρπώσασθαι, καὶ ἐπὶ τοῦ προσθεῖναι καὶ πληθύναι βουκόλια ἢ ποίμνια· ὡςπερ τινὲς γεωργοὶ καιροσκοποῦντες καὶ καταπραματευόμενοι τὰς ἐνδείας πρὸς τὸ πωλεῖν καὶ ἀγοράζειν ταῦτα καὶ ἐκείνα, πραγματευτικῶς καὶ ἐμπορικῶς οἰοῦναι πολιτευόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐπισκοπικῶς καὶ ἱερατικῶς· πρὸς τὸ μόνον περῶσαι ψυχῆν καὶ ἀρπάσαι κόσμου καὶ δοῦναι Θεῷ, καὶ ὄλην τὸ ποίμνιον διασώσασθαι ἐκ θανάτου ἀμαρτίας, καὶ οὕτως κατὰ δεύτερον λόγον καὶ τὰ ἐπιτήδεια τῆς παρουσίας ζωῆς δι' οἰκονόμων καὶ ἐπιτρόπων πορίζεσθαι. Ἄλλ' οὐαί μοι, ὅτι ἐμαυτῷ ταῦτα κατέλεξα, ἐκ τῶν οικειῶν παθῶν τὰ οὐκ ὄντα τοῖς ἄλλοις διαγραφόμενος. Σὺ δὲ, ὦ πανσεδᾶσμιε Πάτερ, καθαρὸς ὢν ἀπὸ τῶν τοιούτων, ταῖς ἱεραῖς εὐχαῖς τοῦς νοητοῦς λόγους ἀποσοβοίῃς ἐκ τῆς Χριστοσφραγίστου ἐπαύλειώς σου. Εὐ οἶδ' ὅτι καὶ ταῦτ' ἄγοις, καὶ διεξιγόμενος εἰς τὰ χωρία τῶν ἀρετῶν, ἐκτρέφων καὶ λιπαίνων τῇ πόφῃ τῆς ἐμμελοῦς σου διδασκαλίας, καὶ τῷ ὕδατι τῆς καθαρᾶς πίστεώς σου· καὶ ἐκάστοτε προσήγοις θύματα δεκτὰ ταῖς λογικαῖς σου καὶ ἡγνισμέναις τῷ Θεῷ λατρείαις· ἀλλὰ ταῖς ἱκετηρφαῖς προφθάνων, ποιμαίνουσι καὶ μὲν τὸν τληπαθέστατον καὶ εἴ τι ὠφλησα γέλωτά σοι ἀμαθίας μου. Πλὴν ὅτι πνευματικῆς ἀγάπης, μᾶλλον δὲ κελύσεως, καθῆκα ἐμαυτὸν εἰς τοῦτο. Οὐ πρὸς ὄνησιν σου τινα φεβξάμενος· ἀλλὰ πρὸς ἐνδειξιν, ὡς εἴρηται, ὑπακοῆς ἀνυποκρίτου σου. Ἐβῶσω ἐν Κυρίῳ, ὑπερευχόμενος ἡμῶν τῶν μόνων ἀμαρτωλῶν, τὰ πάντα ὀσιώτατε Πάτερ.

IV. — Θωμᾶ δισυπάτῃ (15). [κζ'.]

Ποία πρόσρησις, ἢ τίς λόγος παρακλήσεως εὐρεθείη πρὸς ἡμῶν τῶν ταπεινῶν τῇ σῇ κύριότητι πρὸς τὰ ἐνόητα αὐτῇ λυπηρὰ, ὦ δέσποτα; Ἐξενώθης τῆς ἐνεγκαμένης σε καὶ θρεψάσης πόλεως· ἀπεστερήθης τῆς μεγίστης ἐστίας· ἀπεγυμνώθης τῆς λαμπρᾶς ἀξίας, προσθήσω δὲ, καὶ τῆς ὑπάρξεως· ἀποδιέστης τῶν φίλων, τῶν συνήθων, τῶν φιλάτων σου τέκνων· ὑπερωρίσθης ὡδε κάκεισε· τὰ δὲ τῆς ὑπερορίας δσα εἰς κακοπάθειαν τῷ ἀφθει σου σώματι, ἔνδεια βρωμάτων, πομάτων, λούτρων, ἐρθμία ὀμιλούντων, εὐπορία προσεπεμβαίνοντων, προσπλησόντων. Οἱ γάρ ποτε εὐγνώμονες νῦν ἴσως ἀγνώμονες, καὶ οἱ φίλοι καὶ γνώριμοι τετράρθωσαν τὰ πρόσωπα, ἢ ἐγγύθεν ἢ μακρόθεν ὄντες ἀπὸ τοῦ γνωρίζειν καὶ φιλεῖν καὶ κήδεσθαι.

Φροντίς ἐπὶ τούτοις τῶν ἔτι ἐπιλειμμένων ὑπηρετῶν δούλων, καὶ πρό γε τούτων τῶν καλλίστων

A ut hæc et illa vendant vel emant, negotiatorum potius mercatorumque ritu viventes, quam ut, episcoporum et sacerdotum more, animas tantum excitent, mundoque creptas reddant Deo, et totum gregem a peccati morte vindicent: tum secundo deinde loco necessaria vitæ hujus subeidia per œconomos procuratoresque suppeditent. Sed heu me! qui mihi ipsi hæc narro, ex propriis vitiis ea quæ in aliis non sunt describens. Tu vero, colendissime Pater, cum omnibus his careas, sacris precibus spirituales lupos a septis tuis Christi annulo obsignatis expelle. Et quidem hoc agis, neo me latet, educiasque in campos virtutum, pascens et impinguan herba sua vis doctrinæ tuæ, et aqua sinceræ fidei tuæ: assidueque offers acceptabiles hostias, per rationales et consecratos Deo cultus. Quin præcationibus prævertens, pasce me quoque vitiis peccatisque obstrictum oro et obtestor; et ignosce, si tibi risum eximperia mea movi. Non enim mea sponte, sed coactussaora et spirituali charitate tua, vel potius imperio, huc descendendi, non ad utilitatem tuam quidquam effatus, sed ad specimen, ut dixi, sinceræ erga te obedientiæ. Valde in Domino pro nobis orans, qui soli peccatores sumus, Pater in omnibus sanctissime.

B πολυαμάρτητον, δέομαι καὶ ἀντιβολῶ, καὶ σύγγνωθι οὐχ ἐκῶν, ἀλλ' ἐκδιασθεῖς ὑπὸ τῆς ἱερᾶς σου καὶ ἀνυποκρίτου σου. Ἐβῶσω ἐν Κυρίῳ, ὑπερευχόμενος

XII. Thomæ bis consuli (15*).

Qualis compellatio, aut cujusmodi consolationis vox tibi, domine, ab humilibus nobis inveniri queat, ad tristia hæc mala quæ sustines? Exactuses a civitate quæ te genuit et educavit; privatus es amplissima domo; spoliatus es illustri dignitate, addam etiam, opulentia: segregatus es ab amicis, a familiaribus, o charissimis liberis tuis, exsul huc illuc delatus es: in exilio autem nihil non ad vexationem comparatum corpori tuo minime assueto, penuria cibi, potus, balnearum, solitudo sodalium, frequentia irruentium, insultantium. Qui enim benevoli olim erant, nunc forte infestati; et qui amici notique, averterunt facies suas, aut propius aut longius positi, ne agnoscant, vel ament, et curam gerant.

Ad hæc sollicitudo eorum qui adhuc restant, famulorum, servorum, et, ante omnes, egregiorum

NOTÆ.

(15) Θωμᾶ δισυπάτῃ. Theophanes ad annum 5 Leonis Porphyrogenn. Μέση ἐβδομάδι τῶν νηστειῶν ἐκρατήθη Λέων τε καὶ Θωμᾶς κουβικουλάριοι· καὶ οὗτοι σὺν καὶ ἑτέροις εὐλαβέσιν ἀνδράσιν, ὡς προσκυνοῦντες τὰς ἀγίας καὶ σεπτάς εἰκόνας· *Media jejuniorum hebdomade Leo et Thomas cubicularii, quasi sanctas et venerandas imagines coluissent, cum aliis religiosis viris comprehensi sunt.* Item auctor incertus, qui Theophani subjunctus est: pag. 440 c. Καὶ τις Θωμᾶς πατρικίος ἀπὸ δισυπάτων γενόμενος, ὃς

τότε τὴν Ἐκκλησίαν παρέλαβεν ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἀσφαλίσας τὰς πόλεις τοῦ πατριαρχείου, ἀπεδίωξεν αὐτοὺς, ὡς δῆθεν τοῦ βασιλέως χωρὶς ταῦτα ποιούντας, etc. *Max Thomas quidam patricius bis exconsul, qui tunc velut imperatoris jussu. Ecclesiam tutandam susceperat, portis patriarchii oclusis eos removit velut inscio, imperatore istiusmodi facinora molitios, etc. De appellatione disypati videsis Glossaria Ducangii.*

(15*) Consolatoria.

liberorum. Et facultas non suppetit. Et præterea ad urbem considens, sicut : *Ad flumina Babylonis abductus quondam in Assyrios Israel, ubi sedimus, inquit, et flevimus, dum recordaremur Sion* ³⁹⁻⁴⁰. Gemitus ergo, et mœroris, et lacrymarum plenus sunt res tuæ, At vero cum scientiæ gratia, et prudentiæ dono præditus sis, haudquaquam te in his arbitror penitus considere : quippe qui non ignores vitam hominis militiam esse, juxta clarissimi Job sententiam ⁴¹, qui quanta perpessus sit, intelligentiam tuam non fallit ; uti nec alia omnis instabilitas hujus vitæ aliter atque aliter in dies ferme omnes horaque variantis. Fluxui enim et refluxui similis est, et floribus, et somniis, aliisque id genus, ut divini Patrum voces affirmarunt. Reputet enim rationemque secum ineat veneranda mens tua, quam multa ab ipso exsili tui tempore peracta sint : dum alii cadunt, alii exsurgunt, alii moriuntur alii prospere, aliis secus agunt. Et nullus omnino status est stabilis in hoc versatili vitæ nostræ cursu. Illud etiam præterea verum est, in exsilio quodam omnes nos esse, quatenus per protoplastum de paradiso, ut proditum est, ejecti sumus, et in mortali hac ora versamur, quoad cantemus : *Educ de custodia animam meam, ad confitendum nomini tuo* ⁴², ex incolatu ad libertatem transcentes. Quare ne in exsiliium quidem agere homines possunt congeneres suos, si proprie loquendum est, cum ipsimet extorres sint. Omnes siquidem advænæ et peregrini descripti sumus, si consolationis incitamentum, petimus obsecramus, ut quæ acciderunt, magno feras animo, et cum gratiarum actione tristitia : quod quidem tibi non defuisse confidimus : qui enim aliter ærumnam ingruentem perferemus ? Accedit quod magnum inde lucrum reportabimus ; per infelicitatem, felicitatem majorem ; per paupertatem, divitias non perescentes per infamiam, gloriam immortalem. Quin et ipsi fortasse principes, pii imperatores nostri, adducuntur tandem, ut te domum revocent, et tibi congrua restituant. Novimus enim illorum humanitatem, et quam facile, in istis præsertim rebus meliora consilia capiant. Interea autem dum perstas, consoletur te Dominus Deus consolatione patientiæ et actionis gratiarum, Sed et principibus ipsis persuadeat ut erga te faciant quod modo dictum est, et te optatissimum iis restituant qui te diligunt.

XIII. — De cura insepultorum.

Quoniam homo ad imaginem Dei similitudinemque creatus est, necesse est humana natura, quoad fieri potest, archetypi lineamenta, tanquam imago, in seipsa gerat. Cum ergo Deus bonitatis suæ providentiam in omnia diffundat, æquum fuerit homines inenarrabilis sapientiæ providam administrationem pro viribus imitari. Unde et nos humiles ac minimi,

³⁹⁻⁴⁰ Psal. cxxxvi, 1. ⁴¹ Job vii, 8. ⁴² Psal. cxli, 8.

Α παίδων. Καὶ τὸ δύνασθαι οὐ πρόσσει. Καὶ ἐπὶ τούτοις καθέξη πρὸ τοῦ ἄστεος, οἷον ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλωνός ποτε ἀπαγόμενος εἰς Ἀσσυρίους Ἰσραὴλ· ἐν ᾧ, φησὶν, ἔκαθίσασμεν, καὶ ἐκλάουσασμεν ἐν τῷ μνηστῆραι ἡμᾶς τῆς Σιών. Στεναγμοῦ τοίνυν καὶ κατηφείας καὶ δακρύων τὰ σά. Ἄλλ' ἐπεὶ πρόσσει σοι γνώσεως χάρισμα, καὶ φρονήσεως δώρημα· οὐ πάντως καταπίπτειν οἰόμεθά σε ἐν τούτοις· εἰδὸτα ὅτι πειρατήριον ὁ βίος ἀνθρώπου, κατὰ τὸν αἰδιμον Ἰώβ, ὃς ὅσα πέπονθεν οὐκ ἀγνοεῖ σου ἢ πολυπειρία· οὐδὲ τὴν ἄλλην ἀστατον φορὰν τῆς παραυτίκα ζωῆς, ἄλλοτε ἄλλως ἐχούσης κατὰ πᾶσαν σχεδὸν ἡμέραν τε καὶ ὥραν. Ῥοῆ γὰρ καὶ, ἀπορροῆ ἔοικεν, ἀνθεσὶ τε καὶ δνειρασι, καὶ οἷσισιαν ἄλλοις, κατὰ τὰς θείας φωνὰς τῶν ἁγίων.

Β Ἄναλογιζέσθω γάρ σου ἡ τιμία ψυχῆ, πόσα ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ τῆς ἀπαγωγῆς πέπρακται, τῶν μὲν ἀπομειπωκότων, τῶν δὲ ἀνυψωθέντων, ἄλλων τε θνηκότων, ἐτέρων εὐπραγησάντων, ἄλλων δυστυχησάντων. Καὶ οὐδεμίαν στάσις ἐν τῷ ἀστάτῳ καὶ εὐκινήτῳ δρόμῳ τοῦ βίου ἡμῶν. Ἐκεῖνό τε πάλιν ἀληθὲς ὄν, ὅτι πάντες ἀνθρώποι ἐν ἐξορίᾳ ἐσμέν, κατὰ τὸ ἀποικισθῆναι ἡμᾶς διὰ τοῦ πρωτοπλάστου ἐκ τοῦ παραδείσου, ὡς ὁ λόγος, καὶ εἰς τὸδε τὸ θναττηφόρον χωρίον ἐναυλιζέσθαι, ἕως ἂν τὸ, Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνοματί σου, ἄδωμεν, μεταβαίνοντες ἐκ παροικίας εἰς ἐλευθερίαν. Ὡστε οὐδὲ ἐξορίζειν δύναιντ' ἂν ἀνθρώποι τοὺς ὁμογονεῖς, κατὰ τὸ ἀκριβὲς τοῦ λόγου, ἐξόριστοι ὄντες καὶ οὗτοι. Ἐπεὶ πάντες πάροικοι καὶ παρεπίδημοι περιγεγραμμεθα.

Γ Εἴ τι τοιοῦτον φάρμακόν σοι παρηγορίας παραμύθιον παρακλήσεως· αἰτούμεν, ἀντιβολουῦμεν, εἰς τὸ ἐνεργεῖν μοκροθύμως τὰ συμβάντα, εὐχαριστίας τὰ λυπηρά· ὅπερ πεπεισμεθα ἐσχηκέναι σε. Ἐπεὶ πόθεν ἄλλοθεν οἴσομεν τὴν ἐπιφορὰν ; Εἶτα ὅτι κἀντεῦθεν τὰ μέγιστα κερδανούμεν, δι' ἀπραξίας εὐπραξίαν τὴν μείζονα, διὰ πενίας πλοῦτον τὸν ἀμετάπτωτον, δι' ἀδοξίας δόξαν τὴν ἀκήρατον. Καὶ τάχα παρακληθήσονται καὶ αὐτοὶ οἱ κρατοῦντες εὐσεβεῖς ἡμῶν βασιλεῖς ὁψὲ ποτε ἐπαναγαγεῖν σε εἰς τὰ οἴκοι, καὶ ἀποδοῦναι τὰ δέοντα. Ἴσμεν γὰρ αὐτῶν τὸ φιλάνθρωπον καὶ εὐμετάμελον, ᾧπερ κυχρῶνται μέγας ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις. Ἔως δ' ἂν ἐπιμένοις, παρακαλέσαι σε Κύριος ὁ θεὸς παρακλήσει ὑπομονητικῆ καὶ εὐχαριστηρίῳ· ἀλλὰ καὶ πείσειεν αὐτοὺς τοὺς

Δ κρατοῦντας τὸ προειρημένον ἡμῖν πράξαι ἐπὶ σοι, καὶ ἀποδοῦναι σε τὸν περιπόθητον τοῖς φιλοῦσί σε.

II'. — Εἰς τὴν διακονίαν τῶν ἀπρονοήτων. [xθ'.]

Ἐπι κατ' εἰκόνα θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν ὁ ἀνθρώπος ἔκτισται, ἀναγκαῖον τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, καθόσον ἐφικτὸν, ὡς εἰκόνι τὰ τοῦ ἀρχετύπου μιμήματα ἐν ἑαυτῇ περιφένειν. Ἐπεὶ οὖν τὸ θεῖον ἐπὶ πάντα διέκει τὴν τῆς οἰκείας ἀγαθότητος πρόνοιαν, δίκαιον ἂν εἴη ἐκμεισθαι τὸ ἀνθρώπινον τὴν τῆς ἀρρήτου σοφίας προνοητικῆν, ὡς δυνατὸν, διοικήσιν. Ὅθεν

καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ ἐλάχιστοι. εὐλαβῶς εἰς τὸ θεῖον ἀπειθόντες, καὶ πρὸς τὸ ὁμόφυλον τὴν ἀγαπητικὴν δι' ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ἀναλαβόντες, καθήκαμεν ἑαυτοὺς εἰς τὸδε τὸ ἀσεβὲς σύστημα, καθὼς ὑποτέτακται, πρόνοιαν ποιούμενοι τῶν ἀπρονοήτων σκηνωμάτων, εἴτ' οὖν νεκρωμένων, καὶ ἐκ πενίας ἢ ἐκ ξενιτείας μὴ ἐχόντων πῶς ἐκκομίζεσθαι καὶ ἐνθάπτεσθαι ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων. Τῷ τοίνυν τούτῳ θεῖῳ τύπῳ ἐπεριδόμενοι, ἐκάρτη τε ἐν: αὐτῷ ἐκ τῶν προσόντων παρὰ Θεοῦ δωρεῶν, ὁ καθεὶς ὡς ἔχει δυνάμει, καταβολὴν ποιούμενοι πρὸς τε ἀγορασίαν ἐνταφίων, καὶ τὰ τῶν εἰς ταφὴν ἄλλων συντελοῦντα, διορίζομεν ἐν Κυρίῳ τὰδε. Τούτων μνησμένων ἢ θεωρουμένων κατὰ περιόδον πρὸς ἐκάστου τῶν συνειλεγμένων ἐν τῇ ἀδελφότητι νεκρὸν ἀνθρώπων, τοῦτον τοῖς προσήκουσιν ἐνταφίοις ἐκκομίζεσθαι, ἀποτίθεσθαι ἐν ταῖς ἀποτεταγμέναις ὑμῖν ὁσίαις θήκαις. Καὶ μὴν διὰ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἀρχῇ τε ἰοδίντου, καὶ διὰ τῆς ἐν τῇ Πεντηκοστῇ πολυμυρίας, ἐπιτελεῖν ἡμᾶς κοινῶς τὰ μνημόσυνα πάντων τῶν κηδευθέντων • ποιούντων ἡμῶν ἐν ταυτῷ ἐκ τῆς συνεισφορᾶς καὶ ἀγάπῃν παρακλήσεως σωματικῆς • μὴ μέντοι ἕξω τῶν νενομισμένων τῆς αὐταρκείας ὅρων • ὡς ἢ πολυοινία ἢ πολυφαγία ἐξοργεῖσθαι ἡμᾶς τὰ ἐπιτελούμενα μνημόσυνα • ἀλλὰ μετ' εὐλαβείας ἀναφερόντων ἡμῶν δοξολογίαν τῷ καταξιώσαντι ἡμᾶς Θεῷ τὴν ὁσίαν ταύτην τελετὴν ποιήσασθαι, οὕτως ἐπὶ τῆς τραπέζης ἵναί χρεῖαν, προσαναγινωσκομένου ἡδὴ τοῦ τόμου, ὡς ἂν καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς τροφῆς ἡμῶν τὰ ἀρετὰ Κυρίῳ μεταδιώκειν • τοῦ κατὰ περισσεῖαν διανεμομένου πτωχοῖς • μὴ ἐμπολιτευομένων ἀργῶν ῥημάτων ἐν τῇ ἐστιάσει, μηδὲ γελοιασμάτων, πολλοῦ γε εἰπεῖν παιγνίων • ὅσοι γε οὐδὲ τῷ τυχεῖν Χριστιανῷ ἐνεργεῖν δέχεται ὁ λόγος. Εἰ δὲ καὶ λαλεῖν δεήσεις, ταῦτα ὅσα πρέπει Χριστιανοῖς • τὸ, φυλάττεσθαι ἡμᾶς ὄρκον • τὸ, ἀγάπην ἔχειν ἐν ἀλλήλοις • ἀληθεῖν ἐκ τοῦ στόματος προφέρειν • δόλου καὶ φθόνου ἀποδιδράσκειν • εὐποίας τὸ κατὰ δόξαμιν ἀντέχεσθαι • ἐπισκέψεις ποιῆσθαι τῶν ἐν φυλακῇ, τῶν ἐν ἀβύρωστιας • προσέχειν ταῖς ἀναγνώσεις, καὶ ταῖς ἐν ἐκκλησίαις προεδρίας • ἀλλήλους τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι, καὶ μάλιστα ἱερεῖς τε Θεοῦ καὶ μοναστάς • φιλοξενίαν μεταδιώκειν • πορνείας καὶ μέθης τὸ καθόλου ἀπέχεσθαι • τὴν ὀρθόδοξον πίστιν κατέχειν • αἰρετικῶν κοινωνίας ἀποφεύγειν. Καὶ γὰρ τῶν τοιούτων λαλιὰ καὶ μελέτη, πολλῶν ἀγαθῶν πρόξενος γένοιτ' ἂν ἡμῖν.

Ταύταις ταῖς θεαῖς συνθήκαις συγκατατιθέμενοι καὶ συνεπόμενοι, ἐπεδώκαμεν ἑαυτοὺς ὡς τῷ Κυρίῳ τῷδε τῷ συστήματι. Φησὶ γὰρ • Ὁ ποιήσας ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστως, ἐμοὶ πεποιήκε • μηδὲν τῶν κειμένων ἀθετοῦντες, μηδὲ παραμελοῦντες. Ὡς ἂν ποτε ὀφθεῖη τις τῶν ἀδελφῶν ἢ παρορῶν τὸν κείμενον νεκρὸν, καὶ μὴ ἀναφέρει τῷ τὰ πρῶτα φέροντι τῆς ἀδελφότητος • ἢ ἐν τοῖς ἀρίστοις φθειγόμενος ἢ μὴ θέμις, καὶ πράττων τὰ οὐχ ὅσια, ὡς ἐνεῦθεν τὸν Θεὸν παροργίσεισθαι, ἐπιτιμῶν ὑποβάλλεσθαι παρὰ τοῦ προκαθηγουμένου, τριῶν ἡμερῶν ἀποχῆν οἴνου, καὶ ἀργυρίου ἐνὸς καταβολῆ, εἴθ' οὕτως αἰτεῖν πρὸς τὸ ἐξῆς

A Deum reverenter intuentes, charitatisque erga cognatos nobis affectum suscipientes, nos ipsos pio huic cœtui adjunximus, ut constitutum est, procurantes neglecta tabernacula seu cadavera, quæ præ inopia vel peregrinitate non habent unde efferantur, et humentur in hac regia civitate. Huic igitur normæ divinæ innixi, et quotannis singuli ex acceptis a Deo muneribus ad funebrium emptionem, quæ ad aliorum sepulturam faciunt, pro facultate contribuentes, hæc in Domino constituimus. Ut quicumque indicatus, vel conspectus in transitu, ab aliquo e fratrum congregatione, mortuus homo fuerit, is congruentibus exsequiis efferatur, deponaturque in destinatis vobis sacris conditoriis. Tum ut quotannis, et principio indictionis, et per dies Quinquagenarii, memoriam omnium funeratorum in commune celebremus; facientes ibidem ex collectis et agapen corporeæ refectionis; non sane extra legitimam frugalitatis terminos; ita ut præ ebrietate vel crapula, sacræ, quam celebramus, memoriæ illudamus: sed cum reverentia laudem Deo offerentes, qui nos sacræ hujus cœmonis celebratione dignatus est. Sic ad mensæ opus accedatur, adjuncta jam libri lectione, ut in ipso etiam pastu nostro, quæ Domino sunt grata consecremur: quæ supersunt pauperibus erogando; non gliacentibus inter epulas inanibus verbis, nec ridiculis, ne dicam ludicris: quandoquidem cuius Christiano id ratio vetat. Quod si loqui oporteat, sermo sit de iis quæ Christianis conveniunt: cavendum jusjurandum; habendam mutuo charitatem; veritatem ore promendam; dolum invidiamque fugiendam; beneficentiam omni studio retinendam; infirmos et qui in carcere sunt visitandos; lectionibus auscultandum et iis qui præsent in Ecclesiis: honore invicem præveniendos, Dei præsertim sacerdotes et monachos; hospitalitati studendum; a fornicatione et ebrietate penitus abstinendum; orthodoxam fidem conservandam: ab hereticorum communione procul refugendum. Horum siquidem mentio et meditatio multorum nobis honorum viam munit.

D His divinis institutis annuentes et adhærentes, huic nos cœtui tanquam Domino addiximus; ait enim: *Qui fecerit uni de his fratribus meis minimis, mihi fecit* ⁴³: nihil eorum quæ sancita sunt improbant, neque aspernantes, ut si quando deprehensus fuerit quisquam ex fratribus, qui vel jacentem mortuum despiciat, et ad primarium fraternitatis non referat, vel in iis prandiis loquatur quæ non licet, agatve non recta, ita ut Deus inde offendatur; hunc præpositus pœnæ subiciat, vel triduanæ a vino abstinentiæ, multæ unius argentei: tum ab illo emendationem in posterum exigat. Ad hæc, observandum vobis ut cum alicui fratrum vestro-

⁴³ Matth. xxiii, 40.

rum communis mors obtigerit, convenient una omnes, et justa illi persolvant : ut ex hoc etiam laudetur egregius cætus vester, ad gloriam et laudem magnifici Dei nostri. Fide igitur ac metu huius libello nos aggregantes, etiam nomina nostra subnotavimus cum quantitate oblationis nostræ minimæ, illius mercedem in futuro sæculo expectantes a remuneratore, justo iudice omnium, Jesu Christo Domino ac Deo nostro.

ἐλαχίστης προθέσεως ἀπεκδεχόμενοι ἐν τῇ μέλλοντι ἔλων Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν.

XIV. — *Ignatio præposito.*

Monachum fugitivum repelit.

Ante omnia salutationis debitum paternæ sanctitati tuæ persolve : sic enim debui : tum deinde causam exponam litterarum mearum. Rationalis ovis nostra, frater ille, multiplici animarum interemptoris lupi fraude illectus, ab humili ovili nostro ejectus est, susceptusque, ut cognovimus, in monasterio sanctitatis tuæ. Quod si statim ac illum excepit, reditum illi suasisset, dolum ostendens, et exitium quo affectus est, ac deinde meliorem factum ad mediocritatem nostram reduxisset, nihil ab re factum esset, sed quod ipsam deceret, sicut a sanctis jussi sumus. Nunc vero, postquam tantum temporis effluxit, et nulla reditus mentio, interrogare libet, quo pacto discipulum meum pietas tua velut ignara retineat. Atqui oportebat, cum primum agnovit, quem non totonderat, dimittere : ut quæ satis intelligit, quantum id habeat detrimenti. Scit enim quid sanciat divinus magnusque Basilius, ut a nulla fraternitate recipiatur, qui a fratrum suorum contubernio resiliit, Quomodo enim consistere possint cœnobita, nisi hoc caput præ omnibus observetur ? Quod si inter sæculi hujus ludimagistros in disciplinam recipere puerum non licet, qui alteri scholæ traditus sit, aut si quis id faciat, eum omnes collecti nullæ pœnæque subjiciunt, quanto magis inter nos sanctissime Pater, qui in Dei Ecclesia sumus, et animas instituimus ad exemplum primi magistri et pastoris nostri Jesu Christi ? Utique non sum nescius te sapientia scientiaque abundare. Sed, quæso te, facti hujus absurditatem considera, tu maxime, qui inter sacros fratres gradu et honore præemines. An nescis, sanctissime, quod tuo etiam gregi noxium sit alienam ovem copulare ? Cum ergo in confesso sit tantum malum, oramus, ut cum litteras simplices nostras acceperis, fratribus nostris in eam rem missis illum tradas, ut ad proprium ovile reducant, cum rebus Ecclesiæ quas abstulit. Quod si obsequi frater abnuat, confestim a sacro illum ovili tuo in malam rem ejectum velis. Sin autem, quod minime remur, post notitiam hanc retinere illum pergis, scito ligatum a nobis esse, non temere, sed magno prorsus iudicio, vel potius a sancta Trinitate et universis sacerdotalibus decretis ut communione careat divinorum donorum, atque exteriorum quoque ciborum consortio, quoad reversus mandræ suæ restituatur. Quemadmodum

βελτίωσιν. Πρὸς τούτοις φυλάττεσθαι ἑμαῖς καὶ τὸ, ὅταν τύχη ἐνὶ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὁ κοινὸς θάνατος, πάντας συναθροίζεσθαι ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ τὴν ἐκκομιδὴν καὶ ἐνταφίσειν αὐτοῦ ποιεῖσθαι· ὥστε καὶ ἐκ τούτου τὸ καλὸν ὑμῶν σύνταγμα ἐπαινεῖσθαι πρὸς δόξαν καὶ αἶνον τοῦ μεγαλοδώρου Θεοῦ ἡμῶν. Πίστει οὖν καὶ φόβῳ τῷδε τῷ γραμματείῳ συντάξαντες ἑαυτοὺς, καὶ τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα ὑπεσημηγνάμεθα σὺν τῷ ποσῷ, τὴν μισθαποδοσίαν ταύτης ἡμῶν τῆς αἰῶνι παρὰ τοῦ μισθαποδοτοῦ δικαίου κριτοῦ τῶν

ΙΔ'. — Ἰγνατίῳ ἡγουμένῳ. [Λ'.]

Πρὸ παντὸς ἄλλον τὸ τῆς προσηγορίας χρέος ἀποτινύω τῇ πατρικῇ σου ἀγιωσύνῃ· ὠφελον γάρ· εἴθ' οὕτως τὴν αἰτίαν τῶν γραμμάτων ἀπαγγεῶν. Πρόβατον ἡμῶν λογικὸν ὁ δεῖνα ὁ ἀδελφός, δελεασθεὶς ὑπὸ τῆς πολυμεθόδου πανουργίας τοῦ ψυχοφόρου λύκου, ἀπεξέωθη τῆς ταπεινῆς ἡμῶν ποιμνῆς, καὶ, ὡς ἐγνωσται ἡμῖν, προσεδέχθη ἐν τῇ μονῇ τῆς ὁσιότητός σου. Καὶ εἰ μὲν παρευθὺ δεξαμένη νενουθέτηκε τὰ πρὸς ὑποστροφὴν, ὑποδεικνύουσα τὴν ἀπάτην καὶ τὸν ὀλεθρον ὃν πέπονθεν· εἶτα βελτιώσασα ἀνθυπήγαγε πρὸς τὴν εὐτέλειαν ἡμῶν· οὐδὲ τὸ ἀπεικός, ἀλλὰ τὸ ἐφαρμόζον αὐτῇ, ὡς ἐντετάμεθα ὑπὸ τῶν ἁγίων. Ἐπεὶ δὲ τοσοῦτος χρόνος παρίππευσε, καὶ οὐδαμοῦ ἡ ἀνάλυσις, ἐρωτηθῆναι βούλομαι, ποίῳ τρόπῳ τὸν μαθητὴν μου ἐπικρατεῖ ἡ θεοφιλεία σου, ὡς ἀγνοοῦσα. Ἄλλ' ἔδει μετ' ἐπιγνώσεως, ὃν οὐκ ἀπέκτεινεν, ἀποπέμψασθαι· ὡς γινώσκουσα πολὺ τὸ ἐπιβλάβες. Ἐπίσταται γὰρ τί νομοθετεῖ ὁ θεὸς καὶ μέγας Βασιλεῖος, τοῦ ἀπρόσδεκτον εἶναι ἐν πάσαις ταῖς ἀδελφότησι, τὸν ἀποπηδῶντα τῆς τῶν οἰκείων ἀδελφῶν συναφοίας. Πῶς γὰρ ἂν καὶ συσταίησαν τὰ κοινόδια, εἰ μὴ τοῦτο παρατηρηθῆι πρό γε πάντων τὸ κεφάλαιον ; Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν παιδοδιδασκάλων τοῦ κόσμου τούτου, οὐχ οἶον [τε] ἐστὶ δέξασθαι ἐν τοῖς μαθημασί τινα τὸν ἐν ἑτερα σχολῇ παραδρόθεντα παιῖδα· ἢ τοῦτο ποιούντα ὑποβάλλουσι συνηθροισμένοι οἱ πάντες ἐπιτιμίοις ζημίῃ· πόσιπ γε μᾶλλον ἐφ' ἡμῶν, ἀγιώτατε Πάτερ, τῶν Ἐκκλησίας Θεοῦ κατεχόντων, καὶ ψυχῶν καθηγουμένων, κατὰ μίμησιν τοῦ πρώτου διδασκάλου καὶ ποιμένος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ; Οἶδα τοίνυν ὅτι πεπληρωμένος εἶ σοφίας καὶ γνώσεως. Ἄλλὰ δέομαί σου ἐπιγνῶναι τὸ πρακτόμενον ἔκτοπον, καὶ μάλιστα αὐτὸς ὁ προέχων τῶν ἄλλων, καὶ βρῖθων ἐν ἱερᾷ ἀδελφότητι. Ἡ οὐκ οἶδας, ὁσιώτατε, ὅτι καὶ αὐτῷ τῷ ποιμνίῳ σου ἐπιβλαβές ἐστὶ συνάπτειν πρόβατον ἑτεροδέστον ; Τοσοῦτου οὖν ὄντος, λοιπὸν, ὠμολογημένου τοῦ κακοῦ, ἀντιβολουμέν. ἤνικα δέξῃ ἡμῶν τὰ εὐτελεῖ γράμματα, παραδοῦναι αὐτὸ τοῖς πρὸς αὐτὸ τοῦτο πεμφθεῖσιν ἀδελφοῖς ἡμῶν, ἵνα ἀγάγωσιν αὐτὸν πρὸς τὴν ἰδίαν ποιμνῆν, μεθ' ὧν ἑσφτερίσατο πραγμάτων τῆς Ἐκκλησίας. Εἰ δὲ ἀπειθείῃ χρῆται ὁ ἀδελφός, ἀποσκοραχίσει αὐτὸν θελήσει τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ ποιμνῆς παραυτίκα. Εἰ δ', ὅπερ οὐκ οἶόμεθα, μετὰ τῆν γνῶσιν ταύτην ἐπικατέχειν αὐτὸν βούλεται, γινωσκένω ὅτι δεδεμένος ἐστὶ

παρ' ἡμῶν, οὐκ ἀλόγως, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐγκεκριμέ-
 νως, μᾶλλον δὲ ὑπὸ τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ πάσης
 θεσμοθεσίας ἱερατικῆς, τοῦ ἀκοινωνήτων αὐτὸν εἶναι
 τῶν θείων δώρων, ἐπεὶ καὶ ἀμέτοχον τῶν ἐξωτερῶν
 βρωμάτων· ἕως ἂν ἀνθυποστρέψας εἰσοικισθῇ ἐν τῇ
 μάνδρᾳ αὐτοῦ. Ὡσπερ δὲ οὐ θέμις, ὄν δεσμεῖ οἰ-
 κεῖον μαθητὴν ἢ ἀγιωσύνη σου, λύσειν τινὰ τὸ καθ-
 ὄλου (παρνομίας γὰρ τοῦτο ἔργον, καὶ ἐκ ψήφου κεί-
 νης [ms. Reg. κοινού] τῆς ὄλης Ἐκκλησίας καταδίκη
 ὁμοιοπαθείας), οὕτως πάντως οὐδὲ πρὸς τὴν ἡμετέραν
 ἐξουσίαν, ἣν ἀναξίως δέδωκεν ἡμῖν ὁ Κύριος, οὐκ εἰς
 τὴν ἢ ἀγιωσύνη σου. Φρικτὸν γὰρ τὸ κρίμα. Διὰ
 τούτου παρακαλουμένη, πᾶτως γε τὸ πνευματικὸν
 ἡμῶν τέκνον παραδώσει τοῖς ἀδελφοῖς, εὐχομένη ὑπὲρ
 ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν ἀδιαλείπτως.

IE'. — Θεοδούλῃ ⁴⁴ Κιονίτῃ . [λβ' .]

XV. — *Theodulo Cionitæ* ⁴⁴ *.

Reprehendit picturam angelorum crucifixorum.

Ἐκ χρόνου πολλοῦ ἐπιθυμίαν ἔχοντι ἕως τοῦ παρ-
 ὄντος, ἀγιώτατέ μου Πάτερ, ἐλθεῖν καὶ κομίσασθαι
 σου τὰς ἁγίας εὐχὰς, οὐκ ἐξεγένεθ' μοι ὁδὸς,
 πάντως διὰ τὰς ἀμαρτίας μου· ὥσπερ καὶ νῦν.
 Διὸ ἠναγκάσθην ἀποστεῖλαι τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν
 τὸν Καλόγηρον, ἀναπληροῦντα τῆς ταπεινώσεως
 ἡμῶν τὴν ἀπουσίαν· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ἐλευσόμεθα
 προσκυνήσοντες τὰ τίμιά σου ἔχνην, Θεοῦ εὐδοοῦν ος.
 Σύγγνωθι δέ μοι, Πάτερ, ὃ μέλλω λέγειν, ὅτι ἐν
 ἀπλότῃ ἐστὶ ἐξ ἀγάπης εἰλικρινοῦς, καὶ ἐκ τοῦ
 ἐφίσηθαι με τὸ ἀμώμητον τῆς πολιτείας σου. Τινὲς
 ὑπέκρουσαν (ὡς ἐπιστάμενοί γε γνησίῳ σου εἶναι
 καὶ ὁμόψυχον φίλον καὶ τέκνον, ὄντες καὶ αὐτοὶ φί-
 λοι διαφερόντως), ὅτι παρὰ τὸ δέον πράττει ἢ ἀγιω-
 σύνη σου· κάμου πρὸς τοῦτο δυσχεράνατος, καὶ ἐν-
 ισταμένου, καὶ ἐπιφθηγμένου τὰ μέγιστα κατορ-
 θώματα τοῦ ὕψηλῳ σου βίου, συνείροντό μοι ἐν
 τούτῳ. Πρὸς δὲ ῥήματά τινα καὶ πράγματα κατη-
 ριῶντο· καὶ ἵνα ἐν εἴπω, ἔφρασαν ὅτι ἀγγέλους
 ἀνιστόρησε, καὶ τούτους ἰσότυπον τοῦ Χριστοῦ, ἐν
 τοῖς φεγγίσι ἐσταυρωμένους· αὐοὺν δὲ τὸν Χριστὸν
 καὶ τοὺς ἀγγέλους, γηραλέους. Καὶ πολλὰ πρὸς αὐτοῦ
 φιλοπευστῶν, οὐκ ἠδυνήθην αὐτοῖς ἀντιφθέγγασθαι.
 Ἦροντο γὰρ ξένον τι καὶ ἀλλότριον τῆς παραδό-
 σεως τῆς Ἐκκλησίας εἰργάσθαι, καὶ πάντως
 οὐκ ὑπὸ Θεοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἐναντίου εἶναι τὸ πρᾶ-
 γμα· ἐπὶ ἐν τοσοῦτοις ἔτεσι, καὶ τοσοῦτοις θεοφό-
 ροις καὶ ἁγίοις Πατράσιν, οὐκ ὑποδειγματίσθη τοῦτο
 τὸ ἰδίωμα. Τὸ γὰρ νῦν καινοτομοῦμενον, κἂν ἐξ ἀγ-
 γέλου ἐστίν, ἀσφαλίζεται ἡμᾶς ὁ Ἀπόστολος μὴ δέ-
 χεσθαι, λέγων πού· Κἂν ἡμεῖς αὐτοὶ, ἢ ἄγγελος
 εὐαγγελίζηται (προσθήσω, καὶ παραδιδώσει), παρ'
 ὃ εὐηγγελισάμεθα. ἀνάθεμα ἔστω. Τί οὖν, Πάτερ
 μου ἅγιε, πρὸς ταῦτα φῆσαι, οὐκ ἔχω. Καὶ τῇ ἀπο-
 ρίζῃ συνεχόμενος, ἠναγκάσθην γράψαι σοι· ἵνα ἀπο-
 λύσωμεν ἐαυτοὺς πάσης βλάβης, πρὸς τοὺς ἐν λόγῳ
 ἐγκυλοῦντας, καὶ ὡς ἐκ πάσης τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ
 διὰ τὸν Θεὸν δέξαι με ὡς σύμβουλον τέκνον σου,
 πονοῦντα ὑπὲρ σοῦ, καὶ ἡγούμενον τὴν δόξαν σου
 δόξαν μου· καὶ μὴ θέλοντα ἀκοῦσιν μωμόν σου ἐν

A autem nefas sit, quemcunque ex discipulis suis san-
 ctitas tua ligarit, hunc ab alio quoquam solvi (ini-
 quum enim est facinus, et ex communi Ecclesie
 calculo simili poena damnatur) sic prorsus nec in
 jurisdictionem nostram, quam indignis nobis tribuit
 Dominus non ad perniciem, sed ad ædificationem
 animarum, sese ingerat sanctitas tua. Horrendum
 enim est iudicium. Quapropter inflexa tandem, spi-
 ritualem filium nostrum fratribus reddet, pro nobis
 peccatoribus orans sine intermissione.

autem nefas sit, quemcunque ex discipulis suis san-
 ctitas tua ligarit, hunc ab alio quoquam solvi (ini-
 quum enim est facinus, et ex communi Ecclesie
 calculo simili poena damnatur) sic prorsus nec in
 jurisdictionem nostram, quam indignis nobis tribuit
 Dominus non ad perniciem, sed ad ædificationem
 animarum, sese ingerat sanctitas tua. Horrendum
 enim est iudicium. Quapropter inflexa tandem, spi-
 ritualem filium nostrum fratribus reddet, pro nobis
 peccatoribus orans sine intermissione.

B Cupienti mihi jamdudum ad te venire, sanctissi-
 me Pater, et sacris precibus tuis perfrui, via mihi
 haec tenus, ob peccata scilicet mea, non patuit, ac
 ne nunc quidem. Propterea coactus sum Calogorum
 fratrem nostrum ad te mittere, qui humilitatis nos-
 træ absentiam suppleat: deinde venimus et nos,
 ut ad venerandos pedes tuos, Deo duce, prosterna-
 mur. Ignosce autem mihi, Pater, quod dicturus sum,
 quia simpliciter dicam, et sincera ex charitate, ac
 desiderio quo teneor ut vita tua omni reprehensione
 careat. Suggesterunt quidam, ut qui sicerent me
 germanum tibi atque unanimum amicum et filium
 esse, eum ipsi quoque amici essent eximii, præter
 fas et decorum agere sanctitatem tuam. Cumque ad
 hæc indignarer et resisterem, commemoraremque
 egregia sublimis vitæ tuæ facinora, in hoc mihi as-
 sensi sunt. De nonnullis autem dictis factisque ac-
 cusabant, atque (ut unum proferam dixerunt te
 angelos depinxisse, eosque ad Christi formam, in
 fenestris crucifixos; ipsum vero Christum et ange-
 los senili ætate. Et cum multa in eam rem sollicita-
 tus essem, non potui ipsis contradicere. Aiebant
 enim peregrinum quiddam et alienum ab Ecclesie
 traditione factum, prorsusque non a Deo, sed ab
 adversario rem esse, quandoquidem tot annis, et a
 tot deiferis sanctisque Patribus nusquam hujus no-
 vitatis proditum est exemplum. Quod enim nunc
 novatur, etsi ab angelo sit, recipi non debere con-
 firmat Apostolus, dicens: *Licet nos ipsi vel angelus
 evangelizet, addam, et tradat, præterquam quod evan-
 gelizamus; anathema sit*⁴⁵. Quid igitur, Pater mi san-
 cte, ad hæc dicam, non habeo, et consilii inopia
 pressus ad te scribere cogor: ut ab omni noxa nos
 vindicemus apud eos qui merito reprehendunt, et
 tanquam Ecclesie universæ voce. Quare propter
 Deum suscipe me, ut consiliarium filium tuum, pro
 te laborantem, et gloriam tuam gloriam suam du-
 centem: nullamque in re ulla tui notam, qui reipsa
 sine nota vitam agis, audire sustinentem. Doce,
 rege, exaudi, attende, animadverte, omnique hæ-

⁴⁴ Ms. Reg. Θεοδώρῳ. ⁴⁵ Sive *Styllitzæ*. ⁴⁵ Galat. 1, 8.

sitatione libera eos qui excelsam vitam tuam con-
templantur.

XVI. — *Nicephoro Imperatori.*

De patriarcha in Tarasii locum subrogando. (Baron. anno 806, num. 4.)

Omnino sic futurum erat, ut bonus Deus noster Ecclesiæ suæ curam gerens pietatem vestram hac ætate imperio præficeret Christianorum : ut non sæcularis solum dominatio male constituta rectius componeretur, sed ecclesiasticus etiam principatus, si quid deesset, instauraretur, et nova quædam conspersio fieret in utroque ⁴⁶. Quod quidem in altero membro præclare ipsius gratia jam præstitit Christi amans imperium vestrum, atque adeo præstare perget cælesti numine corroboratum. Reliquum modo est, ut alterum pari cura fruatur, parique prudentia. It vero post Deum et cum Deo a vobis tribuetur per approbationem legitimæ electionis futuri archiepiscopi. De quo, quando ex nobis etiam peccatoribus et indignis sciscitari voluisti, coram Domino, qui nos iudicaturus est, de eo quod dicturi sumus in die iudicii, hic est sensus noster. Non novimus, nec scimus ullum ; non quod defecerint viri ita et sermone illustres (sunt enim et Deo perspecti et hominibus, impari licet ratione, atque in primis præclaræ menti tuæ), sed quia talem ratio deposcit, et desiderium imperii vestri, qui possit corde perfecto justificationes Dei exquirere ; qui gradu atque ordine ab inferiore sensim ad superiorem ascenderit, qui tentatus fuerit per omnia, qui ex eis quæ passus est, tentatis possit opem ferre ⁴⁷. Et quid multis apud te verbis opus est qui omnia nosti, et ex tui ipsius statu ac dignitate tantum virum tibi repræsentas ? Præluere cæteris oportet non secus ac solem inter sidera. Cum igitur talem non videamus, nec suffragium ferre audent. Hoc vero memoriæ causa non sine metu et reverentia suggerimus, quod ipsum plane non fugit peritissimam et divinam prudentiam tuam ; ut ex episcopis etiam et ex præpositis, et ex stylitis, et ex inclusis, tum deinde ex clero delectum habens, ex illis ipsis perfectis desumas, prudentia, sensu, ac vita cæteris præstantiores. Descendant enim stylitæ, exeant inclusi ; quandoquidem publicum est commodum quod quæritur. Discerne et confer, et cum ipsis deprehendas digniorem. Et beatus es, et vere ter beati, si hæc omnia exsequamini Christi imitatores, Domini nostri. Hinc magis magisque confirmabitur imperium vestrum, magnificabitur nomen vestrum in generationes : augebuntur denique anni principatus vestri. Duo siquidem hæc munera tribuit Christianis Deus, sa-

τινι, τοῦ ὄντως ἀμωμήτως βιοτεύοντος. Φώτισον, δδήγησον, ἐπάκουσον, πρόσχε, ἐπίστησον, λύσον πάσης διχονοίας τοὺς ὀρώντάς σου τὸν ὑψηλὸν βίον.

ΙΣ'. — Νικηφόρου βασιλεῖ (16).

Ἐμελλεν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας φροντίζων, τὴν ὑμετέραν εὐσέβειαν ἐπὶ τῆς παρουσίας γενεᾶς προστήσασθαι βασιλεύειν τῶν Χριστιανῶν· ἵνα μὴ μόνον ἡ κοσμικὴ ἀρχὴ εὐ διατεθῆ, κακῶς διαχειμένη, ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἡγεμονία, εἴ τι ἐνδεῶς ἔξει, ἀνορθωθῆ, καὶ νέον πῶς φύραμα γένηται ἐν ἀμφοτέροις. Ὅπερ τῆς αὐτοῦ χάριτι κατώρθωκεν ἐν τῷ ἐνὶ μέρει ἡ φιλόχριστος ὑμῶν βασιλεία· ἀλλὰ καὶ ἔτι κατορθώσε· ταῖς ἄνωθεν ῥοπαῖς δυναμουμένη. Λειπόμενον οὖν ἐστὶν ἄρτι, καὶ τὸ ἕτερον τῆς ἴσης ἀπολαῦσαι προμηθείας καὶ θεραπείας. Τοῦτο δ' ἂν εἴη μετὰ Θεὸν καὶ σὺν Θεῷ πρὸς ὑμῶν δωρηθῆναι, διὰ τῆς κατ' εὐαρέστησιν νομίμου ἐκλογῆς τοῦ μέλλοντος ἀρχιερατεύειν. Ἐπεὶ δὲ καὶ παρ' ἡμῶν ἐπεζητήσας μαθεῖν, τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἀναξίων, τὸ παριστάμενον ἡμῖν, ὡς ἐνώπιον Κυρίου τοῦ μέλλοντος εὐθύναι ἡμᾶς, περὶ οὗ μέλλομεν λέγειν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, οὕτως ἔχει· Οὐ γινώσκουμεν, οὐδὲ ἐπιστάμεθα τίνα· οὐχ ὅτι ἀπέλιπον βί διαλάμποντες ἐν βίῳ καὶ λόγῳ (εἰσὶ γὰρ καὶ Θεῷ φαινόμενοι καὶ ἀνθρώποις, εἰ καὶ οὐκ ἴσῳ λόγῳ, καὶ μάλιστα τῇ σῆ φωτεινῇ ψυχῇ), ἐπεὶ δὲ τοιοῦτον ζητεῖ ὁ λόγος καὶ ὁ πόθος τῆς ὑμῶν βασιλείας, τὸν ἐν τελείᾳ καρδίᾳ δυνάμενον ἐκζητῆσαι τὰ τοῦ Θεοῦ δικαιώματα, τὸν βαθμῶν καὶ τάξει ἐκ τοῦ κατὰ μικρὸν εἰς τὸ ὑψηλότερον προσηγμένον, τὸν πεπειραμένον κατὰ πάντα, ὅς γε ἐξ ὧν πέπονθε, τοῖς πειραζομένοις δύναται ἂν βοηθῆσαι. Καὶ τί δεῖ πολλὰ λέγειν πρὸς σὲ τὸν εὖ εἰδότα, καὶ ἐκ τῆς οἰκείας καταστάσεως καὶ προκοπῆς τὸν τηλικούτον ἀνιστοροῦντα ; Τῶν πολλῶν ὀφείλει προλάμπειν, ὡς ἐν ἄστρασιν ἥλιος. Ἦνίκα τοίνυν οὐχ ὀρώμεν τοιοῦτου, οὐδὲ ἀποτολμῶμεν ψηφίσασθαι. Τοῦτο δὲ ὡς ἐν ὑπομνήσει μετὰ συστολῆς καὶ αἰδοῦς ὑποτιθέμεθα· ὅπερ ἀλλόθῃτόν ἐστι πάντως τῇ πολυπείρῳ καὶ θέλᾳ μεγαλονοίᾳ σου· ἵνα ἀπὸ τε τῶν ἐπισκόπων, ἀπὸ τε τῶν ἡγουμένων, ἀπὸ τε τῶν στυλιτῶν, ἀπὸ τε τῶν ἐγκλείστων, εἴτα τοῦ κλήρου ὑποδεχόμενος ἐκλογὴν, ἐξ αὐτῶν τε τῶν ἐπιδεδωκότων λαβὼν τοὺς ἐν συνέσει, καὶ φρονήσει, καὶ βίῳ, τῶν ἄλλων πρέχοντας (καταβάτωσαν γὰρ καὶ στυλιταί, ἐκβαινέτωσάν τε καὶ ἐγκλείστοι· ἐπεὶ περ κοινῇ συμφέρον τὸ ζητούμενον), ἐπικρίνη καὶ σὺν αὐτοῖς ἀποδείξῃ τὸν ἀξιώτερον. Καὶ μακάριος εἶ, μᾶλλον δὲ καὶ τρισμακάριοι, ἐὰν τοῦτο δλον ἀπεργάσῃσθε Χριστομίμητοι ἡμῶν δεσπύται. Καὶ ἐν τούτῳ ἔτι μᾶλλον κρατυνθήσεται ὑμῶν ἡ

⁴⁶ I Cor. v, 7. ⁴⁷ Hebr. iv, 15.

NOTÆ.

(16) Νικηφόρου Βασιλεῖ. « Defuncto Tarasio (patriarcha) imperator cogitare cœpit de ejus successore deligendo : in quo ut speciem saltem ostenderet pietatis, consuluit Theodorum Studitam,

virum quidem pietate insignem, ut profferret in medium, quem sciret tanto sacerdotio dignum. » (Baron. an. 806, n. 3.)

βασιλεία· μεγαλυνθήσεται τε τὸ ὄνομα ὑμῶν εἰς γενεάν καὶ γενεάν· ἀύξηθήσεται δὲ καὶ τὰ τοῦ κράτους ὑμῶν ἔτη. Ἐπειδὴ δύο ταῦτα δέδωκεν ὁ θεὸς τοῖς Χριστιανοῖς δωρήματα, ἱερωσύνην καὶ βασιλείαν. Δι' ὧν θεραπεύεται, δι' ὧν κοσμεῖται ὡς ἐν οὐρανῷ τὰ ἐπίγεια. Ὅπότερον οὖν ἀναξίως ἔχει, καὶ τὸ ὅλον ἀνάγκη συγκινδυνεύειν. Ὡστε εἰ βούλοισθε τῇ βασιλείᾳ ὑμῶν συγκροτεῖν τὰ μέγιστα, καὶ διὰ τῆς βασιλείας ὑμῶν πᾶσι τοῖς Χριστιανοῖς· ἰσόβροπον, τὸ ὅσον εἰς δύναμιν, τῆς κατὰ τὴν βασιλείαν ἀρετῆς ὑμῶν δέξηται καὶ ἡ Ἐκκλησία τὸν ἐαυτῆς πρό-εδρον· ἵνα ἀγαλλιάσθαι τὰ οὐράνια, καὶ ἄσῃ τὰ ἐπίγεια. Εἴη ἡ χεὶρ τοῦ θεοῦ, ἐν ἣ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἐστίν, εἰς ὁδηγίαν καὶ ἀποκάλυψιν τοῦ κρείττονος. Καὶ ἀπολήψεσθε παρ' αὐτῆς τοὺς ὑπὲρ τοῦ ἔργου τούτου καταβαλλομένους ὑμῖν πόνους καὶ μερίμνας καὶ φροντίδας, τὴν βασιλείαν τὴν αἰδιάδοχον.

IZ. — Ἰωάννη σπαθαρίῳ (17). [λδ'.]

De imagine S. Demetrii, in baptismo adhibita pro susceptore.

Θεῖόν τι δρᾶμα ἀκηκόετες πεπραχέναι σου τὴν κριόττητα, τεθαυμάκαμεν ἐπὶ τῇ μεγάλῃ σου ὡς ἀληθῶς πίστει, ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ.

Φησὶ γὰρ ὁ διδάξας χρῆσασθαι σε τῇ ἱερᾷ εἰκόνι τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, ἀντὶ ἀναδόχου τινός, καὶ οὕτως ἐπιτελεῖσαι τὸ φῶτισμα τοῦ θεοφυλάκτου σου τέκνου. Καί, ὦ τῆς πεποιθήσεως! Οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ εὗρον τοσαύτην πίστιν, ὁ Χριστὸς οὐ μόνον τότε τῷ ἑκατοντάρχῃ δοκῶ ἐπιφθέξασθαι, ἀλλὰ καὶ σοὶ ἄρτι τῷ ἐφαμίλλῳ τῇ πίστει. Εὐρέτο τοῖον ἐκεῖνος ὃ ἐπιζήτησεν· ἐπέτυχες καὶ αὐτὸς οὐ πέποιθας. Ἐκεῖ τὸ θεῖον πρόσταγμα ἀντὶ τῆς σωματικῆς παρουσίας· κἀνταῦθα ἡ σωματικὴ εἰκὼν ἀντὶ τοῦ πρωτοτύπου. Ἐκεῖ συμπάρῃ τῷ λόγῳ ὁ μέγας λόγος, κοράτως τῇ θεότητι τὸ παράδοξον τῆς ἰάσεως ἐργασάμενος· κἀνταῦθα δὲ συνῆν ὁ μεγαλόμαρτυς πνεύματι τῇ οἰκειᾷ εἰκόνι τὸ βρέφος δεχόμενος. Ἄλλὰ βεβήλοισ μὲν ἀκοαῖς καὶ ἀπίστοις ψυχαῖς ταῦτα ἀπαράδεκτα, ὡς ἀπίστα· καὶ μάλιστα τοῖς εἰκονομάχοις· τῇ δὲ σῇ εὐσεβείᾳ ἐναργῆ τὰ γνωρίσματά τε καὶ ὑποδείγματα πεφανέρωται. Τί γὰρ τῷ θεῷ ἀδυνατεῖ παρέχειν τοῖς πιστεύουσι; καὶ πῶς οὐχὶ ἐν τῇ εἰκόνι ὁ εἰκονιζόμενος ὁμωνύμως δρᾶται τε καὶ εἶναι πιστεύεται; « Ἡ γὰρ τῆς εἰκόνης, φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος, τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει. » Ὡστε σαφῶς ὁ μάρτυς ἦν διὰ τῆς οἰκειᾶς εἰκόνης τὸ βρέφος εἰσδεχόμενος· ἐφ' ὅσον οὕτω πεπίστευκας. Ἄλλὰ τίς ἡ εὐδοξία τῆς μεγαλωσύνης σου, ὅτι τηλικούτον, τὸ δὴ λεγόμενον, σύντεκνον προσεκτήσω; οὐ τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεῖνα, ἄρχοντα τυχόν ἢ δυνάστην· εἴποι δ' ἂν οὐδ' αὐτὸν τὸν τὸ διάδημα περικείμενον· μελίζων γὰρ καὶ ὑπέρτερος ὁ ἐξευρημένος. Τῶν γὰρ μαρτύρων ὁ κρᾶτιστος· τῶν θαυματουργῶν ὁ διαπρύσιος· τῶν φίλων Χριστοῦ ὁ γνήσιος· τῶν ἄγγελων ὁ συμπολίτης· τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα καὶ δυναθεῖς καὶ δυνάμενος ἐν τοῖς ὑπὸ τὸν οὐρανόν· ὥστε ἀπ' ἄκρου

cerdotium et imperium, per quæ colitur, per quæ ornantur, et gubernantur cœlestium exemplo terrena. Utrumvis ergo præter dignitatem se habuerit, totum una periclitari necesse est. Quare, si optima imperio vestro decernere vultis, et per imperium vestrum omnibus Christianis; æqualem, quoad fieri potest, imperatoris virtuti vestræ sortietur Ecclesia præsulem suum, ut exultent cœlestia lætenturque terrena. Dux vobis sit Dei manus, in qua et cor vestrum est, ostendatque meliora; et ab ea recipietis ob susceptos pro opere hoc labores, curas et sollicitudines, regnum sempiternum.

XVII. — Joanni Spathario.

Divinum quoddam facinus a dominatione uat factum audientes, mirati sumus ob magnam revera fidem, homo Dei.

Affirmat enim qui retulit, te sacram magni martyris Demetrii imaginem susceptoris cujusdam loco adhibuisse, atque ita filii tui a Deo custoditi baptismum peregisse. Et, o fiduciam tuam! *Non inveni tantam fidem in Israel*⁴⁸, non solum centurioni tunc a Christo dictum arbitror, sed nunc etiam tibi qui fide certas cum illo. Invenit ergo ille quod querebat; adeptus es et ipse quod sperasti. Ibi divinum mandatum pro corporali præsentia: hic corporea imago vice prototypi. Ibi enim verbis aderat magnum Verbum, divinitate sua mirabile sanitatis opus invisibiliter perficiens; et hic pariter magnus martyr imagini suæ spiritu præsens erat, infantem suscipiens. Verum hæc profanis quidem auribus, et incredulis mentibus, minime recipienda, tanquam incredibilia, videntur, maxime Iconomachis; pietati vero tuæ manifesta argumenta et exempla patrefacta sunt. Quid enim est quod Deus pretare credentibus non possit? aut quomodo in imagine non homonyme cernitur, et inesse creditur, qui representatur? Imaginis siquidem honor, ut magnus ait Basiliius, transit ad prototypum. Quare manifestum et martyrem fuisse, qui infantem per propriam imaginem suscipiebat, quatenus ita credidisti. Sed, o magnificentiam tuam, qui talem ac tantum syntectum, ut vocant, sortitus es, non hunc vel illum, principem puta vel dynastam; aut ipsum etiam qui diademate redimitus est. Major enim longeque superior est quem reperisti. Martyrum quippe fortissimus, mirificorum clarissimus, germanus Christi amicus, angelorum civis: qui tot tantaque in terris semper potuit, potestque; ut in omnibus oris miraculorum suorum

⁴⁸ Matth. viii, 10.

NOTE.

(17) Ἰωάννη Σπαθαρίῳ. Joanni sprotospatharii, et Bajuli, ab Irene electi mentio est apud Theophanem ad annum 10 Irenes.

tuba celebretur. Beatus reipsa es, vir piissime, quod talem nactus sis susceptorem : ter beatus et filius tuus, qui a tanta gloria et potentia prædito susceptus sit. Nobis vero videre liceat hunc filium tuum sancti Demetrii cognominem, si annuis, ut, tanquam ipsius filium amplectentes, et congruis ipsi verbis, ut peccatores, compellemus, et rem gestam ad alios quoque transmittamus. Nec enim res pulchras sileri convenit, sed aliis ad piæ fidei clara documenta proponi.

XVIII. — *Stauracio Spathario* ⁴⁹.

Causam quidem humilis absentiae nostræ jam diximus, nec opus est amplius excusare. Unde autem ordiemur? aut quæ facultas inveniri queat præsentis venerandæ animæ vestræ dolori conveniens? Quemadmodum enim medicus ad insanabilem morbum accedens, animo hæret ancipiti quonam pacto curationem aggrediatur, sic et nos æstuamus incerti qua ratione gravissimo malo vestro consolationem afferamus. O calamitatem! o infortunium! Obiit vobis filius elegeans et formosus; ille qui materna viscera primus recluserat: per quem vobis parentum nomen inditum, principium propagationis generis, radix procreationis liberorum, surculus rationalis germinationis, prima velut rosa paternæ fecunditatis. Et quid dicam, ut filii pulchritudinem explicem? An quod crescebat puer, proficiebatque ætate et intellectu, et gratia Dei erat in illo ⁵⁰, quantum et ipsi ex re parva experti sumus? Quomodo igitur talis ac tantus lethali ferro, ex ipsis, ut ita dicam, lumbis vestris exsectus, inconsolabilem cordi vestro dolore non pariat? aut quis non collamentetur et condoleat, tanquam ob aliquid ipsius membrum in vobis gladio succisum? Ingemiscant merito patres, pulcherrimi hujus filii orbitatem spectantes. Lugeant et matres tam venustæ prolis sectionem cernentes. Rescisum enim revera est membrum vestrum: abscissa est caro vestra. Seges ingens doloris; medicinæ pharmacum invenire difficile. Mœror in familia, tristitia in domesticis, dolor in cognatis; sed præ omnibus in avo domino patricio, et in avia domina protospatharia. Undique gravia et tristia. Verum age, vir optime, qui et intelligentia abundas, et prudentia præstas, et plurimam ex multorum annorum usu adeptus es scientiam, tibi ipse medere, teipsum sana. Conjice, quæso, mentis oculos in universi contemplationem; respice ad antiquas ætates, a primo ipso parente nostro Adam, et vide ac recognosce, quis in lucem egressus in hoc sæculo permanserit, et non exorientis instar feni citius

⁴⁹ Consolatoria. ⁵⁰ Luc. II, 40.

Α τῆς γῆς ἕως ἄκρου γῆς τῆ σάλπιγγι τῶν θαυμάτων αὐτοῦ διαθρολλεῖσθαι. Μακάριος ὄντως εἶ, ἄνερ εὐσεβέστατε, ὅτι τοιοῦτου τετύχηκας ἀναδόχου· τρισμακάριός σου καὶ ὁ γόνος, ἔχων τὸν δεξάμενον τηλικοῦτον τῷ κλέει καὶ δυνάμει. Ἄλλ' ἴδοιμεν τὸν υἱὸν σου καὶ ὁμῶνυμον τοῦ ἁγίου Δημητρίου, εἴπερ συγκατέρχη, ἵνα, ὡς υἱὸν αὐτοῦ προσπτυξάμενοι, τὰ εἰκότα μὲν προσφθαγγώμεθα καὶ ἡμεῖς ὡς ἁμαρτωλοὶ, ἔχωμεν δὲ τὸ διήγημα καὶ εἰς ἑτέρους παρέμπειν. Δεῖ γὰρ τὰ κατὰ μὴ σιωπᾶσθαι, ἀλλὰ προκεῖσθαι τοῖς ἄλλοις εἰς πίστεως εὐσεβοῦς ἐναργῆ ὑποδείγματα.

IH'. — Σταυρακίῳ σπαθαρίῳ (18). [λε'.]

In obitu filii.

Β Τὴν μὲν αἰτίαν τῆς ταπεινῆς ἀπουσίας ἡμῶν ἤδη εἴπομεν· καὶ οὐ χρὴ τι πλέον ἀπολογεῖσθαι. Πῶς δὲ ἀρξόμεθα; ἢ τίς δύναμις ξευρεθεῖη εἰς τὸ συμβᾶν πάθος ταῖς τιμαῖς ὑμῶν ψυχαῖς; Καθάπερ γὰρ τις ἱατρὸς ἐπὶ δυσίατῳ νόσῳ ἐρχόμενος, ἀμηχανία περιίσταται, ὅπως ἐπιβάλῃ τὴν ἐγγείρησιν· οὕτως ἰλιγγιῶμεν, πῶς τὸν παρακλητικὸν λόγον ἐπὶ τῷ βαρυτάτῳ ὑμῶν πάθει προσενέγκασθαι. Ὡ τῆς συμφορᾶς! Ὡ τῆς συμβάσεως! ἤχητο ὑμῖν παῖς καλὸς καὶ ὠραῖος· αὐτὸς ὁ τὰς πρώτας μητρικὰς ὠδῖνας διαλύσας· δι' οὗ ὑμῖν τὸ τῶν γονέων ὄνομα κεχρημάτικεν· ἢ ἀρχὴ τῆς διαδοχῆς τοῦ γένους· ἢ ῥίζα τῆς τεκνοποιίας· ὁ ὄρηξ τῆς λογικῆς βλαστοφορίας· τὸ οἶονεῖ πρωτοφυεὺς ῥόδον τῆς πατρικῆς καρποφορίας. Καὶ τί ἂν εἴποιμι παριστῶν τὸ γόνου κάλλος; ἢ ὅτι τὸ παιδίον ἠῤῥανε καὶ προέκοπτεν ἡλικίᾳ καὶ συνέσει, καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτῷ, ὅσον ἐκ μικροῦ καὶ ἡμεῖς πεπειράμεθα; Πῶς τοῦνον τὸ τοιοῦτον καὶ τηλικοῦτον ἐκμηθὲν τῇ θανατικῇ μαχαίρᾳ, ἐξ αὐτῆς εἰπεῖν τῆς ὀσφύος ὑμῶν, οὐ κατεργάσειεν ἂν ἀπαραμύθητον ἄλγος ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν; ἢ τίς οὐ συμποτνιάσεται καὶ συναलगυνησεται ἐπὶ τῷ τεμνομένῳ διὰ ξίφους κατὰ τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ μελῶν ὡς ἐφ' ὑμῖν; Στενάξειαν δ' ἂν εἰκότως καὶ πατέρες, τοιοῦτου καλλίστου παιδὸς ἀποβολὴν θεώμενοι. Θρηνησειαν δ' ἂν καὶ μητέρες, τηλικοῦτου ὠραίου σπλάγχνου ἐκνομῆν προσδέλπουσαι. Τέμνηται γὰρ ἀληθῶς μέλος ὑμῶν. Ἐκκέκοπται σὰρξ ὑμῶν, τὸ ὀδονηρὸν πολὺ, τὸ θεραπευτικὸν φάρμακον δυσσεύρητον. Κατάρφεια ἐπὶ τῆς οἰκίας, ὀδύνη ἐπὶ τοὺς οἰκέτας, λύπη ἐπὶ τοὺς συγγενεῖς· μᾶλλον δὲ πρὸ τούτων ἐπὶ τὸν προπάτορα κύριον πατρικίον, καὶ τὴν προμήτορα κυρίαν πρωτοσπαθαρίαν. Πάντοθεν δεινὰ καὶ περίλυπα. Ἄλλὰ δεῦρό μοι, ἀνὴρ χρηστὲ, ὁ πολὺς ἐν συνέσει, ὁ σοφὸς ἐν φρονήσει, ὁ πλείστην συνειληχῶς ἐκ πολλῶν τῶν χρόνων τὴν γνῶσιν· σαυτὸν θεράπευσον· σαυτὸν ἴασαι. Ἐπιβάλε σου, παρακαλῶ, τὸν ὀφθαλμὸν τῆς διανοίας εἰς τὴν τῆς κτίσεως θεωρίαν· ἔμβλεψον εἰς ἀρχαίας γενεάς, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ προπάτορος ἡμῶν Ἀδάμ· καὶ ἴδε καὶ γυνῆ: τίς ἐν-

NOTÆ.

(18) Σταυρακίῳ Σπαθαρίῳ. Forte is Stauracius patricius, publici cursus logotheta, de quo multa

apud Theophanem ad annum 11 Irenes et deinceps.

έμεινε τῶν αἰῶνι τούτῳ εἰς φῶς ἔλθων, ἀλλ' οὐχὶ δίκην ἀνατέλλοντος χόρτου θάπτον ἐξήνθησε καὶ ἀπεξηράνθη διὰ θανάτου, ἢ ὡς ἐν ρέυματι ποταμιαίῳ, ὅτι τὸ μὲν ὑπεξῆλθε, τὸ δὲ ἀντισῆλθε, τοῦ κατὰ διαδοχὴν γένους μὴ ἴσταμένου, ἀλλὰ παρατρέχοντος καθ' ἑκάστην ἡμέραν· οὕτως οἱ γεννήσαντες τοὺς ἡμᾶς γεννήσαντας, καὶ οἱ ἐκείνων ἀνώτεροι· καὶ ἀναποδίζων ὁ λόγος εἰς τὴν καταρχὴν ἐλεύσεται· καὶ κατιῶν πάλιν εἰς τὴν συντέλειαν τοῦδε τοῦ παντός καταντήσει. Καὶ οὐκ ἔστιν ὅς ζήσεται, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον. Τὸ δὲ παρὸν, λειτουργία τις διωρισμένη, καὶ πραγματεία ἡμερήσιος· καὶ αὐτίκα εἰς τὰ οἰκεία ἐπανέλουσιν, τῆς τῶν ἐνθένδε, λέγω, πρὸς τὰ ἐκεῖσε μεταβάσεως. Πατριάρχαι, καὶ παρῆλθον· προφῆται, καὶ μετῆλθον· πατέρες καὶ μητέρες, καὶ ἀπεγένοντο· ἀδελφοὶ καὶ φίλοι καὶ συγγενεῖς, καὶ παρέδραμον. Τί δὲ βασιλεῖς; τί δὲ σατράπαι; τί δὲ ἄρχοντες; τί δὲ πᾶσα ἡλικία, καὶ πᾶν γένος ἀνθρώπου; Οὐχὶ πάντες ὑπὸ γῆν γεγονόσιν, καὶ γενήσονται μικρὸν ὕστερον ἐκ γῆς φύντες; Ἄλλ' ὡς τὸ ζητούμενον· ἵνα καλῶς τὰ ἐνταῦθα ἀμείψαντες, καὶ πρὸς τὸ βούλημα τοῦ πεποιηκότος Θεοῦ ἐμπολιτευσάμενοι, τοῦ ἐκεῖσε φοδερωτάτου κριτηρίου τὴν παράστασιν ἀκατάκριτον εὐρήσωμεν· ὅπερ τὸ ὑμέτερον τέκνον ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως εὐρατο καὶ ἐπιτετύχηκε. Μακάριος γάρ, φησὶν, ὁ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν ὀλιγόβιος, καὶ ὃν ὁ Κύριος ἐξελέξατο καὶ προσελάβετο ἐν πρώτῃ ἡλικίᾳ, μὴ πειράσθοντα τῶν μικρῶν ἀμαρτημάτων τοῦ τῆδε βίου.

Ἐξῆλθε καὶ ἀπῆλθεν ὁ κύριος Σωτήριχος φερωνύμως ἐν σωτηρίᾳ· ἤχου ἑορταζόντων καταξιούμενος, ἀγαλλιάσεως ἀνεκκαλήτου, συναριθμήσεως τῶν ἐν κόλποις Ἀβραάμ ἀναπαυομένων βρεφῶν ἁγίων· μηκέτι δουλεύων φθορᾷ καὶ σαρκί, αἰδιότητι συνῶν. Ἐντεῦθεν βουλόμεθά σε λαμβάνειν τὰς ἀφορμὰς τῆς παρηγορίας, ἐντεῦθεν τὰς παρακλήσεις. Γενοῦ δημιουργός εὐφροσύνης, καὶ θεραπευτής οὐ μόνον σαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς κυρίας τῆς σπαθαρίας, τῆς μάλιστα δεομένης ἰατρείας καὶ παρακλήσεως, διὰ τὸ μικρὸν περιπαθῆς· εἶτα καὶ τῶν λοιπῶν διαφερόντων σοι· ὡς ἐν δειχθῆς τὰ θεῖα πεπαιδευμένος, καὶ Θεοῦ νόμιμ κρατούμενος· καὶ εἰδῶς ποῦ ποτε ἀπῆει ὁ μεθιστάμενος· καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ σοῦ γλυκυτάτου τέκνου· ὅτι οὐκ εἰς θάνατον, οὐδὲ εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς Θεὸν τὸν τὰ πάντα ποιήσαντα· καὶ ὡς ἂν παραδειχθεῖς πατράσι, καὶ πᾶσι τοῖς γνωρίμοις καὶ συνειλεγμένοις ἐν τῇ κηδείᾳ, ὑπόδειγμα καλὸν, μετ' εὐχαριστίας καὶ σωφροσύνης διαφέρειν τὰς τῶν τέκνων ἀποβολὰς, καὶ μὴ ἀντιτείνειν Θεοῦ τοῖς προστάγμασιν.

10'. — Πρὸς τὸ κοινὸν τοῦ λαοῦ Ἀντισάρχου.
[λζ'.]

De Marciano apostata qui ad eo diverterat.

Γράμματα ἔδεξάμεθα παρὰ τῆς τιμιότητος ὑμῶν περὶ τοῦ μαθητοῦ ἡμῶν, τοῦ πάλαι ἀποδράσοντος, καὶ ἐν τοῖς αὐτόθι, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἀμαθίᾳ καὶ ἀνοσιότητι προσδεχθέντος, καὶ ἐν ἐνὶ ἄντρῳ οὐκ ἰδιόμοιον

A deflorerit, ac per mortem desiccatus sit : aut sicut in fluminis lapsu, quia pars una recessit, altera in locum successit, genere per successionem non subsistente, sed per dies singulos prætervolante, ita qui genitores nostros genuerunt, et his superiores : sursumque relegens ratio ad initium usque perveniet, et contra descendens ad universi finem progredietur : *Et non est qui vivet, ut scriptum est, et non videbit mortem* ⁵¹. Præsens vero status, munus quoddam est definitum, et diei unius negotiatio : tum deinde statim ad sua reditus ; ab his, inquam, ad illa commigratio. Patriarchæ olim, et transierunt : prophete, et abierunt : patres et matres, et esse desierunt : fratres et amici et propinqui, et prætervecti sunt. Quid porro reges? quid satrapæ? quid principes? quid ætas omnis et omne genus hominum? Nonne omnes sub terram ierunt? et paulo mox ibunt, cum ex terra orti sint? Sed hoc nimirum est quod quæritur; ut hanc vitam recte transigentes, et ex Dei conditoris nostri voluntate conversantes, apud formidolosissimum illud tribunal condemnationem declinemus : quod filius vester sine dubio ac certissimum consecutus est. Beatus enim, ait, inter natos mulierum, cui vita brevis est, et quem Dominus elegit et assumpsit in prima ætate, non tentatum amarum hujus vite peccatis.

Excessit et abiit dominus Soterichus, nomini suo congruenter, in salute; festum diem agentium sono dignus habitus, exultatione inexplicabili, aggregatus ad quiescentes in Abrahæ sinu sanctos infantes, carni et corruptioni non amplius serviens, fruens æternitate. Hinc argumenta consolationis, hinc doloris levamenta capere te volumus. Auctor esto lætitiæ et curator, non tui modo, sed domine quoque spathariæ, quæ curatione et solatio ob exiguam tolerantiam plurimum eget; ac reliquorum deinde tibi conjunctorum : ne ostendas te divinis imbutum, Deique legi obsequentem; necignarum quo tandem abierit qui migravit; ac tuus præsertim dulcissimus filius; quod non ad mortem, neque ad nihilum, sed ad vitam sempiternam, et ad Deum qui omnia creavit : atque ut eximio patribus, notisque omnibus funeris causa convocatis sis exemplo, ut cum gratiarum actione et moderate liberorum orbitates ferant, divinisque imperiis non repugnent.

XIX. — *Communi populi Antisarchensis* ⁵².

⁵¹ Psal. LXXVIII, 49. ⁵² F. Antisarchensis.

rum speluncam extruxit, ut hunc absolvere velimus. Et brevis est responsio. Marcianus discipulus noster, donec ad monasterium suum redeat, in quo renuntiationis suæ pacta Deo teste pepigit, ligatus damnatusque manebit, et communione, juxta divinos quos scripsit canones, indignus. Non enim a nobis intentata est comminatio, sed a Patribus Dei Spiritu afflatis. Hujus ergo salutem si amatis, hortamini ut ad sua redeat. Quem nos pœnitentia ductum, reversumque paternis visceribus excipere parati sumus, omniumque errorum veniam illi dare. Quem admodum enim fieri non potest, quin ovis a mandra sua avaleas et aberrans ferarum prædæ subjiciatur, sic a monasterio nefarie degressum sua sponte, et in loco quem Dominus non aspicit residentem, a dæmonibus capi necesse est. Illius ergo cella dæmonum est latebra, decipula animarum, schola mulierum, omnis nequitiae officina: quibuslibet verbis modisve, aut ipse, aut vos, quæ dicta sunt, dissimulare conemini. Quare si obtemperet et obtemperetis, præclare cum utrisque agetur, ut divinam indignationem minasque evadatis: sin minus, pervicaciæ vestræ fructus ob oculos cernetis. Benedictus autem a Domino sanctissimus episcopus, qui leges observat, et impium procul arcet. Neque enim ordinatione ullo modo dignus est, quamvis huc revertatur. Perspecta enim mihi ejus sunt omnia, supra quam ipsi, ut qui ejus pater fuerim.

νίας ἄξιός τὸ καθόλου, κἄν ἐνταῦθα ὑποστρέψῃ. Οἶδα γὰρ τὰ αὐτοῦ ὑπὲρ ἐκείνων αὐτὸν, πατὴρ αὐτοῦ γε-

XX. — *Pinuphio et Mari filiis.*

Ut redeant ad monasterium unde aufugerant.

Consilium erat ad vos non scribere, propterea quod secundæ litteræ vestræ cum prioribus non consentiebant. Priores quidem celerrimæ pœnitentiæ reditusque ab nos sponsonem continebant; posteriores vero abnuere vos et recusare ostendunt. Atque hoc et illud causando prætextitis, nec potius errorem vestrum veritatis studio fatemini, flentes ac dolentes ob ea quæ perperam commisistis. Si ergo vos pœnitet, residetque in vobis scintilla timoris Dei, excitans corda vestra ad promissiones et pacta, quæ Deo nobisque ad tremendum ejus tribunal, testibus angelis et fratribus universis, pacti estis, bene habet: neque huc aut illuc respexeritis; sed protinus abrupto quod dæmon injecit vinculo proprii sensus ac libertatis, quo vos decepit, ex cœnobio vox extrudens, et adducens ad loca, quæ Dominus non respicit. Quo enim pacto respiciat ad sanctorum ipsius mandatorum overisionem? Venite ad nos, venite, corde contrito atque humili sermone, ut diversam a pristina vitæ rationem ineatis. Prior enim læva fuit, quæ tacita sensim relaxatione ferociæ vestræ et contumaciæ, ad apostasiæ perniciem vos abripuit. Nos vero, peccatores licet, paternis visceribus vos excipimus, humilem animam nostram ad mortem usque exponentes, ut vestras et animi et corporis infirmi-

στήριον, ἀλλὰ ληστήριον παθῶν ἀναδειμαμένου· ἵνα τοῦτον λύσεις ἀξιώσωμεν. Καὶ σύντομος ἡ ἀπόκρισις· Μαρκιανὸς ὁ μαθητὴς ἡμῶν ἕως ἂν ὑποστρέψῃ ἐν τῷ οἰκείῳ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ τὰς συνθήκας ἔθετο ὑπὸ μάρτυρι Θεῷ τῆς ἀποταγῆς αὐτοῦ, ἔσται δεδεδεμένος καὶ κατακεκριμένος καὶ ἀνάξιός τῆς κοινωνίας, καθ' οὓς ἔγραψε θεοκελεύστους κανόνας. Οὐ γὰρ ἐξ ἡμῶν ἡ ἀπρητημένη ἀπειλή, ἀλλ' ἐκ θεοπνεύστων Πατέρων. Τοῦτον τοίνυν εἶπερ ἀγαπᾶτε σώζεσθαι, νοουθετήσατε ἀνθυπονοσῆσαι εἰς τὰ οἰκεία. Ὅν ἡμεῖς μεταμελοῦμεν, καὶ ὑποστρέφοντα, πατρικοῖς σπλάγγχοις ἔτοιμοί ἐσμεν ὑποδέξασθαι, καὶ συγχωρηῆσαι πάντα τὰ ἡμαρτημένα αὐτῷ. Ὡς γὰρ οὐκ ἔστι πρόβατον ἐκ τῆς ἰδίας μάνδρας ἀποσπασθὲν, καὶ ἀποπλανηθὲν, μὴ θηριάλωτον γενέσθαι· οὕτως τὸν ἀπὸ μοναστηρίου ἐξερχόμενον ἀνόμως ἐν τῷ οἰκείῳ θελήματι καὶ ἐν τύπῳ οὐ οὐκ ἐπισκοπεῖ ὁ Κύριος καθεζόμενον, μὴ ὑπὸ δαιμόνων ἀλῶναι. Τὸ οὖν κελλίον αὐτοῦ, φωλέος ἐστὶ δαιμόνων, ἀγρευτήριον, ψυχῶν, παιδευτήριον γυναικῶν, πάσης ἀνομίας ἐργαστήριον· κἄν ὁποῖός ἂν λόγος καὶ τρόπος, ἢ αὐτὸς ἡ ὑμεῖς μεθοδεύειν πειράσθε τὰ λεγόμενα. Εἰ οὖν ὑπακούει καὶ ὑπακούετε, εὖ ἂν ἔχοι ἀμφοτέροις φυγοῦσι τὰς θείας ὀργὰς καὶ ἀπειλάς· εἰ δὲ μὴ γε, ὄψεσθε ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν τοὺς τῆς παρακοῆς ὑμῶν καρπούς. Ὁ δὲ ἀγιώτατος ἐπίσκοπος εὐλογημένος ἔστιν ὑπὸ Κυρίου, τῆρῶν τοὺς νόμους, καὶ τὸν ἀνόσιον πόρρω που διώκων. Οὐ γὰρ χειροτο-

Κ'. — Πινουφίῳ καὶ Μάρῃ τέκνοις. [λη'.]

Οὐκ ἐβουλόμην ὑμῖν ἐπιστεῖλαι, διὰ τὸ τὰ δευτέρα γράμματα ὑμῶν μὴ συμφωνεῖν νοῖς προτέροις. Τὰ μὲν πρότερα ἐπαγγελίαν εἶχον ταχίστης μεταγνώσεως καὶ ἐλευσεως πρὸς ἡμᾶς· τὰ δὲ δευτερα, ἀνευσις καὶ ἀνατροπήν. Καὶ ὅτι ἐπαφορμίζεσθε τοῦτο καὶ ἐκαίνο· καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐν ἀληθείᾳ ὁμολογεῖτε τὸ πταῖσμα ὑμῶν, θρηνοῦντες καὶ μεταμελόμενοι, ἐφ' οἷς κακῶς πεπράχατε· Εἰ οὖν μετανοεῖτε, καὶ ἔστιν ἐν ὑμῖν σπινθήρ φόβου Θεοῦ, ἀνακαίωσον τὰς καρδίας ὑμῶν εἰς ἃς οὐδὲ κάτε ὁμολογίας καὶ συνθήκας Θεῷ τε καὶ ἡμῖν, ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος αὐτοῦ, ὑπὸ μάρτυσιν ἀγγέλοις καὶ πάσῃ τῇ ἀδελφότητι, εὖ ἂν ἔχοι· καὶ μὴδὲ ἐντεῦθεν μὴδὲ ἐντεῦθεν ἐπιβλέψῃσθε· ἀλλὰ συντόμως διαβρῆξαντες τὴν ἀπὸ τοῦ δαίμονος συμπλοκὴν τῆς προσπαθείας ὑμῶν καὶ ἰδιορυσμίας, ἢ πεπλάνηκεν ὑμᾶς ἐκβαλὼν τοῦ κοινοβίου, καὶ περιέγων ὑμᾶς εἰς τόπους οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ Κύριος (πῶς γὰρ ἂν καὶ ἐπισκοπήσῃ ἐπ' ἀθετήσει τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐντολῶν;) ἤκατε πρὸς ἡμᾶς, ἤκατε ἐν συντετριμμένη καρδίᾳ καὶ λόγῳ τετοπεινωμένῳ, πρὸς τὸ ἄλλον ὑμᾶς βίον ἀναλαβεῖσθαι ὑπὲρ τὸν πρότερον. Ὁ γὰρ πρότερος σκαιὸς ἦν ἐκ τῆς κατὰ μικρὸν χαννώσεως θρασύτητος ὑμῶν καὶ ἀντιλογίας, ὑπαγαγὼν ὑμᾶς αὐτῷ τῆς ἀποστασίας πτώμασι. Καὶ ἡμεῖς κἄν ἁμαρτωλοὶ ἐσμεν, ἀλλ' οὖν σπλάγγχοις πατρικοῖς προσδεξόμεθα ὑμᾶς, καὶ τὴν

ἐαυτῶν ταπεινὴν ψυχὴν μέχρι θανάτου ὑποτιθέμενοι, εἰς τὸ ἀναβαστάσαι ὑμῶν τὰ ἀσθενήματα κατὰ ψυχὴν τε καὶ σῶμα. Οὐ γὰρ ἐξ ὅτου ἀπωλισθήσασθε, ἐν ἀμεριμνίᾳ γεγόναμεν· ὡς περ οὐδὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἀλλὰ τριχομένην ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς τὴν καρδίαν· καὶ πρὸς τὸν Θεὸν αἴροντες φωνὴν ἡμῶν οἰκτρὰν καὶ βέβηλον, ἵνα ἀνθυπονοστήσῃ ὑμᾶς πρὸς τὴν μάνδραν ὑμῶν, ἐμπνεύσει λογισμοῦ μετανοίας. Καὶ ἔάνπερ οὕτως πράξοιτε, θεραπεύοιτε πάλιν τὸν Θεὸν καὶ ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Οὐ γὰρ ζητεῖ τὸν αὐτόν.

Ἐπιστρέψατε οὖν, ἐπιστρέψατε, πρὶν ἄφνω ἐπιστῆ ὑμῖν ὄλεθρος, καθὼς τῷ Πετρῶνι· καὶ εὐρεθῆτε κενὰ καὶ ἀνόνητα μεταμελόμενοι, ὅτε τῆς μεταμελείας κέρδος οὐδέν. Πού τοίνυν εἰσιν οἱ λόγοι σου, Πινοῦφι, καὶ σοῦ, Μάρη; μαρτυρίου ἀγῶνας ὑποδέχεσθαι διὰ τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν προσθυμεῖσθε· μᾶλλον δὲ διὰ τὴν σωτηρίαν τὴν δι' ὑπακοῆς· καὶ τοῦτο πολλὰ καὶ μικρά τις αὐρα ἐλθοῦσα, ἐβρίπιον ὑμῶν [f. ὑμᾶς], ὡς ἂν τινὰ ἀνέμην. Ἄναγνῆψατε, ἐπιβλέψατε εἰς Θεὸν, φοβήθητε ἀπὸ τῶν κριμάτων αὐτοῦ, καὶ ἐξ ὧν συνεπίστασθε πράξεων ὑμῶν· ὅτι ἐν ἐκείναις μόνον οὐκ ἀρκετὸς ὑμῖν πᾶς ὁ βίος εἰς μετανοίαν. Τί λοιπὸν προσθήκας ἁμαρτημάτων προστίθεσθε ἐπὶ ἁμαρτήμασι χαλεποῖς; Πρὸς δὲ τὸ γράψαι ἡμᾶς εἰς οὓς εἰρήκατε, ἀσμένως προσδεχθέντες καὶ ξενοδοχοῦμενοι ὑπ' αὐτῶν, τοῦτο μὲν οὐ ποιοῦμεν· οὐ γὰρ ἐξ ἡμῶν ἐξήλθετε διὰ λόγον ὑπακοῆς, ἵνα κρίνωμεν ἀξίους ὑποδοχῆς. Τοῦναντίον δὲ καταλογιζόμενοι, ὀριζόμεθα ὑμῖν οὕτως. Ἄφ' ἧς οὖν ἡμέρας δέξεσθε τὰ γράμματα, ἀποκινήσατε καταλαθόντες τὰ ἐνταῦθα. Εἰ δὲ ἀπειθοῦντες ἐπιμένητε, ὅπερ μὴ δῆψ ὁ Θεός, ὃ ἀπεύχομαι, ἐστὲ ἀκοινωνῆτοι, κατακεκριμένοι τε καὶ καταδενικισμένοι παρὰ ἀληθείᾳ δικαζούση, νεκρωμένοι τε τὴν ψυχὴν, καὶ ἐστερτημένοι τοῦ πνεύματος, καθὼς ὁ μέγας καὶ θεῖος Βασίλειος ἀπεφάνητο· ἀλλ' οὕτε οἱ ὑποδεχόμενοι ὑμᾶς, ἔξω κατακρίσεως εἰσιν, ὡς μὴ τοὺς θεῖους κανόνας φυλάττοντες.

KA'. — Συμειῶν μονάζοντι (19). [λδ'.]

De Josepho. depositio (Baron. an. 808, n. 14.)

Ἐγνωμεν, ὦ Πάτερ, καὶ διὰ τῶν προλαβόντων, οἷος καὶ ἡλικίος γέγονας πρὸς τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν· ἐν πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσι θλιβεροῖς ὀμαλίζων καὶ διευθετῶν πάντα πρὸς τὸ λυσιτελεῖν. Ἰσμεν δὲ καὶ νῦν περίλυπόν σε διὰ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ ἀδελφοῦ γεγενῆσθαι ἐν τοῖς περισταμένοις. Ἄλλὰ τί πάθωμεν; ὅτι ἐντολὴ Θεοῦ πρόκειται, καὶ κανόνες Πατρικοῖ· ἀπειργοντες ἡμᾶς ἐκ τῆς τοιαύτης κοινωνίας. Ὡς δὲ φθάσοι ἡ ταχεῖα ῥοπή σου, καὶ ἡ εἰλικρινής σου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς σχέσις. Ἴν' ὡς περ τινὰ τριχομίαν μεταγάγοις τὸν πειρασμόν, καὶ γαληνιάσης τὴν ταρχὴν τῶν εὐσεβῶν

⁵³ Ezéch. xxxiii, 11.

tates toleremus. Neque enim ex quo lapsi estis, sine cura fuimus et sollicitudine de vobis, sicut nec de aliis. Quin extabuit in nobis cor nostrum, miseramque ac profanam vocem nostram ad Deum tollimus, ut ad mandram vestram vos revocet, consilium inspirans pœnitentiæ. Quod ubi feceritis, Deum iterum et nos peccatores placabitis. Non enim quærit mortem peccatoris, sed ut convertatur, et vivat.

θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν

Revertimini ergo, revertimini, priusquam repente superveniat vobis interitus, sicut Petronio; et incassum et sine fructu dolere vos sentiat, quando pœnitentiæ lucrum nullum erit. Ubi vero sunt promissa tua, Pinuphi, et tua, Mares? martyrii certamina inire gisiebatis propter tenuitatem nostram, vel potius propter salutem quæ per obedientiam requiritur: idque frequenter: et parva quedam aura vos, velut stipulam, disturbavit. Expergiscimini, Deum respicite, judicia ejus pertimescite, vel ex vestris actionibus quarum conscii estis, quod ob eas solas tota vita non sufficiat ad pœnitentiam. Quid de cætero additamenta peccatorum gravibus peccatis adjecistis? Ut vero ad eos scribamus, quos significastis, quod benigne vos receperint, ut hospitio invitarent; id quidem minime fecimus: quia ex obedientie nutu a nobis non existis, ut hospitio dignos judicemus, sed contrarium prorsus sentientes, ita vobis edicimus: quo ex die litteras acceperitis, huc redire festinate. Quod si contumaces perstiteritis, quod non permittat Deus, quod execror, excommunicati estote, convicti et condemnati iudicio veritatis, mortui anima, et spiritu orbat, quemadmodum magnus ac divinus Basilius pronuntiavit: sed neque qui vos exceperint extra condemnationem sunt, ut qui divinos canones non observent.

XXI. Simeoni monacho.

(Baron. an. 808, n. 14.)

Et antea perspeximus, Pater, quis qualisque fuerit erga humilitatem nostram in omnibus adversis quæ nobis acciderunt, cum lenire ea studeres, et omnia dirigere in nostram utilitatem. Et nunc vehementer sollicitum te esse scimus ob fratris in re presentis professionem. Verum quid faciamus, cum exstat Dei mandatum, et Patrum canones arcentes nos a tali communione? Huc adsit velox propensio tua; sincerusque erga Deum et nos peccatores affectus; ut tanquam decumanum quemdam fluctum removeas tentationem, tranquillesque agitationem piorum dominorum nostrorum. Non enim adversus

NOTÆ.

(19) Συμειῶν. De multiplici Simeone Studita videtur Leonem Allatium in Diatriba de Simeonum scriptis, pag. 23. De Simeone porro manacho, Ni-

PATROL. GR. XCIX.

cepgori imperatoris consanguineo, sermo est non uno in loco apud Theophanem. Scripta autem est a Theodoro hæc epistola nomine Platonis.

31

illos nobis sermo est vitæ communionis, nec causa controversiæ : quin potius honor, veneratio, amor et congressus, prout res exigit : sed adversus illum qui præter jus fasque omne manifestum ex Domini sententia adulterum coronavit: qui ausus est tanti sceleris adjutor et assertor fieri coram universo mundo : quem Christus ipse deposuit duorum canonum reum, ut alios omittam : unius quidem qui nec epulari presbyterum in bigami nuptiis permittit ⁵³ (adulteri enim scribere non ausus est canon), quanto minus coronare ? alterius vero, quoniam qui in crimen aliquid lapsus sit, ac propterea excommunicatus, nisi intra annum pro reconciliatione sua pugnet, amplius admitti ejus vocem non licet ⁵⁴. Hic vero qui novem annos excesserat, insiliit in Ecclesiam. Si igitur hic innocens, multo magis adulter ipse ; si vero reus iste peccati, quis de eo ambigat, qui conjunxit, et in Spiritum sanctum blasphemavit, quin impurior sit et detestabilior ?

Hæc sunt, Pater sancte, quæ cor nostrum contrahunt, et timorem incutiunt. Hanc ob causam quod cum isto non communicarem, nec cum præcedente patriarcha, qui adultero communionem dabat : inclusi fuimus, ego quidem in eo ubi resides loco ; præpositus autem et reliqui Thessalonicam relegati. Sed denuo congregavit nos Deus precibus tuis : ac ne sic quidem temere nos adjunximus patriarchæ, nisi postquam fassus est nos recte fecisse. Si ergo, cum regnaret adulterium et canonum transgressio, metu minime dissimulavimus, Dei virtute freti, quomodo nunc, pio dominante imperio, unius presbyteri causa timidiores erimus, prodemusque cum aperto animæ periculo veritatem ? Nequaquam : sed ferenda nobis potius omnia usque ad mortem, quam ut cum eo communicemus, vel cum iis qui cum illo sacrificant : quoad privetur sacerdotio, quemadmodum sub priore patriarcha. Esto œconomus : cur etiam indigne sacris operatur ? Desiit esse Presbyter. Quod si hæc illis non placent, qui cum eo sacrificant, videbunt quomodo se gerent. Parcant tenuitati nostræ, qui acquiescimus, nihilque ad hunc usque diem locuti sumus : sed biennio nos toto continuimus, ex quo ingressi sunt ut pacatius hoc modo viveremus. Domini nostri sunt optimi sequestres et arbitri æquitatis, eorum fautores qui veritatem libere defendunt, sicut venerabili ore suo sæpe denuntiant. Ferant sacerdotes ut sacros homines decet, aut ipsi persuadebunt, aut illis persuadebitur. Sin horum nihil, sed ne mutire quidem nos ferendum putant ; Deus intuetur, quo major est nemo, cujus solius terror est formidabilis, et tribunal illud, cui sistemur omnes de omnibus judicandi. Cæterum oramus bonitatem tuam, et tanquam sacris vestigiis tuis advoluti obsecramus

A ἡμῶν δεσποτῶν. Οὐ γὰρ πρὸς αὐτοὺς ἡμῖν ὁ λόγος τῆς ἀκοινωνησίας· οὐδὲ ἡ αἰτία τῆς ἀμφισβήτησεως· μᾶλλον δὲ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκίνησις, ἡ φιλία καὶ ἡ ἔντευξις κατὰ τὸ ὀφειλόμενον· πρὸς δὲ τὸν ἀνόμως στεφανώσαντά τὸν μοιχεύσαντα κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου· πρὸς τὸν τολμήσαντα τηλικούτου κακοῦ ὑπευργὸν γενέσθαι καὶ βεβαιωτὴν ἐπὶ τοῦ κόσμου παντός, ὃν καθῆρεν αὐτὸς ὁ Χριστὸς, δυσὶ κανόνσιν ὑποπεσόντα, ἐπεὶ καὶ ἄλλοις· κατὰ μὲν τὸν πρῶτον, ὅτι οὐδὲ ἐστιαθῆναι εἰς διγαμοῦντος γάμον παραχωροῦντα τὸν πρεσβύτερον· εἰς γὰρ μοιχοῦ οὐδὲ ἐτόλμησεν ὁ κανὼν γράψαι, πόσῃ γε μᾶλλον στεφανῶσαι ; κατὰ δὲ τὸν δεύτερον, ὅτι τὸν ὑποπεσόντα ἐν τινὶ σφάλματι, καὶ διὰ τοῦτο ἀφορισθέντα ; εἰ μὴ ἐντὸς ἑνιαυτοῦ ἐπαγωνίζεσθαι τῇ οἰκείᾳ συστάσει, οὐκ ἐξὸν ἔστι φωνὴν αὐτοῦ προσδεχθῆναι. Ὁ δὲ ἐννέα χρόνους ὑπερβάς, εἰσπηδήσεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Εἰ οὖν οὗτος ἀνάτιος, πολλῶν μᾶλλον ὁ μοιχεύσας. Εἰ δὲ ἐκεῖνος ἐνοχος τῆς ἀμαρτίας, τίς ἀμφιβάλλει περὶ τοῦ συζεύξαντος καὶ ὁσσημῆσαντος κατὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὡς οὐχὶ ἐναγέστερος καὶ βεβηλωτέρος ;

Таυτά ἐστι, Πάτερ ἄγιε, τὰ φοβούμενα καὶ συστελλόμενα ἡμῶν τὴν καρδίαν. Καὶ διὰ ταῦτα πρὸς τὸ μὴ κοινωεῖν αὐτῷ τε καὶ τῷ προηγησαμένῳ πατριάρχει, ἐπὶ ἀν μετεδίδου τῷ μοιχεύσαντι· ἀπεκλείσθημεν, ἐγὼ μὲν ἐν ᾧ καθέζη τόπις· ὁ ἡγούμενος δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἐν Θεσσαλονικῇ ὑπερορισθέντες. Ἄλλ' ὁ Θεὸς πάλιν ἐπισυνήγαγεν ἡμᾶς εὐχὰς σου· καὶ οὐδ' οὕτως, ὡς ἔτυχεν, ἠνώθημεν τῷ πατριάρχει, εἰ μὴ ὡμολόγησε καλῶς ἡμᾶς πεποιτμέναι. Ἐὰν οὖν ὅτε ἡ μοιχεύσα ἦν, καὶ ἡ τῶν κανόνων παράβασις, οὐχ ὑπεστέλλημεν δυνάμει Θεοῦ· πῶς οὖν ἄρτι, ὅτε εὐσεβοῦσά ἐστιν ἡ βασιλεία, ἔνεκεν ἐνὸς πρεσβυτέρου ὑποσταλησόμεθα, καὶ προδώσομεν τὴν ἀλήθειαν, κινδυνεύοντες κατὰ ψυχὴν ; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ πάντα ἡμῖν φορητὰ μέχρι θανάτου, ἢ μετασχεῖν τῆς ἐκείνου κοινωνίας, καὶ τῶν ἐκείνου συλλειτουργούντων· ἕως ἂν παύσῃ ἱερουργίας, ὡσπερ ἐπὶ τοῦ προτέρου. Ἔστω οἰκονόμος· τί καὶ ἀναξίως ἱεουργεῖ ; Ἐξέλιπε πρεσβύτερος. Κι δὲ οὐδὲν δοκεῖ τοῖς συλλειτουργοῦσιν αὐτῷ, ὄψονται ἐφ' οἷς πράττουσι. Φείδονται τῆς ἡμῶν ταπεινώσεως, στεργόντων, καὶ μηδὲν ἕως τοῦ παρόντος λαλησάντων, ἀλλ' οἰκονομησάντων ἐν τοῖς δυσὶν ἔτεσι τούτοις, ἐξ ὅτου εἰσῆλθον [in ms. Reg. εἰσῆλθεν]· ἵνα οὕτως εἰρημικώτερον διεξέλθωμεν. Οἱ δεσπότες ἡμῶν οἱ ἀγαθοὶ, μεσίται καὶ κριταὶ τοῦ δικαίου· φιλεῖται τῶν παρῆρησιζομένων ἐν ἀληθείᾳ· ὡς αὐτὸ τὸ τίμιον αὐτῶν στόμα πολλάκις διαγορεύει. Ἐνέγκωσιν οἱ ἱερεῖς ἱερῶς, ἢ πείσουσιν, ἢ πεισθήσονται. Εἰ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ τὸ γρύξαι μόνον ἡμᾶς οὐκ ἀνεκτόν· Θεὸς ἐφορᾷ, οὐ μείζων οὐδέ τις· οὐ μόνος ὁ φόβος φοβερός, καὶ τὸ ἐκεῖ δικαστήριον, ᾧ πάντες παρασπῆσόμεθα εὐθυνόμενοι κατὰ πάντα. Ἄλλα δεόμεθά σου τῆς ἀγαθότητος, καὶ ὡς προκυλινδόμενοι τοῖς τιμίαις σου ἴχνεσι, παρακαλοῦμεν καὶ ἀντιβολοῦμεν ποιῆσαι ἔλεος μεθ' ἡμῶν,

⁵³ Conc. Neocæs. can. 7. ⁵⁴ Cod. Eocl. Afric., can. 70.

καὶ κοινὸν ὄφελος αὐτοῖς τε τοῖς εὐσεβέσιν ἡμῶν βασιλεῦσι, τῷ τε ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ, καὶ πάσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐ τῇ καθ' ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀνά πάσαν τὴν οἰκουμένην· ἵνα παύσῃ ὁ εἰς εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ μὴ παραχθῇ ἡ αὐτοῦ Ἐκκλησία. Εἰ δὲ μή γε, ἀλλὰ τό γε δεύτερον, τὸ ἐπιμεῖναι ἡμᾶς ἐν τῷ αὐτῷ ναθάπερ ἐν τοῖς δέκα ἔτεσι τούτοις. Οἱ γὰρ λοιποὶ, κἄν μυριοὶ ὦσιν, ἱεράρχαι καὶ ἱερεῖς καὶ ἡγούμενοι οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ, οὐ θαυμαστόν· ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ συνῆλθον τῷ μοιχεύσαντι· καὶ οὐδεὶς τι λελάληκε. Ταῦτα Θεὸς δι' ἡμῶν, καὶ εἰ τολμηρὸν εἰπεῖν, καὶ παρακαλεῖ, καὶ προσφθέγγεται, καὶ ὡς κελεύεις.

KB'. — Τῷ αὐτῷ. [μ',]

Καὶ πάλιν παρακαλεῖσαι σου τὴν πατρικὴν ἀγιοσύνην, καλὸν ἡγησάμεθα, ἐπιβαλέσθαι ἐαυτὴν πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον καὶ λυσιτελοῦν κράτιστα. Οὐ γὰρ πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς ἡμῶν δεσπότης ὁ λόγος τῆς ἀκοινωνησίας. οὐδὲ ἡ αἰτία τῆς ἀμφισβήτησεως, καθὰ προγεγράφαμεν· μᾶλλον δὲ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις, ἡ ὑπόπτωσις καὶ ἡ ἔντευξις κατὰ τὸ ὀφειλόμενον· πρὸς δὲ τὸν ἀνόμως στεφανώσαντα τὸν μοιχεύσαντα, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου· πρὸς τὴν τολμήσαντα τηλικούτου κακοῦ ὑπουργὸν γενέσθαι καὶ βεβαιωτῆν ἐπὶ τοῦ κόσμου παντός· Καὶ ἵνα ἐκδηλώτερον εἴῃ τὸ λεγόμενον οὐ πρὸς διδασχὴν, ἀλλὰ πρὸς ὑπόμνησιν αὐτῆν, εἰ κελεύεις, τὴν κατὰ τὴν στεφανικήν συναφειαν. ἱερὰν προσευχὴν παραθήσομεν· καὶ κατιδῶμεν ἐντεῦθεν, ὅπως ἐξ ἐναντίας αὐτῷ τῷ Χριστῷ, εἰ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν. ἀντεφθέγγετο καὶ ἀντεμαχέσαστο διὰ τοῦ ἐναγοῦς αὐτοῦ στόματος, ὁ ἀνένοχον ἐαυτὸν ἀποδεικνύς. Τοῦ Χριστοῦ γὰρ μοιχὸν ἀποκαλέσαντος τὸν ἀφιέντα τὴν νομίμως συναφθεῖσαν ἀνδρὶ γυναῖκα· μοιχεῖα δὲ, ὡς οἶσθα, τὸ χαλεπὸν ἁμάρτημα, καὶ ἰσοδύναμον φονέως, ἀβρένοφθόρου τε καὶ ἄλογομομένου, φαρμακοῦ τε καὶ εἰδωλολάτρου· κατὰ τὸν κανόνα τοῦ θεοῦ Βασιλείου· αὐτὸς τοῦτον τῷ θυσιαστηρίῳ παραστήσας, ἐν ἐπηκόῳ παντὸς τοῦ λαοῦ, ἐτόλμησε ῥῆξαι τὰς βεθλούς φωνὰς ἐκείνας· καὶ σκοπήσωμέν, Πάτερ, παρακαλῶ, τὸ φοβερὸν καὶ ἐκτοπον· ἔχει γὰρ οὕτως. « Αὐτὸς, Δέσποτα, ἐξαπὸστεῖλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου καὶ ἄρμωσον τῷ δούλῳ σου τὴν δούλην σου. Σύζηυξον αὐτοὺς ἐν ὁμοφροσύνῃ. Ἐνωσον αὐτοὺς εἰς σάρκα μίαν, οὐς εὐδόκησας συναφθῆναι ἀλλήλοις. Τίμιον τὸν γάμον ἀνάδειξον, ἀμίαντον αὐτῶν τὴν κοίτην διατήρησον, ἀκτιλίδωτον αὐτῶν τὴν συμβίωσιν διαμεῖναι εὐδόκησον. « Οὐκ ἄρα φρικτὸν καὶ ἀκουόμενον, καὶ ἐννοούμενον; πόσον ἐστὶν ἐνταῦθα ὑπολαβεῖν τὸν παροργισμὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ τοιαύτῃ βλασφημίᾳ, συνοργισθῆναι τε τοὺς ἁγίους ἀγγέλους ἐν ταῖς τηλικαύταις δυσφημίαις; ἢ πῶς οὐ παραυτίκα, ὡς τὸν Δαθὰν καὶ Ἀβειρῶν, ὑπέλαβεν ἡ γῆ χάνασα τὸν ὑψηγντὴν τοῦ ψεύδους, καὶ δεικνύντα τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸν Χριστὸν εἰς ἑναν-

A obtestamurque, ut misericordiam nobis impertias, et commune emolumentum tam piis imperatoribus nostris, quam patriarchæ sanctissimo, et Ecclesiæ universæ, non huic solum quæ apud nos est, sed quæ per totum orbem, ut unus se abdicet ad gloriam Dei, et non perturbetur ejus Ecclesia. Sin minus, at saltem hoc secundum ut maneamus nos in eodem statu, quo per decem hos annos. Nam de cæteris, quamvis innumerabiles sint episcopi, sacerdotes, et præpositi qui cum eo communicant, nihil mirandum, quando quidem iidem ipsi cum adultero consenserunt, et nemo quidquam locutus est. Hæc Deus per nos, licet audax sit dictum, et hortatur, et denuntiat, et sicut jubes.

XXII. — *Eidem* (20).

B Et iterum hortari paternam sanctitatem tuam optimum factu visum est, ut se ipsam excitet ad id quod communi bono atque utilitati conducit quam maxime. Non enim adversus pios dominos nostros nobis sermo est vitæ communionis, nec causa controversiæ, sicut jam scripsimus, potius autem honor, veneratio, et submissio, et congressus, prout res exigit: sed adversus illum qui præter jus fasque omne, manifestum ex Domini sententia adulterum coronavit: adversus cum qui ausus est tanti sceleris adjutor et assertor coram orbe universo fieri. Atque ut magis perspicuum fiat quod dicimus, ipsas, si placet, quæ in coronæ impositione usurpantur sacras preces, non docendi studio, sed memoriæ renovandæ causa, subjiciemus: ex quod vivere liceat, quemadmodum ex diametro Christo ipsi, quamvis dictu temerarium sit, repugnaverit, impuroque ore suo contradixerit, qui insontem se esse professus est. Cum enim Christus adulterum vocet eum, qui conjugem legitime viro conjunctam dimisit, adulteriumque, ut nosti, grave sit peccatum, par homicidæ, masculorum, brutorumque concubitori, venifico, atque idololatræ, juxta divini Basilii regulam⁵⁸; hunc iste ad altare producens, omni populo exaudiente, profatus illas voces proferre ausus est, consideremus quæso, Pater, quam horrenda res et absurda sit, sic enim illæ se habent: « Tu, Domine, mitte manum tuam de sancto habitaculo tuo, et famulam tuam famulo tuo conjunge. Connecte illos in mutua concordia, socia eos in carnem unam, quos tibi visum est inter se copulari, honorabiles nuptias redde: immaculatum eorum torum conserva: ipsorum contubernium intaminatum manere concede. » Annon igitur horribile est quod auditur, quodque cogitatur? Quantam æstimare est sancti Spiritus indignationem esse ob ejusmodi blasphemiam? quam vehementer succensere una omnes sanctos angelos ob tantam impietatem? et quomodo non protinus dehiscens terra absorpsit, velut Dathan et Abiron, promulgatorem mendacii, qui tenebras lumen dicat, qui Christum pugnantia loquentem facere conetur?

⁵⁸ Epist. ad Amphilocho., can. 7.

(20) Hæc quoque scripta est Platonis nomine. (Baron. ann. 808, n. 17.)

Prorsus enim quæcunque pronuntiat sacerdos, eadem Deus confirmare se, et rata habere denuntiat, ut magnus affirmat Dionysius. Verum ille longa patientia pertulit, ostium pœnitentiæ pandens tanti sceleris reo, istum deinde, pro eo quod flere ac lugere usque ad mortem debuit, et abominandus ac detestandus ad vindictæ divinæ exemplum apud posteros censeretur, rursus in Ecclesiam introire, et rursus sacerdotem esse propalam. Ergo, quasi præclarum aliquid patrasset, ingressus est: devictusque Christus, ut qui absurda, istius quidem ore, protulisset. Ac reliquum erat, ut res per publicum ejus sacerdotium tota Ecclesia nostra divulgaretur factumque omnes communi suffragio comprobarent.

Quid enim aliud futurum censemus? sed absit, et fortasse talia deinceps per improbam æmulationem fieri oporteat: coronentur adulteri, et qui coronant, quasi magnum aliquod facinus ediderint, multisque prodesse, et uniformes ritus inducere possint. Honorifice ab omnibus excipiantur. Sed absit: nec enim ille sacerdos; nec illi qui illum imitantur. Neque vere eum fallat quod imperator fuit qui adulterium commisit. Dei enim leges omnibus imperant, ut scriptum est⁵⁶. Nihilominus qui tam tetrum hoc facinus admisit, etiamnum iniquitatem, justitiam facere contendit; et, quod dici solet, se ipsum Præcursorem ac Baptista sanctiorem ostendere. Cum enim ille Herodem adulterum coarguerit, et pro veritate mortem oppetierit, iste Herodem alterum, similis adulterii reipsa compertum, et coronavit, et ad mortem usque complexus est: non quidem verbis, sed factis ipsis inclamans, erravisse Joannem Præcursorem, qui intempestive atque injuste reprehenderit, et mortuus sit. Sed absit. Ille enim legis defensor ac flagitii profligator; iste vero divinorum mysteriorum conculcator, et illegitimæ conjunctionis copulator et obsignator. Et ille quidem clamat vel mortuus: *Non licet, tibi habere uxorem Philippi fratris tui*⁵⁷: et in Herodis persona orbi universo denuntiat, ne quisquam in posterum tale quid audeat. Iste autem Herodi alteri ad hunc usque diem contra vociferatur ipsis rebus: *Licet tibi conjugem habere Theodotam mœcham: et in ejus persona, hominibus, ut perpetuo mœchentur, aperte præcipit, atque ut sacerdotes sint qui tales coronant.*

O temerarium cor! O contemptum judiciorum Dei! Quin universi potius redarguant hoc facinus, seque ab isto homine, vel cibo tenuis atque congressu separant, nisi peccatum post omnimodam sacerdotii privationem confiteatur? Propterea pietatem vestram, et attentum, pro sacri habitus ratione, disciplinæ studium obtestamur, ut verba hæc ad piorum dominorum aures perferatis. Confidimus enim, si hunc, sanctissimo patriarcha nostro approbante, represserint, fore ut applaudant angeli,

⁵⁶ Rom. xiii. 2 seqq. ⁵⁷ Marc. vi, 16.

τιολογίαν περιπεσεῖν πειρώμενον; Πάντως γὰρ δεῖ ὁ ἱερεὺς ὑποφαίνειν, ταῦτα καὶ θεὸς κυροῦν ἐπαγγέλλεται, κατὰ τὸν μέγαν Διονύσιον. Ἄλλὰ μακροθυμῶν ἦνεγκεν, ὑπανομίγων θύραν μετανοίας τῷ ἐνόχῳ τῆς ἁμαρτίας, εἴτα ἀντὶ τοῦ κλαίειν καὶ πενθεῖν τὸν τοιοῦτον μέχρι θανάτου, ἀπόπτυστόν τε εἶναι καὶ ἀποτρόπαιον εἰς ὑπόδειγμα ταῖς μετέπειτα γενεαῖς, θείας ζηλοτυπίας· πάλιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰσελθεῖν, καὶ πάλιν ὑπάργειν ἱερέα ἀναφανδόν. Οὐκοῦν ὡς καλόν τι πεπραχώς εἰσελήλυθε· καὶ Χριστὸς ἡττηται, κατ' αὐτὸν παραλόγως διαγορεύων. Καὶ δεόν διὰ τῆς ἐν τῷ κοινῷ ἱερουργίας αὐτοῦ, διαδοθῆναι εἰς πᾶσαν τὴν καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν, καὶ συγκατανεῦσαι πάντας ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ ἔργῳ.

Τί γὰρ ἄλλο καὶ οὐ τοῦτο γενήσεται; Ἄλλὰ μὴ γένοιτο. Δεῖ δὲ τάχα ἐκ παρακλήλου ἀπὸ τοῦ δεῦρο τὸ τοιοῦτον γίνεσθαι· καὶ στεφανοῦσθωσαν μοιχοί, καὶ οἱ στεφανοῦντες, ὡς μέγα τι κατωρθωκότες, καὶ τοὺς πολλοὺς ὠφελεῖν, καὶ ἐνάγειν εἰς ὁμοτροπίαν δυνάμενοι. Ἀσπαζέσθωσαν ὑπὸ τῶν πολλῶν. Ἄλλὰ μὴ γένοιτο· οὔτε γὰρ ἐκεῖνος ἱερεὺς, οὔτε οἱ ἐκεῖνον μιμούμενοι. Μὴ γὰρ ἐν ἐκείνῳ ἀπατάσθω, ὅτι βασιλεὺς ἦν ὁ μοῦχεύσας. Ἀρχοῦσι γὰρ οἱ τοῦ θεοῦ νόμοι πάντων, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἄλλ' ὁμως τοῦτο δρᾶσας τὸ παγχάλεπον, εἴτι φιλονεικεῖ τὴν ἀνομίαν δικαιοσύνην γνωρίσαι· καὶ τὸ δὴ λεγόμενον, ἀποδείξει αὐτὸν τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ ὁσιώτερον. Ἐκεῖνου γὰρ ἐλέγχοντος τὴν Ἠρώδου μοιχείαν, καὶ ὑπὲρ ἀληθείας θνήσκοντος· οὗτος τὸν δεύτερον. Ἠρώδην ὡς ἀληθῶς τῇ ὁμοτροπίᾳ μοιχεύει δειδειγμένον, καὶ ἐστεφάνωσε, καὶ κατησπάσατο μέχρι θανάτου· λόγους μὲν οὐ, αὐτοῖς δὲ ἔργοις φηγογόμενος, ὡς πεπλάνηται Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἀκαίρων, καὶ ἀνόμως διελεγέσας καὶ ἀποθανών. Ἄλλὰ μὴ γένοιτο· ὁ μὲν γὰρ τοῦ νόμου ὑπερασπιστής, καὶ τοῦ μύσου ἐλεγκτής· ὁ δὲ τῶν θείων μυστηρίων καταπατητής, καὶ τῆς ἀθέσμου συμπλοκῆς συνάπτῃς καὶ κατασφαγιστής. Καὶ ὁ μὲν καὶ θανάτου βῶ· *Ὅσα ἐξέστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου. Κάν τῷ Ἠρώδου προσώπῳ ἐμδοῦ πάση τῇ οἰκουμένῃ, μηκέτι τοιοῦτον τολμηθῆναι.* Ὁ δὲ ἕως τοῦ νῦν αὐτοῖς ἔργοις ἀντικρῶς κράζει τῷ δευτέρῳ Ἠρώδῃ· *Ἐξέστί σοι ἔχειν γυναῖκα Θεοδότην τὴν μαχλώσαν· κάν τῷ αὐτοῦ προσώπῳ διαρρήδην προστάσει ἕως τοῦ αἰῶνος μοιχεύειν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοὺς τοιοῦτους στεφανοῦντας εἶναι ἱερέας.*

Ὁ τολμηρᾶς καρδίας! Ὁ καταφρονήσεως Θεοῦ κριμάτων! Διὰ τί μὴ μᾶλλον ἕκαστος καταγορεύει τῆς ὑποθέσεως, καὶ διατέλλεται τοῦ τοιοῦτου, καὶ μέχρι βρώσεως, εἴτ' οὖν συντυχίας, εἰ μὴ ἐξαγορεύει τὴν ἁμαρτίαν μετὰ τὸ παντάπασιν εἴργεσθαι αὐτὸν ἐκ πάσης ἱερουργίας; Ἄλλὰ διὰ τοῦτο δεόμεθά σου τῆς θεοσεβείας, καὶ τῆς κατὰ τὸ ἱερὸν σχῆμα ἀκριβείας, ἐνηχησαὶ εἰς τὰ ὠτα τῶν εὐσεβῶν ἡμῶν δεσποτῶν τοὺς τοιοῦτους λόγους. Πιστεύομεν γὰρ ὅτι εἰ τοῦτον παραστῆλωσι σὺν εὐδοκίᾳ τοῦ ἀγιωτάτου

ἡμῶν πατριάρχου, ἐπικροτῆσαι ἔχουσιν ἄγγελοι· **A** ἀνευφημήσουσι πάντες οἱ ἅγιοι· εὐφρανθήσεται δὲ καὶ πᾶσα ἡ Ἐκκλησία· γενήσεται δὲ καὶ τῷ κράτει αὐτῶν θείας ἀνωθεν ἐπικουρίας προσθήκη πολλή, ἐν τε προσλήψει ἐχθρῶν τε καὶ πολεμίων, καὶ ἐν εἰρηναίᾳ καὶ μακροτημέρῳ αὐτῶν ζωῇ. Ποῦ δὲ καὶ θήσομεν. Πάτερ ἅγιε, τοὺς ἱεροὺς κανόνας εἴργοντας αὐτὸν τοῦ ἱερατείου; τὸν μὲν πρῶτον μὴ παραχωροῦντα μηδὲ εἰς διγαμοῦντος γάμον ἐστιαθῆναι προσβύτερον, καίπερ ὄντος ἐκ Θεοῦ παρακεχωρημένου ὅτι δὲ εἰς τὸν ἀποκίρυκτον καὶ μοιχιδὸν ὄλαις τριάκοντα ἡμέραις εὐώχησας· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ὅτι καὶ τοὺς νιαητικὸς ἐπὶ τῇ παρθενίᾳ στεφάνους ἐπιτέθεικε τοῖς μοιχοῖς καὶ ἀκαθάρτοις· τίνος εἴη ἄξιος; μικρὸν τάχα ἢ καθαίρεσις [al. ἢ καθαιρέσεως]; Εἰ δὲ τοῦτο ἀνεκδίκητον, παίγνια τὰ θεῖα, καὶ ἔωλοι οἱ κανόνες. Κατὰ δὲ τὸν δεύτερον πάλιν **B** κανόνα, ὅτι ὁ ὑποπεσὼν ἐν τινι σφάλματι, καὶ διὰ τοῦτο ἀφορισθεὶς, εἰ μὴ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἐπαγωνίσεται τῇ οἰκείᾳ συστάσει, οὐκ ἐξὸν ἐτι φωνῆν αὐτοῦ προσδεχθῆναι. Ὁ δὲ ἐννέα χρόνους ὑπερβάς, εἰσεπήδησεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Εἰ δὲ λέγοι, παρὰ τοῦ προηγουμένου λαβεῖν τὴν ἐπιτροπὴν, καὶ ἀνέγκλητον εἶναι τὴν ὑπόθεσιν· τί δήποτε οὐχ ὁ ἐπιτρέψας αὐτοῦργησε στεφανώσας; Ἔστι γὰρ πάντως πατριάρχεις βασιλεῖς στεφανοῦν, οὐχ ἱερέα τινά. Οὐ γὰρ πώποτε γεγένηται. Ἀλλὰ δῆλον ὅτι κινδύνου αὐτῷ κειμένου εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχιερωσύνην καθαιρέσεως εὐρῶν τοσοῦτον προθυμούμενον (ἦν γὰρ συναυλιζόμενος εἰς τὰ βασίλεια), παρεπέμφεν εἰς τὸ ἐκείνου πρόσωπον τὸν κίνδυνον· εἴπερ καὶ ἀληθὲς ὅτι καὶ ἐπέτρεψεν· οὐ γὰρ πιστεύομεν, **C** ὑμῖν τε καὶ ἄλλοις πολλοῖς πεπληροφορηκῶς [f. πεπληροφορηκόσιν]. Εἰ δὲ πάλιν λέγοι μὴ εἶναι ἀφορισμένους ὑπὸ τοῦ προηγησαμένου, τί δήποτε οὐκ ἐλειτούργη; ἐν τοῖς ἐννέα ἔτεσι; τί δήποτε ὑπὸ συνόδου, ὡς λέγει, νῦν λέλυται; Δῆλον ὅτι ὁ δεδεμένος λέλυται, οὐχ ὁ ἄδετος. Ὡστε ἑαυτῷ περιπίπτει κἀνταῦθα εἰργμένος εἶναι, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐντὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ, κατὰ τὸν κανόνα, ὑπέδειξεν ἑαυτὸν ἄθῶον, καὶ ἔλαβε τὴν λύσιν ἐμφανῶς. Εἴπερ ἦν λύσις τῷ ὀλοδουσίᾳ, κἀν μυρίους παριστᾶ ψευδομάρτυρας.

Ταῦτά ἐστι, Πάτερ ἅγιε, τὰ φοβοῦντα καὶ συστέλλοντα ἡμῶν τὴν καρδίαν. Καὶ διὰ ταῦτα πρὸς τὸ μὴ κοινωνῆσαι αὐνῷ τε καὶ τῷ προηγησαμένῳ πατριάρχῃ, ἐπὶν μετεδίδου τῷ μοιχεύσαντι· ἀπεκλείσθημεν, **D** ἐγὼ ἐν ᾧ καθέζη τόπω, ὁ ἡγούμενος τε καὶ οἱ λοιποὶ σὺν τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ ὑπερορισθέντες. Ἀλλ' ὁ Θεὸς πάλιν ἐπισυνήγαγεν ἡμᾶς εὐχαίς σου· καὶ οὕτως ὡς ἔτχεν ἠνώθημεν τῷ πατριάρχῃ, εἰ μὴ ὠμολόγησε καλῶς ἡμᾶς πεποιηκῆναι. Ἐάν οὖν οὐδ' ὅτε ἡ μοιχεία ἦν, καὶ ἡ τῶν κανόνων παράβασις, οὐχ ὑπεστάλημεν δυνάμει Θεοῦ· πῶς οὖν ἄρτι ὅτε εὐσεβοῦσά ἐστιν ἡ βασιλεία, ἔνεκεν ἐνὸς πρεσβυτέρου καθηρημένου ὑποσταλησόμεθα, καὶ προδώσομεν τὴν ἀληθειαν, κινδυνεύοντες κατὰ ψυ-

collaudent omnes sancti, exsultet Ecclesia universa : ipsorum autem imperio magnum auxilii caelestis incrementum accedat : tum adversariorum et hostium comprehensio, et tranquillae diuturnaeque vitae eorum felicitas. Quonam autem loco censebimus, Pater sancte, sacros canones, qui sacerdotio illum arcent? ac priorem quidem illum qui nec epulari presbyterum permittit in bigami nuptiis quamvis licitae illae sint et a Deo permittuntur⁵⁸. Quod vero iste non in licitis nuptiis, sed in vetitis et adulterinis totos triginta dies epulatus sit; neque hoc tantum, sed adulteris atque impuris victrices coronas virginitatis imposuerit, qua poena dignus est? an minori id maneat, ludicra jam sunt divina, et inanes ac frivoli canones. Alterum deinde, quod rursus sancitum sit, ejus, qui in crimen aliquod lapsus, ac propterea excommunicatus sit, nisi intra annum reconciliari contendat, vocem admitti postea nefas esse⁵⁹. Iste vero, qui novem excessit annos, in Ecclesiam insillit.

Quod si dicat se a praesule suo mandatum accepisse, ideoque culpa in hoc negotio vacare, quidni ergo qui jusserat, ipsemet coronavit? Mos enim plane est ut imperatores coronent patriarcham, non sacerdos quilibet : neque enim istud unquam factum fuit. Sed perspicuum est, cum periculum ipsi impenderet ne archiepiscopatu ipso dejectus privaretur : et hunc promptum animo paratumque nactus esset (in aula enim versabatur) discrimen in ejus caput transtulisse; si quidem verum est illum demandasse : nec enim credimus : vobis aliisque plurimis contrarium persuadentibus. Quod si rursus dicat se ab illo tum praesule excommunicatum non fuisse, cur ergo novem annorum spatio non sacrificavit; cur a synodo, ut ait, nunc est absolutus? Sane, qui vinculus is solutus est, non qui vinculus non esset. Quocirca secum ipse pugnat, et constrictum teneri se hinc ostendit, quod non intra anni spatium, ut canon jubet, insonem se exhibuerit, absolutionemque palam susceperit. Si modo absolutus fuit omnifex parte irrelitus, quamvis falsos testes mille producat.

Hæc sunt, Pater sancte, quæ terrorem incutiunt, et cor nostrum dolore contrahunt. Ac, propterea quod cum isto non communicaremus, neque cum præcedente patriarcha, qui adultero communionem impertiebat; ego quidem inclusus fui in quo resides loco, præpositus autem et reliqui cum archiepiscopo Thessalonicam relegati. Sed Deus nos iterum precibus tuis congregavit. Ac ne sic quidem temere nos adjunximus patriarchæ, nisi postquam fassus est recte nos fecisse. Si ergo, cum regnaret adulterium et canonum transgressio, metu minime dissimulavimus Dei virtute freti, quomodo nunc, pio dominante imperio, propter presbyterum unum, cumque depositum, timidiores erimus, veritatem-

⁵⁸ Jac. 1, 17. ⁵⁹ Cod. Eccl. Afric., can. 70.

que cum aperto animæ periculo prodemus? Nequaquam. Quin ferenda nobis omnia usque ad mortem, potius quam cum eo communicemus, vel cum iis, qui cum ipso sacrificant; quoad sacerdotio, sicut sub priore patriarcha, privetur. Quanquam posterioris causa deterior est. Nam prior ne semel quidem cum illo sacra fecit: et tum quidem in consortio venire absurdum erat: minus tamen malum. Istic vero proposita notis est sacerdotii abrogatio, si una sacrificemus. Esto œconomus: cur etiam indigne sacris operatur? desiit esse presbyter.

Quod si hæc illis non placent, qui cum eo sacrificant, videbunt quidnam acturi sint. Parcant tenentati nostræ, qui non provocamus, et ad hunc usque diem nihil locuti sumus, sed biennio nos toto continuimus, ex quo ingressi sunt, pacatus hoc modo viveremus. Domini nostri optimi sequestres sunt atque arbitri æquitatis, factores eorum qui veritatem libere defendunt, sicut ex venerabili ipsorum ore sæpius auditum est. Ferant sacerdotes ut sacros homines decet: aut persuadebunt ipsi, aut ipsis persuadebitur. Sin horum nihil, sed ne mutire quidem nos ferendum putant; Deus intuetur, quo nemo est major, cuius solius est formidabilis terror et tribunal illud, cui sistemur omnes de omnibus judicandi. Cæterum bonitatem tuam oramus et tanquam venerandis vestigiis tuis advoluti obsecramus atque obtestamur, ut misericordiam nobis impertias, et commune emolumentum laici piis imperatoribus nostris, quam patriarchæ sanctissimo, et Ecclesiæ universæ, non huic solum quæ apud nos est, sed quæ per totum orbem; et abdicet se unus ad gloriam Dei, et non turbetur ejus Ecclesia: sin minus, at saltem hoc secundum, ut maneamus nos in eodem statu, quo per decem hos annos. Nam de cæteris, quamvis innumerabiles sint episcopi, et sacerdotes, et præpositi, qui cum eo communicant; nihil mirandum, quandoquidem iidem ipsi cum adultero versabantur, et nemo quidem locutus est. Hæc Deus per nos, licet audax sit dictum, et admonet et denuntiat, et quasi jubet.

XXII. — *Eidem.*

Scripta nomine Josephi archiepisc. Thessalonicensis. Ostendit falso accusari se, quasi episcopatum invaserit. (Baron an.808, n. 18.)

In his quæ nobis, Pater sancte, significasti nihil molestius fuit: quam quod nolint pii Domini nostri nos de more accedere, dignarique veneranda ipsorum adoratione, et propempticas ac votivas, ut cæteri faciunt, in eorum discessu voces reddere. Sed non semper hoc ad humiliationem nostram faciet placabile et injuriarum immemor, Christianique æmulum cor eorum: quippe quod hostibus ipsis reconcillari novit: nedum ut nos rejiciat, qui sincero corde illos colimus et amamus. Belle autem

Α χην; οὐλαμῶς. Ἀλλὰ πάντα ἡμῖν φορητὰ μέχρι θανάτου, ἢ μετασχεῖν τῆς ἐκείνου κοινωνίας, καὶ τῶν ἐκείνου συλλειτουργούντων. ἕως ἐν τούτῳ τῆς ἱερωσύνης ὡσπερ ἐπὶ τοῦ προτέρου· καίτερον ὅπως χυλακωτέρου τοῦ δευτέρου. Οὐδὲ γὰρ συνειτοίρησεν κτεῖν καθάπερ ὁ προηγούμενος. Καὶ ἐκεῖ μὲν συνελθὲν ἄποστολ' ἦν. Πλὴν οὐ τοσοῦτον κακόν. Ὅδε δὲ καθαιρεῖται ἡμῶν τῆς ἱερωσύνης, ἐὼν συλλειτουργήσωμεν. Ἐστὸς οἰκονόμος· τί καὶ ἀναξίως συλλειτουργοῦν; ἰερεῖται προτέριος.

Εἰ δὲ οὐδὲν δοκεῖ τοῖς συλλειτουργοῦσιν αὐτῷ, δέονται ἐπ' οἷς κρῖνται· φείσονται ἡμῶν τῆς ταπεινώσεως, στεργόντων, ἀλλ' οἰκονομησάντων ἐν τοῖς ὄμοις ἔσται τούτοις, ἐξ ὅτου εἰσῆλθον [ms. Reg. εἰσῆλθεν]. Ἐν οὕτως εἰρηκώτερον διεξέλθωμεν. Οἱ δεσπότες ἡμῶν οἱ ἀγαθοὶ μεσίται καὶ κριταὶ τοῦ δικαίου, εὐλθεται τῶν παρῆρησιαζομένων ἐν ἀληθείᾳ, ὡς αὐτὸ τὸ τίμιον αὐτῶν στόμα πολλὰκις διαγορεύει. Ἐνέγκωσιν οἱ ἱερεῖς ἱερωῶς, ἢ πείσουσιν, ἢ κεισθήσονται. Εἰ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ τὸ γρῦξαι ἡμᾶς μόνον οὐκ ἀνεκτόν· Θεὸς ἐροῦσ' οὐ μείζων οὐδεὶς, οὐ μόνος ὁ εὐδὸς φοβερός, καὶ τὸ ἐκεῖθεν δικαστήριον, ᾧ πάντες παρατησόμεθο εὐθυνόμενοι κατὰ πάντα. Ἀλλὰ δεόμεθ' αὐτοῦ τῆς ἀγαθότητος, καὶ ὡς προκυλινοῦμενοι τοῖς τιμίαις σου ἴχνεσι παρακαλοῦμεν καὶ ἀντιβολοῦμεν, ποιήσαι ἔλεος μεθ' ἡμῶν, καὶ κοινὸν ὄφελος αὐτοῖς τε νοῖς εὐσεβῶν ἡμῶν βασιλευσῶν, τῷ τε ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ, καὶ πάσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ· οὐ τῇ καθ' ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· ἵνα παύσῃ ὁ εἰς εἰς ὄξεν Θεοῦ, καὶ μὴ ταρτηθῇ ἡ αὐτοῦ Ἐκκλησία· εἰ δὲ μή γε, ἀλλὰ τὸ γε δεύτερον τὸ ἐπιμεῖναι ἡμᾶς ἐν τῷ αὐτῷ, καθάπερ ἐν τοῖς δεκα ἔσται νοῦτοις. Οἱ γὰρ λοιποὶ καὶ μυριοὶ ὄσιν ἱεράρχαι, καὶ ἱερεῖς, καὶ ἡγοῦμενοι, κοινωνοῦντες αὐτῷ, οὐ θαυμαστόν· ἐπεὶ αὐτοὶ καὶ συνῆλθον τῷ μοιχεύσαντι· καὶ οὐδεὶς τι λελάληκε. Ταῦτα Θεὸς δι' ἡμῶν, εἰ καὶ τολμηρὸν εἶπεν, καὶ παρακαλεῖ, καὶ προσθέγγεται, καὶ ὡς κλεῦει (19').

ΚΓ'. — Τῷ αὐτῷ. [μα'.]

Οὐδὲν ὦν δεδῆλωκας ἡμῖν τὸ παρὸν, ἅγιε Πάτερ, λυπηρὸν, ὅσον τὸ μὴ θέλειν τοὺς εὐσεβεῖς ἡμῶν δεσπότες ἔλθειν ἡμᾶς κατὰ τὸ σύνθηες, καὶ ἀξιοθῆναι τῆς τιμᾶς αὐτῶν προσκυνήσεως, καὶ τοὺς προπεμπτικούς καὶ εὐκτηρίους, ὡς πᾶς τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὴν ἔξοδον αὐτῶν ἀποδοῦναι λόγους. Ἀλλ' οὐ πάντως ἢ εὐμελικτος καὶ ἀμνησικακος καὶ Χριστομίμητος αὐτῶν καρδίᾳ τοῦτο ὅλον ποιήσειεν εἰς τὴν ἡμετέραν ταπεινώσιν· ἐπεὶ καὶ τοῖς ἐχθροῖς οἶδε διαλλάττεσθαι, οὐχὶ δὲ ἡμᾶς τοὺς ἀληθινῇ καρδίᾳ

NOTÆ.

(19') Sic legendum videtur et in fine epist. 21 supra.

φιλοῦντας καὶ σέβοντας αὐτούς. Ἄριστα δὲ ὑπέβαλεν ἡ ἀγιωσύνη σου τὰς τῆς εὐτελείας ἡμῶν ἀποκρίσεις ἐν ταῖς ἱεραῖς αὐτῶν ἀκοαῖς· καὶ ὅτι κατένευσαν, τῆς αὐτῶν εἶη μεγαλόφρονος θεοσυνασίας· καὶ γὰρ ἔρασαν τὰ θεῖα κρίνειν εὐθυδόλως, ὡς σοφίας μεμεστωμένοι, καὶ γνώσεως Θεοῦ ἀνάπλεοι. Καλεῖται δὲ ἱερῶν τίνος χάριν ἐπιδεδώκαμεν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἐραρχίαν, ἐγνωσμένου ὄντος τοῦ σφάλματος. Καὶ πρὸς τοῦτο μετ' αἰδοῦς ἀποκρινόμεθα, ὅτι ὅσον τὸ καθ' ἡμᾶς, οὐκ ἐβουλόμεθα, τὸ μὲν διὰ τὸ ἐπικίνδυνον τοῦ ἀξιώματος, τὸ δὲ δι' αὐτὸ ἤδη τὸ λεγόμενον τοῦ οἰκονομοῦ. Ἐπεὶ δὲ ἐλήλυθαν οἱ Θεσσαλονικεῖς, ἰκετεύοντες ὡς ἐκ πάσης τῆς πόλεως, οἱ τε δεσπότηαι ἡμῶν οἱ ἀγαθοὶ συνεπιτιθέμενοι τῷ ψηφίσματι· ὁσος ἡμῖν ἐγένετο μὴ ὑπακοῦσαι, καὶ ἀντιφύρεσθαι Θεῷ τε καὶ τοῖς εὐσεβέσιν ἡμῶν δεσπότηαι· λογισάμενοι δὲ δυνατός [f. δυνατόν] ἔστιν, ἦνικα ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων ἢ χειροτονία γίνεται, φυγεῖν τὸν προειρημένον κίνδυνον. Πρὸς γὰρ τὸ μετὰ ταῦτα· τὸ μὲν ὅτι πῶς τῶν ἐνταῦθα ἀποικίζετα· τὸ δὲ ὅτι ἐγὼ χωρεῖ καὶ ἐπιδημοῦντα φυλάττεσθαι κατὰ πολλοὺς τρόπους. Εἴτα ὅτι καὶ θάνατοι συμβαίνουσιν, καὶ ἐκ μέσου γίνεται τὸ σκάνδαλον· ὡσπερ καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν τῶν ταπεινῶν ὡδε καθημένων συνέδη, διαφυλαχθῆναι ἕως τοῦ παρόντος, οἰκονομίᾳ χωρμένων. Δεῖ γὰρ, ἐφ' ὅσον οἷόν τε, ὑποχωρεῖν τοὺς πειρασμοὺς, ἄλλως τε καὶ μὴ ἐπισκοπῆς ἔχόντων ἀξίωμα. Διὰ ταῦτα ὡς ἐπὶ μάρτυρι Θεῷ ἐπιδεδώκαμεν ἑαυτοὺς, δοκοῦντες, ἵνα καὶ τοῦτο εἴπωμεν, μὴδὲ ἠγνοημένον εἶναι πάντως τοῖς εὐσεβέσιν ἡμῶν δεσπότηαι, εἰδόσι τὰ πῶς καὶ μακρὰν δι' ἄκραν ἀγγίοναι· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ αὐτῶν τῷ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ, ἐπεὶ κάκεινῳ τηνικαῦτα γεγράφαμεν τὴν ὑπόθεσιν· ὡς ἡμεῖς γε τούτου χάριν ὑπὲρ τοῦ μὴ κοινωνῆσαι τῷ στεφανώσαντι τὸν μοιχόν, καὶ τῷ προηγησαμένῳ πατριάρχῃ, ἦνικα μόνον μετεδίδου αὐτῷ, διαφόρως τὴν ἐξορίαν ὑπέστημεν· πλὴν ὅτι πολλαχῶς καὶ αὐτὸ τὸ τίμιον αὐτῶν στόμα ἐπανεκρίνε, καὶ διέγνω ταῦτα οὕτως ἔχειν. Αὕτη ἔστιν ἡ ἀπολογία· καὶ ταύτην, ὡς καλεῖται, ἀνάγαγε τῷ εὐχρόφῳ αὐτῶν κράται.

ΚΔ'. — Θεοκτίστῳ (20) Μαγίστρῳ (21). [μβ'.]

XXIV. — Theotisto Magistro.

Cur a patriarcha se abjunxerit. (Baron. an. 808, n. 10.)

Ἄριστα δὲ ὑπέβαλεν ἡ ἀγιωσύνη σου τὰς τῆς εὐτελείας ἡμῶν ἀποκρίσεις ἐν ταῖς ἱεραῖς αὐτῶν ἀκοαῖς· καὶ ὅτι κατένευσαν, τῆς αὐτῶν εἶη μεγαλόφρονος θεοσυνασίας· καὶ γὰρ ἔρασαν τὰ θεῖα κρίνειν εὐθυδόλως, ὡς σοφίας μεμεστωμένοι, καὶ γνώσεως Θεοῦ ἀνάπλεοι. Καλεῖται δὲ ἱερῶν τίνος χάριν ἐπιδεδώκαμεν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἐραρχίαν, ἐγνωσμένου ὄντος τοῦ σφάλματος. Καὶ πρὸς τοῦτο μετ' αἰδοῦς ἀποκρινόμεθα, ὅτι ὅσον τὸ καθ' ἡμᾶς, οὐκ ἐβουλόμεθα, τὸ μὲν διὰ τὸ ἐπικίνδυνον τοῦ ἀξιώματος, τὸ δὲ δι' αὐτὸ ἤδη τὸ λεγόμενον τοῦ οἰκονομοῦ. Ἐπεὶ δὲ ἐλήλυθαν οἱ Θεσσαλονικεῖς, ἰκετεύοντες ὡς ἐκ πάσης τῆς πόλεως, οἱ τε δεσπότηαι ἡμῶν οἱ ἀγαθοὶ συνεπιτιθέμενοι τῷ ψηφίσματι· ὁσος ἡμῖν ἐγένετο μὴ ὑπακοῦσαι, καὶ ἀντιφύρεσθαι Θεῷ τε καὶ τοῖς εὐσεβέσιν ἡμῶν δεσπότηαι· λογισάμενοι δὲ δυνατός [f. δυνατόν] ἔστιν, ἦνικα ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων ἢ χειροτονία γίνεται, φυγεῖν τὸν προειρημένον κίνδυνον. Πρὸς γὰρ τὸ μετὰ ταῦτα· τὸ μὲν ὅτι πῶς τῶν ἐνταῦθα ἀποικίζετα· τὸ δὲ ὅτι ἐγὼ χωρεῖ καὶ ἐπιδημοῦντα φυλάττεσθαι κατὰ πολλοὺς τρόπους. Εἴτα ὅτι καὶ θάνατοι συμβαίνουσιν, καὶ ἐκ μέσου γίνεται τὸ σκάνδαλον· ὡσπερ καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν τῶν ταπεινῶν ὡδε καθημένων συνέδη, διαφυλαχθῆναι ἕως τοῦ παρόντος, οἰκονομίᾳ χωρμένων. Δεῖ γὰρ, ἐφ' ὅσον οἷόν τε, ὑποχωρεῖν τοὺς πειρασμοὺς, ἄλλως τε καὶ μὴ ἐπισκοπῆς ἔχόντων ἀξίωμα. Διὰ ταῦτα ὡς ἐπὶ μάρτυρι Θεῷ ἐπιδεδώκαμεν ἑαυτοὺς, δοκοῦντες, ἵνα καὶ τοῦτο εἴπωμεν, μὴδὲ ἠγνοημένον εἶναι πάντως τοῖς εὐσεβέσιν ἡμῶν δεσπότηαι, εἰδόσι τὰ πῶς καὶ μακρὰν δι' ἄκραν ἀγγίοναι· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ αὐτῶν τῷ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ, ἐπεὶ κάκεινῳ τηνικαῦτα γεγράφαμεν τὴν ὑπόθεσιν· ὡς ἡμεῖς γε τούτου χάριν ὑπὲρ τοῦ μὴ κοινωνῆσαι τῷ στεφανώσαντι τὸν μοιχόν, καὶ τῷ προηγησαμένῳ πατριάρχῃ, ἦνικα μόνον μετεδίδου αὐτῷ, διαφόρως τὴν ἐξορίαν ὑπέστημεν· πλὴν ὅτι πολλαχῶς καὶ αὐτὸ τὸ τίμιον αὐτῶν στόμα ἐπανεκρίνε, καὶ διέγνω ταῦτα οὕτως ἔχειν. Αὕτη ἔστιν ἡ ἀπολογία· καὶ ταύτην, ὡς καλεῖται, ἀνάγαγε τῷ εὐχρόφῳ αὐτῶν κράται.

A tua sanctitas responsa nostra sacris illorum auribus subjecit: quibus quod annuerunt, tribuendum est magnanimæ et divinæ eorum prudentiæ: optime enim de divinis judicant, ut sapientia pleni et Dei scientia referri. Jubet autem interrogare, quamobrem ingressimus nos in episcopatum, cum manifestum sit vitium. Ad hoc quoque nos cum reverentia respondemus, quod, quantum in nobis erat, nolabemus, partim quidem propter anceps periculum dignitatis, partim etiam propter id quod de œconomio jam dicebatur. Postquam vero advenerunt Thessalonicenses, supplicantes tanquam nomine totius civitatis, et optimi Domini nostri decreto assensi sunt; veriti sumus non obedire et reluctari Deo piisque dominis nostris, cogitantes, quod posset, cum a propriis episcopis fit ordinatio, prædictam periculum declinari. Quod vero ad alterum caput, occorrebat quod procul hinc semotus sit: fierique possit ut peregre agens, devitetur multis modis. Deinde quod mortes contingant, et de medio tollatur scandalum: quemadmodum et nobis humilibus contigit, qui hic residenter, hucusque conservati sumus, dispensatione utendo. Oportet enim, quoad licet, tentationes subterfugere: illos præsertim, qui episcoporum dignitatem non gerunt. His de causis, Deo teste, nos ingessimus, existimantes, ut hoc etiam dicamus, haudquaquam prorsus ignotam rem fuisse piis Dominis nostris, qui longe proculque posita prospiciunt summa cum solertia; sed neque ipsi patriarchæ sanctissimo: quoniam ad ipsum etiam tunc scripsimus de ea re, quod nos, propterea quod communicare nollemus cum eo qui adulterum coronaverat, neque cum antecedente patriarcha, cum ei tantummodo impertiret; diversis modis exilium pertulerimus: præterquam quod venerandum ipsum os eorum sæpe discussit, et comperit hæc ita se habere. Hoc est responsum nostrum: idque, ut innuis, perfer ad ipsorum audientiam.

NOTÆ.

(20) Θεοκτίστῳ. Is Nicephoro ad occupandum imperium adjutor fuit, eoque in expeditione adversus Bulgaros mortuo, Stauracium ejus filium proclamavit imperatorem. Mox converso ad Michaellem Cuiropalaten studio, illum ad imperium provexit: ac sub ipso publicam rem tanquam su-

prema potestate administravit. (THEOPHANES.) Demum Michaelis jussu a Barda et Theophane Phalgano occisus. LEO Grammaticus ad calcem Theophanis, pag. 461.

(21) Μαγίστρῳ. Sic dictus est κατ' ἐξοχὴν magister officiorum in palatio imperatorum.

omnia in pondere et mensura dividit Deus. ⁶⁰ Quom- A
nam vero dispensationem, domine, fieri pro parte
aetra convenit, majorem ea qua usi sumus? qui
subdiximus nos haec tenes, silentium servantes, ego
et archiepiscopus; quoniam tempus est loquendi,
et tempus tacendi ⁶¹; omnem operam adhibentes
ne in apertum res veniret. Sed judicans judicavit,
nec mentitus est qui dixit: *Nihil est occultum quod*
non revelabitur ⁶²; ut nobis etiam nolentibus, cum
eo stans res essent, non diu aliud quam erant,
omne viderentur. Nunc autem dispensatione quoque
utentes, duo haec dicimus. Aut absteineat depositus
a munere sacerdotis, et confestim communicamus
cum sancto illo patriarcha, quod quidem expedit in
commune: aut si ferendum id non est, manemus et
nos in eadem, qua prius, subtractione, hujus rei
viadictam Domino relinquentes. Amplius bis si quid
est, jam non est, ignosce, dispensationis modus, sed
iniquitatis, et divinorum canonum transgressionis
crimen. Dispensationis enim terminus est, ut nosti,
neque eorum, quae constituta sunt, violare quid-
quam; neque, cum parum aliquid remittere liceat
pro tempore ac ratione, ut inde quod re ipsa quaer-
itur, consequare, ad duriora provehi, et jacturam
facere poliorum. Atque hoc ipsum didicimus, inter
apostolos quidem, ex Paulo sanctificante se et cir-
cumcidente Timotheum ⁶³; inter Patres, ex magno
Basilio Valentis munus acceptante, Deique nudam
vocem ad tempus reticente in mentione Spiritus
sancti. Caeterum nec Paulus sanctificare perstitit,
nec Basilius Valentis dona capere, Deumque Spiritu
sanctum non praedicare. Quin ambo contra
pro utrisque mortem praecipuisse videntur.

τὸ τοῦ Οὐάλεντος ἔθρον, καὶ μὴ κηρύττων θεῶν
τὸ θανάτους αἰρητάμενοι φαίνονται.

Ad hunc modum quicumque unquam usus est dis-
pensatione, a recto non aberravit: quin, citius
assecutus est quod parumper intermisit: sicut acci-
dere solet gubernatori, clavum nonnihil remittenti
propter adversam venti tempestatem. Qui vero ali-
ter progressus est, aberravit a scopo, praevaticatio-
nem inducens pro dispensatione. Et exempla omnino
multa sunt, quae scribere supervacaneum est, pro-
pter nimiam prolixitatem. Quod vero a Dominatione
tua dictum est, in canone apostolorum ⁶⁴ de his qui
pecunias ordinant, et qui ordinantur, remissione
quadam usum videri Chrysostomum erga sex epi-
scopos quos deposuit; nihil id discrepat, et si videat-
ur: cum privans illos omni prorsus sacerdotio,
solum illis ad altare participationem permisit ⁶⁵.
Demus autem discrepare, et remissionem inesse.
Imitentur sane qui volent, nullus prohibebit: os
omnium est ipse Dei, et apostolorum contubernalis:
cujus multa memorantur in hanc diem, et nemo
de hac re dissensit. At longe dispar hic ratio. Qui
enim moechum coronavit, quasi absurdi nihil egerit,
sacris iterum operatur, neque in abdito quopiam

ἰσχυρῶτα κλητῆ κέρως καὶ ἡμῶν μὴ λεγόντων ὁ
πάντα κέρως καὶ παθῶν διουσίαν θεός. Τίνα δὲ δεῖ
οικονομεῖν γινώσκειν, ὃ ἔδεικται. ὅτι τὸ καθ' ἡμᾶς
κέρως ἢς παροχάμενοι; ὅτι ἕως τοῦ παρόντος ὑπε-
κείμενοι ἑαυτοῖς πτωχῶν ἰσχυρῶτα ἰσχυρῶτα καὶ ὁ
ἀρχιεπίσκοπος, ἐπεὶ καὶ κέρως τοῦ λαλοῦ καὶ τοῦ
σπῆ, πάντα τρώσαν μεθελόντας εἰς τὸ μὴ εἰς
προσέπων ἐπιθῆναι τῆς ἐπίθεσης. Ἄλλ' ὁ ἀνακρίτων
ἐπίσκοπος, καὶ ὁ εἰπὼν ὃ ἔδεικται, ὅτι οὐκ ἔστι
κέρως ὁ οὐ γινώσκῶντα: ὡς καὶ ἡμῶν μὴ
ἀπορῶντων. ὅτι αὐτοῖς ἰσχυρῶτα τῶν πραγμά-
των, μὴ ἐπὶ τοῦ παρ' ὃ εἶπον, ἑαυτοῖς τι φαίνεσθαι.
Καὶ οὐ δὲ οἰκονομῶν χρόμενοι, δύο τὰς λέγομεν:
ἓτι ἢ καὶ αὐτὸς ὁ καθηρημένος τῆς ἱερωσύνης, καὶ
παρ' αὐτὸν παρακαταστήσει τῶν ἁγίων τούτων πατρι-
άρχῃ: ὃ καὶ ἑσπεύειν κατὰ κέρως: ἢ εἰ μὴ ἀνακρίτων,
καὶ ἑαυτοῖς ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιθέσεως κατὰ τὸ πρότερον,
τῶν Κηρύττων ἐπὶ τοῦ τοιοῦτου κεραλαίου ἐκ-
δήκτου παρακαταστήσει. Τὸ δὲ μείζον τούτου, οὐκ-
εἶ, ἀρχιεπίσκοπος, οἰκονομῶν τρώπος, ἀλλὰ παρανομίας
καὶ παραβάσεως τῶν θεῶν κανόνων ὄφλημα. Οἰκο-
νομίας γὰρ ἕως, ὡς εἶπεν, μὴ τι τῶν κειμένων
ἀθετεῖν καθόλου, μὴ τι ἐφ' ὃ οἶον τι μικρὸν ὑρεῖναι
κατὰ κέρως καὶ λόγον: ὡς ἐπιθεῖν εἰρεῖν τὸ ζη-
τούμενον ἀπὸ τῶν πρὸς τὸ προδοτικὸν ὑπάγεσθαι
τῶν πραγμάτων, καὶ ζημιουθῆναι τὰ τελειώτερα. Καὶ
τοῦτο δεδιδαγμένα, ἐν μὲν τοῖς ἀποστόλοις, παρὰ τοῦ
Παύλου, ἀγνοούμενος τὸν περιτεμνόμενος τὸν Τιμό-
θεον: ἐν δὲ τοῖς Πατράσι, παρὰ τοῦ μεγάλου Βασι-
λείου, προστηκόμενος τὸ ἄλημα τοῦ Οὐάλεντος, καὶ
ὑποσωπῆσαντος πρὸς κέρως τὴν θεῶν φωνὴν γυ-
μνήν ἐπὶ τοῦ Πνεύματος. Ἄλλ' οὕτως ὁ Παῦλος ἐμει-
νεν ἀγνοούμενος, οὕτως Βασιλείος προστηκόμενος ἐπὶ
τῷ Πνεύματι: τούτων μὲν οὐκ ἀμφοτέροι: ὑπὲρ ἑκατέ-

ὅπως τις ἐκ ταῦ αἰῶνος οἰκονομῶν, οὐ διεσπλά-
ται τοῦ καλοῦ: ἥτις γὰρ ἐπεδρόμῃτο ὁ μικρὸν
ἐνέλιπεν. Ὡς ἐπὶ τοῦ οἰκονομῶντος, ὑπενότος μι-
κρὸν τὸ πηδάλιον, διὰ τὴν ἀντικεινύσαντα καταγιγῆδα.
Ἐτέρως δὲ διενεχθεὶς διήμικρα τοῦ σκοποῦ: ἀνὶ
οἰκονομίας παράδοσιν τελείας. Καὶ τὰ παραδείγ-
ματα πολλὰ, ἃ παρέλκον ἐστὶ γράφειν διὰ τὸ μα-
κρογρές. Τὸ δὲ τὴν κυριότητά σου φῆσαι: ἐπὶ τοῦ
κανόνος τῶν ἀποστόλων, περὶ τῶν ἐν χρήμασι χα-
ροτονοῦντων καὶ χειροτονοῦμένων, ὑφῆσιν τινα πα-
ποιχίνα: τὸν Χρυσόστομον ἐφ' ὃν καθῆρεν ἕ-
ἐπιπέπων: οὐδὲν τὸ παραλλάττον, εἰ καὶ δοκεῖ,
ἡνίκα κἀκείνους πάντας ἱερωσύνης ἀλλοτριώσας,
μόνην τὴν εἰς τὸ θουαστήριον μετέληψεν αὐτοῖς
παρεχώρησε. Δῶμεν δὲ καὶ παραλλάττειν, καὶ
ὑφῆσιν ἔχειν. Μεισθῶσαν οἱ βουλόμενοι, καὶ οὐ-
δεὶς ὁ κωλύσων: στόμα γὰρ θεοῦ καὶ οὗτος, καὶ τῶν
ἀποστόλων ὁμοσχυρῶς: οὐ καὶ πολλὰ μέμνηται ἕως
τοῦ παρόντος, καὶ οὐδεὶς περὶ τούτου διήνεκτα:
Ἄλλ' οὐχὶ ὡδὲ οὕτως ἔχει. Ὁ γὰρ τὸν μοιχὸν στε-
φανώσας, ὡς μηδὲν πεπραχῶς ἄστοπον, ἱερωγῶν
πάλιν ἐστὶ: καὶ οὐδὲ ἐν ἀποδύστω που εἰσερχόμενος,

⁶⁰ Sap. xi, 21. ⁶¹ Eccle. iii, 7. ⁶² Matth. x, 26. ⁶³ Act. xvi, 3. ⁶⁴ Can. 28. ⁶⁵ Pallad. in Vita Chrys. c. 15.

ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας · ὡς εἰς Ἀ ὑπόδειγμα καλὸν τοῖς ἱερεῦσι προκειμένος.

Τίς δὲ ἡμῖν ἡ τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ δυογαμία ἔθνικῆς; καὶ τίς αὐτὸν στεφανώσας ἐπὶ τούτῳ ἀνακρύπτεται ἅγιος, καὶ οὐχὶ παράνομος, εἴπερ καὶ ἔστεφάνωται; Καὶ τίς τῆνικαῦτα τῶν θεσπεσιῶν Πατέρων γραφῇ παρέδωκεν, ὡς ὁσίως Οὐαλεντιανὸς πεποίηκε, δύο γυναῖκας ἀγόμενος, καὶ χρεῶν ἐκ τοῦ δεῦρο τοῦτο πράττεσθαι; Πολλοὶ τοίνυν καὶ ἄλλοι, ἐπειδὴ τὸ βούλεσθαι αὐτοῖς νόμος ἐστὶν οὐ θεῖος, ἀλλ' ἀνθρώπινος καὶ κατηγορούμενος, δεδράκασι καὶ δράξουσι τυχὸν ἕως τοῦ αἰῶνος. Ἄλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία μεμένηκεν ἀπήμαντος, καὶ πολλοὶς ἐβλήθη τοξεύμασι · καὶ πύλαι ἔδου κατισχυῶσι αὐτῆς οὐ δεδύνηται · οὐδὲ πρὸς τοὺς κειμένους ὄρους καὶ νόμους πράττειν τι καὶ λέγειν ἀνέχεται · καὶ πολλοὶ Β πολλαχῶς ποιμένες ἠφρονέσαντο · ἐπεὶ καὶ συνόδους συνεκρότησαν μεγάλας (22) καὶ παμπληθεῖς, καὶ Ἐκκλησίαν Θεοῦ ἐκτοῦς ὠνομάκασι · καὶ ὑπὲρ κανόνων ἐφρόντισαν τῷ δοκεῖν, κατὰ κανόνων τὸ ἀληθὲς κινούμενοι. Τί δὲ θαυμαστόν εἰ καὶ νῦν πέντε καὶ δέκα τυχὸν ἐπίσκοποι συναχθέντες τὸν ὑπὸ τῶν κανόνων καθηρημένον κατὰ δύο αἰτίας, ἠθώωσαν, λύσαντες τοῦ ἱεροῦργεῖν; Σύνοδος τοίνυν, δέσποτα, οὐ τὸ ἀπλῶς συναγεσθαι ἱεράρχας τε καὶ ἱερεῖς, καὶ πολλοὶ ὄσι. Κρείσσων γὰρ, φησὶ, εἰς ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, ἢ μυριοὶ παραβαίνοντες · ἀλλὰ τὸ ἐν ὀνόματι Κυρίου, ἐν τῇ εἰρήνῃ καὶ φυλακῇ τῶν κανόνων · καὶ τὸ δεσμεῖν καὶ λύειν οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ὡς δοκεῖ τῇ ἀληθείᾳ, καὶ τῷ κανόνι, καὶ τῷ γνώμονι τῆς ἀκριβείας. Ἡ δειξουσιν οἱ συνεληθόντες τοῦτο πεποιχότες · καὶ ἡμεῖς σὺν C αὐτοῖς · ἢ οὐ δεικνύουσιν, ἐκβαλέτωσαν τὸν ἀνάξιον, ἵνα μὴ εἰς κατηγορήματα αὐτοῖς καὶ ταῖς μετέπειτα γενεαῖς παραδοθῆσεται · Ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ δεδῆσθαι φύσιν οὐκ ἔχει · καὶ ἐξουσία τοῖς ἱεράρχαις ἐν οὐδενὶ δέδοται ἐπὶ πίστῃ παραβάσει κανόνος · ἢ μόνον στοιχεῖν τὰ δεδογμένα, καὶ ἔπεσθαι τοῖς προλαβοῦσιν.

Οὐκ οἶδα εἰ μὴ τι ἀκανόνιστόν ἐστι καὶ παρεωραμένον. Καὶ πρὸς τοῦτο κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, εἰς ἱερέα ὁμωμοκότα ἐπ' ἀληθείᾳ τοῦ ἀρκεῖσθαι μόνον θῆ ὀικεῖα Ἐκκλησίᾳ, καὶ μηδαμῶς ἄλλῃ προσφέρειν δῶρον. Καὶ πάλιν, τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ἐπὶ τῶν χειροτονούντων τοὺς ἐκ τῶν μοναστηρίων ἀποστατούντας · τὸ, τοὺς τοιούτους μὴ δεῖν εἰς ἑτέραν Ἐκκλησίαν παρ' ἣν κατέχει ἕκαστος ἐπίσκοπὸν, D ἱεροῦργεῖν · τοὺς δὲ χειροτονηθέντας εἶναι καθηρημένους, εἰ τοίνυν ἐπὶ τούτων τῶν ψιλῶν, καὶ τοῖς πολλοῖς οὐδὲ δοκούντων τι εἶναι ἐφάμαρτον, οὐκ ἀνεκδίκητα τὰ κρίματα καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ δικαιώματα · πόσῃ γε μᾶλλον ἐπὶ τοῦ παρόντος; Οὐκ ἔστιν οὖν, οὐκ ἔστιν, ὡ δέσποτα, οὔτε τὴν καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν, οὔτε ἑτέραν, παρὰ τοὺς κειμένους νόμους καὶ

⁶⁶ Eccli. xvi, 3. ⁶⁷ II Tim. II, 9. ⁶⁸ Can. 10. ⁶⁹ Cod. Eccles. African. can. 75.

NOTÆ.

(22) Συνόδους μεγάλας. Trullanam hic notari synodum censet Baronius. Hanc tamen Theodorus in epist. 27 laudat et sanctam appellat. Fortasse

in ipsa Ecclesia catholica, tanquam egrégium exemplum sacerdotibus propositus.

Quænam vero nobis Valentiniæ ethnica bigamia? et quis propterea quod illum coronarit, sanctus prædicatur, et non injustus? si tamen coronatus ille fuit. Et quis e sanctis, qui tunc vivebant Patribus, sancte fecisse Valentiniæ prodidit, cum duas uxores duxit; atque ita fieri deinceps oportere? Multi ergo et alii, quandoquidem velle ipsis lex est, non divina, sed humana et reprehendenda id fecerunt, facientque fortasse, quandiu res stabunt. Sed Dei Ecclesia illæsa permansit, tametsi multis impetita telis: et portæ inferi prævalere adversus eam non potuerunt: nec præter statutos canones ac leges agere aut dicere quidquam sustinet, quamvis multi persæpe pastores insanierint: quippe qui etiam synodos magnas ac frequentissimas coegerunt, et Ecclesiam Dei seipsos nuncuparunt, et pro canonibus in specie solliciti fuerunt, cum adversus canones revera concitati fuerunt. Quid ergo mirum si nunc quoque quindecim forsitan episcopi, congregati, hominem per canones duplici ex causa depositum, innocentem declararunt, absolveruntque, ut sacerdotio fungatur? Synodum ergo facit, Domine, non simpliciter congregari episcopos et sacerdotes, quamvis multi sint. Melior enim unus, ait, faciens voluntatem Domini, quam mille prævaricatores⁶⁶: sed in nomine Domini, in pacem et observationem canonum, et ad ligandum solvendumque non quomodolibet, sed ut veritati congruit et canoni regulæque exactæ discussionis. Aut probabunt se hoc fecisse, qui convenerunt, et nos cum eis adhæremus, aut si non probabunt, ejiciant indignum, ne vitio ipsis vertatur, imputeturque etiam apud posteros. *Verbum Dei*, inquit, *tale non est ut alligari queat*⁶⁷: et potestas episcopis nullatenus data est, ut canonem ullum transgrediantur: sed tantum ut decreta sequantur, hæreantque in prioribus.

Nescio an aliquid sit, de quo canon nullus editus sit, quodque neglectum fuerit. Exstat sancti Basilii canon⁶⁸ de presbytero, qui jurarat se propria Ecclesia contentum fore, neque in alia munus oblaturum. Et rursus synodi Carthagenensis⁶⁹, de iis qui ordinant eos qui deserunt monasteria: non debere tales sacrificare in alia Ecclesia, præterquam in ea, in qua habent singuli præfecturam: deponi autem eos qui ordinati sunt. Si ergo in his parvis, et quæ vulgo nihil æstimantur, qui peccarunt, non inulti abibant divino judicio: quanto minus in præsentibus! Non licet igitur, domine, non licet nec Ecclesiæ nostræ, nec alteri ulli, quidquam præter statutas leges et canones committere: quoniam, si hoc detur, inane est Evangelium, incassum canones,

synodum Tyriam aliasque adversus Athanasium coactas intelligit.

Unusquisque episcopatus sui tempore, quando ipsi integrum est cum suis quodlibet facere, novus erit evangelista, alius apostolus, alius legislator: sed absit! Mandatum enim habemus ab ipso Apostolo⁷⁰, præter id quod accepimus, præter id quod canones sanciunt synodorum universalium et localium, quæ diversis temporibus fuerint, si quis dogmatizet, aut facere aliquid nos jubeat, recipiendum non esse, nec censendum illum in sorte sanctorum: ut omittam male ominosum illud, quod Apostolus imprecatur. A nobis igitur qui extra mundum sumus, aliud nihil debetur, quam ea investigare et facere, ex quibus nos etiam simul extollamur, et ad æmulationem provocemur. Et si quidem in his vita duretur, recte habebit; sin minus, expedire exsules et extorres totum orbem circumire cum omni afflictione et angustia. Adjuvet ergo nos, quoad potest, Deo chara anima tua, et divinorum æmulatrix.

XXV. — *Nicephoro patriarchæ.*

Probat se schismaticum non esse. (Baron, an. 808, n. 22.)

Tanquam velo quodam utentes tenui epistola nostra, angeli beatitudinis tuæ reverentia, humiles sistimus nos ipsos sacratissimo ejus culmini, necessitate cogente. Jam enim renuntiatum nobis est a Joanne conservo et discipulo nostro, quemadmodum ad venerandam tui adorationem admissus, aliena quædam, nobisque abominanda, ex ea audierit. Aposchistæ [schismatici], inquit, vos estis ab Ecclesia. Qui ergo poterat, o beatissime, merito anima nostra ob hanc causam non contristari? quomodo non respondere sanctitati tuæ, nec silentio accusationem confirmare? Ego vero ante responsionem cum reverentia hoc repræsentō; non oportere cuilibet aures temere dare, qui aliquid velit contra quempiam loqui. Neque sane sine judicio oportet animadvertere in eum qui accusatur. Non enim *lex vestra*, inquit, *judicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, et cognoverit quid faciet*⁷¹? Sic et beatitudo tua cum triste istud et acerbum de parvitate nostra audiisset. Quodnam enim malum gravius esse queat, quam ut ab Ecclesia separeris, et archipastorem ovis amittat, sive compastorem? Est enim etiam nobis peccatoribus, quamvis immerito et unctio a Deo et nomen pastoris, dicere audeo, ad ferendum, discutiendum, arguendum, qua privatim, qua publice, juxta traditam a Domino, inter te et ipsum solum, aut inter duos, disciplinam: atque ita si persisteret, sicut ipse ait, sit tibi tanquam ethnicus et publicanus⁷². Nos vero hactenus, neque per internuntium, neque coram, tale quidquam a sancta anima tua, vel audivimus, vel moniti fuimus, ut sic inferretur condemnatio. Consideret perfectio tua, non jure molestum id filiis tuis acciderit?

⁷⁰ Galat. II, 8. ⁷¹ Joan. VII, 51. ⁷² Matth. XVIII, 15.

Α κανόνας ποιεῖν τι. Ἐπει εἰ τοῦτο δοθεῖν, κενόν τὸ Εὐαγγέλιον, εἰκῆ οἱ κανόνες· καὶ ἕκαστος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς οἰκείας ἀρχιερωσύνης, ἐπειδὴ ἔξειστιν αὐτῷ ὡς δοκεῖ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ πράσσειν, ἔστω νέος εὐαγγελιστῆς, ἄλλος ἀπόστολος, ἕτερος νομοθέτης. Ἄλλ' οὐδομῶς. Παραγγελίαν γὰρ ἔχομεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου, παρ' ὃ παρελάβομεν, παρ' ὃ οἱ κανόνες τῶν κατὰ καιροῦς συνόδων καθολικῶν τε καὶ τοπικῶν, ἐάν τις δογματίζῃ, ἢ προστάσῃ ποιεῖν ἡμᾶς, ἀπαράδεκτον αὐτὸν ἔχειν, μηδὲ λογίζεσθαι αὐτὸν ἐν κλήρῳ ἁγίων· καὶ τὸ δύσφημον παρῆμεν λέγειν ὃ ἱαυτός εἶρηκεν. Ἡμῖν οὖν τοῖς ἔξω κόσμου, οὐδὲν ἄλλο ὀφείλεται, ἢ τὸ τὰ τοιαῦτα ζητεῖν καὶ πράσσειν, ἐξ ὧν καὶ ἡμῖν τὸ συνεπαίρεσθαι καὶ ζηλοῦν. Καὶ εἰ μὲν ἐν τούτοις ἡ ζωῆ, εὖ ἂν ἔχοι. Εἰ δὲ μὴ, συμφέρον εἶναι καὶ ἀοίκους καὶ ἀνεστίλους, καὶ τὴν ὑπ' οὐρανὸν περιέρχασθαι μετὰ πάσης θλίψεως καὶ στενοχωρίας. Βοηθησάτω τοῖνον τὰ κατὰ δύναμιν ἡ θεοφιλῆς σου ψυχῆ, καὶ ζηλοτυπούσα τὰ θεῖα.

ΚΕ'. — *Νικηφόρῳ πατριάρχῃ.* [μθ'.]

Παραπετάσματί τινι χρώμενοι τῷ εὐτελεῖ ἡμῶν γραμματίῳ, αἰδοῖ τοῦ ἀγγέλου τῆς μακαριότητός σου, ἐμφανίζομεν ἑαυτοὺς οἱ ταπεινοὶ τῇ ἱερωτάτῃ αὐτῆς καρυφῇ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον. Ἦδη γὰρ τὸ παρὸν ἀπήγγειλεν ἡμῖν Ἰωάννης ὁ σύνδουλος καὶ μαθητῆς ἡμῶν, ὡς ἀξιωθεῖς τῆς σεπτῆς σου προσκυνήσεως, ἀκήκοε παρ' αὐτῆς ξένα τινὰ καὶ ἀπευκταῖα. Ἀποσχισταὶ γὰρ, φησὶν, ἐστὲ τῆς Ἐκκλησίας. Πόσον οὖν ἐπὶ τούτοις, ὦ μακαριώτατε, οὐκ εἰκότως ἦν ἡμῶν διατεθῆναι τὴν ψυχὴν λυπηρῶς; πῶς δὲ οὐκ ἐκλαλῆσαι ἀπολογητικῶς τῇ ἁγιωσύνῃ σου, καὶ μὴ τῇ σιωπῇ κυρῶσαι τὴν κατηγορίαν; Ἐγὼ δὲ πρὸ τῆς ἀπολογίας, ἐκείνῳ αἰδοῦς προαναφέρω, ὅτι οὐχ ὡς ἔτυχε δεῖ τα ὡτα ἀνοίγειν παντὶ τῷ βουλομένῳ κατὰ τινός τι λέγειν, οὐδ' οὐ μὴν ἀποφαίνειν ἀκρίτως εἰς τὸ διαβληθὲν πρόσωπον. Μὴ γὰρ ὁ νόμος ὁμῶν, φησὶ, κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐάν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον, καὶ γνῶ· τί ποιεῖ; Ὡστε ἀκουσάσης τῆς μακαριότητός σου τοῦτο τὸ δύσφορον καὶ ἔλεινόν περὶ τῆς εὐτελείας ἡμῶν. Τί γὰρ μείζον κακὸν τοῦ τῆς Ἐκκλησίας χωρισμοῦ, καὶ τοῦ τὸν ἀρχιποίμενα τὸ πρόβατον ἀπολέσαι, εἰδ' οὖν τὸν συμποίμενα; ἔστι γὰρ εἰ καὶ ἀναξίως καὶ ἡμῖν σοῖς ἀμαρτωλοῖς χρίσμα καὶ ὄνομα παρὰ Θεοῦ ποιόμενος, τολμῶ λέγειν, ἐνεγκεῖν, ἀναρχίνα, νουθετῆσαι, πῆ μὲν ἰδίᾳ, πῆ δὲ δημοσίᾳ, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὑπαγορευομένην μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου, ἢ μετὰ δύο, διδασκαλίαν· καὶ εἰθ' οὕτως τῇ ἐπιμονῇ, ὡς αὐτός φησιν, ἔστω σοι ὡς ὁ ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης. Ἡμεῖς δὲ μέχρι τοῦ δεῦρο οὔτε δι' ἀποστόλου, οὔτε αὐτοφει τοιοῦτον πρὸς τῆς ἁγίας σου ψυχῆς, ἀλλ' οὔτε ἀκηκόσαμεν, οὔτε νενουθετήμα· καὶ οὕτως τὸ ἐνεγκεῖν ἀπόφασιν. Σκοπησάτω ἡ τελειότης σου, εἰ οὐκ ἀξίως λυπηρὸν γεγένηται τοῖς τέκνοις σου.

Ἴημεν δὲ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀπολογίας [αἰ. Ἴημεν δὲ ἐπ' αὐτὴν τὴν ἀπολ.], Θεῷ τε τῷ παντεφώρῳ, καὶ τῇ ἀρχιερωσύνῃ σου ποιούμενοι τὸν λόγον. Οὐκ ἴσμεν ἀποσχισταί, ὡς ἅγια κεφαλή, τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας· μήποτε τοῦτο παθοίμεν. Ἄλλ' εἰ καὶ ἄλλως ἐκ πολλοῖς ἀμαρτήμασι ὑπάρχομεν, πλὴν ὀρθόδοξοι καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τρόφιμοι, πᾶσαν ἀίρεσιν ἀποβαλλόμενοι, καὶ πᾶσαν καθολικὴν καὶ τοπικὴν σύνοδον ἐγκεκριμένην ἀποδεχόμενοι· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς παρ' αὐτῶν ἐκφωνηθείσας κανονικὰς διατυπώσεις. Μὴ δὲ γὰρ τέλειον εἶναι ὀρθόδοξον, ἀλλ' ἐξ ἡμισείας, τὸν τὴν πίστιν ὀρθὴν οἰόμενον ἔχειν, τοῖς δὲ θεοῖς κανόσι μὴ ἀπευθυνόμενον. Καὶ τὴν μακαριότητά σου, ἡνίκα προσεβλήθη, ἀπεδεξάμεθα, κατὰ εἰς ἐπήκουον αὐτῆς ἀπελογησάμεθα. Καὶ ἐκ τότε καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο ἐν τῇ μυσταγωγίᾳ ὡς καθέκει ἀναφέρομεν· καὶ ὡς μάρτυς Θεός, εἰ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐξήτησε κοινωνῆσαι ἡμᾶς συνεκοινωνοῦμεν ἂν αὐτῇ μηδὲν διακρινόμενοι· ἐπεὶ καὶ ποθητὴ ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς. Οὐ χάριν δὲ τὸ θυλλοῦμενον, διὰ τὸν οἰκονόμον, ὃν καθῆρεν αὐτῇ ἡ ἀλήθεια, πολλοῖς κανόσιν ὑποπεσόντα· ἐπειδὴ καὶ πρὸ τῆς ἐμφανοῦς μοιχείας, μοιχεύοντι τῷ προβεβασίλευκῷ ἐν διαφορῶσι προσώποις, οὐ μόνον τῶν λειτουργῶν, καὶ μετὰ διδούς, καὶ συνεσιώμενος, ἀλλὰ καὶ τὴν μερίδα μετ' αὐτοῦ τιθέμενος, ἐξ οὗ καὶ πρὸς τὴν ἀναφανδὸν ἀσέλειαν πρόθυμος γέγονε· καταφρονήσας Θεοῦ καὶ τῶν θείων κριμάτων. Καὶ ἵνα ἐκδηλότερον εἴη τὸ λεγόμενον· οὐ πρὸς διδασχὴν, ἄπαγε· ἀλλ' ἢ μόνον πρὸς ὑπόμνησιν, αὐτὴν, εἰ κελεύει, τὴν κατὰ τὴν στεφανικὴν συνάφειαν, ἱερὰν μυσταγωγίαν ἀναλήψεται, καὶ κατὰ τὸν πῶσον ἔστιν ἐνταῦθα ὑπολαβεῖν τὸν παροξυσμὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ταῖς τοιαύταις ἐναντιολογίαις. Πάντως γὰρ ὅσα ὁ ἱερεὺς ὑποφαίνει, ταῦτα καὶ Θεὸς κυροῦν ἐπαγγέλλεται, κατὰ τὸν μέγαν Διονύσιον. Ἄλλὰ διὰ τοῦτο δεόμεθ' αὐτῆς τελειότητος, τὸν ὑπὸ τῶν κανόνων καθηρημένον, καὶ ὑπὸ τοῦ προηγησαμένου τὴν ἀγιωσύνην σου εἰρχθέντα ὅλοις ἐννέα ἔτεσι, παῦσαι τῆς ἱερουργίας, παραλόγως εἰσεληθόντα.

Ἄρτι γὰρ τὸ καπεινὸν στόμα ἡμῶν ἠνοήξαμεν, ἡνίκα ἐνεκλήθημεν. Ὅπηνίκα γὰρ ἐγεγόνει ἡ συνέλευσις ἑαίνῃ ἢ μικρᾷ, καὶ οὐκ οἶδ' ὅποια εἶπεν· ἐκ τῆς φυλακῆς ἤμην κατ' αὐτὸ ἐξεληλυθώς. Καὶ ἐπεὶ ἐώρων τούτους συνθηροισμένους τοὺς καὶ πρότερον τὴν μοιχείαν καταδεξαμένους, καὶ τὸν μοιχοζεύκτην ἀσπασζομένους· ἐμνήσθην τοῦ προφητικῆς ἐκείνου, ὅτι Ὁ συνίων ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σιωπήσεται, ὅτι καιρὸς πονηρός ἐστιν. Ἄλλ' ἐπεὶ ὁ αὐτὸς λέγει· Ἐσιώπησα· μὴ καὶ αἰεὶ σιωπήσομαι; διὰ τοῦτο ἐν καιρῷ εὐθέτω συκοφαντηθεὶς ἀνήνεγκα τὰ παριστάμενα· ἐπεὶ τὸ ὅσον ἐν ἐμοί, παντὶ τρόπῳ ἐφυλαξάμην ἐν τοῖς δυσὶν ἔτεσι τοῦτοις, μὴ εἰς προὔπτον ἐκβῆναι τὴν ὑπόθεσιν· ἐκεῖνο ἐν ἐμυτῷ λέγων, ὅτι, ἐπεὶ οὐκ εἶμι ἐπισκόπου ἔχων ἀξίωμα δυνάμενος ἐλέγχειν· ἄρκετόν μοι ἡ οἴκεια φυλακὴ, καὶ τὸ μὴ μετασχεῖν με τῆς τε ἐκείνου κοινωνίας, καὶ τῶν ἐκείνῳ ἐν γνώσει συλλειτουργούντων, ἕως ἂν ἐκ μέσου γένηται τὸ

A Nunc autem pergimus ad purgationem coram Deo qui omnia cernit, et coram archiepiscopatu tuo verba facturi. Non sumus aposchistæ, o sanctum caput, ab Ecclesia Dei: absit ut id unquam nobis eveniat! Sed quamlibet aliis plurimis peccatis obnoxii teneamur, sumus attamen orthodoxi, et Ecclesie catholicæ alumni, hæresim omnem repudiantes, omnemque universalem et localem synodum approbatam recipientes; nec non editas ab illis canonicas constitutiones: neque enim perfectum esse orthodoxum, sed dimidiatum, qui fidem quidem rectam habere videatur, divinis vero canonibus non regatur. Beatitudinem tuam, quando promotam fuit, suscepimus, quemadmodum palam ei testati sumus. Et ex eo tempore in hunc usque diem, in mystagogia commemoramus, ut par es, et, sicut testis est Deus, si illo die communicare nos voluisset, communicassemus plane cum ipsa, nihil discernentes; cum desideranda nobis fuerit ab initio. De œconomō autem, cujus causa hæc jactantur, quem veritas ipsa deposuit, multis canonibus obnoxium, cum vel ante apertum adulterium, cum mœcharetur in variis personis præcedens imperator, non solum sacrificavit ipse, et communionem impertiverit, et una epulatus sit, sed partem etiam cum eo posuerit: unde et promptus existit ad publicam incontinentiam, Deum contemnens et divina judicia. Atque ut manifestius fiat, quod dicitur, non dicendi studio, absit! sed renovandæ memoriæ gratia, ipsam si placet, quæ, dum coronantur sponsi, usurpatur, mystagogiam sacram resumat, et perspiciet quantam hinc conjicere liceat Spiritus sancti indignationem in tantis contradictionibus. Omnino enim quæcunque sacerdos pronuntiat, ea impleturum se promittit Deus juxta magnum Dionysium. Propterea ergo rogamus perfectionem tuam, ut depositum a canonibus, et a prædecessore sanctitatis tuæ prohibitum totis novem annis, præter rationem ingressum, cessare jubeas a sacerdotio.

Nunc siquidem humile os nostrum apperimus, quando vocati fuimus. Cum enim factus est conventus ille parvus, et nescio quo nomine appellem; ex carcere per idem tempus redieram: cumque viderem eos esse congregatos, qui adulterium antea susceperant, et adulteri copulatores fuerant complexi; venit mihi in mentem illius dicti prophetici: *Sapiens in illo tempore silebit, quoniam tempus malum est* ⁷³. Sed cum dicat idem: *Taoui nunquid semper tacebo* ⁷⁴? propterea tempore congruenti, calumnia pressus, hæc tandem protuli; quia, quantum in me fuit, omni ratione cavi his duobus annis, ne res in apertum prodiret, illud mecum volvens: quandoquidem episcopi dignitate præditus non essem, ut arguendi habeam potestatem, sufficere si me ipse custodiam, et non participem illius communioni, eorumque qui scientes cum eo sacra faciunt, quoad scandalum de medio

⁷³ Amos v, 13. ⁷⁴ Isa. XLII, 14.

tollatur. Hoc igitur oramus et obtestamur, ut persuaderi sibi sinat sancta anima tua, istum hominem coerceri, ne vituperetur inculpabilis sanctitas tua, ne polluat divinum altare depositi hominis ministerio, ne denique oriantur justæ schismatum occasiones. Vere enim et sincere hoc sciat beatitudo tua, quod nisi hæc ita fiant Deum amantissimæ tuæ nutu, et piissimorum ac triumphantium imperatorum nostrorum; zelo siquidem pleni sunt; de nobis quidem pro mandato pugnantibus quid futurum sit, Deus novit: schisma autem, Deo teste electisque angelis ejus, magnum fiet in Ecclesia nostra. Sed miserere, pastor bone, sed adjuva, perite medice gregem tuum, oves tuas, Ecclesias tuas, sapientiæ tuæ modis, prudentiæ tuæ verbis, remediis artis tuæ: ovem unam exlude a solo sacrificio, et universas lucrare. Et ne unius scabie Ecclesiam infice, quam acquisivit Dominus et Deus noster sanguine suo.

XXVI. — *Symeoni præposito.*

De patriarcha Nicephoro et Simone monacho querela. (Baron. an. 808, n. 20.)

Dignam sancta Deoque plena anima tua epistolam nobis exaravit honoranda paternitas tua, simul benevolum erga nos peccatores affectum suum declarans, simulque parem ostendens idemque sententiam circa divina mandata concordiam, quin etiam potiora edocens, et adnitens pariter adversus proposita certamina intrepide obsistere, et ad inanes heterodoxorum vaniloquorumque voces nulla tenus concuti. Ac reipsa factæ nobis sunt venerandæ litteræ tuæ incitamenta fortitudinis, et vallum virtutis; ita ut gloriam bono Domino nostro reddiderimus, qui humilem statem nostram non penitus dereliquit, sed vitales scintillas præbuit iis qui ad bona pietatis opera cupiunt reviviscere. Ad hunc modum hæc se habent. Impense precamur nos peccatores, ut sanctitatis tuæ vita perseveret, ad exemplum salutis, tum nobis, tum aliis quibuscunque volentibus. Omnino enim qui canones pervertunt, et regulas depravant, rectitudinem in iis, qui recte explicant doctrinam veritatis, minime vident: sed et risum edunt, et probra ingerunt. Quid autem aliud, quam quod hinc magis confirmamur, futilitatem istorum et instabilitatem non ignorantes? A quibus quod excelsa mens tua non capitur, laude dignum est et nobis multum optabile. Scire autem cupit quid novi acciderit in præsentis negotio. Nos vero dicere nihil possumus, eo quod imperatores in castris nunc versantur. De patriarcha enim quid attinet loqui? qui neque dat responsa, neque vult alios audire, in omnibus Cæsari inserviens. At Dominus Simeon bilinguis est, nunc quidem sic, nunc aliter varians: nisi quod iterum sermonem contulimus, veritatemque minime dissimulavimus. Ac flectitur quidem aliquantulum: nihilominus idem manet, ea que principibus grata sunt querens et sentiens. Cum

σκάνδαλον. Τοῦτο τοίνυν παρακαλοῦμεν καὶ δεόμεθα, δυσωπηθῆναι σου τὴν ἁγίαν ψυχὴν παρασταλῆναι τὸν ἄνδρα. Πρὸς τὸ μὴ μωμεῖσθαι σου τὴν ἄληπτον διοσίτητα· μηδὲ χραίνεσθαι τὸ θεῖον θυσιαστήριον καθ' ἡρημένου λειτουργίᾳ· μηδὲ εἶναι αἰτίας εὐλόγου σχισμάτων. Γινωσκέτω γὰρ ἀψευδῶς καὶ ἀκραιφνῶς ἡ μακαριότης σου, ὅτι, εἰ μὴ τοῦτο γένηται νεύσει καὶ τῆς φιλοθείου ψυχῆς καὶ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ καλλίνικων ἡμῶν βασιλέων (ζηλωταὶ γὰρ εἰσι), τὸ μὲν ἡμέτερον ὅπως ἂν ἔξει ὑπὲρ τῆς ἐντολῆς ἐνισταμένων, Θεῷ ἐγνωσμένων· σχίσμα δὲ μέγα, ὑπὸ μάρτυρι Θεῷ καὶ ἐκλεκτῶν αὐτοῦ ἀγγέλων, γενήσεται ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ. Ἄλλ' ἐλέησον, ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, ἀλλὰ βοήθησον, ὁ ἰατρὸς ὁ ἐπιστήμων, τῇ ποιμνῇ σου, τὰ πρόβατά σου, τὰς Ἐκκλησίας σου, τρόποι σοφίας σου, λόγοις συνέσεώς σου, φαρμάκοις ἰατρείας σου· τὸ ἐν πρόβατον ἀπεῖρξαι μόνης τῆς ἱεουργίας, καὶ τὰ ὅλα κερῶσαι· καὶ μὴ τῇ τοῦ ἐνὸς ψώρῳ λυμανθῆναι τὴν Ἐκκλησίαν, ἣν περιποιήσατο ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν τῷ οἰκείῳ αἵματι.

ΚΣ'. — Συμεὼν ἡγουμένε. [με'.]

Ἄξιον τῆς ἡγιασμένης καὶ θεοφόρου σου ψυχῆς ἐχάραξεν ἡμῖν τὴν ἐπιστολὴν ἡ τίμια σου πατρότης. ὁμοῦ μὲν σημαίνουσαν τὴν ἀγαπητικὴν πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς διάθεσιν· ὁμοῦ δὲ δηλοῦσαν τὴν ἰσοῤῥόπον καὶ ταυτόγνωμον τὴν περὶ τῶν θείων ἐντολῶν συμφωνίαν, καὶ μὴ ἐκδιδάσκουσαν τὰ κρείττονα, καὶ συμπροθυμοῦσαν εἰς τοὺς προκειμένους ἀγῶνας ἀκλονητὶ ἐνίστασθαι, καὶ μηδαμῶθεν τῇ τῶν ἑτεροδόξων καὶ εἰκαιολόγων ἀνατρέπεσθαι κενοφωνίᾳ. Καὶ γέγονεν ἡμῖν τὸ τίμιόν σου γράμμα ὡς ἀληθῶς ἐμψύχωμα ἀνδρείας, καὶ χαράκωμα δυνάμεως· τὸς δοξάσαι ἡμᾶς τὸν ἀγαθὸν ἡμῶν Κύριον, τὸν μὴ τελείως τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γενεὴν ἐγκαταλιπόντα, ἀλλὰ δόντα σπινθῆρας ζωτικὸς τοῖς ἐθέλουσιν ἀναζωπυρεῖσθαι πρὸς τὴν τῆς εὐσεβείας ἀγαθοεργίαν. Ἔχει μὲν οὕτω ταῦτα. Καὶ εὐχὴν εὐχόμεθα ὡς ἁμαρτωλοὶ, ἐπιμένειν σου τὴν πῆς ἀγισσύνης ζωὴν εἰς σωτηρίας ὑπόδειγμα, ἡμῖν τε καὶ οἵσισιν ἄλλοις βουλομένοις. Οὐ γὰρ πάντως οἱ τοὺς κανόνας ἀρεβλοῦντες, καὶ τοὺς γνώμονας σκελίζοντες, εὐθύτητα βλέπουσιν ἐν τοῖς ὀρθοτομοῦσι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας· ἀλλὰ καὶ γέλωτα ἀνάπτουσι, καὶ ὀνειδισμοὺς προσάπτουσι. Καὶ τί ἄλλο, ἢ τὸ ἐντεῦθεν μᾶλλον στερεοῦσθαι ἡμᾶς, μανθάνοντες τὸ σαθρὸν καὶ ἐπισηφᾶς τῶν τοιοῦτων; Ἰσ' ὦν ὅτι ἡ σὶ, ὑψηλὴ διάνοια οὐχ ἀλίσκεται, ἀξιάγαστον καὶ ἡμῖν πολύευκτον. Ζητεῖ δὲ μαθεῖν ὅτι γέγονε καινότερον πρὸς τὴν ἐνισταμένην ὑπόθεσιν· καὶ οὐκ ἔχομεν λέγειν διὰ τὸ τοὺς κρατοῦντας τὸ νῦν φροσατεύειν. Πρὸς γὰρ τὸν ἀρχιερέα τί δεῖ καὶ λέγειν, μήτε λόγον διαπέμψαντα, μήτε ἐθέλοντα ἀκοῆν παραδέξασθαι, ταμειούμενον πάντα Καίσαρις; Ὁ γὰρ κύριος Συμεὼν ἀμφοτερόγλωστος· πῆ μὲν οὕτως, πῆ δὲ ἄλλως μεταβαλλόμενος· κλήν ὅτι ἀπὸ πάλιν συνήραμεν λόγον, καὶ οὐχ ὑφήκαμεν τῆς ἀληθείας. Καὶ μικρὸν μὲν μαλάσσει-

ται· μένει δὲ ὁ αὐτός, ἐκείνα φρονῶν καὶ ζητῶν, ἃ ἔφετὰ πάντως τοῖς κρατοῦσιν. Ἐν δὲ τῷ ἐξέρχεσθαι τὸν εὐσεβῆ ἡμῶν δεσπότην πάλιν γεγράφαμεν, ἐκζητήσαντος αὐτοῦ τοῦτο· καὶ ὁμῶς οὐκ ἠθέλησεν ἡμᾶς εἰς ὄψιν αὐτοῦ ἔλθειν. Μένομεν δὲ ἡμεῖς οἱ ἄμαρτωλοὶ, εἴπερ γρηγορεῖ ἡ εὐχὴ ἡμῶν, ὡσαύτως, μὴ βουλόμενοι πριδοῦναι τὴν ἀλθθειαν, μηδὲ μετασχεῖν τῆς κοινωνίας αὐτῶν· κἂν ἐξορία πρόκειται, κἂν ξίφος στιλθοῦται, κἂν πῦρ ἀνάπτηται. Ἄλλ' οὐκ ἂν τοῦτο δυνηθείημεν, ἀνάξιοι τυγχάνοντες τοῦ καὶ ὀνομάζεσθαι· μόνον μοναχοί· εἰ μὴ προσχῶν Κύριος ταῖς ὑμετέρας ἱεραῖς προσευχαῖς δυναμώσῃ τὸ ἡμῶν ἀσθενές καὶ σαρθόν. Διὸ γρηγορεῖς, Πατέρες ἅγιοι, εἰς αὐτὸ τοῦτο, ὑμέτερον ἡγούμενοι, ἔπερ καὶ ἔστι, τὸ κοινωνοφελὲς πρόβλημα. Θεοῦ δὲ κελεύσει ἐξερχόμενος ὁ αἰδεσιμώτατος ἀδελφὸς ἡμῶν, καὶ οἰκονόμος τῆς ἁγίας ὑμῶν μονῆς ἀγάπη τῇ ἁγιωσύνη σου ἀντίγραφα τῶν διαπεμφθεισῶν ἐπιστολῶν πρὸς ἑκάτερα πρόσωπα· ἵνα κἀντεῦθεν ἐναργέστερον μανθάνουσα τὰ καθ' ἡμᾶς, τὸ μὲν βυθῆ γράμμασι, τὸ δὲ ἐπικουρῇ ἱκετηρίαις. Καὶ ἄλλον δὲ τινα παρεθέμεθα τῷ ἀδελφῷ λόγον· καυτὸν πάντως ἀναγγελεῖ καὶ ἀποδώσει, ὅπηναικα φθάσει ἰδεῖν τὸν τίμιόν σου χαρακτῆρα. Προσαγορεύει σὺν ἡμῖν καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ὁ Καλλόγης, καὶ ὁ ἀββᾶς Λεόντιος, καὶ ἡ λοιπὴ ἡμῶν ἀδελφότης. Τὴν ἁγίαν σου συνοδίαν προσειπεῖν ἐξ ἡμῶν καταξίωσον.

KZ'. — Νικήτα πατρικίφ. [μς'.]

XXVII. — *Nicetæ patricio.*

Cur comam suis præciderit : id juxta canones fieri.

Τοὺς μὲν ἄλλους τυχὸν χάρις ἀνθρωπίνῃ ἀναδιό-
 ζειν πέφυκεν ἐπὶ τὸ ὕψος τῶν ἀξιώματων. Σὲ δὲ τῶν
 εὐσεβέστατον καὶ παμπόθητον ἡμῶν δεσπότην, ἀρετῇ
 ὡς ἀληθῶς, καὶ οὐ χάρις τις, ἀνήγαγεν ἐν τῷ μεγέ-
 θει τοῦ ἀξιώματος, οὐ μὲν οὖν κατὰ τινα χρόνον, καὶ
 ἐν μιᾷ ἐξουσίᾳ· ἀλλὰ διὰ παντός καὶ ἐν πολλαῖς·
 ὡς περ τινα χρυσὸν μεταχειριζομένη, καὶ εἰς πάντα
 ὀντινῶν κόσμον τῇ εὐσεβείᾳ ἡμῶν βασιλείᾳ προβαλ-
 λομένη. Καὶ τὰ πράγματα δῆλα, κἂν ἡμεῖς μὴ λέ-
 γωμεν. Ὡστε καὶ τὸ νῦν ἀξιολόγως οἱ Χριστομίμη-
 τοὶ ἡμῶν βασιλεῖς, ἀντιπρόσωπον τῆς ἑαυτῶν καλο-
 καγαθίας ἔθεσάν σε ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις τῆδε τῇ
 βασιλευούσῃ πόλει. Αὕτη ἐστὶν ὑπὲρ τῆς πεμφθείσης
 προσηγορίας παρὰ τῆς εὐσεβείας σου τὸ νῦν διὰ τοῦ
 γραμματεφόρου ἀντιπροσφώνησις. Καὶ γε Κύριος ὁ
 Θεὸς ἡμῶν διαφυλάξει· εἰ σε ἀπήμονα ψυχῇ τε καὶ σώ-
 ματι· πρὸς τὸ ἐξῆς, ἐν τῷ ἄρχειν τε καὶ ἐξουσιάζειν·
 ὡς ἂν ὑπὸ Θεοῦ σοι δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων με-
 μαρτύρητα· ἡ ἐξουσία δεδῶσθαι. Ἐπειδὴ δὲ φειδοῖ
 τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν (οὕτω γὰρ πιστεύομεν, καὶ
 οὐκ ἄλλως), διελέχθη σοι ἡ εὐσέβεια τῷ ἀδελφῷ, περὶ
 τῆς ὑποθέσεως τῶν τριῶν τοῦτο καὶ ἐκεῖνο ποιη-
 σάντων ἡμῶν· καὶ ὡς δέον καὶ καιρὸν σκοπεῖσθαι,
 καὶ κανονικῶς πράττειν, καὶ ἐν τοῖς οἰκείοις ὅροις
 μένειν· ἐπειδὴ καὶ πατριάρχης προκαθεζόμενος
 ὡδε· τάληθῆ ἀπολογούμεθα. Πρότερον ἀπευχαρι-
 στοῦντες αὐτῇ· ὅτι πονοῦσά ἐστι καὶ κηδομένη
 τῶν καθ' ἡμᾶς. Καὶ δέον. Ἰδιῶμα γὰρ αὐτὸ τοῦτο,

A autem proficisceretur pius Dominus noster, iterum scripsimus, ipso sic volente : nos vero in conspectum suum venire noluit Cæterum nos peccatores, eodem in statu, siquidem vigilant preces vestras, persistimus, nolentes prodere veritatem, nec participes illorum communionis esse ; etiamsi impendeat exsilium, licet fulgeat, gladius, licet ignis accendatur. Sed hoc prætare haud quaquam possumus ; cum vel solo monachi nomine simus indigni ; nisi sacras preces vestras attendens Dominus, imbecillitatem nostram fragilitatemque corroboret. Quocirca in hoc ipsum vigilate, Patres sancti,strarum partium esse ducentes, sicut reipsa est, communem utilitatem propugnare. Deo autem annuente proficiscens reverendissimus frater noster, et œconomus sancti monasterii vestri, missarum ad utramque personam epistolarum exemplaria deferet sanctitati tuæ ; ut ex his res nostras dilucidius cognoscens, partim litteris adjuvet, partim precibus succurrat. Alia quædam præterea fratri commisimus quæ laud dubie nuntiabit et exponet, cum ei venerandam faciem tuam videre contigerit. Salutatur nobiscum etiam archiepiscopus, Calogerus, et abbas Leontius, et cæteri fratres nostri. Sanctæ congregationi tuæ salutem a nobis dicere digneris.

C Alios quidem fortasse gratia hominum promovere solet ad culmen dignitatem ; te vero piissimum ac desideratissimum Dominum nostrum non gratia ulla, sed revera virtus ad amplissimos honores evexit, non utique ad tempus aliquod, neque in una potestate ; sed perpetuo, et in multis, sumens te in manus quasi aurum quoddam, et ad omnem cujusquemodi ornatum pio imperio nostro proponens. Manifestæ sunt res ipsæ, etiam tacentibus nobis. Quapropter præclare nunc etiam Christum imitati imperatores nostri, eximie sue probitatis æmulam statuerunt te his diebus regis huius civitati. Hæc pro transmissa nunc a pietate tua per tabellarium salutatione resalutatio. Et quidem custodiat te in posterum Dominus Deus noster anima et corpore incolumem in administratione imperii et potestatis : ut res ipsæ testimonio sint, potestatem a Deo datam fuisse. Quoniam autem in humilitatis nostræ gratiam, sic enim credimus, et non aliter, pietas tua cum fratre nostro collocata est, nos, in eo quod ad capillos attinet, hoc et illud egisse ; et quod oporteat tempus considerare, et secundum canones agere, atque intra proprios limites consistere, cum istic patriarcha præsideat ; vera respondemus : gratias prius agentes tuæ pietati, quod rebus nostris studium et curam impendat. Et decet. Hoc enim ipsius summæ illius quam prædicamus bonitatis tuæ proprium est ejusque argumentum. Ac fortasse propter

propinquitatem peculiaris quidam præ cæteris factus esse debet.

Leges ergo divinæ sunt, domine, et canones quibus ducitur quisquis pietatem colit, quibus nec addi quidquam fas est, nec detrabi. Hi nos etiam, millies licet erremus, et aliis in rebus, et in hac capillatorum causa, inibent. Et quemadmodum potentia tua piorum Dominorum nostrorum estatuta observare studet, nunc incidentia referens, nunc imperata exsequens, includensque et eliminans, et quæcunque alia contingat nullius reverita personam neque parvam neque magnam : quod enim semel audivit, et imperatum est, implere festinat ; cum periculum sit non leve, paululum differre ; sic ergo, ac multo magis, nobis qui sacerdotio fungimur, majus et damnosius est periculum, non omnia explere, quæ a rege universorum Deo per sacros canones et divinos Patres sancita sunt. Quod vero præceptum sit divinum, primo quidem declarat Apostolus ⁷⁵ ; deinde Constitutiones ⁷⁶ : tum Chrysostomus ⁷⁷, astruens peccatum in confesso esse, si vir comam alat : demum sanctæ Synodi sextæ canon ⁷⁸ excommunicationem iis qui non obtemperant indicens : quem una misimus ut hoc audito cognoscat nos peccatores extra canones nihil egere. Neque nos canonis hujus compotes nunc primum facti sumus, sed, dudum : idque perspectum fuit præcedenti etiam patriarchæ. Nam et congruenter nobis locutus est, non increpans ; qui enim poterat existente canone ? sed approbens, et canonis etiam mentionem a me factam esse dicens : quanquam auditi non sumus. Verum de dispensatione quidem haud satis exacte apud ipsum disserebamus. Nos vero hactenus in hunc modum transegimus, non publice verba facientes ; quia episcopi non sumus : sed in propria Ecclesia excubantes, quia sacerdotio fungimur, ac nefas est corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi prodere iis qui manifeste obstricti sunt peccato : et quisquis ille sit, non novi, nisi emendationem promittat. Eoimvero multis et indulisimus et indulgemus ad unam usque et alteram commonitionem vel etiam tertiam : quod autem amplius, negligentia, et canonum contemptio est, vel Dei potius a quo conditi sunt. Hæc est defensio nostra, Domine, apud illustrem excellentiam tuam ; quam precamur, ut quocunque fama pervaserit, tanquam precamur, ut quocunque fama pervaserit, receptura est, convenientia suggerat. Quod enim manu nostra quidquam hic alicui fecerimus, ridiculum est vel credi ab ullo qui sapiat. Nullo modo. Sed quodcunque egimus, id cum omni obtestatione omnique recipientium approbatione gestum est, tum et crinium amputatio in iis qui propemodum oingulo tenus comati erant, tanquam socordiae dediti ; ne videamur vel tantillum a canone recedere utque hinc fortasse aliqua fiat ad meliora instaura-

και μαρτυρία τῆς ἡσπερ ἀναγγέλλομέν σου καλοκαγαθίας · τάχα δὲ καὶ διὰ τὴν ἀγχισταίαν ὀφείλει τις εἶναι ἰδικωτέρα παρὰ τοὺς ἄλλους διάθεσις.

Νόμοι τοιγαροῦν, ὡ δέσποτα, θεῖοι, καὶ κανόνες εἰσὶν οἱ ἄγοντες πάντα τὸν εὐσεβοῦντα · παρ' οἷς οὐκ ἔστιν οὔτε πρόσθεσιν, οὔτε ὕφεισιν ποιεῖσθαι. Αὐτοὶ καὶ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς, εἰ καὶ μυριάκις σφαλόμεθα, πρὸς ταῖς ἄλλαις ὑποθέσεσι, καὶ εἰς τὴν τῶν κομώντων, ἴσχουσι. Καὶ ὡσπερ ἡ ἐξουσία σου τὰ διατεταγμένα πρὸς τῶν εὐσεβῶν ἡμῶν δεσποτῶν φυλάττειν διαγωνίζεται · πῆ μὲν ἀναγγέλλουσα τὰ συμβαίνοντα, πῆ δὲ ἐκπληροῦσα τὰ προστασόμενα · ἐργουσα τε καὶ ἀφορίζουσα, καὶ ὅσα ἄλλα ἐπισυμβαίνει · οὐ δυσωπουμένη πρόσωπά τινα [ms. Reg. προσώπω τινί.], οὔτε μικρὰ, οὔτε μεγάλα · ἀπαξ γὰρ ὁ ἤκουσε καὶ ἐνετάθη, ἐκπληροῦν κατασπεύδειτα · κίνδυνος γὰρ οὐχ ὁ τυχῶν κἄν πρὸς μικρὸν ἀναβάλλεσθαι · οὕτω τοίνυν καὶ πολλῶ μᾶλλον ἐφ' ἡμῖν τοῖς λαχοῦσι τὸ ἱερπετεύειν, μείζων καὶ ὀλεθριώτερος ὁ κίνδυνος, μὴ ἀποπειραῖωσιν πάντα τὰ διὰ τῶν θεῶν κανόνων, καὶ θεοπέσιων Πατέρων, παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν ὄλων Θεοῦ προστασόμενα. "Ὅτι δὲ πρόσταγμα θεῶν, πρῶτον μὲν φανεροῖ ὁ Ἀπόστολος · ἔπειτα αἱ διατάξεις · εἶτα ὁ Χρυσόστομος · κατασκευάζων ἀμάρτημα ὁμολογούμενον εἶναι · τὸ κομᾶν τοὺς ἄνδρας · τελευταῖον ὁ παρὰ τῆ ἕκτη ἁγία συνόδῳ κανόνων, προστασῶν καὶ ἀφορισμὸν τοῖς μὴ πειθομένοις · ὃν καὶ ἀπέστειλα · ἵνα αὐτήκοος γενομένη, γνοίη μὴδὲν ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀκωνοίπτως ποιεῖν. Ἡμεῖς δὲ τούτου τοῦ κανόνος οὐκ ἐπικρατεῖς νῦν γεγόναμεν, ἀλλὰ πάλαι · καὶ γνωστὸν γέγονε καὶ τῷ προηγησαμένῳ πατριάρχῃ · ἐπεὶ καὶ διελέχθη ἡμῶν τὰ εἰκότα · οὐκ ἐγκαλῶν, ἀλλ' ἀποδεχόμενος · πῶς γὰρ ἂν καὶ ἡδύνατο, κανόνος κειμένου ; λέγων τε ὅτι γέγονε κάμοι ὑπόμνησις περὶ τούτου · κἄν οὐκ ἠκούσμεθα. Ἄλλ' ἐκείνῃ μὲν τὴν οἰκονομίαν οὐκ ἠκριβολογούμεθα · ἡμεῖς δὲ ἕως τοῦ νῦν οὕτω διήλθομεν, οὐ ὀμωσίως διαγορεύοντες · ἐπεὶ μὴδὲ ἐπισκοποῦμεν · ἐν δὲ τῇ οἰκίᾳ Ἐκκλησίᾳ φυλαττόμενοι, διότι ἱερατεύομεν · καὶ προσέσθαι τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς ὁμολογουμένως κρατούμενοις ὑφ' ἀμαρτήματος, οὐχ οἶδ' ὅτι ἐστὶ. Κἄν ὀπισθοῦν τυγχάνῃ, οὐκ οἶδα · εἰ μὴ ἐπαγγέλλεται τὴν διόρθωσιν. Καὶ γὰρ πολλοῖς καὶ συνεχωρήσαμεν καὶ παραχωροῦμεν μέχρι μῖα καὶ δευτέρως ὑπομνήσεως, ἢ καὶ τρίτης · τὸ δὲ πλέον, ἀδιαφορία, καὶ τῶν κανόνων καταφρόνησις, μᾶλλον δὲ Θεοῦ, παρ' οὗ ἐδόθησαν. Αὕτη ἡμῶν ἡ ἀπολογία, δέσποτα, πρὸς τὴν ὑπερφυῖ σου ὑπεροχήν. Καὶ δεόμεθα αὐτῆς ὅπουπερ ἂν ἐπιβρύῃ λόγος, τὰ δέοντα ὡς ὑπὸ Θεοῦ ἀνακρινόμενη καὶ μισθαποδοτούμενη ὑποβαλεῖν. Περὶ γὰρ τοῦ ὅτι χειρὶ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς ἐνταῦθα τι, γελοῖόν ἐστι τὸ πιστεῦσθαι πρὸς τινος τῶν εὐφρονούντων. Οὐδαμῶς. Ἄλλὰ τὸ παρ' ἡμῶν μετὰ πάσης παρακλήσεως, καὶ τῶν καταδεχομένων μετὰ πάσης σύγκαταθέσεως γέγονε · καὶ τότε ἀκρωτηριασμὸς τῶν ὑπερκομώντων σχεδὸν

⁷⁵ Cor. xi, 14. ⁷⁶ Const. apost. lib. i, cap. 3. ⁷⁷ S. Chrysost. in I Cor. ⁷⁸ Syn. Trull. can. 96.

μέχρι ζώσεως, καὶ καταβλακευομένων· ἵνα δόξω- A
μεν μικρόν τι τοῦ κανόνος μὴ ἀποπίπτειν· καὶ ἴσως
ἐκ τούτου γένηται τις πρὸς τὸ βέλτιον ἐπαναδρομή.
Βύχου τοίνυν, ὡ δίσποτα, ἐννόμως καὶ εἰρηνικῶς
ἡμᾶς ζῆν· συμβάλλων καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ ἐν τοῖς
συμμεθέξῃ ἢ τιμῆ σου ψυχῇ τοῦ καλοῦ.

ΚΠ'. — Βασίλειω μονάζοντι [μζ'.]

Purgat se de schismate. (Baron. an. 808, n. 26.)

Ἐδεξάμεθά σου τὰ γράμματα τῆς ἀδελφικῆς ἀγά-
πης, καὶ ἐθαυμάσαμεν ἐπὶ τῇ ἀθρόα μεταβολῇ αὐ-
τῆς. Τὰ μὲν πρότερα (ἵνα τὰ ἄλλα ἐάσω λέγειν), οὐκ
ἀναγκαῖα ὄντα κατὰ τὸ περιστάμενον· Ἰωσήφ τοῦ
οἰκονόμου κατηγορίαν εἶχον, ὡς κακῶς εἰσελθόντος
αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Τὰ δὲ δεύτερα τοῦναντίον B
ἀθώωσιν ἐμφαίνοντα παντάπασιν. Καὶ ὁ τὸν αὐτὸν
κατὰ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ποτὲ μὲν ἐπαινῶν, ποτὲ δὲ
ψέγων· ὁ τι λέγει τις τῶν ἀγίων, γινώσκειν ὀφεί-
λει ἢ θεοσέβειά σου. Ἄλλ' ἔστω τοῦτο εἰς οὐδὲν, καί-
περ ἐναντιολογίας ὄν ὄφλημα. Τί δὲ ὅτι οὕτως ἀκρι-
τως προήχθης, πρὶν ἐξεταστικῆς καὶ μαθηματικῆς
πέρας ἀποφύνασθαι κατὰ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν
ἄποστολιτῶν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ
τοῦτο ἀναθεματισμῶν; Πρόσεχε σεαυτῷ, φησὶν ὁ
λόγος· καὶ, Πρὶν ἐξετάσεις, μὴ μέμψη· καὶ, Πρῶ-
τον νόησον, καὶ τότε ἐπιτίμα. Αὐτὴ δὲ μηδὲν
τούτων παρατηρήσασα, μηδὲ ὑπολογισαμένη ὅτι
πρότεσι καὶ ἡμῖν πάντως τὸ κατὰ λόγον λέγειν καὶ
πράττειν· οὕτως ὡς ἀπαιδεύτοις καὶ ἀλόγοις καὶ ἀρ-
τιεύστοις τῆς μοναδικῆς πολιτείας, καὶ ἐν μαθητευο- C
μένοις τελοῦσιν ἐπιτίμησας· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ
καὶ ἐπέπληξας. Καὶ εἴθε τοῦτο· ἀλλὰ καὶ ἀναθεμα-
τισμῷ παρέπεμψας. Καὶ φεῦ τὰ τῶν ἀνθρώπων! Πῶς
οὐκ ἐπὶ πολὺ διασώζεις τοὺς τῆς φιλίας ἔρους ἀμετα-
κινήτους. εἰ γὰρ τοῦτο ὑπῆρχε τῇ τιμιότητι σου
ἀκραφῶνές, οὐκ ἂν οὕτως ἀπροόπτως τὴν εὐτέλειαν
ἡμῶν κατεκερτόμει. Πλὴν ἄγιοι τῶν τοιούτων· καὶ
οὐ θυμαστὸν εἰ καὶ ὑπὸ τῆς φιλίας σου προ-
πηλακιζόμεθα. Ἡμεῖς δὲ ὁ ἔσμεν, Θεῷ μὲν περ-
νερώμεθα· δίκαιον δὲ καὶ τῇ συνέσει σου, ἐπὶ
προσκόπτῃ καὶ σκανδαλίῳ, ἐπιδηλώσαι. Οὐκ ἔσμεν
ἀποσχιστάι, ὡ θυμάσαι, τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας·
μήποτε τοῦτο πάθοιμεν· ἀλλ' εἰ καὶ ἄλλως ἐν πολλοῖς
ἀμαρτήμασι τυγχάνομεν. Ὅμως ὁμόσωμοι αὐτῆς
καὶ τρόφιμοι μετὰ τῶν θείων δογμάτων· καὶ τοὺς κανό- D
νους αὐτῆς καὶ διατυπίσεις γλιχόμεθα φυλάττεσθαι.

Τὸ δὲ ταράττειν καὶ ἀποσχίζεῖν ἀπ' αὐτῆς, τὴν
μηδεμίαν ἐχούσης ἀληθῶς κληῖδα ἢ ρυτίδα κατὰ τε
τὸν τῆς πίστεως λόγον, καὶ τὸν τῶν κανόνων ἔρον,
ἀπ' ἀρχῆς αἰῶνος καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο, ἐκείνων
ἔστιν, ὧν ἡ πίστις τὸ ἐνδιάστροφον ἔχει, καὶ ὁ βίος
τὸ ἀκανόνιστον καὶ ἄθεστον· ὧν εἷς ἔστι καὶ ὁ Ἰω-
σήφ ὁ τὸν μοιχὸν στεφανώσας· οἳ τε τούτῳ ὡς
ἀμέμπτῳ ἀνεχόμενοι συλλειτουργεῖν, καὶ μὴν καὶ
οἱ σνιεστῶντες αὐτὸν ὡς ἀθώως ἱεουργοῦντα. Πῶς
γὰρ κανονικῶς ἡμῖν γράφουσα ἢ εὐλόγησά σου, οὐ
τοὺς θεοὺς κανόνας ἐπίσταται, ὅτι κακ' αὐτοὺς κα-
θηρημένος ἐστὶν ὅτι ἀνὴρ; εἰ γὰρ εἰς διγαμοῦντος

tio. Ora ergo, domine, ut juste et pacate nos viva-
mus, etiam quæ tua sunt conferens in nostris rebus
quoad potes : ut si quid erit recti, particeps sit et
anima tua reverenda.

καθ' ἡμᾶς κατὰ τὸ δυνατόν· ἵνα ἐάν τι ἀγαθόν,

XXVIII. — *Basilio monacho.*

Accepimus litteras fraternæ tuæ charitatis, mira-
tique sumus repentinam ejus mutationem. Prioribus
siquidem verbis, ut cætera sileam quæ ad rem mi-
nus necessaria, Josephum æconomum accusabas, ut
qui perperam sit ingressus in Ecclesiam. Posteriori-
bus plane innocentem ostendebas. Et qui eumdem
in eadem re nunc laudas, nunc vituperas ; quod a
quodam sanctorum dictum est, scire debet pietas
tua. Sed pro nihilo id habeatur, quamvis aperta
sit contradictio. Quale vero illud est, quod adeo
inconsiderate provecus es, ut, priusquam examina-
res et exacte cognosceres, adversus humilitatem
nostram pronuntiaveris discessionem ab Ecclesia
nostra, ac proinde anathematismum ? *Attende tibi
ipsi*⁷⁹, ait Scriptura ; et : *Priusquam interroges, ne
vituperes : et Primum cognosce, tum corripe*⁸⁰. Tu
vero nihil horum observans, nec cogitans posse et
nos ex ratione agere ac loqui, sic tanquam imperi-
tos, ac rationis expertes, tanquam vitæ monasticæ
tirones ac novitios, increpasti : nec hoc solum,
sed durius objurgasti. Atque utinam hoc solum
egisses ! Quinetiam anathemati devovisti. O res
humanas ! et quomodo major tibi cura non fuit
amicitiæ jura conservandi ? Hæc enim si sancte co-
leret reverentia tua, nunquam sic ex abrupto tenui-
tatem nostram proscidisset. Verum his nos digni
sumus : nec mirandum si ab amicitia etiam tua lae-
semur. Cæterum qui simus, Deo quidem innotuimus :
æquum autem et prudentiæ tuæ, quandoquidem of-
fenditur et scandalizatur, aperire. Non sumus apo-
sobistæ, vir eximie, ab Ecclesia Dei ; absit ut nobis
hoc eveniat ! Sed quamvis aliis peccatis plurimis
obstricti simus, attamen unius cum illia corporis
sumus, ejusque alumni et divinorum documento-
rum ; et canones ejus et constitutiones servare cu-
pimus.

Turbare autem et ab illa se jungi, quæ maculam
revera nullam habet, neque rugam, tum in fidei ra-
tione, tum in canonum sanctione, ab omni ævo ue-
que ad nostram memoriam, eorum est quorum fides
transversum agit, et vita exlex et sine regula :
quorum ex numero Joseph ille qui adulterum co-
ronavit : et qui cum eo tanquam innocuo offerre non
dubitant, quique adeo illum defendunt ut sine culpa
sacrificantem. Quomodo enim, si canonicè ad nos
scribit pietas tua, divinos canones ignorat, et quod
juxta illos depositus vir fuerit ? Nam si in digami
nuptiis epulari presbyterum vetant : quid in eum

⁷⁹ I Tim. iv, 16. ⁸⁰ Eccli. xi, 7.

qui digamum coronavit? Quid, in adulterinis nuptiis triginta totos dies convivari? quid, quod perniciosius est, etiam coronare eum qui ex Domini sententia sit adulter? sacras in conjugio preces recitare adulterii copulatorem, et divinam gratiam impie pro impiis invocare? Exsecrandus, profecto, juxta magnum Dionysium, Deo est profanusque qui hæc facit. Supervacaneum fuerit alios in eum canones proferre. Quod vero ex quo depositus a præcedente patriarcha fuit, novem annorum spatium exegerit: et canon, nisi intra annum absolvatur, absolvi postea quemquam vetet, quo loco reponemus? At obicitur prosus absolutum fuisse. Verum, si solutus fuerat, cur non sacrificabat? Et, si solutus erat, cur absolvi a synodo petiit? Planum enim est solutionem ab eo peti qui vinculus sit, non qui solutus. Quare, etiam in seipsum impexit, contra veritatem erigi volens. Sacrorum igitur profanatio est, frater, istum sacris operari: canonumque magna perturbatio talia negligere. Quid enim est quod ait Chrysostomus? periculo non vocare, si in sacerdotem non inquiratur: non de fide hoc dicens, ut male censes, sed de vitæ integritate. Interrogare quidem et excutere unumquemque, quomodo se habeat, nihil est opus: gratia enim etiam super indignum propter eos, qui accedunt, descendit. In iis autem qui manifesto rei sunt, qualis est Joseph, et quidem magni sceleris, quod in oculis omnium commisit, vetitas a Domino nuptias copulans, ipsoque adultero manifestior, dum eum conjunxit, quandoquidem hæc non discrepant, juxta Theologum; dissimulare, perspicua est proditio veritatis, et canonum corruptela.

An nescit benevolentia tua, Deum ipsum vindicem fuisse, quando non insurrexit qui Ecclesiam gubernabat; ut Samueli quondam accidit adversus insanum Saulem: et hujus novi, quod, ad modum adulterii spectat, Herodis regnum evertisse? Idem enim Herodis illius flagitium fuit, qui a populo suo pulsus fuit et occisus; quippe qui Aretæ regis filiam, legitimam conjugem dimisit, injuste sibi copulans Philippi fratris Herodiadem. Quod si hæc vindicare non convenit: erravit charitatis tuæ iudicio præcursor Joannes, quod temerarium est affirmare, cum Herodem reprehendit, mortemque oppetiit ob reprehensionem. Erravit similiter et Chrysostomus⁸¹, cum pro viduæ agro validum certamen instituit. *Pro bono enim*, inquit, *audet quispiam mori*⁸². Ut non commemorem similes alias sanctorum pro similibus contentiones. An rursus ignorat reverentia tua, cum duabus ex rebus constat Christianismus, fide et operibus; si alterum desit, alterum non prodesse? Æmuletur itaque, rogamus, divina, primum quidem ut communis patris filius, excitetur pariter ad honesta: perinde ut a beato Saba eruditus, accuratam non solum fidei, sed etiam canonum rationem amplectatur: denique germanus cum

⁸¹ In ejus Vita, n. 52. ⁸² Rom. v, 7.

Α γάμον οὐκ ἔωσι τὸν πρεσβύτερον ἐστιαθῆναι· τί πρὸς τὸ τὸν δίγαμον στεφανῶσαι; τί δὲ τὸ εἰς μοιχικὸν γάμον ἐστιαθῆναι δλαιο τριάκοντα ἡμέραις; τί δὲ, τὸ δλεθριώτερον, τὸ καὶ στεφανῶσαι μοιχὸν κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, τὴν ἐπὶ τῇ συναφείᾳ ἱερὰν προσευχὴν λέγοντα τὸν μοιχοζεύκτην, καὶ προσκαλούμενον τὴν θεῖαν χάριν ἀθέως ἐπὶ τοὺς βεβήλους; Ἀπόπτυστός ἐστι παρὰ Θεῷ, κατὰ τὸν θεῖον Διονύσιον, καὶ ἀνίερος ὁ τοιοῦτος. Παρέλκον γὰρ ἐστι τοὺς ἐπ' αὐτῷ ἄλλους κειμένους κανόνας ὧδε γράφειν. Ὅτι δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ προηγησαμένου πατριάρχου ἀφωρισμένους ἐνναετῆ χρόνον ἔτυχε· καὶ ὁ κανὼν εἰ μὴ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ λυθῆ, οὐκ ἀνέχεται· ἐτι τὴν λύσιν, ποῦ θήσομεν; Πάντως δὲ ἡ ἀπάντησις, ὅτι ἐλέλυτο. Καὶ εἰ ἐλέλυτο, πῶς οὐχ ἱερούργει; καὶ εἰ ἐλέλυτο, πῶς ἄρτι ἐξήτησε λύσιν ὑπὸ συνόδου; Δηλονότι ὁ δεδεμένους ζητεῖ λυθῆναι, οὐχ ὁ ἀδετος· ὥστε κἀναυθα περιπίπτει αὐτῷ ὁ θέλων κατὰ τῆς ἀληθείας κινεῖσθαι. Βεβήλωσις οὖν τῶν ἁγίων ἐστίν, ὧ ἀδελφε, τοῦτον ἱερούργειν· καὶ σύγχευσις παντελῆς τῶν κανόνων τὸ μὴ τὰ τοιαῦτα φυλάττεσθαι. Τί γὰρ λέγει καὶ ὁ Χρυσόστομος; ὅτι οὐκ ἀκίνδυνόν ἐστι τὸ ἀνεξέταστον ἐπὶ τοῦ ἱερέως. Οὐ περὶ πίστεως, ὡς οἶει, τοῦτο λέγων, ἀλλὰ περὶ τῆς κατα τὸν βίον ἀκριθείας. Ἐκζητεῖν τοίνυν καὶ ἀνερευνηῖν ἕκαστον ὅπως ἔχει οὐ δέον· ἡ χάρις γὰρ καὶ ἐπὶ τοὺς ἀναξίους διὰ τοὺς προσίδοντας κἀτείσιν. Εἰς δὲ τοὺς προδῆλους κατεγνωσμένους, ὧν ἔστιν εἷς καὶ ὁ Ἰωσήφ, μάλα ἀνομίαν μεγάλην συνάψας, ἀναφανδὸν τῆς οἰκουμένης, ἣν ὁ Κύριος ἀπέφηνε, καὶ ἐναργέστερος τοῦ μοιχεύσαντος χρηματίσας ὁ τοῦτον συζεύξας· τῷ μὴ διαστείλλεσθαι κατὰ τὸν θεολόγον, προδοσία τῆς ἀληθείας σαφῆς, καὶ τῶν κανόνων παράλυσις.

Ἦ οὐκ οἶδέ σου ἡ φιλία, ὅτι αὐτὸ τὸ θεῖον αὐτεκδικητὸν γέγονεν, ἥνικα οὐ διανέστη ὁ Ἰθύνων τὴν Ἐκκλησίαν τὸ τμηκᾶδε· ὡς Σαμουὴλ πάλαι ἐπὶ τῷ ἄφρονι Σαούλ· διαβρήξει τὴν τοῦ νένου Ἐρώδου κατὰ τὸν τῆς μοιχείας τρόπον βασιλείαν. Ταῦτα γὰρ πέπονθε καὶ Ἐρώδης ἐκεῖνος, ὑπὸ τοῦ οἰκείου λαοῦ ἀνασσοευθεὶς καὶ ἀποκτανθεὶς· ἐπὶν εἶασε τὴν τοῦ Ἀρέτα βασιλέως θυγατέρα νόμιμον αὐτοῦ οὔσαν γυναῖκα· ἀγαγόμενος παρανόμως τὴν τοῦ ἀδελφοῦ Φιλίππου Ἐρωδιάδα. Εἰ δὲ ταῦτα οὐ δέον ἐκδικεῖσθαι, ἡμαρτηκῶς ἐνώπιον τῆς ἀγάπης σου γέγονε, εἰ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν, ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης, ἐλέγξας τὸν Ἐρώδην, καὶ θανὼν ὑπὲρ τοῦ ἐλεγμοῦ. Ὡσαύτως καὶ ὁ Χρυσόστομος, ὑπὲρ τοῦ ἀγροῦ τῆς χήρας ἐνστασιν ἀθλητικὴν ἐπιδειξάμενος. Ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα γὰρ, φησὶ, καὶ τολμᾷ τις ἀποθανεῖν. Ἰνα μὴ λέγω τὰς τῶν ἄλλων ἁγίων ὁμοτρόπους ὑπὲρ τῶν τοιοῦτων ἐνστάσεις. Ἦ πάλιν ἄγνοεὶ ἡ τιμιότης σου, ὅτι ἐκ δύο συνισταμένου τοῦ Χριστιανισμοῦ, λέγω δὴ πίστεως καὶ ἔργων, εἰ θάτερον λείπει, οὐδὲ τὸ ἕτερον ὀνήνησι τὸν ἔχοντα; Ζηλοῦτώ τοίνυν, παρακαλοῦμεν, τὰ θεῖα, καὶ πρῶτον μὲν ὡς τοῦ κοινοῦ πατρὸς τέκνον χρηματίζουσα, συνεπειρέσθω πρὸς τὰ δέοντα· δεύτερον δὲ ὡς τῷ μακα-

ρίτη Σάββα μαθητευσαμένη· ἀκριβείαν οὐ μόνον κατὰ τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς κανόνας ἀσπαζέσθω· τρίτον, τὰ ἀδελφὰ ἡμῶν φρονεῖτω, ὡς ὁμᾶδελφος οὕσα· καὶ, ὑπομιμνήσκουμεν, τὸ οἴκειον κἀθίσμα ἐπιτηρεῖτω· μήπως ἐντεῦθεν σκάζωμεν περὶ τὰ κάλλιστα.

Σύγγνωθι ἀδελφικῶς ὑπομιμνήσκουσιν, ὡσπερ καὶ αὐτῶ ἡμεῖς· καὶ οὐ χρεῶν ἡμᾶς ἀγανακτεῖν ὑπομνησθέντας. Μηδὲ ἡ σὴ τιμιότης δριμυσοῦσθω· ἀλλ' ἀναπτέσθαι μᾶλλον εἰς ἀγάπην. Καὶ ἐπισταλλέτω, ὡς ἂν καὶ βούληται, τὰ τοιαῦτα. Οὐδὲν γὰρ παρὰ τούτου βλαβησόμεθα, ἢ τὸ βιοῦν ἀσφαλέστερον. Περὶ δὲ τοῦ πάπα, τίς ἡμῖν λόγος οὕτως πράσσοντος ἢ ἐκείνως; ὅς τοῖς οἰκείοις, συγχώρησον, ἐλάω περὶ, κατὰ τὸ λόγιον. Μηδὲν γὰρ περὶ τῶν ἐκδήλων ἀμαρτημάτων τοῦ ἱερέως φροντίζειν φάμενος, οὐ τὸν τινα ἱερέα, ἀλλὰ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας κατεκωμψόδησε τοσαῦτα καὶ ἀπεμυσάξατο· ὡς ἡμᾶς αἰδεσθῆναι καὶ ἀκοῦσαι. Εἰ δὲ ἀληθῶς οὕτως ἐστὶ, φεῦ τῆς ἱεραρχίας! Πλὴν νουεῶς κινῶμεν τὴν γλῶτταν, παρακαλοῦμεν, ἐπὶ τὰς κεφαλὰς· καὶ μὴ οὕτως σφοδρῶς ἀποφαινόμεθα. Εἰ δὲ οἱ ἄνθρωποι μέλλουσιν ἀνοίγειν τὰ στόματα, ὡς γέγραφας, ἐπὶ τὸ λέγειν, ὅτι ἐκπεσόντες τῆς ἐνταῦθα πατριαρχίας, εἰς ἑτέραν ὑπόθεσιν μετεπέσαμεν· μὴ φροντιζέτω σου ἡ τιμιότης· οἶδεν ὁ Θεὸς καὶ τὴν πρώτην κίνησιν καὶ τὴν δευτέραν· ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν τρίτην αὐτὸς δοκιμάσει· αὐτὸς διελέξει· αὐτὸς παραστήσει ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος· αὐτὸς ἀποδίδου καθὼς διεθέμεθα καὶ πεπράχαμεν. Τὸ γὰρ, εἰ ἄνθρωποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δούλος οὐκ ἂν ἦμην· οὐ πρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν φθέγγεσθαι. Ἡμεῖς τοίνυν καὶ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου μνημονεύομεν, ὡς καθήκει, ἐν τῇ μυσταγωγίᾳ· ὡσπερ καὶ τῶν εὐσεβῶν ἡμῶν βασιλέων· καὶ ἐκ παντὸς ἀδιαβλήτου κοινωνεῖν οὐ παραιτούμεθα. Γεγραψάμεν τε αὐτῶ τῷ ἀρχιερεῖ· ἐπεὶ καὶ τοῖς εὐσεβέσιν ἡμῶν βασιλεῦσι γνωστὸν γέγονεν, ὅτι ἐν οὐδενὶ διαφερόμεθα, ἢ μόνον διὰ τὸν Ἰωσήφ· καὶ ἡνίκα αὐτῶ. Καὶ ποθητὸς ἡμῖν ὁ ἀνὴρ, οὐ μόνον ὅτι κορυφῆ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας γέγονεν, ἀλλ' ὅτι καὶ σεβαστὸς ἡμῖν ἔκπαλαι. Καὶ ὅσα τοῦ βίου αὐτοῦ καλὰ, ἀποσεμνύνειν οὐ παυόμεθα.

Εἰ δὲ φθάσει ὅτι καὶ αὐτὸς ἀποδέχεται τὸν ζῆλον (ἐγὼ γὰρ λέγειν ἐπισκόπους ἁγίους, ἡγουμένους τε καὶ μονάζοντας, καὶ πλῆθος λαϊκῶν), τί φαίη ἡ σὴ φιλότης; Διὸ ἴσθι μὴ εἶναι σχίσμα τῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ' ἀληθείας ἐπικράτησιν, καὶ τῶν θεῶν νόμων ἐδικτησιν· ἕτερον δὲ, ὡς ἔφη εἰπούσα ἡ τιμιότης σου, τῆς ἀληθείας ῥῆξις, καὶ τῶν κανόνων ἢ παράλυσις· καὶ ἐκεῖνο ἔχει σοι καλῶς λέγεσθαι· Οἱ ἱερεῖς ἡθέτουον νόμον μου, καὶ ἐβεβήλουν τὰ ἁγία μου· βεβήλοισ καὶ ὁσίοις οὐ διέστελλον, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. Τὸ γὰρ μὴ ἔχειν σπῖλον ἢ ῥυτίδα, ἵνα καὶ πάλιν εἴπωμεν. οὕτω νοεῖτω· τὸ μὴ προσιεμένην τὰ τε ἀσεβῆ δόγματα καὶ τὰ ἀκανόνιστα ἐγγχειρήματα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τοῖς αὐτουργοῖσι τὰ ἀπηγορευμένα συμφρονήματα, ὡς πού φησιν ὁ θεὸς Βασίλειος· πρὸς ἃ Παῦλος ὁ μέγας, οὐδὲ συνειστιάσθαι τοῖς τοιοῦτοις παραχωρεῖ. Ἐπεὶ ἀπὸ τῶν

A sit, fraternam, eandemque nobiscum sententiam teneat: hortamurque propriam sedem servet; ne quo pacto inde claudicemus circa præcipua.

Ignosce fraternè monentibus, sicut et nos tibi; neque oportet nos monitos indignari. Ne igitur succenseat reverentia tua, sed ad charitatem potius accendatur, et talia scribat quotiescunque volet. Nullum enim damnum aliud capiemus, quam ut securius vivamus. De papa autem, quod ad nos, hoc agat, an illud? qui propriis, ignosce, captus est alius, ut dicitur. Cum enim de manifestis sacerdotis delictis nihil curare dixit, non qualemcunque sacerdotem, sed caput Ecclesiæ ita derisit et aspernatus est: ut vel audire non pudeat. Quod si id verum est, heu hierarchiam! Cæterum prudenter, queso, moveamus linguam adversus capita, et ne adeo acriter pronuntiemus. Si vero dicturi sunt homines, ut scribis, nos cum ab hoc patriarchatu excoissemus, ad aliud argumentum versos fuisse; ne curet reverentia tua: novit Deus motionem primam et secundam; sed et tertiam ipse probabit, ipse redarguet, ipse representabit formidando tribunali: reddens ipse, prout tractaverimus et egerimus. Illud enim: *Si hominibus placerem, Christi servus non essem*⁸³; non a nobis peccatoribus dictum est. Nos ergo et sanctissimi patriarchæ mentionem facimus, ut convenit, in mystagogia, sicut et plurum imperatorum nostrorum: et cum omni sacerdote inculcato communicare non detrectamus. Scripsimus et ad ipsum patriarcham, nos, quod et pii imperatores nostri sciunt, in nulla re discrepare, præterquam de Josepho: et simul ac depulsus fuerit sacerdotio, cum ipso statim communicaturos. Etenim desiderabilem nobis virum esse, non solum quod caput sit Ecclesiæ nostræ; sed quia jam olim reverendus nobis erat: et singula ipsius vitæ bona laudare non cessamus.

ὁστος ὁποσταλῆ τῆς ἱερουργίας, εὐθὺς κοινωνοῦμεν αὐτῶ. Καὶ ποθητὸς ἡμῖν ὁ ἀνὴρ, οὐ μόνον ὅτι κορυφῆ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας γέγονεν, ἀλλ' ὅτι καὶ σεβαστὸς ἡμῖν ἔκπαλαι. Καὶ ὅσα τοῦ βίου αὐτοῦ καλὰ, ἀποσεμνύνειν οὐ παυόμεθα.

Si vero contingat, et ipse quoque zelum accipiat, (mitto enim de sanctis episcopis dicere, de præpositis et monachis, deque laicorum multitudine), quid tum dicet charitas tua? Quare soito Ecclesiæ schisma nullum esse, sed veritatis defensionem, divinorumque canonum vindicationem: alterum vero illud, quod asseruit reverentia tua, veritatis infractionem et canonum eversionem esse; ac tibi illud dici recte posse: *Sacerdotes legem meam spernabant, et profanabant sanctuaria mea: profana et sancta non distinguebant, sed erant illis communia omnia*⁸⁴. Nullam enim maculam habere aut rugam, ut iterum dicam, sic intelligendum, quod non recipiat impia dogmata, nec ausus illicitos et canonibus contrarios: neque adeo consentiat iis qui vetita ipsi committunt, ut quodam loco ait divinus Basilius; de quibus et magnus Paulus⁸⁵, nec edere cum talibus permittens

⁸³ Galat. i, 10. ⁸⁴ Ezech. xxii, 26. ⁸⁵ I Cor. v, ii.

Etenim ab Apostolis et deinceps multis persæpe in eam hæreses irruerunt : et flagitia illicita, canonibus adversa fuerunt, sicut nunc sunt : illa tamen, quemadmodum dictum est, sine schismate et macula mansit, et permanet in æternum, subtractis et ejectis ab ea male sentientibus maleque agentibus tanquam fluctibus ab inconcusso et maritimo saxo repulsis.

Ad nos igitur redeamus, frater, et veritatis lucem sacrorumque canonum aspiciamus, quemadmodum dogmata tenere videmur : nos potissimus qui monachi sumus, et aliquid esse existimamur. Si enim *lumen quod in nobis est tenebræ sunt : tenebræ quantæ erunt* ⁶⁶ ? et si *sal evanuerit, in quo salientur* ⁶⁷ laici ? Arbitramur te, idque precamur, eorum quæ ibi sunt, servatorem fore, et lumen et lucernam perfectionis ac pietatis : non omnia te omnibus exhibendo, sed virtutis excellentia, et vita ex canonum lege acta, sanctaque conversatione : et æquo animo fer fratris tui admonitionem ex charitate profectam, studioque veritatis, et divino iudicio. Plura dicere animus desiderabat, sed epistolæ prolixitas finem facere coegit. Grata nobis fuit eulogia tua prædices, et cura quam geris de humili monasterio tuo : argumentum quod parcas et pro eo labores. Magnus labor tuus : sed Dominus tibi retribunt quæ desideras : virtutum incrementum, et perennium ipsius honorum fruitionem.

XXIX. — *Leoni orphanotropho.*

In mortem filii.

Cæpiebamus ipsimet venire communemque nobis facere ærumnam vestram circa beatum filium vestrum, domine mi desideratissime, non per litteras tantummodo casum lugere, tristitiæque vestræ participes vobiscum fieri. Qui enim possit non miserabile, qui possit non stupendum videri, filii post filium privationem pati, et vivum quodammodo thesaurum amittere, divitias genitivæ successionis exoptatum fructum papillæ maternæ, oculum familiæ pulcherrimum, aviæ lætitiæ, totius cognationis decus et ornamentum ? Primus ortus est fructus : et immaturos genitorum et manibus raptus est. Natus est secundus, et hunc quoque mors acerba corripuit. Tertia stirps prodiit, præcedentium consolatio florulenta, perpulchra, vitam ad tertium annum ducens, in qua suspensæ parentum animæ tenebantur : et, o calamitatem ! nam vocem quoque proscindit dolor : excessit hic etiam ex oculis vestris, quodque miserrimum est, patre non præsentem. Et quid opus est calamitatem exaggerare ? Conscissum est cor vestrum, patris, matris, dominæ patriciæ ; et per utramque gladius pertransiit ; dolorique medebitur, non sermo, non consolatio vel ab ho-

Α ἀποστόλων καὶ κατόπιν, πολλαχῶς πολλαὶ αἰρέσεις προσεβρόγησαν αὐτῇ· καὶ ῥυπάσματα ἄθεσμα καὶ ἀκανόνιστα ἐπεπόλασαν, ὡσπερ καὶ τὸ νῦν· ἀλλὰ μὴν αὐτῇ τῷ προσηρημένῳ τρόπῳ ἄσχιστος καὶ ἀμώμητος διαμεμένηκε, καὶ διαμνεῖ ἕως τοῦ αἰῶνος, ὑπεξαιρουμένων καὶ ἀποπειμπομένων ἀπ' αὐτῆς τῶν κακῶς φρονησάντων ἢ πραξάντων· ὡσπερ ἐξ ἀσείστου καὶ παραλίου πέτρας τὰ προσήσσοντα κόμματα.

Εἰς ταυτοὺς οὖν γενόμεθα, ὦ ἀδελφε, καὶ ἀπίθωμεν πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων, ὡσπερ καὶ τῶν δογμάτων ἐγκρατεῖς φαινοίμεθα· μάλιστα ἡμεῖς οἱ μονάζοντες· μάλιστα ἡμεῖς οἱ δοκούντες εἶναι τι. Εἰ γὰρ τὸ ἐν ἡμῖν φῶς σκότος· τὸ σκότος πόσον ; καὶ, εἰ τὸ ἄλας μωρανθήσεται, ἐν τίνι ἀλισθήσονται οἱ λαϊκοί ; Ἡμεῖς οὐδέμεθά σε, καὶ εὐχόμεθα, τῶν αὐτόθι σωτήρα εἶναι καὶ φωστήρα, καὶ λύχνον ἀκριβείας καὶ εὐσεβείας· οὐκ ἐκ τοῦ πᾶσι τὰ πάντα γίνεσθαι, ἀλλ' ἐκ τοῦ τῆς ἀρετῆς ὕψους, καὶ ἐκ τοῦ κεικανοισμένου βίου, καὶ ἐκ τοῦ ἱεροπρεποῦς πολιτεύματος. Καὶ φέρε ἀδελφοῦ σου ὑπόμνησιν ἀγαπητικῆν οὖσαν, καὶ φιλαλήθη, καὶ θεόκριτον. Καὶ τὰ πλείω λέγειν ἢ ἐπιθυμία με ἔλακε· ἢ ἔμετρία δὲ τοῦ γράμματος συνέλκουσα ἐνταῦθα ἡμᾶς καταπαύει. Ἀπεδείξαμέθα σου τοίνυν τὴν εὐλογίαν τὴν πλουσίαν. Καὶ ὅτι ἐφρόντισας περὶ τῆς ταπεινώσεως τοῦ μοναστηρίου σου· δείγμα μὲν τοῦ φεῖδεσθαι καὶ πονεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ, κόπος δὲ σου ἱκανός. Ἀλλ' ὁ Κύριος ἀνταμαίψεται σε οἷς χρήζεις, τὴν τῶν ἀρετῶν ἐπανάληψιν, καὶ τὴν τῶν αἰώνων αὐτοῦ ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν.

С — Λέοντι ὀρφανοτρόφῳ. [μη'.]

Ἐβουλόμαθα ἡμεῖς αὐτοὶ παρῆναι, καὶ κοινωνήσαι τῆς ἐνούσης ὑμῖν συμφορᾶς, περὶ τὸ μακάριον ὑμῶν τέκνον, κύριέ μου ποθεινότατε, οὐχ ὅτι διὰ γράμματος θρηνηθῆσαι τὸ πάθος καὶ συμμετασχεῖν ὑμῖν τοῦ λυπηροῦ. Πῶς γὰρ οὐκ ἔλεινόν, πῶς δὲ οὐκ ἐκστατικόν, παιδὸς ἐπὶ παιδί στέρησιν παθεῖν, καὶ οἶον ἀπολέσαι τὸν ἔμφυχον θησαυρόν, τὸν πλοῦτον τῆς γονικῆς διαδοχῆς, τὸν πολυεύκτον καρπὸν τῆς μητρῶς θηλῆς, τὸν περικαλλῆ ὀφθαλμὸν τῆς οἰκίας, τῆς προμήτορος τὸ ἀγαλλίαμα, τῆς δλης συγγενείας οὐ σεμνολόγημα ; Ἦκεν ὁ πρῶτός καρπός· καὶ ἔσπερος ἐκ τῶν γονικῶν χειρῶν ἀνηρπάσθη. Ἐφ' ὃ δούτερος· καὶ τοῦτον ἔλυμνηατο ὁ πικρὸς θάνατος. Τίθηλε τὸ κρίτον βλάστημα, παραμυθία τῶν προτέρων, εὐαυθὲς, περικαλλές, ἄγον τὸ βιώσιμον εἰς τριετῆ χρόνον· ἐν ᾧ αἱ ψυχαὶ ἀπεκρέμαντο τῶν τεκόντων· καὶ φεῦ τῆς συμφορᾶς ! ἐγκόπτει γὰρ τὸ πάθος καὶ τὸ φθέγγεσθαι· ὥχεται καὶ τοῦτο ἐξ ὀφθαλμῶν ὑμῶν· καὶ τότε ἐλεινότερον, μηδὲ ἐπ' ὄψεως τῆς πατρικῆς παρουσίας. Καὶ τί δεῖ ἐκτραχηδεῖν τὴν συμφορὰν ; Τέτμηται ὑμῶν ἡ καρδία, τοῦ πατρὸς, τῆς μητρὸς, τῆς κυρίας, τῆς πατρικίας· καὶ ῥομφαία διὰ μέσου ἀμφοτέρων ἐλήλυθε· καὶ τὸ ἄλογον θεραπεύσει, οὐ

⁶⁶ Matth. vi, 23. ⁶⁷ Matth. v, 13.

λόγος, οὐ παραμύθιον, οὐκ ἐξ ἀνθρώπου, οὐκ ἀγγέλου, ἀλλ' ἐκ μόνου τοῦ Θεοῦ, τοῦ οὕτως διαθεμένοι τοὺς τῆς ζωῆς ἡμῶν ὄρους. Αὐτὸς γάρ ἐστι, δέσποτά μου, ὁ τὸ τριπόθητον ὑμῶν τέκνον προσλαβόμενος· ὡσπερ καὶ τὰ προλαβόντα προσληψάμενος.

Λυπηρὸν μὲν, καὶ λίαν, τὸ καθ' ὑμᾶς· οὐ πάντως δὲ καὶ τοῖς προσληφθεῖσιν· ἐπειδὴ ἄχραντοι καὶ ἀηλίδωτοι ἐξ ἀμαρτιῶν διὰ τῆς ἀρτιγενείας, ἐγγχωρησάντες τῶν ἐνθένδε πρὸς τὸν μακάριον καὶ ἀπαθῆ βίον, ἐν κόλποις Ἀβραάμ χορεύουσι, μετὰ ἀγίων νηπιῶν συναλλίζονται, μετὰ παιδῶν χριστοφόρων ἀναμέλπουσιν. Ὡστε οὐκ ἀπόλωλε τὰ κάλλιστα τέκνα, ἀλλὰ σέσωσται ὑμῖν καὶ διαμένει. Καὶ ἐπόψεσθε αὐτὰ μικρὸν ὑστερον, ἡνίκα ἂν τέλος δέξηται ἡ χρονικὴ ζωὴ αὐτῆ, χαίροντα καὶ ἀγαλλόμενα, οὐκ ἐν βραχεῖα ἡλικίᾳ, ἀλλ' ἐν τελειότητι τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, καθὼς γέγραπται. Διὸ παρακαλοῦμεν καὶ ἀντιβολοῦμεν, τοῖς λογισμοῖς τούτοις κατεπέδειν ἑαυτοῖς κατὰ τὸ ὕληθες, καὶ ἐντεῦθεν ἐξαίρειν τὸ ἄμετρον λυπηρὸν τῆς ψυχῆς. Μέτρα γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Κύριος· ἵνα καὶ τὰ φυσικὰ σπλάγχνα ἐνδεικνύμεθα, καὶ τοὺς τῆς αὐταρκειᾶς ὄρους μὴ ὑπερβαίνωμεν. Τὸ μὲν γὰρ εἰς ἔλεον κινεῖ τὸ θεῖον· τὸ δὲ ἀντιφέρεσθαι, ποιεῖ τοῖς τῆς Προνοίας διατάγμασι. Καὶ τὸ μὲν εὐφραίνει τοὺς ἀπελθόντας· τὸ δὲ λυπεῖν εἴωθεν αὐτοὺς τοὺς ἀναπαύσεως τυχόντας. Πᾶς γὰρ τις βούλεται χαίρειν ἐπὶ τῇ οικείᾳ χαρᾷ, ἀλλ' οὐχὶ λυπεῖσθαι τοὺς φιλεῖν ὁμολογοῦντας. Ἡμεῖς δὲ πιστεύομεν, καὶ πάλιν ἐν γαστρὶ ἔξιν τὴν κυρίαν τὴν Χαρτουλαρίαν, καὶ τέξεσθαι υἱὸν οὐκέτι ταχύμορον, ἀλλὰ προμακροημερεύοντα εἰς διαδοχὴν γένους· μόνον ἐὰν μετριάσωμεν τὸ πάθος, καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ παιδος ἀποδῶμεν ἔργω καὶ λόγῳ προσφοράς εὐχαριστοῦς τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ.

Α'. — Νικηφόρου πατριάρχῃ. [να'.]

Exponit cur cum ipso non communicet. (Baron. an. 806. n. 15.)

Οὐκ ἀναγκαῖον διὰ γράμματος σημεῖναι τῷ ἀγγέλω τῆς μακαριότητός σου, ἀ διὰ στόματος παρηγγέλη· εἰ καὶ μὴ δι' ἀμφοτέρων ἡμῶν τῶν ταπεινῶν. Ἀλλ' ἵνα μὴ, ἡ χθὲς κατὰ τὴν κέλευσίν σου συνέλευσις τῶν ἐπισκόπων, ἕτερόν τι διδάξασα παρὰ τὰ ἐν αὐτῇ ὑφ' ἡμῶν βηθέντα, ἐπιθολώσῃ τὰς ἱεράς σου ἀκοάς· ἀρμόζον ἡγησάμεθα ἀνενεγκεῖν ἐν κεφαλαίῳ τὴν ὄλην τῆς ἀπολογίας ἡμῶν σύστασιν. Ἡμεῖς τοίνυν, ὡ μακαριώτατε, ὀρθόδοξοί ἐσμεν κατὰ πάντα· πᾶσαν αἵρεσιν ἀποβαλλόμενοι, καὶ πᾶσαν σύνοδον οἰκουμένην τε καὶ τοπικὴν ἐγκεκριμένην ἀποδεχόμενοι· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς παρ' αὐτῶν ἐκφωνηθίσας ἱεράς καὶ κανονικάς διατυπώσεις ἀσφαλῶς κατέχομεν. Μηδὲ γὰρ ὀρθοτομεῖν ἐστὶ τελείως τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τὸν τὴν πίστιν ὀρθὴν οἰόμενον ἔχειν, τοῖς δὲ θεοῖς κανόσι μὴ ἀπειθυνόμενον. Καὶ μὴν καὶ τὰς ἐνθέσμους ὑπὸ τῶν ἀγίων κατὰ καιρὸν οἰκονομίας προσιέμεθα· ἐπεὶ καὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν νῦν τὸ τὴν ἀγισωσύνην σου διὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ οἰκονομοῦ ἀσπάζεσθαι, οὐ τῶν ἀκριβευομένων ἐστὶ, τῶν δὲ λίαν

A mine vel ab angelo, sed a solo Deo, qui vitæ nostræ terminos ita diposant. Ipse enim est, Domine mi, qui dilectissimum filium vestrum assumpsit, sicut et præcedentes assumpserat.

Triste quidem admodum quod ad vos spectat; sed non iis prorsus qui assumpti sunt; quippe qui labis expertes ob recentem ortum, et immaculati a peccatis, ad beatam vitam hinc profecti, in sinu Abrahamæ choros duunt, cum sanctis infantibus stationem habent, et cum pueris Christum sequentibus hymnos canunt. Itaque non interiegrunt egregii filii, sed incolumes vobis manent, eosque postmodum conspicietis, cum ad exitum temporalis hęc vita pervenerit, gaudentes et exsultantes non in brevi hęc ætate, sed in perfectione plenitudinis Christi, ut scriptum est⁸⁸. Quamobrem hortamur et obsecramus, ut his vos ipsi cogitationibus revera mulceatis, et immodicum hinc animæ dolorem depellatis. Mensuras enim statuit nobis Dominus: ut et naturalia viscera ostendamus, et legitimos limites non transgrediamur. Alterum enim ad misericordiam Deum movet: alterum providentiæ decretis repugnantes facit. Et alterum rursus eos exhilarat qui excesserunt alterum contristare illos solet, qui requiem adepti sunt. Vult enim unusquisque in propria lætitia lætari, ac non dolere, eos qui amare se dicunt. Nos vero et Dominam Chartulariam, uterum denuo gestaturam credimus, et filium enixuram, non tam cito moriturum, sed diuturnæ vitæ futurum ad generis propagationem: dummodo dolorem moderemur, et pro filio gratiarum oblationes Domino Christo factis verbisque reddamus.

XXX. — Nicesphoro patriarchæ.

Necesse non erat litteris indicare angelo beatitudinis tuæ quæ ore ipso jam significata sunt: quamvis per humiles non ambos non fuissent. Attamen ne, qui hesternò die jussu tuo conventus habitus est episcoporum, diversum aliquid docens ab iis quæ in illo dicta a nobis sunt, sacras aures tuas conturbet, consentaneum duximus summatim totam referre apologiæ nostræ rationem. Nos igitur, o beatissime, orthodoxi sumus in omnibus, omnem hæresim rejicientes, omnemque œcumenicam et localem synodum approbatam recipientes; nec non editas ab eis sacras et canonicas constitutiones arcte complectimur. Neque enim veritatem prorsus tenetis, qui rectam fidem habere se existimans divinis canonibus non regatur. Ad hæc legitimas a sanctis pro tempore usurpatas dispensatione admittimus: quando et nos humiles sanctitatem tuam nunc per œconomi ejectionem amplecti, non exactum jura sectantium est, sed admodum dispensantium, et conspirantium: et prædecessorem sancti-

⁸⁸ Ephes. iv 13.

tatis tuæ sanctissimum patriarcham eadem ratione suscepimus, in hoc ipso negotio: quando reversi ab exilio sumus, disrupto adulterino conjugio, et œconomo sacerdotii munere dejecto. Non sit, aiebamus, nobis pars tecum, neque hic, neque in futuro sæculo, propterea quod adulter promiscue a sanctitate tua participarit. Contra autem illo dicente: Dispensatione usus sum, ut etiam imperitrem ad tempus: deinde hæc subjiciente. Utinam manus mihi abscessæ fuissent, ne adulteros coronarem! Nunquid ego prorsus coronavi? propterea cum eo communicavimus usque ad obitum ipsius: et sanctitatem tuam rursus suscepimus ad dignitatem archiepiscopatus: quemadmodum mentionem ejus quotidie facimus in sacrificio; nec alia re discrepamus, quam propter œconomum per sacros canones depositum multis modis; ac præcipue quod post novem annorum excommunicationem iterum sacris operetur; neque id in abdito; ferendum enim esset nobis ejus rei minime consois; sed in ipso fonte sacerdotii nostri, hoc est cum sincera conversatione tua, assidue pergens ad sacrificandum.

Igitur justum et sanctum ac sine scandalo populo Dei fuerat, imprimisque ordini nostro, ejici et privati sacerdotio, qui indigne prosiliit, nobis sanctitatis tuæ memoriam servantibus, et ab omni episcopo et sacerdote, qui manifesto reprobus non sit, communicantibus, juxta Theologum. Quod si propter peccata nostra id factum non est: utinam nihil a sanctitate tua (non ex metu, sed ex rei publicæ commiseratione istud non quantumcunque humiles dicimus) præter fas et contra rationem fiat! Verum enim vero nos perferemus quidem: Dei virtute: atque utinam id nobis contingat ejus concessu! Verum testamur sanctitati tuæ coram Christo, et sanctis angelis audientibus, magnum a te schisma conflare in Ecclesia nostra. Quod si potestati subjiciamur ut homines: atqui sub sacrorum et divinorum canonum potestate, velimus, nolimus et regimur, et obsequemur. Cæterum oramus sanctitatem tuam, flecte aurem tuam, et audi vocem nostram: ut peritus medicus, ut pastor bonus ovem prohibe a sacrificio, et omnes a scandalo redime; ne unius scabie tota Ecclesia nostra inficiatur, quam acquisivit Dominus et Deus noster sanguine suo. De nugis enim nugentur qui voluerint, et calumniantur sycophantæ. Parati sumus ad omnem defensionem, omnemque refutationem accusatoris objectionis. Amici et laudatores tui sumus: in primisque piissimorum et triumphatorum dominorum nostrorum. Cumque tales simus, quam obrem turbatio? qua de causa evenient quæ eventura sunt, si quidem contraria Dei præceptis? Tribue nobis sacras preces tuas.

Α οἰκονοµούντων καὶ συνεργουμένων. Καὶ τὸν προηγησάμενον τὴν ἀγιωσύνην [Reg. τῆς ἀγιωσύνης] σου ἀγιώτατον πατριάρχην τῷ λόγῳ τούτῳ ἐδεξάμεθα εἰς τὴν προκειμένην ὁπόθεσιν· ἦν ἵκα ἐπανήλθομεν τῆς ἐξορίας· διαβόρευσης μὲν τῆς μοιχικῆς συναφείας, εἰρχθέντος δὲ τοῦ οἰκονόμου τῆς ἱερουργίας. Ὅτι μὴ ἔστω ἡμῖν μέρος· ἕνεκεν τοῦ ἀδιαφόρου ὑπὸ τῆς ἀγιότητός σου μεταλαμβάνειν τὸν μοιχεύσαντα· μήτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, μήτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἦδη εἰπόντος αὐτοῦ, ὅτι οἰκονομία ἐχρώμεθα, καὶ αὐτῷ τῷ μεταποδόναι ἕως καιροῦ· εἶτα καὶ οὕτω δηλώσαντος, ὅτι αἱ χεῖρές μου κεκομμέναι ἂν ὑπῆρχον εἰς τὸ μοιχικὸν στεφάνωμα· ἢ ἐγὼ ὄλω εἰστεφάνου; ἐπὶ τούτοις τοίνυν κεκοινωνήκαμεν αὐτῷ μέχρι κοιμήσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀγιωσύνην σου πάλιν ἀπεδεξάμεθα εἰς τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα· καθὼς καὶ μνημονεύομεν αὐτῆς ἐν τῇ ἱερουργίᾳ καθεκάστην· καὶ ἐν οὐδενὶ τῷ ἀμισθίῳ ἢ διὰ τὸν οἰκονόμον καθηρημένον ὄντα ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων πολυτρόπως· καὶ μάλιστα μετὰ τὸν ἀφορισμὸν τῆς ἐνναετίας πάλιν ἱερουρλεῖν, καὶ οὐκ ἐν ἀποβύσῃ που· τῆν γὰρ ἂν φορητὸν, μὴ κοινωνούντων ἡμῶν τῷ πράγματι· ἀλλ' ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερωσύνης, τὸ δὴ λεγόμενον, μετὰ τῆς εἰλικρινούς σου πολιτείας, συνεισέναι καὶ συλλειτουργεῖν εἰς τὸ αἰεὶ.

Τὸ μὲν οὖν δίκαιον καὶ ὀσιον καὶ ἀσκανδάλιστον τοῖς λαοῖς τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλιστα τῷ καθ' ἡμᾶς πράγματι, ἐκβληθῆναι τῆς ἱερουργίας τὸν ἀναξίως εἰσελθόντα, ἡμῶν μνημονεύόντων τῆς ἀγιωσύνης, σου, καὶ ἐκ παντὸς ἱεράρχου καὶ ἱερῶν κοινωνούντων, μὴ προδήλως ὄντων ἀπεγνωσμένων, κατὰ τὸν Θεολόγον. Β' δὲ τοῦτο οὐδαμῶς διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν· μὴ ἵνα τι γένηται· οὐκ ἐκ φόβου ὁ λόγος, ἀλλ' ἐξ οἴκτου τοῦ κατὰ τοῦ κοινού· ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν παρὰ τῆς ὁσιότητός σου ἀκανόνιστον καὶ ἄθεσμον· ἐπεὶ ἡμεῖς μὲν ὑποστῆσόμεθα δυνάμει Θεοῦ· ὅπερ ἂν καὶ συμβαίη παραχωρήσει αὐτοῦ. Ματρουρόμεθα δὲ τῇ ἀγιωσύνῃ σου κατενώπιον Χριστοῦ ἐν ἀκρόσει τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ὅτι μέγα σχίσμα ἐργάζη ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ. Καὶ εἰ ἐξουσία χρώμεθα ἄνθρωποι ὄντες· ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων, νοητῶς καὶ μὴ βουλόμενοι, καὶ ἀρχόμεθα καὶ πεισόμεθα. Ἀλλὰ δεόμεθά σου τῆς ὁσιότητός· κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον τῆς φωνῆς ἡμῶν. Ὡς ἱππὸς ἐπιστήμων, ὡς ποιμὴν ἀγαθὸς, τὸ ἐν πρόβατον εἴρξει τῆς ἱερουργίας, καὶ τὰ πλεῖστα ἀσκανδάλιστα κερδήσει· καὶ μὴ τῇ τοῦ ἐνὸς φώρᾳ λυμνηθῆναι τὴν σου καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν, ἣν περιεποιήσατο ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν τῷ οἰκείῳ πλάματι. Περὶ γὰρ φλυαριῶν φλυαρεῖτωσαν οἱ βουλόμενοι· καὶ συκοφαντεῖτωσαν οἱ συκοφάνται. Ἐτοιμοὶ ἴσμεν πρὸς πᾶσαν ἀπολογίαν, πρὸς πᾶσαν διάλυσιν προτάσεως κατηγορητικῆς. Φίλοι καὶ ὕμνηταί σου ὑπάρχομεν· καὶ μάλα γε τῶν εὐσεβεστάτων καὶ καλλίνικων ἡμῶν δεσποτῶν. Καὶ ὄντων ἡμῶν οὕτως, τίνος ἕνεκεν ἢ ταραχῆ; οὕτινος χάριν συμβήσεται ἢ συμβήσεται, εἴπερ ἐναντία τῶν τοῦ Θεοῦ προσταγμάτων; Χάρισαι ἡμῖν τὴν ἱεράν σου προσευχήν.

ΑΑ'. — Τοῖς ἐν τῷ Σακκουδιῶνι ἀδελφοῖς. [νῆ'.]

Hortatur ad constantiam adversus sacrarum legem prævaricatores. (Baron. an. 808, n. 2.)

Ἔως μὲν ἦν καιρὸς τοῦ οἰκονομεῖν καὶ κρύπτειν τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀκοινωνησίας Ἰωσήφ τοῦ οἰκονόμου, ἐποιούμεν τοῦτο, τέκνα καὶ ἀδελφοί, οὐκ ἐκ φόβου κρατούμενοι, καὶ ἀμαρτωλοὶ τυγχάνωμεν, ἀλλ' ἐξ οἰκονομικῆς συγκαταβάσεως· ἐκμιμούμενοί πῶς τοὺς ἁγίους Πατέρας ἡμῶν· καθὰ κάκτινοι ἐν καιρῷ τῷ δέοντι χρώμενοι, ταύτη ὑπεξήγαγον ἐκτουτῶν περασμῶν· ὅτι μὲν φειδόμενοι τῶν ἀσθενεστέρων καὶ κακοῦντων· τὸ δὲ μικρὸν ὑπενδιδόντες κυβερνητικῶς· ἵνα τὸ ζητούμενον μικρὸν ὑπερον ἀντιλάβωσι κτηρόρωμα. Ἐπὶ δὲ νῦν εὐδόκησεν ἀγαθὸς ἡμῶν Θεὸς εἰς προὔπιον ἐκδοῦναι τὴν ὑπόθεσιν φανερώς, ἄρτι καὶ γράφομεν. Πῶς δέ; διὰ τῆς τοῦ λογοθέτου τοῦ Ἀρόμου (23) ἐπερωτήσεως, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἀποκρίσεως.

Φησὶ γὰρ, Διὰ τί ἕως τοῦ παρόντος οὐ συνεκοινωνήσας ἡμῖν, καὶ τῷ πατριάρχῃ, τοσοῦτων ἰερῶν διελθουσῶν; καὶ ὅτι εἰπὲ παρρησία τὸ αἶτιον. Καὶ ὡμολόγησεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ οὐκ ἠρνήσατο, καὶ ὡμολόγησεν· ὅτι οὔτε πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς ἡμῶν βασιλεῖς ἔχω τι, οὐδ' αὖ πρὸς τὸν πατριάρχῃν. ἀλλὰ πρὸς τὸν οἰκονόμον, τὸν στεφανώσαντα τὸν μοιχόν, καὶ διὰ τοῦτο καθηρημένον παρὰ τῶν ἱερῶν κανόνων. Πρὸς οἷς ἀπόκρισις τοῦ λογοθέτου· ὅτι οἱ εὐσεβεῖς ἡμῶν βασιλεῖς χρεῖαν σου οὐκ ἔχουσιν· οὔτε ἐν Θεσσαλονικῇ, οὔτε ἄλλῃ.

Ἔως τοῦτου μήτε εὐθὺς ἀνταποκρίσεως δοφεισης, μήτε ἐτέρας ἐρωτήσεως προταθείσης ἕως τοῦ παρόντος διελθουσῶν ἡμερῶν δεκατριῶν· ἢ μόνον, ὅτι πεπόμφαμεν γράμματα πρὸς τὸν κύριον Συμεὼν· ἃ ἔνδον τῶν γραμμάτων ἐστὲλαμεν· πρὸς τὸ διαγνώσκειν ἡμᾶς τὴν δὴν δύναμιν τοῦ πράγματος. Ἐξηγήθη δὲ ἡ ὑπόθεσις ἐπὶ τε τοῦ πατριάρχου, καὶ πάσης τῆς πόλεως σχεδόν· καὶ εἰσὶ μὲν πολλοὶ συνθλιβόμενοι καὶ συμφεγγόμενοι ἡμῖν· ἀλλὰ νυκτερινοὶ θεοσεβεῖς, καὶ μὴ δυνάμενοι ἐν φωτὶ παρρησιασθῆναι. Ἡμεῖς δὲ, τέκνα καὶ ἀδελφοί, τῇ εἰς Θεὸν πεποιθήσει, καὶ τῇ τῆς ἀληθείας ἐδρασίῳ, αὐτῇ τε τῇ προσγεγενημένῃ καὶ ἀποφανθείσῃ ἐκβάσει τοῦ δικαίου κατὰ τὰ ὑποδειχθέντα ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τε τὸν μοιχέυσαντα, καὶ τοὺς συνεργήσαντας· ἀκλιεῖς ἐσμεν τῆς ἐντολῆς καὶ τῶν πατρικῶν κανόνων· καὶ οὐκ ἐνδώσομεν, οὐδὲ προδώσομεν τὴν εὐσέβειαν· οὐδ' οὐ μὴν καταλύσομεν ἢ καλῶς προφυκοδομήσαμεν, διὰ τῆς κατὰ τὴν ἐξορίαν ἐνστάσεως· ἵνα μὴ ἀποδειχθῶμεν παραδίτατι νόμου· νόμῳ δὲ θεῷ κρατούμενοι κρατούμεν, ὡς προκεκρατήκαμεν, πάντα στέργοντες, πάντα ὑπομένοντες, εἴπερ καὶ παραχωρήσει Θεός· ἢ τῆς ἐκείνου καὶ τῶν αὐτῷ συλλειτουργούντων μετέχοντες κοινωνίας, ἕως ἂν παύσῃται ὁ καθηρημένος τῆς ἱερουργίας. Πολλὰ οὖν βαττολογήσουσιν οἱ ἄνθρωποι· ἐμπαίζουσι τε καὶ ἐπιγελᾶσονται· καὶ γε τὸ ἐλεεινότερον, τῶν ὁμοσχῆ-

⁸⁹ Matth. x, 36.

NOTÆ.

(23) Λογοθέτου τοῦ Ἀρόμου. De cursu publici logotheta seu præfecto, Theophanes, Cedrenus, et alii.

XXXI. — *Fratribus qui sunt in Saccudtone.*

legem prævaricatores. (Baron. an. 808, n. 2.)

Quandiu tempus fuit dissimulandi, et occultandi consilium non communicandi cum Josepho œconomo, fecimus id, filii ac fratres, non metu correpti quamvis peccatores simus: sed dispensatorie condescendentes, imitantesque quodammodo sanctos Patres nostros, quatenus et illi opportuno tempore idem observantes, subdulerunt seipso tentationibus; partim quidem, ut infirmioribus et vixantibus parcerent, partim ut aliquantulum remittentes, gubernatorum more, scopum postmodum attingerent. Nunc vero postquam optimo nostro Deo sic visum est, ut in apertum res prodiret, scribimus et ipsi. Quomodo autem? Per logothetæ Dromi interrogationem et archiepiscopi respon-

Sic enim illa: Cur hæcenus, inquit, nobiscum non communicas, nec cum patriarcha: cum tot dies festi præterierint? Dic causam confidenter, et confessus est archiepiscopus, et non negavit, et confessus est: Neque adversus pios imperatores nostros quidquam habeo, neque rursus adversus patriarcham: sed adversus œcononum, qui adulterum coronavit, ideoque depositus est sacris canonibus. Ad quæ logotheta: Pii imperatores nostri te opus non habent, nec Thessalonicæ, nec alibi.

Post hæc neque responsum amplius datum est, nec interrogatio alia proposita: cum usque ad hunc diem elapsi sint dies tredecim: nisi quod litteras misimus ad dominum Simeonem, quas istis inseruimus, ut totius rei naturam cognoscatis.

Pervenit autem res ad patriarchæ aures, et totius ferme civitatis. Et sunt sane multi qui nobiscum affligantur et consentiant, sed nocturni Dei cultores, qui in sole libertatem ostendere non possint, Nos vero, filii et fratres, fiducia in Deum nixi, et veritatis fundamento, ipsoque præterito, et palam agnito justitiæ eventu, in iis quæ mundus vidit circa adulterum ejusque adjutores: immobiles in mandato paternisque canonibus insistamus: nec dedamus nos, nec prodamus pietatum: neque adeo destruamus quæ per exilii constantiam recto ædificavimus; ne legis prævaricatores videamur: divina autem lege innixi vincamus, ut ante vicimur, omnia optantes, omnia sustinentes, si permiserit Deus, potiusquam ut illius oorumque qui cum eo sacrificant, communionem attingamus, quoad prius depositus ministerio. Multa igitur blaterabant homines, illudentque et irridebunt: quodque gravius est, ex iis qui ejusdem sunt habitus, et qui amici esse videntur, non pauci. Sed novum nihil: scriptum est: *Et inimici hominis domestici ejus*⁸⁹. Et hi lenocinati sunt subservierantque adulterinis nuptiis,

una ederunt, una biberunt, et calamum tinxerunt in exsilium nostrum. Sed Dominus qui tum exsurrexit ad ultionem legis suæ, adulteri quidem regnum cæcitate perfregit, socios autem ignominia perfudit, sicut sacerdotes Baal; nos denique humiles præter spem ad monasterium nostrum reduxit: ipse idem nunc adest: ipse, quamvis ad breve spatium permiserit iterum nefariam conjunctionem; attamen rursus improbare dignatus est lætitiæ copulantium adulteros, eosdemque amantium Nazæorum, per æquissimum iudicium piorum imperatorum nostrorum: qui reddiderunt post mortem adulterum legitimæ conjugii suæ, adulteram apelantes eam quæ mœchata fuerat, et prolem ejus adulterinam exhæredem relinquentes, tanquam illegitimam et injustam: ut ipsimet, me audiente, affirmarunt, juxta leges Romanas. Et tamen qui scelus petrarunt non se abduunt: nec latebras quaerit, qui in sacris precibus, in conjugum coronatione usitatis, adversus sanctum Spiritum blasphemavit: sed insillit, felis instar, in Ecclesiam Dei: rursus exsultat, rursus incipit sacra polluere suo sacrificio, et iniquitatem justitiam esse probare nititur, et, quod dicit solet, se ipsum ostendere Præcursore ac Baptista sanctiorem. Cum enim reprehenderit ille Herodis adulterium, et pro veritate mortem oppetierit, hic secundum Herodem adulterio patfactum et coronavit, et complexus est usque ad mortem, non quidem verbis, sed factis ipsis prædicans errasse Joannem Præcursorem: qui injuste et inepte arguerit, mortuusque sit. Quid autem Joannem dico maximum omnium sanctorum? Christo ipsi (quod temerarium est dictu) contradixit repugnavitque impio ore suo. Nam cum adulterum vocet Christus eum qui legitimam uxorem dimittit: adulteriumque sit grave peccatum, homicidæ par, masculorumque et brutorum concubitori, veneficio et idololatræ, ut docet canon sancti Basilii⁹⁰; hic illum ad altare ducens, in totius populis corona impias iilas contra Spiritum sanctum voces edere ausus est; considerate quam horrendas, quam absurdas: « Tu, Domine, mitte manum tuam ex sancto habitaculo tuo, et conjunge famulo tuo famulam tuam, connecte illos in mutuam concordiam: uni eos in carnem unam, quos tibi placuit inter se copulari: honorabiles nuptias redde, immaculatam eorum torum custodi: ipsorum contubernium intaminatum in corde puro permanere concede. »

τοικητηρίου σου, καὶ ἄρμωσον τῷ δούλῳ σου τὴν δούλην σου· σύζευξον αὐτούς ἐν ὁμοφροσύνῃ· ἔνωσον αὐτούς εἰς σάρκα μίαν, οἷς εὐδόκησας συναφθῆναι ἀλλήλοις. Τίμιον τὸν γάμον ἀνάδειξον· ἀμίαντον τὴν κοίτην αὐτῶν διατήρησον· ἀκλιδωτον αὐτῶν τὴν συμβίωσιν διαμείναι εὐδόκησον ἐν καθαρᾷ τῇ καρδίᾳ. »

Non exhorruistis hæc audientes? Quantam censeis Spiritus sancti indignationem fuisse ob ejusmodi blasphemiam? Quam graviter una successuisse angelos sanctos? Aut quomodo non statim velut Dathan et Abiron, absumpsit dehiscens terra

μων, καὶ ὁμοταγῶν, καὶ δοκούντων εἶναι φίλων, οὐκ ὀλίγοι. Ἄλλ' οὐδὲν ξένον. Γέγραπται· « Καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ οικισακοὶ αὐτοῦ. » Καὶ οἱ αὐτοὶ ἐμαστρόπησαν, καὶ συνήργησαν, καὶ συνέφεγον, καὶ συνέπιον τῷ μοιχικῷ γάμῳ, καὶ τὸν κάλαμον ἔβαψαν ἐπὶ τῇ ἐξορίᾳ ἡμῶν. Ἄλλ' ὁ ἐξεγερθεὶς Κύριος τότε εἰς ἐκδίκησιν τοῦ νόμου αὐτοῦ· καὶ βήξας μὲν τὴν τοῦ μοιχεύσαντος μασιλείαν τῇ ἐκτυφλώσει, καταισχύνας δὲ τοὺς συλλήπτορας, ὡς τοὺς τοῦ Βάαλ ἱερεῖς· ἐπισυνάγων δὲ τὴν ἡμετέραν ταπεινώσιν εἰς τὸ ἴδιον μοναστήριον παρ' ἑλπίδας· αὐτὸς καὶ νῦν πάρεστιν, αὐτὸς, εἰ καὶ πρὸς μικρὸν παρεχώρησε πάλιν τὴν ἀθέμιτον συμπλοκὴν· ἀλλ' αὐθὺς εὐδόκησεν ἀποδοκιμασθῆναι τὴν ἐπιχαρμονίαν τῶν μοιχοζευκτῶν καὶ μοιχοφίλων Ναζιραίων, διὰ τῆς τῶν εὐσελῶν ἡμῶν βασιλέων δικαιοκρισίας· ἀποδωσάντων, μετὰ τὸν θάνατον, τὸν μοιχὸν τῇ νομίμῳ αὐτοῦ γαμετῇ· ἀποκαλεσάντων δὲ τὴν μαχλῶσαν, μοιχαλίδα· καὶ τὸ μοιχογέννητον τέκνον ἐσάντων ἀκλήρον, ὡς ἀθέμιτον καὶ ἀνομιώτατον· ὡς ἐν ἐπιτόκῳ μοι τὸ τίμιον αὐτῶν στόμα λελάληκε, κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς νόμους. Ἄλλ' ὁμοῦ οἱ ἀνομήσαντες οὐκ ἐγκαλύπτονται· οὐδὲ ὁ κατὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος δυσφημῆσας ἐν τῇ κατὰ τὴν στεφανικὴν συναφείαν ἱερᾷ προσευχῇ, καταδύεται· ἀλλ' εἰσηδηθείας ὡς ἔλουρος [αἰλιουρος] ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ πάλιν ἄλλεται, καὶ πάλιν ἄρχεται μαινεῖν τὰ ἅγια διὰ τῆς ἱεροργίας· καὶ φιλονεικεῖ νῆν ἀνομίαν δικαιοσύνην γυωρίσαι· καὶ τὸ δὴ λεγόμενον, ἀποδείξει ἐκυτόν τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ ὀσιώτερον. Ἐνεῖνου γὰρ ἐλέγχοντος τὴν τοῦ Ἡρώδου μοιχείαν, καὶ ὑπὲρ ἀληθείας θνήσκοντος· οὗτος τὸν δευτέρου Ἡρώδην τῇ μοιχείᾳ δεδιγμένον, καὶ ἐστεφάνωσε, καὶ κατησπίασάτο μέχρι θανάτου· λόγοις μὲν οὐ, ἔργοις δὲ αὐτοῖς φθειγόμενος, ὡς πεπλάνηται Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ἀνόμως καὶ ἀκαίρως καὶ διελέγξας καὶ ἀποθανών. Καὶ τί δὴ λέγω Ἰωάννην τὸν μετῴω πάντων ἁγίων; αὐτῷ τῷ Χριστῷ, εἰ καὶ τολμηρὸν εἶπεῖν, ἀντεφθέγγετο καὶ ἀπεμαχίσάτο διὰ τοῦ ἰσχυροῦς αὐτοῦ στόματος. Τοῦ ἡμῶν Χριστοῦ μοιχὸν ἀποκαλέσαντος τὸν ἀφιέντα τὴν νόμιμον γυναῖκα (μοιχεία δὲ τὸ χαλεπὸν ἀμάρτημα, καὶ ἰσοδύναμον φονείας, καὶ ἀββροφθοροῦ, καὶ ἀλογομομένου, καὶ φαρμακοῦ, καὶ εἰδωλολάτρου, ὡς ὁ κανὼν τοῦ ἀγίου Βασίλειου), αὐτὸς τοῦτον τῷ θυσιαστηρίῳ παραστήσας; μέσον παντὸς τοῦ λαοῦ, ἐτόλμησε βῆξαι τὰς ἐναγίας ἐκείνας φωνὰς κατὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, λέγων οὕτως· καὶ σκοπεῖτε τὸ φοβερὸν καὶ ἔκτοπον· Αὐτὸς, Δέσποτα, « ἐξάποστείλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ἀγίου κα-

σου· σύζευξον αὐτούς ἐν ὁμοφροσύνῃ· ἔνωσον αὐτούς εἰς σάρκα μίαν, οἷς εὐδόκησας συναφθῆναι ἀλλήλοις. Τίμιον τὸν γάμον ἀνάδειξον· ἀμίαντον τὴν κοίτην αὐτῶν διατήρησον· ἀκλιδωτον αὐτῶν τὴν συμβίωσιν διαμείναι εὐδόκησον ἐν καθαρᾷ τῇ καρδίᾳ. »

Οὐκ ἄρα ἐφρίξατε συνιέντες; Πόσον δοκεῖτε παροξυνθῆναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῇ βλασφημίᾳ ταυτρῆ; καὶ συνοργισθῆναι τοὺς ἁγίους ἀγγέλους; ἢ τῶς οὐ παραυτίκα ὡς τὸν Δαθὰν καὶ Ἀβειρῶν ὑπέλαβεν ἡ γῆ γανοῦσα τὸν ὑψηγῆτην τοῦ ψεύδους, καὶ δεικνύοντα

⁹⁰ *Epsit. ad Amphiloch. can. 7.*

τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸν Χριστὸν εἰς ἐναντιολογίαν
 ἐαυτῷ περιπίπτειν πειρώμενον; Πάυτως γὰρ ὅσα
 ὁ ἱερεὺς ὑποφαίνει, ταῦτα καὶ ὁ θεὸς κυροῦν ἐπαγγέλλεται, κατὰ τὸν μέγαν Διονύσιον. Ἄλλ' ὁμοίως τοιοῦτον δράσας πονηρὸν, καὶ δοῦς ὑπόδειγμα κακίας τοῖς ὑποχειρίοις εἰς ὁμοτροπίαν· ὃ καὶ γέγονε· μᾶλλον δὲ καὶ τοῖς πόρω κρατοῦσι καὶ ἄρχουσιν· ὃ καθ' ὁμοίωσιν ἐτελέσθη ἐν τῇ Λογγοβαρδίᾳ, καὶ Γοτθίᾳ, καὶ τοῖς κλίμασιν αὐτῆς· οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς ἔθνεσι νοιοῦτόν τι τετόλμηται· καὶ οὐ κατασιγνύεται ὁ δαίλιος· ἄλλ', ὡς εἴρηται, λειτουργεῖ ὁ ἀνίερος· καὶ τοὺς καλῶς αὐτὸν ἀποσπρεφομένους ἐξορίψειν καταπέιγεται. Κύριος δὲ βοηθὸς τῶν ὑπὲρ τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ ἐνισταμένων, ὃς παρακαλεῖται τὰς καρδίας τῶν ἐσθεῶν ἡμῶν βασιλέων, ποιῆσαι τὴν ἐκδίκησιν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, καθάπερ ἐπὶ τοῦ μοιχοῦ, ἵνα καὶ τοῦτον εὐδοκῆσθαι ἐκβληθῆναι τῆς ἱερουργίας· ἐπὶ τε λυσιτελείᾳ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου, καὶ πάσης τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Διὸ θαρσεῖτε, τέκνα καὶ ἀδελφοί· καὶ μὴ δαίσητε, μηδὲ καταπέσητε. Καιρὸς ὁμολογίας, καιρὸς ἐνστάσεως, καιρὸς ἀθλήσεως, τυχὸν καὶ ἄλλων παθημάτων· ἀλλὰ καὶ στεφανῶν καὶ δόξης ἐπουρανοῦ. Φησὶ γάρ· Ἄλλ' ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, καὶ ὁ ἐξουθενῶν με ἁτιμασθήσεται. Καὶ, Μακάριοι οἱ μὴ ἐκκλίνοντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ. Διο, Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῖν τοῖς ὑπομένουσι πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τῶν ἔργων ὑμῶν ἔχεσθε. Τῶν βασιλέων ἡμῶν ὑπερέχεσθε, τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ ἐκβληθῆναι τὸν Ἰωσήφ ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, τῆς εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας· πορευόμενοι ἐν ὁδῷ ἀμύμων, ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσαντες σφόδρα· ἐν πάσῃ καλῇ καταστάσει, καὶ κανονικῇ διαβιώσει· ἕως ἂν ἀκούσητέ τι πλεον, ἢ καὶ ἡμεῖς σημανοῦμεν. Ὁ Χριστὸς μεθ' ὑμῶν· ἡ θεοτόκος στέπουσα ὑμᾶς· ὁ Πρόδρομος καὶ ὁ θεολόγος φρουροῦντες ὑμᾶς· οἱ ἅγιοι πάντες τῇ εὐχῇ τοῦ Πατρὸς μου καὶ Πατρὸς ὑμῶν. Πάντας προσαγορεύω κατ' ὄνομα· ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔστω μετὰ πάντων ὑμῶν, τέκνα ἡγαπημένα. Ἀμήν.

ΑΒ'. — Νικολάω Χαρτουλαρίω.

Quantopere pacem optet Ecclesiam : et quam bene in patriarcham sit affectus. (Baron. an. 809. n. 2.)

Ἐπιλάδομεν πῶς ἀπειχθῶς ἔχειν τὴν μεγάλην
 σου εὐσέβειαν, πανπόθητε ἡμῶν δέσποτα, πρὸς τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν, διὰ τινὰ παρεμπύπτουσαν ὑπόθεσιν. Ἄλλ' ὄντως ἔδειξας ἐν τῷ παρόντι καιρῷ καθάραν σου τὴν τιμίαν ψυχὴν πάσης δυσμενείας· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάσης θεοσεβείας πεπληρωμένην· ἐν τῷ γοργόν καὶ θερμόν σε γενέσθαι εἰς τὸ, χάριν εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, εὐθὺς ἀπὸ πρώτης ἡμῶν παρακλήσεως κινήθηναί πρὸς συνάφειαν τοῦ ἀγιωτάτου ἡμῶν πατριάρχου. Τοῦτο γνώρισμα εὐκρινούς φιλίας· τοῦτο ἰδίωμα ἀνθρώπου θεοφόβου· τοῦτο ἀπόδειξις ἐναργοῦς ζήλου ἀληθείας. Καὶ γοῦν ἀποδώσει σοι Κύριος· εἰ καὶ μηδὲν τι γένηται,

A mendacii promulgatorem; qui tenebras lucem dicat, et Christum in contrarias sententias pertrahere conatur? Prorsus enim quæcumque enuntiat sacerdos, eadem Deus confirmare ac rata habere se profitetur, juxta magnum Dionysium. Attamen qui flagitium hoc commisit, quique improbitatis exemplum subditis ad imitationem præbuit, ut res ipsa docet; quin etiam procul positis principibus et ducibus: sicut jam imitando factum est in Longobardia et Gotthia ejusque confinibus⁹¹: non enim apud gentiles tale quid perpetratur: neque erubescit miser, sed sacrificat, sicut dictum est, profanus: et eos ipsum merito aversantur, relegere conatur. Dominus autem adjutor eorum qui pro ejus mandato decertant: qui inflectat corda plurorum imperatorum, ut vindices ac præbeant Ecclesie sue quemadmodum in adultero: ejicique hunc placeat sacro ministerio, prout expedit sanctissimo patriarchæ totique Ecclesie catholicæ.

Quamobrem confidite, filii ac fratres: et ne terreamini, nec succumbite. Tempus confessionis, tempus resistentiæ, tempus certaminum, aliorumque fortasse afflictionum, sed et coronarum, et gloriæ celestis. Ait enim: *Sed glorificantes me glorificabo, et qui contemnit me erit ignobilis*⁹². Et: *Beati qui non declinant a mandatis ejus*⁹³. Ideo *Gaudete et exultate, quoniam merces vobis, cum sustinueritis, multa est in caelis*⁹⁴. Operibus vestris intenti estote. Pro imperatoribus nostris orate: pro patriarcha, ut ejiciatur Joseph ab altari; pro pace Ecclesie: ambulantes in via immaculata⁹⁵, iu mandatis ejus volentes nimis⁹⁶: in omni honesta constitutione et canonica conversatione: quoad aliquid amplius audiat, aut a nobis significetur Christus sit vobiscum; Deipara protegens; vos: Præcursor et Theologus custodientes vos; sancti omnes, precibus Patris mei, ac Patris vestri. Omnes salute nominatim. Gratia Domini nostri Jesu Christi, sit eum omnibus vobis, filii dilecti. Amen.

XXXII. — Nicolao Chartulario.

D Suspicabar quodammodo magnam pietatem tuam, domine mi desideratissime, alieniore animo esse ab humilitate nostra ob causam alicujus interventam. Sed revera hoc tempore ostendisti, vacuam omnino esse venerandam animam tuam, plenamque adeo omni pietate: quando te promptum ac paratum docuisti, ut pacis Ecclesie Dei studio, statim ac primum hortati sumus, applicares te ad conjunctionem sanctissimi patriarchæ nostri. Hoc indicium sinceræ amicitie, hoc proprium hominis Deum timentis: hæc aperta demonstratio zeli veritatis. Itaque retribuet tibi Dominus, tametsi nihil fiat, integram juitiæ mercedem. Non enim ex

⁹¹ Supra in Theodori Vita, pag. 16, n. 19. ⁹² I Reg. ii, 30. ⁹³ Psal. cxviii, 21. ⁹⁴ Matth. v. 1. ⁹⁵ Psal. c, 6. ⁹⁶ Psal. cxi, 4.

rerum exitu, sed ab earum intentione, seu laudabili, seu secus, solet Deus præmia discernere facientibus. Lucratus ergo eo temporis puncto non aurum et argentum, sed juges thesauros cœlestis retributionis. Oramus autem, et hortamur amplius, ut pergas in incœpto; ut tu quidem thesaurum prædivitæm acquiras, nos vero humiles conspectu patriarchæ fruamur, aut potius ut Ecclesia Dei tua opera pacem adeptam multas tibi laudum coronas necet: nec pluribus verbis est opus. Quoniam autem jussisti significare nos, qui sentiat humilitas nostra. Jam sine tunc, excellentiæ tuæ coram Domino, qui occulta novit, significamus. Nulla nobis est cum patriarcha de communionem dubitatio, præterquam œconomii causa, eo quod depositus sit per divinos canones. Et quando prohibebitur a sacro ministerio sicut antea Dei beneplacito, et sanctissimi patriarchæ, piorumque dominorum nostrorum; nimirum quia œconomus est, et honorem gerit; tum protinus simul sacrificabimus et communicabimus, et manum porrigemus, nihil inquirentes de triennio hoc, quo cum eo sacris operatus est, pacis studio: neque id metu aliquo, sed communis utilitatis et salutis gratia.

καὶ συλλειτουργοῦμεν, καὶ συγκοινωνοῦμεν, καὶ ἐν τοῖς τρισὶ χρόνοις τούτοις συλλειτουργίας αὐτοῦ, οἰκονομίας χάριν, οὐ διὰ φόβου, ἀλλὰ διὰ τὸ κοινωνεῖν καὶ σωτήριο.

Silent enim linguæ mendaces, adversus Dei pacem inicitate et dicant, nos, postquam, dejectus sacerdotio fuerit œconomus, accusationem aggressuros antistitis nostri, ut qui cum deposito jam sacrificavit; deinde etiam decessoris sanctissimi patriarchæ: labia dolosa, quæ hæc loquuntur: calumniatorum: invidorumque hominum inventum, et qui sanari nolint inflicto vulnus Ecclesie. Nullo modo: absit let patriarcham qui præcessit suscepimus, et suscipimus, ideoque ad mortem usque cum eo communicabimus; et sanctissimum qui nunc est patriarcham et suscepimus, et suscipimus: pro eo etiam offerimus quotidie. Arceatur a sacris œconomus, qui adulterum coronavit, et nos, ut antea diximus, cum eo sacrificamus, si jubet in Ecclesia catholica, juxta gradum nostrum unusquisque. Quod quidem si fiat, gaudium in oculo fuerit, pax in Ecclesia Dei, quæ apud nos est. Tolle tur schisma, concordia palam enitescet, archiepiscopus noster laudibus ornabitur: adeo ut ad posterum transeat ejus encomium Potentissimi imperatores nostri una cum pretiosis infulis suis angelica etiam laude coronabuntur. *Sacerdotes induent justitiam multoque magis sancti* (monasticum ordinem loquor) *cum exultatione exultabunt* 97. Dominus noster quod et quale bravium accipiet? quid dicere oportet? et quid non majus fiet? quid jucundi non accedet? Dicamus et hoc: œconomus ipse celebrabitur, et laudibus effertur: magnamque hoc pacto misericordiam consequetur: tum in hoc,

ἀλόκληρον δικαιοσύνης μισθόν. Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς περὶ αὐτὰ προθέσεως, εἴτε ἐπαινετῶς, εἴτε οὐχ οὕτως, εἴθε τὰς ἡμοιὰς τὸ θεῖον ἐπιψηφίζεσθαι τοῖς δρώσι. Κεκέρδηκας τοιγαροῦν ἐν μὲν καιροῦ βροτῆ, οὐ χροσίον τε καὶ ἀργύριον, ἀλλὰ θησαυροὺς ἀνεκλείπτου οὐρανόθεν ἀναποδόσεως. Ἐτι δὲ παρακαλοῦμεν καὶ δοσωποῦμέν σε ἐπειγθῆναι ἐν τῇ τοιαύτῃ ὑποθέσει· ἵνα αὐτὸς μὲν καρδέης κλοῦσιον τὸ θησαυρίσμα ἡμεῖς δὲ οἱ εὐτελεῖς τύχωμεν τοῦ πρὸς τὸν ἀρχιερέα συνοπτικοῦ· μᾶλλον δὲ ἵνα ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ τῇ σῆ μεσιτείᾳ βραβευθεῖσα, πολλοὺς σου τοὺς τῶν ἐγκωμίων στεφάνους καταπέξει. Καὶ οὐ πλέον τι χρὴ λέγειν. Ἐπειδὴ δὲ ἐκλείψας ἐπιστημᾶναι ὁπίσος ἐστὶν ὁ λόγος τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, ἥδη ἀψευδῶς γνωρίζομεν τῇ μεγίστῃ ὑπεροχῇ, ὡς ἐν προσώπῳ Κυρίου τοῦ τῶν ἀδελφῶν γνώστου οὐκ ἐστὶν ἡμῖν ἐν τινὶ τὸ ἀμφιβάλλον τῆς πρὸς τὸν ἀρχιερέα κοινωνίας, ἢ διὰ τὸν οἰκονόμον, κατὰ τὸ καθρημένον αὐτὸν εἶναι ὑπὸ τῶν θείων κανόνων. Καὶ ἦνίκα ὑποσταλῆ τῆς ἱερουργίας, κατὰ τὸ πρότερον εὐδοκίᾳ Θεοῦ, τοῦ τε ἀγιωτάτου πατριάρχου, τῶν τε εὐσεβῶν ἡμῶν δεσποτῶν· δῆλον ὅτι ἔντος αὐτοῦ οἰκονόμου, καὶ τὴν τιμὴν ἔχουτος· εὐθὺς παραυτίκα χειροτονούμεθα, μηδὲν ἐπιζητούμεν, περὶ τῆς

Σιγάτωσαν γὰρ αἱ ψευδοκατήγοροι γλωτταί, κατὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ κινούμεναι· ὅτι, ἐπὶ εἰρήνῃ τῆς ἱερουργίας ὁ οἰκονόμος, ἐπιδραξόμεθα αἰτίας κατενεγκεῖν τὸν ἀρχιερέα ἡμῶν, ὡς ἥδη τῷ καθρημένῳ συλλειτουργήσαντα· ἔπειτα τὸν προηγησάμενον ἀγιωτάτον πατριάρχη· χεῖλη δόλια, τὰ λαλοῦντα τὰ τοιαῦτα· ἀνθρώπων συκφαντῶν καὶ φθονερῶν τὸ δῶμα· καὶ μὴ θελόντων εἰς ἴσιν ἔλθειν τὸ προσκεῖν δόγμα τῆ Ἐκκλησίας. Μηδαμῶς· μὴ γίνετο! καὶ τὸν πατριάρχη τὸν προηγησάμενον καὶ ἰδεξάμεθα καὶ δεχόμεθα, διὸ καὶ ἕως θανάτου συνοικωνοῦμεν αὐτῷ· καὶ τὸν νῦν ἀγιωτάτον ἀρχιερέα καὶ ἰδεξάμεθα καὶ δεχόμεθα· ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ ἀναφέρομεν καθ' ἑκάστην. Ὁ οἰκονόμος εἰρηχθῆτω τῆς ἱερουργίας ὁ τὸν μοιχὸν στεφανώσας· καὶ, ὡς προδεδηλώκαμεν, συλλειτουργοῦμεν αὐτῷ, εἰ κελύει, ἐπὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἕκαστος κατὰ τὴν οἰκίαν ἡμῶν τάξιν. Καὶ εἰ τοῦτο γίνηται, χρὰ ἐν οὐρανοῖς· εἰρήνη ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ· τὸ σχίσμα ὑποχωρεῖ· ἡ ὁμόνοια ἀναλάμψει τρανῶς, ὁ ἀρχιερεὺς ἡμῶν στεφανωθήσεται τοῖς ἐπαίνοις, καὶ τοσοῦτον ὡς διαδοθῆναι αὐτοῦ τὸ ἐγκωμῖον ἕως γενεᾶς. Οἱ κρᾶτιστοι ἡμῶν βασιλεῖς σὺν τοῖς πολυτιμητοῖς αὐτῶν διαδήμασι καταστεφανωθήσονται τῇ ἀγγελικῇ εὐφημίᾳ· οἱ ἱερεῖς ἐνδύσονται δικαιοσύνην· εἰ μᾶλλον, οἱ δοιοι, τὸ μοναδικόν, λέγω, τάγμα, ἀγαλλιάσει· ἀγαλλιάσονται. Ὁ δεσπότης ἡμῶν οἶον καὶ ἡλικον λήψῃ τὸ βράδειον, τι δεῖ λέγειν; καὶ τί μᾶλλον οὐ γνήσεται; τί τερπνὸν οὐκ εἰσαχθήσεται; Εἴπωμεν καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ αὐτὸς

97 Psal. cxxxi. 16.

ὁ οἰκονόμος εὐφημηθήσεται καὶ δοξασθήσεται, καὶ κληρονομήσει διὰ τοῦτο μέγα ἔλεος, καὶ ἐν τῶ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῶ μέλλοντι. Ἡμεῖς τε οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐσόμεθα ὑποπίπτοντες, καὶ προσκυνοῦντες, καὶ ὑπερευχαριστοῦντες, ἔργῳ καὶ λόγῳ τὰ δέοντα ὡς ἀρχιερεῖ ὑπὲρ πάντα ἄνθρωπον, κατὰ τὸ ὀφειλόμενον, σονεισσέροντες. Πρὸς δὲ πίστωσιν τῶν εἰρημένων, ποιούμεθα τὸν λόγον ἔγγραφον διὰ πλάτους· ὅτι μετὰ τῆν παῦσιν τῆς ἱερουργίας, κατὰ τὸ πρότερον, ἐὰν μὴ εὐθύς εἰσέλθωμεν καὶ κοινωνήσωμεν, ὡς προγέγραπται· ἔστω ἡ ψήφος καθ' ὑμᾶς, εἴ τι βούλεσθε· καὶ μὴ ἐξὸν ἔτι λαλεῖν ἡμᾶς περὶ τῆς ὑποθέσεως. Καὶ ἰδοὺ, οὐκ ἄγγελος, οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ὁ δι' ἡμῶν ἔλκων, καὶ συνωθῶν καὶ παρακαλῶν σε.

ΔΓ'. — Λέοντι· πάπῃ Ῥώμῃς. [οβ'.]

Leonis III papæ oram implorat. (Baron. an. 809, n. 14.)

Τῶ ἀγιωτάτῳ καὶ κορυφαϊοτάτῳ Πατρὶ Πατέρων Β Λέοντι τῷ δεσπότη μου ἀποστολικῷ πάπῃ, Θεόδωρος ἐλάχιστος προσδύτερος καὶ ἡγούμενος τῶν Στουδίου.

Ἐπειδὴ περ Πέτρῳ τῷ μεγάλῳ δέδωκε Χριστὸς ὁ Θεὸς μετὰ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ τὸ τῆς ποιμανιάρχιας ἀξίωμα· πρὸς Πέτρον ἔχει τὸν αὐτοῦ διάδοχον, ἐτιοῦν καινοτομούμενον ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ παρὰ τῶν ἀποσφαλλομένων τῆς ἀληθείας, ἀναγκαῖον ἀναφέρεισθαι. Τοῦτο τοιγαροῦν δεδιδασκίμενοι καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ ἐλάχιστοι, ἐκ τῶν ἀνέκαθεν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν· ἐπεὶ ὑπήρθη τις καὶ νῦν καινοτομία ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ· καὶ πρότερον μὲν διὰ μέσου τοῦ εὐλαβεστάτου ἀρχιμανοδρίτου, ἡγουν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνδούλου ἡμῶν Ἐπιφανίου· καὶ νῦν διὰ τοῦ εὐτελοῦς ἡμῶν γραμματείου ὀφειλόμενον ἠγησάμεθα τῷ ἀγγέλῳ τῆς κορυφαίας σου μακαριότητος ταύτης ἀνευρεκεῖν. Γέγονε τοίνυν, ὡ θειοτάτῃ τῶν ὄλων κεφαλῶν κεφαλῇ, κατὰ τὸν προφήτην Ἰερεμίαν, σύνοδος ὡς ἀληθῶς ἀθετούτων, καὶ συνέδριον μοιχῶμένων. Ὅπερ γὰρ ἐκεῖσε διὰ τῆς εἰδωλικῆς ἐκπορνείσεως λέλεκται, τοῦτο ἐνταῦθα διὰ τῆς μοιχοζευτικῆς ἐπικυρώσεως δέδεικται. Ἀμφοτέροι γὰρ τὸν αὐτὸν Κύριον ἠθετήκασιν, οἱ μὲν διὰ τῆς νομικῆς, οἱ δὲ διὰ τῆς εὐαγγελικῆς παραβάσεως. Καὶ γε οὐ μέχρι τούτου ἔστησαν, παρασυναγωγῇ διὰ προτίρας συνελεύσεως, ἐν τῇ τοῦ μοιχοζεύκτου παραδοχῇ καὶ συνιερουργίᾳ, κατὰ τὸν θεῖον Βασίλειον, χρηματίσαντες· ἀλλ' ὡς ἂν ἑαυτοῖς αἰρέσεως τελείας ὄνομα περιποιήσωνται, δι' ἑτέρας συνόδου δημοσίας, τοὺς μὴ τῷ παρανόμῳ αὐτῶν κακοδοξίᾳ συγκатаθεμένους, μᾶλλον δὲ ὄλην τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἀναθεματισμῷ ὑποβλήμασι· τοὺς ἤδη φθάσαντας ἐπὶ προσώπου αὐτῶν, οὓς μὲν ἐξοστρακίσαντες πόρρω που· οὓς δὲ φυλακαῖς κατέχοντες. Διωγμὸν κατὰ τὴν σὴνθεος τῶν ἐνταῦθα πάλιν καινουργήσαντες. Καὶ τὸ δικαίωμα αὐτοῖς, λόγου πονηροῦ κραταίωμα. Οἰκονομίαν οὖν τὴν ζευξιμοιεῖν δογματίζουσιν· ἐπὶ τῶν βασιλέων τοὺς θεοῦ νόμους μὴ κρατεῖν διορίζονται· τοὺς ὑπὲρ ἀληθείας καὶ δικαίου μέχρις αἵματος ἐνστάτας,

tum in futuro saeculo. Et nos peccatores substrati, et adorantes, et gratias agentes, quæ debentur archiepiscopo re et verbo præ omnibus hominibus, ut debemus, deferemus. Ad horum autem faciendam fidem, declarationem prolixam scripto offerimus; ut nisi, postquam a sacrificio cessarit, sicut antea, confestim accedamus et communicemus, ut scriptum est; sit in vestra manu sententia, si quid vultis; et nobis loqui amplius non liceat de hoc negotio. Et ecce non angelus, non homo, sed Dominus ipse, qui te per nos trahit et impellit, et hortatur.

XXXIII. — Leonis papæ Romæ.

Sanctissimo et summo Patri Patrum Leoni domino meo papæ apostolico, Theodoros minimus presbyter et præpositus Studiensis.

Quandoquidem Petro magno Christus Deus post claves regni cælorum, pastoralis etiam principatus contulit dignitatem, ad Petrum utique, vel ejus successorem, quidquid in Ecclesia catholica per eos innovatur qui aberrant a veritate, necesse est referri. Quod nos quoque humiles et minimi a sanctis olim Patribus nostris edocti, postquam in Ecclesia nostra novitas quædam nuper exorta est, et prius quidem per religiosissimum archimandritam, fratrem et conservum nostrum Epiphanium et nunc per simplices litteras nostras ad supremam beatitudinis tuam angelum de ea referre nos debere, arbitrati sumus. Factus est, o divinissimum omnium capitum caput juxta Jeremiam prophetam, cæcus revera prævaricatorum, et concilium adultærantium. Quod enim ibi propter idolorum fornicationem dictum est, hic pro adultærantium copulis confirmationem patfactum est. Utrique enim eundem. Dominum spreverunt, illi per legis, hi per Evangelii transgressionem. Nec vero satis illis fuit, quod per priorem conventum, in ejus qui mæchos copularat receptione, sacerdotumque eam eo communionem. Parasynagogi, ut divinus loquitur Basilius, facti sunt: sed ut hæresis absoluta nomen adipiscerentur, in altera publica synodo eos qui parvo ipsorum errori non adhæserant, aut universam potius Ecclesiam catholicam, anathemati subjecerunt: et quotquot hactenus in conspectum venerunt, partim loginquis exsiliis multantes, partim carceribus includentes, pristinam usitato hic more persecutionem renovarunt. Ac nefarii sermonis præsidio se ipsos defendunt. Adultèrini siquidem conjugii conjunctionem, dispensationem esse decernunt: in regibus divinas leges nihil posse definiunt: eos qui pro veritate ac justitia usque ad sanguinem restiterunt, ut Præcursorum et Chrysostomum, imitari vetant: episcopum unumquemque

⁹⁸ Jerem. ix, 2. ⁹⁹ Epist. ad Amphiloeh. can. I.

In sacros canones, præter ea quæ in illis statuta sint potestatem habere pronuntiant.

Quare si quem forte sacris institutum contingat clam palamve canonum, per quos depositio irrogatur, reum teneri; hunc sola volentis auctoritate, depositionis exortem manere. Quorum omnium testis est is, qui variis canonibus cum aliis cæceticus tenetur, adulteri copulator, una cum ipsis publice ministrans. Testes il qui, dum iniquitates tanquam dispensationes faciunt; in eo ipso tum, alios, tum se ipsos sanotos vocant, et eos qui illas non admittunt, velut a Deo alienos anathematizate feriunt. Testis etiam quæ hic existit persecutio. Quid igitur ad hæc, o beate, dicendum est? nisi apostolicum illud: *Nunc Antichristi multi facti sunt*; ei divinus legibus et canonibus omnes homines subditi non sumus. His ergo a simplicitate nostra sine fuce expositis, vocem nunc illam quam noryphæus cum reliquis apostolis Christum compellavit cum maris fluctus excitarentur; apud Christi imitatricem bestitudinem tuam adhibemus: *Salva nos*, archipastor Ecclesiæ quæ sub cælo est, *perimus*. Imitare magistrum tuum Christum, manumque Ecclesiæ nostræ porrige, sicut ille Patro: nisi quod ille incipienti in mare mergi, tu autem rursus jam meras in hæresis profundo. Emulata, precamur, cognominem tibi Papam, atque ut ille, pullulante tum hæresi Eutychiæna, leoninum in mare spiritu experrectus est, ut omnes norunt, dogmaticis sive epistolis; sic et tu, dicere audeo, juxta nomen quod geris, irruigi divinitus, vel potius intona contra præsentem hanc hæresim, ut decet. Si enim isti, arrogata sibi auctoritate, hæreticam synodum cogere veriti non sunt, qui ne orthodoxam quidem absque cognitione vestra, ut antiqua mos obtinet, cogere potuerunt: quando magis æquum atque adeo necessarium fuerit (cum timore suggerimus) ab divino tuo principatu legitimam synodum convocari ut orthodoxam Ecclesiæ dogma hæreticum extrudat: et neque supreme dignitatis tuæ cum orthodoxis omnibus anathemate notetur a novis pugatoribus; neque iniquitatis porro classicum adulterinam hanc synodum nacti, quibus id placet, in peccatum facile prolabantur. Hæc, sicut parvitati nostræ conveniebat, ut minima Ecclesiæ membra representantes, et divino pastoralis vestro principatui parentes; obsecramus de cætero sanctam animam vestram, ut nos ceu proprias oves reputet, et sacris precibus suis eminens illustret, atque confirmet. Quod si etiam documentis; tum id fuerit divinæ benignitatis: quandoquidem et Christus ad Abgarum scripsit, et multi etiam a subditis digni habitii sunt, qui ab apostolis sanctique acciperent litteras. A me autem solo peccatore, et in carcere detento, mittitur hæc epistola, propterea quod Pa-

ἄσπερ τῶν Ἐπιδόρων καὶ Χρυσόστομον, μιμηθεὶς ἀπαγορεύουσιν ἕκαστον τῶν ἱεραρχῶν ἐξουσιάζειν ἐν τοῖς θεῖοις καὶ παρὰ τὰ ἐν αὐτοῖς κανονισμῶν, ἀποφαίνονται.

Καὶ διὰ τοῦτο ὁπότεν τύχη καὶ κρυπτῶς καὶ ἐμπαύτως ἀλῶναι τινα τῶν ἱεραρχῶν καθαιρετικῶς κανόσι, τῆ τοῦ βουλομένου ἐξουσία μένει ἀκαθάρτη. Καὶ μάρτυς τοῦ λόγου, ὁ διαφόροις κανόσι συναντῶν καὶ κλημάτων μοιχοζεύκτης, καὶ συλλειτουργῶν αὐτοῖς δημοσίαι. Τοῦς παρανομίας ὡς οἰκονομίας ποιοῦντας, ἄλλους τε καὶ ἑαυτοῦς ἀγίους ἐν νούτῳ ἀνομάζουσι· καὶ τοῦς μὴ ταύτας προσειμνους, ὡς ἡλλοτριωμένους Οὐοῦ ἀναθεματίζουσι· μάρτυς δὲ κἀκεῖνο τοῦ λόγου ὦν καὶ ὁ διωγμός. Τῶν ἑστὶν ἐν ταῦτοις, ὦ μάκαρ, εἰπεῖν; ἢ οὐ ἀσπαστικὸν ἔκεινο. ὅτι Νῦν πολλοὶ Ἀντίχριστοι γὰγονασιν· ἐπερ μὴ ὑπὸ τῶν θεῶν νόμων καὶ κανόνων πάντες ἄνθρωποι ἐξουσιάζομεθα. Τοῦτων ἤδη ἀφευδῶς ὑπὸ τῆς εὐτελείας ἡμῶν ἀειχθέντων, ἐκείνην τὴν φωνὴν, ἢ ὁ κορυφαῖος σου τοῖς λοιποῖς ἀσπαστικῶς προσήγαγε Χριστῶν, ἤνικα ὁ τῆς θαλάσσης κλύδων ἐπεγέρετο, προσφέρομεν τῆ Χριστομιμῆται σου μακαριότητι· Σῶρον ἡμας, ἀρχιεπίμην τῆς ὑπὸ οὐρανὸν Ἐκκλησίας, ἀπολλύμεθα. Μίμησαι σου ταδιδάσκαλον Χριστὸν, καὶ ὄρεξιν χεῖρα τῆ καθ' ἡμας Ἐκκλησίας, ὡς ἐκεῖνος Πέτρος ἔσον ὁ μὲν ἀρχομένω καταποντίζομαι ἐν τῆ θαλάσῃ· αὐτός δ' αὐ καταποντισθεῖση ἤδη ἐν τῆ τῆς αἰρέσεως βάθει. Ζήλωσον σου, δέομεθα, τὸν ὁμώνυμον πάπαν, καὶ ὡς ἐκεῖνος τηλικαῦτα τῆς εὐτυχιατικῆς αἰρέσεως ἀνασυστάσε; λόντεῖόν πως διεγέρετο τῆ πνεύματι, ὡς ἴσασαι πάντες, ταῖς δογματικαῖς αὐτοῦ ἐπιστολαῖς· οὐτω καὶ αὐτός, τολμῶ λέγειν, φερωνύμωας, βρόχον θεῶς· μᾶλλον δε βρόντησον κατὰ τῆς παρουσίας κακοδοξίας τὰ εἰκότα. Ἐῖ γὰρ οὗτοι αὐτοῖς ἐραυθεντίζσαντες αἰρετικὴν σύνοδον ἐκπληρῶσαι οὐκ εἰδισαν, καὶ περ εἰ καὶ ὀρθόδοξον οὐκ ἔνευ τῆς ὑμῶν ἐοήσεως ἐξουσιάζοντας, ὡς τὸ ἀνωθεν κεκατηκός εἶδος· πῆσιμ γι μᾶλλον εὐλόγον καὶ ἀναγκαῖον ἂν εἴη, ὑπομιμνήσκωμεν φόβῳ, ὑπὸ τῆς θεῖας πρωταρχίας σου, ἐνομον κροτῆσθαι σύνοδον, ὡς ἂν τὸ ὀρθόδοξον τῆς Ἐκκλησίας δόγμα, τὸ αἰρετικὸν ἀποκρούσῃται· καὶ μήτε ἡ κορυφαῖότης σου συν ἔπαιε τοῖς ὀρθοδόξοις ἀναθεματίζοιτο παρὰ τῶν νέων κενωφώνων· αὐ ὀρητηρίον ἀναμίας τὴν μοιχοσύνοδον εὐρίσκοντες οἱ βουλόμενοι καταλισθαίνωσιν εὐπετῶς πρὸς τὴν ἀμαρτίαν. Ταῦτα, ὡς τὸ ἀνηκον τῆ οὐθενότητι ἡμῶν, ἀνηγγελάκτες, ὡς ἐλάχιστα μέλη τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῆ ὑπὸ ὑμῶν ὑπέκοντες θεῖα παιμναρχία· τὸ λοιπὸν ἐξαιτοῦμεν τὴν ἀγίαν αὐτῆς ψυχὴν, λογιζομαι ἡμᾶς ὡς οἰκεία αὐτῆς πρόβια, καὶ ταῖς ἱερατικῶς προσευχαῖς πόρωθεν φωτίζειν καὶ στηρίζειν. Ἐἰ δὲ καὶ διδασκαῖς, τῆς σης ἂν εἴη θεῖας συγκαταβάσεως· Ἐπεὶ καὶ ὁ Χριστὸς Δύγαρω ἐπέστελε· καὶ πολλοὶ τῶν ὑφαιμένων παρὰ ἀποστόλων, καὶ ἀγίων γράμματα δέξασθαι κατηξιώθησαν. Παρ' ἡμοῦ δὲ μόνου τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ τηρουμένου ἐν φυλακῇ ἡ ἐπιστο-

¹ I Joan. II, 19. ² Matth. VII, 25.

λή· διὰ τὸ, τὸν Πατέρα καὶ σύνδουλόν μου τὸν Ἐγκλειστον, τὸν τε ἀρχιεπίσκοπον τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ἀδελφὸν ἡμῶν, εἰς ἑτέρας νήσους ὡσαύτως τηρεῖσθαι. Πλὴν καὶ αὐτοὶ δι' ἑμοῦ, καὶ σὺν ἡμοῖς τὰ αὐτὰ καὶ φθέγγονται καὶ προσπτύσσονται τοῖς ἱεροῖς τῆς μακαριότητός σου ἔχνεσιν.

ΛΔ'. — Τῷ αὐτῷ. [ε'.]

Pro acceptis papæ litteris gratias agit, tum quæ ab adversariis gesta erant exponit. (Baron. an. 809, n. 18.)

Τῷ ἰσαγγέλῳ μακαριωτάτῳ καὶ Ἀποστολικῷ Πατρὶ Λέοντι πάπῃ Ῥώμης. Πλάτων ἔγκλειστος, καὶ Θεόδωρος πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος τῶν Στουδίου.

Μέγα ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς ὡς ἀληθῶς, καὶ εὐχῆς ἔργον τῆς ἀνωτάτω, ἀξιοθεῖσε δέξασθαι παρὰ τῆς ἀποστολικῆς ὑμῶν μακαριότητος πρόσρησιν προσαγορευτικῆν, καὶ μὴν ἀποσημείωσιν τῶν πνευματοκινήτων αὐτῆς ἱερῶν λογίων, δι' Ἐπιφανίου τοῦ συνδούλου, καὶ ἀγαπητοῦ ἡμῶν τέκνου· καὶ ταῦτα κλεισμένοι οὖσιν ὑπὸ τῶν κακοδόξων, καὶ ὄψει θεασαμένοι τὸν γραμματηφόρον. Ἐφ' οἷς ἐσκιρτήσαμεν· ἡγαλλιασάμεθα· ἀνωμολογησάμεθα τῷ Κυρίῳ, τῷ ταῖς θείαις αὐτῆς προσευχαῖς, τὰ παρ' ἐλπίδα παραδόξως ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις χαρισάμεν· μονουχοῖ καὶ ὄρῃν αὐτῆς τὸν ἱερὸν χαρακτήρα διὰ μέσου τῶν φωνῶν φανταζομένοις. Ἄλλ' αὐτὴ μὲν Χριστομιμητῶς καὶ προσηγόρευκας τοὺς εὐτελεῖς, καὶ ἀνεξωπύρρησεν ἡμῶν τὸ πνῦμα, ἐπέβρωσέ τε τὸ ἄσθενές, καὶ ἐστιθάρυσεν τὸ ἀδρανές· οἰονεῖ ἐπαλείψασα τοῖς ὑπὲρ ἡμᾶς παρακλητικοῖς καὶ νοουθετικοῖς φθέγμασι· στήκειν τε ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει ἀκλινῶς μέχρι τέλους παρεγγῶσα. Καὶ γίνονται ἡμῖν ἰλίοις αὐτῆς ἱκετηρίαίς. Ἡμεῖς δὲ οἱ οὐθενεῖς καὶ πάλιν εὐχεῖν νονομικαμέν, ὡσπερ τὸ πρότερον δι' αὐτοῦ τοῦδε τοῦ πιστοτάτου ἡμῶν γραμματηφόρου, καὶ αὐθις δι' Εὐσταθίου τοῦ ἑτέρου καὶ αὐτοῦ ἡμῶν τέκνου, οὕτω καὶ νῦν ἀνενεγκεῖν ἀδ-τῆ τὰ εἰκότα. Σύνοδος γέγονεν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, ὃ μακαριώτατε, πάνδημος συγκαθεσθέντων καὶ ἀρχόντων τῶν ἐν τέλει· καὶ ἡ σύνοδος ἐπ' ἀθετήσῃ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, οὐ σὺ τὰς κλείς ἐδίξω πρὸς αὐτοῦ, διὰ μέσου τοῦ τῶν ἀποστόλων πρωτοστάτου, καὶ τῶν ἀμοιβαδόν, μέχρι τοῦ προηγησαμένου τῆν ἱρωτάτην σου κεφαλῆν. Καὶ ὅπως ἀνάσχοιτο ἐπακηκοέναι ἡ θεομίμητος ἐπιεικεία σου; Ἀρξώμεθα δὲ ἀπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν. Καὶ γοῦν, φησὶν, Οὐ μοιχεύσεις· οὐ ψευδομαρτυρήσεις. — Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ. Καὶ Ἰερειῶν μὲν Ἀφρων καὶ ἀσεβῆς ὁ κατέχων μοιχαλίδα. Μαλαχίας δέ. Χεὶλ ἱερῆως φυλάξεται γυνῶσιν· καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ· διότι ἄγγελος Κυρίου παντοκράτορός ἐστι. Μέτελθωμεν ἐπὶ τὸ Εὐαγγέλιον· Ὁ ἀπολύων, φησὶ, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμῶν ἑτέραν, μοιχεύει. Καὶ πάλιν, Οὓς ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωρίζτω. Ὅσον δὲ τὸ διάφορον νόμου καὶ χάριτος, ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων τοῦ Κυρίου εἰσόμεθα,

ter conservusque meus inclusus, et Thessalonice archiepiscopus germanus noster, in aliis insulis pariter custodiuntur. Ipsi nihilominus per me et mecum eadem dicunt, et sacris beatitudinis tue vestigiis advolvuntur.

XXXIV. — Eidem Leoni papæ.

Æquali angelis beatissimo et apostolico Patri Leoni papæ Romæ, Plato inclusus, et Theodorus presbyter ac præpositus Studiensis.

Magnum revera nobis humilibus et summi voti opus fuit, quod digni habiti sumus, qui ab apostolica beatitudine vestra salutationis allocutionem, et sacrorum ejus qui a spiritu moventur sermonum significationem acciperemus, per conservum ac dilectum filium nostrum Epiphanium; et hæc, inclusi licet teneamur ab hæreticis; atque ita ut tabellarium ipsum oculis conspexerimus. Quamobrem lætitia exultavimus, gavisus sumus, Domino gratias egimus, qui divinis illius precibus ea quæ spem nostram superabant nobis indignis miro modo largitus est: ita ut ipsam propemodum sacram ejus formam per interjecta voces videre nobis videremur. Verum illa quidem ad Christi exemplum nos humiles affata est, et mentes nostras recreavit, imbecillitatem corroboravit, languentesque confirmavit, suis nos quasi perungens captum nostrum excedentibus consolatoriis, monitoriisque sermonibus, in fide orthodoxa constanter ad finem usque manere persuadens, quod utinam propitiis ejus precibus ita nobis contingat. Nos vero nihil hominiones convenire existimavimus, sicuti antea per hunc fidissimum tabellarium nostrum, et postea per Eustathium alterum filium nostrum, ita nunc etiam ad eandem referre ea quæ par est. Synodus, o beatissime, apud nos publica celebrata est, ipsa etiam, qui magistratus gerunt, una consentibus, et synodus ad condemnationem Evangelii Christi, cujus tu claves ab ipso accepisti per intermedium principem apostolorum et successores usque ad eum qui sanctissimum tuum caput antecessit. Et quomodo audire hæc sustineat Dei imitatrix æquitas tua? Inopiam enim a lege et prophetia. Et quidem inquit: *Non mæchaberis: Non loqueris falsum testimonium* ³: *Non assumes nomen Domini tui in vanum* ⁴. Et Jeremias: *Stultus, ait, et impius qui tenet adulteram* ⁵. Malachias vero: *Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus: quia angelus Domini exercituum est* ⁶. Transeamus ad Evangelium: *Quicumque, inquit, dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, mæchatur* ⁷. Et rursus: *Quos Deus conjunxit, homo non separet* ⁸. Quanta vero sit differentia legis et gratiæ, ex ipsis Domini verbis discimus, qui ait: *Et ecce plus quam templum*

³ Exod. xx, 15. ⁴ Ibid. 7. ⁵ Imo, Prov. xviii, 22. ⁶ Malach. ii; 7. ⁷ Matth. xiii, 9. ⁸ Ibid. 6.

hic ⁹. Deinde ex verbis Apostoli dicentis : *Irritam A quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione, duobus vel tribus testibus moritur : quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei concularis, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, et spiritus gratiæ contumeliam fecerit* ¹⁰ ?

Hæc igitur cum ita se habeant ; isti nefaria lingua Domino reluctantes, legis atque Evangelii solutionem, id est, hujus nuper imperatoris adulterium, qui, legitima ejecta, mœcham induxit : et hæc ipsa majorem et graviorem iniquitatem, adulterorum scilicet conjunctionem : propter falsum testimonium quod adversus Deum locuti sunt, ejus nomen in illicita actione inter sacra mysteria usurpantes, B victricesque de Christo coronas adulteris imponentes in ipsa divinorum munus participatione, quibus quidem veluti communibus et pollutis contumeliam fecit adulteri copulator, angelum se non Dei omnipotentis, sed principis mundi Satanas, reipsa declarans ; omnesque una, qui huic transgressioni cooperando, eamque approbando, partem suam cum adultero, et adulteri copulatore, posuerunt ; salutarem Dei Ecclesiæ dispensationem appellarunt : adeo firmam illam et apud Deum ratam, ut eos quis ipsis non cesserunt, neque concenserunt, synodice anathematizant, additis carceribus aliisque suppliciis, propterea quod fateri nolint sanctum opus fuisse, istiusmodi dispensationem : *Audi, C cælum, ait Issius, et auribus percipe, terra, quoniam Dominus locutus est* ¹¹. Nos vero humiles nunc ad te : Audi, magnum Dei caput, et auribus percipe quæ Satanas molitus est. Si enim ex Dei voluntate et nutu cætus ille, et anathematis pronuntiatio : Dei profectio lex non est, nec prophetæ, cum quibus et Præcursor, qui adulterum reprehendit ; neo Evangelium, contra quod isti suam illam tantopere adamatam dispensationem fecerunt. Nam si ejusdem esse aiunt ; alterum duorum necesse est : aut mendacem Christum statuent, qui olim quidem in prophetis locutus est, et legem dedit, nunc autem per seipsum in Evangelio, aut verasem, uti certe est ipsa veritas : ipsos vero mentiri, et Dei criminatores consequenter, ostendi : atque ideo anathematis quod contra Christum sanctosque ejus protulerunt, reos esse, ut qui adulterium, adulterorumque copulationem, et adulterorum communionem esse confirmant.

Nec aliter se res habet : *Non enim est acceptio personarum apud Deum* ¹², sicut indicant Mœchiani, qui ejus leges omnibus ex æquo positas negant, sed in regibus cessare eas comminiscuntur. Et ubinam est regum Evangelium ? Sed impie illi prorsus egerant, non intelligentes quod *Deus hominis personam non accipit* ¹³, quemadmodum testatur sanctus Apostolus neque quod idem per unum e prophetis

λέγοντος. Καὶ ἰδοὺ πλέον τοῦ ἱεροῦ ὡδε· εἶτα, καὶ ἐκ τῶν τοῦ Ἀποστόλου φωνῶν, φάσκοντος. Ἄθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρισμῶν, ἐπὶ δυοῖ ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει· πόσῃ δοκεῖτε χεῖρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης καινὸν ἡγησάμενος, καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος ἐνυδρίσας ;

Τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων· οἱ μετὰ γλώσσης ἀθέσμου τὰ πρὸς Κύριον ἀπειθῶντες, τὴν λύσιν τοῦ τε νόμου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἤγουν τὴν μοιχείαν τοῦ πρὶν κρατήσαντος, ἐπὶ τῇ ἐκβολῇ τῆς νομίμου, καὶ εἰσοικίσει τῆς μοιχαλίδος· καὶ τὴν ταύτης μείζονα καὶ χαλεπωτέραν παρανομίαν, ἤτοι τὴν μοιχοζευξίαν· διὰ τὸ ψευδομαρτυρῆσαι κατὰ Θεοῦ, καὶ τὸ τούτου ὄνομα λαθεῖν ἐπὶ τῇ ἀθεμίτῃ πράξει κατὰ τὴν μυσταγωγίαν. Καὶ μὴν καὶ δοῦναι τοῖς μοιχευομένοις νικητικὸς κατὰ Χριστοῦ τοὺς στεφάνους, ἐπὶ μεθέξει τῶν θείων δώρων, τῶν ὡς κοινῶν ἐνυδρισθέντων παρὰ τοῦ μοιχοζευκτοῦ, καὶ ἀγγέλου, οὗ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, ἀλλὰ τοῦ κοσμοκράτορος Σατανᾶ, ἀποφανέντος κατὰ τὸ ἀληθές· ἔτι μὴν καὶ πάντων τῶν διὰ συνδρομῆς καὶ εὐδοκίας, ἐν τῇδε τῇ παραβάσει τὴν μερίδα θεμίων μετὰ μοιχοῦ καὶ μοιχοζεύκτου· οἰκονομίαν σωτήριον τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ προσηγορεύασι. τοσοῦτον ὄχυρὰν καὶ θεοκύρωτον ὑπάρχουσαν, ὡς τοὺς μὴ εἴξαντας καὶ συνθεμένους αὐτοῖς, ἀναθήματι συνόδικῶς ὑποσάλειν, μετὰ φυλακῶν, καὶ ἑτέρων παθημάτων, ὡς μὴ δεξαμένους ταύτην τὴν οἰκονομίαν ἀγίοπρακτὸν εἶναι. Ἄκουε, ὀβρανέ, φησὶν Ἡσαίας, καὶ ἐνωτίζου, ἡ γῆ, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν. Ἡμεῖς δὲ οἱ εὐτελεῖς πρὸς σὲ τανῦν. Ἄκουε, ἡ μεγάλη τοῦ Θεοῦ κεφαλὴ, καὶ ἐνωτίζου ἢ ὁ Σατανᾶς ἀπειργάσατο. Εἰ τοίνυν κατὰ Θεοῦ βούλησιν καὶ ἀποδοχῆν ἢ συνάθροισις αὕτη, ἢ τε ἀναθεματιστικὴ ἀπόφασις· οὐ Θεοῦ ὁ νόμος δηλονότι· οὐ τε προφήται, μεθ' ὧν ὁ Πρόδρομος ὡς μοιχοελέγκτης· εἶτα καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, παρ' ὃ ἐκεῖνοι φίλην τὴν οἰκονομίαν αὐτῶν πεποιήθηται. Εἰ γὰρ φησὶν τοῦ αὐτοῦ· δυοῖν θάτερον· ἢ ψευδηγόρον τὸν Χριστὸν, πάλαι μὲν ἐν τοῖς προφήταις λαλήσαντα, καὶ νομοθετήσαντα, νῦν δὲ δι' ἑαυτοῦ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ἀποφανοῦνται· ἢ ἀληθεύοντα, ὡς περ ἐστὶν αὐτὸς ἡ ἀλήθεια· αὐτοὺς ψεύδεσθαι, καὶ θεοκνηγόρους ἐναποδειχθῆναι ἀραρότως· καὶ διὰ τοῦτο τῷ ἀναθήματι, οὐ κατὰ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἀπεφάνετο, εἶναι ὑπευθύνους, βεβαιωσαμένους τὴν μοιχείαν, καὶ μοιχοζευξίαν, καὶ μοιχοσυνδρομίαν, οἰκονομίαν Θεοῦ καὶ ἁγίων.

Καὶ ἀλλοίως οὐκ ἔστιν. Οὐ γὰρ προσωποληψία παρὰ τῷ Θεῷ· ὡς ὑποδεικνύουσιν οἱ Μοιχειανοὶ, μὴ ἐπίσης τοὺς νόμους αὐτοῦ κείσθαι ἐπὶ πᾶσιν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν βασιλέων, ὡς φησὶν, ὑποχωρεῖν καὶ κεινοτομῆσθαι. Καὶ ποῦ τὸ τῶν βασιλέων Εὐαγγέλιον ; Ἄλλ' ὅντως ἡσεβήκασι λίαν, μὴ συνιέντες, ὅτι Θεὸς πρῶσωπὸν ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει, καθὰ ἔφη ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος· μηδ' ὅτι ὁ αὐτὸς δι' ἐνδὲ τῶν

⁹ Matth. xii, 6. ¹⁰ Hebr. x, 28 Isa. i, 2. ¹¹ Rom. ii, 15. ¹² Galat. ii, 6.

προφητῶν, ταλανίζων αὐτοὺς, λέγει· Ἵμεῖς οὐκ ἐφυλάξατε τὰς ὁδοὺς μου, ἀλλ' ἐλαμβάνετε πρόσωπα ἐν νόμῳ. Οὐχὶ Θεὸς εἰς ἕκτισεν ὑμᾶς; Οὐχὶ Πατὴρ εἰς πάντων ὑμῶν; Γράφει δὲ καὶ Σολομὼν τάδε· Ἀκούσατε οὖν, βασιλεῖς, καὶ σύνετε. Καὶ μεθ' ἕτερα· Ὅτι ὑπηρεταὶ ὄντες τῆς τοῦ Ἵψίστου βασιλείας, οὐκ ἐκρίνατε ὀρθῶς, οὐδὲ ἐφυλάξατε νόμον, οὐδὲ κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθητε. Φρικτῶς καὶ ταχέως ἐπιστήσεται ὑμῖν, ὅτι κρίσις ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσι γίνεται. Οὐ γὰρ ὑποστελεῖται πρόσωπον ὁ πάντων Δεσπότης. Πάλιν δὲ ὅτι καὶ ὄλον τὸ Εὐαγγέλιον διὰ τῶν φασάντων παρανομῶν ἠθετήκασιν, ὡς ἱερὰ καὶ θεία κορυφή· ἐπεὶ καὶ ἐν ἀνόμημα ἀρκεῖ τὸν καθόλου νόμον ἀνατρέψαι. Πᾶσαι γὰρ ἀλλήλων ἔχονται, φησὶν ὁ μέγας Βασιλεῖος, αἱ ἐντολαί· ὡς ἐν τῇ λύσει τῆς μᾶς, καὶ τὰς λοιπὰς ἐξ ἀνάγκης συγκαταλύεσθαι· οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ τούτου, ἀλλ' ἐκ τοῦ φεγγομένου ἐν αὐτῷ Χριστοῦ λέγων· ὅς φησι, Πᾶς ὁ λῦων μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὗτος ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· δηλονότι ἀπολλύμενος. Καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰάκωβος· Ὅστις, φησὶ, τελέγει ὄλον τὸν νόμον, πταίσει δὲ ἐν ἐνὶ, γέγονε πάντων ἔνοχος.

Λελύκασιν οὖν Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην, ὡς μάκαρ, διὰ τῆς λύσεως, οὐ τῶν ἐλαχίστων, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγίστων ἐντολῶν Κυρίου· νόμον κατὰ νόμου εὐαγγελικῶς ἐκθετικότες οἱ τάλανες, τὸ βούλημα τῶν βασιλέων προκρίνειν Θεοῦ ὁ τῶν βούλωντο. Βούλονται δὲ ἄλλοι ἄλλο, καὶ ἄλλοτε ἄλλως. Καὶ δια τοῦτο ἀνατροπὴ τοῦ παντός, μέχρι τοῦ Ἀντιχρίστου· καὶ ἐντεῦθεν εἰκότως, ἡ λεγομένη παρ' αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ οἰκονομία, προσαγορευθήσεται Ἀντιχριστικὴ προδρομία. Παρὶ γὰρ παραβάσεως κανόνων, τί δεῖ καὶ λέγειν; Ὅποτε γὰρ τοῦ Εὐαγγελίου ἀποτροπάδην ἔλθον, σχολὴ περὶ αὐτῶν φροντίζειν. Καὶ ὁ μὲν Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου τάδε φησὶ· Δώσω τὴν κλεῖδα τοῦ οὐρανοῦ· ὅς φησι, καὶ ἄνοιξι, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀνοίγων· καὶ κλείσει, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀνοίγων. Οἱ δὲ ἀντιθέως, ἐφ' οἷς μὲν ἔνοιξεν, ἀπέκλεισαν, καθήραντες τοὺς ἀνευθύνους, ὡς δοκεῖ αὐτοῖς, ἀλλ' οὐ Θεῷ· ἐφ' οἷς δὲ ἔκλεισαν, ἤνοιξαν προχειρισμένοι τοὺς ὑποκείμενους καθαιρέσει θεοκρίτως, ἄπαξ πρὸς τὸ αὐτοῖς δοκοῦν καὶ ἀρεσκον ἀποχρώμενοι ὡς δεσποτικῶς τοῖς ἱεροῖς κανόνισιν ὡς ὑπηρεταὶ καὶ ὑποδουλοῖς. Ταῦτα τῆς Μοιχειανικῆς αἰρέσεως τὰ ἄνομα καὶ ἀσεβῆ ἐγχειρήματά τε καὶ ἀποτελέσματα. Καὶ ταῦτα ὡς ἐλάχιστα τέχνα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, σοὶ τῇ πρωτῆσθι ἡμῶν ἀποστολικῇ κεφαλῇ ἀναγγεῖλαι, κατὰ τὸ ἀναγκαῖον προσηυμῆθημεν. Λοιπὸν αὐτῆς ἐστὶ σὰ ἀρεστὰ Θεῷ, καὶ διανοηθῆναι καὶ πράξαι, ὑπὸ Πνεύματος ἁγίου, ὡς ἐπ' ἄλλοις, καὶ ἐν τῷδε κινουμένης· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ δυσωπυμένης ἀξιώσαι ἡμᾶς αὐτόλεκτα καὶ θεοχάρκτα αὐτῆς γράμματα δέξασθαι, κατὰ μίμησιν τῶν ὁμοζήλων αὐτῆς ἁγίων, ὡς περ νῦν τὰς πλουσίας, καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς, διωρεᾶς αὐτῆς καὶ εὐλογίας.

A ipsos inorepans ait : Vos non servastis vias meas, sed accepticis faciem in lege. Numquid non Deus unus creavit vos? nunquid non pater unius omnium vestrum ¹⁴? Salomon autem his verbis : Audite reges, et intelligite ¹⁵. Et post alia : Quoniam cum essetis ministri regni altissimi, non recte judicastis, nec custodistis legem, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrende et cito apparebit vobis : quoniam iudicium durissimum in his qui præsunt fit. Non enim subtrahet personam cuiusquam Dominus omnium ¹⁶. Jam vero quod et totum Evangelium nefariis ausis violarunt, o sacrum et divinum caput, manifestum est, siquidem peccatum sufficit ad evertendam totam legem. Omnia enim mandata mutuo connexa sunt, et sibi cohærent, ait magnus Basilius, ita ut, uno soluto, reliqua etiam solvi necesse sit : non ex se ipso, sed a Christo dicit in ipso loquente : Quicumque solverit unum de mandatis istis, minimis, hic minimus vocabitur in regno caelorum ¹⁷ : damnatus scilicet. Et beatus Jacobus : Quicumque, ait, totam legem servaverit, offendet autem in uno, factus est omnium reus ¹⁸.

Solverunt itaque Vetus et Novum Testamentum, o beate, solutis non minimis, sed et maximis Domini mandatis, legem adversus evangelicam legem promulgantes miserum, regum voluntatem Deo anteferre cum voluerint. Volunt autem alii aliud, et alias aliter : ac proinde eversio fit omnium usque Ad Antichristum. Unde merito quæ apud illos a Satana dispensatio dicitur. Antichristi præcursor vocabitur. De canonum enim prævaricatione quid attinet loqui? Cum enim ab Evangelio ipsi aversi discesserint; otiosum est de illis curare. Ac Deus quidem per prophetam sic ait : Dabo clavem domus David super humerum ejus : et aperiet, et non erit qui claudat : et claudet, et non erit qui aperiat ¹⁹. Inimici autem Dei quæ ille aperuit clausurunt, dum innocios deposuerunt, ut ipsis quidem placuit sed non Deo; quæ vero clausit, aperuerunt, eos qui depositionis pœnam divino iudicio meruerant, honoribus restituentes : atque, ut semel dicam, sacris canonibus ad omnia quæ arident et placēt, tanquam ministris et famulis pro arbitrio semper abusi sunt. Hi sunt Mœchianæ hæreseos implii et injusti conatus, hæc opera : quæ nos, ut minimi filii Ecclesiæ catholicæ, tibi primo omnium apostolico capiti nostro, nuntiare, necessario optavimus. Ejus est decœtero, quæ Deo sunt placita ex cogitare et facere Spiritus sancti ducta, a quo, ut in aliis sic et in hoc quoque, regitur et gubernatur : quietam sanctorum, quibus idem zelus fuit, exemplo, adduci, ut a se dictatas et divinitus exaratas litteras ad nos mittere dignetur, sicut nunc opulenta, et meritis nostris majora ejus munera, eulogiasque accēpimus.

¹⁴ Malach. ii, 9. ¹⁵ Sap. vi, 2. ¹⁶ Ibid. 5-8. ¹⁷ Matth. v, 19. ¹⁸ Jac. ii, 10. ¹⁹ Isa. xlii, 22.

Retulit porro nobis idem frater noster Epiphanius, A o divinissime vertex, se expostulationem ejus excelsæ propter Barsanaphium, Isalamque, et Dorotheum hæreticos : quod eos scilicet pro catholicis recipiamus. Et valde mirati sumus, si nos humiles, qui pro recta fide patimur, hæreticis adhæreamus. Obturetur os omne contra nos loquens, et calumnias submittens. Orthodoxi sumus, quamvis alioqui peccatores, o beatissime : neque in hoc ab apostolica fide allatenus discrepamus. Omnem synodum œcumenicam et localem, approbatam, veritatiq̄ congruentem, cum sanctis earum canonibus amplectimur, omnem hæresim et hæreticum detestantes, atque anathematizantes Anathema Barsanaphio, Isaiæ, Dorotheo et Dositheo, quos sanctus Sophronius anathematizavit ³⁰. Sed et si quis alius B horum cognominis pariter hæreticus, eorum hæresim vel alliam quamlibet sequens, sive episcopus, sive monachus, vel quicumque demum sit; anathema esto. Si quis item opportune, ut convenit, omnem hæreticum non anathematizat, ejusdem sortis esto. Nos enim puri sumus ab omni hæretica opinione sanctissimus precibus tui, religiosissimo. Denique hoc etiam significamus, tametsi in epistola, quam per Eustathium fratrem misimus, significatum non sit, nos per Epiphanius sacro vertici tuo scripsisse: nequaquam mentitum fuisse Epiphanius: res enim in hunc modum gesta est. Dederamus illi revera epistolam : postea vero imperantium metu eam expunximus : ipse nihilominus, cum ejus notas teneret, attulit ad sacra illius vestigia, benevole id agens, postquam in exilium acti fueramus. Est enim os humilitatis nostræ, et sermo profliscens ex corde nostro. Quare sancta anima tua ne scandalum suspicetur in conservo noster per omnia fidelissimo. Frater noster archiepiscopus Thessaloniciæ supplicibus cordis manibus beatitudinis tuæ salutationem et suscepit, et per nos sanctissimum veritatem tuam adorabundus salutatur.

XXXV. — *Basilio præposito.*

Theodorus suo et Platonis hortatur hunc Basilium ut conjuncto cum ipsis studio hæreticis se opponat. (Baron. an. 809, n. 25.)

Basilio religiosissimo præposito et archimandritæ Romæ, Plato humilis inclusus, et Theodorus minimus presbyter et præpositus Studiensis.

Litteras paternæ sanctitalis tuæ non aliter humiles expectabamus, quam, terra sitiens imbrem suum. Et postquam spe nostra frustrati sumus, doluimus, ut par erat, vehementer. Attamen cum ex Epiphanio dilectissimo et fidissimo filio nostro causam cognovissemus, quod nimirum coactus id fecisses, non contemptu aliquo nostrum qui quantumvis tenuium, pietatem tuam nihilominus observamus: animi dolorem abstersimus, summamque lætitiæ percepimus. Renuntiavit enim nobis, te eundem esse, qui erga nos semper fuisses, affectu et charitate; quin potius non parum bonitatis ad-

³⁰ Vid. infra in Theodori *Testam.* num. 4.

Ἀπήγγειλε δὲ ἡμῖν ὁ αὐτὸς ἀδελφὸς ἡμῶν Ἐπιφάνιος, θειοτάτη κορυφή, ὡς ἐγκλησιν ἐδέξατο παρ' αὐτῆς, ἕνεκα Βαρσανουφίου, Ἡσαίου τε καὶ Δωροθέου, τῶν αἰρετικῶν, ὡς δεχομένων ἡμῶν αὐτοὺς ὀρθοδόξους· καὶ πάντῃ ἠγάσθημεν, εἰ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ ὑπὲρ ὀρθοδοξίας πάσχοντες, αἰρετικοῖς προσκασχομεν. Ἐμφραττίσω πᾶν τὸ καθ' ἡμῶν ὑποβάλλον καὶ συκοφαντοῦν στόμα. Ὀρθόδοξοὶ ἐσμεν, κἀν ἄλλως ἀμαρτωλοὶ, ὧ μακαριώτατε· μηδ' ὅτι οὖν ὕφειν ἔχοντες ἐν τούτῳ τῆς ἀποστολικῆς πίστεως· πᾶσαν σύνοδον οἰκουμενικὴν τε καὶ τοπικὴν, ἐγκακριμένην τῇ ἀληθείᾳ, μετὰ τῶν ἐκτεθέντων αὐταῖς ἁγίων κανόνων ἀσπαζόμενοι, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν, καὶ αἰρετικὸν μυσαιτόμενοι, καὶ ἀναθεματίζοντες. Καὶ ἀνάθεμα Βαρσανουφίῳ, Ἡσαίᾳ, Δωροθέῳ τε καὶ Δοσιθέῳ, ὑπὸ τοῖς τοῦ ἁγίου Σωφρονίου ἀναθεματισθεῖσιν. Ἄλλὰ καὶ ἄλλος εἶ τις εἴη τούτοις ὁμώνυμος ὁμοῦ αἰρετικὸς, κατὰ τὴν ἐκείνων αἵρεσιν, ἢ ἑτέραν, κἀν ἐπισκοπος, κἀν ἀσκητὴς, κἀν ὄστι οὖν, ἀνάθεμα ἔστω. Ἄλλὰ καὶ εἴ τις μὴ ἀναθεματίζῃ εὐκαιρῶς κατὰ τὸ ἀναγκαῖον πάντα αἰρετικόν, εἴη τῆς αὐτῶν μερίδος. Ἡμεῖς γὰρ καθαροὶ ἐσμεν παντὸς αἰρετικοῦ φρονήματος, εὐχαίς σου ἱερωτάταις, παναγέσταταις. Ἔτι μὴν καὶ τοῦτο ἀναφέρομεν, ὅτι εἰ καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἡμῶν τῇ διὰ τοῦ ἀδελφοῦ Εὐσταθίου οὐ δεδήλωται· ἐπιστεῖλαι ἡμᾶς τῇ ἀγίᾳ σου κορυφῇ δι' Ἐπιφανίου. Οὐ διεψεύσται Ἐπιφάνιος· καὶ ὁ τρόπος ἐν τούτῳ. Ἦμεν ὡς ἀληθῶς ἐκδώσαντες αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν, καὶ πάλιν φόβῳ τῶν κρατούντων ἀπαλείψαντες· ὁ δὲ ἔχων τῶν σημείων τὴν γνῶσιν, ἤγαγε πρὸς τὰ ἅγια αὐτοῦ ἴγνη εὐφρονῶν μετὰ τὸ ἐξορισθῆναι ἡμᾶς. Καὶ γὰρ ἔστι στόμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, καὶ λόγος ἐξερευγόμενος τῆς καρδίας ἡμῶν. Καὶ μήτοι γε ὑπολάβοι ἡ ἀγία σου ψυχὴ σκάνδαλον ἐν τῷ συνδούλῳ ἡμῶν ὄντι πιστοτάτῳ κατὰ πάντα. Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, ὑπταίης καρδίας χερσὶ καὶ ἐδέξατο τὴν τῆς μακαριότητός σου προσηγορίαν, καὶ δι' ἡμῶν προσκυνητικῶς κατασπαζόμενός ἐστι τὴν ἱερωτάτην σου κορυφήν.

ΛΕ'. — Βασιλείῳ ἡγουμένῳ. [ος'.]

Βασιλείῳ τῷ εὐλαβεστάτῳ ἡγουμένῳ καὶ ἀρχιμανδρίτῃ Ρώμης, Πλάτων ταπεινὸς ἐγκλειστος, καὶ Θεόδωρος ἐλάχιτος προσεβύτερος καὶ ἡγούμενος τῶν Στουδίου.

Οὕτως ἀπεκαρδοκοῦμεν οἱ ταπεινοὶ δεῖσθαι γράμματα τῆς πατρικῆς σου δσιότητος, ὡς γῆ διψῶσα τὸν ἑαυτῆς ὑετόν. Καὶ ἐπειδὴ ἀπετύχομεν τῆς ἐλπίδος, ἠλγήσαμεν, ὡς τὸ εἶδος· ὁμοῦ μαθόντες τὴν αἰτίαν παρὰ Ἐπιφανίου τοῦ ποθεινοτάτου καὶ πιστοτάτου ἡμῶν υἱοῦ, ὅτι ἐξ ἀναγκαίου, καὶ οὐκ ἐκ καταφρονήσεως ἡμῶν τῶν εὐτελῶν καὶ λίαν ἐραστῶν τῆς θεοφιλείας σου· μετεδάλομεν τὸ ἄλλο τῆς καρδίας, χαρὰν προσκτησάμενοι ἱκανομένην. Ἀνήγγειλε γὰρ ἡμῖν τὸν αὐτὸν διαμένειν ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς διαθείε, τε καὶ ἀγάπῃ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ προστιθέμενον μᾶλλον ἀγαθότητος ποικίλοις τρόποις. Τὴν δὲ τοῦ ζήλου

τῆς εὐσεβείας διανάστασιν, ὅση ἐστὶ τῆ ἀγίᾳ σου ψυχῆ, ἐξηγησάμενος, ἤγησεν ἡμῶν ἀμφοτέρω τὰ ὦτα. Καὶ εὐλογητὸς Κύριος τῶν δυνάμεων, ὁ θέμενός σε ἐν τῇ πρωτίστῃ τῶν πόλεων, φωστῆρα θεολαμπῆ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντα ἀμφιλαφεῖα τῶν ἀγαθῶν πράξεων ὁ δοὺς σοι γλῶσσαν ἐλευθεροστομοῦσαν τὰ θεῖα τῆς ὀρθοδοξίας διδάγματα μετὰ ὑψηλοῦ κηρύγματος. Ἐν ᾧ καὶ παρακαλοῦμεν βοηθῆναι τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ, τῇ τε οἰκείᾳ κραταιότητι, καὶ τῇ πρὸς τὸν ἀγιώτατον ἀποστολικὸν μεσιτείᾳ. Ἡ γὰρ ὑμῶν ἀνδρική ὑπὲρ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας ἐκδίκησις τῆς ὁπ' οὐρανὸν τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει στερέωσις· καὶ ὁ ἄφ' ὑμῶν ζῆλος, ἀνάπτειν πέφυκεν αἰετῶσαν τὴν οἰκουμένην εἰς τὴν διάπυρον ἐν Πνεύματι ἀγίῳ τῆς πίστεως ἡμῶν ὁμολογίαν. Ὡστε εἰκαζέτω σου ἡ θεοσέβεια, ὅσος ὁ λόγος ὑμῖν τοῦ τῆς εὐσεβείας κράτους· καὶ ὁ πόσος ὁ ἔπαινος ἀπὸ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀξίων ἀμοιβῶν ἐν τῇ ταύτης φυλακῇ καὶ ἀναβρῆσει· ἦν καὶ φυλάττοιτε καὶ κηρύσσειν οὐ λήγοιτε, οἱ θεϊότατοι καὶ ἀξιάγαστοι ἡμῶν Πατέρες.

Ὁ δὲ χάριν ἀπεστεύλαμεν πάλιν τὸν ἀδελφὸν καὶ προσκυνητὴν τῶν ἰχθῶν σου Ἐπιφάνιον, ἴν' ἀναγγεῖλη ὁ αὐτὸς τὰ καθ' ἡμᾶς· ὡς εὐχαίς ὑμῶν ἀγίαις εὐ ἔχει· χαιρουμένων ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ θυμηδιῶντων ἐν τῷ διωγμῷ, καὶ ταῖς φυλακαῖς· ὡς τολμῶν λέγειν· Ἦμῖν ἐχαρίσθη οὐ μόνον εἰς Χριστὸν πιστεῦσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν· ἵνα εἰς ἐκτενεστέραν ὑμᾶς προσευχὴν παρακινήσῃ· ὑπὲρ τε ἡμῶν τῶν ἀσθενῶν εὐανδρίας, καὶ τοῦ κοινῆ συμφέροντος, ὑπὲρ οὗ ὁ λόγος ἡμῖν, καὶ πρὸς ὑμᾶς τοὺς ἀγιωτάτους δεήσις τρις ἄρτι γινομένη· οὐχ ἵνα ἀφεθῶμεν τῆς φυλακῆς· ὅτι μηδὲ λογιζόμεθα αὐτὴν ἀδοξίαν· ἀλλὰ μέγιστον καὶ ὑπὲρ τῆν ἡμετέραν ἀναξιώτητα κλέος· ἀλλ' ὅπως ἔξει τὸ ἐπωφελὲς ἐν τῷ κοινῷ, κἄν τῶν ἐσχάτων ἐσμέν. Πανταχοῦ γὰρ, φησὶν ὁ Θεολόγος, τὸ καθ' ἑαυτοῦ παρορατέον πρὸς τὸ τῶν πολλῶν συμφέρον. Συμφέρον δ' ἂν εἴη, ὡς ὁ ἡμέτερος σκοπὸς καὶ πόσος, ἐπιτιμηθῆναι συνοδικῶς διὰ τοῦ κορυφαιοτάτου ἀποστολικοῦ, ὡς περ ἐπὶ τῶν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, τοὺς συνεδρεύσαντας κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀναθεματίσαντας τοὺς ἀντεχομένους αὐτοῦ· καὶ μὴ τὴν μοιχείαν, καὶ μοιχοσυξίαν, καὶ μοιχοσυνδρομίαν, δεξαμένους ὡς οἰκονομίαν τῶν ἁγίων, καθὰ οἱ Μοιχειανοὶ ἐδογματίσαν, ἀμοκαλέσαντες ἐν τούτῳ τοὺς ἁγίους παρανόμους· ὅτι μηδεὶς ἅγιος τὴν μερίδα μετὰ μοιχοῦ ἔθετο· οὐχ ὅτι καὶ μοιχωμένους ἐστεφάνωσε, καὶ δώρων τῶν θείων μεταδίδωκεν· ὅποτε οὐδὲ στέγης καὶ πυρὸς μεταδίδοναι αὐτοῖς, κἄν βασιλεῖς εἴεν, διηγορεύκασιν. Καὶ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ θεῖον ἐξέδρυσαν ταῖς στεφανικαῖς μυσταγωγίαις, ἀνενεγκόντες τὸ ἀναθεμα ἐπ' αὐτὸ, διὰ τῆς τῶν ἀντεχομένων τοῦ νόμου αὐτοῦ ἀναθεματίσεως. Εἰ δὲ τούτο οὐ, ἡμεῖς τὸ λοιπὸν εὐχόμεθα ὑμῶν τῶν προσευχῶν τὸ σθένος, τῶν τῆς ἀγάπης θεσμῶν τὸ κύρος, τῶν ἀντιγράφων τὸ κράτος· ὁ πάντως παρακληθεῖητε ποιῆσαι, παραμυθούμενοι τοὺς ὀλιγοψύχους καὶ ἐπιβρῶνόντες

A Jecisse variis modis. Zeli vero quem pro pietate geris, quanta vis et constantia sanctæ animæ tuæ sit, commemorans, ambas nobis aures implevit. Et benedictus sit, Dominus virtutum, qui te in prima omnium civitate collocavit lumen divinitus accensum, verbum vitæ proferentem bonorum operum abundantia: qui linguam tibi debet divina fidei orthodoxæ documenta libere celsoque animo cloquentem. In quo et te obtestamur, opem ferre Ecclesiæ nostræ tum tuopte robore, tum apud sanctissimum apostolicum intercedendo. Etenim virilis vestra pro veritate concertatio, universæ quæ sub cœlo est Ecclesiæ firmamentum est: et qui a vobis oritur zelus, semper totum orbem solet ad ferventem in Spiritu sancto fidei nostræ confessionem accendere. Quare conjiciat religio tua, quanta vobis causa fidei tuendæ, et quanta laus a Deo oam debitis præmiis vos maneat illam conservando et profitendo, quam semper conservetis, et annuntiare non cessetis, divinis in admirandi Patres nostri.

B Propterea autem misimus iterum fratrem et vestigiolorum tuorum veneratorem Epiphaniem, ut renuntiet ispe de rebus nostris, quemadmodum sanctis precibus vestris recte habeant omnia: gaudentibus nobis peccatoribus, et exsultantibus in persecutione et in carceribus, ita ut dicere audeamus: Nobis datum est non solum credere in Christum, verum etiam pro ipso pati²¹: ut excoitet vos ad enixius orandum, et pro imbecillitatis nostræ fortitudine, et pro communi utilitate, pro qua nobis sermo est; et ad vos sanctissimos tercia jam repelita deprecatio: non ut e custodia liberemur; quia hanc non ducimus infamiam, sed maximam ut supra merita nostra gloriam; verum ut redundet utilitas in commune, tametsi ex infimissimus. Semper enim, ait Theologus, privatum commodum spernendum præ utilitate multorum. Utile autem fuerit, quod unum est consilium nostram et desiderium, synodice per supremum apostolicum, sicut ab initio semper factum est, damnari eos qui contra Evangelium Christi cœtum inierunt et anathemate defensores illius appetierunt; quod adulterium, et adulteri conjugium, et adulteri petrociniū non receperint tanquam dispensationem sanctorum: sicut Mœobiani statuerunt; sanctorum in illo nomen dantes injustis; quoniam sanctorum nullam partem posuit cum adultero; nedum et adulteros coronavit, et divina eis dona tradidit; quando nec tecto aut igni, quamvis reges essent, impertiendos docuerunt. Quid autem quod Deum ipsam contumelia affecerunt coronariis illis mysteriis, et anathema in eum dixerunt, eos qui legem ejus propugnabant, anathematizantes? Quod si hæc non fiant, petimus de cætero precum vestrarum robur, obaritatis vinculi confirmationem, rescriptorum auctoritatem: quod omnino præstare dignemini, consolando pusillani-

²¹ Philip. 1, 59.

mes, imbecilles corroborando, sanctissimi et desiderabiles et semper venerandi Patres nostri.

XXXVI. — *Euprepiano et iis qui cum eo sunt.*

Confirmat adversus hæreticos : quorum facinus impium describit. (Baron. an. 809, p. 28.)

Plurimum confido, dilecti filii, vos vitam agere tranquillam et secundum Deum compositam. Quare ad id quod urget sermonem convertam. Quidnam istud autem? Ubi prava illorum dogmata patefecerimus, et causas ostenderit, propter quas nos cum aliis anathemate confixerunt, tum plane constabit eos non simplices tantum hæreticos esse, sed a Dei Evangelio apostatas, et excommunicatores sanctorum, et canonum eversores. Primum quidem quod et Veteri et Novo adversentur. *Non mæchaberis*²³, ait lex: *Non assumes nomen Dei in vanum*²⁴. *Una lex esto Judæo et proselyto*²⁵. Evangelium deinde sive Christus: *Audistis, inquit, quia dictum est antiquis: Non mæchaberis. Ego autem dico vobis nec aspicere mulierem ad concupiscendum eam*²⁶. *Et: Qui solverit unum de mandatis istis minimis, hic minimus vocabitur in regno cælorum*²⁷; hoc est, in ignem, ut interpretantur Patres, conjicietur. Hi vero, o rem auditu horribilem! adulterium a lege et gratia vetitum vel ipso oculorum desiderio tenus, transgressionemque mandati non minimi dico, sed maximi, et quod primum servari debet: ad hæc, nominis Dei, non in vano, sed in re adeo illicita et nefaria, in adulterorum scilicet conjunctione, usurpationem, Christianique mysteriorum imutationem, et inimicam Deo coronationem ac adulterii auctore diabolo ejusque ministro factam. Dei dispensationem appellarunt, eamque laudabilem et Ecclesie salutarem.

Obtoremus aures, ne blasphemia tabescamus, fratres. Atque hac defensione utuntur, evangelicorum legum rationem, cum de regibus agitur, haberi, ut aiunt, non debere. En alia Antichristi persecutio, et ubinam illud: *Eadem lex erit*²⁷? Et ubi *Judicium durissimum his qui præsumunt*²⁸? et ubi *Deus personam hominis non accipit*²⁹? Et quis imperatoris legislator? Et quoniam ut princeps, sic et subditus; subditorum, quoque non erunt Evangelicæ leges. Nam si illius, et istorum quoque: ut tanquam sub una lege ac legislatore positi, obtemperantes et sine tumultu maneat. Quod si ille sub lege non sit quando vult, velit autem fortasse nullam servare; isti vero nihilominus sint sub lege: alterum e duobus sequi necesse est, aut imperatorem Deum; esse solus siquidem Deus sub lege non est; aut rebellionem existere et seditionem. Ubi enim eadem lex non est, qui pax esse queat? Imperatore aliud volente, mæchari scilicet, aut hæresi adhærere: subditos autem astringente lege, ut cum adultero non communicent: nec hæresi cum illo adhærant: nec aliud quidquam vio-

τούς ἀνάλικτας, ἀγιώτατοι ἡμῶν καὶ ποθητοὶ καὶ ἀειτάστατοι Πατέρες.

ΑΣ. — Εὐπρεπιανῶ καὶ τοῖς σὺν αὐτῶν. [πη.]

Εὐελπίς εἰμι, τέκνα ἡγαπημένα, περὶ τῆς εἰρηναικῆς καὶ θεοτάκτου διαγωγῆς ὑμῶν. Διὸ μετελεύσομαι τὸν λόγον ἐπὶ τὸ κατεπεῖγον. Τί δὲ τοῦτο;

Ὅταν ἀνακαλύψωμεν τὰ πονηρὰ αὐτῶν δόγματα, καὶ ὑποδείξωμεν τὰς αἰτίας δι' ἃς ἡμᾶς ἀνεθεμάτισαν μετὰ τῶν ἄλλων, παντάπασιν ἀποδείκνυνται οὐχ αἰρετικοὶ ψιλοὶ πως, ἀλλ' ἀποστάται τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Θεοῦ, τῶν τε ἁγίων ἀναθεματισταὶ, καὶ τῶν κανόνων καταλυταί. Τὸ πρῶτον, ἀντικαθιστάμενοι Παλαιᾶς καὶ Νέας. Μὴ μοιχεύσεις, ὁ νόμος· Μὴ λήψῃ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ματαίῳ. Εἰς νόμος ἔστω τῷ Ἰουδαίῳ καὶ τῷ προσηλύτῳ. Αὐθις τὸ Εὐαγγέλιον, ἦτοι ὁ Χριστός, ἠκούσατε, φησὶν, ὅτι ἐβῆθη τοῖς ἀρχαίοις· Οὐ μοιχεύσεις· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· μηδὲ ἐμβλέψαι γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν. Καὶ, ὁ λύων μίαν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὗτος ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ἦγουν τὸ πῦρ, ὡς οἱ Πατέρες ἔρμηνεύουσιν, ἐμβλήσεται. Οἱ δὲ, ὡς τοῦ φοβεροῦ ἀκούσματος! τὴν μοιχείαν τὴν ἐκκήρυκτον νόμου καὶ χάριτος, μέχρι καὶ ἐπιθυμίας ἐμβλεμματικῆς, τὴν τε λύσιν τῆς οὐκ ἐλαχίστης, ἀλλὰ πρώτης εἰπεῖν ἐν τῷ πρακτικῷ καὶ μεγίστῃ ἐντολῆς· καὶ πρὸς τοῦτοις, τὴν οὐκ ἐπὶ ματαίῳ λήψιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐπὶ ἀπειλίῳ τηλικαύτῃ πράξει πονηρᾷ, λέγω δὴ μοιχοῦσιζα, λήψιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ λήψιν τῶν μυστηρίων Χριστοῦ, καὶ στεφανικὴν τοῦ μοιχοῦργοῦ διαβόλου καὶ ὑπηρέτου αὐτοῦ θεομαχίαν, οικονομίαν Θεοῦ προσηγόρευσαν, ἀγαθὴν τε καὶ σωτήριον τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Βύσωμεν τὰ ὦτα, μὴ ποτε τακῶμεν τῇ βλασφημίᾳ, ὡς ἀδελφοί. Καὶ τὸ δικαίωμα αὐτοῖς, ἐπὶ τῶν βασιλέων, φησὶ, χρῆναι παραβλέπειν τοὺς εὐαγγελικοὺς νόμους. Ἰδεῖ ἄλλῃ ἀντιχριστικῆ προδρομίας· Καὶ ποῦ τὸ, Εἰς νόμος ἔσται, Καὶ ποῦ τὸ, Κρίσις ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσι; Καὶ ποῦ τὸ, Πρόσωπον ἀνθρώπου Θεοῦ οὐ λαμβάνει; Καὶ τίς ἐνομοθέτης βασιλέως; Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸ ἄρχον καὶ τὸ ἀρχόμενον, οὐδὲ τῶν ἀρχομένων οἱ νόμοι οἱ εὐαγγελικοί. Εἰ γὰρ ἐκεῖνου, κάκεινον· ἵνα μένωσιν ὡς ἐπ' ἐνὶ ταπτόμενοι νόμῳ καὶ νομοθέτῃ, εὐπειθεῖς καὶ ἀστάσιαστοι. Εἰ δὲ ἐκεῖνου οὐ, ὅτε βούλεται· οὐ βούλοιο δὲ τυχόν οὐδένα φυλάττειν· αὐτῶν δὲ ναί· δύο ταῦτα, ἢ Θεός ἐστιν ὁ βασιλεύς· μόνον γὰρ τὸ Θεῖον οὐχ ὑπὸ νόμον· ἢ ἀναρχία, καὶ στάσις. Οὐ γὰρ νόμος χῆ ταυτὸς, πῶς εἰρήνη; τοῦ βασιλέως ἄλλο θέλοντος, ἦγουν μοιχεύειν, ἢ αἰρετίζειν· καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρα μὴ συντίθεσθαι τὴν μερίδα μετὰ μοιχοῦ νομοθετουμένων, μηδὲ συναρτερίζειν· μηδ' ὅτι οὖν παραβαίνειν τὸ ὑπὸ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων παραδομένον; Καὶ πῶς ἐνταῦθεν οὐ συναναφάνεται ὁ Ἀντιχριστός ἐπὶ θύραις εἶναι; Οὐ γὰρ τολμήσουσι

²³ Exod. xx, xiii. ²⁴ Ibid. vii. ²⁵ Exod. xii, 49. ²⁶ Sap. vi, ²⁷ 6. Galat. ii, 6.

²⁸ Matth. v, 27, 28. ²⁹ Ibid. 19. ³⁰ Exod. xii, 49.

φάνει οἱ Μοιχειανοί· Μὴ οὐχὶ ὁ ἀνομιεῖ ὁ Βασιλεὺς, ποιεῖ τε καὶ κελεύει ὑπέκειν τὸ λαόν; Καὶ ἴδε εἰσῆλθεν ἐν τῇ λόγῳ αὐτῶν πάντως ὁ Ἀντίχριστος. Βασιλεὺς γὰρ ὢν κάκεινος, τοῦτο μόνον ἐπιζητήσοι, ὃ θέλει· καὶ λέγει γίνεσθαι· καὶ οὐδὲν τὸ διάφορον πρὸς τοὺς πρὸ αὐτοῦ, ἢ τὸ, μὴ τοσοῦτον θέλειν καὶ βούλεσθαι, ὡσεὶ καὶ θελήσοιεν καὶ ἄρτι. Ἡ αὐτὴ ἐξουσία παρὰ τῶν ἱεραρχῶν συνοδικῶς ἐκπεφώνηται. Καὶ πῶς συνιών τις, καὶ οὐκ ὢν δύσερις, οὐχ ὁμολογήσειεν οὕτως εἶλιν; Τί δὲ ταύτης τῆς αἰρέσεως χεῖρον ἔσται, ἕως ἀναδείξεως αὐτῆς τοῦ Ἀντιχρίστου; Ἐγὼ οὐκ ὀκνῶ εἶναι· ἀλλ' αὐτὴν ταύτην εἰς πέρας ἀρξαμένην ἐκ τοῦ δεῦρο τῇ τότε καιρῷ ἀπολήξει· καὶ ὅσοι ἐν ταύτῃ ὑποπέσωσι, κἂν τότε ὑπῆρχον, ὑπέπεσον ἄν· καὶ ὅποσοι δυνάμει Θεοῦ ἀνταγωνιζόμενοι στήσιν, εἰεν ἄν καὶ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις νικῶντες τὸν Ἀντίχριστον ἐν θανάτῳ μετὰ Χριστοῦ. Ἀλλ', ὦ τῆς ἀνθρωπίνης τολαιπωρίας! πῶς ἀπεντευθέν νωτα ἔστρεψα; πῶς ὑποδεικνύομεν τί ἐσόμεθα; Διὰ τοῦτο ὀλίγοι οἱ μέλλοντες στήναι. Διὰ τοῦτο Ἠλίας καὶ Ἐνώχ· οὐκ οἶδαμεν εἰ καὶ ὁ Θεολόγος καὶ εὐαγγελιστής, ἀρωγοί τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας, καὶ πρωτοστάται, καὶ ἀθλοφόροι τῆς ὑπὲρ ὁμολογίας Χριστοῦ νικῆς. Διὰ τοῦτο κολοδωθήσονται αἱ ἡμέραι τῆς ἀνάγκης ἐκείνης τῇ ἐπιφανείᾳ Χριστοῦ ἀνιρουμένης.

Οἱ συνιόντες στήτε, μὴ ἀρνήσησθε Χριστὸν ἀπὸ τοῦ δεῦρο· ἀρκτικὰ γὰρ τὰ παρόντα τῶν τότε. Τὸ δεύτερον οὐ πολλῆς δεῖται σαφηνείας, ἐκ τοῦ προτέρου ἐπιδηλοῦμενον. Ἀναθεματίσαντες οὖν τοὺς μὴ δεχομένους τὴν μοιχοζευξίαν καὶ τὴν μοιχείαν τοῦ βασιλέως, καὶ τὴν τοῦ παντὸς εὐρεθέντος καὶ ἐν αὐτῇ τὴν μερίδα θεμένου παρανομίαν, ὡς ἅγιαν οἰκονομίαν· τί ἄλλο ἢ τοὺς ἁγίους, καὶ πρῶτόν γε τὸν Πρόδρομον ἀναθεματίκασιν; ἀληθὲς εἰπεῖν, εἰ καὶ φοδερὸν, καὶ αὐτὸν τὸν τῶν ἁγίων Δεσπότην; Ὅς γὰρ ταῦτα ἀπηγόρευσεν, οὐ δέχεται, οὐδὲ εὐδρακαὶ ὀχλονότι, ἀλλὰ λίαν ἠπέλιθσεν ἀπαράιτητον τὸ κρῖμα, καὶ τὸ μόνον μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα θείναι, οὐ τοῦ δε, ἢ τοῦδε, ἀλλὰ παντὸς οὐτινοσοῦν, Βασιλέως, δυνάστου, μικροῦ καὶ μεγάλου. Εἰς γὰρ νόμους ἔσται, φησί, καὶ ἐν Εὐαγγέλιον παρελάβομεν· καὶ ὃς ἐκ τοῦδε τοῦ Εὐαγγελίου κἂν τὸ τυχόν παρασαλεύσοι, κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ, ἄρκει σοι ἡ ἀσφάλεια. Μὴ βασιλεὺς μείζων ἄγγελου; Μὴ οὐχὶ ὁ κοσμοκράτωρ ἐν τῇ κόσμῳ μείζων πάντων τῶν κοσμοκρατορικῶς κρατούντων δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐχὶ θεϊκῶς; Καὶ τί ὁ Ἀπόστολος; Ἀνάθεμα ἔστω. Ἄγγελοι οὐ τολμῶσι παρασαλεύσαι, οὐδὲ σαλεύοντες μένουσι μὴ ἀναθεματιζόμενοι, ὡς ὁ διάβολος καὶ ἡ ἀποστατικὴ αὐτοῦ πληθὺς. Καὶ πῶς ἄνθρωπος πᾶς ἐν σαρκὶ ὢν, σκληρὸν καὶ κρινοτομῶν, καὶ μάλιστα τοιαύτας κρινοτομίας, οὐκ ἀλλότριος Θεοῦ; Ὅς δὲ οὐ δέχεται, ἀ ἀπηγόμεσεν (ἀναληπτέος γὰρ ἐξ οὐ εἰς μεταξυλογίαν μετῆλθεν ὁ λόγος) οὗτος κατὰ τοὺς Μοιχειανοὺς, μᾶλλον δὲ Ἀντιχρίστους, ἤδη ἀναθεματίσται. Εἰ δὲ

³⁰ Matth. xxiv, 22. ³¹ Exod. xii, 49.

lent eorum quæ in Christo et apostolis tradita sunt. Et quomodo ex his Antichristus non videbitur esse in januis? Non enim dicere audebunt Mœchiani: Nonne rex, etiamsi peccet, facit ac jubet ut populus legi pareat? Et ecce in illorum sermone prorsus advenit Antichristus. Nam cum ipse rex sit, tum id duntaxat quod vult et dicit, fieri exiget: neque ab iis, qui ipsum antecesserint aliter discrepabit, quam quia nec ea quidem volet quæ jam nunc illi voluerint. Eadem licentia per episcopos synodice promulgata est. Et quisnam compos mentis, si contentiosus non est, rem ita se habere non fatetur? Quid autem hac hæresi deterius futurum est, ad ipsam usque Antichristi manifestationem? Ego nondum quidem factam hanc esse arbitror: sed jam nunc inchoatam, illo tempore exitum habituram: et quotquot in hac succubuerint, eos, si tunc existerent, penitus cessuros: et quotquot Dei virtute reluctantes steterunt, eosdem illis diebus, Antichristi victores per mortem cum Christo futuros. Sed, o calamitatem humanam! ut terga jam exinde veterunt! ut, qui futuri simus, ostendimus! Propterea pauci futuri sunt qui stent, propterea Elias et Enoch, haud scimus an et Theologus ac evangelista, infirmitatis humanæ auxiliatores erunt, et assignant, et in Christi confessione victores. Propterea breviabuntur dies ærumnæ illius, cui adventus Christi finem imponet ³⁰.

State, quicumque sapitis, et Christum deinceps ne abnegetis. Hæc enim quæ videmus, initia sunt eorum quæ tunc erant Alterum longa explicatione non eget, cum jam ex priori manifestum sit. Itaque qui illos anathematizarunt qui conjunctionem adulterinam, et imperatoris adulterium et omnium, qui ejus participes inventi sunt, prævaricationem non recipunt tanquam dispensationem sanctam; quid egerunt aliud nisi sanctos, ac primum quidem Præcursorem, anathematizarunt, atque ut verum dicatur, tametsi horrendum, ipsum etiam sanctorum Dominum? Qui enim hæc prohibuit, haud dubie ea non recepit nec approbat: quin judicium inexorabile minatus est etiam communicanti cum adultero, non hoc vel illo, sed quocumque, imperatore, dynasta, parvo et magno. Una enim, ait, lex erit ³¹: et unum Evangelium accepimus: et qui ex hoc Evangelio quidpiam labefactaverit, licet angelus de cælo, sufficit tibi asseveratio. Num imperator major est angelo? Num mundi princeps in mundo major cunctis dæmonibus et hominibus, qui mundana potestate, non divina, in mundo dominantur? Quid autem dicit Apostolus? Anathema sit. Angeli labefactare non audent, et, si labefactent, anathema ejus effugiunt, quemadmodum diabolus ac ejus turba desertrix et quonam modo in carne vivens omnis homo, si labefactet, et nova introducat, ac præcipue nova hujusmodi, alienus a Deo non erit? Qui vero ea quæ Deus prohibuit, non recipit (revocanda enim unde digressa est oratio), is Mœchiano-

rum, vel potius Antichristorum sententia jam est excommunicatus. Quod si Dominum, sicut Judæi, dæmonia in Beelzebub ejicientem vocaverunt ³², quid de ipsius servis et famulis? Aut enim eos Domini leges in suis dispensationibus non servasse rati, conjunctionem adulteri et communionem cum adultero parilis esse momenti ac gloriæ statuerunt, suam illis dispensationem adjungentes, ideoque minime illos tanquam exleges et mandatorum transgressores, anathematizarunt, proindeque ipsi prorsus anathematizandi sunt: aut legem ab illis servatam esse confitentes, se ipsos anathematizaverunt, non autem sanctos, sanctorum sibi nomen miseri vindicantes in dispensatione, ut vocant, conjunctionis adulteri: ac eo ipso rursus sanctos anathematizaverunt tanquam minime sanctos: quandoquidem sancti eorum judicio ii sunt, qui pro viribus dispensationis conjunctionis adulterinæ, et communicationis cum adultero principe fecerunt et faciunt: alieni autem a Deo et exleges ac mandatorum transgressores, et excommunicati apud ipsos sunt, qui illorum dispensationem adulteris patrocinantem non recipiunt, nec illius vestigiis insistent.

Undecunque igitur liberit et quamcunque ipsorum impietatis vocem intueri, cogita, qui solertia polles et mirare, altam magis magisque impietatis voraginem contemplans ac revolvens. Non enim totam statim impietatem suam produnt hæreses: sed aliæ quidem prorsus alienæ sunt ab Evangelio, aliæ vero verba quædam ex Evangelio captantes, cum his se insinuant, haudquaquam profitentes se oracula evangelica non sequi: imo pro illis maxime pugnant in speciem, quod isto et non illo modo accipi debeant, in divinis sermonibus ambiguitatem statuentes. Et cum a recto sensu discesserint, hæreses nominatæ sunt. Hinc vero manifesta est deerratio a fide. Non errant quod ad sensum attinet: sed quod dicant; Christus quidem sic ait, quantumvis lex sic habeat, in regibus ita fieri: vinci Evangelium. Vide quemadmodum finis principio respondeat. A Christi incarnatione hæreses natæ sunt extra Evangelium; deinde diabolus paulatim per gratiæ incrementa repulsus, ex ipomet Evangelio clanculum subintravit. Scripture verbis textuque ipso tegens escam, hæreses procreat, usque ad Iconomachos, ac postquam ac auscultari ab hominibus sensit, appropinquante simul consummationis tempore, cœpit deinceps, sicut initio, exitium ipsius Evangelii moliri, ut congrue occurrat. Antichristo, in quo habitabit et in quo tota ipsius amaritudo et apostasia patefiet, quem Dominus præsentia sua quam citissime interimet. De tertio autem quid dicemus? Qui enim Evangelium aperta fronte transgredi ausi sunt, eosque qui transgredi noluere anathematizaverunt, eorum illi curam habituri sunt canonum, quantumvis a Spiritu sancto obsignati sint, ac eorum dissolutione dissolvantur omnia quæ ad salutem nostram attinent? Nusquam enim

³² Luc. xi, 15.

τὸν Δεσπότην οὕτως, ὡς περ οἱ Ἰουδαῖοι, ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλειν αὐτὸν τὰ δαιμόνια κεκλήκασι; τί περὶ τῶν δούλων καὶ θεραπεύοντων αὐτοῦ; ἢ γὰρ ὡς οὐ πειθαρχήσαντας τοῖς Δεσποτικοῖς νόμοις ἐν ταῖς οἰκονομίαις αὐτῶν ἰδογμάτισαν ἰσόβροπον καὶ ἰσοκλεῆ τὴν μοιχοζευξίαν καὶ μοιχοκοινωνίαν, οἰκονομίαν αὐταῖς συντάξαντες, καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἀνόμους τοὺς ἁγίους, καὶ παραβάτας τῶν ἐντολῶν ἀνεθεμάτισαν, καὶ ἐντεῦθεν πάντως ἀναθεματιστέοι· ἢ νομοφύλακας αὐτοὺς ὁμολογοῦντες, ἑαυτοὺς ἀνεθεμάτισαν. Ἄλλ' οὐ τοὺς ἁγίους, σφετερισάμενοι οἱ δαίλαιοι εἰς ἑαυτοὺς τὸ τῶν ἁγίων ὄνομα ἐν τῇ λεγομένῃ αὐτοῖς οἰκονομίᾳ τῆς μοιχοζευξίας· καὶ διὰ τοῦτο πάλιν τοὺς ἁγίους ἀνεθεμάτισαν ὡς μὴ ὄντας ἁγίους· ἐπεὶ ἅγιοι κατ' αὐτοὺς οἱ κατὰ δύναμιν τῆς μοιχοζευξίας καὶ μοιχομεριδάρχιας τὰς οἰκονομίας πεποιηκότες καὶ ποιοῦντες, καὶ οὗτοι ἀλλότριοι Θεοῦ καὶ ἄνομοι, καὶ παραβάται ἐντολῶν, καὶ ἀναθεματισμένοι παρ' αὐτοῖς, οἱ μὴ τὴν μοιχοσύστατον αὐτῶν οἰκονομίαν δεχόμενοι, καὶ τὰ κατ' ἔγνος αὐτῆς οἰκουνοῦντες.

Ὅθεν οὖν βούλει, καὶ ποτέραν τῶν ἀσεβῶν αὐτῶν φωνῶν ἐθέλεις ἰδεῖν, νόει, ὁ ἀγγέλιος, καὶ θαύμαζε, βάθος ἐκ βάθους ἀθεΐας ἀναθεωρῶν καὶ ἀναλαμβανόμενος. Οὐδὲ γὰρ αἱ αἱρέσεις προφανῆ τὴν ἕλκην ἀπέβειαν ἔχουσαι· ἀλλ' αἱ μὲν πόρρω τοῦ Εὐαγγελίου πάντῃ γε· αἱ δὲ ὑποδοῦμαι ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ῥήσεις τινὰς, συνεισέρχονται· οὐ λέγουσαι μὴ στοιχεῖν τοῖς εὐαγγελικοῖς θεσπισμασιν, ἀλλὰ καὶ πᾶν τὸ δοκεῖν ὑπὲρ αὐτῶν ἀντιποιούμεναι, τῷ οὕτως νοεῖσθαι, καὶ μὴ οὕτως· εἰς τοὺς θεοὺς λόγους τὴν ἀμφιβολίαν ἔχουσαι. Καὶ ἐπειδὴ ἀποτυγχάνουσι τοῦ ὀρθοῦ φρονήματος, αἱρέσεις κατωνομάσθησαν. Ἐνταῦθα δὲ φανερά ἐκπτῶσις πίστεως. Οὐ περὶ τὸν νοῦν σθαλλόμενοι, ἀλλὰ λέγοντες· Καὶ εἶπεν ὁ Χριστὸς οὕτω, κἂν νόμος ἔχη τὰδε, ἐπὶ τῶν βασιλείων οὕτως γίνεσθαι, νικᾶσθαι τὸ Εὐαγγέλιον. Σκόπησον πῶς τῇ ἀρχῇ τὸ τέλος ἀκολουθεῖ. Ἀπὸ Χριστοῦ ἐνανθρωπήσας ἤρξαντο ἐξῶθεν τοῦ Εὐαγγελίου αἱ αἱρέσεις. Εἶπε ἀποκρουσθεὶς ὁ διάβολος διὰ τῆς κατὰ μικρὸν προκοπῆς τῆς χάριτος, ὑπεισήληθε λανθανόντως ἐξ αὐτοῦ τοῦ Εὐαγγελίου. Τεννᾶ τὰς αἱρέσεις μέχρι τῶν ἰκονομάχων, ἀπὸ Γραφῆς καὶ τῶν κειμένων αὐτῶν ὑποδοῦμενος τὸ δέλεαρ. Καὶ ἐπὶ ἅπαν ἡθετο εὐηκόσας αὐτῶν τοὺς ἀνθρώπους ὑπάρχειν, συναλαμβάνοντος καὶ τοῦ καιροῦ τῆς συντελείας, ἤρξετο ἐκ τοῦ γεῦρο ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, κατ' αὐτοῦ τοῦ Εὐαγγελίου ἀνάπειν τὸν φόνον, ὅπως κατανιτήσῃ εἰς τὸν Ἀντίχριστον εὐθέτως, ἐφ' ὃν κποικῆσει, καὶ ἐν ᾧ ἀποκαλυφθῆσεται ἡ πᾶσα αὐτοῦ πικρία καὶ ἀποστασία, ὃν ἀνελεῖ Κύριος τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτοῦ ὅσι τάχιστα. Περὶ τοῦ τρίτου τι καὶ φῶμεν; Οἱ γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον παραβαίνειν γυμνῇ τῇ κεφαλῇ κατατολήσαντες, καὶ τοὺς μὴ παραβαίνειν αἰρετισαμένους ἀναθεματίσαντες, τί περὶ κανόνων αὐτοῖς μελήσει; Καὶ γε καὶ τούτων ὑπὸ Πνεύματος ἁγίου ἐσφραγισμένων, καὶ ἐν τῇ λό-

σει αὐτῶν λελυμένων ὄντων τῶν ἀπάντων εἰς σωτηρίαν ἡμῶν ἤκόντων. Οὐδαμοῦ γὰρ ἱερωσύνη, θυσία, τὰλλα ἰάματα τῶν ψυχικῶν ἡμῶν ἀβρώσημάτων.

Τί δὲ λέγω κανόνων, καὶ ποιοῦμαι διαφορὰν; Ταυτὸν ἔστιν εἰπεῖν καὶ ἐπ' αὐτῶν [καὶ] Εὐαγγελίου Χριστοῦ. Αὐτὸς γὰρ τὰς κλεῖς δέδωκε τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν τῷ μεγάλῳ Πέτρῳ φάσκων· Ὅν ἂν λύσῃς, καὶ ὃν ἂν δήσῃς, ἔσται τὸ καὶ τό. Καὶ πάλιν πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις· Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον· ἂν τι νων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται· καὶ ἂν τι νων κρατήτε, κεκράτῃται. Καὶ ἐπομένως τοῦτοῖς εἰς τοὺς μετ' αὐτοὺς διαβιβάζων τὴν ἐξουσίαν, ἐάνπερ ὡσαύτως πράξοιεν. Καὶ διὰ τοῦτο Βασιλείου, καὶ τῶν ἰσοστασιῶν αὐτῶν ἁγίων, ὡς τῶν ἀποστολικῶν κανόνων δεδεγμένων, καθότι ἐξηκολουθήκασιν μηδὲν κεκαινοτομηκότες, ἀλλὰ καὶ ἐπαυξήσαντες κατὰ τὸ δέον· οὗτοι οὖν οἱ νέοι ψευδαπόστολοι ἀποφαίνονται ἐμπράκτως, μὴ πάντως κατὰ τοὺς κειμένους ὄρους τῶν ἁγίων, ἀλλ' οἰκεία ἐξουσία καὶ διακρίσει, παρὰ τὸ ὑπ' αὐτῶν διατεταγμένον ἔσθ' ὅτε ἕκαστον τῶν ἱεραρχῶν ποιεῖν· λύειν ἐν οἷς οὐ παρ' αὐτῶν λύσις· καὶ δεσμῶν ἐφ' οἷς οὐχ ὑπ' αὐτῶν ὁ δεσμός. Καὶ ὄρατε τὰῦτα καθεκάστην γιγνόμενα. Καὶ ἐδεδηλώθη τὰ ἅγια, καὶ ἐφόδιον ἁμαρτίας κρύβδην τε καὶ εἰς τοῦμφανές ἢ μοιχοσύνοδος· καὶ καθαιρεται ὁ ἀκαίριτος· καὶ χειροτονεῖται ὁ διαβεβλημένος· καὶ ἔαται ὁ ὑποπίπτων κανόνι καθαιρετικοῖς, ἀνευθύτως ἱερουργῶν, καὶ ἐκ κελεύσματος ἀνθρωπίνου, καὶ οὐκ ἐκ ψήφου θείας καὶ κανονικῆς, αἱ προβολαί.

Καί, φεῦ μοι, τῆς ταλαιπωρίας, πάντα κατατραγωδεῖν! καὶ τίς ἔχων καρδίαν ἀσθητικῆν, οὐκ ἀλγεῖ καὶ στένει; Καὶ ποῖος νοῦς ταῦτα ἀναθρώσκων καὶ συμβάλλων, οὐχ ὁμολογεῖ αἰρέσεων τὴν ἀποστάτριαν εἶναι Χριστοῦ; καὶ ποῦ μοι πάντα λέγειν τὰ κατανοῦν, καὶ ὑπερβαίνειν μέτρον ἐπιστολῆς; Εὐσύννοπα τὰ λεγόμενα, οὐ κεκομψευμένα, οὐ δυσνόητα· τὸ μὲν, ὅτι οὐδὲ ἐγὼ ὑψηγορεῖν δυνάμενος, ἀλλὰ καὶ λίαν ὀλίγος, καὶ ὀλιγόλογος, καὶ βραχύγνωστος, αὐτὰ ταῦτα δι' εὐχῆς τοῦ κοινοῦ Πατρὸς καὶ ὑμῶν ἔχων· τὸ δὲ καὶ διὰ τὸ τινὰς ὑμῶν μὴ ἰσχύειν δογματικώτερον καταλαμβάνειν τὴν αἴρεσιν, καὶ ἅμα ὅτι καὶ ἀπλοῦς ὁ λόγος τῆς ἀληθείας· ἥ τε αἴρεσις φανερά, καὶ ἀδογματιστος, καὶ παιδὶ εὐκατάληπτος. Ὡς γὰρ ὁ Θεὸς εἶπε, σύντομος ὁ λόγος. Οὗτοι οὐ στοιχοῦσιν· ἀλλὰ καὶ στοιχοῦντας ἀναθεματίζουσι.

Δῶτη δὲ ὑμῖν χάριν ὁ Κύριος ἐπὶ πᾶσιν, ἀγαπητὰ τέκνα.

AZ'. — Ἰωσηφ ἀρχιεπισκόπῳ Θεσσαλονικῆς. [Lε'.]

Adversus eosdem hæreticos.

Διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ σοφίας σου, τῆς τε πρὸς με τὸν ταλαιπωρὸν ἀγάπης, καὶ ὑπὲρ ἀξίαν μου ἀποτιμησέως σου, τὰ νῦν μοι ἐπεσταλμένα, εὐκρινῆ

³³ Matth. xvi, 19. ³⁴ Joan. xx, 22.

A sacerdotium, sacrificium, ac reliqua morborum nostrorum spiritualium medicamenta.

Quid autem canones dico, ac discrimen aliquod statuo? Perinde est de Evangelio Christi ac de illis dicere. Ipse enim claves, regni cœlorum magno Petro tradidit his verbis: Quemcumque solveris et quemcumque ligaveris, hoc erit et illud³³. Et rursum omnibus apostolis: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; quorum retinueritis, retenta sunt*³⁴: ac consequenter potestatem transmittens ad eorum successores, cum idem egerint. Cumque idcirco Basilius, episcopus supparet sancti, canones tanquam apostolicos receperint, quatenus eos secuti sunt, nihil immutantes, sed et amplificantes etiam prout conveniebat: isti demum novi pseudoapostoli re ipsa ostendunt, se nequaquam secundum præscriptos a sanctis terminos, sed propria auctoritate et arbitrio contra quam ab illis statutum est, facere, dum episcopus quilibet solvit interdum, ubi solvere non potest: ligat ubi ligandi jus non habet. Atque hæc quotidie fieri cernitis; et profana sunt sancta, et peccati illecebra clam palamque facta est mœchosynodus; deponiturque qui deponi non debet, et ordinatur qui infamia laborat, et qui canonibus depositionem irrogantibus obnoxius est, impune sacra facere permittitur, sicutque ex jussione humana, non Dei et canonum decreto, promotiones.

C Et, heu mihi! quantus dolor est omnia deplorare? et quisnam sensu aliquo præditus non dolet et ingemiscit? et quæ mens ista spectans et expendens, non conflitur desertricem Christi esse hanc hæresim? et cur omnia quæ in animo versantur expromam, et epistolæ modum excedam? Comperta sunt quæ dico, non scite composita, non difficilia, licet non dignus qui audiar, utriusque concordiam, per quam et clarior emicat radius veritatis, et prævitas illi adversantium, vel potius nocturna lux, intellectu: partim quia non sum sublimia loquendi facultate præditus, sed tenuis admodum et exigui sermonis, et angustæ scientiæ, hæc ipsa precibus Patris communis ac vestris adeptus; partim etiam quod nonnulli vestrum accuratiorem hæresis expositionem capere nequeant: demum, quod simplex sit veritatis oratio, et hæresis hæc manifesta sit, et doctrinæ expers, et quam puer possit capere. Cui enim Deus loquitur, ei brevis est sermo. Hi non recta incedunt, et recta incedentes anathematizant.

XXXVII. — Josepho archiepiscopo Thessaloniciæ.

Digna humilitate ac sapientia tua, et charitate erga me miserum, ac de me supra quam mereor æstimatione sunt ea quæ ad me nunc scripsisti;

sinceram et incorruptam ex radiante anima tua, **A** ter beate mi fratripater, diffundentia veritatem. Quam amplexatus, gratias egi Christo desiderii mei expletori, bonorum omnium largitori : quidni enim? te scientia locupletem, zeloque convenienti, ac germanum præterea communis Patris filium, convenientia nobis minimis et sapere, et in animo habere. At belle sane ista, cum in votis habeam, licet non dignus qui audiar, utriusque concordiam, per quam et clarius emicat radius veritatis, et gravitas illi adversantium, vel potius nocturna lux, enervatur, et tenebris offunditur. Cum autem in litteris reperissem necessarii divisionem; ignosce obstupui : non enim est hæc necessarii, sed contingentis, quod trifariam dividitur, in id quod sæpius, quod æqualiter, et quod rarius. Prioris autem, in præsens et futurum : deinde præsentis altera divisio in subjectum et prædicatum : cum illud, quia sæpius contingit, in existens : et istud in necessarium transit, non tamen vicissim hoc in illud, quamvis inde descendat.

Non enim si quid jam necessarium, continuo et contingens. Si quid autem ut plurimum contingit; per id quod existit, transit nonnunquam in necessarium. Atque ita, omnis homo grammaticus, aliquis homo grammaticus : quorum prius quidem contingens, potest enim fieri; alterum vero, si modo actus adsit, necessarium; isto autem exincto, abcessit actus necessarii : hoc, inquam est si sit, videlicet quandiu est; alterum vero in eo quod est nunquam variatur : cujusmodi sunt æterna, angelus et anima. Quod ergo quærebatur jam tenemus : ut qui reus est canonis de contingenti, pœnam interdum propter aliam hominis improbitatem sustineat ejus qui est de necessario; at non hic vicissim ejus qui de contingenti. Fieri enim non potest, cum æquivalente jam impossibili, omne siquidem quod impossibile, idem per conversionem necessarium est : quomodo necessarium est solem lucere, sed et impossibile est non lucere. Quod vero sanctitas tua dicit aliquando non luxisse : utique in Passione Christi, nam de nocte haud scio quo pacto. Hæc porro sunt prodigia, non consueta, nec regularia; sed vel supra, vel præter naturam : quorum alterum declarat Christi incarnatio : alterum præsens iniquitas, non in abdito nec in transcurso facta, sed palam atque in legis morem confirmata, quoad in ipsa fuit, per synodicam actionem, eorumque qui pro veritate pugnant, relegationem tanquam in aliqua divinatorum canonum transgressionem, aut, ut verius dicam, gravi infestaque hæresi.

O prævaricantium audaciam! quibus quanta ob divinarum legum, vel potius Evangelii canonumque ferme omnium contemptum pœna impendit; tantum humilibus nobis impendit periculum, si quid de officio subtraxerimus. Quænam autem dispensatio esse queat erga eos qui cum adulteri copulatore sacrificant, quique adulterii confirmatrici synodo

και ασύμφυρτον τριλαγουῦντα ἐκ τῆς φωτισιδοῦς σου ψυχῆς, τρισόλβιέ μου ἀδελφοπάτερ, τὴν ἀλήθειαν· ἦν ἀσπασάμενος ἡγάρισθησα τῷ ἀποπληρωτῇ τῆς ἐπιθυμίας μου Χριστῷ, τῷ τῶν καλῶν ἀπάντων δοτῆρι· και πῶς γε οὐχί; γνώσεώς σε πεπλουτισμένοι ὄντα, και ζήλου τοῦ προσήκοντος, ἄλλως τε τέκνον ἀληθινον τοῦ κοινοῦ Πατρὸς, συνφῶδὰ ἡμῖν τοῖς ἐλαχίστοις και φρονεῖν και συνδιατίθεσθαι. Ἄλλ' εὖ γε μὲν ταῦτα· εὐκταίτερον ἔχοντός μου τοῦ ἀνακούστου τὴν ἀμφοτέρων ὁμοφωνίαν· δι' ἣν ἡ τε τῆς ἀληθείας ἀκτὶς μαρμαίρει λαμπρότερον, και ἡ τῶν ἀντιδιατιθεμένων αὐτῇ σχολιότης, μᾶλλον δὲ νυκταυγία, ἀπονευροῦται τε και ἀποζοφοῦται. Εὐρηκῶς δ' ἐν τοῖς γράμμασι τὴν τοῦ ἀναγκαίου διαίρεσιν, σύγγνωθι, ἀπηγεώθην. Οὐ γὰρ αὕτη τοῦ ἀναγκαίου, τοῦ δὲ ἐνδεχομένου, ὃ διήρηται τριχῶς· εἰς τε τὸ ἐπὶ πλείον, ἐπίσης, και ἐπ' ἔλαττον. Τοῦ δὲ προτέρου, εἰς τε τὸ παρὼν, και ἐσόμενον· εἴτα τοῦ παρόντος ἐπιδιαίρεσις· εἰς ἀίλιον, και εἰς τὸ ἔστ' ἂν ἦ. Τοῦ δὲ ἐπ' ἂν ἦ, ὑποδιαίρεσις εἰς τὸ ὑποκείμενον και κατηγορούμενον· τοῦ ὡς ἐπὶ πολὺ ἐνδεχομένου χωρούμενος εἰς τὸ ὑπάρχον· τοῦ δὲ, εἰς τὸ ἀναγκαῖον.

Οὐ μὴν ἀντιστρέφοντος, εἰ και ἐκεῖθεν κατιόντος· οὐ γὰρ εἴ τι ἀναγκαῖον ἤδη και ἐνδεχομένου· εἴ τι δὲ τὸ ὡς ἐπὶ πολὺ ἐνδεχομένου, ὁδεῦον διὰ μέσου τοῦ ὑπάρχοντος, ἔστ' ἂν ἦ ἀναγκαῖον. Καὶ γοῦν πᾶς ἄνθρωπος γραμματικὸς, και τίς ἄνθρωπος γραμματικός. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον ἐνδεχομένου· δυνατὸν γὰρ γενέσθαι· τὸ δὲ δεύτερον ἀναγκαῖον, ἐπ' ἂν ἔστιν ἐνέργεια· οὐ θανάτος, ἀπίστη κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἐνέργεια. Τοῦτ' ὀφείσιν, ἔστ' ἂν ἦ, τὸ ἕως ἂν ἦ, ἤτε: **C** Τὸ δὲ ἕτερον, τὸ μήποτε τοῦθ' ὅπερ ἔστιν ἀλλοιούμενον· οἷα τὰ αἰδία, ἄγγελος και ψυχῆ. Καὶ γε ἔχμεν τὸ ζητούμενον· ὥστε τὸν ἀλόγιστον ἐνδεχομένον κανόνι, πείσεσθαι ἔστιν ὅτε διὰ τὴν τοῦ ἀνδρός ἀλλομοχθηρίαν, τὰ τοῦ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον κειμένου· ἀλλ' οὐχί τοῦδε τὰ τοῦ κατὰ τὸ ἐνδεχομένου. Οὐ γὰρ ἐδέχεται· ἰσορροποῦντος ἤδη τῷ ἀδυνατῷ. Πᾶν γὰρ ὃ ἀδύνατον, ἀντεστραμμένως και ἀναγκαῖον· οἷον ἀναγκαῖον τὸν ἥλιον λάμπειν· ἀλλὰ και ἀδύνατον μὴ λάμπειν. Τὸ δὲ φάναι τὴν ἀγνωσίην σου ποτε μὴ λάμψαι· πάντως ἐπὶ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ. Ἐνυκτὶ γὰρ οὐκ οἶδ' ὅπως. Ταῦτα δὲ τέρατα, και ὅσα ἔννομα, οὐδὲ ἐγκάνονα· ἀλλ' ὑπὲρ φύσιν, ἢ παρὰ φύσιν· και τὸ μὲν πρῶτον δηλοῖ ἡ Χριστοῦ οἰκονομία· τὸ δὲ δεύτερον, ἡ νῦν παρανομία, μάλιστα ὡς ἐν ἀποδόσει και ὡς ἐν παρεκδρομῇ γενομένη, ἀλλ' ἐμφανῶς και εἰς νόμον κρατυθεῖσα τὸ καθ' αἰὲν, διὰ τῆς συνοδικῆς πράξεως· και τῆς τῶν ὑπὲρ ἀληθείας ἐνισταμένων ἐξορίσεως, ὡς ἐπὶ τινος τούναντιον θεῶν κανόνων παραβάσεως, τάληθέστερον δὲ εἰπεῖν, στίβαρῶς και πονηρῶς αἰρέσεως.

Ἡ τῆς τόλμης τῶν ὀρασάντων! οἷς ὅσον τὸ κατὰ κριμα τῆς τῶν θεῶν νόμων, μᾶλλον δὲ τοῦ Ἐβραγγελίου και πάντων σχεδὸν κανόνων καθυβρίσεως· τοσοῦτον ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς ἐπικίνδυνον καθυφιοῦσιν τι τοῦ πρέποντος. Πῶς δ' ἂν εἴη οἰκονομία ἐν τοῖς συλλειτουργοῦσι τῷ μοιχοεὐκτή, και προάρξασιν τῆς μοιχοκρωτοῦ συνόδου, ὡς ὁ θεὸς ἔφη Βασιλεῖος;

Φησὶ γὰρ, πολλάκις καὶ τοὺς τοῖς ἀνυποτάκτοις συν-
 ἀπελθόντας, ἐπ' ἂν μεταμεληθῶσιν, εἰς τὴν αὐτὴν
 ἀποδέχεσθαι τάξιν, ἀλλ' οὐ παρ' ἡμῶν· εἴπερ ποτὲ
 καὶ μεταγνοῖεν· παρὰ δὲ τῶν [ισ]οστασίων, ὡς ὁ θεῖος
 ἔφη Διονύσιος. Τὰ πλείω ἀφήμι τῇ συνέσει σου ἱε-
 ρῶς ἰσχυροῦση ἐποπτεύειν τὰ ἡμᾶς λανθάνοντα. Δόξα
 Θεῷ ἐπὶ τῇ τῶν ἀδελφῶν ἀπολύσει, εἴπερ ἀληθές.
 Δόξα Θεῷ καὶ περὶ τῆς θεοδότου σου, ἀδελφέ μου,
 καρτερίας, ἐν τοῖς τῶν αὐτόθι σκληροῖς καὶ ἀπει-
 τμήτοις τῷ πνεύματι κεντήμασι· Χαρίζου μοι τὴν
 εἴσασι ὑπόμνησιν, νηφαλευσάν με τὸν νυστάζοντα·
 εἶτα καὶ νῦν ἱερὰν προσευχὴν πάνυ πάντων, τοῦ
 δὲ Πατρὸς ἡμῶν καὶ τοῦ διαφερόντως, χρῆζοντι.
 Μεμάθηκα πεποικημένα σε χάριτι Χριστοῦ πόνημά
 τι· καὶ, εἰ κελεύεις, ἀναγνώσομαι αὐτὸ ἐπ' ὠφε-
 λείῃ.

ΑΗ'. — Ἀρσενίῳ τέκνῳ. [ρδ'.]

Scelus nomine dispensationis prætextentes refellit. (Baron. an. 787, n. 58.)

Ἡλικὸν ἐχάρην καὶ τανῦν, ἀναγούς σου τὰ γράμ-
 ματα, τέκνον ποθεινότατον· οὐ τοσοῦτον ἐν τῇ
 ἀνεψχθείσῃ σοι μᾶλλον θύρα τῆς πρὸς ἀδελφούς συν-
 τυχίας· εἰ καὶ αὐτὴ εὐκατά· ὅσον ἐπὶ τῇ τῆς γλώτ-
 τῆς εὐχάρτι Θεοῦ, δι' ἧς κλείεις τὰ ἀλύωτα στόματα
 τῶν αἰρετιζόντων. Προσθελί σοι τοιγαροῦν ἔτι Κύ-
 ριος λόγον γνώσεώς τε καὶ σοφίας, διακατελέγειν
 τοὺς τῆς εὐσεβείας προσηλασπιστάς· ὡς ἂν ἔξει σοι
 εὐ μῖλα τῷ θεῷ Δαυὶδ συμπάλλειν· Τὸ στόμα μου
 ἤνοιξα, καὶ εἴλκυσσα πνεῦμα· ὅτι τὰς ἐντολάς
 σου οὐκ ἐπελάθθην. Καθ' ὧν λυτήσαντες οἱ
 Μοιχειανίζοντες, ἐκείνῳ πως τὸ Γραφικὸν αὐτοῖς τοῖς
 ἔργοις φέγγονται· Ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, ὁδοὺς σου
 εἰδέναι οὐ βούλομαι. Εἰ γὰρ ἤδεισαν, οὐκ ἂν παρ-
 ἔβγαν τὰ τοῦ Κυρίου ἐντάλματα. οὐκ ἂν παραβάν-
 τες, οἰκονομίαν σωτηρίου τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ τὰς
 παραβάσεις συνοδικῶς ἔδογματίζον, ὑπ' ἀναθέματι
 τῶν ταύτας μὴ οὕτω προσειμένων· Ὅπερ ἀσεβὲς δό-
 γμα τοσοῦτόν ἐστιν, ὡς μὴ μόνον τὸ ἱερὸν Εὐαγγέ-
 λιον ἀνατρέπειν, κατὰ τὸ ἐκ μέρους φύσιν ἔχειν τὸ
 ὅλον ἀνατρέπεσθαι· ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Χριστοῦ οἰ-
 κονομίαν ἀναιρεῖν· ἀναιρετικὰ γὰρ ἀλλήλων τάναν-
 τία· Ὅτι δὲ ἐναντία ἡ μοιχοζευξία, δογματισθεῖσα
 σωτήριος οἰκονομία, τῇ θεῷ, καὶ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς
 ἁμαρτίας οἰκονομία, παντί που δῆλον· Ἀλλὰ μὲν οὖν
 καὶ ἐτέρων ἀσεδημάτων ἐστὶν ἐπίμεστος ἡ μοιχοσύν-
 οδος· ἂ, εἰ περιτύχοις πάλιν ἰδεῖν τὸν ἀδελφὸν Εὐ-
 πρεπιανόν, ὑποδείξειέ σοι.

Ἐρρώσο καὶ εὐσθένει, τέκνον, ἀμφοτέρωθεν τοὺς
 βάλλοντας ἀοράτως, ἐκβάλλων κράτει πίστεως, φόβου
 τε Θεοῦ καὶ ἀγάπης· Ἐπειδὴ γὰρ ἔξωθεν δι' ὧν
 ἐπεγίρουσιν αἰρέσεων προσβάλλοντες, ἀποκρούονται
 ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος· ἔνδοθεν ἐπέρχονται
 οἱ δόλοιοι, συληῖσαι τὸν τῆς ψυχῆς θησαυρὸν τεχαζό-
 μενοι· Ὡν λυτρωθεῖται τῆς θήρας, χεῖρας πρὸς
 Θεὸν ἀφρονες, συνεργίᾳ τῶν τοῦ κοινῶ Πατρὸς
 ἡμῶν προσευχῶν, καὶ πάντων τῶν εὐσεβοῦντων,
 ἐγώ τε καὶ σὺ καὶ πάντες οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν· Ὁ τοῦ

³⁵ Psal. cxviii, 131, 176. ³⁶ Job xxi, 14.

A præfuerunt, ut divinus ait Basilius? Dicit enim,
 sæpe illos etiam qui in obedientibus adhæserunt,
 postquam eos pœnituerit, in eundem gradum reci-
 pit, sed nequaquam a nobis, si modo unquam erro-
 rem agnoscent, verum a comparibus, ut ait divinus
 Dionysius. Cœtera relinquo prudentiæ tuæ, quæ
 potest etiam ea quæ nos latent, sancte perspicere.
 Laus Deo et de fratrum liberatione, si verum est.
 Laus Deo et de tua, mi frater, divinitus data
 constantia, in duris et inoirumcoisis spiritu hominum
 istorum stimulis. Largire mihi perpetuam admoni-
 tionem, quæ medormitantem expergefaiat; deinde
 et nunc sacras preces omnium prorsus, sed Patris
 nostri et tuas potissimum, indigenti. Didici te per
 Christi gratiam opus aliquod elaborasse; fac, si
 placet, ut cum utilitate legam.

B

XXXVIII. — Arsenio filio.

Quanto nunc etiam gaudio perfusus sum lectis
 litteris tuis, filii desideratissime! non tam quod aper-
 tum tibi ostium fuerit liberius cum fratribus congre-
 diendi; quamvis et illud optandum, quam propter
 insitam linguæ tuæ Dei gratiam, qua obstruis effre-
 nata ora hæreticorum. Adaugeat ergo tibi Dominus
 sermonem scientiæ ac sapientiæ ad confutandos
 impietatis defensores: ut tibi merito sane liceat
 cum divino David canere: *Os meum aperui, et attraxi
 spiritum; quia mandata tua non sum oblitus* ³⁵.
 Contra quæ insanientes Mœchiani, illud Scripturæ,
 operibus ipsis, quodammodo inelamant: *Recede a
 me vias tuas scire nolo* ³⁶. Si enim scivissent, haud-
 quaquam Domini mandata violavissent: neque, post-
 quam violaverunt, salutarem Christi Ecclesiæ dis-
 pensationem fuisse prævaricationes suas, synodice
 sanxissent, anathemate in eos decreto qui eas non
 perinde approbassent. Quod quidem adeo est im-
 pium dogma, ut non modo sacrum Evangelium de-
 struat, quatenus totum destrui in parte vulgo solet;
 sed ipsam etiam Christi incarnationem tollat de
 medio; tollunt siquidem sese mutuo contraria. Quod
 autem adulterinæ conjunctio, quam isti salutarem
 dispensationem fuisse statuunt, divinæ, et ad pec-
 cati destructionem institutæ dispensationi contraria
 sit, omnibus manifestum est. Verum enim vero aliis
 quoque impietatis generibus scatet mœchosynodus;
 quæ, si Euprepianum fratrem iterum videre con-
 tingat tibi demonstrabit.

Vale et constans esto, filii, utrinque eos qui in-
 visibiliter feriunt prosternens fidei robore, timo-
 risque divini et charitatis. Postquam enim extrin-
 secus per hæreses, quas suscitant, irruentes, per
 orthodoxam sententiam repulsi sunt: intrinsecus
 aggrediuntur fraudulentum, animæ thesaurum diri-
 pere molientes: quorum a deprædatione liberemur,
 manus ad Deum attolentes, et adjuti precibus com-
 munitatis Patris nostri et piorum omnium, ego et tu,
 et fratres nostri universi. Auletæ præpositus tibia

canit, sed obscuro sono, nec Spiritui sancto oonoinenti. Quod enim ait se Romam spectare; imbecillitatis causæ, falsæque in re præsentis defensionis suffugium est. Quodque de Saba et Theoctisto, religiosissimis monachis, hoc illudve dicat, et quod Romæ hoc et illud, falsum est. Hi enim ob hanc causam ne ab Iconomachorum hæresi redeuntes episcopi in pristinos gradus restituerentur: non quidem omnes, sed præcipui, et principes hæreseos. juxta sancti Athanasii verba, restiterunt. Quod sane absurdum non erat. Sed postquam synodus, quæ coacta tum fuit, recipiendos omnes judicavit. exemplum secuta quartæ sanctæ synodi; assenserunt et ipsi: neque enim ulla suberat rei necessariæ transgressio.

De Simoniacis autem tum quidem prætermissum est, quia de eo capite post synodum quærendum erat. Postquam vero quæsitum fuit, primum quidem annuæ penitentiae, aut aliquanto amplius. O facinus audax! cum monachis quibusdam, quorum nominibus parco, editum est ab eo decretum relaxandæ depositionis perpetuæ, ita ut Christi sacerdotes iterum forent, quos Deus per apostolorum principem Petrum deposuisset. Deinde cum ipsi in ea re non assentiretur Sabas, sed plane adversaretur; quid agit? malum recto corrigit. Negat se penitentiam dedisse, ut eos admittere qui per pecuniam ordinassent, vel ordinati fuissent, quod cum dicit, convincitur ab illius temporis Augusta, a qua inductus fuerat ut iniquam penitentiam daret.

Aderat dies Theophaniorum Christi, venerunt illo die quibus imposita pœna fuerat: et, ea jam peracta, se absolvi postularunt, abnuebat ille, Augusta urgebat, ut admitterentur. Iterum malo rectum destruit patriarcha: cum illis eo ipso festo palam sacrificat, non invitus sane, sed sua sponte: quandoquidem cum poseet cum depositis non sacrificare, sacrificavit: quoquomodo quis dicat eum non potuisse. Hinc illa Sabæ cum eo contentio: hinc emergit amplior quam divini canonis ferant, absolutio, Roma vero minime hæc probavit, absit! sed neque synodum ipsam habuit pro œcumenica, sed pro locali, et quæ proprium locorum illorum errorem emendasset³⁷. Neque enim aliorum Patriarcharum vicarii erant qui pro iis sedebant: falsum, siquidem Romani non propter synodum, sed ob etiam causam missi huc venerant. Quare et depositi, ut fertur, post reditum fuerunt ab eo qui miserat. quamvis coactos ac fuisse causarentur. Alii autem ex oriente quidem, sed a nostratibus persuasiet inducti, non autem a Patriarchis missi, qui nihil sciverunt ne postea quidem, propter gentis metum scilicet. Hoc autem idcirco faciebant homines nostri, ut hære-

A Αύλητοῦ καθηγούμενος αὐλεῖ, ἀλλὰ ἄσημα. καὶ οὗ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ εὐρυθμα· καὶ τὸ λέγειν αὐτὸν ἀφορᾶν ἐν Ῥώμῃ, ἀσθενείας λόγου, καὶ πρὸς τὸ παρὸν ψευδαπολογίας καταφύγιον. Καὶ τὸ φάναι αὐτὸν περὶ Σάββα τε καὶ Θεοκτ. στου, τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν, τοῦτο κάκεινο, καὶ ὡς ἐν Ῥώμῃ τὸ καὶ τὸ οὐκ ἀληθές. Οἱ μὲν γὰρ ἕνεκεν τοῦ μὴ προσδεχθῆναι τοὺς ἐκ τῆς Εἰκονομαχικῆς αἰρέσεως ὑποστρέφοντας ἐπισκόπους εἰς τοὺς οἰκίους βαθμούς· καὶ οὐ πάντας, ἀλλὰ τοὺς ἐξόχους καὶ πρωτάρχους τῆς αἰρέσεως, κατὰ τὸν λόγον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἐνίσταντο. Ὅπερ οὐκ ἀπεικόντως. Ἄλλ' ἐπεὶ ἡ τῆς τῆνικαῦτα σύνοδος κέρριεν δλους εἰσοδέσθαι, ἔχουσα τὴν τετάρτην ἁγίαν σύνοδον παράδειγμα· συνῆλθον· οὐ γὰρ ἦν τῶν ἀναγκαίων τι παραβαινόμενον.

B Περὶ δὲ τῶν Σιμωνιανῶν, τῆνικαῦτα μὲν παρεκάλυφθη, ὡς μετὰ τὴν σύνοδον ἐκζητησομένου τοῦ κεφαλαίου. Ἐπεὶ δὲ ἐζητήθη τὸ πρῶτον μὲν εἰς ἐπιτίμιον ἐνιαυσιαῖον ἦ καὶ πλέον. Ὡς τοῦ τολμήματος! σὺν τισὶ μονασταῖς, ὧν ἀφήμι λέγειν τὰ δνόματα, ἐδόθη ὁρος ὑπ' αὐτοῦ ἐξιλεώσεως τῆς εἰς αἰῶνας καθαιρέσεως· εἰς τὸ εἶναι τοὺς ὑπὸ Θεοῦ διὰ Πέτρου τοῦ τῶν Ἀποστόλων κορυφαίου καθηρημένους, πάλιν ἱεροουργοὺς Χριστοῦ. Καὶ ἐπεὶ οὐ συνῆλθον οἱ περὶ Σάββα ἐν τούτῳ, ἀλλὰ καὶ διηνέχθησαν πρὸς αὐτὸν, τί ποιεῖ; κακὸν καλῶ ἀπάκλάττει. Ἀρνεῖται μὴ δεδωκέναι ἐπιτίμιον, μηδὲ προσέσθαι τοὺς ἐν χειροτονήσαντας τε καὶ χειροτονηθέντας. Λέγων διελέγεται ὑπὸ τῆς τῆνικαῦτε κρατούσης, ἀφ' ἧς καὶ εἰλικύθη δοῦναι τὸ ἄνομον ἐπιτίμιον.

C Παρῆν ἡ ἡμέρα τῶν Θεοφανίων Χριστοῦ· ἐληλύθασιν ἐν ταύτῃ οἱ ἐπιτιμιασθέντες, πεπληρωκότες τὸ ἐπιτίμιον, καὶ λύσεν ἐπιζητούντες· ὁ μὲν ἀπήξιος, ἡ βασίλισσα καθηπεῖγετο τὴν εἰσοδοχὴν. Πάλιν κακῶ τὸ καλὸν διαμείβει ὁ πρόεδρος. συλλειτουργεῖ αὐτοῖς τῇ αὐτῇ ἑορτῇ εἰς προὔπτον· οὐκ ἀκουσίως δῆθεν ἀλλ' ἐκουσίως· ἐπὶ δὲ δυνάμενος μὴ συλλειτουργεῖν καθηρημένοις, συνελιτούργησε· κἂν ὅπως οὖν φαί τις ἀδυνατεῖν αὐτόν. Ἐντεῦθεν ἡ πρὸς αὐτὸν διαφορὴ τῶν περὶ Σάββα· ἐντεῦθεν ἐπεπόλασεν ἡ ἄσισις πλειύνως τῶν θείων κανόνων. Ἡ δὲ Ῥώμη ταῦτε οὐ προσέκωτο· μὴ γένοιτο! ἀλλ' οὐδὲ αὐτὴν τὴν σύνοδον ὡς οἰκουμένην, ἀλλ' ὡς τοπικὴν, καὶ τὸ ἴδιον πτώμα τῶν τῆδε ἀνορθώσασαν. Οὐδὲ γὰρ οἱ καθι- D κότες ἀντιπρόσωποι τῶν ἄλλων πατριαρχῶν· φεδές (1)· τῶν μὲν Ῥωμαίων δι' ἄλλο, οὐ διὰ σύνοδον, παραπεμφθέντων ἐνταῦθα. Διὸ καὶ καθηρέθησαν, ὡς φασι, καλιννοστήσαντες ὑπὸ τοῦ πεπομφότος, κἂν ἐπεκλήωντο βεβιάσθαι. Οἱ δ' ἄλλοι ἐκ μὲν ἀνατολῆς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα προτραπέντες καὶ ἐλχθέντες, οὐχ ὑπὸ τῶν πατριαρχῶν ἀποσταλέντες, ὅτι μηδὲ ἐνόησαν, ἢ ὕστερον, διὰ τὸ τοῦ ἔθνους δέος δηλονότι. Τοῦτο δὲ ἐποίουν οἱ ἐνταῦθα, ἵνα τὸν αἰρετικόντα

³⁷ De hoc loco videsis Baronii dubitationem, an. 787, n. 58.

NOTÆ.

(1) Forte hæc vox ex ora libri in textum irrepsit.

λαὸν μᾶλλον πείσωσιν ὀρθοδοξεῖν, ἐκ τοῦ οἰκουμένη-
κην ὄψθεν ἀθροισθῆναι σύνοδον.

Εἰ δὲ φαίης, πῶς ἡμεῖς οὐκ ἐνιστάθημεν τῆνικαῦτα,
καὶ διὰ τί χειροτονίαν ἐδεξάμεθα μετὰ τὴν σύνοδον
παρὰ τοῦ κυροῦ Ταρασίου· ἀπολογούμεθα καὶ σοὶ
καὶ πᾶσιν, ὅτι τὸ μὲν ἐν ὑπηκόοις ἐτελοῦμεν, μὴ τὰ
ὑστερον γνωσθέντα ἡμῖν πρότερον εἰδότες· τὸ δὲ,
δραξάμενος αἰτίαν εὐλογον, τὸ λέγειν Ταράσιον, μὴτε
ἐπιτίμιον δεδωκέναι. μηδ' αὖ εἰ γνοῖεν, τῶν τοιούτων
συνειρουργεῖν τι, ἀλλὰ καὶ καθαιρεῖν. Κἄν οὐχ
εὐτως ᾔην τὸ ἀληθές, διὰ τὸ προφανές. Ἄλλ' ὅμως
ἡμεῖς ὀρεγόμενοι τὴν ὁμόνοιαν, ἠρέσθημεν τοῖς
λεγόμενοις· τοῦτο κεκρικότες, ἐπὶ τὸ φιλανθρωπό-
τερον τῆς εἰρήνης νεῦσαι ἐν τῇ ἀμφιβόλῃ πράγματι,
καθὼς φησί που ὁ θεολόγος. Καὶ ἄμα, ὅτι δεδε-
γμένοι ᾔην διὰ τὴν ὀρθοδόξιν, καὶ τὸ κατ' αὐτὴν
ἀνδρεῖον καὶ σπουδαῖον γενέσθαι, ὑπὸ τῶν ἄλλων
Ἐκκλησιῶν. Ταῦτά σοι ἐγνώρισσα. τέκνον, εἰς εἰδήσιν
τῶν καθηκόντων· καὶ ὅτι οἱ περὶ Σάβαν εἰ διὰ τοῦτο,
καὶ οὐκ ἄλλοις τισὶν ἀλόγοις διεφέροντο πρὸς αὐτὸν,
εἶχον εὐλογον καὶ ἔχουσιν. Ὡς γὰρ ὑπὸ παραπετᾶ-
σματος ἡμεῖς τοῦ λέγειν μὴ δέχεσθαι τοὺς τοιούτους,
ἀλλὰ καὶ καθαιρεῖν, συνίληθμεν τῇ προέδρῳ· οὕτως
ἐκεῖνοι τὸ πραχθὲν ἐμφανῶς ἔχοντες δικαίωμα,
ἀντιποιοῦνται εἰκότως τοῦ θεοῦ κανόνος. Καὶ οὐκ
ἔστιν ὁ χάριν τούτου τοῦ κεφαλαίου δυνάμενος ἀντι-
στῆναι αὐτοῖς, εἰ γε λέγοιεν ὅτι Ταράσιος οἰκονο-
μῶς ἐδέξατο τοὺς χρηματοχειροτονούντας. Ἄλλὰ γὰρ
οὐδ' ἂν Πέτρος καὶ Παῦλος ἐπιστῆ· αὐτοὶ γὰρ
ἐξέθεντο τὸν κανόνα, καὶ αὐτοὶ φασιν· Ἄλλὰ κἄν
ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται
ἡμῖν παρ' ὃ εὐαγγελισάμεθα, ἀνάθεμα ἔστω. C

ΛΘ'. — Θεοφίλῳ ἱγουμενῶ. [ρς'.]

Cur hæreticos vocet eos, quibuscum ipse aliquando communicaverat. (*Baron. ann. 809, n. 28.*)

Ἐβουλόμην ταχύτερον ἐπιστεῖλαι τῇ ἀγιωσύνῃ
σου, ἀλλ' οὐκ εὐωδούμην φρουρούμενος ἀσφαλῶς.
Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ ἀγαθὸς θεὸς χαρίσασθαι καὶ τὸν
τρόπον καὶ τὸ πρόσωπον· τῆνικαῦτα τὸν ἐμὸν πόθον
πληρῶ ὁ ταπεινός, καὶ προσαγορεύω, καὶ ἀσπάζομαι
τὸν ἐμὸν πνευματικὸν Πατέρα, καὶ λίαν ὄντως φιλού-
μενον. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ διέστησαν ἡμᾶς σωματικῶς οἱ
ἄρχοντες τοῦ αἰῶνος τούτου, ἥδη διέλυσαν καὶ τὴν
ἐπὶ θεὸν ἡμῶν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν τε καὶ σχέ-
σιν· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἐβεβαίωσαν. Πείθομαι γὰρ
καὶ τὴν σὴν δσιότητα ποθεῖν τὴν ἡμετέραν ἀναξί-
τητα· καὶ ἀκλινῆ διαμένειν τῆς ὀρθοδόξου καὶ θεα-
ρέστου ἐνστάσεως, ἐξ ἧν τε πρότερον καὶ ὑστερον
ὑπέδειξεν ἑαυτὴν θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων, ὡς συνα-
ρεῖσθαι ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς καὶ τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας
διωγμὸν· κἄν οὐκ ἠβουλήθησαν οἱ κράτουντες, φει-
δοῖ τοῦ μὴ πολλοὺς ἐξορίζειν καὶ καθείργειν· καὶ
ὡς ἂν δόξωσιν ἐντεῦθεν πείθειν τὸν κόσμον, εἰς ἡμᾶς
μόνους περιέστασθαι τὴν πρὸς αὐτοὺς διαφορᾶν, καὶ
μὴ εἶναι ἄλλους τοὺς ἐνισταμένους· οἱ τοσοῦτοι τῷ
πλήθει ἐν τῇ ὑπ' αὐτῆς ἐξουσίᾳ· κἄν φόβῳ εἴτε καὶ

²⁸ Galat. 1, 8, 9.

A si adhaerentem populum facilius ad orthodoxam fidem
pertraherent, cum œcumenica synodus coacta fuisset.

Quod si quæras quam obrem nos tum minime ob-
stiterimus, et cur ordinationem post synodum de
domini Tarasii manu susceperimus; hoc tibi omni-
busque aliis respondemus: primum quidem nos sub
obedientia tua vixisse, nec dum ea cognovisse,
quæ perspecta nobis postea fuerunt: deinde causam
nactus fuisse probabilem; cum diceret Tarasius, se
nec pœnitentiam imposuisse, nec porro cum ullo
eorum, si novisset, communicaturum; quin etiam
depositurum. Quanquam id verum non erat, cum
manifesta res esset. Sed nos tamen concordiam
appetentes, iis contenti fuimus quæ ab eo diceban-
tur: sic statuentes, ad humaniorem pacis partem
in re ambigua propendendum esse, sicut alicubi
Theologus ait. Simul hoc etiam reputantes, illum
propter fidem orthodoxam, suumque in ea tuenda
studium, ab aliis Ecclesiis receptum fuisse. Hæc
tibi exposui, fili, ut scias quæ scire te convenit,
et Sabam, si propter hæc non ob alia quæpiam ra-
tioni haud consentanea ei adversatus est, probabi-
lem causam habuisse et habere. Quemadmodum
enim nos hoc prætextu, quod diceret, se tales non
recipere, sed deponere, cum patriacha convenimus:
sic illi justam rei palam gestæ defensionem habentes,
pro divino canone merito decertant. Neque est
qui hoc nomine redaguere illos possit, si dicant
Tarasium per dispensationem eos recepisse, qui per
pecuniam ordinarant. At neque si Petrus et Paulus
adsint; ipsi enim canomen condiderunt, ipsimet
dicunt: *Sed licet nos aut Angelus de cœlo, evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus, anathema sit* ³⁸.

XXXIX. — *Theophilo præposito.*

Volebam equidem citius ad sanctitatem tuam
scribere, sed viam nullam reperiebam, arcta cu-
stodia inclusus. Postquam autem Deo bono pla-
cuit, et modum et hominem concedere: nunc desi-
derium meum humilis expleo, et saluto amplector-
que spiritualem Patrem meum quem revera amo
plurimum. Neque enim, quando, corpore nos segre-
garunt principes sæculi hujus, pariter mutam in
Deo nostro concordiam affectumque dissolverunt:
quinimo magis confirmarunt. Confido enim et me
quamvis indignum a tua sanctitate diligi, et in or-
thodoxa Deoque accepta propugnatione immobilem
ipsam permanere; ex iis quibus se et antea, et post
etiam, Deo atque hominibus comprobavit: ita ut
cum humilibus nobis persecutionem etiam pro
pietate eligat: licet noluerint qui rerum potiuntur,
ne tam multos in exsilium amandarent, vel in cu-
stodiam traderent; atque ut hac ratione mundo
persuaderent, nos solos ab ipsis dissidere nec alios
esse qui resistent: cum tamen adeo multi sint sub
eorum imperio; quamvis aut metu aut dissimula-

lione se ipsos tegant ; ut divinum David clamantem A
exaudire liceat : *Dinumerabo eos et super arenam multiplicabuntur* ³⁹.

Non enim leve est nec occultum, quod impie agitur ; sed et grave prorsus et sensu præditis manifestum. Incarnationem Christi, o sanctissime, quantum in ipsis est, everterunt, cum Evangelii prævaricationem in adulteri copula et adulterio, salutarem Ecclesiæ dispensationem esse sanxerunt, anathema in eos decernentes, qui talia non probarent. Evangelium per unius mandati solutionem solverunt, solutionem hanc Dei dispensationem appellantes. Nam si, ut scriptum est : *Quincunque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus* ⁴⁰ : isti vero lapsum, imo lapsus, tum adulteri, tum ejus qui adulteros conjunxit, et omnium qui adultero adhæserunt, partemque cum adultero posuerunt ; neque enim a se invicem se jungi possunt qui fecerunt, et qui simul abrepti sunt ; haudquaquam reos esse dicunt, sed dispensatores Dei ; mentitus est qui reos esse pronuntiavit ; alieni autem sunt a Dei dispensatoribus sancti quoque ipsi : siquidem nullus sanctorum Dei legem transgressus est, nec, si transgrediat, sanctus dici potest. Isti vero in transgressionem dogma inviolabile, tanquam Dei legem constituerunt, et omnes qui ipsis ea in re non consentiunt, anathematizarunt. Non consentiunt proculdubio sancti, qui in cælo quique in terra sunt, adulterio. Quare perspicuum est eos, soluto Evangelii uno mandato, non solum Evangelium totum evertisse, salutarem Ecclesiæ dispensationem hanc esse synodice definiendo, legemque, quod in ipsis fuit inviolabilem sanciendo, in omni mandato quod violatur, violationem ipsam dispensationem esse, ac nuncupari : verum etiam sanctos non consentientes, quoniam nec Deus consentit, suo iudicio anathematizasse.

Ac demum quid pluribus opus est, cum epistola capere non possit ? Perversa et dira opinio in Ecclesiam nostram invecta est. Hæresis ista Mæchianica una cum Evangelii destructione, et canones divinos per illius qui ab eis depositus fuerat, adulterorum copulatoris absolutionem dissolvit. Etenim si Evangelium neglexerunt, otiosum illis fuisset de sacris canonibus esse sollicitos. Hæc igitur cum salutatione paternitati tuæ suggerere necessarium existimavi, ut hæresim esse intelligens, hæresim fugiat, sive hæreticos, ita ut nec cum eis communicet, nec eos in divina liturgia commemoret in religiosissimo monasterio suo : quoniam ingentes minæ a sanctis denunciatae sunt iis qui cum ea vel cibo tenus participant. Quod si quærat sanctitas tua, quid causæ sit, cur hæc ipsi ante captivitatem non dixerimus, sed et Byzantinorum commemorationem ipsi fecerimus ; hoc habeto synodum eo tempore nondum coactam fuisse, nec promulgatum adhuc pravum dogma et anathema. Et ante hæc lutum

οικονομία υποκρύπτωσιν εαυτούς· ὡς ἔστιν ἀκούων τοῦ θεοῦ Δαβὶδ κρᾶζοντος· Ἐξαριθμῆσομαι αὐτοὺς, καὶ ὑπὲρ ἄμμον πληθυνθήσονται.

Οὐδὲ γὰρ μικρὸν τι καὶ λανθάνον τὸ ἀσεβοῦμενον· ἀλλὰ καὶ σφόδρα μέγα τε καὶ προφανὲς τοῖς νοῦν ἔχουσι. Τὴν οἰκονομίαν Χριστοῦ, ὡ ἀγιώτατε, τὸ καθ' ἑαυτοὺς ἀνέτρεψαν, τὴν παράδασιν τοῦ Εὐαγγελίου ἐν τῇ μοιχοζευξίᾳ καὶ μοιχείᾳ οἰκονομίαν σωτήριον τῇ Ἐκκλησίᾳ δογματίζαντες, ὑπ' ἀναθέματι τῶν μὴ οὕτω προσδεχομένων· τὸ Εὐαγγέλιον διὰ λύσεως τῆς μιᾶς ἐντολῆς δίλυσαν, τὴν λύσιν οἰκονομίαν Θεοῦ ἀποφηνάμενοι. Εἰ γὰρ ὡς γέγραπται· Ὅστις δλον τὸν νόμον πληρώσει, πταίσει δὲ ἐν ἐνὶ, γέγονε πάντων ἐνοχος. Οὗτοι δὲ τὸ πταίσμα, μᾶλλον δὲ τὰ πταίσματα, τοῦ τε μοιχοῦ καὶ τοῦ μοιχοζεύκτου, μοιχοσυνδρόμων τε καὶ δλων τῶν μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα θεμένων· οὐ γὰρ οἶόν τε ἐξ ἀλλήλων χωρισθῆναι τοὺς πράξαντας, καὶ τοὺς συναπαχθέντας· οὐκ ἐνόχους φασίν, ἀλλ' οἰκονόμους Θεοῦ· ἐψευσταὶ ὁ ἀποφηνάμενος ἐνόχους εἶναι· ἀλλοτριούνται δὲ καὶ οἱ ἅγιοι τῶν οἰκονόμων Θεοῦ· ὅτι οὐδεὶς ἅγιος τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον παραδέβηκεν, οὐδὲ παραδὸς δύναται κλεισθαι ἅγιος. Οἱ δὲ δόγμα ἐν τῇ παραδασει ἐκθέμενοι ἀπαράδατον ὡς νόμον Θεοῦ, καὶ τοὺς μὴ συνακρουμένους αὐτοῖς ἐν τούτῳ ἀναθεματίζοντες. Οὐ συνάρονται δὲ δηλονότι οἱ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ἅγιοι τῇ μοιχείᾳ. Φανερόν ἔρα ὅτι τῇ λύσει τῆς μιᾶς ἐντολῆς τοῦ Εὐαγγελίου, οὐ μόνον δλον τὸ Εὐαγγέλιον ἀνέτρεψαν, ὀρισάμενοι αὐτὴν συνοδικῶς οἰκονομίαν σωτήριον τῇ Ἐκκλησίᾳ, θέντες νόμον ἀπαράδατον, τὸ καθ' ἑαυτοὺς, ἐπὶ πάσης ἐντολῆς παραβαινομένης οἰκονομίαν γίνεσθαι τὴν ταύτης παράδασιν, ὁμοῦ τε καὶ ὀνομάζεσθαι· ἀλλὰ γὰρ καὶ τοὺς ἁγίους μὴ προσέμενους, ὅτι μηδεὶ Θεὸς κατ' αὐτοὺς, ἀνεθεμάτισαν.

Καὶ ἀπλῶς τί πολλὰ λέγειν, μὴ ἐγγωρούσης τῆς ἐπιστολῆς δέχεσθαι ; Χαλεπὴ κκοδοξία ἐδογματίσθη ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ. Αὕτη ἡ Μοιχειανικὴ αἵρεσις ἅμα τῇ ἀνατροπῇ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τοῖς Θεοῦ κανόνας διὰ τῆς ἀθωώσεως τοῦ παρ' αὐτῶν καθηρημένου μοιχοζεύκτου διαλύσασα. Εἰ γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον ἠθέτησαν, σχολῆ αὐτοῖς περὶ τῶν ἱερῶν κανόνων φροντίζειν. Ταῦτα οὖν σὺν τῇ προσηγορίᾳ ἀναγκαῖον ἐνόμισα ὑπομνήσαι τὴν πατρωσύνην σου· ὅπως εἰδῶτα ὅτι αἵρεσις, φεύγη τὴν αἵρεσιν, ἤγουν, τοὺς αἵρετικούς· τοῦ μῆτε κοινωνεῖν αὐτοῖς, μῆτε ἀναφέρειν ἐν τῇ εὐαγεστάτῃ αὐτῆς μονῇ ἐπὶ τῆς θείας λειτουργίας· ὅτι μέγιστα ἀπειλαὶ κείνται παρὰ τῶν ἁγίων ἐκφωνηθεῖσαι τοῖς συγκαταβαίνουσιν αὐτῇ μέχρι καὶ ἐστίασεως. Εἰ δὲ λέγη ἡ ὀσιότης σου, πῶς αὐτῇ πρὸ τῆς λεηλασίας τούτου οὐκ εἴπομεν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐμνημονεύομεν τῶν ἐν τῇ Βυζαντίδι· ἐκεῖνο γινωσκέτω· ὅτι οὕτω σύνοδος ἦν, οὐδὲ ἐκφωνητὸν ὑπέρχε τὸ πονηρὸν δόγμα καὶ ἀνάθεμα. Καὶ πρὸ τούτων οὐκ ἦν ἀσφαλὲς ἀποστῆναι τῶν

³⁹ Psal. cxxxviii, 18. ⁴⁰ Jac. ii, 10.

παρανομούντων τελείως, ἢ τὸ φεύγειν μόνον τὴν A
προφανῆ κοινωνίαν αὐτῶν, οἰκονομία δὲ πρεπούση
ἀναφέρειν ἕως καιροῦ.

Ἐπει δὲ ἐξῆλθεν εἰς προὔπτον ἡ αἰρετικὴ ἀσέβεια
διὰ συνόδου εἰς τοῦμπανές, δεῖ ἄρτι καὶ τὴν σὴν
εὐλάβειαν σὺν πᾶσιν ὀρθοδόξοις παβήρησιάζεσθαι
διὰ τοῦ μὴ κοινωνεῖν τοῖς κακοδόξοις, μηδὲ ἀναφέρειν
τινὰ τῶν ἐν τῇ μοιχοσυνόδῳ εὐρεθέντων, ἢ ὁμο-
φρονούντων αὐτῇ. Καίγε δίκαιον, ὅσις Πάτερ, κατὰ
πάντα σε ὄντα φερωνύμως Θεόφιλον, φιλεῖν καὶ ἐν
τούτῳ τὸν Θεόν. Ἐχθροὺς γὰρ Θεοῦ ὁ Χρυσόστομος,
οὐ μόνον τοὺς αἰρετικούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοιοῦ-
τοις κοινωνοῦντας, μεγάλη καὶ πολλῇ τῇ φωνῇ ἀπε-
φήνατο. Καὶ ἐὰν ἡ σὴ στερότης οὐκ ἀσφαλίσεται,
τίς λοιπὸν σωθήσεται; καὶ ἐὰν ὁ παβήρησιασάμενος
δυνάμει Θεοῦ, ὡς ἅγιος, πλὴν τελείας αἰρέσεως,
ἄρτι μετὰ τὴν ἀφορεῖν ὑποστείληται· πῶς ἕτερος
τολμήσει γρύξαι; καὶ ἐὰν τὸ μοναδικὸν τάγμα οὐχ
ἡγήσεται πάντα σκόβαλα· μοναστήρια λέγω; καὶ
πάντα τὰ περὶ αὐτὰ· πῶς λαϊκὸς καταφρονήσει
γυναϊκός, τέκνων, καὶ τῶν ἄλλων;

Διὸ ὑπομιμνήσκω, ὡς ἐλάχιστος ἀδελφός καὶ τέ-
κνον, μὴ σιγήσωμεν, ἵνα μὴ κραυγὴ Σοδόμων γενώ-
μεθα· μὴ φεισώμεθα τῶν κάτω, ἵνα μὴ ἀπολείσωμεν
τὰ ἄνω· μὴ θῶμεν σκάνδαλον τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ
Θεοῦ, ἥτις ἐστὶ καὶ ἐν τρισὶν ὀρθοδόξοις ὀριζομένη
κατὰ τοὺς ἁγίους· ἵνα μὴ τῇ ἀποφάσει τοῦ Κυρίου
καταδικασθῶμεν. Καὶ οὐ δι' ἑαυτὸν ταῦτά φημι ὁ
τάλας· ἐμοὶ γάρ, εἰ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν, καὶ τὸ
ἀποθανεῖν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας κέρδος καὶ χαρὰ καὶ
ζωή. Ἐγὼ δυναμωθεῖην ταῖς ἱεραῖς προσευχαῖς
ὑμῶν· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐν ἡμῖν ἀγάπην ἀρχαίαν καὶ
πνευματικὴν, καὶ τὸ κοινὴν συμφέρον. Εἰ γὰρ ὁ Ὑῖός
τοῦ Θεοῦ ὁ Κύριος καὶ Δεσπότης ἀπάντων ἑαυτὸν
ἀνήνεγκεν ὑπὲρ πάντων τῶ Θεῶ καὶ Πατρὶ θυσίαν·
τί ὀφειλομεν ἡμεῖς, καὶ πόσον οὐ χρεωστοῦμεν δι'
αὐτὸν παθεῖν καὶ ὑπομείναι; Καὶ γε οἱ μονάζοντες
καὶ τῇ ἀποταγῇ σταυρωθέντες· οἱ γε ἀληθῶς καὶ οὐκ
ἀνοήτως ἀποταξάμενοι· ἐπεὶ μὴ ἀπὸ τοῦ ἔρωθεν
σχήματος μόνον ἔστι κρίνειν τὰ πράγματα· πολλοὶ
γὰρ οἱ προσωπεῖα ὑποδοῦμενοι, καὶ οὐκ ὄντες ὅπερ
φαίνονται· ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων δηλονότι τὰ σχήματα.
Εἰ οὖν μοναχοὶ εἰσὶ τινες ἐν τοῖς νῦν καιροῖς, δεῖξα-
τωσαν ἐπὶ τῶν ἔργων. Ἔργον δὲ μοναχοῦ, μηδὲ τὸ
τυχὸν ἀνέχεσθαι καινοτομεῖσθαι τὸ Εὐαγγέλιον· ἵνα
μὴ ὑπόδειγμα τοῖς λαϊκοῖς προτιθέμενοι αἰρέσεως
καὶ αἰρετικῆς συγκοινωνίας, τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἀπω-
λείας λόγον ὑφέξωσι. Πολὺ με ληρολογῆσαι τὴν ὑπό-
θεσιν ἢ ἄκρα ταπεινοφροσύνη τῆς ἀγισσύνης σου ὡς
δεχομένη πεποίηκε. Σὺ δὲ, ὦ Πάτερ, εὐχου καὶ
ὑπερέχου ὑπὲρ σαθοῦ καὶ ἀμαρτωλοῦ, ἀλλ' οὖν
ἔραστοῦ σου ὅτι μάλιστα. Ὁ συμφρουρούμενός μοι
ὡσαύτως καὶ προσαγορεύει, καὶ δέεται σου τῶν
ἱεσιῶν.

M'. — Ναυκρατίῳ τέκνῳ. [ριά.]

Respondet ad quædam interrogata ac

Πάλιν ἑτέρα σοι φυλακῆ, τέκνον ἡγαπημένον,
ἀλλὰ καὶ πάλιν στήλη μὲν τῶν δυσωνύμων αἰρετι-

non erat discedere penitus a prævaricantibus, vel so-
lummodo apertam illorum communionem refugere,
et congruente dispensatione ad tempus commemo-
rare.

At postquam impietas hæretica per Synodum
in apertum nunc erupit, religionem tuam oportet,
una cum cæteris orthodoxis, libere agere, nec
communicando cum hæreticis, nec ullius nomen
commemorando ex iis, qui mœchosynodo adfue-
runt, aut qui idem cum ea sentiunt. Et æquum sane
est, Pater sancte, ut qui in omnibus, pro ratione
nominis tui, Theophilus es, hac etiam in parte
Deum ames. Inimicos enim Dei Chrysostomus, non
hæreticos solum, sed omnes etiam qui cum illis
communicant, magna et clara voce pronuntiavit.
Quod nisi constantia tua stabilis permaneat, eoquis
demum salvabitur? et, si is qui Dei virtute, ut
sanctus, fiduciam præ se tulit ante plenam hære-
sim, nunc post hæresim ignaviter se gerat; quo-
modo alius hiscere audebit? et nisi ordo monasti-
cus omnia arbitretur ut stercorea: monasteria dico,
et cuncta quæ in eis sunt; quomodo laicus uxorem,
liberos, et cætera contemnet?

Quamobrem admoneo, ut minimus frater ac fi-
lius, nequaquam sileamus, ne clamor Sodomorum
simus; nequaquam terrenis parcamus, ne
cælestia amittamus; nequaquam scandalum de-
mus Ecclesiæ Dei, quam vel tres orthodoxi,
sanctorum sententia constitunt, ne Domini de-
creto condemnemur. Neque hæc ego miser mea
causa dico: mihi enim, tametsi audax dictum est,
vel mori pro veritate lucrum, gaudium et vita, si
modo sacris precibus vestris confirmer; sed propter
veterem inter nos spirituales dilectionem, et pro
communi utilitate. Etenim si Dei Filius Dominus
ac dominator universorum seipsum obtulit pro om-
nibus Deo et Patri hostiam, quid debemus nos, et
quantum pro eo perpeti ac perferre nos æquum
est, monachos præsertim et renuntiatione ipsa cruci-
fixos? si modo revera et non incassum renun-
tiavimus: quandoquidem non ab externa solum
specie difjudicari res debent; multi enim personas
induunt, nec sunt id quod videntur esse: sed ab
operibus ipsis species externa. Si ergo monachi
ulli sunt his temporibus, factis ostendant. Monachi
autem munus est, ut nec tantillum in Evangelio in-
novari sinat, ne exemplum laicis hæresicos atque
hæreticæ communionis præbentes, rationem reddant
de illorum perditione. Pluribus me nugari, et argu-
mentum hoc persequi, coegit summa humilitas san-
ctitatis tuæ, ut quæ id minime improbat. Tu vero
ora, Pater, et deprecare pro imbecillo et peccatore,
sed qui te revera plurimum amat. Concaptivus meus
similiter et te salutatur, et preces tuas exposcit.

XL. — Naucratio filio.

præcipue de baptismo hæreticorum.

Alter tibi iterum carcer, dilecte filii; sed et in-
famie rursus nota infame nominis hæreticis; tibi

vero incrementum præmiorum honorumque celestium. Quocirca pro illis quidem gemere ac flere mihi suppetit, pro te autem lætari et gratias agere, Annon acceptius sit, te, iterata custodia, factum esse velut aurum in fornace bis expurgatum? Ergo firmas radices age, puer sance, teque auctori Domino purum et probum in omnibus exhibe, vas utile prorsus, ad omne opus bonum paratus. Magno itaque fer animo custodem alterum qui tibi præter morem datus est. Non enim præpositum vel sacerdotem dixerim: siquidem nullus Dei minister, saltem monachus, militaribus officiis ministraret, sed neque cum sic ministrante ecommunicaret. Cæterum renuntia mihi quomodo te tractet: commodiorem enim esse puto, quam prius fuit. Sive autem hoc modo se res habet, sive aliter, tu tamen, filii mi, forti sis animo: quæ tristia sunt, spei bonæ gaudio allevens: et solitudinem quærens et comparans tibi æquanimitatem, dum ad Deum unum, qui te intuetur, oculos animumque convertis: cogitationes furfureas, quæ a zizaniorum satore identidem injiciuntur, despiciens ac dispellens. Quæ autem a me postulasti, ut de hæresibus et baptismis sigillatim responderem, ea epistolæ modum excedunt: ac supervacaneum est rursus recensere quæ divinus Epiphanius invenit atque ita conscripsit ut nemo ex Patribus melius. Læge igitur sacrum de istis ejus librum, et quæ scire desideras, illic cognosces. Hunc autem tibi in manus tradet egregius Euprepianus.

De baptismis porro brevius respondebo. Trifariam hæc commentatio dividitur. Baptizantur enim Marcionistæ, Tascodrugitæ, Manichæi, et qui ejusdem ordinis usque ad Melchisedechianos, hæreses numero viginti quinque. Inunguntur autem sacro chrismate Tessaescædecatitæ, Novatiani, Ariani, Macedoniani, Apolinariæ, simul quinque. Qui vero neque baptizantur, neque inunguntur, sed solummodo hæresim tum propriam, tum omnem aliam anathematizant, Meletiani, Nestoriani, Eutychnistæ, et qui, usque ad hæresim quæ istic est, sunt ordinis ejusdem, haud numerati a me modo, eo quod Acephali sint multiplices, tum etiam ne exorescat epistola. Quod autem dixisti, canonem minime distinguere, sed definitive pronuntiare, eos qui ab hæreticis ordinati aut baptizati sunt, nec clericos esse posse nec fideles: illud cogita quod apostolicus canon hæreticos illos dicit, qui in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti non sunt baptizati nec baptizant. Istud porro magni quoque Basilii voce divina docemur. Ait enim hæreses esse eas quæ penitus abruptæ sunt, et circa ipsam fidem alienatæ: schismata vero, eos qui propter causas aliquas ecclesiasticas et quæstiones quibus remedium adhiberi potest, inter se dissident: parasynagogas autem, congregationes quæ a contuma-

κῶν· σοὶ δὲ προσθήκη ἄλλων τε καὶ ἐπαίνων οὐρανίων. Διὰ τοῦτο ὑπὲρ μὲν ἐκείνων τὸ στένειν καὶ δακρύνειν· ὑπὲρ δὲ σοῦ, τὸ χαίρειν καὶ εὐχαριστεῖν. Ἡ οὐχὶ δοκιμώτερόν ἐστὶ σε γενέσθαι τῆ μεταφρουρήσει, καθάπερ χρυσὸν διπυρούμενον ὑπὸ χωνείας; Εὐριζωθείης οὖν, ὡς ἱερὸς παῖ, καὶ ὀφθείης τῷ Δεσπότη Κυρίῳ ἐν πᾶσι καθαρὸς καὶ ἀκίβδηλος, σκεῦος ὄντως εὐχρηστον, κατηρτισμένος πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Φέρε οὖν μακροθυμῆζ τὸ ἀγῆρας τοῦ δευτέρου φύλακός σου· οὐ γὰρ ἡγουμένου, οὐδὲ ἱερέως λέγοιμι· οὐδεὶς γὰρ Θεοῦ λειτουργός καὶ γε μοναστήης, στρατιωτικοῖς ἔργοις ὑπουργήσειεν, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῷ οὕτως ὑπουργοῦντι κοινωνήσειε. Πλὴν δήλωσόν μοι ὅπως σε κρατεῖ. Δοκῶ γὰρ διαφορώτερον εἶναι τοῦ προτέρου. Ἄλλ' εἴ γε οὕτως, ἢ ἑτέρως· σὺ δὲ ὁμῶς, τέκνον μου, στήθι γενναίως· εὐμαρτίζων τὰ λυπηρὰ τῆ τῶν ἐλπίδων περιχαρείᾳ, καὶ κατακτώμενος ἑαυτῷ τὴν μόνωσιν, ἀπαθείας εὐρεσιν· διὰ τῆς ἐπὶ μόνον τὸν ὄρνυτά σε Θεὸν ἀποβλέψείως τε καὶ σχέσεως· σαυθαλίζων καὶ λιχμίζων τοὺς ἐπεισγομένους ἀχυρώδεις λογισμοὺς παρὰ τοῦ τῶν ζιζανίων σπορέως ἐκάστοτε. Ἄ δὲ ἐπεζήτησας ἀποκριθῆναί με περὶ τῶν αἱρέσεων καὶ βαπτισμάτων κατ' ἔπος, ἐπιστολῆς ὑπερβαίνει μέτρον· καὶ πάλιν περιττολογεῖν ἔστι ταῦτα ἀφηγεῖσθαι, ἃ ὁ θεοφόρος Ἐπιφάνιος ἐξεῦρε καὶ διέγραψεν ὡς οὐδεὶς τῶν Πατέρων. Ἐντυχε οὖν τῇ περὶ αὐτῶν ἱερῶ αὐτοῦ βιβλίῳ, κάκεισε διαγνώσεως ἃ μαθεῖν ἐφίεσαι. Παράσχοι δὲ αὐτὴν ἐν χερσὶ σου ὁ καλὸς Εὐπρεπιανός.

Τὸ δὲ τῶν βαπτιζομένων συντομώτερον ἀποκριθῆσμαι. Τριχῆ διήρηται τὸ θεώρημα. Βαπτίζονται μὲν γὰρ Μαρκιονισταί, Τασκορδιουργοί (1), Μανιχαῖοι· καὶ οἱ σύστοιχοι αὐτῶν ὁμοῦ ἕως τῶν Μελησιδεκτικῶν, αἱρέσεις εἴκοσι πέντε. Χρίονται δὲ τῷ ἁγίῳ μύρω Τεσσαρεσκαίδεκατῆται, Ναυατιανοί, Ἀρειανοί, Μακεδονιανοί, Ἀπολιναριασταί, ὅμοι πέντε. Οἱ δὲ μὴτε βαπτιζόμενοι, μὴτε χριόμενοι, ἀλλὰ μόνον ἀναθεματίζοντας τὴν ἰδίαν καὶ πᾶσαν ἄλλην αἵρεσιν, Μελετιανοί, Νεστοριανοί, Εὐτυχιανισταί, καὶ οἱ τούτων ὁμόστοιχοι, μέχρι τῆς δεῦρο αἱρέσεως, τῶ ἀριθμῷ οὐχ ὑποδαλλόμενοι μοι κατὰ τὸ παρόν· δια τὸ πολυσχιδῆς τῶν Ἀκεφάλων, καὶ τὸ ὑπερτενῆς τῆς ἐπιστολῆς. Τὸ δὲ εἰρηκέναι σε, μὴ διακρίναι τὸν κανόνα, ἀλλ' ὀριστικῶς ἀποφάναι, τὸς ἅπτο αἱρέτικῶν χειροτονηθέντας, ἢ βαπτισθέντας, οὔτε κληρικούς εἶναι δυνατόν, οὔτε πιστούς· ἐκεῖνο λογίζου· ὅτι αἱρετικούς ὁ ἀποστολικὸς κανὼν ἐκείνους ἔφη, τοὺς μὴ εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος βαπτισθέντας καὶ βαπτίζοντας. Καὶ τοῦτο ἐκ θείας φωνῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου διδασκόμεθα. Φησὶ γὰρ, αἱρέσεις μὲν τὰς παντελῶς ἀπεβῆγγμένας, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν ἡλλοτριωμένας· σχίσματα δὲ τοὺς δι' αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ ζητήματα λίσσιμα πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντας· παρασυναγωγὰς δὲ, τὰς συνάξεις τὰς

NOTÆ

. (1) Apud Epiphanium, hæresi 47, Τασκοδρουγίται.

παρὰ τῶν ἀνυποτάκτων πρεσβυτέρων ἢ ἐπισκόπων, Ἀ παρὰ τῶν ἀπαιδευτῶν λαῶν γινομένης Καὶ τοῦ μὲν πρώτου αὐτὸς ἐπιφέρων ἔν παραδείγμα, φησὶ πρὸς τὸν ἅγιον Ἀμφιλόχιον· « Τίνα οὖν λόγον ἔχει τὸ τῶν Πεπουζηνῶν βάπτισμα ἐγκριθῆναι τῶν βαπτίζοντων εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Μοντανὸν ἢ Πρίσκιλλαν; Οὐ γὰρ ἐβαπτίσθησαν οἱ εἰς τὰ μὴ δεδομένα ἡμῖν βαπτισθέντες. » Τούτους οὖν καὶ τοὺς κατ' αὐτοὺς, ὁ κανὼν καὶ οἱ Πατέρες, ὡς φησὶν ὁ θεῖος Βασίλειος, αἰρετικούς ὠνόμασαν. Τοῦ δὲ δευτέρου παραδειγμα πάλιν φησὶν ὁ ἅγιος Βασίλειος· « Οἱ Καθαροὶ καὶ αὐτοὶ τῶν ἀπεσιτισμένων εἰσὶν. »

Εἰ δὲ φαίης. Καὶ πῶς λέγονται αἰρετικοὶ καὶ οὐ- τοὶ καὶ πάντες οἱ μεταγενέστεροι; τοῦτο λέγομεν λαὶ νοοῦμεν· οἱ μὲν πρώτοι κυρίως αἰρετικοὶ, διὰ τὸ εἰς αὐτὸ τὸ καιρῖον τῆς τριαδικῆς ἡμῶν πίστεως ἡσθεηκέναι. Οἱ δὲ δεύτεροι κατὰ κατάχρησιν, καὶ ὡς ἐκ τῶν πρώτων παρηγημένοι· ὁμολογοῦντες δ' ἑμῶς εἰς Τριάδα καὶ πιστεύειν καὶ βαπτίζειν ἐν ἰδιώματι οὐκείῳ τῆς ἐκάστης ὑποστάσεως, καὶ οὐχὶ μιᾶς τῶν τριῶν ὑπαρχούσης· καὶ ἐν ἄλλοις ἡρέτιζον. Τοῦ τρίτου παραδειγμα, αὐτὸς ὁ ἅγιος πάλιν φησὶ, οἷον εἴ τις ἐν πταίσματι ἐξεσθεῖς, ἐπεσέθη τῆς λειτουργίας, καὶ μὴ ὑπέκυψε τοῖς κανόσιν· ἀλλ' ἑαυτῷ ἐξεδίκησε τὴν προεδρίαν καὶ τὴν λειτουργίαν. Καὶ γε ὡς οἱ δεύτεροι ὁμώνυμοι τοῖς πρώτοις, οὕτω καὶ οἱ τρίτοι ὁμώνυμοι τοῖς δευτέροις. Ἀμέλειε τοὺς Μελετιανούς σχισματικούς οἱ πάλαι καλοῦσι, Μελε- τίῳ τῷ σχισματικῷ συναπαχθέντας, καὶ τοι μὴ ὄντας κακοδόξους. Ἀναθεματίζοντας γὰρ τὸ ἴδιον σχίσμα, ὡς φασι, δεδεγμένοι εἰσι τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἔοικε δὲ σειρά τις εἶναι δαιμονόπλοκος ἡ καθόλου αἵρεσις, ἑτέρα τῆς ἑτέρας ἐχομένη, καὶ ὡς ἐκ κορυ- φῆς μιᾶς ἐξηρητημένων ἀπασῶν τῆς ἀσθείας καὶ ἀθείας· καὶ ἑτερωνομία, καὶ χρόνῳ, καὶ τόπῳ, καὶ ποσότητι, καὶ ποιότητι, καὶ δυνάμει, καὶ ἐνεργείᾳ διαφέρωσιν. Ἐπεὶ μὴδὲ ἔν καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα, ἐν μόνον μέλος, ἀλλὰ καὶ πολλά· καὶ διάφοροι αἱ τού- των πρὸς ἄλλα ἐνεργεῖαι, δυνάμεις, ἰδιότητες, θέσεις τε καὶ τιμαί.

Περὶ τῶν ἑτέρων σου ἐρωτήσεων· ἡ πρώτη περὶ πρεσβυτέρου νοῦ ὀρθοδόξου, ἀλλ' ἑμῶς μνημο- νεύοντος φόβῳ διωγμοῦ τὸν αἰρετικὸν ἐπίσκοπον προσαπεκρίθην σοι· πλὴν καὶ αὐθις· εἰ μὴ συλλει- τουργεῖ αἰρετικῷ, καὶ εἰ μὴ μεταδίδῃ τοῖς τοιοῦτοις, δεκτέον τὸν τοιοῦτον εἰς συνεστίασιν, καὶ ψαλμωδίαν, καὶ εὐλογίαν βρωμάτων, καὶ τοῦτο κατ' οἰκονομίαν, οὐ μὲν τοι εἰς θέλαν μετέληψιν. Δεῖ δὲ ἐπερωτῆν τῆς αἰρέσεως κρατούσης πάντως· ὁμολογίαν δὲ δεχομέ- νοις ἀρκεῖσθαι, οὐκ οἶδα εἰ μὴ προδήλως ψευδολόγος αὕτη. Τὸ γὰρ φαίην σε διδάσκεσθαι ἡμᾶς παρὰ τῶν Πατέρων, μὴ ἐπερωτῆν, περὶ καιροῦ οὐ μὴ ἔστιν αἵρεσις μαινομένη· καὶ περὶ τῶν μὴ προδήλως κατεγνωσμένων. Τοιοῦτον δὲ πρεσβύτερον, σπάνιον εὐρεῖν νῦν μὴ μινύμενον καὶ συγκοινωνοῦντα αἰρε- τικοῖς.

⁴¹ Can. 1.

cibus presbyteris vel episcopis, vel a populis impe- ritis sunt. Ac primi quidem generis exemplum unum ipse afferens, ad sanctum Amphiloebium scribit ⁴¹: « Quænam igitur ratio est ut Pepuzenorum baptismum esse iudicetur, qui baptizant in Patrem, et Filium, et Montanum vel Prisoillam? Neque anim baptizati sunt, qui in ea quæ nobis non sunt tradita, baptizati sunt. » Hos ergo et qui ipsis adhærent, canon et Patres, ut divinus Basilius ait, nominatim hæreticos. Rursus secundi generis exemplum profert sanctus Basilius: « Cathari sunt et ipsi inter eos qui abscissi sunt. »

Quod si dicas: Et quomodo hi quoque, et poste- riores omnes, hæretici dicuntur? Hoc dicimus, et intelligimus: primos quidem proprie dici hæreti- cos, eo quod impietatem exeruerunt in id quid nostræ de Trinitate fidei præcipuum est: secundos vero abusive, et tanquam a primis derivatos, qui tamen confitebantur se in Trinitatem et credere et baptizare, in proprietate singulari persone eujusque, non autem quæ una in tribus existat: licet in aliis rebus hæreticum aliquid assererent. Tertii generis exemplum rursus idem sanctus dicit: velut si quis criminis convictus, a sacro ministerio suspensus sit, et canonibus non cedat, sed primam sibi sedem et ministerium vindicet. Atque ut idem cum primis nomen sortiti sunt secundi; ita etiam tertii cum secundis. Certe Meletianos; quos Mele- tii schismaticos abduxerat; antiqui appellat schismaticos, quumvis non essent cæcodoxi. Proprium enim schisma, ut aiunt, anathematizantes, ab Ecclesia catholica suscepti sunt. Videtur autem hæresis, in universum catena quædam esse a dæ- mone contexta, altera alteri connexa, cunctique tanquam ab uno impietatis capite appensis: quan- tumvis diversitate nominum, et tempore, et loco, et quantitate, et qualitate, et potentia, et actu dif- ferant: quandoquidem nec unum idemque corpus membrum est unum solum, sed multa; diversique sunt horum inter se aclus, facultates, proprietates, situsque et honores.

Quod spectat cæteras interrogationes tuas; ad primam, de presbytero orthodoxo quidem, sed ta- men qui persecutionis metu hæreticum episcopum commemorat, jam ante respondi tibi; sed et nunc iterum: Si cum hæretico non sacrificet, nec tali- bus impertiat; recipiendum hunc esse ad convic- tum, et psalmodiam, et benedictionem escarum, idque per dispensationem, non autem ad divinam participationem. Interrogare prorsus oportet, hæ- resi dominante; confessione autem suscepta, ac- quiescere, nisi perspicue sit falsa. Hoc enim a Patribus doceri nos dixerim; non interrogandum quo tempore non grassatur hæresis, nec de iis qui non sunt manifeste damnati. Hujusmodi autem presbyterum reperire nunc rarum est, qui non com- misceatur et communicet cum hæreticis.

Secunda, de Christi famulo, qui ad oratorium A suum advocat, ut pervigilium celebretur: utrum in eo sacra obire, et cum quibus oporteat. Mos gerendus est, et eundem utique, et una psallendum, si orthodoxus est qui advocat et qui psallunt, caventes utriusque necum hæreticis communicent. Quin et sacra in oratorio peragenda, si affirmet qui obtinet, nondum in eo hæreticum ministrasse. Jam enim dictum est, necessario de omnibus, ob furentem hæresim, seiscitandum.

Tertia; si quis ab aliquo Ecclesiam susceperit, orthodoxus, moris autem sit semel aut iterum quotannis in ea congregari populum, ac hæretici nomen in liturgia memorari: necessario quidem permit- tendum est ut tibi psallatur, non autem ut liturgia celebretur; quod si obtineri potest ut mos ille rescindatur, etiam liturgia abunda. B

Quarta; si sit Ecclesia in qua sacrificans hæreticum commemoret, habeatque orthodoxus sacrificatorium sanctificatum in sindone vel in asseribus; an convenit illud in eadem poni Ecclesia, non præsentem illo qui commemorat, in eoque sacrificare orthodoxum? Non convenit; sed potius, ex necessitate, in communi domo, delecto quopiam mundiore loco.

Quinta; si contingat in itinere orthodoxum vocari a sacerdote quopiam vel laico ad convivium, et tempus sit psalmodiæ; quomodo licet interesse? Dixi, et iterum dico; hæresi obtinente, nec disturbata per Synodum orthodoxam, necesse est interrogare tum in divina participatione, tum in communi convictu: nec ullum ad hæc tempus intempestivum est, nec pudori locus. Ergo ut panem quis simpliciter accipiat a quocunque, interrogatio necessaria non est; neque ut apud illum convivari, seorsim fortasse, et dormire liceat, si ante convictus non est hæresis aut nequitia. De cæteris autem necessario interrogandum.

Sexta; utrum in decursu itineris liceat orthodoxo, si Ecclesiam viæ vel urbi vicinam offenderit, ibi orare, aut etiam, dum laicorum tectis uti vitat, in ea diversari? Et orandum in illa, et divertendum, si sola sit: sed et in laici ædibus vel sacerdotis, urgente, ut dictum est, horæ necessitate, indifferens est manere, privatimque cibum sumere, absque interrogatione, et quæ usui sunt accipere; si modo ei qui excoipitur, perspectum non sit, ut dixi, impie vel contra leges vivere eum qui excoipit. D Extra necessitatem vero, non est bonum temere ista, quæ dicta sunt, admittere; sed seiscitari et apud orthodoxum divertere, et ab illo comæatum, se opus est, accipere. Sic enim per sanctos suos præcepit Dominus. Presbytero et præposito recte respondisti, prohibitos esse a ministerio eos qui nunc ordinati sunt ab eo qui repertus est, etiamsi ipse diceret: Male acta est synodus, et periurus. Cur enim, cum fateatur, non fugit exitium, subducens ac ab hæresi, ut apud Deum maneat episcopus? ac statim acceptabiles erunt ejus ordinationes. Aut cur,

Ἡ δευτέρα· περὶ φιλοχρίστου προσκαλουμένου εἰς τὸ εὐκτήριον αὐτοῦ ποιῆσαι παννυχίδα· καὶ εἰ δεῖ ἐν αὐτῷ λειτουργῆσαι· καὶ μεθ' ὧν χρῆ. Ἐπακουστέον, καὶ ἴτεον, καὶ συμφαλτέων δηλονότι εἰ ὀρθόδοξος ὁ προσκαλούμενος καὶ οἱ ψαλτωδοὶ, φυλαττόμενοι ἀμφοτέροι τῆς τῶν αἰρετικῶν κοινωνίας. Καὶ μὴν καὶ λειτουργητέον ἐν τῷ εὐκτηρίῳ, εἴ γε ὁμολογητὴ ὁ κατέχων, μηκέτι ὀπὸ αἰρετικοῦ αὐτὸ λειτουργεῖσθαι. Προεῖρηται γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ ἐπερωτῆν ἐν πᾶσι διὰ τὴν λυττώσαν αἴρεσιν.

Ἡ τρίτη· εἰ λάβοι τις παρὰ τινος Ἐκκλησίαν ὀρθόδοξος, ἔστι δὲ συνθήσια τοῦ κατ' ἐνιαυτὸν ἑπῆξ ἢ δις συνθηροῖσθαι ἐν αὐτῇ λαὸν, καὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ ἀναφέρεσθαι τὸν αἰρετικόν· τοῦ μὲν ψάλλειν ἐκείσε κατὰ ἀνάγκην συγχωρητέον· λειτουργεῖν δὲ, οὐ. B Εἰ δὲ δυνατόν διακοπῆναι τὴν συνθήσιαν, καὶ λειτουργητέον.

Ἡ τετάρτη· εἰ Ἐκκλησία ἐστὶν ἐφ' ἣ ὁ λειτουργῶν ἀναφέρει τὸν αἰρετικόν· ἔχει δὲ ὁ ὀρθόδοξος θυσιαστήριον καθγιασμένον ἐν σινδόνι, ἢ ἐν σανίσι· προσήκει αὐτὸ τεθῆναι ἐν τῇ αὐτῇ Ἐκκλησίᾳ, μὴ παρόντος τοῦ ἀναφέροντος, καὶ ἐν αὐτῷ συλλειτουργῆσαι τὸν ὀρθόδοξον; οὐ προσήκει, ἀλλὰ μᾶλλον κατ' ἀνάγκην ἐν κοινῷ εὐκῷ, ἐκλειλεγμένῳ τινὶ καθαρῶτέρῳ τόπῳ.

Ἡ πέμπτη· εἰ καθ' ὁδὸν τύχοι ὀρθόδοξον ὑπὸ τινος ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ προσκληθῆναι εἰς συνεστίασιν· εἴη δὲ καιρὸς ψαλμωδίας· πῶς ἔστι διαγενέσθαι; εἶπον, καὶ πάλιν λέγω· αἰρέσεως ἐπικρατούσης, καὶ μὴ καταβληθείσης δι' ὀρθοδόξου σφόδρου, ἀναγκαῖον τὸ διερωτῆν, ἐπὶ τε τῆς θείας μεταλήψεως, καὶ κοινῆς ἐστίασεως· καὶ οὐδεὶς καιρὸς πρὸς ταῦτα αἰδοῦς καὶ ἀωρίας. Λαβεῖν μὲν γὰρ ἄρτον ἀπλῶς παρὰ τοῦ τυχόντος, οὐκ ἀναγκαῖον εἰς ἐρώτησιν· καὶ παρ' αὐτῷ ἐστιαθῆναι, καταμόνας τυχόν, καὶ κοιτασθῆναι, εἰ μήγε προεγνωσμένος ἐστὶν ἐν αἰρέσει ἢ λακίᾳ. Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἐξ ἀνάγκης ἐρωτητέον.

Ἡ ἕκτη· εἰ κατὰ πάροδον εὐρόντα ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν πλησιάζουσιν κώμη ἢ πόλις, δεόν αὐτὸν εὐξασθαι ἐκεῖ, ἢ καὶ καταλύσαι, φεύγοντα ὑπέστιον γενέσθαι λαϊκοῖς; Καὶ εὐκτέον, καὶ καταλυτέον, εἴγε μόνη ἐστὶν· ἀλλὰ καὶ εἰς οἰκίαν λαϊκοῦ, ἢ ἱερωμένου, ὡς εἴρηται κατεπειγούσης ἀναγκῆς ὥρας, ἀδιέφορόν ἐστι μείναι, καὶ ἐστιαθῆναι καθ' ἑαυτὸν, ἂν ἐρωτήσεως· καὶ λαβεῖν τὰ πρὸς χρεῖαν· εἴγε, ὡς εἶπον, μὴ εἴη ὁ ὑποδεχόμενος προεγνωσμένος τῷ ὑποδεχθέντι ἀσεδῶν ἢ ἀνόμων. Πλὴν δὲ ἀνάγκης, οὐ καλὸν ὡς ἔτυχε τὰ προῤῥηθέντα καταδέξασθαι· ἀλλ' ἐρωτῆν, καὶ παρὰ τῷ ὀρθοδόξῳ καταλύειν· καὶ εἰ χρεῖα, παρ' αὐτοῦ ἐφόδια αἴρειν· οὕτω γὰρ ὁ Κύριος ἐντέλλεται διὰ γῶν ἁγίων αὐτοῦ. Τῷ πρεσβυτέρῳ καὶ ἡγουμένῳ καλῶς ἀπεκρίθης, εἰρηθῆναι τῆς λειτουργίας τοὺς νυνὶ χειροτονηθέντας ὑπὸ τοῦ εὐρεθέντος, λέγοντος δὲ ὁμῶς, ὅτι κακῶς ἐγένετο ἡ σύνοδος, καὶ ἀπολώλαμεν. Διὰ τί γὰρ ὁμολογῶν οὐ φέυγει τὴν ἀπώλειαν, διαστέλλων ἑαυτὸν τῆς αἰρέσεως, ἵνα μὴν παρὰ θεῶ ἐπίσκοπος; καὶ εἰσὶν αὐτοῦ δεκταὶ αἱ χειροτονίαι αὐτίκα. Ἡ διὰ τί προσκα-

μένης τῆς αἱρέσεως, εἰς χειροτονίαν ὁ ἡγούμενος A
προήγαγε τοὺς ἀδελφοὺς αἱρετικῆν ; ἂν οὖν ὁ χειρο-
τονήσας ὠρθώσεν, ἦν αὐτοῖς εὐθὺς ἱεουργεῖν · ὄντος
δὲ ἐν τῇ αἱρέσει διὰ τοῦ ἀναφέρειν αὐτὸν αἱρετικόν,
κἂν τὸ φρόνημα λέγοι ἔχειν ὑγιές · οὐχ οἶόν τε οὗς
χειροτονεῖ τῇ ἀληθείᾳ εἶναι λειτουργοὺς Θεοῦ. Εἰ δὲ
πνεῦμα ξήλου Θεοῦ ἀνῆψεν ἐν τῷ καθηγουμένῳ, καὶ
προθυμεῖται ὁμολογίας στέφανον ἀναδήσασθαι · μηδὲ
λειτουργεῖτω ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἔνθρονιασθεῖσιν ἐκκλη-
σία · μήτε ἀναφερῆτω αὐτὸν ὡς ἐπίσκοπον. Καὶ
μακάριος οὗτος, πολλῶν καὶ ἄλλων παράδειγμα
σωτηρίας γενόμενος.

Τεθέντος δὲ θυσιαστηρίου ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ,
οὐδὲν τὸ κωλύον λειτουργεῖν ἐκέισε. Ὁ δὲ με ἔλαθεν
ἀνωτέρω σημάνα, μνησθῆσθαι ἐνταῦθα · ὅτι,
ἐπειδὴ λέγει ὁ ἅγιος Βασίλειος περὶ τῶν ἐν παρα-
συναγωγῇ γενομένων τάδε, ὥστε πολλάκις καὶ τοὺς
ἐν βαθμῷ συναπελθόντας τοῖς ἀνυποτάκτοις, ἐπεὶ δ'
ἂν μεταμεληθῶσιν, εἰς τὴν αὐτὴν παραδέχεσθαι τά-
ξιν · μὴ οἰέσθω σου ἡ εὐλάβεια ἐναντιοῦσθαι τὸν
λόγον τῷ ἀποστολικῷ κανόνι λέγοντι. « Εἴ τις κα-
θηρημένῳ κληρικῷ ὡν ὡς κληρικῇ συνεύχεται,
καθαιρεῖσθω καὶ αὐτός. » Ἄλλὰ νομιζέτω, ὅτι, ὡς
διεκρίθη παρὰ τῶν Πατέρων, τινες εἶεν αἱρέσεις
πρὸς σχίσματα · οὕτω διακρίεται δηλονότι κατὰ
τὴν ἀκόλουθον ἔννοιαν, τίς ἐστὶν ὁ ἀπαραιτήτως
καθαιρῶν κανὼν τὸν καθηρημένῳ συνεύχόμενον,
παρὰ τὸν ἐν παρασυναγωγῇ γενόμενον · ὅτι ὁ μὲν
εἰδὼς ὅτι ὁμολογουμένως καθηρημένῳ συνεύχεται,
εἰκότως αὐτίκα καθαιρεῖται, ἀδιαφόρως ἐνεχθεὶς. καὶ
μὴ προσεσχτικῶς τῷ κανόνι · ὁ δὲ, ὡς οὐκ οἰόμενος
εἶναι καθηρημένον, ᾧ συναπήχθη μετὰ πλήθους, C
ἐπ' ἂν, φησί, μεταμεληθῆ εἰς τὴν αὐτὴν παραδέ-
δεκται τάξιν. Πρόσκειται δὲ καὶ τοῦτο πολλάκις ἐν
τῷ λόγῳ τοῦ ἁγίου · ὥστε ἐστὶ καὶ μεταμελόμενον,
μὴ εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν παραδεχθῆναι. Καὶ οὗτος
μὲν ὁ λόγος ἐνδεχομένως ἐκδέδεται. Ὁ δὲ ἀποστολι-
κὸς κανὼν ἀναγκάτως καὶ ἀπαραιτήτως. Ὅτι ὁ
ψευδώνυμος Χριστοφόρος πάλιν τίς τὸ ἴδιον ἐξέγραμα
ὑπέστρεψεν, οὐδ' ὄλως ἐθαύμασα, εἰδὼς αὐτοῦ τὸ
ἄστατον καὶ ἀπαγές. Ὅτι δὲ ὁ Κληδόνιος ὅπερ ἀλη-
θείας μίαν μόνην ἡμέραν ἤνεγκε φυλακὴν καὶ πληγὰς
παρὰ τῶν ἀσεβῶν, πανυ ἐξέστην. Ὅστε εἰ ἕως τοῦ
νῦν ἐπιμένει δυνάμει Θεοῦ, μὴ ἀεργὸν γένηται σοὶ
τε καὶ ἄλλοις ἀδελφοῖς, ὀρέγειν αὐτῷ χεῖρα, εἴπερ
οἶόν τε. Περὶ δὲ τῶν προειρημένων, βαπτίζομένων
λέγω χριστιανῶν τε τῷ ἁγίῳ μύρῳ, καὶ ἀναθεματι-
ζόντων τὴν αἵρεσιν · οὐχ ὡς ὁ θεὸς Ἐπιφάνιος τέ-
ταχε καὶ ἠρίθμησε, τὰς αἱρέσεις γέγραφα. Ἄλλ' ὡς
ἕρπον παρασημείωσιν τινος τῶν ἀρχαιοτέρων φιλο-
πόνου ἀνδρῶς, καὶ ἐκ τῆς ἐν Βυζαντίδι Ἐκκλησίας
τὴν ἐκ βιβλίων ἔρευναν καὶ εὔρεσιν ποιησαμένου.
Ὁ ἀδελφὸς Γρηγόριος γνησίως προσαγορεύει.

MA'. — Σιλουανῷ καὶ Εὐπρεπιανῷ τέκνοις.
[ρκβ'].

Arcanam per epistolas scribendi rationem tradit.

Ἐπειδὴ ζητῶ μαυθάνειν περὶ τῶν ἀδελφῶν, τέκνα,

A prostante hæresi, ad ordinationem hæreticam fra-
tres produxit præpositus? Si ergo is qui ordinavit
recte fecit, ministrare statim potuerunt; sed cum sit
hæreticus, eo quod hæreticum ipse commemorat,
tametsi sanum se habere sensum dicat, non possunt
quos ordinat in veris Dei ministris censeri. Quod
si spiritus zeli divini exarsit in præposito, et con-
fessionis caronam adipisci studet; nec sacra abeat
in ecclesia in qua ille præsidet, neque illum tan-
quam episcopum commemoret. Et beatus hic qui
aliis quoque multis exemplo ad salutem fuerit.

Posito autem in ecclesia illa sacrificatorio, nihil
est quod illio ministrare prohibeat. Quod autem
superius monere excidit, suggeram hoc loco, ne,
cum de iis qui in parasynagoga fuerunt dicit sanctus
Basilius, sæpenumero etiam illos qui in gradusunt,
si postquam contumaces sectati sunt, resipiscant,
in eumdem ordinem recipi; existimet prudentia
tua, repugnare hæc verba Canonis apostolico dicen-
ti⁴²: « Si quis clericus cum deposito tanquam cle-
rico oraverit, deponatur et ipse. » Sed putet, quem-
admodum distinctum est a Patribus, quo differant
hæreses a schematibus; sic utique consentanea
intelligentia distinctum esse, quis sit canon, qui
cum deposito orantem, inexorabiliter deponit præ
eo qui parasynagogæ interfuit: eo quod ille quidem
sciens orare secum eum, quem depositum esse pal-
lam est, merito statim deponitur, ut qui absque
discrimine egit, et canonis minime obtemperavit:
hic vero, ut qui non putavit depositum fuisse illum
ad quem cum multitudine abreptus fuit, postquam,
inquit, resipuit, eumdem in gradum est receptus.
Hoc quoque in sancti verbis frequenter additur,
eumdem in gradum non recepi⁴³. Atque hic quidem
sermo contingenter enuntiatur. Canon autem apo-
stolicus necessario et inexorabiliter. Quod Christo-
phorus falsum nomen habens, ad proprium vomitum
reversus sit, miratus plane non sum; perspec-
tama habens ejus instabilitatem et inconstantiam.
Quod vero Cleodnius unica tantum die pro veritate
custodiam et plagas ab impiis pertulit, vehementer
obstupui. Quare si hoc usque perseveravit Dei vir-
tute, otiosum non fuerit, te et alios fratres opem
illi ferre, si fas est. Quod ad eos porro spectat de
quibus dixi, qui baptizantur scilicet, sanctoque
chrismate unguuntur, et hæresim anathematizant,
non uti divinus Epiphanius disposuit et enumeravit,
hæreses descripsi; sed sicut in antiquioris cujusdam
studiosi viri commentario inveni, qui ex Bysantiinæ
Ecclesiæ libris indagavit et eruavit. Frater Grego-
rius sincere salutat.

XLI. — Silvano et Euprepiano filiis.

Quoniam de fratribus scire aveo, filii, et ipsi de

⁴² Can. 11. ⁴³ Ad Amphilochium, can. 32, 51.

illis frequenter significare vultis; consultum fore ad duxi, simulque brevius et occultius, ex clementis seu viginti quatuor litteris illos designari, ut sit nimirum.

α. Patris nostri.
β. Archiepiscopi.
γ. Calogeri.
δ. Athanasii.
ε. Barsanuphil.
ζ. Nicolai.
η. Sophronii.
θ. Euthymii.
ι. Joannicii.
κ. Domitiani.
λ. Oeconomii.
μ. Arsenii.
ν. Acaii.
ξ. Meletii.
ο. Luciani.
π. Epiphanii.
ρ. Lotoe.
σ. Basilii.
τ. Euschemonis.
υ. Silvani.
φ. Euprepiani.
χ. Gregorii.
ψ. Eustathii.
ω. Meum.

Quando igitur in inscriptione affixum est aliquod elementum, cujusnam sit epistola plane declarat: verbi gratia; α Patris nostri: et unumquodque similiter. Rursus, interrogante me. Quomodo valet β? clarum est intelligi, de archiepiscopo esse questionem. Eodem modo cum iterum interrogo, Quomodo valet qui cum β? perspicuum est, quod de iis qui cum illo sunt, sit interrogatio; eodemque modo in cæteris elementis. Rursus alia interrogatio: Quid audibus de π vel de ρ vel de ψ? ad singula clementa est responsio. Rursum quaero: Quis foris advenit? respondere vos oportet juxta elementum vel η vel ο vel ex reliquis; aut, Non venit η vel ο, sed qui cum η vel ο tot numero: quod hoc vel illud illi elemento acciderit. Rursus itaque quando mors: Obiit hoc elementum; vel, Ægrotat; vel, Dolet: et alia quælibet. Quod si quis est qui ab elemento aliquid passus sit; nomen quoque indicantes, verbi gratia de Christophoro, quod aufugerit ab ε, quod et factum est. Cum ergo missa nobis litteras accipitis, si ex elementorum numero est is qui mittit, inscriptum elementum prorsus habebit epistola. Vos quoque qui estis ex elementis, cum litteras mittitis, ipsum elementum in propria epistola ponite. Quod si ignorent qui mittunt, vos inscriptionem expungite, et scribentis elementum apponite. At si ex elementorum numero non est, maneat inscriptio; quemadmodum et ipse dum scribo. Si non est ex elementis, maneat inscriptio ad eum ad quem est epistola. Rursus observandum, quod in unaquaque epistola mea ad eos qui sunt sub elementis sic habebit inscriptio: ω ad α et deinceps et ad me missæ epistolæ sic habeant α vel υ vel aliud ex elementis. Sciendum hoc etiam, quoniam

ἢ καὶ αὐτοὶ πολλάκις θέλετε δηλοῦν περὶ αὐτῶν. ἐσκόπησα καλὸν εἶναι, ὁμοῦ τε διὰ τὸ συντομώτερον καὶ ἐπικρυπτότερον, ἀπὸ τῶν στοιχείων, ἦγον τῶν εἰκοσιτεσσάρων γραμμάτων, τούτους ἐπιδηλοῦσθαι· καὶ δὴ λέγω,

Τὸ α τοῦ Πατρὸς ἡμῶν.
Τὸ β τοῦ Ἀρχιεπισκόπου.
Τὸ γ τοῦ Καλογήρου.
Τὸ δ τοῦ Ἀθανασίου.
Τὸ ε τοῦ Βαρσανουφίου.
Τὸ ζ τοῦ Νικολάου.
Τὸ η τοῦ Σωφρονίου.
Τὸ θ τοῦ Εὐθυμίου.
Τὸ ι τοῦ Ἰωαννικίου.
Τὸ κ τοῦ Δομητιανοῦ.
Τὸ λ τοῦ Οἰκονόμου.
Τὸ μ τοῦ Ἀρσενίου.
Τὸ ν τοῦ Ἀκακίου.
Τὸ ξ τοῦ Μελετίου.
Τὸ ο τοῦ Λουκιανοῦ.
Τὸ π τοῦ Ἐπιφανίου,
Τὸ ρ τοῦ Λητόη.
Τὸ σ τοῦ Βασιλείου.
Τὸ τ τοῦ Εὐσχήμονος.
Τὸ υ τοῦ Σιλουανοῦ.
Τὸ φ τοῦ Εὐπρεπianoῦ.
Τὸ χ τοῦ Γρηγορίου.
Τὸ ψ τοῦ Εἰδοσταθίου.
Τὸ ω τὸ Ἐμόν.

Ὅτε τοίνυν κεῖται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τι στοιχεῖον, οὗ τίνος ἐστὶν ἡ ἐπιστολὴ πάντως ἐγνωρίσθη· οἷον τὸ α, τοῦ Πατρὸς ἡμῶν· καὶ ἕκαστον ὡσαύτως. Πάλιν ἐρωτῶντός μου, Πῶς ἔχει τὸ β; δῆλον ὅτι ἐγνωρίσθη περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου εἶναι τὴν ἐρώτησιν. Ὁμοίως ἐν τῷ πάλιν ἐρωτῆσαί με, Πῶς ἔχουσιν οἱ περὶ τὸ β; φανερόν ὅτι περὶ τῶν ὑπῶν μετ' αὐτοῦ ἡ ἐρώτησις· ὡσαύτως ἐπὶ τῶν λοιπῶν στοιχείων. Πάλιν ἕτερα ἐρώτησις· Τί ἀκούετε περὶ τοῦ π· ἢ περὶ τοῦ ρ· ἢ περὶ τοῦ ψ; πρὸς ἐν ἕκαστον στοιχεῖον ἡ ἀποκρισις. Πάλιν ἐρωτῶ, Τίς ἦλθεν ἐκ τῶν ἐξῶ; δέον ὑμᾶς ἀποκριθῆναι κατὰ τὸ στοιχεῖον· ἢ ὅτι τὸ η, ἢ ὅτι τὸ ο, ἢ ἐκ τῶν λοιπῶν. ἢ οὐκ εἰσῆλθε τὸ η, ἢ τὸ ο, ἀλλ' οἱ περὶ τὸ η, ἢ τὸ ο, τόσοι· ὅτι γέγονε τότε κάκιστον εἰς τὸ θείον στοιχεῖον. Ὅτε οὖν θάνατος πάλιν· Ἀπέθανε τόδε τὸ στοιχεῖον, ἢ Ἀσθενεῖ, ἢ Λυπεῖται, καὶ ὅσα ἄλλα. Εἰ δὲ τίς ἐστὶν ἕκ τῶν περὶ τὸ στοιχεῖον παθῶν τι, καὶ τὸ ὄνομα δηλοῦντες, εἶπεν ἰπὶ τοῦ Χριστοφόρου, ὅτι ἀπέδρασεν ἀπὸ τοῦ ε, ὃ καὶ γέγονε. Δεχομενοὶ οὖν τὰς παρ' ἡμῶν πεμπομένας ἐπιστολάς, πάντως εἶναι ἐστὶν ἐκ τῶν στοιχείων, τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ στοιχείου ἔξει ἡ ἐπιστολὴ. Πέμποντες οὖν καὶ αὐτοὶ τὰς ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων ἐπιστολάς, τὸ αὐτὸ στοιχεῖον θέσθε ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπιστολῇ. Κἂν δὲ ἀγνωῶσιν οἱ πέμποντες, ὑμεῖς λειοῦτε τὴν ἐπιγραφὴν, καὶ ἐντιθεῖτε τὸ στοιχεῖον τοῦ ἐπιστεῖλαντος. Εἰ δὲ οὐκ ἐστὶν ἐκ τῶν στοιχείων, μενέτω ἡ ἐπιγραφὴ· ὡσπερ καὶ ἐν τῷ γράφειν με. Ἐὰν οὐκ ἐστὶν ἐκ τῶν στοιχείων, μενέτω ἡ ἐπιγραφὴ πρὸς ὃν ἡ ἐπιστολὴ. Πάλιν σκεπτόμενον ὅτι ἐφ' ἐκάστης μου ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς ὄντας ὑπὸ τὰ στοιχεῖα, οὕτως ἔξει ἡ ἐπιγραφὴ. Τὸ ω, τῷ α· καὶ καθ' ἑξῆς. Καὶ πεμπόμεναί μοι αἱ ἐπιστολαὶ οὕτως ἐχέτωσαν τὸ α, ἢ τὸ υ, ἢ ἄλλο τῶν στοιχείων. Γνωστόν καὶ τοῦτο·

⁴⁴ Matth. x, 12 ⁴⁵ Matth. vi, 9.

ὅτι ἐπειδὴ καὶ ταῦτα τὰ τρία εἰσὶ γράμματα, ἅτινά A
 εἰσιν ἔξω τῶν εἰκοσιτεσσάρων στοιχείων τὸ ς, το ἱ, τὸ π. τὸ ς δηλοῖ τοὺς ἀθετήσαντας πάντας καὶ πρό-
 τερον καὶ ὕστερον ποτὲ ἀδελφούς ἡμῶν· τὸ ι, τὸν
 πατριάρχην· τὸ π, τὸν κρατοῦντα. Ὅταν οὖν χρεῖα
 γένηται εἴτε ἐρωτῆσαι με, εἴτε δηλῶσαι ὑμᾶς περὶ
 ἑνὸς τῶν τριῶν· διὰ τοῦ γράμματος ἔσται ἡ δηλω-
 σις.

MB'. — Ἄννη μοναζούση. [ρχγ'.]

XLII. — *Annæ monachæ.*

Docet quomodo sit orandum.

Ἐδόκουν τετελευτηκῆναι τὴν μακαρίαν μου μη-
 τέρα· ἐκεῖνη δὲ ἔτι ὑπὲρ γῆς ἐστίν, ὡς ἔοικε. Τί
 γὰρ ἂν ἔμελλε πλέον ποιεῖν, ὡς αὐτὴ πρὸς με τὸν
 ταπεινὸν μητρικῇ κηδεμονίᾳ φερομένη; Ἄλλ' εἰ B
 κάγω ἄμαρτωλός, ὅμως πιστεύω τῷ Κυρίῳ ἀν-
 αμείψασθαι σε τῶν ὑπὲρ τῆς ἀναξιώτητος ἡμῶν οὐ
 τὴν τυχοῦσαν χάριν, καὶ ἐπίτευξεν ὧν ποθεῖς καὶ
 αἰτεῖς. Πλὴν ἱκανῶς ἔχει τὰ γεγενημένα. Τοῦτο γὰρ
 καὶ διὰ τῶν παραλόγων γραμμάτων ἀπελογησάμην.
 Αὐτῇ δὲ τούναντιον προσέθηκας μᾶλλον τοῦ ἐκδα-
 πανᾶσθαι ἐν τῇ ἐπιδόσει. Πόθεν δὲ καὶ οὐκ ἐμέλλο-
 μεν ἄρτι μνημονεύειν σου τῆς θεοσεβείας; ἐκ τῶν
 περιβολαίων, ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀναθήματος, ἐκ τῆς βρώ-
 σεώς τε καὶ πόσεως, πανταχόθεν ἡμᾶς ἐξέστησας.
 Διὰ τοῦτο καὶ τέλος ἐπέθεες τοῖς δώροις· καὶ εὐέλπις
 ἔσω περὶ τῆς θείας ἀμείψεως. Ἀψευδῆς γὰρ ὁ εἰρη-
 κῶς, καὶ ὑπὲρ ψυχροῦ ποτηρίου μισθός ἀποδιδόναι.
 Λυπεῖσθαι δὲ φυῆς ἐν τῇ φροντίδι τοῦ τέκνου, ἀπ-
 ασεργίαν ἐμποιοῦση σοὶ τῆς δεούσης περὶ τὴν ψυχὴν C
 μερίμνης. Καὶ δυνατός ὁ θεὸς καὶ τὴν τοῦ καλοῦ
 τέκνου διοίκτησιν ἀπεργάσασθαι, καὶ σὲ ἐπὶ πᾶσι
 σχολῇν ἄγειν περὶ τῶν ψυχῶφελῶν καταστήσασθαι.
 ὡς ἐτοιμῇ καρδίᾳ πρὸς τὴν ἐξόδον τοῦ σώματος παρ-
 ἵστασθαι. Νηστεύειν δὲ καὶ ταλαιπωρεῖσθαι, σῶμα
 ἔχουσα νοσερὸν οὐ δύνῃ· κἴν τούτῳ [i. τοῦτο] ἀλύπως
 φέρε, τὰ δυνατὰ εἰσίσουσα τῷ Κυρίῳ, καὶ τῷ
 πλεονασμῷ τῆς ταπεινοφροσύνης τὸ ἐκ τῆς ἀσκή-
 σεως ἐνδὸν ἀναπληροῦσα. Προσεύχεσθαι δὲ ὅπως
 σε χρῆ, ἐπιζητεῖς ἐκδιδαχθῆναι. Καὶ τοῦτο αὐτὸς ὁ
 Κύριος ἐξεδίδαξε διὰ τῆς τοῦ Πάτερ ἡμῶν, ἐπιφω-
 νήσεως, καὶ τοῦ μηδὲν αἰτεῖν πρόσκαιρον, ἀλλὰ τὴν
 βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην τὴν αἰώνιον.
 Πλὴν ὅτι τετύπεται ὑπὸ τῶν πατέρων, πρῶτων ἢ
 εἰς θεὸν εὐχαριστία· ἔπειτα ἡ τῶν ἁμαρτημάτων
 αὐτῶν ἀφέσεως, καὶ τῆς τῶν ἄλλων σωτηριωδῶν τρόπων
 ἐπιτεύξεως.

Ἐπ' ἂν οὖν μέλλης προσεύχεσθαι, εὐχαρίστει τῷ D
 Κυρίῳ καὶ Δεσπότῃ, ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι
 παρήγαγέ σε· ὅτι ἐλυτρώσατό σε ἐκ πάσης πλάνης·
 καλέσας καὶ ἀξιώσας τῆς ἑαυτοῦ ἐπιγνώσεως μέτο-
 χον γενέσθαι, πλάνης ἐθνικῆς, πλάνης αἰρετικῆς·
 εἴτα ὅτι καὶ τοῦ μοναδικοῦ καὶ ἰσαγγέλου βίου ἐντός
 σε παρεσκεύασεν ὑπάρξαι μετὰ τὴν τοῦ κοινωνικοῦ
 βίου ἀπόλαυσιν· ὧν ἡ ἔννοια ἱκανῇ καταμαλάξαι τὴν
 ψυχὴν πρὸς κατάνυξιν καὶ θαυρῶν προσβολῇν. Ἀφ'
 ὧν φωτισμὸς καρδίας, γλυκύτης πνεύματος, ἐπιθυ-
 μία Θεοῦ. Ταύτης ἐνουπαρχούσης τῇ καρδίᾳ, πάσης
 κακίας ἐστὶν ἀποβολή. Ὅταν οὕτως εὐχαριστίας ἀνα-
 πέμψῃς τῷ Θεῷ, ἐξαγόρευε αὐτῷ λέγουσα· Σὺ οἶδας,

hæ tres quoque litteræ extra numerum viginti qua-
 tuor elementorum sunt, ς. ἱ. π. illud ς. fratres
 nostros omnes significare, qui, prius vel posterior,
 aliquando prævaricati sunt; ἱ. vero patriarcham; π
 deinceps imperatorem. Cum ergo res exiget, ut vel
 ego interrogem, vel vos de uno e tribus significetis;
 per litteram fiet indicium.

Putabam diem obiisse beatam matrem meam :
 illa vero adhuc in terra est, ut apparet. Quid enim
 factura erat amplius, quam tu erga me humilem
 materna sollicitudine acta facis? Verum etsi ego
 peccator, confido tamen in Domino, relaturum tibi
 pro indignitate mea gratiam non levem, ac eorum
 quæ cupis et expetis adeptionem. Cæterum sufficiunt
 quæ facta sunt. Hoc enim superioribus quoque lit-
 teris respondi. At tu contra adiecisti potius ut lar-
 gitionum sumptus augeres. Undenam enim poteram
 nunc etiam pietatis tuæ non meminisse? Ex vesti-
 mentis, ex sacro donario, ex cibo et potu, undique
 stuporem nobis injecisti. Quamobrem finem tandem
 muneribus impone; et de divina retributione securus
 esto. Verax enim est qui dixit, etiam pro frigidæ
 poculo mercedem se redditurum ⁴⁴. Tristari ais te
 ob de filio sollicitudinem, quæ tibi ad congruentem
 animæ curam otium non permittit. At potest Deus
 et egregii filii res rite dispensare, et ut animæ uti-
 lia in omnibus consecratis efficere, ut parato corde
 corporis exitum præstolere. Jejuna autem et
 labores pati, cum morbo sis corpore, non potes :
 et hoc ipsum æquo fer animo, quæ potes offerens Do-
 mino, supplensque humilitatis abundantia id quod
 deest exercitationi. Orare porro quemadmodum
 debeas, doceri expetis. Hoc quoque Dominus ipse
 edocuit per invocationem, *Pater noster* ⁴⁵; et cadu-
 cum nihil petendum admonens, sed regnum ipsius
 et justitiam sempiternam. Præterquam quod a Pa-
 tribus præscripta est primum gratiarum actio erga
 Deum; deinde peccatorum apud ipsum confessio: ac-
 tum demum postulatio, tum ad eorum remissionem,
 tum ad cæterarum salutarium rerum impetrationem.
 πρὸς αὐτὸν ἐξαγόρευσις· καὶ οὕτω ἡ αἴτησις τῆς
 ἐπιτεύξεως.

Cum igitur oratura es, gratias age Domino, quod
 ex nihilo ut esse te produxit : quod ab omni te
 errore liberavit, vocans te et sui cognitionem
 impertiens, ab errore gentili, ab errore hæretico.
 Deinde quod ad monasticam æqualemque angelis
 vitam te, post sæcularis vitæ delicias, revocavit.
 Quorum cogitatio ipsa idonea est ut animam emol-
 liat ad compunctionem lacrymarumque profusio-
 nem; ex quibus cordis illuminatio, suavitas spiri-
 tus, Dei desiderium. Hujus in corde præsentia,
 omnium vitiorum est profligatio. Cum ad hunc mo-
 dum gratias egeris Deo, confitere illi dicens : Tu
 nosti, Domine, quam multa tibi peccarim, et quam

multa peccem in horas, hocce peccatum, et hocce delictum : et quæ scis quæque ignoras recogitans, sed illa temere non recolens, quæ expressa recordatione animam lædunt. Et hinc tibi humilitatis gratia exorietur cum cordis contritione, metuque divinæ vindictæ. Post hæc postula, plange, ora Dominum tuum pro horum remissione, pro virium, utilli deinceps placeas, confirmatione ; dicens : Non amplius, Domine mi, Domine, irritabo te : non amplius quidquam desiderabo præter te qui vere es amabilis. Et, si offendam rursus, supplex fio visceribus tuis, ut mihi robur detur, quo tibi placere assuescam. Si quid aliud animo tibi occurrerit bonum quod agatur, impense postulans. His actis, invoca sanctam Deiparam, ut tui misereatur, sanctos angelos, et quem vitæ tuæ custodem habes angelum, ut te custodiat et protegat : Præcursorem, apostolos, sanctos omnes, et quos præcipue invocare consuevisti, et illum cujus memoria eodie agitur. Hæc igitur orationis vim habere mihi videntur ; tamestai unusquisque aliis verbis et non iisdem prorsus oret ; quandoquidem nec ipse qui orat, eadem semper loquitur : vis autem eadem necessaria est omnibus, ut existimo. Vale itaque, congruenter orans, et proficiens usquequaque, totamque te per accuratam vitam Domino placentem exhibe.

ἀναγκαία πᾶσι λειλόγιστά μοι. Φυλαχθείης οὖν προσεκυμένη τὰ δέοντα, καὶ βελτιουμένη ἐκάστοτε, καὶ δλην ταυτην παριστώσα διὰ τῆς ἀκριβοῦς βιώσεως ἀρέσκουσαν τῷ Κυρίῳ.

XLIII. — *Josepho fratri et archiepiscopo.*

Sede Thessalonicensi extrusum solatur. (Baron. an. 809, n. 47.)

Et prior epistola fraternæ ac paternæ tuæ sanctitatis, tametsi brevis numero syllabarum : abundabat tamen allegorici sensus copia ; et posterior, omni scientia atque humilitate, unicum habens reprehendendum, meas infelicis indignas laudes. Ego vero non per antiphrasim absit, sed vere prosus his temporibus nostris in archiepiscopali dignitate elucere te, sanctorum Patrum instar, dixi. Nec aberrem, si eolumnam et fundamentum Ecclesiæ te vocem, mi frater egregie. Quisquis enim pro veritate decertat et patitur, columen ejus est ac fastigium. Belle autem accedit, quod quaterniones inspexisti. Occasionem enim præbuit nobis commo, nitio, seu potius jussio tua, ut hujusce propositionis refutationem aggrededer, quam cum aliis, hortatu Patris nostri, in prædictis quaternionibus nisi sanctitati tuæ, nullam meam propriam in toto spere sententiam intexens ; quoniam nec lege justius, nec canone rectius quidquam esse potest : sed divinorum tantummodo Patrum, quamvis inepte, documenta et præcepta proferens atque connectens, prout oppositæ propositionis ratio postulabat. Ac nisi lectionem laboris metu refugias, erit, ni fallor, operæ pretium. Quod autem pax optima sit communi consensu ; amo enim illam tametsi peccator sum ; et quod in eam flectendum sit, fecimus id ipsi quatenus licebat, magnam oneris patrem exortientes, juxta divinum Cyrillum : partim

Δέσποτα, ὅσα σοι ἤμαρτον· καὶ ὅσα ἀμαρτάνω καθ' ἐκάστην ὥραν· τήνδε τὴν ἀμαρτίαν, καὶ τήνδε τὴν πλημμέλειαν· καὶ τὰ ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ ἀναλογιζομένη. Πλὴν μὴ ἀνιστοροῦσα ὡς ἔτυχε τὰ βλέβην ἐκ τῆς ἐναργοῦς ὑπομνήσεως ἐμποιοῦντα τῇ ψυχῇ. Κάντεῦθεν ἀναταλεῖ σοι ταπεινοφροσύνης χάρις, μετὰ συντριμμοῦ καρδίας, καὶ φόβου ἀνταποδόσεως Θεοῦ. Μετὰ τοῦτο αἰτήσον, στέναξον, δεήθητι τοῦ Κυρίου σου τὴν τούτων ἄφεσιν, τὴν πρὸς τὸ μέλλον πρὸς τὸ εὐαρεστεῖν αὐτῷ ἐνδυνάμωσιν· λέγουσα· Οὐκέτι, Κύριέ μου, Κύριε, παροργίζω [f. παροργίσω] σε, οὐκέτι φιλήσω ἄλλο τι πρὸς σέ τὸν ὄντως ἀγαπητόν· κἄν τε παροργίσω πάλιν, προσπίπτουσα εἰμι τοῖς οἰκτιρμοῖς σου, δοθῆναι μοι ἰσχὺν ἐν ἔξει γινέσθαι τοῦ εὐαρεστεῖν σοι. Εἴ τι ἄλλο κατὰ νοῦν σοι περισταταῖ ἀνυσθῆναι ἀγαθόν, θερμῶς αἰτουμένη. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπικαλοῦ τὴν ἁγίαν Θεοτόκον ἐλεῆσαι σε· τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, καὶ ὃν ἔχεις τῆς ζωῆς σου φύλακα ἄγγελον· Ἴνα σε φρουρῇ καὶ σκέπη· τὸν Πρόδρομον, τοὺς ἀποστόλους, τοὺς ἁγίους πάντας, καὶ οὓς ἔχεις ἐξαιμέτως συνήθως ἐπικαλεῖσθαι, καὶ τὸν κατὰ τὴν ἡμέραν μνημονευόμενον. Ταῦτα οὖν μοι δοκεῖ ἔχειν τῆς προσευχῆς τὴν δύναμιν· κἄν ἕκαστος ἄλλοις λόγοις καὶ οὐχὶ τοῖς αὐτοῖς πάντως προσεύχεται· ὅτι μὴδὲ αὐτὸς αὐτῷ ὁ προσευχόμενος τὰ αὐτὰ φθέγγεται πάντοτε· ἡ δὲ δύναμις ἡ αὐτῇ

ΜΓ. — Ἰωσήφ ἀδελφῷ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ. [ρλα΄.]

Καὶ ἡ πρώτη ἐπιστολὴ τῆς ἀδελφικῆς καὶ πατρικῆς σου ἀγιωσύνης, εἰ καὶ μικρὰ ἦν τῷ πληθει τῶν συλλαβῶν, ἀλλ' οὖν γε ἀπήρτιστο τῷ πλάτει τῆς ἀλληγορικῆς διανοίας. Καὶ ἡ δευτέρα, πάσης γνώσεως καὶ ταπεινώσεως, ἐν ἔχουσα μόνον ψεκτὴν, τοὺς περὶ ἐμὲ τὸν δειλαιὸν ἀναξίως ἐπαίνους. Ἐγὼ δὲ οὐ κατ' ἀντίφραξιν, μὴ γένοιτο. Ἄλλ' ἀληθείᾳ, ἐκλάμψαι σε ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ, ἐν τῷ τῆς ἀρχιερωσύτης ἀξιώματι, καθ' ὁμοίωσιν τῶν ἁγίων Πατέρων, εἶρηκα. Καὶ οὐκ ἂν ἀμαρτοῖμι, στίλω καὶ ἰδραῖωμα κεκληκίως σε τῆς Ἐκκλησίας, καλλιστέ μου ἀδελφέ. Πᾶς γὰρ ὁ ὑπὲρ ἀληθείας ἐνωπόμενος καὶ πανθάνων, ἔρεισμα καὶ ὕψωμα αὐτῆς τυγχάνοι. Εὖ δὲ γέγονεν, ὅτι ἐπεσκέψα τὰς τετράδας. Ἰπῆρθε γὰρ ἡμῖν ἡ ὑπόμνησις μᾶλλον δὲ πλευσίς σου ἐπιστάσις καὶ διαλύσεως τῆς τοιαύτης προτάσεως ἀφορμὴ ἦν μεθ' ἑτέρων ὑποβληθέντων, δι' ὑπομνήσεως τοῦ Πατρὸς ἡμῶν, ἐν ταῖς προγραφεῖσιν τετράσιν ἀπέστειλα τῇ ἀγιότητι σου· μὴδὲν ἐξ ἑαυτοῦ ἐτ ὅλην τῶν συντάγματι φρόνημα εἰσκακομικῶς· ὅτι μὴδὲ θέμις τοῦ νόμου νομιμώτερον, μὴδὲ τοῦ κανόνος εὐθέτερον γίνεσθαι· ἢ μόνον τὸ ὑφαῖναι καὶ συνάψαι τὰ τῶν θείων Πατέρων, κἄν ἀμαθῶς, διδάγματά τε καὶ παραγγέλματα, εἰς ὅπερ ἡ πρόστασις ἐκκαλεῖ τῆς ἀντιθέσεως. Καὶ εἰ μὴ παραιτήσοιτο διὰ κόπον ἀναγνώμαι, οἶδ' ὅτι λυσιτελήσειεν. Ὅτι δὲ ἡ εἰρήνη καλῇ ὁμολογουμένως· φιλῶ γὰρ αὐτὴν, κἄν ἀμαρτωλὸς εἰμι· καὶ ὅτι πρὸς αὐτὴν

ἀποκλιτέον· ἕως ἔξῃν πεπράχαμεν· πολλὰ τοῦ A
 φύρτου ἀποσκευασάμενοι, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον·
 τοῦ μὲν ἤνικα τὸ πρότερον ἠθῶουν τὸν μοιχοζεύκ-
 τῆν, πάρόντος μου ἐκεῖ, καὶ καθὰ συνεβουλευσάμεθα,
 ἀποσιωπήσαντες· ἡ δὲ σιωπὴ μέρος συγκαθέσεως·
 ἕς καὶ δραζάμενοι οἱ ἐξ ἐναντίας, ὡς οἶσθα, ἀπο-
 κλείειν ἡμᾶς ἐπειρῶντο τῆς ἐνστάσεως· τοῦτο δὲ
 ἐπειδὴν ἐκροτεῖτο ἡ δευτέρα ἀθώωσις αὐτοῦ παρὰ
 τῶν πατησάντων τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, λεγόντων
 ἡμῶν· ὅτι στήτω μόνον τῆς ἱερουργίας ἀπολαύων
 τῆς τιμῆς, κατὰ τὸν κανόνα τοῦ ἀγίου Βασιλείου·
 ἤδη συλλειτουργήσαντος αὐτοῦ ἐν τοῖς δυσὶν ἔτεσι
 τῷ πατριάρχῃ· ὃ ἦν φοβερόν, καὶ ὑπὲρ οἰκονομίαν.
 Ἐὼ λέγειν τὰς ψευδοπροφάσεις τῆς ἀπ' αὐτοῦ
 φυγῆς, καὶ τὸ, ὡς παρὰ πρεσβυτέρου τὰς εὐλογή-
 σεις ἐν ταῖς ἐστιάσεσι κοινωνεῖν, τὴν τε ἀναφορὰν
 τοῦ πατριάρχου. Ἄλλ' ὁμως εἰ καὶ ἡμεῖς δι' οἰκονο-
 μίαν τοσοῦτον κατηγόμεθα. Ἐκεῖνοι τὸναντίον τῇ
 σκληρότητι συνεπαίροντό τῇ ἀμαρτίᾳ· τοῦ Θεοῦ
 κρείττον τι προβλεψάμενου, ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ ταπει-
 νοὶ μὴ ἀνόνητον τὴν πρώτην ἐξορίαν ὑποίσωμεν·
 μηδὲ ἡ τολμηθεῖσα ἐπὶ τοῦ κόσμου μοιχεῖα ὡς ἔτυχε διὰ τῆς τοῦ συνάψαντος αὐτὴν περισσοτέρας οἰ-
 κονομίας κατασμηκρυνθῆ.

Ἔστε καιρὸς ἄρτι ἐκεῖνο ἡμᾶς, ἡγαπημένε, λέγειν·
 Ἔως πότε οἰκονομήσεις, καὶ· Οἰκοδομήσαι ποτε
 προθυμήθητι. Καὶ κατὰ τὸν θεῖον Βασιλείον, ἀκρι-
 βεῖα κανόνων ἡμᾶς δουλεύειν. Ἄλλοι γὰρ λόγοι
 πρὸ πολέμου, καὶ ἄλλοι μετὰ πόλεμον· ἐν ὑπομονῇ
 τε διεξάγειν τὰς ἡμέρας ἡμῶν, καθὼς νενοθέτηκας,
 καὶ εὐχεσθαι ὑπὲρ τῶν διωζάντων. Ἀσπασταὶ δὲ C
 μοὶ καὶ ὁμογνωμονικαὶ αἱ τρεῖς σου τίμαι [In ms.
 Reg. τίμια.] ῥήσεις· ἡ τε τοῦ δι' ἐνὸς ἀνθρώπου
 ὑπόπτωσιν μὴ σχίζειν τὰς Ἐκκλησίας. Ἡ τε τοῦ μὴ
 συγκοινωνεῖν τῇ λύσει τοῦ τοιοῦτου· καὶ ἡ ἐκ παν-
 τὸς ἀδιαβλήτων ἱερέως μεταλαμβάνειν· οὕτως ἐχού-
 σης πάντως τῆς διανοίας. Καὶ σύγγνωθί μοι, ὦ
 ἀδελφε, οὐ διδακτικῶς, ἀλλὰ πρὸς τὸ κοινῇ συμφέ-
 ρον διατρανοῦντι τὸν λόγον. Κατὰ τὴν πρώτην, οὐ
 δι' ἓνα ἄνθρωπον ἀποσχίζομεν τῆς Ἐκκλησίας τῆς
 ἀπὸ Βορρᾶ καὶ δυσμῶν καὶ θαλάσσης· καὶ μέντοι
 καὶ τῆς ἐνταῦθα, δηλονότι πλὴν τῶν μοιχοκουρω-
 τῶν. Οὐ γὰρ οὗτοι Ἐκκλησία Κυρίου. Εἰ δὲ Ἐκ-
 κλησία, ἀποσχίζομεν τῆς Ἐκκλησίας δι' ἓνα ἄνθρω-
 πον συνημμένον αὐτῇ, λέγω δὲ τὸν μοιχοζεύκτην μὴ
 προσιέμενοι. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ Ἐκκλησία Θεοῦ, ἀπο-
 σχίζουσι αὐτοὶ ὡς ἀληθῶς, δι' ἓνα ἄνθρωπον συνη-
 μένον αὐτοῖς, τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖνοις
 παρεοικότες τοῖς ἐν τῷ χρονογράφῳ κειμένοις·
 ἡμῶν μὴ σχιζομένων αὐτῆς διὰ τὸν τοιοῦτον. Κατὰ
 τὴν δευτέραν οὐ κοινωνοῦμεν τῇ λύσει αὐτοῦ, δηλονό-
 τι μὴ κοινωνοῦντες τοῖς προδήλους λύσασιν αὐτόν.
 Εἰ δὲ ἐκεῖνοις κοινωνοῦμεν, συγκοινωνοῦμεν τῇ λύσει
 αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐπεὶ ἐκεῖνοις θεοπρεπῶς οὐ συγκοινω-
 νοῦμεν λύσασιν, ἀσφαλῶς ἄρα οὐ συγκοινωνοῦμεν
 τῇ λύσει αὐτοῦ. Κατὰ τὴν τρίτην· ἐκ παντὸς ἱερέως
 ἀδιαβλήτου μεταλαμβάνομεν. Διὰ τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ
 Ἰωσήφ οὐ μεταλαμβάνομεν, ὡς διαβεβλημένου
 αὐτοῦ δημοσίᾳ· διαβεβλημένοι δ' ἂν εἶεν πάντως

quidem quando primum adulterii copulatorem ab-
 solvebant, cum ibi essem, et certo consilio tacere-
 mus; silentium autem pars est consensus: quod
 arripientes quoque adversarii, ut nosti, interclu-
 dere nobis dimicationem conati sunt: partim etiam
 quo tempore altera ejus absolutio ad legum Dei
 conculcatoribus celebrabatur, dicentibus nobis:
 Abstineat tantummodo a sacrificio, retenta dignitate.
 juxta canonem sancti Basilii ⁴⁶. Cum ille biennio
 jam una cum patriarcha ministrasset; quod certe
 formidabile erat, et supra dispensationem. Mitto
 dicere falsos prætextus cur eum fugeremus, et
 quod tanquam presbyteri benedictionibus in convi-
 viis communicaremus: et patriarchæ commemora-
 tionem. Altamen quamvis adeo nos per dispensa-
 tionem demitteremus, illi contro pertinacia sua
 in peccato efferebantur: Deo melius quiddam pro-
 vidente, ut nec nos humiles prius exsilium nostrum
 inane redderemus, nec inductum in orbem adulte-
 rium nimia forsitan erga ejus copulatorem dispen-
 satione minueretur.

Quare nunc tempus est, charissime ut illud
 usurpemus: Quousque tandem dispensabis? et,
 Edificare aliquando incipe. Et, juxta divinum Basi-
 lium, accuratæ canonum observationi serviamus;
 alii enim sermones ante bellum, et alii post bel-
 lum: atque ut in patientia dies nostros ducamus,
 sicut admonuisti, et oremus pro persecutoribus:
 Amplectendæ autem mihi sunt et retinendæ tres
 egregiæ sententiæ tuæ: Ne propter unius hominis
 lapsum dividantur Ecclesiæ; ne illius absolutioni
 communicemus: et ut ab omni inculpato sacerdo-
 te participemus. Is enim omnino est sensus. Et
 ignosce mihi, frater, non docendi studio, sed com-
 munitatis utilitatis causa rem fusius explicati. Quod
 ad primam attinet, haud sane propter unum homi-
 nem discessionem factimus ab Ecclesia quæ ad
 Aquilonem, et quæ ad Occidentem, et quæ ad
 mare: sed neque ab ea quæ in his locis est; præ-
 terquam ab his qui adulterium confirmant. Non
 enim illi sunt Ecclesia Domini: quod si Ecclesia,
 recedimus utique ab Ecclesia propter unum homi-
 nem cum ea colligatum, adulteri scilicet copulato-
 rem non admittentes. Sed quoniam Ecclesia Dei
 non sunt, separantur ipsi reversa, propter unum
 hominem ipsius consociatum, ab Ecclesia Dei: si-
 miles eorum de quibus apud chronographum agi-
 tur: nobis ab ea propter illum minime secedenti-
 bus. Quod ad secundam, non communicamus ejus
 absolutioni, siquidem non communicamus cum iis
 qui eum manifeste absolverunt. Quod si his com-
 municemus: et illius sane absolutioni communi-
 camus. Sed quandoquidem cum iis qui absolve-
 runt communicare detrectamus sicut Deus exigit,
 plane igitur non communicamus ejus absolutioni.
 Quod ad tertiam; ab omni sacerdote inculpato

⁴⁶ Ad *Amphilochium*, can. 70.

participamus. Propterea autem ab Josepho non participamus, quod publice fuerit notatus. Notati ergo et illi prorsus qui cum eo ministrant; cum depositus fuerit. Quod si ab his participemus tanquam ab inculpatis, inculpatus erit et Josephus, qui cum eis sacrificat. Quoniam autem is revera notatus fuit, et ab eo non participamus; profecto nec ab iis qui cum eo ministrant; cum patri modo notati sint. Confirmata est igitur sententia sanctitatis tuæ, atque ita consentimus. Ac utinam per hancce sinceram hic concordiam nostram, in futuro sæculo nunquam divellamur, mi frater charissime, ut dignissimus et nos humiles aliquod Patrum nostrorum virtutis vestigim consecrari. De civitate autem tua columnam accendisti pietatis, quam obscurare nullus unquam possit. Neque est quod *ægre feras*. Quin lætare potius, uti et ego miser id dissipatione humilis monasterii mei; quia propter Dominum hæc dissolutio. Neque ob eam causam, quod tam muli steterint gēna non curvantes, magna laus est: sed vel si unus. Melior siquidem unus Domini fociens voluntatem, quam decem millia prævaricantium ⁴⁷. Nec vero ipse causa es illorum dispersionis, licet id garriant nonnulli, sed ergo infelix! Erit autem nobis, si perferas, ustriusque rei communio. Tantamque ipse mercedem capies in divina fratrum dispersione; quantam ego nanciscar in iis qui Thessalonice reliqui sunt legem divinam servantes. Do carceris autem mei custode nihil attinet loqui, cum talis sit, et cum Josepho animo conjunctissimus. Nunquam cesses pro humilitate mea enixe precari, frater mi ac Pater egregie et sanctissime. Scito accusatum fuisse Theosostum, quod ab eo non participaret, qui sedem tuam sacrilege invasit, eundemque strenue monasterio suo pulsum fuisse. Athanasius frater noster rursum captus est et illuc relegatus. Custos meus, cum exiisset, attulit mihi a patriarcha salutationem: Ignosce tibi Deus, inquit, hic habere te volebamus ad auxilium nostrum. Abiisti, et istic consedi, invideo tibi. Quod cum audivissem, risi. Neque enim opus erat respondere me, nisi hoc tantum; quod si invidet, exeat et ipse. Relaxavit porro custodiam, invitans ad quietem, Attulit enim mihi et a Simeone salutationem, et quod dicere imperatori velit, te in carcere male habere, et a Leontio humilem salutationem. Passus *D* sum, ait, necessitatem: non me separet Deus a sermone tuo. Et ego, hæc, inquam, ab illo non requiro. Coegerunt autem illum ire ad œconomum et Arsenium et Joannem, ac dicere, quod Dominus Tarasius illum absolverit, et quod modo viderim. At illi eum revera colaphis exploserunt. Qui mecum est, pastorem meum per me salutatur magno affectu.

XLIV. — *Sergio consuli.*

Gratulaturque in aula: hortaturque ut bene agat.

Tu quidem, ut audio, alios ex aliis honores ca-

⁴⁷ Eccli. xvi, 3.

A και οἱ τούτῳ συλλειτουργοῦντες καθημένῳ ὄντι. Εἰ δὲ ἐκ τῶν τοιούτων μεταλαμβάνομεν, ὡς ἐξ ἀδιεβλήτων, ἀδιέβλητος ἂν εἴη και ὁ Ἰωσήφ συλλειτουργῶν αὐτοῖς. Ἐπεὶ δὲ διαβεβλημένος ὡς ἀληθῶς, και παρ' αὐτοῦ οὐ μεταλαμβάνομεν, δῖλονότι οὐδὲ ἐκ τῶν συνιερουργούντων αὐτῷ, ὡσαύτως ὄντων διβεβλημένων. Ἐβῶνται τοίνυν ὁ λόγος τῆς ἀγιωσύνης σου· και οὕτως συμφανοῦμεν. Καὶ ἔστω ἡμῖν τὸ ἀδιάσπαστον διὰ τῆς ἐναυθα ἀληθοῦς συμφωνίας ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, φιλατάτῃ μου ἀδελφῆ, ὡς ἂν ἀξιωθεῖται και ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ ἀπενέγκασθαί τι ἕγνος κατορθώματος τοῖς Πατράσιν ἡμῶν ἀκλόλουθον. Περὶ δὲ τῆς πόλεως σου στύλον ἀντήψας εὐσεβείας, οὐ σβεννόμενον παρὰ ἀνθρώπου ἕως αἰῶνος. Καὶ οὐ λυπεῖσθαι χρῆ, ἀλλὰ μάλλον χαίρειν· ὡσερ κάγω ὁ τῆς ἀλάσε ἐν τῇ διαλύσει τοῦ ταπεινοῦ μου μοναστηρίου· ὅτι διὰ Κύριον ἡ διάλυσις. Καὶ οὐχ ὅτι τοσοῦτοι ἔστησαν μὴ κατακαμφθέντες, μέγα τὸ κλέος· ἀλλ' εἰ και εἰς. Κρεῖσσων γὰρ εἰς ποιῶν τὸ θέλημα Κυρίου, ἢ μύριοι παραβαίνοντες. Καὶ οὐκ αἴτιος αὐτὸς τῆς λύσεως αὐτῶν, εἰ και φυλαροῦσὶ τινες· ἀλλ' ἐγὼ ὁ δῶστηνος. Εἴη δὲ ἡμῖν κοινωνία, εἴπερ ἀνέχη, ἐπ' ἀμφοτέροις. Καὶ τοσοῦτον ἔξοις αὐτὸς τὸν μισθὸν ἐν τῇ ἐνθέμῃ διαλύσει τῶν ἀδελφῶν, ὅσον ἐγὼ εὐροίμι ἐν τῇ κατὰ νόμον Θεοῦ καταλείψει τῆς Θεσσαλονικῆς. Περὶ δὲ τοῦ φυλακίτου μου οὐδεὶς λόγος, τοιούτου αὐτοῦ ἀνθρώπου ὄντος, και συμφύχου τοῦ Ἰωσήφ. Μὴ διαλείποις ὑπερευχόμενος τῆς ταπεινώσεώς μου κραταιῶς, ἀδελφοπάτορ μου και καὶ ὀσιώτατε. Γίνωσκε ἐνσταθέντα τὸν Θεόσωστον τοῦ μὴ κοινωνῆσαι αὐτὸν ἐκ τοῦ ἀνιέρως ἀνελθόντος εἰς τὸν θρόνον σου· και ἐκδιωχθέντα νεανικῶς ἐκ τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ. Οἱ περὶ τὸν Ἀθανάσιον ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἀκμήν κρατοῦνται περιωρισμένοι ἐκεῖσε. Ὁ φυλακίτης μου ἐξελθὼν, ἡγαγέ μοι προσκύνησιν ἐκ τοῦ πατριάρχου λέγοντος, ὅτι ὁ Θεὸς συγχωρήσει σοι· τοῦ, ἡυχόμεθα ἔχειν σε ὡδε εἰς βοήθειαν ἡμῶν. Ἐξήλθες, και ἐκάθισας αὐτόθι· και, ὅτι φθονῶ σε. Καὶ ἀκούσας ἐγέλασα. Οὐ γὰρ ἦν χρῆα τέως ἀποκριθῆναί με· ἢ μόνον. Ὅτι ἐν φθονῇ, ἐξέλθῃ κἀκεῖνος. Ἐχαύνωσε δὲ και τὴν φυλακὴν προτρεπόμενος εἰς ἀνάπαυσιν. Ἐξήγαγε γὰρ μοι και ἐκ τοῦ Συμεῶν προσκύνησιν· και ὅτι βούλεται λαθῆσαι τῷ βασιλεῖ, ὅτι κεκοπίτακας ἐν τῇ φυλακῇ. Καὶ ἐκ τοῦ Λεοντίου τεταπεινωμένην προσκύνησιν, λέγοντος· ὅτι ἀνάγκην ἔπαθον· και μὴ συγχωρήσῃ με ὁ Θεὸς τοῦ λόγου σου. Καὶ εἶπον ὅτι οὐ χρίζων ταῦτα ἀπ' αὐτοῦ. Ἰνάγκασαν δὲ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς τε τὸν οἰκονόμον, και τὸν Ἀρσένιον, και τὸν Ἰωάννην, λέγοντα· ὅτι ὁ κύριος Ταράσιος ἀπέλυσεν αὐτόν· και ὅτι ἄρτι ἀνέβλεψα. Καὶ ἀπερῥάπισαν αὐτὸν τῷ ὄντι. Ὁ σὺν ἐμοὶ προσγορεύει πόθῳ πολλῷ τὸν ποιμένα μου ἐξ ἐμοῦ.

ΜΔ. — *Σεργίῳ ὑπάτῳ.* [ρμγ']

Αὐτὸς μὲν, ὡς μανθάνω, ἀμείβεις ἀρχὰς ἐξ ἀρχῶν

παρὰ τῷ κάτω Καίσαρι, καὶ παρὰ προαίρεσιν, ἡγα-
 πτῆμένε μοι ὁμοῦ καὶ τιμιώτατε. Ἐγὼ δὲ ὁ ταπει-
 νὸς οὐ διαλιμπάνω, τῷ ἄνω καὶ πάντων βασιλεῖ
 φίλον οικειῶν σε δι' εὐσεβείας ὑπάρχειν. Διότι κρείσ-
 σον καὶ τὸ πολλοστὸν τετάχθαι κατὰ τὸ ἀκρότατον
 ἔσχατον τῷ οὐρανίῳ, ἢ κατὰ τὸ πρῶτιστον τῷ ἐπι-
 γείῳ. Πιστεύω δὲ εἰδῶς σου τὸ φιλομέριμον τῆς
 σωτηρίας, μηδὲν παραζημιῶσθαι εἰς ψυχῆν, ἀλλὰ
 καὶ παρακερδαίνειν ἐκ τοῦ ἀξιώματος· ὄντων τρό-
 πων οὐκ ὀλίγων εἰς λυσιτέλειαν. Ἦρκεσε γὰρ τῷ
 πτωχῷ ὑποτελεῖ οὐ μόνον ἀνοχὴ φόρων· ἀλλὰ καὶ
 ὄψις εὐμενῆς τοῦ τὰ βασιλικά χρήματα αἴροντος,
 καὶ φωνὴ ἡπία, καὶ φθόγγος χαιρετιστικὸς· καὶ
 οὕτω λέγω λύσιν συνδέσμου ἀδικίας, ἅλλα τε ὅσα
 ἐπακολουθοῦσιν εὐχέρως ποιεῖν τῷ ἄρχοντι τῷ ἀρχο-
 μένῳ. Μὴ τοίνυν ἐφ' ὧν δύνη εὐ ποιεῖν, σεαυτὸν διὰ
 τῆς εἰς ἐτέρους χρηστότητος ἀμεμοίης, Κύριε μου·
 ἀλλ' ὡς συνετὸς καὶ εἰδῶς μικρὸν ἕστερον ἐξελεύσε-
 σθαι ἡμᾶς τοῦδε τοῦ βίου, μηδὲν ἄλλο συναίροντας ἢ
 τὰς πράξεις· τοιαύταις καὶ προσκείμεθα, τὰς δὲ
 καὶ θησαυρίζομεν· δηλονότι τὰς ἐφόδιον ἡμῖν ζωῆς
 αἰωνίου, καὶ ἀπολαύσεως ἀπορρήτων ἀγαθῶν μελ-
 λούσας ἔσεσθαι. Ναί, παρακαλῶ τὸ ἐμὸν αἷμα, τὸ
 ἐμὸν πύθημα, τὸ ἀγαθῆς ὄντως βίβης βλάστημα
 Ἄννης ἐκείνης, τῆς ἐμοὶ σεβασμίας καὶ ἐρασμιω-
 τήτης ὅτι· μάλιστα, πᾶσι δὲ τοῖς γνωρίμοις ἐπαινου-
 μένης διὰ σεμνότητάς, τῆς ἐμῆς ὡς ἀληθῶς μακαρίας
 μητρὸς ἀμφοτέρωθεν.

Tres epistolæ sequentes desunt in libris mss. quibus usi sumus: tantum inscriptiones notantur isto loco et ordine in ms. collegii nostri Parisiensis.

ME'. — Ναυκρατίῳ τέκνῳ.
 MS'. — Ἄννη ἡγουμένη.
 MZ'. — Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

C

XLV. — *Naucratio filio.*
 XLVI. — *Annæ præpositæ.*
 XLVII. — *Naucratio filio.*

MH'. — Ἀθανασίῳ τέκνῳ. [σιβ'.]

XLVIII. — *Athanasio filio.*

Sententiam Mæchianorum, hæresim esse ostendit et orthodoxorum certamina describiti (*Baron. ann. 809, n. 30.*)

Ἐνέτυχόν σου τοῖς γράμμασιν, ἀδελφὲ ἡγαπημέ-
 νε, μακροθύμως· καὶ ἐξέστην ἐπὶ τῇ ἀθρόῳ σου
 μεταβολῇ λίαν. Ἀφήσω τὸ πρότερον· ὅτι συνοψι-
 σθείς μοι ὡμοφώνησας αἴρεσιν εἶναι τὴν Μοιχειανί-
 κην ψευδοδοξίαν· ἀγνοίαν προβαλλόμενος καὶ τὴν ἀπ'
 ἄλλων συντυχίαν· ἀλλ' ὅτι γε καὶ μετὰ ταῦτα ἀνα-
 γνοὺς τὴν Πεντάλογον, ἀπέφηνας αὐτὴν πεντάφωτον
 εἶναι. Nūn δὲ, ὡς ἔοικεν, ἀντιθέτως αὐτὴν ὑπολαμ-
 βάνεις· ὀλίγη σου τὴν ὁμιλίαν ὁμοίαν σοὶ τῆς πρὶν
 ἀγνοίας, μᾶλλον δὲ καὶ πλέον ἀπεχθανομένην τοῖς
 ὑπὸ τῆς ταπεινώσεώς μου ῥηθεῖσι πνεύμασι. Καὶ εἰ
 μὲν ἐμοῦ λόγια, ἐπειδὴ σκοτεινός, οὐδὲν θαυμαστόν.
 Ἐπειδὴ δὲ διὰ φωνῆς Κυρίου, ἀποστόλων τε καὶ
 προφητῶν, πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ θεοφόροις Πατράσιν
 ἐναποδέδεικται, ὅτι αἴρεσις χαλεπωτάτη· βλεπέτω
 σου ἡ σύνεσις, καὶ εἰ τινοσοῦν ἄλλου ὁμογνωμονοῦντός
 σοι, ποῦ προσκρούειν μέλλετε. Αἱ γὰρ παρ' ὁμῶν
 προτάσεις περὶ τοῦ μὴ εἶναι αἴρεσιν, σύγγνωτε, οὐκ
 ἐκ φωνῆς Κυρίου, οὐδὲ ἐκ στόματος ἀγίου· προφητι-
 κῶς δὲ εἶπεν, ἐκ γῆς φωνούντων καὶ ἐκ νόμων ἄλ-
 λοκότων, πληθῆος τε τῆς φόβῳ ἀνθρωπίνῳ πάντα

D

Magna cum patientia legi litteras tuas, frater
 charissime: et valde obstupui ad repentinam
 mutationem tuam. Mitto priora illa, quod cum
 coram mecum esses, hæresim esse confessus es
 Mæchianicam falsam opinionem; inscitiam præ-
 dicans et aliorum qui convenerant: postea etiam
 cum Pentalogum legis, quintuplicem eum lucem
 esse pronuntiasti. Nunc vero, ut apparet, impugnan-
 dum tibi illum sumis: totam orationem tuam,
 pristinae illius ignorantiae tuæ similem, ac multo
 etiam magis infestam humilitatis meae dictis,
 effutens. Et quidem si verba mea essent; quia
 obscurus sum, nihil mirum esset. Cum vero ex
 Domini voce, apostolorumque et prophetarum, a
 Patribus etiam Deo plenis demonstratum sit, hæ-
 resim esse gravissimam; videat prudentia tua, et
 quisquis alius est qui tecum sentiat, quo redigendi
 sitis. Argumenta enim illa, quibus hæresim non
 esse contenditis, ignoscite, non ex Domini verbis,
 neque ex ore sancto deprompta sunt; sed, ut cum
 propheta loquar ⁴⁸, ex terra clamantium, et ex

⁴⁸ Isa. xxix, 4

legibus alienis, multitudineque omnia humano melu loqui permissa. Ais enim amicos omnes ac pios, doctosque juxta et indoctos, percelli, cum hæresim audiunt esse: hæc contra opponentes: Cum ad-versetur nemo, doceatve mœchari, et sacrilegos absolvere; quomodo hæreticos illos appellabimus? Transgressores enim mandatorum Domini et conculcatores canonum divinatorum, et sacrilegos æquum est appellare eos scilicet, non autem hæreticos. Qui ergo possimus non obstupescere, primum diligentiam vestram, quæ eadem atque illi identidem producit in medium, et vera inde responsa refert, quæ pueris ipsis persuadere possint? Deinde rursus eadem, velut oblita quæ prius audivit, profert cum acriore controversia et reprehensione nostra, tanquam immerito hæresim esse affirmemus. Hoc, inquam, est, in quo demirari vos cogor.

Quod vero ad ipsos adversarios attinet, hæc dico: Quonam pacto, quod synodice promulgarunt, quod confirmarunt sub eorum anathemate qui dogmati, hoc est dispensationi ipsorum se opponunt, quod etiamnum quotidie factis ipsis docent, id prædicare et docere se negant? Quam igitur ob causam ego humilis inclusus hio teneor? Cur inclusus Pater meus ærumnis affectus est, ab aliis segregatus primum, deinde in eum intrusus locum ubi nunc est? Cur archiepiscopus ipsorum judicio depositus, et in eas angustias redactus, ut cibum certa mensura caperet, ministri imperio astrictis, tum in palatio inclusus, ac nuper etiam in exsilium ejectus? Cur reverentia tua cum fratribus custodia tradita Thessalonica: et Theosostus præpositus ex eadem civitate pulsus cum discipulis: et alter ibidem præpositus immodice diverberatus? Cur Naucrati et Arsenius fratres arota custodia huc usque detinentur, parique modo Basilius et Gregorius? Cur Stephanus ille virtutis amans præpositus cum discipulis quinquaginta suo exactus monasterio: cum una cum centum et decem, et cum eo qui episcopus ante fuerat, mœchosynodum tanquam Evangelii infractricem anathemate damnasset, sicut missæ ab eo litteræ testantur? Cur Antonius religiosissimus præpositus in custodiam apud Ammorium datus, cum eodem quo superior modo mœchosynodum una cum fratribus suis anathematizasset? Cur Æmilianus frater a Nicomediensi in Thyniam victus ductus est, verberibusque et ludibriis affectus, direpto ab iis qui irruerant monasterio, perinde ac si hostium spolia fuissent? Cur in Chersone persecutionem passus Leo piissimus Episcopus, Valelades cognomento, et Antonius reverendus præpositus cum aliis duobus custodia septus? Cur in Lipara insula ultra Siciliam posita fratres nostri in custodia detenti? Cur Letoius in Chersone relentus, indeque sub custodia ad imperatorem missus, tum Byzantii in carcerem conjectus, et alii pariter in monasteriis detenti? Dicam rursus de nobis tribus. Cur ad Agathi ⁴⁹ nobis illa per Spatharios ab impe-

λέγειν ἐπιτρεπομένης. Φαίης γὰρ ὅτι, πάντες φίλοι καὶ εὐσεβεῖς, γνωστικοὶ τε καὶ ἰδιῶται, ἐκμείνουν: ἀκούοντες ὅτι ἀίρεσις· παράστασιν ταῦτα προβαλλόμενοι, ὅτι μηδενὸς ἄνθισταμένου καὶ διδάσκοντος τοῦ μοιχεύειν καὶ λύειν τοὺς ἀνιέρους. Πῶς καλίσσμεν αὐτοὺς αἰρετικούς; Παραβάτας γὰρ τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, καὶ καταπατητὰς τῶν θείων κινήων, καὶ ἀνιέρους, δίκαιον. Πῶς οὖν οὐκ ἔστιν ἐκπλαγῆνα: πρῶτον εἰς τὴν ἡμῶν ἐμμίλειαν, τὰ αὐτὰ πολλὰκις δῆθεν ἐκείνων προσάγουσαν, καὶ ἀντακούουσαν ἀληθείᾳ, ἃ καὶ παῖδας παῖθαι δύναιτ' ἄν. Ἐἴτα αὐθις τὰ αὐτὰ, ὡσπερ ἐπιλαθομένην τὰ πρότερον ἀκουσθέντα, ἐπάγουσαν μετὰ σφοδρότερας τῆς ἀπορίας καὶ καθάψεως ἡμῶν ὡς ἀλόγως λεγόντων αἵρεσιν· ὅστω [f. τοῦτο] μὲν τοι τὸ περὶ ὑμᾶς ἐκπλακτικόν.

Περὶ δὲ τῶν ἐναντίων, ἐκείνη εἰμὶ λέγων· Πῶς, ὁ ἐκτροχῆσαν συνοδικῶς, καὶ ἐβεβείωσαν ὑπ' ἀναθέματι: τῶν ἀντιπιπτόντων τῷ δόγματι, ἤτοι τῇ οἰκονομίᾳ αὐτῶν· καὶ ἔτι καθεκάστην ἐμπράκτως διδασκόντων· μὴ κηρύσσειν, μηδὲ διδάσκειν λέγουσιν, ὑπὲρ τίνος ἐγὼ ὁ ταπεινὸς ἐνταῦθα ἀπόκληιστος; Ἵπὲρ τίνος ὁ Πατὴρ μου ὁ ἔγκλειστος τεταλαιπώρηται, μεμονωμένος τὸ πρῖν· ἔπειτα παρεβρίμμενος ἐν φ̄ περιώρισται τόπῳ; ὑπὲρ τίνος ὁ ἀρχιεπίσκοπος ὡς κατ' αὐτῶς καθρηγμένος καὶ ἐν πολλῇ στενοχωρίᾳ παραγγεῖλξ τε καὶ ἀσφαλεῖς· ὡς καὶ τρυφὴν μέτρη λαμβάνειν αὐτόν. Παρακελεύσθέντων τῶν τροποδοτῶν· εἴτα ἐν τῷ παλατίῳ μετεγκλεισθεῖς· ἄρτι τι ἐν ξενίᾳ παραβρίβεις; ὑπὲρ τίνος ἡ τιμιότης σου σὺν τοῖς ἀδελφοῖς ἐν Θεσσαλονίκῃ φρουρουμένη· Θεόσωτος τε ὁ ἡγούμενος διωκόμενος σὺν τοῖς φοιτηταῖς ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως· ἕτερός τε ἡγούμενος ἀμέτρως μαστιγωθείς τῶν ἐκείσε; ὑπὲρ τίνος Νακράτιός τε καὶ Ἀρσένιος οἱ ἀδελφοί, ἕως ἔσθῃ ἀσφαλῶς καταφρουρούμενοι, Βασίλειός τε καὶ Γρηγόριος ἰσχυρῶς; ὑπὲρ τίνος Στέφανος ὁ ἐνάρετος ἡγούμενος, σὺν πενήκοντα μαθηταῖς μεταναστὴς ἐκ τοῦ οἴκειου φροντιστηρίου σὺν ἑκατόν τε δέκα, ἅμα ἐπισκόπῳ πρότερον, ἀναθεματικῶς τὴν μοιχοσύνοδον, ὡς τὸ Εὐαγγέλιον λύσασαν· καθὰ περιέγυ τὸ ἀποσταλὲν παρ' αὐτοῦ γραμματεῖον; ὑπὲρ τίνος Ἀντώνιος ὁ εὐλαβέστατος ἡγούμενος, ἐν φρουρῇ εἰς τὸ Ἀμμύριον· ὁμοίως τοῦ προτέρου σὺν τῇ κατ' αὐτόν ἀδελφότητι ἀναθεματικῶς τὴν μοιχοσύνοδον; ὑπὲρ τίνος οἱ περὶ τὸν ἀδελφὸν Αἰμιλιανὸν ἐν ὀνίᾳ παρὰ τοῦ Νικομηδέως δεθέντες καὶ ἀχθέντες, κίρην ιε μαστίγων καὶ ἐμπαιγμῶν λαβόντες· καταληγίσσμενων τῶν ἐπισπεσόντων αὐτοῖς τὰ τῆς μονῆς, ὡς πολιμικὰ λάφυρα; ὑπὲρ τίνος ἐν Χερσῶνι δεδιωγμένος Λέων ὁ θεοσεβέστατος ἐπίσκοπος τὸ ἐπίκλην Βαλελάδης· Ἀντώνιος τε ὁ τιμημένος ἡγούμενος σὺν δυσὶν ἄλλοις πεφρουρημένος; ὑπὲρ τίνος ἐν Λιπάρῃ τῇ ὑπέρεκεινα Σικελίας, ἀδελφοί ἡμῶν ἐν φυλακῇ τηρούμενοι; ὑπὲρ τίνος οἱ περὶ Λητόιον ἐν Χερσῶνι παραφυλαχθέντες, κάκειθεν ἐν φυλακῇ παραπεμφθέντες πρὸς τὸν βασιλέα, εἴτα φυλακι-

⁴⁹ Monasterium. Vide Constantinopolim Christ. lib. iv, pag. 180.

σθέντες ἐν τῷ Βυζαντίῳ· καὶ συντηρούμενοι ἐν μοναστηρίοις; Ἐἴπω πάλιν τὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς τρεῖς· Ὑπὲρ τίνος εἰς τὰ Ἄγαθου παρὰ τοῦ βασιλέως διὰ τῶν Σπαθαρίων δηλωθέντα ἡμῖν· ὡς ὑμεῖς ἀναθεματισμένοι ἐστέ, καὶ καθηρημένοι παρὰ τῆς συνόδου; Ὑπὲρ τίνος ἢ εἰς τὸν ἅγιον Μάμαντα φυλακῆ μεμονωμένων τῶν τριῶν; Ὑπὲρ τίνος ἢ ἐκεῖσε παρ-ουσία τῶν αὐτῶν Σπαθαρίων, σὺν τρισὶ τοῖς παρὰ τοῦ ἀντιδόξου ἐπιφερομένοις ὑπαναγνωστικὸν καθαιρέσεως, καὶ ἀναθεματίσεως ἡμῶν· πάλιν καὶ ἐπεὶ περιεφράξαμεν τὰ ὅσα καὶ τοῦ ἀκοῦσαι; Ὑπὲρ τίνος ἡμεῖς μὲν ἐξόριστοι ἄλλος ἄλλαχού, καὶ ἐναπόκλειστοι· ὃ τε οἰκονόμος, καὶ ὁ Ἀρσένιος οἱ ἀδελφοί· διωγμὸς δὲ τῶν ἄλλων ἀπὸ δύο καὶ δέκα μιλίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ὡς τοὺς μὲν ἐν σπηλαίῳ κατακρυβῆναι διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς λαθρονότως διακονίαν, μεταμφιασμένους ἐσθῆτα λαϊκῶν. Τῶν δὲ ὅλην ἡμέραν ὑπὸ πλάκα ὑποδύντων, καὶ ἐπειδὴ οὐκ ἦν ἐν ἡμέρᾳ ἐμφανίσαι, νυκτὶ εἰς ἀλλήλους περιτρεχόντων; Ὑπὲρ τίνος οἱ εὐρισκόμενοι κρατούμενοι ὑπὸ στρατιωτῶν, καὶ ἐν τῷ πραιτωρίῳ φυλακισθέντες· εἴτα ἐξορισθέντες τῆς πόλεως; Καὶ ἵνα τὰ κατ' ἄρχαίς εἴπω· Ὑπὲρ τίνος τὰ Στουδίου ὑπὸ στίφους στρατιωτῶν ἄφω ἐπελθόντων φρουρούμενα· ὡς μὴδὲ ἀναπνεῖν ἡμᾶς· τὴν τε ἐκεῖσε ἄφιξιν τοῦ Νικαίας καὶ Χρυσόπολεως, εἰς τὸ δέξασθαι ἡμᾶς τὸν μοιχοζεύκτην· ὡς παρὰ τοῦ προηγησαμένου πατριάρχου ἐπιτραπέντα ποιῆσαι τὴν μοιχοζευξίαν; Καὶ, Ἐπεὶ, φησὶν, ἅγιος ὁ ἐπιτρέψας· ὡς ὁ Χρυσόστομος ἁγίου ἐστὶν οἰκονομία· καὶ δέξασθε τὰύτην. Ὑπὲρ τίνος ἢ ἐν νυκτὶ ἄρσις ἡμῶν τῶν τεσσάρων ἐκ τῶν ἐκεῖσε δι' ἄρχοντος καὶ στρατιωτῶν, καὶ ἀπαγωγῆς [melius ἀπαγωγῆ] πρὸς τὸν Συμεῶν τὸν οὐκ οἶδ' ὅπως εἴπω· καὶ τὰ δι' αὐτοῦ παρὰ τοῦ βασιλέως δηλωθέντα, εἰς τὸ δέξασθαι ἡμᾶς μετανενοηκῶτας· καὶ εἰς ὅπερ ἕως θεῦρο ἐνέστημεν, ὡς οἰκονομίας γενομένης; Ὑπὲρ τίνος πάλιν κατὰ κλειστοὶ εἰς τὸν ἅγιον Σέργιον· καὶ πάλιν τοῦ Συμεῶν ἐκεῖσε παρὰ τοῦ βασιλέως ἄφιξις εἰς αὐτὸ τοῦτο. Ὑπὲρ τίνος ἢ δι' ἄρχοντων παρᾶστασις ἡμῶν ἐν τῇ πολυανθρώπῳ συνόδῳ, συγκαθεζομένων καὶ τριῶν τῶν μεγίστων ἀξιωματῶν; Ὑπὲρ τίνος ἐγὼ ὁ ταπεινὸς ἐκεῖσε ὑβριζόμενος, καὶ κυκλόθεν περιστοιχιζόμενος; καὶ ἀκούων· Οὐκ οἶδας τί φλυαρεῖς, τί λαλεῖς. Βοῶντός μου· Πίπτει ὁ Πρόδρομος· λύεται τὸ Εὐαγγέλιον· οὐκ ἐστὶν οἰκονομία· κάκεινων τὸ ἐπιλέγειν πολὺ, ὅτι οἰκονομία· καὶ οὕτως οἱ ἅγιοι φκονόμησαν, καὶ ὁ ἐν ἁγίοις προηγησάμενος. Ἴδε μάρτυρες ὅτι ἐπέτρεψε τὴν μοιχοζευξίαν· κἂν οὐκ ἔλεγον αὐτὴν οὕτως, ἀλλὰ καὶ τὸ εἰπεῖν μοιχοζεύκτην, διεπρίοντο τοὺς ὀδόντας τοῦ οἰονεῖ ροφῆσαι. Ὑπὲρ τίνος τὸ ἀνάθεμα τοῖς μὴ δεχομένοις τὰς οἰκονομίας τῶν ἁγίων διαβοήτως ἀνακραθῆν· καὶ ἐγὼ σὺν τῷ Πατρὶ μου καὶ Κἀλογῆπ ὑπ' ἄρχοντικῆς χειρὸς ἀφορισθεῖς ἐκ μέσου· ὃ δὲ ἀρχιεπίσκοπος ἐναπολειφθείς· καὶ διότι μόνον ἐλειτούργησεν ὑπ' ἐμοῦ παρακληθεῖς εἰς τὰ Στουδίου, ὡς κοινὸς πρεσβύτερος καθαιρεθείς κατ' αὐτούς; Τὸν γὰρ ὑπ' αὐτοῦ Χριστοῦ καθαιρεθέντα καὶ τῶν θείων κανόνων μοι-

A ratore denunciata : Vos anathematizati estis, et a synodo depositi? Cur illa ad sanctum Mamantem custodia, nobis tribus segregatis? Cur eodem advenērunt iidem Spatharii cum tribus qui ab adversario depositionis et excommunicationis nostræ tabulas afferebant, ut iterum audiremus, tametsi aures occludebamus? Cur nos alii alio relegati et conclusi, tum œconomus, tum Arsenius fratres : alii ad duodecim ab urbe Constantinopoli millia passum pulsī : adeo ut quidam in spelunca delitescant, quo nobis clam ministrant, laica veste induti : alii toto die in sepulcris lateant, et, quia interdictum comparere non audent, noctu inter se concurrunt? Cur quotquot a militibus inveniri potuerunt, capiti et in carceres conjecti, deinde ab urbe projecti fuerunt? Atque ut initia ipsa perstringam, cur Studianum a militum manu subito immissa occupatum, ita at respirare nobis vix liceret : et Nicææ et Chrysopolis episcopi eo adventarunt, ut adulteri copulatorem suscipere, veluti qui a præcedente patriarcha jussus adulterii copulationem peregisset? Et : Quoniam, aiebant, sanctus qui juesit, sicut Chrysostomus; sancti est dispensatio : quare illam recipite. Cur noctu nos quatuor inde subladi per ducem ac milites, atque ad Simeonem abducti, quem nescio quo nomine appellem, et quæ per illum nobis ab imperatore significata, ut mutata sententia ab instituto desisteremus, tanquam facta dispensatione : cui rei ad hunc usque diem restitimus? Cur iterum ad sanctum Sergium inclusi fuimus : et rursus Simeon eodem, jubente imperatore, profectus eamdem ob causam? Cur per duces representati nos in synodo numerosa, in qua et tres maximæ dignitates considebant? Cur ego humilis contumeliose ibi tractatus, et undique obvallatus? illud subinde audiens : Nescis quid nugeris, quid dicas ; cum ego inclamarem : Concidit Præcursor, solvitur Evangelium, non est dispensatio ; et illi sæpius iterarent : Dispensatio est ; atque ita sancti dispensarunt et præcedens sanctus patriarcha. En testes quod ille adulterii copulationem præceperit. Quamquam illi non sic eam appellabant ; quin fremebant, et dentibus stridebant, cum adulterii copulatorem audiereunt. Cur anathema iis, qui sanctorum dispensationes non admittunt, clara voce denunciatum : et ego cum patre meo et Calogero a principis manu e medio exterminatus : archiepiscopus autem depositus, atque ob eam solam causam, quod a me rogatus in Studianis celebrasset, velut communis presbyter, ipsorum sententia depositus? Etenim a Christo ipso et divinis canonibus depositum adulterii copulatorem absoluerunt, innoxium per omnia pronuntiantes, qui et cum ipsis jam antea sacrificabat, Eum vero qui deponi per canones non poterat, depositioni addixerunt, suum illud dictum factis confirmantes, posse episcopos, prout eis visum fuerit, uti canonibus. Quod illi quidem perpetuo ita faciunt ; nec hoc saltem considerare volentes, si ita resse habeat, posse qui episcopum deponunt, ab ea

quem deponant, ipsosmet deponi ut impleatur apostolorum oraculum ⁴⁹.

Τὸν δὲ ἀκαθαίρετον ἐκ κανόνων, καθαιρέσει ὑπέβαλον· ἔργῳ τὸν λόγον αὐτῶν βεβαιούμενοι· ὡς ἐξουσίαν ἔχειν τοὺς ἱεράρχας, κατὰ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, κεχρησθαι τοῖς κανόσιν. Ὅτι, εἰ τοῦτο ἐστίν, ἱεράρχην καθαιροῦντες, ὑπ' αὐτοῦ οὐ καθαιροῦσι δυνατόν αὐτοὺς ἐκείνους καθαιρεθῆναι, πληρουμένου τοῦ τῶν ἀποστόλων λογίου.

Hæc nos vobis, episcopi, de canonibus constituimus. Vos vero in eis perseverantes salvi eritis, et pacem habebitis; non obedientes autem puniemini, et perpetuum inter vos bellum geretis, abjectæ obedientiæ pœnas congruas luentes. Cur quæ post synodum gesta sunt, et omnium fratrum per imperatorem discussio: cum diceret, nos quidem depositos, synodum vero sanctam esse, et a se obsignatam: perinde quasi sanctorum dispensatio esset adulterina copulatio, et indemnatus qui hæc peregerat? Et cum nemo illam admitteret, aut singulorum eorum aut binorum ternorumve simul, tum etiam plurium, per monasteria et castra inclusio, nonnullorum etiam flagella et cruciatus; cum jam hæc ubique terra marique nota sint vulgoque jactata. Quam igitur ob causam hæc omnia ut paucis complectar? Nonne quod adduci non possent, ut dicerent, aut assentirent, dispensationem fuisse Evangelii transgressionem, quam velut salutarem et sanctis parem adversarii vociferabantur, qui factis et verbis etiamnum in eo consistunt, id loquentes, id agentes ista persecutione? Quoniam igitur pacto dicunt, quod, nemine adversante aut docente, ipsos vocemus hæreticos? Commenta sunt ista quæ diximus et somnia, an vera? Et quoniam vera sunt: quomodo non ubique docent et prædicant verbis factisque? Aut quomodo vos, illis non credentes, propemodum cum ipsis qui hæc dicunt statis (sed, etsi tacuerimus nos, orbis ipse veritatem testatur), horrendum silentii iudicium in vos ipsos attrahentes? Quamobrem ego humilis cogor non silere, sive scripto, sive sine scripto, quoad vires ferunt, cum timore ac tremore, cum vitæ discrimine: etsi quispiam vestrum fortasse non necessario, dicam et supervacaneæ, me hæc facere existimet.

Verum ad rem tandem veniat oratio. Ais, nemine adversante aut docente mœchari sacrilegosque absolvere, quo jure illos appellemus hæreticos? Mœchari ergo, et sacrilegos, absolvere, verbo illi revera non docent: cum nec gentes quæ legem non habent mœchari doceant: neque nos nude hoc ab illis dici posuimus: sed quod adulterinam conjunctionem approbantes, et quæ illi annexa sunt, et per eam alias Evangelii transgressionem cum divinorum canonum infractionibus, salutarem esse dispensationem interjecto anathemate sancientes; atque hoc ipsum in dies per exsilia carceresque quos dixi vindicantes, Evangelium solverint ex sanctorum sententia, et virtute dispensationem in omni prævaricatione fieri astruunt: immutabilia Dei man-

⁴⁹ Can. 8 apost. juxta Græcos.

Αχορεύκτην ἠθώωσεν· ἀνενοχον ἀποφηνάμενοι κατὰ πάντα καὶ συνιερουργὸν αὐτοῖς ὄντα καὶ πρότερον. Τὸν δὲ ἀκαθαίρετον ἐκ κανόνων, καθαιρέσει ὑπέβαλον· ἔργῳ τὸν λόγον αὐτῶν βεβαιούμενοι· ὡς ἐξουσίαν ἔχειν τοὺς ἱεράρχας, κατὰ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, κεχρησθαι τοῖς κανόσιν. Ὅτι, εἰ τοῦτο ἐστίν, ἱεράρχην καθαιροῦντες, ὑπ' αὐτοῦ οὐ καθαιροῦσι δυνατόν αὐτοὺς ἐκείνους καθαιρεθῆναι, πληρουμένου τοῦ τῶν ἀποστόλων λογίου.

Ταῦτα καὶ περὶ κανόνων διατετάχθω ὑμῖν παρ' ἡμῶν, ὧ ἐπίσκοποι. Ὑμεῖς δὲ ἐμμένοντες αὐτοῖς, σωθήσεσθε καὶ εἰρήνην ἔχετε· ἀπειθοῦντες δὲ κολασθήσεσθε· καὶ πόλεμον μετ' ἀλλήλων ἀτίδιον ἔχετε· δίκην τῆς ἀνηκούσας τὴν προσήκουσαν τινύοντας. Ὑπὲρ τίνος τὰ μετὰ τὴν σύνοδον, ἢ τε πάντων τῶν ἀδελφῶν ἀνάγκησιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως λέγοντες, ἡμᾶς μὲν καθαιρεθῆναι, τὴν δὲ σύνοδον ἁγίαν, ἐπισφραγισθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ· ὡς οἰκονομίας οὕσης ἁγίων τῆς μοιχοζευξίας, καὶ ἀκαταγνώστου τοῦ ταῦτα τετελεκότος; Καὶ ἐπειδὴ οὐ προσεδέξαντο· ἢ ἐνὸς ἐκάστου, ἢ καὶ ἑμοῦ δύο, ἢ τριῶν, ἢ καὶ πλειόνων, ἐν τε τοῖς μοναστηρίοις καὶ τοῖς κάστροις κατὰ κλίσεις· τινῶν δὲ μαστιγώσεις καὶ κουσπισμοί· πανταχοῦ γῆς τε καὶ θαλάττης διατεθρολλημένον τούτων; Ὑπὲρ τίνος οὖν ταῦτα πάντα, ἵνα συνελθὼν εἴπω; Οὐχ ὑπὲρ τοῦ μὴ καταδέχεσθαι εἰπεῖν καὶ συγκαταθέσθαι τὴν παράβασιν τοῦ εὐαγγελίου οἰκονομίαν· ἦν ὡς σωτήριον καὶ ἱσάγιον οἱ ἐναντίοι ἐξεβόησαν, ἐμπράκτως καὶ τῷ λόγῳ εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰσέτι· καὶ ἔως ἂν ἐπιμένωσιν οὕτως λέγοντες καὶ πράττοντες διὰ τὸν διωγμὸν; Πῶς οὖν φασιν, ὅτι μηδενὸς ἀνθισταμένου καὶ διδάσκοντος καλέσωμεν αὐτοὺς αἰρετικούς; Φαντασία τὰ προλεχθέντα καὶ ὄνειροι, ἢ ἀληθῆ; Ἐπειδὴ δὲ ἀληθῆ, πῶς οὐχὶ διδάσκουσιν ἐκάστοτε καὶ κηρύττουσιν ἔργῳ καὶ λόγῳ; ἢ πῶς οὐχ ὑμεῖς πειθόμενοι αὐτοῖς, μικροῦ δεῖν μετ' αὐτῶν τῶν λεγόντων ἴστασθε (ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς σιωπῶμεν, τὰ πέρατα βοᾷ τὴν ἀλήθειαν), τὸ φοβερόν τῆς σιωπῆς κρῖμα ἐφ' ἑαυτοὺς ἐπισπώμενοι; Δι' ἦν αἰτίαν ἐγὼ ὁ ταπεινὸς τοῦ μὴ σιγῆν ἀναγκάζομαι ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως, κατὰ τὴν ἐνὸς ἡμῶν δυνάμιν, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, μετὰ παρασκευῆς θανάτου· κἄν τις ὑμῶν ἴσως οὐκ ἀναγκαίως, εἴπω δ' ὅτι καὶ περιτολόγως οἴεται ταῦτα ἐνεργεῖν με.

Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ὁ λόγος. Ἐφης, μηδενὸς ἐνισταμένου καὶ διδάσκοντος τοὶ μοιχεύειν καὶ λύειν τοὺς ἀνιέρους, πῶς εὐλόγως καλέσωμεν αὐτοὺς αἰρετικούς; Μοιχεύειν οὖν καὶ λύειν τοὺς ἀνιέρους τῷ λόγῳ, ἀληθές, οὐ διδάσκουσιν· ἐπεὶ μηδὲ τὰ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα μοιχεύειν διδάσκει· καὶ οὐδὲ ἡμεῖς γυμνῶς τοῦτο ἐκφωνεῖν αὐτοὺς ἐξεθέμεθα· ἢ ὅτι τὴν μοιχοζευξίαν κυρώσαντες καὶ τὰ σὺν αὐτῇ, καὶ δι' αὐτῆς ἐτέρας παραβάσεις τοῦ εὐαγγελίου, σὺν ταῖς τῶν θείων κανόνων λύσεσιν, οἰκονομίαν εἶνα· σωτήριον ὑπ' ἀναθέματι· καὶ τοῦτο καθιελάστην ἐκδικοῦντες διὰ τῶν προλεχθέντων ἐξοριῶν καὶ φυλακῶν, τὸ εὐαγγέλιον λελύκασι κατὰ τὴν φωνὴν τῶν ἁγίων· καὶ δυνάμει ἐπὶ πάσης παραβάσεως οἰκονομίαν γίνεσθαι ὑποτίθενται· τὰς ἀνα-

λοιώτους ἐντολάς τοῦ Θεοῦ ἀλλοιώσαντες, καὶ τρεπτάς ἀποδεικνύοντες. Καὶ πῶς δ' ἂν οὐκ εἴεν ἀλλοιωταὶ καὶ τρεπταὶ, εἴγε παραβαινόμενοι οἰκονομίαι σωτήριοι, ἔργῳ καὶ λόγῳ συνοδικῶς δογματίζονται; Μὴ γὰρ εἰς τοσοῦτον ψευδὸς προκῶψωσιν, ὥστε μὴ λέγειν αὐτοὺς πεποιθῆναι σύνοδον. Εἰ μὴ τὴν μοιχοζευξίαν ὀνομάσαι οἰκονομίαν ἰσόβροτον ἁγίων· εἰ μὴ ἀναθεματίσαι τοὺς μὴ προσειμένους αὐτήν. Εἰ δὲ λέγουσι μὴ ἀναθεματίσαι, ὑπὲρ τίνος ἀνεδόθησαν. Τοῖς μὴ δεχομένοις τὰς οἰκονομίας τῶν ἁγίων, ἀνάθεμα ἔστω; Δῆλον γὰρ ὅτι, ἐνισταμένων τινῶν μὴ δέχεσθαι, ἢ ἐκφώνησις· εἰ μὴ μεθύομεν. Περὶ ποίας δὲ ὑποθέσεως ἄλλης ἢ ἐνστάσις, ἢ τῆς μοιχοζευξίας; Οὐκοῦν ἀσφαλῶς αὐτῆς ἕνεκα ὁ ἀναθεματισμός· ὡς οὔσης κατὰ τὰς τῶν ἁγίων οἰκονομίας. Καὶ εἰ μὲν ἐφάμιλλος αὐταῖς, αἱ τῶν ἁγίων οἰκονομίαι παράνομοι· εἰ δὲ οἱ ἅγιοι, οὐ παράνομοι, ὅπερ ἀληθές· αὐτοὶ ἀναθεματίσθησαν μὴ προσειμένοι τὴν μοιχοζευξίαν· κἂν τέχναις σοφίζωνται τὰ ἐναργεῖ ἀφανῆ δεικνύειν. Ἄλλ' ἀμήχανον κρυβῆναι τὸ γεγονός. Ὅτι δὲ ἀμετάκλητοι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἄκουε τοῦ μεγάλου Βασιλείου βῶωντος· Τάχα τονῶσαί μου τὴν ψυχὴν, καὶ νηπτικωτέραν πρὸς τὸ ἐφεξῆς καταστήσει ὁ Κύριος ἡβουλήθη, ὡς μὴ προσέχειν ἀνθρώποις, ἀλλὰ διὰ τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν καταρτίζεσθαι. Αἱ οὔτε καιροῖς, οὔτε περιστάσεις ἀνθρωπίνων πραγμάτων συμμεταβάλλονται, ἀλλ' [αἱ] αὐταὶ διαμένουσιν· ὡς προήχθησαν ἀπὸ τοῦ ἀψευδοῦς καὶ μακαρίου στόματος, οὕτω διαιώνιζουσαι. Οἱ δὲ δι' ἐναντίας κηρύξαντες τὴν μοιχοζευξίαν οἰκονομίαν σωτήριον, τί ἄλλο ἢ τρεπτάς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ ἀπεφήναντο; πῆ μὲν μεταβαλλομένης, πῆ δὲ οὐ μεταβαλλομένης, ἀλλ' ἐνεργούσας ἀτρέπτως· καιροῖς δὲ τίσι καὶ περιστάσεσιν ἀνθρωπίναις, ὥσπερ ἔφασαν αὐτοὶ περὶ τῶν κρατούντων, μεταβαλλομένης, καὶ μὴ εἰς ἀνομίαν λογιζομένης, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοσοῦτον ἰσχὺν ἐχούσας, ὡς καὶ τοὺς μὴ προσειμένους αὐτάς, ἔγουν τὰς παραβάσεις τὰς, ὡς φασιν, οἰκονομίας τῶν ἁγίων, ἀναθεματισμένους παρὰ τῆ Ἐκκλησίας εἶναι;

Συνῆκται οὖν ἐντεῦθεν οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὸ τὸν Θεὸν τρεπτὸν εἶναι καὶ ἀλλοιωτὸν· ὁμοιομένου τοῦ λέγοντος τῆ οἰκείῃ λόγῳ, τὸ τε Εὐαγγέλιον ἀόριστον πρὸς τε σωτηρίαν καὶ ἀπώλειαν. Ἄρα γὰρ ἐπὶ πάντων ἀνθρώπων, καὶ ἐπὶ πάσης ἐντολῆς παραβάσεως, οἰκονομία· ἢ ἔν τισι καὶ τισι; Καὶ τίς ἢ ἀποκλήρωσις τοῦ ἐπὶ τισι μὲν καὶ τισι εἶναι, ἐπὶ δὲ τισι καὶ τισι οὐδαμῶς; Καὶ πρὸς τίνων ἄρα καὶ παρὰ πόσων τὸ οἰκονομεῖν; Παρὰ ἱερρχῶν μόνων, ἢ καὶ ἱερέων; Συνοδικῶς ἢ καὶ ἰδικῶς ἕκαστον; Καὶ εἰ ἐπὶ τῶν βασιλέων μόνων, ἐπὶ τῆς μοιχείας μόνης, ἢ καὶ ἐφ' ἐκάστης παρανομίας; Καὶ πῶς ἐπὶ τῶν βασιλέων ὑποχωροῦσιν αἱ τοῦ Θεοῦ ἐντολαὶ; ἢ πάντως, ὡς τῆς βασιλείας αὐτοῦ τέλος ἐχούσας· ὅτι μὴδὲ βασιλέως ὑποχωρεῖ νόμος, μὴ ἑτέρου βασιλέως αὐτὸν διαδεχόμενος; Ἄλλὰ γὰρ καὶ τοῦτο ἀπορητέον· ἐπειδὴ φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος· Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς

A data variantes et mutabilia statuentes. Et qui possint mobilia ac mutabilia non esse, si salutarem dispensationem esse quando violantur, re ac verbo synodice docent? Non enim tam impudenter mentientur, ut synodum a se coactam negent: si adulterinam copulationem fateri nolint dispensationem sanctis parem appellasse, nec eos qui illam non recipiunt excommunicasse. Quod si excommunicasse negant: quorsum illud exclamarunt: his qui sanctorum dispensationes non recipiunt, anathema sit? Perspicuum est enim, cum recipere illas aliqui nolent, inde natam esse sanctionem, nisi ebrii sumus. Quanam vero de re alia quæstio erat præterquam de adulteri conjunctione? Propter illam ergo excommunicatio: ut quæ juxta sanctorum dispensationes facta esset. Et quidem si earum similis sit, injustæ fuerunt sanctorum dispensationes: at si sancti injusti non sunt, uti revera non sunt; excommunicati illi fuerunt quod adulterinam copulationem non recipiant, quantumvis artificiose id agant, ut quæ perspicua sunt, obscura reddant. Sed occultari nequit quod factum est. Jam vero quod immutabilia sint Evangelii mandata, audi Basilium Magnum clamantem: Fortasse intendere animam meam, vigilantioremque in posterum reddere Dominus voluit, ut homines non attendat, sed per evangelica mandata perficiatur, quæ nec temporibus, nec humanarum rerum circumstantiis commutantur, verum eadem permanent, sicut ex beato et minime fallaci ore prodierunt, sic omni ævo perseverantia. Contra vero, qui adulteriam conjunctionem, salutarem dispensationem esse docuerunt: quid aliud dicunt, quam mutabilis esse Dei mandata, quæ nunc quidem mutantur, nunc minime mutantur, sed immutabiliter agant: et nonnullis temporibus atque humanis circumstantiis, sicut ipsi de imperatoribus dixerunt mutantur, et ad iniquitatem non imputentur: rursus autem tantam vim habeant, ut qui ea non suscipiunt, hoc est, transgressionem, quæ ut ipsi aiunt, dispensationes sunt sanctorum, anathemate damnentur ab Ecclesia?

Ex his ergo conficitur nihil aliud, quam mutabilem Deum esse: ut dicto suo similis sit qui dixerit et Evangelium indifferens esse ad salutem et perditionem. Num enim in omnibus hominibus, et in omni mandati transgressione dispensatio est, an in quibusdam, et in aliquo? Et quænam sors ista est, ut in quibusdam sit et in aliquo, in aliquibus et in aliquo nequaquam? A quibusnam ergo, et aquam multis hæc dispensatio? Ab episcopis solis, an etiam a sacerdotibus? Synodice an privatim utrumque? Et si in regibus tantum, an in adulterio solo? an in qualibet iniquitate? Et quomodo in regibus cessant Dei mandata? An omnino quasi finem habeat ejus imperium: quandoquidem nec imperatoris cessat lex, nisi imperator alter succedat? Sed et hoc quoque indagandum est: cum dicat divinus Apostolus: *Viri, diligite uxores vestras sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ut illam sancti-*

ficaret, mundans lavacro aquæ in verbo: ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta et immaculata ⁵⁰; quomodo, quæ nunc quidem adulterium et adulterii conjunctionem admittat, aliis autem mox temporibus similes alias; sine macula et sine ruga persistat, ac non lutulenta potius et sordibus obseita, quod dicere perhorresco? Decidant hæc nobis novi evangelistæ, se ipsos enim qui talia recipiunt, Ecclesiam Dei vocant, et eos qui eadem non probant, Ecclesiam adversarios deoernunt. Sed revera juxta prophetam. *Stultus fatua loquatur, et cor ejus vana cogitabit, ut perficiat iniquitatem, et loquantur ab Deo fraudulenter* ⁵¹. Pessima itaque hæresis hæc est. Atque illud beatissimi Apostoli usurpare est hoc loco: *Miror quod sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud Evangelium: quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant, et volunt convertere Evangelium Christi. Sed licet nos, aut angelus de caelo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit* ⁵².

ἐθέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς αὐτοὶ ᾖ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ ὑμῖν εὐαγγελίζηται παρ' ὃ εὐαγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω.

Præterquam autem evangelizavit, non Apostolus, sed Christus ipse, evangelizavit nobis mæchosyodus adulteri conjunctionem, ex qua adulterium, et multimodam ad mæchandam inductionem, salutarem esse dispensationem: et hoc illa ubique evangelizat verbis factisque; quamvis callide dissimulet ut, postquam plurimos deceperit et illaqueaverit, tum Corybanta suum sursus exaltet. A qua utinam miser ergo procul fugiam, et fugere vos, ut peccator oro, licet auscultare mihi nolitis! En igitur, frater, ex Evangelio et apostolis, similiter et ex Patribus, ostendi tibi, si modo finem habere vis verbis veritatis, mæchosynodum omnes hæresis numeros sine controversia explesse, ab adulterio incipientem: tametsi paululum quiddam in medio substraxit, eo quod adulterinam tantum conjunctionem nominavit, vel potius prædicavit, dispensationem esse in Ecclesia Dei. Neo vero mirere si vox una hæresim pariat: cum Dominum dicentem audias: *Iota unum, aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant* ⁵³.

Et cave dicas: Quid opus est nimis anxie laborare, et per unam dictionem doctas speculationes revocare, atque hoc illudve concludere, ne forte impingas in hæresim Gnosimachorum, de qua hæc auctor ⁵⁴: Gnosimachi sunt, qui omni Christianorum agnitioni adversantur, ut vanum et minus necessarium laborem esse dicant eorum, qui in divinis scriptis aliquam exquirunt scientiam: neque enim Deum aliud a Christianis postulare, nisi bonas actiones. Quapropter simpliciter quemque incedere melius est, quam in dogmate cognoscendo multam curam ponere. Ad hunc ergo modum Gnosimachi.

ἡγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ καθαρῶς τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι· ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἕνδοξον τὴν Ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ ῥυτίδα, ἢ τι τῶν τοιοῦτων· ἀλλ' ἵνα ᾖ ἅγια καὶ ἄμωμος. Πῶς ἄρα νῦν μὲν τὴν μοιχείαν καὶ μοιχοζευξίαν προσηκαμένη, ἐν δὲ τοῖς περίεχρονος ἐτέρας ἐφαμιλλους, διαμεινοῖεν ἂν ἄσπιλος τε καὶ ἀῤῥύτιδος, ἀλλ' οὐχὶ βεβόρβηρωμένη; ὃ καὶ φριττω λέγων. Διακρινήτωσαν ἡμῖν οἱ νῦν εὐαγγελισταί· ἑαυτοὺς γὰρ ταῦτας προσηκάμενοι, Ἐκκλησίαν Θεοῦ ὀνομάζουσιν· ἀντιθέτου· αὐτῇ τοὺς μὴ προσιεμένους αὐτὰς διακρίναντες. Ἀλλ' ὄντως, κατὰ τὸν προφήτην, Ὁ μωρὸς μωρὰ λαλήσει, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια νοήσει, τοῦ συντελεῖν ἄνομα, καὶ λαλεῖν πρὸς τὸν Θεὸν πλάνησιν. Χαλεπωτάτη οὖν αἵρεσις αὕτη, καὶ τὸ τοῦ μακαριωτάτου Ἀποστόλου ἔστιν ἐνταῦθα λέγειν· θαυμάζω ὅτι οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον· ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο· εἰ μὴ τινές εἰσιν οἱ ταρασσόντες ὑμᾶς· καὶ ἐθέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς αὐτοὶ ᾖ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ ὑμῖν εὐαγγελίζηται παρ' ὃ εὐαγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω.

Παρ' ὃ δὲ εὐαγγελίσαστο, οὐχ ὁ Ἀπόστολος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Χριστὸς, εὐαγγελίσαστο ἡ μοιχοσύνοδος τὴν μοιχοζευξίαν, ἐξ ἧς ἡ μοιχεία, καὶ τὴν πρὸς τοὺς μοιχωμένους πολυτρόπως ἀπαγωγὴν, οἰκονομίαν σωτήριον. Καὶ τοῦτό ἐστιν εὐαγγελίζομένη, ἐκάστοτε ἔργῳ καὶ λόγῳ, κἂν προσποιῆται δολερῶς ὑπολαφεῖν· ἵνα μετὰ τὴν θῆραν τῶν ἀπατηθέντων, τὸν ἑαυτῆς Κορύθαντα αὐθις ἐπανυψώσῃ. Ἦς τὴν πείραν φύγοιμι μὲν ἐγὼ ὁ τάλας· φυγεῖν τε εὐχομαι ὑμᾶς ὡς ἄμαρτωλος· κἂν οὐ βούλοισθε προσέχειν μοι! Ἴδοὺ οὖν ἐγὼ, ἀδελφὲ, εὐαγγελικῶς τε καὶ ἀποστολικῶς ὁμοῦ τε καὶ Πατρικῶς παρέστησά σοι, εἴπερ βούλοιο πείθεσθαι λόγοις ἀληθείας· ὅτι αἵρεσιν ἀναμφιδόλως πεπλήρωκεν ἡ μοιχοσύνοδος, ἀρχθεῖσα ἀπὸ τῆς μοιχείας· εἰ καὶ διὰ μέσου ὑπελώφησεν ἐκ μόνου τοῦ ὀνομάσαι, μᾶλλον δὲ κηρύξαι τὴν μοιχοζευξίαν, οἰκονομίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ γίνεσθαι. Καὶ μὴ θαυμάσης, εἰ μία φωνὴ τίκει αἵρεσιν· ἀκούων τοῦ Κυρίου λέγοντος· Ἴωτα ἐν ἡ μία κεφαλαίᾳ ὁ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται.

Μηδὲ δόξῃ σοι λέγειν· Τίς χρεῖα πολυπραγμονεῖν, καὶ διὰ μιᾶς λέξεως ἀνασειράζειν τὰς γνωστικὰς θεωρίας, καὶ συναγεῖν τοῦτο κἄκεῖνο; ἴνα μὴ ἐμπέσης εἰς τὴν λεγομένην τῶν Γνωσιμάχων αἵρεσιν, περὶ ἧς φησιν ὁ συγγραφέων· Γνωσιμάχοι οἱ πάση γνώσει τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀντιπίπτοντες, ἐν τῷ λέγειν αὐτοὺς ὅτι περισσόν τι ποιοῦσιν οἱ γνώσεις τινὰς ἐκζητοῦντες ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ζητεῖ ὁ θεὸς παρὰ Χριστιανοῦ, εἰ μὴ πράξεις κλάς. Ἀγαθὸν οὖν ἐστὶ μᾶλλον ἀπλουστέρως τινα πορεύεσθαι, καὶ μηδὲν δόγμα γνωστικῆς πραγματείας πολυπραγμονεῖν. Οὕτω μὲν οὖν οἱ Γνωσιμάχοι.

⁵⁰ Ephes. v, 25-27. ⁵¹ Isa. xxxii, 6. ⁵² Galat. i, 6-8. ⁵³ Matth. v, 18. ⁵⁴ Damasc. De hæres.

Δὸς οὖν αὐτὸς, εἴπερ ἔχεις, ἐκ θεῶν φωνῶν, ὅτι οὐχ αἵρεσις· καὶ μὴ μοι πληθος ἑποίησης, μηδὲ τοὺς νυκτερινούς θεοσεβεῖς αὐχεῖ, γνωστικούς τε οὐς λέγεις καὶ ἰδιώτας καὶ φίλους. Εἰ γὰρ θεοσεβεῖς, ποῦ ἡ παρῤῥησία; Καὶ εἰ γνωστικοὶ (καὶ οὐχ ὅτι οὐκ εἰσι λέγω· ὁμολογῶ γὰρ πολλοὺς καὶ ὑπὲρ ἐμὲ τὸν ἰδιώτην· ἀλλ' εἴπερ ἔθουσιν ἀλήθειαν), δεῖξωσι γνωστικῶς ἐξ αὐτῆς τῆς ἀληθείας, καὶ μὴν καὶ ἐκ παραδειγματῶν, ἐξ ἀρμολοζόντων δὲ, ἀλλὰ μὴ ἐξ ἀσυμβάτων, καὶ ὑπεναντίων τῇ ἀληθείᾳ καὶ τοῖς ἀποστολικοῖς καὶ Πατρικοῖς κανόσι. Καὶ εἰ φίλοι κατὰ Θεὸν, πῶς τῇ κοινωσίᾳ τῶν ἑτεροδόξων κοινωνοῦντες; Οὐ γὰρ φίλοι οἱ τοιοῦτοι ἀληθινοὶ καὶ πιστοὶ. Πρόσεχε οὖν, ἀδελφε, τί ὁ θεὸς Βασίλειος λέγει πρὸς τοὺς ἐν πληθει κρινοντας τὴν ἀλήθειαν.

Ὁ μὴ τολμῶν, φησὶ, δοῦναι λόγον τῆς προκειμένης ζητήσεως, μηδὲ εὐπορῶν ἀποδείξεως, καὶ διὰ τοῦτο καταφεύγων εἰς πληθος, ὁμολογεῖ τὴν ἤτταν, ὡς οὐδὲν ἔχων παρῤῥησίας ἐφόδιον. Καὶ μεθ' ἕτερα· Λειξάτω μοι κάλλος ἀληθείας κἄν εἰς, καὶ σύντομος εὐθύς ἡ πειθῶ. Πληθος δὲ χωρὶς ἀποδείξεως αὐθεντοῦ, φοβῆσαι μὲν ἱκανόν, πείσαι δὲ οὐδαμοῦ. Ἡ πόσαι μυριάδες πείσουσι με τὴν ἡμέραν νύκτα νομίσαι, ἢ τὸ χαλκοῦν νόμισμα χρυσοῦν εἰδέναι, καὶ οὕτω δέχεσθαι, ἢ προσέσθαι δηλητήριον πρόδηλον ἀντὶ καταλλήλου τροφῆς; Εἴτα γηίνων μὲν ἡνεκα πραγμάτων οὐκ αἰδεσθησόμεθα πληθος ψευδομένων· οὐρανίων δὲ χάριν δογμάτων νεύμασιν ἀναποδείκτους ἀκολουθήσω· τῶν πάσαι καὶ πρόπαλαι μετὰ πολλῆς συμφωνίας, καὶ τῆς τῶν ἁγίων Γραφῶν μαρτυρίας, παραδοθέντων ἀναχωρήσας; Οὐκ ἠκούσαμεν τοῦ Κυρίου λέγοντος· Πολλοὶ κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί; Καὶ πάλιν· Στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν; Τίς οὖν τῶν εὐφρονούντων οὐκ εὐχεται τῶν ὀλίγων εἶναι τῶν διὰ τῆς στενῆς εἰσιόντων εἰς σωτηρίαν, ἢ τῶν πολλῶν τῶν διὰ τῆς πλατείας εἰς ἀπώλειαν ὠθομένων; Τίς δ' οὐκ ἂν ἐπεθύμησεν, εἰ κατὰ τὸν καιρὸν ἔτυχεν ἂν τῆς ἀθλήσεως τοῦ μακαρίου Στεφάνου, τῆς ἱκανοῦς μερίδος γενέσθαι τοῦ μόνου τοῖς λίθοις βαλλομένου, τοῦ πᾶσιν εἰς γέλωτα προκειμένου, ἢ τῶν πολλῶν τῶν οιομένων τὸ ἀξιόπιστον ἔχειν ἐκ τῆς κακῆς αὐθεντίας; Εἰς εὐδοκίμων εἰς τὸ θεῖον προτιμότερος ὑπὲρ μυριάδας ἀθαδεῖα σεμνουμένης. Ὡς καὶ ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εὐρίσκομεν, ἐν ἣ χιλιάδες ἐπιπτον τοῦ λαοῦ θεηλάτῃ πληγῇ· Μόνος δὲ Φινεὲς ἔστη, καὶ ἐξιλιάσατο· καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις. Εἰ δὲ εἴπεν ἐκεῖνος· Πῶς τολμήσω πρὸς τὰ συμφῶνως ὑπὸ τοσοῦτων γινόμενα; πῶς ἐναντίως ὑπόθωμαι ψῆφον τῶν οὕτως κρινάντων ζῆν; οὔτ' ἂν αὐτὸς ἠρίστευσεν, οὔτ' ἂν τὸ κακὸν ἔστησεν, οὔτ' ἂν οἱ λοιποὶ διεσώθησαν, οὔτ' ἂν Θεὸς τὴν εὐμένειαν ἐχαρίσατο. Καλὸν οὖν, καλὸν, καὶ τὸ ἕνα δικαίως παρῤῥησιάζεσθαι, καὶ τὴν τῶν πολλῶν συμ-

⁴⁵ Matth. xx, 16. ⁴⁶ Matth. vii, 14. ⁴⁷ Num. xxv, 7, Psal. cv, 30.

NOTÆ.

(24) Alii Theodoro tribuunt, alii Eutherio Tyanorum episcopo. Videsis Garnerium in *Auctario Theodreti*, pag. 698.

A Doce vero tu, si potes, ex divinis Litteris hæresim non esse: et ne mihi multitudinem objicias, nec nocturnos Dei cultores jactes, doctosque quos ais, et amicos. Nam si Deum colunt, ubi loquendi libertas? Et, si docti, neque ego infior tales esse: multos enim confiteor me imperito doctiores: sed si veritatem tenent, scienter ostendant ex ipsa veritate, atque adeo ab exemplis, aptis dico, sed non ex alienis, contrariisque veritati, et apostolicis paternisque canonibus. Et, si amici secundum Deum, quomodo hæreticorum communioni participant? Neque enim sunt tales amici veri et fideles. Attende itaque, frater, quid divinus Basilius (24) dicat in eos qui veritatem metiuntur ex multitudine.

B Qui de posita questione, ait, rationem reddere non audet, et cui non suppetit demonstratio, ideoque perflugium habet in multitudine; is se victum fatetur, ut qui nullum habeat fiducie adjumentum. *Et post alia*: Ostendat mihi vel unus pulchritudinem veritatis, et prompta mox erit persuasio. Multitudo autem sine demonstratione auctoritatem sibi vindicans, terrere quidem potest, persuadere non potest. Aut quot hominum myriades mihi persuadeant, ut diem noctem putem, vel ut æreum nummum pro aureo habeam et accipiam, vel certum venenum hauriam pro cibo congruenti? Ego terrenarum quidem rerum causa multitudinem nihil verebor si mentiatur; in cœlestibus autem decretis simplicem absque demonstratione nutum sequar; ab iis recedens quæ jam olim magno consensu ex divinatorum scriptorum testimonio tradita fuerunt? Non audivimus Dominum dicentem: *Multi vocati, pauci vero electi* ⁴⁵. Et iterum: *Angusta et arcta est via quæ ducit ad vitam: et pauci sunt qui inveniunt eam* ⁴⁶? Quis ergo sanæ mentis non mavult ex paucis esse qui per angustam introeant in salutem, quam ex multis qui per latam ferantur ad perditionem? Aut quis non magis optasset, si tempore illò vixisset quo beatus Stephanus certamen obiit, in illius parte cœnseri qui solus lapidibus petebatur, qui omnium ludibrio expositus erat, quam inter multos illos qui propter injustam auctoritatem, verisimilem causam obtinere videbantur? *Pluris est unus Deo placens, quam myriades esse arrogantè jactantium*. Quemadmodum et ex Veteri Testamento discimus, cum millia multa e populo plaga cœlesti caderent. *Et Phinees solus stetit, Deumque placavit, et cessavit quassatio* ⁴⁷. Quod si dixisset ille: Qui aussim ego adversus ea quæ tam multi uno consensu faciunt? qui refrager iis qui sic vivere decreverunt? nec egregium facinus edidisset ipse, nec inhibuisset malum, neque servati cœteri fuissent, neque Deus benevolentiam suam impertivisset. Optimum, ergo, optimum, vel unum hominem

jure audere, et injustam multorum concordiam dissolvere. Tu vero, si videtur, servato Noë submersam multitudinem antepone: mihi autem permitte ut cum paucis ad arcam convolem. Et rursus, si placet, adjuuge te multitudine Sodomorum: ego vero cum Lot abibo, quamvis solus turbæ, utiliter se subducatur. Enimvero mihi etiam reverenda multitudo, non inquisitionem fugiens, sed demonstrationem præbens: non amare ulciscens, sed paternè castigans: non novitate gaudens, sed paternam retinens hæreditatem. Quamnam vero multitudinem mihi prædicas? blanditiis et muneribus conductam? imperitia et ignorantia captam? metu et terrore prostratam? quæ brevem peccati usuram æternæ vitæ prætulit? quod multi aperte confessi sunt. Multitudine mendacium defendis? hinc mali vim declarasti; quo enim ad plures malum pertingit, tanto major est calamitas.

De his ergo in hunc modum. Cæteras autem tuas propositiones persequi supervacaneum foret, dilecte, tum quia modum epistolæ excedunt, tum quia recto sensu dicta accipientibus obvia erunt quæ dicuntur.

XLIX. — *Naucraticio filio.*

Ad eloquentiæ studium hortatur. Tum aliquot Studitarum virtutes commendat. Demum respondet quibusdam interrogatis de communione cum hæreticis. (Baron. an. 809, n. 44.)

Dicis nunc mihi et identidem alias exposuisti, filii mi desideratissime, non quiddam superfluum et inane dictu, sed opportunum et conveniens, et quod ad utilitatem animi conferat, sicut et nunc facis. Ego vero gravitatem tuam laudans, amplector etiam meliorem styli tui: quem plurimum ornabis, si grammaticæ scholia legere potueris. Oportet enim ut dicendi facultatem usumque obtineat qui rectam doctrinam defendit, et certare vult cum prave sentientibus. Nam cum magnum quid ex hac notitia se assecutos rati gloriantur, dum oblectant eos quibus pruriunt aures: consentaneum est eos qui recta sentiunt, nec sermonis viribus destitutos esse, ut minantes ipsorum arietes dejiciant. Ita mihi placet ea in te confirmari te, filii. Prorsus autem quod in te cupio, non pariter in quolibet: propterea quod alius aliter se habet, idque expedit. Dormiisse porro dicis fratres Philippum et Philonem. Et bene, quod uterque bono fine. Non quod ea quæ ante finem, vituperanda. Quomodo enim, cum renuntiassent mundo, et carni, et sanguini; et suave sibi obedientiæ jugum imposuissent? sed quia postremam beatitudinem adepti sunt propter Dominum persecutionem passi, afflicti, et in angustias redacti. Atque his nullus est qui contradicat, præter eos qui Evangelium contempserunt infames Mæchiani. Et quod ad Philonem quidem attinet, huc usque laudem ejus prosequi placuit. Egregii vero Philippi multa sunt præclara facinora, quæ tu ipse percensuisti. Ego vero, præter illa quæ dicta sunt, simplicitatem ejus et innocentiam demiror, quod iræ nescius, quod non memor injuriarum, compatiens et amans fratrum, obtemperans, et ne-

φανίαν ἄδικον λύσθαι. Ἄλλὰ σὺ μὲν προτιμήσον, εἰ δοκεῖ, τοῦ σωζομένου Νῶε τὸ ὑποβρύχιον πλῆθος· ἐμοὶ δὲ συγχώρησον τοῖς ὀλίγοις τῆ κιβωτῶ προδραμεῖν. Καὶ πάλιν, εἰ βούλει, τάξον σαυτὸν μετὰ τῶν πολλῶν ἐν Σοδόμοις· ἐγὼ δὲ συνοδέωσω τῷ Λώτ, κἂν μόνος τῶν ὄχλων συμπερόντως χωρίζηται. Πλὴν ἐμοὶ καὶ πλῆθος αἰδέσιμον, οὐ τὸ φεῦγον ἐξέτασιν, ἀλλὰ τὸ παρέχον ἀπόδειξιν· οὐ τὸ πικρῶς ἀμυνόμενον, ἀλλὰ τὸ πατρικῶς διορθούμενον· οὐ τὸ χαίρον καινοτομίᾳ, ἀλλὰ τὸ φυλάσσον πατρῶν κληρονομίαν. Ποῖον δὲ μοι καὶ πλῆθος λέγεις; τὸ μίσθωθεν κολακείᾳ καὶ δώροις; τὸ κλαπὲν ἀμαθίᾳ τε καὶ ἀγνοίᾳ; τὸ πεπτωκὸς δειλίᾳ καὶ φόβῳ; τὸ προτιμήσαν προκαίρον ἀμαρτίας ἀπόλαυσιν τῆς αἰωνίου ζωῆς; ἢ πολλοὶ φανερώς ὠμολόγησαν. Πλήθει τὸ ψεῦδος κρατύνεις; ἔδειξας τοῦ δεινοῦ τὴν ἐπίτασιν. Ὅσῳ γὰρ πλείους ἐν τῷ κακῷ, τοσούτῳ μείζων ἡ συμφορὰ.

Οὕτω μὲν δὴ ταῦτα. Ἦναί δὲ ἐπὶ τὰς ἐτέρας σοι προτάσεις, παρέλκον ἂν εἴη, ἀγαπητέ, διὰ τὸ ἐκδιδόναι τοῦ μέτρου τῆς ἐπιστολῆς, καὶ ἄλλως δτι τοῖς εὐαισθητῶς δεχομένοις τοὺς λόγους εὐαπάντητα εἶναι τὰ λεγόμενα.

MΘ'. — *Ναυκρατίῳ τέκνῳ. [σκε'.]*

Φθέγγη καὶ διήγησαί μοι ἐκάστοτε, τέκνον μου περιπόθητον, οὐδὲν τι περιττὸν καὶ εἰκαιμοῦδες· ἀλλ' εὐκαίρον καὶ πρεπῶδες, καὶ φέρον εἰς δὴνησιν ψυχῆς, ὡσπερ καὶ τὰ νῦν. Ἐγὼ δὲ σου τὸ εὐτονηταῖων, ἀποδέχομαι καὶ τὴν προκόπτουσαν διάλεξιν· ἦν δτι μάλιστα καλυνεῖς, ἐὰν τὰ τῆς γραμματικῆς σχόλια δυνήθῃς ἐπιέναι. Δεῖ γὰρ καὶ τῆς ἐν λόγῳ δυνάμει καὶ πείρας μετέχειν τὸν ἀρθοδοξίας ἀνερχόμενον, καὶ ἀντιφέρειν τοῖς κακοδόξοις βουλούμενον. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκείνοι τῆ ἐντεῦθεν εἰδήσει δοκοῦντες τι μέγα ἔχειν, κατακομπάζουσι τοὺς κνηθόμενος τὰς ἀκοὰς γαργαλίζοντες· κἀλλίστον τοῖς ὀρθόφρονι, μὴδὲ τῆ τοῦ λόγου ἰσχύϊ ἐλλιπῶς ἔχειν, καὶ καταβάλλειν αὐτῶν τὰς εὐθυδόλους ἐλεπόλεις. Οὕτω μοι φίλον δυναμοῦσθαι σε, τέκνον. Οὐ πάντως δὲ ὁ εἰ σοὶ βοδλομαί, καὶ ἐπὶ παντός· διὰ τὸ ἄλλον ἄλλοις ἔχειν κατὰ ἕξιν· καὶ συμφέρειν. Κεκοίμηται δὲ, ἔφησ, ὁ ἀδελφὸς Φίλιππος, καὶ Φίλων. Καὶ εἴη, εὐγε· δτι ἀμφοτέρω· τένει ἀγαθῶ. Οὐχ ὅτι τὰ προτέλεια ψεκτὰ ἢ πῶς γὰρ οἱ ἀπειπάμενοι κόσμῳ [ἢ κόσμον] σάρκα καὶ αἷμα, καὶ εὐαφῆ τὴν τῆς ὑπεταγῆς ζεύγλην ἑαυτοῖς ὑποθέμενοι;], ἀλλ' ὅτι τοῦ ἀκροτάτου μακαρισμοῦ τετυχήκασι διὰ Κύριον διδωγμένοι, θλιβόμενοι, καὶ στενοχωρούμενοι. Καὶ πρὸς ταῦτα οὐδεὶς ὁ ἀντιλέγων, ἢ οἱ τὸ Εὐαγγέλιον ἠθετηκότες δυσώνυμοι Μοιχισταί. Καὶ τῷ μὲν Φίλωνι φίλον μέχρι τοῦδε στήσαι τὸν ἔπαινον· τὰ δὲ τοῦ καλοῦ Φιλίππου, πολλὰ κατορθώματα, ἃ αὐτὸς προκατέλεξας. Ἐγὼ δὲ, πρὸς τοῖς εἰρημένοις, καὶ τὸ ἄπλαστον αὐτοῦ καὶ ἀκέραιον θαυμάζω, τό τε ἰόργητον, καὶ ἀμνησικακον, φιλοσύμπαθές τε καὶ φιλάδελφον, εὐχρόν τε καὶ ἀνολίγωρον, καὶ συντόμως εἰπεῖν, ἀπαθές, ἐξ οὗ καὶ τὸ εὐκατάνακτον,

μισόκοσμον τε καὶ φιλόθεον, καὶ ἀπαρρησίαστον. Λέγε σύ, ὡς καὶ προύφηνας, τὸ πολύδακρυ τοῦ ἀνδρός, τὸ φιλοπάτριον καὶ φιλακόλουθον, καὶ τοῖς κινδύνοις τὸ ἀγωνιστικόν, καὶ σπουδαῖον, καὶ ἀγόγυστον καθόλου, καὶ τὸ οἰονεὶ ἀειθαλὲς τῆς τολευανθοῦς αὐτοῦ ψυχῆς τῶν ἀρετῶν. Κελῶς ἔχει καὶ τὰ τοῦ στεφάνου Γαϊανῶ διελθόντος ἐν παντὶ τόπῳ σχαδόν, ἔνθα ἡ διασπορὰ τῶν ἀδελφῶν. Καὶ ὅτι ὑγιαίνουσι, χάρις τῷ Δεσπότη Θεῷ· ὅτι οὐ καταπίπτουσιν ἐν ταῖς θλίψεσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνδρειοῦνται, δόξα τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτοὺς Χριστῷ. Ὅτι ἀπελευθύνονται, μηδὲ σκίπης ἀξιοῦμενοι παρὰ τινων μοναστῶν, μάλιστα πανδημίῶν συμπεφωνηκότων ὁμοῦ ἐν τούτῳ· μὴ θαυμάσης. Γέγραπται· Καὶ ἔχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ οἰκειᾶκοὶ αὐτοῦ. Μὴ γὰρ τὸν ταῦτα φήσαντο Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν οὐκ ἄπώσαντο οἱ τάλανες; Καὶ γοῦν φησὶν ὁ τῆς βροντῆς υἱός· Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον.

Τί οὖν ἐστὶ τὸ διάφορον, εἰ οἱ μὲν Χριστὸν οὐκ ὑπέδεξαντο τὸν Ἀντρωτῆν τοῦ κόσμου· οἱ δὲ τοὺς ἔνεκεν ἐκείνου καὶ τοῦ αὐτοῦ Εὐαγγελίου, διωγμοὺς καὶ φυλακὰς ὑπομείναντας; Οὐδὲν, ἢ τὸ σταυρῶσαι καὶ θανατῶσαι. Μὴ αὐτοῖς λογισθῆ ὁ σύνδεσμος τῆς ἀνομίας. Ἄλλ', ὡς εἴρηκας, μὴ φέροντες τὰς τῶν ὑποτασσομένων αὐτοῖς προσκρούσεις, καὶ ὡς ἂν μὴ ἀνάψῃ αὐτοῖς φῶς ἀληθείας, ἀλλ' ἐν σκότει ἀγνοίας διαπορεύονται, ἀποπέμπονται τοὰς ἀδελφούς ἡμῶν· μήπως λόγος ὅσιος ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης ἀκουστός αὐτοῖς, ἤγουν ὑπομνηστικὸς γένηται. Οὐκ ἔσται· οὐδὲ μὴ μείνῃ ἡ βουλή αὐτῶν αὐτῆ· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ὃν πεπατήκασι, λατρηθήσεται καὶ στερωθήσεται εἰς αἰῶνα. Ὁ οὐρανὸς γὰρ, φησὶ, καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. Καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανὸς ἀντιφέρεισθαι; εἰ μὴ ὁ τύραννος Σατανᾶς, καὶ οἱ τούτου ὑποφῆται, τὴν μοιχείαν οἰκονομίαν σωτήριον τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ κεκυρωκότες, οἱ ματαιόφρονες ὄντως καὶ ἐχθιάτατοι. Ἐπὶ τὰς ἐρωτήσεις σου τραπεῖον τὸν λόγον. Ἐφῆς ἀνθ' οὗτοῦ ὁ θεῖος Κύριλλος φωνοῖ μὴ ἀποσχίζεσθαι τῶν τῆς Ἐφῆς ἐν διπτύχοις ἀναφερόντων τὸν Θεόδωρον τὸν Μοψουεστίνος αἰρετικὸν ὄντα. Ἐπ' ἂν ὀρθότατα καὶ καιριώτατα τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα παρ' αὐτοῖς ἐπέσωστο. Οὕτω γὰρ γέγραπται, καὶ ὁ ὑπομνηματίζων ταῦτα, ὃ ἐν ἁγίοις Εὐλόγιος ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας ἐν τῷ Περὶ οἰκονομίας αὐτοῦ λόγῳ· οὐ καὶ χρῆσιν ἐνεθέμεθα ἐν τῇ ὑφ' ἡμῶν πονηθείᾳ ἰδίως Περὶ τῆς καθόλου οἰκονομίας πραγματείας. Τὴν λύσιν οὖν αὐτὸς δέδωκεν ὁ καὶ ἱστορήσας. Οὐ γὰρ πῶ ἀλλαχόστε λέλεκται, καὶ ἱκανὸν μὴ ἐπιζητεῖν ἄλλο. Σαφηνείας δὲ ἕνεκεν ἔστω τὰ παρ' ἡμῶν ἐχόμενα τῆς αὐτῆς ἐνοίας· ὅτι τῶν οἰκονομιῶν αἱ μὲν πρὸς καιρὸν γεγόνασι παρὰ τῶν Πατέρων, αἱ δὲ τὸ διηγεῖς ἔχουσιν. Οἷον διηγεῖς μὲν, ὡς ἀντὶ τῶν ὑποστάσεων παραχωρεῖσθαι τὰ πρόσωπα πρὸς τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἰταλοῦς. Πρὸς καιρὸν δὲ· οἷον τοῦ Ἀποστόλου ἐπὶ τῆς περιτομῆς·

A minem contemnens, et ut compendio dicam, omni perturbatione vacuus: ex quo et illa facilis compunctio, mundi odium, et amor Dei, et in loquendo parcimonia et verecundia. Dio tu, sicut etiam ante dixisti, lacrymas frequentes viri, et amorem Patris, et sequendi ardorem, et in periculis fortitudinem, et recti studium; quodque nullatenus querulus esset, et quod florentis animæ ipsius virtutes quasi virent perpetuo. Recte se habet et constans Gaianus, qui omnia pene loca percurrit, ubi dispersi sunt fratres. Et quod valent, gratia Domino Deo quod in tribulationibus non cadunt, sed potius corroborantur; gloria ei, qui eos confortat, Christo. Quod expelluntur, ita ut lecto non excipiantur a quibusdam monachis, maxime ab iis, qui in hoc omnes una conspirarunt; ne mireris. Scriptum est: *Et inimici hominis domestici ejus*⁵⁸. Nonne ipsum qui hoc dixit, Christum Deum nostrum expulerant homines miseri? Itaque tonitruum filius ait: *In propria venit, et sui eum non receperunt*⁵⁹.

Quodnam igitur discrimen est, si ipsi quidem Christum non susceperunt Redemptorem mundi; illi vero eos qui propter Christum et ipsius Evangelium persecutiones et vincula sustinerunt? Nul- lum, nisi crucifixisse et occidisse. Ne illis impute- tur colligatio iniquitatis. Sed, sicut dixisti, non fe- rentes subditorum suorum offensiones, et ut ipsis lumen veritatis non accendatur, sed in tenebris ignorantie ambulent, repellunt fratres nostros: ne forte sanctum veritatis et iustitiæ verbum audiant, atque commoneantur. Non sic erit: nequaquam stabit hoc consilium eorum: sed verbum Dei quod proculcarunt, prædicabitur et confirmabitur in sæcula: *Cælum enim, ait, et terra transibunt: verba autem mea non transibunt*⁶⁰. Et quis potest his contradicere? præter tyrannum Satanam, ejus discipulos, qui mœchiam dispensationem salutarem Christi Ecclesiæ prædicant, vanæ revera mentis homines et odiosissimi. Nunc ad interrogationes tuas convertenda est oratio. Quæris cur dispensarit divinus Cyrillus, ut necesse non esset ab iis separari, qui in Oriente Theodorum Mopsuestiæ, cum hæreticus esset, in diptychis commemorabant. Quia rectissima et aptissima pietatis dogmata apud ipsos servata fuere. Sic enim ab eo scriptum est, qui hæc memoriæ prodidit, sancto Eulogio Alexandriæ archiepis- copo in ejus *De dispensatione* libro: *onjus sententiæ usum nos quoque explicuimus in eo opere, quod peculiariter De dispensatione in universum conscripsimus. Solutionem itaque is ipse dedit, qui narravit. Non enim aliorum dictum est, nec aliud quæri necesse est. Quæ autem a nobis in eadem sententiam dicta sunt, declarationis causa dicta sint: Dispensationes a Patribus alias ad tempus factas esse, alias perpetuam vim obtinere. Videlicet perpetua quidem fuit, cum sanctus Athanasius Italiam concessit, ut personas usurparent pro hypo- stasibus. Ad tempus autem, velut quod Apostolus*

⁵⁸ Mich. vii, 6; Matth. x, 36. ⁵⁹ Joan. i, 11. ⁶⁰ Luc. xxi, 33.

fecit in circumcissione; quod magnus Basilius in Spiritu sancto: velut etiam quod nunc divinus Cyrillus. Quæ ad tempus aliquod facta, nihil habent reprehensione dignum, nec absurdum ulla ex parte, aut illicitum: remissum tamen quiddam et non penitus accuratum. Id enim vero dicitur dispensatio ad tempus. Neque enim fieri potest, ut medicus e vestigio morbum ab ægro depellat, neque ut indomitum equum, aut siccum ramum, illum freno obsequentem, hunc rectum statim reddat qui in istis rebus versatus est: nisi paulatim blanditias et assentationes, et molles item attractiones et inflexiones adhibeat.

Eodem modo sancti in dispensationibus: ut et in hac ipsa magnus Cyrillus. Aliquantisper enim sustinuit Orientalium tarditatem, seu vitium animi, ut hæreticum non existimarent eum, qui hæreticus reipsa erat. Quid enim potius ageret, cum orthodoxam illi fidem profiterentur, in hoc etiam ipso eum quem commemorabant, anathematizantes? Omnis siquidem qui orthodoxus est in omnibus, omnem hæreticum, si minus verbo, at virtute anathematizat. Postea vero cum perfecta ipsis mens affulsit, tunc cum illis ex æquo in omnibus sanctus coaluit. Annon et nos idem facere videmur? qui interdum nonnullis eorum qui nobiscum sentiunt, in re aliqua discrepantibus, in qua non magna sit molestia, parumque a summo jute discedat, ipsorum nihilominus communionem admittimus, ne propter exiguum quidpiam, quod paulo post corrigi queat, lotum amittamus: quod quidem imperitorum esset, non autem eorum qui dispensatores sunt mysteriorum Dei. Hoc igitur est ad tempus sermones moresque dispensare in judicio, et veritate, ac lege: non autem in iniquitate ac mendacio in universum. Ne linguas exerant hoc loco Mæchiani; neque viæ ducem putent eum qui præcipitet; nec gubernatorem, qui demergat; nec denique medicum, qui morbos inducat; quales ipsi fuisse videntur, qui cum mæcho mæchati sunt, cum adulterorum copulatore adulteros copulaverunt, cum Dei accusatore Deum accusaverunt, cum Evangelii destructore Evangelium condestruxerunt more canino: sic enim aptius loqui liceat. Dioscorum autem Alexandrium hæreticum ubinam, aut quomodo divinus Cyrillus suscepit, ut Mæchiani dicunt, in media luce cæci, sanctorum criminatores? nec auditum id unquam, nec speciem ullam habet istorum mendacium; cum posterior ille divino Cyrillo fuerit. Quonam igitur modo eum qui post sancti obitum hæreticus innotuit tempore lætrocinialis Ephesinæ synodi, post tertiam sanctam; ille sanctus, jam cæli sedes adeptus, suscepit? Sic nempe mentiuntur, fabulas texentes, ut simplicium animas aucupentur.

Quocirca omni arte ac scientia satagite, ut serpentem et voce serpentina loquentes declinetis, per quos perierunt quam plurimi a generatione in generationem. De aliis vero interrogationibus tuis: Si episcopus Mæchosynodo non interfuerit, vocet-

Α τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐπὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· οἷος καὶ τὸ νῦν τοῦ θεοῦ Κυρίλλου. Ἄ μὲχρι τινὸς καιροῦ γινόμενα, οὐδὲν ἔχει τὸ μεμπτὸν, οὐδὲ τὸ κατὰ τι ἀπηχῆς καὶ ἔκνομον· ὑφαιμένον δ' οὖν ὄντως καὶ οὐκ ἄγαν ἁκριβῆς. Τοῦτο γὰρ ἡ οἰκονομία ἡ πρὸς καιρὸν. Μὴ δὲ γὰρ δυνατὸν ἱατρὸν τὸν ἡβρωστηκότα θᾶπτον ἀπαλλάξει τῆς νόσου, μήτ' αὖ ἵππον ἀκρατῆ, ἢ ξηρὸν πρόρθον, τὸν μὲν εὐχάλινον, τὸν δὲ εὐθύτομον ἐξαιτῆς καταστήσασθαι, εἰ μὴ τοῖς κατὰ μικρὸν πομπυρμοῖς τε καὶ κολακούμεσι, μαλακαῖς τε καὶ ἐπικλήσει χρώμενον, τὸν τῶν τοιοούτων ἐμπερότατον.

Οὕτω καὶ τοῖς ἁγίοις ἐν ταῖς οἰκονομίαις· ὡς καὶ Κυρίλλῳ τῷ μεγάλῳ ἐν τῷδε. Μικρὸν γὰρ πάντας ἀνέμενε τῶν Ἀνατολικῶν τὸ βραδύνουον, ἢ προσκαθῆς, πρὸς τὸ αἰρετικὸν μὴ ὑπολαμβάνειν τὸν ὄντως αἰρετικόν. Τί γὰρ ἦν ἄλλο τὸ μεσολαβοῦν, ἐπ' ἂν ὀρθοδόξως ἐκήρυττον τὸν πίστιν, καὶ τούτῳ αὐτὸν τὸν μνημονεύμενον αὐτοῖς ἀναθεματίζοντες; Ἐπιπέη πᾶς ὀρθοδόξων κατὰ πάντα, πάντα αἰρετικὸν δονίμει, καὶ οὐ ῥήματι, ἀναθεματίζει. Ἐπειτα δτε αὐτοῖς ἀνῆψεν ὁ τέλειος νοῦς, τότε αὐτοῖς συναφθέντος κατὰ πάντα τοῦ ἁγίου ἰσῶς. Ἡ οὐχὶ καὶ ἡμεῖς τὸ αὐτὸ ποιοῦντες φαινόμεθα; Ἔσθ' ὅτε τινῶν ὁμογενῶν ἡμῖν κατὰ τι διαφερομένων· ἐνθα οὐ πολὺ τὸ λυποῦν, ἢ ἐξιστῶν τῆς ἀκριβείας· καὶ ὁμοῦ καταδεχόμεθα τὴν πρὸς αὐτοὺς κοινωνίαν· ἴνα μὴ διὰ μικρὸν τι μικρὸν ὑστερον δυνάμενον κατορθωθῆκει, ἀπολέσωμεν τὸ πᾶν· τοῦτο δὲ ἀπέχων, καὶ οὐ μυστηρίων θεοῦ οἰκονόμων. Τοιοῦτον μὲν τὸ πρὸς καιρὸν οἰκονομεῖν τοὺς λόγους καὶ τοὺς τρόπους ἐν κρίσει καὶ ἀληθείᾳ καὶ νόμῳ· ἀλλ' οὐκ ἐν παρανομίᾳ καὶ ψεύδει τὸ καθόλου. Μὴ προβαλλέσθωσαν τὰς γλώσσας οἱ Μοιχειανοὶ ἐνταῦθα· μὴ δὲ τὸν χειραγωγὸν, κρημνιστὴν οἰέσθωσαν· μὴ δὲ τὸν κυβερνήτην, καταποντιστὴν. Μὴ δ' ἂν τὸν ἱατρὸν, νοσοποιόν· ὅπερ αὐτοῖς ὁμοιώθησαν, τῷ μοιχῷ συμμοιχέσαντες, τῷ μοιχευτικῇ συζεύξαντες, τῷ θεοκατηγόρῳ συνθεοκατηγόρησαντες, τῷ εὐαγγελιολύτῳ συνευαγγελιολυτήσαντες· κυνικῶς· οὕτω γὰρ φράσαι οἰκειότερον. Διόσκορον δὲ ποῦ, ἢ πῶς, τὸν Ἀλεξανδρείας αἰρετικὸν Κύριλλοσ ὁ θεῖος ἐδέξατο, ὡς φασιν οἱ Μοιχειανοὶ, οἱ περὶ τὸ φῶς σκοτεινοί, οἱ κατήγοροι τῶν ἁγίων; Ὅσα ἠκούσθη, οὔτε φῶσιν ἔχει τὸ ψεῦδος αὐτῶν· διὰ μεταγενέστερός ἐστι τοῦ θεοῦ Κυρίλλου. Πῶς ὦν τὸν μετὰ κοίμησιν τοῦ ἁγίου γνωρισθέντα αἰρετικὸν ἐν καιρῷ τῆς ληστρικῆς συνόδου ἐν Ἐφέσῳ, μετὰ τὴν τρίτην καὶ ἁγίαν, αὐτὸς ὁ ἅγιος ἐδέξατο τὰ ὑπερκύσματα λαχών; Οὕτω ψευδοποῦσι μυθαρευόμενοι, ὅπως θηρεύσωσι ψυχὰς ἀφελότῃτι πορευόμενας.

Διὰ τοῦτο τεχνουῦσθε καὶ γνωρίζεσθε κατὰ πάντα· ἴνα τὸν ὄφιν καὶ τοὺς ὀφιοφώνους φεύγοιτε, ἐφ' οἷς ὠλέκοντο, ὅτι μάλιστα πλείστοι ἀπὸ γενεῶν εἰς γενεάς. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων πείσμων· εἰ ὁ ἐπίσκοπος οὐχ εὔρηται εἰς τὴν μοιχοσύνοδον, καλοῖη δὲ αὐτὴν

ψευδοσύλλογον · μνημονεύει δὲ τὸν ἐν αὐτῇ εὐρεθέντα A μητροπολίτην αὐτοῦ · ἐκ τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ ἐπισκόπου ὀρθοδοξοῦντος εἰ χρῆ κοινωνεῖν · ἀπεκρίθη καὶ δι' ἐτέρων τῶν πρὸς Εὐόδιον γραμμάτων, ὅτι Ναὶ, οἰκονομίας χάριν · μόνον μὴ συλλειτουργοῦντος αὐτοῦ αἱρετικοῖς. Εἰς οὐδὲν γὰρ ἔστι, μνημονευομένου τοῦ ἀπισκόπου ὀρθοδόξου ὄντος, κἄν ἐκείνου φόβῳ αἱρετικὸν ἀναφέροντος τὸν οἰκειὸν μητροπολίτην. Τοῦ τοιοῦτου πρεσβυτέρου καὶ εἰς παννυχίδα προσκαλουμένου, ἴτεον · καὶ Ἐκκλησίαν παρ' αὐτοῦ δεδομένην ληπτέον · καὶ εἰς αὐτὴν ἐρχομένου αὐτοῦ λειτουργῆσαι, παραχωρητέον · ἢ καὶ μνημονεύσαι νεκρὸν, ὀρθόδοξον μέντοι, συγχωρητέον · καὶ ἐν αὐτῇ λειτουργεῖν τὸν λαβόντα, οὐδὲν κωλυτέον. Εἰ δὲ αἱρετικὸν ἀναφέρει ὄντα ἐπίσκοπον, κἄν μακαρίζη, κἄν ὀρθοδόξῃ, τῆς μὲν θείας κοινωνίας ἀφεκτέον, τῆς δὲ κοινῆς τραπέζης, ἐπ' ἂν ἐκεῖ δύοι μνημονεύειν. Ἔδε δεκτέον τάχα καὶ εὐλογοῦντα αὐτὸν καὶ συμψάλλοντα · ἐάνπερ μήτε αἱρετικῷ, ἢ τῷ οἰκειῷ ἐπισκόπῳ, εἴτε τινὶ ἄλλῳ, συνιερουργῆ · ἢ ἐν γνώσει μεταδίδοι. Εἰ ἐσθίει τις μετὰ τοῦ μοιχοζεύκτου, ἢ μεθ' ἐτέρου αἱρετικοῦ ἀδιαφόρως, φυλακτέον μὴ συνεστῆσθαι τοῖς τοιοῦτοις, κἄν ὑποκρίνωνται ὀρθοδόξεϊν. Οὐ γὰρ φυλάσσοις τὸ πρόσταγμα τοῦ Ἀποστόλου, τοῖς τοιοῦτοις, λέγοντος, μὴ δὲ συνεσθίειν. Πλέον, οὐκ ἐξερευνητέον ἢ μετὰ τοῦ συνεστιαθέντος τῷ αἱρετικῷ · ὅσδε συνεστῆθη ζητεῖν, καὶ μετὰ τοῦδε ἕτερος · κἀντεῦθεν ἀνασειράζειν τὸν λόγον, καὶ ἀφίστασθαι πάντων. Ἐθελόγνωνμον τὸ χρῆμα, καὶ οὐ τῶν ἁγίων. Μὲχρι γὰρ τοῦ οὗτου, φησί, στήθι, καὶ οὐχ ὑπερβήση. Μὴ γὰρ οὐκ ἤδεισαν ταῦτα ἐξερευνητῶν καὶ διαγγέλλεσθαι ἡμῖν; ἀλλ' οὐδαμῶς. C Διὸ οὐκ ἐσθλὸν μεταβαίνειν ὄρια ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες ἡμῶν. Μεθ' οὐ δὲ οὐκ ἐσθίομεν, οὐδὲ δῶρον τοῦτου δεκτέον · εἴπερ διδάχθεις, ἅπαξ καὶ δις ἀδιαφορή. καὶ οὐ πείθεται ἡμῖν. Οὐκ οἶδα εἰ μὴ παρὰ τῶν φυλάκων τὰς οὐχ ὡς εὐλογίας, ἀλλ' ὡς χρείας λαμβάνειν · ἢ οἰκονομίας ἔνεκεν, καὶ τὰ παρὰ τῶν ἄλλων φευγόντων μέντοι τὸ συνεστῆσθαι αἱρετικοῖς ἀδιαφόρως · οὐκ οἶδα εἰ μὴ τύχη κατὰ περίστασιν καὶ δέξασθαι καὶ συνεστῆσθαι καὶ τοῖσδε. Δοῦναι δὲ τοῖς τοιοῦτοις καὶ σοῖς φύλαξι βρῶμα καὶ πόμα οὐ διακριτέον · ἔτι καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ μεταδοτέον. Εἰς δὲ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου Γρηγοῦ τοῦ νέκνου ἡμῶν οὐ τολμῶ εἰπεῖν λειτουργῆσαι πρεσβύτερον ἡμῶν · διὰ τὸ μετὰ τὴν μοιχοσύνην ἐνθρονιασθῆναι, καὶ ὑπὸ τοῦ συλλειτουργοῦντος καὶ συλλειτουργήσαντος D τῷ μοιχοζεύκτῃ, διὰ τοῦ πρωτομοιχεϊανοῦ καθιερωθῆναι.

N. — Τῷ αὐτῷ. [σκη'.]

L. — *Eidem.*

De Digamis.

Θερμὸς εἶ, τέκνον ἡγαπημένον, περὶ τοῦ ἔρωτῶν καὶ μινθάνειν τὰ χρῆσιμα · καὶ τὸ μὲν χρῆμα ἐπαίμετόν · οὐχ ἱκανὸς δὲ ἐγὼ λύειν τὰς ἀπορίας σου ·

que illam falsum conventiculum : commemoret autem metropolitanum qui in ea inventus est, utrum a presbytero episcopi orthodoxi accipere communionem oporteat ? per alias ad Evodium litteras respondi, communicandum esse dispensationis gratia, dummodo ipsis cum hæreticis non sacrificet. Cum enim episcopus qui commemoratur sit orthodoxus, pro nihilo est quod illius metu, hæreticam commemoret metropolitanum suum. Hujusmodi presbytero et ad pervigilium vocante, eundem est; et Ecclesiam præbente, accipienda est; et ad illam ut sacrificet veniente, permittendum est. Quinetiam ut mortuum commemoret dummodo orthodoxum, concedendum est : et in ea sacrificare qui accepit, minime prohibendum. Si vero hæreticum commemoret episcopum, quamvis beatum prædicet, quamvis recte sentiat : a divina communione utique abstinendum est, imo et a mensa communi, si illic quoque commemorandus sit. Ita recipiendus ille fortasse ad benedictionem et ad psalmodiam, si cum hæretico episcopo, sive suo, sive altero, non sacrificet, nec illi sciens distribuat. Si quis cibum capiat cum adulteri copulatore, aut cum alio quovis hæretico indifferenter : cavendum est ne cum talibus comedatur, licet recte sentire se fingant. Non enim observant præceptum Apostoli : *Cum hujusmodi nec cibum sumere* ⁶¹ monentis. Cæterum, non amplius investigare oportet, aut exquirere, utrum is comederit cum eo qui cum hæretico cibum sumpserit, et cum illo alter : atque ita alium ex alio sermonem nectere, et ab omnibus abstinere. Propriæ hoc voluntatis est, et non sanctorum : *Usque huc, inquit, venies, et non procedes amplius* ⁶². Utrum enim hæc illi investigare nescierunt et nobis denuntiare ? Nequaquam. Quare præstat terminos non transgredi quos posuerunt Patres nostri ⁶³. Cum quo non edimus, nec munus ejus accipiendum est; si semel iterumque admonitus contemnat, neque nobis obtemperet. Nisi forte a custodibus, non velut eulogias, sed velut necessarios usus, accipere : aut dispensationis gratia, etiam ab aliis, sed qui cum hæreticis promiscue convivari refugiant : nisi forte contingat ex necessaria circumstantia et suscipere et convivari cum hisce. Dare autem et talibus, et custodibus cibum ac potum sine discrimine licet : quandoquidem omni homini impertiendum est. In Ecclesia porro domini Gregoræ filii nostri ut sacrificet presbyter noster dicere non audeo : eo quod post mœchosynodum dedicata est ab eo qui sacrificavit cum adulteri copulatore, per protomœchianum consecrata.

⁶¹ I Cor. v, 11. ⁶² Job xxxviii, 11. ⁶³ Prov. xxii, 28.

sum; communis tamen quæstus studio conferenda etiamnum quæ possumus. Quæstio tua de Digamis fuit; quod de eorum conjunctione dubitatum fuerit, coronarine sicut monagami debeant, annon? et quonam pacto, si quidem hoc fiat, jungantur, sacerdote illos minime copulante: famam esse, ab impii Constantini temporibus obtinuisse consuetudinem digamos coronandi, ex triplici ejus conjugio natam; cum superior ante illum memoria non fuerit. Ego vero, quin verisimilis ea fama sit, non repugno. Cæterum debent veritatis studiosi non ex temere vulgata fama, neque ex humana consuetudine, rerum fidem accipere; sed ex ipsis sacris Litteris et paterna atque canonica traditione. Digamia ergo permissa haud dubie fuit a sancto Apostolo, et per ipsum a Christo. Verum hæc lex non est, ut Gregorius Theologus ait, sed indulgentia: indulgentia autem nequaquam in eo cernitur quod reprehensione et culpa careat: qui enim et quam ob causam? sed ubi succumbitur, noxæque affine est, quod agitur. Hoc enim ipsum divinus Apostolus insinuat, cum diceret: *Si se non continent, nubant* ⁶⁵. Incontinentia quippe quæ fortitudinis robur amisit victæ prostratæque est naturæ. His permoti divini Patres digamos pœnis subjecerunt, in Laodicensi quidem synodi indefinite ⁶⁵, cum dicunt: Ut parvo tempore exacto vacent orationibus et jejuniis: et secundum indulgentiam communionem reddi eis decrevimus: magus vero Basilius definite ⁶⁶. Sic enim ait: De trigamis et polygamis eundem canonem definierunt Patres, nimirum quem in digamis, proportione: annum enim in digamis: in aliis vero duos annos. Patet igitur ex iis quæ dicta sunt, digamiæ tanquam obnoxiiæ impositam pœnam fuisse. Propterea enim et sancti Patres synodi Neocæsariensis ⁶⁷ presbytero interdixerunt, ne in digami nuptiis epuletur.

Cum enim, inquit, pœnitentia digamus egeat, quis erit presbyter qui per convivium consensum præbeat talibus nuptiis? Quid ergo ex his aliud necessario conficitur, quam primas quidem nuptias, ut quæ proprie lex sint, merito coronari a sacerdote velut intactas et immaculatas, tanquam a libidinis nota immunes: atque ob hanc causam ceu peccati victrices coronari? Ex quo sequitur et sacerorum participatio, ejusque qui coronavit, et cujuscunque alterius sacerdotis, in talibus nuptiis comessatio. Quemadmodum in Cana Galilææ Dominus et Deus noster prandere dignatus est, per suum illud convivium nuptialia prandia omnia benedicens. Quin et coronariæ impositionis benedictionem anticipans, ea primum parentem nostrum Adam impertiit. Quomodo? *Et creavit Deus hominem: ad imaginem Dei creavit illum, masculum et feminam creavit eos: benedixitque illis Deus, et ait: Crescite, et multiplicamini, et replete terram, et*

ὅμως διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον εἰσενεκτέον καὶ νῦν τὰ κατὰ δύναμιν. Ἡ ἐρώτησίς σου περὶ τῶν διγάμων· ὅτι ἀμφισβητούμενόν ἐστι περὶ τῆς συναφείας αὐτῶν, ἄρα στεφανοῦσθαι αὐτοὺς, ὡς ἐπὶ τῶν μονογάμων, ἢ μή; καὶ πῶς, ἐὰν τοῦτο γινήσεται, εἴη συνάφεια, μὴ ὑπὸ τοῦ ἱερέως ζευγνυμένων αὐτῶν; ὅτι φέρεται λόγος ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀσθενοῦς Κωνσταντίνου κρατῆσαι τὴν συνήθειαν τοῦ διγαμικοῦ στεφανώματος, ἐκ τοῦ κατ' αὐτὸν τριγαμήματος· ἐπεὶ μὴ εἶναι ἐν τοῖς πρὸ αὐτοῦ χρόνοις. Ἐγὼ δὲ ἔχειν μὲν τὸν λόγον τὸ πιστὸν ἐντεῦθεν οὐκ ἀποδοκιμάζω. Δεῖ δὲ ὅμως τοῖς ἀληθείας ἐρασταῖς, μὴ ἐκ φοβᾶς, ὡς ἔτυχε, λόγου, ἢ συνηθείας ἀνθρωπίνης πιστοῦσθαι τὰ πράγματα· ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, καὶ τῆς Πατρικῆς καὶ κανονικῆς ἐκδόσεως. Ἡ μὲν οὖν διγαμία παρακχωρήται δηλονότι ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Ἀποστόλου, καὶ δι' αὐτοῦ παρὰ Χριστοῦ· οὐ μὴν νόμος. ὡς περὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, ἀλλὰ συγχωρησις· συγχωρησις δὲ εὐκ ἐπὶ ἀμέμπτου καὶ ἀπταιστοῦ γένει· ἂν· πῶς γὰρ, καὶ διατι; ἀλλ' ἐπὶ ἡττητῆς τινός καὶ ἀλωσίμου δράματος. Αὐτὸ γὰρ τοῦτο ὁ θεὸς Ἀπόστολος ἠνίκατο εἰπὼν· Εἰ οὐκ ἐγνῶτε ὑόνταί, γαμησάτωσαν. Ἡ δὲ ἀκρασία τὸ κράτος τῆς ἀνδρείας ἀπολέσασα, ἤττητος ἐστὶ καὶ ἀποπτύσεως ἔχονον. Ἐντεῦθεν ὀρμηθέντες οἱ θεῖοι Πατέρες, ἐπιτιμῶν ὑπέβαλον τοὺς διγάμους, οἱ μὲν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος ἀορίστως, διὰ τὸ εἰπεῖν· Ὀλίγον χρόνον παρελθόντος καὶ σχολιάσεως ἐν ταῖς προσευχαῖς καὶ νηστειαῖς, κατὰ συγγῆμην ἀποδίδοσθαι αὐτοῖς τὴν κοινωνίαν ὠρίσασαν· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ὠρίσμένως. Φησὶ γὰρ· Περὶ τριγάμων καὶ πολυγάμων τὸν αὐτὸν ὠρίσαν κανόνα οἱ Πατέρες, δηλονότι ὅν καὶ ἐπὶ τῶν διγάμων, ἀναλόγως· ἐνιαυτὸν μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν διγάμων· ἄλλοι δὲ δύο ἔτη. Δείδειται τοίνυν ἐκ τῶν βηθέντων, ὡς ὑπὸ τὸ πταιστὸν γενοῦσα ἡ διγαμία εἰλήφει τὸ ἐπιτιμιον. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ οἱ τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου ἄγιοι Πατέρες ἀπεῖρξαν καὶ τοῦ ἐστιαθῆναι πρεσβύτερον εἰς διγαμοῦντος γάμον.

Λέγοντες, Ἐπεὶ μετάνοιαν αἰτοῦντος τοῦ διγαμοῦντος, τίς ἔσται ὁ πρεσβύτερος ὁ διὰ τῆς ἐστιάσεως συγκατατιθέμενος τοῖς γάμοις; Τί οὖν τὸ συμπερινομένον ἐξ ἀναγκαίου; Ὅτι ὁ μὲν πρῶτος γάμος, ὡς καρίως ὦν νόμος, εἰκότως ἐστεφάνωται ὑπὸ τῆς ἱερωσύνης, ὡς ἀνέπαφος, ὡς ἀβύρπος, ὡς ἀνάλωτος πορνικῶ πάθει, καὶ δια τοῦτο ὡς νικητῆς τῆς ἀμαρτίας κατεστημένος. Ἐφ' ᾧ ἔπαται ἡ τῶν ἀγισμάτων μετάληψις, καὶ ἡ τοῦ στεφανώσαντος, καὶ παντὸς ἄλλου ἱερατικοῦ, ἐν τῇ τοιοῦτῃ γάμψ ἐστίασις. Καθὰ καὶ ὁ Μύριος καὶ θεὸς ἡμῶν ἐν Κανῆ τῆς Γαλιλαίας ἠξίωσεν ἀριστῆσαι, διὰ τῆς ἐκείσε ἐστιάσεως πάντα [f. πάν τὸ] γαμικὸν ἄριστον κατευλογήσας. Ἀλλὰ καὶ τῆς στεφανικῆς ἀρμογῆς αὐτὸς προλαβὼν τὴν τὴν εὐλογίαν ἔθετο ἐπὶ τοῦ ἀρχιεπίσκοπος ἡμῶν Ἀδάμ· πῶς; Καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἀνθρώπον· κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἔρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς· καὶ εὐλόγησεν αὐτούς ὁ θεὸς, λέγων· Αὐξάνεσθε, καὶ πληθύνεσθε, καὶ

⁶⁵ I Cor. vii, 9. ⁶⁶ Laod. can. 1. ⁶⁷ In Epist. ad Amphilooh. cán. 4. ⁶⁸ Can. 7.

πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐ-
 τῆς. Αὕτη οὖν ἡ εὐλογία τῆς γαμικῆς συναφείας, ἀφ'
 ἧς πᾶσα εὐλογίατὰ μονογαμικῆς συζεύξεως· ἐπεὶ καὶ
 μονόγαμος Ἀδάμ. Ἐπιτηρητέον δὲ ὅτι καὶ ἡ στε-
 φανικὴ ἐπίκλησις ἐκεῖθεν ὠρμηται· τὴν τοῦ πρώτου
 ἀνθρώπου διάπλασιν, καὶ πρὸς τὴν ἐκ πλεωρᾶς
 αὐτοῦ γυναῖκα σύζευξιν ὑπομνηματίζουσα. Ὁ δὲ
 δευτέρος γάμος, εἰ καὶ συγκεχώρηται, ἀλλ' ἐπιτε-
 τίμηται. Πῶς γὰρ ἂν καὶ ἐστεφανώσεως ἕξιος,
 ἡττηθεὶς, ἀλλ' οὐ νικήσας; τίς δὲ καὶ ὁ στεφανώ-
 σων τοῦτον πρεσβύτερος, ὃς καὶ τοῦ ἀπλῶς ἐστιαθῆναι
 ἐν τῷ κατ' αὐτὸν ἀρίστῳ Πατρικῶς κεκώλυται;
 πῶς δὲ καὶ, μεθέξει τῆς θείας κοινωνίας, ὃ δι' αὐτὸ
 τοῦτο εἰργμένος χρόνῳ ἐνὶ καὶ δυοῖ τῶν ἀγισμά-
 των; τίνας δὲ ἡ οἴας τῆς εὐλογοῦστικῆς προσευχῆς
 γινωσκόμενης ἐπὶ τῆς συναφείας αὐτοῦ, μὴ οὔσης ἄλλης
 παρὰ τὴν μίαν τῆς μονογαμικῆς καὶ πρώτης; Συν-
 ἤχεται οὖν ἐκ πάντων Γραφικῶς τε καὶ Πατρικῶς,
 ἀμέτοχον εἶναι στεφανώματος τὴν δευτερογαμίαν·
 διὰ τοῦτο οὐδὲ ὑπὸ τοῦ ἱερέως ζευγυμένην· ἀλλὰ
 μὴ οὐδὲ παραδεδομένην· τότε δὲ προσδεχομένην,
 ὁπνίκα εἶη πλήρωσις τοῦ ὀπισσοῦν κατὰ τὴν ἱερατι-
 κὴν δοκιμασίαν δοθέντος ἐπιτιμίου· μεθ' ἣν ἕξει
 [ἢ ἕξει] καὶ τῶν θείων δώρων τὴν μετέλῃσιν ἐν-
 τεῦθεν εὐλογοῦμένου αὐτοῦ, οἷονεὶ ὡς ἐπὶ στεφα-
 νόματος· κατὰ δεύτερον λόγον, μετὰ συγχώρησιν.
 Εὐλογία γὰρ τὸ δῶρον, τῆνικαῦτα καὶ συναφείας
 παρὰ τοῦ ἱερέως δεῖγμα· ἕκτοτε μὴ κεκωλυμένου
 αὐαῶ συνεστιᾶσθαι τοῖς διγαμύσασιν· ὡς ἐπὶ τῶν
 μονογάμων. Καὶ οὕτω νόμῳ ὁρμάται συγχωρητικῶ
 ἡ διγαμία, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· γινώσκουσα τὰ
 δευτερεῖα ἔχειν τῆς μονογαμίας· καὶ μὴ ἀλόγως
 τῆς πρώτης ἐπιζητοῦσα τὰ δικαίωματα, ἅπερ προ-
 ἀπήλαυκε.

Φιλίης δ' ἂν· Καὶ πῶς ἔλθουσιν ἐπὶ τὴν συνάφειαν;
 Τοῖς ἀνθρωπίνους καθήκουσιν ὡσπερ καὶ οἱ τρίγα-
 μοι καὶ πολύγαμοι· οὕτω γὰρ κέκληται ἡ μετὰ τὴν
 τρίτην πρὸς τῶν Πατέρων. Ἡ στεφανούσθησαν κά-
 κηνοὶ, Ἀλλ' ὄντως ἡ ἄγαν διάλυσις τῶν κανόνων,
 μᾶλλον δὲ τοῦ Εὐαγγελίου, οὐ διγάμους νῦν καὶ
 τριγάμους, ἀλλὰ καὶ μοιχοὺς στεφανούσθαι ὑπὸ
 τῶν ἱερέων πεποίηκεν· ὡς καὶ τοὺς τῆ ἀντοχῆ
 τοῦ θεοῦ νόμου μὴ ἐν τούτῳ συναιρουμένους
 διώκουσα, καὶ ἀναθεματίζουσα, ὡς ἄλλοτρίους Χρισ-
 τοῦ, τοὺς ὑπὲρ ἐντολῆς καὶ ἀληθείας αὐτοῦ ἐνισ-
 ταμένους. Ἐκστηθι, οὐρανὲ, ἐπὶ τούτῳ. τὰ ἄνω
 κάτω, ἡ δικαιοσύνη ἀνομία, τὸ φῶς σκότος, ἐξ
 ὧν οἱ Μοιχεῖνοι λέγουσι καὶ πράττουσι, δείκνυνται.
 Τοῦτο τοῖς τυφοῖς καὶ κωφοῖς κατὰ ψυχὴν, καὶ
 ἐντεῦθεν τοῦ Ἀντιχρίστου τὰ πρόλαβα φέρουσι. Τά-
 χα δ' ἂν κάκεῖνα εἴποις. Εἰ τὸ ἐν μέρος εἶη παρ-
 θένον, πῶς λέγουσιν τινες, ὡς τὸ μὲν στεφανοῦται
 ἐν τῇ κεφαλῇ, τὸ δὲ ἀπὸ γάμου, ἐν νῦ ὤμφ, γενο-
 μένης τῆς ατεφανικῆς εὐχῆς; Καὶ μοι πρὸς τῆ ἀτο-
 πία· ἔτι καὶ γελοῖον φαίνεται. Διδόσθω γὰρ τριγα-
 μεῖν· καὶ ποῦ θεοῦ ὁ στέφανος; ἐν τῇ χειρὶ, ἢ εἰς
 τὸ γόνυ; εἴγε καὶ ἡ γημαμένη εἶεν ἀπὸ χηρείας, ἐν
 τῷ ὤμφ τὸν στέφανον δέξεται. Ἀτοπα ταῦτα.

⁶⁸ Gen. 1, 27.

A dominamini ejus ⁶⁸. Hæc igitur benedictio copulæ
 nuptialis, ex qua benedictio omnis monogamicæ
 conjunctionis; monogamus siquidem Adam. Obser-
 vandum vero est inde quoque ortam esse corona-
 riam invocationem, quæ primi hominis creatio-
 nem, ejusdemque cum muliere ex illius costa pro-
 ducta conjunctionem repræsentat. At secundæ
 nuptiæ tametsi permittuntur, pœna castigantur.
 Quomodo enim coronatione dignæ sunt, quæ non
 vincunt, sed vincuntur. Quis porro presbyter eas
 coronet, cum vel in earum prandiis epulari a Pa-
 tribus prohibeatur? Qui vero divinæ communionis
 particeps sit, qui hoc nomine uno atque altero anno
 a sacris arcetur? Aut quænam qualisve benedictio-
 nis precatio in earum conjunctione usurpetur cum
 alia nulla sit præter eam quæ in primis et in
 monogamicis adhibetur? Ostensus ergo prorsus
 est ex sacrarum Litterarum Patrumque auctoritate,
 expertes coronæ secundas nuptias esse, et propterea
 ne a sacerdote quidem copulari. Quinetiam
 neque extraditas illas fuisse, sed tum demum ad-
 missas, cum expleta fuerit sacerdotum arbitrio
 injuncta pœnitentia: postquam et divinorum mu-
 nerum participationem obtinent, indeque benedi-
 cuntur velut in coronatione, inferiore quodam modo,
 post indulgentiam. Benedictio enim est munus,
 tum etiam et specimen conjunctionis per sacerdo-
 tem, quod ex eo tempore non prohibentur cum iis,
 qui ad secundas nuptias convolant, convesci, non
 secus atque cum monogamis. Atque hoc modo di-
 gamia lege utitur indulgentiæ, juxta Apostolum:
 agnoscens secundas se a monogamia partes tenere;
 nec immerito quærens primarum jura, quæ jam
 ante percepit.

Quæres forsitan quomodo ergo conjungantur.
 Humanis officiis sicut et trigami et polygami: sic
 enim Patres vocant eos qui ultra tertias procedunt.
 Aut certe coronentur etiam isti. Enimvero cano-
 num immodica subversio, vel potius Evangelii, non
 digamos nunc et trigamos, sed et mœchos caronari
 fecit a sacerdotibus: quæ et illos persequitur, qui
 pro lege divinæ pugnantes, consentire in eo nolunt;
 et anathemate, velut a Christo alienos, damnat eos
 qui pro ejus mandato ac veritate insurgunt. Obstu-
 pesces super hoc, cœlum: supera deosum justitia
 iniquitas, lux tenebræ, ex iis quæ Mœchiani dicunt
 et agunt, esse comprobantur. Hæc cæcis et mente
 captis, atque ideo Antichristi primordia gerentibus.
 Forsan et hoc dices: Si quidem pars altera virgo
 sit, coronatur, ut nonnulli dicunt, hæc quidem in
 capite; altera vero quæ nuptiis jam perfuncta est,
 in humero, dum coronaria precatio peragitur. Mihi
 vero non solum absurdum, sed ridiculum etiam
 hoc videtur. Etenim tertium nubenti ubinam pon-
 netur corona? in manu, an ad genu? cum ea quæ
 vidua nubit, in humero coronetur. Absurda sunt
 ista prorsus.

ἀθλητικῶς διηγωνισμένοι, καὶ ἔτι ἐναγωνιζόμενοι. Ἀ
 Ἐπὶ δὲ τὸν κολοφῶνα τοῦ λόγου μέτειμι. Τίς οὕτω
 ἀκήκοε σχεδὸν παράνομα καὶ ἔκτοπα Χριστιανός, ἃ
 ὑπὸ τῶν δυσωνύμων Μοιχειανῶν γεγένηται, λεγομέ-
 νων μὲν ἱεραρχῶν, ὄντων δὲ ἀνιέρων ὑπὸ πάσης
 ἀποστολικῆς καὶ Πατρικῆς φωνῆς, καὶ ἄνευ τῆς αἰ-
 ρέσεως; Τύπτων οὕτω τίς τέτυφεν ἀνθρώπων, οὐ
 λέγω Χριστιανικῆ χειρὶ, ἀλλὰ βαρβαρικῆ· δις ἑκατον-
 τάσι πρὸς ἐξήκοντα καὶ ἐξ μαστίγων, εἶτα μετ' οὐ
 πολλῷ, δις ὄνο ἑκατοντάσι βαινεύρων ἔρ: τῶν νύτων·
 ὡς ὁ γενναῖός γε ἀρχιεπίσκοπος, μᾶλλον δὲ ἀλλοτρι-
 ο-επίσκοπος Θεσσαλονίκης, καὶ οὐ τῶν ἀγελαίων τι-
 νᾶ, ἀλλὰ μονάζοντα, καὶ τοῦτον ἡγούμενον, καὶ μάλα
 τὸν εὐλαδέστατον, τοῦνομα Εὐθύμιον, τὸν τῆς εὐθυ-
 μίας ὄντως φερώνυμον; Ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ ὁ οὐρα-
 νός· καὶ ἔφριξα ἐγὼ ὁ τάλας· οἶμαι δὲ καὶ πᾶς τις
 τῶν ἀνθρώπων τὴν φυσικὴν ἡμερότητα τε καὶ ἔλεγ-
 μοσύνην ἔχων, καὶ ἀκούων. Ὅς εἰς τύπον Χριστοῦ
 ὀφείλων κείσθαι, καὶ τυπτόμενος μὴ ἀντίτυπτειν,
 καὶ τῶν θηρίων ὠμότερος γέγονεν, οὐ τί που ἕνος
 Χριστιανικὸν φέρων. πολλοῦ γε εἰπεῖν ἱεραρχικόν.

Καὶ ὑπὲρ τίνος ὁ δαρμός; ἵνα τὸτ τοῦ Χριστοῦ ἀθλη-
 τὴν πείσῃ συνθέσθαι ἀναφέρειν αὐτὸν ὡς ἱεράρχην.
 Ἄλλ' ὦ τῆς γενναιότητος καὶ κραταιότητος τοῦ μακά-
 ρος! Οὕτω γὰρ δίκαιον εἰπεῖν· ὅτι καὶ μετὰ τσαύ-
 τας πληγὰς καὶ αἵματος ἁγίου ῥύσιν, ὡς φοιήσεσθαι
 τὰ πέλιματα τῶν πυδῶν τῶν ἐκεῖσε παρόντων, καὶ
 οἰοεῖται πηλοποιεῖσθαι τὸ πορφύρεον κονίαμα εἰς οἰ-
 κοδομὴν τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας· κείμενος ἤδη
 βραχὺ ἄπνους καὶ ἄρωνος, καὶ ἐρωτηθεὶς παρὰ τῶν
 κολαστῶν μνημονεύειν τὸν τύραννόν φημι, ἀλλ' οὐκ
 ἀρχιεπίσκοπον· Οὐ, φησὶν ὁ μακάριος· οὕτω μέχρι
 θανάτου σχεδὸν οὐ παρατρέψας τὸν νοῦν· οὐ παρεκ-
 κλίνας τι τῶν ὀρθοδόξως ἐγνωσμένων αὐτῷ. Μικροῦ
 δὲ παρέδραμέ με ἀναγκαῖόν τι· ὅτι καὶ ὁ νόος τοῦ
 Θεοῦ πραιτώριον γέγονε Πιλατικόν. Ἐκεῖσε γὰρ
 ἔφης, ἥτοι εἰς τὸν λεγόμενον τοῦ Ἀρχαγγέλου ἱερὸν
 δόμον τετύφθαι τὸν μάρτυρα· ὃν οἱ μὲν ἀτίθαστοι
 τιμωροὶ εἶσαν ἡμιθανῆ· τίς δὲ Χριστομίμητος λαβῶν
 ἐπὶ τὸν ἴδιον οἶκον· καὶ ταῖς ἀμοβραγίαις καὶ ξε-
 σμοσαρκίαις προσπλάσας κώδιον ἀρνοῦ ἀρτισφαγοῦς
 ἐζωοπύρῃσε τὸν ἄνδρα· μικρὸν δὲ καὶ κατὰ βραχὺ
 ἀναβρώσας, ἐξαπέστειλε λάθρα διὰ τὴν καλοῦσαν
 ἐντολήν· πεφευγὸς τοῦ θανάτου ἤδη καὶ παρα-
 δόξως ἐξεγερθέντος εἰς στήλην ὀρθοδόξιας καὶ θρίαμ-
 βον τῶν κακοδόξων. Τί τούτων ἀσεβίστερον; τίς δὲ
 παρὰ ὀρθοδόξων εἰς αἰρετικὸν τοιαῦτα πέπραχεν;
 Ἄλλ' ἵνα φανῆ κἀντεῦθεν αὐτῶν ἡλίκη ἢ ἀσέβεια τῶν
 Μοιχειανίζόντων, καὶ τίς τίνος μαθητῆς, Χριστοῦ μὲν
 ὁ τυπτόμενος κατ' αὐτὸν καὶ φέρων, διαδόλου δὲ ὁ
 τύπτων. Οὕτω ἱεράρχης καὶ ἔνθεν ἐκφοβεῖν βουλόμε-
 νος, καὶ ἐκδικῶν τὰ κατ' αὐτόν. Οὐ ῥυσθεῖημεν τῆς
 μερίδος, ἀδελφε, τοῦ δὲ πρώτου εἴημεν σὺν πᾶσιν
 εὐσεβεῖσι. Καὶ ἴδε, Κύριε, Κύριε, τὴν κάκωσιν ταύ-
 την, καὶ φεῖσαι τοῦ λαοῦ σου· πρυτανεύων εἰρήνην
 ὀρθοδόξιας τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ. Οὐδὲν γὰρ ἡμῖν
 λέγειν ἄλλο πρὸς τὰ παρόντα· μετὰ τοῦ καὶ πάντα
 φέρειν ῥάως ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

A nunc quoque decertant. Sed venio ad sermonis
 colophonem. Quis unquam adeo iniqua et absurda
 Christianus audivit, ac gesta sunt a nefariis Mœ-
 chianis, nomine episcopis, re autem sacrilegis ex
 omni apostolorum et Patrum testimonio, etiamsi
 hæresim excipias? Hominem verberans quis un-
 quam sic cecidit: non Christiana dico manus, sed
 etiam barbarica; bis centum sexaginta sex verbe-
 rum, ac non multo post, bis ducentis boiarum
 ictibus in humeros inflictis? ut generosus archiepi-
 scopus, seu potius allotriepiscopos Thessaloniciæ,
 non gregarium quempiam, sed monachum, eumque
 præpositum, et quidem religiosissimum, Euthy-
 mium, securi rectique animi, revera nomini respon-
 dentem? Expavit cælum hoc spectaculo: et ego
 miser audiens inhorruï; et mecum, opinor, omnes
 quibus aliquis sensus est humanitatis et miseri-
 cordiæ. Quem ad Christi exemplum componi oport-
 tebat, et percussum non repercutere; is immanior
 feris exstitit: nullum Christiani vestigium retinens,
 nedum episcopi.

Et quamobrem hæc dilaniatio? Ut Christi athele-
 tam eo impellat, ut ipsum commemoret tanquam
 episcopum, sed, o fortem atque invictum animum
 beati! sic enim loqui æquum est: quia post tot
 plagas tantamque profusi sacri sanguinis copiam,
 ut tingerentur astantium vestigia, et in limum
 quodammodo concreveret purpureus ille pulvis ad
 ædificationem Ecclesiæ Dei; cum sic jaceret pene
 exanimis et elinguis, instarentque tortores ut com-
 memoraret tyrannum dixerim, non archiepis-
 copum; minime, ait beatus: eo modo prope usque ad
 mortem perseverans immobili animo fixoque in iis
 quæ recte semel decreverat. Pene omiseram quod
 in primis observandum: templum ipsum Dei præ-
 torium foctum fuisse Pilaticum: ibi enim, hoc est,
 in sacra quam vocant Archangeli æde, verberatum
 martyrem fuisse ais, quem implacabiles quidem
 carnifices semimortuum reliquerunt: Christi vero
 imitator quidem in domum suam eum recepit: ad-
 motaque ad defluentis cruoris laceræque carnis
 plagas recens jugulati agni pellicula, virum reco-
 cillavit; viribusque paulatim confirmatis clam emi-
 sit, evocante mandato. Ita evasit qui jam mortuus
 erat, et mirabiliter revixit ad orthodoxæ fidei
 præsidium triumphumque de hæreticis. Quid his
 impium magis esse possit? Quis orthodoxus in
 hæreticum talia unquam exercuit? Sed ut hinc ap-
 pareret quanta sit Mœchianorum impietas, et quis
 ejus sit discipulus: Christi nimirum is qui ver-
 bera, ut Christus, pertulit, diaboli autem is qui
 verberavit. Sic episcopus inde etiam exterrere vult,
 æque ipsum ulcisci. Ejus partes fugiamus, frater,
 priori cum omnibus piis adherentes. Et vide,
 Domine, Domine vexationem istam, et parce po-
 pulo tuo: rectæ fidei pacem in Ecclesia quæ apud
 nos est pro tua potestate confirmans. Nihil enim
 aliud dicere possumus circa ea quæ impendent, nisi
 quod omnia libenter pro ejus nomine perferemus.

Tu vero, fili, charissime, tametsi alibi custodiris, ut indicas, gaude: quia plures tibi coronæ texuntur. Et quanquam Leontius discipulus olim⁷⁰, nunc negator, illis præsit locis, in quibus inclusus teneris; nihil mirere: hoc enim tempus est longanimitatis Dei, ut cognoscantur electi, et regnet filius Tabeel in Bethleem⁷¹. De eo autem qui confessus est et pœnam postulavit, recte irrogata est: tibi que assentior, qui dixeris ei, si nolit ob interfectos hostes pœnam subire, nec ab occidendo absteat: et nos quidem extra iudicium sumus. Si vero Ecclesiæ canonibus subdi malit, duorum alterum ipsi eligendum est; ut aut laude efficiatur quod interfecerit, aut sine pœna non maneat. Neque tamen idcirco prius repudiandum est, laudibus enim digni sunt, ut ait divinus Pater; sed subeunda est etiam illis pœna: quandoquidem et Dei spectator olim Moses revertentem a bello Madianitarum cum victoria populum Israel septem diebus castris exclusit, a Deo haud dubie permotus, sic loquens: *Omnis qui occiderit hominem, vel occisum teligerit, lustrabitur die tertio et septimo, vos et præda vestra*⁷². Unde exoitatus mea quidem sententia magnus Basilius⁷³, vel potius a Deo afflatus, triennii pœnam irrogat, et docet quemadmodum is qui irrogat dispenset. Contingens quippe et non necessaria, pro rei subjectæ modo, talium irrogatio est. Vale in Domino, fili mi desiderabilis, pro me peccatore deprecans, et pro eo qui te una salutatur dilecto filio meo, fratre autem tuo, Gregorio.

LII. — Philippo diacono.

De voto puellæ, quæ sponso ægrotante voverat se nupturam Christo, etiamsi ægrotus convalesceret, postea, ut convalescit, consilium mutavit.

Noli existimare, vir sancte, me ostium pœnitentiæ claudere; Novatianorum enim id proprium est; sed nolle peccati ostium aperire volentibus. Annon enim ejusmodi est quod prioribus litteris tuis indicasti? puellam quæ votum voverat, se, quamvis sponsus convalesceret, Christo nupturam: deinde postquam e morbo ille est recreatus, cum eo, ad posterioris sponsi contemptum, copulari velle, et remedium ad id quærere. Rectissime igitur respondimus tibi; nec aliter responderi potest ab eo, qui ea quæ ad Deum spectant, hominibus anteponat. Quis enim ei pœnam irroget, qui nondum, nisi voluntate, peccavit? Aut quis medicus ante morbum curationem adhibeat; ac non potius a morbo arceat eum qui eo ruere videbatur⁷⁴? Medicinæ siquidem munus est, aut præsentem conservare sanitatem, aut absentem revocare. Absurdum vero est, ignosce, morbum qui non sit, sed animo fingatur, tanquam si revera esset, curare: nec medici id opus, sed cadaverarii, in morbum ipsum id quod morbo intactum adhuc est impellere molientis. Tale prorsus puellæ negotium existimes. Necdum dico,

⁷⁰ Vide supra, epist. 43 et infra, lib. II, epist. 31. Amphiloeh., can. 8, 11, 13. ⁷⁴ Con. Neoc. can. 4.

Α Σὺ δὲ, ὦ τέκνον μου ἠγαπημένον, εἰ καὶ μετατροπῆς ἐτέρωθι, καθὰ ἐστῆμανας, χαίρει· ὅτι οἱ στίφηνοί σου πλείους πλέκονται. Καὶ εἰ καὶ Λεόντιος ὁ ποτὲ μαθητῆς, νῦν δὲ ἀρνητῆς, ἠγουμενεύσει τῶν ἐν οἷς εἴ κεκλεισμένοις, μὴ θαυμάσης· καιρὸς ὁ παρῶν μακροθυμίας Θεοῦ, καὶ ὅπως οἱ δόκιμοι φανώσι, καὶ ἵνα ἄρξῃ ὁ υἱὸς Ταβεὴλ τῆς Βηθλεέμ. Περὶ τοῦ ἐξαγορευσάντος καὶ ἀτήσαμένου τὸ ἐπιτίμιον, καλῶς δέδοται· σύμφημι δὲ σοι εἰπόντι αὐτῷ, εἰ μὴ βούλοιο ἐπιτιμιάζεσθαι ἐν τῷ κτείνειν ἐχθρούς, μηδὲ ἀφ'στάθω τοῦ κτείνειν· καὶ ἡμεῖς γε ἔξω κριματος. Εἰ δὲ ἔλοιτο ὑποπίπτειν τοῖς τῆς Ἐκκλησίας κανόσιν, ἐν τοῖν δυοῖν αἰρετῶν αὐτῷ· ἢ κτενόντι ἐπιτιμᾶσθαι, ἢ μὴ μένιν ἀνεπιτίμητον. Καὶ οὐ διὰ τοῦτο τὸ πρῶτον διαβλητέον· ἐπαίνων γὰρ ἄξιοι· ὡς ὁ θεὸς φησι Πατὴρ· ἀλλὰ ληπτέον αὐτοῖς καὶ τὸ ἐπιτίμιον· ἐπεὶ καὶ πάλαι Μωσῆς ὁ θεόπτης ὑποστρίψαντα τὸν Ἰσραὴλ ἐκ τοῦ κατὰ τῶν Μαδιανιτῶν πολέμου μετὰ νίκης, ἀφορίζει ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἐπὶ τῆς ἡμέρας, ἐκ Θεοῦ δηλονότι κινούμενος, λέγων οὕτως· Πᾶς ὁ ἀνελὼν ψυχὴν, καὶ ἀπτόμενος τοῦ τετραμένου, ἀγνισθήσεται τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ. Ὑμεῖς καὶ εἰ αἰχμαλωσία ὑμῶν. Ὅθεν μοι δοκεῖ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἀφορμηθεῖς, μᾶλλον δὲ θεοπνευθεῖς, δίδωσι τὴν τριετίαν ἐπιτίμιον, καὶ ὡς ἂν οἰκονομήσῃ ὁ δίδως. Ἐνδεχομένη γὰρ καὶ οὐκ ἀναγκαίως κατὰ τὸ κείμενον πάντως ἢ τῶν τοιοῦτων δόσις. Ἐβῶσω ἐν Κυρίῳ, ὡς μοι ποθητῆ, εὐχόμενος περὶ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ τοῦ συμπροσαγορευμέντου σε ἀγαπητοῦ τέκνον μου, σοῦ δὲ ἀδελφοῦ, Γρηγορίου.

Г NB. — Φιλίππῳ Διακόνῳ. [σν'.]

Μὴ οἶόν με, ὦ ἱερὲ ἀνερ, κλείειν τὴν πύλτην τῆς μετάνοίας· Ναυκτιανῶν γὰρ τὸ ἔργον· ἀλλὰ μὴ βούλεσθαι ἀνοίγειν θύραν τῆς ἀμαρτίας τοῖς βουλεμένοις. Ἡ γὰρ οὐχὶ τοιοῦτον ὕπερ διὰ τῶν προτέρων σου γραμμῶν δεδύλωκας; τὸ τὴν νεάνη εὐξαμένην εὐχῆν, εἰ καὶ ἀναβῶσθειν ὁ μνηστὴρ νομφεοθῆναι Χριστῷ· εἶτα ἐπειδὴ ἀνέσφηλεν ἐκείνος, ἐθέλουσαν αὐτῷ συναβῶσθαι, ἐπ' ἀθετησεί τοῦ δευτέρου, ζητεῖν πρὸς τοῦτο ἴαμα. Κάλλιστα τοῖσιν ἀπειρηθῆμέν σοι· καὶ οὐχ οἷόν τε ἄλλως ἀποδιδοῖν λόγον, τὸν ἀνθρώπων τὰ Θεοῦ προκρίνοντα. Τίς γὰρ ἂν καὶ δοίη ἐπιτίμιον τῷ μήπω ἠμαρτηκότι, πλην τοῦ βούλεσθαι; Ἡ τίς ἱατρὸς πρὸ νόσου μοτοῖ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον εἴργει μὴ νοσηλεῦσαι τὸν ἐπὶ τοῦτο βέποντα; Καὶ γε ἱατρείας ὄρος, ἢ τὴν ὑπάρχουσαν ὑγίειαν περιφυλάξει, ἢ τὴν ἀποῦσαν ἀνακαλέσασθαι. Ἄλογον δὲ, σύγγνωθι, τὸ μὴ ἤδη προῦσταν, ἀλλὰ μελετωμένην, ἱατρῶν ὡς οὔσαν· οὐ γὰρ ἱατροῦ, ἀλλὰ πτωματιστοῦ τὸ δρᾶμα, ὑφελκομένου προσεμπαρῆναι εἰς πάθος αὐτὸ τὸ εἶτι ἀπαθείς. Τοιοῦτον οἶόν καὶ τὸ τῆς παιδός. Καὶ οὐπω λέγω, ὅτι καὶ τὸ ἀγαθὸν τι ἐθυμηθῆναι τινα, μὴ τοῦτο εἰς πεί-

⁷¹ Isa. vii, 6. ⁷² Num. xxxi, 15. ⁷³ In Epist. ad

ρας ἀγανα, ὑφίξιν κρέμα, καθὰ δ' θεῖος Βασιλεὺς Α
διωρίσαστο.

Ἐνταῦθα δὲ οἶονε! καὶ ἔργιν προὔθηκα τὸ βου-
λευθὲν δια τῆς αἰτήσεως καὶ θείας συντάξεως. Φαίδοι-
σθε οὖν, ὡ φιλοῦμενοι, τα τοιαῦτα παίζετε· ἀκού-
ουτες τοῦ λέγοντος· Ἄγαθὸν μὴ εὐξασθαι, ἢ εὐ-
ξασθαι καὶ μὴ ἀποδοῦναι. — Οὐχὶ μένονέ μενέ
σοι, φησί; Τί δ' ἐτί ἐψεύσω τῶ Πνεύματι τῶ ἁγίῳ;
Καὶ το ἐξῆς πάρειμι διὰ τὸ δύσπρημον. Καὶ οὐχ ὅτι
κατ' ἀφρονητικῶς ἔχω τῆς παιδός· φειδομαι γὰρ αὐ-
τῆς, ὡς τῆς κόρης μου τοῦ ὀφθαλμοῦ· καὶ δι' ἐαυ-
τὴν ἐφιμένην ἐκ τῆς εὐτέλειας μου θεραπεύεσθαι·
καὶ διὰ τὴν κυρίαν τὴν μητέρα, ἣν εἶδον καὶ πε-
ρίπου, ὡς τὴν ἐμὴν ὁσίαν μητέρα· ἀλλὰ τὸ κρέμα
δειδοικῶς, ὃ παρασταίη ἐν ἡμέρα κρίσεως ἐκείτῃ
τῶ τε ἐρωτῶντι καὶ τῶ ἀποκρινομένῳ· ὡς εκ-
φρακτέον μέχρι καὶ ἀργοῦ τοῦ τυχόντος ρήματος,
μὴ δώσειν ἡμᾶς λόγον τῆ ἀδικία τῆ κριτῆ. Εἰ μὲν
οὖν μήπω ἔξευκται ἡ νεῖνις, ἡ αὐτὸς ἡμῖν λόγος,
καὶ οὐκ ἄλλος ἐναυτίον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· ὃν καὶ
ὡμᾶς εὐλαθεῖσθαι χραιών. Εἰ δὲ συνέξευκται, φεῦ
τῆς ἐμῆς ταλαιπωρίας! δηλωτέον, καὶ τότε δώσο-
μεν τὸ ἐπιτίμιον· οὐδὲν γὰρ ἀβράκευτον τοῖς ἰα-
θῆναι βουλομένοις.

ΝΓ'. — Στεφάνῳ ἀναγνώστῃ, καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ.
[σθ']

Cur a Tarasio communione abstinerit. (Baron. an. 809, n. 43.)

Τράμματα ἐδεξάμην τῆς θεοζήλου ἀγάπης σου· C
τῇ μὲν ἐπιγραφῇ ἐξ ἐνός, τῇ δὲ ἐξνάμει ἐκ διαφό-
ρων προσώπων ἐπισταλμένα. Εἶτα γοῦν ἐξ ἐνός,
εἶτα ἐκ πλειόνων, ὀφειλέτης εἰμι ἐρωτηθείς, καθ'
ἴσον οἶόν τε τῇ σμαθία μου, ἀξιόλογον τὴν ἀπίκρι-
σιν ἀποδοῦναι. Ἐκείνο δὲ μοι πρῶτον, ὅτι ὡν κατ-
επαδόμην παρὰ τῆς πολυμνήτου γλώττης σου,
ξένος ἐγὼ ἐπαίνων ἀμάρτυλός ὑπαρχων, καὶ ἀκτι-
όρωτον τὸν βίον κακτημένος. Εἰ δὲ τι γέγονε, Θεοῦ
τὸ δῶρον, διὰ μὲν τῆς τοῦ γεννηθέντος με πνεύ-
ματος Πατρὸς κεχαρισμένου, δι' ὡμῶν δὲ τῶν τῆς
εὐσεβείας ἐρασιῶν ἰκετηρίας πρὸς τὸ ἐξῆς φυλα-
χθυσόμενον ἀπήμαντον. Δεύτερον οὐκ οἶδ' ὅπως τὴν
ἐξηγορίαν ποιήσομαι· μὴ εὐκρινῶς προσχθείσης τῆς
πέσειως. Ὅλως τὸ ζητούμενον εἰς Ταράσιον τὸν
πατριάρχσαντα περισταθεῖ ὑπολελόγησαι. Ἐγὼ
μὲν οὖν καὶ ἐκπλαίω περὶ τοῦ προταθέντος οὐκ
ἀνευθῶς ἔσχω, πολλὰ συστραφεῖς ἐν ἐμαυτῷ, καὶ
ἀναθεωρήσας τῶν πραγμάτων τὰς ἐκβάσεις. Καὶ
μῖντοι καὶ τοὺς ὑπὲρ τοῦ καλοῦ ἐνισταμένους, καὶ
πολλοῖς χρόνοις ἐληπαθῆσαντας, ἐν ἐπαίνῳ καὶ ἀποδο-
χῆς λόγῳ ἔχω· οὐ μὴν παντάπασιν, ὡς δηλώσω ἐρχο-
μαι, καὶ τὸ κτῆσασθαι ὁμογνώμονας ἐπίμεται. Πῶς γὰρ
οὐ, ἐπαικίους ἀνδρικούς ἐπ' εὐσεβεία, δεδειγμέ-
νους;

Ἄλλὰ μετὰ τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου, καὶ τῆς ἐν-
δεχομένης καὶ προσηκούσης δυνάμεως. Ταίγαρόν
ὡδε φαίημι· Τί τὸ τὴν διαφορὰν πρὸς Ταράσιον

etiam eum, qui boni aliquid cogitarit, si ad effe-
ctum non perducatur, iudicio pœnas subiturum,
quemadmodum a divino Basilio non deficitum.

Hic vero etiam opus quodammodo processit,
deliberatum per postulationem divinamque spon-
sionem. Parcite igitur, dilectissimi, in rebus hu-
jusmodi ludere: audientes illum qui dicit: *Melius
est non vovete, quam post votum promissa non red-
dere* 75. — *Nonne manens tibi manserat*, inquit?
quare mentitus es Spiritui sancto 76? Et quod sequi-
tur, horroris causa prætermitto. Neque hæc dico,
quod puellam asperner; parco enim illi, ut pupillæ
oculi mei: tum ipsius causa, cum a mediocritate
mea exoptet remedium, tum Dominæ matris quam
veneror et colo tanquam sanctam matrem meam:
sed iudicium reformidans, quod in die iudicii pa-
ratum est unicuique et interroganti et respondenti;
quod nec subterfugere licet, quominus usque ad
quodlibet verbum otiosum rationem incorrupto
iudicio reddamus 77. Quare, si puella nondum ma-
trimonio est conjuncta, hoc ipsum dicimus et non
aliud coram Deo et hominibus, quod est vos æqui
bonique consulere oportet. Sin autem jam con-
iuncta est, o infelicitatem meam! significandum
est, et tunc pœnam injungamus: nihil enim in-
sanabile est illis qui sanari volunt.

I.III. — *Stephano lectori, et iis cui cum illo.*

Accepi litteras Deum æmulantis charitatis tuæ:
inscriptione quidem tanquam ab uno; sententia
vero tanquam a diversis missas. Sive igitur ab uno,
sive a pluribus, debeo interrogatus, quoad imperi-
tia mea potest, congruentissimum responsum
dare. Primum ergo quibus me celeberrima lingua
tua laudibus exornavit, ab iis ego longe remotus
sum, cum peccator sim, et vitam agam minime
laudabilem. Si quid autem in me est, hoc Dei do-
num est, ejus qui me spiritu genuit Patris preci-
bus tributum, quod et vestris qui pietatem colitis
supplicationibus integrum deinceps conservandum.
Deinde quo pacto respondeam nescio, interro-
gatione haud satis aperte explicata. Omnino que-
stionem ad Tarasium olim patriarcham pertinere
conjeci. Equidem hæc de re proposita jamdudum
non sine cura sui, multa mecum animo versans,
et qui futurus esset rerum eventus considerans,
Nam eos certe, qui pro recto doctæ fuerunt, et diu
gravia perpessi sunt, magnopere laudo et comple-
ctor: non tamen usquequaque, ut mox dicam,
consentientes eos habere velim. Quidni autem? cum
adeo strenuos se pro pietate præbuerint.

Sed tamen cum veritatis verbo, et quatenus fieri
licet et convenit. Ut ergo ad rem veniam, quænam
causa fuit cur a Tarasio discesserimus? Fides? At-

75 Eccl. v. 4. 76 Act. v, 3, 4. 77 Matth. xii, 36.

qui palam quidem orthodoxus erat, sacras synodos sequebatur, et cum aliis patriarchis consentiebat, et maximum antea pro fide certamen sustinuerat.... Eorumne qui ab hæresi revertebantur susceptio? At non ab illo hæc primum instituta: cum a sanctis Patribus triplici modo suscepti fuerint, vel repetito baptismo, ut Pepuzeni; vel pro olei unctionem, ut Ariani; vel per propriæ sententiæ detestationem, ut Nestoriani.

An ordinatio per pecuniam, quæ in depositionem necessario incurrit? Næ id prorsus verum est: tunc enim pastores visi sunt lupi rapaces, altaria effossa sunt, divinæ reliquiæ dedecore affectæ, sacri libri exusti. Quid plura? ipsa Christi imago, præter alias sanctissimas, contumeliose habita et conculcata. Et quis brevi oratione complecti queat, quæ longam narrationem requirunt? Quid quod porro sequens patriarcha ex sæculari ad episcopalem dignitatem repente proventus, idoneus non fuit qui pro spiritu quantum satis erat decertaret? Inde scandala: inde illa quæ jam nos conturbant, eriginem sumpserunt. Vos itaque quo sitis erga illum animo, novistis. Nos vero, ut sigillatim eos qui pecunia ordinati fuerant, audiebamus ab illo non admitti ad communionem, quanquam non ita existimabatur, conveniens esse duximus pacis studio concordiam cum eo retinere: siquidem ad hanc, quoad licet, propendendum est, ut et Theologus ait⁷⁸; ac ubi offensionis suscipio est, melius est assentiri quam pertinacem esse. Neque vero ipsi vos de conscientia vestra depellimus. Vosque vicissim id a nobis in re haud penitus manifesta ne evigile: quandoquidem et persona, et tempus, et experientia conciliare solet eos, qui de hisdem rebus non eadem sentiebant.

Sed quorsum ista ad divinum Germanum regressio? ut inde prorsus ordinatio repetatur. Quid enim, de ibribus qui interjecti fuerunt hæreticis? nullusne est, qui ab illis ordinatus non fuerit, aut ab iis quos illi ordinarant, transmissa porro usque ad Tarasium ordinatione? Quam multi ex oriente et occidente et aquilone et mari venerunt illo temporis spatio, susceptoque sacerdotio Ecclesiæ nostræ per communionem conjuncti fuerunt? Et quam multi sine pecunia ordinati tum fuerunt, ordinaruntque, quamvis forent hæretici? Dei unius est hæc omnia nosse, non autem hominis affirmare: omnesque propterea depositos arbitrari. Sed quoniam homines sumus, hominum more, quæso, res inspicimus: eo quod homo vultum. Deus vero cor intuetur⁷⁹: ac solummodo exigatur oris confessio, quando eam mentiri non liquet: secundum quam et Tarasius ordinationem suscepit: ob quam et viri diligentes ac religiosi qui tum erant, et Tarasius se conjunxerunt et cum eo consenserunt: et repente post synodum discessionem

Α ποιοῦν ἡμῖν [col. Reg. ὑμῖν]; Πίστις; Καὶ δεῦν ἐκ τῶν προφανῶν, ὀρθόδοξος, ταῖς τε ἀγίαις συνόδοις ἠκολούθησας, καὶ ὁμοφρονήσας τοῖς ἄλλοις πατριάρχαις· ἀγωνιστήν· μάλιστα ὑπὲρ πίστεως τὸ πρότερον. Ἡ τῶν ἐξ αἰρέσεως ὑποστρεφάντων παραδοχῆ; Καὶ οὐχ ὑπ' αὐτοῦ καινοτομηθεῖσα· πρὸς γὰρ τῶν ἁγίων Πατέρων· τριχῶς παρεδοχομένων· ἢ διὰ ἀναθεματισμοῦ, ὡς ἡ τῶν Παπουζηνῶν· ἢ διὰ χριστικῶς μύστη, ὡς ἡ τῶν Ἀρειανῶν· ἢ διὰ ἀναθεματισμοῦ τῆς οἰκειᾶς δόξης, ὡς ἡ τῶν Nestorianῶν.

Ἡ ἐν χρήμασι χειροτονία, τις ὑποκίπτε κατὰ τὸ ἀναγκάσιον καθαρῶσαι; Ναί, πανάληθες· καὶ γὰρ τρινηκὰς ποιεῖν λόκοι βαρεῖς ὤφθησαν· κατεκάρθη θυσαστῆρα· ἠτιμώθη θεῖα λείψανα· βίβλοι ἱεραὶ ἐνεπρήσθησαν. Τί πλείον; αὐτῆ ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἄλλαις σιανοτάταις ἐνύδριστα καὶ κατεπεκίτητο. Καὶ τίς ἂν ἐν ὀλίγῳ διεξέλλοι τὰ μακρᾶς ἱστορίας δειόμενα; Ἀλλὰ νί δε; ὁ μετέπειτα πρόεδρος ἐκ τῆς κοσμητικῆς ὕλης θάπτον εἰς τὸ τῆς ἱεραρχίας ἀξίωμα προβάς, οὐχ οἷός τε γέγονεν ὑπερμαχῆσαι ἱκανῶς τοῦ πνεύματος; Ἐντεῦθεν τὴ σκάνδαλα· ἐκεῖθεν καὶ τὰ ἄλλα ταράττοντα τὴν εἰρηνίαν ἐβλήθη. Ἡμεῖς μὲν οὖν, ὅπως τὰ πρὸς αὐτὸν ἔγρατε, ἔστε. Ἡμεῖς δὲ, ἐπειδὴ ἐν τῷ μέρει τῶν ἐν χρήμασι χειροτονηθένων ἠκούομεν παρ' αὐτοῦ μὴ προσίαθα· αὐτοὺς εἰς κοινωνίαν, κἂν οὐχ οὕτως ὑπενοεῖτο, συμφῆρον ἠγγασάμεθα διὰ τὸ τῆς εἰρήνης καλὸν τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμόνοιαν· ἐπεὶ περ φησὶ καὶ ὁ Θεολόγος· Ἔως ἐξόν, ἀποκλιτίον πρὸς ταύτην. Καὶ οὐ τὸ λαποῦν ὑπόνοια, βέλτιον τῆς αὐθαδείας ἢ συγκατέθεσις. Καὶ οὕτε ἡμεῖς καθήλομεν ὑμᾶς τῆς συνδησεως· μηδ' αὐτοὶ ἀπαίτοῖτε ἡμᾶς τῆς οὐ προφανοῦς ἡμῖν διαγνώσεως· ἐπειδὴ καὶ πρόσωπον καὶ χρόνος καὶ πείρα διαλλάττειν ποιεῖ τοὺς μὴ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὡπαύτως φθάσαντας.

Ἀλλὰ τίς ὁ πρὸς τὸν θεῖον Γερμανὸν ἀναποδοσις καὶ τὸ ἐκεῖθεν ἐκ παντὸς ζητεῖν τὴν χειροτονίαν; Ἡ γὰρ καὶ οἱ ἐν μέσῳ τρεῖς αἰρετικοὶ; οὐκ ἔστι τις μὴ ἐκ αὐτῶν χειροτονηθεῖς, ἢ ἐκ τῶν πρὸς αὐτῶν χειροτονηθέντων, κατὰ κάθοδον μέχρι Ταρασίου ἀμειβομένης τῆς χειροτονίας; Πόσοι ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ θαλόσσης ἦκασιν ἐν τῷ μεταξῶ, καὶ ἐβλήθησαν διὰ κοινωνίας τῆ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ ἱερωμένοι; Καὶ ὅσοι ἀνευ χρημάτων τρινηκὰς χειροτόνηται, καὶ κεχειροτονήκασιν, κἂν ἡρέτιζον; Ταῦτα πάντα Θεοῦ μόνου γινώσκειν, καὶ οὐκ ἀνθρώπου διαβεβαιούσθαι. Καὶ διὰ τοῦτο πάντας καθηρημένους ὑπολαμβάνειν. Ἀλλ' ἐπεὶ ἄνθρωποι, ὡς ἄνθρωποι, παρακαλῶ, τὰ πράγματα κατίδωμεν· διότι ἄνθρωπος εἰς πρόσωπον, Θεὸς δὲ εἰς καρδίαν ὁρᾷ, καὶ ἡ διὰ στόματος ὁμολογία μόνον ἀπαιτεῖσθαι, ἡγίκα ἂν μὴ προφανῶς διαφιδῆται· καθ' ἣν καὶ Ταρᾶσιος τὴν χειροτονίαν ἐδέξατο· ἐφ' ἣ καὶ οἱ τότε ζῆλωται καὶ ἀκριθεῖς, καὶ συνῆλθον Ταρᾶσιῳ, καὶ ὡμογνωμόνουν· καὶ θάπτον μετὰ τὴν σύνοδον διηγήθησαν πρὸς τὴν παραδοχῆ κατ' αὐτοὺς τῆς ἐν χρή-

⁷⁸ Greg. Naz. orat. 14, page 223. ⁷⁹ I Reg. xvi, 7.

μασι χειροτονίας · καὶ δι' ἄλλα τινὰ ζητήματα. Ἄν τοῦτο γε οὕτω δοκοίη εὖ ἔχειν καὶ ὑμῖν · καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς βαδισόμεθα. Ταῦτα γὰρ καὶ ἀπὸ Ταρασίου μέχρι τοῦ δεῦρο λεχθήσεται. Τί δὲ τὸ συμπέρασμα; Τὸ ἀπὸ παντὸς ἱερέως ἀδιαβλήτου, κατὰ τὸν Θεολόγον καὶ Χρυσόστομον, μετέχειν. Ὁ μὲν γὰρ, φησὶν · Ἔστω σοι πᾶς ἀξιόπιστος εἰς τὴν κάθαρσιν, μόνον ἔστω τις τῶν ἑγκρίτων, καὶ μὴ προδήλως κατεγνωσμένων, μηδὲ τῶν τῆς πίστεως ἀλλοτριῶν. Ὁ δὲ, Περιεργάζου, πολυπραγμόνει · οὐ γὰρ ἀκίνδυνος ἢ ἀνεξέταστος κοινωνία. Περὶ γὰρ μεγάλων ὁ κίνδυνος.

Ἐκζητήσωμεν τοίνυν καὶ πολυπραγμονήσωμεν παρ' οὐ δφείλομεν κοινωνήσαι · εἰ τὴν πίστιν ὁμολογοίη ὀρθὴν, εἰ μὴ χρήμασι κεχειροτόνηται · εἰ μὴ τι ἄλλο τῶν κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ ὑποπτευομένων καὶ ἠλουσμένων σφαλερῶν, ἀληθῆς. Εἰ δὲ ὅτι τὴν χειροτονίαν καταγομένην ἔχει ἀπὸ τοῦ δεινός, εἴτε ἐξ αἰρετικοῦ, εἴτε ἐκ χρηματοχειροτονήτου · αὐτὸς δὲ οὔτε αἰρετικός, οὔτε ἐν γνώσει ἐκ χρηματολήπτου, εἴτε οὖν Σιμωνιανοῦ, κεχειροτονημένος · ὁμολογοίη δ' ὁμῶς τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν, τὴν τε πίστιν φυλάττειν καὶ τοὺς κανόνας ἀπαρτρώτους · τοὺς τε κατ' ἀμφοτέρω παρατετραμμένους ἀποβαλλόμενος · οὐδεὶς ἡμῖν λόγος ἀπόχης πρὸς αὐτόν. Ἀκατάγνωστος γὰρ ὁ τοιοῦτος κατὰ τοὺς προδηλωμένους ἀγίους, καὶ δι' αὐτῶν κατὰ πάντας. Οὕτω τοίνυν καὶ κοινωνοῦμεν, καὶ ὑμῖν ταυτὸ ποιεῖν συμβουλεύμεθα [Reg. cod. εἰ οὐκ ἀκουσόμεθα, εἰ non audīmus]. Ἐπεὶ εἰ περισσότερον διερευνηται, ἀποκρούεται μὲν, ὡς δέδεικται, τὰ τῶν Πατέρων παραγγέλματα · ἐκλιμπάνει δὲ τοσοῦτον τὸ τῆς ἱερωσύνης δῶρον, ἐφ' ᾧ τὸ Χριστιανοὶ καλεῖσθαι ἔχομεν · ὡς εἰς ἐθνικὴν ἡμᾶς μεταπεσεῖν λατρείαν · ὅπερ ἄτοπον. Πρὸς τὸ γε καὶ ἀκριθευομένους, οὕτω μηδὲ ἐν Δύσει καὶ Ἀνατολῇ ἀφικομένους εὐρίσκειν τὸ ζητούμενον, ἀναδρομάδην καθαιρουμένων πάντων διὰ τῆς ἀλληλούχου συλλειτουργήσεως · ἐπειδὴ προφανῶς τῷ Ῥωμαίων προέδρῳ ἐπὶ Ταρασίου συνιεράτευσαν οἱ ἐκ τῶνδε ἀποκρισιάριοι ἀποσταλέντες · κάκεινον τάχα τοῖς τῆς Ἐφῆς · καὶ φροῦδα ἐντεῦθεν τὰ τῆς ἱερωσύνης · ὁ ἀπαγορεύσαντες πάντως, καταδεξόμεθα ἐν τῷ προειρημένῳ κατὰ τοὺς ἀγίους μέτρῳ στήναι.

Διότι πολλὰ συνέβη καὶ συμβαίνει τοιαῦτα παραπτώματα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ · ἃ οὐδεὶς τῶν ἁγίων εὐρηται οὕτω διερευνήσας · ὅτι μηδὲ οἶόν τε, οὔτε μὴν ἐκδέδωκε φυλάττειν ἡμᾶς. Ἐχει μὲν ταῦθ' οὕτως. Περὶ δὲ τοῦ προῦργιαιτερον ἡμῖν εἶναι τῆς μοιχοκυρώτου συνόδου τὴν καθ' ἡμᾶς [cod. Reg. ὑμᾶς] ἔνστασιν, τεθαύμακα ἀκούσας · τοσοῦτον γὰρ προτιμωτέρα, ὅσον ἀποστολικῆς φωνῆς ἢ Κυριακῆς.

Καὶ οὕτω λέγω ὅτι Ταράσιος οὐκ ἐκήρυξεν ἐν χρήμασι χειροτονεῖσθαι. Ἄλλὰ καὶ τοὺς τοιοῦτους ὁμολογῶν μὴ δέχεσθαι κατὰ τὸ προφανές · ὥδε δὲ δόγμα κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, τοῦ τε Προδρόμου, τῶν τε

A fecerunt, ob susceptam, ut ipsis visum est, pecuniariam ordinationem, et alias quasdam quaestiones. Si hoc vobis etiam, recte habere videatur: ad ea quae sequuntur pergamus. Dicentur enim et ea quae post Tarasium huc usque. Quid autem ex his colligitur? Uta quousunque sacerdote qui reprehensione vacet, ex Theologi et Chrysostomi sententia, ne te segreges. Nam ille quidem ait: Quilibet tibi idoneus esto ad purgationem, dummodo sit ex proborum numero, non ex damnatis manifesto, neque ex his qui a fide sunt alieni. Hic vero ait: Satage, et anxie inquire: non enim periculo vacat quae sine inquisitione fit communio. De re quippe magna periculum.

B Investigemus ergo et sollicite simus cum quo nobis communicandum sit, num rectam fidem profiteatur; num pecunia sit ordinatus: nunquid aliud eorum, quae illum in vita commisisse vel suspicio vel fama est, verum sit. Si autem quia deductam habet ordinationem ab aliquo haeretico seu per pecuniam ordinato; cum ipse interim nec haereticus sit, nesciens ordinatus ab homine pecunia corrupto id est Simoniaci: omnem autem veritatem et fidem et canones illibatos servare profiteatur, et eos qui alterutro deflectunt rejicere: nulla nobis ratio est ab illo discedendi. Is enim inculpatus est, juxta sanctos modo laudatos, et per illos juxta omnium sententiam. Sic ergo et nos communicamus, et vobis ut idem faciatis auctores sumus. Alloqui, si amplius inquiratur, exploduntur, ut demonstratum est, Patrum monita, et irritum fit ingens illud sacerdotii munus, per quod Christianorum nomen adipiscimur: ut ad ethnicos ritus delabi nos oporteat: quod est absurdum. Praeterquam quod ita inquirentes, et ad occidentem atque ad orientem progressi, nusquam reperiunt quod quaerunt. omnibus sursum versus depositis, propter mutuum inter ipsos sacrorum societatem: quandoquidem manifestum est, Tarasii temporibus apocrisiarios hinc missos sacra peregrisse cum Romano antistite, atque hujus fortasse cum orientalibus: indeque cassa est omnis ratio sacerdotii: quod omnino respicientes, in praedicta secundum sanctos lege stare amplectemur.

D Quia multae contigerunt continguntque hujusmodi offensiones in Ecclesia, quas nullus unquam sanctorum ita curiose indagasse legitur: ac ne fieri quidem id possit: quare nec nobis observandum tradiderunt. Atque haec in hunc modum. De hac vero contentione nostra, quod utilior nobis non sit quam synodus quae moechis patrocinatur, miratus sum cum audivi: tanto enim illa praestabilior, quanto Domini vox apostolicam antecedit.

Neque id tantum dico, non edixisse Tarasium ut per pecuniam ordinatio fieret: sed professum esse se tales non recipere, sicut palam est. Nunc autem dogma adversus Evangelium et Praecursorem et ca-

nones, synodice per adulterii copulatoris susceptionem promulgatum est, scelus dispensationem esse sanciens, ac episcopos et sacerdotes, cum libuerit, auctoritatem in canones habere: eos qui eadem non sentiunt, anathematizans et diris devovens, ut scitis. Hoc Iconomachorum hæresi, etsi posterius, at non levius videbitur pie considerantibus: quorum precibus Dominus malum depellens pristinam pacem reddat Ecclesiæ suæ. Præterquam quod, ut scripisti, alterum ab altero pellitur, et sibi cohærent cognitio et abrogatio sceleris quo præter legem facta conjunctio est. Incolumem et pro humillitate nostra orantem, cum tota familia Dominus te conservet, amicorum prime, et zelantium maxime.

LIV. — *Annæ præpositæ.*

Laudat ejus pietatem erga monachos.

Quid distulisti ad nos scribere, ac de rebus sanctitatis tuæ indicare? Nos vero multo minus propterea desistemus, partim quidem quia humile os nostrum jam semel aperuimus; partim ob zelum tuum divinum, et ardentem pietatem. Audio enim te assiduis erga fratres nostros beneficiis non fatigari, huc illucque circumeundo, et obvium quemque tractando perhumaniter, votivisque verbis tanquam Christi ministrum prosequendo. O pulcherrimam hanc tuam occupationem! o vigilantem in divinis rebus sacram animam tuam! Neque enim sola sunt ista et unica: sed fetus aliarum virtutum, et fecunditatis tuæ spiritualis propagines. Quoniam nec fieri potest ut non bene oleat, qui unguenta circumferat: neque ut non luceat qui facem gestet. Hinc igitur usquequaque dignoscuntur, ac potissimum in persecutionibus pro Christo, quinam sint sanctitatis amatores, et beati; quinam contra improbi et bonitatis expertes: quantumvis interiora recte habere, externa specie assimulent.....

LV. — *Irenæ patriciæ.*

Ut scribere pergat. Tum de filiæ morbo dolentem solatur.

Philtri cujusdam vim habet litterarum collocutio affectum ingenerans in animis amantium: tantoque magis, quanto fuerit sermonis communicatio frequentior, latentes amoris scintillas quodammodo exsuscitans, et magnam conjunctionis benevolæ flammam incendens. Simile quiddam et in nobis humilibus effecit epistola suavitatis tuæ, spiritualem ejus benevolentiam multiplicans, memoriæque igniculis vegetioribus insidens. Ulere igitur, pietissima Domina, hoc amoris pharmaco; ac de tua valetudine et prosperitate nobis significa. Novimus enim perpetuo virentem virtutis tuæ florem, et pletiam abundantiam ex iis quæ audivimus, et quæ nunc etiam audimus: et quibus nos ipsi beneficiis affecti sumus et afficimur etiamnum: sive vocem

κανόνων, συνοδικῶς διὰ τῆς τοῦ μοιχοζεύκτου παραδοχῆς ἐκπερώνηται, βεβαιῶν τὴν κεραινομίαν εὐνομίαν, τοὺς τε ἱεράρχας καὶ ἱεραῖς ὁπόταν βούληται ἐξουσιάζειν τῶν κανόνων· καὶ τοὺς μὴ ταυτῶ φρονούντας ἀναθεματίζον καὶ ἐσκορακίζον, καθάπερ ἴστα. Τοῦτο καὶ τῆς εἰκονομάχου αἰρέσεως, εἰ καὶ δεύτερον, ἀλλ' οὐκ ἔλαττον τοῖς εὐσεβῶς ἀναθεωροῦσιν. Ὡν ὁ Κύριος ταῖς εὐχαῖς ἐμποδῶν τὸ κκὴν ἄρας πρυτανεύσει εἰρήνην ὡς τὸ ἀπαρχῆς τῆ αὐτῆς Ἐκκλησίᾳ. Πλὴν ὅτι, καθὰ γέγραπας, θάτερον, ὑπὸ θατέρου βάλλεται, καὶ διάλληλος ἡ ἐπίγνωσις καὶ λύσις τῆς ἀνομοδίστου πράξεως. Ἐβρώμενον, καὶ εὐχόμενον ὑπὲρ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν πανέστιον ὁ Κύριός σε διαφυλάξει, φίλων πρώτιστε, καὶ ζηλωτῶν κρᾶτιστε.

ND'. — Ἄννη ἡ γουμένη. [σοδ'.]

Τί ὑπεστειλω τοῦ γράφειν καὶ γνωρίζειν ἡμῖν τῆς ὁσιότητός σου; Ἡμεῖς δὲ διὰ τοῦτο μᾶλλον εὐ διαλείψομεν. Τὸ μὲν διὰ τὸ ἅπαξ ἡμᾶς ἀνοῖξαι τὴν ταπεινὸν στόμα· τὸ δὲ διὰ τὸν κατὰ Θεὸν σου ζῆλον καὶ πυρίπνοον εὐσέβειαν. Πυθάνομαι γάρ σε ἀληθῶς ἔχειν τὸ περὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν εὐποιητικόν, ἐκὼν κάκειθεν περιθέουσαν, καὶ ἕκαστον τὸν παρατυγχίνοντα διξιουμένην φιλανθρώπως, καὶ τοῖς εὐκαίσις ῥήμασι παραπέμπουσαν ὡς Χριστοῦ διάκονον. Ὡς καλλίστης σου ταύτης πραγματείας! Ὡς τῆς γρηγορούσης σου περὶ τὰ θεῖα ἱεράς ψυχῆς! Οὐ γὰρ ὀρευνικὰ ταῦτα. Ἀποκνήματα δὲ ἑτέρων ἀρετῶν, ἦσαν προβλήματα τῆς πνευματικῆς σου πολυκαρπίας· ἐπεὶ οὐδὲ οἶόν τε μὴ εὐθεῖν τὸν ἐπιφερόμενον ἀρεματα· μηδὲ λαμπάδουχῆν τὸν φωτοφόρον. Διαδύκνουνται τοίνυν ἐντεῦθεν πάντοτε καὶ πάντως, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ διωγμοῖς, τίνες οἱ τῆς ὁσιότητος ἱερασταὶ καὶ θεόβιοι, καὶ τίνες οἱ φανότητος καὶ ἀμοιράγαθοι· κἂν τῷ ἔξω σχήματι τὰ ἐκὼν καλῶς ἔχειν ὑποπλαττόμενοι... (1).

NE'. — Εἰρήνη πατρικίῳ. [σκβ'.]

Φιλτροποιόν τι πρᾶγμα ἡ γρηματικὴ προσφώνησις, σχέσιν ἐμποιοῦσα ταῖς ψυχαῖς τῶν ἐρώντων. Καὶ τοσοῦτον [Reg. cod. τοσαύτην], ὄσπερ ἂν καὶ πυκνάζῃ ἡ ὀμιλία· οἶονεὶ ἀνασκαλεύουσα τοὺς ἐναποκειμένους ἐρωτικὸς ἐπιθηῖρας, καὶ πολλῶν τῶν ἀγαπητικῶν διαθέσεων ἀνακαίουσα. Τοσοῦτόν τι καὶ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς ἀπειργάσατο ἡ ἐπιστολὴ τῆς ἐμμελείας σου, πολυπλασιάσασα τὴν πνευματικὴν εὐλίαν αὐτῆς, καὶ τὰ τῆς μνήμης ἐμπυρεύματα ἀκαίωτερα ἐνίζάνουσα. Χρῶ τοιγαροῦν, θεοσεβεστάτη Κυρία, τῷ ἀγαπητικῷ τῷδε φαρμάκῳ· καὶ γνωρίζε ἡμῖν τὰ τῆς εὐξίας καὶ εὐπραξίας σου. Ἴσμεν γὰρ σο κατ' ἀρετῆν σου ἀειθαλὲς καὶ ποριστικὸν εἰς εὐσέβειαν ἐξ ὧν τε ἀτηκόαμεν, καὶ εἰστέ: ἀκούομεν· καὶ ἀφ' ὧν ἡμεῖς αὐτοὶ εὐ πεπόνθαμεν καὶ πάσχομεν.

NOTÆ.

(1) Desunt nonnulla, ut conjicere est ex spatio vacuo in Reg. cod.

εἴτε δανειζομένη τὴν φωνήν· εἴτε καὶ ἐξ οὐσίας γλώττης φθειρομένη· ὡς ἡμεῖς γε ἠδεία ταύτην μᾶλλον ἐπαίνομεν διαθέσει, οὐ φιλιῶ ἤχη προσέχοντες· καὶ ἅμα ἐκεῖνο γινώσκοντες, ὡς οὐδεὶς οὕτως εἰκονίσει ψυχὴν, ὡς ὁ παρ' αὐτῆς προίω λόγος, καὶ ὁποῖός ποτ' ἂν εἴη. Περὶ τῆς κυρίας τῆς θυγατρὸς σου ὅτι γέγονεν οὕτω μαθόντες, ἠνιάθημεν· εὐχὴν δὲ ποίαν, ἢ ἀπομύρισμα οἶον δῶμεν ἀμαρτωλοὶ τυγχάνοντες; Πλὴν ἐκεῖνο πέπεισο· ὅτι οὐδὲν ἰσχύουσιν αἱ τοιαῦται περιεργίαι, εἰ μῆγε ἡμεῖς δῶμεν χώραν ἀπροσεξία τινί. Ὡς γὰρ οὐχ οἶόν τε τόπον τινὰ ἡλίω περιλαμπόμενον, τὸ ἀντίθετον σκότος εἰσδέξασθαι· οὕτως οὐδὲ ἄνθρωπον θεῖω φωτὶ, ἡγουν συνέσει καὶ ἀρετῇ ἐπερεδόμενον, πωθεῖν τι σῶν σκαίων καὶ δαιμονικῶν μαγγανευμάτων. Ἰαθεῖη τοίνυν ἡ παῖς ἐν δνόματι Κυρίου τοῦ θεραπεύοντος πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν· καὶ ἔστω χεὶρ Θεοῦ περιπτραμένη καὶ ἐπισκιάζουσα τὴν αὐτῆς κεφαλὴν, καὶ ἀποσοβοῦσα πᾶσαν ἐνέργειαν βλαπτικὴν· ὡς ἂν εὐεκτοῦσα σὺν μητρὶ θεοφόβῃ ἀποδοίῃ τὰς εὐχὰς αὐτῆς χάριστηρίως τῷ Κυρίῳ.

ΝΣ'. — Ἀντιωνίῳ ἡγούμενῳ τοῦ ἀγίου Πέτρου, καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ. [σζς'.]

Suadet ut⁹ pace Ecclesie jam per imperatorem constituta, cum patriarcha dictis conditionibus, communicent. (Baron. an. 811, n. 15.)

Τὰς ἐκ πολλῆς συνοχῆς καὶ θλίψεως καρδίας γραφείσας ἡμῖν ἐπιστολάς παρὰ τῆς πατρικῆς ὑμῶν ἀγιοσύνης δεξάμενοι· ὅσον κατεστενάξαμεν τί δεῖ καὶ λέγειν, ἀδελφικοῖς σπλάγγχοις κινούμενοι, εἰ καὶ ἀνάξιοι τυγχάνομεν, καὶ ἐκ τυτυποθείας τὴν περιπόνησιν ὑμῶν στοχαζόμενοι τε καὶ συνυφιστάμενοι; οὐδὲ γὰρ ἄλλοις ἔστι γνωρίζεσθαι τὸ ὁδυνηρὸν, ἢ τοῖς ὁμοιοπαθῶς τοῖς αὐτοῖς ἐνεχομένοις λύπηροῖς. Ἰ' Ἄλλ' αἱ ἀμαρτίαι ἡμῶν τοσοῦτον ἐπλήθυναν ἐν τῇ παρουσίᾳ γενεῆ τῆς ἀνομίας, [Cod. Reg. τὴν ἀνομίαν] ψυγείσης τῆς ἀγάπης κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον. ὥστε τοὺς ὀφείλοντας διθλῦν τὰ σκῶλα καὶ προσκόμματα, τούτους τὰ ἴσα ἢ τάχα καὶ δεινότερα τοῖς ἐν ταῖς ἔξωθεν ἀρχαῖς ἔστιν ὄρῃν πράττοντας. Δεσμοτήριά φατε, ἀπαγωγὰς, ὄνειδισμοὺς, διωγμοὺς, καὶ περιστάσεις ὑφ' ἐστάναι, καὶ ἔτι ὑφίστασθαι, παρὰ τῶν κρατούντων τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ· καὶ οὐχ ὅτι ὁπῆρ ἐντολῆς ἐνιστάμενοι, ἀλλὰ καὶ εἰ ἐλακώτερες ἦτε ἐν παραπτώμασιν ἀνθρωπίνους, οὐδαμῶς τὰ τοιαῦτα πανθάνειν ἐξόν ἦν ὑμῖν παρὰ ποιμένων Θεοῦ· μὴ ὅτιγε ὑπὲρ ἀληθείας διαθλοῦσιν· οὐς τὸ ἐπιναεῖσθαι καὶ μακαρίζεσθαι κεχρεώσθηται· καὶ ταῦτα τῷ μοναδικῷ κατακεκοσμημένοις ἐπαγγέλλεται. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτοὺς, ἔφη ὁ Κύριος. Οὐ δὴπου τοιοῦτον παρὰ τοῖς ἁγίοις ἐγνωρίσθη· τοῦναντίον δὲ αὐτοὶ μᾶλλον πεπονηότες ἐδείκνυντο διδασκόμενοι παρὰ τῆς ἀποστολικῆς φωνῆς, ἢ φησι περὶ τοῦ Κυρίου. Ὅς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει πάσχων οὐκ ἠπέλει· παρεῖχε δὲ εὐμένως τῷ παύοντι καὶ τὴν θείαν σιαγόνα. Ἐντεῦθεν ἐπίσκοποι.

Ἄλλὰ τί δεῖ παθεῖν; κατὰ τὴν ἐνσκήψασαν ἐν τῇ

mutueris alienam, sive lingua propria loquere; quam nos utique longe dulciora sensu excipimus, haud nudo sono intenti; sed hoc simul intelligentes, nihil animum sic exprimere, ut ab eo prodiens, qualiscunque tandem illa sit, oratio. De domina filia tua, quod ei accidit, ubi didicimus, indolentius vehementer: quassam vero preces, aut cujusmodi lenimen impertiamus nos qui peccatores sumus? Verumtamen sic tibi persuadeas, nullam vim habere istiusmodi molestias, nisi aditum ipsimet socordia aliqua patefaciamus. Quemadmodum enim fieri nequit, ut locus quispiam solis radiis illustratus, contrarias tenebras admittat, sic neque homo divino lumine, hoc est prudentia et virtute nixus, sinistra ulla dæmonis fraude lædi potest. Convalescat ergo puella in nomine Domini, qui sanatomnem morbum et languorem omnem: et manus Dei circumeat atque obumbret caput illius, et noxiam vim omnem depellat; ut, cum pia matre, incolumis vota sua Domino cum gratiarum actione reddat.

LVI. — Antonio præposito sancti Petri, et iis qui cum illo.

Cum epistolas vestras magno cum animi angore et afflictione ad nos scriptas a paterna sanctitate vestra accepissemus, quantopere ingemuerimus quid dicere attinet, fraternis visceribus commoti, tametsi indigni simus, ex parili mœrore dolore vestrum æstimantes, atque una sustinentes? Nec enim aliis licet molestias æstimare, quam iis qui consimili affectu iisdem molestiis anguntur. Enimvero peccata nostra usque adeo in hoc sæculo iniquitate exaggerarunt refrigescere, juxta Domini verba⁹⁰, charitate; ut, qui offensacula et scandala removeere debebant, eos videre sit paria ac fortasse graviora externis magistratibus facere. Carceres dicitis, exsilia, probra, persecutiones, et ærumnas sustinuisse vos, ac etiamnum sustinere ab iis qui Ecclesias Dei moderantur: quos non solum pro mandato pugnantes, sed ne si quidem humanis criminibus rei essetis, talia unquam a Dei pastoribus perpeti fas esset, nedum pro veritate certantes, quibus laus debetur et beatitudo: atque insuper monastica professione ornati. « Ex operibus eorum cognoscetis eos, » ait Dominus⁹¹. Haud sane talia in sanctis spectata sunt; quin ipsi contra pati potius visi sunt, apostolica voce edocti, quæ de Domino sic ait: Qui cum malediceretur non maledicebat: cum pateretur non comminabatur⁹², prædebat autem placide divinam maxillam percutienti⁹³. Hinc Christi pastores noti: illinc alieni episcopi.

οἱ ποιμένες Χριστοῦ γνώριμοι· κάκειθεν οἱ ἄλλοτρι-

Sed qualia pati necesse est? ob ingruentem hac

⁹⁰ Matth. xxiv, 12. ⁹¹ Matth. vii, 10. ⁹² I Petr. ii, 23. ⁹³ Luc. vi, 26.

κῶ βίῃ ἐμακρίσθησαν. Πῶς ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ διὰ νόμον Θεοῦ περρουρισμένοι ἐν ἔξορίᾳ, οὐκ ἀγαλλιασώμεθα ἐν Κυρίῳ, χάριν αὐτῷ λογιζόμενοι καὶ δωρεῖν μεγίστην, ὅτι ἡξιώμεθα ἐν μέτρῳ τοιοῦτῳ κατανεῖσθαι, ᾧ πολλοὶ ἐφιέμενοι οὐκ ἐπέτυχον; Κάθου δὲ, Πάτερ μου ἄγιε, ἐν ᾧ τόπῳ ὁ Θεὸς, ἀλλ' οὐκ ἄνθρωπος, εἴσω ἐφρουρήσῃ σε ἕως καιροῦ· ἐπεὶ μηδὲ ἴσμεν τί τέξεται ἡ ἐπιούσα· εἴτε οὕτως, εἴτε ἄλλως τῆς προνοίας κελουούσης· καὶ δόξαζε τὸν δοξάσαντά σε Κύριον, διὰ τῆς μαρτυρικῆς σου ἐνστάσεως () τὸν ἄρτον σου μετ' εὐχαριστίας καὶ χαρᾶς, ὃν ἔδοξαν οἱ ἄνθρωποι πικρὸν σοὶ προσφέρειν. Οὕτω σοὶ δύναμις ἐν τῷ γῆρει· κόπων ἀκητικῶν προηγωνισμένων σοὶ ἐν τῇ νεότητι, χάριτι Χριστοῦ κατὰ πάντα. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ καὶ ἀντιβολῶ, καὶ βρώμασι καὶ πόμασι τοῦ κατατρυχωμένου σώματος ἀντιλαμβάνεσθαι. Μὴ παραιτοῦ, ἀρκεῖ σοὶ ἡ μόνησις, ἡ κάθειρξις, ἡ ἐρημία, ἡ ὑποστέρησις, ἡ ἀδυναμία τοῦ γήρους μετὰ καὶ ἀσθενείας· ἢ περὶ ἡμᾶς τε τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ τοὺς ἄλλους φροντίς. Ἐν τοῦτοις ὑπομένων ἀνταρκοῦ, καθαρότητα θηρεύων τῶν λογισμῶν διὰ τῆς μετεωροπορήσεως τῆς τιμίας σου ψυχῆς. Ἦνίκα τὰ ἄρτι τὸ ἐρημικὸν πρόσκειται, εὐχερῶς ὁ νοῦς, ὡς περ ὑπὸ σωλῆνος σφιγγόμενον ὑδῶρ, δύναιτ' ἂν ἀνατρέχειν ἐκ τῶν χαμαιζήλων πρὸς τὰ ἐπουράνια. Τοῦτό ἐστι τὸ ζητούμενον, τὸ μετὰ Θεοῦ τῆ ἀπροσπαθείᾳ εἰς αἰεὶ εἶσεσθαι. Πλὴν οἱ πόλεμοι στεφάνων αἴτιοι παρὰ τῶν Πατέρων ἡμῶν ὀρίζονται· ὥστε εἰ καὶ πολεμούμενοι ἐνστάμεθα, νίκης ἀποφερόμεθα κλέος κατὰ τοῦ ἡττημένου διαδόλου.

ronas dimicando comparari, a Patribus nostris perstamus, victoriæ laudem, superato diabolo, reportamus.

Ἐγὼ δὲ αἰσχύνομαι ἡσχημένος ὦν τοῖς πάθεσι, τοιαῦτα πρὸς σὲ τὸν Πατέρα μου φεγγόμενος· ἀλλ' ἠνάγκασμαι δι' ὑπακοήν σου. Καλὸν τὸ λυθῆναι τῆς πολυδέσμου προσπαθείας, καὶ δεθῆναι τῷ ἀκορίστῳ ἔρωτι Κυρίου. Συμφέρον, Πάτερ μου, τὸ ἀποσχέσθαι τῆς τῶν παθῶν δυσωδίας, καὶ ὀσφραίνεσθαι τῆς τοῦ πνεύματος εὐωδίας. Μακάριον τὸ κατανοηθῆναι ἐνταῦθα, καὶ κλαῦσαι ὑπὲρ. καὶ ἀγαλλίαςαι τῷ τοιοῦτῳ ἐν πᾶσι προηγουμένη . . . Θεοῦ· ὃς καθάπερ πῦρ ὅτε ἐν τῇ ψυχῇ γένηται, ἐγκαταφεύγειν πέφυκε τὰς εἰσβολὰς τῆς ἀμαρτίας. Πῶς δὲ οὐ φοβητέον, ὃν φρίττουσιν ἄγγελοι· οὐ τῷ βλέμματι δονεῖται ἡ κτίσις· ᾧ παραστησόμεθα πάντες γυμνοὶ καὶ τετραχλησμένοι· μικρὸν ὑστερον ἀποληψόμεθα τῶν βεβιωμένων τὰς ἀμείψεις; Ἐγὼ

A profecti, vita in solitudine peracta, felices existimati sunt : quomodo nos humiles, propter Dei legem in custodia exsilioque positi, non lætabimur in Domino, gratiam ipsius reputantes donumque maximum, quod digni habiti sumus, qui ea conditione essemus, quam complures, cum affectarent, non sunt adepti? Mane itaque, mi Pater sancte, in eo quo te Deus, non homo utique, ad tempus inclusit loco : quandoquidem *ignoramus quid superventura pariat dies* ⁸⁶, sive sic, sive aliter, quocunque res, providentia præcipiente, vertant ; et Dominum glorifica, qui glorificat te ⁸⁶ ob pugnam hanc tuam martyrio parem panem tuum cum gratiarum actione et gaudio, quem videbantur homines acerbiores tibi assignare. Defectæ tibi in senectute vires, tot ante in juvenia exantlatis, Christi prorsus beneficio, vitæ asceticæ laboribus. Quamobrem obsecro et obtestor, ut cibo ac potu corpori exhausto subvenias. Ne recusa : sufficit tibi solitudo, carcer, secessus, colloquii inopia, rerum omnium penuria. imbecillitas tum ab ætate, tum ab ægritudine, illa denique de nobis peccatoribus aliisque sollicitudo. Satis tibi sit ista sustinere, cogitationum interim munditiam consecranti, erecta ad sublimium rerum contemplationem egregia mente. Quando nunc solitudo adest, nullo negotio mens, instar aquæ per vim e fistula erumpentis, ad abjectis humilibus ad cœlestia prosilire potest. Hoc illud est quod quærimus, ut cum Deo in perpetuum simus, per immunitatem a vitiis, copulati. Cæterum consancitum est. Quamobrem si, vel pressi bello

Me vero, cui cupiditates imperant, ejusmodi apud te Patrem meum oratione uti pudet : sed coactus feci, ut tibi morem gererem. Pulchrum est cupiditatum absolvi vinculis, et inexploro Domini amore constringi. Expediit, mi Pater, a tetro vitiorum odore abscedere, ac suavitate spiritus odorari. Felix faustumque hic dolore pungi, ac lugere propter et huic exsultatio, qui in omnibus primo loco *timorem Dei* : quippe qui instar ignis cum in animo fuerit, hoc habet ut peccati impetum effugiat. Quo autem pacto non ille extimescendus, quem angeli pavent : cui nudi et apti omnes astabimus ⁸⁶, paulo mox mercedem Deorum quæ in vita egerimus, accepturi? Ego vero

⁸⁶ Pro. xxvii, 1. ⁸⁶ I Reg. ii, 30. ⁸⁶ Heb. iv, 13.

NOTÆ.

(1) Cod. Vatic. 633, f. 44. Epistola ad Platonem, quæ est apud Sirmundum lacera lib. i, 57. Ibi prima lacuna expletur a codice sic : ἐσθίων τὸν ἄρτον σου μετ', etc. Reliquæ lacunæ non expletur a codice mutilo. Attanian cod. pag. 63 b. hæc habentur supplementa in excerpto ἐκ τῆς πρὸς Πλάτωνα τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα ἐπιστολῆς· Τὰς τεχνολογίας τῶν ὑποκλίειν σε τῆς ἀληθείας πειρωμένων μηδὲν ποιοῦ· ἀπλοῦς ὁ λόγος· φησὶν γάρ που ὁ ἅγιος

Ἐπιφάνιος ἐν τῷ περὶ τοῦ Πάσχα (a)· ὅτις ἂν ἢ ἄνθρωπος, παρὰ τὰ ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ κείμενα συμβουλεύων, ἀπὸ καρδίας λαλεῖ καὶ ἐνταλματα ἀνθρώπων διηγείται· καὶ περὶ τῶν τοιοῦτων φέρω τὰ τοῦ ἀποστόλου λέγειν, ὅτι ἐὰν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ ἔσται, ἀνάθεμα αὐτῷ. (Sed enim a verbis ἀπλοῦς ad ἀνάθεμα αὐτῷ verba eadem recitantur in cod. p. 63, etiam ex epistola ad Ignatium filium.) — ANG. MAI, *Biblioth. nov.* t. IV, p. 102.

(a) En Studita agnoscit ut genuinum Epiphani sermonem aliquem de Paschale. Reapse in sermone Epiphani de Paschate non inveniuntur.

infelix, cum nihil eorum quæ commemoravi sim assecutus, in summo mœrore animi sanctorum precum tuarum opem efflagito, ut aperiantur oculi mentis meæ, ut verum amorem degustem. Sed est mihi simul cum animo corpus quoque imbecillum, ut scis; et quid agam incertus sum. Nam si paulo majorem adhibere conatum velim, perdo etiam quantulum habeo. Una mihi consolatio superest; quam et tibi exponam necesse est, mi Pater: quod nempe didicerim, ex lectione et usu Orientalium, oportere eos qui vitam in secessum agunt, singulis diebus, si quidem fieri possit participare divinam communionem. Hunc morem servavi, qui misero mihi opem attulit, revocato cogitatione a vitiosis animi motibus, propter doni præstantiam, quæ metum incutit. Nam quid majus, sive ad lætitiā, sive ad collustrationem animi esse omnino potest divina communione? In calicem autem vitreum peculiarem vino defuso, ac solemnī precationi peracta, quamquam indignus doni compos fio. Indica mihi rectene agam, an secus. Ultra labores fructuum tuorum manducare: beatus es, mi Pater, et bene tibi erit⁸⁷, qui multorum Pater es, atque ad tantum virtutis gradum perduxisti, ut nunc omnes in exilio propter legis Domini mandatum versentur. Tu vero pro omnibus ora, ut cursum ipsi consumment.

Δὲ ὁ τάλας, ἐν οὐδενὶ ὧν εἶπον ἐαυτὸν καταλαμβανόμενος, σκυθρωπάζω, τὴν τῶν ἀγίων εὐχῶν σου ἐπικουρίαν αἰτῶν, εἰς εὐάνοιξιν τῶν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῶν· εἰς γεῦσιν τοῦ ὄντος ἔρωτος. Ἄλλ' ἔστι μοι σὺν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ σῶμα ἀσθενές, ὡς οἴσθα, καὶ οὐκ οἶδ' ὅ τι χρῆσομαι. Μικρὸν γὰρ εἰ δόξω βιάζεσθαι, ἀπόλλω καὶ ὑπερ μικρὸν κατέχω. Μίαν ταυτην παρηγορίαν εὐρηξά· καὶ δέον ἀναθέσθαι σοι, Πάτερ μου· ἐξ ἀναγνώσεως καὶ χρήσεως τῶν ἀνατολικῶν μαθῶν, τὸ χρῆναι τοὺς ἡσυχάζοντας εἰ δυνατὸν καθ' ἐκάστην μεταλαμβάνειν τῆς θείας κοινωνίας. Ἐχρησάμην οὕτως, καὶ εὖρον βοήθειαν ὁ ἄθλιος· ὑποστειλομένης τῆς διανοίας ἐκ τῆς ἐμπαθοῦς κινήσεως, διὰ τὴν τοῦ δώρου ἔμφορον ὑπεροχὴν. Καὶ τί γὰρ μεῖζον εἰς ἀγαλλίασιν καὶ φωτισμὸν εἶη ἢν τῇ ψυχῇ, πλεόν τῆς θείας κοινωνίας; Ἐν ποτηρίῳ δὲ ὑάλινῳ ἀφορισμένῳ προβαλὼν οἶνον, καὶ εὐξάμενος τὰ συνήθη, μετέχω ὁ ἀνάξιος τοῦ δώρου. Καὶ δὴ λωσὸν μοι εἰ καλῶς ποιῶ, ἢ οὐ. Πέρα καρπῶν σου φάγεσθαι· μακάριος εἶ, Πάτερ μου, καὶ καλῶς σοι ἔσται, Πατὴρ χρηματίας πολλῶν· καὶ εἰς μέσον ἀρετῆς τοσοῦτον ἀγαγὼν, ὥστε τανῦν ἐν ἐξορία ὑπάρχειν τοὺς πάντας δι' ἐντολῆν νόμου Κυρίου. Ἄλλ' ὑπερέβου πάσι, τελειῶσαι αὐτοῖς τὸν δρόμον.

BIBAION ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ἐκ τῶν διαφορῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἐκλογή τῆς τρίτης ἐξορίας.

LIBER SECUNDUS.

Ex diversis ejus epistolis collectio tertii exilii.

I. — *Iconomachicæ synodo, tanquam ex persona C A'.* — Τῇ Εἰκονομαχικῇ συνόδῳ, ὡς ἐκ πρώτου πάντων τῶν ἡγουμένων.

Dogmatica de sanctis imaginibus. (Baron. an. 814, n. 36.)

Divinis legibus canonicisque decretis obsequentes, quæ præter episcopi sui sententiam in iis quæ ad ecclesiasticam disciplinam pertinent, nedum quæ ad dogmaticas quæstiones deducunt, nihil agi vel dici oportere definiunt; cum ad auctoritate vestra semel atque iterum ad talia nos humiles evocaremur; ausi non fuimus, præter ea quæ statuta sunt agentes, accedere; ut qui sub sacra manu Nicephori sanctissimi patriarchæ divino Spiritu constituti sumus. Postquam autem quidam ex ordine nostro præpositi, quasi periculum aliquod facturi, accedendum sibi, et oppositis sermonibus respondendum consuerunt: quid aliud nobis audire liceat, quam quæ humile cor nostrum obstupesciant? Ferunt siquidem conventum istum ad eversionem secundæ sanctæ synodi

Νόμοις θείοις καὶ κανονικοῖς θεσπίσμασιν ἐπόμνοι, τοῦ μὴ δεῖν παρὰ τὴν τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου γνώμην πράττειν τι ἢ λέγειν τῶν ὄσα εἰς ἐκκλησιαστικὴν φέρεται εὐταξίαν, πολλοῦ γε εἰπεῖν εἰς δογματικὴν ἐξέλκει συζήτησιν· τούτου χάριν τῆς ὑμετέρης ἐξουσίας ἀπαξ καὶ δις ἐκκαλεσάσης πρὸς τὰ τοιαῦτα τὴν καθ' ἡμᾶς εὐτέλειαν, οὐκ ἐτόλμησεν ἔξω τι τῶν νενομισμένων πράττουσα παρεγνεσθαι· ὡς ὑπὸ τὴν ἱερὰν χεῖρα Νικηφόρου τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου πνεύματι θείῳ τελοῦσα. Ἐπειδὴ δὲ τινες τῶν ὁμοταγῶν ἡμῖν ἡγουμένων ἀπόπειράν τινα ποιούμενοι κερρίκασιν ἀφικέσθαι, εἰς τε λόγους ἐλθεῖν ἀντιθετικούς· τί ἄλλο ἢ ἐκεῖνα ἡμᾶς ἀκουτισθῆναι, ἃ ἐβίστησιν ἡμῶν τὴν ταπεινὴν καρδίαν; Φασὶ γὰρ τὴν πρόσκλησιν εἶναι ἐπὶ κατατροφῇ τῆς ἐν Νικαίᾳ τῷ δευτέρῳ ἀγίας συνόδου· τὸ δὲ λεγόμενον ἐπ' ἀναίρε-

⁸⁷ Psal. cxxvii, 2.

σαι τοῦ προσκυνεῖσθαι τὴν σεπτὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς τε Θεοτόκου, καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν ἁγίων. Ὡς τίς ἐνηχηθεὶς ταῦτα οὐ στενάζειε πικρὸν ἐκ βάθους καρδίας · ὡς ἀντρεπομένης ἡδὴ ἐν τούτοις τῆς σωτηρίου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ; Ἄκουε, οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ· βοάτω μεθ' ἡμῶν ὁ μεγαλοφωνότατος Ἡσαίας · καὶ ὅσα τούτοις ἐπιφερόμενα κατὰ συνέχειαν. Μᾶλλον δὲ ἐν οικειότερον φθεγξώμεθα · Ἄκουε ἀνατολὴ καὶ δύσις, βοῶρᾶ τε καὶ ἡ κατὰ θάλασσαν λῆξις, ἐν οἷς νῦν τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ ἐφ' οἷς συνεδρεύειν τετόλμηται. Ἡμεῖς μὲν οὖν οἱ ἐλάχιστοι, οἳ τε παραγενόμενοι καὶ μὴ παραγενόμενοι · ἀμφοτέροις γὰρ εἰς ὁ λόγος, ὡς συμψύχοις οὖσιν ἐν ἐνὶ θείῳ φρονήματι · τῆ ὑπ' οὐρανὸν Ἐκκλησίᾳ σύμφωνον πίστιν ἄγοντες · ἡγουν ἀναστηλοῦν τε καὶ προσκυνεῖν τὴν θεῖαν εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς τε παναγίας Μητρὸς αὐτοῦ, καὶ οὐτεινοσούν τῶν ἁγίων · οὐχ ὅτι παρὰ τῆ ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον ἁγία συνόδῳ, ἢ παρὰ τῆ πρὸ αὐτῆς δογματισάσῃ θειότατα, τὸ ἀσφαλὲς ἔχειν διαβεβαιούμεθα · ἀλλὰ γὰρ ἀπ' αὐτῆς τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ, ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως ἐρηρσιμένῃ ὄντες · ἀσφαλῶς βεβήκαμεν ἐπ' ἐκείνην τὴν ἔδραν, ἐφ' ἣ φησὶν ὁ Χριστός · Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾗδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.

Τίς γὰρ καὶ λόγος ἐξευρεθείη τῷ ἀντηγορεῖν ἐλομένῳ τοσοῦτω κράτει τῆς ἀληθείας; Εἴ γὰρ ὁμολογουμένως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ, καὶ ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς ὤπται · ἀραρότως περιυράφεται τε καὶ εἰκονίζεται καθ' ἡμᾶς · εἰ καὶ μένει τῆ θεῖα μορφῇ ὁ αὐτὸς ἀπερίγραπτος · ἐπεὶ περ ἔστι μεσίτης Θεοῦ καὶ ἐνθρώπων · ἐκατέρων τῶν φύσεων ἐξ ὧν ἐστὶ τὰ ἰδιώματα ἀλώβητα διασώζων. Εἴ δὲ μὴ περιγράφοιτο, ἀπόλωλε τὸ εἶναι ἀνθρώπος, πολλοῦ γε εἰπεῖν, μεσίτης, διὰ τῆς ἀναιρέσεως τοῦ περιγραφτοῦ συνανααιρουμένων πάντων τῶν ὁμοστοίχων ἰδιωμάτων. Εἴ γὰρ οὐ περιγραφτός, οὐθ' ἄπτός · εἰ δὲ ἄπτός, ὁμοῦ καὶ ψηλαφητός · οἷς ἀντερεῖν ἡλιθιώδες. Σώματος γὰρ ταῦτα τοῦ ἀφῆ τε καὶ χροῖᾳ ὑποκίπτοντες. Πῶς οὐχὶ καὶ περιγραφτός ἐξ οὐ καὶ παθητός; Εἴ δὲ περιγραφτός καὶ παθητός, πάντως καὶ προσκυνητός δηλαδὴ καθ' ἣν περιγράφεται ἰδέαν. Ὡς μὴ σχιζομένης τῆς δόξης τοῦ πρωτοτύπου ἐν τῷ παραγώγῳ, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον · ἢ γὰρ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει · δηλονότι οὐτεινοσούν, εἴτε φυσικῆς, εἴτε τεχνητῆς · ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου τοῦ τιμίου σταυροῦ τὸ αὐτὸ θεόρημα νοητέον. Τῆ γὰρ προσκυνήσει τοῦ τύπου · συμπροσκυνεῖται τὸ ζωοποιὸν ξύλον · ὡς καὶ ἔμπαν τῆ ἀναιρέσει συναναεῖσθαι ἔστιν ἐξ ἀναγκῆς. Ἡ οὐχὶ ἡ ὁμολογία τοῦ τύπου, ὁμολογία ἐστὶ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ; ὡσπερ οὖν καὶ ἡ ἄρρησις καθ' ὁμοίωσιν ἀντιστροφῆς. Τὸ ἀνάλογον οὖν · λεπτεῖον ἐπὶ τε τῆς εἰκόνας Χριστοῦ καὶ αὐτοῦ δὴ Χριστοῦ, παντὶ τῷ συνιόντι. Καὶ οὐπὼ καιρὸς δογ-

A Nicæne, id est ad tollendam venerandam Domini nostri Jesu Christi et Deiparæ sanctorumque simul omnium imaginis adorationem constituit. Et quisnam hæc audiens, ex imo pectore non amare ingemiscat, tanquam jam eversa per hæc salutari œconomia Domini nostri Jesu Christi? *Audi, cœlum, et auribus percipe terra* ⁸⁸, et quæ sequuntur, nobiscum exclamet: clarissimus Isaias: aut potius, et proprie magis, exclamemus: *Audi, oriens, occidens, aquilo, et plaga quæ ad mare est, quo nunc redactæ sint res nostræ, et qua de se conventum isti agere non reformident. Nos itaque omnium minimi, qui præsentés, quique absentes; utrisque enim idem est sermo, tanquam unanimis in uno eodemque divino sensu; consonam universæ sub cœlo Ecclesiæ fidem tenentes, divinam Salvatoris nostri Jesu Christi, et sanctissimæ Matris ejus, et cujuscunque sanctorum imaginem erigere et adorare: non solum ex sancta Nicæna secunda synodo, alterave, quæ ante illam divinissime docuit, securum et tutum esse affirmamus, sed ab ipsamet præsentia Domini nostri ac Dei, tam scripto quam sine scripto fundati secure supra sedem illam consistimus, de qua Christus ait: Tu es Petrus: et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalent adversus eam* ⁸⁹.

Quænam enim reperiri possit oratio, si quis tantum veritatis robur impugnandum sibi proponat? Nam si communi omnium consensu Dominus noster Jesus Christus in humana forma et in specie nostra visus est, congruenter profecto circumscribitur et imagine exprimitur more nostro, quamvis incircumscribitus ipse maneat secundum divinam formam: quippe qui est mediator Dei ad hominum utriusque naturæ qua constat proprietates integras conservans. Quod si non circumscriberetur, homo esse desineret, ac multo magis mediator, sublatis una cum circumscriptionis privatione omnibus ejusdem ordinis proprietatibus. Etenim si circumscriptus non est, nec tangi potest: sin tangi potest, utique et contrectari: quibus sane contradicere stultum esset: corporis enim hæc propria sunt quod sub tactum coloremque cadit. Quomodo non circumscriptus quando et passibilis? Quod si circumscriptus et passibilis, omnino etiam adorandus, secundum eam nimirum formam qua circumscribitur: eum prototypi gloria, sicut magus Basilius docet, in similitudinis expressione minime dividatur; honor siquidem imaginis ad prototypum transit quæcunque haud dubie illa sit, sive naturalis, sive arte facta: quandoquidem et in venerandæ crucis typo idem effatum locum habet. Cum typi enim adoratione vivificum simul lignum adoratur: sicut et vice versa, ea sublata, simul tolli necesse est. Nonne typi confessio, confessio est vivificæ crucis? eodemque modo negatio, juxta

⁸⁸ Isa. 1, 2. ⁸⁹ Matth. xvi, 18.

conversacionis similitudinem. Par igitur analogia in imagine Christi et Christo ipso sumenda est omni recte rationem. Sed nondum est tempus dogmaticæ explanationis, quæ vel obscure admodum mentis homini facile persuadeat attollere oculos et suspicere ad splendorem veritatis. Hæc nostra, licet peccatores simus, fides est: hæc humilium apostolica confessio nostra: hæc minorum a Patribus tradita religio nostra. Præter hanc, non solum si quis aut si qua ex his qui nunc sunt vel olim fuerunt, sed neque si Petrus, et Paulus (dicimus enim quæ evenire nequeunt quasi evenire possint), neque si ex cælis ipsis veniat quispiam aliud docens et evangelizans, illum in communionem recipere possumus, ut qui sanam fidei doctrinam non sequatur. Demum quidquid libet potestati vestræ, parata est humilitas nostra usque ad mortem perpeti potius, quam ut negatores simus sinceræ hujus nostræ confessionis.

II. — *Monasticam vitam agentibus.*

De quibusdam præpositis qui in causa imaginum segniores fuerant. (Baron. an. 814, n. 24.)

In hoc temporis articulo, cum persecutionem in imagine sua Christus patitur: non solum qui dignitate et scientia præcellit, certare is debet, rectæ fidei doctrinam proferens et cæteris tradens; sed et discipulus quoque ipse fiduciam sumere, et veritatem intrepida ac libera voce profiteri. Non mea sunt hæc verba, qui peccator sum, sed divini Chrysostomi, quinimo et aliorum Patrum. Quod vero Domini præpositi ab imperatore detenti hoc minime præstiterunt, quamvis dignitatis gradu et doctrina omnibus hujus oræ præpositis anteirent; at contra potius contigerunt, neque id solum, quod re ipsa grave est: sed chirographo etiam suo, se neque congressuros mutuo, neque docturos confirmarunt: id vero est proderere veritatem, et præfecturam abnegare, et subditos eibi atque adeo æquales et socios subvertere. Apostoli enim, cum a Judæis denuntiati illis esset, ne docerent in nomine Christi, his verbis responderunt: *Judicate, si justum est in conspectu Dei vos potius audire quam Deum nostrum*⁹⁰. Et rursus: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus*⁹¹. Hæc et similia illos dicere oportebat, ut per eos glorificaretur Deus et ædificarent orthodoxos: ut monasteria confirmarent, et confortarent eos qui in exiliis patiuntur. Sed quid, quod pluris facimus monasteria quam Deum; et pluris commoda quæ inde capimus, quam mala quæ boni causa sustinemus? Ubinam est illud: *Loquebar in conspectu regum, et non confundebam*⁹². Et illud: *Ecce lubia mea non prohibebo: Domine, tu scisti*⁹³. Ubi gloria et fortitudo ordinis nostri? Quonam pacto beati Sabas et Theodosius, cum implam hæresim tunc temporis imperator Anastasius amplecteretur, insurrexerunt pro fide acriter pugnantibus: tum eos qui perperam in Ecclesia sentiebant excommunicando, tum ad imperatorem ipsam scribendo, se mortem potius oppetere paratos quam ut de constitutis aliquid immutarent? Et

μικτῆς ἐκπλώσεως, πειθούσης καὶ τὸν ἄγναιον ὀρθότου ἀνακλιν ὑπεκτῶς πρὸς τὰς εὐχὰς τῆς ἀληθείας. Ἀλλ' ἡ εὐαγγελικὴ ἡμῶν πίστις τῶν ἀποστόλων· ἀλλ' ἡ ἀποστολικὴ ἡμῶν ὁμολογία τῶν ἀποστόλων· εἰ δ' οὐκ ἔστι, ἡ πατροπαράδοτος ἡμῶν θρησκεία τῶν ἐκκλησιαστικῶν. Παρὰ ταῦτα, οὐχ ἔστι ἡ εὐχὴ τῆς ἀλήθειας τῶν ἁγίων, ἀλλ' οὐδ' εἰ Πέτρος καὶ Παῦλος· εἴπομεν γὰρ ἀνανδίκτα ὡς ἐνδεγόμενα· τὴν ἄν ἐξ αὐτῶν ἦκη τῶν οὐρανῶν δογματικῶν καὶ εὐαγγελιζόμενος· δυναμὴν αὐτῶν κωνιστῶν προερχομένη, ὡς μὴ στοιχοῦντα τῇ ὑγιαίνουσῃ τῆς πίστεως διδασκαλίᾳ. Καὶ πρὸς ταῦτα ἔστι ἐν δοκῇ τῇ ἑσθῆτι ἡμῶν, ἰστοῦν ἡ ταπεινωσις ἡμῶν μίχρη: θανάτου ὑποστῆναι, ἢ ἐξάρουσι ἡμῶν γενέσθαι: τῆς τοιαύτης ἡμῶν εὐλακρῆτος ὁμολογίας.

B'. — *Μονάζουσιν.* [ἑβ']

Ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, ἐν ᾧ ὁ Χριστὸς διώκεται: εἰ τῆς εἰκότος αὐτοῦ· οὐ μόνον εἰ βαθμῶν τις καὶ γνώσει: προϊῶν ἔστιν, ὄφειλε: διαγωνίζεσθαι, λαίω καὶ διδάσκων τὸν τῆς ὀρθοδοξίας λόγον· ἀλλ' ἡ καὶ εἰ μαθητοῦ τάξιν ἐπέγων εἶη, χρεωστῆι κέρησιάζεσθαι: τὴν ἀληθεύειν, καὶ ἐλευθεροστομεῖν. Οὐ ἔμὸς ὁ λόγος τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ Χριστοῦ· ἐπὶ καὶ ἄλλων Πατέρων. Τὸ δὲ τοὺς κυρίως τοὺς ἡγουμένους κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ βασιλείου, μὴ τὰ προειρημένα πράξει· καίπερ ὄντας καὶ ἐν βαθμῇ καὶ γνώσει: παρὰ πάντας τοὺς καθηγουμένους τῆς γῆς ταύτης· τούναντιον δὲ μᾶλλον σιωπῆσαι. Καὶ εἰ τοῦτο μόνον, καίπερ ὄν δεινόν· ἀλλὰ καὶ χειρογράφον ποιῆσαι, μῆτε εἰς ἀλλήλους συνέρχεσθαι, μῆ διδάσκειν· τοῦτό ἐστι προδοσία τῆς ἀληθείας, καὶ ἄρνησις τῆς προστασίας, καὶ κατάλυσις τῶν ὑπακτικῶν, ἔπει καὶ τῶν ὁμοταγῶν. Οἱ ἀπόστολοι: παραγγεληθέντες ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, τάδε φασίν· Ὑμεῖς κρινάτε, εἰ δίκαιόν ἐστιν ὑμῶν ἀκούειν, ἢ τὸ θεοῦ ἡμῶν. Καὶ πάλιν· Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μῆλον ἢ ἀνθρώποις. Τοιαῦτα καὶ παρόμοια ἐγράψατε αὐτοῖς· ἵνα ἐδοξάσθῃ ὁ θεὸς δι' αὐτῶν· ἵνα φθορόμησαν τοὺς ὀρθοδόξους· ἵνα ἐστήριξαν τὰ μαρτυρήσια· ἵνα ἐνεδυνάμωσαν τοὺς πάσχοντας ἐξ ἑσθῆτις. Ἀλλὰ τί ἐστι προτιμώμεθα μᾶλλον Θεοῦ τῶν μοναστηρίων· καὶ τῆς ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ κακοπαθίας τῆν ἐντεῦθεν εὐπάθειαν; Ποῦ ἐστι τό· Ἐλάλου ἐναντίον βασιλέων, καὶ οὐκ ἡσυχνόμην; Ποῦ ἐστι τό, Ἴδού τὰ χεῖλη μου οὐ μὴ κωλύσω· Κύριε, σὺ ἔγνωσ. Ποῦ ἐστι τό κλέος καὶ ἡ ἰσχύς τοῦ κη' ἡμᾶς ἑτάγματος; Πῶς Σάβας καὶ Θεοδοσίος οἱ μακάριοι· τὸ τηλικαῦνα Ἀναστασίου τοῦ βασιλείου δυσσεβεῖν ἐλομένου· διανέστησαν θερμῶς προμαχούντες τῆς πίστεως· τοῦτο μὲν, μεθ' ὧν ἀνεθεμίτισαν τοὺς κακοδόξους ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· τοῦτο δὲ, ἐν οἷς ἐπέστειλαν τῷ βασιλεῖ· διαμαρτυρούμενοι θανάτον ἐλθεῖν, ἢ τι μετακινήσαι τῶν καθεστώτων;

⁹⁰ Act. iv, 19. ⁹¹ Act. v, 20. ⁹² Psal. cxviii, 46. ⁹³ Psal. xxxix, 10.

Καὶ λέγουσιν, ὡς φασιν, οἱ κύριοι ἡγούμενοι· Ἡμεῖς ἄ τίνες ἐσμὲν; πρῶτων Χριστιανοί, οἱ ὀφείλουσι πάντως ἄρτι λαλεῖν· ἔπειτα μονάζοντες, οἱ μὴδὲ τὸ τυχὸν ὑφαρπαζόμενοι· ὡς ἄδειοι τῷ κόσμῳ καὶ ἀκράτητοι· ἔπειτα ἡγούμενοι, οἱ καὶ τὰ τῶν ἄλλων προσκόμματα ἐκβάλλοντες· καὶ ἐν μηδενὶ προσκοπῆν διδόναι χρεωστοῦντες· "Ἴνα μὴ, φησὶ, μωμηθῆ ἡ διακονία. Οἷαν δὲ προσκοπῆν καὶ μώμησιν, μᾶλλον δὲ συγκατάθεσιν, διὰ τοῦ ἰδιοχειροῦ αὐτῶν δέδωκαν, τί χρὴ καὶ λέγειν; Εἰ γὰρ σιωπῆ μέρος συγκαταθέσεως· τὸ καὶ ἐγγράφως αὐτὴν κυρῶσαι ἐπὶ τῆς δλης Ἐκκλησίας, πόσον τὸ χαλεπὸν;

Καὶ λέγετε, ὅτι κρυπτῶς ἰερούργων Νικηφόρον [f. Νικηφόρος] ἀναφέρει τὸ λάθρα· καὶ πάντες οἱ πατρίκιοι, ἵνα τοὺς ἄλλοις ἐάσω, ὀρθοδοξοῦσιν. Ἄλλὰ τί λέγει ὁ Χριστός· Εἴ τις ὁμολογήσει ἐν ἑμοί· ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ γὰρ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἄσπερ καὶ τὸ ἐναντιὸν ἐπὶ τῆς ἀρνήσεως· καὶ μόνον τὸ μὴ συνέρχεσθαι εἰς ἀλλήλους ἐποίησαν τὸ χειρόγραφον, τὸ αὐτὸ ἐστὶ. Πῶς γὰρ φυλάξουσιν ὁ φησὶν ὁ Χριστός· Τὸν ἐρχόμενον πρὸς με, οὐ μὴ ἐκβάλω ἐξω; Ἐρχεται τις διερωτῶν καὶ ζητῶν μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν· εἴτε ἡγούμενος, εἴτε τις ἄλλος· τί ἀποκριθήσεται ὁ ἡγούμενος; Δηλονότι· παραγγελίαν ἔλαβον μὴ λαλεῖν· εἴθε οὕτω μόνον! Ἄλλὰ μὴδὲ εἰσδέξασθαι σε εἰς τὸ μοναστήριον καὶ συναλίσθησαι. Ὁ Χριστὸς λέγει· δέξαι καὶ δίδαξον· Ἐὰν γὰρ ὑποστειλῆ, φησὶν, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχὴ μου ἐν αὐτῷ. Ἐγγράφως οὖν ἐποίησαν, ἵνα τῷ βασιλεῖ πειθαρχῶσιν ἀπεναντίας τοῦ Χριστοῦ. Τοσαῦτά εἰσιν, ὡ ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, ἃ συναπίσταμαι ἐξ ἀληθείας πεποιηκέναι αὐτούς. Καὶ ἐπειδὴ κατεκρίνατέ με εἰπεῖν τὸ παριστάμενόν μοι· ἀνήγειλα ἐπὶ μάρτυρι θεῷ, λαβὼν καὶ λόγον ὡς [Suppl. ex cod. Vaticano 633, f. 29] φυλάσσεσθαι μυστήριον, φειδοῖ τοῦ πειρασμοῦ· λοιπὸν ὑμεῖς σώζοντες σώζετε τὰς ἐκτῶν ψυχὰς, εὐχόμενοι καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ.

Γ'. — Ἡγούμενος.

Δ'. — Θεοφυλάκτῳ Νικομηδείας ἐπισκόπῳ. [ρβ'.]

Dogmatica de sanctis imaginibus. (Baron. an. 816, n. 36.)

Διεῖαν ἄγω μεριμῶν καὶ κάμων τρεῖς λογισμοὺς εἰς τὸ ἐπιστεῖλαι με τῇ ἱερᾷ σου κορυφῇ· καὶ μόλις μέχρι τοῦ νῦν ἐξεπλήρωσά μου ὁ ταπεινὸς τὸν πόθον. Ἄλλ' εὖγε ὅτι ἠξιοῦμαι διὰ τοῦ γράμματος ἡσπασσῆσθαι σε τὸν ἐμὸν Πατέρα, τὸν σῦλον τῆς ἀληθείας, τὸ ἐδραῖωμα τῆς ὀρθοδοξίας, τὸν φύλακα τῆς εὐσεβείας, τὸ στήριγμα τῆς Ἐκκλησίας, τὸν νικηφόρον ἄνδρα, τὸν Χριστοφόρον ἀρχιερέα, τὸν ὁμολογίας Θεοῦ μάρτυρα. Μὴ γὰρ οὐ μαρτυρίου στέφανός σοι; ὅτι διὰ Χριστὸν ἐξόριστος, ἀποικος, πολύτλας· καὶ ταῦτα ἐν ἀπαλῇ τῷ σώματι ὅσον ἐκ φύσεως· προτετραγωμένῳ δὲ ἐξ ἀσκητικῆς οἴδ' ὅτι θεοδρομίας. Αὐχεῖ ἐν σοὶ τῶν ὀρθοφρόνων ὁ χορὸς, ὁ τῆς Νικομηδείας χώρος χαίρει, καὶ εὐδοξεῖ προῖκα προβαλλόμενός σε τῇ ὑπ' οὐρανόν· ἀποσεισάμενος τὰ πάλαι θρυλλούμενα ἐκ τῶν ἐκεῖσε προεδρευσαντων

dicunt, ut fama est, Domini præpositi: Quinam sumus nos? Primum Christiani, qui nunc prorsus loqui debebant: deinde monachi, quos re nulla abduci nec abripi par sit, tanquam mundo minime astrictos minimeque obnoxios: denique præpositi, qui et aliorum scandala tollere, et in nullo dare offendiculum debent, *ne vituperetur*, inquit, *ministerium nostrum*⁹⁴. Cujusmodi vero scandalum et vituperationem, seu potius condensum, chirographo suo præbuerint, quid attinet loqui? Nam si consensui par est silentium: illum ipsum scripto in totius Ecclesiæ oculis firmare, quantum est nefas?

At occulte, dicitis, sacrificans Nicephorus clam offert, et patrii omnes, ut cæteros omittam, sunt orthodoxi. Verum quid ait Christus? *Si quis confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo qui in cælis est*⁹⁵. Et e contra de negatione. Quanquam enim hoc solum chirographo suo pacti sint, se mutuo non congressuros: idem plane est. Quomodo enim observabunt quod ait Christus: *Eum qui venit ad me non eficiam foras*⁹⁶? Veniat quispiam percontans, et discere cupiens veritatem, seu præpositus ille sit, seu quis alius, quid respondebit præpositus? Mandatum nempe, dicet, accepi ne loquar. Atque utinam id solum! sed ut nec te monasterio ipso excipiam, nec tecum vescar. Christus dicit, suscipe et doce: *Quod si subtraxerit se*, inquit, *non placebit animæ meæ*⁹⁷. At hi scripto fidem obstrinxerunt, ut imperatoris decreto contra Christum obedirent. Hæc sunt, fratres ac Praeres, quæ ab es gesta pro certo comperi. Quæ, quoniam dicere me quod scirem voluistis, coram Deo teste nuntiavi, sermonem etiam arripiens tanquam....

φυλάσσεσθαι μυστήριον, φειδοῖ τοῦ πειρασμοῦ· λοιπὸν ὑμεῖς σώζοντες σώζετε τὰς ἐκτῶν ψυχὰς, εὐχόμενοι καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ.

III. Præposito⁹⁸.

IV. — Theophylacto Nicomedis episcopo.

Biennium est eum in hac cura et cogitatione

versor, ut scribam ad sacrum verticem tuum: *as vix nunc tandem impleo desiderium humilitatis meæ. Sed recte quod dignus habeor, qui per litteras salutem Patrem meum, columnam veritatis rectæ fidei fundamentum, custodem pietatis, Ecclesiæ firmamentum, victorem virum, Christiferum pontificem, confessionis Dei martyrem. Annon enim martyrii corona tibi præsto est? qui propter Christum exsul et peregrinus graves ærumnas sustines, idque in corpore tum natura sua imbecillo, tum pristinis, sat scio, asceticæ vitæ laboribus attrito. Gloriatur in te orthodoxorum chorus, lætatur Nicomediensum civitas, et triumphat orbis terrarum te ostentans; et vetera olim decantata præsulam suorum probra depellens. Ac si proprie*

⁹⁴ II Cor. vi, 3. ⁹⁵ Matth. x, 32. ⁹⁶ Joan. vi, 37. ⁹⁷ Hebr. x, 38. ⁹⁸ Tantum hujus epist. titulus, isque mutilus, extat in mss.

magis loquendum est, exsultat animo sanctus Tarsius, ex caula manūque sue prius ovem, tum pastorem inolytum videns depugnantem modo, et discrimen omne petentem pro fide orthodoxa : qui quod in se erat, per synodum Dei gratia contulit temporibus Augustæ, quæ pacis cognomen gessit et pacem dedit, ita ut res ipsæ nominibus apte congruerent. Verum illa quidem sic fuerunt : præsentia vero amara et luctuosa. Qui enim aliter? altaribus exterminatis, eversis ecclesiis, sursum deorsum omnia miscente hæresi, et Christum cum matre et servis suis persequente. An vero persecutionem passi non sunt, dejectis et prostratis sanctis ipsorum imaginibus? Num ergo, si vivifici ligni typus aboleatur, sablatam e medio crucem quis neget? Quod si in typo dici hoc nullo modo potest, cur non idem etiam in imagine fatendum sit? siquidem et typus ipse imago est, ac vice versa recurrit oratio. At quisnam ego sum miser et sacrorum imperitue, qui hæc divino Patri et magistro edisseram? Tu ipse nos, sanctissime, perfectiora doce, ut divinis imbutus : tu factis instrue ad fortiter ferendam præsentem seu castigationem, seu probationem : quorum illud prius in nos quadrat propter peccata : posterius in te propter divinam charitatem Christi : quem tu orare necesses ut impietatis umbram discutiat, et sereno tranquillæ fidei diluculo celerissime permutet.

V. — *Naucratio filio.*

Thaddæi monachi martirium. De quibusdam lapsis querela. Hortatio ad constantiam. (Baron. an. 814, n. 55.)

Nuntius supra nuntium, et sermo supra sermonem. Quid dicam, aut quid loquar? Quem sensum miser capiam in iis quæ acciderunt? Gaudium mihi et dolor, jubilatio et luctus. In affectum duorum medio positus sum, nec statuere possum, ad utrum me convertam. Verumtamen vincit qui Satanam vicit et principes et tortores hujus sæculi. Morti pro Christo datus est Christi agnus flagellis concisus, Thaddæus⁹⁹ ramus meus, viscera mea, filius obedientiæ, surculus pietatis, Apostoli cognominis. Gaudium immensum, incredibilis lætitia, non mihi tantum pusillo, sed et Angelis pariter et hominibus. *Quam magnificata sunt opera tua, Domine!* quod nunc etiam in humili generatione ista incorruptum veritatis tuæ testem produxisti : et hunc non ex sapientibus, aut nobilibus hujus mundi, sed e plane diversis : ut Apostoli sermo completeretur : *Ignobilia mundi et contemptibilia elegit Deus, et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret*². Et quonam mihi abiisti, beate filii? ubi tam cito exaltatus es in martyrum album ascriptus? O sortem tuam! o generositatem tuam! o prudens consilium tuum! Uno die infinita sæcula promeruisti : per cruciatuum tormenta inexplicabilem lætitiā adeptus es : centum et triginta verberum suffragio plenam laboris merce-

Α δνεῖδη. Εἰ δέ τι οἰκειότερον δεῖ φάναι· θυμηδῆ Ταρσίτιος ὁ ἐν ἀγίοις, ἐκ τῆς αὐτοῦ αὐλῆς καὶ χειρὸς πρόβατον πρὶν, ἔπειτα ποιμένα περιδύοντα ὄρων, τανῦν ἀγωνιζόμενον καὶ προκινδυνεύοντα ὑπὲρ ὀρθοδοξίας· ἧ συνεισήνεγκε τὰ παρ' αὐτοῦ συνοδικῶς χάριτι Θεοῦ ἐν ἡμέραις Βασιλείας εἰρηωνύμου καὶ εἰρηνοδόρου· ὡς συνδραμεῖν φερωνύμως τοῖς ὀνόμασι τὰ πράγματα. Ἄλλ' ἐκεῖνα μὲν τοιαῦτα. Τὰ δὲ νῦν πικρὰ τε καὶ ἐπώδυνα. Πῶς γὰρ οὐ; θυσιαστηρίων ἀφανιζομένων, ἐκκλησιῶν πορθουμένων, ἄνω καὶ κάτω κυκώσεως τῆς αἰρέσεως, καὶ Χριστὸν διωκώσεως σὺν μητρὶ καὶ θεράπουσιν. Ἡ γὰρ οὐχ οὗτοι δεδιωγμένοι, τῶν ἁγίων εἰκότων πορθουμένων; Εἰ μὴ ἄρα καὶ τοῦ τύπου τοῦ ζωοποιοῦ ξύλου ἀφανιζομένου, λέγοι τις τὸν σταυρὸν μὴ ἐκποδῶν γενέσθαι; Εἰ δὲ ἐπὶ τοῦδε οὐχ οὕτως δοτεόν· πῶς οὐχὶ καὶ ἐπὶ τῆς εὐκρίτους συγκαταθετέον; εἰκῶν γὰρ καὶ ὁ τύπος· ὡς ἀνάπαλιν ἀντιστρέφει ὁ λόγος. Ἄλλὰ τίς εἰμι ὁ τάλας καὶ ἀμύητος, θεῖον Πατρὶ καὶ διδασκάλῳ αἰτιολογῶν ταῦτα; Σὺ ἡμᾶς διδάσκεις, ὦ ἱερώτατε, τὰ τελειώτερα ὡς Θεομύητος· καὶ ἔργῳ παιδεύεις φέρειν καρτερώς τὴν νῦν εἶτε παιδείαν, εἶτε δοκιμασίαν· τὸ πρῶτον ἐφ' ἡμῖν διὰ τὰς ἁμαρτίας· τὸ δευτέρον ἐπὶ σοὶ, διὰ τὴν θείαν ἀγάπην Χριστοῦ ᾧ λιτανεύειν μὴ ἑλλείτοις ἐκπρέφαι τὴν τῆς ἀσεβείας σκιάν εἰς πρῶτιαν εἰρηνικῆς ὀρθοδοξίας τάχιστα.

Ε'. — *Naukratio φ τέκνῳ. [ριε']*

Ἐγγεῖλα ἐπ' ἀγγελίᾳ· λόγος ἐπὶ λόγῳ. Τί εἶπα, καὶ τί λαλήσω; πῶς διατεθῶ ὁ τάλας ἐπὶ τοῖς γεννημένοις; Χαρὰ μοι καὶ λύπη· ἄνσεις καὶ ἀπόκλασις. Ἐν μετὰ χιμῆς δύο παθῶν ἀπειλημένος γίγνομαι· καὶ οὐκ ἔχω πότμον αἰρήσομαι λέγειν. Ὅμως ναὶ ὁ νικήσας τὸν Σατανᾶν, καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ κολαστὰς τοῦ αἰῶνος τοῦδε. Ἐθανατώθη ὑπὲρ Χριστοῦ τὸ ἀρνίον τοῦ Χριστοῦ μαστιγοῦμενον, θαδδαῖος ὁ ἐμὸς ὄρηξ, τὸ ἐμὸν σπλάγγχον, ὁ υἱὸς τῆς ὑπακοῆς, τὸ στέλεχος τῆς εὐσεβείας, ὁ τοῦ Ἀποστόλου συνώνυμος Ἀδάστακτος ἡ χαρὰ ἀνυπέροβητος ἢ εὐφροσύνη, οὐκ ἐμοὶ τῷ ταπεινῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! ὅτι καὶ νῦν ἐν τῇ ταπεινῇ γενεᾷ ταύτῃ μάρτυρα τῆς ἀληθείας σου ἀπαράγραπτον ἀνέδειξας· καὶ τοῦτον οὐκ ἐκ τῶν σοφῶν καὶ εὐγενῶν τοῦ τῆδε κόσμου, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐναντίως ἐχόντων· ἵνα πληρωθῆ ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου· ὅτι, Τὰ ἀγενῆ καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο, καὶ τὰ μὲν ὄντα ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ. Ποῦ μοι ἀπέστης, ὦ μακάριον τέκνον; ποῦ ἥττον ὑπερψώθης μάρτυσι συναριθμητοῖς γεγονώς; Ὡς τῆς ἐπιτυχίας σου! ὦ τῆς εὐγενείας σου! ὦ τῆς εὐδουλείας σου! Ἐν ἡμέρᾳ μὲν ἐκέρδησας ἀπείρους αἰῶνας· ἐν ἀνάγκῃ βασιανιστικῆς ἐκτίσῃ τὰς ἀνεκκαλήτους εὐφροσύνας· ἐν πληγαῖς ἐκπτόν πρὸς τριάνοντα εἴληφας τὸν τέλειον τῆς

⁹⁹ Vide infra epist. 21. ¹ Psalm. xcii, 6. ² I Cor, 1, 28.

ἐργασίας μισθὸν σὺν μάρτυσι παρὰ τῆς ἁγίας Τριάδος. Εἴπερ ὁ μὲν τῆς τελειότητος, ὁ δὲ τῆς Τριάδος ἀναλογῶν ἐστὶν ἀριθμὸς· ἵνα καὶ αὐτοῦ τοῦ κολασμοῦ σου παραδείξειε Θεὸς τὸ μεγαλοφύες σου. Τὸ αἷμά σου, μύρον· τὸ λείψανόν σου, ἀγιασμοῦ μεταδοτικὸν τοῖς ψαύουσιν.

Δέομαί σου, ἄγιε τοῦ Θεοῦ Θαδδαῖε, πρέσβευε ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου δούλου σου· οὐ γὰρ τολμῶ σε καλέσαι τέκνον. Ὅρατε, ἀδελφοί μου, τί γέγονε· ποῖον θησαυρὸν καὶ μέλος ἐκεκτήμεθα. Ἄρκει εἰς τε Θεοῦ δόξαν καὶ ἡμέτερον καύχημα, ὁμοῦ τε καὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας χαρμόσυνον, ὁ μάρτυς Χριστοῦ Θαδδαῖος. Τί τᾶλλα; Ἔσσονται, φησὶν, οἱ πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι. Τοῦτο ἐπὶ τοῦ Ἰακώβου φημί καὶ Λουκιανοῦ· τοῦ μὲν ἐναθλήσαντος· εἴη καὶ ἐναθλήσαντος μέχρι τέλους· σὺν Δωροθέῳ καὶ Βησαρίωνι [Reg. cod. Βισαρίωνι]! Τοῦ δὲ κατὰ τὰς ἀμαρτίας μου ναυαγήσαντος σὺν τοῖς ὁμοτρόποις. Ἔθ' πῶς ἔπεσον ἐν μέσῳ φωστήρων οἱ οἰκιστοὶ! Ἐπελάθοντο τοῦ εἰρηκότους ἄρα· Μὴ φοβήθητε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα. Μὴ γὰρ οὐ κατεμέτρησε τὸ θάνατον ὁ μόνος δυναστεύων καὶ δυναμῶν τοὺς ἀσθενούντας; Καὶ οἱ μάρτυρες ἐγγύθεν. Μὴ γὰρ οὐκ ἐξαιρούμενος ἐξ ἀνάγκης τοὺς ἔτι μὴ ἰσχύοντας τῇ φύσει, οὐ τῇ προθέσει; Καὶ ὁ μάρτυς Θαδδαῖος ἐν οὐρανῷ πιστός.

Μὴ δὴ οὖν, ἀδελφοί μου, πτοηθῶμεν, μηδὲ ἔμφοβοι γενοίμεθα τῇ τῶν ἡττημένων πτώσει· ὡς ὅτι καὶ ἡμεῖς οὐχ ὑποίσομεν τὰς πληγὰς. Οἴσομεν Θεοῦ δυνάμει, καὶ διαβησόμεθα, κἂν πῦρ, κἂν ἕξος. Θεὸς ὁ προηγούμενος καὶ προσκαλούμενος ἐσελθεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν ἐπιγγελημένην ἡμῖν βασιλείαν, ὡς τὸν Ἰακώβον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Οὐκ ἴστε τί πεπόνθασιν οἱ τότε ἀναστατούντες τὸν λαὸν, λέγοντες· Οὐ δυνατὸν εἶναι διαβῆναι· ὅτι ἐκεῖ πόλεις τευχῆρεις ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ γίγαντες ἐν οἷς ὁ Ἐνάκ. Καὶ τί τὸ γεγονός; οὐχὶ διὰ τοῦτο αὐτοὶ μὲν πυρκαυστοὶ· ὁ δὲ γογγυστὴς λάος ἄπας ὤλετο· ὡν τὰ κῶλα ἔπεσον ἐν τῇ ἐρήμῳ; Μὴ τις τοιοῦτος ἀναστάτης· μὴ τις ὀλίγυρος· μὴ τις ὀσάλπις. Διαβησόμεθα οὖν, ἀδελφοί, διαβησόμεθα ὡς Χαλεβὸς λέγω, καὶ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, οἱ τῆς ἐπαγγελίας κληρονόμοι. Τείχη ἡμῖν κατασεισθήσονται νοητὰ, ὡς τῆνικαῦτα τὰ Ἰεριχούνια σάλπιγγι εὐχαριστίας, ἣν ἦσεν ὁ μακάριος Θαδδαῖος, ψάλας ἐκ βαλβίδος τῶν πόνων· Αὕτη ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος. Οὕτω παρακαλῶ, οὕτως ἀντιβόλῳ· Ἰπὲρ Χριστοῦ γὰρ, φησὶ, πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακολοῦντος δι' ἡμῶν. Δέομαθα μὴ δειλανδρῆσαι πρὸς τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ θάνατον, ἐὰν δέη. Πρὸς πάντας ἡ ἐπιστολῇ· κἂν εἰς πρόσωπόν σου, τέκνον ἀγαθόν. Διὸ καὶ πάντας ἀσπάζομαι, καὶ πᾶσι συγκαίρω ἐν τοῖς παθήμασι. Καὶ τίς ἄξιος ἀνταναπληρῶσαι τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ; Καὶ οὐαὶ τῷ ἐξάρῳ καὶ ἐκκεκλιότι, κἂν θάνατος· ὅτι ὁ αἰώνιος θάνατος ποιμανεῖ αὐτόν, καὶ κατακυριεύσουσιν

A dem a sancta Trinitate cum martyribus accepisti. Nimirum ille perfectionis, hic Trinitatis speciem numerus representat; ut vel ex ipso supplicio tuo animi tui magnitudinem Deus ostendat. Sanguis tuus, unguentum: reliquiae tuae, sanctificationis tangentibus largitricae.

Oro te, sancte Dei Thaddæe, intercede pro me indigno famulo tuo? neque enim audeo te filium appellare. Videtis, fratres, quid acciderit, qualem thesaurum, et quale membrum possideamus. Sufficit ad Dei gloriam, ad ostentationem nostram, ad Ecclesiae totius exultationem nostram, ad Ecclesiae totius exultationem Christi martyr Thaddæus. Quid cætera? Erunt, inquit, primi novissimi et novissimi primi³. Hoc de Jacobo dixerim et Luciano: quorum alter quidem decertavit, et utinam usque ad finem decertasset, cum Dorotheo et Bessarione! alter propter peccata mea naufragium fecit cum suis similibus. O quomodo ceciderunt in medio luminum infelices! Obliti illius qui dixit: *Nolite timere eos qui occidunt corpus*⁴. Annon enim vires et facultatem dimensum est, qui solus potens est, et infirmos confortans? At testes adsunt de propinquo. Annon eos eripit de tribulatione qui vires nondum habent natura non voluntate? *At testis Thaddæus in cælo fidelis*⁵.

Ne igitur terreamur, fratres, neque animo consternemur ob cladem eorum qui lapsi sunt, quasi plagas et ipsi perferre non possimus. Perferemus Dei virtute, et transiliemus quamvis per ignem, quamvis per gladium. Deus est qui nos ducit, et iuvat ut promissum nobis regnum intremus, sicut Isarel terram promissionis. Nescitis quid iis contigerit, qui populum tunc subvertebant, dicentes: Non poterimus penetrare, quoniam illic urbes usque in cælum muratas vidimus, et gigantes, inter quos Enac⁶. Quid deinde secutum est? Nonne ob eam causam igne succensi sunt, et murmurator populus universus interiit, et membra eorum ceciderunt in solitudine? Nullus sit huiusmodi perturbator, nullus contemtor, nullus desperandus. Transgrediemur omnino, fratres, transgrediemur, sicut Caleb, inquam, et Jesus filius Nave, promissionis heredes. Corruent ante nos spirituales muri, sicut tum Jerichuntini ad gratiarum actionis buccinam⁷, qua cecinit beatus Thaddæus ex ipsa laborum meta personans: *Hæc dies quam fecit Dominus*⁸. Sic oro, sic obtestor: *Pro Christo enim, ait, legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos*⁹. Obsecramus ne reformidetis mortem ipsam, si opus sit, pro illo et cum illo sustinere. Ad omnes hæc epistola, tametsi ad te inscribitur, filii optime. Propterea omnes saluto et omnibus gratulor in ærumnis. Et quis dignus erit adimplere ea quæ desunt passionum Christi in carnesua¹⁰? Et vix neganti aut succum-

³ Matth. xxi. 16. ⁴ Matth. x. 28. ⁵ Psal lxxviii, 38. ⁶ Deut. ix, 12. ⁷ Josue. vi, 20. ⁸ Psal. cxvii, 24. ⁹ II Cor. v, 20. ¹⁰ Coloss. i, 24.

benti, licet mors impendat : quia mors æterna A depascet eum : *et dominabuntur ejus recti in matutino* ¹¹. Pax vobis Christi, robur, fortitudo, consolatio pro fratribus universis, et pro me orantibus, ut ad quæ hortor, ipse impleam Dei misericordia. Salutant vos fratres qui mecum sunt.

VI. — *Presbytero qui subscriperat.*

De sanctis imaginibus.

Quid passa reverentia tua est in hoc subscriptionis naufragio? et quantopere lapsus deflevisti? Lapsus enim revera est sanctæ Christi imaginis violatio, vel manu tantum. Ex libello tuo intellexi, o vir Dei, et commiseratus et conquestus sum, et vicem tuam dolui, miserabiliter ejulans, et ut hominem decet fraterne amantem. Etenim *sumus invicem membra* ¹². Et : *Sive patitur unum membrum, compati debent omnia membra* (vox est Apostoli), *sive gloriatur unum membrum, gaudium a*l* omnia pertinet* ¹³. Sed o calamitatem! spoliati sumus, territi, pavore percussi, ubi nulla pavoris, nulla causa terroris fuit : siquidem legimus : *Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, animam autem non possunt lædere* ¹⁴. Quorsum me igitur, qui sum ad nullam rem utilis, sermone compellas, o amice? Quæ mihi medendi vis est, cum eim a peccatis æger, nec ex eorum numero quibus talium vulberum concredita curatio sit? Non enim Deus confusionis est : quæ presbyteros attinent sive sacerdotes, emendandi jus ac sanandi episcopis attribuit. Quid a me ea poscis quibus sum impar? Non licet. At istud interim tumdandi consilii causa, tum benevolentie significandæ, suggero ac dico, ne te dimittam omnino a responso vacuum. Bonus est Deus qui non vult mortem hominis, sed ut magis convertatur et vivat ¹⁵. Si igitur ex animo pœnitentia est, sacris operam dare omnino desine : nisi forte necessaria causa interveniente, sancta nonnullis impertieris. Fit enim interdum ex necessitate ac difficultate, ut a seipso quis accipiat propter hæresim declinandam. Quæ igitur præstitisti, sive a te ipso, sive inductus ab alio, egregia sunt et digna laude ad flectendum Deum. At nulla res omnino potest veniam dare rei sacræ faciendæ, vel si quocunque antistite data videatur : idque dum Ecclesia Dei pace perfruat : quo tempore synodali judicio, ut par est, quæ ad similia spectant negotia, per canones sancientur, divino tum calculo sententiam corroborante. Quod si dixeris, Inter subscribendum exclamavi adorare me sanctas imagines; ignosce, frater, et Pilatus, dum expertem se Christi cædis ore faceret, calamo necem confirmavit. Hæc tibi nostra tenuitas, tanquam spectante Deo. At preces, quæso, funde pro mea salute, in pœnitentia ac dolore animi tui. Consolare eos, quos a te conspici ais, sanctos Patres meos ex episcopis, et jube salvere tanquam a me miserabili.

¹¹ Psal. XLVIII, 15. ¹² Dogmatica. ¹³ Ephes. IV, 25. ¹⁴ I Cor. XII, 26. ¹⁵ Matth. X, 28. ¹⁶ Exi xxxiii, 11.

αὐτοῦ οἱ εὐθεῖς τὸ πρωί. Εἰρήνη ὑμῖν Χριστός, ἰσχύς, παράκλησις· προσποχομῆνοις πάντων ἀδελφῶν, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα πληρωθῶν νοουθετῶ, ἔλθει θεοῦ φανῶ. Οἱ σὺν ἐμοὶ ἀσπάζονται.

Σ. — *Πρεσβυτέρῳ ὑπογράφαντι.* [ῥῆδ

Οἷον πίπονθεν ἡ τιμιότης σου ἐν τῷ ναυαγίῳ ὑπογραφῆς; καὶ ὅπως ἀπεκλάσσω τὸ πικρῶμα γὰρ ἐστὶν ὡς ἀληθῶς ἡ κατὰ τῆς ἀγίας νοῦς τοῦ Χριστοῦ ἔκτασις, καὶ μόνον τῆς χριστοῦ διὰ τοῦ πιττακίου σου, ὡ ἀνθρώπε τοῦ καὶ συμπίπονθα, καὶ συνεποκνίασα, καὶ συνήλθα σφάλματα φθειγόμενος, καὶ οἷα εἰκὸς ἀρμόζει φιλαδέλφως ἔχοντι. Καὶ γὰρ μέλη ἀλλήλων μὲν. Καὶ· Ἐἴτε πάσχει ἐν μέλος, συμπᾶσα ὀφείλει πάντα τὰ μέλη· (φρονή ἐστὶν ἀπλική)· Ἐἴτε δοξάζεται ἐν μέλος, ἡ χαρὰ πᾶσιν. Ἄλλ' ὡ τῆς ἐπιχρείας ἐσκληθῆμεν, ἐποκνίμεν, ἐφοβήθημεν, ἐν οἷς οὐ φοβητέον, οὐδ' αὐτοῦ ἐπερ ἀντιχρῆσκόμεν τὸ, Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μιναμένων λυθῆσθαι [f. βλαθῆσθαι]. Τί οὖν πρὸν ἀρχεῖον, ὡ φίλε, ἀντινεγκας τὸν λόγον; Τίς πρὸς ἰατρειάν ὁ νοσῶν ἐν ἀμαρτίαις· καὶ οὐ τοιαῦτα πεπιστευμένων ἴασθαι συντρέμματα; Ἐπαταξίας ὁ θεός· τὰ τῶν πρεσβυτέρων, ἔχουν ἐπισκόποις ἀπένειμεν ἐπανορθοῦν καὶ ἴασθαι. παρ' ἐμοῦ ἐπιζητοῖς τὰ ὑπὲρ ἐμέ; Οὐκ ἔχου τοῦτο δὲ συμβουλευτικῶς καὶ ἀγαπητικῶς ὑποκαί λέγω· ἵνα μὴ σε ἀναπόκριτον ἔσσω παντὶ θεῷ ἀγαθός ἐστὶν οὐ θέλων τὸν θάνατον τοῦ ἀποῦ, ὡς τὸ ἐπιτρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν. Εἰ οὖν ἐν θεῷ ἡ μετάνοια· στήθι τῆς ἱερουργίας παντάπῃ οὐκ οἶδα εἰ μὴ κατὰ ἀνάγκην τὴν ἐνεστῶσαν ἰδοίης τισὶ τῶν ἀγιασμάτων. Ἔστι γὰρ ἐξ ἀκαθαρτίας, καὶ ἀπ' ἐαυτοῦ μεταλαθεῖν τὸν τυχὸν διὰ τὸ φευκτὸν τῆς αἰρέσεως. Ὅσα οὖν ἐποκνίειτε παρ' ἐαυτοῦ, εἴτε καὶ πρὸς ἄλλου ἐπιτροκαλὰ μὲν καὶ ἐπαινετὰ εἰς θεοῦ ἐπίκαμψιν· δὲ τὸ καθόλου δυνάμενον λῦσαι τῆς ἱερουργίας· ἐξ οὐροδηποτοῦν ἀρχιερέως δόξειεν εἶναι· καὶ ἕως εἰρήνης τῆς τοῦ θεοῦ Ἐκκλησίας· ἐν ἣ τῆν κρῖσει συνοδικῇ ὡς δέον πᾶν ὄντων τῶν τοιοκανονισθησεται, καὶ κρῖσιν ἔξει θεόψηρον. Εἰ δὲ ὅτι ὑπογράφων ἔκραζον προσκυνεῖν με τὰς εἰκόνας· σύγγνωθι, ἀδελφε, καὶ Πιλᾶτος, τῷ σὺ ἀθῶν ἐαυτὸν τῆς σφαγῆς Χριστοῦ, τῷ καὶ ἐκέρου τὸν θάνατον. Ταῦτά σοι παρ' ἐμοῦ τοῦ τινού ὡς ἐνώπιον θεοῦ. Ἄλλὰ δέομαι μνησθῆναι ὑπὲρ ἐμῆς σωτηρίας, ἐν τῇ μετάνοιᾳ τῆς συνθλίψου. Προσπαρορεῦσαι τε παρακληθῆθαι οὐς ἔφης ἀγίους Πατέρας μου ἐν ἐπισκόποις, ὡς ἐξ ἐμοῦ οἰκτροῦ.

Z'. — Ἰωάννη τέκνφ. [ρμη']

VII. — Joanni fitio.

Respondet ad quæsitā.

ιαί, τέκνον καὶ ἀδελφε, ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς **A** καθ' εἰρμὸν ἔχονται, καὶ τὸν τῆς πολυλο-
υτiasμὸν ἀπαναίνονται. Καὶ γὰρ ἐπιστολῆς
εὐθὺς τῆς προκειμένης ὑποθέσεως ἄπτεσθαι,
αὐτὰ λέγειν ἄττα ἐπάναγκες· ἀλλὰ μὴ ἐπι-
τὰ οὐχ οὕτως. Εἶεν. Περὶ ὧν ἠρώτησας, οὐ
ρόντος καιροῦ τὰ τοιαῦδε φιλοπευστεῖν· οὕτε
μῶν μνεῖσθαί σε, ὡ καλὲ παῖ· ἐπειδὴ μετὰ
λων καὶ ἀμύητος ἐγὼ τῶν δυσσεφίκτων. Ὡς
μὴ παραλυπῆσαι τῇ ἀφασίᾳ· ἐκεῖνο λέγω
ὑ πρῶτου· ὅτι οὐδεὶς πω τῶν ἄλλων θεοφόρων
ν ἐλεύκανε τὸ πρόβλημα οὕτως ὡς ὁ Νυσο-
ρηγόριος. Ἀρκεσθῶμεν οὖν τῇ τοῦ πνεύμα-
υρίᾳ ἐν ἀνηγγεμένη θεωρίᾳ ἄγαν. Τὸ γὰρ ἐπ-
Γαδεῖρων οὐ περατόν· ὡς ὁ λόγος. Περὶ δὲ
τέρου· Ὁ συνιῶν ἐν τῷ καιρῷ ἐκεῖνφ σιω-
αι· ὅτι καιρὸς πονηρὸς ἐστίν· οὐ δοκεῖ μοι
ιον καὶ σχολιὸν εἶναι. Καιρὸς γὰρ τοῦ λαλεῖν
διώριστα ὑπὸ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, καὶ
σιωπῆς, κατὰ τὴν ἐπιβάλλουσαν χρεῖαν, σκο-
ν ἡμῶν καὶ οἰκονομούντων τὸν λόγον τῆς ἀλη-
η γὰρ οὐχὶ μὴ βάλλειν τοῖς κυσὶ τῶ ἅγια,
ἰπτεῖν τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοί-
ροστατάγμεθα ; Ἄθρει τοὺς θεοφόρους· καὶ
εὐρήσεις, πῆ μὲν ὑπὸ τὸν μόδιον τῆς σιωπῆς
ἶγον τιθέντας, ὁπότεν ἀλυσιτελὲς τὸ λέγειν,
δὲ καὶ ζημιῶδες. Πῆ δὲ, ἐπὶ τῆς λυχνίας αὐ-
νίας [Reg. cod. ἀνιόντας], ὁπνίκα εὐκαρπος
ρὰ καὶ οὐ πετρώδης. Τοσαυτὰ μοι συνεώραται
προτάται. Ἐξευρίσκων δὲ παρὰ σεαυτοῦ ἦ καὶ
ρων τὰ δοκιμώτερα· μὴ φθονήσεις μεταδοῦναι
ῖπ σῷ πατρὶ καὶ ἀδελφῷ, ἐνδεεῖ τῶν νοημάτων
οντι. Ἐβῶρωσο, πλεῖστά μοι προσευχόμενος.

A Delector, fili ac frater, litteris tuis : quod et con-
tinuæ perferuntur, et multiloquii fastidium vitant.
Hæc enim epistolæ laus propria est, ut statim a
proposito argumento initium dicendi faciat, eaque
dicat quæ necesse est, nec ea revolvat quæ non
sunt ejusmodi. Ad alia porro pergamus. De qui-
bus interrogasti, neque est hujus temporis talia
sciscitari, nec nostrarum virium edocere te, puer
optime : quandoquidem, præter alia, rudis sum
et imperitus in iis quæ sunt captu difficilia. Ne
vero molestiam nostra tibi taciturnitas efferat, de
priori sic statuo : a nemine cæterorum divinatorum
Patrum illustratam hanc quæstionem esse perinde
atque a Gregorio Nysseno. Satis igitur nobis sit ea
spiritu contemplari, patefacta oppido ad contem-
plandum via. Nam quæ ultra Gades, inaccessa : ut
est in proverbio. De altero vero capite : *Prudens
in tempore illo tacebit, quia tempus malum est* ¹⁷ ;
non mihi videtur aut prave dictum, aut præpostere.
Tempus enim loquendi nobis a Scriptura divinitus
inspirata definitum est ¹⁸, et tempus tacendi, ut
poscit usus, nobis explorantibus, ac dispensantibus
verbum veritatis. Annon enim nec dare sancta can-
ibus, nec mittere margaritas ante procos jube-
mur ¹⁹ ? Sanctos viros intueri : hos profecto intel-
liges nunc quidem sub silentii medio sermonem
ponere, cum loqui supervacuum est, imo et dam-
nosum : nunc vero super candelabrum attollere,
cum spem proventus sementis habet, nec lapidosa
est. Hæc sunt quæ in proposita quæstione animus
intuetur. Si vel per te ipse, vel aliorum ope com-
pereris quæ magis probentur, fac me participem li-
bens, patrem videlicet, fratremque tuum, consilii
in primis egentem. Vale, ac plurimum pro me
precare.

VIII. — *Theodorus omnibus ubique propter Christum
dispersa fratribus, et iis qui in carceribus et exsiliis
detinentur, in Domino salutem* ²⁰.

Θεόδωρος πάσαις ταῖς ἀδελφοῦσιν ἤτοι
οδίαῖς ταῖς πανταχοῦ διὰ Χριστόν διε-
ρμέναις, σὺν τοῖς ἐν φυλακαῖς τε καὶ ἐξ-
αῖς κρατουμένοις, ἐν Κυρίφ χαίρειν. [ρν']

Dogmatica de sanctis imaginibus. (Baron. an 814, n. 45.)

ις ὑμῶν καὶ εἰρήνη, ἀποστολικῶς εἰπεῖν,
εοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χρι-
τῆς ἐλπίδος ἡμῶν· ὑπὲρ οὗ καὶ δι' ὃν ὁ διω-
ῆ θλίψις καὶ ἡ στενοχωρία, ἡ ἐρημία καὶ φυγ-
αὶ εἶρχται καὶ ποινὰ καὶ ὅσα ἄλλα καθεκῆστην
λαίπωρῶν ὑπαντήματα καὶ συμβάματα. Τοῦτου
ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, τῆς ἀπολείψεως τοῦ
οῦ ἡμῶν προσώπου παραμυθίαν τινὰ ἐπι-
μενοι, στέλλομεν ὑμῖν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην,
ζόντες, ὡς ἀδιαλείπτως μνεῖαν ἡμῶν ποιού-
ἐν ταῖς ταπειναῖς ἡμῶν προσευχαῖς, ἕνα ἕκα-
ἀναπολοῦντες καὶ ἀναλογιζόμενοι, δάκρυσι
εναγμοῖς ἀφροντες χεῖρας εἰς Θεόν· ἵνα καθὼς
τάμεθα τοὺς ὑπὲρ ἀληθείας ἀγῶνας, καὶ ἐξ-

D Gratia vobis et pax, ut Apostoli verbis utar, a *Deo
Patre nostro, et Domino Jesu Christo* ²¹, qui est spes
nostra, pro quo et propter quem persecutio tribu-
latio, angustia, solitudo, exsilium, carceres et pœnæ,
et quotquot alia in dies ad cumulum calamitatis in-
cidunt et occurrunt. Hujus rei gratia, fratres char-
rissimi, absentis humilis faciei nostræ solatium ali-
quod excogitantes, hanc ad vos epistolam mittimus,
notum facientes quod sine intermissione memo-
riam vestri facimus in humilibus orationibus nos-
tris ²², unumquemque animo recolentes ac com-
memorantes, cum lacrymis ac gemitibus levantes
manus ad Deum : ut sicut certamen pro veritate
suscepimus, et in uno spiritu et anima una, tan-

mos v, 13. ¹⁸ Eccle. iii, 7. ¹⁹ Matth. vii, 6. ²⁰ Catechetica. ²¹ Galat. i, 3. ²² Rom. i, 9

quam ex nido a sacris nostris asceteriis processimus; ita usque ad finem, Domini virtute, perseveremus, eadem fidem, eandem charitatem habentes, unanimis, id ipsum sentientes²³ et veritatis dogma retinentes, quod annuntiatum est, et inscriptum oculis et auribus in omni creatura quæ sub cælo est: adorare quidem Patrem et Filium et Spiritum sanctum, venerandam et beatam Trinitatem, sicut theologiæ ratio docet: confiteri autem unum e Trinitate, Filium ac Verbum Dei, et Dominum nostrum Jesum Christum, seipsum exinanisse²⁴, servique formam accepisse, et in similitudinem hominum factum, in forma nostra effingi, efformarique corporis figura, quatenus idem perfectus Deus simulque et homo est: sic inter circumscriptionem secundum nos, quorum formam assumpsit, consistens, quemadmodum ab ea per divinæ naturæ incomprehensibilitatem remotus est. *Non enim* utique est Scriptura, *angelos apprehendit* (quanquam et illis effingi convenit, ut viderunt quibus videre a Spiritu concessum est), *sed semen Abraham apprehendit*²⁵. Unde oportuit eum per omnia fratribus assimilari. Dicant ergo Christomachi, quomodo potest semen Abraham non effingi? aut rursus quomodo per omnia similis nobis erit, quorum frater vocatur, si circumscriptionis proprietatem, prout in nobis est, qui ejus fratres sumus, non sumpsisse demonstratur? Non igitur frater, nec similis nobis est; ac proinde nec homo. Ita concluditur ex eo quod negant Christum per imaginem exprimi more nostro. Ita illi salutarem œconomiam destruunt: perinde ac Manichæi, Valentiniiani, et Marcionistæ. Quorum communio-nem fugiamus, fratres, tanquam serpentis venenum non corpus infuscans, ut quodam loco ait Theologus, *sed animæ intima*.

Nos apostolicæ et universali Ecclesiæ consentientes (hæc enim Byzantina segmentum est hæreticum, cui solemne est et ab aliis frequenter abscondi) Dominum nostrum Jesum Christum corporali figura depingimus: serie sursum ab ipso ejus adventa ex apostolico facto deducta, imaginem ex imagine derivantes, quemadmodum et vivificæ crucis: non autem ut hanc quidem exprimamus quæ Christi armatura est adversus diabolum, ipsum autem non exprimamus qui armiger est et interfector Satanæ. Qui enim depingi queat armatura victrix ac vera, quæ armatum quoque ipsum oculis non subjiciat? Adoramus deinde sanctam ejus imaginem, tanquam expressum in ea Christum adorantes. Expressus enim et efformatus ex utero prodiit Deiparæ matris suæ: sin minus, abortivum quiddam et non formatum homo fuit, o theomachi! Quod si conformatus infans prodit, ut verum est, de quo dixit propheta: *Omne masculinum adaperiens vulvam sanctum Deo vocabitur*²⁶; necesse prorsus est ut exprimi natura sua possit et effingi. *Surdi, audite; cæci, aspici-*²⁷. Una in re duntaxat novitatem in Christo agnosci-

Α εληλύθαμεν ἐν ἐνὶ πνεύματι καὶ μιᾷ ψυχῇ, ὡς ἐκ κελιάς ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἡμῶν ἀσκητηρίων· οὕτω διαμένωμεν μέχρι τέλους, δυνάμει Κυρίου, τὴν αὐτὴν πίστιν ἔχοντες, τὴν αὐτὴν ἀγάπην, σύμφυχοι, τὸ ἐν φρονούντας, καὶ κρατοῦντες δόγμα τῆς ἀληθείας, τὸ κηρυχθέν, καὶ ἐγγραφὲν καὶ ὄψει καὶ ἀκοῇ, ἐν πάσῃ τῇ κτίσει ὑπὸ τὸν οὐρανὸν· προσκυνεῖν μὲν οὖν Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν πολυύμνητον καὶ μακαρίαν Τριάδα κατὰ τὸν τῆς θεολογίας λόγον· ὁμολογεῖν δὲ τὸν ἕνα τῆς Τριάδος, τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, Κύριον δὲ ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐξυτὸν κεκωνῶκεναι, δούλου τε μορφῆν ἀναλαβόντα, ἐν ὁμοιώματι τε ἀνθρώπων γεγνότα, ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς εἰκονίζεσθαι, χαρακτηρίζεσθαι· χαρακτηρὶ σώματος, καθότι ὁ αὐτὸς τέλειος Θεὸς, ὁμοῦ τε καὶ ἄνθρωπος ἐχρημάτισε· τοσοῦτον περιγραφῆς εἰσω γενόμενος καθ' ἡμᾶς, ὧν καὶ τὴν φύσιν εἴληφεν· ὅσον ταύτης τῷ ἀπεριγράπτῳ τῆς θείας φύσεως ἀνψίκισται. Οὐ γὰρ, ὀλίγου κατὰ τὰ λόγια, ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται· εἴπερ κἀκεῖνοις τὸ εἰκονίζεσθαι· ὡς ὥπται τοῖς βλέπουσιν ὑπὸ Πνεύματος· ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπιλαμβάνεται. Ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι. Εἰπάτωσαν οὖν οἱ Χριστομάχοι, πῶς οἶόν τε τὸ Ἀβραμιαῖον σπέρμα μὴ εἰκονίζεσθαι; πῶς δ' αὐτῷ ἔξει τὸ κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν, ὧν ἀδελφὸς κέκληται· εἴπερ οὐ τὸ περιγραφῆς ἰδίωμα καθ' ἡμᾶς τοῖς ἀδελφοῦς αὐτοῦ εἰληφῶς δεῖκνυται; Οὐκοῦν ἀδελφὸς οὐδ' οὐ μὴν ὅμοιος ἡμῖν· διὰ τοῦτο οὐδὲ ἄνθρωπος. Οὕτω συνήκται ἐκ τοῦ μὴ λέγειν αὐτοῦ Χριστόν καθ' ἡμᾶς εἰκονίζεσθαι· καὶ οὕτως ἀποσκευάζονται τὴν σωτήριον οἰκονομίαν· ἐπίσης τῶν Μανιχαίων, Οὐαλεντινῶν τε καὶ Μαρκιωνιστῶν· ὧν φύγοιμεν τὴν κοινωνίαν, ἀδελφοί, ὡς ἰὸν ὄψεως, μελαίνουσαν οὐ σῶμα, ὡς πού φησιν ὁ θεολόγος· ἀλλὰ τὰ βίβη τῆς ψυχῆς.

Τῇ ἀποστολικῇ δὲ καὶ ὑπ' οὐρανὸν Ἐκκλησίᾳ τὴν ἴσα φρονούντες· αὕτη γὰρ ἡ Βυζαντιαία τμήμα ἀρετικόν, ὡς εἶθις αὐτῇ πολλαχῶς τῶν ἄλλων ἀποσχίζεσθαι· εἰκονίζομεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν σωματικῶν χαρακτηριστῶν, εἰρμῶ τῷ ἀνέκαθεν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἐξ ἀποστολικῆς πράξεως παρηγμένῳ, ἐξ εἰκόνας εἰκόνα μεταγάρφοντες, καθάπερ καὶ τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ· καὶ μὴ τὸν μὲν τυτοῦντες, ὅς ἐστιν ὄπλον Χριστῷ κατὰ τοῦ διαβόλου· τὸν δὲ οὐκ εἰκονίζοντες, ὅς ἐστι ὄπλιτης καὶ καθαρῆτης τοῦ Σατανᾶ. Ποῦ γὰρ ἐν ἐγγραφεῖ ὄπλον νικητικόν καὶ ἀληθές, μὴ τὸν ὄπλιτην ἔχον ὑπ' ὄψιν δεικνύμενος; Εἶτα καὶ προσκυνούμεν αὐτοῦ τὴν ἀγίαν εἰκόνα, ὡς ἐν αὐτῇ προσκυνούμεν τὸν ἐξεκονισμένον Χριστόν. Ἐξεκονισμένος γὰρ προήλθεν ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ τῆς Θεοτόκου· εἰ δὲ μὴ, ἀμβλωθρίδιόν τι καὶ οὐ μεμορφωμένος ἄνθρωπος, ὡ θεομάχοι! Εἴ δὲ ἐξεκονισμένον τὸ βρέφος πρόεισιν, ὡσπερ ἀληθές· περὶ οὗ φησιν ὁ προφήτης· Πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μύτην ἁγίου τῷ Θεῷ κληθήσεται· πᾶσα ἀνάγκη καὶ ἐξεκονίζεσθαι πέφυκεν. Οἱ κωφοί, ἀκούσατε, καὶ οἱ τυ-

²³ Philipp. II, 2. ²⁴ Philip. 7. ²⁵ Hebr. II, 16. ²⁶ Exod. XIII, 2; Luc. II, 13. ²⁷ Isa. XLII, 18.

φλοῖ, ἐμβλίψατε · ἐν ἐνὶ μόνον ἡ καθ' ἡμᾶς καινο- A
τομία ἐπὶ Χριστοῦ · ὅτι ἄνευ σπορᾶς συνείληπται ἐν
μήτρῳ Παρθένου, καὶ διόγα φθορᾶς γεγέννηται · κα-
θότι οὐδὲ ἀμάρτυρον ἐποίησε γραφικῶς · οὐδὲ
δόλος εὐρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. Τὰ δ' ἄλλα
πάντα καθ' ἡμᾶς · ἔφαγεν · ἔπιε · διεπνεύσθη · τῦ-
ζτησεν · ἐβάδισεν · ἴδρωσεν · ἐκοπίασεν · ἐσταυρώθη ·
ἀπέθανε · κἄν, ὡς Θεός, τριήμερος ἐγγήγεραι, ἔχων
καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐξεικονισμένην ἡμῶν μορ-
φὴν θεωθεῖσαν καὶ ἀφθαρτισθεῖσαν ἐν αὐτῷ · καθ' ἣν καὶ
ἐθεάθη τοῖς ἀποστόλοις, καὶ συνέφαγε καὶ συνέπιεν ἐγ-
τηγερμένος, καὶ ἐψηλαφῆθη ὑπὸ Θωμᾶ · λέγων τοῖς
πᾶσιν ὑποτοπήσασιν αὐτὸν πνεῦμα εἶναι · Ψηλαφῆ-
σατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα
οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. Οὕτω καὶ
ἀνελήφθη ἐν δόξῃ · ὡσαύτως καὶ ἤξει ἐν μορφῇ τῇ B
αὐτῇ τοῦ καθ' ἡμᾶς εἶδους · ὃν ὄψεται πᾶσα σὰρξ
ἅπ' οὐρανοῦ μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ ἐν
πυρὶ φλογός, διδόντα ἐκδικησιν τοῖς μὴ εἰδόσι
Θεόν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούσασιν τῷ Εὐαγγελίῳ
αὐτοῦ, καθὼς γέγραπται · μεθ' ὧν οἱ σταυρώσαν-
τες αὐτὸν Ἰουδαῖοι κόφονται, καὶ οἱ μὴ ἀνεχόμενοι
αὐτὸν εἰκονίζουσιν Εἰκονομάχοι. Ταῦτά ἐστιν, ἀδελ-
φοί, τὰ εὐαγγελικὰ κηρύγματα · ταῦτα τὰ ἀποστο-
λικὰ διδάγματα. Οἱ δὲ τάναντία φρονούντες, εἰς
ἕτερον Εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, πειρῶνται
μετατρέψαι τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ προσέροντες νόθα
συγγράμματα · ἐκ κοιλίας φωνούντες, καὶ οὐκ ἀπὸ
στόματος Κυρίου. Ἐῴθε γὰρ αἰεὶ τῷ σίτῳ τὰ ζιζάνια
παρασπείρεσθαι, καὶ τῇ ἀληθείᾳ τὸ ψεῦδος παρατίθεσθαι.
Ἐπεὶ πῶς καὶ φανεῖα ἀλήθεια μὴ ἀντιλογίαν ἔχουσα ;
Ἄλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἡ ἀγ- C
γελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ
εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω · ὡς προειρηκάμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω · Ἐῖ τις εὐαγγε-
λίζεται ὑμᾶς παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω.

Περὶ δὲ τῆς Θεοτόκου, ἡ οὐτινοσοῦν τῶν ἁγίων,
ὅτι εἰκονίζονται, περισσόν μοί ἐστι τὸ γράφειν ὑμῖν.
Ἠλίθιαν γὰρ ὄντιναοῦν ἄνθρωπον φαίην μὴ χαρα-
κτηρίζεσθαι. Ἄλλ' οἱ Χριστὸν ἀπαναιόμενοι περι-
γράφονται, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλη-
σίας, συμπεριελεῖν ἔδοξαν καὶ τὰ μέλη Χριστοῦ μὴ
εἰκονίζεσθαι · εἴπερ σῶμα Χριστοῦ ἡμεῖς πάντες,
καὶ μέλη ἐκ μέρους. Ἐλεγχος γὰρ αὐτοῖς, μητέρα
μὲν Θεοῦ εἰκονίζεσθαι · οὐ μὴν τὸν ἐξ αὐτῆς τεχ-
θέντα, καὶ αὐτῇ ὑπομάζιον ὄφθέντα, καὶ ὅσα τῆς D
σωματικῆς αὐτοῦ παρουσίας ὑπέκοντα · ἡ πάλιν
τοὺς αὐτόπτας καὶ ὑπέρτας στηλογραφεῖσθαι · τὸν
δὲ ὑπηρετηθέντα καὶ συναναστραφέντα μὴ χαρα-
κτηρίζεσθαι. Καὶ Ἰουδαίων χείρους δείκνυται · ὅτι
οὐδὲ Μωσῆως, οὐδ' εἴ τις ἄλλου τῶν προφητῶν
εἰκόνα προσιένται · προσιεμένων ἐκεῖνων τῶν πρὸ
τῆς χάριτος, ὡς νομικῶν καὶ οὐ Χριστιανῶν. Οἱ δὲ
τοσοῦτον ἀνοηταίνουσιν ὡς καὶ ἑαυτοῖς καὶ Ἰουδαίοις
μάχεσθαι · καὶ μήτε Ἰουδαίους εἶναι νομοφύλακας
μήτε Χριστιανούς, οὐκ εἰδογρασοῦντας τὸν Χριστὸν,
ὃν προσήκοντο ἄνθρωπον γεγονότα. Φωνὴ Πέτρου τοῦ

mus, quod sine semine in Virginis utero conceptus
sit, et sine corruptione prognatus : quippe *qui pecca-
tum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus* ²⁸.
Cætera autem omnia more nostro, edit, bibit, spiri-
tum duxit, crevit, ambulavit, sudavit, laboravit,
crucifixus est, mortuus est : etsi, ut Deus, tertio
die resurrexit, habens etiam post resurrectionem
expressam formam nostram jam deificatam et im-
mortalem in ipso factam : secundum quam et visus
est ab apostolis, et cum illis edit, bibit, rediivus
eia Thoma contractatus est : omnibus qui eum esse
spiritum suspicabantur, dicens : *Palpate me et videte,
quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut videtis me
habere* ²⁹. Sic et assumptus est in gloria ; sic et venit
in forma eadem speciei nostræ ; quem videbit omnis
caro de ³⁰ *caelo, cum angelis virtutis ejus in flamma
ignis vindictam dantem iis qui non noverunt Deum,
et qui Evangelio ejus non obedierunt* ³⁰, sicut scriptam
est : cum quibus plangent et qui crucifixerunt eum
Judæi, et qui ejus effigiem fieri non ferunt Iconoma-
chi. Hæc est, fratres, evangelica prædicatio : hæc
sunt apostolica documenta. Qui vero contra sentiunt,
ad aliud Evangelium ³¹, quod quidem non aliud est,
Dei populum traducere conantur, adulterina scripta
proferentes, ex ventre loquentes, et non ex ore Do-
mini. Solent sæpè cum tritico zizania seminari,
et veritati mendacium aspergi. Quomodo enim ue-
ritas elucescat, si contradictionem nullam habeat ?
*Sed licet nos, inquit Apostolus, aut angelus de caelo
evangelizet vobis, præter quam quod evangelizavi-
mus vobis, anathema sit : sicut prædiximus, et nunc
iterum dico : Si quis vobis evangelizet præter id quod
accepistis, anathema sit* ³².

De Deipara autem et unoquoque sanctorum, quod
eorum imagines efformantur, supervacaneum est
mibi scribere vobis. Stultum quippe dixerim, quem-
cumque hominem non figurari. At qui Christum
circumscribi negant, qui este aput corporis Ecclē-
siæ ; inferre una voluerunt, membra itidem Christi
non effingi : siquidem *corpus Christi nos sumus om-
nes, et membra ex parte* ³³. Ipsorum autem confuta-
tio est, matrem quidem Dei effingi, nec tamen eum
qui ex ea natus est, qui ejus uberibus adhæsit, et
quæcunque alia illius in corpore adventum secuta
sunt : aut rursus oculatos testes ac famulos sta-
tuis exprimi ; ipsum vero cui serviebant, et quo-
cum versabantur, non exprimi. Et Judæis plane
deteriores se ostendunt : qui nec Moysis, nec alte-
rius cujuspiam et prophetis imaginem recipiunt :
admittentibus illis eos qui ante gratiam fuerant,
ceu legis cultores, et non Christianos. Isti vero
eo vecordes sunt, ut secum ipsi et cum Judæis
pugnent : ut neque Judæi sint legis custodes, neque
Christiana : qui Christi effigiem exprimi nolint, quem

²⁸ I Petr. II, 22. ²⁹ Luc. xxiv, 39. ³⁰ Thess. I, 7.

27²

³¹ Galat. I, 7. ³² Galat. VIII, 9. ³³ I Cor. XII,

hominem factum agnoscunt. Petri apostoli vox est, in historia martyrii sancti Pancrati: « Fili Joseph, affer imaginem Domini nostri Jesu Christi, et imprime illam in pyrgisco, ut cernant populi qualem formam assumpserit Filius Dei: ut videntes amplius credant, formæ typum intuentes et reminiscantur eorum quæ per nos eis annuntiata sunt³⁴. » Vox Pauli est: *O insensati Galatæ! quis vos fascinavit non obedire veritati; ante quorum oculos Jesus Christus præscriptus est in vobis crucifixus*³⁵? Vos Basilii magni est: « Exprimatur in tabula certaminis præses Christus³⁶. » Et iterum: « Imagini habitus honor ab exemplar transit³⁷. » Tot palmis inclyti Athanasii vox est: « Nos, qui fideles sumus, imagines non adoramus tanquam deos, quod Græci faciunt: absit: sed affectum tantummodo et charitatis nostræ studium erga figuram personæ per imaginem expressæ declaramus³⁸. » Vox Chrysostomi est: « Ego ex cera fusam amavi picturam, pietatis ergo factam³⁹. Vidi enim angelum in imagine copias barbarorum versantem in fugam, vidi protritas barbaras gentes, et Davidem vera voce concinentem: *Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges*⁴⁰. » Quod in Christum hoc tempore, et in Deiparam ac sanctos, faciunt Icononomachi: o rem auditu horrendam! sanctas illorum imagines abolendo. Atque ut cæteras aliorum auctoritates prætermittam; multæ enim suppetunt; si unam adjecero, ad aliud orationem convertam.

Vox est divinatorum Patrum qui sextæ sanctæ synodo affuerunt: « In quibusdam venerandarum imaginum picturis, agnus qui Præcursoris digito monstratur exprimitur, qui in gratiæ typum assumptus est: Agnum verum nobis per legem demonstrans Christum Deum nostrum Nos igitur figuras veteres atque umbras, tanquam veritatis notas ac signa Ecclesiæ tradita complectentes, gratiam et veritatem anteponimus, quam ut legis plenitudinem accepimus. Itaque ut id quod perfectum est, omnium etiam oculis subjiciatur in picturis; statui-mus ut posthac veteris agni loco, Agnus ille qui tollit peccatum mundi, humana formæ etiam in imaginibus erigatur; ut per ipsum, celsitudinem humilitatis Dei Verbi comprehendentes animo, ad memoriam conversationis etiam in carne et cruciatu ipsius, ac salutiferæ mortis. unde mundo facta redemptio est, deducamur⁴¹. » His ergo instructi testimoniis, charissimi, cum illa nostra, et ab ipsa veritate minime dubia demonstratione, ut supra demonstratum est, *Vigilate*, obsecro, *state in fide: viriliter agite, et confortamini*⁴²: in nullo *terreamini ab adversariis*⁴³, neque a falsis fratribus qui seducti fuerunt, et in fraudem inducti: *quæ illis est causa perditionis, nobis autem salutis: et*

ἀποστόλου ἐστὶν ἐν ἱστορίᾳ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Παγκρατίου. « Τέκνον Ἰωσήφ, ἔξένεγκε τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ ἐντύπωσον αὐτὴν ἐν τῷ πυργίσκῳ· ἵνα εἰδῶσιν οἱ λαοὶ ποίαν μορφήν ἔλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ἵνα ἰδόντες ἐπὶ πλέον πιστεύσωσιν, ὁρῶντες τὸν τύπον τῆς μορφῆς, καὶ ὑπόμνησιν λαμβάνουσι τῶν παρ' ἡμῶν εἰς αὐτοὺς κηρυχθέντων. » Φωνὴ Παύλου ἐστίν· Ὁ ἀνόητος· Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηνε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πειθεσθαι, οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προειργράφη ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος; Φωνὴ Βασιλείου τοῦ μεγάλου ἐστίν· « Ἐγγραφῆσθω τῷ πίνακι καὶ ὁ τῶν παλαισμάτων ἀγωνοθέτης Χριστός. » Καὶ αὐτοῖς· « Ἡ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίτει. » Φωνὴ Ἀθανασίου τοῦ πολυάθλου ἐστίν· « Οὐχ ὡς Θεοὺς τὰς εἰκόνας προσκυνοῦμεν οἱ πιστοὶ, μὴ γένοιτο, ὡς περ οἱ Ἕλληνες· Ἀλλὰ τὴν σῆσιν μόνον, καὶ τὸν πύθον τῆς ἡμῶν ἀγάπης πρὸς τὸν χαρακτήρα τοῦ προσώπου τῆς εἰκόνας ἐμφανίζοντες. » Φωνὴ τοῦ Χρυσοστόμου ἐστίν· « Ἐγὼ καὶ τὴν κηρόχυτον ἠγάπησα γραφήν, εὐσεθείας ἕνεκεν πληρωμένην. Εἶδον γὰρ ἄγγελον ἐν εἰκόνι ἐλαύνοντα βαρβάρων στίφη· εἶδον πατούμενα βαρβάρων φύλα, καὶ τὸν Δαυὶδ ἀληθεύοντα· Κύριε, ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξουθενώσεις. » Ὅπερ οἱ εἰς Χριστὸν τῶν εἰκονομαχοῦντες εἰς τε τὴν Θεοτόκον καὶ τὰς ἁγίας ἐργάζονται, ὡς τοῦ φοβεροῦ ἀκούσματος! τὰς ἁγίας αὐτῶν εἰκόνας ἐξουθενοῦντες. Καὶ ἵνα τὰς τῶν ἄλλων φωνὰς παραδράμω· πολλὰ γὰρ εἰσι. Μίαν προσθεῖς, ἐπ' ἄλλο τρέψομι τὸν λόγον.

Φωνὴ τῶν τῆς ἑκτῆς ἁγίας συνόδου θεοφόρων Πατέρων ἐστίν· « Ἐν τισι τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφαῖς ἀμνὸς δακτύλῳ τοῦ Προδρόμου δεικνύμενος ἐγχαρτίτεται· ὃς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χάριτος, τὸν ἀληθινὸν ἡμῖν διὰ νόμου προὑποφαίνων ἀμνὸν, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. Τοῦς οὖν παλαιοὺς τύποι καὶ τὰς σκιάς, ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολά τε καὶ προχαράγματα τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδεδομένους καταστρέζοντες, τὴν χάριν προτιμῶμεν καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὡς πληρωμα νόμου ταύτην ὑποδεξάμενοι. Ὡς ἂν οὖν τὸ τέλειον κἀν ταῖς χροματουργίαις ἐν ταῖς ἀπάντων ὕψεσιν ὑπογράφηται· τὸν τοῦ αἵροντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἀμνὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, κατὰ τὴν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα· καὶ ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀπὸ τῶ νῦν ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἀμνοῦ ἀναστῆλοῦσθαι ὀρίζομεν. Δι' αὐτοῦ τὸ τῆς ταπεινώσεως ὕψος τοῦ Θεοῦ λόγου κατανοοῦντες· καὶ πρὸς μνήμην τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας, τοῦ τε πάθους αὐτοῦ, καὶ τοῦ σωτηρίου θανάτου χειραγωγούμενοι, καὶ τῆς ἐντεῦθεν γινομένης τῷ κόσμῳ ἀπολυτρώσεως. Ταύτας οὖν ἔχοντες, ἀγαπήτοί, τὰς μαρτυρίας, μετὰ τῆς οἴκοθεν καὶ παρ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἀναμφιλέκτου ἀποδείξεως, καθὼς προποδίδεσθαι, παρὰ κλάω, Ἰργοραεῖτε· στήκετε ἐν τῇ πίστει· ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε, μὴ πτυρόμενοι· ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων, μηδ' αὖ

³⁴ Hæc ipsa testimonia retulit in Refut. Poem. Icon. supra, p. 154, Ex Vita S. Pancrati Exstat apud Bollandum. ³⁵ Galat. III 1. ³⁶ hom. 18 in S. Barlaam. ³⁷ De Spiritu sancto c. 18, p. 189. ³⁸ Ex Quæst. ad Antiochum, quæst. 39. ³⁹ Ex serm. I de diversis utriusque Testam. locis, ⁴⁰ Psal. LXXII, 20. ⁴¹ Can. 82. ⁴² I Cor. XVI, 13. ⁴³ Philip. I, 28, 30.

ὑπὸ τῶν ὑποσκελισθέντων καὶ φρεναπατηθέντων ψευδολέγων· Ἦτις ἐστίν, αὐτοῖς μὲν ἔνδειξις ἀπωλείας, ἡμῖν δὲ σωτηρίας· καὶ τοῦτο ἀπὸ Θεοῦ, καθὰ γέγραπται· Ὅτι ὑμῖν [Reg. cod. ἡμῖν] ἐχαρίσθη ἀπὸ Θεοῦ τὸ ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν· τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, ὅλον εἶδετε ἐν ἔμοι τῷ ἀμαρτωλῷ, καὶ νῦν ἀκούετε. Συμφρονούντες, συμψυχούντες, συναθλούντες τῇ πίστει τοῦ Εὐαγγελίου· μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργαζόμενοι· ἵνα ἀκούσιν τὰ περὶ ὑμῶν χαίρω δὲ ἀμαρτωλός. Βλέπετε τὸν Σατανᾶν· βλέπετε τὴν παρῆρσιαν· ὁρᾶτε μὴ τις ἐν τινι παραπικράνοι τὸν Θεόν. Ὁ γὰρ δράκων ὁ μέγας, πολύτεχνός ἐστι καὶ πολυπέριος. Ἐνθεν διὰ πίστεως οὐχ εὐρίσκει ὀλέσει· ἐκεῖθεν τρέχει διὰ παραπτώματος τὸ αὐτὸ κακὸν ἀπεργάσασθαι ἐν ἡμῖν αὐτοῖς διὰ τοῦ ἀντιστρατευομένου νόμου τῆς ἀμαρτίας τῷ νόμῳ τοῦ νοδὸς ἡμῶν. Βρυχᾶται, ἐπιτηρεῖ ὡς λέων ἀρπάσαι, γαργαλίζει· πῦρ ἀνάπτει· ἐμπιπρῶν ὀρέγεται τὸν οἶκον τῆς ψυχῆς. Ἐχομεν ἐκ Θεοῦ τὰ καθαιρετικά αὐτοῦ ἀμυντήρια· Ἰδὼρ κεφαλῆς, πηγὴν θαλασῶν· δεήσεις· προσευχάς. Ἐπὶ πᾶσιν ὁ θεὸς φόβος σιδηρῶν καὶ καθήλων τὰς σάρκας ἡμῶν ἔστω. Μηδαμοῦ φθόνος αὐλιζέσθω· μηδ' αὖ ἔρις· μὴ μὴν κενοδοξία· μῆτε τι τῶν ἔργων τοῦ σκότους· ἕως ὅτε ἀκροβολεῖ τὰ πᾶθη ἐκκρουέσθω· ἵνα μὴ εἰσοικισθέντα καὶ φαρμάξαντα τὴν ψυχὴν δυσπαλλάκτα γένηται. Ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται. Οὕτως τρέχετε, ἵνα καταλάβητε· ὑπέιχετε οἱ ἔσχατοι τοῖς πρώτοις. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἀκαταστασίας ὁ Θεός, ἀλλ' εἰρήνης. Ἀγαπᾶτε θεϊκῶς οἱ προηγούμενοι τοὺς ἐπομένους· καὶ μὴ ἐξ αὐθεντίας, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς καὶ ἀγαθότητος ἀπαιτοῦτε τὸ ὑποτακτικόν, καὶ ὑπήκουον. Μὴ χωρίζεσθε ἀπ' ἀλλήλων, ἀμείβοντες πολλοὺς πρώτους [f. τόπους], καὶ οὐδαμοῦ χρησιμεύοντες. Μάρκον τὸν εὐαγγελιστὴν οὐχ εἴλετο συμπαραλαβεῖν Παῦλος, ὡς γέγραπται, διὰ τὸ μὴ συνελθεῖν, ἀλλ' οἶκος ἀναστρέψαι τὸ πρότερον. Πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς ὀφειλέται ἐμὲν στέρευειν; Ἐκαστος ἐν φῶν ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω. Καθαρίζωμεν ἑαυτοὺς, ἀγαπητοί, ἀεὶ ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος· ἐπιτελοῦντες ἀγισύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ. Τὰς παραδόσεις κρατεῖτε, ἃς ἐδίδαχθητε· κατηχεῖτε ἀλλήλους· ὑπόμνησιν λαμβάνετε ἀεὶ τοῦ θανάτου. Εὐχέσθε οὖν, παρακαλῶ, ὑπὲρ πάντων. Εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς· εὐλογεῖτε, καὶ μὴ καταρᾶσθε· περιερχόμενοι ἐκ τόπου εἰς τόπον, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι· ἐν ἔρημίαις καὶ ὄρεσι πλανώμενοι· ἢ τάχα καὶ ἐν ὁπαῖς τῆς γῆς εἰσδύοντες. Αὐχεῖτε ὅτι διὰ Χριστὸν, ὅτι ὑμῶν οὐκ ἄξιός ἐστι ὁ κόσμος. Ἐνέγκατε, τεκνία μου, τεκνία, ἐνέγκατε μικρὸν, καὶ ἐλευσεται Κύριος ὁ στεφανοδότης, ὁ μισθαποδότης· οὐ συγκληρονόμοι γεγενῆσθαι ἐπηγγέμεθα· Ἐπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν· ἐπὶ πᾶσι προσευχόμενοι

A *hoc a Deo* ; sicut scriptum est : *Quia vobis donatum est a Deo pro Christo non solum ut in eum credatis sed ut etiam pro illo patiamini : idem certamen habentes, quale vidistis in me, peccatore, et nunc auditis : idem sentientes, unanimes, collaborantes fidei Evangelii : cum metu et tremore salutem vestram operantes*⁴⁴ : ut ego peccator gaudeam, cum audio de vobis. Videre Satanam : videte audaciam : videte ne quis in ullo Deum irritet. Draco enim magnus, vafer et callidus in varias partes se versat. Ubi per fidem perimere non potest, illic per lapsum eamdem perniciem nobis ipsis afferre studet per legem peccati repugnantem legi mentis nostræ. Rugit, quærit sicut leo quem rapiat, titillat, ignem accendit, inflammare cupit animæ domum. Habemus a Deo unde illum disturbemus, aquam capitis, lacrymarum fontem, supplicationes, orationes. Sit in omnibus timor Dei, qui carnem nostram roborat et confiat. Nusquam invidia habitet, nec contentio, nec inanis gloria, nec quidquam de operibus tenebrarum : dum adhuc emergunt et oriuntur perturbationes, arceantur : ne postquam admixtæ fuerint, animamque inecerint, difficilium expellantur. *Qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet*⁴⁵. *Sic currite, ut comprehendatis*⁴⁶ : cedite novissimi primis. *Non enim est dissensionis Deus, sed pacis*⁴⁷. Diligite, sicut Deus, præpositi subditos ? et non ex auctoritate, sed ex virtute et bonitate subjectionem exigatis et obedientiam. Ne separamini ab invicem, loca multa mutantem, et nusquam proficientes. C Marcum evangelistam secum assumere noluit Paulus, sicut scriptum est⁴⁸, eo quod non isset cum iis, sed domi prius remansisset. Quanto magis nos acquiescere debemus ? *Unusquisque in quo vocatus est; fratres, in hoc permaneat*⁴⁹. *Mundemus nos, dilecti semper ab omni inquinamento carnis et spiritus perficientes sanctificationem in timore Dei*⁵⁰. *Tenete traditiones quas didicistis*⁵¹ : instruite invicem, mortem semper recogitate. Orate itaque obsecro, pro omnibus. *Benedicite persequentibus vos : benedicite, et nolite maledicere*⁵² : circum-euntes de loco in locum, egentes, angustiati afflicti⁵³, in desertis et montibus errantes, forsitan et cavernas terræ intrantes. *Gloriamini quia propter Christum : quia vobis dignus non est mundus. Sustinete, filii mei : filii, sustinete modicum : et veniet Dominus coronæ dator, et mercedis retributor : cujus nos coheredes fore nobis promissum est : Si tamen compatimur, ut et conglorificemur*⁵⁴, in omnibus orantes, pro me etiam misero, ut confirmetur cor meum ad perferenda usque ad mortem ea quæ nobis infliguntur : ut non repellat me Christus propter indignitatem meam : ut liberer a malo per omnia usquequaque. Nunc vivo, dilectissimi, dum statis in Domino. *Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ*⁵⁵ ? *Nonne vos*

⁴⁴ Philip, II, 12. ⁴⁵ I Cor. IX, 25. ⁴⁶ ibid. 24. ⁴⁷ I Cor. XIV, 33. ⁴⁸ Act. XV, 38. ⁴⁹ I Cor. VII, 34. ⁵⁰ II Cor. VII, 1. ⁵¹ Thess. II, 14. ⁵² Rom. XII, 14. ⁵³ Hebr. XI, 37. ⁵⁴ Rom. VIII, 17. ⁵⁵ I Thess. 66. 19.

estis tum in hoc, tum in futuro sæculo? Vos enim A et solatium charitatis, et consolatio mea estis. *Ipsaulem Deus pacis sanctificet vos per omnia: ut integer spiritus vester, et anima, et corpus sine querela servetur* ⁵⁶. *Fidelis Deus noster, fratres, qui et faciet. Salutate invicem in osculo sancto* ⁵⁷. *Salutatio mea, humilis Theodori ad omnia membra mea ex labiis cordis mei. Salutant vos qui mecum sunt fratres. Gratia cum spiritu vestro. Amen.*

ἀγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς, καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως: τηρηθεῖτε. Πιστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν· ὃς καὶ ποιεῖται, ἀδελφοί. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. Ὁ ἀσπασμὸς μου τοῦ ταπεινοῦ Θεοδοῦρου πρὸς πάντα τὰ μέλη μου ἀπὸ χειλέων μου καρδίας. Ἀσπάζονται, ὑμᾶς οἱ μετ' ἐμοῦ ἀδελφοί. Ἡ χάρις μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν. Ἀμήν.

IX. — *Josepho fratri et archiepiscopo.*

καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἀθλοῦ· ἵνα μου στερωθῆ ἡ καρδία ἐνεγκεῖν μέχρι θανάτου τὰ ἐπαγόμενα ἡμῖν· ἵνα μὴ με ἀπόσῃται Χριστὸς διὰ τὴν ἀναξιοτήτά μου· ἵνα βρωθῶ ἀπὸ τοῦ πονηροῦ διὰ παντὸς ἐν παντί τρόπῳ. Νῦν ζῶ, ἀγαπητοί, ἐὰν ὑμεῖς στήκατε ἐν Κυρίῳ. Τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος κευχήσεως; ἀλλ' οὐχὶ ὑμεῖς καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι; καὶ ὑμεῖς γὰρ καὶ παραμύθιον ἀγάπης, καὶ παράκλησός μου. Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης,

Θ'. — Ἰωσήφ ἀδελφῶ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ. [ρνα.]

Quorundam prævaricationem deflet. (Baron. an. 815, n. 11)

Semper mihi optabile scribere sanctitati tuæ, ac B tanto magis, quanto exsilii nostri longiora sunt intervalla: facit enim ut propius quodammodo veniam in venerabilem conspectum tuum, et levamen affert ipsa tui allocutione: quod et nunc quoque accidit graviter mœrenti ob proditam a quibusdam præpositis veritatem. Ut enim jam novit sanctitas tua, vetus illa custodia, Josephus, inquam, adulteri copulator, Photinodites, Heracleotes, Mediciotes, Mylianus, Hypolichniotes, Gulæates, et, o peccatum meum! etiam Phlubutenus, stulta simplicitate captus, unanimi consensu, dispensationem scilicet propugnantes, abrepti ab eo qui talia patrare solet Josepho, post Satanam abierunt, semel atque iterum cum impiis communicantes. Qua de causa benevole dimissi, in errorem suum instabiles impellunt. Quinetiam, ut apparet, Nicænus quoque in ruinam positus est episcoporum. Revocant enim ab exsiliis, ut talia faciant. Et nisi nos fulciens præveniat manus Dei, perimus et nos qui residui sumus. Quid ergo est quod et iterum in nos humiles cum paucis aliis incumbere fabula videtur? Exsurge itaque, vir Dei, tanquam pontifex Christi veri principis pastorum, tantoque impensius, quanto cæteris omnibus superemines culmine sacerdotii, uno dempto, qui in abdito detinetur: *Glorifica Deum in corpore tuo et in spiritu tuo* ⁵⁸. Non penitus in insula relinqueris: exerceri forsitan et probari te, sicut antea, oportet ut coronam inde referas illustriorem. Heu! heu! frater, in quæ tempora reservati sumus? Sed gratia tamen ei qui reservavit: Et *hoc a Deo*, ait Apostolus, *qui a nobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credamus, sed etiam ut pro illo patiamur* ⁵⁹. Non despexit Dominus humilitatem nostram in iis que antecesserunt: sed nequennunc, spero, despiciet reverentiam tuam: sed sicut tunc, ita et nunc magnificabitur Christus in corpore tuo, faciens supra modum miseriam suam ad ostensionem virtutis tuæ. Propterea, vir sancte, et mihi quoque porrigere manum intercessionis, ut confirmet et eruar ab ingruente hieme

Ἐμοὶ τὸ ἐπιστέλλειν τῇ ἀγιωσύνῃ σου πάντοι ποθητόν· καὶ τοσοῦτον ὅσον καὶ τὸ τῆς περιορίας διάστημα μακρότερον· ἐγγὺς γὰρ με ποιεῖ τοῦ τιμίου προσώπου σου· καὶ βρατώνων ἐμποιεῖ διὰ τῆς προσφωνήσεως· οἷα καὶ νῦν λυπηρῶς διακειμένῳ ἐν τῇ τῶν τιμῶν ἡγορευμένων προδοσίᾳ τῆς ἀληθείας. Ἴνα γὰρ οἰδῆ σου ἡ ὁσιότης, ὅτι ἡ πάλαι κουστωδία λέγω δὴ Ἰωσήφ ὁ μοιχοζεύκτης, ὁ Φωτεινουδίτης, ὁ Πρακλειώτης, ὁ Μηδικιώτης, ὁ Μυλιανός, ὁ Ἐπαλιχνιώτης, ὁ Γουλαϊαίτης, ἀλλὰ φεῦ τῆς ἀμαρτίας μου! ὅτι καὶ ὁ Φλουδουτηνός [Reg. cod. Φλουδουτηνός· συλλήψεσις ἐξ ἄφρονος ἀπλότητος· ὁμοθυμαδόν, μακρὸν ἐνστάνας δὴθεν οἰκονομίας, ὑφορηθήνας παρὰ τοῦ εἰωθότος κατέρχασθαι τὰ τοιαῦτα Ἰωσήφ, ἐξεστράπησαν ὅπως τοῦ Σατανᾶ, κοινωνήσαντες ἅπασι καὶ δις τοῖς ἀσεβέσιν. Ἐν ᾧ καὶ εὐμενῶς ἀπυλθέντες, ἀλίσκουσιν ἐν τῷ οἰκείῳ πτώματι τῆς ἀσθηρίκτους. Ἀλλ' ὡς ἔοικε, καὶ ὁ τῆς Νικαίας ἐπιπῶμα κεῖται τῶν ἐπισκόπων. Ἀνακαλοῦνται γὰρ τοὺς ἐν ἔξορίαις πρὸς τὸ τὰ ὅμοια πράξαι. Καὶ εἰ μὴ προσθάσαι ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ ὑπερείδουσα, ὀλλύμεθα καὶ οἱ ὑπολειφθέντες. Τί οὖν ἐστὶν ὅτι καὶ πάλιν, ὡς εἶπενται, εἰς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς περιίσταται τὸ δῆμα σὺν ὀλίγοις; Ἀνάστα οὖν, ὦ ἄνθρωπε, τοῦ Θεοῦ· ἐ ἀρχιερεὺς τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ἀρχιεπιμύνο; καὶ τοσοῦτον ὅσον τῶν ἀπάντων εἰ ὑπερέχων τῇ κεφαλίδι τῆς ἱερωσύνης, πλην τοῦ ἐνός ἐν παραβίῳ καιμένου. Δόξα σὶν δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματί σου καὶ ἐν τῷ πνεύματί σου· οὐ πάντως ἀφείδη ἐν τῇ νήσῳ· τυχόν πειρασθῆναι σε δεῖ κατὰ τὰ πάλαι· ἵνα καὶ στεφανίτης κἀναθῶ λαμπρότερος χρηματίσεις. Δὲ, ἀδελφε, εἰς οἷους καιροὺς ἐταμειώθημεν; Ἀλλὰ χάρις ὅμως τῷ ταμειουσαμένῳ· καὶ τοῦτο ἀπὸ Θεοῦ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡμῖν ἐχρηρίσθη ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν. Ὁ παρεῖθε Κύριος τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν ἐν τοῖς προλαβούσιν· ἀλλ' οὐδὲ νῦν, πέποιθα, ὑπερόψεται τῆς τιμιότητός σου· ἀλλ' ὡς τρικαῦτα οὕτως καὶ ἐπιμεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί σου· ποιῶν ὑπερεκπερισσὸν τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς ἐνδοξίαν τῆς ἀ-

⁵⁶ I Thess. v, 23. ⁵⁷ II Cor. xiii, 12. ⁵⁸ I Cor. vi, 20. ⁵⁹ Philipp. i, 28.

τῆς σου. Διὸ ὀρέγοις κάμοι· χεῖρα πρεσβευτικὴν, ὅτι, ἀσχηρὶθῆναι καὶ σωθῆναι ἀπὸ τοῦ ἐνεστώτος χειμῶνος τικροῦ. Στῆθι καὶ ἰλέωσαι, μεταστραφῆναι τὴν καταιγίδα εἰς αὐραν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· γένοιτο! Τοὺς ἀδελφούς ἀπαζόμενος πλείστα· καὶ παρακαλῶ ὑπερέχουσαί μου τῆς ταπεινώσεως. Οἱ σὺν ἐμοὶ τοῖς ποσὶ σου προσπίπτουσιν.

I'. — Ναυκρατίφ τέκνφ. [ρνβ'.]

X. — *Naucratio filio.*

Dogmatica de sanctis imaginibus. Ne quorundam lapsu pertubentur alii : potius eo ipso excitentur ad constantiam. (Baron., an. 815, n. 13.)

Πονηρὰ ἡ ἀγγελία τῶν γραμμάτων σου, ὦ τέκνον· ἦτις καθάφαμένη μου τῆς ταπεινῆς ψυχῆς τῷ ὄντι ὠδύνησε, καὶ δάκρυον προσεκαλέσατο καρδιακόν· μικροῦ δεῖν, αὐπνόν μοι τὴν νύκτα καθ' ἣν ἐδεξάμην ἐπὶ χεῖρας τῆδ' ἐπιστολὴν ἐμποιήσασα. Τοῦτο μὲν ἐπὶ πάντων τῶν συμπεπτωκότων· ἐξαιρέτως δὲ εἰς τὸν τῆς Φλουδοῦτῆς. Ὅτι οἱ μὲν τοῖς προλαβοῦσιν ὁμοία καὶ τανῦν ἔπραξαν· ὁ δὲ τῶν δοκούντων ἐστάνασι ἀσφαλῶς ἐγνωρίζετο. Ἐθαύμαζον οὖν, ἔτι ἐστηκότων αὐτῶν, ὅτι μὴ ὁμολογήσαντες τὴν προτέραν ἐπὶ μοιχείᾳ καὶ μοιχοζευξίᾳ ἤσαν αὐτῶν, ἀντεποιούντο ἐπὶ τῇ προκειμένῃ ὑποθέσει· καὶ τάχα ὑπενόουν ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑκαστοῦς τὴν μεταμέλειαν ἐσχέκεναι· καὶ ἔχαιρον ὁ ταπεινὸς ἐπὶ τῇ ὀρθοποδίᾳ αὐτῶν. Ἄλλ' ὡς ἔοικεν, ἐν σαθροῖς τὴν οἰκίαν αὐτῶν οἰκοδομήσαντες, τῷ λαίλαπι τῆς προσπεσούσης αἰρέσεως, πεπτῶκασι πτώσιν τὴν χαλεπωτάτην· πάλιν οἰκονομίαν λέγοντες τὴν ἀθίτησιν τῆς ἀληθείας. Οἱ αὐτοὶ καὶ πρότερον σκάνδαλον γεγόνασι τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ· καὶ νῦν τὸ αὐτὸ δι' ὧν ἔπραξαν πάντας προσκαλούμενο· εἰς ἀπώλειαν. Καί γε ἔτοίμοι οἱ πλείστοι πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ μετουσίαν ἐν ταῖς ἀνᾶγκαις ζητοῦντες ἐξευρεῖν τινα πρόφασιν· δι' ἧς ἀθλιπτός καὶ ἀταλαίπωρος αὐτοῖς ὁ ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγὼν ὑπαχθείη· ἐκοινωνήσαν ἐπὶ τῇ ἀρνήσει Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, τῶν πάντων ἁγίων. Τοῦτο γὰρ ἡ τῆς εἰκόνης οὐπνισοῦν ἀρνήσις. Φεῦ τῆς συμφορᾶς! φεῦ τῆς ἀπίτης! οἴμοι! πῶς ἐναρξάμενοι καλῶς, ἐστράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω; οἴμοι! πόσοις ἔσονται καταστροφή· ὁμοταγᾶσι καὶ ὑπερέχουσι· λαϊκοῖς τε καὶ κληρικοῖς καὶ μονασταῖς; Ἄλλ' ἡ ἄρχαία πληγὴ, τὸ ἐγκόλπιον κακόν. Ἰωσήφ ὁ πάλαι εἰκότως κληθεὶς Μοιχοζεύκτης, νυνὶ δὲ Χριστεμπαίκτης· αὐτὸς ὁδηγὸς τοῖς [τῆς] ἄρχαίας κουστωδίας. Τί πρὸς ταῦτα; ἐκλυθησόμεθα; καταπεσόμεθα; ἀποκαμύμεθα πρὸς τὴν Χριστοῦ ὁμολογίαν ὁμοῦ καὶ ἑντασιν; μηδαμῶς, ὦ ἀδελφοί, μηδαμῶς. Εἰ γὰρ, ἀσεβῶν καταπιπτόντων, οἱ δίκαιοι ἔμφοβοι ἔσονται· ἀλλ' οὖν τῷ τοῦ πέλας πτώματι ἀσφάλεια τῷ ἐστηκότι μεγίστη. Στῶμεν οὖν ἐν Κυρίῳ βεβαιότερον, μᾶλλον παρακαλῶ· μὴ πυρρόμενόν ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων. Μὴ γὰρ ἕνεκεν τῶν ὑποσκελισθέντων ἡ ὁμολογία ἡμῶν; ἢ τῇ τούτων στάσει ἐπεριεδόμενοι ἐστρερούμεθα, ἵνα καὶ τῇ σκελίσει αὐτῶν κατασεισθῶμεν; μὴ γένοιτο! οὔτε τούτων, οὔτε ἄλλων· Χριστὸς ἡμῶν ὁ θεμέλιος, ἐν ᾧ στήκομεν· ἐν ᾧ καυχώμεθα· σὺν τῷ Παύλῳ λέγοντες· Τίς ἡμᾶς χωρίσει

Pessimus nuntius litterarum tuarum, o fili : qui simul humilem animam meam attigit, revera contristavit, et cordis lacrymas elicuit, tantum non insomnem mihi reddens noctem illam qua litteras accepi. Atque hoc quidem omnium causa una lapsi sunt, maxime autem ob Phlubutæ præpositum. Nam quod ad alios attinet, consentanea præteritis egerunt : hic vero ex iis erat, qui secure stare videbantur. Mirabar itaque, priusquam ruerent illi, quod pristinam suam circa adulterium et adulteri nuptias ignaviam minime agnoscentes, in re præsentī aliquid auderent : cogitabamque illos privatim forsitan et apud se pœnitentia tactos fuisse : ideo gaudebam miser, quasi recte ambularent. Sed in marcidis, ut apparet, domum suam ædificantes ; ingruentes hæreseos turbine, ruina pessima corruerunt : dispensationem iterum appellantes, ipsam veritatis condemnationem. Illi ipsi qui Ecclesiæ Dei scandalo antea fuerant, eodem nunc relabuntur, et facti sui exemplo ad interitum provocant universos. Et quidem paratis plurimi ad criminis societatem, prætextum quempiam in necessitatibus reperire gestientes, quo ærumnarum et calamitatum expers ipsis pietatis certamen reddatur : in negatione Christi, Deiparæ, sanctorum omnium, communionem inierunt. Hoc siquidem est cujuslibet imaginis negatio. O perniciem ! o fallaciam ! hei mihi ! quomodo, cum recte cœpissent, retro conversi sunt ? hei mihi ! quam multis fraudi erunt et subversioni, æqualibus, et majoribus, laicis, clericis et monachis ? Etenim olim Mæchozeuctes merito dictus, nunc Christempæcles, ipse dux fuit veteris custodiæ præpositus. Quid ad hæc ? languidiorene erimus ? frangemur ? concidemus animis ad confessionem, defensionemque Christi ? Minime gentium, fratres, minime. Etenim si, corruentibus impiis, iusti metu percelluntur ; at vicini lapsus maxima est stantis securitas. Stemus igitur in Domino constantiores, amplius obstetor, nec in ullo conterriti ab adversariis. Nunquid enim propter eos qui subversi sunt confessio nostra ? aut illorum stabilitate nixi consistebamus, ut eorum quoque lapsu concutiamur ? Absit ! neque horum, neque aliorum. Fundamentum nostrum Christus est, in quo stamus, in quo gloriamur, cum Paulo dicentes : *Quis nos separabit a charitate Dei ? Tribulatio ? an angustia ? an fa-*

mes" an persecutio? an nuditas? an periculum? An gladius? Sed enim in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos^{60, 61}. Itaque qui accinctus pro Christo non contavorit, Christianus esse non potest.

An vero Invenimus martyrum agones, certamina, tormenta? An candidum nobiscum carnem non gererunt? An tantis supplicis subjecti laborem nolunt onerari? Annon non vivere tederat, ut ait Apostolus⁶²? non perennium pœnerum metu, cœlestiumque prœmiorum desiderio, carnis mortem, ut prudentes, quam eternam subire maluerunt. Nihil expravoscebant, minime animo consternabantur, et futura tanquam præsentiã mediantes, læti et alacres ad tormenta pergebant, muneris loco habebant plurima rati: *Nobis enim pro Christo donatum est non solum ut in eum credamus, sed ut etiam pro illo patiamur*⁶³. Et alibi rursus: *In nullo enim experimento tribulationis abundantia gaudii ipsorum fuit*⁶⁴. Ita gaudebant, ita lætabantur, cum pro Christo paterentur sancti omnes. Delibamus et nos, dilectissimi, charitatem Christi, incedamus per sanctorum vestigia: sæculi hujus affectus omnes abjiciamus: *Non habemus hic manentem civitatem*⁶⁵. Suprema Jerusalem patria et civitas nostra est, o viri potentes in Spiritu, o filii Dei, non enim mei qui peccator sum! Ne procurabamus, quamvis omnes subvertantur, quod absit. Ipsi autem, ut olim, a Deo corroborati: vel soli etiamnum depugnaverunt. Stat a nobis Deus, sanctique omnes qui unquam fuerunt. Nobiscum Oriens, nobiscum Occidens: exigua pars est quæ ab Ecclesia universa sece abruptit, et sejunxit, idque metu, et propter hæc temporalia, propter carnem: quam postmodum, nisi veritatem defendimus, sempiternis ignibus una cum anima ipsa trademus. Exerceamur, esto, et flagellemur, neque id semel, sed sæpius: denique moriamur. Nonne post hæc gaudium erit ineffabile, nos cœlorum regnum consequi, et gloriam inde referre immortalem, non contra his que dixi vitatis, propterea irrideri perpetuo, et ignominiam interminatam sustinere? Uti que vos oro, filii mei, quos genui in Domino, quibus incrementum dedit Christus: per ærumnas et labores non solum asceticos, verum etiam athleticos. *Implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes, ilipsum sentientes: nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed humilitate, superiores sibi invicem arbitantes*⁶⁶. Apostolica hæc monita: licet a me mirari in memortiam reducantur. Orate et pro me, obsecro, ut detur mihi fortitudo, robur, sermo per vos, quamvis divina gratia indignus sim: ut unanimiter in uno spiritu glorificetur Deus in corpore et spiritu nostro. Mitte ad archiepiscopum egregium Dionysium. Saluta Petrum abbatem, Ignatium ab-

ἀπὸ τῆς ἀγκυρῆς τοῦ Θεοῦ; Ὁλιφία, ἡ πεινω-
φορία, ἡ ἐπιπέδου, ἡ γαστήρ, ἡ κίρκου
ἡ μάχαιρα; Καὶ γὰρ ἐν τοῦτοις κῆσι οὐ περι-
κώμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς Ὁυανὸς ἡ
παραπεισμένος οὐκ ἀγωνίστην ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐκ
δύναται Χριστιανὸς εἶναι.

Οὐκ εἶπα οἱ ἀγωνεῖ τῶν μαρτύρων, τὰ ἄλλα, ἡ
βίαται: μὴ γὰρ οὐκ εὐδαιμονοῦντες ἡμῶν: μὴ οὐκ ἐπι-
νοῦν τοσαύτας τιμωρίας ὑποβαλλόμενοι; μὴ οὐκ
ἐξυπομένοντες καὶ τὸ ἄν, ὡς οὐκ ἐστὶν ὁ Ἀπίστολος;
ἀλλὰ τῷ τρόπῳ τῶν αἰώνιων κολάσεων, καὶ τῷ τῶν
τῶν οὐρανῶν ἀμοιβῶν, εὐλογοῦντες μᾶλλον, ὡς ἔμελλεν
τῶν τῆς σαρκὸς βλαστῶν, ὑπὲρ τῶν αἰώνιων ἔργων.
Οὐκ ἐπειθήθητε: οὐκ ἀπειλήθητε. Καὶ ὡς παρὸν
τὰ μέλλοντα προσπαθόμενοι, γὰρ ἐχόμενοι πρὸς τὴν
βίαται: ὡς οὐκ ἐπρόδοτε τῆς πολυπραθείας. Ἡμεῖς
γὰρ ἐχρησίσθημεν ὑπὲρ Χριστοῦ οὐ μόνον τὸ εἰς αὐ-
τὸν πιστεύοντες, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχα.
Καὶ αὐθις ἐπέροθι: Ἐν γὰρ πολλῇ δοκίμῃ θλι-
ψίως ἡ περισσεύει τῆς χάριτος αὐτῶν. Οὕτως ἔχα-
ρον, οὕτως ἠγάλλοντο ὑπὲρ Χριστοῦ πίνοντες
πάντες οἱ ἄγιοι. Γευσάμεθα καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί,
τῆς ἀγάπης Χριστοῦ: περιπατήσωμεν ἐν ἔργων
ἀγίων: ἐξήσωμεν τῆς προσπαθείας τοῦ αἰῶνος τῶ-
του. Οὐκ ἔχομεν ὡς οὐκ ἐμένοντες πτόλιν: ἡ ἐν
Ἱερουσαλήμ πατρίς καὶ πόλις ἡμῶν: ὡς ἄνδρες ἐπι-
νατοί ἐν Πνεύματι, ὡς τέκνα Θεοῦ: οὐ γὰρ ἐμοὶ τὸ
ἀμαρτωλοῦ! Μὴ ὀκλήσωμεν, κἂν πάντες τραπεῖν:
ἔμερ μὴ γένοιτο. Ἄλλ' ἡμεῖς ὡς πάλα ὑπὸ Θεοῦ
δυναμωθέντες, καὶ τὰ νῦν μονομαχήσωμεν. Μὴ
ἡμῶν ὁ Θεός: πάντες οἱ ἀπ' αἰῶνος ἄγιοι: μὴ
ἡμῶν Ἀνατολή, καὶ ἄλλοις: μικρὰ μέρος ἡ ἀποβή-
ξασα ἐκυστήν ἀπὸ τῆς ὑπ' οὐρανὸν Ἐκκλησίας: πρὸ
τοῦτο διὰ φρόνον: διὰ τὰ πρόσκαιρα: διὰ τὴν σάρκα:
ἡν μικρόν ὕστερον παραδώσωμεν τῷ αἰώνιῳ πυ-
ρὸν τῆ ψυχῆ, εἰ μὴ ἀντιστάμεθα τῆς ἀληθείας.
Ἔστω, καὶ παρθεύωμεν: καὶ μαρτυροῦμεν: καὶ
τοῦτο πολλὰκις: τέλος, καὶ ἀποθάνωμεν. Βεβαία
ἔστι γὰρ ἀνεκλάλητος ἐπιτυχίαν ἡμᾶς βασιλείας
οὐρανῶν: κἀντεῦθεν ἀπενήγασθη: κλέος ἀθάνατον:
ἡ κολωναντίων φυλόντας τὰ προσεργημένα, κἀντεῦθεν
κωμυρθηθήναι μέχρι τέλους: καὶ ἀσχυρήν ὑποισι:
ἀτελεύτητον; Ναί, δέομαι, τέκνα μου, οὗς ἐγέννησα
ἐν Κυρίῳ: οὗς πύξητε Χριστὸς ἐν πόνοις καὶ κόπῃς
οὐ μόνον ἀσκητικοῖς, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀθλητικοῖς.
Πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν. Ἴνα τὸ αὐτὸ φρο-
νήτε: τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες: σύμφυχοι τὶ
ἐν φρονοῦντες: μηδὲν κατ' ἐρίθειαν ἢ κενοδο-
ξίαν: ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ: ἀλλήλων
ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν. Ἀποστολικά τὰ
παραγγέλματα: κἂν παρ' ἐμοῦ τοῦ ταλαιπύρου ὑπο-
μνησκόμενα. Προσεύχεσθε καὶ περὶ ἐμοῦ, παρα-
καλῶ: ἵνα μοι δοθῇ ἰσχύς, κράτος, λόγος δι' ὑμᾶς κτλ
ἐγὼ ἀνάξιος Θεῆς χάριτος: ὅπως ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ
πνεύματι δοξασθῇ ὁ Θεὸς ἐν τῷ σώματι καὶ ἐν τῇ
πνεύματι ἡμῶν. Στείλον εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τὸν
καλὸν Διονύσιον. Προσαγόρευσον τὸν ἀδελφὸν Πέτρον.

^{60, 61} Rom. viii, 33, 36. ⁶² II Cor. i, 8. ⁶³ Philip. i, 29. ⁶⁴ II Cor. viii, 2. ⁶⁵ Hebr. xiii, 14. ⁶⁶ Philipp, ii, 2, 3.

τὸν ἀδελφὸν Ἰγνάτιον· καὶ τὸν ἀδελφὸν Τίθον· καὶ ὑπόδειξον αὐτοῖς τὸ γράμμα. Ἔτι ἐτομάζου σὺν τοῖς λοιποῖς, καὶ μάλιστα τοῖς προγεγραμμένοις· ὅτι τῶν ἐγγύθεν ἡμῶν ὀλισθησάντων, οὐκ ἔστιν ἡμᾶς [Reg. cod. ὑμᾶς] ἐπιθῆναι ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων ἐνδιαβαλλομένους. Δοίη δὲ Κύριος σθένος, κράτος, νοῦν, ὀφθαλμὸν, σύνεσιν, πᾶν ὅτι οὖν εὖ πράξαι ὑμᾶς εἰς ἔπαυσον καὶ δόξαν Χριστοῦ· εἰς καύχημα ἑμὸν· εἰς κλέος ὑμῶν αἰώνιον. Προσαγορεύουσιν οἱ συνόντες μοι· ἀμφοτέρους. Ὁ Χριστὸς μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

IA'. — Τῶν αὐτῶν. [ρνδ'.]

De quibusdam, qui lapsi erant, recipiendis. (Baron. an. 816, n. 16.)

Παρά προσδοκίαν εἶδον τὰ γράμματά σου, τέκνον ἡγαπημένον, καὶ τοὺς ἀδελφούς· οὐ γὰρ, ὡς προ-
 ἔγραψα, ἐπέσχεες μέχρι Σεπτεμβρίου. Ἄλλ' ὅμως ἀπαδεξάμην σου τὸ πρόθυμον, τὸ οὐκ ἀνεκτὸν τῆς ἀγάπης, τὸ διάπυρον τοῦ πόθου, τὸ περὶ πάντα φιλόθεον· προσθεῖη δ' ἂν καὶ φιλοπάτριον. Σὺ μου χαρὰ καὶ παραμύθιον· σὺ μου ἐν Κυρίῳ ἐν πᾶσι τοῖς κινδύνοις καὶ θλίψεσιν ἔδρασμα, καὶ στέφανος καυχῆσεως, μετὰ πάντων τῶν συνάθλων σου· καὶ πρὸ πάντων ἀδελφῶν ἡμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ τέκνων. Διὸ καὶ χαίρω, εὐλογῶν τὸν Θεὸν τοῦ Πατρὸς μου· ὅτι ὑγιᾶζη ψυχῇ καὶ σώματι· οὕτως ὑπὸ Θεοῦ οἰκονομηθέντος εἶναι σε ἄφετον ἐκ δεσμῶν· ἵνα τοὺς ἐν δεσμοῖς ἀλείψης, τοὺς ἀφεμένους συνδέων ἐπιστηρίζεις. Ὁ καὶ ποιεῖς χάριτι Χριστοῦ, παρακαλῶν, νοουθετῶν, παραμυθοῦμενος ἵνα ἑκαστον. Ὡς ἀληθῶς Θεοῦ οἰκονόμος. Δέσμαι οὖν αὐτὸ τοῦτο μὴ ἐκκακεῖν ἐργάζεσθαι σε εἰς δόξαν Χριστοῦ, εἰς περιποίησιν σωτηρίας σου, εἰς καύχημα ἑμοῖ τῶν ἡπορησάντων ἐν παντί σου ἀγαθῶν. Πλὴν, ἀδελφε, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἐδράμομεν καὶ τρέχομεν πάλαι τε καὶ νῦν· οὐδ' εἰς κενὸν κοπιῶμεν· ὑπὲρ Χριστοῦ γὰρ καὶ διὰ Χριστὸν ὑπὲρ οὗ τὸ πάσχειν, πάσχα· ὑπὲρ οὗ τὸ λυπεῖσθαι. χαρὰ. Ἐπερ συμπάσχομεν, φησὶν, ἵνα καὶ συνδοξασθώμεν. Λογίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν κaireῶν πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύφθηναί εἰς ἡμᾶς. Καὶ εὐκρίτως. Ἡ γὰρ ἐνταῦθα σύνθλιψις, ὁποιαοῦν σκιώδης καὶ ὄνειρώδης· ἡ δὲ ἐκεῖσε ἀντάμειψις, ζωὴ ἀπέραντος μετὰ δόξης αἰωνίου. Μὴ οὖν ἐπαισχυθῶμεν, ὡς τέκνον, τὸ πρὸν μαρτύριον· τοῦ Κυρίου γὰρ ἐστὶ. Πολλοὶ ἐπεθύμησαν ἐξ ἀγάπης Χριστοῦ τοῦτο ἰδεῖν· ἀλλ' οὐκ ἐπέτυχον· ἡμεῖς δὲ κατηξιώμεθα. Τί τοῦτος ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν· διώκεσθαι· αἰχμαλωτίζεσθαι· φυλακίζεσθαι· ἐκ τόπου εἰς τόπον περιορίζεσθαι· ἢ τάχα καὶ τύπτεσθαι· θέκτρον γίνεσθαι καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις.

Εἰ δὲ ὅτι καὶ τὸ ὄνομα ἡμῶν ὡς πονηρὸν ἐξέβαλον, ἀναθεματίζοντες ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ σὺν ἀγίοις· οὐκ ἐνὶ χαρᾷ, οὐκ ἐνὶ σκιρτῆν; Οἶδα, τέκνον, τὸν μακαριστὸν Κυρίου. Τούτοις καὶ αὐτὸς γῆθου· τέρπου σὺν ὅλοις τέκνοις. Ὑμεῖς γὰρ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. Καὶ εἴτε πάσχει

XI. — *Eidem.*

Præter expectationem, dilecte fili, litteras tuas et fratres vidi. Non enim, ut antea scripseram, usque ad Septembrem distulisti. Cæterum amplexus sum alacritatem tuam, charitatem non remissam, ardens desiderium, in omnibus pietatem erga Deum, addiderim etiam erga patrem. Tu lætitia et consolatio mea: tu meum in omnibus periculis et tribulationibus firmamentum in Domino et exultationis corona, cum certaminum tuorum sociis universis, præ omnibus nostris in Christo Jesu fratribus et filiis. Quocirca et lætor plurimum, Deum Patris mei laudans, quod animo et corpore recte vales: Deo sic omnia disponente, ut tu vinculis solutus fueris, quo illos qui in vinculis sunt subleves, eos autem qui soluti sunt conjungendo confirmes. Quod quidem facis per Christi gratiam, unumquemque adhortans, admonens, consolans, tanquam verus Dei dispensator. Precor igitur ne animo deficias illud ipsum agendo ad Christi gloriam, ad salutis tuæ assertionem, ad meam, qui cujuscunque boni sum inops, gloriationem. Tametsi, frater, non in vacuum olim concurrimus, neque in vacuum laboramus; siquidem pro Christo et per Christum, pro quo aliquod pati, pascha est: pro quo tristari, lætitia. Si modo compensamur, inquit, ut et conglorificemur. Existimo enim quod non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis⁶⁷. Et merito. Istic enim afflictio qualiscunque, umbra et somnio similis: illic autem compensatio, interminata vita cum gloria sempiterna. Non erubescamus ergo, fili, præsens testimonium: Domini enim est. Multi præ Christi amore illud videre optaverunt, sed nacti non sunt: nos autem digni habiti sumus. Quidnam illud? pro ipso pati, vexari, captivitatem ac vincula sustinere, de loco in locum pelli, aut fortassis etiam verberari, spectaculum fieri et angelis et hominibus⁶⁸.

Quod si et nomen nostrum ejecerunt tanquam malum, anathematizantes privatim et publice cum sanctis; nonne gaudium est? nonne licet exsultare? Novi ego, fili, beatitudinem a Domino prædicatam. Tu quoque ob hæc lætare: gaude cum universis filiis: Vos enim estis corpus Christi et membra ex

⁶⁷ Rom. VIII, 17, 18. ⁶⁸ Luc. VI, 22.

parte. Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra : sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra ⁶⁹. Quære, ait, quæ restant, sputa, colaphos, crucem denique ; dulces mihi clavos Christi, quibus crucifigi cum ipso equis erit qui dignus habeatur : servus cum Domino lancea confodi, sanguinem miscens sanguini : homo, Dei viventis ! Sancti hoc affectu pleni, gaudebant cum dilaniarentur : gesticabant cum membra secarentur. Adventit itaque et nostrum gaudium : ex parte tentati fuimus et utinam consummata esset tentatio gratia et benignitate Jesu Christi Domini nostri ! per gratiam enim victoria contingat in quocunque : ut nom gloriatur quisquam quasi aliquid ex se habeat : sed ut Dei misericordiam in Christo Jesu consequamur per animi demissionem et effacacem confidentiam. Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas fidei, si qua viscera et miserationes, implete gaudium meum ⁷⁰ ; ut ego miser cum Apostolo dicam : *Idem sapite, eandem charitatem habentes, unanimes, id ipsum sentientes, nihil per contentionem neque per inanem gloriam* ⁷¹, invicem adversantes. Interdum enim in iis etiam quæ pro pietate geruntur certaminibus aucupatio primarum partium et perveracia contentionem obrepit. Vos vero tanquam Dei ministri ; nam in persona tua eos comprehendi volo qui præsumunt, quique hanc epistolam legerint : *Nemini dantes ullam offensionem, ut ministerium vestrum non fiat vituperabile* ⁷².

De illis autem quos scribis mihi erroris sui pœnitentia duci ; ergo eos qui de corpore nostro sunt, medici sumus, quamvis indigni. Quam igitur pœnam Oresti, qui ad nos huc venit, per fratres indiximus (neque enim convenire multas ob causas visum est, ut in conspectum nostrum admitteretur), hanc eandem et cæteri suscipiant : nimirum ut sanctis mysteriis non participent ; una cum aliis observationibus. Quousque tandem ? rogas. Quoad orthodoxæ fidei tranquillitas redeat. Si mors interveniat, inquit, communicent. Remissum illis peccatum arbitramur. Quod vero significasti, vos de hac et illa reinter vos dissidere : tollite quæstiones vestras, et mutuam pacem habetote. Non sicut hi qui ab hæresi convertuntur, recipiendi sunt isti ; quanquam et illic quoque non leve discrimen est hujus ad illam ; sed tanquam qui nomen Domini abnegarint, sive ad ejus abnegationem Christomachis communicarint, seu metu adacti seu aliam ob causam. Ad hujusenim abnegationem manifesto communicarunt sanctam ejus imaginem negantibus : quia negatio imaginis ad prototypum transit, ut clamans clamat ⁷³. Nec aliter se res habet, tametsi negationem elevare quidam velint. Si ergo non prius recte sentientes, nec veritatem edocti, sed divina quadam providentia veritatis lumine illustrati ad nos convollassent : alia ratio esset, nec temere eos admitti oporteret, nisi ex plurimorum orthodoxorum con-

Α ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται ἐν μέλος, συχαίρει πάντα τὰ μέλη. Ζήτει, φησί, τὰ λειπόμενα, ἐμπτύσματα, κολαρίσματα, τέλος τὸν σταυρόν· τοὺς γλυκεῖς μοι Χριστοῦ ἔλους· οἷς τίς ἂν καταζιωθεῖται συστρωθῆναι· συλλογισθῆναι δοῦλος Δεσπότη· μίξαι αἷμα αἵματι· ἄνθρωπος, Θεοῦ τοῦ ζῶντος ; Τοιαύτη διαθέσει [χρωρῶνται οἱ ἅγιοι ἔχαιρον κοπτόμενοι· ἤδοντο μελοτομούμενοι. Ἐφθασε τοιγαρὸν καὶ ἡ ἡμετέρα χαρὰ· ἐκ μέρους ἐπεράθημεν· εἶχε καὶ πειραθείμεν τέλεον· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμεῶν ! Τῇ γὰρ χάριτι εἶη τὸ νίκος ἐφ' ὄψωσιν· ἵνα μή τις κυχῆσθῃται οἰκοθέν τι ἔχειν· ὥστε ἔλκομεν τὸν ἕλεν Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ ἐνεργοῦς πεποιθήσεως. Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ· εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης· εἴ τι κοινωνία πίστεως· εἴ τινα σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοὶ, πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν· σὺν τῇ Ἀποστόλῳ ὁ τάλας λέγειν· Τὸ αὐτὸ φρονεῖν, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες· σύμφυχοι· τὸ ἐν φρονούντες· μηδὲν κατ' ἐρίθειαν ἢ κενοδοξίαν ἀντιπράττοντες, καὶ ἀντικαθιστάμενοι ἀλλήλοις. Πίστις γὰρ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγώνων τὸ φιλόπρωτον καὶ φιλόνοιον παραιοῦσιν. Ἄλλ' ὑμεῖς ὡς Θεοῦ διάκονοι (συμπαλαμβάνω γὰρ τῷ προσώπῳ σου τοὺς ὑπερέχοντας, οἱ καὶ ἀναγοῖεν τῇ ἐπιστολῇ), Μηδεμίαν ἐν μηδενὶ δοίητε προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμητῆ ἡ διακονία ὑμῶν γένηται.

Περὶ ὧν ἔγραψάς μοι ἐν μετανοίᾳ γεγονέναι· εἰ τοὺς τοῦ σώματος ἡμῶν, εἰ καὶ ἀνάξιοι, ἀλλ' αἱ ἡμεῖς Ιατροί ! Ὁ τοίνυν ἐδώκαμεν ἐπιτίμιον τῷ Ὀρέστῃ ἐλθόντι ἐνταῦθα, διὰ φωνῆς τῶν ἀδελφῶν (οὐδὲ γὰρ κακρίκαμεν εὖ ἔχειν συνοψισθῆναι εἰς διὰ πολλὰ αἴτια), τοῦτο σχοῖεν καὶ οἱ λοιποὶ· ἀμαρτοχους εἶναι τῶν ἀγιασμάτων· καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις παρατηρήμασιν. Ἐρωτῆς ἕως πότε ; ἕως ἂν ἀλάμπῃ ἡ τῆς ὀρθοδοξίας ἀθροία. Εἰ, φησί, τὴν θάνατος ; Κοινωνήσωσαν. Πιστεύομεν συγκεχωρηθῆναι αὐτοῖς τὸ ἀμάρτημα. Ἐπειδὴ δὲ γέγραπας, τοῦ κακῆν ἀντικετέιν ὑμᾶς πρὸς ἀλλήλους· διαλύει τῶν προβλημάτων ὑμῶν, καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἐσπῆσι. Οὐχ ὡς οἱ ἐξ αἰρέσεως ἐπιστρέφοντες, οὗτοι δεκτοί· εἴπερ κακῆι παρατήρησις διαφορᾶς οὐ τῆς τυχεῖς τῆσδε πρὸς τήνδε· ἀλλ' ὡς ἀρνησάμενοι τὸ ὄνομα Κυρίου, ἤτοι ἐπὶ τῇ ἀρνήσει αὐτοῦ κεκοινωνήκασι τοῖς Χριστομάχοις διὰ φόβον ἢ τινα ἄλλην περιπετειαν. Ἐπὶ γὰρ τῇ ἀρνήσει αὐτοῦ ἐκοινωνήσαν προδήλως ἠρνημένοις τὴν ἀγίαν αὐτοῦ εἰκόνα. Ἡ γὰρ τῆς εἰκόνης ἀρνήσις ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει, ὡς βοῆ ὁ βοῶν. Καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλοίως· κἴν τινε συμκρύνειν τὴν ἀρνήσιν βούλοιντο. Εἰ οὖν μὴ ὀρθοδοξοῦντες τὸ πρότερον, μηδὲ μνηθέντες τὴν ἀλήθειαν, ἐκ θείας προνοίας ἀνασθέντες τὰ ληθῆς μετεπέθησαν εἰς ἡμᾶς, ἄλλως εἶχε· κακείνους οὐχ ὡς ἐπιπροσδεκτέον, εἰ μὴ διὰ πλείστων ὀρθοδόξων συμφωνήσεως· ὡς δεδήλωκεν ὁ θεῖος Βασίλειος πρὸς τοὺς

⁶⁹ I Cor. xii, 2, 26. ⁷⁰ Philipp. ii, 1, 2. ⁷¹ ibid. 3. ⁷² II Cor. vi, 3. ⁷³ S. Basiliius.

ἐν Μεσοποταμίᾳ ἐξ Αἰγύπτου περιορισμένους · καθ' ἅπαρ τούτους ἐν τῇ ἀφυλάκτως προσήκασθαι.

Ἡ ἀγνοεῖτε ὃ φησιν ὁ αὐτὸς Πατὴρ ἐν ἐτέρᾳ ἐπιστολῇ ; « Οὐκ οἶδα ἐπίσκοπον, μηδὲ ἀριθμῆσαιμι ἐν ἐπισκόποις τὸν ἐπὶ καταστροφῇ τῆς πίστεως ὑπὸ τῶν βεβήλων χειρῶν προαχθέντα εἰς προεδρείαν · » οἷοί εἰσι τανῦν, οὐ δι' ἄγνοιαν, ἀλλὰ διὰ φιλαρχίαν, ἐπιπηδῶντες τοῖς ὀνόμασι · προέμενοι ἀκουσίως [f. ἐκουσίως] τὴν ἀλήθειαν · καὶ ἀντιλαμβάνοντες τὴν τῆς ἀσεβείας προεδρείαν. Εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθρηριομάχησα, φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος ; λέγω καὶ γὰρ · Εἰ καθ' ὑμᾶς μετὰ τὴν ἄρνησιν ἦτοί κοινωνίαν τῶν Χριστομάχων εὐθὺς δεκτοί καὶ ἀνεπιτιμήτοι οἱ τοιοῦτοι · τί μάτην κινδυνεύον καθ' ἑκάστην ἡμέραν · καὶ μὴ αὐτομολήσας πρὸς τοὺς ὑπεναντίους, αὐθις διὰ μετανοίας τοῖς ὀρθοδόξοις ἀνεπιτιμήτως συνταχθείην ; Μὴ πλανᾶσθε, φθείρουσιν ἡθὴ χρηστὰ ὀμιλίαι κακαί. Ἐκνήψατε ἐν Κυρίῳ. Τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκοτὸς · ἵνα ἐκ παραλλήλου τῶν Χριστομάχων τὰ ἡμέτερα τηρῆται ; ὡς ὅτι, φησιν, αὐτοὶ τοὺς ἐξ ὀρθοδοξίας πρὸς αὐτοὺς χωροῦντας χαρᾷ ἀνεπιτιμήτως προσίενται. Οὐκ ἔδον οὖν καὶ στεφανοῦν ἡμᾶς τοὺς ἄρνητάς τοῦ Χριστοῦ, καὶ σολυμνιάζεις ὡς ἐκεῖνοι τινὰς ἐκείνων. Ἄδελφοί, δέομαι ὑμῶν, μὴ παιδίᾳ γίνεσθε ταῖς φρεσίν · ἀλλὰ τελειοῦσθε διὰ τῆς ἀληθοῦς ἐπιγνώσεως. Περὶ τῶν ἑξω τῆς ἀεελφότητος ἡμῶν, τίς εἶμι δοῦνα λόγον ; Εἰ δὲ καὶ ἀναγκάζοι τίς ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη πληθύνωμα οὔσα νόμου ἔχει καὶ τὴν πειθὴν · τοῦτό φημι ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων · ἡμεδαποὶ γὰρ κάκεινοι. Πρεσβύτερος εἶτε ὑπογράφας, εἶτε κοινωνήσας φόβῳ μὴ φέρων τὴν κάκωσιν, εἰρήσθη τῆς κοινωνίας. Κατὰ Χριστοῦ γὰρ κοινωνήσας, πῶς δύναται ἄν Χριστῷ κοινωνεῖν ; Τῆς γὰρ ἐγκρατῆσεως τῆς ἱερουργίας παρὰ συνοδικῆς ἐπισκέψεως ἢ λύσεως. Ὁ δόξας μετὰ τὴν ἤρταν ἀναπαλαῖσαι · ἀποχωρεῖτω τοῦ ἐν ᾧ ἐκαθέζετο πρὶν τόπου · ἐπεὶ πῶς γνωσθήσεται αὐτῷ τε ἐκείνῳ ἢ ἄρνησιν ἢ ὑπέστη, καὶ ἄλλοις ;

Ὁὗ χωρῶ ἐπιτρέψαι · ἐπ' ἂν ἡ ἀναπάλαισις αὐτοῦ μάλιστα οὐκ ἐγένετο ἐν ἐπισήμῳ τινὶ δράματι οἷον ἐπὶ τοῦ Λαοδικείας. Οὐδὲ γὰρ ἐκείνῳ συμβουλεύσαιμι ἂν ἐγωγε ἱερουργεῖν, ἢ μόνον κοινωνεῖν διὰ τὸ ἐπίσημον. Οὕτως ἐπὶ τοῦ τυχόντος μονάζοντος · οὕτως ἐπὶ λαϊκοῦ · εἰρήεις τῆς κοινωνίας, μετὰ τῶν ἄλλων ἀξίων καρπῶν τῆς μετανοίας · ἀναμένειν τε τὸν καιρὸν τῆς ὀρθοδοξίας. Πλὴν ἐπειδὴ ἐνδέχεται, καὶ ὑφραίν καὶ πρόσθεσιν γίνεσθαι παρὰ τοῦ ἐπιτιμῶντος · ἐπὶ τῆς κοινωνίας λέγω · ἐκτενομένων τῶν χρόνων τῆς αἰρέσεως κατὰ τὰ ἀθεώρητα κρίματα τῆς δικαίας ὀργῆς τοῦ Θεοῦ · ἔστι καὶ πρὸ συνόδου λύσαι ἐν Κυρίῳ · καθὼς ὑποπέπτωκε τὸ πρόσωπον βαρύτερον ἢ ἐλαφρότερον · καὶ καθ' ἣν πάλιν ὑποδείκνυσσι μετάνοιαν · εἰς τε τοὺς ἡμετέρους καὶ τοὺς ἑξω, συνεσιτᾶσθαι αὐτοὺς οὐ κωλυτέον

sensu : ut divinus Basilius docet⁷⁶, ad eos scribens qui in Mesopotamiam fuerant relegati ex Ægypto : perstringens illos quod temere admitterent.

An nescitis quid idem Pater dicat in alia epistola ? « Non agnosco episcopum, nec inter episcopos illum adnumerarim, qui a profanis manibus ad fidei destructionem præsul electus est⁷⁵. » Quales nunc sunt qui, non per ignorantiam, sed dominandi studio, in sedes insiliunt, veritatem sponte sua prodentes, et præmii loco impietatis principatum accipientes. Si secundum hominem, inquit Apostolus, ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest⁷⁶ ? Aio et ego : Si post negationem vel communionem cum Christomachis, tales statim, sententia vestra, sine pœna recipiendi sunt : cur incassum periclitor in dies, ac non potius ad adversarios ultro occurrens, orthodoxis iterum, mox ut facti pœnituerit, sine pœna ulla me aggrego ? Nolite seduci : corrumpunt bonos mores colloquia prava⁷⁷. Evigilate in Domino. Quæ autem societas luci ad tenebras⁷⁸ : ut Christomachorum instar res nostræ dirigantur ? Quoniam ipsi, inquiunt, eos qui ab orthodoxa parte ad illos transeunt, cum gaudio, nulla pœna irrogata, suscipiunt. Væ : ergo et coronandi sunt nobis negatores Christi, et solemnii honore afficiendi, ut ab illis quidam eorum affecti sunt. Fratres, oro vos, nolite pueri effici sensibus⁷⁹, sed per veram scientiam perficimini. De his autem qui extra fraternitatem nostram sunt, quis ego sum ut verba faciam ? Si cogat tamen quispiam : quoniam quæ plenitudo legis est dilectio⁸⁰, suam quoque suadelam habet : hoc ipsum dico, quod de nostris : nam et nostri sunt etiam illi. Presbyter seu subscripserit, seu metu communicarit afflictionem non ferens ; a communionem arceatur. Qui enim adversus Christum communionem iniiit, qui potest cum Christo communicare ? Privationis enim sacrificii relaxatio synodice est consultationis. Qui post lapsum ad certamen iterum revertitur, absteineat ab eo loco quem prius obtinuit : alioqui quomodo innotescat tum ipsimet negatio quam passus est, tum aliis ?

Non possum permittere : præsertim quando iterata ipsius pugna insigni quoniam opere non cernitur : quemadmodum in episcopo Laodicæ. Neque enim illi ego auctor fuerim sacrificandi, sed communicandi tantum propter celebritatem. Sic in monacho unoquoque, sic in laico : arcendus est a communione, cum aliis dignis fructibus pœnitentiæ ; expectandumque tempus fidei orthodoxæ. Cæterum, quoniam et remitti et intendi pœnam ab eo fas est qui imponit ; de communione loquor ; si occultis justæ Dei iræ iudiciis hæreseos tempora prorogentur, licebit etiam ante synodum in Domino relaxare, prout persona gravius leviusve lapsa est, et pro ea rursus pœnitentia, quam præ se fert : tum erga nostros, tum erga extraneos prohibendum non est ; quin una epulentur, non tamen ut benedicant ante

⁷⁵ Epist. 213. ⁷⁶ Epist. 192, Nicopolit. presbyt. ⁷⁷ I Cor. xv, 32. ⁷⁸ Ibid. 33. ⁷⁹ II Cor. vi, 14. ⁸⁰ I Cor. xiv, 20. ⁸⁰ Rom. xiii, 10.

relaxationem. Hæc sunt quæ de his habeo in timore Dei et veritate. Si quid novi vel a vobis vel ab aliis proferatur, discam. Fateor enim me in multis peccare: et multa nescire non abnuo. Saluta fratres tuos et filios meos, Petrum abbatem, et Ignatium, et Titboen, desideratos mihi in Domino et adjuutores meos. Saluta eos qui mihi chari sunt ex sancta congregatione. Saluta mysteriorum custodes, viscera mea charissima. Saluta eam cujus magnus est labor in Domino: de qua recipio et abundo in bonis. Saluta omnes in Christo fratres, etiam qui sunt laici, ex quibus est Sergius pius et Engius. Qui mecum sunt fratres semper dilecti te et alios salutant. Memento te tenuitatis meæ. Dominus noster Jesus Christus vobiscum fratres.

XII. — Paschali papæ Romæ.

Romani pontificis opem adversus Iconomachos exposcit. (Baron. an. 817, n. 21.)

Prorsus sanctissimo luminari magno, antistitum supremo, domino nostro, domino apostolico papæ, Joannes, Theodosius, Athanasius, Joannes, Theodorus, minimi presbyteri et præpositi eorum qui apud Cathara, Picridium, Paulopetrium, Euceriam, et Studium.

Audita jam sunt haud dubie supremæ vestræ beatitudini ea quæ propter peccata nostra in nostram Ecclesiam invasere. Etenim facti sumus in parabolam et proverbium omnibus gentibus, ut secundum Scripturam loquar⁸¹: nondum tamen fortasse ea perfecte et per epistolas renuntiata fuere. Quare nos minimi, etsi membrum corporis Christi ultimum sumus: tamen, cum is qui caput nostrum est, captivus sit, atque ii qui inter fratres eminent, huc atque illuc dissipati: aliquo modo potuimus, ex eo quod prope sumus, et ex mutua significatione, tanquam uno spiritu et communibus verbis quamvis temerarium sit, ista scribere. Audi, apostolicum caput, a Deo præposita pastor ovium Christi, janitor regni cælorum, petra fidei super quam ædificata est catholica Ecclesia. Petrus enim tu, Petri sedem exornans et gubernans. Lupi graves irruerunt in caulam Domini: portæ inferi, ut olim, ruptæ sunt in ipsam. Quid hoc? Persecutionem patitur Christus cum matre et ministris: siquidem contra imaginem incursus, prototypi est persecutio. Hinc detentio patriarchalis capitis: exsilia et relegationes archiepiscoporum et sacerdotum, et monachorum monacharumque compedes et vincula ferrea, tormenta et ad extremum mors. O horribilem auditionem! Veneranda imago salvatoris Dei nostri, quam etiam dæmones perhorrescunt, contumeliis affecta et ludibrio habita est, non solum in regia urbe, verum etiam in omni regione et opido. Altaria deleta sunt, templa destructa, sacra profanata, effusus est sanguis et effunditur eorum qui retinent

⁸¹ Psal. LXXVIII, 12.

οὐχ ἵνα εὐλογῶσιν ἕως λύσεως. Τοσαῦτά μοι ὤπαι περί τούτων ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ ἀληθείᾳ. Εἰ δέ τι ἔ ὑμῶν ἢ ἀπ' ἄλλων κεινότερον, διδαχθῶ. Ὁμολογῶ γὰρ ὡς πολλὰ ἀμαρτάνων, καὶ πολλὰ ἀγνωστῶν ἔργων. Ἄσπασται τοὺς ἀδελφούς σου καὶ τὰ τέκνα σου τὸν ἀδελφὸν Πέτρον, καὶ Ἰγνάτιον, καὶ Τιθέην [cod. Reg. Τιθόιον], τοὺς ἐν Κυρίῳ ἐπιποθήτους μου καὶ συνεργούς. Ἄσπασται τοὺς ἐκ τῆς ἁγίας συνουσίας φιλητούς μου. Ἄσπασται τοὺς μυστηριοφύλακας, τὴν ἐμὴν ἡγαπημένην σπλάγγνα. Ἄσπασται τὴν κοπιώσαν ἐν Κυρίῳ· ἧς ἀπέχων καὶ περισσεύων ἐν ἀγαθῶν· ἄσπασται πάντας τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς, καὶ λαῖκοι, ἐξ ὧν Σέργιος ὁ εὐσεβὴς καὶ ἔγγιστος [f. ἄγιος]. Ἀσπάζονται σὲ καὶ τοὺς ἄλλους οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοὶ ἀειπόθητοι. Μνημονεύετέ μου τῆς ταπεινώσεως. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μεθ' ὑμῶν, ἀειφοί.

IB'. — Πασχαλίῳ πάπῳ Ῥώμης.

Τῷ πάντα παναγεστάτῳ, φωστῆρι μεγάλῳ, ἀρχιερεῖ πρωτίστῳ, κυρίῳ ἡμῶν, δεσπότη ἀποστολικῷ πάπῳ, Ἰωάννης, Θεοδόσιος, Ἀθανάσιος, Ἰωάννης, Θεόδωρος, ἐλάχιστοι πρεσβύτεροι καὶ ἡγούμενοι τῶν Καθαρῶν τῶν Πικριδίου, τοῦ Παυλοπετρίου, τῆς Εὐκερίας, τῶν Στουδίου.

Ἡδὴ που πάντως ἤκουσται τῇ κορυφαίᾳ ὑμῶν μακαριότητι τὰ κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν τῇ κατ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ ἐπελθόντα. Καὶ γὰρ γεγενῆσθε εἰς παραβολὴν καὶ δι' ἕγρημα ἐν πάσι τοῖς ἔθνεσι. Γραφικῶς εἰπεῖν· οὐ μὴν ἴσως ἡ ἀπαγγελία ἐντελεῖται καὶ ἐπιστολικῶς. Διόπερ ἡμεῖς οἱ ἐλάχιστοι, εἰ καὶ μέλος που τοῦ σώματος Χριστοῦ ἔσχατον τῆ λάνοντες· ὁμῶς τῆς κεφαλῆς ἡμῶν εἰργομένους, τῶν τε ἐν ἀδελφότητι προεχόντων ὡδέ τε κάκεισι ὑπεπαρμένων· ἠδυνήθημέν πως ἐκ τοῦ σύγγενος εἶναι καὶ διὰ τῆς εἰς ἀλλήλους καταμηνύσεως εἰς ἃ γενέσθαι καὶ πνεῦμα καὶ ῥῆμα· γράφοντες εἰ πὲ τολμηρῶς τάδε. Ἄκουε, ἀποστολικὴ κέρα, θεοπρόβλητε ποιμὴν τῶν Χριστοῦ προβάτων· κλειδοῦχε τῆς οὐρανῶν βασιλείας· πέτρα τῆς πίστεως, ἐφ' ἣ ὠκοδόμηται ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία. Πέτρος γὰρ ἐστὶν τὸν Πέτρον ὀρόνον κοσμῶν καὶ διέπων. Λύκοι φερεῖς εἰσεφάρησαν ἐν τῇ αὐτῇ Κυρίου· πύλαι ἦσαν ὡς πάλαι, προσεβάρησαν αὐτῇ. Τί τοῦτο; διώκεται Χριστὸς σὺν μητρὶ καὶ θεράπουσιν· εἴπερ ἡ τῆς εἰκόνας καταδρομῆ, τοῦ πρωτοτύπου διωγμός. Ἐντεῦθεν κατένεξις πατριαρχικῆς κεφαλῆς· ἐξοραί τε καὶ περιορισμοὶ ἀρχιερέων τε καὶ ἱερέων, μοναχῶν τε καὶ μοναζουσῶν· εἰρηκαί τε καὶ σιδηρώσεις· βάσανοι τε καὶ τέλος θάνατοι. Ὡ τὸ φοβεροῦ ἀκούσματος! ἡ σεπτὴ εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, ἦν καὶ δαίμονες οὐρττουσιν· ἐνδρισταί· ἐξουδένωνται· οὐ μόνον ἐν τῇ βασιλευσῆ πόλει· ἀλλὰ γὰρ καὶ κατὰ πᾶσαν χώραν καὶ πόλιν. Θυσιαστήρια ἠφανίσθη· ναοὶ ἡμαυρώθησαν· ἱερὰ ἐκοινώθη, ἐχέθη αἵματα καὶ χέεται τῶν ἀντι-

εχομένων τοῦ Εὐαγγελίου. Διωγμοὶ καὶ φυγαδεύει· τῶν ἔτι ὑπολειμμένων. Ἐτίγησε πᾶν εὐσεβοῦν στόμα δέει θανάτου· ἀνέφικται ἢ ἀντίθετος καὶ βλάσφημος γλῶσσα· σεσάλευται πᾶσα σὰρξ ἀμφοτερίζουσα. Οἱμοί, φησὶν, ὅτι ἐγενήθημεν ὡς συνάγων καλὰ μὴν ἐν ἀμητῶ, καὶ ὡς ἐπιφυλλίδα ἐν τρυγητῶ· οὐχ ὑπάρχοντος βότρυος.

Ἐφ' ἡμᾶς, ὦ μάκαρ, ἐγένετο ταῦτα πάντα. Ἄ τίς μὲν οὐκ ἐπιστυγνάσειεν εἰς ἑαυτὸν τὰ τοῦ πλησίον ἀναθεωρῶν πάθη; Τίς δὲ οὐ λογιόσαιο προσισόδια εἶναι τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίας· τοσοῦτον διαφέροντα ὅσον εἰκὼν ἀρχετύπου, ἐφ' ἣ καὶ μαίνεται; Δεῦρο δὴ οὖν ἀπὸ Δυσμῶν ὁ Χριστομίμητος, Ἀνάστητι, καὶ μὴ ἀπόση εἰς τέλος. Πρὸς σὲ εἶρχε Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν· Καὶ σὺ ποτὲ ἐπιστρέψας στηρίζεις τοὺς ἀδελφούς σου. Ἴδε ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος· βοήθησον ἡμῖν ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένος εἰς τοῦτο· ὄρεξον χεῖρα καθ' ὅσον οἶόν τέ ἐστιν· ἔχεις τὸ ἰσχύειν παρὰ Θεῶ ἐκ τοῦ παντων πρωτεύειν· ἐν ᾧ καὶ ἐτέθης. Πτόησον, δέομεθα, τοὺς αἰρετικούς θήρας σύριγγι τοῦ θείου λόγου σου. Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, θές τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων· ἱκετεύομεν. Ἀκουσάτω ἢ ὑπ' οὐρανόν, ὅτι ὑφ' ὑμῶν ἀναθεματίζονται συνοδικῶς οἱ ταῦτα τετολμηκότας, καὶ γε ἀναθεματίζοντες τοὺς ἁγίους Πατέρας ἡμῶν. Τοῦτο εἶτι Θεῶ ἐμπρόσιτον· ἀγγέλοι; καὶ ἁγίοις χαρμύσωνον· σαλευομένοις στήριγμα· ἐδραυόμενοις ἐπισφράγισμα· καταπεπτωκόσιν ἀνάστημα· πάση Ἐκκλησίᾳ ὀρθοδόξων ἀγαλλίαμα· καὶ γε τῇ σῇ κορυφαίῳ κατὰ τοὺς πάλαι προηγησάμενους μνημόσυνον αἰώνιον. Οἱ ἐν τοῖς ὁμοίοις καιροῖς τὰ παρ' ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν νῦν αἰτούμενα δεδρακόντες πνευματοκινήτως· καὶ μνημονεύονται, καὶ μεμακάρινται. Πάντως δὲ πιστεύομεν ὡς ἐλέψ οἰκτιρῶν καμπτόμενος δέξῃ ἡμῶν τὸ εὐτελὲς γράμμα· Χριστὸν μιμούμενος· ὃς Θεὸς ὢν τῶν ἀπάντων, οὐκ ἀπηξίωσε τὴν παρὰ Αὐγάρου ἐπιστολὴν καὶ δέξασθαι, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀντιγράψαι.

ΙΓ'. — Τῶ αὐτῶ. [σ']

Ejusdem ac superior argumenti. (Baron. an. 818, n. 2.)

Τῶ τὰ πάντα παναγεστάτῳ Πατρὶ, κορυφαίῳ φωστῆρι οἰκουμηνικῶ, κυρίῳ ἡμῶν, δεσπότη ἀποστολικῶ πάπα, Ἰωάννης, Θεοδόσιος, Ἀθανάσιος, Θεόδωρος, ἐλάχιστοι πρεσβύτεροι καὶ ἡγούμενοι τῶν Καθαρᾶ, τῶν Πικριδίου, τοῦ Παυλοπετρίου, τῶν Στουδίου. Ἐπεσκέψατο ὑμᾶς Ἀνατολὴ ἐξ ὕψους. Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν· τὴν σὴν ἐν τῇ Δύσει μακαριότητα, ὡσπερ τινὰ λυχνίαν θαυγῆ, εἰς περίλαμπιν τῆς ὑπ' οὐρανόν Ἐκκλησίας, ἐπὶ τὸν ἀποστολικὸν πρῶτιστον θρόνον θέμενος. Καὶ γὰρ ἤσθημεν φωτὸς νοεροῦ οἱ ἐν σκότει· καὶ σκιᾶ θανάτου ἐνισχημένοι τῆς πονηρᾶς αἰρέσεως· καὶ τὸ νέφος τῆς ἀθυμίας ἀπεθέμεθα· καὶ πρὸς χρηστάς ἐλπίδας ἀνεεύσαμεν μεμαθηκότες δι' ὧν ἀπεστείλαμεν ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ συνοδούλων, οἷα καὶ ἡλίκα πέπραχέ τε καὶ λέλεγεν ἡ ἁγία ὑμῶν κορυφαίῳ τῆς· τοὺς μὲν αἰρετικούς

Evangelium, persecutiones et exilia eorum qui adhuc relicti sunt. Conticuit omne os plium mortis metu: aperta est adversaria et blasphema lingua: commota est omnis caro in ambiguitate versans. *Hei mihi!* inquit, *quia facti sumus ut qui colligit calamum in messe, et racumum in vindemia, cum non sit botrus*⁸³.

In nos, a beate, hæc omnia facta sunt. Quæ quis non ægre tulerit, in seipso proximi damna considerans? Quis autem ratiocinatus non fuerit, esse adventus Antichristi præludia tantum differentia quantum ab exemplari imago, in quam etiam insanitur? Huc igitur ab Occidente, o Christi imitator: *Exsurge et ne repellas in finem*⁸⁴. Tibi dixit Christus Deus noster: *Et tu aliquando conversus confirmabis fratres tuos*⁸⁵. Ecce tempus, ecce locus: optulare nobis, qui et a Deo ad hoc ordinatus: porrigere manum quantum fieri potest: habes potestatem a Deo, eo quod omnium princeps es: in quo et positus es. Terreto, supplicamus, hæreticas feras calamo divini verbi lui. Pastor bone, pone animam pro ovibus, supplicamus. Audiatur Ecclesia quæ sub cælo est, quod a vobis anathematizantur per synodum qui hæc ausi, et jam sanctos Patres nostros anathematizant. Hoc fuerit Deo acceptum, angelis et sanctis gaudium, concussis firmamentum, fundatis stabilimen, lapsis resurrectio, omni orthodoxorum Ecclesiæ exsultatio, et tuæ certe celsitudini, secundum eos qui antiquitus præcesserunt æternum monumentum. Qui similibus temporibus cum fecerint ea quæ a nobis peccatoribus nunc petuntur, Spiritu sancto afflati; et commemorantur, et beati habiti sunt. Prorsus autem credimus et confidimus, quod misericordia miserationum flexus nostram tenuem epistolam accipies. Christum imitatus, qui, Deus cum esset omnium, non recusavit ab Abgaro epistolam accipere, et acceptæ rescribere.

XIII. — *Eidem.*

Per omnia religiosissimo Patri, supremo luminari universali, domino nostro, domino apostolico papa, Joannes, Theodosius, Athanasius, Theodorus, minimi presbyteri et Præpositi Catharorum, Picridii, Paulopetrii, et Studii.

*Respexit nos oriens ex alto*⁸⁶, Christus Deus noster, tuam in Occidente beatitudinem, tanquam facem quamdam divinitus lucentem, ad Ecclesiæ quæ sub cælo est illuminationem, in apostolica prima sede constituens. Etenim spirituale lumen percepimus, qui in tenebris et in umbra mortis improbæ hæreseos tenebamur: et tristitiæ nebulam deposuimus, atque in spem optimam emersimus, cum didicissemus ex fratribus nostris et conservis quos misimus, qualia et quanta egerit et dixerit sanctæ celsitudo vestra: quando hæreticos quidem. Apocrisia-

⁸³ Mich. vii, 1. ⁸⁴ Psal. xliii, 23. ⁸⁵ Luc. xxii, 32. ⁸⁶ Luc. i, 78.

rios, velut fures, ne in sacrum quidem conspectum admisit, sed cum procul adhuc essent, merito reiecit: nostris vero calamitatibus ex litterarum auditione et missorum relatione compatiens, indoluit atque ingemuit, Dei exemplo, tanquam propriis membris. Ac reipsa nos humiles cognovimus, manifestum Apostolorum principis successorem Romanæ Ecclesiæ præsidere, certoque nobis persuasimus, Dominum Ecclesiam nostram minime deseruisse, cui unum solumque a vobis auxilium hactenus, atque ad ipso exordio, in occurrentibus molestiis, Dei providentia concessum est. Vos igitur illimis revera ac sincerus ab initio fons orthodoxæ veritatis: vos adversus omnem hæreticam procellam tranquillius sepositus Ecclesiæ univerſæ portus: vos a Deo electa civitas refugii salutis. Sed quoniam temerarium est a nobis miseris ac indignis encomia congeri divino nomini vestre, quod divinæ olim linguæ beatum prædicarunt: præstat ut ad ærumnas nostras veniamus.

Impii ergo consueta sibi omni conatu ac vesania facere non cessant: omnes, qui mortis metu franguntur, in hæresis barathrum trahentes, et abripietes: siquidem omnino necesse est eum qui cedere nolit, verberum aliorumque suppliciorum pœnis subjici: ita ut diffluant sensim aliqui, quod est miserimum, etiam ex iis qui certamen antea sustinuerant. Nos vero iterum, humiles et in membris postremi, tam pro sacro proprio capite, quam pro reliquis decertantibus patribus et fratribus audentes legatione fungimur, et obsecramus ut consoletur nos sancta et apostolica anima tua. Primum quidem, quod et facere illam credimus, ne suas pro stabilitate et salute omnium Deum flectentes preces intermittat. Ita obtestamur sacratissima viscera. Deinde ut quæ Spiritus sancti instinctu pro humilitatis nostræ utilitate ac perpetua virtutis suæ laude deliberavit et statuit, ad exitum, Deo adjuvante, perducatur.

XIV. — *Papæ Alexandriæ.*

Ejusdem ac duæ superiores argumenti. (Baron. an. 817, n. 26.)

In omnibus sanctissime Patri Patrum, luminari luminarium, Domino meo, Domino beatissimo papæ Alexandriæ, Theodorus minimus presbyter et præpositus Studii.

Maximum humilitati meæ munus, et summi voti opus erat, ut dignus fierem qui per litteras colloquerer cum apostolico vertice tuo, non solum ob tenuitatem parvitalis meæ, quæ impar est ut ad æquales scribat, nedum ad tam magnum et divinum caput; verum etiam ob difficilem in tanto intervallo accessum, quem ethnica præcipue inhibet obstructio. Attamen Dei optimi bonitate mihi obtigit, et nunc scribo duabus de causis: altera, ut quo jamedum teneor desiderio, id peccator explicem,

ἀποκρισιάρους ὡς λωποδύτας, μηδὲ εἰς ἱερὰν ἀντιθέσιν προσηκαμένη, πόρρω δὲ ὄντας ἐνδίκως ἀποπεμφαμένη· τοῖς δὲ ἡμετέροις ταλαιπωρήμασι, διὰ τῆς ἐπακροάσεως τῶν γραμμάτων, καὶ διηγήσεως τῶν ἀποσταλέντων, ἐπιστυγνάσαί τε καὶ ἐπιστενάξασα θεομιμήτως, ὡς οἰκείοις μέλεσι. Καὶ ὅπως ἐγνωμεν οἱ ταπεινοί, ὡς ἐναργῆς διάδοχος τοῦ τῶν ἀποστόλων κορυφαίου προέστη τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας· ἀληθῶς πεπεισμεθα, ὅτι οὐκ ἐγκατέλιπε Κύριος τὴν καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν· μᾶς καὶ μόνῃς τῆς παρ' ἡμῶν ἐπικουρίας ἄνωθεν τε καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐν ταῖς συμβαινούσαις περιστάσεσιν ὑπερχούσης αὐτῇ Θεοῦ προμηθείᾳ. Ἔμεῖς οὖν ὡς ἀληθῶς ἡ ἀθόλωτος καὶ ἀκατήλετος πηγὴ ἐξ ἀρχῆς τῆς ὀρθοδοξίας· ὑμεῖς ὁ πάσης αἰρετικῆς ζῆλις ἀντικείμενος εὐδῖος λιμὴν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας· ὑμεῖς ἡ θεόλεκτος πόλις τοῦ φυγαδευτηρίου τῆς σωτηρίας. Ἀλλ' ὅτι τολμηρὸν παρ' ἡμῶν τῶν οἰκτρῶν καὶ ἀναξίων ἐγκώμια συναίρειν τῇ ὑπὸ Θεῶν γλωσσῶν πάλαι μεμακαρισμένη ὑμῶν θειωνυμίᾳ· ὅσον ἐπὶ τὸ πονεῖν ἐλθεῖν.

Οἱ μὲν οὖν ἀσεβοῦντες τὰ συνήθη σὺν πάσῃ σπουδῇ καὶ μανίᾳ ποιεῖν οὐκ ἐνδοιάσαι· πάντας ὑφέλκοντες καὶ κατασπῶντες εἰς τὸ τῆς αἰρέσεως βάραθρον ἐπιδοιτομένους τὸν θάνατον. Ἀνάγκη γὰρ πᾶσα, τὸν μὴ εἰκόντα τῇ πονηρᾷ φλογὶ τῶν μαρτύρων ὑποβληθῆναι· σὺν τοῖς ἀκολούθοις, ὥστε κατὰ μικρὸν ὑπερβείναι, τὸ σχετικώτατον, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἡθελώτων. Ἡμεῖς δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ταπεινοὶ καὶ ἔσχατοι ἐν τοῖς μέλεσιν, ὑπὲρ τε τῆς οἰκείας ἱερᾶς κεφαλῆς, καὶ τῆς ἐνισταμένης ὑπερχούσης πατρότητός τε καὶ ἀδελφότητος, τολμῶντες προσεδύομεν τε καὶ ἐκλιπαροῦμεν, παρακληθῆναι σου τὴν ἁγίαν καὶ ἀποστολικὴν ψυχὴν. Πρῶτον μὲν, ὅπερ καὶ πιστεύομεν ποιεῖν, μὴ καταλήξει τῆς ὑπὲρ στηριγμοῦ καὶ διασώσεως ἀπάντων θεοκλινοῦς προσευχῆς. Νῆ, δεόμεθα τὰ ἱερώτατα σπλάγγνα. Ἐπειτα ἃ πνευματοκινήτως αὐτῇ βεδοῦλεται: καὶ ὥριστα ἐπ' ὤφελει μὲν ἡμῶν τῶν ταπεινῶν, αἰωνίῳ δὲ μακαρισμῷ τῆς οἰκείας ἀρετῆς, εἰς πέρας σὺν Θεῷ ἀγαγεῖν.

14'. — Πάπᾳ Ἀλεξανδρείας. [σδ'.]

Τῷ τὰ πάντα ἀγιωτάτῳ Πατρὶ Πατέρων, φωστῆρι φωστῆρων, κυρίῳ μου, δεσπότῃ μακαριωτάτῳ πάπᾳ Ἀλεξανδρείας, Θεόδωρος ἐλάχιστος προσβύτερος καὶ ἡγούμενος τῶν Στουδίου.

Ὡς μέγιστον τῇ ἐμῇ ταπεινώσει δῶρον, καὶ εὐχῆς τῆς ἀνωτάτω ἔργον, διὰ γράμματος ἀξιώθηναί: εἰς ὁμιλίαν ἐλθεῖν τῆς ἀποστολικῆς σου κορυφῆς, οὐ μόνον διὰ τὸ εὐτελὲς τῆς σμικρότητός μου· ἴς καὶ τὸ πρὸς Ἰησοῦ γράειν ἐνδεῆς, μὴ ὅτι γὰρ πρὸς οὕτω μεγάλῃ καὶ θεῖαν κεφαλῇ· ἀλλὰ γὰρ καὶ διὰ τὴν ἐν τοσοῦτῳ μακροσμῷ πάροdon, τῇ ἐθνικῇ ὅτι: μάλιστα εἰργομένην διατειχίσει. Ὅμως εὐδοκίᾳ τοῦ ὑπεραγάθου Θεοῦ ἐξεγενετό μοι· δυοῖν εἶνεκα· ἐνὸς μὲν, ὡς ἂν ἦν πάλαι εἶχον ἐπιθυμίαν

πρωτὸς ἀποπληρώσω, διὰ νοεῶς προσψύσεως ἡ
 ἱερῶν σου ἰγνῶν· οὐδὲ γὰρ ἄλλως ἦν δυνατόν
 θαύμιον πληρωθῆναι· ἐτέρου δὲ, ὃ καὶ μᾶλλον
 εἶγον, πρὸς τὸ γνωριμώτερα παραστῆσαι τὰ
 ὄντα θεινὰ ἐνταῦθα, τῇ Θεοστάτη σου κορυφῇ,
 ὑμπαγρῶσθαι τοῖς τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκ-
 κλησίας· ἅς ἐξήκουσται, ὡς οἶμαι, καὶ εἰς
 τὰς τῆς οἰκουμένης, διὰ τὸ τῆς κακίας πε-
 τον.

ὕμνος κατελήφην ἡμᾶς, ὦ μακαριώτατε, καὶ
 ἰῶν ὁ βαρύτατος. Πάλαι μὲν οὖν Ἀχάθ ζητῶν
 ν τὸν προφήτην, πάντα τόπον ἐμπρῆσαι λέγε-
 τοῦ ἐμπρησμοῦ τὸν θυμὸν τοῦ ἀσεβοῦς ὑποφαί-
 ς. Νυνὶ δὲ ὁ Ἀχάθιτις καὶ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν
 αν, οὐ τὸν Ἰησοῦν μόνον ἐγγεγραμμένον· ἀλλὰ
 ἔν τούτου Δεσπότην Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Κύριον
 εὐν ἡμῶν· τὴν Θεοτόκον καὶ πάντα ἅγιον ζητῶν
 εἶ, καὶ εὐρῶν ἐξαφανίζει θυμῷ μεγάλῳ ἐκ πά-
 ὄλεως καὶ χώρας τῆς ὑπο χεῖρα. Ἐντεῦθεν θυ-
 ῆρια κατεσκαμμένα· ναὶ Κυρίου ἡχρηωμένοι,
 κατ' οἴκους καὶ καθολικῶς καὶ ἐν ἀνδρῶσι, καὶ
 αρθενῶσιν, οἱ πάλαι, οἱ νεωστὶ ἐγγεγραμμένοι.
 ἰνὸν θάλαμα ὡσπερ ἐξοφισθέντας ἀνθρώπους τέ-
 τινα· οὕτως τὰς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας βλέπειν
 ἡμένας τὸν οἰκεῖον κόσμον, καὶ ἀμορφώτους
 ῶτας. Τίς ἤκουσε τοιοῦτον ἢ εἰσῆκεν ἐν τοῖς
 ἰ· ἀσεδύμασι; Τάχα ὁ ἐπικείμενος ὕμῃν Ἀραφ
 χρώμενος φιλοχριστότερον διέξεισιν ἐν τούτῳ.
 οῦγ ὁ ἡμέτερος Ταβέθλ· Φεῖσαι, Κύριε, καὶ
 ῆς τέλειον τὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνει.
 Καὶ εἰ τοὺς ἐν πίναξί χαρκτηῆρας, τοὺς ἐν ἱεροῖς
 ἡματι, δέλτους τὰς ὑπομνηματιζούσας περὶ αὐ-
 σκώπτει, κωμῶδαί, διασύρει ὡς βδελύγματα·
 εσττυγῆ· τὰ θεοφιλή, καὶ κόσμου σωτήρια· ὦ!
 ἂν ἐπιστάξειε δάκρυον; τίς οὐκ ἀφῆσει στενα-
 ἔκ βάθους καρδίας ἀνακαμπόμενον; Ὅδοι Σιῶν
 ἰούσι παρὰ τὸ μὴ εἶναι τοὺς εὐσεβῶς δι-
 νοντας. Καί γε Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἡχρηῶν-
 αν. Ἱεραρχεῖν δοκοῦντες καὶ ἱερεῖς, μονασταὶ
 μιγάδες, πᾶν γένος, καὶ πᾶσα ἡλικία· οἱ μὲν
 ν ναυαγῆσαντες περὶ τὴν πίστιν, οἱ δὲ εἰ καὶ
 λογισμοῦς οὐ καταποντισθέντες, τῇ δὲ αἰρετικῇ
 ονίφ ἐξ ἡμισείας δέει σωματικοῦ θανάτου συγ-
 νεύοντες. Πλὴν ὅτι εἰσὶν ὑπολελειμμένοι, οἷτι-
 οὐκ ἐκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ. Καὶ τοσοῦτοι
 οἱ καὶ ἠρίθμηνται Κυρίῳ. Πρὸ πάντων ὁ πρώτι-
 ἡμῶν, ἢ ἱερὰ ἡμῶν κεφαλή, καὶ ὁμοταγῆς τῇ
 ὁητί σου· ἱεράρχαι καὶ ἱερεῖς Κυρίου· μονα-
 καὶ μονάζουσαι· τούτων οἱ μὲν ἐμπαιγμῶν καὶ
 ἰγων πεῖραν ἔλαβον· οἱ δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς·
 μετρίῳ καὶ ὕδατι τρεφόμενοι. Ἄλλοι ἐξορίαῖς
 ρισθέντες· ἕτεροι ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρει καὶ
 αἰοῖς καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς ἐνδαισιώμενοι·
 δὲ καὶ παραυτὰ μαστιγωθέντες, μαρτυρικῶς
 Κύριον ἐξεδήμησαν. Εἰσὶ δὲ οἱ καὶ σακκισθέν-
 θαλασσεύθησαν ἀωρίῃ, ὡς σαφὲς γέγονεν ἐκ τῶν
 οὐς θεασαμένων.

intellectuali contactu sacrorum pedum tuorum,
 quandoquidem aliter votum explere non licet: al-
 tera, quæ magis urget, ut notiora fiant divinissimo
 vertici tuo, quæ hic dira acciderunt: ut qui totius
 corporis Ecclesiæ membris condoleat. Quæ quidem
 vel in ultimis terræ finibus ob extremam impieta-
 tem audita existimo.

Invasit nos persecutio, beatissime, et persecu-
 tionum gravissima. Olim quidem Achab Eliam
 quærens prophetam, loca omnia incendiare dicitur,
 incendio illo impii iram et furorem demon-
 strante⁸⁶. Nunc vero et dignitate et corde Acha-
 bites, non Eliam solum depictum, sed hujus quo-
 que Dominum Jesum Christum, Dominum et Deum
 nostrum, Deiparam et sanctum unumquemque
 quærens quærit, inventumque magna ira delet in
 omni civitate et regione dititionis suæ. Hinc eversa
 altaria, templa Domini vastata, et privata et pu-
 blica, quæ in vivorum et virginum habitaculis, tam
 vetera quam recens extructa. Miserabile specta-
 culum! tanquam facie deformatos homines et ostenta
 quædam, sic Dei Ecclesias ornatu suo destitutas
 et informes relictas contemplari. Quis talia audivit
 aut vidit unquam in priscæ improbitatis exemplis?
 Ille ipse qui cervicibus vestris incumbit Arabs,
 mitius forsitan hac in parte erga Christum se gerit.
 At non sic Tabeel noster: *Parce, Domine, ne des ultra hæreditatem tuam in opprobrium*⁸⁷. Cum
 ergo pictas in tabulis imagine sacris donariis
 sublatas, et libros qui mentionem earum continent,
 proscindit, irridet, subsannat tanquam abominanda
 et invisa Deo piacula, quæ Deo accepta sunt et
 mundo salutaria: Heu! quis lacrymas teneat? quis
 gemitus eximo pectore non eadeat? *Vix Sion lugent,*
*eo quod non sint qui pie ambulent in eis*⁸⁸. Et vero
*Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt*⁸⁹.
 Qui episcopi videbantur et sacerdotes, monachi et
 sæculares, omnis sexus et omnis ætas, alii quidem
 circa fidem ultimum naufragium passi sunt, alii,
 si minus mente et cogitatione demersi, hæretica
 saltem communionis mortis metu contracta, eodem
 ex parte periculo involuti. Relicti tamen quidam
 sunt qui non curvaverunt genua ante Bual⁹⁰: si-
 quidem tot numero, quot et numerati sunt a Do-
 mino. Ante omnes, qui primus est inter nos, sa-
 crum caput nostrum, et ejusdem tecum dignitatis;
 episcopi et sacerdotes Domini; monachi et mona-
 chæ: quorum hi ludibriis et verberibus tentati
 fuerunt; illi vinculis et carceribus, pane modico
 et aqua vitam trahentes; alii exsiliis relegati; alii
 in desertis et montibus, in speluncis et cavernis
 terræ versantes; quidam insuper flagellis cæsi
 martyres ad Dominum emigraverunt. Sunt qui sacco
 inclusi in mare demersi noctu fuerunt, ut ab iis
 qui viderant, relatum est.

III Reg. xviii, 1 seqq. ⁸⁷ Joel ii, 17. ⁸⁸ Thren. i, 4. ⁸⁹ Psal. lxxi, 4. ⁹⁰ III Reg. x, 18; . xi, 4.

Quid cætera? Anathemate feriuntur sancti Patres nostri: prædicantur qui impii fuerunt, infantes impietatis dogmata, tradito magistris tomo, docentur: non est usquam salutis perfrugium inter mortales: pium verbum proferri non licet, prope instant insidiæ, ita ut vir a conjuge sua caveat: indices et pittaciorum oblatores ad hoc ipsum ab imperatore mercedem capiunt, ut observent, ubi quis quid dicat a Cæsare discrepans, aut impietati non communicet, aut librum habeat de imaginibus tractantem: vel imaginem ipsam, aut exsulem recipiat, aut captivis pro Domino ministret. Qui si deprehendatur, illico rapitur, cæditur, relegatur: unde et dominos videas servis supplicantes indicii metu. Nobis illud dicere fas est: *Non est in tempore hoc princeps, et propheta, et dux, neque locus primitiarum coram Domino, ut possimus invenire misericordiam*⁹¹. Propterea hæc apud sanctam animam tuam indigni lamentamur, tanquam ex ore omnium qui veritatem defendunt, ejus patrociniū et miserationem implorantes. Scimus enim, si jvare aliter non possit, precum saltem subsidio magnam nobis in summis angustiis, cum propitium Deum habeat, emolumentum allaturam. Quo autem ex parte cognoscat, qualia sint nefaria impiorum dogmata, his ea litteris adjunxi in quaternionibus: quæ priorum rogatu relutanda imperitus suscepi. Oro autem divinam sapientiam tuam, ut omnia inspiciat, et imperfecta corrigat, veniamque tribuat mihi errorum, meique inutilis filii in suis floctentibus Deum precibus recordetur.

Hæc aulem epistola missa est etiam ad patriarcham Antiochiæ.

Adversus Iconomachorum hæresim et immanitatem. (Baron. an. 817, n. 30.)

XV. — *In omnibus sanctissimo Patri Patrum, lumini luminum, magistro meo, domino patriarchæ Hierosolymorum, Theodorus minimus, presbyter, et præpositus Studitarum.*

*Quis annuntiabit Abraham, quod actat puerum Sara*⁹²? ait uspiam sermo divinus. Et quis indigno mihi nuntiet humilem epistolam meam ad sacras apostolici vestri beatissimi culminis manus pervenisse? Attamen perveniet, ut spero: non enim vesana cupiditate, sed necessaria causa impulsus peccator et epistolam mittere ausus sum, et latorem una fratrem charissimum Dionysium destinare, ticlelem prorsus, et qui supplere per se omnia queat quæ epistolæ desunt. Itaque velut absens corpore, præsens autem spiritu, primum quidem ejus pedes secundum Deum ambulantes humilis amplector: hinc enim mihi benedictio et sanctificatio. Deinde tanquam ab ea jussus ad sancta loca proficiscor, adveneror sacrum solum, quod divina vestigia calcavimus, vivificum monumentum, in quo

⁹¹ Dan. iii, 38. ⁹² Gen. xxi, 7.

Α Τί τὰλλα; Ἀναθεματίζονται οἱ ἅγιοι ἡμῶν Πατέρες· ἀνακηρύττονται οἱ ἡσεθηκότες· τὰ νήπια ἐν τοῖς τίς ἀσεβείας δόγμασιν ἀνατρέφονται, τῷ δοθέντι τόμῳ τοῖς διδασκάλοις· οὐκ ἔστι που καταφευκτήριον σώματος ἐν οἰκουμένοις· οὐκ ἔστι προέσθαι εὐσεβίς τι ῥῆμα· καὶ ἡ θήρα ἐγγύθεν· ὡς φυλάττεσθαι ἑθρωπον καὶ ἀπὸ τῆς συγκοίτου· μνησταὶ καὶ πιττακοδόται εἰς αὐτὸ τοῦτο παρὰ τοῦ κρατοῦντος μιμνησθήμενοι, ποῦ τίς σι λέγει ἀπαρέσκον τῷ Καίσαρι, ἢ μὴ κοινωνῶν τῇ ἀσεβείᾳ, ἢ βίβλον ἔχων περὶ εἰκότων ἔχουσάν τι λεγόμενον, ἤγουν αὐτὴν εἰκόνα· ἢ τὰ φυγαδευόμενον εἰσοδεχόμενος, ἢ τοῖς διὰ Κύριον φρουρουμένοις διακονῶν. Κἄν φωραθείη· εὐθὺς ἀνάρπαστος, ἀρῆσιμος, ἐξόριστος· ἐξ οὗ καὶ τοῖς δούλοισι οἱ δεσπότηαι ὑποπίπτοντες δέει μνηύσεως. Ἡμῖν πρέπει λέγειν, ὅτι Οὐκ ἔστιν ἐν τῷ καιρῷ τοῦτῳ ἄρχων, οὔτε προφήτης, οὔτε ἡγούμενος· οὐ τόπος τοῦ καρπῶσαι ἐνώπιον Κυρίου, καὶ εἰρεῖν ἔλεος. Διὰ τοῦτο ταῦτα ἐπεδοησάμεθα οἱ ἀνίξιοι τῇ ἀγίᾳ σου ψυχῇ, ὡς ἀπὸ στόματος πάντων τῶν ἀνεχομένων τῆς ἀληθείας, εἰς ἀντίληψιν καὶ συμπέθειαν ἡμῶν ἐκκαλούμενοι αὐτήν. Οἴδαμεν γάρ, ὅτι κἄν μὴ οἶόν τε ἐπικουραῖν ἄλλως, ἀλλά γε τῇ τῶν εὐχῶν βοθηθείᾳ μέγα παρέξει· ἡμῖν ἐν τοῖς ἀναγκασιότοις τὸ ὄφελος, εὐμνητὸν τὸν Θεον ἔχουσα. Ἴνα δὲ γνοίῃ ἐκ μέρους, οἷα τὰ ἀσεβῆ δόγματα τῶν ἀθίων, συναπέστε· λα τοῖς γράμμασι καὶ ταῦτα ἐν τετραδίοις. Ἄ καὶ ἔδοξα ὁ ἀμαθὴς ἀνατρέπειν, προτραπείς παρὰ εὐσεβῶν. Αἰτῶ δὲ ὑπὸ τῆς θείας σου μεγαλονοίας ἐπισκευθῆναι· καὶ τὸ ἑλλίπεδον ἀνορθωθῆναι, καὶ συγγνώμην τῶν ἐπωφλημένων δεῖξασθαί με, λαμβάνεσθαί τε εἰς μνήμην ἐν ταῖς θεοκλινέσιν αὐτῆς; προσευχαῖς, ὡς ἀχρεῖον τέκνον.

Ἡ αὐτὴ δὲ ἐπιστολὴ καὶ πρὸς τὸν τῆς Ἀντιοχείας πατριάρχην ἀπεστάλη.

ΙΕ'. — Τῷ τὰ πάντα ἀγιωτάτῳ Πατρὶ Πατέρων, φωστῆρι φωστῆρων, κυρίῳ μου, δεσπότη πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων, Θεόδωρος ἐλέχιστος, πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος τῶν Στουδίου. [σε'.]

Τίς ἀναγγελεῖ Ἀβραάμ ὅτι Σάρρα θηλάζει; φησὶ που ὁ ἱερὸς λόγος. Καὶ τίς ἐμοὶ τῷ ἀναξίῳ εὐηγελίστοιτο, ὅτι· μου τὸ ταπεινὸν γράμμα εἰς ἱερὰς χεῖρας φθάσει τῆς ἀποστολικῆς ὑμῶν μακκαριωτάτης κορυφῆς; Ὅμως πιστεύω, ὅτι γενήσεται· οὐ γὰρ ἀλόγῳ ἐπιθυμῶ, ἀλλὰ ἀναγκαίᾳ ὑποθέσει κινηθεὶς ὁ ἀμαρτωλὸς ἐτόλμησα καὶ τὸ γράμμα ἀποστείλαι, καὶ τὸν ἐπιστοληφόρον Διονύσιον τὸν ποθεινότατον ἀδελφὸν συνεχπέμψασθαι, πιστὸν ὄντα, καὶ δυνατὸν ὅσα ἐλλείπει τῇ ἐπιστολῇ ἀφ' ἐκτου ἐξηγορῆσαι. Τοιγαροῦν ὡς ἀπὸν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, πρῶτον μὲν ὁ ταπεινὸς κατασπάζομαι τὰ θεοβηθῆ αὐτῆς ἔχνη· τοῦτο γὰρ ἐμοὶ εὐλογία τε καὶ ἁγιασμός. Ἐπειτα ὡς πρὸς αὐτῆς ἐπιτραπίεις ἀπειμὶ ἐν τοῖς σεβαστοῖς τόποις· προσπεύσομαι τὸ θεῖον ἔδαφος, οὗ τὰ θεῖα ἔχνη βέβηκε· τὸ ζωοποιὸν μνῆμα,

ἐφ' ἣ τὸ πανάγιον σῶμα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατετέθη· τὸν χώρον τοῦ ἁγίου Κρανίου, ἐν ᾧ ἐσταύρωται ὁ Κύριος τῆς δόξης. Μετεμι ἀλλαχοῦ· ὁρῶ τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ ὡς τὴν Ἑδέμ· προσκυνῶ τὴν θείαν φάτιν ὑπὲρ τὴν στάμνον τὴν χρυσοῦν, ἐν ᾗ οὐ μάννα, ἀλλ' ὁ τῆς ζωῆς ἄρτος τέθειται. Καὶ μὴν βλέπω τὸ ἅγιον ὄρος, οὗ ἡ θειοτάτη μεταμόρφωσις· τὸ τῶν ἔλαιων ὄρος, ἀφ' οὗ ἀνέπητη πρὸς οὐρανούς ὁ τῶν ὄλων Κύριος· τὴν ἁγίαν Γεθσημανῆ, ἐφ' ἣ ὁ τάφος τῆς πανσεβάστου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου· τοῦτο κάκεῖνα· ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτεινοίμι λόγον. Ὡ πῶς καὶ ἀπ' αὐτῆς μόνης ἐπιμνήσεως ἁγιασμοῦ ἐστὶ μεταλήψις! Ὡ πηλικῶν καὶ φρικτῶν σεβασμάτων ἡ τῆς σῆς μακαριότητος ὑπάρχει κορυφή! Σὺ πρῶτος πατριάρχων, καὶ πεντάζοις τῷ ἀριθμῷ. Οὐ γὰρ ὁ ἐπίσκοπος τῶν ψυχῶν, καὶ τῶν ὄλων ἀρχιερεὺς καὶ ἐγεννήθη, καὶ ἔδρασε τὰ θεουργὰ πάντα, καὶ ἔπαθε, καὶ τέθαπται, καὶ ἀνέστη, καὶ ἔζησε, καὶ ἀνελήφθη· ἐκεῖ δηλονότι τὸ ὑπεραιῶν ἀπάντων ἀξίωμα. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων τοσαῦτα πόμπη καὶ τρύμφη τετόλμηται μοι λαλῆσαι· ἐπὶ δὲ τὸ ἕτερον τρέφομαι ἀπάγγελμα.

Διωγμὸς ἡμᾶς κατέληφεν, ὡ μακαριώτατε, καὶ διωγμῶν ὁ Ἑλληνοειδέστατος. Ἐπεὶ γὰρ ἦσθετο ὁ Σατανᾶς ἐν προθύροις εἶναι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μείζους τῶν αἰρέσεων ἀνάπτει τὰς φλόγας, προεισόδια τῆς τοῦ Ἀντιχριστοῦ παρουσίας. Τί τοῦτο; τὴν πάλαι ἐπὶ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου διεγεροθεῖσαν ἀσέθειαν, καὶ μανείσαν ἐπὶ πολὺ, καὶ βραγείσαν θεῖα ἀπιτιμήσει, αὐθις ἄρτι ὁ ὁμῶνυμος καὶ συνῶνυμος τῇ ἀσεβείᾳ κρατῶν ἀνευώσατο. Καὶ τοσοῦτον, ὡς ἀποκρύψαι τὴν ἐκείνων λύτταν. Διώκει τὸν Χριστὸν ἐγγεγραμμένον σὺν Μητρὶ καὶ θεράπουσι· καὶ οὐ ἂν εὖροι, καθαίρει, φλέγει. Ἐντεῦθεν θυσιαστήρια κατεσκευασμένα· ἱεροὶ ναοὶ ἡμαυρωμένοι· σκευὴ ἱερὰ ἐμπεπρωσμένα· οὐκ ἐστὶν δι μὴ ἐλλέλειπται μέρος τῆς ὑπ' αὐτὸν βασιλείας ἰαθὲν ἀκαθαίρετον. Ἀλλ' εἴ πως εὐρεθίη τις ἐγκεκρυφῶς σεπτὴν εἰκόνα, ἢ δέλτον περὶ αὐτῆς λεκτόν τι ἔγουσαν· ἀνάρπαστος εὐθὺς, μάστιγι καταξαινόμενος, καὶ πᾶν ἄλλο δεινὸν ὑφιστάμενος. Ἐντεῦθεν δειμάτα, καὶ τρόμοι, καὶ ἐκστάσεις περὶ πάντα ἄνθρωπον· ὡς καὶ χαίρειν λέγειν ἀδελφῶν ἀδελφῶν, καὶ φίλψ φίλον, ἐκτρέπεσθαι. Σύνοδος κυροῦσα τὴν πάλαι ἀσεβεστάτην, καὶ καταναθεματίζουσα τὴν ὀρθόδοξον. Ἱερεῖς ἠφρονέσαντο. καὶ τὸν Κύριον οὐκ ἐξεζήτησαν· ἀλλὰ τὸ τῷ Ἀγαθῷ Δόξαν συνεκρότησαν. Πάντες ἐξέκλιναν, ὅμα ἡ χρειώθησαν· πλὴν ὀλίγων κοιμιῶν. Τίνων τούτων; ἐπισκόπων τε καὶ ἡγουμένων· μοναζόντων τε καὶ μοναζουσῶν· αὐτοῦ τε, χάριτι Θεοῦ, τοῦ κορυφαιοτάτου ἡμῶν ἀρχιερέως· ὧν οἱ μὲν ἐμαστίχθησαν· ἄλλοι ὑπερῶρισθησαν· ἕτεροι ἐσυλακίσθησαν. Ἐνιοὶ δὲ καὶ παρατὰ τῶν ποινῶν πρὸς Κύριον ἐξεδήμησαν, ἀθλητικὸν στέφανον ἀράμενοι.

Τί τὰ τῆς βλασφημίας; Κωμυθδεῖται ἡ σεπτὴ καὶ

A sanctissimum Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi corpus depositum fuit, sacrum Calvariae locum, ubi Dominus gloriae crucifixus. Alio pergo: sanctam Bethleem quasi Edem conspicio: divinum adoro praesepe supra urnam auream, in quo non manna, sed panis vitae conditus est. Video etiam sanctum montem, in quo divinissima. Transfiguratio: Olivaram montem, unde ad caelos Dominus omnium evolavit: sanctam Gethsemanen, ubi sepulcrum omni honore colendae Dominae nostrae Deparæ. Hoc atque illud, ne longam texam orationem. O quanta vel ex ipsa commemoratione manat sanctificationis! o quot et quantis culturis praest beatitudinis tuae vertex! Tu primus patriarcharum, licet quintus numereris. Ubi enim episcopus animarum ac pontifex omnium natus est, et divina omnia operatus, et passus, et sepultus, ubi resurrexit, et vixit et assumptus est; illic suprema omnium procul dubio dignitas. Sed de his hactenus, desiderio ac reverentia impulsus loqui ausus sum. Nunc ad alteram narrationem me convertio.

Invasit nos persecutio, beatissime, et persecutionum omnium ethnicarum simillima. Postquam enim sensit Satanas in januis esse beatam spem, et adventum gloriae magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, majores haeresum faces accendit, praeludia adventus Antichristi. Quid hoc rei est? Exortam olim sub Leone et Constantino impietatem, diuque debacchatam, sed divina vindicta compressam, nunc iterum cognominis et aequae impius imperator renovavit, idque tanto conatu, ut illorum rabiem obscuraret. Expressum picturis Christum insectatur cum Matre et ministris; ubicunque nactus eas est, delet, exurit. Hinc eversa altaria, aedae sacrae deformatae, sacra vasa concremata, nec ulla pars in ejus regno est ab illa grassatione immunis. Quin si reperitus quispiam fuerit venerandam imaginem occultasse, aut librum qui de ea retractet, rapitur e vestigio, verberatur, et dira alia omnia perpetitur. Hinc terrores ac trepidationes, stuporesque omnium hominum: adeo ut frater fratri valedicat, et amicus amicum aversetur. Synodus facta est, veterem illam impiam confirmans, et orthodoxam anathemate condemnans. Sacerdotes non intellexerunt, Dominum non requisierunt: sed quod Achab placuit, comprobarunt: *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt*⁹³, paucis admodum exceptis. Quibusnam illis? Episcopis et praepositis, monachis et monialibus, et ipso, Dei gratia, supremo archiepiscopo nostro. Quorum quidem alii flagellis caesi sunt, alii relegati, alii in carcerem detrusi, alii per hasce poenas ad Dominum migrarunt, athleticam coronam reportantes.

Quid de blasphemia loquar? Irridetur veneranda

⁹³ Psal. LII, 4.

et tremenda imago Christi, tanquam abominatio desolationis, tanquam idolum erroris: eodem modo quælibet alia Domine nostræ et sanctorum. Nunc, inquit, sincera et inculpata fides: nunc Dominus locutus est *pacem populo suo, et sanctis ejus, et iis qui ad illum cor convertunt* ⁹⁴. Quasi sublata pax esset, ex quo Christus dixit: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis* ⁹⁵, ad hos usque tempus: et ejus Ecclesia contaminata, quam sanctus Paulus *non habentem maculam prædicat, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed sanctam et immaculatam* ⁹⁶. Et alii quidem ultimum circa fidem naufragium fecerunt; alii vero quamvis mente et cogitatione submersi non sint, ipsa, tamen hæresis communione, una perierunt. Enimvero etiam ii qui recte sentiunt, persecutionis diuturnitate titubant circa veritatem: quemadmodum iis contingit qui ad decumanos maris fluctus navigationis rudes caligant. Miseranda nobis omnia luctuque digna. Subtrahuntur cantica ab antiquis accepta, in quibus imaginum sit mentio: canuntur pro eis nova impia dogmata palam exposita, quæ et pueris ipsis traduntur a magistris. Omnium rerum impia est conversio. Facti sumus, ut proprie loquar, sicut Sodoma et Gomorrha propter peccata nostra ⁹⁷: et procella hæresis altius dies assurgens nos operit: nec inventus est qui Christum Deum nostrum expergefaciat, ut increpet turbulentum hoc mare.

At tu esto nobis unus e duodecim apostolis, beatissime: excita e somno insomnem oculum dispensatorie dormitantem, quia perimus omnino. Si quod est et aliud auxilii pharmacum ad sanandos infirmos; ut peritus adhibe. Deprecamur, sanctissime, obtestamur, hortamur. Membra tua sumus: quandoquidem fideles omnes *corpus sunt Christi, et membra ex parte* ⁹⁸. Præcipe et aliis sanctis Patribus nostris, intercessoriam manum porrigant, ut multorum interposito, suam Deus nobis misericordiam impertiat. Hunc in finem epistola, et tabularius ab omnibus animo destinatus, etsi a nobis solis omnium minimis illorum vicem agentibus missus. Ut autem ex parte cognoscat celsitudo vestra, cujusmodi sint dogmata impiorum: ea in quaternionibus descripta epistolæ adjei: quæ et aliorum rogatu refutanda imperitus suscepi. Ora autem ut ea inspiciat divina tua sapientia, et quod deest suppleat, veniamque mihi tribuat errorum: atque adeo conservum fratrem nostrum litteras quas accepit sanctis aliis reddere, et huc postea, Deo volente, redire permittat.

XVI. — *Ad Lauram sancti Sabæ.*
A Deo honorato, dilecto et spirituali Patri meo, domino præposito percelebris lauræ beatissimi sancti Patris nostri Sabæ, et iis qui sub ea sunt sanctis

A φρικτῆ εἰκῶν Χριστοῦ, ὡς βδέλυγμα ἐρημώσεως, ὡς εἰδῶλον πλάνης · οὕτως πᾶσα ἄλλη δεσποινικῆ, ἀγνοτική. Ἄρτι, φησί, καθαρὰ καὶ ἀμώμητος πίστις · ἄρτι, φησί, Κύριος ἐλάλησεν εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς ὄσιλους αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας καρδίαν ἐπ' αὐτόν. Ὡς ἤδη ἀρτίσης τῆς εἰρήνης, ἀφ' οὗ Χριστὸς ἔφη· Εἰρήνην ἀφ' ἡμῶν ἐπὶ εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· μὴ χριτοῦ δεῦρο · καὶ ἐρρηπωμένης οὐσης τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ · ἦν ὁ ἱερός Παῦλος βοᾷ μὴ ἔχειν σπιλον, ἢ ῥυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων · ἀλλ' εἶναι ἅγια καὶ ἄμωμον. Οἱ μὲν τέλειον περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν · οἱ δὲ, καὶ τοῖς λογισμοῖς οὐ καταποντίσθησαν, ὁμοῦς τῇ κοινωνίᾳ τῆς αἰρέσεως συνόλλονται. Ἄλλῃ γὰρ καὶ αὐτοὶ οἱ κατὰ νοῦν ὀρθοδοξοῦντες, τῷ ἐπιμονῇ τοῦ διωγμοῦ ἰλιγγίῳσι περὶ τὴν ἀλήθειαν · ὥσπερ οἱ ὑπὸ τρικυμιῶν θαλάσσης ἀπειρίᾳ πλεύσους σκοτούμενοι. Ἐλεεινὰ τὰ πάντα ὑμῖν καὶ ἀδύρμων ἔτια. Παραστέλλονται ψαλμῶδαι ἀρχαιοπαράδοτοι, ἐν αἷς περὶ εἰκόνων ἔδεται τι · ἀντίδεται νὰ ἀπεθῆ νέα δόγματα εἰς προὔπτον κείμενα · ἄλλα τοῖς παισὶ πρὸς τῶν διδασκάλων παραδιδόμενα. Καὶ μεταστοιχείωσι τῶν ἀπάντων ἡθεωτάτη. Ἐγενόμεθα, κυρίως εἰπὴν, ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν · καὶ ἡ καίταιγίς τῆς αἰρέσεως κορυφουμένη κορυφῶται ὁσημέραι · καὶ ὁ δανααστῶν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐπιτιμησαὶ τῇ πονηρᾷ ταύτῃ θαλάσῃ οὐχ εὐρηται.

Ἄλλο γενεὸ ἡμῖν εἰς τῶν δώδεκα αποστόλων, ὁ μακαριώτατε · διύπνισον τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν οἰκονομικῶς καθεύδοντα · ὅτι ἀπολλύμεθα τέλειον. Εἰ πως καὶ ἄλλως ἐστὶ τι φάρμακον βοηθείας, ἰατρῶσαι τοὺς ἡσθενηκοτας · ὡς ἐπιστήμων ἐπιειχῆσαι. Ναὶ, δεόμεθα, ἀγιώτατε · ἀντιβολοῦμεν · παρακαλοῦμεν. Σοῦ ἴσμεν μέλη · ἐπεὶ οἱ πάντες πιστοὶ σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους. Ἐπίτρεψον καὶ τοῖς ἄλλοις ἁγίοις Πατράσιν ἡμῶν χεῖρα προσευτικῆ δρέξαι · ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς ἔλας εἴη παρὰ Θεοῦ. Τοῦτου δὴ χάριν τὸ γράμμα, καὶ ὁ γράμματηφόρος πρὸς πάντων τῇ προθέσει ἀπεσταλμένος · εἴ καὶ παρ' ἡμῶν μόνων τῶν ἐλαχίστων ἀπληροῦντων το ἐκείνων πρόσωπον. Ἴνα δὲ γνώσῃ ἐκ μέρους ἡ κορυφαίότης σου, οἶα τὰ τῶν ἀθίων δόγματα · συναπέστειλα τοῖς γράμμασι ταῦτα ἐν τετραδίοις · ἃ καὶ ἔδοξα ὁ ἀμαθὴς ἀνατρέπειν, προτραπεί ὑφ' ἑτέρων. Αἰτῶ δὲ παρὰ τῆς σῆς θεοσοφίας ἐπισκερθῆναι · καὶ τὸ ἐλλιπέος ἀνορθωθῆναι · συγγνώμη τε τῶν ἐπωφλημένων δεξασθαί με · οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν σύνδουλον ἡμῶν ἀδελφὸν συγκροτηθῆναι · πρὸς τε διὰδοσιν τῶν ἐν οἷς ἐπιστελάμεν ἐτί-

ΙΖ'. — Εἰς τὴν Λαύραν τοῦ ἁγίου Σάββα.
Τῷ θεοτιμῆτῳ, ἡγαπημένῳ καὶ πνευματικῷ μου Πατρὶ, κυρίῳ καθηγεμόνι τῆς περιβοήτου λαύρας τοῦ καμμάκαρος ἁγίου Πατρὸς

⁹⁴ Psal. lxxiv, 9. ⁹⁵ Joan. xiv, 27. ⁹⁶ Ephes. v, 27. ⁹⁷ Isa. 1, 9. ⁹⁸ II Cor. xii, 27.

ἡμῶν Σάββα, καὶ τοῖς ὅπ' αὐτῆ ὁσίοις μου Α Πατράσι, Θεόδωρος ἐλάχιστος, πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος τῶν Στουδίου. [σς'.]

Χαρά μοι μεγάλη καὶ δόξης περιβολὴ τῷ ἀταξίῳ· ὅτι περ ἤξιωμα· εὐτελές μου γραμματεῖον ἀποστεῖλαι ἐν τόπῳ ἀγίῳ, ἐν σκηναῖς ὁσίων τῆς ὑμετέρας περιποθήτου πατρότητος. Ἐπειδὴ γὰρ τῆ τοῦ σώματος παρουσίᾳ οὐχ οἶόν τε ἦν παραγενέσθαι με πρὸς τὰ ἴχνη ὑμῶν, καὶ ἰδεῖν τὸ ἅγιον τέμενος, τὴν ἱερὰν περιοχὴν ὑμῶν, ἣν ἐγὼ ὁ ταπεινός, ὡς πόλιν Θεοῦ δι' αἰδοῦς ἔχων εἰμί· εὐδόκησεν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς διὰ τῆς τοῦ γράμματος ἐπισκοπῆς τὸ καταθύμιόν μου πληρῶσαι τοῦ ἀμαρτωλοῦ. Καὶ δὴ ὡς παρῶν πρὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν, καὶ περιπτύσσομαι ὑμᾶς τῷ ἀγίῳ πόθῳ· καὶ προσκυνῶ τὸ θεῖον ἔδαφος, ἐν ᾧ τὸ ἐκλεκτὸν σκεῦος τοῦ Θεοῦ τεταμνύεται· τὸ φῶς τῶν μοναζόντων· ὁ λαμπτήρ τῆς οἴκουμένης· ὁ τοῦ νοητοῦ Φαραὼ καταποντιστής· καὶ τοῦ ἀγίου ἔθνους καθηγητής, ὁ τῆς ἀγίας γῆς ἐγκρατής, καὶ τῶν θείων μονῶν κληροδότης. Συνασπάζομαι καὶ τὰς λοιπὰς σεβασμίας θήκας, ἐφ' αἷς τὰ ἱερὰ σώματα τῶν ὁσίων· οἷς ὁ πλοῦτος τῶν ἀρετῶν, ἐν νυκτὶ τοῦ τῆδε βίου ἄστροις ἐοικόσι θεοφάσιν. Ὅρῶ τὸν χῶρον, ἐφ' ᾧ ὁ στόλος τοῦ πυρός τῷ στόλῳ τῶν ἀρετῶν ὤπται· ἡ πρὸς τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς νικηφόρος πάλῃ· τὸ τῆς θαυματουργίας δρᾶμα· τοῦτο κἀκεῖνο ποικιλλόμενον ταῖς κατὰ καιρὸν ἐνεργείαις τοῦ Πνεύματος. Ὡ πόσα μοι ὁ πόθος ἐπιβάλλει λέγειν! καὶ ὁ τρόπος εἶργει τοῦ μὴ εἰς ἄμετρον ἐκπεσεῖν τὴν ἐπιστολήν. Ὡ πόσων ἀγαθῶν πράξεων σύμβολα καὶ ὑπομήματα ἐν ὑμῖν! μονονοχί καὶ ὑπὸ θείας αὐτῆς δυνάμεως παρακαλεῖν ψυχὴν εἰς ἐπίδοσιν ἀρετῆς. Ἄλλ' ὁ μὲν πρῶτος λόγος ἐχέτω ταῦτα· εἴ καὶ ἐνδεέστερον τῆς ἐπιθυμίας. Ἐφ' ἕτερον δὲ μετελεύσομαι ὀδυρτικόν, οὐ περιχαρῆ· δι' ὃν καὶ ὁ πρότερος ὑφωρμήθη μοι ὑπάρξει. Ὁργὴ Θεοῦ ἡμᾶς κατέλαβεν, ὡ Πατέρες ἀγιώτατοι, διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγείσης τῆς ἀγάπης, ὡς ὁ Κύριος εἴρηκε. Διωγμὸς Ἑλληνοειδῆς, χαλεπώτατος λίαν. Ἀπηλάθη τῆς ἀλλῆς ὁ ἀρχιποιμὴν ἡμῶν· διεσκορπίσθη τὰ Χριστοῦ πρόβατα· λύκοι βάρεις εἰσεφθάρησαν [f. εἰσέφθασαν] ἐν τῇ ποιμνῇ, καί γε μονιῶς ἄγριος κατενεμήσατο αὐτήν. Τί τοῦτο; Πάλιν ἐνταῦθα ἠτιμάσθη ἡ σεπτὴ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, παντὸς ὀβτινοσοῦν ἀγίου. Διὰ τοῦτο ποίμνες ἠφρονέυσαντο, καὶ οὐχ ὅτι τὸν Κύριον, προφητικῶς εἰπεῖν, οὐκ ἐξεζήτησαν· ἤττον γὰρ ἂν ἦν τὸ ἀσέδημα· ἀλλ' ὅτι συνήχθησαν Ἰουδαϊκῶς κατὰ τοῦ Κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ· ἀποδοκιμάσαντες αὐτοῦ τὴν ἀγίαν εἰκόνα, τῆς τε αὐτοῦ Μητρὸς, καὶ τῶν θεραπόντων.

Διὰ τοῦτο θυσιαστήρια ἄγρια ἠφανίσθη· καὶ ναοὶ Κυρίου ἡμαρτώθησαν, ἐν πίσῃ πόλει καὶ χώρῃ τῆς τῆδε ἐξουσίας, εἰς πένθος προκειμένοι τοῖς ὁρώσι, τὸν οἰκεῖον κόσμον τῆς θείας εὐμορφίας ἀφηρημένοι. Διὰ τοῦτο ἱερὰ σκευὴ ἀναχωνεύμενα, καὶ ἐσθῆς

Patribus meis, Theodorus minimus, presbyter et praepositus Studitarum.

Magna mihi lætitia, ingensque gloria, indignum sim licet quod tenuem epistolam mittere in loca sacra contigerit, in tabernacula sanctorum, vestrae scilicet plurimum desideratae paternitatis. Quandoquidem enim adesse coram non licet, ac vestigiis vestris advolvi, et sanctam aedem vestram intueri, sacrumque septum, quod ego humilis, tanquam Dei civitatem, religiose veneror, placuit Deo optimo per litteras, veluti per speculam, votis meis, licet, peccatis sim obnoxius, obsecundare. Itaque tanquam vestris pedibus advolutus, sanctos vos desiderio complector, et divinum animo exosculor solum, in quo vas Dei electum servatur, lux monachorum, orbis terrarum lucerna, qui spiritalem Pharaonem demersit, genti sanctae moderator viae, terrae sanctae compos, divinarumque mansionum distributor. Saluto una et reliquos venerandos loculos, in quibus sacra sanctorum condita corpora, in quibus virtutum opes repositae, quippe quae in nocte hujusce vitae divinarum siderum instar effulgent. Locum mihi videre videor, in quo columna ignis per virtutum columnam repraesentatur: ubi lucta adversus hostes invisibiles cum adeptione victoriae, ubi scena referta miraculis, ubi hoc et illud opportune illustrat multiplex spiritus vis et efficacia. O quanta dicere suggerit animus! sed modus tenendus est, ne in immensum excurrat epistola. O quod rerum praecclare gestarum argumenta apud vos ac monumenta exstant, quae vel ipso conspectu impellere animum possint ad virtutis profectum! Sed sit haec prior pars orationis, quanquam pauciora dixi quam velim. Ad alteram progrediar, nec illam quidem gaudii plenam sed mœroris: ob quam et prior illa est a me ultro instituta. Apprehendit nos ira Dei, Patres sanctissimi, quoniam abundavit iniquitas, refrigescente caritate, sicut Dominus pronuntiavit ⁹⁹. Persecutio ethnicae similis, propter modum seva. Abactus ab ovili summus pastor noster, dispersae sunt oves Christi, lupi rapaces invaserunt gregem, *et singularis feras depastus est eum* ¹. Quid istud rei est? Iterum hic effecta probris est veneranda imago Dei et Servatoris nostri Jesu Christi, Deiparae, et sancti cuiuslibet. Idcirco *stulle egerunt pastores*, non quod Dominum, ut cum propheta loquar, *non quaesierunt* ², levius enim piaculum foret; sed quod Judaeorum more *convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus* ³: sanctam ejus imaginem reprobantes, Matris item ac famulorum.

Eam ob rem sancta altaria diruta, et templa Domini labefactata, in omni civitate ac regione, quae huic imperio parat, ingens intuentibus luctus argumentum, cum sint illa proprio divini decoris ornata nudata. Idcirco vasa sacra liquata, et divina

⁹⁹ Matt. xxiv, 12. ¹ Psal. lxi, 14. ² Jerem. x, 21. ³ Psal. ii, 2.

vestis igni tradita, cum depictis in tabella imaginibus, et libris in quibus aliqua mentio imaginum esset. Eam ob causam magnum incarnationis-mysterium deridetur, et abominanda res appellatur, quod et horresco referens, quæ salutari orbi est expressa Christi figura, vel Christus ipse potius cum Matre et famulis: quandoquidem honore et appellatione idem ambo sunt, imago et exemplar. Idcirco quæstiones et inquisitiones per singulos quosque viros ac domos, terrores ac minæ, non modo ne omnis, sed ne aliqua; hæreticis intacta imago subtrahatur, Idcirco sacerdotes inique agunt, et monachi, exuto monachatu, irruunt in ejusdem instituti viros, alumni adversum præpositos, defectionis præmium præfecturam accipiunt; et qui vehementius in Christum insanit, pluribus is honoribus cumulatur. Idcirco verbera, vincula; carceres, inediæ, exsilia, necesse in eos qui obnituntur.

Non est impiis sacerdotii reverentiam, non canitiei commiseratio, non cultus pietatis, aut aliud quidpiam eorum quæ veniam commerentur. Lex una his principis arbitrium est: cura item una, omnes ut hoc laqueo intercipientur. Nunc eos qui se fugæ dederunt, solitudines habent: rupes ac speluncæ eos, qui consuluerunt salutis suæ. Ut similes facti sumus pellicano solitudinis ⁴! ut dati sumus in captionem dentibus impiorum ⁵! et plura prætermitto, quæ fastidium asferrent. At vicem nostram vos lugete, quibus est in alienis malis tenerrimum pectus tanquam ejusdem corporis: precibus fuis, porrigite manum tanquam fratribus. Acerbiora sunt quæ hic patimur, quam quæ uspiam a barbaris gesta sunt. Jam sicut Sodoma facti sumus, et sicut Gomorrha similes sumus ⁶. Hanc igitur ob causam sanctitatis vestræ auxilium humiles imploravimus, velut uno ore omnium fratrum qui pariter vexantur. Novimus enim quantum valeat justa vestra deprecatio assidua ⁷, ut, exorato Deo, hæretici gladii acies conquiescat: ad rectam fidem cum pace conjunctam revocante Domino nostram quoque Ecclesiam. Ut autem et vos vicissim intelligatis, viri venerabiles, qualia sint sacrilegorum impia dogmata: simul hæc cum litteris misi in quaternionibus, quæ indoctus licet confutare aggressus sum, proborum virorum hortatu. Oro autem ut ea pro divina vestra sagacitate expendatis, quod vitiosum est emendatis, erratorumque veniam tribuatis, et ut mei memineritis in vestris flectentibus Deum precibus: denique ut tanquam postremum vestræ Ecclesiæ.

Hæc eadem epistola missa est etiam ad monasterium sancti Theodosii.

Adversus eosdem Iconomachos. (Baron. an. 817, n. 34.)

XVII. — *A Deo honorato, dilecto et spiritali Patri meo, domino moderatori maximæ lauræ beatissimi sancti Patris nostri Charilonis, et iis qui sub*

θεία κυρί παραδιδόμενη, σὺν τοῖς ἐν πίναξι χαρ-
κτῆρσι καὶ βίβλοις ἐν αἷς τι λεκτὸν περὶ εἰκόνων. Διὰ
τοῦτο γελᾶται τὸ μέγα τῆς οἰκονομίας μυστήριον·
καὶ βδέλυγμα κέκληται, ὃ καὶ φρίττω λέγων, τὸ σω-
τήριον κόσμον ὁμοίωμα Χριστοῦ· μᾶλλον δὲ Χριστὸς
σὺν Μητρὶ καὶ θεράπουσιν· εἴπερ ὡς τῆ τιμῇ καὶ τῇ
κλήσει ταύτων ἀμφοτέρα, εἰκὼν καὶ πρωτότυπον.
Διὰ τοῦτο ἐξερευνήσεις καὶ ἐκζητήσεις, καὶ κατ' ἄν-
δρα καὶ κατ' οἶκον· καὶ φόβοι καὶ ἀπειλαί, μὴ ὑπο-
λειφθῆναι ἀνάλωτον τῆ αἰρέσει τινὰ μηδ' αὐ πᾶσαν
εἰκόνα. Διὰ τοῦτο ἱερεῖς ἀνομοῦντες, καὶ μοναχοὶ
ἀμόναχοι κατὰ τῶν ἡγουμένων φερόμενοι· φοιτῆται
κατὰ τῶν ἡγουμένων, ἄθλον τῆς ἀποστασίας τὴν
προεδρίαν κομιζόμενοι· καὶ ὁ τὰ πλεῖστα μανεῖς κατὰ
Χριστοῦ, πλείονων καὶ τιμῶν ἡξιωμένος. Διὰ τοῦτο
μάστιγες, δεσμοὶ, φυλακαί, λιμοκτονήσεις, ἐξορία,
θάνατοι, ἐπὶ τοὺς ἐνισταμένους.

Οὐκ ἀρχιερωσύνη τοῖς ἀσεβέσι· αἰδέσιμος· οὐ πολὺ
δικταϊρήσιμος· οὐκ ἄσκησις εὐσεβίας· οὐκ ἄλλο
τι τῶν φειδοῦς ἀξίων. Εἰς νόμος τὸ τοῦ Καίσαρος
θέλημα· καὶ μία σπουδὴ ἅπαντας ἐν τούτῳ ἁλῶνα.
Αἱ ἐρημίαι τοὺς διαπεφυγότες ἔχουσι· αἱ πέτραι
καὶ τὰ σπήλαια τοὺς διασεσωσμένους. Ὡς πῶς ὠμοῦ-
θημεν πελεκᾶνι ἐρημικῶ! ὦ πῶς παρεδόθημεν εἰς
χεῖρας τοῖς ὀδοῦσι τῶν ἀσεβῶν! καὶ τὰ πλείω παρῆκα
διὰ τὸ προσκορῆς. Ἀλλὰ στενάξατε ἐφ' ἡμᾶς, ὃ
συμπατέστατοι, ὡς σύσσωμοι· ὀρέξατε χεῖρα κρι-
σθευτικὴν ὡς φιλάδελφοι. Τῶν αὐτόθι χεῖρον τὴ
ἡμέτερα βαρβαρίζεται. Ὡς Σόδομα ἤδη γεγόναμεν,
καὶ ὡς Γόμορρα ἤδη ὠμοῦθημεν. Διὰ τοῦτο τοῖς
ροῦν καὶ ἐπεδοησάμεθα τῇ ἀγιωσύνῃ ἡμῶν οἱ ταπ-
νοὶ, ὡς ἐν ἐνὶ στόματι τῶν πάντων ἀδελφῶν καὶ
συμπασχόντων. Ἴσμεν γὰρ ὅτι ἰσχυεῖ ἡ δικαία ἡμῶν
δέησις ἐνεργουμένη· ὡς ἂν τῷ ἐξίλασμαφ αὐτῆς πα-
πάτῃ ἡ θράυσις τῆς αἰρετικῆς ῥομφαίας· τοῦ Κυρίου
εἰς εἰρηνικὴν ὀρθοδοξίαν ἐπανάγοντος καὶ τὴν κατὰ
ἡμᾶς Ἐκκλησίαν. Ἴνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς, ὃ σέβ-
σμοι, ἐκ μέρους, οἷα τὰ ἀσεβῆ δόγματα τῶν ἀθῶν·
συναπέστειλα τοῖς γράμμασι ταῦτα ἐν τετραδίου·
ἃ καὶ ἔδοξα ὁ ἀμαθὴς ἀνατρέπειν, προτραπεῖς καὶ
εὐσεβῶν. Αἰτῶ δὲ ὑπὸ τῆς θείας ὁμῶν ἀγγιγίας
ἐπισκευθῆναι· καὶ τὸ ἐλλιπέως ἀνορθωθῆναι· καὶ
συγγνώμην τῶν ἐπωφλημένων δεξασθῆναι με· λα-
βάνθηθαί τε εἰς μνήμην ἐν ταῖς θεοκλιμέναις ὑμῶν
προσευχαῖς· καὶ μὴν καὶ συντάττεσθαι ὡς ἔσχατον
πάντων μέλος ἐν τῷ πληρώματι τῆς ἀγίας ὁμῶν
Ἐκκλησίας.

omnium membrum censear in plenitudine sanctæ

Ἡ αὐτὴ ἐπιστολὴ ἀπεστάλη καὶ πρὸς τὴν
μονὴν τοῦ ἁγίου Θεοδοσίου.

⁴ Psal. cx, 7. ⁵ Psal. cxxiii, 6. ⁶ Isa. i, 9. ⁷ Jac. v, 16.

ἰῶν Χαρίτωνος, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτῆ A *illa sunt sanctis Patribus meis, Theodorus minimus presbyter et præpositus Studitarum*

ίου Πατράσιν, Θεόδωρος ἐλάχιστος, ερος καὶ ἡγούμενος τῶν Στουδίου.

[σζ.]

παρ' ἐλπίδα ἢ ἐπίτευξις τῶν γραμμάτων, ε βοήσομαι· Πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἀξιωθῶ πιστεῖλαι ὑμῖν τοῖς ἀγίοις μου Πατράσιν; ὡς κατέληφεν ἡμᾶς διὰ τὰς ἀμαρτίας ελεπώτατος διωγμὸς οὗτος· οὐ ἡ ἀκοή (ρι καὶ ὑμῶν ἔφθασεν. Ἐσκόπουν καὶ ἰ ταπεινός, πῶς καὶ δι' οὗτινος προσώπου ἰποδύρασθαι, καὶ πρὸς ὑμᾶς τοὺς ἀγίους x ἡμῖν δεῖν, οὐκ ἄλλου τινὸς ἕνεκεν, ἢ πᾶθειαν ἐκκαλέσασθαι ὑμῶν τὰς ἀγίας

πλαβέσθαι ἡμῶν διὰ τῶν προσευχῶν, δηλονότι εἰδόντων κατὰ τὴν ἀποστολικὴν B *Ἐπερ ἐσμὲν οἱ πάντες σῶμα Χριστοῦ ἐκ τῶν μέρους. Καὶ ὡς ἦδη ταῦτα ἐνε- τη ἀθρώως καὶ ὁ γραμματοφόρος ἐκ τῶν ν· καὶ οὗτος υἱὸς ἐμὸς ἐν πνεύματι, καὶ ἰτος. Πῶς οὖν οὐκ ἔμελλον ὁ ἀμαρτωλὸς ἐπὶ τῷ ἔρμαίῳ; Πῶς δὲ οὐκ ἀνθομολογή- ψ τῷ Θεῷ μου τὰ εἰκότα; Ἄλλὰ πρὶν ὀδυνηρὰ, τὸν πρὸς ὑμᾶς μου πόθον ἰ ὁ ταπεινός. Χαίρετε, ὦ μακαριώτατοι τῆς ἀγίας γῆς οἰκίητορες· τὸ χρυσοῦν ἦν πίστιν δοκιμώτατοι, καὶ τῶν παθῶν χαίρετε, ἢ περιβόητος ὁμήγουρις Χριστοῦ· τῶν ἐντολῶν Κυρίου· καὶ τῆς ἐν παρα- ρς τὴν θεοειδῆ ζωὴν μιμούμενοι· χαίρετε, πόλις ἐκλεκτὴ· εἶπερ ἐν μένῳ ὑμῶν τῆς τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἀναλήψεως θε- C *Ἐδουλόμην ὄψει ὑπολαθεῖν τὴν θείαν χρῆν, καὶ προσπάσθαι τῶν ἱερῶν ὑμῶν ἰ τὸ ἄγιον τέμενος· προσκυνῆσαι τὸ θεῖον στα κατασκοπῆναί, ποῦ ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ ἰως Χαριτων πεπληρωμένος ἐνέθλησε τε ὁμοῦ καὶ ἀσκητικῶς· πῆ δὲ τὸ ἱερὸν ε τεταμειυται· ὁ ὄντως θησαυρὸς τῶν τῆς ἐρήμου πόλιτος, καὶ τῆς οὐκουμένης ὁ τὸ ἐντιμον σπέρμα οὐκ ἐκλείοιπεν, ἰεν ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Εἴθε καὶ περιπτυσάμην τὸν χοῦν ὡς ἔμψυ- ν καὶ ἀπύχθην ἐν ταῖς λοιπαῖς θήκαις ἀπ' αὐτῆς μόνης ὄψεως ἀγιαζόμενος! ταῦτα ἐξ ὀλίγου μοι ὑμνηται, φέρε δι- α: τὰ ὀδύνης ἔμπλεκ· Ἄνεστη βασι- D *ος, φησί που τὸ ἱερὸν Γράμμα, ὃς οὐκ ἰωσφ.***

δὴ οὖν ὁ ἡμέτερος Φαραὼ, ὦ ἀγιώτατοι· ἦφ ἄγνοῶν, ἀλλὰ τὸν ἀγοράσαντα αὐτὸν ἰνούμενος. Δῆλον γὰρ ὡς ὁ ἀθετῶν αὐτοῦ αὐτὸν ἀθεταῖ. Οὕτω καὶ τὴν Θεοτόκον, ἄγιον ἠθέτησεν. Οὐ γὰρ ἔφερε φύσις ὦν ἢ οὐχὶ τῆ κεφαλῆ συμπεριελεῖν καὶ τὰ ἰνα μόνη ἢ εἰκὼν αὐτοῦ ἐμφανίζεται, οσορικῶ δόγματι. Ἐντεῦθεν ἐρήμωσις ἰ Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, ἀφανίζομένης

Quandoquidem præter spem occasio se dat litterarum, stupens exclamabo : Unde hoc mihi, ut cum nullius sim pretii, ad vos, Patres mei sancti. litteras conscribam ? Ecce enim ubi nos oppressit ob scelera nostra acerba hæc in primis persecutio, cujus fama omnino ad vos usque pervenit. Explo- ravi ego misellus, et animo volutavi, quemadmodum et per quem mihi fas esset ea lugere etiam apud vos, viri sancti, quæ nobis contingere infortunia, neque aliam ob causam, quam ut sanctum pectus vestrum ad commiserationem provocarem, ut nos precibus sublevaretis, qui compati videlicet apprime nostis, juxta Apostoli adhortationem. Siquidem omnes *Christi corpus sumus, et membra ex parte*®. Et cum hæc

jam ipse mecum reputarem, astitit repente tabellarius ex illis regionibus reversus; et ille quidem filius meus in spiritu, idemque integerrima fide. Quomodo igitur non me peccatorem oportuit tam inaspe- rato lucro obstupescere ? Quomodo non decuit ju- stissimas agere gratias Domino meo Deo ? Sed priusquam ea quæ sunt digna luctu eloquar, obiter meum erga vos desiderium indignus exponam. Gaudete, Patres felicissimi, terræ sanctæ incolæ, genus aureum, fide supra cæteros probati, vitiorum domitores : gaudete, percelebris Christi cæstus, effectores mandatorum Dei, ac divina vivendi norma imitatores ejus vitæ quæ in paradiso degitur : gaudete, electa Dei civitas, siquidem est in medito cætu vestro Dominus, quem bonorum operum exercitatione colitis. Vellem utique divinum illud vestrum septum oculis usurpare, sacra vestra con- tingere vestigia, sanctam intueri ædem, divinum solum osculari, singula lustrare attentius, ubi Deo plenus, ac suo respondens nomini sanctus Dei Cha- rito, tum martyrii tum vitæ monasticæ palmam tulit : ubi sacrum illius corpus reconditum : vere thesaurus virtutum, eremi civis, orbis terrarum lucerna : cujus pretiosum semen non defecit, nec vero deficiet usque in consummationem sæculi. Utinam hæc oculis cernerem, pulveremque com- plecterer veluti spirantem ! Utinam et progrederer ad reliquos sanctorum loculos, vel solo intuitu D *expiatus ! At postquam hæc strictim commemoravi, dicam porro et quæ sunt plena luctus : Surrexit rex novus, alicubi referunt sacræ paginæ, qui igno- rabat Joseph*®.

Talis profecto Pharaos noster est, viri sanctis- simi, non qui Joseph nesciat, sed qui eum, a quo redemptus est, Dominum ipsum neget. Quippe manifestum est, qui ipsius imaginem aspernatur, ipsum aspernari. Sic ille et in Deiparam et in sanctum quemlibet injurius fuit. Neque enim ferre potuit natura ad negandum proclivis, quomi- nus una cum capite universa quoque membra au- ferret : ut sola sit ipsius imago conspicua, Nabu-

chodonosorico edicto. Hinc omnium Dei Ecclesiarum desolatio, ubique sublata e medio omni veneranda imagine. Hinc sacrorum donariorum exustio, in quibus imago; ac voluminum, in quibus aliqua imaginis mentio. Hinc plenæ impietatis subscriptiones exiguntur: et sacrilegæ communionis participatio facta diligenti ac sollicita inquisitione, ne quis mortalium non devictus se ruinæ subtrahat. E duobus enim alterutrum necessarium est: aut colenda imago aurea, aut acerba cruciatuum flamma perferenda. Ac nihilominus numerare in promptu est eos qui perstitere immoti. Quinam illi porro? Sacer utique patriarcha noster, episcopi et sacerdotes, monachi et monachæ. Neque enim meretricius oculus veritus est vel in hos usque flagella immittere. Quo enim pacto palam exponam vexationes, carceres, vincula, inediam, exsilia, damna illata, necesse? Et hæc omnia sumus experti: in montibus fugas, occultationes in speluncis et cavernis terræ. Abdias propheta, cum esset adhuc e ducibus Achab, cum Jezabel cædes patraret, dicitur filios prophetarum quinquagenos in duabus speluncis occultasse, quos et pavit⁴⁰.

Hic vero si quis deprehendatur vel unum modo oculuisse, in magnum ille discrimen venit: imo si vel clam impiam communionem refugiisse, aut penes se servasse imaginem, aut volumen aliquod in quo quid inesset ejus argumenti. Silent domi ora piorum; nefaria lingua solvitur, magnum incarnationis mysterium in contemptum venit. Nunc, inquit: *Dominus locutus est pacem in plebem suam, et super sanctos suos, et in eos qui convertunt cor ad ipsum*⁴¹: qui initio propriis discipulis dixit: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*⁴². Nunc, inquit, sublata e medio idola ethnicæ superstitionis, quæ Deorum multitudinem astruit: clamante jam olim Apostolo; *Nihil est idolum in mundo*⁴³. Nunc, aiunt, mundata Ecclesia est, quam olim idem Apostolus pronuntiavit⁴⁴ non habere masculam neque rugam, aut aliquid ejusmodi, sed esse sanctam et immaculatam. Nunc, inquit, lux Christianis affulsit ignorantie caligine implicatis: quibus jam pridem a principio Christus dixit: *Ego lux in mundum veni: ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat*⁴⁵. Videtis, fratres sancti, discessionem, quam oportet primum venire, quemadmodum Apostolus loquitur⁴⁶. Nunc oculis ipsi cerminus Antichristi primordia. Defecimus, consumpti sumus: *Defecit sufflatorium*⁴⁷: occidit spes omnis, si facultas humana spectatur. At vicem nostram vos lugete, quibus est in alienis malis tenerum pectus, tanquam ejusdem corporis. Opem nobis per vestras preces ferete, tanquam fratrum amantes. Acerbiora sunt quæ hic patimur, quam quæ uspiam a Barbaris geruntur. Jam sicut Sodoma facti sumus, et sicut Gomorrha similes sumus⁴⁸. Hanc igitur ob causam sanctitatis ve-

πανταχοῦ πάσης σεπτῆς εἰκόνας Ἐνταῦθεν ἔμαρται: ἱερῶν ἀναθημάτων, ἐν οἷς εἰκόν· καὶ βιβλίων, ἐν αἷς περὶ αὐτῆς τι λεκτόν. Ἐνταῦθεν τὰ τῆς ἀσθεῖας χειρόγραφα ἀπαιτούμενα· καὶ ἡ μίθεξις τῆς ἀδικοῦ κοινωνίας διὰ πολλῆς ἐκζητήσεως καὶ ἐρεῦνης· ὡς μὴ ὑπολειφθῆναι ἀνάλωτον πάντα ἀνθρώπων. Δυσὸν γὰρ θάτερον ἀνάγκη· ἢ προσκυνῆσαι τῇ εἰκόνι: τῇ χρυσοῦ, ἢ τῇ πονηρᾷ φλογὶ τῶν βασάνων ὑποβληθῆναι. Καὶ ὅμως εὐαρίθμητοι οἱ ἀκαμπεῖς. Τίνα οὗτοι; Ὁ ἱερὸς ὁμῶν πατριάρχης, ἱεράρχαι τε καὶ ἱερεῖς, μονασταὶ καὶ μονάζουσαι. Οὐδὲ γὰρ ἡ πόρνη [f. πόρνης] ὄψις, ἠδέσθη καὶ μέχρι τούτων τὰς μίστιγας ἐπαφίναι. Πῶς γὰρ ἂν ἐναργῶς παραστήσαιμι τὰς θλίψεις, τὰς φυλακὰς, τοὺς δεσμούς, τὰς λιμοκτονήσεις, τὰς ἐξορίας, τὰς ἀπαγωγὰς, τὰς θανάτους; Ἐπεὶ καὶ μέχρι τούτου ἡ πείρα, τὰς ἔδρας φυγαδείας, τὰς ἐν σπηλαίοις καὶ ὄπαις τῆς γῆς κατακρύψεις. Ἀβδίου ὁ προφήτης, ἔτι ὢν τρισπύτης Ἀχάαβ, τῆς Ἰεζάβελ φωνώσης· λέγεται κατακρύψαι: τοὺς υἱοὺς τῶν προφητῶν ἀνὰ πεντήκοντα εἰς δύο σπήλαια, οὓς καὶ διέτρεφεν.

Ἐνταῦθα δὲ εἰ φωραθεῖ τις καὶ μόνον ἓνα κεκρυφῶς, ἐν κινδύνῳ μεγάλῳ· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐν κρυβῆθι, φεύγων τὴν ἀσεβῆ κοινωνίαν, ἢ εἰκόνα φρουρῶν, ἢ βιβλίον περιέχουσαν τὰ κατ' αὐτήν. Σιγᾷ τὰ τῶν εὐσεβοῦντων ἔνδοξον στόματα· ἀνεῖναι βλάσφημι: γλῶσσαι· κωμωδεῖται· τὸ μέγα τῆς οἰκονομίας μυστήριον. Ἄρτι, φησὶ, Κύριος ἐλάλησεν εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς ὀσίους αὐτοῦ: καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας καρδίαν ἐπ' αὐτὸν ὁ ἐν ἀρχῇ φήσας τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς· Εἰρήνην ἀφίγημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. Ἄρτι, φασὶν, ἦρθη ἐκ μέσου βδελύγματα Ἑλλήνων: πολυθείας· τοῦ Ἀποστόλου ἀρχῆθεν βωόντος· Οὐδὲν εἶδωλον ἐν κόσμῳ. Ἄρτι, φασὶ, κεκάθαρται ἡ Ἐκκλησία, ἣν πάλαι ἀπέφηνεν ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος· μὴ ἔχειν σπῆλον, ἢ ῥυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων· Ἄνθρωποι ἄγιοι καὶ ἄμωμον. Ἄρτι, φασὶ, τὸ φῶς τῆς πίστεως Χριστιανοῖς ἐνισχημένοις ζῶσιν ἀγνοίας· ἢ ἀνωθεν καὶ ἀπ' ἀρχῆς Χριστὸς ἔφησεν· Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα· ἵνα πᾶς ὁ πιστεύσας εἰς ἐμὲ, ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνη. Ὁρᾶτε, ἀδελφοὶ ἄγιοι, τὴν ἀποστασίαν ἣν δεῖ πρῶτον ἐλθεῖν, καὶ φησὶν ὁ Ἀπόστολος· Ἦδη ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ὄρμεν τὰ εἰσόδια τοῦ Ἀντιχρίστου. Ἐκλελοιπέναι· παρανηλώμεθα· Ἐξέλιπε φουσητήρ· ἀπελήλυθεν πᾶσα ἐλπίς ὅσον κατὰ ἀνθρώπων. Ἀλλὰ στενάζετε ἐφ' ἡμᾶς, ὡς συμπαθέστατοι, ὡς σύσσωμοι. Ὁρᾶτε χεῖρα πρεσβευτικῆν, ὡς φιλάδελφοι. Τῶν αὐτῶν χεῖρα τὰ ἡμέτερα βαρβαρίζεται. Ὡς Σόδομα ἤδη γεγόναμεν, καὶ ὡς Γόμορρα ἤδη ὁμοιωθήμεν. Διὰ τοῦτο τοιγαροῦν καὶ ἐπεδοσημέθα τῇ ἀγνώσει ὁμῶν οἱ ταπεινοί, ὡς ἐν ἐνὶ σώματι τῶν πάντων ἀδελφῶν καὶ συμπασχόντων. Ἰσμεν γὰρ ὅτι λογικὴ ἡ δικαία ὁμῶν δέησις ἐνεργουμένη, ὡς ἐν τῷ ἐξῆλα-

⁴⁰ III Reg. xviii, 4. ⁴¹ Psal. lxxxiv, 9. ⁴² Joan. xiv, 27. ⁴³ I Cor. viii, 4. ⁴⁴ Ephes. v, 27. ⁴⁵ Joan. xii, 46. ⁴⁶ II Thess. ii, 3. ⁴⁷ Jerem. vi, 29. ⁴⁸ Isa. i, 9.

σμῶ αὐτῆς κοπάσῃ ἢ θραύσει τῆς αἰρετικῆς βρομ-
φαίας· τοῦ Κυρίου εἰς εἰρηνικὴν ὀρθοδοξίαν ἐπαν-
άγοντος καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν. Ἴνα δὲ εἰδῆτε
καὶ ὑμεῖς, ὡ σεβάζοιμοι, ἐκ μέρους, οἷα τὰ ἀσεβῆ
δόγματα τῶν ἀθῆων· συναπέστειλα τοῖς γράμμασι
ταῦτα ἐν τετραδίοις· ἃ καὶ ἔδοξα ὁ ἀμαθῆς ἀνατρέ-
πειν, προτραπείς παρὰ εὐσεβῶν. Αἰτῶ δὲ ὑπὸ τῆς
θείας ἀγχινόας ὑμῶν ἐπισκεφθῆναι, καὶ τὸ ἐλλιπὲς
ἀνορθωθῆναι· καὶ συγγνώμην τῶν ἐπωφλημένων
δέξασθαι με· λαμβάνεσθαι τε εἰς μνήμην ἐν ταῖς
θεοκλινέσιν ὑμῶν προσευχαῖς· καὶ μὴ καὶ συντάτ-
τεσθαι ὡς ἔσχατον πάντων μέλος ἐν τῷ πλήρωματι
τῆς ἀγίας ὑμῶν Ἐκκλησίας.

veniam tribuatis : et ut mei memineritis in vestris
apud Deum precibus : denique ut tanquam postre-

Ἡ αὐτὴ ἐπιστολὴ ἀπεστάλη καὶ πρὸς τὴν Β
μονὴν τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου.

18'.—Νικηφόρος τῷ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ. [σιε']

Solatur exsulem.

Πολλάκις προθέμενος ἐπιστεῖλαι τῇ ἱερᾷ κορυφῇ
τῆς μακαριότητός σου· ἐνεκόπην, πῆ μὲν τὴν ἑαυτοῦ
ἀνασιτότητα λογιζόμενος [Reg. cod. ἐπαισθόμενος],
πῆ δὲ ὑποδεῆς ὦν τοὺς πειρασμούς. Νυνὶ δὲ περιφρο-
νήσας ἀμφοτέρων, καὶ τῇ Τριάδι ὁ τάλας θαρβήσας,
λέγων εἶμι τάδε· Χαῖρε, ἀληθῶς νικητῆριον ἀσεβείας,
ὁ ἐν τεθρίπῳ ἀρετῶν διανύων τὸν τῆς πίστεως
δρόμον· χαῖρε, ὁ μέγας ἥλιος τῆς ὀρθοδοξίας, οὗ ταῖς
ὁμολογητικαῖς ἀκτῖσι φωτοβολεῖται ἡ οἰκουμένη·
χαῖρε, ὑπέρμαχε τῆς ἀληθείας κατὰ τοὺς ἔκπαι-
θεοφόρους διαπρέπων τῷ τῆς ἀρετῆς κάλλει. Ἀπ-
έλιπες τὸν ὑψηλὸν θρόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν ταπει-
νώσαντα μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ·
ἀπελιπες ἀρχιερατικὰς ὑπηρεσίας καὶ ἀναπαύσεις·
μᾶλλον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ ὁμολογητικῷ
τρόπῳ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἀμαρτίας ἀπόλαυσιν.
Ὅμως οὐδὲ κατ' αὐτάς, κἂν ἐν αὐταῖς, ζῶν ἦς·
νεκρῶν τὰ μέλη τῇ ἐν Κυρίῳ ζωῇ· ἤνεγκας ἀγίας
Μητρός στέρησιν· ἀδελφῶν τιμίον, πάντων ὁμοῦ
ἐν ἔκπαισι ἀφαιρεθείς. Καὶ οὕτω λέγω τοῦ Χριστο-
εἰδείς σου ὀνειδισμούς, τὰς ἐκ τῶν κρατούντων
προσβολὰς, ἐρεσχολίας, στενοχωρίας, καὶ οἴοναι ἀπο-
πνίξεις. Κατηνέχθης σὺν Χριστῷ ἐν νυκτὶ· ἐπειδὴ
καὶ αὐτὸς προδιδόμενος, περιωρισθῆς, μεθωρί-
σθης ἐν γεωλόφῳ που καθεζόμενος ὁ μαρτυρῶν Χρι-
στοῦ.

Ἄλλ' εὖγε, ὅτι πάντα εἰς καλὸν σοι. Ἄρον κύκλω
τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀπὸ τῆς τοῦ νοῦ σκοπίας· καὶ
ἴδε σου τὰ τέκνα, εἴτ' οὖν πρόβατα, ὁ ποιμὴν ὁ κα-
λὸς, εἰ καὶ διεσκορπισμένα σώματι, ἀλλ' ἠνωμένα
πνεύματι, διειληφότες σχεδὸν ἄλλο κατ' ἄλλο μέρος
τὴν Ἐκκλησίαν σου πᾶσαν· καὶ ταῖς ἀγαθαῖς τῆς
ὁμολογίας δίκην ἀστέρων φουκτωροῦντα τοῖς ἐν
νυκτὶ μάχῃ τῆς αἵρέσεως, τὸ φῶς τῆς ὀρθοδοξίας·
τὰ μὲν τυθέντα θεῷ δι' ἀθλητικῆς τελειώσεως· τὰ
δὲ ἀθλοῦντα, μηδὲν ὑποπτήσσοντα τῶν παρόντων·
ἀλλὰ ῥωννύμενα ταῖς θεοκλινέσι σου προσευχαῖς.
Αὕτη ἡ δόξα σου τῆς Ἐκκλησίας· τοῦτό σου τὸ

A stræ auxilliam nos humiles imploravimus, cum
sit unum corpus omnium fratrum qui pariter
vexantur. Novimus enim quantum valeat justa ve-
stra deprecatio assidua¹⁹, ut, exorato Deo, hære-
tici gladii acie conquiescat : ad rectam fidem cum
pace conjunctam revocante Domino nostram quo-
que Ecclesiam. Ut autem, et vos, viri venerabiles,
ex parte intelligatis qualia sint sacrilegorum impia
dogmata : simul hæc misi cum litteris in quater-
nionibus : quæ confutator aggressus sum, quan-
quam indoctus, proborum virorum hortatu. Oro
autem ut ea pro divina vestra sagacitate expendat-
is : quod vitiosum est emendetis : errorumque

apud Deum precibus : denique ut tanquam postre-

B Eadem epistola missa est etiam ad monasterium
sancti Euthymii.

XVIII. — Nicephoro sanctissimo patriarchæ.

(Baron. an. 814, n. 29.)

Cum sæpenumero ad sacrum beatitudinis tuæ
verticem scribere instituissem, destitit abincepto,
partim indignitatis meæ consideratione, partim
etiam infirmitate ex ærumnis nata præpeditus.
Nunc vero utrumque parvipendens, et Trinitate
frætus, miser hæc dico. Gaude, vere victor impie-
tatis, qui virtutum quadrigis fidei cursum consum-
mas : salve, magne sol doctrinæ orthodoxæ, cujus
confessionis radiis universus orbis illustratur : salve
propugnator veritatis, veterum sanctorum instar vir-
tutis pulchritudine collucens. Reliquisti excelsum
thronum ejus causa, quia semetipsum humiliavit us-
que ad mortem, mortem autem crucis²⁰ ; reliquisti
turbam famulorum et oblectamenta archiepiscopa-
lia : et variis incommodis, confessorum more,
exerceri maluisti, quam temporariis frui deliciis
peccati²⁰. Ac certe, quoniam non ex illis, etsi in
illis, vivebas, membra per vitam in Domino actam
mortificans, sanctæ matris privationem pertulisti :
charis fratribus, omnibus simul omnino, spoliatus.
Necdum opprobria tua Christi opprobriis sim-
ilia commemoro, immissas ab imperatoribus
oppugnationes, ludificationes, angustias : ac veluti
suffocationes. Noctu cum Christo abductus es :
etenim proditus etiam ipse relegatus es, in collis
confinium redactus es, martyr Christi.

D Sed euge, quoniam in bonum tibi omnia. Attolle
in orbem oculos ex specula mentis, et aspice filios
tuos, seu mavis oves, pastor bone, quamvis cor-
pore dispersas, animo tamen conjunctas, in tota
pene Ecclesia tua variis locis positas, et confessio-
nis suæ fulgore, stellarum instar, iis qui in no-
cturnis hæreseos tenebris versantur, orthodoxæ
fidei lumen ostendentes : alias quidem Deo immo-
latas per athleticam consummationem, alias decer-
tantes sine ullo præsentium rerum metu : sed
Deum flectentibus precibus tuis corroboratas. Hæc
est gloria Ecclesiæ tuæ : hoc insigne ac symbolum

¹⁹ Jac. v, 16. ²⁰ Philip. II, 8. ²⁰ Hebr. XI, 25.

martyrii : quod sequens ætas exicipiens, Deum in te, uti nunc, glorificabit. Multa tibi pro Christo imagine pugnanti eñcomia debentur. Sed ignosce mihi, Dei imitator, qui hæc ex amore ausus sum, quæ dixi ; sacras preces tuas impertiens, ut minimus filius tuus esse non desinam. qui omnium maxime inutilis sum propter peccata.

XIX. — *Monialibus.*

Ad religiosæ vitæ perfectionem excitat.

Optima ad me fama perlata de reverentia vestra, ego humilis lætor : imprimis quod sanguis et spiritus estis hominis Dei, et communis parentis. Vehementius autem gaudeo et glorifico Deum, cum audio perstitisse vos hactenus nulla communionis hæreticæ labe aspersas. Et eos utique oportet, qui sunt corpore illibati, fidei quoque integritatem custodire. Fornicationis enim genus est, o prudentissimæ, vel communiõne copulari : a qua vos Dominus usque in finem servet intactas, qui vos ipse sibi per virginitatis votum despondit. Hæc prior pars orationis meæ. Institutionem autem a me peccatore cur flagitatis, cum sitis ipsæ per Christi gratiam a Deo edoctæ ? Nam et ex piis ambæ ortæ parentibus, et scientiæ eximias, et ipso vitæ genere doctrinam mandatorum præferentes. Si quid autem et a nobis imperitis poscitis, timor Dei conquiendus imprimis. Nam is ubi animum subiiit, lux affulsit, vitiosos temperavit effectus. Inde compunctio, lacrymæ, mundi odium, cœli desiderium ; et quid non inde rectum oriatur ? Hæc Dei videlicet inhabitatio est : ubi vero Deus, ibi fons honorum, pax, gaudium, charitas. Hortor vos itaque ego humilis, non ad ea quæ circumstant exempla intueri, maxime vero non ad simulatam, quam pleræque moniales præferunt, conversationem lepidam, ut ita loquar, et remissam : sed ad egregia exemplaria, quorum vitas habetis præ manibus divino passim amore coruscantes : quandomquidem nec pictor ex deformibus, sed ex decoris imaginibus ac vetustate conspicuis imaginem expresserit.

Quid in illis vobis exploratum sit ? Solutio ab affectuum vinculis, virilis aspectus fuga, quoad ejus fieri potest, demissus animi sensus, vestis sordida, dejectus in terram oculus, inutiles narratiunculæ auris evitans, os divina loquens, vexatio corporis. Nam sic affectus carnis superarunt ; quandoquidem *caro concupiscit adversus spiritum*, ut scriptum est, *spiritus autem adversus carnem : hæc enim sibi invicem adversantur* ²¹, et est bellum implacabile. Quare omni die necesse est, prope dixerim omni hora, adversus vitia strenue nos dimicare, Deo spectante ac juvante, post diuturnum certamen hostem vincentes, qui nostrum semper exitium silit : cujus jacula nullius demum sunt

²¹ Galat. v, 17.

σύσσημον τῆς μαρτυρίας · ὅπερ ὁ μέλλων χρόνος ὑποδεξάμενος, δοξάσειε τὸν Θεὸν ἐν σοι, ὡς καὶ τὰ νῦν. Πολλὰ σοι τὰ ἐγκώμια ὀφείλεται τῶ ὑπὲρ τῆς εἰκόνης Χριστοῦ ἐναθλοῦντι. Ἀλλὰ μοι σύγγνωθι, ὃ θεομίμητε, τολμήσαντι ἐκ πόθου ἐν οἷς ἐφθεγγάμην · χαριζόμενος τὴν ἱεράν σου προσευχὴν, ὡς ἂν μὴ ἀποπέσοιμι τοῦ εἶναι σου ἐλάχιστον τέκνον, ὃ τῶν ἀπάντων ἀχρεϊότερος διὰ τὰς ἀμαρτίας.

19. — *Μοναζούσαις. [σκαΐ.]*

Ἀγαθὴν ἀκοὴν ἐνηχοῦμενος περὶ τῆς τιμιότητος ὑμῶν χαίρω ὁ ταπεινός· μάλιστα ὅτι αἷμα καὶ πνεῦμά ἐστε τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ καὶ κοινουῦ Πατρός. Ἐτι δὲ περισσοτέρως ἠδομαι καὶ δοξάζω τὸν Θεὸν, μαθάνων ὅτι ἄχραντοι διαμεμενήκατε ἕως τοῦ νῦν τῆς τῶν αἰρετικῶν κοινωνίας. Καί γε δεῖ τοὺς τὰ σώματα ἀνέπαφα ἔχοντας, καὶ κατὰ τὴν πίστιν παρθευεῖν. Μοιχαία γὰρ ἐστίν, ὃ πανσύνετοι, καὶ τὸ τῆς κοινωνίας μετέχειν · ἥς ὑμᾶς Κύριος μέγρι· τέλους διαιτηρήσειεν ἐναψάστους · ὁ νομφευσίμως ἑαυτῶ διὰ τοῦ κατὰ τὴν παρθεῖν ἐπαγγέλλματος. Οὗτος ὁ πρῶτός μοι λόγος. Διδασκαλίαν δὲ παρ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἵνα τί αἰτείσθε ; ὑμεῖς θεοδιδάκτοι ἔστε χάριτι. Χριστοῦ. Καὶ γὰρ καὶ ἐκ γονίων εὐσεβῶν ἀμφοτέροι, καὶ γνώσει διαφέρουσαι · καὶ τῶ βίῳ τὸ διδασκάλιον τῶν ἐντολῶν προβαλλόμεναι. Εἰ δὲ τι καὶ παρ' ἡμῶν δέοισθε τῶν ἀμαθῶν · ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ τὸ ζητούμενον. Οὗτος γὰρ ἐν καρδίᾳ ἐχθραῖς, φῶς ἔλαμψε, τὰ πάθη ἐμείωσεν. Ἐξ οὗ κατὰ νουξί · δάκρυον · μίσος κόσμου · ἐπιθυμία οὐρανῶν · καὶ τί γὰρ οὐ καλὸν ἐντεύθεν προσγίνοιτο ; Τοῦ οὖν ἐστίν ἐνοίκησις Θεοῦ · οὐ δὲ Θεός, ἐκεῖ τῶν ἀγαθῶν ἡ πηγὴ, εἰρήνη, χαρὰ, ἀγάπη. Παρακαλῶ ὅτι ὑμᾶς ὁ ταπεινός, μὴ πρὸς τὰ τῶν πλησίον ἀποδύπειν παραδείγματα · καὶ μάλιστα τῆς ἐπιπλάστως ἰταῖς πλείσταις τῶν μοναζουσῶν ἐπίδεδε· γμένης πολιτείας χλιαρᾶς, ἵν' οὕτως εἴπω, καὶ συγκεχυμένης· ἀλλὰ πρὸς τὰ ἀρχέτυπα κάλλη, ὧν οἱ βίοι ἐν χερσὶ ὑμῶν, ἀστραπηφορούτες τοὺς θεοῦς ἔρωτα· ἐπεὶ καὶ ζωγράφος οὐκ ἐκ φαύλων, ἀλλ' ἐξ ὠρατισμένων καὶ ἀρχαιότητι διαφερόντων εἰκόνων μιμήσασθαι εἰκόνα.

Τί ἔν ἐν ἐκείναις γνώστον ὑμῖν ; Λύσις τῶν ἁμαρτιῶν τῆς προσπαθείας · φυγὴ ἀβρῆνικῆς ὀφειῶς ἐπιένδου· καταβεβλημένον φρόνημα · ῥυπῶσα ἐσθῆς, ὄμμα κάτω νενευκός. Οὓς φεύγον ἀνωφελῆ ἀκούσματα · στόμα λαλοῦν ἐνθεα, ὑπωπιασμὸς σώματος· ὅτε γὰρ περιεγένοντο τοῦ τῆς σαρκὸς φρονήματος· ἐπέπερ ἡ σὰρξ ἐπιθυμεί κατὰ τοῦ πνεύματος, ὡς γέγραπται· τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς· ταῦτα δὲ ἀντίκειται· ἀλλήλοισ· καὶ ἀκήρυκτος πόλεμος. Καὶ δεῖ ἡμᾶς πᾶσαν ἡμέραν, εἴπω καὶ ὦραν, ὀπλισασθαι κατὰ τῶν παθῶν ἀνδρικῶς μετὰ Θεοῦ καὶ σὺν Θεῷ, ἐν πολλῶ ἀγῶνι νικῶντας τὸν ἐχθρὸν, τὸν αἰεὶ διψῶντα τὴν ἀπώλειαν ἡμῶν· οὐ αὐτὸν ῥομφαίῃ εἰς τέλος ἐξέλιπον τοῖς προσέχουσιν

ἀσφαλῶς. Οὐκ ἔστι δὲ μὴ ἠτῶσθαι πάντως, καὶ πληγτεσθαι, τὸν ἀγωνιζόμενον, ἐν λόγῳ καὶ ἐννοίᾳ, καὶ ἐν τοῖς ὁμοίοις τοῖς μὴ πρὸς θάνατον ἀμαρτίας· ἀλλὰ τὸ θᾶπτον ἀναπαλαίειν χρῆ, καὶ ἐπὶ τῆς δεούσης ἴστασθαι· καταστάσεως. Παραπτώματα γὰρ τίς συνήσει; Κοί· τίς καυχῆσεται τὴν ψυχὴν ἀγνὴν ἔχειν; Καὶ ἐν θλίψει μὲν ὁ ἐν Κυρίῳ ζῶν· ἐπειδὴ στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν· ὡσπερ ἡ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις. Ὅτε δὲ ἔλθοι τὸ πέρας τῶν ἀγώνων, τότε εἰσεσθε, ὡ νόμφοι Χριστοῦ. τί προεξέντησεν ὑμῖν ἡ πολιτεία· ἀρθῆσεσθε γὰρ ἐν χαρᾷ ἀνεκκαλήτῳ ὑπὸ ἀγαθῶν ἀγγελῶν· καὶ εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν ἀχειρότευκτον παστᾶδα, εἰς τὸν οὐράνιον νυμφῶνα, πάντοτε σὺν Κυρίῳ εἰς αἰῶνα ἐσόμενοι. Ἦν μὲν καὶ πλεόν τι λέγειν· ἀλλ' ἐπειδὴ στοχάζομαι ὑπερβηκέναι τὸ μέτρον τῆς ἐπιστολῆς, ἐνταῦθα καταπαύσοιμι τὸν λόγον· ὑπὲρ οὗ χαρίσασθέ μοι τῷ ἀμαρτωλῷ τὰς ἀγίας ὑμῶν εὐχάς.

K'. — Μακαρίῳ ἡγουμένῳ. [σχ'.]

De quodam præposito, aliisque lapsis.

Τί ποιεῖς, ὡ θεῖε Πάτερ, ἐκυτὸν ταπεινῶν τὸν ὑψηλὸν τῇ ἀρετῇ· καμὲ ὑψῶν ἐν τοῖς τιμίοις λόγοις σου, τὸν χθαμαλὸν τῇ κακίᾳ, ὡς μυρίοις πάθεσι πολλοκοούμενον καθεκάστην; Ἐγὼ τοίνυν δουλός σου καὶ παῖς, μαθητιᾶν μᾶλλον ἐφιέμενος, ἢ διδάσκειν δυνάμενος. Ὅμως ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ τοιοῦτος σὺ καὶ ὀρώμενος καὶ ἀναγιγνωσκόμενος. Περὶ μὲν οὖν τοῦ τῆς Δημητριάδος, καὶ τῶν μαθητῶν, ὅτι ᾤχοντο· ἵνα γνοίης ἐκ τῶν καρπῶν τὸ δένδρον· καὶ εὖξῃ ἐκεῖνοις μὲν μετάνοιαν, ἐμοὶ δὲ τῷ ἀθλίῳ στήριγμόν πρὸς τε τοὺς πολεμοῦντας ἀοράτως τε καὶ ὀρωμένως· ὡς ἂν κατόπιν ἀξιώθειν ἔλθεῖν τῶν νυνὶ πάντων ὁμολογητῶν Χριστοῦ· ὁμολογητῆς γὰρ πᾶς ὁ ἐνιστάμενος. Περὶ δὲ τῶν δύο ἄλλων κεφαλαίων, τοιοῦτον τὸ παριστάμενόν μοι· Ὑπογράψας πρεσβύτερος τῇ ἀσεβείᾳ, μετανοεῖν ὀφείλει, καὶ προσκλαίειν θερμῶς· συγχωρηθῆναι αὐτῷ τὸ ἀσέβημα· λειτουργεῖν δὲ, κἂν οὐ μνημονεύῃ τοῦ ἀσεβῶς [f. ἀσεβοῦς]· οὐδαμῶς, ἀλλ' εἰργεσθαι τῆς ἱερουργίας· ἔως ἂν ἐπίδοι Κύριος, καὶ δοίῃ καιρὸν ὀρθοδόξου συνόδου· ἐν ἣ λήψεται [Reg. cod. ἕκαστα] ἕκαστος τὰ κατ' ἀξίαν θεοκρίτως. Ἐγὼ δὲ συμβουλεύω, εἰ μετέσχε τῆς ἀσεβοῦς κοινωνίας, ἐν μεταλήψει καὶ τῶν ἀγισμάτων ἀπέχεσθαι· μέχρις ἐνὸς ἢ δυοῖν χρόνοις. Γέγραπται γάρ· Οὐ δύνασθε ποτήριον Κυρίου πίνειν, καὶ ποτήριον δαιμονίων· οὐ δύνασθε τραπέζης Κυρίου μετέχειν, καὶ τραπέζης δαιμονίων. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν. Τίς συγκατάθεσις ναῦ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων; Οὐ δεῖ οὖν εἰσεῖναι εἰς τὰ μαρτύρια τῶν αἰρετικῶν· προστέτακται ἡμῶν ὑπὸ τῆς ἀγίας συνόδου· οὐκ οἶδα εἰ μὴ ἐπ' ἐξουσίαν τελῶς γίνοιτο ὁ ναὺς ὀρθοδόξου τοῦ μηκέτι λειτουργεῖσθαι ὑφ' αἰρετικοῦ· τότε γὰρ καὶ εἰστέτον

A roboris in eos qui sibi sedulo prospiciunt. Non contingit autem non vinci omnino, ac nullum vulnus recipi inter præliandum, verbo vel cogitatione, aliisque similibus, quæ mortem peccati non inferunt: sed pugna confestim redintegranda, et in propria statione consistendum. *Delicta enim quis intelliget* ²²? Et quis gloriabitur animum se castum gerere? In tribulatione utique est, qui vivit in Domino: quandoquidem *arcta et angusta via est quæ ducit ad vitam* ²³: quemadmodum via contraria e contrario. At cum certaminum finis advenerit, tunc intelligetis, o sponsæ Christi, quid vobis suscepta vivendi ratio contulerit: auferent enim vos sublimes cum inenarrabili lætitia angeli optimi, et in thalamum ingrediemini non manufactum, in cœlestem torum, semper cum Domino in omne ævum futuræ. Habebam equidem plura dicere: sed quoniam sentio me modum epistolæ supergressum, finem imponam huic sermōni: pro quo mihi peccatori sanctas vestras preces impertite.

XX. — Macario præposito.

Quid agis, o divine pater, cum teipsum deprimis, qui sublimis es virtute: ac me honorifica oratione tua extollis, qui sum improbitate abjectus, quippe innumeris quotidie vitiiis profligatus? Ego igitur servus tuus, ac pene puer, cui major descendendi cupiditas, quam facultas docendi. At *bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona* ²⁴: cujusmodi tu quidem et videris et agnosceris. De præposito autem Demetriadis ac discipulis ejus quod quæris, periisse scito, ut ex fructibus arborem agnoscas: ac pro illis quidem resipiscentiam deprecetis: pro me autem infelice robur adversus hostes tum invisibiles tum visibiles: ut vestigiis insistere merear omnium hoc ævo Christi confessorum: confessor enim est quisquis se strenue gerit. De duobus aliis capitibus, nunc illud occurrit animo. Qui subscripsit impietati presbyter, debet is scelus expiare pœnis, et magnam vim profundere lacrymarum; ut venia deinde flagitii tribuatur: ut autem rem sacram faciat; etiamsi hominem impium non commemoret; minime sane, sed a sacro munere prohibendus est, donec respexerit Dominus, dederitque tempus synodo orthodoxæ, in qua admittetur unusquisque pro merito, tanquam ex Dei judicio. Auctor vero sum, ut, si communionis impiæ participes fuit, in perceptione rei sacræ sanctificationis donis abstinenceat anno uno aut altero. Scriptum est enim. *Non potestis calicem Domini bibere, et calicem dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, et mensæ dæmoniorum* ²⁵. Idem et de Ecclesiis statuendum. *Quis consensus templo Dei cum idolis* ²⁶? Nefas igitur in hæreticorum martyria pedem inferre: sic sancta nobis synodus præcepit: nisi forte orthodoxorum

²² Psal. xviii, 13. ²³ Matth. vii, 14. ²⁴ Luc. vi, 45. ²⁵ I Cor. x, 20. ²⁶ I Cor. vi, 16.

ædes non omnino in alienam potestatem venerit, nec liturgiam hæreticus ibi peregerit. Tunc enim et ingredi orthodoxo fas, et rem sacram obire. Quæ quidem sine præiudicio dicta sint hactenus. Sic ego humilis, Pater mi, sentio : divinorum Patrum exempla recognoscens. Tum vero præstantiæ fuerit, meliora contemplari, ac meis exhibere oculis. Valetudine integra pro Deo dimicans tu mihi esto incolumis, o inter Patres celebratissime : simul et pro me indigno orans partim ex charitate, partim vero ut legi ita præcipienti obtemperes.

XXI. — *Theodorus iis qui propter Dominum in diversis carceribus detinentur fratribus dilectis salutem* (*).

De sanctis imaginibus. (Baron. an. 816, n. 27.)

Quidnam hæc rei sunt, quæ videmus ? gaudium et exsultatio ; quoniam martyria pro Christo subire dignati fuimus ; quia carceribus et tormentis traditi sumus propter Dei verbum : quoniam plagis et contumeliis propter Christum qui pro nobis verbera, opprobria, crucem denique passus est, subditi sumus. Quis non laudet ? Quis non gloriæ ducat ? Oriens lætatur, gaudet Occidens, universæ per quator mundi cardines exsultant Ecclesiæ. Et quid turrenum orbem loquor ? Cælum ipsum gaudio repletum est : quod non solum supremus antistitem nostrorum, episcopi ac sacerdotes, præsides cœnobiorum et discipuli, sed et monachæ cum moderatricibus suis martyrii stadium ingressæ sunt. Mitto illos dicere qui in desertis et montibus, in speluncis et in cavernis terræ, exsules affliguntur, inopiam patiuntur et dura pro Christo persecutione vexantur. Merito itaque, *fratres mei dilecti et desideratissimi, gaudium et corona mea* ²⁷, gaudeo et congratulor vobis. Idipsum autem et vos gaudete et congratulamini mihi. Beati quidem Pauli sunt hæc verba, sed huic tempori congruentia : *Omnia siquidem ab nostram doctrinam scripta sunt* ²⁸, et imitatores sui nos esse obtestatur. Primum ergo illud vere dixerim, non quantum volunt cupiuntque ii qui nos vexant, ærumnis et afflictionibus nos premi. Sic enim intolerabilis foret tentatio : qualis quæ a dæmonibus occulte nobis infertur : sed quantum permittit certaminis præses et particeps nobiscum Christus, qui pro cuiusque virium modulo ac mensura, iusto iudicio agones immittit, vel ad delictorum vindictam, si modo sponte ad patiendum accedimus, vel ad victricium coronarum retributionem, e gloria in gloriam progredientibus. Non enim in iisdem nos, quibus Petrus et Paulus cum æqualibus, aut Georgius et Theodorus cum ejusdem gloriæ sociis, aut Thecla et Febronia cum patribus, affecti tormentis fuimus, in quibus, cum multum diligenter, proportione abundarent et Christi concessæ passionæ. At quibus exigua est charitas, iis minora etiam pati con-

²⁷ Philip. iv, 1. ²⁸ Rom. xu, 4.

(*) Dogmatica.

και λειτουργητέον τὸν ὀρθόδοξον. Θὺκ ἕντος προφιματος τὰ προλαβόντα. Οὕτω φρονῶ, Πάτερ μου, ὁ ταπεινός· ἀναθιωρῶν τὰ ὑπὸ τῶν θείων Πατέρων παραδείγματα. Τῆς σῆς δ' ἂν εἴη τελειότητος τὰ κρείττονα καὶ θεωρῆσαι, καὶ ἐμοῖς ὄμμασιν ὑποδείξαι. Ἐβρωμένος καὶ ἐναθλῶν ὑπὲρ Θεοῦ διαφυλαχθείς μοι ἔτι· ὁ ἐξάκουστος ἐν Πατράσιν· ὁμοῦ τε καὶ ὑπερευχόμενός μου τῆς ἀναξιώτητος, τὸ μὲν ἐξ ἀγάπης, τὸ δὲ καὶ διὰ τὴν κελεύουσαν ἐντολήν.

ΚΑ'. — Θεόδωρος τοῖς διὰ Κύριον ἐν διαφόροις φυλακαῖς τηρουμένοις ἀδελφοῖς ἀπηγορευτοῖς χαίρειν. [σλ'.]

Τί τὰ παρόντα ; χαρὰ καὶ ἀγαλλιασις· ὅτι ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυροῖς ἐναθλεῖν ἠξιώμεθα· ὅτι φυλακαῖς τε καὶ θλίψεσι διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ περ-εδόθημεν· ὅτι πληγαῖς τε καὶ ὕβρεσι διὰ Χριστὸν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν μαστιχθέντα καὶ ὀνειδισθέντα· ἔπειτα καὶ σταυρωθέντα ὑπεβλήθημεν. Τίς οὐκ αἰνίσει ; τίς οὐ δοξάσειεν ; Ἀνατολὴ ἠδέεται, Δύσις εὐφραίνεται· πᾶσα Ἐκκλησία τῆς τετραπεράτου κτίσεως ἀγάλλεται. Καὶ τί λέγω τὸν περιγίσειον κόσμον ; Ὁ οὐρανὸς εὐχόμενος θυμηδίας πεπληρωταί· ὅτι οὐ μόνον ὁ κορυφαῖος τῶν καθ' ἡμᾶς ἱεραρχῶν, ἱεράρχαι τε καὶ ἱερεῖς, καθηγεμόνες τε καὶ φοιτηταί, ἀλλὰ καὶ μονάζουσαι σὺν προσετώσει, εἴλοντο τὰ τῆς μαρτυρίας σκάμματα. Ἐὼ λέγειν τοὺς ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὅποις τῆς γῆς, ἐκφυγαθείας θλιβομένους, ὑστερουμένους, κακουχομένους διὰ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ διωγμὸν. Ἐξόκτως οὖν ἀδελφοί μου ἡγαπημένοι καὶ ἐπιπόθητοι, χερὰ καὶ στέφανός μου, χαίρω καὶ συχαίρω ὑμῖν· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συχαίρετέ μοι. Παύλω μὲν τοῦ μακαρίου αἰ φωναί· τῶν καιρῶν δὲ πρέπουσα· Ἐπειδὴ εἰς ἡμετέραν νοθεσίαν πάντα γέγραπται· καὶ μιμητὰς αὐτοῦ ἐκλιπαρεῖ γίνεσθαι ἡμᾶς. Πρῶτον μὲν ἐκεῖνο ἀληθὲς εἰπὲν· ὅτι οὐχ ὅσον προαιροῦνται καὶ βούλονται οἱ κακοῦντες ἡμᾶς, ταῖς θλίψεσι καὶ περιστάσει παραδιδόμεθα. Οὕτω γὰρ ἂν ἀνύποιστος ἦν ἡ πείρα· καθὰ καὶ ἡ παρὰ τῶν δαιμόνων ἀοράτως ἡμῖν προσδάλλουσα· ἀλλὰ καθ' ὅσον παραχωρεῖ ὁ ἀγωνοθετῶν καὶ συναθλῶν ἡμῶν Χριστὸς, μετρη καὶ σταθμῶ τῆς ἐκάστου δυνάμεως ἐν κρίσει δικαίᾳ τοὺς ἀγῶνας ἐπάφεις, ἢ εἰς ἐκπίσιν ἀμαρτιῶν· εἰ καὶ αὐθαιρέτως ἤκομεν πρὸς τὸ πάσχειν· ἢ ἐπὶ στεφάνων ἀθλοφορικῶν ἀμοιβῆν ἐκ δόξης εἰς δόξαν προερχομένοις. Μὴ γὰρ ὡς Πέτρος ἢ Παῦλος σὺν τοῖς ὁμοταγῆσιν, ἢ Γεώργιος καὶ Θεόδωρος σὺν τοῖς ὁμοκλήσιν, ἢ Θέκλα καὶ Φεβρονία σὺν ταῖς ὁμοδόξοις, βεβαστανίσμεθα· οἷς πολὺ ἀγαπήσασιν ἀναλόγως περιέσσευσε καὶ τὰ Χριστοῦ παθήματα δεδωρημένα. Οἷς δὲ τὸ τῆς ἀγαπήσεως, ὄλιγον, ἐνδείστερον καὶ τὸ πάσχειν· ὥστε λυπεῖσθαι καὶ δυσφορεῖν, ὅτι μὴ πολλὰ πανθάνομεν· οὐκ ἄλλοιού-

σθα· δεῖν καὶ ἀποκάνειν ἐν οἷς μετρίως ἴσμεν τι-
μωρούμενοι.

Εἰ δὲ ἐκπέσοιμεν· ὅπερ ἀπίη καὶ ἔνοσεν· οὐ
παρὰ τὴν θεόκριτον ἐπαρῆν· παρὰ δὲ τὴν τοῦ κα-
ταμαλακισθέντος ἀτονίαν, καὶ ἀκαρδίαν, καὶ ἀθείαν.
Ὁ μὲν γὰρ δέδωκε τὸ ἰσχύειν κατὰ τοῦ πονηροῦ κρά-
τους· νικηφόρον βουλούμενος τὸν ἀγωνιστὴν ἔσεισθαι·
ὁ δὲ ὀλιγωρίᾳ ῥίψας τὰ τῆς ὑπομονῆς ὅπλα ὤλετο.
Μάρτυς τοῦ λόγου ὁ κρᾶζων· Πιστὸς ὁ Θεὸς, ὃς
οὐκ ἔάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε·
ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβα-
σιν τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν. Ὡδε ἡ ὑπο-
μονή, ἀδελφοί· ὧδε οἱ θεόπλοκοι στέφανοι τῆς εὐπισ-
τίας. Μὴ οὖν ἐπαισχυνθῶμεν τὸ μαρτύριον τοῦ Κυρίου
ἡμῶν· μηδὲ ἀπολειφθῶμεν θαδδᾶλου τοῦ νεολέκτου
μάρτυρος, καὶ τῶν συνομολογησάντων, καὶ συνεκδη-
μησάντων ὀπίσω αὐτοῦ· ὧν ἴστε δὴ τὰ ὀνόματα.
Αἶματι μαρτύρων ἠρδέυθη καὶ νῦν ἡ Ἐκκλησία τοῦ
Θεοῦ· ἐπεὶ καὶ ἀρδεύεται διὰ τῶν ἐτι ἀθλούντων καὶ
πολυτρόπως ἐκπειρομένων ταῖς θλίψεσιν. Αἶμα κε-
νοῦ ὁ καθειργμένος, ὁ μεμονωμένος, ὁ στενοχωρού-
μενος, ὁ ἀφῆρπασμένος ἐκ παντὸς προσώπου, ὁ ὑστε-
ρούμενος τῶν κατὰ χρεῖαν, ὁ πεινῶν, ὁ διψῶν, ὁ μὴ
τὴν τοῦ ἡλίου ἀκτίνα δεχόμενος, καθημέραν ἀπο-
θνήσκων, ὡς βοᾷ Παῦλος, καὶ ὄλην τὴν ἡμέραν θανα-
τούμενος, ὡς ᾄδει Δαβίδ. Ἄλλ' εἰ ἀποθάνωμεν,
καὶ συζήσομεν Χριστῷ· εἰ ὑπομείνωμεν, καὶ
συμβασιλεύσομεν αὐτῷ. Ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις
ἐξελέξατο ἡ χάρις οὗς ἐξελέξατο εἰς τὸ Χριστοῦ μαρ-
τύριον. Κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν ἀνίσχουσι μάρτυρες.
Ἀνάγκη γὰρ ἔλθειν τὰ σκάνδαλα· Χριστὸς ἐφη-
σεν· ἵνα οἱ ἐκλεκτοὶ λάμψωσιν ἡλιοειδῶς· καὶ τὰ
ζιζάνια φανερὰ γένηται νυκτοειδῶς.

Γενοίμεθα, ὡ ἀδελφοί, ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ σκο-
λιᾷ καὶ διεστραμμένῃ, ὡς εἰσοσῆρες αὐγάζοντες ἐν
σκοτομήνῃ τῆς αἰρέσεως· κατὰ τῆμας ἐξελέξατο
Χριστὸς εἰς καύχημα αὐτοῦ εἰς κλέος ὀρθοδοξίας.
Ὡς ἡμῖν οἱ ἀνέκαθεν, οὕτως ἡμεῖς τοῖς μετέπειτα
στριγηρῶς καὶ ὑπογραμμῶς ὑποδειχθήμεν· καὶ εἰς
ἡμέραν Χριστοῦ εὐρεθῆμεν χορευόντες. Καίτοι γε
τῶν προσεχῶν ἡμεῖς μᾶλλον φανερώτερον τὸ μαρτύ-
ριον ἔχομεν. Οὐδὲ γὰρ περὶ τῶν ἐν Χριστῷ φύσεων
ἢ θελημάτων, καὶ ὅσα πρὸς τούτοις ἀμφισβητούμενα·
ὧν ἡ διαμάρτησις κατὰ τὰ νοήματα οὐσα, οὐδὲν
αἰσθητῶς παρῆχε τὴν ἀπόδειξιν· νῦν δὲ σὺν τοῖς
νοήμασι καὶ κατ' ὀρθαλοῦς τὸ ἀμφισβητούμενον, D
ἥτοι ἀσεβούμενον. Τὸν γὰρ Χριστὸν οἱ ἀντικείμενοι,
οὐ μόνον οὐκ εἰκονίζεσθαι λέγουσι τε καὶ λοξοσοῦσι
σὺν τῇ Θεοτόκῃ καὶ οὐτινοσοῦν τῶν ἁγίων· ἀλλὰ καὶ
ἐγγεγραμμένους ἐξαφανίζουσι· πλάνην καὶ ὀλεθρον
ψυχῶν τοὺς θεῖους χαρακτῆρας δογματίζοντες. Ὡ
τῆς Ἰουδαϊκῆς καὶ Ἑλληνικῆς ἀντιπεπονητότος ἀσε-
βείας! Οὐδὲν οὖν ἄρα τὸ καθόλου· ἢ παρὰ τὸ τῆς
οὐσίας διαφορὸν, ἢ ἐξαλλαγὴ ἐν ᾧ ὁ λόγος. Φηὶ ὁ
Ἰουδαῖος ἦτοι ὁ Ἑλληὴν τῷ Χριστιανῷ· Ἄρνησαι τὸν
Χριστὸν, τὴν Μαρίαν. Τοῦτο καὶ ὁ Εἰκονομάχος· Ἡ

A ceditur; ut dolere atque ægre ferre quod multa
non patimur, non turbari nos deceat, neque frangi
ob mediocria hæc supplicia quæ sustinemus.

Quod si ceciderimus, quod absit vel cogitare!
non ad divinum impulsus, sed ad ejus qui factus
est remissionem, et ignaviam, impietatemque re-
ferendum. Deus enim vires dedit adversus dæmonis
potentiam, victorem volens athletam fieri: hic
vero negligentia sua, patientiæ arma projiciens
perit. Testis horum qui clamat: *Fidelis Deus, qui
non patietur vos tentari supra id quod potestis; sed
faciet cum tentatione proventum, ut possitis susti-
nere* 29. Hic, fratres, patientia; hic quæ a Deo ne-
otuntur fidei coronæ. Ne igitur erubescamus testi-
monium Domini nostri, nec vini nos patiamur a
Thaddæo recenti martyre, iisque qui una confessi
post eum abierunt: quorum ipsi nomina tenetis.
Martyrum sanguine irrigata etiam nunc est Ecclesia
Dei: atque adeo irrigatur per eos qui adhuc decer-
tant, et variis ærumnis afficiantur. Sanguinem
fundit qui inclusus tenetur, qui ab aliis sejunctus
est, qui in angustiis positus, qui ab omni conspectu
remotus, qui rebus necessariis destitutus, qui
esurit, qui sitit, qui solis radium non videt, quo-
tidie moriens, ut loquitur Paulus 30, et tota die
mortificatus, ut canit David 31. Sed si commortui
erimus, et convivemus Christo; si sustinuerimus,
et conregnabimus 32. Superioribus sæculis elegit
gratia quos elegit ad Christi testimonium. Per
ætates singulas exoriuntur martyres. *Necessæ enim
est ut veniant scandala*, dixit Christus 33: ut solis
ritu splendeant electi, et zizania nocturna sua ob-
scuritate manifesta fiant.

Simus, fratres, in natione hac prava et perversa,
tanquam stellæ lucentes in tenebris hæreseos, sicut
elegit nos Christus in gloriam suam, ad laudem
fidei orthodoxæ. Quemadmodum nobis ii qui olim
fuerunt, ita nos posteris stabilimento, atque
exemplo simus: ut in die Christi exsultantes re-
periamur. Et vero clarior atque manifestior, quam
majores nostri, testimonium habemus. Non enim
de Christi naturis, aut voluntatibus, et cæteris
quæ in quæstionem vocata fuerunt; in quibus
hallucinatio, quoniam in notionibus ipsis posita
erat, nullam sub sensus demonstrationem dabat:
sed nunc de iis quæ cogitationes simul atque
oculos ferunt, dubitatio est, seu potius impia
negatio: Christum siquidem adversarii non solum
effingi posse negant ac prave sentiunt; eodemque
modo Deiparam, atque sanctos quoslibet; verum
expressos etiam abolent, errorem ac perniciem
animarum sacras imagines esse affirmantes. O
Judaicam pariter et ethnicam impietatem! Nulla
igitur universe, aut quoad substantiæ differentiam,
varietas in eo de quo sermo est. Ait Judæus aut
ethnicus Christiano; Nega Christum, nega Mariam:

29 II Cor. x, 18. 30 I Cor. xv, 31. 31 Psal. XLIII, 22. 32 II Tim. II, 12. 33 Matth. XVIII, 7.

hoc ipsum ait et Iconomachus Imago enim Christi et Deiparæ, eodem, nomine Christus et Deipara nuncupatur. Quare qui imaginem negari jubet. eum cujus imago est, negari haud dubie jubet. Non mea, qui nullus sum, hæc sententia. Audi quid Moysi dicat universorum Deus : *Fac Cherubim* ³⁴. Itaque Cherubim imagines fieri jussit. Nec enim naturam Cherubim designasse, mentis compos ullus dicet. Et rursus : *Fac serpentem æneum* ³⁵ : et hic quoque serpentis imaginem exprimi jubet. Verum hæc est natura prototypi, et exempli ab eo deducti, ut exemplum archetypi nomen sumat, et uno sublato alterum tollatur, tanquam quæ simul sint. Erat angelus, ideo et angeli imago : erat serpens, ideo et imago serpentis. Eadem est ratio rei cuiuslibet. Itaque vocantur interdum quidem imagines, quorum reipsa sunt : interdum vero, propter habitudinem, tanquam archetypa ipsa nuncupantur, et non imagines eorum.

Hoc modo divinus Apostolus ait : *Superque eam Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium* ³⁶ : prototypi nomen tribuens imaginibus. Audi et Basilium magnum. « Exprimatur etiam in tabula certaminum præses Christus ³⁶. » Non enim ait : Exprimatur imago præsidis certaminum Christi, sed, Christus. Audi et Gregorium Nyssenum : « Præsto est Isaac. » Ipsam Isaac imaginem, Isaac appellat. Audi Chrysostomum : « Vidi angelum in imagine. » Non enim imaginem angeli in imagine a se visam dixit, sed angelum. In imagine quippe prototypum repræsentatur : sicut et in typo crucis crux ipsa vivifica : quatenus inseparabile et unum ab altero in adoratione. Propterea et archetypi nomen obtinet imago. Crux enim crucis typus appellatur. Sic de rege, omnique homine, et de omni alia re, vere nobis dicere liceat, regem dici etiam regis imaginem ait divinus Basilium, et Petrum, Petri imaginem ; et Paulum, Pauli imaginem. Dicam aliquid sublimius, et Deum quoque hominem dici, tanquam Dei imaginem. Ergo juxta ea quæ Basilium docuit, etiam Christus imago Christi. Dixit enim, et iterum dico : Exprimatur in tabula, non imago Christi, sed Christus. Quod si hæc non ferunt contentiosi ; primum divinas voces improbant ; deinde Christum hominem non esse, si non verbo, reipsa docent. Si enim est homo, depingitur utique ; hominis enim proprietas prima est depingi. Si vero non depingitur, homo non est, sed carnis expers : et nondum venit Christus, sicut Judæi nugantur. Hanc ob causam et Deiparam quoque depictam exterminant, et sanctos omnes : quasi non mater Christi, nec famuli Christi essent.

Exclamat vox aurea : Verbis tuis opera mihi credibilia sunt. Consequitur ergo judaizare revera Iconomachos : et qui ab iis patitur, propter Chri-

A γὰρ εἰκὼν Χριστοῦ, ὡς περ καὶ τῆς Θεοτόκου, ὁμω-
νύμως Χριστὸς καὶ Θεοτόκος λέγεται. Ὡστε λέγων
τὴν εἰκόνα ἀρνεῖσθαι · τὸν οὐτινος ἢ εἰκὼν, ἐκείνου
διαρρήθην ἐξαρνεῖσθαι ἀπαιτοῖη. Μὴ γὰρ ἐμοῦ τοῦ
οὐδανιμοῦ ὁ λόγος. Ἄκουε τί φησι τῷ Μωσῆϊ ὁ τῶν
ἄλων Θεός · Ποίησον Χερουβὶμ. Καὶ τοὶ εἰκόνα
Χερουβὶμ ποιῆσαι προστέταχεν. Οὐ γὰρ τοὶ φύσιν Χε-
ρουβικτῆν φρονῶν τις παραστῆσαι αὐτὸν φαίεν ἄν.
Καὶ αὐτοῖς · Ποίησον ὄφιν χαλκοῦν · καὶ μὴν
κάνταῦθα εἰκόνα ὄφεως ποιεῖν προστάσσει. Ἄλλ'
αὕτη ἡ φύσις πρωτοτύπου καὶ παραγώγου · τὸ πρ-
ραχθὲν εἶτ' οὖν τὸ εἰκονισθὲν τοῦ ἀρχτύπου τῷ ὀνό-
ματι καλεῖσθαι, καὶ τῇ θάτερου ἀναιρέσει θάτερον
ἀναιρεῖσθαι, ὡς τῶν ἄμα ὄντων. Ἦν ἄγγελος, διὰ
τοῦτο καὶ εἰκὼν ἀγγέλου · ἦν ὄφις, διὰ τοῦτο καὶ
εἰκὼν ὄφεως · καὶ οὐτινοσὺν ἄλλου τῶν ὄντων. Καὶ
καλοῦνται πῆ μὲν εἰκόνας ὧν περ καὶ εἰσὶ · πῆ δὲ,
διὰ τὴν σχέσιν, ὡς αὐτὰ τὰ ἀρχτύπη ὀνομαζόμενα,
καὶ οὐκ εἰκόνας αὐτῶν.

Οὕτω φησὶ καὶ ὁ ἱερὸς Ἀπότολος · Ὑπεράνω δὲ
αὐτῆς Χερουβὶμ δόξης κατασκιάζοντα τὸ
ἰλαστήριον · τῷ ὀνόματι τῶν πρωτοτύπων χρησα-
μενος ἐπὶ τῶν εἰκόνων. Ἄκουε καὶ τοῦ μεγάλου Βασι-
λείου · « Ἐγγραφέσθω τῷ πίνακι καὶ ὁ τῶν παλαισ-
μάτων ἀγνωσθέντος Χριστός. » Μὴ γὰρ εἶπεν Ἐγγρα-
φέσθω ἢ εἰκὼν τοῦ τῶν παλαισμάτων ἀγνωσθέντος
Χριστοῦ · ἀλλὰ, Χριστός. Ἄκουε καὶ Γρηγορίου τοῦ
Νυσσηῶς · « Πρόκειται ὁ Ἰσαάκ. » τὴν εἰκόνα τοῦ
Ἰσαάκ, Ἰσαάκ ὀνομαζάντος. Ἄκουε τοῦ Χρυσοστόμου ·
« Εἶδον ἄγγελον ἐν εἰκόνι. » Μὴ γὰρ ἀγγέλου εἰκόνα
ἔφη ἐν εἰκόνι ἰδεῖν, ἀλλ' ἄγγελον. Ἐν γὰρ τῇ εἰκόνι
τὸ ἀρχτύπον ἐκφαίνεται · ὡς καὶ ἐν τῷ τύπῳ τοῦ
σταυροῦ ὁ ζωοποιὸς σταυρός · καθὰ καὶ ἀχώριστόν
ἐστὶ θάτερον θάτερου τῇ προσκυνήσει · διὰ τοῦτο
καὶ τὴν κλησὶν τοῦ πρωτοτύπου ἔχει τὸ εἰκόνισμα.
Σταυρός γὰρ ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ κέκληται. Οὕτω
καὶ ἐπὶ βασιλείω, καὶ παντὸς ἀνθρώπου, καὶ παν-
τὸς εἶδους, ἀληθὲς ἡμῖν λέγειν, ὅτι βασιλεὺς λέγεται
καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν, φησὶν ὁ θεῖος Βασίλειος ·
καὶ Πέτρος ἢ Πέτρου εἰκὼν · καὶ Παῦλος ἢ Παύλου
εἰκὼν. Εἶπω τι καὶ ὑψηλότερον, καὶ Θεὸς ὁ ἀνθρω-
πος, ὡς Θεοῦ εἰκὼν. Τοιγαροῦν καθάπερ Βασίλειος
ἔφη, καὶ Χριστὸς ἢ Χριστοῦ εἰκὼν · εἶπε γὰρ, καὶ
αὐθις λέγω · Ἐγγραφέσθω τῷ πίνακι, οὐχ ἢ εἰκὼν
Χριστοῦ · ἀλλὰ, Χριστός. Εἰ δὲ οὐκ ἀνέχονται οἱ δόξ-
ερισ, πρῶτα μὲν ἀθετοῦσι τὰς θείας φωνάς · ἔπειτα
ἐντεῦθεν μὴ ἀνθρωπῶν γενέσθαι τὸν Χριστὸν ἔργῳ,
κἂν λόγῳ οὐ, δογματίζουσιν. Εἰ γὰρ ἀνθρωπος, καὶ
εἰκονίζεται δηλονότι · ἀνθρώπου γὰρ τὸ εἰκονίζεσθαι
πρῶτον ἰδίωμα · εἰ δὲ οὐκ εἰκονίζεται · οὐκ ἀνθρω-
πος, ἀλλὰ ἄσαρκος · καὶ οὕτω ἦκε Χριστός · ὡς οἱ
Ἰουδαῖοι φανακίζοντα. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν Θεοτόκον
εἰκονιζομένην ἐξορίζουσι, καὶ πάντα ἅγιον, ὡς οὐ
Μητέρα Θεοῦ, οὐδὲ θεράποντας ὄντας Χριστοῦ.

Καὶ βοᾷ ὁ χρυσορρήμων · Τῶν λόγων σου τὰ
ἔργα ἐμοὶ πιστότερα. Συνήκται οὖν ἐξ ἀληθείας
Ἰουδαῖζεν τοὺς εἰκονομάχους · καὶ ὁ πανθάνων ὑπ'

³⁴ Exod. xiv, 18. ³⁵ Num. xxi, 9. ³⁶ Hebr. ii, 9.

³⁷ Testimonia hæc vide supra, col. 477.

αὐτῶν · διὰ Χριστὸν καὶ ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχων · διὰ Ἀ τὴν Θεοτόκον καὶ ὑπὲρ τῆς Θεοτόκου · διὰ πάντα ἅγιον καὶ ὑπὲρ πάντων ἁγίων · μάρτυς ἀπαράγραπτος, καὶ ὁμολογητὴς Χριστοῦ, ὁ ἐναθλῶν καὶ ἐνιστάμενος. Καὶ οὐδεὶς ἀντερῆσει λόγος. Οἱ Μακκαβαῖοι μάρτυρες, μὴ κρεῶν ὑέλων ἀνασχόμενοι παρανόμως γεύσασθαι. Ὁ Πρόδρομος μάρτυς ὑπὲρ ἐλεγμοῦ ἀληθείας · καὶ ἄλλος ὑπὲρ τοῦ μὴ καταβαλίσθαι ὄβολόν εἰς οἰκοδομὴν εἰδωλείου · καὶ ἕτερος δι' ἕτερον ἐνταλμα. Τί γὰρ δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν ; καὶ ἐνταῦθα προδῆλως ὁ δια Χριστὸν ἐναθλῶν οὐ μάρτυς, ὡς φασὶ τινες τῶν δυστήνων ; μάρτυς ἀληθῆς, μηδ' ὅτι οὐκ ἐνδέων τῶν ἐφ' Ἑλλήνων ἢ Ἰουδαίων μαρτυρησάντων · Καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός. Ὅλωσ οὖν, εἰ ὁ τὸν τυπον τοῦ σταυροῦ ἀθετῶν, εἰς Χριστὸν ἀναφέρει τὴν ἀθέτησιν · πολλῶν μᾶλλον ὁ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ ἀρνούμενος, εἰς Χριστὸν ἀναπέμπει τὴν ἄρνησιν. Οὕτως καὶ ὁ ἐφ' ἑκατέρᾳ μαρτυρῶν, μάρτυς ἀληθέστατος · καὶ μᾶλλον ἐν τῇ εἰκόνι. ὅτι ὁ μὲν σημεῖον · ὁ δὲ μορφή Χριστοῦ. Παρακαλῶ, ἀδελφοί μου ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, πρῶτον μνήμην μου ποιῆσθαι τοῦ ταπεινοῦ · οἷς λέγω, ἔργῳ ἀποδειχθῆναι· με εὐχόμενοι · μηδαμῶς ὑποχαυνούμενοι ἐκ τῶν ἀοράτων καὶ ὀρωμένων προσβολῶν · ἔπειτα προσέγειν ἑαυτοῖς καὶ τῇ ἐνισταμέτρῃ ἀθλήσει. Ἄλλὰ μὴ τοῖς λογισμοῖς ἐμπυρίζεσθαι διὰ πτωχείαν συνήσεως ἐν τῇ τῶν πραγμάτων δεῖξει ὑπὸ τῆς προνοίας διοικουμένων βαθείας, καὶ ὡς οὐκ ἐφικτὸν ἀνθρώπου διανοεῖσθαι · μηδὲ ὁ ψάλλετ πάθοιτε. Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες · παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ διαβήματα μου · ὅτι ἐξήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, τὸ καὶ τὸ θεωρῶν. Ἄλλὰ μᾶλλον μάχομαι τοῦ Κυρίου λέγοντος · Ἵπόμεινόν με εἰς ἡμέραν ἐναστάσεώς μου. Καὶ ὅτι Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθησεται.

ΚΒ'. — Τοῖς ἀποῦσιν ἀδελφοῖς. [σλα΄.]

In carcere scripta tanquam testamentum. (Baron. an. 816, n. 35.)

Πάντοτε μὲν διατίθεσθαι χρὴ τῶν Χριστιανῶν τὰ πρὸς θάνατον · μάλιστα δὲ ὅπταν πειρασμοῖς περιπαρῆ θάνατον ἀπειλοῦσιν. Ἐπεὶ οὖν τοιοῦτον τὸ καθ' ἡμᾶς, διὰ τὴν σφύζουσαν τῶν διωκτῶν μανίαν εἵνεκα τῆς Χριστοῦ ἀγάπης · τοῦ προκειμένου δὲ μαρτυρίου τῆς περὶ αὐτὸν ὁμολογίας · καὶ οὐκ οἶδα τί μοι ἀποθήσεται· ἀθρόως ὄντι μεμονωμένῳ καὶ περιεργμένῳ μακρὰν που ἀφ' ὑμῶν τῶν ἀπόντων ἀδελφῶν μου καὶ Πατέρῳ · ἔδοξα καλῶς ἔχειν τελευταίαν οἰονεὶ φωνήν, ταύτην τὴν ἐπιστολὴν παραθέσθαι ὑμῖν, καὶ δι' ὑμῶν πάσῃ τῇ ἀδελφότητι. Καλὸν γὰρ πολλάκις διατίθεσθαι καὶ ἐπιμένειν, ἢ προσδοκίᾳ ζωῆς ἐξάπινα ἀνάρπαστον γινόμενον, ἀδιάθετον ἀβούλως ἐγκαταλιμπάνεσθαι. Τί τοίνυν τὸ παρόν ; Ἐπειδὴ πολλάκις ὄσα ἔδει εἰπεῖν, εἴτε βαρέως νοσήσας, εἴτε διωγμῶν προκειμένων, καὶ διεθέμην καὶ ὑπεμνημάτισα · καὶ οὕτω χρεῖα περὶ τῶν ἤδη λεχθέντων δευτερολογεῖν. Ἐκεῖνο πρῶτον, ἀδελφοί μου, ἵνα μοι συγγνώμην

stum et pro Christo pati ; propter Deiparam et pro Deipara ; propter sanctos omnes et pro sanctis quibuscunque ; martyrem irrefragabilem et confessorem Christi esse, qui decertat et resistit. Nec opponi contra quidquam potest. Machabæi martyres facta, quod suillas carnes edere abnuerent. Præcursor martyr fuit propter indicium veritatis, alius quod obolum conferre nollet ad structuram idolii ; et alius aliud ob mandatum. Quid enim attinet multa loqui ? Et hic qui manifeste pro Christo decertat martyr non erit, ut miserius quidam affirmant ? Martyr plane verus, nulla re discrepans ab illis quos ethnici vel Judæi martyres fecerunt : *Et testis in cælo fidelis* ³⁸. Omino ergo, si quis crucis typum spernit, in Christum ipsum contemplum hunc torquet : multo magis qui imaginem Christi negat, negationem in Christum refert. Sic, qui martyrium pro alterutro suffert, martyr verissimus : ac magis etiam in imagine : quia typus signum, imago forma est Christi. Obsecro, fratres mei sancti, cælestis vocationis participes, primum quidem memoriam mei humilis faciatis, orantes, ut quæ dico, re præstem, nullis cedens nec apertis nec oculis insulibus : deinde vobis ipsis attendatis et præsentem certamini. Nec vero cogitationibus uramini ex inopia scientiæ in harum rerum contemplatione, quæ a providentia alto consilio gubernantur, quod assequi nequit humana intelligentia ; nec vobis id contingat quod canitis : *Mei autem pene molis sunt pedes : pene effusi sunt gressus mei ; quia zelavi super iniquos* ³⁹, hoc et illud videns. Sed audite potius dicentem Dominum : *Especta me in die resurrectionis meæ* ⁴⁰. Et : *Qui sustinuerit usque in finem, hic salvus erit* ⁴¹.

XXII. Fratribus absentibus.

Semper quidem ad mortem omnia disponere Christianum oportet : sed tum maxime cum ærumnie mortem intentantibus urgetur. Quando igitur hoc in statu sunt res nostræ, sævientis persecutorum rabie ob Christi charitatem, sive ob præsens testimonium confessionis ejus ; nec scire possum quid subito eventurum sit mihi ab aliis sejuncto, proculque a vobis omnibus fratribus meis ac Patribus circumcluso : recte facturum me existimavi, si, supremam veluti vocem, hanc epistolam vobis commendarem, et per vos universæ fraternitati. Melius enim est sæpe testari, et expectare, quam vitæ longioris exspectatione subito abripi, et intestatum inconsulto relinqui. Quid ergo non restat ? Quandoquidem sæpe quæcunque dicere conveniebat, vel gravi quopiam morbo decumbens, vel instante persecutione, recensui, memoriæque suggessi ; neque nunc opus est quæ dicta sunt, iterum repetere. Hoc primum, fratres mei, ut veniam

³⁸ Psal. LXXXVIII, 38. ³⁹ Psal. LXXII, 2. ⁴⁰ Sophon. III, 8. ⁴¹ Marc. XIII, 13.

mihi delis eorum, quæ præter rationem in gubernatione adversum vos dixi, vel egi, tum verbo, tum facto. *Delicta enim quis intelliget* 42? *Ei: Offendimus omnes* 43; ego præsertim omnium nequissimus. Unde et preces vestras imploro ad consequendam salutem ærumnosæ animæ meæ: deinde pro fratribus, qui propter peccata mea segregati, avulsique sunt a nostra in Spiritu sancto congregatione. Est quidem, est plane omnibus patefactum quod eis impendet justum Dei iudicium: verumtamen quia filii sunt et membra, condolendum illis est, et amplius contestandum. Dico autem, fratri Leontio, Maximo, Clementi, aliis omnibus, qui seipso quacunque inanis prætextus specie segregarunt; quæ in me quidem admiserunt, olim dixi, et nunc dico, ignoscendum illis est. Sed quoniam quæ in Deum commissa sunt, hominis non est, si absque pœnitentia maneat, solvere; illi autem pœnitentiam nondum tacti videntur; quin alia insuper hæc et illa egisse quæ ipsi norunt: obsecro, ut per vos sive nunc, sive post mortem meam, hoc illis tentationum metu, denuntietur: quia videtis, fratres, terribile et inevitabile iudicium, nisi Deum digna pœnitentia placaveritis: quantum enim ad me peccatorem ignoscendum est vobis. Hoc est quod nonnihil me contristat, et menti occurrit: quod ut erga omnes perficiatis vos oro. Valet in Domino.

XXIII. — *Præposito* (*).

De sanctis imaginibus.

Paternæ sanctitati vestræ scribendi moram feci: ita quidem impeditus ab ea custodia quæ me circummetat. Audivi enim vero olim carceris propter Dominum ac certaminis tui laborem. Sed benedictus Deus qui et sanctitatem tuam vocavit ad confessionem Filii sui Jesu Christi, Domini et Dei nostri. Neque enim aliud est pro imagine formæ illius corporeæ decertare, quam pro ipso martyrium facere: quandoquidem unum idemque est, quoad repræsentandi vim, et imago et is qui imagine adumbratur. Depingi autem Christum, vel lapides ipsi clamant. Ideirco similis factus est nobis per omnia absque peccato, sicut scriptum est 44: absque peccato autem, quod sine semine carnem accepit, conceptusque est virginali more ex sanctissima Matre ac Deipara.

Quando nostrum igitur unusquisque pingitur (nam qui pingi nequit, non is homo, sed abortivum quiddam est: vivens enim quodlibet, quod in lucem exit, natura habet ut ipsum pingi possit), pictus videlicet et Christus est: etsi aliter impiis videtur, qui salutaris proinde dispensationis mysterium abnegant. Nam quo pacto confiteri licet Filium Dei hominem, sicut nos, appellatum, quorum et frater nuncupari voluit; nisi æque ac nos circum-scribatur? Aut quomodo lege naturæ natum, nisi

42 Psal. xviii, 13. 43 Jac. iii, 2. 44 Hebr. iv, 15.

(*) Dogmatica.

δοίητε ἐφ' οἷς παρά λόγον διὰ τῆς καθηγίσεως ἔλεξα ἢ ἔδρασα εἰς ὑμᾶς λογικῶς καὶ πραγματικῶς. Ἀμαρτίας γὰρ τίς συνήσει; Καὶ Πταίομεν ἅπαντες, καὶ γε μάλιστα ἐγὼ ὁ πάντων ἀχρειότερος ἀνθρώπων. Διὸ καὶ ἐξαιτούμαι ὑμῶν τὴν προσευχὴν εἰς ἐπίτευξιν σωτηρίας τῆς ταλαιπώρου μου ψυχῆς. Ἐπειτα διὰ τοὺς κατὰ τὰς ἀμαρτίας μου ἀπορβανέντας τῆς ἐν Πνεύματι ἀγίῳ συναφείας ἡμῶν ἀδελφούς. Ἔστι μὲν οὖν, ἔστι δεδηλωμένον ἐν ἅπασί οὐ ἐνδικον αὐτοῖς κατὰ Θεῷ κρίμα· ἀλλ' ὁμοῦς ἐπεὶ τέκνα καὶ μέλη, συμπαθητέον, καὶ διαμαρτυρητέον αὐτοῖς ἐτι. Λέγω δὲ, τῷ ἀδελφῷ Λεοντίῳ, Μαξιμῷ, Κλήμαντι, τοῖς ἄλλοις ἅπασι, τοῖς καθ' οἰονδηποτοῦν τρόπον προφασιολογίας ματαίας ἀποσχισθεῖσι· τὰ εἰς ἐμὲ καὶ εἶπον πάλαι, καὶ λέγω ἄρτι· Συγχωρητέον αὐτοῖς. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ εἰς Θεόν, οὐκ ἀνθρώπου λύειν ἀμετανόητα μένοντα· οὐ δὴπου δὲ μετανενοηκότες φαίνονται· ἀλλὰ καὶ προσεξεργασμένοι τοῦτο κάκεινο, ἅ ἴσασι· παρακανῶ, δι' ὑμῶν ἢ νῦν, εἴτε μετὰ θάνατόν μου, φόβῳ τῶν πειρασμῶν, δοθῆναι αὐτοῖς τὸν λόγον; ὅτι βλέπετε, ἀδελφοί, φοβερὸν τὸ κρίμα καὶ ἀπαραίτητον· εἰ μὴ μετανοήσῃ ἀξιολόγῳ ἐξιλεώσεσθε τὸν Θεόν· τὸ γὰρ ἐν ἐμοὶ τῷ ἀμαρτωλῷ συγχωρητέον ὑμῖν. Τοῦτό ἐστι τὸ ὑπολυποῦν με καὶ περιστάμενον· ὃ διατελέσαι πρὸς πάντας δυσωπῶ ὑμᾶς. Ἐβῶσθε ἐν Κυρίῳ.

ΚΓ'. — Ἠγουμένῳ. (ελαβ'.)

(Baron. an. 816, n. 34.)

Ἐβράδυνα ἐπιστεῖλαι τῇ πατρικῇ σου ἀγιωσυῇ· οὕτω πως ἐμποδισθεὶς ὑπὸ τῆς περιεχούσης μὲ ἀσφαλείας. Ἐπεὶ πάλαι ἀκηκῶς εἶμι τῆς διὰ Κύριον φυλακῆς καὶ ἐναθλήσεώς σου τὸν ἀγῶνα. Ἄλλ' εὐγογητὸς ὁ Θεός, ὁ καὶ τὴν σὴν ὁσιότητα, καλέσας εἰς τὴν ὁμολογίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν. Οὐ γὰρ τι ἄλλο ἐστὶ τὸ ὑπὲρ τῆς εἰκόνης τοῦ σωματικοῦ αὐτοῦ χαρακτηριστός ἐναθλεῖν, ἢ τὸ περὶ αὐτοῦ μαρτυρεῖν. Ἐπειδὴ ἔν καὶ ταυτὸν τῇ ὁμοιωτικῇ ὑποστάσει, ἢ εἰκὼν πρὸς τὸν εἰκονιζόμενον, Ὅτι δὲ εἰκονίζεται Χριστός, καὶ οἱ λίθοι κεκράγασι. Διότι ὁμοίως ἡμῶν γέγονε κατὰ πάντα πλὴν ἀμαρτίας· καθὰ γέγραπται· ἀμαρτίας δὲ, ὅτι· ἄνευ σπορᾶς εἴληψεν τὴν σάρκα, καὶ ἐκυθήθη παρθενικῶς ἐκ τῆς παναγίας αὐτοῦ μητρὸς καὶ Θεοτόκου.

Ἐπεὶ οὖν ἡμεῖς εἰκονιζόμεθα ἅπαντες· ὅς γὰρ οὐκ εἰκονίζεται, οὐκ ἀνθρώπος, ἀλλὰ τι ἔκτρομα· ὅτι καὶ πᾶν ζῶον εἰς φῶς ἐλθὼν εἰκονίζεται· κίερον· εἰκόνισται· δηλονότι καὶ Χριστός· κίερον τοῖς ἀθέοις οὐ δοκῇ, ἀρνούμενοις ἐντεῦθεν τὸ τῆς σωτηρίου οἰκονομίας μυστήριον. Πῶς γὰρ ἂν ὁμολογηθεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος χρημαγίσαι καθ' ἡμᾶς, ὧν καὶ ἀδελφός ἤξίωσε κληθῆναι, μὴ ἐπίσης ἡμῶν περιγραφόμενος; Πῶς δὲ γεννηθῆναι νόμῳ φύσει, μὴ ἐμφορῆς ὧν τῇ οἰκείᾳ μητρὶ; Εἰ οὖν οὐ περι-

οὐκ ἔκ τῶν παρθενικῶν αὐτῆς, αἰμάτων, **A** λαστοῦργησεν ἑαυτῆ νῶν, ἀλλ' οὐράνιον
 ια· καθὼς Μαρκέλλῳ τῷ αἰρετικῷ δοκεῖ,
 πρὸ αὐτοῦ πάλαι ἀσεβέσιν. Ἐντεῦθεν
 ἔ μητέρα ἀληθῶς ἢ μητέρα, ἀλλὰ ψευδῶ-
 δ' ἡμῖν ὁμοιος, ἀλλ' ἑτεροούσιος. Οὐ μὴν
 α ἀνακέκληται· πῶς γὰρ ἄν; ἑτερογενεῖ
 ιι σώματι τὸ χοϊνόν; Διότι τῷ ὁμοίῳ τὸ
 κωζεσθαι δέδεικται. Οὔτε οὖν ὁ θάνατος
 κατὰ τὸ ἀκόλουθον· οὔτε ἡ νομικὴ
 τέπαυται· χρεῖα περιτομῆς, καὶ τῶν

του Θεοῦ ἄνθρωπε, εἰς ὃ βάραθρον ἀσε-
 λακότες ἐνεπάρησαν, ἐκ τοῦ μὴ ἐγγρά-
 Χριστὸν ἐν πίνακι δοξάζειν οἱ εἰκονο- **B**
 Ἰουδαίζουσιν ἄρα ἀσφαλῶς. Ἐντεῦθεν
 Θεοτόκον, οὔτε τινα τῶν ἁγίων παραδέ-
 α τῆς τῶν οικειῶν αὐτῶν χαρακτήρων
 τοὺς χαρακτριζομένους βδελυτόμενοι.
 εἰκόνας τιμῆ καὶ ἀτιμία ἐπι τὸ πρωτότυ-
 νει, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασιλεῖος. Βδέλυ-
 ὄπον τοῦ σταυροῦ· καὶ τίνα βδελύσση;
 ζωοποιὸν σταυρόν; Οὔτως τοῦ βασιλέως,
 νοσοῦν ἀνθρώπου· οὔτω καὶ τοῦ Χριστοῦ,
 τρὸς αὐτοῦ, καὶ παντὸς ἁγίου. Ἦρνηται
 πός, καὶ δεδίωκται, καὶ ἐξουδένωται. Καὶ
 εἰ, Πάτερ, ἐναλθῶν καὶ ἀντεχόμενος τῆς
 . Ἀλλὰ προσεύχου καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ οι-
 τόπιν ἵναί τῆς ἁγιοσύνης σου, καὶ μὴ
 , διὰ τὰς ἁμαρτίας μου.

Δ'. — Ἰγνατίῳ τέκνῳ. [σλζ.]

sit matri suæ similis? Nisi igitur est circumscri-
 ptus, non ex virginali ipsius sanguine, ex quo sibi
 ipse templum extruxit, sed cœlestē præfert corpus,
 uti Marcello hæretico visum est, cæterisque olim
 impiis ante ipsum. Unde consecrarum est, ut ne-
 que mater vere mater sit, sed falsum nomen gerat:
 nec ille similis nobis, sed naturæ dissimilis. Neque
 igitur Adam appellatus est: nam quo id pacto? In
 alterius naturæ corpore resurget quod terrestre est?
 Certe simili simile salvari intelligitur. Neque igitur
 (nam id est ex eo consequens) mors absorpta
 est, neque legalis servitus desiit: tum vero et cir-
 cumcisione, et reliquis opus.

Vides, o homo Dei, in quem demersi impietatis
 gurgitem Iconomachi devenerint, non depingi Chri-
 stum in tabula statuentes? Absque ulla dubita-
 tione judaizant. Hinc neque Deiparam, nec sanctorum
 quemquam admittunt, per negationem propriæ
 ipsorum formæ, eos quoque quorum forma exprimi-
 tur, execrantes. Imaginis enim honor et con-
 temptus in prototypum redit, ut magnus ait Basi-
 lius. Crucis similitudinem execraris: quam rem
 te execrari censes? nonne ipsam vivificam cru-
 cem? Sic de regis effigie, aut cujusvis hominis: sic
 et Christi, et Matris ejus et sancti cujuslibet. Nunc
 Christus negatus est, et persecutionem passus est,
 et despiciatui habitus est. Et beatus es, Pater, cum
 dimicas ac obniteris pro orthodoxa fide. Sed et pro
 me misero precare, ut vestigiis sanctitatis tuæ in-
 sistam, nec propter peccata mea ejiciar.

C

XXIV. — Ignatio filio.

Celebrat illius laudes.

αφας, τέκνον ἡγαπημένον, ἔγνω· καὶ
 ἰων σου τῆς φωνῆς· οὐ μὴν ὡς ὑπολαμβάνεις
 εἰ· ἔωλα γὰρ καὶ οὐδαμινά· πλὴν εἰ λέγοις
 ἐν τοῖς λόγοις μου. Γράφε καὶ δέχου· καὶ
 ἰεῖς. Συνίημι βίον ἔλκειν σε στενοχωρητι-
 κερῶντι διωγμῷ· ὡσπερ καὶ οἱ ὁμοτρό-
 κηροῦμενοι. Ἀλλ' ἡ ἐλπὶς κωφίζετω.
 ατὰ σὲ ἀσφαλῶς, μετὰ τοῦ καλοῦ Εὐσε-
 καὶ προσχαροῦ. Ἡ παρὰ τῶν αἰρετικῶν
 ὁ κοινὸς ἄρτος, ἀλλὰ φάρμακον, οὐ σῶμα
 ἀλλὰ ψυχὴν μελαίνον καὶ σκοτίζον· βί-
 ον κρύβδην, οὐκ ἔμοι τὸ λέγειν. Ἀλλὰ τῶν
 φρόνιμων· περὶ ὧν ἐκεῖνο λέγειν ἔστιν, ὅτι
 τῶν ἀρχόντων ἐπίστευον εἰς αὐτόν·
 ὡμολόγουν διὰ τοὺς Φαρισαίους·
 ποσοῦν ἄγωγοι γένωνται. Ἠγάπησαν
 δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ τὴν
 ὁ Θεοῦ. Εἰ δὲ ὀρθοδόξων αἰ εὐχαί τῆς
 τί τοῦτο, εἰ παρὰ αἰρετικῶν γίνονται,
 αἰ; Οὐ γὰρ ὡς ὁ ποιήσας αὐτὰς φρονοῦσιν·
 αὐτὰ αἰ φωναί σημαίνουσι, πιστεύουσιν·
 ἰσα ἡ μυσταγωγία, Χριστὸν ἄνθρωπον ἀλη-
 ἰσθαι δοξάζει· οἱ δὲ ἀρνοῦνται, καὶ λέγωσι,
 νεῖν μὴ ἐξείκονίζεσθαι αὐτόν.

xii, 42.

Quæ scripsisti, dilecte filii, intellexi, ac vocem
 tuam quidem audire me delectat: at res meæ non
 sic sunt, ut tu existimas: nam sunt inanes ac nul-
 lius pretii, nisi quod sermonibus meis juvari te
 ails. Scribe et accipe; nec invidēbo. Intellego vitam
 trahere te plenam molestiarum in præsentī perse-
 cutione: quemadmodum et ii qui similiter ac tu
 in latebris degunt. Sed laborem spes sublevat. Tibi
 sedulo cave eum egregio Eusebio, quem et saluto.
 Communio cum hæreticis non panis communis est,
 sed venenum, quod non corpus quidem, sed ani-
 mum obscurat et obtenebrat: projicere vero oculo-
 le, non est meum dicere; sed sunt qui metu faciunt;
 de quibus illud usurpare fas est: *Multi ex princi-
 pibus crediderunt in eum: sed propter Phariseos
 non confitebantur, ut e Synagoga non ejicerentur.*
*Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam
 gloriam Dei* 45. Quod si orthodoxum sunt esse
 preces quibus res sacra peragitur: quorsum an ab
 hæreticis illæ flant, disceptatur? Neque enim eas
 perinde atque ipsarum auctor intelligunt: neque
 id credunt quod voces ipsæ significant: siquidem
 rei sacræ peractio omnis Christum hominem vere
 factum statuit: hi vero negant, quidquid dicant,
 qui eum pingi posse inficiantur.

Quemadmodum si diceret aliquis : Credo in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, sentiret autem Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum unam esse hypostasim sub triplici nomine; quod fuit insipientis Sabellii dogma; age, hunc quisquam nostrum dicat in Trinitatem credere? minime sane: quanquam is asseveret. Sic igitur, neque hic, ut loquitur, ita credit, quamvis rei sacræ ritus orthodoxus est: sed is incassum loquitur, vel potius ludos agit, ac liturgiæ contumelia afficit: quandoquidem et præstigiatores et incantatores divinis abutuntur canticis in dæmoniorum sacris. Præstabilius est eum, qui nondum sit sacro fonte tinctus, si baptizator orthodoxus non adsit, a monacho; aut si desit ille, a laico baptizari, dicente: Baptizatur talis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti; quam lavaori expertem e vita abire: et ille vere baptizatus est. Ex necessitate enim fit legis commutatio; uti olim factum et constitutum est.

XXV. — *Petro Nicææ* (1).

De hæreticorum vitanda communione. (Baron. an. 816, n. 46.)

Sciens tibi cordi esse, ut tecum, sacro capite meo, nihili homo loquar; amoris ergo, non necessitatis causa, nunc loquor. Et quidem jam ante locutus per alteram epistolam videor: quam utrum acceperis nescio. In utraque autem eadem vox mihi, ut corpore valeas, mi Pater, firmum veritatis fundamentum ad multorum stabilitatem, ad fidei signaculum, ad laudem Christi, ad gloriam universæ Ecclesiæ: quoniam conspicuus tu oculus præ cæteris, Orienti et Occidenti notus, habens una cum vita sancto, facultatem sermonis eximiam. Unde et imperatoribus charus factus es, et principibus amabilis, et monachis laudabilis, propriæ vero Ecclesiæ quid dicere opus est? cum beatum te prædicet, te exspetat, ametque ob plurima quæ patraſti egregia facinora, ut infantes ubera materna, aut pulli nutricem, ut agni verum pastorem. Quidni autem? cum auribus insonantia habeant vivifica verba tua; præ oculis erecta per te Dei templa. Necdum dico eleemosynarum copias, et reliqua opera sancta. Nec vero arbitrere me amicitie gratificari. Nam etsi oculis non usurpavi, audivi nihilominus ex iis qui viderant. Quod si nunc hæc occupat piaculum, vere luscus ille et externis et internis oculis: ne contristeris, beate, neque adeo mireris. Apostoli in cænaculo erant, et celeberrimum templum deicidæ occupabant. Eadem nunc Iconomachorum ratio, et Judaica sentientium: quos convertat Dominus, et custodiat te pro me orantem filio tuo.

XXVI. — *Theophilacto Nicomedæ.*

De sanctis imaginibus. (Baron. an. 816, n. 39.)

Jamdum optabam beatitudini tuæ scribere: sed deficit mihi humili copia tabellarii. Nunc Dei voluntate

Ἦς ἔν εἰ καὶ λέγων τις · Πιστεύω εἰς Πατέρα Ἰῶν καὶ ἅγιον Πνεῦμα · φρονῶν δὲ ὅτι ὁ Πατὴρ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα μία ὑπόστασις τριῶν ἑνός · ὅπερ ὑπάρχει δόγμα Σαβελλίου ματαιόφρονος · τί οὖν; εἴπωμεν τὸν τοιοῦτον στεῦν εἰς Τριάδα; οὐδαμῶς · κἄν λέγῃ. Οὕτως οὐδὲ ἐν ταῦθα πιστεύει ὡς λέγει · κἄν ὀρθόδοξο μυσταγωγία · ἀλλ' εἰκαιολογεῖ ὁ τοιοῦτος [I cod. ἐκότερος] · μᾶλλον δὲ ἐνυδρίζει παλίων λειτουργίαν · ἐπεὶ καὶ γόητες καὶ ἑπασιδοὶ χρῶν θείαις ψδαῖς ἐν τοῖς δαιμονιώδεσι. Συμφέρει ἀθάπτιστον, εἰ μὴ εὐρίσκοιτο ὀρθόδοξος ὁ βαζων, ὑπὸ μοναχοῦ, ἢ, καὶ τούτου μὴ ὄντος, λαϊκοῦ βαπτισθῆναι, λέγοντος · Βαπτίζεται ὁ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁ Πνεύματος · ἢ ἀπόψιστον ἐκδημησαι · καὶ ἀλιβαπτισθη. Ἐξ ἀνάγκης γὰρ καὶ νόμου μετὰ ὡς γέγονε πάλαι καὶ ἀποδέδεικται.

ΚΕ'. — Πέτρῳ Νικαίας. [σμβ']

Εἰδὼς ὅτι φιλεῖς φθίγγεσθαι με τὸν οὐδενὸς εἰ πρὸς σὲ τὴν ἰσράν μου κεφαλὴν · φιλίας χάρις χρείας ἔνεκα ἤδη φθίγγομαι · φαίνομαι δὲ καὶ φθιγγόμενος δι' ἐτέρως ἐπιστολῆς · ἦν εἰ ἐδέξατο ἐπίσταμαι. Ἐν οὖν ἀμφοτέροις εἰς μοι ὁ λόγιαινεῖν σε τῷ σώματι τὸν ἐμὸν Πατέρα, τὸν ρεὸν θεμέλιον τῆς ἀληθείας, εἰς ἔδρασμα πολὺ εἰς σφραγίδα πίστεως, εἰς ἑπαινον Χριστοῦ, κλέος τῆς ὄλης Ἐκκλησίας · ἐπειδὴ περιφανῆ; ὀφθαλμοῦ παρὰ τοὺς ἄλλους, Ἀνατολῇ καὶ ἀγνωρίζομενος · ἔχων μετὰ τοῦ ἱεροῦ βίου καὶ λόγον πολλοστόν. Ἐξ οὗ καὶ βασιλευσὶ γίγφιλητός, καὶ ἀρχουσιν ἑραστὸς, καὶ μονασῆπαινετός · τῇ δὲ οἰκείᾳ Ἐκκλησίᾳ τί δεῖ καὶ γειν; μακαρίζουση σε καὶ ἐπιποθοῦση, δι' ἃ εἰσας πλεῖστα ὅτι μάλιστα καπορθώματα, ὡς πια τοὺς μητρικοὺς μαζοὺς, ὡς νεοτοῖτροφόν, ὡς ἄρνες τὸν ἀληθῶς πόιμένα. Καὶ γὰρ οὗ; ἔναυλα ἔχοντες τὰ ζωηρὰ σου ῥήματα, ὀφθαλμοὺς βλέποντες τοὺς ὑπὸ σοῦ ἀνορθωθένους Θεοῦ. Καὶ οὕτω λέγω τὸ θαψιλῆς τῆς ἐλεησύνης, καὶ τὰ λοιπὰ ὀσιώματα. Καὶ μὴ δὲφι φίλιε με χαρίζεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ μὴ ὄψε: ὑπέλαβ' ἀλλ' ὅμως κατήκοος ἐγενόμην παρὰ τῶν εἰδόν. Εἰ δὲ ὅτι νῦν κάθαρμα ἢ ὡς ἀλθῶς ἑτερόφθαλ καὶ τοῖς ἔξω καὶ τοῖς ἐνδόν ὄμμασι κατέχει τί μὴ λυποῦ, ὦ μάκρ · μήτε μὴν θαυμάσης. Οἱ εἰστολο: ἐν τῷ ὑπερφύψησαν, καὶ τὸν περιβόητον οἱ Θεοκτόνοι περιελάμβανον. Τοιαῦτα καὶ τὰ τῶν κonoμάχων καὶ Ἰουδαιοφρόνων νῦν. Οὗς ἐπισπειν ὁ Κύριος, καὶ σὲ περιφυλάξει προσευχόμενον περὶ ἐμοῦ τοῦ σοῦ τέκνου.

ΚΣ'. — Θεοφυλάκτῳ Νικομηδείας. [σμγ']

Πάλαι ἐπεθύμουν ἐπιστεῖλαι τῇ μακαριότητι καὶ οὐκ ἐξεγένετό μοι τῷ ταπεινῷ ἀπορία γραμ

NOTÆ.

(1) Hujus Petri episcopi honorifica mentio est in Vita S. Nicetæ apud Surium 3 Aprilis.

τηφόρου · νῦν δὲ εὐδοκίᾳ Θεοῦ ἐπιτυχῶν, τὸν πόθον μου ἀποπληρῶ, ὃν εἰκότως ἐπ' αὐτῇ κέκτημαι · οὐ μόνον διὰ τὴν ἐν Κυρίῳ ὁμολογίαν · ἀλλὰ γὰρ καὶ ἰδίως διὰ τὴν ἐξαίρετόν σου παρὰ τοὺς πολλοὺς ἰδιοτροπίαν, τὸ μειλίχιον, τὸ ἀπλοῦν, τὸ ἐπίχαρι, τὸ γλυκὺ ἐν ταῖς ὁμιλίαις, τὸ εὐπροσήγορον ἐν ταῖς ἐντεύξεσι, τὸ περὶ πάντα ἀγαθοεργές · ἀφ' ὧν ὁ τῆς ἱερας σου ψυχῆς χαρακτήρ, καὶ μὴ ὀρώμενος, θεωρεῖται ὠραϊσμένος τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἀρετῶν. Ἄλλὰ περὶ τοῦδε μὲν ἱκανῶς, ὅτι μὴδὲ καιρὸς ἐγκωμίων. Τί δέ σοι ὤπται, ὦ μάκαρ, τὰ παρόντα ; ἄλλ' οὐχὶ μικροῦ δεῖν Ἰουδαϊσμός, ἤτοι Ἑλληνισμός ; Ἄσφρηθῆ ὁ κόσμος τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὕψις τῶν ἱερῶν ναῶν περὶ παρεδόθη τὰ ἅγια · ἄλλο τι σχῆμα γνωτίζεται ἐν τῷ Χριστιανισμῷ · εἴγε δεῖ Χριστιανισμὸν, ἀλλὰ μὴ Ἰουδαϊσμὸν καλεῖν. Εὐκαιρον καὶ νῦν λέγειν · Κύριε, τοὺς Προφήτας σου ἀπέκτειναν, καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν. Καὶ γὰρ ἐκτειναν καὶ γὰρ κατέσκαψαν. Τὸ γὰρ ξεῖν καὶ ἐξορύσσειν τὴν ὄψιν αὐτῶν, οὐχὶ κατασκάπτειν ἐστὶν ἐμφανῶς ; Ἄφελε ὄψιν ἀνθρώπου · καὶ οὐκέτι ἄνθρωπος, ἀλλὰ τι ἐκτρωμα · εἴγε καὶ ἔστι ζῆν · Ἐνεπέρισαν ἐν πυρὶ τὸ ἁγιαστήριόν σου. Καὶ ταῦτα ἄληθως · πᾶσαν θεῖαν εἰκόνα ἐν πάσῃ ὕλῃ χαραχθεῖσαν ἐμπρήσαντες. Ἀνέψκται γλῶσσα βλάσφημος, τὸν Χριστὸν ἐῶλον λέγουσα, τὴν Θεοτόκον, πάντα ἅγιον. Καὶ γὰρ τοῦ ἀρχετύπου τὴν κλῆσιν τὸ παράγωγον κέκτηται · ἐπειδὴ καὶ τὴν προσκύσειςιν. Διὰ τοῦτο καὶ [πάντα σταυροῦ τύπον, σταυρὸν καλοῦμεν, καὶ 47*] προσκυνοῦντες τὸν ζωοποιὸν σταυρὸν, προσπτυσσόμεθα. Ἄλλὰ ταῦτα ἐξετραγώδησα ὁ ταπεινός, οὐχ ὡς ἀγνοούσης σου τῆς πανσόφου τελειότητος τῆς πλάνης τὸν ὄλεθρον, μὴ τι πάθοιμι μωρικόν · τὸ θλιπτικόν δὲ πάθος παραμυθούμενος τῆς ἐμαυτοῦ καρδίας διὰ τῶν ἀναφορῶν · αἶ πως πεφύκασι λαθόμενοι, κουφίζειν τὰ ἐγκρυφῆ ἀλγεινά · καὶ ἅμα ὑποκινῶν αὐτῆν θερμότερον προσιέναι Θεῷ, ταχέαν ἐπιτίμησιν ποιῆσαι τῇ πονηρᾷ τάτῃ αἰρέσει εἰς σπητηρίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Προσέχου καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου σοῦ τέκνου, ἀγιώτατέ μου Πάτερ.

KZ'. — Τιμοθέε τέκνφ. [σμδ'.]

XXVII. — *Timotheo filio.*

Laudat ob constantiam pro imaginum defensione: tūm jejuniu modum præscribit.

Ὅσα σου ἡ ψυχῆ, τέκνον μου ποθητόν, τοιαυτα καὶ τὰ γράμματα, θαρσαλέα, εὐθυμα, εὐπρόθυμα, φιλόθεα, φιλομάρτυρα · καὶ γὰρ τῆς ψυχῆς εἰκόνας οἱ λόγοι · καὶ ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας ἕκαστος φέρει τὰ λόγια · ὥστε καὶ ἡμᾶς ἀκούσαντάς σου τῶν βημάτων, ἐπιρῶσθηναί, καὶ μᾶλλον, ἀνδρειωθῆναι, καὶ πρὸς ἄθλησιν ἐπειχθῆναι. Ἐμέ δὲ καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἀδριανὸς ἐξηγησάμενος πλέον ἐξέτισεν · ἀναγγείλας σου τὸ εὐθαρσῶν καὶ σταθρὸν καὶ εὐπαρόησιαστον · καὶ μὲν τοι καὶ διαλεκτικὸν πρὸς τοὺς ἐρεθίζοντας. Πόθεν σοι ταῦτα ; ἢ οὐχὶ ἐπὶ τῆς προαγούσης ἀγαθῆς προαιρέσεως καὶ θείας περιποιήσεως · ὁ δ' ἦς ἦνεγκας τὰ προλαβόντα, καὶ ἔστηκας τῇ ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, μέχρι θα-

nactus, expleo desiderium meum, quod erga te jure suscepi, non solum ob tuam in Domino confessionem, sed peculiariter etiam ob egregios præ multis mores tuos, suavitatem, candorem, gratiam, et melitam conversationem, affabilitatem in congressibus, et supra omnia beneficentiam : ex quibus sacræ animæ tuæ character, etsi non impectus, ornatus visus est virtutum varietate. Sed de hac re satis : nec enim tempus est encomiorum. Quid vero tibi, o beate, visa sunt hæc quæ geruntur ? Annon prope Judaismus, aut paganismus ? Detractus est ornatus Ecclesiæ, sacrarum ædium facies : igni tradita sunt sancta : alia quædam forma cernitur in Christianismo : si Christianismum dici fas est, et non potius Judaismum. Nunc opportunum est ut dicatur : *Domine, prophetas tuos occiderunt, et altaria tua destruxerunt* 46. Et quidem occiderunt, et quidem destruxerunt. Eradere enim et effodere faciem eorum, quid aliud est, quam aperte destruere ? Aufer hominis faciem, non jam homo erit, sed abortivum quiddam, si tamen vivere possit. *Incenderunt igni sanctarium tuum* 47. Et hoc vere item : omnem divinam imaginem quacunque materia expressam concremantes. Apertum est os blasphemum, Christum idolum appellans, et Deiparam, et omnem sanctum : archetypi siquidem nomen retinet etiam exemplum, quando et adorationem quoque. Idcirco et omnem typum crucis, crucem appellamus, et vivificam crucem adorantes amplectimur. Verum hæc ego humilis deploravi, non quasi erroris perniciem ignoret exacta sapientia tua : ne stultus videar : sed ut cordis mei dolorem ipse leniam commemorando : solent siquidem narrationes, cum efferuntur, occultas levare molestias ; atque ut illam una excitem ad Deum enixius deprecandum, ut celerem vindictam pravæ huic hæresi reddat ad populi sui salutem. Ora etiam pro me minimo filio tuo, Pater sanctissime.

Qualis animus tuus, fili mi desideratissime, talis et litteræ plenæ fiducia, alacritate, strenuitate, insigni erga Deum et martyres charitate. Quippe imago animi sermo est, et ex abundantia cordis unusquisque profert oracula. Ita ut et nos, postquam verbis tuis aures præbuimus, fortiore animo ac magis virili fuerimus, et ad certamen ineundum multo promptiores. Me vero et frater Adrianus de te narrans vehementius perculit : cum et fiduciam illam, et robur animi, et dicendi libertatem referret, quin etiam et artem disserendi adversus provocantes. Unde hæ tibi dotes ? annon ex bono proposito antecedente, ac fiducia in Deum ; cujus ope superiora pertulisti, ac spe gloriæ Dei per-

46 III Reg. XIX, 14. 47 Psal. LXXIII, 7. 47* *Inclusa, in edit. Sirmondi typographi vltio omissa, supplementus. EDIT.*

stitisti, usque ad obitum ad pugnam accintus? Gaude, lætare: cum Deo valebis omnia tolerare, corona victoriæ redimitus. Sed et pro me ora, frater, ut et tua, et cujusvis alterius similis vestigia consequar. Sunt autem satis multi per Christi gratiam: etenim veluti curriculum est in luce et conspectu positum: plurimi quoque martyres. Ne aliud igitur hæc quæ geruntur existimes quam Christi negationem, quoad eos qui persequuntur, factumque pro Christo martyrium, quoad eos qui præmia referunt. Atque istud quidem est in confesso. Nam ut in crucis imagine crux ipsa vivifica et agnoscitur, et negatur: sic et in imagine Christi idem discrimine statuendum. Mundus licet obcæcatus sit, vel ubi Christum abnegat, contumeliam jocum reputat, propter illius tolerantiam, quem contumeliose tractat. Sed quid mirum si ille sustinet, furiosorum conversionem quærens? Annon spineam coronam capiti ejus imposuere milites? annon vestem ei circumdedere purpuream qui et dixere: *Ave, rex Judæorum: et dabant ei alapas* ⁴⁸. Ipse vero omnia perfererat, cum derideretur, habereturque ludibrio, cum et in cruce alia plurima pateretur. Talia nunc quoque propter imaginem suam, et in sua ipse imagine perpetitur, siquidem archetypum in imagine conspicitur, ut viri sancti dixere. Sed miserescat ille celeriter Ecclesiæ suæ, confessores corroborans. Audio te jejunium protrahere, et lætor utique: tibi vero auctor sum ut quotidie post vesperam cibum sumas. Hæc enim via regia est, et hæc laudabilis abstinentia in isto martyrii genere.

XXVIII. — *Basilio præposito.*

Ut fortiter pro Christo pati pergat, nec trepidet

si ante imperatorem aut præsides ducatur. Ubi intellexi omnia quæ propter Dominum passa est sanctitas tua, cum sacro suo subdito; glorificavi optimum Deum nostrum valde: quod utique exortus et ipse es veluti sidus in mundo cum aliis sideribus, in hac præsentī quasi nocturna hæreseos pugna, vas electionis, columna et firmamentum veritatis. Quam admirabile par illud vestrum! quam Christo amabile, quod plagas ipsius causa pertulit, exsilia, carceres, et ea usque in præsentem diem! Sed quid est quod, antequam periculum faceres, ad me humilem venisti, sicuti ex te intellexi, nec tamen conspectu meo frui licuit: nec mirum utique. Quandoquidem enim, ut conjiciebas, non aderam; miser enim ego ac tenebris obsitus; quid te incommodo affecisti? nisi quod nunc teipsum nobis per litteras conjunxisti: et jam nos spiritu invicem intuemur, et in unum convenimus in spiritu, una in Domino anima effecti, ego humilis in vobis sanctis, et vos in me. Quamobrem Christus in medio nostrum, juxta veracem illius pollicitationem. Quid deinde reliquam est? Ut, quemadmodum cœpimus in laboribus pro Christo, consummemus propositum nobis certamen, nihil reformi-

νάτου εὐτρεπιζόμενος; Χαῖρε, στέφανου · ισχυροὶ σὺν θεῷ πάντα ἐνεγκεῖν, ἀθλοφορικὸν στέφανον ἀναδραμάμενος. Ἄλλ' εὐχου κάμοι, ἀδελφε, συνέκλεισόν τε καὶ εἴ τιτι ἄλλω παρακλησίῳ. Ἰκανοὶ εἰς χεῖριτι Χριστοῦ. Καὶ γὰρ ὡς τὸ στάδιον λαμπρὸν καὶ ἐμφανές · πλείστοι καὶ οἱ μάρτυρες. Μὴ γὰρ οἷον τι ἄλλο εἶναι τὰ παρόντα, ἢ Χριστοῦ ἄρνησιν ἐπὶ τοὺς διώκοντας · καὶ Χριστοῦ μαρτυρίαν εἰς τοὺς τὰ θῶλα φέροντας, καὶ τοῦτο εὐδηλον. Ὡς γὰρ ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ σταυροῦ ὁ ζωοποιὸς σταυρὸς καὶ ὠμολόγηται καὶ ἔρρηται · οὕτω καὶ ἐν τῇ εἰκόνι Χριστοῦ τὸ αὐτὸ ἀπαρραλλάτως. Εἰ καὶ τετύφλωται ὁ κόσμος · καὶ Χριστὸν ἀρνούμενος, παίξει τὴν ὕδριν, διὰ τὴν τοῦ ὑβρίζομένου μακροθυμίαν. Καὶ τί θαυμαστὸν εἰ ὑπομένει, ζητούν τῶν παρονοήτων ἐπιστροφῆν; Μὴ οὐχὶ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ οἱ στρατευόμενοι; μὴ οὐχὶ καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν; οἱ καὶ ἔλεγον · Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων · καὶ ἐδίδουν αὐτῷ βραχίονα. Ὁ δὲ ἔφερε πάντα, καταγελάμενος, μωκτηριζόμενος, καὶ ὅσα ἄλλα πεισῶν ἐν σταυρῷ. Τοιαῦτά ἐστι νῦν πάσχων διὰ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ · ἐπειδὴ ἡ ἀρχέτυπον ἐν τῇ εἰκόνι ἐκφαίνεται, ὡς ἐρρηται τῶ ἀγίοις. Ἄλλ' εἴη ἔλεος ἐν τάχει τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ, ἐνδυναμῶν τοὺς ὁμολογοῦντας. Ἀκούω δεῖ ηστέϊαν ἔλκεις · καὶ χαίρω μὲν, συμδουλεύω δὲ καὶ ἐκάστην ἐσθίειν μετὰ τὰ ἑσπερινά. Τοῦτο γὰρ βασιλικὴ ὁδός, καὶ αὕτη ἐπιχειρῆτ', ἐγκράτεια ἢ μαρτορίᾳ.

C

KH'. — *Βασιλεῖφ ἡγουμένωφ. [σμός.]*

Πάντα καταμαθῶν ἄπερ διὰ Κύριον ὑπέστη σπ

ὀσιότης σὺν τῷ ἱερῷ ὑπὸ κόμῳ · ἐδόξασα τὸν ἀγαθὸν θεὸν ἡμῶν λίαν · ὅτιπερ ἀνέτειλας καὶ αὐτὸς ἐστὴρ ἐν τῷ κόσμῳ σὺν ἄλλοις λαμπτήρῳιν, ἐν τῇ νυκτὶ, νυκτομαχία τῆς αἰρέσεως, σκεῦος ἐκλογῆς, στύλος καὶ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας. Ὡς θαύμαστῆ ἰδὺας ὑμῶν! ὡς ἐραστὴ τῷ Χριστῷ, πλὴγὰς δι' αὐτὸν ὑπομείνασα, ἀπαγωγὰς, φυλακὰς, καὶ τὰς ἕως τοῦ παρόντος. Ἄλλὰ τί ὅτι πρὸ τῆς πείρας ἦμας πρὸς με τὸν ταπεινὸν, κατὰ ἐδίδαξας, μὴ ἐπιτυχῶ μου τοῦ συνοψισμοῦ; καὶ εἰκότως. Ἐπειδὴ γὰρ ὡς ὑπελάμβανες, οὐκ ἦν · οἰκτρὸς γὰρ ἐγὼ καὶ σκοτεινός · τί ἵνα καὶ ἐβλάβης; πλὴν ὅτι συνήψα ἡμῖν ἑαυτὸν νυκτὶ διὰ τοῦ γράμματος · καὶ ὄρωμα ἀλλήλους ἔδῃ τῷ πνεύματι · καὶ εἰς ταυτὸν συνήλομεν ἐν πνεύματι · μία ψυχὴ ἐν Κυρίῳ γεγονότε. ἐγὼ ὁ ταπεινὸς ἐν ὑμῖν τοῖς ἀγίοις, καὶ ὑμεῖς ἢ ἐμοί · ὅτιπερ Χριστὸς ἐν μέσῳ ἀμφοτέρων, καὶ τὴν ἀψευδῆ ἐπαγγελίαν. Τί λοιπὸν ἔτι; ἵνα, κατὰ ἐνθρηξάμεθα ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυροῖς, τελειώσωμεν τὸν προκειμένον ἡμῖν ἀγῶνα, μηδὲν ὑποπτήσοντες · μὴ πλὴγὰς αὐθις, μὴ δεσμά, μὴ στρεβλωτῆρας, μὴ πῦρ, μὴ ξίφος, μὴ ὕδωρ, μηδὲ

⁴⁸ Joan. xxi, 3.

Οὕτως ἐπιτίθεται ἡμῖν ὁ λόγος· οὕτως ἂν πῶστολος· οὕτως ἢ τελείωσις τῶν μαρτύρων. Οὐκ ἐσμὲν ἀγενέστεροι αὐτῶν· καὶ ἡμεῖς ἀσχημονήσομεν; γυναῖκες καὶ τέφθησαν· καὶ ἡμεῖς φιλοσαρκήσομεν; καὶ νήπια νενικήκασι τυράννους καὶ βασιλεῖς τοῖς σαρκοφίλοις· ἢ ψυχὴ ἄληπτος. Μὴ ν τούτοις σωματοκτόνους· ἀλλὰ τὸν δυνάστην καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἐν γενένη ἀποκτείνων ἀγαλλίασι καὶ θυμηδίᾳ. Ἐπίπερ γὰρ ἡμεῖς ἐσμὲν, καὶ συνδοξασθησόμεθα. Θρηνησόμεθα, καὶ οἱ αὐτοῦ ὑπὲρ ἡμῶν· τοῦτο γὰρ πάθος ἄκαταπλήκτως ἐνστάσει τῶν μαρτυροῦντων ἰδέσθαι πῶποτε βασιλέα· μηδὲ ἄρχουσι· καὶ κἀντεῦθεν πως δεδιᾶν. Μηδαμῶς. Ὁ καταφρόνησον ἀμφοτέρων, ὁ Χριστὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ. Ἐκεῖνός σε πτηζᾷτω ὡσπερ καὶ δαίμονες οὐκ ἐπὶ στόμα παρῶν πρὸς αὐτόν. Δοκίμασον τοὺς λόγους· Χριστὸς ἐπηγγέλλετο. Ἐάντις, εἰ ματαιολογεῖ. Οὐ τὸν Ἀχάβ ἤλεγξεν; οὐ τὸν Ἡρώδη Ἰωάννης; οὐκ ἄλλοι οὐκ ἔστιν ἡμεῖς κατὰ τοὺς μαρτυροῦντων μακρολογῶν, ὅτι καὶ νῦν. Ὡς ἠγάπησεν ἐκείνους, καὶ ἡμεῖς ἡμεῖς τῶν ἀποστόλων, μάρτυσι, προφηταῖσι, ὁσίοις. Ὁ καρπὸς τῶν δένδρων ὁ καρπὸς, καὶ εἰ μὴ οὕτως περιπατήσομεν· οὐ γὰρ μαθηταί, οὐδὲ υἱοὶ, οὐδὲ καρποὶ· ἀντικειμένης μερίδος· τῶν φιλοκόσμων δὲ, δουλοτάκτων· τῶν τὴν μίμησιν φύγοιμεν, ἐν δὲ Θεοῦ, τελειοφρόνως ἀγωνιζόμενοι ἐν ἡμεῖς τῶν Κυρίῳ ἡμῶν εἰρηκότι· Ἐργάζω νενικήκασι τὸν κόσμον.

A dantes, non plagas porro, non vincula, non tormenta, non ignem, non ensem, non aquam, non gladium ⁴⁹. Sic ipsa nos Scriptura admonet: sic Apostolus clamat: sic martyrum omnium consummatio. Non sunt nobis, quam illis, minus clari natales, quanquam ego infelix; ex Deo et ipsi nati sumus eandem adoptionis matrem adepti. Illi præmia retulere: et nos degeneres erimus? feminæ ac puellæ coronatæ sunt: et nos carni blandiemur? senes et pueri tyrannos vicere et reges: et nos stupentes hærebimus? Minime vero. Carnem dimittamus his qui carnem diligunt: animus interim expugnari nequit. Ne timeamus eos qui occidunt corpus: sed eum qui potest animam et corpus perdere in gehennam ⁵⁰. In præsentî lætitia est et alacritas: *Siquidem enim compatimur, et conglorificabimur* ⁵¹. Lugeat diabolus et ministri ejus: hunc enim ipsis dolorem parit invicta martyrum constantia. Nunquam te regem ais coram intuitum, nec in conspectum venisse procerum, atque idcirco extimescere. Absit. O Pater, utrosque sperne, qui Christum habes quem induisti. Ille te timeat uti et dæmones. Resera os tuum, cum apud ipsum coram ages. Dabitur enim tibi sermo; Christus pollicitus est ⁵². Argue eum si inania loquitur. Non Achab Elias coarguit? Non Herodem? Joannes? non alios alii? ut ne singulos appellando sim longior. Qui tunc Deus, idem et nunc. Ut illos dilexit, ita et nos. Alumnum te professus es apostolorum, martyrum, prophetarum, Patrum, sanctorum. Arbori fructus respondeat ⁵³. Nisi enim nos ita gerimus, degeneres sumus, non discipuli, non filii, non fructus: sed in contraria parte sumus, eorum dico, qui mundum diligunt, qui carni serviunt: quorum exempla fugiamus, et Jesu Domino nostro qui dixit: *Confidite, ego vici*

εγαλῶ καὶ Μαρίᾳ μοναζούσῃσιν. [σὺς.]

XXIX. — *Megaloni et Mariæ monialibus.*

In obitu præpositi.

μα ὑμῶν τίμιον· καὶ ἡ προσηγορία συνδεδεμένη ἀγγελία, τί εἶπω; ὀδυνηρά, ἢ χαροῦν ἐμὸς Πάτερ ἐξεδήμησεν, ὁ ὁμολογητῆς ὁ δευτέρος Ἰωβ, τὸ ἐγκαλλώπισμα τῶν ἡμεῶν, ὁ τῆς ἀγάπης Δημιουργός, ὁ πάντοφίλητος ὁ Θεοῦ ἄνθρωπος, ὁ πολυδάκρυς ὀφθαλμός, ἡς νοῦς, ὁ θεῖος γνῶσις πεπλουτισμένος, ὁ ταπεινοφροσύνη, καὶ πολλοστὸς ἐν συνέσει, ἡς, πρὸ σχήματος, καὶ μετὰ τὴν μοναχίαν ὑπέριτερος. Ὁ θεοὶς ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ· μισήσας κόσμον· δοῦς τε προῖκα πάντα πολυόλοθον οὐσίαν· εἴτα διαζευχθεὶς περιούσιος, γένους τε καὶ φίλων καὶ συνήθων· λοιπὸς περιήγειον ἀξίωμα, οἶκον, πόλιν, καὶ ταῦτα ἐν ἀκμαζούσῃ ἡλικίᾳ· εὐπρεπὸς προσώπου καὶ ὕψει ἡλικίας· εὐσθενεῖς τε καὶ ἀμφοτεροδεξιότητι τρόπων, νοητῶν τε ἡμῶν· καὶ πλείω τούτων ἂν τις εἰπῶν, ἐλάτ-

D Venerabilis epistola vestra, cordata salutatio: nuntius vero, quid dicam? plenusne luctus, an gaudii? Pater meus excessit e vivis, Christi confessor, Job alter, decus monachorum charitatis conciliator, vir omnibus charus, homo Dei, cui perpetuo madens oculus lacrymis, mens discendi cupida divinis doctrinis locuples, in humilitate assiduus, idemque perspicacia animi inclytus, ante sacrum habitum conspicuus, et idem post monasticam perfectionem longe præstantior. Ille Dei charitate devinctus, ac deinde mundum exosus, gratuitoque munere facultates omnes, cum prædives esset, Christo elargitus: mox sejunctus est ab illustri conjugē, a cognatis et amicis et familiaribus: abdicato terrestri magistratu, relicta domo, civitate, patria; et hæc in florenti ætate: oris forma per-elegante, eminenti statura, optima corporis valetudine, utroque laudum genere præditus, et quæ

l. viii, 35. ⁵⁰ Matth. xx, 28. ⁵¹ Rom. iii, 17. ⁵² Matth. x, 19. ⁵³ Joan. vi, 33.

animo continentur, et quæ incurrunt in oculos : et si quis plura dixerit, non is tamen viri virtutem oratione consequatur. Vixit ille, ad Dominum abiit : ubi autem, et quo pacto? Ereptus importune gregi ob morbum difficilem ; inclusus carcere in civitate annis duobus aliis et eo amplius : deinde in quamdam ablegatus insulam, ubi, qui confessorum decet, pro Christo cursum consummavit.

Non igitur mihi mœrorem hic casus affert, sed lætitiã singularem. Non ille est mortuus, sed in sempiternam vitam migravit : non hunc terra tegit, sed cœlum amplectitur. Excepit hunc confessorum chorus, cœtus ascetarum : ubi lux vera, ubi beata requies, propter quam adipiscendam labores ac molestias ultro in carne subiit, ascetarum confessorumque ritu. Nunc mihi solemnus iste festusque dies, nunc animi ingens oblectatio est, sed et orthodoxis omnibus, quod adiutorem ad Deum transmisere, qui eodem modo atque martyres hactenus cursus absolvit. Lætetur Ecclēsia, quod columnas adhuc habet : sacer ordo exsultet, quod stellæ in mundo rursus oriuntur, quæ iis qui in tenebris hæreseos versantur lucem ostendant. Oh ! Pater, Pater ! quam egregius cursus ille tuus est ! quam sanctum monumentum tuum ! quam beata recordatio tui ! Totus tu splendidus, pulcher totus. Quis te intuitus non dilexit ? Quis tibi obvius non delinitus est ? Consuetudo tua optabilis, virtus explorata ; quid reliquum est ? Memento tum gregis tui, tum mei ipsius, filii tui, quanquam minimi quidem ac vilis. Quo egote prosequar amore, nosti : et quo tu me, novi. Fer toti Ecclesiæ suppetias apud Dominum. Pro me misero deprecare, ut statim ac te veniam, quo more diem clausisti. Hæc quidem mea est apud communem Patrem oratio. Vos vero adhortor, ne fidem prodatis : ut sancte vivatis, cum sitis ambæ illius, et alterius altera, hæc quidem conjux, illa autem conjugis piterna.

XXX. — Simeoni monacho.

Gratulatur quod pro Christo strenue dimicasset adversus Iconomachos. (Baron. an. 818, n. 22.)
Reddita mihi epistola sanctitatis tuæ. Ubi eam legi, et singula didici quæ illi cæterisque, qui cum ea sunt, sanctis Patribus nostris : *Quorum nomina sunt in libro vitæ* ⁵⁴, acciderant, sacram omnium expulsionem, loququam deportationem, molestam illam et gravem, ob variam huc atque illum abductionem, et duram impiorum custodiam ; ingemui simul humilis, in cujusmodi tentationes Dei Ecclesiæ tempus perduxerit animo considerans : simul etiam beata duxi persecutionem pro Christo ferentium certamina ; teque pariter qui gestorum omnium nobis nuntius fuisti, nec renuisti erga me, nihili hominem, et manum movere ad scribendum, et totam afflictionis seriem singulatim percensere. Quo nomine benedicat tibi Dominus, ac magis magisque confirmet et corroboret in acerba ista testi-

⁵⁴ Philipp. iv, 3.

των ἔλθοι τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς. Οὗτος ἢ ἀνήλθε πρὸς Κύριον. Ποῦ καὶ πῶς ; ἀρθεὶς φόρτῃ ἐκ τῆς πυλῖνης διὰ τὴν δύσοιστον νόσον · φθισθεὶς ἐν ἄστει ἄλλοις δύο ἔτεσι καὶ πρὸς ἰξορισθεὶς ἐν νήσῳ τινί · κάκεισε τελειώσαι ὁμολογητικὸν δρόμον ὑπὲρ Χριστοῦ.

Οὐκ ὀδυνηρὸν μοι οὖν τὸ πάθος · ἀλλὰ καὶ περιχαρὲς · οὐ τέθνηκεν · ἀλλὰ μετέστη εἰς νιον ζωὴν · οὐ γῆ αὐτὸν ἐκάλυψεν · ἀλλ' οὐρανὸν ἐδέξατο. Ἰπέλαθεν αὐτὸν ἡ ὁμολογητῶν ἢ ἀσκητῶν ὁμοσκηνία · ὅπου τὸ φῶς τὸ ἅλ ἐνθα αἱ μακάριαι ἀναπαύσεις, ἀνθ' ὧν εἴλετο καὶ πόνων ἐν σαρκὶ ἀσκητικῶς τε καὶ ὁμολογητῶν μοι πανήγυρις, ἑορτῆ, θυμηδία · ἀλλὰ μὴ πᾶσιν ὀρθοδόξοις, προστάτην εἰς Θεὸν παραπέσνδρομον τῶν προδραμόντων μαρτύρων · Ἀγαλλιᾶσθε ἡ Ἐκκλησία, ὅτι στύλους ἔτι καὶ εὐφρανεῖσθε ὁ ἱερὸς θίασος, ὅτι φωστῆρες ἐσμε πάλιν ἀνίσχουσι φουκτωροῦντες τοὺς ἐν τῆς αἰρέσεως. ὦ ! ὦ Πάτερ, Πάτερ, ὡς καλὸς δρόμος ! ὡς ἕσιον τὸ μνημόσυνόν σου ! ὡς ματὸ ὑπόμνημά σου ! ὅλος σὺ φαιδρὸς, ὅλος χε Τίς σε ἰδὼν οὐκ ἠγάπηκε ; τίς δὲ συντυχῶν σ γλύκνεται ; Ἡ συνουσία σου ἐφετῆ · ἡ ἀρετῆ γ στικῆ. Τί το λοιπόν ; Μέμνησο ὡς τῆς ποιμένης κάμου τοῦ σοῦ υἱοῦ, κἂν ἐλαχίστου καὶ ἐβρίμμ Οἴδας τὸν πόθον σου τὸν ἐν ἐμοί · ὡς καγὼ τὸν ἐμοῦ. Βοήθησον [ε. Βόησον] ὑπὲρ πάσης τῆς Ἐσίας πρὸς Κύριον · δεχθῆτι καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ οὐτάχει ἐλθεῖν πρὸς σέ, ἐν ψ τρόπῳ τετελειώσαι. μὲν μοι αἱ φωναὶ πρὸς τὸν κοινὸν Πατέρα. Ἰμὲ παρακαλῶ, μὴ προδοῦναι τὴν πίστιν · ὅσιως ὡς ἐκείνου οὔσαι, θατέρα θατέρας · ἡ μὲν ὁμολογητῆ δὲ τῆς ὁμοζύγου ὁμαίμων · ὡς ἂν σὺν ἐκείνῃ ξης τῆς αἰδίου ἀπολαύσειτε.

consanguinea ; ut cum illo gloria perfruamini :

Α. — Συμεὼν μονάζοντι. [σζ'α']

Δεξάμενος ἐπὶ χεῖρας τὴν τῆς ἀγιωσύνης ἐπιστολὴν, καὶ ἀναγνοὺς καὶ διδαχθεὶς ἕκαστη συμβεβηκότων αὐτῆ τε καὶ τοῖς σὺν αὐτῇ ἑ Πατράσιν ἡμῶν · Ὡν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζε διὰ τὴν ἀπάντων ἱερῶν φυγαδεῖαν, καὶ ἀλλοθῶ μετανάστασιν, καὶ πειραστικῆν καὶ θλιπτικῆν, τῆς ὡδὲ τε κάκεισε ἀπαγωγῆς τε καὶ φρουρητῆ παρὰ τῶν ἀθίων παταπαζέως · ὁμοῦ μὲν ἐπὶ ὁ ταπεινός, εἰς οἷα ἤγαγεν ὁ χρόνος πειραστῆ τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ κατασκοπῶς · ὁμοῦ ἐμακάρισα τὰ ἄλλα τῶν δεδιωγμένων ἔνεκεν ! στοῦ · ἔπειτα καὶ σὲ τὸν ἄγγελον ἡμῶν γενοῦ ἀπάντων τῶν δραματουργηθέντων · οὐκ ἔπωσαντὰ πρὸς με τὸν οὐδενὸς ἄξιον, καὶ χεῖρα ἐπὶ γράφαι δοῦναι, καὶ ἰχνομυθεῖσαι ὄλην τὴν τῆς κώσεως ὑπόθεσιν · ἀνθ' ὧν εὐλόγησαι σε Κύρ

ει τε ἐπὶ πλέον, καὶ βεβαιώσαι ἐν τῇ ἀμει-
 ἐνστάσει τῆς μαρτυρίας Χριστοῦ. Καὶ γὰρ
 διτιπερ συμβαλῶν μετὰ τὴν ἐνστασιν τῷ
 χῆ Ἰωάννῃ οὐχ ὑπεστάλης, οὐδὲ δευτέρος
 τῆς εἰς λόγους συμπλοκῆς· ἀλλὰ στεφῆρως
 αὐτὰς, περιεῖλες αὐτὸν, καὶ ἀπεστομάτισας
 αὐτὸν ἐκ λόγου ἀληθείας τῆς δοθείσης σοι ὑπὸ ἐνερ-
 οῦ ἁγίου Πνεύματος.

γὰρ οὐδὲ πάρεστιν ἐν τοῖς ἡπατημένοις δὲ-
 λφίου· ἐπεὶ μηδὲ φῶς· οὐδὲ ἀληθείας ἀπό-
 οὐδὲ τι εὐθὲς, οὐδὲ ὄσιον ἐν σκότει διαπό-
 οῖς τῇ ἀσύνετῳ καρδίᾳ καὶ μεμωραμένη
 ἀληθὲς εἰ εἰπεῖν, ἀσοφίᾳ καὶ ἀμαθίᾳ καὶ
 ητι. Ἐν δὲ μόνον καὶ πρῶτον καὶ τελευταῖον,
 ἴα τοῦ σκότους· τοῦτο αὐτοῖς καὶ λόγος, καὶ
 αὶ πίστις, καὶ δόξα, καὶ δπλον. Ἐκ τῶν
 αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτοὺς, ἔφη ὁ Κύριος
 οὐκ ἔδρασαν ἀσεδές τε καὶ Ἰουδαϊκόν;
 ἐνύβρισαν, τὴν Θεοτόκον, τοὺς ἁγίους· ὧν
 σωματικοὶ χαρακτῆρες ἀτιμάζονται, αὐτοῖς
 ἢ ὕβρις ἀναπέμπεται τοῖς πρωτοτύποις·
 ἐ τοῦτο εἰκότως Ἀντίχριστοι ῥηθῆεν οἱ
 μάχοι· ἐπειδὴ λέγει ὁ Θεολόγος καὶ εὐαγγελ-
 Καὶ νῦν πολλοὶ Ἀντίχριστοι. Ταῦτα
 μὲν πρὸς τὴν σὴν σύνεσιν· τῆς ἀγάπης δὲ
 α, τῆς ἐν ἐνὶ φρονήματι καὶ μιᾷ ψυχῇ δο-
 ἡμῖν ὑπὸ Θεοῦ. Ἀλλὰ μοι προσέχου, ἀδελφε
 ἔ ἰσά σοι ἐναθλεῖν· καὶ γνωρίσαι μοι πάλιν
 ἡ ὅπως σὺ τε διάγοις, καὶ ὅπως ἔχει καὶ ἔξει
 ἱερᾶς σου συνοδίαις.

- Ἰωσήφ ἀδελφῷ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ.
 [σξβ']

im ab Iconomachis impie, tum contra Iconomachos a Christi confessoribus fortiter gesta memorat. (Baron.
 an. 816, n. 43.)

μὲν ἀπὸ γραμμάτων, οὐκ ἔμαθον τὰ τῆς
 σου, ἀλλὰ φῶ τῶν ἀμαρτιῶν μου διτι οὐτω
 ! Ἐδηλώθη γὰρ μοι ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἡ
 μεθ' ἐτέρων ἀπωλεία· καὶ ἦδε τοῦ διαβόλου
 α. Ἀλλὰ δόξα τῷ Θεῷ τῷ κρύψαντι αὐτὰ
 ἠν κρατούντων. Ἐμελλόν γὰρ πολλοὶ κινδύ-
 ἄλλ' ὅτι καὶ οἱ ἱαμβοὶ συναπώλοντο, οὐς
 ἦν ἐμότρησας κατὰ τῶν Εἰκονομάχων. Οὐ
 δὲ ἀμεταγράφους καὶ ἀπαρασμειώτους
 αὐτοὺς πέμπειν. Ταῦτα μὲν ἐλύπησεν ἡμᾶς,
 εἰκός. Ἐγὼ δὲ ὁ ταπεινός, καὶ αὐθις προσ-
 τὴν ἀγιωσύνην σου γλιχόμενός σου τὸ τίμιον
 ἰον· καὶ τίνας γὰρ πρὸ σοῦ; καὶ οὐχὶ αἰε;
 οὔτον ἐν φύσεως, ὅσον ἐκ συμπράξεως οὐ
 μόθεν ἐγειρομένης, ἀλλ' οὐρανόθεν ἐνεργου-
 ἐκ πρώτης βασιλείδος σχεδὸν μέχρι τοῦ δεῦρο·
 αὶ πάντες· καὶ ἐμόρφωσαν οἱ γεννήσαντες,
 αὶ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς; Ἐῷ δὲ μέ-
 ιᾶς καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς ὡσαύτως· καὶ μή με
 θεί σου τῆς ἀρετῆς πληθῆει τῶν ἀμαρτιῶν·
 ας φιλανθρωπίας συγκροτουμένους, καὶ ἐν-
 τῶν εἰς φῶς ἐνεγκόντων. Τὰ μὲν δὴ τῆς
 οἰαυτά.

ἄλλα ὅσα καὶ ὅσα, ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ
 τεναγμῶν καὶ ὀδύρμῶν ἄξια, ἤδη πάντως

11th. vii, 16. ⁵⁶ I Joan. ii, 19.

monii Christi dimicatione. Enimvero cognovi quem-
 admodum post dimicationem ipsam, cum Joanne
 impiorum duce congressus, haudquaquam metu
 cesseris, nec inferior sermonis conflictu exstiteris,
 sed fortiter obsistens ipsum viceris, et elinguem
 juvenili vigore reddideris verbo veritatis subni-
 xus, quam tibi Spiritu sancti operatio suggere-
 bat.

Nulla videlicet in iis qui decepti sunt residet vis
 sermonis; quoniam nec lumen, nec veritatis spe-
 cimen nec rectum aliquid, aut sanctum in tene-
 bris ambulanti bus stulto corde et evanida sapien-
 tis, seu, ut verius dicatur, insipientia, imperitia,
 eœcitate. Unum autem inest, et primum et postre-
 mum, potestas tenebrarum: hoc illis et sermo, et
 definitio, et fides, et gloria, et arma. *Ex operibus
 eorum cognoscetis eos* ⁵⁶, ait Dominus. Quid enim
 impium aut Judaicum non egerunt? Christum con-
 tumelia affecerunt. Deiparam et sanctos: quorum
 enim corporeæ figuræ ignominia afficiuntur, in pro-
 totypa ipsa transmittitur contumelia: ideoque
 Antichristi merito dici possunt Iconomachi: quan-
 doquidem, uti a Theologo et evangelista scriptum
 est: *Et nunc multi sunt Antichristi* ⁵⁶. Hæc parva
 quidem ad prudentiam tuam: sed charitatis, quæ
 nobis a Deo in uno sensu et anima una donata
 est, symbola sunt. Tu vero, frater egregie, pro me
 ora, ut parti tecum pugna decertem; et indicare
 porro non graveris, quomodo et ipse agas, et quo-
 modo se habeant habiturique sint sacri comites tui.

XXXI. — Josepho, fratri et archiepiscopo.

Quantum quidem ex litteris, de valetudine tua
 nihil cognovi, sed heu peccatis meis quod hæc ita
 evenerunt! Indicatum enim mihi est, a fratribus,
 litteras illas una cum aliis intercuisse: et hæc
 quidem diaboli vis. Sed laus Deo, qui illas ab-
 econdit iis qui rerum potiuntur: multis enim im-
 pendeat periculum. Quinetiam periisse simul
 iambo, quos recte agens contra Iconomachos
 scripseras: omnino autem sine exemplo et nota
 eos mittere non debueras. Hæc sane contristarunt
 nos, ut par erat. Ego vero humilis iterum alloquor
 sanctitatem tuam, faciem venerandam videre desi-
 derans; cujus enim potius quam tuam? Ac nonne
 semper? neque id ex natura tantum, quantum ex
 actionum conspiranti societate non humi nata,
 sed cœlitus profecta, a primis fere carceribus in
 hanc diem, ut sciunt omnes; ac formaverunt pa-
 rentes, corporaliter dicam an spiritualiter? Uti-
 nam autem sic maneamus etiam in posterum, ut
 a virtute tua non divellar peccatorum meorum
 multitudine, ex divina benignitate consentientes,
 et ex eorum deprecatione qui genuerunt! Ac vota
 quidem nostra talia sunt.

Cætera autem qualia et quam multa, in Ecclesia
 Dei, gemitu ac lacrymis digna, jam prorsus audi-

sti : quæ enim ne prisci quidem contra Christum egerant hæretici, ea nunc majori rabie patrata sunt. Et dormit Christus, et salsum incredulitatis mare intumescit, extremam perniciem afferens. Sed adsint tecum germani discipuli, et Christum ad increpationem periculique depulsionem exsuscitent. Abiit et mens in habitu susceptor ac sponsor, vir bonus, confessionis præmium reportans in molestissima, ut in lectulo se ipse versare non posset, infirmitate. Quomodo ? Cum resisteret, abductus est et custodibus, deinde etiam relagatur, atque ita martyrum consummans. Itsque Dominus non desepxit obedientiæ ejus labores, quantos nosti : tamesti propter peccata mea inter Mæchianos deprehensus fuerit, corpori parcens, non animo item abreptus, ut res ipsa declaravit. Propterea cætui a Deo subductus, in alteram partem victoriam vertit : quemadmodum et Mediciones, atque adeo Nicænus quoque : ut litteris ipsis edoctus sum. Et quid hunc aut illum dico ? Mihi enim persuadeo, sic affectos esse omnes qui resisterunt. Quin et ipse verus patriarcha noster veritatem profitetur, ut ex ejus ore didici qui illum audierat, ejusque defensionem laudabat. Hæc dixi, tum ut defunctum merito laudarem, tum ut sanctitati tuæ nota facerem quæ debebam. Sed non ignoras intestinum malum. Leontium illum quondam nostrum, qui et antea Mæchianis adhæsit, et nunc princeps est Iconomachorum. Eam ob causam et Studianum obtinuit, et Saccedioni injuste dominatur. Ex impuro nihil purum : qualis genitor carnalis, talis et filius : quem Deus convertat sanctis precibus tuis ; et me peccatorem in timore suo confirmet. Saluto eos qui reverentiæ tuæ famulantur. Qui mecum est ut famulus te veneratur.

XXXII. — *Thalæzo filio.*

De presbytero, qui, cum orthodoxus esset, metu, cum hæreticis cibum sumebat. (Baron. an. 818, n. Repte egisti, qui ad me scripsæris, dilecte filii. Hoc ipso enim tum fidem, tum amorem tuum prodidisti. Sed quid mihi laudes occinis, quarum omnino sum expertus ? Non me peccatorem nosti, ac sermone rudem ? Sed solers est admodum charitas, amicis eas quarum expertes sunt laudes attribuens. Laudandi igitur studio misso, ora potius, filii, ut in Domino constabiliar, et omni modo servera malo. Corporalis infirmitas tua cum gratiarum actione sit apud Deum : nec de modo contristare quo contigit. Novit Dominus quæ cuique prosint tribuere. Unde id tamen acciderit nescio. Maledicentia contemnatur, ac celeriter evanescet : si enim timeatur, magis ingruet ; quam vincas utinam, Deo corroborante. Quanquam plurimæ ab iis qui persequuntur molestiæ ingruunt : at cælestis remuneratio est. *Siquidem igitur compatimur, et conglorificabimur*⁵⁷. Non enim oblectationis istud, sed martyrii tempus est.

⁵⁷ Rom. viii, 17.

ἀκούεις · ἂ γὰρ οὐδὲ οἱ πάλαι αἰρετίσαντες ἔκατὰ Χριστοῦ, ταῦτα μανικώτερον ἐξείργασαν· Καὶ Χριστὸς καθέυδει · καὶ ἡ ἀλμυρὰ τῆς ἀθάλασσης κεκορύφωται, πανολεθρίαν ποιοῦσα. εἴησαν σὺν σοὶ οἱ γνησιεύοντες τῶν μαθητῶν στὸν εἰς ἐπιτίμησιν καὶ καταστρέφουσιν τῆς νεύσεως διεγείροντες. Οἴχηταί μου καὶ ὁ τομχος ἀνάδοχος, ἀνὴρ ἀγαθός, ὁμολογίας ἀπενεγκάμενος ἐν τοιαύτῃ χαλεπωτάτῃ νόσῳ ἐνδεῶς ἔχειν καὶ τοῦ ἐπὶ κλίνης στρέφεσθαι. ἐνστάς, καὶ ἀρθείς καὶ φυλακισθείς, εἶτα : ορισθείς · καὶ ταύτη τὸ μαρτύριον τελέσας. Ο εἶδεν οὖν αὐτοῦ Κύριος τοὺς ὑποτακτικούς : ὀπίσους οἶσθα, κἂν ἐλάω κατὰ τὰς ἀμαρτίας τοῖς Μοιχειανοῖς, φειδοὶ τοῦ σώματος, οὐ σνμενος τῷ φρονήματι · ὡς τὸ πρᾶγμα ἐδείκτοῦτο ὑπὸ Θεοῦ καὶ βραχίς τῆς συμμορίας, ἐτιτὴν νίκην πεποιήται, ὡσπερ καὶ ὁ Μηδικιωτής, μὴν καὶ ὁ Νικαίας · ὡς γράμμασιν αὐτοῖς ἴθην. Καὶ τί λέγω τοῦτον κἀκείνον ; Καὶ γὰρμαὶ καὶ ἕκαστον τῶν ἐνισταμένων οὕτως ἔχειν γὰρ καὶ αὐτός ὁ ἀληθινὸς ἡμῶν πατριάρχης γῶν ἐστὶ τὴν ἀλγυθίαν · ὡς ἔμαθον ἐκ στόμαπαρ' αὐτοῦ ἀκηκόοτος, καὶ ἐπαινοῦντες τὴν ἐνστάσιν. Εἴρηκα ταῦτα, ὁμοῦ μὲν τὸν ἐκδότην εἰκότως ἀποτιμῶν · ὁμοῦ δὲ καὶ τῇ σῆ ἐγνωρίμα καθιστῶν τὰ ὀφειλόμενα. Ἄλλ' οἷτό ἐγκόλιον κακὸν Λεόντιος, ὁ ποτὸ ἡμέτεσυναπήχθη τοῖς Μοιχειανοῖς πρότερον, καπροστάτης τῶν Εἰκονομάχων. Διὰ τοῦτο Στουθίου παρέλαβε · καὶ τοῦ Σακκουδίουνος ἄρχει. Ἐξ ἀκαθάρτου οὐδὲν καθαρὸν · οἷοςκατὰ σάρκα, τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ γέννημα Θεὸς μεταστρέψειεν εὐχαῖς σου ἀγίαις · καὶρίξειε τὸν ἀμαρτωλὸν εἰς φόβον αὐτοῦ. Τοὺςμένους ὑπηρετεῖσθαι τῇ τιμιότητι σου [προμαὶ. Ὁ σὺν ἐμοὶ σε δουλικῶς προσκυνεῖ.

ΛΒ'. — *Θαλαλαίφ τέκνῳ.* (σζθ'.]

Καλῶς ἐποίησας, ἐπιστάλας μοι, τέκνον μένον. Ἐδειξας γὰρ ἐν τούτῳ τὴν πίστιν καὶ σου. Ἄλλὰ τί μοι ἐπαίνους ἄδεις, ὧν ἀμοιβή πάντα ; Οὐκ οἶδας ὅτι ἀμαρτωλὸς ἐγὼ καὶ τῷ λόγῳ ; Ἄλλ' ἡ ἀγάπη κλεπτίστατος, τὰ τοῖς ἀγεράτοις παρὰ τῶν φιλοῦντων προστά· Ἀφόμενος οὖν τοῦ ἐπαινεῖν, προσεύχου μτέκνον, στηρίζεσθαί με ἐν Κυρίῳ, καὶ σώζεπεντὶ τρήπῳ ἀπὸ τοῦ Πονηροῦ. Ἡ σωματικὴ ἀσθένεια ἐν εὐχαριστίᾳ εἴη πρὸς Θεόν · καὶ μὴ τὸν σρόπον ἐξ οὗ ἔλθεν. Οἶδε Κύριος τὰ συμἐκάστῳ τιθναί · πλὴν ἀγνωῶ ὄθεν σοὶ τῆβλασφημία καταφρονεῖσθω · καὶ οἰχίησεται θφοβοῦσα δὲ μᾶλλον παραγίνεται. Ἦς φύσθειτῆ ἐπιβρώσει. Εἰ καὶ καταπόνησις πολλὴ παρδιωκτῶν · ἀλλὰ τὸ βραβεῖον οὐράνιον. Εἴπεσυμασχομεν, [ἴνσ] καὶ συνδοξασθῶμε γὰρ εὐκαθείας ὁ καιρὸς, ἀλλὰ μαρτυρίου.

Τὸ πρόβλημα περὶ τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ ὀρθο-
 ξεῖν δοκοῦντος, συνεσθλοντος δὲ ἐπισκόπῳ καθὰ
 εἴρηκας· εἰ μὲν παύσοιτο τῆς τοιαύτης συνεστιάσεως,
 μετ' ἐπιτιμίου ἀπείρξεως τῆς ἱερουργίας ἕως τινὸς
 χρόνου, μηκέτι εἰς τὸν αὐτὸν ὄλισθον ὑποπίπτειν·
 ἔχει ἴσασιν τοῦ ἱερουργεῖν Θεῷ. Εἰ δὲ ἀδιαφοροῖ·
 μὴ γένοιτο λῦτρον ἀνδρὸς ὁ ἴδιος πλοῦτος· τοῦ φυ-
 γεῖν σὺν τῇ θόσει καὶ αἰρετικῆς κοινωνίας, καὶ
 ἀμαρ[τη]τικῆς ἄλλης πράξεως· οὐ μὴν τῇ ἀνταλλαγῇ
 δοῦναι τὸ καλὸν, καὶ λυθεῖν τὸ χεῖρον· οἷον δοῦναι
 φῶς, καὶ λαθεῖν σκότος. Οὐδ' ἂν τὰ ὅλα χρήματα
 τοῦ κόσμου παρέξει τις· καὶ καινωνῶν εἴη τῇ υἱρέ-
 σει, φίλος Θεοῦ καθίσταται, ἀλλ' ἐχθρός. Καὶ τί
 λέγω κοινωνίας; Κἂν ἐν βρώματι, καὶ πόματι, καὶ
 φιλίᾳ συγκατέσι τοῖς αἰρετικοῖς ὑπεύθυνος. Τοῦ
 Χρυσοστόμου ἡ ἀπόφασις· ἐπεὶ καὶ παντὸς ἀγίου.
 Ἡὼς δὲ ἀκούσιον, καὶ οὐκ ἔργον τῶν δοκοῦντι ὀρθο-
 φρονεῖν, κοινωνοῦντι δὲ ὅμως τῇ ἀρέσει; Ἀκούσιόν
 ἐστίν, ὅταν τὸ στόμα τις τοῦ ὀρθοδόξου βιαίως ἀνα-
 χάνας, ἐγχεῖ τὴν αἰρετικὴν κοινωνίαν· ὅπερ ἐποίη-
 σαν οἱ πάλαι αἰρετικοί, καὶ ποιοῦσιν, ὡς ἔμαθον, οἱ
 νυνὶ Χριστομάχοι. Τὸ δὲ ἀπ' ἐαυτοῦ μετασχεῖν,
 ἐκούσιον. Εἰ δὲ ὅτι δέει· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ζητούμε-
 νον· οὐδὲ οὕτως ἔξει ἀπολογίαν. Μὴ φοβεῖσθε γάρ
 ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, ἀλλὰ Θεόν, τὸν
 τὸ συναμφοτέρον γεέννη αἰωνίου πυρὸς παραπέμποντα.
 Ἀκούομεν; Ἀληθῶς ὁ κόσμος ὅλος μιᾶς ψυχῆς οὐκ
 ἐστὶν ἀντάξιός, τῆς φυλαττούσης ἐκτὴν ἀμέτοχον
 καὶ αἰρετικῆς κοινωνίας καὶ παντὸς κακοῦ. Οἱ δὲ
 ἀμφοτέρων μέτοχοι, χόρτῳ ἰσότημοι, ξύλοις, καλάμῳ.
 Ἄ κατακάσειε τὸ ἐυκλιμαστικὸν πῦρ τῆς κρίσεως·
 τοὺς δ' αὐτῶν πράκτορας συντηρήσει, ἀτίδως φλο-

stipulæ : quæ quidem exploratur ignis iudicii cremabit : eorum autem auctores in sempiternum ævum servabit, exurendos idem, non vero purgandos.

ΛΓ'. — Πρὸς τοὺς λέγοντας μὴ περιγραπτὸν εἶναι τὸν Χριστόν [ση']

Ὁ μὴ περιγραπτὸν εἶναι σώματος χαρακτῆρι τὸν Χριστόν λέγων· εἰρμῶ τινι πάντως φυσικῶ, καὶ ἀποδείξει λογικῆ χειρημένός, τὴν περὶ τούτου ἔσταντι πεποιήται, εἰς βεβαίωσιν ἀληθείας καὶ διασάφησιν τῶν ἀμυγῶν.

Οὐκοῦν παρελθὼν διδασκῆτω, ὅπως ἔχει φύσεως ὁ λόγος, καὶ τίς ἡ αἰτία τῆς ἀγραφίας. Ὅτι τῶ καθ' ἡμᾶς εἶδει οὐ μεμόρφωται; ὅτι ὁστέοις τὸ σῶμα οὐ διείληπται; ὅτι βλεφάροις καὶ ὀφρύσι τὰς ὀπτικὰς κόρας οὐκ ἐφήρμισται; ὅτι ὡσεὶ τοὺς ἐλέκοιδεῖς πόρους οὐ τετόνωται; ὅτι ρίσι τῶν ὀσφραντῶν ἀντιλαμβάνειν οὐκ ἠθέλειται; ὅτι παρειαῖς ἠθῶσαις οὐκ ἐξήρηται; ὅτι στόματι καὶ γλώττῃ, χεῖλεσὶ τε καὶ ὀδοῦσιν, οὐ διείληκται, βέβρωκέ τε καὶ πέπωκεν; ὅτι ὤμων, καὶ ὠλενῶν, καὶ χειρῶν περιθέσει οὐ διέπλασται; ὅτι στέρνα αὐτῶ καὶ νῶτα σὺν κνημῖσι καὶ ποσίν οὐκ ἐμπέφυκεν; ὅτι παράτασιν χρονικῆν κατὰ προκοπὴν καὶ αὔξησιν ἡλικίας οὐκ ἐλήφεν; ὅτι κίνησις αὐτῶ πορευτικῆ, ἡ ἄνω, ἡ κάτω, ἡ ἐντὸς, ἡ ἐκτὸς, ἡ δεξιὰ, ἡ ἀριστερά, ἡ κυκλοφορικῆ, οὐ συνεκπέφανται; ὅτι κόποις καὶ

³⁸ Math. x, 28.

A Quæstio de presbytero, qui cum orthodoxus crederetur; cum episcopo, quemadmodum dixisti, una cibum capit; si quidem ita convivari desiderit, imposita pœna, abstentus ut sit ab re sacra obeunda usque ad certum tempus, ne posthac simili lapsu offendant: sanari potest, ut sacris operetur. Sin is parvipendat; ne sint homini propriæ opes pro redemptionis pretio. Fugienda enim cum donatione communitio hæretica et aliud quodvis scelus: nec sic instituenda commutatio, ut quod bonum est detur, accipiat quod deterius: cujusmodi est lucem impertiri, ac tenebras referre. Nec si quis universas mundi divitias offerat, communicetque hæresi, amicus Dei censebitur, sed hostis. Quamquam quid communionem dico? Vel si in cibo potuque, et amicitia cum hæreticis congregiatur, reus est. Hæc Chrysostomi, imo et cujusvis sancti, oratio est. Quomodo vero id contra voluntatem ac non sponte fit, cum quis orthodoxus quidem videtur, hæresi tamen interim communicat? Contra voluntatem est, si quis orthodoxi os per vim aperiens, hæreticam communionem infundat: id quod fecerunt olim hæretici, et faciunt, ut didici, hujus ætatis Chromachi. Cum quis autem a seipso participes fit, id sponte fit. Sin autem quoniam timet; hoc enim est quod quæritur; nec sic habebit excusationem. Nolite, enim timere eos qui occidunt corpus⁵⁸; sed Deum, qui utrumque potest in gehennam sempiterni ignis amandare. Audimus? Vere mundus totus non est cum anima una conferendus, quæ seipsam tum ab hæretica communione, tum ab omni malo servat immunem. Qui vero sunt utriusque participes, feno similes sunt, ligno,

XXXIII. — Ad eos qui dicunt non circumscribi Christum.

Qui circumscriptum esse corporis forma Christum negat; consecutione quadam omnino physica, et demonstratione logica, usus, hanc de isto argumento instantiam protulit ad confirmationem veritatis, et ut profani homines manifesti fiant.

Prodiens itaque in medium, doceat cujus sit naturæ sermo, et quæ causa sit, cur Christus pingi non possit. An quod non est ad similitudinem nostram informatus? quod corpus ei non est divisum ossibus? quod pupillas oculorum non habet palpebris instructas ac superciliis? quod aures non sunt sinuosis compactæ meatibus? quod non sunt apte compositæ nares ad percipiendos odores? quod non est pubescentibus genis instructus? quod ore, lingua, labilis dentibusque, nec vocem protulit, nec comedit aut bibit? quod non est humeris, et ulnis, et manibus circumductis conformatus? quod nec pectus ei nec dorsum, cum cruribus pedibusque, inest a natura? quod progressu temporis non est procerior factus juxta processum et incrementum ætatis? quod nullus ei ad incessum motus, supra, in-

fra, intra, extra, dextrorsum, sinistrorsum, in orbem deprehensus est? quod laboribus ac molestiis aliisque affectionibus, quæ culpa vacant, obnoxius non fuit; capitis comam nutriens, et vestibus universum corpus obvelans? Sin autem in confesso est visum in his quæ collegimus hominem verum, cujus fieri delineatio possit quoad formam corporalem, veraxque pictura, sine qua nec constare ullum corpus compositum possit: siquidem tactu et colore continetur: quæ ingens illa cæcitas est, impiaque altercatio, ut Christum, qui nobis consubstantialis apparuit, ac per omnia similis, pingi non posse contendat? Quomodo vero, eo pereunte quod pingi potest, non una perire necesse est cognatas omnes proprietatis? Est enim immutabilis mutata evanescentesque proprietates? Respondet adversarius.

XXXIV. — *Naucratio filio.*

Carcere inclusum cohortatur: tum, quæ et ipse in suo carcere pateretur, exponit. (Baron, an. 816 n. 8.)

Quid jucundius audire ego peccator poteram, quam te dilectum filium meum, cum aliis septem fratribus tuis, quorum nomina sunt in libro vitæ⁸⁹. pro Christo optimo Deo nostro flagris causam fuisse? Laus ei qui vos vocavit ad confessionem veritatis suæ: laus ei qui honorandas animas vestras corroboravit, ut ante alios certamen subirent: ut non reformidarent, nec refugerent a conspectu impii. sed pulchram confessionem vestram obirent, et propter eam dorsum verberibus cum Christo præberent. Vos chorus alius confessionis Ecclesiæ Dei adjecti estis: vos fraternitatis in Christo gloriam auxistis. Beati omnino, dilecti mei, et ter beati: quin et beati ventres qui in lucem vos ediderunt. Quod si de me aliquid etiam dicendum est: beatus ego quoque infelix ac miser, qui tantorum audio pater filiorum, Dei filiorum et hæredum Christi. Quodnam hoc gaudium? Annon omni gaudio delectabilius? Quænam gloria hæc? Annon diadema gestantium gloria mirabilior, ferre stigmata Christi: vivificas ejus passiones, seu coronas?

Sic igitur vestra se habent, quæ et cælum laudavit, et terra audivit. Nostra vero nullius sunt momenti, et plena peccatis, qualia nimirum Adrianus frater nuntiavit: omnino enim salvus evasit. Quod si quid adjici oporteat: hæc quoque indicabimus. Post dilanationem incluserunt nos ambo in sublimi loco, januam obstruentes: et, scalis remotis, additi sunt circumquaque custodes, ne quis proprius accedat, contingatque domicilium. Quin et castrum ingredienti singulos obvii custodes observant, nec alio divertere sinunt quam ad proprias domos, quoad illi rursum egrediantur. Interdictum est severe, ne quid nobis detur præter aquam solum et lignum. Ita nos plane tanquam in sepulcro locarunt, ut enecent nos. Deus autem benignitatis suæ misericordia, per ea quæ intulimus necessaria, et quod insuper ab eo qui admo-

ἀχθῆδόσι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀδιαβλήτοις πάθειν, εὖ συνουσίωται· θριξὶ τὴν κεφαλὴν κομῶν, καὶ χιτῶνι τὸ δλον σῶμα σκεπόμενος; Εἰ δὲ ἐν τούτοις ὁμολογουμένως ὥπται, ὧν ἡ ἀθροισίς, ἄνθρωπος ἀληθής, καὶ οὐ ἡ κατὰ τὸν σωματικὸν χαρακτῆρα ἐξεικόνισις, γραφῆς ἀψευδής· καὶ τῆς ἄνευ οὐδὲ συστῆναι πᾶν σῶμα σύνθετον οἷόν τε· εἴπερ ἐν ἀρῇ καὶ χροίᾳ τὸ τοιοῦτον· τίς ἡ ἄγαν τυφλότης καὶ ἀθεῶς ἔρις, τὸν ἡμῶν ὁμοούσιον καὶ ὁμοιον κατὰ πάντα πεφηνότα, ἄγραπτον Χριστὸν λέγειν; Πῶς δὲ καὶ τοῦ γραπτοῦ οὐχομένου, οὐ συνοχιζέσεται ἅπαντα τὰ σύστοιχα ἰδιώματα; Ἡ γὰρ ἰδιότης, φησὶν ὁ Θεολόγος, ἀκίνητος, ἡ πῶς μένει ἰδιότης κινουμένη, καὶ μετακίπτουσα; Εἰπάτω δὲ ἀντικείμενος.

proprietates, ait Theologus; aut quomodo permanet

ΛΔ'. [TE.] — *Naukratio τέκνῳ.*

Τί τούτου χαριέστερον, τοῦ ἀκοῦσαί με τὸν ἀμαρτωλὸν, ὅτιπερ σὺ ὁ ἀγαπητός μου υἱός, μεθ' ἐτίμησιν ἐπὶ τὰ ἀδελφῶν σου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς, ἐμαστίχθητε ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ ἀγαθοῦ ἡμῶν Θεοῦ; Δόξα τῷ καλέσαντι ὑμᾶς εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀληθείας αὐτοῦ· δόξα τῷ σταθερώσαντι τὰς τιμὰς ὑμῶν ψυχᾶς τῶν ἄλλων προκινδυνεῦσαι εἰς τὸ μὴ πτῆξαι, μηδὲ ὑποχωρῆσαι ἀπὸ προσώπου τοῦ ἐκίστορος· ἀλλὰ τὴν καλὴν ὑμῶν ὁμολογίαν ὁμολογῆσαι, καὶ διὰ ταύτην σὺν Χριστῷ δοῦναι τὸν κῆτον εἰς μίστιγας. Προσετέθητε χορὸς ἄλλος ὁμολογίας τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. Ἡυξήσατε τὸ κῆρ τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος. Μακάριοι ὄντως, εθροί μου, καὶ τρισμακάριοι, μακάριοι καὶ αἱ ελλαί, αἱ εἰς φῶς ἡμᾶς ἤγαγον. Εἰ δέ τι καὶ ἐμῷ· μακάριος καὶ γὰρ ὁ ἀμακάριστος καὶ ἀθλιός· ὅτι τηλοκούτων ἀκούω, Πατὴρ τέκνων, Θεοῦ υἱῶν καὶ κληρονόμων Χριστοῦ. Τίς ἡ χαρὰ αὕτη; ἀλλ' οὐχὶ πάσης χαρᾶς θυμηρεστέρα; Τίς ἡ δόξα αὕτη; ἀλλ' οὐχὶ τῶν τὰ διαδήματα φοροῦντων θαυμασιωτέρα, στίγματα φέρειν τοῦ Χριστοῦ, τὰ ζωοποιὰ αὐτοῦ πάθη, ὡς στέφη;

Οὕτως μὲν οὖν τὰς καθ' ἑμᾶς· ἀ καὶ εὐρεῖς ἦνεσε, καὶ γῆ ἠκουσίθη. Τὰ δὲ ἡμέτερα μαρμαρινὰ καὶ ἀμαρτωλὰ· πλήν ὡς ἀπήγγειλεν ὁ ἀδελφὸς Ἀδριανός· πάντως γὰρ ἀποσείσωσται. Εἰ δέ τι καὶ προσθεῖναι, ταῦτα καὶ δηλώσομεν. Μετὰ τὴν δαρμὸν ἐκλείσαν ἡμᾶς τοὺς δύο εἰς ἀνώγειον, ἐπαφράξαντες τὴν θύραν, καὶ ἄφαντες τὴν κλίμακον· κυκλῶθεν φύλακες· μή τίς που θίγῃ, μηδὲ ἄψεται τοῦ δωματίου· ἀλλὰ καὶ πάντα τὸν εἰσερχόμενον εἰς τὸ κάστρον, προῦπαντῶντες οἱ φύλακες, γὰρ εἰσὶ που τραπῆναι πάρεξ τοῦ ἰδίου οἴκου, ἕως ἢ αὐθις [f. αὐτίς] ἐξέλθοι. Παραγγελία κραταία, μὴ ἐπιδοθῆναι ἡμῖν τι πάρεξ ὕδατος μόνου καὶ ξύλου. Οὕτως ἀπλῶς θέμενοι ὡς ἐν τάφῳ, καὶ πρὸς τὴν κτεῖναι ἡμᾶς. Ὁ δὲ Θεὸς ἐλέει φιλανθρωπίας· ἐκ τοῦ· δι' ὧν προεισηνέγκαμεν χρεῖων· καὶ ἔτι δι' ὧν ἐπιδέδεται ἡμῖν τὸ προσταθῆναι δι' [ὀπῆς τῆς θυρ-

⁸⁹ Philipp. iv, 3.

δος, ἐπὶ κλίμακος ἀνιόντος κατὰ τὴν ὥραν ἐσώσης διατρέφει. Οὐ τολμῶμεν φῆσαι ἕκκεινο δ' ἦσαι Δανιὴλ δεξιόμενος παρὰ τοῦ Ἀβραμὰ τοῦ ἀριστοῦ· Ἐμνήσθη γὰρ μου ὁ Θεός. Πλὴν ὅτι ἐμνήσθη καὶ τῶν τῶν ἀμαρτωλῶν· καὶ ἔλεε, καὶ περιέπει, καὶ σκέπει. Ἔως ἔν οὖν πάρεστιν ἡμᾶς τρέφεσθαι ἐκ τῶν ἔνδον· ἢ ὅπως ποτὲ ἐνός τῶν πορταρίων οἴκοθεν λάτρα ἐπιδιδόντος τοῦ καὶ ἑδδρομαρησίου· τρέφει ἡμᾶς, καὶ δοξάζομεν τὸν Θεόν. Ἐπιλιπόντων δὲ τῶν χρεῶν, οἰκονομία Θεοῦ, συγκαταλείφομεν καὶ ἡμεῖς τὴν ζωὴν, καὶ ἐν τούτῳ χαίρομεν· καὶ τοῦτο τῆς μεγαλοδωρεᾶς τοῦ Θεοῦ.

Καὶ τίς εἰμι ἐγὼ ὁ τάλας, τοιοῦτῳ τρόπῳ καταληφθεὶς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς, ὡς κελεύει, δόξης περισσοτέρας τὸν ἀγέραστον καταξιώσασιν σὺν τῷ ἀδελφῷ; Παρακλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, συναγωνίσασθέ μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα ῥυσθῶ ἐν παντὶ τρόπῳ διὰ παντός ἐκ τοῦ Πονηροῦ· καὶ ἵνα ὁ ἐναρξάμενος ἐν ἡμῖν ἔργον ὁμολογίας αὐτοῦ διὰ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, οὐκ ἐξ ἔργων μου τινῶν· οὐ γὰρ ἐποίησά τι ἀγαθὸν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ τούναντίον. αὐτὸς καὶ ἐπιτελέσει ἐν ἀμφοτέροις. Τοῦτο καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ πρὸς ὑμᾶς τοὺς τὰ αὐτὰ πάσχοντας οὐ διαλιμπάνομεν αἰτεῖσθαι μετὰ δακρῶν. Οὐ μόνον τοὺς ὀκτῶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Κυρίου· ἀλλὰ καὶ τὸν ἀββᾶν Πέτρον, καὶ τὸν καλὸν Λητόιον· καὶ εἴ τινα ἄλλον, ἀσπαζόμεθα ἐν Κυρίῳ.

ΛΕ'. — Ἐπιφανίῳ τέκνῳ. [τς'].

Epiphanius mittitur ad Paschalem summum pontificem (Baron. an 818. n. 4.)

Ἰδοῦ, τέκνον μου ἡγαπημένον, καθὼς προσευμήθης, ἀπᾶραι ἐν τῇ Δύσει, εἰπόντος μου ἄραι γράμματα ταῦτα. Ἀπέστειλα δύο ἐπιστολάς, τοῦ τε ἀποστολικοῦ, καὶ τοῦ κυροῦ Μεθοδίου. Οἱ γὰρ περὶ τὸν ἀδελφὸν Διονύσιον εὐδοκίᾳ Θεοῦ καὶ ἀπεσώθησαν ἕως τῶν ἐκεῖ, καὶ χρηστάς ἐλπίδας ἠνεγκαν· πρὸς ἃς καὶ πάλιν ἐπιστεῖλαι εὖ ἐνόμισα. Ἐπέστειλα δὲ, οὐχ ὡς ἀπ' ἐμοῦ μόνον, ἀλλ' ὡς τὸ πρότερον, ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἡγουμένων, οὓς δηλοῖ ἡ ἐπιστολή, πᾶρεξ τοῦ τῆς Εὐκαιρίας· οὗτος γὰρ, ὡς ἔμαθον, κατὰ τὰς ἀμαρτίας μου κατέπεσε. Γνώσει οὖν καὶ κοινῇ γνώμῃ, διὰ μηνύματος λαθραίου, καὶ ἀναγνώσεως τῆς ἐπιστολῆς, τότε ἐπεστεῖλαμεν, ὡς καὶ ἐδήλου τὸ ἀπὸ γράμμα. Νῦν δὲ, κἄν οὐ δεδύνημαι τοῦτο ποιῆσαι διὰ τὴν ἀσφάλειαν, ἀλλ' ὡς ἦδη ὁμογνωμονούντων ἀμφοτέρων, καὶ αὕτη ἡ ἐπιστολή. Ἰσως δὲ καὶ μετὰ ταῦτα ἐνδέχεται κάκεινους ἐπιγῶναι. Ἀπίθι οὖν, ὦ καλὲ Ἐπιφάνιε· ἐπιφανὸν τῇ Δύσει ἄγγελος πιστός, φρόνιμος, ἀρχαιογνώριστος· ἀποδοῦς τὴν ἐπιστολήν, καὶ κατὰ τὰ θεοκινήτως τυπωθέντα ἐν τῷ ἁγίῳ ἀποστολικῷ, ὑποθετικῷ τρόπῳ καὶ λόγῳ τοῦ ἱεροῦ Μεθοδίου, καὶ τοῦ τῆς Μονεμβασίας ἁγίου ἐπισκόπου, καὶ αὐτὸς συνεπιπροσθεύων καὶ ἐκλιπαρῶν εἰς πέρας ἐνεχθῆναι ταῦτα Θεοῦ εὐδοκίᾳ, τοῦ ἔχοντός σε καὶ ἀποσῶσαι, καὶ παραστῆσαι τῇ ἱερᾷ καὶ μακα-

tis stata hora scalis redit, nobis tribuitur imperatum per foramen ostioli, nos sustentat. Dicere non audemus quod Daniel dixit, cum prandium ab Habacuc accepisset : *Recordatus enim est mei Deus*⁶⁰. Verumtamen recordatus est nostri qui peccatores sumus, et miseretur, et regit, et protegit. Quandiu igitur suppetit intus unde alatur, aut quocunque modo aliquis ostiariorum qui hebdomadarius sit, clam elargitur domo allatum cibum ; alit nos, et Deum glorificamus. Deficientibus autem necessariis, Dei permissu ; vitam una ponemus ipsi atque in hoc gaudemus, idque ipsum est Dei munificentia.

Et quis ego sum miser, qui pro ejus nomine in hunc modum detinear, ut abundantiore post gloria, sicut jubet, inhonoratum cum fratre remuneret ? Obsecro ergo vos, fratres, juvate me precibus vestris ad Deum, ut semper a malo liberer omnibus modis : et qui confessionis suæ opus in nobis cœpit, per viscera misericordiæ suæ, non ex operibus meis ullis ; neque enim bonum aliquod in terra egi, sed contrarium ; ipse perficiat in ambobus. Hoc etiam et nos humiles pro vobis, qui eadem patimini, cum lacrymis orare non cessamus. Non octo tantum in Domino electos, sed abbatem quoque Petrum, et egregium Letoium, et si quis alius, in Domino salutamus.

C

XXXV. — Epiphanio filio.

En, dilecte filii mi, sicut alacri animo instituisti, solve in Occidentem, litteras istas laturus quas dictavi. Misi epistolas duas, ad apostolicum, et ad dominum Methodium. Frater enim Dionysius Dei nutu et incolumis eousque pervasit, et spem optimam reportavit : ad quam iteratas litteras addere operæ pretium duxi. Scripsi autem, non tanquam a me solum, sed, sicut antea, ex personis utrorumque præpositorum, uos iudicat epistola, præterquam Eucæriæ : is enim, ut accepi, propter peccata mea lapsus est. Ex communi ergo sententiâ et scientiâ, tum per occultam significationem, tum per epistolâ ipsius lectionem, tunc scripsimus, ut epistolâ missa etiam declarabat. Nunc vero, etsi propter arctam custodiam id facere non potui, attamen veluti jam consentientibus utrisque, eorum etiam est hæc epistola. Fortasse autem postea contingit ut et ipsis certiores fiant. Vade igitur, egregie Epiphani, appare Occidenti nuntius fidelis, prudens, jam olim probatus : redde epistolam, et juxta ea quæ divino instinctu impressa sunt in sancto apostolico, suggestionis verbis sancti Methodii, et sancti Monembasias episcopi simul intercede et ipse, et ora, ut ad finem hæc perducantur Dei voluntate, qui potest et saluum te servare, et sistere sacro, et beato vertici. Ne formides : multa tibi

⁶⁰ Dan. xiv, 37.

merces, et magnum certamen. Christus tecum. Saluta sanctos omnes, et maxime eos qui notissimi sunt: præcipue sanctum Patrem meum archimandritam, ac dominum meum Chartophylacem: cujus charitas infixæ est in humili corde meo,

XXXVI. — *Naucratio filio.*

Dogmatica de sanctis imaginibus.

De te gaudeo, mi frater Naucrati, quod lætitiæ filius factus es, quod est pro Christo pati. Nam quod isto majus lætitiæ argumentum, aut quid est ad laudem illustrius? Flagellis igitur cæsus es, Christi exemplo: e carcere pertractus in carcerem, in manus impii Joannis traditus, es, sub quo et ego humilis decertavi. Quinetiam, quod illo agrediente non es subversus, sed e contrario insanæ mentis hominem repulisti et confutasti, utique audiui ego miser, et magnam animo cepi voluptatem. Adsit vero tibi et in posterum ad eventus omnes a Domino subsidium. Quoniam vero insinuasti, quasdam ab eo inter disputandum proferri sententias, ad eversionem sanctorum imaginum, videlicet Asterii, Epiphani, et Theodoti: operæ pretium duxi ad instructionem amborum, hoc loco recensere, quantum id epistolæ modum excedit, tum ipsas illorum voces, tum nostram, Deo juvante, etsi imperiti sumus, earum confutationem. Asterii itaque oratio ad verbum est hujusmodi. « Christum ne pinges. Sufficit enim ipsi quod ad corpoream naturam assumendam nostra causa se sponte dimisit: sed mente et intellectu Verbum incorporeum circumferat. » Interrogatur itaque arguator, quamobrem Christum pingi negat. Sufficere ei dicit unicam incorporationis humilitatem, quippe quæ semel suscepta est sine honore, refugiente ipso alteram humilitatis manifestationem. Et quomodo illa sponte suscepta, si habet adjunctam infamiam? Nam quod voluntarium est, id gloriosum quoque, nec adjunctam habet involuntarii notam. Ac, si res secus foret, tamen pictura iteratio est, idem quod prius exhibens quoad similitudinem. Et quomodo illius memoriam perauditum refricare non piculum sit: si quidem per visum rem divulgare, quasi iterare injuriam fuerit? Est enim alterum alteri consonum et æquale, ut magnus Basilius divino ore pronuntiavit. Intelletur autem et per comparisonem, si crux semel delineatur, alterius videlicet esse crucis iterationem, sicut et de Evangelio. Et quoniam semper utrumque describitur; innumeras esse cruces, multoque plura Evangelia, non unam et unum. Quod si una crux et non alia est, etsi mille pin-

ρίζ κορυφή. Μὴ δαίσης· πολὺς σοὶ ὁ μισθὸς μέγας ὁ ἀγίων. Χριστὸς μετὰ σοῦ. Πρόσετι περὶ τοὺς ἁγίους, καὶ μάλιστα τοὺς γνωρίζωμεν ἐξαιρέτως τὸν ἅγιόν μου Πατέρα τὸν ἀρχιμανδριτὴν. Ἀλλὰ καὶ τὸν δεσπότην μου τὸν Χαρτοφύλακα· οὗ ἡ ἀγάπη ἐγκαιρῶς ἐν τῇ ταπεινῇ καρδίᾳ.

Λζ'. [Τθ'.] — *Ναυκρατίῳ τέκνῳ.*

Χαίρω ἐπὶ σοὶ, ἀδελφέ μου Ναυκρατίε, διὰ χαρᾶς υἱὸς χρηματίζεις· ὅπερ ἐστὶ τὸ διὰ Χριστοῦ πάσχειν. Καὶ τί γὰρ τοῦτου χαριέστερον; ἢ εὐκλεέστερον; Ἐμασίχθης οὖν Χριστομιμήτης ἤρθης ἐκ φυλακῆς εἰς φυλακὴν, παραδοθεὶς χειρᾶς Ἰωάννου τοῦ ἀπεβούς, ἐφ' ᾧ ταπεινὸς ἠγωνίσασα. Ἀλλ' ὅτι προσβαλόντος αὐτοῦ οὐκ ἐτρέπη, τοῦναντίον δὲ καὶ ἀπεπέμψω διελεγετὸν τὸν ματαιόφρονα, πᾶν ὁ τάλας ἦσθην, καὶ ἡμεῖς. Εἴη δὲ σοὶ καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς πᾶν ὅσων συμβησομένων παρὰ Κυρίου βοήθειαι. Ἐπεὶ δὲ ἔφη προτεῖνα· αὐτὸν ἐν τῇ διακρίσει φωνῶν ἀνατροπῇ τῶν ἁγίων εἰκόνων· ἤγουν Ἐπιφανίου, καὶ Θεοδοῦ· ἀναγκαῖον ψήθη· καθαρισμὸν ἀμφοτέρων, παραθέσθαι ἐναυθῆ· καὶ ὑπερτείνει τὸ ἐπιστολιμαῖον ὕψος· αὐτῶν ἑκ τῶν τὰς φωνᾶς, καὶ τὴν σὺν Θεῷ παρ' ἡμῶν ἀμαθῶν ἀνατροπὴν αὐτῶν. Ἡ οὖν τοῦ Ἐπίφ. (1) ἐπὶ λέξεως τάδε· « Μὴ γράψω τὸν Ἐπίφ. ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ ἡ μία τῆς ἐνσωματωμένης ταπεινοφροσύνης, ἣν ἀυθαίρετως δι' ἡμᾶς ἐξέτατο· ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς σου βασιάζων νοσηρῶν ἀψώματων λόγον περίφερε. » Ἐρωτήσθω πάλιν ὁ λογογράφος, ἀνότου ἀπαγορεύσας Χριστοῦ γράφεισθαι, ἀρκεῖν αὐτῷ λέγει τὴν μίαν τῆς ἐνσωματωμένης ταπεινοφροσύνης· ὡς καὶ τὴν ἀπαξ ἐθεῖσαν ἄδοξον ὑποσέυγοντι τὴν δευτερεύουσαν ταπεινοφροσύνης φανέρωσιν. Καὶ πῶς αὐθαίρετοι ἄδοξοι; τὸ γὰρ αὐθαίρετον ἔδοξον, οὐκ ἐστὶ τοῦ ἀκουσίτου τὸ ἄδοξον. Εἰ δὲ τοῦτο οὐ· ἀλλ' ἀυθέρωσις ἢ τὸ αὐτὸ καὶ πρῶτον καθ' ὁμοίαν δεικνύουσα γραφή. Πῶς δὲ καὶ τὸ ὑπομνηματισθῆναι δι' ἀκοῆς οὐ παραίτησται· εἴγε τὸ δι' ὀφθαλμοῦ θριαμβεύεσθαι ὡς δευτέρωσιν φέρον νεμισθῶν αὐτῷ; Ἐκότερον γὰρ θατέρου σὺνοδὸν τε καὶ ἰσχύον, ὡς τὸ θεῖον στόμα. Βασιλῆιος δὲ μὴ ἀπεφθέγγετο. Λογισθῆσθαι δὲ καὶ κατὰ τὸ ἀνέγνω, καὶ τὸ τὸν σταυρὸν ἀπαξ γραφῆναι, ἐτέρου λαδῆ σταυροῦ δευτέρωσις· ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ ἐπειδὴ αὐτῷ γράφεται ἀμφοτέρα· ἑκατέρωσιν σταυροῦς, πρὸς δὲ καὶ Εὐαγγέλια, οὐχ ἑκατέρωσιν ἐν, ὑπάρχειν. Εἰ δὲ εἰς καὶ οὐδέτερος, ἢ μῆριστα γράφοιτο, σταυρός (2). Καὶ ἐν καὶ οὐ

NOTÆ.

(1) In cod. Reg. ad oram libri: Ἰστέον ὡς ἔστιν Ἀστέριος ὑπὸ τοῦ ἁγιωτάτου Σωφρονίου ἐν τοῖς αὐτοῦ συνοδικαῖς ἀναθεματιζόμενος, καὶ ὑπὸ ἄλλου Πατρὸς Ἀπολιναρίου καὶ Εὐτυχεῖ συνταττόμενος. *Sciendum quod Asterius a sanctissimo Sophronio est anathematizatus; et ab alio cum Apollinario et Eu-*

tycho conjunctus.

(2) In Cod. Reg. ad oram libri: Εἷς ἐστὶ Χριστὸς καὶ γράφονται μῆριοι. Καὶ σταυροὶ οὕτω, καὶ πᾶσι πᾶσι γίνονται. *Unus est Christus; etsi innum pingantur. Sic et crux, licet plures conficiantur.*

τερον, κὴν ἀπαίρωσ γράφοιτο, Εὐαγγέλιον · καὶ εἰς καὶ οὐ δύο, κὴν ὡσαύτως γράφοιτο, Χριστός. Γραφόμενος γὰρ ἐστίν, ὡς ἀναγινωσκόμενος · καὶ οὐ πληθύνεται οὐδὲ ἀπὸ ἀκροάσεως, οὔτε μὴ ὀφθαλμὸς ἀπὸ ὁράσεως · ὅτι ὁ Θεὸς ἄνθρωπος γέγονε · καὶ ὅτι ὤφθη βρέφος ὁ αἰώνιος · καὶ γαλακτοτροφεῖται ὁ τρέφων τὰ σύμπαντα · καὶ ἀγκαλίζεται ὁ ἀπεριληπτός · καὶ χρηματίζει ἄνθρωπος ὁ ὑπέρθενος · καὶ βαπτίζεται ἡ τῆς σοφίας ἄβυσσος · καὶ δρᾷ τὰ θεόπρεπῆ καὶ ἀνθρωποπρεπῆ ὁ ὑπερούσιος · καὶ σταυροῦται ὁ τῆς δόξης Κύριος · καὶ θάπτεται καὶ ἀνίσταται ὁ ζωοποιὸν τὰ σύμπαντα · καὶ ἀναλαμβάνεται ἀνθρωποπρεπῶς ὁ μηδαμου χωρούμενος. Πυρσάσθω ἀπαγορεύειν τὴν οὕτω σωτήριον κόσμου καθ' ἑκάτερα φανέρωσιν · καὶ τὴν δόξαν Κυρίου ἀδοξίαν ὑποτιθέμενος, καὶ τὴν αὐθαίρετον ταπεινοφροσύνην ἀκούσιον ὑποβαλλόμενος · πυρσάσθω δὲ καὶ τῆρ μεγάλῃ Βασιλείῃ ἀντιφερόμεσος, οὐ ἡ φωνή, Θεοῦ φωνή · ὡδὲ που προστάσσοντι · « Ἐγγραφέσθω τῶ πίνακι καὶ ὁ τῶν παλαισμάτων ἀγωνοθέτης Χριστός. » Ἐβρίθω δὲ που τοῦ θεοῦ χοροῦ σὺν τῇ παρούσῃ ἀποφάσει καὶ ἡ ἐξῆς κατάφρασις, ὡς τὸ ἴσον τῆς ἀτοπίας ἔχουσα.

Τί γὰρ φησιν ; Ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς σου βαστάζων νοητῶς τὸν ἀσώματον Λόγον περιφέρει. Ὡ τῆς ἀλογίας ! Οὐτίπου γὰρ θεῖον στόμα ἡσώματον τὸν Λόγον, μετὰ τὸ γενέσθαι αὐτὸν σάρκα, λέλεγεν ; Οὐκέτι μὲν γὰρ σάρκα Χριστόν, ἀλλ' οὐκ ἀσώματον τὸν Λόγον ὁ ἱερός Ἀπόστολος εἶρηκεν, ἐν οἷς φησιν · Ἡμεῖς δὲ ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἶδαμεν κατὰ σάρκα · οἱ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκουμεν. Ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ θεολόγος Γρηγόριος, τὰ σαρκικὰ ἔφη πάθη, καὶ χωρὶς ἁμαρτίας ἡμέτερα · ὡς καὶ ἀλλαχοῦ φησιν · Οὐκέτι μὲν σάρκα, οὐκ ἀσώματον δέ. Ὁ δὲ ἀσώματον τὸν Λόγον φήσας, οὐ μόνον τοῖς δυσίν, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς θεοφόροις μαχομένους εἶεν. Δέδεικται τοίνυν φύσει λόγῳ ἀτόπῳ ἄτοπον ἐπακολουθήσαν · καὶ τῆ τοῦ ψεύδους ἀνατροπῆ κελθεῖ ἀντιστρόφως ἡ ἀλήθεια. Πῶς ; Γράφει τὸν Χριστόν ὅπου δεῖ · ὡς ἔχων αὐτὸν κατακοῦντα ἐν τῷ καρδίᾳ σου · ἵνα καὶ ἀναγινωσκόμενος ἐν δέλτῳ, καὶ ὁρῶμενος ἐν Γραφῇ · ὡς ταῖς δυσίν ἀισθήσει γινωριζόμενος διττῶς, φωτίζῃ σου τὰς φρένας · μωθόντος ἕπερ διὰ λόγου κατηχθῆς, τοῦτο βλέπειν κατ' ἀφθαλμούς. Καὶ γε ἐν τῷ οὕτως ἀκουτίζεσθαι καὶ ὁρᾶσθαι, οὐκ ἔχει φύσιν μὴ οὐχὶ δοξάζεσθαι Θεόν, καὶ κατανύττεσθαι ἄνθρωπον εὐσεβῆ · οὐ τί ἂν γένοιτο σωτηριωδέστερον καὶ Θεῷ εὐπρόσιτον ; Οὕτως οὖν οἱ οὐδαμινῶ νοοῦμεν τέληθῆ · εἰ καὶ τινες τῶν πρὸ ἡμῶν ἱερῶν Πατέρων ἐτέρως ὑπειλήφασιν τὸ διελεγχθὲν πρόβλημα. Τῆς γοῦν τοῦδε φωνῆς περαιωθεῖσθαι, τίς ἡ τοῦ Ἐπιφανίου (3) ; Νοήσει ἡ σὴ θεοσέβεια, εἰ πρέπον ἐστὶ

⁶¹ Homil. 1 De divite et Lazaro. ⁶² Orat. in S. Barlaam, in fine. ⁶³ II Cor. v, 16. ⁶⁴ Orat. 11. de Filio.

NOTÆ.

(3) In cod. Reg. ad oram libri : Ἰστέον ὡς Ἐπιφανίου ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου, ἐν τῷ λβ'. κεφαλαίῳ τῶν αἱρέσεων, οὐαλεντίῳ καὶ Ἰσιδώρῳ συντάττεται ·

gantur : si unum, et non alterum, Evangelium est, etsi infinite describatur : sic unus, non geminus, etsi similiter pingatur, Christus est. Pingitur enim, ut et legitur : nec multiplicatur auro auditu, aut oculo visu. Jam cum Deus factus homo sit, infans habitus qui sempiternus : cum lacte alatur per quem universa aluntur ; cum incomprehensibilis ulnis contineatur ; cum appelletur qui Deus eximius est ; cum baptizetur is cujus inexhausta sapientia est ; cum divina humanaque peragat qui naturam omnem superat ; cum cruci Dominus gloriæ affigatur ; sepeliatur ac resurgat is qui rebus omnibus vitam impertit ; accipiatur denique ut hominem decet is qui nullo spatio continetur. Desinat tam salutarem mundo utraque ex parte manifestationem prohibere, et cum Domini gloriam ignominiam reputat, et cum spontaneam humilitatem contra voluntatem fuisse falso supponit : desinat et magno Basilio adversari, cujus vox, Dei vox est : sic autem is alicubi præcipit : « Pingatur in tabula et certaminum præses Christus⁶². Repudietur autem a piorum cœtu cum hac sententia, sequens quoque assertio, cum ait illa ex æquo absurda.

Quid enim ait ? In animo tuo percontationem incorporeum Verbum circumfer. O dementia ! Nunquid enim Dei vox incorporeum Verbum, postquam caro factum est, appellavit ? Non carnem quidem Christum, sed neque incorporeum Verbum sacer Apostolus dixit, ubi sic ait : *Itaque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem : etsi cognovimus secundum carnem Christum ; sed nunc jam non novimus*⁶³. Quod interpretatus Gregorius Theologus⁶⁴, carnis dixit affectus, et quæ nostra sunt absque peccato : ut et alibi dicit : jam quidem non carnem, non incorporeum tamen. Qui vero incorporeum Verbum dicit, non duobus modo, sed et omnibus sanctis Patribus adversatur. Ostensum igitur ratione physica, absurdum ex absurdo consequi. Jam profligato mendacio, ex adverso veritas statuitur. Quæ pacto ? Christum pinge ubi operæ pretium fuerit : *tanquam ipsum gerens habitantem in corde tuo : ut sive in libro legatur, sive cernatur in pictura ; tanquam duplici sensu agnitus, bifariam animum tuum collustret, expertam utique quod per sermonem edoctus es, hoc ipsum oculis intueri*. Atqui cum sic auditur ac cernitur, natura omnino comparatum est ut et glorificetur Deus, et homo pius dolore pungatur, quo quid salutaris fieri potest, aut facillioris ad Deum aditus ? Sic igitur nos pusilli vera cogitamus : etsi quidam e sanctis Patribus, qui nos præcesserunt, confutata quæstionem aliter accepere. Hac igitur confecta illius sententia quænam aliera Epiphani

ὅπὸ δὲ τοῦ ἁγίου Σωφρονίου μετὰ Καρποκράτην Ἐπιφάνιος ἀναθεματίζεται. *Sciendum quod Epiphanius a sancto Epiphanio, hæreseon capite xxxiii,*

est? Viderit pietas tua, num deceat depictum coloribus nos habere Deum. Vide porro mendacem. Non Christum dixit, in quo circumscriptionem cum in circumscriptione demonstratur: sic enim utriusque naturæ declaratio fit: sed Deum habere nos depictum, Verbum humanitate exuens ex Manichæorum sententia, ac Deum nudum proponens, ut propositionis absurditate terreat audientem. Sic profecto et visibilem Deum dicere absurdum est; siquidem ait divina Scriptura: *Deum nemo vidit unquam*, et quidem *unigenitus Filius*, cum Deus esset et cerneretur, hoc ipsum *enarravit*⁶⁵. Sed, procul dubio, nudum humanitate Deum nemo vidit. Quoniam vero unigenitus non ita nudus post incarnationem; idcirco et spectabilis est. Hinc sacer Apostolus clamat: *Deus manifestatus est in carne, justificatus est in spiritu, apparuit angelis, prædicatus est in gentibus, creditus est in mundo, assumptus est in gloria*⁶⁶. Illud utique in carne, in quacunque enuntiatione æquo jure subintelligendum est. Cohæret enim vox illa prior, non modo cum subsequentibus, sed et cum omnibus incorporationis proprietatibus. Quemadmodum igitur Deus manifestatus est in carne; sic et in singulis quæ sunt ante commemorata. Neque enim natura fert, ut, nisi subintelligatur illud in carne, aut *apparuerit*, aut *assumptus sit*. Ita videlicet et lacte nutritur in carne et proficit ætate, et pedibus ambulat, et in

Hæc vero si habent, quandoquidem una ex omnibus corporis proprietatibus circumscriptio est, manifestum est et circumscribi Deum in carne, sive coloribus adumbretur, seu quovis alio modo. E duobus enim alterum omnino necessarium est. Si visus est in carne, et in carne circumscribitur: siquidem hæc cognata sunt inter se, et alterum alterius causa. Si itaque posterius verum non est, certe nec prius: atqui verum prius: igitur et posterius. Sic et juxta divinas paginas, et secundum vulgarem ratiocinandi modum, insipientis est non confiteri Deum in carne pingi, siquidem visus in carne est. Deinde alio in loco vir strenuus ait: «*Audivi quosdam jubere incomprehensibilem Dei Filium pingi. Cum istud audis, exhorresce.*» Quis itaque sanæ mentis desipientem non rideat! Non legit utique, quod *comprehenderunt Jesum, et ligaverunt eum; et adduxerunt eum ad Annam primum*⁷⁰, principem sacerdotum? Et alibi rursum: *Acceperunt ergo corpus Jesu, et ligaverunt illud lineis eum aromatibus*⁶⁸? Annon confitetur Deum esse Jesum? Si Deus igitur, quomodo is qui comprehendendi nequit, comprehensus est ac ligatus nisi manifeste in carne, quemadmodum sapientissimus Paulus confessus est? Sileat igitur furens in Christum et hic fraudulentus. Sicubi vero audiat ha-

⁶⁵ Joan. I, 11. ⁶⁶ I Tim. III, 16. ⁶⁷ Joan. XVII, 12.

cum Valentino et Isidoro conjungitur: a sancto

Θεὸν ἔχειν ἡμᾶς ζωγραφητὸν διὰ χρωμάτων. Ἡ δὲ τὸν ψευδηγόρον. Οὐ Χριστὸν εἶπεν, ἐφ' ᾧ δηλοῦται ἡ περιγραφή μετὰ τοῦ ἀπεριγράπτου· ὡδὲ τῶν ἐκατέρων φύσεων ἡ δὴλωσις· ἀλλὰ Θεὸν ἔφημᾶς ζωγραφητὸν· ἀπαμφιεννύς τὸν Λόγον ἀνθρωπότητος Μανιχαϊκῆ φρονήματι, καὶ Θεὸν μὲν προτείνας· ὡς ἂν τῷ ἀτοπῶ τῆς προτέρας τὸν ἀχροατὴν ἐκπλήξειεν. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Θεὸς εἰπεῖν ἔκτοπον· εἴπερ φησὶ τὰ θεῖα Λόγῳ Θεὸν οὐδεὶς εἰώρακε πώποτε· καὶ μὴν ὁ μόνος υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὢν καὶ ὁρώμενος, τοῦτο ἐξηγήσεται ἀλλ' εὐδὴλον ὅτι γυμνὸν Θεὸν ἀνθρωπότητος οὐ εἰώρακεν. Ἐπεὶ δὲ ὁ Μονογενὴς οὐ γυμνὸς μετὰ σάρκωσιν, διὰ τοῦτο καὶ ὁρατός. Καὶ βεβόηκεν ὁ ἰσχυρὸς Ἀπόστολος· Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδιδόθη ἐν πνεύματι, ὡφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἐκκλησίαις, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν ἔθνεσιν. Τὸ οὖν ἐν σαρκί, ἐπὶ πάσῃ ἀποφάνσει ἀπὸ κολληπτέον. Εἰρμὸς γὰρ τίς ἐστὶν ἡ πρώτη φωνὴ μόνον ταῖς ἐφεξῆς· ἀλλὰ γὰρ καὶ πάσαις ταῖς ἐνσωματώσεως ιδιότησιν. Ὡς οὖν ὁ Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, καὶ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν προειρημένων γὰρ ἂν ἔχοι φύσιν, μὴ προσυπακουομένου τοῦ ἐν σαρκί, ἢ ὀφθῆναι, ἢ ἀναληφθῆναι· οὕτω δὲ καὶ γαλουχεῖται ἐν σαρκί, καὶ προκόπτει ἡλικίαν καὶ βαδίζει ποδί, καὶ ἰδροῖ ἀγωνίαν, καὶ διαλήγεται γλώττῃ· καὶ ὁσαυτὰ ἄλλα τῆς αὐτῆς συστοιχίας.

Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως· ἐπειδὴ ἐν τῶν ἀπάντων ἰσχυμάτων τοῦ σώματος καὶ ἡ περιγραφή, εὐδὴλον ὅτι περιγράφεται Θεὸς ἐν σαρκί, εἴτε χρωματούργησεν οὖν ἑτεροτρόπως. Δυσὶν γὰρ ἐκάτερον, πᾶσα ἐκείνη. Εἴ ὥπται ἐν σαρκί, καὶ περιγράφεται ἐν σαρκί· ἐπεὶ περ σύστοιχον καὶ ἀλληλαίτιον ἐκάτερον ἐκατέ. Εἰ οὖν μὴν τὸ δεύτερον ἀληθές, οὐδ' ἄρα τὸ πρῶτον. Ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον ἀληθές· οὐκοῦν καὶ τὸ δεύτερον. Οὕτω καὶ κατὰ τὰ θεῖα Λόγια, καὶ κατὰ πολλοὺς ἁγίους, ἡλίθιον τὸ μὴ ὁμολογεῖν Θεὸν ἐφανερωθῆναι ἐν σαρκί, εἴπερ ὥπται ἐν σαρκί· Ἐπεὶ ἐτέρωθεν ὁ γεννάδης φησὶν· «*Ἦκουσα ὅτι καὶ ἀκατάληπτον Ἰῶν τοῦ Θεοῦ τινες γράφουσιν ἐπαγγέλλονται. Φρίξαι ἐπὶ τοῦ ἀκούσαι.*» Τίς γοῦν ἔχων οὐκ ἐπιγέλασιε τὸν ματαιόφρονα; Οὐδέ ἀνέγνω, ὅτι συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἀνναν πρεσβύτερον, τὸν ἀρχιερέα; Καὶ ἐτέρωθεν πάλιν· «*Ἐλαβὸν οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἔδωκεν αὐτὸ ὁ θονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων; Οὐχ ὁμολογεῖσθε τὸν Ἰησοῦν; Εἰ Θεὸς οὖν, πῶς ὁ ἀκατάληπτος ἐδόθη καὶ ἐδέθη, ἢ δὴλον ὅτι ἐν σαρκί, καθὰ ὡμίλησεν ὁ πάντοφος Παῦλος; Σιγάτω οὖν λυττῶν καὶ Χριστοῦ καὶ οὗτος ὁ πλάνος. Ἐὰν δὲ ποῦ ἀκούσῃ ὅτι καὶ ἐσθιόμενον ἔχομεν Θεὸν, τάχα ἂν οὐ μὴ φρίξοι, ἀλλὰ καὶ διαβόλησθαι, μὴ φέρων τὸ ἔκ-*

⁶⁸ Joan. XIX, 40.

autem Sophronio post Carpocralem anathematizatur.

σμα. Ἄλλὰ τί φησιν ὁ Χριστός; Καὶ ὁ τρώγων **A** με, κάκεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ. Οὐκ ἂν δι' ἄλλως βρωθείη εἰ μὴ ἐν σαρκί. Καὶ γὰρ ὁ Χριστός ὁμοῦ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος τέλειος ὑπάρχων, ὁπότερον καθ' ἑκάτερον τῶν ἐξ ὧν συνετέθη φύσεων ὀνομάζοιτο· καὶ καθ' ἑκάτερον κυρίως νοούμενος λέγοιτο· οὐ τῆς θατέρου ιδιότητος ἐν τῷ μοναδικῷ τῆς ὑποστάσεως μειουμένης ἢ συμφορομένης.

Καὶ μάρτυς τοῦ λόγου αὐτὸς ὁ Θεὸς καὶ Λόγος, πῆ μὲν λέγων· Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα; Καίτοιγε ὁ λέγων καὶ Θεὸς ἀθάνατος ἦν. Πῆ δὲ φάσκων· « Ὑμεῖς λέγετε, ὅτι βλασφημαῖς· ὅτι εἶπον· Ἰδὲ τοῦ Θεοῦ εἰμι. » Καὶ μὴν ὁ εἰπὼν, καὶ υἱὸς **B** ἀνθρώπου ἦν. Οὕτω τὸ πεφυκὸς ἐκατέρου ὀνόματος θατέρῃ φύσει ἀπονέμοντες οὐτίπου διασφαλόμεθα. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦδε τέλος εἴληφεν ἡ φωνή, τίς ἡ Θεοδότου (4); « Τὰς τῶν ἁγίων ἰδέεζ οὐκ ἐν εἰκόσιν ἐξὺλικῶν χρωμάτων ἅτα μορφοῦν παρειλήφαμεν· ἀλλὰ τὰς τούτων ἀρετὰς διὰ τῶν ἐν Γραφαῖς περὶ αὐτῶν δηλουμένων, οἷόν τινας ἐμψύχους εἰκόνας ἀναμάττεσθαι δεδιδῆμεθα· ἐκ τούτου πρὸς τὸν ὁμοιον αὐτοῖς διεγειρόμενοι ζῆλον. Ἐπεὶ ἐπάτωσαν οἱ τὰς τοιαύτας ἀναστηλοῦντες μορφὰς, ποίας ἄρα ἐκ τούτων καταπολαύοιεν ὠφελείας· ἢ ἐν ποίᾳ διὰ τῆς τούτων ἀναμνήσεως ἀνάγονται πνευματικῇ θεωρίᾳ. Ἄλλ' εὐδελον ὡς ματαία ἡ τοιαύτη ἐπίνοια, καὶ διαβολικῆς μεθοδείας εὐρέμα. » Εὐθύς ἡ βαλθίς τοῦ λόγου οὐ νεμσητή, εἰ καὶ τῶν ἐφεξῆς ἀτόπων κατασκευαστικῆ· ἐπεὶ **C** καὶ πολλοὶ τῶν ἱερῶν διδασκάλων τῆς εἰκονικῆς θέας τὴν διὰ λόγων ἱστορίαν προύργιαίτεραν τίθενται· οὐ διαβάλλοντες τὴν θατέραν· ἕτεροι δὲ τὸ ἔμπαλιν· ἔχει δὲ τὸ ἴσον, καθά φησιν ὁ μέγας Βασίλειος· « Ἄ γὰρ ὁ λόγος τῆς ἱστορίας δι' ἀκοῆς παρίσθησι, ταῦτα γραφικῆ σιωπῶσα διὰ μιμήσεως δεικνυσι. » Καὶ οὐ πάντες ζωγράφοι, οὐδὲ πάντες λογογράφοι· ἄλλ' ἐκάστῃ ὡς ὁ Θεὸς ἐμίμησε μέτρον χαρίτος, ὥστε τήνδε τὴν πρότασιν παρείς, λεγέτω τὴν ἐξῆς· « Ἐπεὶ εἰπάτωσαν οἱ τὰς τοιαύτας ἀναστηλοῦντες μορφὰς, ποίας ἐκ τούτων ἄρα καταπολαύοιεν ὠφελείας· ἢ ἐν ποίᾳ διὰ τῆς τούτων ἀναμνήσεως ἀνάγονται πνευματικῇ θεωρίᾳ. »

Ἄντερωτάσθην οὖν ὁ γεννάδας· ποίαν γὰρ ὄνησιν **D** καὶ ἱερὰν θεωρίαν οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν εὐρέσθαι; Εἰ γὰρ αὕτη φύσις εἰκόνας, μίμημα εἶναι τοῦ ἀρχέτυπου, καθά φησιν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· καὶ ἐν τῇ εἰκόνι τὸ ἀρχέτυπον ἐκφαίνεται, καθά φησιν ὁ πάνσοφος Διονύσιος· ὁ ἄλλο δὲ ἐκ τοῦ μιμήματος,

⁶⁹ Joan. vi, 58. ⁷⁰ Joan. vii, 40. ⁷¹ Juan. x, 36. ⁷² Concil. Nicœni II, act. 6. ⁷³ Hom. 20 in 40 martyres, initio, t. I, pag. 527.

NOTE.

(4) In cod. Reg. ad oram libri: Ἰστέον ὡς Θεόδοτοι τέσσαρες ὑπὸ τοῦ ἁγίου Σωφρονίου ἀναθεματίζονται· ἄλλ' οἱ μὲν τρεῖς πρόδηλοι· ὁ δὲ εἰς ἀνώνομος, ὑπὸ δὲ ἑτέρου πατρὸς, ὡς ἀνέγκων, Θεόδοτος Ἀγκύρων διατέβληται. *Sciendum est quatuor Theo-*

here nos Deum quem manducemus, forte non modo is 'exhorrescet, sed dirumpetur, dictum non ferens. Sed quid Christus ait? *Et qui manducat me, et ipse vivet propter me* ⁶⁹. Nec vero aliter manducaretur nisi in carne. Etenim Christus cum simul Deus sit et idem homo perfectus, utrumlibet secundum alterutram, ex iis naturis quibus constat, appellari, et secundum alterutram proprie spectatus dici potest, neutra proprietate in singularitate personæ vel diminuta vel commista.

Et testis quidem hujus eententiæ Deus idem ac Verbum, alicubi dicens: *Quid me queritis interficere, hominem qui veritatem vobis locutus sum* ⁷⁰? Et qui hæc tamen dixit, Deus etiam immortalis fuit. Alibi vero aliens: *Vos dicitis, quia blasphemas, quia dixi: Filius Dei sum* ⁷¹. Et sane cum hæc diceret, filius etiam hominis fuit. Sic quod proprium est alterutrius appellationis alterutri naturæ tribuentes, a vero neutiquam aberramus. Quando autem et hujus vox finem accepit, jam Theodoti quænam est? « Sanctorum ideos non in imaginibus ex crassis coloribus informare accepimus, sed eorumdem virtutes per ea quæ de ipsis declarantur in sacris Scripturis, quasi quasdam animatas imagines exprimere edocti sumus, ex quo pari cum ipsis studio incitatur. Dicant deinde qui tales formarum effigies erigunt, quem ex illis denique fructum consequantur: aut ad quam ex earum admonitione spiritalem contemplationem assurgant. Sed perspicuum est inanem ejusmodi excogitationem esse, et diabolicæ artis inventum ⁷². » Non statim reprehendendum orationis exordium est etsi viam muniat ad absurda quæ consequuntur: quandoquidem et multi e sacris doctoribus narrationem quæ voce fit, utiliore arbitrantur aspectu imaginum, neque hunc tamen vituperant; alii vero vice versa. Sed perinde est, ut magnus ait Basiliius: « Nam quæ narrationis sermo per auditum ingerit, hoc pictura silens per imitationem ostendit ⁷³. » At nec omnes pictores, nec omnes sunt oratores: sed prout unicuique Deus gratiæ modum impertit. Quare, ommissa hæc propositione, ad sequentem veniat. « Dicant deinde qui tales formarum effigies aut ad quam ex earum admonitione spiritalem erigunt, quem ex illis denique fructum consequantur: contemplationem assurgant. »

Interrogetur vicissim vir strenuus, quis non inde fructus, quæ non pia contemplatio oriatur. Nam si imaginis natura est ut sit archetypi simulacrum, quemadmodum ait Gregorius Theologus, et in imagine archetypum cernitur, ut sapientissimus Dionysius loquitur: perspicuum est ex simulacro,

dotos a sancto Sophronio anathematizari ac tres quidem noti sunt: hic autem unus sine cognomine, ab altero Patre, sicut legi, infamatur tanquam sit Theodotus Ancyranus.

hoc est, ex imagine magnam utilitatem percipi. ac per simulacrum existere multiplicem circa archetypum mentis contemplationem. Ac testis quidem divinus Basilius, alicubi dicens: « *Imaginis honor ad prototypum ascendit* ⁷⁴. » Si ascendit autem, et descendit haud dubie ad imaginem a prototypo. Nemo vero ita desipit ut dicat honorem nullius esse utilitatis, aut simulacrum non esse rei assimilatae expressam effigiem, ita ut alterum in altero sit, juxta divinum Dionysium: quo quid esse utilis potest vel ad sublimia animo contemplanda! Est enim representatio ipsi rerum aspectui par: est imago, ut proprio exemplo utar, ad solis lucem quasi lunæ lux. Alioqui si res secus habet, quid veteribus tabernaculum testimonii profuit, quod fuit cœlestium simulacrum? Nam et illic cum cæteris Cherubim gloriæ propitiatorium obtegebant ⁷⁵, hoc est, imagines humana similitudine expressæ: omnes ad mentem sursum attollendam aptæ, et contemplationes adorationis in spiritu. Frustra vero nobis, secundum illam propositionem, et imago crucis: frustra et quæ lanceam: frustra et quæ spongiam representat: siquidem et hæc simulacra sunt, etsi non humanæ similitudinis: frustra et quæcunque alia sensibilibus imaginibus, ut cum Dionysio loquar ⁷⁶, nobis sunt tradita: per quæ ad intelligibilem, quoad ejus fieri potest, inquit, contemplationem assumimus.

Deinde vero et una o quinque animæ facultatibus phantasia est: phantasia vero imago quædam merito videatur: utrumque enim simulacrum est. Non inutilis igitur imago, quæ sit phantasie similis. Quod si inutilis ea est quæ præstantior, multo utique magis ea quæ deterior, frustra naturæ congenita. Ac si frustra, pariter et quæ sunt ejusdem cum illa ordinis, sensus, opinio, cogitatio, mens. Sic ratione physica utens oratio insipientem ostendit, magis probabili contemplatione, imaginis sive phantasie contemptorem. Ego vero et alio nomine phantasiam miror. Aiunt enim nonnulli mulierem hausta Æthiopsis imagine sub ipso conceptu, Æthiopem peperisse. Simile quiddam de patriarcha Jacob narratur in virgarum decorticatione ⁷⁷; quo ex visu, varii coloris pecora nascebantur, et, o rem miram! imagini similis phantasia vim effrectricem visa est consummasse. Sed ad propositum revertatur oratio: « Dicant qui tales formarum effigies erigunt, quem ex illis denique fructum consequantur: aut ad quam ex earum admonitione spiritalem contemplationem provebantur. » Ecquis, o amice, ex imaginis aspectu, siquidem exacte fixisque dextrorsum, ac sinistrorsum oculis cernat, simulacra hauriens non infigat in animo: et optima quidem, si ex imagine optima: sin ex turpi, turpia? ita ut persæpe et domi habitans nunc cumpungatur, nunc vero succenseat. Annon et aliquis interdum obdormiens visis noctur-

A ἡγουν, εἰκόνας, πολὺ τὸ ὄφελος πρόβεισι· καὶ διὰ τοῦ μιμήματος πλείστη ἐπὶ τὸ ἀρχέτυπον ἢ πνευματικῆ θεωρία ἄνεισι. Καὶ μάρτυς ὁ αὐτὸς θεὸς Βασίλειος ὡδὲ που λέγων· « Ἡ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τὸ πρῶτότυπον ἀναβαίνει. » Εἰ δὲ ἀναβαίνει, καὶ κάτιστα εὐδὴλον ἐπὶ τὴν εἰκόνα ἀπὸ τοῦ πρῶτοτύπου. Οὐκ ἂν δὲ τις ἀνοηταίων ἀνωφελῆ τὴν τιμὴν εἰποιεν· οὐδ' αὖ τὸ μίμημα μὴ οὐχὶ τοῦ μεμιμημένου ἀποτύπωμα· ὡς εἶναι ἑκάτερον ἐν ἑκατέρῳ κατὰ τὸν θεῖον Διονύσιον· οὐ τί ἂν γένοιτο ὠφελιμώτερόν τι καὶ ἀναγωγικώτερον; Ἐμφρασις γάρ ἐστι τῆς ἀποφίσεως, καὶ σεληνιαίων τι φῶς, ἵνα καὶ οἰκείῳ παραδείγματι χρῆσωμαι, πρὸς ἡλιακὸν φῶς ἢ εἰκὼν· ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο, τί ὄνλησι τοὺς πάλαι ἢ σκητὴ τοῦ μαρτυρίου, μίμημα οὐσα τῶν ἐπουρανίων; Β Κάκει γάρ μετὰ τῶν ἄλλων Χερουβιμ δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον· τουτέστιν εἰκόνες ἀνθρωπομόρφου εἶδει διατυπούμενα· ἀναγωγικὰ πάντα, καὶ τῆς ἐν πνεύματι λατρίας θεωρήματα. Μάτην δὲ ἡμῖν ὅσον ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ προτάσει καὶ ἡ σταυροειδῆς εἰκὼν· μάτην καὶ ἡ λογχοειδῆς· μάτην καὶ ἡ σπογγοειδῆς. Ἐπειπερ καὶ ταῦτα μιμήματα, καὶ οὐκ ἀνθρωπόμορφα· μάτην καὶ ὅσα ἄλλα αἰσθηταῖς εἰκόσι, Διονυσιακῶς εἰπεῖν, παραδέδοται ἡμῖν· δι' ὧν ἐπὶ τὰς νοητὰς κατὰ τὸ δυνατόν, φησὶν, ἀναγόμεθα θεωρίας.

Ἐπειτα καὶ ἡ μία τῶν πέντε τῆς ψυχῆς δυνάμεων ἢ φαντασία· φαντασία δὲ δόξειέ τις εἰκὼν· ἰνδάλματα γάρ ἀμρότερα. Οὐκ ἀνωφελῆς ἄρα ἢ εἰκὼν τῆ φαντασίᾳ εἰκονία. Εἰ δὲ ἀνωφελῆς ἢ προούγαιετέρα, πολλῶ οὖν μᾶλλον ἢ ὑφειμενεσττέρα, μάτην συνυπάρχουσα τῇ φύσει· καὶ εἰ μάτην, καὶ εἰ σύστοιχοι αὐτῆς, αἰσθησις, δόξα, διάνοια, νοῦς. Οὕτως φυσιολογῶν ὁ λόγος ἄνουν ὑπαγορεύει διὰ θεωρίας ἐπαγωγικωτέρας τὸν τῆς εἰκόνας ἦτοι φαντασίας ἐξουδενωτήν. Ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως ἀγαμαὶ τὴν φαντασίαν. Φασὶ γάρ τινες γυναικὰ κατὰ τὸν συλλήψεως κἀρόν Αἰθίοπα φαντασθεῖσαν, Αἰθίοπα ἀποτεκεῖν. Τοιοῦτον καὶ τὸ κατὰ τὸν πατριάρχην Ἰακώβ ἐπὶ τῶν τῶν βράδων λεπτισμῶ· ἐξ τῆς φαντασίας ἐποικιλόντο τὰ ἐν τοῖς θρέμμασι τικτόμενα, καὶ, ὡ τῷ θαύματος! ὅτι πραγματικῆς ἐνεργείας ἢ εἰκονοειδῆς φαντασία ὡπταῖ ἀποτέλεσμα. Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ὁ λόγος· « Εἰπάτωσαν οἱ τὰς τοιαύτας ἀναστηλοῦντες μορφὰς, ποίας ἄρα ἐκ τούτων καταπολύσειν ὠφελείας· ἢ ἐν ποῖᾳ διὰ τῆς τούτων ἀναμνήσεως ἀνάγονται θεωρίᾳ. » Καὶ τίς, ὡ τῶν, οὐκ ἐκ τῆς εἰκονικῆς ἰδέας, εἴπερ ἐναργῶς ἀτενέσειε, δεξιᾶ τε ἢ ἀριστερᾶς, ἰνδάλματα λαβὼν ἐν νῶ ἄπεισιν; ἀλλ' εἰ μὲν ἐξ ἀρίστης ἀρίστα· εἰ δὲ ἐξ ἀσχηστῆς ἀσχηστα· ὥστε πολλάκις καὶ οἴκοι μένων τῇ μὲν κατανούτεσθαι, τῇ δὲ παθαίνεσθαι. Ἡ οὐχὶ καὶ τις ἐνίοτε ἀφυπνώσας τοῖς νυκτερινοῖς φαντάσμασι περιχαρῶς ἢ λυπηρῶς διανίσταται; Εἰ δὲ ἐκεῖ οὕτως, πολλῶ μᾶλλον ἐν τοῖς καθ' ἕνα εἰκονίσμασι διατι-

⁷⁴ Lib. De Spiritu sancto, c. 17. ⁷⁵ Exod. xxv, 20. ⁷⁶ De cœlesti hierarchia, cap. 1. ⁷⁷ Gen. xxx, 37.

τι πρὸς ἑκάτερα τὸν βλέποντα · Οὐ δὴπου ᾧ βέλτιστε, ὡς οἱ πάλαι ὑποδείγματι καὶ τρεῦρουσι τῶν ἐπουρανίων. Τί; ἑκότερον ἢ; οὐκ ἐν εἰκόνι ἀνήγοντο πρὸς τὴν τῶν ὡν θεωρεῖαν; οὐκ ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ῥωπος, Δαυϊτικῶς εἰπεῖν; οὐκ αὐτὴς σὺ ὁ ἴσος εἰκῶν Θεοῦ, καὶ κατὰ ἰδέαν πατρῶν; καὶ εἰκονικῶς ἐν πίνακι ἐγγραφεόμενος; σὺ ἀντιεικόνιστος, ὡς οὐκ ἀνθρωπος, ἀλλ' ἴδιος · καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἁγίους οὕτως; Ἄλλ' ἵνα μᾶλλον ὁ περὶ τοῦδε λόγος πείξετο · παρὲς τὸ οἴκοθεν δογματίζειν, ἀνστήσεται τοὺς τῆς οἰκουμένης λαμπτήρας, μένους σοι πρὸς τὴν ἐρώτησιν. Γρηγόριος ὅς · « Εἶδον πολλάκις ἐπὶ γραφῆς εἰκῶνας · καὶ οὐκ ἀδακρυτὴ τὴν θεάν παρῆλθον · τῆς τέχνης ὑπ' ὄψιν ἀγούσης τὴν ἱστορίαν. » ὁστομος · « Ἐγὼ καὶ τὴν κηρόχυτον ἡγάχαρον εὐσεβείας ἕνεκεν πεπληρωμένην. Εἰ-ἀγγελον ἐν εἰκόνι ἐλαύνοντα Βαρβάρων στήθη · ιτούμενα Βαρβάρων φύλα · καὶ τὸν Δαβὶδ ἰτα · Κύριε, ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκῶνα ἐξουθενώσεις. Κύριλλος Ἀλεξανδρείας · ἐγὼ κατὰ τοῖχου γραφῆν, ἐναλθοῦσαν τοῖς ἡ κόρην · καὶ οὐκ ἀδακρυτὴ τὴν θεάν κατώ- » Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ·

Irinius: « Vidi ego in pariete picturam, puellam in stadio decertantem : nec licuit sine lacrymis illum contueri. Gregorius Theologus ⁸² :

ἦν ὑπερκύπτων Πυλέμων ἐν εἰκόνι. ἢ ἰδοῦσα [supple, ἑταιρίκι] (καὶ γὰρ ἦν σεβασμία), C

Θεν εὐθύς · καὶ θεάς ἡττημένην, ὡν' ἐπαισχυνθεῖσα τὸν γεγραμμένον.

ς ὁ μέγας · « Ἀνάστητέ μοι νῦν, ᾧ λαμ- ἀθλητικῶν κατορθωμάτων ζωγράφου · τὴν ατηγοῦ κολοδοθεῖσαν εἰκῶνα ταῖς ὑμετέρας ἰατε τέχναις · ἀμαρρότερον παρ' ἐμοῦ τὸν τὴν γραφέντα τοῖς τῆς ὑμετέρας σοφίας πε- ατε χρώματιν. Ἀπέλθω τῇ τῶν ἀριστευμά- ὦ μάρτυρος νενικημένος γραφῆ. Χαίρω τῇ τῆς ὑμετέρας ἰσχύος σημερον νίκη ἡττώμε- ἰω τῆς χειρὸς πρὸς τὸ πῦρ ἀκρίβειότερον παρ' ῥαφομένην τὴν πάλιν. Ἴδω φαιδρότερον ἐπὶ ετέρας τὸν παλαιστὴν γεγραμμένον εἰκῶνος · τωσαν δαίμονες καὶ νῦν ταῖς τοῦ μάρτυρος ἰ ἀριστείας πληττόμενοι · φλεγομένη πάλιν ἰ, χεῖρ καὶ νικῶσα δεικνύσθω. » Ὁρῶς ὅπως D

προτίθησι τῆς λογογραφίας τὴν ζωγραφίαν · λίκη ἢ ἐκθεσίαις, ὡς καὶ κλαίειν τοὺς δαί- ὁ δὲ πηλίκως πῶς σεβαστὴν τὴν εἰκονουρ- ἐκλήκειν, ὡς ἑταιρίδος σωφρονισμὸν ὑπάρξα- ἴτα πάλιν πῶς ὁ ἕτερος οὐκ ἀδακρυς ἐκ τῆς ἦς θεάς ἀπεισιν, ἐν τῇ γραφῇ ἀλθοῦσαν ἰ τὴν μάρτυρα; Πάλιν πῶς ὁ ἄλλος ἡγαπη- καλεῖ τὴν κηρόχυτον γραφῆν, ὡς ἐν αὐτῇ ἰ ἀ πρωτότυπα; Ἐπειτα καὶ ὁ μετ' αὐτοῦς, ὁ' αὐτοῦς ἐκ τῆς γραφῆς τῆσθε ἀδακρυς ἀπει-

nis excitatur, seu læta ea sint, seu tristia? Quod si sic res illic habet; multo magis in iis imaginibus quæ inter vigilandum informantur, utrolibet modo necesse est affici contentem. Non legisti scilicet, vir optime, quod veteres *exemplari et umbræ deserviunt cælestium* ⁷⁸. Quid? utrumque non imago est? non in imagine ad cælestium contemplationem subvehebantur? non *in imagine pertransit omni homo* ⁷⁹, ut cum Davide loquar? non ipse tu, Iconomache, Dei imago. Et ad patris similitudinem genitus, et graphice depictus in tabula? An tu solus sine imagine es, tanquam non homo sis, sed partus abortivus, atque idcirco sic et de sanctis existimas? Verum ut majorem hæc oratio inveniatur fidem, propria ratiocinatione prætermis-
B ipsa exhibebit orbis terrarum lumina, quæ tibi ad interrogata respondeant. Gregorius Nyssenus: Vidi sæpenuero in pictura imaginem rei miserabilis, nec oculis siccis spectaculum præterii: adeo manifeste sub oculos rem gestam ars exhibebat ⁸⁰. Chrysostomus ⁸¹: « Ego et in cera expressam amavi picturam, pietatis causa confectam. Vidi enim angelum in imagine Barbarorum copias dissipentem: vidi Barbarorum agmina conculcantem: Davidemque vere dicentem: *Domine in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges* ⁸². » Cyrillus

Eminebat exinde Polemon in imagine:
Quam cum (scortum) videret; erat enim pictura [venerabilis];
Repente abiit, nec ferre spectaculum potuit.
Cum puderet intueri quasi viventem qui pictus erat.

Basiliius magnus: « Exsurgite mihi nunc, o præclari athleticorum gestorum pictores, mutilam duois imaginem eximio vestro officio illustrates: coronatum athletam, obscurius a me depictum, vestræ vos industriæ coloribus conspicuum reddite. Discedam rerum præclare a martyre gestarum pictura victus. Gaudeam tali vestræ solertiae victoria hodierno die superatus. Liceat intueri manus hujusce: cum igne lætam diligentius a vobis delineatam. Videam alacriorem pugilem vestra depictum imagine. Lugeant dæmones et nunc martyris inter vos virtute perculti: ardens iterum ipsa manus, et victrix quidem, ostendatur ⁸³. » Viden', quemadmodum alter narrationi picturam anteponit, in qua tantum insit divinæ virtutis, ut dæmones ad lacrymas adigat: alter ut venerabilem picturam appellet, quod scortum adegerit ad continentiam? Mox ut alter iterum non sine lacrymis visa tabella abierit, quasi in pictura martyrem puellam decertantem vidisset? Rursum ut alius charissimam vocet picturam encausticam, quasi in ipsa prototypa intueretur? Postea et is qui cæteros subsequitur, ut nec ipse sicis ab aspectu hujusce tabulæ oculis abierit, perinde atque rem ipsam oculis usnrpasset?

ibr. viii, 5. ⁷⁸ Psal. xxxviii, 7. ⁸⁰ Orat. in Abraham, t. II, pag. 908. ⁸¹ Serm. de diversis utriusque testamenti locis. ⁸² Psal. lxxii, 20. ⁸³ Iamb. carm. 18. ⁸⁴ Hom. 17 in S. Barlaam, in fine.

Vide quot ex ea re recommoda: contemplare quantæ sint utilitates. Et postquam sciscitatus audisti, non ab hoc vel illo ex hominum plebe ac sæce, sed ab iis qui cum Spiritu Dei loquerentur, orbem universum quasi tonitru terruere; subjice quod ex iis concluditur, o ratiocinator. *Sed perspicuum est inanem ejusmodi excogitationem esse, et diabolicæ artis inventum*⁸⁵. Opportune hic licet contenta voce exclamare: *Obstupescite, cælum, super hoc*⁸⁶; quoniam frivola excogitatio ac diabolicæ artis inventum id appellatur, quod divini Patres docuere. At non ita eet, impostorum nequissime: sed e diverso regerenda in te linguæ vibrantis jacula. Quandoquidem igitur tela est ad finem usque pertexta, illud pervelut in nosse, frater, has sententias ab Iconomachis proferri: quarum aliæ ab hæreticis manifeste petuntur: fieri enim, fieri omnino non potest, ut non interseratur mendacium veritati, ut frumento zizania; aliæ ex sanctis Patribus, quas illi obducta tenebris cogitatione perversa accipiunt: aliæ denique a proposito alienæ, ea quæ idola spectant, Christi imagini accommodantes: quorum non oportet temere vocem admittere, neque, contra sanotionem. Cæterum salvus sis, filii: et ut salvus sim ora.

XXXVII. — *Theodorus omnibus ubique dispersis fraternitatibus.*

Cohortatur ad patientiam. (Baron. an. 818, n. 7.)

« *Gratia vobis et pax adimpleatur*⁸⁷. » Æquum enim est Apostolicis verbis affari eos qui pro Christo persecutionem patiuntur. Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui humilitati nostræ januam aperuit, quamvis arcte custodiamur, ut vobiscum charissimis fratribus nostri epistolarum colloquio congreri possimus. Vere *Verbum Dei non est alligatum*⁸⁸: etsi alligare se putent qui dominantur. Vere lætari plurimum debemus, cum divinarum prædictionum eventa in nobis ipsis peccatoribus conspicimus. Age, cum Apostolo dicamus, fratres: *Quis nos separabit a charitate Dei? tribulatio? an angustia? an fames? an persecutio? an nuditas? an periculum? an gladius*⁸⁹? Num enim de seipso tantum hæc dixit, ac non etiam de nobis: et ut nos erga Deum sic affecti simus, ut afflictionibus istis quas sustinemus, minime frangamur, sed ea quæ desunt, passionum cum gaudio perferre amemus⁹⁰. Gaudium enim est inenarrabile, pro Christo et cum Christo pati, quemadmodum ostenderunt sancti omnes usque ad Thaddæum martyrem nostrum, et quemlibet alium confessorem, egregia animi constantia, et persecutioni convenientibus factis: qui sive ex carcere, sive ex alio exsilii quovis loco, post illum abierunt.

⁸⁵ Jerem. II, 12. ⁸⁶ Ibid. ⁸⁷ II Petr. I, 2. ⁸⁸ II Timoth. II, 9. ⁸⁹ Rom. VII, 35. ⁹⁰ Coloss. I, 21.

NOTÆ.

(1) Cod. Reg. hic: Ἀρχὴ βιβλίου β'. *initium libri II*; nempe posterior iste Theodori epistolarum

Α σιν, ὡς αὐτὴν ὑπολαβὼν τὴν ἀποψίαν; Ἴδε δεξ τὰ ὀνησιφόρα · σκόπησον πηλίκᾳ τὰ ὠφέλιμα. Καὶ ἐπειδὴ ἐρωτήσας ἤκουσας, οὐ παρὰ τοῦδε καὶ τοῦδε σμικρῶν ἀνθρώπων καὶ οὐδαμινῶν, πρὸς αὐτῶν δὲ τῶν πνεύματι φθεγξαμένων Θεοῦ, καὶ βροντῶντων τὴν ὑπ' οὐρανὸν, φράσον καὶ τὸ συμπέρασμα τοῦ λόγου, ὡ δογματιστά. Ἄλλ' εὐδὴλον ὡς μεταίτια ἡ τοιαύτη ἐπίνοια, καὶ διαβολικῆς μεθοδείας εὖρεμα. Εὐκαιρον ἐνταῦθα ἐκδοῦσαι μίγα· Ἐκστηθι, οὐρανὲ, ἐπὶ τοῦτῳ · ὅτι ματαίαν ἐπίνοιαν, καὶ εὖρεμα μεθοδείας διαβόλου τὰ παρὰ τῶν θεοφόρων ἱερὰ δόγματα ἐκπέφραστα. Ἄλλ' οὐχ οὕτως, ὡ πλάνων μέγιστε · τούναντίον δὲ ἐπὶ σοὶ ἀναθεῖται τὰ τῆς γλώττης σου ἀμαρύματα. Ἐπει οὖν τέλος ἔχει τὸ ὕφος · ἐκεῖνο βούλομαι σε, ἀδελφὲ, εἶδεναι, ὅτι ἄσπερ προφῆρουσι χηρῆσι οἱ εἰκονομάχοι· αἱ μὲν προδύλως αἰρετικῶν · οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι, μὴ οὐχὶ παρυφίστασθαι τῇ ἀληθείᾳ τὸ ψεῦδος, ὡς καὶ τῷ σίτῳ τὰ ζιζάνια · αἱ δὲ Πατέρων ἀγίῳ, στρεβλῶς ὑπὸ τῆς ἐσκοτισμένης αὐτῶν διανοίας ἐκλαμβανόμεναι · αἱ δὲ παντάπασιν ἀλλόκοτοι, τὰ κατὰ εἰδώλων τῇ εἰκόνι Χριστοῦ ἀνάπτουσαι · ὡς εἰ δεῖ ὡς ἔτυχε προσίσθαι φωνήν, οὕτε μὴν συναίρει λόγον αἰρετικῶν πρὸς τὴν ἀποστολικὴν νομοθεσίαν. Τὸ λοιπὸν, σώζοιο, τέκνον · καὶ μὲ σώζισθε προσεύχου (1).

ΛΖ'. — Θεόδωρος ταῖς πανταχοῦ διεσπαρμέναις ἀδελφότησι. [τί.]

Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθεῖτε. Δίκαιον γὰρ ἀπὸ φωνῶν ἀποστολικῶν τοῖς διὰ Χριστὸν ἐδιωγμένοις ἐπιφθέγγεσθαι. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς πᾶσι Πατῆρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἀνοῖξ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς θύραν, καίπερ τηρουμένη ἀσφαλῶς, τῇ διὰ τοῦ γράμματος ὀμιλίᾳ συναφθῆκε ὑμῖν τοῖς ἡγαπημένοις ἀδελφοῖς ἡμῶν. Ὅντως ἡ Λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται · κἂν δεσμεῖν οἱ κητοῦντες οἴωνται · ὄντως μέγα ὀφειλομεν χαίρειν · ἐκ ὀρώμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τοῖς ἀμαρτωλοῖς τὰς ἐκδόσεις τῶν θείων προβόλλσεων. Δεῦτε, εἴπωμεν, ἀδελφοί, μετὰ τοῦ Ἀποστόλου · Τίς ἡμᾶς χωρήσει ἐπὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ; θλίψις; ἢ στενοχωρία; ἢ λιμός; ἢ διωγμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνησις; ἢ μάχα; ἢ πόνος; Μὴ γὰρ δι' ἑαυτὸν μόνον πᾶσι εἴρηκεν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν · ἵνα καὶ ἡμεῖς τοιαύτη διαθέσει τὰ πρὸς Θεὸν ἔχωμεν, ὥστε μὴ ἐκκικῶμεν ἐν οἷς ἐσμεν θλιβεροῖς · ἀλλ' ἀγαπῶμεν καὶ τὰ ἐλλείποντα παθήματα ὑποῖσαι μετὰ χαρᾶς; χαρὰ γὰρ ἐστὶν ἀνεκλάητος ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ μετὰ Χριστοῦ πάσχειν · καθὼς εἶδειξαν οἱ ἅγιοι πάντες μέχρι θανάτου τοῦ ἡμετέρου μαρτυρεῖν, καὶ οὐτινος ἄλλου ὁμολογητοῦ μετόπισθεν ἀπίπτουτος, ἢ ἐκ φυλακῆς, ἢ ἐκ τινος ἄλλου φυγαδεύεσθαι τῆς κατὰ τὴν προθυμίᾳ καὶ ἀξιοδιώκτῳ πράξει.

liber, seu sylloge, dividitur in hoc codice in libros quatuor, quorum primus ibi desinit.

Γενοίμεθα, ἀδελφοί μοι, καὶ ἡμεῖς μάρτυρες ἅ τοιουτοτρόπως · ἐν τῷ ἀεὶ παρεσκευάσθαι συλληφθῆναι, ὁμολογῆσαι, φραγελλωθῆναι, ἀποθανεῖν. Τοῦτό ἐστι καθ' ἡμέραν μαρτυρεῖν · τοῦτο καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκειν · ἐξ οὗ καθαίρεσθαι συμβαίνει τὴν ψυχὴν · ἀναχωρεῖν τῶν παθῶν · ἐγγίξειν τῷ Θεῷ · μισεῖν κόσμον · φαντάζεσθαι οὐρανὸν, τὰ εἰς αἰῶνας ἀποκειμένα ἀγαθὰ · ἀλλ' οὐκ καὶ σκυθρωπά. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἡ τοιαύτη παρασκευὴ δίδωσι σχολὴν τῷ νῦν φιληδονεῖν, καὶ δικαίως προσπαθῶς ὧδε κάκεισε · ἀλλὰ νευροὶ μᾶλλον τὴν καρδίαν · κτανύσσει δακρυβρόειν τοὺς ὀφθαλμοὺς · ἐφίεσθαι τὴν ἀπὸ σώματος ἔξοδον ὡς ἔκ τινος δεσμοτηρίου ἐπαχθοῦς. Σκοπῶμεν οὖν λοιπὸν ὁποῖοί ἐσμεν, καὶ εἰ οὕτως, εὐγε μάλα · εἰ δ' ἄλλως, ἐπαναγώμεθα, καὶ καθαίρωμεθα. Φεύγωμεν τὸν ἀνήμερον δράκοντα διάβολον · τὰ πεπυρωμένα τῆς πικρᾶς καὶ θανασίμου ἐπιθυμίας βέλη. Οὐκ ἔστιν ἡδονὴ, ἀλλ' ὀδύνη · οὐχ ἡδύτης, ἀλλὰ χολῆ · οὐκ εὐπάθεια, ἀλλὰ δυσμένεια, ὀουλεία, φθորὰ, δαιμονισμὸς, ἀλλοίωσις τῆς κατὰ φύσιν ἔξεως. Ἐπεὶ εἰ καλὴ καὶ ἡδεῖα, πῶς οὐς ἔλη, εὐθὺς δείκνυσι μαρούς, κτηνώδεις, ἡσχυμένους, δουλοπρεπεῖς, δυσελπίστους, ἐκλελυμένους, ὑποδίκους θανάτου αἰωνίου ; Ὡστε φαρμακεύει ἐξιστῶσα καὶ ἀλλοιοῦσα, οὐκ οὔσα ὡς ὑποτίθεται καὶ ἀρχιφάρμακος, καθάπερ τοὺς δαιμονῶντας, οὐ συνιόντας ἀ ὑφίστανται, εἰ μὴ μετὰ τὴν ἀνάνηψιν. Βλέπωμεν οὖν λοιπὸν, ἀγαπητοί, τὰ καταγώγια ἡμῶν, τὰς ἀνατροφὰς ποῦ καὶ μεθ' οὗ. Καὶ εἰ βλαβερὸν ἐκαὶ μετεστατέον. Καὶ εἰ μετὰ σκανδαλίζοντος, ἐκκοπέον. Καὶ εἰ οὐ μετ' οὐδενός, προσληπτέον · ἐπειπερ ἀρατὸν τὸ μεμονωμένον, ἕως ἂν ἀναγκαῖος τρόπος οὐ πάρεστι. Τηρητέον τὰλλα, τὴν βρωσιν, τὴν πόσιν, τὸν ὕπνον, τὴν ἐργασίαν · ὡς ἂν τὰ πάντα στάθμια δυνατοῦντα τὸ σῶμα ὑπουργεῖν ταῖς ἐντολαῖς, ἀλλ' οὐκ ἐξαγριούντα κατεξαναστήναι τῆς λυχῆς. Πῶλός ἐστιν · ἐὰν ὑπερμαζῆ, ἀτακτεῖ, φέρι κάτω τὸν ἀναβάτην νοῦν. Ἄφ' ἡμῶν καὶ τὰ ὁμῶν ἐξηγοροῦμεν · ἐπεὶ πάντες ἄνθρωποι τὰς ἡνίας τοῦ αὐτεξουσίου ὁμοίως πρὸς Θεοῦ εἰληφόντες αὐτοκρατορικῶς · καὶ ἂν αἰεὶ πόλεμος, ψυχῆς καὶ σώματος ἀντικαθεζομένων.

Ὁ μὲν δὴ περὶ τούτου λόγος ἐχέτω ταῦτα. Τί δὲ τὰ ἐξῆς ; Ἡ πίστις ἀκλίνης ἀπερίτρεπτος, καθὼς παρεδῶκα ὑμῖν, καὶ παρέλαβον παρὰ τῶν ἁγίων · μᾶλλον δὲ ἀμφοτέροι ἀφ' ἑνός καὶ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος. Χριστὸς οὐ Χριστὸς, εἰ μὴ ἐγγράφοιτο. Ἄμα γὰρ εἰπεῖν Χριστὸν, ἐννοεῖν ἔστι τὸ τῆς σωματώσεως αὐτοῦ μυστήριον. Οὐ γὰρ ἂν Χριστὸς λέγοιτο γυμνὸς σῶματος ὁ Λόγος, ἐννοούμενος. Ἐπεὶ δὲ σὰρξ ὁ Λόγος, σὰρξ· δηλονότι καὶ περιγράφειτο · καὶ τῷ Χριστὸς ὀνόματι, καὶ τὸ τῆς περιγραφῆς συνεισηνεκται καὶ συνεπινενόηται ἰδίωμα. Ὡστε οἱ μὴ λέγοντες αὐτὸν γράφουσαι, ἤγουν εἰκονίζουσαι ἄσκαρον αὐτὸν ὑπολαμβάνουσαι. Καὶ πόρρω τῆς αὐλῆς Χριστοῦ · καὶ Πέτρος εἶεν, καὶ Παῦλος · ὡς

⁹¹ Eccle. iv, 10.

Simus et nos, fratres mei, martyres ad hunc modum : ut parati nimirum semper simus comprehendendi, confiteri, flagris cædi, mori ; hoc est enim quotidie martyrem esse, hoc est quotidie mori. Ex quo quidem purgari mentem contingit, a perturbationibus abscedere, Deo appropinquare, mundum odisse, cælum meditari, bona in æternum reservata, nec non et tristitia. Nec enim locum menti relinquit ejusmodi præparatio, ut voluptates consecetur, ut hoc illudve carnali desiderio amplectatur : sed vires cordi et nervos addit, oculos in lacrymas solvi compellit, desiderium injicit ex corpore, tanquam ex gravi quodam carcere, emigrandi. Consideremus itaque quales simus : et si quidem sic affecti, recte sane : sin aliter, redeamus in viam, et emundemur. Fugiamus immitem draconem diabolum, et ignea tela amaræ et lethiferæ cupiditatis. Non est voluptas, sed dolor : non dulcedo, sed fel : non benevolentia, sed odium, servitus, corruptela, dæmoniaca vexatio, ejus qui secundum naturam est status immutatio. Etenim si bona est et dulcis, quomodo quos abripuit, eos factuos statim reddit, jumentis similes, probrosos, serviles, desperabundos, enervatos, æternæ mortis reos ? Itaque fascinat a mente alienans, pervertens, non id revera existens quod præ se fert præstigiatrix, tanquam energumenos a dæmone correptos, qui id quod patiuntur, priusquam ad se redeant non agnoscunt. Videamus ergo, dilecti, quænam sunt diversoria nostra, ubi et quibuscum habitatio et consuetudo. Quod si quid ibi noxium est, migrandum. Si cum eo qui scandalum afferat, abscindendum : si cum nemine, asciscendum : quia execrabile, solum esse ⁹¹, quandiu necessitas non cogit. Observanda sunt et alia, cibus, potus, somnus, opus : ut in mensura fiant omnia quæ corpori vires præbeant ut pareat et jussa faciat, non efferatum reddat ut insurgat et animæ repugnet. Esculeus est : si affatim alatur, lascivit, sessoremque animam prostermit. Ex rebus nostris de vestris etiam enuntiamus. Omnes siquidem homines liberi arbitrii habenas a Deo pari jure acceperunt cum summa potestate : licet, anima et corpore inter se pugnantibus, perpetuum bellum sit.

De hoc igitur hactenus hæc dicta sint. Quid cætera deinde ? Fides firma, immutabilis, sicut tradidi vobis, et a sanctis accepi, vel potius ab uno utriusque et eodem spiritu. Christus jam Christus non est, nisi pingi potest. Simul enim ac Christum dicimus, necesse est incorporationis ejus mysterium intelligi. Neque enim Christus dicatur, cum nudum a corpore Verbum agnoscitur. Postquam autem Verbo caro ; et carne utique circumscribitur : et jam Christus appellatione est, et circumscriptionis simul inducitur intelligiturque proprietas. Quamobrem qui ipsum describi negant, hoc es, delineari ; carnis ipsum expertem facient. Sed longe illi a Christi grege, vel si Petrus fuerit vel Paulus ut Petrus ipse

et Paulus denunciavit ad securitatem nostram. Non quod aliquis apostolorum, aut sanctorum qui deinde sunt subsecuti, circumscribi corpore Christum negarit, quemadmodum impli adulterina profereutes aiunt: absit! Sinceram hanc teneamus fidem, o fratres: egregiam hanc confessionem tueamur, nullam in partem declinantes. Christum abnegant qui secus sentiunt: qui id defendunt, Christi sunt martyres, cum quadraginta, cum omni athletarum qui unquam fuerunt cœtu censendi, Quid? ne comederent carnes suillas, quod ea tempestate nefas erat, martyres fuerunt Machabæi: et tu perpessus eo quod negare nolis Christum circumscriptum, non martyr censeberis? Joannes præcursor ob defensionem veritatis adversus Herodem interemptus, martyrum ornamentum fuit: nec eris tu in albo martyrum pro Christo moriens? *Nemo vos seducat inanibus verbis: propter quæ venit ira Dei in filios diffidentie* ⁹⁵.

Legitimus martyr est qui confitetur: et eo magis quo pluribus vexatur malis. Minime vos conturbet duratio persecutionis: haud multos annos pertulimus, ut antiqui olim confessores. Nomdum examinati fuimus legitimo igne probatissimæ tentationis: adhuc admistum est plumbum, adhuc ruga peccatrix. Tu quis es qui incomprehensorum, iudiciorum profunda scrutaris? *Quæ tibi præscripta sunt illa cogita* ⁹⁶. Abrabæ semen illud, cui promissa, Dei benedictione, terræ sanctæ hæreditas fuerat, quadringentis triginta annis Pharaonis manu servitutem servire Deus permisit. Christi Ecclesia ab apostolorum prædicatione usque ad Constantinum, primum Christianorum regem, supra annos ducentos passa est frementem persecutionem. Qui secuti sunt, remissam quidem, attamen diuturniorem passi sunt: præterquam sub Juliano apostata. Paulus magnus annis quinque et triginta persecutionem pertulit, quotidie moriens ⁹⁷: et tu quinque annorum spatio langues? Clemens multorum certaminum vir in perpetuo martyrio fuit viginti octo annis: et tu intra paucos defleis? Et quod mihi tempus satis sit ad alios martyres commemorandos? Non audisti sufferentiam Job ⁹⁸? Nonne annis quindecim et amplius ulcere gravi vexatus est, præter alios qui adjecti fuerunt lugubres casus? Atque hoc cum nullius sibi mali facinoris conscius esset, quin potius laudabilium quamplurimorum. Quid autem ei respondet oraculum? « Ut justus, inquit, appareas ⁹⁹. » Ita et nunc cribrat quodammodo Providentia homines hujus temporis, ut quæ insunt zizania ejiciat: ut fr

Non audis quid Jeremiæ dicat? *Depone eos in conflatorium, vide si probatum est sicut ego probatus sum pro eis* ⁹⁷. Feramus adhuc, o strenui milites Christi. *Dies sicut umbræ prætereunt* ⁹⁶: quamvis persecutores manere existimant. *Si me persecuti sunt, inquit, et vos persequentur: si ser-*

αὐτὸς Πέτρος καὶ Παῦλος ἀπίφηνε πρὸς ἀσφάλει ἡμετέραν. Οὐχ ἔτι τις τῶν ἀποστόλων ἢ τῶν μ αὐτοῦ ἀγίων, εἴρηκε μὴ περιγραφόμενον σὲμ Χριστὸν, ἄκαγε! ὡς οἱ δυσσεβεῖς τὰ νόθα προ ροντες λέγουσι. Ταύτην τὴν εἰλικρινῆ πίστιν κ ἔχωμεν, ὡ ἀδελφοί· τὴνδε τὴν καλὴν ὁμολογ ὁμολογῶμεν, μὴδ' ὄλως παραφερόμενοι. Ἄρρι χριστοὶ οἱ μὴ οὕτως ἔχοντες· Χριστομάρτυροι ἐνιστάμενοι μετὰ τῶν τεσσαράκοντα, μετὰ τῆς αἰῶνος ἀθλητικῆς ὁμηγύρεως. Οὐδ' ὑπὲρ τοῦ ἀπογεύσασθαι ὑέτων κρεῶν τὸ τηνικαῦτα παρι μως τοὺς Μακκαβαίους μαρτύριον· καὶ σὺ ἰ τοῦ μὴ ἀρνήσασθαι Χριστὸν ἐγγεγραμμένον παν νων, οὐ μάρτυς; Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ὑπὲρ ἐλ μοῦ ἀληθείας τῆς πρὸς Ἡρώδην τυμπανισθεῖς, μ τύρων διάσκομος· καὶ σὺ οὐκ ἐν μάρτυσι θνήσ ὑπὲρ Χριστοῦ; Μὴ δεῖς ὑμᾶς ἐξαπατάτω κεν λόγοις· δι' οὓς ἔρχεται ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ· τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας.

Μάρτυς ἀπαράγκτος ὁμολογῶν· καὶ τοσοῦ ἔφ' ὅσον καὶ πλεονάζει τοῖς παθήμασι. Μὴ σκλεῦ ὑμᾶς ἡ ἐπικράτησις τοῦ διωγμοῦ· οὐπω ἔπολεσ σαμεν κατὰ τοὺς προλαβόντας ὁμολογητάς· οἱ ἐπυρώθημεν τῷ δικραῖ περὶ τῆς δοκιμωτάτης· ρας· ἔτι μόλιδος ἐμμιγῆς· ἔτι βυτίς ἀμαρτηι. Σὺ τίς εἶ ὁ ἐμβατεῦσάν ἐν τοῖς τῶν ἀθεωρήτων· μάτων βάθεισι; Ἄ προσετάγη σοι, ταῦτα ε νοοῦ. Τὸ ἐπαγγελθὲν σπέρμα, ἐν εὐλογίᾳ θι Ἄδραμ κληρονομῶν τὴν ἀγίαν γῆν, τετρακί τριάκοντα ὑπὸ Ἰεῖρα Φαραὼ προδεδουλωσθαι ἔψη μῆσε θεός. Ὁ Χριστιανισμὸς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κρη ματος τῶν ἀποστόλων ὑπὲρ τὸ διακοσιοστόν ε· μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ πρώτου Βασιλέως Χ στιανῶν, ἐν διωγμῷ βρέμοντι. Οἱ μετέπειτα, ἕ μένως μὲν, ὅμως μικροεζίζοντες· πάρεξ τοῦ π Ἰουλιανὸν τὸν ἀποστάτην. Παῦλος ὁ μέγας τριπ ταπέντε ἔτεσι διωκόμενος, καὶ καθημέραν ἀποθ σκων· καὶ σὺ ἐν πέντε χρόνοις ἡτονηκώς; Κλήμ ὁ πολύαθλος εικοσιοκτὼ ἔτεσι μαρτυρῶν· καὶ ἀχανῶν ἐν βραχέτι; Ποῦ μοι καιρὸς τὰ τῶν ἀλ μαρτύρων λέγων; Οὐκ ἤκουσας τῆν ὑπομονὴν Ἰά Οὐχὶ πεντεκαίδεκα ἔτη, ἢ καὶ πρὸς, Ἐλπίε πονή ἐδασπνίζετο· πρὸς τοῖς ἐπενεχθεῖσιν αὐτῷ ἄλ τραγυδῆμασι; καὶ ταῦτα οὐ συνειδώς τι πεπρα ναι τῶν ἁριστερῶν· μάλλον μὲν οὖν γε καὶ τῶν ἀ δεξιῶν. Ἄλλὰ τί αὐτῷ ὁ χρηματισμὸς; « Ἰνα ἰ καιος, φησιν, ἀναφανῆς. » Οὕτω καὶ νῦν κοσινῆ ἢ Πρόνοια οἰονεῖ τοὺς παρόντας· ἵνα τὰ ζιζάνια ἰ εκριθῆ· ἵνα ὁ σῖτος ἐναπομείνη καθαρὸς.

temporis, ut quæ insunt zizania ejiciat: ut fr

Οὐκ ἀκούεις τί λέγει τῷ Ἱερεμίᾳ; Κάθεσ αὐτοῦς ε τὸ χωνευτήριον· καὶ σκέψαι εἰ δοκιμὸν ἐσ καθὼς ἐγὼ ἐδοκιμάσθην ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐνέγκωμ ἔτι, ὡ γενναῖοι στρατιῶται Χριστοῦ. Αἱ ἡμέραι ὡσ σεσιαὶ παράγουσι· κἄν οἱ διώκοντες ἐπιμῶναι οἴν ται. Εἰ ἡμὲ ἐδίωξαν, φησὶ, καὶ ὁ μᾶς διώξουσ

⁹⁵ Ephes. v, 6.

⁹⁶ Eccli. iii, 22.

⁹⁷ I Cor. xv, 30.

⁹⁸ Jac. v, 11.

⁹⁹ Job xxxiii, 32.

⁹⁶ Psal. cxlvi, 4.

εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον ἅ
τηρήσουσιν· Ἄλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν
ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομα μου· ὅτι οὐκ οἶδασιν τὸν
πέμψαντά με. Ἐπ' ἀληθείας γὰρ οὐκ οἶδασιν, ὅτι Ὁ
Θεὸς καὶ Πατὴρ ἔπεμψε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν
μονογενῆ γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον
ὑπὸ νόμον· ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ·
ἵνα τὴν οἰκουμένην τῷ ἰδίῳ Πατρὶ κατακτήσῃται. Ἡ
γὰρ ἂν οὐκ ἂν ἤρνούοντο αὐτὸν ἐγγράφεσθαι· οὐδεὶς γὰρ
ἐκ γυναικὸς γεννωμένοις, ἀναικόνιστος, εἰ μὴδ' ἔν εἶεν
ἐκτρωμα. Οὕτω τοιγαροῦν, ἀδελφοί, καταρτίζωμεν
ἑαυτούς. Καὶ οὕτω παρακαλούμεθα τοῖς λόγοις τοῦ
Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀναμένοντες τὴν
ἀνταπόδοσιν. Ἄλλ' οἶδατε οἷος ὁ Λεόντιος· εὐνούχων
γένος, οὐ μόνον ἄτιμον, ὡς τις τῶν θεοφόρων εἴρη-
κεν, ἀλλὰ καὶ ἀρνησάμενος· καὶ οὐδ' οὕτως ἀκού-
μενον, ἀλλὰ καὶ ἀγρίως τιμωρούμενον ἀδελφούς
ἡμῶν. Ὁ πρὶν μαθητὴς, νῦν ἀρνητὴς Ἰουδαίων· ὁ
ἐν ἀδελφοῖς ὑπερέχουσι, κατὰ τῶν ἀδελφῶν ὑπὲρ
ἅπαντας τοὺς δικάζοντας· ὁ μὴ λέγων ἀπλῶς εἰκόνα,
ἀλλὰ ἅγιαν εἰκόνα, Χριστοῦ τυχόν, τῆς Θεοτόκου, ἢ
τινοσούν τῶν ἁγίων· ἄρτι ἐστὶ καίων, καθαιρῶν, ὡς
θῆρ μαινόμενος βλασφημῶν. Ἐξ οὗ καὶ τῷ κρη-
τοῦντι φιλούμενος, καὶ τῶν μοναστηρίων ἡμῶν ἀρ-
χων, καὶ πάντα πράττων ὁ τάλας εἰς Χριστοῦ ὕβριν.
Ἄλλ' οὐαὶ μοι! ἐμὰ γὰρ τὰ ἐκείνου κωμωδήματα.
Ὅμως ἐπὶ τῷ κατὰ σάρκα φύσαντι ὁμοιος· ἐπεὶ
κάκεινος ἐν τοῖς πάλαι καιροῖς ἀκροθίνιον ἀσθείας,
ὥσπερ καὶ τοῦ Ἑρμίου. Ἄμφω γὰρ δαιμονώσι· καὶ
οὐ μίγει ὁ Θεὸς κορώνην καὶ περιτεράν· ἀλλὰ τὰ
ὁμοία τοῖς ὁμοίοις. Ἐκεῖνοι μὲν οὕτως. Καὶ δοίη αὐ-
τοῖς Κύριος ἐπίγνωσιν ἀληθείας, ἐξωγημένοις ὑπὸ
τοῦ διαβόλου εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα. Ἰμᾶς δὲ Χριστὸς
σὺν οἷς ὁ ἀποστάτης κολάζει, στηρίξει, δυναμώσει,
κρητύνει, ὑπενεγκεῖν ἐτι, πεινῶντας, διψῶντας,
γυμνητεύοντας, κολαφιζομένους, ἀστατοῦντας, κο-
πιῶντας, λοιδορουμένους, διωκομένους, βλασφημου-
μένους, ὡς περικαθάρματα ὄντας τοῦ κόσμου,
πάντων περίφημα, κατὰ Παῦλον τὸν μέγαν, μὴδ'
οὐ εἶεν καὶ ἡ μερὶς ὑμῶν. Ἀδελφοί, προσεύχεσθε
περὶ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν, ἵνα σωζοίμεθα· ἀξιού-
μενοι πάντων τῶν ἐνισταμένων τοῦ ἐσχάτου βαθμοῦ.
Ἀσπάζεται ὑμᾶς ὁ σὺν ἐμοὶ ἀδελφὸς Νικόλαος. Ἡ
Χάρις τοῦ Θεοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

ΛΗ'. — Θεόδωρος ταῖς πανταχοῦ διεσπαρμέ-
ναις ἀδελφότησιν. [τιά.]

Catechetica. E carcere suos adhortatur. (Baron. an. 819, n. 18.)

Χαίρετε, ἐπιπόθητοί μου ἀδελφοί καὶ Πατέρες,
ὅτι χαρᾶς εὐαγγέλια. Πάλιν ἤξιώθημεν οἱ ἀνάξιοι
ὁμολογήσαι τὴν καλὴν ὁμολογίαν· πάλιν ἠκίσθημεν
ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἀμφοτέροι. Καὶ γὰρ
καὶ ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος ἐνήθλησε κάλλιστα καὶ πιστά-
τατα. Εἶδομεν ἐκ σαρκῶν ἡμῶν κενούμενα [f. χε-
μένα] ἐπὶ γῆς εἶματα οἱ ταπεινοί· ἐθεασάμεθα μύ-
λωπας, ἰχθύρας, τὰ τούτοις ἀκόλουθα. Οὐ ταῦτα χα-
ρᾶς; οὐ ταῦτα ἀγαλλιάσεως ψυχικῆς; Ἄλλὰ τίς εἶμι

monem meum servaverunt, et vestrum servabunt.
Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum :
quia nesciunt eum qui misit me⁹⁹. Vere enim ignorant
quod Deus et Pater misit Filium suum unigenitum
factum ex muliere, factum sub lege ut eos qui sub
lege erant redimeret¹, et Patri suo mundum acquir-
eret. Nisi enim ignorarent, illum pingi non nega-
rent: nemo quippe qui ex muliere natus sit, talis
est ut exprimi non possit: alioqui abortivum
quiddam esset. Sic itaque, fratres, perficiamus nos
ipsos; sic consolationem habemus in verbis Salva-
toris nostri Jesu Christi, exspectantes renumera-
tionem. Sed nostis qualis sit Leontius: eunucho-
rum genus, non solum inglorium, ut quidam san-
ctorum dixit, sed et Christum negans; neque adeo
his finibus se continens, verum acerbè et crudeli-
ter fratres nostros exorucians. Qui ante discipulus,
nunc negator judaizans: qui inter fratres eminens-
tiores, nunc contra fratres supra iudices omnes :
qui non simpliciter imaginem dicebat, sed sanctam
imaginem, sive Christi, sive Deiparæ et cujuslibet
sanctorum; nunc eas incendit, et abolet, insanien-
tis instar feræ blasphemans. Unde et imperatori
charus factus est, et monasteriis nostris potitur,
et omnia miser facit in contumeliam Christi. Sed
heu me! mea enim hæc ejus ludibria. Attamen
similis illi est, qui genuit secundum carnem: nam
et ille olim primitiæ fuerat impietatis, sicut et
Hermiæ: ambo enim furentes aguntur: nec miscet
Deus cornicem columbæ, sed similia similibus.
Ergo illi ad hunc modum. Det illis Dominus agno-
scere veritatem, quos captos diabolus tenet pro
sua voluntate. Vos vero Christus cum iis, quos
vexat apostata, confirmet, viresque ac robor tri-
buat, ut sustinere adhuc possitis, esurientes, sit-
tientes, nudi, colaphis cæsi, instabiles, laborantes,
maledicta et persecutionem patientes, blasphe-
mati, tanquam purgamenta hujus mundi, omnium
peripsema², ut Paulus magnus: quocum pars
vestra sit. Fratres, orate pro nobis peccatoribus ut
salvemur, digni habiti omnium qui restiterunt in
summo gradu. Salutat vos qui mecum est frater Ni-
colaus. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen³.

XXXVIII. — Theodorum ubique dispersis fraterni-
tatis.

Gaudete, Fratres mei ac Patres desiderandi,
quoniam gaudii adsunt nuntia. Digni rursus ha-
biti fuimus, indigni, qui pulchram confessionem
confiteremur. Rursus plagis affecti ambo fuimus
pro nomine Domini. Etenim et frater Nicolaus
pulcherrime et fidelissime decertavit. Vidimus hu-
miles ex carnibus nostris fluentem in terram san-
guinem: conspeximus vibices, sanlem, et quæ his
adjuncta. Annon hæc gaudii sunt? nonne hæc

⁹⁹ Joan. xv, 20, 24. ¹ Galat. iv, 4. ² I Cor. iv, 13. ³ Tit. iii, 15.

exultationis spiritualis? Sed quis ego sum infelix, qui vobiscum dignis Christi confessoribus adnumerer, omnium hominum inutilissimus? Causa autem, cujus gratia hæc contigerunt, pristina fuit Catechesis: quæ cum in manus venisset imperatoris, ad magistrum militum eam misit, comitem cohortis ad nos venire jubens. Qui cum ducibus ac militibus intempesta nocte adveniens, et domunculam in qua eramus repente obsidens cum clamore, veluti feram nactus: objectum septum per fossos celerrime perfregit: deinde protulit, excussit, ostendit Catechesim. Confessi sumus nos eam fecisse, sicut Deus voluit. Et ille quidem unum hoc petebat, ut ad imperatoris voluntatem descenderemus. Respondimus quod veritas postulabat: Absit! Deum nostrum non rejicimus; et alia quæ consentaneum erat respondere. Tum acriter ab eo verberati sumus. Et frater quidem nihil hujusmodi post primam comprehensionem et inscriptionem in ærumnis passus est. Ego vero humilis et infirmus febribus immensis correptus et intolerandis doloribus, parum abfuit quin vita privarer. Attamen bonus Deus sensim misertus est mei, adjuvante fratre in quibus decuit: etsi adhuc maneat plagæ ad integram sanitatem nondum perductæ. Hæc igitur sic se habent, et vim mali vobis exposui, id cupere vos sciens ad condolendum. Quid autem post hæc? et minæ graviores, et custodia arctior. Nam verbera et custodiis, et custodia præfecto proposita, ut nec mutire nobis, nedum alicui scribere licat. Deterrebimur ergo, et silebimus, obediētes præ timore hominibus et non Deo? Nequaquam sane. Sed donec januam nobis aperiat Dominus, non desistemus, quod in nobis est, officium præstare, reformidantes ac timentes impendens silentii iudicium: *Quod si subtraxerit se*, inquit, *non placebit animæ meæ*⁴. Et rursus Apostolus: *Nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ*⁵.

Hanc ob causam hæc epistola mea ad omnes quidem dispersos fratres, qui persecutionis tribulationem ægre sustinent: præcipue autem ad vos, confessores Christi. Sustineamus, fratres mei dilecti, magis adhuc ac magis corroborati, at non conterriti in afflictionibus. Carnes sunt, ne parcamus. Pro Christo tormentis subjecti, exsultemus. Cui abundant labores, amplius gaudeat, tanquam præmiis abundans: qui verberum pœnas reformidat, metum excutiat, sempiternos cruciatus recogitans. Illorum enim plagæ, si cum his conferantur, somnium sunt et sagittæ parvulorum. Næ quæso, obtestor: in ærumnis pro Christo delectemur, quantumvis secundum carnem sint amaræ. Contemplemur futura et permanentia, non præsentia et prætereuntia. Expetamus sanguinem nostrum martyrum sanguini admiscere, partem nostram confessorum parti: ut cum eis exsultemus

ἄ ἐγὼ ὁ τάλας, σὺν ὑμῖν τοῖς ἀξίοις Χριστοῦ ὁμολογηταῖς ἐνταχθῆναι, πάντων ἀνθρώπων ὢν ἀχρεΐστατος: Τὸ δὲ αἴτιον οὐ χάριν τὸ συμβῆν, ἢ πάλαι κατήχησις ἦν ἐπὶ χειρας δεξιόμενος ὁ κρατῶν, πίπομεν πρὸς τὸν στρατηγούοντα, παραγενέσθαι ἐγκαλεισάμενος τὸν τῆς κόρτης κόμητα πρὸς ἡμᾶς ὅς ἐλληθῆς σὺν ἄρχουσι καὶ στρατιώταις ἐν ἀωρίῃ, καὶ περιστοιχίσας τὸ οἰκίδιον ἐν ᾧ ἦμεν ἀθρόως μετὰ κρηγῆς, ὡς ἐπὶ τι θηράσιμον εὕρεμα ὄρυκτῆρι κατέεξαν [f. κατέεξεν] τὸ ἀνάφραγμα τέχιστα· εἴτι ἐξήνεγκεν, ἀνέκρινεν, ὑπέδειξε τὴν κατήχησιν. Ὁμολογησάμεν ἡμεῖς αὐτὴν πεποιθημέναι, ὡς ὁ θεὸς ἠθέλησεν. Ὁ μὲν ἐν ἐζήτει μόνον, ἐλθεῖν ἡμᾶς ἐκ τὸ τοῦ βασιλέως θέλημα. Εἴπομεν ὅπερ ἀπήται ἢ ἀλήθεια. Μὴ γένοιτο! οὐκ ἀθετοῦμεν τὸν Θεὸν ἡμῶν· ὅσα τε ἄλλα ἦν ἀκούοντας ἀνταποκρίνασθαι. Ἐν τοῖς τοῖς ἔδειρε βρατίως· καὶ ὁ μὲν ἀδελφὸς οὐδὲν τοῦτον μετὰ τὴν εὐθὺς κάθειρξιν καὶ ἀναγραφῆν δεινὴν ἐν πόνοις ὑπέστη. Ἐγὼ δὲ ὁ ταπεινὸς καὶ σαθρὸς, πυρετοῖς λαύροις συσχεθεῖς, καὶ πόνοις δυσσοπίστοις, μικροῦ δεῖν ἐξηπορήθην καὶ τοῦ ζῆν· ὁμοῦς ὁ ἀγαθὸς θεὸς κατὰ μικρὸν ἐλεῶν ἠλέησέ με· συνυπουργούοντα καὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἐν τοῖς καθήκουσι· κἄν ἔτι αἱ κληγαὶ ἐπιμένωσι μὴ λαβοῦσαι τελείων ἴασι. Ἰατὰ μὲν ἐν τοῦτοις· καὶ ἐξηγόρησα ὑμῖν τὸ πάθος· εἰδὲς ἐπιμένονας μαθεῖν εἰς συνάληθσιν. Τί οὖν ἐπιπέδη τὴν τοιαῦτα; Καὶ ἡ ἀπειλὴ δευνοτέρα· καὶ ἡ ἀσφάλεια κραταιοτέρα. Δαρμοὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τοὺς φύλακας, καὶ ἐπὶ τὸν παραφύλακκα. Τοῦ μὴ γρούξαι ἡμᾶς, μὴ ἐγε καὶ γράφειν τίτι. Ὑποπτήξομεν ἄρα καὶ ἀποσπῆσομεν, πειθαρχούντες τῷ φόβῳ ἀνθρώποις· ἐοὐχὶ θεῷ; Οὐ μνοῦν. Ἄλλ' ἕως ἂν ἀνοίγη ἡμῖν ἡ ῥαν ὁ Κύριος, οὐ παυσόμεθα τὸ δεῖν ἀποπληρῆ κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἡμῖν, φοβούμενοι καὶ τρέμοντες· ἀἐρητημένον τῆς σιωπῆς κρῖμα. Ἐάν ὑποστέλληται, φησὶν, οὐκ οὐδοκεῖ ἡ ψυχὴ μου ἐν αὐτῷ. Καὶ πάλιν ὁ Ἀπόστολος· Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμεν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

Διὰ τοῦτό μοι καὶ ἡ παρούσα ἐπιστολὴ πρὸς μὲν πάντας τοὺς δισσαρμένους ἀδελφούς, καὶ διαρίπτας τὸν διωγμὸν θλιπτικῶς· ἐξαιρέτως δὲ εἰς ὑμᾶς τοὺς ὁμολογητὰς Χριστοῦ. Ἐνέγκωμεν, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔτι μᾶλλον δυναμούμενοι, ἀλλ' οὐκ κηπτήσσομεν ἐν τοῖς παθήμασι. Σάρκες εἰσὶ. ἢ φεισώμεθα· ὑπὲρ Χριστοῦ βασανιζόμενοι, ἀγαλλώμεθα. Ὁ περισσεῶν ἐν τοῖς πόνοις, χαίρετω μᾶλλον, ὡς πλεονεκτῶν ἐν τοῖς μισθοῖς· ὁ δειλαινόμενος μαστίγων ἐνεγκεῖν πόνους, διὰ τοῦτο ἀποσειέτω τὴν δέος, τὰς αἰωνίους ἀνάς ἐνοοούμενος. Αἱ γὰρ κληγαὶ αὐτῶν πρὸς ἐκείνας, ὄναρ, βέλη νηπίων. Νε δέομαι, ἀντιβολῶ· γλυκωνθῶμεν ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ ἀληγῆμασι· κἄν λίαν ὀδυνῆρὰ κατὰ σάρκα. Ἀποθερῶμεν τὰ μέλλοντα καὶ μένοντα· ἀλλὰ μὴ τὰ παρόντα καὶ παρερχόμενα. Ποθήσωμεν τὸ αἶμα ἡμῶν μίξαι τῷ τῶν μαρτύρων αἵματι· τὸ μέρει ἡμῶν τῇ τῶν ὁμολογητῶν μερίδι· ἵνα χορεύσωμεν

⁴ Hebr. x, 38. ⁵ Ibid. 39.

τοῖς αἰῶνι. Τίς φρονίμος; τίς σοφός; τίς πραγματευτής, δοῦναι αἷμα καὶ λαβεῖν καὶ καταφρονῆσαι σαρκὸς καὶ ἐπιτυχεῖν βραβεῖου; Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέτην, εἶπεν ὁ Κύριος· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνου φυλάξει αὐτήν. Ἐνωτισθῶμεν τοὺς λόγους ἀκολουθήσομεν αὐτῷ. Ὁπου ἐγὼ εἰμί, φησὶ, ἵσταται καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμός. Ποῦ ἐκεῖνος; ταυροῦ· καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοί, ὡς μαθητιῶντες ἐκεῖ. Παρακαλῶ ὑμᾶς ἀνεχέσθαι τοῦ λόγου τῆς ἰλήσεως. Καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἡ ἐπιστολή. Ἐπεὶ ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς χαίρειν, ἀλλ' οὐκ ἔως ἄν ὑμεῖς μόνον στήκετε ἐν Κυρίῳ. Ἄσπευτε ὑμᾶς Νικόλαος ὁ σύγγλειςτος καὶ σύμπονος πρατιώτης μου, ἁμῶν δὲ ἀδελφὸς ἀληθέστατος. Ἐπεὶ ἀσθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ, οἱ ἀθληταὶ συναθλητᾶς, οἱ δεδιωγμένοι τοὺς δεδιωγμένοι πάντες τοὺς φιλοῦντας ὑμᾶς ἐν πίστει. Ἐφ' ὁμολογεῖ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὄντα ὁμοιωμένον σώματι, ἦτο ἀνάθημα ἀπὸ τῆς Τριάδος χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑμῶν. Ἀμήν.

A in æternum. Quis prudens? quis sapiens? quis bonus negotiator, ut det sanguinem et spiritum accipiat: carnem aspernetur, et regnum Dei consequatur? Qui amat animam suam, perdet eam, ait Dominus; et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodiet eam⁶. Audiamus verba illius, et sequamur eum: Ubi sum ego, inquit, illic erit et minister meus⁷. Ubinam ille? In cruce. Et nos humiles, tanquam ejus discipuli, ibidem. Obsecro vos ut sufferatis verbum exhortationis: etenim perpauca scripsi vobis. Scitote nos peccatores gaudere, et animum non despondere, quando statis in Domino. Salutatur vos Nicolaus concaptivus meus, et laboris socius, et commilito meus, vester autem et frater verissimus. Salute invicem in osculo sancto; athletæ, eos qui simul pugnant; persecutionem passi, eos qui persecutionem passi sunt; universi eos qui vos amant in fide. Si quis non conditetur Dominum nostrum Jesum Christum corpore depictum, anathema sit a Trinitate. Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum. Amen⁸.

ΑΘ'. — Ἀθανασίῳ τέκνῳ. [τιβ'.]

XXXIX. — Athanasio filio.

Propositus de mendacio quæstioni respondet.

τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο ἡμῖν ἀγαθὸν ἐν ταῖς ταύταις ἀγωνιζομένοις ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ, ἐρον τῆς παρ' ἀλλήλων φωνῆς διὰ τοῦ γράμματός, καὶ ἀνακοινοῦσθαι ἐν καρδίᾳ δια- Ὁρᾶς γὰρ, ἀδελφεὲ ἡγαπημένε, ὅπως ὡσανεὶ ἴδες αἰ ἐπιστολαὶ ὑπάρχουσι, συναπτουσαι φιλικιώτερον. Ἴδε πόσα καλὰ ὁ ὑπὲρ Χριστοῦ παρεσχέτο· καὶ εἶτι παράσχοιεν ἐπὶ ἡμεῖς πρὸς τὸ ἐξῆς λάβοιεν, μηδὲν ὑπονοήσαντας τῶν ἀνθρωπίνων. Ἀλλὰ γλιχομένους εἰμῆτα ὑποίσειν παθήματα, δι' ἃ ὡδὲ κάκιστος καὶ αὐτὸς ἀλλοεῖς. Ἀλλ' εὖ ἔσται τοῖς σοι καὶ συνδιαφέρουσι σοὶ τὰ ἀγωνίσματα· ὅς ἴως προαπελογησάμεν, καὶ αὐθις δὴ ἀπολο-

Ad cætera bona et istud nobis hac tempestate contigit, qui pro Dei veritate dimicamus, ut frequentius mutuum per litteras vocem audiamus animique nostri affectiones communicemus. Vides enim, dilecte frater, ut quotidianæ propemodum epistolæ sunt quibus majore inter nos benevolentia copulamur. Vide quot bona pepererit pro Christo persecutio, et adhuc paritura sit, postquam nos ardentiores ad ea quæ instant effecerit, nihil humanorum casuum extimescentes sed Dei exemplo molestias perferendi cupidos, per quas huc et illuc et ipse agitur dimicas. Sed recte cum his agatur qui tibi opem ferunt, ac bellum una tolerant: quos et jam ante egregie defendi, rursusque defendam.

δὲ τὴν ἐρώτησιν μέτειμι, ἐὼν ὑπὲρ ὧν δώσωμι ἀξίως με, τὰς ἀντιλέξεις ἀποίσειν ὡς μή τίς με συγκαταθέσθαι τοῖς ἐπαίνοις. Εἰμί γὰρ παντὸς ἀγαθοῦ. Ὁπου οὖν ὁ μέγας Βασίλειος τοῦ φωτός τοῦ κόσμου, ἀποφήσειε, τίνοι τολμητέον νοῦν ὄλως ἀντιφέρεισθαι; Ἔστι δὲ τοῦτο ἐν τῇ αἰσθητικῇ, καθὰ ὑπεσημῆνω· « Ἐἴ χρη οἰκονομίας δῆθεν χρησίμου ψεύδους » Πρὸς δὲ φησιν· « Ἡ ἀπόφασις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦτο οὐ συγχωρεῖ· ἀπαξίως, ὅτι τὸ ψεῦδος ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστὶ· διαψεύδους μηδεμίαν ἐμφάναντος. Καὶ ὁ Ἀπόστολος μαρτυρεῖ γράψας, ὅτι Κἂν ἀθλῆ τις, σὺ νοῦνται, εἰ μὴ νομίμως ἀθλήσει. » Ταῦτα γὰρ τοῦ Πατρός. Ἐφης δὲ προσκείσθαι ἐν τῷ ἴψυχόλιον, ὅτι χρησίμου ἔνεκεν ἡ ἐρώτησις, ἰγχαίου· οὐ γὰρ ταυτὸν ἀμφοτέρω. Καὶ πάλιν

Ab interrogationem venio, omittens quidquam reponere in earum laudum vicem quibus me operas; ne videar laudationi assentiri. Sum etenim omnis boni expers. Ubi igitur magnus Basilius⁹, lux orbis, sententiam protulit, quis sanæ mentis oblucri auesit? Est istud in interrogatione Asceticorum, ut subnotasti: videlicet « Nunquid utilis dispensationis causa mentiendum sit? » cui respondet. « Hoc sententia Domini nostri Jesu Christi non sinit, a quo dictum præcise est¹⁰, mendacium ex diabolo esse: nec ullum is mendacii discrimen ostendit. Quin hoc idem Apostolus quoque testatur his verbis: *Etsi certavit aliquis, non coronatur nisi legitime certaverit*¹¹. » Hactenus Pater. Aiebas autem appositam capiti adnotationem quod de utilitatis causa interrogatio sit, non necessitatis. Neque enim utrumque idem. Rursus-

in. xii, 25. ⁷ Ibid. 26. ⁸ I Thess. 28. ⁹ Interrog. 76. ¹⁰ Joan. xviii, 44. ¹¹ II Timoth. ii, 5.

que altero capite ab eodem doctore tradi ¹², A ponendam pro amicis animam vel ad mortem usque, sive amicus peccator, sive justus sit. Ita ut dubium sit, hinc quibem num mentiaris incidente causa ubi agatur necessario de morte fratris; inde vero num pro ipso animam ponas. At enim nisi mentiar, inquis, actum est de amici vita: sin autem mentior, nec legitime certo, et a Deo desisco. Hoc igitur caput affert mihi dubitationem, et, ut arbitror, multis etiam aliis. Conabor nihilominus, quoad fieri poterit, responsum dare charitatis, Deo largiente. Quod igitur secundum illam adnotationem, non idem sit utile quod necessarium, verum est, illud enim contingens est. Verbi gratia: utile est me cum illo homine de tali argumento disserere: sed tamen etsi non dissererem, fieri potest ut quæsitum per se inveniat. Et rursum: utile est ab errore quempiam revocare: at quanquam hodierno die non revocem, possim ipsum oras revocare. Ejusmodi est igitur quod utile dicitur, nempe contingens. At quod necessarium, idem inevitabile est, nec potest omnino in utramque partem accipi. Exempli gratia: Nisi sum sacris initiatus, fieri non potest ut non ablutus salutem consequar. At rursum si dixero: Possum non ducere spiritum et vivere; mendacium est: B necesse est enim aerem ducere, sine quo nec vivere.

Dei itaque mandata necessarie ab ore veraci protata sunt, ac necessarii eadem custodienda: neque sunt naturæ versatilis, ut interdum quidem servari ea fas sit, interdum nefas: aut ab illo quidem, ab isto minime: aut illo utique tempore, non item isto, sed semper, et a quovis homine, et quovis tempore. Quapropter dixit magnus Basilius: « Discrimen mendacii nullum ostendit, » ut de necessitate responsio sit, quanquam interrogatio proposita sit de contingente. Idem enim est, ut dixi, utile et contingens. Quid postea flet, ut præmonuisti, si fratrem inori contingat, eo quod mentiri non ausim? Hoc vero mendacium non est, opinor. Juval exemplum tale in me ipso fingere. Venit ad me puella quam aliquis stuprator insequitur, orat: Ne stupratori me prodas roganti num apud te domi sim; alioqui me continuo vitiat. Igitur, corruptore veniente, ac percontante: Num venit huc apud te puella? Si negem, non mentior: non quod non esse domi puellam cogitem: D sed quod istud admissurum apud me scelus per reticentiam negom. Iterum aliud: Gladium mihi commisit aliquis quo se ipse interimat; mox veniens hunc a me reposcit. Si dixero igitur: Nec novi, nec accepi; non mentior; nosse enim vero me nego aut accepisse ut gladium tibi ad mortem porrigam. Nam si dixero: Sic est: vitiat puella est, et sibi necem intulit qui gladium dedit. Hoc vero malum est: malum autem non ex bono sed ex mendacio est. Nam mendacii pater, idem et auctor mali. Puel-

¹² Interrog. 176.

ἐν ἐτέρῳ κεφαλαίῳ τὸν αὐτὸν φωστῆρα λέγειν ὅτι περ δεῖ τιθεῖναι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν φίλων μὴ θανάτου, εἴτε ἀμάρτωλου, εἴτε δικαίου ὄντος φίλου. Ὡς ἐντεῦθεν ἀπορεῖν σε καὶ μὴ ψεύδῃς ὄλως ἐν ταῖς συμβαινούσαις ἀνάγκαις εἰς θάνατον ἡκούσαις ἀδελφοῦ· καὶ πάλιν τὴν ψυχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ τιθεῖναι. Ἐὰν γὰρ μὴ ψεύσωμαι, φῆς ἀποθνήσκῃ τὸν φίλον· καὶ ψευδόμενος οὐκ ἀθλῶ νομίμως ἐκπίπτω τοῦ θεοῦ. Τοῦτο οὖν τὸ κεφάλαιον καὶ ἐξ ἠπορημένον ἐστὶ· δοκῶ δὲ καὶ πολλοῖς. Πειράσομαι οὖν ὅμως, ὡς οἶόν τέ μοι, δοῦναι ἀπόκρισιν ἀγάπῃ σου, εὐδοκοῦντος θεοῦ. Ὅτι μὲν οὖν κατὰ σχολίον οὐ ταύτῳ χρήσιμον καὶ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ τὸ μὲν γὰρ ἐνδεχόμενόν ἐστιν οἶον, χρήσιμον δὲ λεχθῆναι με τῷ δεῖναι περὶ τοῦδε· ἀλλὰ μὴν καὶ διαλέξαιμι, ἐστὶ δυνατόν ἐπιτυχεῖν τοῦ ζητουμένου. Καὶ πάλιν· χρήσιμόν ἐστιν ἀποστραφῆναι δεῖναι· ἀλλὰ γὰρ καὶ σήμερον μὴ ἀποστραφῶ, δοκῶ μὴν αὐτὸν αὐρίον ἀποστραφῆναι. Τοιοῦτόν ἐστιν χρήσιμον, ἥτοι ἐνδεχόμενον. Τὸ δὲ ἀναγκαῖον, ἐξ ἀνάγκης ἐστὶν. Τὸ πάντως μὴ ἀμφοτερίζειν. Οἱ ἐάν εἰμι ἀμύητος, οὐκ ἐνδέχεται μὴ βλαπτοσθέναι με. Καὶ πάλιν, ἐὰν εἴπω· Δυνάμει μὴ πνεῖν, καὶ ζῆν· ψεύδος· ἀναγκαῖον γὰρ τὸ ἀνικῶν οὐ χωρὶς οὐκ ἐστὶ ζῆν.

Αἱ τοίνυν ἐντολαὶ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον παρὰ τοῦ ἀψευδοῦς στόματος διηγορεύθησαν· ἐξ ἀνάγκης ὀφείλουσι φυλάττεσθαι· οὐ τρεπόμενοι εἰς τὸ πᾶν μὲν ἐνδέχεσθαι φυλάττεσθαι, πᾶν δὲ, οὐ ὑπὸ τοῦδε μὲν, ναὶ· ὑπὸ τοῦδε δὲ, οὐ· ἢ ποτὶ ναὶ· ποτὲ δὲ, οὐ· ἀλλ' αἰεὶ καὶ ἐπὶ παντός προσέκαὶ κειροῦ. Κατὰ τοῦτο εἴρηκεν ὁ μέγας Βασίλειος· « Διαφορὰν ψεύδους μηδεμίαν ἐμφάναντος· » ὡς ἐξ ἀναγκαίου ἢ ἀπόφασις· καὶ ἢ ἐρώτησις προσηκούσα ἐνδεχομένη. Ταυτὸν γὰρ, ὡς ἔφην, χρήσιμον ἐνδεχόμενον. Εἴτα τί γενήσεται, καθὰ πρόφης τῆ συμβάσει τοῦ ἀποθνήσκου τὸν ἀδελφὸν τῷ ἀιρήσασθαι με ψεύσασθαι; Τοῦτο δὲ οὐκ ἐστὶ ψεῦδος ὡς δοκῶ· οἶον μετασχηματίζου εἰς ἐμαυτὸν τοῖσι τι. Ἦλθε κόρη πρὸς με διωκομένη ὑπὸ τινος ἰσχυρῶς, αἰτοῦσα μὴ φανερωσῆαι τῷ φθορεῖ ἑρωπῶντι ὅτι με φυλάττει· ἐπεὶ φθείρει με πάντως. Τοιοῦτος τοῦ φθορέως, καὶ ἀνακρίναντος· ἦλθεν κόρη πρὸς σε; λέγων ἐγὼ, οὐ· οὐ ψεύδομαι· οὐκ οὐκ ἔχω τὴν κόρην λογιζόμενος· ἀλλ' ὅτι οὐ ποτε τοῦτο ἐγγύς μου τὸ πονηρὸν κατὰ τὸ σιωπῶν λέξας. Καὶ πάλιν ἄλλο· Παρέθετό μοι τις ξίφος πρὸς τὸ ἀναιρεῖν ἐαυτόν· εἴτα ἔθλων ἐπιζήτησέν μοι τοῦτο· ἐμοῦ. Ἐὰν οὖν εἴπω, ὅτι οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἔλαβον· ψευδοεῖμι. Οὐκ οἶδα γὰρ, λέγω, οὐδὲ ἔλαβον πρὸς ἐπιδοῦναι με σοι τὸ ξίφος εἰς θάνατον· ἐπεὶ, εἴπω, ναὶ, ἐφθάσῃ ἡ κόρη· καὶ ἔσφαξεν ἐμαυτὸν δούς τὸ ξίφος· καὶ ἐστὶ τοῦτο κακόν. Το δὲ κακόν ἐξ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἐκ ψεύδους· πατήρ γὰρ τοῦ ψεύδου ὁ τῆς κακίας εὐρετής. Τὸ δὲ μὴ φθορῆναι τὴν κόρη;

καὶ μὴ ἀναιρεῖν ἑαυτὸν τὸν ξιφοδότην, ἀγαθὸν· τὸ δὲ ἀγαθὸν, ἢ ἀλήθεια· ὁ Θεὸς γὰρ ἀγαθὸς ὁμοῦ καὶ ἀλήθεια. Εὐρίθθι οὖν τὸ δοκοῦν ψεῦδος, ἀλήθεια ὁμολογουμένη εἶναι. Καὶ ἔθηκα τὴν ψυχὴν ἐν τῷ δῆθεν δοκοῦντι ψεύσματι ὑπὲρ τοῦ φίλου· καὶ ἔβρωται ἀμφοτέρωθεν ἡ ἐντολή· οὐκ ἐν ψεύσματι, ἀλλ' ἐν ἀληθείᾳ τελειωθεῖσα. Οὐ μέντοι γὰρ εἶνεκα ἑαυτοῦ, ἵνα μὴ ἀποθάνω, τοῦτο ποιεῖν χρῆ· ψεῦδος γὰρ ᾧδε. Οὔτε μὴν ὁμῶσαι τὸ καθόλου, οὔτε περὶ ἑαυτοῦ, οὔτε περὶ ἄλλου σωτηρίας· προφανῆς γὰρ ἡ παράβασις· Οὕτω τὸ ἔμοι φαινόμενον ἔχει. Ἐπεὶ καὶ ἡ Σάρρα εἶπε τῷ Ἀβιμέλεχ, ὅτι Ἀδελφὴ εἰμι τοῦ Ἀβραάμ. Καὶ ὁ προφήτης Ἰερεμίας τοῖς ἐρωτῶσιν αὐτοῦ ἀρχοῦσι· Τί σοι εἶπεν ὁ βασιλεύς; ἄλλο ἀντὶ ἄλλου ἀπεκρίθη, καθότι ὑπέθετο αὐτῷ ὁ βασιλεὺς, δεῖε θανάτου, καὶ τότε οἰκείου. Καὶ εἰς τὰ ἀποσθέγματα τῶν Πατέρων ἐμφέρεται τὸ τοιοῦτον. Εἰ δὲ τι αὐτὸς παρὰ σεαυτοῦ, ἢ παρ' ἑτέρου εὔροις, φανερώσαι ἡμῖν μὴ παραιτήσῃ, πρὸς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ φωτισμὸν νοῦς ἡμῶν ἀμυδροῦ. Τὸν συγκακοπαθοῦντά σοι προσαγορεύω. Ὁ σὺν ἔμοι προσαγορεύει σε.

M'. — Ναυκρατίῳ τέκνῳ. [τιγ'.]

De lapsis eorumque pœnis. (Baron. an. 816, n. 19.)

Εἰώθας αἰεὶ μακρὸν ποιεῖσθαι τὸ τῆς ἐπιστολῆς προϊμιον· πολλὰ ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις συμφέρων τὰ ἐγκώμια, οὐκ ὄντα ἀληθῆ, φιλικῆς δὲ διαθέσεως ἐνδείγματα. Ἐγὼ δὲ ἐν βραχέσι. Τί τοῦτο; ἵνα ὑγιαίνωις ἐν Κυρίῳ, ἀδελφὲ μου, θερμότερος αἰεὶ γινόμενος τῇ ἀγάπῃ Χριστοῦ ὑποφέρων τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ· ἀλλ' οὐτίπου ὑπολήγειν ἐκ ῥαθυμίας. Καὶ εἴη σοι ἔτι ἐξαψίς· ὡς ἂν ἐπαῖδαι σε μετὰ Δαβὶδ τοῦ ἀγίου· Ὁν τρέπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σε, ὁ Θεός. Τοῦτο δὲ ἐνεργῶς ἔδοιεν ἂν τις κκαθαρμένην ἔχων τὴν καρδίαν, ἢ καθαιρομένην. « Οὐ γὰρ καθαρισ, ὡς φησιν ὁ Θεολόγος, ἔλλαμψις. » Ὡς μακαρία ἡ ψυχὴ αὐτῆ, ὑφ' ἧς τὸ πάντα παθεῖν διὰ Χριστὸν ἐπιπόθητον λίαν, καὶ τὸ βδέλυγμα ἠγαῖσθαι ἔπαν σαρκὸς ἔργον. Εὐξαι [εὐξαι], ἀδελφὲ, ὁσφρανηθῆναι με τῆς εὐωδίας ταύτης, τὸν ὀδωδῶτα τοῖς πάθειν. Οὗτος ὁ πρῶτος λόγος. Ὁ δεῦτερος, περὶ τοῦ Ἀνατολίου. Ὡς λυπηρόν μοι τὸ πτώμα αὐτοῦ· πλὴν ἀπεδεξάμην σου τὴν ἰατρειάν. Ἐτι οὖν ἐπιμελήθητι αὐτοῦ φιλαδέλφῳ διαθέσει. Ὁ τρίτος, D περὶ ὧν προέτεινας κεφαλαίων.

A'. Ἐὰν ὀρθόδοξος διαβληθεὶς ὡς μὴ κοινωνῶν, ποιήσῃ σταυρὸν, ὅτι Κοινωνῶ· μηδὲν ἕτερον πολυπραγμονηθεὶς παρὰ τῶν αἰρετικῶν· αὐτοῦ δὲ ἔχοντος κρύβδην τῷ λογισμῷ· ὅτι περ Ἐξ ὀρθοδόξου κοινωνῶν εἰμι· οὐκ οἰκονομία τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ προδοσία τῆς ἀληθείας. Τὸ ἐπιτίμιον ἡμισευμένον πρὸς τὸν ὀλοτρόπως τῇ αἰρέσει κοινωνήσαντα. Πόσον δὲ τὸ τοιοῦτον ἔδη προερωτηθεὶς καὶ ἀποκριθεὶς, περιττόν ἐστι δις τὰ αὐτὰ ἐπανακυκεῖν.

¹³ Gen. xii, 1. ¹⁴ Jerem. xxxviii, 25 seqq. ¹⁵ Psal. xiv, 13. ¹⁶ Gren. Naz. orat. 39, pag. 728.

A lam autem non vitari, nec sibi necem afferre qui gladium dedit, bonum est: bonum autem veritas est. Deus enim, idem et bonus est et veritas. Deprehensum est igitur id quod mendacium videbatur, sine controversia veritatem esse. Sic et animam posui, in eo videlicet quod mendacium videbatur, amici causa. Et salvum est ex utraque parte mandatum, non in mendacio sed in veritate præstitum. Nefas utique hoc fieri mea causa, ne moriar: mendacium enim tunc est. Nec jurandum omnino, neque pro sua ipsius, neque pro alterius salute: manifesta est enim legis violatio. Sic, ut equidem arbitror, se res habet. Nam et Sara dixit Abimelech: *Soror sum Abraham* ¹³. Et Jeremias propheta sciscitantibus ex eo principibus: *Quid tibi rex dixit?* responsionem alio derivavit, quemadmodum rex ei suggesserat, metu mortis, et tunc quidem propriæ ¹⁴. Et inter Patrum sententias istud ipsum inseritur. Quod si quid vel per te ipse, vel alterius ope inveneris, significare nobis ne graveris ad agnitionem veritatis, ac mentis nostræ hebetioris collustrationem. Socium ærumnarum tuarum saluto. Qui mecum est salutem tibi dicit.

XL. — *Naucratis filio.*

Semper solitus es prolixius facere litterarum exordium: dum plurima in nos qui indigni sumus, congeris encomia, non vera illa quidem, sed tamen singularis benevolentis argumenta. At ego paucis. Quid hoc? ut recte valeas in Domino, frater mi: ferventior factus in dies, tum ut Christi charitate, quilibet ipsius causa perpetuare, tum ut nihil ex concordia prætermittas. Atque utinam fervor tibi mentis adsit, ut cum sancto Davide possis accinere. *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus* ¹⁵. Id autem magno animo cecinerit, quicquid vel purgato jam dudum corde fuerit, vel purgando det operam. « Ubi enim purgatio est, ut ait Theologus, ibi illuminationis ¹⁶. » Quam felix ille animus est, cui summa votorum est omnia propter Christum perpetui: et abominandam censere omne carnis opus! Ora, frater, ut suavem hunc odorem olfaciam, et ærumnarum perpessione redoleam. Hæc prior pars orationis. Altera, de Anatolio. Quam acerbis mihi illius lapsus exstitit! Sed tamen gavisus sum medicatione tua. Adhuc igitur illius curam habe fraterno affectu. Tertia, de capitibus quæ proposuisti.

I. Si orthodoxus accusatus quod non communicet, facta cruce dixerit: Communico, nihil ei amplius negotii facessentibus hæreticis; clam autem ipso habente istud in animo, cum orthodoxis communico: non dispensatio istud est, sed proditio veritatis. Dimidium huic subeundum pœnæ quæ ei statuitur qui plane hæresi communicarit. Quanta vero ea sit, cum ad interrogatum jam antea responsum sit, supervacaneum est bis eadem iterare.

II. Si quis impiorum suavis, eorum conspectui A prodatur presbyterum latitantem propter rectæ fidei dogma, nec hæreticos commemorantem, et ab ipso fiat sacrorum mysteriorum participans: et iste, ut proditor veritatis, in pœnam anno uno a sacris abstinens.

III. Si quis juraverit nec se divinam imaginem adoraturum, nec orthodoxos monachos suscepturum: post iurandum autem culpam agnoscentem respiciat, et adoret occulte: grave delictum; jam Christum ille ac Deiparam et sanctos ejuravit: tribus annis ille divinis mysteriis arceatur, non sine magna humanitate.

IV. Si quis per metum imaginem Christi pungat, vel sancti cujuslibet: per annum a communionis probeatur.

V. Si quis sacerdos hæreticum publice commemoret, privatum autem ab orthodoxo aliquo in oratorium vocatus, commemorare hæreticum nolit an religiosum hominem oportet in oratio isto preces peragere? Minime.

VI. An possit aliquis recte, dum peccata pœnis expiat, associare aliquem sibi socium ad levationem pœnæ. Circa communionem quidem, minime: circa alia autem, non omnino improbandum. Neque vero eleemosynis per se ipse potest quidquam ex subtrahere quod est definitum. Nam qui pœnam irrogat, novit omnino et personam, et tempus, et adjuncta perpendere, ut relaxet. Nam certo sine, juxta canones qui sunt contingentiter positi, non possunt ista comprehendere: quemadmodum C magnus ipse Basilius dixit ¹⁷. Datus enim episcopo potestatem augendi ac remittendi, non ex necessitate videlicet ineluctabili canonem sanxit, sed quoad ejus fieri potest: ut qui dat, quemadmodum det, videat. Neque enim ego humilis definiendi cupiditate sed vi adactus, et quidem dandi consilii causa, ut sæpe dixi respondeo ad propositas mihi sive a te, sive ab alio questiones. Cæterum pro me humili precare: pro viribus opem iis præbens, qui propter Studii negotia dimicant, quosdocunque et ubicunque valebis in Domino. Salutet te frater Nicolaus.

XLI. — *Theophilo Ephesi [episcopo].*

De sanctis magnibus, (Beron. au. 816, n. 41.)

Et sacram epistolam tuam accepi tanquam divinitus scriptum libellum, et eulogiam simul suscepisti veluti amaris incitamentum. Et quis ego sum miser, qui a sancto ore tuo sic lauder, qui nec corrigiam calcementi tui solvere dignus sum? En humilitatis Daem simulantis proprietates. Tu, beatissime Pater, qui et magnus diceris, et extolleris, ac prædicaris Orientali atque Occidenti, maximi apostoli, evangelistæ ac theologi thronum digne condecorans per ea quæ passus es, et pateris etiam nunc, sanctæ carnis tuæ sanguine vitam illustrans, et pingi Christum consiliens ut corporeum, non,

¹⁷ Can. 74.

B'. 'Εάν τις πρὸς πληροφορίαν τῶν ἀσέβων ἐσὶν αὐτῶν ἐνεγκῶ, κρυπταζόμενον κρυπτεύων κατὰ τὸ τῆς ὀρθοδοξίας δόγμα, καὶ μητοὶ ἀναρίστη αἰρετικόν· καὶ πρὸς αὐτοῦ μετέξῃ των ἀγασμάτων καὶ οὗτος ὡς προδότης τῆς ἀληθείας, τὸ ἐπίσιον ἐχίτω ἐνιαυτὸν ἀποχῆν τῶν ἀγασμάτων.

Γ'. 'Εάν τις ὁμῶσας μὴ προσκυνεῖν θεῖον εἰκόνα, ἢ τὴν δι-καθὰ: ἐρθόδοξον μοναζοντα· ἢ τὴν ὀρκωμοσίαν εἰδῶς τὸ πιασίμα, μετανοῇ, καὶ κωνῆ κρυπτῶς· βαρὺ τὸ πτώμα· ἤδη, ἔξαρως ἔγινετο Χριστοῦ, τῆς τε θεοτόκου, καὶ τῶν ἀντριπτη χρόνον εἰργάσθω τῶν ἀγασμάτων, συν καλλοπιανθισαπίη.

Δ'. 'Εάν τις χριστιε ἀειδοικῶς εἰκόνα Χριστοῦ, ἢ τινος τῶν ἁγίων· ἐνιαυτὸν εἰργάσθω τῆς κατανίας.

B

Ε'. 'Εάν τις πρὸς ἀνασέρη τον αἰρετικὸν ἀμασία· ἰδίᾳ δὲ προσκαλούμενος ὑπὸ τινος ὀρθοδόξου εὐκτηρίῳ, ἐτέλλεται ἀνασέρη τον αἰρετικόν· ἔρα ἐν τῇ τοιοῦτῃ εὐκτηρίῳ τὸν ἀκριβῆ, δεῖ ἀμαχεσθαι; Οὐδαμῶς.

Σ'. 'Εάν τις ἐπὶ τῇ οἰκίῳ ἐπι-τιμίῳ δύναντι πὶ λόγον προσλαθεῖσθαι τινὰ εἰς ἐπικουφισμὸν τῶν τιμῶν; ἐπὶ μὲν τῆς κοινωνίας, οὐδαμῶς· ἐπὶ τῶν ἄλλων, οὐκ ἀπόλητον. Οὕτε δὲ ἐλετμοσίαι οὐναί· ἂν ὑσαίρην τι τοῦ ὀρισμοῦ ὡς ἀσ' ἔστω. Ὁ γὰρ ἐπιτιμῶζων οἶδα πάντως καὶ πρόσωπι, κ χρόνον, καὶ τα ἐκτὸς δοκιμάζειν πρὸς τὸ ὑσῆ. Ὅρα γὰρ ἐπὶ τῶν ἐπιτιμῶζων κατεμένων περιλαθεῖν τὰ τοιαῦτα οὐχ οἶδόν τε, καθῶς μέγας Βασίλειος εἶρηκε. Δούε γὰρ τῷ ἐπὶ ἔξουσίαν προσθήκης καὶ ὑφέσιως, οὐκ ἐξ ἀνασῆγον ἀπαραιτήτου τὸν κανόνα εθετο, ἀλλ' ἐπιτιμῶζων· ὥστε ὁ διδοῦς, βλέπειτω πῶς οἰδοῖ. Κατὰ τὸ ταπεινὸς οὐχ ὀριστικῶς, ἀλλ' ἐκδισαστῶς, τὸ συμβουλευτικῶς, ὡς πολλὰς εἶρηκε, ἀποκρίθη πρὸς τὰς προτεινομένας μοι εἴτε ὑπὸ σοῦ, εἴτε καὶ ἄλλου πύσις. Τὸ λοιπὸν προσεύχου περὶ τῆς ἐπιτιμῶζων μου· βοηθῶν τὸ κατὰ οὐναμιν τοῖς εἰς τὸν Στουδίον ἐναβλῶσιν. ἐπίπερ καὶ δπουπερ ἀν ἰσ ἐν Κυρίῳ. Ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος προσκυνορεῖ σε.

MA'. — Θεοφιλε τῆς Ἐπίσεου. [τιζ.]

D

Καὶ τὴν ἱερὰν σου συλλαβὴν ἰδεξάμην ὡς βθεόγραφον, καὶ τὴν εὐλογίαν συναπαδεξάμην ὡς πόθου ἐμπόρευμα. Καὶ τίς εἰμι ἐγὼ ὁ τάλας· παρὰ τοῦ ἁγίου σου στόματος εὐφημούμενος, ὁ κατὰ τοῦ λῦσαι τὸν ἱμῶντα τοῦ ὑποδήματός σου ἐπιτιμῶζων· ἰδε ταπεινοφροσύνῆς θεομιμήτου ιδιῶματα. Σὺ, ὁ μακαριώτατε προπίτορ, μέγας καὶ λαλούμενος, μακαλυόμενος τε καὶ ἱπαινοῦμενος Ἄνατολῆ τε καὶ Δύσει· ὁ τοῦ μεγίστου Ἀποστόλου, εὐαγγελιστοῦ τε καὶ θεολόγου κοσμησας τὸν θρόνον Ἰσαχά, ο. ἢ ἠθληκας, καὶ εἰ ἀθλεῖς, ἀμασι σαρκὸς σου ἁγίως λαμπρόνας τὸν βίον, καὶ Χριστὸν ὁμολογῶν

ὡς ἐνσώματον, ἀλλ' οὐχὶ ὡς οἱ ἀσεβεῖς ἐξαρ- A
 νος· ἐπ' αὐτὸν οὐ δέχονται αὐτὸν εἰκονιζόμενον.
 οὐκ εἰκονίζεται, οὐδὲ ἐνσώματον. Ἐὼ λέγειν
 καὶ ἄγγελος ὢν ἀσώματος, αἰσθηταῖς εἰκόσιν
 ὢν θεολόγων ἀναγράφεσθαι παραδέδοται. Οἱ δὲ
 ἐν ἐνσώματον δεσπότην, καὶ τὸν ἀσώματον δοῦ-
 προσέτι καὶ τὴν τε τοῦ Θεοῦ Μητέρα, σὺν πᾶσι
 οὐ θεραπεύουσιν, ἤρνηται ἐγγεγράφθαι, διὰ τῶν
 οὐκ ἀριδύλως συναπαρνούμενοι τὰ πρωτότυπα.
 αὐτὸ τοῦτο ἐνοοῦντες, ὅτι τῇ παραδοχῇ τοῦ οἰ-
 χαρακτήρος τὸ κρατεῖν ἔχουσιν· οὐκ ἀφαιρέθην-
 ἀτιμασθέντος, ἀφῆρηται ὀηλονότι καὶ ἡτίμω-
 ὑτῶν τὸ κράτος. Ἄλλ' ὅμως οὐ βούλονται
 αὐτῶν ἀγαθῶναι. Ἐκαίνοις μὲν οὖν εἰς κέντρα
 ζεῖν ἔστι. Σὲ δὲ ἡ κραταιὰ χεὶρ περιφυλάξειεν
 λέος τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας, ὡς στόλον, ὡς B
 ἡμᾶς, ὡς πρόμαχον. Καὶ ἴδοιμέν σε οἱ ταπεινοί,
 ἐπὶ τὴν Ἀσιατιδα γῆνα ἐπαναστρέφοντα·
 πάλαι ἀπὸ τῆς ἐν Πάτμῳ φυλακῆς τὸν τοῦ
 εἰλίου ἡλίον· ἡ ἐν οὐρανοῖς ἐπάνω δέκα πόλειων
 κικῶς δοξαζόμενον.

MP'. — Θαλασσαίφ τέκνῳ. [τκγ.]

atica. De sanctis imaginibus. Adversus Gregorium Adelphiensem, qui Iconomachis adhæserat. Tum Chrysostomi locus explicatur.

μὲν οὖν ἐσήμνας διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἐπέργων,
 ἡ δὲ ἐγὼ ἀποκρινοῦμαι σοι, ταυτὰ ἔστι· Σε ἔλ-
 λει ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάπτως
 πατοῦντος, διακελεύεται ὁ ἱερός Ἀπόστολος.
 ὢν λέγει Γρηγόριος ὁ τῶν Ἀδελφίων, ἀλόγως
 αὐτὸν ἀποστρέφεται, ὅποτε αὐτὸς οὐχ ἀπλῶς
 ὡς, ὀλοτρόπως δὲ συνπηγήθη τοῖς Εἰκονομά- C
 ὑπογράφας τῇ αἵρέσει, συνεσθίωεν τε καὶ συμ-
 καὶ συναναστρεφόμενος αὐτοῖς; Εἰ δὲ λέγοι
 ἐνοηκῆναι, καὶ ἐπιτίμια κρατεῖν· δεῖξάτω τοῦτο
 γράφου ὁμολογίας, ἀναθεματίζων τε τοὺς αἰ-
 οὺς σὺν τῇ αἵρέσει, καὶ μηδαμῶς συναπτόμενος
 αὐτοῖς. Ἔως δ' ἂν τοῦτο οὐ ποιῇ, ἀποτρόπαιος ὑμῖν
 τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον. Δόλιος γάρ ἐστιν
 ἰσοποιῆσαι ἐπιστροφῆς ὑπεκλόμενος ὑμᾶς, καὶ
 εἰρων λόγους λοιμῶδεις, ὡς ἐκ προσώπου δῆθεν
 ἐναντίων. Ὅθεν οὐ ὡς ἀτελέστερος ἐμπαρεῖς
 ἐλέξει αὐτοῦ ἠπώρηκας εἰς τοῦτο κἀκαίνο. Ἄλλ',
 ἡ ἤτησας τὴν λύσιν, δεῖξαι σὺνενεῶς. Τὸ εἶρη-
 τὸν Χρυσόστομον· « Ὁ ἡμέτερος Χριστὸς
 οὐ περιγράφεται· » ἐγκωμιάζοντα τὸν ἅγιον
 ἰόν· οὐχ ἀπλῶς ἐκλαμβάνειν δεῖ, ἀλλὰ γυνῶναι
 ἀπαλεγομένου εἶρηκεν· ἐπειδὴ ἐν ταῖς διαλέξεσι D
 ἡρηγῆσεν καὶ χρονον, καὶ πρόσωπον, καὶ τρό-
 κρόσον, διὰ τὸ μὴ τὰ αὐτὰ νεννομοθετῆσθαι τοῖς
 πρὸς τοὺς ἐν τῇ χάριτι. Πρόσωπον, ὅτι ἄλλο
 κόν, καὶ ἕτερον ὀρθοδόξου. Τρόπον, ἐπειδὴ οὐ
 ἔστι δογματικῶς διαλέγεσθαι, καὶ ἀπλοικῶ-
 προτεῖναι τὸν λόγον. Τίνι οὖν διελέεκτο ὁ
 στομος; ἄρα γε ὀρθοδόξῳ ἀναστηλοῦντι τὴν
 Χριστοῦ; οὐδαμῶς· ἀλλὰ τινι Ἑλληνι· ὅς τὴν
 ἐν ὑπερκειμένην αἰτίαν, καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς
 ἐσχάτων χαρακτηρίζει, ὡς φησὶν ὁ θεὸς Διο-
 καὶ οὐδὲν αὐτὴν ὑπερέχειν φησὶ τῶν πλατ-
 Luc xix, 19, 17. ¹⁹ II Thess. III, 6. ²⁰ Hom. II, de S. Romano.

sicut impii faciunt, negans, quando depingi eum non admittunt. Quod enim non exprimitur imagine, nec corporeum quidem est. Mitto dicere quod cum angelus incorporeus sit, per sensibiles imagines a theologis exprimi traditum est. Hi autem corporeum Dominum, et incorporeum famulum, Matremque Dei insuper cum omnibus Domini ministris depingi negarunt, per imagines videlicet prototypa ipsa simul negantes. Neque hoc intelligentes, ea propriæ figuræ et characteris susceptione vim suam et statum obtinere: quo sublato, vel dedecore effecto, tollitur procul dubio, et dedecore afficitur eorum vis omnis et dignitas. Attamen intelligere nolunt ut bene agant. Illis autem adversus stimulum calcitrare libet. Te vero potens manus custodiat ad gloriam Ecclesiæ suæ, ut columnam, ut fundamentum, ut propugnaculum: videamusque te humiles, aut inde in Asiaticam terram redeuntem, sicut illi olim ex Patmi custodia solem Evangelii; aut in cælis supra decem civitates ¹⁸ pontificis gloria decoratum.

XLII. — Thaletæo filio.

Quæ quidem per litteras significasti, hæc, filii, perlegi: quæ vicissim habeo tibi dicere, hæc sunt. Sanctus Apostolus præcipit, ut subtrahamus nos ab omni fratre ambulante inordinale ¹⁹. Quomodo ergo dicit Gregorius Adelphiensis, vos ipsum aversari sine causa: quando ipse non tantum inordinale ambulat, sed ad eosdem plane mores cum Iconomachis abduci se passus est, subscribens hæresi, cum ipsis cibo, potu, consuetudine conjunctus! Quod si dixerit resipuisse se, ac delicti pœnam exsolvere; hoc ipsa subscripta confessione significet, hæreticos cum hæresi anathematizans, omni cum ipsis amicitiae conjunctione præcisa. Id vero donec effecerit, sit ille detestabilis vobis qui timetis Dominum. Nectit enim dolos, dum resipiscentiam simulat, irretiens vos, et pestiferos occulte sermones serens, tanquam ex persona videlicet aversariorum. Unde tu, utpote imbecillior, illius oratione læsus, circa hoc et illud hæsisisti animi dubius. Sed quandoquidem solutionem scisicitatus es, solerter accipe. Quod Chrysostomus dixit, in laudatione sancti Romani, « Christus noster parietibus non circumscibitur ²⁰, » non est simpliciter accipiendum: sed explorandam quem tum alloqueretur cum hæc diceret: quandoquidem in sermocinatione observari necesse est et tempus, et personam et modum. Tempus, quod non eadem præcepta veteribus dantur, atque iis qui sunt sub lege gratiæ. Personam, quod alia sit hæretici, orthodoxi alia. Modum, quandoquidem aliud est dogmaticè disserere, aliud simpliciore filo orationem texere. Quem igitur Chrysostomus est allooutus? An orthodoxum qui Christo imaginem statuit? Minime; sed gentilem quempiam, qui supremam rerum omnium

causam ad formam vilissimarum quæ quidem existant, depingit, ut ait divinus Dionysius: neque ipsam putat ulla re præstare formis illis multiplicibus ac divinitatis expertibus quas illa finxit. Egrege igitur et valde apposite Pater pronuntiavit: « Christus noster parietibus non circumscribitur: » subintelligendum, secundum naturam divinitatis, ut ethnici illius dii, qui intra parietes sedent, eo spatio conclusi, nec aliud habent quod intelligatur animo, quam quod cernitur intuitibus. Oculos habent et non vident: aures, et non audiunt; manus, et non palpant: pedes, et non ambulant: nares, et non odorant: sicut a Propheta reprobratur²¹.

At Christus noster non secundum externam speciem modo, est homo proprie ac vere, siquidem similis nobis per omnia audit, et corpore, et anima, et ætate, et quibuscunque rebus, quæ ex confesso humanæ naturæ competunt, dempto solum peccato: sed et Deus naturæ ac veritate, et idem utroque constans. Exempli gratia dico quemadmodum alicubi idem Chrysostomus loquitur: « Infra fatigatur, supra commovet elementa; infra esurit, supra emittit imbres; infra pavet, supra tonat; infra coram tribunali astat, supra prospicit universa. » Eadem igitur sententia gentilem est allocutus: « Christus noster parietibus non circumscribitur. » Nec puta sententiam accuratius exprimendam propter heresim nunc insanientem. Manifestum autem est quod et fatigatum, et esurientem, et paventem, et astantem coram tribunali vidit haud dubie vir sanctus effigie corporis circumscribi, sive in pariete coloribus, sive in tabula. Et vero in rebus perspicuis explanationem causa nulla posebat. Nam si corporis expertem angelum visum a se narrat in imagine, Christum corporatum non idem in imagine, viderit? Dementis utique est de viro sancto tale aliquid suspicari. Si igitur hunc testem advocant sui pravi dogmatis, cur eundem rejiciunt, ac vel angelum, vel e sanctis aliquem pingi ægre ferunt? Cum dicat alicubi Chrysostomus: « Quod igitur in nominibus fecistis, hoc ipsum in ejusdem imagine præstitistis²², » sancti Meletii scilicet. « Nam et in annulorum palis, et in poculis pateris que, et in cubiculorum parietibus, et ubique passim sanctam illam imaginem multi insculpserunt (1). » Nec tamen aures ei præhere sustinent. De historia sancti Pancratii quod non liqueat a quo sit exarata, quid tum? Martyrum gesta pleraque omnia nullo sunt inscripta titulo: at sunt eadem tamen sincera: atque inde doctores depromunt argumenta in martyrum laudem. Colitur in Sicilia sanctus Pancratius, æde maxima, sin qua et miracula edi narrant. Qui igitur historiam non admittit, martyrem una videlicet aspernatur. Hæc quidem

τομένων αὐτῶ ἀθίων καὶ πολυειδῶν μορφῶν. Καλῶς οὖν καὶ πᾶν εἰκότως ἔφη ὁ Πατὴρ ἡμέτερος Χριστὸς τοίχοις οὐ περιγράφεται. » ἡ υπακουστέον τῇ τῆς θεότητος φύσει ὡς τῶν ἐκ θεῶν ἐν τοίχοις ἰδρυμένων, καὶ κατὰ περιωρισμὸν οὐκ ἐχόντων τι ἄλλο νοούμενον παρ' ὃ βλέπειται τῶν ὁρώσων. Ὁφθαλμοὶ αὐτοῖς, καὶ βλέπουσιν ὧτα, καὶ οὐκ ἀκούουσι χεῖρες, καὶ ψηλαφῶσι. Πόδες, καὶ οὐ περιπατοῦσι ῥίνας οὐκ ὀσφραίνονται. καθὰ προφητικῶς κατεγγράφηται.

Ὁ δὲ ἡμέτερος Χριστὸς οὐ κατὰ τὸ ὁρώμενον ἄνθρωπος κυρίως καὶ ἀληθῶς ἔπειτα δι' ἡμῶν κατὰ πάντα χρηματίσας, καὶ ἐνσώματος, ἐμπνους, καὶ ἐνῆλιξ, καὶ ὅσα ἄλλα γνώριμα τῶν ὁρώσων φύσει, πλὴν μόνης ἀμαρτίας ἄλλὰ θεὸς φύσει καὶ ἀληθινός. καὶ ὁ αὐτὸς ἀμφοτέρω. τι λέγω ὡς φησὶ που ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος. « Ἐν τῷ κοπιᾷ, καὶ ἄνω συγκροτεῖ τὰ στοιχεῖα ἡμῶν, καὶ ἄνωθεν ὑποὺς χορηγεῖ. κάτω θεῖα ἄνω βροντᾷ. κάτω δικαστηρίῳ παρίσταται, καὶ ἄνωθεν πάντα θεωρεῖ. » Κατὰ τοῦτο οὖν εἴρηται ἡ πρός τὸν Ἑλληνα. « Ὁ ἡμέτερος Χριστὸς τοῖς οὐ περιγράφεται. » Καὶ οὐχ ἡγεῖτο χρῆναι ἀμφοτέρωθεν λογισθῆναι περὶ τῆν ἀπόφασιν εἴνεκα τῆς νυνὶ λογισθῆναι αἰρέσεως. Δὴλον δὲ ὅτι τὸν κοπιῶντα καὶ ἄνωθεν, δειλιῶντά τε καὶ περιστάμενον κριτικῶς ὀφθαλμῶν ὁ ἅγιος, σώματος χαρακτηριστικῶς περιφρασεῖται, εἴτε ἐν τοίχῳ χρώμασι, εἴτε ἐν πίνακι. ἐν τοῖς ἐναργεῖσιν οὐκ ἔστι λόγος αὐτῶν διασπαρῆς. Εἰ γὰρ τὸν ἐνσώματον ἄγγελον ἰδεῖν ἔφη, ἐν εἰκότι τὸν ἐνσώματον Χριστὸν οὐ βλέπει εἰκονιζόμενον ἡλίθιον οὖν τοιοῦτόν τι περὶ τοῦ ἁγίου ὑποκρίνεται. Εἰ οὖν εἰς μαρτυρίαν αὐτὸν ἔχουσι τοῦ πνεύματος αὐτῶν δόγματος. τί τὸν αὐτὸν ἀποβάλλοντα, μὴ χόρμητοι ἄγγελον εἰκονίζεσθαι, μὴδ' αὖ τινα τῶν φάρων; λέγοντος ὡδὲ που τοῦ Χρυσόστομου. « Ἐγὼ οὖν ἐν ὀνόματι ἐποιήσατε, τοῦτο ἐπὶ τῆς εἰκόνος ἐπράξατε τῆς ἐκείνου. » ἔγουν Μελετίου τοῦ ἁγίου. « Καὶ γὰρ καὶ ἐν δακτυλίων σφραγίσματι, καὶ ἐν πόμασι καὶ φιάλαις, καὶ ἐν θαλάμων τοίχοις, πανταχοῦ τὴν εἰκόνα τῆν ἁγίαν ἐκείνην διαχέει πολλοί. » Ἄλλ' ὅμως οὐδὲ ἀκούσαι αὐτοῦ ἀνέχεται. Περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ἁγίου Παγκρατίου, ὅτι οὐκ ἔστι πρός τίνος συνεγράφη, τί τοῦτο; σχεδὸν πάντα μαρτυρογραφία, ἀνεπίγραφά εἰσιν. ἄλλ' ὅμως θαυμάσιαι εἰσι. καὶ κατὰ τὸν οἰκονομικὸν ἀφορισμὸν ποιεῖν τὰ τῶν μαρτυρησάντων ἐγκώμια. Ὁ δὲ Παγκράτιος ἐν Σικελίᾳ τιμᾶται, ναὶ μεγίστων ἐπιφασίαι καὶ σημεῖα γενεῆσθαι. Ὁ οὖν μὴ δεχόμενος τὴν ἱστορίαν, συναπεβάλετο τὸν μάρτυρα δηλονότι ταῦτα μὲν ὡς ἐν ὀλίγοις. Σὺ δὲ, τέκνον, ἔγινε

²¹ Psal. cxiii, 6, 7. ²² Hom. 45, de S. Meletio Antiocheno.

NOTE.

(1) Meminit hujus Nicephorus in Antirrhetico ms.

καὶ σώζοιο· καὶ τοῦ Γρηγορίου μακρὰν ἀπόστηθι·
μὴ σε ὀλίση ἐξ ἀπροσεξίας.

A paucis. Tu vero, filii, salvus sis et incolumis : et
a Gregorio abscede procul, ne imprudenti tibi exitium afferat.

MI'. — Ἐγκλεῖστη. [τὸς']

Præcepta monasticæ vitæ tradit : simul quæ ad constantiam in catholica fide adhortaretur.

Ἀνέγνω σου τὸ γράμμα τῆς εὐλαβείας· ἀλλὰ τίς ὁ ἔπαινος ὃν ἐποίησας ἡμῖν ξένοις οὐσι παντὸς ἀγαθοῦ; τίς δὲ δὴ καὶ ἡ ἐπιζήτησις τοῦ διδασκαλικοῦ λόγου, μὴ ἔχουσιν οικειοποιεῖν, οὐχ ὅτι γὰρ καὶ ἑτέροις ἄρδων νάματα; ὅμως ἐπειδὴ γέγραπται, Παντὶ τῷ αἰτουῦντι σε δίδου· δέξαιο βραχυλογίαν τινὰ τῆς πανυχρόττος ἡμῶν. Τῶν ἐν τῷ κοινῷ βίῳ ἀναστρεφόμενων οὐχ οὕτως δύναται ἂν ὁ τῆς διανοίας ὀφθαλμὸς κεκαθάρθαι, ὡς ἐνατενίζειν ἀπαρεμποδίστως τῷ κάλλει τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ· οἶόν τι ἐν λύμῃ τῆς σαρκὸς προσπαθεῖα μωυπάζων. Ἡμῖν δὲ οἷς πᾶσιν ἀποτακτέον, καὶ μόνον τὸν Χριστοῦ σταυρὸν αἶρειν ἔγκλειστομένους, εὐπετὴς ἡ θεοπτία· ἡ γοῦν τὸ μηδὲν ἄλλο καὶ ἔχειν καὶ ἐννοεῖν, ἢ τὸ πῶς εὐαρεστήσοιμεν τῷ Κυρίῳ· καθαρῆ καρδίᾳ λατρεύειν αὐτῷ, ἐν ἀπορρήξει πάσης σχέσεως σαρκικῆς. Ἔστω οὖν ὑμῶν ἡ τῆς ἐγκλείσεως περιοχὴ, πόλις Θεοῦ παποικιλιμένη χρυσάεις κατορθώμασι· μὴ κλείς περὶ τὸ σῶμα μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ κατὰ πνεῦμα. Προσῆκον τοίνυν φεύγειν ὑμᾶς τὰς τῶν ἀνδρῶν ὀψεις, τὰς πρὸς τοὺς ἀφ' αἵματος σχέσεις, τὰς πρὸς ὄλον τὸν κόσμον φιλίας· αὐτὰς δὲ ἐφ' ἑαυτὰς συναναστράφθαι· καὶ ἔχειν μίαν ψυχὴν καὶ καρδίαν, κατὰ μέμνησιν τῶν ἀρχῆθεν ἐπὶ τῶν ἀποστόλων πεπιστευκότων. Ἡ καθηγουμένη οὕτω καθηγείσθω εἰς Χριστοῦ ἐπέχουσα χαρακτῆρα, ποιῶσα πρῶτον, εἶθ' οὕτως διδάσκουσα· μηδὲν ἐλλειμπάνουσα τῶν κατ' ἐντολῆν πρακτικῶς ὑποδεικνύουσι. Ἡ καθυποτατσομένη οὕτω πείθεσθαι καὶ ὑπέκειναι, ὡς αὐτῷ Χριστῷ τὴν ὑπακοὴν ἀνούσα. Ὅπου δὲ ταῦτα, ἐκεῖ πάσης ἀγαθοεργίας καρπός· οὐ δὲ οὐ ταῦτα, ἐκεῖ πάντως τὰ ἐναντία, ἐταιρίαι, φιλονεικίαι, ψιθυρισμοί, ἰδιοκτημοσύναι, ψυσώσεις, προσπάθειαι, πρὸς τε ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς ἕξωθεν, εἴτε ἐκ γένους, εἴτε ἐκ φιλίας ἄλλης.

Ὅθεν μὲν οὖν ὡς ἐν ὀλίγῃ ἡ περὶ τοῦδε ὑπόμνησις. Ἐγὼ δὲ ὁ ταπεινὸς παρακαλῶ, σὺν τῷ βίῳ καὶ τῇ πίστιν ἡγλαίσμενην κεκτῆσθαι ὑμᾶς· μηδαμῶς τῇ Χριστομάχῳ αἰρέσει κοινωνεῖν, ἥτις Ἰουδαϊσμοῦ οὐδὲν διένηνοχε, τὴν σωτήριον Χριστοῦ οἰκονομίαν, διὰ τῆς καθαιρέσεως τῶν σεπτῶν εἰκόνων αὐτοῦ τε Χριστοῦ, τῆς τε Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἀρνούμενη· ἐπειδὴ περ ἡ εἰκὼν ταυτὸν ἐστὶ τῷ πρωτοτύπῳ τιμῆ τε καὶ προσκυνήσει· οἶον ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ζωοποιοῦ [σταυροῦ] καὶ τοῦ τύπου. Μὴ δὲ οὖν ἀρνήσηθε τὸν Χριστὸν αἰ Χριστοφόροι· τῷ ἁγίῳ περιβλήματι· μῆτε τοὺς τοσοῦτους κόπους, οὓς ἀνατλάτε τὸν ἐν παρθενίᾳ βίον μετὰ καθείρξεως διάνουσαι, ἐνθεν ὀλίσαι, καὶ τῆς ἀντικειμένης μερίδος, ὅπερ ἀπείη καὶ ἐννοεῖν καὶ λέγειν, γινόμεναι· ἀλλ' εἰδυῖαι ὅτι οὔτε βίος· δίχα πίστεως ὀρθῆς, οὐτ' αὖ πίστεις δίχα πράξεως θείας σώζειν δύναται, ἀμφοτέρωθεν εἴητε δι-

XLIII. — *Inclusæ.*

Legi epistolam pietatis tuæ, sed quæ laus ea est, qua nos affectisti qui sumus ab omni bono inopes ? aut quid a nobis magistri monita flagitas, qui vix sumus propriæ siti explendæ pares, nedum ut aliis rigua præbeamus ? Quoniam tamen scriptum est : *Omni petenti te tribus*²³ : exigam pro nostra inopia orationem accips. Qui in seculari vita degunt, haud proclive est ut hic mentis oculus ita purgatus sit, ut sine obice intendat aciem in pulchritudinem gloriæ Dei : quasi quadam lippitudine, carnis affectu cæcutiens. Nobis vero quos renuntiare, omnibus rebus oportet, qui et solam Christi crucem tollere iussi sumus, facile est Deum intueri : hoc est, aliud nihil spectare vel cogitare quam quemadmodum Domino placeamus : mundo corde ei servire, præciso omni carnis affectu. Sit ergo claustrī vestri ambitus, civitas Dei, virtutibus quasi auro distincta : nec corpus modo clavibus, sed et spiritus cohibeatur. Est igitur consentaneum ut virorum conspectum fugiatis, affectum erga consanguineos, amicitias erga mundum universum : et ut inter vos ipsas degatis, habeatisque animam unam et cor unum, ad exemplum eorum qui jam olim a principio, apostolorum temporibus crediderunt. Præposita sic regat tanquam Christi personam sustinens, primum faciens, deinde sic docens²⁴ : nihil præmittens eorum quæ sunt imperata, exemplo monstrare. Quæ subdita est, ita obtemperare ac parere consuescat, tanquam Christo ipsi morem gerat. Nam hæc ubi affuerint, ibi omnis boni operis fructus : ubi non adsint illa, ibi omnino contraria, conventicula, contentiones, murmurationes, privata peculia, tumor animi ; vitiosi affectus tum erga se invicem, tum erga extraneos, sive ob cognationem, sive ob aliam necessitudinem.

Paucis itaque verbis hæc de isto argumento communitio fit. Ego humilla obsecro, ut cum moribus illibatam fidem tueamini, nullo modo commutantes Christomachorum hæresi, quæ nihil à Judaismo discrepat, salutarem Christi dispensationem negans, sublatis e modio venerandis ipsius Christi, tum Deiparæ, omniumque sanctorum imaginibus : quandoquidem imago idem est cum prototypo, honore et adoratione : ut in vivifica ipsius cruce contingit, et in ejusdem effigie. Nolite igitur Christum negare, qui sacro habitu Christum gestatis : nec lanthorum laborum, quos transacto in virginitate ævo intra claustra perfertis, inde jacturam facite, in adversariorum castra, quod vel dicere vel cogitare nefas est, transvolantes : sed probe intelligentes, nec mores sine recta fide, nec rursus fidem sine divinis operibus, efferre salutem posse,

²³ Luc. vi, 30. ²⁴ Act. i, 1.

utraque dote fulgeatis ad gloriam Dei, ad Ecclesiam splendorem, ad consecutionem eternorum honorum quæ promissa sunt: orantes etiam pro nobis peccatoribus, ut salvi simus.

XLIV. — Simeoni filio.

Quæ aliis novem latenti, de his qui martyrio se ipse obijciunt. (Baron. an. 818, n. 18.)

Sero quidem, sed tamen litteras tuas accepi, fili, et gratias egi Domino tum ob defensionem tuam, tum ob solertiam et curam qua tot fratres tuos præstiti ab hæreticorum laqueis, qui non corpora sed animos discerpunt: quanquam et corpora, plagis mortibusque illata. Esto mente integra, fili mi dilecte, strenuus esto, fratres tuos rege, fac esse eos animo alacri, quæ veritatem attinent exhibe, ad martyrium impelle. Tempus enim ad postulatum: quanquam justalatebras petiistis. Projicere enim seipsum in tentationem, quemadmodum ut docereris rogasti, illud est, impelli sua sponte quemdum, ut se ipse interfectoriis prodatur. Quod si sanctus Gordius, quemadmodum et alii nonnulli a martyribus, obtulere ultro sese²²; sic temporum ratio posebat: nemine, ut sit, libere loquente, et vehementius exardescente impietate. Deinde illi et puro corde Deum intuiti clare, et ab eodem incitati. Nam et magnus Præcursor intrepido animo Herodem coarctavit. Novissima vero Dei beneficio restitere multi et martyrium sustinuerunt. Nefas alioqui in pericula sese inferre. Gavius autem sum vehementer, quod ceteri tecum Patres conspirant, *Quorum nomina sunt in libro vitæ*²³: quos et per te saluto, quorum sanctis precibus ego ad salutis subsidium. Valde me juvat, quod ab Hypatio fratre boni aliquid impetraris. *Fratres in angustiis comprehenduntur*²⁴, ut sacræ paginæ admonent. A nostra enim tenuitate nulla utilitas cuiquam est: quanquam ipse de nobis magnilice loqueris ex charitate. Quoniam vero et ostentibus rogasti quam habui ad universos fratres, nuper ad te misi. Tu mihi porro assidua prece salutem exora. Accepi poculum servoque ut sit obvia magis tui recordatio. Novem fratres meos filiosque salvare jubeo, enixe preces implorans. Nicolaus frater qui mecum est inclusus, tibi cum omnibus salutem dicit. Gratia vobiscum. Amen.

XLV. — Basilio præposito.

De recipiendis lapsis deque eorum penitentia. (Baron. an. 817, n. 19.)

Brevem epistolam tuam. Pater sancte, legi cum voluptate tanquam ex puro corde profectam: nec laudibus tamen delectatus sum, quippe expertus earum quas commemorasti. Sed tu, si ita vis, proius ora ut partem ac statum tuum proxime attingam. Sed hac de re hactenus. Utinam vero, quemadmodum ais, utilis Deo sit Hypatii fratris opera, alteriusve cujuslibet eorum qui decertant: ut vel per ipsos habeamus et nos humiles propitium Numen. Interrogatio de his qui prolapsi sunt in ea

πραγαμῆναι εἰς ὄψαν Θεοῦ, εἰς κλέος σίας, εἰς ἐπίτευξιν τῶν ἐν ἐπαγγελίαις εὐαγγελίου θῶν· προσευχόμεναί καὶ περὶ ἡμῶν τῶν ἀμάρτων ὡς ἂν σωζοίμεθα.

ΜΔ'. — Συμῶν τέκνον. [πλ'.]

Ὅψι μὲν, ὅμως ἰδεξάμην τὰ ἀντίγραφα σου, κνον· καὶ ἐὺχαρίστησι τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τῇ ἐπινοίᾳ σου, τῇ τε συνέσει καὶ δικαιοσύνῃ· ὅτι περὶ καὶ τῶν ἀδελφῶν ἔχεις συνοικουλάττων ἀπὸ τῆς ἐπινοίας σου ἀφαιρούμενος, καὶ οὐ σάρκα, ἀλλὰ ψυχῆς προσόντων· πλὴν ὅτι καὶ σώματα, οἳ ὦν ἐπιπέφυκται πλῆγῶν καὶ θανάτων. Ἰγίζονται, οὐ μὲν ἀρίστευς, ἡγου τῶν ἀδελφῶν σου, προδομῶν παραδείκνυται τῆς ἀληθείας, παράθῃς εἰς μαρτίαν. Ὁ γὰρ καιρὸς τοιοῦτος· καὶ ὑποκρίσεως νόμῳ. Τὸ γὰρ ἐπιρριψαί τε αὐτὸν ἐν πειρασμῷ, ἐξήτησας μαθεῖν, τοῦτο ἐστίν, τὸ ἀπ' ἐαυτοῦ ναί τινα, καὶ φανερώσει αὐτὸν τοῖς σοφιστικῶν δὲ ὅτι ὁ ἅγιος Γόρδιος, ὡς περὶ καὶ τινες ἄλλοι μαρτύρων, αὐτόκλητοι ἦσαν· ὁ τρόπος οὕτως ἐπινοῦσθε οὐδένος ὡς ἔλαχε παρηρησιαζομένου, καὶ ἀνεπινοῦσθε τῆς ἀθείας σφοδρότερον. Ἐπειτα καὶ καθάρσει αὐτὸν ἐνασπρισάμενος, καὶ πρὸς αὐτοῦ ὡς ἔλαχε. Ἐπεὶ καὶ ὁ μέγας Πρόδρομος βίβρακινδύνας ὡς τὸν Ἡρώδη. Ἄρτι δὲ πολλοὶ χάριτι Θεοῦ κληθέντες καὶ μαρτυροῦντες· καὶ οὐκ ἐνομοῦν τὸ ἐπιπέφυκται. Ἐχάρην δὲ λίαν ὅτι καὶ ἔτιρος Πατέρες σοί, Ἄν τὰ ἀνάμματα ἐν βίβλῳ ζωῆς· οὐ ἀνορέτω δια σοῦ, καὶ ἐδεδίχηται τῶν ἁγίων ὡς ἡμῶν εἰς ἐπιουρίαν σωτηρίας. Ὁφείλον ὅτι παρὰ ἀδελφοῦ Ὑπατίου εὐρίσκει τῶν καλῶν. Ἀσπίδων ἀνάγκαις ἐστῶσαν χρήσιμοι· ἡ Γραφὴ ἐγνώσθη. Παρα γὰρ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως οὐδὲν ἔλαχε καὶ αὐτὸς μεγαλαυχῆς ἡμᾶς εἰς ἀγάπης. Ἐπιεξήτησας καὶ κατήχησιν, ἣν πρὸς πάντας τοὺς ἡμεῶν ἐποίησα, ἀρτι ἐπίσταίλα καὶ πρὸς σε. Ἐπιπροσεύχου ἀδικαίεπτως τὴν σωτηρίαν μοι, τὸ σὺ βίον ἰδεξάμην· καὶ ἐστὼ σου εἰς ἐνεργίαν μνήμην. Τὴν ἐνεκὰ τῶν ἀδελφῶν μου καὶ προσαγορεύω, πλείστα δεόμενος καὶ τῆς ἐμῆς. Ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος ὁ συν ἡμοῖ ἐγκεκλιθεὶς προσαναοικεῖ σε σὺν πᾶσιν. Ἡ χάρις μετ' ὅλων ἂμην.

ΜΕ'. — Βασιλείῳ ἡγουμένῳ. [πλδ'.]

Ἡδέως σου ἀνέγνων τὸ γραμματεῖον, ὃ καὶ τῆς ἀγίας, ὡς ἀπὸ καρδίας καθαράς προσενηνεγμένον οὐ μὴν ἐν τοῖς ἐπαίνοις ἠσθῆναι, ὡς ξένος τῶν λαγμένων. Ἀλλ' αὐτὸς, εἰ βούλει, μᾶλλον προσεῖται τῆς μερίδος καὶ στάσεως σου ἐγγύθεν παρασθῆναι. Τοῦτο μὲν τοιοῦτον. Ἐφ' οὐ κατὰ τὸ ρῆμά σου χρεώμευεν τῷ Θεῷ Ὑπατίῳ τε τὸν ἀδελφόν, καὶ ὅτι ἄλλον τῶν ἐναθλοῦντων· ὡς ἂν οἱ αὐτῶν ἀσπίδων καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ εὐμένει τὸ θεῖον. Τὸ ἐρώσθαι τῶν ἐμπαρίντων ἐν τοῖς κατὰ ὠσίον ἢ παρὰ

²² Basil. Hom, in S. Gordium martyrem. ²³ Philipp. iv, 3. ²⁴ Prov. xvii, 17.

πτώμασιν, ἐκείνην ἔχει τὴν ἀπόκρισιν · ὅτι ἡ ἀληθής, **A** μετάνοια ἐν ἐπιδείξει τῶν κατ' αὐτῆς καρπῶν · ἀτινά ἐστιν, ἡ ἀποχὴ τῶν ἀγιασμάτων κανονικῶς, μετὰ καὶ τῆς συντελουμένης ἐγκρατείας, τὴν συγχώρησιν τῶν ἡμαρτημένων ἀντιλαμβάνει, καὶ ἕνευ μαστίγων καὶ μαρτυρίου. "Ἐως ἂν γὰρ μὴ ἀποκλείσῃ καθ' ἡμῶν, ὡς γέγραπται · ἀπόκλεισις δὲ ὁ θάνατος · κἀν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς ζωῆς ἡ ἀληθὴς μετάνοια φθάσειεν, ἔσωσε τὸν ἐπιστρέψαντα τῆς ἀμαρτίας. Οὕτω Θεὸς διὰ 'Ιεζεκιήλ τοῦ θεολόγου διωρίσατο · καὶ τοιοῦτον φιλόθρονον Θεὸν ἔχομεν, τὸν καὶ ληστὴν μὴ ὥρα εἰσοικισάμενον, τὸν πάλαι καὶ τὸν ἔρχατον, καὶ τελώνην ὡσαύτως δικαιοῦσαντα. Εἰ δὲ, κατὰ τὰ φθάσαντα ἄρτι, ἐπιδοῖεν ἑαυτὸν ὁ ἡμαρτηκώς, καὶ πληγὰς ἐπὶ νώτου δέξασθαι, καὶ τι ἄλλο περισσότερον · τίς ἀμφιβάλοι μὴ συγκεχωρηθῆσθαι αὐτὸν τῆς ἀμαρτίας; Τὸ γὰρ καὶ θανεῖν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ Χριστοῦ, μάρτυρα ἀποτελεῖ κυρίως Κυρίου. 'Ἄλλ' ἴσως ὁ λόγος περὶ τοῦ ἐπιτιμίου. "Οτι ἐὰν ὑποβληθῇ βασάνοις, μὴ μέντοι θάνοι· τοῦτο παρὰ τοῦ δόντος τὸ ἐπιτιμίου κανονικῶς, πόσον ὑπελείν διὰ τὰ παθήματα, ὅλου τὸ ἡμισυ. Ἡμῖν γὰρ ὀρίζειν οὐχ οἶόν τε. Οὕτως ὁ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν λόγος. Εἰ δὲ δεῖ ἄλλως, διδάξον, Πάτερ, καὶ φώτισον ἡμᾶς τοὺς ἀμυήτους. Τὸν ἀδελφόν μου τὸν κύριον Προκόπιον πλείστα πρόσειπε.

edoce, Pater, et nobis Imperitis præbe lumen. **B** Fratri meo domno Procopio plurimam die selu. lem.

ΜΣ'. — Ἀρχαδίῳ μοναχῷ. [τλζ'·]

XLVI. — Arcadio monacho.

Exsulem vincitum, et verbera passum, hortatur ad constantiam.

Δις ἄρτι γράφω ἀφ' οὗ συναλεξήθης, ἡγαπημένε, **C** ὑπὸ τῶν Ἰουδαϊζόντων. Τῆν πρώτην οὐκ ἐδέξω · εὐχομαι κἀν ταύτῃ τὴν ἐπιστολὴν εἰς χεῖράς σου ἐλθεῖν, Ἐγὼ γὰρ πρῶτον μὲν κατὰ τὸν κοινὸν τῆς ἀγάπης νόμον, χρεώστην ἐμαυτὸν λογιζόμενος · ὅτι χρὴ ἀλλήλους συμπροθυμοποιεῖσθαι τοὺς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνημμένους τῷ φρονήματι τῆς ὁμολογίας Χριστοῦ · τὸ ἐπιστεῖλαι σοι ἀναγκαιῶς ἔχω. "Ἐπειτα καὶ διὰ τὴν ἰδιότροπον σχέσιν · ἣν οἶσθα ὅποια καὶ πόση ἀπαρχῆς ἡμῖν ὑπῆρξε · πάνυ ἰπυγομένως γράφω. 'Ἀλλὰ χάρις τῷ Θεῷ, ἀδελφέ μου τιμιώτατα · ὅτι ἐν τῷδε τῷ πικρῷ χειμῶνι τῆς ἀπιστίας ἄνθος διεφάνης ὀρθοδοξοῦν · μάλλον δὲ ὁμολογητῆς Χριστοῦ, ἀπαξ ἐνεχθεὶς εἰς ὕψος [Reg. cod. ὄψιν] τῶν κρατούντων οὐχ ὑπέπετξας · Ὁμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν · ἐμαστιγώθης ἱκανά, ἐξωρίσθης, περιωρίσθης ὡδὲ που ἐν παραδύστῳ. Πάλιν ἤχθης ἐν χερσὶν [f. χερσὶν] κολαστῶν · οὐκ ὠλιγόρησας · οὐκ ἐξηρνήσω τὴν πίστιν · κατεξάνθης αὖθις ταῖς πληγαῖς · καὶ μεμμένυκας ἀήττητος · μὴ φοβούμενος ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὸν μόνον Κύριον καὶ Θεὸν καὶ βασιλέα, κατὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐντεταλμένον. Μακάριος εἶ, καὶ καλὸν σοι ἔσται· ὡς εὐγενὴς σὺ, καὶ τῶν ἀφ' ἡλίου Ἀνατολῶν εὐγενέστερος. Εἰ δὲ ὅτι τοῖς Ἰουδαίοις σε συνηριθμήσαν, ὡς βασιλικὸν οἰκίτην, μὴ

D Nunc iterum ad te scribo, dilecte, ex quo comprehensus es a judaizantibus. Priores litteras non accepisti: precor ut saltem ad te hæc epistola perferatur. Primum enim, juxta communem amicitie legem, cum debitorem me ipse reputem: quod animos sibi invicem addere oportet eos qui sunt in eodem Christi confessionis proposito consociati: imposita mihi quædam ad te scribendi necessitas est. Deinde et propter privatam consuetudinem, quam nosti qualis et quanta inter nos ab initio intercesserit, vehementer impellor ad scribendum. Sed Dei gratia, frater mi reverendissime, quod in hac tristissima infidelitatis helme veluti rectæ fidei flos emicuisisti: imo potius quod ut Christi confessor, semel abreptus ad eorum tribunal qui rerum potiuntur, non expavisti. *Confessus es bonam confessionem* ³⁰: plurimas excepisti plagas, ejectus es in exsilium, in terræ nescio quem angulum exterminatus. Incidisti rursus in tortorum manus, nec animo concidisti: fidem non negasti: plagis iterum laceratus, tamen invictus perstitisti: nihil eos extimescens quicquid dunt corpus sed Dominum solum et Deum et regem, quemadmodum ipse præcepit ³¹. *Beatus es, et bene tibi erit* ³²: quippe tu vir nobilis, et totius Orientis clarissimus.

²⁸ Luc. XIII, 25. ²⁹ Ezech. XXXIII, 12. ³⁰ I Timoth. VI, 12. ³¹ Matth. X, 28. ³² Psal. CXXVII, 2.

NOTE.

(1) De utrisque peccatis illis, videsis Pœnitentialem librum Joannis Jejunatoris, apud Joan. Morinum in *Commentario de pœnitentiæ disciplina*.

Quod vero te una cum textoribus adnumerarant, lanquam regis mancipium, desine mirari : nam talia sanctis contingunt : deinde vel inviti vere ostenderunt mundo, te famulum esse regis caelestis, exemplum obeundi pro Deo martyrii, reprehensorem impietatis. Itaque sta forti animo, Christi miles : esto ex omni parte strenuus : *Labora : opus fac evangelistæ* ³³ ; confessionem tuam imple, cum Deum occulte habeas adiutorem ; custodem vitæ tuæ angelum, qui te totum complectatur ac foveat, qui de te valde lætetur, qui preces tuas ad Deum deferat in odorem suavitatis, in quibus et nostri memento, qui quamvis peccatores plurimum te amamus.

XLVII. — *Præposito.*

Confirmat Christi confessorem.

Ex quo te intellexi damnatum in iudicio, et Christi causa cæsum, o amantissime, gaudeo, et tibi gratulor. Hoc enim gaudium et exultatio est, non juxta mundi lætitiā : hæc enim illætabilis : quæ cum esse lætitiā videatur, non est reipsa, quandoquidem labitur illa nec stare potest, eademque cum desinit, mortem operatur : sed eam dico, quæ sola secundum Deum est : ipsa enim unicuique animi oblectamentum est, et perpetuo sibi constans, cuius finis vita sempiterna. Quamobrem iure gaudeo et gratulor tibi, Pater reverendissime. Nam quod, ut aiunt, centum, nivis ritu, impactæ sunt plagæ, quibus concisa cutis ; hæc vero nova gaudii accessio est. Istud quidem non sine aliquo doloris sensu licet absens accepi. Sed Deo tamen gloria, qui te glorificavit. Nam quod immania vulnera dorso ab impiis excepisti, laus tua immortalis est, perpersio sancta, firmamentum eorum qui pariter conflentur, alacritas orthodoxorum, hæreticorum fremitus, ædificatio Ecclesiæ Dei. *Lapides sancti voluntur super terram* ³⁴, ut ait propheta. Quorsum istud ? ad æquabilitatem pietatis, ad Ecclesiæ structuram. Ipse igitur unus omnium a Spiritu sancto, angulari lapidi coaptatus es et coagmentatus. Sed et nostri, qui peccatores sumus, memento, o sanctissime, in orationibus : ne a structura excidamus, sed alicubi vel tanquam silex inveniamur, gratia ac benignitate optimi Dei nostri.

XLVIII. — *Theodorus dispersis ubique Fraternalibus cum iis qui in confessione Christi certant, salutem.*

Ad patientiam, Christi amorem, et perseverantiam excitat.

Omne gaudium existimare debetis, fratres, in præsentī tribulatione : quandoquidem propter Christum et persecutio est eorum qui vexantur, et eorum carcer qui detinentur : adjici potest, et eorum verbera qui cæduntur. Non igitur cessabo et omnes conjunctim et seorsim singulos compellere, hortari commonere : quamvis non sicut nescius esse vos in fide stabiles, et habere domi adhortationem ac documentum. Sed tamen debitor

³³ II Timoth. iv, 5. ³⁴ Zach. ix, 16 sec. LXX.

θαυμάσης · τοιαῦτα γὰρ τοῖς ἁγίοις · ἔπειτα ὅτι μὴ βουλόμενοι, ὡς ἀληθῶς ὑπέδειξαν τῷ κόσμῳ ὅτι λόν σε εἶναι τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανῶν, ἐνὶ τῇ μαρτυρίᾳ Θεοῦ, ἔλεγχον ἀσεβείας. Στῆθι οὖν, φωναῖ στρατιῶτα Χριστοῦ · ἀρίστεισον τελείως · ἐκποπαθησον ἔργον ποιήσον εὐαγγελιστοῦ ἢ ὁμολογίαν σου πληροφόρησον · ἔχων ἀοράτως Θεὸν ἐπίκουρον, τὸν φύλακα τῆς ζωῆς σου ἄγγελον ἐκλουσντά σε, περιίποντά σε, χαίροντα λίαν, καὶ αἰπροσευχάς σου ἀναφέροντα εἰς Θεὸν εἰς ὁσμὴν ὁσμῶν · ἐν αἷς μέμνησο καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν μὲν, ποθοῦντων δὲ σε λίαν.

MZ'. — Ἠγουμένωφ. [τμη'.]

Confirmat Christi confessorem.

Ἐπειδὴ ἔμαθον εἰσαγγώγιμόν σε γενέσθαι, καὶ εὐφραίνεσθαι ὑπὲρ Χριστοῦ, ὃν τριπόθητα, χαίρω καὶ ἐχαίρω σοι. Τοῦτο γὰρ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις · οὐκ ἐστὶν τῆν τοῦ κόσμου χαρὰν (ἀχαρῆς γὰρ ἦδε, ὡς ἀπὸ μὲν, οὐκ οὕσα δὲ, ἐπιπέτρ βέουσα οὐχ ἴστανται, καὶ τελευτῶσα θάνατον κατεργάζεται), ἀλλὰ τῆν τοῦ Θεοῦ · αὕτη γὰρ καὶ μόνη [Reg. cod. μόνη] ἡ ἡδία, καὶ ὡσαύτως ἔχουσα, ἕως τὸ τέλος ζωῆν αἰῶνος. Εἰκότως οὖν γέθω καὶ συγγέθω σοι. Πάτερ παρακατα. Ἄλλ' ὅτι, ὡς φασί, ἐκαστοτεύουσα ἡ νικητὴ, καὶ βαρῦδαρτος· ἴδε [f. ἦδε] πάλιν ἐπίστασις τῆς κακοσύνης. Οὐκ ἀπαθῶς ἤνεγκα τὴν ἀκοήν καὶ ἀπὸν ἔδωκα δόξα τῷ δοξάσαντί σε Θεῷ. Ἐπὶ νώτου αὐτοῦ θῆναι ὑπὸ τῶν ἀσεδῶν, ἀδιστόν σου τὸ κλίμα σου τὸ πάθος, στήριγμα τῶν συνομολογούντων· ὁμοίαν τῶν ὀρθοδόξων, διάρρηξις τῶν ἀφῆτων, οἰκοδομὴ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας. Λίθη· κολιθῶνται ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς φησιν ὁ προφήτης· τοῦτο ; εἰς ὁμαλισμόν εὐσεβείας, εἰς ἐνδόμησιν Ἐκκλησίας. Τῶν ἀπάντων οὖν εἰς καὶ αὐτὸς ὁ ἅγιος Πνεύματος τῷ ἀπρογωνιαίῳ λίθῳ συναρμολογούμενος καὶ συμμιδίζόμενος. Ἄλλὰ μέμνησο ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀγνώστατε, ἐν ταῖς προσευχαῖς, μὴ ἀποπείναι τῆς ἐνδομήσεως, ἀλλ' ὡς καὶ ὡς χάριξ εὐραθῆναι, χαριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

MH'. — Θεόδωρος ταῖς πανταχοῦ διασπαρμέναις ἀδελφότησι σὺν τοῖς ἐναλθεούσιν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ Χριστοῦ, χαίρειν. [τμη'.]

D

Πᾶσαν χαρὰν ἡγγιτέον, ἀδελφοί μου, ἐν τοῖς παροῦσι θλιβεροῖς. Ἐπίπερ διὰ Χριστὸν καὶ ὁ διωγμὸς τῶν διωκομένων, καὶ αἱ φυλακαὶ τῶν καθιεργμένων προσθεῖν δ' ἂν, καὶ αἱ μαστιγῆς τῶν μαστιγούμενων. Οὐκ ἀποπαύσοιμι τοιγαροῦν καὶ κοινῇ πάντες ἰδίῳ ἕκαστῳ προσφωνεῖν, παρακαλεῖν, ὑπομιμνήσκαι· κατέπερ εἰδὼς ἐστηριγμένους ὑμᾶς ἐν τῇ πίστει, καὶ ὁκῶθεν ἔχοντας τὸ παρακλητικόν καὶ νοσητικόν. Ἄλλ' ὁμοίως ὀφειλέτης εἶμι ὁ ἁμαρτωλῶν

ἐρ' ἐμαυτοῦ προστιθέναι [Reg. cod. προστι-
 λως τε καὶ τοῦ πόθον ἐκδιαζομένου. Ζηλω-
 ῖς ζήλω Θεοῦ· ἐγκαλλωπίζομαι ὁ ἀκαλλώ-
 κῆς ὁμολογητικαῖς ὑμῶν ἀρεταῖς. Χαρὰ μοι
 ρανος ὑμεῖς, ἔρισμα καὶ ἀκαταγώνιστον
 α. Ναὶ ἐρωτῶ καὶ παρακαλῶ ἀσαλεύτους
 ἅπαντας ἐν πίστῃ εὐθυμῆ καὶ προθυμίᾳ.
 ε, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, χαίρετε· ἀδία-
 ρα προσεῦχεσθε· ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε·
 ἡ ἀρετὰ ταῦτα καὶ ἀγαλλίασις; ὅτι εἴπερ συμ-
 βῆτε, καὶ συνδοξασθησόμεθα· εἰ ἀποθά-
 καὶ συζήσομεν· εἰ ὑπομείνωμεν, καὶ
 κλεῖσομεν, ὡς γέγραπται. Ἐλπίκη ἡ ἐπαγ-
 απητοί! Εἰ γὰρ εἰς πῦρ ἐμβληθῶμεν, οἴσωμεν·
 ἵσιν ἐκδοθῶμεν, ἐνέγκωμεν. Οὕτω γὰρ ἤνεγκαν
 ὧνος ἀθλοφοροῦντες, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, **B**
 ἐν προβλέποντες, καὶ τὸ παρὸν ὀδυνηρὸν,
 ἵσιν κρουφίζοντες, καὶ τρυφὴν ἠγούμενοι τὰ
 καὶ τὴν προσθήκην τῶν παθημάτων ἐπι-
 ρ, οὐκ ἀποστεγνοῦντες, ὡσπερ οἱ τὰ πλείω
 τῶν συνεταίρων ἀρπάζοντες· ὡς ἔστε ὑμεῖς
 ὧν γευσάμενοι τῆς ἀθανάτου γλυκύτητος.
 πλάνη! ὅτι πικρὸν σοῦ τὸ δοκοῦν ἡδὺ, καὶ
 ν, κατὰ πᾶσαν ἡδονὴν καὶ περιχάρειν. Καὶ
 ριστοῦ, ὅτι σοὶ ἡ εὐλογία, καὶ ἡ χαρὰ, καὶ
 ὕνη, καὶ ἐπὶ τοὺς κατοχοῦς σου· Ἴδετε πη-
 εἰς φθέγμασι παρακαλῶ ὁ εὐτελής· οὐ τί
 ἀξιεπαίνων, ἀλλ' ὅτι φιλικούς· Ὅσοι βραδύ-
 ὦνται τὴν ἐπισκοπὴν Κυρίου· ἐκεῖνο ἐννοεῖ-
 ρι· Τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιαν
 διώκοντας, εἰς δοκιμὴν δὲ τοὺς πάσχοντας. **C**
 ἰθυμείτωσαν, μηδὲ τὰ κρίματα Κυρίου ἐξ-
 ζιν. Οὐκ εὐγνωμόνων δούλων λίγειν· ἔως
 κ εἶπε τοῦτο Ἰωβ ὁ ἀοιδίμος, οὐχ ὁ Πέτρος,
 εὐλος, οἱ μυριάθιοι, οὐδὲ τις τῶν μαρτύ-

sum, etsi peccator, ut et aliquid de meo conferam.
 ipso alioqui amore impellente. *Æmulor enim vos
 Dei æmulatione*³⁶ : et cum nihil habeam unde glo-
 riari possim, confessionis vestræ virtutibus glo-
 rior. Gaudium mihi et corona vos estis³⁷, fulci-
 mentum et robur invictum. Utique precor et hortor,
 ut omnes firmi maneatis in omni gaudio et alacri-
 tate. *Semper gaudete, inquit divinus Apostolus,
 sine intermissione orate : in omnibus gratulati agite*³⁷.
 Annon istud gaudium est et exultatio? Quoniam *si
 compatimur, et conglorificabimur : si commortui
 fuerimus, et convivemus*³⁸ : si sustinuerimus, et
 conregnabimus³⁹, sicut scriptum est. Quale pro-
 missum, dilecti? Igitur vel si conjiciamur in ignes,
 feramus : vel si tradamur bestiis, patiamur. Sic
B enim tulere qui ab omni ævo vicerunt viri ac mu-
 lieres. Alterius vitæ bona prospicientes præsen-
 temque molestiam spe lenientes, ærumnas delicia-
 rum loco habuere, et accessionem exoptaverunt
 dolorum, nedum ægre, tulere : quemadmodum qui
 copiosiores quam socii cogunt opes. Id quod por-
 vos ipsi nostis, immortalem hanc experti dulcedi-
 nem. O munde fallax ! quam amara est et letifera
 illa tua quæ videtur suavitas ! quam omni voluptati
 lætitiaque contraria ! O Christi amor, tibi benedi-
 otio, gaudium, imperium, et iis qui sunt tui compo-
 tes. Videtis quibus ego, qui tantillus sum, verbis
 vos adhorter, nec illis quidem exquisitis, sed tam-
 en amicis. Quicumque Domini visitationem tardi-
 tatis insimulant, secum illi reputent, *benignitatem
 Dei ad pœnitentiam adducere*⁴⁰ eos qui persequun-
 tur, ad probationem eos qui patiuntur. Nec de-
 spondeant animum, nec judicia Domini explorent.
 Nefas est servos candidos ac probos dicere : Us-
 quequo? Non in hanc vocem erupit inclytus Job,
 non Petrus, non Paulus, viri plurimorum certami-
 num, non e martyribus quiasquam.

ὁ ἀκοίμητος ἀφθαλμός τὸ ἀρκοῦν ἐπ' ἀφο-
 ῶν ἐλεεῖς, ὅτι θησαυρίζεις ἐαυτῷ ὄργην
 φ ὄργης καὶ ἀποκαλύψεως καὶ δικαιοκ-
 οῦ Θεοῦ, ὁ τοιοῦτος, οὐ οὐκ ἔστι πέρας τῆς
 , οὐδὲ ἐξαγῆρευσις τῶν ἐν περι ἀσπίστῳ
 ἂν ἀνιῶν, Καὶ παρακαλεῖν ὑμᾶς δεῖ τὴν
 ἴσον τὸ ἐρ' ἡμῖν· εἰ μὴ ἂν διὰ τοὺς ὀλλυμέ-
 ἐκπεπτωκότας τῆς ὑπομονῆς. Ὁ ἐπειγό-
 θάνατον ἰδεῖν τοῦ ἀμαρτωλοῦ οὐ δύναται
 χεν πρὸς τὸν Θεόν· οὐ χεῖρον οὐδὲν. **D**
 εαραχῆ κατὰ ψυχὴν ἐπιθυμῶν, ὅπερ Θεὸς
 ῖ, καὶ θέλων ὁ οὐ θέλει. Ἐντεῦθεν ἀκηδίαι,
 βλασφημίαι, καὶ τὰ λοιπὰ βλαστήματα τῆς
 . Εἴπωμεν, ἀδελφοί· Γεννηθήτω τὸ θέλημα
 καρδίας. Κτηνώδης ἐγενήθη ἡ παρά σοι,
 οπαντὸς μετὰ σοῦ. Καὶ οὕτως εἰρηνεύουσα
 παρρησίαν ἔξει πρὸς Θεόν· ἑκατονταετί-
 τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ παθήμασι προαιρουμέ-
 ε γὰρ ἐὰν κατευώμεθα τὸ τάχος, ἐπιστῆ·
 ἐπευξώμεθα, βραδυνεῖ· ἀλλὰ τότε ἕξει,

Novit pervigil oculus quid utriusque competat.
 Non te tui miseret, qui *thesauritas tibi iram in die
 iræ et revelationis et justi iudicii Dei*⁴¹, quisquis is
 es, ubi nullus supplicii finis, nec fas est eloqui in-
 tolerabiles in Igne inexstincto dolores? Hortari vos
 utique ad tolerantiam, quantum est situm in nobis,
 operæ pretium est, saltem ob eos qui pereunt, et a
 patientia exciderunt. Qui mortem peccatoris enixius
 optat intueri, pacem is habere cum Deo nequit :
 quo nihil est tetrius. Semper enim perturbato ani-
 mo est, quiquis quæ Deus aversatur expetit, aut
 ea vult quæ Deus nolit. Hinc tædium, animi lan-
 guor, maledicentia, ac cæteri fructus improbitatis.
 Dicamus, fratres, *Fiat voluntas tua*⁴²; idque ex
 animo. *Ut jumentum factus sum apud te, et ego
 semper tecum*⁴³. Atque ita pacatus animus fiduciam
 habebit ad Deum⁴⁴, certus vel annos centum in
 laboribus ejus causa degere. Neque enim si accele-
 rationem imprececur, instabit : nec si deprecemur
 moram faciet. Sed tunc veniet, quando, qui ante

or. xi, 2. ³⁶ Phillip. iv, 1. ³⁷ I Thess. v, 16.
 bid. 5. ⁴² Matth. vi, 10. ⁴³ Psal. lxxii, 23.

³⁸ Rom. viii, 17. ³⁹ II Timoth. ii, 12. ⁴⁰ Rom. ii,
⁴¹ I Joan. i, 21.

mundi constitutionem definiit, convenire justum A
 iudicium novit Deus. Precamini, oro vos, pronobis
 qui peccatores sumus, ut salutem consequamur.
 Nicolaus frater vester et meus omnes salutat.
 Gratia vobiscum. Amen.

XLIX. — *Exsulis propter Dominum sanctis Patri-*
bis meis spiritualibus, Theodorus minimus presby-
ter ac præpositus Studitarum, in Domino salutem.

Quod Christi causa profugi secesserint in montem, gratulatur tanquam cælo ac Deo propioribus: mox ad
 circa lapsorum pœnas, vitandamque Iconomachorum societatem, interrogata respondet.

Vel ab orthodoxo uno accipere aliquid litterarum
 difficillimis hisce temporibus, multo vero magis a
 multis in unum congregatis tam pro hac tempestate
 novam, quam hyeme, rosa foliis dives. Et est id
 humilitati meæ jucundum in primis: ita ut vel B
 ipsius inscriptionis intuitu spiritus exsultaverit, et
 gratias, ut par est, Domino egerit: qui in præsentī
 persecutione, Achabico simili, reliquit sibi tot viros,
 qui non curvaverunt genua ante Baul⁴⁵. Nec pau-
 ciores enim esse nunc reor qui fracti non sint, quam
 tunc fuere: non propter eos modo qui ex confes-
 sione innotuerunt: verum etiam ob eos qui huc et
 illuc incolomes evasere, in solitudinibus errantes,
 in montibus, et speluncis, et cavernis terra⁴⁶; ut
 Apostoli verbis utar: quemadmodum cætum vest-
 rum mons ille tergemini verticis, tanquam decus,
 immortale consecutus, ostentat. Deo igitur grates
 agendæ, qui dives est in vos, et in omnes qui invo-
 cant nomen ejus⁴⁷. Sacram hanc vestram fugam
 laudo: vestrum illud in monte domicilium prædico,
 calamitosum illud quidem, sed tamen divinum.
 Moses in monte Sina cum Deo est collocutus. Elias
 in monte Hore. Deum intueri, quantum fas est,
 meruit. Jesus ipse divinitissimus in montem ascen-
 dit ut homo, ad orandum. Quid ietud rei est? signum
 esse existimo mentis ascensus, contemplandum nob-
 is. Nam uti mons elatior est subjecta planitie lo-
 cisque concavis: eadem proportione precantis ani-
 mus ex sublimi loco ascendit ad Deum. Videte, o
 desideratissimi, qualis et quanta sedes vestra sit.
 Nostri porro me mentote, qui peccatores sumus, qui
 hic humi degimus: ut consociemur vobis, qui estis
 altivolæ Domini aquilæ. Sed de his haecenus quan-
 quam plura dicere ardet animus. Quæ vero tam de-
 misse de vobis sentire causa impulit, ut a me, qui
 sum indoctus, reponso discatis ad interrogata quæ
 protulistis? cum quæ Christi gratia est quid agendum
 sit per vos, ipsi teneatis: sin minus, per eos certe qui
 et dignitate et dicendi facultate præstant. Sunt enim
 plurimi, ut subindicavit oratio, quos edoceri necesse
 est. Veritus igitur ne vos contristare, simulque vobis
 obtemperare nolle videar: memet ad morem geren-
 dum accingo. At illud prius habeo dicere: hanc
 hæresim (quanquam majoribus visa forte est, aut
 quibusdam etiamnum videatur, non scelestas adeo
 nec valde gravis), mihi certe, qui hebes sum, nihil
 aliud videri, quam Christi negationem esse. Si

δηνικα ὁ πρὸ καταβολῆς κόσμου διορίσας, τὸ τη-
 ρον δίκαιον κρίμα οἶδε Θεός. Προσέγχεθε
 ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν, παρκαλῶ, ἵνα σω-
 μεθα. Ὁ ἰδελφός ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ Νικολάου
 προσαγορεύει ἅπαντας. Ἡ χάρις μετ' ὑμῶν. Ἀμή-
 Μέν. — Τοῖς διὰ Κύριων περσολαδευμένοις
 πνευματικοῖς ἀγίοις μου Πατράσι, Θεό-
 ρος ἐλάχιστος πρεσβύτερος, καὶ ἡγούμε-
 τῶν Στουδίου, ἐν Κυρίῳ χαίρων. [τῆ·]

Καὶ ἄρ' ἐνός τοῦ ὁρθοδόξου τοῦ διέξασθα: γρα-
 τεῖον ἐν ταῖς χαλεπαῖς ἡμέραις ταύταις, μὴ ἔ-
 ἔκ πολλῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθῆσθαι, ξένον κα-
 κισμῶν, ὡς ἐν χειμῶνι πολυφύλλον ῥόδον. Καὶ ἴ-
 ταπεινώσει: χάριεν ὅτι μέλιστα · ὥστε ἀπ' αἰσῆ-
 προγραφεῖς σκιστῆσαι μου τὸ πνεῦμα, καὶ ὁμ-
 λογησάσθαι Κυρίῳ τὰ εἰκότα · ὅς καὶ ἐν τῷ πα-
 Ἀχθβαϊκῷ διωγμῷ, κατέλιπεν ἑαυτῶν τὸν οἶκον·
 κάμψαντας γόνυ τῇ Βάαλ. Οἶμαι γὰρ τῶν π-
 κατὰ Ἰσραήθιμους εἶναι τοὺς νῦν ἀκακμαίους · οὐ μὴν·
 τῶν εἰς προὔπτον κειμένων ἐξ ὁμολογίας · ἀλλ' ἴ-
 διὰ τῶν ὠδὲ τε κάκεισε διασσωσμένων, ἐν ἐρημί-
 καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄραις·
 γῆς, ἀποστολικῶς εἰπεῖν · καθάπερ καὶ τὴν ὁμίαν·
 τὸ τρίκρονον ὄρος ὡς τρισόλβιον κλίε·
 ὠραῖζεται. Χάρις οὖν τῷ Θεῷ τῷ πλοσταπέ-
 σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα
 Ἐπιανῶ τὴν ἱερὰν φυλακίαν ὑμῶν · ὑμῶν τῶ-
 νῆν συνοικίαν ὑμῶν · ὅτι εἰ καὶ τληπαθῆς, ἐπ-
 ποιός. Μισθὸς ἐν ὄρει τῷ Συναίῳ Θεῷ σὺν
 Ἡλίας ἐν ὄρει τῷ Χωρῆθ Θεὸν ἰδεῖν ὡς
 ἤξιώθη. Ἰησοῦς αὐτὸς ὁ θεαρχικώτατος εἰς τῆ-
 ἀνεῖσιν ἀνθρωποπρεπῶς προσεβύβασθαι. Τί ε-
 ἐμοῖ δοκεῖ σύμβολον τῆς κατὰ ψυχῆν ἀνάστα-
 θεώρημα εἶναι. Ὡς γὰρ τὸ ὄρος ὑπεραντιστά-
 τῆς ὑπὲρ τοῦ πεδίου καὶ τῆς κοιλάδος, τὸ κα-
 δὲ μέτρον ὁ νοῦς τοῦ προσευχομένου ἀπει-
 Θεὸν διὰ τοῦ μετεώρου τόπου. Ὁρᾶτε, ὦ τρισόλ-
 οἶον καὶ ἡλίον ὑμῶν τὸ ἐνδιαίτημα. Μηνή-
 καὶ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ χαμοζῶων ἐπι-
 ὡς ἂν συναφθῆμεν ὑμῖν τοῖς ὑψιπεπέσιν ἀποτο-
 ρίου. Ἄλλ' ἐχέτω μὲν ταῦτα ὠδὲ, εἰ καὶ ὁ πόθος
 πλέον λέγειν. Τί δὲ εἰς τοσοῦτον ἐληλύθατε ταπει-
 σεως μέτρον, παρ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαθοῦς μαθεῖν ὅτι
 ετείνετε πύσσων τὰς ἀποκρίσεις; αὐτοὶ χάρι-
 στοῦ ἄφ' ἑαυτῶν εἰδότες τὸ θεόν · εἰ δὲ μὴ, ε-
 τῶν προεχόντων καὶ ἀξιώματι καὶ λόγῳ. Εἰσι-
 πλεῖστοι, ὡς ὑπέδειξεν ὁ λόγος, ὀφείλοντες ἐκδοῦ-
 ναι. Ἴν' οὖν μὴ δόξω λυπεῖν ὑμᾶς, ἅμα τε καὶ
 δι' ὡς τὸ ἀνήκοον, καθήμι ἑμαυτὸν πρὸς τὸ ἰ-
 ταγμα. Ἀλλὰ πρῶτον ἐκεῖνο ἔχω λέγειν · ὅτι ἡ ε-
 σις αὐτῆ. εἰ καὶ τοῖς προλαβοῦσιν ἐφάνη ἄλλω
 καὶ τῆσι φαίνοιο νῦν, μεσσηνῆρος καὶ οὐ λίαν
 λεπτή · ἐμοῖ γοῦν τῷ ἀμύδρωπῳ· οὐδὲν ἄλλο ὅσα
 ἀρνησις Χριστοῦ εἶναι. Εἰ γὰρ ἐν τῇ εἰκόνι
 ἀρχέτυπον ἐκφαίνεται, ὡς φησιν ὁ πάνσοφος· ἡ-
 σις · καὶ εἰ ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρῶτον·

⁴⁵III Reg. xix, 18. ⁴⁶Hebr. xi, 38. ⁴⁷Rom. x, 12.

ὡς φησιν ὁ μέγας Βασίλειος· ἐξουδένωται ἡ εἰκὼν Χριστοῦ, ἤρνηται, πεπάτηται παρὰ στομάχων· ἄρα ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ καὶ διὰ νος ἤρνηθη Χριστός, ἡτιμάσθη, ἀπεδοκιμά-
 δαϊκῶς· καὶ ἄλλοίως οὐκ ἔστιν ὑπεξαγαγεῖν ἡμα. Διὰ τοῦτο θρήνων καὶ κοπετῶν ὁ και-
 τοῦτο καὶ τοσοῦτοι οἱ ἐνιστάμενοι, οὐ μόνον ἰλλὰ καὶ γυναῖκες· ὡς λογικῶς τε καὶ πρα-
 ἀρνούμενου Χριστοῦ· ὅπερ ἐπὶ τῶν πάλαι οὐκ ὤπται· λογικῶς μὲν, ἐν τῷ λέγειν τοὺς
 μὴ οἶόν τε ἐγγεγράφθαι Χριστὸν σώματος ρι·
 πραγματικῶς δὲ, ὅτι καθαιροῦσι πᾶσαν γίαν
 Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, ἀγγέλων, ἀγίου καὶ
 ἀγίας, ἐκ πάσης Ἐκκλησίας, ἀπὸ παν-
 ὅ ἀναθήματος, πυρὶ παραδιδόντες, ἐπιτωθά-
 ἐλῶντες τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον, α
 Χριστὸν ἐγγεγραμμένον σὺν Μητρὶ καὶ θε-
 ἀποκαλοῦντες· ὅπερ φρονεῖν καὶ λέγειν καὶ
 Ἰουδαίων ἔστι καὶ Ἑλλήνων. Οἱ γὰρ καὶ
 Σκύθαι αἰδοὶ χρώμενοι οὐδὲν τοιοῦτον
 πεποιηκότες. Πῶς οὖν οὐκ ἄρνησις τῆς οἰ-
 Χριστοῦ ταῦτα; Ἄλλ' ἐπὶ τὰς προτάσεις ὁ
 Γινῆς ἐξ ἰδίας προαιρέσεως ὑπέκυψαν, ἔνευ
 ναγκάζοντος· ἄλλοι μετὰ πληγῶν· ἄλλοι δι'
 καὶ μόνης· ἕτεροι ἄνευ ἀπειλῆς, καὶ βασά-
 ι, καὶ μόνον· ἄλλοι διὰ τὸ μὴ ἐκπεσεῖν τῶν
 ἰνῆς δὲ καὶ κατὰ ἄγνοιαν. Τούτους ἐπιτρέ-
 τῶς δεῖ ἀποδέχεσθαι; ἐπιδεικνυμένους δηλαδὴ
 κρηπὸς τῆς μετανοίας ἅπαντας. Τίνες δὲ οὐ-
 τοχῇ τῶν ἀγιασμάτων, μετὰ προσκλαύσεως,
 ῥόνου δεήσεως· ἐπὶ μὲν τῶν πρώτων, τριετί-
 ἐπὶ δὲ τῶν δευτέρων, διετίζουσα· ἐπὶ τῶν
 καὶ τετάρτων καὶ πέμπτων, ἢ τῶν πρώτων·
 ἔκτων, ἐνιαυσιαία. Μετὰ τὴν εκπλήρωσιν
 ἔχειν αὐτοὺς; Εἰ μὲν ἐξ ἱερατικοῦ πληρώ-
 καὶ οὐχ ὑπέγραψε, μηκέτι μετέχων τῆς ἀσε-
 νωνίας τις. Ὡς ἐν ᾧ ἐτέτακτο κλήρω· Εἰ δὲ
 ἠγάφας, εἴη ὡς εἰρηγόμενος τῆς ἱερουργίας
 οδοῦ συνόδου· κοινωνῶν δ' οὖν ὁμοῦ τῶν
 πων. Τοῖς πάντῃ ἀσεβείαν εἰ ἔξεισι κατὰ
 θεοῦς ἕνεκα, ἢ διὰ λιμῶν, ἢ καὶ ἄνευ ἀνάγκ-
 καὶ διὰ βίαν ἄλλοις κοινωνοῦσιν, ὀρθοδόξους
 ἰς ὁμολογοῦσι, συνεσθῆιν; Οὐδαμῇ οὐδαμῶς·
 εἰ γε τοῖς ἐσχάτοις, οὐκ ἀδιαφόρως; ἀλλ' ἐξ
 οὐ τινὸς τρόπου, ἅπαξ ἢ δις. Εἰ τῶν τούτοις
 ἰν τὰ λείψανα ἐσθῆιν κατὰ ἀνάγκην, ἢ καὶ
 ἀγκης, διότι προσεχημάτισται ἐν αὐτοῖς ὁ
 ; Εἰ μὲν παρὰ ἱερέως, οὐδαμῶς· εἰ δὲ μὴ,
 οἶον κατὰ βίαν. Εἰ δὲ εἰς εὐκτήριον αὐτῶν
 θαι εὐχῆς χάριν· καὶ εἰ δεῖ τὴν ἀγίαν ἀνά-
 ἰν αὐτῷ ἐπιτελεῖν μετὰ ἰδίας τραπίζης;
 ς ἑκάτερον. Εἰ δεῖ χαίρειν αὐτοῖς, λέγειν,
 ἄξεσθαι; Οὐδαμῶς, ὡς φησιν ὁ μέγας Βασί-
) Κύριος ἐκώλυσε τὸν κοινὸν ἀσπασμόν.
 οὔτο κατὰ σύμβασιν· ὡς δὲ ἐξ ἀγάπης καὶ
 φευκτέον· ἵνα πληρωθῇ ἐν τούτῳ. Οὐκ ἔστι
 χαίρειν τοῖς ἀσεβείαν. Εἰσὶ τινες τῶν μονα-
 , οἱ οὔτε λόγῳ, οὔτε ἔργῳ συνῆλθον φυγῇ

PATROL. GR. XCIX.

enim in imagine archetypum elucet, ut sapientissimus Dionysius ait : ac imaginis honor ad prototypum ascendit, ut magnus loquitur Basilius : nunc autem despicatui habita est imago Christi, negata, conculcata a Chrytomachis : utique Christus in imagine ipsius et per imaginem negatus est, ignominia affectus, more Judaico reprobatus : nec colligere aliud, re plane perspecta, licet. Idcirco plangendi et ejulandi tempus istud est : idcirco et tam multi reluctentur, non viri modo, sed et mulieres, eo quod non voce solum, sed et opere ipso Christus negatur : quod in vetustis heresibus minime visum est. Voce quidem, cum negent impii corpora similitudine pingi Christum posse : opere autem ipso, cum omnem evertant Christi sanctam imaginem, Deiparæ, angelorum, sancti ac sanctæ cujusvis, ex omni æde sacra, ex omni sacro monumento, igni tradentes, conviviis insectantes, magnum pietatis mysterium irridentes, Christum depictum, cum matre et famulis, abominandam rem nuncupantes : quod quidem cogitare, et dicere et facere, Judæorum est atque gentilium. Arabes enim ac Scythæ reverentia ducti, nihil tale visi sunt præstitisse. Quid est igitur dispensationem Christi negare, si hoc non est? Sed ad propositiones revertatur oratio. Quidam propria sponte manus dedere, nemine per vim cogente : alii cum plagis : alii minis duntaxat exterriti ; alii circa minas ac supplicia, solo metu ; alii, ne exuerentur bonis : nonnulli autem per inscientiam. Hi si respiscant, qua ratione sunt admittendi? Uti que si dignos videlicet pœnitentiæ fructus omnes exhibeant. Qui sunt illi porro fructus? Dilata Eucharistiæ perceptio, cum fletu, et assidua deprecatione, primis quidem, per triennium : secundis, per annos duos : tertiis, quartis, et quintis, quemadmodum primis : sextis denique, unius anni spatio. Quibus ubi perfuncti fuerint, qua ratione aliquid habenti? Si habent est ex sacerdotali ordine aliquis, nec subscripsit, nec fuit impiæ communions particeps ; in quo ordinatus est clero permaneat. Sin vero subscripsit idem ; abstentus a re sacra faciendâ sicut usque ad synodum orthodoxam : communicet tamen sacris mysteriis. Si hominibus omni ex parte impiis, propter necessitatem ingruentam metu, vel ob famem, vel etiam citra necessitatem aut per vim, alii communicent qui orthodoxos se profiteantur, an licet cum istis cibum sumere? Nullo prorsus modo : nisi forte sint ex infima plebe : nec paucis ac promiscue, sed casu aliquo necessario, semel aut iterum. An licet eorum cœnæ reliquias ex necessitate, vel citra necessitatem edere, eo quod in his signum crucis prius expressum sit? Si quidem a sacerdote, minime : sin minus, cogente vi sumi oportet. An licet orationis causa eorundem oratorum ingredi? ac num licet sanctam ibi oblationem peragere cum mensa propria? Neutrum licet. An fas est gratulari ipsis, confabulari cum iis, eosdem salutare? Neutiquam, ut ait magnus Basi-

40

lius. Communi salutatione Dominus interdixit. Quamobrem istud ex occasione fiat : ut vero ex amicitia ac benevolentia significatione, declinandum : ut sic istud impleatur : Nefas est dicere Ave impiis⁴⁸. Sunt quidem e monachorum castu qui neque verbo neque opere consenserunt, fuga salutem consecuti : rursusque post secessionem ab impiis se subtraxere. Recte habet. Si autem ab impiis sacra peracta sint in Ecclesia aliqua semel duntaxat, in eam ingredi poterunt solas peracturi preces : si vero sæpius, secedant ab ea longissime. Sæculares quidam ac monachi impietatem vehementer detestantur ac lugent : propter minas autem impiorum, ad eorum se communionem adjungunt, ita eos alicui posse arbitrati, preces autem fieri pro ipsis a nobis efflagitant. An licet his divina mysteria impertiri ? Preces quidem peragere licet, impertiri vero sacra non licet, quidquid illi dicant aut agant. Si secus viam publicam cruces ii statuerint, an sunt adorandæ ? Nihil vetat. An licet horum oblationes consecrare ? Minime. Hæc igitur pro eo ac Dominus in mentem injecit, elocuti sumus : non quasi sancientes legem : neque enim ex antistitum numero sumus, penes quos potestas est condendi canones : sed consilium dantes, quoniam ejusdem vobiscum ordinis sumus : ac propterea quod ii desunt qui statuere summo jure debeant, huc a vobis coacti descendimus. Vos vero, Patres sanctissimi veniam date, si quid in prædictis displicet. Præterquam quod medicus tum animi tum corporis, et personæ qualitatem, et temporis opportunitatem, habitum, affectus, vires, imbecillitas contemplatur : et sic remedia conficit adhibetque : medicamenti modum nunc augens nunc minuit, quæ uno capite ac genere comprehendi rite non possunt : quemadmodum ipsi quoque sancti Patres definiunt.

L. — *Luviano filio.*

Pœnitenti absolutionem impertitur. (Baron. an. 816, n. 19.)

Deus noster optimus, cum humanæ naturæ imbecillitatem noverit, fierique interdum ut, quamvis inoffenso pede ingredi aliquis videatur, is tamen si remittat paululum, quo nescit modo dejiciatur : insigni benignitate pœnitentiam dedit, quæ hominem a lapsu revocet, restituatque in integrum, Quandoquidem igitur et ipse, frater mi, similiter offendisti, ac laudabilis pœnitentiæ tempus explesti ; acerbo animi dolore, profusisque lacrymis ut accepi, exorato Deo ; nunc vero absolutionem efflagitas : (1) quemadmodum et ab œconomo et ab œconomi vicario significatum mihi est : hanc habeto a Domino, et eris, filii mi, ab hodierno die sanus, in Christo gaudens, et in ipso prospere vitam agens, ut ne posthac decidas obligata Domino fide, sed pro ipso mortem obeas, quemadmodum et ipse pro te pertulit. Antea igitur per litteras ejulans indignus licet, sic te compellabam : *Adam, ubi es*⁴⁹ ?

⁴⁸ II Joan. 10. ⁴⁹ Gen. III, 9.

NOTE.

(4) Hanc absolutionem, minime sacramentalem explicat Joan. Jejunator in libello *Pœnitentia* et Joan. Morinum in *Commentario de Pœnitentia*.

Α τὴν σωτηρίαν κοριζόμενοι· καὶ πάλιν μετὰ τῆς ἡμέρας τῶν ἀειδῶν ἀνθυποστρέφοντες. Εὖ ἐν ἡμέραις· εἰ δὲ καὶ ἐλείτουργήθη ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ τῶν ἡμερῶν, εἰ μὴ ἀπαξ· εἰσέτωσαν ἐπιταλοῦντες ἐπὶ τὰς προσευχὰς μόνον· εἰ δὲ πολλαίς, ὑποχωρήσαντες ταύτης πόρῳ. Κοσμικοὶ τινὲς εἰσιν ἢ καὶ ἡμετέροι, σφοδρῶς μυσσόμενοι, ἢ καὶ ἀποδρόμους ἀσίδειαν· διὰ δὲ τὰς ἀπειλὰς τῶν ἀθέων προσηύχεται τῇ αὐτῶν κοινότητι, οἰόμενοι αὐτὴν θελητικῶς εἶναι, αἰτοῦντα δὲ εὐχὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἡμεῖς ποιῶμεν. Εἰ ἐξεστὶν αὐτοῖς μεταδιδόναι τῶν θεῶν ; στέρησαν ; Εὐχὴν μὲν ποιῆσαι ἐξόν, οὐ μὴν μετὰ δόνακι, κἂν ὅ τι λέγωσιν ἢ πράττωσι. Στερῆσαι ἰστώσι· κατὰ τὰς λεωφόρους, εἰ δεῖ προσποιεῖσθαι κωλύτέον. Εἰ δεῖ τῶν τοιοῦτων τὰς προσφορὰς ἐπιχομιζέειν ; Οὐδαμῶς. Ταῦτα οὖν ὡς ὁ Κύριος κενὸν ἐπέφησεν ἡμῖν, ἐφθεγγάμεθα· οὐ νομοθετικῶς· μηδὲ ἐσμὲν τῶν ἱεραρχούντων· αὐτῶν ἡμεῖς τυποῦν κανονικῶς· ἀλλὰ συμβουλευτικῶς, ἐσμὲν ὑμῖν ὁμοταγῆς καὶ ἐπειδὴ ἐξ ἀπορίας τῶν ἀρχαίων ἀπειλόντων τυπῶσαι· ἀναγκασθῆναι ὑμῶν ἐληλύθαμεν εἰς τοῦτο. Ὑμεῖς δὲ, ἅγιοι Πατέρες, σύγγνωτε, εἰ τί ἐστιν ἀπαρῆσκον ἐπὶ τοῖς ἐργασίαις. Πλὴν ὅτι ὁ ἁγὸς καὶ ἅγιος πνεῦματός, καὶ προσώπου ποιότητά, καὶ καὶ οὐκ ἔστιν ὁμοίωσις, ἔστιν τε καὶ πάθος, δυνάμειν τε καὶ ἐπιτηροῖα· καὶ οὕτω φαρμακεῦσι καὶ ἰατροῖσι φερεῖ καὶ προσθήκαις χρώμενος· ἃ ἐν καὶ περιλαβεῖν οὐχ οἶόν τε κανονικῶς· ὡς καὶ ὁ ἅγιος Πατήρες ἡμῶν ὠρίσαντο.

N. — *Αβυκτιανῷ τέκνῳ. [τὸνδ.]*

Ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν θεός, εἰδὼς τὸ τῆς ἀνθρωπίνου φύσεως εὐόλισθον, καὶ ὅτι εἰ καὶ δοκεῖ τις κενὸν πορεύεσθαι, ὡς οὐκ οἶδε μικρὸν βραθυμίας ὑπὸν λίσσεται· φιλανθρωπικῶς ἐδωρήσατο τῇν μετὰ ἀνακλουμένην τὸν ἀνθρώπον τῆς πτώσεως, καὶ τὸ ὑγιὲς ἀποκαθιστώσαν. Ἐπεὶ οὖν καὶ αὐτὸς, ὡς ἐμὸν, πέπονθας ὁ πέπονθας, καὶ τὸν τῆς ἀσθενείας σου μετανοίας καὶ μὲν πεπλήρωσας, πολλῇ κατὰ καὶ πλείστοις δάκρυσιν, ὡς ἀκήκοα, ὡς ἐξελισσόμενος τὸν θεόν· ἐπιζητοῖς δὲ ἄρτι λύσιν· καθὰ δὲ τοῦ οἰκονόμου καὶ τοῦ παροικονόμου ἐδὴ λώθη με· Ἐγὼ σοὶ αὕτη παρὰ Κυρίου· καὶ ἔστη ὑγιαίνων ἐκ· δεῦρο, οὐδέ μου, καὶ χαίρων ἐν Χριστῷ, καὶ κευδοῦμενος ἐν αὐτῷ· μηκέτι συμπίπτειν ἐκ ἐγγύας τῷ Δεσπότη, ἀλλὰ θνήσκειν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὑπὲρ σου ἔπαθε. Πρῶτον μὲν οὖν ἰγράμματος ὁ ἀνάξιος κλαυθμυρικῶς ἐφθεγγάμενος εἶ· Ἀδὰμ, ποῦ εἶ ; τῆν θεῖαν φωνὴν ὑπειπών· δὲ

σε βίου οἰνεῖ παραδεισιακοῦ εκπαιτωκέ- A
 ἔ ἀναγκαῖον ἀποτολμῆσαι με τὸν τάλανα
 Εἰρήνη σοι, ἀνάστα, Χριστὸς καλεῖται· ζῆθι

Dei vocem inuolens, quod ex sublimi vitæ genere
 tanquam ex paradiso excidisses. Nunc vero necesse
 est miserum me audacter ac libere dicere: Pax
 tibi: exsurge, Christus jubet in æternum vive.

Ἄλθεν ἐκ τῆς πρωτοσπαθαρίῃς. [τνζ.]

Ll. — *Albenecæ protospathariæ.*

Renuntiare sæculo sapientem docet quo pacto id impetrare a marito possit.

με τὸ γράμμα τῆς εὐγενείας σου οὐκ ὀλί-
 μὲν ἐκ φιλοθέου καρδίας θηγάθρουθὲν·
 ὑπὸ συντετριμμένης καὶ τεταπεινωμένης
 πραγθὲν· ὥστε δις ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀναγνόντα
 εν, Τίς καὶ ὅποια καὶ ἡλίκα ἡ ψυχὴ αὐτῆ,
 θεγγομένη πρὸς με τὸν ταλαίπωρον; ὡς
 ρὰ τοῦ γραμματεφόρου ἀνηγγέλη μοι
 φωνῇ παρέθου αὐτῷ ἐξεπέειν· τότε
 ἠγάσθην λίαν, καὶ ἐδόξασα τὸν ἀγα-
 θεὸν, ὅς ἀνέπνευσέ σοι τοιοῦτον δια- B
 καὶ εἰς ἔργον αὐτῆν προαγαγεῖν ἐφ-

Me litteræ nobilitatis tuæ haud mediocriter percu-
 lere: sunt enim tam religioso animi affectu dictæ
 tam intimo pii doloris sensu confectæ, ut his-
 dem iterum perceptis in hanc denique vocem eru-
 perim: Quæ et qualls, et quanta anima est, quæ ad
 me infelicem ista perscribit? Ut vero nubliata
 sunt mihi a tabellario ea quæ viva voce ut mecum
 ille communicaret mandasti; tunc vero obstupui
 multo vehementius, et laudavi Deum nostrum op-
 timum qui tale tibi propositum in mentem iniecit,
 idemque te perficiendi cupiditate incendit.

γαροῦν τὸ ἔργον ὃ ἐπεπόθησας, κυρία, καὶ
 ὕστων· οὐ μόνον διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ οὐ-
 βίου (οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἢ ἀποταγή, ἢ σταυ-
 ροῦ ἐπαγγελία τῶ γε ἀληθινῶς μονα-
 χικῆ καὶ διὰ τὸ δεδέσθαι σε ἄνδρ!· οὐπερ οὐχ
 ἔστι διαζευχθῆναι, διὰ τὸ θεοσώνατόν σοι
 ἰνότη. Τίς ὄν ἀποσυνάψειεν, ἢ ὀηλαδῆ ὃ
 ἐπὶ μελζονά ἠπειγμένην προσελθεῖν πολί-
 τῶν καθάπερ ἡ διαταγή τοῦ ἀγίου Βασι-
 λειου τὰ πρὸς τὸν ὁμόζυγον εὖ διαθέσθαι. Τί
 ἀπογομῶνσαι τὸν λογισμὸν τῆς ἐφέσεως·
 τὸ τοῦ κόσμου μάταιον καὶ ἄνευρωδες·
 μόνιμον ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ παρατρέχον ἴσα καὶ C
 ἄν περιχαρές τι, κἂν ἀπολαυστικόν, κἂν
 κἂν ἐνθρόνον, κἂν βασιλεία αὐτή. Ὡσεὶ
 τοῦ ἀγροῦ πάντα ἀφίπταται. Καὶ οὐ τοῦτο
 ἀλλὰ καὶ κρῖμα ἀπραίτητον ἐπὶ τῶν προσ-
 σάντων ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, καὶ μὴ κατὰ
 ἴδαι τοῦ Χριστοῦ· ὅπερ ἐργῶδες ἐκτελέσαι
 νῷ βίῃ. Ταῦτο ἀλήθειαν, παρακλίεσον, ἵνα
 ὡς ἂν πείσεαι αὐτὸν συναϊρήσασθαι σοι
 ἐν τῆς ἀποταγῆς· Τί γὰρ οἶδας, φησὶ, γύ-
 τὸν ἄνδρα σώσεις; Καὶ τοῦτο ἐπὶ χρόνον
 αἰεὶ εἰ μὲν συνέλθοιεν, εὖ ἂν ἔχοι· εἰ δὲ μὴ,
 ἰσοῦτον ἀνάπτει σε ὁ Θεοῦ πόθος, πράττεις
 τά σοι, καὶ μὴ βουλομένουστοῦ ὁμόζυγοι·
 προεῖρηται, ὁσεξάνυστον τὸ πρᾶγμα· καὶ
 ἐν ταῖς τοῦ διωγμοῦ ἡμέραις· καὶ ὅτι οὐχὶ D
 αὐτῆ, ἀλλὰ τῶν ὑπερεχουσῶν, καὶ γε τῶν
 τῆ βασιλευούση. Ἐφ' ᾧ καὶ θαυμάζειν
 ἐν τῆ ἄγαν εὐδοξία τοῦ τῆδε βίου, ταύτην
 μένη, τὴν ταπεινωσιν Χριστοῦ ἐπιποθεῖς
 τι. Εὐλόγητος Κύριος ὁ οὕτω πέθων· καὶ
 εὖ τῆν τοῦ Θεοῦ δόξαν ὡς ἀληθῶς βδέλυμα
 ἐνδοξα τοῦ ματαίου βίου. Ἐχου τοῖσιν τοῦ
 βίου σου. Ἀκούω γὰρ οἷα ἀγαθουργεῖς·
 ἀφιεμένη τὰς βασιλικὰς διατριβάς, σχολά-
 ἑαυτῆ καὶ ἐν ἀγαθῶς. Ἔστι γὰρ καὶ ἐν τῷ

Magnam utique quiddam est quod expetiisti,
 domina, et arduum, non modo propter celestis
 hujus vitæ sublimitatem; nihil enim aliud renun-
 tiatio est, quam crucis ac mortis denuntiatio
 ei qui vere monachus sit; verum etiam quod
 sis cum viro copulata, a quo divelli magnum nego-
 tium est, propterea quod ambos videlicet conso-
 claverit Deus⁵⁰. Quis ergo disjunget? Ipse nimi-
 rum qui conjunxit, qui progredi cogit ad præstan-
 tius vitæ institutum. Necesse est igitur, ex præ-
 scripto sancti Basilii, ea primum quæ ad maritum
 spectant recte componi. Quid istud est? Quid
 consilii ceperis, aperire: quam sint res mundanæ
 inanes ac somnii similes, suggerere: ut nihil hic
 fixum sit ac stabile, nihil non instar umbræ præter-
 iens, quantumvis jucundum illud gratumque sit,
 quantumlibet felicitatis afferat ac voluptatis, vel si
 potestas regia fuerit. Nam velut flos agri omnia
 evanescunt. Neque hoc solum: sed et iudicium
 inexorabile erit eorum, qui in præsentis ævo vitiosis
 affectibus inquinati vixerint, nec secundum Christi
 præcepta: id quod perdifficile est in sæculari vita.
 Hæc loquere, adhortare, verborum blanditia adhibe,
 ut animum is inducat renuntiationis propositum
 una tecum amplecti. *Unde enim scis*, inquit, *mu-*
*lier, si virum salvum facies*⁵¹? Et istud ad tempus
 satis est. Ac si quidem ille consenserit, belle ha-
 bet: sin minus, tunc si te Dei tantus amor incen-
 dit, id efficies quod libitum erit, vel invito conjugæ.
 Sed res ea, ut dictum est antea, multum habet
 difficultatis ac laboris: præsertim vero persecutio-
 nis tempore: et quod non quællbet e plebe sis, sed
 e primariis et principibus feminis, ac Augustæ
 consanguineis. Unde et mirari subit quemadmo-
 dum in tam abundanti vitæ præsentis gloria, ea
 repudiata, Christi humilitatem induere concupiscas.
 Benedictus Dominus a quo hæc injecta mens est:
 vere enim præ Dei gloria, abominanda res est

th, xiv, 6. ⁵¹ I Cor. vii, 16.

quidquid est in hac inani vita gloriosum. Tene A βίω σωθῆναι, καὶ μετὰ ἀνδρός · καὶ πάλιν τῆς
igitur tuum optimum vitæ institutum. Tua enim ἐξῆς, ὡς ὁ Κύριος εὐδοώσασιν, οὕτως καὶ ἐπι
facta illustria audio, et quemadmodum abdicata μὴ λυπούσα τὸν ὀμώζον, ἀλλὰ μᾶλλον κατα
principum familiaritate, tibi uni ac rebus bonis πούσα διὰ τῆς ἐνθεοῦ διαγωγῆς. Περὶ τῆς ἐπι
vaces. Nam et in isto vitæ genere salutem consequi δεδήλωκε αὐτῇ τὸ περιστάμενόν μοι. Περὶ τοῦ
potes, etiam cum viro : deinde autem subsequenti νόμου καὶ ἀγαπητοῦ τέκνου, πλείστῃ σοὶ ἐπι
tempore, ut fortunaverit Dominus, sic et ages, nec ριστῶ, συμπαθῶς ἐπιχειρήσει [cod. Reg. ἐπι
virum contristans, sed potius inflectens divina con- στη] πρὸς αὐτόν. Εὐροῖς ἔλεος παρὰ Κυρίου.

tibi gratias ago, quod omni eum humanitatis officio sis prosecuta. A Domino misericordinem coarctat.

LII. — *Marix moniali.*

NB. — *Μαρία μοναζούση.*

Non improbat, quod persecutionis metu sub sæculari habitu lateret.

Legi reverentiæ tuæ schedulam, ac pium consi-
lium intellexi : quod idem cum beato illo Patre
propositum habeas propter Christum patiendi :
idque jure optimo : ut palam sit, unam utrique
carnem et mentem unam esse, nec te discrepare B
fide. Deo igitur grates agendæ, qui vos ita, ex
ipsius metu et amore, disjunxit invicem Evangelii
gladio, quoad corpus ; rursumque uno spiritu ac
sensu, quoad animum consociavit. Emitere igitur,
domina mea, ut æquali cum eo conditione digna
censearis, ut illic eidem occurras, ut sis cum eo
semper, ipsum eligens, ut ipse te elegit. Insigni
enim charitate curam ille ingentem in salute tua
procuranda suscepit, quemadmodum et ipse novi :
nam is humilitati meæ tanquam filio sua negotia
communicabat. Quod propter persecutionis difficil-
lima tempora, dissimulandi causa, sæcularem
externo habitu ornatum geris, idque modice, nec
diu : repertum istud in sanctis ex causa aliqua
necessaria : in omne vero tempus, minime ; cæte-
rum quid dicturus sim hæreo. Nam si auctor sit C
ut fictum habitum deponas, imparem te martyrio
dices : vocaberis enim et ad pœnas. Si rursum te
sic dimittam, scripta nulla auctoritas est quæ
suffragetur. Duobus igitur propositis malis, præsta-
bilius est clam monialem esse, quam, si plagas
perpeti nequeas, perduelli communicare hæresi,
atque a Christo desciscere, in quo sors tua futura
est sempiterna.

LIII. — *Moniali.*

Hortatoria. Ut pro recta fide martirium perferre parata sit.

Es temporis hujusce conditio est, ut de aliis
non esse sollicitos oporteat : cum pari animo simus
ac pari fide præditi : quandoquidem veluti in Ec-
clesiam unam sive cætum convocavit Deus eos
omnes qui pro veritate dimicant, in eaque consen-
tiunt. Quemadmodum igitur circa offensæ pericu- D
lum non est qui cum ejusdem monasterii sit, nihil
de discipulis curet ; aut præpositus qui nulla
pariter de discipulis sollicitudine sit : sic est pro-
fecto de nobis omnibus : quandoquidem, ut dictum
est, Ecclesia una cænobica sumus. Inviso te per
epistolam, et rogo quomodo utique in Domino
valeas, soror spiritualis : utrum in egregia Christi
confessione permanes : an depositum fidei inte-
grum serves ope Spiritus sancti : an sis in Deo
corroborata, nec impiis expavescas.

Ἀνέγνω σου τὴν τιμίαν συλλαβὴν, καὶ ἐπι-
σου τὸν εὐσεβῆ λογισμόν · ὅτι τῆς αὐτῆς τῆς
ρίψ ἐκείνῃ Πατρὶ διαθέσεως ἀκολούθως ἔγχε-
Χριστοῦ πάσχειν · καὶ εἰκότως · ἵνα φωνῇ ὅτι ἐπι
σάρξ ἐν καὶ φρονήμα κραταί, οὐχ ἐπιπρό-
περὶ τὴν πίστιν. Χάρις οὖν τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρι
διὰ τὸν φόβον καὶ πόθον αὐτοῦ διαζεύχεται ἡ
λῆλων μαχαίρα εὐαγγελικῆ σωματικῶς, καὶ ἐπι
τῷ ἐνὶ πνεύματι καὶ φρονήματι συνάψαντι ἐπι
Σπουδασον οὖν, κυρία μου, τῆς ἔσσης αὐτῶν ἐπι
ἀξιώθῃσαι, καὶ συντεύξασθαι ἐκεῖ, καὶ πα-
εἶσαι, αἰρουμένην αὐτῷ ὡς ἡρώστατό σ. ἐπι
πολλῇ ἀγάπῃ πολλὴν καὶ φροντίδα ἔσσης ἐπι
σωτηρίᾳ σου, ὡς οἶδεν καὶ γὰρ · καθότι καὶ ἐπι
τῆ ταπεινώσει μου τὰ καθ' αὐτόν ὡς ὑπέσπε-
κατὰ ἀνάγκην τοῦ διωγμοῦ ὑποκριτικῆς ἐπι
κοσμοφορήσεως, πρὸς μικρὸν χρόνον καὶ ἐπι
εὔρηται ἐν τοῖς ἀγίοις κατὰ τινὰ ἀναγκα-
θυσιν · εἰς δὲ τὸ αἶδι, οὐδαμῶς. Λοιπὸν αἰ-
εἶπω. Ἐάν ἐπιτρέψω βίβην τὴν ὑπόκρι-
C ἂν μὴ φέρειν τὸ μαρτύριον · ἐνεχθῆσθαι γὰρ
βάσανα. Ἐἴν τε πάλιν ἐπαρῆσαιμι οὕτως, καὶ
Γραφικὴν μαρτυρίαν. Δύο τοίνυν κακῶν ἐπι
μένων, κρείττον ἐστὶ κρυπτομόναχον εἶναι, ἐπι
φέροντα τὰς πληγὰς, κοινωνῆσαι τῇ ἀρητιᾷ
ρῆσαι, καὶ ἀποστῆναι Χριστοῦ, ἐφ' ᾧ ἔπειτα ἐπι
μερίς σου.

NI. — *Μοναζούση. [τξ'α.]*

Ὁ Παρὼν καιρὸς τοιοῦτος, ὃς ἀναγκάζει ἡ
μεριμνῆν ὑπὲρ ἀλλήλων · διὰ τὸ τῆς ἰσοφυχίας
ὀμοπιστίας ἀξίωμα · ἐπειδὴ ὡς μίαν Ἐκκλη-
ῆγον συνοδίαν συνεκαλέσατο ὁ Θεὸς ἀπαντας ἐπι
ἀντεχομένους τῆς ἀληθείας, καὶ ἐν αὐτῇ ὁμο-
γούνας. Καθάπερ οὖν οὐκ ἀκίνδυνον τῷ τῆς ἐπι
μονῆς ὄντι, μὴ ὑπὲρ τῶν συμμαθητῶν φροντισ-
τῆ καθυγούμενῃ, τὸ μὴ περὶ τῶν φοιτητῶν ὡς ἐπι
φροντίζειν · οὕτω δὲ καὶ ἡμῖν πλῆσιν · ἐπιειδέ-
ως εἴρηται, μία Ἐκκλησία κοινοβιακῆ ἔσμεν. Ἐπι
σκέπτομαί σε διὰ τοῦ γράμματος, καὶ ἐρωτῶ ἐπι
δὴ ἔχεις ἐν Κυρίῳ, ὦ ἀδελφὲ πνευματικῆ · εἰ ἐπι
μένεις ἐν τῇ καλῇ ὁμολογίᾳ Χριστοῦ · εἰ τηρεῖς ἐπι
παρακαταθήκην τῆς πίστεως διὰ Πνεύματος ἐπι
ἀσφαλῆ · εἰ κρατῶν ἐν Θεῷ μὴ πτυρομένη ἀπὸ τῆς
ἀσεβῶν.

εὐγε· στηριχθείης ἔτι πλειόνως· καὶ το-
 υς ἂν ᾄδειν σε σὺν τῷ ἁγίῳ Δαβίδ· Οὐ φο-
 ρομαί· ἐν τῷ ταράσσεσθαι τὴν γῆν, καὶ
 θεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν. Καὶ
 ὡς ἀληθῶς βεβαιόπιστος, ἀμετακίνητος ἐστι
 τῆς ἀγάπης Χριστοῦ· ἥς οὐ θλίψις, οὐ στε-
 ριότης, οὐ λιμὸς, οὐ διωγμὸς, οὐ κίνδυνος, οὐ
 χωρίζειν δύναται. Ταῦτα τῇ πεποιθῆσει οἱ
 ντες ἐτελειώθησαν· τῇ αὐτῇ καὶ ἡ σὴ τι-
 εῖτη. Οὐ γὰρ εἶ ἀγενεστέρα Θεόκλης, Φεδρω-
 ῖ τοῦ περὶ αὐτὰς μακαρίου χοροῦ· θυγάτηρ
 ὁμοφῆ Χριστοῦ, ὡς κάκειναί, καὶ αὐτή.
 καὶ τανῦν τὸ μαρτύριον ὡσπερ τηνικαῦτα.
 ὡμεν οὖν, παρακαλῶ, οὐχ ὅτι ἐν οἷς ἐσμεν
 οἷς· ἀλλὰ κἂν τὰ προειρημένα ἅπαντα
 Ἄπροσωπόληπτος ὁ Θεός· τῇ αὐτῇ ἀγά-
 ῶν ἡμᾶς, ἧ ἠγάπησε καὶ τοὺς πάλαι. Ταῦτα
 λίγοις· εἰδὼς ὅτι οἴκοθεν καὶ ἐξ ἄλλων τὰς
 σεῖς ἔχει σου ἡ σεμνοπρέπεια· ὅμως καὶ
 ἔτι, ἵνα γνοίης ὅτι οικειοπαθοῦμέν σοι ὄφει-
 μεν· καὶ ὅπως προσεύχη, τοῦ στηρίζεσθαι ἡμᾶς
 ἰρωλοῦς.

Δ'. — Βασίλειψ πατρικίψ. [ρξέ.]

Consolatur in morte filii.

εομιμήτου σου συγκαταβάσεως ἔργον, οὐ
 ς ὄψιν σου ἱερὰν ἐνεγκεῖν τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν
 ιατι, ὁμιλήσαι τε τὰ δόξαντα, οὕτω προσ-
 ῖ μετρίως· ἀλλ' ὅτι καὶ τὴν κυρίαν καὶ ἐμοί
 ν πατρικίαν, ἅμα τοῖς εὐγενεστάτοις σου
 : ἀγαθῶν, κλίναί τε οὐ κεφαλῆν, ἀλλὰ γόνυ
 τὸν ἐπιτέτραφας. Ὡς τῆς μεγίστης σου τα-
 σῶνης! Ὡς τῆς φιλοθέου συνέσεως! Ὡς τῆς
 λούσης σου ἐν ἀμαρτωλοῖς πίστews! Καὶ
 : εὐξή τοῦ τῆς εὐαποδεξίας μισθοῦ. Διὰ ταῦτά
 α· καὶ ἔτι πλέον εἰς ἀρετῆς λόγον, ἰκόντως
 δεσπότης καὶ αἵματι καὶ πνεύματι φιλοῦ-
 ἔγονας πρὸς πάντων τῶν γνωρισάντων καὶ
 : σε. Καὶ μάρτυρες τοῦ λόγου αἱ κατὰ τὰς
 περοχαί σου, ἀρετῆς ἔπαθλον ὑπέρβασαι·
 ν τῷ τῆς φύσεως νόμῳ μορφώσας υἱός τε
 κτέρας, ἅμα τῇ ὁμοζύγῳ· εἰκόνας ὄντως
 τῆς εὐσεβείας σου ἐναπέδειξας· ἐκ τῆς
 ἐπιφανομένης αὐτοῖς ὁμοιότητος ἐπιγινω-
 ς ἀψευδέστατα.

ὁ μὲν περὶ τούτου λόγος τοιοῦτος. Τίνα δὲ
 αραμυθητικὸν ἐπὶ τῷ πάθει τοῦ Προδρόμου
 ου ἔρρους σου παγκαλλίστου ἐξέροισι· ὁ τα-
 λεαίνοντα μικρόν τι τὸ τῶν τιμῶν ψυχῶν
 ἰδερόν; ἐπεὶ ἀπηγγέλη μοι πρὸς αὐτοῦ τοῦ
 ὁποῖον τὸ ἄλγος· οἷα τὰ δάκρυα ἀποστάζοντα
 ; ὄφθαλμῶν· τὰς τε ἀνακλήσεις, ἐλεεινολο-
 καὶ στοναχῆσεις· ὡς ἀκούσαντι ἕκαστα τὰ τοῦ
 : λειονεκτῆματα, παθεῖν τι μικροῦ δεῖν ὁμοιο-
 εῖν. Ὡς πῶς ὁμοιωθῆμεν τῷ Δαβίδ πενθήρη
 ἐπὶ τῷ υἱῷ ᾄσαντι! Εἰ δὲ ἐκεῖνος οὕτως ἐπὶ
 ψ καὶ ἀντάραντι καὶ δικαίαν δίκην τῆς πα-
 : δώσαντι· τί δεῖ ἐνταῦθα εἰπεῖν; καὶ πηλί-

A Euge, euge : adhuc amplius confortare : imo in-
 tantum ut cum sancto David possis accinere :
*Non timebo dum turbabitur terra, et transferentur
 montes in cor maris* ⁵². Enimvero qui prorsus firma
 fide est, dimoveri omnino nequit a charitate Chri-
 sti : a qua non tribulatio, non angustia, non fa-
 mes, non persecutio, non periculum, non gladius
 potest separare ⁵³. Hac fiducia omnes sancti con-
 summati sunt : eadem reverentiam tuam consum-
 met. Neque enim Thecla ignobilior, aut Febronia,
 aut felici illarum cœtu : cum sis Dei filia, Christi
 Sponsa, quemadmodum illæ, sic et ipsa : quam ob
 causam nunc quoque martyrium instat, uti olim.
 Sustineamus igitur, obsecro, non modo eas quibus
 permimur molestias, sed vel si supra dicta omnia
 ingruant. *Non est personarum acceptor Deus* ⁵⁴ :
 B eadem nos charitate diligit qua et majores dilexit.
 Sed hæc paucis : cum probe sciam gravitatem
 tuam domi atque ab aliis habere solatia : tamen
 et a nobis hæc habe : ut intelligas nos tuis rebus, ut
 par est, affici : et ut nobis peccatoribus vires ac
 robur precibus impetres.

LIV'. — *Basilio patrico.*

Consolatur in morte filii.

Fuit divinæ cujusedam demissionis, quod non
 modo in sacrum conspectum tuum venire passus
 sis fratrem nostrum spiritalem, eaque profari quæ
 liberet, tam leniter ac moderate : verum etiam
 dominam mihique venerandam patriciam cum no-
 bilissima tua sobole adduxeris, jusserisque, non
 caput, sed genu ante ipsum inflectere. O insignem
 animi demissionem ! o plenam pietate prudentiam !
 o nimiam tuam in peccatoribus fiduciam ! Neque
 vero admissionis hujus præmio fraudabere. En
 propter tibi omnia insunt : ac magis etiam ob vir-
 tutem, merito Dominus meus et sanguine et spiritu
 charus es omnibus qui te noverunt et viderunt.
 Atque harum rerum testes sunt illæ pro meritis
 prærogativæ tuæ, quippe totidem præmia virtutis :
 ad quam cum, tu simul cum uxore, juxta naturæ
 legem filios filiasque informasti ; vere conspicuas
 pietatis tuæ imagines effinxisti, quæ ex indiscreta
 tecum ac manifesta similitudine certissime digno-
 scantur.

D Sed de hoc argumento hactenus. Quam vero ego
 humilis consolatoriam orationem inventam in
 pulcherrimi nati tui morte, qui Præcursori cogno-
 minis fuit? quanam arte vel tantillum mitigabo
 venerandarum animarum vestrarum ægritudinem?
 Mihi enim ab eodem fratre nuntiatum est, quantus
 sit vester dolor, quales, quam ferventes ex oculis
 lacrymæ manent : quæ deinde implorationes, quam
 lugubris oratio, quæ suspiria : ut cum singulas
 pueri dotes audirem, pari propemodum vobiscum
 doloris affectu commoverer. Heu, quam Davidi si-
 miles effecti sumus, cum luctuosum de filio carmen
 accineret ! Quod si ille sic affectus est erga impium

l. XLV, 3. ⁵² Rom. VIII, 35. ⁵⁴ Act. x, 34.

ac perduellam, meritas parricidii pœnas luentem; **A**κον ἔρανον τοῦ λόγου ποιήσασθαι; Οἴχεται πᾶς αὐτὸ τῆς ἡλικίας ἄγων τὸ βιώσιμον, εὐκαίθευτος καὶ τρόπῳ καὶ λόγῳ, εὐμελῆς καὶ ἤθει καὶ φθίγγει· ἀπ' αὐτῆς τῆς δράσεως εἰς φίλτρον ἐπισκώμενος τὸν θεώμενον· τὸ μεῖζον, καθαρὸς τὸ σῶμα, λευκὸς τῆ ψυχῆν· τὸ μὲν τῆ παρθενίᾳ, ὅπερ ἐστὶν ἀξιώτατον· μὴ κατὰ τοὺς βῆξιφρονας ἀλοῦς, ἀλλὰ τοῦ πάθος ὑπεραλλόμενος· τὸ δὲ τῆ ἀμεθεσίᾳ τῆς νῦν κορδατωσύνης αἰρίσεως. Ὅπερ θαυμασιώτως εἰς ταῦτα συνέβραμεν, ἀφθορία ψυχῆς, ἀφθορία σώματος. Ὡς ἐπαινετο! οἱ γεννήτορες, τοιοῦτου παιδὸς πατρὶς ἐρηματίζαντες, ἐνεγκόντες, οὐ σωματικῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς εὐφροσύνατον ἔρνος! Ὡς μακροστός ὁ λόγος· ὁμοῦ μὲν πατρῶζων· ὁμοῦ ἃ καὶ ἑαυτὸν Χριστῶ ἰνδοαματίας· ὅς τῆ παρθενίᾳ γενήσεται τὴν παρθενίαν τιμήσας, ὅπαθὸν ὡς υἱὸν πατρὸς τὸν υἱὸν ὑμῶν εἴλησε. Τί οὖν; κλαυθμοῦ τὸ ὄραμα ἢ χαρᾶς; Διπλαθὲ εὐφροσύνης, καὶ ἀνίας ὑμῶν ἰχωρισμὸς αὐτοῦ ἐνεποίησεν. Οὗτος χαίρει χαρῆ τῶ ἐν οὐρανοῖς, πρίσθους καθιστάμενος. Δεῖ οὐκ συγχαίρειν ἡμᾶς τῷ χαίρομένῳ ἀπάρτοι, ἀλλὰ μὴ λυπηροῦσιν αὐτὸν ἐν τῷ λυπεῖσθαι. Πέρας ὁ λόγος ἔχεται· τῆ ἐπὶ τῆ πεμφθείσῃ εὐλογίᾳ εὐχαριστίαν καὶ ἀπολογία συναποπερόμενος.

LV. — *Gregoræ laico.*

NE. — *Γρηγορῆ λαϊκῷ. [ἐπ.]*

Pro fide captivum roborat. (Baron. an. 818, n. 19.)

Salve, confessor Christi. Merito Dei hominem te olim appellavi: en mentitus non est humilis sermo meus, qui sublimis in te apparuit. Quomodo carcer? Ferrea otiam vincula sustines, ut audio, corpore constrictus. Res laboriosa. Verumtamen confortare in Domino, sancte et martyrum more depugnans. Belle, belle, frater, qualis eluxisti! quantum exaltatus es! Unus ex omnibus laicus (de iis loquor qui sub hoc imperio degunt) tu solus Deo confessor ostensus es et angelis et hominibus. Cernis ubinam te detineant persecutores? In palatio: ceu margaritam, ceu regem affectaum: quamvis ita non sentiant. Ne timeas, amice, ne terrearis ob imminencia verbera; sustine; Christus una sublevans, simul adjuvans, ut simul pugnans et simul percussus. Si ergo a quopiam e subditis detentus, imperatorem haberes defensorem, et cum verberaris, tecum et animo et affectu verberatum: nonne pati gauderes, ornamentum amplectens, quasi patiendo perciperes quas desiderabas opes, gloriam, principatum? Quanto vero magis hoc in re præsentis sentiendum! Quod et amplectendum nobis necessario, ut non somni similia hæc et inania, sed sempiterna et vera et ineffabilia bona consequamur æterna supplicia declinantes. quæ, qui pingi Christum negant, sustinebunt: a quibus liberemur, frater, pro nobis invicem orantes.

LVI. — *Leoni Patricio et Sacellario.*

Persecutionis acerbiteriam cum illo deplorat.

Ea si nosse desideras quæ nostram humilem

N. — *Λέοντι Πατρικίῳ καὶ Σακελλερίῳ [τεβ.]*

Εἰ αὐτὸς φιλεῖς μανθάνειν τὰ τῆς πεποι-

ζωῆς ἡμῶν, ὡς τῆ ἀγαθῆ καὶ φιλαλλήλων διαθέσει· **A** χρωμένους εἶρηκας· πόσον ἐγὼ ὁ ταπεινὸς προθυμηθεῖην ἐπιστέλλειν τῇ ἀνυπερβλήτῳ σου ὑπεροχῇ· αὐτὸ τοῦτο μανθάνων τὰς εὐκταίας ὑγείας σου· καὶ δοκῶν ὄρῃ σου τὸ φιλούμενον πρόσωπον· καὶ ἀκούειν σου τῆς ἡδουτέτης φωνῆς· τῆ πρὸς τὸν γραμματικφῶρον συγκάταβατικῆ ἠμιλίῃ καὶ θεωρίᾳ σου! Δέχῃ γὰρ διὰ Θεὸν εὐμένεστατα, καὶ ὁμιλεῖς εὐπρόσιτα καὶ τῷ τυχόντι. Ὅς καὶ ἀπήγγειλέ μοι ὅπως ἐπισυγγάζεις τοῖς ἤδη κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν τετολημμένοις· στένων, καὶ ἀλγῶν τὴν καρδίαν ἐφ' ἐκάστῳ τῶν γιγνομένων. Καὶ εἰκότως. Ἄνθρωπος γὰρ εἴ Θεοῦ, νοῦν ἔχων ἱερὸν, ψυχῆν Χριστοφιλή, ἡγῶσιν θεοτελή, διάνοιαν ἐμμελή, δόξαν εἰλικρινῆ· ἐν οἷς σφραδάζεις, μὴ δυνάμενος βοηθῆσαι τοῖς πράγμασι, κατὰ τὸ εἶθός. ἀλλ' ὄρων οὕτω **B** κινδυνεύουσαν τὴν Ἐκκλησίαν, ἣν περιεποιήσατο Κύριος διὰ τοῦ οἰκείου αἵματος. Ὡδέσποτα, εἰς οἷα δεῖνὰ ἐφθάσαμεν· καὶ ἤλικα κακὰ θεθάμεθα! Ἄμοιβαὶ ταῦτα προλαβόντων ἀμαρτημάτων. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐδοκιμάσαμεν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, διὰ φυλακῆς τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐλύσαμεν οὐ μίαν, ἀλλὰ καὶ πολλὰς, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ σχίσαντες τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· οἶσθα, ὁ σοφός, ἃ λέγω· παρέδωκεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν οἷς πάσχομεν· ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν· καίγε οἱ δοκοῦντες εἶναι τι. Ὡστε μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς οἱ ἀσεβοῦντες, ὡς ἄρα εὐσεβοῦντες, ἀλλὰ καὶ λίαν γινωσκέτωσαν Χριστὸν ἀρνῆσθαι τῆ ἀθετήσεως τῆς σεπτῆς αὐτοῦ εἰκόνας, ὅς ἐστι ἀναβάλλεται ἐπαφείναι τὴν ἐκδίκησιν, φοιδοὶ καὶ ἐλέω φιλανθρωπίας καὶ μετανοίας· οἷδε δὲ ἐν τέλει ἀμύνασθαι τοὺς ἀνεπιστρόφους. Αὐτὸς οὖν προσεύχου, ὡς Θεοφιλῆς, τὴν τῶν δυσχερῶν λύσιν. Ἀλλὰ μὴ ἡμῖν ἐπίτρεπε· οἱ οὐκ ἀρκοῦμεν κἄν περὶ τῶν οἰκείων ἀμαρτιῶν ἐξιλεοῦσθαι τὸν ἀγαθὸν Θεόν. Ὅμως ὅτι καὶ ἡμεῖς αἰτούμεθα.

mandare, qui vix pares sumus placando vel pro peccatis propriis Deo optimo. Nihilominus illud et nos ipsi flagitamus.

NZ. — *Ἀναστασιῶ πρωτοσπαθαρίῳ. [πγ.]*

Grates pro ipsius erga se studio agit : tum quibus ærumnis confictetur exponit.

Ὅς καλὴ ἡ φιλία, τὰ τε ἄλλα, καὶ ὅτι ἀποῦσα ὡς παροῦσα τοὺς φιλουμένους εὐεργετεῖν εἴωθε. Τοιαύτη δὴ ἡ περιφανῆς σου καὶ ἀγάπη καὶ εὐσέβεια πρὸς με τὸν δύστηνον ἔκπαλαι καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο· καὶ παροῦσα κατ' ὄφθαλμούς, καὶ ἐν τοσοῦτῳ ἀπειροπληθεῖ μήκει· διεσπῶσα· ἀπὸ Σικελίας με **D** εὐεργετοῦσα ἐν τῷ Βυζαντίῳ ὄντα, καὶ ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου ὡδε κάκεισε περιωρισμένον, ὡσπερ καὶ ταῦν. Καὶ τί τοῦτο, ὅτι εἰς ἄνθρωπον ἀμαρτωλὸν καὶ ἀνάξιον τῆς εὐγενείας σου οὕτω πράττεις· πλὴν ὅτι ἀγαπῶντά σε λίαν διὰ τὴν ἐν ἅσιν ἀρετὴν καὶ φιλοθεῖαν σου· ἦν ἤδει οὐ μόνον Σικελία, καὶ ἡ τίσδε χώρα καὶ τίς· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ βασιλεύουσα πόλις· διὰ τοῦτο καὶ βασιλεῦσι σὺ φιλητός, καὶ τοῖς ἐν τέλει· καὶ αἱ ἀξίαι σοι ἀπ' ἀρετῆς. Οὕτω φιλῶν τὸν Θεόν, πεφίλησαι καὶ ὑπ' αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν αὐ-

vitam spectant, quemadmodum ex sincera ac mutua charitate significasti : quanta me humilem alicuius par est ad eminentem tuam excellentiam litteras dare : cum hoc ipsum de te discoam, belle te, ut cupidissime opto, valere : cum suavissimum os tuum videar intueri, ac jucundissimam vocem audire, ubi humanissimo tuo alloquio et aspectu frui tabulario nostro licet ! Excipis enim blandissime propter Deum, ac benevole affaris vel privatam quemlibet. Ad me autem ille retulit, quam acerbo animo ea feras quæ jam illi, propter peccata nostra, ausi sunt facinora : ingemiscens, ac singulis quæ accidunt malis offensus, cum intimo sensu doloris. Et merito. Nam et homo Dei es, cui sacra mens, anima Christi amans, divina peritia, circumspecta cogitatio, rerum existimatio sincera ; quocirca vehementer angeris quod opem ferre non possis, ut soles : Ecclesiam autem ita periclitantem intelligas, quam Dominus acquisivit sanguine suo⁵⁵. O Domine, in quas devenimus calamitates ! quanta vidimus mala ! Pœna hæc justa criminum quæ præcesserunt. Quandoquidem enim non probavimus Deum habere in notitia⁵⁶, mandata illius observantes ; sed non unum modo, verum ex his plurima negleximus, et privatim et publice Evangelium Christi sciudentes : intelligis, vir sapiens, quid velim ; idcirco tradidit nos Deus his quæ patimur, ut non cum hoc mundo damnemur⁵⁷ : et si videmur aliquid esse. Quamobrem non exaltentur in semetipsis⁵⁸ impii, tanquam sint utique pii : sed plane intelligant negari Christum, ubi veneranda ejus imago abrogatur : qui nihilominus, inferre pœnam cunctatur ex benignitate erga homines ac misericordia, utque illos ad pœnitentiam adducat : novit autem malo demum afficere eos qui non resipioiunt. Tu igitur, quippe Deo gratus, ærumnarum liberationem precibus exora. Sed noli has nobis vires peccatis propriis Deo optimo. Nihilominus illud et

LVII. — *Anastasio protospathario.*

Eximium quiddam amicitia est, cum ob cæteras causas, tum quod de absentibus æque ac præsentibus amicis bene mereri solet. Talis utique insignis illa tua benevolentia pietasque erga me infelicem jamdudum usque ad hodiernum diem, et cum te coram spectarem oculis, et nunc dum tanto locorum intervallo dissides : cum ex Sicilia me Byzantii commemorantem, et a Byzantio hic vel illic exulantem, beneficiis oneras, sicut et nunc. Ecquid istud rei est, quod erga hominem peccatorem, ac generositate tua indignum, sic es animatus : nisi quod ille te vehementer diligit propter absolutam virtutem ac pietatem tuam, quam Sicilia modo, aut hæc vel ista regio concelebrat, sed et ipsa imperatoria civitas. Quapropter et regibus ipsis tu charus et optimatibus : ac dignitates tibi ob virtutem datæ.

⁵⁵ Act. xx, 28. ⁵⁶ Rom. i, 28. ⁵⁷ I Cor. xi, 32. ⁵⁸ Psal. lxxv, 7.

Sic cum Deum diligas, et ab ipso diligaris, et ab eis qui sunt ejus. Ego vero nec cuiquam charus, et idem parentibus destitutus. Dereliquit enim me pater meus migrans ad Dominum quemadmodum et ipse omnino nosti. Similiter et Calogerus. Archiepiscopus et idem frater, solus et relictus. Verum et ipse, propter ea quæ nos comprehenderunt mala, longissimo terrarum spatio dirimitur. Angustiae mihi utrinque; quæ tamen Christi causa latissimæ ac suavissimæ sunt. Sed quid ad infidelitatis tempestatem: in qua universus propemodum orbis, qui huic parat imperio, naufragium facit? Vide, domine, ad quæ mala reservati sumus: quæ nihil vel parum admodum a Judaismo discrepent: quandoquidem Christi, sanctissimæque Deiparæ, et sancti cujusvis imago spreta, nihili habita, dedecore affecta est. Ipse enim Christus, cum matre et famulis, ista perpetitur: etsi negantibus aliter videtur. Verum custodiat te Dominus in recta sententia, servetque a naufragio; quanquam hæresis fluctibus extrinsecus respergaris: quandoquidem declinare id minime potes, in media tempestate positus. Idem et humilitatis mæ vice multiplicem tibi persolvat mercedem, tum in isto, tum in futuro sæculo.

LVIII. — *Fratribus Studianis.*

Monachos Studianos in Christi confessione confirmat. (Baron. an. 818, n. 20.)

Salvete in Domino, fratres ac Patres: salvete, milites Christi: salve, fratrum trias, sanctæ Trinitatis gratia dives, vere digni talibus salutationibus, quia propter Christum generose durissimum carcerem patimini, a Leontio nefario vexati. O Judaicam apostasiam! Si agrestis fera esset, satiari utique jam posset, sanguinem vestrum tandiu pœnis fundens et hauriens. At nunc insatiabilis manet sanguinis potor dæmoniacus, nullum sensum misericordiæ, nullam humanitatis commiserationem erga vos suscipiens agnos Christi, sed affligens omnique modo devorare vos cum Satana moliens: ut gloriatur draco: ut per vos, nos omnes etiam perterrefaciat. Sed frustra *Fidelis enim Deus, qui non patietur vos tentari supra quam potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere*⁵⁹. Recordamini sanctorum qui a sæculo fuerunt, quia nemo tentationum et tribulationum expers placuit Deo. Hic quidem sectus est; ille lapidatus: alius igne consumptus; alii distenti sunt⁶⁰. Et quod tempus sufficiat recensendæ nobis circumpositæ nubi martyrum; quorum vos cum participes sitis et certaminum socii, gaudete fratres mei, gaudio ineffabili, regnum obtinentes contra hæresim, contra affectus. Tu, nomini congruenter, forti es animo, Carterius: tu in patientia dives, opulentissimus Aphthonius: tu divinas charitate corroboratus, verissime Agapius. Carceris obscuritas æternæ vobis et inaccessibilis lucis est conciliatrix: fames paradisi deliciarum; nuditas, pallii immortalitatis; solitudo, conversionis cum Deo; coma intonsa, decoræ venustatis: ut revelata

⁵⁹ I Cor. x, 14. ⁶⁰ Hebr. xii, 35.

του. Ἐγὼ δὲ ὁμοῦ μὲν ἀπόθνησκω, ὁμοῦ δὲ καὶ ὄρω νός. Ὁ πατήρ μου ἐγκατέλιπέ με, χωρήσας πρὸς Κύριον, καθὰ πάντως διεγνώσκει καὶ αὐτός. Ὡσαύτως καὶ ὁ Καλόγηρος. Ὁ ἀδελφὸς καὶ ἀρχιεπίσκοπος μὲν μοι ἐγκατέλιπέται. Ἀλλὰ καὶ οὗτος. διὰ τὰ νουθετήματα ἡμᾶς δεινὰ, διασπασμένοι ἐσμὲν πρὸς τὴν Στενά μοι ἐκατέρωθεν· ὁμοῦ δὲ διὰ Χριστὸν καὶ λίαν γλυκεία καὶ εὐρύτατα. Ἀλλὰ τί πρὸς τὸν κλύδωνα τῆς ἀπιστίας· ἐφ' ᾧ τὸ παγκόσμιον ὄσον τὸ κατὰ τὴν καθ' ἡμᾶς ἐξουσίαν ναυάζιον; ἴδε· δέσποτα, εἰς ἐπιπονηρὰ ἐταμιούθημεν, οὐδὲν ἢ μικρόν τι ἀποδίδον Ἰουδαϊσμοῦ· ἡνίκα ἡ εἰκὼν Χριστοῦ, τῆς τε ἀγίας Θεοτόκου, καὶ παντὸς ἀγίου, ἠθέτηται, ἐξουθενῶν· ἐνουβρίζεται. Αὐτὸς γὰρ Χριστὸς σὺν μητρὶ καὶ θεράπουσιν ἐστὶν ὁ ταῦτα ὑφιστάμενος· καὶ οὐ δοῦναι τοῖς ἀρνούμενοις. Ἀλλὰ σε Κύριος φυλάξει ἐν ὁρῶν φρονήματι ἀκαταβάπτιστον· εἰ καὶ τοῖς αἰσθητοῖς κύμασι καταβρῶντιζόμενον ἐξώθεν· ἐπεὶ οἱ οἶόν τε διαφυγεῖν σε παντάσῃ ἐν μίση στερημένοι. Καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως μισοῦσιν παράσχοι πολυπλασίονα, ὡδὲ τε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

NH'. — Τοῖς εἰς τὰ Στουδίου ἀδελφοῖς. [α]

Χαίρετε ἐν Κυρίῳ, ἀδελφοί καὶ Πατέρες· χαίρετε στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ· χαίρετε, τριάς ἀδελφῶν τῆς ἀγίας Τριάδος τὴν χάριν καταπλουτήσαντα ὄντως ἔξιοι τοιοῦτων χαριετισμῶν· ὅτι διὰ Χριστοῦ φέρετε γενναίως τὴν δεινοτάτην φυλακὴν, ὑπὸς Λεοντίου τοῦ ἀλάστορος κολαζόμενοι. Ὡς τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἰουδαίου φρονος! Εἰ θῆρ ἦν ἄγριος, τοσοῦτον χρόνον ἔκκενῶν τῇ κακώσει καὶ πίναν τὸ εἶναι ὑμῶν, ἐκορίσθη ἄνθρωπος. Ὁ δὲ μένει ἀκόρεστος αἵματι πόττης ἀγριούμενος ὁ δαιμονῶν, οὐ λαμβάνων αἰσθησιαί ἐλέους, οὐκ οἰκτιρῶν φιλανθρωπίας εἰς ὑμᾶς τὰ ἀντία τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἐκθλίβων καὶ παντρόπων μηχανουργῶν σὺν τῷ Σατᾶν καταπιεῖν ὑμᾶς ἵνα ἐγκαυχῆσθαι ὁ δράκων· ἵνα ποτήσῃ δι' ὑμᾶς καὶ ἡμᾶς πάντας· ἀλλ' οὐδαμῶς. Πιστὸς γὰρ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ δύνασθε· ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, νοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν. Ἀναμνήσθητε τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων, ὅτι οὐδεὶς ἄνευ πειρασμῶν καὶ πολλῶν θλίψεων εὐηρέστησε τῷ Θεῷ. Ἴ μὲν ἐπίσθη· ὁ δὲ ἐλιθάσθη· ἄλλος πυρὶ κάυστα γέγονεν· ἕτερος ἀπετυμpanίσθη. Καὶ τοῦ καρῶν ἐξοριθμῆν τὸ περιεμένον ἡμῶν νέφος τῶν μαρτύρων; ὡν ὄντες καὶ ὑμεῖς κοινωνοὶ καὶ συναλλοι, χαίρετε, ἀδελφοί μου, χαρᾷ ἀνεκκλήτῃ· βραβεύοντες κατὰ τῆς αἰρέσεως, κατὰ τῶν παθῶν. Σὺ δὲ φερωνύμως καρτερόψυχός μου Καρτέριος· σὺ δὲ ὑπομονῇ δεδαψιλευμένος, ἀφθονώτατος Ἀφθόνιος· σὺ δὲ εὐσθενήμενος τῇ θεῷ ἀγάπῃ, ἀληθίστατος Ἀγάπιος. Τὸ ζῶντες τῆς φρουρᾶς πρόξενον ὑμῶν τοῦ αἰωνίου καὶ ἀπροσίτου φωτός· ἡ λιμοκτονῆσις, τῆς τρυφῆς τοῦ παραδείσου· ἡ γυμνήσεσις, τῆς

ίας περιβολαίου · ἡ μόνωσις, τῆς μετὰ
 γῆς · ἡ τῆς κόμης ἄκαρσις, τῆς εὐπρε-
 ορφίας · εἰς τὸ ἀνακεκλυμμένῳ προσώπῳ
 Κυρίου κατοπτρίζεσθαι. Οὐκ ἔνι χαρὰ
 κ' ἔνι ἀγαλλίασις πάσης ἀγαλλιάσεως
 α; Τάχα ὑφείλομεν καὶ ἀνίσθαι, ὅτι μὴ
 ἴον ὁ ποῦς, καὶ ἄλλοις περικειμένη. Ὅσον
 ζεῖ τὰ παθήματα, τοσοῦτον καὶ ἡ παρὰ-
 : δόξης τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα ἐν ὀλίγοις · εἰδῶς
 ἔχετε τὴν ὑπομονήν, παρεκάλεσα ὑμᾶς,
 Ὑμεῖς δὲ ἀντιδοίητέ μοι, συν τῷ συνόντι
 ερὰς προσευχὰς εἰς τὸ σώζεσθαι ἡμᾶς.

ΝΘ'. — Μοναζούσας. [υκ'.]

moniales quæ pro Christo carcerem et verbera pertulerant, laudat, et ad perseverantiam adhortatur.
 (Baron. an. 816, n. 20.)

περ ἄλλο τι ἔμοι τῷ ταπεινῷ, ὑμᾶς τὰς
 ἀδελφὰς καὶ μητέρας κατὰ τὸ ἀληθές,
 ἔφρην ἡ ἀλήθεια, λόγῳ παρακαλεῖν, καὶ
 ἀλείφειν · ὑπομενούσας διὰ Χριστὸν καὶ
 μητρὸς πνευματικῆς, καὶ διάζευξιν ἀλλή-
 λων εὐαγῶς ἀφαίρειν, καὶ γε φυλακῆς
 ἴδη προμαστιχθεῖσας ὁμολογῆσαι ἀληθείας.
 τοσοῦτον ἔπω ἐπαίρων ὑμῶν τὸ ἀξιοχρεῶν
 Μιᾶς μονῆς ὅλη ἀδελφότης τριακον-
 τῶν παρόντι χρόνῳ, ὅτι ἐξετράπησαν ὁμοῦ
 : ες καὶ ἀρχόμενοι, δεῖσι θανάτου παρακρου-
 ν τοῦ Κυρίου λόγον · ὁμοῦ δὲ μονάζοντες
 : σαι, εἰ καὶ τινες ὀλιγοστοὶ ὑπελείφθησαν ·
 : οὕτως, καὶ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ἄεθλον
 : α, τοῦτο τοῖς πάλαι χρόνοις παραβλητέον.
 : τσσαράκοντα ἡ ὁμοίωσις, ἢ τισιν ἄλλοις
 : ἴων ἀθλοφόρων ἐξαικονιζόμενον. Ἄς μα-
 : ς, μία τῆς μιᾶς τῷ διαπύρῳ ζήλῳ ὑπερ-
 : καὶ πᾶσαι ὁμοῦ ἀλλήλας παραθήξασαι εἰς
 : ολογίας στάδιον. Ἄξιον θέαμα ἀγγελικῆς
 : μαρτυρικῆς ὁμηγύρεως ἐπέραστον Θεῷ,
 : εἰ τὰ παθήματα. Δεῦρο δὴ οὖν, θυγατέρες
 : ρουσαλήμ, κλήματα τῆς ἀληθινῆς ἀμπέ-
 : ρισαὶ ἀψευδῶς τοῦ Λόγου · ἀγαλλιασώμεθα
 : ἀνομολογησώμεθα τῷ δυναμώσαντι
 : τῷ ὑποῖσαι τὰ ρθάσαντα · εἴτα καὶ πρὸς
 : ιτα παρασκευασώμεθα. Τί τοῦτο; Κἂν
 : τιγες, κἂν δεσμὰ, κἂν πῦρ, κἂν ξίφος ·
 : ἀναδυσῆναι, ἀλλὰ πάντα προθυμηθῆναι
 : τὸν Χριστῷ. Ἰσχύσομεν γάρ · ἐπεὶ περ
 : ὦ πιστεύοντες πάντα δυνατὰ. Ὁρᾶτε
 : κώμια; Τί λοιπὸν, τὰ μέλλοντα ἀναπο-
 : σιλεῖα οὐρανῶν, χαρὰ ἀνεκλάλητος; Μὴ
 : ποπίπτουσα τῷ Σατανᾷ · μὴ τις φιλόζωος,
 : : τσσαράκοντα, ἐκ τῶν τριάκοντα. Ἐκείνοι
 : : τείας το ἀπεικόνισμα · ὑμεῖς τῆς ἁγίας
 : ὁ ὑποτύπωμα, τριαδικῶς δεκτούμενον.
 : οὐδαμικὴ ἡμῶν παράκλησις. Ὑμεῖς δὲ
 : μοι τὰς προσευχὰς, ὧ μητέρες τρισόλδοι,
 : ας ἐφόδιον.

A facie Dei gloriam conspiciatis. Non gaudium sunt
 ista? Non exsultatio omni exsultatione major?
 Ægre forsân laturi sumus; quod non inditus pes
 ligno, non imposita catena. Quo enim magis abund-
 ant ærumnæ, tanto abundantior consolatio gloriæ
 Dei. Hæc paucis : sciens vos a vobis ipsis habere
 patientiam, hortatus sum, charissimi. Vos vero
 rependite mihi, simulque Nicolao qui mecum est
 fratri nostro, qui vos et salutat, sacras preces
 vestras, ut salvi simus.

Νικολάῳ τῷ ἀδελφῷ ἡμῶν, ὃς ὑμᾶς καὶ προσαγο-

LIX. — Monialibus.

B Debeo, si quid aliud, humilis ego vos, Dominae
 revera sorores matresque, ut Veritas ipsa dixit,
 verbis hortari, et monitis accendere, quæ propter
 Christum, et spiritualis matris privationem, et mu-
 tuam a vobis separationem, et sancti cœnobii adem-
 ptionem, et carceris custodiam sustinetis, verbera
 jam ante pro veritatis confessione perpassæ. Sed
 quid satis magnum dicam, præclarum encomium
 vestrum extollens? Unius monasterii congregatio-
 nem universam, sororum numero triginta, hoc tem-
 pore cum una desciverunt principes et subditi,
 verbum Domini mortis metu rejicientes, monachi
 etiam ipsi et moniales, licet pauci quidam sint
 reliqui; sic animis conspirasse, certamenque pro
 Christo suscepisse, hoc vero cum priscis est tem-
 poribus comparandum. Sanctorum quadraginta hæc
 similitudo, aliorumve quorumpiam e beatis victo-
 ribus expressa imitatio. Quam beatæ vos estis, alia
 aliam ardenti zelo superans, et omnes pariter ad
 confessionis stadium vos invicem acuentes! Dignum
 angelicis choris martyrumque cœtu spectaculum,
 Deo imprimis gratum, cujus causa susceptæ affli-
 ctiones. Adeste igitur, filiæ cœlestis Jerusalem, veræ
 vitis palmites, Verbi haud dubiæ discipulæ : divi-
 num in morem exsultemus : Christo consteamur,
 qui vos ad toleranda quæ præterierunt confirma-
 vit : deinde ad futura quoque accingamur. Quid-
 nam hoc rei est? Etsi rursus verbera, etsi vincula,
 etsi ignis, etsi gladius : nullo modo refugere, sed læ-
 tis animis perferre omnia cupere cum Christo. Enim-
 vero poterimus : quandoquidem dixit : *Omnia possi-
 bilis sunt credenti* ⁶¹. Cernitis qualia sint encomia?
 Quid demum futuræ retributiones, regnum cœlo-
 rum, gaudium ineffabile. Nulla ergo Satanæ suc-
 cumbens, nulla vitæ amans, sicut ille unus ex
 quadraginta, in his triginta reperiat. Illi absti-
 nentiæ symbolum : vos sanctæ Trinitatis simula-
 crum tripliciter decumatum. Talis est infirma et
 nihili exhortatio nostra. Vos vero preces mihi, o
 matres ter beatæ, ad salutis iter perficiendum
 rependite.

LX. — *Ad Canonicas.*

Ξ'. — Κανονικαῖς. [υκσ'.]

Gratias agit pro beneficiis in Naucratium aliosque Christi confessores collatis.

Et superioribus temporibus egregium specimen A Καὶ ἀπὸ τῶν προλαβόντων ἱκανὴν ἀπόδειξιν τῆς
religiosi vestri erga nostram humilitatem affectus εὐσεβοῦς ὑμῶν πρὸς τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν διαθί-
accepimus, et nunc ut cum maxime : ita ut plane σιωσῶς εἰλήφαμεν, νῦν δὲ καὶ μάλα ὡς ἐκστῆναι
obstupescamus, cum quæ quantæ que sint largitiones ἡμᾶς τῷ ὄντι, διαδρόνοντας τὰς δωρεὰς ὑμῶν, ὁπόσαι
vestræ intuemur : atque ubi edocti sumus a tabe- καὶ ἡλίκαι ἔπειτα καὶ ἐκδισχυθέντες παρὰ τοῦ
lario, qui spectator ipse intellexit, quanta cura γραμματεφόρου αὐτοψαί ὑπειληφότος, ὅση ἡ φειδῶ
vobis sollicitudoque sit, charitas, commiseratio, ad καὶ ἡ φροντίς περίεστιν ὑμῶν ἔλεειν, οἰκτερεῖν,
cibum, potum, vestimentumque suggerendum : qua τρέφειν, ποτίζειν, ἐνδιδύσκειν ἔτι ἄλλο ἐπιτήδειον
alacritate tenuitat inostræ subministretis si quid ζωῆς εἰς τὴν εὐτίλειαν ἡμῶν ἐπιγομέναις ποιεῖν
ad vitam necessarium est : quam cupide idipsum καὶ ἐκζητούσαις μαθεῖν εἰς τὸ τελεῖν. Ἄρα οὖν οὐκ
inquiratis, ut opere ipso effectum detis Nonne igitur εικότως εὐχαριστεῖν με ἔστιν ἐν τούτοις τῷ Θεῷ, μη-
tur jure optemo grates Deo agere me de his rebus τήρας εὐρηκτότα καὶ ἀδελφὰς πνευματικὰς ; ἅρα οὐκ
par est, qui matres sororesque spirituales invene- ὀφειλομένως πρέπει μοι ὑμῶν ἡμῶν ἀναθεῖναι, ἐκ-
rim? Annon et merito consentaneum est ut laudes ζητούσαις Θεὸν ὀλοκαρδίως ; Χαίρετε, μητέρες καὶ
vobis accinam, quæ Deum ex toto corde quæritis? θυγατέρες ἐν Κυρίῳ χαίρετε, φιλεργάτιδες τῶν
Gaudete, matres ac filiæ in Domino. Gaudete, B εὐαγγελικῶν προσταγμάτων. Χαίρετε, κρίνα τοῦ
quæ Evangelica mandata sedulo perficitis. Gaudete, ἀγροῦ τοῦ νοητοῦ, ἐν μέσῳ ἀκνυθῶν ἐνεμέναι κατὰ
lilia agri spiritalis, in mediis quidem spinis positæ, τὸπον κατὰ δὲ τρόπον, τῆς αἰρετικῆς ἀκανθώσεως
si locus spectetur? sin autem mores, longe ab hære- ποβρωτέρῳ θέουσαι. Χαίρετε, ἡ καλῆ ξυνωρίε ἐν
tico spinetu sumuotæ. Gaudete, cœtus egregius, in ἀλλήλαις ἐχόμεναι, καὶ δι' ἀλλήλων πρὸς Θεὸν συν-
vicem cohærentes, et ad Dei obsequium invicem δεσμούμεναι. Ἠλικὴ ὑμῶν ἡ κατὰ Θεὸν ὁμόνοια ἡ
colligatæ. Quanta vestra illa secundum Deum con- ἀγαπητικὴ σύνδεσις ἡ μοναδικὴ βίωσις!

Gaude, domina alteri consociata nominæ, mali mater, moderatrici moderatrix; simul præposita simulque subdita. Quam egregia tua exercitatio est atque professio! ut ex obedientia mercedem colligas, et præpositæ securitatem præstes. Gaude, tum quæ es magistra, tum quæ es subdita: Illa quod pluribus præes; ista, quod uni pares. Felix prudentia tua, sive quæ regis, sive quæ regeris, C et in portum salutis deduceris. Laus utique brevis: sed licet ex paucis multa intelligere. Rependat vobis Dominus vice nostra mercedem, similiter œconomi vice, vice cujusvis alterius de quo bene meritæ estis. Custodite vos, obsecro, ab hæresi, qua nihil animæ exiliosius est; cujus communio, a Christo alienatio est. Simul vestram vivendi rationem reddite splendidiorem, velut catenam auream, et a multitudine sejunctam: ut et utraque parte ornata, cum lucidis lampadibus in Domini thalamum perveniat, sempiternis bonis fruituræ.

LXI. — *Naucratio filio.*ΞΑ'. — *Naucratίφ τέκνω. [υδ'.]*

Christi confessorum præconia. (Baron. an. 818, n. 24)

Tam fidum nactus es tabellarium, ut Dei optimi D Τοιοῦτου πιστοῦ γραμματεφόρου ἐπιτετύχηκα,
providentiæ dispensationem esse putaverim ego δι' οὐ οἰκονομῶν ἡγησάμεν εἶναι τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ
humilis, per eum litteras ad te mitti, filii sancte. ἡμῶν καὶ γὰρ ὁ ταπεινὸς ἐπιστεῖλαι σοι, ἱερὸν τέκνον.
Quod porro didicimus te recte valere cum omnibus Αὐτὸ μὲν οὖν τὸ μαθεῖν ἡμᾶς, ὅτι ὀγαίνεις σὺν πᾶσι
confessoribus ac fratribus tuis, quomodo non foret τοῖς ὁμολογηταῖς καὶ ἀδελφοῖς σου πῶς [Reg. cod.
nobis peccatoribus causalatandi; cum tu præsertim, πόσης χαρᾶς] οὐκ ἂν εἴεν ἡμῶν τοῖς ἀμπε-
qui coryphæus es, constanti animo sis, atque huc τωλοῖς χαρὰ σου μάλιστα τοῦ κορυφαϊοτάτου εὐ-
illuc feraris per epistolas plenas charitatis et solli- σταθοῦντος, καὶ συμπεριφερομένου τῷ λόγῳ ἀγάπης
citudinis erga omnes, ut virum divinum decet? καὶ φροντίδος πρὸς ἅπαντας θεοπρεπῶς; Ἐπειτα
Deinde quod et frater Adrianus in oculis pervenit ὅτι καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἀδριανὸς ἀποπέσσωται μέχρι τῶν
usque ad eos qui istis sunt, jam cura levati sumus αὐτόθι, ἀνεβθμεν τῆς μερίμνης, εὐχαριστήσαντες

τῷ Κυρίῳ· εἰ καὶ ὅτι εἰσαεῖ διὰ τὸν ἀδελφὸν Ἐπιφάνιον, καθὰ προειδήλωσας ἐμμέριμον εἶμεν, καὶ ἐμπράσκειοι πρὸς πειρασμὸν, ὑπονοούμενοι τῷ ὑφορμώντα, κατὰ τὸ εἰκός, Ὅπῃ δὲ τῷ Θεῷ φίλον, ἐχέτω ταῦτα καὶ ἀγάσθω· Τοῖς ἀγαπῶσι Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν· ὡς φησὶν ὁ ἱερός λόγος. Τοιοῦτους ἡμᾶς, ἀδελφεῖ, προσεύχου γίνεσθαι· κἀν μακρὰν εἶμεν ἀπὸ Θεοῦ ταῖς ἀμαρτίαις· καὶ οὐ φοβήθησόμεθα τί ποιήσῃς ἡμῖν ἄνθρωπος. Οὐδὲν οὖν τοιοῦτον, οἷον ἦσας ἡμῖν καταστέφων ταῖς ἐπαφαινοῖς, ὑπέστημεν. Εἰ δὲ καὶ τι δεξιόν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δι' ὑμᾶς καὶ ὑπ' ὑμῶν· ταῖς εὐχαῖς δυναμωθέντες καὶ ἀζωοθέντες. Εἴη καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἐφ' ἡμᾶς τοῦς ἀναξίους. Ἦσθην ὅτι συμπεριηρέχθης τῇ πατρικίᾳ ἐν Κυρίῳ, καὶ τοῦτο δι' ἡμᾶς. Καὶ γὰρ κἀκεῖνη, αὐτὸ τοῦτό μοι δεδήλωκε· καὶ προσετέθη μᾶλλον ἀγαθοποιεῖν. Δι' ἡμᾶς ζῆς, ἀδελφεῖ· ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς δι' ὑμᾶς. Μὴ θαύμαζε ὅτι κορυθαγιάντων οἱ Χριστοδιώκται, μηδ' ὅτι ἀνέχεται Χριστός. Δεῖ πάντα τελεσθῆναι· ἵνα καὶ οἱ δόκιμοι φανερώτεροι ἐκλάμψωσι· καὶ οἱ ἀνομοῦντες τέλει ἀποτίσῃσιν ὧν εἰργάσαντο τὴν ἀντιμισθίαν. Ἀπεισταλάξαι σοι βιβλιδάκιον, καὶ τετραδάς δεκατέσσαρας· ἐφ' οἷς εἰσι λόγοι καὶ βίαι· τῶν ἀδελφῶν ἐμμέτρους στίχους· ἄπερ ἀναγνοῦς αὐτοῦς τε καὶ τινες τῶν πιεσῶν ἀδελφῶν, ἀσφαλῶς κατὰκρυψον. Οὐδὲν οὖν ποιῶ, ἀδελφεῖ, ἄξιον λόγου· ἀλλ' ἐρειδῆ εὐκαιρῶ, καὶ ἐπειδὴ νύσσομαι ὡς ὑπὸ τοῦ ἁγίου μου Πατρὸς· ἀκούων τε πάλιν τοῦ θεοῦ Παύλου λέγοντος τῷ ἁγίῳ Τιμοθέῳ· Μὴ ἀμέλει· τοῦ ἐν σοὶ χάρισμα· τος· ὡς ἀνάξιος μετὰ φόβου καὶ τρόμου ποιῶ ἢ ποιῶ. Τὸν ἀδελφὸν Ἀθανάσιον σὺν τῷ παροικονήμῳ ἄσπασαι. Εἰ καὶ ἔγραψα, ὡς ὅτι εἰσῆλθεν ὁ ἀδελφὸς Ἀδριανός, ἀγνοῶν εἶπον· ὕστερον μαθὼν ὅτι οὕτω ἔσθασεν ἡνίκα ἐπέστειλας. Ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος πλείστα σε προσπαγορεύει, αἰδοῦμενος τοὺς λόγους σου. Ὁ Κύριος μετὰ τοῦ πνεύματός σου, ἀδελφὸ-πατήρ.

ΕΒ'. — Κατήχησις. [υλς']

E Smyrnenſi carcere, dispersos fratres suos cohortatur. (Baron. aa. 819, n. 22.)

Πρώην ὑμῖν ἐξ Ἀνατολικῶν ἀναγινωσισκόμενος, νῦν ἀπὸ Θρακησίων ἐπιφαίνομαι. Ἐν γὰρ τῇ Σμύρνῃ μεθωρίσαντο ἡμᾶς οἱ ἄρχοντες τοῦ αἰῶνος τούτου· καὶ μᾶλλον αἷς προτέρας φυλακῆς ἀσφαλέστερόν τε καὶ πειραστικώτερον. Ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐδέδεσται· οὐδ' ὁ πόθος ἡρεμεῖ, οὐδὲ ἡ ἐντολή παρασιωπῆ. Διὰ τοῦτο ὁ ταπεινός πάλιν φθέγγομαι· Χαίρετε ἐν Κυρίῳ, Πατέρες καὶ ἀδελφοί, χαίρετε, οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· χαίρετε, οἱ ἐν ὄρει καὶ σπηλαίοις ἐνδιαιτώμενοι· ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ ἐν πόλεσι, καὶ ἐρημικωτέροις τόποις κρυπταζόμενοι. Εἰ γὰρ πάντοτε δεῖν ἡμᾶς χαίρειν ἐπιτέτραπται παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ· πόσω γε μᾶλλον ἄρτι, ὅποτε ὑπερ Χριστοῦ τὰ παθήματα τοῦ ἐγγραφομένου τῷ πίνακι· τοῦ ἐμφαινομένου ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰκότι· τοῦ

et gratias Domino egimus : quanquam semper ob fratrem Epiphanium, quemadmodum ante significasti, solliciti et anxii sumus et ad tentationem parati, adversa, ut par est, animo praesumentes. Quocumque autem modo Deo libuerit, cedant ista et evadant : *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum* ⁶², ut aiunt sacrae paginae. Tales nos fieri, frater, exora : quanquam ob peccata procul a Deo absomus : nec timebimus quid faciat nobis homo ⁶³. Nihil utique tale perpassi sumus quale commemorasti, laudibus nos exornans. Si quid autem est dignum laude, istud vero ipsum propter vos et a vobis est : praecibus vestris roborati, dignique habiti sumus. Utinam et deinceps Dominus misericordiam nobis licet indignis exhibeat. Gavisus sum quod cum patricia comiter in Domino et indulgenter egeris, idque propter nos. Nam et illa mihi istud ipsum significavit : decrevitque plus solito bene facere. Propter nos vivis, frater : sed et nos aequae propter vos. Noli mirari quod Christi persecutores insaniant, aut quod Christus tacitus ferat, oportet omnia consummari ⁶⁴, ut qui probati sunt manifestius fulgeant, et iniqui tandem eorum quae patrarint poenas luant. Misi ad te libellum et quaterniones quatuordecim, in quibus sunt sermones, et Vita fratrum metrico carmine : quae cum tu legeris, et e fidis fratribus nonnulli ; diligenter abscondito. Nihil equidem ago, frater, quod ullius pretii sit : sed quoniam mihi suppetit otium, ac veluti exptimulor ac sancto Patre meo, rursumque audio divinum Paulum et sanctum Timotheum ita scribentem : *Noli negligere gratiam quae in te est* ⁶⁵ ; tanquam indignus cum timore ac tremore facio quae facio. Fratrem Athanasium cum quoniam vicario saluta. Et si scripsi fratrem Adrianum iter confectis, ignorans dixi : postmodum intellexi eum nondum pervenisse cum ad me scripsisti. Frater Nicolaus plurimam salutem dicit, ac sermones tuos admodum reveretur. Dominus cum spiritu tuo, fratres mi ac pater.

LXII. — Catechesis.

Nuper a vobis lectus ex Oriente, nunc ex Thracia advenio. Smyrnas epistolam nostram transtulerunt principes saeculi huius, et arctius quam in priori carcere severiusque custodiunt. *Sed verbum Dei non est alligatum* ⁶⁶, nec quiescit amor, nec silet mandatum. Propterea humilis iterum loquor : Gaudete in Domino, Patres et fratres : gaudete qui persecutionem propter justitiam patimini ⁶⁷ : gaudete qui in montibus et speluncis versamini : sed et qui in urbibus, et qui desertioribus in locis abditati latetis. Si enim semper gaudere nos oportere monuit Apostolus ⁶⁸ ; quanto magis nunc cum pro Christo patimini, qui in tabula depictus est, qui in imagine sua cernitur, qui per eam honoratur ? Non mea sunt miseri hominis haec verba ; Dio-

⁶² Rom. viii, 28. ⁶³ Psal. cxvii, 6. ⁶⁴ Cor. xi, 19. ⁶⁵ I Thess. v, 16.

⁶⁶ I Tim. iv, 14. ⁶⁷ II Tim. ii, 9. ⁶⁸ Matth. iii, 10.

nysii sapientissimi sunt, et magni Basilii. Nec jam tempus est aliorum sanctorum sententias his litteris apponere. *Audi, cælum, et auribus percipe terra* ⁶⁹. Moab sprexit, Bizantina regio, scilicet Evangelicum jugum excussit; velut vitula insaniens, habenas detrectavit. Vias tuas scire nolo, factis verbisque pronuntiavit ⁷⁰. Corybantum more agitur: insanit: sanguinem bibit ut læna: ut aspis aures obturat; reprehensa reluctatur.

Venit ad eam vox communitaria velut e caelo missa, a supremo, a Romano throno: Quid fecisti? clamans; Christum negasti, Christi abrogans imaginem; Deiparæ, et sanctorum omnium. Aperi obedientem aures, audi evangelica, apostolica, prophetica, paterna verba. Et non admisit, non suscepit: sed avellens seipsam a quini verticis corpore Ecclesiæ; quandoquidem etiamnum vivit et Nicephorus sacer; adversus Deum omnipotentem cervicem erigit, Christo insultans, sancta proculcans. Talia sunt ejus facinora, o desideratissimi. Et nobiscum Deus, Oriens, Occidens, Aquilo, mare. In his gaudium: sin luctus etiam, propter eos qui per eunt. Age ergo state fortes, gratis animis has pro Christo ærumnas, quasi thesauros, abripientes. Quam opportunum tempus certantibus, suaviter spirans, unguentis tribulationum fragrans supra omnia aromata! Fluit martyrur sanguis in Ecclesiam; irrigans eam ultra quam Etiam quadruplicis fluminis fonte perfusum. Accedunt martyrur chori qui omni ætate fuerunt: quæ olim confessorum felicitates prædicabantur, nunc oculis cernuntur. An igitur non festines ad certamen hæc audiens, fastidians montanam, aut deserti, aut qualemcunque occultationem? Attamen mane ubi es; habes et tu beatitudinem ingentem. Ora, et lauda beatiore; percutite mihi inaspectabilem draconem; debella intestinum carnis bellum; vincat spiritus, serviat corpus: ut libertate fruatur anima tanquam hera ac domina, pacem habens cum Deo. Hoc si fiat, quotidianum martyrium, a Deo textæ corollæ.

De nobis peccatoribus ne sitis anxii, licet, audieritis et nos flagellis cæsos iterum fuisse. Tulimus ope vestrarum precum cum gratiarum actione, hilariter: etsi diuturna non fuit acerbitas doloris. Tantum ne sanctas manus vestras extindere cessate, Speramus enim quamvis valde imbecilles, de Amalec isto tropæum erecturos. Salutatur vos plurimum Nicolaus frater vester. *Salutate invicem in osculo sancto* ⁷¹, socii socios, parvi magnos, atque inprimis vicinos Patres. Cumque a vobis lecta fuerit epistola, ne pigeat et apud illos legi, si modo digna fuerit: quandoquidem unanimes omnes, et unum corpus, quamvis diversa membra. Dominus Jesus Christus vobiscum et nobiscum peccatoribus. Amen.

⁶⁹ Isa. I, 2. ⁷⁰ Job. cxi, 14. ⁷¹ II Cor. xiii, 12.

Α τιμωμένου δι' αὐτῆς; Μὴ γὰρ ἐμὰ τὰ ῥήματα τοῦ οἰκτροῦ· Διονυσίου τοῦ πανσόφου, καὶ Βασιλείου τοῦ μεγάλου. Καὶ οὐκ αἰρὸς τῶν ἄλλων θεοφόρων τὰς χρήσεις εἰσάγειν ἐν τῷδε τῷ γράμματι. Ἄκουε, οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ. Μωὰβ ἠθέτησεν, ἡ βυζαντιῆς δηλονότι· τὸν εὐαγγελικὸν ζυγὸν ἀπεισέτατο· ὡς δάμαλις παροιστρῶσα ἠφηνίασεν. Ὁδοὺς σου εἰδὼν οὐ βούλομαι, πραγματικῶς τε καὶ λογικῶς ἀπερθεάζατο. Κορυθαντιῆ, μαίνεται, αἰμοποτεῖ ὡς λέκινα· ὡς ἀσπίς μύει τὰς ἀκοὰς, ἐλεγχομένη ἀποτινίσσεται.

Ἦκεν αὐτῇ φωνὴ ὑπομνηστικὴ ὡς ἀπ' οὐρανοῦ, ἐκ τοῦ κορυπαιωτάτου, ἐκ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου· τί πέπραχας βούσα Χριστὸν ἔρρησαι, Χριστοῦ τὴν εἰκόνα ἀθετοῦσα, τῆς Θεοτόκου, τῶν πάντων ἁγίων. Ἄνοιξον εὐήκοον οὖς· ἐνώτισαι λόγους εὐαγγελικούς, ἀποστολικούς; προφητικούς, πατρικούς. Καὶ οὐ προσήκατο, οὐκ ἐδέξατο· ἀλλὰ διαβρόχῃσασα ἑαυτὴν τοῦ πανταχοῦρου σώματος τῆς Ἐκκλησίας· ἐπιδοῦ ἔτι ζῆ καὶ Νικηφόρος ὁ ἱερός· τρυχηλιῆ κατὰ Θεοῦ παντοκράτορος· ἐνουβρίζουσα Χριστὸν, πατοῦσα τὴν ἄγια. Τοιαῦτα τὰ παρ' αὐτῆς, ὧ τριπόθητοι. Καὶ μὴ ἡμῶν ὁ Θεός, Ἄνατολὴ, Ἀσίαις, Βορρᾶ, Θάλασσα. Ἐν τούτοις ἡ χαρὰ· εἰ δὲ καὶ θρήνος, διὰ τοὺς ἀπολλυμένους. Δεῦρο δὲ στήτέ μοι γενναῖοι, εὐχέριστοι, ἀρπάζοντες τὰ ὑπὲρ Χριστοῦ παθήματα, ὡς θησαυρίσματα. Οἷος ὁ καιρὸς ἀγαθὸς πρὸς τοὺς ἠγωνιζομένους, ἡδύπνοους, μυρίζων τὰ ἀθλοσοφήματα ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα! Αἷμα ῥεῖ μαρτυρικὸν ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν, ἄρδον αὐτὴν ὑπὲρ Ἐδὲμ ἐκ τετραποτάμου κρήνης ποτιουμένην. Προστίθενται οἱ χορὴ τῶν ἀπ' αἰῶνος μαρτύρων· τῶν ὁμολογητῶν τὰ πάλαι μακαριζόμενα, ἐν ἀφθαλμοῖς νῦν ὁράται. Ἄρ' οὐκ οὐκ ἐπέιγῃ πρὸς τὴν ἀθλήσιν ὁ ἀκούων, δυσχεραίνει τὴν ὀρεινὴν, ἢ τὴν ἐρημίαν, ἢ τὴν ὀπωσοῦν κρυπαδίαν; Ἄλλ' ὁμως μένε ἐν οἷς εἶ· ἔχεις καὶ σὺ τὸ μακαρισμὸν ἡλίκων. Προσεύχου, καὶ ἐπαίνει τοὺς πλεομακαρίστους· βάλλε μοι τὸν ἀράτατον δράκοντα· τρέπε μοι τὸν ἐμφύλιον τῆς σαρκὸς πόλεμον· νικάτω τὸ πνεῦμα· δουλοῦτω τὸ σῶμα· ὡς ἂν ἡ ψυχὴ ἐλευθεριάζει, ἡ κυρία καὶ δέσποινα, εἰρήνην ἔχουσι πρὸς τὸν Θεόν. Ἐὰν οὕτω, μαρτύριον λαθεαίστη· στέφανοι θεόπλοκοι.

Περὶ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν μὴ ἀνιάσθε· καὶ ἀκηκόατε ὅτι καὶ αὐθις ἐμαστιγώθημεν. Ἠνέγκασιν εὐχαίς ὑμῶν εὐχαρίστως, περιχαρῶς· καὶ πρὸς ὀλίγον ἢ ὀρμιμυξίς. Μόνον μὴ ἀνῆτε τὰς ὁσίας ὑμῶν χεῖρας ἐκτείνοντες. Πιστεύομεν γὰρ, εἰ καὶ ἀσθενεῖς λίαν, ἐν τούτῳ τὸν Ἀμαλὴκ τροπώσασθαι. Ἀσπάζεται πολλὰ Νικόλαος ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν. Ἀσπάζεσθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι· ἀγίτω· αἱ συνοδαίαι τὰς συνοδίας· οἱ μικροὶ τοὺς μεγάλους· καὶ μέντοι τοὺς πλησιάζοντας Πατέρας. Καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῶν ἡ ἐπιστολὴ· μὴ παραιτήσθε καὶ παρ' ἐκείνοις ἀναγνωσθῆναι· ἐὰν ἢ ἀξία μόνον· ἐπιδοῦ πάντες ὁμόψυχοι, καὶ ἐν σῶμα, καὶ διάφορα μέλη. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μεθ' ὑμῶν καὶ μεθ' ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν. Ἀμήν.

ΕΓ'. — Ναυκρατίῳ τέκνῳ. [υλζ'.]

LXIII. — *Naucratis filio.*

Romani episcopi, aliorumque Occidentalium adversus Iconomachos suffragia prædicat. Postea suum cum Chonaram, Phrygiæ urbis, præfecto, homine hæretico, congressum narrat. (Baron. an. 819, n. 25.)

Ὁὐ πλησθήσεται τὸ οὖς μου ἀπὸ φωνῶν σου ἀκροάσεως. Φωνεῖς γὰρ ἀναγκαῖα καὶ καταπαίγνοντα ἃ καὶ νῦν ἐνωτισθεῖς, ὧ καὶ καλῆ, ἦσα ὁ ταπεινὸς χριστιανὸς ἄλλ' ἔδειξεν ἔτι ἔχειν τὴν ἰσχὺν αὐτῆς· κινήσας τοὺς ἀπὸ Δύσεως ἀδελφοὺς ἡμῶν, ἔλεγγον τῆς παροίνιας τῶν τῆδε, καὶ φωτισμὸν τῶν νυκτομαχούντων τῆ αἵρέσει. Κἄν ἀπεσεύσαντο οἱ ἀτερζόμενοι· κἄν ὀφθαλμοὺς καρδίας οὐκ ἤνοιξαν. Μαρτυρῶ ἄρτι κατενώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· ἑαυτοὺς ἀπέβηξαν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ κορυφαίου θρόνου, ἐν ᾧ Χριστὸς ἔθετο τὰς κλεῖς τῆς πίστεως· ἧς οὐ κατισχύσασιν ἀπ' αἰῶνος, οὐδ' ἐν κατισχύσει μέγρι συντελείας πύλαι ἁδοῦ, τὰ τῶν αἱρετικῶν δηλαδὴ στόματα· ὡς ἡ τοῦ ἀψευδοῦς ὑπόσχεσις. Χαιρέτω οὖν ὁ μακαριώτατος καὶ ἀποστολικὸς καὶ φερώνυμος Πασχάλιος· ὅτι τὸ ἔργον Πέτρου ἐξεπλήρωσε. Σκιρτάτω πᾶς ὀρθοδόξων θίασος· ὅτι κατ' ὀφθαλμοὺς εἶδε τὴν ἐπισκοπὴν Χριστοῦ, κατὰ τοὺς πύλαι ἁγίους Πατέρας ἡμῶν. Τὰ γὰρ ἄλλα δπη τῷ Θεῷ φίλα ἀγίσθω. Ἀρδευέτω τὸ μαρτυρικὸν αἷμα τὴν Ἐκκλησίαν· ἀβζανέσθω ὁ χορὸς τῶν ὁμολογητῶν· τοῦτο εὐδοκία Θεοῦ· τοῦτο χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις· κἄν διὰ τοὺς ἀπολλυμένους ἐλεεινότατον.

Non saliabitur auris mea vocum tuarum auditu. Necessaria enim loqueris et opportuna : qualia et nunc audiens, o filii egregie, charisteria humilis decantavi : quoniam non dereliquit in finem Dominus Ecclesiam suam : sed illam vires suas adhuc habere docuit fratres nostros excitans ab occasu ad reprehensionem temulentie nostratium, et illuminationem hæresis noctu dimicantium. Quamquam rejecerunt præfracti, et cordis oculos non aperuerunt. Testor nunc coram Deo et hominibus : seipsos avulserunt a corpore Christi, et supremo verticali throno, in quo Christus claves posuit fidei : adversus quam non prævalere hactenus, nec prævalebunt usque ad consummationem portæ inferi⁷², ora scilicet hæreticorum : sicut pollicitus est qui non mentitur. Gaudeat igitur beatissimus et apostolicus et nomine suo dignus Paschalis, quoniam Petri opus adimplevit. Exsultet omnis orthodoxorum chorus, quia ob oculos vidit episcopatum Christi, secundum sanctos olim Patres nostros. Cætera enim ut Deo visum fuerit ferantur. Irriget martyrum sanguis Ecclesiam, augetur confessorum chorus : hoc Deo gratum ; hoc gaudium et exultatio : quamvis propter eos qui pereunt miserimum.

Τί φησοῖεν οἱ ἐναντίοι ; Ἀνατολὴν οὐκ ἔχουσι· Δύσεως ἐστέρηται· τοῦ πεντακοσίου ἐκκλησιαστικοῦ σώματος (ζῆ γὰρ ἔτι καὶ Νικηφόρος ὁ ἱερός) διεσπάρθησαν. Οὐκοῦν ἠλλοτριῶνται Χριστῷ· ἄρα ἐνεκρῶθησαν· ἄρα ἐν σκότει διαπορεύονται. Εἰ δὲ οἱ ἀρχοῦσιν ἐπ' ἐρήμου αἵρέσεως, τοῦτο καὶ λησταί· ἐπεὶ καὶ κτείνουσιν, ὡσπερ καὶ οὗτοι· αἵματα κτανόντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, καθεκάστην. Ἐχέτω ταῦτα ὧδε. Ἠλίκον δὲ ἄσομαι ἐπὶ τῇ μεταβολῇ Λεοντίου ; Ὡ τῶν μεγίστων τοῦ Θεοῦ ταρασσίων ! Σὺ μὲν, ὧ τῶν, εἰς τοῦτο κάκεινο μετεσχημάτισας τὸν δύσχριστον. Ἐγὼ δὲ Κυπριανίζω αὐτὸν ἐν τῷ πράγματι ψήθην· ἀποκρουσθέντα παρὰ τοῦ βασιλέως προδραμεῖν τοῖς ἀθλοφοροῦσι καὶ ἐναγωνιζομένοις· κατ' Ἰουστίναν τὴν ἀοίδιμον. Δὴ Κύριος τέλειον ἐπὶ ἀμφοῖν τὰ ἀμφοτέρω ἀποφανθῆναι. Ἡ φυλακὴ σου ὅτι ἐνδότερον ἐγένετο, λυπηρόν μοι διὰ τὸ ἀσθενές σου. Πλὴν ἴσχυε καὶ κραταιοῦ, ὁμολογητὰ Χριστοῦ, ὡς προεσημάνημεν. Ἴνα δὲ γνοίης ἔτι λευκότερον, προστίθημι καὶ ταῦτα· ὡς ἔτι ἀσφαλιζέται ἡμᾶς ὁ φρούραρχος. Διὰ τί, καὶ πῶς ; Ἐπεὶ γὰρ δεῖ οἰκονομῆσαι κεχρησθαι ἐν τοῖς ἀναγκαίοις· ὀπτηνίκα συνωψίσθημεν τῷ Χωνῶν αἵρεσιάρχη (ἐκεῖ γὰρ πρῶτον ἀπήχθημεν ὑπὸ τῶν ἀπὸ Ἀνατολικῶν ἀράντων ἡμᾶς), καὶ γόνυ ἐκλίναμεν, συγγονυκλιτήσαντος κάκεινου· καὶ ἡσπασάμεθα αὐτόν. Καὶ ἐπειδὴ εἴασεν εἰς ταῦτόν ἐλθεῖν ἐμέ τε καὶ τὸν κύριον Ἀθανάσιον· καὶ συνεπίομεν αὐτῷ ἄπαξ καὶ δις· οὐ μέντοι συνεράγομεν· ἐκλιπαροῦντος τοῦ ὄψεως, καὶ ψιθυρίζοντος ἀπατηλά. Τοῦτω τῷ μέτρῳ

Quid dicere possint adversarii ? Orientum non habent ; Occidente privati sunt : a quini verticis corpore ecclesiastico avulsi sunt ; vivit enim etiamnum et Nicephorus sacer. Igitur a Christo alienati sunt : igitur mortui : igitur in tenebris ambulant. Quod si principatum tenent in hæresis deserto, hoc faciunt et latrones : quippe qui occidunt etiam, sicut isti : sanguinem, ut uno verbo dicam, quotidie fundentes. De his autem ad hunc modum. Quantum vero concinam in Leontii mutatione ? O maxima Dei prodigia ! Tu quidem, amice, in hoc et illud Christi hostem transformasti. Ego vero Cyprianizare illum in negotio arbitratus sum : extrusum ab imperatore, ad certantes et in agone versantes accedere, juxta celebrem Justinam. Det Dominus ut in utrisque tandem utraque conspiciantur. Custodia tua quod interius reducta est, grave mihi est propter infirmitatem tuam. Cæterum confortare et sustine, confessor Christi, ut ante significavimus. Ut autem clarius adhuc cognoscas, hæc addo : clausos nunc etiam nos tenet carceris præfectus. Quare, et quomodo ? Quoniam oportet dispensatione uti in rebus necessariis : quando cibum sumpsimus cum Chonorum hæresiarcha. Illuc quippe deducti primum fuimus ab iis qui nos ex Oriente abduxerant : et genufleximus, genuflectente pariter illo : et amplexi eum sumus. Et postquam permisit ut unum in locum conveniremus ego et dominus Athanasius, bibimus una cum eo semel atque iterum : nequaquam tamen comedimus, ob

⁷² Matth. xvi, 18.

testante serpente, et insuerrante fraudulentia. Hac moderatione usi sumus cum abducti inde fulassemus ad draconem, quocum hic versamur. Qui cum serpens ante didicisset, bibuli amplius urisit, ut qui persuadere non posset: iniecit tamen, ut vidit nos, de argumento sermonem, quia nihil est, inquit, aut perexiguum, id de quo est questio.

Ad quæ respondimus, vel ex longe maximis esse. Quod si jubes, inquam, dico, et vicissim audi. Sed omittamus in præsentia, quod et factum est. Alia quidem dicere longum sit: ad finem tendit oculis cujus gratia exorsus esum. Putabat callidus se nos sensitim pellecturum, non sermonem de imaginibus conferendo, sed benefaciendo fortasse, et amice colloquendo, et præfecturæ mentionem interserendo (Thematibus enim quinque præfectus est), quin et imperatorem divinis laudibus extollendo. Venit, hujusmodi colloquiis movet: et, quod ne semel quidem fecerat in carcere, potum præbuit. Anxius accipit, ebibi ter obsignans, factum extimuit. Vah! Paulo post clam abducit. Injeci sermonem de veritate. Incitabatur et ille. Sententiis ultro citroque depugnavimus; illo quidem pleno ore ridicula effulente, me vero remissè in quibusdam procedente: eo quod ad imperatorem tenderet sermo, et ne cum tumultu sejungeremur. Postquam sane propositionem meam et ipse objeci, non habuit quod responderet. Et dixi: Quænam est hæc blasphemiam? Pateret Spiritus communicarunt in iis quæ Christus humanitas gessit, annon? Et ille annuit, et affirmavit ita rem habere. Propter hæc remissa contentio, et quasi a pugna discessum est. At ille diacodens: Ita putaham, inquit, hunc penitus nihil scire: sed et elinguem eum reddidi. Ego vero noram quidem illum ratione carentem, et quam maxime fatuum cum impietate. Unum autem quæsi, ut fictionem deponerem, et aliam personam agerem, qualem decet adversus ducem impietatis: quia nefas est ante porcos mittere margaritas. Hinc magna custodiæ cura, et interdictum ne hominem illum videamus: tametsi aliter dispan-et Deus. Hæc licet per digressionem, necessario tamen dicta sunt, quo enixe postules ut ab dicat.

Pro Christo certantes prædical confirmatque proposito martyrum exemplo.

LXIV. Theodorus peccator monachus, spiritualibus meis Patribus ac fratribus qui confessi sunt, decertantque in carceribus: quorum nomina sunt in libro vilæ.

Ubi accipit, o desideratissimi, testimonium exitiæ vestre confessionis pro Christo; in laudes erupi: glorificavi Deum qui vos ex peregrina regione in regiam civitatem vocavit, tanquam oves rationales, ad profundendum sanguinem in odorem suavitatis ipsi: tanquam lucem eorum qui in tenebris dimicant hæreticæ caliginis! Incredibili deinde

ἀγχοσμεθα, απαθήντες ἑαυτοῖς, καὶ πρὸς τὸν ἐν ᾧ ἴσμεν δράκοντα. Ὅς προμαθῶν τὸν εἶρμον, οὐδὲν πλεον ἠνάγκασεν, ὡς μὴ ἰσχύουσι πεισῆσαι· συνεκίνησε δ' οὖν ὁμοῦ λόγους ἐν τῷ ἰδεῖν ἡμᾶς κατὰ τῆς ὑπερθεώσεως· Ὡς οὐδὲν ἴσται, ὡσεὶ, καὶ σμικρὸν τὸ ἀμαρτωλοῦσθαι.

Πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίθη, ὅτι Καὶ τῶν μεγίστων λέγει καὶ, εἰ κελεύετε, λέγε καὶ ἀναγκου. Ἄλλ' ἔπειτα, τὸ νῦν, οὐ καὶ γέγονε. Τέλλα μὲν πολλοῦ τὸ λέγειν ἐπὶ δε τοτεώτερον ὁ λόγος, οὐδ' οὐ καὶ ἀπρηρέμηκν. Ἔπειτα ὁ δεινὸς κατὰ μικρὸν ἡμᾶς ἔλακιν· οὐκ ἐκ τοῦ συναφρῖν λόγον περὶ εἰκόνων· ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀγαθῶσθαι τοῦ τε αἰλικκ ὁμιλεῖν καὶ ἀνακτιθεσθαι τοῦς τῆς ἐξαρχίας λόγους (ἐπὶ γὰρ τῶν πέντε θεμαμάτων τῆθαιται), καὶ μήν καὶ τὰ τοῦ κακοσύνου ἐκθεσθαι. Πικρὸν ἐκίνησε τας τοιαύτας ὁμιλίαις· ἐπὶ ὁ οὐδ' ἀπαθ' ἐποίησεν ἐν τῇ εὐλακῇ, ἐπίστωκα πειν. Βλασφον ἀσχηλῶς· ἐπιον κατασραγίσας τρεῖς· ἐρσθήναι το δράμα. Οὐκ ἔκπτα βραχῦ, ἀνακαισθήτως κατασρα. Συνήρα λόγον περὶ ἀληθείας, ἀποσθῆ. κακῆσθαι. Ἀνταποθέσασαμν χάρι· ἀποσθῆσθαι· αἴτου μὲν ἀποστοματίζοντας χλευαστικῶς, κάρμου ὑσιμῆμν ἐρχομένου ἐν τισι· διὰ τὸ ἀποτεινῶσθαι τοῦς λόγους πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ τὸ μὴ τρεσθῆ, κακοδισθεθῆναι ἀλλήλων. Ἐπειὸ καὶ πρότασίν μου πρτείναντος ἐπόρησε. Καὶ εἶπον· Βλασφημία τις αὐτῇ; Ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα κακωνῶνηκν ἐν οἷς ἐνορσασν ἀνθρωπίνως ὁ Χριστός, καὶ ἔσθ; Ὁ δὲ κακωνεσι, καὶ δισχυρίζετο οὕτως ἔχειν. Δις τοι ταῦτα ἡ ὡσεὶ καὶ ἡ ὡς ἐν μάχῃ διασάσασθαι. Ὁ δὲ ἐξελθῶν, ἔρησ· Ἐδῶκουσ ἐπὶ ἥδαι τι αὐδ' ὄλων· ἀλλὰ ἀπασθῶσθαι αὐτόν. Ἐγῶ δὲ ἔγνωμ μὲν αὐτόν κλογοσν ἐκ μακίστα σὺν ἀσεβείαι. Ἐν δὲ ἐξήτησε, τῆν ὑπόσθαι ἀποθέσθαι με, καὶ ἄλλο κοπιῶσθαι ἐπὶ ἐμε· ὡς ἐσ πρὸς ἀσεθάρχην· ἐπὶ οὐ θ-μικόν εἰς ὕας βάλλασ τοῦς μαργαρίτας· Ἐνταῦθεν ἡ πολλὴ ασφάλεια, καὶ παραγγέλια τοῦ μὴ ἰδεῖν ἡμᾶς ἀνθρωπον, κἄν τῶσθαι ἀποσθῆσθαι, θεός. Ταῦτα εἰ καὶ ἀποσθῆσθαι κακῶσθαι ὁμοῦ ἀναγκαιῶς εἶρηται· πρὸς τὸ θεομῶς σῖναῖσθαι ἐκ ρισθῆσθαι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐνίδρας τοῦ ἀσεβους. Ὁ ἀδελφός σου προσαγορεύει σε.

impii insidias liberatur. Frater tuus tibi salu

12 Matth. vii, G.

πυξασθαι ἓνα καθ' ἓνα, πῶς διατόρῳ ἐλκόμενος· Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο σωματικῶς ἀδύνατον· διὰ τοῦ γραμματικῆς ἀρπαγῆς, καὶ μέσας ἐστῶς, καὶ ἀσπίζομαι τὰ ἅγια ὑμῶν ἴχνη, καὶ φιλῶ φιλήματι ἅγιον παρὰ ὑμῶν προσεῖπα. Ὁ καλλὸς στρατιῶται Χριστοῦ, ὡς ἀπ' οὐρανόθεν στρατολογίας κεκλημένοι· ὡς ἀστῆρες φαινοὶ ἐν νυκτὶ ἀσθεσίας διαυγαζόντες ὀρθοροξίαν! ὑπερ χρυσίον τιμαφιότεροι, ὑπερ σμάραγδον καὶ μάρμαρον ἐκλαμπρότεροι! Πολλοῖς ὑμᾶς ὀνόμασι καταστήσειν ἀξιολόγως ἐπιμένοντες, οὐ παραχωροῦμαι τῆ μετρω τῆς ἐπιστολῆς στενοχωροῦμενος. Ἐνὶ δὲ λόγῳ τὸ πᾶν περιλαβῶν λέγοιμι· ὅτι τὸ μαρτύριον ὑμῶν ἰσοστάσιον τοῖς ἀνω μαρτυρίαις· ἐπειδὴ τηλαυγῶς Χριστὸν ὁμολογεῖ ὁ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ ὁμολογῶν δεχασθαι· ὡς καὶ τὸ τῆς ἀρνήσεως ἔχει. Ἡ γὰρ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει, ὡς ὁ μέγας Βασιλεὺς ἔφη· καὶ τὸ ἀρχίτυπον ἐν τῇ εἰκόνι ἐκφράνεται, ὡς αὐθις Διονύσιος ὁ πύσσοφος εἶπε. Καὶ ἐπεὶ Χριστὸς ἄνθρωπος τέλειος, μηδὲν ἐκλειπῶς τῶν ἐν ἀνθρώποις θεωρουμένων· ἔχει τὰ ἐξαικονίζεσθαι ὡς πᾶς ἄνθρωπος· ὡσπερ ἔχει τὸ μὴ περιγάρφασθαι, καθὼ καὶ θεὸς ὁ αὐτὸς τέλειος. Εἰ δ' οὐκ ἐγγράφοιτο σωματικῆν χαρακτῆρα, οὐτίπου ἄνθρωπος. Σημεῖον γὰρ πρῶτον καὶ ἄλλοις ὅτι ἄνθρωπος, εἰ ἐξαικονίζεται· καὶ οὕτω περὶ τῆς εἰκονίζεσθαι τοῦ παντὸς θεοτόκου, καὶ ὅλων συλλήθδων τῶν ἁγίων· ὡν ἀθέτησις ἢ τῶν σεπτῶν αὐτῶν εἰκόνων ἀνάρεσις. Ἄλλ' ὁ συνειὼν συνιεὶ· καὶ ὁ ἀθετῶν ἀθετεῖ ὀλεθρίως· τοῖς λογίοις ἀντιφραγόμενος. Καὶ ἡ ἐξουσία ὅρα αἰεὶ ἐξουσιαστικῶς· καὶ οἱ τοῦ θεοῦ ὄλγοι, εἰ καὶ πάντες πλάσματα· καὶ τέλος τῆ θεοκλήτω πέτρα ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὄλγα ἡθεο προσήρουνται· ἀλλ' οὐδαμῶς κατισχυσαν, οὐδ' ἐν κατισχύσειν αὐτῆς· ὡς ἡ τοῦ ἀψευδοῦς ὑπόσχεται. Διὸ, Πατέρες μου καὶ ἀδελφοί, στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε ἐν Κυρίῳ. Οἱ χοροὶ τῶν μαρτύρων πρὸς ἐπιτοὺς ὑμᾶς ἐγκαλοῦνται· τῶν ὁμολογητῶν ὡσαύτως. Ταῦτα ὡς ἐν ὀλίγοις. Συνέποντες ὑμῖν ἐπιτοὺς οἱ ἐλάχιστοι, καὶ ἀπόντες, τῷ πνεύματι· ὡς ἐν γράφῃσι δὲ ἔχετε μέλος ἐσχάτον ὡδὶ που περιωρισμένον ἐπὶ τῇ αὐτῇ ὁμολογίᾳ· καὶ αἰτοῦν ὑμᾶς συλλαμβάνειν ἐν ταῖς ἁγίαις προσευχαῖς, κατόπιν ἵναί τῶν τιμῶν ὑμῶν ἴχνην.

Dieta paucis : nosque, qui minimi sumus, et locorum spatio disjungimur, spiritu vobis consociamus : ut intelligatur habere vos membrum vilissimum, quod alicubi pro eadem confessione exsulat : ac possit ut, illud quoque sacotis precibus vestris exortis, ut fas sit veneranda vestigia vestra subsequi.

ΞΕ'. — Ναυκρατίῳ τέκνῳ. [υλθ'.]

LXV. — Ναυκρατίῳ φίλῳ.

Dogmatica, et valde necessaria, de sacra Christi imagine : exponens quomodo intelligi oporteat quod imago Christi perinde ac ipse Christus adoretur : univium ratione similitudinis sive relationis, non autem confirmative aut naturaliter.

Ἐπειδὴ ἔμαθον παρὰ τοῦ γραμματεφόρου, ὡς καλὸν καὶ δὲ ἐπίδες ἐν ὑμῖν ἀνεύρησαν (λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ὁ μὲν λέγει· Ἐγὼ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ ὡς αὐτὸν τὸν Χριστὸν προσκυνῶ· ὁ δὲ ἀπαντῆσαι), οὕτως ἀλόπως ἀδιέμητι· εἰδὼς δὲ εἰ ἐρεσχαλαί αυται παρὰ τοῦ διαδόλου ὑποσπερόμεναι, τέμνειν εἰώθει

cupiditate exarsiego humilis, vos athletas intuenti, ac amplexandi unumqueque, incenseo omnium amore pertractus. Sed quoniam fieri non potest ut coram adsim corpore ; per litteras abreptus, eo veluti sians in medio, et sanctissima amplector vestigia vestra, et ora sacra osculo sancto exosculor. O strenui milites Christi, quasi caelesti detectu conscripti ! sidera lucida per impietatis noctem recta fidei splendore fulgentia ! omni auro pretiosiora ! sinargio et unione micantiora ! Cum multis vos exornare nominibus, ut par est, desiderem ; non minus epistola unius angustia quibus inلودor. Uno autem verbo universa complexus dixerim, superiorum temporum martyrii vestrum esse par et aequale martyrium : quandoquidem manifeste Christum consistetur, qui se Christi imaginem consistetur admittere : idemque de negatione visissim sentiendum. Imaginis enim honus ad prototypum transit, ut magnus dixit Basilus : et in imagine archetypum cernitur, ut rursus ait sapientissimus Dionysius. Et quoniam Christus homo perfectus est, cui nihil eorum defuit quae in hominibus intuemur : natura habet, perinde ac quivis hominum, ut delineari possit : quemadmodum habet ut circumscribi non possit, quatenus idem a Deus perfectus est. Quod si corporea similitudine depingi non potest, utique nec homo est. Argumentum enim primum est ac verum, quod homo sit, si est ejusmodi ut ejus imago effingatur. Necdum loquor de regina universi Deipara : aut de omnibus sanctis generatim : quorum contemptus est, vanderandarum ipsorum imaginum eversio. Sed qui intelligens est, intelligit : et qui spreto est, damno suo spernit, sacris paginis contradicens. Et abutuntur quidem imperio potestatis : et qui pro Deo dimicant pauci sunt : quanquam omnes ab eo conditi ; denique ad petram, sic enim Deus appellat, jam pridem atque a principio portae inferi alliduntur : sed nequaquam prevalere : nec prevalebunt adversus eam ²⁴, ut pollicitus est is qui verax est. Quamobrem, Patres moi fratresque : *Stare in fide viriliter agite conjunctissimi in Domino* ²⁵. Vos ad se obori martyrum lovilant aequae ac confessorum. Sed

Dieta paucis : nosque, qui minimi sumus, et locorum spatio disjungimur, spiritu vobis consociamus : ut intelligatur habere vos membrum vilissimum, quod alicubi pro eadem confessione exsulat : ac possit ut, illud quoque sacotis precibus vestris exortis,

²⁴ Matth. xvii, 18. ²⁵ I Cor. xvi, 13.

quoque sanam partem orthodoxorum discindere : A quæ res lætitiâ affert adversariis, ex infirmitatibus nostris suam ipsorum impietatem valere confirmantibus. Nec vero convenire judicavi ut silentio premerem quod audieram, sed ut aliquod etiam ipse curationis remedium Deo annuente adhiberem. Argumenti ergo summa talis est. Particula ὡς in divina Scriptura interdum sumitur ad significandam similitudinem : interdum affirmationem. Priore modo : *Factus sum sicut* (ὡς) *passer solitarius in tecto* ⁷⁶. Et : *Ego sicut* (ὡς) *oliva fructifera* ⁷⁷. Posteriore : *Quam* (ὡς) *bonus Israel Deus* ⁷⁸ ! Et : *Quam* (ὡς) *dilecta tabernacula tua, Domine virtutum* ⁷⁹ ! Non enim secundum similitudinem, sed ad affirmationem hic sermo est. Quocirca si quis illo modo dicat se adorare imaginem Christi sicut ipsum Christum recte sentit : sin autem affirmative, nequaquam. Neque enim natura idem sunt archetypum et imago, sed idem similitudine. Ambo enim quæ eodem modo efferuntur, substantia prorsus differunt. De imaginibus utique loquor quæ arte fiunt. Quo igitur pacto imaginem sicut ipsum Christum affirmative, adorabit cum in ea Christus physice non sit, sed relative, sive per similitudinem ? Alioqui verum non fuerit quod dicitur : Archetypum in imagine conspicitur, et in imagine adoratur Christus. Dicendo itaque, *in imagine*, alterum in altero demonstratum est, et aliud per aliud adoratur. Vidit Chrysostomus angelum in imagine : Cornelius vero angelum ipsum ⁸⁰. Cernimus nos Christum in imagine : apostoli vero Christum ipsum. *Vidimus enim*, inquit *Dominum* ⁸¹. Adoramus illum in propria imagine : illi vero eum ipsum. *Et videntes eum*, inquit *adoraverunt* ⁸². Secundum similitudinem ergo adoratur in imagine Christus, sive relative, sive homonymæ; nam eodem recidunt ambo : non autem quod ipse cernatur. Et sine imagine rursus mente et cogitatione adoratur, cum sensili semper imagine cerni omnino non possit.

Quod si quis dicat : Ergo, quandoquidem per cogitationem adorare mihi licet, supervacaneum est ut in imagine : sciat, quisquis est, negatum etiam sic esse quod Christus mente adoretur. Nisi enim mens contemplata fuerit illum in hominis similitudine ad dexteram Dei et Patris consedis, adorationem non inferet : nisi forte Verbum carnem factum esse neget. Quod autem similis homini factus sit, fide digna testis est imago : qua suscepta et adorata, susceptus est adoraturque Christus : sicut e contrario si respuatur. Adoravit Abgarus, fide suscepta, intellectualiter Christum : adoravit et multo manifestius in imagine non manufacta ab ipso Christo ad eum missa. Quare in illa et secundum similitudinem, et simul per intellectum, adoratus est Christus : nunc quidem sic, in futuro autem sæculo intuitive. Ac visibilis quidem ipsius Dei apparitionis, ut sapientissimus

⁷⁶ Psal. CI, 8. ⁷⁷ Psal. LI, 10. ⁷⁸ Psal. LXXII, 1. ⁷⁹ LXXIII, 2. ⁸⁰ Act. x, 30. ⁸¹ Joan. xx, 25. ⁸² Mat. xxviii, 17.

καὶ αὐτὸ τὸ ὑγιαῖνον μέρος τῆς ὀρθοδοξίας· ἕκαστος ἐπιχαροποιὸν τοῖς ἐναντιοῖς, ἐκ τῶν ἡμετέρων ἄβυσσισμμάτων τὸ οἰκτεῖν ἀσίδημα βεβαιουμένοις εὖ ἔχειν. Οὕτε μὴν σιωπῆ τὸ ἀκουσθὲν κατασχεῖν καλὸν ἐνομίσα, ἀλλὰ τι καὶ παρ' ἑμαυτοῦ φάρμακον ἐξενεῖν θεραπείας. Θεοῦ οὐδοκούντος. Ἔστιν οὖν τὸ λῆμμα τοιοῦτον. Τὸ, ὡς, πῆ μὲν ἐπὶ ὁμοιώσεως ἐληγται, παρὰ τῆ θεοπνεύστω Γραφῇ· πῆ δὲ ἐπὶ βεβαιώσεως. Τὸ πρῶτον· Ἐγενόμην ὡς στρουθίον· μονάζον ἐπὶ δόματι. Καί· Ἐγὼ ὡς ἐλαία κατάκαρπος. Τὸ δεύτερον· Ὡς ἀγαθὸς ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ! Καί· Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων! Οὐ γὰρ καθ' ὁμοίωσιν, ἀλλὰ βεβαιώσιν ἐνταῦθα ὁ λόγος. Εἰ οὖν οὕτω λίγοι τις προσκυνεῖ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, ὡς αὐτὸν Χριστὸν, ἔρρωται· τῆ φρονήματι· εἰ δὲ βεβαιωτικῶς, οὐδαμῶς. Οὐ γὰρ ταυτὸν εἰκὼν καὶ ἀρχέτυπον τῆ φύσει, ἀλλὰ ταυτὸν τῆ ὁμοιώσει. Ταυτιζόμενα γὰρ ἄμφω, τῆ οὐσίᾳ ἀποφορεῖται παντάπασιν· ἐπὶ τῶν τεχνητῶν εἰκόνων ἐξέλιγω. Πῶς οὖν τὴν εἰκόνα ὡς αὐτὸν Χριστὸν προσκυνῆσει βεβαιωτικῶς· οὐκ ἐν αὐτῇ ὄντος τοῦ Χριστοῦ φυσικῶς, ἀλλὰ σχετικῶς, ἤγουν ὁμοιωματικῶς; Διέψευστα· τῆς ἀληθείας καὶ ἄλλως τὸ λεγόμενον· Ἐν εἰκόνι ἐκφαίνεται τὸ ἀρχέτυπον· καὶ ἐν εἰκόνι προσκυνεῖται Χριστός. Τὸ οὖν εἰπεῖν, ἐν εἰκόνι, ἐν ἑτέρῳ ἑτερον δεδιχλωται· καὶ δι' ἄλλου ἄλλο προσκυνεῖται. Εἶδεν ὁ Χρυσόστομος ἄγγελον ἐν εἰκόνι· ὅτι Κορνήλιος αὐτὸν τὸν ἄγγελον. Βλέπομεν Χριστὸν ἐν εἰκόνι· οἱ δὲ ἀπόστολοι αὐτὸν τὸν Χριστὸν. Ἐωρίκαμεν γὰρ, φησὶ, τὸν Κύριον. Προσκυνοῦμενάς ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰκόνη· οἱ δὲ αὐτὸν ἑκαίνον. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν, φησὶ, προσεκύνησαν. Ὁμοιωματικῶς ὁ προσκυνεῖται ἐν εἰκόνι, εἴτ' οὖν σχετικῶς, εἴτ' ὁ ὁμωμόμως; ὁ Χριστός· εἰς ταυτὸν γὰρ ἀμῶσα συντρέχει· οὐκ αὐτοπτικῶς. Καὶ δόξα οὖν εἰπέ· εἴτι προσκυνούμενος νεορῶς. οὐ γὰρ πάντως πάντοτε αἰσθητῆ εἰκόνι βλέποιοτο.

Εἰ δὲ τις φαίη· Οὐκοῦν, ἐπειδὴ, ἔστι μοι νεορῶς προσκυνεῖν, παρέλκον ἐν εἰκόνι· ἴστω ὁ τοιοῦτος ἠρησθαι καὶ τὸ νεορῶς προσκυνεῖν Χριστὸν. Εἰς γὰρ ὁ νοῦς ἐνοπερισθεῖ, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων· τὸν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κεκαθῆσθαι· καὶ εἰσοῖσει τὴν προσκύνησιν· εἰ μὴ τὴ ἄρα ἀποσκευασάρα γενέσθαι τὸν Λόγον. Τοῦ δὲ ὁμοιωσῆσαι εἰς ἀνθρώπων, μάρτυς ἡ εἰκὼν αὐτοῦ πιστή. καὶ τῆ ἐπιτῆς παραδοχῆ καὶ προσκυνῆσει, παραδέδεκται καὶ προσκυνεῖται Χριστός. ὡς ἔμπροσθεν ἐπὶ τῆς αἰσθησεως. Προσεκύνησεν. Αὐγαρος, δεξάμενος πῆτα νεορῶς Χριστὸν· προσεκύνησε δὲ μᾶλλον αὐτὸν ἑφανέστερον ἐν τῇ πρός αὐτοῦ Χριστοῦ πεμφθῆσιν αὐτῆ ἀχειροποιήτῃ εἰκόνι. Ὡς ἐν αὐτῇ ὁμοιωματικῶς ὁμοῦ τε καὶ νεορῶς προσκεκύνηται Χριστός· νῦν μὲν οὕτως· ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἰῶνι αὐτοπτικῶς· τῆς μὲν ὀρατῆς αὐτοῦ θεωρανεῖας, ὡς φησιν ὁ πολισοφος Διονύσιος, ἐν πανάγνοις θεωρίαις ἀποπληρῶ-

αυτοί, φανεράταις ἡμᾶς μαρμαρυγαῖς περιστρα-
 ῖας ὡς τοὺς μαθητὰς ἐν κενῷ τῷ θιασάτῃ
 αὐταυτῶν· τῆς δὲ νεότης αὐτοῦ φωτοδοσίας ἐν
 ἀπαθεί καὶ ἀβύσσῳ τῷ νῦν μετιχούρας. Ταῦτα, εἴτε
 ἔλλειπός, εἴτε ἀκούστως, πρὸς ἡμῶν. Ἦμας δὲ παρα-
 καλῶ ἐν τοῖς περὶ Θεοῦ λόγοις εὐλαβῶς τὰ ἅμα καὶ
 προσεκτικῶς τὰς ἐπιζητήσεις παύσασθαι· καὶ ἡ παρ'
 ἑαυτῶν, ἡ παρ' ἑτίων τὸ κληθῆς ἐξουρίσκειν, πῆρρον
 ἀφέντας τὸ ἰρασχέλειν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἴ τι ἰσραήλ-
 μένον ἐν τοῖς εἰρημνοῖς, διορθώσεως τυχεῖν· ἐπειπερ
 ὀλεγοντες καὶ ἀμαρτωλὸς γινώ.

33. — Κατήχουσις. [υμ']

Primum aliqua de suis rebus scribit : deinde adversus Iconomachos. Romani etiam pontificis sententia damnatos esse idolatras. Suos ad perpetuandam hortatur : pluram feminarum curam commendat : deum patienti pro Christo studium excitat. (Baron. an. 818, n. 13.)

Τὸ πρῶτον κενῶς κᾶσι καὶ οὐκ ἴσια ἐκάστω ἐπι-
 στειλαί με· οὐκ ἐκ καταφρονήσεως, οὐδὲ ἐξ ὀϊγω-
 ρίας, ἀπαγε· πῶς γὰρ ἂν καταφρονήσαιμι τῶν ἡμῶν
 ἀπλόγγων καὶ ὁμολογητῶν Χριστοῦ, μὴ οὐχὶ μᾶλ-
 λον καὶ τὸ αἷμά μου κενῶν ἀντὶ μέλανος, καὶ τὰς
 σάρκας παρέχειν ἀντὶ χάριτος· εἰς τὸ καθαρότητα, εἰ
 οἶον τε ἦν, γράφειν καὶ προσφωνεῖν ὑμᾶς; Καὶ οὐχ
 ὅτι οὐκ ἴστε ἀπ' ἑαυτῶν ἰστηρυμένοι. Οἶδα γὰρ καὶ
 πεπισμαι ὅση ἦν ἡ παρὰ Θεοῦ δύναμις· ἀλλὰ
 τὸν ἑαυτοῦ πόθον θεραπεύων, καὶ τὸ τῆς ἐντολῆς
 ἀποπληθῶν χριστός. Αἴτιον δὲ τὸ τῆς φυλακῆς, μᾶλλον
 ἀσφαλεστον· μεθερσιθεντων κυοῖν ἄρτι, καθὼς καὶ
 προκλουσατε, ἐξ Ἀνατολικῶν εἰς Ἰσραήλ· ἐν
 Σμύρῃ· τῶν τε μὴ διεξασθαι ἐπιγράφα ἀπὸ χρόνου·
 καὶ ἄλλως ὅτι τοῖς ἰσαῖς ἠγωνισταῖς ἐκ αὐτῆς ἐπιστολῆς
 ἄρκεσιν ἄρα.

Δεῦρο δὲ ἡμεῖς, ἀδελφοί μου, ἀσόμεν καὶ νῦν χαρι-
 στήσια, ὅτι ἠξιώθημεν αὐλοῦμεν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀλη-
 θεινῷ· οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπερ αὐτοῦ πισχεῖν· ὅπερ
 ἔστι ἀξίως ἀπάσης ἰσοσοτερον, καὶ χαρᾶς ἀπάσης
 χαριστέρον· Ἐν τει γὰρ τὸ πάθος ὑμῖν; Ἄλλ' οὐχ
 ὑπερ τοῦ Χριστοῦ; Χριστὸν ὁμολογουσιν ἄνθρωπον
 γεγενῆσθαι, ἀληθινῶς σαρκὶ περιγεννησάμενος· εἴς' οὖν
 ἐκείνην ἔκειτο· καὶ τὴν τῆς εἰκῶνος παραδοχὴν τῆς
 ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ εἶναι πιστώσειν· ἢς ἀναίρου-
 μένης καὶ ἀθετουμένης, δηλονότι συνακηρῆται καὶ
 συνθετέται καὶ ἡ ἐνανθρώπησις. Ἄλλ' ἡμεῖς ἐτύ-
 φλωσιν ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τοῦτου τὰ νεύματα
 τῶν εἰκονομάχων, πρὸς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν
 φωτισμὸν τῆς εἰκῶνος αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ἐν σκοτίαι
 διαπορευόμενοι ἀρροῦνται Χριστόν, ἄρροῦμενοι αὐτοῦ
 τῆν εἰκόνα· καὶ φιλονεικοῦσαι πάντας συνεκτυφλωθῆ-
 ναι αὐ εἰς· διώκοντες, αἰκίζοντες, φυλακίζοντες, καὶ
 ὡς εἰπεῖν αἰεὶ ἀποκτείνοντες. Ἄλλ' οὐχ ἔλθουσι τοὺς
 βιβαιοθέντας καὶ ἰστηρυμένους τῇ ἀμαρτωπότητι
 ἀληθεία. Οὐδ' οὐ μὴν διεφύγον μὴ οὐχὶ καὶ ὑπο τοῦ
 κορυφαίου θρόνου τῆς Ἐκκλησίας διελεγχθῆναι,
 καθὼς καὶ ἰγένετο, καὶ αἰδᾶτε. Καὶ ἡμεῖς ἡμῖν τὸ
 κορυφαίως καὶ εὐκρινῶς, καὶ πρὸ τῆς τῶν Δυτικῶν
 ἡλώσεως. Προσπεγνέτω δὲ πλῆρον ὅτι μάλιστα καν-

at Dionysius ³³, castissimis contemplationibus
 pleni, lucidissimis splendoribus nos irradiantis,
 perinde ac discipulos in divinissima illa transfigu-
 ratione ; intelligibilis vero ejus illustrationis,
 secundum mentem passionibus ei materia caren-
 tem, participes erimus. Atque hæc, sive non
 plane, sive sufficienter, a vobis accipite. Rogo
 autem vos ut, cum de Deo sermo est, religiose et
 attente quæstiones moveatis, veritatemque aut a
 vobis ipsis, aut ab aliis inquiratis, procul rejecta
 contentione : sed et si quid in iis quæ diximus
 erratum est, corrigatis : cum exigui sim ingenii,
 et peccator.

LXVI. — Catechesis.

Πρῶτον κενῶς κᾶσι καὶ οὐκ ἴσια ἐκάστω ἐπι-
 στειλαί με· οὐκ ἐκ καταφρονήσεως, οὐδὲ ἐξ ὀϊγω-
 ρίας, ἀπαγε· πῶς γὰρ ἂν καταφρονήσαιμι τῶν ἡμῶν
 ἀπλόγγων καὶ ὁμολογητῶν Χριστοῦ, μὴ οὐχὶ μᾶλ-
 λον καὶ τὸ αἷμά μου κενῶν ἀντὶ μέλανος, καὶ τὰς
 σάρκας παρέχειν ἀντὶ χάριτος· εἰς τὸ καθαρότητα, εἰ
 οἶον τε ἦν, γράφειν καὶ προσφωνεῖν ὑμᾶς; Καὶ οὐχ
 ὅτι οὐκ ἴστε ἀπ' ἑαυτῶν ἰστηρυμένοι. Οἶδα γὰρ καὶ
 πεπισμαι ὅση ἦν ἡ παρὰ Θεοῦ δύναμις· ἀλλὰ
 τὸν ἑαυτοῦ πόθον θεραπεύων, καὶ τὸ τῆς ἐντολῆς
 ἀποπληθῶν χριστός. Αἴτιον δὲ τὸ τῆς φυλακῆς, μᾶλλον
 ἀσφαλεστον· μεθερσιθεντων κυοῖν ἄρτι, καθὼς καὶ
 προκλουσατε, ἐξ Ἀνατολικῶν εἰς Ἰσραήλ· ἐν
 Σμύρῃ· τῶν τε μὴ διεξασθαι ἐπιγράφα ἀπὸ χρόνου·
 καὶ ἄλλως ὅτι τοῖς ἰσαῖς ἠγωνισταῖς ἐκ αὐτῆς ἐπιστολῆς
 ἄρκεσιν ἄρα.

Agite itaque, fratres mei : nunc quoque non
 sine cautu grates agamus, quod digni habiti sumus
 qui Deo vivo ac vero serviamus : neque hoc solum,
 sed et qui pro ipso patiamur : quod omnem glo-
 riam superat, omnemque gloriam. Nam quæ
 vobis causa patienti ? Annon propter Christum ?
 quod Christum hominem factum confitemini vere
 carne circumscripti, atque adeo delineari pictura ;
 ac ejusdem imaginis susceptionem, illius incorpo-
 rationis fidem esse : qua sublata et contempta,
 tollitur omnino et contemnitur incorporatio. Sed
 quoniam *Deus hujus sæculi excæcavit mentes* Icono-
 machorum ³⁴, ut ne affulgeret iis splendor ipsius
 imaginis : ideo in tenebris ambulantes Christum
 abnegant, ipsius imaginem abnegantes : atque
 omni ope contendunt ut omnes cum ipso cœquen-
 tiant : persequentes, cœdentes, carceri mancipian-
 tes, ac propemodum semper occidentes. At non
 pertrahent eos qui confirmati sunt ac corroborati
 immutabili veritate. Sane non effugerunt, quia a
 supremo Ecclesie throno arguerentur, sicut factum
 est, et iustis scitis. Et nobis quidem tuta et sincera
 erant omnia, etiam ante Occidentalium adventum,
 Plurimum vero etiam inde accessit, ut cognosca-

³⁴ de Div. nominibus, cap. I. ³⁵ II Cor. iv, 4.
 PATROL. GR. XCIX.

mus, uti superiores ætates. sic et nostram quoque Deo curæ esse, atque ab ipso ante omnium oculos constitui testimonium, quod ab eo alieni sint qui imaginem negant. Si enim a coryphæo abrupti sunt, et ab aliis tribus patriarchis; utique et a Christo, qui caput est prædictorum: et lugere illorum causa et mœrere convenit, nostra vero lætari supra modum.

Deinceps itaque, dilecti, carceris molestias perferamus, ac tentationes quæ impendent: istud ipsum, quotidie mori, testimonium reddere, decertare quoad usque pacis tempus adveniat: quod Dominus judicavit satis esse ad eorum probationem qui confitentur, et ad ultionem eorum qui fidem veritati abrogant. Dies diem trudit per patientiam et alacritatem: manus quaecunque opus operetur: lingua psallat: corpus in servitutem redigatur: sibi ipse attendat animus, ne vitiis pandat fores: ut eo pacto spatiosa fiat custodia, gratiosa, jucunda. Christi palatium: nam res videtur contra se habere. Penes vos est fiducia eorum qui foris sunt, virorum ac mulierum, monialium ac plebis: et jure optimo: quandoquidem Christi beneficio lux estis Byzantii, ne dicam orbis totius. Sed diabolus intueamur interserentem frumento zizania: et spiritali cribro fidem utique admittamur, excutiamus autem affectus: ne spiritalis ager pessumdetur. Habuit et magnus Paulus charissimas, Appiam⁸⁵, Persidem⁸⁶: et Evodiam rogat, et Syntyche deprecatur, *Idipsam sapere in Domino*⁸⁷: tanquam laborum certaminumque socias et adjunctrices. Et habere omnino necesse est, sed quemadmodum ille habuit. Deinde iquit de Priscilla et Aquila: Siquidem *pro anima mea cervices suas supposuerunt*⁸⁸.

Vides amoris ardorem, et Apostoli commendationem? Sic, fratres mei, et nos et vos, pariter habeamus et amplectamur eas quæ ejusdem conditionis ac meriti, nobis adjunctæ sunt ac deditæ: ut et glorificetur Deus, et nos illuminemur, non inquinemur autem et perturbemur. De vobis tribus ad me perlatum est, consociatos vos esse per pœnitentiam et mutationem Leontii: et Deum glorificavi ego peccator, tum ob illius mitigationem, si modo perseveret, tum ob vestrum certamen: quod, tanquam e camino ignis tres sancti pueri, sic et ipsi e tetro carcere illæsi existiis, tyranno perterriti. Sed adhuc, viri strenui, dimiccate, et vos ad tentationem comparate usque ad sanguinem. Hæc enim lex martyrii est. Sint illi benedicti qui vos corroborant, seu domi, seu foris. Nos miseri rursus plagis cæsi sumus: sed cum gratiarum actione exceptimus: et nunc magis etiam nobis placemus. Quare nec vos contristemini in humilitate nostra; sed gaudete potius, et orate ut valeamus adhuc in omnibus, et ea tolerare quæ a potestatibus inferuntur, et ea sustinere quæ ab

A τῷ θεῷ, ὡς ἂν γινώσκωμ ὅτι ἀκόλουθα ταῖς ἐμοῦ γὰρ καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπισκοπεῖν ἐπισκοπεῖ ὑπ' ὄψιν ἤγαγε τὸ μαρτύριον, ὅτι ἡλλοτρία τοῦ οἱ τῆς εἰκόνοσ ἀρνηταί. Εἰ γὰρ τοῦ κεφαλῆ εἰσὶ διεβήρηγμένοι, τῶν τε ἑτέρων τριῶν πατριῶν; δηλαδὴ καὶ τοῦ Χριστοῦ, ὃς κεφαλὴ τῶν προσηγμένων· καὶ πεθεῖν ἔστι καὶ σκυθρωπάσειν ἐκ' αὐτῶν ἡμῶν δὲ χαίρειν μέγα καὶ ὑπερφρούς.

Ἐνέγκωμ ὡν λοιπὸν, ἀγαπητοὶ, τὰ θλιπτῆσ φυλακῆσ· τὰ προσδοκώμενα ἐπιπερατῆρια· τοῦτο, ἀποθνήσκειν καθημέραν, μαρτυρεῖν, ὁ ἕως ἂν ἐπιστῆ ὁ καιρὸς τῆσ εἰρήνησ· ὅν ὁ Κριδοκίμακον ἀρκούντωσ ἔχειν εἰσ δοκίμιον τῶν ὁ γούντων, καὶ ἀναπόδομα τῶν ἀπειθούντων ἡμέρα τὴν ἡμέραν διαδιβαζέτω δὲ ὑπομονῆσ προθυμίασ· ἡ χεὶρ ἐργαζέσθω οἰουθηποτοῦν ἐπὶ τὸ στόμα ψαλλέτω· τὸ σῶμα δουλαγωγεῖσθω· ὁ προσεχέτω ἑαυτῷ· μὴ ἀνοίγειν θύραν τοῖσ πάθῃσ ὡσ ἂν ἡ φυλακὴ εἰρύχωροσ εἴην, εὐχάριστοσ, κεία, παλάτιον Χριστοῦ. Τὸ γὰρ ἐναντίον πρόδ Πίστισ παρὰ τῶν ἔξωθεν προσ ὑμᾶσ, ἀνδρῶν τι γυναικῶν· μοναζουσῶν τε καὶ μιγάδων. Καὶ τωσ· ἐπεὶ φῶσ ἔστε χάριτι Χριστοῦ τῆσ Βυζαντινᾶ μὴ εἶπω, ὄλου τοῦ κόσμου. Ἄλλα βλέπωμ ἐπισπείροντα τῷ σίτῳ ζιζανία διαβολον· καὶ τῷ νοητικῷ κοσκίνῳ τὴν μὴν πίστιν προσίμεθα· τὸ σχέσεισ ἀποσεισώμεθα· ἵνα μὴ ἡ ψυχικὴ χώρα νηται. Εἶχε καὶ Παῦλοσ ὁ μέγασ ἀγαπητάσ· Ἄφριαν, τὴν Περσίδα, καὶ Εὐδοκίαν παρακαλεῖ Συντύχην παρακαλεῖ τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν Κυρίῳ συγκοπιώσασ καὶ συναθλούσασ καὶ διακονούσασ ἀναγκαῖον πάντωσ ἔχειν· ἀλλ' ἔχειν, ὡσ εἶχεν ἐπὶ Ἐπεὶ φησι περὶ Πρισκίλλησ καὶ Ἀκύλα· Οἱ: ὑπὲρ τῆσ ψυχῆσ μου τὸν ἑαυτὸν τράχη ὑπέθηκαν.

Ἄρα τὸ θερμὸν τῆσ ἀγάπησ, καὶ τὴν ἐπισηκὴν ἀποδοχῆν; Οὕτωσ, ἀδελφοί μου, καὶ ἡμᾶσ ὑμεῖσ, καὶ ἔχωμ καὶ ἀσπαζώμεθα τὰσ ἐν: τῶν τοιούτων ἡμῖν καθισταμένασ. Ὡσ ἂν δοξᾷ ὁ θεὸσ, καὶ φωτίζωμ· ἀλλὰ μὴ θολώμεθα καὶ χλωμέμεθα. Ἐκουσάι μοι περὶ ὑμῶν τῶν τριῶν, ἠνώθητε ὑπὸ μεταμελείασ τοῦ ταπεινοῦ [Reg. ἰλεεινοῦ] Λεοντίου, καὶ τὸν θεὸν ἐδόξασ ὁ ἰτωλὸσ, ἐπὶ τε τῇ μετοκλάσει ἐσίνου· εἶπερ καὶ μείνοι· καὶ τῇ ὑμετέρᾳ ἐναθλήσει· ὅτι ὡσ καμῖνου πυρὸσ οἱ ἅγιοι τρεῖσ παῖδεσ, καὶ τοῖ τῶν γῶν φυλακῶν ἀσινεῖσ ἐξεληλύθατε, καταπλήξε τὸν τύραννον. Ἄλλ' ἐπι, γυναικοί μου, ἐναθλοῖτε· τὸ πειρασθῆναι ἱτοιμάζεσθε μέχρισ αἵματοσ. Τοσ γὰρ ὁ νόμοσ τῆσ μαρτυρίασ. Εὐλογηθεῖτωσ ἀλείπται ὑμῶν, οἱ ἔνδοθεν καὶ ἔξωθεν. Ἡμῖσ ταλαίπωροι καὶ αὐθισ ἱμαστιγώθημ· εὐχαρίστωσ ἐδεξάμεθα· καὶ εὐδοκοῦμ ἄλλον καὶ ὥστε ὑμεῖσ μὴ ἀνιάσθε ἐν τῇ ταπεινώσει ἢ ἀλλὰ μᾶλλον χαίριτε, καὶ προσεύχεσθε ἰσχύον ἐπι ἐν πᾶσιν· οἴσειν τε καὶ τὰ παρὰ τῶν ἐξουσιῶν τῶν ἐπαγόμενα· φέρειν τε καὶ τὰ παρὰ τοῦ ἑμοῦ

⁸⁵ Philem. 1, 1. ⁸⁶ Rom. xvi, 12. ⁸⁷ Philipp. iv, 2. ⁸⁸ Rom. xvi, 4.

Reg. cod. πολέμου] συμβαλλόμενα, σὺν
ᾧ Νικολάῳ· ὅς καὶ προσαγορεύει ὑμᾶς
Μνημονεύετέ μου τῶν στεναγμῶν. Ἡ
ὑμῶν. Ἀμήν.

Ἰ. — Ναυκρατίῳ τέκνῳ. [υμζ'.]

pro Christo solatur confirmatque spe præmii. De quorundam lapsorum pœnitentia respondet : necnon
de aliquibus imaginum inscriptionibus.

τίδα μὲν, ἐπ' ἐλπίδι δὲ ὁμῶς, εἰδεξάμην σου
ολήν, τίμιον τέκνον· τὸ πρῶτον, διὰ τὴν
τῆς φυλακῆς ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ βασιλέως·
ἢ, διὰ τὴν ὑπεράπειρον ἀγαθότητα τοῦ φιλ-
θεοῦ· δι' ὑμᾶς τοὺς ἁγίους καὶ τὰ ἡμῶν
τῶν εὐδαιμονούντων· καὶ οἱ ἄνθρωποι
εὐτα πειρῶνται γένοιεν. Κἀν τί εἶπω, ἢ τί
ἰτάλας; ἢ ὅτι Πάντα τὰ ὁσ' ἄ μου ἐροῦσι,
Κύριε, τίς ὁμοιὸς σοι; Ῥυόμενος
ἐκ χειρὸς στερεωτέρων αὐτοῦ. Αὐτὴ
τῆ φωνῇ τοῦ οἰκτροῦ· κἀν ἐκ Δαυετικῆς ᾠδῆς.
ὅτι καὶ ἀδολειχίας ἀνείθην ἀναγνοῦς τὸ γράμ-
μα· ἔρουσεν τὴν μέθυσιν σου οὕτως ἔχουσαν ὡς εἰδί-
μην γὰρ προμαθῶν ὅτι μόνον μετεφρου-
ρήσῃ, ἀδελφε, καὶ εὐφραίνου, ὅτι καθὼς
τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ εἰς σὲ, καὶ εἰς
γονάς σου καὶ ὁμοτρόπους σοι· οὕτω καὶ ἡ
εἰς, καὶ ὁ μισθός, καὶ τὸ κλέος. Καὶ πῶς ἂν
τοῦμαρτὸς ἐλθεῖν τὰ σκευῆ τῆς ἐκλογῆς,
καθὼς τὰ σκάνδαλα, παραχωροῦντος Θεοῦ,
ποιούντας αὐτὰ δεκνόντος οἷοι εἶεν, ὡς
ἀρούμενα εἰς καύσιν πυρὸς αἰωνίου· τοὺς
ονητικῶς τῶν πειρασμῶν δοκιμάζοντας,
ἐκλάμψοντας ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;
prostantis autem eos qui tentationem

invisibili hoste conjiciuntur ; una cum fratre Nico-
lao qui vos peramanter salutat. Mementote suspi-
riorum meorum. Gratia vobiscum. Amen.

LVII. — *Naucratio filio.*

Præter spem quidem, at juxta spem tamen,
accepi litteras tuas, filii reverende : alterum, quod
jussu regis arctior sit custodia : alterum, quod
immensa clementissimi Dei benignitas sit, propter
vos qui sancti estis, res quoque nostras, qui pec-
catores sumus, egregie fortunantis : quamvis co-
nentur homines difficilia creare negotia. Ecquid
porro dicam, aut quid cogitabo miser, nisi istud ?
*Omnia ossa mea dicent : Domine, Domine, quis si-
milis tibi ? Eripiens inopem de manu fortiorum
ejus* 99. Hanc primam vocem miser emittot, quan-
quam ex Davidico carmine. Hæc deinde altera ;
quod solutus sum labore prolixioris sermonis, ubi
libellum legi : quandoquidem intellexi sic se ha-
bere captivitatem tuam quemadmodum insinuaras
Prius enim didiceram te unum in carcere deten-
tum. Forti et magno animo esto, frater, et gaude
quod quemadmodum abundant passiones Christi in
te, et in eos quibus iidem sensus assimilesque
mores ; sic erit et consolatio, et merces, et gloria.
Nam quo pacto manifesta fierent vasa electionis,
nisi scandala interessent, Dei permissu, manife-
stantis quidem quales ii sint qui talia agunt, quos
tanquam zizania servat ad exustionem ignis sem-
sustinent, solis instar splendidos in cœlorum regno

μη σε ξενηζέτω τὰ γινόμενα καθεκάστην·
ἤρθη, ὁ δὲ δίδεται· καὶ ἄλλη τέτυπται,
ὑπερώρισται· καὶ ὅσα ἄλλα οὕτως ἢ ἐτέρως
ξὺ μικρὸν ὑστερον ὁ τῆς ἀπαποδοσεως
Ἀνέγων ὁ πέπομας (καὶ ἐπιγνοῦς καὶ
ἡσας τῷ Κυρίῳ, αὐθις ἀντίπεμψα) περὶ
Ἰγνατίου· οἶμοι! ὅτι ἰάλω· ἐπεὶ φίλος ὁ
ἀφροντῶς. Ἀλλ' εὐγε· πεποίηκας, θεός
εἰς τὴν ἰατρείαν. Ἰκανόν, τέκνον, τὸ παρὰ
· καὶ γὰρ ὁ τάλας εὐχομαι αὐτῷ τὴν ἀναπά-
ου καὶ δίδεσθαι τὰς προσφοράς. Εἰς τὸν
Ἀνατόλιον σπλαγχνίζομαι ὁ ταπεινός· ἐπεὶ
εἰς καὶ αὐτός. Διὰ τοῦτο τολμῶ καὶ λέγω·
ἴτω αὐτῷ καὶ ἔτερος χρόνος· ὥστε πληρου-
ῆς διετίας, μετεχέτω τῶν ἀγιασμάτων. Οἱ
τες τῶν ἀδελφῶν, φωτός υἱοὶ ὑπὲρ φωτός
μῶ τελευθῶντες, προσεύξοιντο περὶ ἡμῶν.
εἰς τεθνηκότες, ἐλεινοὶ τῆς ἐκδημίας, κατὰ
εἰς ἀμαρτίας, ὡς λέλεχας, τοιοῦτος καὶ ὑπερ-
εανός. Ἰλὴν καὶ ἐκ τῶν ἐνδιατρήφων εὐ-
τοῖς ἐμμελεῖσι· καὶ ὁ λόγος βαλλέσθω εἰς
ὁσάκις προσίοι, κἀν ἐκ τῶν ἐναντίων· ὡς
βασάνῳ, καθάπερ ἐν παρατρέψει λίθων, τὸ
λοῖτο τῆς ἀληθείας. Καὶ δὴ καὶ νῦν τοιαύτη

Quamobrem ne te ea terreant quæ quotidie gerun-
tur : si raptus ille quidem est, iste conjectus in
carcerem ; hæc verbera pertulit, illa in exsilium ab
legata ; et quæcumque hoc vel illo pacto se habent.
Veniet paulo post remunerationis tempus. Legi ea
quæ misisti ; atque ubi ea intellexi, actis Domino
gratiis, iterum ad te remisi. De abbate Ignatio,
hei mihi quia periit : siquidem amicus ille vir su-
pra cæteros. Sed recte egisti, qui pœnitenti dederis
medicinam. Sufficit, filii, quod dedisti : et ego
miser eidem apprecor pugnam redintegrationem :
nam et ejus oblationes accepi. Ergo fratrem Ana-
tolium misericordia humilis commoveor : quando-
quidem et tu eum fraterne diligis. Idcirco dicere
audeo : Dematur ei et alter annus ; ut exacto bien-
nio sit Eucharistiæ particeps. Ex fratribus ii qui
diem obiere, filii lucis pro luce vi persecutionis,
consummati pro nobis deprecantur. Qui aliter in-
teriere, horum miserabilis exitus, ob peccata mea,
quemadmodum dixisti. Talis ac multo deterior
Severianus est. Verumtamen et e perversis, rever-
sionis spes est iis quibus id curæ est : eaque agi-
tanda in sermone quæstio, quoties accesserit aliquis
vel ex adversariis : ut in examine, tanquam attritu

al. xxxiv, 10, 11.

lapidum, veritatis ignis exsiliat. Et nunc quidem A
hujusmodi est propositio tua. In quibusdam histo-
riis repertæ sunt imagines sic inscriptæ : Divinitas,
Dominatio, Regia potestas. Palam est quod de Chri-
sti imagine hoc dicas. Id vero quo pacto ? Tales
appellationes de Trinitate in commune, non de una
persona separatim intelliguntur. Etsi enim Deus et
Dominus unaquæque persona dicatur, at non sim-
pliciter divinitas aut dominatio. Exempli gratia :
Ego Deus patris tui, inquit ⁹⁰, non, *Divinitas*. *Ego*
sum qui sum ⁹¹; non : *Ego sum existentia*. Et :
Pluit Dominus ignem a Domino ⁹², non, *Dominatio a*
Dominatione. Si igitur in rebus divinis sic se res
habet : multo utique magis in mysterio incarnatio-
nis nefas est imagini Christi subscribi. Divinitas,
aut Dominatio. Deus quidem dicatur ac Dominus, B
aut eorum aliquit quæ sunt ejusdem potestatis ;
atque hoc ipsum homonymæ : non utique Divinitas,
ac Dominatio. Si, exempli gratia, homo sic pictus
sit, homo sane dicatur, non humanitas : terrenus-
que rex, non certe potestas regia. Itaque vitiosa
illa, ut mihi videtur, inscriptio est : circumscribit
enim et Patrem et Spiritum, quod est absurdum.
Atque hæc quidem breviter strictimque dicta sint.
Tu vero pro mea humilitate enixius precare : verum
etiam et pro fratre, qui te peramententer salutatur.
Vestem accipi : et quousque non cessabis indumenta
nobis suppeditare, dilectissime ? Vicissim te Domi-
nus in spiritu foveat. Cætera tabellarius significabit.
Omni ex parte vale.

LXVIII. — *Irenæ patriciæ.*

Cum lapsa fuisset, postmodum confessam, et graves ærumnas passam, hortatur ut in confessione perseveret (Bæ
an. 818, n. 18.)

Superiori tempore, quod pœnitentiæ fuit, pigebat
scribere ad reverentiam tuam : nunc vero et imprimis
jucundum, postquam exsurrexisti, exceptis
etiam venerando tuo corpore pro Christi confessione
verberibus. Sed euge, euge, virili maxime animo
femina, quod, accepta clade, redintegrationem
pugnæ splendidiorem effeceris : Deum angelosque
exhilarans, et ex hominibus amantissimos pietatis.
Ac tu vere utique nobis, ex Orientalibus ortum tra-
hens : tu Dei ac virtutis amans : tu vitiorum domina-
trix, et mundi inimica. Quanta tui uominis commen-
datio est ! quam est in ore ac sermone omnium
martyrium tuum ! Quid enim ? Evangelicum arri-
pisti gladium, ut Christi miles : in mentis excessu
affectus corporis præcidisti, demisso capite dirempta
es ab unica filia : valere jubens regiam civitatem,
illustrem prosapiam, præstantes amicos, familiam
splendidam, eximiam dignitatem, terrestrium do-
mesticorum ingentem numerum, omnigenas facul-
tates, alia denique quæ commemorare vix possim :
arrepto vite instituto, in quo sit crux tollenda :
longe quopiam ablegata es, ut didici, in insulam.
Benedicta tu, et benedictus fructus martyrii tui. Et
unde tibi totum hoc quidquid est boni, ingens glo-
ria, summa commendatio, nisi ex virtutibus illis

⁹⁰ Exod. iii, 6. ⁹¹ Ibid. 14. ⁹² Gen. xi, 24.

ἢ πρότασίς σου. Ἐν τισιν ἱστορίαις εὐρύνται ἀν-
νες ἐπιγράφουσαι· Θεότης, Κυριότης, Βασιλεία.
Δηλονότι ἐπὶ τῆς Χριστοῦ εἰκόνης τοῦτο λέγεται. Καὶ
πῶς τοῦτο; Αἱ τοιαῦται φωναὶ κοινῶς ἐπὶ τῆς
Τριάδος· οὐκ ἴψ' ἐνὸς προσώπου διακεκριμένως κ-
νῶνται. Εἰ γὰρ καὶ Θεὸς καὶ Κύριος ἕκαστον προ-
σωπον λέγοιτο· ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς καὶ Θεὸς καὶ
Κυριότης. Οἶον, Ἐγὼ ὁ Θεὸς τοῦ Πατρὸς σου,
φησὶν· οὐχ, ἡ Θεότης. Ἐγὼ εἰμὶ ὁ ὢν, οὐχ ἡ
ὄντοτης. Καὶ· Ἐβραεῖς Κύριος πύρ παρὶ
Κυρίου· οὐχ, Κυριότης παρὰ Κυριότητος. Εἰ
οὖν ἐπὶ τῆς θεολογίας οὕτως· πολλῶ οὖν μᾶλλον ἐπὶ τῆς
οἰκονομίας οὐκ ἔχει λόγον τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, Θεὸς
ἐπιγράφειν, ἢ Κυριότης. Θεὸς μὲν γὰρ λέγεται, καὶ
Κύριος, ἢ τε τῶν ὁμοδυνάμων τοῦτοις· ἀλλὰ καὶ
τοῦτο ὁμωνύμως· οὐ μὲν Θεότης ἢ Κυριότης. Ὡς
φερε εἰπεῖν, καὶ ἐπὶ τοῦ γεγραμμένου ἀνθρώπου,
ἀνθρώπος μὲν λέγοιτο, οὐ μὲν ἀνθρωπότης· καὶ
βασιλεὺς τῶν ἐπὶ γῆς, οὐ μὲν βασιλεία. Ἐστρατι-
νῶς οὖν ἔχει, ὡς ἡμεῖς δοκεῖ, ἢ ἐπιγραφεῖ· συμπε-
γράφει γὰρ καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ὅπου
ἄτοπον. Τσαῦτα μὲν ὡς κατ' ἐπιτομήν. Αὐτὸς ἐν
προσέχῳ περὶ τῆς ταπεινώσεώς μου θερμοτέρως·
ἀλλὰ γὰρ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ, ὅς καὶ προσκυρεῖται
γεννησιώτερον. Τὸ ἱμάτιον ἐδεξάμεν· καὶ ἔως τῆς
παύσης ἐνδιδύσκων ἡμᾶς, ἀγαπητέ; Ἀντιθέτως
σε Κύριος ἐν πνεύματι. Τὰ ἐλλείποντα ὁ γραμμα-
τηφόρος ἀπαγγελεῖ. Ἐβρώσω ἐν πάσιν.

ΕΗ'. — *Εἰρήνη πατρικία.* [υσα'.]

hortatur ut in confessione perseveret (Bæ
an. 818, n. 18.)

Πρότερον ἤνικα ἢ ὑπόπτως, λυπηρόν με
γράμμα πρὸς τὴν τιμιότητά σου· νῦν δὲ καὶ ἰσ-
περιχαρὲς διὰ τὴν ἐξανάστασιν, καὶ τὰς ἐπὶ τῆ
τιμίων σου σαρκῶν ὑπὲρ ὁμολογίας Χριστοῦ μέγα-
γας. Καὶ εὐγε, εὐγε, ἀνδραιοτάτη ἐν γυναιξί, ἡ
τῆς ἡττης περιφανιστέρα τὴν ἀναπάλαισιν ἐπα-
γάσω· εὐφράνασα θεῶν τε καὶ ἀγγέλους, καὶ τῶ
ἀνθρώπων τοὺς εὐσεβεστάτους. Καὶ σὺ ὅπως αἰ-
θῶς εὐγενῆς, τῶν ἀπ' ἡλίου ἀνατολῶν ὄρμημα·
σὺ φιλοθεὸς καὶ φυλάκτος· σὺ παθεκτοῦς καὶ
ἐχθροκοσμος. Ὡς αἰνετὸν σου τὸ ὄνομα· καὶ δει-
λητῆ σου ἡ μαρτυρία! Τί ταῦτα; Ἐλαβεῖς τὴ
εὐαγγελικὴν μάχαιραν, ὡς στρατιῶτις Χριστοῦ·
δίεκοψας ἐν ἑστάσει τὰς σχέσεις τοῦ σώματι
ἀπετμήθης μεγάλης ὑποκυπτούσης θυγατρὸς με-
κλαδούσης· ἐβρώσθαι φράσσασα πόλει βασιλευσίῃ,
γένει περιβλήπτῳ, φίλοις ὑπερέχουσιν, οἰκίᾳ ὑπε-
λάμπρῳ, ἀξίᾳ ὑπερφυστάτῃ, τῶν κατὰ χεῖρα
οἰκετῶν πλήθει, ὑπάρξει παντοδαπῆ, τοῖς αἰμα-
οῖς οὐκ εὐμαρὲς μοι λέγειν· καὶ ἀραμένη τὸν σπ-
ροφόρον βίον· ἀπεωρίσθης που μακρῶν, ὡς με-
θηκα, ἐν νήσῳ. Εὐλογημένη σὺ, καὶ εὐλογημένη ἡ
καρπὸς τῆς μαρτυρίας σου. Καὶ πόθεν σοι τῶν
ὄλων τὸ ἀγαθόν, τὸ μέγα κλέος, ἢ μεγίστη εὐφρο-
νία· ἀλλ' ἢ ἐκ τῶν προὑπεργμένων σοι κατορθωμάτων

πολλῆς σου ἐντεύξεως καὶ προσευχῆς, ἐκ τῆς A
 λούσης σου φιλευποίας καὶ φιλομονάχου
 ; Οὐκ ὤλοντο οἱ καρποὶ, κἂν ἐπὶ μικρὸν
 θησαν· οὐ κατέαξέ σου τὸν ἀρετῆς πύργον ὁ
 μενος ὄφις, εἰ καὶ δέδακεν. Ἀποκέκρουσται
 τῶν ἐπιτωθασάντων· πέπτωκεν ὄνειδιζόντων
 νενίκηκε Χριστὸς ἐν σοὶ, καὶ διὰ σοῦ, ὦ
 ναι, ὦ φιλόμαρτυς· καὶ, τὸ τρίτον, ὦ μητερ
 καλῶ γὰρ τοῦτο ἐν πνεύματι, ὡς σύναθλον,
 ἀπὸ σαρκὸς γνωριζομένων σπλάγγχων ἐγγύ-
 Οὕτω γὰρ οἶδε τὸ πνεῦμα συνάπτειν τοὺς
 τοῦ κωφορουμένους. Οἶδά σου τοὺς πόνους·
 ς ἰνοκοπίας τῆς ψυχῆς· πάντα ὅσα βραγείσα
 ὑποίσω. Ἀλλὰ θάρσει· πολὺς σου ὁ μισθὸς
 νοῖς· νόμῳ Χριστοῦ χρηματίζεις, κἂν ἀπὸ
 συμπολίτις τῶν δικαίων καὶ ἁγίων· εἴπερ
 ἴμεν ταῖς θείαις ὁμολογίαις ἕως τέλους. Νῦν
 ἀρῶ καὶ παραινῶ, ὑπομονητικῶς σε ἐνεγκεῖν
 ῖριαν καὶ ἱρημίαν πάντων, ἀναθεωροῦσαν τὰ
 ; εἰδυῖαν τὸ ἐπὶ γῆς παίγνιον καὶ ἀκύμωρον.
 τοῦ ὁ φύλαξ σου τῆς ζωῆς ἄγγελος· Χριστὸς
 ὁ εἰπὼν· Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἔλευσόμεθα,
 νηὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. Ἐν δὲ ὑπομι-
 ; σεαυτῆν περιποιοῦ, διαίταν παρακλητικωτέραν
 μένει. Οὐ γὰρ καιρὸς ἐγκρατίας ἀρτε το-
 , ὅσον τὸ πρότερον. Καὶ τέλος, προσῦχου
 τοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ὡς ἂν τοῖς λόγοις τὸν
 ναρμόσοιμι.

ΞΘ'. — Εὐφημία ἐγκλείστη. [υογ'.]

Ut Christo sponso suo, tota mente seruiat.

καὶ ἐλλείπομεν συχνότερον τῇ τιμιότητι σου C
 λειν· ἀλλ' οὖν τοῦ μεμνησθαι αὐτῆς ἐν Κυ-
 κ ἐπιελήσμεθα· διὰ τὸ κοινωνικὸν τῆς προ-
 καὶ τὸ ἐπιδοτικὸν τῆς προαιρέσεως. Ὁ ἰκα-
 , ὡς μανθάνω, ἀπὸ πρώτης ἡλικίας ἡρετίσω
 κροφόρον βίον· καὶ ἐτι τὴν φρουρητικὴν δια-
 . Καὶ ἡλικίον σου τὸ ἐγκώμιον, νόμῳ Χριστοῦ.
 ὑπομνηστικῶν περιπέων σε πνευματικῶς, ὡς
 ν. Ἐπείχθητι, κυρία, ἐπείχθητι θεραπεύσασθαι
 ν Νυμφίον. Ἡ νυμφευθεῖσα, πάσης θλίψεως
 ἀποδιέσασσο, ὅλην τὴν καρδίαν, καὶ ψυχὴν,
 νη τὴν διάνοιαν ἐρωτικῶς πρὸς τὸν ἑαυτῆς
 ν ἔχουσα. Εἰ τοῦτο ἐπὶ τοῦ φθαρτοῦ καὶ ῥέον-
 ν· ποσῶ οὖν μᾶλλον ἐπὶ τοῦ ἀφθάρτου καὶ
 ν; Οὕτως ὀφείλομεν (κοινὸς ὁ λόγος) καὶ
 διακείσθαι πρὸς τὸν Κύριον καὶ Δεσπότην, καὶ
 ἰβάνειν κόρον τοῦ ποθοῦ αὐτοῦ· καὶ ἐν τούτῳ
 γθαι πάσης ἡθονῆς φθοροποιοῦ. Ὅτι καὶ αὐτὸς
 ὡς πρὸς ἡμᾶς ἔχεται· καὶ οἰονεὶ ἐξίσταται τῇ
 εἰρῇ ἀγαπήσει. Μὴ γὰρ οὐ διὰ σέ, Θεὸς ὢν,
 μορφῆν ἀνέλαβεν, ἣν νῦν ἀτιμάζουσιν οἱ
 ἀχχοι; μὴ οὐκ ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν; μὴ
 πέμνειν τὰ θλιθερὰ ἅπαντα, ὕβρεις, ἐμπτύ-
 ραπίσματα, μάλιστα, σταυρὸν καὶ θάνα-
 ὕτως ὀφείλει ἐκάστη ψυχὴ διατίθεσθαι· ὡς
 αὐτῆς μόνης, κἂν ὑπὲρ πάσης, τὰ παθήματα,
 ἔργων καὶ ἀγαπῶν, καὶ ἐφίεσθαι ἐξίσου ἀντι-

821. XIX, 23.

tuis, quæ præcessere : ex plurima supplicatione ac
 prece : ex beneficentissima tua erga monachos vo-
 luntate ? Non periere fructus, etsi concussi paulu-
 lum : tuam illam virtutis turrim non subvertit ser-
 pens inimicus, quanquam morsum intulit. Repulsa
 irrisorum invidia est : exciderunt conviciatorum
 nugæ : vicit Christus in te et per te, o femina egre-
 gia, o martyrii cupida, et, quod tertium est, o ma-
 ter mea : nam eo te nomine appello in spiritu, ut
 certaminis sociam, et conjunctiorem iis quæ carnis
 sunt visceribus. Sic enim eos spiritus novit copu-
 lare, quos ipse genuerit. Novi labores tuos : novi
 quot animo molestias hauseris, quæ, cum a mundo
 avulsæ es, toleraris. Sed confidito : plurima tibi mer-
 ces in cælo : Christi sponsa diceris, etsi post con-
 jugium : justorum ac sanctorum civis, si quidem ad
 finem usque in divina confessione perstemus. Nunc
 vero obsecro et hortor ut æquo animo exsilium fe-
 ras, rerumque omnium penuriam, cælestium con-
 templatatione : cum probe intelligas, quidquid terre-
 num est, ludicrum esse et cito periturum. Tecum
 custos vitæ tuæ angelus, Christus ipse qui dixit :
 Ego et Pater veniemus, et mansionem apud eum fa-
 ciemus⁹⁸. Unum vero moneo : ut valetudini consulas,
 suaviorem amplexa vivendi normam. Neque enim
 nunc tempus abstinentiæ tam rigidæ est, quam an-
 tea exstitit. Denique pro me peccatore preces funde,
 ut cum sermonibus via mea consentiat.

LXIX. — Euphemix inclusæ.

Etsi omisimus crebriores ad reverentiam tuam
 litteras mittere ; at non desimus ejusdem memi-
 nisse in Domino, tum ob instituti communionem,
 tum ob voluntariam novi propositi accessionem.
 Quod per se maximum est, a prima ætate, ut in-
 telligo, vitæ normam arripuisti, in qua tollenda
 crux : ac præterea sponte inclusa degis ævum.
 Proh quanta tua commendatio est, Sponsa Chri-
 sti ! Unum tamen suggero tui spiritaliter curam
 gerens, tanquam sororis. Adnitere, domina, adni-
 tere Sponsum tuum demereri. Tanquam nupta,
 omnem exue affectum, pectus omne, omnem ani-
 mum, cogitationem omnem amoris impulsu trans-
 ferens in Sponsum tuum. Quod si in mortali ac
 perituro id accidit, quanto magis in sempiterno et
 immortalis ! Sic debemus, pari ratione, et nos erga
 Dominum et magistrum affici, nec ullam illius aman-
 di satietatem capere ; atque eam ob rem omni ca-
 rere exitiosa voluptate. Nam et ipse peramans
 nostri est, ac veluti extra se fertur incredibili cha-
 ritate. Annon enim propter te, cum Deus esset,
 servi formam accepit, quam nunc Iconomachi de-
 decore afficiunt ? non vixit inops, cum dives esset ?
 non perpessus aspera omnia pertulit ? contumelias ?
 sputa ? alapas ? verbera ? crucem ac necem ? Sic
 quamlibet animam esse affectam decet (quippe pro
 ipsa sola, perinde ac pro omnibus hæ perpersiones

susceptæ sunt), ut et concupiscat, et amet, et ex æquo pali vicissim gestiat. Ac si fortasse nullus sit ista perferendi locus, propositum vicem operis ac laudem habet, Deo optimo sic remunerante. Hæc sunt a me prolata, non quasi non ante oculos habeas, sed quod mihi tecum in Domino mens una sit.

LXX. — *Teophilo Ephesi.*

Gratulatur, tanquam confessori perillustri. (Baron. an. 816, n. 42.)

Cum epistolam fenori dedissem, expectabam ut debitum charitatis reciperem: sed quia non accipi, cupio et iterum fenerari. Dulce enim mihi valde hoc fenus, id est, cum sacro capite tuo colloqui, Christi causa patiente, vel potius confessoris instar coronato et exornato. Non enim quibus oculis videt mundus, iisdem mens cernit, Deum ac divina conspiciens. Ille siquidem corruptibilia et pereuntia nomen bonorum obtinere censet, male iudicans et perverse: hæc vero illam ac solam beatitudinem censet, quæ non istis finibus definit voluptatem, sed venturum in ævum reposita est, ad interminatæ fructum jucunditatis. Hoc modo sanctitatis tuæ res intuens miser, gaudeo et gratulor, desideratissime. Contempsisti gloriam terrenam: elegisti cum Christo humilia et contemptibilia, imo vero tribulationem et angustias, verbera et exsilia. Quam beata sunt quæ gessisti! Quam laudanda quæ passus! Orienti Occidentique celebrata, in cælis descripta, angelos exhilarantia, confessores ac martyres oblectantia, dæmones, et his sensu ac moribus similes Iconomachos, pungentia! Merito igitur tibi gratulor, princeps Patrum. Sed peto ut pro me etiam ores misero undequaque, ut a vestigiis vestris consecrandis non aberrem.

LXXI. — *Naucratio filio.*

Impie et crudeliter ab Iconomachis gesta exponuntur: orthodoxorum in iis ferendis constantia prædicatur. (Baron. an. 820, n. 1.)

Serius ad te scripsimus, dilecte filii: sed quia fervet hic etiam persecutio, plagæ, vincula, carceres: ita ille qui nos detinet, spirat furorem et minas, et hic aut illic inventos plures comprehendit ac divexat. Qui quidem in urbem proficiscens; ibi enim nunc agit; dicere non dubitavit: Rogabo imperatorem, ut mecum ducam regium ministrum, qui aut capite penitus obtruncet, aut linguam abscindat. Equidem nescio an verba ad exitum pervenerint. Ob hanc quidem causam nos omnia jam disposuimus, conjecturam ex alio etiam capientes, hominis scilicet perversitate et concursu episcoporum: quandoquidem adsunt, ut fertur, quo tale aliquid perficiatur. Minister vero timore et metu percussus (graves enim antea minas impiorum dux intenterat, morte proposita si vel levissimi errati reus inventus esset) chartam et atramentum nobis dare omnino reformidavit. Hinc tarditas. Accessit ad impedimentum, quod audieram te ex carcere eductum esse: sed et Sardensem, qualis non de-

πεινούται. Κάν τυχόν εὐ παραχωρήται ὑπὸ ταῦτα· καὶ ἡ πρόθεσις ἀποδέδεται εἰς ἔργον· οὕτω τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ φιλοτιμουμένου. Ταῦτα οὐχ ὡς οὐκ ἔχούσης σου ἑναυλα· ἀλλ' ὡς συμφυχῶν σοὶ ὁ Κυρίου.

Ο'. — Θεοφίλω τῆς Ἐφέσου. [υφ'.]

Δαυίτας τὸ γράμμα, ἀπικαραδόκον λήψισθα τι χρεὸς τῆς ἀγάπης· ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ εἴλεφα, φίλω καὶ αὐθις δανείσαι. Ἦδὺ γὰρ μοι τὸ δάνειον λίαν· ἔγωγε τῆ σῆ ἱερωῆ κορυφῇ διαλέγεσθαι, διὰ Χριστὸν πεσχούσῃ, μᾶλλον δὲ ὁμολογητικῶς στεφανουμένη· καὶ καλλωπιζομένη. Οὐ γὰρ οἷς ὀφθαλμοῖς βλέπει κόσμος, τοῦτοις ἀθεοῖ καὶ νοῦς ὁρῶν Θεὸν καὶ θεία. Ὅτι ὁ μὲν τὰ φθειρόμενα καὶ ἀπολλύμενα οἶσα τῶν ἀγαθῶν μόισαν τυγχάνειν, κακῶς εἰδῶς καὶ πεπλανημένως· ὁ δὲ ἐκεῖνο καὶ μόνον κρίνων μακρῶν, ὁ οὐκ ἐνταῦθα τὴν εὐπάθειαν ὀρίζοι· ἀλλ' εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα ἐναποθησκαυρίζομενον, εἰς χάρις ἀπέραντον θυμηθίας. Οὕτω τὰ κατὰ τὴν ἀμυσίαν σου ἐγὼ ὁ τάλας ὁρῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω, τριβίθητε. Περιεργόνησας δοξῆς ἐπιγυείου· εἶλον ἐν Χριστῷ τὰ ταπεινὰ καὶ ἐξουθενημένα· μᾶλλον δὲ θλίψιν καὶ στενοχωρίαν, πληγὰς καὶ ἐξορίας· ἡ μακάριά σου τὰ πρακτικά! ὡς αἰνετὰ σου τὰ κτήματα! Ἀνατολῆ καὶ δύσει διαδοῦμενα, ἐν οὐραῖς ἀπογραφόμενα ἀγγέλους ὑφραίνοντα, ὁμολογητὰ καὶ μάρτυρας ἡδύνοντα, δαίμονας καὶ τοὺς τῆς ὁμόφρονάς τε καὶ ὁμοτρόπους Εἰκονομάχους σπύτα! Εἰκότως οὖν σοὶ συναγάλλομαι, πρωτοπία Ἀλλ' αἰτῶ δέεσθαί σε καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ κατὰ σὴν οἰκτροῦ· ὡς ἂν μὴ ἀποπεσεῖν με τῆς κατ' ἰχθῶν παραστάσεως.

ΟΑ'. — Ναυκρατίω τέκνῳ. [υπγ'.]

ᾠφίσθημεν ἐπιστάλαι σοι, τέκνον ἡμαρτημένον· ἀλλ' ὅτι καὶ ἐνταῦθα διωθόμενος ζῆν, πληγῶν, δεσφουλακαί· οὕτω τοῦ κατέχοντος ἡμᾶς πνέοντος ἡμοῦ καὶ ἀπειλῆς, καὶ τοὺς ὄθεν κάκεισε εὐραπιστῶν εὐσεβεῖς συλλαμβάνοντός τε καὶ κολάζοντός. Ὅς γε καὶ ἀπαίρων ἐν ἄσπει· αὐτόθι γὰρ νῦν ἡτρίβει. οὐκ ὤκησεν εἰπεῖν, ὅτι περ Ἐξαιτήσαστον βασιλεῖα, βασιλικὸν συνεπάραι, εἰς τὸ πῶς ἀποκεφαλίσαι, ἢ καὶ γλωσσοκοπήσαι. Οὐκ οἶδα μὲν ἢ ὁ λόγος εἰς πέρας ἔλθοι. Ἐφ' ᾧ ἡμεῖς μὲν τὰ τακτῆρια ἤδη ἐποιεσάμεθα· καὶ ἄλλως στοχεζῶμενοι ἐκ τῆς κακοφθείας τοῦ ἀνδραός, καὶ τῆς πδρομῆς τῶν αὐτοθι ἐπισκόπων· ἐπαίπερ, ὡς γὰρ πάρισιν, ὅτι τοιοῦτόν τι ἀποτελεσθεῖτε. Ὅ δὲ ἐκ τῆς ἐμφοδος καὶ ἐντρομος γενόμενος· ἐπαίπερ ἢ καὶ προαπειλούμενος, σφόδρα πρὸς αὐτοῦ τοῦ ἀπάρχου, εἰ εὐραθῆ καὶ τὴν μακρὸν ὑπείτιος, μετ' ἑξῆ· εἰδῆσαι παντάπασιν ἐπιδοῦναι ἡμῖν χάριτες καὶ μελάν. Ἐντεῦθεν ἢ βραδυτής. Ἐπειτα προσήγει εἰς ἐμπόδιον καὶ ἀκοή τοιαύτη· ὅτι τὴν αὐτῶν ἐπὶ

θησ τῆς φυλακῆς· ἀλλ' ὅτι καὶ δι' ἀνοσιουργίας τινὰ Ἀ ὁ Σάρδης, ποῖος, οὐκ ὤρισμένως, ἐκατατομήθη. Ἐξ ἀμφοτέρων οὖν ἡ ὑποκράτησις. Ὅμως ὅτι ἠξιώθημεν οἱ ταπεινοὶ καὶ αὐθις ῥῆξι φωνῆν εἰς ὧτά τὰ σου, γνωρίζοντές σοι ὅτι ἐρρώμεθα σώματι, εἴη δε εἰπεῖν καὶ πνεύματι, εὐχαῖς ὑμῶν ἁγίαις, σὺν τοῦ μακαρίου μου Πατρός.

Πρὸς ἃ δε αὐτὸς ἐσήμενας, τί εἶπω, καὶ τί λαλήσω, ἢ ὅτι κατὰ τὸ χαλεπὸν τῆς αἰρέσεως ἀκόλουθος καὶ ὁ πικρὸς διωγμὸς; Τί γὰρ βούλει ὁρᾶν, ἐπὶ ὃ Χριστὸς ἤρνηται δι' Ἰβερίας τῆς ἁγίας αὐτοῦ εἰκότος; Οὐχὶ αἱματὰ μενούμενα, καὶ σάρκας τενομένους; οὐ θλίψεις καὶ στενοχωρίας; οὐ δεσμὰ καὶ φυλακὰς, καὶ ἄλλην παντοίαν κάκωσιν; οὐχὶ σκεῦα ὀργῆς κατηρησιμένα εἰς ἀπώλειαν, ὧν εἰς ὃν εἶπας; Καὶ εἰ σῆφι, ἀδελφεῖ, δευνότερα, ἐπὶ μακροχρονῆ ἡ αἴρεσις. Ἄλλὰ μακάριοι οἱ ὑπομένοντες· ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἦδη οἱ χοροὶ τῶν ὁμολογητῶν, τῶν μαρτύρων, ἀγαλλονται, εὐφραίνονται· οὐς μὲν διὰ θανάτου αἰσίου ὑποδεχόμενοι· οὐς δὲ ἐπαλείφοντες ἀοράτως ταῖς ἐπισκέψεσι. Καὶ τί λέγω μάρτυρας; αὐτὸς Χριστὸς ὁ μαρτυρούμενος, χαίρων τε καὶ συναθλῶν ἐστὶν ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ὁμολογούντων. Εἰ μὴ γὰρ οὕτως, οὐκ ἂν ἔφερον οἱ φέροντες τὰ παρόντα γενναίως· οὐκ ἂν καὶ γυναῖκες ἠνδρίζοντο κατὰ τὰς πάλαι ἁγίας· οὐκ ἂν καὶ λαϊκοὶ καὶ συγκλητικοὶ ἀπεδύοντο πρὸς τοὺς ἀγῶνας· οὐκ ἂν καὶ κόραι καταφρόνουσιν ὄψεως ἀρρένων ἀσεβούντων· οὐκ ἂν εἰδείκνυτο πανταχοῦ δημόσιοι φυλακαὶ, καὶ ἐπληροῦντο ἔρημοι, ὄρη τε καὶ νάπαι καὶ σπήλαια, τῶν διὰ Κύριον πεφυγαδευμένων· οὐκ ἂν ἐκωδωνεῖτο ἢ ὑπ' οὐρανόν, τέλος εἰπεῖν. Ὡστε πιστεύονται ἐναργῶς ὅτι Χριστὸς διδιώκεται· ὥστε ἐπιστεῖον ὁμοῦ καὶ προθυμότερον, ὅτι οἴσιτι πᾶς τις ἐν ἀληθείᾳ πιστεύων πᾶν ὁτιοῦν κολαστικόν μετὰ Χριστοῦ καὶ σὺν Χριστῷ. Τοιαῦτα τὰ ἡμέτερα διηγῆμακα. Ἀκουσάτωσαν πρᾶ εἰς καὶ εὐφρανθήτωσαν. Ἀκουέτω Ἀνατολὴ καὶ Δύσις τὰ ἐν Βυζαντίῳ, καὶ αἰνεῖτω. Ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερπερίσσευσεν ἡ χάρις. Ὡδε ἔκστασις ἀλλετική· ὧδε αἶμα ρεῖ ἄρδον τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ ὑπὲρ τὸν ποτισμὸν τοῦ ἐν Ἐδέμ παραδείσου. Ζῶ ἐγὼ, λέγει Ἐφρῆσ, ἀλλ' ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω· καὶ ὁ ἐξουθενῶν με ἀτιμασθήσεται. Ἀπόγραφε καὶ σὺ ὅστις ἂν εἴης ζῆλῶν τῷ Κυρίῳ, τὰ νεουργὰ, μᾶλλον δε θεουργὰ, μαρτύρια· ὡς ἂν εἰδεῖν οἱ μεταγενέστεροι, ὅτι ὁ Θεὸς ὄντως ἐν ἡμῖν ἐστὶ· καὶ ζῆ τὸ σπέρμα τῶν δικαίων· καὶ Χριστοφορεῖ τὸ χρυσοῦν γένος τῶν μαρτύρων· οὐ πύλαι ἄδου οὐ κατισχυσαν, οὔτε κατισχύσειαν· ὡς ἡ ὑπόσχεσις τοῦ ἀψευδοῦς. Σκληρὸν σοι, φησί, πρὸς κέντρα λακτιζεῖν, καὶ ἀλλοίως οὐκ ἐστίν. Ἐγὼ μὲν ὁ τάλας ταῦτα προσφωῶ. Σὺ δε, ὦ παῖ ἱερὲ, ἀντιδίδου μοι τὰς εὐχάς. Ἀσπασαί τοὺς συνομολογητάς σου κατ' ὄνομα καὶ συμμαθητάς· καὶ οὐ μόνον τούσδε, ἀλλ' εἰ φθάσεις καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ· τοὺς ἐκλελογισμένους ἀπὸ μυριάδων· τοὺς

finiebatur, ob nefarium aliquod facinus capite plexum fuisse. Utraque igitur ex causa distulimus. Humilibus tamen nobis concessum est, ut auribus tuis vox nostra rursus insonet, significans tibi nos corpore valere; dicere autem liceat, etiam spiritu, sanctis precibus vestris cum beato meo Patre.

Ad ea vero quæ indicasti, quid dicam, aut quid loquar, nisi quod hæreseos atrocitati congruat acerbitas persecutionis? Quid enim videre velis, quando Christus negatur per sanctæ imaginis suæ contumeliam? Annon fluentem sanguinem, carnesque concisas? non afflictiones et angustia? non vincula et carceres, et alias omnis generis vexationes? non *vasa iræ præparata in interitum*⁹⁴, ex quibus unus est quem dixisti? Et videbis, frater, etiam graviora, si diutius duret hæresis. *Sed beati qui sustinent, quoniam ipsorum est regnum cælorum*⁹⁵. Jam chori confessorum, martyrum exsultant, lætantur, alios quidem per legitimam mortem suscipientes, alios invisibiliter consolantes et confirmanτες. Et quid martyres dico? Christus ipse, quem martyres confitentur, gaudens et una certans adest unicuique confitentium. Nisi enim ita resset, haudquaquam perferrent qui præsentia strenue perferunt: haudquaquam mulieres virilem animum gererent ad exemplum antiquarum sanctarum: haudquaquam et laici et senatores ad agones prosilirent: haudquaquam puellæ ipsæ impiorum marium aspectum contemnerent: haudquaquam ostenderentur ubique publicæ custodiæ; nec refertæ essent solitudines et montes et silvæ et speluncæ iis qui propter Dominum ejecti sunt: non denique, ut concludam, universa concuteretur terra. Quare manifesto credunt persecutionem pati Christum; sperandumque simul et audendum: ut supplicia quævis in veritate credens, cum Christo, et adjuvante Christo, quisque sustineat. Hæc sunt quæ narramus. *Audiant mansueti et lætentur*⁹⁶. Audiat Oriens et Occidens ea quæ apud Byzantium fiunt, et laudem dicat. *Ubi abundavit delictum, superabundavit gratia*⁹⁷. Hic pugilum certamen, hic sanguis fluit Ecclesiam Christi rigans uberius quam paradisi Edem irrigabatur. *Vivo ego, dicū Dominus, quoniam glorificantes me glorificabo: et qui me spernit, erit inglorius*⁹⁸. Describe et tu, quisquis es zelum Domini habens, nova, seu potius divina martyria: ut sciant posteri, quia Deus vere in nobis est, vivitque semen justorum, et Christum gerit aureum genus martyrum, adversus quod *portæ inferi non prævaluerunt*⁹⁹: nec *prævalerunt*, quemadmodum promisit qui verax est. *Durum est, inquit, tibi contra stimulum calcitrare*¹, et aliter esse nequit. Ego quidem infelix hæc dico. Tu vero, sacer fili, repende mihi tuas preces. Saluta nominatim confessores qui tecum sunt, et condiscipulos; neque hos tantum, sed si possis, et alios

⁹⁴ Rom. ix, 22. ⁹⁵ Matth. v, 10. ⁹⁶ Psal. xxxiii, 3. ⁹⁷ Rom. v, 20. ⁹⁸ I Reg. ii, 30. ⁹⁹ Matth. xvi, 18. ¹ Act. xxvi, 24.

omnes electos Dei, electos ex millibus, lumina mundi, vasa misericordiæ, Deo utiles, desideratos Trinitati: quorum precibus salvemur et nos indigni. Te cum omnibus salutatur qui tecum est.

LXXII. — Nicolao filio (*).

De sanctis imaginibus. Quatuor genera argumentorum pro catholica de imaginibus doctrina: Natura corporis: Historia: Patres: Synodi. Frustra adversarios argumenta eorundem generum obtendere

Quandoquidem nosse aves, Nicolae frater, quibus quatuor argumentis circa venerandam Christi imaginem veritas confirmetur: sic habeto, physico dogmate, veteri historia, sanctorum vocibus, synodica acclamatione.

Quomodo physico dogmate? Quoniam hæc natura est corporis ut tactum et colorem admittat: quod vero tactum et colorem admittit, idem circumscribi, hoc est, in effigie delineari potest. Tale autem corpus est Christi, quemadmodum et nostrum, contrectabile et coloratum. Ac sane scriptum est: *Et quicumque tetigerunt eum, salvi facti sunt*². Et alibi: *Et facta est species vultus ejus altera*³. Itaque depingitur secundum corporis formam: illæsa interim ratione incircumscripti, quæ ejusdem divinitati competit: quandoquidem neque ego, licet corpore circumscriptus, necessario et secundum animum, qui cerni oculis nequit, circumscriptus sum: neque, quoniam corpus quidem meum circumscriptum est, animus autem incircumscriptus; unus in duos divisus est. Sic multo magis nec Christus partitionem divisionemve patitur, eo quod corporali forma depingitur.

Quomodo ab historia veteri? Quoniam universus orbis ab ipso Christi ascensu venerandam ipsius imaginem in sacris templis depictam exhibet. Quo quid esse possit ad demonstrandam veritatem illustris? siquidem est res ipsa multo quam oratio certior, locupletiorque testis visus est quam auditus.

Quomodo a sanctorum vocibus? Quoniam alicubi sane coryphæus apostolorum Petrus ait: « Profer imaginem Domini nostri Jesu Christi, et eandem insculpe in turricula: ut intelligant populi quam Dei Filius formam assumpserit⁴. » Alicubi vero magnus Basilius dicit: « Depingatur in tabula et certaminum præses Christus⁵. » Quibus videlicet omnes sancti consentiunt.

Quomodo a synodica acclamatione? Quoniam quæ post sextam œcumenicam synodum congregata est, hæc habet: « Jubemus deinceps, loco agni veteris, erigi imaginem Domini ac Servatoris nostri Jesu Christi⁶. »

Si vero dixerint et Iconomachi, iisdem quatuor argumentis suum ipsorum dogma stabiliri; ostendant, exempli gratia, in primo cause capite, quemadmodum id verum sit. An corpus tale dicunt quale veritas exhibuit, annon? Si enim vero tale; vel inviti confitebuntur depingi Christum. Si

ἐν κόσμῳ φωστῆρας, τὰ σκῆπη τοῦ εἰκότος, τοὺς χρυσοσίμους Θεῶν, τοὺς ἱερεῖς τῆς Τριάδος· ὡς εὐχαρίσθημεν καὶ ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι. Σε σὺν πάσι καὶ ἐσὺν ἡμοὶ ἀσπάζεται.

OB'. — Νικολάῳ τέκνῳ. [υπέ.]

Ἐπειδὴ φιλοπευστεῖς μαθεῖν, ἀδελφεὲ Νικολάε, ἀπὸ ποίων τεσσάρων ὑποθέσεων ἢ περὶ τὴν σεπτὴν εἰκόνα Χριστοῦ ἀλήθεια κρατύνεται· ἰστίον, ἐπὶ φυσικοῦ δόγματος· ἀπὸ ἀρχαίας ιστορίας· ἀπὸ φωνῶν ἁγίων· ἀπὸ συνοδικῆς ἐκφωνήσεως.

Πῶς ἀπὸ φυσικοῦ δόγματος; Ὅτι αὕτη φύσις σώματος ἀρῆ καὶ χροιά ὑποπίπτει· τὸ δ' ἀρῆ καὶ χροιά ὑποπίπτου, περιγραφτὸν· ἔχουσι ἐξεικονίζομενον. Τοιοῦτον δὲ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, κατέπερ καὶ τὸ ἡμέτερον, ἦπτον καὶ ὑπόχροιον. Καὶ γούνη-
B ραπται· Καὶ ὅσοι ἂν ἤπτοντο αὐτοῦ, ἐσώζοντο. Καὶ ἑτέρωθεν· Καὶ ἐγένετο τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον. Οὐκ οὖν ἐγγράφεται ἀπὸ τοῦ σώματος χαρακτῆρα· μὴδὲν πεποιθῶς εἰς τὸ ἐπιγράφου αὐτοῦ τῆς θεότητος· ὅτι μὴδὲ ἐγὼ σωματι περιγραφόμενος, εἰ ἀνάγκης καὶ κατὰ τὴν ἀθέατον ψυχὴν συμπεριγέγραμμαι· οὐδὲ, ἐπιπῆ τὸ μὲν σῶμά μου περιγραφτὸν, ἢ δὲ ψυχῆ ἀπερίγραφτος· ὁ εἰς εἰς δύο τέμνεται. Οὕτω καὶ μᾶλλον οὐδὲ Χριστὸς τομῆ ἢ διαίρεσιν ὑφίσταται ἐὰν τὸ ἐξεικονίζεσθαι αὐτὸν σωματικῶ χαρακτῆρι.

Πῶς ἀπὸ ἀρχαίας ιστορίας; Ὅτι ἡ ὑπ' οὐρανῷ ἀπ' αὐτῆς ἀναλήψεως Χριστοῦ, τὴν σεπτὴν εἰκόνα ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς ἐγγυγραμμένην ὑπὸ κτυσιν. Οὐ τί ἂν γένοιτο εἰς ἀπόδειξιν ἀληθείας ἐπιγύστερον; εἴπερ ἔργον λόγου βεβαιότερον, καὶ ἢ θαμὸς μάρτυς ἀκοῆς ἀξιοπιστότερος.

Πῶς ἀπὸ φωνῶν ἁγίων; Ὅτι ποῦ μὲν ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος λέγει· « Ἐξένεγκον τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐκπέπασον αὐτὴν ἐν τῷ πυργίσκῳ· ἵνα ἰδῶσιν οἱ λαοὶ οἵαν μορφὴν ἀπέλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· » καὶ ἑὶ μίγας Βασιλεὺς φάσκει· « Ἐγγραφέσθω τῷ κέφαλῳ καὶ ὁ τῶν παλαικαμάτων ἀγνωσθέντος Χριστοῦ. εἰς συνομοφρονουσι δηλαδὴ πάντες οἱ ἄγιοι.

Πῶς ἀπὸ συνοδικῆς ἐκφωνήσεως; Ὅτι ἡ μετὰ τὴν ἕκτην οἰκουμηνικὴν σύνοδον συναθροισθεῖσα, τῆς φησίν· Ὅριζομεν τοίνυν ἀπὸ τοῦ νῦν, ἀντὶ τοῦ π-
D λαιοῦ ἄμμου, ἀναστηλοῦσθαι τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εἰ δὲ λέγοιεν καὶ οἱ εἰκονομάχοι ταῖς αὐταῖς τήσαρσιν ὑποθέσει τὸ ἐαυτῶν κρατύνειν δόγμα· ἢ ἐξάτωσαν οἷον ἐπὶ τοῦ πρώτου κεφαλαίου, ὅπως τὸ πῶτερον σῶμα τοιοῦτον λέγουσιν οἷον ὑπέδειξεν ἀλήθεια, ἢ οὐ; Εἰ μὲν τοιοῦτον, καὶ μὴ βουλομένη, συνομολογήσουσιν ἐξεικονίζεσθαι Χριστόν. Εἰ δὲ

² Matth. xiv, 36. ³ Luc. ix, 29. ⁴ In Vita S. Pancratii, apud Bollandum, mense Aprili, die 8

⁵ Oral. in S. Barlaam. ⁶ Synod. Trull. can. 82.

(*) Dogmatica.

· λειπόμενον ἔστι πάντως λέγειν αὐτοὺς ἄχραιοι· τούτων γὰρ μέσον οὐδὲν ἐνύλου καὶ αὐλου, ὀρωμένου τε καὶ ἀοράτου. οὗτον ἀνελήφεναι τὸν Χριστὸν σῶμα λέγειν, ὡν, δοκῆσει καὶ φαντασία τὴν σωτήριον οἰκονομίαν φληναρούντων γεγενῆσθαι. Ἐπὶ τέρου, κἄν αὐτοὶ σιωπῶσι τὴν ἀλήθειαν, οἱ κρᾶζονται, τὴν ὑφ' ἡλίω τῇ εἰκόνι Χριστοῦ ἀπτεσθαι. Ἐπὶ τοῦ τρίτου· οἱ τῷ κορυφαίῳ καὶ τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ ἀντιδιατιθέμενοι, ἰς Χριστοῦ παντάπασιν ἀλλότριοι. Ἐπὶ τοῦ ἢ ἐν Βλαχέρναις παρ' αὐτοῖς λεγομένη κατὰ τῆς εἰκόνας Χριστοῦ, πολὺ μεταγενεῆς μετὰ τὴν ἕκτην συναθροισθείσης ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἡ μὲν ἀποδεδεγμένη παρὰ τοῖς πατριάρχαις· ἡ δὲ ἀναθεματιζομένη παρὰ τοῖς σαρσιν ὡς Χριστομάχος. Ἐπειτα καὶ ἡ ἐν τῷ δευτέρῳ, ὡς ὁμόφρων τῇ μετὰ τὴν ἕκτην εὐπρόσιτος παρὰ τοῖς πέντε· ἡ δὲ νῦν ἀθροιστικῶς βεβαιώσῃ τῆς ἐν Βλαχέρναις κατὰ τῆς Χριστοῦ, ἀπόπτυστος ὡς κακείνη. Αὕτη τοιρύντομος ἀπόδοσις τῆς ἀληθείας, καὶ ἔλεγχος ἰών.

A vero tale non est ; reliquum omnino est ut dicantur iidem : non esse illud tactui aut colori obnoxium, nam inter hæc medium nihil interest, ut neque inter id quod materia constat, et id quod expers materiæ est : inter id quod videtur, et id quod videri nequit. Tale autem dicere a Christo corpus assumptum, Manichæorum est, specie tenuis et in phantasmate salutarem Christi dispensationem factam esse stulte nugantium. Ad secundum : quam tumvis illi veritatem silentio premant, lapides inclamabunt universum orbem Christi imagine colustrari. Ad tertium : qui coryphæo Petro, et magno Basilio adversantur, sunt illi prorsus ab ovili Christi alieni. Ad quartum : Synodus illa quam isti in Blachernis vocant, adversus Christi imaginem, multo posterior est ea quæ post sextam coacta est pro Christi imagine. Atqui hæc quidem recepta est a quinque patriarchis : illa autem a quator anathemate damnata, tanquam inimica Christo. Deinde et Nicæna altera, utpote ei consentiens, quæ post sextam dicitur, facile a quinque admittitur : quæ vero nunc congregata est ad confirmationem illius quæ in Blachernis appellatur, s inaginem Christi ; detestabilis, uti et illa, est. Hæc igitur compendiaria expositio veri-adversariorum confutatio est.

ΔΓ'. — Ναυκρατίῳ τέκνῳ. [υζα'.]

LXXIII. — *Naucratio filio.*

De Leonis Armeni orthodoxorum persecutoris immanissimi onere. (Baron. 821, n. 23.)

· ἱερόν γράμμα φησί· Φωνὴ ἐν Ῥαμα ἡ θρηνησθεῖσα καὶ ὀδυρμὸς πολὺς. Ῥαχὴλ ταῦ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε παῖδες ἔχειν. Ἐγὼ δὲ ὁ τάλας μεθαρμόσας τὴν φωνήν, εἰκοτως φράσαιμι· Χαρᾶς εὐαγγέλια ἠκούσα παρὰ τῆς τιμιότητός σου· ἐφ' ᾧ σκίρτην τὴν πόλιν τῆνδε, ἡ τῆνδε· ἀλλὰ σχειδὸν εἰσαν τὴν ὑπ' οὐρανόν· ὅτι καθεῖλε Κύριος, Ἰησοῦ βασιλεῖα τῶν Ἀμορραίων· οὐδὲ τὸν Ἄγγελο τῆς Βασάν, βασιλεῖς μικροὺς, καὶ μικροὺς οἰκουμένης ἐκθλίβοντας· ἀλλὰ τὸν υιοφανῆ δράκοντα, καὶ πολλὴν οἰκουμένην ληΐζοντοσκόλιόν ὄφιν καὶ συρίζοντα βλάσφημα· τὸ ἐπὶ τῆς ἐρημώσεως· τὸ σκεῦος τῆς ὄργης· τὸν Ταβήλ· ἵνα μὴ λέγω Καβαλλίνου· τὸν τοῦ Ἀχαάβ· τὸ ἐξεμπλᾶριον Ἰουλιανοῦ· τὸν τοῦ πονηροῦ· τὸν ὑβριστὴν Χριστοῦ· τὸν τῆς Θεοτόκου· τὸν ἀντίπαλον τῶν ἀπάντων ἐν γὰρ τοῖς σπυτοῦς χαρακτῆρας ἐδίωξέ τιμιτε, δηλονότι τούτων ὀλοτελῶς ἐχθρὸς καὶ ἐχρημάτισεν. Εὐφραίνεσθωσαν οἱ οὐρανόγαλλιάσθω ἡ γῆ· ῥανάτωσαν τὰ ὄρη θρόνοι, καὶ οἱ βουνοὶ δικαιοσύνην. Πέπτω θρόνος· συννετριβῆ ὁ κόπτων ἡμᾶς. Ἐνεφραγῆ λαλοῦν ἄδικα· ἐπισχέθη χεὶρ Ἀβεσσαλώμ· ὁ σκληροκάρδιος Φαραώ· καὶ οὐπω μοι καὶ τόπος ἐκφρασαι τὰ ἀκοῆς ἀξία τοῦ παγκρατάκοντος.

C Sacrarum litterarum verba sunt : *Vox in Rama audita est, ploratus et ululatus multus : Rachel plorans filios suos, et noluit consolari* 7. Ego vero infelix voce commutata, jure illud dixerim : Gaudii fausta nuntia nobis audita sunt ex reverentia tua, quorum gratia exsulet, non civitas hæc aut illa, sed prope dicam quæ sub cælo sunt universæ : quia sustulit Dominus, non Sehon regem Amorrhæorum, neque Og regem Basan, reges parvos, et parvam orbis partem vexantes 8 ; sed nuper exortum magnum draconem, et magnam orbis partem populantem : tortuosum serpentem et blasphemam stibilantem, abominationem desolationis, vas iræ, filium Tabeel, ne dicam Caballini ; nepotem Achab, Juliani exemplar, complementum mali, contumeliosum in Christum, Beiparæ hostem, adversarium sanctorum omnium. Quorum enim sacrorum characteres persecutus est, et e medio sustulit ; eorum procul dubio hostis penitus et persecutor fuit. *Lætentur cæli et exsulet terra* 9 : *fluant montes dulcedinem et colles justitiam* 10 Cedidit hostis : contritus est qui nos cædebat : *Obstructum est os loquens iniqua* 11 ; repressa manus Abessalom : periit durus corde Pharaos : et nondum mihi tempus nec locus, ut auditu digna eloquar de pessimo dracone.

· ἡ δὲ προσθεῖτην τοῖς εἰρημίνοις· ὅτι ἐχρῶν στάτην τοιοῦτον τρόπον καθὰ γέγραπας, ἀπορῶν. m. xxxi, 15 ; Matth. ii 18. 8 Num. xxi, cxiv et xxxiv. 9 Psal. xcvi, 11. 10 Joel iii, 18 ; lxi, 3. 11 Psal. lxxii, 12.

Hoc vero adjiciam ad ea quæ dixi : oportuisse apostatam eo quo scripsisti modo vitam abrumpere.

Oportebat noctu tenebrarum filium occumbere : oportebat eum, qui divina templa devastarat, in Domini templo nudatos in se gladios cernere : oportebat ad divinum altare confugientem non salvari, qui altare ipsum destruxerat : in eam manum, quæ extensa in sancta fuerat, sectionem inferri : in fauces quæ impia eructarant, gladium distringi : in humerum ejus qui contumeliose Christo insultabat, oportunum vulnus infligi : pro justisanguinis effusione, injustum sanguinem spargi : pro sectione et dilanatione membrorum atque tergorum, invisæ Deo membra concidi : pro morte sancta impiam mortem exhiberi . et pro purpura contonibus indui semen inglorium. Nec vero de casu impii gaudens, quin gemens et lugens, mortis genus sugillo : sed quia malus male peribit, ut veracis est sententia ¹² : et omnis qui contra Deum proterve insurgit, condigna factis capiet etiam hic. Necdum enim dico futurum et extremum ignem, quo exterminabuntur impii omnes et injusti. Quid vero post hæc ? Novo Josia opis est, vel, si vis, Joviano quopiam, vel alio ex similibus, qui Domini zelo ardens, dejecta erigere studeat, divulsæ coaptare, Deo reddere quæ Dei sunt ¹³, ut dicitur, restituere imaginem Christi et Deiparæ ac sancti cujusque : non quod conciderit unquam Christi imago, absit ! sed ut nos qui per impietatem cecidimus, suscitetur. Eum nos peccatores optamus imperatorem qui videatur et sit piissimus et a Deo promotus. Et si quidem ita sit, optimum et eterno præconio celebrandum. Sin ob peccata mea non ita, attamen nos ita in Christi confessione non spernentes sacrum ejus carcerem, nec formidantes, aut quidquam præ Deo metuentes, ut Deus ipse hortatur. Hæc ostende confessoribus sociis tuis : quos et ex nobis saluta ; deinde et amicos et pios qui tibi probati fuerint. Utinam digni essemus quibus coram congressu liceret. Quod si non est Dei voluntas, utere, frater mi, epistola ut hinc videas et videaris. Frater tuus Nicolaus impense salutatur.

LXXIV. — *Michaeli imperatori principi.*

Novum imperatorem magnis præconiis extollit, orthodoxum ratus. (Baron. an. 821, n. 21.)

Æquum est quam maxime hoc tempore ex ore omnium, qui persecutionem passi sunt, parari laudem, primum quidem Christo universorum regi : deinde vestro, divinitus constituto imperio, per quod adepti sumus relaxationem vinculi, dimissionem carcerati, consolationem afflicti, sanitatem vulnerati, libertatem condemnati, reditum exsules. Et quidem recte videor existimare imitationem Christi imperium vestrum futurum : ut simile simili reddens, dicat nunc et ipsum, cum Christo et post Christum, *his qui vinciti sunt : Exite ; et his qui in tenebris : Revelamini* ¹⁴, et : *Benedictus Dominus*

ῥῆξαι τὴν ζωὴν. Ἐδεῖ ἐν νυκτὶ τὸν τοῦ σάτους υἱὸν ἐπικαταλαβῆν θάνατον · ἰδεῖ τὸν τοῦς θείους κατὰ ἐρημώσαντα, ἐν νυκτὶ Κυρίου ἰδεῖν τὰ κατ' αἰὶνὸς ξίφη γυμνούμενα · ἰδεῖ προσφυγόντα τῷ θεῷ θυετῶν στερῶν μὴ σωθῆναι τὸν τοῦτο ἀφανίσαντα · κατὰ τῆς εἰς τὰ ἅγια ἐκταθείσης χειρὸς τομῆν ἐπαχθῆναι · κατὰ τοῦ λάρυγγος τοῦ ἐρευξαμένου ἄθρα, μέγιστα διαλάσαι · κατὰ τοῦ ὤμου τοῦ καλλομένου ἐφ' ὕψος Χριστοῦ, καιρίαν πληγὴν ὑποδύναι · ὑπὲρ ἐκχύσεως αἱμάτων δικαίων αἶμα ἀδικῶν χεθῆναι · ἀντὶ κατὰ καὶ ξερῶν μελῶν καὶ νώτων, μέλη κοπῆναι θυετῶν · ἀντὶ θανάτου ὀπίου, ἀνόσιον θάνατον ἀποδοχθῆναι, καὶ ἀντὶ πορφυρίδος ῥάκος ἐνδύσασθαι πᾶσι ἀτιμον σπέρμα. Καὶ οὐκ ἐπιχειροῦμενος τῷ πτώματι τοῦ ἀσθεοῦς, ἐπεὶ καὶ στίβων καὶ κλαίων, κρημνίζον τὸν τρόπον τοῦ θανάτου · ἀλλ' ὅτι κακὸς κακῶς ἐκδολεῖται, ὡς ἡ τοῦ ἀφειδούς ἀπόφασις · καὶ πᾶς κενουόμενος κατὰ Θεοῦ ἐράμιλλα ὧν ἔδρασαν ἐκλήψεται κένταυθα. Οὕτω γὰρ λέγω τὸ μέλλον καὶ τελευταῖον πῦρ, ᾧ δοκιμασθήσεται πᾶς ἀσθεὶς καὶ παράνομος. Τί οὖν πρὸς ταῦτα ; Νέου Ἰωσίου χρεῖα · εἰ δὲ βούλει, Ἰωδιανοῦ τινος, ἢ αἰλου τῶν τοιοῦτων · ὅς ζηλῶν τῷ Κυρίῳ, σπεύσειεν ἀνορθῶσαι τὰ κενεῶρα γένηται, συνάθει τὰ διστάτω, ἀποδοῦναι Θεῷ τὰ τοῦ Θεοῦ, τὸ δὲ λεγόμενον, ἀναστῆσαι τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, τῆς τε Θεοτόκου, καὶ ἐκάστου τῶν ἁγίων · οὐχ ὅτι πέπτωκε ποτε ἡ Χριστοῦ εἰκὼν, ἀπαγε · αἰετὶ ἵνα οἱ πιστῶντες ἡμεῖς, τῇ ἀσθεῖα, ἀνασταθῆμεν. Τοιοῦτον ἐπιευχόμεθα οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ φανῆναι πᾶσι ἴσασθαι τὸν εὐσεβίστατον βασιλεῖα καὶ θεοπροβλεπῶν. Καὶ εἰ μὲν οὕτως, ἀρίστον καὶ εἰς αἰῶνας ὑμῶν μνον. Εἰ δὲ κατὰ τὰς ἁμαρτίας μου, οὐχ ἴσας, ἀλλὰ γε ἡμεῖς οὕτως ἐν τῇ ὁμολογίᾳ Χριστοῦ, ἢ ὀλιγορῶντες τῆς ἁγίας αὐτοῦ φυλακῆς · μετὰ ὑποκλήσεισιν ἡμῶν ἢ φοβούμενοι ἄλλο τι πρὸς Θεῷ ὡς αὐτὸς Θεὸς ἐγγυῆται. Ταῦτα ὑποδείξον τοῖς ἐκ ὁμολογηταῖς σου · οὐς καὶ παρ' ἡμῶν πρᾶσσομεν · ἐπεὶ καὶ φίλους καὶ εὐσεβεῖς οὐς δοκιμαζοῖς. Ἄφθιμην καὶ ἐπὶ τῆς κατ' ὀφθαλμοῦς ὁμιλίας ἔθε. Εἰ δὲ οὐ θέλητὸν Θεῷ, χωρὶς ἀδελφεῖ μου, τῷ γὰρ ματι · θεωρῶν ἐνταῦθεν καὶ θεωρούμενος. Ὁ ἀδελφεῖ σου Νικόλαος θερμῶς προσεγγεῖται.

ΟΔ'. — *Μιχαὴλ αὐτοκράτορι βασιλεῖ.* [ψ.]

¹² Matth. xxi, 41. ¹³ Matth. xxii, 21. ¹⁴ Isa. xlix, 9.

ὑπὲρ τῶν Χριστῶ καὶ μετὰ Χριστοῦ, τοῖς ἐν Α
οῖς, Ἐξέλθετε· καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει,
αλύπτεσθε. Καὶ, Εὐλογητὸς Κύριος ὁ
τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἤγειρε κέρασ σωτηρίας
τὸν νέον Δαυὶδ, τὸν δεῦτερον Ἰωσὶαν, τὸν τῆς
ρχίας βασιλεία· ὃς ποιῶν ποιήσει τὰ ἀριεστὰ Θεῶ·
πεπτωκότα ἀναστήσει· τὰ διατμηθέντα συν-
μοτώσει καὶ ὑγιαίνει· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ,
τικῶς εἰπεῖν, ἀναστήσειεν. Ἐπειδὴ δὲ, βασι-
ριτομίμητε, οἱ φθάσαντες ἐν τῇ αἰρίσει τε
ται ἐν μερίδι ἀπωλείας ὄχοντο, Χριστὸν ἠρη-
τῆ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ ἀρνήσει, κἂν Χριστια-
μαζώνται. Τὸ γὰρ τοι πιστεύειν εἰς Χριστὸν
ἕτερον ἔστιν, ἢ ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ
ς, ἀνθρώπος γεγωνὸς τέλειος, ἐξεικονίζεται καθ'
τῶν ἡμῶν· ἵνα μὴ ἄλλο τι εἴη παρ' ἡμᾶς·
ὁ αὐτὸς ἀπερίγραπτος σὺν Πατρὶ τε καὶ
ατι, καθὸ ἔστι Θεὸς ἀληθινός. Οὕτως οὖν νοοῖτο
ς Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· ὡς ἀμφοτέρων ἀμφό-
λων, καὶ ἐν ἑκατέρῳ οὐδ' ὅτι οὖν λειπόμενος·
ἅπας ὁ τῶν θεοφόρων χορὸς βοᾷ. Καὶ ὡσπερ
ἡ ὑμετέρου κράτους ἡ παραδοχὴ τῆς τυπομέ-
ικονος, ὁμολογία ἔστι τοῦ βασιλεύειν ὑμᾶς,
ερ καὶ τὸ ἔμπαλιν· οὕτω καὶ ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ
ἰως πάσης τῆς γῆς, τὸ αὐτὸ ἔστι λαθεῖν, καὶ
μᾶλλον, ὅτι τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ
τέλος. Εἰ οὖν ἐν τῇ ἀρνήσει τῆς εἰκόνος Χρισ-
τοῦ ἠρησθῆναι Χριστὸν ἀποδείκεται πάσῃ ἀλη-
θλοῦτι καὶ ἐν τῇ ἀθετήσει τῆς προσκυνήσεως
αὐτὸς Χριστὸς ἠθέτηται προσκυνεῖσθαι. Καὶ
ὑπο ἡ ὑπ' οὐρανὸν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἀποστολικοῦ
ματος· ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ ὄψις δι' ἱστορίας,
ἀκοῆ διὰ λογογραφίας· τὴν ἁγίαν εἰκόνα Χρι-
τῆς Θεοτόκου, τῶν ἀγγέλων· ἐπειδὴ σωματο-
νται καὶ οὗτοι θεοκελεύστως, καίπερ ὄντες
τοι, τῶν κατὰ καιρὸν ἁγίων, ἐν τε τοῖς θείοις
καὶ ἱεροῖς σκεύεσι φέρουσά ἔστι καὶ προσκυ-
κἂν ἄρτι ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία διαβρά-
τῶν τεσσάρων πατριαρχῶν, ἠνόμησε διακονῆς,
νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, δέσποτα φιλο-
ότατε· νῦν ἡμέρα σωτηρίας, καταλλαγῆναι
Χριστῶ, τῇ μεσιτείᾳ καὶ εὐδοκίᾳ τῆς εἰρη-
σου βασιλείας· ἐνωθῆναι ἡμᾶς τῇ κορυφῇ
κκλησιῶν τοῦ Θεοῦ Ῥώμῃ· καὶ δι' αὐτῆς τοῖς
πατριάρχαις· ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνί, στόματι
Χριστοῦ, σὺν τῷ Υἱῶ καὶ Πνεύματι ἁγίῳ·
ικτον βασιλείαν.

Deus Israel, quoniam exerit cornu salutis nobis ¹⁵,
novum David, alterum Josiam, pacifici imperii re-
gem : qui faciens faciet quæ placita sunt Deo : qui
lapsa restituet, dissecta conjunget, percutiet et sana-
bit, et tertia die, ut propheticè loquar ¹⁶, resuscitabit.
Quoniam autem, Christi æmule imperator, quos in
hæresi mors occupavit, in perditionis partem
abierunt, Christum negantes dum ejus imaginem
negarunt, quamvis Christiani appellarentur. Cre-
dere enim in Christum nihil aliud est, quam quod
Filius Dei et Patris, perfectus homo factus, ima-
gine exprimitur secundum similitudinem nostram :
ut non sit aliud quidpiam quam sumus nos : man-
ens idem incircumscribitus cum Patre et Spiritu,
quatenus est verus Deus. Sic itaque intelligatur
mediator Dei et hominum, tanquam utriusque utra-
que habens, et in utrovis nulla parte destitutus :
sicut omnis sanctorum Patrum chorus vociferatur.
Et sicut in imperio vestro, expressæ imaginis
susceptio, confessio est imperii vestri ; et contra :
ita et in Christo rege universæ terræ idem sumere
licet, ac multo magis, quia *regni ejus non erit finis* ¹⁷.
Si ergo in negatione imaginis Christi, negari Chri-
stum ipsum, omni veritate demonstratum est ; per-
spicuum est et adorationem ejus improbatione,
Christi quoque ipsius adorationem abrogari. Atque
ideo universa quæ sub cælo est, ab ipsa apostolica
prædicatione, ut testatur et aspectus per picturam,
et auditus per scripta monumenta, sanctam ima-
ginem Christi, Deiparæ, angelorum (quandoquid-
dem et isti cum corpore pinguntur divino man-
dato, licet sint incorpore), et sanctorum qui di-
versis temporibus fuerunt, in divinis templis sa-
crisque vasis gerit et adorat. Quamvis nuper Ec-
clesia nostra a quator patriarchis divulsæ, ne-
quidquam prævaricata est. Sed *nunc tempus acce-
ptabile*, Domine Christi amantissime, *nunc dies
salutis* ¹⁸ : ut reconciliemur nos Christo, auspice
et conciliatore pacato imperio tuo : ut uniamur
nos vertici Ecclesiarum Dei Romæ, et per eam
tribus patriarchis : ut unanimiter uno ore glorifi-
cemus Deum et Patrem Domini nostri Jesu Chri-
sti, cum Filio et Spiritu sancto, celebrantes et
vestrum piissimum et valde optabile imperium.
δοξάζωμεν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν
μεγαλύνοντες καὶ τὴν ὑμετέραν εὐσεβεστάτην καὶ

OE'. — Στεφάνῳ Ἀσηκηρίτις. [υζ'.]

LXXV. — *Stephano a Secretis.*

onis Armeni necesse. Quædam deinde pro defensione imaginum : utque Stephanus iste orthodoxorum causæ
faveat apud novum imperatorem.

Tu quidem, amice, salvare nos olim jussisti
illius ore a quo captivi tenemur : a cujus furore
utinam ambo liberemur. Quippe minas supra mo-
dum iramque spirat in eos qui pietatem colunt :
in vincula custodiasque conjiciens, cædens, atque
Ecclesias Dei vastans, cum omni blasphemie et
contumelie genere : quomodo haud scio an alius

μέν, ὡ φιλότις, προσηγόρευσας ἡμᾶς πάλαι D
γωνῆς τοῦ φρουροῦτος ἡμᾶς· οὐ ῥυσθείημεν
εροι τῆς μανίας. Ἐπειπερ ἔστιν ὑπερβαλλόν-
την ἀπειλῆς καὶ θυμοῦ εἰς τοὺς εὐσεβεῖς·
ν τε καὶ φρουρῶν, αἰκίζων τε καὶ πορθῶν
κκλησίας τοῦ Θεοῦ σὺν πασῇ βλασφημίᾳ καὶ
νικῶ· ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος τῶν ἐν ἀσθεῖα

in vincula custodiasque conjiciens, cædens, atque
Ecclesias Dei vastans, cum omni blasphemie et
contumelie genere : quomodo haud scio an alius

Luc. 1, 68 69. ¹⁶ Ose. vi, 2, 3. ¹⁷ Luc. 1, 33. ¹⁸ II Cor. vi, 2.

egerit eorum qui impietate famosi exstitere. Ego vero animum tuum philosophicum laudo, et quidem jure optimo. Nam philosophi fuit, eam, quam scis, apud imperatorem edidisse vocem, aliaque et dixisse, et molitum esse pro restitutione Ecclesiæ nostræ collapsæ. Et sane oportuit sapientem virum, cujus pietas perspecta esset, id præstare quod tum e re sua erat, tum e re totius coporis Christi, quod draco ille magnus dilaceravit, ille apostata, ille tortuosus anguis, ille Antichristi præcursor, os impurum et scelestum, ille qui supra omne Dei templum extollitur ¹⁹, mens illa Assyria barbaricus ille abortus, manus illa qualis Rapsaci fuit, illud cor Deo execratum, ille totus quantus est Satanæ minister; nec, quibus verbis pestem hanc uti meretur describam, satis scio: cum multis appellari nominibus possit nefarii hominis impietas. Sed alterius temporis fuerit ista enarrare. Nunc autem mihi istud refer, o desideratissime, quomodo, transacta hieme, perfectum ver non est, sed tantum brevis quædam serenitas, ac prosperæ navigationis spes affulgens. Ignis extinctus est: quid adhuc fumi reliquum est? Rursum exsurge, desiderium meum, fortius dimica, Christi membrum. Non videtis impium, ut igne torretur, quomodo ceciderit caput et dictu et auditu execrandum? Nisi nos hujus exitium sapientiores reddat, inquit os illud aureum, quis nostri deinde miserebitur? Non evigilabimus? non intelligemus, nisi Christu spreta ipsius sancta imagine negaretur, nunquam futurum fuisse ut imaginis contemptorem sic perderet? *Audite hæc, omnes gentes: auribus percipite, omnes qui habitatis orbem* ²⁰, quid apud Græcos accidit. Ante Antichristum Antichristus: erepi nobis regni Christi signum.

Nam si istud quod est ipsius formæ corporeæ simulacrum, apud nos non apparet crucis typum capite gerens; sed unum rejicitur, alterum admititur; divisus est Christus: vel potius despicitur rex qui diabolum interemit; hastam vero qua hostem confodit, quæ est ipsius potentia, alligavit regia potestates; eum qui interemit, pari victoria cum eo qui peremptus est, tanquam hostem subjiciens: *Audi, cælum, et auribus percipe, terra* ²¹. Quis iste stupor qui Dei populum dementavit? Audi, Oriens et Occidens, quomodo excæcata est Byzantina regio; quomodo obsurdit, neque reprehensionis vestræ vocem audit, nec testimonii vestri exemplum inspicit, sed Jannem et Jambreem, Christi hostium par exitiabile, quod Trinitas, sat scio, brevi dissolvit: ut cum duobus impiis qui jam perierunt, tollator de medio istud quoque par, quadrijugus ille diaboli currus. Huc vero, huc frater: iterum certamina consere: Dominus jubet. Bona verba venerandis auribus ingere pii imperatoris nostri. Imitetur celebratum illum Josiam. Sit novus David, sive ut saulem sive ut Ammonem, Leonis execrandi acta rescindens, et hoc modo

^A καταγνωσμένων. Ἐγὼ δὲ σου ἑπαινώ τὸ φιλόσοφον καὶ μάλα εὐκότως. Φιλόσοφον γὰρ τὸ βῆξαι σε νῦν ἐπὶ τοῦ κράτους ἦν οἶδας· τὰ τε λοιπὰ σου λήματά τε καὶ σπουδάσματα ὑπὲρ ἀνακλιῆς τῆς πεπτωκυίας καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας. Καὶ εἰ εἶδει τὸν σοφὸν ἄνδρα, καὶ διεγνωσμένον ἐν εὐσεΐ τοῦτο δρᾶν· πρὸς τε τὸ οἰκίειον συμφέρον, καὶ ὄλου σώματος Χριστοῦ· ὃ δὲ τίμεν ὁ δρακὼν ὁ μὲν ὁ ἀποστάτης, ὁ σχολιὸς ὄφις, τὸ προσισάδιον Ἀντιχρίστου, ἡ μικρὰ καὶ βλασφημίας γλώσσι ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα κἀν Θεοῦ, ὁ νοῦς ἐ. σύριος, τὸ βαρβαρικὸν ἔκτρομα ἢ Ῥαψακίαι χεὶρ, ἢ θεοκατάρτος καρδία, ὃ ὀλόσωμος τοῦ τανᾶ ὑπηρέτης· καὶ οὐκ οἶδ' ὅ τι φράσω ἐπάξιον ἀλιτηρίον κωμωδῆμα· διὰ τὴν πολυώνυμον τοῦ ἁγίου ἀσέβειαν. Πλὴν ἄλλου χρόνου τὸ ταῦτα στείχειν. Νῦν δὲ μοι τοῦτο λέξον, ὦ τριπόδητε, τοῦ χειμῶνος παρελθόντος οὐ τέλειον ἔαρ, ἀλλ' μόνον καλλιῶρία τις, καὶ ἀπαυγάσμος εὐπλοῆς. Τὸ πῦρ ἴσθισται· τί ἐτι καπνώδες ὑπολείπεται. Κινήθητε ἐτι, πόθημα ἰμὸν· διαγωνίσαι μᾶλλον, λος Χριστοῦ. Οὐχ ὁράτε τὸν ἀσεβοκαύστην, οἴη πτωκεν, ἐξάισιον, καὶ λαλούμενον, καὶ ἀκούειν Ἐάν ὁ τοῦδε ὀλεθρος οὐ σφωρονίστη ἡμᾶς; ῥηὶ Χρυσορόρημων, τίς λοιπὸν ἐλεήσει ἡμᾶς; Οὐκ νήψομεν; οὐκ ἐνοήσομεν ὅτι εἰ μὴ Χριστὸς ἦρ ἄθετουμένης αὐτοῦ τῆς ἁγίας εἰκόνας, οὐκ ἐν ταύτης ὑβριστῆν οὕτως ὀλεθρίωσεν; Ἀκούετε ταῦτα, πάντα τὰ ἴθνα· ἐνωτίσασθε, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην, τί γέγονε Γραικοῖς. Πρὸ τοῦ Ἀντιχρίστου Ἀντίχριστος· ἢ ἄφ' ἡμῶν τὸ σημεῖον τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ.

^C Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἰνδαλμα τοῦ σητικού αὐτοῦ χαρακτῆρος· ἐμφανίζοιτο ἐν ἡμῖν κφοροῦν τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ· ἀλλὰ τὸ μὲν ἔπτοιτο, τὸ δὲ προσεῖληπται· μεμέρισται Χριστῷ μᾶλλον ὃ βασιλεὺς ἀπέπτυσται ὃ κτείνας τὸν διαβὸν τὸ δέρνυ δεῖ δὲ τὸν ἔχθρὸν ἴσφαξει, τὸ τούτου κρᾶνεδήσαστο διάδημα· ἐπ' ἴση νίκῃ τοῦ σφαιγίντης ἰτάξαν, ὡς ἔχθρὸν, τὸν κατασφάξαντα. Ἄκουε, ρανὲ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ. Τίς ἢ ἐκστασις σὺν ἐξίστη ὃ λαὸς τοῦ Θεοῦ; Ἄκουε, Ἀνατολὴ καὶ ἄν ὅπως ἐξετυφλώθη ἡ Βυζαντίς· ὅπως κεκώμη φωνῆς ὑμῶν ἐλεγκτικῆς οὐκ ἀκούσασα· ὑπόδα κῆς ὑμῶν μαρτυρίας οὐκ ἐμβλέπουσα· ἀλλ' Ἰα καὶ Ἰαμβροῦ τῶν ἀντιστατῶν Χριστοῦ, τῆς ὀλεθρὶ δυνάδος, ἦν εὐ οἶδ' ὅτι ἡ Τριάς ἐν τάχει καταλύσει ὡς ἂν σὺν τοῖς προσεληθείσι δυσὶν ἀσέβεισιν ἀχθεῖν καὶ αὐτῇ ἢ θυᾶ, τὸ οστρακέραλον διαβόλου ἄρμα. Δεῦρο δὲ, δεῦρο, ἀδελφέ· καταπίε ἐτι ἀγῶνας· Κύριος κελεύει. Λάλησον ἀγαθὰ εἰς τιμίας ἀκοῆς τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως ἡμῶν. Μη σάσθω Ἰωθίαν τὸν αἰδιδεμον. Γίνοιτο νέος Δα εἴτε ὡς Σαοῦλ, εἴτε ὡς Ἀμών, τὰ τοῦ ἑξαγίς Δίοντος καταπτῶν· κἀντεῦθεν Θεὸν ἐξυμῶν

¹⁹ II Thess. II, 4. ²⁰ Psal. XLVIII, 2. ²¹ Isa. I, 2.

ἰ τῷ τῆς εἰρηναρχίας στρέφει τὸ τῆς βασι- A Deum placans, atque administrationis tranquillæ
οῦ κράτος ἀνίκητον περιποιούμενος. corona robur imperii sui reddens insuperabile.

ς'. — Στεφάνῳ μαγίστρῳ. [υῆς'].

LXXVI. — *Stephano magistro.*

Solatur in uxoris obitu : tum ut pro imaginibus apud novum principem agat, hortatur.

δέσποτα, ταῖς ὑπεροχαῖς ὑποστέλλεσθαι, ἰστα τῇ σῇ ἀνυπερβλήτῳ. Ἄλλ' ὁμως τὸ ὄν σου καὶ μέτριον τοῦ φρονήματος, ἰδῶκεν ὀρησίαν, καὶ πάλαι ποτὶ ἐπιστεῖλαι, καὶ αὐτὸ ποιῆσαι, καλοῦντος τοῦ χρόνου καὶ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τῆς διὰ Κύριον φυ- κτὰ τὴν τοῦ διώκοντος παύλαν · ἦτις ἀκου- ἴχησε παντὸς ἀνθρώπου ἀμφοτέρα τὰ ὤτα. ἀπλῶς ἤρθη · ἀλλ' ὅτι τιουτροπικῶς. Αὐτῇ ἢ προφασίς τῆς ἐπιστολῆς. Ἐγὼ δὲ πρὸ
θείσεως μοι ὑποθέσεως εἰς τὸ γράφαι, ἐκείνο
· ὅτι οὐκ ἀστενάκτως καὶ ἀπαθῶς ἤνεγκα
ἐν τοῦ θανάτου τῆς ἀγαθῆς καὶ ἀειμνήστου
σου · ἐνθυμούμενος ἠλίγκην πληγὴν ἔλαβεν
του ψυχῇ τῇ διαζεύξει · ἐπεὶ ἦν μακαρία τῶν
αινετῶν γυναικῶν · ὅσον ἀπὸ τῆν ἔξω ἀκοῆς,
· ἐν κἀγὼ μικρὰν ὁ ταπεινός, πλέον δὲ μάλ-
ι κακάριός μου πατῆρ εἰληρε · τὰ δὲ πάντα
ἀντὰ αὐτὸς εἶ, κύριέ μου, εἰδώς. Ἐκείνης
τὸ μνημόσυνον μετὰ δικαίων. Τεκμαίρομαι
καὶ ὀρθοφρων ἦν λίαν μετὰ τῆς ἄλλης

Novi, domine, dignitates revereri, maxime vero
sublimen illam tuam. Tua tamen comitas animi-
que modestia loquendi potestatem nobis fecit, et
jampridem ad te scribendi, et nunc idem faciendi :
quoniam id tempus poscit, nosque peccatores car-
cere propter Dominum tolerato soluti sumus per
interitum persequentis, : cujus ut fama percrebruit,
ambæ omnium hominum aures tinnierunt : non
quod simpliciter sublatus de medio, sed quod tali
modo. Hæc porro hujus epistolæ præfatio esto.
Nunc vero antequam ad propositum mihi scribendi
argumentum aggrediar, istud obiter significo ; non
sine luctu intimoque sensu doloris accepisse me
nuntium de obitu odiumæ æternaque memoria di-
gnæ conjugis tuæ : cum apud me reputem quan-
tum hac disjunctione veneranda anima tua vulnus
acceperit : quandoquidem felix illa vere inter fe-
minas laudabiles exstitit, quantum quidem fama
popularis retulit, cujus leve experimentum ego
humilis, multo vero majus beatus pater meus ac-
cepit ; omnia vero omnino ipse, Domine mi, probe
nosti. Sit autem illius memoria cum justis. Sic enim
conjicio : quoniam præter cæteras virtutes erecto
excelsaque anima fuit.

· χάριν τὸ γράμμα, πρόδηλον τῇ μεγαλοφυῖ C
σία. Ἐπιζητεῖ σε ὁ χορὸς τῶν διδωγμένων ·
ταί σε ὁ λόγος τῆς ἀληθείας · ὁ μὲν ὡς φι-
καὶ φιλομόναχον · ὁ δὲ ὡς ἐραστὴν αὐτῆς
σίαστον. Οὐχ ὅτι οὐκ ἐκινήθης ἕως τοῦ
μαχῶν ἀμφοτέρων · ἐπειπερ ἠκούσαμεν οἶα
· ὡς καὶ πέπραχας καὶ λήλεχας · ἀλλ' ὅπως
· εἰς τὸ εἶῆς Ὁρᾶς, δέσποτά μου, οἶον τὸ κα-
· ἰ αἰρέσεις ; Οὐδὲ γὰρ εἰ μὴ τηλικούτον,
· οἱ πάσχοντες, καὶ τοσαῦτα τὰ αἰσίσματα
· κτήρια, ἃ μέχρις ἐσχάτων τῆς οἰκουμένης
· ε. Βλέπεις καὶ τὸν τοῦ διώξαντος θάνατον.
· ἴθιαι, ὁ εὐπαράκλητος. Συγκινῆθατι, ὁ θεοκί-
· Ὁρεῖον χεῖρα χαμαὶ κειμένη τῇ καθ' ἡμᾶς
· ἰα ὅσον ἐνδέχεται · ἐφ' ὅσον ἰσχύς λαλήσον
· ὤτα τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν βασιλεως ἐπὶ ἀγαθᾶ.
· ριστου σοι τὸ ἀγωνισμα, ὑπὲρ τῆς θεοτόκου,
· κων τῶν ἁγίων. Οὐδὲ γὰρ εἰ τις τῆς τοῦ
· ἰς εἰκονος ἀντεχομενος λέγει τι ἢ πράσσει,
· νι ἢ τῷ βασιλεῖ χαρίζεται τὸν λόγον. Καὶ
· ὅς ἁγίου εἰ ἦν τὸ λεγόμενον · μέγιστόν σοι
· ν. Ὅπου δὲ Χριστόν, καὶ ὑπὲρ Χριστοῦ ἢ
· ἰς · ἀρα οὐχὶ ψαρὰ σοι, δοξα τε καὶ ἀγαλ-
· σὺν πολλῇ προθυμίᾳ ὅλον σεαυτὸν ἐπιδοῦναι ;
· κριέ μου ἀειπύθητε, ἐκδυσωπῶ κἀγὼ ὁ τά-
· κι ἄλλως ὅτι ἡμῖν αὐτοῖς εὐεργετούμεν τοῦ
· φροντίζοντες · ἐπειπερ συννοσοῦμεν · κἂν εὐ-
· κτι στρεβλῶ, εἰμῶς δ' οὖν χραίνόμενοι τῇ
· ῖ κοινωνία. Αὐτῆ ἐστὶν ἡ ταπεινὴ ἡμῶν

Quæ sit autem scribendi causa, magnificæ tuæ
potestati liquet. Tuam implorat opem cœtus eorum
qui persecutionem patiuntur : invocat te sermo
veritatis : ille quidem, ut pietatis peramantem ac
monachorum : iste, ut sui amatorem, in loquendo
liorum. Non quod non olim usque in hunc diem
pro utrisque acriter dimicaris ; audivimus enim vero
quæ tua Dei impulsu egeris dixerisve ; sed ut et
deinceps. Vides, domine mi, quanta hæreseos im-
probitas sit ? Neque enim, nisi tanta foret, tot
essent qui patereutur : nec tot contumeliæ et ærum-
næ, quæ ad ultimos orbis terrarum limites perve-
nere. Cernis et persequens obitum. Solatium cape,
qui facile illud admittis. Commoveare, qui a Deo
moveris. Manum porrige humi jacenti Ecclesiæ,
nostræ, quantum res patitur : quantum potes, ad-
huc in aurem pii nostri imperatoris dic bona. Pro
Christo tibi certamen, pro Deipara, pro sanctis
omnibus. Neque enim si quis imperatoris am-
plexus imaginem, aliquid dicit aut facit, alterum
quempiamquam imperatorem sermone compellat.
Ac, si unum e sanctis hæc causa spectaret, ingens
maneret te præmium. Ubi vero Christus, et pro
Christo negotium est ; non tibi vero lætitia, gloria et
exultatio est, cum ingenti alacritate te ipsum to-
tum impendere ? Utique, Domine mi desideratis-
sime, obsecro et ego miser. Quanquam et nostræ
ipsorum utilitati servimus, cum publicæ rei prospici-
mus : quandoquidem pari morbo laboramus ;

non quod perverse sentiamus, sed quod hæreticorum communicatione inquinemur. Nostra hæc humilis postulatio est, hic noster libellus : et quod vel pro bono duntaxat sermone non contemnenda tibi merces reposita sit ; multo magis pro tanto labore, quantum te ultro suscepisse accepimus. Servet te incolumme præpotens Dei manus, virum profecto dignum admiratione, eundemque principem senatus.

LXXVII. — Sanctis confessoribus Patribus fratribusque.

De imperatoris Iconomachi obitu, deque persecutionis fine gratulatur.

Nunc tempus exclamandi cum Davide, ac dicendi : *Ersultate, justi, in Domino : rectos decet collaudati* ²². *Cantate ei, et psallite ei* ²³ : quoniam exaudivit Dominus, cum omnibus qui sunt pari gloria præditi. vestras assiduas preces. Ecquid ergo factum est ? Perit impius, contritus est qui nos cædebat : vicistis filium iniquitatis : furentem belluam prostravistis, mentem perversam. O desideratissimi, quam potens est sanguis vester ! Hanc ille pestem, hunc carnificem exstinxit : ille detestandum homicidæ sanguinem fudit : siquidem pollicitus est ille qui verax est, fore ut præbeat aures iis qui clamant ad se nocte ac die, ut sacræ paginæ loquantur. Disce, Christi contemptor, quantum illius vox valeat, cujus carnes lacerasti. Vide, perduellis, quantum adversus Christum profeceris. Quoniam adversus stimulum calcitrasti, dejectus es in præceps cum strepitu : non viscera quidem tua, sed sceleratus cruor effusus tergemino vulnere, quippe qui Trinitatem offendaris deper contumeliam sanctæ imaginis Christi illatam. Abi cum Juda, quippe qui sis Judæ mente similis. Obviam ito Patri tuo Uralyphio, cui a Caballo nomen. Bibe hoc primum, ut ait propheta ²⁴ : et in quod acerbius in novissimis.

Proh, qui illius fuit in Christum furor ! quæ vestra confessio ! Vos viri Christum gestantes, alumni pietatis, immortalitatis unguenta, triumphatores inimici. Vos Ecclesiæ nervi, firmamentum fidei, orbis universi decus. Auspicatissima vestri memoria est, quam et futura ætas excipiet. Corona vestra cælestis, divinarum laudum floribus rite contexta, Quid deinde reliquum est, nisi ut Deo laudes, pio principigrates agantur, quod carcerum ac dolorum finem denique fecerit ? Sperandum fore ut qui prospera dedit initia Deus, adjiciat ut respondeant extrema primis, et recta fides cum pace conjuncta caput exerat. Tantum obsecro, mementote mei in orationibus impensius, ac vobis ipsis semper attendite. Quandiu enim spiritum hunc vitalem ducimus, tentator instat. Frater vester Nicolaus pro more salutem dicit.

LXXXVIII. — Nicetæ præposito,

De persecutoris intoritu, et contra Iconomachos.

Misit ad humilitatem meam, ut accepi, sanctitas

²² Psal. xxxii, 1. ²³ Psal. civ, 2. ²⁴ Isa. ix, 1, sec. LXX.

Α εξαίτησις, τούτο τὸ ὑπόμνημα · καὶ ὅτι καὶ ὑπὲρ λόγου ἀπλῶς ἀγαθοῦ οὐκ εὐκαταφρόνητοι μετέθει σοι ἀπόκεινται · μὴ ὅτι γε τοσούτω μοχθῶν ἑαυτὸν ἐπιδῶσαντι, καθὰ ἤκουσαμεν. Σῶσαι σε ἡ πρακτικὴ χεὶρ τοῦ Θεοῦ, τὸν ὡς ἀληθῶς ἀξιώμαστον, καὶ τῆς συγκλήτου πρωτόβαθρον.

perfecto dignum admiratione, eundemque principem

ΟΖ'. — Τοῖς ἀγίοις ὁμολογηταῖς Πατέρεσι καὶ ἀδελφοῖς [κςζ'·].

Νῦν καιρὸς ἐκοθῆσαι μετὰ τοῦ Δαυὶδ, θεὶ εἰπεῖν · Ἀγαλλιᾶσθε, δίκαιοι, ἐν Κυρίῳ · τοῖς εὐθείῃ, πρέπει αἰνεσις. Ἄσαστε αὐτῷ, καὶ ψάλλετε αὐτῷ · ὅτι ἐπακῆκος Κύριος, σὺν ἅπασιν τοῖς ἰσχυρίσιν ὁμῶν τῆς ἐκτενοῦς ἐκτετηρίας. Καὶ τί γέγονεν ; Ὡς τὸ ἄσπεθῆς, συνεπείδη ὁ κοπῶν ἡμᾶς. Νευκῆκατι τῆ τῆς πονηρίας υἱὸν · καταβάλετε τὸ θηρίον τῆς ὀργῆς τὸν σκολιογνωμον τοῦν. Ὡ, ὦ τρίποθῆτοι · οἴα τι αἱματὰ ὑμῶν δυνατὰ ! Τάδε ἔρραξαν τὸν ἀλάστον κολαστήν · ταῦτα ἐκίνωσαν τὸ ἐναγῆς αἷμα τοῦ νευτοῦ · εἰπερ ὑπακούειν ὁ ἀψευδῆς ἐπαγγελιατο τῶ βρώτων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καθὰ φησὶ τὰ Λόγια. Μάθι, Χριστῶρι, ὅσον ἰσχυροὺς ἡ βίη ; [Reg. cod. ὦν] κατέβησαν τὰς σάρκας. Ἰσθι, μισῶρχα, ἤλικον σοι τὸ κατὰ Χριστοῦ ἀποτίλημα · ἐπειδὴ πρὸς κέντρα λακτίων ἦς, ἐλάκησας πρὸς ἐξέχθη σου, εἰ καὶ οὐ τὰ σπλάγγνα, ἀλλὰ τὸ ἴσθι αἷμα, ἐντομαῖς τρισίν, ὡς τῆ Τριάδι προσκρέιστοτος, διὰ τῆς ὕβρεως τῆς ἀγίας εἰκόνας Χριστῆ Ἀπιθι μετὰ τοῦ Ἰουδα, Ἰουδαίωρον. Σύνυχητι πατρί σου Οὐράλυφιῳ Καβαλλονύμφῳ. Πίσι τῆ πρώτων, ὡς φησὶν ὁ προφήτης, καὶ τὸ θριμύτησι ἐ ἰσχύτων.

Ὡ τῆς ἐκείνου Χριστομανίας, καὶ τῆς ὑμῶν ὁμολογίας ! Ὑμεῖς ἄνδρες Χριστοφόροι, θρίματι εὐσεβείας, μυρίσματα ἀθανασίας, στηλιτεύματα τῆ ἔχθρου. Ὑμεῖς νεῦρα τῆς Ἐκκλησίας, ἐδραῖωμα πιστεως, κλέος τῆ ὑψ' ἡλίω. Ὑμῶν τὸ μνημόσυμον αἰσιον, ὃ καὶ ὁ μέλλον ὑποδέξοιτο χρόνος. Ὑπὸ τὸ στεράνωμα οὐράνιον, τοῖς ἀσματικοῖς ἔθουσ ἀξιοχρήτως συμπλεκόμενον. Τί τὸ λοιπὸν ; αἰετὸν Θεὸν, εὐχαριστήσιον τῶ εὐσεβεῖ βασιλεῖ, ὅτι τῶν φλακῶν καὶ ὀδυνῶν εἴσασι τῶς · καὶ ἐλπιστίον ἐπὶ δούς Θεός τὴν ἀπαρχὴν δεξιῶν, συναποίσει τῆ ἠρῆ καὶ τὸ τέλος · τῆς εἰρηνοχύτου ὀρθοδοξίας ἐξουατῆ τὸ κέρως. Μονον παρακαλῶ μνημονεύειν μου ἡ προσευχαῖς θειομότιρον, καὶ προσέχειν ἑαυτοῖς πίτοσι. Ὅτι ἕως ἂν ἐμπνῶμεν, ὃ πειράζων πάσισι. Ὁ ἀδελφός ὑμῶν Νικόλαος ἀσπάζεται κατὰ τὴ σὺνηθες.

ΟΗ'. — Νικητῆς ἡγευμένω. [φδ'·].

Ἐπίστειλεν, ὡς ἔμαθον, ἡ ἀγιωσύνη σου πρὸς

εἰνώσιν μου· ἀλλ' οὐκ ἰδεξάμην διὰ τινα A
 ιαν. Ἐγὼ δὲ ὡς δεξάμενος, χαράσσω σοι
 εὐτελές μου γραμματίον· προσηγορίαν κο-
 ἰτό, Χαῖρε, φθεγγόμενον. Διὰ τί; ὅτι συν-
 μᾶλλον δὲ κατεκοπή ὁ κοπῶν ἡμᾶς· ὅτι
 Κύριος ἐν ὀφθαλμοῖς ἀπάντων, ἀρνητὴν αὐ-
 τὸν τῆς ἀγίας αὐτοῦ εἰκόνας ἀθετητὴν.
 οὐ χωρίζεται ἀκτίς ἀπὸ ἡλίου· οὕτως οὐδὲ
 ὁ πρωτοτύπου, ἢ μόνον κατὰ τὸ τῆς οὐσίας
 ἰ. Ἐπὶ τῶν τεχνητῶν δὴ λέγω. Ἄλλ' ὅμως
 ὡς ἀστραψάσης τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔστιν
 οὐδαμοῦ ἀνάνηψις. Καὶ τίς οὐ στεναξοί;
 οὐκ ἀποκλαύσειτο; οὐ τοὺς ἀθλοφοροῦντας·
 τίς τοῦτο ὑπολάβοι· πῶς γὰρ οἱ θεομακά-
 ἐπικλαύσιμοι; ἀλλὰ τοὺς ἀβλεπτοῦντας καὶ
 ὁ ζῶφ τῆς ἀσθεῖας ἐπεριδομένους. Ἐγὼ B
 ὁ τάλας οὕτω καὶ διανοοῦμαι, οὕτω καὶ
 ἤμαι. Σὺ δὲ, ὦ ἱερὰ κεφαλὴ, καὶ τῆς ἐμῆς
 ἰτος φίλη' μὴ ἀπολήξεις προσευχομένη κατ-
 φθᾶσαι ἀνωθεν τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα
 ἡμᾶς διασώζεσθαι τοὺς ἀναξίους, κατόπιν
 ἂν ἀγίων ἰόντας. Ὁ σὺν ἐμοὶ ἀδελφός προσ-
 .. Τοὺς μετὰ τῆς ἀγιωσύνης σου ἀδελφούς
 πάζομαι· καί γε μάλιστα τὸν ἱερὸν Ἀρσένιον.

Νικηφόρῳ τῷ ἀγιοτάτῳ πατριάρχῃ [φζ].
 m quod Ecclesie sue pax Leonis Armeni morte

(Baron. an. 821, n. 42.)

τεῖλα πάλαι ὁ τάλας, οὐ πρὸς ἀντίδοσιν
 τῶν ἀποσκοπῶν· ὅτι μηδὲ δούλοις παρὰ C
 ἐν ὀφειλῇ· ἀλλὰ τὴν ἐμαυτοῦ διάθεσιν γλιχό-
 ἰπεκράνει· οὕτω τοῦ πόθου καὶ τοῦ καιροῦ
 νων, οὐκ ἀπεικώτως. Αὐτὸς δὲ, ὦ θεῖα καὶ
 α τῶν ἱερῶν κεφαλῶν ἀκρότης, οὐ μόνον
 τεῖλαι ἠξίωσας τῷ ἀναξίῳ, θεομιμῆτως δη-
 φερόμενος· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀπ' αὐτῆς προ-
 τοσοῦτον ἡμῖν τὸ τῆς ταπεινοφροσύνης σου
 ἴφος ὑπέδειξας, ὡς καταπαλαῖναι μὴν ἡτὴν
 διανοίαν Ὡ τοῦ θαύματος! Εἰ ὁ τοσοῦτος
 ἰλικούτος τὴν ἀξίαν, καὶ τῆδε συνισουμένην
 ἦν ἀρετὴν ἀναστράπτουσα, ὡς αὐτὰ μαρ-
 τὰ πράγματα, υἱὸν ἐαυτῶν τοῦ ἀσθενοῦς ἀπ-
 ν· ὁ οὐθενὴς καὶ ἀφανὴς τί ἐαυτὸν ὀνομά-
 ζαι εἰ ὁ τῆς ἀγιωσύνης λαμπτὴρ ἀμαρτωλῶν
 ὑπογράφειν· ὁ ἀμαρτωλὸς καὶ ἠπορημένος
 , καὶ ἀποκριθῆσεται; Ἄρα εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον D
 ἴτο τῆ ἐπιστολῆ, ἤρκει τοῦτο μόνον τοῦ τε
 νου τὸν νοῦν ἐκθαμβῆσαι, καὶ τοῦ πεπομφότος
 πέρβλητον ἐν ἀρετῇ θριαμβεῦσαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ
 ἴφος τοῦ ἱεροῦ βιβλίου διέγνωμεν οἱ ταπεινοί,
 κὶ μᾶλλον ἠσθημεν, τῆ κεφαλίδι τὸ ὅλον σῶμα
 ἀλέξιος καταλλήλως εὐρηκότες ἀπηρτισμένον.
 ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ, οἷα ἐφθέγξω πνευματικῶ-
 , ὡς ἐπέρρωσας ἡμῶν τὴν ἀσθενῆ διάνοιαν
 ν φαρμακεύμασιν· ὡς συνερρώσας ἡμᾶς
 ητικῶς, μὴ ἐκκαεῖν ἐν ταῖς θλίψεσι, καὶ
 λλά ὑπεσημῆσθε θεοσοφία καλλυνόμενα. Ἄλλ'
 ἴτος ὁ Θεός, ὃς ἐν τοιοῦτῳ σεισμῷ ἀσθεῖας,
 ὕτον ὑπέρμαχον ἑμοῦ καὶ κυβερνήτην τῆ

tua litteras. sed non sunt ad me nescio quo casu
 perlatæ. Nunc vero, tanquam accepissem hoc, tibi
 tenue epistolium exaro, quod tibi salutationem fe-
 rat, et gaudere jubeat. Quorsum? quoniam contri-
 tus est, vel potius concisus est qui nos cædebat :
 quoniam palam fecit Dominus in conspectu om-
 nium, negatorem ejus esse, sanctæ ipsius imaginis
 contemptorem. Quemadmodum enim non disjunc-
 tatur a sole radius, sic neque imago a prototypo,
 nisi sola substantiæ differentia : de arte factis uti-
 que loquor. At nihilominus, cum tantopere veritas
 fulgeat, nemo est qui respiciat, nemo qui expergi-
 scatur. Et quis porro non ingemiscat? et quis non
 deffeat? non eos qui fortiter certant; neque vero
 quis id suspicetur: nam quomodo lugendi sint
 quos Deus beavit? sed eos qui cæcutiunt, atque
 in ipsa impietatis caligine gloriantur. Ego sane
 miser sic mecum animo reputo, sic et lugeo. Tu
 vero, sacrum caput, ac tenuitatis nostræ amicum
 ne precari desine, uti populo Dei cœlitus pax con-
 tingat: deinde ut et nos salvi simus, indigni licet,
 vestigia vestra qui sancti estis subsequentes. Frater
 qui mecum est, tibi salutem dicit. Fratres meos,
 qui cum sanctitate tua degunt, saluto: imprimis
 vero sacrum Arsenium.

LXXIX. — *Nicephoro sanctissimo patriarchæ.*

nondum penitus reddita esset, spe meliorum solatur.

Scripti olim miser; non ut mihi vicissim scri-
 beres: nec enim servis domini debent; sed meum
 ipsius affectum declarare cupiens, amore et op-
 portunitate ita cogentibus, non incongrue. Tu vero,
 o divine et supreme sacrorum capitum vertex, non
 solum respondere indigno dignatus es, Dei videlicet
 exemplo ductus, sed et ab ipso inscriptionis exordio
 tantum nobis tuæ humilitatis divinum culmen osten-
 disti, ut stuporem infelici menti nostræ injeceris.
 O rem admirandam! Si tantus ac talis dignitate,
 et huic quidem parem gerens emicantem virtutem,
 ut facta ipsa testantur, filium se homuncionis appel-
 lavit; vltis homo ac nullius pretii quod sibi nomen
 imponet? Et si sanctimoniam lampas, peccatorem
 se ipsum subscribit; peccator et inops quid respon-
 debit? Igitur si aliud nihil scriptum fuisset, satis
 hoc unumerat et ad accipientis animam obstupe fa-
 ciendum, et ad scribentis insuperabilem virtutem
 extollendam. Postquam autem totum sacri libelli
 contextum humiles perfegimus; tum multo magis
 gavisus sumus, totum orationis corpus suo capiti
 apte respondere animadvertentes. Scis, sancte Dei,
 qualia Spiritu movente lucutus sis: quomodo in-
 firmam mentem nostram laudum medicamentis
 confirmaveris: quomodo ad patientiam nos corro-
 boraveris, ne in afflictionibus despondeamus; et
 quæcunque alia divina sapientia pulchre suggestit.
 Sed benedictus Deus, qui in tanto impietatis motu
 et concussionem, talem propugnatorem simul ac gu-
 bernatorem Ecclesie sue largitus est, inconcussus,
 immobilem, verba vite habentem, confessionis lu-

men universo orbi accendentem. Quod si hiems A nondum præterit, licet parva quædam serenitas affulserit : non desperandum, o ter beate. Potest enim i qui brevem pacis scintillam concessit Dominus, Deum flectentibus precibus tuis inflexus, etiam totum orthodoxæ fidei ver pandere : et tunc nimirum, quando iræ nubes omnino mutabitur, et piorum ac Deum amantium amor probatus clarius fuerit. Hæc ausus sum in præsentia tanquam catulus quispiam mutire optimo meo revera archipastori : qui et venerandum enchiridium cum ingenti exultatione suscepi.

LXXX. — Joanni Logothetæ.

De Leonis Armeni morte ipsius sceleribus congruente. (Baron. an. 824, n. 24.)

Reservavit tempus januam libertatis, ut loquamur B nos cum bonis viris simul et amicis. In his autem quis potiorum obtineat locum quam pietas tua ? qui ob hunc ipsum pietatis cultum non exiguas perpressus es molestias ærumnasque ab eo qui et Deum offendit, et mundum impietate perdidit, et parem apostasiæ vitam violenter finivit. non in loco sancto, licet id horribile dictu sit : quia nequaquam templum Dei sanctum, quod ab hæreticis profanatum est, sed domus profana est, sicut ait magnus Basilius : præside illud angelo, ut præest Ecclesiæ unicuique, abscedente propter impietatem. Quapropter nec Deo accepta est quæ in eo immolatur hostia. Et audi ipsum dicentem : *Iniquus, qui immolat mihi vitulum, quasi qui interficit canem*²³. Quod si tanquam in templo mortuum esse impium contendas, id ita commode explicabitur. Oportebot enim, oportebat eum, qui Dei templis bellum indixerat, in templo strictos in se gladios videre : oportebat eum, qui divinam altare destruxerat, ante altare a medio tolli : eam manum, quæ fuerat in Christi probrum elata, cædi et amputari : in caput, quod ad perniciem aliorum movebatur, eum distingui : humero, qui ad piorum plagas erigebatur, lethale vulnus infligi ; regio e palatio cum dedecore pelli eum, qui Christi, qui Deiparæ, qui sancti cujuslibet sanctam imaginem probro affecerat. Quorsum autem tibi, Domine mi, scelerati mortem in hunc modum tragice descripsi ? Quia necesse hinc non modo plium imperatorem, congruentem impietati exitum impii agnoscere, sed etiam hominem unumquemque. Ac miror equidem vehementer quomodo hæc D intelligens optimus Dominus noster, de nefandi persecutoris impietate triumphum non agat, nec sibi ac subditis orthodoxæ fidei reconciliationem impertiat, tanquam princeps pacis, ad exemplum Christi. Propterea peto, humilis obtestor, ut tu, qui eximie pius es, porro pergas, quemadmodum accipi te sponte aggressum, ut totum te tradas restituendæ fidei, in qua est salus et imperii et subditorum.

²³ [sa. LXVI, 3, sec. LXX.

Α αυτού Ἐκκλησία ἰδωρήσατο, ἀσειστος, ἐν λόγον ζωῆς ἐπέχοντα· φῶς ὁμολογίας ἰ πυρσεύοντα. Εἰ δὲ ὅτι ὁ χειμῶν οὐτίκου εἰ καὶ τις μικρὰ αἰθρία ὑπήστραψεν· σὶ τίον, ὦ τρισμακάριστε. Δυνατός γὰρ ὁ βραχὺ τῆς εἰρήνης ἐμπύρευμα Κύριος, το νίσσι σου καμπτομένος προσευχαίς, καὶ τὶ ὀρθοδοξίας ἀναπετάσαι ἔαρ· καὶ τότε ὁπότε καὶ τὸ τῆς ὀργῆς νέφος ἀμειψθε καὶ ὁ πσθος τῶν θεοφιλῶν δοκιμασθεῖται τερων. Ταυτὰ μοι νῦν τετόλμηται ὡσπερ ἰ γρύξει τῷ χρηστῷ μου ὡς ἀληθῶς ἀρ εἰληφότε καὶ τὸ προσκυνητὸν ἐγχειρίδι ὑπερβαλλούσης ἀγαλλιάσεως.

Π'. — Ἰωάννη Λογοθέτη. [φζ'

Ἦνοιξεν ὁ καιρὸς θύραν παρρησίας, ἡ ἡμᾶς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, ὁμοῦ τε καὶ φίλο τοιούτων τίς ἂν εἶη μείζων τῆς σῆς εὐσγε δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ εὐσεβεῖν σε, οὐκ ὀλίγη θλίψεις τε καὶ κακώσεις παρὰ τοῦ καὶ ἰ κρούσαντος, καὶ κόσμον ὀλίσαντος ἐν ἀσ ἰσῶρροπον τῆς ἀποστασίας τὴν ζωὴν ἀπο οὐκ ἐν ἀγίῳ τόπῳ, κἂν μορμολύττη τὸ ἰ διότι οὐ ναὸς Θεοῦ ἅγιος ὁ ὑφ' αἰρετικῶν μινος, ἀλλ' οἶκος κοινὸς ὡς φησιν ὁ μέ λιος· τοῦ ἰφροστώτος ἀγγέλου ἐν αὐτῷ ἐκάστης Ἐκκλησίας, ὑπακστάντος διὰ τὴν Διοπερ οὐδ' ἡ τελομένη ἐν αὐτῷ θυσία, προσδεκτος. Καὶ ἀκούσον αὐτοῦ λέγοντος· ε ὁ θύων μοι μόνον, ὡς ὁ ἀποκτείνων κύναι καὶ ὡς ἐπὶ ναοῦ λάδοις τεθῆναι τὸν ἀσ σιαι καὶ οὗτος ὁ τρόπος. Ἐδδει γὰρ, ἔδδει τῶν ναῶν τοῦ Θεοῦ γενόμενον, ἐν ναῷ ἰδε αὐτοῦ γυμνούμενα ξίφη· ἔδει τὸν τὸ θεῖ στήριον ἀφανίσαντα, ἐν θυσιαστηρίῳ εἰ ναί· κατὰ τῆς ἐκταθείσης ἐφ' ὑβρεί Χριστομήν ἐπαχθῆναι· κατὰ τῆς κινήσεως ὀλεθρίως, ξίφος διελάσαι· κατὰ τοῦ ὤμοι πικισμῷ τῶν εὐσεβῶν ἰπαρθέντος, καιρὶ πληγῆν· ἀτιμὸν ἀποκαμφθῆναι τῶν βασι λῶν τὸν ἀτιμάσαντα τὴν ἀγίαν Χριστοῦ ε Θεοτόκου, καὶ οὐτινοσοῦν τῶν ἀγίων. Ἥ οὕτω σοι, Κύριε μου, ἐξεπραγῶθησα τοῦ τὸν θάνατον ; ὅτι ἀναγκαῖον ἴσται ἐντεῦθεν τὸν εὐσεβῆ βασιλεία ἐπιγνώνας τὸ κατὰ ἀσεβεία τοῦ ἀσεβοῦς ἀποτελεσμα, ἀλλὰ κ ἀνθρωπον. Καὶ ἀγαμαι λίαν πῶς ὁ ἀγα Δεσπότης γνοῦς τοῦτο, οὐ θριαμβεύει τὴν λαμναίου δυσσείδειαν· καὶ χαρίζεται ἰαυ τῷ ὑπηκόῳ τὸ τῆς ὀρθοδοξίας ἐξίλασμα, λεύς εἰρηναρχίας Χριστομιμήτως. Διὰ τοι ἀντιβολῶ ὁ ταπεινός, ἐπιχθῆναι σε τὸν ἰ τον, καθάπερ καὶ ἤκουσται μοι ὅτι ἐκινῆθι ἰαυτὸν ὀλικῶς εἰς ἀνόρθωσιν τῆς πίστε εἰσται τὸ σωτήριον τοῦ τε κράτους καὶ τοῦ παντός.

λ'. — Παντολέοντι Λογοθέτῃ. [φη'.]

LXXXI. — *Pantoleonῑ Logothetæ.*

Pro fide libere locutum laudat : hortaturque ut cultum imaginum novo imperatori persuadeat.

ον μὲν ἡ ἀρετὴ ἐξ ἀκοῆς ἡμῖν διέγνωσται · A
τοῦ ὑπερτίμου δεσπότου μου, πρότερον δὲ
νῦν δὲ ἐξ ἀκοῆς μέχρι τῆς ἰσχυρίας ἐν ἡ
ρθασάσης. Τίς δὲ ὁ λόγος ; ὅτι ἐπαρρησιάζο-
ντο τὸ πνευματοκίνητον στόμα λαλῆσαι σοφίαν
λογους ἀληθείας, ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ σωτηρίᾳ τῆς
ίας ψυχῆς καὶ πάσης τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκ-
κλ. Καὶ μακάριος εἶ, καὶ εὐλογημένον τὸ
σου · καὶ σὲ αἰνέσαισαν πάντες οἱ ἀκούσαντες
καὶ κλοῖός χρῦστος ἐπὶ τὸν ἱερὸν σου τρά-
νις ὑπακοῆς, τέκνον φωτός, θρέμμα εὐσε-
Γάδ' εἰ λέγει Κύριος · Ἄνοιξον τὸ στόμα σου,
ἀπρώσω αὐτὸ · ἀνθ' ὧν ὑπήκουσας φωνῆς
ἐπιτολῆ γὰρ Κυρίου μὴ σιωπᾶν ἐν καιρῷ κεν-
ώσεως πίστεως. Λάλει γάρ, φησὶ, καὶ μὴ
καὶ, Ἐὰν ὑποστέλληται, οὐκ εὐδοκεῖ
ἡ μου ἐν αὐτῷ. Καὶ · Ἐὰν οὗτοι σιωπῆ-
σιν, οἱ λίθοι κεκράξονται. Ὡστε ὅτε περὶ πί-
στὸς λόγος, οὐκ ἔστιν ἐπιεῖν, Ἐγὼ τίς εἰμι ;
; ἀλλ' οὐδαμοῦ. Ἀρχῶν ; καὶ οὐδ' οὕτως.
ἄτης ; καὶ ποῦ ; Γεωργός ; καὶ οὐδ' αὐτὸ τοῦτο.
μόνον τὴν ἐφήμερον τροφὴν ποριζόμενος.
μοι λόγος καὶ φροντίς περὶ τοῦ προκειμένου.
οἱ λίθοι κρᾶξουσιν, καὶ σὺ σιωπηλὸς καὶ ἀφρον-
ἀναίσθητος φύσις Θεοῦ ἐπακήκοι, καὶ αὐτὸς
ιστής ; ὁ μὴ ἐψύχεται, μηδὲ ἐν κριταρίῳ
ἰετήται, δεδοικὸς οἰοεὶ τὸ πρόσταγμα φωνο-
καὶ σὺ ὁ μέλλων εὐθύνεσθαι ὑπὸ Θεοῦ ἐν
ἐτάσεως, καὶ περὶ ἀργοῦ ῥήματος, κἂν ἐπαί-
; διδοῖαι λόγον · λέγεις ἀλογῶν · Τίς μοι ἐν
φροντίς ; Ταῦτα, ὦ δεσπότα, φησὶν ὁ Παῦ-
C
επιστηματικῶν εἰς ἑαυτὸν καὶ Ἀπολλῶ-
ᾶς · ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπερὸ γέ-
ται φρονεῖν. Ὡστε καὶ αὐτὸς ὁ πένης πάσης
ίας ἰστέρηται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, μὴ τανῦν
ὡς κριθησόμενος καὶ διὰ τοῦτο μόνον · μὴ ὅτι
τῶν ἐφεξῆς καθ' ὑπεροχὴν, μέχρις αὐτοῦ τοῦ
ἰδῆμα περιειμένου · ᾧ καὶ ἀνυπερέβλητον τὸ
· δυνατοὶ γὰρ δυνατῶς ἐτασθήσονται,
καὶ · Κρίσις ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέ-
· Λάλει οὖν, κύριέ μου, λάλει. Διὰ τοῦτο καὶ γὰρ
δεδοικώς τὸ κριτήριον λαλῶ. Φθίγγει εἰς τῶν
ιν ὧτων [f. ὧτων] τοῦ εἰσεβοῦς ἡμῶν βασιλέως ·
· εἰ τῶν ὑπερεχόντων.

εἰμία αἵρεσις τῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀνα-
των, εἰς τῆς εἰκονομαχικῆς ταύτης αἰρέσεως
ρα. Χριστὸν ἤρηται, εἰς πρόσωπον δέ-
ραγματικῶς καὶ λογικῶς λυτῶσα. Τὸ μὲν
εἶ, Χριστὸν μὴ περιγράφειν κατὰ τὸν τοῦ
ος χαρακτῆρα · ὅπερ ἐστὶν ἀναρρητικὸν τοῦ
γενέσθαι τὸν Λόγον. Εἰ γὰρ σάρξ, πάντως
επιγράφεται · ἐπὶ φάντασμα τὸ εὐαγγελιζόμε-
αντικαίῳ φρονήματι. Τὸ δὲ ὅτι ἔξει, κλῆ, κα-
ττει, πυρικαυτεῖ πάντα θεῖον ναόν, πᾶν ἰε-

Aliorum quidem virtus nobis est auditione ac
fama perspecta : tua vero, Domine mi imprimis
colende, visu primum, nunc vero fama ad ultimas
terrarum oras delata, in quibus degimus. Quis porro
de te sermo ? Quod afflatus Spiritu, Dei sapientiam
audacter ac libere sis locutus, sermones veritatis,
ad utilitatem ac saltem tum animæ propriæ, tum
nostræ totius Ecclesiæ. Et beatus es, et benedictum
nomen tuum : et laudent te omnes pii, qui audie-
rint, et corona gratiarum super venerandum caput
tuum : monile aureum collo sacro tuo circumdatum
fili obedientiæ, lucis proles, alumne pietatis. Hæc
dicit Dominus : *Aperi os tuum, et implebo illud*²⁶ ;
quoniam audisti vocem meam. Jussio enim Domi-
ni est, tum minime silere, cum periclitatur fides.
Loquere enim, inquit, et non sile. Et : *Si subtra-*
B
*xerit se, non placet animæ meæ in eo*²⁷. Et : *Si hi*
*tacuerint, lapides clamabunt*²⁸. Quamobrem quando
de fide sermo est, non est quod quis dicat : Quis
ego sum ? Sacerdos ? minime. Princeps ? ne istud
quidem. Miles ? ubi porro ? Agricola ? neque istud
ipsum. Egenus, quotidianum modo victum quæ-
ritans. Nihil id quod incidit in disputationem, curæ
mibi aut sollicitudini est. Vah, lapides clamabunt,
et silebis securus ? Sensus expers natura Deum
exaudiit : et tu sensu audiendi cares ? Quod neque
est animatum, a quo neque in iudicio ratio posci-
tur, velut ad mandatum expavescens vocem edit :
et tu qui reus coram Deo peragendus es inquisi-
tionis tempore, ac de verbo otioso rationem reddi-
turus, vel si mendicis fueris, stulte dicis : Quid
C
mibi istud curæ est ? *Hæc*, Domine, ait Paulus,
transfiguravi in me et Apollo propter vos : ut in
*nobis discatis ne supra quam scriptum est sapiatis*²⁹.
Quamobrem et mendicis ipse omni excusatione
caret in die iudicii, nisi in præsentī veluti iudicium
subiturus loquatur, vel ob id unum : multo magis
quispiam eorum qui dignitate pollent, usque ad
eum qui insignitus diademate est, cui intolerandum
iudicium erit. *Potentes enim*, inquit *potenter tor-*
*menta patientur*³⁰. Et, *Judicium durissimum his*
*qui præsumunt*³¹. Loquere igitur, Domine mi, loquere.
Idcirco et ego infelix, iudicium veritus loquor. Usque
in divinas religiosi principis nostri aures vocem mit-
te : quandoquidem ex eorum numero es qui præsumunt.

Nulla hæresis ex iis quæ ab Ecclesia ebullierunt,
hac Iconomachica hæresi acerbior fuit. Christum
negavit, in faciem cædit, opere ac sermone furit.
Pars quidem adeo desipit ut Christum neget cir-
cumscribi secundum corpori formam : quod est
plane negare Verbum carnem factum. Nam si
caro, omnino et circumscribitur : phantasma enim
esse, Manichæorum Evangelii sententia est. Pars
vero radit, frangit, diruit, incendit omnem sacram
ædem, sacrum omne donarium in quo sit Christ

²⁶ sal. lxxx, 11. ²⁷ Hebr. x, 38. ²⁸ Luc, xix, 40. ²⁹ I Cor. iv, 6. ³⁰ Sap. vi, 7. ³¹ Ibid 6.

effigies, Deiparæ, aut cujuslibet sancti. Actum est de nobis Christianis. *Præoccupemus faciem Christi in confessione* 22, 23 : Christum amplectamur, quem per ipsius sanctæ imaginis contemplatum negamus.

LXXXII. — Demochari Logothetæ generali.

Laudat quod impium Joannem pro meritis conseruerit : tunc ut pro fide apud imperatorem agere pergat hortatur. Virorum proborum affabilitas ad eos libere adeundi vel ignoto cuique potestatem facit : multo magis iis qui et noti sunt, et eorundem comitatus experimentum cepere. Ea re confisi nos humiles, ad eximiam et religiosissimam magnificentiam tuam litteras scribimus, gratulantes ei, ut par sit, quod sis optima radicis egregiæ soboles, quod sagacis prudentiæ divinum opus, quod multiplicis institutionis decus expetendum : unde et regibus acceptus es, et omnium ore ac sermone celebraris : eamque ob causam magistratus alios ex aliis gerens, ad supremum denique celeriter pervenisti. Gaude, et jure quidem optimo. Quamquam autem quod ob eandem hanc virtutem nobis lenibus desiderium tui facis, haud tanta dignum admiratione est, cum nullus pretii simus : tamen ratio temporis admonet, ut et a tenuibus viris tibi supplicationis libellus offeratur : ut nostræ nimirum Ecclesiæ, impietatis ruina collapsæ manum porrigas. In hoc autem te jam elaborasse ad nos fama detulit : et id ut operam dares, nos peccatores precati sumus : ac summis te laudibus extulimus sincero animi affectu, quod justa reprehensione Joannem coarguisti impietatis principem, ea obiciens quæ scelerum hominem audire par fuit : quæ cum nobis, tum plurimis aliis, ut opinor, comperta fuerunt. Quoniam nihil est occultum, quod non sciatur 24, ut aiunt sacre præ-

Noli igitur, Domine mi, tam præclaro illo tuo certamine desistere : sed confer eximie dignitati tuæ haud imparẽ opem, quippe qui sis ad id a Deo vocatus in his temporum ac rerum angustiis. Sic enim majorem gloriam consequere, tum apud Deum cui res ea acceptissima est, tum apud imperatorem qui jam religionis signum annuntiant : quin etiam amuletum adversus labem quæ ab hæretica communionẽ oritur ipse tibi conficiet.

LXXXIII. — Sanctis Patribus meis, et confessoribus Christi, Joanni, Michaeli, et Basilio.

Carcere atque exilio solutum se nuntiat,

Et nunc ad Patres meos scribere æquum existimavi, et simul scribere tanquam ad ejusdem virtutis ac sententiæ martyriique pro Christo participes. Quandoquidem enim Deo nostro optimo placuit, ut et nos peccatores dimittere in e carcere optimi principis interventu : instar cujusdam muneris vobis epistolam offero, gaudens, gratulansque pa-

22, 23 Psal. xciv, 2. 24 Matth. x, 26.

ρὸν ἰσάθημα, ἐπ' ᾧ ὁ Χριστοῦ χαρακτὴρ, τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Χριστιανοὶ ἀποκλιθεὶς Προσθησώμεν τὸ προσώπον Χριστοῦ ἐν λόλοις : ἀσπασώμεθα Χριστοῦ, ὡς δι' εὐσεβείας τῆς αὐτοῦ ἁγίας εἰκόνος ἀρνούμεθα.

ΠΙ'. — Δημόχαρι Λογοθέτῃ γενεαῷ.

Ἡ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐντευχὴς παρηγορία διδοὺς καὶ τοὺς ἀγνώστους - σοὺς, αὐτοὺς ἰσάθει : καὶ ὅτι τὴν γνωρίμους, καὶ οὗτοι αὐτῶν εὐθουσιόσυνῃ : πείραν ἐπιπέσει. Διὰ τοῦτο θεοφοβητικῶς οἱ ταπεινοὶ, ἐκπέπληκται τῆ ὑπερωσίῃ καὶ εὐσεβείᾳ σου ἐπιλάσονται, τὴν ἐμῶν κατὰ τὸ εἶδος, ὅτι ἡ ζωὴ σου ἀγαθὸν βλάστημα : ὅτι ὁρατὸς ἡ ζωὴ σου ἰσάθει ἀποτέλεσμα : ὅτι παιδείᾳ σου κατὰ ἀγλαίᾳ περιπέσει. ἔθνη καὶ βασιλεῖς ἀσπαστῆ, καὶ πασι διακλυθῆ. Κατὰ τοῦτο ἐγγὺς ἀρχῶν ἀμειψοῦσα, εἰς τὴν κορυφαίαν τῆς τῆς ἀνίσταται. Εὐχα, καὶ πάνυ εὐχόμενος. Εἰ δὲ ὅτι ἡμῖν τὰς εὐχὰς δι' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων ἡγήθῃ, οὐ πάνυ τι τῶν ἀγαθῶν, δὲκα τὸ σὺν ἡμῖν πᾶσι ὑποβάλλει ὁ καιρὸς καὶ εἰς ἐπιπέσει τῶν ἀρχῶν σου προσάγεισθαι. Ἡ δὲ ἰσάθει καὶ σου χεῖρα τῆ κατακίσεως κατὰ ἡμᾶς ἕως οὐρανόθεν ἰσάθει. Τοῦτο δὲ καὶ ἔκαστος ἰσάθεισθαι : καὶ εὐχόμενος σου καὶ εὐχόμενος σου ἀπο καρδίας πεποιθῆσθαι καὶ ἐγγὺς δικαιοσύνης τῶν ἀσπαστῶν. τὰς εὐχὰς εἰπὼν, ὅσα ἦν ἀξίον ἀκούσαι τῶν ἀποστόλων καὶ αὐτῶν, οἰκτιρῶν, καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἐκλήθηται. Ἐπεὶ οὐκ ἴσθαι κρυπτῶν ὅτι ἡ γνωρίμους κατὰ φησὶ τὰ Λόγια. Καὶ ἄλλως ὅτι οἱ ἀσπαστῶν τοιοῦτων παρῆσαν ἰσάθει δικαιοσύνης περι-

Μὴ τοίνυν, ἰσάθεισθαι μου, ἀπολήξειας τῶ σου ἀνάστα : ἀλλὰ συνιστήσθαι τῶ μεγιστῆ ὑπεροχῆ ἰσάθεισθαι τὴν βοήθειαν, ὡς ἡμῖν καὶ ταύτην προσκλήθεις εἰς ἀναγκαίον τοῦ χρόνου. ὅτι γὰρ μάλλον ἐκλήθησθαι παρὰ τῆ Θεοῦ τῶ σάντι, καὶ βασιλεῖ τῶ ἀπαρξάμενῳ εὐσεβεί, ἀπασὶ τὰς τῶν ὁρθῶν λόγων τῆς ἀληθείας σιν. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ σπαντῶ τῆς κατὰ τῆς τῶν κοινῶν χάριτος, ἐντευχῶν χαρίτων τῆριον ἀρμακον.

ΠΙ'. — Τοῖς ἁγίοις μου Πατράσι καὶ ἐπιπέσει Χριστοῦ, Ἰωάννῃ, Μιχαὴλ, καὶ Βασίλειῳ [ρις.]

ac multa pro Christo passis gratulatur.

Καὶ νῦν ἐπιστῆσαι εὐ ἔχων ἰσάθεισθαι τῶ. Πατράσι, καὶ ἐπιστῆσαι ἐμοῦ ὡς τῆς αὐτῆς καὶ ἡμῶν, μάλλον σε μαρτυρίας Χριστοῦ εἰσάθεισθαι. Ἐπεὶ γὰρ εὐδόκησεν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἐπιπέσεισθαι καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς τῆς φιλίας τῆ μετῆς τοῦ ἀγαθοῦ βασιλέως : ὡς περ τῆ προσείρω ἡμῖν τὸ γράμμα, χαίρων καὶ ἐγγὺς

τῆ πατρῴσυνῃ, καὶ τῆ, ὅσον εἰπεῖν, κατὰ Χρι-
 νίκη. Καὶ γὰρ νεκικήκατε τὸν ποικρὸν, ὡ
 σοι, καὶ ἐνθὸν διὰ τῆς πάλαι τῶν λογισμῶν,
 τὸς διὰ τῆς ἐνθίου ὑπομονῆς· μὴ κάμψαντες
 τῷ ὑπερτείνοντι δράκοντι. Ἐκείνου γὰρ ἀρι-
 ὑπουργὸς Λέων, ὁ παγκράτιστος ἐκείνου θε-
 γῆς, ὁ τῆς εἰκόνας Χριστοῦ ὑδριστῆς, καὶ τῶν
 φονευτῆς. Ἐκάτερος ἐκατέρῳ συμφωνήσας·
 νυθίκα ἄμφω ποιησάμενοι περιελθὲν τὸ δνομα
 οὔ, δι' ἀφαιρέσεως τοῦ θείου καὶ προσκνη-
 ῦτου χαρακτῆρος Ἐπεὶ μὴ πέφθακεν ὁ και-
 ῆς δευτέρως θείας ἐπιφανείας, ἵνα ὀλοφανῶς
 ὅς ἀρηθεία. Ἄλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, ὅς καὶ
 ἰώκτην ὤλεσε θανάτῳ περιδοῆτω καὶ ἀξιολόγῳ
 τοστασίας· εἶδε γὰρ τὸν τεμόντα τὸ Κυριακόν
 ζῆρι καταμνηθέντα ἀπορρήξει τὴν ζῶν·
 μὰς στεφανίτας ἀναδείξας, κλῆρος τῆ ἑαυτοῦ
 ἰσῖα περιποιήσατο, ἀρετῆς ἀλείπτας· ἐρεί-
 πίστεως, ἐδραϊώματα ἀληθείας, ὑποδείγματα
 ἰας, τῶ ὄντι καθηγητῆς, ὡς ἀληθῶς μονα
 ἀπεικονίσματα τῶν μακαρίων ἐκείνων καὶ πά-
 γων· οἱ ἐν τοῖς ὁμοίοις ἀνδρικοῖ γυγοντες,
 μαράντῳ τῆς δικαιοσύνης στεφάνῳ κατεκο-
 ἰσαν, χορτυόντες αἰώνια. Τοιοῦτοι ὑμεῖς, καὶ
 ὁ ἐπαινος ὑπέρτερος τῆς ἐμῆς οὐδαμινῆς γλῶτ-
 τοσοῦτον δε μόνον ἀδούσης, ὅσον τὸν καιρὸν
 ἰσασθαι, καὶ τὸν πόθον θεραπεύσαι, καὶ τὸ
 ἀ ἀναζωπυρῆσαι, εἰς ἀληκτον δέησιν τοῦ ἐπι-
 ναι Θεόν, τέλειον ἡμῖν τὸ τῆς εἰρήνης ἀγαθόν
 εἶλαι. Ὁρᾶτε γὰρ, ὡ σβάσμοιοι, ὅπως ἐτι-
 ἴνει τὰ πράγματα. Δυνατὸς δε ἴσται τῆ ἀρχῆ
 ὁ τέλος δεξιῶν συναγαγαί. Εὐχέσθαι παρα-
 τε περὶ τῆς ταπεινώσεως μου, ἀισίδα-

ΠΔ'. — Θεοδώρῳ μονάζοντι. [φχθ'.]

De sancta imagine Basilii dictum interpretatur.

ὦ σου τὴν θεοσίθειαν παρεκάλεσα, τῶν κατ'
 ἔγκωμιον ἀφένον, μᾶλλον προστύχουσαι,
 πάντῃ με Θεοῦ ἀπομακρύνεσθαι· καυτὸς οὐκ
 ἴθον φερόμενος, εἰς μεζους ἐξήφθης λόγους αἰ-
 σ. Μὴ οὕτω, Πάτερ, μηδαμῶς. Ἐ οὐκ εἴσθα
 νθρώπων ἀπάντων ἐγὼ ὁ τάλας ἀμαρτωλότερος;
 οὐκ οἶδ' ὅπως ἐλέει Θεοῦ εἰς φυλακὴν αὐτοῦ
 και διατελεῖν. Διὸ καὶ δέδια, μήπως ἐπισκεψά-
 ἐν τῷ τελομένῳ ὁμολογητικῷ γάμῳ, ἴδοι με
 ἰνδεδυμένον ἰνδυμα γάμου, εἶτ' οὐκ καθαρότη-
 και εἶποι τοῖς ὑπερέταις ἀγγέλοις· Δὴσαντες
 ἡ χεῖρας καὶ πόδας, ἐκβάλετε αὐτόν, καὶ
 ἴλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ὡς παρ-
 κντα ἑαυτὸν ἀναξίως τοῖς ὁμολογηταῖς μου. Ὡστε
 εἰδῶς, κλαῖε με μᾶλλον, Πάτερ, καὶ προστύ-
 μῆ τοῦτό μοι συμβῆναι. Καὶ ὡδε μὲν ταῦτα
 δε τοῦ Διὰ καὶ Ἄνα ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βασιλείου
 ἑνῶν, δηλονότι ἐν τῆ χοῦσει κειμένων τῶν προ-
 ὶν τῆς εἰκόνας· οὐχ ὑπὸ τοῦ ἀγίου δοκεῖ μοι
 νηθῆναι καὶ οὕτως καὶ οὕτως, ἀλλ' ἐκ μεταγραφ-

A ternitati vestræ, ac rēportatæ, ut ita dicam, se-
 cundum Christum victoriæ. Dænonem enim vici-
 stis, o viri admirandi : tum intus per luctam
 adversus cogitationes : tum foris per tolerantiam
 plane divinam, non flectentes genu coram admi-
 nistro ipsius dracone. Fuit enim haud dubie mini-
 ster illius Leo, ille pessimus ipsius cliens, ille
 imaginis Christi contemptor, ille sanctorum inter-
 fector. Conspirantibus enim invicem sententiis
 fœdus ambo iniere, ut Christi nomen e medio tol-
 lerent, sublata utique divina et adoranda ipsius
 effigie. Verumenimvero nondum tempus adventit
 secundi adventus Domini, ut penitus Christus ne-
 getur. Sed benedictus Deus, tum qui vexatorem
 perdidit turpissimo necis genere, pro defectionis
 suæ meritis (oportuit enim eum qui Domini corpus
 discidit, gladio intercisum vitam abrumpere), tum
 qui vos et victores exhibuit, et in Ecclesiæ suæ
 decus servavit, virtutis propugnatores, firmamenta
 fidei, stabilimenta veritatis, specimina fortitudinis,
 vere magistros, vere monachos, beatorum illorum
 ac veteris ævi sanctorum imagines : qui in pari
 certamine cum strenue se gesserint, incorrupta
 justitiæ corona exornati nunquam desituro gaudio
 perfruuntur. Tales cum sitis, vestra laus nostram
 exiguam in dicendo facultatem superat : tantum-
 que commemoro, quantum satis est ut tempori
 satisfaciam, et desiderio obsecundem : ut studium
 incendam assiduæ precationis, ad exorandum
 Deum, ut perfectæ tranquillitatis bono perfruamur.
 Videtis enim, o venerandi, quemadmodum adhuc
 res fluctuent. Sed potens est Deus felicibus initiis
 conjungere prosperum finem. Orare pro humilitate
 mea ne gravemini, o semper venerandi.

LXXXIV. — Theodoro monacho (*).

Pietati tuæ auctor exstiti, ut laudibus meis su-
 persedens, funderes potius pro me preces, ne a
 Deo magis avertar : tu vero nescio qua impulsus
 ratione in uberiores multo erupisti laudes. Mitte
 omnino sic agere, Pater. An nescis miserum me
 mortalium omnium maxime esse peccatis ob-
 noxium? Quanquam nescio qua Dei misericordia
 sub ejus tutela præsidioque semper sum versatus.
 Quamobrem vereor ne, cum visitaverit in consum-
 matis confessionis nuptiis, videat me non indut-
 tum veste nuptiarum, hoc est puritatis : angelicæ
 administris dicat : *Ligatis manibus et pedibus
 ejus, mittite eum et projicite in tenebras exterio-
 res* 22 ; quippe qui se temere confessoribus meis
 inseruerit. Quamobrem hoc cum probe scias, me
 potius defle, Pater, et ne istud mihi eveniat, depre-
 care. Sed de his hactenus. De voculis autem *διὰ* et
ἐνὰ (*trans* et *ad*) quas Basilii Magaus usurpavit,
 videlicet in proposito de imagine argumento : non
 mihi videntur a sancto et hæc et illa prolata, sed

Matth. XIII, 13.

) Dogmatica.

sit, et in Deum cui servant omnia : non modo hic aut ille, sed neque si Petrus et Paulus, neque si angelorum quispiam foret, demutare quidpiam vel minimum auderet, tanquam everso ea ratione Evangelio universo. Jam vero sermonem, refellendi causa, cum heterodoxis conferre apostolico mandato repugnat⁸⁷ : minimeque convenit nisi ad correptionem tantummodo. Propterea indigni nos pii imperii vestri famuli ne hiscere quidem audemus. Quod si quid est ejusmodi de quo ambigat aut diffidat divina magnificentia vestra pie e patriarcha dissolvi posse ; jubeat magna ipsius et a Deo confirmata manus, velut diviorum æmulatrix ad communem utilitatem, a veter Roma suscipiti declarationem, prout olim et ab initio paterna traditione transmissus mos fuit. Hæc enim, Christi æmule imperator, suprema est Ecclesiarum Dei, in qua Petrus sedem primus tonuit, ad quem Dominus dixit: *Tues Petrus et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalerunt adversus eam.*⁸⁸ Hæc est indignorum famulorum tuorum postulatio : hæc nostra humilis secundum Deum exhortatio. Valida ego Dei manus servet te mundo desiderabilem, piumpque Christianorum imperatorem, ad multos annos superstitem, et ad filiorum filios imperium transmittentem cum prosperi successibus, hostiumque et inimicorum victoriis. Fiat, fiat !

LXXXVII. — *Episcopis propter Dominum exsultibus* (1).

Adoratio Christi imaginis quomodo

Cum de beatitudinis vestræ rebus nuper ego humilis audivissem, Patres desideratissimi, gavisus sum magnopere, et optimum Deum nostrum collaudavi : quod non etiam videre vos, nec gratiæ donis quæ in vobis sunt frui licuit, permolesti tuli. Visurus siquidem eram homines Dei, episcopos Domini, beatos viros, mundi lumina, fidei firmamenta, et si quid aliud honesti est, rem ejus ac nomen obtinentes. O jacturam ! o calamitatem ! Sed multa nimirum peccata nostra hujus casus nobis causa fuerunt. Nec jam miramur infortunium, sed offerimus supplicationem. Quid istud autem ? Ut quod defuit, litteris compensetis, instruente. illuminante, confirmante, ostendente quæcunque vera sunt, quæ honesta, quæ justa, quæ ad fidei defensionem ac eertamen idonea. Si qua virtus, si qua laus confessionis, hanc præscribite, et quomodo adorandus sit imagine expressus Christus homonyme an synonyme : quoniam alterum quidem orthodoxæ, alterum vero contrariæ est sententiæ⁸⁹ : et quomodo intelligatur adoratio erga Christum ejusque imaginem : unane an duæ ; quoniam alterum quidem nostrum est, alterum vero

⁸⁷ Tit. III, 10. ⁸⁸ Matth. xv, 18. ⁸⁹ Ea de re Petavius. lib. v De incarnat. cap. 8, n. 10 xv, cap. 15, n. 5.

NOTÆ.

(1) Videri tamen possit scripta post mortem Leonis. (*) Cod. Reg. 'Αρχη βιβλίου γ', initium libi

Α 'Επει δὲ περὶ Θεοῦ καὶ εἰς Θεὸν ὁ ἄγιος, τὰ σύμπεπτα· οὐχ ὁ τίσις ἢ τίσις· ἀλλ' οἱ τρεῖς καὶ Παῦλος, εὐδ' ἂν τις τῶν ἀγγέλων μήτις ἂν καὶ τὸ βραχυτάτων παρακαλεῖσαι τούτου τοῦ παντός· Εὐαγγελίου ἐκατρεπερῆ τε τὸ συναρᾶν λόγον ἀντιρρητικὸν μετὰ τῶν ξῶν ἐκνωτιούμενον, τῇ ἀποστολικῇ παραγ καθήκον· εἰ μὴ τι πρὸς νοουθεσίαν μόνον. τούτου οἱ ἀνάξιτοι δούλοι τοῦ εὐσεβοῦς ὑμῶν καὶ γρύζαι μόνον οὐ κατατολμῶμεν. Εἰ δὲ βαλλόμενον ἢ ἀπιστούμενον τῇ θεῖα ὑμῶν νοίᾳ διαλύσθαι ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως εἰς μεγάλη καὶ θεοστέριτος αὐτῆς χεῖρ, ὡς πούσα τὰ θεῖα ἐπ' ἀφελείᾳ τοῦ παντός, ἢ παρὰ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης διέξασθαι τῇ φησιν, ὡς ἀνωθὴν τε καὶ ἐξ ἀρχῆς πατροκ ἐξεδόθη. Αὕτη γὰρ, χριστομίμητος βασιλεῦ φαιωτάτη τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ· ἢς Πέτ· τὸ θρόνος, πρὸς ὃν ὁ Κύριός φησι, Σὺ εἶ Πέτ· ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου κλησίαν· καὶ πύλαι ἄθου οὐ κατισχ αὐτῆς. Τοῦτο ἡμῶν τὸ αἴτημα τῶν ἀναξί σου· αὐτῶν σὺν Θεῷ ἢ παρακλήσις τῶν τεταπει· ἢ κρατιαὶ οὖν χεῖρ τοῦ Θεοῦ σώζοι σε, τ πόθητον καὶ θεοφιλῆ τόν, βασιλείᾳ τῶν Χρ· ἐν πολλοῖς χρόνοις διατεινόμενον, καὶ εἰ παίδων τὸ κράτος ἀμειβόντα ἐν εὐημερία νίκαις ἐχθρῶν τε καὶ πολεμίων. Γίνοιτο, γίν

(*) ΠΖ'. — Ἐπισκόποις διὰ Κύριον δυνάμεις. [φῆ·]

intelligenda. (Baron. an. 816, n. 47.)

C Ἄρτι ἀκουτισθείς ὁ ταπεινός τὰ περὶ ἰριότητα ὑμῶν, ὡς τριπόθητοι Πατέρες, λίε καὶ ἰδοξασα τὸν ἀγαθὸν ἡμῶν Θεόν. Ὅτι ο θν ἰδεῖν ὑμᾶς, καὶ ἀπολαύσαι τῶν ἐν ὑμῖν των, καὶ πάνυ ἠνιάθην. Ἐμῆλλον γὰρ ὀρέ πους Θεοῦ, ἱεράρχας Κυρίου, μακαρίους φωστῆρας κόσμου, ἱερίσματα πίστεως εἰ τῶν καλῶν, καὶ ὄντας καὶ ὀνομαζομένους. ζημίας ! ὡς τῆς συμφορᾶς ! Πλὴν αἰ πολ ἀμαρτίαι αἰτίων τοῦ συμβεβηκότος. Καὶ οὐ μὲν τὴν ἀτυχίαν· ἀλλὰ προβαλλόμεν τὴν ἰ Τί τοῦτο ; ἵνα γράμμασι παραμυθῆσθε λειψιν, νοουθετοῦντες, φωτιοῦντες, στήριζον φαίνοντες ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνᾶ, ὅσα ὅσα ἐνοστατικά, ὅσα ἐναθλα. Εἰ τις ἀρ·τῆ, ἢ ἔπαινος ὀμολογίας, ταῦτα γράφοιτε· καὶ π κυνητίον Χριστόν ἐγγεγραμμένον, ὅμω συνωνύμως, ἐπειδὴ τὸ μὲν ὀρθοδοξίας, τὸ δοξίας· καὶ πῶς τῆς προσκυνήσεως νοουρ Χριστόν τε καὶ τὴν αὐτοῦ εἰκόνα, μιᾶς ἢ ἐπειδὴ τὸ μὲν, ἡμέτερον. τὸ δὲ, τῶν Εἰκων ὦν γὰρ μία ἢ ὑποστατικῆ ὀμολογίαις, τούτω ἢ αὐτῇ προσκύνησις· παρὰ τὸ τὴν οὐσίαν τῆ

νυ προσκυνεῖσθαι. Οὗτος ὁ μικρὸς ἡμῶν λόγος Ἀ
 ἠμακτικός, ἀλλ' οὐ διδασκτικός· ὑμῶν δὲ τὰ
 ἔρα πάντως τοσούτων, ὅσον και τὸ καθυπερέχον
 ἰσμάτος· ἐφ' ᾧ τελοῖητε τὸν προκειμένον δρό-
 μωτάτοι, ἐνδραϊότατα· ὡς ἀποληφόμενοι τὸν
 καιοσύνης στίφανον.

aminet dignitas unctionis in qua præsentem cursum viriliter peragite, sanctissimi tanquam ju-
 coronam percepturi.

ΠΗ'. — Ἀμμουὺν τέκνω. [φῆθ'.]

L
 XXXVIII. — Ammoni filio.

Monachum apostatam, etiam conjugio implicatum, ad pœnitentiam excitat.

ν ἐξ αὐτῆς βαλδίδος τῆς ἐπιστολῆς και στε-
 ἀναπέμπω ἐκ βράθους καρδίας, και δάκρυον
 νυμι τῶ μέλανι ἐφ' οἷς ἠκουτίσθην περι σου,
 φασὶ γὰρ ἀπορρίψασθαι σε τὸ ἅγιον ἔνδυμα
 ναχοῦ, και τελεῖν ἐν λαϊκοῖς, και γυναῖκα
 νιν. Ὡ τοῦ ἔλλεινου ἀκούσματος! ὦ τῆς ἐμῆς
 ἄς! Ἐμὴ γὰρ ἡ σὴ, τέκνον, ἀμαρτία, κατὰ
 ς πατρικῆς συμπαθείας τρόπον. Ποῦ τὸ φῶς
 νοίας; ποῦ τῆς ἐλπίδος τὸ πτερόν; ποῦ ὁ ἔρωσ
 τὸν Θεόν; ποῦ τῆς πίστεως ὁ θυρός; ποῦ τοῦ
 κοῦ τὸ κριτικόν; ποῦ ὁ ἐντεῦθεν κόσμος
 ἰς; ποῦ ἡ ἐγκαταλείψις ἀπάντων τῶν ἐπί γῆς;
 ἔπιστασία τῆς μονῆς; ποῦ ἡ εὐκαταάνυκτος
 χὴ τῆς εἰσδοχῆς; ποῦ ἡ στοιχειώσις τῆς
 κῆς ζωῆς; ποῦ ἡ φωτιστικὴ ἐξαγόρευσις;
 ἡ τὰ κελὰ δάκρυα; ποῦ ἡ εὐλαβοειδῆς ἔξις,
 ἐκ τοῦ πληρώματος τῆς ἀδελφότητος μαρτυ-
 τοῦ ἢ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βήματος ὁμολογία; ποῦ
 εἰ θεῶν τε και ἀγγέλων ὑποσχέσεις; ποῦ ἡ
 νῆ φαιδρότης τοῦ σχήματος; ποῦ ὁ πνευμα-
 νοοῦμενος γάμος; ποῦ ὁ ὑπὲρ σου τυθεῖς ἀμνός
 οὔ; ποῦ τὸ εὐαγγελικόν τε και ἀδελφικόν
 μα; ποῦ ὁ παρὰ πάντων ἱερώτατος ἀσκα-
 ποῦ ἡ ἐν τῶ θείῳ θυσιαστηρίῳ παράστασις;
 οὔ σώματος τε και αἵματος τοῦ Χριστοῦ θεία
 μεις; ποῦ ἡ ὅλη φαιδρὰ και ἀγγελοχαρμόσυνος
 ; ποῦ ἡ φανὴ λαμπρά; ποῦ ἡ ἀμπελος ἡ ἀλη-
 ποῦ ἡ καρποφόρος φυτεία τοῦ Πνεύματος;
 ἢ γε τοῦ ἀθλίου ὁ υἱός, ὁ προαχθεῖς ἐτι και
 ἀλῶ, και χρήσιμος ὀφθαῖς τῆ ἀδελφότητι, τὸ
 οὔ Θεοῦ, ὁ τοῦ θωτός κορευτής, ὁ τῆς βασι-
 νιν οὐρανῶν πολίτης, τὸ σκευὸς τὸ ἐλεκτόν;
 τράφη εἰς τὰ ὀπίσω; πῶς ἀπελάττισεν ὁ
 ἔνος; πῶς ἐσκοτίσθη ὁ πειρωτισμένος; πῶς
 ατο τὰ τῆς ἀγνείας ὄπλα· ἐγένετο θη-
 αβολοῦ, ἐζωγρημένος ὑπ' αὐτοῦ εἰς τί κείνου
 και ἀφείς τὸν καλὸν Νυμφίον τὸν Κύριον
 ης, τὸν ἐξουσιαστὴν τῶν ἀπάντων; Ὡ τίς οὐ
 εἰ ἐκ βράθους; τίς οὐκ ἐλείψει τὸν ἐξηπατη-
 Οὐρανὸν, ἐκστηθὶ ἐπὶ ταύτῳ· γῆ, βῆσον τὸ
 Τί γέγονεν, ἀδελφε; οὐκ ἠδέσθης κἄν τοὺς
 ; οὐκ ἠρυθρίασας ἀπ' αὐτοῦ τοῦ αἵρος; οὐκ
 νανας τὴν δυσωδίαν τῆς παγκαταράτου ἀμαρ-
 ἰχεις νοῦν; ζῆ; ἄρα; ἀθραῖς ἠλιον; βλέπεις
 ; ὀρᾶς ἀστέρας; οὐκ ἔστιν, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν
 ὁ ἀμάρτημα, ὅσος ὁ σκότος, ὅση ἡ ἀλογία.
 εἰ μέχρι τούτων ὁ λόγος· εἶχε γὰρ ἦν ἡ ἀθλιό-
 μετρίαν. Ἀλλ' ὅτι κρίμα, ἀδελφε, ἀπαράτη-

Hei mihi! statim ab ipso epistolæ exordio mitto
 ex intimo corde suspirium, et lacrymas atramento
 commisceo, ob ea quæ de te accepi, frater. Aiunt
 enim te sanctum abjecisse monachi habitum, at-
 que inter laicos degere, et uxorem circumducere.

O tristem nuntium! o ingentem calamitatem meam!
 Tuum enim istud scelus, filii, meum est propter
 paternæ commiserationis affectum. Ubi mentis
 lumen? ubi spei lætæ? ubi Dei amor? ubi fidei cly-
 peus? ubi sagax consultandi vis? ubi hujusce mun-
 di fuga? ubi terrenarum rerum abjectio? ubi mon-
 asterii gubernatio? ubi gesta non sine pietatis
 sensu cura hospitalitatis? ubi cœnobiticæ vitæ di-
 sciplina? ubi confessio lucem pariens? ubi egre-
 giæ tuæ lacrymæ? ubi plena reverentiæ species?
 ubi ex totius fraternitatis cœtu testimonium? ubi
 emissum ad sacram aram votum? ubi sub Deo te-
 ste et angelis factæ promissiones? ubi fulgens ha-
 bitus splendor? ubi spirituales quæ mente intelli-
 guntur nuptiæ? ubi oblatum propter te Agnus Dei?
 ubi fratrum ex Evangelii præscripto lætitia? ubi
 sanctissimus omnium complexus? ubi ad divinum
 altare accessus? ubi corporis et sanguinis Christi
 divina perceptio? ubi tota lætitiæ plena et angeli-
 co par gaudio cœremonia? ubi lucerna fulgens?
 ubi vitis vera? ubi frugifera plantatio Spiritus?
 ubi filius meus, miserum me, qui quotidie majores
 in virtute progressus habebat, idemque visus est
 fraternitati perutilis, Dei proles, lucis administer,
 regni cœlorum civis, vas electionis? Quomodo
 conversus est retrorsum? quomodo recalcitravit
 dilectus? quomodo tenebris obsitus, qui luce ple-
 nus? quomodo castimonie arma posuit? quomodo
 factus est diaboli præda, ab ipso captus, ejusdem-
 que voluntati mancipatus, abdicato egregio Sponso
 Domino gloriæ, penes quem rerum omnium imper-
 rium est? Quis non cum intimo sensu doloris in-
 gemiscat? quis delusum non commiseratione pro-
 sequatur? Obstupesce, cœlum, super hoc: terra,
 calamitatem inclama. Quid factum est, frater?
 Non veritus es saltem intuentes? non hunc ipsum
 aeremerubuisti? non tulisti graviter detestandi sce-
 leris fetorem? Tunc mentis compos? vivisne? num
 solem intueris? an lunam cernis? an sidera aspi-
 cis? Dici omnino, dici non potest, quantum istud
 flagitium, quantæ tenebræ, quanta amentia sit. At-
 que utinam hæc usque tantum progredi deberet

τῆ Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ ὄφθης οἰ-
λύσεως προτέρας.

ο ὁ θεοφιλέστατος ἀδελφός ἡμῶν,
Ἰ Μηδικίου · οὕτως ὁ ἀγιώτατος
Λαοδικεῖας · ἐπεὶ καὶ ἕτεροι.
οὔτοι ἐνόμως, αὐτὸς ἀνόμως, καὶ
· δέδρακεν. Ἄλλ' εἰσὶ τινες, ὡς
ὑπωματικῆς συστοιχίας · ὧν τὰ
ὀδησομαι · οἱ λέγουσιν ὑπὲρ αὐτῆς
εἶν, μηδ' αὖ ἐν συγχωρητικῶν καὶ
· καλῶς πεποιηθέναι · ἐξ οὗ καὶ
σέσωνται, καὶ οἱ ναοὶ ἀσίναντοι.
! ὦ τῆς θεομαχίας! Χριστὸς
ἡς τῆς ἀγίας αὐτοῦ εἰκόνος · ἡ
· τῶν ἁγίων · δι' ὧν καὶ ἀρχιε-
· αὶ ἐπίσκοποι περιορίζοντο, καὶ
· ἀθῶντες, μοναχοὶ καὶ μονάζου-
· οῦσαι · οἱ μὲν τυπτόμενοι, ἕτεροι
· ἄλλοι λιμοκτονούμενοι, ἕτεροι
· θαλαττευόμενοι, ἕτεροι θανατούμε-
· ταζόμενοι, ἕτεροι δραπετεύοντες.
· καὶ τὰ σπήλαια · πλήρη τὰ δρη
· ἀρκες κοπτόμεναι, αἱματα βίοντα,
· μένη κωδωνιζομένη τῷ διωγμῷ ·
· νὸν ὡς εἰπεῖν στοναχιζουσα, καὶ
· κὲ σὺ, ὦ τρισάθλιε, ἐαλωκῶς τῆ
· ἰά, καὶ μένων εἰς τὸ ὀλιγέριον ·
· οὐ μοναστήριον · λέγεις οὐ ἔχειν ·
· αἰκῶς τοῦ Χριστοφόρου, μᾶλλον
· ὑπὲρ οὗ καὶ τὸ πάσχειν. Ποῖον δὲ
· τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μιάνας σεαυ-
· καὶ ἀδελφῶς ἐφυλάξω · διεφθορό-
· του κοινωνία, κἄν ἐν βρώμασι;
· σμου, ὑπόδειγμα ἀρνήσεως, προ-
· τάρξ, ἀλλ' οὐ πνεῦμα, σκοτήρ,
· ταῦτα αὐτῆ ἢ ἀλήθεια βροῦ πρὸς
· ντας · οὐς εἰ μὴ μετανοήσουσιν
· κα, οὐ Χριστιανούς ἡγήτεον.

· οἶμα, Πάτερ · ἡμάρτηκας ὑπο-
· κῶς τὴν ὑπόσχαι. Πλὴν ὁ ἀγα-
· ῆσει σοι. Μείνον οὖν ἄσπι ἐν τῷ
· ν μετῆλθεν ἄλλως τὰ πράγματα ·
· ογοῦν παντὶ ἀνθρώπῳ τὸ ἥμαρτον ·
· ευσθεῖη, καὶ ἀναγάγη σε εἰς τὸ
· ἡγεῖ οὐ λύχνος τῆς πολιτείας
· τὸς καὶ βασιλεύσιν · ὅτε οὐδὲ τὸ
· ἦ σοι ἀκαταφρόνητον. Καὶ πρὸς
· μήσει Κύριος τὰ τῆς Ἐκκλησίας,
· μεν · οὕτως καὶ συναποθανοῦμεθά
· γν ἐν τῇ ἀγάπῃ. Προσεύχου περὶ
· ἰλῶν · καὶ μὴ οἴου ὑπεροπτικῶς
· μεν γὰρ ἑαυτοῦς βδέλυγμα ἐν ἄν-
· λά διὰ τὸ ἀληθὲς καὶ σου σωτή-
· λων, ὁ παθῶν ὁμολογήσοι Θεῷ τὴν

A ditis factus es exemplum optimum, et Ecclesiam
Christi ædificare visus es, loco ruinæ antea il-
latæ ?

Sic egit Deo amicissimus frater noster, et idem
Medicii præpositus : sic sanctissimus Pater noster
Laodicensis : deinde et alii. Necesse est alterutrum
sit e duobus : hi si ex legis præscripto fecere ; tu
præter legem, et quisquis tecum paria fecit. Sed
nonnulli sunt, ut audio, quorum nomina libens prætermi-
tam, qui pro eo lapsu agere pœnitentiam renuunt,
aut porro veniam postulare : seque recte egisse
dicunt : ex eo enim fratrum, inquit, salutis pro-
spectum, ac templorum incolumitati. O duritiam
cordis ! o Dei odium ! Negatus est Christus apreta
B sanctissima ipsius imagine : negata Deipara, et e
sanctis quilibet, propter quos et archiepiscopus
vexatus est, et fugati in exsilium episcopi, et præ-
positi idem perpassi, monachi ac moniales, e laicis
viri ac feminæ : alii verberati, alii in custodiam
missi, alii fame enecti, alii dilacerati, alii in mare
ejecti, alii morte multati, delitescentes alii, alii ca-
pessentes fugam. Plenæ sunt solitudines ac spe-
luncæ : pleni montes ac saltus : carnes concisæ
sunt, profluit sanguis, nostra regio persecutionis
tumultu personat, orbis terrarum propemodum
universus ingemiscit ac luget : et tu, miserrime,
cum te exitialis communio captivum teneat, ma-
neasque in pestifero loco ; nam sic est, non in mo-
nasterio ; ais te recte habere : ac Judæorum more,
eos qui Christum gestant irrides, imo Christum ip-
sum potius, cujus gratia illi patiuntur. Quale porro
templum servasti ; cum templum Dei te ipsum fœ-
dasti ? Quos vero fratres custodiisti, cum eosdem pes-
tifera tua communiione, vel solo cibo, corrueris
mundi scandalum, defectionis exemplum, ad exitium
adhortator : caro, at non spiritus ; tenebrio,
at non lux. Hæc veritas ipsa inclamat ad eos qui
sic impie agunt : quos nisi pœniteat tam nefaria
loqui, non sunt ii Christiani censendi.

Audisti iudicium, Pater. Peccasti, cum violata
fide terga vertisti. Sed veniam tibi Deus optimus
dabit. Mane itaque nunc in monasterio, quoad alio
se negotia verterint : assidue hæc unicuique ho-
mini confessionis vocem inculcans, Peccavi : ut
exoretur Deus, revocetque te ad illam priorem lu-
cem. cum conversationis tuæ fax effulgeret, cum
esses principibus ipsis venerandus, cumque nihil
non despectui esset, ubi tecum conferretur. Ac
deinceps, prout Ecclesiæ negotia Dominus dispensa-
bit, sic et loquemur, sic et commoremur tibi mutuæ
charitatis officiis. Pro me peccatore preces funde :
nec me existimes arroganter scribere ; scimus
enim inter viros sanctos esse nos abominationis
instar ; sed studio veritatis, ac tuæ salutis deside-
rio. Quod si hæc et aliis prosint ; qui beneficium
acceperit, gratiam is Deo referat.

XC (*). — *Dilectis spiritualibus filiis et fratribus, A Laurentio, Simeoni, Dionysio, Poememi, Litoio, et reliquis huc et illuc dispersis, Theodorus peccator monachus in Domino salutem.*

Α γ. — *Τοις ἡγαπημένοις πνευματικοῖς τε καὶ ἀδελφοῖς, Λαυρεντίῳ, Συμενουσίῳ, Ποιμίνι, Λιτωίῳ, καὶ τοῖς ὄδοι κάκεισε διεσπαρμένοις, Θάμαρτωλός μοναχός ἐν Κυρίῳ χαίρει*

Ut persecutione liberati, et gratias agant Deo, nec quidquam de virtutis studio remittant. (Baron. an. 821, n. 44.)

Gaudere semper licet iis qui secundum Deum vitam agunt: etiam si in tristitia et lætitiæ contraria devolvantur: quia unum veræ lætitiæ opus est spes in Deum, ac pro ipso et pro ipsum vivere et moveri, et aliud quidvis agere. Quod vero ita vos comparati sitis, res ipsæ testantur. Qua enim alia de causa dispersio et laboret vexatio vestra, quam propter ipsum bonum Deum nostrum? Mametsi nunc, ejusdem providentia, per optimi imperatoris renuntiationem, cessavit persecutio: et iis qui eam patiebantur, libertatis ostium patefactum est, modica illis relaxatione et pace concessa per urbes singulas atque provincias. Quo nomine agere Domino gratias debemus, Patres, et precari eum, tum pro abundantiori pace, tum pro confirmatione electorum a Deo imperatorum nostrorum. Hic igitur primus sermo noster. Proximus, ut et nos et vos relaxationem istam missionemque ad virtutis solutionem minime accipiamus; sed ubicunque singuli simus, idipsum sentiamus²², eandem normam teneamus, *in nullo dantes offensionem, ut non vituperetur ministerium: sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos, ut scriptum est, sicut Dei ministros, in patientia, in tribulationibus, in angustiis²³*; in aliis quibus hujus temporis vita obnoxia est. Ita enim et ea quæ jam peracta sunt stabilia confirmabimus, et ea quæ nunc instant, faciliora reddemus, et futuris, ut pietati convenit occurremus.

Nos hic sumus ad urbem habitantes, sciente imperatore: videmus pariter et videmur ab adventantibus fratribus et Patribus nostris: et libertas ad pio imperatore constituta est. De futuro, ut dirigit Dominus, et jubebit imperator, sive hic manere, sive alio secedere, iter faciemus. Tantum vos in opus vestrum intenti insistent, et pro humilitate nostra assidue precamini, ut sine offensione simus his atque illis et Ecclesiæ Dei. Fratres, qui avulsi a nobis temere fuerunt variis modis, per idoneum sermonem nobis uniri optimo Deo placuit. Et gavisus sumus indigni gaudio magno, quia quæ non sperabamus, vidimus oculis nostris, et cicatricem obdlexerunt divisa membra, et festum Domino agimus in uniuscujusque concursu, et confitemur Domino et gratias agimus imperatoribus: quoniam si aliud nihil, nobis certe magnum est beneficium: deinde quia nobis hæc nequaquam ita apte cecidissent, nisi e carceribus ita dimissi fuisset, et in tali loco consedissemus. Omnia nobis belle evenerunt, et evenient, sat scio, sanctis

Χαίρου ἴσθι πάντοτε τοῖς κατὰ Θεὸν ἐ τοῖς τῆς χαρᾶς ἑκατόσις ὑποπίσθουσι· ἰ εὐφροσύνης ἀληθινῆς ἔργον ἢ εἰς Θεὸν ἰ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτὸν ζῆν, καὶ κεν πᾶν ὁτιοῦν ἄλλο πράττειν. Ὅτι δὲ οὗτ μαρτυρεῖ αὐτὰ τὰ πράγματα. Οὕτως γι ἔσκεν ὁ σκορπισμὸς καὶ κόπος καὶ κλένο δι' αὐτὸν τὸν ἀγρῶν Θεὸν ἡμῶν; Εἰ καὶ ἰ αὐτοῦ προμηθεῖα ἐλώφισεν ὁ δωλωμός. ἰ τοῦ χρηστοῦ κράτους· καὶ παρῆρησίας θύρα τοῖς δεδιωγμένοις, ἀπολαύουσι μετρίως ἀφ εἰρήνης κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν. ὀφειλέται ἴσθιν, ὦ Πατέρες, εὐχαριστία ἀγειν Κυρίῳ, καὶ πρεσβείας ὑπὲρ τε πλοῖ εἰρήνης, καὶ ἐπιστηρίξεως τῶν θεοπ ἡμῶν βασιλέων. Οὗτος οὖν ὁ πρῶτος λόγο ρον δὲ, ἵνα καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς μὴ τῶν ἰ διαλυσιν ἀρετῆς δεχοίμεθα· ἄλλ' ὅπουκι ἕκαστος τὸ αὐτὸ φρονεῖν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖ ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν· ἵνα μηθῆ ἢ διακονία· ἄλλ' ἐν παντὶ συν ἑαυτοῦς, καθὰ γέγραπται, ὡς Θεοῦ διαίχ ὑπομονῆ, ἐν θλίψεσιν, ἐν στενοχωρ ἄλλοις εἰς ὁ βίος τῶν παρουσῶν ἡμερῶν ἰ Οὕτω γὰρ καὶ τὰ προηγουμένα φυλάττομεν ἄν καὶ τὰ ἤδη προσπίπτοντα εὐμαρίζομεν, καὶ λοντα θεοπροπῶς ὑπαντήσομεν.

Ἦδε ἴσθιν πρὸ τοῦ ἀστειῶς παροικοῦντε τῆς βασιλείας, ὁρῶντες καὶ ὀρώμενοι φοιτῶντων ἀδελφῶν καὶ Πατέρων ἡμῶν ἐλευθερία πρὸς τοῦ ἀγαθοῦ βασιλέως ἐπιτε Πρὸς τὸ εἶξῃ ὡς ἂν εὐοδοῖ Κύριος· ἢ κ κράτος ἐπιμένειν ἑντωῦθα, ἢ ἀλλαχῆ με τε καὶ ὑποχωρεῖν, οὕτω καὶ ἐνεχθησόμεθα αὐτοῖ τοῦ ἔργου ὑμῶν ἐχόμενοι, ἔχθε καὶ τ εὐχεσθαι περὶ τῆς ταπειώσεως ἡμῶν· ἀπρόσκοποι ὦμεν τοῖσδε κάκεινοις, καὶ τῆ σία τοῦ Θεοῦ. Τοὺς πρὶν ἀπορραγέντας ἀδελφούς κατὰ πολλοὺς τρόπους εὐδέκνησεν ὁ ὑπεράγαθος, ἐνωθῆναι ἡμῖν μετὰ τοῦ προε λόγου. Καὶ ἐχάρημεν οἱ ἀνάξιοι χαρᾶν μῖ ὅτι ἂ οὐκ ἠλπίζομεν οἶδαμεν ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ συνουλώθη τὰ διασπασθέντα μέλη, καὶ ἰο μεν ἰορτῆν Κυρίῳ ἐν τῇ ἐνὸς ἐκάστου συ καὶ ἀνομολογούμεθα τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐπευχρ μεν τοῖς κρατούσιν· ὅτι εἰ καὶ μηδεν ἄλλ πρὸς ἡμᾶς μέγα τὸ δῶρημα· καὶ πάλιν, ἰ ἂν ἄλλως εὐθέτως ἴσχαμεν τὴν σύμβασιν, ἢ τὸ

²² Philipp. II, 2. ²³ II Cor. VI, 3.

(*) Catechetica.

ει ἡμᾶς τῶν φυλακῶν · καὶ καθισθῆναι ἐν A precibus vestris. Et quoniam de revocatione incidit mentio, revocatus est nobisque cum aliis conjunctus, imo plusquam alii, tabellarius dilectus filius noster Clemens, religiosissimus præpositus, omnia libenter accipiens, quæ ipsi dici par erat, et de omnibus rationem idoneam reddens. Quæ quidem re nos recreati, toto eum sinu amplexi sumus, sperantes eum etiam salutari nobis peccatoribus gloriæ fore. Hunc ipsum et vos, quæso, admittite fratrem ut fratres, membrum ut membra, consentientem ut fratres, consentientes ut consentientes. Sic enim illum reperietis Christi gratia in omnibus recte habentem, et quærentem Deum.

A'. Ἦγουμένη τῆς Νικαίας. [φπ']

XCI. — *Præpositæ Nicææ.*

Gratulatur ob constantiam tempore persecutionis.

πρότερον αὶ περὶ τῆς τιμιότητός σου ἀγαθαὶ B
ἔλκυσαν ἡμᾶς ἐπιστεῖλαι σοι. Καὶ νῦν ταῖς
εὐφημαῖς ἐπεριδόμενοι καὶ γράφομεν καὶ
ορεούμεν τὴν σεμνοπρέπειάν σου · ἀποδεχόμε-
νι μακαρίζοντες, ὅτι εἶλον διὰ Κύριον ὑπέ-
ἴψεις καὶ στενοχωρίας, διωγμὸν τῆς μονῆς,
νίαν μεταθέσεως, καὶ εἴ τι ἄλλο περιστατικὸν
ιολογίας υποδεικτικόν. Ταῦτα αἰνέσεις καὶ
γῆσεως · ταῦτα Νύμφης Χριστοῦ ἐπαθλα καὶ
κατα, καὶ τὸ ἐτι ἀξιαγαστότερον, ἢ περὶ τὰς
ρα ἀδελφῆς ὁσιότητος · ὅτι κατὰ αὐτῶν εἴλοντο
ῦσασθαί σοι τῆ ὁμολογία, καὶ ἠνδρίσαντο,
ἀστυγώθησαν καὶ περιωρίσθησαν, καὶ ἰδο-
τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι αὐτῶν, καὶ ἐν τῷ
ι. Ὡ τῶν ἀθλῶν! οὐὰ τῆς καλῆς παιδαγωγ-
ῖον τὸ ἀρχον, τοιοῦτον καὶ τὸ ἀρχόμενον · οἷα C
σκαλος, τηλικαῦται καὶ αἱ μαθήτριάι. Σοὶ εὐ-
ιεν · Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἃ μοι ἴδωκεν
, ἐναθλοὶ, ἀνδρῖκαι, φιλόχριστοὶ μᾶλλον ἢ
κοι, πάντα σκύβαλα ἠγούμεναι, ἵνα Χριστὸν
ωσι · πάντα τὰ μέλη Χριστῷ προσενέγκασαι,
ἰ ἐρικτὴν θεομαρτυρίαν. Μετὰ ὁμολογητῶν
ητι μετὰ μαρτύρων ἰστεφανώθητε, ὅσον ἐκ
ἰσαντος. Ἄλλ' ἐπειδὴ, ὦ μήτηρ, οὐδεὶς στε-
ται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ, νόμιμον δὲ
μέχρι τέλους καὶ πίστει καὶ βίῳ ἀριστεύσαι ·
λῶ καὶ ὑπομνησκά · ἀξίως περιπατήσαι
ἦς κλήσεως ἧς ἐκλήθημεν · μετὰ πά-
κπεινοργροσύνης καὶ πραότητος · μετὰ
ας πρὸς τὸ εἶης, μήτε ἀλῶναι τῆ ἐτι κορυθαντιώ-
ἰσει ἀρνησιχρίστῳ · μήτε τι κατὰ τὸν ὀφειλόμε-
D
ονίζεσθαι ἀσκητικὸν βίον παρατρέπεσθαι · ἀλλὰ
ποιεῖν εἰς δόξαν Θεοῦ · παντοίως διαλάμπειν
τισμῶ τῶν ἐντολῶν · ὅπερ πιστεύω ἐνεργεῖν
ς ἐπαινον δόξης Χριστοῦ, εἰς αὐχνημα αἰώνιον
εἶη δὲ εἰπεῖν καὶ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν.
ἤρ εἰ ἐνὸς Πατρός ἐσμεν, ἀδελφοὶ πάντες
ν χρηματίζομεν · καὶ τὰ πάντων σπουδά-
ἐκκαυχήματα οἱ πάντες οὐδ' ἀπεικίτως ἠγού-

Et prius optima de reverentia tua ama nos impulit ut ad te scriberemus : et nunc eadem commendatione famæ permoti tum scribimus, tum gravitatem tuam salutamus, laudantes ac felicem prædicantes, quod propter Dominum ultro pertulisti ærumnas atque angustias, vexationem monasterii abductionemque in exilium, et si quid est aliud calamitosum, quo confessio exploratur. Laudis hæc sunt et prædicationis plena : hæc Sponsæ Christi certamina et prælia, et quod est majori admiratione dignum, sororum subditarum sanctionia : nam et sunt ex ipsis quæ propter confessionem tecum bonis exultæ sunt, et forti animo fuerunt, et plagas exceperunt, et ejectæ sunt in exilium, et glorificaverunt Deum tum in corpore suo, tum vero et in spiritu. O certamina ! vah præclaram institutionem ! Quale quod imperat, tale et quod subest : qualis magistra, tales et discipulæ. Te vox decet ista : Ecce ego et puellæ meæ quas dedit mihi Deus⁶⁶, strenuæ, fortes, Christi magis quam carnis amatrices, omnia arbitratae ut stercoæ, ut Christum lucrifacerent⁶⁷ : quæ membra omnia Christo consecrarunt, ut amantem se demererentur. Cum confessoribus annumeratæ estis, cum martyribus coronatæ, quantum ad præterita. Sed quandoquidem, o mater, nemo coronatur nisi legitime certaverit⁶⁸ : legitimum est autem usque in firmam fidem ac moribus excellere : obsecro et admoneo, ut digne ambulemus vocatione qua vocati sumus, cum omni humilitate et mansuetudine⁶⁹; caventes sedulo in posterum ne irretiti teneamur insaniente adhuc hæresi quæ Christum negat : nec detorqueri nos patiamur ab optima et regulari vita monastici instituti : sed omnia faciamus in gloriam Dei, omni ex parte mandatorum splendore fulgeamus : quod et existimo vos præstare, in laudem gloriæ Christi, in gloriationem vestram sempiternam, utinam fas sit addere, et nostram qui peccatores sumus. Nam si ex uno Patre sumus, omnes invicem

abr. ii, 13. ⁶⁶ Philipp. iii, 8. ⁶⁷ II Tim. ii, 5. ⁶⁸ Ephes. iv, 1.

fratres appellamur: et omnium virtutibus gloriari singulos haud temere posse arbitramur. Orate pro nobis. Salutatio nostra in Spiritu. Dominus Jesus Christus cum spiritu vestro. Amen. Audiui abstinentiam te protrahere longiorem, et gavisus sum: sed tamen quoniam modus in rebus omnibus optimus est, commoneo ut vel in ea re modum teneas, ut et corpus in servitum redigatur, nec sit mandatis exsequendis impar.

XCLII. — *Episcopis propter Christum exsulis in Cherson.*

Gratias agit quod nuntium de suis rebus ad ipsum pietatis exempla præbuerint.

Veræ charitatis opus est, fideique non fictæ demonstratio, quod tanto ex locorum intervallo unum de coexsulis fratribus misit paterna sanctitas vestra, Agapetum monachum reverendissimum, vel potius beatissimum, juxta id quod a Domino dictum est de iis qui persecutionem patiuntur propter justitiam⁹⁹: ad visitandum primum quidem divinum ac supremum caput; deinde nos quoque minimos in fratribus et filiis spiritualibus. O præclarum consilium! o sinceram dilectionem! et quorumnam aliorum, quam eorum qui propter Christum elegerint a domesticis separari, et longinquam in oram secedere tanto maris spatio disjunctam, eaque illic pati quæ fert talis exsili conditio? Clarissimum hoc vestræ charitatis argumentum est. Benedictus ergo Dominus qui vos erga tenuitatem nostram sic excitavit, et vires ac gratiam delegato dedit, ut nota nobis faceret omnia quæ peregristis, quæque adhuc sustinetis, felicissimi Patres, pro nomine Domini nostri Jesu Christi. Quæ quidem audientes gavisus sumus, laudavimus, gratias egimus, et diximus, vere in vobis complacitum esse Deo, quem colitis confessione veritatis.

Ego vero sic existimo, eon vestræ tantum incolunitatis gratia, sed etiam salutis incolarum, ab omnium conservatæ providentia constitutum fuisse vestrum in eas oras exsiliium. Eo siquidem profecto, mox luminaria in tenebris vitæque errore versantibus vos præbuitis, duces cæcorum, virtutis magistros, præcones pietatis, nuntios omnium quæ hic contra Christum per horrendam temeritatem gesta sunt. Ita et ibi et ubique terrarum ac maris, veluti faces accendit Dominus confessores ad ostensionem veritatis, eversionem impietatis, quemadmodum sæculis superioribus. Et magnificatum est nomen ejus, et probatus est populus Christi electus, et Christi osor cætus reprobatus: denique magnus draco, mens Assyria, finem vitæ sortitus est dignum temeritate sua, quam in Deum exercuit. Quomodo autem nunc se res hic habeant, supervacaneum foret dicere, cum idoneus, Christi gratia, sit tabellarius ut omnia doceat exacte: cui nos cum epistola distributionem quamdam commisimus, quam suscipere dignemini, venerandas preces ad animum corroborandum nobis largiendo.

⁹⁹ Matth. v, 10.

μεθα, Προσέχθετε περί ἡμῶν· ὁ ἀσπασμὸς ἡμῶν ἐν Πνεύματι. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ Πνεύματος ὑμῶν. Ἀμήν. Ἀκήκοα ὅτι ἐγχεράτωσθε ἄλλοις πολλῶν, καὶ ἤσθη· πλὴν ἵππειδῆ τὸ μέτρον ἐν πᾶσιν ἀρίστον, ὑπομνήσκω, μετρίωσον ἑαυτὴν καὶ τούτω, ἵνα καὶ δουλαγωγῆται τὸ σῶμα, καὶ μὴ ἀποθῆ ὑποργεῖν ταῖς ἐντολαῖς.

ἩΒ'. — Ἐπισκόποις τοῖς διὰ Χριστὸν φυγαδευθεῖσιν ἐν Χερσῶνι. [φκς.]

miserant: laudat quod exsules præclara ubique fidei (Baron. an. 821, n. 34.)

Ἄληθινῆς ἀγάπης ἔργον καὶ πίστωσης ἰσχυροῦ τοῦ ἀποδείξει τὸ ἐκ τοσοῦτου διαστήματος τοικαῖ ἀποστῆλαι τὴν πατρικὴν ὑμῶν ἀγωγὴν ἵνα τῶν συνδεδιωγμένων ἀδελφῶν, Ἀγαπητὸν τὸν αἰδεσιμώτατον μοναστῆν· μᾶλλον δὲ μακαριώτατον κατὰ τὸ ὑπὸ Κυρίου ἀδόμενον ἐν τοῖς δεδιωγμένοις ἐνεκεν δικαιοσύνης· ἐπισκοπὴν ποιησομενον, προηγουμένως μὲν τῇ θεῷ καὶ κορυφαιοτάτῃ κάρᾳ, ἔπειτα ἡμῖν τοῖς ἁλιχίοις ἐν ἀδελφοῖς καὶ υἱεῖσι πνευματικοῖς. Ὡς τῆς καλῆς εὐδουλίας! ὡς τῆς εὐλακροῦς ἀγάπης! καὶ τῶν ἄλλων, ἧ τῶν διὰ Χριστὸν ἠλεμένων καὶ τῶν οικειῶν ἐπιστῆναι, καὶ εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν ἐκπεφυγῆναι· τοσοῦτω μῆκει θαλάσσης διαιρηγομένην· καὶ τληπαθεῖν ἐκεῖ ὅσα εἰκὸς ἐπισυμβαίνειν, τοῦτο ἐναργιστάτον δείγμα καθίσταται. Εὐλογητὸς οὖν Κύριος ὁ Θεός, ὃς κατένευξεν ἡμῖν ἐπὶ τοσοῦτον πρὸς τὴν αὐτέλειαν ἡμῶν· καὶ ἡ εἶδωκεν ἰσχύν καὶ χάριν τῷ Ἀποστόλῳ γνωρίσῃ ἡμῖν πάντα, ἀπερ καὶ ἠύσατε· καὶ ἔτι φησὶ τρισόλδοι Πατέρες· ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐφ' οἷς ἀκούσαντες ἔχρημεν, ἠύσαμεν, ἀνωμολογησάμεθα· εἴπομεν, ὅτι ἡ Θεός ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστίν· ὑπερστούμενος καὶ θεραπευόμενος τῇ ὑπὲρ ἀληθείας ὁμολογίᾳ.

Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, οὐχ εἶναι καὶ ὑμῶν σῶματος μῆκος· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς σωτηρίας τὴν φυγαδίαν οἰκονομηθῆναι, παρὰ τῆς τὰ πάντα σωζούσης προνοίας. Ἐπειδὴ περ ἐπιστάντες ὤφθητε φωστῆρες τῶν ἐν σκοτίᾳ καὶ πλάνῃ βίου, ὁδηγοὶ τυφλῶν· παιδευταὶ ἀρετῆς, κάρυκος εὐσεβείας· διδάσκοντες τῶν ἐνταῦθα πραχθέντων κατὰ Χριστοῦ φοβῆναι τολμημάτων. Οὕτω καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ ποταπῆ γῆς τε καὶ θαλάσσης ἠύγασι Κύριος τοὺς ὁμολογητάς, εἰς ἐνδείξιν ἀληθείας, εἰς ἀποτροπὴν ἀσεβείας· καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀνωθεν χρόνων· καὶ ἐμεγαλύνθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἐδοκιμάσθη ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς Χριστοῦ, καὶ ἀπεδοκιμάσθη ὁ μισόχριστος θίασος· καὶ τέλος ἔλαβεν ὄρον ζωῆς, ἐπάξιον τῆς τόλμης· μέγας δράκων, ὁ Ἀσσύριος νοῦς, ἧς ἔδρασε κατὰ Θεοῦ· τὸ δὲ ὅπως νῦν ἔχει τὰ ἐνταῦθα, παρέλασεν ὁ εἰη λέγειν· διὰ τὸ τὸν γραμματῆρον ἱκανὸν εἶναι χάριτι Χριστοῦ, ἕκαστα ἐκδιδάξει ἐμμελῶς· ὃ καὶ παρεθέμεθα μετὰ τῆς ἐπιστολῆς καὶ τῆς διακομῆς, ἧν καὶ καταξίωσατε εἰσεδέξασθαι, χαριζόμενοι ἑμῖν τὰς τιμίας προσευχὰς εἰς στηριγμὸν ψυχῆς.

· Τῆ ἡγουμένη τῶν Γόρθινα. [φ'α'.]

XCIH. — *Præpositæ Gordinensis monasterii.*

Monasterii illius alumnas laudat ob constans fidei ac pietatis veræ studium.

την ἡμᾶς ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Ἄν- A
 ὁ παρὼν γραμματεῖον, λέγων ὅτι τοῦτο
 ν παλαι ποιῆσαι. Καὶ δι' αὐτὸ οὖν τοῦτο,
 τὰς ἀποστολὰς ὑμῶν, ἰδοὺ προσφθέγγομαι
 γορευῶ ὑμᾶς, ὡς μητέρας, ὡς ἀδελφὰς ἐν
 λεμνημένους τῆς ὑπαντῆς ὑμῶν, καὶ τοῦ
 : ἀγάπης ἧς ἐνεδειξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐ-
 νυγούσαι τὴν κοινωνίαν τῶν αἰρετικῶν, καὶ
 :σαι ἀσπίλους ἑαυτὰς ἀπὸ τοῦ κόσμου.
 οὖν καὶ πρὸς τὸ εἶξῃ, ἀγίαι· ἐπειδὴ
 ἡ....

Hanc epistolam a nobis expetiit dilectus frater
 noster Antonius, suggerens pollicitum me dudum
 sic esse facturum. Et ob hanc igitur causam, et
 propter missas a vobis sorores, ecce vos alloquor
 et saluto tanquam matres, tanquam sorores in Do-
 mino, memor periculi vestri et laboris, in quo to-
 lerando eximiam ejus nominis charitatem signifi-
 castis, communionem hæreticorum aversatæ, ac
 vosmet a mundo illæsas servantas, Videte igitur et
 in posterum, feminæ sanctæ; quandoquidem im-
 minet.

ΙΔ'. — Εὐδοκῶ παρθενευούση.

XCIV. — *Eudoconi virginii.*

Gratias agit de obsequiis sibi in carcere præstitis. (Baron. an. 818, n. 14.)

..... ἐφυλακίσθημεν ἐν τοῖς αὐτόθι, ἐγὼ B
 δελφὸς Νικόλαος, ἠνίκα πρὸ τῆς ὀπῆς τῆς
 ὕλακες, μὴ ἐῶντες θίγειν ὄντιναοὺν κατὰ
 σιδῶν πρόσταξιν τῷ φρουρείῳ· τότε, ἵνα τὰ
 ἄσω λέγειν· καίπερ ὄντα ἱκανὰ· παρρησια-
 κατὰ Θεὸν παποιθήσει· ἐπιμπερ, ἐγαλούχεις
 ἰετρες, ἐπότιζες, παρεκάλεις, ἤλειπες,
 ἐπιδίδους βροκινδύνας εἰς θάνατον· ὅπερ
 ἐν, εἰ μὴ ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ φθάσασα εἰλέ
 νέπιπτες εἰς ἔργον. Οἶδας τὰς κατηγορίας
 ἰαζόντων, τὰς εἰσπράξεις τῶν ἀρχόντων·
 εἰληφας παρὰ τοῦ καταδίκου· ὅτι λόγους
 ὑπακούεις· τοῦτο, χάκεινο. Ἄλλ' ὅμως,
 ὀλοπιστίας! οὐδε οὕτω τούτων τυρβασθέν-
 ας τὸ καθόλου. Ἄλλ' ὡς μηδενὸς καινοῦ
 ἔχου πάλιν τῆς διακονίας· δῶροις τοὺς C
 ξευμενιζομένῃ, καὶ τὸ δὴ λεγόμενον, Θεὸν
 τῶν ἀμαρτωλῶν θεραπεύουσα· ἐξ οὗ καὶ ἡ
 ὦν κινδύνων· καὶ ἡ παρ' ἐλπίδα σωτηρία.
 δεύτερον Πρισκίλλης καὶ Φοίβης ἐκείνης·
 ὑταῖς ὑποστασιῶν κατὰ τὴν τῆς διακονίας
 ἐφ' ἧ μακαρίζονται ὑπὸ τοῦ θείου Ἀπο-
 ὦδαμῶς ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, εἰ μὴ ὅτι εἰς ἀνα-
 ἄλλα καὶ τοῦτο μᾶλλον αἰνετώτερον· ἐκεῖ
 γλαφοῦς τοῦ προσώμου τάχα ἐν καὶ τοῦς
 υς λίθους ἐκίνησεν εὐεργετῆν· ἐνταῦθα
 τίον, καὶ τοὺς ἐκαστήτους νόας ναρκᾶν
 ἀποπτυστον τῶν ὑποκειμένων. Ἄλλ' ὅτι
 ως, καὶ ἀντιπεπονθῶτως ὤφθης δράσασα,
 τὸ ἐλκώμιον. Ἀπέχομεν τοῖνυν, ὦ καλ-
 τὸ ἔλεος, καὶ αἰνουμέν σε εἰκότως, προσ- D
 ενοι καὶ συνεπαινοῦντες, καὶ τὸ ἄλλα σου
 ματα, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν αὐχμηρὰν κό-
 ἡμελημένην ἐσθῆτα, τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ
 : τὴν φιλαγνείαν, καὶ ἐπὶ τούτῳ μηδαμῶς
 :ηθεῖσαν πρὸς τινσοῦν τῶν ἀνθρώπων· ὦ
 : σου ἐργασίας· ὦ τῆς θεοφιλοῦς καὶ γηρα-
 ἷης! ἤνθησας ἐν μέσῳ ἀκανθῶν ὡς ῥόδον·
 : ἐν μέσῳ γενεᾶς σχολιάς καὶ διεστραμμέ-
 ὀρθοφῶες κρίνου. Τί τὸ λοιπὸν; διαμένειν
 πρὸς τὸ εἶξῃ ἀπρόσκοπον, σεσωσμένην, φιλο-
 : πᾶσαν ἄλλην ἐντολὴν Κυρίου· ὥστε
 ὑεὶν τὸ ὄνομα Κυρίου τὸ παράπαν· μήτε τι

. in carcere illic detine-
 bamur ego fraterque Nicolaus, cum ante custodiæ
 foramen positi custodes neminem, ex impiorum
 interdicto, propius contingere sinebant: tum tu
 (ut superiora, quamvis memorabilia, præteream)
 fiducia Dei freta, mittebas, quodammodo lacta-
 bas, alebas, potum dabas, consolabaris, hortabaris,
 teipsam in apertum mortis periculum conjiciens:
 quam quidem, nisi te Dei manus prævertens eri-
 puisset, re ipsa pertulisses. Nosti vicinorum accu-
 sationes, exactiones magistratuum; quia a reo
 munera accepisti; quia aurem mandatis præbuiisti,
 hoc et illud. Attamen, o fidei magnitudinem! nec
 sias quidem commotis illis, ullo modo destitisti. Sed
 quasi novi nihil accidisset, ministerio iterum insi-
 stebas, custodes muneribus concilians, et, quod
 dici solet, Deo per nos peccatores deserviens, a
 quo et periculorum liberatio, et præter spem salus.
 Quanam in re cedunt ista Priscillæ et Phœbæ illi,
 aut earum æqualibus in ministerio, cujus causa
 celebrantur a divino Apostolo? Nullo modo mea
 quidem sententia, nisi quod erga indignos; sed
 hoc tanto laudabilius. Ibi enim personæ amplitudo
 vel sensu carentia saxa ad beneficentiam permo-
 visset: hic autem e contrario etiam sensu præditas
 mentes languere cogere cogeret vilitas eorum quibus
 ministrabatur. Cum ergo hæc ita essent, et tu
 nihilominus secus agere visa fueris; vide quam
 laudem merearis. Suscepimus itaque, egregia virgo,
 misericordiam, et jure te laudamus, amplectentes
 simul et collaudantes alia tua ornamenta, tempe-
 rantiam, incomplam comam, neglectam vestem,
 in alios quoque beneficentiam, amorem castimo-
 niæ, et quod de ea nunquam reprehensa fueris ab
 ullo mortalium. O præclaras actiones tuas! o Deo
 charum et senile caput! Effloruisti in medio spina-
 rum, sicut rosa: odorem dedisti in medio nationis
 pravæ atque perversæ, tanquam rectum lilium.
 Quid reliquum est? Ut salva permaneas etiam in
 posterum absque offensione, servansque cætera
 omnia Domini mandata: ut nec prorsus jures Do-
 mini nomen, nec ullum aliud contempnas ex man-
 datis. Hoc autem dico, non quasi te culpæ obnoxiam

esse deprehenderim, sed quod in omnibus perfectam ad esse cupiam, et promissa inde bona consequi. Salutat te frater Nicolaus : et ego Dominum ac consobrinum tuum.

XCIV. — *Basilio præposito.*

Dolenti quod Iconomachis consenserit, ac resipiscenti, pœnitentiam indicit.

In his quæ scripsit reverentia tua, frater, in pœnis ultro subeundis, acquiescere se significavit, et ad meliora porro ferri : quemadmodum non tabelarius modo edocuit, sed et ante ipsum reverendissimus frater noster Petrus, et idem amicus tuus : ob quæ gravisus sum ego humilis et gratias egi. Neque enim leve est aut contemnendum quod admisimus, vir optime, cum negatoribus imaginis Christi communicando, sed ingens piaculum, et plane cum fidei negatione conjunctum : quoniam imaginis negatio ad prototypum ascendit : et huic ipsi negationi Christi communicarunt, quotquot quomodo-cunque communicarunt. Postquam vero iterum confessus es, sivisse te, metu persequentis, ut imagines e medio tollerentur, gravius istud flagitium est. Quod autem et subscripsisse te ais, consummata iniquitas et negatio est. Quid agendum igitur, cum et salutis remedium quæras, nec ferre te posse dicas exiguum illud quod adjiciendum pœnæ restat, valetudinem obtendens, atque hoc et illud potius subire præoptans ? Utrique in magnas angustias adducor ; hinc amore fratris, ne te deseram : inde gravitate sceleris, ne medicamentum minuam. At tamen vehementius charitate impulsus hæc cum timore ac tremore definio. Uno adhuc anno, frater, sacris mysteriis abstine, ob geminum delictum, sanctarum imaginum eversionem dico, et subscriptionem impiam. Subscriptio enim est, vel si modo adductus es ut crucis signum pingeres. Easdem interim preces perages ac genuflexiones, citra morbum. Quoniam autem exigua plane pœna reliqua est, congrua in pauperes pecuniæ erogatione æqualem repende compensationem. Quantam autem esse illam oporteat, declarabit.....

XCVI. — *Nicetæ curatori* (*).

..... convenienter : atque adeo dicendum erit : Non est manifestatus Deus in carne : quo quid esse potest Judaicum magis ? Hæc pro epistolæ brevitate dicta sint. Quod si Deus dederit nos tandem invicem coram intueri, tunc tibi tot proferentur placita veritatis, de pictura et adoratione sanctarum imaginum, quot vix aures tuæ, vir reverende, capere possint.

XCVII. — *Basilio filio spirituali.*

Præcipue ad fratrum curam hortatur.

Optabamus cum domno Gregorio et te illic intue-

(*) Dogmaticam hanc fuisse apparet.

A ἄλλο παραθεωρεῖν τῶν ἐντεταλμένων · τοῦτο δὲ λέγω οὐχ ὡς καταλαμβανόμενος σε ὑπαιτιῶσθαι ἀλλ' ὡς ἔχων ἐν ἐπίσει τοῦ ἐν πᾶσιν ἄρτιον εἶναι, κινεῖσθαι ἐπιτυχεῖν τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν · ὁ ἀδελφός Νικόλαος προσκαγορεύει · καὶ γὰρ τὸν Κύριον καὶ ἀδελφίδου σου.

ἩΕ'. — Βασιλείῳ ἡγουμένῳ. [Χ'.]

Ἐν οἷς γέγραπεν ἡ τιμιότης σου, ἀδελφε, ὑπέδειξεν ἑαυτὴν εὐδοκούςαν ἐν τοῖς ἐπιτιμίαις, καὶ ἐπιγομένην πρὸς τὰ κρεῖττονα · καθὰ ἐξεδίδαξεν ὁ μόνον ὁ γραμματῆφόρος · ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ τιμιώτατος ἀδελφός ἡμῶν Πέτρος ὁ καὶ σοὶ φιλόμενος · ἐφ' οἷς ἤσθη ὁ ταπεινός καὶ ὑψίστησα. Οὐ γὰρ τι μικρὸν τε καὶ εὐκαταφρόνητον ὁ πεπίθραμεν, ὡ τῶν, ἐπὶ τῇ ἀρνήσει τῆς Χριστοῦ εἰκότος κεινοκωνηκότες · ἀλλὰ καὶ λίαν ἔκτοπον καὶ ἀρητικὸν ἀφιδήλας τῆς πίστεως · διότι ἡ τῆς εἰκότος ἀρνήσις ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει · καὶ ταύτη τῇ ἀρνήσει Χριστοῦ, πάντες οἱ ὀπισθοποιοῦν κεινοκωνηκότες, κεινοκωνήκασι. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἔγραψα, καὶ ἐπιτρέψαι δεῖ τοῦ διώκοντος ἀφανίσαι εἰκότος χαλπωτέρων τὸ ἀνόμημα · ὅτι δὲ καὶ ὑπογράψα ἔφη, ὁλόσωμος ἡ ἀμαρτία καὶ ἡ ἀρνήσις. Τί οὐ δεῖ ποιεῖν, ὅτι καὶ ἐπιζητοῖς τὸ τῆς ὑγιείας φάρμακον, καὶ οὐ φέρεται πάλιν φῆς τὴν κατ' ὀλίγον ἐπίθεσιν · ἀσθίνειαν προβαλλόμενος, καὶ τοῦτο καίτοι μᾶλλον εἰσδέξασθαι προκαρούμενος ; Στανά μαι αἰτιώσθαι, καὶ εἰῶντι διὰ τὸ φιλάδελφον · καὶ ἐμκρύνοντι τὸ φάρμακον διὰ τὸ τῆς ἀμαρτίας μέγιστον. Ὅμως συμπεριζόμενος μᾶλλον τῇ ἀγάπῃ ὀρίζω ἐκ φόβου καὶ τρόμου τάδε · ἐν ἔτος ἄλλο ἔπειθε, ἀδελφε, τῶν ἁγιασμάτων, ἐφ' ἑκατέρους τοῖς ἐκπτώμασι, τῆς τῶν ἁγίων εἰκόνων κατενέξεως λέγω, καὶ ἀσθεοῦς ὑπογραφῆς · ὑπογραφή γὰρ καὶ ἐν μόνον ἰάτως σταυρὸν χαράξει · ποιῶν καὶ τὰς προσηχῆς τὰς αὐτὰς καὶ γονυκλισίας, ἄνευ ἀσθενείας. Ἐπειδὴ δὲ ὀλίγον λίαν τὸ ἐπιτίμιον, ἐπιδόσει ἀμμοσύνης ἰκανῆς, ἀντισηκούσαν συνεισένεγκε τῶ ἀντιστάθμησιν. Ὅπόσης δὲ ταύτης, δηλώσει....

ἩΖ'. — Νικήτα κευράτωρι.

... ἀραρότως · καὶ οὕτως ἀνάγκη λέγειν · ἐὰν ἐφανερῶθαι Θεὸς ἐν σαρκὶ · οὐ τί ἂν γένοιτο ἰουδαϊκώτερον ; ταῦτα ὡς ἐν ἐπιστολῆς μέτρῳ λέλακτα. Ἐὰν δὲ δῶ Θεὸς ὅψι ποτε ἰδεῖν ἡμᾶς ἀλλήλους, τίποτα σοὶ λαληθήσεται ἀληθείας δόγματα περὶ τῆς γραφῆς καὶ προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων, ὅτι οὐδὲ τὸ τιμιόν σου οὐς δυνηθεῖ ἀκούσαι.

ἩΖ'. — Βασιλείῳ υἱῷ πνευματικῷ.

Ἐπιθυμῶμεν σὺν τῷ κυρῷ Γρηγορίῳ, καὶ ἐ

NOTAE.

θεωρησαι, τέκνον ἠγαπημένον · ἀλλ' ἐπει
 οὐ γέγονε, γράμμασι παραμυθούμεθα τὴν
 ἰεν · γνωρίζοντές σοι ὅτι ἔχομέν σε αἰετὴ ἐπὶ
 τῆς ἡμῶν ταπεινῆς · φιλοῦντες τὴν σωτηρίαν
 καὶ τῶν μετὰ σοῦ ἀδελφῶν, καὶ τέκνων. Καὶ
 τριτὸ κλῆος, νιόυ εὐδοξία · καὶ αὐχρημα ἰσθῶν,
 ἢν σεμνολόγημα. Παρακαλῶ οὖν σε ἐν Κυρίῳ
 οὐ μόνον τῆς οἰκείας εὐσταθείας, ἀλλὰ καὶ
 ἰν ἀδελφῶν ἐπιμελείας ποθοῦμενον καὶ πο-
 στεργόμενον καὶ στέργοντα. Ὅπου γάρ
 πνευματικῆ, ἐκεῖ ἐν μέσῳ Χριστός. καθά
 ἰλατο. Ὡς καλὸς καθηγητῆς, ἄγε τοὺς ἄρνας
 ἰν · συμπαθῶς πεφισμένως ὀνειρόμενος αὐτῶν
 εἰὼν μελῶν · οἶδας τίς εἶ, ὅτι ἀπροσπαθῆς ·
 μπεριφρομένος · ἀλλ' οὖν ὅτι καὶ ἀκριβολογοῦ-
 περὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Εἰεν ἀπάντων ἡ
 μία διὰ τοῦ πάντα εἶναι κοινά. Εἰεν ἐξαγόρευ-
 εἰπερ πᾶν τὸ φανερούμενον φῶς ἐστίν, ὡς καὶ
 ταλεῖν · εἰεν ὑπακοή, ὑφ' ἧ ὁ ληστῆς εἰσοδον
 ης οὐχ εὐρίσκει · εἰεν ταπεινώσεις, ἢν ἀμπε-
 ς ὁ Θεὸς ἀνθρώπος γέγονε, θεοὺς ἐντεῦθεν
 ἰνθρώπους δημιουργῶν. Ὡ καλὴ Βασίλειε, τὴν
 καταθήκην φύλαξον · ἐκτρέπομένους τὰ πονηρά ·
 οὐμένους τῆ θεϊκά · τύπος ἀγαθοεργίας πάση
 μνος τῆ ἀδελφότητι · καὶ οὕτως ὁ σε ἀθετῶν,
 Θεόν · καὶ ὁ ὑπέικων σοι, ὑπέικει Θεῷ. Μνη-
 μου τῆς ταπεινώσεως σὺν τοῖς ἀδελφοῖς.

ri, fili dilecte : sed quando id minime factum est,
 litteris desiderium mitigamus : ut intelligas a nobis
 humilibus gestari te semper in sinu ; tuam enim
 salutem optamus, et eorum qui tecum sunt fra-
 trum ac filiorum. Enim vero filii gloria, laus pa-
 tris est : et pie exsultandi causa, vita filiorum
 gravis et composita. Obsecro te itaque in Domino,
 ut non propriæ modo stabilitati consulas, sed et
 fratrum curam geras : ut et ab iis diligaris et eos
 vicissim diligas, ut ameris et ames. Ubi enim cha-
 ritas spiritalis, ibi Christus in medio, sicut pollicitus
 est⁹⁹. Tanquam egregius ductor, Christi oves
 agito : commiseratione quadam atque indulgentia
 ipsas ceu propria membra diligens. Nosti qui sis,
 expers scilicet pravæ affectionis, insigni facilitate
 et comitate, exacta morum disciplina, et observa-
 tione mandatorum Dei. Omnium sit anima una, ut
 sint communia omnia ; sit animi manifestatio,
 quandoquidem omne quod in aperto est, lux est :
 et vice versa. Sit obedientia : quæ si est, nullum
 fur invenit decipiendi locum : sit humilitas, quam
 Deus amplexus homo factus est, ut homines vel sic
 deos efficeret. O egregie Basili, serva depositum,
 prava respuens, divina complectens : tanquam recte
 agendi forma toti fraternitati propositus. Sic enim
 qui te spreverit, Deum spernit : et qui tibi parue-
 rit, Deo paret. Memor esto una cum fratribus hu-
 militatis meæ.

-Τοῖς ἠγαπημένοις ἀδελφοῖς Γρηγορίῳ,
 ἰεχιλλῷ, Ἐράστῳ, Θεοφάνει, Ἀνίνῳ, καὶ
 ἰς λοιποῖς ἐν Ἑλλάδι.

XCVIII. — *Dilectis fratribus, Gregorio, Ezechieli,
 Erasto, Theophani, Aninæ, et reliquis in Græcia.*

Monasticæ vitæ præcepta dat, præcipue de paupertate.

ερός τοῦ λαλεῖν, καὶ καιρὸς τοῦ σιγαῖν.
 οὖν τοῦ δευτέρου ὁ λόγος ἐν ταῖς προλαβοῦ-
 ἡμέραις · εἶπω δὲ καὶ ἐν αἷς τὸ παρόν. Διὰ
 μόλις καὶ ἀρτι ἐξέληλυθότες τῆς πόλεως
 αἰε Θεοῦ, φθγγόμεθα ὑμῖν, πατέρες καὶ ἀδελφοί ·
 ὀμεθα δὲ ἀποστολικαῖς φωναῖς · Χαίρετε ἐν
 φ πάντοτε, καὶ πάλιν ἐρῶ, χαίρετε · οὐ
 τὴν χαρὰν τοῦ τῆδε κόσμου · κλῆν ὅτι οὐδὲ χαρὰ,
 πάνυ θλιψίς. ἀτακτοῦντας τοῦ ὑπεκθῶν. Ἀλλὰ
 τε κατὰ Πνεῦμα ἀγωσόννης, ὅτι ἐλυτρώθητε ἐκ
 ουλείας τοῦ ἐχθροῦ, ἐκ τῆς ματαίας ἀναστρο-
 ἀπὸ σαρκὸς καὶ αἵματος, δουλεύοντες Θεῷ
 καὶ ἀληθινῷ · ἐξ οὗ καὶ ὁ πρότερος κατὰ τὸν
 ἰὸν μακαρισμός. καὶ ὁ νῦν ξενισμός · ὧδέ τε
 τε διεσπαρμένων ὑμῶν, ἕως οὗ ἐπίδοι Κύριος
 ἰν βραβεύων τῆ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἀπακα-
 ἰν ἡμᾶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Tempus loquendi, et tempus tacendi¹. Quando-
 quidem igitur posterior sententiæ pars locum ha-
 buit superioribus diebus, dicam et nunc quæ fert
 præsens conditio. Idcirco ægre nunc tandem urbe
 egressi Dei beneficio, vos alloquimur, Patres
 fratresque. Alloquimur autem verbis Apo-
 stoli : *Gaudete in Domino semper, et iterum
 dicam, gaudete*² ; non secundum huius mundi gau-
 dium : neque enim gaudium, sed gravis afflictio
 est, ubi subditus flagitiose vivit. Sed gaudete se-
 cundum Spiritum sanctitatis, quoniam ab hostili
 captivitate redempti estis, ab inani conversatione,
 a carne et sanguine, servientes Deo vivo ac vero :
 ex quo tum prior illa ex persecutione felicitas,
 tum istud quod nunc perfertis exsillium, huc atque
 illuc dispersi, donec respiciat Dominus, pacem
 Ecclesiæ suæ concedens, nosque in unum concili-
 ans.

ὅτι νῦν ἔχον θέομαι ὑμῶν, ἀδελφοί, ἀξίως περι-
 ἰσαί τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθημεν · μετὰ
 ης ἀσφαλείας καὶ προσοχῆς · μετὰ πάσης ταπεινο-
 ἰνης καὶ ὑπακοῆς τῆς εἰς ἀλλήλους · ἔχοντες τοῦ
 γουτένου τὸν τόπον τῆς ἀρχῆς, οὐκ εἰς ἑπαρσιν
 ονικῆν, ἀλλ' εἰς τύπον ἀρετῆς τῶν ἐπομένων,
 τῶν δὲ ὑπεκόντων καὶ πειθόμενων, ὡς ἡμεῖς τῷ
 ἰφ, πᾶλλον δὲ Χριστῷ, δὲ ἐν καὶ τὸ πᾶν τοῦ
 Matth. xviii, 20. ¹ Eccl. iii, 8. ² Philip. iv, 4. ³ Ephes. iv, 1.

In præsentem rerum statu, oro vos, fratres,
 ut digne ambuletis vocatione qua vocati sumus, cum
 omni³ diligentia et attentione, cum omni humil-
 itate et obedientia invicem : præfecturæ locum te-
 nente præposito, non ad diabolicam elationem ani-
 mi, sed ad virtutis exemplum alumnis, iisque qui
 ipsi obtemperant ac morem gerunt tanquam mihi
 indigno, vel Christo potius, propter quem et vita

omnis, et voluntaria mors quotidiana, o filii, magnum salutis mysterium est. Videte quemadmodum degatis : non ut vitilis obnoxii, sed ut expertes vitiorum : non ut carnis, sed ut Dei amatores. Ne oculos in feminarum ora conijcite : sed neque erga vos invicem liberiores in agendo estote. Est enim licentia, iguis animum perurens. Mortem animo semper cogitate, ut sitis ad egressum ex vita parati et alacres. Traditiones servate : quæ sunt præstituta perficite, tum quæ psalmodiam attinent, tum quæ orationem et puidvis aliud. Nolite aurum vobis ipsis colligere, ut, cum eritis in unum coacti, propinquis et amicis illud tribuatis : quoniam monasterio cura est rerum nostrarum. Non est hoc filiorum Dei, sed eorum qui ea quæ carnis sunt sapiunt. Quomodo igitur ? ut in communem usum conferatur : et quidquid contigerit, fraternitati tribuatur : ut ex multorum symbola res cœnobi constituantur. Hæc a me idcirco dicta sunt, quod ad nos fama detulit esse quosdam qui jam nunc ita statuunt : Hoc pecus, inquit, et hoc indumentum, sive quidpiam aliud, volotali relinquere ? O miseriam ! o dementia ! Atqui non est e filiorum numero qui ejusmodi est, nec frater, sed alienus, sed sacrilegus, cujus sors cum Giezi fure....

XCIX. — Abrahamio hospitalario.

Hortatur ad lenitatem erga subditos.

..... obscuratur sic faciendi metu. Nam Dei timore nihil est majus : et nihil animi salute magis necessarium. *Quid enim proderit homini, inquit, si lucretur mundum totum, et detrimentum animæ suæ faciat* ⁴ ? Et medicum quæri par est in adversa corporis valetudine, et in tempestate gubernatorem. Annon vides magnam esse tempestatem et plagam divinitus immisam ? Medere, domine, rege, ut et teipsum serves incolumem, et eos qui rei sunt sanes, et ad stabilitatem reducas, ininas cohibens, cum et ipse in corpore sis et lapsui obnoxius. Sic enim et propitio uteris Deo. Deo autem protegente quis afficere malo possit ? Memento, domine mi, quod et ipse caro es, et ut lapsum metuis, lapsis ignosce : *Eadem quippe mensura qua mensi fuerimus, remetietur nobis* ⁵. Memento, frater optime, quod hodie sumus, nec scimus *quid superventura pariat dies* ⁶ : ut ne inveniamur notati cum dedecore ac maledicti, tum in præsentis sæculo, tum in futuro. Memento horrendæ illius inexorabilisque sententiæ, quam misericordes in ignem inextinctum mittentur. Memento fore ut nobis sistantur ob oculos ii, qui fuerint a nobis aut beneficio aliquo aut damno affecti. Ecquid tum proderit egregia per hanc vitam fama fuisse ? Ne sic, obtestor, nostro nos ipsi gladio jugulemus. Hæctui peramans dico, maximeque de te, domine, sollicitus, ut finem dicendi faciam. Lætos posthæc nuntios audiam de comitate in erudiendo ac facilitate domini mei : ut cantem, ut intelligam quantopere mihi deinceps amicus meus

⁴ Marc. viii, 36. ⁵ Luc. vi, 38. ⁶ Prov. xxvii, 1.

A βίου και ὁ καθ' ἡμέραν προαιρετικὸς θάνατος, ἰκνα, μετὰ τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον. Βλέπτε ἀναστρέψασθε, μὴ ὡς ἱμπαθεῖς, ἀλλ' ὡς ἀπαθείας ὡς φιλόσαρκοι, ἀλλ' ὡς φιλόθεοι. Μὴ ἐπιβαλλοῖς ὄμματα ὄψεσι γυναικῶν, ἀλλὰ μηδεῖ εἰς ἐκ εἴητε παρρησιαστικοί. Παρρησία γὰρ πῦρ καίγον ψυχὴν. Μαιετᾶτε τὸν θάνατον αἰε, ὡς εἰ παρεσκευασμένοι πρὸς τὴν ἔξοδον ἐν χαρᾷ. παραδόσεις κρατεῖτε · τὰ ὠρισμένα τελεῖτε, καψαλμωδῖαν καὶ προσευχὴν καὶ εἰ τι ἕτερον. Μῖσαυρίζητε ἑαυτοῖς χρυσίον εἰς τὸ ἐν καιρῷ ἐκ αγωγῆς παρασχέσθαι αὐτὸ ἰδίους καὶ φίλους · ὡ τὸ μοναστήριον φροντίσει τὰ καθ' ἡμᾶς. Οὐ τ Θεοῦ τοῦτο, ἀλλὰ σαρκοφρόνων · πῶς δέ ; ἵνα τὸ θρίαν γίνωιτο · καὶ τὸ φθάσαν εἶναι προσνεχθ B ἀδελφότητι · ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ συστα εἴη τοῦ κοινοβίου. Ταῦτα δέ μοι εἰρηται ἐπιειθῆ ! σταὶ ὅτιπέρ τινες ἤδη ἀπαντεῦθεν ὀρίζονται. ' φησι, τὸ ζῶον, καὶ τὸδε τὸ ἱμάτιον, εἴτ' οὖν εἰ βούλομαι τῷ δεῖναι ἱᾶσαι. Ἦ τῆς ἀθλιότητος ! ἀφροσύνης ! Οὐκοῦν οὔτε τέκνον ὁ τοιούτος, ἀδελφός · ἀλλ' ἄλλότριος, ἀλλὰ ἱερόσυλος, οὗ ἢ μετὰ Γιεζῆ τοῦ κλέπτον

ζθ'. — Ἀβραμίῳ ξινοδόχῳ.

. συσκιάζεται φόβῳ οὕτω διαπράττει φόβου γὰρ Θεοῦ οὐδὲν μείζον. καὶ σωτηρίας ψ οὐδὲν ἀναγκαϊότερον. Τί γὰρ ὠφέλησει ἀνθρω φησίν, εἰ ἂν ὄλον τὸν κόσμον κερδῆσῃ, καὶ ζη C θῆ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ; Καὶ ὁ ἱατρός ἐν ταῖς : στάσει ζητητός · καὶ ὁ κυβερνήτης ἐν τῷ κλίῳ Ἦ οὐχ ὀρᾶς ὅτι κλύδων μέγας καὶ θεομηνῆς πλῖ ἱάτρυσσον, δέσποτα, κυβέρνησον, ἵνα καὶ σπ σώσης, καὶ τοὺς ὑπαιτίους ἐξιάσῃ, καὶ ἀνασταχ σης εἰς εὐστάθειαν, ἀνεχόμενος τὴν ἀπειλὴν, ὡς αὐτὸς ὢν ἐν σώματι καὶ ὑπὸ τὸ πταιστών. Ο : γὰρ καὶ Θεὸν κτήσῃ ἴλω. Θεοῦ δὲ περιέποντος · κακώσων ; Μνήσθητι, Κύριε μου, ὅτι σάρξ εἰ καὶ τός · καὶ ὡς φοβῆ τὰς πληγὰς, φείδου τῶν πληγ ' Ἐπειπεροῖφ μέτρῳ μετροῦμεν, ἀντιμετρι σεται ἡμῖν. Μνήσθητι, ἀδελφὲ καλῆ, ὅτι σῆρ ἴσμεν, καὶ τί τέξεται ἡ ἐπιεῦσα οὐκ οἶδαφ ὡς μὴ εὐρεθῆναι ἡμᾶς κωμωδομένους καὶ κατηρ νους, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. H σθητι τῆς ἀποφάσεως ἐκείνης τῆς φοβεράς ἀπαρалоγίστου, ὑφ' ἧς οἱ ἀνελεῆμονες εἰς πῦρ ἄ στον ἐκπειρωθήσονται. Μνήσθητι ὅτι παραστῆσα ἡμῖν τὰ εὐ πεπονθότα πρόσωπα, καὶ τὰ δευνοωπα σαντα ὑφ' ἡμῶν. Καὶ τί ὠφέλησει τότε τὸ ἴσπα ἀκοῦσαι ἡμᾶς ἱκανούς ; Μὴ, παρακαλῶ, μὴ οὐ εἰς ἑαυτοὺς τὸ ξίφος ὠθῶμεν. Φίλων λέγω καὶ μ κηθόμενος, δέσποτα, τέλος τοῦ λόγου. Ἄκουσα ἀπὸ τοῦ νῦν ἀγαθὰς ἀκοὰς καὶ φιλανθρώπων ; κηδ τικὰς περὶ τοῦ ἱμοῦ Κυρίου · ἵνα ᾶσω, ἵνα γῶ ὑπακούομενος ἴσομαι καὶ πρὸς τὸ εἶξῆς ὑπὸ τοῦ ἡ

Ἰδὴ γὰρ οἱ γειτνιαζόντες ἡμῖν ἐνταῦθα ἑμ-
 ἑντρομοὶ εἰσιν ἐξ ὧν ἀκούουσι · καίπερ μὴ
 ; τι. Τύραννός ἐστιν ὁ ἐρχόμενος · μάχαι-
 ρεται · πτωχὸς οὐχ ὑποίσει ἀπειλὴν · οὐχ
 ωνίσσηται · δέχεται, κἄν μὴ βούλοιο, ἐπὶ
 ζ ὑπεύθυνος · οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἐγὼ καταλη-
 ρως, δυνηθεῖν ἂν ἐτέρως δρᾶσαι. Ἐάν δὲ
 τῶ τό αἴτιον, καλῶς · ἀλλὰ καὶ οὕτως συμ-
 ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου · ἐξ οὗ καὶ εὐσταθήσει
 ἢ ὑπήκοον, δουλούμενον εὐνοίᾳ τοῖς νικο-
 σιλεῦσιν.

P'. — Ὑπάτω τέκνω. [χιγ'.]

acobum monachum, egregium Christi confessorem, defunctum laudat. (Baron. an. 818, n. 25.)
 ταθῶς καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ ἐδεξάμεθα, ὡ B
 ἰεράν κοίμησιν Ἰακώβου τοῦ ὁμολογητοῦ
 καὶ ἡμῶν ἀδελφοῦ ἀξιεράστου · ἀλλ' οὖν
 νιχαρῶς. Τὸ πρῶτον διὰ τὸ πνευματικόν
 τί γὰρ ἢ υἱός, καὶ υἱὸς τηλικούτος, οὗ ἐγὼ
 ἁμαρτίας οὐδὲ παῖς καλεῖσθαι ἄξιος; Τὸ δὲ
 λπίδα, μᾶλλον δὲ διὰ τὸ λυσιτελεῖς, καὶ οὐχ
 ἰον, ὧν ὡς μέλος κόσμος ἱερός καθίστασθαι
 ἀλλὰ γὰρ καὶ πάσης τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλη-
 γὰρ οἶσι τὸν ἄνδρα; ἀλλ' οὐχ ὁμολογητὴν;
 ἢ μάρτυρα; ἀλλ' οὐχ ὄσιον; Ἐκ νιότητος
 ἀσκητικῶς, ὑποταγείς ἐνόμωως, κατὰ παθῶν
 ενος, παρθέτων τὸ σῶμα φυλάξας, δι' ὑπ-
 ἐγκρατικῶν καὶ δουλαγωγῶν · οὕτως ὡς
 ρθίων, οὕτως καθεύδων, ἐτι ὑγιαίνων, ὡς ξε-
 C ὄς ὁρῶντας ὑποχωρητικὸς ὡς τὰ πολλὰ, ἐφ'
 τε, καὶ εἰς αὐτὸν ἐπαναγόμενος, κἀντεῦθεν
 αὐτὸν πρὸς τὸν οὐράνιον ἔρωτα. Καὶ μὴ τις
 ὑποπλάττεσθαι με ψυχασγωγίας ἐνεκεν τῶν
 ἢ λόγους · μάρτυς Θεός καὶ ὁ ἐκείνου παιδ-
 ουκιανὸς ὁ ἱερός, κἄν δυσανέγερτος · ἐξ οὗ
 τῶν ἀγνωσομένων δῆλωσις. Ταῦτα ὡς Ἰνδαλ-
 ἰδιον τῆς ἀσκήσεως.

ἰ τῆς ὁμολογίας πόσον καὶ ἡλίκον θέατρον
 αἱ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. Ὡ τῆς εὐθύμου
 λοῦς καρδίας! εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον ὡς
 στρατιώτης, ἀδειλαντος, ἀτρήμας · ἐντεῦθεν
 ἴθεν οἱ ὑπερβαίνει τοῦ σκοπῶτος κατέβησαν
 γαῖς νῶτα, στέρνα, βραχίονας · ἐξέχεν D
 ὑπέμενον σάρκα, εἶασεν εἰς γῆν ἐρρίμμε-
 ἔγιον, μὴ προέμενον ῥῆμα ἀριστερὸν τὸ καθ-
 ἄ θεοτελῆ τὴν μαρτυρίαν ποιούμενον · καὶ
 πέρ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεοῦ
 ἢ γὰρ περὶ τῆς ἀγίας αὐτοῦ εἰκόνας ἐναθλεῖν,
 οὗ ἐκείνου ἐστὶ μαρτυρεῖν. Ἀκουσάτωσαν
 καὶ εὐφρανθήτωσαν · χορευσάτωσαν φιλο-
 ; καὶ γεγηθέωσαν · αἰσχυνέσθω διαβόλος ·
 εἰκονομάχων στίφος · ἐκ τῶν ἔργων ἀμφο-
 ἰοκελεύστω ἐπιγνώσατε ἀμφοτέρους. Οἱ μὲν
 τότε μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ πολλοὺς τῶν ἡμε-
 ραι οὐχ ἡμετέρων, ἡμετέρων δ' οὖν ὁμοῦς ·

obsequetur. Jam enim et qui hic in nostra vicinia
 sunt, pavent ac contremiscunt ohea quæ ad ipsos
 perferuntur, etsi nusquam offenderint. Tyrannus
 imminet, gladium intentat, non sustinebit minas
 pauper. Non quo reluctetur: sed excipiet vel invi-
 tus, in hac re minime reprehendendus: neque enim
 ego si sic comprehensus sim, possim aliter facere.
 Si vero hic deinceps in culpam incidat, recte: sed
 et tum cum quadam commiseratione, tanquam in
 oculis Domini: ex quo subditus magis confirmabitur
 ut ex benevolentia victoribus imperatoribus
 serviat.

C. — Hypato filio.

Nec nos humiles sine dolore, filii, accepimus sa-
 cram dormitionem Jacobi confessoris Christi, et
 amabilis fratris nostri, nec porro sine lætitia. Illud
 quidem ex spirituali affectu: quid enim ille ni-
 si filius, et talis filius cujus ego propter peccata
 mea ne filius quidem dici merebar? hoc vero spei
 causa vel utilitatis: nec nostræ duntaxat, quorum
 ille velut membrum sacer ornatus futurus erat?
 verum etiam totius Dei Ecclesiæ. Quid enim? qua-
 lem virum censes? annon confessorem? annon
 martyrem? annon sanctum? A primis annis in as-
 ceticæ vitæ laboribus desudavit legitime subditus,
 obediens, adversus animi motus viriliter pugnans,
 incorruptum corpus afflictionibus custodiens, qui-
 bus illud continebat, et in servitutem redigebat,
 sine delectu comedens et dormiens cum adhuc sa-
 nus esset, ita utin admirationem raperet intuentes:
 secessum colens ut plurimum et quoad poterat, et
 seipsum colligans, atque ad cœlestem amorem inde
 assurgens. Ac ne quis hæc a me fingi existimet
 animi gratia propter illos qui hæc audient: testis
 est Deus, et qui ejus pædagogus fuit sacer Lucia-
 nus, quamvis ægre produci possit, a quo mihi
 hæc velut rude quoddam specimen asceticæ disoi-

In confessione autem quantum et quale specta-
 culum factus est et angelis et hominibus! O gene-
 rosus Deoque charus cor! Ingressus est stadium
 tanquam Christi miles impavidus, intrepidus: hic
 et inde tenebrarum ministri terga verberibus la-
 niarunt, pectora, brachia: sanguinem hauserunt,
 carnes conciderunt, stratum humi sanctum reli-
 querunt, cum sinistram vocem nullam prorsus
 emitteret, sed martyrium Deo acceptum expleret,
 et hæc pro Christo Filio Dei ac Deo nostro. Nam
 pro sancta ejus imagine decertare, pro ipso est
 martyrium pati: *Audiant mansueti et lætentur*¹;
 exsultent martyrum amatores et tripudient: con-
 fundatur diabolus: concidat Iconomachorum ca-
 terva, ex utrorumque operibus, juxta divinum
 mandatum², utrosque agnoscite. Hi enim non hunc
 solum, sed et multos e nostris, ac non nostris,
 sed nostris tamen; siquidem omnes unum corpus

l. xxxiii, 2. ² Matth. vii, 20.

sumus in Christo Jesu qui est caput omnium; pariter divexarunt, occiderunt, inedia enecarunt, et quæcunque alia consecuta sunt. Ille vero ex diversis illis vulneribus membris omnibus solutus, et artubus laxatus, et corpus acerbissimis doloribus chirurgicæ curationis subiecit, et fractus inde ad finem usque tanquam quotidie moriens vitam traxit, et quidem cum gratiarum actione, atque adeo cum humilitate. Quod si, ut scribis, suum etiam obitum prædixit, hoc ipsum erat consequens ex certaminibus. Quia vero adjecisti maximum ad funus concursum fuisse etiam illustrium utriusque generis; id quoque facit ad testificationem eorum quæ dico. Neque enim nisi Dei nutu ad hominem obscurum secundum carnem talis factus concursus esset. Ille igitur in cælum abiit, et appositus est ad commilitones: auctusque est chorus confessorum ac martyrum priorum, ex quo gaudium est in cælo et animi lætitia, cujus precibus salvemur, fratres: ipse autem dignam obsequii sui mercedem nanciscatur. Beati autem et qui convenerunt, revera pii, revera martyrum amatores, quorum pars cum eo sit quem extulerunt. De venerandis ejus reliquiis, sicut scripsi de canone, faciam si Domino placet: *Salutate invicem in osculo sancto*⁹. Etenim omnibus fratribus hæc legenda. Salutatur vos dominus archiepiscopus, protopresbyter, œconomus, et reliqui fratres. Dominus sit vobiscum. Amen.

CI. — *Petro Nicææ*. (*)

Lapsis tempus ad modum

De interrogatione Domini præpositi hoc nostrum est consilium, ut usque ad sanctos apostolos solvantur omnes a penitentia, et participes fiant sacramentorum: non tamen ut presbyteri munia obeant sacerdotii, quoad conveniat orthodoxa synodus, in qua integra erit absolutio et plena animi lætitia. In communi autem omnes, ut communes monachi, sive sacris initiati sive non, benedicant et benedicantur, et precentur et preces suscipiant. Et quoniam necesse est Missas celebrari ut ordinentur et presbyter et diaconus, qui eorum qui arcentur vices impleant, quorum non invidia sed gratiarum actio innotescat: quandoquidem *alter alterius onera portare*¹⁰ jubemur verbis apostolicis, hoc jam ab omnibus antea palam constituto, ut, si

CII. — *Evaresto filio* (*).

Apostatam monachum

Et gravi angore et cordis mei angustia, addam et lacrymis, epistola hæc ad te, frater: eo quod

⁹ I Petr. v, 14. ¹⁰ Galat. vi, 2.

(*) Parænetica.

Ἰησοῦ ὅς κεφαλὴ πάντων ὡσαύτως ἤλπισαντο, ἔκτεινον, ἀμαγχομένησαντο, καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις ἐπόμωσα. Ὁ δὲ ἀπὸ τῶν δυσφορητάτων ἐκείνων πληγῶν παραλυθὴς, καὶ ἐξηρθρωθεὶς, καὶ χειρουργεῖται ἀνοίαις δρμηταῖς τὸ σῶμα, καὶ ἔκτοτε μέχρι τέλους ἐντεῦθεν διαλυμένος, ὡς καθημέραν ἀποθνήσκων διατελεῖ, καὶ γὰρ ἐν εὐχαριστίᾳ, καὶ γὰρ ἐν ταπεινοφροσύνῃ. Εἰ δὲ, ὡς οἱ φῆς, καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ προηγόρευσε, καὶ τοῦτο ἀκόλουθον τῶν ἁθλῶν. Ἐπειδὴ δὲ προσείπας καὶ πολυάνθρωπον συνδρομὴν γενέσθαι τῆς κηδείας, καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν περιφανῶν κατ' ἀμφοτέρω, ἔτι μαρτυριον τοῦ λόγου. Οὐ γὰρ ἂν εἰς ἐνθρώπων ἄρα τὴν κατὰ σάρκα, εἰ μὴ Θεοῦ νεύσει, ἢ τοιαύτη συνέβησις ἐγγενέι. Ἐκεῖνος μὲν οὖν μετέβη πρὸς οὐρανόν, καὶ προσετέθη τοῖς συνάθλοισι, καὶ ἠΐθεσι χερὸς τῶν ἀπ' αἰῶνος ὁμολογητῶν καὶ μαρτύρων. Ἐφ' ᾧ χαρὰ ἐν οὐρανῷ καὶ θυμηδία, οὐ ταῖς εὐχῆσθεῖν μὲν, ἀδελφοί· εὐροι τε μισοθρακοδοσίαν ἀπὸ τῆς ὁσίας ἐξυπηρετήσεως αὐτοῦ. Εὐλογημένοι εἰ καὶ οἱ συναγεθέντες, ὡς ἀληθῶς εὐσεβεῖς, ὡς ἀληθῶς φιλομαρτυρῆς· ὧν μερίς μεθ' οὗ ἔκομιεσαντο εἶναι. Περὶ τοῦ τιμίου αὐτοῦ λαφύρου, ὡς γέγραφα περὶ κανόνος, εἰ εὐδοκεῖ Κύριος ποιῆσω· Ἀσπασασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπῃ. Καὶ γὰρ πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς ἀναγνωστίον. Ἀσπίζονται ὑμᾶς ὁ κύριος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ πρωτοπρεβύτερος, ὁ οἰκονόμος, καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοί. Ὁ Κύριος μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

C PA'. — Πέτρῳ Νικαίας. [χιδ'.]

penitentia præscribit.

Αὕτη ἡ παρ' ἡμῶν συμβουλὴ πρὸς τὴν ἐπίπαιον τοῦ κυρίου ἠγουμένου, ἵνα μέχρι τῶν ἀγίων ἀποστόλων καὶ λυθῶσι πάντες τοῦ ἐπιστημίου, μαρτυρῶν τῶν ἁγιασμάτων· οὐ μόνον ἐνεργεῖν τοὺς ἱερατικὰς ἱερωσύνης, ἕως ἐλεύσεως ὀρθοδόξου συνέδου, ἢ ἢ πᾶσα λύσις καὶ πᾶσα θυμηδία. Κοινῶς δὲ πᾶσι ὡς κοινὸι μοναχοὶ εἴτε ἱερωμένοι, εἴτε μὴ, εὐσεβήσασαν καὶ εὐλογησῶσαν, καὶ εὐχέσθωσαν καὶ εὐχὴ λαμβανέτωσαν. Ἐπειδὴ δὲ ἰσαγκαίου καὶ λειτουργίας θεῖαν ἐπιτελεῖσθαι, ἵνα χειροτονηθῆ καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος, ἀναπληροῦντες τὴν πίστιν τῶν εἰρηγομένων· ὧν οὐχὶ φθόνος, ἀλλ' εὐχαριστικῆς γνωριεσθῶ· ἐπειπερ ἀλλήλων τα βάρη βεβαίως εἰν ἀποστολικῶς διατετάγμεθα. Ἦδη τούτου κριτικῆς μολογουμένου ὑπὸ πάντων· τοῦ εἰ παραχωρήσει θεὸς κατὰ τὰ ἀθεώρητα αὐτοῦ κρίματα τῆς δικαιοσύνης, πάλιν διωγμὸν ἀναφθῆναι· πάντα εἰσεσθαι μέχρι τῆς νείτου, ἢ τὴν ἀλήθειαν προδοῦναι. Οὕτως ἡμεῖς οἱ πεινοὶ φρονούμεν, ἐπεὶ καὶ πᾶσιν ἀποκρυπόμεθα· ἐς δὲ δοκεῖ τῇ πατρικῇ σου ἀγιωσύνῃ, εἴη πάντως εὐκρυπώτερον.

PB'. — Εὐαρέστῳ τέκνῳ. [χηγ'.]

revocat ad officium.

Ἐκ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας με προσθεῖν καὶ δακρύων, ἢ ἐπισσολῇ πρὸς σε αἰν

εί· διότι ἀκήκοα ἀποθανεῖν σε τὸν τῆς ἀμαρ-
 άντων· φασὶ γὰρ ἀπορρίψαμενον τὸ ἐπάγγελ-
 ον καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις πολίτευμα, λα-
 ε γυναικα μοιχικῶς, μᾶλλον δὲ τὴν Εὐαν εἰπεῖν
 τερον. Αὐτῆ γὰρ σε τοῦ παραδείσου τῆς ἀγίας
 ἐκβαλοῦσα ἔθετο, εἰς πένθος μὲν ἐμοὶ τῷ ἀμαρ-
 σου πατρὶ, εἰς τε αἰσχύγην τῆς ἀγγελικῆς σου
 ὄψης, καὶ εἰς ἔπαρσιν καὶ αὐχάμα τῷ διαβό-
 Ω τί γέγονε; φεῦ! πῶς σε ἐχειρώσατο ὁ δρᾶ-
 εἰς οἷον δὲ σε ἀπέρριψε βάθος δυσωδίας; Τὸ
 γέγονας σκότος· ἡ Χριστοῦ εὐωδία ὁ ἱερὸς,
 ς· ὁ τίμιος, αἴτιμος· ὁ ἐνδοξος, ἀδοξος· ὁ ἄσχε-
 τῷ δαίμονι χειροδέμιος· ὁ φιλητός, μισητός·
 ρόδατον Ἰησοῦ, θηριαλῶτον. Προσθήσω τὰ
 . Ὁ δειδιωγμένος ἔνεκεν τῆς δικαιοσύνης, B
 ημμένος ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας· ὁ ὁμολογητῆς,
 ἦς· ὁ τὸν μακαρισμὸν ἐπὶ κορυφῆς ὡς διά-
 φέρων, ἀφηρημένος τὸ θαυμαστὸν ὄνομα τοῦ
 οὔ.

οἱ! τίς ἀκούσας οὐ στενάξει; τίς δὲ κατανοῶν
 ζεῖν; ἡσχυνας τὸ μοναχικόν, ἐφθῆσας τοὺς
 ὄτας, ἐσαλευσας τοὺς ὀκλάζοντα, ἐπίεις πο-
 ἰ ἀνομίας, ἐλκυσας τὸ καθ' ἑαυτὸν τοὺς ὁμο-
 ; ἀπογεύσασθαι τοῦ θανάτου. Ὡ καὶ αὐθις λέ-
 ἰ πέπονθας εἰσειεῖ; πῶς ὁ Ἐωσφόρος ἐσκοτί-
 ; πῶς τὸ χρησιμεῖον σκεῦος συνετριβῆς; οὐκ
 κᾶν τὸ ὄνομά σου, ὅτι Εὐάριστος καλούμενος,
 ιεστος ἐχρημάτισας; Οὐ πέρυσι ἦκες πρὸς με
 καὶ πρὸς τὸν κύριον τὸν ἀρχιεπίσκοπον ὁλος
 , εὐθυμος, πρόθυμος, ὑπὲρ ἑτέρου μᾶλλον ἀδεί-
 ου παρακλήτωρ καὶ ἀνορθωτής; πῶς ἐξέλιπες ἐξ-
 ; πῶς ἀπετυφλώθης; πῶς ἠμνημόνησας καὶ Θεοῦ
 ἰων, τῶν τε προηγουμένων ἀσκητικῶν σου πό-
 αὶ ἰδρώτων· ἐπεὶ ἦς καὶ τῶν χρησίμων, καὶ τῶν
 ἰς ὑπερχούσας διακονίας τεταγμένων; Εἶτα
 κερὰ προσβολῆ τοῦ ἐχθροῦ, ἐπιθυμία ἐχουσα
 ῶ δοκεῖν γλυκῦ, συνειλεγμένη δὲ διστύμω μα-
 ς, ἦς τῆς πικρίας οὐδὲν χολωδέστερον, δραξα-
 σε κατήγαγεν ὡς ἀπ' οὐρανοῦ τῆς ὑψηλῆς προ-
 ε, δεικνύσει δὲ ὡσεὶ τραυματίαν καθέδουσα ἐν
 . Τί γὰρ ἄλλο ἐστὶν εἶναι τὸν ἐν τῇ ἀμαρτία,
 φθορᾷ; Οὐτίπου φῶς νοερόν, οὐδεμία ἔλπις,
 ἰα γλυκύτης ψυχῆς, οὐδεμία διανόησις ἱερά,
 νῦξ βαθεῖα, μύσις τοῦ διανοητικοῦ, θαγμός καρ-
 ς, φόβος καὶ τοῦ τυχόντος, ἐν τῷ βορβόρω κυ-
 ἰσθαι καθεκάστην, ὡσεὶ τι ἰλυσπώμενον κνώ-
 . Τί εἰργάσατο ὁ δαίμων; τί σε ἀπετέλεσεν ἡ
 ἀτάρατος ἐπιθυμία; δὲ ἦς ἀπὸ τοῦ αἰῶνος οἱ
 τρέμει, οὐδὲ τὰ ἐνταῦθα κεκερδάσκουσιν, ἀλλὰ
 ἰα οὐράνια ἀπώλεσαν, ἐν κληρονομήσαντες μόνον
 ὕρ τὸ αἰώνιον.

λλὰ δεῦρο, υἱέ μου, ἀνακλήθητι, καλῶ σε ἀπὸ
 ὦν καρδίας μου, ἀπὸ σπλάγγων ἐμπυριζόν-
 με· ἐπειδὴ ἡ σὴ δόξα ἐμῆ, ὡς καὶ ἐμπάλειν ἡ
 ὕνη. Δεῦρο, ἐξεγέρθητι, ὁ Κύριος κεκέλευεν·
 ἰ ἡ μνησθῶ, φησι, τῶν ἀνομιῶν σου. Καὶ· M ἡ

A audivi te peccati morte mortuum esse. Aiunt enim
 abjecisse te propositum virginitatis. indumentum
 evangelicum, venerandum et angelis et hominibus
 vitæ institutum, et feminam adulterio tibi ascivis-
 se, quam proprie magis Evam dicere liceat. Hæc
 enim te de sanctæ vitæ paradiso exturbatum expo-
 suit mihi quidem peccatori Patri tuo ad luctum, ad
 pudorem vero angelicæ confraternitati tuæ, diabo-
 bolo autem ad ostentationem et jactantiam. O quid
 factum est? heu! quo pacto te subjugavit draco?
 quale te in fetoris profundum demersit? Lumen in
 tenebras, Christi bonus odor in grave olentiam mu-
 tatus es: ex sacro profanus, ex honorato inhono-
 ratus, ex glorioso inglorius, ex soluto et libero
 mancipium, factus diaboli, ex dilecto exosus, ex
 Christi ove præda lupi. Addam his majora. Qui per-
 secutionem justitiæ causa patiebatur, captus est a
 peccato; qui confessor erat, nunc negator; qui
 beatitudinem in vertice velut diadema gestabat, ad-
 mirando monachi nomine spoliatus est.

Hei mihi! quis hæc audiens non gemat? quis
 cogitans non exhorrescat? Pudore suffudisti mona-
 chos, stantibus terrorem iniecisti, lapsantes impu-
 listi, bibisti calicem iniquitatis, traxisti quantum
 in te fuit socios ut mortem degustarent. O iterum
 dico, quid passus es, miser? quomodo tenebris of-
 fusus es, Lucifer? quomodo vas utile contritus es?
 Nec ipsum nomen tuum revereris, quod Evarestus
 cum appelleris, Dysarestus evasisti? Nonne anno
 præterito ad me venisti atque ad dominum archi-
 episcopum totus sanus, hilari animo et alacri, pro
 altero etiam fratre tuo deprecator et erector? Quo-
 modo repente defecisti? quomodo excæcatus es?
 quomodo Dei oblitus es et nostri? exactorumque in
 ascetica vita laborum sudorumque, quandoqui-
 dem eras inter utiles, eosque in primis ministeriis
 fungebantur? Quid post hæc? Parva hostis impres-
 sio, cupiditas specie quidem dulcedinem præfe-
 rens, sed ancipiti gladio implicita, cujus acerbitate
 nihil amariis, abreptum te dejecit tanquam de cælo
 excelsæ conversationis, ostenditque velut plagis
 onustum in sepulcro dormientem. Quid enim aliud
 est in peccato esse quam in morte? Nullum jam
 lumen intellectus, nulla spes, nulla suavitas ani-
 mæ, nulla sacra cogitatio: sed profunda nox, men-
 tis obstructio, et cordis morsus, ac timor ex re
 qualibet: in cæno versari assidue, velut animal
 quodpiam in luto se volutans. Quid operatus est
 dæmon? quid tibi contulit execranda cupiditas?
 per quam qui ab ævo decepti fuere, neque ea quæ
 hic sunt lucrifecerunt, et cælestia amisere, unum
 solum hæreditate possidentes ignem æternum.

Verum huc ades, fli mi: ab imo corde voco
 te, ex visceribus me inflammantibus; quoniam glo-
 ria tua, gloria mea est: sicut dedecus e contrario.
 Age, expergiscere, Dominus jussit. Non recordabor,
 inquit, iniquitatum tuarum¹⁴. Et: Nunquid qui ca-

dit, non resurgit¹³ ? Et : *Vidi quia tristis ambulabas*¹⁴. Et : *Remedium tuum contritio tua*¹⁵. En bonum Deum, en medicum misericordem. Utique orote, fili; filius enim meus es, tametsi mortuus es; ne permaneat in peccato: dirumpens dirumpe quantocius innexos tibi a diabolo funiculos: et tanquam e fossa exurgens transili in admirabile lumen pristinae virtutis. Et ego te supinis manibus excipiam, non exprobens sed commiserans: non aggravans medicamenta penitentiae, sed leniens illa et leviora reddens quoad fieri poterit. Itaque festina, festina, priusquam repente veniat inexorabilis angelus, miserandum in modum te abducens e corpore, et ad penam transferens sempiternam.

CIII. — Gregorio præposito.

Ut gregi suo, boni pastoris exemplo, invigilet.

Jam tibi juxta promissionem scripsimus tanquam filio nostro, ut gregem qui istis est prudenter passus secundum Domini præceptum, nihil præmittens eorum quæ ad fratrum utilitatem conducant. Etenim si is qui expertes rationis oves sunt commissæ non dormit sed vigilat, nec curam intermittit, si nocte dieque certat ne qua vel a feris rapiatur, vel impasta aut inacidita maneat: sed et fures ac latrones observat, et feras abigit, et pecudes affatur, et ante illas gradiens postum illi procurat, requiem prope aquas et umbracula designans, et alia quæcunque videre est in virga pastoris: quid et quantum est si cui obtigit animarum curam gerere: quarum sanguis si quo modo effundatur, de manibus ejus requiretur, sicut scriptum est¹⁶. Insiste ergo de cætero, fili, in gregis præfectura diligenter invigilans: sana infirmos, reduce errantes, hortare, admone, revoca in mentem promissum iis regum qui ut decet sanctos ambulant, atque ex adverso indesinens supplicium iis qui villosam vitam agunt: *Ut teipsum hoc pacto salvum facias, et eos qui te audiunt*¹⁷. Qui amat studiosè castigat: qui autem odio habet, susque deque omnia habere subditos sinit. Sed et vos, fratres et filii in Domino, estote sicut oves, amantes ejus præcepta servare, et monasticam vitam ducere non sæculari. Una sit voluntas omnium, cor unum, anima una, non meum et tuum, omnia communia, omnia munda per confessionem. Quod aliter fiat: et quod sæculi erat amisistis, et cum veri monachi non sitis, justæ vindictæ obnoxii eritis. Charitate impulsu commonefecimus. Vos vero valete, et Deo placeat: pro nobis etiam peccatoribus orantes, ut quæ docemus, eadem opere præstemus in Christo Jesu Domino nostro, cui sit gloria. Amen.

CIV. — Irenæ et Euphrosynæ monialibus.

Ut in sancto vitæ monasticæ instituto perseverent.

Proficiscente fratre paræconomō, opportunum

¹³ Jerem. viii, 4. ¹⁴ Gen. iv, 6. ¹⁵ Nahum iii, 49.

ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; Καὶ· Εἶδον ὅτι περὶ στυγρός. Καὶ· Ἰαμα τὸ σύντριμμα σου. Ἴδε Θεὸς ἀγαθός, σοὶ ἰατρός ἰλασμων. Καὶ ἀσπασαι σου, τέκνον· τέκνον γὰρ μου εἶ, καὶ ἀποτεθῆκας. Με ἰσαμεινός ἐστὶν ἡμετέρας διαρρήσεων διαρρηξὸν ἕως τῆς συμπλακέντα σοὶ ὑπὸ τοῦ διαβόλου σχοινία· καὶ ἡμετέρου ἄνωστῶς, μετακλήσον εἰς τὸ θεουασθὸν σου τῆς πειρασίας ἀγωγῆς σου. Καγὼ σε ὑπὲρ χάριτος ὑπαδέχομαι, οὐκ οὐκιδίζω ἀλλ' οἰκείρω· οὐ βαρύνω τὰ φάρμακα τῆς μετανοίας, ἀλλ' ἐπιθεῖν αὐτὰ κουρίζω ὅσον οἶνον τε. Καί γε σπευσσον, σπευσσον πρὶν ἢ ἀφύσταν ἐπιλύσεται ὁ ἀπότομος ἀγγέλος, ἰλασνός σε χωρίζων τοῦ σώματος, καὶ εἰς καιρὸν αἰώνιον ἀποπέμψῃ.

PI. — Gregorio in gregem suo. [Χκγ'.]

Ἦδη ἐπιστελλομένῃ σοι κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν καὶ ἡμετέρῳ νίῳ ποιμαίνειν τὸ αὐτόθι ποίμνιον με ἐπιστήμῃ κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, μεδέειν περιθαρροῦντι τῶν συντηνόντων εἰς ἀφελειαν τῶν αἰετῶν. Εἰ γὰρ ὁ τὰ ἔλλαγα πρόβατα ἐμπιστευθείη, καθυδέει ἀλλ' ἀγροπικεῖ, οὐδὲ ἀμειβεῖ, ἀλλὰ κινεῖται νύκτωρ καὶ μεσημέριον, μετὶ θεοκαλοῦτον τε ἐργασσασθαι· μὴ τε ἀλίπαντον· ἀλλὰ καὶ κτείνῃ καὶ ἰλασνός κατασκοπεῖ, καὶ θήρας ἀποσοθεῖ, καὶ προελαλεῖ τοῖς θρέμμασι. Καὶ ἐμπροσθεν αὐτῶν κερμαίνων τὰς τροφὰς αὐταῖς περιποιεῖται, ἵνα ἄνθρωπος ἀνακαύσειας καὶ σιταδίων περιορίζων, καὶ ὅρα ἡμεῖς ἴσθιν ὅραν ἐν ποιμαντικῇ ραβδῷ· τί σοὶ καὶ ἐστίν, εἶναι τῶν ψυχῶν λαχόντα πρῶστατῶν· ὡς τὶ σπευσεῖ κατὰ τὴν ἀμειγρίαν γινώσκῃ, καὶ τῶν χειρῶν ἐπιθεῖν.

Κεκοινῶνται, καθὰ γεγραπται· Ἰησοῦς ἡμετέρου τέκνον, γρηγορῶν τῇ ποιμαίνοντι· ἰαμα τῆς συντριμμένης, ἐπίστρεψε τοὺς πεπλανημένους, ἐρακάλλει, κουθεῖται, ὑπομείνησθε τὴν ἐπαγγέλιον βασιλείαν τοῖς ἀγροπικῶς ποιουμένοις, καὶ ἐκ τῆς ἐναντίας τῆς ἀπειροπίας χριστοῦ τοῖς ἐκκαθῶς διαζῶσιν· ἵνα οὕτως καὶ σεαυτῶν σωσεις, καὶ τοὺς ἀκούοντας σου. Ὁ ἀγαπῶν, ἐπιμελεῖς τοῦ δούλου· ὁ δὲ μισθῶν, εἰς ἀδικροῖν τοὺς ἐπιμαίνοντες. Ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ, ὡς πρόβατα ἐίσασθε, φιλοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐργασσῆσθε, καὶ μοναχικῶς ἀναστρέψασθε, ἀλλὰ μὴ κοσμικῶς ἐν ἴστω δίπλωμα παντῶν, μία καρδία, μία ψυχή· καὶ τὸ ἔρον τὸ σὸν, πάντα κοινά, πάντα καθάσασθε τῆς ἐξαγορεύσεως. Εἰ δὲ μὴ οὕτως, καὶ τὸν κερμαίνον ἀπολίπασθε, καὶ μοναχὸν μὴ ὄντας κληθῆναι ὑπόδικον γενήσεσθε κατακροῖσιν δικαίας. Ἀγασσῆτε ὑπεμνήσασμεν. Ὑμεῖς δὲ ἐν πειρασίῃ, κατὰ τὴν Θεῷ εὐαριστήσασθε, εὐχόμενοι καὶ παρὰ ἡμῶν τῶν ἀμαρτανῶν, ὧν διδασκομεν, τούτων ἰσχυρῶς εἶναι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ π δόξα ἄμην.

PA' (1). — Irenæ et Euphrosynæ monialibus. [Χκδ'.]

Εἰσερχομένου τοῦ ἀδελφοῦ καὶ παροικονόμου, ἡ

¹⁶ Ezech. iii, 18. ¹⁷ I Tim. iv, 16.

καιρον γερασμῆα χαράξει ὑμῖν βραχίαιαν συλλαβὴν Α
ταῖς κατὰ Κύριον ἀδελφαῖς. Καὶ δὲ ἐρωτώμεν,
πῶς ἔχει ἡ ἀγία σὺν ὑμῖν, αἱ πᾶσαι ἀδελφαί.
Ὅρατε πῶς, καὶ οὐκ ἄλλαις ἀδελφαῖς, ὑμῖν προσ-
κειμένοι κατὰ Θεὸν ἐρωτώμεν καὶ διαλεγόμεθα· καὶ
εὐχαριστοῦμεν· οὐ γὰρ πίστις, ἐκεῖ καὶ πόθος, ἔκων καὶ
ἀνεπιβλήμενος διὰ Πνεύματος ἁγίου· οὐ δὲ ταῦτα,
καὶ καὶ φροντίς σώματος. Διὰ τοῦτο γράφομεν πα-
ρακαλοῦντες ὑπὲρ Χριστοῦ οἱ ἀνάξιοι, ἔχεισθε ἡμᾶς
τῆς καλῆς ὁμολογίας, ἧς ὡμολογήσαμεν ἅπαντες ἐν-
ωπιον Θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων· ζῆσαι ἐν Κυρίῳ
ἐν τῇ ἀποθέσει τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος· ὅπερ ἐστὶ
τὸ ραγῆναι τῶν δεσμῶν τῆς προσπάθειας τοῦ τῆδε
αἰῶνος, καὶ μετὰ Θεοῦ γενέσθαι, ὃν καὶ ἠγαπήσα-
μεν, ὃ καὶ ἐνιμφύθηται, μεθ' οὗ καὶ συνασσομεθα
εἰσαί. Τοῦτον ἐρωτησώμεθα τὸν ἀληθινὸν ἔρωτα, τὸν
ἀπρόσιτον πόθον, τὸν μόνον Δεσπότην αὐρανοῦ καὶ
γῆς. Οὐ δὲ πρὸς ἀνθρώπους ἀγάπησις τασκύνει, ὡς
δούλου μαρφήν αὐτὸν ἀναλαμβάνει, εἰς τὸ ἀνακαλίσα-
σθαι ἡμᾶς τῆς φθορᾶς, καὶ θεοῦ ἀπεργάσασθαι.
Ὡς μεγίστη ἡ ἐπαγγελία. Ὡς ἐξαισιον τὸ ἐν οὐ-
ρανοῖς ἀπάντημα! Ἐκεῖ ἐκλάμψουσιν οἱ δίκαιοι
ὡς ὁ ἥλιος· ἐκεῖ αἱ τὴν παρθενίαν ἐνδύμεναι
τῷ ἀσπίρῳ νυμφοῖν συναρθῆσονται· ἐκεῖ αἱ τὴν
ὑποταγὴν καὶ ὑπακοὴν ἐξασκήσασαι ὡς ἀργούσαι
Χριστοῦ, χορεύουσιν αἰῶνια· αἱ δὲ ἐναντία, τὰ
ἐναντία, θηλονότι κρίσονται.

Ἵσται, ἀδελφαί, σταυροφόροι, μὴ λάβωμεν ἑαυταῖς
ἀντὶ ζωῆς καὶ χαρῆς ἀπίστου, κίλασιν καὶ πύρ αἰ-
ώνιου ἀποθησαυρίζουσαι δι' ἀμελείας καὶ εὐθαρᾶς
σαρκός, παρακοῆς τε καὶ ἐμπαθεῦς ἀναστροφῆς· ἡ
ἀρετὴ ἐκ Θεοῦ καὶ θεία· ἡ κακία ἐκ Σατανᾶ, καὶ Σα-
τανᾶς. Οἱ τὴν πρώτην ἐλάμβαναι, Θεοὶ καὶ Θεοῦ· οἱ
τὴν δευτέραν δαίμονες, καὶ τοῦ Σατανᾶ. Οὕτως
ὑμᾶς καὶ νῦν δεξιούμεθα. Καὶ μὴ βαρῆς ὑμῖν λογι-
σθείην ὡς φορτικὰ λαλοῦν, ἀλλὰ μάλλον ἡδύς, ὡς
ὑπὲρ Θεοῦ παραινῶν. Καὶ οὐ πρὸς τὰς κυρίας ὁ
λογος· αὐταὶ γὰρ δίστασκαλαι καὶ ἑτέρων. Ἀλλὰ
πρὸς τὸ τῆς ἀδελπότητος πλήρωμα· ὅπερ ἀνταχθῆναι
ἔτι τε καὶ ἔτι, ευκταῶν, ευθηνοῦν εἰς κευχημα,
καὶ ἴμοι ὡς παρακλήτορι, εἰς ἡμέραν Χριστοῦ· ὃ
ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν.

PE. — Ἀνθίμω τεκνῶ. [χρθ'.]

Ad quemdam qui defecerat.

Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ὁ φόβος τε καὶ ὁ τρόμος αὐτοῦ, D
ὡς φησὶ· Σκοπέω σε τίθειαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ.
Ὁ δὲ σκοπὸς τῆς ἀγγελίας, ἠνάγκασέ με, ἀντι-
διὰ γράμματος πάλιν ἀναγγεῖλαι σοι τὴν ἐρχομέ-
νην ρομφαίαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ σέ, ρομφαίαν ἀσπίδα,
ρομφαίαν πύρινον, ρομφαίαν οὐ σώμα, ἀλλὰ ψυχὴν
ἐμβάλλουσαν, εἰς γέννησαν πυρὸς εἰς ἀπεράντους αἰ-
ῶνας. Καὶ δακρύων γέννησις ὁ τάλας, καὶ στένων πικρῶν,
ὅτι ἐπὶ τὸν ἴμὸν υἱὸν καὶ μαθητὴν ὁ λόγος. Ἀλλὰ
τί σοι; ἔγωγε μὴ ἀναγγεῖλω, τὸ αἶμα σου ἐκ τῶν
χειρῶν μου ἐκζητεῖν ἐπὶ Θεοῦ· οὐδὲν ἑτέρου, ἢ τὸ
αὐτὸ με τῆς τιμωρίας συναπολαύσαι κρίμα. Ἦ

duximus brevem ad vos, in Domino sorores episto-
lam exarare. Et quidem rogamus quomodo se habeat
sanctus binarius vester, sororesque universæ.
Videlis quemadmodum vobis et non aliis sororibus
addicti secundum Deum sciscitamus et verba faci-
mus. Nec immerito, ubi enim fides, ibi et amor, trahens
tractus, que vicissim per Spiritum sanctum; ubi enim
hæc sunt, ibi et cura corporis. Ideo scribimus, vos
vice Christi hortantes indigni, ut persistamus in
pulchra pactione quam pacti sumus omnes coram
Deo et electis angelis; vivere in Domino in deposi-
tione sensus carnalis, quod est dirupisse vincula
cupiditalum sæculi hujus, et cum Deo versari quem
dileximus, et cui desponsatæ sumus, cum quo et
semper erimus. Hunc adamemus qui verus amor
est, desiderium inaccessum, solus cæli terræque
Dominus. Cujus erga homines tanta dilectio, ut
servi formam assumpserit, quo nos revocaret ab
interitui, et deos efficeret. O maximam promissio-
nem! O stupendum in cælis occursum! ¹¹ *Ibi ful-
gebunt justi sicut sol*: ibi, quæ virginitatem indue-
runt, incorrupto sponso conjungentur: ibi, quæ
subjectionem et obedientiam coluerunt, velut prin-
cipus Christi perpetuo tripudiabunt: contrariis au-
tem contraria sine dubio evenient.

Quare, sorores, crucem portantes caveamus
nobis, ne pro vita et gaudio immenso supplicium
ignemque æternum acquiramus per negligentiam et
carnis corruptionem, per inobedientiam molliorem-
que conversationem. Virtus a Deo, et divina: vi-
tiositas a Satano, et Satanas. Qui priorem eligunt,
dii sunt et Dei: qui posteriprem, dæmones sunt
et dæmonis. Sic ego vos nunc aliam complector.
Nec vero gravis videar vobis tanquam dura lo-
quens, sed gratus potius, ut qui pro Deo vos mo-
neam. Neque ad dominas spectat hic sermo; illæ
enim aliorum etiam sunt magistræ; sed ad commu-
nem cælum sororum: qui magis magisque sanus et
vigens servetur, ad meam etiam ut hortatoris gloria-
tionem in die Christi: cui gloria in sæcula. Amen.

CV. — Ἀνθίμῳ filio (').

Læc Dei, timor et tremor ipsius qui sit: *Specu-
latorem posui te domui Israel* ¹¹. Scopus autem
mandati cogit me, frater, per litteras iterum an-
nuntiare tibi venientem super te rhompheam Dei,
romphæam formidabilem, rhompheam igneam,
rhompheam quæ non corpus sed animam conjieit
in gebennam ignis in sæcula sempiterna. Scribens
illacrymor miser, et amare angor, quod de filio et
discipulo meo sit sermo. Sed quid agam? Si non
annuntiavero, sanguinem tuum de manibus meis
requisiturum se dicit Deus ¹²: neque aliam, sed
eamdem ipsam me pariter vindictæ sententiam ex-

¹¹ Matth. xiii, 43. ¹² Ezech. xxx, 7. ¹³ Ezech. iii, 18.

(') Parænetica.

cepturum. O frater, cur oculos cordis ita clausisti? cur Deum contempsisti, cujus nutu moventur universa, nec possunt moventi resistere? Antea resiliisti e palæstra ascetica: abiisti ad loca quæ non respicit Dominus: solvisti signaculum castitatis, corrupisti animam et corpus, factus es mancipium peccati; deinde ad nos sero tandem rediisti in principio persecutionis, confitens, pœnas luens, promittens regressum post finem persecutionis. Ad hæc et ab Œconomio institutus es, et a fratre Dionysio susceptus, et pulchrum exsilium elegisti, ex malis locis migrans, et in bonis locis habitans super quæ oculi Domini, et beatitudo persecutionis supra caput tuum circumvolitans. Et euge ob hanc revocationem, purgationem, angelicam opitulationem. Quid ergo rursus factum est? Quid est quod a Deo te abduxit, et diabolo tradidit? Heu meam infelicitatem! Reversus es denuo ad cœnum peccati, corrumpens et corruptus a muliere, vel potius a mulieribus. Domine, miserere; parce, Deus, dimisit te custos tuus angelus, suscepit Satanas. An vivis, miser? et quomodo vivat is qui ab homicida devoratur? An lumen vides? et quomodo videat qui peccati tenebris est obsitus? An Deum oras? et quomodo ad Dominum accedat, qui sese diabolo mancipavit? Ubi est præclarum tuum initium? fervor? compunctio? obedientia? lacrymæ? ad Deum volens oratio? cœlestis conversatio? Abierunt omnia, perierunt. O acerbos gemitus meos in tua dementia! Utinam rationis expers animal esses, quod non est obnoxium iudicio. Sed quod sis animal a Deo formatum, quod resurget, et iudicabitur; hoc vero miserandum. Agedum, filii mi, qui periisti: age, ad Dominum convertere: quia cum benignus sit, iterum recipit, iterum sanctificat, iterum nuptiali veste induit, iterum vitulum saginatum maectat, et gaudens convocabit supernas Virtutes, quia inventus es. Ne igitur audire detrectes, filii mi, filii mi: sed revoca te, sed revertere, adhærescens egregio fratri tuo Dionysio, priusquam te mortis æternæ rhomphæa invadat.

CVI. — *Eustratio præposito.*

Lapsum, et scelus defendentem objurgat. (Baron. an. 822, n. 47.)

Gavissus sum accepta venerabili epistola tua, Patrum charissime, ubi de sanctitatis tue rebus hæc et illa cognovi. Cæterum, quod ex nuntiis tantum, sed tamen fide dignis accepi, ægerrime tuli audiens, fictam subscriptionem. Ac sustine me, reverendissime, liberius disserentem. Non sine causa fuit quod cum a regio ministro tenereris, indemnus dimissus fuisti. Hoc enim est quod rumores qui jactantur induxit. Nullum itaque eorum qui libertate usi sunt, sine carcere, aut saltem sine exsilio mansisse, in confesso est. Qui vero harum rerum expertes fuerunt, ii seducti sunt, ut ne quid asperius dicens te offendam.

(3) In cod. Reg. ρθ'.

ἄδελφί, τί ἔμυσας τὰ ὄμματα οὕτω τῆς καρδίας; τί κατεφρόνησας Θεοῦ, οὗ τῷ βλέμματι τὰ σύμπαντα σιέεται καὶ οὐ φέρει στήκειν; ἀπεπῆδησας πάλαι τῆς ἀσκητικῆς καλαιστρίας· ἐπορεύθης εἰς τόπους οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ Κύριος· ἔλυσας τὴν σφραγίδα τῆς ἀγνείας, ἐφθίρας τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἐγένου δούλος τῆς ἀμαρτίας, εἶτα ὀφείποτε ἐπαῆξαι πρὸς ἡμᾶς ἐν τῇ ἀπαρχῇ τοῦ διωγμοῦ, ἐξομολογούμενος, ἐπιτιμώμενος, ἐπαγγελλόμενος τὴν ἀποδρομὴν μετὰ τὴν παύσαν τοῦ διωγμοῦ. Ἐπὶ τούτῳ καὶ πρὸς τοῦ Οἰκονόμου ἐστοιχειώθης, καὶ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ Διονυσίου προσελήφθης, καὶ τὴν καλὴν φυγαδεῖαν εἶλου, ἐκ τόπων ποταρῶν εἰς τόπους ἀγεθούσων διατιμώμενος, ἐφ' οὓς ὀφθαλμοὶ Κυρίου· καὶ ὁ μακαρισμὸς τοῦ διωγμοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς σου περικυκούμενος· Καὶ εὐγε τῆς ἀνασκήσεως τῆ καθάρσεως, τῆς ἀγγελικῆς ἐπικουρήσεως. Τί οὖν πάλιν τὸ γεγονός; τί τὸ ἐκστῆσάν σε Θεοῦ, καὶ παραδῶσαν τῷ διαβόλῳ; Φεῦ τῆς ἐμῆς ἀθλιότητος! Ἐπίστρεψας πάλιν εἰς τὸν βάρβαρον τῆς ἀμαρτίας φθιρῶν καὶ φθειρόμενος, ὑπὸ γυναικός, μᾶλλον ἢ γυναικῶν. Κύριε, ἐλέησον· φείσαι, ὁ Θεός. Ἀφήνι ἡ ὀφθαλμοῦ σου ἀγγελος, προσελάβετο ὁ Σατανᾶς. Ἰὴ ἄρα, ἄβλιε; καὶ πῶς ἐστὶ τὸν ὑπὸ ἀνθρωπικῶν κατεσθιόμενον; Ὁρᾷς ἄρα τὸ φῶς; καὶ πῶς ἔτι βλέπει τὸν ἐσκοπισμένον τῇ ἀμαρτίᾳ; προσῆλθε ἄρα τῷ Θεῷ; καὶ πῶς ἐστὶ προσεῖναι Κυρίῳ, τὴν ἑαυτὸν δουλώσαντα τῷ διαβόλῳ; Ποῦ ἐστὶν ἡ καὶ σου ἀρχή; ἡ θέρμη; ἡ κατανύξις; ἡ ὑποταγή; ἡ δάκρυον; ἡ θεοπτίρωτος προσευχή; ἡ οὐράνιος εὐλείπεια; ὄχοντο πάντα, ἀπολώλασιν. Ὡς στασιμῶ μοι πικρῶν ἐπὶ τῇ σῇ ἀλογία! εἶθε ζῶον ἄρῃς· ὅπερ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται. Ἄλλ' ἔτι ἠπλαστον, ἀνιστάμενον καὶ κρίνεσθαι μᾶλλον, τὴν ἑλεεινόν. Δεῦρο δὲ, ὁ ἀπολωλώς μου υἱός, ἀπὸ ἐπίστρεψον πρὸς Κύριον, ἐπὶ φιλόανθρωπος ἂν εὖ δέχεται, πάλιν ἀγιάζει [Reg. cod. ὑγιαίνει], πῶς νυμφοστολεῖ, πάλιν θύει τὸν μόσχον τὸν σκευτὴν, πῶς χαίρων συγκαλέσει τὰς ἀνώ δυνάμεις ἐπὶ τῇ σῇ ὀρέσει. Μὴ δὲ οὖν ἀπειθήσης, υἱέ μου, υἱέ μου· μὴ ἀνεκλήθητι, ἀλλ' ὑπόστρεψον, συγκαλληθεὶς τῷ πλῶ σου ἀδελφῷ Διονυσίῳ, πρὶν σε καταλάβῃ ἡ ἰσχυρία τοῦ αἰπνοῦ θανάτου.

ΡϚ' (3). — Εὐστρατίῳ ἡγουμένῳ. [χλ']

Ἐχάρην δεξάμενός σου τὸ τίμιον γράμμα, Πατρῶν φίλτατε, καὶ διδαχθεὶς τὰ κατὰ τὴν ὁσώπει σου οὕτως ἔχειν καὶ οὕτως, ἐπεὶ, ὅσον ἐκ τῶν ἐπιγαλιάντων, καίτοι ἀξιοπίστων, λυπηρῶς διακίρα ἀκούσας τὴν ὑποκριτικὴν ὑπογραφὴν. Καὶ με δὲ, τιμωτάτε, παρρησιαστικώτερον διαλεγόμενον. ἐκ εἴω αἰτίας τὸ κατασχέμεντά σε ὑπὸ βασιλικῆς μῆτις ἀπαθῆ, ἦγον ἀφαιτον. Τοῦτο γὰρ τῶν τεθρολλημένων ἐπαγωγόν. Οὐδεὶς οὖν τῶν πεκαρρησιαστικῶν ἄτερ φυλακῆς, ἢ τοῦλάχιστον, ἐξορίας, ἤτοι φηγεδίας ὡμολόγησαν διαμεῖναι. Οἱ δὲ τούτων ἐκτός, ὁ τὸς τῆς ἀπαγωγῆς, ἵνα μὴ τραχύτερον εἰπῶν ἢ πῆσω.

Ἡ οὐ διεβλέψω, διαπρακτώτατε, τὸν χαλεπὸν A
 διωγμὸν Λέοντος τοῦ θηριωνύμου; οὐ ἢ Ἀχααβι-
 τικὴ χεὶρ εἴλε καὶ τοὺς ἐξ ἄλλου κράτους, ἔκτεινέ τε
 καὶ ὤλεσε· τὸ γε φιλανθρωπότερον ἐφρούρησε μετὰ
 πεκρὸν μαστίγων· μὴ ὅτι γε τοὺς ὑπὸ χεῖρα. Εἰ
 δ' αὐτὸς οὐτίκου τῶν τοιούτων πεκονθῶς μετὰ τὴν
 σύλληψιν, σύγγνωθι, ἐσυλήθης, ἄγιε. Καὶ μὴ μοι
 φυλάττεσθαι τὰς οἰκίας Ἐκκλησίας λέγε, καὶ
 σώας τὰς ἱστορίας μένειν, τὴν τε ἀναφορὰν τοῦ
 ἐγνωτάτου ἡμῶν πατριάρχου. Τοῦτο γὰρ καὶ ἄλλοι
 ἀπαχθέντες φιλολογοῦσιν. Οὐ δύναται ταῦτα διασι-
 σῶσθαι, εἰ μὴτοι προδοσιᾶ ἀληθινῆς ἐνστάσεως
 ἔγινετο. Τί τὸ ὄφελος, εἰ ἡμεῖς οἱ ναὸς Θεοῦ, καὶ
 ὄντες καὶ λεγόμενοι, ἠχρηιώθημεν, καὶ ἀψύχους
 εἰκους περιποιησάμεθα; ἢ εἰκῶν τοῦ Χριστοῦ, οὔτε
 τῆς Θεοτόκου, οὔτε τινὸς ἁγίου διαπίπτει. Μένει B
 γὰρ ἐν αὐτοῖς ὡς πρωτοτύποις· πίπτουσι δὲ οἱ δο-
 κούντες καθαιρεῖν αὐτάς· ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ φειδοὶ
 τούτων προέμνοι τὴν παρῴρησιαν, καὶ τὴν δι' αὐτῆς
 κείκωσιν. Οὐά! ἄλλοι ἀποθνήσκοντες, ἕτεροι ὑπερ-
 οριζόμενοι, ἄλλοι μαστιζόμενοι, ἕτεροι φρουρούμε-
 νοι· τὰ ὅρα ἔχοντα καὶ αἱ ἱερμίαι, πέτραι τε καὶ
 σπήλαια τοὺς μακαρίως δεδιωγμένους· καὶ ἡμεῖς
 οἴκοι μένοντες, καὶ οἰόμενοι ἀσλαβῶς διαμείναι;
 εὐδαμῶς. Ἀπολέσθω πᾶσα ἡ τοῦ κόσμου ὕλη τῶν
 θεοκούντων· ἡ ὁμολογουμένη βλάβη ψυχῆς προκρι-
 νείσθω ἢ ὑπέστη πᾶς προφασιστής. Ταῦτα φιλῶν
 καὶ ὑπομιμνήσκων εἶρηκα, καὶ ὡς ὑπὸ ἐπιτιμιαν
 ἔσμεν ἄξιον εἰλεῖν· καὶ ὅτι ἐν καιρῷ ὀρθοδοξίας,
 οὐδὲν ἀψηλάφητον ἀφεθείη. Καὶ εὖ ἔχει, διὰ ταπει-
 νώσεως βαδίσαι, καὶ ἰάσασθαι τὸ ἠσθενηκός, ἢ διὰ C
 ἀνακτισμοῦ προστρίβειν ἑαυτοῖς μείζονα αἰτιάματα.
 præstatque per humilitatem incedere, et sanari
 sibi majore delicta.

PZ' (4). — Τοῖς ἐν ἄστει ἀδελφοῖς. [χλγ'.]

Quædam contra officium ac præter fas agentes increpat.

Εὐκαιρον ἠγησάμην τανῶν εἰσιόντος τοῦ ἀδελφοῦ
 Λέοντος ἐπιστεῖλαι κοινῶς πᾶσιν, εὐλογημένοι ἀδελ-
 φοὶ καὶ Πατέρες· προσυπομιμνήσκων τὰ ἐχόμενα
 σωτηρίας. Ἐπειδὴ γὰρ τῆ ἀπουσίᾳ ταύτῃ καὶ ἐξορίᾳ
 ἄμφοδός εἰμι καὶ ἐντρομος μετὰ τοῦ οἰκείου φορτίου
 τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ περὶ τῆς ἀνηκούσης μοι εἰς D
 ὑμᾶς φροντίδος καὶ προστασίας. φοβοῦμαι γὰρ καὶ
 δέδια, μήπως ὑμεῖς οἱ ἐν ἄστει διατρίβοντες, εὐρι-
 πιστότερον εἰς ἔμπροσθεν τινα ἐμπέσοιτε, καὶ ἄπερ
 διὰ πολλῶν κόπων τε καὶ ἀθλῶν, τῶν πρὸ διωγμοῦ,
 καὶ ἐν τῷ διωγμῷ συνηθροίσασιν ἀγαθουργήματα,
 ἀφυλακτῆσαντες πρὸς βραχὺ, ἀρδην ἀπολίσωμεν.
 Ἀκούω ἀστασίαν, μεταβασίαν· ἄλλον ἐξ ἄλλου καὶ
 ἀδελφοῦ καὶ τόπου μεταβαίνοντα· καὶ τὸ γε εἰλεινό-
 τερον, μόνον ἄλλον καθεζόμενον, καὶ ἕτερον, τὸ
 καλλίον εἰς οἰκίαν ἔνθα γυναῖκες, ἔχοντα· καὶ ἄλλον
 πάλιν εἰς μοναστήριον γυναικείον διακλιόμενον εἰσ-
 αἰ· ἕτερον πάλιν ὧδέ τε χέκασε οἰκοτριβοῦντα,
 ἔνθα κόραϊ, ἔνθα πῦρ οὐκ ἐμπυρίζον χόρτον, ἀλλ'
 οἶκον ψυχῆς· ἐνίοις πάλιν ἐπιλαθόμενους τῆς ἐνώ-
 μου ζωῆς, δούλους ἀνησαμένους αὐτοῖς συζῆν· καὶ

(4) In cod. Reg. ρικ'.

Annon vidisti, vir oculatissime, gravem Leonis,
 nomine ferino digni persecutionem? ejus Achabiti-
 ca manus etiam eos qui sub alio imperio erant ap-
 prehendit, occidit, interemit, aut, quod humanius
 fuit, in carcerem detrusit post diram flagellatio-
 nem: nedum iis parcens qui erant sub ejus pote-
 state. Quod si tu nihil hujusmodi passus es post
 comprehensionem, ignosce: spoliatus es, vir sancte.
 Neque mihi dixeris servatas fuisse proprias eccle-
 sias, et picturas integras permanere, et commemora-
 tionem sanctissimi patriarchæ nostri. Hoc enim et
 alii qui seducti fuerunt causari solent. Non potue-
 runt hæc servari, nisi veræ defensionis proditio in-
 tercederet. Quid prodest si nos qui Dei templum et
 sumus et dicimur, inutiles facti sumus, inanimas
 B autem domos integras servamus? Imago Christi,
 nec Deiparæ, nec sancti ullius intercidit. Manet
 enim in eis tanquam prototypis: excidunt vero qui
 illas e medio tollere sibi videntur, tum et qui,
 ut his parcant, libertatem abjecerunt, et, quæ ex
 ea sequitur, vexationem. Væ! alii moriuntur, alii
 exsulant, alii flagellis coluntur, alii carceribus
 addicuntur: montes et solitudines, saxa et spelun-
 cæ beatos illos qui persecutionem patiuntur, passim
 habent: et nos domi hærentes, absque incommodo
 manere nos posse arbitramur? Nullomodo. Pereat
 universa mundi spectabilis materia: anteponatur
 certa animæ perniciēs, quam subiit quisquis excu-
 sationem præterdit. Hæc amoris ergo, ut commo-
 nefaciam, dixi, et ut digni simus qui ad penitentiam
 veniamus: et quia, cum tempus fidei orthodoxæ
 C opportunitum erit, nihil relinquetur non excussum:
 quod infirmum est, quam per impunitatem accire

CVII. — *Fratribus in urbe degentibus.*

Opportunum existimavi proficiscentem nunc fratre

Leone, communes omnibus litteras dare, benedicti
 fratres Patresque; revocans in memoriam quæ per-
 tinent ad salutem, quia per absentiam istam et ex-
 silium in metu et timore versor, ob illam quæ mihi
 præter propriam peccatorum onus incumbit, vestri
 curam et præfecturam. Metuo enim ac vereor ne
 vos qui in urbe habitatis, facilius in lapsum
 aliquem incurratis, et quæ multis laboribus certa-
 minibusque, tum ante persecutionem, tum in per-
 secutione, bona opera collegimus, brevis temporis
 negligentia funditus deperdamus. Audio instabili-
 tatem, audio emigrationem, alium ab alio et fratre
 et loco abeuntem; et, quod miserabilius est, alium
 solum residentem, alium cellulam in domo in qua
 sunt mulieres habentem; alium rursus in muliebri
 monasterio perpetuo diversantem; alium denuo ibi
 frequentem ubi sunt puellæ, ubi ignis non fenum,
 sed domum animæ comburens: quosdam rursus
 astrictæ legibus vitæ oblitos, servos emere, et cum
 illis vivere; alios item mercari agros. O infelicem

animam meam! quomodo in his non ingemiscam? A quomodo non metuam si justum Dei præceptum non annuntiam? Ut quid, fratres, de statu mentis existiis? ut quid Domini servi, vitiorum servi facti estis? cum sub lege sitis, cur contra legem agere sustinetis? cur Christi cultores, filii exacerbantes, a prava seductione non receditis? non residetis in locis scandalo carentibus? non bini et bini aut etiam plures simul estis more apostolico?

Væ soli: væ sedem non habenti: væ mulieribus dedito: væ servi servo: væ ciezi, qui emptis agris et vinetis, lepræ Naaman hæres fuit²⁰! An divinæ voces non sunt hæc? An ego a meipso profero? Quando fervebat persecutio, habebat qua se defenderet necessitatem, qui in eorum quæ recensuimus aliqua lapsus esset; et ob fidem exorta B necessitas reum absolvebat. Nunc vero nullus est persecutor, nullus qui prohibeat quominus honeste habitetis, et cum aliis vel minimum duobus. Nam male viventes, condemnatis ex vobis ipsis eos qui secundum legem vivunt. Annon hæc vestra instabilitati iudicico est, vos in pace minime conventuros? Resipiscite, obsecro, *fratres mei sancti, cælestis vocationis participes*²¹: nisi corrigamini, non sic appellandi, sed nominibus contrariis, quod absit. Hæc ego contestor coram Deo electisque angelis: si quis correctus non fuerit, et post constitutum temporis spatium perstiterit, a divinorum sacramentorum participatione arcebitur pro ea potestate quæ mihi in vos a Domino data est; ad ædificationem, non ad destructionem loquor. Vos vero, C fratres mei, tanquam filii obedientiæ bene agite, ut et Deo serviatis, et me miserum a peccati morte vindicetis, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria cum Patre et sancto Spiritu. Amen.

CVIII. — *Joanni Sardensi.*

Ut ex gravi morbo convalescat,

Dudum audivimus ægrotare paternam sanctitatem tuam, nunc vero pene etiam desperatam esse. Quo nuntio nos humiles ita sumus consternati, tantoque percussi dolore, ut proficisci istuc animus fuerit, et ingratum rumorem oculis usurpare. Id vero propter D instantia negotia factum non est. Quare coacti fuimus litteris quodammodo volare ceu corpore, atque intueri te egregium patrem, sincerum amicum, generosum testem veritatis. Pro hac siquidem et exilium pertulisti, et carceris vincula: quin et ante hæc spectaculum factus, ut Apostoli verbis utar²², et angelis et hominibus: quo die allisum est solo ab impiis coram Caiphaico concilio, sacrum caput tuum. O quid nobis accidit? Quid abire hinc festinat columna Ecclesiæ? Mane nobiscum, adhuc mane, patere pro Evangelio ceu bonus miles. Vides ut bellum ardet? ut pro fide impugnamur et pugna-

γουν ἑτέρους ἀγρούς ἀγοράζουσιν. Ὡ τῆς ἀθλίης μου ψυχῆς! πῶς ἐν τούτοις οὐ στεναίξω; πῶς δὲ οὐ φοβηθήσομαι μὴ ἀναγγέλλων τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ; Τί δὲ ἐξίστητε, ἀδελφοί; τί δὲ οἱ δούλοι Κυρίου δούλοι παθῶν γαγόνετε; τί οἱ ἐν νόμῳ ἀνομεῖν ἀνέχεσθε; τί δὲ οἱ θεραπεύεται Χριστοῦ, υἱοὶ παρακατακλινοῦντες, οὐ μπετέρχεσθε τῆς πονηρᾶς ἀπαγωγῆς; οὐ καθίζεσθε εἰς τόπους ἀσκυδαλιστοῦς; οὐ δὺε δὺε ἰ καὶ πρὸς, σύνεσθε ἀποστολικῶς;

Οὐαὶ τῷ μόνῳ! οὐαὶ τῷ ἀκαθίστῳ! οὐαὶ τῷ γυναικίζοντι! οὐαὶ τῷ δουλοδούλῳ! οὐαὶ τῷ Γεζβ, ὃς ὠνεύμενος ἀγρούς, καὶ ἀμπελώνας, κακληρονομήσκει τὴν λίπραν Νεμάν! μὴ οὐχὶ θεῖαι μὴ φωναὶ αὐταὶ; μὴ τι ἔγωγ παρ' ἐμαυτοῦ εἰσφέρω; ὅτε ἔβραζεν ὁ διαγωγμῆς, εἶχε τις λόγον ἐξ ἀνάγκης, ἐν τισιν ὧν ἀκηριθμισάμην, ἐπιπίπτειν· καὶ ἡ διὰ τὴν πίστιν ἀνάγκη, ἔσωζε τὸν εὐρισκόμενον. Νῦν δὲ οὐδεὶς ὁ διώκων, οὐδ' ὁ καλύσων καλῶς ἡμᾶς καθίζεσθαι, καὶ σὺν ἄλλοις δούο εἶναι τοῦλάχιστον. Ἐξ ἡμῶν γὰρ αὐτῶν κατακρινεσθε τῶν ἐννόμῳς διαζώντων, οἱ κακόζωοι. Ἡ οὐχὶ προδῆλωμα τῆς ἐν εἰρήνῃ ἀσυνδρομίας ἡμῶν ἢ παροῦσα ἀθεσία; Ἀνασῆψατε, παρακαλῶ, ἀδελφοί μου ἅγιοι, κλήσειως ἐπουρανίου μίτηχοι· ἂν μὴ διορθωσθε, οὐχ οὕτως κλητέοι, ἀλλ' ἐναντίως, ὅπῃ ἀπέκη. Ταῦτα διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων· εἰ τις μὴ διορθωσθαι μετὰ τὴν ὠρισμένην εἰς χρόνου τινὸς σύμφωνον ἐπιμονὴν, τῶν ἁγιασμάτων ὑπὸ Θεοῦ εἰς μεταλήψιν εἰργεται, κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκε μοι ἡ Κύριος ἐν ὑμῖν· εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθάρσιν ὁ λόγος. Ὑμεῖς δὲ, ἀδελφοί μου, ὡς υἱοὶ ἡσχοῆς, εὐπράξατε, ἵνα καὶ Θεὸν θεραπεύσητε, καὶ τὸν ἐλευθέρων τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας ἐξέλθητε, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἀμήν.

PH' (5). — Ἰωάννη Σάρδης. [χλδ']

Ecclesiæ imprimis causa precatur.

Ἀπὸ χρόνου ἠκούσαμεν νοσηλεύεσθαι σου τὴν πητρικὴν ἀγιωσύνην, ἄρτι δὲ μικροῦ δεῖν καὶ ἐπηγνώσθησαν. Καὶ τοσοῦτον ἰθροθήτημεν οἱ ταπεινοὶ καὶ συνεκινήθημεν λυπηρῶς, ὡς ὀρμηθεῖσαι καταλαβεῖν ἡμᾶς ἐν τοῖς αὐτόθι, καὶ σῆψαι ὑπολαβεῖν τὴν ἀπεικτὴν ἀκοήν. Οὐκ ἐξεγίνετο δὲ διὰ τὰ παρηπάμενα τούτω. Διὸ ἠναγκάσθημεν οἰοῦναι πεπαισθη τοῖς γράμμασιν ὡς ἐν σώματι, καὶ ἰδεῖν σε τὸν κατὰ πατέρα, τὸν γνήσιον φίλον, τὸν γενναῖον μάρτυρα τῆς ἀληθείας. Εἶπερ ὑπὲρ αὐτῆς σὺ καὶ ἐξοριστος καὶ φρουροδέσμιος· καὶ γε πρὸ τούτων θάλατρον γενόμενος, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, καὶ ἀγγελοῖς καὶ ἀνθρώποις, καθ' ἣν ἡμέραν ἐρρίπται σου ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν, κατὰ πρόσωπον τοῦ Καίσαρικοῦ συνεδρίου, εἰς τὸ δαφοῦ ἢ ἐρᾶ κορυφή. Ὡ τί γίνεται ἐν ἡμῖν; τί ἀπέρειν τῶν τῆδε σπύδιαι ὁ στύλος τῆς Ἐκκλησίας; Μείνον μεθ' ἡμῶν, εἰ μείνον· συγκακοπαθήσου τῷ

²⁰ IV Reg. v, 26. ²¹ Hebr. iii, 1. ²² I Cor. iv, 9.

NOTE.

(5) In cod. Reg. ργ'.

Εὐαγγέλιω ὡς καλὸς στρατιώτης. Ὁρᾷς ὅπως ἐν- A
 εστιν ὁ πόλεμος; ὅπως βαλλόμεθα καὶ βάλλομεν ὑπὲρ
 τοῦ λόγου; καὶ ἀντιβολουμέν, ἐπίμεινον. Αἰτήσαι δὲ
 ὁμολόγησας Χριστὸν, καὶ ὁμολογεῖς προσκυνεῖν
 ἀνθρωποειπῶς ἑγγραφόμενον· καὶ εἰσακούσει τῆς
 δεήσεώς σου. Εἰ δὲ πάντως ἀπαίρεις, οὕτω τῆς Προ-
 νοίας κελουούσης, αὐτὸς μὲν χωρήσεις, εὖ ἴσμεν,
 ὁμολογίας ἐπαθλον ἀπεινεγκάμενος· ἡμῖν δὲ ἴδω τὸν
 Θεὸν τὸν ἀγαθὸν καταστήσεις ταῖς πρεσβύταις· οὐ
 τοῦ Ἐκκλησίαν.

PE' (6). — Ἠλίε τέκνον. [χλζ'.]

Ad quemdam lapsum.

Τίς ὁ ἀναγκάσας με ἐπιστεῖλαι σοι, ἄνθρωπε; B
 Θεὸς δηλονότι ὁ καταστήσας με ἐπὶ σὲ ποιμένα καὶ
 νομοθέτην· ὃ δῶσω, ὡς ὑπὲρ πάντων τῶν ἀδελφῶν
 σου, καὶ περὶ σοῦ λόγον. Ἀπετάξω δὲ οὖν αὐθαι-
 ρέτως, ὑπετάγης εὐηκόως· εἴτα εἰσνιάσει σε ὁ Σα-
 τανᾶς ἀποβόρῃξας τῆς θείας συναφείας. Αὐθις ἔλει-
 Θεοῦ συνήφθης· καὶ πάλιν ἐνεργεῖα δαίμονος ἀ-
 ἐπήδησας. Ἐπειτα πάλιν ἔλθων, ἐξωμολογήσω, ὑπο-
 σχόμενος τὴν πρὸς τὸ ἐξῆς ἀσφαλίαν· καὶ ἐπειδὴ
 ὑποστροφή τῆς ἐξορίας ἐπὶ τοῦ Νικηφόρου, οὐ συν-
 ἤλθεις τοῖς λοιποῖς, ἀλλ' ἔμεινας ἐφ' ἑαυτοῦ δελα-
 ζόμενος ὑπὸ τοῦ ὄψεως· καὶ τοῦτο ἕως τοῦ νῦν
 βασιλεύοντος τετάρτου μετὰ Νικηφόρον. Ἔως πότε,
 εἰσινὲ, ἐγκυλίη τοῖς τῆς ἀμαρτίας τεμασιν; ἕως
 τίνας οὐκ ἀνήσεις ἀσχημονεῖν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ
 ἀνθρώπων; Οὐκ ἐνὶ θανάτῳ; οὐκ ἐνὶ κριτήρῳ; C
 Οὐ δῶσεις τίσιν αἰώνιον, ἧς καὶ μόνον ἐνθύμους
 καταστέλλει ψυχὴν καὶ ἐπιστρέφει πρὸς μετάνοιαν;
 Ἀνάνησον, ἄνθρωπε, ἀνακληθήτη, παρακαλῶ· ἄφες
 οἰκοδομεῖν οἰκίαν κοσμικῶς, ὃ τὸν οἶκόν σου τῆς
 ψυχῆς καταλελυκῶς· ἕα τεκτονεῖν ὡς λαϊκός, ὃ τε-
 κταινόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· μὴ προφασίσῃ τοῦτο
 κάκεινο· οὐδεὶς σε ἐξελίεται ἐκ χειρὸς Κυρίου. Μὴ
 εἶπης ἡμαρτηκῶς· Οὐκ οἶσω τὰς ἐπιτιμήσεις. Οἴσεις,
 τέκνον μου· καλῶ γὰρ σε οὕτως ἐπιτίθῃ τῆς ὑπο-
 στροφῆς, ἐγὼ ὁ ταπεινός. Εἰ Πατὴρ, περυσμένως
 ἰατρύσω, συμπαθητικῶς, φιλόστοργως. Μόνον θέ-
 λησον, μόνον κινήθητι, διὰ ῥῆξιν τὰ κατέχοντά σε
 δεσμὰ τοῦ θανάτου· ἐγγύθεν Θεοῦ βεθήθαι, καὶ ὁ
 φύλαξ σου τῆς ζωῆς ἄγγελος προπορεύσεται· χαρὰ
 ἐν ὄψεσιν γενήσεται, θρηνησέτω ὁ διάβολος, σκιρ- D
 τήσω ἐγὼ ὁ τάλας, εὐρηκῶς τὸ ἀπολωλός μου πρό-
 βατον, καὶ γε ἡ ἀδελφότης σου. Εἰ δὲ μὴ, ἐσὶ θήραμα
 τῷ διαβόλῳ, τοῦ οὐαὶ κληρονόμος, οὐ ῥυσθείης
 ὑπακούσας, καὶ σὺν τῷ ἀδελφῷ σου Σίλα εἰλευσό-
 μενος.

PI' (7). — Τῆ ὁμόζυγι Δημοχαρι. [χλθ'.]

Consolatur in obitu mariti.

Ἄφ' ἧς ἡμέρας ἀνηγγεῖλη ἡμῖν ὁ θάνατος τοῦ μά-
 χαρίου στρατηγῶ, μέχρι τοῦ δεῦρο, πολλὰ δοκιμά-
 σαντες οὐκ εὐωδῶθημεν ἐπιστεῖλαι τῆ τιμιότητι
 σου· καὶ νῦν δὲ ἐπιστελλόντες οὐδὲν σὲ ὠφελεῖν,
 οὐδὲ ἑλαττοῦμεν τοῦ βάρους τῆς ἐνωδύνου καρδίας

(6) In cod. Reg. ριε'.

mus? Næ, oramus ut maneat. Roga Christum
 quem professus es et profiteris adorare humana
 specie depictum; et exaudiet preces tuas. Sin autem
 omnino discedis ita jubente Providentia; ipse qui
 dem, sat scimus, abibis confessionis referens præ-
 mium: nobis vero Deum optimum reddes interces-
 sione tua propitium; simul etiam ut festinet Eccle-
 siæ suæ prospicere.

μὴν ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ταχύναι ἐπισκέψασθαι τὴν ἑαυ-

CIX. — *Elise filio* (*).

Quis me coegit ut ad te, mi homo, scriberem? B
 Deus haud dubie, qui me tibi pastorem et legistato-
 rem constituit; cui redditurus sum ut pro cæteris
 fratribus tuis, sic pro te quoque rationem. Renun-
 tiasti igitur mundo tua utique ipsius voluntate,
 libenter subditus fuisti: postea cribravit te Satanæs
 abripiens a divina societate. Iterum Deo miserante
 nobis consociatus, et iterum dæmonis opera resili-
 isti. Post hæc denuo reversus exomologesim fecisti,
 stabilitatem in posterum promittens: et postquam
 exsillii relaxatio fuit sub Nicephoro, cum cæteris non
 rediisti; sed apud te inescalus a serpente mansisti,
 idque ad eum usque qui nunc imperium tenet
 quartus a Nicephoro. Quousque tandem volutaris in
 cæno peccati? Quousque non desinis indecore agere
 coram Deo et hominibus? An nulla mors est? nul-
 lum judicium? non pœnam lues æternam, cujus
 sola cogitatio coerces animam, convertitque ad
 pœnitentiam? Expergiscere, homo, resipisce, obte-
 stor. Omite domos sæculi more extruere, qui animæ
 tuæ domum destruxisti: desine ut laicus fabricari,
 qui structura fis Satanæs: neque hac aut illa excu-
 satione utaris. Nemo te auferet de manu Domini.
 Ne dicas postquam peccasti: Pœnas non dabo. Dabis,
 fili mi: sic enim ego humilis te nomino spe con-
 versionis. Si pater sum, medicinam adhibeo parce,
 commiseranter, amanter. Velis tantummodo: tan-
 tummodo movearis: rumpe quæ te detinent mortis
 vincula. Prope adest Dei auxilium, et vitæ tuæ cus-
 tos angelus gradietur ante te. Gaudium erit in cælo,
 lugebit diabolus, ego miser inventa ove mea quæ
 perierat exultabo, et utique fratres tui omnes. Sia
 minus, præda eris diaboli, et hæres maledictionis:
 qua utinam, mihi obediens, et cum Sila fratre tuo
 veniens, libereris.

CX. — *Uxori Demochari*.

Ex quo nobis renuntiata mors est beati magistri
 militum, ad hunc usque diem, cum multa explora-
 verimus, nullam excellentiæ tuæ scribendi viam
 idoneam nacti sumus: et nunc cum scribimus,
 nihil juvare te, neo gravem possumus cordis mæro-

NOTÆ.

(7) In cod. Reg. ρις. (*) Parænetica.

rem sublevare. Quæ enim reperiri queat oratio, quæ tanto dolori medeatur? Attamen ut illius nos quoque in partem venire ostendamus, non ejus tantum causa qui ad Dominum abiit; siquidem vir bonus et pius, doctrinæ orthodoxæ propugnator, pacisque pugil dereliquit nos, o calamitas! sed et tui gratia quæ derelicta es, conjugali auxilio destituta, præsertim cum viri amans esses admodum. Sed quoniam divini decreti ignara non es: *Terra es, et in terram reverteris*²²; et rursus: *Ut non contristemini de dormientibus, sicut et cæteri qui spem non habent*²³; cum illi a Deo adducendi sint cum Jesu in resurrectione: hortamur et oramus ut nimium dolorem abjicias, consolationem aliquam accipias, ad te redeas, animum exhilares: quandoquidem liberos habes, et familia tibi est indole animi præstans; et nisi mens erigat se ad cohibendum dolorem, regere ac rite gubernare nullo modo poterit. Ad extremum beato etiam illi profuturum est id quod suademus: quo quid esse possit optabilius? Quid ergo restat, domina? Da gloriam bono Deo; profer illa verba Job: *Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Dominoplacuita et factum est*²⁴. Maxima inde revera tibi laus fuerit, patebitque quam eruditi viri uxor fueris. Doctus ille siquidem et sapiens, et institutor non initiatorum. Quare sicut ille viris præclarum fuit exemplum, esto et ipsa mulieribus, lugendi studium declinans, et ostendens tutorem tibi Deum esse, qui, cum non esses, ut esses de nihilo te produxit, et ad florentem ætatem perduxit, et tanto viro conjunxit, disjunctamque iterum uniet per resurrectionem. Quare excessum ipsius peregrinationem esse cogita. Annon igitur privationem ferres si rex terrenus mandaret? Fer, domina mea, et istam quam solus verus et omnium rex imperavit. Ita prorsus hortamur: et vero speramus recepturam te eum in die illa, postquam viduitatem in Domino servaveris, et egregia germina quam optime institueris: quæ et nos salutamus, et hortamur ut pari ac tu animi moderatione paternam absentiam ferant, et materna directione ad recta omnia informantur.

CXI. — *Monachis Myelensibus.*

Elogium Dionysii monachi qui apud

Dormitio quidem dilecti fratris nostri Dionysii, definito Dei consilio ante constitutionem mundi, jam accidit. Vobis vero, fratres, benefaciat Dominus, quod illum morbo affectum, in præstanti monasterio vestro, cum illac iter haberet, excepistis idque quoadusque tabernaculum in terra deposuit, evolavitque in cælum. Dignum porro qui eo perveniret fratrem fuisse multa testantur. Pri-

²² Genes. iii, 19. ²³ I Thess. iv, 12. ²⁴ Job i, 21.

A δύναμιθα. Τίς γάρ και εξευρεθείη λόγος αλγος τοσούτον θεραπεύει; 'Αλλ' ένα καταδήλους έσωται ποιήσωμεν ως μετέσχομεν και αυτοί λύπησ, ου ρηθη επί τῷ ένδημήσαντι προς Κύριον · ότι έωηρ αγαθός και εύσεδής, πρόμαχος όρθοδοξίας, και άγνοιατής ειρήνης, άπολλοιοπεν ήμās, ώ τής συμφορας! αλλά και επί σοι τῇ καταλειφθείση έρήμη τῆς όμοζυγιας έπικουρίας, άλλως τε και φιλονδρούση λίαν. Ούτως ούν άπαρκαμύθητον τό πάθος επέδειξεν ό λόγος. 'Αλλ' έπει ούκ ει άδίδακτος του θείου διατάγματι, ότι Γῆ ει, και εις γῆν άκλειύση. Και παλιν · 'Ινα μη επί τοις κειοιμημένοις λυπησθε, καθός και οι λοιποί οι μη έχοντες έλπίδα · ως άχρησμένοις ούν τῷ 'Ιησου υπό Θεου έν τῇ ένωστάσει · παρακαλούμεν και άντιβολούμεν κενώσαι σε τό πάλυ τῆς λύπης, λαβειν παραμύθιον μικρόν, εις ένωτη γενέσθαι, λαρύναι τήν ψυχήν · επειδή και τόση έχεις, και οικία σοι παρέστι μεγαλοφυής · και ει μη ό νους άνενόγκοι τῆς κατακρατήσεως του πάθους, διοικειν και δίκπειν όρθώς ούκ άν ποτε δυναθεί. 'Επί πάσι δε κείκείνω τῷ μακαρίω λυσιτελήσει τῷ λεγόμενον · ου τι άν γένοιτο περισπουδαστότερον; Τί ούν λοιπόν, ώ κυρία; δός δέξην τῷ αγαθῷ Θεῷ · φθίγγει τά του 'Ιωδ, 'Ο Κύριος έδωκεν, ό Κύριος άφείλετο · ως τῷ Κυρίω έδοξεν, ούτως και έγένετο. Είη έντευθεν ως άληθώς μέγιστον κλέος, και φανείης οίου πεκαιδευμένου άνδρός όμοζυγος ήγίω. Και γάρ εκείνος και γνωστικός, και σοφός, και πωδευτής των άμηνήτων · ως γάρ ούν εκείνος άνδρῶν ύπόδειγμα καλόν, έσο και αύτῇ γυναιξίν, εκκλιθων τό φιλοπενθής, και δεικνύουσα ότι σοι προστάξι Θεός, ός και εκ του μη όντος εις τό ειναι σε πωδγαγε, και εις άκμήν ήλικίας ήγαγε, και τελειώη άνάρι συνήζευσε, και αύθις διακρύψας ένώσσειε διά τῆς ένωστάσεως · ώστε νόμισον άποδημίας ειναι τῷ πρῶγμα. Ούκ άρα ήνεγκες τήν στέρησιν, ει βαπλευς έπίγειος επέτρεψεν; Οίσον, δίσκοινά μου, και τένδε, ήν ό μόνος άληθινός και πάντων βασιλεύς εκέλευσε. Ναι, παρακαλούμεν, και γε πιστεύουσα άπολήψεσθαι σε αυτόν έν τῇ ήμέρα εκείνη · φιλέτουσων τήν χυρείαν έν Κυρίω, και τεκνοτροφούσων άριστα τά καλά βλαστήματα · άπερ και προσηρρύομεν · και όμοιοτρόπως σοι παρακινούμεν ήρω τήν πατρικην στέρησιν, και μητρικῆ διακλάττωθαι D ρυθμίσει προς πάσαν εύθύτητα.

PIA' (7). — Τοις μονάζουσι Μυέλης. [Χμγ']

Myelenses hospes illos obierat.

Ἡ μὲν κοίμησις τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ Διονυσίου, τῇ ὀρισμένη βουλῇ τοῦ Θεοῦ πρὸ καταβολῆς κόσμου, ἤδη ὄρον ἔλαβεν. Ὑμῖν δὲ, ἀδελφοί, εὐποιῆσαι Κύριος, ὅτι ὑπεδέξασθε αὐτὸν ἐνωθέντα κατὰ πάροδον ἐν τῇ διαφερούσῃ ὑμῖν μονῇ · καὶ τοῦτο μέχρις ἂν ἀπέθιο τό σῆνος ἐν γῆ, καὶ ἐπέτη εἰς οὐρανόν. Ὅτι δὲ ἄξιός τῆς ἐπισσε παρίας ὁ ἀδελφός, μαρτύρια πολλά. Πρῶτον μὲν ἡ μέγχι γέ-

NOTE.

(7) In cod. Reg. ριθ'.

ρους ἀπὸ νεότητος, δόκιμος αὐτοῦ ὑποταγή. Ἐπειτα ἄδεις ἐφυλακίσθη, ἀπαξ ἀπῆρην ἐν τῇ Δύσει, ὑπὲρ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας ἀπόστολος· ὄνπερ εὐλόγησεν ἀποστολικὸν στόμα, καὶ ἦναισι Ῥωμαίων Ἐκκλησία· ἔς καὶ μεμαρτύρηται ὑπὸ πολλοῖς ἀδελφότητος αὐτοῦ. Ἄνῆρ δυνατὸς ἔργῳ καὶ λόγῳ, ἐργάτης ἐντολῶν Θεοῦ, στύλος καὶ ἰδρυμα τοῦ οἰκείου κοινοβίου· πολλὰ ἐνδειξάμενος ἀρετῆς ἰδιώματα, καὶ νῦν αὐτὸ τοῦτο κατὰ τὸν παρόντα διωγμὸν, περιερχόμενος πόλεις τε καὶ χώρας, ὑστερούμενος, θλιβόμενος, ἐν τῷ διακονεῖν τὸν τῆς ἀληθείας λόγον, μέχρις ἀπέκτει ἐκδημήσας πρὸς Κύριον. Τοιοῦτον οὖν, ὡς ἡ ἀλήθεια ἔχει, ἐξαναγῆσατε δούλον Κυρίου, καὶ τελικοῦτον λείψανον ἁγίου παρ' ὑμῖν ὠκονομήθη ἀποθησαυρισθῆναι. Διὸ καὶ μᾶλλον προσετίθημεν τῇ κατὰ Θεὸν ἀγάπῃ ὑμῶν, καὶ ἵπενχόμεθα ὑμῖν τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀνω Ἱερουσαλήμ, ἀνθ' ὧν μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ὑπεδέξασθε τὸν ὄσιον Διονύσιον, οὗ τὸ μνημόσυνον μετὰ τῶν ὁμοταγῶν ἁγίων.

PIB' (8). — Κατηχητικὴ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς [χμδ'.]

De obitu Dionysii et Anthi, monachorum: quorum virtutem ac facta præclara commendat.

Ἄδελφοι καὶ Πατέρες. Ἄλλοι μὲν λυπηρῶς ἀναγγέλλουσι τὰς τῶν οἰκείων ἀποβιώσεις· ἐγὼ δὲ καὶ λίαν περιχαρῶς. Διὰ τί; ὅτι οἱ ἀποβιωκότες ἀδελφοὶ ἡμῶν ἅγιοι, κλήσεως ἑπουρανοῦ μέτοχοι, Ἄνθος ὁ φερώνυμος ἠνθακῶς τὰς ἀρετὰς, καὶ Διονύσιος ὁ διαπρέψας Διονυσιακῶς καθ' ὁσιότητα. Οἷος δὲ καὶ ὁ θάνατος ἀμφοτέρων, δίκαιον εἰπεῖν. Ὁ μὲν ἐληλυθὼς ἀπὸ τῆς οἰκίας ξηνίας ἄρτι, καὶ γε συνταξάμενος ἡμῖν αὐτὰ δὴ τὰ τελευταῖα, ἐν τῇ ὑποτροπῇ καθ' ὅδον νοσηλευθεὶς κεκοιμήται ἱερῶς ἐν μοναστηρίῳ τῆς Μυελῆς. Ὁ δὲ ἀσθενεῖα περιπεσὼν, ὑπέστη, εἰ μὴ προπετις εἰπεῖν, τὰ τοῦ ἀοιδίμου Ἰωβ παθήματα. Καὶ γὰρ τὰς σάρκας αὐτοῦ εἶδε ρυτισκομένας, καὶ τὰ ὀστά κεκολλημένα τῇ σαρκί. Πόνοι ἀνύποιστοι, πληγαὶ τραυματῶν, ῥύσις τῆς γαστρὸς ἀματρος, μόνη ἡ πνεὴ παραμένουσα· ἐν οἷς εὐχαρίστως καὶ αὐτὸς πρὸς Κύριον. Ἴδε οἱ μακάριοι, ὡς καὶ αὐτοὶ μάρτυρες, Διονύσιος ὁ τοῦ Θεοῦ ἐργάτης δόκιμος, καὶ Ἄνθος τὸ ἄρνιον τοῦ Χριστοῦ. Διονύσιος ὁ μέχρι γῆρονος τὸ τῆς ὑποταγῆς ἀεθλον ἀπὸ νεότητος τετελεσμένως· καὶ Ἄνθος ὁ ἐκ παιδὸς ὄσιωθεις μέχρι μεσηλικιότητος καθ' ὑποταγῆν· ἀμρότεροι σκεῦη εὐχρηστα τῷ Δεσπότη Θεῷ. Οὐ μόνον ἐν οἷς ὑμνήθησαν πρότερον καὶ ὕστερον· πρὸς δὲ καὶ φυλακῶν διαδήματα ἔνεκεν δικαιοσύνης περιεβάλλοντο. Οὐ τί ἂν γένοιτο ἐνδοξότερον; Ἐχει δὲ θάτερος ἄλλο καύχημα, τὸ ἐξυπηρετῆσαι αὐτὸν τῷ κυρίῳ ἀδελφῷ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ, καὶ ἐξυπηρετῆσαι, μακρῶν, καὶ οὐ μόνον μακρῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπαινουμένην λίαν. Ἀμφοτέρωθεν οὖν ἀξικταστος ὁ ἀδελφός.

¹⁶ Luc. xxiv, 19.

NOTÆ.

(8) In cod. Reg. ρχ'.

mum quidem, ab juventute ad senium usque spectata fuit ejus obedientia. Deinde in vinculis bis fuit: semel in Occidentem pro Ecclesia nostra legatus profectus est: huic benedixit os apostolicum: hunc laudavit Ecclesia Romana: qui testimonium etiam habuit a fratribus suis quamplurimis. *Vir potens opere ac sermone* ¹⁶, observator mandatorum Dei, columna et firmamentum cœnobii sui: qui multa exhibuit virtutis veræ documenta, idque maxime in hac præsentī persecutione, urbes regionesque percurrens, egens, ærumnis pressus, dum veritatis verbum dispensat, donec animam efflavit ad Dominum proficiscens. Talem ergo, ut se res habet, Domini famulum hospitio excepistis; et tam sanctæ apud vos reliquæ ut reconderentur, divina providentia contigit. Unde et arotius vestræ secundum Deum charitati obstricti sumus, vobisque supremæ Jerusalem bona optamus pro eo quod sincero corde suscepistis sanctum Dionysium, cujus memoria est cum sanctis ejus commilitonibus.

CXII. — *Catechetica ad discipulos suos.*

quorum virtutem ac facta præclara commendat.

Fratres Patresque. Alii quidem dolenter suorum obitus annuntiant; ego vero magna cum lætitia. Quid ita? quia qui vita excesserunt sancti fratres nostri, cœlesti vocatione potiuntur, Anthus qui juxta nomen suum virtutibus floruit; et Dionysius, qui Dionysii instar sanctitate præcelluit. Qualis autem utriusque mors fuerit, æquum est exponere. Ille quidem a peregrinatione sua jam redux, cum antea scilicet mandata suprema nobis commisisset, in reditu morbo in via correptus, pie obdormivit in monasterio Myelensi. Hic vero valetudinis infirmitate detentus, celeberrimo Job, nisi temerarium est dicere, paria purpessus est. Nam et carnes suas defluentes vidit, et ossa carni agglutinata; labores intolerabiles, plagæ confracti corporis, profluvium ventris immodicum, solus restans anhelitus: quæ cum gratiarum actione et patientia perferens migravit et ipsæ ad Dominum. Beati revera, tanquam et ipsi martyres, Dionysius, probus Dei operarius, et Anthus agnellus Christi. Dionysius, qui a juventute ad senium usque obedientiæ certamen perduxit; et Anthus, qui a puero usque ad mediā ætatem obediendo sanctitatem adeptus est. Ambo vasa utilia Domino Deo: non in iis modo quorum causa prius ac posterius laudati sunt; sed quod præterea carcerum coronis propter justitiam redimiti sunt: quo quid possit esse gloriosius? Habet autem alter aliud quo se jactet, quod nimirum famulatus sit domino fratri et archiepiscopo, et quidem longo famulatu, nec longo solum, sed et valde laudato. Utroque igitur nomine admiratione dignus est frater.

Ad hæc ergo, fratres, quid dicemus? Migrare nos A hinc prorsus quotquot homines sumus, migrationemque esse ab incolatu ad veram requiem, a tenebris ad lucem, a tumultu ad tranquillitatem, a bello ad pacem, ubi non est mordens coluber, ubi non est mutationis metus, ubi *recipiet unusquisque prout in corpore gessit, sive bonum, sive malum*²⁷. Quare contendamus, fratres mei, ut sancte moriamur; quo æternam damnationem effugiamus, et regnum cælorum consequamur. *Horrendum est incidere in manus Dei viventis*²⁸. *Deus noster ignis consumens est*²⁹. Pertimescamus, filii dilecti, exhortescamus, adversus draconem diabolum exurgamus, et qui stare videntur, et qui prostrati sunt: quoniam illis quidem brevis relaxatio casum mortis affert; his vero parva mentis erectio præstat vulnerum animæ curationem. *Nunquid qui cadit non resurgit? aut qui avertitur, non revertitur*³⁰? Imo, fratres mei: nondum clausa est janua, nondum solutus est conventus. Parcamus nobis ipsis: consideremus quemadmodum in urbe versemur, ubi consideramus, quibuscum verba faciamus, quantus sit cibus noster, quies, somnus, confabulatio, hymnorum decantatio, tota Deo placens, tota utilis proximo.

Miseremini, auxiliamini, ne quisquam aliquid faciat contra ac decet. Quid prosit si lucrer universum mundum, et miseræ animæ meæ jacturam faciam³¹? Quis mihi hujus vitæ voluptatum fructus erit in die mortis? quo autem dolore afficiar, cum socios et æquales meos videro in Deo regnum evehi, me vero in tenebras exteriores abripi? Vere, fratres mei, nihil est delectatio carnis, nihil regnum terrenum, nihil gloria ad tempus durans, nihil divitiæ fluxæ et caducæ, nihil deliciæ quæ defluunt, nulla in ullo eorum, quæ ab hujus vitæ cupidis pulchra et speciosa existimantur utilitas: sed *omnia vanitas et superfluitas spiritus*³², ut loquitur is qui omnes hujus sæculi suavitates fuerat expertus. Atque utinam vanitas duntaxat: cum pro illa sempiterni cruciatus iis parentur qui in ea volutantur. Nobis vero quibus spirituales vitam Dominus largitus est, quale quantumque, nisi eam fugiamus, imminet supplicium? Propterea, fratres mei, moneo, hortor, obsecro, tanquam debitor et servus vester propter Dominum, ut juste et sancte D vivamus etiam in posterum, ut vitam æternam adipiscamur in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula. Amen.

CXIII. — *Euphrosynæ præpositæ.*

Consolatur in obitu matris.

Postulabat hoc quod accidit beatæ dominæ matricque communi (nec enim refugiam matrem quoque nostram illam appellare propter virtutem) ut

²⁷ II Cor. v, 10. ²⁸ Hebr. x, 31. ²⁹ Hebr. xii, 29. ³⁰ Jerem. viii, 4. ³¹ Matth. xvi, 26. ³² Eccl. i, 14.

Τί οὖν εἰπωμεν πρὸς ταῦτα, ἀδελφοί; ὅτι μεταβαίνομεν πάντως πάντες ἄνθρωποι ἐντεῦθεν, καὶ ἡ μεταβάσις ἀπὸ παροικίας εἰς ἀληθινὴν κατάκειται, ἐκ σκότους εἰς φῶς. ἀπὸ παραχῆς εἰς γαλήνην, ἐκ πολέμου εἰς εἰρήνην, ὅπου οὐκ ἔστι δάκνων ὄφεις, ὅπου οὐκ ἔστι τροπῆς φόβος, ὅπου κομίζεται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἐπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν. Διὸ σκεύσωμεν, ἀδελφοί μου, καὶ ἡμεῖς ὁσίως ἀποβῶσαι· ὡς ἂν φύγοιμεν αἰωνίως κρίσεως, καὶ ἀξιοθιέμεν βασιλείας οὐρανῶν. Φοβερόν τὸ ἱμπεριεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. Ὁ Θεὸς ἡμῶν, πῦρ καταναλίσκων. Φοκηθῶμεν, τέκνα ἀγαπητῆ, φριξώμεν, διακαστῶμεν κατὰ τοῦ δράκοντος διαβόλου, καὶ οἱ δοκούντες ἵσταναι, καὶ οἱ ὑποκαλισθέντες· ὅτι τοῖς μὲν βραχέια χύνωσις πτώσει ἀπηγάσεται θανάτου· τοῖς δὲ μικρὰ ἀνάενυσις ἴσασιν ἐκτελεῖ ψυχικῶν τραυμάτων. Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἐκίσταται; ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει; Καὶ, ἀδελφοί μου· οὐκ ἡ θύρα κλείσεται, οὐκ ἡ πανήγυρις διαλλυται. Φεισώμεθα ἑαυτῶν· σκοπῶμεν πῶς ἐν ἅσπαι διατριβόμεθα, ποῦ καθεζόμεθα, μεθ' οἷον προσώπων διαλεγόμεθα, πηλίκῃ ἢ τροφῇ ἡμῶν, ἡ ἡσυχία, ἡ ὑπνωσις, ἡ ὁμιλία, ἡ ὑμνησις· ὅλη ἡμερὰ τῆ Θεῷ, ὅλη ἐπωφελῆς τῷ πλάσι.

Ἐλεῖτε, βοηθεῖτε· μὴ τίς τι πράττει παρὰ τὴν εἰκόσ. Τί ὄφελος ἴαν ὄλον τὸν κόσμον κερδήσω, καὶ ζημιωθῶ τὴν ἑλεεινὴν μου ψυχὴν; τί μοι προσήσεται ἐν ἡμέρᾳ θανάτου τῶν τῆδε ἡδοναθαιῶν τὸ τέλος; τί δὲ πείσομαι ὅταν τοὺς ὁμοταγεῖς μου ἢ προσλαμβανόμενους εἰς βασιλείαν Θεοῦ, ἐμαυτὴν ἀιρόμενον εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος; Ὅντως, ἀδελφοί μου, οὐδὲν ἢ εὐπάθεια τῆς σαρκός, οὐδὲν βασιλίαν ἐπιγέως, οὐδὲν δόξα πρόσκαιρος, οὐδὲν κλοῦτα ἡματιζόμενος, οὐδὲν τρυφή ἀπορρίπουσα, οὐδὲν ἢ οὐδὲν τῶν νομιζόμενων τοῖς φιλοζώοις καλῶ καὶ ὠραίων ὄφελος· ἀλλὰ τὰ πάντα ματαιότης καὶ περισσεια πνεύματος, ὡς φησὶν ὁ τῶν ἀπίστων ἡδίων τοῦ τῆδε αἰῶνος ἀπόπειραν ποιησάμενος. Καὶ εἶθε ματαιότης μόνον· ἀλλ' ὅτι ἂντ' αὐτῆς κωσση βάσανοι ταμιεύονται τοῖς ἐγκυκλισμένοις αἰτῇ. Ἡμῖν δὲ οἷς ἡ πνευματικὴ ζωὴ κεχάρισται ἐκ Κυρίου, πόση καὶ πηλίκῃ τιμωρία, εἰ μὴ φευξίμεθα αὐτῆς, ἀποκείσεται; Διὰ τοῦτο, ἀδελφοί μου, ἡμνησῶ, παρακαλῶ, ὡς ὄφελότης, ἐκ δούλου ὑμῶν διὰ Κύριον· δικαίως καὶ ὁσίως κατευσώμεθα καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς. Ἴνα κληρονομήσωμεν ζωὴν αἰώνιον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

PIΓ'. (9). — Εὐφροσύνη ἡγουμένη. [χμ'].

Ἀπῆται τὸ συμβῆν περὶ τὴν μακαρίαν κυρίαν καὶ κοινήν μητέρα· οὐ γὰρ παρκατοῦμαι καὶ ἡμῶν μητέρα αὐτὴν ὀνομάζειν διὰ τὴν ἀρετὴν· αὐτῆς

NOTÆ.

(9) In cod. Reg. ρχα'.

ἡμᾶς ἀφίχθαι, καὶ τὸν προσηκόντα ἐπιτάφιον ἐκείνη μὲν ἄσαι· σοὶ δὲ τῆ ὑπολειμμένη, καὶ οἰοεὶ ὀρφανῇ τῆς μητρικῆς σου συναρθείας τε καὶ συμποίας, φθέγγασθαι παραμύθιον· εἶγε καὶ ἐξυρθεῖη τοιοῦτον φάρμακον, δυνάμενον καταπραῦσαι σου τὸ τῆς ψυχῆς ἀλγεινὸν καὶ συμπεπωκός. 'Ἄλλ' ἐπεὶ τοῦτο οὐκ ἐνδέχεται, διὰ γράμματος ἢ ἐπισκοπῆ. Ὡς πῶς ἀπέπτη ἀφ' ἡμῶν ἢ καλῆ ἀμμάς, ἢ Χριστοφόρος γυνὴ, τὸ κειμήλιον τῆς σωφροσύνης, τὸ κεχαριτωμένον πρόσωπον, τὸ τῆς εὐλαθείας τίμιον, τὸ πλήρες ἡμερῶν, τῶν τε λυομένων καὶ μινουσῶν θέαμα, ὁ ἡγιασμένος ναός, ὁ ἑλαίων τῆς συμπαθείας, ὁ οἰκτιρμὸς τῆς ἐπιδόσεως, τὸ ζῶον ὅπως τὸ θεόπλαστον, ὁ ἀφθονὸς ὀφθαλμὸς, ἢ ἀβάσκακος κάρδια, ἢ πρὸ τοῦ θανάτου ἔκδημος τῶν τῆδε διὰ τὸν ποθοῦμενον νυμφίον Χριστὸν, καὶ διὰ τὴν ἐκείσε ἀλυτον ζῶν καὶ ἀκήρατον; Ὡς, ὦ, πόσα λαλήσας θνηθείην κενῶσαι τὸ συνωθεῖν τὴν καρδίαν μου σεμνολόγημα! Καίτοιγε ὀψιμαθῆς ἐγὼ τῆς κυρίας καὶ τῶν ἰουσοῶν ὑμῖν ἀρετῶν, καὶ τοσοῦτον ἐν πείρᾳ, ὅσον ἀκρῶ δακτύλῳ ἐραψάμενός τις μέλιτος. 'Ἄλλ' ὅμως ἢ βραχεῖα γεύσις δῆλωσιν παρίστασι τῆς ὄλης γλυκύτητος, ἄλλως τε καὶ παρὰ τῶν κέλλον πεπειραμένων ὑμῶν τῆς ἀρετῆς ἀδελφῶν ἐκδιδαχθεῖς, ἀκούσαν ἔχω τὴν περὶ αὐτῆς γνώσιν ἐν Κυρίῳ. Ἐκείνη ἀπὸ τοῦ τοιοῦτου βίου ἤχθη εἰς τὸδε τὸ πολίτευμα. Δεῖ γὰρ με ἀνοθεῖν ὑπολαβεῖν, καὶ μικρὸν τε ἐνδιατρίψαι τῷ λόγῳ παρηγορίας χάριν.

Ἔχει οὕτως. Τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν τὸ γένος, καὶ κατὰ τόπον, καὶ κατὰ τρόπον· εἴπερ ἢ Ἀρμενία, ὅθεν καὶ ἢ ἀρετῆ. Εἰ δὲ καὶ τὸ αἷμα δεῖ ζῆται· ἐκ βασιλικῆς κράματος στρατηγίαι καὶ δημαγωγίαι, καὶ ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ ἐν Γραικίᾳ, τοῦ ὁμοζύγου λόγῳ· ἐπεὶ καὶ τὴν πρώτην στρατηγίδα εἶλεν ἐνταῦθα, ὡς περ καὶ τὴν πατρικιότητα, ὁ ἀνὴρ. Οὐ ἀπορραγίστα δὲ θανάτου, οὐκ ἠνεγκεν ἄζυξ μείνειν, ἀλλ' ἔχειν μνηστῆρα· τίνα ἄρα; οὐ τόνδε καὶ τόνδε ἀρχοντα ἢ βασιλέα, ὡς ἢ τῶν πολλῶν ἑρσεις, σαρκὶ καὶ αἵματι προσκειμένων· ἀλλὰ τὸν μόνον ὠραίον νυμφίον, τὸν ἀρχοντα τῆς εἰρήνης. Διὸ καὶ ἐρῆνῶν ἢ νύμφη, τὸν τῶν ὄλων βασιλέα Χριστὸν, τὸν Κύριον τῆς δόξης, καὶ τοῦτον διὰ τοῦ μοναστικῆς ἐπαγγελματικῆς μνηστευσαμένη. Ἐφ' ᾧ ὅπως ἠρίστευσε πράττουσα τὰ τοῦ ἐραστοῦ, προδεδήλωκεν ὁ λόγος ὡς ἐν σκιαγραφίᾳ. Ταύτης ἢ ὀστράπτουσα προσεῦχῆ, ἢ κατάνυξις· ἢ τῶν θαυμάτων χύσις, ἢ ἀκατάλαος γλώττα, ἢ ἀπαβήσιαστος ἕξις, ἢ Χριστομιμητος ταπεινοφροσύνη, ἢ φιλέντολος δεξιὰ, ἢ θεηγόρος διάνοια, ἢ καιομένη τῷ τῆς ἀγάπης Χριστοῦ πυρὶ καρδία, καὶ τέλος ἢ ὀρθόδοξος λατρεία, καὶ τὸ πεφυλαγμένον τῆς αἰρετικῆς κοινωνίας μετὰ ἀνοπιστοῦ παβήσιας. Καὶ θαῦμα πῶς ἐν τῷ παρικπεύσαντι διαγωγῷ, οὐ μόνον ἑαυτὴν, ἀλλὰ καὶ σὲ, κυρία, καὶ ὄλην σου τὴν ἁγίαν συνοδίαν, ἀμέθεκτον σὺν Θεῷ ταύτης διεφυλάξατο· καλὴν κορωνίδα τῷ τέλει ἐπισφραγισαμένη· ἐκ τῶν ὀρθόδοξων πηγῶν μετασχούσα τῶν ἁγιασμάτων, κἀνευθεν ἀπάρασα, χαιρομένης· ὅπερ σημεῖον μέγιστον τῆς ὧν ἐπιπέθῃ

A nos ipsi veniremus, et illam quidem congrua laudatione funebri prosequeremur; tibi vero derelictæ et materna quodammodo animi corporisque conjunctione orbatæ consolationem adhiberemus: si tamen remedium inveniretur ejusmodi, quod posset afflicti prostratique animi dolorem mitigare. Sed quoniam id fieri nequit, per litteras fiet visitatio. O quo pacto a nobis avolavit bona mater, Christifera mulier, thesaurus continentis, gratia ornatum caput, religionis sacrarium, plenum dierum tum obeuntium tum permanentium spectaculum, templum sanctificationis, olivetum compassionis, commiseratio largitionis, vere a Deo formatum animal, oculus invidiæ expers, cor sine malevolentia, in hoc seculo ante mortem peregrina ob desiderium Sponsi Christi, et propter futuram illie vitam indissolubilem et immortalem? O, o, quibusnam verbis exsequi illam possim, quæ cor meum sollicitum habet, laudationem! Et quidem serius ego dominam, et virtutes vestras cognovi, nec experientiæ plus habeo, quam qui summo digito mel attigit. Attamen tennis degustatio totius dulcedinis specimen exhibet: præsertim cum ab iis sororibus, quibus virtus vestra magis perspecta erat, edoctus, sufficientem de ea notitiam habeam in Domino. Vitæ conditio a qua transiit illa ad istud institutum, fuit hujusmodi. Oportet enim me rem altius repetere, et consolationis gratia paulisper dicendo immorari.

C Sic autem se res habet. Genus illius ex Orientalibus, et quoad locum, et quoad indolem: ex Armenia scilicet, unde et virtus. Quod si etiam habenda ratio sanguinis, hunc cum regibus commistum habuit. Accedunt militares ac civiles, tum in Armenia, tum in Græcia præfecturæ, conjugis dico; siquidem primariam in exercitu dignitatem pariterque patriciatum adeptus est vir ille. A quo per mortem divulsa, innuptam manere se non tulit, sed sponsum habuit, quemnam vero? non hunc vel illum principem aut regem, quod ambiunt multæ, carni et sanguini addictæ; sed eum qui solus est sponsum speciosus, princeps pacis. Unde et pacis nomen habens sponsa, universorum regem Christum gloriæ Dominum, sibi per monasticam professionem sponsum ascivit. In quo quidem quam præclare egerit, quæ dilecti sunt exsequens, superior sermo ad umbrata quadam descriptione demonstravit. Hujus oratio fulguris instar emicans, compunctio, lacrymarum effusio, nulli obtrectans lingua, verecundi mores, Christum imitans humilitas, mandatorum amans dextera, mens divina tractans, cor ardens igne charitatis Christi, denique orthodoxus cultus, et cauta hæreticæ communionis cum intrepida libertate devitatio. Ac mirum sane quo pacto non seipsam modo, sed et te, domina, et sanctam congregationem tuam universam, dum grassaretur persecutio, illius expertem Dei ope conservavit; pulchram fini coronidem imponens, ab orthodoxis fontibus sacra participans, animo

lætanti excedens e vita : quod indicium est maximum, compotem factam eorum esse quæ optabat, Christo scilicet frui, et cum Christo in æternum esse. Sic igitur vivebat beata, sic et sancte obiit : atque ita esse credimus nos peccatores. Nunc ad te convertenda est oratio. Domina mea, quid hoc est, quod, etsi acerba est separatio, tulisti tamen cum gratiarum actione, ut audivimus; vehementerque te laudavimus, non ejulatus a ratione alienos fundentem; non spei vacuas lamentationes; sed ut pulchrum erat et ut decebat veram monialem et optimam magistram, exemplo suo animas sibi a Domino creditas informantem, aut potius, ut apertius dicam, clarissimæ illius et unanime conspirantem filiam in Domino, nurum in carne, æquales in gubernatione virtutis! Unam enim in duobus corporibus animam fuisse, et laudabile est, et vobis gloriosum.

Non ergo penitus a te, domina, separata est domina, sed ad modicum tempus, donec eandem et nos viam insistamus. Præterquam quod spiritualiter nuncetiam adest, et sua tibi studia impendit: quodque majus est, Deo proprior facta, pro te tuisque deprecatur. Quod ergo restat, ne animo concidas, oramus, quasi præside carens, aut quasi sola derelicta. Habes illam, et præ illa Deum cuius sunt omnia; sed et nos peccatores, sicut illa et ante mortem, et in morte ipsa postulavit, habes, si quid prodesse queat homo peccator. Hæc nostra est funebri allocutio. Tu vero, o beata anima; ad hanc enim oratio convertenda; ne a nobis poscas ut Deus tibi per nos sit propitius: sed tu illum nobis concilia deprecationibus: hoc enim te posse confidimus: neque ut adjuutores nos habeat domina, soror, mater, filia tua; sed teipsam impende et illi et nobis et universi gregi tuo, in Domino, cui gloria in sæcula. Amen.

CXIV. — *Juliano vestitori.*

Varia morum documenta tradit.

Quandoquidem per fratrem nos salutasti, præclare frater, æquum duxi salutem tibi per litteras reddere: ea re ostendens clarum mihi esse excellentiam tuam; neque hoc solum, sed sollicitum me esse ut salvus evadas a diaboli tentationibus; scis enim, amice, circuire illum semper tanquam leonem, et quærere quem devoret²³. Quare attende diligenter, et pactionum recordare. Scriptum est: *Peccasti? non adjicias iterum: sed et de pristinis deprecare*²⁴. Et rursus Dominus ait: *Omnem palmitem non ferentem fructum, tollite eum Pater meus, et in ignem mittit, et ardet*²⁵. Reformidemus igitur exemplum, pro animabus nostris decertemus, priusquam instet hora mortis: ne velut infructuosi et

²³ I Petr. v, 8. ²⁴ Eccli. xxi, 4. ²⁵ Joan. xv, 2.

A ἐπιτεύξω, Χριστοῦ τυχεῖν, καὶ μετὰ Χριστοῦ ἕσθαι εἰσαεῖ. Οὕτως οὖν ἰδὼς ἡ μακαρία, καὶ οὕτως ἀγιῶς ἀπῆρε· καὶ οὕτως πιστεύομεν ἔχειν εἰ ἀμαρτωλοῖ. Δόκον ἐπὶ σὲ ὁ λόγος μετανοητός. Ἄσποινά μου, τί τοῦτο; ἵνα εἰ καὶ θριμύς ὁ χωρισμὸς, ἀλλ' ὁμως ἐνέγκης εὐχαριστίας, καθὼς καὶ ἀκησάμεν, καὶ ἐπὶθέσμεν σὲ πάνυ· μὴ προϊόμενον κυκτοῦς ἀλόγου, καὶ θρήνευς ἀνελεπίστου· ἀλλὰ δούτων, καὶ ὡς ἀληθῶς μοναζούσης, καὶ ἀρίστη διδασκαλοῦ, ὑποτυπούσης τῷ καθ' ἑαυτὴν ὑποδείγματι τὰς πιστευθείσας σοὶ ψυχὰς ὑπὸ Κυρίου· μῶλον δὲ, ἵνα γνωριμώτερον εἴπω, ὡς ἐκείνης τῆς ἀοιδίμου ὁμοψύχου ὁμογνώμονος θυγατρὸς ἐν Κυρίῳ, νόμφης ἐν σαρκί, ἰσραήτου ἐν πολιτείᾳ. Καὶ γὰρ μία ψυχὴ ἐν δυοῖ σώμασι τὸ καθ' ὑμᾶς, καὶ B αἰνετὸν καὶ δεδοξασμένον.

Οὐ τοίνυν εἰς ἅπαν ἔχωρίσθη σου, κυρία, κυρία· ἀλλὰ πρὸς μικρόν, ἕως ἐν καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν ἐδέσμευμεν ὁδόν· πλὴν ὅτι καὶ πνευματικῶς καὶ ἀρεπάρεσαι καὶ συμφέρει σοὶ τὰ σπουδαίματα· καὶ τί μείζον, ὅτι καὶ ἐγγυτέρω γενόμενη Θεοῦ, ἐπιτελεῖς τὰ περὶ σοῦ καὶ τῶν πάντων. Μὴ δὲ οὖν λοιπὸν κατεπίσει, παρακαλοῦμεν, ὡς ἀπροσπάσιτος, μηδὲ ὡς μεμονωμένη. Ἔχεις αὐτὴν καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς Θεοῦ, οὐ τὰ πάντα· εἰ δὲ καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς, καὶ τὴν ἐκείνης καὶ πρὸ θανάτου, καὶ ἐν τῷ ἀνεπιτελεῖσθαι αἰτήσιν, ἔχεις· εἴπειρὶ τὴν καὶ λυσitelεῖν δύναται ἑθροπος ἀμαρτωλῶς. Αὕτη ἡμῶν ἡ ἐπιτέφρις προφώνησις. Σὺ δὲ, ὦ μακαρία ψυχὴ (πρὸς αὐτὴν ἢ C ἐπιστρεπτόν), μὴ πρὸς ἡμῶν αἰτοῦ τὸν Θεὸν πῶς γενέσθαι. Ἄλλ' αὐτὴ αὐτὸν ἡμῖν καταπέταται πρεσβείαις· θαρροῦμεν γὰρ τοῦτο ἰσχύειν· καὶ ἡμᾶς ἐπικούρους ἔχειν τὴν κυρίαν ἀδελφότητά σου. Ἄλλὰ σαυτὴν πάρεχε καὶ αὐτῆ, καὶ ἡμῖν, καὶ ὅλη τῆ ποίμνῃ σου ἐν Κυρίῳ· ὃ ἡ δόξα τῶν αἰῶνας. Ἀμήν.

PIA'. (10). — Ἰουλιανῶ βεστώτορι. [Χρς'.]

Ἐπειδὴ προσηγόρευσας ἡμᾶς διὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἀδελφὴ καλὴ, καλὸν ἠγησάμεν διὰ γράμματος ἀποπροσαγορεύσαι σὲ· δεικνύον ἐντεῦθεν, ὡς ἀγαπῶν ἔχω περὶ τὴν τιμιότητά σου· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ μεριμνητικῶς εἰς τὸ σώζεσθαι αὐτὴν ἀπὸ τῶν πῶ διαβόλου πειρατηρίων· ἴσθι γὰρ, ἀγαπητὴ, ὅτι ἐλέων ἀεὶ περιέρχεται ζητῶν τίνα καταπέτη. Ἔχει ὡς προσκετικῶς· μέμνησο τῶν συνθηκῶν. Γέγραπται· Ἠμαρτες; μὴ προσθῆς· καὶ περὶ τῶν προτιρων σου δεήθητι. Καὶ πάλιν ὁ Κύριος λέγει· Πῶ κλήμα μὴ φέρον καρπὸν, αἶρει αὐτό· ὁ Πατὴρ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται, καὶ καίεται. Φοβηθῶμεν οὖν τὸ ὑπόδειγμα· ἀγωνισώμεθα ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, πρὶν ἢ ἐπιστῆναι τὴν ὥραν τοῦ θανάτου· μὴ ἐπι-

NOTÆ.

(10) In cod. Reg. ρκν'.

φθῶμεν ὡς ἄκαρποι καὶ ἀτελεσφόροι τῆς ἀγαθῆς ἀμπέλου, ἧτις ἐστὶν ὁ Χριστός. Διὰ τοῦτο ἦλθον, φησὶν ὁ Κύριος, οὐχ ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω. Καὶ πάλιν λέγει· Εἰ μὴ ἦλθον, καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασις οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. Καὶ πάλιν· Ὁ λόγος ἐν ἐλάλησα, ἰκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἦδη, ἀγαπᾷ, ὁ καλὸς Θεὸς ἡμῶν πάντα τὰ εἰς ἡμᾶς ἐπλήρωσεν· ἐπὶ γῆς ὤφθη, δούλου μορφοῦν ἀνέλαβεν, ὑπέκοος ἐγένετο μέχρι θανάτου. θανάτου δὲ σταυροῦ. Καὶ ταῦτα Κύριος ὢν τῆς δόξης, καὶ τὰ πάντα φέρων τῷ ῥήματι τῆς θανάτου αὐτοῦ· ἀνακαλούμενος ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἕγγενομένης ἡμῖν διὰ τοῦ πρωτοκλάστου φθορᾶς· καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ θεώσας ἡμᾶς διὰ τῆς ἀγίας αὐτοῦ σπαρχῆς· οὐ καὶ ἀδελφοὶ ἡξιώμεθα καλεῖσθαι, καὶ σύσσωμοι, καὶ συμμέτοχοι, καὶ συγκαληρονομοὶ. Δεῖ οὖν ἡμᾶς πάσῃ φυλακῇ φυλάττειν ἑαυτοὺς. Ἐν μίση παγίδων διαβαίνεις ἐν τῇ πόλει διερχόμενος· ὅρα μὴ ἐμπαρῆς. Ἐν φόβῳ Κυρίου ἡ ἀναστροφή σου ἔστω μετὰ ἀνδρῶν ἀγαθῶν· φεύγε τοὺς ἀφυλάκτους ζώντας· φεύγε παίγνια καὶ γελωτάσματα νεωτερικᾶ· φεύγε κραιπάλας καὶ πολυποσίας φθοροποιούς Πᾶν ῥῆμα σαπρὸν ἐκ τοῦ στόματός σου μὴ ἐκπορευέσθω· ἀλλ' εἰ τι καλὸν εἰς οἰκοδομὴν τῶν ἀκούοντων. Μὴ φροντίζε πλουτεῖν· ὅτι γυμνὸς εἰσέλθεις εἰς τὸν κόσμον τοῦτου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσῃ. Μὴ ἀγάπα τὴν δόξαν τοῦ κόσμου τοῦτου· ὅτι ὡς καπνὸς παρίρχεται. Ἐν φθίει μόνον τὸ ἀγαθόν, τὸ καθαρὸν ἔχει τὴν καρδίαν ἀπὸ τῆς ῥυπαρᾶς ἁμαρτίας· τὸ ἐπιτυχεῖν βασιλείας οὐρανῶν· καὶ φυγεῖν κρίσεως αἰωνίου. Τὰς ἐντολάς, ἃς ἔλαβες, φύλαττε· κλίνον πτωχῶ τὸ οὖς σου· ἡνίκα ἔχει ἡ χεὶρ σου βοηθεῖν, ὄραξον τῷ δεομένῳ. Δύο λεπτά χάρας πτωχῆς ὑπερυκόντισαν πάντων τῶν ἐν τῷ γαστροφυλακίῳ ἐμβεδλημένων. Ὅραξον ἐν τῷ στόματί σου μὴ αὐλιεῖσθω· ὁ γὰρ ὁμνύων οὐ σωθήσεται, κἂν δοκῇ πᾶσαν ἐντολὴν ποιεῖν. Ἐπισκέπτου ἄνθρωπον ἐν φυλακῇ, ἵνα ἐπισχεθῆς ὑπὸ Κυρίου. Προσεύχου συνεχῶς, καὶ ψάλλε ἐν καρδίᾳ· ἵνα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑποδείξῃ σύνθεσιν. Ταῦτα ἐκ πολλῶν ὀλίγα δείγματα ἀγάπης, ἐντολαὶ ἀγαθαί, ἃς ἀμφοτέροι πρᾶξομεν, καὶ σωθῆμεν, ἐν αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

PIE' (11). — Εὐφροσύνη ἡ γουμένῃ. [χμζ.]

Rursum de ipsius matris obitu scribit.

Ὡς καλὰ τὰ γράμματα τῆς τιμιότητός σου, καὶ τὸ λυμηρὸν ἐπιδεικνύμενα τῆς ἐπὶ τῇ ὀσίᾳ μητρὶ κοιπήσεως, καὶ τὸ ὑπομνηστικὸν τῆς ἐλπίδος ἔχοντα. Ὡς γὰρ τὸ πάντα ἄλυπον καὶ ἀδακρυ ἐπὶ τῇ τῶν κειομένων διαζεύξει, κατηγορεῖται (ἀναίσθησις γὰρ τεκμήριον)· οὕτω τὸ πέραν τοῦ μέτρου πάλιν κατακαλᾶσθαι τῇ λύπῃ, τῶν μὴ ἔχόντων ἐστὶν ἐπίδα ἀναστάσεως· Δεῦρο λοιπόν, ἀδελφὴ ἐν Κυρίῳ, τὸ

³⁶ Joan. xii, 47. ³⁷ Joan. xv, 22. ³⁸ Joan. xii, 48. ³⁹ Philipp. ii, 7, 8. ⁴⁰ Hebr. i, 3. ⁴¹ Ephes. iv, 29. ⁴² Job. i, 11. ⁴³ Marc. xii, 43.

NOTE.

(11) In cod. Reg. ρλγ'.

A inutiles abscondamur a bona vite, quæ est Christus. Propterea veni, ait Dominus, non ut iudicem mundum, sed ut salvificem ³⁶. Et iterum dicit: Si non venissem, et locutus fuisset eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo ³⁷. Et iterum: Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in novissimo die ³⁸. Jamque ipse erga nos omnia, dilectis, bonus Deus noster explevit. In terra visus est, formam servi accepit, factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis ³⁹. Atque hæc cum esset gloriæ Dominus, portansque omnia verbo virtutis sum ⁴⁰: revocans nos ab inanita nobis per protoplastum corruptione; neque id tantum, sed per sanctam quoque carnem suam nos deificans: cujus et fratres appellari meruimus, et concorporei, et consortes, et cohæredes. Convenit ergo ut omni custodia nos custodiamus. In medio laqueorum ingrederis per civitatem ambulans, vide ne sis remissus. In timore Domini sit conversatio tua cum viris bonis: fuge illos qui sine cautione vivunt: fuge ludos risusque juveniles: fuge crapulam et ebrietatem pestiferam. Omnis sermo malus ex ore tuo non procedat; sed si quis bonus ad ædificationem audientium ⁴¹. Ditescere ne studeas, quia nudus in hunc mundum ingressus es, et nudus recedes ⁴². Ne ames gloriam mundi hujus, quia sicut fumus prætervolat. Unum solum ama bonum, purum sorde peccati cor habere, regnum cœlorum adipisci, et æternam fugere damnationem. Serva mandata quæ accepisti: aurem tuam inclina mendico: cum opitulari manus tua potest, porrige indigenti. Minuta duo pauperis viduæ antelata sunt omnibus quæ missa fuerant in gazophylacium ⁴³. Juramentum non habitet in ore tuo: nam qui jurat non salvabitur, tametsi omnia præcepta servare videatur. Visita hominem carcere detentum, ut visiteris a Domino. Assidue ora, et psalle in corde, ut Spiritum sanctum contubernalem excipias. Hæc pauca de multis dogmata charitatis, bona præcepta, quæ ambo exsequamur ut salvi simus, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς

CXV. — *Euphrosynæ proposita.*

Quam præclaræ fuerunt reverentiæ tuæ litteræ, quæ et dolorem ex sanctæ matris obitu testatæ sunt, et spei mentionem continebant! Quemadmodum enim non dolere prorsus, nec flere mortuorum discessiones, merito reprehenditur; stuporis quippe est argumentum: sic etiam ultra modum dolore frangi, eorum est qui resurrectionis spem non habent. Age nunc ergo, soror in Domino, legitimo

planctu perfuncti, ad nos redeamus : non ut sanctæ illius simulacrum ex mente abjiciamus ; absit. Erit enim apud nos omnis adhortationis gubernationisque monumentum : sed ut alacriore animo simus, ac peragamus propositum certamen exercitationis. Non igitur reliquit te mater immatura ætate, nec rudem rerum divinarum, nec humanarum imperitam ; sed, Chsisti gratia, omnibus rebus instructam, et vitæ usu peritam, et prudentiæ plenam, et scientia locupletem, et gubernationi peridoneam. Cumque humanæ vitæ definiti sint dies, prospice imprimis propriæ securitati, adjutricem assumens sive e domo, si suppetat, sive extrinsecus. Quippe fieri omnino potest, ut feminam invenias cui negotia quæ interdum occurrunt difficillima committas, quæ expedire per se mens una nequeat.

Attende similiter subditarum sororum gubernationi : regens illas in Domino, cum omni longanimitate et commiseratione exigens quæ sunt officii : neque urgens vehementius, sed sicut nutrix filios suos fovens, totamque te illis impendens : ita ut animam ipsam pro illis exponas, neque freni habenas e contrario penitus remittens, quæ causa esse solet dissolutionis, confusionis, et nullius erga filios amoris. Scis quomodo te, præsentem matre, gereres : scis in te omnium illarum oculis tanquam in Deum esse conversos, personam tuam intuentium velut conciliatricem apud Deum. Quod si ipsa sic agas ; perpiscuum est aliud illas spirare nihil debere, quam quod tu magistra et cupis, et jubes, et enuntias : prorsus ut genuinæ filiæ erga matrem, ut membra de membro erga caput, ut flores erga rosarium. Ad hoc enim et in unum convenerunt, mundo relicto, et iis quæ in mundo sunt, parentibus ac fratribus, necessariis et amicis, facultatibus et carnis affectibus, cælibatum amplexæ, Christoque desponsæ : ut sancte et quemadmodum virgines decet viventes, regnum cælorum consequantur, intrentque cum Christo in cœlestem illum et ineffabilem thalamum nuptialem. Tale et illis et tibi, domina, certamen est et professio : proinde huic attendamus : in hac moveamur, et vivamus : non huc et illuc respicientes, quod sic illud monasterium, vel sic aliud monasterium. Noxium hoc est : cum ex præceptorum norma metiri nos debeamus, non autem ex vicinis. Hinc enim nemo assequitur ut recte incedat, Deoque digne ambulet. Quia præsens ætas negligens est, et ab exacta disciplina descivit, et ab ea vivendi regulam petere vanum est et inutiles : illuc pectem ubi sancta vita et Domino placens respandit. Vides, soror et mater spiritualis, quemadmodum adegit me charitas Dei liberius apud vos loqui ? Nihil amplius facturus eram, si ad ipsam parentem meam et germanas sorores verba fecissem. Præterquam quod omnes corpus Christi sumus, et unum Patrem invocamus bonum Deum nostrum. Quare fratres quoque omnes invicem et corpus unum, et consortes,

Α ἱκανὸν τοῦ πένθους ἀφοσιωσάμενοι, εἰς ἑαυτοὺς γενώμεθα· οὐχ ὅτι ἐκβαλεῖν τῆς καρδίας τὸ ἰσχυρὸν τῆς ἁγίας ἐκείνης· μὴ τι γένοιτο· εἴη γὰρ ἡμεῖς ὑπόμνημα πάσης παρακλήσεως καὶ διακούσεως· ἀλλὰ τὸ ἀγίσθαι εὐθυμότερον, καὶ δικαίω τὸν προκειμένον ἀγῶνα τῆς ἀσκήσεως. Οὐκ εἶασθαι οὖν σὺ ἐν ἀώρῳ ἡλικία· ἡ μήτηρ, οὐδ' ἀμαθία τῶν θείων, οὐδ' ἀπειρον τῶν ἐν βίῳ, πάντοθεν χάριτι Χριστοῦ ἱκανομένην, καὶ βίου ἔμπειρον, καὶ φρονήσεως ἔμπειρον, καὶ γνώσεως εὐπείρον, καὶ δικαιοσύνης εὐθέτον. Καὶ ἡμερῶν ἀπαρτισμένων τῆ ζωῆ τῶν ἀνθρώπων, ἔχου δὲ τῆς οἰκείας ἀσφαλείας, λαμβάνουσα βουθὸν, εἰτε οἰκοθεν, ἀνπερ καὶ ἴστω, εἰτε ἔξωθεν. Οὐκ ἀπορον γὰρ εὐρεῖν γυναῖκα ἐκ ἀναθήσει τῶν συμπεπτότων ἴστω ὅτι δυσταπεινῶτα πρᾶγματων, ὧν τὴν λύσιν εἰς νοὺς οὐχ οἷός τί ἐστι δοῦναι.

Ἐχου δὲ ὁμοίως καὶ τῆς κυβερνήσεώς τῶν ὑπὸ χεῖρα ἀδελφῶν, καθηγουμένη ἐν Κυρίῳ μετὰ πάσης μακροθυμίας, μετὰ συμπαθείας, μετὰ ἐκζητήσεως τῶν ὀφειλομένων· μήτε καταπιέζουσα σφοδρῶς, ἀλλ' ὡς ἐ τροφὸς θάλπη τὰ ἑαυτῆς τέκνα, τὰ κατ' αὐτῆς ἀμειβομένη· ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν πρέσβη ὑπὲρ αὐτῶν· μὴδ' αὐ ἀνεῖσα ὀλικῶς τὰς ἡνάκας τοῦ χαλινοῦ· αἴτιον γὰρ τοῦτο διαλύσεως, ἀταξίας καὶ ἀφιλοκακίας. Οἶδας ὅπως συνοῦσης τῆς μητρὸς ἐποικίς· οἶδας ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ πασῶν αὐτῶν εἰς σὺν βλῆπουσιν ὡς εἰς Θεόν, ὁρῶσαι τὸ πρόσωπόν σου, μεστῆσαν αὐταῖς τὰ πρὸς αὐτόν. Εἰ δὲ αὐτὴ οὕτως δὴλον ὅτι κακείναις ὀφειλομένον ἔστιν ἄλλο μὴ ἀνακνεῖν, ἢ ὅπερ σὺ ἔ διδάσκαλος καὶ ἑρῆς, καὶ ἐντέλλῃ, καὶ διαγορεύεις· καὶ ἀπλῶς ὡς τέκνα πατέρα πρὸς μητέρα, ὡς μέλη ἐκ μέρους πρὸς κεφαλή, ὡς ἄνθη πρὸς βόθρον. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ ἐκλύθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καταλιπούσαι κόσμον καὶ τὸ ἐν κόσμῳ, γονεῖς τε καὶ ἀδελφοὺς, οἰκείους καὶ φίλους, ὑπάρχεις τε καὶ σχέσεις σαρκὸς, ἀζυγίῳ ἐκπέσασαι, καὶ Χριστὸν νυμφευσάμεναι. Ἰνα οὕτως καὶ παρορθοπεπῶς ζήσῃσαι, κληρονομήσῃσαι βασιλείαν οὐράνιον· καὶ τὸ μετὰ Χριστοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὸν οὐράνιον αἰῶνα καὶ ἀνεκκαλιπτον νυμφῶν. Τοιοῦτον καὶ αὐταῖς καὶ σοὶ, κυρία, τὸ ἀγώνισμα μετ' ἐπιτάγῃ· τούτῳ καὶ προσέχωμεν· ἐν τούτῳ κινώμεθα καὶ διαζώμεν· μὴ ἀκοιβεύμεθα ὡς καὶ κακίαι, ὅτι οὕτως ἐκείνο τὸ μοναστήριον, καὶ οὕτως τὸ ἄλλο μοναστήριον. Βλαβερὸν τοῦτο· τῆ ἐπιτήδει παραμετρῆν ἑαυτοῦς, ἀλλὰ μὴ τοῖς πύλας. Ὁ τοῦτον γὰρ οὐκ ἔρχεται τις εἰς τὸ ὀρθοπεδίον, οὐκ ὀρθοπεπῶς πορεύεσθαι. Ἐπειδὴ ἔ παρούσα γὰρ καὶ ὀλιγῶρος ἔστιν, ἐκλείπειν τὸ ἐκπεδωμένον βίου, καὶ τὸ ἀπ' αὐτῆς κἀνοίξεσθαι ἑλθόν καὶ ἀνοίξεσθαι· ἐκεῖ σκοπώμεν οὐ ὁ ἱερὸς βίος, ἐνθα ἡμεῖς ἔ εὐαρίστησαι Κυρίῳ. Ὅρα, ἀδελφὴ καὶ μήτηρ πνευματικῆ, ὅπως με ἐνάγκασιν ἢ κατὰ Θεὸν ἐκπέσῃσαι ἐν ἡμῖν ; οὐδὲν πλὴν ἔμελλεν ἐ ποιεῖν, εἰ πρὸς μητέρα τῶν ἐμῶν, καὶ πρὸς ἀδελφῆς κατὰ σάρκα ἔν μοι διαλέγεσθαι. Πλὴν ὅτι πάντες σὺ καὶ ἡμεῖς Χριστοῦ, καὶ ἴνα πατέρα ἐπικαλούμεθα τὸν ἀγαθὸν Θεὸν ἔμεν. Ὅστι ὀφθαλμοὶ πάντες ἀλλή-

σύσωμοι, καὶ συμμέτοχοι, καὶ συγκληρο-
 ντεῦθεν τὸ φιλεῖν ἡμᾶς καὶ σώζεσθαι ὑμᾶς,
 ἀγαπᾷ Κύριος, καὶ ἐντέλλεται. Εἰρήνη σοι
 καὶ μητρὶ. Εἰρήνη ταῖς ἀδελφαῖς ἐν Χριστῷ
 Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν.

PII' (12). — Ἰωάννη ἐρημίτη. [χμῆ'.]

De quodam eremita hæretico ad fidem catholicam adducendo.

Ἰάμα ὁπόταν τις θεάσοιτο, τοῦτο καὶ μετὰ
 χῶρησιν εἰς νοῦν αἰ ἀναθεωρεῖν εἴωθεν.
 Ὡν καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ, θεοσιμῆτε, ἀπαξ
 ντες, καὶ ὠμληκότες, οὐκ ἐπιλεησμεθα ·
 πταζόμενον ἔχομεν ἐν τῇ διανοίᾳ · αὐτὸ τοῦτο
 οἱ ὄραν ἄνθρωπον Θεοῦ, προσώπῳ τε καὶ
 ζῆριν θείαν λάμποντα, καὶ εἰς δοξολογίαν
 στρεπόμενον. Ἔσχεις δὲ τοῦτο τῇ ἐρημικῇ
 καὶ τῇ προσευτικῇ προσελύσει · λαμ-
 Μωσαικῶς τὴν ὄψιν πρὸ τοῦ ἀρρήτου
 οἰοῦ καὶ αὐθις γλιχόμεθά σε κατοπτῆσαι,
 μετασχεῖν τῶν ἐν σοὶ χαρίτων, κατὰ δευτέ-
 ριαστικῷ μετουσιασμοῦ, σὺ πρὸς Θεόν, καὶ
 οὐ σοῦ. Ὁρᾷς ὅσον σε Θεὸς εἰδοῦσεν, ἐπεὶ
 αὐτόν; ἀλλὰ καὶ ἐτι δοξάσειεν ἐν τέλει τοῦ
 ὑπεραίνοντα ἀξίως τὸν δρόμον. Ἡμῖν δὲ τοῖς
 οἷς εὐξαιό κἂν ἀρξασθαι τοῦ σωτηρίου δρό-
 μου, ἐπεὶ μακρὰν ἀπὸ Θεοῦ οἱ ἐλάχιστοι. Ἡ
 εἰβολὴ τοῦ λόγου ἐν τούτοις.

δευτέρα; Περὶ Θεοκτίστου τοῦ ἐρημίτου ·
 διεβράβη ἐξ αἰρετικῶν τινῶν ὑποθέσεων
 αὐτοῦ τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὸς ἡμῶν μᾶλλον
 εἰ, τιμωρᾶται. Πλὴν ὅτι καὶ ἡμεῖς προπέ-
 σιάσαντες τοῖς καθ' ἡμᾶς [f. ὑμᾶς] ἐνδικαι-
 ἐξεμάθομεν παρὰ τῶν εἰδόντων τὰ τοῦ ἀν-
 μῆν ἀλλὰ καὶ διὰ γραμμάτων ὑπεμνήσαμεν
 καλίσσασθαι ἀποσχίσθαι αὐτὸν τῶν σκοτεινῶν
 καὶ δαιμονοποιῶν φθεγμάτων, ὀρθοδοξεῖν δὲ
 εἰ τε τῆς παναγίας Θεοτόκου, καὶ τῶν ἄλλων
 Νῦν οὖν Νικάνωρ ὁ ἡμέτερος ἀδελφὸς φοι-
 τὸς ἡμᾶς, ἀπήγγειλεν εἶθαι εἰς μετᾶγνω-
 ἔνδρα, καὶ εἶθαι ὁμοφρονεῖν τῇ Ἐκκλησίᾳ ·
 Ἦ μὴδε γράμμα ἔμῳν εἰληφέναι, ἀλλὰ καὶ
 ἴασθαι. Ἐπεὶ οὖν, Πάτερ ἅγιε, γέγραπται ·
 ὦν ἀξιῶν ἐξ ἀναξίου ὡς στόμα μου
 Καὶ, Ὁ ἀποστρέφων ἄνθρωπον ἐκ πλά-
 οῦ αὐτοῦ, καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν ·
 γιωσύνην σου διανασθῆναι, καὶ δοῦναι χεῖρα
 τῷ πλανωμένῳ. Ἐν τούτῳ γὰρ Θεοῦ συνεργός
 εἶται δὲ τοῦτο πῶς; ἵνα δηλώματι ἀξίως τὸν
 οἶνον πρὸς σέ, εἰποὶς τε καὶ διαλεχθῆς τὰ εἰκότα.
 εἶν εὖροις αὐτὸν εἰκοντα τῷ θεῷ λόγῳ, εἰποὶς
 εἰ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο κε-
 φιλῶν τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ · κἂν δοκιμάζεις,
 ο, κάκεινος ἐρᾷ, ἐπιστεῖλω αὐτῷ εὐθέτως,
 ἰσπερῶθεν ἐλκυσθῆναι, καὶ κερδηθῆναι τὸν
 οἶνον. Τοῦτο γὰρ βούλεται Θεός, κἂν τοῦτο

rem. xv, 19. ⁴⁵ Jac. v, 20. ⁴⁶ Matth. xviii, 13.

NOTE.

In cod. Reg. ρκδ'.

PATROL. GR. XCIX.

CXVI. — Joanni eremita.

ad fidem catholicam adducendo.

Si jucundum spectaculum viderit quispiam, hoc,
 et postquam recesserit, animo semper intueri solet.
 Sic igitur et nos humiles, vir a Deo honorate, ex
 quo te semel vidimus et locuti tecum sumus, mi-
 nime oblitus sumus; sed impressum menti gerimus,
 illum ipsum videre gestientes hominem Dei, et vultu
 et verbis divinam gratiam spirantem, et ad Dei
 laudes incitantem. Hoc vero adeptus es eremitica
 solitudine, et orationis frequentatione, faciem ge-
 nens Moysis instar ineffabili luce resplendentem.
 Quocirca et iterum intueri te cupimus, et gratiæ
 donorum quæ in te sunt participes fieri, ac sancti-
 tatis quam tu a Deo, nos abs te, minus tamen
 quam quanta in te est, hauriemus. Vides quanta
 te Deus gloria affecerit, quoniam tu illum gloria
 affecisti? Atque utinam ornare te pergat in fine
 vitæ, curriculum ut par est absolventem. Tu vero pro
 nobis ora peccatoribus, ut vel inchoemus saluta-
 rem cursum; quippe qui a Deo longe absumus ho-
 munculi. Atque hoc primum orationis propositum.

Quodnam alterum? De Theoctisto eremita: qui
 quonam modo per hæreticas quasdam quæstiones
 ab Ecclesiæ corpore divulsus sit, ipse nosti melius
 quam nos, reverendissime. Attamen et ipsi nuper
 ad cellulas vestras cum venissemus, de hominis
 rebus ex iis qui noverant didicimus. Quin etiam
 ab litteris commonefecimus hortatique sumus, ut
 ab tenebrosos illis et dæmoniis sermonibus
 abstineret, et orthodoxe potius sentiret tum de
 sanctissima Deipara, tum de aliis capitibus. Nunc
 ergo Nicanor frater noster ad nos veniens resi-
 pisse hominem renuntiavit, velleque Ecclesiæ
 consentire, negare autem se litteras meas accepisse;
 sed et illas optare. Quoniam igitur scriptum
 est, Pater sancte: *Qui educit dignum ex indigno,
 sicut os meum erit*⁴⁴, et: *Qui converti fecerit homi-
 nem ab errore viæ suæ, operiet multitudinem pecca-
 torum*⁴⁵; sanctitatem tuam exurgere oportet, et
 auxilii manum porrigere erranti. In hoc enim Dei
 adjutor eris. Qui vero id fiet? Ut Theoctistum ad
 te advoces, eique dicas et edisseras quæ par erit.
 Et si quidem cedere illum videris divino sermoni;
 de me etiam humili significes, eamdem meam men-
 tem esse, ejus salutis desiderio: et, si probabis,
 Pater, idque ille expetet, scribam ad illum appo-
 site, ut utraque parte trahatur, et lucrifiat qui per-
 it. Hoc enim vult Deus, et hujus gratia in terram
 venit, quod perierat quærens reducere⁴⁶: et amo-

in proximi esse iugum amoris ergo argumentum. Omnique conatu excitari nos convenit, Pater sancte : in hunc enim finem ut ad te scriberem permotus sum. Quod si post talem conatum detractans non obsequetur, videbit iniquus⁴⁷. Ad Dominum : *Sinite illos, cæci sunt*⁴⁸. Quem igitur successum Dominus dederit, indicare mihi, Pater, venerandis tuis litteris bonitas tua non gravatur.

CXVII. — Mariano spathario.

De mundi contemptu.

Compellit me ad scribendum pietas tua, tanquam inde fructum, inquit, capiens; ego vero non puto, quia sermo noster, quemadmodum et vita, inutilis est; sed ut caritate potius incitata. *Charitas enim*, ait Apostolus, *non cogitat malum*⁴⁹. Cæterum quomodo res se habeat, cedo et obsequor amico nostro, viro bono, laudatissimo præsidi, alumno pietatis, doctrinæ orthodoxæ discipulo, homini Dei, monachorum amatori. Multa sunt encomia tua, egregia facinora. Sed vide, domine mi, quomodo ambules; hoc enim clamat Apostolus⁵⁰: non ut insipiens, sed ut sapiens; non ut carni deditus, sed ut amans Deum; non tanquam immortalis, sed tanquam de exitu sollicitus. Commune est debitum, præfixus terminus qui transcendendi non potest. *Non est enim*, ait, *qui vivet et non videbit mortem*⁵¹. Quænam ergo, dices, utrorumque propriæ sunt notæ? Ego, amice, tibi exponam. Prætorum quidem choreæ, risus, ludi, turpiloquia; ebrietates, crapulæ, elati spiritus, inanes jaclantiæ, exquisiti ad gloriam ornatus alii aliis succedentes, divillarum desideria, quæque lux plura et graviora ob dignitatis tue reverentiam præterimitur. Et quidem, *qui talia agunt, regnum Dei non consequentur*⁵², ut pronuntiavit Apostolus. Age vero alterius quoque partis quæ sunt propria ostendam. Paupertas spiritus, compunctionis lacrymæ, mansuetudo, pax, misericordia, mentis in Deum contemplatio, contemptus pecuniæ, odium mundi, frugalitas, continentia pro cuiusque virium facultate: supra conjugem, supra filios, supra parentes, supra fratres, supra omnes omnino amare Dominum qui fecit nos, qui seipsum ad mortem tradidit pro unoquoque nostrum.

Hæc atque his similia, veri sunt Christiani. Noli enim de monacho interpretari, domine, quæ dicta sunt, et non de laico equaliter omnia (tametsi de monacho impensius) præter continentiam et paupertatem, de quibus sæcularis non condemnabitur. Et tamen istæ quoque sunt tempora continentiæ, et frugalitatis leges. *Habentes enim alimenta, inquit, et quibus legamur, his contenti simus*⁵³. *Qui autem divites fieri volunt, incidunt in barathrum ineluctabile*⁵⁴. Et rursum, *Ut et qui habent uxores, tanquam*

ἔλθει ἐπὶ τῆς γῆς το ἀκόλουθος ἐπι-
στρεψαι· καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης ἀποδοξῆς τῆς
πειας φιλίαν κοίταις ἡμῶν. Καὶ δεῖ κατὰ τῆ
κινθῆσαι ἡμᾶς, Πάτερ ἴσαι· εἰς τοῦτο γὰρ ἐκ
κινθῆεις ἔγραψά σοι. Εἰ δὲ μετὰ τῶν τοιαύτων
χειρησῶν ἀπειθῶν ἀπειθεῖ, ὄψεται ὁ ἀνορθῶν· ὁ
Κύριος· Ἄγατε αὐτοὺς, τυφλοὶ εἰσιν· ὡς
εἰσοδοὶ Κυρίου, ἀγαθύνθητι, Πάτερ, δημοκρατικῶν
γράμματι σου τιμῶν.

PIZ' (13). — Μαρτιανῶ σπαθάρω. [χι

ἔλκει ἡμᾶς ἡ εὐσεβεία σου πρὸς τὸ γράψαι, ὡς
ὄφειλος, φησὶν, κύριον σου· καὶ οὐ δοκῶ· ἡμῶν
ἡμῶν σὺν τῷ βίῳ, καὶ ὁ λόγος ἀχρηστος· ἄλλ'
ἀγάπη σερομνη. Ἡ ἀγάπη γὰρ, φησὶν ὁ ἄπιστος
λόγος, τὸ κακὸν οὐ λογίζεται. Πλὴν ὁσπερ ἰ
ἔχει, εἶκω καὶ πειθομαι τῷ ἡμετέρῳ ἱερατῇ, ὁ
ἀγαθὸν ἀνδρὶ, τῷ πνευματικῷ ἀρχόντι, τῷ τῆ
τῆς ἐκτελείας, τῷ ἱερέματι τῆς ὁδοθεσίας, τῷ
θεωπῶ τῷ Θεοῦ, τῷ γέλατῃ τῶν μοναχῶν. Οὐκ
σου τὰ ἔγκωμια, κάλλιστα τὰ κριτανομια. Ἐκ
τοῦτο, ὁ δέσποτος μου, πῶς περιπατεῖς· τὴν γὰρ
βροτῶν ὁ Ἀποστολὸς, μὴ ὡς ἀσοφος, ἀλλ' ὡς σοφῶς
μὴ ὡς σαυαρκος, ἀλλ' ὡς οὐλοθως· καὶ ὡς εὐδο
τας, ἀλλ' ὡς ἐμμέριμος ἐξοδου· τὸ κοινὸν γὰρ
τὸ ἀνυποκρίτως οὐδοσίον. Οὐκ εἶπε γὰρ,
ὡς ζῆσεται, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον, ἡμεῖς
κωστῶν τα ἰδιώματα, εἰποις ἄν; Ἐγὼ οὐ εὐδο
σίαι· τοῦ μου πρῶτου χρητύματα, γυμνασ
σίαι, μετρωρισμοί, διάκονα
σματα ἀλλεπαλλήλα, οὐλοπλουτίαι, ἔρασι
πλίως καὶ βαρυτερα αἰδοὶ τῆς ἐξουσίας τῆς
καὶ γὰρ οἱ τὰ τοιαῦτα παρασπονδῶντες
Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν, ἀπεισαντο ὁ
λόγος. Διὲρ σοὶ καὶ τοῦ ἑτέρου υποδείξωμεν τα
ἡτοχία πνεύματος, κατονύξωμεν δακρυα, π
εἴρηνη, ἀλλεκουσνη, νου πρὸς Θεόν θεωρη, τῶν
γυρία, μισοκοσμία, αὐταρχία, συγκράτησι·
συναμιν τῆς ἐκ ἑκάστου συνάμειως, ὑπε
ὑπερ τέκνα, ὑπερ γονεῖς, ὑπερ ἀδελφοῦς, ὑπερ
τας ἀπλώς, ἀγαπᾶν τὸν Κύριον τὸν πνευματικῶν
τὸν ὑπερ ἑνὸς ἑκάστου ἰδιώματα καὶ
θανάτου.

Ταῦτα καὶ τὰ ταῦτοις ὅμοια, καὶ τοῦ ἀλαθ
στιανοῦ. Μὴ γὰρ ται νομίσαι, δέσποτα, πε
ζουτος τὰ λεχθέντα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐπὶ
πάντα ἐπίσης (κἂν ἐν τῷ μονάζοντι ἔπι
πλὴν ἀγαμίας καὶ ἀκτημοσύνης, ἐν οἷς ὁ
οὐ κα. ἀκεκρίται ὅμως κἂν ταῦτα ἐγκωμιαστικῶν
αὐταρχίας θεωροί. Ἐχοντες γὰρ, φησὶ, δεῖ
καὶ ἀκεκρίματα, ταῦτοις ἀρκεσθησῶμεν
δε βουλομενοι πλουτεῖν, ἐπιπίπτουσι
ἀφυκτον βάραθρον. Καὶ πάλιν; Ἴνα καὶ εἰς ἴ
θανάτου.

⁴⁷ Psal. cxl, 10. ⁴⁸ Matth. xv, 14. ⁴⁹ I Cor. xiii, 5. ⁵⁰ Ephes. v, 15. ⁵¹ Psal
⁵² Ephes. v, 4. ⁵³ I Tim. vi, 8. ⁵⁴ I Cor. vii, 29.

NOTE.

(13) In cod. Reg. pxa'.

ἴκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὄσιν. Ἰδοὺ, δέσποτὰ A ἠνάγκασάς με τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ ἀναγγί-
τοι. Σπεύσωμεν ἀμφοτέροι σωθῆναι. Ἄρκητός
ὁ παρεληλυθὸς χρόνος τοῦ βίου, τὸ θέλημα τῆς
κατεργάσασθαι. Νῦν, φησὶν ὁ Ἀπόστολος,
ὅς εὐπρόσδεκτος, νῦν ἡμέρα σωτηρίας.
ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἐκδέχεται ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς
ἀρπὸν ἡμῶν· μὴ εἰποι· Ἐκκοψὸν αὐτόν, ἵνα
εἰ τῆν γῆν καταργεῖ; μὴ κλείσῃ καθ' ἡμῶν,
ὡς ἔστιν ἀνοιξίς· μὴ λάβοι ἡμᾶς ὁ διάβολος εἰς
αὐτοῦ, συγκαλοῦμενος αἰῶνια· μὴ ἀνάρ-
με ἄφνω γενόμεθα. Ποσάκις ἐγγύας δίδώκαμεν,
τῆς ἀσθενείας, ἢ τοῦδε τοῦ κινδύνου, ἢ τῆσδε
βλάβειος ῥυσθῶμεν, Θεῷ γνησίως δουλεύσομεν·
πάλιν ἐπελαθόμεθα τῶν συνθηκῶν; ἕως πότε
ταῖς; ἕως τίνος ἕασει; Ἀνάγκη πάντως μικρὸν B
ον ἐξελεῖν τῶν ἐνθένδε. Μὴ τοίνυν εὐρεθῶμεν
κελεύαστοι τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἵνα μὴ τὸ
ἡμῖν εἶη αἰώνιον καὶ ἀπέραντον· ἀλλ' ἐν ἐτόι-
ε εὐαρεστήσεως, ὅπως συμβασιλεύειν Κυρίῳ
ῥυθῶμεν εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Γένοιτο.

H' (14). — Εὐφροσύνη ἡ γουμένην. [χρη']

Ut matris, cujus obitum desleverat, virtutes imitari studeat, praesertim in monasterii gubernatione.
ἵτι μᾶλλον ἀποδέχομαι τὴν τιμιότητα σου·
λαυσαμένην τὴν μακαρίαν μητέρα· ὅτε ἐξελη-
; ὁ οἰκονόμος, ἀπήγγειλε παρακαλεῖσθαι αὐτὴν
υρίῳ. Ἐφ' ᾧ καὶ ἡ ταπεινώσις μου ἀνείθη
ἰζουτος τὰ κατὰ σὲ ὡς ἀδελφῆς ἐν Χριστῷ. C
ἄρ, ὦ κυρία, ἐν τοῖς φιλάτοις, καὶ τὸ τῆς ἀγά-
ἠδουκνομένου, πενθῆσαι φυσικῶς, καὶ τῷ τῆς
ος ἐπεριδομένους δόγματι, παρακληθῆναι θεο-
υς, μὴδ' ὀποτέρως λυμῆνασθαι τὸ κελόν. Ἴσον
ἔστιν ἀναληθσίας ἢ ὑπέρμετρος περιωθνικα.
εις ἀγόμειθα καὶ κανόσι θείοις, καὶ μάλιστα οἱ
ῆς τελειότητος ἐπάγγελμα ἐπαυημένοι. Ἐκ-
; καὶ Μωσῆα τὸν θεόπτην ὁ λαός, ἀλλὰ τισ-
κοντα ἡμέρας· καὶ Ῥαχὴλ τὴν θαυμασίαν
ἰβ ὁ πετριάρχης σὺν τέκνοις· ἀλλὰ βραχυσίαις
κίς· καὶ αὐτὸν Ἰωσήφ ὁ πολυθρύλλητος, καὶ
κς ἄλλοι ἐν τε Παλαιᾷ καὶ Νέᾳ Διαθήκῃ· ἀλλ'
μένως, καὶ οὐκ αἶ· οὕτω δὲ καὶ αὐτὴ ποιήσεσθε
ροισύσα, ἐπαινετὴ, παρά τε θεῷ καὶ ἀνθρώποις.
εις αἶ κατὰ νοῦν τὴν ποθυμένην, καὶ μάλα
υλίσω· εἰς οὐ εὐκατάνυχτός ἐσθ, μισόκοσμος, D
εος, ἐμπαράσχευος πρὸς τὴν αὐτὴν ἐξοδον·
ἂν γένοιτο σωτηριωδέστερον;

πιστευθὲν σοι ποιμνιον τοῦ Θεοῦ ποιμαίνεις
ς ὡς μήτηρ πνευματικῆ, ἀλλ' οὐκ ἀρχουσα ἀ-
ἴνω, ὡς τυποῦσα δὲ ἑαυτῆς ἐν τοῖς κατ' ἐν-
ι, ἀλλ' οὐκ ἀπαιτούσα τὰ ὑπὲρ δύναμιν· ὡς
ος ἐν πάσαις τῇ ἀγάπῃ καταμεριζομένη, ἀλλ'
προστιθεμένη ἄλλη ἄλλως δὲ αἵματος τρόπον.
ς ὅπως νενομοθετήμεθα πρὸς τῆς ἀληθείας; Ἄλ-

non habentes sint ⁵⁵. Ecce, mi domine, adegisti me
ut justam Dei legem annuntiarem tibi. Contenda-
mus ambo ut salvi simus. Satis nobis fuerit praeter-
itum vitae tempus, ut desideria carnis expleremus.
Nunc, ait Apostolus, *tempus acceptabile, nunc dies*
salutis ⁵⁶. Ecce bonus Deus usque ad extremum
spiritum exspectat fructum a nobis; ne dicat: *Suc-*
cide illum, ut quid etiam terram occupat ⁵⁷? ne claud-
dat nobis, et non sit qui aperiat: ne assumat nos
diabolus in sortem suam cum ipso in aeternum pu-
niendos: ne repente abripi nos contingat. Quoties
spondimus, nos, si ab infirmitate, si ab hoc peri-
culo, si ab hac aeternum liberaremur, Deo sincere
servituros: et postea pactionum oblitum sumus? Quo-
usque tandem sustinebit? quousque cessabit? Ne-
cesse est prorsus paulo post hinc abire. Non igitur
deprehendamur a bonis operibus imparati, ne nobis
aeternum et sine carens vae obveniat; sed praepar-
antes nos ad obtinendam Dei pacem, ut cum Do-
mino regnare mereamur in saecula non desinentia.
Fiat.

CXVIII. — *Euphrosynae praeposita.*

Nunc jam magis laudo reverentiam tuam, quod
beatam matrem defendi finem fecit, quando egres-
sus Oeconomus te consolationem in Domino admi-
sisse renuntiavit. Ex quo et dolorem quoque remi-
sit humilitas mea, de te tanquam de sorore in
Christo sollicita. Decet namque, domina, ut amici
inter se et charitatis specimen dantes lugeant na-
turae ductu, et iis quae spes docet innixi secundum
Deum consolentur, neutramque in partem hone-
stum violetur. Par enim est stupori, qui modum
excedit nimius dolor. Mensuris agamur et regulis
divinis, nos maxime qui perfectionis professionem
elegimus. Planxit et Moysem Dei conspectorem po-
pulus, sed diebus quadraginta: et admirandam
Rachelem cum filiis patriarcha Jacob, sed paucis
diebus: et hunc ipsum celeberrimum Joseph, alios-
que alii tum in Vetere, tum in Novo Testamento,
sed certo tempore, non semper. Quod et tu similiter
cum egeris agasque, laudabilis es apud Deum et
apud homines. Intuere semper animo quam desi-
deras: magnopere id suadeo; ex quo et facile com-
pungeris, et odium concipis mundi, amorem Dei,
teque ad mortem ipsam comparabis: quo quid esse
potest ad salutem accommodatius?

Commisum tibi Dei gregem sancte gubernas, ut
spiritualis mater, non ut humano more praesidens:
ut per teipsam dans exemplum in iis quae praepre-
ta sunt, non quae supra vires exigens; tanquam ex
aequo charitatem omnibus importans, non aliam
alii per affectum sanguinis anteponeas. Vides
quae leges impositae nobis sint a veritate? Sed quid

I Cor. vii, 29. ⁵⁵ II Cor. vi, 2. ⁵⁷ Luc. xiii, 7.

NOTÆ.

1) In cod. Reg. ρκη'.

ait magnus Petrus? *Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam*⁵⁵. Quanta tibi laus erit coram Domino, exclamare: *Ecce ego et puellæ quas dedisti mihi*⁵⁶. Addam et illud: *Non sum defatigatus te sequens: et diem hominis non desideravi, Domine*⁵⁷. Etenim sic se res habet, Omnia Deo dedisti, omnia existimasti ut stercora, ut Christum lucrifacias⁵⁸. Quare, si quæ sunt etiam tribulationes, quibus conflictantur qui secundum Deum vitam agunt; ter, domina. *Multæ enim tribulationes justorum*⁵⁹, ut testatur sanctus David, quæ et in mente et in sensibus ab inimico excitantur; cujus tu cogitata ignorare noli, cujus verutias tuis precibus averte. *Non est nobis colluctatio*, ut ait Apostolus, *adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus et potestates mundi hujus*⁶⁰: quarum laqueos evadere, magni est revera certaminis. Animam habeas in qua retractes quæ contingunt. Hinc enim frenum est peccati, et auxilium divinum. Tanquam germanæ sorores tibi sint quibus præes: oportet enim ut singulæ suos tibi affectus exponant, et quam ad rem unaqueque sit proclivior: tu vero illas benigne excipias, et hanc quidem consoleris, huic animos addas, illam confirmes, et quod singulis demum utile est conferas. Nec vero lædium hac in re te capiat. Deus adjutor Dominus corroborans; incipiamus nos tantum; et ipse *docet scientiam*⁶¹. *Æmulor vos*, inquit Apostolus, *æmulatione Dei: despondi vos uni viro, virginem castam exhibere Christo*⁶². Sic res nostras se habere cogita, quantum hujus assimilationis possumus assequi; licet alioqui peccatores simus. Et Deus pacis, qui cognominem pacis Irenem matrem tuam ad se in pace et sanctitate assumpsit, per illius vestigia vitam et conversationem tuam dirigere dignetur, pacens pascentem, ducemque deducens, in Christo

CXIX. — *Jacobo monacho.*

Cum eo qui, post lapsum, retineat episcopatum, communicandum non esse, etiamsi errorem damna

Tardius etiam ad rescribendum tibi nos accinximus, frater honorande, propter temporis difficultatem: attamen pari charitatis mensura vicem tibi reddimus, moleste quidem ferentes encomia quæ in nos excogitasti, qui laude dignum nihil habemus; recreati autem ardenti zelo accuratæ conversationis tuæ, qua caves ne quo modo tepidorum negligentiae adjungaris, de qua tibi omnis est sermo. Ego vero, charissime, non puto illum, quem indicasti, sic loqui aut agere. Quo enim pacto qui ad hierarchiæ gradum provectus est, ad infima deprimitur? quomodo qui confessionis certamen sustinuit, cum illaudatis profanisque abripiatur? Ais enim affirmare illum, quod in cathe-

⁵⁵ I Petr. v, 4. ⁵⁶ Isa. viii, 18. ⁵⁷ Jerem. xvii, 16. vi, 12. ⁵⁸ Psal. xciii, 10. ⁵⁹ II Cor. xi, 2.

λά τι φησιν ὁ μέγας Πέτρος; Καὶ φανεροῦ τοῦ ἀρχιεπίσκοπου, κομίσασθε τὸν ἀρνον τῆς δόξης στέφανον. Ἠλίκεν σοι βραχέον Κυρίου· Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἃ με κάς. Προσθείην δ' ἂν κἀκείνο· Ἐγὼ οὐκ εἰ κατακολουθῶν σοι, καὶ ἡμέραν ἀνθρώπου ἐπεθύμησα, Κύριε. Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει. Π δίδωκας, πάντα ἠγάθω σκύβαλα, ἵνα Χριστὸν δῶσῃς. Ὡστε εἰ καὶ θλίψεις, αἷς συζῶσι διαβιῶντες. φέροις, κυρία. Πολλὰ γὰρ αἰτῶν δικαίων, ὡς βράχ' ὁ ἅγιος Δαυὶδ, νοητικῶς ἀναπτύσσονται παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Οὐματα μὴ ἀγνοεῖ· οὐ τὰς μεθοδείας ταῖς πτροποῦ. Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς ασάρκα, ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ ἰ ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τοῦ τῆδε κόσμου φυγεῖν τὰς παγιδάς, ἀγωνιστικὸν τῷ ὄντι. Ἐχ ἐν ἧ ἀναθήσει τὰ συμβαίνοντα. Ἐντεῦθεν νός ἀμαρτίας καὶ βροθήσια θεία. Οἷον αἰτῆ σὴν ἔχουσαι προστασίαν· δεῖ γὰρ αὐθεσθαί σοι τὰς ἰαντῶν ὄρμας, καὶ πρὸς ἐπιρρέπιστερον ἔχει, καὶ αὐτὴν ὑποδέχσταν μὲν παρακαλεῖν, τὴν δὲ προθυμεισθαι, ἀσφαλίζεσθαι, καὶ ἀπλῶς τὸ πρόσφορον προσφέρειν. Καὶ μήτοι ἀκηδιάσει ἐν τῷ συνασπιστῆς, Κύριος ὑπερίδων· ἡμεῖς βξήμηθα· καὶ αὐτὸς διδάσκει γνῶσιν. Ζήλ φησιν ὁ Ἀπόστολος, ζήλω Θεοῦ· ἡμεοσάμ ἐνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἀγνήν παραστ Χριστῷ. Οὕτως ὑπολάμβανε τὰ καθ' ἡμᾶς, ἰ ἔσχατον ἀπήχημα ἀφομοιώσεως· κἂν ἄλλτωλοι ἡμεῖς. Καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ καὶ ὠνυμον εἰρήνην κληθεῖσάν σου μητέρα ἰ καὶ ὁσιότητα πρὸς ἰαντὸν προσλαδομένο, κα ἔχνος ἐκείνης πολιτεύεσθαι ἀξιώσει, ποιμαμίνουσας, καὶ ὁδηγῶν ὁδηγοῦσας, ἐν αὐτῇ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὡν ἡ δοξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Deo nostro, cui gloria in sæcula. Amen.

PIΘ' (15). Ἰαδῶκα μονάζοντι. [Χρδ'.

Βραδείς καὶ ἡμεῖς πρὸς τὴν τῶν γραμμ τίδοσιν ἀπητήκαμεν, ἀδελφὲ τιμειώτατε, ο χρόνου δυσκολήσαντος· ἀλλ' ὁμως ἐμειβή τοῖς ἴσοις τῆς ἀγάπης μέτροις· δυσχεραῖνο ἐφ' οἷς ἐξῆρες καθ' ἡμῶν ἐγκωμιοῖς, ὡς σι των ἐπαίνου λόγον· εὐφραϊνόμενοι δὲ ἐπὶ τῇ ρῶ ζήλοτυπία τῆς ἠκρεβωμένης σου πολιτεῖ λαττούσης ἰαντὴν ἀκατάτακτον τῶν χυδι τῇ ἀδιαφορία, περὶ ἧς σοι καὶ ὁ πᾶς λόγι δὲ οὐκ οἶομαι, φίλιτατε, ὅπερ ἐσήμενας πῆ οὕτω καὶ λέγειν καὶ πράττειν. Καὶ πῶς γὰρ θμῶ ἰσραρχίας ἀναγμίνος χαμαιζήλωσ ἀγοῖτο; καὶ ὁ ἠθληκῶς δὲ ὁμολογιακῶς συνυποφέρει ἀζήλωτοις καὶ ἀνείροις; φῆς γὰρ λέγειν αὐ:

⁶¹ Philipp. iii, 8. ⁶² Psal. xxxiii, 20. ⁶³

NOTÆ,

(15) In cod. Reg. ρας'.

θεῖσθαι εἰς ἐπισκοπεῖον, ἐν ᾧ περ ἡσέθησεν ἄνθρωπος ἔχων, τὸ κωλύον οὐδὲν· καὶ τὸ παρά συγκα-
 ῶν ἀνεπισκόπων σιτίζεσθαι, οὐδὲν μάχεται τῷ
 τῆς εὐσεβείας. Καὶ πῶς τοῦτο οὐ μάχεται τῇ
 ἰα; τοῦ ἁγίου Δαυὶδ ψάλλοντος· Ἐλαιον ἄμαρ-
 ῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλὴν μου. Τοῦ τε
 Ἀθανασίου προστάσσοντος, μηδεμίαν κοινω-
 ἔχειν ἡμᾶς πρὸς τοὺς αἰρετικούς, ἀλλὰ μὴν μη-
 ρὸς τοὺς κοινωνοῦντας μετὰ τῶν ἁσέβων. Πῶς
 κοινωνία, εἴπερ δεῖ καθέζεσθαι ἐν τόπῳ τοι-
 κάκ τῶν τοιούτων σιτίζεσθαι; οὐκ ἔχει φύσιν
 ἢ ἐκείσε καθῆται τις, ἐκείθεν δὲ τρέφοιτο,
 ἢ δόσις καὶ λῆψις κοινωνίαν ἐργάζοιτο· φησὶ
 ὁ Ἀπόστολος· Οἶδατε καὶ ὑμεῖς Φιλιππη-
 ὄτι ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ Μακεδονίας, οὐδεμία
 Ἐκκλησία ἐκοινωνήσε χάριν δόσεως τε
 λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνον· ὅτι καὶ ἐν
 ἰαλουίῃ ἄπαξ καὶ δις εἰς τὴν χρείαν μοι
 ψατε. Εἰ οὖν τὸ ἄπαξ, καὶ δις λαβεῖν, κοινωνίαν
 νε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· τὸ αἶ λαμβάνειν τις ἄν-
 οῶν οὐ φεύξειτο ὡς ἀντίθετον φωτός;

δε τὴν ἀγιωσύνην σου ἐπεικῶς καὶ ταπεινο-
 τῷ Πατρὶ τὰς ὑπομνήσεις εἰσοῖσαι· καὶ
 τεισθῆ, ἐκερδήσαμεν τὸν Πατέρα· εἰ δὲ μὴ,
 κυτῶν ἀσφαλῆς μὴ προώμεθα. Περὶ γὰρ τοῦ
 βαπτίζεσθαι, ὑπὸ τῶνδε, τὴν ἐπιστολὴν ὄλην
 ρὸς τὸν αὐτὸν ἐγκαλέσαντα περὶ τοῦ αὐτοῦ
 ιατος ἐχάραξα, καὶ τῇ σῆ τιμιότητι ἀπίστευτα,
 ὃν ἠγησάμενος δις ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰκαιολογεῖν.
 οὖν ἐγὼ ὁ ταπεινὸς φρονῶ, καὶ φρονούντας
 ἁγίους ὁρῶ, ὡς δε ἐκάστῳ δοκεῖ ἔχειν εὐ-
 ἰως δε φαίη ὁ ἀρτιζόμενος, ἐκ τοῦ ὀρθο-
 σαντος καὶ ἐπιτημηθέντος εἶναι τὴν λῆψιν·
 ὕπω ταῦτα. Ἐως δ' ἂν κατέχοι τὴν ἐπισκοπὴν,
 μὴ ἱερουργεῖ, μηδὲ μετέχοι τῶν ἁγιασμάτων.
 ἀληθῆς μετάνοια, τῷ ἀφῆσαι τὴν ἐπισκοπὴν,
 τὸρρω γενέσθαι, ὡς περ τινες ἵκοισης· ἀφ'
 βλαδῆς τὸ λαμβάνειν· μεθ' ὧν καταδεκτὸν καὶ
 νεσθῆναι. Ἄλλο τι λέγειν οὐκ ἔχω· ἢ τὸ πα-
 ἰθῆναί σε προσεύχεσθαι περὶ τῆς ταπεινώσεως
 οὐ μόνον ὀρθολεκεῖν, ἀλλὰ καὶ ὀρθοποδεῖν
 τὴν πράξιν.

ξ' (16). — Νικητὰ τοποτηρητῆ. [χρς.]

Pro muneribus ab illo missis gratias agit, ac monita salutaria rependit.

εἰδὴ ἐδώροφορησεν ἡμῖν ἡ φιλέντολός σου δε-
 τοῦτο κάκεινο, δέσποτα, δέξοιτο καὶ τὰ πρὸς
 τῶν εὐτελέων. Αἱ ἡμέτεραι, ἀποστολαί, προσ-
 , εὐχαριστίαι, εἰ δὲ τι καὶ ἕτερον δεῖ προσ-
 , νουθεσίαι. Καὶ τίνες αὐταί; φοβεῖσθαι ὑμᾶς
 θεόν, πίστιν ἔχειν ὀρθήν, ἀπέχεσθαι σαρκικῶν
 μιῶν, πορνείας, μοιχείας, ἀκαθαρσίας, πάσης
 ἀσελγείας· αἰρεῖσθαι δὲ τα θεῖα πράττειν,
 πτωχῶν, φεῖδεσθαι δούλων, ὀρέγειν χεῖρα τῷ
 ἰόν, ταπεινοφρονεῖν, συνεσταλμένον εἶναι, καὶ

Psal. cxi, 5. ⁶⁷ Philip. iv, 13, 16.

A dra episcopali sedere nihil prohibeat eum, qui in
 illa sedens impie se gessit; et quod a condescen-
 dentibus pseudoepiscopis pasci ipsum, pietatis regu-
 lare non repugnet. Et quo pacto veritas hoc non
 repugnet? cum sanctus David canat⁶⁶: *Oleum pec-*
catoris non impiguet caput meum, et sanctus Atha-
 nasius præcipiat, ne ullam cum hæreticis com-
 munionem habeamus, ac ne cum iis quidem qui
 cum impiis communicant. Qui autem communio
 non sit, si tali in loco sedere, atque a talibus ci-
 bum accipere oporteat? Non est ita. Tametsi
 quisquam ibi non sedeat, si tamen inde alatur, præ-
 bitio ipsa et acceptio communionem efficiet. Dicit
 enim Apostolus: *Scitis et vos, Philippenses, quod*
quando profectus sum a Macedonia, nulla mihi Ec-
clesia communicavit in ratione dati et accepti, nisi
vos soli, quia et Thessalonicam semel et bis in usum
*mihi misistis*⁶⁷. Si ergo semel et bis accipere,
 communionem appellavit lux mundi; semper ac-
 cipere quis recte sentiens non refugiat tanquam
 lumini contrarium?

Oportet autem sanctitatem tuam modeste et hu-
 militer Patri admonitiones suggerere; ac, si qui-
 dem persuasum ei fuerit, lucrati Patrem sumus:
 sin minus, quod tutum nobis est non abiciamus.
 De infantibus autem qui ab his vel ab illis bap-
 tizantur, integram epistolam, quam ad eum ipsum
 qui criminatus est de eadem re exaravi, ad rever-
 entiam quoque tuam misi, supervacaneum ratus
 bis de eadem re frustra loqui. Sic igitur humilis
 ego sentio: sic sentio, et sanctos ita sentire video:
 ut quisque autem sentiet, sic inveniat. Fortasse
 autem dixerit qui pascitur, se a recte sentiente,
 quique pœnitentiam suscepit, accipere: sed non
 ita est. Quandiu vero retinet episcopatum, etiam
 non sacrificat, nec sacris participet. Vera autem
 pœnitentiæ, episcopatum abdicare, et procul abire,
 quod quidam fecerunt; a quibus accipere inno-
 xium est; cum quibus et vesci fas est. Aliud di-
 cere non habeo, nisi hortari te ut ores pro hu-
 militate mea; non solum ut recte loquar, verum
 etiam ut recte me in factis ipsis geram.

CXX. — *Nicetæ locum tenenti.*

D Quandoquidem his illis muneribus nos, domine,
 mandatorum amans dextera tua cumulavit, acci-
 piat vicissim quæ a nobis vilibus proficiscuntur.
 Munera nostra sunt preces, gratiarum actiones, et,
 si quid præterea est addendum, admonitiones. Et
 quænam hæ? Timere vos Deum, fidem rectam te-
 nere, abstinere a desiderii carnalibus, fornicatio-
 nis, adulterii, impuritatis, omnis alterius impudi-
 citiæ; malle autem divina exsequi, pauperum mi-
 sereri, servis parcere, manum præbere proximo,

NOTÆ.

5) In cod. Reg. ρλα'.

humilia sentire, colligere se, nec effusum esse licentia sensuum, per quos peccati mors ascendit; paucis contentum esse, non inebriari vino, in quo, ut loquitur Apostolus, est luxuria⁶⁸; non studere avaritiæ⁶⁹, in qua radix est malorum omnium; assiduum esse in orationibus, in lectionibus, in psalmodiis, in mortis meditatione, in qua est animæ compunctio cum lacrymis. Lacrymarum enim est præsens vita, o Christiani, sed non risuum. Nullo modo jurare, nec venerandum Dei nomen in juramenti usurpare: salvari enim qui jurat non potest. Immunem esse ab odio Cainitico, ab exitiosa detractatione, ab odio Dei inimico, a convicio quod excludit a regno cælorum: regem honorare ac parentes: conjugem ut seipsum diligere: nec aliud fornicarium latus cognoscere, in quo ira est Dei: *Fornicatores enim et adulteros judicabit Deus*⁷⁰. Filios secundum Deum instituere, et exemplum se illis ad prudentiam præbere; et alia quæcunque ad animæ salutem præcepta sunt. Hæc sunt, domine, quæ egregiis muneribus tuis rependimus: quæ ne spreveris, tametsi ab inhonore capite profecta sint. Dei enim mandata pluris facienda sunt quam omne aurum et lapis pretiosus.

CXXI. — *Thomæ patriarchæ Hierosolymitano.*

Gratias agit pro acceptis ab ipso litteris: tum laudat quod Christi causam adversus Iconomachos defendit (Baron. an. 821, n. 55.)

Quanto nos humiles affecti fuerimus gaudio ex sapientissima qua nos per epistolam dignati estis allocutione, perspicere potest suprema beatitudo vestra: quippe qui apostolico gradu supereminentes, et fratris Domini per legitimam successionem personam gerentes, vel solo affatu honorare ac inglorios merito poteratis: nedum tantarum laudum fastigiis, a quibus nos tam longe absumus, ut pene arbitrari non ausimus de nobis dicta hæc a vobis fuisse: ac ne ullius quidem ex iis qui fortiter se gesserunt esse hæc encomia, sed divinissimi antistitis nostri, in quem merito conveniat quælibet cujuscunque laudationis oratio. Sed qui aiiiter patefacta fuisset benignitas vestra divinæ æmula, nisi paternis affectibus splendide esset prodita: sicut et solis lux erumpens radiis diffunditur? Qui aliter unanimis et conspirans nobiscum sensus agnosceretur; nisi ab iis secerneretur, qui ad adversarios, qualescunque illi sint, sponte defecerunt? De quibus, etsi audacius sit a nobis, æquum tamen est dici, quid tandem? quod ebulliente hæresis persecutione conveniebat sublimium sedium antistites, tanquam Spiritus adjutores, et apostolicis institutionibus plenos, fraterno animo commoveri, manum pro veritate certantibus compatiendo porrigere. *Si quid enim, ait, patitur unum*

μὴ διακεχυμένον ταῖς αἰσθήσεσι, δι' ὧν θεοῦ ἀμαρτίας ἀνίστην, αὐταρχίας ἔχουσιν, μὴ μετέσκεισθαι οἶνον, ἐν ᾧ ἴσταιν, ἀποστολικῶς οἰκῶν, ἀσωτία· μὴ φιλαργυρεῖν, ἐν ᾧ ἡ ρίζα πάντων τῶν κακῶν ἴσται· σχολιάζειν ἐν δειήσεσιν, ἐν ἀνεγνωστοῖσι, ἐν ψαλμωδίας, ἐν μερίμνῃ θεοῦ, ἐφ' ἣ κατάνξις ψυχῆς καὶ δάκρυα. Δακρύων γὰρ ὁ παρὼν βίαι, ὡ Χριστιανοί, ἀλλ' οὐ γελῶτων. Μηδαμῶς ὀμνύειν· μηδὲ ὀρκισθὲν τὸ πολυτίμον ὄνομα τοῦ Θεοῦ διὰ σέματος φέρειν· οὐ γὰρ ἴσται τὸν ὀμνύοντα σωθῆναι. Καθαρεύειν φθόνου τοῦ Καίνου, καταλαλιάς τῆς ἀθεοῦ, μίσους τοῦ ἔχθροῦ, λοιδορίας τῆς ἑξουσίας βασιλείας οὐρανῶν· τιμῶν τὸν βασιλεῖα, τοῦ γὰρ τοῦ Θεοῦ· ἀγκυρῶν ἐς αὐτὸν τὴν ὁμοζυγον, καὶ μὴ γορῆσαι ἄλλων κλυερῶν πορνικῶν, ἐφ' ἣ ὄργη Θεοῦ. Πόρνους γὰρ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός. Παιδεύειν ἐνθῶς τὰ τέκνα, καὶ αὐτὸν ὑπόδειγμα τίθει τῆς αὐτῶν συνήσεως· καὶ ὅσα ἄλλα ὁ Θεός ἐπέταξε λόγος ἀπαιτεῖ εἰς σωτηρίαν ψυχῆς. Ταῦτα, ὡ δέσποτα, ἀμειπτήρια τῶν καλῶν σου παροχῶν· ἃ μὴ ἐμάσσοις, κἄν ἐξ ἀτίμου στόματος προήχθη. Θεοῦ γὰρ ἐντολαὶ πάντος χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτίμων τιμώριστεραι.

PKA' (17). — Θωμαῖ πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων. (χνζ'.)

Ἠλίκων ἡσθημεν οἱ ταπεινοὶ τῆς δειᾶ τοῦ γράμματος πανσόφου ὑμῶν προσφωνήσεως ἡξιωμένοι, παρῶν πάρεστι τῇ κορυφαίᾳ ὑμῶν μακαριότητι· ἃ γε τῷ ἀποστολικῷ βαθμῷ ὑπερανιστάμενοι, καὶ τῷ ἀδελφοῦ δι' ἐνόμου διαδοχῆς ἐπέχοντες κληρονόμοι, καὶ ψιλῆ προσρήσει τιμῶν ἔχοιτε τοὺς καὶ ἡμᾶς ἀγαπάστους, κατὰ τὸ εἰκός· μὴ ὅτι τὰ κούτων ἐπαίων ὑψώμασιν· ὧν ἡμεῖς τοσοῦτος ἀπόδομεν, ὡς μικροῦ δεινῆ μὴδὲ τολμῶν οἰεσθαι καὶ ἡμῶν ὑπ' ὑμῶν ταῦτα λελείχθαι· ἀλλ' οὐδὲ τῶν τῶ ἀνδρικών εἶναι τὰ ἐγκώμια· ἡγουν τοῦ θεοπροσώπου τοῦ ἡμῶν ἀρχιποιέμενος· ἐφ' ᾧ πᾶς καὶ παντός ὁ τῆς εὐφημίας ἐκῆτως ἐνάπτοιτο λόγος. Ἀλλὰ πῶς ἂ ἄλλως τὸ θεομίμητον ὑμῶν καὶ εὐσυμπάθητον ἐπεδείχθη· μὴ οὐχὶ ταῖς Πατρικαῖς διαθέσεσι φημι βουόμενον· ὡς καὶ ἡλίου ἕλασμα ἄκτιστε κοσμοπρόμοιον; Πῶς δ' ἂν ἐτέρως τὸ σύμψυχον ἡμῶν ὁμόγνωμον ἐγνωρίσθη· μὴ οὐχὶ πρὸς τοὺς καὶ ἐναντίους ὁποῖοι ποτε ἦσαν αὐτομολήσαντας ἐκνονομένον; ἐφ' οἷς εἰ καὶ τολμαρῶν, πρὸς ἡμῶν ἡμῶν ἐνδικόν ἴσται φάναι· τί τοῦτο; ὅτι τῆς αἰρίσεως ἐκτικῶς ἀναπλασάσης, ἐχρῆν τοὺς τῶν ὑψίων θρόνων ἐξόχους, ὡς τοῦ Πνεύματος συμμάχους, καὶ τῶν ἀποστολικῶν ὑποθηκῶν ἐμπλέους, συγκαθησθαι φιλαδέλφους, χεῖρα ὀρέξαι τοῖς ὑπὲρ ἀληθείας κἀρῶν συμπαθοπρεπῶς. Εἴτε γὰρ, φησὶ, κάσχει ἡ

⁶⁸ Ephes. v, 18. ⁶⁹ I. Tim. vi, 10. ⁷⁰ Hebr. xiii, 4.

NOTÆ.

(17) In cod. Reg. ρβ'.

μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· εἴτε δο-
ξάζεται ἐν μέλος, συγκαίρει πάντα τὰ μέλη·
κεφαλῆς θαλασθῆ οὐσης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὅλου σώμα-
τος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ
ἡμῶν.

Ὅπερ ὁ τῆς Δύσεως ἀποστολικὸς πεπραχὼς ὅσον
ᾤνησε, τί δεῖ καὶ λέγειν; ἐπιρρώσας μὲν τὰ τῶν ἐν-
ισταμένων ὅτι μάλιστα φρονήματα. Εἶπερ καὶ σμικρὰ
ῥοπή σθίνος ἐμποιεῖν εἴωθε τῷ κάμνοντι, ἐπιρράπι-
σας δὲ τῷ πνευματικῷ ἐλεγκτῷ τῶν ἀσεβούντων τὰ
φρονήματα· οὐ τί ἂν γένοιτο σωτηριωδέστερον; οἷς
δὲ τοῦτο ποιεῖν ἐξόν, οὐτίπου ποιήσασι, τού-
ναντιον δὲ, οὐκ ἔχω λέγειν ὁ τάλας, αἰδοῖ τοῦ τῆς
μακαριότητος ἡμῶν ἀγγέλου, ὅσον ἂν εἴη τὸ κατ-
ηγόρημα. Ἄλλ' ἐκείνᾳ μὲν πέρας εἴληφεν, οἶον καὶ
ἐξήκουσται ἅπασι· τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἐκ ποδῶν ποιή-
σαντος τὸν ἀλιτῆριον δράκοντα, καὶ γε θανάτῳ ἐξαι-
σίῳ καὶ τῆς ἀποστασίας ἐνδίκῳ. Οὐ μὴν τὰ παρόντα
καθὼς ὑπετόπασέ πως. Ὅτι ὁ μὲν χειμῶν παρήλθεν
οὐτίπου δὲ τὸ ποθοῦμενον ἔαρ· ἢ ὅσον αἰθρίαν τινα
ὑπαυγάσαι, καὶ τήνθε διὰ τὸ ἀπ' ἡοῦς νέφος· Ἄρ-
κειν γὰρ ἡγοῦμαι ἐπὶ τῆς εἰκόνης ἰᾶσαι τὸν λόγον,
μήτε τῆς ἡμῶν μεγαλονοίας ἐνδομένης μαθήσεως·
μήτε αὐτοῦ καιροῦ ἐπιτρέποντος φαῖην ἐκδηλότερα.
Οὐ χάριν καὶ αἱ ἱεραὶ ὑμῶν κεραταὶ ἀνεπίδοτοι. Πῶς
γὰρ ἂν καὶ ἐπεδόθησαν, ἡμῶν τῶν εὐτελῶν ὡςδε που
πορρωτέρω τοῦ ἄστεος παρερρίμμενον· ὡσπερ καὶ
ἄλλων ἀλλαχῆ τῶν δεδιωγμένων; Καὶ γοῦν καὶ λο-
γίαί, ὡσπερ ἐποθοῦμεν, οὐπω ἐγένοντο· πλὴν ἡ γε-
νομένη ὡς ἐν τῷ ἐμβολιμαίῳ πιττακίῳ διδῆλωται·
τῶν ἐπιδωσάντων, εἰληφέναι μᾶλλον ἢ προῖσθαι χά-
ριν ὁμολογούντων· ὅτι ἤξιωνται κοινωνίαν τινα
σχέιν ἐν τοῖς ἀγιωτάτοις τόποις, ἐφ' οἷς τὸ μέγα τῆς
εὐσεβείας ἀπετέλεσθη μυστήριον, Θεὸς ἐν τῷ καθ'
ἡμᾶς ὀφθεῖς εἶδει.

communica-
rent, in quibus magnum pietatis mysterium peractum est, Deus in specie nostra appa-
rens.

Ὡ τοῦ παναρέρητου θαύματος! Ὅνπερ ἐγγεγραμ-
μένον κεν τῇ Γραφῇ, πατροπαράδοτως, ἦτοι θεοκη-
ρύκτως, ἡμεῖς, μᾶλλον δὲ ἢ ὑπ' οὐρανόν, ὁμολογοῦ-
μέν τε καὶ προσκυνούμεν, ἐξ αὐτῆς βελβίδος τοῦ
παρύγματος. Οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ὁμολογηθεῖν Χριστός,
ὡς εἰ μακαριώτατοι διδάσκατε, ἤρηνται δὲ Ἰουδαί-
κως οἱ δυσώνυμοι Εἰκονομάχοι, ὡς ὑπὸ πνεύματος
πνευροῦ ἐνεργοῦμενοι. Καὶ ὄν ταῖς θεοκλιεῖσι προσ-
ευχαῖς ἴλεω ποιήσεως, ὡ θεῖα καὶ ἱερὰ κεφαλῆ, ἐκ-
τρέψαι τὴν λαοκλάου ἀίρεσιν, ἰνάψαι ὀρθοδοξίας
ἡλίον· εἶτα καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐν τέκνοις σου τελούντας
ἐλαχίστους περιποιήσασθαι, ἐπομένους τῷ μακα-
ριωτάτῳ Πατρὶ καὶ ἀρχιερεῖ ἡμῶν. Εἶεν. Τοὺς
ἐξυπηρετούμενους ὑμῖν Πατέρας καὶ κλεινοὺς ἀδελ-
φοὺς ἡμῶν, ἐγὼ τε καὶ ὁ ἐμὸς ἀδελφός, Θεσσα-
λονικῆς ὁ θεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκοπος, πλείστα
προσαγορεύομεν. Ἐπὶ γὰρ τῷ ἁγίῳ σου προσώπῳ,
πρὸ τῶν ποδῶν σου, μᾶλλον εὐλογηθῆναι ἄμφω, καὶ
ὅσοι τῶν σὺν ἡμῖν, εἰπεῖν πρεπωδέστερον.

⁷¹ I Cor. XII, 26.

*A membrum, compatiuntur omnia membra: sive glo-
riatur unum membrum, congaudent omnia mem-
bra* ⁷¹; quia nimirum caput est totius ecclesiastici
corporis Christus, verus Dominus ac Deus no-
ster.

Quod Occidentis apostolicus cum præstitisset,
quantum profuerit, quid attinet dicere? partim qui-
dem certantium mentes summopere confirmans:
siquidem exiguum momentum vim et robur fessis
et laborantibus addere solet: partim impiorum
fremitus a Spiritu profecta reprehensione compe-
scens: quo quid fieri potuit salutaris? Contra
vero qui idem facere cum possent, minime præsti-
terunt, dicere miser vereor propter angeli beatitudi-
nis vestræ reverentiam, quanta illis debeat reprehensio.
Verum hæc ita, ut omnes audierunt, finem
cepere, Deo bono funestum draconem exterminante,
et quidem atroci morte et apostasiæ congruente.
Nec tamen eo loco sunt usquequaque præsentia
quo suspicatus es. Quoniam hiems quidem transiit,
nondum tamen adest ver exoptatum, nisi quatenus
serenitas quædam affulget, et hæc per nebulum ab
aurora. Sufficit enim, opinor, imagine adumbrari
orationem: quia nec doceri opus est prudentiam
vestram, neque ego, vel si tempus permitteret, cla-
riora dicerem. Quæ etiam causa fuit cur sacri apices
vestri erogatione pecuniarum caruerint. Qui enim
illam accepissent a nobis nullius pretii homi-
nibus qui in hunc locum procul ab urbe ejecti sum-
mus, sicut et alio alii ex iis qui persecutionem
sunt passi? Ita ne collectæ quidem quemadmodum
cupiebamus factæ sunt, præter eam de qua in sche-
da litteris inserta indicatum est: iis qui contule-
runt, accepisse potius gratiam quam dedisse profi-
tentibus; quod digni fuerint qui sanctissimis locis
apparent.

O ineffabile prorsus miraculum! Quem quidem
etiam pictura expressum, paterna traditione seu
potius divina voce nos, vel potius orbis universus,
confitemur et adoramus ab ipso prædicationis
exordio. Aliter enim non confiteremur Christum:
sicut vos beatissimi docetis, negant vero Judæorum
more detestabiles Iconomachi, tanquam a malo
spiritu agitati. Quem ipsum tu acceptissimis Deo
precibus propitium reddas, o divinum et sacrum
caput: ut populi seductricem hæresim profliget,
fideique orthodoxæ solem accendat: deinde et nos
qui minimi in filiis tuis sumus, foveat, beatissimi
Patris et præsulis nostri vestigiis inhærentes. Ita
sit. Eos qui ministrant vobis patres præclarosque
fratres nostros, ego et frater meus Thessalonicæ
archiepiscopus Deo charissimus plurimum saluta-
mus. Coram sancta enim facie tua, ante pedes
tuos, benedictionem accipere nos ambos et quot-
quot nobiscum sunt, multo convenientius dicatur.

CXXII. — *Theodoro hospitalario.*

PKB' (18). — Θεοδώρου ξενοδόχου. [χρη']

Rogatus exponit quæ sint hominis Christiani officia.

En tibi, domine, litteras quas petis, et absolve nos ab accusatione. Cur vero, dices, non citius? Quia pudor nobis erat, vel hortando, vel docendo reverentiam tuam alloqui. At quia desideras, accipe, amantissime. Nihil ergo aliud est verus Christianus, quam imitamentum et signaculum Christi: cum illi conciliari sic debeat, ut membra singula capiti, et palmas viti. Dominus quippe ipse dixit: *Ego sum vitis, vos palmites*⁷²⁻⁷⁵. Et rursus Apostolus: *Vos estis corpus Christi, et membra de membro*⁷⁶. Fructum ergo feremus, domine, uvas virtutum, et ne infructuosi simus. Ait enim Dominus: *Omnis palmas qui non facit fructum bonum, exciditur, et in ignem mittitur*⁷⁷, gehennæ videlicet. Formidabiles minas pertimescamus: glorificemus Deum in corpore nostro et in spiritu nostro. Præcipit iterum Apostolus; ejus enim etiam sunt ista: *Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis?* Absit⁷⁸! Sic observemus. Amemus uxores nostras sicut corpora nostra; et impudica corpora non amabimus. *Uxor*, inquit, *verum timeat*⁷⁹. Amori enim metum miscens, rectam vitam ducet. *Filii, obedite parentibus*, et rursus dicit⁸⁰. Justem enim est parentes honorari et in senio sustentari a filiis. Ipsi enim illis secundum Deum auctores sunt vitæ. Et: *Benedictio patris firmat domos filiorum; maledictio autem matris eradicat fundamenta*⁸¹. Et: *Patres, rursus ait, nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina et correptione Domini*⁸². Itaque parentum opus est pacare filios, instruere et formare illos caractere pietatis. Quid reliquum? servos subjici dominis cum timore et tremore, sine dolo, et forti animo: sed et dominos remittentes minas, æquali cura omnes intueri, scientes unum esse omnium Dominum Deum⁸³. Et hic quidem est servitus, sicut et nuptiæ: in futuro autem sæculo utraque cessabunt: omnesque unum erunt, sicut angeli.

ὦδε μὲν ἡ δουλεία ὡς καὶ ὁ γάμος· ἐν δὲ τῷ μέλλοντι ὡσπερ οἱ ἄγγελοι.

Quamobrem quicumque vult salvus fieri, vigilare debet ut juxta præceptum vivat: non juret, non extollatur, non rideat, non delicietur, non ludat, non excandescat, non fornicetur, non inebrietur, non congreget aurum: sed quid? oret, lugeat, hymnos cantet, mandata pro viribus servet, paucis sit contentus, humilia sapiat, proximum diligat, non loquatur adversus fratrem, non invidet, non succenseat, paratus sit semper ad subeunda pro recto discrimina: præter bonum Deum, alium in terra non formidet: regi subjectus sit in iis in quibus Dei mandatum non violatur: honoret magistratus tanquam disciplinæ administros: gaudeat in Domi-

⁷²⁻⁷⁵ Joan. xv, 5. ⁷⁶ I Cor. xvii, 22. ⁷⁷ Matth. vii, 19. ⁷⁸ I Cor. vi, 15. ⁷⁹ Ephes. v, 33. ⁸⁰ Ephes. vi, 1. ⁸¹ Eccli. iii, 14. ⁸² Ephes. vi, 4. ⁸³ Ibid. 5-9.

NOTÆ.

(18) In cod. Reg. ρλγ'.

A Ἰδοῦ, δέσποτα, τὸ γράμμα ἀκραιτύνη, καὶ ἐκλύσον ἡμᾶς τῆς ἐγκλήσεως. Διὰ τί δὲ, φαίης, μὴ τάχιον; Ὅτι αἰδουμένως εἶχομεν νουθετικῶς τῇ τιμιότητι σου προσφέρειν τὸν λόγον. Ἐπει ποθεῖς, δέξαι, προσφιλέστατε. Οὐδὲν οὖν ἄλλο ἐστὶν ὁ ἀληθῆς Χριστιανός, ἢ Χριστοῦ μίμημα καὶ ἀποσπράγμα· τοσοῦτον ὀφείλων οἰκιοῦσθαι αὐτῷ, ὡς ἔχει μέλος ἑκάστου πρὸς κεφαλὴν, καὶ κλῆμα πρὸς ἄμπελον. Αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος εἶρηκεν· Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. Καὶ πάλιν ὁ Ἀπόστολος· Ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. Καρποφορήσωμεν οὖν, ὦ δέσποτα, τοῦς τῶν ἀρετῶν βότρυκας, καὶ μὴ ἄκαρποι ὦμεν. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος· Πᾶν κλῆμα μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται, τὸ τῆς γῆς ἔργον δηλασθῆ. Φοβηθῶμεν τὴν φοβεράν ἀπειλήν· δεξάσμεν τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ἡμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν. Κελεύει πάλιν ὁ Ἀπόστολος· αὐτὸς γὰρ καὶ ταῦτα· Ἄρα οὖν τὰ μέλη Χριστοῦ, ποιήσε πόρνης μέλη; Μὴ γένοιτο! Οὕτως φυλακτώμεθα. Ἀγαπῶμεν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα· καὶ οὐκ ἑρασησόμεθα ἀσελγῶς σώματα. Ἡ γυνὴ, φησὶν, ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα. Τρυφῆ γὰρ τὸν φόβον κινῶσα, ἀριστον βιώσει βίον. Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν, ὡς φησὶ πάλιν. Δίκαιον γὰρ τοὺς γονεῖς τιμᾶσθαι καὶ γαρκομῆσθαι ὑπὸ τῶν πατέρων. Αὐτοὶ γὰρ αἵτινες μὴ Θεὸν τοῦ εἶναι αὐτοῦς εἰς φῶς. Καὶ· Εὐλογία πατρὸς σταρίζει οἶκους τέκνων· κατὰρα δὲ πατρὸς ἐκπριζοῖ θεμέλια. Καὶ· Οἱ πατέρες, μὴ φησὶ, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν· ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου. Ὡστε καὶ γονεῦσιν ἔργον, εἰρηνεύειν τὰ τέκνα, στοιχειοῦν καὶ πλάττειν εὐσεβείας χαρακτηριστῆρι. Τί λῶπὸν; δούλους δεσποταῖς ὑποτάττεσθαι μετὰ φόβου καὶ τρόμου· ἀδύλως καὶ εὐψύχως· ἀλλὰ καὶ τοὺς δεσποτὰς ἀνέντας τὰς ἀπειλὰς, ἰσομοιρία φροντίδος τοῦς πάντας ἔργῳ· εἰδότες ὅτι εἰς Κύριος πάντων, ὁ Θεός. Καὶ αἰῶνι, τῶν ἀμφοτέρων ἀναίρεσις· οἱ πάντες δὲ ἐν

Διὰ τοῦτο γρηγορητίον παντὶ τῷ θέλοντι σωθῆναι κατ' ἐντολὴν ζῆν· μὴ ὀμνῶναι, μὴ μετεωρίζεσθαι, μὴ γελᾶν, μὴ τρυφᾶν, μὴ παίξαι, μὴ θυμοῦσθαι, μὴ πορνεῦναι, μὴ μεθύειν, μὴ θησαυρίζεω χρυσίῳ· ἀλλὰ τί; προσεύχεσθαι, προσκλαίειν, ὑμνολογᾶν, ἐν-ολοποιεῖν κατὰ τὸ δυνατόν, ὀλιγαρχεῖσθαι, πεινοφρονεῖν, ἀγαπᾶν τὸν πλησίον, μὴ καταλαλεῖν ἀδελφοῦ, μὴ φθονεῖν, μὴ ὀργίζεσθαι· εἰτοιμον εἶναι αἰετὸς τοῦς ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ κινδύνους, μὴ φοβῆσθαι πλὴν Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ, ἄλλον ἐπὶ γῆς· ὑποτάττεσθαι βασιλεῖ ἐν οἷς ἐντολὴ Θεοῦ οὐ παραβλάπτειται· τιμᾶν ἀρχοντας ὡς διακόνους εὐταξίας· χαίρειν ἐν Κυρίῳ πάντοτε· κἂν σύμβασις εἶεν λυπηρῶν, εὐχα-

εἰν Κυρίῳ ἐφ' οἷς ἂν οἰκονομῆ τὰ κατ' αὐτόν. A
 γα ὡς ἐν ὀλίγοις ὑπέμνησα τὴν εὐλογημένην
 ψυχὴν· ἵνα γνωρίσω ὡς φιλῶν εἶμι τὸν ἑμὸν
 νομον, καὶ εὐσεβῆ ἄνδρα, καὶ φίλον διάπυρον.
 δεῖ ἔτι ζῶμεν, ἔτι λαλήσομεν, ἔτι παρακα-
 μεν, ἔτι συμβουλευσόμεθα πάντα δεύτερα ἡγή-
 θαι τῆς Θεοῦ ἀγάπης. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄν-
 πον, εἰάν ὅλον τὸν κόσμον κερδήσῃ, τὴν
 ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ; Οὐ φύγομεν· εὐροίμεν
 ἕλος ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, καὶ τὸ μετὰ Θεοῦ
 θῆαι ἐν χαρᾷ ἀνεκλαθήτῳ εἰς τοὺς αἰῶνας.

ΚΓ' (19). — Εὐφροσύνη ἡγουμένη. [χξα']

Monasterio præpositam hortatur ut eo
 κηκῶς καὶ νῦν ὅτι παρεμυθῆθη σου ἡ τιμιότης B
 τοῦ περὶ τὴν μακαρίαν μητέρα πάθους, εὐχαρί-
 στα τῷ Κυρίῳ· ὃς ἠγνώρισέ σε καὶ φιλομήτορα
 ἰεύουσαν, καὶ φιλόθεον ἀριστεύουσαν· τὸ μὲν
 τοῦ ἀγαπητικοῦ λυπηροῦ· τὸ δὲ διὰ τοῦ συμμε-
 ημένου παρακλητικοῦ· ἐξ ὧν ἀποδείκνυται, ὅτι
 μητέρα καὶ Θεὸν ἠγάπησας. Ἄλλὰ δεῦρο, κυρία,
 οἴουσα καὶ τρέμουσα βράδιζε τὴν ὁδὸν σου· χαι-
 α μὲν, ὅτι ἠξίωσαι τοιαύτης μητρὸς θυγάτηρ
 κατίσαι· τρέμουσα δὲ, ὅτι τὸ τῆς προστασίας
 τιστήριόν σοι πάραστιν· οὐ οὐχ ὁ τυχῶν ἁγῶν,
 εὐκαταφρόνητος ὁ μισθός· ἀλλὰ καὶ λίαν ἀμ-
 ρωθεν τὸ ὑψωμα τοῖς νοῦν ἔχουσι. Σὺ οὖν ὡς
 ρων, ὡς συνετὴ, ὡς μητρόθεν ἡγμένη ἐν Πνεύ-
 , ἀριστον βίον καὶ κεκαλονισμένον διαλασον·
 ν ἑαυτὴν προθεῖσα ἀγαθοεργίας ταῖς ἀδελφαῖς. C
 νυστάξῃ τὸ ὄμμα τῆς καρδίας σου ἀπὸ φυλακῆς
 ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Μὴ βύσῃς τὸ οὖς τῆς ψυχῆς
 κούειν φωνῆς διδασκαλικῆς· διδασκομένη καὶ
 ἰσκουσα· φωτιζομένη καὶ φωτίζουσα· χειραγω-
 γική καὶ χειραγωγούσα· προσαγομένη Θεῷ καὶ
 πάγουσα. Ἀκουστὸν εἶη τὸ ὄνομά σου ἐν ἀγαθῇ
 ταίᾳ· ὡς ἂν δοξάζῃται Θεὸς ἐν σοὶ καὶ ἐν τῇ μονῇ
 · μὴ χυδαιουμένη κατὰ τὴν τῶν πολλῶν χλιαρό-
 κ, ἀλλ' ἀκριβοῦσα κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ
 ὑμᾶτος, ἐν ἐνὶ φρονήματι, ἐν ἐνὶ θελήματι, ἐν
 καρδίᾳ τε καὶ ψυχῇ, μιμήσει τῶν ἐς ἀποστολι-
 Πράξεσιν ἰστρουμένων ἁγίων. Ἦν γὰρ, φησί,
 τῶν μία ψυχὴ καὶ καρδίᾳ· καὶ οὐδέεις τε
 ὑπαρχόντων αὐτῶ ἐλεγεν ἴδιον εἶναι.

Ἦτη ζωὴ ἀγαθὴ, αὕτη μερὶς Κυρίου· τοῦτο κοι-
 ον ἀληθινόν. Οὐ δὲ οὐ ταῦτα, τούναντίον δηλονότι D
 κη σοὶ χαρὰ καὶ δόξα, τιμιωτάτη, ἀλλὰ γὰρ καὶ
 τέκνοις σου, ἀποστολικῶς πολιτεύεσθαι· πατρο-
 ἀδότης, ἀγισθαὶ εὐγενοπρεπῶς! τοῦτο γὰρ εὐ-
 μιᾶ, θαρσίτως ζῆν, ἀγιοπρεπῶς πολιτεύεσθαι,
 κς ὑμᾶς χρηματίζειν ἐκλεκτὸν, σπέρμα ἐντιμον,
 κς; Θεόκλης ἐκείνης τῆς πρωτομάρτυρος. Φεβρω-
 κς; Εὐπραξίας, τοῦ κατ' αὐτὰς ἱεροῦ καὶ μακαρίου
 ἀλόγου. Εἰ γὰρ κόσμον κατελίπατε, εἰ γονεῖς

4 Matth. xvi, 26. 55 Act. iv, 32.

no semper : et, si molesta quæpiam accidant, gra-
 tias Domino agat, quoque modo res ipsius disponat.
 Hæc paucis suggessi benedictæ animæ tuæ : ut
 ostendam amare me cognominem meum, piumque
 virum, et amicum ardentem. Quod si adhuc vive-
 mus, adhuc loquemur, adhuc hortabimur, adhuc
 suadebimus, ut omnia inferiora ducas amore Dei.
 Quid enim proderit homini si universum mundum
 lucretur, animæ vero detrimentum patiatur⁵⁴? Quod
 fugiamus : ut invenimus misericordiam in die ju-
 dicii, et cum Deo simus in gaudio inenarrabili in
 sæcula.

CXXIII. — *Euphrosynæ præpositæ.*

munere sancte ac præclare fungatur.

Cum nunc quoque audivi dolorem, quem reve-
 rentia tua ex beatæ matris obitu ceperat, mitiga-
 tum esse; egi Domino gratias, qui te et in matris
 amore sinceram agnovit, et in Dei amore præcel-
 lentem : illud quidem per amoris plenam tristitiam,
 hoc vero per congruentem consolationem : ex qui-
 bus patuit quod et matrem et Deum amaveris.
 Sed age, domina, gaudens et tremens viam tuam
 insiste : gaudens quidem, quod talis matris filia
 dici merueris : timens vero, quia tibi monasterii
 præfectura incumbit, cujus non leve certamen est,
 nec merces contemnenda, sed sublime utrumque
 apud eos qui recte sapiunt. Tu ergo ut sapiens,
 ut prudens, tanquam a matre in spiritu educa, vi-
 tam age quam optimam et regularem ; teipsam so-
 roribus in exemplum recte agendi proponens. Vi-
 gilet cordis tui oculus ad custodiam mandatorum
 Dei. Ne obtures aurem animæ ad audiendam vocem
 docentis : discens et docens, lumen accipiens et
 illuminans, manufacta et manuducens, oblata Deo
 et offerens. Celebre sit nomen tuum in bona con-
 versatione, ut glorificetur Deus in te et in mona-
 sterio tuo : neque illud dissolvatur per multarum
 tepiditatem, sed diligenter in officio maneat juxta
 directionem Spiritus, in uno sensu, in una volun-
 tate, in uno corde et anima, ad exemplum sancto-
 rum, qui in Actibus apostolicis memorantur. *Erat*
 enim, inquit, *omnium anima una et cor unum : nec*
quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse
*dicebat*⁵⁵.

Hæc bona est vita, hæc portio Domini, hoc verum
 cœnobium. Ubi vero hæc non sunt, contrarium
 utique. Quanta lætitia et gloria tibi, reverendissi-
 ma, et filiabus tuis, apostolice vivere, traditionem
 patritam retinendo nobiliter agere ? Hæc enim est
 nobilitas, acceptam Deo vitam ducere, conversari
 ut sanctos decet, genus electum vos appellari, se-
 men honorabile, cujusnam ? Theclæ illius proto-
 martyris, Febronis, Eupraxiæ, et reliqui secundum
 illas sacri ac beati catalogi. Etenim si mundum

NOTÆ.

(19) In cod. Reg. ρλέ'.

reliquistis, si parentes abnegastis, si virginitatem elegistis, si Christo desponsæ estis, si regnum cœlorum adamastis, cur non studium vestrum curamque omnem ad hoc conferatis? gaudentes quod tali munere et Deo dignatæ estis, dignitate incomparabili: non dico secundum humana: umbra enim hæc sunt et somnia, quæ cum præsentis sæculo interibunt: sed secundum spiritualia: siquidem virginitas et paupertas inter maxima dona præcipuum. Quod si non exsatiatur qui in mundo sunt, et acquirunt inania et peritura: quam insaturabiles nos esse debemus in perpetuis et inenarrabilibus bonis? Utique hortor, utique obsecro: acquirite cœlestia, filiæ Dei estote, reginæ in cœlo gloriosæ, sponsæ Christi, Christi cohæredes, lux in mundo, sermo sanctus, conversatio laude digna: tu quidem, domina antistes et in Christo præsidens, et vos egregia pignora, filiæ supernæ Jerusalem, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula. Amen.

CXXIV. — *Catechesis ad discipulos suos.*

Horum contentiones inter se,

Catechesibus ego humilis operam do, non ostentationis studio, neque ex absurdo mentis elatione, sed ex metu ac tremore, ex corde anxio et charitate, fratres patresque. Amantis siquidem signum est sollicite docere. *Argue, inquit, increpa, opportune, importune* ⁸⁶. Ad hæc, hortare, instrue, et quæcunque alia habet lex Dei ac præcipit. Quid ergo significare volumus his verbis? De petulantia: quod ad psalmodiam a piis et religiosis vocati, non sicut decet convenitis et noctem ducitis: sed in verborum contentionibus, primis que concessibus. Anticipasti tu, inquit, et me non exspectasti. Propriam cœnam sumpsisti, et me non advocasti. Ego chorum moderabor, et non tu, inquit. Atque hæc in Ecclesia: atque hæc audientibus illis qui invitaverunt: ex quibus ira quidem divina invisibilis, dolor vero et offensio aperta invitantium. An potestatem non habetis, si quid molestiæ incidat, privatim accusandi mutuo, et quæ occurrunt conciliandi per satisfactionem et congruam humilitatem? Sed frater cum fratre contendit, irascitur, injuria afficit, indecenter se gerit in oculis omnium. O petulantiam? o alienum a monachis spectaculum! o divinarum legum contemptum!

Deinde causa præposito attribuitur. Talis, inquit, magistri tales et discipuli. Annon exosum me iis etiam qui in urbe sunt reddidistis? Annon præclarum nomen, quod in sancta fraternitate nostra celebratum fuit, in contrarium convertitur? Pugnatis et belligeratis: comeditis et bibitis, non

⁸⁶ II Tim. iv, 2.

A ἠρνῆσασθε, εἰ παρθενίαν εἴλασθε, εἰ Χριστῷ ἐνυμφεύθητε, εἰ βασιλείαν οὐρανῶν ἠγαπήσατε, τί μὴ πᾶσαν ὑμῶν τὴν σπουδὴν καὶ μέριμναν πρὸς τοῦτο ἔχοιτε, χαίρουσαι ὅτι τοιοῦτου θεοσδότηου δώρου ἔξιθητε, ἀξιώματος ἀνυπερβλήτου· οὐ λέγω κατὰ τὰ ἀνθρώπινα (σκιὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ αἰῶνα, καὶ τῷ παρόντι αἰῶνι συγκαταλυόμενα), ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ πνευματικά· εἴπερ παρθενία καὶ ἀκτημοσύνη τῶν μεγίστων δωρῶν τὸ ἐξαιρετικόν; καὶ εἰ ἀπληστέονται οἱ κατὰ κόσμον μετασχέοντες τῶν ματαίων καὶ ἀπὸ λυμένων· τί καὶ κόσμον ἡμεῖς ὀφειλομένους ἀκορίστως ἔχειν ἐν τοῖς ἀμάρτυροις καὶ ἀνεκκαλήτοις ἀγαθοῖς; Ναι, παρακαλῶ· ναι, ἀντιβολῶ, κατακτητέσθε τὸ οὐράνιον· γίνεσθε Θεοῦ θυγατέρες, βασιλίδες οὐρανοτίμητοι, Χριστοῦ νύμφαι, Χριστοῦ συγκληρονόμοι, φῶς ἐν κόσμῳ, λάλημα ἁγίων, πολίτευμα ἀξιώκατον. Σὺ τε ἡ κυρία καθηγουμένη, καὶ ἐν Χριστῷ ἄρχουσα, ὑμεῖς τε αἱ καλλίτεκνοι θυγατέρες τῆς ἀνω Ἱερουσαλὴμ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

PKA' (29). — Κατὰ ἡγεσίαις πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς. [χξξ'.]

et quædam alia castigat.

Ἔργον ἐγὼ ὁ ταπεινὸς ἐργάζομαι ἐν ταῖς κτηνήσσειν, οὐκ εἶ ἐπιτηδύματος φανησιασμοῦ, οὐδὲ ἀπὸ συνεπέστεως διανοίας ἀλλοκότου· ἀλλ' ἐκ φόβου καὶ τρόμου, ἐξ ἐπιπόνου καρδίας καὶ ἀγάπης, ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες. Εἴπερ ἀγαπῶντος δεῖγμα τὸ ἐπιμελῶς παιδεύειν. Ἐλεγεῖν, φησὶν, ἐπιτίμῃσι, εὐκαίρως, ἀκαίρως. Ἐπί καὶ παρακαλέσασθε, κηθήσασθε, ὅσα ἄλλα ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος ἔχει καὶ ἐκκαλεῖται. Τί δὲ οὖν βούλεται μοι ὁ λόγος ὑποβίβασαι; Περὶ ἀταξίας· ὅτι προσκαλούμενοι ὑπὸ τῆς εἰς ψαλμῳδίας· οὐ κατὰ τὸ πρεπόμενον συναθροίσθη καὶ παννυχίαις, ἀλλ' ἐν λογομαχίαις καὶ πρηνελισίαις. Προὔλαθε σὺ, φησὶ, κάμει οὐκ ἀσπίστα. Τὸ ἴδιον δεῖπνον ἔφαγε, κάμει οὐ συνεκώσθη. Ἐγὼ κωνοαρχήσομαι, ἀλλ' οὐ σὺ, φησὶ. Καὶ ταῦτα ἐν ἐκκλησίᾳ· καὶ ταῦτα ἀκούοντων τῶν κληρικών· ἐφ' οἷς ὄργη μὲν Θεοῦ ἀοράτως· λύπη δὲ καὶ βλάβη ὁμολογουμένη τῶν κληρικών. Μὴ γὰρ χάρις οὐκ ἔχετε, εἰ καὶ τι γίνετο θλιπτικόν, εἰς τὸ ἰδιαίμελεῖν ἀλλήλοις, καὶ τὰ συμπίπτοντα καταλλίσσασθε ἐ' ἀπολογίας καὶ τῆς διουσίας ταπεινώσεως; Ἄλλ' ἰδιόφως μετ' ἀδελφοῦ μάχεται, ὄργιζεται, ὑβρίζει, ἀπρημονεῖ, ἐπὶ προσώπου πάντων. Ὡ τῆς ἀταξίας! Ὡ τῆς ἀμονάχου θεωρίας! Ὡ τῆς καταφρονήσεως τῆς θεῶν νόμων!

Εἶτα ἡ αἰτία ἐπὶ τὸν καθηγουμένον. Τοιοῦτον φησὶ, διδασκαλοῦ τηλικούτου καὶ μαθηταί. Ἄρ' ὡς μισητὸν με πεποιθήκατε καὶ τοῖς ἐν ἄστει; Ἄρ' ὡς τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθῆν ἐπὶ τῆ ὀσίᾳ ἀδελφῶν ἡμῶν, εἰς τούναντίον περιτρέπεται; Μάχισθε πὶ πολεμεῖτε· τρώγετε καὶ πίνετε· οὐκ εὐλαβῶς, ὡς

NOTÆ.

(20) In cod. Reg. ρλς'.

ἡσύχως, ἀλλ' ἀσίμως, ἀλλ' ἀμονάχως. Εἴτε οὖν ἄ
 ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τί ποιεῖτε, φησὶν ὁ
 Ἀπόστολος, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε.
 Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, καὶ κατασιχύνετε τὸ ἅγιον σχῆμα·
 σκανδαλίζετε τοὺς εὐλαβεῖς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνευλα-
 δεῖς. Εἴθε ἠκούετο περὶ ἐνὸς ἐκάστου ὑμῶν.
 Ὅποιον εὐλαβὸν πρόσωπον φέροι ὁ δεῖνα! Οὐκ ἤλικον
 τὸ σιωπηλὸν τοῦ δεῖνα! εὖγε τὸ ἀπαρρησίαστον
 ἐκείνου· τοῦ δὲ τὸ τακτικόν· ἄλλου τὸ σημανφάλτον·
 ἑτέρου τὸ εὐεπάντητον! Ταῦτα καὶ τοὺς ἔχοντας
 καλλύνει, καὶ τοὺς θεωρουμένους ὀνύσει, τὸν τε Θεὸν
 εὐφραίνει, καὶ τὸν ἀμαρτωλὸν συμνύει. Νῦν δὲ
 κατὰ τὰς ἀμαρτίας μου ἀντίστροφα. Καὶ οὐ πάντων
 καθάπτομαι· ἐπεὶ πολλοὶ χάριτι Θεοῦ, οἷους ζητεῖ ὁ
 λόγος· ἀλλ' ἐκείνων τῶν ἐνισχημένων τῇ ἀπροσεξίᾳ.
 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μᾶλλον δὲ ἐντέλλομαι, ἀλλά-
 ξατε τὰ πονηρὰ ἦθη καὶ ἔθη, τοὺς τρόπους καὶ τοὺς
 λόγους· τὰ σχήματα καὶ τὰ στόματα. Ἐπεὶ τίς χρεία
 ἀντὶ ἀγαθοῦ πονηρίαν ὑποδεικνύει τοῖς κλήτοσι,
 Θεὸν τε λυπεῖν, καὶ τὸν ἐλευθέρου κατασιχύνειν;
 Ἀκουσθήσομαι, ἀδελφοί μου, ἐπεὶ βοήσω πρὸς
 Κύριον ὁ ἀνάξιος. Ἐπειτα καὶ διασταλοῦμαι ἀπὸ
 τοῦ ἀπειθοῦντος. Ἀπλῶς δὲ λέγω τυχόν καὶ ἀδια-
 φόρως φέρομαι· μὴ διαστῆλων τὸν ὅσιον ἀπὸ τοῦ
 ἀνοσιού. Ὑμεῖς Θεὸν οὐ φοβεῖσθε; Οὐχὶ δὲ περὶ
 ἀργοῦ ῥήματος δώσομεν λόγον; Ὁ Θεὸς ἡμῶν
 πῦρ καταναλίσκων, ἀδελφοί. Ὅν φοβηθῶμεν, ᾧ
 ἀπὸ τοῦ θυροῦ δουλεύσωμεν ὁσίως· ἵνα κακίας
 ἀπάσης μέχρι καὶ ἀργολογίας ἀπεχόμενοι, ἀρετῆς
 δὲ ἔχόμενοι, κληρονόμοι γενόμεθα ζωῆς αἰ-
 ωνίου· φυγόντες τὰ ἠπιηλέμενα κολαστήρια τοῖς κατα-
 φρονηταῖς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ
 ἡ δόξα ἐν τῷ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ
 Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
 αἰώνων. Ἀμήν.

PK'E' (21). — Κανονικαῖς πριγκίπου [χξθ']

Harum virtutes laudat, et ad perfectam sanctimoniam hortatur.

Χθὲς ἰδὼν ὑμᾶς τὰς ἐν Κυρίῳ ἀδελφάς, ἐπεὶ
 καταπέλγον ἦν διὰ τὴν τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπι-
 σκόπου ἀσθένειαν, ἐκωλύθη ὑμῖν λαλῆσαι ὅσον
 ἔχρη. Νυνὶ δὲ διὰ τοῦ γράμματος τὸ ἐλλιπὲς
 ἀναπληρῶσαι καλῶς ἔχειν ἐνόμισα. Εἶδον ὑμῶν τὴν
 ἀδελφότητα ὅση καὶ ἤλικη, ὅτι τε πλήθει ἠϋξημέ-
 νη, καὶ συνέσει διαφέρουσα· καὶ ἰδοῦσα τὸν ἀγα-
 θὸν Θεὸν ἡμῶν· ὃς συνήγαγεν ὑμᾶς τοσοῦτον πλη-
 θος ἐπὶ τὸ αὐτό, τῷ σταυροφόρῳ βίῳ δουλεύειν
 αὐτῷ ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ. Τίνα οὖν ἐπαι-
 νέσω; τὴν καθηγουμένην πλῆον, ἢ ὑμᾶς τὰς ἐπο-
 μένας καὶ ὑποτασσομένας; Ἀμφότεραι ἐγκωμίων
 πλήρεις, αἰνῶν καὶ ἐπαινῶν. Καὶ οὐ μόνον κατὰ τὸ
 συναφὲς τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἀλλ' ὅτι καὶ βίῳ
 ἠκριβωμένῳ, κατὰ τὴν ἐγκράτειαν, καὶ τὴν ἐφ'
 ἑαυταῖς δουλείαν καὶ πᾶσαν διακονίαν, καθὰ μεμά-
 θηκα, διατηρεῖσθε. Εὐλογημένοι ὑμεῖς ἐν Κυρίῳ·
 μακάριοι τὸ σύνταγμα ὑμῶν· αἰνετὸν τὸ πολίτευμα

¹⁷ I Cor. x, 31. ¹⁸ Matth. xii, 36. ¹⁹ Deut. iv, 24.

NOTÆ.

(21) In cod. Reg. ρλζ'.

reverenter et pacifice, sed inhoneste, sed contra
 morem monasticum: *Sive ergo manducatis, sive
 bibitis, sive quid aliud facitis*, ait Apostolus, *omnia
 in gloriam Dei facite* ¹⁷. Vos vero non sic: et igno-
 minia afflictois sacrum habitum: verecundis offen-
 diculo estis, imo potius inverecundis. Utinam de
 unoquoque vestrum audiatur: *Quantam vultu mo-
 destiam præfert ille! O quantum silentii studium
 est illi! quanta modestia est istius, ordinis cura
 in hoc, in alio gravitas cantus, in alio comitas!*
 Hæc et illos qui his præditi sunt ornant, et spe-
 ctantes juvant, Deumque exhilarant, et me pecca-
 torem honestant. Nunc vero, quod peccatis meis
 debetur, omnia contraria. Nec tamen omnes per-
 stringo: quia per Dei gratiam multi sunt quales
 B *exigit ratio: sed illos qui negligentia implicati sunt.*
 Hortor ergo vos, aut potius præcipio: *mutate per-
 versos mores et consuetudines, modum agendi et
 loquendi, gestus atque oris habitum.* Etenim quid
 juvat boni loco malitiam ostendere vocatoribus,
 Deumque contristare, et me miserum pudore affi-
 cere? *Exaudiar, fratres mei, cum clamabo indignus
 ad Domivum. Deinde subducam me abinobediente.*
 Fortasse autem minus prudenter loquor, et in-
 discriminatim feror, pium abimpio non distinguens.
 Vos Deum non timetis? Annon de otioso verbo
 rationem reddemus ¹⁸? *Deus noster ignis consu-
 mens est* ¹⁹, fratres. Illum timeamus, illi sancte ser-
 viamus in posterum, ut a malo omni usque ad
 verbum otiosum abstinentes, virtutisque insistentes,
 hæredes flamus vitæ æternæ, intentata contempto-
 ribus supplicia effugientes; in Christo Jesu Domi-
 no nostro, cui gloria et imperium cum Patre et
 sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

CXXV. — *Ad canonicas principenses.*

Cum vos hesternæ die in Domino sorores vidi,
 quia propter dilectissimi Deo archiepiscopi valetu-
 dinem res urgebat, prohibitus sum vos quantum
 opus erat alloqui. Nunc vero congruum existimavi
 per litteras supplere quod defuit. Vidi namque so-
 cietatem vestram, quanta qualisque sit, quod et
 numero ampla, et prudentia præstans: bonumque
 Deum nostrum glorificavi, qui tanta vos multitu-
 dine in unum congregavit, ut sub cruce viventes, in
 sanctitate et justitia serviatu illi. Quam igitur
 laudabo? Ducemne vestram potius, an vos quæ
 sequimini et subditæ estis? Ambæ enim encomiis
 cumulatæ, laudibus et præconiis. Nec ideo tantum
 quod spiritualis vitæ nexu copulatæ estis, sed quod
 exacta disciplina et continentiam et mutuam inter
 vos famulatum ac ministerium quodcunque, ut
 didici, observatis. Benedictæ vos in Domino: bea-
 tus cœtus vester: laudabilis conversatio vestra:

μείνωμεν τῷ πένθει ; καταηριάσωμεν δυσθυμότερον ; ἐναριθώμεν τῷ πάθει ; Οὐμνοῦν, ὡ ἀδελφοί · ἀλλ' εἰδότες ὅτι δόγμα Θεοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις εἰς γένεσιν ἐλθοῦσιν αὐθις ἀναλύειν, καὶ τὴν κρείττονα καὶ ἀπήμονα μεταλαμβάνειν ζωὴν, ἧς ἀπαρχὴ Χριστὸς ὁ Θεὸς, ἡμῶν, ὁ τῆς ζωῆς ἀρχηγός · παρακληθώμεν παρακληθεῖς Θεοῦ, εἰς ἑαυτοὺς γινώμεθα · εἰπώμεν · Ὁ Κύριος ἐδῶκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο, τὸν κάλὸν διδάσκαλον, τὸν ἱερὸν καθηγούμενον. Τίς γὰρ ἐστὶν ἀνθρώπος ὃς ζήσεται, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον ; ἵνα τοῦ ἡμετέρου Πατρὸς ξενοκαθεῖν ἔχωμεν. Εὐχαριστῶ [ἡ] ἵeron ὅτι τοιαύτου ἠξιώμεθα · καὶ ὅτι ἔως γῆρου καὶ πρεσβείου ἢ χρονικῆ παρατάσεως · καὶ ὅτι γε ἐγκατέλιπον, οὐκ ἀπροστατεύτους, οὐδὲ ἐράμους · ἀλλὰ καὶ εὐλόγησεν ἐξόδια, καὶ ἐπηύξατο ἀρμόδια · καὶ ἵνα τῶν σὺν ὑμῖν κατέστησεν ἐφ' ὑμᾶς προστατεύουσα · ὃν παραινόμενον ζώσασθαι ὡς τέλειον ἄνδρα τὴν ὁσφύν, καὶ Χριστομιμητῶ ταπεινώσει τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ διακονίας ἔχουσαι · κανόνι καὶ ἔχει τοῦ μακαρίου ἐκείνου πορευόμενον τῷ κατ' ἐντολὴν Θεοῦ λόγῳ.

Παρακαλοῦμεν δὲ ὡσαύτως καὶ ὑμᾶς, τὴν καλὴν ἀδελφότητα, ὁμογνώμῳ πίστει τε καὶ ἀγάπῃ τῷ νεοκτιστῷ καθηγούμενῳ ὑπέκειν ἐν Κυρίῳ · καὶ δεῖξαι ὅτι ὄντως ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν ἐστὶ · καὶ ὁ ὄσιος Πατὴρ προθυμούμενος καὶ συνδέων πάντας, εἰς ὁμόνοιαν τε καὶ σύμπνοιαν. Ναι, ἀδελφοί ἐπιπόθητοι · οὕτως εἰσαθε, οὕτω παγιώθητε · κἄν πᾶσα ἀρχὴ οὐκ ἐμάριαν ἔχοι · χρόνῳ δὲ προϊούσα, εἰς ἕξιν ἐπισημονικὴν καθίσταται · μηδὲ ὁμοιωθῆτε τοῖς ἐκ αὐθις (sic) φιλαρχίας ἀστάτοις καὶ ἀνεπιστήμοις. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ ξυροῦ τὸ τοῦ διωγμοῦ πρᾶγμα, μὴ προδῶτε, ὑμῶν δέομαι, τὴν πίστιν, μηδὲ τὴν εὐσέβειαν · ἀλλ' εἰ ἤξει μαθαιῶς τοῖς αἵρετικοῖς καθ' οἷον δῆποτε τρόπον συνυπαχθῆναι. Φέροιστε γενναίως πάντα δεύτερα ἠγούμενοι, μὴ μόνον μοναστήρια, καὶ τὰ ἐν μοναστηρίοις ἅπαντα, κἄν εἰν ὑπὲρ λίαν ἄπειρα · ἀλλὰ γὰρ καὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα · τὴν καλὴν φυγαδείαν ἐλόμενοι, καὶ τὸν τοῦ διωγμοῦ μακαρισμὸν στεφανοῦμενοι τὸν ὑπερένδοξον καὶ ὑπερθαύμαστον · καθὰ καὶ ἐντέταται ὑμῖν ὁ μακάριος. Εἰ δὲ ὅτι ἐάλω ἐκεῖνος · καὶ καὶ φεῦ τῆς ἤττης ! πλὴν ὅτι ἀνακέκληται · πλὴν ὅτι ἐπιτετίμηται, καὶ μετὰ τῶν εὐσεβῶν συνῆπται, καὶ εἰς ἐστὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ Πατέρων ἡμῶν · καθότι καὶ εἰσδέχεται πρὸς τοῦ ἱεροτελεστοῦ ἡμῶν μακαριωτάτου πατριάρχου. Ταῦτα οὖν εἰδότες, ἀδελφοί, εὐψυχῆσατε, εὐτακτήσατε, εὐ πράξοιτε, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὃς κακείνον ἀναπαύσει μετὰ δικαίων, καὶ ὑμᾶς καταρτίσειεν ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς, ἠγαπημένοι ἡμῶν ἀδελφοί.

PKZ' (23). Πέτρος Νικαίας. [χοα.]

Apologetica adversus calumniatores. (Baron. an. 823, n. 49.)

Nūn εὐδοῦμεθα ἐπιστεῖλαι τῇ πατρικῇ σου

Nunc opportuna scribendi paternæ sanctitati

⁹⁹ I Cor, xv, 20. ¹⁰⁰ Job 1, 21. ¹⁰¹ Psal. xviii, 49.

NOTÆ.

(23) In cod. Reg. ρλθ'.

mus animum ? an dolori succumbemus ? Nequam, fratres ? sed cum sciamus statutum esse a Deo omnibus in lucem prodeuntibus hominibus, rursus dissolvi, et meliorem malique expertem vitam recipere, cujus primitiæ Christus ⁹⁹. Deus noster qui princeps et vitæ ; consolemur nos consolatione Dei, ad nos ipsos redeamus, dicamus ? *Domnus dedit, Dominus abstulit* ¹⁰⁰ bonum magistrum, sacrum institutorem. *Quis enim est homo qui vivet et non videbit mortem* ¹⁰¹ ? ut Patris nostri desiderium ferre assuescamus. Agendæ sunt gratiæ quod talem adepti fuimus, et quod ad propectam usque ætatem seniumque perductum est ejus vitæ tempus, et quod sine rectore nos non reliquit, nec solitarios ; sed et abiens benedixit, et congruentia precatus est, et unum e vobis constituit qui vobis præsit : quem hortamur ut tanquam vir perfectus lumbos accingat, et Christi æmula humilitate impositum sibi ministerium amplectatur, beati illius regulæ et vestigiis incedens, hoc est, Dei verbo et mandato.

Hortamur autem et vos pariter, præclaram fraternitatem, ut unanimi fide et charitate novo rectori obtemperetis in Domino : ostendatisque Deum revera inter vos esse, sanctumque Patrem, qui omnes accendat, connectatque ad concordiam et consensum. Utique, fratres amantissimi, sic estote, sic stabiliamini. Quamvis principium omne non statim facilitatem habeat : progressu tamen temporis usum et scientiam adipiscitur. Nec similes eis fueritis, qui ex dominandi studio inquieti sunt et impatientes disciplinæ. Cæterum quoniam in summo discrimine persecutionis versamur, fidem vestram, obsecro, pietatemque ne prodatis : sed si ingruat, minime cum hæreticis quocunque pacto abducamini. Forti animo sustinete, omnia posthabentes, non solum monasteria, et quæcunque in monasteriis sunt, quamlibet supra modum sint copiosa, sed propria etiam corpora : pulchram fugam eligentes, et persecutionis beatitudine coronati, quæ gloriam incredibilem et admirabilem habet : quemadmodum beatus etiam ille vobis præcepit. Quod si quis victum illum fuisse dicat, utique et deploranda elades : at revocatus est, at poenitentiam egit, at piis aggregatus est, unusque est fratrum Patrumque nostrorum. Itaque receptus est etiam ab antistite nostro, beatissimo patriarcha. Hæc igitur cum vobis comperta sint, fratres, bono animo estote, disciplinam servate, bene valete in Christo Jesu Domino nostro, qui et illi quietatem tribuat cum justis, et vos in bonis omnibus perficiat, dilecti fratres nostri.

CXXVII. — Petro Nicææ.

γραπται. Εἰ δὲ παρακληθεὶς ὀφθῆς ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς, κόπον ἀγάπης ἀναλαμβάνομενος, πάντως ἰδίους ἡμᾶς ποιήσεις περὶ πάντα. Οἱ σὺν ἡμῖν προσαγορεύουσι πλείστα τὴν ἀγιωσύνην σου. Τοῦς σὺν σοὶ καὶ ἡμεῖς πλείστα προσφθεγγόμεθα, παναγιώτατε.

PKH' (24). Μαρία παρθενοῦσῃ. [χορ'.]

De laudibus virginitatis.

Ἐπειδὴ καὶ ἀπαξ καὶ δις ἀποστολὰς ἐφθάσαμεν παρὰ τῆς τιμιότητός σου δέξασθαι, ἀνεγκαλὸν ἐκρίναμεν μὴ μόνον ψιλῆ προσήσει, ἀλλὰ καὶ διὰ γράμματος προσαγορεύσαι τὴν τιμωπρέπειάν σου· καὶ οὐ τοσοῦτον διὰ τὰς ἀποστολὰς, ὅσον διὰ τὴν σεμνότητά σου. Μανθάνομεν γὰρ ὅτι τὸν ἐν παρθενίᾳ βίον ἐλομένη δουλεύειν τῷ Κυρίῳ κατεδέξω ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ. Τί γὰρ κρείττον παρθενίας; ἢς ἡ μέριμνα πῶς ἀρίσει τῷ Κυρίῳ, πῶς ἐπιτεύχεται τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· πῶς δυνήσεται διαδράσαι τὰς πολυλόκους μεθοδείας τοῦ διαβόλου. Ἢ δὲ ὑπὸ γάμον τελοῦσα, τούναντίον, πῶς ἀρίσει τῷ ἀνδρὶ, πῶς τὰς τοῦ κόσμου εὐ διαθείη· ἢ περιελυζομένη τοῖς ἀλμυροῖς κύμασι τοῦ βίου, ἐν τῷ φροντίζειν περὶ τέκνων τε καὶ δούλων καὶ δουλίδων· καὶ πρό γε τούτων, τὰ περὶ ἀρίσειαν τοῦ ἀνδρός· οὕτω δυναμένη ὑπερανιστάται τῶν στροφῶν τοῦ κόσμου, καὶ τῷ τῆς διανοίας πτερῶ κουφίζεσθαι πρὸς Κύριον. Σὺ εὖν, ὦ καλλίστη γυναικῶν, μακαρία ὡς ἀληθῶς, καὶ τρισμακαρία, ὅτι τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξέλεξω, μετὰ Μαρίαν ἐκείνην τὴν ἀοιδίμον, οἰνοὶ παρακαθεζομένη παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἀκούουσα δι' ἀπραγμονιστέρου βίου τὸν λόγον αὐτοῦ· ἡγίας εἰαυτὴν ὡς κειμήλιον Θεοῦ ἀναθεμένη τὴν ζωὴν σου. Ἐξευγίνισας τὸ αἷμά σου ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, καλὸν ὑπόδειγμα εἰαυτὴν προθεμένη. Τί γὰρ καὶ κερδήσουσιν αἱ ὑπὸ ζυγόν; εἰ μὴ τι ἄρα ἐκζητήσῃς καὶ ψηλαφήσῃς καὶ αὐταὶ τὸν Θεὸν καθ' ὅσον εἶδον τε. Οὐχὶ πᾶσαι συζυγίαι ἀποζεύγνυνται διὰ θανάτου; οὐχὶ ὡς ὄναρ τὰ ὠραία τοῦ τῆδε βίου ἀπέρχονται; Ὅσα δὲ περὶ τὸν γάμον ἔλειναι! οἱ μὲν ἄκαιδες, οἱ δὲ κακόκαιδες. Πενίαι, καὶ πλοῦτοι· αἱ μὲν πιζουσαι, καὶ οἰοῦνται ἀποσπασίζουσαι· οἱ δὲ ματαρρίπτουμένοι ὡς ἐν κύβοις ἐκ τῶνδε εἰς τόνδε· παστάδες ἐγυιρόμεναι· ἀλλὰ καὶ μετὰ θρήνους καταλυόμεναι· θρήνοι καὶ κοπετοί· ἀλλεπάλληλοι συμφοραί· ὧν πλήρης ὁ βίος, καὶ τὰ παραδείγματα πρὸ ὀφθαλμῶν.

Σὺ δὲ τούτων πάντων ἀπέφυγες, καλλιπάρθενε, κατοικοῦσα μονοτρόπως ἐν οἴκῳ· φυλαττομένη ὡς ῥόδον εὐωδίας Κυρίῳ τῇ παρθενίᾳ· ἔχουσα μενούγγε πάντως καὶ θλιπτικὰ ἐκ τε ὀρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν. Ἐπειδὴ ὅπου ἀνάθημα Κυρίῳ, ἐκεῖ ὁ ληστής ἐφεδρεύει κλέψαι καὶ συλῆσαι τὸ ἱερόν. Ἀλλὰ θάρσει ἐν Κυρίῳ, ἐν ᾧ πέποιθας, ἐν ᾧ στίργεις τοὺς κόπους· ὅτι αὐτὸς φύλαξ τῆς ζωῆς σου· ἐπίκουρος

A Quod si consolatorem te nobis humilibus ~~præbe-~~ris, charitatis laborem suscipiens; omnino tuos nos reddes in omnibus. Qui nobiscum sunt sanctitatem tuam plurimum salutant: eos qui tecum sunt salutamus et nos plurimum, sanctissime.

CXXVIII. — *Mariæ virginitatem colenti.*

Quoniam semel iterumque a reverentia tua nuntias accepimus, necessarium duximus non nudis solum verbis, sed etiam litteris affari gravitatem tuam: neque hoc tam propter nuntias, quam propter honorificentiam tuam. Audivimus enim te, suscepta virginitatis professione, Domino in sanctitate et justitia servire ~~constituisse~~. Quid enim præstantius virginitate, cujus cura est quomodo placeat Domino⁷⁷, quomodo futura bona consequatur, quomodo multiplices queat diaboli fraudes declinare. Quæ vero matrimonio alligata est, e contrario, quomodo placeat viro⁷⁸, quomodo quæ mundi sunt recte procuret, amaris vitæ fluctibus æstuans, dum sollicita est de liberis, servisque et ancillulis, et præ his omnibus, curans quæ viro grata sint: nondum valens mundi versutias transcendere, et mentis alis evolare ad Dominum. Tu ergo, feminarum præstantissima, beata revera et ter beata, quia optimam partem elegisti, post Mariam illam celeberrimam, sedens quodammodo secus pedes Jesu⁷⁹: et per quietiorem vitam verbum illius audiens. Sanctificasti teipsam, vitam tuam Deo in munus offerens. Nobilitasti sanguinem tuum in Spiritu sancto, pulcherrimum exemplum in te ipsa proponens. Quid enim lucrī referent quæ sub jugo sunt, nisi et ipsæ quærant et attrahant Deum quantum possunt¹? Annon conjugia omnia morte dissolvuntur? Annon speciosa hujus vitæ abeunt instar somnii? Quam multa vero in nuptiis miseranda? alii liberis carent, alii pessimos habent. Egestas, et divitiæ: illa angens, et quodammodo excoquens; hæ ab isto ad illum, talorum instar, emigrantes. Thalami nuptiales extracti, sed et cum luctu destructi: lamenta et planctus, et alternæ calamitates, quibus referta est vita, et quorum exempla ob oculos.

D Tu vero hæc omnia evasisti, virgo præstantissima, seorsim domi habitans, ut suaveolens rasa per virginitatem Domino custodita: habens et ipsa prorsus tribulationes a visibilibus et invisibilibus inimicis: quippe ubi donarium est Domino, ibi fur insidiatur, ut quod sacrum est rapiat et deprædetur: sed confide in Domino, in quo spem collocasti, in quo ærumnas amplecteris: quoniam ipse custos est

⁷⁷ I Cor. vii, 32. ⁷⁸ Ibid. 34. ⁷⁹ Luc. x, 42. ¹ Act. xvii, 27.

NOTÆ.

(24) In cod. Reg. ρμα'.

vitæ tuæ, adjutor et auxiliator in tribulationibus : A qui cursum tuum consummans, cœlesti regno suo te dignam efficiet. Hæc a nobis peccatoribus prolata sunt, ut scias te Domini famulam nos etiam, qui Domino servire studemus, habere tibi fratres in Spiritu, sicut et natura conservos : qui et pro reverentia tua oramus.

CXXIX. — *Leoni sacellario.*

Disceptationem de imaginibus coram imperatore fieri non debere (Baron. an. 82, n. 9.).

Ingenti gratiarum et responsionum quas debemus, nomine obstricti, parvam quamdam debiti partem reddere nos censemus per litteras ad laudatissimam ac desideratissimam excellentiam tuam ab humilitate nostra exaratas. Nam et nunc Silvani fratris causa quid respondebimus? Primum quidem, quod cum eum in conspectum suum admiserit Deo chara anima tua, quasi unum ex familiaribus, mellea affabilitate, hilarique vultu cum homine tenui colloquens ac tractans. Deinde quod de rebus nostris, qui peccatores sumus, et de utriusque nostrum humilis corporis infirmitate sciscitata sit, et aliis modis suæ in nos charitatis affectum ostenderit, adeo ut diceret : Ego in suspicionem apud eos qui erga vos male affecti sunt venio, quod Studita sim : et deprecaretur, ne tanti amoris conjunctio unquam labefactetur. Hæc nos omnia devinxerunt et magis magisque in sincera dilectione confirmarunt ut hæc verba usurparemus : Nunquam, o Domine universorum, oblivisci nos sinas egregii benefactoris, fidi, unanimes, probati amatoris, sacri hominis, per omnia et in omnibus tutoris ac patroni, Herique et Domini nostri : sed hæreat in nobis infixus amor etiam post mortem, unaque in futuro sæculo comitetur, quando nos invicem cognituros speramus, et congratulaturos in Deo iis qui Spiritus impulsu nos amarint. Verum hinc egrediens oratio, in duplici, si jubes, argumento versabitur. In priore itaque, qui sensus tuus fuerit, domine mi, idem et noster erit. Sic igitur ordiamur.

Ἐνδιατρίψαι κατὰ τὴν κελυσίν · ἐπὶ μὲν οὖν τῆς πρώτης, Προδαιτείσθω δὲ ὁ λόγος οὕτως ·

Homicida postquam victus fuerit, debitas legibus pœnas dabit. Nunc autem civile bellum adest, quod, sicut alia iræ divinæ signa, terræ motus et fames, eluviones maris atque incendia; ad correptionem nostram a Deo est justo judicio excitatum, et populi vim tantam, quanta periit, absumpsit. Postquam ergo misertus Dominus plagam repressit, minime vult superstitēs perire; alioqui communem omnium ciadem, quemadmodum diluvii tempore, induxisset. Quid igitur? Servari vult eos qui relictī sunt, et venia dignos fieri. Ait enim in Evangeliiis² : *Dimittite, et dimittetur vobis.* Et beati Pauli voce : *Ne quis malum pro malo alicui reddat, sed*

² Matth. vi, 14.

καὶ βουθός ἐν ταῖς θλίψεσιν δὲ καὶ ταλαιῶν σου τὸν δρόμον, ἀξίαν σε ποιήσει τῆς οὐρανοῦ βασιλείας αὐτοῦ. Ταῦτά σοι κατ' ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν προσπερῶνται · ἵνα εἰδείης ὅτι ἡ τοῦ Κυρίου δούλη καὶ ἡμᾶς τοὺς σπούδοντας δουλεύειν τῷ Κυρίῳ, ἔχεις κατὰ πνεῦμα ἀδελφούς σου, ὡσπερ καὶ ἠμαρτωλοὺς κατὰ φύσιν, ὑπερευχόμενους σου τῆς τιμιότητος.

PKΘ' (25). — Λέοντι σακελλαρίῳ. [χκ'.]

Πολλοῦ χρίτους εὐχαριστιῶν καὶ ἀπολογιῶν ὑπέθυνοι ὄντες, μικρὰν τινα νομίζομεν ἀποδιδῶντα φειλὴν ἐν ταῖς πρὸς τὴν πανύψημον καὶ περικεφαλήν σου ὑπεροχὴν ὑπὸ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν ἐγχαριστιομέναις ἐπιστολαῖς. Ἐπεὶ καὶ νῦν ἐπὶ τῇ ἀδελφῷ Σιλουανῷ, τί καὶ ἀπολογησόμεθα ; πρῶτον μὲν ὅτι οὕτως αὐτὸν προσήκατο ἰδεῖν ἢ θεωρεῖν σου ψυχῇ · ὡς ἴνα τινα τῶν συνήθων · μελιχρῆ, ἤθει καὶ εὐπροσίτῳ προσώπῳ συλλαλήσασκε καὶ συνανακραθίσασκε μετὰ τοῦ εὐτελοῦς. Ἐπειτα τὴν περὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν οὕτως συνανακραθῆσαι, τὴν τε τοῦ ἀμφοτέρων ἡμῶν τοπεινοῦ σώματος ἀσθένειαν, καὶ τὴν ἄλλη ὑποφθῆναι ἀγκαπητικῆ συνδιάθεσιν · ὡς τοσοῦτον εἰπεῖν · ὅτι καὶ Ἰωδωῆτος ὑποπτέομαι πρὸς τινων τῶν ἀντιθέτων πρὸς ὑμᾶς ἔχοντων · καὶ τὸ ἀπεύξασθαι μὴ γενέσθαι τινὰ τῶσιν τῆς τηλικαύτης φιλαίας ἀνακράσεως. Τοῦτο ὄλον ἔξῆσιν ἡμᾶς, καὶ ἐπερὶ ῥίζωσθε μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐν τῇ εὐλαφῇ αὐτῆς ἀγαπήσει τὰ αὐτὰ λέγοντες · Μὴ ποτε, ὁ ἴσσοτα, των ἀπάντων δόξης ἡμῖν ἐπιλαθέσθαι πικροῦ εὐεργέτου, τοῦ πιστοῦ συμψύχου, τοῦ δαίμον ἱραστοῦ, τοῦ ἱεροῦ ἀνθρώπου, τοῦ κατὰ πάντα πᾶσι καὶ προστάτου καὶ καθεμένου, καὶ Κυρίου ἡμῶν καὶ Δισπότου · ἀλλ' εἴη τὸ φίλτρον καὶ μὴ πότμον ἐνιζάνον ἐν ἡμῖν · μᾶλλον δὲ καὶ συμπεριχόμενον ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἐν ᾧ πιστοῦσθε γνωρίζειν ἀλλήλους · καὶ συγχαίρειν ἐν Θεῷ τῷ φιλήσοντας ἑαυτοὺς πνευματικῶς. Ἄλλ' ἐπιθέσθαι ὁ λόγος μετελθὼν ἐν ταῖς δυσὶν ὑποθέσεσιν, ὡς ἔχεις, ὁ κύριος ἡμῶν, οὕτως καὶ ἡμεῖς διακτιθέμεθα

Φονίσκος ἐπ' ἐν κρατῶσθ, δικαίως ἀποτίσει πρὸς τοῦ νόμου τὴν ἀντιστακούσαν κοινήν. Νυνὶ δὲ ἡφελίος πόλεμος πρόκειται · ὅς ὡσπερ αἱ ἄλλαι θηρναῖαι · σεισμοὶ τε καὶ λιμοὶ, καταποντισμοὶ καὶ ἡμπερῆσεις παρὰ Θεοῦ πρὸς σωφρονισμὸν ἡμῶν, δικάια κρίσει ἀνερρίπισθη, ὁλίσασκε τοσοῦτον ἀριθμῶν, ὅσος καὶ ὄλλυτο · ἐπεὶ οὖν σπλαγχνισθεὶς κατέσπεσεν τὴν θραῦσιν Κύριος, οὐ βούλεται τοὺς ὑπολειφθέντας ὀλλυσθαι. Ἐπεὶ πάντως πανολεθρίαν εἰργάσκει, ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ. Ἄλλὰ τί ; τὸ διασπείσκει τοὺς ἐαθόντας, καὶ φειδοῦς γενέσθαι ἀξίους · φησὶ γὰρ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις · Ἄφετε καὶ ἄγεθήσεται ὑμῖν. Καὶ διὰ τοῦ μακαρίου Παύλου · Μὴ τίς τιμ

NOTE.

(25) In cod. Reg. ρμγ'.

τι κακοῦ ἀποδεδότω· ἀλλὰ πάντοτε ἅ
ν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς
Οὐ μὴν ἀνεπιτιμήτως. Ἐπεὶ καὶ Καὶν φ-
ἀδελφόν, τὸ πολυαιδὸς καὶ ἀδόμειον
εἰκότως εἴληφεν. Ἐπιτιμῆται πρὸς
εἰ Λάμεχ, καὶ Ἀβεσσαλώμ, ἀδελφόν
εἰνας, ἐάθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς, κατὰ τὸ ὑπὸ
νήτιδος πρόβλημα ἄκτατος· καὶ αὐτὸς
ἰβούλετο τὸν Ἀβεσσαλώμ, τὸν πατρὸς
Ἄλλ' οὐδὲ τοὺς συναποστατήσαντας αὐτῷ
παύσειν τοῦ πολέμου γέγραπται προστάξει
· τοσαῦτα ὡς κατ' ἐπιτομὴν περὶ τοῦδε.
γὰρ ὡν ὁ Θεὸς, θέλει δεῖ ἐπιτιμῆσεων
ἰών, φυλακῶν, ἄλλων τινῶν ὑποθέσεων τὸ
ἰας αὐτοῖς διὰ ζωῆς συντηρεῖσθαι.

τῆ ἑτέρα ὑποθέσει, τί καὶ φῶμεν; εἰδὸς
ἰχέφρονος καὶ δραστηρίου νοῦ τὰ πάντα.
οὗτο ἢ τοῦ προἰξάντος Λέοντος ἔνστασις,
μᾶς λογον μετὰ τῶν ἑτεροδόξων· ἀντιθε-
σιν ἀποίσαντος, ὡς ἐνόμισεν. Ἄλλ' καὶ
τοῦ βασιλεύοντος ἢ αὐτῆ ἔνστασις ὀφηνίκα
ἰωπον πρὸ τριῶν ἑτῶν διελίχθη ἡμῖν· οὐκ
ντος κρίνειν τὴν διαδικασίαν, ἀλλὰ τούτων
· ὡν δῆθεν ὁμοφρόνων ἡμῖν. Ἄλλ' οὕτε
ταρόντες κατὰ πρόσωπον· οὕτε ὁ κλεινὸς
ερεῦς ἠνέσχτο, ὡς ἐκθεσμον καὶ ὀθνεῖον·
ἀληθῆς, παμπόθητε ἡμῶν δέσποτα· οὐδὲ
βιωτικῶν καὶ σαρκικῶν ὁ λογος· ὡν βασι-
ἰάτος ἔχει τοῦ κρίνειν. καὶ τὸ βιωτικόν
ἀλλὰ περὶ θείων καὶ οὐρανίων δόγματων,
οὐκ ἐπιτέτραπται, ἢ ἐκείνοις, οἷς φησιν
ὅς Λόγος· Ὅσα ἂν δῆσητε ἐπὶ τῆς γῆς,
δεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἂν λύ-
τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐ-
νεῖς δὲ οὗτοι οἱ ἐντεταλμένοι; Ἀπόστολοι,
των διαδόχοι. Τίνες δ' οὖν οἱ διάδοχοι; Ὁ
ἰών νυνὶ πρωτόθρονος, ὁ τῆς Κωνσταντι-
δευτερεύων, Ἀλεξανδρείας τε καὶ Ἀντιο-
· ὁ Ἱεροσολύμων. Τοῦτο τὸ πεντακάρυφον
· Ἐκκλησίας. Παρὰ τούτοις τὸ τῶν θείων
κριτήριον. Βασιλέων δὲ καὶ ἡγεμόνων, τὸ
εἶν καὶ συνεπισηραγίζειν τὰ δέδογμένα·
ἰάττειν τὰ σαρκικῶς διαφορούμενα. Οὐκ
τοῖς θείοις δόγμασιν, οὕτε δίδεται πρὸς
ε γενησόμενον στήσεται. Διὰ τοῦτο ἀπεδο-
ἰπὶ τοῦ δόγματος τῶν θείων εἰκόνων τὰ
ἰλαι Κωνσταντίνου καὶ Λέοντος βασιλικῶν
ἰ θράσει συνεδριασθέντα τε καὶ βατταρι-
φ' οἷς ἐτμήθη ἢ τῆδε Ἐκκλησίᾳ τῶν ἑτέρων
ἀναλεματισμοῖς ὑπεβαλλομένη αἰωνίως,
τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἶτα ἰλέω Θεοῦ
ἰρας ὀρθοδοξίας ἐπὶ Εἰρήνης τῆς πάνου σὺν
ραδάμνω· ἐφ' ἧς συνήφθη τὰ δειστώτα
· οὗτος τοῦ προσεχοῦς· ἐφ' ᾧ αὐθις διετμήθη
Ἐκκλησία, ἀναθεματιζομένη ὑπὸ τῶν προ-
ἰρόπως.

pore quæ divulsa erant coaluerunt usque ad proximum Leoaem : sub quo iterum discerpta
isia nostra, et ab iisdem pariter anathemate damnata.

ess. v, 15. ⁴ Matth. xvi, 19.

PATROL. GR. XCIX.

A quod bonum est sectamini in invicem, et in omnes.
At non sine multa. Nam et Cain cum fratrem occi-
disset, multiforem et celebratam poenam merito
subiit. Poenam quoque a seipso repetiit Lamech,
et Absalon, qui fratrem Amnon necarat, a patre,
juxta Thecuitidis problema, nequaquam cæsus est;
nec Absalon parricidam suum occidi volebat ipse
David, sed neque eos qui cum eodem defecerant,
post belli finem perimijussisse proditum est. Ac de
his haecenus veluti compendio. Misericors enim
Deus per castigationes, id est, exsilia, carceres,
et similia, poenitentiam ab illis tota vita vult obser-
vari.

*B De altero autem capite quid dicemus, cum per-
specta sint omnia prudenti ac solerti menti tuæ?*
Eodem nimirum tendebat Leonis nuper imperato-
ris conatus, ut nos cum heterodoxis sermonem
conferremus disceptante illo : ut contrariam nobis
sententiam ferret, sicut putabat. Quin et ejus qui
nunc imperat, mens eadem fuit, cum ante tres
annos nobiscum coram egit, ita tamen ut nequa-
quam judicem se futurum diceret, sed hunc atque
illum scilicet ex iis qui nobiscum eadem sentie-
bant. Sed neque nos qui praesentes aderamus, ne-
que inclytus pontifex noster id tulit, quippe ini-
quum et alienum, quod sane verum est, domine
mi desideratissime. Non enim de rebus sæculi car-
nisque sermo est, de quibus judicandi penes impe-
ratorem potesta est, et iudicium sæculare : sed de
divinis ac caelestibus dogmatibus, quæ aliis com-
missa non sunt quam iis quibus Deus ipse Verbum
dixit : *Quæcumque ligaveritis super terram erunt
ligata et in caelo : et quæcumque solveritis super
terram, erunt soluta et in caelo* ⁴. Quinam autem hi
sunt quibus hoc jussum fuit ? Apostoli et eorum
successores. Quinam porro sunt successores ? Qui
Romanam nunc primam sedem tenet : qui Con-
stantinopolitanam secundam ; qui Alexandrinam
et Antiochenam, et qui Hierosolymitanam. Hæc
quinivertax potestas Ecclesiæ : penes hos divi-
norum dogmatum iudicium. Imperatorum vero
et praesidium est opem ferre, et comprobare quæ
decreta sunt, et reconciliare qui carnaliter dis-
sident ac discrepant. Haud aliud quidquam de
divinis dogmatibus, neque a Deo traditum est, nec
si fiat, stabit. Propterea explosa et rejecta fuerunt
circa divinarum imaginum dogma, ea quæ sub
Constantino quodam et Leone regia potentia atque
audacia in conciliabulo acta et perperam diota
sunt. Quorum causa divisa hæc nostra Ecclesia
fuit a cæteris quatuor, anathematismis affecta pe-
rennibus, approbante Spiritu sancto. Post hæc,
Deo miserante, erectum est cornu fidei orthodoxæ,
magna Irene imperium obtinente cum surculo suo,

Fieri ergo nulla ratione potest, domine, ut sæculari iudicio divinum iudicium comparetur, aut ut coalescat hæc Ecclesia non consentientibus quinque patriarchis. Quod si roget quispiam, quo pacto id fieri possit? Si excedant, inquam, Dei Ecclesiis heterodoxi, et propriam sedem recipiat quondam Nicephorus sacer patriarcha. Qui, coacto eorum conventu cum quibus certamen sustinuit (si fieri non possit ut ab aliis patriarchis adsint vicarii, quod certe fieri potest, si velit imperator Occidentalem interesse, cui et potestas summa defertur synodi œcumenicæ), attamen pacem conficiat et conjunctionem, synodicas suas ad primæ sedis præsulem mittendo. Quod si hoc minime probet imperator, deflexitque, ut ipse ait, a veritate Nicephorus patriarcha : mittenda est ad Romanum ex utraque parte legatio, *et inde fidei accipienda certitudo*. Etenim sic res habet, ut, si abiret unus e patriarchis, a cæteris ejusdem ordinis, quemadmodum divinus Dionysius tradit, correctionem admittat, non ab imperatoribus iudicetur : exsurgant licet omnes quotquot unquam fuerunt imperatores orthodoxi. Atque hoc sane caput descipere minime debet imperator noster, sed ante omnia magni facere, in quo et imperii felicitas, et juste regnandi munus positum est. Aliud nihil sentimus nos humiles et indigni, orantes pro optabilis vitæ tuæ prosperitate. Si quid denique huic epistolæ deest, de eo venerandorum vestigiorum tuorum adorator tabellarius respondebit.

CXXX. — Cizarensium fraternitati.

De obitu abbatis, quem

Nuntius dormitionis spiritualis Patri nostri ac vestri, dilectissimi fratres, animam nostram consternavit, ut par erat, acerbumque gemitum elicit, non mortui causa ; beatus enim ille, qui beatam vitam consummavit : quandoquidem et probus fuit monachus et præclare se exercuit usque ad senium, quodque caput est, orthodoxam fidei conservans inter persecutiones et susceptas pro recto œrumnas excessit e vita, justitiæ quodammodo propter Christi confessionem corona redimitus : sed nostri causa, aut vestri ipsorum potius, qui derelicti estis, velut grex boni pastoris obitu destitutus. Enimvero commiserationem doloremque cordis provocat præsulis recordatio, dum animum subit cujusmodi fuerit ejus in Domino gubernatio : quo pacto hunc quidem collapsum solabatur, illum vero pervicacem objurgabat : alium frena detrectantem hortabatur, alium torpescentem excitabat, mansuetudine et æquitate regens ad ipsius Domini exemplum, qui dixit : *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* ⁵ : atque in omnibus demum, quibus in medio vestrum velut stella matutina reful-

⁵ Matth. xi, 29.

A Ἀρχιεπίσκοπος οὖν ἴσταν, ὡ δέσποτά, βί τριῶν παραβάλλεσθαι τὸ θεῖον κριτήριον, ναί τήνδε τὴν Ἐκκλησίαν, μὴ οὐχὶ ὁμοσε πάντε πατριαρχῶν. Εἰ δὲ τις ἑρωτοῖ ἐνδέχεται τοῦτο γενέσθαι· τῷ ἐκστῆναι δόξουσ τῶν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν· κα τὸν οἰκείον θρόνον Νικηφόρον τὸν ἱερὸν π ὁσ συνεδρούσας μὲθ' ὧν συνήθλησεν (εἰ χεται ἐκ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν παρῆναι ὡπος. Ὅπερ δυνατὸν ἴσταν, εἰ θέλει β ἐκ Δύσεως παρῆναι· ὧ καὶ τὸ κράτος τῆς οἰκουμένης συνόδου), ἀποπεράνοι εἰρήνης, καὶ τὸ τῆς συναρείας βραβευτήμ ὅτι δι' οἰκείων συνοδικῶν ἀποσταλλόμενα τοθρόνω. Εἰ δὲ οὐ τοῦτο καταδεκτέον· B καὶ ὡς φησι παρτραπή σὺν ἡμῖν τῷ Νικηφόρος ὁ πρόεδρος, ἐξ ἐκατέρου μ σταλτέον πρὸς τὸν Ῥωμῆς. Κάκειθεν δε ἀσφαλις τῆς πίστεως. Καὶ γὰρ οὐτο παρτραπή εἰς ἐκ τῶν πατριαρχῶν ὑπὸ γῶν, καθά φησιν ὁ θεῖος Διονύσιος, τὴν ἐ λήψεσθαι, οὐχ ὑπὸ βασιλέων κρῖνεσθαι· στώσι πάντες οἱ ὀρθοδόξῆσαντες βασιλεῖς· τοῦ κεφαλαίου οὐκ ὀφείλει ἀφειδῆσαι ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων γε φροντ καὶ τὸ βασιλεῖον μακάριον· καὶ τὸ βασι μως δεδωρηται. Ἄλλο τι οὐ φρονούμεν· καὶ ἀνάξιοι· ὑπερευχόμενοι τῆς πολυ εὐζωίας. Εἰ δὲ τι ἑλλίπεις ἐν τοῖς γρι προσκυνητῆς τῶν τιμῶν σου ἰχνῶν καὶ C φόρος ἀπολογῆσεται.

PA' (26). — Τῇ ἀδελφότητι Κιζάρω

magnopere laudat.

Ἡ ἀγγελία τῆς κοιμήσεως τοῦ π ἡμῶν καὶ ὑμῶν Πατρός, ἡγαπαμέντοι ἐθρόησεν ἡμῶν τὴν ψυχὴν· ὡς τὸ εἰκό στεναγμὸν ἤγαγε θλιπτικόν· οὐ διὰ τὸν κε μακάριος γὰρ ἐκείνος μακαρίω βίω ἐπειδὴ καὶ μονάζων δόκιμος· καὶ ἴως ; ἡσυχῶς ἀρίστα, καὶ τὸ κεφάλαιον, πεφυλι ὀρθοδόξω πίστει μετὰ διωγμῶν καὶ τῶν καλοῦ ταλαιπωριῶν ἐξεληλυθῶς τῶν ἐνθ οἰοῖνε ἴσταφανωμένοις τῆς ὑπὲρ Χριστοῦ δικαιοσύνη· ἀλλὰ δι' ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ ὑμ [cod. Reg. καὶ τοὺς] ἠναρθέντας ὡς ἠπορημένον τῆ τοῦ καλοῦ ποιμένες μὲ Καὶ γὰρ ἔλκει πρὸς οἶκτον καὶ συντριμμά ἢ τοῦ προσετώτος μνήμη, ἀναθεωροῦμι τόπον καὶ τρόπον τῆς ἐν Κυρίῳ ἀφηγήσ ὄν μὲν παρεκάλει συμπίπτοντα· ὄν δὲ θρασυνόμενον· ἕτερον προσεκαλεῖτο ἀφι καὶ ἄλλον διύπνιζε νῶθρευόμενον, πρᾶσ ἐπεικεία διέπων, κατὰ μέμῃσιν αὐτοῦ τοῦ Δεσπότη· Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ἐτι πρᾶός ; ταπεινός τῷ καρδίᾳ ; καὶ ἀπλῶς ἐν πᾶσ

NOTÆ.

(29) In cod. Reg. ρμ'.

ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ἐσθινὸς ἀστὴρ ἄλλωστε ἂν πολυχρονίῳ ἔθῳ, βαρύνειν εἴωθε τὴν ψυχὴν ὁ τοῦ Πατρὸς χωρισμός.

τί ποιήσομεν, ἀδελφοί, πρὸς νόμον Θεοῦ λείοντα· Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπειλεύσῃ; δεῖ ἐκδημία πρὸς Κύριον, ἢ διάζυξις. Ἐπὶ τὴν μετάστασιν, καὶ ἐξῆλθε τοῦ σώματος. ἔθη ἀφ' ὑμῶν, καὶ προσετέθη πρὸς τοῦ αὐτοῦ. Καλὸν ὑπόδειγμα τὸν ἱαυτοῦ βίον ἔθη ὁμοίωσιν ἐγκαταλείπειν ὑμῖν. Τί οὖν ἔστι τὸ ζητούμενον; Εἰς ἱαυτοὺς ὑμᾶς γενέ- ται παρακαλέσαι ἀλλήλους ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. Ὡς ὑμῖν εἶπαι τὸν κύριον Ἀντώνιον καθ- ὄν, τῷ αὐτῷ κανόνι καὶ τοῖς αὐτοῖς ἔχουσι ὑπεβείας ἀπάρξασθαι ὑμᾶς πολιτευσθαι, ἵνα τὰς τὴν πίστιν, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς κακοπα- θήσῃ, μέχρι θανάτου, κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν καὶ μηδαμῶς προδοῦναι τὴν ἀληθειαν, ἀγάπην πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὴν πρὸς τὸν ἱαυτοῦ ὑπακοὴν παντὶ σθένει ἀσπασασθαι. Ἐὰν πρὸς τὴν ὑμῶν σωτηριαν· τοῦτο καύχη- τῶ μακαρίῳ ἔκείνῳ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ· καὶ ἡμῖν τοῖς φίλοις καὶ ἀδελφοῖς ὑμῶν ἱα- ρον. Οὕτω γὰρ περιπατοῦντες καλλίστα, καὶ συνεπομένους ὑμῖν, ὅσον οἶόν τε, εἰς τὰ ἱαυτοῦ, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι.

27). — Κατηχητικὰ πρὸς τοὺς ἱαυτοῦ μαθητάς.

A sit : cum præsertim ex diuturna etiam consuetu- dine gravare animum vehementer soleat paterna separatio.

Sed quid agemus, fratres, adversus Dei legem sic præcipientem : *Terra es, et in terram revertis* ? Quin potius profectio est ad Dominum, hæc disjunctio. Jussus est migrare, et abiit ex corpore. Separatus est a vobis, et appositus est ad patres suos, præclarum exemplar suam ipsius vitam virtutis effigiem vobis relinquens. Quid ergo restat inquirendum ? Ut ad vos ipsos redeatis, et invicem vos consolemini in Spiritu sancto. Et quia domi- num Antonium rectorem vobis instituit, eadem norma, iisdemque pietatis vestigiis fidem conser- vantes, et pro eo pati parati vel usque ad mortem, si opus sit, juxta præsentem persecutionem. Verita- tem utique nequaquam prodatis, charitatemque inter vos mutuan, et obedientiam erga rectorem pro viribus omnibus amplectamini. Hoc enim ad salutem vestram : hæc beato illi in die Domini fu- tura gloriatio : hoc quoque nobis, amicis et fra- tribus vestris, optatissimum. Sic enim rectissime ambulantes, nos pariter sectantes in via Domini, quantum fas erit, habebitis, fratres reverendissimi.

CXXXI. — *Catechetica ad suos discipulos.*

Vitæ monasticæ officia commendat.

Ἰωάννης ἐλάχιστος πρεσβύτερος καὶ ἡγού- τῶν Στουδίου, ἡγαπημένοις ἀδελφοῖς ἐν πνευματικοῖς υἱοῖσι, τοῖς διαὶ Κ[υρίου].

ἱαυτοῦ καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ χαρισμένου ὑμῖν τὸν ὄνοματός αὐτοῦ διωγμὸν. Ὅς καὶ εἰ λυπη- τὰ σάρκα, ἀλλὰ χαροποιὸς κατὰ πνεῦμα· ἡμῶν γὰρ θεολόγων αἴτιος, καὶ στεφάνου πρότερος. Οὐ χάριν καὶ ὁ εὐτελής χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσαι ἀγαλιῶμαι, ὅτι ἤξίωμαι τοὺς ἡγαπητοὺς ἰδεῖν ἐν τοιαύτῃ προκοπῇ, ἐν τηλε- λαθμῷ τῆς καλῆς ὁμολογίας, ἣν ὁμολογήσαμεν Θεοῦ καὶ ἐνθρώπων, προσκυνεῖν Χριστὸν ἡμέτερον ἡγουν ἐξεικονισμένον, καθὼς πάντες ἡ Πατέρες ἡμῶν. Μόνον παρακαλῶ καὶ ὑπομι- νῶ, ἀξίως τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ὑμᾶς πο- λαί. Τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντας καλὴν, ἐν τριβίτοις καὶ τόποις καὶ προσώποις· τὸν λόγον ἐν ἀλατι ἡρτυμένον· τὴν ἐξὶν εὐλαβείᾳ μεμε- ἡν. Τὴν βρώσιν καὶ τὴν πόσιν αὐταρκείᾳ ἐνὲν· τὸ ἐνδύμα καὶ βύδισμα συνέσει τεθωρη- ὡς ἂν φωτισμός ἐσθε τῶν λαϊκῶν, ἀλλὰ μὴ ἴον· ὑπόθεσις θείας ἐξομολογήσεως, ἀλλὰ μὴ ἴον. Ἐκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, καὶ τοὺς αὐτὸ διοικοῦντες, ὡς καλοὶ

C *Theodorus minimus presbyter Studii præpositus dilectis fratribus meis, et filiis spiritualibus huc et illuc propter Dominum dispersis.*

Gratia vobis et pax a Deo Patre et Domino Jesu Christo, qui dedit vobis pro ipsius nomine persecu- tionem pati; quæ etsi tristis est secundum carnem, at lætitia plena secundum spiritum. Nam et bea- titudinum divinarum causa est, et æternarum co- ronarum conciliatrix. Quapropter et ego abjectus gaudio gaudeo et exultatione exulto, quod dignus habitus sim qui dilectos meos viderem adeo profe- cisse, aspervenisse ad sublimem gradum præclaræ confessionis, quam coram Deo et hominibus pro- fessi sumus, de adorando Christo pictura sive ima- gine expresso, juxta omnes sanctos Patres nostros, Unum hortor et moneo vos, ut ambuletis digne Evangelio Christi, bonam exhibentes conversatio- nem vestram, quibus in locis et quibuscum personis degitis; sermonem in gratiæ sale conditum; teno- rem animi circumspectione plenum, cibum et potum frugalitate, vestitum et incessum prudentia tem- peratum, ut laicis lux sit, non contra: divinæ confessionis argumentum, non contra: *Unusquis- que sicut accepit gratiam in alterutrum illam admi- nistrantes, tanquam boni dispensatores multiformis*

n. III, 19.

NOTÆ.

In cod. Reg. ρμς'.

gratiæ Dei, sicut scriptum est. *Si quis loquitur, A* *tanquam sermones Dei*, non inanitates: *si quis ministrat, tanquam ex virtute*⁷, non per superbiam: si quis laborat propriis manibus, ne gravis sit, non autem ne tanquam otiosus damnetur et non manducet. Si quis in omnibus mandatum exsequitur, ut operarius Dei, non autem ne scandalum sit proximo; et ut in omnibus glorificetur Deus, et ego miser audiens, exhilarer et gaudeam.

Cernite perversas conspirationes: cernite perniciosam libertatem: cernite adulteriorum matrem edacitatem. Nullus cum muliere colloquatur sine necessitate: nullus sedeat solitarius: nullus avaritiæ studeat, lucro lucrum adjiciens, et aurum augens, in quo radix est peccati, et Judæ portio⁸. B Nullus comparet, cum monasticam libertatem possideat, emptitium servum. Eo usque enim progressa est quorundam nequitia, qui vitiosis affectibus se emanciparunt, et monasticæ dignitatis jacturam fecerunt. Nullus vino seingurgitet, Apostolum audiens: *Modicovino utere, propter stomachum tuum et crebras infirmitates tuas*⁹. Ex quibus rebus inciduntur adversus animam carnalia desideria, et exuritur domus Dei, qui interior homo noster est. Sed tanquam hospites et peregrini simus, singuli vestrum, fratres, in hac persecutione *quasi morientes, et ecce vivimus: ut castigati et non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem spiritualiter locupletantes; tanquam nihil habentes, et omnia possidentes*¹⁰, ut apostolicis verbis utamur. Oculi mei semper ad vos quos desidero: cor meum in vobis ardet in Domino: sensus mei percelluntur, cum sinistrum quidpiam audio de aliquo, cum accipio aversionem Deo exosam, lacrymas fundunt oculi. Conteritur anima mea, si quando contra traditionem et constitutionem, et eorum quæ ante dicta sunt demonstrationem ambulet quis Deum non amans. Exiistis, patres, ex monasterio ad altiore lucem persecutionis. Nunquid enim ad tenebras, Spiritus impulsu, discreti ab invicem sumus? Nunquid ut voluptuose vivamus? Nunquid Deus non videt! Nunquid ad hominum aures opus uniuscujusque non pervenit, quo modo conversemini?

Hæc, qui servos habetis, audite, qui solis habitatis, qui mulieres sectamini, ne quid amplius dicam: avari, gyrovagi. Non libens vituperō, ignoscite: sed ægre accuso, tanquam ad hoc constitutus: *Implete gaudium meum, filii, ut idem sapiatis*¹¹, eadem norma ambulatis, bona exempla et documenta in animas intuentium imprimentes ad gloriam Dei, ad decus vestrum immortale, ad lætitiā quoque meam qui peccator sum, ad laudem fraternitatis vestræ in Christo Jesu Domino nostro; cui gloria

οικονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ, καθὼς γέγραπται· Εἰ τις λαλεῖ ὡς λόγια Θεοῦ, ἀλλὰ μὴ ματαιολογίαι· εἰ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος, ἀλλὰ μὴ καθ' ὑπερηφανίαν· εἰ τις ἐργάζεται ταῖς ἰδίαις χερσὶ, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆς εἶναι, ἀλλὰ μὴ ὡς ἀργὸς κατακρινόμενος καὶ τοῦ ἐσθίαν. Εἰ τις ἐπάσκει κατ' ἐντολὴν πράσσει, ὡς ἐργάτης Θεοῦ, ἀλλὰ μὴ κατὰ σκάνδαλον γινόμενος τοῦ πάλαι· ἵνα ἐπάσκει δοξάζεται ὁ Θεός· καὶ γὰρ ὁ τέλος αἰούων, εὐθυμῶ καὶ χαίρω.

Βλέπετε τοὺς κακοὺς συνδυασμούς· βλέπετε τὴν ὀλεθρίαν παρρησίαν· βλέπετε τὴν πορνικεὴν ἀσφαγίαν· μήτις μετὰ γυναικὸς ὀμιλεῖτω ἐντε ἀσκήχης· μήτις μεμονωμένως καθιζέσθω· μήτις φιλογυρεύτω κέρματι κέρμα προστιθείς, καὶ αἰεὶ χρυσίον, ἐν ᾧ ῥιζοῦται ἡ ἀμαρτία, καὶ ἡ μερὶς τοῦ Ἰουδα. Μήτις ἀπειπολεῖτω, τὴν μοναχικὴν ἐσθίαν κτώμενος, ἀργυρώνητον δούλον. Μέχρι τῆς τοῦδε ἔφθασεν ἡ τινων πονηρία, δουλωθέντων τῆ προσπαθείᾳ, καὶ ἀπολωλεκτόων τὸ μοναχικὸν ἔξωμα. Μήτις οἰνοφλυγείτω, ἀκούων τοῦ Ἀπεστόλου· Ὀλίγω οἶνον χρῶ, διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πικρίας σου ἀσθενείας. Ἄφ' ὧν ἀνάγκη κατατὰ τῆς ψυχῆς αἱ σαρκικαὶ ἐπιθυμίαι, καὶ ἐπαρρίζεται ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ὅς ἐστιν ὁ ἴσως ἡμῶν ἄνθρωπος. Ἄλλ' ὡς ξένοι καὶ παρεπίδημοι ἴσως, ὡ ἀδελφοί, ἕκαστος ὑμῶν ἐν τῆδε τῆ διαγωγῆ, ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν· ὡς παιδεύμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι· ὡς λυπούμενοι, καὶ δὲ χαίροντες· ὡς πτωχοὶ, πολλοῦ διαματικῶς πλουτίζοντες· ὡς μὴ δὲν ἔχοντες, καὶ τὰ πάντα κατέχοντες, ἀποστολικῶς εἰπὼς ὅτι ὀφθαλμοί μου διὰ παντός πρὸς ὑμᾶς τοὺς πόδες μου· ἡ καρδία μου καιομένη ἐν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ· τὰ ὀφθαλμῶν μου μαιμάσσει με, ἡνίκα ἀκούσω ἀκούσῃ ἀκοὴν ἐπὶ τινι· ἐπ' αὐτῶν μάθη ἐκτροπὴν θεωρήσῃτω· ἡ ὀφθαλμοί μου κατάγουσι δάκρυα. Ἡ ψυχὴ μου συντρίβεται, ὅποταν παρὰ τὴν παράδοσιν καὶ πείρασιν καὶ τὴν τῶν προειρημένων ἐκαστων παραταί ὁ ἀφιλόθεος. Ἐξελήλυθατε ὡ Πατέρες, ἐπὶ τοῦ μοναστηρίου εἰς ὑψηλότερον φάος τοῦ διαγωγῆ. Μὴ γὰρ εἰς ἐπισκότους διηρῆθημεν ἀπ' ἄλλων πνευματικῶν; μὴ γὰρ ἵνα περιπαθῶς ζῶμεν; μὴ γὰρ ὁ Θεὸς οὐχ ὀρᾷ; μὴ γὰρ οὐκ ἔσται γίνεσθαι ἐκάστου τὸ ἔργον, ὅπως ἀποφροισθε;

D Οἱ τοὺς δούλους ἔχοντες, ταῦτα ἀκούετε· οἱ μακάθιστοι, οἱ γυναικίζομενοι, ἵνα μήτις πλέον λήρ· οἱ φιλόργυροι, οἱ φιλόγυροι. Οὐχ ἑκὼν ἐνεῖθε, σύγγνωτε· ἀλλὰ πονέων κατηγορῶ, ὡς εἰς τὴν κείμενος. Πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν, ὡ τέκνα, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τῶ αὐτῶ στοιχῆτε κατὰ ἀγαθὰ ὑποδείγματα καὶ ὑπομνήματα ἐναποσφραγίζοντες ταῖς ψυχαῖς τῶν ὀρώντων, εἰς δόξαν Θεοῦ, εἰς κλέος ὑμῶν ἀσθεστον, εἰς εὐφροσύνην κατὰ τοῦ ἀμαρτωλοῦ, εἰς ἔπαινον τῆς ἀδελφότητος ὑμῶν

⁷ I Petr. iv, 10, 11. ⁸ Tim. vi, 10. ⁹ I Tim. v, 23. ¹⁰ II Cor. vi, 9. ¹¹ Philipp. ii, 2.

στῶ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν · ᾧ ἡ δόξα καὶ A et imperium cum Patre et Spiritu sancto, nunc et
 τος, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, semper et in sæcula sæculorum. Amen.
 ἰ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

B' (28). — Τῆ ἡγουμένη Ἰγνῶν [χπζ'.]

CXXXII. — *Præpositæ Ignorum.*

Ut sanctimonialibus, quibus præest, sit exemplo.

Ἰεξάμην τὴν εὐλαβείαν σου, ἀδελφὴ ἐν Κυρίῳ,
 οἷς ἀπίστειλας δώροισ· καὶ ἐν αἷς διαθέσε-
 ολαμβάνεις τὰ καθ' ἡμᾶς. Ἄλλ' οὐ τοιοῦτο
 οἷ γε οὐδεῖ ἰαυτοῖς ἀρκοῦντες ἐν ἀγαθοῖς,
 ἢ ἄλλοις μεταδοίμενοι ἀγαθειδοῦς διδασκα-
 Γένοιτο δὲ κατὰ τὴν πίστιν σου θεοκρπεῶς
 εσθαι, τὸν ἐν παρθενίᾳ βίον ἀμίμπτως δια-
 ν· οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς προστασίας
 ἀκατακρίτως περιέπειν. Ἰσθι γὰρ ὡς πολύ-
 τὸ πρᾶγμα· ἀλλ' οὖν γε τοῖς μὴ προσ-
 καὶ ἐπικίνδυνον, Ψυχῶν ἀρχειν τῶν κατ' εἰκόνα
 πεποιημένων. Ὡς οὖν ἐν Κυρίῳ ἀρχουσα
 καὶ κατενοδοῦ τῆς ποιμνῆς σου, παντὸς ἀγα-
 στυπώμα ἰαυτὴν τιθεῖσα· ἵνα ἀξιοθῆς εἰπεῖν·
 ἐγώ, καὶ τὰ παιδία ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός.
 γὰρ παραδίδωκέ σοι τὰς ψυχὰς δι' ἀποταγῆς·
 τῷ δεῖν σε αὐτὰς προσάξαι ὡς θυσίαν εὐπρόσ-
 κᾶν τούτῳ πολὺς σου ὁ μισθός ἐν οὐρανοῖς
 . Δίδασκει αὐτὰ, νοθεῖται τὰ σωτήρια ἐντάλ-
 ποθεῖν μόνον Χριστόν, ἀλλὰ μὴ σάρκα καὶ
 ἀκτῆμονεῖν, ἀλλὰ μηδεὶν ἔχειν ἰδιόκτητον·
 αθεῖν, ἀλλὰ μὴ φιλοιδιάζειν πρὸς τοὺς
 εἰσοντας· προθυμοεργεῖν, ἀλλὰ μὴ ὀκνηρῶς
 πρὸς τὴν ἀσκασιαν. Ἄν γὰρ οὕτως, ἀπαντήσῃ
 ὁ νυμφίος Χριστὸς μικρὸν ὑστερον λαμπαδη-
 κισ, καὶ ἀπαντηθήσεται περιχαρῶς· ἀσπάσει
 ἰ ἀσπασθήσεται ἱεροπρεπῶς ἀνοίξει αὐταῖς
 ράνιον καὶ ἀχειρότευκτον νυμφῶνα· δώσει
 βασιλείαν οὐρανόων, τρυφὴν παραδείσου, πό-
 θωσασίας, γλυκάσματα αἰεζωίας· ἐνδύσει αὐτὰς
 ἡματα φωτεινῆ, κοσμησεί κόσμοις ἀφθαρσίας,
 ῥογικαῖς διαδήμασιν· ἐμπλήσει τῶν ἀκείρων
 , εἰς αἰῶνας αἰώνων. Διὰ ταῦτα καὶ σὺ κᾶ-
 μχθῆσασε· διώξατε [f. ἐμοχθῆσασε] ἡμέρα
 ἱρα κατεργάζεσθαι τὴν ἰαυτῶν σωτηρίαν· ἀνα-
 ταῖς ἐλπίσι· σθένυτε τὸ ἐπεισαγόμενον πῦρ
 οῦ ἐχθροῦ ἐν ψυχαῖς, τῷ θεῷ ἔρωτε· ὅτι ἂν
 αχθεῖς τῆς ἀσκήσεως. Ταῖς ἀναλήψεις τῶν θείων
 σμάτων τε καὶ ἁσμάτων παραμυθεῖσθε,
 νυροῦσαι καὶ τὸ ἀκοινωνητόν τῆς αἵρέσεως·
 ἢ ὑπὲρ αὐτοῦ παθεῖν τι μέχρι καὶ θανάτου·
 ὡς προίμεναι τὴν πίστιν. Τῆς γὰρ ἀγάπης
 ὦ οὐδὲν προτιμότερον· καθὼς ἀπέδειξαν αἱ
 ὄνος παρθένοι μέχρι τοῦ δεῦρο· ἐπειδήπερ
 κὶ νῦν διωκόμεναι, καὶ τῶν μονῶν ἐξωθεῖσαι
 ριστόν, ἢ μετασχεῖν τοῦ αἱρετικου ἄρτου.
 ὡς κατὰ Χριστόν ἀδελφῆ οὔση καὶ θυγατρὶ,
 ἂ σοι καὶ ταῖς μετὰ σέ· ὡς ἂν ἴδοις ὅτι

Pietatem tuam laudavi ac probavi, soror in Do-
 mino, tum in iis donis quæ misisti, tum in eo
 affectu quo nostra accipis. Nihil simile autem in
 nobis est, qui cum nec satis ipsi instructi a virtute
 simus, quomodo aliis doctrinam virtutis impertie-
 mus? Utinam autem secundum fidem tuam divino
 more converseris, vitamque in virginitate peragas
 inculpate: atque adeo præfecturæ quoque munus
 sine reprehensione obeas! Scis enim rem esse cum
 ingenti mercede conjunctam, sed et iis qui sunt mi-
 nus cauti, periculi plenam, præsse animis ad simili-
 tudinem Dei conditis. Itaque tanquam in Domino
 moderatrix præesto, et gregem tuum feliciter rege
 teipsam omnis boni effigiem præbens; ut possis
 dicere: *Ecce ego et puellæ, quas dedit mihi Deus* 12.
 Tradidit enim tibi animas Deus per renuntiationem:
 atque ad ipsum adduci a te has oportet, tanquam
 hostiam acceptam: eamque ob rem maxima tibi
 merces in cœlis erit. Has doce, salutaria his præ-
 ceptaingere, unum amare Christum, non carnem
 et sanguinem, inopem vitam ducere, nihil habere
 privatim, nulla affectu teneri, nec propinquos pecu-
 liariter diligere: alacres exhibere se, nec esse in
 instituto monastico segnes. Nam si ita sit, ipsis
 suas lampades gerentibus paulo post sponsus Chri-
 stus occurret, et excipietur idem cum gaudio, sacros
 vicissim accipiet ac reddet amplexus, celestem ipsis
 nec manufactum thalamum aperiet, donabit eis re-
 gnum cœlerum, paradisi voluptatem, potiones im-
 mortalitatis, suavitatem vitæ sempiternæ: induet
 eas amictu lucido, incorruptionis decore exornabit,
 sponsali diademate; innumeris bonis in sempiter-
 num ævum cumulabit. Propter hæc et tu et illæ
 ærumnas pertulistis: magno studio quotidie eniten-
 tes ut salutem vestram operaremini. Spes vos illa refl-
 ciat ac recuset. Inductum in animos ab hoste ignem
 divino amore extiguite. Quod si quid aliud in disci-
 plina grave est ac molestum, id lectione sacra arrepta
 hymnisque decantandis leniter ac mitigata, ab hæ-
 retica communionem sedulo caventes: vel si necesse
 sit hujus rei causa usque ad mortem pati, nullo
 pacto abjicientes fidem. Nihil enim præstabilius est
 Christi charitate: quemadmodum præ se tulerunt
 ab omnivæo virgines usque ad hunc diem. Quando-
 quidem nunc quoque sunt quæ vexantur, atque ex
 monasteriis propter Christum extrusæ sunt, ne hæ-
 reticum panem participarent, Hæc tibi tanquam so-
 rori in Christo ac filiæ scripsi, et iis quæ tecum

a. VIII, 18.

NOTÆ.

In cod. Reg. ρμζ'.

sunt : ut intelligas et communem nobis Dominum-
ambobus esse, et quantum omnes esse salvos opte-
mus, quippe quis sint unius corporis Christi, atque ex
eo fratres in vicem appellati. Nam in Christo Jesu non
est masculus neque femina, sed omnia et in omnibus
Christus ¹², qui et vos et nos servet incolumes.

CXXXIII. — Ephraim et Agathonī cæterisque filiis.

In obitum Laurentii præpositi.

Quod beatus Laurentius diem obiit, mors illi qui-
dem pro requie est : nam qui possit non ita esse viro
bono ? Illum in hujus vitæ egressu quies a mona-
sticæ laboribus, vel potius a vexatione propter
justitiam excipiet, migrantem ad Dominum : cujus
virtutum testes quamplurimi. Vobis autem, fratres
reverendissimi, deinde et nobis humilibus, triste hoc
et acerbum accidit, qui probatum monachum ami-
simus, reverendum fratrem, constitutum ut caput
esset ac spiritualis viæ dux. Sed tristitia tamen
utrisque versa est in gaudium, quod electus Dei
raptus est a nobis, optimi Dei jussu, in sanctitate
et justitia. Quapropter et ego humilis gaudeo, gra-
tulorque vobis quod tale vas ad Deum præmissi-
mus : revera enim vas electionis Laurentius fuit,
primum quidem sincera renuntiatione atque obe-
dientia, deinde studio progressuque virtutum, ob
quas et sacerdotio dignus est habitus, ac multorum
fratrum præfecturam suscepit, hos benigne regens
utilis gregi, Deo vivens revera ac præposito suo,
non mundo, nec mundi negotiis : cujus et nota ex-
silia propter Dominum, et vexationes tum priores
tum posteriores : cujus et speciosi pedes, ut cum
Scriptura loquar : cum huc et illuc obiret, et evan-
gelizaret fratribus salutaria præcepta. Unguentum
spiritualis ejus sudor : ros sacer, certamen illius
et virtutis curriculum. Qui in hac præsentī perse-
cutione assumptus, quid aliud quam beatitudinem
a Domino obtinuit ? Et nunc ille quidem in caelo
est, in eadem cum sodalibus civitatem ascriptus :
nos autem adhuc in certamine constituti, atque in
metu ne dejiciamur. Neque enim consummata homi-
ni felicitas inest ante excessum e vita : cum sit
incertus exitus.

Quamobrem obsecro vos, fratres, ut vigiletis ac
sobrii sitis, ut virili ac forti animo in proposito
certamine tum intelligibilis, tum sensibilis perse-
cutionis. Qui enim secundum Deum vivit, semper
patitur persecutionem ab invisibili vexatore, ut
teneatur peccati laqueo : quem, o strenui Christi mi-
lites, fugiamus. Quæ porro fugæ ratio est ? Nempe
si sub potenti manu Dei simus, in omnibus ei pla-
centes. Id vero consequemini, si non ex proprio
arbitratu sed ex communi lege vivatis : habentes
videlicet fratrem Ephraim in præpositi vicem, quem
admodum et ille consensit, et nos assensi sumus,
et tempus ac ratio postulant. Sint omnia commu-
nia : meum ac tuum exsulet : charitas exprimatur,

¹² Galat. iii, 28 ; Coloss. iii, 14.

κεινός ἐστιν ὁ Δισπότης ἀμφοτέρων ἡμῶν · καὶ ὡς
φιλοῦμεν πάντας σώζεσθαι · ὡς ἐνός ὄντες σώματα
Χριστοῦ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀδελφοὶ ἀλλήλων χρηματί-
ζοντες · ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ, οὔτε ἄρσεν, οὔτε
θῆλυ, ἀλλὰ πάντα καὶ πᾶσι Χριστός, ὡς διακῶ-
σαι καὶ ὑμᾶς καὶ ἡμᾶς.

ΡΑΓ'. — Ἐφραὶμ, καὶ Ἀγάθωνι, καὶ τοῖς λοι-
ποῖς τέκνοις. [Χρσ'.]

Ὅτι ἐκοιμήθη ὁ μακάριος Λαυρέντιος, ἐπιθῶ-
μην ἀνάπαυσις ὁ θάνατος · ἀνδρὶ γὰρ ἀγαθῷ πᾶς
οὐχὶ τοῦτο ἀπαντήσεται, ἀπὸ κόπων ἀσκητικῶν μα-
θῶν τοῦ βίου, μᾶλλον δὲ ἀπὸ τοῦ κατὰ δικαιοσύνη
διωγμοῦ ἐνδημήσαντι πρὸς Κύριον · οὐ τῶν ἀρετῶν
μάρτυρες πολλοί ; Ἰμὴν δὲ συνέθη, ἀδελφοὶ τιμωτάτοι,
ἐπεὶ καὶ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς τὸ λυπηρὸν, ἀκόλυστον
δόκιμον μοναστήν, τίμιον ἀδελφόν, εἰς κερὰν
καθιστᾶμενον τῆς κατὰ ψυχὴν ὁδηγίας. Ἄλλ' ὅμως
τὸ λυπηρὸν εἰς χαρὰν ἀμφοτέροις περιετρέπη, ὅτι
ἐκλεκτός Θεοῦ ὁ ἀρπασθείς ἀπ' ἡμῶν κελύσει θεῶν
τοῦ ἀγαθοῦ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ. Διὸ κερὰ
ταπεινῶς χαίρω καὶ συγχαίρω ὑμῖν, ὅτι παρεπί-
ψαμεν πρὸς τὸν Θεὸν ταλιχοῦτον σκεῦος. Ἐλογί-
ζομαι γὰρ σκεῦος ὡς ἀληθῶς Λαυρέντιος, πρῶτον μὲν διὰ
τῆς ἀψευδοῦς ἀποταγῆς καὶ ὑποταγῆς · δευτέρου δὲ
τῆς φιλαρέτου σπουδῆς τε καὶ προκοπῆς · ἔξ ὧ καὶ
ἱερωσύνης ἤξιώθη, καὶ πολλῶν ἀδελφῶν ἐπιστάσις
ἀνεδέξατο ἄξιωμα, φιλιτῶς πομαίνειν χρήσιμος ἢ
ποιμνῇ ᾧ Θεῷ καὶ τῷ καθηγουμένῳ ὡς ἀληθῶς, εἰ-
οὐ κόσμῳ καὶ τοῖς κατὰ κόσμον πράγμασιν · ἐπὶ
ἐξορίαι διὰ Κύριον, καὶ διωγμοὶ, καὶ πρότερον μὲν
ὑστερον · οὐ καὶ οἱ πόδες ὤραιοι, γραφικῶς ἀπὸ
ᾧ δὲ τε κάκει περιόντως, καὶ εὐαγγελιζομένῳ πᾶσι
ἀδελφοῖς τὰ σωτήρια ἐπαγγέλλετα. Μῦθος ἰ-
πνευματικός αὐτοῦ ἰδρώς · δρόσος ἱερῆς, ὁ ἱερωσύνης
αὐτοῦ δρόμος τῆς ἀρετῆς. Ὅς προσληθῆς ἐν ἐπὶ
τῷ παρόντι διωγμῷ, τί ἄλλο ἢ τὸν ὑπὸ Κυρίου μα-
καρισμὸν ἀνεδέξατο ; Καὶ νῦν ἐκείνος μὲν ἐστὶ ἐν
οὐρανῷ συμπολεῖων τοῖς ὁμοταγῆσιν · ἡμεῖς δὲ ἐν
ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος ἰστάμενοι, καὶ ἐπὶ φόβῳ τρεφί-
καίμενοι. Οὐ γὰρ ἐστὶ μακαρισμὸς τέλειος ἀφί-
πρ, ἕως ἀποδιώσεως, διὰ τὸ ἀδῆλον τῆς ἐκείσεως.

Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, γρηγορεῖν καὶ
νήφειν, ἀνδρίζεσθαι καὶ κραταιοῦσθαι ἐν τῇ ἐπι-
κειμένῳ ἀγῶνι τοῦ τε νοητοῦ καὶ αἰσθητοῦ
διωγμοῦ. Δεδιώκεται γὰρ ἅλι ὁ κατὰ Θεὸν ζῶν
ὑπὸ τοῦ ἀοράτου δυνάτου εἰς κατάληψιν ἀφί-
πρ · ὃν φύγωμεν γενναῖοι στρατιῶται Χριστοῦ.
Πῶς δὲ ἐστὶ φυγεῖν ; Τῷ ὑπὸ τὴν κραταιὴν χεῖρα
τοῦ Θεοῦ γενέσθαι, διὰ τῆς εἰς ἄπαν ἐπι-
στήσεως αὐτοῦ. Ἔσται δὲ τοῦτο, ἴαν μὴ ἰδιωτι-
λως, ἀλλὰ κοινοδικῶς ζήσητε · δηλονότι ἔχοντες
τὸν ἀδελφόν Ἐφραὶμ προκαθηγουμένον, καὶ
κάκεινος εἶσθε, καὶ ἡμεῖς συνευδοκοῦμεν, καὶ ἰ-
χρόνος καὶ ὁ τρόπος ἀπαιτοῦν. Ἔστωσαν πᾶσι
κοινὰ, τὸ ἔμῳ καὶ σὸν ἐξοριεῖσθαι · ἢ ἀγάπη χαρ-

καταριζέτω · ἢ ὑπακούῃ φυλακτέτω. Καὶ · Εἰ ταῦτα A obediētia servetur. Et : Si hæc scitis, beati estis, οἴδατε, μακάριοι ἐστε, φησὶν, εἰς ποιῆτε αὐτά. inquit, si feceritis ea ¹³.

ΡΑΔ' (25). — Εὐφροσύνη ἡγουμένη. [Χρθ'.]

CXXXIV. — *Euphrosynæ præpositæ.*

Rursus de ipsius matris obitu.

Ἡ μνήμη τῆς μακαρίας μητρός, σου μὲν ἀμφοτέρωθεν, ἰμοῦ δὲ κατὰ πνεῦμα, θαρρῶ δὲ εἰπεῖν καὶ πολλῶν ἄλλων · ἐπειπερ σεβασμία ἔ κυρία · προὔτρεψατό με ὡσπερ ὑπ' ἐκείνης νυττόμενον, προσθιγέσθαι σε, ἀδελφὴ ἐν Κυρίῳ, βραχία τινὰ καὶ ταῦν. Τίνα δὲ ταῦτα; Ἴνα ἀγωνίζῃ τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς ἀσκήσεως, εἰς ἣν ἐκλήθης, καὶ ὠμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνωπιον πολλῶν μαρτύρων. Πῶς δὲ ἐστιν ἀγωνίσασθαι; Ἐκ τοῦ ἔχειν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ. Οὐ γὰρ φόβος, ἐκ ἐντολῶν τήρησις. Ἐκ τοῦ μελετᾶν τὸν θάνατον. ^B Ἐνθα γὰρ μέλτη θανάτου, καθῶν ἄλλοτρίωσιν. Ἐκ τοῦ μεριμᾶν τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος διαζεύξεις, τὴν ἐπὶ ταύτῃ ἀγγελικὴν ἐπιστάσιαν, τὴν ἀπαγωγὴν τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ οὐράνια Πῶς ἄρα δειλθοὶ τὸν ἀρχοντα τοῦ τῆδε αἰῶνος, πειρώμενον πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἀνιούσαν ψυχὴν ἐπιστάσασθαι, εἴπερ ἴδοι αὐτὴν κατεστιγμένην τοῖς πάθεσιν · εἴτα πού τὴν ἀποκατάστασιν λάθοι μέχρι καιροῦ ἀναστάσεως · ἡνίκα τὸ συζυγὲς σῶμα ἐνωθεῖ κατὰ τὴν ἀρρήτων τοῦ Θεοῦ δύναμιν. Καὶ οὕτω λέγω τὴν μικρὸν ὑστερον ἐπέλευσιν τοῦ νυμφίου Χριστοῦ, ἀπ' οὐρανοῦ μετ' ἀγγέλων δυναμειως αὐτοῦ · τὴν τε εἰς ἀέρα ἀρκαγὴν τῶν θεοφίλων ψυχῶν · καὶ τὴν ὁμοῦ πάσης τῆς κτίσεως συναγωγὴν πρὸ προσώπου τοῦ φοβεροῦ βήματος · εἴτα τὴν ἀποφασιν ἑκατέρων τῶν ^C παρισταμένων μερῶν · τοὺς μὲν δικαίους καλοῦσαν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν · τοὺς δὲ ἀμαρτωλοὺς ἀποπέμπουσιν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον. Τοῖνον ἢ ταῦτα ἰνοοῦσα εὐαισθητῶς ψυχὴ, τρέμει, δειδιᾷ, καταλύσεται, δακρύει, καθαίρεται, φωτίζεται, ἐξισταμένη τῶν τῆδε σχέσεων · ἄλλοιουμένη τε τὴν καλὴν ἄλλοίωσιν, καὶ πρὸς Θεὸν ἀνατρέχουσα ἐν χαρᾷ πνευματικῇ καὶ ἀρρήτῳ θυμηδίᾳ · ὅς ἀποστρέψεται μὲν καὶ ἦλιον ὄραν, καὶ τῶν ἄλλων ἡδέων τοῦ παρόντος βίου, διὰ τὴν ὑπερνεκῶσαν τοῦ παλοῦ θεωρίαν. Οὕτως ἐστὶ τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνίσασθαι, τιμωτάτη. Τοῦτον δὲ ἀγωνισαμένη ἢ καλῆ σου μητὴρ, ἐκολλήθη Θεῷ, καὶ μετέβη ἐπαινετῶς τῶν ἐνθύνει.

Ἐπειχθῶμεν οὖν καὶ ἡμεῖς, παρακαλῶ, τοῖς ^D ἐκείνης ἔχουσιν ἐπισθαί · καὶ μὴτ' ἰλιγγιάσης πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς ἐκκαλούμενη · τὸ μὲν ὅτι χάριτι Θεοῦ καὶ συνεπαίρη ταῖς καλαῖς ἀναβάσεσιν, ἐξ ὧν ἐκούω εὐ πράττειν σε · τὸ δὲ ὅτι οὐ τὸ θέλειν πάροστιν, ἐκεῖ κατὰ μικρὸν καὶ ἡ τελείωσις προσγίνεται, τοῦ Θεοῦ δυναμοῦντος, καὶ φιλοῦντος τὴν σωτηρίαν τοῦ οὕτως προαιρουμένου. Τάχα δὲ τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν ἐμπόδιον ἠγήσῃ τῆς τοιαύτης προθέσεως, προσβαρουμένη τῇ ὁδηγίᾳ · ἀλλὰ μηδαμῶς, ὦ κυρία. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀγαπητὸν Θεῷ,

¹³ Joan. xiii, 17. ¹⁴ I Tim. vi, 12. ¹⁵ II Thess. 1, 7.

NOTE.

(25) In cod. Reg. ρμθ'.

Memoria beatæ matris, tuæ quidem corpore ac spiritu. tum vero meæ secundum spiritum, ausim dicere et complurium aliorum, quoniam sancta est ac præcipuæ venerationis domina; impulit me, tanquam matre ipsa instigante, ut te, soror in Domino, paucis verbis in præsentem alloquerer. Quæ sunt illa porro? Ut bonum certamen certæ monasticæ vitæ ad quam vocata es, et confessa bonam confessionem coram multis testibus ¹⁴. Qua autem ratione certandum? Si Deo timorem insitum in animo habueris. Nam ubi timor, ibi observatio mandatorum. Si mortem mediteris. Ubi enim mortis meditatio, ibi a vitiis alienatio est. Si tecum reputes animi sejunctionem a corpore, cui sejunctioni præerit angelus; abductionem deinde animæ in cælestem plagam. Quemadmodum effugiat utique hujus sæculi principem conantem videlicet pertrahere ad se evolantem animam, si quidem viderit eam vitiis tanquam maculis inustam: deinde ubi subsidendi locum accipiat usque ad resurrectionis tempus, cum socium corpus adjungetur inenarrabili Dei virtute. Necdum commemoro mox futurum Christi sponsi adventum de cælo cum angelis virtutis ejus ¹⁵, acceptarum Deo animarum raptum in cælum, ac simul omnis creaturæ convocationem coram horrendo tribunali: deinde de utraque parte quæ præsens aderit sententiam, quæ justos quidem in regnum cælorum invitet, peccatores autem in exteriorē ignem ableget. Hæc igitur se cum animus sedulo reputans, pavet, timet, dedit se lacrymis cum intimo doloris ex noxa sensu, purgatur, illuminatur, hujus vitæ affectibus exiit, in egregium statum immutatus, et ad Deum evolans in lætitia spiritali, et inenarrabili a sacritate: ita ut vel intueri solem, vel præsentis vitæ delictis frui lædeat, ob præstantiorem honesti contemplationem. Est id bonum certamen certare, o reverendissima. Hac igitur cum egregia tua mater certaverit, Deo copulata est, et ex hac vita cum laude migravit.

Festinemus igitur et nos, obsecro, ejusdem vestigiis insistere, Ne vero obstupescas, ad virtutis fastigium invitata: tum quod Dei beneficio et sublimis attolleris egregiis progressibus, in quibus strenue rem a te geri audio: tum quod ubi voluntas adest, ibi res brevi e sententia conficitur, Deo corroborante, ac salutem illius qui sic affectus sit diligente. Forte autem sororum præfecturam impedimentum esse talis propositi arbitrare, regendi cura prægravata. At nequaquam, o domina. Nihil enim tam acceptum Deo, quam subditos

pascere ac regere. Sic enim magnum Petrum com-
pellat : *Sidiligis me, pasce oves meas* ¹⁶. Iterumque
*Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum
eris* ¹⁷. Ac rursum : *Qui converti fecerit peccatorem
ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, et
operiet multitudinem peccatorum* ¹⁷. Si quis enim
advolans ex dominandi cupiditate pastorale pedum
arripiat, odiosus ille est et abominandus Deo, nec
salutem alteri parat, nec ipse consequitur. Sin
vocatus a Deo ac morem gerens præfecturam acci-
piat, etis amicus Deo intelligatur, et idem alteri ac
sibi salutem afferat. Quandoquidem igitur ipsa
sic vocata es, gaude et time : illud quidem ob
spem ; istud vero ob sollicitudinem. Sic præsis, et
prospera agas, pascens, gerensque de sororum con-
tubernio curam. Terrent te ea quæ fama narrat,
inquis : sed habes adiutorem Deum, efficaxque
maternarum precum auxilium. In illum curam om-
nem tuam abjice, et ipse expedita efficiet consilia
tua. Deesse tibi aliquem dixeris qui te rite defen-
dat ? sed præsidem habes ipsum quem dilexisti Do-
minum : deinde et custodem vitæ tuæ angelum,
qui te ex omni malo eripiat. Quare nede mitte ani-
mum, sed erige : firmas adhibe, non imbecillas
vires : prospiciens integræ valetudini corporis, ut
Deo rite servias, et sorores regas, ac sorores vicis-
sim (ad ipsas enim convertiatur oratio) ut recte
gubernetur, ac religiose pascantur, te unam spi-
rantes, te veram matrem agnoscentes, ac se invi-
cem sincere cognatas.

Nam ubi talis adest concordia animorum, ibi
Christus in medio, et beatæ vitæ consummatio.
Vitam enim beatam adeptæ sunt, virginitatem am-
plexa, et Christum sponsum habentes, non mor-
tales procos, quorum molesta consociatio est,
et quæ paulo post disjunctio fit, multo acerbior.
Quem vero sponsum habent Christum, is
nunquam moritur : sed et vita omnium est. Ut una
cum eo ingredientur ipsæ, votum servant abstin-
entiæ, in cœlestem thalamum. Edant illæ, bibant,
vestiantur, quidquid ex usu vitæ est accipiant a
perspicaci charitate tua : quandoquidem Apostolus
ait : *Ita desiderantes vos, cupide volebam tradere
vobis non solum Evangelium Dei, sed etiam animas
nostras* ¹⁸. Sint modo unius sententiæ, uniusque
mentis, animam unam habentes : una sit voluntas
communis omnia, peculiare nihil, diversa nusquam
sententia : et perfecerint omnia quæ ad salutem
necessaria : ac brevissimum et egregium cœnobii
vitæ curriculum emensæ in perpetuum exsul-
tabunt cum egregia tua ac religiosa matre. Sic
enim insigne cœnobium, et quæ præclare admini-
strat, communi lætitia perfruuntur, et erunt cum
Domino semper. Nostra hæc brevis nulliusque præ-
tium allocutio est. Tu vero, domina, pauca hæc se-
mina excipiens, ex teipsa quæ desunt adjice : ac
pro nobis peccatoribus preces fundere ne graveris,

ὡς τὸ ποιμαίνειν καὶ ὀδηγεῖν τοὺς ἐπομένους. Θεοὶ
γὰρ πρὸς τὸν μέγαν Πέτρον · Εἰ ἀγαπᾷς με, ποι-
μαίνει τὰ πρόβατά μου. Καὶ πάλιν · Ὁ ἐξάγει
ἀξίον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔσθ. Καὶ
πάλιν · Ὁ ἐπιστρέψας ἀμαρτωλὸν ἐκ πλάνης
ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου,
καὶ καλύψει πλῆθος ἀμαρτιῶν. Ἐν μὲν γὰρ ἐπι-
τρέχων τις, ἐκ φιλαρχίας δρᾷξεται τῆς ποιμαντικῆς ρᾷ-
δου, μισητὸς καὶ ἀπόπτυστος Θεῷ, οὔτε σώζων, οὔτε
σωζόμενος. Ἐν δὲ κληθεὶς δι' ὑπακοῆν Θεοῦ δέξεται
τὴν προστασίαν, καὶ φίλος Θεοῦ καὶ σώζων καὶ σωζή-
μενος ἀποδειχθήσεται. Ἐπειδὴ δὲ αὐτῇ οὕτως κάλε-
σαι, χαίρει καὶ τρέμει · τὸ μὲν διὰ τὴν ἐλπίδα, τὸ
δὲ διὰ τὴν ἀγωνίαν · ἡγοῦ καὶ κατενοοῦ, ποιμα-
νουσα καὶ διαφέρουσα τὴν φροντίδα τῆς ἀδελφότη-
τος. Ὁρῶν δὲ σε τὰ θρυλούμενα ὡς φῆς · ἀλλ'
ἔχεις Θεὸν ἐπίκουρον, συνεργὸν τῶν προσευχῶν τῆς
μητρός. Ἐφ' ᾧ τὴν μέριμνάν σου ἐπιρρίψεις, καὶ
αὐτὸς ποιήσει ῥόους τὰς διαθέσεις σου. Οὐκ ἔχων
λόγους τινὰ τὸν προστατεύοντά σου γνησίως ; Ἄλλ'
ἔχεις τὸν πρωτοστάτην αὐτὸν ἐν ἡγάπῃσας Κύριον ·
ἔπειτα καὶ τὸν φύλακα τῆς ζωῆς σου ἄγγελον, ῥη-
μένον σε ἐκ παντός κακοῦ. Διὸ εὐθύμει καὶ μὴ
ἀθύμει · εὐρώσεται καὶ μὴ ἀρρώσεται · πρόνοιαν ποιῶ-
σα τῆς εὐεξίας τοῦ σώματος · ἵνα δουλεύῃς Θεῷ
ἀρούντως, καὶ διέπῃς τὰς ἀδελφάς. Καὶ αἱ ἀδελφαὶ
πάλιν · πρὸς αὐτὰς γὰρ ὁ λόγος ἐπιστρέφεται · ἐκ
ἔπονται κατὰ λόγον, καὶ ποιμαίνονται θεοκρατῆς,
οἱ μόνον ἀναπνεύουσαι, καὶ οἱ μητέρα ἀληθοῦς
γνωρίζουσαι, καὶ συγγένους ἀψευθεῖς ἀλλήλας.

Ὅπου γὰρ ἡ τοιαύτη συμψυχία πάρεστιν, καὶ ὁ
Χριστὸς ἐν μέσῳ, καὶ ἡ μακαρία ζωὴ τελειοῦται.
μακαρίαν γὰρ ζωὴν εἶλοντο παρθενίαν ἀσκασιῶμα,
καὶ Χριστὸν νυμφίον ἔχουσαι, καὶ οὐκ ἐπιτήρησι
μνήστορας · ὧν ἡ συνάφεια ὀδυνηρὰ, καὶ ἡ μαρτυ-
ρίαν ὑστερον διαίτησις ἀλγεινότερα · ἐν δὲ νυμφίον
ἔχουσι Χριστὸν, οὔποτε ἀποθνήσκει · ἀλλὰ καὶ ζωὴ
ἴσθι τῶν ἀπάντων · καὶ συνεισελεύσονται αὐτῷ, τε-
ροῦσαι τὸ ἐπαγγελίαν τῆς νηστείας, εἰς τὸν οὐρανὸν
νυμφῶνα · καὶ φαγέτωσαν, καὶ πίτωσαν, καὶ ἐπι-
δουσιάζωσαν, καὶ ὁ τι ἂν ἄλλο χρειῶδες λαμβανώ-
σαν πρὸς τῆς εὐδικηρίτου σου θεοφιλίας · ἐπίση-
φον ὁ Ἀπόστολος · Οὕτως ἰμειρόμενοι ὑμῶν,
εὐδοκοῦμαι μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ
εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν
ψυχάς. Μόνον ὁμογνωμονεῖτωσαν, συμφρονεῖτωσαν,
μίαν ψυχὴν ἔχουσαι, ἐν θέλημα, πάντα κοινὰ, μηδὲν
ιδιόκτητον, μηδὲν ἐτερόγνωμον · καὶ τὸ πᾶν αὐταῖς
τῆς σωτηρίας ἐξείργασται · καὶ ὁ σύντομος καὶ ὁ
πάγκαλος τοῦ κοινοδικακοῦ βίου δρόμος διήνησται ·
καὶ χορεύσουσι εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων μετὰ τῆς
καλῆς μητρός καὶ θεόφρονος. Οὕτω γὰρ τὸ κ-
λὸν κοινοβιον, καὶ ἡ καλῶς ποιμάνουσα εὐφρανθή-
σονται ὁμοδίαιτον εὐφροσύνην, καὶ ἔσονται σὺν Κυ-
ρίῳ πάντοτε. Αὐτῇ ἡμῶν ἡ μικρὰ καὶ μηδαμῶς
προσφώνησις · σὺ δὲ, κυρία, τὰ βραχέα σπέρματι
λαβοῦσα, παρ' ἑαυτῆς πρόσθεσι τὰ ἐλλείποντα · καὶ

¹⁶ Joan. xxi, 18. ¹⁷ Jerem. xv, 19. ¹⁸ Jac. v, 20. ¹⁹ I Thess. ii, 8.

προσύχεσθαι περὶ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν παροκλή-
θητι· ἵνα ὧν λόγων ἐσμὲν διδάσκαλοι, τούτων ἐνε-
ργεῖς ὀφθῶμεν πράκτορες· καὶ σωθῶμεν σὺν ὑμῖν
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

ΡΑΕ' (26). — Καταχρηστικῆ. [χζα'.]

Pietatis documenta tradit in sacramtum Quadragesimæ tempus.

Ὅτι ἐπιζητήσῃς ἢ τιμιότητος σου λόγου νοουθεσίας
παρὰ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν· καὶ ὁ λόγος ἡμῶν
ἀξουθενημένος, καὶ ὁ βίος ἡμῶν ἡμαλγημένος. Ὅμως
ὅτι ἠρώμεν τῆς σωτηρίας σου, καθότι καὶ παρ-
θένος εἶ νύμφη Χριστοῦ, κειμήλιον ἀγιότητος,
καὶ καθὼς ἐκ πεποιθήσεως ἐπιζητεῖς ἡμῶν τὴν
νοουθεσίαν· ἐπιζητεῖς δὲ αὐτὴν διὰ τὴν ἐπὶ θύραις
ἀπισταμένην ἁγίαν τεσσαρακοστήν· καὶ ἡ ἀλη-
θινὴ παρθένος Χριστοῦ οὐκ ἐν ἡμέραις ἀπωρι-
σμέναις, ἀλλ' ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ ἐν ἐκάστη ἡμέρᾳ
ζητεῖ πῶς ἀρίσει τῷ Κυρίῳ καὶ Νυμφίῳ αὐτῆς. Ἐχει
δὲ τι πάντως καὶ ὁ τῶν νηστειῶν χρόνος ἰδίωμα
σπουδῆς ἐνεργεῖν πρὸς τὸν ὄλον ἐνικυτῶν· τοιγαρ-
οῦν, ὧ τιμιωτάτη, τὸν συνήθη σου κανόνα τῆς ἀσ-
κήσεως ἐνεργεῖν καὶ ἄρτι προθυμήθητι· οὐ γὰρ δυ-
νάμηθα ὀρθοθεῖν τοῦτο κάκεινο, ἢ σοὶ, ἢ ταῖς μετὰ
σοῦ συνασκουμέναις, διὰ τὸ μήπω εἰδέναι τὴν τάξιν
καὶ τὴν ἀγωγὴν ὑμῶν. Εἰς δὲ ὅρος καὶ κανὼν κοινω-
φελῆς πᾶσι καχρωσθημένοι, καὶ μάλιστα τοῖς ἀν-
ηρημένοις τὸ μοναχικὸν ἐπάγγελμα, τὸ μηδὲν εἶναι
τῶν ἐκπερισκότων Θεῷ πράττειν ἡμᾶς, ἀλλ' ἐν φόβῳ
καὶ τρόμῳ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν κατεργά-
ζεσθαι· καὶ γὰρ νηστειὰ ἀληθῆς, ἢ παντὸς κακοῦ
ἀποχῆ. Νηστεύσωμεν πρῶτον μὲν ἀπὸ τοῦ μὴ
εἰσεκλιθεῖσθαι τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ,
κἀντεῦθεν ἀναπτέσθαι εἰς ἐπιθυμίας ἐκτόπους. Μία
γὰρ ἐπιθυμία καὶ εἰς ἔρωσ ἀληθινός, ὁ Κύριος ἡμῶν
Ἰησοῦς Χριστός, ὁ καλὸς καὶ ὠραίος Νυμφίος· οὐ
ἢ ἐρεμνήν ἐξ ὀλοκλήρου ψυχῆ, μισεῖ σάρκα καὶ
αἷμα, καὶ πάντα τὰ τῆς φθορᾶς ἰνδάλματα· ἀεὶ δὲ
περουμενῆ τῷ περὶ αὐτὸν πόθῳ, ἀποστρέφεται
σχεδὸν εἰπεῖν, καὶ αὐτὸν τὸν ἄλιον ὄρα· καὶ σπαδά-
ζει καὶ τοῦ σώματος ἐκδῆναι, καὶ πρὸς τὸν κοθύ-
μενον γυνέσθαι· ὅπερ ἐστὶ τὸ ἐκρότατον ἀρεκτὸν
τοῖς λόγου μεταληρήσει. Νηστεύσωμεν δὲ κατὰ δεύ-
τερον λόγον, καὶ ἀπὸ βρωμάτων ποσότητός τε καὶ
ποιότητός· καὶ τοσοῦτον, ὅποσον ἡ δύναμις τοῦ σώ-
ματος φέρει· φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος· Ἐκαστος
καθὼς προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης,
ἢ ἐξ ἀνάγκης· τὸ ἰλαρὸν γὰρ ἀγάπῃ ὁ Θεός·
καὶ τὸ κατὰ δύναμιν. Τοῦτο δὲ ἐπὶ σου τῆς καθηγουμέ-
νης κυριολεκτεῖσθαι δύναται· ἐπὶ δὲ τῆς ἀδελφότη-
τος οὐκ ἔχει δύναμιν· διὰ τὸ κατὰ τὴν ὑπὸ σοῦ
δεδομένην διάταξιν καὶ ἐσθίειν καὶ πίνειν, καὶ τὴν
ἄλλην ἀγωγὴν εἶναι ἐφ' ἐκάστης, ὥστε διακρι-
τικοῦ ὁματός σοι χρεῖα προσσηκόντως τὰ κατ'αὐτάς
ἐπιθεωρεῖν. Κοινῶς δὲ ἐπὶ πᾶσι, τὸ ἀπέχεσθαι μα-
ταιολογίας ἀκαίρου, βασκανίας ἀτόπου, ἀργίας

ut quæ docemur ore, ea opere perficere conspiciamur, ac salvi vobiscum simus in regno cælorum.

CXXXV. — *Catechctica.*

Quod reverentia tua sermonem adhortationis ab humilitate nostra flagitavit. nec sermo noster ullius pretii est, et vita despicibilis. Quoniam tamen salutis tuæ percupidi sumus, propterea quod et virgo es Christi sponsa, specimen sanctitatis, ac veluti ex fiducia nostram desideras adhortationem : idcirco autem desideras quod veluti pro foribus astat sancta Quadragesima, ac vera quidem Christi virgo non certis ac definitis diebus, sed omni tempore et quolibet die sollicita est quomodo placeat Domino ac Sponso suo. Habet tamen omnino jejuniorum tempus peculiarem vim quamdam, ut studium acuat capessendæ per totum annum virtutis. Quamobrem, o reverendissima, da ultro operam ut consuetam tibi in monasterio vivendi normam nunc quoque teneas : neque enim possumus hoc vel illud definire, seu tibi, seu reliquis quæ tecum exercentur, quod vestra mihi minus sit cognita vitæ institutio. Una vero lex, regula una est quam par est omnibus esse communem, sed maxime iis qui monasticum vitæ institutum profitentur ; nihil ut exteriori agamus eorum quæ Deo minus placent : sed in timore ac tremore salutem nostram operemur¹⁸. Verum enim jejunium, ab omni malo abstinencia est. Sic igitur primum jejunemus, ut ne pravæ cogitationes subire in animum patiamur, atque in scelerata deinde desideria exardescere. Unum enim vero desiderium et unus amor verus, Dominus noster Jesus Christus, Sponsus egregius ac speciosus : quem quæ anima omnino desiderat, carnem odit et sanguinem, omnesque rerum corruptibillium imagines : semper autem illius desiderio in sublime evolans, refugit, prope dixerim, vel ipsum intueri solem : gesticque et e corpore exire, et cum eo quem amat versari : quod caput ac summa votorum est iis qui Verbi participes existitæ. Jajunabimus utique secundo loco, tum quantitate ciborum, tum a qualitate, et quatenus coporis vires ferunt. Ait enim Apostolus : *Unusquisque prout destinavit in corde suo : non ex tristitia, aut ex necessitate : hilaritatem enim diligit Deus*¹⁹ : et pro ratione virium. Hoc vero in te, quæ præposita es, designari distincte potest : in sororum cœtu, non potest : quod ex tradita abs te lege, et edendi et bibendi modus, et reliqua vivendi ratio sigularum pendere debeat. Quamobrem perspicaci tibi oculo est opus, ut quæ singulis expediant contempleris. Convenit autem ex æquo omnibus,

¹⁸ Philipp. II, 18. ¹⁹ II Cor. IX, 7.

NOTE.

(26) In cod. Reg. pv'.

intempestiva garrulitate abstinere, inepta æmulatione, inutili otio : ac potius tempestivum silentium servare, loqui opportune, amare invicem ac diligere secundum Dominum : et habere communia omnia, et nihil privatim sepositum.

(Deest pagina una.)

CXXXVI. — Theodoro stratego.

ΡΑϚ. — Θεοδώρη στρατήγῳ.

Lapsum excitat ad pœnitentiam.

..... Contrarius eventus. O calamitatem ! Quœnam ista est involuntaria abductio ? quœnam per vim illata participatio, intentans carnis periculum ei qui nolit heterodoxum panem participare ? Voluntarium sacrificium, o christianissima cogitatio ! corpus et sanguis Domini nostri Jesu Christi. Ait enim magnus Apostolus de eo, *Qui cum in forma Dei esset, se non rapina in arbitratu esse æqualem Deo : sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus et habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis* ¹⁹. Quoniam igitur voluntarium sacrificium et voluntarie datum volentibus, non autem nolentibus. Etenim Dominus ipse in Evangeliiis ait apostolis : *Nunquid et vos vultis abire* ²⁰ ? propter eos qui jam discesserant ab eo, qui discipuli videbantur et magni Petri responsio hujusmodi : *Ad quem ibimus ? Verba vitæ æternæ habes. Et nos credidimus, et cognovimus, quia tu es Christus Filius Dei viventis* ²¹. Et rursus magnus Petrus in Epistola sua, *Voluntarie pascere oportet non coacte* ²².

Cognoscant proinde qui nolentes vi trahunt ad suam communionem, se gentium more hoc facere : non corpus Christi quod sponte oblatum est, porrigentes, sed contra, quod victimæ idolis oblatæ speciem habeat, prout coactum est sacrificium in libationibus dæmoni acceptis quæ apud ipsos fiunt. Et verus est sermo, et demonstratio perspicua : et nemo audit. Sed *Parce, Domine, parce : et ne des hæreditatem tuam in opprobrium perfectum* ²³, ut alicubi ait quidam e prophetis. Quid vero nobis eveniet, o desideratissime, et ab omnibus laudate ? Dicitur enim nobis : *Siquidem asperius, quomodo amicitia est ? Cedamus adhuc temporibus. Reformidabimus potestatem plusquam honestum est ? Et ubi vox Domini quæ homines timeri vetat, et statuit ut potius timeatur Deus solus, in quo omnis potestas et virtus, qua potest animum et corpus perdere in gehennam ignis* ²⁴ ? Heu lapsum ! o trepidationem ! in qualibet persona, et maxime in Christiano. Verumtamen huc ades iterum, amice ac domine optime, excitemur, pœnitentiam agamus. *Prope est Dominus quærentibus illum* ²⁵, nec

¹⁹ Philipp. II, 6-8. ²⁰ Joan. VI, 68. ²¹ Ibid. 69. ²² I Petr. V, 2. ²³ Joel II, 17. ²⁴ Luc. XII, 5.

²⁵ Psal. CXLIV, 18.

περίργου · μέλλον μὲν οὖν ἡσυχίαν ἔχειν εὐκαίρως · καὶ λόγον φεγγεσθαι δέοντα · καὶ ἀγαπᾶν καὶ στήρην ἀλλήλους κατὰ Κύριον · καὶ πάντα κοινὰ ἔχειν, καὶ μηδὲν ἀποτεταγμένως ἴδιον... Λεῖπει σελ. α'.

(27)..... οὓσι τὸ ἐναντίον ἐκάντημα. Ὡ τῆς συμφορᾶς ! τίς αὐτῆ ἡ ἀκούσιος ἀπαγωγὴ ; τίς δὲ ἡ ἐσχατικὴ μέθεξις ἐπαπειλοῦσα τὸν κατὰ σάρκα κίνδυνον ἐν τῇ μὴ προαιρείσθαι μεθεῖν τοῦ ἑτεροδόξου ἄρτου ; ἐκουσιόθουτον ὡ χριστιανικώτατος λογισμὸς · τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Φησὶ γὰρ ὁ μέγας Ἀπόστολος περὶ αὐτοῦ · Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγματὸν ἠγάθησεν εἶναι ἴσα Θεῷ · ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαθὼν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχῆματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος · ἐταπεινωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Ἐπει οὖν ἐκουσιόθουτον καὶ ἐκουσιοδοτον τοῖς ἰθαλοῦσιν, ἀλλ' οὐχὶ τοῖς μὴ ἰθαλοῦσι. Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φησὶ πρὸς τοὺς ἀποστόλους · Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ἀπειθεῖν ; διὰ τοὺς ἡδὲ ἀπειθόντας ἀπ' αὐτοῦ τῶν δοκούντων μαθητῶν. Καὶ ἡ παρὰ τοῦ μεγάλου Πέτρου ἀπάντησις τοιαύτη · Πρὸς τίνα ἀπειλευσόμεθα ; Ὑμεῖς ζωῆς αἰωνίου ἔχετε. Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν, καὶ ἐγνωμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ πάλιν ὁ μέγας Πέτρος τῇ οἰκίᾳ ἐπιστολῇ. Ἐκουσίως ποιμαίνεσθε, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαστικῶς.

Γνώτωσαν οὖν λοιπὸν οἱ βιαστικῶς ἔλκοντες πρὸς τὴν ἑαυτῶν κοινωνίαν τοὺς μὴ προαιρουμένους, ἢ ἀληθοειδῶς τοῦτο πράττουσιν · οὐ σῶμα Χριστοῦ τὸ ἰθαλόθουτον παρέχοντες, ἀλλὰ τοῦναντίον εἰδωλοθίτου ἔχον ἔμψασιν, κατὰ τὴν ἀκούσιον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς κατ' αὐτῶν φιλοδαμῶσι σπονδαῖς. Καὶ ὁ λόγος ἀληθής, καὶ ἡ διὰ τῆς ἐναργῆς, καὶ ὁ ἀπίστος οὐδείς. Ἀλλὰ, φεῖσαι, Κύριε, φεῖσαι, καὶ μὴ δῶς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος τέλει, ὡς ποῦ τις ἔφη τῶν προφητῶν. Τί δὲ ἡμεῖς κάθωμεν, ὃ τριπόθητε καὶ κενεύομε ; Εἰρήσεται γὰρ, εἰ μὴ τραχύτερον, πῶς φιλία ὁ λόγος ; ἀπαχθείμεν ἢ καιρῶ ἔτι · ὑποπτήξομεν τὴν ἐξουσίαν πλέον ἢ πλῶς ἔχει, καὶ ποῦ ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου ἀπαγορεύουσι τὸν ἀνθρώπινον φόβον, καὶ μᾶλλον καθρέξουσα τὸ θεὸν μόνον, ἐφ' ἧ ἡ πᾶσα ἐξουσία, καὶ ἡ δύναμις πῶς καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἐμβαλεῖν εἰς γέενναν πυρῆς ; Φεῦ τῆς συμπτώσεως ! Ἀβαλε τῆς ὑποπτήξεως ! ἐφ' ὅτῳ οὖν προσώπῳ καὶ μάλιστα γε χριστιανῶν. Πλὴν ὁμῶς δεῦρο πάλιν, φίλε καὶ κύριε καλῶ, ἀκαλεθῶμεν, μεταμεληθῶμεν. Ἐγγὺς Κύριος τοῖς ζητούνσιν αὐτὸν, καὶ οὐ βούλεται μὲν τὴν πύξιν

NOTÆ.

(27) Ibi inscriptionem non habent codices mss. ; sed istam repræsentat codex Regius in Indice Epistolarum.

ἡμῶν κατὰ τι τῶν ἀμαρτανωμένων · πεσόντας δὲ Ἀ
 ἱρᾶ ἀνίστασθαι ἡμᾶς θάπτον, καὶ ἀμποτάνοντας ἐπι-
 στρέφειν · καὶ τοῦτο ὁσαύτως ἐν καὶ συμβαίη κατὰ τινα
 περιπέτειαν ἀβουλίας. Εἴποι δ' ἂν τυχόν ἢ τιμίαν
 σου ψυχὴν · Ὁ βαλὼν καὶ ἰάσεται · καὶ ὁδὸν τὸ ἐπιτί-
 μιον · οὐδὲν γὰρ ἀνιάτρευτον θεραπευόμενον · οὐ βα-
 ρύς ἔμην ὁ τῆς ἰατρίας λόγος.

PAZ' (28). — Προκοπίω μονάζοντι. [χζδ'.]

Ἄρτι ἐπιστέλλω τῇ τιμιότητι σου, ὅποτε τὸν
 διάκονον τοῦ γράμματος ἔμην τε καὶ σὸν εὖρον, οὐ
 μὴν ἀλλὰ καὶ παρορμησάντά με εἰς αὐτὸ τοῦτο, ὡς
 καὶ τῆς εὐσεβείας σου οὕτως ἐπιζητούσης, καὶ
 φιλοῦσης. Ἄλλὰ χαῖρε, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ. Χαῖρε,
 φίλων ἀρίστε, καὶ μάλα τῶν ἀρχαίων. Χαῖρε, ὦ εὐ-
 λαβεία [Reg. cod. ὁ εὐλαβεία.] περιδότης, καὶ ἐν Β
 γνώσει ἐξακουτιζόμενος. Ποῦ ποτε ἀπολείπας
 ἡμᾶς, τοσοῦτοις χρόνοις ὑποκρύψας σου τὸ τίμιον
 πρόσωπον; Τίς δὲ ὁ τρόπος τῆς κατὰ τὴν ἰστίαν
 ριοριστείας σου, μήπως προΐοντος καὶ ἐμφανιζομένου
 δημοσίου; καὶ τρίτον, ἵνα παρρησιαστικώτερον φήσω,
 μᾶλλον μὲν οὖν ἀγαπητικώτερον · ἀγάπης γὰρ
 ἰδίον, τὸ μὴ ὑποστέλλεσθαι ἐν ταῖς ὠφελίμοις πρὸς
 τὸν ἀγαπώμενον ὑπομνήσεις · τίς ἢ ἐργασία σου αὕτη ·
 πορευγὸς κόσμον διὰ τῆς μοναχικῆς τελειώσεως,
 καὶ οἰκαδε πάλιν ἀναστρέψαντος · λυθέντος δεσμῶν
 προκαθείας, τοῦτο γὰρ ἡ ἀποκατῆ. καὶ αὐθις δεθέν-
 τος τῇ συνοικίᾳ τῆς κυρίας τῆς ὁμοζύγου, καὶ τῶν
 θεοφυλάκτων τέκνων; καὶ ὁ ἐπι ξενικώτερον, ἀπο-
 καρθόντος τῷ τῆς ἐνιαυτοῦ ζωῆς ιδιώματι, καὶ
 τελειωθέντος τῷ θεῷ μυσταγωγῆματι, καὶ αὐθις C
 κρηνομῶντος ἐρημικοειδέϊ πολιτεύματι; Ἐκαστος,
 φησὶ ὁ Ἀπόστολος, ἐν τῇ κλήσει, ἢ ἐκλήθη,
 μενέτω. Καὶ πάλιν ἐτέρωθι · Ἀπρόσκοποι γίνεσθε
 καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἕλλησι, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ
 τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἀλλαγὴ πάλιν αὐτὸς περὶ αὐτοῦ ·
 Οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν
 ἀδελφόν μου σκανδαλίσω. Καὶ ἕκαστος ἐκ τοῦ
 ἰδίου σχήματος γνώριμον αὐτὸν καθίστησι, στρα-
 τιώτης ἐκ τοῦ φορεῖν μάχιμα, ἄστικὸς ἀπὸ τοῦ
 φορεῖν περιβόλαιον. Καὶ ἀπλῶς ἕκαστος σχισθὲν τῶν
 ἐν ἀρχαίς, ἢ τέχναις, ἢ μεθόδοις τὰ προσήκοντα
 αὐτῷ σκευὴ ἐπιφέρειται · οὔτε γὰρ ἰατρὸς ποιμαν-
 τικὴν ῥάβδον ἔλοιτο βραστάζειν · οὔτε ποιμὴν ἰατρι-
 κὸν ὄργανον ἐπὶ χεῖρα ἔχει. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως,
 πολλῶ γε μᾶλλον ἐπὶ τῶν πνευματικῶν καὶ μεγί- D
 στων οὐκ ὀφείλει τις παρὰ τὰ οἰκεία τῆς καταστά-
 σεως, οὔτε ζῆν οὔτε μετασχηματίζεσθαι · ἵνα μὴ τὸ
 ἐπηρεαζόμενον παρὰ τοῦ Κυρίου κρέμα, ὡς τὸν κόσμον
 σκανδαλλίζων ἀποίῃ · οὐ φύγοιμεν, ὡς τριπόητες ·
 καὶ μάλιστα ἡμεῖς οἱ καὶ γνώσει καὶ βαθμῶν τῶν πολ-
 λῶν διαφέροντες. Ἐπει δὲ κρίσις ἀπότομος ἐν τοῖς
 ὑπερέχουσιν. Ὁ δὲ ἐλάχιστος συγγνωστὸς,

vult ruinam nostram propter aliquod perperam
 factum²³ : sed cum ceciderimus, optat nos resur-
 gere confestim, et peccantes converti : et hoc,
 quotiescunque contigerit, ex qualibet occasione
 imprudentiæ. Dixerit autem fortasse veneranda
 anima tua : Qui percussit et sanabit²⁴ : et possi-
 bilis est pœnitentia : nihil enim insanabile si cu-
 retur. Non gravis vobis est medicinæ mentio.

CXXXVII. — Procopio monacho.

Reprehendit quod extra cœnobium degeret.

Scribo nunc excellentiæ tuæ, quando litterarum
 ministrum meum tuumque nactus sum, qui ad
 hoc ipsum etiam me instigavit, quasi pietatis tua
 id exigat et amet. Salve igitur, homo Dei. Salve,
 amicorum optime, et quidem vetustiorum. Salve,
 cujus circumspectio et scientia in ore et auribus
 est omnium. Ubinam tandem nos deseruisti, tot
 annis abscondens honorandam faciem tuam? Quis
 porro hic modus, quod te intra domum conclusisti,
 nusquam prodiens et apparens publice? Ac tertio,
 ut liberius loquar, vel potius, ut amantius, amo-
 ris siquidem proprium est, non subtrahere se in
 opportunis erga eum quem ames admonitionibus :
 quænam tua isthæc agendi ratio, ut qui mundum
 per monasticam perfectionem effugerat, domum
 iterum sis reversus : qui affectionum vincula exue-
 ras; hoc enim est renuntiatio; dominæ conjugis,
 et Deo charorum liberorum cohabitatione iterum
 astringaris? Et, quod stupendum magis, qui,
 quod solitariæ vitæ insigne, detonsus fueras, et di-
 vina initiatione consecratus, promissam rursus
 comam alas in morem eremitarum? Unusquisque,
 ait Apostolus, in qua vocatione vocatus est, in ea
 permaneat²⁵. Et iterum alibi: Sine offensione estote,
 et Judæis, et gentibus, et Ecclesia Dei²⁶. Et alio
 rursus loco ipse de seipso: Non manducabo car-
 nem in æternum, ut non scandalizem fratrem
 meum²⁷. Et unusquisque ex propria forma cogno-
 scendum se præbet: miles gladium portans, ur-
 banus togam gerens. Atque in summa singuli pro-
 pæmodum, qui magistratum, vel artem, vel opifi-
 cium aliquod profiterentur, congruentia sibi insignia
 præferunt. Nec enim pastoritiam virgam medicus
 gestandam sumpserit, nec pastor proprio medici
 instrumento manum admoverit. Quod si hæc ita
 se habent, multo sane magis in spiritualibus et
 maximis non debet quisquam, præter ea quæ sta-
 tus sunt propria, vel in vita, vel in habitu externo
 præ se ferre, ne impendens a Domino iudicium
 perferat, tanquam mundum scandalizans. Quod
 fugiamus, o charissime: nos præsertim, qui cog-
 nitione et gradu alios vulgo præcellimus. Quoniam
 iudicium durissimum his qui præsumunt, fiet. Exiguo
 enim conceditur misericordia, sicut scriptum est²⁷.

²³ Eséch. xxxiii, 11. ²⁴ Osee vi, 4. ²⁵ I Cor. vii, 20. ²⁶ I Cor. x, 32. ²⁷ I Cor. viii, 13. ²⁸ Sap. vi, 6.

NOTÆ.

(28) In cod. Reg. ρνβ'.

Et rursum Dominus : *Cui multum datum est, amplius requiretur ab eo*²⁸. Ne nos igitur, obsecro, qui lux esse debemus, eorum contra qui in tenebris versantur, e numero simus : nec, qui ad condiendum, juxta Evangelium²⁹, constituti sumus, infatuemur per inconsiderantiam : *Omnia honeste et secundum ordinem fiant*³⁰, clamat Apostolus : omnia ad utilitatem proximi, non ad damnum. Et cum in iis ipsis, quæ nobis indulgentur, scissio fuerit, hoc rursum clamat magnus Basilius, ac totum prorsus Vetus et Novum Testamentum, in propriis quemque finibus ac moribus permanere præcipit. Neque vero me, domine, arroganter in te invectum existimes, sed valde amanter potius, et studiose : ut qui quæ tua sunt in me recipiam, juxta charitatis communicacionem ; et pretiosæ animæ tuæ salutem cupiam perinde ac meam. Quod si quid extra quam deceat, a me dictum est ; doceat oratio tua, humilitatique nostræ persuadeat, decenter te agere in iis quæ ut absurda reprehensa sunt.

CXXXVIII. — *Theoctisto eremitæ.*

Revocare a prava doctrina nititur.

Mandatum Dei, quod exigit ut invicem diligamus, et usque adeo, ut animam alter pro altero ponamus³¹, adegit me, spiritualis frater, ut iterato ad te scribam, de salute tua satagens : cum audiam inter vos et alios fratres schismaticam esse divisionem, non vulgarem, sed valde gravem, ita ut in duas partes oppositas divulsa sit populi multitudo, altera alteri instante, proculque a mutua communione abscedente. Totum hoc autem Satanæ, antiqui homicidæ, est opus, et scandalum ingens : cum a Domino dictum sit : *Væ mundo a scandalis*³². Et rursum : *Expedit ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in mare, quam ut scandalizet unum de pusillis istis*³³. Mirorque quo pacto reverentia tua, quæ tot jam annorum spatio exercetur, Deoque adhæret, de hoc periculo nihil sollicita sit : quod, nisi omni tuo studio ac diligentia corrigatur, non modo inanem penitus exercitationem tuam reddet, verum etiam te, quod absit, longe a Deo submovebit. Quo impulsus fratris amans, frater, ante tres annos, cum Smyrna rediens isthuc appropinquassem, etschisma didicissem, scripsi ad te quæ audieram, et quomodo de veritate sentire te oporteret, et impendens scandali periculum effugere. Tu vero non rescripsisti mihi : et iterum significavi, et mihi non respondisti. Quod quidem manifestum est argumentum, nolle te Deo servire, nec circa veritatem recte incedere. Ignosce mihi, nec ægre feras me quod verum est dicere. Scriptum est : *Palam argues proximum tuum, et non coinquinaberis peccato il-*

καθὰ γέγραπται Καὶ πάλιν ὁ Κύριος Ὁ παρθέτο πολὺ, περισσότερον ἀκαιτή σου σι. Μὴ οὖν, παρακαλῶ, ἡμεῖς οἱ ὀφείλοντες φῶς εἶναι τῶν ἐν σκότει, τούτων τῶν ὧμεν ἢ μὴ οἱ ἀλλέξιν εὐαγγελικῶς ταταγμένοι, μαρτυρημένοι ἐξ ἀπροσεξίας Ὑπάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γενέσθω, βοᾷ ὁ Ἀπόστολος Ὑπάντα πρὸς ὀφέλιμον τοῦ πλησίον, ἀλλὰ μὴ πρὸς βλάβην. Κἂν ἐπ' αὐτῶν τῶν συγχεχωρημένων ἡμῖν σκινδαλμός γίνωιτο, τοῦτο πάλιν βοᾷ ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ πᾶσα ἀπλῶς ἢ τε Παλαιὰ καὶ Νέα Διαθήκη, ἐν τοῖς ἰδίῳις ὅροις καὶ τρόποις ἑαστον διαμένειν ἑγκαλύεται Ὑκαὶ μὴ με νομίση, δίσποτα, καταπαρτικῶς σοι ἐνεχθῆναι Ὑἀλλὰ καὶ λίω ἀγαπητικῶς καὶ πεπονημένως Ὑἀναδεχόμενον τὰ ἐκ ἐν ἡμοῖ, κατὰ τὴν τῆς ἀγάπης ἀνάγκασιν, καὶ ἱεῦ ἡμῶν τὸ σωτήριον τῆς τιμίας σου ψυχῆς, ὡς τὸ ἡμῶν τοῦ Ὑεἰ δὲ τι ἔξω τοῦ εἰκότος ὁ λόγος ἔχει, ὁ παρὰ σοῦ λόγος διδάξάτω, καὶ πεισάτω τὴν ἡμῶν ταπεινώσιν, τὰ εἰκότα σε πράττειν ἐν τοῖς ἀπειλοχθεῖσιν ἐκτόπως ἔχειν.

PAH' (29). — Θεοκτίστη ἱερημίτη. [χζζ']

Ἡ τοῦ Θεοῦ ἐντολὴ ἢ ἀκαιτούσα ἡμᾶς ἀγαπῆ ἀλλήλους, καὶ τοσοῦτον ὅσον τὴν ψυχὴν τίθειν ἰπὲρ ἀλλήλων, ἠνάγκασέ με, ἀδελφε πνευματικῆ, καὶ πάλιν ἐπιστεῖλαι σοι, πονοῦντα περὶ τῆς σωτηρίας σου Ὑκαὶ ἀκούοντα διαίρεσιν εἶναι σχισματικὴν μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἱτέρων ἀδελφῶν οὐ τὴν τυχούσων, ἀλλὰ καὶ λίω χαλεπῶν, ὡστε καὶ συναποβροχθῆναι εἰς τὸ μέρη ἀντικείμενα τὸν ἀγγελίον λαόν. ἑκατέρου ἰτέρῳ προσκειμένου, καὶ πόρρω ἀφισταμένου τῆ ἀλληλούχου κοινωνίας Ὑκαὶ τοῦτο ὄλον ἔργον τὸ Σατανᾶ τοῦ ἀρχαίου ἄνθρωποκτόνου Ὑκαὶ τῆς σαάνδαλον μέγα Ὑκαὶ λείπεται παρὰ τοῦ Κυρίου Ὑοὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. Καὶ πάλιν Συμφέρει ἵνα μύλος ὀνικός δεθῆ περὶ τὸν τρέχον αὐτοῦ, καὶ ῥιπθῆ εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἵνα τούτων τῶν ἐλαχίστων. Κἂν θαυμαζῶ πῶς ἢ τιμότης σου, ἀκούσα καὶ προσκειμένη Θεῷ ἐν τοσοῦτοις ἔτεσιν, ἀπροντίστως ἔχη περὶ τοῦ κινδύνου τούτου Ὑὅς εἰ μὴ διαρῶσθῆ ἐκ πάσης σπουδῆς σου καὶ ἐπιμελείας, οὐ μόνον καθ' ἑαυτὴν σου τὴν ἀσκήσιν ἐργάσεται, ἀλλὰ καὶ παρὰ σε Θεοῦ ποιήσιν, ὁ μὴ γίνωιτο. Διὰ τοῦτο, ἀδελφε φιλαδέλφως κινηθεῖς προ τριῶν ἐτῶν, ἔνι καὶ ἐπιλοσίασα τοῖς αὐτόθε ἀπὸ Σμύρνης ἐπεσίων καὶ τὸ σχίσμα μεμαθηκῶς, ἔγραψά σοι ἄπειρ ἀκήκοα, καὶ ὡς δεῖ σε φρονεῖν περὶ τῆς ἀληθείας, καὶ ὡς φυγῶ τὸν ἱπρητημένον κίνδυνον τοῦ σκανδαλοῦ. Καὶ οὐαὶ ἀντέγραψά μοι Ὑκαὶ πάλιν δεδήλωκα, καὶ οὐαὶ ἀπεκρίθη μοι Ὑκαὶ τοῦτο κατηγορία ἑναργῆς, τοῖ μὴ θέλειν σε Θεῶν θεραπεύειν, μὴδε ὀρθοποδεῖν περὶ τὴν ἀλήθειαν. Καὶ συγχώρησον. μὴ καταγκυκατήσιν

²⁸ Luc. xii, 48. ²⁹ Matth. v, 13. ³⁰ I Cor. xiv, 40. ³¹ Joan. xv, 12. ³² Matth. xviii, 7. ³³ Ibid. 6.

NOTÆ.

(29) In cod. Reg. pvγ'.

μου λέγοντες τὸ ἀληθές. Γέγραπται· Ἐλεγμὸς ἐλίγ-
 ξεις τὸν πλησίον σου, καὶ οὐ λήψῃ δι' αὐτὸν
 ἄμαρτιαν. Ἰδοὺ ἐγὼ ὁ τέλεις, καίπερ μὴ ἰδῶν σε πώ-
 ποτε, ἀλλ' ὅτι ἀδελφὸς κατὰ Χριστόν, οὐκ ἤνεγκα
 τὴν ἀκοὴν φόβῃ· Ἐλεγμὸς δὲ ἤλεγξα· παρακαλῶν
 παρκαίλισκα, ἀποδυσόμενος τὸ κρίμα, καὶ φιλῶν τὴν
 σωτηρίαν σου. Πῶς αὐτὸς ὁ ἐγκληθεὶς, καὶ τοῦ σχί-
 σματος πατῆρ, εἰσεῖς τὸ κρίμα; πῶς δὲ ἀπολογήσῃ
 τῷ Χριστῷ ὑπὲρ τοσούτου λαοῦ εὐθυνόμενος; Ἰωάν-
 νου τοῦ προδρόμου εἰ τὸ ἔργον ἔχῃς, κενὸν σε τῆς
 βασιλείας ἀποπέμψῃ τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ προκαταλάβῃς
 διορθώσασθαι. Τίς δὲ ἡ διόρθωσις; εἰ μὴ οἶόν τε,
 σοῦ αὐτοῦ παρόντος· εἰ δὲ μὴ, δι' ἀποστόλου σου
 ἀπολογία γραμματικῆ περὶ ὧν πρότερον ἐνεκλήθης.
 ἄθῶν ἑαυτὸν διὰ τῆς ἀπολογίας, καὶ ὑποδεικνύων
 ὀρθὴν τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἐφ' ἅπασιν ὀρθοτομίαν
 τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας. Καὶ οὕτως γενομένης ὁμο-
 νοίας ἐν Κυρίῳ, οὐ λέγω μετὰ τοῦδε καὶ τοῦδε,
 ἀλλὰ μετ' ἐμοῦ μόνου τοῦ ταπεινοῦ, ἤρθῃ τὸ σκάν-
 δαλον ἐκ μέσου, καὶ συνήρθῃ τὰ διςτῶτα· καὶ ὁ
 Κύριον ἐν μέσῳ ἡμῶν, καὶ οὐ βλασφημούμενον τὸ
 ὄνομα αὐτοῦ δι' ἡμᾶς· οὐ λέγω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἀλλ' ἐν
 τοῖς Χριστιανοῖς. Κἄν τινες διαφέρωνται μετὰ τὴν εἰς
 ἀλλήλους συμφωνίαν διδαχθῆσονται καὶ συναρθήσου-
 νται δι' ἡμῶν αὐτῶν τῶν ταπεινῶν ὑπερασπιζομένων
 σε, ὡς ἑμαυτὸν. Καὶ ἴσως ἴσται Θεός, καὶ ὁ βίος
 σου οὕτω μακάριος, καὶ τὸ τέλος σου αἰνετὸν, καὶ τὰ
 ἐγκαταλείματά σου ἐν δικαιοσύνῃ. Ἰδοὺ δευτέρα ἡ
 ἐπιστολή μου αὕτη ἡ εὐτελής. Καὶ εἰ μὴ δράσεις
 τὰ δέοντα, δηλῶν καὶ ἀπολογούμενος περὶ πάντων ἡν
 ἐγκαλῆ, ἐκινδύνησῃς ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, κυριολέξτως
 εἰπεῖν, καὶ χαίρομεν ἐπὶ σοὶ μέγα οἱ ταπεινοί. Εἰ δὲ,
 ἔπειρ ἄπειρ, ἐμμελής ἐν τῇ αὐτῇ σιωπῇ καὶ ἀπει-
 θείᾳ, βασιτάσις τὸ κρίμα αἰώνιον, ἀπρακτα ἕσπῶν,
 μᾶλλον δὲ διεθρίως σχίζων τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, διὰ
 τῆς οἰκείας ἰδιοπραγίας. Ἡμεῖς δὲ προσέξομεν τῷ
 Ἀποστόλῳ λέγοντι· Αἰρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ
 μίαν καὶ δευτέραν νοουθεσίαν παραιτοῦ, εἰ-
 δῶς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἄμαρ-
 τάνει ἢν αὐτοκατάκριτος.

PAΘ' (30). — Στεφάνῳ ἡγουμένῳ. [ψκ'.]

Nihil votare quominus mensis benedicant, qui post lapsum poenitentiam egero.

Ἡ συχνότης τῶν γραμμάτων πυκνουμένην θεί-
 κνυσι τὴν ἀγάπην τῆς τιμιότητός σου, πατρικῶ ἴθει
 ἐπεριουμένην. Κάκεινος γὰρ ὁ μακάριος πρὸς τοῖς
 ἄλλοις αὐτοῦ κατορθώμασι, καὶ τῷδε τῷ ἐπιτηδύ-
 ματι δημιουργῶν ἦν πρὸς τοὺς ἀδελφούς τὸ τῆς ἀγά-
 πης καλόν. Γράφει τοίνυν, ὡ τριπόητε, πατρῶζων
 ἐν τούτῳ, ἡμᾶς τε ἡδίους ποιῶν τῷ συνεχεῖ τοῦ
 φθόγγματος. Μὴ μέντοι ἐπαίνει, μηδὲ σύγκρινε
 χρυσῶ μύλιθου, μηδὲ μαργαρίτη πηλόν. Προσέχου
 δὲ μᾶλλον, καὶ ἡμῶν τῶν ἐκείνου ὀπαδῶν κατόπι
 εἶνα· διὰ τὸ ἀχρεῖόν με εἶναι ἐν πᾶσι· κἄν αὐτὸς
 ὠφελείσθαι λόγοις πρὸς ἡμῶν τῶν ἀνωφελῶν ἀγαπη-

lius.²³ En ego miser, tametsi te nunquam vidi, hoc
 uno quod frater in Christo meus es, quod audieram
 metu non silui : sed arguens argui, hortans
 hortatus sum iudicium exuens, et amans salutem
 tuam. Quomodo ipse qui accusaris, et schismatis
 es auctor, iudicium sustinebis ? Quomodo Christo
 respondebis, pro tanto cœtu rationem reddens ?
 Licet Joannis præursoris opera fecisses vacuum
 te a regno Dei amandabit, nisi matures correctio-
 nem. Quenam porro est correctio ? si quidem
 fieri potest, teipso præsentem ; sin minus, ut per
 hominem abs te misum, insontem te scripta defen-
 sione comprobes in iis de quibus hactenus accusa-
 tus es, rectam fidem, rectumque in omnibus veri-
 tatis sermonem ostendens. Atque hoc modo facta
 in Domino concordia, non dicam cum hoc vel
 illo, sed cum solo me humili, tolletur de medio
 scandalum, et coalescent quæ divulsa sunt : et Do-
 minus in medio nostrum : et non blasphemabitur
 nomen ejus propter nos, non dico inter gentes,
 sed inter Christianos. Quod si qui post mutuum
 concordiam dissenserint, docebuntur, et unientur
 per nos humiles, qui te sicut nos ipsos defende-
 mus. Et propitius erit Deus, et vita tua beata, et
 finis tuus laudabilis, et reliquæ tuæ in justitia.
 Ecce hæc secunda est mea tenuis epistola. Ac si
 quidem quæ conveniunt egeris, declarans respon-
 densque de omnibus quorum insimularis, lucrifa-
 ctus es frater noster, ut Domini voce utamur²⁴, et
 de te humiles magnopere gaudemus. Sin vero,
 quod absit, in eodem silentio et inobedientia per-
 stiteris, iudicium perferes sempiternum, incassum
 te exercens, aut potius exitiose dividens populum
 Dei per privatam tuam actionem. Nos vero Aposto-
 lum audiemus dicentem : *Hæreticum hominem post
 unam et secundam correptionem devota, sciens quia
 subversus est qui ejusmodi est, et delinquit, cum sit
 proprio iudicio condemnatus*²⁵.

CXXXIX. — Stephano præposito.

Crebritas litterarum vehementem ostendit chari-
 tatem reverentiæ tuæ, in paterno more constan-
 tem. Nam et beatus ille, inter alia egregia facinora,
 hoc etiam pulchrum charitatis studium apud fra-
 tres fovebat. Scribe igitur, dilectissime, Patrem
 imitans hac in parte, nosque exhilarans assidui-
 tate sermonis. Attamen ne lauda, nec plumbum
 cum auro compara, nec lutum cum margarita.
 Quin potius ora ut vos illius assectatores pone
 subsequamur ; quia inutilis ego sum in omnibus :
 tametsi amoris vi abreptus, juvari te dicas inutili-
 bus sermonibus nostris. Quod si qua tibi utilitas

²³ Ecolli. xix, 47 ; xxii, 45. ²⁴ Matth. xviii, 15. ²⁵ Tit. iii, 10.

NOTÆ.

(30) In cod. Reg. ρνϛ'.

obtigit, Deo ascribendum est, qui quæ profutura sunt, inter hos illosque mutuo dispensat. Atque hæc ita sint. De eo autem quod ab iis qui per penitentiam erecti sunt, signum in mensa, aut alia quapiam occasione fieri approbaverint ii qui lapsum jam evaserant; jam a sanctis Patribus propa dixerim synodice inquisitum et decretum est, bene habere, si et nos humiles rem merito probandam custodiamus, et aliis tradamus.

Si ergo et ipse vis id servare, et laudamus et admittimus. Quod enim renuunt quidam, superstitionis opus est, quam reprehendit Apostolus, sed quæ nec legi consentanea sit, nec fraternæ dilectioni. Unde namque tutum id esse confirmabunt, cum nec canon exstet qui sanciat, nec divinus hierarcha noster hoc recipi a nobis velit? Annon potius destruit penitentiam, et desperationem affert salutis? ut, cui sacramenta participare conceditur, et signare se ipsum crucem imagine, huic non liceat cibum communem vel privatim vel publice obsignare? An nescimus bonum Deum nostrum et Dominum, qui solus expers est peccati, et tollit peccatum mundi, pertulisse ut immaculatos ipsius pedes meretrix manibus tangeret, ungeretque lacrymis pariter et unguento? Sed et cum publicanis manducat, et apud publicanos, et publicanos habet discipulos: nihilque illi adeo charum est, ac conversio a peccato, et mutua dilectio. Inde et agnoscere discipulos suos designat: et quidem beatum Petrum, post negationem, reliquorum apostolorum principem renuntiat: quo quid majus ad rei propositæ confirmationem? Quid vero dementius iis qui eos, qui ex penitentia meliores jam facti sunt, signare et orare, imperite et arroganter non admittunt? Nos itaque humiles sic sentimus, ut dictum est, et vobis id suademus. Alii qui aliter sentiunt, de hoc videbunt. Nos ad ea quæ Simeon frater noster interrogavit respondimus: cupimusque humiles, ut vobis, viris honorandis, ad quietem cedant in omnibus; et optamus illos vos in omnibus custodiri.

CXL. — *Catechetica ad Cyzicenos.*

Ad perseverantiam et monasticæ vitæ perfectionem hortatur.

Libenter vidimus cum iis qui una venerunt, Simeonem fratrem, qui vobis caput rectorque est constitutus: partim ob diuturnam absentiam, partim ob egregiam conversationem. Bona siquidem conversatio et ipsi et nobis, quod tam multi in unum fratres simul vivant temporibus persecutionis. *Ubi enim duo vel tres fuerint* ³⁶, laude dignum est; cum Christus in medio sit, juxta promissionem. Tot vero numero esse totum monasterium, magnamque congregationem, encomium est sine contro-
³⁶ Matth. xviii, 20.

(31) In cod. Reg. ρνς'.

τικῶς φερομενος. Εἰ δὲ καὶ τὸ ἐνησιφῆρον σου γίνωτο, Θεῷ τὸ πρᾶγμα ἀναθεῖται, τῷ δὲ ἄλλῳ καὶ ἐν ἄλλοις οἰκονομοῦντι τὰ κατὰ χρείαν. Εἶν δὲ ταῦτα. Πρὸς δὲ τῶν ἐκ μετανοίας ἀνασφαλῶντων σφραγίδα ἐπὶ τραπέζης, ἢ κατὰ ἄλλων τινῶν περιπέτειαν διδόναι τοὺς ἕδη διακορυφῶντας τὸν δισκόν· ἕδη, ἐπὶ Πατέρων ἁγίων σχεδὸν εἰπεῖν συνοδικῶς συνεζητήθη καὶ συνεκροτήθη, οὗ ἔχειν καὶ ἡμεῖς τοὶ ταπεινοὶ ἀσπιλάστον τὸ πρᾶγμα φυλακτέμενον, καὶ ἄλλοις μεταδιδόμενον.

Εἰ οὖν καὶ αὐτὸς οὕτω βρώσει κρατεῖν, καὶ ἐπινοῦμεν καὶ ἀποδεχόμεθα. Τὸ γὰρ τινος ἀποκατασταθῆναι, ἐπιλοθρησκείας ἐστὶν ἔργου παραγορευμένης ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, ἀλλ' οὐκ ἔχουσης οὐδὲ τῆ ἐπινοῦν, οὔτε τὸ φιλάδελφον. Πόθεν γὰρ ἐπίδωκεται τὴν ἀσφαλῆς ἔχειν, μᾶτε κακῶς θεοσπίζοντος, μᾶτε τῆ θεοσεπίου ἡμῶν ἰσχυροῦ ἀπαίροντος, ἡμᾶς τοῦτο δέχισθαι; Ἡ οὐχὶ μᾶλλον ἀκαίρητικον ἐστὶ μετανοίας, καὶ ἀπογνωστικὸν ἐστὶ σωτηρίας; τὸ τὸ ἀξιούμενον ἀποστρέφειν τῶν ἀγισμάτων, καὶ σαρμῶν ἐαυτὸν τῇ σταυροειδεῖ σικόνι, μὴ ἐξείναι σφραγίζω βρῶμα κοινόν, εἴτε ἰδίᾳ εἴτε δημοσίᾳ; Ἡ οὐκ ἴσμεν ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν Θεὸς καὶ Κύριος, ὁ μόνος ἰσχυρὸς ἀμαρτίας, καὶ ἀφρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὑπὸ πόρνης τοὺς ἀχράντους ποδας ἠνέσχετο καὶ χειραπτεῖσθαι, καὶ ὑκαλίεσθαι δάκρυσι, ὡσπερ καὶ μύρω; Ἀλλὰ καὶ μετὰ τελωνῶν ἐσθίει καὶ πίνει τελῶνας, καὶ μαθητεῖ τελῶνας· καὶ οὐδὲν αὐτῷ οὕτω φιλητὸν ὡς τὸ ἐπιτραπτικὸν ἐξ ἀμαρτίας καὶ ἀγαπητικὸν ἐπ' ἀλλήλους. Ἐπιτέθειν καὶ χειραπτεῖσθαι τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ὑπογράφη· καὶ γὰρ μακάριον Πέτρον, μετὰ τὴν ἀρνησιν, πρῶταρχῶντος λοιπῶν ἀποστόλων ἀναδείκνυσιν· οὗ τί μᾶλλον ἐκ παραστάσει τοῦ προκειμένου λόγου; τί δὲ ἀσπιλάστον τῶν ἀμαθῶν καὶ οἰκητικῶς μὴ καταδεχόμενων, σφραγίζω καὶ προσεύχασθαι τοὺς ἕδη τῇ μετανοίᾳ βελτιωθέντας; Ἡμεῖς τοιγαροῦν οἱ ταπεινοὶ οὕτως ἔχομεν, ὡς προείρηται, καὶ ὑμῖν συμβουλεύομεν. Ἄλλοι δὲ ἄλλως ἔχοντες, ἔθρονται περὶ τοῦτο. Πρὸς ἃ δὲ ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Συμεὼν ἠρώτησεν, ἐκαρίθημεν καὶ ἐπιείμεθα ἐν πᾶσι πρὸς ἀνάγκην ὑμῶν εἶναι τῶν σκευασίων οἱ ταπεινοὶ· καὶ εὐχόμεθα ἄσπιλεις ὑμᾶς διαφυλάττεσθαι ἐν πᾶσιν.

PM' (31). — Κατηχητικὴ πρὸς τοὺς ἐν Κυζίκῳ. [ψβ'.]

NOTE.

Ἡ δὲ εἶδος τοῦ περὶ τῶν ἀδελφῶν Συμεὼν τῶν εἰς κεφαλὴν ὑμῶν τεταγμένων· τὸ μὲν διὰ τὴν πᾶ χρόνου ἀπουσίαν· τὸ δὲ διὰ τὴν καλὴν πολιτείαν. Ἀγαθὴ γὰρ πολιτεία καὶ αὐτῷ καὶ ἡρῆν· τὸ τοσούτους ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συζῆν ἐν διωγμῶν χρόνοις. Ὅπου γὰρ δύο ἢ τρεῖς τὸ ὑγχαίνουσιν ἑταίροις, ἐπαίνου ἀξιοί, ὡς τοῦ Χριστοῦ μεσιτεύοντες, καὶ τὴν ἐπαγγελίαν. Τὸ δὲ τοσούτους εἶναι εἰς μοναστήριον, καὶ μεγάλην συνοδίαν, ἀνακρίβηται ἢ ἐγκώμιον. Καὶ χάρις Κυρίου, ὅς ἐδωκεν ἡμῖν ἐν τῷ

πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ συναθροῦν τῇ πίστει τοῦ. Εὐα-
 γελίου, καὶ διαφέρειν ἐν ταυτῷ τὸν ἀσκητικὸν βίον
 διαθλοῦν καὶ διακυβῆ, καὶ διασπορῇ ἀγῶνα ἐν τούτῳ
 περαιούσθαι. Ἐβουλόμην δὲ καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς τοὺς
 ἀπόντας κατ' ὄφθαλμοὺς ἰδεῖν, καὶ συμπαρακληθῆ-
 ναι τῇ κοινωνίᾳ τοῦ πνεύματος· ὡς ἂν καὶ τὸ ὄνομα,
 καὶ πρόσωπον, καὶ ἦθος, καὶ λόγους ἐνὸς ἐκάστου
 καταμάθομεν. Ἄλλ' ἐπεὶ τοῦτο ἡδυνάτε γινέσθαι·
 εἶδομεν ὑμᾶς ἡδὴ διὰ τοῦ προηγουμένου καὶ τῶν
 ὁμοταγῶν ὑμῶν, ὧν ἡ θεία ἰδρυμένη ἡμῶν τὰς καρ-
 δίας εὐλαβείᾳ χαρακτηρισμένη. Τί οὖν ἔστι λοιπὸν
 εἰπεῖν; ἴνα καθὼς χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ ἡθροίσθητε, καὶ συναρτάθητε ἀρμονίᾳ
 πνευματικῇ, καὶ συμψυχίᾳ ὁμονοητικῇ διαλάμψαντες
 ἐν τοῖς αὐτῶν καθάπερ τινὲς ἀστέρες ἐν τῇ ζοφερῇ
 τῆς αἰρέσεως νυκτὶ, καὶ πρὸς τὸ εἶξῃ οἱ αὐτοὶ δια-
 μείνετε, σύμψυχοι, τὸ ἐν φρονούντες, ὁμογνώμονες,
 ὑποτακτικοὶ, παιθῆνιοι, εὐήκοοι, εὐχάριστοι, εὐκλη-
 τοὶ, φιλαγνοὶ, σώφρονες, ἀπαρρησίαστοι, ἀρτιοὶ,
 καταρτισμένοι ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ· ἐτι λάμποντες,
 ἐτι ἀνιμάζοντες, ἐτι φωτοβολοῦντες, ἐτι ἀλιζόντες, ὡς
 ἂν καὶ περὶ ὑμῶν εἰκότως ῥηθῆναι ὑπὸ τοῦ Κυρίου·
 Ὑμεῖς ἴστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· καὶ αὐτοὶ· Ὑμεῖς
 ἴστε τὸ ἔλας τῆς γῆς. Τάχα δὲ ἐπειδὴ τὴν ὀρεινὴν
 κατάλληλως ἐπάδοιτο κάκεινο περὶ ὑμῶν· Οὐ δύνα-
 ται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· ὄ-
 ρους θαλασσὴ ὑψηλῆς πολιτείας, ἐφ' ἣ οἱ ἐπιθετικότητες,
 ὡς ἐν εὐρανόφ, ἐπι τῆς γῆς διατρίβουσιν· ὧν οὐκ ἀξίος
 ὁ κόσμος, κατὰ τὸ ἀποστολικῶς εἰρημένον.

Βλέπετε, τέκνα καὶ ἀδελφοὶ, ὅπως ὑμᾶς ἦρεν ὁ
 λόγος τῆς ἀληθείας, ἂνω θεὸς τοῖς ἑγκωμίαις, καὶ
 ἔποδειξας ἀληθινούς· εἶναι μοναστάς, ὁμολογητάς
 Χριστοῦ, φυγάδας κόσμου, ἀνδρας ἐπιθυμιῶν τῶν
 κρειττόνων, σαρκὸς πάθοκτόνους, στεφανίτας ἐν
 πνεύματι. Καὶ ταῦτα μὲν λόγοι γυμνοὶ τῆς ἀνταπο-
 δέσεως ἀρτι. Ἐὰν δὲ τὸν ἀγῶνα ὑμῶν τῆς τε ὑπο-
 ταγῆς καὶ ὁμολογίας ἐκτελέσητε κυριώτατα· τμη-
 καῦτα μεταβαίνοντες τοῦ βίου τὴν τῶν ἔργων ἀπο-
 λήψεσθε μακαριότητα, ἧς γίνετο πάντας ἡμᾶς
 ἐπιτυχεῖν, χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 φ' ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Ἄμήν.

PMA' (32). — Ἡγουμένω. [ψθ']

Gratulatur de Amnone quem curator ad monasterium reduxerat.

Μέγιστον δῶρον δίδωκεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς
 ἐπαρχίᾳ, τιμιώτατε ἀδελφε, τὸν εὐκλειστάτου κου-
 ράτωρα, καὶ κράτιστον ἐν εὐσεβείᾳ· ὅτι Χριστοῦ
 ἑκδικῶς γεγονώς, εἴλεκε ὑπὸ χεῖρα τὸν ληστρικῶς
 πολετευόμενον ἐν τοῖς Χριστιανοῖς, καίπερ ὄντα τὸ
 πρῶτον ἀνάθημα Θεοῦ διὰ τῆς μοναστικῆς τελειώ-
 σεως. Ἀμμούν λέγω τὸν ποτε ἡμέτερον ἀδελφόν, νῦν
 δὲ ὑπὸ χεῖρά σου τελούοντα διὰ μεσιτείας τοῦ ἀξι-
 ογέστου ἀνδρός, τῆς εὐδοκίας αὐτοῦ Χριστοῦ, τοῦ χαί-
 ροντος ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἀπολωλότος. Ὡς θαυμαστὸν
 ἔργον τετελεσται πρὸς τοῦ θεοφιλοῦς κουράτωρος,

³⁷ Philipp. II, 2. ³⁸ Matth. V, 14. ³⁹ Ibid. ⁴⁰ Ibid. ⁴¹ Hebr. XI, 31.

·NOTÆ.

(32) In cod. Reg. ρεα'.

A versia. Et Deo laus, qui nobis dedit in uno spiritu,
 anima una collaborare fidei Evangelii; et asceti-
 cam vitam simul ducere, et præclarum coronaque
 dignum hoc certamen peragere. Animus autem
 erat vos etiam ipsos, qui abestis, oculis cernere,
 et communiōne spiritus consolari: ut et nomen et
 personam uniuscujusque, et mores, et sermonem
 cognosceremus. Sed quia id fieri non poterat, vi-
 dimus jam vos per præpositum sodalesque vestros,
 quorum conspectus animos nostros expressione
 pietatis refecit. Quid ergo restat dicendum? ut
 quemadmodum gratia Domini nostri Jesu Christi
 congregati estis, et connexi concentu spirituali, et
 unanimi concordia conspicui, istis in locis velut stel-
 læ quædam in caliginosa hæresis nocte refulgentes;
 sic deinceps iidem permaneat, unanimes, id ipsum
 sapientes³⁷, consentientes, subjecti, morigeri, obe-
 dientes, grati, boni nominis, casti, sobrii, timidi,
 integri, perfecti in omni opere bono, adhuc lucen-
 tes, adhuc splendentes, adhuc radiantés, adhuc
 condientes: ut et de vobis merito dictum sit a Domi-
 no: Vos estis lux mundi³⁸; et rursum: Vos estis
 sal terræ³⁹. Forsan etiam, quia montana incolitis,
 congruenter et illud de vobis occinatur: Non po-
 test civilis abscondi supra montem posita⁴⁰; mon-
 tem scilicet excelsæ conversationis: ad quam qui
 conscenderunt, sic in terra tanquam in cælo com-
 morantur; quibus dignus non est mundus⁴¹, sicut
 ab Apostolo dictum est.

Uidetis, filii ac fratres, quo pacto vos sermo veri-
 tatis evexerit, in sublimi collocans encomiis, veros-
 que monachos esse ostendens, confessores Christi,
 fugitivos mundi, desideriorum viros meliorum, car-
 nis affectuum peremptores in spiritu coronatos. Et
 hæc quidem verba sunt adhuc remunerationis ex-
 pertia. Postquam vero vestrum obedientiæ et con-
 fessionis certamen proprie peregeritis, tum e vita
 migrantes operum beatitudinem recipietis, quam
 utinam nobis omnibus adipisci contingat, gratia
 Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium
 in sæcula sæculorum. Amen.

CXLI. — Præposito.

Maximum Deus provinciæ nostræ donum largitus
 est, frater honoratissime, gloriosissimum curato-
 rem, et pietate præstantissimum: qui Christi de-
 fensor factus, sub potestatem redegit eum, qui
 prædonis more inter Christianos versabatur, quam-
 vis antea Deo dicatus fuisset per monasticam per-
 fectionem. Ammonem dico olim fratrem nostrum,
 nunc admirandi viri opera tibi subditum: quia
 Christo sic visum est, de illius qui perierat sa-
 lute gaudentis. Quam admirandum opus a Dei
 amante curatore perfectum est, quamque ipsius

virtute dignum ; sed et te pariter spirituali patre, qui perditum sicut Chistus in humeros sustulisti ! Lætatus sum itaque humilis ego, et exsultavi, quoniam qui perierat inventus est, et qui eiectionis fuerat, domum reductus ⁴². Et gratia potestati ac misericordiæ gloriæ Dei, qui et illius miseratus est, et me humilem mœrore liberavit. Mœrebam enim a multis annis ob filii mei ruinam. Tu igitur pater illius nunc Dei miseratione factus es, boni mediatoris opem ferens : et tu illum deinceps ad Deum adduces. Ecce enim illum in manus tuas, ac si coram ob oculos, commendo : et discipulus tuus vocetur, et a te discat usque in finem : tuque mercedem illius percipies in sæcula. Atque hanc epistolam leges ipsi, ut securus sit, quemadmodum ipsi scripsi ; et ut impleatur quod ab Apostolo scriptum est : *Aller alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi* ⁴³ ; qui te cum universa a Deo electa societate tua custodiat, meliora pro nobis etiam peccatoribus orantem.

CXLII. — *Basilio præposito.*

Arguit, quod ab imperatore haud

Quæ supra meritum nostrum sint scribere, semper fraterna reverentia tua consuevit, tenuitatem nostram laudibus et encomiis exornans, nos vero propriis finibus nos continere didicimus, et nihili, quod sumus nos æstimare. Ac de his satis. Cæterum tarditas venerabilium litterarum tuarum minime nos contristavit. Cur enim ? aut quæ fuit necessitas ? Contristavit autem (aperienda enim quæ in animo sunt) tua in urbe commemoratio, et ad imperatorem sermo, ejusque allocutio, responsio, et tuus ex mandato discussus ; cum in iisdem nos iterum incommodis versemus, sub manu heterodoxorum detenti. Adjecerim autem et missionem œconomio ad principem eundem, et cibi communionem, et abductionem. Hæc omnia nos contristarunt, reverendissime : et inhihet nos ignosce, deceptio vestra, congressio, et conversatio, munus exceptio et donatio, et si qui benevolentis indicia alia usurpari consueta, *Ut quid enim, inquit, libertas mea judicatur ab aliena conscientia* ⁴⁴ ? Et quandoquidem antehac satis dispensavimus, idque, ut Deus solus novit, cum magno affectu et misericordia ; nunc etiam dispensare oportet, et non utraque ex parte detrimentum pati, nec, aliena usurpantes ; nostra inconsulto projicere. Scientibus loquor : *Nemo potest duobus dominis servire* ⁴⁵, veritas pronuntiavit. Domini estis et heri et rectores priorum monasteriorum et consiliorum : nos vero humiles et errabundi hunc in locum eiectionis ob persecutionem. Concedite hanc

A και ἀξίον τῆς κατ' αὐτὸν ἐρετῆς . οὐ μὲν ἄλλὰ καὶ σοῦ τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς, καὶ τὸν ἀπολωλότα ὡς Χριστὸς ἐπὶ τῶν ὤμων ἐναλαβόντος. Εὐφράνθητι εἰς ὁ ταπεινὸς ἐγὼ, καὶ ἡγαλλιασάμενος, ὅτι τὸ ἀπολωλὸς εὐρέθη, τὸ ἀκωσμένον εἰσωμαίεσθαι. Καὶ χάρις τῆ κράτει καὶ ἐλπί τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης, τοῦ κἀκείνου ἐλεήσαντος, καὶ μὲν τὸν ταπεινὸν ἐκ τῆς ἀθυμίας ἐνακομίσαντος. Ἡθύμου γὰρ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπὶ τῆ ἀπωλείᾳ τοῦ υἱοῦ μου. Σὺ οὖν ἄρτι πατὴρ αὐτοῦ ἐλπί Θεοῦ κερημάτικας, τῆ ἐπικουρίας τοῦ ἀγαθοῦ μεσίτου · καὶ σὺ αὐτὸν προσάξιμα Θεῶ πρός τὸ εἶς Ἰδοῦ γὰρ παραδίδομαι αὐτὸν εἰς χεῖράς σου, ὡς ἐπὶ αὐτοψίας ὀφθαλμῶν, καὶ καλίσθω σου μαθητῆς, καὶ μαθητεύσει σοὶ ἕως τέλους · καὶ κληρονομήσει τὴ μισθὸν αὐτοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας. Καὶ τήνδε τὴν ἐπιστολὴν ἐπαναγνώσεις αὐτῷ, ὡς ἂν ἔχει τὸ ἀσφαλὲς καθὰ κἀκείνη αὐτῷ γέγραφα · καὶ πληροῦσθω τὸ πρὸς Ἄποστολου · Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ · ὃς φυλάξει σε μετὰ πίστεως τῆς θεολέξεως σου σωθῆναι, προσευχόμενον καὶ περὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τῆ κρείττονα.

PMB (35). — Βασιλείῳ ἡγουμένῳ. [ψικ'.]

satis orthodoxo munera acceperit.

Τὰ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ἡμῶν πάντοτε ἡ ἀδελφὴ τιμότης σου ἐπιστέλλειν εἴθε, τιμῆς καὶ εὐφημίας ἀποσιμῶνουςκα τὴν οὐθάνειαν ἡμῶν · ἡμεῖς δὲ τῶ οικείων μέτρων μὴ ἐξίστασθαι δεδιδαγμεθα, εἰ ἡγείσθαι ἑαυτοὺς οὐθῆν, ὅπερ ἐσμὲν. Καὶ τοῦτο μὲν ἄλις. Ἡ δὲ βραδύτης τῶν τιμιῶν σου γραμμάτων οὐ δὴ που λελύπηκεν ἡμᾶς. Διὰ τί γὰρ ; καὶ ἢ ἦτινι τὸ ἀναγκάζον ; Δελύπηκε δὲ, δεῖν γὰρ ἐπιλύσαι τὰ περιστάμενα, ἢ ἐν τῷ ἄσπει διακρίβῃ, καὶ ἢ πρός τὸν κρατοῦντα φάσις καὶ ἀντίφασις, καὶ ἢ ὑπὸ κλειστῶν ἔξοδος · ἐπὶ τῶν αὐτῶν πάλιν ὅσοι ἡμῶν πρακτικῶν μέρων, τῆς ὑποχειρίου τῶν ἐπιδοξῶν κατοχῆς · προσθεῖμεν δ' ἂν, καὶ ἢ πρὸς τῷ οἰκονόμου ἐπ' αὐτοῦ τοῦ κράτους ἀποστολῆ, συστασίας τε καὶ συναπαγωγῆ. Ταῦτα πάντα λελύπηκεν ἡμᾶς, ὡ τιμώτατε, καὶ εἰργει ἡμᾶς, σῆγνωθῆ, ἢ πρὸς ὑμᾶς ἀπάτη, καὶ συνανακρίσεις, καὶ συνανακροφῆ, λῆψις τε καὶ θέσις, καὶ εἰ τι μὲν τῶν φιλικῶν, καὶ ἐξ ἔθους. Ἴνα τί γὰρ, φρεσὶ ἢ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνεσθῆσεως ; Καὶ ἐπειδὴ ἱκανῶς ἀκονομήσαμεν ἐν τοῖς πρὸ βούσι, καὶ, ὡς Θεὸς μόνος οἶδε, σὺν πολλῇ ἐπιθέσει καὶ ἐλεημοσίῃ · δεῖν ἄρτι καὶ οἰκοδομηθῆναι, καὶ μὴ ἀμποτέρωθεν ζημιουῦσθαι, μήτε τὸ ἄλλῃ τριον προλαμβανόμενος, καὶ τὸ οἰκεῖον ἀλόγως προέσθαι. Εἰδὸσαν ὁ λόγος · Οὐδεὶς δύναται ἐνὶ κυρίοις δουλεύειν, ἢ ἀλήθεια ἀπερήνατο. Ἐγὼ οἶ εἶστε καὶ δεσπότης καὶ καθυγούμενος τῷ ἰδίῳ μονῶν καὶ βουλευμάτων · ἡμεῖς δὲ ταπεινοὶ καὶ ἀλήττοιμοι ὡδὲ που περιέρριμμενοι διὰ τὸν δαυ

⁴² Luc. xv, 24. ⁴³ Galat. vi, 2. ⁴⁴ I Cor. x, 29. ⁴⁵ Matth. vi, 24.

NOTÆ.

(33) In cod. Reg. ρξβ'.

κρίσασθε ἡμῖν τὴν ἐλευθερίαν ταύτην, καὶ ἂν οἰκαιοὶς ἐπιστυγάσειν ἀμαρτήμασι. Καὶ ὅτι λυπῆρόν τὸ γράμμα τῆ τιμιότητι σου, καὶ ἡμῖν, ἀλλὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης οὐδὲν γερὸν· δι' ἣν καὶ ἡμεῖς σὺν τοῖς ἁγίοις Πατῆρων ἐπὶ τῆ ὑβρεὶ Χριστοῦ ἠρνησάμεθα ἅ εἶσα, καὶ προαιρούμεθα ἅ προϊσχύμεθα.

PMΓ' (34). — Τῷ αὐτῷ. [ψιβ'.]

Gratulatur, cum audivisset, ipsum, fidei causa, de præpositura decedere.

ὅτι παρεμυθήθη τὸ περὶ ὑμᾶς τοὺς τιμιω-
 υπηρόν τῆς ψυχῆς ἡμῶν· εἶγε ὡς γεγράφατε
 ἰ ὑποχωρεῖτε τῆς ἡγουμενικῆς διακρατήσεως.
 : γὰρ κοινωνία, ὡ φιλότης, δεδιωγμένοι καὶ
 ις, καὶ οὐ μόνον ἀδιώκτοις, ἀλλὰ καὶ ὑπο-
 τοῖς διώκταις καθηγεμονιώντων ὥνπερ ἐξου-
 ι μοναστηρίων· εἰ μὴ ἄρα τις κοινωνία ὡμο-
 φωτὶ πρὸς σκότος. Ἄλλ' οὐκ ἀνδέχεται, ὡς
 ὁ γος ἀπεφάνητο. Τὸ γὰρ ἕως τοῦ παρόντος
 ι ἑαυτοὺς ἐν τοῖς ἀλοῦσι δι' ὑποπτώσεως
 ; κατὰ τόνδε τὸν τρόπον γέγονε, τὸ λαβεῖν
 γγύας, μῆτε λόγῳ, μῆτε ἔργῳ, καθ' ὅσον
 τρόπον ὑπαχθῆναι πάλιν τοῖς ἑτεροδόξοις,
 ι ἐν μεταίχμιῳ ἐστάσι κρατήσεως καὶ οὐ
 ως τῶν μονῶν· καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, ὡς
 ἐνίσθαι τὴν ὁμολογίαν διὰ τῆς τῶν ἐναντίων
 ιως, καὶ τῶν ἐνισταμένων ἀντιπράξεως.
 δε καιρὸς ἦκε τοῦ ζητουμένου, καὶ τὸ ὁμο-
 οῦκ ἐξηνύσθη ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων,
 ; ριβειστέρα τῆς προτέρας ὑποπτώσεως ἐξία-
 λα πάλιν ἀπαγωγῆ, καὶ πάλιν ἀπόπτωσις, ἐν
 ις καὶ ἔργοις· ὡς αὐτὰ τὰ πράγματα μαρτυ-
 ι τῶν εἰδῶτων ἀκηκόομεν· καὶ πάλιν καθ-
 ; ἀπαρασάλευτοι, διὰ τῆς ἄρτι ὑπὸ τοῦ κρά-
 ποδοχῆς καὶ ἀποστολῆς. Ὁ λόγος δὲ ἐπὶ
 τῶν οὕτως πεπραχότων· καὶ γελοῖόν ἐστιν
 ι ἐπιτιμᾶν, μᾶλλον δὲ φρονεοβλάβεια τῶν ἐπι-
 ις, καὶ σκινδαλμὸς τῶν εὐσεβούντων, σύγχυ-
 καὶ ἀβλεψία ἐπὶ τῆ Χριστοῦ ὁμολογία. Δεῖν
 ι οστολοῦ ἀκούσαι λόγοντος· Στέλλετε ὑμᾶς
 ιντὸς ἀδελφοῦ ὑτάκτως περιπατοῦντος,
 ι κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρελάβον
 ι μῶν· μᾶλλον δὲ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ προφή-
 ιντος· Ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ
 ι θητε, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἄπτεσθε· κατὰ
 ιαι ὑμᾶς, τοὺς οὕτως διαστελλομένους δαλονότι,
 ι συγχίοντας τὴν Χριστοῦ ὁμολογίαν. Τί γὰρ
 ιν, ὡ τιμιώτατε, ὅ τε τῶν κωμῶν ἡγούμενος
 ι Ἰουλαίου, σὺν τοῖς ὁμοίως ἄρτι διωχθεῖσιν
 ι νστάσει· εἶπερ ὁρῶσιν ὑμᾶς τοὺς προδοσί-
 ι α θείας κατέχοντας τὰ μοναστήρια, καὶ ἡμᾶς
 ι ναπαγομένους; τί δὲ οἱ ἐν τοῖς ὄρεσι τληπα-
 ι κατὰ τὸ τοῦ διωγμοῦ στενοχωρητικόν; οὐ
 ι ουσιν; οὐκ οἰμώξουσιν; οὐχ ἡγήσονται παιδιάν

nobis libertatem, ut nostris peccatis indoleamus. Et scio quidem injucundam reverentiæ tuæ hanc epistolam fore, sicut et nobis : sed nihil est anteponendum Dei charitati : propter quam et nos cum sanctis Patribus nostris, ob Christi contumeliam, negavimus quæ negavimus, et amplectimur quæ professi sumus.

CXLIII. — *Eidem.*

fidei causa, de præpositura decedere.

Nonnullam consolationem capit animæ noster de vobis reverendissimis tristitia : si verum est quod scripsistis, et præposituræ potestate ceditis. Nulla enim, amice, persecutionem passis communitio est cum iis, qui passi non fuerunt, quique non modo passi non sunt, sed et iis, qui insectantur tributum pendunt præsidentes monasteriis quæ possident : nisi forte societas aliqua esse dicatur luci ad tenebras⁴⁶ : quæ nulla esse potest, ut sermo sacer ostendit. Quod enim hactenus propensi fuimus erga lapsos per medicam indulgentiam ; res hoc modo gesta est, quod promissum nobis esset, illos neque verbo, neque facto amplius adhæsurus ullo modo heterodoxis, et iis qui tanquam in medio positi erant, ut neque monasteria possiderent, neque non possiderent, ac denique ita ut legitima esset concessio, subtrahendo se ab adversariis, et oppugnantibus resistendo. Postquam vero adventi rei postulatæ tempus, tum vero id quod pactum fuerat, expletum non fuit coram Deo et hominibus ad accurationem pristinae ruinae curationem ; sed rursus abductio, rursus ruina. et in verbis et in factis, sicut res ipsæ testantur, nosque ab iis qui viderunt accepimus : et præpositi rursus inconcussi, postquam et accepti benigne a principe, et remissi fuerunt. De omnibus sermo est, qui sic egerunt : ac ridiculum est penam modo imponere : imo id fieri non potest sine imponentium amentia, et piorum inani argutia et perturbatione, et inconsiderantia in Christi confessione. Audire oportet Apostolum præcipientem : *Subtrahite vos ab omni fratre ambulante inordinate et non secundum traditionem, quam acceperunt a nobis*⁴⁷ : vel potius Deum ipsum qui per prophetam clamat : *Exite de medio eorum et recedite, et pollutum nolite tangere*⁴⁸ ; et ego recipiam vos ; eos videlicet qui se hoc modo subtrahunt, et confessionem Christi non confundunt. Quid enim dicent, reverendissime, tum vicorum præpositus, tum et Gulæi, cum aliis qui, quod resisterent, similiter vexati modo sunt ; si videant vos veritatis proditione monasteria retinere, et nos vobiscum pariter abripi ? Quid autem ii qui in montibus dura patientur ob persecutionis asperitatem ? Non lugebunt ? non plangent ? non lu

Cor. vi, 14. ⁴⁷ II Thess. III, 6. ⁴⁸ Isa. LI, 14.

NOTÆ.

In cod. Reg. ρ5γ'.

PATROL. GR. XCIX.

dioram existimabunt confessionem Christi? Quid vero qui monasteriis antea præfuerunt, et propter Christum nobiscum expulsi sunt? Nonne confirmabunt ludicrum quiddam esse id quod patimur? *Nolite errare*, inquit Apostolus, *Deus non irridetur* ⁴⁹. Christi confessio profanata non est, etsi nonnulli aliter sentire et loqui existimantur. Quare si vis, dilecte frater, nobiscum humilibus censeri, secede a monasterii possessione, sicut promisisti: hoc enim te hortamur: ob hanc causam oramus, ut sicut interius, ita etiam exterius sis orthodoxus, servans pretiosam animam tuam, quam æquiparare nihil potest eorum quæ oculis cernuntur. Dominus archiepiscopus plurimum te nobiscum salutatur, salutem tuam amans impense; itemque cæteri fratres.

CXLIV. — *Theodoro patricio.*

Consolatur in obitu uxoris.

Sera nimis epistola: sed quia serius nuntium feralem accepimus de calamitate quæ domino nostro accidit. O gemebundam narrationem! Dereliquit nos desiderabilis domina; avulsus ab egregia conjuge; abruptus a laudata carne, sicut sermo sacer loquitur: *Erunt duo in carne una* ⁵⁰. Quod si plane caro una, haud dubie separatio tantam plagam infert iis qui separantur, quantam gladius efficit, hominem unum in duas partes secans. Ac erba prorsus sectio: fluitque quodammodo ab oculis vestris sanguis: nec est malagma quod imponatur, nec fascia quæ circumliget, quantum ad opem humanam attinet. Præterquam quod quæ obiit, conjux erat non vulgaris pretii, sed laudanda valde et admiranda. Primum quidem fidei pietatem habens firmam, virique amorem, si quæ alia: quod sanctus Apostolus ante omnia requirit in conjugis ⁵¹. Inde et pro viri capite preces ipsius et orationes clamoresque, et assiduitas apud Deum; cum nocturna itinera nudis pedibus iniret beata mulier, ut Deus his rebus ad misericordiam flecteretur. Quid autem cura domus? quid liberorum educatio? quid protectio servorum? morum candor, et gratia apud amicos? generis conciliatio? nulla adversus honorem pares invidia? in rebus autem omnibus gravitas et modestia? quæ pro monilibus aureis, ordinibusque margaritarum, et vestibibus pretiosis laudatissimam feminam revera ornabant, et domi manentem, et foras procedentem, et cum in regibus palatiis cernebatur. At tamen abierunt hæc omnia, factique sumus, ut ex vehementi affectu loquar, semineces et abrupti; vel ut cum psalmis potius dicam, *sicut nycticorax in domicilio, et sicut passer solitarius in tecto* ⁵², domum conspicientes præside sua destitutam atque in oculis vestris liberos, qui vos amplectuntur et quos amplectimini, non habentes ubi eorum

τὴν ὁμολογίαν τοῦ Χριστοῦ; Τί δὲ οἱ ἡγουμένους τῶν μοναστηρίων ἀπαρχῆς, καὶ διὰ Χριστὸν διωγμένοι σὺν ἡμῖν; οὐ κατασφραγίσονται, ὡς παιγνιδῆδες τι πασχόντων ἡμῶν; ἢ πλανῆσθε, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, Θεὸς οὐ μνηστειρίζεται. Ἡ ὁμολογία Χριστοῦ οὐ κεκοίνωται· καὶ τινες οἴονται ἄλλως φρονεῖν καὶ λέγειν. Ὅστε εἰ βούλει, ἀδελφεὶ ἡγαπημένε, μεθ' ἡμῶν τῶν ταπεινῶν τεταχῆθαι, ὑπαχώρησον τῆς κατοχῆς τοῦ μοναστηρίου, καθὼς καὶ ὑπέσχου· τοῦτο γὰρ καὶ παρακαλοῦμεν· εἰς ταῦτα καὶ προτευχόμεθα· ἵνα ὡς τὸ ἐντός, οὕτως καὶ τὸ ἐκτός ὀρθόδοξος ὑπάρχης, τὴν τιμίαν σου ψυχὴν σώζων, ἧς οὐδὲν ἀντάξιον τῶν ὀρωμένων. Ὁ κύριος ἀρχιεπίσκοπος σὺν ἡμῖν πλείστα προσκαρτέρουσι σε, φίλων τὴν σωτηρίαν σου ἄγαν, ἱκεὶ καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοί.

PMΔ' (35). — Θεοδώρῳ πατρικίῳ. [ψκ.]

Βραδύς τοῦ καιροῦ τὸ γραμματεῖον, ἀλλ' ὅτι καὶ βράδιον ἠκουτίσθημεν τὴν ἀπευκταίαν ἐκοήν τῆς ἐπιλευθούσης συμφορᾶς τῶ ἡμετέρῳ δεσπότῃ. Καὶ ὁ τῆς στενακτικῆς ἀπαγγελίας! Ἀπολλοῖσθε ἡμᾶς ἡ ποθητὴ κυρία· ἐτιμήθης τῆς καλῆς ὁμοζύγου· ἀπὸ βράτης τῆς ἐπαινουμένης σαρκος, ἤπερ φησὶ ὁ ἱερεὺς λόγος· Ἔσονται οἱ δύο εἰς σὰρκα μίαν. Εἰδέξαμεν σὰρξ ὁμολογουμένως, δελεῶντι ὁ διαχωρισμὸς τῆς καύτης τὴν πληγὴν ἐτίθει τοῖς χωρισθεῖσιν, οὐ ποιεῖ μάχαιρα τίμνουσα εἰς δύο τὴν ἓνα ἀνθρωπίνην. Ἀλγεῖν ἡ τομὴ τῶ ὄντι, καὶ τὸ αἷμα οἰσθῆναι ἐκ τῶ ὀφθαλμοῦ ὑμῶν· καὶ οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιτίθει, οὐδὲ καταδέσιμος, ὅσον εἴς ἀνθρωπείας βλάστη. Ἄλλως ὅτι καὶ ἡ ἀπολιπούσα, οὐχ ὡς ἐτηρῆ ὁμοζύγου, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπαινετὴ καὶ θαυμάσια. Πρῶτον μὲν οὖν ἔχουσα τὸ εὐσεβὲς τῆς πίστεως ἰσχυρῆς, τὸ φιλανδρον, εἰ καὶ τις ἄλλη· ὅπερ ἀκατάφη πάντων ἐν ταῖς συζυγίαις ὁ ἱερός Ἀπόστολος· Ἐ οὐ καὶ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς δεήσεις τε καὶ προσευχὴ βοήσεις τε καὶ προσεδρίαὶ Θεῷ, γυμνοποδούσης τῆς μακαρίας ἐν ταῖς νυκτοπορείαις, ὡς ὅν πάντῃ κάμπτοιτο πρὸς ἕλεον Θεοῦ. Τί δὲ τὸ οἰκουρῆν; τί δὲ τὸ τεκνοτροφεῖν; τί δὲ τὸ πρὸς τοὺς θεοὺς περιποιεῖσθαι; τὸ τε ἀπλοῦν τοῦ ἡθεύς, καὶ χάρις πρὸς τοὺς φίλους; καὶ συναπτικὸν τοῦ γένους; ἀφρονὸν τε πρὸς τὰς ἰσοκλείας; καὶ τὸ περὶ ἡμῶν σεμνοπρεπῆς τε καὶ κόσμιον; ἄπερ ὑπὲρ ἐμπλήσεως χρυσιῶν καὶ διακοσμήσεων μαργαριτῶν, καὶ ἰσχυρῶν πολυτελῶν, διεκόσμησεν ὄντως τὴν ἀειδίμεν ἡμῶν, καὶ οἶκοι μένουσαν, καὶ προόδους ποιουμένην, καὶ ἐν βασιλείαις αὐλαῖς ὀρωμένην. Ἄλλ' ὅμως ἄφται ταῦτα πάντα, καὶ ἐγενόμεθα, περιπαθῶς εὐχὴ ἡμῶν καὶ ἀπερρωγότες· μάλλον δὲ, ψαλμικῶς εὐχὴ, ὡς τὴν νυκτικὴν ὁραξὶ ἐν οἰκοπέδῳ, ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματι· ὀρώντες τὴν οἰκίαν ἱερῆς τῆς προστατούσης· τὰ τέκνα πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῶν

⁴⁹ Galat. vi, 7. ⁵⁰ Gen. ii, 24. ⁵¹ Tit. ii, 4. ⁵² Psal. ci, 7.

NOTÆ.

(35) In cod. Reg. ρζ'.

ελούντα και περικυκλούμενά, οὐκ ἔχοντα ποῦ
 ται τὰς χεῖρας, ὅθεν λάβοιεν μητρικὸν ποπ-
 ῖ, γαλουχικὸν ἐμψύχωμα· στεγνὴ ἢ ἰστία,
 ἡλίου αὐτὴν ἀπολιπόντος· κελადεῖ δὲ οὐδεὶς ἐν
 ὡσί σου τε καὶ τῶν τέκνων καὶ πάντων τῶν
 ρίων, ἀπούσης ἐκείνης τῆς ὄντως καλλοφώνου,
 πούσης τοὺς ἐπαίοντας τῆ ὡς ἀληθῶς ἐμμελεῖ
 τε καὶ ὑπαντήσει. Ἐλευνὰ ταῦτα ὄντως, καὶ
 τικὰ, καὶ τροπολογούμενα, καὶ διανοούμενα.
 ἂ τί πάθωμεν, ὦ δέσποτα; Θεοῦ πρόσταγμα
 ἰάλλον δὲ ἀπόρασις, διὰ τοῦ θείου Δαυὶδ ἄδο-
 ῦκ ἔστιν ἀνθρώπος ὃς ζῆσεται καὶ οὐκ
 ε θάνατον. Οὕτω πᾶς τις ἀπὸ Ἄδαμ τοῦ προ-
 ῆμῶν μέχρη τοῦ δεῦρο εἰσελθὼν εἰς τὸν
 διὰ γεννήσεως, πάλιν ἔξεισι δι' ἀναλύσεως
 ἐκεῖσε κόσμον ὑψηλότερον τε καὶ θεοιδέστε-
 τείρεται γάρ, φησὶν, ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται
 λαρσία· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται
 ἰη· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν
 εἰ· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται
 πνευματικόν. Ἰσάγγελοι γὰρ ἐσόμεθα, καὶ
 ς ἀναστάσεως, τοῦ θνητοῦ ὑπὸ τῆς ζωῆς κατὰ-
 ς. Ὁρᾷς, ὦ δέσποτα, ὅτι εἰ καὶ ἀπολείπειν ἡμᾶς
 α, ἀλλ' εἰς φῶς ἐξεληλυθεν ἀπὸ σκότους, καὶ
 ῆς ἐπικῆρου εἰς ἀθάνατον λῆξιν; ἐκεῖ αὐτὴν
 κρὸν ὕστερον, μεταβαίνων καὶ αὐτός. Ὡστε
 πώμεθα καθῶς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ
 ες ἐλπιδά· ἐλπίζοντες τῆ ἀναστάσει βελτιωθῆ-
 ἀπῆμονα ζῶν. Εἰς ἑαυτοὺς δὲ μᾶλλον, ὑπομι-
 ς, γινώμεθα, καὶ τῆς οἰκίας ἑωτερώμεθα, καὶ τῶν
 φροντισῶμεν, καὶ πρό γε πάντων, τῆς οἰ-
 τιμίας ψυχῆς, κατ' ἐκείνην τὴν μακαρίαν,
 κοσμούμενοι, καὶ τοῦτο χαίροντες, ὅτι παρ-
 μεν ὁμόζυγον ἰκίτιδα πρὸς Θεόν, καὶ ὑπό-
 καλοῦ βίου, ἐπαφήσασάν ἡμῖν τε καὶ πᾶσι
 κρήμοις.

manus innitantur, unde matris oscula, lacteam vitæ
 inspirationem hauriant. Mæsta domus, ut quam sol
 deseruerit : nec ullus sono mulcet tuas aut libero-
 rum subditorumve omnium aures, absente illa cujus
 vox vere præclara, et quæ audientes oblectabat
 concinno prorsus eloquio et occursu. Miseranda
 omnino hæc omnia, et ingemiscenda, seu figurate
 dicantur, seu cogitentur.

Sed quid agimus, domine ? Dei est præceptum,
 aut potius sententia, per divinum quoque David
 decantata : *Non est homo qui vivet, et non videbit
 mortem*⁵⁵. Sic quicunque ab Adam progenitore
 nostro ad hanc usque diem, nascendo in mundum
 ingreditur, rursus per interitum migrat in mundum
 illum et sublimiorem et præstantiorem. *Seminatur
 enim, ait, in corruptione, surgit in incorruptione :
 seminatur in ignobilitate, surgit in gloria : semina-
 tur corpus animale, surgit corpus spirituale*⁵⁶. Pa-
 res enim angelis erimus, et filii resurrectionis,
 cum mortale hoc absorptum fuerit a vita. Vides,
 domine, quod etsi reliquit nos domina, in lucem
 tamen abiit ex tenebris, et ex vita mortali ad sor-
 tem immortalem ? Ibi illam postmodum conspicies,
 emigrans et ipse. Quare *non contristemur sicut cæ-
 teri qui spem non habent*⁵⁷; cum speremus per
 resurrectionem, nos in meliorem statum migratur-
 ros vitæ nullis malis obnoxie. Quin ad nos potius,
 suadeo, redeamus, et domum tueamur, et liberorum
 curam geramus, et præ omnibus pretiosæ animæ
 propriæ, virtutibus, ad beatæ illius instar, ornati,
 et hoc nomine gaudentes, quod uxorem præmisi-
 mus quæ apud Deum supplicet, et quæ vitæ præclaræ
 exemplum nobis et notis omnibus reliquit.

36). — Τῆ Τουρμαρχίση τῆς Ἑλλάδος.
 [ψκβ'.]

CXLV. — *Turmachissæ Græciæ.*

Consolatur de morte filii, in bello interempti.

ν ἀπὸ λόγου ἀσυννοψίσεως, οὐκ ἐμείλλωμεν
 λειν τῆ τιμιότητι σου, ἐγνωστοὶ ἀλλήλοις
 νῆθεις. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐκ θεοφιλοῦς προσώπου
 πωσμένου ἡμῖν, λέγω δὴ τῆς ἀγγιστευούσης
 νεγγήμου Πατρικίας, καὶ τῆς τούτης κυρίας
 ἰένης θυγατρὸς, ἢ προτροπῆ, εἶτα καὶ ἐξ
 τοῦ γραμματετηφόρου Ἰγνατίου, τοῦ πνευματι-
 κῶν υἱοῦ, ἢ πρὸς ἡμᾶς σου τοὺς ταπεινοὺς
 ορῖα ἐγεγόνει· ἀναγκαιῶς ἤλθομεν ἐπὶ τὸ γρά-
 γον παρακλήσεως τῆ τετραχλωμένη σου ψυχῆ,
 συμπεσόντος αὐτῆ τεθνεώτος ἐν τῷ πολέμῳ.
 ποῖον ἂν καὶ ἐξευρεθείη φάρμακον παραμυ-
 ς ἴασιν τῆς θυσιάτου πληγῆς; Ὡ τῆς καὶ ἐν
 ἰὼνῃ ἐξηγορουμένης συμφορᾶς ! ὤχτητο ἔντιμον
 ῖ, μητρῶος ὀφθαλμὸς, ἐγκάρδιον σπλάγχχνον,
 εὐφυῆς, ὄλον δι' ὅλου τῆς τεκούσης τὸ φῶς,

Hoc me deteruisset a scribendo excellentiæ tuæ,
 quod invicem ignotini neque unquam congressi simus.
 Sed postquam a religiosa persona nobisque nota,
 propinqua, inquam, tua, clarissima patricia, et ab
 hujus dominæ filia benedicta, mandatum, ac dein-
 de per ipsum qui litteras attulit, Ignatium spiri-
 tualem filium nostrum, tua simul humilibus nobis
 allata est salutatio; necessario adducti sumus ad
 scribendam consolationem animæ tuæ afflictæ ob
 ærumnam quæ ipsi contigit, ex beati filii obitu, in
 bello interempti. Verum quodnam tandem solatii
 remedium inveniri queat sanando vulnere, cujus
 difficillima est curatio ? O quæ vel auditu solo de-
 claratur calamitas ! Periiit semen honoratum, oculus
 maternus, pars cordis intima, ramus virescens, to-
 tum prorsus lumen genitricis, paternas in se gerens

sal. LXXXVIII, 49. ⁵⁵ I Cor. xv, 42. ⁵⁶ I Thess. iv, 12.

NOTE.

In cod. Reg. ρλς'.

notas, et viduitatis solitudinem, quoad fieri poterat, sublevans, qui totius vitæ solatium erat, tum erga propriam domum, tum erga consanguineos. Quid autem factum est avolvit ex oculis maternis excisus est a bona radice : ac neque in oculis mors contigit ; unde consolationem ex novissimis verbis et ex sancta sepultura capiunt qui domesticos præmittunt. Nunc vero, præter alia, hoc etiam levamento orhati sumus ; eximio surculo gladiis hostilibus exciso. O miserandam tragœdiam ! o casum inconsolabilem ! Fluctuat nunc animus hæretque ærumnam considerans, ubi et quomodo res gesta sit, quam in corporis partem eruenta manus incu- huerit, quo loco ipse cadens animam efflarit : an subito ; an uno ab ictu ; an quidpiam effatus. Heu spectaculum ! Proh horam illam ! Theaurum cum bona spedi misimus, et luctum ineluctabilem colle- gimus.

Et quis ærumnam deplorans, dignum quidquam eloqui possit ? Fortasse et sol ipse insuavis, et in- visus aer, et mare injucundum, et terra non opta- bilis, et cælum odiosum, intellectualem stellam tuam non habens. Hoc atque his plura animam tuam conculentia, cor constringentia, et calentes lachry- mas fundentia, et ejulatus edentia, et ad vitæ istius tædium redigentia. Verum age, domina, age, re- valesce ; tempus est ut animum reficias. Aperi aures, divinas voces exaudiens. *Homo sicut fenum : dies ejus tanquam flos agri, sic deflorescet* ⁵⁵. — *Non erit homo qui vivet, et non videbit mortem* ⁵⁷. — *Si credimus quod Jesus mortuus est et resurre- xit ; ita et Deus eos qui dormierunt per Jesum, addu- cet cum eo* ⁵⁸. Non igitur prorsus amisimus filium ; sed paulo post, cum insonuerit novissima tuba, resurget in occursum Domini in aera, et ibi illum videbimus ⁵⁹. Lethali plaga istic cæsus est : at ibi morore sempiterno non afficietur, Christo indutus per baptismum, fidemque orthodoxam complexus, ac sæculi hujus voluptatibus vix dum summo digito per juvenilem ætatem degustatis. Quam ob causam credimus illum veniam eorum, quæ ut homo præ- termisit vel admisit, per immaturam et injustam hanc mortem impetraturum. Quam multis enim, domina, in carne manens, exercendus malis erat ? Annon tibi videtur hæc vita homini ad tentationem attributa ? conjugem accipere, liberos procreare, servis, aliisque rebus ad vitam utilibus abundare : addiderim et terrenæ gloriæ progressum. Quibus omnibus expeditus, magnam habiturus est animæ libertatem, Deo conjunctus, et salis vitæ dulcibus animam leviter aspersus.

ἀπαλλαγίς, πολλὴν εἶμι τῆς ψυχῆς τὴν ελευθερίαν, τῶ τῆς ἀλυμῶς τοῦ βίου τρικυμίας τὴν ψυχῆν.

Hinc igitur remitte ac deponere, domina, inconsola- bilem dolorem : statue terminum ærumnæ con- gruentem : *Immola Deo hostiam laudationis* ⁶⁰, con-

οἶον τοὺς πατέρας ἐν αὐτοῦ χαρακτῆ-
 τὴν ἐρημίαν τῆς χορείας καθ' ὅσον εἶπεν τὸ ἐν
 μόνουον, καὶ οἶον τοῦ βίου ἐν παρακινδύων, ἐν
 τὸν ἴδιον ἰστίαν, καὶ τοὺς καθ' αἵματος. Καὶ ο
 γονοῦ ; Ἀπίστα τῶν μητρικῶν ὀφθαλμῶν. Ἰπ
 τῆς αγαθῆς ρίζας· καὶ οὐδὲ καθ' ὀφθαλμοῦ
 νωτος· ἐφ' ᾧ καὶ παραγορεύειν δια τὸν ἰστίαν
 μάτων, καὶ τῆς οἰκίας τῆς· ἐκκαίζονται οἱ
 οἰκίους προτίποντες. Νῦν δὲ, μετα τὸν ἄ
 ἀποκρίσεις καὶ τῆσδε τῆς παρακλήσεως, τῶ
 θεῷ ἐρῶνς μαχίρα πολυμῶν τῶ· ἡ
 εἰκτινῆς τραγῳδίας ! ᾧ τῆς ἀκαρτερῆτος ἰσ
 πῶς ! Ἀσκατὴ αὐτῶ ὁ νοῦς ἀκαθαρτῆτος τῶ
 πῶ καὶ πῶς ὑπῆραθη, κατα ποῖον μῶς ἰ
 χιρ ἰταθῶ, κατὰ τίνα τόπον πῶτων πῶτων ἰ
 θάτων· ἀρα ἐκ μιᾶς πλογῆς· ἀρα τὸ ἰστίαν
 τῆς ἰστίαν· Ἄθαλι τῆς ὄρας ἰστίαν ! Ἄπο
 ἰστίαν ἐπ' ἐλπίδος χρηστῆς τῶν θεοῦ
 ἰστίαν ἀκαρτερῆτος ἰστίαν.

Καὶ τί ἂν τις εἰποι ἄξιον θρόνου ἰστίαν
 κάθος ; Τάχα σοὶ καὶ ὁ ἥλιος στυγῆς, καὶ ἰστίαν
 τῶς, καὶ ἡ θάλασσα οὐχ ὑδαία, καὶ ἰστίαν
 καὶ ὁ οὐρανὸς ἰστίαν, οὐκ ἔχων στυγῆ
 ἰστίαν. Τσαυτὰ καὶ ἐπὶ πλείω τῶτων τῶ
 νωτῶ σου τὴν μαχίρα, καὶ στυγῆ τῶ
 καὶ προχίονα τὰ θέρμα δάκρυα, ἐ
 πῶτα τὰς ἰστίαν, καὶ ἐξἄπορῶντα ἰστίαν
 ζῆν. Ἀλλὰ θύρα, κυρία, στυγῆ, ἀκαρτερῆτος
 γὰρ ἀκαρτερῆτος· ἀνοιξὸν σου τὰ ἰστίαν, ἰστίαν
 θείων ὀφθαλμῶν. Ἄνθρωπος ὡσεὶ χέστη
 αὐτοῦ· ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ, ἰστίαν
 σοὶ. — Οὐκ ἴστίαν ἄνθρωπος
 οὐκ ὀφθαλμοῦ θάνατον. — ἰστίαν
 σοὺς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω
 τῶς χυμῶσαντας διὰ τοῦ ἰστίαν
 αὐτῶ. Οὐ τοῖσιν λοιπὸν ἀπολαλαμῶν τῶ
 μικρὸν ὑστερον, ἦν καὶ ἰστίαν σαλπικί
 τῆσται εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἰστίαν
 τὸν ὀφθαλμῶν. Ἐπίστυ καὶ ἰστίαν ἰστίαν
 ἰστίαν ἰστίαν ἰστίαν οὐ παρακλήσεως
 διδύμους δια τοῦ βαπτίσματος, τῶ
 θεοῦ ἰστίαν, καὶ οὕτω ἐμπροσθε
 ἰστίαν, ὅσον αὐτῶ δακτύλῳ ἀπογενομένη
 ἰστίαν. Οὐ χάριν πιστεύομεν καὶ ἰστίαν
 αὐτῶ παρεωραμένων καὶ πῶτων ἰστίαν
 τοῦτον ἄωρον καὶ ἀδίκου θάνατον
 ψεσθαι. Πῶσον γὰρ ἰστίαν ὦ κυρία,
 σαρκὶ ἐμφορηθῆναι κακῶν ; π οὐ σοὶ εἰς ἰστίαν
 δε βίος πειρατῆριον τῶ ἀνοθεῖτος καὶ ἰστίαν
 ζύγαν λήψης, τεκνῶν κῆσται, δούλων καὶ
 κατὰ τὸν βίον χαλασμένῶν περιουσίαν·
 ὁ ἂν καὶ ἐπιγίνοιον κῆσται πῶσδος. Ὁ
 Θεὸς προσαικισίωμενος καὶ ὀλίγα

Ἐπιθετὸν ταχυροῦν, ἀνις, ἀνις, δῆστος,
 παγῶρητον λυπηρόν, πῶσον ὄρον τῶ πῶ
 θύσων τῶ Θεῷ ἰστίαν κῆσται

⁵⁶ Psal. cii, 15. ⁵⁷ Psal. lxxxiii, 49. ⁵⁸ I Thess. iv, 13. ⁵⁹ Ibid. 15. ⁶⁰ Psal. xlix, 14.

ἀ τοῦ μακαρίου Ἰώβ· Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως ἐνετο. Φθέγγαι τὰ Δαυὶδ· Ἐπιστρέψον, μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου. Ψυχὴ γάρ οὐ υἱοῦ ἀποβίωσις· πρὸς δὲ τὴν χρεῖαν ἀνακ[Reg. cod. ἀποβλέπουσα], ἀνάκραξον. Κύριοι βοηθός· οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει ἄνθρωπος. Οὕτω γὰρ διατεθειμένη ἑαυτῶν, μὲν θεὸν εὐφρανεὶς ὡς αὐθαιρέτως θυσίαν, κατὰ τὸν υἱὸν προσφέρουσα. Εἶτα καὶ αὐτῶ τῷ φιλονηχάριστῳ τὰ κράτιστα, ὁρῶντί σε εὐχαριστουσαν. Τοῖς τε ἄλλοις ἅπασιν ὑπόδειγμα ὑπομοθηῆς, καταστήσειας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἐνυχομέθα ἀφάμενόν σου τῆς καρδίας ἐν ἐλέει ἐτιρμοῖς, ἐμποιῆσαι σοι φῶς εὐπαρηγόρητελίσεια τε τὴν ζωὴν σου εἰρηνεύουσαν· κἀνκράμενῃν θεοτελῆ βίον καταξιώσαι τῆς τε τοῦ συννοήσεως, καὶ συναγαλλιάσεως αἰωνίου.

fessionis. Dic cum beato Job : *Dominus dedit Dominus abstulit ; sicut Domino placuit, ita et factum est* ⁶¹. Effare illud Davidis : *Convertere, anima mea, in requiem tuam* ⁶². Anima enim tua, filii obitus. Ad viduitatem vero respiciens, exclama : *Dominus mihi adjutor : non timebo quid faciat mihi homo* ⁶³. Sic enim componens teipsam, primum quidem Deum oblectabis, tanquam voluntarie victimam, sicut Abraham, filium offerens. Deinde et ipsi charissimo filio gratissimam rem facies, cum te grato animo ferentem aspiciet. Cæteris etiam omnibus exemplum sanctæ patientiæ præbebis in Christo Jesu Domino nostro ; quem oramus ut cor tuum tangens in *miseriordia et miserationibus* ⁶⁴, lumen consolationis tibi infundat, ac vitam tranquillam peragere concedat ; vitæque hac secundum Deum peracta, filii tui conspectus, et æternæ cum eo exsultationis compotem faciat.

17). — Τῆ ἀδελφότητι Πελεκῆτης. [ψκς].

CXLVI. — *Fraternitati Peleceles.*

Ut novo præposito rite obtemperent.

ρὸν μὲν τὸ συμβεβηκός τῆ τιμιότητι ὑμῶν, καὶ Πατέρες. Πῶς γὰρ οὐ ; ὅτι τὸν ποιῶν ἀποβεβλήκατε, καὶ ἐγένεσθε ὡς ποιμνιον ἴνον, καὶ ταῦτα ἐν ἡμέραις τοιαύταις, ἐφ' αἷς λαρεῖς ἐπὶ τὰ ποιμνία τοῦ Χριστοῦ ἐπερχόκαὶ συλαγωγῶν ψυχὰς σοφίζόμενοι. Ἄλλ' εἰδὴ παρὰ Θεοῦ τὸ συμβῆναι, καὶ παρ' αὐτοῦ φθῆ ὁ ποιμὴν ὑμῶν, καθ' ὃν καιρὸν ἤδει τὸ ν ἀμφοτέρων, ὁ τὰ πάντα ἐν τῇ αὐτοῦ σοφίᾳ Κύριος· εὐχαριστητίον, καὶ οὐκ ἀγανακτηίτος γὰρ ἔδωκεν, αὐτὸς καὶ προσελάβετο, τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως καὶ ἐγένετο. σι τὸ ἐπιζητούμενον ; Ἴνα εἰς ἑαυτοὺς ἄρτι· καὶ καθὼς ἠρετίσασθε ἐλίσθαι ποιμένα τὸν ἐργιον τὸν εὐλαβίστατον ἀδελφὸν ἡμῶν· εἴπερ ἰτε πρὸς τὸν κύριον Μακάριον τὸν πνευματικῶν Πατέρα ἐνδοιάζον· ἐπιμείνῃτε εὐθινομένοι ῥόμονοι ὑπ' αὐτοῦ, οὐ ἐξελέξασθε πνευματικοῦ εἰς ἐπισύστασιν ὑμῶν θεόσωστον, καὶ εἰς κίωσιν βίου θεοκλινοῦς· ὡς ἂν τὴν ζῆλον τῶν ἰσ πνευμάτων διαφύγοιτε, καὶ εἰς λιμένα σω- ἐμβιβάζοισθε· εἰς τὸ μὴ βλασφημηθῆναι δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δὲ δοξασθῆναι· κατὰ κρατήσασαν εὐαγγῆ διαγωγῆν τῆς ζωῆς ὑμῶν. ἄδελφε ἀγαπητέ, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος πέπρα- τ' ἂν οὕτως ἐγένετο, κατεληλυθὼς ἐκ τῆς τῆς πέτρας, καὶ ἠγησάμενος τῶν ἀδελφῶν. Ἦ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς συγκατα- ρησάμενος, τὸ τῆς οἰκονομίας ἐξετέλεσε μυ- ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ παντός. Στήθι οὖν, καθὼς, καὶ κείρεται ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν, ἕως ἡμέ- δειξέως τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀρχιερέως· καὶ τότε αὐ ὁ δεῖ γενέσθαι νομιμώτερόν τε καὶ κανο- ἰον. Ἔως δὲ ἂν μὴ παρῆ καιρὸς ἐπιζη-

Triste illud quidem quod vobis accidit, hono- randi fratres Patresque. Qui enim secus ? cum pa- storem vestrum amiseritis, factique sitis velut ovile destitutum, idque in his diebus, per quos lupi atro- ces Christi caulas ingrediuntur, et animas depræ- dari avent. Attamen, quoniam a Deo est quod con- tigit, ab eoque assumptus est pastor vester, quo tempore utrisque expedire noverat, qui omnia in sapientia sua disponit Dominus ; gratias agere con- venit, non ægre fere. Ipse namque *dedit*, ipse *abs- tulit* ; et *sicut Domino placuit ita et factum est* ⁶⁵. Quid ergo exspectatur ? ut ad vos ipsos nunc redeat- is : cumque vobis visum sit pastorem eligere do- minum Sergium, religiosissimum fratrem nostrum ; nisi dubitationis aliquid a domino Macario spirituali Patre nostro intercedat ; pergatis ab illo dirigi et gubernari, quem spiritualem Patrem elegistis, ad salutarem constantiam vestram, et consummatio- nem vitæ Deo devotæ ; ut procellam hæreticorum spirituum devitetis, et in salutis portum invehami- ni : ne blasphemetur propter vos nomen Dei, sed potius glorificetur, juxta eam quæ antea viguit, vitæ vestræ sanctam institutionem. Tu vero, frater charissime, non incongrue fecisti, quando ita res cessit, quod ex rupis caverna prodiisti, ac fratrum præfecturam suscepisti. Nam et Dominus noster Jesus Christus condescendendo incarnationis mys- terium ad salutem universorum peregit. Sta igitur, quemadmodum decrevisti, decretumque est a fra- tribus, quoad designetur sanctus antistes noster ; et tunc exactius fient quæ juxta leges et canones præstanda sunt. Donec vero absit tempus expetitur, præsto fratribus, et prosperare in Domino, tan- quam pro animabus illorum rationem redditurus,

17) b 1, 21. ⁶² Psal. cxiv, 7. ⁶³ Psal. cxvii, 6. ⁶⁴ Psal. cii, 4. ⁶⁵ Job 1, 21.

NOTÆ.

In cod. Reg. ρο'.

sed et tanquam mercedem, eorum causa, recepturus. Quanto enim majus est jugum præfecturæ, tanto merces copiosior.

Tantum oculos habe ut videas, et aures quibus audias, cor vigilans et Deum quærens, affectum pastorem, sermonem aptum ad docendum, mores compositos, statum et inessum fausta denotantem. Sermonem omni ex parte ratio observet ac regat. Ac beatus es, apostolicum opus peragens. Dominus siquidem, præcipuam amoris erga ipsum demonstrationem esse, Petro coryphæo apostolorum ostendit, virgam pastorem: *Si diligis me*, inquit, *plus his, Petre, pasceves meas*⁶⁶. Pasce igitur oves Domini; tutas illas præstans in mandra orthodoxæ fidei, nutriens illas gramine mandatorum ejus, et collocans prope aquam requietis voluntatis ejus. Vide ne aut abripiaris ipse, aut ulla ovium tuarum, ab hæreticis belluis. Sufficiunt quæ hactenus contigere. Nunc secure ambulemus et sine lapsu: nulli rei parcentes, si res postulat, nec ipsis etiam corporibus, nedum alteri cuiquam rei corruptibili, pro dilectione Dei; cujus pax regnet in cordibus vestris et in cogitationibus vestris, et dirigat viam vestram in Christo Jesu Domino nostro.

CXLVII. — *Catechetica ad suos discipulos.*

Ut Quadragesimam sancte peragant: ac

Instante sacra Quadragesima, opportunum duxi paucis vos affari, filii charissimi, fratresque honoratissimi: et quidem ab Apostolo admonitus obsecrare, arguere, increpare, opportune, importune⁶⁷. Nunc vero jejunii tempus per seipsum adhortationem habet, quippe quod novit etiam durum ac præfactum compungere. Suscipite igitur, fratres, libenti animo dies lætitiæ; unusquisque in quo diversorio hospitatur, quæ moris sunt peragens pro viribus, ut per silentium victusque parcitatem cor purgemus, animam evehamus, vitia conculcemus. Hoc enim jejunium, hoc silentium, hoc mandatum exigit: hoc salutis nostræ est caput; ex quo et ad participanda sacramenta facilis nobis erit aditus, atque adeo vitæ æternæ viaticum. *Qui enim manducat et bibit indigne*, hoc est, non pure, quoad

⁶⁶ Joan. xxi, 15. ⁶⁷ II Tim. iv, 2. ⁶⁸ I Cor. xi, 29.

NOTÆ.

(38) In cod. Reg. ρβ'.

Α τούμενος, ἡγοῦ τῶν ἀδελφῶν, καὶ κατευθεοῦ ἐν Κυρίῳ, ὡς λόγον ἀποδώσω ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, Ἄλλὰ καὶ ὡς τὸν ὑπὲρ αὐτῶν μισθὸν κομισόμενος. Καθ' ὅσον γὰρ μάγας ζυγὸς τῆς προστασίας, κατὰ τοσοῦτον καὶ πολὺμισθος.

Μόνον ἔχει ὀφθαλμοὺς τοῦ ὄραειν, καὶ ὠτα τοῦ ἀκούειν, καρδίαν ἀγρυπνον καὶ θεοζήτατον, ἔξω πικραντικὴν, λόγον διδασκαλικὸν, εὐρυθμον ᾄθος, ἐσημον στάσειν καὶ βᾶσει· ὁ λόγος δὲ ὅλου ὑπὸ τοῦ λόγου συνταρρούμενος καὶ διευθυνόμενος. Καὶ μακάριος εἶ ἀποστολικὸν ἔργον διατελών. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἀπόδειξιν τῆς εἰς αὐτὸν φιλίας προύχουσα ὑπέδειξε τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων Πέτρῳ, τὴν πικραντικὴν βᾶσιν· Εἰ φιλεῖς με γὰρ, φησὶ, πλὴν τούτων, Πέτρε, ποιμαίνει τὰ πρόβατά μου.

Β Ποιμαίνει οὖν τὰ πρόβατα Κυρίου. Ἀσφαλιζόμενος αὐτὴ ἐν τῇ μάνδρᾳ τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ ἐκτρέφουσα αὐτὴ ἐν χλόῃ τῶν ἐπιτολῶν αὐτοῦ, καὶ κατασκευάζουσα ἐπὶ ἰσότητος ἀναπαύσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ. Βλέπε μὴ ἐπιφάρμαγῃς ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν σαυτοῦ τι πρόβατα, ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν θηρῶν. Ἀρκεῖ τὰ προλαβόντα ἐν τοῖς προλαβοῦσι. Νῦν δὲ ἀσφαλῶς περιπατήσωμεν, καὶ ἀνεμπτότως· πάντα δεύτερα ἠγούμενοι, κερὰ καλούμενοι, καὶ αὐτὰ τὰ σώματα, μὴ ὅτι γε ἄλλο π τῶν φθειρομένων, ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· ἐξ εἰρήνης βραβεύσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ κήματα ὑμῶν· καὶ κατευθύναι τὴν ὁδὸν ὑμῶν ἐν Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

PMZ' (38). — Κατηχητικὴ πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικὰ μαθητάς. [ψκθ'.]

præcipue mulierum colloquia fugiant.

Γ Τῆς ἱεράς Τεσσαρακοστῆς ἤδη ἐπιούσης, ἐκκλησιαστικὴν βραχεία φθῆγξασθαι πρὸς ὑμᾶς, ὡς πικραντικὴν καὶ ἀδελφοὶ τιμιώτατοι· καίτοι γὰρ ἰσότητος τοῦ Ἀποστόλου παρακαλεῖν, ἐλέγχειν, ἐπιτιμᾶν, ἐκαίρω, ἀκαίρω προτροπόμενος. Νῦν δὲ ὁ τῆς πιστίας καιρὸς αὐτοδίδακτον ἔχει τὴν παρακλήσιν, καταλύσειν εἰδῶς καὶ τὸν ἀτεράμιον. Ἰκεθῆσθε οὖν, ὡ ἀδελφοί, ἄσμενοι τὰς ἡμετέρας ἡμέρας· ἕκαστος ἐν τῇ καταλύματι ἢ ξενίζεσθαι, τὰ ἐπιτολὰς κατὰ δύναμιν ἐπιτελών· ὡς ἂν διὰ τῆς ἡσυχίας καὶ μετριοπροφίας καθάρωμεν καρδίαν, πτερόσωμεν φυχὴν, πτερονίσωμεν πάθη. Τοῦτο γὰρ ἡ νηστεία· τὸ ἡσυχία· τοῦτο ἡ ἐν-ὀλῆ ἐπιζητούσα· τοῦτο τῆς τῆς ἡμῶν κεφάλαιον· εἴ οὐ καὶ τὸ μετέχον τῶν ἁγιασμάτων εἴη ἂν ἡμῖν εὐπρόσιτον, μᾶλλον δὲ ἐκ τῆς αἰωνίου ἐφοδίου. Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἐπιζητεῖ, ἡγοῦν μὴ καθαρῶς, ὅσον ἐνδέχεται τῇ τῆς ἡμῶν φύσει, κερμα αὐτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, καὶ τὴν ἀποστολικὴν ἀπόρασιν, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο ἀγωνιστέον, ἀδελφοί μου, μὴ ἀπὸ ἐπιθυμίας ἐκτόπου, καὶ ἀπὸ φθόνου κατεστῆτος ψυχῆν, καὶ ἀπὸ φιλαργυρίας βυθιζούσης καὶ, καὶ ἀπὸ ἀκηδίας σκοτιζούσης ὀφθαλμὸν ψυχῆς, κερμα αὐτοῦ διατηρεῖν, προσδεχομένους αἰετὸν τὸ

ἰματος ἔξοδον, ἐφ' ᾧ τάχεται τὰ πάθη, καὶ νεύ-
ψυχῆ. Κλείετε τὰς εἰσόδους τῶν παθῶν · φεύ-
τοὺς τῶν πτωμάτων τόπους · φεύγετε τὰς γυ-
κς ὁμίλιος καὶ συνδιαιτήσεις. Πῶς γὰρ ἂν καὶ
εχθεῖη καρδία, μᾶλλον δὲ ἐμπυρισθεῖη, λόγους
καὶ λαμβάνουσα μετὰ παρθένου; μετὰ ψυλ-
; ; μεθ' οἷας δὴποτε γυναικίος; Πῶς, φησί,
κῶς εἰπεῖν, σώσει ἢ ἄλλοτρία ὄν ἀκώλεσεν ἢ
κᾶν γὰρ πραγματικῶς θόξειε τις φυλάττεσθαι ·
ε καρδιακῶς οὐ διασωθῆ, κατὰ τὴν ἀπόφασιν
ἰρίου.

Ἰωγμός οὖν οὐ δὲ ἀκώλειαν, ἀλλὰ διὰ σωτη-
οὔδε τοσαύτῃ ἀνάγκῃ κατεπίγουσα εἰς τὸ συν-
σθαι γυναικι, καθὼς ἐν τοῖς Πατράσι τὸ περιστα-
ἠνάγκασεν ὑπὸ παρθένῳ τὸν αἰοίδιμον Ἀθανά-
πταιτῆσαι · ἢ τόνδε καὶ τόνδε τὸν ἅγιον ὑπὸ
ὅς ἐξυπηρηθῆναι. Ἀλλὰ νῦν καὶ πόλεις καὶ
τὸ ἐλευθέριον ἔχουσι, τῆς ἀσυνδυάστῳ τρόπῳ
ἰ ξενίας. Σὺ δὲ δῆθεν ὁμολογίας καὶ διωγμοῦ
ἐρ Χριστοῦ κατὰ τοῦ Χριστοῦ κινούμενος οὐκ
ἀνή γυναιξὶ πυκνῶς ὁμιλῶν · συμπάλλον
τάχα δὲ καὶ συνεσθίων ἢ καὶ συνοικῶν · ἐσθίων
ψιν τῆς συνοίκου, καὶ ἐσθιόμενος ὑπὸ τῆσδε
ς; Φύγετε ὡς ἀπὸ πυρὸς καὶ οἱ ἄνδρες ἀπὸ
ῶν, καὶ αἱ γυναῖκες ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν · εἰ δὲ
μβασιν δεῖ γνέσθαι, τοσοῦτον ὅσον ἢ ἀνάγκη
ρρεία ἀπαιτοῖ, διαδιδράσκοντες, καὶ τὸ τίθῃναι
ἰλον ἄλλοις. Ἴνα τί γὰρ ἢ ἐλευθερία μου
ερίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; Καί,
ῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ
γω κρία εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελ-
C ου σκανδαλίσω Ἀσκανδαλίτως οὖν πολιτε-
ῶ τεκνα, καὶ ἀπροσκόπως, καὶ Ἰουδαίοις
λλησι, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, καθως
ται · ἐπινοοῦντες καὶ τὸ ἄδηλον τοῦ θανάτου ἤδη
ἢ καὶ ὁ ἀδελφός Σίλας, καὶ πρό γε τούτου ὁ
Θεώσωτος, καὶ γε ὁ ἀδελφός Προκόπιος, καὶ
ἐπιμνεῖ. Καὶ μακάριος ὁ συνίων ἀκαταγνώ-
παρελθεῖν τὸν τῆσδε βίον. Προσεύχεσθε περὶ
τῶν ταπεινῶν ἀνεπιλήστως, ἵνα σωζώ-

A anima corroboratur. Claudite auditus vitiorum :
offensionum loca fugite : fugite muliebria colloquia
et contubernia. Quo enim pacto non ardeat cor, vel
potius non ignescat, mutuos sermones cum virgine
dans, et accipiens? cum psallente? cum quacunque
demum muliere? Quomodo, ut theologi verbis utar,
salvabit aliena, quem propria perdidit? Quamvis
enim reipsa videatur quispiam sibi cavere; at cordi
consultum satis non erit, juxta Domini effa-
tum ⁶⁹.

Itaque persecutio non ad exitium, sed ad salu-
tem : neque tanta est necessitas, ut cum femina
versari cogat, sicut inter Patres gloriosum Athana-
sium adegerunt angustiae, ut septem annos sub vir-
ginis cura transigeret; aut hunc vel illum sanctum
B ut muliebri ministerio uterentur ⁷⁰. Sed nunc et
urbes et regiones liberum praebent hospitium. ita
ut necesse non sit una cum mulieribus versari. Tu
vero non animadvertis scilicet te confessionem et
persecutionem pro Christo, adversus Christum
convertere, dum frequenter colloqueris cum mulie-
ribus; una psallis fortasse, ac fortasse simul come-
dis, et simul habitas, visu et pascens hujusmodi
contubernalis, ac illam oblectans exitiose? Fugite
tanquam ab igni, et viri a mulieribus, et mulieres
a viris. Quod si convenire oportebit, id tantisper
fiat quantum usus exigit ac necessitas : fugiendo id
omne quod aliis scandalum praebere queat. *Ut quid
enim libertas mea judicatur*, inquit, *ab aliena con-*
C *scientia* ⁷¹. Et, *Si esca scandalizat fratrem meum,*
non manducabo carnem in aeternum, ne fratrem
meum scandalizem ⁷². Sine scandalo igitur conver-
samini, o filii, et sine offensione, et Judaeis, et Grae-
cis, et Ecclesiae Dei, sicut scriptum est ⁷³; incer-
tum quoque mortis tempus reputantes. Jam excē-
sit et frater Silas, et ante hunc abbas Theosostus,
frater itidem Procopius : nec ullus in vita perpetuo
manebit. At beatus qui novit sine noxa transigere
hanc vitam. Nunquam obliviscamini orare pro no-
bis humilibus, ut salvi simus.

MB' (39) — Δημητρίῳ ὑπάτῳ. [ψλα'.]

CXLVIII. — Demetrio consuli.

Ut gemino magistratu probe fungatur.

πουσία τοῦ σώματος τίνα ἄλλην εὐροὶ παρα-
, ἢ τὴν διὰ τοῦ γράμματος συνάφειαν; Ταύ-
ἰγαροῦν, ᾧ φίλων ἀρίστε, συναπτόμεθά σου
ἀπὴ οἱ ταπεινοὶ τὸ παρόν, προσπτυσσομενοὶ
πνεύματι, καὶ γνωρίζοντες ὅτι οὐχὶ ἢ ἀπου-
αἰέσει τὴν ἀγάπην · ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐκκα-
αὐτὴν διψῶσαν τὸ φίλτρον, καθάπερ οἱ δι-
; ἔχοντες ἐπιτρέχουσι πρὸς τὰς πηγὰς τῶν
, Ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς ἀγάπης δεικτικὸν τοσοῦ-
ῶς δὲ αὐτὸς διατελοῖς ἐν τῇ πιστευθείσῃ πα-
βασιλέων ἀρχῇ, ἀγνοοῦμεν · μᾶλλον δὲ καὶ

D Absentia corporis equam consolationem inve-
niat, praeter congressum per litteras? Illo igitur, ami-
corum optime, tuæ nunc charitati humiles conjungi-
mur, amplectentes te spiritu, et certioorem facien-
tes, charitatem absentia non esse dissolutam, sed
potius illam sitientem attrahi philtro : quemadmo-
dum quisiti uruntur, accurrunt ad fontes aquarum.
Verum hactenus de charitatis testificatione. Quo
autem pacto demandatam tibi ab imperatoribus pro-
vinciam gerere pergas, ignoramus; aut potius anxii
et solliciti sumus : quoniam audimus, praeter priorem

[atth. v, 28. ⁷⁰ Sozomen. lib. v, cap. 6; et Pallad. in Lausiac. ⁷¹ I Cor. x, 29. ⁷² I Cor. viii, 13.
3r. x, 32.

NOTE.

In cod. Reg. rog'.

provincia, impositam tibi alteram fuisse, non volenti, sed principe sic iubente : atque hanc, cum priore sit, remotior vininam esse Barbaris ; ideoque metu affici, ut aiunt, præstantem animam tuam : ut quæ nec veluti, nec propensa sit ad gestandum gladium, bellumque vel inferendum vel sustinendum. Hæc omnia nos etiam permoverunt ad preces orationesque fundendas, ut sis in utroque magistratu incolumis. Et vero speramus salvum te fore, si præ oculis habeas timorem Dei, et quod inde advocatur auxilium. Ubi enim Deus adjutor, illinc facesset omne malum. *Immittet enim angelus Domini, inquit, in circuitu timentium eum, et eripiet eos* ⁷⁴. κακὸν γίνετο. Παρεμβαλεῖ γὰρ ἄγγελος Κυρίου, φησί, κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ ῥύεταί αὐτούς.

Talis igitur esto et tu, domine noster desiderate, B per pietatem tuam bonaque opera, sub custodis vitæ tuæ angeli præsidio. Vigila in orationibus, attende precibus, justum profer judicium, benignum pauperi oculum exhibe, defensor esto eorum qui injuriam patiuntur, in cibo potuque modum retine : intemperantia quippe malorum mater. Si ludant alii et redeant, domine mi, audi Dominum omnium dicentem : *Væ ridentibus, quia lugebunt* ⁷⁵. Si alii turpia loquantur, tu, obsecro, aures sepi ; sermones enim ad res ipsas viam sternunt. Si alii muneribus, dexteras suas implent ; ut qui Deum amas, contentus sis obsoniis, ut cum Evangelio loquar ⁷⁶, quæ more antiquo dari solent. Si impie agant alii, tu pius esto ; subducens te, quoad fieri potest, a nefariis hominibus. Nosti enim mundum hunc, instar somnii, decipere illos qui ipsi serviunt. Et *quid proderit homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur* ⁷⁷ ? Quod absit de excellentia tua cogitare ? quæ insitam habet virtutem, Deoque servire amat, qui ex nihilo te produxit, ac vitam ipsam, et motum, et respirationem dedit. Quare depositum quod commisit tibi per Spiritum sanctum, fidemque, et rectam operationem, vide, ut salvam illi reddas in exitus tempore, auditurus ab ipso : *Euge serve bone et fidelis ; super pauca fuisti fidelis : super multa te constitutam ; intra in gaudium Domini tui* ⁷⁸. Atque utinam tibi contingat hanc vocem audire, et cum tota domo salvari, in Christo Jesu Domino nostro ! Amen. εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. Καὶ γένοιτό σοι ταύτης τῆς φωνῆς ὑπακούσαι, καὶ σωθῆναι ποιεῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν.

CXLIX. — *Lycosto consuli.*

Consolatur de uxoris, piæ admodum mulieris, obitu.

Qui excellentiæ tuæ litteras attulit, idem nobis D calamitatem quæ tibi acciderat nuntiavit ; ac tetigit nos profecto dolor tuus. Tuus enim sum, et propinquus, et simul antiquus amicus, et coetaneus : fierique non potest quin is qui sincere amat,

A ἡμερίμως ἔχομεν · ἐπειδὴ καὶ μαυθάνομεν τῇ προτέρᾳ ἀρχῇ καὶ ἑτέρᾳ ἐπιτεθῆναι σοὶ οὐκ ἰθι- λοντι, ἀλλὰ προστάσσοντος τοῦ κρατοῦντος · καὶ ἐπι- πορρωτέρῳ τῆς προτέρας οὐσεν, ἐγγίξει τοῖς βαρ- βάρους · ἐφ' ᾧ καὶ δέος ἰσχυρῆναι τὴν τιμίαν σου ψυχὴν, ὡς φασί, μᾶτε ἰθιλουσαν, μᾶτε ἐξυρτημένη εἰς τὸ φορεῖν μάχαιραν, καὶ πολεμαῖν καὶ πολεμῆ- σθαι. Ταῦτα ἅπαντα συνεκίνησε καὶ ἡμᾶς δεήσεως καὶ προσευχᾶς ποιῆσθαι ὑπὲρ τοῦ ἀπῆμονά σε γ- λάττεσθαι ἐν ἀμοιραῖς ταῖς ἀρχαῖς. Καὶ γε π- στεύομεν διατηρεῖσθαι σε σῶον, ἔχοντα πρὸ ὀφθαλμοῦ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐκκαλούμεν βοήθειαν. Οὐ γὰρ Θεὸς ἐπίκουρος, ἐκεῖ ἐκποδῶν πᾶ- βροθίαν. Οὐ γὰρ Θεὸς ἐπίκουρος, ἐκεῖ ἐκποδῶν πᾶ- βροθίαν. Οὐ γὰρ Θεὸς ἐπίκουρος, ἐκεῖ ἐκποδῶν πᾶ- βροθίαν. Οὐ γὰρ Θεὸς ἐπίκουρος, ἐκεῖ ἐκποδῶν πᾶ- βροθίαν.

Toioutos oñ iso kai autòs, dískapota ἡμῶν ἐπι- θητε, διὰ τῆς εὐσεβείας σου καὶ ἀγαθοεργίας, ἐπὶ τοῦ φύλακος τῆς ζωῆς σου ἀγγέλου φρουρούμενος. Γρηγορεῖ ἐν προσευχαῖς, νῆφε ἐν δεήσεσιν, ἐκφρα- ἐνδικὸν κρίμα, ἐπιδείκνυσσο εὐμενὲς ὄμμα πτωχῷ, προασπιστῆς γένου τῶν ἀδικουμένων, μετρίτητα ἐν τε βρώσει καὶ πόσει φέρων · ἡ γὰρ ἀκρασία, τῶ κακῶν μήτηρ. Ἄν ἄλλοι παιζῶσι καὶ γελῶσσο, ἰ κύριός μου, ἀκουε τοῦ Κυρίου πάντων λόγου · Οὐαὶ οἱ γελῶντες, ὅτι κλαύουσονται. Ἄν πᾶσι αἰσχρολογῶσιν, αὐτός, παρακαλῶ, ἐπιφράξω τὴ ὤτα. Ὅδοσ γὰρ ἐπὶ τὰ πράγματα οἱ λόγοι τυγῆ- νουσιν. Ἄν ἄλλοι πληρῶσι δῶρων τὰς δεξιὰς αἰσῆς, ὁ φιλόθεός μου, ἀρκούμενος εἰς τοῖς σῶφρονίαις, ἀ- ἀγγελικῶς εἰπεῖν, τοῖς κατὰ συνθήθειαν ἀγγε- λῶν διδομένοις. Ἄν ἄλλοι ἀσεβῶσιν, αὐτός εὐσεβῶσιν οἷον τε στελλόμενος τῶν ἀτασθαλῶν ἀνδρῶν. Ἦ- σθα γὰρ ὅτι ὁ βίος οὗτος ὄνειρου δίκην παρακίπτα- τούς λειτουργοῦντας αὐτῷ. Καὶ τί ὠφελήσει ἐθ- ἄρωπος, ἰάν ὄλον τὸν κόσμον κερθῆσει, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ ; Ὅσοι ἀπίη πρὸ τῆς τιμιότητος σου ἰνοεῖν · ἔχουσης ἔμφυτον τὸ ἀγαθόν, καὶ φιλοσύνης Θεὸν θεραπεύειν, τὸν ἐκ τοῦ μὴ ὄσαι εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντα σε, καὶ αὐτὸ τὸ ζῆν ἡ- ὄντα, καὶ τὸ κινεῖσθαι, καὶ ἀναπνεῖν. Ὡστε τῆ παραθήκην ἣν παρέθετό σοὶ διὰ Πνεύματος ἁγίου, τὴν τε πίστιν καὶ τὴν δεξιὰν πρᾶξιν φυλάξαι ἐπ- ὄδουνα αὐτῷ σῶαν ἐν καιρῷ ἐξόδου, ἀκούσωμαι πρὸ αὐτοῦ · Εὐ δοῦλε ἀγαθὴ καὶ πιστὴ, ἐπὶ εἰρή- ῆς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστροφῶν εἰσεῖλη, ταύτης τῆς φωνῆς ὑπακούσαι, καὶ σωθῆναι ποιεῖν

PMΘ' (40). — Λυκάστῳ ὑπακτῷ. [ψλδ'.]

Αὐτός ὁ τὸ γραμματίον ἐπιπερόμενος τῇ τιμη- τητί σου, ἀπήγγειλεν ἡμῖν τὴν ἐπελθοῦσάν σοι συμ- φορὰν, καὶ τῷ ὄντι καθήψατο ἡμῶν ἡ περὶ σὲ λύπη. Ἴδιος γὰρ σοὶ καὶ ἀγχιπέτων, ὁμοῦ τε φίλος ἡ- χαῖος καὶ συνηλικιώτης · καὶ οὐκ ἔστι τὸν φιλοῦσα

⁷⁴ Psal. xxxiii, 8. ⁷⁵ Luc. vi, 25. ⁷⁶ Luc. x, 7, 8. ⁷⁷ Matth. xvi, 26. ⁷⁸ Matth. xxv, 23.

NOTÆ.

(40) In Cod. Reg. ροδ'.

γνησίως μὴ συμπάσχειν τῷ φιλομένῳ· ὡς καὶ ἔμπαλιν ἐπὶ τῇ χαρῇ. Ἄλλ' ὡ τῆς ἀπεικταίας ἀγγελίας! Ἀπολείπειν ἡμᾶς ἡ κυρία ὑπάτισσα, τὸ δὲ λεγόμενον, γυνὴ τῶν ἐπαινουμένων, ὡς καὶ παρ' ἄλλων ἀκηκόαμεν, καὶ αὐτοὶ ἡμεῖς ὀφθαλμοῖς ὑπελάβομεν. Πρῶτον μὲν ὅτι φιλανδρος· ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου ὑποτυπῶνται κάλλιστον εἶναι ἐν συζυγίᾳ· φρόνιμος, οἰκουρὸς, εὐαπαντητος, εὐπροσήγορος, φιλευσεβὴς, φιλόπτωχος· τὸ μείζον, σωφροσύνη καταηγλαισμένη, καὶ ὀρθοδοξία περιτηργυρωμένη· ἧς καὶ οἱ κάρποι τὰ τέκνα μαρτύριον τῆς ἀμοιτέρων ὑμῶν εὐζωίας. Καὶ γὰρ ὡσπερ ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον ἐπιγινώσκειται, οὕτως καὶ τῶν παιδῶν οἱ φύσαντες ὅποιοι εἰσι καὶ ἑλίκιοι. Καὶ οὕτω βαθεῖαν πείραν ἐσχρακῶς τῆς μακαρίας ἐκείνης, πᾶν ἂν δυνάμην ἐκθειάσαι τὰ κατ' αὐτὴν; ἢ μόνον δις αὐτῇ συν-
 ψιθεῖς, καὶ εἰς ὀμιλίαν ἰθῶν, ἔγνων ὅτι γυναῖκα ἐχαρισάτο σοι ὁ Θεὸς τῷ ὄντι βοηθῶν· οὐ κατὰ τὴν πάλαι προμύθορα, ἀπάτης αἰτία, ἀλλὰ γε σωτηρίας ὑπόθεσις γενηθεῖσά σοι διὰ παντὸς τοῦ βίου.

Ἦ τῆς συμφορᾶς! ὄχρητο αὐτὴ· ἀπέπη ἐξ ὀφθαλμῶν ὑμῶν· ἐγκατέλειπεν ὑμᾶς ἡμιθνεῖς ἀπορράγντας τῆς καλῆς ὁμοζύγου. Οὐκ ἔχομεν ὀφθαλμοῖς ὄρᾶν τὸ ὑπὲρ πᾶσαν θυμηθίαν παραμύθιον· οὐ τὴν ἐν θλίψεσι παράκλησιν· οὐ τὴν ἐν συμφοραῖς παραγορίαν· οὐ τὴν ἐν ἀπασιν τοῖς ὀφειλομένοις ὑπόνησιν καὶ συμεργόν, καὶ σύμπραξιν. Ὁ ἥλιος τῆς ἐστίας ἴδου· τίς ὁ ὑπαντήσων; τίς ὁ χαριούμενος; τίς ὁ παρακαλέσων; ἤδη ἰγνηθῆμεν ὡς μύλις ἀποχειραμένη τὸν ἑαυτῆς κόσμον· Ὡς στρουθίου μονάζον ἐπὶ δώματι, Δαυϊτικῶς εἰπεῖν. Τί οὖν; λυπηθῶμεν πέρα τοῦ μέτρου; καὶ περιδαλούμεθα ἀπαραμύθητον πένθος; Οὐδαμῶς οὖν, οὐδαμῶς, ὡ τριπόθητε, ἀλλ' εἰδοτες ὅτι ὁ θεὸς ἡμῖν αὐτὴν θεὸς τὰ πρῶτα εἰς κοινωνίαν βίου, αὐτὸς ἐστὶν ὁ νῦν προσλαβόμενος, οἴσωμεν εὐχαρίστως τὸ συμβῆναι, μιμούμενοι τὴν μακαρίαν ἑκείνην φωνὴν, ἣν ἐκεῖνος οὐκ ἐπὶ ἀποβολῇ γυναικὸς, ἀλλ' ἐπὶ παισὶ δέκα ὁμοῦ τεθηκῶσι, σὺν ταῖς προτεραιαῖς τῶν ἐκτὸς πάντων ἀφαιρέσει· καὶ αὐτῇ τῇ ὑστεραῖα πληγῇ τοῦ σώματος· ἐπὶ κοπρίας ἢ πρὶν βασιλεὺς καθήμενος, καὶ ξέων τοὺς ἰχθῶρας τῶν ἑαυτοῦ σαρκῶν βῶλαξι, τάδε φησὶν· Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδωξεν, οὕτως καὶ ἰγένετο.

Ἐάν οὖν ταῦτα, ὡ φιλότης, ἐφ' ἑαυτοῖς καὶ διαθέμεθα καὶ φθεγξώμεθα, οὐ μακρὰν εἴημεν τῆς μερίδος ἐκείνων· ἀλλὰ γὰρ καὶ τῇ μακαρίᾳ ἐκείνῃ τοῦτο καλὸν ἐπιτάφιον ποιησαίμεθα· αὐτοὺς τε τοὺς ἐκ Θεοῦ δοθέντας ἡμῖν κλάδους ὑποτυπωσώμεθα δι' ἑαυτῶν εἰς εἰκόνα θεοτεροῦς βιώσεως· καὶ πάντα ὑμῖν ἐντεῦθεν εἰς καλὸν ἀπαντήσοι. Ἄ γὰρ ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης ποιῶν ἐν ἡμῖν εὐροῖεν εὐμενῶς δεχομένους· πῶς οὐκ ἂν καὶ τὰ παρόντα ἡμῖν εὐ διαθέθαι, τῇ παρακαλήσει τοῦ ἁγίου αὐτοῦ Πνεύματος· καὶ τὰ μέλλοντα ἐτοιμάσειεν ἀπολαυστήρια ἐν αἰῶσιν ἀπειροῖος; Ταῦτα ἐγώ

ei quem amat compatiatur: ut contra, si in lætitia sit. Sed o tristem nuntium! Dereliquit nos domina consulissa, ut fama est: mulier laudabilis, sicut et ab aliis audivimus, et ipsi oculis usurpavimus. Primum quidem, quia viri amans, quod ab Apostolo⁷⁹ tanquam pulcherrimus in conjugio designatur: prudens, domus curam habens, comis, affabilis, pia, pauperum amatrix; et, quod majus est castitate illustrius, et orthodoxa fide ornata; cujus etiam fructus, liberi, rectæ utriusque vestræ vitæ fidem faciunt. Etenim sicut arbor ex fructu cognoscitur, sic ex liberis parentes, quales et quanti sint. Cum autem beatæ illius non magnam haberem notitiam; qui possim res ejus extollere laudibus? nisi quod bis tantum ab ea conspectus, et collocutus, animadverti a Deo datam tibi fuisse conjugem reipsa adjutricem, quæ non, ut illa quondam prima parens, decæptionis causa, sed salutis tibi per totam vitam occasio fuerit.

O calamitatem! abiit illa: oculis vestris evolavit: reliquit vos semimortuos, ab egregia conjuge abreptos. Jam non possumus oculis cernere illud omni suavitate majus solatium; non eam quæ in omnibus ærumnis levamentum erat; non eam quæ calamitates leniebat, et quæ in omnibus, ubicunque opus foret, consilio, et opera, et factis auxilio erat. Sol familiæ occidit: quis obviam occurret? quis gratificabitur? quis hortabitur? Jam facti sumus ut civitas ornamento suo spoliata: Sicut passer solitarius in tecto⁸⁰, ut cum Davide loquamur. Quid ergo? an tristabimur ultramodum, et mœrore inconsolabili conficiemur? Nequaquam utique, nequaquam, o desideratissime; sed scientes Deum, qui hanc prius ad vitæ societatem nobis dederat, ipsum esse qui hanc nunc abstulit; cum gratiarum actione casum hunc feramus, celeberrimum Job imitantes, beatamque illam ejus vocem usurpantes, quam ille, non conjuge amissa, sed cum decem filii ac filiæ simul interiissent, orbatusque antea bonis omnibus externis fuisset, ac novissime corporis plaga oppressus, in sterquilinio, qui rex ante fuerat, jaceret, sanieque ex ulceribus suis manantem testa raderet, protulit: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Dominus placuit, ita factum est⁸¹.

Si ergo hæc apud nos, o amice, constituerimus et dixerimus; ab illorum sorte non procul aberimus; sed et beatæ illi pulchrum hoc epitaphium confecerimus: ipsosque a Deo datos nobis surculos informabimus per nos ipsos ad imaginem Deo acceptæ vitæ: et omnia inde vobis prospere succedent. Si enim Deus æternus, omnium Dominus, quæ nobis fecerit, ea libenter acceptantes videri, quomodo non et præsentia nobis recte dispertiet interventus sancti ipsius Spiritus, et futuras parabit delicias in sæculis interminatis? Hæc ego, etsi pauca, tamen ut tuus in charitate, et scripsi, et ad-

⁷⁹ Tit. II, 4. ⁸⁰ Psal. CI, 3. ⁸¹ Job. I, 21.

hortatus sum. Tu vero, Domine, ipsos liberos tuos A
præclaros verbis nostris salutare ne graveris.

μὲν εἰ καὶ βραχεία, ὁμῶς ὡς σὸς ἐν ἀγάπῃ καὶ γέ-
γραφα καὶ παρακάλισα. Αὐτὸς δὲ, ὡ δίσκοτα,
αὐτὰ τὰ τίμιά σου τέκνα προσειπεῖν περὶ ἡμῶν
ἄξιωσον.

CL. — *Euphrosynæ præpositæ.*

PN' (41). — *Εὐφροσύνη ἡγουμένη. [ψλδ'.]*

Ut sanctimonialium præfecturam qua par est diligentia administret.

Quod curæ nobis sit reverentia tua, testis est
nostra hæc tenuis epistola. Cum enim beatæ illi
sanctæque matri polliciti simus verbis nostris, fore
ut dignitatem tuam, quoad fieri posset, foveremus
visitando, sive longius, sive proprius abessemus;
fallere nefas fuerit. Et vero, etiamsi ratio nos illa
non moveret, ipsa tua de nobis humilibus fiducia,
tuaque erga nos merita persuaderent, ut tibi curam
per litteras impenderemus. Salve igitur, femina mihi
honoratissima, et gregem, quem tibi sancta mater,
aut potius Deus per illam commisit, rege congruen-
ter Deo ac sollicite. Scito maximum esse munus
præfecturæ quam suscepisti. Agnosce animarum
quæ sub manu tuasunt conditionem. Receptaculum
quippe est sponsarum Regis cælorum, solius spe-
ciosi et immortalis Sponsi Christi: qui non unicam
tibi sponsam credidit, in diem desponsationis suæ
per conjunctionem in Spiritu sancto; sed tot nu-
mero quot habes: cum tu ipsa, prima sis sponsa
Despondet enim Jesus etiam quæ sicut tu de sæculo
venerunt; tanquam multarum atque infinitarum
Sponsus, omnesque tum virorum tum mulierum
animas copulari sibi desiderans: ad implendum
supernum conclave, in quo multæ mansiones ve-
lut thalami quidem a Patre parati animabus, quæ
dignæ habitæ fuerint per vitam puram, et fidem
sinceram, ut, cum tempus adventus Sponsi aderit,
post illum currant, et simul intrent in conclave,
 lætitiæque illa æterna perfruantur in sæcula
sæculorum.

Ἵτι μέλει ἡμῖν περὶ τῆς πριμοτήτος σου, μαρτύ-
ριον τὸ τῆδε ἡμῶν ταπεινὸν γράμμα. Οὐδὲ γὰρ ἐν
λόγον ὑπισχόμεθα τῇ μακαρίᾳ ἐκείνῃ καὶ ἁγίᾳ μη-
τρι, ἐπὶ τὸ περιεῖπαι ἡμᾶς τὴν σεμνοπρέπειάν σου
ἐν τῇ διὰ λόγον ἐπιστάσει, καθ' ὅσον οἶόν τε, μακρό-
θεν ἢ ἐγγύθεν ὄντας, ὅσιον διαψεύσασθαι. Καίτοι
γε εἰ καὶ μὴ ἐκείθεν εἴχομεν τὸν λόγον, καὶ αὐτῆς
σου μόνως τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦς εὐτελεῖς πεποιθήσεως
καὶ περιποιήσεως ἐπιθέμεθα ἂν διὰ τοῦ γράμ-
ματος προσοίσειν ἐπιμέλειαν. Ἰγίαινε τοεγαροῦν, ὡ
τιμιωτάτῃ μοι, καὶ ἀγιοι τὸ κοίμνιον, ὃ παρίθεσι
σοι ἡ ἁγία ἀμμάς, μᾶλλον δὲ δι' αὐτῆς ὁ Θεὸς θε-
κρεπῶς καὶ ἐπιμελῶς. Ἴσθι ὡς μέγιστον τὸ τῆς προ-
στασίας σου ἐγχειρίσμα. Γινώθι τῶν ὑπὸ χεῖρά σου
ψυχῶν τὸ θεῶρημα: ὅτι νυμφοφυλακτῆριόν ἐστι τὸ
βασιλείως τῶν οὐρανῶν, τοῦ μόνου ὠραίου καὶ ἁ-
θάρτου Νυμφίου Χριστοῦ. Ὅς οὐ μίαν νύμφην σου
παρίθετο εἰς ἡμέραν νυμφεύσεως αὐτοῦ, διὰ τῆς ἐν
ἀγίῳ Πνεύματι συναρτίας: ἀλλὰ τοσαύτας ὅσες γι
καὶ ἔχοις: σοὺ τε αὐτῆς πρωτεύοντος τυγχανούσης,
Νυμφεύεται γὰρ Ἰησοῦς καὶ τὰς ὡς σὺ διὰ βίαν
ἐληλυθυίας, ὡς πολύνυμος, καὶ ἀπειρόνυμος, καὶ
πάσας ψυχὰς ἐνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐρῶν ἠρ-
ξισθαι, εἰς τὸ πληρῶσαι τὸν ἄνω νυμφῶνα; ἢ ἢ
πολλοὶ αἱ μοναὶ οἶα τινες θάλαμοι παρὰ τοῦ Πατρὸς
ἡτοιμάσθησαν ταῖς ἀξιοθεσημέναις ψυχαῖς, διὰ βίαν
καθαροῦ καὶ πίστεως εὐκρινεῦς: ἠνίκα φθάσει ἡ
καιρὸς τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Νυμφίου, ὅπισθεν αὐτῆς
δραμεῖν καὶ συνεισελθεῖν ἐν τῷ νυμφῶνι, καὶ τῆς
ἀπειράντου χαρᾶς ἐκείνης ἀπολαῦσαι εἰς αἰῶνας αἰ-
ῶνων.

Ecce demonstratum tibi est ministerium quod a
Domino accepisti, et magnum, et multa in cælis
mercede compensandum; ut non te solam, sed
multas æterno Sponso sponsas adducas: pro qui-
bus quanta et qualis retributio? Collocabit te in-
ter præcellentes sponsas, inter electas adolescen-
tulas; monilia tibi exhibebit, perennia Spiritus cha-
rismata, vestimenta lucida, incorruptibilitate coru-
scentia: coronabit te corona justitiæ: choream
ages indissolubilem, angelicæ parem, cum exulta-
tione sempiterna. Quod reliquum est, vide, domi-
na, et attende tibi: Christique sponsas cum
cura custodi: ciba illas puro pane doctrinæ ortho-
doxæ: pota fluente bonæ operationis: ut pingues
sint et speciosæ, de animæ pulchritudine et specie
loquor, quam concupiscit, sicut pollicetur sanctus
David, Christus Deus noster. Sic enim ait: *Audi,
filia, et vide, et inclina aurem tuam; et obliviscere*

Ἰδοὺ ὑποδείκνυται σοι ἡ διακονία ἣν παρέλαβες
παρὰ Κυρίου. μεγάλη τε, καὶ πολλῶν ἀμοιβῶν με-
σθῶν οὐρανίων: ὡς μὴ μόνον εἶ, ἀλλὰ καὶ πολλῆς
νύμφας προσοίσει τῷ ἀθανάτῳ Νυμφίῳ: ὑπὲρ ὅ
ἴση καὶ ἡλικία ἀνταπόδοσις! ταῖς αὐτῆς σε ἐν προ-
χούσαις νύμφαις, ἐν ἐκλεκταῖς νεάνισιν: ἐμπλόκαί τε
παράσχοι, τὰ τοῦ Πνεύματος αἰδία χαρίσματα: ἐπι-
δλήματα φωτεινῆ, ἀφθαρσίαν ἀστράπτουσα: στεφανώ-
σει σε τῷ τῆς δικαιοσύνης στεφανῶ: χορηύσεις χορηῶν
ἄλυτον, ἴσα καὶ ἀγγελοῖς, σὺν ἀγαλλιάσει ἀκηράτῃ
[cod. Reg. ἀμυρῶν]. Βλέπε λοιπὸν, κυρία, καὶ πρότε-
ρε σαυτῆ, καὶ τὰς νύμφας τοῦ Χριστοῦ φυλάττειν πε-
ριμερίμως: τρίφοι: αὐτὰς τῷ καθαρῷ ἀρετῶ τῆς ἁ-
θοδοξίας: ποτίσεις τῷ νάματι τῆς εὐπραξίας, ὡς ὅ
εἰν πίονες, ὠραιοειδῆς: πρὸς τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς
ὁ λόγος: οὐ καὶ ἐπιθυμῆ, καθῶς, ὑπισχνῆται ἡ
ἁγία Δαυιδ, Χριστὸς Θεὸς ἡμῶν, φησὶ γὰρ: Ἄκου-
σον, θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλίνον τὸ οὖς σου, καὶ

NOTÆ.

(41). In cod. Reg. ποδ'.

ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου· ὅτι αὐτός ἐστι Κύριός σου, καὶ προσκυνήσεις αὐτῷ. Ὅρας ὅτι ἐν τῷ ἐπιλαθίσθαι ὑμᾶς, ἤγουν ἀποτάξασθαι γενεῶσιν, ἀδελφοῖς τε καὶ συγγενέσι, φίλοις τε καὶ πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν βίον, ἐπεθύμησεν ὑμῶν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς εἰς νυμφίωσιν; Τὸ δὲ, Αὐτός ἐστι Κύριός σου, καὶ προσκυνήσεις αὐτῷ, γενήσεται ὑμῖν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ.

Ὡ, ὦ, οἷον ἐφρονήσατε ἐπιλαθόμενοι τῶν ἀπάντων! Βαβαί, βαβαί, οἷου ἐπιτύχετε Νυμφίου! Κροτήσατε χεῖρας ἀλαλέξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως· ὅτι ὑπὲρ πάσας τὰς ἐπὶ γῆς βασιλείας ὑψώθητε· ὑπὲρ πάντα τὰ ὠραία τῆς γῆς ὠραίσθητε. Αἰδοῦνται ὑμᾶς καὶ ἄγγελοι, περιέπουσιν ὑμᾶς καὶ ἑρχάγγελοι· προύχουσαι ὑμεῖς βασιλίδες ἐν οὐρανοῖς, ὑπεράνω πασῶν μητέρων καὶ θυγατέρων τῶν ἀπὸ σαρκὸς ἐρχομένων. Οὐκοῦν χαιρέτε, καὶ συγχαίρετε ἀλλήλοις· τὰ ἐπίπονα ἐντεῦθεν τῆς ἀσκήσεως, εἴτ' οὖν θαλαμῆσεως, φέρουσαι εὐψύχως· εἰδύται ὅτι πᾶσα σὰρξ χόρτος· πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου· πᾶσαι τε ἐπιθυμίαι τοῦ αἰῶνος τοῦτου ἐκ φθορᾶς καὶ εἰς φθορὰν καταλήγουσαι· μόνον δὲ ὑμῶν ὁ ἔρωσ καὶ ἡ ἐπιθυμία ἀπειρος καὶ ἀφθαρτος. Μικρὸν λοιπὸν ὅσον ἀνάμεινατε, ὑπομείνατε, ὑποτασσόμενοι μὲν ὑμεῖς τῇ κυρίᾳ τῇ πρωτονύμφῳ καλῶς καὶ εὐηκόως, τὰ τοῦ Νυμφίου Χριστοῦ ἔρωτικὰ ἰδιώματα καὶ φυλάγματα ἐπιταγτοῦση· αὐτὴ δὲ κυρία ὡς νυμφιοφόρος, καὶ τὴν ψυχὴν προεμένη, μὴ ὅτι γέ τι τῶν ἄλλων, εἰς περιποίησιν τῶν νεανίδων, οὐ λέγω ψυχῆς μόνης, ἀλλὰ καὶ σώματος· πληροῦσα τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου εἰρημέτρον· Ἰμερόμενοι εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ὃν καὶ περὶ ἡμῶν αἰτεῖσθε τὴν σωτηρίαν τῆς ταπεινῆς ἡμῶν ψυχῆς· ἵνα οἷς ἐνουθετήσαμεν νενουθετήμεθα, καὶ σωζόμεθα πάντες ἀπὸ τοῦ Πονηροῦ.

ΡΝΑ' (42). — Σευηριανῶν υἱῶν πνευματικῶν (43).

Quod neque Christus in sua imagine colitur

latria; neque imago Christi latria colenda. Ὅσον εὐφρανεν ἡμᾶς ἡ μικρὰ ἐπιστολὴ, τέκνον, τοσοῦτον ἐλύπησεν ἡ μείζων. Ὡς γὰρ μὴ πω κινήσαντός σου λόγον περὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐμφορομένων προτάσεων· μήτε ἀκηκόοτος πρὸς ἡμῶν τὸ δῖον· ἤχθης νῦν προταῖναι τὰς φωνάς, δῆθεν μὲν ἄλλῳ μαχομένους προσώπῳ, μᾶλλον μὲν οὖν τῇ ἀληθείᾳ ἀντακαθιστάμενος· καίτοι μὴ ὀφείλων διδάσκειν· οὐ λέγω τοσοῦτον διὰ τὸ ὑφαιμένον σε εἶναι· καὶ γε φέρε μακροθύμως· ἀλλὰ γὰρ καὶ διὰ τὸ τοὺς ἀλόγους τῇ αἰρετικῇ κοινωσίᾳ, εἰς ὧν εἰς σὺ, μὴ ἔχειν παρρησίαν ἀνοίγει τὸ στόμα· μένει δὲ ἐν ἡσυχίᾳ καθηκούσῃ, καὶ αἰτεῖσθαι συγγνώμην μέχρι βίου

⁸³ Psal. xlv, 11, 12. ⁸⁴ Ibid. 13. ⁸⁵ Psal. xlv, 2. ⁸⁶ I Thess. II, 8.

NOTÆ.

(42) In cod. Reg. ρδ'.

(43) Hæc epistola, et quæ sequuntur usque ad 174, in cod. Regio separatim scriptæ sunt ante superiores omnes, atque ibidem dicuntur ad tertium

A populum tuum, et domum patris tui, et concupiscet rex decorem tuum : quoniam ipse est Dominus tuus, et adorabis eum ⁸³. Vides quod, dum oblitæ vos estis, hoc est, renuntiastis parentibus, fratribusque et cognatis, amicisque et cunctis hujus sæculi rebus, concupivit rex pulchritudinem animæ vestræ ad desponsationem? Illud vero : *Ipse est Dominus tuus, et adorabis eum* ⁸⁴; vobis, in die adventus ipsius obveniet.

O, o quam sapienter egistis obliviscentes omnium! Papæ, papæ, qualem Sponsum adeptæ estis! *Plaudite manibus, jubilate Deo in voce exsultationis* ⁸⁵: eo quod super omnia terræ regna exaltatæ estis : super omnia speciosa terræ speciosæ factæ estis. Reverentur vos etiam angeli, circumstant vos et archangeli: præcellentes in cælis reginæ vos estis supra omnes matres ac filias quæ ex carne nascuntur. Quapropter gaudete, et congaudete invicem : labores inde asceticæ vitæ, tanquam illa thalamus sit vobis, ferentes alacrier; scientes quod *omnis caro fenum : omnis gloria hominis sicut flos feni* ⁸⁶; et omnia hujus sæculi desideria ex corruptione in corruptionem desinunt; solus vero amor vester et desiderium expers est finis et corruptionis. Pusillum quod restat expectate, sustinete : vos quidem quæ ad Christi Sponsi amorem conciliandum et conservandum faciunt, imperanti obedientes ut decet; ipsa vero domina, ut Sponsum representans, et animam exponens, ne alia dicam, ad puellarum defensionem; neque animæ tantum, sed etiam corporis : implens quod dicit Apostolus : *Cupide volebamus tradere vobis, non solum Evangelium Dei, sed etiam animas nostras* ⁸⁶, in Christo Jesu Domino nostro; a quo et vos pro nobis salutem humilis animæ nostræ petite : ut de quibus alios monuimus, eorum meminerimus ipsi, et a malo omnes liberemur.

CLI. — Severiano filio spirituali (*).

latria; neque imago Christi latria colenda.

Quanto nos gaudio affecerat brevis epistola tua filii, tantum doloris ex profixiore cepimus. Perinde enim ac si de contentis in ea propositionibus nondum verba feceris, neque a nobis quod par erat audiveris; in istas nunc voces erumpis, per speciem quidem quasi cum alio dimicans, reipsa autem veritati repugnans : quamvis docere omnino tibi non liceat. Nec solum ob tenuitatem tuam hoc dico, patienter sustine, sed quia qui hæretica communione obstricti tenentur, quorum et numero tu unus es, oris reserandi facultatem non habent : sed in convenienti silentio manere, ac veniam petere

Theodori exsilium pertinere, habentque titulum hunc, Ἀρχὴ τοῦ πρώτου βιβλίου.

(*) Dogmatica.

tota vita debent. Accedit, quod non tanta scientiæ dogmaticæ peritia est tibi, ut accurate loqui scias : cum nec grammaticam, nec philosophiam attigeris : cumque ii etiam qui in his apprime versati sunt, de Deo proprium dogma nullum afferant ipsi, sed divinorum virorum vestigiis insistant. Undenam ergo tibi, quæso, subiit dicere : Per habitudinem non adoratur imago Christi ? An nosti quid sit habitudo ? Habitudo eorum est quæ sunt ad aliquid : ad aliquid vero prototypum, et quod inde expressum est : verbi gratia, Christus et ejus imago : quia utrumque in utroque habetur, nec disjunctum est vel potentia, vel gloria. Ecce, imperite, nescis, atque hoc usurpare licet : Vidi iniquitatem sub sole, virum qui sibi sapere videbatur ; et, quod pejus est, alios docere conabatur.

Qualis porro est secunda tua propositio ? Latria colitur in imagine sua Christus : itaque latria coli debet etiam imago. Unde vela quo didicisti ista quæ doces ? Nam sanctorum nullus hoc dixerit, sed, adorari in imagine sua Christum, et adorandam esse imaginem, id est, honorandam, seu venerandam (amborum enim idem est sensus) et merito : quoniam latria, sicut et fides, soli sanctæ Trinitati competit : alia vero aliis, Matri Dei, sanctæ cruci, sanctis, venerandæ imagini Christi, et aliis omnibus sacratis imaginibus : atque in tantum, quantum supereminet prototypa iis quæ ex illis expressa sunt. Quod si latria colitur, ut ais, in imagine Christus : cum Trinitatis proprium sit latria coli, latria simul colitur in imagine et Pater et Spiritus. Quid autem inde conficitur ? Et Patrem et Spiritum carnem induisse : quo quidem impium magis dici quid possit ? Et rursus : Quoniam, ut ais, latria itidem colenda est imago Christi ; consequens est ut Tetradita deprehendaris, latria colens cum Trinitate imaginem Christi. At vero si quis Trinitatem adoret, necnon et imaginem, non idem sequetur absurdum. Dictum est enim, honorem et adorationem communicari etiam homini simplici : non vero fidem et latriam. Quemadmodum enim solummodo in Patrem et Filium et Spiritum sanctum credimus : sic et latriam exhibemus. His aures præbens recede, frater, oro, a vaniloquio hæresis Tzycalicæ ; sive Centuclidicæ, quæ ex diametro pugnat cum Iconomachica. Sin autem, quod absit, perstiteris, scito te nobiscum, vel potius cum omnibus orthodoxis, partem non habere. Non nisi ægre hanc ad te epistolam dictavi.

CLII. — *Theodoro monacho* (*).

De sacerdotibus et diaconis lapsis per subscriptionem et communionem hæreticam : et de Ecclesiis quæ ab hæreticis detinebantur.

Voluptate non molestia me affecerunt ea quibus me perstrinxisti, vir reverende. Non enim sum

παντός. Ἐπειτα, οὐδὲ τοσαύτη σοὶ εὐτεχνίας δογματικῆς ἐπιστήμη, ὡς εἰδῆναι ἀκριβῶς φθίγγεσθαι, μήτε γραμματικῆς, μήτε φιλοσοφίας ἀψαμένῃ· ὁπότε καὶ οἱ τούτων ἐπιστήμονες κατὰ Θεὸν οὐκ ἴδόν τι δογματίζουσιν, ἀλλ' ἐπομένως τοῖς θεοφόροις. Πόθεν οὖν σοὶ ἐπέλθεν, ἐρωτῶ, λέγειν· Οὐ σχετικῶς προσκυνεῖται ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ; οἶδας γὰρ τί ἐστὶ σχέσις ; Ἡ σχέσις τῶν πρὸς τί ἐστι· πρὸς τί δὲ τὸ πρωτότυπον καὶ παράγωγον· ἦτοι ὁ Χριστὸς καὶ ἡ αὐτοῦ εἰκὼν, ὅτι ἔχεται ἐν ἑκατέρῳ ἑκάτερον, καὶ οὐκ ἀπέσχισται οὔτε τῷ κράτει, οὔτε τῇ δόξῃ. Ἰδοὺ, ἀμαθαινῶν, οὐ οἶσθα, καὶ καλῶς ἴστεν ἐκεῖνο εἰπεῖν· Εἶδον ἀνομίαν ὑπὸ τῶν ἡλιῶν, ἄνδρα δόξαντα παρ' ἐπιτῶν σοφῶν εἶναι, καὶ, ὁ τούτου χαλεπώτερον, παιδεύειν ἄλλους φιλονεικοῦντα.

B

Οἶον δὲ σοὺ καὶ τὸ δεύτερον πρόβλημα ; Λατρεύεται ὁ Χριστὸς ἐν τῇ αὐτοῦ εἰκόνι· ὥστε καὶ ἡ εἰκὼν λατρευτῆ. Πόθεν τοῦτο ἢ παρὰ τίνος μαθὼν δογματίζεις ; οὐδεὶς γὰρ πω τῶν ἁγίων τοῦτο φησὶ· ἀλλ', ὅτι προσκυνεῖται ἐν τῇ αὐτοῦ εἰκόνι Χριστὸς, καὶ προσκυνητῆ ἡ εἰκὼν, εἴτ' οὖν τιμητικῆ, εἴτ' ὄνσεβαστῆ· ἀμφότερα γὰρ εἰς ταυτὸν φέρει τὸν νοῦν· καὶ εἰκότως· ἐπειδὴ ἡ λατρεία, ὡς περὶ καὶ ἡ πίστις, τῇ ἁγίᾳ Τριάδι μόνῃ ἀναφέρεται· τὰ δ' ἄλλα τῆς ἁλλοῖς, τῇ Μητρὶ τοῦ Θεοῦ, τῷ ἁγίῳ σταυρῷ, τῆς ἁγίοις, τῇ σεπτῇ εἰκόνι Χριστοῦ, καὶ πάσαις ἄλλαις ἁγιοτικαῖς εἰκόσι· καὶ τοσοῦτον ὅσον ὑπερέχῃ τὴν πρωτότυπα τῶν κατὰ ταῦτα παραγῶγων. Εἰ πῶ λατρεύεται, ὡς φησὶ, ἐν τῇ εἰκόνι Χριστὸς· ἐπιτῆς Τριάδος τὸ λατρεύεσθαι, συλλατρεύεται ἐν τῇ εἰκόνι καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ τὸ Πνεῦμα. Καὶ τί τὸ ὁπότεν συνάγομενον ; τὸ, καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα σεσαρκώσθαι· οὐ τί ἂν γένοιτο ἀσεβέστερον ; Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς φησὶ, Λατρευτῆ καὶ ἡ Χριστοῦ εἰκὼν κατὰ τὸ ἀκόλουθον, οὐδὲν ἄλλο ἢ Τετραδίτης ἐπιθήση, λατρεύων μετὰ τῆς Τριάδος καὶ τῆς εἰκὼς Χριστοῦ. Οὐ μὲν, ὅτι καὶ προσκυνοῦνται τῇ Τριάδι, ἐπειδὴ καὶ τῇ εἰκόνι, τὸ αὐτὸ ἀκολουθήσει ἄσπεκ. Εἴρηται γὰρ, ὅτι ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις κοσμοποιοῦνται μέχρι καὶ τοῦ τυχόντος ἀνθρώπου· οὐ μὲν ἡ πίστις καὶ ἡ λατρεία. Ὡς περὶ γὰρ πιστευόμεν ἢ Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα μόνον· οἷον καὶ λατρεύομεν. Ταῦτα ἐνωτισθεὶς ἀπόσχου, ἀδελφε, παρακαλῶ, τῆς κενοφωνίας καὶ Τζυκαλικῆς, ἧς Κεντουκλαδικῆς αἰρέσεως, ἧτις ἐκ διαμέτρου πρὸς τὴν Εἰκονομαχικὴν ἀντιφέρεται. Εἰ δὲ, ὅπερ μὴ γένοιτο, ἐπιμενεῖς, γίνωσκε μέρος μεθ' ἡμῶν μὲ ἔχον, μᾶλλον δὲ μηδὲ μετὰ παντός ὀρθοδόξου. Μετὰ πάντο μοι περὶ σοῦ ὑπηγορεύθη ἡ ἐπιστολὴ αὕτη.

D

PNB (44). — Θεοδῶρω μονάζοντι. [χρῆ.]

Ἠδύνθην, οὐκ ἐδάχθην, ἐφ' οἷς καθήψω μου, τιμώτατε. Οὐδὲ γὰρ οὕτως ἀνοουθήτος εἶμι, ὡς ἰ

NOTE.

(*) Dogmatica.

(44) In cod. Reg, ρς'.

ταῖς ἀγαπητικαῖς ὑποκρούσει δυσχεραίνειν. Εἰ δὲ ἀδύνατον, οὐ διὰ τὴν ὑπόμνησιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκαστοῦ αἵρεσιν ἕξ ἧς τέμνεται τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἰς μυρίας δοξας διαιρούμενον. Ἐγὼ τοίνυν ἵνα ἐκ βαλίδος ἀφραγῶσμαι (δεῖ γὰρ με ἀπολογῆσασθαι ἔγκληθέντα), δεῦς ἐπιτίμιον κατακαγαζόμενος ὑπὸ πρώτης ἡμέρας, καὶ τοῦτο ἀπὸ φυλακῆς διὰ γραμματέων ὅτι καὶ διὰ γράμματος ἡ ἐξαιτήσις μοναζόντων τε καὶ ἱερωμένων· τοῦτο ἀπεκρίθη ὡς οὐχ ὀριστικῶς, ἀλλὰ συμβουλευτικῶς πρὸς ἐμοῦ τὸ ἐπιτίμιον. Διὰ τί; ὅτι οὐχ ἱεράρχης ἐγώ, ἀλλ' ἱερεὺς, πρὸς μὲν τοὺς οικεῖους μαθητὰς νοθετικῶς [Reg. cod. νομοθετικῶς] ἀγόμενος· πρὸς δὲ ἄλλους οὐχ οὕτως· ἀλλ' ὡς εἴρηται, ἀναθέμενος τὸν λόγον αὐτοῖς ἕως καιροῦ εἰρήνης, καὶ τανικαῦτα ὅπερ διορισθῆ παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου, σὺν ἐπικρίσει τῆς ἀγίας συνόδου, εἰσδέξασθαι εἴτε πρόσθεσιν ἔχοντος τοῦ ἐπιτιμίου, εἴτε ὑφασιν. Καὶ οὐκ ἔξω, οἶμαι, τοῦ εἰκότος πεποιεκα· ὀρέξας χεῖρα τοῖς πεπτωκόσι φιλανθρωπῶς· οὐ μὴν εἰς ἑκαυτὸν περιστέσας τὸ κράτος· ὅπερ ἔκτοπον. Τί δὲ τὸ ἐπιτίμιον; ποικίλον ἐπὶ ποικίλοις τοῖς ἀμαρτήμασιν [cod. Reg. παραπτώμασιν]· ὅπερ οὐκ ἐπιστολῆς μέτρον ἐξαγορεύει. Ἐν κεφαλῇ δὲ εἰπεῖν, τὸν ἢ ὑπογραφή ἢ κοινωνία αἰρετικῆ ἄλόντα ἱερέα, ἢ ἀπλῶς διάκονον εἰργεσθαι παντάπασι τῆς ἱερουργίας· ἀλλὰ γὰρ καὶ τῆς κοινωνίας· μετὰ δὲ τὴν τῆς ἐπιτιμίας περαιώσιν, τῶν μὲν ἁγιασμάτων μετέχειν, τῆς δὲ λειτουργίας οὐδαμῶς, ἕως ἀγίας συνόδου· εὐλογεῖν δὲ ἢ εὐχεσθαι ὡς κοινὸν μοναχόν, οὐχ ὡς ἱερωμένον· ἀλλὰ καὶ τοῦτο μετὰ συμπλήρωσιν ἐπιτιμητικῆν. Εἰς τε

Ἐπὶ οὖν εὐδοκίᾳ Θεοῦ ἀφείθημεν τῶν φυλακῶν καὶ συνήφθημεν τῷ τε ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ, καὶ τοῖς ἀγίοις ἐπισκόποις, πρὸς δὲ καὶ ὁσίοις ἡγουμένοις ἀναθέμεθα τοὺς λόγους, καὶ οὐκ ἐμμέψθημεν παρὰ τινος ἐν οὐδενί· ἢ μένον πρὸς ἐνός ἐπὶ τῆ εὐλογεῖν· φητι ἀπεκρινόμεθα· ὅτι εἰ μεμπτέον· Ἐξενεχθῆ ὄρος παρὰ τῆς κεφαλῆς· καὶ ἡμεῖς σιωπῶμεν. Ὡστε οἱ ἐγκαλοῦντες, μὴ ἡμῖν, ἀλλὰ τοῖς κυρίοις ἐπισκόποις ἐγκαλείτωσαν· οἷς ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς καὶ ὑφειμένοι ἐπόμνηοι· καὶ παρ' αὐτῶν ἀναγκαστικῶς προτροπόμενοι μέχρι σήμερον καὶ ἐδώκαμεν ἐπιτίμια κατὰ τὸν εἰρημέρον εἰρμόν, καὶ ἐπιδιδούμεν ὁπότε τύχη. Σκοπεῖτωσαν δὲ οἱ φιλεγκλήμονες, μήπως τὸν κῶνωπα διυλίζοντες, λελήθασιν τὴν κάμηλον καταπίνοντες· καὶ τὰ κάρφη ψηλαφῶντες, οὐκ αἰσθάνονται τὴν δοκὸν περιεφέροντες. Ἡμεῖς οὖν οὕτω, θεοτίμητε ἀδελφεῖ, ὡς ὑπὸ Θεῷ μάρτυρι διεγνόμεθα συμπαθεία καὶ φιλαδελφία, οὐ κατὰ πρόσκλησιν, ἢ τινα ἄλλαν περιπέτειαν ἀνθρωπίνην. Ὁ δὲ ταράσσων ἡμᾶς, φησὶν ὁ Ἀποστόλος, βασιτάσει τὸ κρίμα, ὅστις ἂν ᾖ.

⁸¹ Dan. II, 34. ⁸² Matth. VII, 3; XXII, 24. ⁸³ Galat. V, 10.

A adeo indocilis, ut amicas objurgationes graviter feram. Quod si qua molestia fuit, ea non utique ob commonitionem, sed ob cujusque hæresim, qua Christi corpus scinditur, varias in opiniones divisum. Verum ut a principio rem exponam; oportet enim ut accusatus meipsum defendam; quod a prima die pœnas irrogare coactus fui, idque ex carcere per litteras; quoniam pariter per scriptum monachi et sacerdotis pro se deprecati sunt; illud ego non tanquam definirem aliquid, sed tanquam consilium dans respondi circa pœnas a me irrogatas. Cur ita? quoniam ego episcopus non sum, sed sacerdos, qui proprios quidem discipulos castigo, alios vero non item, sed sententiam, ut dictum est, ipsius proposui usque ad pacis tempus, atque interim id admittere quod a sanctissimo patriarcha definitum est cum sanctæ synodi approbatione, sive quod pœnam imponendam spectat, sive quod remittendam. Neque quidquam, ut reor, præter jus feci: lapsis dexteram benigne protendens, non autem potestatem mihi arrogans, quod certe non decuit. Quænam autem pœna illa? diversa pro diversis peccatis: id quod epistolæ brevitatis declarare non sinit. Ut summam autem dicam, quicumque sacerdos, ut porro diaconus convictus fuerit subscriptionis aut communionis cum hæreticis, prorsus illum a ministerio sacro arceri, quietiam a communionem: postquam autem pœnas exsolverit, sacramentorum quidem participem fieri, at non ministerii sacri, usque ad sanctam synodum: sed benedicere et orare tanquam monachum duntaxat, non ut sacerdotem: sed neque id priusquam pœnitentiam expleverit: neque ingredi in ecclesias quæ ab hæreticis tenentur, neque, si templum post peractas ibi hæreticas oblationes, a catholico teneri contingat, in eo sacra facere orthodoxum, absque permissio episcopi orthodoxi.

Quando igitur, Dei benignitate, dimissi ex carcere, et cum sanctissimo patriarcha et sanctis episcopis conciliati sumus, atque insuper sanctis præpositis rationem reddidimus, neque ulla in re de nobis quisquam conquestus est, nisi unus in eo quod spectat ad benedictionem; cui hoc respondimus: Si offensionem habet istud: *Mons excisus est ab ipso vertice*^{81 82}; nos vero silebimus: accusatores igitur non jam nos, sed dominos accusant episcopos, quos sequimur nos humiles et infirmi: atque ab iis quasi per vim impulsus ad hunc usque diem, et pœnas imposuimus eo quem diximus ritu, et cum opus est imponimus. Videant autem delatores illi, ne culicem excolantes, camelum incauti deglutiant⁸³: neve dum vestigant festucas, trabem circumferre se non sentiant. Nos igitur, frater a Deo honorate, sic tanquam sub Deo teste perseveravimus in concordia et benignitate in fratrem, non juxta propensionem animi, aut alterius humani affectus temeritatem. *Qui autem conturbat nos, ait Apostolus, portabit iudicium, quicumque est ille*⁸⁴.

CLIII. — *Laurentio filio* (*).

Ne fiat oblatio et res sacra pro quodam qui se laqueo suspenderat, sed solum elemosyna.

Ad aures nostras pervenit facinus, filii Laurenti, quod mali dæmonis instinctu in Antisarensium Comopoli patratum est; ejusque causa vehementer ingemimus, tum ex communi lege humanæ charitatis, tum quia fratri Athanasio protopresbytero, cujus ergo adductus sum ut scriberem, sanguine junctus erat is qui seipsum prælocavit. O tragicum spectaculum! hominem honoratum, indignis loci antecellentem, cui affatim vitæ subsidio suppuebant, virum prudentem, in orationibus precibusque assiduum, atque in reliquo vitæ cursu probatum, cum nihil accidisset sinistri eventus, quæ persæpe causa est ab officio deflectendi; sic in nulla rerum perturbatione id sceleris admisisse, ut laqueum inderet. O, et iterum dicam, detestandam vocem! Tales sunt diaboli machinationes. *Ille homicida ab initio*, ut ait Dominus⁹¹. Ille primum quidem Achitophel, deinde Judam adegit ad suspendium: et ad hanc usque diem non cessat idem persuadere iis qui ipsi obtemperant. Duobus autem, opinor, modis hominem prædatur, sicut experientia comperimus: aut ex dolore cordis inconsolabili, aut ex insana cupiditate, tenebras offundens, et pessumdans. Quemadmodum enim in homicidio, vel aduiterio, vel in cæteris flagitiis, tenebras exhibet quasi lucem, et amarum ut dulce; neque enim, nisi ita sentire de rebus doceret, venari et capere nos posset: sic et in suspendio, dulcem fecit mortem, tenebris mentem obduxit, peregit suspendium. Credo equidem; qualis est draco ille, et quam multis præstigiis; homines ubique interimet, hoc istum modo, alium aliter; nec quisquam est qui ejus pedicas evadat, absque Dei auxilio, quod aderit viventi fideliter cum metu et tremore, juxta ipsius mædatum⁹².

Sed ad institutum veniat oratio. Significasti omnes loci illius incolas aversari domum ipsius, et uxorem, et liberos, neque contrectare, velle, aut attingere quidquam, ac ne panem quidem mutuo datum. Et quidem si ejus, qui se strangulavit, familiares dicunt recte illum fecisse, seque optare ut sibi idem exitus contingat; merito reliquuntur; quanquam neque id statim. Oportebat enim prius eos docere, illuminare, hortari ut fugerent interitum: hoc enim Christianorum est: hoc fratres amantium; quia et Dominus, cum sciret quid facturus esset Judas, multis benevolentis indicis, idoneisque ad correptionem prædictionibus deterere illum conabatur, væ ipsi denuntians, et expedire dicens ut natus non esset homo ille⁹³. Sed non intellexit miser. Quod si, ut ais, et illum lugent qui eodem ac Judas exitio periit, et ab omni Chri-

ΠΝΓ'. (43). — Λαυρεντίω τέκνω. [χλβ.]

Ἀκουστὸν ἡμῖν ἐγένετο, τέκνον Λαυρεντία, ὅτι ἐκ τοῦ κρηνοῦ δαίμονος ἐτελέσθη δράμα ἐν τῇ Ἀντισαρέων [cod. Reg. Ἀντιζάρχη] κωμοπόλει· καὶ ἐστὲν ἀξίωμα ἐπ' αὐτῷ μεγάλως, καὶ κατὰ τὸν κοινὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης ἀγάπης, καὶ διότι ἀπ' αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ Ἀθανασίου καὶ πρωτοπρεσβυτέρου (ὑπ' οὗ καὶ κινήθει γράφω) ἐστὶν ὁ ἀπαγχονισθεὶς. Ὁ φοβεροῦ τραγωδήματος! ἄνθρωπος ἐν τιμῇ αὐν, προφερέστερος τῶν ἐκείνου ἀποχθόνων, αὐτάρκεια κατὰ τὸν βίον, ἀνὴρ συνειτὸς, προσκατατερωτῶν εὐχῆς τε καὶ δεήσεως, καὶ τῇ λοιπῇ τῆς ζωῆς ἀγωγῇ ἐμπρόπων· μηδενὸς περιστάτικου συμβεβηκότος, ἐξ οὗτω πολλὰκις ἐστὶ περιτρίπεσθα τῷ δέοντος κατὰ τι μικρὸν· οὕτως ἐν ἀταραξίᾳ πραγμάτων τηλικούτων καὶ ἀπεργάσασθαι ἀγχόνη χρυσάμενος! Ὡ, καὶ αὐθις ἐρῶ, τῆς ἀπευκτῆς φωνῆς [cod. Reg. ἀκοῆς]! Τὴν αὖτις τοῦ διαβόλου τὰ μηχανήματα. Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἀπ' ἀρχῆς, καθὼς ἔρη ὁ Κύριος. Ἐκεῖνος πρῶτον μὲν τὸν Ἀχιτόφελ, ἔπειτα τὸν Ἰούδαν ἐπέισεν ἀπαγχισθαι· ὅς οὐ πάύεται καὶ μέχρι σήμερον τὸ αἰτή ἀποτελεῖν ἐν τοῖς πειθομένοις αὐτῷ. Οἶμαι δὲ κατὰ δύο τρόπους συλαῖν τὸν ἄνθρωπον, ὡς πείρα ἔγωμεν· ἢ ἀπὸ οὐδύνης καρδίας ἀπαρκαλήτου, ἢ ἀπὸ ἐπίσεως ἀλογίστου, σκοτώσεως, καὶ περιτρίψας. Ἐπεὶ γὰρ ἐπὶ φόβου, ἢ μοιχείας καὶ τῶν ὁμοίων ἀσχημάτων, ὑποδείκνυσι τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸ παρὴν γλύκιον (οὐ γὰρ αὖν, εἰ μὴ οὕτως ἀναστοιχειώσεαι ἐγίσασθαι, ἡμᾶς εὐρίσκει θερεῖσαι)· οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς ἀγχόνης, ἡθύνει τὸν θάνατον, ἐξόφρωσι τὸν καὶ ἀπετέλει τὴν ἀγχόνην. Οἶμαι [cod. Reg. Οἶ μ] οἷός ἐστιν ὁ δράκων, καὶ ἐπ' ὅσοις μαγαλιεύματα ἀνθρωποκτονεῖ ἐκάστοτε. Τοῦτον οὕτως, ἄλλοι ἀλλως· καὶ οὐκ ἐστὶν ὅς ἐκπυξεται τὰς πάγας αὐτῆς, ἀνευ βοηθείας τοῦ Θεοῦ, ἧτις εἶη μετὰ φόβου καὶ τρόμου τῷ κατ' ἐντολῆν αὐτοῦ πιστῶς βιοῦντι.

Ἄλλ' ἐπὶ τὸ κατεπίγον ὁ λόγος. Ἐδῆλωσας, ὡς οἱ τοῦ χωρίου ἡμοῦ ἀπαντες ἀποτρέπονται τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ἤγουν γυναικὸς καὶ τέκνων, μήτε ἀππσθαι, μήτε θίγειν, μέχρι καὶ μεταδόσεως ἀρτου δειναικοῦ. Καὶ εἰ ἐπιλέγουσιν οἱ τοῦ ἀπαγχονισθέντος καλὴν εἶναι τὴν πρᾶξιν τῆς ἀπαγχονισσεως, καὶ τῷ αὐτῷ φιλεῖν τελεῖσαι κακεῖνοι· καλῶς ἀπίστεται· ὁπότε οὐδ' οὕτως εὐθύς. Δεῖν γὰρ πρῶτον ἢ δάξαι, φωτίσαι, παρακαλέσαι φυγεῖν τὸν ὄλεθρον· τοῦτο γὰρ Χριστιανῶν· τοῦτο φιλαδέλων· ὅτι καὶ ὁ Κύριος τὸν Ἰούδαν πολλοῖς χρηστεύμασι, καὶ διαρωτικαῖς προφητεύμασι, εἰδὼς ὁ ἐμελλε ποιητῆ, ἐπειρᾶτο ἀναπέθειν· τὸ οὐαὶ αὐτῷ ἐπιφθγγόμενος, καὶ τὸ, « Συνέφερον εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, » λέγων, κἄν οὐ συνῆκεν ὁ τάλας. Εἰ δὲ, ὡς γὰρ, καὶ καταθρηνοῦσι τὸν Ἰουδοῦλειστον, καὶ ἀπεύχονται τῆς μερίδος ἐκείνης πάντα Χριστιανῶν, καὶ ἐκστισ

⁹¹ Joan. viii, 44. ⁹² Philip. ii, 12. ⁹³ Matth. xxvi, 24.

NOTE.

(*) Dogmatica.

(43) In cod. Reg. ργγ'.

ἀναφορῆτου θλίψεως, καὶ ζητοῦσι παρά-
 ι τοῦτο ὅπερ διεγῆ, ἢ ὅτι τῷ Χριστῷ
 ι οἱ χωρῖται, καὶ τῷ διαβόλῳ ἀνοίγουσι
 λείας τῶν ἄξιοπαρακλήτων; Οὐαὶ τοῖς οὕτω
 ὅτι συνεργοὶ εἰσι τοῦ διαβόλου. Καλῶς
 ος Μακάριος καὶ πνευματικὸς Πατὴρ παρ-
 λς τοιούτους· καλῶς καὶ ἐστίαθη ἐν ἑκείνῃ
 καὶ μηδεὶς Χριστιανὸς διακρινέτω τὸ αὐτὸ
 τεῖδῃ δὲ λόγος περὶ ἐπιτιμίου· οὐχ ὅτι
 Ἐκαστος γὰρ, φησὶν, ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ
 ποθανεῖται, καὶ οὐκ ἀποθανοῦνται
 ἐρ πατέρων, ὡς καὶ ἔμπαινον, πρὸς δὲ
 ι, μιᾷ Τεσσαρακοστῇ φυλάσσονται κριωφαγίας,
 αὶ τοῦ μὴ μετέχειν τῶν ἀγιασμάτων. Εἰς
 λησίαν εἰσιτέωσαν εὐχόμενοι, μέχρι τῶν
 ἡν ἐπιμένοντες, δότωσαν καὶ τὴν ἐν-
 ἡραν τοῦ ἀθλίου τοῖς πτωχοῖς [Reg. cod.
 ρύς]. Προσφορὰ μὲν γὰρ καὶ λειτουργία
 ι οὐ θέμις γίνεσθαι πάντα· ἢ δὲ ἐλευμο-
 ιθω· ὠφελεῖ γὰρ αὕτη καὶ εἰς ἀπίστον,
 ὁ Χρυσόστομος· καὶ ἄλλως ὅτι τοῦ Ἰουδα
 ἄ ἀργύρια εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις ἐδόθη.
 ν καὶ τὸ σημεῖον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ
 τον, οὗ ἡ ἀγχόνη· ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ σταυρὸς
 νίου τόπω πέγνυται· διότι ἐκεῖ τοῦ ἀνθρωξ-
 τος Ἄδᾶμ τὸ κρανίον, ἀφ' οὗ καὶ ἀνόμα-
 ῖατα ἔχοντες λέγειν ἐκ τῶν ἐν Γραφαῖς· καὶ
 τοῦτο παθόντας παρακαλοῦντες καταλήξει
 λύπης, καὶ δι' εὐχαριστίας καὶ ἀγαθοερ-
 δρεύειν τῷ ἀγαθῷ Θεῷ. Τοὺς δὲ τοῦ χω-
 νινοῦντες ἀρεμένους τῆς πονηρᾶς διακρί-
 νωνοὺς ἔχειν ὡς πρὶν τοὺς τῆς οἰκίας
 ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

A stiano sortem illam deprecantur, intolerandæ autem
 afflictionis vehementia extra se positi, consolatio-
 nem quærunt; quid hoc est quod narras, nisi quod
 Christo adversantur vicani, et diabolo januam
 aperint ad perniciem eorum qui consolatione digni
 sunt? Væ iis sic agunt, quia cooperatores sunt
 diaboli. Recte igitur dominus Macarius et spiritua-
 lis Pater istos consolatus est; recte et in illa domo
 cibum sumpsit; nec ullus Christianus idem facere
 cunctetur. Quoniam autem de indicenda pœna sermo
 est; non quod sint culpandi: *Unusquisque enim, ait,
 in peccato suo morietur; et non morientur filii pro
 patribus* 94. Aut vice versa: sed ad consolationem;
 Quadragesima una ab esu carniū abstinebunt, et
 utique sacramentis quoque non participabuūt. In
 Ecclesiam autem ingrediantur oraturi, tandiu dum
 catechumeni dimittantur, permanentes; partem
 etiam quæ ad miserum illum pertinebat, dent pau-
 peribus. Nam oblationem et liturgiam pro illo fieri
 omnino non licet: eleemosyna vero fiat: prodest
 enim hæc etiam infideli, ut dicit Chrysostomus; et
 ex Judæ laqueo nummi argentei ad sepulturam pe-
 regrinorum donati sunt. Signum etiam vivificæ cru-
 cis in eo loco defigant, ubi præfocatus fuit: siquidem
 crux ipsa in Calvariæ loco defixa fuit, eo quod ibi
 hominis mortui Adam calvaria: unde et nomen
 loco datum. Hæc habuimus quæ ex Scripturis dic-
 ceremus; quo illos hortaremur quibus id accidit, ut
 magno dolori finem imponant, et cum gratiarum
 actione, bona opera bono Deo sedulo exhibeant.
 Vicanos vero admonemus, ut pravo affectu deposito
 cum iis qui in domo illa sunt, pristino more com-
 municent, in Christo Jesu Domino nostro. Amen.

(46). — Νικητὰ ἡγουμένω. [χλβ'.]

CLIV. — *Nicetæ præposito* (*).

icipatio et communio idem sint: atque adeo panis hæreticorum, cum participatur ab aliquibus, cum hæreticis communicantes efficiat.

αιρον, οἶμαι, τὸ παρὸν γραμματεῖον τῆ
 ου ἀγιοσύνη· οὐ μόνον ὅτι τὸ τῆς ἀγάπης
 ἄλλ' ὅτι καὶ λυπηρὸν τι ἐνιξάνον ἡμῶν τῆ
 υχῆ, φανεροποιεῖ. Καί, εἰ κελύεις, πρόσ-
 λογομένοις. Μεθ' ὑποστροφῆν τῆς ἐν τῷ
 συνόψεως ἡμῶν τῶν ἁγίων Πατέρων, συν-
 ἡμετέρῳ ἀδελφῷ Ἀθανασίῳ, διηγουμένως
 ν ἐν Κυρίῳ διειλεγμένων· ἐπειπὼν, ὅτι καὶ
 ἰδικίου, συνίστησι τὸν Μαξιμίον ἐπὶ τῆ
 μεταβολῇ αὐτοῦ, ἡγουν ἀπολογία καὶ ὁμο-
 δὲ ἀνένευσε, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀνανεύ-
 ο μὲν ἀπηστουν, ἐκεῖνος δὲ φησὶν· Ἐν τῷ
 ἱκῶ ὅπερ συνεγράψατο, καὶ αὐτὸς ἀνέγνων,
 λαβεῖν· ἄλλ' οὐχὶ κοινωνῆσαι, καὶ οἰκονο-
 κάθ' ὑφισιν ἀκριβείας, ἀλλ' οὐκ ἔκπτωσιν
 τοῦτο. Τί ταῦτα, ὦ Πάτερ τιμιώτατε; Οὐχ
 ὡς ἐν τύπῳ εἰπεῖν, ὅτι φειδοῖ τοῦ γήρους,

Non importuna erit, opinor, hæc epistola pa-
 ternæ sanctitati tuæ; non solum quia officio fun-
 gitor charitatis; verum etiam quia triste quiddam,
 quod in humili anima nostra insidet, patefacit.
 Et, si jubes, attende quæ dicam. Post reditum a
 conspectu sanctæ paternitatis vestræ in Acrita,
 congressus sum cum fratre nostro Athanasio,
 singula enarrans de quibus in Domino disserue-
 ramus: addens insuper, quod Mediciensis com-
 mendat Maximinum in pulcherrima ejus conver-
 sione, hoc est, in apologia et confessione. Ille vero ab-
 nuit: cumque causam rogarem cur abnueret: In Apo-
 logetico, inquit, quem conscripsit, et quem ipse legi,
 ait participasse, non autem communicasse, atque
 hoc dispensationem esse, qua exactum jus emitta-
 tur, veritas autem non amittatur. Quidnam hoc est,
 Pater honoratissime? Annon sic confitetur, ut sum-

l. xxiv, 16.

(*) Dogmatica.

NOTÆ.

cod. Reg. ριδ'.

matim dicam : Senectuti parcens, animam meam A
perdidi, communicans in negatione imaginis Christi,
et Deiparæ, sanctorumque omnium : hæc enim Ico-
nomachica est hæresis, atque in hoc impiis ag-
gregatus sum. Deinde ad finem usque in monaste-
rio meo permansi persecutionis expers, cum agi-
taretur Ecclesia nostra. Annon ita confitetur et de-
plorat ? Verum nugas illas occinit, atque, ut refert
is qui mihi narravit ad suam defensionem Dianium
quemdam e Patribus producit, qui idem fecerit,
et a sancto Basilio, ut ait, susceptus sit ; tum
etiam patrem Gregorii Theologi.

O justam indignationem, et sacri antistitis
nostri, et totius confessorum chori ! Si enim hoc
communicare non est, neque prolabi ; quisnam
fructus est susceptorum ab illis certaminum et
præliorum, ac sanguinis profusi et ærumnarum ?
cur et ipse abscissus est ? cur monasterium relin-
quit ? cur inhibetur a sacrificio ? O, et iterum dico,
divinam indignationem : quod veritatem in injus-
titia delinens⁹⁵, idem quod ipse fecit, Patres le-
cisse existimat. Age ergo, inconsultum sermonem
expendamus. Participavi, sed non communicavi. Ait
itaque uspiam theologorum celeberrimus : Partici-
pe factus sum imaginis, et non custodivi. Partici-
peps fit meæ infirmitatis, ut et imaginem servet,
et carnem morti tradat. Secunda ergo commu-
nionem communicavit, quæ priori longe admirabi-
lior est. Ecce vocem hanc, *participavi*, communio-
nem significare ostensum est. *Participatio* enim
seu *μετάληψις*, et *communicatio*, idem sunt ; at-
que illa quidem sic dicta ex eo quod est simul
haberi ; hæc autem ex eo quod qui simul habent,
commune faciunt. Et divinus item Apostolus : *Ca-
lix benedictionis cui benedicimus, nonne communica-
tio sanguinis Domini est ? panis quem frangimus,
nonne participatio corporis Domini est ? Quoniam
unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui
de uno pane participamus*⁹⁶.

Ecce hic etiam qui mundi lumen fuit, ostendit,
participationem sive *μετοχήν* esse communionem.
Nemo autem mentis compos, qui neget *μετοχήν*
esse *μετάληψιν*. Sicut ergo divinus panis ab ortho-
doxis participatus, omnes qui participant unum
corpus efficit, sic profecto et hæreticus panis
conjungens inter se eos qui illum participant, unum
corpus oppositum Christo exhibet : et qui aliud
effutit, inepte et frustra loquitur. Quod si mens,
tunc cum ipse participabat, facto non consentiebat ;
hoc magis negare est, si, non ignorans absurde se
agere, in scientia tamen peccavit, non veritus
Deum, qui et animam et corpus occidit, mittens
in gehennam ; sed illum reveritus qui corpus ad
tempus cædit. Quid juvant quæ non congruunt ?
Quid faventes sibi putat sanctos, qui contradicunt ?
Ilorum judicio, annuisse duntaxat vel abnuisse,
cum de confessione aut negatione agitur, perinde

ἄλλοσά μου τὴν ψυχὴν, κοινωνήσας ἐπὶ τῇ ἀρνείῳ
τῆς εἰκόνης Χριστοῦ, τῆς τε Θεοτόκου, καὶ πάντων
ἁγίων · τοῦτο γὰρ ἡ εἰκονομαχικὴ αἵρεσις · καὶ
τούτῃ συναλλίσθη τοῖς ἁσθεσίον. Ἔστα καὶ ὡς τίλους
ἐνέμεινα ἐν τῷ μοναστηρίῳ μου ἀδιώκτος θενουμένης
τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας [cod. Reg. οἰκουμένης].
Οὐχ οὕτως ἐξομολογείται καὶ προσκλαίει ; ἀλλὰ τὰ
βατταρίσματα ἐκείνα φαίη, καὶ ὡς φησιν ὁ ἐξηγου-
μενος, ὅτι γε καὶ παράγει εἰς συνηγορίαν αὐτοῦ Δι-
νίου τινος τῶν Πατέρων ταυτὸ πεποιηκότα, ὅν, φησὶ,
εἰσεδέξατο ὁ ἅγιος Βασίλειος · ἐπεὶ καὶ τὸν πατέρα
Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

Ἦ δικαίως ἀγανακτήσῃς, τοῦ τε ἱεροῦ ἡμῶν ἀρχι-
επίου, καὶ παντὸς τοῦ ὁμολογητικοῦ πληρώματος ! Εἰ
γὰρ ἐκεῖνο οὐ κοινωνία, οὐδὲ ἐκπτώσις · τί τὸ ὄραμα
τῶν ἐκείνοις ἀγώνων τε καὶ ἀθλῶν, αἰμάτων τε καὶ τελα-
πωρημάτων ; τί δὲ καὶ αὐτὸς ἀπεμῆθη [cod. Reg.
ἐπιτεμῆθη] ; τί δὲ καὶ ἀφήσει τὸ μοναστήριον ; τί δὲ
καὶ εἰργεται τῆς ἱερουργίας ; Ἦ, καὶ ἀσθὴς λέγω,
τῆς θείας ἀγανακτήσεως ! ὅτι τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ
κατέχων, οἴεται καὶ τοὺς Πατέρας ταυτοκαθεῖν ὡ-
τῶ. Φέρε οὖν, ἴδωμεν τὸν ἀλόγιστον λόγον · Μετέλαβον,
ἀλλ' οὐκ ἐκοινωνήσα. Λέγει τοιγαροῦν ὡδὲ πεν τῶ
θεολόγων ὁ διαδοχὸς · Μετέλαβον τῆς εἰκόνης, καὶ ἐπὶ
ἐφύλαξα · μεταλαμβάνει τῆς ἐμῆς ἀσθενείας, ἵνα καὶ
τὴν εἰκόνα σώσῃ, καὶ τὴν σάρκα ἀθανάτισῃ. Δευτέ-
ραν οὖν κοινωνίαν κοινωνεῖ, καὶ πολὺ τῆς πρώτης
παραδοξοτέραν. Ἰδοὺ, τὸ, μετέλαβον, κοινωνεῖν, ἐ-
πίφασται. Μετὰ ληψις γὰρ καὶ κοινωνία ταυτὴ ·
ἢ μὲν ἐκ τοῦ μετέχουσθαι · ἢ δὲ ἐκ τοῦ τοῖς με-
τέχοντα κοινωποιεῖσθαι, ὀνομαζομένη. Καὶ τῶν ἰ-
θεσπέσιος Ἀπόστολος · Τὸ ποτήριον τῆς εὐχάρισ-
τοῦ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ
Κυρίου ἐστίν ; τὸν ἄρτον, ὃν κλώμεν, οὐχὶ κοι-
νωνία τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου ἐστίν ; ἐπειδὴ
ἄρτος, ἐν σώμα οἱ πολλοὶ ἔσμεν · οἱ γὰρ
πάντες ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου μετέχομεν.

Ἰδοὺ δέδειχε κἀναυθα τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ἐπὶ
κοινωνία ἐστὶν ἡ μετοχή · οὐκ ἂν τις δὲ φρονῶν εἴ-
πῃ, οὐχὶ τὴν μετοχὴν, μετέληψιν εἶποι. Ὡς καὶ
ὁ θεῖος ἄρτος ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων μετέχομενος, καὶ
τοὺς μετόχους ἐν σώμα ἀποτελεῖ · οὕτως δὲ καὶ ὁ ὁ-
ριστικὸς ἄρτος κοινωνοῦς τοὺς οὕτως αὐτοῦ μετέ-
χοντα ἀλλήλων ἀπεργαζόμενος, ἐν σώμα ἀντίθετον ἱε-
ρωτῶ παρίστανει · καὶ ὁ κενολόγος μάτην κενολογῆ-
ται. Εἰ δὲ ὅτι ὁ νοῦς, ὅποτε μετελάμβανεν, οὐ συνδου-
θετο τῷ πρακτομένῳ, ταυτὸ ἐστὶ τὸ μάλλον ἰσχυ-
ρικόν · ὅτι καίπερ εἰδὼς ἐκποουργεῖν, ὁμῶς ἐν γνῶ-
σει ἡμάρταναι, μὴ φοβηθεὶς τὸν ἀποκτένοντα θῆ-
ναι καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα διὰ τῆς ἐν γέννησιν ἐμβολῆς,
ἀλλὰ τὸν προσκαίρως σῶμα τύπτοντα. Τί συμβαί-
νῃ τὰ ἀσύμβατα ; τί οἴεται συνηγόρους τοὺς ἐντηνῆρας
αὐτοῦ ἁγίους ; ἢ ὅτι καὶ μόνον κατάνευσις ἢ ἀνεί-
σις, ἐπὶ τῆς ὁμολογίας καὶ ἀρνήσεως, ἔργου πλήρως
αὐτοῖς δοματίζεται · καὶ οὐδὲ ὑπόκρισιν εἰς μαρ-

⁹⁵ Rom. 1, 18. ⁹⁶ II Cor. x, 16-18.

τροσήκωντο, τοῦ μόνου ἄψασθαι θύματος, οὐκ
 ε. Τί δὲ οὖν ἄλλο ἢ τοῦτο ἐνῆν τῷ προλαβόντι
 ῶ; Ὁ ἱερός πατριάρχης κατηνέχθη, ἔξωστρα-
 , περιωρίσθη ἐν παραδύσῳ τόπῳ · ἀντίθρονος
 ομαχος · σύνοδος ἀθετούντων · ἀναθεματισμός
 · Νικαία ἁγίας συνόδου · ἀνάρρησις τῆς πάλαι
 ιστούσης · ὑπεροραίαι τῶν ἁγίων ἐπισκόπων τε
 ἡγουμένων, μοναζόντων καὶ μοναζουσῶν · αἰ-
 χιόμενα, θάνατοι ἄωροι, εἰρκται, λιμαγχονή-
 λεηλασία · τὸ φοβερώτερον καὶ ὀρώμενον καὶ
 ενον, ἡ σεπτὴν εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ἐνυδριζο-
 καταπατουμένη, τῆς Θεοτόκου, τῶν ἀπάντων
 · οἱ τε ναοὶ καὶ τὰ θυσιαστήρια ἐρειπούμενα ·
 ια βεβηλούμενα, πυρὶ παραδιδόμενα. Τούτων
 ἐχόντων, οὐ πᾶς ὁ κοινωήσας ἦγουν μεταλα-
 τοῦ ἰοδόλου ἄρτου, ἄρνησιχριστος, ἔκθετος,
 ς · εἰ μήτε διὰ μετανοίας ἀνακληθῆ; Οὕτως
 · κληθεῖα · καὶ ταύτῃ ἀπειτάνθησαν οἱ μάρτυ-
 κὶ ὑπόισαν ἅπαντα οἱ ἀντεχόμενοι. Καὶ εἴ τις
 ἐνόνι τούτῳ στοιχεῖ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, εἰ-
 ἐπ' αὐτόν, καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ
 Ἰσοῦ. Τὸ γὰρ τοῦ Διανίου, καὶ τοῦ Πατρὸς τοῦ
 ου, εἰ τι καὶ τοιοῦτον ἕτερον · τεχνικοῦ γράμ-
 ὑπὸ αἰρετικῶν σκαιωρηθέντος · κλοπῆ ἦν
 ιτος κατασοφισθέντων, καὶ οὐκ ἐκ φόβου τινός,
 ! ὑπογραφάντων τῶν ἁγίων ἐκείνων. Διόπερ
 εὐθύς ἅμα τοῦ γνῶναι τὸν δόλον ἢ ἀνάκτησις
 εὐναρσος ἀπολογία. Ταῦτα, Πάτερ ἅγιε, εἰ σοι
 , ἐκφερομύθησον τῷ ἀνδρὶ, ἵνα εἰδῶς τὴν ἀλή-
 ἀπρρίψῃ τὴν ἄδικον συγγραφὴν ἐκείνην, καὶ
 C εὐσεβῶν τάττοιτο · ἐπ' ἂν καὶ γέρω, καὶ ἐπι-
 ις, καὶ διὰ τοι τοῦτο εἴσας τὴν περιθόητον
 Εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' ἡμῖν γε εὐχαὶ μηδεμίαν κοι-
 ἔχειν ἐν τῷδε τῷ μέρει μετὰ τοῦ ἀνδρός, εἴπερ
 μεταμελοῖτο.

A est ac opus ipsum perfecisse : ac ne simulatio-
 nem quidem admittunt tangendæ victimæ, neque
 solum sacrificatæ idolis, sed nec privatim cæsæ :
 cujusmodi exempla sunt innumera. Quæ enim alia
 quam hæc erant in priori persecutione ? Sacer
 patriarcha detentus est, in exsilium pulsus, in ob-
 scurum locum relegatus : in ejus sede locatus
 homo Christomachus : synodus abrogantium, ana-
 thematizatio sanctæ synodi Nicænæ, instauratio
 belli contra Christum, exsilia sanctorum episcopo-
 rum et præpositorum, monachorum ac monialium :
 sanguis effusus, mortes immaturæ, carceres, homi-
 nes fame enecti : deprædationes et, quod oculis
 auribusque horrendum, contumeliose habita, pro-
 culcata, imago Christi veneranda, Deiparæ, om-
 nium sanctorum : templa et altaria solo æquata,
 sancta profanata, ignique tradita. Quæ cum ita se
 habeant, quicumque communicat seu participat
 venenatum panem, nonne Christi est negator ?
 ejectus, impius, nisi per pœnitentiam resipiscat ?
 Sichabet veritas : et pro hac occisi sunt martyres, et
 omnia pro illius defensione pertulerunt : *Et si quis
 hanc regulam secutum fuerit*, ait Apostolus, *pax
 super ipsum, et misericordia, et super Israel Dei*⁹⁷.
 Quod enim de Dianio, et de Theologi patre, et si
 quid aliud ejusmodi, hæreticorum artificio scri-
 ptum et excogitatum, fraus fuit ad fallendos sim-
 pliciores, non quod timore aliquo, absit, subscri-
 pserint sancti illi. Quocirca simul atque dolum
 agnoverunt, revocarunt se, et cum fiducia respon-
 derunt Hæc, Pater sancte, si fas erit, viro renun-
 tia : ut agnita veritate, injustam syngropham
 illam abjiciat, et in numerum piorum ascribatur,
 quandoquidem et senex, et reprehensus, et pro-
 pterea reliquit celeberrimum monasterium ; sin
 minus : at pro nobis ora, ut nullam cum viro com-
 munionem habeamus in hac parte, nisi animum
 mutet.

E' (47). — Θεοφίλω τῆς Ἐφέσου. [χλθ'.]

CLV. — Theophilo Ephesi (*).

Quod hæreticos doceri, non interfici oporteat.

κβον ἐπὶ χεῖρας τὸ γραμματεῖον, ὅπερ ἐπίστει-
 ἰσπά σου κορυφῇ Ἀθανασίῳ τῷ ἡμετέρῳ ἀδελ-
 κῷ ἀνάγνους ἔλυπῆθην, τιμωτάτῃ μου Πάτερ,
 ἱκανῆν. Πρῶτον μὲν ὅτι ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τοῖς
 μούσι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας κατὰ τὴν νῦν
 σαν αἵρεσιν τῶν Εἰκονομάχων, ἐρεσχελίαι γί-
 D , καὶ σχίσματα ἐπιφύονται · ἔπειτα ὅτι ἀναγ-
 κὴ ὁ ἐλάχιστος ἀντιθετικῶς τὴν διᾶλεξιν ποιῆ-
 υ. Ἀλλὰ συγγινωσκέτω ἡ μεγαλειότης σου ·
 γὰρ ἀληθείας ὁ λόγος · ἥς οὐδὲν προτιμότερον,
 αἰδισιμώτερον [cod. Reg. αἰδιστικώτερον]. Τί
 ἡ ἐμπερόμενον ἐν τοῖς γράμμασι, περὶ οὗ ἡ
 ; Πμείς, φησὶν, οὕτε κτένεσθαι τοὺς Μανι-
 ς, οὕτε μὴ κτένεσθαι, συνεβουλεύσαμεν. Εἰ δὲ
 πετρέψαμεν, τῶν καλλίστων τὸ μέγιστον εἶχομεν
 Salat. vi, 16.

Sumpta in manus epistola quam sacra sublimi-
 tas tua fratri nostro Athanasio misit, ubi hanc
 legi, gravi dolore affectus sum, Pater mi honora-
 tissime ; primum quidem quod etiam inter nos
 ipsos, qui furente nunc Iconomachorum hæresi,
 ex norma veritatis loquimur, rixæ, oriantur et ex-
 sistant schismata : deinde quod cogar ego mini-
 mus contrariam ex adverso dissertationem insti-
 tuere. Sed ignoscat magnificentia tua ; cum de
 veritate agatur, qua nihil est honore, nihil vene-
 ratione dignius. Quid autem est in litteris de quo
 ipsa doleat ? Nos, inquis, neque ut occidantur
 Manichæi, neque ut non occidantur, consilium de-
 dimus. Id vero si permitteremus, pulcherrima-
 rum rerum maximam faceremus. Quid ais, vir a

NOTÆ.

) In cod. Reg. ριζ' PATROL. GR. XCIX.

(*) Dogmatica.

Deo honorate ? Dominus in Evangeliiis vetuit, dicens : *Non, ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis triticum. Sinite crescere usque ad messem*⁹⁸. Et tu pulcherrimarum rerum maximam dixeris, eradicationem permittere ? Quod enim zizania vocarit hæreticos, tum eos qui tunc erant videlicet, tum omnes qui postea orituri essent, Chrysostomum audiamus hoc ipsum interpretantem his verbis⁹⁹ : « Quid ergo vetat Dominus dicens : *Ne forte eradicetis simul cum eis triticum*. Hoc vero aiebat, bella vetans, et sanguinem fundi et cædes fieri. Non enim oportet hæreticos occidere ; alioqui bellum implacabile in terris futurum erat. Et post alia : Quid porro aliud, *Ne eradicetis cum eis triticum*. quam hoc innuit ? Quod si arma movere cœperitis, et hæreticos interficere, multos quoque de Sanctis una perire necesse est. » Quod et temporibus nostris accidit. Nam et sanguis effusus, et cædes regionem nostram complevere, multique de numero sanctorum simul sublatis sunt, et verbum Domini non excidit : sicut testatum est apud multos. Quid autem dicimus, non permittendum ut occidantur hæretici ? illis ne quidem imprecari concessum nobis est. Audiamus enim rursus Dominum sancto Carpo, ut sapientissimi Dionysii verba insinuant, sic loquentem : « Percute me deinceps ; paratus enim sum pro hominum salute et iterum pati : pergratum quippe hoc mihi ; dum alii homines non peccent. Cæterum vide an eretua sit, habitationem in voragine cum serpentibus, permutare cum illa quæ cum Deo est bonisque et homines amantibus angelis¹. » Vides, vir prudentissime, divinam indignationem, eo quod ille contra hæreticos precaretur, ut e vita excederent : et quo pacto codemmandus erat vir sanctus, si in proposito perstitisset. Nequaquam ergo, ut veritas monstravit, imprecari fas est : imo potius pro his orandum : sicut Dominus ipse cum pateretur, Patrem suum oravit dicens : *Pater, dimitte illis peccatum : non enim sciunt quid faciunt*². Quod vero dicit sanctitas tua, habere se aliquos sanctos qui in eadem ac tu sententia sint ; ignosce, Pater, sanctorum verba non recte accipimus, atque inde intelligimur Patribus et Deo ipsi repugnare. Divinus enim Cyrillus in opere contra Julianum, juxta id quod olim sancitum fuerat, locutus est : non Testamentum Vetus cum Novo committens ; absit ; neque enim nesciebat, quæcunque lex loquitur, iis qui sub lege erant loqui : neque ignorabat comparisonem qua utitur Salvator, cum ait : *Dictum est illud antiquis ; ego autem hoc dico vobis*³. Quare, sicut Demophilo cuidam divinus dicit Dionysius, minime æmulandos impetus tuos non approbavimus, etsi millies proferas Phinees et Eliam. Hæc enim cum audiret Jesus, nequaquam ipsi placuerunt hujus mansueti et bovi spiritus expertes discipuli. Nam et divinissimus noster sacro-

⁹⁸ Matth. xiii, 29. ⁹⁹ Hom. 47 in Matth. ¹ Epist. 7, ad Demophilum monachum, num. 6. ² xliii, 34. ³ Matth. v, 21, 22.

ἂν ποιῆσαι. Τί φης, ὡ θεοτίμητε ; ὁ Κύριος
 ρησαν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τοῦτο, εἰπὼν · Οὐ·
 συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκρυζώσατε
 τοῖς τὸν σῖτον. Ἄφετε συναυξάνεσθε
 τοῦ θερισμοῦ. Καὶ αὐτὸς τῶν καλλίστων τὸ
 φαίης εἶναι, τὴν ἐπιτροπὴν τῆς ἐκρυζώσεως ; ἢ
 ζιζάνια τοὺς αἰρετικούς εἴραξε, τοὺς τε
 δηλονότι, καὶ τοὺς ὑφ' ἑτέρων, ἤγουν ἀπαντ
 σώμεθα τοῦ Χρυσσοτόμου αὐτὸ τοῦτο ἐ
 τος · ἐφ' ᾧ τὰδε · « Τί οὖν ὁ Δισκόπη
 λέγων, Μὴ ποτε ἐκρυζώσατε ἅμα αὐτοῖς
 τον ; Τοῦτο δὲ εἶπε, κωλύων πολέμους γίνεσθ
 ματα καὶ σφαγὰς. Οὐ γὰρ δεῖ ἀναιρεῖν αἰ
 ἐπεὶ ὁ πόλεμος ἀσπονδος ἐμμελεν εἰς τὴν ο
 εἰσάγεσθαι. » Καὶ μεθ' ἑτέρα · « Τί δὲ ἄλλο,
 Μὴ ἐκρυζώσατε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτο
 φησιν, ὅτι Εἰ μέλλοιτε κινεῖν ὄπλα, καὶ κατ
 αἰρετικούς, ἀνάγκη πολλοὺς καὶ τῶν ἁγίω
 ταβάλλεσθαι. » Ὅπερ καὶ γέγονεν ἐν τι
 ἡμᾶς χρόνοις. Καὶ γὰρ αἵματα καὶ σφαγαί
 σαν τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην · καὶ πολλοὶ τ
 συναπῆλθον · καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου οὐ
 ὡς ὠμολόγηται παρὰ πολλοῖς. Καὶ τί λέγ
 τοῦ μὴ ἐπιτρέπειν κτενεσθαι αἰρετικούς ;
 κατεύχεσθαι αὐτῶν συγκεχώρηται ἡμῖν.
 μεθα γὰρ αὐθις τοῦ Κυρίου πρὸς Κάρπον τ
 ὡς ὑποδεδῆλωται διὰ φωνῆς Διονυσίου τοῦ
 λέγοντος · « Παιτε κατ' ἐμοῦ λοιπὸν · ἔτα
 εἶμι καὶ αὐθις ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀνασωζομ
 θεῖν · προσφιλές μοι τοῦτο · μὴ ἄλλων ἅμα
 ἀνθρώπων. Πλὴν ὄρα εἰ καλῶς ἔχει σοι, τι
 χάσματι μετὰ τῶν ὄρων μονὴν ἀνταλλάξῃ
 μετὰ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ φιλανθρώπι
 λων. » Ὅραξ, θεοσύνετε, τὴν θείαν ἀγαθῶ
 ἐπειδὴ κατηύχετο τῶν αἰρετικῶν ἀπαλλαγ
 ζωῆς · καὶ ὅπως, εἰ ἐπιμένω τῇ διαθέσει τ
 ἐμμελεν ὁ ἅγιος καταδικάζεσθαι. Οὔτε οὖν, ὡ
 χεν ἢ ἀλήθεια, κατεύχεσθαι δεῖ ὅλως · μᾶ
 οὖν ὑπερεύχεσθαι · ὡς αὐτὸς ὁ Κύριος ὑπέ
 τῶ τοῦ πάθους καιρῶ, λέγων πρὸς τὸν ἑαν
 τέρα · Πάτερ, ἔφες αὐτοῖς τὴν ἀμαρτίαν ·
 οἶδασι τί ποιοῦσι. Τὸ δὲ φάναι σου τὴν ἀγ
 ἔχειν αὐτοὺς συμφωνούντας ἐν τῷ προβλήματι
 Reg. προδηλώματι] τοῦσδε τοὺς ἁγίους · σὺ
 Πάτερ, οὐ καλῶς ἐκλαμβάνομεν τὰς τῶν ἁγ
 νᾶς, κἀντεῦθεν εὐρισκόμεθα πατρομαχίαν,
 δε θεομαχίαν εἰσφέροντες. Ὅ γὰρ τοι θεὸς
 λος ἐν τοῖς κατὰ Ἰουλιανὸν κατὰ τὸ πάλαι
 θετημένον προὔτεινε τὴν ῥῆσιν · οὐκ ἐφάμει
 Νία τὴν Παλαιὰν συμβάλλον · μὴ γένοιτο ·
 ἠθγνῶι ὅτι ὅσα ὀνόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ
 Οὐδὲ τὴν τοῦ Σωτῆρος σύγκρισιν, ἐν ᾗ φησιν ·
 θη τοῖς ἀρχαίοις τόδε · ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν
 Ὅστε, καθά φησιν ὁ θεοφάντωρ Διονύσιος πρ
 Δημόφιλον, οὐκ ὑποδεδῆμέθ' σου τὰς ἀζηλώτους
 κᾶν εἰ [cod. Reg. οὐδ' εἰ] μυριάκις ἐπαναλάβοις
 νείς καὶ τὸν Ἥλιον. Ταῦτα γὰρ ἀκούοντα τὸν Ἰ

ον οἱ τοῦ πραΐου τούτου καὶ ἀγαθοῦ πνευ-
 τοχοὶ μαθηταί. Καὶ γὰρ καὶ οἰοῦντο θεοῦ
 θέτης ἐν πραότητι διδάσκει τοὺς ἀντιδια-
 τῆ διδασκαλίᾳ τοῦ Θεοῦ. Διδάσκονται
 ἰμαρῆσθαι χρῆ τοὺς ἀγνοοῦντας. Ἐνωτί-
 ν, ὡ μάκαρ, ἃ λείχε καὶ ὁ ἱερός Παῦλος,
 ἰς ὑπ οὐρανόν. Λέγει τοίνυν καὶ ὁ θεοφόρος
 Τὸς μισοῦντας οὖν τὸν Θεὸν μισεῖν χρῆ,
 ἰς ἐχθροῖς αὐτοῦ ἐκτετηκέναι · οὐ μὴν δὲ
 μᾶς αὐτοὺς ἢ τύπτειν · καθάπερ τὰ ἔθνη
 ἴτα τὸν Θεόν. Εἰ δὲ οὐ τύπτειν δεῖ, σχολῆ
 ἰς κτένειν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸν ἅγιον Συ-
 τοῦ θαυμαστοῦ ὄρους εἰληφας, δίσποτα,
 οἱ · μὴ τοῦτο οἶου, ἱερέ, ὡς μάχεται Χρι-
 ἰς ὑπὲρ αὐτὸν διδασκάλους. Ἀλλὰ τί ; ἐπι-
 ματίζουσι τὸ Χριστιανὸν φύλον ὁ λόγος
 πρὸς τὸν τῆνικαῦτα βασιλεῖα παρακλήσεως,
 πορθοῖντο ὑπὸ Σαμαρειτῶν οἱ Χριστιανοί.
 ἔχει. Καὶ νῦν ταυτὸ τοῦτο παρακαλοῦμεν ·
 κς καὶ Ἀρραβας θανατοῦντας τὸν λαὸν τοῦ
 ἡμεῖν, καὶ μὴ φειδῆσθαι τοὺς βασιλέας·
 το, κάκεινο ἕτερον · τὸ μὴ ἐπὶ τοὺς πολε-
 ὁ δὲ ἐπὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα αἰρετικῶν. Τὸ
 ἐπὶ τοῦ Νηστουτοῦ Ἰωάννου τοῦ τῆς Κων-
 πόλεως προῖδρου, οὗ μοι φαίνεται ἀληθές,
 ἀνασκολοπισθῆναι τοὺς γόντας, ἀλλὰ
 ρηκέναι. Φονεῖς γὰρ καὶ τοῖ · ἐφ' οὓς οὐ
 τοῖς κρατοῦσι τὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν νόμων
 γὰρ εἰς ἡ, φησί, τὴν μάχαιραν φοροῦ-
 ἱκοί εἰσι τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι · οὐ
 ς ὁ Κύριος ἐκώλυεν, ἐπιτρέπειν χρῆ. Σωμα-
 ρχοντες, τοὺς ἐν τοῖς σωματικῶς ἀλόντας ἐξόν
 λάττειν · οὐχὶ τοὺς ἐν τοῖς κατὰ ψυχὴν · τῶν
 ν ἀρχόντων τοῦτο · ὧν τὰ κολαστήρια, ἀφ-
 αὶ αἰ λοιπαὶ ἐπιτιμῖαι.
 οὖν, ὡ δίσποτα, ἡμεῖς οἱ εὐταλεῖς φρονοῦ-
 γε, ἵνα ἐν ἀπροσύνῃ εἴποιμεν, καὶ παρρη-
 ἴκαμεν τῷ μὴ μακαριωτάτῳ ἡμῶν πατρι-
 ἰε μαχαίρα ἢ Ἐκκλησία οὐκ ἐκδικεῖ, καὶ
 · τοῖς δὲ τὴν σφαγὴν δράσασαι βασιλεῦσι ·
 ρώτῳ, ὅτι οὐκ ἠρέσθη Θεὸς ἐπὶ τῆ τοιαύτῃ
 · τῷ δὲ δευτέρῳ ἀπαιτοῦντι τὴν συναγο-
 ἀναιρέσει, ὅτι Πρῶτον ἢ κεφαλὴ μου
 περ συνθέσθαι με τούτῳ. Ταῦτα δὲ παρ'
 ἰ ἀμαρτωλῶν. Ὑμεῖς δὲ, ἀγιώτατοι, εἰ ἐτε-
 ἰλιον ἀνέγνωτε, ὅπερ ἡμεῖς οὐκ ἴσμεν, εὔ
 εἰ δὲ μὴ, σκοπήσατε τί ὁ Ἀπόστολος ἀπο-

A rum institutor in mansuetudine docet eos qui do-
 ctrinæ Dei adversantur. Doceri enim non puniri
 oportet ignorantes. Audivimus igitur, o beate, quæ
 dixit sacer Paulus, sol orbis universi. Ait autem et
 deifer Ignatius⁴: Odio itaque Deum habentes conve-
 nit odio habere, et super inimicos ejus tabescere ;
 non tamen illos persequi aut verberare, sicut gentes
 quæ non noverunt Deum. Quod si verberare non
 oportet, nullo utique modo illos occidere. Quod
 autem id sumpsisti, sanctum quoque Simeonem,
 qui in admirando monte est, tecum, domine, con-
 sentire : noli hoc existimare, vir sacer, quod ille
 Christo repugnet, aut magistris potioribus quam
 ipse sit. Sed quid ? Sermo illi erat hortatorius ad
 illius temporis imperatorem, de gente quæ popu-
 lum Christianum infestabat : ne a Samaritis oppri-
 merentur Christiani. Quod bene habet. Nunc etiam
 id ipsum obtestamur, ut Scythas et Arabas, qui Dei
 populum perimunt, bello petant, nec illi parcant
 imperatores. Sed est istud ab illo diversum ; hoc
 enim adversus hostes, illud contra subditos hære-
 ticos. Quare, quod de Joanne jejunatore, Constan-
 tinopolitano antistite ferunt, mandasse ut præsti-
 giatores in crucem agerentur, mihi verum non vi-
 detur, sed permisisse. Homicidæ namque sunt et
 ipsi : de quibus vetandum non est, quominus qui
 rerum potiuntur, ex legibus Romanis decernant.
 Non enim sine causa, inquit, *gladium portant ;
 vindices sunt ei qui malum agit*⁴⁷ ; sed non in eos
 de quibus Dominus prohibuit, permittere oportet.
 C Qui enim corporibus præsumt, his licet plectere eos
 qui in corporalibus convicti fuerint : non autem
 eos qui in spiritualibus ; hoc enim eorum est qui
 animas regunt ; quorum animadversiones sunt ex-
 communicationes, et reliquæ pœnæ.

Sic ergo, domine, nos humiles sentimus : et qui-
 dem, ut in insipientia dicamus, libere locuti sumus
 beatissimo patriarchæ nostro, quod Ecclesia gladio
 non vindicet ; qui quidem annuit ; imperatoribus
 vero, qui cædem patrarunt, priori quidem, quod
 Deo talis cædes non placuerit ; posteriori autem
 cum cædis defensionem exigeret, prius mihi adi-
 mendum caput, quam ut *his* consentirem. Hæc
 itaque a nobis peccatoribus. Vos vero, sanctissimi,
 si aliud Evangelium legistis, quod nos non novimus,
 bene habebit ; sin minus, considerate quid *dicat*
 D Apostolus.

8). — Τῆ περὶ τὸν Πατριχίον υἱὸν
 ἀδελφότητι.

CLVI. — *Fratribus quicum Patricio filio sunt* (*).

De Theologia, et de immaculata imagine
 οἱ καὶ Πατέρες, παρακληθεῖς παρὰ τοῦ Πα-
 ἰν, ὡς Πατὴρ κάκεινου, καὶ ἡμῶν δὲ ἐκεί.
 ὡσαι ὑμῖν τὰ πρὸς σωτηρίαν · καὶ ἐπίσθην
 καὶ φθέγγομαι ὁ ταπεινὸς ἔσθην ἐλῶν · Ἡ

sacra Domini et Dei nostri Jesu Christi.
 Fratres Patresque, rogatus a Patre vestro, tan-
 quam et illius pater, et vester per ipsum, ad sa-
 lutarem sermonem vobis impertiendum ; et acquievi,
 ut par erat, et inde loqui humilis incipio. Salus

t. interpolata ad Philadelph. n. 3. ⁴ Psal. LXXVIII, 6. ⁴⁷ Rom. XIII, 4.

NOTÆ.

1 cod. Reg. ριγ'.

(*) Dogmatica.

nostra, filii charissimi, recte credere in sanctam Trinitatem, et opera facere quæ a sanctis Dei mandatis testimonium habeant. *In Christo enim Jesu, quemadmodum ait Apostolus, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur*⁸. Et fidei quidem ratio ad dogma orthodoxiæ; charitatis vero, ad bonæ operationis considerationem reducitur. Credimus ergo in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, quæ tres sunt personæ, natura una, una potestas, unum omnium princeps regnum, in uno, ut natura, sic et voluntate. et operatione adoratum imperio et gloria. Credimus quod unus de sancta Trinitate, Filius et Verbum Dei et Patris, per summam bonitatem exinanivit semetipsum, et formam servi accepit, in forma nostra conspectus. Hoc enim est quod ait Theologus: *Et Verbum caro factum est*⁹; et quod magnus Apostolus dicit: *Deus apparuit in carne*¹⁰. Et unus idemque est in duabus naturis, perfectus Deus, et perfectus homo: et in utroque perfecto proprietatem nullam non assumpsit, habens scilicet ut Deus omnia quæ Patris sunt; et ut homo, omnia quæ Matris, tanquam germanus filius. Quemadmodum ergo ex Patre incircumscriptionis, sic ex Matre circumscriptionis, hoc est, qui per imaginem, periude ac mater, exprimitur. Quare Iconomachi, ad quos pertinet hæc disceptatio, non confitentes illum circumscribi, haud dubie nec germanum Matris filium confiteri deprehenduntur, sed alienum potius. Qui enim germanum, et non alienum penitus, nisi in omnibus naturæ proprietatibus genitrici simile sit quod ex illa genitum? Ut enim secundum circumscriptionem commune nihil habet cum Patre, sed cum Matre, ita secundum incircumscriptionem, vice versa, cum Genitore communio est, non cum Genitrice.

Sic se habet rectum veritatis dogma: hæc apostolica fides: circumscriptionem confiteri Christum in carne. Sic enim magnus Basilius: « Depingatur in tabula certaminum præses Christus. » Et depictam imaginem venerari, tanquam adorato in ea Christo. In imagine quippe videre se angelum clamat aureus Chrysostomus. Si autem incorporeum in imagine, quanto magis corpore indutum Verbum? Quod si videt, certum est quod etiam adoret in imagine angelum: quemadmodum et Christum. In imagine enim videre meruisse, par est ac adorare: « Quandoquidem honor imaginis ad prototypum transit, » ut rursus ait magnus Basilius. Negatores itaque sunt Christi, qui contumeliosi sunt in imaginem: atque hanc spernent¹¹, contemptu nem in ipsam transferunt, licet Christum confiteri se dicant: quomodo dæmones etiam confitentur¹², inquit, Christum, factus vero negant¹³. Magna igitur, fratres, impietas illorum, et præclara confessio nostra, nihilo inferior quam martyrum antiquorum. State igitur fortiter, nullatenus titu-

Α σωτηρία ἡμῶν, τέσσα ἀγαπημένα [Reg. α πατά], πιστεύειν ὁρθῶς εἰς τὴν ἅγιον Τρι ἔργον ἔχειν μαρτυρούμενα ὑπὸ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ. Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ, καθὼς Ἄποστολος, οὕτε περιτομὴ ἰσχύει, οὕτε ἰστία· ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργῆ. Καὶ ὁ μὲν τῆς πίστεως λόγος, εἰς τὸ τῆς ὁρθοῦ δόγμα· ὁ δὲ τῆς ἀγάπης, εἰς τὸ τῆς εὐκραξ ρημα ἀναφέρεται. Πιστεύομεν οὖν εἰς Πα Τρίον καὶ ἅγιον Πνεῦμα· ἅπασ ἐστὶ τρία π μία φύσις, μία δύναμις, μία ἀρχαὶ τῶν βασιλεία· ἐν ἑνί, ὡς φύσει, καὶ θελήσει, π γαίε προσκυνουμένη κράτει καὶ κλέει. Πι ὡς ὁ εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος, ὁ Υἱὸς καὶ Ἀ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, δι' ἕκαστον ἀγαθότητα
B ἑαυτὸν, μορφήν δούλου ἔλαβεν ἐν τῷ καθ' ἑ ὁρθῶς. Τοῦτο γὰρ ἴσταιν ὁ φησὶν ὁ Θεολόγος: Ἄλογος σὰρξ ἐγένετο· καὶ ὁ φησὶν ὁ μέγι στολος· Θεὸς ἐφανέρωθη ἐν σαρκί. Καὶ καὶ ὁ αὐτὸς ἐν δυοὶ φύσει τελείος Θεὸς, κα ἀνθρώπος, καὶ ἐν ἑκατέρῳ τελείως οὐχ ἰ ἰδίωμα ἀπροσληκτον, ἔχων δι' μᾶλλον τὰ πᾶ Πατρὸς θεϊκῶς, καὶ πάντα τὰς τῆς Μητρὸς ἰ κῶς, ὡς υἱὸς γνήσιος. Ὡς οὖν ἐκ τοῦ ἀπερίγραπτος, οὕτως ἐκ τῆς Μητρὸς πνε ἔχον ἐξικονιζόμενος μητρομοίως. Οἱ εἰν μάχοι, περὶ ὧν καὶ τὸ ταῦτα δογματίζω, ἰ λογοῦντες αὐτὸν περιγράφειν, εὐρίσκεισσι λῶς μηδὲ ὁμολογεῖν αὐτὸν γνήσιον υἱὸν τῆς ἰ κού γὰρ τὸ γνήσιον, καὶ οὐ πάντα μᾶλλον αἰ ἂν μὴ κατὰ τὴν γενέσεσιν ἐν πάσι τοῖς ἰ ἰδίωμασιν εἶν ἂν καὶ τὸ γένεμα; Ὡς γὰ τὴν περιγραφὴν οὐδεμίαν κοινωσίαν ἔχει π Πατέρα, ἀλλὰ πρὸς τὴν Μητέρα· οὕτως αἰ τὴν ἀγραπίαν τὸ ἑκατέον· πρὸς τὸν γενέσε ἰ κοινωσίαν, οὐ πρὸς τὴν ταπεινῶσιν.

Οὕτως τὸ ὁρθὸν δόγμα τῆς ἀληθείας· αὐτῆ στολικῆ πίστεις· περιγράφειν ὁμολογεῖν τὸ ἰ ἐν σαρκί. Καὶ γὰρ ὁ μέγας Βασίλειος· « Ἐ ἔσθω τῷ πῖνακα καὶ ὁ τῶν πᾶλαιστατων ἄγι Χριστός. » Καὶ τὴν ἑγγραφῆσαν αἰσῖνα τῆ ἐν αὐτῷ προσκυνουμένην Χριστοῦ. Ἐν γὰρ τῇ ἰ σὴ ὁ χρυσὸς Χρυσόστομος ἰδεῖν ἄγγελον. τῶν ἀσώματων ἐν εἰκονί· ποσῶ εἰν μᾶλλον τῶ μακρον λέγον; Καὶ εἰ ὁρθῶ, ὁρθῶς ὅτι καὶ πρ ἐν εἰκονί τῶν ἄγγελων· ὡσπερ καὶ τὸν Χριστ γὰρ ἀξιοθέηται ἰδεῖν ἐν Γραφῇ, ἴσταιν ἑστὶ τῆ κωνίον· « Ἐπιστάτω καὶ ἑ τῆς εἰκῶνος τῆκ, πρωτογενῶν ἰσχυρίων, » ὡς πᾶσι εἰσπ γας [cod. Reg. φαίε ὁ δῖος, Βασίλειος ἰ τολγαρόν εἰσι Χριστοῦ, εἰ τῆς εἰκῶνος εἰσι σται, διὰ τῆς ἐκ' αὐτῆς ἀπειτέσταις, εἰς κῶ ἀδελτετο, ἰσχυρίωνται;· κῶ ἰσχυρίων ἰσχυρίων σται· ἰκῶ καὶ τὰ θαυμάσια ἐκείνησται, πρῶ τοῖς δι' ἔργων ἀπειτέσται. Μεγα εἰν, ἰσχυ ἀπέσται κῶ τῶ καὶ μετὰ τῆ ἰσχυρίων τῶ σῶσται ἀποτέσται τῶ πᾶσι ἀποτέσται. Στ

⁸ Galat. v. 6. ⁹ Joan. i. 14. ¹⁰ I Tim. iii. 16. ¹¹ Jac. ii. 19. ¹² Tit. i. 16.

ὡς [cod. Reg. κραταιοί] μηδὲν ὀκλάζοντες ἄλλο
 γῶν ἤδη ἀποδεικτικῶς ἠληθευμένων· ἀλλ' ἂν
 τῆ πίστει μέχρως αἵματος, εἰ καλοῖη καιρὸς,
 μνοι τοὺς ἀγῶνας. Ἐντεῦθεν ἀνατέλλει καὶ
 ὁ βίος, ἐξ ἡλίου· ἐκείπερ θάτερον θάτερον θα-
 ιαρτύριον ὁ ἀδελφός ἀποδείδειχεν εἶναι. Ἄγα-
 ὄν Θεὸν ἐξ ὀλοκλήρου τῶν τριῶν δυνάμεων,
 ἢ ἐντολὴ καλεῖται. Ἀγαπάτε καὶ ἑαυτοὺς ὡς μέλη
 οὔ. Ἐν τούτῳ γὰρ, φησί, γινώσκονται πάν-
 ιτι ἐμοὶ μαθηταὶ εἶστε, ἐὰν ἀγάπην
 ἐν ἀλλήλοις. Διὰ πίστεως ἄγεται τὸν
 ἴμενον ὑμῶν· μηδεὶς ἴστω ἀνεξαγόρευτος
 ὁ γὰρ τοιοῦτος ὀφιοτρόφος. Μηδεὶς χλιαρόπι-
 ὁ γὰρ τοιοῦτος ἀμέτοχος τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύ-
 ζίσσεως. Μηδεὶς κουριοκλήμων· ὁ γὰρ τοιοῦ-
 δοκλήπτης. Μηδεὶς ἰδιογνώμος· ὁ γὰρ τοιοῦτος
 ἄχος. Μηδεὶς παρρησιοποιός· ὁ γὰρ τοιοῦτος
 γάτης. Μηδεὶς κλεψιγάτος· ὁ γὰρ τοιοῦτος
 οἰος. Μηδεὶς ἐν μηδενὶ διδούς προσκοπήν.
 ἢ μωμηθῆ ἢ διακονία, ὡς βῶθ' ὁ Ἀπόστολος.
 ἐν παντὶ συνιστῶν ἑαυτὸν ὡς Θεοῦ διά-
 ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν
 χωρίαις, καὶ τοῖς λοιποῖς, οἷς αὐτὸς ἀπαριθμη-
 κταρτίζων τὸν ἀληθινὸν Χριστιανόν. Εἰ δὲ ὁ ὑ-
 οὔτως· τί καὶ πόσον ἀπαιτοῖτο ὁ καθηγούμε-
 πος ἀγαθὸς ὧν διδάσκει ὀφείλων προκτεῖσθαι;
 ὁ ἀγὼν· ἀλλὰ καὶ ὁ μισθὸς ἀπειροπλάσιος,
 α οὐρανῶν, ἧς ἀξιοθωῖμεν καὶ ἀρχοντες καὶ
 νοι, θείως βιοτήντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
 ἡμῶν. Ἡ δὲ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ
 ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς
 τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A bantes in his quæ vera esse demonstratum est ;
 sed pro hac fide certamina usque ad sanguinem,
 si res exigat, non refugientes. Hinc exoritur et
 lucida vita, ex sole sol ; alterum siquidem alterius
 indicium esse frater Domini comprobavit ¹³. Dili-
 gite Deum ex totis tribus facultatibus quemadmo-
 dum præcipit mandatum ¹⁴. Diligite et vos ipsos
 velut membra Christi. *In hoc enim ait, cognoscent
 omnes, quia discipuli mei estis si dilectionem ha-
 bueritis ad invicem* ¹⁵. Fidem habete præposito :
 nemo sit qui se illi non aperiat : qui enim talis
 est serpentem nutrit. Nullus tepidam fidem habet :
 qui enim talis est, is Spiritus sancti fervorem non
 participat. Nullus clam bona possideat : qui enim
 talis est, occultus est Judas. Nullus propriæ tenax
 sententiæ sit : qui enim talis est, extra monachum
 est. Nullus sermo sit licentior ; qui enim talis est,
 perniciem operatur. Nullus furtim comedat ; qui
 enim talis est, servum imitatur. Nullus *in ulla re
 det offensionem, ut non vituperetur ministerium,*
*sicut clamat Apostolus ; sed in omnibus exhibeat
 seipsum sicut Deiministrum, in multa patientia, in
 tribulationibus, in angustiis* ¹⁶, et reliquis, quæ
 idem recenset, perficiens verum Christianum. Quod
 si hæc a subdito, ecquid et quantum requiratur
 a præposito, qui iis quos docet, tanquam egregia
 forma proponi debet ? Magnum certamen : sed et
 merces infinita, regnum cælorum ; quo utinam et
 præsidet et subditi donemur, Deo digne viventes
 in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et impe-
 rium cum Patre et sancto Spiritu nunc et semper,
 et in sæcula sæculorum. Amen.

19). — Ἀντωνίῳ τῷ Δυρράχτιου. [χμθ'.]

CLVII. — Antonio Dyrrhachii (*).

De baptismo qui fit ex necessitate.

μὲν τοῦ καιροῦ, ὅμως ὅτι καταλάβομεν τῶν
 γεγραμμένων ἐπιστολῶν τιμίαν τοῦ ἀγιοτάτου
 Πατρὸς, πάνυ ἤσθημεν οἱ ταπεινοὶ· οὐδὲν γὰρ
 συνθεῖν οἶδεν ἀγάπην καὶ ἀδιασκέδαστον φυ-
 ῖ, ὡς ἀντιτιδομένη διάθεσις. Ἀλλὰ τί ὅτι οὐ-
 ῖ δέσποτα, ἦρες τῷ ἐγκωμιστικῷ λόγῳ τῆς
 σου σου γλώττης, τὰ καθ' ἡμᾶς τοὺς μηδ'
 ἀγαθὸν ἔχοντας ; Ἡ πάντως ἢ ἀγάπη αἰτία,
 ῖσα τ' ἀληθῆ, καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα τοῖς
 ῖνοις ἀνάπτουσα ; Πλὴν ὅτι ἐν τούτῳ καὶ
 ἔχομεν (εἰρησεται γὰρ), εἰ μὴ ἀπατώμεθα, τὸ
 ν καὶ ἀγαπᾶν τοὺς ἀδελφούς καὶ Πατέρας,
 τοὺς οἷος σὺ εἶ, ἔλκων τῇ χρηστότητι τῶν
 ῖ τρόπων πρὸς φιλίαν καὶ τὸν ἠγριωμένον
 Ταῦτα μὲν οὖν παρ' ἀμφοτέρων ἡμῶν τῆ ἱερᾶ
 ορυφῆ βραχεῖσι συλλαβαῖς ἀμειψαμένων τὴν
 ῖχον καὶ πολυλόβον ἐπιστολήν. Ἄ δὲ πρὸς
 εἰς ἀπολογίαὶν τῆς περὶ τὸν ἀδελφὸν Ἐραστον
 εως, ἐν τούτοις. Ἡμεῖς, ἱερώτατε, εἰ καὶ
 εὔτελεῖς ἴσμεν, οὐ μὴν οὕτως ἀμαθεῖς, ἢ

Sero quidem, quia tamen dudum scriptam san-
 ctissimi Patris nostri epistolam accepimus, valde
 nos humiles gavisus sumus. Nihil enim adeo chari-
 tatem colligare, indissolubilemque servare solet, ac
 reciproca communicatio. Sed quid ita nos, domine,
 qui omnino nihil boni habemus, encomiasticis peri-
 tissimæ linguæ tuæ verbis extulisti ? An causa est
 prorsus charitas, vera suppressens, et quæ non
 sunt, ac si essent, amicis adaptans ? Nisi quod
 habemus et nos istud certe (dicendum est enim)
 quod, si non fallimur, fratres patresque amamus
 et diligimus, eos præsertim qui similes sunt tui,
 qui egregia morum probitate in amorem trahas
 etiam agrestis ingenii hominem. Atque hæc de
 utroque nostrum, sacro vertici tuo pauca, ad pro-
 lixam et locupletem epistolam breviter responden-
 tes. Quæ vero ad fratris Erasti, quem accusant,
 defensionem habemus, hæc sunt. Nos, vir sacra-
 tissime, etsi viles alioqui sumus, non tamen adeo
 imperiti, aut divinarum constitutionum contem-

ac. II, 18. ¹⁴ Matth. xxii, 27. ¹⁵ Joan. xii, 35. ¹⁶ I Cor. vi, 3, 4.

NOTÆ.

In cod. Reg. ριθ'.

(*) Dogmatica

ptores, ut discipulo nostro, extra sacerdotium A constituto, præciperemus ut quæ sacerdotis sunt, aggredi auderet ac proinde parvulos baptizare. Hæc enim est accusatio. Quod si necessitatis ratio id exigebat iis diebus, in quibus hæresis populum seducens grassabatur; maximeque in præleritis deprædationibus, quando ei qui sibi cautum vellet, nec extra domunculæ latebras prospicere licebat; non possum, pro exigua mea intelligentia, neque hunc monachum, neque alium damnare; quandoquidem ex necessitate, legis quoque mutatio. Et quidem priscis temporibus talia facta cernimus; atque hunc arena infusa, in deserto, eo quod mors instaret, baptizasse et baptizatum esse, et alium aliter: nec vero perfectionem tuam latent, quæ ad sanctum spectant Athanasium. Attamen puerilis B actio a beatissimo Alexandro conspecta, recepta est tanquam divinitus facta: et qui initiavit, habitus pro sacerdote; et qui initiatus, pro regenerato, quanquam nulla tunc erat necessitas. Sed et sexta synodus in divinis canonibus permittit¹⁷, ut laicus ex necessitate, si non adsit sacerdos, sibi ipsi porrigat sacramenta: quod quidem citra urgentem rationem non est recipiendum.

Quare si hoc modo res gesta est; ignosce, vir honoratissime, non audemus præter ea quæ divinitus a Patribus monstrata sunt, dicere quidquam aut reprehendere. Comprobat autem fratrem sic fecisse, idque magno cum animi angore, primum quidem ipse qui coegit, vir inter insignes pietate ac prudentia, atque inter illustres. Thomas consul et C chartularius: deinde Jacobus religiosissimus monachus, cui pars nulla cum hæresi: tum Euthymius, venerandus alter monachus et persecutionem passus. *In duobus vel tribus testibus stabit, inquit, omne verbum*¹⁸. Ais, domine, non ita rem habere; tu quidem omnibus haud dubie illustrior. Quid igitur faciam, in medio tantorum testium constitutus? Si ita res habet ut dicis, atque ille astantibus presbyteris, dominandi studio sacerdotium sibi despondens hoc egit, nunquam apud nos ad dignitatem sacerdotii provehetur, præter alias pœnas. Hoc enim justum. Sin autem coactus, ut testes et ipsemet narrant, et cum duo proposita essent, aut infantem non initiatum mori, quod in duobus antea pueris, quia obtemperare noluit, acciderat; aut hæreticis objici eos qui pietatem observabant: nihil ausim ego peccator injungere, quoad beatissimus sacrorum antistes noster re considerata proferat sententiam. Tu vero vilitatem meam, Patrum amicissime, ne deplores: sed potius ora, ut intra modulum nostrum consistamus, mendosamque vitam corrigamus. De aliis autem erratis, quorum indicium nobis religio tua et significationem dedit, nullo modo inique illum egisse existimavimus; sed rem laude dignam, si, quosdam mœchari audiens, veritus non est rem denuntiari iis qui inhibere

τῶν θείων διαταγῶν καταφρονεῖται, ὡς ἐπιπλασθέναι μαθητῆ ἡμῶν ἐξω ἱερωσύνης τελοῦντι, κατατολμῶν ἐγγχειρεῖν τὰ τῆς ἱερωσύνης, κἀντιῦθεν βακτιζῶν παῖδια· τοῦτο γὰρ τὸ ἐγκλημα. Εἰ δὲ ὁ λόγος ἀσκήσης ἀπήτησεν ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις, ἐν αἷς αἰρεῖσις λαοπλάνος, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς προλαβούσαις λεηλασίαις, ἐφ' αἷς οὐδὲ προκύπτειν ἦν τὸν φυλαττόμενον τοῦ κρυπτικοῦ δωματίου· οὐκ ἔχω ἀπαρνεῖν, κατὰ τὴν ἐνοῦσάν μοι βραχίλιον σύννεσον, ἐπὶ τόνδε τὸν μόνάζοντα, οὐτ' αὖ ἕτερον· ἐπειδὴ ἔξ ἀνάγκης καὶ νόμου μεταθέσις. Καίγε ὁρώμεν ἐν ταῖς πάλαι χρόνοις τοιαῦτα γυγνόμενα· καὶ ὃν μὲν ἀμάρδι ἐπιχύσει κατ' ἰσημίαν, ἐπειδὴ θάνατος παρῆ, βαπτίσαντα καὶ βαπτισθέντα, καὶ ἄλλον ἄλλως· οἷα ἐξω δὲ γνώσεως τῆς τελειότητι σου τὰ κατὰ τὸν ἄγιο Ἐθανάσιον. Ὅμως ἡ παιδικὴ πρᾶξις ὁραθεῖσα πρὸς τοῦ μακαριωτάτου Ἀλεξάνδρου, ἐνεκρίθη ὡς θεοπλήης, καὶ ἐλογίσθη ὁ τελείας ὡς ἱερῆς, καὶ ὁ τελειώσας ὡς ἀναγεννηθείς· καίπερ οὐκ ἔξ ἀνάγκης ἰκαίρος. Παρραχρῆσι δὲ καὶ ἡ ἔκτα σύνοδος ἐν ταῖς θείαις κανόσιν, εἰ μὴ πάρεστιν ἱερωμένος, ἔξ ἀνάγκης λαϊκὸν ἑαυτῷ μεταδούσαι τῶν ἁγιασμάτων· ὅσην ἐπιθεμιτὸν, ἀνευ περιστατικοῦ λόγου.

Οὕτως οὖν εἰ γέγονεν ἡμεῖς, σύγγυνοθι, κἀνομιμ, οὐ τολμῶμεν παρὰ τὰ θειωδῶς τοῖς Πατέρασ ἐπερασμένα εἰπεῖν τι ἢ ἐπιτιμῆσαι. Συνίστασι δὲ τῷ ἀδελφόν οὕτω πράξαντα, καὶ μετὰ πολλῆς ἐγνώσεως, πρῶτον μὲν αὐτὸς ὁ ἀναγκάσας, καὶ ἔστω ὁ ἐπιτῶν λίαν καὶ εὐσεβῶν καὶ ἐμψρόνων, καίγε παρρωνῶν, Θωμᾶς ὁ ὑπάτος τε καὶ χαρτουλάριος· ἔπειτα Ἰάκωβος ὁ ἐλλαβίστατος μονάζων, καὶ τῆς ἐπίσεως ἀμείτοχος. Εἶτα καὶ Εὐθύμιος, ἕτερος αἰδέσιμος μονάζων, καὶ δεδιωγμένος. Ἐπὶ δὲ οὗ καὶ τριῶν μαρτύρων σταθῆσεται, φησί, πᾶν ῥῆμα. Ἀγῆσι δεισπότης, οὐχ οὕτως ἔχειν· καὶ προφερίστερος ἐκλονότι τῶν πάντων· τί γοῦν ποιήσω ἐγὼ ἀπειρημένος ἐν μέσῳ τοσούτων μαρτύρων; Ἐάν, ὡς αὐτὸς φησὶ ἔχη, ὅτι παρόντων ἱερέων, φιλαρχία προμνηστούμενος αὐτῷ ἱερωσύνη, τοῦτο εἰργάσατο· εἶπε πρὸς ἡμῶν μήποτε εἰς τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα προβήνων, μετὰ καὶ ἑτέρων ἐπιτιμιῶν· δίκαιον γὰρ. Εἰ δὲ, ὡς οἱ μάρτυρες καὶ αὐτὸς διωγῆται, ἐναγασθῆται, καὶ δυοῖν προκειμένων· ἢ ἀμύητον τὸ βρῆφος ἐπιθεθῆναι· ὅπερ ἔπαθεν ἐν δυοῖν πρότερον οὐ κακῆ παισίν· ἢ προῖσθαι τοῖς αἰρετικοῖς τοὺς φυλαττούμενους τὴν εὐσείδειαν· οὐδὲν ἐγὼ ὁ ἀμαρτωλὸς τῆς ἐπισκῆψαι, ἕως ἄν ὁ μακαριώτατος ἡμῶν ἱερωστής ἐπιθεωρήσας ἐξοῖσει κρίσιν. Καὶ μὴ μου τῆ ταπεινώσεως, Πατέρων φίλτατε, καταστραφῆσαι· ἀλλ' ἢ μᾶλλον προσεύχου ἐν τοῖς ἰδίαις μέτραις ἕσταναι, καὶ τὸν ἐσφραγισμένον βίον διορθώσασθαι ἡμῶς. Περὶ δὲ ἑτέρων σφαλμάτων, ὧν ἔδωκεν ἑμπεσιν ἢ θεοσείδειά σου, καὶ ἐξηγόρευσεν ἡμῖν, καὶ οὐδ' ὅλως ἐπεινοήσαμεν ἐκθέσμως αὐτὸν πρᾶξι, ἀλλ' ἢ καὶ ἐπαίνου ἀξίον, εἰ μοιχεύοντας ἀκούσας, οὐχ ὑπεστίλατο μὴ οὐχὶ ἀναγγεῖλαι τοῖς θύναμῆσι;

¹⁷ Trull. can. 58. ¹⁸ Dent. xix, 15.

κι τὸ ἀσέβημα [cod. Reg. ἀσεβλημα] · ἢ τὸ
 ἐπίσημη αἰρουμένη ἀγχόνη χρήσασθαι · ἰδεῖν
 σήκοντα ἐπιπράξασθαι. Τάδε γὰρ οἶδεν ὠφλη-
 και οὐκ ἄλλο · και πολλῆς εὐφημίας πρὸς τῶν
 ὠ δηλωθέντων ἀνδρῶν, ὡς αὐτήκοος ἐγενό-
 ροανεδήσατο ὁ ἀδελφός Ἐραστός ἐπαινούς. Οὐ
 ἅγιε, διὰ τὸ σκινδαλὸν αὐτὸν ἐμποιεῖσαι ἐν
 ἰτόθει, ἀλλὰ βιά τὰ ἀδιόρθωτα σκάνδαλα, εἰρξα
 ἰλφὸν τῆς καλιωφθίας · ὡς ἂν ἐντεῦθεν ἀθωω-
 ἰὲν ὁ κατηγορούμενος τῶν ἐγκλημάτων · εἰρη-
 ν δὲ οἱ φιλογκλήμονες, και παθοπράται.
 μακαριώτατος ἡμῶν Πατὴρ ὑπακουσθεῖς, χα-
 ἰμῖν τὰς θεοκλιεῖς σου προσευχάς, ἐπί και
 λφῷ συγχώρησιν.

PNH' (50). — Ἰωάννη Σπαθαρίω.

De Theologia, et de divina incarnatione, et de sanctis ac sacris imaginibus.

Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας τοῦ εὐλογημένου
 πτότου και πνευματικοῦ ἀδελφοῦ και πρὸ τοῦ
 ιτος ἀπαγγελεθὲν, ἡδυνεν ἡμῶν τὰς ταπεινάς
 ς · ἐπεὶ δὲ και ἀνεγνώσθη, τελείως εὐφρανε
 ιροποίησε · και οὐχ ἡμᾶς μόνους τοὺς ἁμαρ-
 ἰ, ἀλλὰ και τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις · ἐπερ
 ἀνθρώπῳ μετανοοῦντι χαρὰ ἐν οὐρανοῖς γίνε-
 τὰ τὰ ἱερά λόγια. Ἄλλ' εὐλογητός ὁ Θεὸς ὁς
 σε τὴν τιμιότητά σου ἕως τέλους συναπαχθῆ-
 ποιηρᾶ αἰρίσει τῶν Χριστομάχων · ἀλλὰ διὰ
 ἰς και μακαρίας θυγατρὸς ἐπέστρεψεν εἰς τὸ
 ἰς ἀληθείας. Και ὦ τοῦ θαύματος, και τοῦ
 ιτες, και τῆς γεννηθείσης! Ὡ τῆς τῶν ἁμ-
 ἰ εὐκλεινοῦς ἀγάπης! τῆς μὲν φροντισάσης
 αἰς ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς τὸ πατρικόν
 · τοῦ δὲ κλίναντος θεοπροπῶς τὸ οὐς, και
 C μῆνου τῆ αἰτησαμένη καλὸν ἐντάφιον, τὴν
 ἰον ἐπιστροφῆν. Ἄπῆλθεν ἡ μὲν ἔχουσα μετὰ
 ἰας καλοκαγαθίας ξένιον τερπνὸν προσοῖσαι
 ἰ, τὸ πατρῶον σωτήριον · ὁ δὲ ἐπέμεινε θυγα-
 ἰρᾶς εὐσεβεῖς ἐγκαλλώπισμα, και πάντων τῶν
 ἰων ὡς ἀληθῶς εὐφραντήριον. Τί γὰρ οἶδας,
 ἰύναι, εἰ τὸν ἀνδρα σώσεις; ἢ τί οἶδας,
 εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; Ἡμῖν δὲ μικρὸν
 ιτιόν, ὅτι ἔσωσεν ἡ θυγάτηρ τὸν πατέρα. Και
 ε ἔκείνη ἡ ὄσια, μακάριος και σὺ, ὦ τριπό-
 ἰεῖσθαι γὰρ ὅτι σὺν σοὶ και ὄλην οἰκίαν, τάχα
 ἰγέτος προσαγάγης ὀρθοδοξοῦν τῷ Δεσπότη
 · ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων, τὸ εἰς ἡμᾶς χά-
 ἰδιὰ πολλῶν εὐχαριστηθῆ ὑπὲρ ἡμῶν. Τοιαύτη
 ἰπροσφορά, και καλλίστη σου ἡ ὁμολογία, ἡν
 D ἰγράμμασιν ὠμολόγησας ἐνώπιον Θεοῦ και
 ἰων.

ἰ γὰρ ἡ ἀληθινὴ πίστις τῶν Χριστιανῶν · κατὰ
 τῆς θεολογίας δόγμα πιστεύειν εἰς Πατέρα,
 υ, και ἅγιον Πνεῦμα · ἐν οἷς και τὸ βάπτισμα
 εἰώσιν ἔχει · Θεὸν τὸν Πατέρα, Θεὸν τὸν Υἱόν,
 ἰ Πνεῦμα τὸ ἅγιον · εἰς ἓνα Θεόν, και οὐ τρεῖς,

1c. xv, 7. * I Cor. vii, 16.

A poterant impietatem, aut, cum uti laqueo velle
 comitissa, videre quid facto esset opus. Hæc enim
 officii sui fuisse novit, et non aliud, et magnas a
 viris supra memoratis, ut ipse audivi, laudes re-
 tulit frater Erastus. Non igitur, vir sancte, quod
 discordiæ illis in locis ipse auctor fuerit, sed pro-
 pter perversa scandala, vetui ne frater palinodiam
 caneret; ut et accusatus absolvatur criminibus, et
 quiescant qui criminationes amant, et vitia vendunt.
 Tuque beatissimus Pater noster his auditis preces
 tuas Deum inflectentes largiaris nobis, et fratri
 veniam.

CLVIII. — Joanni Spathario (*).

B Faustus de salute benedicti domini mei et spi-
 ritualis fratris nuntius ante litteras allatus, humilia
 corda nostra oblectabat; post lectas vero litteras
 plene ac perfecte exhilaravit et lætitia affectit; ne-
 que nos solum peccatores, sed angelicas etiam
 virtutes: siquidem de homine uno penitentiam
 agente gaudium est in celis, juxta sacra eloquia¹⁹.
 Sed benedictus Deus, qui honorificentiam tuam
 non permisit usque in finem abduci perversa hæ-
 resi Christomachorum: sed per egregiam et bea-
 tam filiam convertit ad lucem veritatis. Et, o rem
 miram, tum in genitore, tum in genita! o sinceram
 utriusque charitatem! hujus quidem, quod in ex-
 tremo ipso spiritu paternæ salutis curam gessit;
 illius vero quod autem pie inclinaverit, et roganti
 C pulchras exsequias, persolverit conversionem or-
 thodoxam. Decessit illa quidem, habens, cum
 propria sanctitate, jucundum munus quod offerat
 Deo, paternam salutem; hic vero exspectabat a
 sacra filia pium ornamentum, omniumque revera
 orthodoxorum exsultationem. Unde enim scis, mu-
 lier, inquit, si virum salvum facies? aut unde scis,
 vir, si mulierem salvam facies²⁰? Nobis paululum
 immutandum, quia salvavit filia patrem. Et felix
 illa sancta: et tu quoque beatus, o charissime.
 Persuasum enim habeo fore ut totam tecum fami-
 liam, ac fortasse cognationem, orthodoxam reddas,
 et ad Christum Dominum adducas: ut ex perso-
 narum numero, beneficium quod accepistis per
 multos cum gratiarum actione pro vobis celebretur.
 D Talis est divina oblatio, et pulcherrima tua
 confessio, quam per litteras confessus es coram
 Deo et hominibus.

Sic enim vera fides Christianorum; secundum
 theologiæ quidem dogma, credere in Patrem, et
 Filium, et Spiritum sanctum, in quibus et bap-
 tisma perfectionem habet: Deum Patrem, Deum Fi-
 lium, Deum Spiritum sanctum, in unum Deum, et

NOTE.

(*) Dogmatica.

In cod. Reg. ρς'.

non tres, absit ; quoniam una deitas, non divisa tribus hypostasibus, sed tota in singulis personis spectata indivisim : quod plane intelligentiam excedit : Deum dicere unumquemque, et in unum Deum recolligere confessionem : secundum vero incarnationis dogma, rursus credere quod *Verbum caro factum est* ²¹, sive unus de sancta Trinitate natus est ex immaculata virgine Maria ; manens quidem id quod erat, Deus immutabilis, et Patri cœternus ; sed assumpta natura nostra per virginalem in Spiritu sancto generationem. Estque idem totus Deus, et totus homo : totas sine defectu habens in seipso duarum naturarum ex quibus constat, deitatis scilicet atque humanitatis, in una hypostasi proprietates ; circumscriptus et non circumscriptus ; hoc quidem propter deitatem, illud vero propter humanitatem : hæ sunt enim proprietates : et qua incircumscriptus, unus existens de sancta Trinitate ; qua circumscriptus, unus de nobis. Atque in hoc creditur mediator Dei et hominum factus, ut qui in seipso extrema conjungat, et per se ipsum divinæ naturæ participes Deique filios nos efficiat quod admirandum et omni laude majus, sive cogitatur, sive dicitur. Qui ergo illum ait non circumscribi in carne, quatenus similis est nobis ; negat, benedice mi frater, Deum in carne apparuisse, contradicens Evangelio Christi, et par est Judæis. Ubi enim verum erit illud, similem nobis per omnia factum esse, si imagine, more nostro, non exprimat ? Ubi illud : *Palpate me et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet. sicut me videtis habere* ²² ? Ubi et illud : *Quid me vultis interficere, hominem qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi a Patre* ²³ ? Qui erga non circumscribitur, nec similis nobis est haud dubie, nec palpatur, neque porro occiditur. Atqui occisus est, et palpatus post resurrectionem. Ergo et circumscribi sicut nos per imaginem potest. Sed *evanuerunt in cogitationibus suis* Iconomachi, *et obscuratum est insipientis cor eorum* ²⁴ : ex eo quod negant imaginem Christi, et Deiparæ, et omnium sanctorum, negantes salutarem dispensationem ; et Christum ore quidem confitentem, sicut dæmonia, operibus autem negantes. Neque enim Christus Christus est, si non circumscribatur ; neque adoratur, si non creditur in imagine sua adorari.

Sic igitur, o homo Dei, se habet veritas : atque ita docuerunt et apostoli, et prophetæ, et Deo pleni Patres ; si non iisdem verbis, at certe per veram eorum quæ ab illis dicta sunt explanationem. Nam, velut semina quædam, propositæ sunt omnes dogmaticæ sententiæ in divinatorum eloquiorum notionibus : subinde autem exorientibus heresibus opponuntur pietatis dogmata, inde Spiritus impulsu exulta ; et impietatis zizania abolentur. Sicut tu cre-

ἄπαγε· ἐπέειπε μία ἡ Θεότης, οὐ διαιρουμένη ταῖς τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἀλλ' ὅλα ἐφ' ἐκάστῃ προσώπῳ θεωρουμένη ἀμερίστως· ὁ καὶ παράδοξον· Θεὸν λέγειν ἑκάστον, καὶ εἰς ἓνα Θεὸν ἀνακεφαλαιοῦν τὸ ὁμολόγημα· κατὰ δὲ τὸ τῆς οἰκονομίας, πάλιν πιστεύειν, ὅτι Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο· ἦγον οὖν τῆς ἁγίας Τριάδος ἐγενήθη ἐκ τῆς παναχράστου παρθένου Μαρίας· μίνας μὲν ὅπερ ἦν, Θεὸς ἀκλόιωτος, καὶ τῷ Πατρὶ συναίδιος, προσλαβὼν δὲ τὴν ἡμέτερον διὰ τῆς παρθενικῆς ἐν Πνεύματι ἁγίῳ γεννήσεως. Καὶ ἴστιν ὅλος Θεός, καὶ ὅλος ἄνθρωπος· ὅλα φέρων ἀνελλιπῶς ἐν ἑαυτῷ τὰ τῶν ἐκείνων φύσεων ἐξ ὧν συνετέθη· θεότητος, φημί, καὶ ἀνθρωπότητος, ἐν μιᾷ ὑποστάσει ιδιώματα· περιγραφῆς καὶ οὐ περιγραφῆς· τὸ μὲν κατὰ τὴν θεότητα, τὸ δὲ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ταῦτα γὰρ τὰ ιδιώματα· καὶ τῷ μὲν ἀπεριγράπτῳ εἰς ὧν τῆς ἁγίας Τριάδος· τῷ δὲ περιγραφτῷ, εἰς ὧν ἐξ ἡμῶν. Κάν τούτῳ πιστοῦται μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων γενόμενος, ὡς συνάπτων τὰ ἄρκα πρὸς ἑαυτὸν, καὶ δὲ αὐτοῦ θεῶς φύσεως κοινωνοὺς καὶ Θεοῦ υἱοὺς ἡμᾶς ἀπεργασάμενος· τὸ θαυμαστὸν καὶ ὑπεραινέτον, καὶ νοούμενον καὶ λεγόμενον. Ὁ οὖν λέγων αὐτὸν μὴ περιγραφῆσαι ἐν σαρκὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν, ἀρνείται εὐλογημένε μου ἀδελφε, Θεὸν ἐν σαρκὶ φῶναι· ὁπιστάσσομενος τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἴστο Ἰουδαίους ἴσος. Πού γὰρ ἀληθεύσει τὸ ὅμοιον ἡμῶν κατὰ πάντα γηγόναι, εἴπερ μὴ ἐξεικονίζοιτο κατὰ ἡμᾶς ; Πού δὲ τὸ· Ψηλαφῆσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστία οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα ; Πού δὲ τὸ, τί με θέλει ἀποκτείνειν ἀνθρώπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ἰεὶς λέλαληκα, ἢν ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρὸς ; Ὁ τοίνυν μὴ περιγραφόμενος, οὐδ' ὁμοῖος ἡμῶν δὲλαίτη, οὐτ' αὖ ψηλαφᾶται, οὐδ' οὐ μὴν ἀποκτείνεται. Ἀλλ' ἐμὴν ἀπεκτένη καὶ ἐψηλαφῆθη μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Οὐκοῦν καὶ περιγραφτὸς τῆ καθ' ἡμᾶς ἐξεικόνισται. Ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν οἱ εἰκονομάχοι, καὶ ἰσχυρίσθη ἡ ἀσύνητις αὐτῶν καρδία· ἐκ τοῦ ἀρνεῖσθαι τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, σὺν τῆς Θεοτόκου, καὶ ἀπάντων τῶν ἁγίων, ἀρνεῖσθαι τὴν σωτήριον οἰκονομίαν, καὶ Χριστὸν μὴ ἠσκηνοῦντες, ὡς τὰ δαιμόνια, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνεῖσθαι. Οὐ γὰρ τοι Χριστὸς ὁ Χριστός, εἰ μὴ περιγραφῆσαι· οὐδὲ προσκυνεῖται, εἰ μὴ πιστεύεται ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ προσκυνούμενος.

Οὕτως οὖν, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀλήθεια· καὶ οὕτως δεδογματίσται παρὰ τὴν ἀποστόλων, καὶ προφητῶν, καὶ θεοφόρων Πατέρων· κἀν οὐκ ἀπίε λέξεσιν, ἀλλὰ γὰρ διὰ τῆς ἀληθοῦς τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐλεγμένων ἀναθεωρήσεως. Οἷα γὰρ τινὰ σπέρματα, προσέβληνται πᾶσαι αἱ δογματικαὶ δυνάμεις ἐν ταῖς τῶν θείων λογίων νοήσεσι· ταῖς δὲ κατὰ καιρὸν ἐκφυομναιαῖς αἰρίσεσιν ἀντεπέχεται τὰ εὐσεβῶς δογματιζόμενα, ἐκίθην πνευματοκινήτως γεωργη-

²¹ Joan. 1, 14. ²² Luc. xxiv, 39. ²³ Joan. viii, 40.

²⁴ Rom. 1, 21.

μενα καὶ τὰ, τῆς ἀσβετίας ζιζάνια ἐπιόλουται. Οὕτως καὶ αὐτὸς πιστεύων, ἔβρωσο ἐν Κυρίῳ, προσκυνῶν τὸν Χριστὸν, προσκυνῶν καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ · τὴν Θεοτόκον, καὶ τὴν εἰκόνα αὐτῆς · τοὺς ἁγίους, καὶ τὰς εἰκόνας αὐτῶν · ἐπειδὴ ἐν ταῖς εἰκόσι τὰ πρωτότυπα προσκεκύνηται · καὶ ἡ τῆς εἰκότος τεμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος.

PNΘ' (51). — Θωμαῖ χαρτουλαρίῳ. [χρῆ'.]

Quod qui monasterium condidit, si manus in illud injiciat, postquam præposito tradidit, Deo non placet.

Ἐντυχῶν τοῖς γράμμασι τεμιότητός σου, κατὰμαθῶν ὅτι παρήλαθε τοῦ βίου ἡ κυρία καὶ ὁμόζυγος, συνήλησά σοι, δέσποτα, εἰδὼς ὅσον ἴστιν ἀλλογενὸν τὸ πάθος. Ὅν γὰρ ποιεῖ μάχαιρα τέμνουσα σῶμα πόνον, τὸν αὐτὸν καὶ ὁ τῆς ὁμοζυγίας χωρισμός. Μία γὰρ κἀνταῦθα σὰρξ, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν. Ἄλλ' ὅμως ἐγένετο, καὶ ὑπέστημεν τὸ κοιτὸν πᾶσιν ἐπιτίμιον τῆς διαζεύξεως. Μικρὸν δὲ ὕστερον καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν ὁδὸν πορευσόμεθα, ὡς οἴσθα · καὶ οὕτως ὁ βίος, οὐκ ὄντας γενέσθαι, καὶ γενομένους ἀναλυθῆναι. Ἐπηρέσαμεν δὲ τὴν εὐσέθειάν σου, τῇ διαζεύξει αἰρησαμένην μονάσαι, καὶ κολληθῆναι ἐξ ὁλοκλήρου τῷ Κυρίῳ. Τοῦτο γὰρ ἔδῃλου τὸ γράμμα · καὶ ὅτι ἀδελφός τις μονάζων πάρεστιν εἰς ὁδηγίαν τοῦ τηλικούτου βίου. Ὅν αὐθις ἐπέκρινεν ὡς ἀδόκιμον, διὰ δολώματος Γεωργίου τοῦ καλοῦ ἀδελφοῦ, καὶ οἰκίου Νοταρίου ἄλλον δὲ πρὸς ἡμῶν δοθῆναι μᾶλλον αἰτούσα, τὸν ἰκανῶς ἔχοντα κυβερνῆσαι ψυχάς, καὶ ὅλην μονὴν διασώσασθαι. Ὁ μὲν οὖν ἱπαινος εἰκότως ἡμῖν προεῖρηται. Διὲ δὲ πρῶτον μαθεῖν ὑμᾶς, τί τὸ μοναδικὸν ἐπάγγελμα, καὶ ὅσον τὸ τοῦ βίου ὕψος · ἵνα μὴ ἀπίστωσιν εἰσαρχθέντες, κινδυνεύσωμεν περὶ τὸν πλοῦν. Ἡ ἄποταγή οὐδὲν ἄλλο καθίσταται, εἰ μὴ σταυροῦ καὶ θανάτου ἐπαγγελία. Τί τοῦτο; κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν ἀποτάξασθαι τὸν βουλόμενον, καὶ ἄραντο τὸν σταυρὸν, ἀκολουθεῖν ὀπίσω αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ πρόσωπον ἐπέχει Χριστοῦ πᾶς ἄληθινός ἡγούμενος · Χριστῷ διὰ μέσου ἑκείνου ἀκολουθεῖν ἴστιν ἀψευδῶς. Καὶ οὕτως σωθήσεται τὸ τῆς ἐπιτολῆς ἀξιάγαστον.

Ὁ δὲ μὴ οὕτως ἔλθωνος, ἀλλὰ κτίσειν μοναστήριον ἐν τοῖς οἰκείαις, καὶ καθηγητὴν προκαλούμενος, ὡς ἐν ἐν τοῖς αὐτοῦ καὶ μονάσῃ, καὶ σωθῆ, καὶ ὁδηγηθῆ · ἀγνοεῖ ὅτι εἰκὴ καὶ μάτην κοπιᾷ, καὶ ἄπερ ζητεῖ, οὐχ εὐρήσει, ἀλλὰ τούναντιον ἔκτοσα · ἐπειδὴ οὐ κατ' ἐπιτολὴν Κυρίου ἢ τοιαύτη ἄποκαγή, ὡφελον γυμνωθῆναι πάσης ὕλης, καὶ πορρω τῶν ἰδίων γενέσθαι, καὶ καθηγεμόνος τυχεῖν ἀρίστου, καὶ οὕτω περαιωθῆναι τὸ μέγα πέλταγος τοῦ τῆδε βίου ἀκινδύνως · οὐχ ὅτι μηδὲν τῶν προεῖρημένων · ἀλλ' ἐκ μόνου τοῦ οἰκοδομεῖν μοναστήριον καὶ τὸν Θεὸν [cod. Reg. τὸ φαιόν] περιβαλέσθαι · καὶ ἡγούμενον δοκεῖν ἔχειν ὄντα μᾶλλον ἐπίτροπον, καὶ συμποδίζοντα καὶ συμποδίζομενον · καὶ οὕτε σώζοντα, οὕτε σωζόμενον. Ἐξελεθε, φησὶν, ἐκ τῆς γῆς σου

²⁵ Matth. xix, 5. ²⁶ Luc. ix, 23.

dens, vale in Domino, Christum adorans, et adorans imaginem ejus; Deiparam, et ejus imaginem; sanctos, et eorum imagines; quandoquidem in imaginibus prototypa adorantur; et honor imaginis ad prototypum ascendit, ut ait magnus Basilius.

CLIX. — Thomæ chartulario (*).

Lectis litteris honorificentiae tuæ, ut cognovi dominam conjugem tuam ex vita excessisse, tibi, domine, condolui, non ignorans quam acerba sit hæc ærumna. Quem enim dolorem infert corpus secans gladius, eundem ipsum conjugii separatio.

Una enim hic etiam caro, juxta Domini vocem ²⁵. Attamen id accidit, et communem omnibus disjunctionis pœnam pertulimus. Postmodum autem eandem et nos, ut scis, viam ingrediemur; et hæc est vitæ conditio, eos qui non sunt, nasci, et natos interire. Laudavimus sane pietatem tuam, quod post disjunctionem, monasticam vitam elegeris, et Domino penitus conglutinari. Hoc enim litteræ tuæ indicabant; tibi que monachum quemdam fratrem præsentem adesse ad hujus vitæ directionem: quem rursum rejecisti ut improbum, indicio Georgii, viri egregii, et domestici Notarii: alium vero a nobis dari expetis, qui idoneus sit ad regendas animas, et totum monasterium conservandum. Jure ergo a nobis ante laudatus es. Scire autem primum vos oportet, quid sit monastica professio, et quanta illius vitæ sublimitas, ne inconsulto admissi, periculum adeamus in navigatione. Renuntiatio aliud nihil est, quam crucis et mortis professio. Quid hoc est? juxta Domini verba, omnibus bonis suis renuntiare eum qui hoc vult, et sublata cruce illum sequi ²⁶. Quoniam autem Christi personam sustinet omnis verus præpositus, illius ductu Christum sequi licet absque fallaciæ metu. Ita servabitur admirabile mandatum.

Qui autem non constituit sic agere, sed in propriis monasterium exstruere, et moderatorem advocare, qui apud ipsum monachus sit, a quo dirigatur, atque ita salutem consequatur; is non videt se vanum laborem sumere, et quod querit, non inventurum, sed prorsus contraria, quia non juxta Domini mandatum est hujusmodi renuntiatio, cum deberet spoliari facultatibus omnibus, et procul a propriis abesse, et optimum ductorem nancisci, atque ita magnum hujus vitæ pelagus sine periculo trajicere; non autem horum quæ dicta sunt nihil agere, sed ex sola monasterii exstruktionem gratiam a Deo inire velle, atque in speciem duntaxat præpositum habere, qui procurator sit potius, qui simul impediatur et simul impediatur, qui neque sal-

NOTÆ.

(51) In cod. Reg. ρλ'.

(*) Dogmatica

vet neque salvetur. *Egredere*, inquit, *de terra tua et de cognatione tua*²⁷; accipe crucem in humeros, conspuere, colaphis cæditor, bibe acetum, flagellare, crucem ascende, sanguinem funde, sive intellectu, sive sensu. Quod si hæc non feras, sede in domo tua, humiliores vita salvari contendens. Neque enim sine labore hic salus, sed per multas angustias. Ne mihi hodierna exempla proferas. Quidquid non est ex mandato; improbum, inane, plenum scandali, ejus qui sic renuntiavit opus, non divini præcepti. Quod si monasterium novum exstruere cupis; id non est alienum a ratione: sed simul ac tradideris ipsum viro qui regat, ne amplius manum injicias, tanquam in rem tuam: et Deo acceptum id erit; et occurret tibi in hospitium sempiternum. Non ad eum qui sic eligitur, addimus fratrem illum quem elegerit is qui requirit, cum aliis novem fratribus qui præposito subjici volunt. Ecce, bone amice, monachi officium exposui tibi: sic agere debet qui vult exstruere monasterium: sic proficietis. Quod restat, Dominus sit consolatio tua, erudiens te in omnibus ad salutem.

CLX. — *Gregorio filio* (*).

De sæculi restitutione: et qualem videlicet hanc esse futuram magnus Pater doceat.

Quæ in priore epistola de sanctissimo Chalcedonis metropolita, et patre nostro, tanquam in transcursu dicta sunt, uberius et explicatius nunc dicentur. Dic illi, qua patrem alloqui docet reverentia, quid? quod omnino, juxta dictum Apostoli: *Uniuscujusque opus quale sit ignis probabit. Si cujus opus manserit quod superædificavit, mercedem accipiet. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur. Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem*²⁸. Percontor itaque: illud, *arserit*, absolutam abolitionem denotat, annon? Si primum dicitur, sicut Paulo coherentem ait alicubi Theologus Gregorius, isque postremus est ignis, quo nostra omnia damnantur vel purgantur; quid est cur audiens quispiam existimet non recte dixisse sanctum Maximum²⁹ tres esse restitutiones in pristinum, quas novit Ecclesia? Unam quidem uniuscujusque pro ratione virtutis: in qua restituitur qui virtutis quem poterat modum implevit. Alteram naturæ universæ, in resurrectione: restitutionem scilicet in incorruptibilitatem et immortalitatem. Tertiam, qua frequentius utitur sanctus Gregorius Nyssenus in Sermonibus suis³⁰: per quam animæ facultates per peccatum collapsæ, in eum rursus statum quo conditæ sunt, restituntur. Sicut enim universa natura in resurrectione, incorruptibilitatem carnis diu speatam recipiet; ita et animam oportet facultates quæ longa sæculorum duratione defluerunt, recipere: et cum sæcula omnia transierit, nec statum invenerit, ad Deum venire qui fidem non

²⁷ Gen. xii, 1. ²⁸ I Cor. iii, 13. ²⁹ Tom. I, p. 304.

(*) Dogmatica.

καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου· λάβε τὸν σταυρὸν ἐκ ὤμων σου, ἐμπτύσθητι, κολαφίσθητι, πίε ἕξος, φραγελλώθητι, ἀνιθὶ ἐπὶ τὸν σταυρὸν, κένωσον αἷμα, εἴτ' οὖν νοητῶς, εἴτ' οὖν αἰσθητῶς. Εἰ δὲ μὴ φέροις ταῦτα, κάθου ἐν τῷ οἴκῳ σου, τῷ ταπειντέρῳ βίῳ ἐκβιαζόμενος σώζεσθαι. Οὐδὲ γὰρ ἐν ταῦτα ἀμογητὶ τὸ σῶμα, ἀλλὰ γὰρ καὶ διὰ πολλῶν θλίψεων. Μὴ μοι τὰ νῦν παραδείγματα προσοίσης· πᾶν ὅπερ οὐ κατ' ἐντολὴν· ἄδοκιμον, ἰσθλον, σκανδαλώδες, τοῦ οὕτως ἀποταξαμένου ἔργον, ἀλλ' οὐ θεοῦ προστάγματος. Εἰ δὲ ἐράς νουρρηθῆσαι μονῆν, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος· ἀλλ' ἐπ' ἂν παραδώσεις αὐτὴν ἀνδρὶ καθηγουμένῳ, μηκέτι ἐπιβαλεῖς τὴν χεῖρα ἐπ' αὐτῆ, καθάπερ ἐπὶ τῶν οὐσῶν· καὶ Θεῷ τὸ πρᾶγμα εὐερεστον· καὶ ἀπαντήσῃ σοι εἰς ζῆναιον αἰώνιον. Ἡμεῖς ἐπὶ τὸν οὕτως αἰρούμενον ἐπιδιδοῦμεν ἀδελφὸν ἐκείνον ὃν ἐκλέγοιτο ὁ ἐπιζητῶν, μετὰ καὶ ἐτέρων ἐν τῷ ἀδελφῶν ἐθελοντων τάττεσθαι τῷ προσηγουμένῳ· Ἰδοῦ, φίλε καλῆ, τὸ δικαίωμα τοῦ μοναχοῦ ἀπηγγεῖλά σοι· ὁ τρόπος τοῦ συνιστάμεντος τὸ μοναστήριον, ἡ ὑμέτερα ἐπίδοσις. Τὸ λοιπὸν, εἴη Κύριος παραμυθίων σου, συνειτίζων σε κατὰ πάντα εἰς σωτηρίαν.

P^E (52). — *Γρηγορίῳ τέκνῳ*. [χ^Ε.]

Ἡμεῖς ἐπὶ τὸν οὕτως αἰρούμενον ἐπιδιδοῦμεν ἀδελφὸν ἐκείνον ὃν ἐκλέγοιτο ὁ ἐπιζητῶν, μετὰ καὶ ἐτέρων ἐν τῷ ἀδελφῶν ἐθελοντων τάττεσθαι τῷ προσηγουμένῳ· Ἰδοῦ, φίλε καλῆ, τὸ δικαίωμα τοῦ μοναχοῦ ἀπηγγεῖλά σοι· ὁ τρόπος τοῦ συνιστάμεντος τὸ μοναστήριον, ἡ ὑμέτερα ἐπίδοσις. Τὸ λοιπὸν, εἴη Κύριος παραμυθίων σου, συνειτίζων σε κατὰ πάντα εἰς σωτηρίαν.

Ἄ μὲν οὖν ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ περὶ τοῦ τῆς Χαλκηθῶνος ἀγιωτάτου μητροπολίτου, καὶ πατρὸς ἡμῶν εἴρηται, ὡς ἐν παραδρομῇ, νῦν δὲ διεξοδικώτερον εἰρήσεται. Εἰπὶ αὐτῷ πατροπρεπεῖ διαλέξει; ὅτι πάντως, κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου ἀπόφασιν, Ἐκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι τὸ πῦρ ἐυμάσει. Εἰ τινος τὸ ἔργον μένει ὁ ἐπωκοδόμηται, μισθὸν λήψεται. Εἰ τινος τὸ ἔργον κατακεῖσται, ζημιωθῆσεται· αὐτὸς δὲ σωθῆσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός. Πυθάνομαι οὖν, τὸ κατακαήσεται, ἐξαφανίσις ἐστὶ τελεία, ἢ οὐ; Εἰ δὲ ὁμολογουμένως τὸ πρῶτον· καθά πού φησιν ἐπομῶς τῷ Παύλῳ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· καὶ τὸ τελευταῖον πῦρ, ὃ πάντα κατακρίνεται ἢ καθαίρεται τὰ ἡμέτερα· τί ἐπιστεῖται τὸν νοῦν τοῦ ἀκούοντος· οὐκ ἔστι εἰρηκέναι τὸν ἱερὸν Μάξιμον, τρεῖς εἶναι τὰς ἀποκαταστάσεις, ἃς οἶδεν ἡ Ἐκκλησία; Μίαν μὲν τῇ ἐκάστου κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον, ἐν ᾗ ἀποκαθίσταται τὸν ἐπ' αὐτῷ λόγον τῆς ἀρετῆς ἐκκληρώσει. Δευτέραν δὲ τῆς ὅλης φύσεως τῇ ἀναστάσει· τὴν εἰς ἀφθαρσίαν καὶ ἀθανασίαν ἀποκατάστασιν. Τρίτην δὲ, ἣ καὶ μᾶλλον κατακρίθηται ἐν τοῖς ἐκείνῳ λόγοις ὁ ἐν ἀγίοις Γρηγόριος Νύσσης, ἐστὶν αὕτη, ἡ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων τῇ ἀμαρτίᾳ ὑποκεισυσῶν, εἰς ὅπερ ἐκτίσθησαν, πάλιν ἀποκατάστασις. Δεῖ γὰρ ὡσπερ τὴν ὅλην φύσιν ἐν τῇ ἀναστάσει τὴν τῆς σαρκοῦς ἀφθαρσίαν χρόνῳ ἐπιζομένην ἀπολαβεῖν· οὕτως καὶ τὰς παρατραπείσας τῆς ψυχῆς δυνάμεις τῇ παρατάσει τῶν αἰώνων ἀπολαβεῖν· καὶ περὶ αὐτῶν τοὺς πάντας αἰῶνας, καὶ μὴ εὐρίσκουσιν στάσιν, εἰ

³⁰ Lib. *De opific. hom.*, cap. 24.

NOTE.

(52) In cod. Reg. ρλδ'.

τὸν Θεὸν ἔλθειν τὸν μὴ ἔχοντα πέρας · καὶ οὕτως τῇ ἐπιγνώσει, οὐ τῇ μεθέξει τῶν ἀγαθῶν, ἀπολαβεῖν τὰς δυνάμεις, καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατασταθῆναι, καὶ μὴ δειχθῆναι τὸν Δημιουργὸν αἴτιον τῆς ἀμαρτίας.

Οὐδὲν οὐν ἑτέρον ἐστίν [abest in cod. Reg. ἑτέρον ἐστίν] ἢ τρίτη ἀποκατάστασις · περὶ γὰρ τοῖν δυοῖν ἀναμφιλίκτον · ἢ ὅπερ δεδογματίσται τῷ Ἀποστόλῳ, τοῦ τὸ ἀμπερτικὸν ἔργον κατακαθῆναι, καὶ τὸν πεπραχότα σωθῆναι ἀκατάκαυστον · οὕτως δὲ ὡς οὐ μετέχοντα τῶν ἀγαθῶν, ἄλλ' ἐπιγινώσκοντα τὴν στήρην τῆς μεθέξεως. Καὶ μάλα εἰκότως εἰρηται τῷ Πατρὶ · καὶ μὴ δειχθῆναι τὸν Δημιουργὸν αἴτιον τῆς ἀμαρτίας. Ὁ μὲν γὰρ παρὰ Θεοῦ, ἦγουν ἢ καθ' ἡμᾶς φύσει, ὡς ἐκ τοῦ οὐτος παραχθείσα, ἀνάλωτος τῷ πυρὶ ἐκείνῳ. Ὁ δὲ οὐκ ἐκ Θεοῦ, ἦτοι ἢ ἀμαρτία, ἀλλὰ τῇ τοῦ πράξαντος δημιουργηθεῖσα προαιρέσει · ὡς οὐ τι τῶν οὐτων οὔσα, ἀλλὰ παρυσιστάσα, εἰχῆσται, ἀκατάκαυτος οὔσα τοῖς οὔσιν. Οὕτως οὖν, κἂν μήτε Γρηγόριος ὁ Νυσσαεὺς, κἂν μήτε Μάξιμος ὁ Πατὴρ λέγοι · ἀλλὰ γε ὁ μέγας Ἀπόστολος ἀπέφησεν, ὅτι ἀμειψίς διάπυρος εἶη τῆς ἀμαρτίας · ἢ δὲ ἔμφασίς ἐστίν ἀποκαταστάσις, ὡς εἰρηται τῷ Πατρὶ, οὐκ Ὀριγενιστικῆ · ἄπασι · οὐδεμία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος · οὐδὲ συμφωνήσις ἀγίοις πρὸς αἰρεσιάρχας · πρὸς οὓς σφετεριζομένους τὰ τοῦ θεοεικίου Γρηγορίου ἱερά δόγματα, πρὸς τὴν σφῶν κακίνοιαν, καὶ ἢ ἀνοθευτος καὶ ὁ κλεπτέλεγχος, ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἀνατροπῇ τῶν προειρημένων, ὡς ἡμῖν φαίνεται. Εἰ δὲ τι βαθύτερον ἐξευρεθῆι τῷ ἁγιωτάτῳ μητροπολίτῃ, ἀκουσόμθα πάλιν. Ἐπει καὶ ὁ ἱερωτάτος ἡμῶν πατριάρχης ἀκχωρως τὰ λεχθέντα τῷ ἁγίῳ Μαξίμῳ, οὐδὲν ἀπευφάνειν τῆνικαῦτα ἔρησεν.

ΡΞΑ' (53). — Νικήτα Σπαθαρίῳ.

Desanctissima Christi imagine : et quod idololatra sit qui imaginem Christi latria colit. Relativa enim ejus adoratio et qui in ea relative adoratur Christus latria colitur cum Patre et sancto Spiritu.

Ἐδελώθη μοι ὑπὸ τοῦ καλοῦ σου ἀδελφοῦ, ὅτι τις τῶν ἡμετέρων ἱεραρχῶν ἐνδιέβαλέ με ἐπὶ τοῦ τιμίου προσώπου τῆς ἀγάπης σου, ὡς θεοποιούμενον τὴν Χριστοῦ εἰκόνα · καὶ τοῦτο κἄσθαι ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀδελφόν. Ἀθανάσιον ἐπιστολῇ μου. Ἐφ' ἣ διαβολῇ βεβήκασι ὁ ταπεινός, ἐνοοούμενος πῶς οἱ κατηγορημένοι καὶ περὶ ἄργου ῥήματος δώσειεν λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἐπὶ τῶν οὕτω μεγίστων · τί γὰρ μείζον πίστεως; ἀπλῶς καὶ ἀφυλάκτως φθέγγονται, κατηγορίας βεβήκασι τῶν ἀνευθύνων · καὶ οὐχὶ μᾶλλον, εἰπερ καὶ τι ἦν ἐσφαλμένον, ἀγαπητικῶς ὑπομνήσαι, κατὰ τὸ γεγραμμένον · Ἐλεγμῶ ἐλέγξεις τὸν πλησίον σου, καὶ οὐ λήψῃ δι' αὐτὸν ἀμαρτίαν. Τὸ δ' οὕτως ἐνδιαβάλλειν, οὐ μόνον ἐστὶ τῆς ἐντολῆς ἀναιρετικόν · ἀλλὰ γὰρ καὶ τῷ ὀνόματι τῆς διαβολῆς αὐτός ἑαυτὸν ἄξιον ὀνομάζεσθαι ἀποφαίνει · οὐ τί χείρον εἶεν ἐν ἀνθρώποις; Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἐγκλησιν ὁ λόγος. Θεοποιεῖται, φησι, τὴν

habet; atque ita per cognitionem, non per participationem bonorum, recipere facultates, et in pristinum restitui, et palam fieri quod Creator peccati auctor non sit.

Aliud igitur nihil est tertia restitutio : de aliis enim duabus non est dubitatio quam quod Apostolus docuit, opus peccati ardere, illum autem qui fecit, servari incombustum : sic autem tanquam qui non sit particeps bonorum, sed participationis privationem agnoscat. Apposite vero a Patre dictum est, neque ostendi quod Creator sit auctor peccati. Quod enim a Deo est, scilicet natura nostra ex nihilo producta, igne illo consumi nequit. Quod vero non est a Deo, peccatum scilicet, sed illius qui commisit, propria voluntate effectum est; quippe quod nihil est eorum quæ sunt, sed inhæret; exolescet, non valens in eorum quæ sunt ordine consistere. Sic igitur, quamvis neque Gregorius Nyssenus, neque Maximus Pater diceret; attamen magnus Apostolus pronuntiavit, quod per ignem fiat vindicta peccati ²¹. quæ restitutionis est expressa significatio, sicut a Patre dictum est (non Origeniana, absit : nulla enim communio luci cum tenebris, neque sanctis consensio cum hæresiarchis ²²), et adversus eos qui divinissimi Gregorii sacra dogmata sibi vindicant per pravam suam intelligentiam germana interpretatio, qua ille furtum eorum coarguit, sed non evertit quæ modo dicta sunt, ut nobis videtur. Quod si profundius aliquid excogitatum fuerit a sanctissimo metropolitā, iterum audiemus. Nam et sanctissimus patriarcha noster iis auditis quæ a sancto Maximo sunt dicta, nihil dissentaneum tunc dixit.

CLXI. Nicetæ Spathario (*).

Certior factus sum ab egregio fratre tuo, quemdam ex episcopis nostris obtrectasse mihi coram charitate vestra, quasi pro Deo habeam imaginem Christi; atque hoc exstare in epistola quam ad Athanasium fratrem scripsi. Quam ob calumniam humilis ingemui, animo reputans quo pacto ii quibus denuntiatum est, etiam de verbo otioso redditueros rationem in die judicii ²³, maximis in rebus, quid enim fide majus? adeo temere et incaute loquantur, criminationis jaculo confodientes innoxios : ac non potius, si quid erratum foret, amanter admoneant, juxta id quod scriptum est : *Publice argues proximum tuum et non habebis super illo peccatum* ²⁴. Qui sic calumniatur, non modo præceptum tollit de medio, sed et ipse dignum se ostendit qui calumniationis nomine appelletur : quo quid pejus inter homines esse possit? Verum ad accusationem veniat oratio. Deum, inquit, facit Christi imaginem. Nequaquam, o charis-

²¹ II Thess. i, 4 seqq. ²² I Cor. vi, 14. ²³ Matth. xii, 36. ²⁴ Levit. xix, 17.

NOTÆ.

(53) In cod. Reg. ρμ'.

(*) Dogmatica.

sime, hoc in epistola mea, sed quod latria coli non debet imago Christi, idolatrarum enim hic est sensus, siquidem id soli sancte Trinitati deferendum. Et quod in sancta imagine adoratus Christus, latria colatur cum Patre et Spiritu; imago autem Christi adoranda sit adoratione relativa; et quod hanc adorantes, Christum adoremus, non distinctum secundum hypostasim, sed discrepantem secundum rationem essentie, quod et verum est. Archetypum enim elucet in imagine, et alterum in altero, secundum essentie differentiam, ut ait sapientissimus Dionysius.

Quo igitur pacto, cum epistola sic habeat, calumniatur adversarius, et seipsum sanctis oppositum ostendit? Sed quid eum velle censemus? an ut eos, cum imaginem Christi adoramus, aliam hypostasim adorare confileamur? O absurditatem! hoc enim est ea quæ sunt indivisa, dividere. At hoc fieri non potest: neque imperium quippe scinditur, neque gloria dividitur, ut rursus ait magnus Basilus. Quare adorata imagine, adoratur Christus, cujus est et similitudo: non autem materia quæ similitudinem recepit: quemadmodum et in effigie crucis ostenditur. Qui enim materiam putat se adorare, puer est, et rationis expertus. Neque igitur materia, in qua est, imago, adoratur; neque alia, præter eam cuius imago expressa est, hypostasis. Par enim in utrisque est erroris impietas. præterea illaque et effigies crucis, crux appellatur; et imago Christi, Christus dicitur, non proprie, sed per catachresim. Si ergo nobis hoc persuaserit, crucis effigiem crucem non appellari, persuadet etiam nobis imaginem Christi Christum non appellari. Et rursus, si in primo, non adorant crucem, qui adorant effigiem; nec, in secundo, adorare Christum, qui Christi adorant imaginem. Atqui primum verum est, quod propria crucis effigies et nuncupatur crux, et adoratur. Verum igitur et secundum, quo et Christus dicitur, et adoratur, propria ejus imago; et incassum inania blaterat, qui novi quidpiam præter hæc sentit aut loquitur. Hæc scripsi, partim quidem ut extra culpam esse me probarem; partim etiam amantissimæ eminentiæ tuæ rationem habens; ut fidem orthodoxam amplectatur, nec alterius doctrinæ sermonibus abducatur.

CLXII. — Theodoro monacho (*).

Ine diversis argumentis: atque

Accepi epistolam reverentiæ tuæ, quæ sic inscripta erat, *Epistola encyclica* videlicet medicinalis: statimque ab initio obstupui, frater. Ulterius vero progressus, mente propemodum excidi, nec quid edisseram habens, nec quid ei quem valde amo respondeam. Neque tu graviter feras, etsi asperiora videantur quæ sum dicturus: cum nequeam aliter

Χριστού εἰκόνα. Οὐσίτου τούτου, ὡς τῆς ἐπιστολῆς σου· ἀλλ' ὅτι τῆς Χριστοῦ εἰκόνος οὐ λειπόμεθα· εἰδωλολατρίας γάρ φρονήματα τούτου· ἀπὸ τῆς ἁγίας Τριάδος τούτου κινῶμεθα. Καὶ ὅτι ἐν ἁγία εἰκόνι [cod. Reg. εἰκόνι] προσκυνούμεθα; σὺς, λατρεύεται σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι· τῆς Χριστοῦ εἰκόνα προσκυνούμεθα σχετικῶς προσκύνω καὶ ὅτι ταύτην προσκυνούμεθα, τοῦ Χριστοῦ πνεύματος, οὐ διαισθόμεθα κατὰ τὴν οὐσίαν ἀλλὰ διπροσώπων κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον καὶ ἀλήθειαν. Το γὰρ ἀρχαίως οὐ τῆς κενεῖται ἐκφραίνεται· καὶ ἐκάτερος ἐν ἐκατέρῳ, κατὰ τῆς οὐσίας ἕκαστος, ὡς φησὶν ὁ κτήσαρτος ἀποστόλος· Πῶς οὖν, οὕτως ἐχούσης τῆς ἐπιστολῆς σου· λὶ ὁ δὲ ἐναντίας, καὶ ἀπαδείκνυσαι ἑκόντων ἐν τοῖς ἁγίοις; Ἀλλὰ τί βούλοιο; προσκυνούμεθα τῆς Χριστοῦ εἰκόνα, ἀπολογεῖται πρὸς τὸν ἐκπαιδιστὴν; φησὶ τῆς ἀπορίας! τούτου γὰρ καὶ ἐστὶ τὰ ἀκρίβεια, ἀλλ' οὐκ ἐνδεχεται. Οὐδε γὰρ κράτος σχίζεται, οὔτε ἡ σοφία κελύεται, ὡς φησὶν ὁ μεγας Βασίλειος. Διὸ καὶ προσκυνεῖται τῆς εἰκόνας, ὁ Χριστὸς προσκυνεῖται, οὐ ἐπισημοῦς· καὶ οὐχὶ ἡ ὑποδείκνυται ὅλα τὰ ἀκρίβεια ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ διαδεδεικται· γὰρ τὴν οὐσίαν δοκῶν προσκυνεῖται, ὡς καὶ ἐπὶ οὐδὲ οὐδὲ ἡ ὅλα, ἐπὶ δὲ ἡ εἰκόνας, προσκυνεῖται, ἢ παρὰ τὴν τοῦ ἐκφραζομένου, ἀλλὰ ὑποδείκνυται ἄμοιροίς γὰρ ἐπίσης ἡ παρακαλοῦσα το ἐκφραζομένου· Τούτου γὰρ διὰ τούτου καὶ ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ λέγεται· εἴρηται, καὶ ἡ εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ λέγεται· οὐ κυρίως, ἀλλὰ κατὰ τὸν οὐσίαν τούτου καὶ πᾶσι πᾶσι τὸν τύπον πρὸς σταυρὸν ἀνομαζοῦν, πᾶσι τὴν καὶ τὸν Χριστοῦ Χριστοῦ ἀνομαζοῦν. Καὶ, ἐπὶ τῆς πρώτης τῆς ἀπὸ προσκυνεῖται τὸν σταυροῦ, προσκυνεῖται τὸν τύπον, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ προσκυνεῖται τὸν, προσκυνεῖται τῆς Χριστοῦ εἰκόνας ὡς καὶ ἐπὶ τὸ πρώτον ἀληθές, ὅτι σταυρός καὶ λέγεται προσκυνεῖται ὁ εἰκόνας αὐτοῦ τύπος. Οὕτως καὶ δευτέρον ἀληθές, ὅτι Χριστὸς καὶ λέγεται προσκυνεῖται ἡ εἰκόνας αὐτοῦ εἰκόνας· καὶ μάτην εἰπὼν γὰρ ὁ παρὰ ταῦτα κατωτέρον τι πρὸς τὸν ἐκφραζομένου· Ταῦτα γέγραφα, ἡμῶν μὲν ἐκόντων ἐπισημοῦς· οὐσε δὲ καὶ τῆς σοφίας φειδόμεθα· πρὸς τὴν ὑποδείκνυται· εἰς τὸ ἀντιποιεῖται τοῦ Χριστοῦ πίστεως, καὶ μὴ παρασύροσθαι λόγοις ἐπισημοῦς.

PEB' (54). — Θεοδώρου μοναχοῦ.

In fine, de sanctis imaginibus.

Ἐδίδακται τὴν ἐπιστολὴν τῆς τελειότητος σου ἐγράψουσαν, Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ, ἐπισημοῦς καὶ εὐθύς ἀπὸ βαλθίδος ἐκείνου, ἀδείξει· σὺν δὲ τοῖς κοίτης, μικροῦ καὶ τοῦς λογιστικῶς ὅλας, μὴ ἔχων ὁ τε διαλογιστικῶς, ἢ τί ἀκαλοῦσθαι τῷ πνεύματι· καὶ μοι μακροθυμῶς ἀδείξει· ἐπισημοῦς τὰ λαχθησόμενα· οὐκ ἔχοντι πᾶσι ἐν

NOTE. (*) Dogmatica.

(84) In cod. Reg. μρβ

τὰ ἐνσκήψαντα τῇ ταπεινῇ μου καρδίᾳ κατὰ τὸ εἰ-
 κὸς ἐκφερομυθῆσαι, καὶ ἀναγκαῖον εἰπεῖν. Ἄρα μὴ
 τις, ἀγαπητὲ, τὸ σὸν πρόσωπον ὑποδύς εἰς τοσοῦ-
 τον ἐξετραχηλιάσθη ὄγκον φρονήματος, ὥστε ἐν-
 νοῆσαι τὰ ὑπερνεφῆ, καὶ δρᾶσαι τὰ καταράσσοντα;
 Ἄρα μὴ αὐτοὶ ἡμεῖς ἔξω ποτὶ φρονῶν γενόμενοι
 παιδιὰν τινα προσιλόμεθα, συγγραφῆσθαι, ἐν οὐ παι-
 κτοῖς, ἀλλὰ καὶ λίαν χαλεποῖς τολήμασι; Τί λέγεις,
 ὦ τῶν; Ἐξεστὶν ἡμῖν τοῖς μὴ τινα κλῆρον ἱερωσύ-
 νης ἔχουσιν, ἢ μόνον ἐν μοναχοῖς τελοῦσι, δίχρα κιν-
 δυνευοῦσας ἀληθείας, ἀρπαγμῇ ἱερατικοῦ ἀξιώμα-
 τος ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν ἐντάττειν· καὶ ταύτῃ κα-
 ἐξανίστασθαι τεραρχῶν τε καὶ ἱερωμένων, μονα-
 στῶν τε καὶ καθηγουμένων· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νόμους
 ἰδιόεσι ἀποίσειν ἐξ ἰδιοκρίτου καρδίας· πρὸς δὲ καὶ
 ὕβρεσι καὶ ὀνειδίσει, κατακρίσεισι τε καὶ ἄλλοτριώ-
 σεσιν ὑποβάλλειν τὸ ὅλον πλήρωμα τῆς ὁμολογητι-
 κῆς ἀδελφότητος; Οὗτοί γάρ, ὡς φῆς, κἂν οὐχὶ
 πάντες οἱ τῆς ἀληθείας ὑπασπισταὶ· τοῦ τῆς μετα-
 νοίας ὑποκρινόμενοι, ἐν τρόπῳ οἱ τῆς ἐναντίας μοί-
 ρας τὸ τῆς εὐσεβείας ὄνομα ψευδῶς ὑποδυσάμενοι,
 ἐξ Ἰσοῦ παγγάλεπα τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν μετάνοιαν
 διέθηκαν, δεινοῖς κατακοντιζόντες λόγους, καὶ συρ-
 φτῶν ἀλίαν εἰσχομίζοντες λογισμῶν· διχαστασίας
 ἡγείροντες, τὴν ἀμώματον πίστιν ἀδικούντες, τὴν
 ἀπάντων ἡνίχον καὶ ἐπιστάτην καὶ δημιουργὸν ἀτι-
 μάζοντες, ἀλλήλοις ἐρίζοντες, λημμάτων ἠττώμενοι
 πόνους ἐπινοοῦντες, τοῖς ὁμόφροσι τῶν ἀσιδησάν-
 των χάριν προσκρούοντες τῶν ὁμολγησάντων, καὶ
 τῆς ἀληθείας κεκινδυνεύοντες· τοὺς τὰ μέγιστα
 ταύτην ἀδικήσαντας καὶ διώξαντας προτιμῶντες καὶ
 προτιθέμενοι· οἷς τε δρώσι τῇ ἀληθείᾳ χαλεπαίνον-
 τες· καὶ τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ παθεῖν οὐδὲν ἠγούμενοι·
 κακῶς εἰδότες, καὶ ὑπὲρ ὧν κεκινδυνεύουσι, ὡμῶς
 καὶ ἐκαθηκόντως ἀννημονύσαντες. Ἐξίστη ὁ οὐρα-
 νὸς ἐπὶ τούτῳ· καὶ ἔφριξα ἐπὶ πλεῖον ἐγὼ ὃ τάλας·
 καὶ εἰ μὴ τῶν σῶν φωνῶν ἐπαίειν, οὐκ ἂν ἐπί-
 στευσαι τῇ προδεδηλωκῆτι ἐπιστολῇ συντετάχθαι ὑπὸ
 τῆς τιμωρίας σου κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας.
 Κατ' αὐτῆς γὰρ ἔστι, τὸ τοὺς κλεινοὺς καὶ ὁμολο-
 γητάς ἀνδρας, οἱ περιεβλήθη ἐν ποικίλοις πειρα-
 σμοῖς ἕστερουμένοι, θλιδόμενοι, κακουχοῦμε-
 νοι, θιωκόμενοι, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ
 δρῶσι καὶ τοῖς τῆς γῆς· ὧν οὐκ ἀξίος ὁ κόσ-
 μος, ἀποστολικῶς εἰπεῖν· καταγορεύειν τὰ τοιαῦτα βατ-
 ταρισματα· καὶ οὕτω ἐκπέρασθαι τὰ αἰτιολογικώ-
 τερα καὶ ἀπανθρωπότερα.

Τολμᾷ τις, ἐρωτῶ, ἐν τοῖς στρατιωτικῆς κατελεγε-
 μένος, βασιλικῆ συγγράμματι ἐξανθεντήσας, τοῦτο
 κάκεινο διαγορεύειν, καὶ τοὺς ἐν ὑπεροχαῖς καθυ-
 βρίζειν, ὡς ἀτάκτως καὶ εἰκῆ φερομένους; Εἰ δὲ
 τοῦτο φωραθεῖα πεποιθῶς, ἀνάρπαστος εὐθὺς καὶ
 ἀγώγιμος ὡς ἐπιθονάτιος· τί καὶ οὐ κείσεται ὁ
 ἀπλῶς μοναστῆς ὑπὸ τοῦ τῆς Ἐκκλησίας κριτηρίου
 παρακλήσιον ἐκείνῳ τετοληκῶς; Μὴ γὰρ οὐκ ἔχο-
 μιν ἐρχιερία τὸν δυνάμενον συμπαθεῖσαι
 ταῖς ἀσθενείαις, ἡμῶν, κατὰ τὸ γεγραμμένου· με-

A ea quæ humile nostrum pectus gravant, commode
 explicare; et me ea eloqui necesse sit. Num quis,
 dilectissime, personam tuam induens in tantum
 se animi tumorem extulit, ut adeo superba animo
 meditatus sit, tamque execranda peregerit? Nun-
 quid nos ipsi aliquando mente capti, ludem esse
 censuimus, nomen subscribere non in rebus ludi-
 cris, sed in difficillimis negotiis? Quid ais, vir op-
 time? An nobis licet, qui nullo sumus sacerdotii
 honore insignes, solumque inter monachos cense-
 mur, nisi periclitetur veritas, sacerdotali arrepto
 munere, encyclicam interponere epistolam, in ea-
 que adversus episcopos et sacerdotes, monachos
 præpositosque invehit: quin etiam et privatas leges
 ex insipienti pectore proferre ad hæc
 contumelias ac vituperia, damnare ac pro alieno
 habere universum fratrum confessorumque oc-
 tum? Hi enim, ut ais (etsi non omnes veritatis pro-
 pugnatōres), pœnitentiam simulantes; quemadmo-
 dum qui ex adversa parte pietatis nomen fallaciter
 usurparunt; veritatis confessionem ac pœnitentiam
 ex æquo difficiles reddidere, gravibus impugnantibus
 verbis, et quisquillias infelicium rationum obtur-
 dentes, dissidia suscitantes, inculpata fidem vio-
 lantes, rerum omnium gubernatorem ac rectorem
 effectoremque injuria afficientes, litigantes inter
 sese, lucri cupiditate devicti, parandæ pecuniæ exco-
 gitantes rationem ac viam, adversantes iis qui ut
 impiis gratificentur, in unam conspiravere senten-
 tiam ex confessoribus, et ex iis qui pericula adierunt
 pro veritate: præferentes ac pluris æstimantes eos
 qui maxime illam læsere atque impugnare: his
 qui veritati patrocinantur infensi: pati pro Christo
 floccipientes prave gnari, et quorum causa peri-
 cilitati sint, nefarie et turpiter oblitii. Obstupuit cœlum
 super hoc, atque ego infelix penitus exhorruui: ac
 nisi verba tua agnoscerem, non crederem ei qui
 prius significavit concinnatam a reverentia tua
 fuisse epistolam adversus Ecclesiam Dei: nam
 adversus Ecclesiam est, in viros inclytos et confes-
 sores, qui *circuierunt* in variis tentationibus, *egen-
 tes, angustiati, afflicti, vexati, in solitudinibus er-
 rantes, et montibus, et cavernis terræ: quibus dignus
 non erat mundus* ²⁵, ut verbis Apostoli utar; tales
 effutire nugas: nec quæ graviora sunt adhuc retu-
 limus, et acerbiora maledicta.

D Ausitne aliquis, amabo, qui in militum numero
 sit, regio libello veluti pro potestate confecto, hoc
 vel illud mandare, et iis qui magistratus obtinent,
 dedecus ac notam inurere, tanquam temere agant
 et inconsulto? Quod si, qui deprehensus sit id
 egisse, rapitur confestim, ac morti addicitur:
 quam penam ab Ecclesiæ foro mereret simplex
 monachus, qui fuerit paria ausus? Annon enim
 habemus Pontificem qui possit compati infirmitati-
 bus nostris, sicut scriptum est ²⁶; et qui condolare

²⁵ Hebr. II, 37, 38. ²⁶ Hebr. IV, 15.

possit iis qui ignorant et errant ³⁷; a quo encyclica A epistola mittatur secundum datam ei a Spiritu potestatem? qui, si quid in his quæ geruntur, præter fas ac non ex usu esse intelligeret, omnino quæ par est loqueretur. Sed cum prævalescere hæresim, et angustias undique instare videat: recte- vir plane divinus egit, cum sivit omnes qui maxi- mopererecuperent, prout quisque posset, ingruentibus morbis mederi. Ita neque lex suprema promul- gata, nec tamen absque remediis relicta est anima, pro qua Christus est mortuus: et hoc nimirum usque ad synodum orthodoxam: quo tempore et quæ recte ccepta fuerint, comprobantur: et quæ secus gesta, rejiciuntur. Et est hæc ratio in primis Deo grata, qui vult salvos fieri omnes: quanto magis eos qui ad pœnitentiæ remedium accurrunt? qui fer opem una cum eo qui fraterno affectu manum tendit: qui collaborat ei qui jacentem erigit. Illius enim ea vox est: *Consolamini, consolamini sacerdotes, populum meum: loquimini ad aures Jerusalem* ³⁸. Quid est aliud porro consolatio, quam aversarium conservatio, et eorum qui de via deflexerint, per pœnitentiam emendatio? Deinde ad eos qui peccarunt: *Cum reversus igemueris, tunc salvus eris, et scies ubi fueris* ³⁹. Et rursus: *Adhuc verba precum loquente te, dicet: Ecce adsum* ⁴⁰. Et auxi- liator est eorum qui convertuntur a via mala: et ovem deperditam humeris tollit: et *donec hodie cognominatur* ⁴¹, pœnitentiæ medicamenta præbet: et latronem momento temporis ad paradisi- sum admisit: et magnum Petrum, qui eum negat, post amarum fletum recepit: ac Davidi, perinde ac si nihil peccasset, prophetiæ iterum donum impertit. Quorsum vero attinet plura suggerere exempla, ac sermonem protrahere? Benignus est in eos qui erga conservos suos benigni: et in eos severus qui immisericordes extiterint. Quam obrem pœnæ quæ in præsentī penduntur, remedia sunt: non ut reverentia tua male jocata est, absit enim tale convicium: neque ea quæ geruntur, scandalorum initia, sed veræ charitatis argumenta sunt. Ait enim Dominus: *Talem charitatem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis* ⁴².

Posuere igitur animas suas medici pro iis qui D egebant curatione, juxta verum sermonem: nec divinæ dispensationis mercaturam fecerunt Christi negotiatores. Ac populus Dei quotidie repurgatur: et domus Saul decrescens imminuta est: domus autem David major effecta et amplificata, semper in melius proficiente sanitate ⁴³. Sed enim quid optas, vir egregie, his temporibus prævalescente hæresi, ac divino pereunte opificio, nullum uspiam medicum inveniri? nullam esse medendi artem? non præberi cæco manum? non sanari ægrotum? non indi vulnere lineamentum? non claudum erigi

³⁷ Hebr. v, 1. ³⁸ Isa. xl, 1 ex LXX. ³⁹ Isa. xxx, iii, 13. ⁴² Joan. xv, 13. ⁴³ Il Reg. iii, 1.

τραπωθεῖν τε δυνάμενον τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις· εὐ ἢ ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ κατὰ τὴν δεδομένην αὐτῷ ἐπιτομήν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος; ὅς εἰ ἴδῃ ἐν τοῖς γινομένοις ἐκθεσμίαι τι καὶ οὐ λυσιτελοῦν, πάντως δὴ ἐφθέγγατο τὰ εἰσέτα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὄρα ἐπικρατοῦσαν τὴν αἴρεσιν, καὶ σποδὴ ἀμφοτέρωθεν περιστάμενα· εἴασεν ἅπαντας τοὺς προθυρωμένους ἰᾶσθαι τὰ συμπεσόντα νοσήματα, ὡς ἕκαστος ἔχη δυνάμει, εὐ ποιῶν ὁ θεοσεσιώτατος. Ὡς μὴτι νομοθεσίαν εἶναι τὸ τελούμενον, μὴτι μὴν ἀσθερά- πευτον ψυχὴν ὑπὲρ ἧς Χριστὸς ἀπέθανε, καταλι- πάνεσθαι· καὶ τοῦτο διπλασθὲν μέχρις ὀρθοδόξου συνόδου· ὀκνητικὰ καὶ τὰ καλῶς ὑπερηγμένα ἐγκριθεῖ- ται· καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα ἀποδοκιμασθήσεται· καὶ τὸ πρᾶγμα Θεῷ προσφιλὲς ὅτι μάλιστα, ὅς ἐραῖ πάντας B σώζεσθαι· μὴ ὅτι γε τοὺς τῷ τῆς μετανοίας φαρ- μάκῳ προστρέχοντας; ὅς καὶ συναπικουρή τῷ φιλαδέλφῳ χεῖρα ὀρίγοντι, καὶ συνανίστησι τῷ συνεγείροντι τὸν κόμνοντα. Αὐτοῦ γὰρ φωνὴ ἐστὶ· Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε, οἱ ἱεροῖς, τὸν λαὸν μου· λαλήσατε εἰς τὰ ὦτα Ἰερουσαλήμ. Τί δ' ἂν ἄλλο εἴη ἢ παρακλήσις, ἢ ἢ τῶν ἀντίστη- κότων συντήρησις, καὶ τῶν ἐκτραπέυτων διὰ μετα- νοίας ἐπανόρθωσις; Εἶτα πρὸς τοὺς ἡμαρτηκότας· Ὅταν ἀποστραφεῖς στενάξῃς, τότε σωθήσῃ, καὶ γνώσῃ ποῦ ἦσθα. Καὶ αὐθις· Ἐτε σου τὰ ῥήματα τῆς προσευχῆς λαλοῦντος, ἐρεῖ· Ἰδὲ πάριμι. Καὶ βοηθὸς ἐστὶ τῶν ἀποστρεφόντων ἀπὸ ἰσθί- πονηρᾶς· καὶ τὸ πεπλανημένον πρόβατον ἐπὶ τῶν ὤμων αἶρει· καὶ ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται C τὰ τῆς μετανοίας φάρμακα προστίθησι· καὶ τὴν- στήν ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπή τοῦ παραδείσου ἤξιμα· καὶ τὸν μέγαν Πέτρον ἀνησάμενον τῷ πετρῷ κλει- μῷ προσήκατο· καὶ τῷ Δαυίδ, ὡς μὴδ' ὅπως ἁμαρτήσαντι, πάλιν τὸ τῆς προφητείας ἐνέησι χεῖ- ρισμα. Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ παραδείγματα ὑποδείξαι, καὶ μηκύνειν τὸν λόγον; καὶ χρηστός ἐστιν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ὁμοδόλους χρηστευόμενοις, καὶ ἀπύ- μομος ἐν τοῖς ἀσυμπαθεῖσιν. Οὐ εἶνεκα αἱ ἱατρεῖαι, αἱ ἐπιτιμίαι κατὰ τὸν παρόντα χρόνον τελούμεναι· οὐχ ὡς ἡ τιμιότης σου κακωμώθησιν, ἀπαγε τῆς βλαστη- μίας, οὐδὲ σκανδαλῶν παραίτια τὰ γινόμενα, ἀλλ' ἀληθινῆς ἀγάπης τεκμήρια. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος· Τοιαύτην ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυ- χὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ.

Τιθέασιν οὖν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τῶν ἱατρο- μίνων οἱ ἀκίστορες, κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον· οὐκ ἐμπορευόμενοι τὴν θεόκριτον οικονομίαν ὡς Χριστο- ἔμποροι. Καὶ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ὀσημέραι ἀνακαθαί- ρεται· καὶ ὁ οἶκος Σαοὺλ ἀσθενῶν ἡλάττωται· ὁ δὲ οἶκος Δαυίδ μεγαλυνόμενος ἐπηύξηται· ἐκ τούτου εἰς τοῦτο μεταττομένου τοῦ ἀνοσήματος [Cod. Reg. ἀνασίλαντος]. Ἄλλὰ τί βούλοιο, ὦ θαυμάσι· ἐν τοσούτοις χρόνοις ἐπικρατοῦσας τῆς αἵρέσεως, καὶ ὀλλυμένου τοῦ θείου πλάσματος, μὴ ὀπτανθῆναι ἱατρὸν τί που; μὴ εἶναι θεραπευτικὰς μεθοδούς; μὴ χειραγωγηθῆναι τυφλώτωνα; μὴ ὑγιασθῆναι

15 ex LXX. ⁴⁰ Isa. lviii, 9 ex LXX. ⁴¹ Hebr.

νοσηλεύομενον ; μὴ μοτωθῆναι τραυματιζόμενον ; A
 μὴ ὀρθοποδῆσαι χωλεύοντα ; μὴ καταδεσμευθῆναι
 συντριβόμενον ; μὴ ἐπιστραφῆναι πλανώμενον ; μὴ
 κατὰ πᾶν ὅτιον νόσημα καθόσον οἶόν τε ἐπαγωνί-
 σασθαι τὸν προαιρούμενον ; Καίτοιγε ὁρώμεν ἐν τοῖς
 τῶν σωμάτων ἰατροῖς πολλὴν τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ
 πολλὰ τὰ ἰατῆρια · καὶ ὅς μὲν τόνδε, ὅς δὲ τόνδε ἐκ-
 χειρίσται θεραπεύειν · καὶ οὐδὲ ὁ ἐν τάξει [Cod.
 Reg. στάσει] ὑπάρτεον κατατεταγμένος κακώλυται
 χειρατεῖν κατὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς ἰατρικὴν ἐπι-
 στήμην, ἢ προῦχουσαν, ἢ ὑφισταμένην [Cod. Reg.
 ὑφαιμένην]. Καὶ καθελιάσθην οἱ συγκύπτοντες, καὶ
 πλήρεις αἱ τούτους ἐποδεχόμενα ἰστίαι · καὶ οὐδεὶς
 κατῆκαλῆ τὴν ἐπιμέλειαν · οὐδὲ κατατιπᾶται τὸν
 περὶ τὴν ἰατρειάν σπουδαιολογούμενον. Ἄλλὰ καὶ
 πρῶταρχοι, καὶ ἀρχιετροὶ, καὶ μίσοι, καὶ τελευταῖοι, B
 τὴν φιλόνηρον δρᾶντες οἰκονομίαν. Εἰ δὲ ἐκεῖ
 οὕτως · πολλῶν δῆκουθεν ἐν τοῖς κατὰ ψυχὴν, κατὰ
 τὸ ἀναλογον, πάντα καὶ ὁράται καὶ ὀφείδει γίνε-
 σθαι. Καὶ ὁ κωλύσων, λυμῶν τις καὶ κοινὸς ἐχθρὸς
 τοῦ γένους, ὡς τῶ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνῳ συναρ-
 γῶν λογισθήσεται. Οὐ, φησὶ, τοιοῦτον τὸ ἡμέτερον ·
 ἀλλ' ἐκείνο πυνθάνομαι, ὅτι εἰ ὁ Κύριος τὴν μετέ-
 ωιον παρατροπῆν οὔσαν τῆς τοῦ δικαίου ἐκριθείας
 διὰ τὸ ἀγαθὸν οὐ θεῶν ἔδωκεν δωρεῖσθαι, πρὶν πᾶσαν
 ἐφειλομένην τοῖς τοῦ δικαίου σταθμοῖς τε καὶ ζυ-
 γοῖς, δι' ἑαυτοῦ καταθέσθαι δικαίαν τιμωρίαν · τίς
 τολμηρὸς καὶ ὑπερήφανος, ὅς ἐπιτρέψει ἑαυτῷ με-
 τέωιον καθαρῖζειν τῶν ἀρνησαμένων τοῦ Σωτῆρος
 ἡμῶν Χριστοῦ τὰ ὑπὲρ ἡμῶν παθήματα · μὴ πρό-
 τερον ἅπασαν ἔκτισιν ἀποδοῦναι τῇ τοῦ δικαίου ἀπα- C
 ραδίῳ αὐστηρίᾳ.

Φεῦ τοῦ τολμηροῦ καὶ ἀσύντεου προβλήματος !
 Πότε ὤπται ὁ Χριστὸς τὴν μετέωιον εὐαγγελιζό-
 μενος ; πότε τῷ παραλυτικῷ εἶρηκε · Θάρσει, τί-
 κνον, ἀφέωνται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου ; Πότε τῇ
 διαρκείᾳ βροχούσῃ πόρῃ τοὺς θείους πόδας ἢ αὐτὴ
 συγχώρησις διδωρήται, ἐπιπλήττουσα Σίμωνα τὸν
 ἐστίατορα ; Πότε τῷ ἐν ἀσθενείᾳ κατακειμένῳ ἐν
 τριάνωστῳ καὶ ὀκτῶ ἔτεσιν εἶρηται · Ἴδε ὑγιᾶς
 γέγονας, μηκέτι ἁμαρτάνε· ἴσα μὴ χεῖρόν τι
 σοι γένηται · ὡς ἐξ ἡμαρτίας θηλασθῆ τῆς ἀσθενείας
 ἐπισκεψήσῃς ; ἀλλὰ ἅπτα οὐκ εὐκαιρον ὑποφαίνειν
 ἐκωλετομένῳ θεοσημείας ἔργα · πότερον πρὸ τοῦ
 πάθους, ἢ μετὰ τὸ πάθος ; Εἰ δὲ πᾶσιν εὐδῆλον καὶ
 ὁμολογούμενον, ὅτι πρὸ τοῦ πάθους, ὡσπερ καὶ D
 τοὺς μαθητὰς ἀπειταλκῶς δίδωσιν ἔξουσίαν, πᾶ-
 σαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν θεραπεύειν · ἢ
 τις διὰ τῆς τῶν προσεχυομένων [Cod. Reg. προσπρ-
 χομένων] μετανοίας καὶ ὑποπτώσεως ἐδιδώρητο ·
 τίς ἢ τολμηρὰ γλώσσα ἐπιφθεγομένη μὴ τειθαρή-
 κεναι Χριστὸν, πρὸ τοῦ πρὶν πᾶσαν ὀφειλομένην τοῖς
 τοῦ δικαίου σταθμοῖς τε καὶ ζυγοῖς δι' ἑαυτοῦ κα-
 ταθέσθαι δικαίαν τιμωρίαν · κἀνεῦθεν ἐπιτιμᾶν
 τοῖς τῆς μετανοίας ἀναδεξαμένοις τὴν οἰκονομίαν ·
 ὡς τολμηρὸς καὶ ὑπερήφανος · μὴ πρότερον ἅπα-
 σαν ἀποτίσασι τὴν τοῦ δικαίου αὐστηρίαν ; ἢ δῆλον

ut recto pede incedat ? non quod confracctum
 est colligari ? non contra quemlibet morbum pro
 virili decertare eum qui facere id possit ? Et utique
 in medicis corporum maximam diligentiam adhi-
 bebimus, ac medicamenta plurima. Et hic quidem
 istum, alium iste curandum suscipit : neque qui in
 ordine ministrorum censetur, admovere manum
 prohibetur, juxta eam quam callet artem medi-
 candi, sive excellentem, sive inferiorem. Et sunt
 quotidie qui vulnera inspiciant, et plenæ sunt quæ
 hos excipiunt ædes : nec quisquam diligentiam re-
 prehendit, aut accusat eum qui medicæ arti perdis-
 cendæ dat operam. Sed et principes ac præcipui
 medicorum, et mediocres, et infimi, plenum huma-
 nitatis obsequium deferunt. Quod si ita se res illic
 habet : multo verius utique in iis quæ animam
 spectant, proportionem fieri omnia et videntur et
 necesse est. Ac si quis prohibuerit, humani gene-
 ris ille pestis quædam et communis hostis cense-
 bitur, tanquam ei qui ab initio homicida fuit,
 consentiens. Non sic, inquis, nostræ res habent ;
 sed illud rogo : si Dominus pœnitentiam, quæ def-
 lectio est ab exacta justitia et virtute, quantumvis
 commendanda sit, non ausus est præmio donare,
 antequam debitam meritis pœnam omnem ad juris
 et æqui trutinam ac stateram per se ipse solveret :
 quis audax adeo ac temerarius, qui hoc sibi ipse
 arroget, ut pœnitentiam tollere velit eorum, qui
 toleratos a Christo Salvatore nostro propter nos
 cruciatus negarunt ; nisi prius omne debitum exsol-
 verint, ad exactam et inviolabilem summi juris
 legem ?

Proh audax et inconsultæ mentis quæsitum !
 Quandonam visus est Christus pœnitentiam annun-
 tians ? Quandonam paralytico dixit : *Confide, fili,
 remittuntur tibi peccata tua* ⁴⁴ ? Quando ei quæ la-
 crymis divinos pedes rigavit, eadem asserta venia
 est, cum reprehensione Simonis qui convivio ipsum
 exceperat ⁴⁵ ? Quando ei qui erat infirmitate po-
 situs ab annis octo et triginta, dictum est : *Ecce
 sanus factus es, jam noli peccare : ne deterius tibi
 aliquid contingat* ⁴⁶ : tanquam orta videlicet ex pec-
 cato ægritudine ? Cætera, quæ intempestivum sit
 suggere divinæ virtutis opera pervolvendi utrum
 ante passionem gesta sunt, an post passionem ?
 Quod si manifestum omnibus confessumque est,
 ante passionem gesta : quemadmodum et discipulis
 quos misit, dedit potestatem, *ut curarent om-
 nem languorem et omnem infirmitatem* ⁴⁷ : quæ propter
 precantium pœnitentiam ac submissionem
 data est : quanta audacia est lingue dicentis, non
 ausum esse Christum, antequam debitam meritis
 pœnam omnem ad juris trutinam et stateram per
 se quisque solveret : atque idcirco iis qui pœnitentiam
 admittunt, dispensationem exprobrare, tanquam
 audacibus ac superbis, nisi omnem prius
 juris rigorem expleverint ? Nonne hæc manifeste

⁴⁴ Matth. ix, 2. ⁴⁵ Luc. vii, 44. ⁴⁶ Joan. v, 14.

⁴⁷ Matth. x, 1.

Pharisaicæ mentis objurgatio, ac Novationis crudelitatis prohibitio est? Vide igitur, o vir, ut, te in sublime efferens, in præcipitium corrueris, extra proprios fines et cancellos egressus, nec servans eum quo præditus dignitatis gradum? Non legisti omnem episcopum sedis alienæ invasorem, excommunicatum esse? *Non mittebam eos*, inquit, *et ipsi prophetabant* ⁴⁸. Et: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo. Sic et Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret*: quemadmodum scriptum est, *sed qui locutus est ad eum*: *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech* ⁴⁹. Te vero, frater, quis vocavit, aut quis legislatorem constituit in Ecclesia Dei, qui neque parere forte didicisti? Ac proinde cum visus nondum sis cuiquam imperare: legem accipere te verius est quam imponere, manu regi quam regere, lucem mutuari quam impertiri, discere quam docere: et ex rei prioris experimento ad alteram gradum facere: quemadmodum fert divina lex, egregie divinis humanisque sententiis constituta.

Neque enim sic existimemus, o amice, si qui ex insula sapientia sciant aliquid, ac nefarium inculcent sermonem, ea re legum latores effici: siquidem et Moabitibus et Ammonitis aditus ad divinum altare non patuit: sed quos Christi imitatrix obedientia probaverit, quos diuturna patientia exploraverit, quos evangelica doctrina perfecerit: si vero etiam externa adsit, non asperanda: si tamen humilitate est exornata, si evangelicæ doctrinæ subjecit, nec propriis placitis insolescit: quibus qui gloriantur, tanquam arundineo innixi baculo, merito accepta plaga confringuntur. Verum, inquis, *zelo zelatus sum pro Domino* ⁵⁰, nec tolerabilia sunt ea quæ videntur. At ubi nobis, vir optime, prophetiæ donum? ubi mons Carmelus? ubi cœli claves? ubi pallium Jordanem dividens, quod cum dono spiritus duplicis Elisæo obtigit ⁵¹? Nobis vero etsi donum aliquod inest, cui relinquemus, qui nec discipulum habemus? Jam itaque videamus, ne majora viribus appetentes, a justis etiam ac legitimis excidamus: neve culicem excolantes, glutiamus camelum ⁵²: aut festucam ex oculis fratrum tollere tentantes, ipsi trabem in oculis, ut vulgo dicitur, gestare videamur ⁵³: propterea quod hic et illic conversamur et convivamur, jure damnati. « At ille, inquit, fecte simulateque confessus est, turpe facinus suum occultans: alius impietatem celans, alia pro aliis narrat: quo itaque pacto medicus asseveret sanationis hos esse compotes? » Non fidem hoc, o bone vir, sed acrem objurgationem meretur. Neque enim quisquam ad curationem ultro se conferat, qui non retegere proprium scelus cupiat. Utrum vero et sincere semper; non nostri iudicii est, sed inspicientis Dei. Ait enim: Quæ quidem patent, Deo ac nobis: quæ latent, Domino Deo tuo ⁵⁴. *Tu vero quid iudicas fratrem tuum? quid*

A *δτι Φαρισαϊκῆς διανοίας ἢ ἐπίκληξίς, καὶ Νουατιανικῆς ἀποθρονωτικῆς ἢ ἀπαγόρευσις; Ὅρα δὲ οὐν λοιπὸν, ὦ ἀνερ, οἷον ἀπομετωρισθεὶς καταερμησθῆς, τῶν οἰκείων μέτρων ἐπιστάς, καὶ μὴ συνταγρικῶς ἑαυτῷ τὸ ἐνόν σοι ἀξίωμα; Ἡ οὐκ ἀπύργως ὡς πᾶς ἀλλοτριοεπίσκοπος ἐκκήρυκτος; Καὶ οὐκ ἀπέσταλλον αὐτοὺς, φησί, καὶ προσφῆτενον. Καὶ, Οὐχ ἑαυτῷ τις τὴν τιμὴν λαμβάνει, ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενέσθαι ἀρχιερέα· κατὰ τὸ γογραμμένον· ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτὸν· Σὺ ἱερεὺς εἶ εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. Σὺ δὲ τίς κέκληκεν, ἀδελφῆ, τίς δὲ κατίστησε νομοθέτην ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴδὲ ἀρχιεραὶ τυχόν ἐμαθηκῶς; Κάκ τούτου μὲ ἀρχιν τινὸς θεωρημένους, ὀφείλεις νομοθετεῖσθαι μᾶλλον ἢ νομοθετεῖν· χειραγωγείσθαι μᾶλλον ἢ χειραγωγεῖν· φωτίζεσθαι ἢ φωτίζειν· διδάσκεισθαι ἢ διδάσκειν· κάκ τῆς τοῦ προτέρου πείρας ἐπὶ τὸ δεύτερον ἀνίστα· ὡσπερ δὲ θεῖος νόμος καὶ κάλλιστε ἔχων κἂν τοῖς θεοῖς, κἂν τοῖς ἀνθρωπίνους ἀξίωματι.*

B *Μὴ γὰρ οἰώμεθα, ὦ φίλε, τὸ ἐκ τῆς μωραυθιῆς σοφίας εἶδέναι τι φθγγεῖσθαι, καὶ ἐπιτίρικτον λόγον συνεισβάλλειν, τοῦτο καθίστησι νομοθέτας· ἐπὶ καὶ Μωαβίταις καὶ Ἀμμωνίταις οὐκ εἰσιτητὸν θυσιαστήριον· ἀλλ' οὐς ὑπακοὴν χριστομύμητος ἐδοκίμασε, καὶ πολυχρόνιος ὑπομονὴ ἠμαρτύρησε, καὶ εὐαγγελικῆς λόγος ἐτελείωσεν· εἰ δὲ καὶ ἐξωτερικὸς κέρτιστο, οὐκ ἀχαρὶς· εἴγε ὑπὸ ταπεινοφροσύνης κεισοματι, καὶ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἡγεμονεύοιτο· ἀλλὰ μὴ τῆς οἰκείας ἀξιώμασιν ἐναθρόνεται· οἷς οἱ ἐναθρόνιστοι, ὡς ἐπὶ καλαμίνῃ ράβδῳ ἐπεριδόμενοι, οἷασι τιτρωσκόμενοι καταρῖσσονται. Ἀλλὰ, φησί, ζήλῳ ἐξήλωκα τῷ Κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνεκτὰ τὰ ὄρασμα. Καὶ ποῦ ἡμῖν τὸ τῆς προφητείας χάρισμα, ὦ βέλτιστε; καὶ ποῦ τὸ Καρμηλίον ὄρος; καὶ ποῦ αἰσθράναι κλεῖς; καὶ ποῦ ἡ διατίμνουσα τὸν Ἰορδάνην μελωτὴ, ἐν δειπλῷ χραίσματι τῷ Ἐλισαίῳ ἐπιπρήτῆσασα; ἡμῖν δὲ εἰ καὶ τι παρίσσι χάρισμα, τίς καταλειπτέον· μὴδὲ φοιτητὴν ἔχουσιν; Ὅθεν εὐκαίμην ἤδη μήπως τῶν ὑπὲρ δύναμιν ἐφίμενοι, καὶ τῶν μετρίων ἀποτύχοιμεν· μὴδὲ τὸν κἂν ὡσαυτὸς δυνάμεις, τὴν κἂν ἄρῃον καταπίνωμεν· ἢ καὶ τὰ πῆψα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀδελφῶν ἐξαίρειν δοκιμάσας, αὐτοὶ τὴν δοκὸν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν μὴ δοκιμάσας, φέρωμεν· τὸ δὲ λεγόμενον· εἴς ὧν συναναστρεφόμεθα καὶ συνεισθόμεν ὡς κἂν εἴσοι, κατακτωσώμενοι. « Ὁ δαίνα, φησί, ψευδῶς ἐξηγόρευσε, κριπτῶν τὸ αἰσχρὸν αὐτοῦ ἀμάρτημα· καὶ ἄλλος κριψῶς τὸ ἀσσημα, ἔτιρα ἀνθ' ἑτέρων ἐξηγεῖται. Καὶ πῶς ὁ δὲ θεὸς ἐπερίων δύναται φάναι θεραπτικῆς τούτου τετυχηκέναι; » Οὐ πιστευτέον, ὦ τῶν· ἀλλὰ καὶ λίαν κατηγορητέον. Οὐδεὶς γὰρ αὐθαίρετως ἰσὺ πρὸς ἱασιν μὴ οὐχὶ ἀπογυμνοῦν τὸ εἰκῆσον πάθος ἀιρήσεται. Εἰ δὲ καὶ ποι ἀληθῆς, οὐχ ἡμῶν τὸ κρίνειν, ἀλλὰ Θεοῦ τοῦ ἐφορῶντος. Φησὶ γὰρ· Τὰ μὴ φανερά, Θεῷ καὶ ἡμῖν· τὰ δὲ κρυπτά, Κυρίῳ τῷ*

⁴⁸ Jerem. xxiii, 21. ⁴⁹ Hebr. v, 4, 5. ⁵⁰ III Reg. ⁵¹ Matth. vii, 3. ⁵² I Reg. xvi, 7.

xix, 10. ⁵³ IV Reg. ii, 8. ⁵⁴ Matth. xxiii, 24.

υ. Σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ τί ἐξουθενεῖς τὸν ἰητήρα; Πάντες γὰρ ἰτησόμεθα τῷ βηματι τοῦ Χριστοῦ, ὃς ἰτίσει τὰ κρυπτά τοῦ σκότους, καὶ φανεράς βουλάς τῶν καρδιῶν· καὶ τότε ὁ υἱὸς γενήσεται ἐκαστῶ ἀπὸ Θεοῦ.

ἀντες, φησὶν, ὑπερβάθμιον ἐκτείνουσι πόδα, οὐ παρακωρημένων κατατολμῶσι, καὶ τοῖς ἰροῖς ἐπεκτείνονται. » Τοῖς οἰκείοις ἰάλω, ὡς πού τις ἔφη τῶν ἔξω· ἀφ' οὗ καὶ ἡ πρόσου. Πούς γὰρ τεταγμένος, εἰς κεφαλὴν ἐξίας ἤρθης. Ταῖς ἀλλαις δυσὶ προτάσσει περιώ γενναίε, ἑτέρα πάλιν ἐγκλησις· « Πάντας ἐπιτρέπουσι τὰ ὑπὲρ δύναμιν, καὶ ἤττονας εἰ τοὺς ἄλλους· καὶ τῷ λύειν καὶ δεσμεῖν ς καὶ ἀκλήτως ἐπιτρέχουσι· καὶ πάντα φι- B ἰσι πρὸς τοὺς οἰκείους ἔλκειν πόδας· καὶ μητρον τὸν λύοντα ἢ εἶναι, ἢ νομίζεσθαι θέλουσι· νοῦσι τοῖς τὰ τοιαῖδε πράττουσι· καὶ τοῦτους δέχσασθαι, οὓς αὐτοὶ λελύκασι· τοὺς δὲ ὑφ' ἐτυχηκότας ἐπιτιμῆσαι, ἀποστρέφεισθαι, καλεῖν· ἐπι μὴ πρὸς αὐτοὺς δεδραμήκασι, φ' αὐτῶν ἠτήσαντο τὴν ἄφειν. » Ἀπλά- διανοίας δαιμονιώδους τὰ καταγορήματα, φθονεράς καρδιάς τὰ προβλήματα· οἷς σιέ τις εἰκότως ὡς παιδιάς τινος, καὶ καὶ ἀθύρματα· ἢ μᾶλλον, τὰληθῆς εἰπεῖν, ἠδεις ἡμῖν ἐξ ἀπιστίας ὁ προστρέχων κατὰ ἐπιτιμῆσαι, μαινόμεθα, πρὸς τοὺς ἐκ πεποι- τῶν προϊόντων θεραπεύοντας, δαιμόνιον τι C ἰάσχοντες, καὶ τοῖς Εἰκονομάχοις τὰ ἴσα τοὺς νας καθυβρίζοντες.

φησὶ, τὸ διάφορον τῆς προκίρσεως ταύτης » Μανιχαϊσμόν; Οὐχὶ κατὰ Μανιχαϊκῆς αἰρέ- γωνίσμεθα καὶ λόγοις καὶ ἔργοις; καὶ δηλοῦ- ἔγγραφα συντάγματα τῶν κατ' αὐτῆς ἀγωνι- ν, ἐν οἷς ἀπαραλόγιστοις συλλογισμοῖς, καὶ ἑταῖς ἀποδείξεσιν ἀπέδειξαν· εἰ καὶ νῦν ἐαυ- κὲ τῶν οἰκείων ὑπομνημάτων ἀμνημονοῦσεν. ὦ ἑταῖρε, ἀσυλλογίστως συλλογίζεσθαι, οὐ λογισμοῖς ἐπ' ἀθετήσαι ἀληθείας στηρίζε- μῆ εἰδῶς ὅτι τὰ παραδείγματα τοῖς πρωτοτύ- παραβαλλόμενα, οὐκ αὐτὰ ἐκείνα εἶναι τὰ ἀρ- ἄλλὰ τοσοῦτον ἔχοντα τὸ πρὸς ἄλληλα ταυ- ρον τὸ κατὰ τοῦνομα κοινὸν τοῖς ἄλλοις ἐξαλ- D α. Καὶ τὰ μὲν κυρίως ὀνόμασται· τὰ δὲ οὐ καὶ τὰ μὲν κατὰ κατάχρησιν λέλεκται· τὰ ἀ ἀλήθειαν, οἷον φέρε εἰπεῖν, ἐπὶ τῆς εἰκότος ὕ καὶ αὐτοῦ Χριστοῦ· ὅτι ὁ μὲν κατὰ ἀλήθειαν ς καὶ ἔστι καὶ ὀνομάζεται· ἢ δὲ κατὰ κατά- ἦτοι ὁμωνυμίαν. Ἐπεὶ καὶ Παῦλος ὁ ἱερός λος, τὴν φιλαργυρίαν, δευτέραν εἰδωλολα- ἀπεκάλεσεν, αἰτιολογικῶς, καὶ κατὰ ἀναφο- ρωματικῆν τῆς οὐσης εἰδωλολατρίας. Ἐξ οὗ ἐπιτιμητέον τοῖς φιλαργύροις, ὡς εἰδωλολα- ἐπεὶ ἀρα ὀφείλομεν ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. εἰ πολλοὶ φιλάργυροι, καὶ πάντα ἀνεπιτήμητοι om. XIV, 10. ⁵⁶ I Cor. IV, 5, 6. ⁵⁷ Ephe s. 7, 5.

PATROL. GR. XCIX.

48

A medicum spernis⁵⁵? Stabimus autem omnes ante tribunal Christi: qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium: et tunc laus erit unicuique a Deo⁵⁶.

« Omnes, inquit, ultra quam fas est pedem inferunt, et ea invadunt quæ sunt propria eorum qui non secesserunt, et ad sublimiora enituntur. » Propriis ipse alis periisti, ut quidam profanus ait: atque inde propositio tua. Nam cum sis pedis loco constitutus, ex arrogantia locum capitis occupasti. Duabus aliis propositionibus tuis confossis, vir egregie, rursus altera hæc criminatio: « Omnes sibi majora viribus arrogant, aliosque inferiores se arbitrantur: et ad solvendum ligandumque sine modo ullo, sine vocatu convolant: et omnes pertrahere ante proprios pedes obnituntur: nec alium quemquam volunt aut esse aut existimari qui solvat: invident iis qui illa agunt: atque adeo admittunt eos duntaxat, quos ipsi solverunt: qui vero sunt ab aliis ad penitentiam admissi, ad hos accusandos se convertunt: quoniam ad ipsos non convolarunt, nec ab ipsis relaxationem flagitarunt. » Figmenta sensus diabolici sunt hæc criminationes, et invidi animi quæsitæ, quæ quisque merito irrideat tanquam quosdam jocos, et nugas, lususque: vel potius, ut vere dicam, quando, ob diffidentiam, nemo ad nos advolat ad accipiendam penitentiam, insanimus adversus eos qui sanant adeuntes ad se cum fiducia, diabolico abrepti vitio quodam, pari ignominia viros probos atque iconomachos afflicientes.

« Quodnam, inquit, discrimen sectæ hujus a Manichaica? Nonne contra Manichaicam hæresim sermone et opere decertavimus? Testes sunt scripti eorum commentarii, qui contra hanc dimicarunt, in quibus invictis argumentis et inexpugnabilibus exemplis id ostenderunt, quanquam nunc sunt et sui ipsorum, et priorum monumentorum obliti. » Videris, o bone vir, imperite ratiocinari, ac privatis rationibus ad abrogationem veritatis inniti: cum nescias exempla prototypis collata; non ipsa esse exemplaria illa primigenia: sed habere tantum similitudinis inter se, quantum ea quæ commune nomen habent, cum cæteris rebus differant. Et alia quidem proprie appellata sunt, alia autem improprie: alia secundum abusionem dicta, alia secundum veritatem. Exempli gratia, in imagine Christi et ipso Christo, iste quidem secundum veritatem Christus et est et nominatur: hæc autem secundum abusionem, hoc est homonymiam. Quandoquidem etsanctus apostolus Paulus avaritiam nuncupavit⁵⁷, idololatriam alteram, causam dicti subjiciens, secundum relationem videlicet similitudinis cum ea quæ vere idololatria est. Quare non eadem poena avaris imponenda, quæ idololatriis: alioqui debere- mus e mundo migrare. At nunc avari multi, et

quidem absque indicta ipsis pœnitentia prorsus relictī. Quid igitur et hic absonum, si Iconomachica hæresis cum Manichaica componatur, quantum ad imaginis ac prototypirationem: quamvis et Nicæna secunda œcumenica et sancta synodus eos qui per hanc hæresim perierant, non tanquam Manichæi-zantes damnans curaverit: et nequaquam oblitī sint ii qui operam suam adversus Manichæos contulerunt, se et sermone et opere contra ipsos dimicasse. Omnino te ipsum ignorasti, quæ culpæ non mediocris ac stuporis reprehensio est.

Vellem itaque et propositiones alias libelli multarum paginarum, iu quibus eadem iterum atque iterum repetuntur, superius commemoratis adnectere; et quod penitus recta ratione confutatæ sint ostendere: sed alias quidem tanquam inutiles et ineptas; alias vero ut quæ seipsas refellant: nonnullas autem tanquam obscuras et oppositas veritati, procul, veluti in Vulcani ignem, ablegans ac projiciens, ac finem dicendi faciens, istud adjicio; quod, si quidem veniam poscimus, quod inconsiderate et ad iracundiam Deum movimus, et Sanctos ignominia affecimus, et confessores damnavimus, et Ecclesiam infamavimus; agetur sane præclare. Sin minus, at nos certe humiles manum ori admovebimus, nec sanctitatem tuam ad alteram scriptionem exarandam provocabimus.

CLXIII. — *Theodoro patricio* (*).

De sanctis imaginibus.

Ex honorandis litteris conspeximus laudatissimam eminentiam tuam, ex auditione vero rerum quas significabant, egregiam animam tuam agnovimus. Quod enim erga nos peccatores tam honorificis verbis usus es, quodque humilem faciem nostram videre desideras, ac salutarem deinde sermonem audire; hominis est vere a Deo afflati, et animæ Deum concupiscentis. Quam mirabilia autem opera magni et solius nostri Christianorum Dei: quod te de gente non sancta in venerandam agnitionem veritatis suæ vocavit tali modo, in speciem quidem minime voluntario, sed reipsa liberæ quam maxime voluntatis, una cum cognatis qui simul adducti sunt! Non aliter enim vos ab impietate eripere visum est divinæ dispensationi. O mirabilem vocationem! o laudandam redemptionem; Translatus es de tenebris in admirabilem ipsius lucem: exutus veteri homine, cum absurdis ethnicisque cogitationibus et actibus; Christum induisti, Christianus reipsa pro ethnico, filius lucis et diei pro filio tenebrarum et noctis impietatis; unum Deum colens, qui in Patre et Filio et Spiritu sancto adoratur; multitudinis deorum et Bulgaricæ idololatriæ fugiens falsam religionem: confitens deinde unum de sancta Trinitate, Filium ipsam et Verbum Dei per summam erga genus

A παρερωµένου. Τί οὖν ἀπέδον κἀνταῦθα, εἰ Ἐκκομαχικὴ αἵρεσις τῇ Μανιχαϊκῇ παραβάλλοιτο, ὅσα κατ' εἰκόνας καὶ πρωτοτύπου λόγον· καθὼ καὶ ἡ Ἱνικαία τὸ δεύτερον οἰκουµενικὴ τε καὶ ἁγία σύνοδος, τοὺς ἐν ταύτῃ ἐκλιπέτας, οὐκ ὡς Μανιχαῖστας ἐπέσειθυσεν τεθιράσκειν· καὶ οὐτίκου ἡρηµονήκασιν οἱ τὰ περὶ αὐτῆς πονήµατα καταβαλλέμενοι· καὶ λόγοις καὶ ἔργοις κατ' αὐτῆς ἀνταγωνισέμενοι; Ἡγούηκας δ' αὐτὸς ὄντως ἑαυτὸν, ὃ πᾶλλῃ ἐστὶ κατηγορίας καὶ ἀδελτηρίας ἔγκλημα.

Ἐβουλόµην οὖν καὶ ἑτέρας προτάσεις τοῦ πελοσχιδοῦς καὶ ταυτελογούντος γραμματείου συναρῆσαι τοῖς προλεχθεῖσι, καὶ ἀποδείξαι πάντα εἰς ὀρθὸν λόγον ἐληλεγµένος· ἀλλὰ ἅς µὲν ὡς ἀλυσιτελεῖς καὶ ἀσυναρτήτους· ἅς δὲ ὡς αὐτόθεν ἐχούσας τὸν Περσὸν· ἀνίας δὲ ὡς σκοτεινάς καὶ ἀντιθέτους [Cod. Reg. ἀντιδόξους] τῇ ἀληθείᾳ, πόρρω που ἀπορόρηµενος ὡς εἰς πῦρ Ἡραίου· ἐπὶ τέλει τοῦ λόγου ἐκεῖνο ἐπιρθεγγοµαι· ὅτι εἰ µὲν αἰτούµην συγγνώµην, ἐφ' οἷς προπετώς καὶ Θεὸν παρωργίσασα, καὶ ἁγίους ἠτιµήσασα, καὶ τὴν ὁµολογίαν κηρυχθῆσασα, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν διδουσαρηµένην, εὐὲν ἔχει· εἰ δὲ µὴ, ἀλλ' ἡμεῖς γε οἱ ταπεινοὶ ἐκ στόµατι χεῖρα ἐπιθήσοµεν, µὴ ἐκκαλούµενοι πρὸς τὴν ὁσιότητα εἰς δευτέραν γραμματικὴν προσήνησιν.

PEΓ' (55). — Θεοδώρῳ πατρικίῳ. [Χπγ']

C Ἀπὸ τοῦ τιμίου σου γράµματος εἶδοµεν πρὸς τὴν πανεύφηµον ὑπέροχην, καὶ ἀπὸ ἀκροάσεως τῶν ἡµαινοµένων ἐπίγνωσέν σου τὴν καλὴν ψυχὴν. Τὴ γὰρ πρὸς ἡµᾶς τοὺς ἀµαρτωλοὺς τοιοῦτοις χηµισθαί τιμητικοῖς λόγοις, ἐπιθυµεῖν τε ἡµῶν ἰδὼν τὴν εὐτέλῃ πρόσωπον, εἶτα καὶ ἀκουτισθῆναι λόγου στέριον, ἀνδρὸς ἰστὶν ὄντως ἐνθίου, καὶ ψυχῆς ἐποθοῦσης Θεοῦ. Καὶ ὡς θαυµαστὰ τὰ ἔργα τοῦ Περσίου καὶ µόνου Θεοῦ ἡµῶν τῶν Χριστιανῶν· ἐπὶ ἐκάλει σε εἰς ἔθνος οὐχ ὅσιον εἰς τὴν σκετὴν ἐπιγνώσων τῆς ἀληθείας αὐτοῦ τρόπῳ τηλεκούτῃ, ἀκούντι µὲν ἀκουσίῳ, ἀθικρέτῃ δ' ὅτι µαλακτῆ, ἐκ τοῖς συνελεθούσι ἀρχιερεῦσιν [Cod. Reg. ἡγροστυσιν]· ἐπεὶπερ ἄλλως οὐ δεδοκίµασται τῇ θεοκονοµίᾳ ἀραρπάσαι ὑµᾶς τῆς ἀθεοτητος. Ὁ τὴ θαυµαστῆς κλήσεως! ὡ τῆς ἐπαινετῆς ἀπολυπσεως! ἠνέχθης ἐκ σκοτοῦ εἰς τὸ θαυµαστὸν ἐπὶ φῶς· ἀπεκδυσάµενος τὸν παλαιὸν ἀνθρωπον, σὺν πῆ ἀτόποις καὶ ἔθνικοῖς λογισμοῖς τε καὶ κραιπνῶ, ἐπεδύσω τὸν Χριστόν, Χριστιανὸς ἀντ' ἔθνικου χηµατίζων· νιδὸς φωτός καὶ ἡµέρας, ἀνθ' νιδὸς σῆτους καὶ νυκτὸς ἀσθενείας· εἶνα Θεὸν σέβων, τὸν Ἱ Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύµατι προσκυνούµενῳ· περφυγῶς τῆς πολυθείας καὶ Βουλγαρικῆς εἰδωλατρείας τὴν δυσσεβειαν· εἶτα καὶ ὁµολογῶν τὸν εἶ τῆς ἁγίας Τριάδος, αὐτὸν τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τὸν

NOTE.

(* Dogmatica.

(55) In cod. Reg. ρμδ'.

ἡ ὑπερβάλλον εἶδος τοῦ καθ' ἡμᾶς γένους, ἅ γε γινώσκονται ὅμοιον ἡμῖν κατὰ πάντα, μετὰ εἶναι τὸν αὐτὸν Θεὸν τέλειον. Θεὸς γὰρ ὁ Θεὸς καὶ ὁ Υἱὸς, Θεὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ εἰς Θεός, οὐ τρεῖς θεοὶ, ἀπαγε· τὸ μὲν, διὰ θεότητα· τὸ δὲ διὰ τὰ τρία πρόσωπα. Αὕτη ἡ πίστις τῶν Χριστιανῶν, καταργουσα πᾶσιν καὶ αἵρεσιν.

ἡ δὲ διπλοῦς ὁ Χριστὸς, καθὼς Θεὸς τέλειος, ἄριστος· τὸ μὲν ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς ; πρὸ αἰώνων, ὡς ἐξ ἡλλοῦ ἀπαύγασμα· τὸ δὲ ἡς μητρός ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων, ὡς ἡ ἄς γέννησις, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς· παρθένος ἢ τεκοῦσα, καὶ πρὶν, καὶ ἐν τῷ καὶ μετὰ τὸ τίκτειν· ἐφ' οἷς καὶ Θεοτόκος ὡς καὶ νοηθῆται καὶ προσηγόρευται. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸν Πατέρα ἀπερίγραπτος, οὕτως τὰ τὴν μητέρα ἐν πίνακι περιγραφόμενος· περιγραφὴ αὐτοῦ ἢ τοῦ ἢ εἰκὼν, προσκυνητὴ ἀστὴ, ἐν ἣ βλέπεται ὑφ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν μορφήν ἀνελαβε· καὶ δεδοξολογῆται ὡς ἡμῖν κατὰ πάντα γεγονώς πληρὸν ἀμαρτίας· σὰς πᾶν εἰδωλικὸν ὁμοίωμα, ἐφ' ᾧ ἄλλυτο, ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος, τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων μὴ καταδεχόμενος αὐτὸν εἰκονίζεσθαι, φίλε, ἀπαναίνεται αὐτοῖς πράγμασι, καὶ ἡ κατατίθηται, γενέσθαι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ ὁ μὴ προσκυνῶν αὐτοῦ τὴν ἀγίαν εἰκὼν προσκυνεῖν αὐτὸν ἀποδείκνυται, καὶ ὁμοροσκυνεῖν. Ἡ γὰρ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ τιμὴ τρωτέτυπον διαβαίνει· ὡς περ καὶ ἡ ἀρνησις ἐς αὐτὸν τὴν ἀρνησιν ἀναπέμπει. Ἐπεὶ οὖν, ἰθάνω, οὕτως καὶ αὐτὸς πέποιθας, καὶ διὰ τέλη τῆς κοινωνίας τῶν Εἰκονομάχων· χαίρω χαίρω σοι, εὐχαριστῶ καὶ συνευχαριστῶ σοι, ἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ τοὶ ὀψιμαθῆς ὢν, καὶ νητος υἱὸς Θεοῦ. Καὶ μὴ τοι θαυμάσης ὅτι Χριστιανοῖς εἰσέρχεται πλάνη. Ὅπου γὰρ ἡ α, ἐκεῖ τρέχει ὁ δράκων διάβολος ποιῆσαι καὶ τοῦτο δι' ἐνὸς ἀνθρώπου τοῦ ἐξουσιάζοντος. Ἄρτι γὰρ ἡ πλάνη αὕτη ἐπιείρηθη ἐν τοῖς πνεύματι. Ἐπεὶ ἐξ αἰῶνος ἡ Χριστοῦ εἰκὼν, τῆς ἑξουσίας, καὶ τῶν ἀγίων αὐτοῦ.

ἀ σοι, δέσποτα τιμώτατε, ὡς παρὰ Θεοῦ ε, καὶ ἀμαρτωλὸς εἰμι, ἐφθελγῆσθαι πρὸς σιν τῆς πίστεώς σου· ἐπειδὴ ἀδελφὸς σὺ ἡμέκαὶ οὐ ξένος, καθὼς εἶρηκας. Εἰ δὲ ξένος τοῦ, εὐ ἂν ἔχοι. Καὶ ἡμεῖς γὰρ οἱ ταπεινοὶ τὸ ἔχομεν· καὶ διὰ τοῦτο ἐσμὲν ἀπερριμμένοι ἐν-διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Καὶ μακάριος εἰ πει-εἰς Χριστὸν ὀρθῶς, καὶ πάντα δεύτερα ὑπὲρ ἡγούμενος. Ἰδέσθαι δὲ ἀλλήλους δύσκολον δεῖα ουσίαν· εἰ μὴ τι Θεὸς κλεῖσει καθ' ὃν οἰκονο-τρόπον. Μεμνήσθαι δὲ σου οὐ διαλειψόμεθα, ἀπᾶν σε ὡς ἀδελφὸν ἡμῶν· ὃν ποτε οὐκ ἔγνω-εν ἀπὸ σαρκὸς καὶ αἵματος· νῦν δὲ ἀπὸ τοῦ Πνεύματος ἔχομεν ὡς σύγγονον· ἀποτεχθέντες εροι ἐκ μητρὸς τῆς νοθετικῆς, κελυμδῆθρας

nostrum misericordiam hominem esse factum simi-lem nobis per omnia, cum idem ipse perfectus esset Deus. Deus enim Pater, Deus et Filius, Deus et Spiritus sanctus ; unus Deus, non ; tres Dii, absit : hoc quidem, propter unam deitatem ; illud vero, propter tres personas. Hæc vera est fides Christianorum, abolens errorem omnem et hæresim.

Quoniam autem duplex est Christus, quatenus Deus perfectus et homo perfectus ; illud quidem tanquam ex Patre natus ante sæcula, sicut splendor ex sole ; istud vero ex matre, in novissimis temporibus, ut natiuitas est nostra, vel potius supra nostram ; quandoquidem, et ante, et in partu, et post partum virgo est quæ ipsum peperit : quare et Deipara verissime et intelligitur et appellatur. Eapropter, quem admodum incircumscriptus est secundum Patrem, sic et secundum matrem in tabula describitur, et descriptio ejus sive imago, adoranda et veneranda ; in qua cernitur a nobis Christianis qualem formam assumpsit ; et declaratus est similis nobis factus per omnia præter peccatum : abolens omnem idolicam similitudinem, quam colens periiit hominum genus a diebus sæculi. Qui ergo illum imagine repræsentari non admittit, o bone amice, judicio contendit, tametsi verbo annuat, Filium Dei hominem factum fuisse : et qui ejus sanctam imaginem non adorat, ipsum non adorare convictus est, licet adorare se profiteatur. Honor enim imaginis ejus ad prototypum transit : quem admodum et imaginis ipsius negatio ad ipsum transfert negationem. Cum ergo, ut audio, sic etiam ipse persuasum habeas, ideoque ab Iconomachorum communione te subtrahas ; gaudeo et congaudeo tecum ; gratias ago, et tua causa gratias ago, quod cernas veritatem, tametsi sero edoctus, ut filius Dei nuper genitus. Nec vero mireris quod etiam inter Christianos error obrepit. Ubi enim est salus, eo accurrit draco diabolus ut inferat exitium : atque hoc per hominem unum, penes quem est potestas. Nuper enim hic error inter Christianos invectus est. Nam ab omni memoria imago Christi, et Deiparæ, et sanctorum ejus.

Hæc ego tibi, domine honoratissime, tanquam a Deo impulsus, licet peccator sim, prolocutus sum ad confirmationem fidei tuæ : quoniam frater tu noster ; non peregrinus ut dixisti. Quod si peregrinus es mundis, bene habet. Nos quippe humiles hoc ipsum sumus : et propterea eiectioni huc sumus propter verbum Dei. Ac beatus es qui recte in Deum credis, et omnia illi postponenda ducis. Videre autem nos invicem difficile est, prohibente id principe : nisi Deus disponat quo ipsi modo videbitur. Tui vero meminisse non desinemus, et amare te ut fratrem nostrum, quem non usquam novimus ex carne et sanguine, nunc vero ut cognatum habemus ex Spiritu sancto ; geniti ambo ex matre adoptiva, sci

licet piscina baptismatis. Pax tibi, amice et frater A et domine. Pax et domui tuæ, et omnibus qui ad te pertinent, a Patre, et Filio, et Spiritu sancto. Amen.

τοῦ βαπτίσματος. Εἰρήνῃ σοι, φίλε καὶ ἀδελφε καὶ δέσποτα. Εἰρήνη καὶ τῷ οἴκῳ σου, καὶ πᾶσι τῶν διαπέρουσί σοι, ἀπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

CLXIV. — Archimandritæ Gothiæ (*).

ΡΕΔ' (56). — Ἀρχιμανδριτῆ Γοτθικῆς. [Ψ.]

De monastico instituto.

Gratiam habemus sancto Deo, quod digni habiti sumus qui amicas sanctitatis tuæ litteras acciperemus. Nec vero tarditatis excusatione nobis est opus. Quinam enim sumus nos homines tantilli? aut qua de causa vos ullatenus de negotiis vestris maximis ad tenuitatem nostram referatis? Attamen quia modice de vobis sentientes, nostis etiam minimos complecti: conveniens fuit et vos scribere, et nos discere, non solum quæ epistola continebat, verum etiam quæ reverendissimi fratres ac patres docuere, qui eas attulerunt. Contra quæ omnia Deus protector noster, et inconsiderate objectarum criminacionum depulsor. Conferemus autem et nos humiles, si quando incidat sermo, quæ in nobis erunt, apud eos qui voluerint calumniari; non quo beneficium vobis rependamus, sed ut quod charitati debetur, expleamus. Quam ob causam scribere coacti fuimus Dei amatissimo Patri et pontifici domino Philareto: si forte suscepta fuerit humilis nostra intercessio, ad componendam pacem, quia nihil est conducibilius, et qua Christi discipuli, qui ab ipso vocati sunt, insigniri debent. Hæc velut in summa de iis quæ urgent. De aliis vero quorsum a nobis quæsitum est ut respondeamus? cum vos divinitus edocti librum magni Basilii a Deo exaratum habeatis, docentem quæ monasticæ seu cœnobiacæ vitæ salutaria sunt et utilia: absque quo nec gubernare digne Deo possit præses, nec utiliter gubernari subditus. Ille de quolibet et argumento et materia sacræ vitæ cœnobiacæ propria interrogatus, per Spiritum sanctum respondet: ut qui ejus ductum sequitur, ductum sequatur Spiritus sancti: qui ei non credit, Christo qui per eum locutus est, non credat. Quæ ergo per incuriam fratribus obrepunt delicta, ea per laicos homines judicari non licere sacer ipse clamat Apostolus: *Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, judicari apud iniquos et non apud sanctos*^{55, 56}. Et post alia: *Sic non est inter vos sapiens quisquam, sit possit judicare inter fratrem suum; sed frater cum fratre contendit, et hoc apud infideles*⁶⁰? Perinde autem est, ac si apud infideles fiat, apud laicos monachorum negotia, examinari, et janum iis aperire, quos nefas est res nostras inspicere: absurdumque hoc prorsus et damnosum et Ecclesiis Dei.

Χάριν ὁμολογοῦμεν τῷ ἁγίῳ Θεῷ, ὅτι ἡξιώθημεν δέξασθαι γράμματα ἀγαπητικὰ τῆς ὁσιώτατος ὑμῶν· οὐ μὴν χρῆζομεν ἀπολογίας διὰ τὴν βραδυτητα. Τῆς γὰρ ἡμῶν οἱ εὐτελεῖς; ἢ τίνας ἔσκεν ὄλος τὸ ἡμετέρα οὐθενότητι ἀναφέρειν ὑμᾶς περὶ τῶν συγκινούτων ὑμᾶς ἀναγκαίων; Ὅμως ἐπειδὴ μετρίωνες τυγχάνοντες οἴδατε καὶ τοῖς ἐλαχίστοις συμπηφίσεσθαι· εἰκότως καὶ αὐτοὶ γεγράφατε, καὶ ἡμεῖς ἐδιδάχθημεν, οὐ μόνον ὅσα ἡ ἐπιστολῇ, ἀλλὰ καὶ ὅσα οἱ ταύτην ἐπιφερόμενοι αἰδισιμώτατοι ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες ἐδίδαξαν. Καθ' ὧν ἀπάντων ὁ Θεὸς ἡμᾶς ὑπερασπιστῆς· καὶ τῶν ἐπιφερομένων ἀλογιστικῶν αἰτιαμάτων διαλλακτῆς. Συνεισοίσωμεν δὲ καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ, εἰ ποτε λόγος γένοιτο τὰ παρ' ἐαυτῶν, ἐν τοῖς φθάσειν ἐνδιαβαλλεῖν, οὐ χάριν ὑμῖν καταβαλλόμενοι, ἀλλὰ τὸ κεχρεωωσθημένον τῇ ἀγάπῃ ἡμῶν πληρῶσυντες. Οὐ χάριν ἠναγκάσθημεν ἐπιστάλη καὶ τῷ θεοφιλεστάτῳ Πατρὶ καὶ ἀρχιερεὶ κυρίῳ Φιλάρετῳ· εἴγε καὶ προσδεχθεῖν ἡ παράκλησις ἡμῶν τῶν ταπεινῶν, συνδύουσα τὰ πρὸς εἰρήνην, ἧς οὐδὲ λυσιτελέστερον, καὶ ἐφ' ἧ Χριστοῦ μαθηταὶ οἱ ἐκ αὐτοῦ κεκλημένοι, ὀφείλουσι χαρακτηρίζεσθαι. Τῶν ὡς ἐν κεφαλῶν περὶ τῶν κατεπειγόντων. Ὑπὲρ δὲ τῶν ἄλλων, τί καὶ ἐπέζητήθημεν ὄλος ἀποπειρήσει; ἔχόντων ὑμῶν τῶν θεοδιδάκτων τὴν θεοχάρων βίβλον τοῦ μεγάλου βασιλείου, διδάσκουσιν τοῦ μοναχικοῦ, εἴτ' οὖν κοινοδικοῦ βίου τὰ σωτήρια καὶ ἐπισηφονα· ἧς χωρὶς οὐκ ἔστιν οὔτε καθοδηγήσει ἡμετέρας, οὔτε καθοδηγηθῆναι λυσιτελέως, καὶ ἀρχοῦν καὶ ἀρχόμενον. Ἐκεῖνος ἐρωτώμενος ἐπὶ πάσῃ ὑποθέσει καὶ ἀφορμῇ τῆς ἐν κοινοσίῳ ἱερᾶς ζωῆς, διὰ Πνεύματος ἁγίου ἀποκρίεται· καὶ ὁ ἐκείνῳ στοιχῶν, ἐστοιχῆσι τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· ὁ δ' αὐτῷ ἀπειθεῖν, ἠπειθήσει τῷ ἐν αὐτῷ φθεγγαμένῳ Χριστῷ. Τὰ γὰρ συμπύκνωται ἐξ ἀπροσεξίας τοῖς ἀδελφοῖς σφάλματα, οὐκ ἐξὸν ἐπὶ λαϊκῶν προσώπων κρίνεσθαι, καὶ αὐτὸς ὁ ἱερός Ἀπόστολος βοᾷ· Τοῖς ὑμῶν πρῶτον ἔχων κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; Καί μεθ' ἑτέρα· Οὕτως οὐκ εἰ ἐν ὑμῖν σοφός οὐδὲ εἰς, ὃς δυνήσεται ἀνακρίνει ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· ἀλλὰ ἀδελφός μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων. Ἴσον δὲ τῶν ἀπίστων ἐστὶ τὸ ἐπὶ τῶν λαϊκῶν τῶν μοναχῶν ἐξετάζεσθαι, καὶ ἀνοίγειν θύρας εἰς ἀθίμιτον παρακύπτειν εἰς τὰ ἡμέτερα· καὶ τοῦτο ἐσθλόν ἐστὶ πάντῃ καὶ ἀσύμφορον τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ.

⁵⁵⁻⁵⁶ I Cor. vi, 11. ⁶⁰Ibid. 5.

NOTÆ.

(*) Dogmatica.

(56) In cod. Reg. pñd'.

ἀποταγῆς καὶ ἀποκάρσεως, ἐπειδὴ καὶ τούτου A οὔτε τὸ ἀποσεῖσθαι ἀκίνδυνον· φησὶ γάρ, ῥχόμενον πρὸς με, οὐ μὴ ἐκβάλλω ἔξω· προσείσθαι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε· καὶ ἀποκείρειν ἡμῶν, ὅσιον. Εἰ γὰρ οὐδεὶς στρατευόμε- πλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, στρατολογήσαντι ἀρέσῃ, καθὰ γέγραπται· δὴ οὖν μᾶλλον ἐπὶ τῆδε τῆ θεολόγῳ στρατιᾷ; ἀποτάξασθαι δεῖ, πάντων ἀπογυμνωθῆναι χρῆ, ἀπορρηγῆναι δόν, καὶ σχέσεων, καὶ οἰκείων, ὧν, καὶ συγγενῶν, καὶ τοῦ σύμπαντος κόσμου ἰάθεσιν ξενωθῆναι, τὸν γε ὡς ἀληθῶς ἀκολου- λλοντα τῷ Χριστῷ· εἶθ' οὕτως στοιχηθῆναι καὶ σθῆναι τὴν θεοστοιχίῃ καὶ θεόπλαστον μοναδι- ἰν· καὶ πείραν δόντα καὶ βράσανον ἀρετῆς, οὐ- ταχθῆναι τῇ μερτυρίᾳ τῶν πολλῶν εἰς τὴν μο- B τελείωσιν, καὶ ἓνα γενέσθαι τῶν τοῦ Χρι- προβάτων. Ἀμυήτως δὲ καὶ ἀμαθῶς, ὡς λαι ἡμῖν, ἀποκείρεσθαι, ἐπικίδνουν καὶ ἵατον, καὶ τῷ χειρομένῳ καὶ τῷ κείροντι. γὰρ καὶ ἀποσχηματίζειν μοναχόν, ἴσον ἐστὶ οθαπτίζειν. Ὅλος τολμάται τούτο γίνεσθαι· ἴστοι καὶ ἀκούομενον. Εἰ δὲ μετὰ τὸ δέον- τοκείραι, ἐπειδὴ ὑπενόστοῦσί τινες πρὸς τὰ ε· τοὺς τοιοῦτους ἐπιμένοντας τῇ κακίᾳ, καὶ ἔνοους ἑαυτοῦς ἐν τοῖς ψυχικοῖς ἀρρώστημασιν, ἴσθαι χρῆ τῆς ἀδελφότητος, καθ' ὁμοίωσιν ἴσπατότων μελῶν, ὡς ἂν μὴ τῇ συνεχείᾳ καὶ ἴς βλάπτωτο. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος· Συμφερέ- α ἐν τῶν μελῶν σου ἀποκοπῆ, καὶ μὴ ὁ σώμα σου βληθῆ εἰς τὴν γέενναν τοῦ C· Ἐάν δὲ ἄλλω δυνατόν ἢ τὸν ἰκκοπέτα προσή- κατὰ φιλανθρωπίας τρόπον, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος· ὑρεθείη ἐπιστημονικώτερος ἰατρεύειν, ἀλλὰ μὴ μένων συμπεριφερόμενος. Οἱ δὲ ἄλλως κουφό- ἴσπηθῶντες τοῦ κοινοῦ, ἀπρόσδεκτοι ἔστω- ἴς ἄλλαις ἀδελφότησιν· ἵνα συνασπισμὸς ἢ μυστικὰ κατὰ πάντα τοῖς πᾶσι· καὶ μὴ ὑπ' ἄλ- τὰ ἄλλῶν καταλύοντες σπουδᾶσματα· ἐξ ὧν κλή ὁ Χριστός, ὁ τῇ εἰρήνῃ συνδίδων τὰ πάντα, ἴς; ἀπενκαταῖα καὶ λέγει· Δούλων δὲ ἔχειν ἴς δὲ μοναστήριον, τοσοῦτον ἔθεν ὡς καὶ τὸ μυστικὰ· ἀμφοτέρω γὰρ τῆς παρακοῆς εὐρέ- καὶ τοῖς εἰς τὸ κατ' ἀρχὰς ἀναδραμεῖν ἐπιμέ- ἴς τῆς μοναδικῆς πολιτείας, καὶ τὴν ἀπῆμονα ἀρσείσου ζῶν μιμῆσθαι ἐξηλωκόσιν, ἀπό- τὰ προειρημένα. Ταῦτα οὐκ οἴκοθεν, ἀλλ' ἐξ D θεοφόροι Πατέρες φθέγγοντες, συνεληχότες ἴστικῶς ἐφθεγγάμεθα· αἰτούμενοι ὑμᾶς τοὺς οὐς προσεύχεσθαι μὴ μόνον λέγειν ἡμᾶς τὰ ἔλλα καὶ πράττειν ἐν Κυρίῳ.

De renuntiatione et tonsura, quandoquidem de hoc etiam sermo: nec periculo vacat repellere: aitenim: *Eum qui venit ad me, non ejiciam foras*⁶¹: neque temere ac fortuito admittere, et tondere imperite, sanctum est. Nam si *nemo militans implicat negotiis sæcularibus, ut ei placeat cui se probavit*⁶², sicut scriptum est, quanto magis in hac a Deo constituta militia? Omnibus renuntiare oportet, omnibus spoliari necesse est, ab omnibus avelli convenit, et affectibus, et domesticis, et amicis. et cognatis, et a mundo universo voluntate peregrinari eum, qui vere secuturus sit Christum: atque ita institui et formari monasticam professionem a Deo conditam: eumque cujus virtus spectata atque experta fuerit, sic introduci sub multorum testimonio ad monasticam perfectionem, et unam fieri de ovibus Christi. Sine initiatione autem et sine scientia, ut nobis denuntiatum fuit, tonderi periculosum est, ac perniciosissimum et tonso et tondenti. Sed et habitum detrahare monacho, perinde est ac baptismo spoliare. Omnino eo proceditur audaciæ ut istud fiat, orrendum est vel auditu. Si vero postquam tonsura rite facta fuerit, ad deteriora redeant aliqui, iique persistant in improbitate, nec animæ suæ morbos curent; excindi debent a fratrum cœtu, sicut solent putrida membra, ne contactu quod sanum est lædatur. Dicit enim Dominus: *Præstat unum de membris tuis abscindi, quam totum corpus tuum mitti in gehennam ignis*⁶³. Eum autem qui rescissus est, ab altero suscipi humanitatis gratia, non est præter fas et æquum; si modum peritior medicus inveniat qui eum sanet, nec a perirentibus simul abducatur. Cæterum qui per levitatem et cœnobio resiliunt, ab aliis fraternitatibus nullo modo recipiantur: ut mutua sit dilectio et concordia omnium in omnibus; et ne alii aliorum invicem pia studia destruant; ex quibus fit, ut caput non sit Christus, qui per pacem colligit universa; sed quis? detestandum est dictu. Quod autem servum habeat monachus in monasterio, id non minus alienum est quam si habeat mulierem; utraque enim inventa sunt inobedientiæ: et iis qui ad primigeniam integritatem redire per monasticam conversationem cupiunt, et mali expertem paradisi vitam imitari student, occupanda sunt quæ dixi. Hæc non domi nata, sed ex his quæ divini Patres docent collata protulimus; postulantes ut vos sanctissimi oretis, ut nos bona non dicamus modo, sed et faciamus in Domino.

ΡΞΕ' (57). — Γρηγορίῳ τέκνῳ. [σγ'.]

CLXV. — Gregorio filio.

De diversis argumentis.

ἴρην ἐπὶ τῷ γράμματι σου, τέκνον ἡγαπημί- ἴ και ἀστία ἢ ὁδὸς τῶν ἐν ἀσται· και ὑγίαν ἴοan. vi, 37. ⁶¹ II Timoth. II, 4. ⁶² Matth. v, 29.

Gavisus sum litteris tuis, dilecte filii: quod urbane et honeste se gerant qui sunt in urbe, quod

NOTE.

) In cod. Reg. ρμζ'.

valetudinem cum fratre Zosima receperis per sanguinis detractionem et quod alia vobis ex animo successerint. De Xenodochi autem propositionibus, quod adhuc a nobis declarationem flagitasti; cum probe illi ex divinorum Patrum doctrina responderis, nihil habemus, quod ad responsiones tuas addi possit. Temere autem garriunt, ut apparet, nec discere cupiunt, qui interrogant. Attamen quia scriptum est: *Parati ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea quæ in vobis est spe*⁶⁴, respondebimus et nos ista. Monachorum habitus virginatis est progressio, et mysterium est monachicæ perfectionis, ut loquitur divinus et sapientissimus Dionysius. Et quod quærent nonnulli: Undenam orta traditio, qua homo renuntiat sæculo, et fit monachus, aliud nihil respondendum, quam: Undenam orta traditio qua Christianus fit aliquis? Qui enim prius sanxit apostolica traditione, posterius etiam edidit (57^a) sex mysteria instituens: primum de baptisate: secundum, de synaxi seu communione: tertium, de consecratione unguenti: quartum, de sacerdotalibus initiationibus: quintum, de monachica perfectione: sextum, de sancte dormientibus. Quid ergo in his dicendum? Quod qui de unodubitat ex iis quæ dicta sunt, ambigit haud dubie et de aliis, utrum a divina traditione habeantur; et uno sublato, simul necessario tolluntur et reliqua, et neque baptisma, neque synaxis, neque divinum unguentum, neque sacerdotialis initiatio, neque sancte dormientium dispositio erit ulla, si non adsit monachica perfectio; et uti gentiles sapimus, et athei sumus in mundo, neque spem habemus. Talis est qui propositionem hanc profert. Undenam sumptum sit quod aliquis fiat monachus. Ac nondum dico præcellentes omnes divinos Patres, et monachos fuisse, et monachicam vitam, velut angelicam, divinis laudibus efferre: a quibus et de sacræ vitæ institutis scripta exstant volumina. Quod si quis animum advertat, inveniet divinum ipsum Dionysium, ad instar angelicorum ordinum, et sacerdotales gradus, et eos qui extra sacerdotium, pari numero tres in ordines distribuere; primum adhuc incipientium, seu catechumenorum; alterum baptizatorum; tertium monachica perfectione prædicatorum: iis autem quæ manifesta sunt repugnare, sensu carentium est, aut minime baptizatorum.

Secunda propositio, de infantibus: quod sanctus Basilius in Regulis præcipiat, ut qui ad legitimam pervenit ætatem, si virginalis vitæ jugum non ferat, habitu spoliatur, non est ita, sed omnia in omnibus divino Spiritu, et opportune ad mundi salutem constituit. Et ne cui veniat in mentem melius aliquid esse, quantumvis meliora insipientes quidam statuere conentur, ipse de illis etiam qui

⁶⁴ I Petr. III, 15.

A προσελθόντων ἅμα τῷ ἀδελφῷ Ζωσιμῇ διὰ τῆς ἀκακίᾳς· καὶ τὰλλα ὑμῖν ὅτι κατὰ σκοπὸν ἐπέβη. Ἐὰν δὲ ταῖς παρὰ τοῦ Ξενόδοχου προτάσεις, τί ὅτι παρ' ἡμῶν ἐπιζήτησας ἐπι διασάφης, ἐγκαιρῶν ἀποκριθεὶς αὐτῷ κατὰ τὴν τῶν θεοφόρων Πατέρων διδασκαλίαν οὐδὲν περισσώτερον ἔχομεν λέγειν τῶσάν ἀντιπαραστάσεων. Εἰκαιολογοῦσι δὲ, ὡς ἴσα, καὶ οὐ φιλομαθοῦσιν οἱ ἐπερωτῶντες ὁμῶς ἐπειδὴ γράπται· Ἔτοιμοι ὄντες πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν πίστεως· ἀποκρινόμεθα καὶ ἡμεῖς ταῦτα. Τὸ τῶν μοναχῶν σχῆμα, παρθενίας ἐστὶν ἐπάγγελμα, καὶ μυστήριον ἐστὶ μοναχικῆς τελειώσεως, κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ θεοῦ καὶ πανσόφου Διονυσίου. Καὶ τὸ λέγειν τὴν τὴν Πόθην παρεδόθη τὸ ἀποτάσσεσθαι, καὶ γίνεσθαι μοναχόν; οὐδὲν ἕτερον ἐστὶν εἰπεῖν, ἢ ὅτι, Πόθην παρεδόθη γίνεσθαι τινα Χριστιανόν; Ὁ γὰρ τὸ πρότερον θεσμοθετήσας ἀποστολικῆ παραδόσει, καὶ τὸ δεύτερον ἐξείδωκεν, ἐξ μυστήρια ἐκτεθεικώς· πρῶτον, περὶ φωτισματος· δεύτερον, περὶ συνάξεως, εἴτ' οὖν κοινωνίας· τρίτον περὶ τελειῆς μέρους· τέταρτον, περὶ ἱερατικῶν τελειώσεων· πέμπτον, περὶ μοναχικῆς τελειώσεως· ἕκτον, περὶ τῶν ἱερῶν κοιμημένων. Τί οὖν ἐστὶν εἰπεῖν ἐν τούτοις; ὅτι ἰ ἀμφισβητῶν περὶ ἐνός τῶν εἰρημένων, ἀμφεβάλλει δὴλονότι καὶ περὶ τῶν ἄλλων, μὴ θεοκαρδέως ἔχειν· καὶ τῇ τοῦ ἐνός ἀναιρίσει συνανήρηται ἔ ἀναγκαίου καὶ τὰ λοιπά· καὶ οὔτε ἱερατικῆ τελειώσεως, οὔτε τῶν ἱερῶν κοιμημένων διατύπωσης ἔσται, εἴπερ μὴ πάρεστιν ἡ μοναχικῆ τελειώσεως· καὶ ἔσμεν ἰθὺς ἀφρονες, ἀθελὸν ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ. καὶ ἔπιδα μὴ ἔχοντες. Τοιοῦτός ἐστὶν ὁ τὴν πρότερον εἰρημένων, τὸ ποθὴν παρελήπτου μονάζειν ἀδελφῷ. Καὶ οὕτω λέγω, ὅτι καὶ πάντες οἱ ἐξοχοὶ τῶν πατέρων Πατέρων, καὶ μονασταὶ γεγόνασι, καὶ τὴν μοναχικὸν βίον, ὡς ἀγγελικόν, ἐκθειάζουσι· πρὸς ἴσιν καὶ τὰ διατυπωτικὰ τῆς ἱερᾶς ζωῆς συγγράμματα. Εἰ δὲ τινι νοῦς πάρεστι, πάντως εὐρήσει, καὶ αὐτὸν τὸ θεῖον Διονύσιον, πῶς κατὰ τοὺς ἀγγελικοὺς διατάγματα, καὶ τοὺς ἱερατικοὺς βαθμοὺς, καὶ τοὺς ἑπὶ ἱερωσύνης, ἐπαρθεῖν τρεῖς τάξεις ἀπέταξε· πρῶτην καὶ εἰσαγωγικὴν, τῶν ἐπι μαιευομένων, ἢ κατὰ τοὺς ἑπὶ τῶν πεφωτισμένων, καὶ τρίτην τῶν μοναχικῶς τελειομένων· καὶ τὸ τῆς ἐναργείας μαχεσθαι, ἀναισθητῶν ἐστὶν, ἢ ἀδελφῶν.

D Τὸ δεύτερον πρόβλημα, περὶ τῶν νεπίων, ὅτι φασὶν, ὁ ἅγιος Βασίλειος ἐν τοῖς Κανόσιν ἐπιτρέπει ἐπιχόμενα εἰς τὴν ἔνομον ἡλικίαν, εἰ μὴ φέροιεν τὴν ζυγὸν τῆς ἐν παρθενίᾳ ζωῆς, ἀποσχηματίζεσθαι, οὐχ οὕτως· ἀλλὰ νομοθετήσας πάντα ἐν πᾶσι τῷ Πνεύματι, καὶ σωτηρίως τῷ κόσμῳ. Καὶ ὡς οὐκ ἐπινοηθεῖεν, βελτιώτερον τι γίνεσθαι, καὶ τῶν ἀφρονεῦντες πειρῶνται τὰ κρείττονα νομοθετῶν.

NOTE.

(57^a) Hanc Dionysii et Theodori sententiam explicat Leo Allatius lib. III *De consensu*, cap. 16.

καὶ περὶ τῶν ἀπὸ πρώτης ἡλικίας προσερχο-
 , τοῖς ἀναδεθεμένοις, τὸν τῆς ἡγεμονίας θε-
 νομοθέτηκε· καὶ ἡ βίβλος δηλοῖ, καὶ τὸ κατ'
 λέγειν ἐνταῦθα οὐκ ἰπαρχίς. Πλὴν ὅτι μετὰ
 ὑμπλήρωσιν τοῦ λόγου, ἦγον ἀπὸ ἐκκαίδεκα-
 καὶ πρὸς, μεθ' ὧν καὶ τιμαὶ καὶ τιμωρίαι, ὡς
 αὐτός. περὶ αὐτῶν ἐκκρίνεσθαι δεῖν, καὶ συν-
 θαι ταῖς ἀδελφότησι διὰ τῆς μοναχικῆς τελειώ-
 προστέταχε· καὶ ἔκτοτε μετατιθεμένους πρὸς
 ἰωνικὸν βίον, ἐξ ἀκατροπῆς πονηρᾶς, μηδὲ θύ-
 νοίγεσθαι αὐτοῖς κατὰ ψιλὴν παράδοσιν [Cod.
 περίοδον] ἐξ ὧν ἀπέστησαν κεκλίεσκον. Ἐνδο-
 εἰ τοῦ προειρημένου ἔτους, εἰ μὴ αἰρουμένους
 , παρθενία βίον, ἢ καὶ αἰρουμένους, ἀλλὰ μὴ
 ας καταρτισθῆναι πρὸς τὴν μοναχικὴν ζωὴν,
 ἴνεσθαι, καὶ ἀποπέμπεσθαι εἰς τὸν κοινωτικόν
 ὡς μὴ ὄνειδῆ ἀνάπεσθαι τῷ ἱερῷ βίῳ.
 Reg. ἀνάπεσθαι ταῖς ἀποτυχίαις τῷ ἱερῷ βίῳ].
 δεῖ ἐπιεῖ οὐ πάντως γίνονται ἐν τισὶ καθὼς ἐν-
 αι, ἀλλὰ ἀποκείρουσι νηπιόθεν· ἢ καὶ κατὰ
 ν ἔνομον, ἀλλ' οὐ νομίμως, καὶ καταρτισμέ-
 διὰ τοῦτο τὰ ἄνω κάτω· καὶ ἱερεὺς καὶ προ-
 ἐξέστησαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· καὶ μυριό-
 παράδοσις, καὶ αὐτόκριτος νομοθεσία, οὐ διὰ
 , ἀλλὰ διὰ φιλαργυρίαν· οὐδὲ διὰ σωτηρίαν,
 διὰ φιλοκερδίαν. Καὶ πρὸς ταῦτα ἐγὼ ὁ τάλας
 νεσθαι οὐκ ἔχω, ἢ στένειν καὶ σκυθρωπάζειν,
 εἰ αὐτῶν ἀμαρτίας ἀποκλαίειν· σὺ δὲ σωθῆεις,
 ἡγαπημένον.

Ἐ. (58) — Θεοκτίστῳ ἱρημίτῃ [ψδ']

De diversis argumentis : et in fine de sacris imaginibus.

ἴμενος τὸ γραμματεῖον τῆς τιμιότητός σου, C
 αγκυρῶς εἰς ἐπήκουον τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχι-
 κου καὶ ἀδελφοῦ μου, ἅμα τοῖς συνοῦσιν ἀδελ-
 ψοῦ χάριστησά σοι ταπεινὸς τῷ Κυρίῳ, ὃς ἔκλινε
 φθίαν σου γράψαι ὀρθῶς τὸ τῆς πίστεως σύμ-
 ληθῆκεν, καὶ πάντα τὰ ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέ-
 ρων ἀποδοθέντα τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, κεφαλαιω-
 ὀρθότης ἐστὶ τῆς πίστεως. Ἐπειδὴ δὲ αἱρετι-
 σμα· ταῦτα λέγειν, οὐ μὴν εὐρίσκεσθαι κατὰ
 ἄγους αὐτῶν ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς
 κ· διὰ τοῦτο παρὰ τῶν πεμφθέντων ἀδελφῶν,
 ἔλιστα παρὰ τοῦ ἀββᾶ Σωσιπάτρου ἐπιζητήσα-
 ἀκριβῆς, καθὰ καὶ ἐζητήσας ἐν τοῖς γράμμα-
 ἰὰ τὸ μὴ πάντα ἐγχωρεῖν ἀπαγγέλλειν τὴν ἐπι-
 καὶ εὐρομεν χάριτι Χριστοῦ, ἀπαγγέλλοντας D
 ὀρθοφρόνως τὰ παρὰ σοῦ αὐτοῖς πάρατιθέν-
 α δὲ ταῦτα; δεῖν ἐν κεφαλαίοις ἐπισημανθῆ-
 ἰώτον περὶ τῆς ἁγίας Θεοτόκου· φασὶ γὰρ λέ-
 κ, ὅτι πρὸ τῶν αἰώνων ἡ Παρθένος. Τοῦτο
 ἀρῆσαι μῆτε λέγειν, μῆτε δὲ φρονεῖν, ἀλλ'
 εἶν ἐξ ἀνδρῶς καὶ γυναικῶς Ἰωακείμ καὶ Ἀν-
 :άχθαι αὐτὴν, εὖ ἂν ἔχω. Δεύτερον, περὶ τοῦ
 , ὅτι οὐκ ἴσταυρώθη. Ἐπειδὴ δὲ ὁμολογεῖς
 sa. xxviii, 7.

NOTE.

1 In cod. Reg. ρνη'.

A a prima ætate veniunt, quomodo regendi sint, legem
 præscripsit iis qui ipsos receperunt : idque liber
 explicat, et ut singula hic ad verbum recitentur,
 tempus non sufficiat. Cæterum, ubi plane compotes
 rationis jam sunt, hoc est ab anno ætatis decimo
 sexto et ultra, tunc cum et honores et pœnæ lo-
 cum habent, ut ipse ait, de illis statui, et fraterni-
 tati ipsos per monachicam perfectionem adjungi
 jubet : ex eoque tempore, si per improbam conver-
 sionem velint ad communem vitam transferri, nec
 januam illis, etiam minimo post tempore, aperi-
 voluit ut ad ea redeant quæ reliquerunt. Intra di-
 ctum autem annum, qui non elegerint vitam vir-
 ginalem, aut elegerint quidem, sed ad vitæ mona-
 chicæ perfectionem nolint contendere, hos secerni
 jubet et ad communem vitam amandari, ne sacræ
 vitæ infamiam inurant. Quæ quoniam in quibusdam
 non ita prorsus fiunt ut præcepta sunt, sed tonden-
 tur ab infantia ; aut si legitima ætate, at non legiti-
 time et perfecte ; propterea susque deque omnia,
 et sacerdos et propheta mente alienati sunt, sicut
 scriptum est ⁶⁵, et numero infinita traditio pro
 arbitrio cujusque, et quam suo quisque judicio fin-
 git legislatio, non ex dilectione, sed ex avaritia :
 neque salutis, sed lucri studio. Et ad hæc ego mi-
 ser quid respondeam non habeo, nisi ut gemant et
 tristentur, et sua ipsorum peccata defleant : tu ve-
 ro salvus sis, fili dilecte.

CLXVI. — Theoctisto eremitæ.

Brevem epistolam reverentiæ tuæ cum acce-
 pissetem, legissemque audiente Dei amatissimo archiepiscopo et fratre meo, una cum fratribus qui
 aderant ; Domino humilis ego gratias egi, qui cor
 tuum inflexit, ut fidei symbolum recte perscriberes.
 Quod enim confiteris te Vetus Novumque Testa-
 mentum recipere, simulque omnia quæ a sanctis
 Patribus tradita sunt Ecclesiæ Dei, recta est atque
 omnia, breviter complectens fidei professio. Sed
 quia hæretici etiam hæc dicere solent, nec tamen
 recte, ut ipsi jactant, veritatis doctrinam explicare
 deprehenduntur : Idcirco ab iis qui missi sunt
 fratribus, maximeque ab abbate Sospitro rem ex-
 quisivimus, quemadmodum ipse per litteras postu-
 laras : eo quod omnia enuntiare non posset episto-
 la : Christianique beneficio comperimus, orthodoxe
 ab ipsis referri quæ tu illis commiseras. Quænam
 hæc sunt ? necesse enim est ut ea capitulatim desi-
 gnentur. Primum, de santa Deipara : aiunt enim
 dicere te, Virginem ante sæcula exstitisse. Hoc
 quia negas te vel dicere vel sentire, sed confiteris
 illam ex viro et femina, Joachim et Anna, progeni-
 tam, bene habet. Secundum, de Domino, quod
 crucifixus non fuit. Quoniam autem confiteris cru-

cifixum fuisse secundum Scripturas, bene habet. A Tertium, de angelis et dæmonibus : quod post judicium futura est iterum restitutio in pristinum, *ſetque unum ovile, et unus pastor* ⁶⁶. Et quia hoc negas, faterisque æternam fore tum damnationem, tum regnum cælorum, bene habet. Quartum, de monacho unoquoque, quod possit pœnis liberare centum quinquaginta damnatos. Et quoniam hoc negas, et dicis nec pœnitentiam esse post mortem, nec quemquam qui possit ab inflictis a Deo pœnis eruere, bene habet. Quintum, de libro, qui dicitur Antonii ; quod eum dicas merito recipiendum, in quo multa sunt blasphema ; sicut ipsi legentes cognovimus. Et quoniam fateris te hunc rejicere tanquam alienum ab Ecclesia Dei, nec amplius habere aut legere : neque te, neque illos qui tecum sunt ; bene habet. Benedictusque sit Deus, qui prædictis scandalis vos purgavit : et benedictum nomen gloriæ ejus, quod persuasit ut diceres te rusticum esse atque imperitum, cessurumque in omnibus, et obtemperaturum verbis humilitatis meæ.

Ego vero nihil præter ea quæ a sanctis apostolis et prophetis et Patribus divinitus enuntiata sunt, suadebo vel præscribam : sed hoc ipsum, sicut scripsisti, ut credas in sanctam Trinitatem, indivisam essentia, divisam characteribus : in Patrem et Filium et Spiritum sanctum ; unum Deum, unum Dominum : sicut et una fides. Est autem et Pater Deus, et Filius Deus, et Spiritus Deus ; non tres dii, absit ! sed unus Deus, quemadmodum et Dominus. Hoc est theologiæ dogma. De œconomia autem credere, unum de sancta Trinitate, Patris beneplacito, et cooperatione sancti Spiritus, incarnatum esse de sancta Deipara, superveniente in illam Spiritu sancto, et ita obumbrante Altissimi virtute, sicut est in Evangelio ⁶⁷ ; ex qua et natus est homo perfectus simul et Deus perfectus ; unus hypostasi, duplex natura ; quemadmodum divini Patres, et septem sanctæ œcumenicæ synodi exposuerunt. Confiteri etiam virginem Deiparam esse, omnibus sublimiorem et honoratiorem ; quæ materno jure apud Filium suum ac Dominum possit pro universo mundo intercedere. Angelos confiteri quoque ut angelos, qui et ipsi magnopere pro omnibus hominibus deprecantur. Horum autem consortio genus dæmonum exclusum esse in sæcula sempiterna, eosdemque proprio domicilio per apostasiam ejectos, atque a Deo ad justa supplicia damnatos. Confiteri etiam sanctos omnes, velut famulos Dei, pro salute nostra posse apud Deum intercedere. Confiteri præterea sanctas imagines, et ipsius Domini nostri Jesu Christi, et matris ejus, Angelorumque ac sanctorum omnium, et adorare, et suscipere, juxta id quod est in Nicæna secunda synodo constitutum ; et anathematizare omnes hæ-

ἑσταυρώσθαι αὐτὸν κατὰ τὰς Γραφάς, εὖ ἂν ἔχει, Τρίτον, περὶ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν δαιμόνων, ὅτι μετὰ τὴν κρίσιν ἀποκατάστασις ἵσται πάλιν · καὶ γενήσεται μία ποιμένα, εἰς ποιμὴν. Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο ἀπαρνήσῃ, καὶ ὁμολογῆς αἰώνιον εἶναι καὶ τὴν κρίσιν καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, εὖ ἂν ἔχει. Τέταρτον περὶ μοναχοῦ ἐνός, ὅτι δύναται τῆς κολάσεως ῥύσασθαι ἑκατὸν πενήκοντα κρινομένους. Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο ἀπαρνήσῃ, καὶ λέγῃς, μήτε μένοιοιαν εἶναι μετὰ θάνατον, μήτε τινὰ τῶν δυνάμεων ἐξελίσθαι ἀπὸ τῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀκουμηθείσης ἐπίστεως κολάσεως, εὖ ἂν ἔχει. Πέμπτον περὶ βιβλίου τοῦ ἐπιλεγόμενου τοῦ Ἀντωνίου · ὅτι λέγῃς εὐκατάδεκτον εἶναι ἐν ᾧ πολλὰ βλάσφημα, ὡς ἡμεῖς αὐτὰ ἀναγνόντες ἔργωμεν. Καὶ τοῦτο ἐπεὶ περὶ ὁμολογῆς ἀποβάλλεσθαι ὡς ἀλλότριον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, καὶ μηκέτι μήτε ἔχειν μήτε ἀναγνώσκῃν, μήτε σε, μήτε τοὺς μετὰ σοῦ, εὖ ἂν ἔχει. Καὶ εὐλογητός ὁ Θεὸς ὁ ποιησάμενος καθαρῶς ἐν ὑμῖν τὰ προειρημένων σκανδάλων · καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ, τὸ πείσαν σε εἰπεῖν χωρικὸν εἶναι καὶ ἀμαθῆ, καὶ εἶναι κατὰ πάντα καὶ κείθεσθαι τὸ λόγῳ τῆς ταπεινώσεώς μου.

Ἐγὼ δὲ οὐδὲν παρὰ τὰ θειωδῶς ἐκπερασμένα τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις καὶ προφήταις καὶ Πατράσι, κεραινήσω ἢ διατυπώσω · ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, καθὼς γέγραπται, πιστεύειν σε εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα τὴν ἀμοιβὴν κατ' οὐσίαν, διαιρουμένην δὲ τοῖς χαρακτῆρσιν · εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ἓνα Θεόν, ἓνα Κύριον, καθὼ καὶ μία πίστις. Ἔστι δὲ καὶ ὁ Πᾶτερ Θεός, καὶ ὁ Υἱὸς Θεός, καὶ τὸ Πνεῦμα Θεός, ὅ τριεῖς Θεοὶ, μὴ γένοιτο ! ἀλλ' εἰς Θεός, ὡς περὶ καὶ Κύριος. Τοῦτο τῆς θεολογίας τὸ δόγμα. Περὶ τῆς οἰκουμῆς πιστεύειν, ὅτι ὁ εἰς τῆς Τριάδος, εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς, καὶ συνεργίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐσαρκώθη ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου, προεισηλυθὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν αὐτῇ, καὶ οὕτως ἐπισκιάσαντος τῆς τοῦ Ὑψίστου δυνάμεως, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον · εἰς καὶ ἐτέχθη ἄνθρωπος, τέλειος ὢν ἐν ταῦτῳ καὶ Θεός, τέλειος · εἰς τῆ ὑποστάσει, διπλοῦς τῆ φύσει · καθὼς οἱ θεοφόροι Πατέρες, καὶ ἐπί τὰ ἁγία οἰκουμηνικὰ σύνοδοι ἐξέθεντο · « Ὁμολογοῦν τε τὴν Παρθένον Θεοτόκον, πάντων οὐσαν ὑψηλοτέραν καὶ τιμιωτέραν · δυναμένην τε πρεσβεύειν μητρικῶς τῷ αὐτῆς Υἱῷ καὶ Κυρίῳ ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου. Ὁμολογοῦν τε τοὺς ἀγγέλους, ὑπερδομένους καὶ αὐτῶν πάντων ἰσθρῶπων τὸ τε δαιμόνιον φύλον ἀμιγῆς εἶναι εἰς αἰῶνας ἀτελευτήτους, πρὸς αὐτοὺς τὸ ἴδιον οἰκητήριον δι' ἀποστασίαν ἀπολιπόντας, καὶ κατασδεδικασμένους ὑπὸ Θεοῦ ἐν δίκῃς κολάσσειν. Ὁμολογοῦν τε καὶ τοὺς ἁγίους πάντας ὡς θεράποντας Θεοῦ, πρεσβεύειν τῷ Θεῷ δυνάμενους εἰς σωτηρίαν ἡμῶν. Ἔτι ὁμολογῶν τὰς ἁγίας εἰκόνας, αὐτοῦ τε τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς τε αὐτοῦ Μητρὸς, ἀγγέλων τε καὶ πάντων ἁγίων, προσκυνεῖν τε καὶ ἀποθέχεσθαι, κατὰ τὸ δογματισθῆναι ἢ ἐν Νικαίᾳ τὸ δεῦτερον σὺνδόν · ἀναθεματίζειν τε πάντας αἰρετικούς τοὺς ὑπὸ τῶν

⁶⁶ Joan. x, 16. ⁶⁷ Luc. 1, 35.

συνόδων ἀναθεματιζομένους· ἀνακηρύττειν πάντας A
 τοὺς ὀρθοδόξους παρ' αὐτῶν εὐφημομένους. Αὐτὰ ἢ
 ἀληθινὴ [Cod. Reg. εὐλαβικῆς] πίστις τῶν Χριστιανῶν·
 τοῦτο τὸ μαρτύριον τῆς Χριστοῦ ὁμολογίας. Παρὰ ταῦτα ὁ
 φρονῶν ἦτω ἀνάθεμα ἀπὸ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ
 ἁγίου Πνεύματος· καθά φησιν ὁ ἀπόστολος Παῦλος· Ὅτι κἂν ἡμεῖς,
 ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὁ εὐαγγε-
 λισάμεθα, ἀνάθεμα ἔστω. Ὡς προεῖρηκα, καὶ πάλιν λέγω·
 εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζηται παρ' ὁ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω.
 Ἐπεὶ οὖν αὐτὸς λεπτομερῶς ταῦτα ἐξεκάλυψε ἐν τοῖς γράμμασί
 σου· δέον πᾶσα ἀνάγκη ὁμολογῆσαι σε οὕτω φρονεῖν.
 Τοῦτο δὲ ἔσται πῶς; ἵνα ἐν τῷ πληρώματι τῆς ἐπιστο-
 λῆς ταύτης υπογράψῃς κατὰ τὸ ἐμφερόμενον πιττάκιον.
 Καὶ οὕτως ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἢ ὑπερέχουσα B
 πάντα νοῦν, φρουρήσει, καὶ βραβεύσει ἡμᾶς τε καὶ
 ὑμᾶς ἐν ἐνὶ πνεύματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ, πιστεύειν καὶ λα-
 τρεύειν τῇ ἁγίᾳ Τριάδι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν τε οἰ-
 κίων ψυχῶν, καὶ τοῦ δικαιοσύντου λαοῦ εἰς δύο μέρη·
 ἀπέκοντι τοῦ κυροῦ Ἰωαννικίου τοῦ πνευματικοῦ
 ἡμῶν Πατρὸς, καὶ σοῦ τοῦ τιμίου καὶ πατρὸς καὶ ἀδελφοῦ ἡμῶν.

PEZ' (59). — Διογένης ἀσηκρῆτις.

De sanctissima imagine Christi, et quod adorari relative debeat non latria coli.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ.

Πῶς δεῖ καλεῖν τὴν Χριστοῦ εἰκόνα, καὶ πῶς
 αὐτὴν προσκυνεῖν χρῆ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ἡ ἐρώτησις διπλὴν τὴν ἀποκρίσιν ἔχει, ἡγουν τὴν
 κλησιν. Δέγεται γὰρ καὶ κυρίως, καὶ οὐ κυρίως τὸ C
 ἐπ' αὐτῇ ὀνομαζόμενον. Κυρίως μὲν γὰρ, εἰκὼν Χρι-
 στοῦ εἶρηται, ἢ εἰκὼν αὐτοῦ· οὐ κυρίως δὲ, ὅταν καλῆ-
 ται Χριστός, ἀλλὰ κατὰ κατάχρησιν ὡς ἔχει. Ἐπὶ τε
 τοῦ ζωοκοιοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ τύπου αὐτοῦ, ὁμολογοῦν
 τὸ θεῶμα. Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς προσκυνήσεως,
 παρακλησίως τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ, ἢ προσκυνήσις.
 Σχετικῶς γάρ, ὡς τῶν πρὸς τι ὄντων, πρωτοτύπου τε
 καὶ εἰκότος, κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου.
 Ἡ γὰρ τιμὴ τῆς εἰκότος ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀνα-
 βαίνει· ἔστι τῶν ἀμορφώτων· μὴ ἢ παρακύνησις· οὐ
 σχετικῶς, οὐδὲ διαιρουμένη, ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ πρω-
 τοτύπου οὐσιαστικῶς· ἐπὶ δὲ τοῦ παραγώγου σχετικῶς
 ὑπάρχουσα· ὡπερ καὶ τὸ εἶδος τῆς μορφῆς· ὅτι
 ἐκεῖ μὲν φυσικῶς, ἐνταῦθα δὲ μεθετικῶς πάρεστιν. Ὁ
 γοῦν προσκυνῶν τὴν εἰκόνα οὐτινοσοῦν, εἴτε Χριστοῦ, D
 εἴτε τῆς Θεοτόκου, εἴτε ἁγίου, εἴτε ἀπλῶς βασιλείως,
 εἴτε ἀρχοντος, εἴτε ὑφειμένου ἀνθρώπου, ἐν ταύτῃ
 προσκύνῃσι τὸν ὑπερ αὐτῆ τυγχάνει εἰκὼν· καὶ
 οὕτω προσκυνῶν οὐ σφάλλεται ἀλλ' ὀρθοδόξως ἐπει-
 δόμενος, τοὺς ἐπ' ἐκότερα τῇ ἀληθείᾳ ἀντιπίπτον-
 τας, ἐνδίκως ἀποκρούεται. Τίνες δὲ οὗτοι; οἱ τε ἀπ-
 ανακνόμενοι προσκυνεῖν τὰς σεπτὰς εἰκόνας· καὶ οἱ
 ἐν τῇ προσκυνήσει λέγοντες, αὐτὰ τὰ πρωτότυπα

⁶⁸ Galat, I, 8, 9. ⁶⁹ Philip. IV, 7. ⁷⁰ Tom. II, De Spiritu sancto, c. 18, p. 189.

NOTÆ.

(58) Baronius qui ad ann. 825, n. 68, hanc epist. recitat, notat ultimam fortasse fuisse a Theodoro datam, siquidem anno sequenti e vivis excessit.

(59) In cod. Reg. ρηθ'.

(*) Dogmatica.

CLXVII. — Diogeni secretario (').

INTERROGATIO.

Quomodo appellanda sit imago Christi, et quomodo illam oporteat adorare.

RESPONSIO.

Interrogatio duplicem habet responsionem, sive appellationem. Dicitur enim et proprie, et non proprie, id quod in ea nominatur. Proprie, si nempe imago Christi, ejus imago dicatur; non proprie autem, si Christus appelletur, sed per catchresim. In vivifica item cruce, et in ejus effigie, par est ratio. Sic etiam in adoratione imaginis similiter atque in crucis effigie, se habet adoratio. Relativa enim est, tanquam eorum quæ ad aliquid sunt, prototypi et imaginis, juxta effatum magni Basilii ⁷⁰. Honor enim imaginis ascendit ad prototypum: una quippe est amborum adoratio, non scissa, neque divisa; sed in prototypo quidem essentialiter existens, in effigie vero expressa, relative. Quemadmodum et formæ species, illic quidem naturaliter, hic vero partici-
 patione. Qui ergo adoratur imaginem cujusunque, sive Christi, sive Deiparæ, sive sancti, sive simpliciter regis, sive principis, sive inferioris hominis; in hac adoravit illum cujus ipsa est imago; et ita adorans non errat, sed orthodoxe firmatus, eos qui veritati alterutram in partem obsistunt, merito repellit. Quinam vero hi sunt? tum ii qui venerandas imagines adorare abnuunt; tum ii qui in adoratione dicunt, prototypa ipsa se physice adorare:

quorum par est utrorumque blasphemia : illorum A quidem, ut qui incarnationis mysterium tollant ; horum vero, ut qui deos sive substantias faciant ea quæ natura procul absunt a prototypis. Quapropter adoranda est imago Christi (hic enim est colophon dissertationis) relative, non autem cultu latriæ : hoc enim naturæ ipsi Christi convenit ; quandoquidem unica est Trinitatis latria. Ac ne ipsa quidem Deipara colenda est latria, neque crux ipsa vivifica. Sic neque Christi imagini deferenda est latria, sed adoratio : ita ut omnes adorationes, per media illorum prototypa, ad unam solamque sanctæ Trinitatis adorationem referantur. Aliæ namque non latreuticæ, sed adorativæ omnes, secundum discrimen inferioris aut eminentis personæ.

φυσικῶς προσκυνεῖν · ὡν ἀμφοτέρων ἐπίσης τὸ βλάσφημον · τῶν μὲν, ὡς ἀκαιρούντων τὸ τῆς οὐνονομίας μυστήριον · τῶν δὲ ὡς θεοποιούντων, ἧτοι οὐσιοποιούντων τὰ μακρὰν ἀπέχοντα τῇ φύσει ἀπὸ τῶν πρωτοτύπων. Τοιγαρὺν προσκυνήσειεν τὴν εἰκόνα Χριστοῦ · ὡς γὰρ ὁ κολοφῶν τοῦ λόγου · σχετικῶς, ἀλλ' οὐ λατρευτέον · τοῦτο γὰρ φυσικῶς ἐπ' αὐτοῦ Χριστοῦ · ἐπεὶ περ ἡ λατρεία μία τῆς Τριάδος. Καὶ οὐδὲ αὐτῇ Θεοτόκῃ λατρευτέον · οὐδὲ αὐτῇ τῷ ζωοποιῷ σταυρῷ. Οὕτως οὐδὲ τῇ Χριστοῦ εἰκόνι λατρευτέον · ἀλλὰ προσκυνητέον · πασῶν τῶν προσκυνήσεων διὰ μέσου τῶν κατ' αὐτάς πρωτοτύπων, ἐπὶ τὴν μίαν καὶ μόνην λατρευτικὴν προσκύνησιν τῆς ὁγίας Τριάδος ἀναφερομένων. Αἱ γὰρ ἄλλαι οὐ λατρευτικαί, ἀλλὰ προσκυνηταὶ ἅπασαι, κατὰ τὸ Β διάφορον τοῦ ὑψιμένου, ἢ προύχοντος προσώπου.

CLXVIII. — Joanni Grammatico (*).

ΡΞΗ' (60). — Ἰωάννη Γραμματικῷ. [ψζ.]

Quid sit suppositum.

Minime fucatum sinceræ charitatis candorem demonstravit honorabilitas tua in his quæ corrigenda observavit in libro a nobis imperitis composito. Et erunt illa quidamsigillatim cum libro conferenda. Quod vero ratione, quo pacto suppositum sic intellexerimus ; quasi aliter a te accipiat sicut significasti : hæsitavimus nos quoque, quomodo hæsitavit vir undequaque doctissimus. Suppositum autem, vis admirande, beatus Leontius, cujus scholia exstant præstantissima, substantiam esse dicit cum hypostasi. Dicit porro et magnus Basiliius, non in supposito. De sancta loquens Trinitate. Sed et sapientissimus Dionysius quodam loco ait : « Multa quidem, ratione accidentium ; sed unum ratione suppositi. Accidentia autem non in substantia universali, sed in hypostasi spectantur, sicut nosti. » Itaque cum ait : « Multa quidem ratione accidentium, unum vero ratione suppositi : » suppositum intellexit substantiam cum hypostasi ; neque, ut reor, aliter quam debuit, in libro scriptum est. Quare enim, si non est unum supposito, non tribus etiam nominibus et rebus a theologis explicabitur ? ita ut suppositum aliud nihil sit quam substantia cum hypostasi. Quod si quid acutius inventum fuerit a sanctitate tua, id docere nos, et perpolitum ab ipsa munus impertiri non recuset.

Τὸ ἀνυπόκριτόν σου τῆς εὐκρινεοῦς ἀγάπης δείχνειν ἡ τιμιότης σου ἐν τοῖς ἐπανορθωτικοῖς σημειώμασι, τοῦ πρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαθῶν συνταχθέντος λόγου. Καὶ ἔχει μὲν ἐκεῖνα οὕτως ἢ οὕτως συγκατακρίσθαι τῷ λόγῳ. Ἐπειδὴ δὲ ἠπόρησε, πῶς ἡμῖν νενοῦται τὸ ὑποκείμενον, καὶ ὡς ἄλλως ἐκλαμβάνεσθαι παρ' αὐτοῦ [Cod. Reg. αὐτῆς], καθὰ ὑπεσημήνατο · συνεκπορήσαμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι ἠπόρησεν ὁ περὶ πάντα σοφός. Τὸ γὰρ ὑποκείμενον, ὡ θαυμάσιον, κατὰ Λεόντιον τὸν μακάριον, οὐ τὰ σχόλια ὑπερκαλῆ, οὐσίαν εἶναι λέγει μετὰ ὑποστάσεως. Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, οὐκ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ, ἐπὶ τῆς ὁγίας Τριάδος. Ἄλλὰ γὰρ καὶ ὁ πάνσοφος Διονύσιος ὡδὲ πού φησι τὸ · « Πολλὰ τοῖς συμβεβηκόσιν, ἐν τῷ ὑποκειμένῳ. Συμβεβηκότα δὲ οὐκ ἐν τῇ καθόλου οὐσίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ὑποστάσει τεθειώρηται, ὡς εἶσθε. » Ὡστε εἰπὼν τὸ · « Πολλὰ τοῖς συμβεβηκόσιν, ἐν τῷ ὑποκειμένῳ · » τὸ ὑποκείμενον, οὐσίαν μετὰ ὑποστάσεως εἴληψε · καὶ οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος, ὡς εἴμι, τῷ κείσθαι ἐν τῷ λόγῳ. Πῶς γὰρ εἴν τῷ μὴ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ, μὴ οὐχὶ τρισὶ καὶ ὀνόμασι καὶ πράγμασι θεολογηθήσεται ; ὡς εἶναι τὸ ὑποκείμενον οὐδὲ ἄλλο, ἢ οὐσίαν μετὰ ὑποστάσεως. Εἰ δὲ τι ὀπτικώτερον ἐξενεχθεῖται [cod. Reg. ἐξενεχθεῖται] ἐν τῇ ἐγκωσύνῃ σου, μὴ παραιτήσθαι διδάξαι, τὸ δῶρον πρὸς τῆς ἐγκωλωπιζόμενον [cod. Reg. ἐγκωμιαζόμενον].

CLXIX. — Theodorus pro Eustratio præposito (**).

ΡΞΘ' (61). — Θεόδωρος ὑπὲρ Εὐστρατίου ἡγουμένου. [ψιδ'.]

Quod Christus sit incircumscriptus et circumscriptus.

Propositio, quam sanæ doctrinæ arbitraris, o D amice, ut alias antecedentes vel subsequentes dictiunculas, tanquam ineptas et solæcas omittam, ad verbum est huiusmodi: Quandoquidem Christus verus Deus noster, duas naturas, duas voluntates, duas operationes, unam vero habeat duarum naturarum personam, cujusnam effingam personam ? Quoniam igitur, Ecquam personam, rogasti, audi attente. Quæ formam assumpsit : siquidem formæ expers imago

Τὸ πρόβλημα τῆς δοκούσης σοι εὐδοξίας, ὡ τῶ, εἶνα τὰλλα σοι προηγούμενα καὶ ἐπόμενα λεξάνδια, ὡς ἀσύφιλα τε καὶ σεσολοικισμένα παρῶ · τοιοῦτόν ἐστιν ἐπὶ λέξεως · Χριστός ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, δύο φύσεις, δύο θελήσεις, δύο ἐνεργείας, ἐν δὲ πρόσωπον ἔχων τῶν δύο φύσεων, τίνος εἰκονίσω πρόσωπον ; Ἐπειδὴ οὖν ἠρώτησας, Ποῖον πρόσωπον ἄκουσον ἐμμολῶς. Τὸ εἰδοποιηθῆν · ἐπειδὴ ὁ ἀνείδιος χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Πατρὸς εἰδοποιήθη

NOTÆ.

(*) Dogmatica.
(**) Dogmatica.

(60) In cod. Reg. ρξγ'.
(61) In cod. Reg. ρξθ'.

τὸ καθ' ἡμᾶς. Τὸ ἐγγχρονον · ἐπειδὴ ὁ αἰδιος παρά-
 τασιν ἔχει [Cod. Reg. ελληφει] χρονικὴν. Τὸ ἔχον
 ὀφθαλμούς, ἦτα, ῥίνα, στόμα, παρειάς · ἐπειδὴ ὁ
 ἀσχημάτιστος ἐν σχήματι εὐρέθη ὡς ἄνθρωπος. Τὸ
 φιληθὲν · ἐπειδὴ ὁ ἀπερλιηπτος περιληφθεὶς, ἐριλήθη
 ὑπὸ τοῦ προδότου. Τὸ ραπισθὲν · ἐπειδὴ ὁ ἀναφῆς
 ἔπαφος γηγυῶς, ἐρράπισθη ὑπὸ τοῦ ὑπηρέτου. Τὸ ἐν
 σταυρῷ ὀφθῆν ἐγκάρσιον · ἐπειδὴ ὁ ἀθάνατος κλίνας
 τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ Πνεῦμα. Καὶ οὐ δυοῖν
 προσώπων τοῦτο ἔμφαντικόν · ἀπαγε τῆς ἀσεθείας ·
 ἀλλ' ἐνὸς προσώπου τοῦ ἐκ δύο, καὶ ἐν δυοῖν φύσεων
 ὄντος ἀδιαιρέτως καὶ ἀσυγχύτως ἀποδεικτικόν. Διό
 φησιν ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος · Περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ
 τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυιδ κατὰ σάρ-
 κα · τοῦ ὀρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει
 κατὰ πνεῦμα ἁγιοσύνης. Τοῖνον δίδειχί σοι, διὰ B
 τοῦ εἰπεῖν, κατὰ σάρκα, περιγραφτὸν εἶναι, ἥτοι ἐξει-
 κονισμὸν · διὰ δὲ τοῦ φάναι, κατὰ πνεῦμα ἁγιοσύ-
 νης, ἀπεριγραφτὸν αὐτὸν ὑπάρχειν Ἰησοῦν Χριστόν ·
 ἀφ' οὗ ἐξεληφότες πάντες οἱ θεοφόροι Πατέρες βοῶ-
 σι τρανότατα περιγραφτὸν αὐτὸν καὶ ἀπεριγραφτὸν,
 ὁρατὸν τε καὶ ἀόρατον, ἐγγχρονόν τε καὶ αἰδιον.

Εἰ δὲ οὐ χωρεῖς, Ἰουδαϊκὸν τὸ λῆμμα · πῶς δὲ καὶ
 δύο φύσεων τὸν Χριστόν λέγων, φῆς ἀπεριγραφτὸν
 μόνον · τοῦτο γὰρ μιᾶς φύσεως αὐτοῦ ἐστὶ σημαντι-
 κόν. Τὸ δὲ τῶν δύο, τὸ περιγραφτὸν εἰπεῖν ἀκολού-
 θως καὶ ἀπεριγραφτὸν. Οὐκοῦν ἑαυτῷ ἐναντιολογεῖς.
 Εἰ γὰρ ἀπεριγραφτὸν μόνον δοκί σοι, τοῦτο καὶ
 Μανιχαῖω τῷ ἀπαμφεινῶντι τὸν Λόγον τῆς ἄν-
 θρωπότητος. Ὁ γὰρ τῆσδε γυμνός, ἀπεριγραφτὸς C
 καὶ ἀνεξεικόνιστος. Ταῦτόν γὰρ ἀμφοτέρω. Ἡ πῶς
 πάλιν μετέχεις τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χρι-
 στοῦ, αὐτοῦ ὄντος κατὰ σὲ ἀπεριγράφτου, ὧν δε-
 μετέχεις περιγεγραμμένων ; ἢ μὴ μέτεχε, ὡ βέλτι-
 στί, ἢ μετέχων ὁμολογεῖ τοῦ περιγεγραμμένου Χρι-
 στοῦ μετέχειν τὸ περιγεγραμμένον σῶμα καὶ αἷμα ·
 ἵνα μὴ Παυλιανίζης · ὡς ψιλοῦ ἀνθρώπου μετέχων,
 ἀλλ' ἐπὶ Θεοῦ σισαρκωμένου. Συνῆκται οὖν ἐξ ἀλη-
 θείας ἀραρότως, ὡς ὁ περιγράφων τὸν Χριστόν, οἷα
 ἀνθρωπολάτρης κατὰ Νεστόριον, ἢ κτισματολάτρης
 κατὰ Ἄρειον, ὡς ἐφληνάφησας ἀμαθάνων · ἀλλ,
 ἀκριβὲς ὀρθόδοξος Χριστιανὸς ἐληθίστατος · ὡς καὶ ὁ
 μὴ περιγράφων κατὰ σὲ, Μανιχαῖζων ὁμοῦ τε καὶ
 Παυλιανίζων · τὸ μὲν τῆ τοῦ ἀπεριγράφτου φωνῆ D
 γυμνὸν Θεὸν εἰσάγων, φαντασιωδῶς ἐνανθρωπή-
 σαστα · τὸ δὲ τῆ αὐτῆ φωνῆ τοῦ ἀπεριγράφτου.
 ὡς ψιλοῦ ἀνθρώπου μετέχων σῶμα καὶ αἷμα
 κατὰ Παῦλον, καὶ οὐ Θεοῦ ἀληθῶς ἐνανθρωπή-
 σαστος.

PO' (62). — Θεοδῶρω διακόνω. [ψχγ.]

Confutatoria hæreticarum questionum.

Ἦκω τῆ ἐπιτρόπῃ τῆς ἀγάπης σου ἐπὶ τῆ ἀπα-
 71 Rom. 1, 3.

(62) In cod. Reg. ρζζ'.

A substantiæ Patris, formam scilicet nostram induit.
 Quæ temporì subest : quia æternus extensionem
 habet temporariam, Quæ oculos habet, aures, na-
 sum, os, malas : quia figura carens, in figura in-
 ventus est ut homo. Quæ osculum excepit : quia
 incomprehensibilis comprehensus, osculo affectus
 est a proditore. Quæ alapam pertulit : quia qui
 tangi non poterat, is tactui factus obnoxius, alapa
 cæsus est a ministro. Quæ in cruce visa est trans-
 versim exporrecta : quia immortalis inclinatus capi-
 te tradidit spiritum. Neque vero duas personas hoc
 demonstrat : apage hanc impietatem : sed unam
 personam, ex duabus et in duabus naturis indivise
 inconfuseque existentem ostendit. Unde ait sanctus
 Apostolus : *De Filio suo, qui factus est ex semine Da-
 vid secundum carnem : qui prædestinatus est Filius
 Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis* 71.
 Igitur ostendit tibi, cum dicit *secundum carnem*,
 circumscribi posse seu effigiari : cum dicit autem
secundum spiritum sanctificationis, incircumscrip-
 tum esse eundem Jesum Christum. A quo edocti
 omnes divini patres clarissima voce prædicant, il-
 lum et circumscriptum et incircumscrip-
 tum, visibilem et invisibilem, temporarium et æternum.

Quod si non intelligis, Judaica est propositio :
 quo autem pacto, duarum naturarum Christum di-
 cens, tantummodo incircumscrip-
 tum dicis ? hoc enim unam ejus naturam significat. Qui vero dua-
 rum dicat, et circumscriptum consequens est dice-
 re, et incircumscrip-
 tum, igitur tibi ipse contradicis.
 C Nam si incircumscrip-
 tum tantum tibi videtur, id-
 ipsum et Manichæo, qui Verbum spoliatur humanitate
 qui enim illa caret, incircumscrip-
 tum est et ineffi-
 giabile. Idem enim sunt ambo. Aut rursus quomodo
 participas corpus et sanguinem Christi, cum ipse
 tua sententia sit incircumscrip-
 tum, et circumscripta
 sint ea quæ participas ? Aut participare abstinere,
 vir optime, aut participans confitèri te circumscrip-
 tum Christi circumscriptum corpus et sanguinem
 participare : ut non Paulianizes, velut nudum homi-
 niæm, et non Deum incarnatum participans. Aptè
 igitur ex veritate conclusum est, eum qui Christum
 circumscribit, non esse hominis adoratorem juxta
 Nestorium, nec creaturæ adoratorem, juxta Arium,
 sicut tu imperite nugatus es. Sed orthodoxum
 mordicus, verissimumque Christianum : quemad-
 modum qui tecum non circumscribit, in Manichæi
 simul et Pauli hæreses incurrit : in illam quidem,
 ipsa incircumscrip-
 tum voce inducens nudum Deum,
 phantastice hominem factum ; in hanc vero, per
 eandem incircumscrip-
 tum vocem, ut qui nudi homi-
 nis corpus et sanguinem percipiat secundum Pau-
 lum, et non Dei vere hominis facti.

CLXX. — Theodoro diacono (*).

Venio, charitatis tuæ mandato, ad refellendas

NOTÆ.

(*) Dogmatica.

hæreticorum objectiones: quas si recte confutavero, A
scriptioni sigillum appone; sin minus, explicabis
ipse dilucidius. Quia vero commode solvi hæretica
objectio non potest, nisi propositio ipsa exponatur,
priori illa loco statuatur, tum deinde fides ortho-
doxa.

Objectio hæretici.

Unam naturam Dei Verbi incarnatam confitens,
totum quiddam Christum, sive unam totalitatem
ex partibus, divinitate scilicet et humanitate, dic-
citis. Interrogamus ergo, quidnam sanctæ Trini-
tati annumeratis? totumne, an partem? Et siqui-
dem totum, non erit sancta Trinitas consubstan-
tialis: si vero partem, aut divinitatem annume-
rantes, extra sanctam Trinitatem perspicue hu-
manitatem relinquitis; aut humanitatem annume-
rantes, divinitatem extra Trinitatem dicere depre-
hendemini.

Solutio objectionis.

Unam naturam Verbi incarnatam confitentes,
non simpliciter totum quiddam Christum, sed ex
duabus totalitatibus simul conjunctis, divinitate et
humanitate, confitemur: secundum quas totalitates,
quæ ut partes ad compositionem assumptæ sunt,
totus est, tanquam Deus, Patri et Spiritui sancto
naturaliter conjunctus; et totus, velut homo, cum
matre et nobis substantialiter cooptatus; singulari
characterè colligans extrema in seipso, extremor-
umque definitiones illæsas et inconfusas in unio-
ne conservans. In quo Trinitas manet Trinitas,
alienum quidquam a natura per additionem non
admittens; et humanitas manet humanitas, ab
unita sibi divinitate minime divisa. Quapropter ra-
tionis expers fuit objectio tua, ex Acephalorum con-
fundentium hæresi ebulliens.

Objectio altera ejusdem hæretici.

Hic Christus, quem nos confitemur, annumeratur
sanctæ Trinitati, vel non. Et si quidem sanctæ
Trinitati annumeratur, quo pacto jam Trinitas
erit consubstantialis? Si autem non annumeratur,
nec Deus erit, sed nudus tantum homo. Quibus
vos verbis dubitationem solvetis, illæsam de uno
Christo servantes opinionem; eadem ipsa nobis ad
hanc sufficiens.

Solutio objectionis.

Hic Christus, quem nos confitemur, quibus veri-
tatis verbis priorem objectionem repulit, iisdem et
præsentem repellat, ut quæ parem continet impie-
tatem. Quem vero vos Christum, unam scilicet ex
partibus, divinitate et humanitate, totalitatem na-
turalem prædicatis, nec consubstantialis est Patri,
siquidem Pater Deus solum est, et non homo: ne-
que consubstantialis matri; siquidem mater homo
est tantum, et non Deus: et tempus est ut Christos
alios quæretis, quibus iste sit consubstantialis; si-
quidem non est ullam reperire naturam quæ unius
tantum personæ propria sit. Quod si non inveniatis,

τῆσει τῶν αἰρετικῶν προβλημάτων· καὶ εἰ μὴν οὐ
ἀπαντήσοιμι, ἐπιθεὶς τὴν σφραγίδα τῆς λέγου· εἰ δὲ
μήγε, σαφηνίσαι αὐτὸς εὐκρινέστερον. Ἐπει δὲ οὐχ
οἶόν τε εὐ μάλα διαλύσαι τὸ αἰρετικὸν πρόβλημα,
[Cod. Reg. φρόνημα] εἰ μὴ αὐτὴ ἡ πρότασις ἀπο-
δείκνυται [Cod. Reg. ὑποδείκνυτο], πρῶτον κείσθω
αὐτή, καὶ εἰθ' οὕτως ἡ ὀρθόδοξος πίστις.]Cod. Reg.
λύσις.]

Πρόβλημα αἰρετικοῦ.

Μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σσαρκωμένην ὁμολο-
γοῦντες, ὅλον τι τὸν Χριστὸν, ἡγουν μίαν ὀλοτάτη
ἐκ μερῶν, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος δηλονότι,
λέγετε. Πυνθανόμεθα οὖν, τί συναριθμεῖτε τῇ ἁγίᾳ
Τριάδι; τὸ ὅλον, ἢ τὸ μέρος; καὶ εἰ μὴν τὸ ὅλον, οὐκ
ἔσται ὁμοούσιος ἡ ἁγία Τριάς· εἰ δὲ τὸ μέρος, τῇ τὴν
θεότητα συναριθμοῦντες, ἑκτὸς τῆς ἁγίας Τριάδος
τὴν ἀνθρωπότητα προδήλως καταλιμπάνετε· ἢ τὴν
ἀνθρωπότητα συναριθμοῦντες, ἀλώσετε τῆς Τριάδος
ἑκτὸς τὴν θεότητα λέγοντες.

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σσαρκωμένην ὁμολογοῦν-
τες, οὐχ ἀπλῶς ὅλον τι τὸν Χριστὸν, ἀλλ' ἐκ δυοῦ
ὀλοτάτων συνεννηγμένων, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπώ-
τητος, ὁμολογοῦμεν· καθ' ἃς ὀλοτάτας τὰς ὡς μέρη
πρὸς τὴν σύνθεσιν εἰλημμένας, ὅλος ἐστίν, ὡς Θεός,
τῷ Πατρὶ τε καὶ τῷ Πνεύματι φυσικῶς συναρμυμένος·
καὶ ὅλος, ὡς ἄνθρωπος, τῇ μητρὶ καὶ ἡμῖν οὐσιωδῶς
συντεταγμένος· τῷ μοναδικῷ χαρακτῆρι τὰ ἄλλα
πρὸς ἑαυτὸν συνδέων, καὶ τοὺς τῶν ἄλλων ὄρους
ἀλώθητους καὶ ἀσυγχύτους ἐν τῇ ἐνώσει διαφυλά-
των. Ἐφ' ᾧ ἡ Τριάς μένει Τριάς, ἀσυμφυῖς τι ἃς
προσθήκην μὴ προσιεμένη· καὶ ἡ ἀνθρωπότης μίαν
ἀνθρωπότης, τῆς ἐνώσεως αὐτῇ θεότητος μίαν
διακρουμένην. Ὡστε σου ἰλογώδες τὸ πρόβλημα ἐκ
τῆς τῶν Ἀκεφάλων συγχυτικῆς αἰρέσεως ἀποζωγνύ-
μενον.

Τοῦ αὐτοῦ αἰρετικοῦ ἕτερον πρόβλημα.

Οὗτος ὁ Χριστὸς ὁ παρ' ἡμῶν ὁμολογούμενος συν-
αριθμεῖται τῇ ἁγίᾳ Τριάδι, ἢ οὐ. Καὶ εἰ μὴν συναρι-
θμεῖται τῇ ἁγίᾳ Τριάδι, πῶς ἔσται λοιπὸν ἡ Τριάς
ὁμοούσιος; εἰ δὲ οὐ συναριθμεῖται, οὐδὲ Θεός· ἔσται,
ἀλλὰ μόνον ψιλὸς ἄνθρωπος. Οἷς τοίνυν ὑμεῖς τῆς
ἀπορίαν ἐπιλύσετε λόγους, τὴν περὶ ἐνὸς Χριστοῦ
φυλάττοντες δοξᾶν ἀπῆμαντον, οὗτοι καὶ ἡμῖν πρὸς
ταύτην ἀρξέουσιν.

D

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Οὗτος ὁ Χριστὸς ὁ παρ' ἡμῶν ὁμολογούμενος, εἰς
λόγους ἀληθότατος ἐξεκρούσατο τὴν προτέραν πρότα-
σιν, τοῦτοις, καὶ τὴν παρούσαν συγκρούσειν, ὡς
ισορρόπως τὸ ἀσέδες ἔχουσαν. Ὅν δὲ ὑμεῖς Χριστὸν,
ἡγουν μίαν ὀλοτήρα φυσικὴν ἐκ μερῶν, θεότητός τε
καὶ ἀνθρωπότητος, προσδέετε, οὔτε ὁμοούσιος ἂν
εἴη τῷ Πατρὶ, εἴπερ ὁ Πατὴρ Θεός μόνον, ἀλλ' οὐχὶ
καὶ ἄνθρωπος· οὔτε ὁμοούσιος τῇ μητρὶ, εἴπερ ἡ μη-
τηρ ἄνθρωπος μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ Θεός· καὶ ἄρα
ὑμῖν ζητεῖν ἑτέρους Χριστούς, οἷς οὗτος ἂν εἴη ὁμο-
ούσιος· ἐπεὶ μὴ οἶον τε μονοπρόσωπον φύσιν γνωρι-
ζεσθαι· εἰ δὲ οὐχ εὐρίσκετε, τοῖς ἰδίῳ προβλήμα-

σιν ἐαλωκότες, τῷ κενῷ ἀναπλασμῷ οὐ Χριστὸν εἶναι ἁπλοῶς δοξάζετε.

POA' (63). — Νικητὰ μονάζοντι. [ψχδ'.]

Quod quemadmodum omnis vir perfectus, etiamsi in et pictura historis quæ in eo libro continetur.

Τὸ παρὰ τῆς ὁσιότητος ἡμῶν διὰ τοῦ θεοφιλεστάτου μητροπολίτου ἀποσταλὲν ἡμῖν βιβλίον ἀνέγνωμεν. Καὶ οὐκ ἔστιν ὁ τοῦτο συγγραψάμενος ἐπὶ τῷ δόγματι τῶν σεπτῶν εἰκονων ὀρθοθρονῶν. Λέγει γὰρ τάδε· « Τὴν ἀρῆτον καὶ ἀπεριληπτον εἰς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, καὶ τοὺς ἱεροὺς τῶν ἁγίων ἀγωνίας ἐν Γράμμασι μὲν ἡμεῖς ἱεροῖς ἀνευφημισθαι διατυπούμεν, οὐδεμιᾶ πλάσει τὸ ἐφ' ἡμῖν ἢ γραφῇ καθάπερ [Cod. Reg. καθάπαξ] ἄδοκτοι. Συγχωρούμεν δὲ τοῖς ἀπλουτέροις ἀτελετέροις αὐτοῖς ὑπάρχουσιν, ὑπὸ συμφυοῦς αὐτῶς ἐναγωγῆς, καὶ ὅψε τῆ αὐτοῖς συμμετρῶν, τὰ τοιαῦτα ἐν εἰσαγωγῆς τρέπων καθάπερ. » Τί οὖν ἔστιν ἐν τούτοις εἰπεῖν; Πρῶτον μὲν ὅτι διαίρεσιν τῆς μιᾶς καὶ ἐντελοῦς, καὶ μηδ' ὅτι οὐκ προσθεσιν ἢ ὑφαίρεσιν προσειμένης πίστεως ἡμῶν ἀπεργάζεται· ἑαυτῷ μὲν τὴν διὰ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων ἀποπέμνων διατύπωσιν· τοῖς ἀπλουτέροις δὲ δῆθεν καὶ ἀτελετέροις ὑπάρχουσι τὴν ἐν πλάσει καὶ γραφῇ ἱστορίαν ἀπολάσας. Ἐπειτα αὐτῷ μὲν ἀνάπτει τὸ τέλειον τῆς χάριτος· τοῖς δὲ τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀπορρίπτει νηπιότητα, δεομένους συμφυοῦς ἐναγωγῆς. Οὐκ οὖν κατ' αὐτὸν διαφενδεται ὁ ἱερός Ἀπόστολος φάσκων· Οὐκ ἐνὶ Ἰουδαίῳ, οὐδὲ Ἕλληγι· οὐκ ἐνὶ δούλῳ, οὐδὲ ἐλεύθερῳ· οὐκ ἐνὶ ἄρσει καὶ θῆλυ. Πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἔστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Εἰ δὲ ἀληθῆς, ὡς περ οὖν ἡλήθυσται, καὶ εἰς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα· τίς ἢ κενὴ αὐτῆ διαίρεσις εἰς δύο τμήματα ἄνωσας; τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, τὸ βασιλεῖον ἱεράτευμα, ἀποκρίνεσθαι· καὶ τὸ μὲν εἶναι τῆς ἐντελετέρας μοίρας· τὸ δὲ τῆς ὑπεμμενιστέρας. Ἐπειτα, ὅτι ἐκιδὴ πᾶς εὐφραδῶν ἐπίσταται τελειότητος· νεμεσητὸν ἡγήσεται τὸ ἀτελεῖ· κεντεῦθεν ἐξ ἀναγκαίου περιλειον ἔστι τὸ τῆς ἱστορίας δόγμα. Ἐναντιοῦται δὲ ὅτι μάλιστα καὶ τῷ μεγαλῷ Βασιλεῖ, μὴ πασιζῶν τὰ ὑπ' ἐκείνου ἐπίστας δογματικίζμενα. « Ἄ γὰρ ὁ λόγος, φησὶ, τῆς ἱστορίας δὲ ἀκοῆς παρίστασι, ταῦτα γραφικῶν σιωπῶσα διὰ μιμήσεως δείκνυσιν. » Ἀντανίσταται ἄρα ὁ γεννάδας τοῖς ἱεροῖς Λογίοις, ὡς περ καὶ τῷ κορυφαίῳ Πατρὶ· καὶ οἰόμενος ἄλλον ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ τῷ δόγματι διορθοῦσθαι, αὐτὸς πεφώραται ὀφλισκάνων μάταια. Καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς μὲν πάντα διαγράφοντες τὰ τοιαῦτα βατταρίσματα. Ἰπομνησκόμεν δὲ καὶ τὴν ὑπετέραν ἐμμέλειαν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι τῆς ὀρθοδοξίας, εἰδυῖαν ὅτι ὡς δεῖται πᾶς τέλειος, κἄν ἐν ἀποστολικῷ ἀξιώματι κατελείκται, τῆς εὐαγγελικῆς δέλτου· οὕτω καὶ τῆς κατ' αὐτὴν γραφικῆς ἱστορίας· ὅτι καὶ τῆς ἰσῆς τιμῆς τε καὶ προσκυνήσεως ἀμφοτέρα.

⁷³ Galat. iii, 28. ⁷⁴ Ephes. iv, 5. ⁷⁵ I Petr. ii, 9. ⁷⁶ Hom. xx, in 40 martyres.

NOTÆ.

(63) In cod. Reg. ρξα'.

(?) Dogmatica.

apropriis objectionibus capti, hoc inani figmento Christum prorsus non esse docebitis.

CLXXI. *Nicetæ monacho* (*).

apostolico ordine censeatur indiget libro evangelico; sic in eo libro continetur.

Quem sanctitas vestra per religiosissimum metropolitam ad nos librum misit, legimus, et profecto, qui hunc scripsit, in venerandarum imaginum dogmate non recte sentit. Hæc enim dicit: « Ineffabilem et incomprehensam Dei erga nos benignitatem, et sacros Sanctorum agones in Litteris quidem sacris laudari affirmamus, nullo nos figmento, quantum in nobis est, vel pictura velut oblectantes. Permittimus autem simplicioribus, cum imperfectiores sint, pro naturali ipsorum persuasione, etiam aspectu ipsorum congruente, talia per modum introductionis doceri. » Quid ad hæc igitur dicendum est? Primum quidem, quod unius et perfectæ, nullamque vel additionem vel subtractionem admittentis fidei nostræ divisionem instituit; sibi ipsi quidem petitam ex sacris Litteris delineationem attribuens; simplicioribus vero atque imperfectioribus videlicet, per fictas vel pictas effigies ediscendi studium deferens. Deinde sibi quidem perfectionem gratiæ adaptat: aliis vero Judaicam relinquit infantiam, qui naturali institutione indigeant. Igitur secundum ipsum mentitur sanctus Apostolus cum ait: *Non est Judæus, neque Græcus: non est servus, neque liber: non est masculus, neque femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu*⁷³. Sin autem verum dicit, ut certe dicit, et *Unus Dominus, una fides, unum baptisma*⁷⁴: quænam est hæc inanis divisio in segmenta duo inæqualia? gentem sanctam, regale sacerdotium⁷⁵, dirimi: et alios quidem perfectioris partis esse, alios deterioris. Deinde, quoniam unusquisque si sapit perfectionem expetit; odio dignum ducet quod imperfectum est; atque hinc necessario supervacaneum est dogma picturæ. Adversatur et quam maxime magno Basilio, non assentiens, nec ea simul conjungens quæ ille ex æquo docuit. « Quæ enim, inquit, historis sermo per aures representat, hæc pictura silens per imitationem ostendit⁷⁶. » Repugnat ergo vir egregius sacris Scripturis, sicut et præstantissimo Patri: et dum alium in hoc ipso dogmate corrigere studet, ipse frivola dixisse deprehenditur. Et hanc prorsus ob causam tales nugæ nos quidem omnino rejicimus. Commonefacimus autem diligentiam vestram, ut eandem sequatur regulam fidei orthodoxæ, sciens, quemadmodum perfectus quisque, licet apostolica dignitate ornatus sit, evangelica eget pagina; ita et pictura secundum illam expressa: quoniam ejusdem honoris atque adorationis utrumque.

CLXXII. — *Hesychio protonotario* (*).

POB' (64). — Ἡσυχίῳ πρωτονοταρίῳ. [ψαΐ.]

De filiae consecratione : et ne ullatenus cum hæreticis communicet.

Præclara quidem epistola præstantissimæ honorificentiae tuæ, et tanquam de bono thesauro cordis profecta, et tanquam pulchritudine radians charitatis : non hoc tamen nomine laudanda, quod nos imperitos laudibus extollebat. Ecquando enim factus sum, quod ais, *Lucerna ardens et lucens* ⁷⁶, in qua tu Dominus meus luce collustratus exsultaveris ? aut fons limpidiissime fluens, de quo dilectio tua sermonem salutarem hauserit ? Annon potius obscurata est e contrario facies nostra supra fuliginem, ut cum propheta loquar ⁷⁷, per vitæ inutilitatem ? et sermo noster operis viribus destitutus elanguit ad erudiendum talem auditorem ? Quæ quidem a me dicuntur, non quod Smyrnonensem custodiam vituperem ; absit ! veneranda enim illa, venerandæ confessionis meæ custos : sed ut me ipsum culpam, qui non pro eo ac decuit in illa versatus sim. Verum his omissis, quæ indicia sunt charitatis, ad institutum orationem converto. Significavit nobis bonitas tua, duas te, ut verbo dicam, habere filias a Deo datas ; et priorem quidem, antequam nasceretur, Deo per vitæ monasticæ consecrationem spondisse ; alteram in medio et ancipiti reliquisse : nunc autem mutato consilio, vice versa facere constituisse ob quamdam necessitatem quæ incidit : ut nempe Deo promissam, mundo assignes, hoc est viro tradas omni ex parte laudabili, ejusdemque cum puella ætatis ; in medio autem relictam, admodum juvenulam et imparem ætate, offeras Deo ; et in hoc vacillare te ac perplexum esse, ne forte id repugnet voluntati Dei. Debueras quidem, Domine honoratissime, hac de re alios interrogare, ab iisque, ut qui scientia nobis antecellant, solutionem accipere ; neque a nobis tam longo locorum intervallo disjunctis responsum requirere. Attamen quando pro ea quam habuisti fiducia sic statuisti ; re cum Dei amatissimo archiepiscopo et fratre nostro considerata, judicavimus eam esse præter officium, et præter rectam fidem, præterque ea quæ unquam fuerint exempla. Olim Anna illa celebris Samuelem priusquam nasceretur pollicita, quem promiserat non commutavit, tametsi alios habebat filios, sed hunc ipsum obtulit Deo. Beata Nonna, cum Gregorium Theologum similiter promississet, votum suum Deo reddidit. Sanctus item Euthymius, Deo a parentibus datus ante nativitatem, non est postea commutatus. Qui admirabiles plane in mundo visi sunt : quorum causa et parentes beati prædicati sunt. Quo igitur pacto nos, vir admirande, contra hæc agentes, extra reprehensionem erimus ? ac non potius perstringet nos beatus Petrus, alicubi dicens : *Νονη*

A Καλὴ μὲν ἡ ἐπιστολὴ τῆς παγκαλοῦ σου τιμιότητος, καὶ ὡς ἀπ' ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐξαγορευθεῖσα : καὶ ὡς τῷ κάλλει τῆς ἀγάπης ἀναγλαίσθαισα. Οὐ μὲν ὡς ἀπεσήμεναι ἡμᾶς τοὺς ἀμούστους, λόγους ἐγκωμίων ἔχει. Πότε γὰρ ἐγενόμεθα, ὡς φῆς, λύχνος καϊόμενος καὶ φαίνων, ἐν ᾧ ὁ Δεσπότης μου ἠγαλλιάσῃ φωτιζόμενος ; ἢ περὶ νεύουσα διεδίστατα, ἀπ' ἧ ἠρβύσατο ἡ φιλότης σου λόγον σωτήριον ; καὶ οὐχὶ τοῦναυτίον μᾶλλον ἐσκότασεν ὑπὲρ ἀσβόλην, προφητικῶς εἰπεῖν, τὸ εἶδος ἡμῶν τῆ τοῦ βίου ἀχρηστότητι ; καὶ ὁ λόγος ἠσθένησεν οὐκ ἔχων τὴν ἐξ ἔργου δύναμιν, εἰς ἐνίδρυσεν τοῦ ἀκούοντος ; καὶ ταῦτα λόγῳ, οὐ τὴν ἐν τῇ Σμύρνῃ φυλακῆν κακίζων : μὴ τι γένοιτο ! ἡ μὲν γὰρ σεδαστῆ, σεδαστῆς ἐπαλογίας μοι φρουρός : ἑμαυτὸν δὲ αἰτιώμενος, ὡς οὐκ ἀξίως ἐν αὐτῇ πολιτευσάμενον. Ἄλλ' ἀρεῖς ταῦτα, ὡς τῆς ἀγάπης οὐκὰ συμβόλαια, ἐπὶ τὸ κατεπίγειον τὸν λόγον μεταφρασάμεναι. Ἐσήμεναι ἡμῖν ἡ χρηστοτης σου, ὡς δύο ἔχειν, σπατάμῳ εἰπεῖν, θεοδωρήτους θυγατέρας : καὶ τὴν μὲν πρῶτην πρό γενέσεως καθυποσχέσθαι δι' ἀμειρώσεως τοῦ πατριάρχου βίου Θεῷ : τὴν δὲ δευτέραν ἐν μεταίχμιῳ φερθεῖσαν : νῦν δὲ μεταβεβουλεύσθαι ἐναλλάξ ποιήσασθαι κατὰ τινα ἀναγκαίαν περιπέτειαν : ὥστε τὴν ὑποσχθεισὴν ἀπονεῖμαι τῷ κόσμῳ, ἦγον ἀποδόσθαι ἀνδρὶ κελῶ τὰ πάντα, καὶ τῇ παιδί συνηλικιώτῃ : τὴν δὲ ἐν μεταίχμιῳ κομιδῇ νέαν οὖσαν καὶ οὐ συντρέχουσαν τῇ ἡλικίᾳ, ἀναθεῖναι Θεῷ : κἂν τούτῳ σκαῖζον, καὶ δυσχεραίνειν, μὴ πως ἐναντιοθελὲς εἴη τῷ Θεῷ. Ἔδει μὲν οὖν, ὡν δεσποτα τιμιώτατα, ἄλλους πηλίνεσθαι περὶ τοῦδε τοῦ δράματος, καὶ παρ' αὐτῶν ὡς προφρεσιτέρων κατὰ γνώσιν τῆς ἡμῶν οὐθωτότητος, λαμβάνειν τὴν λύσιν, καὶ μὴ τοσοῦτῳ μήκει δωμισμένους ἡμᾶς τῇ θέσει τοῦ τόπου ἐπαναλαμβάνον εἰς ἀπόκρισιν. Ὅμως ἐπειδὴ κέρρικας, οἷς πεπιστευκας τρόποις : τοῦτο δὲ μετὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου καὶ ἀδελφοῦ ἡμῶν συνίστασθαι ὡς παρὰ τὸ δῖον τὸ πρᾶγμα, καὶ παρὰ τὴν ἐρθὴν πίστιν [Cod. Reg. κρίσιν], καὶ παρὰ τὰ ἐξ αἰῶνος παραδείγματα. Πάλαι Ἄννα ἡ αἰοίδιμος τὴν Σαμὴλ πρό γεννήσεως ὑποσχομένη, οὐχ ὑπήλλαξε τὸν ὑποσχθειντα, καὶ τοι ἔχουσα καὶ ἑτέρους παῖδας, ἀλλὰ τοῦτον προσήγαγε τῷ Θεῷ. Νόννα ἡ μακαρία, ὡσπὶτως ὑποσχομένη Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, ἀπέδωκε τῷ Θεῷ τὴν εὐχὴν αὐτῆς. Καὶ μὲν ὁ ἅγιος Εὐθύμιος δότης τῷ Θεῷ παρα τοῖς γονεῦσι πρό γεννήσεως, καὶ οὐ διήλλακται μετὰ τὴν γέννησιν. Οἱ καὶ χρῆμά τι θαυμαστόν τῷ κόσμῳ ὤφθησαν : ἐξ ὧν καὶ οἱ τοιαῖς μαμακάρηνται. Πῶς δ' ἂν οὖν ἡμεῖς, ὡ θαυμαστίτατε [Cod. Reg. συνετώτατε], παρὰ ταῦτα ποιούτες, ἐξω ἐγκλήματος πίσειμεν ; καὶ οὐχὶ μᾶλλον καθάψοιτο ἡμῶν ὁ μακάριος Πέτρος ὡς ἐκ σου λόγων :

⁷⁶ Joan. v, 35. ⁷⁷ Thren. iv, 8.

NOTÆ.

(*) Dogmatica.

(64) In cod. Reg. ρξθ'.

Οὐχὶ μένον σοι ἔμενε, καὶ πραθὴν ἐν τῇ σῆ ἰξ-
ουσία ὑπῆρχε; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ κάρδιᾳ σου
τὸ πρᾶγμα τοῦτο; καὶ τὸ ἐξῆς δύσφημον παρήμι
λέγειν, εἰδότε διαλεγόμενος. Καὶ γὰρ ἐπὶ ἅν ἄπο-
ταχθεῖ Θεῷ δι' εὐχῆς αἰσίας, εἰς κοινὴν χρῆσιν
μεταφέρειν οὐκ ἀκίδυνον.

Κοινὴ δὲ χρῆσις ἐστὶν ἡ τοῦ βίου ἐπιγαμία. Καὶ
ὡσπερ ὁ ὑποσχόμενος μονάσαι, καὶ ἐπὶ τούτῳ κείμε-
νος, ὑπονοστήσας καὶ γήμας κατακέρταται· οὕτω καὶ
ὁ προελόμενος υἱὸν ἢ θυγατέρα προσοῖσαι Θεῷ, εἴτα
μεταλλάξας, τὴν αὐτὴν κατὰ κρίσειν ἔχει. Οὕτω νοοῦ-
μεν, σύγγνωθι· καίπερ ἐπιέμενοι τὸ ἀναπαστικόν
σου, καὶ τὸ περὶ σεαυτὸν εὐχθὴν, εἰς ἔργον ἀποθῆ-
ναι· ἀλλ' οὐ δι' ἐντολὴν ἐντολὴ παραβαίνειτο· οὐδὲ
δικὰ τὸ θατέρου σωτηριώδες, τὸ θατέρου ἐπιζήμιον
θεραπεύοιτο [Cod. Reg. πραγματεύοιτο]· ὡς οἱ θεο-
φόροι Πατέρες ἀπεφάναντο. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ
τοσοῦτον. Ἡ δὲ τρίτη ἐπιβολὴ τοῦ λόγου, ὅτι εἰσὶ
τινες μοναχοὶ ὡς τὸ δοκεῖν τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀν-
εχόμενοι, καὶ πολλοὺς διωγμοὺς ὑπὲρ ἀληθείας ὑπο-
μεμενηκότες, συνασπαστρέφονται δὲ ὁμῶς, καὶ συν-
εσθίοντες τοῖς αἰρετικοῖς, καὶ συγκαταβαίνοντες, καὶ
ἀδιάφορον τὸ πρᾶγμα οἰόμενοι, ὡς παρά τινι Πατρὶ
νενομοθετημένοι, τρία ταῦτα φυλάξασθαι· μὴ εὐλο-
γεῖσθαι ὑπὸ τῶν αἰρετιζόντων· μὴ συμπάλλειν αὐ-
τοῖς προαρχομένοις· καὶ τὸ ἀπέχισθαι τῆς κοινωνίας
τοῦ ἄρτου αὐτῶν. Παρὰ τὰ διατεταγμένα τοῖς ἁγίοις
Πατράσι τὸ λεγόμενον. Οὔτε γὰρ συνασπαστρέφασθαι,
οὔτε συνεσθίειν, οὔτε συμπάλλειν, οὐθ' ὅλως ἔχειν
τινὰ κοινωνίαν πρὸς αὐτοὺς καταδέχονται· ἀλλὰ καὶ
τὸ οὐαὶ ἐπιφθῆγγονται τοῖς μέχρι βρώματος, καὶ πό-
ματος, καὶ σχέσεως κοινωνοῦσιν αὐτοῖς. Ὡστε ἐκκῆ-
ρυκτος καὶ ἀλλοτριοδιδάσκαλος ὁ ἐκείνα λέγων, ὅστις
ἂν εἴη ἐν ἀνθρώποις.

ΡΟΓ'. — Γρηγορίῳ ὑπάτῳ. [ψκγ'.]

In illud Apostoli : In ipso inhabitat

Ἐξαρτίου ἡμᾶς μέχρι τοῦ δεῦρο ἡ τιμιότης σου μὴ
ἐπιστάλασα· καίπερ ἐπιστέλλουσα καλῶς· ὡς αὐτὰ
τὰ γράμματα δηλοῖ. Ἐφ' οἷς καὶ ἐκνήσαμεν αὐτῆς
οὐ μόνον τὸ ἰμάθει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιφλομαθῆ·
ἡλαχρημῆς παιδείας ὑψηλοτέρας μετασχέειν· ἧς τὸ
πυκνῆ, καθὼς ἐπιζήτησεν, ἔχομεν μὲν, οὐ μὴν δ'
ἐνταῦθα. Ἐὖν δὲ συμβαίη ἀφικέσθαι ἐν τοῖς αὐτοῖς
τὸν παροικονόμενον ἡμῶν, λαβὼν ἐξ οὐπερ τεταμίει-
ται τόπου ἐπιδώσειεν αὐτό. Καλὴ δὲ ἡ παιδεία, ὡ δέ-
σποτα, εἰς ἂν συνεργὸς εἴη πρὸς τὴν ὄντως ἀληθινὴν
παιδείαν, ἀλλὰ μὴ κορυβαντιώσα, ἀπαιδέτους δια-
δεικνῆ τοὺς μετόχους αὐτῆς. Τοῦ δὲ ἀποστολικοῦ
ῥητοῦ ἡ ἐνοια· Ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ
πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς· οὕτως μοι
δοκεῖ ἔχειν· τουτέστιν ὅτι ἐν τῇ προσληφθείσῃ ἐκ
Παρθένου σαρκὶ τοῦ Λόγου, ἦτοι ἐν τῷ ναῷ, ᾧ ὡκο-
δόμησεν ἑαυτῷ, κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεό-
τητος· πᾶν τὸ πλήρωμά φησιν, οὐ μέρος τι καθὰ πε-
φρόνηται τοῖς τὴν ἀμερῆ μερίζουσι θεότητα. Τὸ δὲ
σωματικῶς, ἦγον οὐσιωδῶς· οὕτω γὰρ ἐξείληπται

*tibi manens manebat, et venum datum in tua erat po-
testate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem* ⁷⁸ ?
Et quod sequitur uali omnis prætermitto : cum
scienti loquar. Enimvero ubi quidpiam Deo fuerit
felici voto sepositum, in communem usum id
transferre, periculo non vacat.

Communis autem usus est sæculare connubium :
et quemadmodum qui monasticam vitam promisit,
eamque adorsus est, si retrocedat et conjugium
ineat, condemnatur : sic et qui filium aut filiam
offerre Deo instituit, si postea mutet, in eadem
erit condemnatione. Sic sentimus, ignosce ; quamvis
ea dicere quibus acquiescas cupiamus, et id quod
optas tibi ex sententia succedere ; non est tamen
præceptum præcepti causa violandum ; nec ex eo
quod salutare est alteri, curabitur quod alteri est
noxium, sicut divini Patres docuerunt. Ac de his
quidem huc usque. Tertium epistolæ caput de mo-
nachis quibusdam, qui rectam fidem tueri videntur,
et multas persecutiones pro veritate pertulisse ; con-
versantur tamen et convescuntur cum hæreticis, et
condescendunt, pro re indifferenti habentes (quasi
hanc a Patre aliquo legem acceperint) tria hæc
cavere, videlicet ne benedictionem ab hæreticis
accipiant, ne cum illis psallant præeuntibus, et ut
a panis ipsorum communione abstineant. A sanc-
torum Patrum Constitutionibus aliena sunt quæ
dicunt. Nam neque conversari, neque convesci, ne-
que una psallere, neque ullam omnino communi-
cationem habere permittunt : quin et væ pronun-
tiant in eos qui vel in cibo, vel in potu, vel affectu
cum illis communicant. Quare damnatus, et alienæ
doctrinæ magister est qui hæc dicit, quisquis ille sit
mortalium.

CLXXIII. — Gregorio consuli (?).

omnis plenitudo divinitatis corporaliter.

Damno affectit nos hactenus honorificentia tua
nihil scribens litterarum, quamvis egregie scribat,
at litteræ ipsæ demonstrant. In quibus laudavimus
ejus non solum docilitatem, sed præterea discendi
quoque studium, ut quæ sublimiorem doctrinam
adipisci cupiat : eujus codicem quem expetis, habe-
mus quidem, non tamen hoc in loco. Quare cum
paræconomum nostrum eo proficisci contingeret,
inde ubi conditus est ablatum tradet tibi. *Bona res*
est eruditio, domine, quatenus conferre potest ad
eam, quæ vera prorsus est, doctrinam : sed ne
Corybantum more insanienis imperitos reddat illos
qui hac imbuti sint. Apostolici porro dicti sensus :
Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis
corporaliter ⁷⁹, hic esse mihi videtur, nimirum, quod
in carne Verbi, quam de Virgine assumpsit, sive
in templo quod sibi extruxit, inhabitet omnis
plenitudo divinitatis. Omnem plenitudinem dicit,
non partem aliquam, prout ii senserunt qui parti-
bus carentem dividunt divinitatem. *Corporaliter*

⁷⁸ Act. v, 4. ⁷⁹ Coloss. ii, 9.

(?) Dogmatica.

vero, id est substantialiter; sic enim acceperunt Patres adversus eos qui affectu uniri garrunt. Tale est et illud: *Verbum caro factum est et habitavit in nobis*⁸⁰. Nam, ne opinaretur quispiam in carnem conversum esse Verbum, adjecit: *Et habitavit in nobis*. Perspicuum est autem aliud esse quod in tabernaculo habitat, et aliud tabernaculum in quo habitantis est habitatio: ut simul duo sint in una persona Christi, divinitas et humanitas. Quod si aliter tibi videtur res habere, noli perspicaciori et veriori speculatione privare nos, qui pauca didicimus, atque, ut hoc addam, negligentiores sumus, tametsi ipse nos, amicorum more, laudibus in cœlum sustuleris.

CLXXIV. — *Philotheo possessori.*

Ut omnem cum Iconomachis communionem devitet.

Acceptabiles Deo pioque homini sunt litteræ honorificentiae tuæ: siquidem hoc tempore, in quo nocturna pugna hæreticorum, et procella incredulitatis, palam nobis fecisti, te stellæ cujusdam instar hic fulgere, nec tenebris obscuratum hæreticæ communionis, nec obrutum salo infidelitatis. Benedictusque sit Dominus, qui etiam in ordiue laico defensores habet legis suæ, in præsentī confusione ac subversione orthodoxæ doctrinæ. Beatuse, frater honoratissime, vereque tibi congruit nominis tui appellatio, quia et Deum adamasti, et depositum fidei servasti. Nuntiasti autem in litteris tuis, hunc et illum tibi affectum inditum fuisse a beatis illis Patribus, qui sancto fine migrarunt ad Dominum, *quorum nomina sunt in libro vitæ*⁸¹. Ac bene res habet: hoc quoque ardentis zeli tui proprium est. Et quoniam post illorum excessum orbis quodammodo, postulasti ab humilitate nostra iterum erudiri: nos viles quidem et nihili, quia tamen scriptum est, *Supportantes invicem in charitate*⁸², propter hanc in Domino charitatem, cedimus, approbamusque consecrationem tuam, pulchram prorsus et laudabilem. Igitur ab hæretica communione et abstinere conatus es, et abstinuisti, ut ais, Christi gratia; et abstine porro: sic enim tuam erga Deum dilectionem ostendas et communionem: contraria quippe communio separata Christo. Quod autem cogimini a duce exercitus, simul psallere cum hæreticis, et quæ ab illis cruce signata sunt comedere, ita ut aliter agere dominus strategus non possit sine periculo; de ea re non habemus facile quod respondeamus. quoniam accurata disciplinæ ratio prohibet omnino, ne cum heterodoxis participet qui recte sentit, neque in cibo, neque in potu, neque in affectu cum ipsis communicet. Hæc bonitati tuæ cum perspecta sint, in bono zelo tuo permansere, super pulchro fundamento utiles exactæ

τοῖς Πατέρεσι κατὰ ἀντίθεσιν τῶν σχετικῶς φληνοφούντων. Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ, Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Ἴνα γὰρ μὴ δοξασί τις εἰς σάρκα τετραβῆται τὸν Λόγον, ἐπήγαγε, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Ἀἴτιον δὲ ὅτι ἄλλο τὸ σκηνοῦν, καὶ ἄλλο τὸ σκήνωμα ἐν ᾧ ἡ σκηνώσις τοῦ σκηνοῦτος· ὡσθ' ἅμα μὲν εἶναι τὰ δύο, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ἐν τῷ ἐνὶ προσώπῳ Χριστοῦ. Εἰ δὲ σοὶ δοκῇ ἄλλως ἔχειν, τῆς ὀπτικωτέρας καὶ ἀληθεσιτέρας θεωρίας μὴ ἀποστερήσειαι ἡμᾶς τοὺς ὀλιγομαθεῖς· προσθέτην δ' ἂν καὶ ἀταμελεῖς· κἄν ἄλλως αὐτῆ ἐξοθείασας τοῖς φιλοκίς ἐπαίνοις.

POΔ' (65). — Φιλοθέῳ κτήτορι (66). [ψλγ']

Εὐακόδεκτα τὰ γράμματα τῆς τιμιότητός σου καὶ Θεῷ καὶ εὐσεβεῖ ἀνθρώπῳ· ὅτι ἐν τῷ παρόντι καιρῷ, ἐφ' ᾧ νυκτομαχία αἰρετικῆ καὶ ζῆλον ἀπιστίας, διήλωσαν ἡμῖν ἐποιήσατο, ὅτι ὡσπερ τις ἀστὴρ φαίνει ἐν τοῖς αὐτόθι, μὴ ζοφωθεῖς τῇ αἰρετικῇ κοινωνίᾳ, μηδὲ μὴν ὑποδρύχιος γεγονώς τῷ τῆς ἀπιστίας σάλῳ. Καὶ εὐλογητός Κύριος, ὃς ἔχει καὶ ἐν τῷ λαίῳ τάγματι τοὺς ἀντεχομένους τοῦ νόμου αὐτοῦ, κατὰ τὴν νῦν σύγχυσιν καὶ ἀνατροπὴν τῆς ὀρθοδοξίας. Μακάριος εἶ, ἀδελφεῖ τιμιώτατε, καὶ ὄντως φερωνύμῳ σοὶ ἡ κλήσις· ὅτι καὶ Θεὸν πεφίληκας, καὶ τὴν παρακαταθήκην τῆς πίστεως πεφρούρηκας. Ἀπὸ τῆς ἡλικίας δὲ ἐν τοῖς γράμμασιν, οὕτως καὶ οὕτως ἤχησιν ἐπὶ τῶν μακαρίων Πατέρων ἐκείνων τῶν τῆν χρηστῶ ἐκδημησάντων πρὸς Κύριον· Ὡς τὰ ἐνέματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. Καὶ εὖ ἂν ἔχοι· καὶ τῷ τοῦ διακίτου σου ζήλου ἰδίωμα. Ἐπειδὴ δὲ τῇ ἐκδημίᾳ ἐκείνων, οἷα ἀποφανισθεῖς, ἐπιζήτησας πᾶσι πρὸς τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν στοιχειωθῆναι· ἡμᾶς μὲν εὐτελεῖς καὶ οὐδαμοῖ· ὁμῶς ἐπεὶ γέγραπται, Ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ· διὰ ταῦτα τὴν ἐν Κυρίῳ ἀγάπην, ὑπέκομεν, καὶ προσέμεθα τῇ ἀνάθεσίν σου, καλὴν οὖσαν τῷ ὄντι καὶ ἐπακροτῆ. Τὸ μὲν οὖν ἀπέχεσθαι σὲ κατὰ πάντα τῆς αἰρετικῆς κοινωνίας, καὶ ἡγωνίῳ, καὶ ἀπέσχου, ὡς φῆς, ἤριτε Χριστοῦ· καὶ ἐτι ἀπέσχου· οὕτω γὰρ δείξασθαι πρὸς τὸν Θεὸν σου φιλητὸν καὶ κοινωνικόν· ἢ τῆ ἐναρκία κοινωνία δίστησιν ἀπὸ Χριστοῦ. Εἰς ἃ ἢ ἀναγκάζεσθε ὑπὸ τοῦ στρατηγούτου εἰς τε τὸ σφραλλεῖν τοῖς αἰρετικοῖς καὶ τὰ πρὸς αὐτῶν σφραγισμένα βρώματα ἐσθίειν· ὡς οὐκ ἂν ἄλλως δύνασται τὸν κύριον τὸν στρατηγὸν ἀεινδύτως διελεῖν· καὶ πρὸς τοῦτο οὐκ ἔχομεν εὐπειτῶς ἀποκρίνεσθαι· διὰ τὴ ἀκριβεία ἀπείργει παντάπασι ἀμίθεκτον εἶναι τῶν ἑτεροδόξων τὸν ὀρθόφρονά· καὶ μῆτε ἐν βρώσῃ, μῆτε ἐν πόσει, μῆτε ἐν σχίσῃ συνέρχεσθαι αὐτοῖς. Ταῦτα εἰδυῖα ἢ χριστοῦ σου ἐχέσθαι τοῦ ἀγαθοῦ

⁸⁰ Joan. 1, 14. ⁸¹ Philipp. 17, 3. ⁸² Ephes. 17, 2.

NOTÆ.

(65) In cod. Reg. Ἀρχὴ βιβλίου Δ'.

(66) In cod. Reg. ροδ'.

αὐτῆς ζήλου · ἐποικοδομοῦσα τῷ καλῷ θεμελίῳ τὰς A observationis structuras ædificans, et pro humili-
 τῆς ἀκριβείας χρυσοειδεῖς ἐνδομήσεις · εὐχομένη και late nostra orans.
 ὑπὲρ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν.

POE' (67). — Εἰρήνη πατρικία. [ψλθ'.]

CLXXV. — *Irenæ patriciæ.*

Ut ad officium et virtutem maritum excitet.

Ἐπειδὴ προσηγόρευσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς, κυ-
 ρία, διὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου πρεσβυτέρου · ἀμειδύ-
 μεθα τὴν προσηγορίαν γραμμασιν, ἀποδεχόμενοι σου
 τὴν καλὴν πίστιν καὶ τὴν θερμὴν πεποίθησιν · ἐγ-
 γνωκότες ἐντεῦθεν ἀγαθὴν σε εἶναι ἐν γυναιξί, φι-
 λόθεόν τε καὶ φιλομόναχον · ὥστε ἀρμόσαι ἐκείνο
 ἐπιφθέγγασθαι τὸ Γραφικόν · Γυναικὸς ἀγαθῆς
 μακάριος ὁ ἀνὴρ. Ὁρᾷς, ὦ κυρία, ὅτι μακάριζον-
 ται τῇ ἀγαθότητί σου ὑπὸ τῆς Γραφῆς ὁ κύριος ὁ B
 πατρικίος, καὶ θεοσδοτὸς σου σύζυγος. Οὐκοῦν ζη-
 λούσα ζήλωσον ἐτι μακαριώτερον αὐτὸν ἀπεργάσα-
 σθαι. Πῶς δ' ἂν εἶν τοῦτο; ἐν τῷ σε ἐτι ἀγαθύνε-
 σθαι · ἤγουν ὑπομνηματίζειν αὐτόν, παρακαλεῖν,
 ἐκλιπαρεῖν, τὸ τῆς στρατηγίας ὑψωμα δίδειν θεο-
 φιλῶς, καθὰ καὶ δίδει · ἐπισκέπτεσθαι ὄρφανούς
 καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν · ἀσπλον ἑαυτὸν
 ταρεῖν ἀπὸ ἀδικίας · φιλομόναχόν τε εἶναι καὶ φιλό-
 πτωχόν · ἡμερότητι κεκραμένον · ἐπειδὴ περ ἔ
 εἴξουσία αὐτὴ ἀρκουσά ἐστι καταπλήξει τοὺς ὑπὸ
 χεῖρα · καὶ μὴ ἀνεχόμενον ἀπειλῆς καὶ παιδευτι-
 κῆς μὴν πλήττοντα, φιλανθρώπων δὲ καὶ μεμετρη-
 μένος μαστίζοντα · ἐκίπερ οὔτε τὸ ἄρετον παν-
 τάσσι σωτήριον · οὔτε τὸ ὑπέρμετρον πλητικόν C
 ἀκατόδεκτον. Καὶ πρόγε πάντων, τὸ κατὰ πίστιν
 ἑρθόδοξον. Εἰ γὰρ καὶ πρὸς τὸ εἶξω ἐστι λέγειν
 ἀδυνατεῖν κατὰ τὰ φθάσαντα τοῦτο φυλάττειν · ὅπερ
 οὐδὲ τοῦτο ἀρκούν εἰς Θεοῦ ἀπολογίαν · αὐτῆς γὰρ αὐ-
 τοῦ ἀγάπης οὐδὲν προτιμότερον · ἢ ἄλλ' οὖν γε κατὰ
 τὸν ἴσῳ ἄνθρωπον, δυνατόν τοῦτο παραφυλάττεσθαι,
 καὶ πολλῶν σωτήρα χρηματίζειν αὐτόν καὶ μονα-
 στῶν καὶ λαϊκῶν, καὶ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων.
 Ταῦτα ἐξ ἀγάπης πνευματικῆς τῆς πρὸς ἡμᾶς κιν-
 ούμενοι, τεθαρρήκαμεν ὑπομνησαι · εἰδότες καὶ
 ἀσυμμερήστως ἔχεισθαι ὑμᾶς τοῦ καλοῦ.

POZ' (68). — Βρυέννη στρατηγῆ. [ψμ'.]

CLXXVI. — *Bryenæ stratego.*

Consolatur de obitu matris.

Ἀνεγγέλω ἡμῖν ὁ θάνατος τῆς μακαρίας μητρὸς D
 καὶ ὅσον ἱστονάξαμεν τί χρῆ καὶ λέγειν; οὐ διὰ τὴν
 ὀσείως κοιμημένην, ἀπαγε · κέρδος γὰρ αὐτῇ ἐγί-
 νετο ἡ μετάστασις, φυγούσῃ τὸν πολυαμάρτητον βίον
 τοῦτον · ἀλλ' ἐννοοῦντες τὴν σὴν καλοκαγαθίαν, ὡς
 ἀπορφανισθεῖσαν τέλειον, καὶ μηδεμίαν ἐν τῷ βίῳ
 παραμυθίαν κεκτημένην. Καὶ ταῦτα ἐν οὕτω στυ-
 θρωπῇ καταστάσει ὑπάρχουσαν · καὶ οὐδὲ αὐτῆς
 τῆς ὀσίας κηδείας ἀπολαύσασαν · ὃ φέρειν οἶδε μι-
 κράν παρηγορίαν · λόγος ἐξιτῆριος καὶ τελευταία
 φωνή, πρόσπτυξις τε τιμίου λειψάνου, καὶ αὐτῆς τῆς
 ἐν ᾧ κατατίθεται θήκης ἐπισκέψεως · καὶ ἰοικας
 τὸ τοῦ Ταυτάλου παθεῖν) εἰ καὶ μυθικώτερον τὸ ἐπί

Nuntiata nobis est mors beatæ matris : et quan-
 tum ingemuerimus, quid attinet dicere ? non pro-
 pter illam quæ sancte obdormivit, absit : lucrum
 enim ipsi fuit, quod multis peccatis obnoxiam
 hanc vitam evasit : sed cum cogitarem eximiam
 probitatem tuam velut orbatam esse penitus, om-
 nique in vita solatio destitutam : atque hæc in tam
 tristi rerum tuarum statu : et quod nec justa
 sanctæ illi persolvere ac funus curare licuerit ;
 quæ res aliquam afferre solet consolationem : mo-
 rientis oratio et postrema vox, chararum reliquia-
 rum amplexus, ipsiusque in quo depositæ sunt lo-
 culi conspectus : viderisque mihi idipsum pati

³³ Eccli. xlvii, 1.

·NOTÆ.

(67) In Cod. Reg. ρεζ'.

(68) In cod. Reg. ροη'.

quod Tantalus (etsi fabulosior est hæc commemoratio) in mediis fontibus siti confectus : cum tu auribus tantum, et non oculis, matris obitum acceperis. Quid ergo in istis ? An præterquam decet ingemiscemus ? an inexplebiliter flebimus ? effrenate stomachabimur ? Et ubi scientia ? ubi sapientia ? ubi prudentia ? quibus nobilitas tua ornata est, et quidem supra multos eorum qui magistratum nunc gerunt. Nequaquam, o amantissime, nequaquam : sed ubi moderate ingemueris et planxeris, quantum videlicet satis ut maternis funebribus defungare, et quod naturæ est patefacias ; redeamus iterum ad nos, si placet, sublimique contemplatione quæ hic sunt despiciamus : cum somnium, et umbra, et ludus sit quidquid in terra est, sicut Theologorum quidam ait : nasci eos qui non sunt, et natos interire. Nam et nos viam eandem ingrediemur, quam patres nostri ante nos tenuerunt : idemque omnes ex æquo expectat diversorium ; forsitan autem et aliud alio luctuosius ; quoniam hic in pace sepultus est fortasse, hic vero non item, aut enim belli ludibrium fuit ; aut maris fluctibus absorptus est, aut alio quopiam modo, quales videre est diversorum generum miserandas mortes repentinas. Quibus superior exstitit beata mater, quæ in sanctitate, et cruce gestante vita, hinc mihravit. Reliquum ergo est ut in his celebrem illam beati Job vocem usurpemus : *Dominus dedit, Dominus abstulit : sicut Domino placuit, ita factum est* ⁸⁴. Addam, utilem nobis fore hanc vocem in quibus conflictamur rerum difficultatibus et angustiis quandoquidem præclarus ille vir, ut nosti, inter innumeras arumnas, gratiarum actione Deo reddebat : ne igitur animum remittamus, amicissime, nec vitæ tædio afficiamur : scientes non permissurum Dominum, ut tentemur supra quam possumus sustinere ⁸⁵. Quis scit quid paritura sit crastina dies ⁸⁶ ? Et : *Qui annuntiabit Abraham, quia lactat Sarra* ⁸⁷ ? Symbolicus est sermo. Oramus itaque Dominum ipsum gloriæ, ut cortuum tangens, lumen in eo producat consolationis nunquam deficientis : ut in teipso habens quo te consoleris, alterius voce non egeas. Vidimus porro dilectum etiam fratrem nostrum, et spiritualem filium, dominum Joannem, consanguineum celsitudinis tuæ ; qui nos peccatores opportune visitavit ; quem et paucis verbis consolati sumus de obitu matris : et fraterna conspiratione, una egimus de pietatis etiam tuæ consolatione.

CLXXVII. — *Euphrosynæ præpositæ.*

Ejus vitæ sanctitatem, ac præclaram monasterii administrationem commendat.

Nunc etiam per litteras invisimus reverentiam tuam, scire aventes quam constanter in vita spirituali rite ferenda perseveres. Etenim ut hoc aga-

φθγμα, ἐν μέσαις πηγαῖς δίψει τρηκόμενος, ἀκοαί, μόναις, ἀλλ' οὐκ ὀφθαλμοῖς ὑπελαβὼν τὴν τῆς μητρὸς κοίμησιν. Τί οὖν ἐν τούτοις ; στενάξομεν ἄρα πέρα τοῦ δόντος ; θαυρυρρόσομεν ἀκλήστα ; ἀποδυσπετήσομεν ἀκράτητα ; Καὶ ποῦ ἡ γνώσις ; ποῦ ἡ σοφία ; ποῦ ἡ σύνεσις ; οἷς κατακοσμήθη σου ἡ εὐγένεια, καὶ γε ὑπὲρ πολλοὺς τῶν νῦν ὀρωμένων ἐ τέλει. Μηδαμῶς οὖν, ὦ ἐπιπόθητε, μηδαμῶς ἀλλὰ στενάξας καὶ κλαύσας μετρίως, ὅσον καὶ τὰ ματρικὰ ἐπιπέδηκα ἀφοσιώσασθαι, καὶ τὸ τῆς φύσεως ἐπιδείξασθαι· εἰς ἑαυτοὺς πάλιν, εἰ βούλει, γυμνασθαι, καὶ διαβλέψωμεν μετεώρῳ θεωρίᾳ τὰ τῆδε· ὡς ὄναρ, καὶ σκιά, καὶ τὸ ἐπὶ γῆς τοῦτο παύνησιον, ὡς ποῦ φησι τις τῶν θαυλόγων, οὐκ ὄντας γενέσθαι, καὶ γυνομένους ἀναλυθῆναι. Καὶ γὰρ τὴν αὐτὴν ὁδὸν καὶ ἡμεῖς πορευόμεθα, ἕνπερ οἱ Πατέρες ἡμῶν προωδεύουσι· καὶ τὸ αἰετὶ πᾶσιν ἐξ Ἰσοῦ ἀναμένει καταλύμα· τάχα δὲ καὶ ἄλλο τραγωδικώτερον· ὅτι τοῦ μὲν ἐν εἰρήνῃ ταφῇ τυχόν, τοῦ δὲ οὐχ οὕτως. Ἦ γὰρ πολέμου περιπέλασμα γέγονεν· ἡ θαλάσσης ὑπερρροήματα· ἡ πῶς ἄλλως, ὡς ὁρᾶται τὰ ἄλλοις τρόποις ἑλασι τῶν ἐξαπίνης θανάτων· ὧν ἡ μακαρία μήτηρ ἐστί, ἐν ὁσιότητι καὶ σταυροφορῷ βίῳ ἀπέβηκε τῶν ἐνθένδε. Λειπόμηνον οὖν ἴσθαι ἐν τούτοις εἰπεῖν ἡμῶς τὴν αἰδίμον ἐκείνην τοῦ μακαρίου Ἰωβ φωνῆν· Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῆ Κυρίῳ ἔδωκεν, οὕτως καὶ ἐγένετο. Προσθήκη δ' ἂν λυσιτελεῖν ἡμᾶς τὴν φωνὴν ταύτην, καὶ ἐν εἰς ἴσθαι θλιπτικῶς καὶ ἐξαπορητικῶς. Ἐπει κἀπὸς ὁ αἰδῖμος, ὡς οἴσθα, ἐπὶ μυρίοις ἀλγενοῖς τὴν ἐχαριστήρια τῷ Θεῷ ἀπέδιδον. Μὴ τοίνυν μεμψόμεν, ὡ φιλτατε, μηδὲ ἐξαπορήσομεν καὶ τῷ Θεῷ εἰδοτες ὅτι οὐκ ἴασι ἡμᾶς Κύριος περιπέλασμα ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα. Τίς οἶδε τί τέξεται ἡ ἐκείνη, καὶ τίς ἀναγγελεῖ Ἀβραάμ, ὅτι Σάρρα θηλάξει ; συμβολικὸς ὁ λόγος. Εὐχόμεθα οὖν αὐτὸν τὸν Κύριον τῆς δοξῆς, ἐπαψάμενον σου τῆς καρδίας, ἐμπέσαι φῶς ἐν αὐτῇ ἀλήκτου παραμυθίας, ὡς ἐν ἐκὸθεν ἔχουσιν τὰς ἀφορμὰς τῆς παρακλήσεως, μηδὲ δεῖσθαι φωνῆς ἑτέρας. Εἶδομεν δὲ καὶ τὸν ἁγιοτατον ἀδελφόν ἡμῶν καὶ πνευματικὸν υἱόν, τὸν ἁγιοτατον Ἰωάννην, τὸν ὁμαίμονα τῆς ὑψηλότητός σου, ἐπισκεψάμενον ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς κατὰ τὸ ἑκός· ὃν καὶ παρεμυθησάμεθα βραχίσι λόγος ἐπὶ τὸ μητρικὸν πάθος· καὶ συμπαρακαλέσαμεν αἴσω τῆ ἀδελφικῆ συνδιαθήσει τὰ κατὰ τὴν θεοσιώ σου.

POZ' (69). — *Εὐφροσύνη ἡγουμένη.* [ψμα']

Καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐπισκεπτόμεθά σου τὴν τιμιότητα διὰ τοῦ γράμματος, γλιχόμενοι μετὰ ὅπως ὑγιῶς διακτοίῃ φέρουσα εὐαγῶς τὴν πνευμα-

⁸⁴ Job 1, 21. ⁸⁵ I Cor. x, 13. ⁸⁶ Jac. 17, 14. ⁸⁷ Gen. xxi, 7 sec. LXX.

NOTE.

(69) In cod. Reg. 907'.

ἤν. Καὶ γὰρ ἔργον ἡμῖν ὀφειλόμενον τοῦτο καθάπερ καὶ αὐτὴ προσανατίθεικας ἑαυτὴν ἠνώσει ἡμῶν, ἀπ' αὐτῆς τῆς μακαρίας μη-
 · ἧς τὸ μνημόσυνον ἐν βίβλῳ ζώντων · κα-
 · ρίας, καὶ χαρακτῆρα εὐσεβείας τὸν ἑαυτῆς
 · ἀλιπούσης, οὐ μόνον σοι τῆ ἱερᾷ καὶ θεό-
 · κίς τε ὑπὸ χεῖρα, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἄλλοις,
 · πόθος ζῆλον τὰ καλὰ. Τὸ γοῦν ὑπόδειγμα
 · ἧς μητρὸθεν ἔχουσα, πρόσθεσι καὶ τὰ κατὰ
 · ρι, κυρία, παρακαλοῦμεν · ἐξ εἰκόνας ἀρίστης
 · ὁμνήη καὶ αὐτὴ ἐνθέου βίου τοῖς ὁράσι σε,
 · αὶ γίναιο. Καὶ γὰρ ἀκούομεν ἔτι καὶ ἔτι
 · σε πράττουσαν · τοῦτο μὲν ἐν τῇ καθη-
 · ῖν ἀδελφῶν, μᾶ ψυχῇ ἀγαπητικῶς τὰς πά-
 · χουσας, γρηγοροῦσαν τὰ πρὸς Θεόν, ἐν προσ-
 · ἐν ψαλμωδίαις ἐν ἀναγνώσει · τοῦτο δὲ Β
 · φιλαδέλφῳ ξενοδοχίᾳ πολυτρόπως διαμερι-
 · ταῖς φροντίσεσι τε καὶ ἐπιδόσει · καὶ οἶον
 · ἴμος ἐν σώματι, τοῦτο ἐν τῇ Βυζαντίδι, ὡς
 · τὸ σὸν μοναστήριον · δι' οὐ δόξάζεται Θεός,
 · ται ἀρρήτως ἡ μακαρία μήτηρ · ἐπιείπερ
 · οἱ ἅγιοι βλέπειν τῶν σφῶν μαθητῶν τὰ
 · ατα. Χαίροις οὖν, ἀγαθὴ διδάσκαλε, καὶ
 · νησιεύουσα τῶν κατὰ Θεὸν τέκνων · καὶ ἄλ-
 · χέτωσαν δόξας γῆνας καὶ λαμπρότητας,
 · τὰ τε καὶ στεφανώματα πρόσκαιρα · σοὶ
 · ται ὁ σταυρὸς Χριστοῦ, ὁ θεόληπτος βίος, ὁ
 · ἴητος παρθενῶν, εἰ δὲ βούλει, τὰ ὑπὲρ χρυ-
 · λίθον τίμιον τιμαφιέστερα λόγια τοῦ Θεοῦ ·
 · ἱμάτιον, ἢ ἀκολούθησις τοῦ Χριστοῦ · ἀτι-
 · μίξω πάντων τῶν ἐπιγείων, καὶ ἀρραβῶ- C
 · τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.
 · ἢ λοιπὸν ποτε νυστάξῃ τὸ ὄμμα τῆς διανοίας,
 · ἔκωχ τῆς καρδίας ἀνακουσθήσῃ · μηδὲ λήξῃ
 · ἢ ὁ θεῖος ἔρωσ · ἀλλὰ γὰρ καὶ προσθήκαις
 · ἑαὶ ἐπαύξαι, νύσσουσα καὶ κατανύσσουσα
 · ἡν, καὶ ὡσπερ ἔα τινας πηγῆς προχέουσα δά-
 · κλων γὰρ ἔστιν ὅτι μάλιστα τὸ ὕδωρ τοῦτο ·
 · ε ψυχῆν, ἔσθ' ὅτι ῥυπουμένην ἐν λογισμοῖς ·
 · ε πῦρ ἐξ ἀπροσεξίας ἀμαρτανόμενον ὑπὸ ἔρω-
 · κός · καταναίξῃ παραχῶδῃ διαθείσιν καὶ δυσ-
 · πρῶσβολῆς · κάμπτει τῶ ὄντι Θεὸν εἰς ἔλεον ·
 · ἰσι πάλιν ἐπὶ τῆς προτέρας γνησιότητος τὸν
 · Σοφῆ οὔσα, νόει ἀ λέγω. Δίδωσι γὰρ σοι
 · χάριν, καὶ δώσει σοι ἔτι, εἰς τὸ στέργειν
 · καὶ ἀντιστέργασθαι, ποθεῖν καὶ ἀντιπο- D
 · ὡς ἂν εἴξει καὶ σοὶ εἰπεῖν μετὰ τοῦ
 · ἴλου · Ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγὼ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ
 · ὅς. Καὶ γὰρ ὁ ἀγαπῶν ὀλοσχερῶς τὸν Θεὸν
 · αὶ ἑαυτοῦ, ἐν τῷ ἀγαπωμένῳ ζκαὶ ἂν καὶ
 · νος καὶ ἂν. Τοιαύτην σε ὁ λόγος ἐπιζητεῖ
 · ἰμψην τοῦ Χριστοῦ, καίγε τὰς ὑπὸ σὲ θυ-
 · ; Θεοῦ. Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν ; Ὁ Νυμφίος Χρι-
 · ἑπουράνιος νυμφῶν, καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς ἄνω Ἰε-
 · ἡμ, αὐτὴ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ὅσα
 · λται ἀναπαυστικά τοῖς ἁγίοις · ἀ φθάσασα ἡ μα-
 · κήτηρ, παρακαλεῖ ἐπιμένειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἀσκή-
 · τῇ ὁμονοίᾳ, ἐν τῇ συμφυχίᾳ · πατεῖν τὰ πᾶ-
 · λατ. II, 22.

mus, officii est nostri : quatenus tu teipsam humi-
 litati nostræ commisisti post obitum beatæ matris
 tuæ; cujus memoria in viventium libro est, ut quæ
 sancte vixit : pietatisque formam, suam ipsius vi-
 tam reliquit, non solum tibi, quæ sacra es, et di-
 vina sapis, et iis quæ sub manu tua sunt sorori-
 bus, sed aliis etiam omnibus, qui recta æmulari
 desiderant. Cum ergo virtutis exemplum a matre
 habeas, adjice insuper quæ tua sunt, domina, ob-
 testamur, ut ex optima imagine imago et ipsa di-
 vinæ vitæ sis intuentibus, quemadmodum revera
 futura es. Audio enim etiam atque etiam præclara
 quægeris, partim circa præfecturam sororum, cun-
 ctas in anima una per charitatem continens, vigilans
 in iis quæ ad Deum spectant, in orationibus, in
 psalmodiis, in lectionibus : partim et in amica ho-
 spitium sororum receptione, animum in curas lar-
 gitionesque dividens : quodque oculus est in cor-
 pore, hoc in Byzantina urbe, ut intelligo, monaste-
 rium tuum : cujus gratia glorificatur Deus, et
 beata mater lætatur supra quam dici potest : hoc
 enim meriti sunt sancti, ut discipulorum suorum
 recte facta videant. Gaude igitur, bona magistra,
 et vera mater secundum Deum : sibi que habeant
 alii dignitates terrenas et claritates, diademata et
 brevis temporis coronas ; tibi vero satis erit crux
 Christi, vita Deo accepta, Christo chara virginum
 domus, ac, si modo vis, desiderabilia super aurum
 et lapidem pretiosum, eloquia Dei : pulla vestis,
 consecratio Christi : quæ quidem terrenis omni-
 bus bonis potiora sunt, et pignora regni cælestis.

Cæterum nunquam tibi dormitet oculus mentis,
 neque auris cordis obsurdescat, neque unquam
 cesset divinus amor tuus; sed incrementis virtutum
 semper amearis, pungens et compungens
 animam, et tanquam ex fonte quodam lacrymas
 effundens. Pulchra enim est quam maxime hæc
 aqua, et animam cogitationibus interdum sorden-
 tem eluit; ignem exstinguit, qui ex negligentia per
 carnis amorem accenditur; sedat turbulentam af-
 fectionem ab hoste injectum : inflectit prorsus
 Deum ad misericordiam : et in pristina sinceritate
 rursus constituet amatorem. Sapienter cum sis, in-
 tellige quod dico. Dat enim tibi Dominus gratiam,
 atque utinam det porro, ut ipsum ames et red-
 ameris, desideres et mutuo desidereris : ut tibi dicere
 liceat cum Apostolo : *Vivo autem, jam non ego,
 vivit vero in me Christus*²⁸. Etenim qui penitus amat
 Deum, exit de seipso, et in amato vivit et movetur
 et existit. Talem te esse postulat ratio, sponsam
 Christi, simulque tibi commissas Dei filias. Quid
 inde autem ? Sponsus Christus, cælestis thalamus,
 et bona supernæ Jerusalem, hoc est, regnum celo-
 rum, et quæcumque sanctis ad quietem promissa
 sunt; quæ cum jam adepta sit beata mater, hortat-
 ur nos ut in exercitatione persistamus, in con-
 cordia et unanimitate; perturbationes animi con-

culcemos; carnem oderimus et sanguinam; dedisti virtutibus, per quas ineffabilia hæc bona consequi licet.

CLXXVIII. — Eudocimo sparsario.

Ipsius patientiam, et in adversis constantiam laudat.

Hærum scribo ad excellentiam tuam, idque impulsu Silvani reverendissimi fratris nostri. Postquam enim in conspectum et colloquium venit, humilem animam nostram percussit, cum singula enarrasset, quemadmodum cum gratiarum actione feras, domine noster, quod accidit, et ad Deum referas hanc æronnam; extra te omnia statuens quæ hominum injustitia machinata est; atque unum denique hoc quærens, quo pacto acceptabilem Domino universorum vitam instituas in pœternum. Quibus omnibus effecit ut merito illud diceremus: Bonus homo de bono thesauro caritatis profert bona¹⁸. Et enim cum in animam tanquam in promptuario quodam, ex præterita institutione divina et humana thesauros scripturæ condideris: tempore videlicet opportuno spirituales profers divitias, ad salutem tuam dispensans. Ac vide, vir optime, ut in bonum tibi cesserint divina documenta: lectio et cognitio, otium et occupatio, congressus et oratio, sacrorum sermonum et codicum possessio: quam dives tu admodum, licet pauca tibi restent vitæ subsidia: quam pulchri tibi oculi et palpebræ, licet visu per injuriam orbatus sis: quam illustris valde sis et gloriosus, licet in bono jam et gloriam vitam tolerare existimeris. Enim vero hæc haud dubie probatio est experimentumque virtutis, ut unde nos derelictos putamus, inde nos beneficium affectos a bono Deo comperiamus. qui per prospera et adversa, per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam¹⁹, et quotquot alia vox apostolica distinxit, vitam nostram novit utiliter dispensare.

Atque hoc vetus est decretum, et omnium qui accepti Deo sunt vitæ probatio. Surge enim Abel Dei dilectio: an non fraternæ manus iudicium fuit²⁰? Enoch dum qui Deo placuit: an non propter illius temporis corruptores, qui et ipsum corrumperere nitebantur, Deus illum de medio rapuit, atque in ignota loca transtulit, ubi ad hunc diem permanet, præsentis secundi adventus Christi futurum? Agnosce Abraham multo modis tentatum a Deo: cujus probatio fidei multo pretiosior auro²¹. Atque ut alios prætermittam, multos numero, et qui intra epistolæ modum commemorari non possunt; si cum æquibus Job, cujus innumera fuerunt certamina, æquibus nostras contendamus, hæc utique inferiores deprehendemus; et celebrem illam ejus vocem usurpantes nos cum ipso pronuntiabimus. Sic igitur hortamur te, ut de rebus tuis

¹⁸ Matth. xii, 35. ¹⁹ II Cor. vi, 8. ²⁰ Sap. iv, 14. ²¹ I Petr. i, 7.

Α θε, μιστὴν σάρκα καὶ αἷμα, ἀντίχρηται τῶν ἀρετῶν δι' ὧν ἔστιν ἐπιτελεῖν τὰνδε τῶν ἀρετῶν

POH' (70). — Eudocimo sparsario. [ψμβ'.]

Δευτερεύου του ἐπιστάλλειν τῇ τιμιότητι σου καὶ ταῦτα προτασσέεις παρα Σιλβανου τοῦ αἰδέσιμου καὶ ἀγαπῶμενου ἀδελφοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ ἦλθεν εἰς ὀμίλιον τῆς κατ' ὀφθαλμούς, κατέκλεισεν ἡμῶν τὴν ταπεινὴν ψυχὴν, ἐξεργασάμενος ἕκαστα ὅτι καὶ εὐχαρίστας εἴρηαι, ἡ δεσπότης ἡμῶν, τα συμβεβηκός καὶ ἐπιθεῖν ἀνακαίρεις το πάθος. Ἐξω ακουτὸν γεθείς τῶν σπικτωρῶν ἀνθρωπίναις ἐκφρηταῖς καὶ τέλος ἐν ζυτῶν, ὅπως εὐπροσέεικτον πρὸς το εἶξες τῆς ζωῆν κατ' ἀποστάσις τῶ διαποτῆ τῶν ἀπάντων. Ἐπι πᾶσι ταῦταις διέβηκην ἡμας κατὰ τὸ εἶκος σκεπτε εἰπούτας, ὅτι Ὁ ἀγαθός ἀνθρώπος ἐκ του ἀγαθου θεου θησαυρου τῆς καρδίας ἐκβαλλει τα αγαθα. Καὶ γὰρ ὡσπερ ἐν τινι ταμειῶν, τὰ ἐκ τῆς πρᾶξι βούουσις παιδείας θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης ἐσπασμενος τῇ ψυχῇ γνωστικὰ θησαυρίσματα, ἐπι κειρεῖ τὰς γραμμάτας προοίσις τὰ πνευματικα κειρεῖ οἰκονομῶν τὸ κατὰ σκεπτόν σωτηριον. Καὶ ἴδε, σπικτωρ ἄναξι, οτι εἰς καλὸν σοι ἀπέβη τὰ θεία ματα ἡ ἀναγνωσις καὶ ἡ ἐπίγνωσις, ἡ ἔχουσι καὶ ἐντριβὴ, ἡ ἐκτελεξις καὶ ἡ προσευχὴ, ὡ κτεσις τῶν ἡμῶν λογων τε καὶ ἀποτῶν ὡς πλοῦσις σου ἄγας, καὶ εἰς ἡμῶν σοι περισσι τὰ τας ζωῆς ποδῆα ὡς εὐώπης καὶ καλλιδωλοφωρος, κᾶν τὴν ὄψιν ἀδικία ἀπεστραφαι ὡς περιφανῆς λῆιν καὶ περιδουξας, κᾶν τὸν αἰτιον καὶ ἀδοξου ζωῆν ὅτιον διανοουσαι. Καὶ γε πάντως τοῦτο δοκιμὴ τίς ἐστι καὶ βῆσιςος ἀρετῆς, ἵνα εἰ ὦν δοκᾶμεν ἐγκαταλειφθαι, ἐντετυθεῖν εὐωμῶν εὐεργεταῖσθαι πρὸς θεου τοῦ ἀγαθου ὡς διὰ τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτερίας; διὰ δυσωχημίας καὶ εὐφρημίας, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα ἡ ἀποστατικὴ διεστειλατο σωνὴ οἶδεν οἰκονομιο συμφεροντας τὴν ζωῆν ἡμῶν.

Καὶ τοῦτο δόγμα ἀρχαῖος, καὶ τῆς τῶν θεοῶν ἀνδρῶν πολιταίας γνωριστικον. Δωδε μοι Ἐβὶλ τῆς θεοερίτης μαρτυρηθεντα αἰκατον οὐχὶ παρᾶσθερα ἀδελφικῆς χειρὸς γέγονε; Του Ἐνώχ ἐκκειου θεῶ κωριστήσαντα οὐχι διὰ τοὺς γηνικαῦτα ῥθῆαι καὶ ῥθείρειν αὐτὸν ἰσπουδαχότας, θεός ἐκ μαν ἔρασαν, ἐν ἀδελοις ταποις μεταθέμενος, ὅς καὶ εἰνε μέχρι του θείου προάγγελου τῆς δευτερας Χριστου ἐπιφανείας εσσημένος; Γνώθι τὸν Ἄβραῶν παραζόμενον ὑπὸ θεου πολυτρόπως· εὐ τὸ ἀσπικμιο τῆς πίστεως παλυτερότερον χρυσοῦ ὅτι μάλιστα. Καὶ ἵνα τοὺς ἄλλους παραδράμοιμι, πολλοὺς οὐτως ἐκ οὐκ ἐν ἐπιστολῆς μέτροι ὑπομνηματίζεσθαι ἐγγυραῶντας, Ἰωδ τὸν μυρίαθλον τάχα, εἰ παραβῶμεν τὰ ακουτῶν ταῖς ἐκείνου πάθῆαις, εὐρωμεν δὲ τὸ εἶδος ἔχοντα καὶ συμπεθεγζόμεθα τὴν ἐκείνου αἰδασα φωνῆν ἐκαστοτε ἀναλαμβάνοντες. Οὕτως οὖν πικ

NOTÆ.

(70) in cod. Reg. ρκ.

καίλουσιν σε, ἐπιποθεῖς, διαβῆσθαι τὰ κατὰ αὐτῶν. Καὶ τὸν καιρὸν τῆς δυσπραγίας καὶ κόλυ-
 θηθαισας κρείττονι λειψισμῷ καὶ βιβαιοπίστῳ ἡμῶν εἰς εὐτυ-
 χίαν καὶ εὐπάθειαν μεταστειχίωσασθαι. Τὸν γὰρ
 οὕτως ἰσσοισμένον καὶ πεποιθῆσαι Θεοῦ ζῶντα, οὐ-
 σιν παρακινήσει τῶν ἀνθρώπων ὀψιλοτερον πε-
 φουστα πάντων τῶν λυπιῶν εἰσδοτῶν. Καὶ λέγεις ἐν
 τῇ παρακροάσει τοῦ ἀναγιγνώσκοντος εἰς ἕμνον τρέ-
 πεισθαι, οὐ θαύμα· πείσει γὰρ ἡ ἀσπίσις τῆς
 ὀψίως τοῦτο ἰργάζεσθαι. Καὶ φας μὴδὲν ἔργον ἐπι-
 χείρας ἔχειν, ἅτε καὶ ἡσος τῆς οὐσίας, μὴδὲ σοι
 ἡμεῖς φησὶν ὁ Ἀποστόλος· Ψαλμὸν ἔχεις, διδά-
 χῆν ἔχεις, γλῶσσαν ἔχεις, ἀποκαλύψεν ἔχεις·
 πάντα πρὸς αἰχοδομῆν γινεσθῶ. Φάγι, πῆ,
 Μονοὺ τὸ εὐχάριστον κίετῆσο· καὶ ὅσα σοι
 εἰκοθεν, καὶ ἐν τῷ φυσικῷ τοῦ νοῦ βιβλίῳ ἀποκείται,
 ἀναγιγνώσσε. Καὶ μικρὸν ὕστερον ἀναβλήψεις μεγα,
 καὶ ἴσθεις τὸ ἕως τὸ ἀπρασίτου, Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν Θεοῦ
 ἀπ' οὐρανῶν ἐρχόμενον μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως
 αὐτοῦ ἐν πυρὶ ὀλογῶς· οὗς μὲν κρίνοντα ὡς ἐνδοκίους
 κρίσεις· οὗς τε δοξάζοντα ὡς δόξης συνίστορας·
 μεθ' ὧν εἶς καὶ αὐτὸς, ὀλογῆται μοι καὶ τιμῶνται,
 ἀπαστρέπτων Ἰσα καὶ ἄλλων πρῶτον. Περὶ οὐ προαι-
 σης προσεταιίον εἰς μοναστήριον καθιστάναι, εἴ τι
 οὐν ἄλλο, οὕτως ἡ ἱέρως, ἐν καλῷ ὄνομα· πάντα
 ὡς ἔδη γενοῦσα Θεὸς ἰσέτατο· εἴπερ εὐχάριστος
 τῆν οὐρανῶν πάντων εἰσεί, προσεύχου περὶ ἡμῶν
 τῶν ἀμαρτωλῶν· ἄρτι γὰρ οὐχ ἡμεῖς αἱ ἀμαρτωλοὶ,
 ἀλλὰ καὶ εἰ τις τῶν ἁγίων ἐξαίτησαιο ἀν σου τῆν
 δέσσει, ὡς κείμεντος τειε καθήμασιν. Ὁ Θεοφιλέ-
 σιατος ἀδελφεὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπίσκοπος πλείστα σε
 προσαγορεύει.

A statuas, charissime. tempusque adversitatis mul-
 tarumque rerumque, meliori cogitatione ac fide
 nixa sententia, in felicitatem prosperitatemque con-
 vertas. Eum enim qui sit confirmatus Deoque con-
 fidenter vivit, nihil rerum humanarum commovebit,
 ut qui omnibus quæ tristitiam afferre solent, su-
 perior apparerit. Quod si dicas, tibi, dum lecto-
 rem audis, somnum obrepere, nihil mirum: solet
 enim privatio visus hoc efficere. Si dixeris nullum
 te opus prae manibus habere, ob inertiam naturæ:
 ne tibi id coram sit. At Apostolus: *Psalmum habes
 doctrinam habes, linguam habes, apocalypsim* [reve-
 lationem] *habes: omnia ad ædificationem fiant* 21.
 Eda, lube, dorum. Tantum grato sis animo, et quæ
 ex teipso tibi suppetunt, et in naturali mentis libro
 B condita sunt, lege. Et postmodum acule perspicies,
 et videbis lucum inaccessibleem, Jesum Filium Dei
 de cælis venientem cum gloria et potestate sua in
 igne flammæ; hos quidem condemnantem, ut reos
 judicii 22; hos vero glorificantem ut consortes
 gloriæ: quibuscum sis et tu, amicissime mi et hono-
 rabilissime, conuscans inslar solaris radii. De sub-
 urbano in quo monasterium constituere decre-
 vissi, sive quid aliud isto vel illo modo recte ac
 præclare designatum est: omnia, ut jam facta sus-
 cepit Deus: modo omnium privationem grato feras
 animo. Ora pro nobis peccatoribus: neque pro no-
 bis modo, qui peccatores sumus, sed si quis etiam
 sanctorum preces expelat tuas, ut qui omnium
 conflicteris. Dei amantissimus frater noster et ar-
 chiepiscopus plurimum te salutat.

POB' (71). — Σεργίῳ ἡγουμένῳ. [ψμγ'.]

CLXXIX. — Sergio preposito.

Hortatur ad vigilantiam utique hereticorum communiorem vitat.

Χαίρει Κυρίῳ, ὅτε ὑγιαίνει ἡ τιμιότης σου· τοῦτο
 γὰρ ἀνήγγειλε τὸ γράμμα, καὶ ἡ δὴ δὴ τῶν ἀδελφῶν.
 Ἀπεδέξμεθα δὲ καὶ τὴν πρόθεσιν τοῦ ἐπιθυμῆσαι σε
 εἶναι πρὸς ἡμᾶς, κωλυθέντα γε μὴν ὑπὸ τῆς
 τοιχείας τῶν ἰσχυρῶν πολέμων, καὶ τῆς κατὰ τὴν
 ὄδον ἀπρησίας· ἅτινα κατὰ Κύριον ὁ Θεὸς ἡμῶν
 διασκέδασεν ἐν ταχεί, ἱκανῶν εἰς εἰρήνην τὸ ἔκ-
 σαι καὶ ἀκαλλήτων τῆς τῶν Ἀγαρηνῶν ἐπι-
 δραμῆς. Ἰσέταχθητι γὰρ καὶ τὴν περὶ αὐτῶν
 ρομωαίαν, οἷα καὶ ἠλίκο γέγονεν ἐν τοῖς αὐτοῖς. Καὶ
 ταῦτα πάντα ἐπιτιμῶ ἴσσει παρὰ Θεοῦ, ἐπὶ τῇ
 ἀμετανόητῳ ἡμῶν κακία. Ὅμως σὺ, ἄνερ ἀγαθὲ,
 καὶ αἰετὲ τιμιώτατε, στέθει καὶ ἀνδρίζου ἐν τῷ
 καθηγίσθαι τῆς ἀσέλευθης· μὴ ὑποπιπτῶν ἀθυ-
 μία, κἄν πολλαὶ αἱ δυσκολίαι· μὴ ἀποκαυῶνται τειε
 ἀπορίας, κἄν ἡ ἰσχύς δαπανῶται. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν,
 ὃ καὶ πρῶτον λόγου ἐστὶ ζήτημα, τὴν πίστιν φραύρει
 ἀσφαλῆ καὶ ἀκράδαντον, φεύγων τὴν κοινωνίαν τῶν
 εἰσεσσεσῶν παντοῖα τρόπῳ. Ἴσθει γὰρ ὅτι διωγμὸς
 κἄρτε· καὶ οὐ τελειότηας, το ὑμᾶς οἶμαι καθέξ-
 σθαι, καὶ ἀδίκως διαμένειν· τῶν ζήλωτων τῆς
 εὐσεβείας πολλὰ πεπονθῶτων· καὶ μαρτυρίῳ δι-

Gratias Domino, quod incolumis sit honorabi-
 litas tua; hoc enim litterarum renuntiarunt, et fratres
 duo. Pergratum etiam habuimus, quod consilium
 et animus fuerit tibi ad nos veniendi, nisi bella
 civilia obstitissent, et injuriarum quibus viæ infestæ
 sunt: que incommoda brevi dissipabit Dominus
 Deus noster, subditos ad pacem revocans eosdem-
 que liberans sub Agarenorum incursione. Nam et de
 illorum didicimus, quales et quantas
 apud vos strages ediderit. Atque hæc omnia pene
 sunt, a Deo propter impenitentem malitiam no-
 stram inflictæ. Tu tamen, vir bone, ac frater hu-
 noratissime, sita et viriliter age in præfectura fra-
 trum; nec animo cadas, quamvis multæ sint diffi-
 cultates; nec faliscas in angustiis, etsi vires con-
 sumantur. Sed primum quidem, quod primo loco
 quaeritur, fidem serva firmam et inconcussam, he-
 terodoxorum communionem modis omnibus devi-
 tan. Seis enim adesse persecutionem, nec per-
 fectionis esse residere vos domi, atque extra per-
 secutionem permanere; dum, qui zelo pietatis
 flagrant, multa patiuntur, nonnullis jam martyrij

21 I Cor. xiv, 26. 22 II Thess. II, 8, vi.

NOTÆ.

(71) In cod. Reg. gra'.

diademate coronatis. Quapropter exacta vibis vita est opus, quæ expleat quod reliquum est ætatis : qualem sectatus est qui antea vobis præfuit, et quam ab illo vos suscepistis : quale namque est caput, tale et totum corpus. Et hæc dico, non ut dissipemini, sed ut diligenter conservemini, et corroboremini, commune cum hæresi nihil habentes. Deinde, attendens attende, et vigilans vigila, quia multi ab alto impugnantes nos, quia diaboli complures sunt laquei : *Quia tanquam leoruyiens quærit quem devoret* ⁹⁵, Atque hunc quidem voluptate carnis exsorbere conatur; alium vero incredulitatis morbo a compage fratrum divellere. Alium invidiæ telis vulnerat; ut Cain alterum efficiat: alium avaritiæ casu dejicit, Judam alterum gestiens ostendere. Atque ut semel dicam, opus ejus noctes diesque nostrum est exitium. Observa, custodire ac verbis oves Christi; et merces tibi multa erit a Deo. Ipse enim apostolorum coryphæo dixit: *Simon Jonæ diligis me plus his Pasce oves meas* ⁹⁶. Itaque probatio amoris erga ipsum est, juxta Scripturam, virga pastoralis.

CLXXX. — Stephano filio.

Monasticæ paupertatis curam commendat.

Advenit et abbas Anthimus, egregie Stephane, et fili dilecte: cumque, ut par erat, tanquam te ipsum accepissem, interrogavi quemadmodum te gereres. Nam quia hoc postulat præfecturæ ratio, sic etiam usus sum ergo fratrem tuum Anthimum. Et charitatem quidem mutuam inter vos esse cognovi, sed non qualem veritas exigit in germanis secundum Dominum fratribus. Quid hoc enim est quod non communia facitis omnia; sed et privatim ipse aurum habes, et aurum ille privatim habet, id quod dirimere solet charitatem? Quomodo enim anima una et cor unum queat esse, ubi meum et tuum nominatur? Hinc suspiciones, hinc oblocutiones: hinc tertio, quod non in medio vestrum Christus, qui dixit: *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum* ⁹⁷; sed hostis animarum nostrarum, qui dissecat membra Christi Perspicuum animus est, ubi sit privata rerum possessio et non communitas, illinc abesse Christum: quoniam de apostolis scriptum est: *Erant illis omnia communia; nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat* ⁹⁸. Non pudet nunc, date veniam, cum duo sitis, bona in commune non possidere: cum inter apostolos, qui numero tot erant, communitas existeret? Propterea ibi erat Christus: inter vos autem nequaquam, etsi grave est dicere: alioqui unanimes essetis, et consentientes, et concordantes; invicem sustinentes, invicem curantes, vobis sufficientes, bene affecti, blandi, hilares, præ-

⁹⁵ I Petr. v, 8. ⁹⁶ Joan. xxi, 15-17. ⁹⁷ Matth. xviii, 2. ⁹⁸ Act. iv, 32.

δῆμα στεφάνων τινῶν. Ὅστε ἐκκριθεὺς ζωῆς ὑπὲν χρεία, ἀναπληρούσης τὸ ἄλλο τῆς ἡλικίας [cod. Reg. ὑποπτώσεως, *penitentiæ*], ἢν ὑπέπεσαν ὁ προκαθηγησάμενος ὑμῶν, καὶ δι' αὐτοῦ πάντες ἡμεῖς τῆ ἐκείνου παραδοχῆ. Οἷα γὰρ ἡ κεφαλὴ, τοιοῦτον καὶ τὸ ὅλον σῶμα. Καὶ ταῦτα λόγῳ, οὐχ ἵνα διαλυθῆτε, ἀλλ' ἵνα συντηρηθῆτε ἀκριβῶς, καὶ ἐπιρρόησθε τῆ ἀμεθεΐα τῆς αἰρέσεως. Δεύτερον, νῆψον νῆψι, καὶ γρηγορῶν γρηγορεῖ· ὅτι πολλοὶ οἱ πολέμουνοιτες ἡμᾶς ἀπὸ ὕψους· ὅτι πολλὰ τὰ θῆρατρα πεδιαθόλου· Ὅτι ὡς λίων ὠρυόμενος ζῆτεῖ τίνα καταπίη. Καὶ ὃν μὲν ἠδονῆ σαρκὸς περιῶται ῥοφῆσαι· ὃν δὲ ἀπιστίας νοσήματι διαβῶξαι τῆς συναφείας τῶν ἀδελφῶν. Καὶ ἄλλον φθόνου βέλεσι κατατρῶσκει, καὶ ἄλλον ἀποδείξει βουλόμενος· ἕτερον δὲ φιλαργυρίας πτώματι καταβάλλει, Ἰουδᾶν δευτέρον γνωρίσαι γλιχόμενος. Καὶ ἅπαξ ἀπλῶς, ἔργον αὐτοῦ νύκτως καὶ μεθ' ἡμέραν, ἡ καθ' ἡμῶν ἀπὸ ὠλεια. Σκόπει, φυλάττου τρόποις καὶ λόγοις τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὁ μισθὸς σου πολὺς κατὰ Θεοῦ. Αὐτὸς γὰρ εἶρηκε πρὸς τὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων· Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς με πλέον τούτων; Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. Ὅστε ἀποδείξει τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης, ἡ ποιμαντικῆ κατὰ λόγον ῥάβδος.

ΠΠ' (72-73). — Σεφάνῳ τέκνῳ. [ψμ'.]

Κατέλαβε καὶ ὁ ἀββᾶς Ἄνθιμος, ὃ καλῶς Στέφανε, καὶ υἱὲ ἡγαπημένε· καὶ καθάπερ σε ὀφειλομένως ἰδὼν ἀνέκρανα, ὅπως λιάνοις. Ἐπειδὴ ὁ λόγος τῆς προστασίας ἀπαιτεῖ τοῦτο, οὕτως ἐχρησάμην καὶ ἐπὶ τοῦ ἀδελφοῦ σου Ἄνθιμου. Καὶ ὅτι μὲν ἀγάπην ἔχετε μετ' ἀλλήλων διέγνω, οὐ μὲν εἶπον ἐπιζητεῖ ἡ ἀλήθεια ἐπὶ ἀδελφοῦς γνησιόσους κατὰ Κύριον. Καὶ τὶ τοῦτο ὅτι οὐ κοινοποιεῖτε πάντα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἰδιοχρυσεῖς, καὶ οὗτος ἰδιοχρυσεῖ, ὅπερ ἐστὶ διακριτικὸν ἀγάπης; Ποῦ γὰρ δύναται ἂν μία ψυχὴ καὶ μία καρδιά εἶναι, ὅπου τὸ ἐμὸν καὶ τὸ σὸν εἴρηται; Ἐντεῦθεν αἱ ὑποψίαι, ἐντεῦθεν αἱ καταλαλαίαι. Καὶ τὸ τρίτον, ἐντεῦθεν οὐχ ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὁ εἰπὼν· Ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συναγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν· ἀλλ' ὁ ἔχθρὸς τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὁ διατέμνων τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ. Δῆλον γὰρ ὅτι ὅπου ἰδιοκτημοσύνη καὶ οὐ κοινότης, ἀπειστὴν ἐκείθεν ὁ Χριστὸς· ἐπειδὴ γηραπται ἐπὶ τῶν ἀποστόλων· Εἶχον ἅπαντα κοινὰ, καὶ οὐδεὶς τῶν τι ὑπαρχόντων αὐτῶν ἔλεγεν ἰδίον εἶναι. Οὐκ αἰσχυνομένα ἄρτι, σύγγνωμι, δύο ὄντες μὴ κεκτηθῆαι κοινὰ τὰ ὄντα· ἐπὶ τῶν ἀποστόλων τοσούτου πλήθους ὄντος τὴν κοινότητα ὑπάρχειν; Διὰ τοῦτο ἐκεῖ ἦν ὁ Χριστὸς. Ἐν ὑμῶν δὲ οὐδεμῶς· καὶ βαρὺς ὁ λόγος· ἡ γὰρ ἂν τὸ σύμφυχοι εἶναι, σύμφρονές τε καὶ ὁμοκάρδιοι, ἀλλήλων ἀνεχόμενοι, ἀλλήλων φροντίζοντες, αὐτάρκει, εὐπειθεῖς, ἐμπλεκτοὶ, ἰσάροιοι, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσι, γλυκασίαν ζῶν ἔχοντες, καὶ μετὰ μόνου ἄρτου καὶ ὕδατος, εἶπ

NOTÆ.

(72-73) In cod. Reg. ρπβ'.

εἶχον οἱ ἅγιοι. Νῦν δὲ τούναντιον κατὰ τὰ προειρη-
μένα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ περισπασμὸς ὑμῖν, ἵνα προ-
στεθῇ ἐν ἀργύριον, ἢ ἐν χρύσιον τῷ ἤδη προτοι-
μασθέντι κέρματι· ὅπερ ἐστὶ φιλαργυρίας πάθος,
καὶ Ἰουδαϊκὸν ἀποτέλεσμα.

Ἐρωτῶ, καὶ ἀποκριθῆτέ μοι· Ἐχετε ἄρτον καὶ
εἶνον, καὶ ἔλαιον κατ' ὀλιγότητα, σὺν τοῖς ἄλλοις
ἐπιτηθείοις καὶ τροφευτικοῖς τοῦ σώματος, μέχρι
μηνοῦ ἐνὸς ἢ δυοῖν; ἐὰν κατανεύσῃτε, χάρις Κυρίου.
Εἰ δὲ μὴ, πριάσθε, εἴ οὐ δέδωκα ὑμῖν νομίσματος
ἄρτι· καὶ οὐδεὶς περισπασμὸς, καὶ οὐδεμία ταραχὴ.
Ἰκανῆσαι γὰρ οἶδ' ὅτι καὶ τετραμηνιαίου χρόνου εἰς
χρεία. Καὶ ὅτε ἀπορίστε, πάλιν ἢ ἐντεῦθεν ἢ
ἄλλοθεν, προσθειῖν δ' ἂν καὶ ἐκ τοῦ ἐργοχειρίου
ὑμῶν, ὁ τρίφων τὰ πάντα, θρέψει καὶ ὑμᾶς. Οὗτος
ὁ βίος ἀριστος· οὕτως τὸν Χριστὸν μίσην ὑμῶν
σχοίητε, πᾶ μὲν ἐργαζόμενοι, πᾶ δὲ προσευχόμενοι,
καὶ ποτὶ μὲν ἡσυχάζοντες, ποτὶ δὲ ἀναγινώσκοντες.
Καὶ ἀνατελεῖ ὑμῖν φῶς γλυκὺ· καὶ τοῖς ὁρώσιν
ἴσεσθε ἱεραστοὶ· καὶ Θεὸς δοξασθήσεται ἐν ὑμῖν· καὶ
ἀντιδοξάσειν ὑμᾶς καὶ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι
αἰῶνι. Ἡμῶν τε αὐτῶν τῶν ἁμαρτωλῶν ἴσεσθε
καύχημα, καὶ ὅλης τῆς ἀδελφότητος κλῆς. Ταῦτα
εἶρηκα, οὐχ ὡς ἐχόντων ὑμῶν χρυσίον τεθησαυρι-
σμένον· μηδὲ εἶη ἔχειν ὑμᾶς, ὡς ἂν μὴ ἀκούσητε·
Ἄκου οὐ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία
ὑμῶν ἴσται. Θησαυρὸς δὲ ἐστὶ μοναχῶ, ἐὰν ἐπάνω
τῶν τριῶν νομισμάτων, κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐν
τοῖς Πατράσι, περιποιηθῆται τις ἑαυτῷ, καὶ τοῦτο
ἐπὶ τῶν πτωχῶν τὴν διάνοιαν· ἐπεὶ ὄγε ἀκριβῆς
μοναχός, καὶ διασπόζων κόσμου δι' ἀκτημοσύνης,
οὕτως ἐν ἀργύριον κέχτηται· καὶ κράζει μετὰ τοῦ
ἁγίου Παύλου· Ὡς πτωχὸς ἐγὼ, πολλοὺς δὲ
πλουτίζων· καὶ ὡς τὰ πάντα κατέχων, καὶ
μηδὲν ἔχων. Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς τῷ τοιοῦτῷ πάντοθεν
ἀνοίγει θύραν, καὶ ἡσυχάζοντι, καὶ δικωκομένῳ, καὶ
φυλακισμένῳ, καὶ ὀτιοῦν πάσχοντι ἕτερον. Καὶ Χρισ-
τοφόρος ὁ τοιοῦτος καὶ Χριστιανὸς ἀληθινός, καὶ ἄγγε-
λος ἐπὶ γῆς, καὶ θεομιμίτος ἀνὴρ, καὶ κληρονόμος
Θεοῦ, συγκληρονόμος δὲ Χριστοῦ.

Παρασθε οὖν λοιπὸν, ὡ ἀδελφοί, τὸν λόγον· καὶ
εἰ μὲν τρινομίητε ἀμφοτέροι, οὐκ ἀπόβλητοι ἐν μο-
ναχοῖς, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τὸ πατρικόν· εἰ δὲ ἐπ-
άνω δεκανομοῦντες, καθὼς ἀκούω, ἢ καὶ πρὸς· γε-
νώσκατε ἑπιπτῶται εἶναι τῆς μοναχικῆς καταστάσεως,
καὶ θεραπεύται οὐ Χριστοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου· καὶ
τέκνα οὐκ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ἀλλὰ τοῦ φιλοχρυσούν-
τος. Δόξαιεν ὑμᾶς λέγειν, ὅτι Ἐχεις, ναί· ἐπεὶ καὶ
Χριστὸς διὰ τοῦ γλωσσοκόμου οὐ ἠερέρετο, καὶ
πᾶς καθηγούμενος καὶ προϊστάς τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀλλὰ
διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς ἀδελφότητος. Φησὶ γὰρ ἐν τῷ
Εὐαγγελίῳ ὁ Κύριος πρὸς τὸν Ἰούδαν· Ὁ πειεῖς, ποιή-
σον τάχιον. Τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνα-
κειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. Τινὲς γὰρ εἶδόν-
των, ἐπεὶ τὸ γλωσσοκόμον εἶχεν Ἰούδας, ὅτι

sentibus contenti, dulcem vitam agentes, etiam
cum solo pane et aqua, qualem duxerunt sancti.
Nunc vero res aliter se habet, ut superius dictum
est. Hanc ob rem et distractio vobis : ut argen-
teus unus vel aureus unus addatur ad nummulos
jam coacervatos : quod avaritiæ morbus est, opus-
que Judaicum.

Quæso, respondete mihi, nonne panem habetis
et vinum, modicumque oleum, cum aliis opportu-
nis, quibus ad mensem unum duosve sustentari
corpus possit ? Si annueritis, laus Domino. Sin
minus, emite pecunia, quam vobis nuper dedi ;
et nulla erit distractio, et nulla perturbatio. Suffi-
ciet enim, sat scio, vel ad quatuor mensium necessi-
tatem. Et cum indigebitis, rursus qui alit omnia,
illinc aut aliunde, addiderim ego, et ex opere ma-
nuum vestrarum, vos nutriet. Hæc vita præstan-
tissima : sic Christum inter vos habebitis, nunc la-
borantes, nunc orantes, et interdum quidem quie-
scentes, interdum legentes. Et orietur vobis lux dul-
cis, et intuentibus amabiles eritis ; et Deus glori-
ficabitur in vobis, et vicissim glorificabit vos, et
nunc et in futuro sæculo. Ac nostra quoque, qui
peccatores sumus, gloriatio eritis, et universæ so-
cietatis decus. Hæc dixi, non quasi aurum recon-
ditum vos habeatis : neque vero contingat vos ha-
bere, ne audiat *Ubi thesaurus vester, ibi et cor
vestrum erit* ⁹⁹. Thesaurus porro est monacho, si
supra tres nummos, sicut apud Patres scriptum
legitur, sibi acquirat : idque ut inter mendicos
censeri possit : qua exactus monachus, et qui mundi
dominus est per egestatem, ne unum quidem ar-
genteum possidet, clamatque cum sancto Paulo :
*Sicut egens ego et multos locupletans, et tanquam om-
nia possidens, et nihil habens* ¹. Etenim Deus et, qui
talis est, ubique aperit januam, et quietem habenti,
et persecutionem patienti, et in custodia detento,
aut alia quavis ærumna oppresso. Et talis, Christi-
fer ac verus est Christianus, et angelus in terra, et
Deum imitans vir, et hæres Dei, cohæres autem
Christi ².

Attendite igitur, fratres, ad hunc sermonem ;
et si quidem tres tantum nummos habetis ambo,
non estis rejiciendi ex monachis, juxta Patrum
exemplum. At si supra decem nummos, ut audio,
vel amplius, scitote vos monachorum statu excol-
disse, cultoresque esse, non Christi, sed adver-
sarii ; et filios esse, non humilitatis meæ, sed illius
qui aurum amat. Dicetis fortasse habere vos qui-
dem, seil et Christum oculos habuisse, itemque
præpositum omnem ac præsidem Ecclesiarum. At
illi hoc tanquam fratrum œconomi. Dicit enim in
Evangelio Dominus Judæ : *Quod facis, fac citius.*
*Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid di-
xerit ei. Quidam enim putabant, quia oculos habe-
bat Judas, quod dixisset ei : Eme ea quæ opus sunt*

⁹⁹ Luc. xii, 34. ¹ Cor. vi, 10. ² Rom. viii, 18.

nobis ad diem festum : aut egenis ut aliquid daret ³. A Sic ad imitationem Christi, omnibus qui vere præ-sunt, loculos habere licet, non ob aliud quidquam, absit ! Deo enim magnopere displicet. Si ergo præ-sides etiam vos estis, et vobis aliqui largiti fue-rint, quemadmodum et Christo ipsi, *de facultati-bus suis*, sicut scriptum est, *mulieres quæ illum se-quebantur* ⁴ : et sanctis similiter alii et aliæ : bene habet, possideatis licet, non decem nummos, sed decies mille : nihil enim vestrum est, sed Christi ; et dispensatores vos estis honorum Christi ; sicut et Paulus omnia possidens, nihil habebat, et qui-cunque alius ad hunc diem cum Dei timor præfe-cturam gessit. Quod si præpositi non estis, ac dis-pensatores animarum, hortor et obsecro, ut quam-primum erogetis quod præscriptam mensuram excedit, ne avaritiæ morbo capti a diabolo, disci-puli Christi esse desinatis. Hæc non vobis solis dixi, sed per vos cunctis fratribus ; nec odio ha-bens, absit ; sed magnopere diligens ; neque in an-gustias redigi vos cupiens, sed admodum dilatarî. In angustia quippe latitudo : et in tristitia secun-dum Christum, exsultatio spiritus. Et audite me, filii, peccatorem recte consulentem, legitime præ-cipientem ; ut per omnia et in omnibus placentes Christo, hæredes simus honorum æternorum.

CLXXXI. — *Mariæ reginæ.*

Ne in palatio cum filia Augusta habitet : quo fugiat hæreticorum consortium. (Baron. an. 816, n. 23.)

Quales, nos abjecti, et quinam sumus, quos in C. occurrentibus molestiis defendere, et laudibus supra modum efferre et consecrare dignata sit præ-cellens dominatio tua ? Attamen quod istam pietatis tuæ dignationem susceperimus, res ipsa fidem faciet : quando etiam necessarium est, multos abs te liberari falsa suspitione, quæ in hujusmodi occasionibus solet obrepere : nec mirum. Effusus enim sermo cum in multos dispergatur, tum non est in singulorum ore verus usquequaque. Nos vero quibus verbis afflictissimi cordis tui dolo-rem abstergere conantes ? aut quonam molliore con-tactu asperrimum animi sensum lenire possimus ? Pertulisti ergo (ut ab initio provehatur oratio) in-justum conjungis divortium, ab imperio quoque simul avulsa, cujus rei causa concussus est mundus. D Miserandum spectaculum ! Adultera purpuram ge-rens, et regina pullo amictu tecta : famula impe-rans, et domina serviens. Atque ut cætera omit-tam, tibi, quæ passa es, notiora quam nobis igno-rantibus : exsilium pro veritate pertulisti a propriis visceribus separata. Ex quo et dolortibi summus, et præcipua laus a Deo, piisque omnibus. Tertia hæc plaga est, de qua, quid deceat, exponere jussi

λέγει αὐτῷ, Ἀγόρασον ὧν χρεῖαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα δῶ τι. Οὕτως κατὰ μίμησιν Χριστοῦ, ἐν πᾶσι τοῖς ἀληθινοῖς προση-τώσιν, ἐστὶ πάντως τὸ γλωσσόκομον· καὶ οὐ δι' ἄλλο τι, ἄπαγε ! ἔχθιστον γὰρ Θεῷ. Εἰ οὖν καὶ ὑμεῖς ἐστε προσετώτες, καὶ ἐπιδιδούσιν ὑμῖν τινες, ὡς καὶ αὐ-τῷ Χριστῷ, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν, καθὰ γέ-γραπται, αἱ συνακολουθοῦσαι αὐτῷ γυναῖκες· καὶ τοῖς ἁγίοις ὁμοιοτρόπως ἄλλοι καὶ ἄλλαι· εὖ ἰσ-ἔχει· καὶ σχοίητε μὴ ἀπὸ δέκα νομισμάτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μυρίων· οὐδὲν γὰρ ὑμῖν ἴσχυον, ἀλλὰ Χριστοῦ· καὶ οἰκονόμοι ὑμεῖς διὰ τοῦ Χριστοῦ· καθὰ καὶ Παῦ-λος τὰ πάντα κατέχων, οὐδὲν εἶχε, καὶ πᾶς τις ἄλλος μέχρι τοῦ δεῦρο θεοφόβως ἔχων τὴν προστασίαν. Εἰ δὲ οὐκ ἐστὶ προστασία, καὶ οἰκονόμοι ψυχῶν, παρα-κλῶ καὶ ἀντιβολῶ, διανείματε τὸ παρά τὸ ὠρισμέ-νον μέτρον τάχει· ἵνα μὴ τῷ τῆς φιλαργυρίας πά-θει ἀλόντες ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἐκπέσειτε ἀπὸ τῆς μαθητείας Χριστοῦ. Ταῦτα οὐχ ὑμῖν μόνοις εἶρηκα, ἀλλὰ καὶ δι' ὑμῶν πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς· καὶ οὐ μόνον, ἄπαγε ! ἀλλὰ καὶ πάνυ φιλῶν· καὶ οὐ στενοχωρῆσαι ὑμᾶς αἰρούμενος, ἀλλὰ καὶ πάνυ εὐρυχωρῆσαι. Ἐν γὰρ τῇ στενότητι ἢ πλατύτητι· καὶ ἐν τῇ κατὰ Χρι-στὸν θλίψει ἢ ἀγαλλίαισι τοῦ πνεύματος. Καὶ ἀκού-σατέ μου, τέκνα, τοῦ ἀμαρτωλοῦ κακῶς συμβου-λεύοντος, ἐνόμως προστάσσοντος. Ἴνα κατὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν εὐαριστοῦντες Χριστῷ, κληρονόμοι γενώμεθα τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν.

ΡΠΑ' (74). — Μαρία βασιλίσση [ψμζ'.]

Ἄποιοι ἡμεῖς καὶ τίνες οἱ εὐταλαί, ἀπολογία ἡξιωμένοι ἐπὶ τοῖς συμβᾶσιν ἀναιροῦς, πρὸς δὲ καὶ ἐπαίνοις ὑπεράγαν ἀροσιωθέντες παρά τῆς ὑπερ-τίμου σου κυριότητος ; Ὅμως ὅτι ἀποθεδιγμένα τὸ εὐσυγκατάβατόν σου τῆς εὐσεβείας, διδάξει τὸ ἄλ-θις τῶν πραγμάτων ἐπίτοιγε καὶ ἀναγκαῖον, ἀκαλ-λάξεις τοὺς πολλοὺς ψευδοπροφῆτας ὑπολήψεως, εἰσθυίας ἐν ταῖς τοιαύταις ὑποθέσει παρειαπρίνεσθαι, καὶ οὐ θαυμαστόν· Ῥυθισκόμενος γὰρ ὁ λόγος σείδνεται ἐπὶ πολλοῖς· οὐκ ἔχων ἐφ' ἑκάστῳ τᾷ ἀληθῆς ἐντελής. Ἡμεῖς δὲ ποῖους λόγους χρῆσόμεθα, περνώμενοι σου θεραπεύειν τὸ ἄλγος τῆς πολυδύνου καρδίας ; ἢ τίσι πραοτέραις ἐπαφαῖς λειάναι σου θυνηθείμεν τὸ τραχύνον τῆς ψυχῆς ; Ἡνεγκας τοιγαροῦν εἴ ἔ-ἄρχῃς ἡμῖν προτοῖο ὁ λόγος· ἀδικου ὁμοζύγου χωρι-σμών· συνεκαγείσα καὶ τοῦ κράτους, ἐφ' ᾧ δεδόνεπι ὁ κόσμος. Ἐλεινὸν θέαμα ! Ἡ μοιχαλις πορφυρο-φοροῦσα, καὶ ἡ βασιλις μελανιμονοῦσα· ἡ δούλη δεσπόζουσα, καὶ ἡ δεσποῖνα θητεύουσα. Καὶ ἵνα τᾶλλα παραδράμωμεν· σοῦ τῆς καθούσης μᾶλλον εἰδυίας, ὑπὲρ ἡμᾶς τοῦ ἀγνώτατος· ἡνεγκας ἐξορίσω ὑπὲρ ἀληθείας, ἐκτμηθείσα τοῦ γνησίου σπλάγγχου. Κάνταῦθα καὶ ὁ πόνος μέγας, καὶ ὁ ὕμνος σοι μέλα παρά τε Θεῷ καὶ πᾶσι τοῖς εὐσεβῆσι. Τρίτη πλετῆ

³ Joan. xiii, 27, 28. ⁴ Luc. viii, 3 ; xxiii, 49.

NOTÆ.

(74) In cod. Reg. ρργ'.

ἡ παρούσα · ἐφ' ἧ τὸ δέον παραδείξει καλεούμεθα. Ἄλλα μὲν οὖν ἄλλοι φθέγγονται συνέσθαι μητέρα θυγατρί. Ὅτι τοῦτο καὶ θηρίοι φασὶ φυσικῆ ὀλκῆ συμβαῖνον. Ἴδοι τις ἂν · ἡμεῖς δὲ οἱ εὐτελεῖς τὰ τοῦ Δεσπότου · τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου ; καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου ; Καὶ αὐθις · Εἰ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μισεῖ τὴν θυγατέρα, οὐκ ἐστὶ μου ἀξίος. Τί τὸ συναγόμενον ; τὸ τὴν σὴν θεοσίθειαν οἶκοι μένειν, τῆς Αὐγούστης ἐχούσης τὰ βασιλεια ἐφ' ᾧ δέδεικται ἡ εὐαγγελικὴ μάχαιρα τὴν τομὴν ἐπάγουσα. Ταῦτα σύγγνωθι, δέσποινα, σὺν πολλῇ προσοχῇ καὶ συνοχῇ καρδίας τεθαρρήκαμεν, ὡς ἂν εἰς οὐς ὀμιλοῦντες, ἐπιστείλαι ὑπὲρ ἀμφοτέρων προσευχόμενοι τὰ κρείττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας νῦν τε καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς.

ΡΠΗ' (75). — Βασιλείῳ μονάζοντι. [ψμν.] B

De obitu cujusdam præpositæ et decem sororum.

Οὐ παραιτούμεθα γράφειν τὸν ταπεινὸν ἡμῶν λόγον, ὡς ἂν εὐλόγως ἐπιζητῆ ἡ τιμιότης ὑμῶν · εἴπερ καὶ εἴη λυσιτελῶν ὑμῖν. Αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τῇ προλαβοῦσῃ ἐπιστολῇ ἐπεσημασμένα. Οὐκοῦν καὶ νῦν προσείμεθα αὐτὸν, ὁμοῦ μὲν παρακλητικόν, ὁμοῦ δὲ καὶ ὑπομνηστικόν. Τίς δὲ ὁ παρακλητικός ; Ὅτι ἐπειδὴ ἀπειπίωσιν ἐν Κυρίῳ ἡ καθηγουμένη σὺν δεκαδικῷ ἀριθμῷ ἀδελφότητος, ὡς φατε, οὐκ ἀπαθὲς τὸ δράμα, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐστατικόν · ἐπιπερ κεφαλῆς ἀπούσης ὅλον τὸ σῶμα νεκρὸν, καὶ μελῶν τῶν τιμιωτάτων ἐκκοπέντων τὰ ἐναπολειφθέντα εἰδεχθῆ. Τοιοῦτον οὖν ὄσον τὸ κατὰ σάρκα τὸ γηγενός. Ἄλλ' ἐπειδὴ πνευματικὰ πνευματικοῖς συγκρίνονται, ὁμοῦ μὲν λυπηρὸν, ὁμοῦ δὲ καὶ περιχαρὲς τὸ συμβάν · τὸ μὲν διὰ τὴν στέρησιν, τὸ δὲ διὰ τὴν ἐλπίδα. Παρπέμψατε καθηγουμένην ἱερὰν ὅτι μάλιστα, καθὼς διηγείσθε, ἀδελφὰς σιβασμίας · χαρὰς ὑπέθεσις · ἐκείνων μὲν τῶν προσληφθεισῶν, ἐτοιμαζουσῶν ὑμῖν τόπον ἀναπαύσεως διὰ κρεσθευτικῆς ἐντυξίσεως, ὡς ἂν οἱ προκαταλαμβάνοντες καθ' ὄδον τὰ καταλύματα · ἡμῶν δὲ τῶν ἀπομεινάντων, ἡγοῦν ἀπομεινῶν, ζηλούντων καὶ ζηλουσῶν προκαταλαβεσθαι τὴν ἀγαθὸν βίον, καὶ τὴν σιμνὴν πολιτείαν · καὶ καὶ ἐκεί· βλεπόντων καὶ βλεπουσῶν, ἔκου· μάρτυρον ὑστερον συντευξόμεθα τῇ κατὰ Θεὸν μητρὶ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς. Ἴδε τοιοῦτον τὸ καθ' ὑμᾶς πάθημα εὐδακί καὶ περιχαρὲς, καὶ οὐχ ὡς τῶν κατὰ σάρκα τεθνηκότων · οἱ θρήνοι καὶ κοπετοῖς ἀλόγως βαλλόμενοι, ἴσα τοῖς μὴ ἔχουσιν ἐλπίδα ἔθνεσι, λύπησιν πεπληρώνονται. Διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐπιθημητὴ αὐτοῖς ἔ μεταστασις, ἀλλὰ καὶ λίαν φευκία. Ἡμῖν δὲ οἷς τὸ ζῆν Χριστός, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος · χαρὰς περιπέτεια ἡ κοίμησις τῶν πνευματικῶν Πατέρων, ὡς ἐν Κυρίῳ ζώντων, καὶ μᾶλλον τῆς ἐνθάδε ζωῆς ὑψηλότερον καὶ ἀθανάτωτερον.

Ἀπορρίψαντες οὖν καὶ ἀπορρίψασαι πᾶσαν ἄλο-

ῶς Matth. xii, 48. ὅ Luc. xiv, 26. ὁ I Cor. ii, 13.

A sumus. Et alia quidem alii pronuntiabunt : filiam matri adesse, eamque sequi oportere. Hoc enim, aiunt, ipsis in belluis naturæ instinctu contingit, Viderint illi : nos vero humiles usurpabimus illud Domini : *Quæ est mater mea, et qui sunt fratres mei* ? Atque iterum : *Si quis venit ad me, et non odit filiam, non est me dignus* . Quid consecrarium ? religiosam pietatem tuam domi manere, Augusta palatium obtinente : in quo cernitur evangelicus gladius sectionem inducens. Hæc ignosce, domina, cum multa cordis attentione et sollicitudine ausisimus, tanquam in aurem loquentes, scribere, pro ambabus orantes meliora et salutis propria, et nunc et in futurum.

CLXXXII. — *Basilias monacho.*

Humilem sermonem nostrum litteris mandare non abnuimus, quoties cum ratione id expetit honorificentia tua : siquidem id nobis etiam utile fuerit. Hoc enim ipsum præcedenti quoque epistola significavimus. Quapropter illum nunc etiam exponimus, partim quidem consolatorium, partim vero commonitorium. Qua in re consolatorius ? Quia, quod in Domino diem obiit præposita cum denario numero sororum, ut dicitis, non vacuus doloris est sermo, sed qui vehementer perturbare mentem possit : quandoquidem capite ablato totum corpus mortuum est, et nobilissimis membris abscissis, cætera quæ restant, deformia Tale igitur est secundum carnem quod accidit. Sed quia *spiritualia spiritualibus comparantur* : et triste simul est, et simul perjucundum : illud quidem propter privationem : hoc vero propter spem. Extulistis præpositam summa prædita sanctitate, sicut exponitis, sorores venerandas : lætitiæ argumentum : dum illæ quidem quæ assumptæ sunt, quasi legatione funguntur ut quietis locum vobis præparent, sicut qui diversoria in itinere præoccupant : vos vero qui relictis, et quæ relictæ estis, bonam vitam, gravemque conversationem, maturare certatim studetis, semperque illic spectatis, ubi postmodum matri in Deo sororibusque occurremus. Talis nempe vester est dolor, cum spe et lætitiæ conjunctus ; neque ut mortuorum secundum carnem : qui lamentis et plangoribus insanis oppressi, perinde ac gentes quæ spem non habent, tristitia implentur. Quapropter nec optanda illie est emigratio, sed valde refugienda. Nobis vero, *quibus vivere Christus est, et mori lucrum*, inexpectatæ lætitiæ occasio est spiritualium Patrum mors, tanquam in Domino viventium, vita multo, quam hæc nostra, sit, sublimiore et immortalis.

Abjicientes ergo singuli et singulæ omnem tri-

ῶς II Thess. iv, 12. ὁ Philipp. x, 1.

NOTÆ.

(75) In cod. Reg. 757.

nobis ad diem festum : aut egenis ut aliquid daret ³. A Sic ad imitationem Christi, omnibus qui vere præ- sunt, loculos habere licet, non ob aliud quidquam, absit ! Deo enim magnopere displicet. Si ergo præ- sides etiam vos estis, et vobis aliqui largiti fue- rint, quemadmodum et Christo ipsi, *de facultati- bus suis*, sicut scriptum est, *mulieres quæ illum se- quebantur* ⁴ : et sanctis similiter alii et aliæ : bene habet, possideatis licet, non decem nummos, sed decies mille : nihil enim vestrum est, sed Christi ; et dispensatores vos estis bonorum Christi ; sicut et Paulus omnia possidens, nihil habebat, et qui- cunque alius ad hunc diem cum Dei timor præfe- cturam gessit. Quod si præpositi non estis, ac dis- pensatores animarum, hortor et obsecro, ut quam- primum erogetis quod præscriptam mensuram excedit, ne avaritiæ morbo capti a diabolo, disci- puli Christi esse desinatis. Hæc non vobis solis dixi, sed per vos cunctis fratribus ; nec odio ha- bens, absit ; sed magnopere diligens ; neque in an- gustias redigi vos cupiens, sed admodum dilatari. In angustia quippe latitudo : et in tristitia secun- dum Christum, exsultatio spiritus. Et audite me, filii, peccatorem recte consulentem, legitime præ- cipientem ; ut per omnia et in omnibus placentes Christo, hæredes simus bonorum æternorum.

CLXXXI. — *Mariæ reginæ.*

Ne in palatio cum filia Augusta habitet : quo fugiat hæreticorum consortium. (Baron. an. 816, p. 23.)

Quales, nos abjecti, et quinam sumus, quos in C. occurrentibus molestiis defendere, et laudibus supra modum efferre et consecrare dignata sit præ- cellens dominatio tua ? Attamen quod istam pietatis tuæ dignationem susceperimus, res ipsa fidem faciet : quando etiam necessarium est, multos abs te liberari falsa suspitione, quæ in hujusmodi occasionibus solet obrepere : nec mirum. Effusus enim sermo cum in multos dispergatur, tum non est in singulorum ore verus usquequaque. Nos vero quibus verbis utemur afflictissimi cordis tui dolo- rem abstergere conantes ? aut quonam molliore con- tactu asperrimum animi sensum lenire possimus ? Pertulisti ergo (ut ab initio provehatur oratio) in- justum conjngis divortium, ab imperio quoque sim- ul avulsa, cujus rei causa concussus est mundus. D Miserandum spectaculum ! Adultera purpuram ge- rens, et regina pullo amictu tecta : famula impe- rans, et domina serviens. Atque ut cætera omit- tam, tibi, quæ passa es, notiora quam nobis igno- rantibus : exsilium pro veritate pertulisti a propriis visceribus separata. Ex quo et dolor tibi summus, et præcipua laus a Deo, piisque omnibus. Tertia hæc plaga est, de qua, quid deceat, exponere jussi

λέγει αὐτῷ, Ἄγόρασον ὧν χρεῖαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἣ τοῖς πτωχοῖς ἵνα δῶ τι. Οὕτως κατὰ μίμησιν Χριστοῦ, ἐν πᾶσι τοῖς ἀληθινοῖς προε- τῶσιν, ἔστι πάντως τὸ γλωσσόκομον· καὶ οὐ δι' ἄλλο τι, ἀπαγε ! ἔχθιστον γὰρ Θεῷ. Εἰ οὖν καὶ ὑμεῖς ἴστε προεστῶτες, καὶ ἐπιδιδούσιν ὑμῖν τινες, ὡς καὶ αὐ- τῷ Χριστῷ, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν, καθὰ γέ γραπται, αἱ συνακολουθοῦσαι αὐτῷ γυναῖκες· καὶ τοῖς ἀγίοις ὁμοιοτρόπως ἄλλοι καὶ ἄλλαι· εὐ ἂν ἔχοι· καὶ σχοίητε μὴ ἀπὸ δέκα νομισμάτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μυρίων· οὐδὲν γὰρ ὑμῖν ἕτερον, ἀλλὰ Χριστοῦ· καὶ οἰκονόμοι ὑμεῖς διὰ τοῦ Χριστοῦ· καθὰ καὶ Παῦ- λος τὰ πάντα κατέχων, οὐδὲν εἶχε, καὶ πᾶς τις ἄλλος μέχρι τοῦ δεῦρο θεοφόβως ἔχων τὴν προστασίαν. Εἰ δὲ οὐκ ἴστί προεστάται, καὶ οἰκονόμοι ψυχῶν, παρα- κῶ καὶ ἀντιβολῶ, διακρίματα τὸ παρὰ τὸ ὠρισμέ- νον μέτρον τάχει· ἵνα μὴ τῷ τῆς φιλαργυρίας πά- θει ἀλόντες ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἐκπίσσετε ἀπὸ τῆς μαθητείας Χριστοῦ. Ταῦτα οὐχ ὑμῖν μόνοις εἴρηκα, ἀλλὰ καὶ δι' ὑμῶν πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς· καὶ οὐ μόνον, ἀπαγε ! ἀλλὰ καὶ πάνυ φιλῶν· καὶ οὐ στενωχωρῆσαι ὑμᾶς αἰρούμενος, ἀλλὰ καὶ πάνυ εὐρυχωρῆσαι. Ἐν γὰρ τῇ στενότητι ἢ πλατύτητι· καὶ ἐν τῇ κατὰ Χρι- στὸν θλίψει ἢ ἀγαλλίσει τοῦ πνεύματος. Καὶ ἀκού- σατέ μου, τέκνα, τοῦ ἀμαρτωλοῦ καλῶς συμβου- λεύοντος, ἐννόμως προστάσσοντος. Ἴνα κατὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν εὐαρεστούνητε Χριστῷ, κληρονόμοι γενώμεθα τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν.

ΡΠΑ' (74). — *Μαρία βασιλίσση [ψμζ'.]*

Ἄλλοι καὶ τινες οἱ εὐταλεῖς, ἀπολογία ἤξιωμένοι ἐπὶ τοῖς συμβῆσιν ἀνικαροῖς, ποὺς δὲ καὶ ἱκανοῖς ὑπεράγαγον ἀφοσιωθέντες παρὰ τῆς ὑπερ- τίμου σου κυριότητος ; Ὅμως, ὅτι ἀποθεδύμεθα τὸ εὐσυγκατάβατόν σου τῆς εὐσεβείας, διδάξει τὸ ἀλη- θές τῶν πραγμάτων ἐπίτοιγε καὶ ἀναγκαῖον, ἀπαλ- λάξει τοὺς πολλοὺς ψευδοποιούς ὑπολήψεως, εἰσθυβίαις ἐν ταῖς τοιαύταις ὑποθέσει παρειακρίνεσθαι, καὶ οὐ θαυμαστόν· Ῥυθισκόμενος γὰρ ὁ λόγος σκιδναται ἐπὶ πολλοῖς· οὐκ ἔχων ἐφ' ἑκάστῳ τῆς ἀληθείας ἐντελής. Ἡμεῖς δὲ ποῖους λόγοις χρῆσόμεθα, περὶ ὧν σοὺ θεραπεύειν τὸ ἄλγος τῆς πολυδύνου κατὰ δέξαις ; ἢ τίσι πραοτέραις ἱπαραῖς λειάναι σου δυνηθείηεν τὸ τραχύον τῆς ψυχῆς ; Ἡνεγκας τοιγαροῦν ἐν ἔξ ἀρχῆς ἡμῖν προτοῖ ὁ λόγος· ἀδικον ὁμοζύγου χωρι- σμόν· συνεκαγείσα καὶ τοῦ κράτους, ἐφ' ᾧ δεδόνται ὁ κόσμος. Ἐλειπὸν θίαμα ! Ἡ μοιχαλις πορφοροῦσα, καὶ ἡ βασιλις μελανιμονοῦσα· ἡ δούλη δεσπόζουσα, καὶ ἡ δέσποινα θητεύουσα. Καὶ ἡ τᾶλλα παραδράμωμεν· σοῦ τῆς καθούσης μᾶλλον εἰδυίας, ὑπὲρ ἡμᾶς τοῦ ἀγνώτατος· ἡνεγκας ἔξοριον ὑπὲρ ἀληθείας, ἐκτμηθείσα τοῦ γνησίου σπλάγγχου. Κάνταῦθα καὶ ὁ πόνος μέγας, καὶ ὁ ὕμνος σοι μετὰ παρὰ τε Θεῷ καὶ πᾶσι τοῖς εὐσεβέσι. Τρίτη πλετῆ

³ Joan. XIII, 27, 28. ⁴ Luc. VIII, 3 ; XXIII, 49.

NOTÆ.

(74) In cod. Reg. ρπγ'.

ἡ παροῦσα ἔφ' ἣ τὸ δῖον παραδείξει καλεῖσθε. Ἄλλα μὲν οὖν ἄλλοι φθόγονται συνέπασθαι μητέρα θυγατρὶ. Ὅτι τοῦτο καὶ θηρίοις φασὶ φυσικῆ ὀλκῆ συμβαῖνον. Ἴδοι τις ἂν ἡμεῖς δὲ οἱ εὐταλεῖς τὰ τοῦ Δισπότου. Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου; καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ αὐθις. Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μισεῖ τὴν θυγατέρα, οὐκ ἐστὶ μου ἀξίος. Τί τὸ συναγόμενον; τὸ τὴν σὴν θεοσέβειαν οἶκοι μένειν, τῆς Αὐγούστης ἐχούσης τὰ βασιλεία ἐφ' ᾧ δίδεικται ἡ εὐαγγελικὴ μάχαιρα τὴν τομὴν ἐπάγουσα. Ταῦτα σύγγνωθι, δέσποινα, σὺν πολλῇ προσοχῇ καὶ συνοχῇ καρδίας τεθαρήραμεν, ὡς ἂν εἰς οὓς ὁμιλοῦντες, ἐπιστεῖλαι ὑπὲρ ἀμφοτέρων προσευχόμενοι τὰ κρείττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας νῦν τε καὶ πρὸς τὸ εἶθις.

ΡΠΗ' (75). — Βασιλείῳ μονάζοντι. [ψμν'.] B

De obitu cujusdam præpositæ et decem sororum.

Οὐ παραιτούμεθα γράφειν τὸν ταπεινὸν ἡμῶν λόγον, ὡς αἰεὶ ἐν εὐλόγως ἐπιζητῆ ἡ τιμιότης ὑμῶν. εἴπερ καὶ εἴη λυσιτελῶν ὑμῖν. Αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τῇ προλαβούσῃ ἐπιστολῇ ἐπισημηνάμεθα. Οὐκοῦν καὶ νῦν προσείμεθα αὐτόν, ὁμοῦ μὲν παρακλητικόν, ὁμοῦ δὲ καὶ ὑπομνηστικόν. Τίς δὲ ὁ παρακλητικός; Ὅτι ἐπειδὴ ἀπετίωσαν ἐν Κυρίῳ ἡ καθηγουμένη σὺν δεκαδικῷ ἀριθμῷ ἀδελφότητος, ὡς φατε, οὐκ ἐκπαθεῖς τὸ δράμα, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐκστατικόν ἐπίπερ κεφαλῆς ἀπούσης ὄλον τὸ σῶμα νεκρὸν, καὶ μελῶν τῶν τιμιωτάτων ἐκκοπέντων τὰ ἐναπολειφθέντα εἶδεχθη. Τοιοῦτον οὖν ὅσον τὸ κατὰ σάρκα τὸ γεγονός. Ἄλλ' ἐπειδὴ πνευματικὰ πνευματικοῖς συγκρίνονται, ὁμοῦ μὲν λυπηρὸν, ὁμοῦ δὲ καὶ περιχαρὲς τὸ συμβάν· τὸ μὲν διὰ τὴν στέρησιν, τὸ δὲ διὰ τὴν ἐλπίδα. Παραπέμψατε καθηγουμένην ἱερὰν ἔτι μάλιστα, καθὼς διηγείσθε, ἀδελφὰς σεβασμίας· χαρᾶς ὑπόθεσις· ἐκείνων μὲν τῶν προσληφθεισῶν, ἐτοιμαζουσῶν ὑμῖν τόπον ἀναπαύσεως διὰ πρεσβυτικῆς ἐπιτεύσεως, ὡς ἂν οἱ προκαταλαμβάνοντες καθ' ὁδὸν τὰ καταλύματα· ἡμῶν δὲ τῶν ἀπομεινάντων, ἔργου ἀπομεινασῶν, ζηλούντων καὶ ζηλουσῶν προκαταλάβεσθαι τὸν ἀγαθὸν βίον, καὶ τὴν σεμνὴν πολιτείαν· καὶ αἰ. ἐκ. βλεπόντων καὶ βλεπουσῶν, ἵνα μὴ ὑστερον συντευξόμεθα τῇ κατὰ Θεὸν μητρὶ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς. Ἴδε τοιοῦτον τὸ κατ' ὑμᾶς κάθημα εὐελπί καὶ περιχαρῆς, καὶ οὐχ ὡς τῶν κατὰ σάρκα τεθνηκότων· οἱ θρήνοι καὶ κοπετοὶς ἐλόγους βαλλόμενοι, ἴσα τοῖς μὴ ἔχουσιν ἐλπίδα ἔθνεσι, λύπης πεπλήρωται. Διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐπιθημητὰ αὐτοῖς ἢ μετὰστασις, ἀλλὰ καὶ λίαν φευκία. Ἡμῖν δὲ οἷς τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρθες· χαρᾶς περιπέτεια ἢ κοιμησις τῶν πνευματικῶν Πατέρων, ὡς ἐν Κυρίῳ ζώντων, καὶ μᾶλλον τῆς ἐνθάδε ζωῆς ὑψηλότερον καὶ ἀθανάτωτερον.

Ἀπορρίψαντες οὖν καὶ ἀπορρίψασαι πᾶσαν ἄλο-

ἡ Matth. xii, 48. ἡ Luc. xiv, 26. ἡ I Cor. ii, 13.

(75) In cod. Reg. ρρδ'.

A sumus. Et alia quidem alii pronuntiabant : filiam matri adesse, eamque sequi oportere. Hoc enim, aiunt, ipsis in belluis naturæ instinctu contingit, Viderint illi : nos vero humiles usurpabimus illud Domini : *Quæ est mater mea, et qui sunt fratres mei* ⁵ ? Atque iterum : *Si quis venit ad me, et non odit filiam, non est me dignus* ⁶. Quid consecrarium ? religiosam pietatem tuam domi manere, Augusta palatium obtinente : in quo cernitur evangelicus gladius sectionem inducens. Hæc ignosce, domina, cum multa cordis attentione et sollicitudine ausisimus, tanquam in aurem loquentes, scribere, pro ambabus orantes meliora et salutis propria, et nunc et in futurum.

CLXXXII. — *Basilia monacho.*

Humilem sermonem nostrum litteris mandare non abnuimus, quoties cum ratione id expetit honorificentia tua : siquidem id nobis etiam utile fuerit. Hoc enim ipsum præcedenti quoque epistola significavimus. Quapropter illum nunc etiam exponimus, partim quidem consolatorium, partim vero commonitorium. Qua in re consolatorius ? Quia, quod in Domino diem obiit præposita cum denario numero sororum, ut dicitis, non vacuus doloris est sermo, sed qui vehementer perturbare mentem possit : quandoquidem capite ablato totum corpus mortuum est, et nobilissimis membris abscissis, cætera quæ restant, deformia. Tale igitur est secundum carnem quod accidit. Sed quia *spiritualia spiritualibus comparantur* ⁷ : et triste simul est, et simul perjurandum : illud quidem propter privationem : hoc vero propter spem. Extulistis præpositam summa prædite sanctitate, sicut exponitis, sorores venerandas : lætitiæ argumentum : dum illæ quidem quæ assumptæ sunt, quasi legatione funguntur ut quietis locum vobis præparent, sicut qui diversoria in itinere præoccupant : vos vero qui relictæ, et quæ relictæ estis, bonam vitam, gravemque conversationem, maturare certatim studetis, semperque illic spectatis, ubi postmodum matri in Deo sororibusque occurremus. *Talis nempe vester est dolor, cum spe et lætitiæ conjunctus ; neque ut mortuorum secundum carnem : qui lamentis et plangoribus insanis oppressi, perinde ac gentes quæ spem non habent* ⁸, tristitia implentur. Quapropter nec optanda illie est emigratio, sed valde refugienda. Nobis vero, *quibus vivere Christus est, et mori lucrum* ⁹, inexpectatæ lætitiæ occasio est spiritualium Patrum mors, tanquam in Domino viventium, vita multo, quam hæc nostra, sit, sublimiore et immortalis.

Abjicientes ergo singuli et singulæ omnem tri-

ἡ II Thess. iv, 12. ἡ Philipp. x, 1.

NOTÆ.

stilitiam a ratione alienam, et degeneres lacrymas: A prout per Christi gratiam constituti estis, hic quidam in regendo virorum domicilio; hæc vero in domicilio virginem præfectura: *Sobrii estote, vigilate* ¹⁰, *viriliter agite, confortamini*: *omnia vestra in charitate* ¹¹, omnia in mandatorum custodia, juxta præceptiones sancti Basilii. Atque hæc in duobus monasteriis vestris vigeant; ut sine offensione et reprehensione vitam ducentes, glorificatis Deum in corpore vestro et in spiritu vestro: alterumque ab altero monasterium excitetur, et sancte conspiraret: te videlicet, fratre Basilio, qui ad nos scripsisti, et nobis comprobatus es, simul assistente, curamque participante utriusque monasterii quoad potes: quamvis præsidis onus non sustines: sed quasi desiderio tuo per successoris promotionem expleto, teipsum enixius impondens, et adjuvans ubi est opus. Habetis itaque, ad virtutis incrementum, præclara exempla eorum earumve, qui et quæ obierunt. Habetis vitas sanctorum, leges sanctionesque Patrum; habetis, quod his majus est, universorum conditorem Deum in medio vestrum, juxta ipsius promissionem, minime fallacem. Habetis sanctam Desparam auxiliatricem, omnes sanctos intercessores. Habetis et tenuitatem nostram promptam et paratam vobis in bono. Omnia ergo bene agite, omnia pacifice. *Semper gaudete; sine intermissione orate: in omnibus gratias agite*, clamat magnus Apostolus ¹² *cujus intercessionibus ulinam salvemur et nos et vos.*

CLXXXIII. — *Eliz presbytero.*

[1] pueris qui parentum voluntate inviti tondeantur.

Osculum quidem tuum, vir sancte, venerandum C quam maxime, idemque concordie servans indicium: interrogatio autem, vix audeo dicere, indigesta. nec satis explorata humilitati nostræ. Ad hunc enim diem non audivimus, pueros a patre per vim ac non sponte detonsos fuisse. Nam si plane infantes ii, sive ante pubertatem, non est in ipsis voluntarium: neque enim rectum a pravo possunt dignoscere: sed eorum arbitrio, cum adoleverint, res tota permittenda....

— Res permittenda. Unde nobis ac vobis animi futura est et corporis salus. Sed de his satis: quoniam nec mihi prolixi sermonis est otium, aliis occupato negotiis hanc i facilibus expeditu. De episcopo Cbii, quid hoc et istud narras? Nos neque D vitrum in conspectum nostrum, ubi huc venit, admisimus, suspicionis vitandæ causæ, neque omnino sine responso dimisimus: quod neque fas fuit vel

¹⁰ I Petr. v, 8. ¹¹ I Cor. xvi, 13, 14. ¹² Matth. xxiii, 20. ¹³ I Thess. v, 16.

(76) In cod. Reg. ρπ'.

(77) Ibi magnas lacuna in Regio codice. Quæ autem sequuntur, alterius epistolæ esse (cui tamen, quia initium desit, apposita non sit sua numeri nota) indicare videtur Syllabus Epistolarum in eodem codice: ici enim inter inscriptiones epistolæ ρπ' Ἐλλὰ πρεσβυτέρω, et epistolæ ρπζ' Λύξεντιω

γον λύπην και ἀγνεύς δάκρυον, καθ' ὃ κατέστησεν χάριτι Χριστοῦ ὁ μὲν ἐπὶ τῇ καθήρσει τῶν ἀνδρῶνος ὁ δὲ ἐπὶ τῇ ἀνηγήσει τοῦ παρθενώος. Νήφετε, γρηγορεῖτε, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε· πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ, πάντα ἐν φυλακῇ ἐντολῶν, κατὰ τὰς υποθήκας τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Μεταξὺ δὲ υμῶν τοῖν δυοῖν μοναστηρίων ἴστωσαν ὅτι ἀπρόσκοπον και ἀνύπαχον βίον διεκούςοντες και διανούσαντες, δεξάσθητε τὸν Θεὸν ἐν τῷ σπῆρατι ὑμῶν και ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν· ἕτερον ὡς ἕτερου μοναστηρίου θεοπροπίων συκρατούμενοι τε και συστατάμενοι, δηλοῦσι σοῦ τοῦ ἀδελφοῦ Βασιλείου, τοῦ και γεγραμμένου ἡμῶν, και συγγνωσμένου, συμπαρόντος και συναντιλαμβανομένου εκατέρως τῶν μονῶν καθ' ὅσον οἶόν τε, και μὴ ὅτι οὐχ ὑπερχείς λόγον τρυφερώτος και ως τῆς ἐξουσίας σου προνοήσῃς διὰ τῆς του προσληθευτοῦ ἀναδοχῆς ἡ μάλλον ἐαυτὸν συνεισβάλλων και τυεπακώων τὰ δεινὰ. Ἰχίτε τοιγαροῦν καιε παραδείγματα εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν, τὰς ἐκδοχμῆσάσας εἰς αὐτὸν ἐκκελευσάσας. Ἐχετε τοὺς βίους τῶν ἁγίων, τὰς νομοθεσίας τῶν Πατέρων. Ἐχέτε μίξον αὐτῶν τὸτ παιτην τῶν ὄλων Θεοῦ ἐν μέσῳ ὑμῶν κατὰ τὴν ἀπειθῆ αὐτοῦ ἐπαγγελίαν. Ἐχετε τὴν ἁγίαν Θεοτοκον ἐπίκουρον, τοὺς παντας ἁγίους πρεσβευτας. Ἐχετε και τὴν πῶν αὐθεντάτηα προθυμουμένην υμῶν ἐν τάχαθῳ. Πάντα αὐτὸν εὐχαριτεῖτε και εἰρημικῶς διατελέσατε. Πάντοτε χαίρετε· ἀδιαλειπτῶς τρυφεύχεσθε ἐν κυρίῳ· εἰριστάτε, βαθ' ὁ μέγας Ἀπόστολος· εὐκαίς πρεσβυταίς σωθειμεν και ἡμεῖς και υἱαίς.

ΡΠΓ' (76). — Ἐλλὰ πρεσβυτέρω. [ρπ']

Τὸ μὲν εὐλεμά σου, ὦ ἱερὲ ἀνδρακι τοῦ Θεοῦ, σπτόν ὅτι μάλιστα, και τὸ τῆς συμψυχίας ἀποσώζον γνώρισμα· τὸ δὲ ἱρώτημα, οὐκ εἶδ' ὅπως εἶπῃ, ἀκατάλληλον και οὐ συγγνωσμενον τῇ ταπεινώσει σου. Οὐδέπω γὰρ και τῆμερον ἀκηκασμεν, πρός πατρός αναγκαστικῶς και οὐκ ἐθελουσίως ἀπακαθῆναι παῖδας. Εἰ μὲν γὰρ κομίδῃ εὐκταί, εἰς αὐτὸν πρό τῆς ἡλικίας, οὐκ ἐν αὐτοῖς τὸ θελπτόν· οὐδέ γὰρ εἰσι διαγνωστικοὶ καλοῦ τε και κακοῦ· ἄλλα τῇ τῶν εὐκαίτων προαιρέσει ανακτίον [cod. Reg. ανεκτικῶν] τὸ πρᾶγμα....

— (77) ἀναθεῖον τὸ πρᾶγμα. Παρ' οὗ και τῶν και ὑμῶν τὸ σωτήριον ψυχῆς τε και σώματος. Ἐκ περὶ μὲν τούτων ὄλις· ὅτι μητὲ κατρός και μακαργαρίν, ἐν ἄλλοις ἀσχολουμένων πραγμασιν οὐκ εὐδιδύλοισ. Περὶ δὲ τοῦ ἐπισκοπου Χίου, τί τούτο καλεῖται γεγραμῆς; Ἡμεῖς οὐτε τὸν ἀνδρα εἰς ὄψιν ἴδῶν ἡγαγομεν ἐλλυθῶτα ἐνταῦθα, τὰς ὑποψίας διεφύργοντες, οὐτε παντῆ ἀνυποκρίταν εἶδασμεν· ὅτι κατὰ

NOTÆ.

ἡγομενα, media est in scriptio Μακαρίου μονάζοντι ρπζ'. Etsi autem superioris fragmenti voces ultimæ repetantur initio posterioris, eoque videtur partes esse unius ejusdemque epistolæ, cui nihil admodum desit; tamen quæ sequuntur, vi possent cum superioribus sententia coherere.

θεμιτὸν καὶ τὸν τυχόντα ἀποπέμπεσθαι ἢ μὴ ὅτι γε ἅ
 ὁμόσχημον καὶ ἐπισκοπῆς ὄνομα κεκληρωμένον.
 Ἦσμενίσαμεν οὖν ὅτι ὁψέποτε ἀπενόσφισε ἐπισκο-
 πῆς, ἐλόμνος ὡδὲ που παρερρίφθαι ἢ υποβάλλοντες
 αὐτὸν καὶ ἐπιτιμίῳ προσήκοντι ὡσπερ πεποιήκα-
 μεν ἐπὶ τοῖς ὁμοίως αὐτῷ δράσασαι. Καὶ ὁ Θεὸς τῶν
 μετανοούντων ἐστὶ. Καὶ τοῦτο ἐναργῆς ὑποδειγμα
 μετανοίας ἐπιζητήται καὶ παρ' ἡμῶν καὶ πρὸς ἄλ-
 λων τῶν ἱατρῶν ἐπιτεταγμένων ἢ τοῦ ὑποπεπτω-
 κότες ὑποχώρησις τῆς ἐπισκοπῆς ἢ καὶ εἰρηξίς τῆς
 ἱεραουργίας, σὺν ἐπιτιμίῳ ἕως καιροῦ εἰρήνης. Εἰ
 οὖν ταῦτα ὁμολογήται τῷ ἀνδρὶ ἢ τίνες ἤμεν ἡμεῖς
 ἀποσεισθαι τὸν προσιόντα, καὶ ἐχθραίνεῖν ἐν τούτῳ
 Θεῷ; Μὴ σὺ, ὦ θαυμάσιε, βαρῆς φέροιο ἐπὶ τῷ
 ἀνδρὶ ἢ κἄν ὅτι μάλιστα ἂ λέγεις πεπραχέναι αὐτὸν,
 ἀποδίδεται ἀληθῆ ἐῖναι ἢ ἐπὶ ἡμεῖς οὔτε ἀκράδῃ
 μεν ἕως τοῦ παρόντος, οὔτε, εἰ καὶ ἀκράδῃ μεν,
 κρινόμεν αὐτὸν ἐν τούτοις. Γέγραπται γάρ ἢ Μὴ ὁ νό-
 μος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκού-
 σῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον, καὶ γινῶ τί ποιεῖ;
 Καὶ κάλιν ὁ Ἀπόστολος λέγει ἢ Κατὰ πρεσβυτέρου
 κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτός εἰ μὴ ἐπὶ
 δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. Ἐπειτα οὐδὲ τούτων πρό-
 κείται λόγος ἢ ἐξουσία τοῦ κρίνειν ἢ ἀλλὰ περὶ τοῦ προ-
 σείσθαι τοὺς ὑποπεπτωκότας τὴν μετανοίαν ἢ ταμνο-
 μένων τῶν ὑπὸ τῆς τιμιότητός σου λελεγμένων, ἢ
 ἐνταῦθα καιρῷ τῷ δέοντι τοῖς προστάσει τῆς Ἐκ-
 κλησίας, ἢ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῷ κριτῇ τῶν
 ἀπάντων. Διὸ συμβούλευε τῇ χρηστότητι σου ἀρ-
 εμνῆν τῶν λόγων ἐκείνων ἐν τῷ τίμῳ εὐχαριστεῖν τῷ
 Κυρίῳ ἐπὶ τῇ τοῦ ἀνδρός μετανοίᾳ ἢ ὡς ἂν συνεργοί
 εἴημεν Θεῷ τῷ φιλοῦντι σώζεσθαι πάντα ἄνθρωπον ἢ
 κἄν τούτῳ εἰρήνην ἔχωμεν πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ
 Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ τέλος ὅταν
 λάθῃς καιρὸν, εἴπερ καὶ ζητεῖς, τότε εὐθύτητας κρί-
 νου. Τὸ δὲ νῦν προσεύχου περὶ ἡμῶν, σώζεσθαι
 ἡμῶν ψυχῇ ἢ καὶ σώματι ἢ ὅτι ὁμολογοῦμεν πάντων
 ἁμαρτωλοὶ ἢ ἁμαρτωλοὶ εἶναι. Ὁ Κύριος ὁ ἀρ-
 χιεπίσκοπος πλείστα σε προσαγόρευει, προσα-
 γορευθεὶς ὑπὸ τῆς φωνῆς σου ἢ ἐπὶ καὶ πάν-
 τες οἱ μὲν ἡμῶν ἀδελφοί. Ἐπίμνησον ἐν Κυρίῳ,
 ἀδελφε.

PHΛ' (78). — Αὐξεντίῳ ἡγουμένῳ. [ψνδ'.]

Respondet ad quasdam ejus interrogationes.

Τὸ μὲν γράμμα τῆς τιμιότητός σου εἰδεξάμεθα, D
 καὶ ὡς ἦν ἡμῖν δυνατὸν ἐπῆλθομεν ἢ τὰ μὲν καθ'
 ἡμῶν ἐγκώμια πορρωτέρῳ θίμενοι, ὡς οὐκ ἀξίων
 ἐγκωμιαστικῆς οὐδ' ὅλως ἐμφάσεως ἢ ὅτι μὴ καὶ
 κατηγορητικῆς μᾶλλον ἐπισκώψεως. Τίνες γὰρ εἰσὶν
 ἡμεῖς οἱ ἀχρεῖοι, καὶ οὐδὲ ὀνόματος ἀξιοὶ οὐ ἐπιτε-
 κλήμεθα; Πρὸς δὲ τὰ ἐπιζητηθέντα σοι κεφάλαια
 Γραφικῶς, πάνυ ἐξενίσθημεν, ὅτι καὶ πρὸς ἡμῶν τῶν
 ἀμαθῶν ἢ ἐξήγησις, καί γε περὶ τοιούτων ἐμφάσεων,

¹⁴ Joan. vii, 51. ¹⁵ I Tim. v, 19. ¹⁶ Ezech. xxxiii, 41. ¹⁷ I Tim. ii, 4. ¹⁸ Rom. v, 4. ¹⁹ Psal. lxxiv, 3.

NOTE.

(78) In cod. Reg. ρτζ.

unum e multis repellere, nedum ejusdem instituti
 virum, et episcopale nomen adeptum. Itaque gra-
 tulati sumus quod episcopatum tandem abdicarit,
 eligens vel sic pro neglecto haberi : ipsum conve-
 nienti pœnæ subjecimus : quemadmodum egimus
 in iis qui similia perpetrarunt. Deus autem pœni-
 tentium est. Et hoc manifestum pœnitentiæ argu-
 mentum requisitum est tum a nobis tum ab iis
 quibus alios sanandi cura demandata est, eum qui
 lapsus est, de episcopatu cedere : et a sacris arceri,
 cum pœna subeunda usque ad tempus pacis. Si hæc
 itaque vir ille præ se aperte tulit : quinam sumus
 nos ut accedentem repellamus, et in odium idcirco
 Dei incurramus ? Ne tu, vir admirande, homini
 illi succenseas, vel si maxime, quæ ab eo patrata
 narras, vera esse constet : quandoquidem nos ne-
 que in hunc diem audivimus : nec, licet audiisse-
 mus, ipsum de his judicamus. Scriptum est enim :
Nunquid lex nostra judicat hominem, nisi prius au-
dierit ab ipso, et cognoverit quid faciat ¹⁴ ? Et rur-
 sum Apostolus ait : *Adversus presbyterum accusa-*
tionem nolî recipere, nisi sub duobus aut tribus te-
stibus ¹⁵. Deinde neque ratio suppetit vel potestas
 de his judicandi, sed eos qui se pœnitentiæ subje-
 cerint, admittendi : reservatis iis quæa reverentiâ
 tua commemorata sunt, vel in hac vita opportuno
 tempore, præpositis Ecclesiæ ; vel in futuro sæculo
 judici omnium. Quamobrem auctor sum pietati
 tuæ, dimissis his sermonibus nuncquidem Domino
 gratias agere ob viri pœnitentiam ¹⁶ ; ut adjutores
 Dei simus, qui vult omnem hominem salvum
 fieri ¹⁷ : et eatenus *pacem habeamus ad ipsum per*
Dominum nostrum Jesum Christum ¹⁸. Denique
 cum acceperis tempus, siquidem hoc quæris, tunc
 justitias judicabis ¹⁹. In præsentem vero pro nobis ora
 ut salvi tum animo tum corpore simus : nam su-
 pra mortales omnes nos peccatores profiteamur.
 Dominus archiepiscopus plurimam tibi salutem di-
 cit, quem et tuo nomine salutavimus : deinde et
 omnes qui nobiscum sunt fratres. Vale in Domino,
 frater.

CLXXIV. — Auxentio præposito.

Litteras honorificentiae tuæ accepimus, et quoad
 integrum nobis fuit legimus, encomiis nostris pro-
 cul sequsitis, ut qui encomiastica laudatione digni
 nullo modo sumus, sed accusatoria potius expro-
 bratione. Quinam enim sumus nos inutiles, ne no-
 mine quidem digni quos nuncupamur ? Ad illa vero
 Scripturæ capita de quibus interrogasti, vehementer
 obstupuimus, quod a nobis indoctis facienda
 sit enarratio, et quidem arcanorum ejusmodi, quo-

rum dilucidatio ad divinos tantum interpretes pertineat, a quibus jam edita est declaratio, maximeque ad verbum a magno et divino Basilio. Sumpto igitur commentario ejus codice in Isaiam, discas quæ desideras; præsertim cum epistolæ modum excedat; quæ integram scriptionem exigit, talium rerum disceptatio. Quod vero ais propositam esse Judæis verborum contentionem: sine Christomachos, Patrum optime, furere in seipsos. Qui enim ipsius Christi, veri Dei nostri, doctrinam exploserunt, qui apostolorum præcepta repulerunt, qui omnium denique divinorum Patrum celsa eloquia delectati sunt; haud sane conveniat cum his ambulare, aut sermonem conferre. *Sinite illos*, ait Dominus, *cæcis sunt*²⁰. Et propheta ait: *Non est gaudium impiis, dixit Dominus*²¹. Præterquam enim quod nihil juvaremur ex eorum colloquio; nos ipsos venenatis verbis velut serpentium afflatu læderemus. *Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confregit Dominus*²². Sufficiant hæc tibi. Quid autem nobis necessario præstandum est, ut placeamus Domino? Quo pacto diaboli laqueos effugiemus? nimirum si spiritu tanquam alis sublevemur, quæ sursum sunt quærentes, quæ sursum sunt sapientes, ubi Christus est in dextera Dei sedens²³: unde et venturus est cum angelis virtutis suæ in flamma ignis, vindictam inferens iis qui non noverunt Deum, et qui non obediunt Evangelio ejus²⁴; hoc est Judæis, et qui consentiunt Judæis, aut perversione fidei aut vitæ pravitate.

τοῦ, ἤγουν Ἰουδαίους, καὶ εἰ τι σὺ σύμφορον Ἰουδαίων, καὶ κατὰ πίστιως δικαιοσύνην, καὶ κατὰ βίον στρεβλιότητα.

Hæc meditare, o amice, in his insiste, ut profectus tuus manifestus sit in omnibus. Hortatur te Paulus magnus præco veritatis: *Stultas autem quæstiones, et genealogias, et contentiones, et pugnas Judaicas evita*²⁵. Ut autem in summa de iis quæ proposuisti respondeamus, totum argumentum propheticæ de adventu est Domini nostri Jesu Christi: in quo et populus qui expulsum erat, restitutus est, a quatuor aliis seu partibus terræ, et quod *in manibus descripti sunt muri*²⁶ novæ Jerusalem, crucis passionem significat. Clavis siquidem manus sanctas confixus, homines retrahit ab immodica peccati affectione, et speciosos reddit archetypa pulchritudine deificationis. Quare, ad exemplum resurrectionis post tres dies noctesque, *Leva oculos tuos in circuitu, et filios tuos omnes vide: ecce congregati sunt et venerunt ad te. Vivo ego, dicit Dominus*²⁷. Quæ postea sequuntur, conexa propheticæ, læta sunt et festiva, et plena jucunditatis; et qui grato est animo, intelliget, simulque acclamabit congruentia: ingratus vero Judæus pravo erit corde, ac neque Vetus, neque Novum Testamentum audiet ad salutem. A quo liberemur sanctorum precibus, sanctificate Pater,

ἃ ἀνήκει μόνοις τοῖς θεοφόροις διαλευκαίνεω, παρ' ὧν καὶ ἡ διασάφης ἐγγόνει· καί γε μάλιστα κατὰ λέξιν ὑπὸ τοῦ μεγάλου καὶ θείου Βασιλείου. Λαβὼν οὖν τὸ εἰς τὸν Ἰσραὴλ ἐρμηνευτικὸν αὐτοῦ πυκτικόν, μαθήσῃ τὰ ἐπιζητούμενα· ἄλλως τε ὅτι καὶ μέτρον ὑπερβαίνει ἐπιστολῆς, ὅλης συγγραφῆς δεομένη ἢ τῶν τοιούτων ἐπίκρισις. Πρὸς δὲ ὅτι τοῖς Ἰουδαίοις λογομαχία πρόκειται· ἴα τοὺς Χριστομάχους, ὡ Πατέρων ἄριστε, λυττῶ εἰς ἑαυτούς. Οἱ γὰρ αὐτοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν τὰς διδασχὰς ἀπορρίψαντες, τὰς τε τῶν ἀποστόλων ὑποθήκας παραβάσαντες, καὶ συλλήθδην πάντων τῶν θεοφόρων τὰς ὑψηγορίας βδελυξάμενοι· σχολῆ γ' ἂν ὑφ' ἡμῶν αὐτούς ὀδηγεῖσθαι, ἢ συναίρειν λόγον, καθῆσαν. Ἄφετε αὐτούς, ὁ Κύριος εἶπε, τυφλοὶ εἰσι. Καὶ ὁ Προφήτης φησὶν· Οὐκ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσι, λέγει Κύριος. Πρὸς γὰρ τῷ μηθεὶν ὠφελείσθαι ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ λόγου, καὶ ἑαυτούς παραβλάψομεν τοῖς ἰσθόλοις ῥήμασι, δίκην ὄψεως φαρμακευόμενοι. Ὁ Θεὸς συντρέψει τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν· τὰς μύλους τῶν λέοντων συνέθλασεν ὁ Κύριος. Ἰκανούσθω σοι ταῦτα. Τί δι' ὀφειλόμενον ἡμῖν ἐξ ἀναγκαίου, ὅπως εὐαρεστήσωμεν τῷ Κυρίῳ; Πῶς διαφευξομεθα τὰς πάγας τοῦ διαβόλου; Δηλονότι ὑπόπτεροι τῷ πνεύματι γινώμενοι, τὰ ἄνω ζητοῦντες, τὰ ἄνω φρονοῦντες, εὖ ὁ Χριστὸς ἔστιν, ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος· ἀφ' οὗ καὶ ἤξει μετ' ἀγγελῶν δυνάμει αὐτοῦ ἐν πυρὶ φλογός· δίδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδῆς Θεόν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσιν τῷ Εὐαγγελίῳ πάντων.

Ταῦτα μελέτα, ὡ τῶν, ἐν τούτοις ἴσθαι· ἵνα σὺ ἢ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν παντί. Παρακαλεῖται σοὶ Παῦλος ὁ μέγας τῆς ἀληθείας κηρυξ· Τὰς δὲ μωρὰς ζητήσεις καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔρεις, καὶ μάχας Ἰουδαϊκὰς παραίτησαιο. Ἴνα δὲ ἐν κεφαλῇ περὶ ὧν πρότειναι ἀποκρθῶμεν, ὅλον τὸ λῆμμα τῆς προφητείας περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἴσθαι· ἐν ᾧ καὶ ὁ λαὸς ὁ ἀπιστήνους ἀνασῶνται ἐκ τῶν τεσσάρων περὶ ὄρων, εἴτε οὖν περὶ τῆς γῆς. Τὸ τε ἐπὶ τῶν χειρῶν ἐξωγραφῆσθαι τὰ τεύχη τῆς νέας Ἰερουσαλήμ, τὸ σταυρικὸν πάθος δηλοῦν. Ἐπειπερ ἦλοις ἐμπεπαρμένους τῆς ἀγίας χειρῶν, ἀφηλοῖ τὸ ἀνθρώπινον τῆς ἐμπαθείας καθ' ἁμαρτίαν ἕξωας, καὶ ὠραῖοι τῷ ἀρχετύπῳ κέλλαι τῆς θεώσεως. Ἐφ' οἷς μικρὸν διὰ τῆς τριήμερῦντος ἀναστάσεως, Ἄρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε πάντας τοὺς υἱούς σου· ἰδοὺ συνέχθησαν καὶ ἦλθον πρὸς σέ. Ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος. Ἐπομνεα τούτοις τὰ συνημμένα τῇ προφητείᾳ, χαρίσματά τε καὶ ἐρωτάσιμα, καὶ πλήρη θυμῆς· καὶ ὁ μὲν ἐγγνώμων, εἴσεται καὶ συνεπιφθέγγεται τὰ εἰκότα· ὁ δὲ ἀγνώμων Ἰουδαίος στρεβλοκαρδιάσει, καὶ οὔτε Παλαιὰς, οὔτε Νέας Διαθήκης ἐπακουστικὰ ὑγιᾶς. Οὐ βουθεῖται ἐν χάριτι ἁγίων, ἠγιασμένε Πα-

²⁰ Matth. xv, 14. ²¹ Isa. XLVIII, 22. ²² Psal. LVII, 7. ²³ Coloss. III, 1. ²⁴ II Thess. I, 8. ²⁵ Tit. III, 9. ²⁶ Isa. XLIX, 16. ²⁷ Isa. LX, 4.

τερ, και σωθειμεν εν τη βασιλεια των ουρανων, εν A et salvemur in regno caelorum, in Christo Jesu Domino nostro. Amen.

ΡΠΕ' (79). — Εὐδοκίμῳ σπαθαρίῳ [ψνε']

CLXXXV. — *Eudocimo spathario.*

Consolatur de cæcitate oculorum.

Και ἀφ' ἑαυτῶν ἐπαισθανόμεθα, ὅσον τὸ ἄλγος και τὸ πάθος τὸ συμπεσον τῆ τιμιότητι σου. Νῦν δὲ ἐπειδὴ ἤκουσαμεν σου και τῶν πολυστενάκτων φωνῶν, ὑποδηλουσῶν ἕκαστα τῶν συμβεβηκότων ἀναιρων, πλὴν ἐπησθάνθημεν, και συναληθήσαμεν, κατὰ τὸ εἶκος. Ἄλλ' ὅμως ὅπως ἂν μεθοδεύεις τὰ πράγματα κατὰ δικαίαν ἐκτίσιν Θεοῦ ἀπαντήσαντά σοι, εὐπράττων κἂν τούτῳ, ὡς κακίας μᾶλλον και οὐκ ἀρετῆς βῆσανον τὰς ἐπιφορὰς ἐνεχθῆναι. Ἡμεῖς δ' οὖν οὐ καυσόμεθα και ἐτι πρὸς τὸ εὐσημον και εὐδιαγνωστον ἀνυποφέρειν τὸν λογον. Ἐστέρησαι τοιγαροῦν ὄψεως. Και ἀλγεινὸν (πῶς γὰρ οὐ;), τὸν λυχνον τοῦ σώματος ἀπολωλεῖναι Ἄλλὰ πάλιν εὐχαριστήριον, ὅτι ἀβλεπτοῦμεν τὰ τοῦ κόσμου μάταια· ἐξ οὐπερ ὑποφέρεσθαι πέφυκε πᾶς νοῦς οὐκ εὐκταίως. Ἐίρθης προῦδων και συνόδων ἀστικῶν τε και ἀνακτορικῶν· ἀλλ' οὖν γε λελύτρωσαι Ἐκκλησίας πονηρευομένων, και συναναστροφῆς παρανομούντων. Οἶδας ὁ λέγω, ἐπιλώθης τὰ ὑπάρχοντα; και τουτο δυσφορώτατον· ἀλλ' ἔχεις τὸ κούφως φέρσθαι, και ὑπερπλείν τῶν βιωτικῶν περιστάσεων και συναλλαγμάτων. Ποῦ ποτ' ἂν εὖρις, ὡ θαυμάσι, τόπον τοιοῦτον, οἶον νῦν, ἐν ᾧ ἔστι σε σκολάζειν Θεῷ, λαί γυνῶναι αὐτὸν καθ' ὅσον οἶόν τε; Ποῦ δὲ καιρὸν τοιοῦτον προσευχῆς, στεναγμοῦ, καταλύξεως, ἐκπετάσεως χειρῶν, ὅσον πρόκειται ὑμῖν ἀπολαύειν ἐκ τῆς ἐπενεχθείσης ἐπιηρίας; Οὐχ ὄρας ὅτι εἰς κалόν σοι ἀπήντηκε τὰ πράγματα, περιτραπείσης τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων εἰς σωτηρίαν σου; ἐν ἐπὶ πύπτων διαγνωστίον· ὅτι κατὰ τὴν προτέραν ἀναστραφῆν δυστέκμαρτον ἦν ἐπιλαβίσθαι τοῦ σωτηρίου συμπήματος, πολλῶν ὄντων, ὡς οἶσθα, τῶν ἀντιπρακτικῶν τῷ εὐσεβεῖ σκοπῷ. Νῦν δὲ ἦνοικται ὑμῖν οὐχὶ μίση τῆς μετανοίας ἡ θύρα· ἀλλὰ και τῆς οὐρανίου βασιλείας ἡ εἰσοδος· και πᾶς τις τῶν εὐφρονοῦντων ἐν τῷ μίρει τῶν σωζομένων σε τεταξίται· και ἀπὸ πῦ πᾶς σπουδαίως ἐπιίγεται, και οὐ ποῦ τυχεῖς οὐδὲν τῶν ἀπάντων ἀνταξιώτερον. Εἶθε ἦν πως ἀντάλλαγμα γενέσθαι εἰς τὸ ἀμείψασθαι ἀλλήλοις τὰς αἰσθήσεις. Και πολλοῦ ἂν εὐχῆς μοι ἔργον ἦν τῆ ἀφαιρέσει τῆς ὄψεως συναφαιρεθῆναι και τῶν πρὸ τῆς ὄψεως κέντρων τῆς ἀμαρτίας. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ φιλίας τρόπον. Σε δὲ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν παρακαλέσει παρακλησει πολλῆ οἴσειν πάντα εὐχαρίστως, κατὰ μίμησιν τοῦ μακαρίου Ἰώβ· και ἀξιώσει και εἰς τὴν κατ' ὀφθαλμοὺς ὁμιλίαν ἐλθεῖν ἡμας ποτε· ἵνα ὅσα νῦν διαφύγει τοῖς γράμμασι, ζώσῃ φωνῇ ἀναπληρώσαιμεν· και μᾶλλον τηνικαῦτα γνωρίσωμεν ἀλλήλους, ἐκ μικρᾶς πρότερον πείρας ἀπογευσάμενοι σου τῆς γλυκείας ἀγάπης.

Et per nos ipsos sentiebamus, quantus dolori quantaque sit calamitas quæ accidit honorificentie tue. Nunc vero, postquam te audivimus, et luctuosas voces, quæ molestias quas passus es, sigillatim enarrabant, amplius sensitus, et condoluius ut par erat. Cæterum quoque modo ad justam Dei vindictam hæc referas quæ tibi evenerunt, recte in hoc etiam agens, quasi ærumnæ istæ ad puniendam malitiam potius quam ad probandam virtutem fuerint inductæ: non differam ultra disertis et perspicuis verbis rem eloqui. Visu itaque orbatu es. Grave prorsus: qui enim grave non sit lucernam corporis amisisse? At est vicissim unde gratiæ agantur, quia mundi vanitates non cernimus, ex quo ferri trahique omnium mentes solent aliter quam optandum sit. Inhiberis ab egressibus congressibusque tum urbanis tum palatinis: sed hoc modo liber factus es a conventu malignantium, et societate iniqua agentium. Intellegis quid dicam, spoliatus es facultatibus, et hoc ferre difficillimum: sed habes quo leviter feras, et sæculi opportunitatibus commerciisque sis superior. Ubinam unquam, vir admirande, locum talem nactus es, qualem nunc, in quo tibi vacare Deo licet, ipsumque nosse, quoad fieri potest? Ubitam commodum tempus orationis, gemitus, compunctionis, expansionis manuum, quam quo frui vobis in promptu est ex inflictâ calamitate? Annon vides bono tuo res cessisse, conversa in salutem tuam hominum nequitia? Unum super omnia judicandum, quod in priori vitæ conditione, intellectu fuit difficile, an salutis viam insisteres, multis, ut nosti, pio proposito resistentibus. Nunc vero aperta vobis est non solum pœnitentiæ janua, sed regni quoque caelorum ingressus; teque omnes qui recte sentiunt, in salvandorum ordine collocabunt: cujus rei studio boni omnes ducuntur, et cujus adeptioni nulla omnium res est quæ æquiparari possit. Utinam permutatio fieri posset ad sensus invicem commutandos. Et mihi quidem summi voti res foret, cum visus adeptione adimi simul eos qui oculis observantur, stimulos peccati. Verum hæc amicitie jure dicta sint hactenus. Te vero bonus Deus noster consolatione multa consoletur, ut cum gratiarum actione feras omnia, beati Job exemplo, digneturque præstare, ut in mutuum colloquium coram veniamus nos aliquando; quo ea quæ nunc litteris explicari non possunt, viva voce supplicemus; et tunc amplius mutuo nos agnoscamus, qui ex tenui antehac experientia dulcem tuam charitatem degustavimus.

NOTÆ.

(79) In cod. Reg. ρπθ'.

CLXXXVI. — *Nicetæ Spathario.*ΠΠ^ς (80). — Νικήτα σπαθαρίφ. [ψνζ.]

De uxoris obitu.

In parvis quidem doloribus consolationes invenire facile est ei qui affictos consolari velit. In hujusmodi vero maximo dolore, quo pietas tua obsessa est, quænam reperiri consolatoria oratio queat? aut quis mœrorem tantum curare aggressus, scite id præstare possit? O luctuosum nuntium! Abrepta tibi est domina conjux, ut proxime audivimus: ablata est unica consolatio in iis quæ accidunt ærumnis: spoliata est ornamento suo benedicta domus: tristantur rami excisa bona radice: famuli et famulæ huc illuc oberrant, dominam quæ domum collustrabat, præsentem non habentes. Omnia mœroris plena: fortasse et aer ipse tibi mutatus ob mentis mutationem. Ubi est illa quæ te domi a palatinis commorationibus redeuntem hilariter excipiebat? Ubi illa quæ genere propinquos perhumaniter excipiebat? quæ hoc et hoc, atque ut paucis dicam, omnia rite disponebat, et ad exitum perducebat, dispensans et curans singula quæ ad domum spectabant, quæque ad domesticos vel hospitio receptos. Abierunt et interierunt omnia, et tanquam in solitudine bonis omnibus nostris orbatum sumus. Talis ac tanta est, domine, honorandæ animæ tuæ calamitas, ut nullum ab hominibus solatium lenienti inflammati cordis tui dolori par fuerit, sed a solo Deo qui humiles corde, per bonarum cogitationum susceptionem consolatur. Illa quidem beata: nam beata est, quæ et fidem erga Deum firmam coluit, et vitam egit honestam; cujus indicia multa sunt, quorum nos etiam expertes non fuimus: ad extremum, quæ tanquam aurum in igne, diurno ac difficili morbo probata hinc evolavit. Quare hoc nobis satis est ad consolationem, quod talem uxorem ad Deum præmiseris, quæ pulcherrimæ conversationis exemplum suam ipsius vitam nobis reliquit. Accedit quod, cum in divinis ipse sis eruditus, non debes ex eo quod accidit, conturbari. Scis enim, simul atque in hanc lucem Deo volente nascendo venimus, nobis exitum impendere, prorsus nativitati adnexum nec immortalem ullum hominem esse, nec conjugium ullum indissolubile. Contemplemur, si placet, ab Adam ad hunc usque diem, et reperiemus aliam ex alia, quandiu stabit hic mundus, descendentem successionem. Ubi sunt qui te genuerunt, Domine, et qui illos procrearunt? et sursum versus commeans, aliud nihil reperies quam fluxum ac defluxum in hominibus esse perpetuum. Quid igitur nunc est quod quæritur? Ut apud nos simus, et nunquam obliviscendæ mulieri congrua quidem jusa persolvamus (pro qua nos quoque, humiles non minimum precati sumus ut in hac vita permaneret; tametsi exauditi, ut peccatores, non

Α Ἐπὶ μὲν μικροῖς πένθεισιν ἴσθιν ἐξευρίσκειν εὐκόλως τὰς παραλήσεις τὸν προαιρούμενον παραμυθεῖσθαι τοὺς κακουμένους. Ἐπὶ δὲ τοιούτων μεγίστων πάθει, ἐν ᾧ περισχίθη ἡ θεοφιλεία σου, τίς ἂν καὶ ἐξευραθείη λόγος παρακλητικός; τίς δὲ ὁ ἐπιχειρῶν θεωρακεῖν τοιοῦτον ἄλγος ἐπιστημῶς δυναθείη; ὦ τῆς ἀπευκταίας ἀκοῆς! Ἀπερρώγη σοὶ ἡ κυρία ἡ ὁμόζυγος, ὡς ἄρτι ἤκουσται ἡμῖν· ἀφῆρέθη τὸ μόνον παραμύθιον ἐν ταῖς συμβατικαῖς περιστάσεσιν· ἀκκοσμήθη ἡ εὐλογημένη ἰστία· οἱ κλάδοι κατηράει, τῆς ἀγαθῆς ῥίζης ἑκκοπίσης· οἱ θεράποντες καὶ αἱ θεράπαιναι ὧδε κάκεισε περιελοῦμεναι, ὡς οὐκ ἔχουσαι τὸ Δεσποτικὸν πρόσωπον ἐπιλάμπον τῇ οἰκίᾳ. Τὰ πάντα κατηράει μετὰ· τάχα καὶ ὁ ἀἴρ σοι ἠλλοιωμένος τῇ ἠλλοιώσει τῶν φρενῶν. Πού ἡ προσειμένη σοὶ ἐπανιόντα οἴκοι περιχαρῶς ἀπὸ τῶν ἀνακτορικῶν διατριβῶν; Πού ἡ τοὺς ἀγγιστεύοντας δεξιουμένη ἐπεικῶς; ἡ τότε, καὶ τότε καὶ ὅσα ἴσθι, συντόμως εἰπεῖν, διευθετούσα καὶ συμβεβάζουσα, οἰκονομοῦσά τε καὶ οἰκουροῦσα, ὅσα τὰ κατ' οἶκον· ὅσα τὰ πρὸς ἄλλους οἰκεῖους τε καὶ ἐπιεξουμένους. Πάντα οἴχεται καὶ ἀπόλωλε· καὶ γεγονάμεν ὡς ἐν ἑρημίᾳ πάντων τῶν προσόντων ἀγαθῶν ἀπεστερημένοι. Τοιοῦτον καὶ τηλικούτον τὸ πάθος τῆς τιμῆς σου ψυχῆς, ὡ δέσποτα, καὶ οὐδεμία παραμυθία πρὸς ἀνθρώπων ἱκανομένη καταλαῖναι τὴν φλεγμαινομένη σου καρδίαν, ἡ παρὰ μόνου Θεοῦ τοῦ παρακαλοῦτος τοὺς ταπεινοὺς τῇ καρδίᾳ, διὰ τῆς τῶν ἀγαθῶν λογισμῶν ἀναλήψις. Ἐκείνη μὲν οὖν ἡ μακαρία· μακαρία γὰρ ἴσθιν, ἐπ' ἂν τὴν πίστιν πρὸς Θεὸν ἐπέκτετο ἀσφαλῆ, καὶ τὸν βίον διατέλει σιμῶν· εὐγνωρίσματα πολλὰ, ἃν καὶ ἡμεῖς οὐκ ἄμοιροι ταπεινῶμεν· τὸ δὲ τελευταῖον, ὅτι ὡς χρυσὸς ἐν πυρὶ τῇ μακροτέρᾳ καὶ δυσοίστω νόσφ' δοκιμασθεῖσα ἐπέτη τῶν ἐθνῶν. Οὐκοῦν ἀρετῶν ἡμῖν τοῦτο εἰς παρηγορίαν· ὅτι τηλικαύτην ὁμόζυγον παρέπεμψας μὲν Θεῷ, ὑπόδειγμα καλλίστης πολιτείας τὸν ἑαυτῆς βίον ἐναφήσασκεν ἡμῖν. Καὶ ἄλλως ὅτι τὰ θεῖα ἐν πεπαιδευμένῳ αὐτῷ, οὐ τοσοῦτον ὀφείλεις ἡσυχάζειν ἐπὶ τῷ γεγονότι. Οἶδας γὰρ ὅτι εἰς γενεῶν ἠηλυθότες κατ' εὐδοκίαν Θεοῦ, πάντως τῇ γενεῇ συνεζευγμένη καὶ ἡ ἔξοδος ἡμῖν προσγίνεσθαι, καὶ οὐδεὶς ἀνθρώπος ἀθάνατος, καὶ οὐδεμία συζυγία ἀδιάλειπτος. Ἀναθεωρήσωμεν, εἰ δοκεῖ, τοὺς ἐπὶ Ἀδὰμ μέχρι τήμερον, καὶ εὐρήσομεν τὴν ὑπάλλον διαδοχὴν κατιούσαν ἕως ἂν καὶ συσταῖ ὁ τῆδε κόσμος. Πού οἱ φύσαντές σε, δέσποτα, καὶ οἱ ἐκείνους τεκόντες; καὶ ἀναποδίξων οὐδ' ἐν ἄλλο εὐρήσει, ἡ ῥοὴν καὶ ἀπορροὴν τὰ ἀνθρώπινα. Τί οὖν ἴσθι νῦν τὸ ζητούμενον; ὅπως εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς γεννηθεῖς, καὶ τὰ μὲν εἰκότα ἐπιτάφια ἐπιτελέσωμεν τῇ κινήσῃ· ὑπὲρ ἧς καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ οὐκ ἐλαχίστα ἠξάμεθα, εἰ καὶ οὐκ ἠκούσθημεν ὡς ἀμαρτωλοί,

NOTE.

(80) In cod. Reg. pth.

τὸ ἐπιμείναι αὐτὴν ἐν τῷδε τῷ βίῳ· τὰ δὲ τῶν παι-
δων, εὖ διαθώμεθα, καὶ τὰ ἡμέτερα ἐξόδια προσ-
τρεπίσωμεν, ἐμβιοτεύοντες τῷ βίῳ θεοπροπῶς· ἵνα
μεταστάτες τῶν ἐνθίνδῃ, ἐπηνίκα ἐπιτρέπει ἡ πρό-
νοια, εὐρήσομεν ἐκείσε τὴν καλὴν ὁμόυγον ἐν ἀπεί-
ροις αἰῶσι χαίρουσαν σὺν ἡμῖν αὐτοῖς ἐπὶ μεθεξεί-
των ἀπορρήτων ἀγαθῶν. Ταῦτα εἰ καὶ ἐλάχιστα
πρὸς παραγορίαν· ὁμως ὅτι ἐπιδεικτικὰ τῆς ἀγάπης
σου, ἧτις καὶ χαρισθεῖη ἡμῖν εὐθυμος καὶ εὐ-
παραγορητος ἐπὶ τῆς ἐπὶ πάντα εἰς Θεὸν ἀναθέσεως
ὑμῶν.

PIIZ' (81). — Λέοντι Σακελλαρίῳ. [ψνθ'.]

Gratias agit et virtutes ejus prædicat.

Καὶ σιωπῆν οὐκ ἐπιτρέπομεθα τῶν εὐργεσιῶν
τῆς μεγίστης καὶ ἐπιποθήτου σου ὑπεροχῆς ἀπο-
λάυντες· καὶ ἀπαντῆν κατ' ἀξίαν οὐκ εὐποροῦμεν,
λόγου ἀποροῦντες προσήκοντος. Εἰ δὲ ὅτι ἡ θεοφιλὴς
σου ψυχὴ μὴ οὕτως οἶεται, οὐ θαυμαστόν. Ἡ ἀγάπη
γάρ, φησὶ, τὸ κακὸν οὐ λογιζέται· ἐπεὶ καὶ ἐκ-
καλαί τὸ αὐτὸ εἴωθε φιλικῶς ὑπολαμβάνειν καὶ σε-
μνύνειν ὑμᾶς; δωρεὰν τοὺς ἀληθίμους· καὶ ὡς φασιν,
οὐδὲ συγκρίνειν ἔχεις πρὸς ἀλλήλους καθ' ὑπεροχῆν.
Ἄλλὰ ταῦτα μὲν, ὡς εἴρηται, τῆς ἱερᾶς στοργῆς τὰ
συμβόλαια. Αὐτὸς δὲ, ὡς παντεπαίνετε, εἰσερχο-
μένους τις ἐνδρῦσθαι ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων· ἡ
ταλῆθες οἰκειότερον εἰπεῖν, λιμὴν πολυχώρητος, θλι-
θεμένων ἀνάπαυλα, διψώντων λόγου ἐμμελοῦς ἱκανὸν
παραμύθιον, καθεικάσθην, ὡς εἰπεῖν, εἰσδεχόμενος
καὶ ἰώμενος, θεραπεύων τε καὶ ἀφοσιούμενος τούτους
κἀκείνους, μείζους καὶ ἐλάττους, ἱερεῖς καὶ ἀρχ-
ιερεῖς, ἐπιτελεῖς καὶ ὑφειμένους. Ὡς μεγαλοπρεπὲς
σου τὸ θεῖον ἄξιωμα, καὶ τὸ θεοφιλὲς πρακτικόν!
Προσέχει σοὶ καὶ τὰ τοῦ αἰσίου Ἰωβ τὰ ἐπιφθί-
γματα· Πατὴρ ἐγενόμην ὀρφανῶν, πούς δὲ χω-
λῶν, παντὶ δὲ ἀνθρώπῳ ἀνεψικταί μου ἡ
θύρα, καὶ ὅσα τούτοις συνεπόμενα. Σὺ τὸ λείψανον τῆς
εὐσυνείας· αὐτὸς τὸ κειμήλιον τῆς ὀρθοδοξίας· καὶ τὰ
πολλὰ παρατρέχει ὁ λόγος· ἵνα μὴ δόξη πρὸς χάριν
λέγειν, καὶ κολακείαν τὰ εἰς πρόσωπον ἀκουτιζό-
μενα. Ὅμως μίαν φωνὴν προσθεῖς ἀποκαύσεις τοῦ
λέγου· ἡμεῖς κἀγαθὸν Πατρὶ, μονογενῆς τε καὶ
πρώτογενῆ υἱός, καὶ τῆ βασιλίδι πόλει ἡ σὴ μεγα-
λοφυῆς καὶ περιβόητος ἀριστάρχεια.

PIIH' (82). — Τῇ σπαθαρίᾳ τοῦ Φλαβιανοῦ. [ψνθ']

In obitu filii.

Ἐφθασεν ἡ ἀπευκτὴ ἀγγελία τοῦ περὶ τοῦ αἰμνήσ-
του υἱοῦ σου πάθους, μέχρι καὶ τῆς ἡμῶν ταπεινώσεως.
Ἐν ᾧ ὡσπερ οἱ τὰς ἀκοῆς βροντηθῶν καταπλαγέντες
πεπτόχασιν ὅλως· οὕτως ἡμῖν ὁ λόγος ἐξαπορεῖσθαι
πεποίθησε, καὶ μηδὲ ἔχειν τι φθέγασθαι ἄξιον τῆς
ὀδύνης. Ὡς τί γέγονεν ἐξάπινα; πῶς ἔσχετο ἀνὴρ θαυ-
μαστός, αὐτὸ τῆς ἡλικίας ἄγων τὸ βιώσιμον; ὡς
μεγαλοῦλε! ὡς ὠραῖος τὴν ὄψιν! ὡς εὐγενῆς τὸ

²⁰ I Cor. XIII, 5. ²¹ Job XXI, 15.

A fuerimus) ut quæ ad filios spectant, recte consti-
tuamus, et ad exitum nostrum nos comparemus,
vitam hanc Deo digne transigentes : ut hinc trans-
lati tunc cum jusserit providentia, illic nancisca-
mur egregiam conjugem infinitis sæculis nobiscum
in participatione ineffabilium bonorum gaudentem.
Hæc, licet exigua ad consolationem, nostram ta-
men testabuntur benevolentiam erga te : quem
velim semper esse bono animo et ad consolatio-
nem capiendam parato pro tua in Deo fiducia.

CLXXXVII. — *Leoni Sacellario.*

Et silere nobis non licet qui summæ et deside-
rata excellentiæ tuæ beneficiis fruimur, et respon-
dere pro dignitate non possumus, congruenti ser-
mone destituti. Quod vero Deum amans anima tua
non sic sentit, mirum non est. *Charitas* quippe, ut
ait, *non cogitat malum* ²⁰; quia jampridem id-
ipsum solita est amice præsumere, et nos indignos
gratis honore afficere; teque cum aliis tanquam
excellentiorebus, minimè audes, uti dicitur, com-
parare. Verum hæc, ut dixi, sacræ dilectionis
sunt indicia. Tu vero, undequaque laudabilis, vi-
deris in urbium regina, tanquam arx quædam col-
locatus, aut, ut proprie magis verum dicam, velut
portus capacissimus, afflictorum requies, audire
jucunda cupientibus consolatio idonea, quotidie,
ut dicam, admittens et sanans, procurans et reli-
giose colens hos et illos, majores ac minores, sa-
cerdotes et episcopos, primores et subditos. Quam
magnifica est dignitas tua divina, et Deo accepta
exercitatio. Tibi etiam conveniunt decantati Job
verba : *Pater eram orphanorum, et pes claudorum,*
et omni homini aperta erat janua mea ²¹; et alia
quæ sequuntur. Tu reliquias pietatis, tu receptacu-
lum orthodoxiæ : et multa prætermittit oratio,
ne ad gratiam loqui quæ in os dicuntur, et adu-
lari videatur. Verbum tamen unum addens conti-
cescet. Patris una est consolatio, unigenitus et
patrem amans filius, tum reginæ urbi magnanima
et celebris optima tua administratio.

CLXXXVIII. — *Spathariæ Flaviani* (*).

In obitu filii.

Pervenit usque ad humilitatem quoque nostram
feralis nuntius de æternæ memoriæ filii tui casu.
In quo, quemadmodum iis quibus tonitru per-
cussæ sunt, toti metu consternantur; ita nos hic
rumor in summas angustias redegit, ut nec verba
suppetant quæ paria sint dolori. O quid repente
factum est? quomodo excessit vir admirandus, ea
ætate quæ maxime vitalis est, quam procerus sta-

NOTÆ.

(*) Consolatoria.
(81) In cod. Reg. ρζα'.

(82) In cod. Reg. ρζα'.

tura? quam pulcher aspectu? quam nobilis sanguine? quam illustri fama gloriosus? tanquam solus relictus faustæ matri consolatio, paternæ familiæ firmamentum, generi decus et ornementum; addiderim et regiis palatiis inusitatum spectaculum. Hic longinqua in regione res imperatoris administrans, avolavit: matrem relinquens laudatissimam, relinquens simul et illustrem conjugem, cum egregiis filiis, et lautam domum, sanguinem celeberrimum, rem opulentam, industrios famulos, stipatores dominum amantes, hæc et illa; simul omnia: ne minuta quæque singillatim consecratur oratio: dehinc ab exteris oris domum reversus, onus miserandum, lamentabilis occursus et urbi regiæ, et domui spectatissimæ. O calamitatem immodicam! Ingemuerint muri ipsi urbis, ne dicam principes et æquales. Ingemuerint et imperatores ipsi, germine orbatu multis nominibus admirando, lacrymata fortasse urbana multitudo: mæsta autem merito fuerit universa cognatio. Quod si hæc ita sunt, quis dolorem tuum, o domina, luctuose satis explicet? quis et conjugis? quis et sororis? quis et domesticorum? Nec ipsæ luminum fluentes aquæ in lacrymas conversæ vobis ad lamenta sufficerent. Quid aer? annon oculis vestris mutatus est? sol neque ortus est, sole domus amisso? Hæc atque his similia suggerit dolor ad lugendum. Sed quia mulierem alloquimur et divinis olim eruditam, et quæ omne virtutis argumentum in sua ipsius vita exhibet, sicut omnium prope aures oculique testantur; admonitione multa non est opus, cum domi habeat medicamenta consolationis. Multos codices sacros in manus sumpisti: multa Patrum scripta evolvisi, nocte dieque vacans orationibus, in precibus pernoctans, hoc est, in nocturnis diurnisque psalmodiarum hymnorumque modulationibus. Ex quibus et continentia, et attritio corporis? liberalitas erga pauperes, erga sacerdotes et monachos observantia, et quidquid in aliis pietatis generibus laudatur et canitur. Domi ergo et a teipsa sat habes unde animæ suggeras quæ convenient. Sed et sponsæ, et filiæ, et toti Abrahamiticæ domui, tanquam communis magistra, et virtutis exemplar, et quæ jam pridem divinarum eloquiorum thesauros condidisti; potes et in tempore tritici mensuram distribuere ²⁰. Memineris, o generosa et admiranda inter mulieres, nec novum nec præter expectationem evenisse quod accidit. Contemplare omnes qui ab Adam fuerunt ad hunc usque diem, et in profunda Dei iudicia ingredi: ac vide, quia *homo velut fenum: dies ejus velut umbra prætereunt* ²¹. Quoniam igitur progenitor mortalis per peccatum, mortales et posteri invicem succedentes. Verum ex quo Christus, mors non amplius mors est, sed immortalis regenerationis principium. Pietate insignem filium, et orthodoxum, et

αἷμα ἢ ὡς εὐκλεῆς τὸ κύθος ἢ ὡς μόνος ἐγκαταλειμμένος παραμύθιον μητρὶ αἰσία, οἰκία πατρῶα ἔρασμα, γένει ἐγκαλλώπισμα· προσθείην δ' ἂν καὶ βασιλείου αὐλαῖς ζῆνον ὄραμα. Οὗτος ἐν ἄλλοδαπῇ τὰ βασιλείου διοικούμενος, ἀπέπτη· καταλειπὸν μὲν τὴν περιδοχὸν μητέρα, συναπολιπὸν δὲ καὶ τὴν περιδοχὸν ὁμόζυγα, σὺν εὐγενεῖ νεογόνους, καὶ λαμπρὰν ἐστίαν, τὸ πολυθύλλητον αἷμα, τὸ πολυούσιον κτήμα, τοὺς δεξιούς ὑπάρετας, τοὺς φιλοδουλοῦσιν παραστάτας, ταῦτα κάκεινα, ὁμοῦ τὰ πάντα, ὡς ἢ μὴ κατακερματίζοιεν ἐν ἑκάστῳ ὁ λόγος· εἶτα ἐπιανελθὼν ἐκ τῆς ζήτησος οἰκασθε, φόρτος ἐλεεινός, σωθρωπὸν ἀπάντημα καὶ βασιλίδι πόλει, καὶ ἀγαθῶ ἐστία. Ὡς καὶ αὐτὸς ὑπερβαλλούσης συμφορᾶς! Στενάξει δ' ἂν καὶ αὐτὸ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, μὴ ὅτι ἀρχοντες καὶ ὁμόκληες, στενάξουσιν δ' ἂν καὶ αὐτοὶ οἱ αὐτοκράτορες, ἀποβεβληκότες ἔρνος πολυθαύμαστον. Δακρῦσαι τεταχῆ καὶ ὁ ἐπιπόλιος ὄμιλος· ἐπιστηγνάσει δὲ εἰκότως καὶ πᾶν τὸ γένος. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως, τίς τὸ ἐπὶ σοὶ πάθος ἐκτραγωδήσειεν, ὡ θεσποινα; τίς δὲ τὸ τῆς ὁμοζύγου; τίς δὲ τὸ τῆς ἀδελφῆς; τίς δὲ τὸ τῶν οἰκετῶν; οὐδ' ἂν τῶν ποταμῶν τὰ ῥεύματα εἰς δάκρυον μεταποιούμενα ἐξαρκίσουν ἡμῖν ὑπερητίσθαι τῷ θρήνῳ. Τί δὲ ὁ ἀήρ; οὐκ ἢ λιώται τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ἄρα; καὶ ὁ ἥλιος οὐκ ἀνατεταλκῶς, τὸν τῆς ἐστίας ἥλιον ἀπολωλεκας; Τοσαῦτα καὶ ὅσα τούτοις ἐφάμιλλα ὑποβάλλει τὸ πάθος ἀποδύρασθαι. Ἄλλ' ἐπειδὴ πρὸς γυναῖκα ἐμὴ ὁ λόγος παλαιὰ τὰ θεῖα πεπαιδευμένην, καὶ ὄλην ἰσθῆσιν ἀρετῆς τὸν ἑαυτῆς βίον ὑποδεινύουσαν· ἢ μαρτυρεῖ σχεδὸν πᾶσα ἀκοή καὶ ὄψις· οὐ πολλῆς χρηστοῦ ὑπομνήσεως· οἰκοθεν ἔχουσαν τὰ φάρμακα τῆς παραμυθίας. Πολλὰς ἱερὰς βίβλους ἐπὶ χεῖρας ἔλαβες· πολλὰ πατρικὰ ἀναγνώσματα διεξέληλυθας. Κίκωρ τε καὶ μὲθ' ἡμῖραν σχολάζουσα ταῖς προσωχῆταις ταῖς δεήσεσιν ἐπιμένουσα ταῖς παννύχοις, εἴτ' ὡς νυκτεριναῖς καὶ ἡμεριναῖς ψαλμωδίαις τε καὶ ὑμνωδίαις. Ἀφ' ὧν καὶ τὸ ἐγκρατὲς, καὶ τὸ ὑπεκπιστικὸν τοῦ σώματος· τὸ πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς ἐπιστάταις, ἱερεῖς τε καὶ μοναστάς θεραπευτικόν· τὸ ἐπὶ πᾶσι τοῖς οὖν ἄλλοις εὐσεβεῖς τρόποις ὑμνούμενόν τε καὶ ἀδόμενον. Οἰκοθεν τοιγαροῦν καὶ παρ' ὡμῶν ἰκανῶς ἔχεις ἐπᾶσαι τῇ ψυχῇ τὰ εἰκότα. Οὐ μὲν, ἀλλὰ καὶ τῇ νύμφῃ, καὶ τῇ θυγατρὶ, καὶ πάσῃ Ἁβρααμικαῖα ἐστία· ὡς κοινὸς διδάσκαλος, ὡς ἄρα ὑπόδειγμα, ὡς ἐκπαλαί τὰ θεῖα λογία θησαυρίσκει, καὶ ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον ἐκάστῳ διαίειμιν ἱστασα. Ἀναμνήσθητι, ὦ γυναῖκα καὶ θαυμαστὴ ἐργασίαν, ὡς οὐδὲν ζῆνον καὶ τῶν παρ' ἐλπίδα τὸ ἐπιβεβηκός. Ἀναθεώρησον τοὺς ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι τῆς σήμερον· καὶ χώρησον εἰς τὰ τοῦ Θεοῦ βαθεῖα χρίματα· καὶ ἴδε, ὅτι ἀνθρωπος ὡσεὶ χόρτος· αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκῆαι παράγουσιν. Ἐπεὶ οὖν ὁ πρὸ πάντων θνητὸς διὰ ἀμαρτίαν, θνητὸς καὶ ὁ γένος ἀλλοιούχως ἰὼν μέχρι τοῦ δούρου. Ἄλλ' ὅμως ὅτι ἀφ' ἡμεῶν Χριστὸς, οὐκ ἐστὶ θάνατος, ὁ θάνατος, ἀλλ' ἀρχὴ πνευματικῆς ἀθανάτου. Εὐσεβῆ παιδα, καὶ ὀρθόδοξον,

²⁰ Luc. xii, 42. ²¹ Psal. cii, 15.

φιλομόναχόν τε καὶ φιλάγαθον, καὶ γεγύνηκας, καὶ A
προὔπειπας. Ἐστω σοὶ παραμυθία αὐτάρκης καὶ
εὐχαριστίας ὑπόθεσις. Καὶ παρακαλοῦμέν σε τὴν
θεοπαράκλητον καὶ πανσύνετον· γενοῦ, ὡς ἐν πᾶσι
τοῖς ἄλλοις, κἀνταῦθα μεγαλοψυχίας ὑπόδειγμα·
καλὸν ἐντάφιον καὶ τῷ παγκάλῳ υἱῷ, ὡς καὶ ψυχι-
κῶς ἰμειρομένη τὰ αὐτῷ ἐπιβάλλοντα, ἀπομοιραν
Θεῷ εἰσίσουσα. Τάχα γὰρ διὰ τοῦτο Θεὸς σε ἐταμιεύ-
σατο τῶν προλαβόντων ὑστάτην, ἵνα πάντα θεοπρε-
πῶς διαθεμένη, εὐκταίως συναπάσης τῶν ἐνθένδε,
καὶ κληρονομήσης σὺν αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. Ταῦτα
καὶ ὁ ἀδελφός ἡμῶν ὁ θεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκο-
πος συμπρογγόμενός ἐστι, πολυτιμιωτάτη κυρία
μου.

ΡΠΘ' (83). — Παντολέοντι λογοθέτῃ. [ψξά'.]

Deprecatoria pro Theodoto Protospathario.

Ἰσμεν καὶ τὸ εὐπαρρησίαστον νεμεσητὸν ὑπάρ- B
χειν· συνεπιστάμεθα καὶ τὸν καιρὸν συστολῆν ἡμῖν
ἐπιτρέπειν· ἀλλ' ὁμῶς τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀμυθῆτου
σου περὶ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς εὐδιάθετον ἠνάγκασεν
ἡμᾶς τολμηρότερον χρῆσασθαι καὶ τῷδε τῷ γραμ-
ματίῳ. Τολμηρὸν γὰρ ἐστὶν ὡς ἀληθῶς οὐ μόνον τὰ
καθ' ἑαυτοῦς ἀναφέρειν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἑτέρων δε-
δεῆσθαι· ὁμῶς, ὡς εἴρηται, τὸ πολὺ σου εὐμενὲς καὶ
διπλοῦν εὐσεβές, παρὴν ἡμᾶς τολμῆσαι. Τί
οὖν τὸ λεγόμενον; περὶ Θεοδότου τοῦ πρωτοσπαθα-
ριου, ὃς ὅπως ἐστὶν ἐναγώνιος, αἰτία τοῦ συναπα-
ράντος αὐτῷ οἰκονόμου τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Δύσει,
διαγωνώσκει πάντως ἢ ἀνυπερβλητός σου ὑπεροχῇ.
Τις οὖν ἄλλος ἂν ἐξευρεθῆι ἀρρώγος ἐπὶ τῇ ἀντι-
λήψει τοῦ ἀνδρός; τίς δ' ἂν ἐχρηρονέστερος τῆς σῆς
μεγαλονοίας συνιδεῖν τὸ δέον; τίς δὲ καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ C
κράτους τὸ ὑπόγειον ἔχων πλέον τῆς σῆς γνησιευτι-
κῆς παραστάσεως; Δός ὁ εἰληφας παρὰ Θεοῦ ἔλεος,
δέσποτα παρεπόθητε, τῷ δεομένῳ. Προκυλιενδούμεθά
σου τοῖς τιμίαις ἔχουσι· βουλὴ σου ὡς βουλὴ ἀγγέ-
λου· φωνὴ σου ὡς βολίς ἀστράπτουσα τῇ τε λαμ-
πρότητι τῆς κηρύξεως, καὶ τῇ τῆς ἀγάπης ἀγλαίᾳ·
ἢς εἰ ἀξιοθεῖται μέτοχος γενέσθαι ὁ ἰκέτης σου, πάν-
τως ἂν ἔξω σου γίνεσθαι τῶν κατηγορητικῶν βελῶν
τοῦ ἀποκαρπένου αὐτῷ, ὡς οἶδας ὁ ὑψηλόνους, κατὰ
διαφόρους τρόπους. Ἡμεῖς τε οἱ ταπεινοὶ προσοίσο-
μέν σοι πολλὰς τὰς εὐχαριστίας τε καὶ προσευχὰς
ὑπὲρ ὑγείας ἀμφοτέρων ὑμῶν, τῆς καλῆς ὄντως καὶ
ἀξιοπιάστου συζυγίας. Καὶ τάχα ὑπὲρ τῆν τῶν χρύ-
σεια δῶρα προσφερόντων οὐκ ἄτιμοτέρα εἴη ὑμῖν ἢ
θεοπάροχος δωρεὰ, καὶ ἢ ἀπὸ Κυρίου χορηγομένη
εὐμένεια, εἰς σωτηρίαν ψυχῆς τε ὁμοῦ καὶ σώματος
ὑμῶν τῆς παμποθέτου καὶ πανευφῆμου δυνάδος.

ΡΥ' (84). — Θεοφάνῃ μονάζοντι. [ψξζ'.]

Quod Christus, Christus non est, nisi circumscribatur nostra effigie.

Εἰ σοὶ φίλον τὸ πρὸς ἡμῶν τῶν εὐτελῶν γράμμα,

monachorum amantem, et boni studiosum, et ge-
nuisti. et præmisisti. Sit tibi consolatio idonea, et
gratiarum agendarum argumentum. Utique horta-
mur te, licet divinius incitatum et prudentem un-
dequaque: esto, quemadmodum in cæteris omni-
bus, hic etiam magni animi exemplum: pulchrum
funus pulcherrimo ipsi quoque filio, tanquam de
iis quæ ad illum spectant, pie sollicita, in Dei par-
tem offerens. Propterea enim fortasse Deus te illo-
rum qui præcesserunt ultimam reservavit, ut
omnibus digne Deo dispositis, feliciter hinc emigres,
et cum ipsis vitam æternam sortiarius. Hæc et frater
noster Dei amantissimus archiepiscopus una nobis-
cum loquitur, domina mea longe honoratissima.

CLXXXIX. — Pantoleonti Logothetæ.

Deprecatoria pro Theodoto Protospathario.

Scimus nimiam loquendi libertatem expositam
esse reprehensioni: scimus præterea tempus ipsum
cautionem nobis imperare: attamen exsuperans
tuæ erga nos humiles inexplicabilis benevolentis
magnitudo coegit nos audacius his etiam litteris
uti. Audaciæ enim revera est, non solum de pro-
priis rebus suis referre, sed pro aliis etiam depre-
cari: et tamen, ut dictum est, eximia humanitas
tua, et gemina pietas, confirmavit nos ut aude-
remus. Quid ergo est quod loquimur? De Theo-
doto Protospathario, qui quo pacto in discrimine
versetur, propter œconomum Ecclesiæ, quia una
cum ipso navigavit in Occidentem, novit prorsus
incomparabilis eminentia tua. Quis igitur alius
inveniri adjutor possit, qui viri causam suscipiat?
Quis magna tua mente intelligentior, ut quid
facto sit opus perspiciat? Quis autem cujus opera
paratior et validior sit quam sincera tua protectio?
Quam a Deo acceptis misericordiam, domine de-
sideratissime, impertire postulanti. Honoratis ve-
stigiis tuis advolvimur: consilium tuum sicut con-
siliium angeli: vox tua velut fulgur coruscans et
libertatis claritate, et splendore charitatis: cujus
particeps si fieri meruerit supplex tuus, adversarii
sui accusationis jacula penitus evadet variis modis
qui tibi pro alta mente tua perspecti sunt. Nos
vero humiles gratiarum actiones plurimas redde-
mus, et preces pro incolumitate utriusque ve-
strum, pulchræ omnino et admirandæ-copulæ. Et
fortasse beneficii divini, et a Domino submini-
stratæ humanitatis haud minus pretium vobis
ambobus, amabilissimis et clarissimis viris, con-
stabit ad animæ simul et corporis vestri salutem,
quam si quia aurea dona proferrent.

CXC. — Theophani (84') monacho (*).

nisi circumscribatur nostra effigie.

Si te humilitatis nostræ litteræ delectant, rursum

NOTÆ.

(83) In cod. Reg. p⁷⁸.

(84) In cod. Reg. p⁷⁷.

(84') Cerameo, postea archiepiscopo Tauromeni-
Patriol. Gr. XCIX.

tano, cujus exstant Homiliæ in Evangelia Domini-
calia et festa, etc.

(*) Dogmatica.

accipe, vir charissime, non quæ facundiæ et elegantiæ quidquam habeant, ut tu blandiens dicis; at quæ charitatis symbolum sunt procul dubio: quantoque crebriores fuerint litterarum vices, tanto et charitatis crescat affectus: quo quid optabilius, esse possit? Verum hæc missa faciamus: ad sequentia pergat oratio. Quid hoc est quod apud vos tentatum est novi? et quinam hi novi dracones, Charybdis instar absorbentes animas, quæ veritatis verbo firmatæ non sunt? Tu quidem haud nominasti: nos vero, etiam antequam litteræ tuæ significarent, vehementer planximus, unius hominis, causa hæretici, seu potius revera blasphemi in Deum, qui chartularii munus istic ab imperatore adeptus est, hanc celeberrimæ Siciliæ perniciem dicentes obtigisse. Istud autem exitium non ex dogmatica doctrina conflatum est: doctrinæ enim expers ingens hæc statua: sed ab impia mente profectum, atque, ut quod verius est dicatur, ad impietatem amajoribus natum: et quidem cum duobus aliis consanguineis. Sed hos Trinitas, scio, profligabit, et vestro et aliorum qui veritatem una defendunt ore divino. Tu vero et tui similes minime turbet adhuc furens hæresis. Nondum enim excussum et contusum est malum, nec satis adhuc probatus fidelium in Deum amor: ac præterea non possumus ingredi in abyssum iudiciorum Dei, quomodo populum suum infidelitatis procella usque adeo agitari sinat. Cæterum sermonis conclusio est, *ut qui probati sunt, manifesti fiant*³²; sicut sapientiæ dispensator Paulus dixit. Quapropter hortamur, et obsecramus, ne fatigeris, neque cesses adversarios coarguere, ex intimo cordis tui penu divina promens documenta, atque hinc perspicue demonstrans, Christum non esse Christum, nisi juxta figuram nostram circumscribatur. Nam si caro factus est, utique veluti caro circumscribetur. Quod vero non circumscribitur, id intra humanitatem non est, sed extra hanc haud dubie, necnon extra locum, et tempus: Deus nudus, quem natura incomprehensibilem et indefinitum dicimus et cogitamus. Atque hoc ex rerum natura per certam veritatis demonstrationem sequi necesse est: circumscribi nempe Christum, et in imagine adorari: « Siquidem in imagine archetypum repræsentatur, » sicut alicubi divinus ait Dionysius: et alibi: « Alterum in altero, præter substantiæ differentiam. » Quare qui negat depingi Christum, is natum hominem esse negavit: et qui ejus imaginem non adorat, prorsus ne ipsum quidem adorat, licet adorare se putet: quandoquidem, ut sermo sacer ait: *Infideles contententur se Deum nosse, factis autem negant*³³. Hæc ego reverentiæ tuæ non tanquam ignoranti exposui, sed tanquam eadem sentienti, ac veluti guttam ex dogmatum pelago hauriens; cum infinitæ præterea suppetant Patrum sententiæ, una cum vetere historia ab exordio ipso evangelicæ prædicationis, ad

δέχοιο και αὐθις, ὡς τριπλόητε· οὐδέν μὲν ἔχον εὐπεπής τε και εὐφραδής, ὡς χάριτι φῆς, τὸ δ' οὖν τῆς ἀγάπης σύμβολον και πάνυ ὁμολογουμένως· και γε ὅσον ἡ ἀντίθεσις τῶν γραμμάτων γίνοιτο, τοσούτον ἡ τῆς ἀγάπης διαίθεσις αὐξοίτο. Οὐ τί ἐν εἰη σπουδαιότερον; Ἀλλὰ τοῦτο νῦν κείσθω ἐνταῦθα· πρὸς δὲ τὸ ἐξῆς βαδιστέος ὁ λόγος. Τί τὸ νῦν καινοτομηθῆν ἐν τοῖς αὐτοῖσι; και τίνες οἱ νεοφανεῖς δράκοντες Χαρυβδαδῶν καταπίνοντες ψυχὰς μὴ ἐστηριγμένας τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας; Αὐτὸς μὲν οὖν οὐκ ἐξυνορήτισας· ἡμεῖς δὲ, και πρὸ τῆς δολώσεως τῶν γραμμάτων, καταστεινάξαμεν ὅτι μάλιστα ἐφ' ἀνδρὶ αἰρετικῷ, μᾶλλον δὲ βλασφημῷ τῷ ὄντι εἰς Θεόν, λαχόντι ἐν τοῖς αὐτοῖσι παρὰ τοῦ κρείττους χαρτοποιουρέουιν, ἐκείνο εἰπόντες, ὅτι γε τῆς περιβοήτου Ἰκελίας ἔφθασεν ὀλεθρος. Τότε τὸ πῆμα οὐκ ἐκ δογματικῆς πείρας τετεχνωμένον· ἀπειρον γὰρ τὸ ὀδριαντάριον· ἀλλ' ἐξ ἀσεβοῦς γνώμης πεπληρωμένον, και ἵνα ταλθίστερον βραθείη, πατρόθεν ἐκὶ τῆ ἀσεβείῃ ἡγμένον· και γε σὺν δυσιν ἄλλοις ὁμοιωσιν. Ἀλλὰ τούτους μὲν ἡ Τριάς οἶδ' ὅτι ἐπιόρηπίσειεν, ἐνθόσις στόμασιν ἴμων τε και τῶν ἐνταῦθα ὑπερμαχούντων τῆς ἀληθείας. Σὲ δὲ και τὸν, οἷος εἶ, μὲδεν ξησιζέτω ἡ ἐτι λυττώσα αἵρεσις. Οὕτω γῆρ ἐκτέτριπται τὸ κακόν, οὔτε δεδοκίμασται ἰσχυρῶν τῶν πιστῶν τὸ φιλόθειον, και τρίτον οὐχ οἷοί ἐσμεν ἐμβατεύειν εἰς ἀβυσσον κριμάτων Θεοῦ· καθ' ὡς τρόπους ἀνέχεται ἀκμὴν κλυδωνίζεσθαι τῷ σῶμτι τῆ ἀπιστίας τὸν λαόν αὐτοῦ. Πλὴν συμπεράσμα τῷ λόγῳ, ἵνα οἱ δοκίμοι φανεροὶ γίγνοιτο, κς ἰ τῆς σοίας ταμίης Παῦλος λέλεχε. Διὸ και παρακαλοῦμεν και ἀντιβολοῦμεν μὴ ἐκκαεῖν, διακατέλλῃσιν σε τοὺς ὑπεναντίους, ἐκ τῶν ἀδύτων ταμείων τῆς καρδίας σου προφέρων τὰ θεῖα διδάγματα· και ὑποδεικνύων ἐντεθεν ἀριδῆλως, ὅτι Χριστὸς οὐ Ἰησοῦς, εἰ μὴ περιγράφοιτο τῇ καθ' ἡμᾶς ἰδίᾳ. Εἴρη γὰρ σὰρξ ἐγενόνη, πάντως και ὡς σὰρξ περιγράφεται. Ὁ δὲ μὴ περιγράφοιτο, τοῦτο οὐκ εἶσω ἑθροπότητος, ἀλλ' ἐξω δηλονότι και τόπου και χρόνου· Θεὸς γυμνὸς τῇ ἀπεριληψίᾳ τε και ἰσοριπῇ και λεγόμενος και νοούμενος. Και τούτοις ἀραρίπῃ εἰς ἀναμφίλεκτον ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας· φῶσφις ἀκολουθίαις ἀναγκαζόμενον· περιγράφεσθαι Ἰησοῦν, κὰν τῇ εἰκόνι προσκυνούμενον. α' Ἐπειὲρ ἡ αὐτῇ τὸ ἀρχέτυπον ἐκπέφασται, ὡς ποῦ φησιν ἰεραφάντωρ Διονύσιος· » και ἀλλαχοῦ· α' Ἐκἀτῆρ ἡ ἐκἀτέρῳ παρὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον. » Ὡπὶ ἡ ἀπαναινούμενος ἰγγράφεισθαι Χριστόν, ἤρηται ἑθροπὸν γεγόνει· και ὁ μὴ προσκυνῶν αὐτοῦ τῷ εἰκόνι, οὔτε ποῦ προσκυνεῖ αὐτόν τὸ καθόλου, κῆ νομίζῃ προσκυνεῖν· ἐπεί φησιν ὁ ἱερός λόγος· ὅτι ἀπιστοὶ ὁμολογοῦσι Θεὸν εἰδέναι, τοῖς ἰ ἐργοῖς ἀρνοῦνται. Ταῦτα οὐκ ὡς ἀγνοοῦσθαι τῇ τιμῇ τῆ σου ὑπεδήλωσα, ἀλλ' ὡς συνομογνωμοῦσθαι· κῆ ὡσπερ βάνιδα ἐκ πελάγους δογμάτων ἀνεκλύσει· πρὸς τῷ και ἀπειρον ἰσμὸν εἶναι πατρικῶν· κῆ και τῆ ἀρχιολόγῳ ἰστορίας ἀπ' αὐτῆς βελίβης

³² I Cor. xi, 19. ³³ Tit. i, 16.

γατος, εις σύστασιν τῆς ἀνωμότητος ἡμῶν. A illibatae fidei nostrae Christianae confirmatio-
 τιστῶν πίστεως. nem.

Γ' (85). — Φιλοθέῳ κτήτορι. [ψξϛ'.]

CXCI. — *Philotheo possessori.*

Laudat ejus virtutes, genus, patriam.

κέρδος ἡγεῖται σου ἡ τιμιότης, ὡς φησι,
 ἡμῶν γράμματα, ὁμοῦ τε καὶ μνημονευ-
 ς ἡμῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ τῆς σῆς θεόφρο-
 νοίας ταπεινοφροσύνης πολλῆ κεχρημένης
 οὐχ ἡμῶν τῶν ταπειτῶν [cod. Reg. εὐ-
 ται οὐδενός ἀξίων λόγου. Ὅμως κατὰ τὴν
 ἰν αὐτῆς λήφεται τὸν μισθὸν ὑπὸ τῆς τοῦ
 ἡμῶν Θεοῦ δικαιοκρασίας, ἀμειβομένου B
 ἰν ἐκάστου ἀμοιβαῖς οὐρανόιαι, καὶ εἰς ἐαν-
 τοῦ πέλας γιγνόμενον Χριστοειδῶς ἀνατιθε-
 λμεις δὲ τῷ ὄντι χαίρομεν, ἀνδρὶ τοσοῦτον
 κοῦτον φιλιάζειν γνωρίσαντες· οὐδ' ἂν ἀρετῆ
 ς, καὶ ὁ ἔπαινος δικαιοτατος, καὶ τὸ κολί-
 λλοῖς ὑπόδειγμα τοῖς ἐθέλουσιν εὐσεβεῖν ἐν
 ἰσῆ γενεῇ, ὡς ἐν περιωπῇ θροῦς ἀρετῶν
 ὄν. Καὶ φερωνύμως ὡς ἀληθῶς ἐξέλαμψας
 φίλτρῳ Θεοῦ τὸ ἀπραγμον καὶ ἡσύχων
 νος, ἐπιτηρήσει θεῶν ἐντολῶν, καὶ ἐπιτεν-
 ἰωνίων ἀγαθῶν. Καίτοι ὑπάρχων, καὶ κατὰ
 ἰος τυραννίδος, καὶ κατὰ γένος ὑπέλαμπος
 ἀλλ' ὁ θεῖος πόθος σβέσας ταῦτα πάντα, καὶ
 δεῖξας, ὅπερ καὶ ἀληθῆς, πρὸς τὴν ὑπέρφωτον
 ὠραιότητος ἤρῃ σου τοὺς τῆς διανοίας ὄφ- C
 αἰγλήν ἐκεῖ βλέπειν, ἐκεῖ φαντάζεσθαι,
 τεῖναι τὸ πολίτευμα, οὐ χαρὰ ἀνεκλάλη
 ζωὴ ἀκήρατος [cod. Reg. ἀμήρυτος], ὅπου
 ες τῆς μακαρίας καὶ ἀρχικῆς Τριάδος. Ἄλλὰ
 ροι, ὦ θαυμάσιε καὶ ἐπιπόθητε ἡμῖν, ἐπαύ-
 ετῆς ἔτι καὶ ἔτι, καὶ θησαύρισις ἀγαθῶν
 ἰς τὸ μεγαλεμπόρως ἀπαρῆαι σε τῶν ἐνθύνδῃ,
 εἰ τῶν αἰδίων. Σὰ μὲν οὖν τῆς προσηγορίας
 καίσθω. Ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ τοῦ πρεσβυτέ-
 ρωτήσας αὐθις, ὑποδείξας τὸ ἀνεξαγόρευτον
 ἐκεῖνο λέγομεν, ὅτι ὁ κανὼν οὐδὲ εἰς διγα-
 γάμον ἐστιαθῆναι τὸν πρεσβύτερον παραχω-
 ρηγε μᾶλλον στεφανῶσαι τὸν τοιοῦτον; Ὁ γὰρ
 ; ἐπιτίθεται ἐπὶ τῷ νικῶντι τὴν ἀκρασίαν,
 τῆς παρθενίας κλίος ἀποσωσαμένῳ. Ὁ δὲ D
 , πρὸς τῷ μὴ ἀξίος εἶναι στεφανωθῆται, καὶ
 ; ὑποβέβληται κανονικῶς. Πῶς οὖν οὐκ
 στεφανῶσαι τοὺς ὑπὸ κανόνας κειμένους τῆς
 ; ; Παρ' ἡμῶν τοίνυν, συγγνωθι, ἵνα μηδὲν
 αἰτίαμα, οὐκ ἐπιτέτραπται τὸ καθόλου ἰε-
 οὐκ οἶδ' ὅτι εἰ μὴ τι κατ' οἰκονομίαν, με-
 εἰ ὑμῖν τῶν ἀγιασμάτων, παρὰ σεσωσμένου
 ἱεροῦ τετελεσμένων. Περὶ τοῦ ἀναγνώστου, ὅτι
 ἐν ἐπιτιμιασθεῖς, δίκαιόν ἐστιν ἕως καιροῦ
 μὴ ἀποστολίζεσθαι αὐτόν· ὁ μὲν γὰρ πρε-
 ; εἴργεται τῆς λειτουργίας ἐπιτιμιασθεῖς, ὁ
 ; ἰονος τῆς διακονίας, καὶ ὁ ἀναγνώστης τῆς

Magnam lucorum putat honorificentia tua, ut ait
 cum litteras nostras accepit, simulque cum ipsius
 a nobis fit mentio. Hoc vero divinae mentis tuae,
 magna humilitate praeditae encomium est, non no-
 strum, qui abjecti, et nullius pretii homines sumus.
 Attamen juxta fiduciam tuam mercedem accipies
 a justo judicio boni Dei nostri, qui uniuscujusque
 fidem caelestibus praemiis remuneratur, et quod
 proximo factum est, ut sibi ipsi Christus imputat.
 Nos vero gaudemus reipsa cum palam facimus ami-
 cos nos esse tanti ac talis viri, cujus virtus cele-
 berrima, lausque justissima, et vivendi ratio multis
 pie in hoc saeculo vivere volentibus, exemplum est,
 tanquam in summo montis virtutum vertice propo-
 situm. Ac tuo certe nomini congruenter Philotheum
 te exhibuisti, Dei amore vitam tranquillam et a
 negotiis remotam eligens, ut divina serves mandata,
 et aeterna bona consequaris. Et vero cum sis et ob-
 formam dignus imperio, et, si genus spectetur,
 sanguine perillustri: divinus tamen amor exting-
 uens haec omnia, et nihili esse docens, sicut verum
 est, et divinae pulchritudinis splendorem omni lu-
 mine superiorem oculos tuae mentis erexit; ut illic
 spectes, illic contemplationem, illic conservatio-
 nem tuam transferas, ubi gaudium est ineffabile,
 ubi vita immortalis, ubi coruscatio beatæ et supre-
 mæ Trinitatis. Sed contingat tibi, vir admirande
 nobisque desiderande, majus majusque virtutis in-
 crementum, et bonorum operum congeries: ut ma-
 gni mercatoris instar hinc solvas ad participatio-
 nem aeternorum. Quod igitur ad tuum nomen attinet,
 hic finis esto. Quia vero de presbytero etiam rur-
 sus interrogasti, pœnam minime expressam signifi-
 can; illud dico, canonem ne concedere quidem
 presbytero ut in digami nuptiis convivetur; quanto
 minus ut illum coronet qui talis est? Corona enim
 ei imponitur, qui vicit intemperantiam, et virgini-
 tatis decus conservavit. Qui vero secundas nu-
 ptias inuit, præterquam quod dignus non est qui co-
 ronetur, canonum etiam pœnis est abnoxius. Quo
 igitur pacto coronare ausus est eos, qui ex canonibus
 de digamia multandi sunt? Quamobrem,
 ignosce, ut crimen aliud nullum eset, nullatenus
 sacrificare permissum est; haud scio an per indul-
 gentiam dispensare circa sacramenta, quæ ab in-
 noxio presbytero fuerint consecrata. De lectore, qui
 pœna suscepta reversus est, æquum est ut ante
 synodi tempus Apostolum non legat. Nam et pre-
 sbyter inhibetur a sacrificio, et diaconus a ministe-
 rio, et lector a lectione. Nos ita sentimus et ræque

NOTE.

In cod. Reg. ρῆδ.

mus. Sicut autem pietati tuæ visum fuerit, sic fa- A αναγωγίως. Ἡμεῖς οὕτως ἀρενοῦμεν καὶ τυπουμεν.

CXCII. — Irenæ Patricia.

Da monasterio feminarum ad viros transferendo.

Bonæ fiduciæ tuæ argumentum est, quod nos humiles salutaveris, Domina mihi honoratissima, per dilectum fratrem nostrum dominum Petrum propinquum tuum : per quem et nos vicissim quam dabemus salutationem reddimus, laudantes pietatem tuam, rectamque in bonis æmulationem. Hoc quippe et ipsi per nos scimus, et a fratre persæpe discimus, quodque ob Dei amorem, ipsum etiam in honore habes, sicut virtuti tuæ, et viri moribus convenit. Quoniam autem percontata es de monasterio, quod Leones vocant, utrum conveniat viris illud attribuere, sicut est consilium tuum in ejus instauratione, cum antea muliebri monasterium diceretur, et re ipsa esset : hoc habemus quod respondeamus, quod nempe, si a te nunc primum consecratus esset locus, integrum foret facere quod velles. Sed quia consecratus antea fuit per beatæ memoriæ defunctam filiam tuam illic præsentem, quæ et multis annis monasterium rexit cum virginibus cœtu ; etsi superiore bello civili facta est sororum illius loci translatio, atque ipsius præpositæ, quæ ibi quiescebat in sacris oculis, cum aliis quæ præcesserant ejusdem ordinis animabus ; fas non est, ut opinor, Domina, mutationem a te fieri, aut porro illius quæ præcessit, sorores filiasque dimittere, quæ ibi Deo servire malunt, ubi sepulta est præposita. Apostolicus sermo est : *Unusquisque in quo vocatus est, in hoc maneat* ²⁴. Monasterium muliebri appellatum est : quæ causa immutationis, ut virorum nomen gerat ? præsertim cum viri non appareant ? quæ autem expulsæ suat, non ferant se non ibi vivere. Quod si sæpe mutatio facta est in quibusdam monasteriis, aut persecutio causa fuit, aut subreptio injusta, aut potentia non legitima. Quibus vero recta est fides, et vita fidei non repugnans, eos consentaneum fuerit secundum leges et canones loqui et agere. Quamobrem hortamur et obsecramus, ac si ipsa beatæ memoriæ filia tua per nos humiles vocem ederet, monasterium Leones pergat muliebri nuncupari, et ipsas filias in spiritu, servientes Deo custodire. Hoc enim ut illius, sic et tue quoque pietati laus erit sane maxima, neque ansam reprehensionis dabit iis qui nostra observant : quod præcipit Apostolus cum ait : *Sine offensione estote et Judæis, et Græcis, et Ecclesiæ Dei* ²⁵. Quoniam nisi ita feceris, res quidem non subsistet, ab eo quod convenit, ad id quod præter naturam est, translata : nos vero non effugiemus publicam ca-

Ρξβ' (86). — Εἰρήνη πατριχίῃ. [ψαδ.]

Τῆς ἀγαθῆς σου πεποιθήσεως σύμβολον τὸ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς προσαγορεύσαι, κυρία τιμωτάτη μοι, σὺ τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ Κυρίου Πέτρου καὶ συγγενοῦ σου ἡ δὲ οὐ καὶ ἡμεῖς ἀναγορευόμεν ὀφειλομένως, ἐπειθὺντὶς σου τὸ ἐπιπέμνητον ἐν ἀγαθοῖς. Ὅτι τοῦτο καὶ περὶ αὐτῶν ἴσμεν, καὶ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ πολλὰκις διασχομεθα ἡ καὶ γὰρ ὡς διὰ Θεοῦ ἀγάπην, καὶ αὐτὸν διατιμῆς ἀγορεύει, ἀξίως τῆς ἐνότητος σοι ἀρετῆς, καὶ τῆς τοῦ ἀποστόλου προνοίας. Ἐπειθὲν δὲ προνοήσας περὶ τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἐπιλεγμένου τούτων Ἀσσηνῶν, ὡς ἡ δὲ οὐ ἀνδρῶν αὐτὸ καταστραφῆσαι ἡ οὕτως αἰσώσεως ἔχουσα ἐν τῷ μετασχηματισμῷ τοῦ πρὶν γυναικίῳ μόνῃ ἀναμαζωκτικῷ καὶ χρηματιστικῷ : τοῦτο ἀπεκρίσεσθαι ἔχομεν ἡ σὶ εἰ μὲν νεωστὶ ἔσται σοι καθιερούμεν τὸν τόπον, ἔξωθεν ἡμῶν ἀφ' ἑαυτῶν διαπραχθῆσαι. Ἡμεῖς δὲ προκαθιερῶμεν διὰ τῆς ἐν μακαρίᾳ μητρὶ τελειωθείσης σου θυγατρὸς ἐκείνης καθηγουμένης, καὶ τοῦτο ἐπὶ χριστοῦ ἰκανοῖς διακρίσεσθαι, μετὰ καὶ τῆς πατριχῆς ἡ εἰ καὶ ἐπὶ μεταθέσεως γέγονεν ἐκ τοῦ προλαβόντος ἐκείνου πατρὸς τῆς αἰουμένης τῶν ἐκείνης, αὐτῆς τε τῆς ἡγουμένης, δι' αὐτὴν κατακειμένης ἐν θείαις ἀσπίδαις μετὰ καὶ τῶν λαβουμένων ἄλλων ἀποταγῶν ψυχῶν ἡ οὐ θλιμῶν, ὡς αἰμαί, κυρία, ἐξέλλαξήν ποιήσεσθαι σὶ ἡ μάλιστα τῶν ἀρετίων ἀδελφῶν σου τέκνων τῆς προηγουμένης ἡδὲ εὐφραδίας λατρευῶν Θεῷ, ἡ ἡ καὶ ἡ καθηγουμένη κατατίθεται. Ἀποστολικὸς ὁ λόγος ἐστίν ἡ Ἐκαστος ἐν τῷ ἐκλήθην, ἐν ταῦτα μένειτω. Μὴ ἐκείνη γυναικίᾳ ἡ τίς λόγος τῆς μεταλλαγῆς ἀνδρῶν μόνον γενεῆσαι ; καίτοι ἀνδρῶν καὶ κατ' ὀφθαλμοῦ φαίνουμένων, καὶ τῶν ἐκβεβηκμένων οὐ ἀνεγνωμένων μὴ οὐχὶ ἐκείνη διαξῆν. Εἰ δὲ ὅτι γὰρ πολλὰκις ἐξέλλαξήν ἐν τισὶ μοναστηρίοις, ἀλλὰ κατὰ ἀποστολικὴν αἰτίαν, καὶ ὑφαρπαγῆν οὐχ ὅσῳ, καὶ ἔξουσίαν οὐκ ἔχουσαν. Οἷς δὲ καὶ πιστὸς ὁδοὺ καὶ βίαις μὴ ἀντιστάμενος, ταῦτοις ἀκόλουθον ἡ εἰ ἐνθουσιῶν καὶ κανονικῶς λέγειν καὶ ποιεῖν. Διὰ τοῦτο καὶ παραινοῦμεν καὶ ἀντιβολοῦμεν, ὡς ἡμῶν τῆς μακαρίας θυγατρὸς σου φωνῆ ἀρετίης δι' ἡμῶν τῶν ταπεινῶν ἡ μὲν τὰ μοναστήρια αἱ Ἀσσηνῶν γυναικίῳ χρηματίζον, καὶ οὐρουσιν τῆς κατὰ ἀποστολικὴν θυγατρὸς αὐτῆς, ἐν πνεύματι λατρεύσασθαι. Τοῦτο γὰρ σὺν ἐκείνῃ καὶ τῇ σὴ βίαισιν αἰετῶς εἶπε ὅτι μάλιστα, καὶ ἀνεπίφογον τοῖς ἐπισκεπτοῦσι τὰ ἡμετέρα ἡ ὅπερ ἀποστολικῶς ἡ Ἀπόστολος λέγει ἡ Ἀπρόσκαποι γίνεσθαι καὶ Ἰουδαίαις, καὶ Ἑλλήσι, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. Ἐπειθὲν

²⁴ I Cor. vii, 20. ²⁵ I Cor. x, 32.

NOTE.

(86) In cod. Reg. p. 171.

μη οὕτω πράξεις, τὸ μὲν δρᾶμα στάσιν οὐχ ἔξει, ἀπᾶς κινήθην ἐκ τοῦ καθήκοντος εἰς τὸ παρὰ φύσιν· ἡμεῖς δὲ οὐκ ἔξω κωμωδίας, προσθεῖναι δ' ἂν καὶ κατακρίσιως ἀπενυγκοίμεθα παράπτωμα.

ΡϚΓ' (87). — Εὐδοκίμου σπαθαρίω. [ψοβ'.]

De præscientia Dei et prædestinatione.

Ἄψίσταμεν ἀντεπιστεῖλαι τῇ τιμιότητι σου· ὥστε μικροῦ δεῖν καὶ ἐκκεκροῦσθαι ἡμᾶς τῆς τῶν ἐπισταλμένων δυνάμεως. Ἄλλὰ τὸ αἴτιον, τὸ μὴ παρ-εῖναι πιστὸν γραμματτηφόρον. Νῦν δὲ ἐπειδὴ ἐξ ἀναγκαίου ἀπτεστεύλαμεν τὸν οἰκονόμον τῆς καθ' ἡμᾶς μονῆς ἐν τοῖς αὐτοῖσι· εἰκότως τὸ ἐλλείπει ἀπο-πληροῦμεν· ἐκείνο πρῶτον λέγοντες, ὅτι οὐχ οἰοί-εσμεν φαρμακεύειν ψυχὴν λυπούμενην, καὶ πολλοὺς τετραχωμένην πάθει. Ὅμως πειρατέον ἐκ τῶν θεοπνεύτων Λογίων τὴν θεραπείαν ἐξευρίσκειν. Τί οὖν φησιν ὁ τούτων μέγιστος ταμίης; Πάντοτε χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντί εὐχαριστεῖτε. Εἰ οὖν ἐν παντί καιρῶ, καὶ ἐν παντί πράγματι, καὶ ἀδιαλείπτως τὸ χαίρειν, καὶ εὐχα-ριστεῖν, καὶ προσεύχεσθαι ἡμῖν διατέτακται· οὐκ ἂν ἐξοιχῆσθαι χρόνος, οὐδὲ ὁ ἰκαριαῖος, μὴ οὐχὶ περιουζόμενος ἐν τῷ χαίρειν καὶ εὐχαριστεῖν τὸν ἀληθινὸν Χριστιανόν. Οἴκουν λοιπὸν θλιπτικὰ τὰ παρόντα, καὶ οἶά ποτ' ἂν εἶεν τῆς δυσπραγίας ἔχον-τα τὸ ὑπέρογκον; Καὶ ταῦτα οὐχ ὡς ἀγνοοῦσῃ τῇ ἀγαθῇ σου ψυχῇ, ἀλλὰ ὑπομνηστικῶς εἰρηταί μοι· ἐπειδὴ κάμνουσα ψυχὴ ἔσθ' ὅτε ἀτονεῖ πρὸς τὸ ἀνηγμένον τῆς θεωρίας. Δεύτερος λόγος μοι· ὅτι εἰ καὶ πολλῶν τῶν ἐνόντων ἀπεργύμνωσάν σε οἱ ἐξου-σαίζοντες· ἀλλ' οὐδαμῶς ἀποστερησάι σε τοῦ τιμιω-τέρου κτήματος ἠδυνήθησαν. Οὐχ ὄρας καὶ εὐχαρι-στίαι, οἷον σοὶ γινώσκω ὁ Θεὸς ἐθασαύρισε; πᾶν ἔλα-γλῶσσω; ἔξ ἧς ὡς ἐξ ἀδύτων θησαυρῶν τῆς καρ-δίας προφέρει τὰ ἀγορεύματα καὶ διανοήματα προεἶ-ποντι μελίστα. Τοῦτο προπερίστατον καὶ πάντων χρημάτων χρηματιστικώτερον, καὶ πάσης οὐσίας ὑπερουσιώτερον· ὃ εἰ τις κέκτηται, τῶν ἄγων πολ-λουσιῶν αἰρετώτερός ἐστι τῶν νῶν ἔχοντι, καὶ ῥα-κίους μόνον ἰσχυρότερος. Καὶ τοῦτο δίδειχε σύμψα-ξεν μὲν ὁ πᾶσι δακρίων χορὸς· ἐν δὲ τοῖς ἐξωτερικοῖς προσώποις ὁ Ὀδυσσεὺς ἐκείνος, ἐκ ναυαγίου γυ-μνὸς ὄφθαίς τῇ βασιλίδι.

Ἄλλ' ἐπὶ τὸ ἐρώτημά σου τρεπτέον τὸν λόγον. Καίτοι εἰδὼς ἀπ' ἑαυτοῦ τὸ εὖ ἔχον, φιλοπευσταῖς· πρὸν ἡμῶν τῶν ἀμαθῶν ἐκδιδάσκειται. Φῆς γὰρ ὅτι πᾶ μὲν λογισμὸς προτρέπεται σε εἰς προσευχὴν· πᾶ δὲ ἀνακόπεται, ὡς τοῦ Θεοῦ εἰδοτος ὅπερ βουλομεθα αἰτῆσαι [cod. Reg. αἰτεῖσθαι]· ὡς ἐντεῦθεν παρεῖλον ἂν τὸ προσεύχεσθαι. Πρὸς τούτοις, ἐπεὶ ἀμαρτωλὸς εἶς, οὐδὲν ὄνει [cod. Reg. ὄνειναι] τὸ προσεύχεσθαι. Καὶ ἀπλῶς εἰ τι ἄλλο εἰδῶν τὸ γράμμα· οὐ γὰρ παρῆν μοι ἐπὶ χεῖρας ἔχεις. Τί οὖν ἔστιν εἰπεῖν ἐν τούτοις; Ὅτι τύχης καὶ ἐμπαρμένης ἔμφασιν ἔχει ἡ

¹⁶ I Thess. v, 27.

A villationem, addiderim etiam, in condemnationem ob delictum incurremus.

CXCIII. — Eudocimo Spathario (?).

De præscientia Dei et prædestinatione.

Cunctati supra modum sumus honorificentiae tuae litteris respondere; adeo ut pene nobis exciderit quid potissimum continerent. Sed causa fuit, quod fidum tabellarium non haberemus. Nunc vero, quando quidem necesse fuit istuc mittere œconomum monasterii nostri, quod omissum fuit explemus ut par est, atque illud primo loco dicimus, non posse nos animæ morienti, et multis ærumnis attritiæ remedium afferre: connitendum tamen ut ex divinis eloquiis curationem nanciscamur. Quid ergo ait maximus illorum dispensator? *Semper gaudete, sine intermissione orate, in omnibus gratia agite* ¹⁶. Si ergo et omni tempore, et in omni re, et sine intermissione gaudere, et gratias agere, et orare nobis præceptum est; nullum utique tempus effluet, ne momentaneum quidem, quod vero Christiano, ut gaudeat et gratias agat, definitum non sit. Rursum, nonne afflictionem parere solent præsentia, gravique rerum adversarum oneri sunt obnoxia? Atque hæc me bonæ animæ tuæ, non ut ignorantem, sed excitandæ memoriæ causa dicta sunt; quia æger animus languescit interdum, quominus possit ad contemplationem assurgere. Altera mihi est ratio, quod etsi multis te opibus spoliarunt qui rerum poliuntur, at nullo modo privare te pretiosiori possessione potuerunt, Qualem tibi scientiæ copiam donavit Deus, annon vides, et gratias agis? qualem linguam? ex qua tanquam ex abditi cordis thesauris dicta etcogitata profers quam maxime gratuita. Hoc longe præstantissimum, et omnibus opibus opulentius, et rerum omnium copia copiosius: quod qui possideat locupletissimis præferendus est, iudicio sapientum, etiamsi panniculis induatur. Et hoc quidem demonstravit justorum chorus universus: Inter extraneos autem Ulysses ille, qui post naufragium, spoliatus a regina con-spectus est.

Verum ad interrogationem tuam convertenda est oratio. Licet per te noris ipse quid rectum sit, quæris a nobis ineruditus edoceri. Ex una parte ratio, ut ais, te provocat ad orationem; ex altera inhibet, tanquam scienti Deo quid petere velimus: ut proinde supervacaneum sit orare. Ad hæc quia peccator es, nihil juvat orare; ac demum si quid aliud litteræ significabant; neque enim ad manus erant. Quid in his ergo dicendum est? Quod fortunæ, et fati significationem habeat hæc cogitatio, atque, ut totum dicatur, liberi arbitrii eversionem.

NOTÆ.

(87) In cod., Reg. ρς'.

(?) Dogmatica.

Idcirco huic opinioni adhærere nos oportet, qui A prudentes sumus, et Dei cognitione locupletati : sed, quod secundam propositionem atinet, persuasum habere, etiam peccatores, optima pœnitentia uterentur a Deo. Quo enim pacto, cum super pœnitentibus gaudeat, juxta divina oracula⁸⁷, horum preces non exaudiat ? In præcedenti propositione sic respondendum : Divina præscientia non tollit liberum arbitrium. Etenim non quia præscit, facimus quæ facimus, sed quia facturi sumus præscit ; et confirmatur in hoc, et præscientiæ definitio, et liberi arbitrii ratio. In iis enim quæ non sunt in nostra potestate, præcedit Dei definitio, de tempore, loco ac modo : in iis vero quæ in potestate nostra sunt, in quibus est liberum arbitrium, subsequitur quodammodo Dei præscientia, tum in B virtute, tum in vitio. Quare oportet nos et amare et orare meliora, ut Deum inde habeamus subsequentem nos, sed contrariis modis. Nos enim modis contrariis subsequetur, si hic quidem puniat et castiget ; ibi vero coronet et regnum cœlorum nobis rependat.

CXCIV. — *Joanni grammatico.*

Quamdã suam de imaginum

Cum accessissem ad sermones de venerandis imaginibus, et colloquio adesset Plato noster : dixit is facundiam tuam, accepta olim mea de hocce argumento epistola, addubitasse, quasiea non satis liquidam doctrinam contineret, atque a vero fortasse auditorem abduceret. Ego vero, si unus de multis esset is qui ferit, non cito commoverer, ut qui norim et jacula invidiæ, et ignotorum contumelias sustinere. Postquam vero ab amico est reprehensio, et amico doctissimo ; necessarium existimavi epistolam ipsam ob oculos ponere, et quoad in me foret discussam et approbatam mittere ad benevolentiam tuam, ut aut percontandi cura liberet, aut corrigatur a solertia tua. Oportet enim eum qui increpat, vicissim proferre propriam sententiam, quid redarguendum existimet. Est igitur epistola hujusmodi.

Theodorus Athanasio.

« Quomodo, inquis⁸⁸, latria non colitur imago Christi, sed qui in illa adoratur Christus, cum una in ambobus sit adoratio ? Quoniam in ipso quidem Christo latriæ est adoratio (adorans enim ipsum coadoro Patrem et Spiritum sanctum ; quæ Trinitatis est adoratio simul et latria), in imagine vero eadem est quidem ; qui enim non sit ? nam quorum unum est imperium et gloria una, horum profecto et cultus unus et una est adoratio : at relativa tamen, sive homonymica. Adorans enim illam, Christum non coadoravi, non divisum secundum hy-

διανοια, και, τὸ ὅλον εἰπεῖν, τοῦ αὐτεξουσίου ἀναίρεσιν. Οὐ μνησθῆναι ταύτη τῇ δοξῇ ἐπεριείδεται ἡμᾶς χρῆ [cod. Reg. δεῖν], ἐχέφρονας ὄντας · και δοξᾶν [cod. Reg. γνώσιν] Θεοῦ πεπλουτισμένους · ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ δευτέρου προβλήματος, πεπίσθαι, ὅτι και ἀμαρτωλῶν ἀκούει ὁ Θεὸς μετανοία κεχρημένων ἀρίστη · πῶς γὰρ ἐφ' οἷς χαιρεί μετανοοῦσι, κατὰ τὰ ἱερὰ Λόγια, μὴ οὐχι και εἰσακούειν τῆς τούτων δεήσεως ; Περὶ δὲ τοῦ προηγουμένου προβλήματος οὕτως ἀπαντητέον · ὅτι ἡ θεία πρόγνωσις οὐκ ἀναίρετὶ τὸ αὐτεξουσίον. Καὶ γὰρ οὐχ ὅτι προγνωσκῶν, πράττω μὲν ἂ πράττωμεν · ἀλλ' ὅτι πράττομεν, προγνωσκῶν · και ἐρρωταί ἐν τούτῳ, και ὁ τῆς προγνωσεως, ὅρος και ὁ τοῦ αὐτεξουσίου λόγος. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς οἷς ἐφ' ἡμῖν, προηγουμένως ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ ὅρος, ἐπὶ τῷ χρόνῳ, και τόπῳ, και τρόπῳ · ἐπὶ δὲ τῶν ἐφ' ἡμῖν, ἐφ' οἷς τὸ αὐτεξουσίον, οἰονεὶ ἐπομένῃ ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ πρόγνωσις, ἐπὶ τῇ ἀρετῇ και κακίᾳ. Ὡστε δεῖ ἡμᾶς και ἐρᾶν και εὐχεσθαι τὰ κρείττονα · ἵνα ἔχωμεν ἐντεῦθεν τὸν Θεὸν ἐπόμενον ἡμῖν, ἀλλὰ τούναντιον. Ἐξανατίας γὰρ ἐψεται ἡμῖν, ὡς μὴ κολάζων και τιμωρῶν, ἐκεῖ δὲ στεφανῶν και ἀποδιδοὺς ἡμῖν βασιλείαν οὐρανῶν.

ΡζΔ' (88). — Ἰωάννη γραμματικῷ. [φός.]

Quam epistolam propugnat.

Ἐν λόγοις ἐληλυθότος μου τῶν σεπτῶν εἰκόνων, παρῆν δὲ συνδιαλεγόμενος Πλάτων ὁ ἡμέτερος · ἐπεὶ δὴ πάλαι εἰληφύϊαν τὴν λογιστά σου, ἐπιστολὴν ἐμὴν, περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἠπορηκίαι, πῶς οὐκ εὐκρινῶς δογματισθεῖσαν, ἢ τάχα που και παρακομίζουσαν τοῦ ἀληθοῦς τὸν ἀκροατῆν. Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν τῶν ὡς ἐτυχον ἦν ὁ βαλῶν, οὐ ταχέως ἐπιστραφῆν ἂν, εἰδὼς και φθόνου βολίδας, και ἀγνώτων ἐπιτιμήσεως ὑποίσειν. Ἐπεὶ δὲ παρὰ φίλου ἢ ἐκκληψίς, και φίλου σωφροσύνη ἀναγκαῖον φῆθεν αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν ὑπ' ὄψει ἀγαγεῖν · και καθ' ὅσον οἶόν τέ μοι ἐπικριθεῖσαν, ἀποστέλλαι τῷ φιλότῳ σου ἵνα ἀπολύουσαν τῆς ἀπορίας, ἢ ἱκανορθουμένην ὑπὸ τῆς ἀγχινοίας σου. Δεῖ γὰρ ἀντιστάσθαι πρὸς τοῦ ἐπιτιμῶντος τὴν εἰκείαν γνώμην τῆς μεμψείσεως ὑπελήψεως. Ἔστιν οὖν ἡ ἐπιστολὴ ἡδε ·

Θεὸ δωρος Ἀθανασίῳ.

« Πῶς, φῆς, οὐ λατρεύεται ἡ εἰκὼν Χριστοῦ, ἢ ὁ ἐν αὐτῇ προσκυνούμενος Χριστός, μίας οὐσίας ἀμφοῖν προσκυνήσεως ; Ὅτι ἐπ' αὐτοῦ δὴ Χριστῷ λατρευτικὴ ἢ προσκύνησις (προσκυνῶν γὰρ ἐπὶ συμπροσκυνῶ τὸν Πατέρα και ἅγιον Πνεῦμα ἡ ἐστὶν ἡ Τριαδικὴ ὁμοῦ προσκύνησις και λατρεία) ἐπὶ δὲ τῆς εἰκόνος ἢ αὐτῆ μὲν (πῶς γὰρ οὐ ; ἂν γὰρ ἐν τῷ κράτος και ἡ δοξᾶ μία, τούτων δηλαδὴ ἐπὶ σέβας, και μία ἢ προσκύνησις), σχετικὴ δὲ ὁμοῦ ἔχου ὁμωνυμική. Προσκυνῶν γὰρ αὐτὴν, οὐ προσεκύνησά, ἀλλὰ προσεκύνησα Χριστόν, οὐ δε-

⁸⁷ Luc. xv, 10. ⁸⁸ Supra, epist. 85.

NOTE.

(88) In Cod. Reg. ρζ.

των καθ' ὑπόστασιν, ἀλλὰ διαφορούμενον κατὰ ἧς οὐσίας λόγον · ὅπερ ἐστὶ σχετικῆ, ἀλλ' οὐ υτικῆ, καὶν ἢ αὐτῆ · ἐκεῖ μὲν οὕτως νοουμένη λεγομένη, καθότι τριαδικῆ, ἤγουν φυσικῆ · ἐν δὲ τὸ ἔμπαλιν, καθότι σχετικῆ, ἤγουν ὑποστα-

Εἰ γὰρ εἴποις, λατρευτικῆ, ἐσήμενας σαρκαί, ὡς τὸν Υἱόν, τὸν τε Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα · ἐστὶν ἔκτοπον. Τοιγαροῦν προσκυνῶν τὴν Χριστοῦ, οὐ τὴν θεότητα προσκυνῶ, ὡς φασὶ · τοῦτο γὰρ τῆς Τριάδος σημαντικόν · καὶ οὐ κωταὶ ἢ Τριάς · ἀπαγε! ἀλλὰ τί ; αὐτὸν Χριστικῶς. Μόνος γὰρ αὐτὸς ὁ σαρκωθείς Θεός ε. Προσκυνῶν δὲ αὐτὸν Χριστὸν, δηλονότι συμπύνησα τὸν Πατέρα ὁμοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα. Ὡστε τῆς εἰκότος σχετικῆ εἰκότως ἂν νοοῖτο καὶ λέ-
· ἐπ' αὐτοῦ δὲ Χριστοῦ λατρευτικῆ · ὡς συνεπι-
· ἐνου τε καὶ συμπροσκυνουμένου τοῦ τε Πατρὸς
· καὶ Πνεύματος. »

λῶς οὖν, ὡ τῶν, ἔχειν μοι δοκεῖ τὸ θεώρημα, ἐν τῆς μακαρίας καὶ προσκυνητῆς Τριάδος τὴν, πρόθεσιν εἰληφθαι. Ἡ γὰρ, σὺν, διάκρι-
· ὦν ὑποστάσεων ὑποφαίνουσα, ἐνότητα φυσικῆν
· τῆσι · καθὼς ἐπὶ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως
· πᾶσι Χριστιανοῖς ᾄδεται. Ἐπὶ δὲ τῆς προσκυ-
· ε Χριστοῦ τε καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκότος οὐκ ἔχει
· ἢ, σὺν, πρόθεσις εἰληφθαι · ἢ γὰρ ἂν, εἰς
· ἔ ὑποστάσεων κατὰ τὸν τῆς ἀκολουθίας λόγον

Reg. τὸν ἀποδοθέντα λόγον] διατάσσα τὴν
· ὑπόστασιν, ἀποκομιση ἡμᾶς εἰς τὸ τῆς κτισμα-
· ρείας ἀσέβημα. Οὐκοῦν εἰκότως ἢ ἀνωμμία
· ἔβη, ἥτις τὸ ἐνιαῖον τῆς ὑποστάσεως ἐπ' ἀμ-
· τηρήσασα δίστησι τὸ ἑτεροῖον τῶν φύσεων.

· γοῦν, φησὶν ὁ πάνσοφος Διονύσιος, ἑκάτερον
· τέρῳ παρὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον. » Διαφο-
· ρε οὖν οὐσίας φήσας, ταυτότητα δηλονότι ὑπο-
· στασεως, κατὰ τὸ ἑκάτερον ἐν ἑκατέρῳ ὑπέδειξε ·
· ρ καὶ ἢ κατὰ σχέσιν προσκύνησις τεθεώρηται.
· ρ σχέσις, ὡς φασὶ, τῶν πρὸς τί ἐστὶν · ἅμα τε
· σι, καὶ ἀντιστρέφει πρὸς ἀλλήλα, οἷον ἀρχέ-
· πρὸς εἰκόνα. Οὐ γὰρ ἂν εἴη ἑκάτερον μὲν
· ἢ παρόντος · καθὼ καὶ περὶ τῶν ἅμα περιλο-
· ρει. Πρόσκειται δὲ, ἢ γοῦν ὁ μωνυμικῆ · καὶ γε
· τῆς ἐμφάσεως καὶ ἦδε ἢ λέξις. Τὸ γὰρ ὄνομα,
· ὁμένου ὄνομα. Ὡστε ἀνταῦθα τῶν πρὸς τι ὁ
· ἐπεὶ καὶ κατὰ φιλοσοφίας λόγον [cod. Reg.]

· ὁ μωνυμῆ ἐστὶ διδασκόμεθα, ὡν ὄνομα μόνον
· ὁ δὲ κατὰ τὸ ὄνομα λόγος τῆς οὐσίας ἑτέρος ·
· ἐπὶ τὸς Χριστός, καὶ ὁ γεγραμμένος. Ἐπεὶ δὲ
· ποστατικῆ, πρόσκειται, τοῦτο διαρρήθην ὁμο-
· ρει [cod. Reg. ἀποδείκνυται] · ὅτι οὐχ ἑτέρα
· κσις παρὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ εἰκότι,
· ὑτὴ δὲ ὑπόστασις Χριστοῦ, ἤγουν ὁ χαρακτήρ
· ε μορφῆς αὐτοῦ εἶδει ἐκραινόμενος τέ ἐστὶ ἐν
· ἰόνι καὶ προσκυνούμενος · καὶ ἔρρωται ὁ πᾶς
· τοῖς ὑγιῶς φρονουσι. Πρὸς δὲ τὸ πίστωσιν
· μᾶλλον τὸ λόγον, ἀναγκαῖον ἡγήσασθαι τρεῖς
· ες Πατρικὰς ὑποθεῖναι τῇ ἐπιστολῇ · ὡς ἐν

Deut. XIX, 15.

postasim, sed discrepantem juxta substantiæ ratio-
nem ; quod est relativam esse, non latreuticam,
tametsi eandem, illicquidem sic intellectam dictam
que, quatenus triadica est sive naturalis, hic vero
quatenus relativa sive hypostatica. Nam si latreu-
ticam dixeris, incarnatum significasti, ut Filium,
sic et Patrem et Spiritum, quod est absurdum. Ita-
que adorans imaginem Christi, non deitatem adoro
sicut quidam aiunt : hoc enim Trinitatem designa-
ret : at Trinitas incarnata non est ; absit : quid
autem ? ipsum Christum relative. Solus enim ipse
incarnatus est Deus Verbum. Ipsum vero Chri-
stum adorans, haud dubie coadoravi Patrem una
et Spiritum. Quare in imagine merito intelligitur
et dicitur relativa, in ipso autem Christo latreutica ;
utpote simul intellecto et simul adorato et Patre
et Spiritu. »

Recte igitur, amice, habere mihi decisio videtur,
de beata quidem et adoranda Trinitate præpositionem
simul usurpari. Simul enim hypostasum discrimen
innuens, naturæ unitatem exhibet, quemadmodum
in symbolo fidei apud Christianos omnes canitur.
In adoratione vero Christi et imaginis ejus, locum
non habet præpositionis simul usurpatio : alioqui,
quod inde sequeretur, duas in hypostases unam
dirimens hypostasim, abduceret nos ad creaturæ
cultum impietatem. Itaque merito assumptum est
pronomen, quod unitatem hypostasis in ambobus
servans, diversitatem distinguit naturarum. « Est
igitur, ait sapientissimus Dionysius, alterum in al-
tero, præter substantiæ discrepantiam. Discrepan-
tiam autem substantiæ cum dixit, identitatem vide-
licet hypostasis, quatenus alterum in altero, insi-
nuavit : juxta quam relativa quoque adoratio con-
stitutit est. Relatio enim, ut aiunt, eorum est quæ
ad aliud ; simul enim sunt, et inter se conver-
tuntur, ut archetypum ad imaginem. Nec enim al-
terum esse possit altero non præsentem ; sicut de iis
quæ simul sunt philosophatum est. Adjectum porro,
sive homonymica ; quod nempe eandem emphasim
habeat hæc dictio. Nomen enim nominati nomen est.
Quare hic quoque relativorum est ratio : quoniam,
ex philosophiæ præceptis, homonyma esse doce-
mur, quorum nomen solum commune est ; essen-
tiæ vero ratio, quæ nomini subest, diversa ; ut
Christus ipse, et qui pictus est. Cum autem addi-
tur, sive hypostatica, hoc diserte asseritur, non
aliam, quam Christi, in ejus imagine hypostasim
esse, sed ipsammet utique hypostasim Christi, sive
characterem per formæ ipsius speciem conspici in
imagine et adorari : atque ita confirmata est tota
oratio apud eos qui recte sentiunt. Ad majorem au-
tem fidem eorum quæ dicta sunt, necessarium du-
ximus tres Patrum sententias epistolæ subjicere ;
ut hic etiam impleatur quod scriptum est : *In duo-
bus et tribus testibus stabit omne verbum* ».

πλερωθῆ κἀταῦθα · Ἐπὶ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων στήθεται πᾶν ῥῆμα, Γραφικῶς εἰκνί.

Chrysostomi ex interpretatione in Pelvim.

Ut cum regis effigies et imagines in urbem afferuntur, obviam procedunt magistratus et populi cum faustis acclamationibus, non tabulas, aut cereas picturas honorantes, sed regiam imaginem; sic creatura, non terrenam figuram honorat, sed coelestem effigiem veneratur.

Synodi Antiochenæ sub Theodorito patriarcha.

Non ut alterum forma, sed ut ipsum unum Dominum in una forma existentem; quatenus et character unus Patris substantiæ natus, et ante carnem incorporeus erat, et in carne unus est; et in imagine idem unus est, non divisus in duos characteres, nec in duas scissus glorias; sed in unam coalescens. Et post alia: Sed quemadmodum ipse unus est ex duobus contrariis, et in unam coalescit personam; sic etiam ipsius imago et una est et ejusdem unius Christi: neque alterum characterem secundum carnem apparuisse nobis dicimus, et alterum in imagine efformatum characterem juxta speciem formæ ipsius; sed eumdem unum: quoniam neque character dictus est quatenus corpus, sed quatenus incorporeus: et hoc clarius per divinum Chrysostomum explicabitur, qui characterem coelestem dicit, quippe qui e cælo, non quatenus corpus, sed quatenus incorporeus, unigenitus Deus descendens de cælis incarnatus est, et apparuit corpore nostro indutus. Et post pauca: Ergo quia per relationem ipsum ostendit characterem, ipsum Christum adoramus, et non materiam arte figuratam in imagine.

Synodi Nicænæ II.

Et qui adorat imaginem, adorat in ea hypostasim ejus qui depictus est.

CXCV. — Eudaciæ Candidatissæ.

Ægrum vanis terroribus

Indicatum est mihi a fratre Silvano, honorificentiam tuam in mœrore esse, propter metum quemdam et terrorem, qui animam absque ulla causa occupavit. Quod audiens ego humilis haud sine animi sensu tuli, sed dolui, precatusque sum, licet indignus qui a Deo exaudiar, ut a te abscedat hic metus. Quin nunc et ego et dominus archiepiscopus, et fratres simul orant ut pietas tua ab hoc morbo convalescat. Cæterum morbus hic, domina, absurdus est et jure contemnendus; neque existimare debes ipsum tibi quidquam mali afferre posse: siquidem Christum induta es, et crucem ejus pro armis habes: cujus signo te muniens, omnes protinus demonis machinas expulsuram te crede, sive interdiu,

A Τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Νικητῆρος,

Ὅταν βασιλικοὶ χαρακτῆρες καὶ εἰκόνες εἰς πόλι εἰσφέρωνται, ὑποτύτω ἄρχοντες καὶ δῆμοι μετ' εὐφροσύνης· οὐ κενεὶα τιμῶντες, οὐδὲ τὴν κερδοχίαν γραφῆν, ἀλλὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ βασιλέως· οὕτως ἐκτίσις, οὐ τὸ γένησθαι σχῆμα τιμῆ, ἀλλὰ τὸν οὐράνιον χαρακτῆρα αἰδεῖται.

Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἐπὶ Θεοδορίτου πατριάρχου.

Οὐχ ὡς ἕτερον τῆ μορῆ, ἀλλ' ὡς αὐτὸν ἓνα Κύριον ἐν μιᾷ μορῆ ὅτι· καθ' ὃν καὶ χαρακτῆρ εἰπερικῶς τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως, καὶ πρὸ σαρκὸς ἀσώματος εἰς τὴν, καὶ ἐν σαρκὶ εἰς ἔστι. καὶ ἐν εἰκόνι ὁ αὐτὸς εἰς ὑπέρχει· μὴ διακρούμενος εἰς δύο χαρακτῆρας· μήτε δι' σχιζόμενος εἰς δύο δοξᾶς· ἀλλ' εἰς μίαν συναγόμενος. Καὶ μεθ' ἕτερα· Ἄλλ' ὡς περ αὐτὸς εἰς ἔστιν ἐκ δύο τῶν ἐναντίων, καὶ εἰς ἐν συνάγεται πρόσωπον· οὕτω καὶ εἰκὼν αὐτοῦ μία τί ἔστι, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐνὸς Χριστοῦ· καὶ οὐχ ἕτερον χαρακτῆρα ἐν εἰδει μορῆς αὐτοῦ· ἀλλὰ τὸν αὐτὸν ἡμῖν, καὶ ἕτερον τὸν κατ' εἰκὼνα σχηματιζόμενον χαρακτῆρα ἐν εἰδει μορῆς αὐτοῦ· ἀλλὰ τὸν αὐτὸν ἓνα· ἐπεὶ μήτε καθὸ σώμα χαρακτῆρ εἴρηται, ἀλλὰ καθὸ ἀσώματος· καὶ τοῦτο μᾶλλον διὰ τοῦ θείου Χρυσοστόμου διευκρινηθήσεται, τὸν χαρακτῆρα οὐράνιον λέγοντος, ἐπεὶ περ καὶ ἐξ οὐρανοῦ, οὐ καθὸ σώμα, ἀλλὰ καθὸ ἀσώματος, ὁ μονογενὴς Θεὸς κατέβη ἐκ τῶν οὐρανῶν ἰσαρκώθη, καὶ ἐπέφαιε σώμα περιθήμενος τὸ ἡμίτερον. Καὶ μετ' ἄλλα· Οὐκ οὖν ἐπεὶ κατα ἀναφορὰν αὐτὸν δεῖκνυσι τὸν χαρακτῆρα, αὐτὸν Χριστὸν προσκυνούμεν, καὶ οὐ τὴν θῆν τεχνικῶς σχηματιζομένην ἐν τῇ εἰκόνι.

Τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὸ Β'.

Καὶ ὁ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα, προσκυνᾷ ἐν αὐτῇ οὐ ἐγγραφομένου τὴν ὑπόστασιν.

Ρε' (89). — Εὐδοκίᾳ Κανθιδιδατῆσση. [ψκ']

animum corroborari.

Ἐδηλώθη μοι ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Σιλβανουῦ ἐπὶ τῆς τιμιότητός σου, ὅτι ἐν λύπῃ ἐστὶ διὰ τὸ ἐγγισθαί σοι φόβον τινα καὶ πτόησιν ἐν τῇ ψυχῇ σου τινὸς αἰτίας. Καὶ ἀκούσας οὐκ ἀπαθῶς ἤνεγκα ἐμπεινός· ἀλλὰ καὶ ἐλυπήθην, καὶ ηὐξάμην, ἐπεὶ ἀνάξιος ὑπακοῦσθαι· παρὰ Θεοῦ, λυθῆναι τὸ ἐκ ἐκεῖνο ἀπὸ σοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ καὶ ὁ κύριος ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ οἱ ἀδελφοὶ συνεύχονται κατεβραίσθηναι τὸ πάθος ἀπὸ τῆς εὐσεβείας σου. Τεῖσι δὲ, κυρία, ἀλλόκοτόν ἐστι τὸ πάθος, καὶ εὐκαταρήνητον· καὶ οὐκ ὀφείλεις λογιζεσθαι αὐτὸ ὅπως ὁ τινε δυνάμενόν σε παραβλάπτειν· διότι τὸν Χριστὸν ἐνδεδυμένη, καὶ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἔχεις ὄπλον· ἢ ὡς σημειούμενη, ἀποδιώκειν παρακτὰ πίστευε πᾶσιν

NOTÆ.

(89) In cod. Reg, ρεγ'.

feceris, subest aliqua ratio : utrisque videlicet, tum ea quæ dimittit, tum ea quæ recipit, adjuvantibus se mutuo, ut apostolicum præceptum impleatur : *Alter alterius onera portate et sic adimplete legem Christi* ⁴⁶.

Aliam vero separationem non recepit verbum veritatis. Primo quidem, quia disrumpitur conventio Spiritus sancti, quæ coram Deo et hominibus celebrata est in monastica professione : quo quid esse potest perniciosius ? Et vero quadrat hic etiam verbum Domini : *Quos Deus conjunxit, homo non separet* ⁴⁷. Nam si ibi, tametsi in carnali conjunctione, interdicta est separatio, quanto magis in spiritali copulatione ? nisi forte ludicra sunt divina : sed absit. Fidelis est sacramenti sermo, tum in remissione peccatorum, tum in vinculo indissolubili conjunctionis. Deinde quomodo non offendetur sororum congregatio ex qua avellitur, si culpa vacet illa quæ a proposita dimittitur ? ac non potius abducatur ad dissidium simili studio abscissa, nunc hæc postmodum altera, et non multo post alia (et sic integrum Christi corpus disperibit penitusque corumpetur), a primis carceribus vix egressa ? Et maledictionis est hæres, ut clamat sanctus Basilius quæ totum hoc malum perpetrat : neque enim stabilitatem, nec basim habebit, neque monasterium tuum, neque aliud porro ubi id fiat. Quare qui non credit non credat ; et qui inique agit, inique agat, sicut scriptum est ⁴⁸. Tu vero servans serva animam tuam, non abiciens leges Dei, sed innitens doctrinis sanctorum, quorum primus in his magnus Basilius : etiamsi cum duabus aut tribus virginibus tibi contingat vivere ! *Ubi enim sunt duo vel tres in nomine meo, inquit Dominus, ibi sum in medio eorum* ⁴⁹ ; non autem cum iniqua agentibus, et si decies mille sint.

CXCVII. — *Dorotheo filio.*

Ejus qui ante mortem resipuerit, commemorationem in publicis precibus fieri debere.

Cognovi, dilecte fili, etiam ex ea quæ nuper a te scripta est epistola, fidem erga nos humiles ac dilectionem tuam ; quod quidem indicium est veræ subjectionis ; etsi non peccatores et nullius pretii sumus. In quo utinam perseveres in posterum, bene placens Domino, et virtute collucens apud fratres tuos, imo etiam apud alios multos. Bonum si quidem natura sua occultari non solet ; sed tum etiam cum latere magis videtur, conspicuum reddit operarium ; ita ut civitas Dei appelletur, sicut scriptum est ⁵⁰. Verum hoc quidem hactenus. De eo autem quod significasti, hoc est, de illius commemoratione faciendâ ; debes tecum ipse dispicere, quod, si in morte, cum antea humano terrore communicasset hæresi, substitit confitens et velut a

Α κωμωδίας, ἔχει τινὰ λόγον · ἀμφοτέρων δηλονότι, τῆς τε ἐπιειδούσης καὶ τῆς ἐπιτεχομένης, συναυρομένου ἀλλήλαις, πληρουμένου τοῦ ἀποστολικοῦ παραγγέλματος · Ἄλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ.

Ἄλλον δὲ χωρισμὸν οὐκ ἐπιδέχεται ὁ λόγος τῆς ἀληθείας. Πρῶτον μὲν, ὅτι ἡ σύμβασις τοῦ ἁγίου Πνεύματος διασπᾶται ἢ καθομολογηθεῖσα ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐπὶ τῇ μοναχικῇ τελειώσει · οὐ τί ἂν εἴη θλιωτότερον ; Καὶ γε ἀρμόζει κἀνταῦθα ὁ λόγος τοῦ Κυρίου · Οὐκ ὁ Θεὸς ἐξευξεν, ἀνθρώπος μὴ χωριζέτω. Εἰ γὰρ ἐκεῖ, καίτοι ἐπὶ σαρκικῇ ζεύξει, ἀπηγόρευται ὁ χωρισμὸς · πόσῳ γε μᾶλλον ἐπὶ πνευματικῇ συναφείᾳ ; εἰ μὴ τι ἄρα παίζονται τὰ θεῖα · ἀλλ' ἀπαγε ! πιστὸς ὁ λόγος τοῦ μυστηρίου, ἐπὶ τε ἀφίσει τῶν ἡμαρτημένων, ἐπὶ τε δεσμῶ ἀλύτῳ τῆς συναφείας. Ἐπειτα πῶς οἰκοδομηθήσεται ἡ ἀδελφότης ἐξ ἧς ἀπορρήγνυται, εἴπερ ἀσύμυτος ἢ ἡ ἀπολελυμένη παρὰ τῆς καθηγουμένης ; καὶ οὐχὶ μᾶλλον ὑπαχθήσεται εἰς διάστασιν τῷ ὁμοίῳ ζῆλῳ τενομένη, νῦν μὲν αὕτη, πρὸς δὲ τὸ ἐξῆς ἑτέρα, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἄλλη (καὶ οὕτω τὸ ἄριον σῶμα τοῦ Χριστοῦ οἰχθήσεται καὶ διαφραθήσεται πάμπαν), ἐκ τῆς πρώτης βαλβίδος ἀφορηθεῖσα ; καὶ τοῦ οὐαί κληρονόμος, ὡς βοᾷ ὁ ἅγιος Βασίλειος, ἡ τοῦτο ὄλον τὸ κακὸν ἀπεργαζομένη. Οὐτε γὰρ στάσιν, οὔτε βᾶσιν ἐξεῖ, οὔτε ἡ σὴ μονή, οὔτε ἑτέρα, ἢ οὕτως πράττουσα. Ὡστε ὁ ἀπειθῶν, ἀπειθεῖτω · καὶ ὁ ἁμαρτωῶν ἁνομιεῖτω, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Σὺ δὲ σώζουσε σῶζε τὴν ἑαυτῆς ψυχὴν, μὴ προιεμένη τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ · ἀλλ' ἐρηραιομένη ἐν ταῖς διδασκαλίαις τῶν ἁγίων · ὡν πρῶτος ἐν τούτοις ὁ μέγας Βασίλειος · καὶ μετὰ δυνὸν ἢ τριῶν παρθένων φθάσης σύζη · Ὅπου γὰρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς ἐν τῷ ὀνόματι μου, φησὶν ὁ Κύριος, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν · οὐ μὴν μετὰ παρανομούντων, καὶ μυρία ὄσων.

РЪЗ' (91). — Δωροθέῳ τέκνῳ. [ψ'βγ'.]

Ἐγνων, τέκνον ἡγαπημένον, καὶ ἐκ τῆς ἀριῶς γραφείας σου ἀποστολῆς, ἐπὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς πιστὸν τε καὶ ἀγαπητὸν σου · ὅπερ ὅτι γνήσιον σμα ἀληθινῆς ὑποταγῆς · εἰ καὶ ἡμεῖς ἁμαρτωνοὶ καὶ οὐδαμνοί. Ἐφ' ᾧ καὶ συντηρηθείης πρὸς τὴν ἐξῆς, εὐαρτεσθῶν Κυρίῳ, καὶ διαλάμπων τῇ ἀρετῇ ἐν τῇ ἀδελφοτητί σου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς. Φύσιν γὰρ οὐκ ἔχει κρύπτεσθαι τὸ ἀγαθόν · ἀλλὰ καὶ μᾶλλον λαυβάνειν δοκοῦν, εὐδῆλον τὸν ἡγάταν ἀποκαθίστησιν · ὡς πόλιν Θεοῦ χρηματίσω, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτου. Περὶ δὲ ἧς ἐσήμανας ὑποθέσεως, ἤγουν τοῦ κοινῆς μνήμης τοῦ δεινός, ὀφείλεις ἐξ ἑαυτοῦ συνορῆν, ὅτι εἰ μὲν ἐν τῷ θανάτῳ προκοινωνῶν ἐν τῇ αἰρίσει διὰ φόβον ἀνθρώπων ἔστι ἐξαγορεύων, καὶ οἰσὶν ἐπιτι-

⁴⁶ Galat. vi, 2. ⁴⁷ Matth. xix, 6. ⁴⁸ Apoc. xxii, 11. ⁴⁹ Matth. xviii, 20. ⁵⁰ Psal. xlvii, 9.

NOTE.

(91) In cod. Reg. σ'.

πρὸς τινας, εἴθ' οὕτως τῆς ὀρθοδόξου κοι-
 νικαύτη συναπέτη· ἔχει φύσιν ἐν μνη-
 τάττεσθαι ὀρθοδόξων· τοῦ ἀγαθοῦ ἡμῶν
 ἐ πολλῶν φιλευθροπικῶν, ἐκ' αὐτῆς τῆς τε-
 ῶρας δεχομένου τὸν μεταμειλούμενον, καὶ
 ν κρίνοντος. Ὡστε εἰ οὕτως ἐγένετο, ποιη-
 ουργίας ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς Θεὸν οὐ παραιτη-
 δε οὐδὲν τούτων γέγονεν, ἀλλὰ κοινωνῶν ἦν
 ει, καὶ οὐκ ἔφθασε μετασχεῖν τοῦ σώματος
 τος τοῦ Κυρίου· αἰρετικὸς γὰρ ὁ ἄρτος
 αι οὐ σῶμα Χριστοῦ (Οὐ τολμητέον εἰπεῖν
 τερὶ αὐτοῦ ποιεῖν)· οὐδὲ γὰρ κατὰ τὰ
 ἦν μὴ ἀκούσῃ ὁ αἰτῶν περὶ τοῦ τοιούτου·
 και οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖ-
 ο τι λέγειν οὐκ ἔχω, ὅσον τὸ κατ' ἐμὴ γνώση-
 ηθίς. Οὐδὲ μὴ γὰρ κοινωνία φῶτι πρὸς
 οὔτε ἐν τῷ μέρει τῶν ὀρθοδόξων τετάξεται ὁ
 νῶν τῆ ὀρθοδοξία, καὶ ἐν τῆ ἰσχάτῃ ὥρα.
 εἰρηθῆ, ἐκεῖ καὶ κριθήσεται· καὶ οἷον ἐφῶ-
 ε πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν, τούτω καὶ συναρι-
 η. Τὸ λοιπὸν εὔχου ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἀσπάσεται
 ρς ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ οἱ ἀδελφοί σου.
 σου ἀδελφοῦ ὡς τέκνα μου προσαγορεύω·
 ἦν κυρίαν Θεῖαν ὡς θυγατέρα ἐν Χρι-

A quopiam castigatus, atque ita orthodoxæ commu-
 nionis particeps factus est, in eaque defunctus con-
 sentaneum est ut in orthodoxorum commemoratio-
 nibus locum habeat, bono Deo nostro per summam
 clementiam in ultima illa hora pœnitentem susci-
 piente, ibique eum judicante. Quare si ita se res
 habuit, non recusandum est quominus publicæ
 preces pro illo fiant ad Deum. Sin autem horum
 nihil factum est, sed qui hæresi communicabat,
 non ante particeps fuit corporis et sanguinis Domini
 (hæreticus enim panis ille et non corpus Christi),
 non audendum est dicere, ut pro illo synaxis fiat.
 Neque enim ludicra sunt divina, ut non audiat qui
 pro illo petit: *Petitis, et non accipitis, eo quod male
 petatis*³¹. Aliud quod dicam non habeo, quoad pos-
 sim id quod verum est cognoscere. *Nulla enim est
 societas luci ad tenebras*³²; neque in orthodoxorum
 parte collocabitur, qui orthodoxiæ vel in ultima
 hora non communicat. Ubi enim fuerit deprehen-
 sus, ibi judicabitur; et quale viaticum sumpserit
 ad vitam æternam, ex eo connumerabitur (93).
 Quod reliquum est, ora pro me. Salutatur te domini
 archiepiscopus, et fratres tui. Fratres qui
 tecum sunt, ut filios saluto: tum et dominam
 Theclam ut filiam in Christo.

— Ἀβολίῳ καὶ Ἰωάννῃ μονάφουσιν.

CXCVIII. — *Abolio et Joanni monachis.*

De sancta imagine.

ορίαν ἡμῶν τῶν ἁγίων κομισάμενος παρὰ
 οὐ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου καὶ πνευματι-
 ῶς, οὐ μόνον ἐξεδιδάχθητι τὴν ἡ ὁσία καὶ
 ἡμῶν δυάς· ἀλλὰ γὰρ καὶ προστράπην
 ἡμῖν τήνδε τὴν οἰκτρὰν συλλαβὴν. Ἡμεῖς
 μὲν καὶ ἁμαρτωλοὶ, ὅμως φιλοῦντες ἡμᾶς
 ἡγάπη, ἧς οὐδὲν προτιμότερον. Ἄλλως
 ἀκοῆν πληροῦντες, ἐπεδῶκαμεν ἑαυτοὺς τῷ
 Καὶ δὴ εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ, ὅτι καὶ
 τῷ σεισπῶ τῆς Εἰκονομαχικῆς αἰρέσεως
 ἐμείνατε, ἅγιοι Πατέρες, μὴ ἀλόντες τῆ
 ψυχροφθῶρα κοινωνία· ἀλλὰ τῆ φυγῆ τὸν τοῦ
 ῥισμακάριστον [cod. Reg. θεομακάριστον]
 κομισάμενοι, ἀεὶον ὄντως τῆς ἀρετῆς καὶ
 τῶν προδιηγουμένων ἡμῖν ἀσκητικῶν
 Διότι ἐκ τῶν ἠδὴ φθασάντων ἀπόδειξιν
 τὴν τοῦ προτέρου βίου, εὐ τε καὶ ὡς ἐτέ-
 δι πᾶν ὁσιότητα ἀμπεχόμενοι ἐνεδύσασθε
 ἡμολογίαν Χριστοῦ, ἀμφοκαλλεῖς γενόμενοι.
 γὰρ Χριστοῦ, Πατέρες, ἡ τῆς ἁγίας αὐ-
 ρς ὑπερμάχησις· ὡς καὶ ἐμπαλιν ἁθῶν
 τὸν ὁ ταύτην ἐξαγορεύμενος· διότι, φησὶν ὁ
 ἰλιος, ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτό-
 ζαίνει [cod. Reg. ἀναδαίνει]· καὶ ἐν ἑκατέ-
 ν καὶ ὁρώμεν ἔστι καὶ προσκυνούμενον·
 ὁ θηριώνυμος, καὶ τοῦ Σατανᾶ ὑπερότης,

Cum salutationis officium vestro nomine, viri
 sancti, accepi ab Isaia episcopo Dei amantissimo,
 ac spirituali patre, non modo intellexi, quam san-
 ctum par Patrum eitit vos duo; sed et impulsus sum
 ad hanc miserabilem epistolam exarandam. Nos
 vero, humiles licet ac peccatores, vos tamen opta-
 mus ad charitatem incendere, qua nihil præstabili-
 us est. Alioqui et morem vobis gerentes, animum
 ad scribendum adjecimus. Et sane gratias Deo agi-
 mus, quod et vos in procella hæreseos Iconoma-
 chiæ perstitistis immoti, Patres sancti, minime ir-
 reliti pestifera illius communionis: sed arrepta
 fuga ter felicem persecutionis coronam adepti estis,
 vere virtutis præmium, ac certaminum quæ prius
 in vita monasticâ sustinulistis, illustre documentum.
 Quare ex his quæ jam cōtūgere, specimen quilibet
 prioris vitæ colligat, dum et dispari modo se gerit.
 Sanctimonia vitæ ornati, Christi quoque cōfessio-
 nem induistis, utraque jam laude conspicui. Con-
 fessio enim Christi est, Patres, sanctæ ipsius ima-
 ginis propugnatio: ut et vice versa Christum des-
 picit, quisquis hanc negat: « Quoniam, inquit ma-
 gnus Basilius, imaginis honor transit ad prototy-
 pum: et alterum in altero cernitur et adoratur; »
 quantumlibet Leo, cui congruum a fera cogno-
 men, Satanæ administer, Constantini, qui pridem

iv, 3. ³¹ II Cor. vi, 14.

NOTÆ.

cod. Reg. ριβ'.

hac sententia, quæ tanquam ex Scriptura citatur a Patribus, videsis quæ notavit Cotelerius
 tm. *Eccl. Græcæ*, pag. 821.

exstitit, impietatis æmulatione ferociter adversus Christum insaniat, adversus Deiparam, sanctumve quemlibet : cujus memoria periit cum sonitu ⁵⁵ anathematis sempiterni. Vos vero utinam servemini, Ecclesiæ Dei columnæ ac firmamenta, nobis autem humilibus, apud optimum Deum defensores ac patroni : ut fidem habentes quæ per charitatem operatur ⁵⁶, a maligno servemur. Quandoquidem vero litteras ad vos misimus, charitatis officium explentes : vicissim et a vobis scripta reddatur epistola ; ut magis invicem agnoscamus, et mutuo veluti perfruamur aspectu, commercio litterarum, in Christo Jesu Domino nostro : cujus imago incorrupta, mundi salus, idolorum errori opposita.

CXCIX. — *Michaeli et Theophilo impp.*

De fide orthodoxa, et de sanctis imaginibus. (Baron. an. 823, n. 14.)

Regibus piissimis et religiosissimis a Deo Augustis et imperatoribus, apologia et allocutio eorum qui hic atque illic dispersi sunt.

Perspectum est iis qui ratione præditi sunt, Deum regem universorum, terreni imperii rem nomenque propterea naturæ humanæ concessisse, ut terra, imitatione cœli, pacem atque tranquillitatem obtinens, parili eum laude et adoratione prosequatur. Cujus nunc habenas divino sortitum suffragio vestrum Christi æmulum imperium, jure nos minimos advocavit, ut cum iis sermonem conferamus, qui circa fidei doctrinam a nobis dissentiant : ut hinc nimirum cognoscatis ultra pars verum proferat, et huic palmam tribuatis, ut non sint inter nos schismata, sed idem omnes orthodoxe sentiamus. In quo quidem vestrum laudavimus perdiscendæ fidei studium ; ac magis etiam pacis componendæ consilium laudavimus ; quo subditorum utilitati ac saluti consulitis. Et vobis quidem hinc præmium erit, in claritate claritas ineffabilis, et in regno regnum sempiternum. Verum, o domini optimi et Deo amantissimi, non potest magnum hoc et exoptandum facinus tam facili negotio et sine labore confici : quoniam magnarum rerum semper sunt difficultates. Quid hoc sibi vult ? Primum quidem, quoniam adversarii nostri longo tempore, et per synodicos conventus in opinionibus suis obfirmati sunt ; nos vero, apostolorum Patrumque sanctionibus prohibemur sermonem de fide cum iis conferre, qui sic sunt errore occupati. Deinde, quoniam hujusce rei judicium non ad alios pertinet, quam ad eos, qui soli hanc a Domino potestatem per Spiritum acceperunt, consentientibus et comprobantibus etiam vobis, qui ad hoc ipsum a Deo præcipue vocati estis. Sincera autem

⁵⁵ Psal. ix, 7, 8. ⁵⁶ Galat. v, 6.

ἄλλη τῆς τοῦ παλαιῦ Κωνσταντινου δυσσεβείας μωκεῖ ἰμάνη κατὰ Χριστοῦ, τῆς τε ἁγίας Μητρὸς αὐτοῦ, καὶ παντὸς ἁγίου · οὐ τὸ μνημόσυνον δλοιο ματ' ἔχους ἀναθήματος αἰωνίου. Ὑμεῖς δὲ φυλαχθεῖτε τῆ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ στύλοι καὶ ἰδρανώματα, ἐμὲ τε τοῖς ταπεινοῖς πρὸς Θεὸν τὸν ἀγαθὸν προσκισταὶ τε καὶ παρακλήτορες · ὡς ἂν τὴν πίστιν ἐνεργουμένην δι' ἀγάπης ἔχοντες, σωθῆμεν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐπιστεῖλαμεν τὸ τῆς ἀγάπης ἔργον πληροῦντες · καὶ ἀντιδεξοίμεθα λόγον ἐγγράμματον · ἵνα μᾶλλον καὶ γνωρίσωμεν ἀλλήλους, καὶ ὡς ὀρώμεν ὀρώμενοι τῆ γραμματικῆ προσφωνήσῃ διαμανοῦμεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν · οὐ ἢ ἀχραντος εἰκὼν σωτηρία κόσμου, τῆς εἰδωλικῆς πλάνης ἀντίθετος.

B Ρ'θ' (93). — *Μιχαὴλ καὶ Θεοφίλῳ βασιλεύσιν.*
[ψζε']

Βασιλεῦσι θεοφιλεστάτοις καὶ εὐσεβεστάτοις ἐκ Θεοῦ Ἀγίουστοις καὶ αὐτοκράτορσιν, ἀπολογία καὶ προσφώνησις, παρὰ τῶν ὧδε τε καὶ ἐκεῖσε δισσαρμένων.

Ἐγνωσμένον ἐστὶ τοῖς λόγου μετέχουσιν, ὅτι ἡ παμβασιλεὺς τῶν ἀπάντων Θεὸς, τὸ τῆς ἐπιγίαιου βασιλείας χρῆμα τὸ καὶ ὄνομα τούτου χάριν ἐδώρησατο τῆ ἀνθρωπείᾳ φύσει, ἵνα μιμηθεῖται τῶν οὐρανίων καὶ τὰ ἐπίγεια τὸ εἰρηναῖον καὶ ἀστασιαστικὸν κεκτημένα, σύμφωνον ἀγοίεν τὴν εἰς αὐτὸν δοξαλογίαν τε καὶ προσκύνησιν. Ἦς τὰς ἡνίας λαχούσα θεοκρίτως ἡ ὑμετέρα Χριστομίμητος βασιλεία, ἐκὼτως προσέκλιθεν ἡμᾶς τοὺς ἐλαχίστους, ὡς λόγου ἐλθεῖν μετὰ τῶν ἀντιδιατεθειμένων ἡμῖν τῆς πίστεως λόγῳ · ὡς ἂν ἐντεῦθεν γνοίη πότερον μέρος τὸ ἀληθὲς πρᾶσθῆναι, καὶ ταύτη δοίη τὰ νειτήρια · εἰς τὸ μὴ εἶναι σχίσματα ἐν ἡμῖν, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ φρονεῖν ὀρθοδόξως ἀπαντας. Ἐφ' ᾧ ἠνέσαμεν μὲν ὑμῶν τὸ φιλομαθὲς τῆς πίστεως, ὑπερῆνεσαμεν δὲ τὸ εἰρηνοθελεῖς τῆς προαιρέσεως · τὸ οὕτως ἐφιμένους ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ σωτηρίᾳ ὑπήκοον καταστήσασθαι. Εἴη γὰρ ὑμῶν ἐντεῦθεν ἀμειψίς, ἐπὶ λαμπρότητι λαμπρότης ἀβρότης, καὶ ἐπὶ βασιλείᾳ βασιλείᾳ ἀτελεύτητος. Ἄλλ', ὡ δεσπότηαι κράτιστοι καὶ φιλοθεώτατοι, οὐχ οἷόν τί ἐστι τοῦτο τὸ μέγα καὶ πάλαιθεν κατὸρθωμα ἀπλῶς οὕτως καὶ ἀκαρπῆς γενέσθαι · διότι τῶν μεγίστων πραγμάτων μέγιστα συναναφαινόνται καὶ αἰ τληπαθήσεις. Τί τοῦτο ; Πρῶτον μὲν, τὸ τοὺς ἐναντιούμενους ἡμῖν, χρονίως τε καὶ συνοδικῶς πεπαγίσθαι ταῖς οἰκείαις δοξασίαις · ἐμὲ δὲ ἀποστολικῶς τε καὶ Πατρικῶς κεκωλύσθαι συναίμαι μετὰ τῶν οὕτω κεκρατημένων τὸν περὶ πίστιν λόγον. Ἐπειτα, ὅτι καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ κρίσις οὐχ ἄλλοις ἀνήκει, ἢ μόνοις τοῖς ὑπὸ τοῦ Κυρίου τὴν ἐξουσίαν διὰ τοῦ Πνεύματος εὐληφῶσι, συναϊρομένων τε καὶ συνεπισπραγγομένων ὑμῶν

NOTÆ.

(93) In Cod. Reg. σα'.

ι τούτω ὑπὸ Θεοῦ προηγουμένως κακῆ- A
Τὸ δὲ ὑγιὲς καὶ ἀμώμητον τῆς Χριστια-
ῆς ἡμῶν θρησκείας φρόνημα ὅποιόν ἐστιν,
ον ἐκθέσθαι.

ύομεν εἰς ἓνα Θεόν, τὸν ἐν Πατρὶ τε, καὶ
ἐν Πνεύματι ἁγίῳ προσκυνουμένον τε καὶ
ζόμενον· τὴν πολυύμνητον, παντουργὸν καὶ
Τριάδα, κατὰ τὸ ὑπὸ τῶν ἁγίων τριακοσίων
κι ὀκτώ Πατέρων παραδοθὲν ἡμῖν θεόπνευ-
ύμβολον· δι' οὗ πᾶσα αἵρεσις ἐκκέκρουσται,
ι' οὗ πᾶσα ἁγία σύνοδος ἤρτηται, οἷάπερ
ῆς κλάδοι, καὶ πηγῆς ποταμοί. Ἐντεῦθεν
δευτέρα τὴν κυρίαν φωνὴν τοῦ Πνεύματος
εν. Εἶτα ἡ τρίτη τὴν ἁγίαν Μαρίαν Θεοτό-
αυτὸν τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἀποκυ-
ἐκάρυξεν. Ἐπειτα ἡ τετάρτη ἐκ δύο καὶ ἐν B
ῖσει καθ' ὑπόστασιν ἐνικῆν τὸν Κύριον ἡμῶν
Χριστὸν ἰδογματίσεν. Εἶτα ἡ πέμπτη τὴν
τῆς ἐπισφραγίσασα, Ὁριγῆνην τε καὶ τοὺς
ὑτὸν Προῦπαρκτίαις ἀνεθεματίσεν. Ἐπειτα
ἀκολούθως ταῖς δυοὶ φύσει, δύο θελήματά
ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ ἐνός Χριστοῦ ἐξεδίδαξεν.
ἵπερον ἡ ἑβδόμη, ἐπομένως ταῖς πρὸ αὐτῆς,
λα πάντα τὰ ἐπὶ τοῦ ἐνός Χριστοῦ φυσικά
α, τὸν αὐτὸν ἀπερίγραπτον κατὰ τὸ ἄρατον,
ριγραπτὸν κατὰ τὸ ὁρώμενον ἀνεκάρυξε·
τρόποις ἐρηρειαμένως τὸ ἀληθὲς ἔχουσα·
ρυσικὸν δόγματος, παρὰ τε Πατρικῶν χρῆ-
ικ τε συνοδικῶν ἐκφωνήσεων, καὶ παρὰ ἁρ-
θεσμοθεσίας. Κατὰ μὲν οὖν φυσικὴν ἀκολου-
ῖερε εἰπεῖν, ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὑποδεί- C
ῖτων· Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ
ῖσεν ἐν ἡμῖν. Εἰ τοίνυν ὁ Λόγος σὰρξ ἐγέν-
ῖλον ὅτι ὡς μὲν Λόγος, ἀπερίγραπτος· ὡς δὲ
τριγραφόμενος. Καὶ ἐσχῆνωσεν ἐν ἡμῖν·
τὸ σκηνοῦν, καὶ ἕτερον ἢ σκηνή· καθ' ἕτερον
ιγράφοιτο· καθ' ἕτερον δὲ περιγραφῆς ἀνώτερος.
τοῖς σημείοις ἀνθρώπου γεγονέναι ἐπιγνω-
μ, εἰ μὴ τὸ τῆς ἐξεικόνιστος ἰδίωμα, ὅπερ
ῶτον ἐν μεμορφωμένῳ ἀνθρώπῳ, φυσικῶς
ι· οὗ· τῆ ἀναιρέσει, φροῦδος ὁ ἀνθρώπος;
ῖν ἀνθρώπος ἀληθῶς· οὐκοῦν καὶ ὡς ἀνθρω-
ριγραφόμενος, ὁ ὡς Θεὸς ὢν ἀπερίγραπτος
τερ λόγῳ μεσίτης. Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐχρη-
, ὡς τὰ ἀμφοτέρα ἄκρα πρὸς ἑαυτὸν συν-
καὶ ἀμφοτέρα ὑπάρχων, καὶ τὰ τῶν ἀμφο-
ῖξ ὢν συνετέθη, φύσεων ἰδίωματα ἐν μιᾷ D
τει ἀνελλιπῶς κεκτημένος· ἐκ τε Πατρὸς, σὺν
αὶ τὸ ἀπερίγραπτον· ἐπεὶπερ εἶρηκε· Πάντα
: σὰ ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά· ἐκ τε Μητρὸς,
ᾶσι, καὶ τὸ περιγραπτὸν· ἐπεὶπερ γίγρα-
ύ γὰρ δὴπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται,
σπέρματος Ἀβραάμ ἐπιλαμβάνεται.
φειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι. Ἐν
' ἑκατέραν φύσιν ἀναιρούμενον ἰδίωμα, συναν-
an. i, 14. ⁵⁶ Joan. xvii, 10. ⁵⁷ Hebr. ii, 16.

et incorrupta Christianissimæ religionis nostræ
sententia qualis sit, necesse arbitror exponi.

Credimus in unum Deum, qui in Patre, et Filio,
et Spiritu sancto adoratur et conglorificatur : lau-
datissimam omnium effectricem et principem Tri-
nitatem, juxta nobis traditum a trecentis octodecim
sanctis Patribus symbolum divinitus inspiratum :
per quod omnis hæresis explosa est, et a quo omnis
sancta synodus pendet, tanquam rami a radice, et
a fonte fluvii. Hinc enim secunda propriam Spiritus
vocem declaravit. Dein tertia sanctam Mariam
Deiparam, ut quæ ipsum unigenitum Dei Filium
enixa esset, pronuntiavit. Tum quarta ex duabus et
in duabus naturis singularem secundum hyposta-
sim Dominum nostrum Jesum Christum asseruit.
Postmodum quinta, eam quæ præcesserat consi-
gnans, Origenem, et asseclas ipsius Prohyparctitas
(93°) anathemate damnavit. Tum sexta, conse-
quenter ad duas naturas, duas quoque voluntates
et operationes in uno Christo esse docuit. Demum
septima, superiores sequens, uti duplices omnes in
uno Christo naturales proprietates, ita eundem in-
circumscriptionem juxta id quod non cernitur, cir-
cumscriptionem vero juxta id quod cernitur, esse
sanxit : quaternis modis fundatam tenens verita-
tem : ex naturali nimirum doctrina, ex Patrum
auctoritatibus, ex synodicis decretis, et ex antiqua
consuetudine. Secundum naturalem ergo conse-
quentiam, verbigratia, evangelista Joannes demon-
strat, cum ait : *Et Verbum caro factum est, et habi-
tavit in nobis* ⁵⁶. Etenim si Verbum caro factum
esset, perspicuum utique, quod, ut Verbum, incir-
cumscriptionem ; ut caro, circumscriptionem. *Et habita-
vit in nobis* : cum aliud sit quod inhabitat, et aliud
ipsum habitaculum ; secundum alterum circumscri-
betur ; secundum alterum autem omnem circumscri-
ptionem excedit. Et vero quibusnam signis ho-
mæ esse cognoscetur, nisi assimilationis propieta-
tem, quæ in efformato homine prima est, naturaliter
obtimeat : qua sublata, vanus et nullus est homo ?
Atqui homo vere est : ergo, ut homo, circumscri-
ptus ; et ut Deus, incircumscriptionem. Qua quidem
ratione mediator Dei et hominum factus est, ut
qui extrema ambo in seipso conjunxit, et utrumque
existit, et utriusque, qua constat, naturæ proprie-
tates in una hypostasi plene et sine defectu habet :
ex Patre, cum aliis omnibus, incircumscriptionem ;
quippe qui dixit : *Omnia mea tua sunt, et tua mea
sunt* ⁵⁶ ; et ex matre, cum reliquis omnibus, etiam
circumscriptionem : quia scriptum est : *Non enim
angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehen-
dit* ⁵⁷. Unde per omnia fratribus assimilari debebat.
Vel unica igitur in alterutra natura proprietas si

NOTÆ.

) Animarum præexistentiæ assertores.

tollatur, omnes ejusdem ordinis aliæ simul tollan- A tur necesse est. Sublatis autem proprietatibus, una utique tolluntur et earum naturæ.

Testis horum sacer martyr Justinus, ejus in quodam libro hæc sunt verba. « Nihil enim in rebus id quod est permanet, si unum, vel solum ex his, quæ naturaliter ei insunt, deficiat. » Atque hinc cassa et vana per novam hypothèsim fiunt fidei nostræ mysteria. Congruenter autem evangelistæ Apostolus hæc ait : *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo ; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens*⁵⁵.

Igitur si, in forma Dei cum esset, formam servi accepit, sine controversia, quatenus quidem in forma Dei est, imagine non exprimitur ; quandoquidem Deus supra comprehensionem est : quatenus B vero formam servi accepit, exprimitur, quoniam comprehensioni, quæ tactui et coloris subest, servilis forma subjicitur. Quomodo enim in similitudine hominifaculus credetur, nisi hominum more aptus sit qui per imaginem exprimitur ? Quomodo rursus et habitu inventus ut homo dicetur, nisi humano habitu pictus cernatur ? Videtis, o serenissimi, quo pacto, qui per omnia fratribus assimilari debuit, quibuscum ex æquo carnem ac sanguinem habuit, ex æquo pariter exprimi, sicut illi, necessario debeat. Sin minus, similis factus non est : mentitusque est qui dixit : Et natura immutata est. Et tamen Deus ipse ac Verbum alicubi dixit : *Quid me queritis interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi a Deo*⁵⁶ ? Nunquam autem, qui non exprimitur, hominem se ipsum fecit : nec, qui occidi queat, non idem etiam natura exprimi possit ; alterum enim alterum interficit confirmat. Hic est *mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu*⁵⁷, sicut beatus Petrus dixit. Quid autem hoc aliud nisi, quam dicere, exprimi secundum carnem, qui exprimitur spiritu ? Hic est, qui dixit : *Qui manducat me, et ipse vivet propter me*⁵⁸. Minime autem qui circumscriptus non esset, manducari se diceret, nisi forte phantasma quoddam foret. Quod quidem si admisserimus, in Manichæorum opinionem prolaberemur, magnum pietatis mysterium destruentes.

Ille siquidem in aspectabili et non aspectabili Filium propriam substantiam in monte manifestasse dicit, non duas habentem naturas, sed unicam. Quare ii pariter, qui non circumscribi Christum affirmant, tanquam naturam unam prædicantes, in ejus sententiam devolvi convincuntur. Quod enim incircumscriptum, idem incorporeum. Neque vero, eo quod circumscribitur, idcirco in duas personas unica Christi persona, ut quidam putant, dividitur. Quoniam neque natura imaginis ac prototypi secundum hypostasin dividitur ; sed ex substantiæ ratione differentiam sortitur. Ait enim sapientissimus Dionysius : « Utcumque in utroque

αἰρεῖν πρῶτον ἐξ αναγκαίου πάντα τὰ αὐταυτοῦ. Ἄναγκασμένοι δὲ τῶν ἰδιωμάτων, ἴσως συναναίρουται καὶ αἱ τούτων φύσεις.

Καὶ μαρτυρῶ τῷ λόγῳ ὁ ἁγῶς Ἰουστίνος ὡδὲ που λέγων. « Οὐδὲν γὰρ διακινεῖ τῶν ἔντων, ὅτι ἐστὶν, ἑνὸς καὶ μονοῦ τῶν προσόντων αὐτῷ φυσικῶς ἀλλοιωτότος. » Καὶ τοῦτον φροῦδα τὰ τῆς πίστεως ἡμῶν ἐκ τῆς κακῆς ὑποθέσεως καθίσταται. Ἐποικίως δ' οὖν τῷ εὐαγγελιστῇ καὶ ὁ Ἀποστόλος ταῦτα φησὶν. Ὅτι ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπαρχῶν, οὐκ ἀρπαγῶν ἠγάσθη το εἶναι ἴσα Θεῷ. ἀλλ' αὐτὸν ἐκένωσε μορφῇ δούλου λαβὼν. Τοῦτον εἶπερ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπαρχῶν αἰετῶν δούλου ἐγένετο. ἀναντηρήτως ἢ μὲν ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχει, οὐκ ἐκένωσεν. ὅτι περὶ το Θεοῦ ὑπερ καταπέψεν. ὁ δὲ μορφῆ δούλου ἔλαβεν, ἐξοικονίζεται, ὅτι ὑπερ καταπέψεν τῆς ἐν αὐτῷ καὶ χραιᾷ ἡ δούλικῆ μορφῇ περιορίζεται. Πῶς γὰρ ἂν ἐν ὁμοιωματι ἀνθρώπων γεγονέναι πιστευθῆσεται, εἰ μὴ ὁμοίως τῶ ἀνθρώποις ἐξοικονισθῆσεται πικρῶς ; πῶς δὲ καὶ σχηματοῦ εὐρεθῆναι ὡς ἄνθρωπος λαχθῆσεται, εἰ μὴ τῷ ἀνθρώπινῳ σχήματι ὑγραμμῶν ὑποστατοῦ ; Ὁσά τε, ὡ γαλιλουθατοῦ, πῶς ὁμοιωματικῶς κατὰ πάντα τοῖς ἀνθρώποις ὁμοιοῦμενος, οἷς καὶ πανσπερμῶς μετετετακται σαρξὸς καὶ αἵματος, ἐξ αναγκαίου ἔχει τὸ ἐπίστας τοῖς τοῖς ἐξοικονισθῆσεται. εἰ δὲ μὴ, οὐκ ὁμοιωταί, καὶ διεψεύσεται ὁ ἀποστολῆματος. Καὶ ἡ εὐαγγελιστῆ παραθήλαται. Καὶ μὲν αὐτὸς ὁ Θεὸς καὶ Ἄγγελος ὡδὲ που, περὶ. Τε με ζητεῖτε ἀποκτείνεαι, ἄνθρωπον, ὅς τὴν ἀλήθειαν ὑμῶν λέγειται. ἢ ἤκουσα παρὰ τοῦ Θεοῦ ; Οὐκ ἐκένωσεν ἐξοικονισμένος ἄνθρωπον αὐτὸν εἰποιεῖται. οὐδ' ἂν περικῶς ἀποκτείνεσθαι, μὴ οὐχὶ πικρῶς ἐκ τοῦ ἐξοικονισθῆσθαι. ἕτερον γὰρ θεῶν εἶπερ, ἄλλο καὶ ὁμοιωταί. Οὗτος ἴσως ὁ θανατωθῆσ θὰς ἐν σαρκί, ζωοποιηθεῖς ἰσως ἰσως ἰσως ὁ μακάριος Πέτρος λέγει. Τί δ' ἄλλο εἶπε τοῦτο, ε τὸ πικρῶς, ἐξοικονισθῆσθαι σαρκικῶς, ἐξοικονισθῆσθαι πικρῶς ; Ὁὗτος ἐστὶν ὁ εἰρηκῶς. Καὶ ὁ τραγικῶς με, πικρῶς ζητεῖται δὲ ἐμῆ. οὐκ ἐκένωσεν ἡ περιγραφόμενος εἶποιον ἰσθῆσθαι, εἰ μὴ τὸ γὰρ ἀρπαγέντασμα εἶναι. Ὅτι εἰ καταδειξομεθα, ἐμπροσθεν εἰς τὸ τῶν Μανιχαίων φρονημα, ἀποσκευαζομεθα πικρῶς τῆς εὐσεβείας μυστηρίων.

Καὶ γὰρ ἰσθῆσθαι ἐν τῷ ὁρατῷ καὶ ἀορατῷ τῶν τῶ τῶν ἰδίαν οὐσίαν ἐν τῷ ὁρατῷ περὶ ἀποκτείνεσθαι [αὐτῶν Reg. περὶ ἀποκτείνεσθαι] φησὶν οὐ δύο ἔχοντα οὐσίαν ἀλλὰ μίαν. Ὅστε καὶ εἰ μὴ περιγραφῆσθαι Χριστὸν δισχυρίζομενοι, ὡς ἑλάν φύσιν προσθευοντες, ἐπίστας τῷ φρονήματι συνειπίπτειν ἀπιδέχονταί. Ὁ γὰρ ἀπιδέχοντα, τοῦτο καὶ ἀσώματος. Οὐδ' ἂν ἐν τῷ περιγραφῆσθαι, εἰς θύαδα προσώπων τὸ ἐν Χριστῷ πρόσωπον, ὡς ἀκρί τισι, διατίμνεται. Ὅτι μετὰ οὐσίαις εἰκόνας τὸ καὶ πρῶτον οὐκ ὑποστατικῶς ; οὐδὲ τίμνεται. ἀλλὰ τῷ τῆς οὐσίας λόγῳ τῶν διακρίσεων κεκτηταί. Φησὶ γὰρ ὁ πάνσοφος Διονύσιος. Ὁ ἁγῶς τῶν ἐν ἐκείνῳ παρὰ τὸ τῆς οὐσίας ὑποστατικῶς

⁵⁵ Philipp. ii, 6. ⁵⁶ Joan. vii, 20 ; viii, 40. ⁵⁷ I Petr. iii, 18. ⁵⁸ Joan. vi, 28.

καὶ ἐπὶ τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ, οὐκ ἔν τις ἐν σταυροειδῇ εἰκόνα ἄλλο τι παρὰ τὸ ταύ-
 ωτότυπον, ἢ μόνον τῷ φυσικῷ λόγῳ διαφο-
 ρον· καὶ τὸ παράδειγμα ἐγγύθεν, καὶ ἡ ἀλή-
 ιαμφίλεκτος. Οὗτος οὖν ὁ πρῶτος τρόπος τῶν
 ὡν. Τίς ὁ δεύτερος; Αἱ τῶν ἁγίων φωναί, οὐ
 στικῶς, ἀλλὰ γυμνῶς, ἐξεικονίζεσθαι τὸν
 ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν διαγορεύουσαι· ἃς εἰ
 ἐνταῦθα βουληθεῖμεν ἐντάξει, ἐκβησόμεθα
 τοῦ τῆς προσφωνήσεως. Ἐκ πολλῶν δὲ δύο
 ; καὶ ταύτας προὔργιαί τερας ἀναλεξάμενοι,
 δε καὶ τὰς λοιπὰς πιστωσόμεθα· πληρουμέ-
 ταῦθα τοῦ γεγραμμένου· Ἐπὶ στόματος δύο
 ὡν μαρτύρων σταθῆσεται πᾶν ῥήμα.
 οὐ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου ἐν ἱστορίᾳ
 μαρτύρου Παγκρατίου ὑπομνηματιζομένη·
 ἔγχοι τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ ἐντύπωσον αὐτὴν ἐν τῷ πυργίσκῳ· ἵνα
 οἱ λαοί, ποῖαν μορφήν ἔλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ
 Θεοῦ ἰδόντες ἐπὶ πλείον πιστεύσωσιν, ὁρῶντες
 ἵπνον τῆς μορφῆς, καὶ ὑπόμνησιν λαμβάνωσι
 εἰς αὐτοὺς παρ' ἡμῶν κηρυχθέντων. « Ὡς
 ; ὁ λόγος οὗτος! Μονονοῦχι καὶ ἐπιδοῶντος·
 κων τὴν εἰκόνα τοῦ τῆ ἀρετῆ τοῦ οὐρανοῦ
 ντος, καὶ ἐντύπωσον οἶον ἐν τῷ μετεώρῳ
 ρτύριον ἔμφανές· ἵνα ἴδωσιν οἱ λαοὶ ποῖαν
 ἔλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· οὐκ ἀγγέλου, οὐδὲ
 γέλου, οὐδὲ τινος ἄλλης δυνάμεως· ἀλλὰ τὴν
 αἰσθητικὴν μορφήν· ἵνα ἰδόντες, ἐπὶ πλείον
 τωσιν· ὡς οὐκ ἀρκούσης τῆς διὰ λόγου ἱστορίας,
 εομένης καὶ τῆς δι' ὄψεως ἐνεργείας εἰς πλείο-
 τωσιν· ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Υἱὸς ἀνθρώπου
 καὶ ὑπόμνησιν λαμβάνωσι τῶν παρ' ἡμῶν
 τοῦ κηρυχθέντων· ὅμοιον τοῦ εἰπεῖν· Τοῦτο
 κηρύσσον εἰς γενεὰς γενεῶν.

σημαίνει δὲ ἡ ἱστορία, ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ ἀπό-
 τὸ αὐτὸ ἐποίουν ἐν τε πόλεσι καὶ κώμαις·
 ἡ ἱστορίαν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου
 Ἰησοῦ Χριστοῦ διακοσμοῦντες ἀπ' ἀρχῆς, ὅτι ὁ
 τὸ, Καίρει, μέγαρε τῆ Παρθένου, μέχρις ὅτου
 ἠέφθη. Ἄς, φησί, καὶ φόβῳ παρήνουν τιμᾶ-
 ὄρατε, ὡ φιλικωτρόποι [cod. Reg. φιλο-
 οι], ὅτι ὁμοῦ τῆ ἀναστηλώσει τῶν ἱερῶν εἰκό-
 αι τὸ προσκυνεῖσθαι αὐτὰς φόβῳ, ὑπὸ τῶν ἀπο-
 ἀπ' ἀρχῆς παραδέδοται; Τὸ γὰρ τοι τιμᾶ-
 ἰσάροπον δηλονότι τοῦ προσκυνεῖσθαι ὡμολό-
 Φωνῆ Ἀθανασίου τοῦ πολυάθλου, ἐκ τῆς ἐν
 ᾧ προσφωνήσεως· « Ἄρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς
 ας ὑμῶν, καὶ ἴδετε τὸ καινὸν θέαμα τοῦτο. »
 μεθ' ἕτερα· « Τότε τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου
 Ἰησοῦ Χριστοῦ οἱ Ἰουδαῖοι κατενόησαν
 ν, ὅτι καθὼς οἱ πατέρες ἡμῶν ἐπέτυσαν
 ποτε, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐμπτύσωμεν αὐτῷ.
 ἤρξαντο ἐμπτύειν εἰς τὸ πρόσωπον τῆς εἰκόνης
 Κυρίου, καὶ ἐβλάστησαν αὐτὴν κατὰ πρόσωπον
 συνελθόντων ἐνθεν κάκειθεν, ἤγουν τὴν εἰκόνα
 deut. xix, 15. ⁶³ Apud Bollandum, 3 die mensis Aprilis, pag. 237. ⁶⁴ In libello *De passione ima-*
Domini nostri Jesu Christi, t. II, pag. 627.

A præter substantiæ differentiam. » Quandoquidem
 etiam in vivifica cruce, nemo cruciformem imagi-
 nem aliud ab ejus prototypo esse dixerit, sed natu-
 rali tantum ratione discrepare : et exemplum de
 propinquo est, et veritas extra controversiam. Hic
 igitur primus est modus ex iis quos diximus. Quis-
 nam est secundus? Sanctorum voces, quæ non
 syllogistice, sed nude et aperte, exprimi per effigiem
 Dominum nostrum Jesum Christum enuntiant :
 quas si omnes digerere hic velimus, egrediemur
 terminos moderatæ allocutionis. Ex multis autem
 duas tresve, et ad rem magis aptas seligentes, ex
 illis fidem de cæteris faciemus. Ita ut hic etiam
 locum habeat quod scriptum est : *In ore duorum
 vel trium testium stabit omne verbum* ⁶³. Vox cory-
 phæi apostolorum Petri in historia sacri martyris
 Pancratii, memoriæ prodita ⁶⁴ : « Affer imagi-
 nem Domini nostri Jesu Christi eamque exprime
 in turricula, ut videant populi qualem formam
 accipit Filius Dei, et videntes amplius credant,
 figuram formæ intuentes, et recordentur eorum
 quæ per nos illis prædicata sunt. » Quam formi-
 danda hæc oratio ! quasi tantum non exclamaret :
 Profer imaginem ejus, qui cælos virtute operit :
 et efforma, tanquam in sublimi, ad conspicuum
 testimonium : ut videant populi qualem Filius Dei
 formam sumpserit, non angeli, neque archangeli,
 alteriusve cujuscumque potestatis, sed servilem se-
 cundum nos formam : ut videntes amplius credant ;
 quasi non sufficiat verborum narratio, sed neces-
 saria etiam sit ad pleniorum faciendam fidem, sub
 oculos et aspectum cadens efficax demonstratio :
 quod Filius Dei, Filius hominis factus sit : et re-
 cordentur eorum quæ per nos ipsis prædicata sunt :
 quasi diceret : Hoc vobis est monumentum in gene-
 rationibus generationum.

Indicat autem historia, solitos idem facere cæ-
 teros apostolos in urbibus et vicis, universam In-
 carnationis Domini nostri Jesu Christi seriem de-
 scribendo ab initio ipsis, quando angelus Virginem
 salutavit, quousque assumptus est. « Quas, inquit,
 imagines cum timore honorandas monebant. » Vi-
 detis, o benignissimi, una cum sacrarum imaginum
 erectione, illarum etiam cum timore adorationem
 ab apostolis in exordio ipso traditam fuisse? Hono-
 rare siquidem, vim eandem habere atque adorare,
 utique in confesso est. Vox strenui athletæ Atha-
 nasii ex allocutione in Beryto habita ⁶⁴ : « Levate
 oculos intellectus vestri, et novum hoc spectaculum
 contemplamini. » Et post alia : « Tum imaginem
 Domini nostri Jesu Christi proferentes Judæi dixe-
 runt : Quemadmodum patres nostri illuserunt ei
 quondam, ita et nos illudamus nunc ei. Tunc cœ-
 perunt exspuere in faciem imaginis Domini, cola-
 phisque hinc illinc cædentes dixerunt : Quæcumque
 designarunt patres nostri in illum, ea et nos quo-
 que faciamus in illius imaginem. Et dicunt : Illu-

serunt ei, et nos idem faciamus. Mox infinita con- A
 vicia evomuerunt in imaginem. Domini, quæ nec
 efferre quisquam ausit. Addunt deinde : Audivimus
 patres nostros, pedes manusque illius clavis fixisse :
 quid obest quominus idem tentemus? Confestimque
 imaginis Domini pedes manusque clavis foraverunt.
 Rursum insano ore clamant : Audivimus quod
 aceto et felle imbuta spongia illum potaverunt ;
 faciamus et nos similiter. Acceptaque spongia
 aceto plena, ad os imaginis applicuerunt. Rursum
 aiunt : Notum nobis est, quod arundine caput illius
 Patres nostri percusserunt : fiat idipsum etiam a
 nobis. Sumpta itaque arundine, caput Domini cæ-
 dere cœperunt. Tandem aiunt : Clarum nobis est,
 quod et lancea latus ejus pupugerunt, nihil omit-
 tamus : addamus et hoc ipsum. Itaque lanceam
 quidam suorum porrigentes, jusserunt ut latus
 imaginis dominicæ transfigeret : ex eo autem con-
 festim sanguinis et aquæ rivuli emanare cœpe-
 runt. » Fidelis sermo, o sapientissimi, partim qui-
 dem, quia signa incredulis dantur, non autem
 credentibus ; partim vero ut et nos intelligamus,
 per imaginis contumeliam probro affici prototy-
 pum ; ut contra per imaginis honorem honore
 afficitur.

πιστεύουσι · τὸ δὲ, ὡς ἂν καὶ ἡμεῖς γνοίημεν, ὅτι
 ἔμπικτον, τῆ τῆς εἰκόνος τιμῆ ἀποτετίμαται.

Vox Basilii magni ex laudatione in Barlaam
 martyrem ⁶⁵ : « Exprimatur in tabula et certami- C
 num præses atque auctor Christus. Hic etiam,
 serenissimi, certissima lex imaginis erigendæ.
 Neque enim, ut frustra garriunt quidam, mentis
 tabulæ imprimi Christum jussit vir divinus. Non
 enim depictum in nobis, sed inhabitantem Christum
 per fidem in cordibus nostris habemus, sicut vo-
 ciferatur Apostolus ⁶⁶. Deinde, conjunctionem et
 inserens, præcedentia utique designavit, quæ sic
 habent : Exsurgite nunc, o præclari athleticorum
 gestorū pictores : mutilam ducis imaginem vestro
 illustrate artificio ; et obscuriam a me depictam, co-
 ronatum athletam, vestræ industriæ coloribus con-
 spicuum reddite. Abeant, certaminum ac victoria-
 rum martyris a vobis posita imagine victus : gau-
 deam tali hodie per vestram dexteritatem victoria
 superatus. Videam manus hujus luctam cum igne
 exactius a vobis depictam. Videam alacriorem pu-
 gilem per vestram depictam imaginem. Plorent
 dæmones etiam, martyris in nobis percussi victori-
 is : ardens iterum illis ac victrix manus
 ostentetur. »

Hæc ille haudquaquam in nobis pingi diceret : et,
 si hoc etiam daretur, non prius servum, ac deinde
 dominum pingi juberet. Sed et initio cum ait :
 Exsurgite nunc, o præclari athleticorum certami-
 num pictores : imaginum procul dubio, et non ora-

⁶⁵ Tom. I, hom. 18, pag. 515 ⁶⁶ Eph e s. III, 17.

Α τοῦ Κυρίου, λέγοντες · Ὅσα ἐποίησαν αὐτῷ οἱ πα-
 τῆρες ἡμῶν, πάντα ποιήσωμεν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ ·
 καὶ λέγουσιν, ὅτι Ἐνέπαιξαν αὐτῷ· καὶ ἡμεῖς τὸ αὐτὸ
 ποιήσωμεν. Ἐμπαιγμοὶς οὐκ ἀπειροὶς ἐνέπαιξαν τὴν
 εἰκόνα τοῦ Κυρίου, ἀπερ οὐδὲ λέγειν ἡμῖν τετόλημα-
 ται. Ἐἶτα λέγουσιν · Ἐκούσαμεν ὅτι ἤλωσαν αὐτοῦ
 τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας · τοῦτο καὶ ἡμεῖς ποιή-
 σωμεν αὐτῷ · τότε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας τῆς
 τοῦ Κυρίου εἰκόνος ἐπήξαν τοῖς ἡλοῖς. Πάλιν λέγουσι
 μεμνηότες · Ἐκούσαμεν ὅτι ὄξος καὶ χολὴν ἐπότισαν
 αὐτὸν μετὰ σπόγγου · ποιήσωμεν αὐτῷ καὶ ἡμεῖς.
 Καὶ ἐποίησαν, προσθέντες τῷ στόματι τῆς εἰκόνος
 τοῦ Κυρίου, τὸν σπόγγον τοῦ ὄξου· πεπληρωμένον.
 Πάλιν λέγουσι · Μεμαθήκαμεν ὅτι καλὰ μὲν τὴν κε-
 φαλήν αὐτοῦ ἐτυψαν οἱ πατέρες ἡμῶν · τὸ αὐτὸ καὶ
 ἡμεῖς ποιήσωμεν. Καὶ λαβόντες καλά μόνον, ἐτυκτω
 εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Δεσπότου. Τέλος λέγουσιν · Ὡς
 ἀκριβῶς μαθητόμενοι, ὅτι λόγχῃ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ
 ἐτυξαν · μηδὲν παραλειψόμενοι · ἀλλὰ προσθήμα
 καὶ τοῦτο. Καὶ ποιήσαντες ἐνεχθῆναι λόγχην, ἐπ-
 ἔτρεψάν τινι αὐτῶν ἄραι τὴν λόγχην, καὶ κρούσαν
 κατὰ τῆς πλευρᾶς τῆς εἰκόνος τοῦ Κυρίου · καὶ τοῦ-
 του γινομένου εὐθέως ἀνέβλυσαν ἀπ' αὐτῆς πλῆθος
 αἵματος καὶ ὕδατος. » Πιστὸς ὁ λόγος, ὡ σφωτάται·
 τὸ μὲν, ὅτι τὰ σημεῖα τοῖς ἀπίστοις, οὐ τοῖς
 τῆ τῆς εἰκόνος ὑβρεὶ ἐφύβρισταί τὸ πρωτότυπον · ὡς

Φωνὴ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐκ τοῦ ἐγκυμίου τοῦ
 εἰς τὸν μάρτυρα Βαρλαάμ · « Ἐγγραφεῖσθε τῷ πί- C
 νάκι καὶ ὁ τῶν παλαισμάτων ἀγνωσθῆται Χριστός ·
 Κάνταῦθα, ὡ γαληνότατοι, ἀσφαλῆς ὁ ἔρος τῆς εἰ-
 κονικῆς ἀναστηλώσεως. Οὐ γὰρ, ὡς τρεῖς εἰκαιο-
 γούσι, τῷ πίνακι τῆς ψυχῆς ἐγγεγραφεῖσθε Χριστὸν
 εἶρηται τῷ θεοφόρῳ. Οὐδὲ γὰρ ἐγγεγραμῆσθε ἐν
 ἡμῖν, ἀλλὰ κατοικοῦντα τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως
 ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἔχομεν, ὡς ὁ Ἀπόστολος βεβῆ.
 Ἐπειτα, ὅτι καὶ τῇ ἐπιφορᾷ τοῦ, καὶ συνδίσκου τῆ
 προηγούμενα ὑπεσημῆνατο, ἀτινά ἐστι ταῦτα · Ἀνά-
 στατέ μοι νῦν, λαμπροὶ τῶν ἀθλητικῶν κατορθωμά-
 των ζωγραφοί, τὴν τοῦ στρατηγοῦ κολοβωθεῖσαν
 εἰκόνα ταῖς ὑπετέραις μεγαλύνετε τέχνηαι · ἐπι-
 ρότερον παρ' ἐμοῦ τὸν στεφανίτην γραφθεῖσα, τῆ
 τῆς ὑμετέρας σοφίας περιλάμψατε χροῖματι·
 D Ἀπέλθω τῆ τῶν ἀριστευμάτων τοῦ μάρτυρος ἐπ'
 ἡμῶν νενικημένος γραφῆ. Χαίρω τῆ τοιαύτῃ
 ὑμετέρας ἰσχύος σήμερον νίκη ἠττώμενος. Ἴδω
 χεῖρός πρὸς τὸ πῦρ ἀκριβέστερον παρ' ἡμῶν ἐγγε-
 φομένην τὴν πάλιν. Ἴδω φαιδρότερον ἐπὶ τῆς ἐπ-
 τέρας τὸν παλαιστὴν γεγραμμένον εἰκόνα. Κλασθε
 τωσαν δαίμονες καὶ νῦν, ταῖς τοῦ μάρτυρος ἐν ἡμῖν
 ἀριστεταῖς πληττόμενοι · φλεγόμενη πάλιν αὐτῆς
 χεῖρ καὶ νικῶσα δεικνύσθω. »

Ταῦτα οὐ δῆπου ἐγγεγράφαι φαίνεται ἐν ἡμῖν · εἰ
 καὶ τοῦτο δοθεῖν, οὐκ ἂν πρότερον τὸν δούλον,
 οὕτως τὸν δεσπότην παραγγυάτο. Ἄλλως τε καὶ
 εὐθὺς ἐν τῇ ἀπαρχῇ λέγειν · Ἀνάστατέ μοι νῦν,
 λαμπροὶ τῶν ἀθλητικῶν κατορθωμάτων ζωγράφοι

ἢ τοὺς εἰκονοργούς, οὐ τοὺς λογογράφους ἐσθ- καθὼς καὶ ἐν τῷ ἐγκωμίῳ τῶν τεσσαράκοντα ρων, ὁ αὐτὸς τάδε φησὶν ᾿α Ἐπεὶ καὶ πολέμων γαθήματα, καὶ λογογράφοι πολλάκις, καὶ ζω- ι διαστημαίνουσιν, οἱ μὲν τῷ λόγῳ κοσμοῦντες, τοῖς πίναξιν ἐγχαράττοντες. » Ἐπεὶ γοῦν καὶ ὁ ιος τρόπος πέρας εἴληφε, τίς ὁ τρίτος; Φωνὴ μετὰ τὴν ἕκτην συνεδρευσάντων Πατέρων ἐν αυτινοπολεϊ. Ἐν τισὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων ἰς ἀμνὸς δακτύλῳ τοῦ Προδρόμου δεικνύμενος ἀττεται, ὃς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χάριτος ᾿ληθινὸν ἡμῖν διὰ νόμου προῦποραίνων ἀμνὸν ὄν τὸν Θεὸν ἡμῶν. Τούς οὖν παλαιούς τύπους ἀς σκιάς, ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολά τε καὶ ῥαγάματα, τῆ Ἐκκλησίᾳ παραδεδόμενους κατ- ὶμονοι, τὴν χάριν προτιμῶμεν καὶ τὴν ἀλή- Ὡς πληρωμα νόμου ταύτην ὑποδείξαμενοι. Ὡς ὦν τὸ τέλειον κἂν ταῖς χρωματουργίαις ἐν ταῖς ὦν ὄψεσιν ὑπογράφηται τὸν τοῦ αἵροντος τὴν ἰαν τοῦ κόσμου ἀμνοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τὸν ἀνθρώπινον χαρακτήρα, καὶ ἐν ταῖς εἰκό- τῶ τοῦ νῦν ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἀμνοῦ, ἀναστη- κει ὀρίζομεν δι᾿ αὐτοῦ τὸ τῆς ταπεινώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου κατανοοῦντες, καὶ πρὸς μνή- τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας, τοῦ τε πάθους αὐτοῦ, οὗ σωτηρίου θανάτου χειραγωγούμενοι, καὶ τῆς ἐν γινόμενης τῷ κόσμῳ ἀπολυτρώσεως. Ἐν- ὁμοῦ τῆ Χριστοῦ εἰκόνι, καὶ τῶν ἀπάντων εἰκόνων λόγος πρόσεστι. Πρῶτον μὲν, ὅτι, ὡς προεξεκονισμένοι καὶ λείποντος τοῦ καὶ ἀντὶ παλαιοῦ ἀμνοῦ, αὐτὸν ἀναστηλοῦσθαι ἢ διαγῶ- ῖ. Ἐπειτα ὅτι οὐ μόνον ἀσπαστὴ ἢ τοῦδε εἰκῶν, τὰ ἐν νόμῳ σύμβολά τε καὶ προχαράγματα γὰ κελῆσθαι ἄλλὰ καὶ προσκυνητὴ αὐτοῦ τε κτὸς οὐτινοσοῦν ἄγλου. ὡν γὰρ ὅτι τὸ σεπτὸν, καὶ προσκυνητὸν ἂν τις γῆσειεν. Ἐτι τε ὅτι πᾶσα ἡ εἰκὼν ὁμωνύμως ἐπῆς πρωτοτύπῳ κέλῃται, διὰ τοῦ εἰπεῖν ᾿ινὸς δακτύλῳ τοῦ Προδρόμου δεικνύμενος ἐγχα- ται. » Ὡς καὶ ὁ Νυσσακιὸς θεὸς Γρηγόριος τοῦ φησὶ ᾿α Ἐρῶκεται ὁ Ἰσαὰκ τῷ Πατρὶ, παρ᾿ ᾿α Ἐθυσιαστηρίῳ. » Φωνὴ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ρασσάντων Πατέρων ᾿α Οὐχ ὡς ἕτερον τῆ μορ- ἰλλ᾿ ὡς αὐτὸν ἕνα Κύριον ἐν μιᾷ μορφῇ ὄντα ὄν καὶ χαρακτήρ εἰς πεφυκὸς τῆς τοῦ Πατρὸς ᾿άσεως, καὶ πρὸ σαρκὸς ἀσώματος, εἰς τε ἦν, ὦν σαρκὶ εἰς ἐστι, καὶ ἐν εἰκόνι ὁ αὐτὸς εἰς D χει, μὴ διαιρούμενος εἰς δύο χαρακτήρας ᾿ μήτε εἰζόμενος εἰς δύο χαρακτήρας ᾿ μήτε δε σχιζό- εἰς δύο δόξας ᾿ ἀλλ᾿ εἰς μίαν συναγόμενος. » μεθ᾿ ἕτερα. ᾿α Ἄλλ᾿ ὡσπερ αὐτὸς εἰς ἐστὶν ἐκ τῶν ἐναντίων, καὶ εἰς ἐν συναγεται πρόσωπον ᾿ καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ μία τε ἐστι, καὶ τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ. Καὶ οὐχ ἕτερον χαρακτήρα ἐροῦμεν κατὰ σάρκα ἐπιφανέντα ἡμῖν, καὶ ἕτερον τὸν εἰκόνα σχηματιζόμενον χαρακτήρα ἐν εἴδει μορ- κτύτου ᾿ ἀλλὰ τὸν αὐτὸν ἕνα, ἐπεὶ μήτε καθὸ σῶμα S. Basil. t. I, hom. 20, pag. 526. 68 Concil. 908-

PAGOL. GR. XCIX.

tionum artifices designat; quemadmodum et in quadraginta martyrum encomio, cum hæc dicit⁶⁷: « Nam magnifica in bellis gesta, et oratores sæpenu- mero, et pictores palcherrime demonstrat, hi ora- tione, illi tabulis describeutes atque oruantes. » Quoniam igitur secundus quoque modus ad finem perductus est, quis est tertius? Vox Patrum, qui post sextam synodum Constantinopoli conven- runt⁶⁸: In quibusdam colendarum imaginum pictur- is agnus exprimitur, quem Præcursor digito demonstrat, qui in typum assumptus est gratiæ. Refert enim nobis verum illum agnum, quem lex significa- bat, nempe Christum Deum nostrum. Has igitur veteres figuras atque umbras, ut veritatis notas et signa Ecclesiæ tradita complectentes, gratiam et veritatem anteponimus, quam ut plenitudinem legis accepimus. Itaque ut id quod perfectum est, in picturis etiam omnium oculis subjiciamus, agnum illum, qui mundi peccatum tollit, Christum Deum nostrum, loco veteris agni, humana posthac forma exprimendum decrevimus: ut per humilitatem cogitemus Dei Verbi celsitudinem, et in memoriam conversationis ejus in carne, et cruciatum, ac salutiferæ mortis ejus, ex quo mundo redemptio parta est, reducamur. Hor loco simul cum Christi ima- gine de omnium etiam sanctorum imaginibus ser- mo est. Primum quidem, quod, tanquam antea pingeretur, et jam desineret, veteris agni loco ex- primi eum jubent. Deinde, quod non solum ample- ctenda sit ejus imago, ad eum modum quo legis notæ et signa amplectenda dicuntur, sed etiam adoranda, tum ipsius, tum uniuscujusque sanc- torum.

Manifestum enim est concessurum quemvis, ven- erandum quod dicatur, idem dici adorandum: itemque quod omnis imago homonyme cum proto- typo suo nuncupetur; cum dicitur: « Agnus ex- primitur, quem Præcursor digito demonstrat. » Quomodo et divinus Gregorius Nyssenus quodam in loco ait⁶⁹: « Procurabit Isaac coram patre ad aram. » Vox Patrum, qui Antiochiæ convenerunt: « Non tanquam alterum forma, sed tanquam unum ipsum Dominum in una forma existentem: quomodo et character unus existens subsistentiæ Patris, atque ante Incarnationem incorporeus, unus erat: et in carne unus est, et in imagine idem unus existit, non divisus in duos characteres, neque dissectus in glorias duas, sed in unam collectus. » Et post alia: « Sed quemadmodum ipse unus est ex duobus contrariis, et in unam coalescit personam: sic et imago ejus et una est, et ejusdem unius Christi. Neque alterum characterem dicamus eum qui se- cundum carnem nobis apparuit, alterum autem characterem qui secundum imaginem exprimitur in figura forma illius, sed unum et eundem: si- Quinisext., can. 82. ⁶⁹ Orat. in Abraham, t. II,

51

quidem neque ratione corporis ille character dicitur, A sed ut est incorporeus. Hoc vero magis per divinum Chrysostomum declarabitur, qui characterem cœlestem vocat, quoniam in cœlo, non quatenus corpus, sed quatenus corporis expers, unigenitus Deus descendens de cœlis incarnatus est, et apparuit corpore nostro indutus. » Et post pauca : « Igitur, quoniam secundum relationem ostendit illum eundem characterem : ipsum Christum adoramus, et non materiam artificiosè figuratam in imagine. » En apertior dogmatica declaratio : primum quidem unam esse formam in ambobus, Christo scilicet et imagine : deinde, characterem ipsum subsistentiæ Patris, in imagine, figura formæ ipsius, conspici simul et adorari gloria indivisa. Reliquus est quartus modus. antiquæ consuetudinis et instituti. Attolle in orbem oculos tuos, vir humanissime, et vide terram universam, ex ipsa apostolica prædicatione, ubique gentium, in sacris templis, vasisque divinis, et sanctis donariis, expressum Christum gestantem, et factis ipsis vocem edentem quod Christus regnavit super eos qui in terra sunt, sicut cecinit Cavid : *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ*⁷⁰ : et : *Quia nihil est idolum in mundo*⁷¹, juxta dictum Apostoli : et quod omnia beato lumine repleta sint, veniente eo qui dixit : *Ego lux in mundum veni*⁷². Qualia enim sunt quæ cernuntur ? Hic quidem in spelunca natus, et ab angelis glorificatus : hic vero in ulnis a matre gestatus, et a magis adoratus. Deinde puer, quando in medio doctorum sedens visus est. Tum baptizatus a Præcursore : tum miracula cum apostolis faciens : in crucem ascendens, exspirans, sepultus, resurgens, in cœlos revertens. In hæc igitur omnia per imaginem intenti, sicut tunc per contuitum ipsum apostoli, jure et nos dixerimus : *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis*⁷³. Hæc igitur est ab ævo annuntiatæ fides : hanc complexæ sunt synodi sanctæ : et huic suffragantur omnes ubique locorum Ecclesiæ, in Oriente et Occidente⁷⁴, in Septentrione et mari : quam et nos minimi amplectentes, oramus, jureque supplicamus pro vestro, quod Deus charum habet, imperio. ψηροι τυγχάνουσι πάσαι αι πανταχού κατά τόπον και θαλάσση · ἦν και ἡμεῖς οἱ ἐλάχιστοι ἀσπαζόμενοι, φιλοῦς ὑμῶν βασιλείας.

CC. — Petro Nicææ.

De morte metropolitæ Synadorum

Audiverunt prorsus sacræ aures tuæ id quod accidit beato et communi Patri nostro metropolitæ Synadorum ; planxitque sancta anima tua illius causa, prout par fuit : necdum videlicet gemitus cessavit nec sedatus est dolor, qui tanquam ex dissectione quadam natus est. Verum huc ades, et a nobis, vir desideratissime, clarius edisce : ut et

⁷⁰ Psal. II, 8. ⁷¹ I Cor. VIII, 4. ⁷² Joan. XII, 46. ⁷³ Joan. I, 14. ⁷⁴ Psal. CVI, 3.

NOTÆ.

(94) In cod. Rog. σβ'.

ὁ χαρακτήρ ἄρηται, ἀλλὰ καθὼ ἀσώματων. Καὶ τοῦτο μᾶλλον διὰ τοῦ θείου Χρυσοστόμου διευκρινηθήσεται, τὸν χαρακτήρα οὐράνιον λέγοντος, ἐκείνου καὶ ἐξ οὐρανοῦ, οὐ καθὼ σῶμα, ἀλλὰ καθὼ ἀσώματων ὁ μονογενὴς Θεὸς κατελθὼν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἰσαρκώθη, καὶ ἐπέφανε σῶμα περιθίμενος τὸ ἡμέτερον. » Καὶ μετ' ὀλίγα · α Οὐκοῦν ἐπεὶ κατὰ ἀναφαίραν αὐτὸν δεικνύσει τὸν χαρακτήρα αὐτὸν Χριστὸν προσκυνούμεν, καὶ οὐ τὴν ὕλην τεχνικῶς σχηματισμένην ἐν τῇ εἰκόνι. » Δεῦρο τρανοτέρα ἢ δογματικῆ διασαφῆσις · πρῶτον μὲν, ὅτι μία μορφή ἐπ' ἀφοῦν, τοῦ τε Χριστοῦ καὶ τῆς εἰκόνος · ἔπειτα, ὅτι αὐτὸς ὁ χαρακτήρ τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως, ἢ εἰκόνι τῷ εἶδει τῆς μορφῆς αὐτοῦ, ἐκφαινόμενός τί ἐστιν ὁμοῦ καὶ προσκυνούμενος ἀσχιστῶ δόξῃ. Αὐτόνομός ἐστιν ὁ τέταρτος τρόπος τῆς ἀρχαίας θεοθεσίας [cod. Reg. νομοθεσίας]. Ἄρον κύκλω τοῦς ὀφθαλμούς σου, ὦ φιλανθρωπότατε, καὶ ἴδε τὴν ὑπ' οὐρανῶν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, πανταχοῦ γῆς τε καὶ θαλάσσης, δι' ἱερῶν ναῶν, θείων τε σκευῶν, καὶ σιπτῶν ἀναθημάτων, τὸν Χριστὸν ἐξεικονισμένον φέρουσαν, καὶ αὐτοῖς ἔργοις φωνῆν ἀρμείσαν, ὅτι Χριστὸς βεβασιλευσε τῶν ἐπιγῆς, κατὰ τὸ ἀδόμητον Δαδτικῶς · Αἰτησαι παρ' ἐμοῦ καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσιν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς· καὶ Ὅτι οὐδὲν εἶδωλον ἐν κόσμῳ· κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀποστολοῦ εἰρημένον. Καὶ ὅτι πάντα ὀλβίου φωτὸς πληρώται, ἐληλυθὸς τοῦ εἰπόντος · Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα. Οἷα γὰρ τὰ ὀρώμενα ; ἠδὲ μὲν ἐν σπηλαίῳ τικτόμενος, καὶ ὑπ' ἀγγέλω δεζόμενος · δεῦρο δὲ ἐπ' ὀλέων ὑπὸ τῆς Μαρτῆς βασταζόμενος, καὶ ὑπὸ μάγων προσκυνούμενος. Ἐτε ἐν μερακίῳ, ὀπνηίκα μίσος τῶν διδασκαλῶν ὑπεκαθήμενος. Ἐπειτα βαπτιζόμενος ὑπὸ τοῦ Προδρόμου · εἶτα θαυματουργῶν σὺν ἀποστόλοις · ἐπὶ τῷ σταυρῶν ἀνιών, ἀποπνέων, θηπτόμενος, ἐνστάμενος, εἰς οὐρανοῦς ἀναρχόμενος. Τούτοις οὖν πᾶσι εἰκονικῶς ἐνατιζόντες, ὡς τῆνικαῦτα αὐτοκτικῶς οἱ ἀπόστολοι, εἰποῖμεν ἂν εἰκότως καὶ ἡμεῖς · Ἐθεοσάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. Αὕτη οὖν ἐστὶν ἡ ἐξ αἰῶνος κηρυττομένη πίστις· ταύτην ἠσπᾶσαντο αἱ ἅγαι σύνοδοι, καὶ ταύτη ἐφη· Ἐκκλησίαι, ἐν τε Ἀνατολῇ καὶ Δύσει, Βασίλειαι, εὐχάμεθα καὶ ὑπερευχόμεθα ὀφειλομένως τῆς θε-

Σ' (94). — Πέτρῳ Νικαίας. [ωγ'.]

Ἐκουσε πάντως ἡ ἱερά σου ἀκοή τὸ περὶ τὸν μακάριον καὶ κοινὸν Πατέρα ἡμῶν μητροπολίτην Ἰωάννην πάθος· καὶ ὠδύρατό σου ἡ ἅγια ψυχὴ ἐπ' αὐτῶν τὰ εἰκότα· ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τοῦ στεναγμοῦ οὐκ ἀποπέσοι· οὐδὲ τῆς οἰοῦσι ἐκ τῆς διχοτομίας γεννητῆς ἀλγηθόνος ἀπολήξουσιν. Ἄλλὰ δεῦρο, καὶ παρ' ἡμῶν, ὦ τρικέθατε, διδάχθετι ἐναργίστερον· ὡς ἂν καὶ

ἰφειλόμενον χρέος τίσωμεν· καὶ αὐτὸς ἱστο-
 ἐπιγνοῦς τὰ κατ' αὐτὸν, ῥαστώνην τινὰ
 τῆς ἐξηγορίας. ὦ, ὦ! πῶς ἀδακρυτὴ ἐνέγ-
 ὄδουρικὸν ἀπάγγελμα; ὑγιαίνων ἦν ὁ
 συνήθη ἐνεργῶν τῆς ἀνυποκρίτου αὐτοῦ
 ἢ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ Πατέρας διεξι-
 γὰρ ὁ πλέον ἐκείνου φιλοξενίαν ἀσπαζό-
 θεραπέυων φιλουμένους; ὃν οὐχὶ ἡ ἐπαλ-
 ἐπιφοιτῶντων παρουσία καὶ ἐπιμονὴ ἰδά-
 ον ἦν ἡ μάλλον ἢ σπάνις τούτων, καὶ τα-
 ἰοδία. Καὶ τί δεῖ πρὸς σε τὸν εὖ εἰδῶτα
 εἶζειν τὸ λεγόμενον; Ἦν οὖν, ὡς εἰρηται,
 Ἐπεὶ δὲ παρῆν ἡ ἡμέρα τῆς μετὰ τὴν
 ἦν δευτέρως εορτάσιμος, ἀναστὰς ἀπὸ τῆς
 ἐλήφθη πόνοις καταρρόας ἀπὸ τῆς κε-
 μιμένης ἐπὶ τὸν σπόνδυλον καὶ τοὺς τόπους
 ρένων. Ἐφ' ᾧ κινηθέντες οἱ ταπεινοί, εὐ-
 ἦν κάμνοντα τῷ ὄντι, καὶ διασαφούντα τὰς
 συμπτώσεις. Εἶτα ἐπειδὴ ὑπεστρέψαμεν
 θις τῆ ἐξῆς παραγενόμενοι, εὐρομεν αὐτὸν
 ἐνον σφοδρότεραις ἀλγηδοσιν, καὶ διακαεῖ
 μὲλις δυνηθέντα ἡμῖν ἡρέμα προσφθγγε-
 τὴν ἀπόγνωσιν τοῦ ζῆν ἐν σαρκὶ αἰνιτό-
 τὸ ἐξῆς; τῆ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ δεσμός τῆς
 ἀμπαν, καὶ οὐ μετ' οὐ πολὺ ὁ πικρὸς θά-
 λλ' ἡμῖν μὲν, διὰ τὴν στήρησιν τοῦ ἁγίου
 ὁ πικρὸν εἰρησθῶ· ἐκείνῳ δὲ καὶ πάν-
 ῃ τὸ ἀναλύσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι· οὐ τί
 καριώτερον; Ἐκεῖτο οὖν ὁ μακαρίτης (κα-
 ἰ τοῦτο ὑπογράφαι, ὡσπερ τι ξένον θέα-
 ἰμος τῆ ὄψει, ἀγγελοειδὴς τῷ σχήματι· τῆς
 τῆς πρὸς Κύριον ψυχῆς ὡσπερ τινὰς
 χαρακτῆρας ἐναπομαζαμένης τῷ ἱερῷ σώ-
 οῦ καὶ ἐφ' ᾧ λελάτρευκε τῆ ἁγία Τριάδι.
 ἐξαπίνης ὁμιλος, ὁμοῦ μὲν μοναστῶν, ὁμοῦ
 γάδων, πολὺς ὅτι μάλιστα· περιεκέχυτο εἰς
 ἱερὸν καιμῆλιον ἀποβλέπων, ἢ μάλλον οἰ-
 εἶπειν, ὡς ἔμπνοον καὶ φωνεῖν δυνάμε-
 ἰτο δάκρυα τῶν μὲν αἰδημόνων ἀσφορητῶν,
 ἐραπειτῶν ἐκραγέστερον. Οὕτως οὖν σὺν
 ἰς ταῖς καθικουσίας καὶ ἐπιτελήσεσιν ἑρρω-
 κρεδῶθη τῷ τάφῳ, καθ' ὃν τόπον εἰώθει ὁ
 λειτουργεῖν Κυρίῳ· καίγε προσετέθη ὁ
 ς Πατράσιν, ὁ ὁμολογητῆς τοῖς ὁμολογηταῖς,
 ἰλος τοῖς διδασκάλαις, ὁ ὑποφῆτης τοῖς ὑπο-
 προσθεῖημεν δ' ἂν καὶ ταῦτα· ὁ ἐγκρατῆς
 ἀτέσιν, ὁ ἀγνὸς τοῖς φιλάγνοις, ὁ φιλόξενος
 οξένοις, ὁ μέτριος τοῖς μετριοφροσιν· ὁ
 ς πᾶσιν εὖ γεγυῶς, καθ' ὅσον ὄλον τε, ἵνα
 τὰς, ἢ τοὺς πλείονας κερδήσῃ· ἀποστολι-
 ρθώμασιν ἐπεριδοῦμενος. Καὶ νῦν ἡμεῖς
 ἀπεινοὶ ὀρφανικῶς ἀποδυρόμενοι τὸν ὡς
 καὶ φιλοπάτορα καὶ φιλάδελφον· ἡ δὲ κατ'
 κλησία, εἴτ' οὖν τὸ μικρὸν ποιμνιον, ἠπο-
 λίαν, καὶ ἀνακαλούμενον τὸν ποιμένα καὶ
 οἷα εἰκὸς νεοττοῦς...

A nos munus debitum solvamus, et tu res ejus cer-
 tiore historia cognoscens, quietem aliquam ex
 narratione accipias. O, o, quo pacto luctuosam
 commemorationem sine lacrymis feram? Incolumis
 erat Pater, solitis minime fucatæ charitatis
 suæ operibus intentus, fratribusque ac Patribus
 hospitio recipiendis. Quis enim hospitem plus
 illo adamavit, aut amice exceptis ministravit im-
 pensius? quem nec continua aliorum ex aliis ad-
 ventantium frequentia, nec diuturnior mora fran-
 gebat: quantum angebat potius horum raritas, et
 cita profectio. Et quid opus est hæc tibi, cui probe
 nota sunt, exemplis confirmare? In his igitur erat,
 ut dictum est. Cum autem festa dies ageretur se-
 cunda Pentecostes, surrexissetque a convivio, cor-
 reptus est catarrho, a capite in vertebrae et alia dorso
 vicina defluente. Quo casu exciti nos humiles, of-
 fendimus ipsum revera languentem, et ejus quod
 acciderat, causas explicantem. Deinde cum regressi
 domum essemus, iterum die sequenti accedentes,
 invenimus illum acrioribus adhuc doloribus arden-
 tique febris laborantem: ita ut ægre nos leni voce
 alloqui posset, ac de vita in carne desperare se in-
 nueret. Quid postea? die tertio et lingua impedita
 prorsus, nec multo postacerba mors. Sed illa nobis
 quidem, qui sancto viro privati sumus, acerba
 dicatur; illi vero et valde dulcis, ut dissolveretur,
 et esset cum Christo; quo quid esse queat beatius?
 Jacebat ergo vir beatus (bonum enim est quod etiam
 designare, tanquam inusitatum quoddam spectaculum)
 venerandum aspectu, angeli referens speciem,
 cum ad Dominum proficiscens anima, solis instar,
 radiantes notas quasdam impressisset in sacro
 corpore, cum quo et in quo sanctam coluerat Tri-
 nitatem. Coactus est illico cætus monachorum
 sæculariumque quam maximus; circumfusus illum
 tanquam sacrum pignus intuebatur; vel, ut magis
 proprie dicam, tanquam spirantem, et qui loqui
 posset. Fundebantur lacrymæ ab honoratis quidem
 viris, sine strepitu, a servis autem sonitu majore.
 Sic ergo cum psalmodiis congruentibus et faustis
 episcoporum appreciationibus sepulturæ mandatus
 est eo in loco, ubi vir beatus sacra Domino facere
 consueverat: appositusque est Pater Patribus, con-
 fessor confessoribus, magister magistris, interpre-
 ter interpretibus: addiderim vero et ista: continens
 continentibus, castus castimoniam amantibus, ho-
 spitalis hospitalitatem colentibus, modestus modice
 de se sentientibus: qui omnia omnibus⁷⁵ rite fuerat,
 quoad fas fuit, ut omnes aut complures lucrifaceret,
 apostolicis recte factis subnixus. Et nos quidem
 humiles nunc orphanorum more lugemus illum
 vere Patrum fratrumque amatorem: ejus vero Ec-
 clesia, seu pusillus grex, quo se veritat nesciens,
 pastoremque et patrem reposcens, quemadmodum
 pullos verisimile est.

CCI. — *Philotheo possessori.*

ΣΑ' (95). — Φιλοθέῳ κτῆτορι.

Presbyterum, qui digamos coronaverat, sacris operari non debere: sicut jam de eodem presbytero ad eundem Philotheum scripserat epistola 191.

.cujus laus est per totam Macedoniam, a monachis piisque laicis, in hore habentibus decorem et virtutem pietatis tuæ. Det tibi adhuc Dominus bene agere, in bonis operibus ditescere, facilem esse ad erogandum et communicandum, tibi in futurum thesaurizare fundamentum bonum, ut vitam æternam consequare. O Philothee optime, depositum fidei diligenter custodi, divinis actionibus semper refulgens. Ac de his quidem satis. Quoniam autem de presbytero iterum sermo est, postulante honorificentia tua, ut liberum ei sit sacris operari: recte id quidem, si humanum esset quod quæritur: namque ad obsequendum tibi in omnibus festinarem, inservire cupientes tibi, qui assidue nobis obsecundas. Sed quia de Deo agitur, deque divinorum canonum decreti prævaricatione, ignosce, frater charissime, non possumus contra Deum et sacros canones ferre judicium, præsertim cum in negotio plane consimili, superioribus temporibus totam vitam nostram posuerimus; in adeundis periculis, et exsiliis, et mortibus, potius quam consentiremus iniquitati et violationi Evangelii Christi. Neque ergo adulterorum copulator a nobis, neque copulator digamorum, facultatem habuit sacrificandi. Etenim si non patitur sacer canon, ut presbyter convivetur in digami nuptiis, multo sane magis prohibet ne illum coronet.

Quod si alii aliter judicant, viderint quid agant. Nos enim, inquit, *talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei* ⁷⁶. Quare, cum judicium videas cum periculo conjunctum, noli vim facere humilitati nostræ. Nam si pro veritatis defensione ad pericula quotidie accingimur, quo pacto contra veritatem dissimili consilio irruemus? Non est consentaneum, Domine, præter ea quæ divinitus iudicata sunt, facere quidquam aut loqui. Credimus autem te, qui unam quæris divinam voluntatem et salutem animæ tuæ, assensuru his quæ diximus, oraturumque ut divinæ legi firmius inhæreamus, nec quidquam admittamus quo mandatum Dei vel canon violeetur.

CCII. — *Mariæ Spathariæ.*

Pœnitentiam indicit ob violatum Ecclesiæ asylum.

Agnoscit honorificentia tua, Ecclesiam salutis esse per fugium, ad eamque tanquam in manus Dei, profugum accurrere eum, quem circumstant angustię. Neque igitur in Veteri Testamento fas erat eorum qui ad refugii civitatem evaserant, abripere quemquam; et multo magis in Novo Testamento nefas est extrahere ab ecclesia qui eo confugerint.

⁷⁶ I Cor. xii, 16.

.... οὐ ὁ ἔπαινος διὰ πάσης τῆς Μακεδονίας, καρὶ τε μοναζόντων καὶ λαϊκῶν εὐσεβῶν, ἐπὶ γλώσσης φερόντων τὴν καλλονὴν καὶ ἀρετὴν τῆς εὐσεβείας σου. Ἄλλ' ἔτι δῶν σοι Κύριος ἀγαθοεργεῖν, πλεονεκτήν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμετάδοτον εἶναι, κοινωνικόν, ἀποθησαυρίζοντα ἑαυτῷ θεμελίον καλὸν εἰς τὴ μᾶλλον· ὡς ἂν ἐπιτεύξῃ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ὡ φιλόθε κράτιστε, τὴν παρακαταθήκην τῆς πίστεως ἀκριβῶς [cod. Reg. ἀσφαλῶς] κάτεχε, ἀεὶ λαμπρυνόμενος ταῖς θεουργοῖς πράξεσι. Καὶ περὶ τούτων μὲν αὖτε Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐθις περὶ τοῦ πρεσβυτέρου ὁ λόγος, ἐξαίτουσης τῆς τιμιότητός σου τὴν λύσιν τοῦ ἱεροεργεῖν αὐτόν· εἰ μὲν ἀνθρώπινον ἦν τὸ ζητούμενον, εὖ ἂν εἶχεν· ἔχωρῶμεν γὰρ πρὸς πᾶσάν σου ἰσχυροὴν, φιλοῦντές σε θεραπεύειν τὸν πολλοστὸν θεραπευτὴν ἡμῶν. Ἐπει δὲ περὶ τοῦ Θεοῦ τὸ κινούμενον· καὶ τῆς τῶν θείων κανόνων ὁροθεσίας ἢ παραβάσεως· σύγγνωθι, ἀδελφε φιλτατε· οὐχ οἰοί τί ἴσμεν κατὰ τε Θεοῦ καὶ ἱερῶν κανόνων ἀποῖσαι χριστὸν· μάλιστα ὅτι ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ παρομοίῳ κεφαλῆ ἐν τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν ἐθέμεθα· χωρῆσαι πρὸς κινδύνους, καὶ ἐξορίας, καὶ θανάτους, ἤπερ συνθέσθαι τῇ ἀνομίᾳ, καὶ λύσει τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ. Οὕτε οὖν μοιχοζεύκτης παρ' ἡμῶν, οὔτε διγαμοζεύκτης, λέλυται τῆς ἱεροεργίας. Εἰ γὰρ ὁ ἱερός κανὼν οὐκ ἀνεχεται εἰς δημοῦντος γάμον ἰστυαθῆναι τὸν πρεσβύτερον· πολλῶ γε μᾶλλον ἀπαίρει τούτον τοῦ στεφανῶσαι.

Εἰ δὲ ἄλλοι ἄλλως κρίνουσιν, ὄψονται ἢ ὡς πράττουσιν. Ἡμεῖς γὰρ, φησὶ, καὶ αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν. Ὡστε εἰδὼς τὸ ἐπικίνδυνον κρίμα, μὴ παραβιάξω τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν. Εἰ γὰρ ὑπὲρ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰς κινδύνους πεπρατάμεθα, πῶς κατὰ τῆς ἀληθείας ἐπετροπικῶς κηθησόμεθα; οὐκ ἔχει φύσιν, ὡ δέσποτα, παρὰ τὴ θεωδῶς κεκριμένα τοῖς κανόσι, δρᾶσαι τι ἢ εἰπεῖν. Πιστεύομεν δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς ἐν ζητῶν τὸ θέλημα, καὶ τὸ σωτηριώδες τῆς ψυχῆς σου, συμψηφίας ἦν ἐπὶ τοῖς λελεγμένοις· καὶ προσεύξῃ μᾶλλον ἐπιδοθεῖν ἡμᾶς τῷ θείῳ νόμῳ, καὶ μὴ προείσθαι τὸ οἰοῦν ἐπὶ παραβάσει ἐντολῆς Θεοῦ καὶ κανόνος.

ΣΒ' (96). — Μαρίᾳ σπαθαρίᾳ. [ωιδ'.]

Ἡ τιμιότης σου γνωρίζει ὅτι ἡ Ἐκκλησία φησὶ δευτέρῳ ἰστυε σωτηρίας· καὶ ὡς περ εἰς χεῖρας Θεοῦ ὁ πρόσφυξ ἀποτρέχει περιστατηθεὶς ὑπὸ ἀναγκῆς. Οὕτως οὖν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ εἶδον ἦν τῶν εἰς τὴ πόλιν τῶν φυγαδευτηρίων ἀποστειρωμένων ἀρπαζέειν τινὰ· οὐ πολλῶ μᾶλλον ἐν τῇ Νέῃ θεοπῆ ἀποσπᾶν τῆς ἐκκλησίας τοὺς καταφεύγοντας. Κατ-

NOTÆ.

(95) In cod. Reg. σδ'.

(96) In cod. Reg. ες.

γάρ ἐστι τοῦτο τῶν θείων νόμων, καὶ τοῦ Ἀ
 υσισαστηρίου. Ὡστε σκοπησάτω σου ἡ εὐσέ-
 λικον τὸ τὸλμημα. Τίς δὲ ἡ θεραπεία; Πρῶ-
 τὸ θέσθαι ἑαυτῇ ὄρον, μὴκέτι τολμᾶν τοῦτο
 , καὶ τὰ ἄνω κάτω γένηται. Ἐπειτα Τεσ-
 πτὴν ὅλην ἀπέχεσθαι τῶν ἁγιασμάτων, γου-
 α καθεκάστην δεκάκις, καὶ πεντηκοντάκις
 κ · Κύριε, συγχώρησόν μοι τὴν ἁμαρτίαν ·
 ἰλάσθητί μοι τῇ ἁμαρτωλώ. Ὁμοίως καὶ ·
 ἔλεησόν με δωρεάν. Τρεῖς τε ψαλμούς στιχο-
 ἐξαιρέτως τὸν ς', τὸν λζ', καὶ τὸν ν', καὶ
 ὡς ὁ θεὸς συγχωρήσει σοι, κυρία, τὴν ἁμαρ-
 τὴν δὲ καὶ πάρεστι δύναμις, τεσσαράκοντα ἀρ-
 οῦναι πτωχοῖς.

Γ' (97). — Εἰρήνη ἡ γουμένη. [ωιδ'.]

de presbytero qui cum hæreticis communicaverat : sacrificare non debere usque ad synodum, qua de
 talibus statuat.

ἰάν ἀπὸ τῶν ἐγκωμίων σου οἱ τρόποι καὶ οἱ Β
 ἴς πολιτείας μου, τιμιότητῃ γυναικῶν. Ἄλλ'
 υχή πιστὴ καὶ ζητοῦσα τὸν Κύριον, ἐπαίνους
 ν τοῖς ἀγαράστοις, ὡς ἂν ἐντεύθεν ἐρανίσοιτο
 ταπεινοφροσύνης κλίος. Τοιαύτη οὖν ὑπεδεί-
 μιν, ἀδελφὴ ἐν Κυρίῳ. Ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς γι-
 :εις τὰ καθ' ἑαυτούς, οὐδὲ τῶν νῦν ἐσχάτων
 εἶν κρίνομεν ἑαυτούς · μὴ ὅτι γε ὕψις τηλι-
 παρενείρειν, καθὰ γέγραπας. Ἄλλ' ὥδε μὲν
 κείσθω. Ἐπὶ δὲ τῇ τοῦ πρεσβυτέρου ὑποθέ-
 :ακτίον τὸν λόγον. Οὐτίπου ἡμεῖς, ὡ ἄμμάς,
 · τοῦτο λέγομεν, αὐριον δὲ ἕτερον · ἀλλ' ὁ αὐ-
 :ος ἐν ἡμῖν ἐστιν αἰεὶ. Τί τοῦτο; τὸν ἀλόγῃτα
 :ερον τῇ κοινωνίᾳ τῶν αἰρετικῶν, εἶγε μά-
 :καὶ ὑπογραφῇ, μὴ ἐξεῖναι ἰερούργειν, ἕως
 ὀρθοδόξου συνόδου, ἐφ' ἣ τὰ τοιαῦτα καὶ C
 ὄσεται καὶ διακριθῆσεται · ἢ μόνον τὸ κατὰ
 :σιν βαπτίζειν, ἐκκομίζειν νεκρὸν, διδόναι
 Reg. διδεῖν] σχῆμα μοναχῶ, ἀγιάζειν τῶν
 ἰων τὸ ὕδωρ, εὐαγγελίζεσθαι κατ' ἄρθρον, καὶ
 ἴναι τῶν ἁγιασμάτων ἤδη θεωρηθέντων
 πωσμένου πρεσβυτέρου. Καὶ ταῦτα, ὡς εἶπον,
 γκη. Ἐπεὶ εὐρισκομένῳ τοῦ μὴ ἐμπαρένσεως
 ἰωνίᾳ ἱερέως, οὐδὲ τὰ προειρημῆνα πράσσειν

ἐν οὖν ἡμέτερος λόγος τοιοῦτος. Εἰ δὲ ἄλλοι
 ἢ φρονοῦσιν ἢ κρίνουσιν, εἴτε ἰσοστάσιοι, εἴτε
 ἴμοιοι · ἐπειδὴπερ οὐχ ὄρος ἐξ[εν]ήνεκται ἀπὸ
 χιερέως, ἐφ' ᾧ ἀναγκαῖον ἦν στέργειν πάντας ·
 ουσίας εἰσὶ κύριοι, καὶ ἡμεῖς γε σιωπὴν ἐξο-
 :αρακαλοῦμεν δὲ τὴν τιμιότητά σου, ὡς ἐπὶ
 ἰθῆ πολιτεία, οὕτως καὶ ἐπὶ τῇ ὀρθοδοξίᾳ D
 :αυ ἔλκειν · ἀκούουσαν τοῦ Ἀποστόλου λέγον-
 :αθαρίσωμεν ἑαυτούς ἀπὸ παντὸς μολυ-
 :σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες
 ὕπνη ἐν φόβῳ Θεοῦ. Οἶδας γὰρ ὅτι οὐ μικρὸς
 ἰσθη διωγμὸς ἐν τῇ λυσσῶσῃ μέχρι τοῦ παρόντος

OR. VII. 1.

NOTÆ.

In cod. Reg. σδ'.

A Contumelia enim hæc est divinarum legum divi-
 nique altaris. Quare consideret pietas tua, quan-
 tum sic hoc facinus. Quænam vero est medela ?
 Primum quidem tibi ipsi ut legem statuas, ne hoc
 facere audeas amplius, et pessum eant omnia. De-
 inde ut totam Quadragesimam a sacris abstineas,
 decies genua flectens singulis diebus, et quinquagies
 dicens : Domine, condona mihi hoc peccatum. Do-
 mine, propitius esto mihi peccatrici. Similiterque :
 Domine, miserere mei gratis. Tres quoque psalmos
 recites, præcipue sextum, tricesimum septimum,
 et quinquagesimum : atque ita Deus peccatum tibi,
 domina, remittet. Quod si etiam suppetit facultas
 quadraginta argenteos des pauperibus.

CCIII. — *Irenæ præpositæ.*

B Longe absunt ab encomiis tuis mores et sermones
 vitæ meæ, honoratissima mulierum. Sed solet ani-
 ma fidelis et quærens Dominum laudes tribuere
 immeritis, ut humilitatis inde gloriam nanciscatur.
 Talem igitur te esse agnovimus, soror in Domino.
 Nam cum nos ipsos cognoscamus, nec postremis
 qui nunc sunt, nos exæquamus : nedum ut tanto
 nos inferamus fastigio, sicut scripsisti. Verum hæc
 quidem ita se habeant. Ad presbyteri causam trans-
 ferenda est oratio. Haudquaquam nos, o mater,
 nunc quidem hoc dicimus, cras autem aliud : sed
 idem nobis semper est sermo. Quid hoc est ? Pre-
 sbytero, qui in hæreticorum communione depre-
 hensus est, maximeque si subscripsit, sacris fungi
 non licere, usque ad synodum orthodoxam, in qua
 hæc discutientur, et dijudicabuntur : nisi tantum-
 modo re urgente baptizare, mortuum efferre, ha-
 bitum dare monacho, Theophaniorum aquam sancti-
 ficare, evangelizare diluculo, et impertiri sacra-
 menta jam ante ab innoxio presbytero consecrata.
 Atque hæc ; ut dixi, ex necessitate. Nam si reperia-
 tur sacerdos qui a communione illa immunis manse-
 rit, ne hæc quidem quæ dicta sunt, facere licet.

Nostra igitur hæc est sententia. Quod si alii ali-
 ter vel sentiunt, vel judicant, sive ejusdem sint
 gradus, sive superioris : quoniam non ab episcopo
 lata lex est, in qua necesse sit omnes acquiescere ;
 libertatis suæ sunt domini, et nos in silentio erimus.
 Hortamur autem reverentiam tuam, ut sicut in bo-
 na conversatione, sic etiam in fide orthodoxa dili-
 gentiam adhibeat : audiens Apostolum dicentem :
 Mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiri-
 tus, perficientes sanctificationem in timore Dei ⁷¹.
 Nosti enim non exiguam excitatam esse persecu-
 tionem a furente hactenus hæresi : sed et sangui-

nem exhaustum, et carnes dilaniatas, et martyres consummatos. Quam multa porro in custodiis carceribusque inflictæ sint acerba, quid opus est dicere? relegationes, abactiones, raptus, vincula ferrea, famis cruciatus, solitudines, cætera omnia, quæ longum sit narrare. Si ergo hæc ita sunt, an presbyterum illum oportet pari conditione hinc abire, immarcescibilem gloriæ coronam percepturum? **E** contrario, cum in communione ille deprehensus sit atque subscriptione contra Christum, Deiparam, et sanctos omnes concepta; sic enim se res habet, ob propriarum imaginum relationem ad prototypa: quo pacto non magnum ducit quod vivat, vel quod sceleris veniam impetret, prorsus devitans vel attingere ea quæ per indulgentiam dicta sunt; nedum ut licere sibi velit omni ex parte sacris operari? Ergo vana sunt omnia, et frustra martyria, et incassum athleticæ contentiones: sed absit! Et martyr, martyr est in hac confessione; et qui negavit, lapsus est in hac negatione: et usque ad mortem flere necesse est, quisquis lapsus fuerit, si me audiat recta consulentem.

CCIV. — *Theodosiæ Augustæ et Basilio, filio ejus* (*).

De immaculata prorsus Domini imagine. (Baron. an. 823, n. 25.)

Cum ex variis fide dignis, imprimisque ex Dei amantissimo Isaia, episcopo, et ex reverendissimo Medicii antistite, sanctis Patribus nostris, de reorum vestrarum statu accepissemus, quod Dei nostri optimi nutu, ad pietatis rectæque fidei rationem et modum conversi fueritis, pristino vale dicentes errori, ut qui a Deo non sit ortus, sed ab adversa parte: cum religio tua ex pia sit radice, (talem siquidem fuisse fatendum est virum illum Deo dilectum, omnique probitate conspicuum), egimus gratias Deo, qui non permisit nos in hæresis caligine permanere, sed mentes vestras felici lumine implevit, ut cognosceretis Jesum Christum Filium Dei in forma nostra per misericordiæ suæ viscera natum, ut figmentum suum ab interitu redimeret, more nostro depingi atque effingi: ne qua illi desit humanarum proprietatum: cum maneat idem incircumscriptus: quatenus Deus; ut qui paternas quoque omnes proprietates sub eadem persona retinet: ex quo mediator Dei et hominum apparuit, medio ipsa extrema participans, et per seipsum divinæ nos naturæ participes efficiens. Sicut enim fieri nequit ut, Deus ipse cum sit Patrique æqualis, non extra omnem sit incircumscriptionem (infinitus siquidem est Deus et interminus et incomprehensibilis), sic etiam fieri non potest, ut, cum vere homo sit ipse, et nobis similis factus per omnia, intra circumscriptionem non maneat. Comprehensibile quippe est ejus corpus, tactuque palpabile, et colore visibile. Quod non confitentem

αἰρήσει· ἀλλὰ καὶ αἵματα ἐκινώθησαν, καὶ σάρκα κατεξάνθησαν, καὶ μάρτυρες ἀπετελέσθησαν. Ὅσα δὲ τὰ ἐν φυλακαῖς καὶ εἰρκταῖς κακοτυκῶν, τί θεὸς καὶ λέγειν; τὰς ἐξορίας, τὰς ἐπαγωγὰς, τὰς ἀρπαγὰς, τὰ, σιδηρώσεις, τὰς λιμαγχονήσεις, τὰς παύσεις, τὰ ἄλλα πάντα, ὧν οὐ μικρὰς ἐστὶν ἱστορίαν ἔργον. Εἰ τοίνυν ταῦτα οὕτως, καὶ δεῖν τὸν πρεσβυτερον ἰσοπαθῶς διεξελθεῖν, κομιζόμενον τὸν ἀμαρτηνὸν τῆς δόξης στέφανον; τοῦναντίον, ἐπειδὴ ἴδω τῆ κοινωνία καὶ τῆ ὑπογραφῆ τῆ κατὰ Χριστοῦ, τῆ τε μητρὸς αὐτοῦ καὶ πάντων τῶν ἁγίων· τοῦτο γὰρ διὰ τῶν οικείων εἰκόνων ἢ ἐπὶ τῶν πρωτοτύπων ἀναφορά· πῶς οὐ μέγα ἢ γέεται καὶ τὸ ὅλων ζῆν, καὶ τὸ ὅλων συγκεχωρηθῆαι αὐτῷ τὸ ἀνόμημα· φόνους ἐπάπτεισθαι καὶ τῶν προειρημένων κατὰ φιλοθερηπίας· μὴ ὅτι γε καὶ ἐξ ὀλοκλήρου λαλύσθαι αὐτὸν ἰερουργεῖν; Οὐκοῦν ἴδω τὰ πάντα, καὶ εἰπὴ τὴ μαρτύρια, καὶ μάτην αἱ ἀθλητικαὶ ἐνστάσεις· ἀλλὰ μὴ γένοιτο. Καὶ ὁ μάρτυς, μάρτυς ἐν τῇδε τῇ ὁμολογίᾳ· καὶ ὁ ἡρηνένος, ἔκπτωτος ἐν τῇδε τῇ ἔξαρνήσει· καὶ δεῖν προσκλαίειν μέχρι θανάτου πάντα τὸν ἄλωνα· εἴγε μοι πείθοιτο καλῶ συμβούλιον.

ΣΔ' (98). — *Theodosia Augustæ et Basilio, filio ejus* (*).

De immaculata prorsus Domini imagine. (Baron. an. 823, n. 25.)

Ἐκ διαφόρων ἐξιοπίστων προσώπων, καί γε ἐπὶ τῶν ἄλλων παρά τε τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ἡσαίου, καὶ τοῦ τιμιωτάτου καθηγουμένου τοῦ Μεδικίου, ὁσίων Πατέρων ἡμῶν ἐκδιδαχθέντες τὰ καθ' ἡμᾶς, ὅτι εὐδοκία τοῦ ὑπεραγάθου Θεοῦ ἡμῶν μετεστοιχειώθητε εἰς τὸν τῆς εὐσεβείας καὶ ὁρθότητος τροπὸν καὶ λόγον· χαίρειν φράσαντες τῇ κυρίᾳ κοδοξίᾳ, ὡς οὐκ ἠρομένη θεοθεν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐκότητος μερίδος. Καθὸ καὶ ὠρμηται πατρώθεν ἐξ ἐσθούς ρίζης ἢ σὴ θεοσίβεια. Ὁμολογητὸν γὰρ ἐπι τοιοῦτος ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος· Θεῷ τε πεφιλημένος καὶ πάση καλοκαγαθίᾳ κατηγλαισμένος· ἠύχαριστος ἐπι Κυρίῳ, ὅς οὐκ εἴασεν ἡμᾶς ἐν τῷ ζῴῳ τῆς εἰρήσεως διαμείναι· ἀλλ' ἐπλησε τὰς ψυχὰς ἡμῶν ὀδύνη φωτὸς εἰς τὸ ἐπιγινώσκαι, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς εἶδει γεγονώς δεῖν σπλάγχνα οἰκτιρῶν, εἰς τὸ ἀνασώσασθαι τὸ ἐκαστοῦ ἑκπτώκος εἰς φθορὰν πλάσμα, ὁμοίως ἑμῶν ἐξασπίζεται· ὡς ἂν μηδὲν λείποιεν αὐτῷ τῶν ἀνθρώπων ἰδιωμάτων· μένων ὡς Θεὸς ὁ αὐτὸς ἀπερίγραπτος· ὡς καὶ τὰ πατρῶα ἰδιώματα ἅπαντα ὑφ' ἐνὶ προσωπῷ κεκτημένος· καθὸ καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων πέφηνε, τῇ μεσότητι τοῖς ἄκροις κοινωνῶν· καὶ δεῖ ἐκαστοῦ κοινωνοῦς ἡμᾶς θείας φύσεως ἐκτεταμένους. Ὡς γὰρ οὐκ ἐνδέχεται Θεὸν αὐτὸν ὄναι, καὶ ἴσον τῷ Πατρὶ, μὴ οὐχὶ ἔξω περιγραφῆς εἶναι· ἀπειρον γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἀόριστον καὶ ἀπερίληπτον· τὸν αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον ἀνεγχώρητον ἐστὶν ἀνθρώπων αὐτὸν ἀληθῶς ὄναι, καὶ ὁμοίον ἡμῶν κατὰ πάντα γεγονότα, μὴ οὐχὶ περιγραφῆς εἶσω μένειν· περι-

NOTE.

(*) Dogmatica.

(93) In cod. Reg. σζ.

πτὸν [cod. Reg. περιληπτὸν] γὰρ αὐτοῦ τὸ σῶμα, ἀφ᾽ ἧς καὶ χροιά ψηλαφώμενον. Ὅπερ οὐχ ὁμολογούντες οἱ εἰκονομάχοι, ἀρνησῆς χριστοὶ ἀριδῆλως καθεστήκασι, τὸν ἐν σώματι ἀσώματον ὑπολαμβάνοντες· καὶ τὸν μεθ' ἡμῶν γεγονότα ἐξω τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως δογματίζοντες. Ἐντεῦθεν ἐδονήθη ὁ κόσμος· ἤρνήθη Χριστὸς διὰ τῆς σεπτῆς αὐτοῦ εἰκόνος· ἢ τε Θεοτόκος, καὶ πᾶς τις τῶν ἁγίων. Τῇ γὰρ παραδοχῇ τῆς εἰκόνος παραδέδεται ὁ εἰκονιζόμενος· ὡς καὶ ἔμπροσθεν τῆ ἀθετήσεως ἠθέτηται. Ἐντεῦθεν διωγμὸς ἀνεβρασσόμενος, καὶ πατριάρχης θεισπίσιος ἐκσκορακίζόμενος, ἱερεῖς τε καὶ ἱεράρχαι, μονασταὶ τε καὶ μιγάδες ἐνθώτατοι, οἱ μὲν ἐξοριζόμενοι καὶ φυλακίζόμενοι· ἕτεροι δὲ μαστιγούμενοι, καὶ λιμοκτονούμενοι· ἑνιοὶ δὲ καὶ ἀποκτενόμενοι. Ἐντεῦθεν ἐν ὄρισι φυγαδευόμενοι καὶ σπηλαιῖος καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς, οἱ μὴδὲν τῶν τῆδε προκρίνοντες Θεοῦ. Ἐντεῦθεν ναοὶ κατασκαπτόμενοι, καὶ ἅγια βεβηλούμενα, καὶ θεία ἀναθήματα πυρὶ παραδιδόμενα, καὶ κρυφῆς τὰ πάντα καὶ λεηλασίας πλήρη, ὡς ἐν συντόμῳ εἰπεῖν.

Τοιαῦτα τὰ τῆς ἀσεβείας ἐγχειρήματα· ὡς ἂν ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκῃται. Ἐπειδὴ δὲ ὑμᾶς, ὡς προείρηται, ἡ θεία χάρις ἠγκαλίσατο διὰ τῆς καλῆς ὁμολογίας ἧς ὡμολογήσατε τοῖς Πατράσι· ὑπὲρ ἧς καὶ μέχρις αἵματος προθυμίᾳ ἀντικαθίστασθαι· καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ ταύτῃ δὴ τῇ ὁμολογητικῇ πεποιθήσει, σέ τε τὴν κυρίαν θέσποιον, τὸν τε κύριον καὶ δεσπότην, σὺν τοῖς λοιποῖς ἐκκλησίαις κλάδοις καὶ ἐισδεδέγμεθα, καὶ συνεισπρίνομεν τῷ μέρει τῆς ὀρθοδοξίας· μᾶλλον δὲ τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ· καὶ ἡκούσας ὑμᾶς πρὸς τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν προσκυνούμεν, καὶ συγχοινωνοῦμεν ὑμῖν· εὐχαριστήρια τῷ ἀγαθῷ Θεῷ ἀναπέμποντες τῷ ποιοῦντι μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς· τῷ ἐκ σκοτεινῶν εἰς φῶς ἄγοντι, καὶ ἐξ οδοῦ πλάνης εἰς τρίβον εὐσεβείας μεταφέροντι πάντα τὸν ἐξ ἀληθινῆς καρδίας ἐπιέμενον σώζεσθαι. Ταῦτα μὲν οὕτως. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεδόθη ὑμῖν παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως ἡ νῆσος τῆς Χαλκίδου εἰς κατοικητήριον διαίτης, ὅ μιν μικρῶς ἐλύπησεν, οὐχ ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν Πατέρων, ὅτι ἀδελφότης ὅλη σὺν καθηγουμένῳ τῆς καλαῖς οἰκείας μονῆς ἐξέσθη· καὶ νῦν ἡδε κακίαι περιφέρεται· καὶ ὅτι ὠφθῆμεν ἀποθήκας γλώσσας ἐπὶ προτέραις δυσφημίαις· Ὅμως ἐπειδὴ ἀπειλογήσασθε διὰ τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν υἱοῦ Κλήμεντος, τοῦ εὐλαβεστάτου ἡγουμένου, οὕτως καὶ οὕτως ὑπάρξει τὴν ὑπόθεσιν ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας, ἀπελύθημεν τῆς λύπης. Τοῦτο δὲ παρακαλοῦμεν, ὅσον ἐνδέχεται ἐκβιάσασθαι ὑμᾶς θεραπεύσαι τὸ ἄλγος τῶν ἐξιόντων· ἐπειδὴ γέγραπται· Μὴ ὄψιν ἀνθρώπων τόπον καταρᾶσθαι σε. Καὶ· Ἴνα τί, φησὶν, ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως;

ΣΕ'. — Κασσία (99) κανδιδαστίση. [ωκ'.]

Interrogatum se ab ea, superioribus litteris respondisse id quod verum et æquum putavit, nec posse a sententia discedere.

Χρονία ἡ ἐπιστολὴ τῆς τιμιότητος σου, καὶ αὕτη
 78 Job v, 9. 79 Prov. xxx, 10. 80 I Cor. x, 29.

(99) In cod. Reg. σγ'.

NOTÆ.

A Iconomachi, Christi negatores manifeste facti sunt incorporatum incorporum arbitrantes, eumque qui nobiscum natus est, naturæ nostræ expertem decernentes. Hinc concussus est mundus : negatus est per venerandam imaginem suam Christus, et Deipara, et sancti omnes. Per imaginis enim receptionem recipitur is cuius est imago : sicut contra per rejectionem rejicitur. Hinc ebullit persecutio, et divinus patriarcha relegatus est, sacerdotes atque episcopi, monachi et sæculares sanctissimi, alii exsilio et carceribus addicti, alii verberibus fameque cruciati : nonnulli etiam enecti. Hinc extorres in montibus, in speluncis et cavernis terræ, qui Deo mortale nihil prætulerunt. Hinc diruta templa, et sancta profanata, et divina donaria igni tradita, clamoreque, ut paucis dicam, et direptione plena omnia.

Tales erant impietatis conatus : ut ex fructu arbor cognoscatur. Postquam autem divina vos gratia, sicut dixi, amplexa est per egregiam confessionem, quam Patribus professi estis : pro qua usque ad sanguinem decertare parati estis : nos quoque humiles istius nimirum confessionis fiducia freti, te dominam et magistram, simul etiam dominum et magistrum, cum cæteris inclytis ramis et suscepimus, et orthodoxæ fidei partibus, seu potius Ecclesiæ Dei accensæmus, venientesque ad humilitatem nostram vos veneramur, et vobiscum communicamus, gratias agentes Deo optimo qui fecit magna et inscrutabilia absque numero 78 ; qui ex tenebris ad lucem deducit, ex via erroris ad pietatis semitam transfert eum omnem, qui ex animo salvari cupit. Atque hæc quidem in hunc modum. Cæterum postquam Chalchita insula vobis designata fuit a magno imperatore ad domicilium habitationis, per duos annos, non mediocriter doluimus, neque solum nos, sed multi etiam ex Patribus, quod universus fratrum cœtus cum antistite, vetere suo monasterio ejectus sit, et nunc huc illucque circumagatur, et quod visi simus linguas aperire ad pristina convicia. Verumtamen, quoniam per Clementem spiritualem filium nostrum, reverendissimum præpositum respondistis, ita atque ita constitutam ex regia autoritate rem fuisse, tristitiam depulimus. Hoc vero obtestamur, ut, quantum conniti vobis licet, egredientium dolorem mitigetis ; quia scriptum est : Ne des homini locum, ut maledicatur tibi 79. Et : Ut quid, ait, libertas mea iudicatur ab aliena conscientia 80 ?

CCV. — Cassiæ candidatissæ.

Prolixa epistola honorificentie tuæ, eademque

expostulatoria; et nunc humiliter se deprimens, nunc A insurgens adversus tenuitatem nostram; tanquam temere et inconsiderate contra te calumnias admittimus; sed et voces quæ sine iudicio proferuntur: idque in rebus maximi momenti. Nos vero cum tales amandare soleamus tum illud denuntiamus, quæ vulgo jactantur, sic nos audire ceu ludicra quædam; sic nos loqui, non ut hominibus placentes, sed Deo qui probat corda nostra: tametsi alioqui peccatores sumus. Nam si Balaam a iugur adduci non potuit, ut præter Dei voluntatem Balac allophyllorum regi responderet; qui fieri queat ut nos in sacerdotii gardu constituti, rationemque in die iudicii eorum interrogati responderimus reddituri, aliquid præterquam decet proferamus?

Sic igitur ad interrogata respondimus, non ipsi per nos ut hoc vel illud fieret imperantes, sicut ipsa dicere non dubitasti. Quid enim vis? an ut cuique placet, mercatorum more, nos respondere? An potius veritatem ut se habet profiteri? Ne igitur plectamur nos humiles intempestive, ut a te ipsa, aut a domina sorore, aut ab alio, cui proscindere ac traducere nos liceat. Scito autem nos erga dignum æterna memoria Strategum alieno animo non esse, quin et valde benevolo; quemadmodum et erga ipsius quoque conjugem. Dolemussane ac vicissim jure expostulamus, quod vos et scientia præstantes, et religionem amplexæ, non vera charitate illum in fine persecutæ sitis. Oportebat enim ante omnia ei super omnia, id quod ejus animæ salutiserat, ut sacramentorum particeps fieret contendere, cætera omnia ut stercora existimare, modo in orthodoxa communione inveniretur; quia scriptum est: *Ubi te invenero, ibi te iudicabo*²¹. Nos quidem hic sentimus et dicimus. Quod si alii aliter, propriæ ipsi vocis sunt domini: et nos utique sileamus. *Cognovit Dominus qui sunt ejus; et discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini*²², sicut scriptum est.

CCVI. — *Hypacoemoniali.*

Rursus eam de fratris obitu consolatur.

Qui monasticam vitam sunt amplexi, ac mundo D proinde mortui, velut carnalibus affectibus casibusque superiores jam facti, in propinquorum calamitatibus quæ accidunt, frangi animo non solent, nec in illorum funeribus dolere. Sed quoniam invenimus ipsos quoque sanctos in consanguineorum dolore commotos fuisse, calentesque lacrymas in eorum excessu fudisse; non alienum ducimus, idem ipsum nobis contigisse, ac præsertim fratris causa, fratrisque prudentia et circumpectione præstantissimi, et qui velut patris loco nostræ erga vos sollicitudinis vices sustinebat. Gravis prorsus dolor, soror in Domino, cujus plaga cor

²¹ Vide supra col. 1598. ²² II Tim. II, 19.

ἐγκλητική· καὶ πῆ μὲν ὑποταπεινούμενη· πῆ δὲ κατεξανισταμένη τῆς οὐθενότητος ἡμῶν· ὡς ἀπλῶς καὶ ἀνεξετάτως προσιεμένων τὰς κατὰ σοῦ διαβολὰς· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀκρίτως ἐκπερόντων φωνῶν, καὶ ταύτας ἐν τοῖς μάλιστα ἀναγκαίαις. Ἡμεῖς δὲ τοῖς τοιοῦτοις κατεθιθέτες χαίρειν λέγειν, ἐκεῖνο δηλοῦμεν, ὅτι οὕτως ἀκούομεν τὰ θρυλλούμενα ὡς παιδίας τινᾶς· καὶ οὕτως λαλοῦμεν οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρίστοις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν· εἰ καὶ ἄλλως ἀμαρτωλοὶ τυγχάνομεν. Εἰ γὰρ Βαλαάμ οὐ οἰωνοσκόπος οὐ παρὰ τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ ἠνέσχτο ἀποκριθῆναι τῷ Βαλαάκ βασιλεὶ τῶν ἀλλοφύλων· πῶς ἡμεῖς οἱ ἐν βαθμῶ ἰερωσύνης κείμενοι, καὶ λόγον ὑψίζοντες ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἀνθ' ὧν ἐρωτῶμενοι ἀποκρινόμεθα δυνατὸν παρε-

B τετραμμένως φθίγγεσθαι τοῦ δέοντος;

Οὕτως οὖν ἀπεκρίθημεν τοῖς ἐρωτήσασιν· οὐκ αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν ἐπιτετροφότες τοῦτο κάκεινο γενέσθαι, ὡς αὐτῇ προήχθη εἰπεῖν. Καὶ τί βούλει πρὸς τὸ ἀρίστον ἐκάστῳ ἐμπορικῶς ἡμᾶς ἀποκρίνεσθαι; ἢ ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας; Μὴ τοῖνυν μήτε αὐτῇ πλήττου εἰς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς ἀκαίρως, μήτε ἡ κυρία ἢ ἀδελφῆ, μήτ' ἄλλος ὁ προαιρούμενος σκώπτειν καὶ διασύρειν ἡμᾶς. Ἀλλὰ γίνωσκε ὅτι καὶ τὸν ἀείμνηστον Στρατηγὸν οὐκ ἐχθροδῶς ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ μάλα ἀσπασίως· ὡσπερ καὶ τὴν ὁμόζυγα αὐτοῦ. Λυπούμεθα δὲ καὶ ἀνατεγκαλοῦμεν εἰκότως· ὅτι ἡμεῖς αἱ καὶ γνώσει διαφέρουσαι, καὶ εὐλαθείας ἀντιποιούμεναι οὐκ ἀληθινῆ ἐγάπη ἔχθητε ἐν τέλει πρὸς αὐτόν. Ἐπει εἶδει πρὸ πάντων καὶ ὑπὲρ πάντα, τὸ σωτηριώδες τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἐκ τὸ μετασχεῖν τῶν ἀγιασμάτων, ἀγωνίσασθαι· τὰ ἄλλα πάντα σκύβαλα ἠγούμεναι· ὥστ' ἂν εὐρήθῃ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ κοινωνίᾳ· ἐπειδὴ γίγρᾳπται· Ὁποι ἐν εὐρω σε, ἐκεῖ σε χρινῶ. Ἡμεῖς μὲν οὕτως φρονούμεν καὶ λέγομεν. Εἰ δὲ ἄλλως, αὐτοὶ κύριοι τῆς οικείας φωνῆς· καὶ ἡμεῖς γε σιωπῶμεν. Οἶδε Κύριοι τοὺς ὄντας αὐτοῦ· καὶ ἀποστῆτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίου· καθὰ γέγραπται

ΣΣ' (1). — Ὑπακοῆ μοναζούσῃ. {ακγ'.

Οἱ τὸν μονῆρῃ βίον ἐπανῆρημένοι, καὶ τῷ κόσμῳ ἐντεῦθεν ἰσταυρωμένοι, ὡς ἤδη ἀνώτεροι γενόμενοι τῶν σαρκικῶν σχέσεων καὶ συμβάσεων, οὐ πεφύκει κατακάμπεσθαι ἐν ταῖς συμβατικαῖς τῶν συγγενῶν περιστάσεσιν, οὐδὲ λυπεῖσθαι ἐν ταῖς τούτων ἐκδιώξεσιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ εὐρίσκομεν, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀγίων κεκάμφθαι ἐν τῷ τῶν συναίμων πάθει, καὶ δάκρυον ἀποστᾶζειν θερμὸν ἐν ταῖς τούτων ἀποδιώξεσιν· οὐ ξένον τι κρίνομεν καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτὰ πεπονθῆναι, καὶ μάλιστα ἐπὶ ἀδελφῶν, καὶ ἀδελφῶν κατὰ τὴν φρόνησιν καὶ περιφάνειαν καλλίστῳ, καὶ οἷον ἐν τάξει πατρὸς ἐπίχοντι τῆς καθ' ἡμᾶς φροντίδος τὸν λόγον. Δεινὸν ὄντως τὸ πάθος, ἀδελφῆ ἐν Κυρίῳ,

NOTE.

(1) In cod. Reg. σθ'.

ατο ὑμῶν τῆς καρδίας ἡ πληγὴ καθάπερ
 χαίρας τιμωρίας. Τί τοῦτο ; ἐκκαλυπτόν
 πρόσωπον. Ὁ κύριος ὁ ἀδελφός, ὡς φασι,
 ται. Ὡχέτο ἀνὴρ ἀγαθός, ἐσθίεσθ ὁ ὀφθαλ-
 ῖ γένους, ἀπέπη τὸ παραμύθιον ὑμῶν · ὀρ-
 βῆν οἱ παῖδες οὐς ἤνεγκεν · ὀρφανὴ δὲ καὶ
 ὑν ταῖς ἀδελφαῖς, οὐκ ἔχουσα ποῦ ἐρείσης τὴν
 κλάζουσαν, ἢ ποῦ ἀποβλέψοις περιστατουμέ-
 λ' ἵνα τί ἐπὶ πλείον ἐλεινολογούμεν τὸ πά-
 ρος θεοφιλῆ ἡμῖν ὁ λόγος, πρὸς συνετήν, πρὸς
 α, πρὸς πολύπειρον, πρὸς ἔμπλεον τῆ θείᾳ
 δυναμένην καὶ ἄλλους σωφρονίζειν τῷ καθ'
 ὑποδείγματι. Ἐκβαλε ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυ-
 ρος καρδίας σου τὸν πνευματικὸν πλοῦτον, τὰ
 α τῆς παραμυθίας, ἐπακοῦσα σαυτῆ τε καὶ
 ἑλφαῖς. Ἴσμεν γὰρ ὅτι κάκεινων ἤψατο ἐξ
 λύπη · ἐπεὶ καὶ τῆς κυρίας ἡγουμένης · ἀλλὰ
 ὅλου τοῦ γένους, προσθείη δ' ἂν καὶ αὐτῆς
 γκλήτου. Τίς ἐπ' αὐτῷ μὴ ἐπιστενάξει ; τις
 ἀσγάγοι δάκρυα ; οὐπερ καὶ ἡμῶν τῶν τα-
 καίπερ οὕτω φιλοσοφούντων, ἤψατο ἡλόπη.
 πειδῆ ἀπεβλέψαμεν ὅτι οὐδεὶς εἰς γέννησιν
 ἡ οὐχὶ καὶ ἐκδημήσει τῶν ἐνθίνδῃ · καὶ τοῦτο
 προπάτορος ἡμῶν Ἀδὰμ μέχρι τοῦ δεῦρο ·
 ἵνον ἡγησάμεθα ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι · ἔτινον
 ἵεν, εἴπερ ἡ θεοσύνθετός σου καρδιά ἐνέγκοι
 τας, ὑποτύπωσης γενομένη σὺν τῇ κυρίᾳ καθ-
 η, ταῖς τε ἀδελφαῖς, καὶ πάσῃ τῇ συγγε-

A vestrum, quasi gladio feriente, perculit. Quid hoc
 est ? retegenda enim est persona. Dominus frater,
 ut aiunt, obdormivit. Abiit vir bonus, extinctus est
 oculus familiæ, avolavit consolatio vestra : patre
 orbati sunt filii quos genuit : orbata et tu ipsa
 cum sororibus, non habens ubi manum figas titu-
 bantem, nec quo periculis obsessa, respicias. At
 quorsum ærumnam pluribus deploramus ? Ad Dei
 amantem nobis sermo est, ad intelligentem, ad pru-
 dentem, ad multa expertam, ad divina scientia ple-
 nam, quæ et alios possit suo ipsius exemplo emen-
 dare. Exprode de bono thesauro cordis tui spiri-
 tuales divitias : consolationis remedia, et tibi ipsi,
 et sororibus suppedita. Scimus enim has quoque
 pari affectas esse tristitia : quemadmodum et do-
 mina præposita, quin et tota familia, addiderim au-
 tem, et senatus ipse. Quis illius causa non inge-
 miscat ? quis lacrymas non fundat ? quando et nos
 humiles, qui sic philosophamur, tetigit tamen dol-
 or. Verum postquam perspeximus neminem nasci
 qui hinc itidem non exeat, idque a primo usque
 parente Adam ad nostram hanc ætatem ; nihil sin-
 gulare arbitrati sumus in eo quod accidit, singu-
 lare potius fuerit, si sapiens cor tuum cum gratiarum
 actione hoc ferat ; ita ut exemplo sis, perinde ac
 domina præposita tum sororibus, tum sororum
 liberis, cognatorumque universæ familiæ.

υ κατὰ τὸ εἰωθός σοι εὐψυχῶς πάντα, με-
 λως καθ' ὅσον ἐνδέχεται ἐπικουροῦσα καὶ
 πν τοῦ ἀδελφοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐρήμην καταδρα-
 ῦς ἐφθρεύοντας, ἐν ταῖς περιστάσεσι τῶν
 υν. Φρόντισον οὖν ὅσον δυνατόν, καὶ τῆς τι-
 χῆς τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρός ἐκείνου · ὅτι καὶ μετὰ
 βοηθοῦνται παρὰ τῶν ζώντων οἱ ἐκδημη-
 καὶ ἀπλῶς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν οἰδαμῖν σε εὐ-
 θηαι, καὶ στρατηγεῖν τὸν λογισμὸν μᾶλλον,
 πρηγεῖσθαι ὑπὸ τῆς ἀθυμίας καίμοχθηρίας. Εἰς
 ο τοῦτο καὶ τὸν ἀδελφόν Ἀθανάσιον ἀποστειλ-
 ἐπιδεικνύντες τὸ περιπαθεῖς ἡμῶν πρὸς τὸν
 καὶ πρὸς τὴν ὑμέτεραν τιμιότητα ἐπικαμ-
 ὶν εὐχόμεθα τάχιον ἀποδέξασθαι ἀγαθόν
 τῆς εὐχαρίστου ὑμῶν ὑπομονῆς γιγνόμενον.

C magno quoad fieri potest consilio, fratris quo-
 que domum adjuvans, ne ope destituta in eos
 incurrat, qui insidias struunt in adversis hominum
 rebus. Curam igitur, quoad potes, habe animæ
 boni illius viri : quoniam etiam post mortem a
 viventibus adjuvantur qui vita functi sunt. Denique
 omnia in omnibus novimus te recte disponere, ac
 potius rationem sequi duces, quam a mœrore et
 molestia regi. Hac enim de causa fratrem etiam
 Athanasium misimus, dolorem nostrum testantes
 erga defunctum, et affectum erga reverentiam ve-
 stram : quem optamus brevi reducem, bonum-
 que gratæ patientiæ vestræ nuntium recipere.

(2). — Ὁλβιανῶ πατρικίῳ. [ωκδ'.]

D CCVII. — *Olbiano patricio*.

Ut in magistratu pie ac sancte,
 μιος ὁ θεοφιλῆς ἀνὴρ καὶ περίδοξος νοτάριος
 ῖριαν ἡμῖν κεκομικῶς παρὰ τῆς πανευφήμου
 βοήτου ὑμῶν ὑπεροχῆς, ἀπήτησε τὸν ἀντα-
 ν ἑγγράμματον ἡμᾶς ποιήσασθαι, ὡς τοῦτο
 τῆς τῆς μακαριότητος ὑμῶν. Ἡμεῖς δὲ
 πεπεικότες ὑπέκειν ἐν τοῖς φιλικαῖς καθή-
 χαραττομεν τήνδε τὴν ἐπιστολήν · πρῶτον
 οσαγορευόντες τὰ εἰκότα οἱ εὐτελεῖς, αὐτὸ

et uti Christianum decet, se gerat.

Georgius vir religiosus insignisque notarius cum
 salutationem nobis attulisset ab omni laude præ-
 dicanda et celeberrima celsitudine vestra, postu-
 lavit ut mutam salutationem scriptis litteris redde-
 remus, tanquam id beatitudo vestra præciperet.
 Nos vero cum animum induxerimus in amicitia
 officii obtemperare, hanc epistolam exaramus :
 primum quidem salutantes, ut a nobis tenuibus

NOTÆ.

a cod. Reg. σί.

fieri par est, atque hoc ipsum approbantes ac superapprobantes, quod vocem nostram audire cupit, qui miselli sumus et peccatores. Etenim hoc argumentum est pietatis non vulgare, quod celsitudine sublimis ad humilium vocem inflectitur, ac præsertim hoc tempore, quando plerique etiam valde amicos homines aversantur, ne dicam obscuriores : deinde commonefacientes, ut cum moderatione præsitis et subditos divine regatis.

Nam si omnis principatus et potestas a Deo est ordinata, sicut A loquitur postolus ⁸³, perspicuum est eum, qui principatum et potestatem obtinet, Dei more populum sibi commissum regere debere : tum ut incorrupta sint ipsius judicia in iis quæ in disceptationem et controversiam veniunt : tum ut benigno pacatoque vultu cernat adeuntes, facilisque aditus fiduciam det eloquendi quod opus est. Mendicus enim, ut aiunt, non sustinet minas. Dehinc ad mendici et abjecti res descendere, et cæstigare quidem ubi necesse est, castigare autem non per iram, sed studio emendationis, absque perturbatione animi ; neque per verberum frequentiam : quod enim immite est, Deo non placet : sed iudicium adhibeat, quantum satis est, ut quod extra disciplinam est revocet, correctionemque efficiat, sicut filio pater, et sicut medicus ægroto. Ac beatus ille qui ad hunc modum vel civili præest imperio vel militari. Nam et Moyses Dei famulus populum regens, et Jesus filius Nave copias ducens, multique non solum regum, sed iudicum et principum, qui vel ante legem, vel sub lege, vel post gratiam imperarunt, primasque tenuerunt. Domino placere, quod cum pietate administrarent. Hoc igitur exemplo te, laudatissimum et desideratissimum dominum nostrum, præesse cupimus, et oramus, atque inter hos sanctos et admiratione dignos viros recenseri. Nec vero admonitionem nostram sic accipias quasi ab arrogantia profectam, sed potius tanquam a charitate ; quoniam amamus te, qui Deum amas, et amicitias argumentum est, utilia ei qui amatur, loqui : quod ostenderunt humiles litteræ nostræ. Tribuat autem nobis bonus Deus noster, ut coram in colloquium tandem aliquando veniamus, et bonis quæ in te sunt perfruamur : ut quæ fama et audito non exhibet coram hæc oculata cognitio demonstrans, paratior nos reddat capacioresque ad amicam conjunctionem : quando quidem a bono tabellario didicimus, pietatem tuam non paucis egregiis facinoribus insignitam, quam utinam Dominus ut pupillam oculi, noxias omnes injurias superantem custodiat, servetque ad ipsius regnum quod in cælis est.

CCVIII. — Antonio episcopo.

Studium ejus erga Christi confessores prædicat : tum metropolitæ Synadorum, et quorundam aliorum mortem nuntiat.

Decenti compellatione nunc usa est paterna san-
⁸³ Coloss. 1, 16.

A τούτο ἀποδεχόμενοι καὶ ὑπεραποδεχόμενοι, ὅτι γλίχεται τῆς φωνῆς ἡμῶν ἀκούσαι οἰκτρῶν ὄντων καὶ ἀμαρτωλῶν. Καὶ γὰρ εὐσεβείας δειγμὰ τούτου οὐ τὸ τυχόν, ὅτι ὁ ὑψαλός τῃ ὑπεροχῇ πρὸς τὴν τῶν ταπεινῶν φωνὴν ἐπικαίμκεται, καὶ μάλιστα ἐν τῷ περὶ οὗτοι καιρῷ, ὅποτε ἀποτροπάδην οἱ πολλοὶ, καὶ τῆς ἀγαν φίλους ἔχουσι, μὴ ὅτιγε καὶ τοὺς ἀφαιετίρους ἔπειτα ὑπομιμνήσκοντες μεθ' ὑποστολῆς ἀρχεῖν, καὶ δέπειν τὸ ὑπήκουον θεοπροπῶς.

Εἰ γὰρ πᾶσα ἀρχὴ καὶ ἐξουσία ἀπὸ Θεοῦ ἐστὶ καταγμένη, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, δηλονότι ὁ ἀρχὴν καὶ ὁ ἐξουσιάζων θεοτελῶς ὀφείλει διεξάγειν τὸν ὑπὸ χεῖρα λαόν· τούτου μὲν ἐν ἀδικάστοις κρίμασι τῶν ἐταῖς διαδικασίαις ἀμφισβητουμένων· τούτου δὲ καὶ ἐνευμενῆ καὶ εἰρηρικῶ προσώπῳ ὀπτάσθαι τῆς προσιόντας, καὶ διδοῖναι τῇ εὐπροσίτῳ παραδοχῇ θέρσος φθέγγεσθαι τὸ παριστάμενον. Πτωχὸς γὰρ, φρεσὶ οὐχ ὑψίσταται ἀπειλῆν. Εἶτα καὶ περὶ τὸ πτωχὴ μέρος καὶ τεταπεινωμένον ἐπικαίμκεσθαι, καὶ παιδεύειν μὲν ὀπνηκὰ ἔχρεια ἀναγκάζει· παιδεύειν δὲ μὴ ἐν θυμῷ, ἀλλὰ σκοπῇ διορθώσεως ἀταρχῆς· μηδὲ ἐν πολλαῖς μάστιγι· τὸ γὰρ ἀπάνης ἀγίω Θεῷ· ἀλλ' ἰγκραμιμένως, καὶ ὅσον τὸ ἀκαίδεπτον ἀναστεῖλαι, καὶ τὸ διορθωτικόν περιποιήσασθαι· ὡς πατὴρ παιδί, καὶ ὡς ἰατρός τῷ κάμνοντι. Καὶ μακάριος ὁ οὕτως δημαγωγῶν καὶ στρατηγῶν. Ἐκκεδὴ καὶ Μωσῆς ὁ θεράπων τοῦ Θεοῦ ἀρχιερός, καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ στρατηγός, καὶ πολλοὺς ἔστε φάσαι, ὅσοι οὐ μόνον ἐν βασιλευσιν, ἀλλὰ καὶ χριταῖς καὶ ἀρχουσι, καὶ πρὸ νόμου, καὶ ἐν νόμῳ, καὶ κατὰ τὴν χάριν ἀρχαίζοντες καὶ πρωταρχοῦντες, εὐφρόνισα τῷ Κυρίῳ σὺν εὐσεβείᾳ ἀναστρεφόμενοι. Τῶντι ἐπὶ οὖν καὶ σὶ τὸν πανεὐφρονον καὶ ἐπιπόθητον ἡμῶν Δεσπότην φιλοῦμεν καὶ αἰτούμεν διέπειν· καὶ τῶτοι δὴ τοῖς σεσωσμένοις καὶ ἀξιαγάστοις ἐναρτήρηται γινέσθαι. Καὶ μὴ τοι δέξῃ τὴν ὑπόμνησιν ἡμῶν ὡς αὐθαδιασμόν, ἀλλ' ὡς ἀγαπητικόν τρόπον· ἐκεκεδὴ φιλοῦμέν σε φιλοῦντα τὸν Θεόν, καὶ φίλου δέγμα, τὰ ἐπωφελῆ φθέγγεσθαι τῷ φιλομένῳ· ὅπερ δέδοχε το σὺτελὶς ἡμῶν γράμμα. Ἀξιώσει δὲ ἡμᾶς ὁ ἐγθεός Θεός ἡμῶν καὶ εἰς τὴν κατ' ὀφθαλμοῦς ὁμιλίαν ὄψε ποτε ἰλθεῖν, καὶ ἀπολαύσαι τῶν ἐν σοὶ κληῶν· ἵνα ὅσα ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς οὐ παρίστησι, ταῦτι ἐ αὐτοπτικῇ ἱστορίᾳ ὑποδείξασα ἐνεργεστέρους ἐπὶ καταστήσει τῆς φιλικῆς ἀνακράσεως· ἐκεκεδὴ ἐξεδιδάχθημεν παρὰ τοῦ χρηστοῦ γραμματαρίου, οὐκ ὀλίγων κατορθωμάτων κεχαρακτηρίσθαι τὴν εὐσεβειαν ἡμῶν· ἦν καὶ διασώσειεν ὁ Κύριος ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, ὑπερθύουσαν πάσης βλαπταῖς ἰπταρείας, καὶ σώσειεν εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὸ ἐπουράνιον.

ΣΗ' (3). — Ἄντωνίῳ ἐπισκόπῳ. [ωκί.]

Πρίπουσαν προσφώνησιν ἡ πατρικῆ σου ἀγίωσι

NOTÆ.

(3) In cod. Reg. σια'.

πεποιήται τὰ νῦν, οὐκ ἐφ' ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς, ἀπα- A
γε· σύνοιμεν γὰρ ἑαυτοὺς οἰοί ἴσμεν ὡς ἀποδέοντες
καὶ τῶν ἐν τῷ ἰσχυρῷ βαθμῷ ἀπονεμημένων κατὰ
τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον· ἀλλὰ τοῖς πᾶσι θεοῖς τε Πα-
τρᾶσι καὶ ὁμολογηταῖς ὡσπερ τις ἄγγελος ἀγαθὸς
ἐναγγέλλων τὰ προσαγορευτικά, καὶ συνδίδων τοὺς
ἀπαντας ἡμᾶς τῷ ἀγαπητικῷ τρόπῳ γε [f. Καίγε
τοῦτο.] Τοῦτο δίκαιον καὶ προσήκον, τοὺς ἄλλους
ἀλλαχῆ δισπαρμένους διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ
τῆν μαρτυρίαν τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, φθέγγεσθαι ἀλλήλοις τοῖς
γράμμασι καὶ συνάπτεσθαι πνευματικῶς τοῖς ὑπο-
μνήμασι· καὶ μηδαμῶς τῇ ἀφωνίᾳ ὡς τεθνεώτας
λελογίσθαι. Τοῦτο γὰρ ἴσμεν καὶ τὸν μακάριον ἀπό-
στολον Παῦλον σὺν τοῖς ὁμοταγοῖσι θεστολοῖσι ἀλλή-
λους μακρόθεν φωνοῦντας, καὶ εἰς ταυτὸν ἐρχομέ- B
νους τῷ συναπτικῷ λόγῳ καὶ τῷ εὐαγγελίῳ τῆς βα-
σιλείας Θεοῦ καταγγέλλοντας παντὶ τῷ κόσμῳ· ἐν ᾧ
καὶ ἡμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν,
θίμενον παρεγγυᾷ· Λάλει γὰρ, φησί, καὶ μὴ σιω-
πήσῃς, ὅτι λαός μοι πολὺς ἐστὶν ἐνταῦθα. Καὶ
ἀλλαχού· Ἐὰν ὑποστείλῃται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ
ψυχὴ μου ἐν αὐτῷ. Ὅστε φοβερὸν κρίμα τῆς σιω-
πῆς, καὶ ταῦτα ἐν τῇδε τῇ ἐθειλοκάκῳ κωφεύσει τῶν αἰρε-
τιζόντων. Ὅπερ ἡ ἀγιωσύνη σου καθὰ γέγραπεν
ἐνεργούσα θεοπρεπῶς πολλοὺς πειρασμούς ὑφίστα-
σθαι φαίη παρὰ τῶν οὐκ ἐθειλόντων λόγον ὅσιον ἐν-
εχέσθαι· ἀλλ' ἠρνημένων τὴν θεόγραφον Χριστοῦ
εἰκόνα, τῆς Θεοτόκου, καὶ οὐτινοσούν τῶν θεραπόν-
των αὐτοῦ. Μένους οὖν, τοριπόθητε, ἐπὶ τῆς λυχνίας
τοῦ λόγου κείμενος εὐαγγελικῷ προστάγματι, καὶ C
λαμπῶν πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ· ὡς ἂν ἀπλοῦντες
τὰς σφῆκας, τὸ φῶς εἰσδέχοντο· οἱ δὲ μόντες τὰς
εἰσθήσεις, τῆς οἰκίας ἀβλεψίας τὸν καρπὸν δρέ-
ψοντα. Καίγε εὐξαιο τοῦτο καὶ ἡμᾶς ποιέσθαι, καὶ
ἐπίσχεον τὸ τῆς προστασίας δῶρον ἀπενέγκασθαι.
Γνώσκεις δὲ σε βουλόμεθα, ὅτι εἰς τῶν λαμπτήρων
ἐπέκειντο πρὸς Κύριον· οὗτος δὲ ὁ ἀγιώτατος Μητρο-
πολίτης Συνάδων· ἐπεὶ καὶ πρότερον οἱ κλεινοὶ
ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, Ἀθανάσιος ὁ τοῦ Παυλοπε-
τρίου καθηγμένον, καὶ Ἰωάννης ὁ τῆς Χαλκίδου καθ-
ηγητής· καὶ οἱ αἰρετικοὶ μὲν δοκοῦσιν ὑποτίμνεσθαι
τὸ ἀμιλλογητικὸν πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ. Ἄγνοοῦσι δὲ,
ὅτι καὶ μᾶλλον πληθύνεται ζήλῳ τῶν προσηλυκῶτων
συνακτικῶτων, καὶ τὸ πτερορρύησαν τυχόν στίφος.
Χριστός δὲ ἐτι καθεύδει, τοῖς μὲν ὑπανοίγων θύραν
χρηστότητι ἀνεκδιηγῆται, τῶν δὲ δοκιμάζων τὸν πό-
θον ἐν ὑπομονῇ στεφανώματι, τοὺς δὲ καὶ ὡς
χρυσὸν δεδοκιμασμένον προσλαμβάνων ἐκάστοτε εἰς
διάδημα κάλλους δόξης αὐτοῦ. Ταῦτά σοι παρ' ἡμῶν,
ὦ μακάριε. Αὐτὸς δὲ ἐτι δυσωπήσειας τὸν Θεόν, εἰρήνην ἐμποιῆσαι τῇ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ· ἐκτρίλων πᾶν
κακὸν ἐκ μέσου, καὶ τοὺς ὑπολειμμένους ἡμᾶς ἀξίων εἰς τὴν κατ' ὀφθαλμοῦς ὀμιλίαν ἐλθεῖαν ἐλ-
θεῖν, καθὰ καὶ εὐκτικῶς ὑπεδήλωσας.

ΣΘ' (4). — Διονυσίῳ μονάζοντι. [ωκς'.]

CCIX. — *Dionysio monacho.*

Pœnitentem, et ad rectæ fidei confessionem reversum, confirmat.

Οἱ παρὰ τῶν ἐπιστημόνων ἰατρῶν θεραπευόμε- Qui a peritis medicis curantur deteriorum in-

⁶⁴ Psal. xxxviii, 13. ⁶⁵ Hebr. x, 38. ⁶⁶ Matth. v, 15.

NOTÆ.

(4) In cod. Reg.

spectione opus non habent; etsi ex charitate aliquos interdum benevolentes non respuunt. Quare supervacaneam rem egit fraterna reverentia tua, cum a Hatre nostro Dei amatissimo archiepiscopo Dyrrachii sanata, non conquievit: sed a nobis etiam infimis et abjectis curationem expeliit. Sed quandoquidem permovit nunc vos charitatis ratio ut scriberetis; persuasit et nobis, qui nihili sumus, ut vobis rescriberemus, nobisque vos charitatis affectu conjungeremus. Debent enim, etsi nulla res cogat, qui institutum idem amplexi sunt, eundem etiam sensum amplectentes, amanter inter se contemperari. Nam eo quod multiplicata est iniquitas, refrixisse charitatem multorum, dixit Dominus ⁸⁷. Quod igitur circa curationem vestram a sanctissimo archiepiscopo statutum est, integre observetur. Hoc vero adhortamur, et admonemus, non fatiscere, ad ea respectantesquæ retro sunt, neque ad exitiosam submissionem his aut illis quibuslibet iudiciis abduci. Sufficiunt enim præterita: de quibus gemere, et cum lacrymis deprecari perpetuo debemus, plorare ac lamentari, quod cum ejusdem habitus fratres, velut aquilæ, sursum per confessionem evolarint, nos sub hæresis laqueo detinemur; dumque illi persecutionem patiuntur, nos domi manemus: et cum illi usque ad martyrium decertaverint, nos negatores, si non corde, ore tamen manique, facti sumus: et, aliis in carcere detentis fameque enectis, nos liberi et securi vivimus. Quo igitur modo hæc animo versanda non sunt, vel horum causa non lugendum? « Quo pacto, ait magnus Basilius, cum Job ero, qui nec minimam afflictionem cum gratiarum actione suscepi? quomodo cum unoquoque sanctorum, qui per eorum vestigia vitam non duxi? » Videte, fratres, cujusmodi sint terrores: quantum intercedat discriminis. *Quid proderit, inquit, homini si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur* ⁸⁸? Nonne hæc Domini vox est? Timeamus ergo et contremiscamus: ac de prioribus quidem veniam porro imploremus; in posterum autem recto gressu ambulemus, non vacillantes ullo modo, neque in duas partes, quod scriptum est, claudicantes ⁸⁹; sed in Dei mandatis recta incedentes, fidem sinceram, vitamque doli expertem conservantes; ut hæreditatem adipiscamur, non pgrorum et vinearum, et ficorum, et quæcunque sunt morti obnoxixæ et corruptibilis vitæ; sed honorum quæ promissa sunt, vitæ æternæ, regnique cælorum. Quod enim contrariis actionibus rependatur merces ipsis contraria, absit ut cogitemus aut dicamus. Pax vobis, fratres in Domino. Pacifici estote invicem; orate pro nobis fratribus; consolamini.

⁸⁷ Matth. xxiv, 12. ⁸⁸ Matth. xiv, 26. ⁸⁹ Hebr. xii, 13.

νοί, οὐ χρεῖαν ἔχουσι τῆς τῶν ὑπειμένων ἐπισκέψεως· εἰ μὴ τι ἄρα ἀγάπης τρόπῳ ἀρροισούμενοι τοὺς γησιεύοντας. Ὡστε καὶ ἡ ἀδελφικὴ ὑμῶν τιμιότης περιττὸν τι ἂν εἰργάζετο, παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἡμῶν πατρὸς καὶ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Δυρράχιου ἰαθεῖσα καὶ μὴ ἐμμείνασα, ἀλλ' ἐτι καὶ παρ' ἡμῶν τῶν ὑπειμένων θεραπείαν ἐπιζητούσα. Ἄλλ' ἐπεὶ ὁ λόγος τῆς ἀγάπης κεκίνηκε νῦν ὑμᾶς ἐπιστείλω, πέπεικε καὶ ἡμᾶς τοὺς οὐδαμηνοὺς ἀντεπιστείλω ὑμῖν, καὶ συνάψαι πρὸς ἑαυτοὺς τῆ ἀγαπητικῆ διαθέσει. Χρὴ γάρ, καὶ δίχα τινὸς ἀναγκαίου, τοὺς τὶ αὐτὸ ἐπάγγελμα ἐπανηρημένους, καὶ τὸ αὐτὸ οὖν φρόνημα ἀσπαζομένους ἀγαπητικῶς συνανακραῖσθαι. Καὶ γὰρ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγῆνα τὴν τῶν πολλῶν ἀγάπην, ὁ Κύριος εἴρκει. Τὸ μὲν οὖν τῆς ἰατρείας ὑμῶν κατὰ τὸ κεκακονισμένον ὑπὸ τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου, συντηρεῖσθαι ἄνευ. Τοῦτο δὲ παραινόμεν καὶ ὑπομιμησόμεν, μὴ ὑρίζανεν πάλιν εἰς τὰ ὀπίσω· μηδὲ πρὸς τὴν ὀλιθίαν ὑπόπτωσιν ἀπάγεσθαι διὰ τῶνδε καὶ τῶνδε τῶν γνωρισμάτων. Ἄρα καὶ τὰ παλαιὰ ἐφ' οἷς καὶ ὀφείλομεν στένειν καὶ ποτίζῃν εἰς τὸ αἶ, κλαίειν τε καὶ οἰμῶζειν, ὅτι τῶν ἀδελφῶν ὁμοσχήμεν, μετασθέντων ὡς ἀπὸ ὑψοῦ τῆ ὁμολογία· ἡμεῖς ὑπὸ κείνου κεκρατήμεθα τῆς αἰρίσεως· κέκασιν δὲ δικαίων, ἡμεῖς οἴκοι ἐνομεν· καὶ τῶνδε ἡθλητικῶν μαρτυρικῶς, ἡμεῖς ἐξαρνοῦμεν χεῖρι καὶ στόματι, καὶ οὐ καρδίᾳ· καὶ ἄλλων φυλακισμένων καὶ λιμοκτονουμένων, ἡμεῖς ἐν ἀδείᾳ διήγομεν. Πᾶς οὖν οὐκ ἐνθυμητίον ταῦτα, καὶ διὰ τὰς ὁδορτάς; Πᾶς οὖν εἶσομαι, φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος, μετὰ Ἰωβ ὁ μὲν τὴν τυχοῦσαν θλίψιν μετ' εὐχαριστίας διεξάγει; πῶς δὲ μετ' ἐκάστου τῶν ἁγίων, ὁ μὴ τοῖς ἴσασιν αὐτῶν ἐμπολιτευσάμενος; Ὁρᾶτε, ἀδελφοί, οἷοι οἱ φοβηρισμοί, οἷα τὰ διαστήματα. Τί, φησὶν, ὠφελήσει ἀνθρώπων, εἰάν ὄλον τὸν κόσμον περιδῆσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ; Οὐχὶ τοῦ Κυρίου φωνὴ αὐτῆ; Οὐκοῦν φοβηθῶμεν καὶ τρομέξωμεν· καὶ περὶ μὲν τιτῶν προτέρων δεηθῶμεν ἐπιτησυχώρησιν· πρὸς τε τὰ ἐξῆς βαδισόμεθα ὀρθοποδοῦντες, μηδ' ὄλωσ σκελιζόμενοι· μηδ' ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις χωλανοῦντες, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἀλλ' εὐθυποροῦντες ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ· τὴν πίσιν ἀκραίφνη, τὴν πολιτείαν ἀκίβδηλον συντηροῦντες· ἐνα κληρονομήσωμεν, οὐκ ἀγροὺς, καὶ ἀμπελώνας, καὶ συκᾶς, καὶ ὅσα τῆς ἐπικήρου καὶ φθειρομένης ζωῆς· ἀλλὰ τὰ ἐν ἐπαγγελταῖς ἀγαθὰ, τὴν ζωὴν τῆ αἰωνίου, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τὸ γὰρ ἔσπαιον ἐκ τῶν ἐναντίων πράξεων ἀπάντημα, ἀπειθὴ καὶ ἰννοεῖν καὶ λέγειν. Εἰρήνη ὑμῖν, ἀδελφοί ἐν Κυρίῳ. Εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις· εὐχέσθε ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀδελφῶν· παρακλήθητε.

ΣΙ' (5). — Ἰωσήφ καθηγουμένω τῶν Κερα- A CCX. — *Josepho præposito Cerameorum.*
μέων. [ωκη].

Deflet obitum metropolitæ. Deinde hunc Josephum ad perseverantiam cohortatur.

Καὶ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ καλοῦ Σεργίουτι ἤκου-
τίσθη ἡμῖν τὸ περὶ τὸν μακάριον Μητροπολίτην
πένθος ὑμῶν, ὧ ἀδελφοὶ τιμιώτατοι· καὶ ὅσον ἐστε-
νάξαμεν, προσθειήν δ' αὖν, καὶ ἰδακρύσαμεν, οἶδεν
ὁ τῶν κρυπτῶν [Cod. Reg. γνώστης.] Ἐπειδὴ κοι-
νὸς ὁ Πατὴρ καὶ ὑμῶν καὶ ἡμῶν, φίλος τε πιστός·
τὸ παρὰ πᾶσι ζητούμενον καὶ σπάνιον εὐρισκόμενον.
Ὡ πῶς κατέπεσε στύλος τῆς Ἐκκλησίας ἀκράδαντος·
πῶς δὲ ἀπεσβίσθη φῶς τῶν ἐν σκότει, καὶ τὸ ὑμέ-
τερον ἰδιαίτατον αὐγάσμα· σεσίγηκε γλώσσα ἡδυσ-
πέχης, ἄχθετο νοῦς ἐμφρονίστατος· ὑπεσπάσθη ἔρει-
σμα πίστεως, πρόμαχος Ἐκκλησιῶν, μελιχίος λο-
γος, πειθήνιος φωνή· πᾶν ὅσον καλὸν καὶ ἄδεται
περὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ γνωρίζεται. Καὶ γεγόναμεν, οὐ
λόγω τὸ ὑμῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ τῶν ὀρθοδό-
ξων πλήρωμα, ὄρφανοὶ ἐπὶ προλαβούσαις ὄρφανίαις.
Προῦλαβεν ὁδε ὁ μακάριος Πατὴρ· ἐπηκολούθη-
σεν ἕτερος· συναπέπη ἄλλος· σχεδὸν πάντες οἱ φω-
στῆρες τῶν πιστῶν ἔδυσαν, κομιδῆ ὀλίγων ἐναπο-
λειφθέντων. Καὶ στυγνάζει μὲν ὁ οὐρανός, νέφει
περιεχόμενος· στυγνάζει δὲ ὅτι μάλιστα ἡ Ἐκκλη-
σία νῦν, τοὺς ἀστέρας αὐτῆς ἀποβιβληκυῖα. Πλὴν
ὅμως ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος εἴληφε τοὺς Πατέρας
[Cod. Reg. ἀστέρας.] μακαρίω τέλει ἀποβιώσαντας·
καὶ αὐτὸς ὑπέσχετο εἰς τῆς συντελείας τοῦ αἰ-
ῶνος ἔσσεσθαι μεθ' ἡμῶν. Ὡστε εἰ καὶ λυπηρὰ τὰ
παρόντα· ἀλλὰ πάλιν περιχαρῆ διὰ τὴν ἐλπίδα, ὅτι
ἔχομεν εἰς Θεὸν τοὺς Πατέρας ἡμῶν ὑπερασπιστάς,
ἐνωθεν ἐποπτεύοντας ἡμᾶς ἰλεως, καὶ κάμπτοντας
εἰς τὸν περὶ ἡμᾶς οἶκτον, τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα.
Λοιπὸν ἐφ' ὑμῖν ἐπιστραπτέος ὁ λόγος. Οὐ ποίμνιον
ἔσσε ἐπορημένον, ὧ ἀδελφοί. Ὁ γὰρ καλὸς ἀρχιποί-
μην ὑμῶν, ὁ τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου
ὁράνυμος, ἤδη καὶ ἐτύπωσε καὶ ἰστοιχείωσεν, ἔτι
τε ζῶν ἡγουμένον ὑμῖν προσετήσατο· καὶ πᾶν ὅτι
εἶν ὀφειλόμενον διετάξατο· καὶ ὅλον ἐναυτὸν, ὡς
ἤδη ἀπαίρων καθ' ἑκάστην ἡμέραν, τοὺς συνακ-
ταρίους λόγους ἐπιρωγῶν, καθήρτισεν ὡς βιάσθαι·
καὶ οὐχ ἕως μὲν ἔργον, μὴ κατὰ τὴν δυσκολίαν τοῦ
χρόνου, ἀλλῶς ἀπαντήσῃ τὰ πράγματα, ἀλλ' ὡς διε-
τάξατο, διαμείναι καὶ ὑμᾶς καὶ αὐτά. Οὐ μὴν εἰ δὲ
ἐναντίας ἔλθοι, τούτου χάριν προέσθαι ὑμᾶς τὴν
ἀλήθειαν· ἀλλὰ καθὼς κἀκεῖνος διετάξατο ἐγγρά-
φος, πάντα σκύβαλα ἡγήσασθαι διὰ Χριστὸν, καὶ μὴ
προδοῦναι τοὺς περὶ πίστεως καὶ ἀληθείας λό-
γους.

Ταῦτα μὲν πᾶσιν ὑμῖν λεκτέον, προηγουμένως δὲ
σοὶ τῷ κυρίῳ καθηγεμόνι· ἐπειδὴ οἶον τὸ ἀρχον,
καὶ τὸ ἀρχόμενον πέφυκε γίνεσθαι. Καὶ γὰρ ἀπαξ
εἰλώκαμεν ἐπὶ τῇ αἰρετικῇ κοινωνίᾳ, φειδοὶ τῶν
ὁρωμένων· μὴ πάλιν, δεόμεθα καὶ ὑπομιμνήσκο-

Et ante adventum boni Sergii, de luctu vestro
circa beatum metropolitam audiveramus, fratres
honoratissimi: quantum ingemuerimus, addam
autem, lacrymati simus, novit occultorum Cogni-
tor. Communis quippe pater erat et vester et no-
ster, fidusque amicus, qualis ab omnibus quæ-
ritur, et raro invenitur. O quomodo cecidit colum-
na Ecclesiæ inconcussa? quomodo extinctum est
lumen in tenebris commorantium, et splendor
vester peculiaris? ob mutui lingua suaviloqua,
abiit mens prudentissima, convulsam est columen
fidei, propugnator Ecclesiæ, mellifluus sermo, vox
persuadens: quidquid denique boni de viro prædi-
catur et agnoscitur. Et facti sumus, non dico vos
tantum, sed omnes ubique orthodoxi, orphani su-
pra præcedentes orbitates. Antecessit beatus hic Pa-
ter, subsecutus est alter, simul avolavit alius, om-
nia prope fidelium lumina occiderunt, paucis ad-
modum relictis. Et tristatur quidem cœlum nubibus
circumfusum; tristatur autem in primis nunc Ec-
clesia, stellis suis sibi detractis. Verumtamen Sol
justitiæ assumpsit Patres beato exitu vita functos:
et ipse nobiscum usque ad consummationem sæ-
culi⁹⁹ futurum se promisit. Quare licet tristitia sint
præsentia, læta sunt rursus propter spem, quod
Patres nostros apud Deum protectores habeamus,
ab alto nos benigne respicientes, ejuſque bonitatem
ad nostri commiserationem inflectentes. De cætero
ad vos convertenda est oratio. Haudquaquam de-
stitutus grex estis, fratres. Egregius enim vir, pri-
mus pastor vester, beati Petri apostoli cognomi-
nis, jam vos erudit et informavit, et cum adhuc
viveret, præpositum vobis præfecit; et quæ debe-
bat, omnia constituit; totoque anno, velut diebus
singulis migrans, comparatis ad discessum ver-
bis vos alloquens, perfecte instruxit unumquemque:
adeoque optandum est, ut non aliter, ob temporis
difficultates, res cucsedant; sed sicut ipse consti-
tuit, ita permaneatis et vos, et res ipsæ. Neque ta-
men, si quid contra evenerit, idcirco abjiciatis vos
veritatem; sed, quemadmodum scripto ille præ-
cepit, omnia propter Christam arbitremini ut
stercora, et in fidei veritatisque defensione non præ-
varicemini.

Hæc omnibus quidem vobis dicenda; sed tibi
potissimum domino præposito; quia quales sunt
qui præsumt, tales esse solent et subditi. Et quidem
semel deprehensi sumus in hæretica communione,
propter studium rerum visibilium: ne iterum,

⁹⁹ Matth. xxviii, 20.

NOTÆ.

(5) In cod. Reg. σςγ'.

oramus et admonemus, propter monasteria, vineas-
que et oliveta et ficeta, quæ nos postmodum sicut
patres nostri relicturi sumus, et relicturi in sæ-
cula. attentum instituti nostri studium negligamus,
polluamurque heterodoxa commuione, prava
exempla hinc inde circumspicientes. Non ista nobis
auxilio erunt tempore mortis, in hora iudicii; sed
bona conscientia, et inculpabilis conversatio. At-
que hæc nos sic hortamur, non tanquam velimus
grave aliquid vos pati, sed quod tanquam fratres
fratribus opem ferre cupiamus, prout mandato præ-
ceptum est. Etenim miseret nos, compatimurque
domino Gregorio, spiritali fratri nostro, ut qui
prosperè jam consenuerit, talisque sit qualem no-
stis, tum ex carnis officiis, tum ex spiritalibus
recte factis: quique Christum imitatus paternas
subire omnia maluerit, quam adversus paternas
definitiones quidquam perpetrare. Donetur vobis
per gratiam pax Dei, quam sanctis apostolis suis
ad cælos abiens impertiit; quinetiam et mutua
inter vos dilectio. *In hoc enim, ait, cognoscent om-
nes quia discipuli mei estis, si dilectionem habue-
ritis ad invicem*⁹¹. Bono sis animo, domine præ-
posite, et ipse dominus Gregorius; tum et cæteri
omnes ex ordines; universi tristitiam refugientes,
et tanquam novum quiddam iter, spiritali certam-
en vestrum obeuntes: pro nobis etiam humilibus
orantes *meliora et viciniora saluti*⁹².

CCIX. — *Euphemio Sardensi.*

Abstinerè a sacris functionibus debere eos, qui cum hæreticis communicaverant.

Tu quidem, o beate, consueta utens humilitate, C
nos inhonoratos verbis efferre non desinis. Nos
vero plane te novimus et basim verbi esse, et fir-
mamentum Ecclesiæ: maximeque hoc tempore,
quando deseruerunt nos hi atque illi conspicui
Patres, gloria orthodoxorum; tuque velut fax
prope unica discurrens, præluccens iis qui in urbe
remissiores sunt: multos illuminans, lucis inopia
cæcutientes, plures ad Deum adducens, per exuberantem,
fluminis cujusdam instar, mellifluam do-
ctrinam tuam. Verum tu nobis porro conserveris,
vir desideratissime, imo Ecclesiæ universæ, ad
stabilimentum, divinamque exultationem. De pre-
sbytero autem, de quo significari jussisti, quomodo
se habeat, et quod redemptus sit a captivitate bar-
barica, scimus et nos, singula ab ipsomet edocti.
Sed vir iste nec vult, nec patitur, ex norma inter
nos recepta se corrigi. Nosti enim, Deo dilecte,
communi calculo confessorum, qui aut adhuc su-
perstites sunt, aut paulo ante ad Dominum abie-
runt, statutum esse, ut sacris initiati, qui semel
in hæretica commuione deprehensi fuerint, a sa-
cra functione penitus arceantur, quoad videlicet
superna Providentia nos respiciat. Et quomodo ca-

¹ Joan. xiii, 35. ⁹² Hebr. vi, 9.

A μεν, διὰ μοναστήρια, ἀμπελώνας τε καὶ ἐλαιώνας
καὶ συκῆνας, ἃ μικρὸν ὑστερον καὶ ἡμεῖς ὡς οἱ πα-
τέρες ἡμῶν καταλείψομεν εἰς αἰῶνας, προδῶμεν
τὴν ἀκρίβειαν τοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ χρανθῶμεν τῇ
ἑτεροδοξῇ κοινωνίᾳ, τὰ σαρκῆ ἀποδείγματα κύκλο-
θεν περιδύκοντες. Οὐ προσθήσεται ἡμῖν ἐν καιρῷ
θανάτου, ἐν ᾧρα κρίσιως εἰς βοήθειαν ταῦτα· ἀλλὰ
τὸ χρηστὸν συνειδὸς, καὶ ἡ ἀκατάγνωστος πολιτεία.
Καὶ ταῦτα οὐχ ὡς βουλόμενοι ὑμᾶς πάσχειν τι δι-
νὸν, προτροπέμεθα· ἀλλ' ὡς ἀδελφοὶ ἀδελφοῖς βο-
θεῖν προαιρούμενοι κατὰ τὴν κελύουσαν ἐντολήν.
Ἐπεὶ καὶ καταλευόμενοι, καὶ οἰκτείρομεν τὸν κύριον
Γρηγόριον τὸν πνευματικὸν ἡμῶν ἀδελφὸν, ὡς ἔδη
λεπਾਰῶς γεγηρακότα, καὶ τοιοῦτον ὄντα οἷον ἴσται,
ἀπὸ τε τῶν σαρκικῶν καθηκόντων, καὶ ἀπὸ τῶν
πνευματικῶν κατορθωμάτων· εἰ καὶ ὅτι χριστομι-
μῆτω ταπεινώσει οἴσειν πάντα προέκρινεν, ἢ τι
ἐναντίον τῶν πατρικῶν ὁρισμῶν διαπραΐξασθαι. Χε-
ρισθεὶς ὑμῖν ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἣν περ ἐπεφθόγηται
τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἀποστόλοις ἀπαίρων ἐν οὐρανοῖς·
ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ εἰς ἀλλήλους ἀγάπη. Ἐν τούτῳ γάρ,
φρασί, γνώσκονταί πάντες ὅτι ἔμοι μαθηταὶ
ἴσται, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. Εὐθύμως,
ὁ κύριος ὁ ἡγουμένος, αὐτὸς ὁ κύριος Γρηγόριος· εἶπα
εἰς ἕκαστος τῶν ἐξῆς· ἀνακύοντες ἀπαντες ἀπὸ τῆς
λύπης, καὶ ὀδοποιούντες ὡς περ νείαν τινα ὁδὸν τὸν
πνευματικὸν ὑμῶν ἀγῶνα· προσευχόμενοι καὶ περὶ
ἡμῶν τῶν ταπεινῶν τὰ κρείττονα καὶ ἐχόμενα
σωτηρίας.

ΣΙΑ' (6). — Εὐφημίῳ Σάρδης. [ωλδ'.]

C Σὺ μὲν, ὦ μακάριε, τῇ συνήθει ταπεινοφροσύνῃ
χρῶμενος οὐ διακλιμπάνεις ἀποσεμνύνειν ἡμᾶς τοῖς
ἀγράστοις. Ἡμεῖς δὲ σε ἴσμεν, ὡς ἀληθῶς, καὶ
κρηπίδα τοῦ λόγου, καὶ ἔρεισμα τῆς Ἐκκλησίας·
καὶ μέλιστά γε ἄρτι, ὀπανίκα ἀπολελοῖπασεν ἡμᾶς
ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, οἱ διαφανεῖς Πατέρες, τὸ κλῆ-
σὸν ὀρθοδόξων, καὶ ὡς εἰς σχεδὸν πυρσὸς ὑπερλί-
πων τῶν ὑφειμένων διαθήεις τῶν ἐν ἄσται· πολλῶς
μὲν φωτίζων μυσπάζουτας ἐκ φωτολειψίας, κλειῶς
δὲ προσάγων τῷ Θεῷ διὰ τῆς ἐκκελυθείσης οἷον
βρῦματι τινι μελισταγοῦς διδαχῆς σου. Ἀλλὰ φυλα-
θεῖς ἡμῖν ἐτι, ὦ τριπόθητε· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πᾶσι
τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰς στηριγμὸν τε καὶ θεῖον ἀγαλλί-
μα. Περί δὲ οὐ πρὸς ὑστερον ἐκλευσας σημάτων ὡ-
τως καὶ οὕτως, εἶναι τε καὶ ἐκκελυτῶσθαι τῆς βαρ-
βαρικῆς αἰχμαλωσίας, σύνισμεν πρὸς αὐτοῦ τοῦτον
ἕκαστα ἐκμεμαθηκότας. Ἀλλ' ὁ ἀνὴρ οὐ βούλαται,
εἰτ' οὖν οὐκ ἀνέχεται, τῷ καθ' ἡμᾶς τύπῳ κακο-
νίσθαι. Οἶσθα γάρ, θεοτίμητε, ὅτι κοινῇ ψήφῳ τῶν
τε ἐτι ὑπὲρ γῆν ὄντων, καὶ τῶν ἐναγχοῦς ἐκδημα-
σάντων πρὸς Κύριον ὁμολογητῶν, τοὺς ἀπαξ ἐλευ-
κότας τῇ αἰρετικῇ κοινωνίᾳ ἱερωμένους εἰρῆσθαι τῆς
ἱερουργίας, διωρίζεται, εἰως δηλονότι καιροῦ ἐπισκο-
πῆς τῆς ἀνωθιῶν προνοίας. Καὶ πῶς ἂν ὀνηθεῖσθε

NOTÆ.

(6) In cod. Reg. σιδ'.

λύσαι τὸν κανόνα, καὶ διὰ τῆς τοῦ ἐνὸς παραδοχῆς ἅ νόμον ἐπὶ ἅπαντας τοὺς προειργμένους ἀποῖσαι, καὶ τούτῳ ὑπεναντία μὲν δρᾶσαι τῷ θεῷ ἡμῶν καὶ πρωτάρχῳ καθηγεμόνι· ὅτι μὴδε ἀπλῶς αὐτὸς τοὺς τοιοῦτους εὐλογεῖν κοινὴν βρῶσιν ἀνέχεται· μὴ ὅτι γε πλέον τί ἐνεργεῖν ἱερατικῶς· τοὺς ἄλλους τε τῶν ὁμολογητῶν σκανδαλίσαι, καὶ ὑποῖσαι διχόνοιαν τοὺς ἀκριβεῖας ἀντεχομένους;

Κάν τινες ἴσως ἐφθασαν τῆ κατ' αὐτοὺς διακρίσει διὰ τὸ στενὸν τοῦ χρόνου, καὶ τὸ τῶν ἐπιζητούντων ἀναγκαστικόν, τινὰς τῶν πρεσβυτέρων μετὰ τὴν ἐπιτιμίαν ἀπολελυκέναι· ἡμῖν δὲ οὐδαμῶς τοῦτο κατεργάσασθαι ἄτερ τοῦ προέδρου· ὅτι καὶ νομιστοὶ εὐ ἔχουν τὸν λόγον τῆς καθείρξεως. Ποῦ γὰρ φανεῖται τὸ διάφορον τῶν προδωσάντων τὴν ἀλήθειαν, καὶ μὴ; τῶν γενναίως ἐνηθληκότων, καὶ μηδαμῶς ἐλομένων ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τληπαθεῖν; Καὶ ποῦ ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Βελίαλ, τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος· εἴπερ ἀναμίξ τὰ πάντα, καὶ πρὸ κρίσεως συνοδικῆς, κρίσεις· καὶ πρὸ εἰρήνης, εἰρήνη; Ἀπόμοπον τοῦτο, ὡ Πατέρων κράτιστε, ὡς ἡμῖν γε δοκεῖ· εἴποιμεν δ' ἂν καὶ τῆ ἀληθείᾳ. Ἀρκετὸν γε τῷ τοιοῦτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἢ ὑπὸ τῶν πλειόνων, ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ὡς ἂν μὴ τῆ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῆ ὁ τοιοῦτος. Οὐ μὴν προακτίειν εἰς τὸν ἄφ' οὗ εἰρχθῆ διὰ τὴν παράβασιν βαθμὸν, ἕως τοῦ δέοντος καιροῦ· ἵνα καὶ τὸ τοῦ πλημμεληθέντος εἶδος ἔτι κολάζετο παραπληκτικώτερον, καὶ ὁ τῆς ὑγιώσεως τρόπος ὑποφαίνετο διὰ τῆς προλήψεως τὸ ἱκανὸν ἔχων. Εἰ καὶ ὅτι ἐξαιρέτᾳ τινὰ κατ' ἀπορίαν, μὴ παρόντος σισωσμένου, συγχεώρηται δρᾶν ἱερατικῶς, ἃ καὶ συνεπίσταται ἡ τελειότης σου, ὁ ἦδη εἰργμένος ταύτη. Ἄλλ' οἶον ὅδε ὁ πρεσβύτερος καὶ πρὸ τῶν [Cod. Reg. τῆς] Βαρβάρων πεπραγμένα αὐτῷ συνοῶν, καὶ ὡς πολλοὺς τῆδε ἐφώτισε, καὶ δεῖν, φασί, διὰ πάντα ταῦτα λελυμένον εἶναι, οὐκ ἠέσχετο ὑπελθεῖν ὁμοιοπαθῶς τοῖς ἐπαύθα εἰρχθεῖσι· διὸ παρακεχωρήκαμεν αὐτῷ τὰ κατ' αὐτὸν, ὡς ἂν διακρίνοιτο πρᾶξι· οὔτε λύσαντες, οὔτε εἰρξαντες. Ἐρῶσο ἐν Κυρίῳ, ὑπερέσφημε, ἡμεῖς τῶ καὶ οἱ μεθ' ἡμῶν ἰδάλροι πλεῖστα προσκαγορούμεν.

Π (7). — Ἰωάννη Γραμματικῶ. [ωλς'.]

Quod adorari debeat imago Christi, non latria coli, sed Christus, qui in ea relative adoratur.

Χάριν ὁμολογῶ τῷ ἁγίῳ Θεῷ, ὅτι σου ἠκουτίσθην· καὶ ὅψε τοῦ καιροῦ τὴν φίλην φωνήν· οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι χάριν εὐρεῖν τῷ ταύτῃ ἀσυφίλως [cod. Reg. ἀσυφίλω προπετεία διακόψαντι] πρότερον διακόψασι. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁμοῦ τῆ ἀποσκευῆ τῆς λύπης ἡ σοφία σου τιμότης, καὶ τὸν περὶ τῆς σεπτῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ λόγον ἀντιεῆγαγεν, ἐκείνο εἶχ' λέγειν, ὡ τριπόθητε, ὅτι συνηγοροῦσαν, ἄλλ' οὐκ ἀντηγοροῦσαν τοῖς πρὸς ἐμοῦ ἀπεσταλμένοις πάλαι τὴν ἐπιτοχὴν σου ἐπιστολῆν συμβαίνουσαν εὔρον. Ὁμολο-

⁹³ II Cor. II, 6, 7.

(7) In cod. Reg. σι'.

nonem violare possimus, ac per susceptionem unius, legem eandem ad omnes jam abstentos transferre; atque hac in re, contraria agere divino et primario moderatori nostro (quippe qui tales ne communem quidem cibum benedicere patitur; nedum ut amplius quidpiam sacerdotalis muneris exsequantur), reliquis etiam confessoribus scandalo esse, et dissensionis causam præbere iis, qui accuratam retinent disciplinam?

Etsi autem jam aliqui fortasse tale de illis tulere iudicium, propter temporis angustias, et flagitantium violentiam, ut presbyteros quosdam per poenitentiam absolvent: nobis tamen nullo modo id fieri placet injussu antistitis: quia prohibitionis causam legitimam esse, censere debemus. Ubi enim eluceret discrimen illorum qui veritatem prodiderunt, et eorum qui non prodiderunt? eorum qui certamen strenue sustinuerunt, et eorum qui nec boni honestique studio dura perpeti voluerunt? Et ubinam Christus et Belial, lux et tenebræ, si confusa sunt omnia: et ante synodicum iudicium, iudicium; et ante pacem, pax? Vitandum hoc, Patrum optime, ut nobis quidem videtur, dixerim autem, etiam veritati: *Sufficit illi qui ejusmodi est, objurgatio hæc quæ fit a pluribus*, ut ait Apostolus, *ne forte abundantiori tristitia absorbeatur qui ejusmodi est*⁹³. Sed in eum gradum, a quo per prævaricationem decidit, restituendus non est ante idoneum tempus; ut et qui deliquit, severius adhuc puniatur; et sanationis modus id quod satis sit, per anticipationem habuisse videatur. Quanquam peculiaria quædam ob inopiam, quia innoxius aderat nullus, sacerdotis ritu obire permissus est (quod et perfectioni tuæ notum est), is ipse qui nunc prohibetur. Verum, quia hic presbyter, intelligens quæ apud Barbaros egerat, et quod multos ibi baptizasset, quodque propter hæc omnia absolute indigeret, recusavit eadem subire quæ qui hic abstenti sunt: idcirco permisimus illi ut res suas pro arbitrio suo ageret, nec solventes illum, nec prohibentes. Vale in Domino, vir laudatissime. Nos, et qui nobiscum sunt fratres, plurimum salutamus.

CCXI. — Joanni Grammatico (*).

Gratiam habeo Deo sancto, quod vel sero tandem amicam vocem tuam audierim: nec enim dixerim gratiam habere me ei, qui hanc antea turpiter discidit. At quoniam simul, cum dolorem deponeret sapiens reverentia tua, de veneranda etiam imagine Christi sermonem iniecit, hoc habeo dicere, vir desideratissime, patrocinari, non contradicere, et iis quæ a me dudum missa sunt cohærere visam esse proximam epistolam tuam. Confiteris enim, juxta præstitutas tibi propositiun-

NOTE.

(*) Dogmatica.

culas, omnem imaginem esse demonstrativam alterius, nimirum prototypi : ac, si ex arte grammatica loquendum est, hoc relativum erit, quod similitudinis significativum, et demonstrativum, et representativum appellatur. Quinetiam non ut materiæ tribuendam esse adorationem imagini Christi, sed ut Christo ipsi : siquidem honor imaginis ascendit ad prototypum, subducta, per actionem mentis, materia ex caractere qui in ea formatur. Et latriæ cultu deferenda est, ut ais, adoratio Servatori Christo, et ante carnem, et post incarnationem : et ante imaginem, et per illam : nec sane mente quisquam est, opinor, qui huic recte constitutæ doctrinæ se opponat. Sed et exemplis, vel solis ad aquam vel trianguli immaterialis, hoc est, mathematici, ad materialem, non videtur insistendum. Quoniam per hypothesim si sumatur, latria colendum esse solem, et figuram triangularem, priusquam vel ille in aquis micet, vel hæc in materia cernatur : manifestum est, etiam postquam hæc acciderint, vel simul facta fuerint, latria colendum utrumque esse. Sic enim et Dominum nostrum Jesum Christum apposite ostendisti, ut ante, sic et post incarnationem, latria coli debere et adorari. Latria ergo colendum esse Christum, o amice, in confesso est : at non ita veneranda ejus imago latria prosequenda est, sicut juxta hypothesim, sol aquæ immixtus, at non imago trianguli. Attende enim, apud nos Christianos unicam esse latriam, æquam soli sanctæ et consubstantiali Trinitati exhibet universa natura visibilis et invisibilis. Nec fas est venerandam imaginem Christi, latria colendam dicere. Duorum enim alterum : aut id quod latria, sicut illa, colendum sit, Trinitatis latriæ inseri, quod impossibile ; quia Trinitati additio inferri nulla potest, jam enim quaternitas foret : aut si non inseratur, sed ipsum per se colendum sit, duas apud nos latrias doceri : quo quid a nobis expeterent græcizantes Iconamachi, quam ut inde ostenderent, nos, admissa duplici latria, creaturam præter Creaturam colere, Arianorumque impietati nihil concedere ? Adoranda igitur est imago Christi, at non deferenda illi latria, sed Christo, qui in ea adoratur, juxta consequentiæ rationem : quoniam hæc duo sunt, imago et prototypum ; et discrimen est, non in hypostasi, sed in essentia.

Α γουμένως γὰρ κατὰ τὰ προσκυνοσθέντα σοι λημμα-
 τια, ὅτι πᾶσα εἰκὼν ἄλλου ἐστὶ δηλωτικὴ, δηλοῦσι
 τοῦ πρωτοτύπου· καὶ εἰ χρὴ φάναι κατὰ τὴν γραμ-
 ματικὴν τεχνολογίαν, τοῦτ' ἂν εἴη ἀναφορικόν, ὃ
 καὶ ὁμοιωματικόν καὶ δεικτικόν καὶ ἀνταποδοτικόν
 καλεῖται. Καὶ μὴν οὐχ ὡς ὕλη δεῖν προσάγειν τῇ
 Χριστοῦ εἰκόνι τὴν προσκύνησιν· ἀλλ' ὡς αὐτῷ Χρι-
 στῷ· εἴπερ ἢ τῆς εἰκόνης τεμῆ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον
 ἀναβαίνει, ὑπεξαιρουμένης τῆς ὕλης τῷ τῆς ἐπι-
 νοιαίας λόγῳ ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ σχηματιζομένου χαρακτι-
 ρος. Καὶ λατρευτῶς, ὡς φης, προσκατίον τὴν προσ-
 κύνησιν τῷ Σωτῆρι Χριστῷ, καὶ πρὸ σαρκός, καὶ
 μετὰ σάρκωσιν· καὶ πρὸ τῆς εἰκόνης, καὶ δι' αὐτῆς·
 καὶ οὐδεὶς τῶν εὐ φρονούντων, οἶμαι, ἐκτιφίρεισθαι
 τοῖς ὀρθῶς διδουματισμένοις. Ἄλλὰ γὰρ καὶ τοῖς
 Β ὑποδείγμασι τοῦ τε ἡλίου πρὸς τὸ ὕδωρ, καὶ τοῦ
 ἄλλου τριγώνου, ἧτοι μαθηματικοῦ, πρὸς τὸ ἐνυλον,
 οὐκ ἀπεμφαίνον ἐπισθαί. Ἐπεὶ καθ' ὑπόθεσιν εἰ
 ληφθεὶα λατρευτὸς ὁ ἥλιος, ἢ τὸ τρίγωνον σχῆμα,
 πρὸ τοῦ τὸν μὲν ἐν ὕδασι πάλλιν, τὸ δὲ πρὸ τοῦ ἐν
 ὕλῃ ὑποφανθῆναι· δηλονότι, καὶ μετὰ τὴν ἐκείσι
 ἐμπῶσιν, ἧτοι συμφυῖαν, λατρευτὸν ἐκάτερον. Οὕ-
 τω γὰρ καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρα-
 ρότως ὑπέδειξας, καὶ μετὰ σάρκωσιν ὡς πρὸ σαρκώ-
 σως λατρευτὸν εἶναι τε καὶ προσκυνεῖσθαι. Λατρευ-
 τὸς οὖν, ὡ τῶν, ὁ Χριστὸς ὁμολογουμένως· ἀλλ' οὐχ
 ἢ σεπτὴ αὐτοῦ εἰκὼν λατρευτὴ, ὥσπερ καὶ ὁ ἥλιος
 καθ' ὑπόθεσιν συμμεγῆς τῷ ὕδατι, ἀλλ' οὐχὶ ἢ εἰκὼν
 τοῦ ἡλίου· καὶ τὸ τρίγωνον ὕλωθεν, ἀλλ' οὐχὶ ἢ εἰ-
 κὼν τοῦ τριγώνου. Ὅρα γὰρ ὅτι μία ἢ λατρεία ἡμῶν
 Γ τῶν Χριστιανῶν μόνῃ τῇ ἁγίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ Τριάδι
 προσενηνεγμένη ὑπὸ τε πάσης ὀρατῆς φύσεως καὶ
 ἀοράτου. Καὶ οὐκ ἐγχωρεῖ τὴν σεπτὴν εἰκόνα Χρι-
 στοῦ λατρευτὴν φάναι. Δυσὸν γὰρ θάτερον· ἢ τὸ κατ'
 αὐτὴν λατρευτὸν τῇ τριαδικῇ λατρείᾳ συνεισαρῖναι,
 ὅπερ ἀδύνατον· εἴπειρ οὐκ εἰδέχεται προσθήκειν
 τινα συνεισολέειν τῇ Τριάδι· εὐρεθῆσεται γὰρ τε-
 τράς οὐσα· ἢ μὴ συνεισαρῖνομένου ἐκείσε, καθ' ἑαυ-
 τὸ δὲ ὄντως λατρευτοῦ, δύο τὰς λατρείας ἡμῶν δεγ-
 ματιζέειν· καὶ τί ἂν ἄλλο ζητοῖεν Ἕλληνοὶ (cod. Reg.
 εἰεῖν) Εἰκονομάχοι πρὸς ἡμῶν, ἢ τὸ ἐντεῦθεν ἐπο-
 δεῖξαι ἡμᾶς τῇ θυϊκῇ λατρείᾳ λατρευόντας τῇ κτίσει
 παρὰ τὸν Κτίσαντα, καὶ οὐδὲν τῶν Ἀρειανῶν εἰπ-
 ούς κατὰ ἀσέβειαν ; Προσκυνητίον οὖν τῇ εἰσίᾳ
 Χριστοῦ, οὐ λατρευτίον· ἀλλὰ τῷ ἐν αὐτῇ προσκυ-
 νουμένῳ Χριστῷ, κατὰ τὸν τῆς ἀκολουθίας [cod.
 Reg. ἀληθείας] λόγον· ἐπειδὴ τὰῦτα δύο, εἰκὼν τε
 καὶ πρωτοτυπον, καὶ ἢ διαφορῶτος οὐκ ἐπὶ τῆς ὑπο-
 στάσεως, ἀλλὰ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον.

CCXIII. — Michaeli Syncello Hagiopolitano.

ΣΙΓ' (8). — Μιχαὴλ Συγκέλλω Ἀγιοπολίτῃ [ωλζ'.]

Laudat illum ob ea quæ Hierosolymis pro veritatis confessione pertulerat, tum nuntiat persecutionem Constantinopoli cessasse. (Baron. an. 845, n. 42.)

Scribo nunc ad reverentiam tuam, quando mihi Dei nutu obtigit ut epistolæ ministrum nanciscerer :

Ἄρτι ἐπιστέλλω τῇ τιμιότητι σου, ὅπως ἐκ εὐ-
 δώθη μοι ἐν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ εὐρεῖν διάκονον

NOTÆ.

(8) In cod. Reg. σιζ'.

ματος · ἐπεὶ ἐμῶν ἂν ἐξ αὐτῆς τῆς καθ-
 ἡμῶν αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν, καὶ οὐχ ἅπασι, ἀλλὰ
 καὶ πολλάκις ἴσως · οὐδὲ γὰρ ὅτι ὑμεῖς ἄλ-
 λ, ἡμεῖς ὑμῶν ἑτεροειδέεις. Ἄλλ' ὅτι ἐκ μιᾶς
 τῆς υἰοθεσίας γεγεννημένοι, καὶ τῷ αὐτῷ
 ρι τῆς εὐκρινούς πίστεως μεμορφωμένοι,
 λφοί, καὶ συμπολίται, κεφαλὴν ἔχοντες τὸν
 · οὐπερ ὡς σῶμα τελούντες, καὶ μέλη ἐκ
 ὀφειλέται ἔσμεν καὶ συγκαίρειν ἀλλήλοις ἐν
 οἷς, καὶ ἀνιάσθαι αὐτὸ ἐπὶ τοῖς λυπαροῖς. Ἄλλ'
 ἀλλαγῆ ὠρμημένους ὑμᾶς πορύεσθαι, ἢ-
 ἢ φορὰ τοῦ καιροῦ ἐν ἀρκυσιν ἐμπεισῖν τῶν
 ατούντων ; Τί οὖν ἔστιν εἰπεῖν πρὸς ταῦτα ;
 ἡσὶ τὸ ἱερὸν γράμμα · Καὶ ὁ ἄγων ἦγε τὸν
 λ' ἐκεῖ μὲν εἰς τὸ βασιλεῦσαι τοῦ Ἰσραὴλ ·
 δε, εἰς τὸ μαρτυρῆσαι τῇ ἀληθείᾳ · ὡς ἂν
 τὸ εἰρημένον καὶ ταῦν · Ἐκ Σιῶν ἐξελεύ-
 ὄγοι, καὶ νόμος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ.
 νῦς, ὡ πάμμακαρ [Cod. Reg. μάκαρ.] · Στήθε
 , ὑπομνήσκωμεν · Δόξα σου δὴ τὸν Θεὸν
 γώματί σου καὶ ἐν τῷ Πνεύματι. Εἰπέ
 ρμετὰ τοῦ θεοπεσίτου Παύλου · Οἶδα ὅτι τοῦ
 ἀποθήσεται εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς
 εἰσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ Πνεύμα-
 τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀποκαταδοκίαν
 ἴδα μου · ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυρῆσολ-
 λ' ἐν πάσῃ πᾶρρησίᾳ ὡς πάντοτε καὶ
 αλυθῆσεται ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε
 ἦς, εἴτε διὰ θανάτου. Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν
 ς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. Ἴδε ὁ γλυ-
 , ἴδε ὁ μακάριος συναλλαγμὸς, βραχυίαις θλί-
 και περιστάσεσιν, εἴτ' οὖν πληγαῖς τε καὶ ῥανί-
 τοις Θεὸν γενέσθαι, καὶ Θεοῦ τοῦ ὄντως ὄντος
 · Ἐμονώθης τοιγαροῦν, ὡς ἀκηκόαμεν, τμηθεῖς
 ματι ἀπὸ τῶν ἀγαπησάντων τὸν νῦν αἰῶνα ·
 κιώθης πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις τοῦ τῆς ἀληθείας
 Ἐντεῦθεν σε ὁ χορὸς τῶν μαρτύρων ὑπολαβεῖν βούλεται ὀλόκληρον · ἐκεῖθεν τῶν ὁμολογητῶν
 ; χεῖρα προτείνει εἰεῖν ὁμόχρον.
 ἀπολειφθῶμεν τῆς καλῆς χορείας, ὡ σθεά-
 ρδ' αὐ καταισχύνωμεν τῆς παντῶν ἐπίδα,
 θητε. Πόσα ἂν ἔκαμες, ὡστε σου τὸ θυμα
 ἐν ἀρετῇ γενέσθαι τοῖς ὡδε κάκεισε ; Νῦν
 ε' ὄρους ἀρετῶν διὰ τῆς ὁμολογίας ἀναβεδη-
 ρανῆς ἐγένου τῷ κόσμῳ, καὶ λαμποφορεῖς
 υταινότερον σὺν τῷ λόγῳ καὶ τὸν βίον, εἰς
 οῦ Πατὴρ ὁ ἡμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ·
 ἦρχθης ὑπεραίνοντα, εἰς γλώσσαν παρεδόθη
 ιον · πόσα μὲν οὖν σαίνουσαν ; πόσα δὲ οὐ
 γούσαν καὶ πειρωμένην ὑποκλίνειν ἀπὸ τοῦ
 καὶ θεοῦ φρονήματος ; ἀλλ' ἴσμεν ἐξ ἀκοῆς,
 αὐτὸς εἰ χάριτι Χριστοῦ, λόγον ἐπέχων ζωῆς,
 εἶθρον ἀπὸ στόματος προβαλλόμενος, ἀντεπ-
 τὰ εἰκότα ταῖς ματαίαις προτάσεσιν. Ἡμεῖς
 κπεινοὶ ἐκεῖνο λέγομεν καὶ διασαφοῦμεν, ὅτι
 πάλαι τε καὶ νῦν προείστησαν τοῦδε τοῦ ἰ-
 οῦ θρόνου, εὐτεχνία δογμάτων τὸ περὶ τῶν
 κόνων θεώρημά τε καὶ σύνθημα διατυπώ-
 λογ. XII, 27. ⁹⁵ IV Reg. IX, 13. ⁹⁶ Isa. II, 3. ⁹⁷ I Cor. VI, 20. ⁹⁸ Philipp. I, 29 seqq.
 I, VI, 9.

A alioquin ex ipsa custodia nostra idipsum facturus
 eram, nec semel modo, sed his etiam ac saepius
 fortasse : neque enim, quia exteri vos estis, idcirco
 a vobis specie discrepamus. Sed cum ex una ado-
 ptionis matre geniti simus, et eodem sinceræ fidei
 caractere insigniti, et fratres, et concives, caput
 habentes Christum, ut qui ipsius corpus sumus,
 et membra de membro ⁹⁶ : congaudere [inter nos
 debemus in prosperis, angique pariter in adversis.
 Verum quomodo vos, cum alio profecti essetis,
 impulit temporum violentia, ut in eorum qui rerum
 hic potiuntur, retia incideritis ? Quid ad hæc dice-
 mus ? nisi id quod sacra Scriptura ait : *Et multi-
 tudo duxit Jehu* ⁹⁵, sed illic quidem ad regnum
 Israel ; hic vero ad testimonium veritatis, ut nunc
 etiam impleatur quod dictum est : *De Sion exibit
 sermo, et lex Domini de Jerusalem* ⁹⁶. Huc animum
 adverte, o beatissime : sta fortiter, monemus :
glorifica Deum in corpore tuo, et in spiritu ⁹⁷. Dic
 et ipse cum divino Paulo : *Scio quia hoc mihi pro-
 veniet ad salutem, per vestram orationem et sub-
 ministrationem Spiritus Jesu Christi, secundum ex-
 pectationem et spem meam, quia in nullo confun-
 dar : sed in omni fiducia sicut semper, et nunc
 magnificabitur Christus in corpore meo, sive per
 vitam, sive per mortem. Mihi enim vivere Christus
 est, et mori lucrum* ⁹⁷. En dulce certamen, en felicem
 commutationem, per breves tribulationes et angus-
 tias, seu plagas et sanguinis guttas, Deum fieri,
 et Deo, qui vere est, potiri. Solus ergo factus es,
 ut accepimus, ab iis sensu divisus, qui sæculum
 hoc amarunt : sed cum iis omnibus conjunctus,
 qui veritatis sustinent defensionem. Hinc te mar-
 tyrum chorus integrum suscipere desiderat : hinc
 confessorum cuneus manum porrigit, ut in locum
 suum recipiat.

Haudquaquam ab hac præclara chorea desciscia-
 mus, vir venerande, neque spes omnium confunda-
 mus, vir desideratissime. Quanta pertulisti ? adeo ut
 nomen tuum passim ab his et illis auditum sit. Nunc
 autem, tanquam in viktutum montem per confessio-
 nem subvectus, conspectus mando factus es, et facem
 geris sole lucidiorem, vitam simul eum sermone,
 ad gloriam Patris nostri, qui in cælis est ⁹⁸. Excel-
 sum in locum evectus es, linguæ objectus es male-
 dicæ, quid non vellicanti ? quid non mentienti ?
 dum te ab excelso et divino sensu deflectere cona-
 tur. Sed auditione accepimus quantus et ipse sis
 gratia Christi, vitæ sermonem adhibens, sapientiæ
 flumen ex ore profundens, vanis propositionibus
 congruentia opponens. Nos vero humiles illud dici-
 mus et testamur, viros eximios et olim et nunc
 hierarchicæ huic sedi præfuisse, qui, dogmatum
 peritia, totam de sacris imaginibus speculationem
 et doctrinam descripserunt tradideruntque. Et, si

apostolicis verbis dicendum est. *Ubi abundavit peccatum, superabundavit et gratia* 99. Hinc enim progressa, tanquam ex portis inferi, hæresis Iconomachica, hic quoque repressa est : quin et reprimetur deinceps magis Spiritus sancti afflatu, quando increpabit Christus perversum hoc revera mare, in quo multa circa fidem naufragia fiunt, non tam mentis perversitate, quam imperantium metu. Attamen multi e procella emergerunt, Spiritus sancti clavo nixi : et multa exsultare martyria, et pietatis scripta monumenta, universum errorem refellentia, et veritatis pulchritudinem cunctis fidelibus mentibus demonstrantia : quibuscum servetur et beatitudo tua, *bonum certamen certans, cursum consummans, fidem servans ; ut justitiæ coronam accipiat* 1. Ita sit.

Ασαντίς τε και ἐκδώσαντες. Καί, εἰ δεῖ ἀποστολικῶς εἰπεῖν, Ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις. Ὡς γὰρ προελθούσα ὡς ἐξ ἄθου πυλῶν ἡ Εἰκονομαχικὴ αἵρεσις, ὧδε και καταήργηται, ἀλλὰ και ἐτι καταργηθήσεται ταῖς αὔραις τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὄπνῆκα ἐπιτιμήσει Χριστός τῆς πονηρᾶ ταύτης ὡς ἀληθῶς θαλάσση, περὶ ἣν πηλὰ τὰ περὶ τὴν πίστιν ναυάγια, οὐ τοσοῦτον διαστροφῆ νοός, ὅσον δεῖ τῶν κρατούντων. Πλὴν ἐπι περιελοντο πολλοὶ τοῦ κλύδωνος πηδαλιουχοῦμενοι Πνεύματι ὁγίῳ· και πολλὰ τὰ μαρτύρια, και τὰ τῆς εὐσεβείας συγγάμματα πᾶσαν πλάνησιν διαλύχοντε, και τὴν τῆς ἀληθείας ὠραιότητα πᾶσαις πισταῖς διανοίαις ὑποφαίνοντα. Μεθ' ὧν φυλαχθεῖη και ἡ σὴ μακαριότης, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνιζομένην, τὸν δρόμον τελούσα, τὴν πίστιν τηροῦσα, εἰ ἀπέληψιν τοῦ τῆς δικαιοσύνης στεφάνου. Εἴτω.

CCXIV. — *Hypacoe moniali.*

Consolatur de morte fratris.

Etsi timide scribo, facere tamen non possum, quin ad gratias et laudem os meum aperiam honorificentiae tuae. Quousque igitur non desines, praeclara mater, teipsam nobis impendere ? Quousque munera hinc et inde transmissa non cessabunt ? ac nunc maxime, quando multa te tristia obsederunt : propter quae impulsus ad scribendum praecipue sumus, cum didicissemus te, circa beati fratris tui reliquias, haec et illa egisse. Aiunt enim te capsam, cum alia ex regione fuisset allata, reserasse ; tum reliquiis, affusam, in ulnas sumpsisse, novisque illas, velut ipsum mortuum, linteis aliis induisse. Quis hic fraternum amorem tuum non admiretur ? aut quis tum praesens lacrymas non effudit ? non doluit, vehementer ? quando nos etiam longe remotos, ex auditu solo tetigit dolor, gravique tristitia cor affecit. O acerbum nuntium ! o luctuosum ! quid fuimus ? et quid facti sumus ? repente orphanum, fratre destitutum. Ingemuit fortasse sol et ipse, hoc cernens : flevit luna eventum : tristiores fuerunt stellae, velut moerentes : similique in luctu fuisse dixerim singula elementa. Quid ergo ? num in tristitia persistemus, dolorisque nube contenebrescemus, sicut ii qui perierunt ? Minime vero, soror in Domino. Nec enim sine providentia sunt res nostrae, nec sine spe, quemadmodum apud gentes mysteriis non initiatas : sed sunt in manu Dei, qui omnia continet ; a quo facti sumus, et nos, et qui nos genuerunt ; cujus munere et spiramus et vivimus ; a quo item ad hanc, quae omnium maxima est dignitas, virginitatis professionem evecta es. Planximus quantum satis erat fratris necem. Nunc tempus est consolationis, nunc dies gratiarum actionis. Deponamus ergo lugubrem habitum, et magni animi arma induamus. Praemisimus fratrem, et forma, et mente, et fide praestan-

ΣΙΔ'. (9) — Ὑπακοῆ μοναζούσῃ· [ὠλῆ'.]

Καὶ εὐλαβοῦμενοι γράφειν, ὁμῶς ἀναγκαζόμεθα στόμα εὐχάριστον και αἰνείσιμον ἀνοίγειν τῇ τιμῇ τῆς σου. Ἔως πότε οὖν οὐκ ἀνήσῃ, καλλιμητῆρ, κειρῶν ἡμῖν σαυτὴν ; Ἔως τίνος τὰ δωρήματά σου οὐκ ἀπολήξουσιν ἐντεῦθεν και ἐντεῦθεν παρακερτάμενα ; και μάλιστα γε νῦν· ὅτε πολλὰ σε τὰ λυπηρὰ περιεστοίχισαν· ἐφ' οἷς και ἐκινήθημεν μᾶλλον ἐπιστεῖλαι· μαθόντες οὕτως και οὕτως, ἐπὶ τῷ λειψίῳ τοῦ μακαρίου ἀδελφοῦ σου καταπραΰνασθαί σε. Φασι γὰρ ἀνεωγμένα σε τὴν θήκην παραγενομένην ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, εἶτα περιπλακῆναι τῷ λειψίῳ, και εἰς ἀγκυλὰς ἐλεῖν μετενταραϊζούσαν [f. μεταπραϊζούσαν] οἰονεῖ τὸν νεκρὸν ἄλλοις καινοῖς ὄθουσις. Τίς οὖν οὐκ αἰάσατο [Cod. Reg. ἀγάσασατο] τὸ φιλέδφρον σου ; τίς δὲ τνηκαῦτα παρῶν οὐκ ἂν ἐξέχευε δάκρυα ; οὐκ ἂν ὠλοφύρατο θερμῶς ; ὅπου γε και ἡμεῖς πορρωτέρῳ διακειμένων ἐξ ἀκοῆς μόνον ἤψατο τὸ πάθος, και περιωδύνησε τὴν καρδίαν σφόδρα. Ὁ ἀγγελίας πικρᾶς ! ὦ συνακτῆματος ὀδυρτικοῦ ! τί ἤμεν, και τί ἐγενόμεθα ; ἐξαπίνης ὀρφανοὶ, ἱερῆ ἀδελφοί. Τάχα ἐσπῆναξεν ὄρων και ὁ ἥλιος τὸ γασόμενον· ἐδάκρυσε δὲ σελήνη τὰ φθάσασα· ἐστύγασαν δὲ ἀστέρες, ὡς λυπούμενοι, ὅτι οὖν εἰκότα ἄλλο τῶν στοιχείων πεπονθὸς τὰ ὅμοια. Τί οὖν ἐπιτίθμεν τοῖς λυπηροῖς ; συσκοτάσωμεν τῷ νύκτι τῆς λύπης, και γενώμεθα ὡς οἱ ἀπολωλεκότες ; Οὐρανο, ἀδελφὴ ἐν Κυρίῳ. Οὐ γὰρ ἀπρονόητα τὰ ἡμῶν· οὐδὲ ἀνέλπιστα, κατὰ τὰ ἔθνη τὰ ἀμύητα· ἄλλ' ἐκ χειρὸς Θεοῦ τοῦ τὰ πάντα συνέχοντος· παρ' οὗ και γεγονάμεν και ἡμεῖς, και οἱ γεγεννηκότες ἡμᾶς· ἐοὐ και τὸ ἀναπνεῖν και ζῆν κεκτῆμεθα· και τὸ εἰ τότε προαχθῆναι τοῦ μεγίστου τῶν ἀξιωμάτων κερθεϊκὸν ἐπάγγελμα. Ἐκλάσασαμεν οὖν τὰ εἰκότα ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ. Νῦν καιρὸς παρακλησίσεως, νῦν ἡμεῖς εὐχαριστίας. Ἀποθώμεθα οὖν τὸ πενθηκὸν σχῆμα, και ἐνδυσώμεθα τὰ ὄπλα τῆς μεγαλοψυχίας.

99 Tom. v, 20. 1 Il Tim. iv, 7.

NOTE.

(9) In cod. Reg. σιζ'.

ψαμεν ἀδελφὸν ἀγαθὸν τῷ τε εἶδει, καὶ τῇ A
καὶ τῇ πίστει, ὡσπερ καὶ πρότερον τοὺς
ς, » καὶ τοὺς γεννητόρας· μικρὸν ὕστερον
θα καὶ ἡμεῖς. Οὐδεὶς ὁ ζήσων, καὶ μὴ θνη-
οὐδεὶς ὁ γεννηθεὶς, καὶ μὴ ταφείς. Παρα-
μεθα λίαν [Cod. Reg. λοιπόν] καὶ ἡμεῖς πρὸς
λον· ἐτοιμάσωμεν τὰ ἐφόδια τῆς μεταστά-
τυπώσωμεν τὰς ἀδελφὰς τῷ οἰκειῷ καταστά-
καὶ πνεθεῖν εὐκαιρῶς, καὶ εὐχαριστεῖν ἀρμο-
εἴξωμεν τοῖς ὀρώσιν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν ἐστι
νος, εὐχαριστούμενος ἐφ' οἷς κλυεῖ. Αὐ-
κεν, αὐτὸς καὶ ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυ-
οξεν, οὕτως καὶ ἐπίετο. Ναι παρακαλῶ
ιτητά σου ἴσα καὶ μητρὶ καὶ γεννησάσῃ ἤτοι
τῇ φιλιτάτῃ μοι· ἀφήσωμεν φωνὴν αἰνέσεως·
μεν πρόσωπον φαιδρότατος· διδάξωμεν ἐρ- B
εὐ τὸν σταυρὸν ἐπ' ὧμων φέρομεν· καὶ τῇ
εὐ ἀπεθάνομεν, καὶ εἴκομεν κατὰ πάντα
εις προστάγμασιν. Ἐάν οὕτω πράξεις, ὅσον
ι, εὐφρανεῖς Χριστόν, τὸν ἀθάνατόν σου νυμ-
ῖπαι ἐάν λυπῆ, λυπεῖς αὐτόν ὡς τὸ εἰκός,
ν περισσότερον ἐκείνου φιλοῦσα. Ὅραξ πού
γοσ ἠγάγεν; ὡς οὐδὲ ὀρφανὴν οὔσαν, οὐδὲ
ιπον, οὐδὲ ἀπροστάτευτον· Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς
μῶν, τίς καθ' ἡμῶν; εἰ αὐτὸς ὁ περιέπων,
εἰπέτων; Οὕτως καὶ ταυὺν προήχθη, ἀδελφῆ,
ύσαι σε. Αὐτὴ δὲ εὐ πράττουσα πείθοιο
ήροντι, εὐ συμβουλεύσαντι, καὶ τῷ ὄντι οἰκιοπαθοῦντι ὀφειλομένως, ὡς οἰκεῖα, τὰ σά.

tem, sicut et antea consanguineos et parentes : paulo post et nos subsequemur. Nullus vivet, qui non sit moriturus : nemo natus et non sepultus. Accingamur et nos deinceps ad exitum : migrationis viatica comparemus : sorores exemplo nostro informemus, ut et tempestive lugeant, et ut decet, gratias agant. Ostendamus iis qui nos vident, Deum a nobis glorificari, eique gratias agi ob ea quæ jubet : *Ipse dedit, ipse abstulit : sicut Domino placuit, ita factum est* ². Utique obtestor honorificentiam tuam, perinde ac matrem quæ me genuerit, aut sororem mihi charissimam ; promamus vocem laudationis : exhibeamus vultum hilaritatis : doceamus operibus, nos crucem humeris gestare, et voluntate nostra mortuos esse, et divinis mandatis in omnibus obtemperare. Hoc modo si te gesseris, prout rectum est ac præclarum, Christum exhilarabis immortalem Sponsum tuum ; quoniam, si tristaris, contristas illum, ut par est credere, tanquam alium præ illo amans impensius. Vides quo te hic sermo perduxit : quod neque orba sis, nec inspectore careas, nec tutore. *Si enim Deus pro nobis, quis contra nos* ³ ? si ipse curam gerit, quis adversabitur ? Sic et nunc, soror, adductus sum ut te hortarer. Tu vero recte feceris si credas indocto seni consulenti, et qui rebus tuis, prout debet, sic afficitur tanquam propriis.

9). — Μεθοδίω (10) μονάζοντι. [ωμ'.]

CCXV. — Methodio monacho (').

De diversis argumentis.

ἔχει ἐπιποθίαν ἢ τιμιότης σου ἰδεῖν τὴν τα- C
ἡμῶν, τοσαύτην οἰέσθω καὶ τὴν ἡμετέραν
ὀδὸς τὴν κατ' ὀφθαλμοὺς ὀμιλίαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ
αι· Οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχον-
λά τοῦ ἐλευθέρου Θεοῦ· αὐτῷ ἀναθετίου
ον, καὶ ἐπιρρίπτειν τὴν μέριμναν, καὶ αὐτὸς
ὀπνηκῆ ἂν καὶ βούληται, θέλημα τῶν φο-
ων αὐτόν. Τὸ δὲ νῦν ἔχον, ἀναγκαῖον περὶ
ταθέντων κεφαλαίων ὑπὸ τῶν πνευματικῶν ἡμῶν
Ἰλαριῶνός τε καὶ Εὐστρατίου, μεσολαβούσης
εὐλαβείας, ἀποκριθῆναι τὰ εἰκότα. Ὡς ἂν δὲ
ἐκ γένηται τὰ λεγόμενα, ἐνδὲς ἐκάστου προαθνή-
δαίου κατὰ συνέχειαν, καὶ ἡ ἀπόκρισις εἶεν.
τησις Α'. — Περὶ τῶν χειροτονηθέντων πρε-
ων ἐν Ῥώμῃ, ἐν Νεαπόλει, καὶ ἐν Λογγιβαρ-
ερύκτων, καὶ ἀπολελυμένων· εἰ χρὴ τοὺς D
υς δέχισθαι, καὶ κοινωθεῖν αὐτοῖς, καὶ συν-
καὶ συνεύχασθαι.

Quanto flagrat excellentia tua desiderio vivendi tenuitatem nostram : tantum et pulset esse nostrum, ut tecum coram congre diamur. Sed quia scriptum est : *Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei* ⁴ ; ad ipsum referendus est affectus, ac projicienda in eum cura : atque ipse, cum voluerit, *Voluntatem timentium se faciet* ⁵. Quod vero ad hoc tempus attinet, de capitibus propositis a spiritualibus fratribus nostris Hilarione et Eustratio, interveniente reverentia tua, necessarium est quæ convenientia videbuntur respondere. Verum ut facilius percipi possint quæ dicentur, unicuique propositæ quæstioni conjunctim subjungetur ordine responsio.

Interrogatio I. — De presbyteris, qui Romæ aut Neapoli, et in Longobardia ordinati absque acclamatione sunt, et dimissi : utrum eos recipere oporteat, cum eis que communicare, et cibum sumere, et orare.

Responsio. — Hæreseos tempore, propter cogen- tem necessitatem, non plane omni ex parte fiunt quæ in pace sancita sunt. Id quod fecisse cernimus tum beatissimum Athanasium, tum sanctissimum

ικρισις. — Ἐν καιρῷ αἰρέσεως οὐ κατὰ τὰ
τη τυπωθέντα πάντως ἀπαραλείπτως γίνεται,
ν ἀναγκαῖουσαν χρείαν. Ὅπερ φαίνεται πε-
; ὅ τε μακαριώτατος Ἀθανάσιος, καὶ ὁ ἀγιώ-

o 1, 21. ³ Rom VIII, 31. ⁴ Rom. IX, 16. ⁵ Psal. CXLIV, 19.

NOTÆ.

In cod. Reg. σιη'.

Hanc epistolam edidit Cotelarius, t. III *Μο- Eccles. Græcæ*, ex cod. Regio, n. 1770, sub no. Nicéphori CP. ; at Theodoro nostro vindicant

cod. Reg. n. 1987, quo usi sumus, et duplex apographum Sirmondi.

(') Dogmatica.

Eusebium : qui ambo exterorum ordinationes fecere. Idemque nunc in præsentī hæresi fieri conspicitur. Itaque presbyteri memorati, si palam damnati non sint, nequaquam ob ejusmodi ordinationem aversandi sunt, sed admittendi secundum quatuor propositiones.

Interrogatio II. — De presbyteris extra provinciam in Sicilia ordinatis : utrum admitti debeant.

Responsio. — Hæc interrogatio similis est superiori, licet ratione loci discrepet : similem itaque responcionem accipiet.

Interrogatio III. — De Ecclesiis inquinatis per sacerdotes qui hæresi communicarunt, a quibus detinentur : utrum in eas orationis vel psalmodiæ causa ingredi oporteat.

Responsio. — Nullatenus in hujusmodi ecclesias ingrediendum est, juxta modos memoratos : quandoquidem scriptum est : *Ecce relinquetur domus vestra deserta* ⁶. Simul enim atque introducta est hæresis, abscessit angelus loci præses, juxta magni Basilii vocem ⁷ : ac templum ejusmodi, communis et profana domus factum est : *Et non introibo, inquit, in ecclesiam malignantium* ⁸. Et Apostolus : *Qui consensus templo Dei cum idolis* ⁹ ?

Interrogatio IV. — De ecclesiis per eosdem sacerdotes pollutis, sed quæ ab ipsis non detinentur : num in illis psallere et orare oporteat.

Responsio. — Oportet sane in eas ecclesias intrare ad psallendum et orandum, si modo illæ non amplius polluantur ab hæreticis, sed ab orthodoxis in perpetuum detinentur. Constitutum autem hic est, ut ab episcopo vel sacerdote sanæ fidei, solemniter apertio ecclesiæ, exhibita prece, fiat. Itaque si hoc fiat, et sacrum ibi celebrari non erit absolum. Exemplo sit sanctus Athanasius, qui, cum imperator Constantius ipsum hortaretur ut hanc unam gratiam concederet, tradendi scilicet Arianis apud Alexandriam templum unum ubi convenirent ; annuit, modo ipse quoque gratiam eandem Constantinopoli consequeretur, ut nempe orthodoxi convenirent in templum unum, ab Arianis detentum.

Interrogatio V. — De sanctis qui in corpore : utrum ingredi oporteat in eorum cœmeteria, ibique orare et adorare, dum ea pollutis sacerdotibus tenentur.

Responsio. — Non permittit canon, secundum ea quæ prius declarata sunt, in eorum cœmeteria introire. Scriptum est enim : *Ut quid libertas mea judicatur ab aliena conscientia* ¹⁰ ? nisi forte ex necessitate, tantummodo ad venerandas sancti reliquias, fiat ingressus.

Interrogatio VI. — De iis qui habitum mona-

Α τος Ευσέβιος, ὑπερορίου χειροτονίας ἀμφότεροι ποιησάμενοι. Καὶ νῦν δὲ τὸ αὐτὸ ὁρᾶται πραττόμενον ἐν τῇ παρουσίᾳ αἰρέσει. Ὡστε οἱ ὑποδηλωθέντες, εἰ οὐ προδήλως εἰσὶ κατεγνωσμένοι, οὐδαμῶς ἐκ τοῦ οὕτως χειροτονηθῆναι ἀποτρόπαιοι, ἀλλὰ προσδεκτοὶ κατὰ τέσσαρας προτάσεις.

Ἐρώτησις Β'. — Περὶ τῶν χειροτονηθέντων πρεσβυτέρων ὑπερορία ἐν Σικελίᾳ · εἰ χρὴ τοὺτους δεχθῆναι.

Ἀπόκρισις. — Τοῦτο τὸ ἐρώτημα ὁμοίον τοῦ προτιθέντος, εἰ καὶ καθ' ὕψισιν τόπου ἀνόμοιον. Ὁμοίαν δὴλονότι εἶσι καὶ τὴν ἀπόκρισιν.

Ἐρώτησις Γ'. — Περὶ τῶν κοινωθέντων ἐκκλησιῶν ἐκ τῶν ἱερέων τῶν κοινωθησάντων τῇ αἰρέσει, καὶ κατεχομένων ὑπ' αὐτῶν · εἰ χρὴ ἐν αὐταῖς εἰσεῖναι

Β χᾶριν εὐχῆς καὶ ψαλμωδίας.

Ἀπόκρισις. — Οὐ χρὴ τὸ καθόλου εἰς τὰς τοιαύτας ἐκκλησίας εἰσεῖναι, κατὰ τοὺς εἰρημένους τρόπους · ἐπειδὴ γέγραπται · Ἴδοὺ ἀφίσταται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Ἀλλὰ γὰρ τῷ εἰσαχθῆναι τὴν αἰρέσιν, ἀπίπτη ὁ ἔφορος τῶν ἐκείσε ἀγγελος, κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου · καὶ κοινὸς οἶκος ἰ τοῖσδε χρηματίζει ναός. Καὶ οὐ μὴ εἰσεῖθω, φησὶ, εἰς Ἐκκλησίαν πονηρευομένων. Καὶ ὁ Ἀπίστολος · Τίς συγκατάθεσιν νεφῶ Θεοῦ μετὰ εἰδῶλων ;

Ἐρώτησις Δ'. — Περὶ τῶν τῶν κοινωθέντων ἐκκλησιῶν ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἱερέων, καὶ μὴ κατεχομένων ὑπ' αὐτῶν · εἰ χρὴ ἐν ταῖς τοιαύταις ψάλλειν καὶ εὐχεσθῆναι.

Ἀπόκρισις. — Χρὴ μὲν οὖν εἰσεῖναι ἐν ταῖς τοιαύταις ἐκκλησίαις εἰς τὸ ψάλλειν καὶ εὐχεσθῆναι · ἀλλ' εἴπερ ἀσφαλῶς μηκέτι χραίνονται ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων εἰς τὸ αἰ. Τετύπωται δὲ ἐνταῦθα, ὑπὸ σετωσμένου ἐπισκόπου, ἢ ἱερέως τὰ ἀνομιὰ τῆς ἐκκλησίας γίνεσθαι, ὑποφωνομένης εὐχῆς. Ὡστε εἰ τοῦτο γένοιτο, καὶ τὸ λειτουργεῖν ἐκείσε οὐκ ἀπέθω. Παράδειγμα, τὸ τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον ὑπὸ Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως παρακαλούμενον μίαν ταύτην χᾶριν παρασχίσθαι, τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἕνα ναὸν παραδοῦναι τοῖς Ἀρειανῶς εἰς τὸ συναίγεσθαι, κατηνεύσαι, ἀντὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει λήψαστο κατὰ τὴν αὐτὴν χᾶριν, τοῦ συναίγεσθαι τοὺς ὀρθοδόξους ἐν ἐνὶ ναῶ κατεχομένῳ ὑπὸ Ἀρειανῶν.

Ἐρώτησις Ε'. — Περὶ τῶν ἐν σώματι ἁγίων · εἰ χρὴ εἰσεῖναι εἰς τὰ κοιμητήρια αὐτῶν, καὶ εὐχεσθῆναι, καὶ προσκυνεῖν αὐτοῖς κατεχομένων [αἰ. κατεχομένοις, αἰ. καταδεχομένοις] ὑπὸ τῶν μιανθέντων ἱερέων.

Ἀπόκρισις. — Οὐ παραχωρεῖ κανὼν, κατὰ τὴν προδηλωθέντα, εἰσεῖναι εἰς τὰ τοιαῦτα κοιμητήρια. Γέγραπται γὰρ · Ἴνα τί ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως ; εἰ μὴ τι ἂν εἴ ἀνάγκη, κατὰ μόνον τὸ ἀσπάσασθαι τὸ τοῦ ἁγίου λείψανον, ἢ εἰσοδος γένοιτο.

Ἐρώτησις Σ'. — Περὶ τῶν λαβόντων τὸ μωχα-

⁶ Matth. xxiii, 38. ⁷ Epist. 191. ⁸ Psal. xxv, 5. ⁹ II Cor. vi, 16. ¹⁰ I Cor. x, 29.

γῆμα ἐκ τῶν κοινωθέντων ἱερέων · πῶς χρὴ

δέχσθαι. ὁκρῖσις. — Ὁμολογοῦντας ἡμαρτηκέναι, καὶ ἠθένητας χρόνῳ τινί, εἴθ' οὕτως σφραγιδαίνους παρασσωσμένου πρεσβυτέρου, προσδε-

ώτησις Ζ'. — Περὶ τῶν ὑπογραψάντων καὶ ἠσάντων μοναχῶν καὶ κληρικῶν ἐν τῇ αὐτίσει · πῶς χρὴ τούτους δέχσθαι · χωρὶς ἐπιτίμιας, ἢ μετὰ ἐπιτίμιου · εἰ ὁμολογῶσι μηκέτι ἐν ἐν τῇ ἱερατείᾳ · καὶ εἰ ἔξῃστιν ἡμῖν, διδόναι αὐτοῖς τοιούτοις.

ὁκρῖσις. — Δῆλον ὅτι μετὰ τῶν προσηκόντων ἰών. Πῶς γὰρ ἂν μὴ τοὺς καρποὺς τῆς μεταἐπίδεικνύμενοι, εἶν ἄξιοι συναφθῆναι τῷ ὀρθοσώματι; διδόναι δὲ καὶ ἡμᾶς ἐπιτίμια τοῖς ὁκρῖσις, οὐκ ἀποκριτίον. Γέγραπται γάρ, Ἄλλή- ἅ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπλη- τε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ.

ώτησις Η'. — Περὶ τῶν μοναχῶν τῶν ἀδιαφό- παραβαλλόντων τοῖς τυχοῦσι, καὶ συνευχομένοις πνεσθίουσιν αὐτοῖς · εἰ χρὴ δέχσθαι τοιού- τας συνεστιασιν καὶ ψαλμωδίαν.

ὁκρῖσις. — Τοῦ Ἀποστόλου λόγοντος · Στέλ- ει ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως πε- ροῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν λαβὸν παρ' ἡμῶν · πῶς οὐχὶ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν τὸ κρίνετε; εἰ μὲν οὖν ἀπόσχοντο τῆς ἐπαμάρ- νηθείας, καταδεχόμενοι τε καὶ ἐπιτίμιαν τὴν κούσσαν, δεκτέοι. Ἐπιτηρητέον δὲ τίνες εἰσὶν ἴτε τυχόντας · ἄρα αἰρετικοί, ἢ προδήλω- ῶσμενοι ἐπὶ τῷ βίῳ; περὶ τῶν τοιούτων γάρ, ὁ Ἀπόστολος · Ἐάν τις ἀδελφός ὀνομαζό- πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, εἴησιν · τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν.

ώτησις Θ'. — Περὶ τῶν πρεσβυτέρων, τῶν ἰότων μετὰ τῶν αἰρετικῶν ἀπαξ καὶ δις, καὶ ἐκωνησαντων, ἢ ὑπογραψάντων, ἢ συλλειτουργῶν · εἰ χρὴ τοὺς τοιούτους δέχσθαι εἰς συν- νειν, καὶ ψαλμωδίαν, χωρὶς σφραγιδος ἢ μετὰ ἰδος.

ὁκρῖσις. — Ἐπὶ τῶν τοιούτων τηρητέον, εἰ οἱ ἐπίτες ἱερεῖς μετὰ ἱερέων αἰρετικῶν ἢ λαϊκῶν, καὶ ὁμολογουμένων ἢ ὀρθοφρονούντων μὲν, οὐκ ὄντων δὲ τοῖς αἰρετικοῖς. Μεῖζον γὰρ τὸ κρίμα ἢ ἱερομένων. Μετανοία δὲ ἀξιολόγῳ ἑκατί- προσδεκτέον κοινωνῆσαι αὐτοῖς ἁλῶν τε, καὶ ἰχῶν [αἰ. ἄλλων τε προσευχῶν] καὶ σφρα-

ώτησις Ι'. — Περὶ τῶν ὑπογραψάντων κο- νειν ἐν τῇ αἰρίσει καὶ κοιωνούντων · εἰ χρὴ τοιούτοις κοσμικοῖς ὀρθοδόξους κοσμικοὺς συν- νειν.

ὁκρῖσις. — Ἡ ἀδιαφορία, τῶν κακῶν τὸ αἰ- Ἀναμέσον γὰρ, φησί, καθαρῶ καὶ βεβήλου ἰέστελλον. Χρὴ οὖν, εἴπερ ζηλωταὶ εἰσὶν οἱ ὀρ- ούντες, μὴ προσίσθαι τοὺς τοιούτους εἰς συν-

sticum a contaminatis sacerdotibus acceperunt : quomodo recipi debeant.

Responsio. — Si confiteantur se peccasse, et ad aliquod tempus pœnitentiam egerint, atque ita con- signationem deinde ab rectæ fidei presbytero acceperint, admittendi sunt.

Interrogatio VII. — De monachis et clericis qui eidem hæresi subscripserunt communicaruntque : quomodo recipiendi sint : sine pœnitentia, an cum pœnitentia : si professi fuerint se non amplius sacra munia obituros : et num liceat nobis pœnitentias talibus imponere.

Responsio. — Utique cum pœnitentiis convenien- tibus ; quo enim modo, nisi exhibitis pœnitentiæ fructibus, digni sint qui orthodoxo corpori uniantur? His autem et a nobis pœnitentias injungi, non est improbandum. Scriptum enim est : *Alter alterius onera portate, et sic adimplete legem Christi* ¹¹.

Interrogatio VIII. — De monachis qui promiscue cum obviis quibuslibet conveniunt, unaque orant ac cibum sumunt : utrum ad communem cibum et psalmodiam admitti debeant.

Responsio. — Cum Apostolus dicat : *Ut subtra- hatis vos ab omni fratre ambulante inordinate et non secundum traditionem quam acceperunt a nobis* ¹² ; quomodo non ex vobis ipsis quod bonum est judi- catis? Itaque, si a prava consuetudine destiterint, acceperintque convenientem pœnitentiam, admit- tendi sunt. Observandum autem est quinam sint ii quos vocatis *obvios quoslibet* : num hæretici, aut palam culpatae vitæ? De talibus quippe Apostolus ait : *Si is qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, et quæ sequuntur ; cum ejusmodi nec cibum sumere* ¹³.

Interrogatio IX. — De presbyteris qui semel aut iterum cum hæreticis cibum sumpserunt, non tamen communicaverunt vel subscripserunt, aut una sacris operati sunt : sintne ad communem cibum et psalmodiam admittendi, absque consignatione, vel cum consignatione.

Responsio. — In istis observandum est, an sacer- dotes qui cibum sumpserunt, cum hæreticis sacerdotibus, an cum laicis sumpserint, et num cum iis qui recte quidem sentirent, sed communi- carent cum hæreticis. Majus enim erimen est in sacratis hominibus. Utrique porro cum pœ- nitentia condigna suscipi debent, et admitti ad communionem salis, et precum, et consignationis.

Interrogatio X. — De sæcularibus qui in hæresi subscripserunt communicaruntque utrum cum illis sæcularibus sæculares orthodoxos cibum sumere conveniat.

Responsio. — Usus promiscuus causa est malo- rum. Ait enim : *Inter mundum et profanum non habuerunt distantiam* ¹⁴. Itaque orthodoxi debent, si zelo flagrant, tales ad communem cibum non ad-

Galat. iv, 2. ¹² II Thess. iii, 6. ¹³ I Cor. v, 11. ¹⁴ Ezech. xxii, 26.

Ἐρώτησις ΙΔ'. — Περὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ὑπὸ ἑρθοδοξῶν χειροτονηθέντων, καὶ ὑπεροβηθέντων δὲ, μετὰ κοινωσιῶν, εὐαγγελιστῶν, δὲ μετὰ Γρηγορίου τοῦ μεταρκαλίτου.

Ἀπόκρισις. — Ἐν ταῖς ἐπιπέτοις παρ' ἐκείνου ἐστὶ περὶ τούτου λόγος. Εἴτε τῶ κατὰ Γρηγορίου, εἴτε μὴ οἷον δεῖται τῶν ἑρθοδοξῶν, ἢ συνεστίασι γάρ ῥα· μετὰ τῆς ἐξομολογίας ἢ συνεστίασι τῶν ἑλπίματων ἀπολείπειται, οὐ μόνον πρὸς εὐαγγελιστῶν τῶν παραλαβάνων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐξομολογησάμενους. Τὸ δὲ μέτρον τοῦ ἐπιπέτου οὐ δύναται ἀριστέως ὑποβῆλαι, διὰ καίτοι καὶ πρὸς τὸν καὶ τρέπον· ὥστε ἐν θύοις ἢ τρισὶ τεσσαρακοσθαῖς ἀρμίσθαι τὸν ἐπιπέτου.

Ἐρώτησις ΙΕ'. — Περὶ πρεσβυτέρων ὁμοίως ὑπὸ ἑρθοδοξῶν χειροτονηθέντων, καὶ κατὰ ἄγνοιαν εὐαγγελιστῶν μετὰ πρεσβυτέρων διδρασκόντων μετὰ τοῦ αὐτοῦ μεταρκαλίτου.

Ἀπόκρισις. — Γράσσεται· Πᾶν τὸ ἐν ἀγνοίᾳ, καθαρὸν ἐστὶν. Ὅστις ἀνομοίως εἰσι κατὰ ἐπιπέτου.

Ἐρώτησις ΙΣ'. — Περὶ πρεσβυτέρων ἑρθοδοξῶν, ἄγον Ἰαρίωνος, καὶ Εὐστρατίου μοναχοῦ· ἐν ἔχουσιν ἔξουσιαν τοῦ διδοῦναι ἐπιπέτου.

Ἀπόκρισις. — Προσέχεται καὶ τοῖς ἀνομοίως, ὅτι χρὴ διδοῦναι. Ἐπειδὴ δὲ ἐκράται ἢ ἐρώτησις, εἰ δὲ καὶ τὸν μὴ ἔχοντα ἰερωσύνην, διδοῦναι κατὰ ἀκρίβειαν πρεσβυτέρων, καὶ κρίσει τοῦ προσιόντος· οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος, καὶ τὸν ἀκλῶς μοναχὸν ἐπιπέτου διδοῦναι.

Ἐρώτησις ΙΖ'. — Περὶ μονάζοντος τοῦ λαβόντος τὸ ἱερὸν σχῆμα κατὰ ἄγνοιαν ἀπὸ πρεσβυτέρου χειροτονηθέντος ὑπὸ καθήκοντος.

Ἀπόκρισις. — Εἴρεται ἐν ἐτέρῳ κεφαλαίῳ, ὅτι Πᾶν τὸ κατὰ ἄγνοιαν, καθαρὸν ἐστὶν. Καὶ οὐκ ἔξω ἀποστρέφονται τὴν μετὰ τοῦ τοιοῦτου συνεστίασιν, καὶ ἐπὶ ἄλλων τῶν σύμβασιν ποιούντων ὁμοίως καὶ φιλικῶν.

Ταῦτά σοι μὲν ὡς συμψύχῃ καὶ συμπόνῳ ἡμῶν κατὰ τὸ ἐκράτου ἀνεκτύχησαν. Αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς ἀσφαλείης τοῖς ἐκρωτίσασιν ἀδελφοῖς. Οὐ γὰρ πάντων ἢ κρίσις· οὐδὲ πολλοῖς ἐκπέρασται τὰ τοιαῦτα· οὐ μόνον διὰ τὴν ἀνομιαν τῶν ἀνομησάντων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς πειρασμοὺς τῶν κρατούντων. Ἄνθ' ὧν δὲ οἱ εὐλαβίστατοι ἀπεσταλασιν ἀποστόλων πολλῶν τε καὶ καλῶν, ἀμείψοντο παρὰ Θεοῦ τὴν ἀξίαν μισθολογίας, καὶ ταῦτα δύο μαλακίστρια εἰς ὑπόμνημα φιλικίας. Ἐρρωσθε ἐν Κυρίῳ, τιμιωτατοί, προσευχόμενοι ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τὰ χρεῖστονα, καὶ ἰχθόμενα σωτηρίας.

ΣΙΖ' (12). — Ἰωάννη κληρικῶ. [ωμγ'.]

Potius non peccare curet, quam qualis poena peccato statuenda sit.

Τὸ μὲν τῆς ἀγάπης σου δῶρον ἀπεδείξαμεθα, φιλε

CCXVI. — Joanni clerico.

Dilectionis tuæ munus accepimus, amico since-

¹⁶ Levit. 17, 2. ¹⁷ II Thess. 111, 2. ¹⁸ Hebr. vi, 9.

NOTÆ.

(12) In cod. Reg. σιθ'.

Interrogatio XIV. — De presbyteris qui similiter ab orthodoxis ordinati sunt, et neque subdixissent, neque communicarunt, sed iunxerat cibum sumpserunt cum Gregorio metropolitā.

Responsio. — Jam in superioribus de ista re lex est tradita. Sive igitur cum Gregorio, sive cum quolibet ex heterodoxis cibis sumptus sit; qui sumpserit, a crimine per penitentiam congruam solvitur, non modo ut cum iis qui se immunes culpe servarunt, cibum sumat, sed etiam ut sacerdotio quo insignitus est fungatur. Penitentiae autem modum definite subicere, non est possibile ob qualitatem personae et morum: ita ut duabus tribusve quadragesimis multatum fuisse sufficiat.

Interrogatio XV. — De presbyteris qui similiter ab orthodoxis ordinati sunt, ac per ignorantiam cibum sumpserunt cum presbyteris qui eum eodem metropolitā cibum sumpserant.

Responsio. — Scriptum est: Omne quod in ignorantia, mundabitur¹⁶. Quocirca nulli poena sunt obnoxii.

Interrogatio XVI. — De presbyteris orthodoxis, puta Hilarione, et Eustratio monacho: habeantne potestatem injungendi penitentias.

Responsio. — Jam dictum est et in superioribus, injungi oportere. Quia vero innuit interrogatio, an qui sacerdos non est, debeat, ubi presbyteri non sunt, injungere propter fidem accedentis: praeter fas non est ut vel simplex monachus penitentias imponat.

Interrogatio XVII. — De monacho qui per ignorantiam sacrum habitum accepit a presbytero per depositum ordinato.

Responsio. — In alio capite dictum est: Omne quod per ignorantiam, mundabitur. Nec licet avversari communem cum isto cibum, neque alia similiter quae concordiam et amicitiam fovent.

Atque haec quidem tibi tanquam unanimi et laborum socio nos pro viribus explicuimus. Tu vero ea caute tradito fratribus qui interrogaverunt. Non enim omnium est fides¹⁷: neque haec exposita sunt multis: non modo propter dementiam eorum qui deliquerunt; sed etiam propter tentationes eorum qui dominantur. Pro iis autem multis precularisque muneribus quae religiosissimi homines miserunt, dignam a Deo remunerationem accipiant, et has duas sportellas in amicitiae monumentum. Valete in Domino, reverendissimi, pro nobis peccatoribus precautes meliora et viciniara salutis¹⁸.

rissime. Ad interrogationem vero tuam, qua scire A
aves, quæ pœna sit luenda, si contigerit te cum
hæreticis convivari; hoc respondemus: in omni
quidem peccato paratam esse veniam idoneæ pœni-
tentia: cæterum ante peccatum pœnam statuere
non licere, peccatique januam hoc modo aperire.
Neque enim si perconteris: Si mæchatus fuero,
quod nolim, quænam erit pœna? de hac respondere
debeo: incitatio enim est ad peccandum. Sed ita
respondendum est: Cave ne peccatum admittas,
pedemve ad lapidem offendas, sive intellectu, sive
sensu. Ubi autem offenderis, tunc medicus obsæ-
cranti et pœnitenti idoneum ad sanationem reme-
dium adhibebit. Hæc tibi magna cum attentione
scripsi, orans, dilecte, ut ab omni malo libereris.

CCXVII. — *Thomaidi virgini* (*).

De eo quod nequaquam latria colitur imago Domini.

Propositionem reverentiæ tuæ, ex viva voce
admodum honorandi domini archiatri lætus acce-
pi, utpote a propinquo Deique amante expositam.
Nec recuso vel a femina discere interdum quod me
latet. Attamen de venerandarum imaginum adora-
tione, qualis esse debeat, ignorasse non videor.
Nos itaque, reverendissima, ut de aliis in præsens
dicere omittam, imaginem Domini nostri Jesu
Christi sic adoramus, ut ipsum Dominum nostrum
Jesum Christum. Hoc autem, *Sicut*, similitudinis
est, non confirmationis: alioquin, non imago Chri-
sti, sed Christus ipse esset. At vero imago Christi
est: et ille in sua imagine adoratus est, et tanquam
alterum in altero est ostensus. Ait enim Chryso-
stomus¹⁹: « Vidi angelum in imagine: » et Gre-
gorius Theologus rursus²⁰: « Hanc autem intente
prospiciebat Polemon in imagine. » Igitur et Chri-
stus in ea imagine cernitur et adoratur: verum
etsi per similitudinem; non tamen ideo, quia ipse
adoratur et ipse latria colitur, imago latria colenda
est: siquidem nullum foret discrimen imaginis et
prototypi. Itaque hæc sunt duo, essentiæ differen-
tia, sed non hypostasis similitudine. Ad hæc, si
sola Trinitas latria colitur, quo pacto queat etiam
imago latria coli? quaternitas enim facta Trinitas
invenietur, additione suscepta, quod impium est.
Quod si proprie ac peculiariter habet imago Christi
ut latria colenda sit; hoc etiam modo latriæ duæ
deprehensæ, ad creaturæ cultum nos adducent, pe-
rinde ac hæresis Arianorum. Sed apage impium
sensum. Te vero bonus Deus noster servet illæsam,
et sine offensione, tum in orthodoxa fide, tum id
honesta vitæ conditione, quam per virginitatem
elegisti, ut placeas Domino.

¹⁹ Sermo 1 de diversis utriusque Testamenti locis.²⁰ Iamb. 18.

NOTÆ.

(*) Dogmatica.

(13) In cod. Reg. σκ'.

γνησιώτατε. Τὸ δὲ αἷμα ὅπερ (12) ἤτῃσω πρὸς
τὸ, ἰὰν φθάσῃ συνειστιάθῃναι αἰρετικοῖς, εἰδέναι τὸ
ἐπιτίμιον, ἐκεῖνο λέγομεν, ὅτι ἐπὶ παντὸς ἀμαρτή-
ματος ἡ ἀξιόλογος μετάνοια τὴν συγχώρησιν ἔχει·
οὐ μὴν πρὸ τοῦ ἀμαρτήματος ἔξεστιν ἐπιτίμια τι-
θέναι, καὶ ἀνοίγειν ἐντεῦθεν τὴν θύραν τῆς ἀμάρ-
τίας. Οὐδὲ γὰρ ἰὰν ἐρωτήσῃς· Εἰ φθάσω πορνεύσαι,
ὡς οὐ βούλομαι, τί τὸ ἐπιτίμιον; χρὴ με ἀποκριθῆ-
ναι σοι τότε· προτροπὴ γὰρ γίνεται τοῦ ἀμαρτῆν.
Ἄλλὰ τοῦτο ἀποκριτέον· Μὴ ποιῆσαι τὴν ἀμαρτίαν,
μηδὲ προσκῆσαι πρὸς λίθον τὸν πόδα, καὶ νοσηῖαι,
καὶ αἰσθητῶς. Ὅταν δὲ προσκόψῃς, τότε ὁ ἰατρός πα-
ρακαλοῦντι καὶ μετανοοῦντι ἐπιδίδωσι τὸ θεραπευ-
τικὸν ἴαμα. Ταῦτά σοι γέγραφα σὺν πολλῇ προσοχῇ,
εὐχόμενος ῥυσθῆναι σε, ἡγαπημένε, ἀπὸ παντὸς
κακοῦ.

ΣΙΖ' (13). — *Θωμαίδι παρθενευούσῃ*. [ωμζ'.]

Περιχαρῶς ἐδεξάμην τὴν πρότασιν τῆς τιμιότητις
σου, διὰ φωνῆς ζώσης τοῦ ὑπερτίμου κυρίου ἀρχιά-
τρου, ἄτε παρὰ συγγενοῦς καὶ θεοφιλοῦς προσφω-
νηθείσης. Καὶ οὐκ ἀπαναίνομαι καὶ παρὰ γυναικῆς
μανθάνειν ἔσθ' ὅτε τὸ λαυθάνον. Οὐ μὴν δοκῶ ἡγε-
κῆναι τὴν περὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων προσκύνησιν,
ὅπως ὀφείλει εἶναι. Ἡμεῖς τοιγαροῦν, ὡς τιμωτάτη,
ἵνα περὶ τῶν ἄλλων ἰάσω τὸ παρὸν λέγειν, τὴν εἰ-
κόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὕτως προ-
σκυνοῦμεν, ὡς αὐτὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστῶν.
Τὸ δὲ, Ὡς, τοῦτο ὁμοιωσέως ἐστίν, ἀλλ' οὐ βεβαιώ-
σεως· ἡ γὰρ ἂν, οὐκ εἰκὼν Χριστοῦ, ἀλλ' αὐτὸς
Χριστὸς ἐστίν. Ἄλλὰ μὴν εἰκὼν Χριστοῦ ἐστίν, καὶ
ἐν τῇ αὐτοῦ εἰκόνι προσκυνῆται, καὶ ὡς ἔτερον ἐν
ἑτέρῳ δίδεικται. Φησὶ γὰρ ὁ Χρυσόστομος· « Εἶδον
ἄγγελον ἐν εἰκόνι· » καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος πῶ-
λον· « Τῇ δ' ἦν ὑπερκύπτων Πολέμων ἐν εἰκόνι. »
Οὐκοῦν καὶ ὁ Χριστὸς ἐν τῇ ἐκείνῃ [αἰ. οικείῃ] εἰ-
κόνι καὶ ὀρῶμενος ἐστὶ καὶ προσκυνούμενος. Ἄλλ'
εἰ καὶ ὁμοιωματικῶς, ὅμως, ὅτι αὐτὸς προσκυνεῖται
καὶ αὐτὸς λατρεύεται, οὐ μὴν ἡ εἰκὼν αὐτοῦ λα-
τρευτὴ· ἐπεὶ οὐδὲν διάφορον εἰκόνας καὶ πρωτοτύ-
πον. Καίτοιγε ταῦτα δύο, τῇ διαφορότητι τῆς οὐσίας
οὐ τῇ ὁμοιότητι τῆς ὑποστάσεως. Ἐπειτα, καὶ ἡ
Τριάς μόνη ἐστὶ λατρευομένη, πῶς δύναται ἂν καὶ
ἡ εἰκὼν λατρεύσθαι; εὐρεθήσεται γὰρ τετράς ἡ
Τριάς, προσθήκῃ δεξαμένη· ὅπερ ἐστὶν ἀσθένεια.
Εἰ δὲ καὶ ἰδιαζόντως ἔχει τὸ λατρευτὸν ἡ εἰκὼν Χρι-
στοῦ· καὶ οὕτω δύο λατρεῖαι εὐρισκόμεναι εἰς πη-
σμα-ολατρίαν ἡμᾶς ἀγάγοιεν, ἐπίσης τῆς τῶν Ἀρει-
νῶν αἰρέσεως. Ἄλλὰ ἀπαγε τοῦ ἀσεβοῦς φρονήματος.
Σὲ δὲ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν περιφυλάξειεν ἀσινῆ καὶ
ἀπρόσκοπον τῇ τε ὀρθοδόξῳ πίστει, καὶ τῇ σιμνο-
πρεπεῖ πολιτείᾳ, ἣν διὰ παρθενίας προεἶλου, πρὸς
εὐαρίστησιν Κυρίου.

ΣΙΗ' (14). — Δημητρίῳ ὑπάτῳ. [χμβ'.] A CCXVIII. — *Demetrio consuli* (*).

stantinum Iren. fil. ob nuptias adulterinas merito Herodem alterum dici, attamen ipsius mentionem in re divina fieri posse.

εκρού και προτερον δια του γραμματος ἀπελο-
 ιμθα, ὡς πολλή και ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ἡμῶν ἡ
 εἰς σου, Δόποτα, ἢ τε τιμὴ και ἡ ἀγάπησις.
 εἰς δὲ οὐχ οὕτως ἐσμὲν καθὰ ὑπολαμβάνετε·
 ἀμαρτωλοὶ εἰς οὐδὲν ἐφελος, οὐτε ὑμῖν, κλαδοὶς·
 ἄλλοις ὑπάρχοντες. Εἶη δὲ ὑμῖν κατὰ τὴν πε-
 ησιν ὁ μισθὸς και ὁ ἔλεος παρὰ Κυρίου, σὺν τῇ
 α ὑπατίσσει, και τοῖς εὐγενέσει ὑμῶν οὕτε
 και τὰς προσφορὰς δεξάμενοι προσπυγχαμεν Κυ-
 τὰ χαριστήρια. Ἄλλ' ἐπὶ τὸ καταπειθῶν ὁ λόγος.
 πῆθησαν, φησὶ, τινὲς δια τὸν δευτερον Ἡρώδη,
 ἰρθόδοξος ἦν και ἡ Ἐκκλησία μνημονεύει αὐτοῦ.
 τον μὲν Ἡρώδη σύνθεσις λέγειν τοὺς κρατοῦν-
 καθὰ φησιν ὁ Θεολόγος· « Ἐὰν Ἡρώδη παρὰ
 , σιώπησον. » Ἐπειτα σκοπεῖτωσαν οἱ ἐπισκῆ-
 B τες, εἰ μὴ εἰκότως ἡ ἀφομοίωσις. Ὁ πρώτος
 της γυναῖκα ἔχων τὴν θυγατέρα Ἀρέτα τοῦ βα-
 υς, και ταύτην ἐβαλὼν, εἴληπε τὴν γυναῖκα
 κτου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ εἰς δευτερον συνοικί-
 και ἐπειδὴ παρὰ τὸν νόμον τοῦτο, ἐλέγχεται
 τοῦ Προδρόμου· και μὴ φέρων τὸν ἐλεγγον, κτεί-
 τὸν προφήτην. Εἶτα μετὰ μικρὸν ὑπὸ τοῦ ἰδίου
 ἀσσοθευθεὶς φονεύεται· τοῦ δικαιοκρίτου Θεοῦ
 α ἐπαγαγόντος δίκην τῷ φονεῦτῃ, ἀπὲρ θανάτου
 α θάνατον οἰκτιστον. Ἐλθωμεν ἐπὶ τὸν περὶ οὗ
 γος.

ναῖκα και τὸς ἔχων Μάρίαν τὴν νομίμως συν-
 ἰσκων αὐτῷ ἐκ νεότητος, ἐβαλὼν ταύτην, μοι-
 ς, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, εἴληπε γυναῖκα
 ὅταν κουβικουλαρίαν εἰς δευτερον συνοικέσιον·
 ἐπειδὴ παρὰ τὰ Εὐαγγέλια τοῦτο, ἐλέγχεται
 C ἄνος κατὰ προσωπον· και μὴ φέρων τὸν ἐλεγ-
 κλαίει τὸν ὅσιον ὡς τεθαμμένον· εἶτα μετὰ μι-
 ὑπὸ τοῦ ὑπηκόου ἀνασσοθευθεὶς τυφλοῦται, τοῦ
 οδότου Θεοῦ προσήκουσαν ἐπαγαγόντος δίκην
 ουριστῆ, ἀπὲρ φυλακῆς ὅσας πῆρωσιν ὀφθαλ-
 Ἐνωτισάσθω οὐν πᾶς ἔχων νοῦν, ὡς ἄρα δι-
 ς δευτερος Ἡρώδης Κωνσταντῖνος, ἐπ' αὐτὸν οὐκ
 ἔκτοτε μέχρι τοῦ δευρο πέπραχε τοιοῦτον, ὄνο-
 κτω· αὐτὸς ἑαυτῷ προξενήσας πρακτικῶς τὸ
 α. Καὶ περὶ τοῦτου πράγματα μὴ παρεχίτωσαν
 . Οὐ δύναται Χριστὸς ἡ ἀλήθεια ψεύσασθαι· ὅτι
 ς ἐστιν, οὐδὲ ὁ ἀντιπίπτων, ὅτι μὴ οὐχὶ θεομα-
 Καὶ οὐ λήξοι λαλούμενον ὁ ἐποίησεν ὁ μοιχεύσας,
 συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ λυπού-
 : συναπήχθησαν τῇ μοιχείᾳ. ἀνιδῶνται κακῶς
 πομνήσει· δέον αὐτοὺς ὑμολογεῖν τὸ ἀληθές, και
 πίπτειν και προσκλαίειν τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς ἀπ-
 γῆς ἐφ' ἣ και δωσουσι λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως
 μετανοοῦντες. Οἱ δὲ πρὸς τὸ παροξύνειν τὸν Θεόν,
 ἀμαρτίας ἐφ' ἀμαρτία ἐπισπῶνται· ἡ κληθῆν

Et paulo antea per litteras commemoravimus,
 quanta esset et quam supra meritum nostrum fi-
 ducia tua, Domine, observantia item, ac dilectio.
 Nos vero non ii sumus quos esse arbitramini, sed
 peccatores, quorum inanis tum vobis tum aliis
 opera est. Si autem vobis secundum fidem vestram
 merces et misericordia a Domino, cum domina
 consulissa, nobilique sobole vestra : quorum obla-
 tionibus acceptis obtulimus Domino munera. Sed
 ad negotium urgens ac necessarium oratio conver-
 tatur. Ægre fuit nonnullis, inquit, ob Herodem al-
 terum, quod orthodoxus fuerit, et Ecclesia ipsum
 commemoret. Primum quidem, solenne est Herodis
 appellatione principes indicare. Ad quem modum
 Theologus ait : « Si coram Herode steteris, sile. »
 B Perpendant deinde qui accusant, annon conveniens
 comparatio sit. Primus Herodes uxorem habens
 filiam Aretæ regis, ea dimissa, conjugem Philippi
 fratris sui accepit in alterum connubium : et quo-
 niam id præter legem, arguitur a Præcursore ; ac
 reprehensionem non ferens, prophetam occidit :
 deinde haud multo post a proprio populo ejectus
 occiditur : justo Deo vindice debitam rependente
 homicidæ ultionem, pro viri sancti nece miserabi-
 lem interitum. Ad eum porro veniamus, de quo
 sermo est institutus.

Uxorem et hic cum haberet Mariam legitime
 sibi ab adolescentia copulatam ; hac ejecta, per
 adulterium, juxta verbum Domini, accepit conju-
 gem Theodoten cubiculariam secundo connubio :
 C et quoniam id contra Evangelium est, a Platone
 coram reprehenditur ; cumque non ferret reprehensionem,
 virum sanctum, tanquam sepultum, includit :
 deinde paulo post a subdito pulsus excæcatur :
 justo iudice Deo congruas sumente pœnas a carce-
 rario, pro viri sancti carcere orbitatem luminis.
 Audiat itaque quisquis est mentis suæ compos, an-
 non tanquam alter Herodes Constantinus, cum
 nihil aliud ex eo tempore usque in hunc diem ege-
 rit, merito sic nominetur, hanc ipse sibi reapse
 appellationem adoptans. Ad de re ista ne nobis illi
 facessant negotium. Non potest Christus, qui ve-
 ritas est, mentiri : quoniam mæchus est qui non
 obsistit : quinetiam Dei hostis est. Nec ulla silebit
 ætas id quod mæchus egit, usque ad consummatio-
 D nem sæculi. Sed quoniam ii qui conqueruntur,
 mæchiæ obsecundarunt ; hujus rei mentionem acer-
 be ferunt. Debentii verum confiteri, prosternere se et
 coram Deo lugere ob sanctorum captivitatē, de
 qua et redditori sunt rationem in die iudicii, nisi
 ipsos pœniteat. Si vero ad irritandum Deum pecca-

NOTE.

[4] In cod. Reg. ρ6.

(*) Dogmatica.

ta peccato adjiciant : anlatet ipsios quanta persecutio hinc ubique conflagraverit, et quam multi mœchati sint propter insigne hoc exemplum? Sed alia mitto dicere, nomullorum hominum reverentia. Desinant, quicumque illi sunt, dolorem præ se ferre qui Deo exosus est. *Deus enim personam hominis non accipit* ²¹. Ac, præter id quod ex Evangelio accepimus, si quis aliud evangelizet, vel si angelus sit, anathemati subjeicitur, quemadmodum beatus Apostolus clamat ²². Hæc cum religiosissimus præpositus probe norit ; ne conqueratur, quod sanctus Theophanes in hoc negotio accusationem non effugerit. Veritati enim nihil anteponendum. Nec ipse negat, cum audit : sicut neque magnus apostolus Petrus negationem suam, nec sanctus David mœchiam, nec sacer martyr Cyprianus magiam. Quod autem tanquam orthodoxus in Ecclesia commemoratur ; nequaquam id Evangelio adversatur : quandoquidem commemoratur et Valentinianus : at non eo quod duas simul uxores habuerit præter legem, sed propter rectam fidem : et Jovianus, at non quod masculorum corruptor fuerit, quemadmodum narrant : et Nicephorus, at non eo quod avarus fuerit. Plura dici et de aliis possunt, qui quamquam aliis criminibus accusati, tamen ob rectam fidem duntaxat, memoria ecclesiastica perfruuntur. Sed de his hactenus. Tu vero, Domine, hanc epistolam serva sedulo, nec pervulgari sinas : non enim res periculo vacat, sicut tabellarius renuntiat. Dominus cum spiritu vestro. Amen.

CCXIX. — *Solutiones diversorum capitum.*

Interrogatio I. — De presbytero, et diacono, et lectores, qui cum recta fide essent, hæreticis tamen communicarunt ex humano metu : an oporteat pro ipsis oblationem facere, aut pervigilium, aut precationem.

Responsio. — Si usque ad obitum hæreticis communicantes perseverarint, nequaquam. Sin autem in exitu, et respuerunt, et confessi sunt se timore victos, ac tertio, si sacra mysteria ab orthodoxis perceperunt, indulgendum ut pro ipsis fiant ea quæ prius commemorata sunt.

Interrogatio II. — De monachis et monialibus qui similiter in communiione hæreticorum e vita decesserunt.

Responsio. — Superior responsio et in his servetur. Similiter et in laicis, viris, feminis, pueris. Hæc autem de mortuis dicta sunt. Nam si vivit adhuc quivis ex omnibus ante appellatis, ac respiscit, ex eo die metum deponens, eligensque pro recto et honesto dura pati ; si quidem presbyter sit vel diaconus, sacro ministerio prohibeatur usque ad tempus synodi orthodoxæ : post convenientem vero pœnitentiam, particeps esto sacræ Eucharistiæ ab orthodoxo consecratæ. Pœnitentiæ

αυτους οἷος διωγμὸς ἐντεῦθεν ἀνήθη παταχοῦ · καὶ ὅσοι ἐμοίχευσαν ἐκ τοῦ προὔχοντος παραδείγματος ; καὶ τὰλλα σιωπῶ λέγειν, αἰδοῖ τινων προσώπων. Πασσάσωσαν λυπεῖσθαι λύπην θεοστύγῃ, οἵτινες ἂν εἴν. Πρόσωπον γὰρ Θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει. Καὶ, παρ' ὃ ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου παραλάβομεν, ἰάν τις εὐαγγελίζεται ἕτερον, μέχρι καὶ ἀγγέλου, ἀναθέματι ὑποβάλλεται, καθὰ βοᾷ ὁ μακάριος Ἀπόστολος. Ταῦτα εἰδὼς καὶ ὁ εὐλαδίστατος ἡγούμενος, μὴ ἐγκαλεῖται περὶ τοῦ ἁγίου Θεοφάνους, ὅτι ἤτριάθη ἐν τῷ πράγματι. Ἀληθείας γὰρ οὐδέν προτιμότερον. Καὶ οἷα ἀπαναίνεται ἀκούων, ὡς οὐδὲ Πέτρος ὁ μέγας ἀπίστολος τὴν ἄρνησιν, οὐδὲ Δαβὶδ ὁ ἅγιος τὴν μοιχείαν, οὐδὲ Κυπριανὸς ὁ ἱερόμαρτυς τὴν γοητείαν. Περὶ δὲ τοῦ ὅτι ὡς ὀρθόδοξος μνημονεύεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐδέν προϊσταται τῷ Εὐαγγελίῳ · ἐπεὶ μνημονύεται καὶ Οὐαλεντινιανὸς · ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ δύο ὁμοῦ γυναικάς ἔχειν παρανόμως, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὀρθάν πίστιν · καὶ Ἰοβιανὸς, ἀλλ' οὐ καθὼς ἱστορεῖται ὅτι ἄρρενοφθόσος ἦν · καὶ Νικηφόρος, ἀλλ' οὐ καθὼς πλεονέκτης. Καὶ πολλοῦ ἔστι λέγειν περὶ τῶν ἄλλων, οἵ, κἂν τὰ ἄλλα διαβιβλημένοι, διὰ δὲ τὴν ὀρθοδοξίαν μόνον μνήμης ἐτυχον ἐκκλησιαστικῆς. Ταῦτα ἔχτη ὧδε. Αὐτὸς δὲ, Δέσποτα, κάτεχε ἀσφαλῶς τὸ σύγγραμμα · μὴ ἐκφορον αὐτὸ ποιῶν, ἐπειδὴ κίνδυνος, καθὰ ἀναγγελεῖ ὁ γραμμαματῆφόρος. Ὁ Κύριος μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν. Ἀμήν.

C ΣΙΘ' (15).—*Λύσεις διαφόρων κεφαλαίων. [αμθ']*

Ἐρώτησις Α'. — Περὶ πρεσβυτέρου, δικαίου τε καὶ ἀναγνώστου ἰσχυροῦ φρόνημα ὀρθόν, τοῖς αἰρετικοῖς δὲ κοινωνησάντων ἐξ ἀνθρωπίνου φόβου · εἰ χρὴ προσφορὰν ὑπὲρ αὐτῶν ποιεῖν, ἢ πονυχίδα, ἢ εὐχὴν.

Ἀπόκρισις. — Εἰ μέχρις ἀποβιώσεως κοινωνοῦντες τοῖς αἰρετικοῖς διέμειναν, οὐδαμῶς. Εἰ δὲ ἐν τῇ ἐξόδῳ καὶ μετεμελήθησαν, καὶ ὠμολόγησαν φόβῳ κεκρατῆσθαι, καὶ τρίτον εἰ κοινωνήσαν τῶν ὀρθόδοξων ἁγιασμάτων · συγχωρητέον γίνεσθαι ἐκ' αὐτοῖς τὰ προειρημένα.

Ἐρώτησις Β'. — Περὶ μοναχῶν καὶ μοναζουσῶν ὁμοίως τῇ κοινωνίᾳ τῶν αἰρετικῶν ἐποβιωσάντων.

Ἀπόκρισις. — Ἡ προειρημένη ἀπόκρισις φυλαττέσθω καὶ ἐπὶ τοῖσδε. Ὅμοίως καὶ ἐπὶ λέσθαι, ἀνδρῶν τε, καὶ γυναικῶν, καὶ παιδῶν. Εἴρηται δὲ ταῦτα περὶ τῶν τεθνεώτων. Εἰ γὰρ ἐτι ζῶν ἐστιν ἐκ πάντων τῶν προειρημένων, καὶ μεταμελήτω, ἐξω ρίπτων τὸν φόβον ἀπὸ τοῦ δεῦρο, καὶ αἰρούμενος ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ κακοπαθεῖν · εἰ μὲν πρεσβύτερος ἢ διάκονος, εἰργίεσθω τῆς ἱερουργίας ἕως καιροῦ συνόδου ὀρθοδοξίας · μετὰ δὲ ἐπιτεμίαν τὴν προσήκουσαν, μετεχέτω τῶν ὀρθόδοξων ἁγιασμάτων. Ἡ

²¹ Galat. II, 6. ²² Galat. I.

NOTÆ.

(15) In Cod. Reg. αθ'.

δε δύναμις τῆς ἐπιτιμίας, ἀμεθεξία ἐστὶ τῶν ἀγιασμάτων, καθ' ὃν καιρὸν ἢ καιρούς ὁ ἐπιτιμῶν οἰκονομοῖται. Οὐ γὰρ ὀριστικῶς ἐστὶν ἀποφῆνασθαι· διὰ τὸ ἄλλον ἄλλου διαφέρειν καὶ προσώπων, καὶ γνώσει, καὶ σπουδῆ, καὶ ἡλικίᾳ. Εἰ δὲ μονάζων εἴη, ἢ ἀναγνώστης, ἢ μονάζουσα· τοῦ ἐπιτιμίου πληρουμένου εὐθὺς διδόντω ἢ θεία μέθεξις· ὡσαύτως καὶ ἐπὶ λαϊκῶν, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παιδῶν. Δὴλον δὲ καὶ τούτοις διαφορῆς, κατὰ τε πρόσωπον καὶ τὸ ἀξίωμα καὶ ἡλικίαν· ὡς καὶ μιᾷ τεσσαρακοστῇ ἰκανοῦσθαι τὴν ἐπιτιμίαν τῷ λαμβάνοντι. Φανερὸν δὲ ὅτι τὸ ἐπιτιμίου τῆς ἀμεθεξίας τῶν ἀγιασμάτων συνεπιλαμβάνεται καὶ προσευχῶν, καὶ γονυκλισιῶν, καὶ ἐκγρατείας βρωμάτων, κατὰ τὴν ὑποκειμένην φύσιν τοῦ ἐπιτιμωμένου.

Ἐρώτησις Γ'. — Περὶ τοῦ δίδοναι δῶρα ἐν μοναστηρίοις ἀνδρείοις τε καὶ γυναικείοις.

Ἀπόκρισις. — Δοτεῖον, εἰ εἰσὶ περιλαγμένοι τῆς αἰρετικῆς κοινωνίας.

Ἐρώτησις Δ'. — Περὶ τοῦ ἀφ' ἑαυτῶν κοινωνεῖν ἢ μονάζοντας ἢ μονάζουσας τῶν ἀγιασμάτων.

Ἀπόκρισις. — Οὐκ εἴξον ἀπεισθαι οὐδὲ τῶν θείων ἀναθημάτων τοὺς εἴω ἱερωσύνης· πλὴν εἰ μὴ τι κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην, μὴ εὐρισκομένου πρεσβυτέρου ἢ διακόνου, ἀφ' ἑαυτῶν μετέχειν τοῦ δῶρου. Τοῦτο δὲ πῶς; τιθεμένης βίβλου ἱερᾶς, καὶ ἐφαλουμένης ὀθόνης καθαρᾶς, ἢ ἱερᾶς ἐπικαλυμματίδος, ἐκείσε τοῦ δῶρου ἀπὸ χειρὸς σὺν φόβῳ προτεθέντος μετὰ τὴν ὑμνωδίαν, ἀπὸ στόματος ληπτέον· εἰδ' οὕτως διακλύσεως οἴνου γινομένης τῷ λαμβάνοντι.

Ἐρώτησις Ε'. — Περὶ λαϊκῶν, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ὀρθοδόξων ἐξ ὀρθοδόξου κοινωνούντων, φόβῳ δὲ ἀνθρωπίνῳ τὰλλα πάντα τοῖς αἰρετικοῖς συναμιγνυμένων· πῶς χρὴ τοὺς ἀκριβεμένους περὶ αὐτῶν ἔχειν.

Ἀπόκρισις. — Ἀπὸ μὲν ἱερατικοῦ ἦγον πρεσβυτέρου καὶ διακόνου, μονάζοντός τε καὶ μονάζουσας, ἀφεκτεῖον συνεσθίειν τὸν ἡκριβωμένον· οὐκ οἶδα εἰ μὴ τι οἰκονομίας τρόπῳ, καὶ τοῦτο σπανιώτερον. Ἀπὸ δὲ τῶν λαϊκῶν, ἀδιάφορον τὸ συνεσθίειν· πάντων γὰρ κολλήσις καὶ κοινωνεῖν αὐτὸν φόβῳ τῆς αἰρέσεως, ἔχοντα δὲ ὁμῶς ὀρθόδοξον τὸ φρόνημα. Πλὴν ἵνα μὴ ἀπύλαστον εἴη τὸ ἀμάρτημα, μικρὸν ἐπιτιμίου ἐπιδιδόντω τοῖς ἀδιάφοροῦσιν ἐκ φόβου τοῖς αἰρετικοῖς. Τὸ δὲ ἐπιτιμίου, γονυκλισίαι πεντεκαίδεκα, εὐχαὶ ὡσαύτως· Κύριε, συγχώρη σὸν μοι τὴν ἁμαρτίαν· Κύριε, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ· Κύριε, ἔλεῃ σὸν με· ἀπὸ πενήκοντα, ἤτοι ἑκατόν.

Ἐρώτησις Ζ'. — Εἰ χρὴ τοῖς συμφάλλουσι τοῖς αἰρετικοῖς, ἀπεχομένοις δὲ τῆς κοινωνίας αὐτῶν, ἂν τε πρεσβυτέρῳ, ἂν τε διακόνῳ, ἂν τε λαϊκῷ, ἂν τε γυναικί, μεταδιδόναι τῶν ἀγιασμάτων τὸν ὀρθόδοξον ἱερέα.

Ἀπόκρισις. — Τὸ μὲν οὖν μεταδιδόναι, μεταδιδόντω· τοῖς μὲν ἱερωμένοις, οἰκονομικῶς μετὰ ἐπιτιμίου, διὰ τὴν πρὸς τοὺς αἰρετικούς ἀπαγωγὴν ἐν τοῖς ἄλλοις· τοῖς δὲ λαϊκοῖς ἄνευ ἐπιτιμίου. Περὶ δὲ τοῦ διετίαν ἔχοντος ἀναγνώστον ἐν τῇ ἀποχῇ τῆς

A autem pars est, Eucharistiæ dilata perceptio, quanto temporis spatio censuerit is qui pœnam statuit. Neque enim præcise definire aut statuere licet; quod alius ab alio differat dignitate, doctrina, negotiis, et ætate. Si vero monachus sit, aut lector, aut monialis: pœnitentia peracta, statim divina Eucharistia donetur: quemadmodum et de laicis censendum, viris, feminis, puerisque. Manifestum est autem et in his discrimen esse personarum, dignitatis, et ætatis: ut vel una quadragesima satis ei sit qui pœnitentiam accipit. Liquido constat autem pœnitentiam, una cum dilata perceptione Eucharistiæ, complecti et orationes, et genuum flexiones, et abstinentiam a cibis, juxta illius qui pœnam subit, facultatem ac vires.

Interrogatio III. — De donis, an monasteriis tum virorum tum feminarum dari debeant.

Responsio. — Danda sunt, si quidem ii sint hæreticæ communionis expertes.

Interrogatio IV. — De communione sacræ Eucharistiæ, quam per se ipsi monachi vel moniales accipiant.

Responsio. — Ne sacra quidem donaria tangere licitum est iis qui sacerdotes non sunt: nec, nisi forte necessitate urgente, si desit presbyter vel diaconus; per seipsum sumere Eucharistiam. Istud autem quo pacto? Posito sacro libro, extensoque puro linteo, aut sacro velamine, deposita prius illic e manu cum metu sacra Eucharistia, post hymnorum recitationem, ore sumi debet. Postea, qui accipit, abluere os vino debet.

Interrogatio V. — De laicis, viris ac feminis orthodoxis, qui ab orthodoxo communicant, humano autem timore in cæteris omnibus cum hæreticis miscentur: quomodo illos oporteat, qui exactioris disciplinæ studiosi sunt, cum his se gerere.

Responsio. — Sacro quidem homini, hoc est, presbytero et diacono, deinde monacho et moniali, cavendum ex disciplina exactiore ne cum his cibum sumat: nisi forte per dispensationis quemdam modum, et hoc ipsum rarius. Laicis vero licitum est, cibum cum his capere: etiamsi sæpe contingat hos ex metu communicare hæresi; dum rectam interim fidem animo teneant. Tamen, ne impunitum sit dilectum, exigua imponatur pœna iis qui cum hæreticis ex metu promiscue agunt. Pœna vero, quindecim flexiones genuum, precatioes totidem: Domine, ignosce mihi hoc peccatum; Domine, propitius esto mihi peccatori; Domine, misereere mei; quinquages vel centies.

Interrogatio VI. — An oporteat iis qui cum hæreticis simul psallunt, ab ipsorum autem communione abstinent, sive presbytero, sive diacono, sive laico, sive mulieri, Eucharistiam impertiri ab orthodoxo sacerdote.

Responsio. — Quod ad impertiendum attinet, impertiatur utique: sacerdotibus quidem ex dispensatione cum pœnitentia, quod ab hæreticis in aliis rebus se abstrahant: laicis autem sine pœnitentia. Lector vero si jam per biennium hæretica

communione abstinuit, æquum est eum participem fieri sacræ Eucharistiæ, etsi in aliis abreptus fuerit. Ex dispensatione autem hæc dicta sunt propter hominum imbecillitatem; ne dum eos optamus efficere omni hæretica conspersione puros, incaute ipsos in eadem pericula conjiciamus.

Interrogatio VII. — An oporteat una psallere cum iis qui hæreticis non communicant quidem, sed cum iis libere agunt in aliis rebus: aut accipere oblationes ab ipsis, seu ceram, seu oleum.

Responsio. — Si quidem sacerdotes fuerint, nec heterodoxis offerant, accipienda ab iis oblata, cum pœnitentia aliqua. Si vero laici, sine pœnitentia porro pergendum. Oportet enim discrimen esse, propter sacerdotis dignitatem.

Interrogatio VIII. — An licet nobis pœnitentem adhibere iis qui poscunt, aut oleum benedicere, aut ceram accendere, aut sacro calice bibere?

Responsio. — Si heterodoxi sunt, minime: etsi cum fide accedant. *Nulla enim societas luci ad tenebras*²³.

Interrogatio IX. — Si monachus aut monialis ad nos venerit divinæ Eucharistiæ causa, quænam exigenda confessio est, ubi, quo sint illi statu, lateat?

Responsio. — Omni venienti impertienda communio, si quo in statu sit ignoratur, rogandus an venerandam Christi imaginem et sanctorum colat: an fugiat hæreticorum communionem, nec aliam ullam hæreticam animo sententiam teneat. Atque ubi omnia confessus fuerit, et confessio tenebitur omnem detestata hæresim; tunc impertienda ei sacræ Eucharistiæ communicatio est.

Interrogatio X. — An liceat moniali aquam e sacro calice bibere. [Ut puta sanitatis causa.]

Responsio. — In summa sacerdotis aut monachi penuria, ob urgentem necessitatem, bibat.

Interrogatio XI. — In transitu num ingredi fas in Ecclesiam quam hæreticus obtineat?

Responsio. — Si penes hæreticum Ecclesia est, omnino non licet ingredi orationis causæ: nisi ob aliam circumstantiam quæ excuset.

Interrogatio XII. — Ignotum abbatem ad nos venientem, an fas ante examen, ut sanctum compellere, ac pœnitentiam ab eo poscere.

Responsio. — Quandoquidem tempus est hæresis, ante examen non oportet neque, *Benedicite, sancti*, dicere, nec pœnitentiam ab eo poscere. Communis vero deneganda non est salutatio, secundum sancti Basilii constitutionem.

Interrogatio XIII. — De puteo, si pollutus sit, an precem peragere oportea orthodoxum sacerdotem.

A αίρετικῆς κοινωνίας, δίκαιον μετέχειν αὐτὸν τῶν ἀγιασμάτων, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις συναπάγεται. Οἰκονομικῶς δὲ ταῦτα εἴρηται διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἐκθρώπων· ὡς ἂν μὴ πάντα ζητούντες αὐτοὺς καθαρῶς ποιεῖν τῆς αίρετικῆς συμφύσεως, λάθωμεν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια παραλύοντες αὐτούς.

Ἐρώτησις Ζ'. — Εἰ δεῖ συμπάλλειν τοῖς μὴ κοινωνοῦσι τοῖς αίρετικοῖς, ἀδιαφοροῦσι δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις· ἢ δέχεσθαι προσφορὰς παρ' αὐτῶν, ἢ κηρούς, ἢ ἔλαιον.

Ἀπόκρισις. — Εἰ μὲν ἱερωμένοι εἶεν, καὶ οὐ τοῖς ἑτεροδόξοις προσφέρουσι, προσδεκτικὸν τὰ παρ' αὐτῶν προσσηνεγμένα μετ' ἐπιτιμίου τινός. Εἰ δὲ λαϊκοί, ἀνευ ἐπιτιμίου προσίτων. Δεῖ γὰρ διαφορότητα εἶναι διὰ τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα.

Ἐρώτησις Η'. — Εἰ ἔξεστι ποιεῖν τοῖς αἰτούσιν ἡμῖν εὐχὴν, ἢ εὐλογεῖν ἔλαιον, ἢ κηρούς ἀνάπτειν, ἢ ἀπομυρίζειν ἅγια;

Ἀπόκρισις. — Ἐὰν ἑτεροδόξοι εἰσιν, οὐδαμῶς· καὶ πίστις προσέρχεται. Οὐθεμία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος.

Ἐρώτησις Θ'. — Ἐὰν μονάζων ἢ μονάζουσα ἦκει πρὸς ἡμᾶς ἐπὶ τῇ θείᾳ κοινωνίᾳ· ποταπὴν ὁμολογίαν ἀπαιτητέον διὰ τὸ ἀδιάγνωστα εἶναι τὰ κατ' αὐτούς;

Ἀπόκρισις. — Πάντα τὸν ἐρχόμενον κοινωνῆσαι. Εἰ ἀγνοεῖται τὰ κατ' αὐτὸν, ἐρωτητέον εἰ προσκυνεῖ τὴν σεπτὴν εἰκόνα Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων· εἰ μὴ κοινωνεῖ τοῖς αίρετικοῖς, καὶ εἰς ὃ τι ἂν ἄλλο ὑποπτεύεται φρόνημα ἑτεροδόξον. Καὶ ὅταν κατὰ πάντα ὁμολογήσῃ, καὶ ἡ ὁμολογία σώζοιτο ἐπὶ πίστεως αίρέσεως ἀπαγορευτικῆ· τότε μεταδοτέον καὶ συγκοινωνιῶν αὐτῷ τῶν ἀγιασμάτων.

Ἐρώτησις Ι'. — Εἰ ἔξεστι μοναστήριον ἀπομυρίζειν.

Ἀπόκρισις. — Ἐξ ἀπορίας πάσης ἱερωμένου ἢ μονάζοντος, ἀπομυρίζτω, διὰ τὴν κατεπειγούσαν ἀνάγκην.

Ἐρώτησις ΙΑ'. — Εἰς ἐκκλησίαν κατὰ πάροδον ὑπὸ αίρετικῶν κρατουμένην εἰ δεῖ εἰσελθεῖν;

Ἀπόκρισις. — Ἄκαθ, εἰ ὑπὸ αίρετικῶν κρατουμένη ἐκκλησία ἐστίν, οὐ δεῖ εἰσελθεῖν προσευχῆς χάριν· εἰ μὴ τι κατὰ ἄλλην περιστατικὴν πρόφασιν.

Ἐρώτησις ΙΒ'. — Ἀββᾶν ἐρχόμενον πρὸς ἡμᾶς ἀγνώριστον, εἰ χρὴ πρὸ ἀνακρίσεως ἀγιολεκτῶν αὐτὸν, καὶ αἰτεῖσθαι πρὸς αὐτοῦ εὐχὴν.

Ἀπόκρισις. — Ἐπὶ τὸν καιρὸς αίρέσεως ἐστὶ, πρὸ ἀνακρίσεως οὐ δεῖ· οὔτε, εὐλογεῖτε, ἅγιοι, λέγειν· οὔτε εὐχὴν αἰτεῖν παρ' αὐτοῦ. Τὸν δὲ κοινὸν ἀσπασμὸν οὐκ ἀπαγορευτέον, κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Ἐρώτησις ΙΓ'. — Περὶ φρίατος, εἰ μὴ μωθῆ, αὐτὸν δεῖ ποιῆσαι εὐχὴν τὸν ὀρθόδοξον ἱερέα.

²³ II Cor. vi, 14.

Ἀπόκρισις. — Ἐκεῖ δεῖ ποιεῖν τὴν εὐχὴν, οὗ ἄστιν ἡ ὀρθόδοξος κοινωνία. Πρὸς δὲ τοὺς κοινωνοῦντας τοῖς αἰρετικοῖς οὐκ ἴτεον. Ἐν οἷς γὰρ μαινοῦνται κατὰ ψυχὴν διὰ τοῦ ἄρτου αὐτῶν, μεικθῆσονται καὶ κατὰ σῶμα.

Ἐρώτησις ΙΔ'. — Περὶ βαπτίσματος, ὡς οὐκ ἔστιν ἐκκλησία κρατούμενη ὑπὸ ὀρθοδόξου, ἴαν αἰτήσεται ἡμᾶς τις τοῦ χρῆθ' σφραγίζειν, καταχεῖν, καὶ βαπτίζειν · ποταποὶ δὲ οἱ γονεῖς καὶ οἱ ἀνάδοχοι.

Ἀπόκρισις. — Οὐκ εἰσὶναι, καθὰ προείρηται, εἰς ἐκκλησίαν κρατούμενην ὑπὸ αἰρετικοῦ δεῖ · πόσω γε μάλλον τὰ λελεγμένα πράξει; ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπορίαν ἀναγκαῖον εἰς τόπον καθαρώτατον οἰκίας · ἐφ' ἧ δὲ θυσιαστηρίου καθηγιασμένου, ἦτοι τραπέζης, τὴν ἱερουργίαν ὁ μέλλων ἐπιτελεῖν τὸ φῶτισμα βαπτίσειν. Ἀναδόχους δὲ ἐκείνους προσιτίον, τοὺς οὐ τοῖς αἰρετικοῖς κοινωνοῦντας, καὶ γονεῖς τοὺς ὡσαύτως πεφυλαγμένους.

Ἐρώτησις ΙΕ'. — Εἰσὶν ἐκκλησίαι ἔχουσαι δύο κόγχας ἢ καὶ τρεῖς · ἔστι δὲ ἐξ αὐτῶν μία ἀνεθρονιαστος · χρῆ ἐκείσε λειτουργῆσαι, ἢ οὐ;

Ἀπόκρισις. — Ἐὰν ὑπὸ τὸν ἀναφερόμενον αἰρετικῶν ἔστιν ἡ τοιαύτη ἐκκλησία, καὶ μία κόγχη οὐ καθιέρωται, οὐ χρῆ λειτουργεῖν ἐκεῖ · εἰ δὲ κρατεῖται ὑπὸ ὀρθοδόξου, ποιεῖτω λειτουργίαν εἰς τὴν κόγχην ἣτις οὐ καθιέρωται.

Ἐρώτησις Σ'. — Εἰ δύναται τις κρατῆσαι τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ, ἵνα μὴ λειτουργῆται ὑπὸ αἰρετικοῦ · πόσον χρόνον ἔξεισι σφαιλισθῆναι · καὶ τί ὀφείλει περὶ αὐτῆς;

Ἀπόκρισις. — Τοῦτο ὑφ' ἡμῶν οὐ λελυται τὸ κεφάλαιον · ἐπισκόπου γὰρ ἔστι τοῦ λύοντος τὰς ἐκκλησίας.

Ἐρώτησις ΙΖ'. — Ἐὰν δὲ εἰσὶν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, λαϊκοὶ αἰρετικοὶ εἴτε ἀπὸ χωρικίας, εἴτε ἔμψυτον ἔχοντες τὴν αἵρεσιν · εἰ ἔξεισιν ἐσθίειν μετ' αὐτῶν, ἢ λαμβάνειν ἐξ αὐτῶν τί ποτε.

Ἀπόκρισις. — Οὗτοι εἰ ἐκ κακωνίας εἰσὶν αἰρετικοὶ, οὗτε εἰ ἐξ ἀμαθίας, ἔξεισιν ἢ ἐσθίειν ἢ λαμβάνειν τὰ παρ' αὐτῶν προσηνεγήματα · οὐκ εἶδη εἰ μὴ τι οἱ ἀμαθεῖς βελτιωθέντες ὀρθοδοξεῖν ἐπαγγέλλονται.

Ἐρώτησις ΙΗ'. — Περὶ τοῦ πατρὸς μου, εἰ ἔστιν ἄξιως εἰς λειτουργίαν μνημονεύεσθαι;

Ἀπόκρισις. — Εἴτε πατὴρ, εἴτε μήτηρ, εἴτε ἀδελφός, ἢ ὅστισιν ἄλλος κατελείφθη μέχρι θανάτου κοινωνῶν τῇ αἵρεσει, προείρηται ἐν τῷ ἀνωτέρῳ κεφαλαίῳ, μὴ μνημονεύεσθαι ἐν τῇ λειτουργίᾳ · εἰ μὴ τι ἕκαστος κατὰ διάνοιαν εἴλοιο εὐχεσθαι περὶ τῶν τοιούτων, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ποιεῖν ἐλεημοσύνας. Πῶς γὰρ ἂν ὁ ἔτι ζῶν, μετέχων τε τῆς αἰρετικῆς κοινωνίας, καὶ οὕτως ἐκκομισθεὶς, ληφθῆσεται ἐν μνημοσύνῳις κατὰ τὴν μυσταγωγίαν τῶν ὀρθοδόξων; οὐδαμῶς.

Ταῦτα οὐ κανονικῶς ἐφθελγᾶμεν · ἐπισκόπων γὰρ τοῦτο · ἀλλὰ συμβουλευτικῶς ἐξ ἀγάπης · οὐδὲν γὰρ ἀγάπης ἀναγκαιότερον, φθελγᾶμενος. Εἰ δὲ τι τῇ εὐλαβείᾳ σου ἄλλως δοκιμάζεται οἰκονομεῖσθαι · ἡμεῖς περὶ τούτου λόγον οὐκ ἔχομεν, ἢ τὸ ἐξαίτε-

Responsio. — Ibi precatio peragenda, ubi orthodoxa communicatio est. Ad eos autem qui cum hæreticis communicant, non eundem. In quibus enim animo polluti sunt ob panem ipsorum, et corpore polluentur.

Interrogatio XIV. — De baptismo, ubi non est Ecclesia quam orthodoxus obtineat, si quis a nobis poscat, ubi signare oporteat, docere, et baptizare: quales autem parentes ac patrini.

Responsio. — Nefas, ut dictum est, in ecclesiam ingredi, quæ ab hæretico detineatur: quanto vero magis quæ modo commemorata sunt agere? sed propter loci penuriam, in locum ædium mundissimum necesse est abire: ubi super altari consecrato vel mensa, qui sacro fungi ministerio debet, baptismum illuminationis impertiat. Patrini autem illi admittendi, qui cum hæreticis non communicent: parentes similiter integræ fidei.

Interrogatio XV. — Sunt ecclesiæ, quæ duas habent aut tres ædiculas; ex his autem una est quam nemo occuparit: utrum fas ibi sacrum faceret annon?

Responsio. — Si penes hæreticum declaratum ejusmodi ecclesia est, etsi una ædicula sit non dedicata, nefas ibi sacrum facere: si vero penes orthodoxum fuerit, sacrum peragatur in ædicula quæ non est dedicata.

Interrogatio XVI. — Si potest qui ecclesia sua potiri, ut ne sacrum in ea hæreticus faciat; quanto tempore debet expectare: et quid de ea statuendum?

Responsio. — Non nostrum est huic capitū satisfacere: est enim episcopi, a quo solvantur ecclesiæ.

Interrogatio XVII. — Si qui autem sunt viri ac mulieres e laicis qui vel ob rusticitatem, vel ob innatam hæresim sint hæretici: an liceat cum ipsis edere, aut accipere quidquam ab ipsis.

Responsio. — Neque si ex animi pravitate hæretici sunt, neque si ex ignorantia, aut edere licet, aut accipere quæ sunt ab iis oblata: nisi forte rudiores emendati, recte sentire se profitentur.

Interrogatio XVIII. — De patre meo, utrum par est eum in re divina commemorari?

Responsio. — Sive pater, sive mater, sive frater, seu quivis alius, deprehensus fuerit ad obitum usque communicavisse hæresi; antea dictum est in superiore capite, non esse memoriam illius in re sacra faciendam: sed tamen quisque secum in animo precari pro his si lubet potest, ac pro iisdem eleemosynas erogare. Quomodo enim, qui dum viveret, particeps fuit hæreticæ communionis, et sic elatus sepultusque, locum habebit in diptychis, dum rem sacram peragunt orthodoxi? minime sane.

Hæc ego non tanquam sanciens legem: nam hoc munus episcoporum est: sed ex charitate consilio juvans dico: nihil enim charitate magis necessarium est. Si vero aliter dispensandum videtur pietati tuæ: nos de ea re nihil habemus dicere,

nisi quod sanctas vestras preces flagitamus, quoniam homines peccatis obnoxii sumus.

CCXX. — *Sancti Patris nostri et confessoris Theodori præsidis monachorum Studii epistola ad spathariam, cui nomen Machara.*

(Ang. Mai, *Biblioth. nov. Patr.*, t. IV, p. 99.)

1. Quid sibi vult pulchra epistola nobilitatis tuæ, provinciali sermone dictata, et quod mirum est, statim præ se ferens tuimet revelationem, tanquam Deo gratum munus? Vel cur erga nos peccatores tanta tua fiducia et tam pia effusio? nisi scilicet ut nobis innotescat, quali tu quantaque pietate sis; quæ et dominum caputque tuum (virum scilicet) tecum perducis; insuperque in idem trahis, ceu quasi Dei mensa dignum opsonium, dominas quoque sorores. Adeo mirabilis est epistola tua, et pietatis vestræ imaginem ostendens speciosissimam! Jam vero, quod vosmet ipsos humilitati meæ tradideritis, mihi dicere non licet: verumtamen haud mihi, sed Deo vosmet tradatis. Quamobrem et de vestra præclara vita lætari debemus, et vobis sancta omnia precari, idque solum quod in nostra potestate est largiri, nostrum videlicet simplicem sermonem: quem nunc quoque præbentes, sciscitamus.

2. Cur tu, o veneranda, a me exigis ut de divina communione loquar, et cur tu jam a tot annis raro ea uteris: etenim hoc sine aliqua causa fieri non debet. Quippe neque raro neque quotidie, sed cum pura conscientia participandum est. *Nam qui indigne, inquit Scriptura, manducat ei bibit, iudicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini.* Igitur si hac ratione, conscientiam tuam perscrutans, et reverenter te gerens, procrastinarius, bene est; sive id brevi sive longiore tempore fiat: nullusque alius huic rei terminus assignari potest, quam cum puro, quatenus homini possibile est, corde accessus. Quod si qui culpa gravatur quæ a communione prohibet, is tum demum participabit, cum impositam pœnam expleverit. Quod si rursus semet secernit ob hæresim, hoc quidem necessario fit. Etenim sacrosanctum mysterium accipere ab hæretico, aut palam vituperatæ

⁹⁹ I Cor. xi, 29.

σθαί ὑμῶν τὰς ἀγίας προσευχάς, ὅτι ἀμαρτωλοὶ ἀνθρώποι τυγχάνομεν.

ΣΚ'. — Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίου ἐπιστολὴ (1) πρὸς τὴν σπαθαρίαν (2), ἧς τὸ ὄνομα Μαχάρᾶ.

[Cod. Vat. 633, f. 1.] α'. Τί καλὴ ἐπιστολὴ τῆς εὐγενείας σου, τῆ ἔγχωρῶ μὲν φωνῇ ὑπαγορευμένη, καὶ τὸ παράδοξον ἐξάπινα τὴν ἐξαγόρευση φέρουσα, ὡσπερ τι ἔδρον θεοχάριστον! Ἄλλὰ πόθεν ἡμῶν ὄντων ἀμαρτωλῶν, ἡ τοσαύτη σου πίστις καὶ εὐσεβὴς ἐπίχυσις; Ἡ ἴνα καὶ ἡμῖν γνωσθεῖα, τίς καὶ ποταπὴ ὑπάρχεις τὴν εὐσέβειαν, συλλαμβάνουσα μεθ' ἑαυτῆς τὸν Κύριον καὶ κεφαλὴν, ἀλλὰ μὴν καὶ συνεφελομένη, καθάπερ τι ὄψωνιον θεογράψου, καὶ τὰς κυρίας σὰς ἀδελφάς. Οὕτω μὲν οὖν θεοκρηπῆς ἡ ἐπιστολὴ, καὶ τὸν τῆς εὐσεβείας ὑμῶν χαρακτῆρα ὑποδεικνύουσα ὡραιότατον! Ἐγὼ δὲ πρὸς τὸ λέγειν ἐπιδεδοκίμα ὑμᾶς καὶ αὐτοὺς τῆ ἐμῆ ταπεινώσει, οὐχ ἱκανὸς εἰμι· πλὴν εὐχ ἡμῖν, ἀλλὰ Θεῷ ἑαυτοὺς ἐπιδίδουτε. Διὰ τοῦτο ὀφειλέται ἴσμεν, καὶ χαίρειν ἐπὶ τῆ ἀγαθῆ ζωῇ ὑμῶν, καὶ εὐχεσθαι ὑμῖν τὰ ὅσια, καὶ νίμειν μόνον ὃ ἔχομεν, παρέχου τὸν λεπτὸν ἡμῶν λόγον, ὃ καὶ νῦν ἐπιδιδόντες, ἐρωτῶμεν.

β'. Τίμι λόγῳ ἐπιζητεῖται σου ἡ τιμιότης φάναι με περὶ τῆς θείας κοινωνίας, καὶ τίνος χάριν τοσαύτη ἔτη σπανίως μετέχεις· τοῦτο γὰρ λόγον ὀφείλει τὰ ἔχειν. Οὐ γὰρ τὸ σπανίως, ἢ τὸ καθεκάστην ἐπὶ λέως, ἀλλὰ τὸ μετὰ καθαρᾶς συνειδήσεως μεταλαμβάνουσαν δέου. Ὁ γὰρ ἀναξίως, φησὶν, ἐσθίων καὶ πίνων, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνου τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Εἰ οὖν τοιοῦτω τρόπῳ σποῦσα τὰ ἑαυτῆς καὶ εὐλαβουμένη ἀναμένεις τὸν καρπὸν, εὖ ἂν ἔχοι, εἴτε συντομώτερον, εἴτε χρονικώτερον· καὶ ὅρος ἐν τούτῳ ἄλλος οὐκ ἔστιν, ἢ ἡ ἐν καθαρῆ καρδίᾳ καθόσον δυνατόν τῷ ἀνθρώπῳ προσέλκειν· ἂν δὲ διαπίπτεισμά τις ἔχη τὸ ἀκοινωνήτων, δηλονότι τότε ἐκείνος κοινωνήσῃ, ὅπότε ἂν πληρωθῆ αὐτῷ τὸ ἐπιτίμιον. Εἰ δὲ διακρίνηται. αὐ πάλιν δὲ αἵρεσι, τοῦτο ἀνεγκαίειν. Τὸ γὰρ κοινωνεῖν παρὰ αἵρετικῶ ἢ προφανοῦς διαβεβλημένου κατὰ τὸν βίον, ἄλλοτρι Θεοῦ, καὶ προσοικειῶ τῷ διαβόλῳ. Σκέψαι οὖν, ὃ

NOTÆ.

(1) Præcipuum fere inter Studitæ scripta locum tenere Epistolas ejus, exploratum est. Harum collectio plenissima, in quinque libros distributa, exstat magnam partem adhuc inedita in duobus codicibus Parisiis, quorum diligentem more suo notitiam tradit Fabricius B. G. ed. nov. T. X, p. 439, seqq. Quinque hos libros exstare etiam in bibliotheca Vaticana, dixit auctor Indicis alphabetici Patrum in Bibliotheca magna Lugdunensi; falso tamen, nam quantum ego scio vel exploravi, nihil est apud non (præter sparsa epistolia aliquot) nisi Codex Vat. 1432, insignis hercle et satis antiquus, libros duos Epistolarum Studitæ continens: ex quo adamussim codice sumpta fuit Sirmondi

editio, ut ego conferens certo comperi: nam et lacunæ editionis sive majores sive etiam minime cum hoc codice prorsus conspirant. Cum igitur Parisiacus ille thesaurus a me procul absit, vix ego unam aut alteram adjicere nunc queo epistolam, ex Vat. codice 633, cum brevissimis lacunarum aliquot supplementis.

(2) Apud Fabricium B. G., tom. cit., p. 444, ineditæ duæ nominantur Theodori nostri Epistolæ ad spatharium. Porro scimus *spatharium* titulum fuisse officii in aula Byzantina, uxoriibus quoque, ut fit, communicatum. Nostra igitur spatharia (cod. spatharea) uxor fortasse illius spatharii erat.

μακαρία, ἔστιν τρόπος τῶν εἰρημένων εἴη σου ὁ σκοπός, καὶ κατ' αὐτὸ πρόσθει τοῖς μυστηρίοις. Γνωστὸν δὲ πᾶσιν ὅτι νῦν αἰρέσεις ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ κατακρατοῦσα τῶν Μοιχικῶν (3) ἐστὶ. Φεῖσαι τοίνυν τῆς τιμίας σου ψυχῆς μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς κεφαλῆς. Ἐφης δέ μοι, ὅτι διδοικας εἰπεῖν τῷ πρεσβυτέρῳ σου, μὴ ἀναφέρειν τὸν αἰρεσιάρκην (4). Καὶ τί περὶ τούτου εἰπεῖν σοι τὸ παρὸν, εὐ καθορῶ. Πλὴν ὅτι μολυσμὸν ἔχει ἡ κοινωρία ἐκ μόνου τοῦ ἀναφέρειν, οὐκ ἂν ὀρθόδοξος εἴη ὁ ἀναφέρων. Ὁ δὲ Κύριος ὁ ἐν τοσοῦτῳ μέτρῳ εὐσεβείας ὑμᾶς ἀγαγὼν, αὐτὸς ἐν πᾶσιν ἀπήμονας καὶ ὀλοτελεῖς σώματι τε καὶ ψυχῇ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ πρὸς πᾶσαν αὐτάρχειαν βίου συντηρῶν διαφυλάξετε, τῆν τε ὑμῶν συζυγίαν φημί καὶ τὰς εὐλαβεστάτας ἀδελφάς, ὑπερευχομένων πάντων τῆς ἡμετέρας ἀναξιώτατος.

ΣΚΑ'. — Βασίλειε τῷ ἀοιδίμῳ ἡγουμένῳ σὺν πᾶσι τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ ἁγίου Σάβα.

[Cod. Vat. 633, f. 43 b.] Τῶν τῆς εὐσεβείας δογματικῶν καθιστώτων, φιλοτάραχον τὸ κινεῖσθαι. Τούτων δὲ στασιαζόντων, ὡς νῦν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς μάλιστα Ἐκκλησίᾳ, πῶς οὐκ ἀναγκαίως διεγερτέον, φειδομένους οὐδενός, μὴ ὅτι γε μακρὰς ὁδοῦ, τῶν τε ἄλλων τληπαθημάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ θανάτου καταφροσῶν; Ἀὐτῇ ἡ αἰτία τῆς πρὸς ὑμᾶς τοῦ ὁσιωτάτους τῶν πνευματικῶν ἡμῶν τέκνου Λητοίου καὶ Συμεῖνος (5) ἀποστολῆς. Οὗτος ὁ τρόπος τῆς μετὰ Θεὸν πεποιθήσεως κινδυνώδους ἐν τοῖς αὐτόθι ἐκδημίας. Ἄλλ' ὦ πατέρες ἅγιοι, πῶς ὑμῖν ἐναργῶς διηγήσαμι τὰ κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα τολμηθέντα καὶ πραχθέντα; Ἱερμίας ὁ πολυθρηνητάτος ὧδε πού φησιν ἐν ταῖς ἑαυτοῦ προφητεῖαις· Ποιμένες ἤφρονῆσαντο, καὶ τὸν Κύριον οὐκ ἐξεζήτησαν. Ἐνταῦθα δὲ χαλεπώτερον τε καὶ λίαν ἔκτοπον· τοὺς γὰρ ἐκζητεῖν αὐτὸν προαιρουμένους καὶ ἀντεχομένους τοῦ νόμου αὐτοῦ, ἡλλοτριωμένους αὐτοῦ ἀναθέματι ἀνε (6)...

A homine, a Deo arcet, et diaboli facit familiarem. Considera igitur, o beata, quamnam ex prædictis agendi rationem tibi proposueris, et secundum illam ad sacra mysteria accedito. Quippe exploratum est omnibus, quæ nunc hæresis Ecclesiam nostram occupet, Mœchianorum videlicet. Consule itaque pretiosæ animæ tuæ, et sororibus atque capiti (viro). Porro mihi ais vereri te dicere tuo presbytero, non licere hæresiarchæ liturgiam facere. Qua super re quidem quid tibi nunc dicam? ego hoc vacare culpa non judico. Nam quia illa communio inquinat, quæ in liturgia fit; ideo qui facit liturgiam, haud orthodoxus erit. Dominus autem, qui vos in tantum pietatis culmen prorexit, innoxios et undequaque incolumes corpore usum conservet, vestrum, inquam, conjugium, et sorores religiosissimas: cunctique pro nostra indignitate enixe precemini.

CCXXI. — *Basilio inclyto præside cum universis venerandi monasterii sancti Sabæ.*

Cum religionis dogmata stant, ille perturbatorem se præbet qui motus ciet. His tamen commotis, uti nunc in nostra præsertim Ecclesia usuvenit, quid ni necessario consurgendum sit, nullique labori parcendum, neque longo itineri, neque aliis ærumnis, quin et ipsa mors contemnenda? Hac de causa, ad vos misimus de spiritalibus filiis nostris sanctissimos Letoium et Simeonem. Hæc est ratio, cur hi post fiduciam erga Deum, periculosam isthuc expeditionem susceperint. Verumtamen, Patres sancti, quomodo perspicue vobis exponam quæ adversus Christi Evangelium a nostræ regionis hominibus ausa sunt et peracta? Luctuosissimus quidem Hieremias sic in sua prophetia loquitur: *Pastores stulte egerunt, et Dominum non exquisiverunt?* At enim apud nos asperius, aliquid et valde perversum actum est: etenim eos qui Dominum exquirere maluerunt, ejusque legem tueri, tanquam apostaticos anathemate perculerunt.....

Supersunt præterea (in codice xciv Bibliothecæ Coislinianæ apud MONTFAUCON *Biblioth. Coislin.* pag. 194.) Epistolæ ducentæ et septuaginta septem, nunquam hactenus emissæ in lucem, quarum laterculum damus. Incipiunt a fol. 210 verso, ubi.

Epistola 272 ad Josephum fratrem et archiepiscopum tertio exsulem. Initium: Ἐδεξάμην τὰ γράμματα τῆς σῆς ἀγιοσύνης, etc.

273. Ad eundem. Initium: Δις ἄρτι ἐπιστελλόμεθα τὴν ἀπὸ τοῦ Βύζαντιου ἀφίξειν, etc.

274. Euthymio Sardensi. Ἐμακρύνθη σου ἡ ὁσιότης, etc.

275. Ignatio episcopo Mileti. Εὐρεμα καλὸν ἐθήρασα, etc.

NOTÆ.

(3) Notissima est in Studitæ scriptis hæresis hæc. Nam cum Constantinus Irenes filius, ejus temporis imperator, pulsa legitima uxore, aliam duxisset, tum ipse tum ejus favitores dicti sunt *mœchiani, μοιχία, adulterio.*

(4) Intelligi Josephum œconomum qui adulterinis imperatoris nuptiis benedixerat. De eo Studita Epist. lib. I, 21 et 22. Sic: Ἐστω οἰκονόμος· τί

καὶ ἀναξίως ἱεουργεῖ; Ἐξέλιπε πρεσβύτερος: *Esto œconomus; cur etiam indigne sacris operatur? Desiit esse presbyter.*

(5) Ad hunc Simeonem strenuum orthodoxiæ defensorem scribit Studita epistolæ lib. I, 21, 22, 23, et lib. II, 30.

(6) Innuit decreta synodi Iconomachicæ, ad quam scribit Studita epist. lib. II, 1.

276. Joanni præposito Chalcedon. in exsilium misso. Ἐβουλόμην διακόνῳ χρῆσασθαι, etc.
 277. Irenæ Patriciæ. Σοὶ πρέπει ὕμνος, etc.
 278. Zachariæ ὑπάτω. Ἀσπάζομαί σε, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, etc.
 279. Athanasio filio. Ἐγὼ ὁ Θεὸς τοὺς ὄντας αὐτοῦ.
 280. Timotheo filio. Ὡ καλὲ Τιμόθεε.
 281. Anatolio et Sabbatio filiis. Τρίτην ταύτην ἐπιστολὴν ὑμῶν.
 282. Petro Nicææ. Πολλάκις προθέμενος ἐπιστεῖλαι.
 283. Josepho præposito. Ἦνεγκεν ὁ καιρὸς.
 284. Gregoræ laico. Ἡ πολλὴ σου καὶ θερμὴ διακονία.
 285. Annæ præpositæ inclusæ ob Christum. Τί ἂν ἀκούσας περὶ τῆς τιμιότητός σου.
 286. Leoni Patricio. Εἰ αὐτὸς οὐκ ἀτονεῖς εὐ ποιεῖν.
 287. Irenæ Patriciæ domo ob fidem ejectæ. Ἐγὼ κἄν οὐ δέχομαι γράμματα.
 288. Moscho laico. Πολλὰ σου τὰ ἀγαθὰ
 289. Euschemoni Lampsaceno. Ἐγνων ὡς ἡσιότης σου εἰληπται ὑπὸ τῶν διωκτῶν.
 290. Hilarioni Archimandritæ. Εὗρον ὄψι τοῦ καιροῦ ἀσπάσασθαι.
 291. Grammaticis duobus fratribus. Οὐδὲν ἰσχύει τὸ γράμμα τὸ ἱμῶν.
 292. Stephano consobriano. Ἐμαθον ὡς κρατεῖσαι καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν δυσωνύμων αἰρετικῶν.
 293. Κυροπράτῃ, *cerario*. Ἐν ταῖς ἡμέραις ταύτας.
 294. Leoni ἀρωματοπράτῃ, *aromatario*. Ἐπιστέλλω σοι καὶ ὡς ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ.
 295. Politiano domestico. Ὅπως ἔργῳ καὶ λόγῳ φίλος εἶ.
 296. Annæ moniali. Καὶ μὴ δεχόμενος ἀντίγραφα.
 297. Zachariæ Hypato. Καὶ πάλιν γράψαι τῇ θεοφιλεῖ εὐκλείᾳ σου.
 298. Leoni amico. Οὐκ ἐπιλεησμαί σου, ὦ φίλε.
 299. Hypato. Ἐδεξάμην σου, ἀδελφέ.
 300. Ἀνεπίγραφος. Οὐκ εἶδι τὸν τῆς εὐσεβείας.
 301. Isidoro Bysantio. Μνημονεύεις μου αἶ, ὦ φίλε καλέ.
 302. Georgio xenodocho. Καταγώνιον σου μανθάνω εἶναι.
 303. Naucratio filio. Ἐπειδὴ εὐδόκησεν ὁ ἀγαθὸς Θεός.
 304. Eidem. Εὐχαρίστησα τῷ Κυρίῳ ὁ ταπεινὸς ἰδὼν τὸν ἀδελφὸν Προτέριον.
 305. Eidem. Ἐν τοῖς πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀρχιεπίσκοπον γράμμασιν.
 306. Eidem. Παντὶ προλαμβάνεις, τέκνον μου.
 307. Eidem. Τῷ ὄντι, τέκνον, ἡσχαλλον ἐν τῇ βραδύτητι.
 308. Eidem. Καλῶς ἐποίησας, τέκνον μου.
 309. Eidem. Ἀπὸ τε τῆς πρώτης καὶ δευτέρας σου ἐπιστολῆς
 310. Eidem. Τὸν ἀδελφὸν Σιλουανὸν ἅμα τῷ Δωροθέῳ.
 311. Josepho fratri et archiepiscopo. Ἐγὼ εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου.
 312. Euthymio Sardensi. Δις ἄρτι ἐπιστέλλω τῇ μακαριότητι σου.
 313. Patricio. Ὁφειλέτην ἑμαυτὸν λογιζόμενος.
 314. Athanasio filio. Γράφω σοι τὰ νῦν, τέκνον μου.
 315. Naucratio filio. Καὶ μὴ παρεμπιπτούσης ἀφορμῆς γράμμάτων.
 316. Eidem. Ὅπόταν μάθω τὸν χελανδάριον ἐπιστῆναι μόνον.
 317. Eidem. Ἐγρηγόρησας, τέκνον μου, δοῦναί μοι μικρὸν ἡμεριμνίας.
 318. Eidem. Ὡς καλὰ σου τὰ γράμματα.
 319. Eidem. Ἰκανῶς ἤραξ ἑξεδίδαξας, ὦ τέκνον.
 320. Eidem. Ἐξέπληξέ με λίαν ἡ ἀγγελία.
 321. Eidem. Κόπος ἐστὶ, τέκνον, ἐν τῷ τηλικούτῳ χειμῶνι.
 322. Gregorio filio. Νῦν καιρὸς καὶ μονομερῶς σοι ἐπιστεῖλαι.
 323. Theoctisto filio. Εἰ καὶ τῷ σώματι ἐχωρίσθην σου.
 324. Dorotheo filio. Καιρὸς μοι μονοπροσώπως σοι ἐπιστεῖλαι.
 325. Basiano filio. Καιρὸς μοι μονομερῶς σοι ἐπιστεῖλαι.
 326. Thaddæo filio et confessori. Ὡ Θαδδαῖε στρατιῶτα Χριστοῦ. Mutila est.
 327. Letoio filio. Οὐ διὰ μακρᾶς περιόδου μοι ὁ λόγος.
 328. Bessarioni filio. Χαρὰ μοι ἐπὶ σοί, τέκνον μου.
 329. Tito et Philoni filiis. Ἐπισκέπτομαι ὑμᾶς.
 330. Ignatio filio. Καὶ οὐκ ἠδυνήθην.
 331. Eidem. Ὡ καλέ μου Ἰγνάτιε.
 332. Naucratio filio. Πεπονημένος ἀπεσκόπουν.
 333. Eidem. Αἱ περιστάσεις τὰς τῆς ψυχῆς ὑποστάσεις ἀξέουσι.
 334. Eidem. Ὅσον ἠθύμησεν ἡμᾶς.

5. Eidem. Καὶ ἀκήκοα τὰ γεγονότα καὶ τεθαύμακα.
 6. Eidem. Μιᾶ καιροῦ ῥοπῇ.
 7. Eidem. Τὴν πρώτην περιοχὴν τῆς ἐπιστολῆς σου.
 8. Joanni monacho Orientis. Ἐπειδὴ καὶ αὐθις ἐπίστευλας.
 9. Nicetæ Mandatori. Διαγνοὺς τὴν μετὰ τῶν ἀδελφῶν.
 10. Logothetissæ. Ὁ καιρὸς χαλεπός.
 1. Canonicis. Ὅτι οὐκ ἐπιλέλησμαι.
 2. Præpositæ. Γνώριμος ἡμῖν ἔστιν ἡ σιμνοπρέπεια σου.
 3. Hypatissæ. Χρῆστέην ἑμαυτὸν λογισάμενος.
 4. Sergio Hypato et fratris filio. Ἐπίστευλάς μοι.
 5. Naucratio filio. Τὸ σπουδαῖόν σου, τέκνον μου.
 6. Eidem. Ἦδη ἀπεσώθημεν, τέκνον μου.
 7. Præpositæ. Ἐπιδὼν τὴν δύναμιν τῶν τιμῶν σου γραμμάτων.
 8. Theodoro Spathario. Τὴν ἐπιστολὴν ἄρτι εἰμι χαράττων.
 9. Naucratio filio. Γίνωσκε, τέκνον μου.
 10. Eidem. Ὅσα ἐπίστευλας, τέκνον.
 1. Eidem. Τετράκις ἄρτι γράφων εἰμί.
 2. Eidem. Ἐτάχυνας, τέκνον, τοῦ ἐπισκέψασθαι.
 3. Letoio filio. Διὰ τῶν ἀμφοτέρων σου ἐπιστολῶν.
 4. Eidem. Οἷα χαίρω ὁ ταπεινὸς δεχόμενός σου λόγον.
 5. Irenæ patriciæ. Καὶ γράφοντες καὶ μὴ γράφοντες.
 6. Joanni episcopo Sardensi. Οὕτω μοι μέχρι τοῦ δεῦρο ἤκουσται.
 7. Petro Nicææ. Καλεῖται με ἐπιστέλλειν.
 8. Macario præposito. Ἐμοὶ χαρὰ παντὶ μὲν ἄλλῳ ὁμιλεῖν.
 9. Τῷ φίλῳ ὁ φίλος. Καιρὸς μοι τοῦ γράφειν.
 10. Irenæ et Celæ sororibus. Ὅτι παρεκλήθη ἡ τιμία ὑμῶν θυάς.
 11. Sergio Hypato et fratris filio. Οὐχ ὅτε γράφω, τότε μνημονεύω σου.
 12. Gregorio Clerico. Χαῖρε, στρατιῶτα Χριστοῦ.
 13. Anatolio filio. Χαίρω ὡσάκις δέξομαι.
 14. Symeoni filio. Οὐχ ὅτε γράφω, μνημονεύω σου μόνον.
 15. Theophilo filio. Ἀδελφὲ Θεόφιλε.
 16. Pasarioni filio. Μαθὼν ὅτι ἀπέστειλες.
 17. Laurentio filio. Τίς ἔστιν ἡ τοσαύτη χάρις.
 18. Athanasio præposito. Καὶ αὕτη σου ἡ ἐπιστολή.
 19. Præposito Panagri. Ἡ ἀγάπη οὐκ ἀνεκτὸν πρᾶγμα.
 20. Parthenio filio. Ὡ καλὴ Παρθένιε Θεοῦ στρατιῶτα.
 1. Hegesimo filio. Εὐγε, τέκνον Ἠγήσιμε.
 2. Stephano filio. Χάρις σοι, ἀδελφὲ Στέφανε.
 3. Ephræm filio. Χαῖρε, τέκνον Ἐφραίμ.
 4. Epiphanio præposito. Παρὰ τὸ διδαχθῆναι με μεθορισθῆναι σου ἀγιωσύνην.
 15. Naucratio filio. Οἱ προμμελετηκότες ἀκούων τὰ θλιπτικὰ.
 16. Tithoeo filio. Μικρὰ ἡ ἐπιστολή σου, τέκνον.
 17. Eidem. Οὐ πολλοῦ μοι λόγου χρῆσις.
 18. Domitiano filio. Εἰλωθας πάντοτε, τέκνον μου.
 19. Euthymio et reliquis fratribus. Τίς ἡ ἀκοή ἢ τὰ ὦτα τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως περιεχέσασα.
 20. Gennadio filio. Βραδύ μιν, ὅμως ἐδεξάμην σου γράμμα.
 21. Thaddæo filio et confessori. Τί καλὰ τὰ γράμματά σου.
 22. Ignatio filio. Ἐπέγνων σε καὶ νῦν διὰ τῶν γραμμάτων.
 23. Sergio notario. Ἀκούων ὅτι φυλάττει αὐτήν.
 24. Clydonio filio. Ἐναγώνιος τῇ τῶν ἀδελφῶν σου ἀθλήσει γέγονας.
 25. Dorotheo filio. Χαίρω καὶ συχαίρω σοι.
 26. Jacobo filio. Εὐγε, Ἰάκωβε τέκνον ἐμόν.
 27. Theodulo filio. Ἴδε ποῦ περιῆλθες τόπον ἐκ τόπου μεταρχόμενος.
 28. Gregoræ laico. Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, σήμερον ὁ Κύριος.
 29. Annæ patriciæ et moniali. Λύπη τὰ γράμματα τῆς ἀγιωσύνης σου.
 30. Spatharæ. Ὁ οἶκός σου, οἶκος εὐσεβείας.
 31. Athanasio filio. Ἦδέως ἐδεξάμην σου καὶ νῦν ἐπιστολὴν.
 32. Josepho fratri et archiepiscopo. Παραμύθιον τῇ ταπεινῇ μου ψυχῇ.

393. Eucharisto filio. Ἐπειδὴ ἐπεζήτησας.
 394. Joanni præposito. Καὶ πάλιν ἐπιστέλλω τῇ ἀγιωσύνῃ σου.
 395. Timotheo filio. Ὡς καλὴ ἡ ἐπιστολὴ σου.
 396. Basiano filio. Ἔμαθον οἷα συνέβη ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν.
 397. Duabus sororibus Irenæ et Calæ. Πονῶν εἰμι περὶ τῆς τιμιότητος ὑμῶν.
 398. Antonio præposito. Καὶ πάλιν ἐπιστέλλω.
 399. Arcadio monacho. Ἦκουσται μοι, πῶς ἀριστα δίδου.
 400. Comiti. Ἀκούων ἀκούω, ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ.
 401. Naucratio filio. Ἀδολεσχίε ἠδολέσχουν.
 402. Petro filio. Τὸ μὲν ἐπιστεῖλαι καλῶς.
 403. Patriciæ. Οὐπω οὔτε ἐνόησι, ὡς οἶμαι, ἤλθον.
 404. Patriciæ aliæ. Τὰ νῦν ἐπιστεῖλαι τῇ ἐμῇ κυρίᾳ.
 405. Hilarioni filio. Χαῖρε, τέκνον ἀδελφῆ Ἰλαρίων.
 406. Nilo filio. Προσαγορεύω σε, ὦ τέκνον.
 407. Anepigrapha. Μανθάνω σε, ὦ μακαριώτατέ μου Πάτερ.
 408. Irenæ et Calæ sororibus. Ὡ τῆς συμφορᾶς.
 409. Eusebio filio. Ἐδεξάμην σου τὸ γράμμα.
 410. Euthymio filio. Ἐν τῶν γραμμάτων σου ἐπέγνων.
 411. Theophani præposito τοῦ Ἁγρου. Ὁψὲ τοῦ καιροῦ, ὁμῶς ἔμαθον συλληφθῆναι σε.
 412. Callisto filio. Οὐκ ἐπιλέλησμαι σου.
 413. Cassiæ Candidatiæ. Ἄπειο ἀπίστευτάς μοι, διὰ Κύριον ἰδεξάμην.
 414. Meletio filio. Καὶ ἀπὸ τῶν γραμμάτων τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννου.
 415. Joanni filio. Καὶ νῦν ἂ γέγραφας, ἐπέγνων.
 416. Josepho fratri et archiepiscopo. Ἐμοὶ τὸ ἐπιστέλλειν τῇ ἀγιωσύνῃ σου.
 417. Naucratio filio. Τίς ὁ ἐμὸς βίος καὶ λόγος.
 418. Ignatio filio. Ἀπὸ τῶν γραμμάτων σου θεωρῶν εἰμι.
 419. Mariæ Augustiæ. Νῦν δοξάζειν ἔστι τὸν Θεόν.
 420. Spatharæ. Ἐκ πολλῶν προακηχῶς τῆς κατὰ Θεόν σου πολιτείας.
 421. Hypatiæ. Ἀνέγνων τὴν ἐπιστολὴν τῆς τιμιότητός σου.
 422. Macario præposito. Καὶ πρὸ ἀναγνώσεως.
 423. Athanasio præposito. Ἀδολεσχουντά με ἦδη πολλοῦ χρόνου.
 424. Philippo monacho. Τὰ συμβεβηκότα σοι.
 425. Constantino curatori. Ἀκοῆ ἀγαθὴ τῆς τιμιότητός σου.
 426. Sisoë episcopo. Ἦνισα τὸν Θεόν ἡμῶν τὸν ἀγαθόν.
 427. Bessarioni filio. Ἐδίως ἀνέγνων σου τὴν ἐπιστολὴν.
 428. Hypatio filio. Ἠρέσθην ἐν τοῖς γράμμασί σου.
 429. Bassiano filio. Ἐπισκίπτομαι σε καὶ αὐθις διὰ τοῦ γράμματος.
 430. Evodio et Joanni filiis. Καὶ νῦν δεξάμενος τὴν ἐπιστολὴν.
 431. Dorotheo filio. Καὶ πάλιν κατάρχω τοῦ γράφειν σοι.
 432. Alteri Dorotheo filio. Καλὴ δωρόθειε, χαῖρε.
 433. Tito et Philoni filiis. Ὡ καλὴ τίτε, καὶ ὦ καλὴ μου Φίλων.
 434. Nicolao mancipi. Πῶς οἶσι δέχεσθαι με τὰς ἀποστολάς σου.
 435. Isidoro laico. Καὶ πάλιν κόπους σοι παρέσχον.
 436. Præpositæ. Ἀπήγγειλέ μοι ὁ ἀδελφός.
 437. Joanni Chalcedonensi. Ὅν ἐκ μακροῦ χρόνου ὠδινον πόθον.
 438. Euthymio filio. Ὑγιαίνει, τέκνον μου.
 439. Hyperechio filio. Εὐγε, εὐγε, Ὑπερέχιε τέκνον μου.
 440. Aphrodisio filio. Χαίροις, Ἀφροδίσει τὸ ἐμὸν τέκνον.
 441. Amonæ filio. Ἀδελφὲ Ἀμωνᾶ, χαῖρε ἐν Κυρίῳ.
 442. Symeoni filio. Χαῖρε, τέκνον μου.
 443. Theophylacto presbytero. Ἐξ ὧν ἐπίστευεν ἡ τιμιότης σου.
 444. Bessarioni filio. Εἰ καὶ μὴ ἰδεξάμην ἀντίγραφα.
 445. Joanni filio. Ἐπέγνων τὴν δύναμιν τῶν γραμμάτων σου.
 446. Evodio filio. Ἐπεὶ ἰδεξάμην σου τὴν διὰ τοῦ γράμματος ἀπολογία.
 447. Nicetæ præposito. Καὶ πρὸ τῶν γραμμάτων.
 448. Antiocho Silentiario. Ἄξιον τῆς εὐσεβείας σου.
 449. Gregorio. Αἱ ἀποστολαὶ τῶν ἐπιστολῶν σύζυγοι.
 450. Luciano filio lapsō. Ἀδύμ, ποῦ εἶ; φωνὴ ἔστιο θ...
 451. Myroni. Ὠψίσθην ἐπιστεῖλαι τῇ θεοσεβείᾳ σου.

452. Georgio Ἰθανῆ. Ὡς καλὸν τὸ πλάσμα τῆς ψυχῆς σου.
453. Pardo Ἰθανῆ. Ἐπιστέλλω τῇ τιμιότητι σου.
454. Gennadio filio. Ἄ ἐπίστειλας, τέκνον ἠγαπημένον, ἀντεπιστεῖλαί σοι.
455. Cledonio filio. Ἄρτι συνίφθασα, τέκνον ἠγαπημένον.
456. Eustratio ἀρχιετρω. Ἐγίνωσκον μὲν τὴν τιμιότητα.
457. Josepho fratri et archiepiscopo. Ἡξίωμαι καὶ ταυῶν μαθεῖν σου τὰ τῆς ὑγιείας.
458. Antho filio. Τὸ μικρὸν ἐπιστολίδιόν σου.
459. Ignatio episcopo Mileti. Παρὰ τὸ μὴ εἶδέναι με ἀκριβῶς τὸν τῆς ἐξορίας τόπον.
460. Joanni præposito. Δύο ἐπιστολῶν τῆς ἀγιωσύνης σου.
461. Gregorio filio. Ἄρτι ἀποκρίνομαι πρὸς ἃ ἐπίστειλας.
462. Protospatharæ. Ἐγὼ φειδόμενος καὶ εὐλαθεῖς.
463. Basilio archimandritæ Romæ. Καὶ τὸ πρότερον οὐκ ἔγραψα διὰ τινα περιπέτειαν.
464. Joanni episcopi Monembasie et Methodio præposito. Καλὴν βουλὴν ἐβουλεύσατο ἡ ἐμμελής ὑμῶν ἀγιωσύνη.
465. Isaac et Arsenio monachis in sancta civitate. Ἀγαπητὸν ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς.
466. Nicetæ præposito. Οἷα τὰ συμβεβηκότα τῇ ἀγιωσύνῃ σου.
467. Arsenio monacho. Ἐδεξάμην τὰ γράμματα τῆς ἀγάπης σου.
468. Sergio hypato τοῦ ἀερικοῦ. Πάλαι ἂν ἐπίστειλα τῇ εὐγενείᾳ σου.
469. Naucratio filio. Βράχισι συλλαβαῖς ἀμείβομαι.
470. Eidem. Εἰ καὶ οὐκ ἔδεξαμεθα σου γράμματα.
471. Eidem. Ἔως ποτε, τέκνον, οὐ καύση ἀποσεμνύων ἡμᾶς τοῖς λόγοις.
472. Eidem. Ἐξ ἀγῶνων εἰς ἀγῶνας.
473. Silvano. Ἀξίαν τῆς εὐλαθείας σου.
474. Annæ moniali. Αἰ πρὸς τὰ τέκνα μητέρων ἀποστραφαί.
475. Ignatio filio. Ὅσαίς ἂν δέξωμαι σου γράμμα.
476. Theophani præposito et confessori. Φίλον παιδί πατρικῆ προσφώνησις.
477. Leoni patricio. Ὁφειλέτης εἰμι οὐ χάρτην καὶ μέλαν.
478. Gregoræ laico. Ἐπέγγων σου, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐπιστολήν.
479. Naucratio filio. Ὅτι ζῆς ἐν Κυρίῳ.
480. Proterio filio. Ὡς βαρεῖα ἡ ἐπιστολή σου, τέκνον.
481. Joanni præposito. Παρὰ τὸ ἀρθῆναι τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν.
482. Nicolao mancipi. Ὅτι μνημονεύω σου, φίλε καλέ.
483. Constantino laico. Πολυτρόπως ὁ Θεός.
484. Proterio filio. Ἐθροήθην, τέκνον μου ἠγαπημένον.
485. Zachariæ hypato. Ἐγὼ καὶ γράφω πάλιν.
486. Œconomō. Ἔκονσα περὶ τῆς τιμιότητός σου.
487. Timotheo filio. Τί ἀκήκοα.
488. Ignatio filio. Ἄ γέγραφας, τέκνον ἠγαπημένον.
489. Mariæ Augustæ. Ἐνέτυχον καὶ αὐθις τῇ ἐπιστολῇ.
490. Evodio et Joanni filiis. Ἦσθην, τέκνα, ἐπὶ τῇ ἀμφοτέρων προσφωνήσει.
491. Anatolio filio. Ἦ βραδύτης σου τῶν γραμμάτων.
492. Joanni Chalcedonensi. Καὶ ὡς πατὴρ ἠξίωσας τέκνον ἐλάχιστον προσειπεῖν.
493. Annæ præpositæ. Ὅτι ἐπίστειλάς μοι, εἰκότως.
494. Joanni præposito. Αὐτὸς εἰ οὐκ ἐπιστέλλεις.
495. Nicetæ præposito τοῦ Μδ (sic). Φιλῶ τοῦ δέχεσθαι ἀντίγραφα.
496. Joanni præposito. Ἠδέως ἔδεξάμην σου ὀλίαν ἐπιστολήν.
497. Athanasio præposito. Τίνας ἐνεκεν ἐχρόνισα ἐπιστεῖλαι.
498. Basilio Monacho. Ὡς ἔμαθον ὅτι καὶ αὐτὸς συλλαφθεῖς.
499. Gennadio filio. Ἄ μὲν γέγραφας, τέκνον ἐμὸν, ἔγνω.
500. Callisto filio. Ἐν βραχέσι συλλαβαῖς ἡ ἐπιστολή σου.
501. Cledonio filio. Τί με ἐγκωμιάζεις, ὦ τέκνον.
502. Meletio filio. Ἄφ' οὗ ἔμαθον ἀπατηθῆναι τὸν ἑλεσινὸν Γρηγόριον.
503. Jacobo filio. Γέγραφάς μοι τοῦτο.
504. Euprepiano filio. Ἐγὼ, ὦ τέκνον.
505. Spathariæ Flavii. Ἐν καιρῷ πειρασμοῦ.
506. Mariæ moniali. Ἀγαθὸν ὄνομα ἠκουτίσθη μοι.
507. Athanasio filio. Χαίρω, τέκνον, δεχόμενός σου γράμμα.
508. Antho filio. Καὶ γράφων σοι, τέκνον.

509. Eucharistio filio. Καὶ πᾶν σοι χρεια ἐπιστεῖλαι με.
 510. Leoni. Εὐ πεποίηκας, τέκνον πνευματικόν.
 511. Constantino. Τίς ἡ αἰτία ἐπιστεῖλαι με.
 512. Presbytero. Ἐν χειμῶνι εἴ τις ἴδοι ρόδον.
 513. Theodulo filio. Ἡδέως ἔχω, τέκνον μου, δεχόμενός σου γράμματα.
 514. Symeoni filio. Ἄρτι ἐφθασα ἐπιστεῖλαι σοι.
 515. Euthymio filio. Χαῖρε ἐν Κυρίῳ.
 516. Ephræm filio. Χάρις σοι παρὰ Κυρίου.
 517. Aphrodisio filio. Εὖγε, τέκνον μου.
 518. Hyperechio filio. Εὖγε, εὖγε, Ὑπέρχιε.
 519. Amonæ filio. Καλὴ Ἀμώνα, χαῖρε.
 520. Stephano filio. Χαῖρε, Στέφανε τέκνον μου.
 521. Symeoni filio. Χαίροις, Συμῶν τέκνον μου.
 522. Parthenio filio. Ὡ καλὴ Παρθένιε, χαῖρε.
 523. Hegesimo filio. Ἡ χάρις σοι ἀπὸ Θεοῦ, Ἠγήσιμε.
 524. Dorotheo filio. Εὐλογηθεῖς ὑπὸ Κυρίου.
 525. Petro filio. Αὐτός οὐ διαλιμπάνεις.
 526. Oeconomο τῆς συμβόλου. Ἀπεδείξάμην τὴν ἐπιστολήν.
 527. Josepho fratri et archiepiscopo. Ὅτι ἤκουσα τῆς φωνῆς σου.
 528. Letoeo filio. Μετὰ τὸ ἀπαρτίσαι με τὴν ἀνατροπὴν.
 529. Theodulo filio. Ἐφ' ὅσον ὠκονόμησεν ὁ Θεὸς οὕτω γενέσθαι.
 530. Naueratio filio. Ὅτι ἀνίσφηλας, εἰ καὶ μὴ τελείως ἦς.
 531. Timotheo filio. Ὑπομένων ὑπόμεινον τὸν Κύριον.
 532. Basilio monacho. Τίς οὗτος ὁ ἀπὸ δύσεως ἀνατείλας ἀστὴρ ;
 533. Macario præposito. Αὐτάρκως διηπιεύων ὁ τῆς σιωπῆς χρόνος.
 534. Constantino præposito. Προστίθημι τῇ προτέραια ἐπιστολῇ.
 535. Michael synadensi. Πάλαι ἔμαθον, ὅτι σε τὸν στύλον καὶ ἰδραίωμα τῆς ἀλαθείας μεθῆκω τοῦ τέρου περιορισμοῦ.
 536. Tithoe filio. Καλῶς καὶ προσηκόντως, ἀδελφε, τὸ γράμμα σου.
 537. Silvano filio. Ἦνεσα τὸν Θεόν μου.
 538. Evodio et Joanni filiis. Μικρὰ συλλαβῆ.
 539. Symeoni filio. Ἐπειδὴ ἀνέγνων σου τὴν ἐπιστολήν.
 540. Constantino laico. Εὐλογία Κυρίου ἐπὶ σέ.
 541. Casiæ. Οἶα ἡμῖν καὶ αὐθις ἐφθέγγατο ἡ κοσμιότης σου.
 542. Macario præposito. Πᾶν ἐφιέμενος μαθεῖν.
 543. Irenæ patriciæ. Τί σοι κόπους παρέχω.
 544. Paulo filio. Ἀνέγνων σου τὴν ἐπιστολήν.
 545. Letoeo filio. Χαίρω ἀκούων σου τῆς φωνῆς.
 546. Canoniciς, κανονικαίς. Ἐπειδὴ ὑμεῖς οὐκ ἐνδιδούν φιλεῖτε εἰς τὸ εὐποιεῖν.
 547. Epiphanio filio. Καὶ αὐθις ἤκουσα τῆς φωνῆς σου.
 548. Eidem. Ἐκ παραδόξου μοι τὸ γράμμα σου.

IV. MISCELLANEA.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ Δ'.

S. P. N. THEODORI STUDITÆ.

CAPITULA QUATUOR.

(PETR. POSSIN, *Thesaurus Asceticus*, pag. 311.)

Ἦν ἄλλο ἐστὶν ἡ ἀσκητικὴ ζωὴ, ἀλλ' ἢ ἐγ-
αθῶν, ἐπιστάσια τε λογισμῶν, καὶ διηνε-
πρὸς τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς · καθαρὰν τε
ἢ τερεῖν ἀπὸ ρυπαρῶν λογισμῶν οἱ κοι-
μαῖς · ἐν γὰρ τῷ λογίζεσθαι, ὡς πῦρ ἡ ἐπι-
ιᾶπτεται · ἀλλὰ πόρρωθεν τῶν παθῶν ἰσ-
εἶξ αὐτῆς προσβολῆς ἀποκρούμεν τὸν πειρά-

ἢως πολλῆς χρεῖα ἡμῖν καὶ προσοχῆς · καὶ
ς τῆς καρδίας εἰς τὸ χαλινώσαι τὸν νοῦν
ἢ ἐκφέρεσθαι εἰς ἃ μὴ δεῖ, μὴ κενεμβατεῖν
κ, μὴ ἀναζωγραφεῖν τύπους πονηροῦς, μη-
μάδανεν ἐπιθυμίας ἀμαρτητικὰς, εἰς ὧν οὐ-
οῦμεθα, τούναντιον δὲ μᾶλλον, ὀδυνώμεθα
ριδομεθα, εἰς οὐδὲν χρήσιμον τελεσφοροῦν-
οῦν ἀνάγκαις, καὶ μία ἤσθη τὸ καθα-
ψυχὴν, καὶ πρὸς ἀπάθειαν βλέπειν.

ἰμεν οὖν πρὸς τὸ κατὰ συνείδησιν διηνεκῆς
· μὴ κέμψωμεν γόνυ τῆ Βάαλ, ἀδελφοί,
δῶμεν τυπτόμενοι ὑπὸ τῶν λογισμῶν ·
ἐν οὖν κάτασθενύμεν τὰ βέλῃ τοῦ πο-
πεπρωμένα, τοῖς δάκρυσι, τῇ προσοχῇ,
ι, τῇ καταλύξει, τοῖς ἄλλοις ὑπωπιασμοῖς
τος · ὁ γὰρ ἀντίδικος ἡμῶν, Ὡς λέων ὠρυό-
εριπατεῖ, ζητῶν τὴν καταπίοι, τὴν λά-
ισμον, εἴτε ἀπὸ μέρους, εἴτε ἐξ ὀλοκλή-
δὲ γὰρ ἐπ' ἂν ἀπὸ μέρους λάβοι, ἀρκεῖται,
ισιν αἰεὶ εἰς τὸ χεῖρον · ἕως ἂν ἀποτελέσῃ
ἀμαρτίας. Οἷον πειράται πρῶτον δεῖξασθαι
προσβολὴν · εἴτα φθίγγασθαι τὴν κατὰ καρ-
ηρόν · εἴθ' οὕτως χράνας καὶ φαρμάξας τὴν
εἰς τῆσιν αὐτὴν τῆς κατὰ φύσιν ἐξέως ·
· αὐτὴν ἀνοῦν καὶ ἀλογον καὶ τυφλὴν, ἐφει-
v, 8.

A I. Nihil aliud est vita ascetica nisi cohibitio pas-
sionum, vigilia super cogitationes, continua lucta
contra hostes invisibiles ; et puram animam servare
a sordidis cogitationibus quæ inquinat nos. Dum
enim talia mente versamus, concupiscentia sicut
ignis inflammatur. At sic nos elongantes a vitiiis,
in ipso primo assultu repellamus tentatorem.

B II. Multa vigilia opus nobis est, multa attentione
et præparatione cordis ad frenandam mentem no-
stram, ne efferatur in ea quæ non conveniunt : ne
imaginationes pravæ fingat : aut observari animo
sinat : neve concipiat cupiditates ad peccandum
incitantes ; ex quibus nihil proficimus : quin e con-
trario vulneramur et conterimur, nullum utilem
fructum maturantes. Una igitur requies, una vo-
luptas est, purgare animam, et scopum sibi præfi-
gere quo spectemus, extinctionem perfectam pas-
sionum.

C III. Stemus igitur prout standum monstrat per-
petuum conscientie testimonium. Ne flectamus
genu ante Baal, fratres : neque cedamus dum pul-
samur cogitationibus. Potius autem extinguamus
tela ignea nequissimi, lacrymis, attentione, ora-
tione, compunctione, aliisque vexationibus cor-
poris. Adversarius enim noster : *Tanquam leo
rugiens circuit, quærens quem devoret* ¹, quem ve-
nando prædam suam faciat, vel ex parte, vel totum.
Neque enim cum ex parte ceperit, satis id habet :
sed pergit semper progrediens in pejus donec con-
summet peccatum mortis. Exempli causa, conatur
primum efficere ut excipiamus patienti conniventia
quemdam ejus impulsus : deinde sinamus insu-
rurrari ab eo cordi nostro pravum aliquod consi-
lium. Hoc cum obtinuit, deinde miris modis agens

ferensque, miscens, ac fascinans animam, tandem eam exturbat ab eo qui secundum naturam est habitu, et reddit eam dementem, irrationalem, orcam, cupientem ea quæ fas non est. *Omni ergo custodia servemus cor nostrum* ¹, non *dantes locum diabolo* ², sed ad primum hostis statim abruentes accessum, procul eum repellamus. Quod si usque ad assensum vincamur: at ne polluamur prodeundo ad opus. Quod si et hoc acciderit, ne in tali moremur statu, trahi nos sinentes in ultimum peccati terminum impœnitentiam finalem. Contingit autem huic hoc pati ex præsumptis ex longo opinionibus, et ex recordationibus eorum quæ nobis olim acciderunt. Quare fugiamus delentes ex animo quantum quoque recordationes malarum rerum quas quondam in juventute vidimus, passi sumus, aut egimus. Nam voluntaria et morosa talium contemplatione teneri ac titillari nos, quid aliud est, quam reverſi corde in Ægyptum ³. Quod cavendum est nobis, si interiori nostro consulere nomini volumus.

IV. Certemus igitur, fratres, et omni virtute confortati, summa contentione conemur spiritus ejus qui in nobis est cogitationes purgare, juxta quod scriptum est: *Et omnem altitudinem quæ elevatur contra scientiam Dei* ⁴. Et hoc perenniter. Hoc enim est bellum illud, in quod nunquam debellatur, in perpetuum durans. Et hoc idem martyrium est non uno ictu consummatum, sed in dies multos continenter sæviens longa sibi succedentium serie tormentorum. Enimvero qui cogitationibus assidue pulsatus pravus, nunquam cedit, nec flectit genu coram Baal: sed strenue resistens, vivido superinſilit impetu in passionem concupiscibilis et irascibilis quas conculeat omnes: hic videlicet quotidianum martirium suffert et post Paulum potest dicere: *Quotidie morior* ⁵. Et in fine certaminum istorum audebit dicere: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi; in reliquo reposita est mihi corona justitiæ* ⁶.

¹ Prov. iv, 23. ² Ephes. iv, 27. ³ I Cor. x, 5. ⁴ I Cor. xv, 31. ⁵ II Tim. iv, 7.

μηνὴν ἂν μὴ δαί. Πάντη οὖν γυμνασθῆναι τὴν καρδίαν, μὴ δεῖσθαι τὸπον τῶ διαβόλου· ἀλλ' εὐθὺς τὴν προσβολὴν ἀπαναινόμενοι. Εἰ δὲ ἐτηθώμεν ἐντεύθεν, καὶ μὴ γυμνασθῶμεν· εἰ δὲ καὶ τοῦτο πειρασθῶμεν· καὶ μὴ συγχύσεται καὶ κατασφραῖναι εἰς τὸ τέλος τῆς ἁμαρτίας. Συμβαίνει δὲ ἡμᾶς τοῦτο καθὼς ἐκ τῶν προσηφῶων, ἐκ τῶν παλαιῶν ἀναμνήσεων· ἀλλὰ φύγμεν τὰς προλήψεις· συγμῶμεν τὰς νεωτερικὰς ἀναμνήσεις. Ἐν γὰρ τῇ ἰκίσει διὰ τῆς κακότητος γίνεσθαι ἡμᾶς τι ἄλλο ἔστιν ἐκείν. ἢ ὅτι ἴσταντο μὴ τῆ καρδίας Ἀἴγυπτον; Ὅσον φυλακίον ἡμῖν κατὰ τὸν ἔνασιν ἄθετον.

possimus falsas istas persuasiones: fugiamus quoque recordationes malarum rerum quas quondam in juventute vidimus, passi sumus, aut egimus. Nam voluntaria et morosa talium contemplatione teneri ac titillari nos, quid aliud est, quam reverſi corde in Ægyptum ³. Quod cavendum est nobis, si interiori nostro consulere nomini volumus.

B Δ'. Ἀγωνισσαίμεθα οὖν, ἀδελφοί, καὶ πιστὸν θυνάμει δυνασταύμενοι, κατὰ τὸ κράτος τῆς ἰσχύος τοῦ πνεύματος, ἐργαζομένους καθαιρούμενοι κατὰ τὸ γεγραμμένον· Καὶ πᾶν ἡ ἔργον ἐπειρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· καὶ τοῦτο ἀσπασίως. Τοῦτο γὰρ ἔστιν ὁ κελίμος ὁ ἀκαταμύχνητος· καὶ τοῦτο τὸ μαρτύριον τὸ πολυδάσανον καὶ πολυήμερον. Ὅτι γὰρ οὐκ ἐνδίδωσι τοῖς λογισμοῖς αἱ τυκτοῦσαι, οὐδὲ κάμπτον γόνυ τὸ Βασιλ, ἀλλ' ἐπιταγματίζονται, καὶ ὑπεραλλόμενοι τῶν πόνων, ἰσχυρία καὶ θυμῶ, οὕτως δηλοῦσι μαρτυρεῖ καθεκάστην, καὶ κατὰ τὰ Παύλου συγγραφεὶς ἐστὶ λεγέειν τὸ, Καθίσταται ἡμεῖς ἀποθνήσκον. Καὶ ἐπὶ τῷ τέλει τῶν ἡγωνίῶν παρεστηζέται ἐκείν· τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἡγωνισαί· τὸν δρομον τετελεσθῆναι τὴν πίστιν τετραπλάσιον· λοιπὸν ἀπέσπειρεται καὶ μετὰ τῆς δικαιοσύνης στέφανος.

MONITUM.

(Ang. Mus. Biblioth. nov. t. IV, 91.)

In vetere codice Vaticano 431, f. 168 b, exstant S. Basilii *Constitutiones monasticæ*, haud minus ejusmodi sunt in tomo secundo editionis Garnerii, sed breviores, quanquam initium idem est. Tὴν κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίαν ἐκπελάσμενος: et in capitula tantum triginta distribuuntur. Prorsus eodem Vaticano eadem ratio est, quæ Cæsarei Viudobenensis LXV, a Lambecio descripti *Comment. B. Cælib. lib. iii*, ed. Kollar. p. 316. Titulus autem operis duplex est in codice Vat., nampè initio: *Ἐπιτομὴ ἀσκητικῆ, πρὸς τοὺς μονάζοντας καὶ τοὺς ἐν κοινόβιῳ ἀσκούοντας*. Et in editione Garnerii. *In calce autem Τίτλος τῶν κεφαλαίων τῶν κειμένων ἔστι τῶν μερικῶν ἀσκητικῶν τοῦ ἁγίου Βασιλείου: Expliciant Capitula parva, seu particularia Ascetica sancti Basilii*. Habemus igitur, ut antea, Regularum Compendium et Regulis brevius explicatis; ita nunc *Constitutionum monasticarum* quasi Regule, vero auctore eodem Basilio, ut ipse Lambecius, ultro agnosceat atque fatetur. Jam vero post id Basili opusculum legitur in codice Vat. (at in Vindob. præcedit) Theodori Studitæ, Scholion, quo demonstratur, h esse genuinum S. Patris fetum. Contendit nimirum Studita, id palam inde fieri, quod stylus et scripti ratio sensusque aliis sancti Basilii Asceticis conformis sit. Porro ut argumentum sum Studiti firmiter teneat, defendit simul, illa quæ habemus in editionibus Basilii *Ascetica*, esse genuina, contra nonnullorum vanas dubitationes: quæ re confirmata, sequuntur utæque *Διατάξεις, Constitutiones, Basilii* sint. Jam hoc ineditum Studitæ Scholion (a) præcedentis questioni idoneum est, quæ prolixè agit de

(a) Fecit vir clarissimus. Hoc scholion jam ediderat Christ. Frid. Matthæi et nos post eum Overum *Annal. III*, col. 1319. Edit.

Garnerio, t. II, in Præf. p. xxxv et seqq. de Asceticorum vero parente Basilio; itemque alteri, qua idem Garnerius præf. p. lxxvi et seqq., immerito contendit contra Conbelsium, *Constitutiones monasticas* non Basilio, sed Eustathio Sebasteno, esse inscribendas. Jam veterum auctoritates a Studita laudatas partim hauserat ex aliis fontibus etiam Garnerius, verum tamen hoc insigne Studitæ Scholion, seu Prologum, ignoravit: quam nos scriptiunculam in hac nostra Studitæ mantissa omittendam non judicavimus, tum quia præclara per se est, tum quia crisi operum sancti Basilii perutilis. Nam quod ad hoc propriis brevium Basilii opusculum spectet Studitæ Scholion, dubitari nequit: non quia tantum illi in codice subtextitur, sed quia in eo diserte nominatur titulus Μερικά, qui proprius, ut supra diximus, scripti illius Basiliani est.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΣΤΟΥΔΑΙΟΥ.

A

THEODORI PRÆPOSITI STUDII.

α. Ὅτι γνήσιον τοῦ μεγάλου Βασιλείου τὸ παρὸν σπουδαίωμα, δῆλον μὲν καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ χαρακτῆρος τῆς γνήστου, τοῦ τε εἶδους τῆς ἑρμηνείας· δῆλον δὲ καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν ἄλλων ἀσκητικῶν ἐπιστολῶν τε καὶ διδασκάλων· ὡς μὴ δοκεῖν τι ἄλλο τῷ καὶ μικρὸν γούν ἐπισκευασμένῳ ἀναγιγνώσκοντι, ἢ βάσειον αὐθαδέως διερχέσθαι. Ὅτι δὲ ἐκείνα τοῦ πατρὸς, τίς, στερηθεῖσιν, ἢ ὡς τυφλωτῶν κατὰ νοῦν ἐνεργούμενος πνευματικῶν; Οἰμοὶ γὰρ τίνος ἀριμυτομένους τῷ ἀπαιθεσμένῳ τῆς διδασκαλίας, προσλιβόντας τε ἐπιχειροῦν τῆς αὐθαδείας τὸ εἰπεῖν τινα τῶν ἱστορησασάντων.

(1) παρὰ τισιν ἀμφιβάλλεσθαι ρησικινδύνας νόθα αὐτὰ εἶναι· οἱ δ' αὐτοὶ μου δοκοῦσι καὶ τὴν πρὸς Ἑβραίου ἐπιστολὴν, τὴν τε Πέτρου δευτέραν, Ἰωάννου τε τοῦ Ἀποκάλυψιν, ἑτέρας τε καθολικῶν ἐπιστολῶν συγγραμμάσι τισὶ πατρικοῖς, ἐπιδοῦσιν ἀμοιῶς ἀμφιβάλλεσθαι, ἀποβάλλεσθαι. Ἄλλ' εἰ τὸ δευτέρον ἀσκήσιον, καὶ οὐχὶ καὶ τὸ προτερον, ἤδη ἀποδιδόγμενον παρὰ τῆ Ἐκκλησίας ἀμφισβητοῦν, καὶ οὐδαμῶς τοῦ ἀμφιβόλου χάραν ἔχοντος ἴσται. (2) Εἰ δὲ τὸν Θεολόγον (3) μὴ ὑπομνηματίσαις εἰσῶσαι, ἢ ἐπιτομῆσαι ἀνεγνων, ἢ συνιέντας κακοεργοῦσι. Νομοθεσίας γὰρ μοναχῶν ἦναι, καὶ ἐπιτομῆσαι, καὶ ἐγγράφοι τε καὶ ἐργασίαι (4), τί ἄλλο ἢ πάντως γε ταῦτα δολοποιεῖται; Ἀποδείξει, δὲ καὶ ἐξ ἑτέρας θεωρίας· ὁ γὰρ λέγει ἐπιτομῆσαι ἐν τοῖς Ἀσκητικοῖς, τὰ μὲν γράμματα παρὰ τῶν γονέων μαμαθηκῆναι (5), φησι Γρηγόριος, τὰ μὲν δὲ πρῶτα, παρὰ τῷ πατρὶ σπαργασθῆναι τε καὶ διαπλαττεῖσθαι (6). Εὐροὶ δ' ἂν τις καὶ τὸν ὄσον Θεοδοσίον (7) πρὸς τισιν ἄλλοις κεχρηθῆναι αὐτοῖς, καὶ δηλαδὴ ὁ περὶ αὐτοῦ βίος. Πρὸς τίνα δ' αὐτοῦ ἑμίλλον ἕτερον ἱεροκότον τὰ καθ' ἡμᾶς οἱ παλαιοὶ ἐπιτομῆσαι μονάζοντες; ἢ τίνος ἢν ἄλλου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐξουσία νομοθετεῖν, καὶ ἄλλο ὑπόθεσιν σιωπῆσαι τὴν περὶ αὐτὰ πραγμασίαν συστήσασθαι; ὡς καὶ εἶναι ἄλλως σχεδὸν βυθίζεσθαι ἀπαιστωτῶν τῶν κατὰ Θεὸν ποιεῖν, ἐκ τῆς κατ' αὐτὴν ὑψηλότητος. Ἡ τοῖσιν δῶσιν ἱσαρραπα ἑτέρα Ἀσκητικὰ ὡς ἐκείνων ἄτων τοῦ μεγάλου Βασιλείου· καίπερ

1. Quod præsens opus magni Basilii genuinum sit, patet tum ex caractere sublimis eloqui, tum etiam ex genere phræseos: postremo inde etiam apparet, quia consonat cæterorum Asceticorum sententiis ac verbis: ita ut vel parum attente legenti, nihil aliud videatur quam unum in altero insertum procedere. Jam vero quod illa (Ascetica) parentem Basilium habeant, quis contradicet, nisi qui et ræcus sit et pravitate mentis laborans? Puto enim nonnullos doctrinæ severitatem ægre ferentes, sæpeque audaciæ auxilium inde sumentes, quod historicus quidam, de scripto hoc dubitari dixerit, idcirco temere nothum pronuntiare. Porro iidem hi videntur mihi, Epistolam quoque ad Hebræos, et Petri secundam, et Joannis Apocalypin, et alias catholicas nec non Patrum scripta nonnulla, quandoquidem æque de iis dubitatum fuit, videntur, inquam, rejecturi. Quod si hoc alterum impium est, quod si et illud postea quam hæc æque omnia ab Ecclesia recepta fuerunt, nibique jam ambiguitati locus superest. Quod si Theologorum horum mentes non fecisse dicent, si vel supine legerunt, aut rem intellectam male dissimulant. Nam cum dicit Theologus legislationes monachorum scriptas et non scriptas, qui, alio, aliud quam has lucubrationes prorsus designat? Sed alia quoque ratione idem demonstratur. Nam quod ait Basilii in Asceticis, sacras se litteras a parentibus didicisse; ait ecce Gregorius illum primo quidem apud parentes infantem fuisse atque educatum. Quin et in sanctum Theodosium comperimus his Asceticis usum, ut ejus vita ostendit. Nam quem alium consulti fuissent de rebus nostris monachi veteres consilia petentes? vel quisquam alius pari auctoritatis pondere leges ferre potuisset, et universam salutis summam in hujusmodi statuto concludere? extra quod nemini ferme licet totum ad Deum iter tenere, id est sine ipsius ducata. Aut igitur concedant, pariter esse ponderis hæc altera

NOTÆ.

(1) Est hic Sozomenus. *Hist.* lib. III, 11.
(2) Vides Studitæ iudicium de Ecclesiæ in designandis admittendisque Scripturis canonicis auctoritate; cui sententiæ etiam de minoribus paribus, faveat Eusebius in *Quæstionibus ad Marinum*, apud nos t. IV, part. I, p. 250.
(3) Dicit Gregorium Nazianzenum oral. 43, quæ est funebris sancti Basilii laudatio, ubi n. 87 commemorans aliquot sancti Patris scripta, de Asceticis, ut de aliis multis, silet.

(4) Verba hæc sunt in dicta oratione, n. 34.

(5) In edit. Garnerii t. II, p. 213.

(6) Greg. Naz. oral. cit. n. 12.

(7) De hoc Theodosio Garnerius in præf. p. xxxiv. Ibidem Garnerius inter testes Asceticorum nominat etiam Studitam nostram, qui in laudatione Platonis magistri sui (n. 23), ait hunc sancti Basilii νομοθεσίας legere solitum. Attamen, ut supra diximus Studitæ hoc Vaticanum Scholium Garnerium lauit.

Ascetica, ut illa quæ sunt magni Basilii : quam reapse haud aliud cogitari potest Basilium, propter æqualem spiritus verborumque vim : aut inviti etiam, hæc esse magni Basilii admittant. Sciendum vero est prora illa dici universali Ascetica ; hæc autem particularia. Oportebat autem mundi lampadem, præter alios doctrinarum suarum radios, quibus subsolanam regionem collustrat, his quoque ambabus lucubrationibus nos illumi-

Α αὐτὸς αὐτὸς ὡς Βασίλειος πρὸς τὸ ἰσανομα-
μον τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ φθίγματος ἢ καὶ
καὶ οὐ βουλομένοι, πάντως καταδείξονται τοῦ μι-
γαλοῦ Βασιλείου εἶναι. Ἰστέον σε ὡς ταῦτα ἄλλοι
τὰ καθόλου ἀσκητικὰ εἰρηται· ταῦτα δὲ, τὰ μερικὰ·
ἴδει γὰρ τὸν λαμπρῆρα τοῦ κόσμου πρὸς ταῖς ἄλλαις
αὐτοῦ ἁκτίσι τῶν ἀεισμάτων καταυγάζοντα τῶν
ὡς ἡλίον, ὁπίσσω ἡμᾶς καὶ τοῖσδε τοῖς δυοῖν συγ-
γράμμασι (8).

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΠΜΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ (9).

S. P. N. THEODORI STUDITÆ

EXPLICATIO DIVINÆ LITURGÆ PRÆSANCTIFICATORUM.

Audi me diligenter, fili, quomodo debeas præsanctificatorum ritum exsequi : namque in sacris aliis functionibus aperte et extra omnem ambiguitatem res sancta peragitur : hæc autem velato ac lugubriter fit : ideoque magis mystica in cunctis hæc functio evadit, Igitur sacerdos ornato sacerdotali indutus, trisagium totum recitans, nec non dici troparium dicensque ter verba : *Propitius esto, Deus, mihi peccatori*, orationem quoque thymiasticam recitans, ante sacram mensam consistit, et in modum crucis thurificans exclamat ; non tamen verba *benedictum regnum* pronuntiat, quæ sunt veluti triumphalia et absolute auctoritatis propria ; sed *benedictus Deus* dicit, tanquam humilitatis indicium et enixæ deprecationis. Tum etiam propheticum illud proœmium a fratribus recitatur, et sacerdos preces vesperi dicit : qua utraque dictione expleta, collectum elata voce peragit. Statim vero a lectore graduum canone incepto, sacerdos mystagogus quinquagesimum psalmum oretenus recitat, et præsanctificatum panem in prothesi totum composit. Statimque ad singulas graduum autiphonas, parvam precem elata voce dicit : et dum a Psalle canitur psalmus, ipse sanctuarium totum cum templo thurificat : cantatisque tropariis post *gloria*, introitus sine evangelio cum thurificatione dicitur : lectisque lectionibus, fratres sedent. His expletis, sacerdos canit *dirigatur* : cum ei adjunctis versiculis, fratribus genu flectentibus, quod etiam

Β Ἄκουσον δὴ μοι, τέκνον, καλῶς τὸ πᾶν διὰ τῶν
τῶν προηγιασμένων ἐπιτελεῖν τελειῆν. Ἐν γὰρ ταῖς
ταῖς ἄλλαις λειτουργίαις ἀνακαλυφμένως καὶ ἀνο-
σοιάστως ἡ λειτουργία ἐπιτελεῖται· ἐν σε γὰρ ταῦτα
συνισκασμένως καὶ πνευματικῶς· διὰ καὶ μυστικώτε-
ρα εἰς πᾶν ἡ τελειὴ γίνεται. Ταῦτον ὁ ἱερεὺς τῶν ἱερα-
τικῶν ἐνδύμενος στολῆν, τὸ τρισάγιον εὐκλέως
ἀθρογόμενος, καὶ τὸ τῆς ἡμέρας τροπαρίου, συν-
τῶ Ἰησοῦ θητί μοι, ὁ Θεὸς, τῶ ἀμπερωτῶν, ἐπι-
λήτων τρίτον, καὶ τὸν εὐχὴν τοῦ θυμιάματος λέγων
ἐνώπιον τῆς θείας τραπέζης εἰσίσταται, καὶ σταυροειδῶς
θυμίων ἐκφωνεῖ· οὐχὶ τὸ ἑυλογημενὸν ἢ βασι-
λεία ἀνακρίπτει, ὡς νέκην τροπαίον καὶ ἀθέτως
ἠπροσωπολήπτου, ἀλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεὸς λέγων, ὡς
ταπεινότητος σύμβολον καὶ ἰκετικῆς ἀπαραιρέ-
σου· τὸ δὲ προφητικὸν ἕκαστον προοίμιον παρὰ τῶν
ἀδελφῶν κηρύττεται, καὶ ὁ ἱερεὺς τῆς εὐχῆς ἐπιτε-
λεῖ τοῦ λυχνικοῦ· τέλος δὲ χέκτεινον καὶ τούτω ἰσ-
θάντων, τὴν συναγῆν σὺν τῇ ἐκωνύσσει ἐκτελεῖ·
καὶ ὁ ἱερέως ὁ ἀναγνωστὴς τὸν τῶν ἀναβαθμῶν πα-
νὸνα ἠναρξαμένους, ὁ θεὸς αὐτοῦ μυσταγωγὸς τῶν
ἀνὰ στόμα διεξιῶν, τὸν προηγιασθέντα ἄστυν
πρόθεσι διακασμῆ ἠνιλλίπῳ· εὐθὺς δὲ εἰς ἡ
ἕκαστον ἀντίφωνον τῶν ἀναβαθμῶν, μικρὰν εἴτην
ἐκφωνεῖ· τοῦ δὲ γε ψαλμοῦ παρὰ τοῦ Ἰακώβου κη-
μένου, τὸ ἱερατικὸν ὅλον σὺν τῶ νὰ ἐπιθυμῶ· κα-
τῶν τροπαρίων ψαλλομένων μετὰ τῶν ὁδῶν, ἡ
εἰσόδος χωρὶς τοῦ Εὐαγγελίου μετὰ θυμιάτου λέγ-
ται, καὶ τῶν ἀναγνωσμάτων ἀναγνωσασμένων, ἡ

NOTÆ.

(8) Theodorum nostrum Basilii scriptis valde delectari solitum, præcipueque illis πρὸς μοναζόντας, quæ diurna nocturnaue manu versabat, mores suos iisdem conformando, narrat Michael monachus in ejus Vita, cap. 13.

(9) De missa Præsanctificatorum apud Græcos exstat copiosa Leonis Allatii dissertatio in cala operis ejus *De consensu Eccl. Occid. cum Orient.* ubi plurimis relatis auctoritatibus, hanc tam Studitæ scriptunculam ignorasse videtur.

ἀδελφοὶ ἐφιστάνουσι. Μετὰ δὲ τὴν τούτων συμπλήρω-
 σιν, τὸ Κατευθύνθητω ὁ ἱερεὺς ἄδει μετὰ τῶν συν-
 ηνωμένων αὐτοῦ στοιχείων, τῶν ἀδελφῶν τὸ γόνυ κλι-
 νομένων, ὁ καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς τοῦτο γίνεται. Μετὰ
 γὰρ τὴν τῶν θείων δώρων εἰσόδουσιν, ἐτοιμῶς αἱ
 θύραι κεκλεισμέναι· ὁ δὲ ἱερεὺς τῷ ἀνωτάτῳ πέ-
 πλῳ, ὁ καὶ ἀέρα οἶδεν ὁ λόγος καλεῖν, τὰ δῶρα ἐπι-
 καλύπτει· ἐν δὲ γε τῇ τῆς ὑψώσεως ᾠρᾷ, οὐ μὲν τοι
 αἶρει τὸ πέπλον, ἀλλ' ἀπὸ κάτωθεν τούτου, τὸν ἄρ-
 τὸν ὑψῶν, λέγει· Τὰ προηγιασμένα ἅγια· εἴθ'
 οὕτως ὁ ἄρ αἶρεται. Ἐξ τε τῶν τοιούτων καὶ ἐτέρων
 ὑποδειγμάτων μυστικῆ θυσία (10) ἀνακηρύττεται,
 καὶ ἄρτι τετελειωμένη ὡσαύτως καὶ προηγιασμένη
 τελετῇ, ἔξ τε τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ
 ἁγίου αἵματος ἠνωμένη. Εἶτα καὶ τῶν ἀδελφῶν προσ-
 καλουμένων μεταλαβεῖν, Μετὰ φόβου Θεοῦ λέγων
 καὶ πίστεως καὶ ἀγάπης· τύπον ἄρα θείον ἐν
 τούτῳ τῆς θείας καὶ ζωοποιῆ Τριάδος ὑποδεικνύων ὁ
 λόγος· φόβον λέγων τὴν θείαν καὶ ἀρχίφωτον τοῦ Πα-
 τρός δόξαν· πίστιν, τὸν μονογενῆ καὶ συνάναρχον
 Λόγον· ἀγάπην δὲ, τὸ ἀγαθὸν καὶ πανάγιον Πνεῦμα.
 Μετὰ γὰρ τὴν τῶν ἀδελφῶν μετάληψιν, τὸ, Σῶσον,
 ὁ Θεός, τὸν λαόν σου, λέγεται· καὶ ἐπιχαράττων
 τὸ θεῖον σημεῖον τοῦ τιμίου σταυροῦ, τὰ θεῖα δῶρα
 οὐδαμῶς ἐπὶ τῇ θείᾳ τραπέζῃ ὑποθεταίμενα, ἀλλ'
 ἐτοιμῶς τῇ προθέσει πεπερατωμένα· τῆς γὰρ
 ὑπογεγραμμένης εὐχῆς, μετὰ τὴν ἰδίαν μετάληψιν
 αὐτῶν ἐπιτελεῖ ὁ τὴν ἱεουργίαν ποιῶν. Οὕτω σο
 κέγω, τέκνον, ἐπιστάμενος προσφέρω, καθὼς περ
 οὖν ἄρα καὶ τοὺς εἰς ἄκρον ἐπισταμένους ἰώρακα·
 οὐ μὴν ἐν-αὐθα, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐτέραις ἱεουργ-
 γίαις, οὕτως γίνεται. Εἶτα ἡ ἐκφώνησις τῆς μετα-
 λήψεως· καὶ ἡ ἀποκαθίστασις τῶν δώρων ἐν τῇ
 μὲν τοι τῆς ὑψώσεως τοῦ ἄρτου, ὅτι ἀνακαλυμμένως ὑψοῦται, καὶ ἡ τελεία προσκομιδὴ ἐν τῇ ἀρχῇ
 γίνεται· καὶ τὸ Εὐλογημένη ἡ βασιλεία, ἀνακηρύττεται τῷ Θεῷ ἡμῶν ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.
 Ἄμήν.

A inter preces fit. Etenim post divinorum dono-
 rum introductionem, statim januæ clauduntur.
 Tum sacerdos superiore seu extimo velo, quod
 etiam aerem dicere solemus, dona cooperit. Ele-
 vationis autem tempore, haud aufert velum, sed
 ab infima hujus parte, panem elevans dicit : *præ-*
sanctificata sancta. Deinde aer aufertur. Atque his
 aliisque indicis mystica immolatio proclamatur,
 tum illa nuper effecta, tum et illa præsanctificata,
 crucis quoque accessione et sancto sanguine con-
 juncta. Deinde fratribus ad communicandum invi-
 tatis, *cum timore Dei*, inquit, *et fide, et charitate* :
 quibus verbis divinam ac vivificam Trinitatem
 denotat : *timorem appellans divinam luminisque*
fontem Patris gloriam : fidem, unigenitum et coæt-
ernum Verbum : charitatem denique, bonum et
sanctissimum Spiritum. Jam post fratrum commu-
 nionem, *Salva, Domine, populum tuum*, dicitur :
 factoque simul sancto venerandæ crucis signo, di-
 vinitis haud jam in sacra mensa repositis, sed
 illico in prothesi consumptis, absolvitur tota
 subsequens oratio post communionem suam, ab eo
 qui sacerdotis munere fungitur. Hæc ego tibi, fili,
 scienter propono, quemadmodum summe peritos
 homines vidi facientes. Neque in hoc solum sacri-
 ficii genere, verum etiam in aliis perinde fit. Deinde
 communicatio proclamatur, et donorum ad prothesim
 translatio, et venerabilium januarum clausura :
 excepta panis elevatione, qui palam elevatur. Et
 perfecta oblatio initio fit ; et *Benedictum regnum*
tuum cantatur Deo nostro ; cui honor per sæcula.
 Amen (11).

C Amen (11).
 προθέσει, καὶ αἱ κλείσεις τῶν θείων πυλῶν· ἐκτός
 προθέσει, καὶ αἱ κλείσεις τῶν θείων πυλῶν· ἐκτός
 προθέσει, καὶ αἱ κλείσεις τῶν θείων πυλῶν· ἐκτός
 προθέσει, καὶ αἱ κλείσεις τῶν θείων πυλῶν· ἐκτός

NOTÆ.

(10) Cod. οὐσία. Quoniam vero codex Ottob. re-
 cente manu imperite scriptus fuit, menda quoque
 alia plura tollere debuit, ne syntaxis vel sensus
 clauderent.

(11) Quoniam in Græcæ missæ argumento ver-
 sati sumus, placet hic breviter narrare de picturis
 aliquot adhuc ineditis, sed a me postea ablata occa-
 sione vulgandis, sacrosanctum hunc ritum (missæ
 tamen communis, non præsanctificatorum), repræ-
 sentantibus ; quibus ego nihil fere vidi elegantius,
 aut floridiore colorum gratia jucundius, inter Græ-
 cæ liturgiæ monumenta. Igitur pictura I. Pars
 Græci templi sacris iconibus exornati, ante quas
 lampades pendent. In medio thronus, in quo re-
 sidet sanctus Gregorius theologus episcopallyter in-
 datus, id est phelenia crucibus interstincto, et omi-
 phorio seu pallio, librum tenens, et benedicens
 tribus. Græco more, elatis digitis, id est ψηφίδι τῶν
 δακτύλων, ut loquitur sanctus Sophronius p. 47, in
 egregio suo Commentario liturgico a nobis edito in
Spiciū. Rom. tom. IV. Datus autem locus Gregorio
 in hac prima pictura fuit, quia is unius e sacris
 liturgiis auctor est, quam habemus apud Renaudo-
 tium t. I. (Et quidem ibi in *Dissert.* p. xcviij pro-
 fertur ejus titulus : Ἡ θεία λειτουργία τοῦ ἐν ἁγίοις
 Πατρὸς ζυμῶν Γρηγορίου Θεολόγου.) Circumstant

monachi grandi schemate induti cum cucullis cruce
 signatis : et quidem monachi, decore et gravitate
 conspicui, in his picturis, ipsorum jussu aut opera,
 ut puto, elaboratis, nunquam desunt. II. Diaconus
 cum tonsura clericali, stichario indutus, orarium
 seu stolam tribus digitis tenens (de qua re Gnarius
 In *Eucholog.* p. 35) ante bematis januam, βημό-
 θυρον, canens : Ἐν εἰρήνῃ Θεῷ δεηθῶμεν. Cancellus
 bematis ornant pervenustæ imagines Jesu, Mariæ,
 et Præcursoris (de cujus imagine in missæ ἐνάρξει
 præferri solita Sophronius p. 39), item Christi se-
 pultura, et crux insignis. Infra Michlæ archange-
 lius loricated et chlamydatas, necnon monasterii
 abbas senior in selia cum cruce de collo pen-
 dente. III. Rursus nobiles picturæ in bematis καγ-
 κάλλοις. Infra sacerdos cum phelonio rubro (de quo
 Sophron. p. 36) ad missam procedens cum libro
 Evangelii, comitantibus diacono et subdiacono cum
 cereis ; prorsus ut ait Sophronius p. 42 : Ὁ ἱερεὺς
 ἐξέρχεται βαστάζων τὸ εὐαγγέλιον, ὡς ὁ Χριστὸς
 τὸν σταυρόν. Τὰ κηρία ὀψικεύοντα ἐν τῇ εἰσόδῳ δεῖ-
 κνύουσι τὸ θεῖον φῶς. Et quidem tum in hac tum in
 sexta pictura gestatur sacerdos ab angelis, dum bema-
 tis januam ingreditur vel inde egreditur. Namque
 idem Sophronius ait p. 43 : Ὁ ἱερεὺς ἐν τῷ συνθρόνῳ
 βασιλεύσας ὑπὸ διακόνων ὡς ἀγγέλων. Et p. 32 :

DE TYPICO THEODORI STUDITÆ MONITUM.

(Ang. Mal, *Biblioth. nov.* l. IV, p. 102.)

De græcis Typicis, eorumque multitudine ac varietate, docte more suo Allatius in peculiari opusculo de libris ecclesiasticis Græcorum. Et quidem nominatim *Typicon Studiticum* memorat Nico apud Cotelærium, *Monum. Eccl. Gr.*, t. III, p. 440. Ego notitiam codicis Vaticani 1609 lectoribus non inuidebo, cui Græce Latineque inscribitur titulus: *Typicon Theodori Studitæ*. Ipsum vero Typicon sic incipit: Ἰὺν Θεοῦ Τυπικὸν περιέχον τὴν ἅπασαν ἀκολουθίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου καὶ τῶν λοιπῶν. Hoc ego ms. Studitæ Typicon cum Hierosolymitano sancti Sabæ conferens, longe brevius esse comperiebam. Oblatus autem fuit hic codex anno 1585 pontifici maximo Sixto V, cum supremus tunc esset bibliothecæ Vaticanæ protector Antonius cardinalis, a quodam Francisco Græcorum catholicorum in urbs Messana protopapa, ut testatur epigraphe, quæ ita se habet: Ὁ κύριος Φραγκίσκος Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Ἐμμανουὴλος χωρεπισκόπου Ῥοδίου υἱός, πρωτοππάριος καὶ πρωτοπάπας καθολικῆς Μессηνῆς τῆς Σικελίας, ἐκ τῶν ἐκείναις εἰς τὴν ἰσοστολικὴν καθίερων προθυμίας, ταῦτο τὸ βιβλίον παλλῶ πόνω καὶ δαπάνῃ συνάξας ἐκ τῶν ανατολικῶν, προσέφερε τῷ μακαριωτάτῳ πάπῃ Σίξτῳ πέμπτῳ, ἐν τῇ Βατικανῇ βιβλιοθεκῇ φυλαχθῆσάμενον, ἐπι μεγάλου εὐλακῆς τῆς βιβλιοθήκῆς τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ αἰδισιμωτάτου κυρίου Ἀνατολίου Κωνσταντῆ Καραγά· ἐτεῖ ἀπὸς.

NOTE.

τῶν αἱκόνων ἰσταμένων εἰς τύπον τῶν ἀγγέλων. IV. A rem et virtutis appetitionem exsuscitare. Adest monasterii abbas in parvo throno sub minore lacu ubi rectus stans. Item Michael archangelus diabolum expellens eis τὸ ἐξώτερον πύρ; ut significet, mala conscientiæ homines nec non catechumenos ecclesia sanctisque mysterium esse excludendos, quod satis colligitur ex epigraphe. VI. Sacerdos cibarium calicem gestans gestatus ipse ab angelis, ut ait inscriptio: Ἀγγέλοι βαστάζοντες τὸν ἱερέα μετὰ τῶν ἁγιασμάτων. Rursus sacerdos ad altare, ubi calix, asteriscus, et candelabra ardenia duo. Astat Michael archangelus, desuperque æternus Pater benedicens, duoque angeli precēs hominum deferentes vel deferentes. VII. Sacerdos ad altare manibus passis, retro diaconus legens. In superiore parte insignis pictura angelorum et seraphinorum, medium habentium puerum Jesum, tanquam in rota splendidissima. Ignis (de quo diximus supral sacerdotem involvens, ut ait epigraphe: Πυρός ὡς ἔπεσεν ἐπὶ τὸν ἱερέα, καὶ ἐγένετο ὁ ἱερεύς εὐλογητός ἀπὸ τῆς καρποῦς ἕως τῶν ὀνύχων αὐτοῦ. VIII. Sacerdos, seu episcopus, stans in bematibus janua, sanctificatis et dignis divinam eucharistiam de calice sumptam distribuit sacro cochleari. Astanti in cliniali, diaconus cum oratio in crucis formam disposito, et duo pueri cerophorarii. Qui communicant, non genu flectunt, sed more Græco stant, ut patet in bematibus. IX. Enlogiarum, id est panis benedicti in disco positi, distributio a sacerdote extra bematibus januam fit. In superius angeli, imitantes quasi distributionem terrestrem, oblationes Ecclesiæ ad Deum deferunt: Αἱ ἑκκλησιαστικῆς ἀπορχαὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναρχόμεναι, ut ait inscriptio. Hactenus de his novem pulchris studitisque picturis, quæ luce publica dignissime sunt.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΣΤΟΥΔΙΟΥ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΧΡΟΝΙΚΗ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΣΤΟΥΔΙΟΥ

(Πολλά γὰρ κατηχήσεις εἰσὶ τοῦ Στουδίτου, ἀλλ' αὐτὴ λέγεται Κατ' ἡχῆσις χρονική [12].)

S. P. N. THEODORI STUDITÆ

DOCTRINA CHRONICA MONASTERII STUDII.

(Et multæ quidem sunt Studitæ catecheses, sed hæc dicitur *Catechesis chronica*.)

α. Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, νῦν ἐπιχειρῶ πᾶσιν Ἀ ἡμῖν τοῖς ἐθέλουσι βιώναι ὀρθῶς καὶ θεοφιλῶς, ἀρι-
 δηλότατα ὑποδείξει, ὡς ἐφικτὸν, τὸ πῶς δεῖ τηρεῖν
 τὴν κυκλοτερικὴν τοῦ χρόνου περίοδον ὅσον δὲ πρὸς
 εὐσέβειαν τῶν πιστῶν, καὶ ὅσον πρὸς ἀνατροφὴν τῶν
 αἰρετικῶν. Καλὸν τὸ ἄλας, καλὸν τὸ φῶς· εἰ δὲ τις
 ἀπὸς τούτων τυφλὸς ᾖν, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει,
 καθὼς ὁ ἡμέτερος Κύριος εἶπεν. Ὁρθοδοξίας μὲν οἶκον
 οἰκοδομῆσαι ἐπιχειρῶν, θεμελίον ἀσειστον ἐμπήξει
 θεῶν, ἐκ τῶν θείων ἀποστόλων, καὶ τῶν θεοφόρων
 Πατέρων τοῖς παραδοθείσι κανόσι· καὶ πρὸ γὰρ
 πάντων εἶδωμεν ἂν, τί τὸ ἱερὸν λόγιον ἔφησεν. Λέ-
 γει μὲν παλαιὸς ὁ Κύριος πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μω-
 σῆα· « Τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ φυλάξατέ μοι,
 νηστείας ἁγίας, ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου ἡμῶν·
 τὴν ἑορτὴν τῶν ἄζύμων τῷ πρώτῳ μηνί, ἡμέρας Β
 ἑπτὰ ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ ἄρτον
 πικρῶσεως ἔδεσθε· εἶτα ἀριθμήσονται ἡμῖν ἑβδομά-
 δες ἑπτὰ, ὀλόκληραι ἡμέραι πενήκοντα, καὶ καλέ-
 σατε αὐτὴν κλητὴν ἁγίαν ἡμέραν νηστείας δεκτῆν.
 Καὶ τῇ δεκάτῃ ἔ μισοῦντος τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἑορτὴ
 ἁγία σκηνοπηγία ἔσται ἡμῖν καὶ ταπεινώσατε τὰς
 ψυχὰς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· καὶ πᾶσα ψυχὴ
 ἣτις οὐ ταπεινωθήσεται, ἐξολοθρευθήσεται ἐξ ἡμῶν
 αὐτῶν. » Ἐντεῦθεν, ὡς εἶκεν, καὶ παρ' ἡμῖν τρεῖς
 νηστεῖαι φυλάττονται, ἃς προετύπου ἑορταὶ ἐκεί-
 ναι. Τί δ' ἂν βούλεται ἐν ἡμῖν, ἀδελφοὶ, τὸ Τρεῖς και-
 ροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ φυλάξατέ μοι νηστείας ἁγίας ἀπὸ
 μικροῦ ἕως μεγάλου ἡμῶν; τύπος δ' ἂν, ὡς οἶμαι
 ἀκραιφνῆς εἶη τοῦτο τῆς μιᾶς καὶ μόνης θεότητος,
 καὶ ἐν τρισὶ χαρακτηρισὶν ὀρωμένης τε καὶ λατρευο-
 μένης παρ' ἡμῶν τῶν τῆς ἀληθείας προσκυνητῶν. C
 Διὸ τρεῖς παρ' ἡμῖν νηστεῖαι νομοθετήθησαν εἰς τύπον
 τῆς ζωαρχικωτέρας Τριάδος ἐκ τῶν θείων μαθητῶν
 τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ (13)· καὶ αὐτὴ ἡμέραι

1. Fratres mei ac Patres. Nunc aggredior vobis
 omnibus recte et religiose vivere volentibus, per-
 spicue prout fieri poterit demonstrare, quomodo
 observanda sit circularis anni periodus, tum quod
 attinet ad fidelium pietatem, tum etiam quod ad
 hæreticorum refutationem refertur. Bonum sal, et
 bona lux : a quibus si quis abest, cæcutit nec quo
 vadit scit, sicut Dominus noster dixit. Qui ortho-
 doxiæ domum ædificare aggreditur, fundamentum
 immobile ponere debet, ex traditis a divis apostolis
 et inspiratis Patribus regulis. Atque in primis
 videamus, quid sacra oracula dicant. Ait olim
 Dominus hierophanti Moysi : « Tribus anni tempo-
 ribus sanctum jejunium mihi observabitis, a parvo
 inter vos ad magnum. Festum azymorum primo
 mense; diebus septem humiliabitur animas vestras,
 et panem afflictionis manducabitis. Deinde nume-
 rabuntur vobis hebdomadæ septem, omnino dies
 quinquaginta ; et appellabitur hunc proprio nomine
 diem sanctum, jejunium acceptabile. Et decima
 quinta mensi septimi, medio anno, festum sanctum
 scenopegiæ vobis erit, et animas vestras
 humiliabitur coram Deo vestro. Et omnis anima,
 quæ se non humiliaverit, delebitur de medio ve-
 strum ¹. » Hinc, ut videtur, apud nos quoque tria
 jejunia observantur, quæ a solemnitatibus illis de-
 notabantur. Quid enim significant apud nos, a fra-
 tres, verba : tribus anni temporibus observate
 sanctum jejunium a parvulo ad adultum inter vos ?
 Figura hæc est, ut arbitrator, accurata unicæ ac
 solius deitatis in tribus personis spectatæ cultæque
 a nobis veritatis adoratoribus. Ideo tria apud nos
 jejunia sancita fuerunt a divis discipulis unigeniti
 Filii Dei ob figurandam vivificam Trinitatem. Et
 quidem duæ sanctæ erunt vobis in hebdomada feriæ,

¹ Exod. xxiii ; Deut. xvi.

NOTÆ.

(12) Incognita est hæc catechesis, quæ in neu-
 tra catechesium Studitæ collectione nominatur.
 (13) De tribus quadragesimis scribit Anastasius

Sinaita apud Coteler. *Monum. Eccl. Gr.* t. III,
 p. 425.

quarta et sexta. Quid porro hoc quoque significat, ex septem diebus duo observabuntur, sanctificati? Ut arbitror, in periodico tempore rotæ heptacyclice, duæ res sanctæ observabuntur, divinitas et humanitas unius et sublimi ratione uniti Filii Dei, et sanctæ Matris. Aliunde etiam videtur, hebdomadario cyclo trius denotari typus per dies, sicut in anno a fidelibus manifeste honoratur genuinus Trinitatis typus.

2. Primus quadragesimæ terminus. Prima est ipsa Christi natalivitas solemnitas, quæ in Patria typum assumitur, qualenus ipse sciens complacuit sibi de Filii sui conceptione ac natalivitate. Quamobrem et quadraginta dierum numerus præscriptus est, ut jejuniis Moysis et Eliæ.

3. Secundus terminus. Post illam secunda, quæ magna quadragesima dicitur, typum refert Unigeniti; quam quidem ipse etiam manifeste ostendit, dum tribus annis eam observavit, postquam a baptismis ascenderit. Unde autem id innotescat, intelligat mecum et certo agnoscat auditor: nempe trigesimo ætatis anno baptismus susceptus Dominus, et triennio posthinc mortem subiit. Quare, ut e probe gnaris rescivimus, ter hoc anno jejuniis observavit.

4. Tertius terminus. Tertia vero post hanc quadragesima, quæ etiam apostolorum a nonnullis appellatur, typus habeatur vivificantis Spiritus, qui etiam apostolos docuit omnia quæ ipsa Patre Filioque significare fuerint. Et vero trium novum nomen deitas, in tribus tamen personis agnita et adorata.

5. Sed age jam sermo ad propositum suum accedat, et singula proprio tempore deputemus, tam diebus quam hebdomadis, et qua de causa illa constitutum sit. Quarta sane et sexta feria jejuniis semper sanctificantur jejunando a caseo, piscibus et oleo, quemadmodum divi Apostoli, et post illos divinitus inspirati Patres constituerunt. Sed tamen in purissimæ Deiparæ Natalivitate, ejusque in templum ingressu, et in alio festo quod Hypapanthe dicitur, insuper in Annuntiatione, et in mirabili Assumptione, utimur oleo et piscibus, si forte in prædictos dies incidant, nempe in quartam aut sextam feriam. Similiter etiam in Præcursoris et supremorum apostolorum Petri et Pauli Natalivitatibus. Haud tamen in festis sanctorum martyrum aut pontificum piscibus utimur, si forte occurrant in quarta vel sexta feria.

6. Et monachi quidem in honorem ac laudem crucis, quatuordecim dies observant, alii duodecim, alii quatuor. Sed universus Christi populus sanctificati omnes observant diem Exaltationis, id est xiv Septembris. Verum tamen Natalivitas Christi jejuniis tribus diebus observetur in hebdomada, id est secunda, quarta, sextaque feria, et cavendo a piscibus oleoque, jejuniis strenue transigatur: parique

A δύο ἀγνοὶ ἱστασκον ὑμῖν ἐν ἑπτά ἡμέραις, τετραδὶ γκαὶ καὶ τῆ ἑκτη. Τί δὲ καὶ τοῦτο ἐστὶ δηλοῦν, το. Ἐν ἑπτά ἡμέραις δύο τηρηθῶσιν ἀγνοὶ; ὡς οἴμαι ταυτὶ, τῶ πνεύματι καὶ χυμῶ τῆς ἐκτακτικῆς τροχῆς, δύο τηρηθῶσιν ἀγνοὶ θεοτικῆς καὶ ἀνθρωπιτικῆς τοῦ ἑσῆς καὶ ὑπερῆρωμῆνο. Υἱοῦ Θεοῦ τε, καὶ Μαρτὸς ἀγίας. Ἄλλως δ' αὖ δοκεῖ, ὅτι καὶ τῶ ἑβδομαδικῶ κυκλίῳ τριαδικῶς χαρακτηρίζεται τύπος δια τριῶν ἡμερῶν, ὡς τῶ ἑνικτωῦ παρὰ τῶν πιστῶν ἀριστῶς τιμῆται ὁ ἀκρασιῆς τῆς Τριάδος τύπος.

β'. Ὅρος τεσσαρακοστῆς πρώτος. Ἔσται μὲν οὖν αὐτῆ τε ἡ πρώτη ἑορτὴ τῆς Χριστοῦ γενεσεως, καὶ εἰς τύπον ἂν εἰληπται τοῦ Πατρὸς, ὡς οἶδεν ὁ ἐκδοκῆσας αὐτὸς τὴν τοῦ Υἱοῦ συλλήψιν τε καὶ γεννησιν. Διὰ τοῦ καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας υπομοθεῖται, ὡς Β Μουσειῶς ἡ νηστεία καὶ Ἰλλίου.

γ. Δεύτερος ὅρος. Ἡ δὲ μετ' αὐτὴν β', ἡ καὶ μεγάλη τεσσαρακοστὴ λέγεται, εἰς τύπον εἶη τε τοῦ Μονοθεοῦ: ἢ καὶ αὐτὸς ἀριστῶς ὑποκεισῶν, τρεῖς ἐν αὐτοῦς ταῦτο ποιῶν, μετὰ τὴν τοῦ βαπτίσματος ἀνοδῶν. Καὶ ποθεν δὲ ἄλλον ταῦτό ἐστι, συνήη μοι ὁ ἀκρασιῆς, καὶ ἰδῶν καλῶς: τριακοντακτῆς δὲ λαοῦν ὁ Κύριος βαπτισμα ὑπεδέξατο, καὶ ἐν ἄλλοις τρεῖσι τῶ θανάτω ὑπέστα: διὸ ὡς ἔγνωμεν ἐν τοῖς ἀκρω ἐπισταμέναις, τρεῖς τοῦ ἑνικτωῦ τὴν παρούσῃ σταιῶν ὑπέδειξεν.

δ'. Τρίτος ὅρος. Ἡ οὖν μετ' αὐτὴν τρίτη, ἡ καὶ παρὰ τισὶ τῶν ἀποστόλων κληρονομηθεῖς, τύπος δὲ καὶ αὐτῆ τοῦ ζωοποιῶν Πνεύματος, τὸ καὶ τοῦς ἀστολοῦς διαμῶν πάντα ἀ παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ μεμυσταγωγῆται. Ὅνομα δὲ τῶν τριῶν ἐν θεότης, ἀλλ' ἐν τρεῖσιν υποστάσῃ γυναιξικῆ καὶ προσκυνουμένη.

ε'. Ἄλλ' ἴτεον: ὁ λόγος καὶ τῶ κειμενῶ πλὴ καὶ ἰκαστα τῶ ἰδίῳ καιρῶ παραθήσῃ, ἐν τε ἡραις καὶ ἑβδομαδῆς, καὶ δια ποῖαν αἰτεῶν υπομοθεῖται: τετράς τε καὶ παρασκευῆ πενταδῆς ἀγνοὶ εἰς νηστείαν αἰ τηρηθῶσι, τυροῦ, ἰχθύος, ελαιῶν, καθὼς οἱ θεοὶ ἀπὸστολοι, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦς θεοσοροὶ Πατέρες ἑνομοθεῖσαν. Τὴν γὰρ γεννησιν τῆς παναχρῶτου Θεοτοκεως, καὶ τὴν αὐτῆς εἰς ναοῦ εἰσοδῶν, καὶ τὴν ἑτέραν ἡ καὶ ὑκαπαντῆ λεγομένη. καὶ αὐ τὴν τοῦ εὐαγγελιστοῦ, καὶ τὴν θεῶν μεταστάσιν, διαλύσῃ εἰς ἔλαιον καὶ ἰχθύος, εἰ τύχῃσι ταῖς γυναιξικῆς ἡμέραις, τῆ τε τετράδι καὶ παρασκευῆ. Ὅσαυτῶς καὶ τὸ τοῦ Προδρομοῦ γεννησιν, καὶ κορυφαίων Πέτρον καὶ Παῦλον: τῶν δὲ ἀγίων μαρτυρῶν καὶ ἁσῶν ἱεραρχῶν οὐ διαλύσῃ εἰς ἰχθύος, εἰ τύχῃσι δ' ἡ ε'.

ς'. Οἱ μὲν οὖν μονάζοντες εἰς δόξαν καὶ ἐκαστον τοῦ σταυρικοῦ ξύλου, δεκά καὶ τεσσαράς ἡμέρας διαφυλάττουσιν, ἄλλοι β', ἄλλοι δ': ἡ δὲ συμπαρὶ λαὸς τοῦ Χριστοῦ, ἀγνοὶ πάντες διατηρῶσιν αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ὑψώσεως, ἥτοι τὴν ε' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνος (14). Τὴν δὲ αὖ νηστείαν τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννησεως, τὰς τρεῖς ἡμέρας διαφυλάττωσῃ τῆς μάδος, ἡτοι β', δ', καὶ ε', ἰχθύος καὶ ἔλαιον, καὶ ν

NOTÆ.

(14) Vide sis Niconem apud Cotelerium Op. cit. l. III, p. 438 et seqq.

στείαν ἐνθίως ποιεῖτω· ὡσαύτως καὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ποιεῖτω, καὶ τὴν τῆς Θεομήτορος ἁγίας νηστείαν (15). Ἐν μὲν οὖν τῇ παραμονῇ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, νήστεις κιατελοῦμεν, καὶ τὴν ἡμέραν ἀγνεύοντες (16) εἰς ἰχθύας καὶ ἔλαιον, πάρεξ Σαββάτου ἢ Κυριακῆς· τότε ταῦτα ἐσθίλομεν. Ὡσαύτως ποιοῦμεν καὶ τὰς ἄλλας παραμονὰς τῶν τοῦ Χριστοῦ πανηγύρων· τῇ δὲ ἐπαύριον διαλύομεν ἐν οἰαδηποτοῦν ἡμέρα τύχη· καθὼς ἀνωθεν εἰρήκαμεν, εἰς δόξαν τοῦ εὐδοκῆσαντος Πατρὸς, καὶ τοῦ γεννηθέντος Υἱοῦ· καὶ γὰρ ὡς αὐτὴν τὴν ἡμέραν καὶ ἐτέρας ἐξ διαλύομεν, ἵνα μὴ σκυθρωποὶ φανώμεν, ὡς οἱ ἀγνώμονες Ἰουδαῖοι, ἐν τῇ γεννήσει τοῦ ἡμᾶς ἀνακλάσαντος.

ζ'. Τὴν δὲ αὐτὴν παραμονὴν τῶν φώτων, καὶ αὐτὴν ὁμοίως νήστεις διαπεραιοῦμεν ἐκ τε ἔλαιου καὶ ἰχθύων καὶ ἐτέρων εἰδῶν τὴν πᾶσαν ἡμέραν· ταύτην δὲ γε τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων, οἰκνοῦν ἡμέρα τύχη, διαλύομεν εἰς πᾶν, εἰς χάριν καὶ δόξαν τοῦ βαπτισθέντος, καὶ ἀρχὴν ἁγίας τῆς τοιαύτης χάριτος, καὶ τὸν βυθισμόν θεατριζόντες. Ἔστι δὲ ἡ τοιαύτη χαρμονὴ ἡμῖν τοῦ βροτοκτόνου τοιοῦτο τροπῆ, ὡς οἶά τις εἰληφῶς χάριν τινὰ πλοῦτου ὑπότινος βασιλείας, καὶ ἔχων ἐν ἑαυτῷ καὶ χαίρων ἐν τοῖς καλοῖς οἷς εἴληφε· μετὰ δὲ τινὰ χρόνον, ἐτερός τις ἰχθρὸς ἀνάρτης καὶ ἀλαζῶν παδήσας ποθὲν, καὶ τοῦ ἔχοντος πλοῦτου τοῦδε ἀποστερήσει, προσέτι καὶ τιμωρήσει βιαίως· εἴτε οὖν τοῦτο κατάδηλον τῷ βασιλεὶ γεγονός· ὁ δὲ ἔκει, καὶ τὸν ἀποστάτην ἔκεινον τιμωρήσας ἀνηλεῶς, καὶ τὸν ἀφελόμενον πλοῦτον τῷ ἔχοντι ἀποδώσει· καίτοι καὶ πλείον τοῦ προτέρου ἐπιχαρήσει σημείον βασιλικόν, ὃ καὶ φοβερὸν γίνεται τοῖς ὑπεκαυτίαις· ποιούτω τοιγαροῦν παραδείγματι καὶ ὁ ἡμέτερος Κύριος τοιήσας τῷ ἀποστάτῃ ἰχθρῷ, δέδωκεν ἡμῖν πλείω τοῦ προτέρου ἐλαίου τὴν χάριν τῆς παλιγγενεσίας. Εἰς γοῦν τὴν ἐκωγέννησιν δι' ὕδατος τε καὶ Πνεύματος, διττὴ ἡμῖν γίνεται ἡ παρούσα κάθαρσις· διὰ μὲν τοῦ ὕδατος τὸ σῶμα σμῆχεται, καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος τὸ πνεῦμα ἀκακαιοῦται. Πῶς γὰρ οὐ δυνατόν εὐφρανθῆναι τε καὶ χορεῦσθαι τὴν ἡμῶν σωτηρίαν; καὶ γὰρ, ὡς ἔγωγε οἶμαι, ὁ μὴ εὐφρανομένου τὴν παρούσαν ἡμέραν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, οὐ σωτήριος αὐτῷ φαίνεται ἡ παρούσα χάρις, ἀλλὰ σκυθρωπῶς ὑπογίνεται, δέσει.

Περὶ τῆς ἑβδομάδος τῆς προφωνησίμου (17). D

π'. Ὡσαύτως τὴν τῆς προφωνῆς ἑβδομάδα, ἐν ἣ ἀναγιγνώσκεται τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον τοῦ τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου, διαλύομεν καὶ αὐτὴν εἰς πᾶν εἶδος, καθὼς ἄρα παρελάβομεν ὑπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων Πατέρων· οὐχὶ διὰ τινὰ ὀρθόδοξίαν ἢ νῦν ἑβδομάς

A ratione sanctorum quoque apostolorum ac Deiparæ sanctum servetur jejunium. Nativitatis Christi pervigilium jejuni peragimus, et hunc diem sanctificamus absque piscibus et oleo, excepto Sabbato ac die Dominico, quibus his vescimur. Simili ratione transigimus cætera quoque pervigilia Christi solemnitatum: festo tamen sequente jejunium solvimus, quacunque demum die obvenerit, ut supra diximus, in honorem Patris cui complacuit, et nati Filii. Jam sicut ipsum illum diem, ita et alios sex peragimus, ne tristes appareamus, sicut ingrati Judæi, in ejus, qui nos reformavit, nativitate.

7. Porro in pervigilio quoque luminum jejunamus similiter ab oleo, piscibus, aliisque condituris, toto die. At vero ipsum diem Epiphaniæ, quilibet dies sit, absque ulla abstinentia agimus, ad gratiam et gloriam baptizati; atque ob tantæ gratiæ exordium, mersionem quoque publicam facimus. Hoc autem nostrum de homicida diabolo gaudium ejusmodi est; ceu si quis opum gratia a rege accepta, ea potitus apud se lætabundus fueretur: at enim post tempus aliquod, nescio quis alius hostilis adversarius atque superbus eum alicunde aggrediens, possessis opibus spoliaret, insuperque violenta pœna affligeret: quo mox facinore regi nuntiato, is superveniret, ac rebellem illum sine misericordia puniret, et ereptam prædam priori domino restitueret. Et quidem magis etiam quam antea lætabitur ob hoc regium facinus, quod formidabile adversarius fit. Pari ergo modo Dominus quoque nosler contra rebellem hostem se gerens, dedit nobis majorem quam illi priori homini gratiam regenerationis. Ergo in hac per aquam et Spiritum regeneratione duplex nobis fit purificatio: etenim per aquam corpus lavatur, per Spiritum spiritus renovatur. Quidni igitur lætandum ac gestiendum salutis nostræ causa sit? Namque, ut ego existimo, si quis hoc die sancti baptismi non lætatur, huic nequaquam affulget præsens gratia, sed mœstus apparet, et irreligious improbeque se habet, dum salutare donum tribuitur.

καὶ ἀθῶς διακρίεται καὶ πονηρῶς ἐπὶ τῇ σωτηρίῳ

De hebdomada proclamationis (Latinis septuagesima).

8. Similiter etiam proclamationis hebdomadam in qua legitur sacrum evangelium publicani et Pharisæi, peragimus omni abstinentia liberam, sicut a sanctis nostris traditum Patribus accepimus. Neque ob aliquam orthodoxiam hanc hebdoma-

NOTÆ.

(15) De jejunio Deiparæ appellato agit Anastasius apud Cotelierium Op. et tom. cit.

(16) Quia fortasse ambiguus est hic locus, eu ejus declarationem ex alio scripto de jejuniis in eodem codice, p. 163: Τῇ παραμονῇ τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως καὶ τῶν ἁγίων θεοφανείων νήστεις διακ-

ροῦμεν, καὶ οὐ καταλύομεν ἔλαιον ἢ ἰχθύας, ἐκτός ἐι τύχῃσι Σαββάτω ἢ Κυριακῇ.

(17) Scribitur aliquando etiam προσφ. Sic autem dicitur, quia tunc admonentur fideles de venturo jejunio. Super hac Dominica et hebdomada Allatius dissert. mox citanda, col. 1414 seq.

dam ita transigimus, sed ut irreligiosum illud dogma explodatur impurissimi Petri Armeniorum episcopi, quem Lycopetrum vulgo dicunt. Quippe ille plane maledictus dogma statuit sectatoribus suis, ut hanc hebdomadam ceu sanctam observarent totam, propter lupum nescio quem pessimum et abominabilem. Nos vero Dei plebs liberam totam transigimus, ob illorum cum suo irreligioso stultoque dogmate refutationem. Testatur autem alibi ipsorum absurditatem magnus etiam in theologia Gregorius sic¹: Haud simplex mihi comperta est Armeniorum gens, sed latebrosa et subdola; quibus verbis horum fidem ceu obvolutam sugillat. Similiter et in hebdomada, caseoprivii, post horam nonam caseo et ovis vescimur, ut ab impio ritu recedamus Jacobitarum et Tetraditarum. Nam in tyrophagiæ hebdomada, idcirco vetiti sumus, ut ego arbitrator, a sanctis Patribus carne vesci, vel ob monastici ordinis memoriam, vel ob typum novæ puræque vitæ exhibendum.

9. Jam in sancta magnaquadragesima semel in die vescimur, hora nona, et quidem aridis, aut etiam leguminibus absque oleo; neque vino utimur, excepto Sabbato et die Dominico. Comedimus et omne genus testaceorum, et ossibus carentium, etsalsamenta, indubitanter: pisces nequaquam per hoc sanctum jejunium, excepto Sabbato, et die palmarum Dominico, ad honorem ejus qui a jejunio veniens, convivio interfuit post Lazari suscitationem: vel omnino etiam, quia et hæc una est de sacris Christi solemnitatibus. At enim sancta magna hebdomada jejuni omnino perstamus, si fieri potest, absque etiam oleo et vino; nisi quod in nocturna vigilia sanctæ passionis, bibimus aliquid ob necessitatem ac laborem. Jejunium pariter usque ad vesperam magno Sabbato continuamus, hoc, inquam, solo totius annis Sabbato. At vero totam diacænesimi (lat. in albis) hebdomadam jejunio liberam agimus, ad honorem ejus qui nos vivificavit Filii Dei. Quod si quis in hac haud indubitanter comedat, sed judaice tristem se gerat, sanctorum Patrum anathemati subjiciatur.

10. At enim a secunda Thomæ (dom. in albis) incipimus defunctos fratres commemorare, et feriis quarta et sexta abstinentiam observamus a carne et caseo. Verumtamen quartam feriam Mesopentecostes visum est nonnullis ante nos sanctis Patribus, propterea quod est solemnitas Domini,

¹ Orat. XLIII, 47.

(18) De hoc Armeniorum jejunio, cui nomen artziburium, docte inter alios multos Allatius *De Dominicis et hebdom. Græcorum*, post opus De consensu dissert. col. 1515 seqq.

(19) Lupum dicit, qui canem Sergii hæresiarchæ devoravit. Allat. dissert. cit. col. 1418.

(20) In codicis margine glossa est: ὑφαλον λέγει τὸ λανθανόμενον.

(21) Ita etiam Nicephorus patriarcha can. 33 apud Coteler. op. cit. t. III. d. 449.

A διαλύεται, ἀλλ' ἵνα ὅπως τὸ αἴθιον ἐκεῖνο δόγμα διαλυθῆ τοῦ πατριάρχου Πέτρου ἐπισκόπου Ἀρμενίων (18), ὃν καὶ Ἀναπάτρου οἶδεν ὁ λόγος καλεῖν. Ἐκεῖνος τοίνυν ὁ τρισκατάρτος ἐνομοθέτησε δόγμα τοῖς αὐτῶ συνεπομένοις, ἵνα τὴν κτὴν ἐβδομάδα ἀγνὴν πᾶσαν διατηρῶσιν, διὰ τινος λύκου (19) σκαίου καὶ μουσαρωτάτου. Ἡμεῖς δὲ ὁ τοῦ Κυρίου λαὸς θεαλύομεν πᾶσαν, πρὸς ἀνατροπὴν ἐκείνων καὶ τοῦ αἴθιον καὶ ἀνοήτου δόγματος. Συμμαρτυρεῖ που τούτων τῆ ἀπανθρωπότητα καὶ ὁ ἐν θεολογίᾳ μέγας Γρηγόριος λέγων· Οὐχ ἀπλοῦν γένος εὐρίσκω τῶν Ἀρμενίων, ἀλλὰ μάλλον κρυπτόν τε καὶ ὑφαλον (20)· διακυρωδῶν τούτων τὴν τῆς πίστεως ὑφαλότητα. Ὡσαύτως καὶ τὴν τῆς τυροποθέσεως ἐβδομάδα διαλύομεν καὶ αὐτὴν μετὰ τὴν ἐνάτην εἰς τυρόν καὶ ὠά, ἢ ἀνατρέψωμεν τὴν δυσσεβῆ θρησκείαν τῶν Ἰακωβιτῶν καὶ Τετραδιτῶν (21)· αὐτὴ τοίνυν ἡ τυροφαγὸς ἐβδομάς, ὡς ἐγωγε οἶμαι, ἐκαλύθη τοῦ μὴ ἐσθίειν ἐκ τῆν κρέα ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων, δι' ἀνάμνησιν τῆς μοναχικῆς τάξεως, ἢ διὰ τύπου τῆς νείας καὶ καθαρῆς πολιτείας (22).

θ'. Τὴν δὲ ἁγίαν καὶ μεγάλην τεσσαρακοστὴν ἀπὸ ἐσθίομεν τῆς ἡμέρας ἐν τῇ θ' Ξηροφαγίαν, ἢ καὶ ὄσπρια ἀνευ ἐλαίου· οὔτε οἶνον, πᾶραξ Σαββάτου καὶ Κυριακῆς· ἐσθίομεν τε καὶ ὄσπρια ὀστρακοδέρματα κτῆ ἀνόστια τε καὶ ταχύρια ἀνευδοιάστως· ἰχθῖνας δὲ οὐδαμῶς ἐσθίομεν τὴν ἁγίαν αὐτὴν νηστείαν, κτῆ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου, καὶ τῇ Κυριακῇ τῶν βραίων, εἰς δόξαν τοῦ κατελιθόντος ἐκ τῆς νηστείας, καὶ συνεσθιασθέντος ἐπὶ τῇ τοῦ Λαζάρου ἐγέρσει· ἢ καὶ ἀριδείλως ὡς μία οὔσα καὶ αὐτὴ τῶν τοῦ Ἰησοῦ θείων ἑορτῶν. Τὴν δὲ ἁγίαν μεγάλην ἐβδομάδα ἡμεῖς πάντως διατηροῦμεν, εἰ δυνατόν, οὔτε ὠμα, οὔτε οἶνον, πᾶραξ τῆ ἀγρυπνίας τῶν ἁγίων πλῆθους, πῖεν τε πρὸς τὴν χρείαν διὰ τὸν κόπον· ὁμοίως ἡμεῖς εἰς ὅψι τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ διατηροῦμεν, αὐτῶ καὶ μόνῳ, οὐποτοῦν ἄλλῳ τῷ ὄλῳ ἐκαστῶ· τὴν δὲ γε ἅπασαν ἐβδομάδα τῆς διακαινησίμου (23), διαλύομεν καὶ αὐτὴν εἰς δόξαν τοῦ ζωοποιήσαντος ἡμᾶς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ τις οὐκ ἐσθίει αὐτὴν ἐνοδοιάστως, ἀλλὰ ἰουδαϊκῶς σκυθρωπαίξων, τῷ ἐσθίματι πιπέτω τῶν ἁγίων Πατέρων.

ι'. Ἀπὸ δὲ τῆς β' τοῦ Θωμᾶ ἀρχόμεθα μεμενεῖν τῶν κοιμηθῆντων ἀδελφῶν, καὶ διατηροῦμεν ἐν τῇ δ' καὶ ε' εἰς κρέα καὶ εἰς τυρόν. Τὴν δ' γε τετράδα τῆς Μεσοπεντηκοστῆς (24) ἰδοῦσι πᾶσι τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων Πατέρων διὰ τὸ εἶναι ἑσπτικὴν, καὶ διὰ τοῦτο τὸ παράδειγμα διαλύσασθαι.

NOTÆ.

(22) Confer Callisti Synaxarium, nec non Balsamonem apud Allatium dissert. cit. col. 1424.

(23) Hebdomada, quæ festum Paschæ proximum sequitur, dicitur διακαινήσιμος, quod nomen habuit ex Christi resurrectione, qua omniæ renata fuerunt. Ita sanctus, Epiphanius serm. *De Paschâ*· Ἐν ταύτῃ καινοῦς ἐπέτατο τῆ κτίσει ἄνθρωπος καὶ νεμους.

(24) De Mesopentecoste Allatius dissert. cit. col. 1459.

τὴν (25). Ὡσπερ γοῦν ὁ Χριστὸς λίθος ἀκρογωνιαίος λέγεται τε καὶ ἔστιν, καὶ ὁμοῦ τὰς δύο διαθήκας εἰς ἓν συνάπτων, οὕτως καὶ ἡ παροῦσα ἡμέρα ἐπισυνάπτει τὴν τε ἀνάστασιν, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐπιφοίτησιν· καὶ ἐπιφαίνεται χαρμόσυνος ἡ νῦν ἰορτὴ τοῦ Μονογενοῦς, ὡς μέσον θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος αὐτὸς δοξαζόμενος καὶ προσκυνούμενος· διὰ τοι τοῦτο οἱ πρὸ ἡμῶν αὐτὴν ἀνευδοιάστως ἐορταζόν τε καὶ εἰς πᾶν ἔσθιον. Νῦν δὲ ὁ χωρῶν, χωρεῖται ἐν ταύτῃ, εἰ δυνατόν (26)· τὴν δὲ γε πάλιν ἑβδομάδα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διαλύομεν καὶ αὐτὴν εἰς πᾶν, διὰ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐπιφοίτησιν. Ὡσπερ γὰρ δεῖ χαιρεῖν ἐπὶ τῇ τοῦ Υἱοῦ γενήσει, καὶ ἐπὶ τῇ τούτου ζωοποιῶ ἀναστάσει, δεῖ χαιρεῖν καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ Πνεύματος καθόδῳ.

ια'. Ἴστω δὲ μοι πᾶς, ὅτι αἱ μὲν οὖν τρεῖς ἑβδομάδες, δηλονότι τῆς γενήσεως, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως, εἰς τύπον ἂν ἡμῖν ἀληπται τῆς ζωαρχικῆς καὶ τρισυποστάτου Τριάδος. Αἱ δὲ μετ' αὐτὰς δύο τῆς προφωνῆς καὶ τῆς τυροαποθέσεως, διὰ τε τὰς αἰρέσεις, ἅς ἀνωθεν εἰρήκαμεν, ὅπως μὴ συνεπόμενοι φαίνομεν τὰς τῶν εἰρημένων ἀνοσιωτάτας διδασκαλίας. Τὴν δὲ γε νηστειαν, ἣ καὶ τῶν ἀποστόλων κηρυττομένη, διατηροῦμεν ὡς καὶ τῆς Χριστοῦ γενήσεως ἐν τῇ β', δ', ζ'· τὴν δὲ ἡμέραν τῶν ἀποστόλων τῶν δύο ἢ τῶν δώδεκα οὐ διαλύομεν εἰς κρέα καὶ εἰς τυρόν, εἰ τύχη δ' ἢ ζ', ἀλλ' ἡ μόνον ἰχθύας καὶ ἔλαιον. Ὡσαύτως καὶ τὴν τῆς Θεοτόκου νηστειαν διατηροῦμεν· καὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς μεταμορφώσεως διαλύομεν εἰς ἰχθύας καὶ ἔλαιον· εἰ καὶ ἔδει διαλύσαι αὐτὴν ἄλλοτρόπως, ἀλλὰ διὰ τὴν νηστειαν κεκώλυται. Τὴν δὲ αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας κοιμήσεως τῆς παναμωμήτου καὶ Θεομήτορος, εἰ τύχη δ' ἢ ζ', οὐ διαλύομεν εἰς κρέα, ἢ εἰς τυρόν, διὰ τὸ μέγα θαῦμα καὶ φρικτὸν τοῦ παραδόξου τούτου ὕπνου. Οἱ γὰρ θεοὶ τότε τοῦ Σωτῆρος ἀπόστολοι, ὡς εὔρομεν ἐν τοῖς θείοις συγγράμμασι Κλήμεντος τοῦ Ῥωμαίου, τρεῖς πλήρεις ἡμέρας τῷ τάφῳ προσμένοντες ἦσαν, ἕως οὗ ὑπὸ θεοῦ ἰγγίλου τὸ πᾶν ἐμνηθησαν (27). Ἐν δὲ γε τῇ ἀποτομῇ τοῦ θεοῦ Προδρόμου, εἰ τύχη δ' ἢ ζ', οὐ διαλύομεν ὡσαύτως (28), διότι καὶ αὐτὴ φωνὴν ἀπέσπιν καὶ θέατον ἐπιφέρεισα.

ιβ'. Ἐως ὧδε ἡ παρ' ἐμοῦ, ἀδελφοί, συγγραφὴ, ἦν τε ἐπέγνων ἐν τῶν ἀποστολικῶν καὶ ἁγίων Πατέρως θείοις συγγράμμασι καὶ ἰννομωτάτοις κανόσι· καὶ τὸν τῆς ὀρθοδοξίας οἶκον βεβαίως ὠκοδομήκαμεν, ὁ ἐξ ἀρχῆς ὁ λόγος ἐπιχειρῶν ἰμείρετο· θάρρῳ τοίνυν παγίως καὶ ἀραρότως τῷ μόνῳ καὶ ἐν τριάδι προσκυνουμένῳ Θεῷ, ὅτι εἰς ὀρθοδοξίαν τὸ

A ad hujus ritus normam transigere. Sicut ergo Christus dicitur et est angularis lapis, et utrumque testamentum conjugens, ita hic dies conjugit resurrectionem cum Spiritus adventu: apparetque læta hæc solemnitas Unigeniti, qui ut divinitatis et humanitatis mediator glorificatur et adoratur. Propterea majores nostri ipsam indubitanter solemnem habebant, et quolibet cibo utebantur. Nunc vero qui capit capiat in hac, si potest. Rursus sancti quoque Spiritus hebdomadam liberam omnino habemus, propter Spiritus adventum. Nam sicuti lætandum est in Filii natiuitate. et in ejusdem vivifica resurrectione, ita etiam in Spiritus descensu gaudendum est.

B 11. Omnes autem mecum agnoscant, tres hebdomadas scilicet natiuitatis, resurrectionis, et sancti Spiritus, adventus, in typum esse assumptas supersubstantialis Trinitatis, quæ et vitæ omnis fons est. At duæ, posthas, hebdomadæ proclamationis (septuagesimæ) et caseoprivii (quinguagesimæ), propter supradictas hæreses, liberis agimus, ne videamur prædictorum sectari irreligiosissimas doctrinas. Porro jejunium, quod etiam apostolorum dicitur, observamus, quemadmodum Christi quoque natiuitatis, feriis secunda, quarta et sexta. Attamen die apostolorum duorum vel duodecim carne non utimur neque caseo, si forte sit quarta vel sexta feria, sed piscibus tantum et oleo. Pari ratione Deiparæ quoque jejunium observamus: et ipso die transfigurationis piscibus et oleo utimur: et quanquam hunc aliter transigere oporteret, nihilominus id per jejunium velatur. Ast ipso die dormitionis immaculatæ Deiparæ, si contingat feria quarta vel sexta, non utimur carne vel caseo, propter magnum tremendumque somni hujus admirandi prodigium, Tunc enim venerabiles Salvatoris apostoli, ut in sacris scriptis comperimus Clementis Romani, tres integros dies apud sepulchrum manserunt, donec a divo angelo de re tota certiores facti fuerunt. In decollatione autem divi Præcursoris, si ejus memoria contigerit quarta vel sexta feria, æque jejunium non solvimus, quia et ipsa cædem impiam necemque menti oggerit.

D 12. Hactenus mea, fratres, scriptura, qualem in apostolorum sanctorumque Patrum sacræ libris et apprime legitimis canonibus; atque ita orthodoxiæ domum firmiter ædificavimus, quod jam inde ab exordio sermo noster sibi faciendum proposuerat. In decollatione autem divi Præcursoris, si ejus memoria contigerit quarta vel sexta feria, æque jejunium non solvimus, quia et ipsa cædem impiam necemque menti oggerit.

NOTÆ.

(25) In codice f. 162. b. Alius auctor, Studitiam nostram citans, de hac quarta feria Mesopentecostes ita scribit: Ἀνοντες εἰς πᾶν τὴν τετράδα τῆς Μεσοπεντηκοστῆς, καθὼς ὁ θεοφόρος Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος ὁ Στουδίων παρέδωκεν ἡμῖν.

(26) Nempe qui potest ferre, ferat, id est jejunei; ex Matth. XIX. 12: ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρεῖ-

τω; quod dictum videtur mihi pulchre illuminari a Didymo in II ad Cor. VIII, 2, apud nos T. IV. part. II, p. 134.

(27) Recole dicta a nobis ad sermonem V Studitiæ nostri (supra col. 723 et 727).

(28) De jejuniis Græcorum promittebat se scripturum esse Allatius in dissert. cit. col. 1460.

doxiæ regulam conscripsisse ; cui omnis gloria de- A
betur, honor, atque adoratio, in sæcula sæculo-
rum. Amen.

παν συνεγράψαμεν ὡς πρέπει πάντα σοφία, τιμὴ καὶ
προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

ΥΠΟΤΥΠΩΣΙΣ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΣΤΟΥΔΙΟΥ (29).

DESCRIPTIO.

CONSTITUTIONIS MONASTERII STUDII.

1. Cum nullæ diversæque sint in sacris mo- B
nasteriis perseverantes antiquitus traditiones, atque
allialiis regantur, dum ad regnum cœlorum tendunt,
constitutionibus ; una est ex omniibus nostra quoque
stabilita traditio, quam accepimus a magno Patre
nostro et confessore Theodoro ; neque nos tantum-
modo, verum etiam pars magna meliorum monacho-
rum hanc eligunt, seu optimam et regalissimam, et
excessus defectusque vitantem. Utiq; et nos hodie
Patris impulsu præceptis, ut hanc in chartis
regulam, quo ejus indelebilis sit memoria, posteris
statibus, pro viribus, relinquamus, docilem anim-
mum fleximus ; Deo scilicet, pastoris nostri pro
nobis precibus, nobis concedente congruam oratio-
nis compagem, ita ut integre et utiliter ac salubri-
ter theophori Patris nostri constituta exponamus, C
ad gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, custo-
diamque et salutem illorum qui cum fide hanc ob-
servantiam amplecti voluerint. Igitur Deo favente
initium lucubrationis faciamus.

σωτηρίαν τῶν ταῦτα μετὰ πίστει προσευμένων
σὺν Θεῷ.

*Quomodo nos geramus in synaxibus sanctæ et glo-
riosæ triduanæ resurrectionis Servatoris nostri.
De ligno.*

2. Sciendum est quod transacta nocte secunda
custodia, seu post horam sextam, incipiente sep-
tima, rato hydrologii puncto, crepitante signo, sur-
git is qui exspargiscendi officium habet, et cubiula
circumit cum lucerna, fratres excitans ad matuti-
nam doxologiam. Statimque ligna dant signum sus-
deque, tuncque fratribus cunctis in ecclesiam nar-
thecæ congregatis, et cum silentio orantibus, sacer-
dos thuribolum manu tenens thurificat primo sa-
cerum bema, deinde ex anteriore cancello egressus,

[Cod. vat. 2029, f. 179.] α'. Πᾶσι ὄντων καὶ
δικαιῶν τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς μοναστηρίοις κεκατα-
κυκλωθῶτων παραδόσεων, καὶ ἄλλων ἄλλαις δο-
κουμένων τε καὶ ἰθυνομένων πρὸς τὰς τῶν οὐρανῶν
ἐπιπέλας ὑποτυπώσεις, ὡς τις ἐστὶ τῆς πατρῴας καὶ
ἡ καθ' ἡμᾶς κρατούσα παράδοσις, ἣν παρελήθαμεν
πρὸς τοῦ μεγάλου Πατρὸς ἡμῶν καὶ βασιλευμένου τοῦ
Θεοδώρου· καὶ αὐχ' ἡμεῖς μόνοι, ἀλλὰ δὲ καὶ οἱ
ἐκλεκτοὶ τῶν ἐγκρίτων μοναστῶν ταῦτα αἰρούμεθα,
ὡς ἀρίστην τε καὶ βασιλικωτάτην, καὶ τὰς υπερό-
λας καὶ ἐλλείψεις ἐκκλίνουσιν. Ἄμφω καὶ ἡμεῖς
σήμερον πατρειαῖς προσαχθέντες ἐντολαῖς, ταῦτα
ἐν χάρταις εἰς ἀληθῶς μνήμην ταῖς μετὰ ταῦτα γε-
νηsaῖς καταλείπειν, ὡς ἡ θυσία, πρὸς τὴν ὑπεκκο-
μιτοῦς καθήκαμεν· Θεοῦ δὲ ἡμεῖς παρεχόμενοι ἐπι-
ταῖς τοῦ ποιμένος ὑπὲρ ἡμῶν προσευκαῖς τῆς
ταλῆλον ἀρωγῆν τῆς τοῦ λόγου συνθέσει, εἰς τὴν
ἐκθέσθαι ὑγιᾶς τὰ ἀνησιφόρα τε καὶ σωτῆρα τοῦ
θεοτοκοῦ Πατρὸς ἡμῶν καταλματα, εἰς δόξαν Πατρὸς
καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, καὶ οὐλακῶν τε καὶ
φύλαττειν. Ἐστὼ τοίνυν ἡμεῖς τῆς συνταξῆος αὐτῆς

Ὅπως διοικηθήμεθα ἐν ταῖς συναξιαῖς
ἁγίας καὶ ἐνσοξῶν τριημέρου ἀναστάσεως
τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Περὶ τοῦ ξύλου (30).

β'. Ἰστίον ὅτι μετὰ τὸ περιελθεῖν διὰ τῆς
κῆν τῆς νυκτὸς, ἦται τὴν ζ' ὥραν, προχόμενος τῆ
ζ'. πίπτει τοῦ ὑδρολογίου τὸ σύστημα, καὶ τὴ τῆ-
του σημασία ἐγείρεται ὁ ἀρτυριστής, καὶ περι-
τοὺς κοιτῶνας μετὰ φανῶ, προετρεπόμενος
τοὺς ἀδελφούς εἰς ἐξανάστασιν τῆς ἰωθινης δοξολο-
γίας· σημαίνουσι δὲ πορευτικὰ καὶ τὰ ξύλα ὅτι
καὶ κάτω· καὶ τῶν ἀδελφῶν πάντων ἀθροισζομένων
ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ Κυριακοῦ, καὶ προσευχομένων
ἐσύχῃ, ὁ ἱερεὺς τὸ πύριον μετὰ χεῖρας ἐπιλαβί-
μην.

NOTE.

(29) Hypotyposio Studitanam appellat Allatus in
dissert. cit. col. 1460.
30) De hoc ligno semanterio, itemque de tuba,

apud Græcos præsertim monachos, legatur car-
dinalis Bona *Her. liturg.* lib. 1, 22, qui et Allatū
recitat descriptionem predicū semanterii.

ια πρώτον τὸ ἱερὸν βῆμα · κάκειθεν διὰ Ἀ
ροσθεν κυκλίδος ἐξελθὼν, διέρχεται τὸ βό-
λὸν τὸ τοῦ ναοῦ, καὶ φθάσας τὴν βασιλικήν
θυμιᾶ τούτους ἀδελφούς, καὶ εὐθὺς ἀνατρέχει
νοτίου μέρους ὄθεν ἐξῆλθεν · οἱ τε ἀδελφοὶ
αὐτοῦ εἰσέρχονται εἰς τὸν ναόν. Αὐτὸς δὲ τὸ
κποθέμενος εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, ἐξελθὼν ἱστα-
ᾷ πρόσωπον τοῦ ἱλαστηρίου, καὶ ἄρχεται
ν, ὁ ἦχος πλ. α', Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νε-
Οπερ μετὰ τὸ ψαλθῆναι τρίτον παρὰ τ' ἐκεί-
τῶν ἀδελφῶν, λέγει ὁ πρεσβύτερος στιχόν,
μέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος · οἱ ἀδελφοὶ
οπάριον στιχ. β', Συστήσασθε ἑορτήν, ἕως
καὶ πάλιν ὁ λαὸς τὸ τροπάριον δοξάζει. Καὶ
συμπλήρωσιν τούτου, ἄρχεται εὐθὺς ὁ κα-
, καθότι ἐξάψαλμον πᾶσαν τὴν ἑβδομάδα
οὐ ψάλλομεν. Γίνονται δὲ δύο ἀναγνώσεις,
ἀπὸ τῆς β' ἀναγνώσεως· καὶ μετὰ τὴν συμ-
ν τοῦ ὄρθρου, γίνεται ὁ ἀσπασμὸς καὶ ἡ
ς· εἰς δὲ τὰ λυχνικά ταύτης τῆς ἑβδομάδος
τὸ, Χριστὸς ἀνέστη· καὶ εὐθὺς τὸ, Κύριε,
ξα, καὶ ἀπολυτικὸν τὸ, Χριστὸς ἀνέστη·
ἐν τοῖς ἀποδείπνιαις τὸν τρισάγιον ὕμνον,
Κύριε, ἐλέησον, ἐβ' τῶ δὲ Σαββάτῳ τῆς δια-
μου, καὶ τῆ Κυριακῆ ὅψις τῆς λαμπροφόρου,
ἀποδείπνια ἀπὸ τοῦ, μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, καὶ

ἡ δὲ Κυριακῆ τῆς λαμπροφόρου ἄρχεται καὶ
άλμον (32), καὶ λέγομεν τὸ, Θεὸς Κύριος
δ'· καὶ εὐθὺς τοὺς ἀναδαθμοὺς εἰς τὸν αὐτὸν
τό τε προκείμενον (33)· καὶ τὸ πᾶσα πνοή·
Εὐαγγέλιον, καὶ τὸ, ἐν ταῖς νυξί. Καὶ μετὰ
ἄρχεται ὁ κανὼν· γίνονται δὲ ἀναγνώσεις β'.
Κυριακῆ ἑσπέρας ἄρχεται τὸ, μακάριος ἀνὴρ.
β' εἰς τὸν ὄρθρον ψάλλομεν πάλιν τὸ, Θεὸς
ς, εἰς πρῶτον ἤχον, καὶ ἐν κἀθισμα (34)
, εἶτα τὸν κανόνα ἀναστάσεως· γίνονται δὲ
τεις γ'· ἐκ τότε τὰ ἀποδείπνια ὀλόκληρα
ν, πλὴν Σαββάτου ἑσπέρας, καὶ ἑορτῆς δε-
ις, καὶ μνήμης ἀγίου, ἀργίαν ἡμῶν τῶν ἔρ-
καὶ τῶν ὠρῶν καὶ τῶν μετανοιῶν ὅτε γίνον-
ροξενούσης· ἐν ταύταις γὰρ ἀπὸ τοῦ, μεθ'
ὁ Θεός, καὶ ἐπέκεινα. Κάμνουσι δὲ καὶ αἱ
αι ἀπὸ πρῶτῃ, τῆ γ' τῆς β' ἑβδομάδος ἀρχομί-
ς δὲ τῆς ν' ἐν τῶ λυχνικῶ προκείμενα ψάλ-
κάστης ἡμέρας.

ῖρῃ γινώσκουσιν ὅτι ἐν τοῖς λυχνικοῖς (35) πᾶσι
ποτικῶν ἑορτῶν τὸ, Μακάριος ἀνὴρ ἄρχεται
δ'· εἶτα ἡ δευτέρα ἑναρξίς καὶ ἡ τρίτη εἰς τὸν
ῖς ἡμέρας· εἶτα τὸ Κύριε, ἐκέκραξα εἰς τὸν
ῶν στιχῶν τῆς ἑορτῆς.

transit per boreale latus templi, et cum ad regiam
portam venerit, thurificat fratres, statimque per
meridianum latus revertitur unde discesserat; si-
mulque fratres post illum ingrediuntur in templum.
Ipso autem thuribolo deposito in sancto bemate,
egressus sistit coram propitiatorio, fitque initium
troparii, tono obliquo primo: *Christus surrexit a
mortuis*. Quod postquam ter ab illo patribusque
cantatum fuerit, dicit presbyter stichum: *Hæc est
dies quam fecit Dominus*. Fratres autem troparium
stich. 2: *Constituite diem solemnem*, usque ad finem.
Rursusque populus troparium canit. Et post hujus
finem, statim incipit canon; quoniam hexapsalmum
tota hac hebdomada non cantamus. Sed
fiunt duæ lectiones, et dicitur psalmus quinquage-
simus post secundam lectionem. Completo autem
matutino, fit salutatio et absolutio. Jam in lychnico
hujus hebdomadæ dicimus illud: *Christus resur-
rexit*. Et mox: *Domine, clamavi*; et conclusionem
extremam: *Christus resurrexit*. Similiter in com-
pletoriis hymnum trisagium; et *Domine, miserere*,
duodecies, Sabbato autem hebdomadæ diacœne-
simi, et Dominica lamprophora (in albis) vespere
completorium ab illis verbis *nobiscum Deus*, cum
sequentibus.

3. Porro in Dominica lamprophora incipit etiam
hexapsalmum, et dicimus *Deus Dominus* tono obli-
quo quarto. Et mox graduales psalmos eodem tono;
nec non procimenon; et illud: *omnis spiritus*.
Deinde evangelium, et illud: *in noctibus*. Et post
C quinquagesimum psalmum incipit canon. Fiunt au-
tem duæ lectiones. Et die Dominico ad vespervas in-
cipit: *beatus vir*. Et feria secunda ad matutinum
psallimus rursus: *Deus Dominus*, primo tono, et
unum cathisma psalmi; deinde canonem resurre-
ctionis. Et fiunt lectiones tres. Exin completoria
integra recitamus, excepto Sabbato vespere, et Do-
mini solemnitate, et alicujus sancti commemora-
tione quæ feriari nos faciunt ab hors et metancæis;
post illa scilicet verba: *nobiscum Deus*, et sequen-
tia. Laborant autem etiam officinæ a mane, feria
tertia secundæ hebdomadæ incipientis. Porro usque
ad Pentecosten procimena psallimus quotidie.

D 4. In omnibus lychnicis solemnitate Domini,
psalmus *Beatus vir* incipit tono obliquo quarto.
Deinde secunda inchoatio, et tertia tono diei.
Deinde illud: *Domine, clamavi* tono stichorum so-
lemnitate.

NOTÆ.

Canon est determinata quædam mensura
orum canendorum. Goar. p. 351.
Ita Studita constanter genere neutro; quam
iem præfero aliis scribentibus gen. masc.
utem psalmi III, XXXIII, LXII, LXXX, VII, CII,
Procimenon intelligit Goarius proprios cu-

jusque diei versiculos ex psalterio decerptos. Vide
Cangium.
(34) Cantio quæ a sedentibus concinitur. De ton-
nis autem Græcorum Allatius *De lib. eccl. Gr.* in
Octoecho.
(35) Lychnicum proprie pars prior officii vespere-
rarum. Goar. edit. Ven. p. 24.

5. Usque ad Ascensionis solemnitatem stichira Anastasima præeunt cathismatibus catanycticis et apostolicis.

6. A Paschate usque ad Ascensionem dicimus : resurrectionem Christi. Deinde pari modo psalmum quinquagesimum ; et martyrica in psalmodia. Nequaquam ulterius.

7. Usque ad Pentecosten quanquam horas non psallimus, neque genua flectimus, mortuales tamen canones in Sabbatis psallimus. Et alio etiam die, si commemoratio fiat fratris alicujus, psallimus.

8. Sabbato Pentecostes ad exapostilarium psallimus : memoriam mortuorum, Domine : atque id cantantes ad fratrum sepulcra venimus, ibique stantes psallimus diei illius stichira. Atque ita absolvitur matulinum. Id autem facimus etiam in Sabbato Carnisprivii.

9. Vespere Domini diei sanctæ Pentecostes ad lychnicum, in quo etiam ter genua flectimus, post proœmium statim dicitur : Domine, clamavi. Et mane ad matulinum post hexapsalmum dicimus : Deus Dominus, statimque canonem, et duas lectiones. Hanc vero etiam hebdomadam sine cantu horarum transigimus.

10. Sequitur sancta apostolorum sanctorum quadragesima, et jam incipimus horas quoque psallere semper cum cathismate. Tum in fine psalmodie dicimus : Domine, miserere, Christe, miserere. Et in primis facimus tres metanœas pari cuncti celeritate præsidem subsequentes : quas inter extendimus etiam aliquantum manus ad Deum. Deinde sic alias viginti, quanta quisque celeritate potest. Ita agimus in unaquaque synaxi. Ad eam plerorium autem genua flectimus quinquages, et ad matulinum quadragies.

11. In omnibus matulinis post finem lectionis surgentes, duodecies, dicimus : Domine, miserere. Atque ita deuvo incipit psalmodia.

12. Omni Sabbato ac die Dominico, quotiescunque in his non occurrit vel solemnitas Domini, vel alicujus sancti memoria, ex Epistolis Pauli legimus. Sabbatis autem ad matulinum psallimus cathisma ante psalmum immaculati. Deinde immaculati, et subinde psalmum quinquagesimum, postea canonem ; et sunt lectiones tres. Namque ad psalmum immaculati, non legimus. Loco autem exapostilarii dicimus, In memoria æterni erit justus, ab auditione mala non timebit. Hæc quantitas qualitasque psalmodie protenditur usque ad vivifici ligoi exaltationem.

13. Postridie dormitionis sanctissimæ Deiparæ in lychnico post proœmium statim dicitur : Domine, clamavi. Et mane ad matulinum post hexapsalmum

δ'. Δεῖ γίνεσθαι ὅτι ἄχρι τῆς Ἀναστάσεως καὶ πρᾶξι καὶ ταῖς ἀναστάσεως στιχίαι (36) καθισμάτων τῶν τε κατανυκτικῶν καὶ ἀποστολικῶν (37).

ε'. Χρὴ γινώσκω ὅτι ἀπὸ τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Ἀναστάσεως, τὸ ἄναστασιν Χριστοῦ λέγομαι, ἐν αὐτῶν τῶν ὕμνων καὶ μαρτυρικῶν. 39. ἐν τῇ ψαλμῶν ἐξ ἑκείνου δε οὐκίτι.

ς'. Ἰστίον δὲ ὅτι ἕως τῆς ὕμνων, εἰ καὶ ὥρας οὐ ψάλλομεν, οὐδὲ γόνα κλίνομεν, ἀλλ' οὖν κανόνας καθισμάτων ἐν τοῖς Σάββασι ψάλλομεν καὶ ἐν ἄλλῃ ἐπισημασμένῃ εἰ τύχοι μνηστικῶν ἀδείων, ψαλλομεν.

π'. Δεῖ εἶδέναι ὡς τῷ Σάββατῳ τῆς ὕμνων εἰς τὸ ἐξαποστολικῶν (39) ψάλλομεν, καὶ μνήμη τοῦ κεκοιμημένου, Κύριε, καὶ τοῦτο ὡλλόντες καταρχόμεθα εἰς τοὺς τάφους τῶν ἀδελφῶν, καὶ ἐστῆσαι ψάλλομεν τὰ τῆς ἡμέρας στιχίαι καὶ ἀπολύει ὁ ὄρθρος. τούτο δὲ γίνεσθαι καὶ τῷ Σάββατῳ τῆς Ἀποκοφίου.

θ'. Χρὴ γινώσκω ὅτι ὅτι τῇ Κυριακῇ τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς εἰς τὸ λυχνικόν, ἐν ᾧ καὶ τὰς γ' γυνυκλίας ποιοῦμεν, μετὰ τὸ προέμιον (40) εὐθὺς τὸ, Κύριε, ἐκίραξα καὶ τῇ ἰωθην εἰς τὸν ὄρθρον μετὰ τὸ ἐξέψαλλον τὸ, Θεὸς Κύριος λέγομαι καὶ εὐθὺς τὸν κανόνα, καὶ ἀναγνώσεις β' γινόμεν δὲ καὶ τὴν ἑβδομάδα ταύτην μὴ ψάλλοντες ὥρας.

ι'. Εἴτα ἀπέρχεται καὶ ἡ ἁγία τεσσαρακοστὴ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ἀρχόμεθα ψάλλειν καὶ τὰς ὥρας μετὰ καθίσματος πάντοτε. Μετὰ γόνα το τέλος τῆς ψαλμωδίας, λέγομεν τὸ, Κύριε, ἐλέησον, Χριστά, ἐλέησον. Καὶ βαλλόμεν ἐν πρώτοις γ' μετὰ τοῦ ἰσοταχῶς ἀπάντες τῷ προσιώτα ἰσομηνοῦσι καὶ μικρῶν τὰς χεῖρας ἐκτείνωμεν πρὸς τὸ θεοῦ. Εἰς αὐτῶν ἄλλας α' ὡς ἔχει τάχους ἕκαστος. Οὕτως οὖν καθ' ἑκάστην σύναξιν. Εἰς δὲ τὸ Ἀκαθίστικον, γυνυκλίας ὕμνων, καὶ εἰς τὸν ὄρθρον μ'.

ια'. Χρὴ γινώσκω ὅτι εἰς ἕκαστον ὄρθρον μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀναγνώσεως ἐγγειρόμενοι δωδεκάκις λέγομεν τὸ, Κύριε, ἐλέησον. Καὶ οὕτως ἀρχεται καὶ ἡ ψαλμωδία.

ιβ'. Δεῖ εἶδέναι ὡς καθ' ἕκαστον Σάββατον καὶ Κυριακῆν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς πρὸς ἑσπέρην ἀποστολική, ἢ μνήμη ἁγίου, τὸν Ἀπόστολον ἀναγνώσκω. Ἐν δὲ τοῖς Σάββατις εἰς τὸν ὄρθρον ψάλλομεν τὰ, πρὸ τοῦ ἁμώμου καθίσμα. Εἴτα τὸν ἀμώμου εἰς τὸν ὕμνων εἴτα τὸν κανόνα γίνεσθαι δὲ ἀναγνώσεις γ'. Εἰς γὰρ τὸν ἁμώμου οὐκ ἀναγνώσκωμεν. Ἀπὸ τῆς τοῦ ἐξαποστολικῶν λέγομεν τὸ, Εἰς μνηστικῶν αἰωνίου ἔσται δικαιοσύνη, ἀπὸ ἀκαθῆς ποιεῖται οὐ φρεθῆσται. Αὐτὸ ἡ ποσότης τε καὶ ποιότης τῆς ψαλμωδίας διατείνεται μέχρι τῆς ὑψώσεως τοῦ ζωοποιου ἔθλου.

ιγ'. Ἰστίον ὅτι εἰς τὴν κοιμήσιν τῆς παναγίας Θεοτόκου ἦσαν εἰς τὸ λυχνικόν τὰ μεθίστην μετὰ τὸ προέμιον εὐθὺς, Κύριε, ἐκίραξα. Καὶ τῇ

NOTÆ.

(36) Cantica pœnitentia vel in honorem apostolorum. (37) sic ira, troparia, seu versus longiores. (38) Ita intelligo sigla codicis. Sunt autem martyrica, hymni in honorem martyrum. (39) Hymnorum genus, de quorum appellatione disputat Cangius. (40) Est psalmus ciii. Videsis Goarium, p. 23.

θρον μετὰ τὸ εἰσάγαλμον πάλιν τὸ, A
καὶ εὐθύς ὁ κανὼν, ἀναγνώσεις β'.
γενέθλιον τῆς αὐτῆς ὁμοίως εἰς τὴν
ῶσούτως εἰς τὰ φῶτα ὡσαύτως
τῆν τοῦ Κυρίου. Ἐν ἄλλαις δὲ ἑορ-
προγεγραμμένων, διπλῶς ἑορτάζειν
τῆς ὑψώσεως ἕως τῆς μεγάλης μ',
ἕτερον κάθισμα ἐν τοῖς ὄρθροις, καὶ
τῶν καθισμάτων διπλοῦνται, λεγο-
νται γίνονται δὲ ἀναγνώσεις δ'. Ἐν δὲ
ὑποψάλλομεν τὰ πρὸ τοῦ ἁμώμου
εἴτα τὸν ἁμώμον, εἰθ' οὕτως τὸν κα-
θ' ἀναγνώσεων, καθότι εἰς τὸν ἁμώ-
ῶσκομεν.

ἡ ἁγία Τεσσαρακοστῆς.

ῶσκειν ὅτι τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ μ'
ματα δ', καὶ τὸ τριώδιον γίνονται
δ'. Καὶ τῶν ἀδελφῶν μικρὸν ἀναπαυ-
τὸ διάφανσμα σημαίνει ὁ ἐκκλησιάρχ-
των συναθροισθέντων ἐν τῷ κυριακῷ,
μετὰ καθίσματος οὐ μὴν καὶ ἀνα-
ῶτῃ. Ἐν δὲ τῇ γ' καὶ δ' ἀνα-
θ' ἕκαστον ἀντίφωνον, ἤγουν δόξαν,
πρὸ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ διακόνου.
τα]οίας εἰς μὲν τὰς ὥρας καὶ τὸ λυ-
εἰς δὲ τὸ ἀποδείπνιον ρ', καὶ εἰς τὸν

εἰ ὅτι τῇ μεγάλῃ ἑβδομάδι ὅλη ψάλ-
ς ὁμοίως ταῖς πρὸ αὐτῶν, πλὴν τοῦ
καὶ μετανοίας δὲ ποιοῦμεν ἕως
ἡ ἑωθινὸν τρισάγιον, ὅπερ λέγεται με-
τοῦ στίχου μεθ' οὐ προκειμένον, καὶ
προφητεῖαν καὶ Εὐαγγέλιον.

ῶσκειν ὅτι δ' καὶ Παρασκευῆ καὶ Κυ-
φελφῶν ἱσταμένων μετὰ πάσης εὐλα-
ν ἀπόλυσιν τοῦ ὄρθρου ἀναγιγνώσκεται
τοῦ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώ-
: λέγει καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ ὁ ἡγούμενος
ἀδελφούς. Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν
ς, δοξάζουσιν, καὶ λέγεται τὸ Πάτερ
ῶλογεῖτε, ἅγιοι, εὐλόγησον, Πά-
τι. Οὕτως καθόλου τοῦ ἑαυτοῦ.

ῶσκειν ὅτι τῷ Σαββάτῳ εἰς τὸ Κύριε,
ἀναστάσιμα στιχηρὰ τρισεύονται εἰς
ς δισεύονται. Ὅμοίως καὶ ἐν ταῖς
ραῖς.

ὅτι καὶ ἐπιστημοκέρχαι εἰσὶν εἰς οὓς
τῶν μικροτέρων ἀδελφῶν ἀναφερομένα
δέχεται. Καὶ ταξιάρχαι δύο κατὰ χο-
ἀδελφοὶ κοσμίως ἱστασθαι ἐν τοῖς χο-
σκονται. Καὶ ἀφυπνιστῆς ἕτερος, ὁ ἐν
εἰσι τοῦ ὄρθρου, ἡρέμα περιερχόμενος
, καὶ τοὺς κοιμωμένους ἐξυπνίζων.
ιτηρηταὶ καθ' ἑσπέραν δύο τάσσονται
τινες μετὰ τὴν φωνὴν τοῦ ξύλου προ-
ς νωθροὺς συνδραμεῖν εἰς τὰ ἑσπερινῶ

rursus dicitur : *Deus Dominus* ; statimque canon,
et lectiones duæ. Similiter et in nativitate ejusdem ;
necnon in Christi Natalibus, et in festo Lumi-
num, et in Hypapante Domini. In aliis autem so-
lemnitatibus, exceptis prædictis, duplicare so-
lemnem ritum non licet. A crucis vero exal-
tatione usque ad magnam quadragesimam, præ-
ponitur etiam aliud cathismata in matutinis, et ca-
thismatum troparia duplicantur, dicto mesosticho ;
et fiunt lectiones quatuor. In his autem Sabbatis
psallimus duo cathisma ante psalmum *immacu-
lati* : deinde psalmum *immaculati* : postea canonem
factis quatuor lectionibus, quandoquidem ad psal-
mum *immaculati* non legimus.

De sancta Quadragesima.

14. In sancta magna Quadragesima psallimus
cathismata quatuor, et triodium, fiuntque lectiones
quatuor. Et fratribus paululum requiescentibus,
circa diluculum signum dat ecclesiarcha : cunctis-
que in ecclesia congregatis, primam horam can-
tamus cum cathismate, neque tamen in eadem fit
lectio. Horis autem tertia, sexta, et nona fit lectio.
Ad singulas antiphonas, id est *glorias*, oratio recita-
tur a presbytero et diacono. Facimus autem meta-
noas in horis et lychnico, triginta ; in completo-
rio, centum ; et in matutino octoginta.

15. Tota magna hebdomada psallimus horas,
sicut antea, Sabbato sancto excepto ; et metanœas
facimus donec incipiat matutinum trisagium, quod
dicitur post stichorum stichi : simulque procime-
non, et lectio Pauli fit, nec non prophetiæ, et
Evangelii.

16. Feria quarta et sexta et die Dominico,
astantibus cum omnimoda devotione fratribus,
post absolutum matutinum legitur catechesis theo-
phori Patris nostri Theodori. Postea facit pro-
prium abbas ad fratres adhortationem. Et finita
catechesi, dicitur *gloria*, cum *Pater noster*, et
benedicite, sancti, benedic, Pater, et finis fit. Sic toto
anno usu venit.

17. Sabbato ad psalmum *Domine, clamavi*, tripli-
cantur anastasima stichira : ad laudes autem du-
plicantur. Sic etiam in solemnitatibus Domini.

18. Sunt etiam disciplinæ præfecti, ad quos cul-
pæ minorum fratrum emendandæ deferuntur. Item
sunt chorales moderatores duo, a quibus fratres
admonentur ut decore in choris se gerant. Præ-
terea excitator alter, qui dum fiunt, matutinæ le-
ctiones, tacite fratres circumiens, obdormientes
vigilare facit. Quin etiam speculatores duo consti-
tuuntur alternatim, qui post ligni sonitum urgent
pigriores ut ad vespervas et completorium concur-
rant. Rursusque absoluto completorio, iidem se-

NOTÆ.

catechesium Studitæ incipiebat in Dominica Septuagesimæ. Allat. op. cit., col. 1420.

ceteros monasterii locos invisunt, et si quos ad in-
tempestiva colloquia coire compererint, convenien-
ter increpitos dissociant.

19. Singulis completoriis salutatio ut manibus ad
crucis formam compositis, quod est singulorum
reconciliationis indicium, ob eas quæ interdiu con-
tingunt offensas.

20. In Nativitatis Christi pervigilio, et festi lumi-
num, et feria sancta quinta vespere, et Sabbato san-
cto item vespere, completorium non canimus, sed
trisagium tantummodo in refectorio.

21. In cunctis propemodum sanctæ Quadragesi-
mæ completoriis, modo a præside, modo ab aliquo
profectiore et dicendi perito, fit ad fratres cat-
echesis.

22. In singulis matutinis egreditur choro abbas
ad quartum hymnum exordiendum. Tum residens,
fratres excipit accedentes ad confessionem, et
unumquemque salubri medela curat.

23. Sanctæ Quadragesimæ tempore deputatur
frater, qui ab hora tertia in singulas officinas per-
git; et facta metamora dicit: Fratres atque Patres,
nobismet attendamus, quia morimur, morimur, mo-
rimur: regni quoque celestis memores simus.

24. Cum fratres recipimus sive ex alio monaste-
rio, sive ex cœtu laico ad vitam monachalem, fa-
cimus eos demorari in hospitium cubiculis hebdo-
madis duabus aut etiam tribus, ut observent et
experiantur monasterium. Quod si quis in propo-

(42) De hoc ritu ejusque varia significatione
Scholion eruditum Nicetæ Pectorali monachi Stu-
ditæ legebam in cod. Vat. 4105, f. 152, quod etsi
paulo diffusius hic recitabo, sed Græce tantum,
na adnotatio enormiter evadat.

Νικητα μοναχού και πρεσβυτέρου τών Στουδίων,
του Σιθηάου, περί του διά χειρών άσπασμού.

Ἄλλ' οὐδέ ὁ αἰα χειρῶν άσπασμός ἐπί μονῶ τῶ
πραγματικῶν τῶν ἰδίου ἰσότησι λόγον ἔχει διὰ καὶ αὐτῶς
ἀρα μυστικώτερον τι πάντως ἐμφάνει τοῖς τὰ πρέ-
τερα ἐξετάζουσιν, ὡς τῶ ἀρωμένω συγκλησιμῶνος.
Τριτα γοῦν ταῦτα τοῖς ὁράσι ψυχῆς ὀφθαλμοῖς ἐμ-
φαίνει τὰ μυστικώτερα τὴν πρὸς ἀλλήλους κατα-
λήγων τῶν τῶ νοῦ φασματῶν τὴν ἀποδίνεσι καὶ
τῶν τῶ ἁγίου ἐπισκίσειν Πνεύματος. Ἐπειδὴ γὰρ
σταυρῶ μὲν τυποῦμεν τῶν μεγάλων τοῖς δακτύλους
καὶ πρώτους περιβύλλοντο τὸ τῆς ἀκακίας κου-
κούλιον τῆς παλάμας δὲ εὐθεν κἀκείθιν ἀπλωμένας
ἀντικρὺ πρὸς ἀλλήλους ἐκτείνουμεν· οἱ τε ἱερεῖς, καὶ
οἱ ὅλον τὸ σχῆμα τῆς ἰσταυρωμένης ἀνάλα θόντες
ζωῆς, διὰ μὲν τῶ σταυρωθείδος δεσμοῦ τῶν δακτύ-
λων, τὰ ἐγκρατεῖς καὶ σιδωμένοι τῆς παρησιας ἐμ-
σαίνουμεν τῆς χάριτι ὡς ὄπλον τὴν εὐλάθειαν ἐνδύομε-
θα· διὰ τε τῆς ἀναπετάσεως τῶν χειρῶν τῶ τῆς
ἀγάπης οἰαθεῖσιν, ἥς εἰς ἀλλήλους ἔχουσιν πρὸς Χρι-
στοῦ ἐπιστρέφουμεν καὶ ὅπως ἕκαστος ἕκαστον τὴν
οὐλίαν πρὸς ἐαυτὴν ἐπισπῆσαι δεικνύουμεν· διὰ δὲ
τῆς προσφάσεως τῶν δακτύλων, ὅπως δεξιὰς ἀλλή-
λους κατὰ τὴν παλαιὰ δίδοντες παρῶσαι· χεῖρας χερ-

καὶ εἰς τὰ ἀποδείπνια καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἀπόλυσι
τοῦ ἀποδείπνιου περιστάσειν τοῖς κομπίτοις τοῦ
μοναστηρίου τοποῦς, καὶ τοῖς συνδυαζοτάς εἰς
ἀκαίρους συντυχίας διαλύουσι μετὰ τῆς προσφάσεως
σύνοστατος.

ιβ'. Χρὴ γινώσκων ὡς καθ' ἕκαστον ἀποδείπνιον εἰ
διὰ χειρῶν ἀποδείπνις σπασμός (42) γίνεται, ἐμ-
μεῖον συγγάνων ἀπακαταλλαγῆς ἕκαστου πρὸς ἕκα-
στον, διὰ τὰς μεθμερινὰς συμβαινούσας προσφρα-
σεις.

κ'. Διὰ εἶδέναι ὡς τῆ παραμυθῆ τῶν Χριστοῦ Γε-
νῶν, καὶ τῶν Φώτων, καὶ τῆ ἁγία ε' ὄψε, καὶ τῆ
ἁγίω Σαββάτω ὄψι, ἀποδείπνιον οὐ λάτρουσι, ἀλλ'
ἢ τὸ τρισάγιον εἰς τὸ τραπέζιον.

κα'. Ἰστέον ὡς ἐν τοῖς ἀποδείπνιοις τῆς ἁγίας
μ', πᾶσι σχεδόν, πῆ μὲν παρὰ τοῦ προεστώτος, πῆ
δὲ παρὰ τῶν προεβηκότων καὶ λόγου πεπειραμένοι
κατέχησις ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς γίνεται.

κβ'. Διὰ εἶδέναι ὅτι καθ' ἕκαστον ὄρουρον ἐξέρ-
ται τοῦ χαροῦ ὁ πρῶτος ἀρξασθαι τὴν ε' ὄψιν.
Καὶ καθεζόμενος, εἰς τῶν ἱσαγγέλιον δέχεται τοῖς
ἀδελφῶς προσφάτας, καὶ θεωρεῖται ἐν ἕκαστῶ
πρὸς τὸ συμφέρον.

κγ'. Χρὴ γινώσκων ὡς τῆ ἁγία Τεσσαρακστή
τάσσεται ἀδελφῶς γηραιῶς, καὶ ἀπο τῆς γ' ὄρας ἐπ-
έρχεται εἰς ἕκαστον διακονίαν, καὶ βάλλων με-
νοικον λέγει· Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, προσερχομαι
ἐαυτοῖς, ὅτι ἀποθνήσκουσι, ἀποθνήσκουσι, ἀπ-
θνήσκουσι· μνημονεύσωμεν καὶ τῆς ἰπουρωμένης θε-
σίαιας.

κδ'. Ἰστέον ὡς ὅτι διεχόμεθα ἀδελφῶς, εἴτε ἐπὶ
ἄλλου μοναστηρίου, εἴτε λαϊκοῦ πρὸς τὸ μονασ-
τεῖον αὐτοῦς καθισθῆναι εἰς τὸ ξηοδοχεῖον ἰου-
μάδας β', ἢ καὶ γ', πρὸς θεωρίαν καὶ πᾶσαν τὴν
μοναστηρίου· καὶ εἰ ἐπιμνην τὸ κρίσει τοῦ λογιμαῖ

NOTE.

σὶν ἐμβάλλοντες συναπτάμεθα, τῶν εἰς ἀλλήλους ἰσ-
τητα καὶ ὁμοτροπίαν, καὶ τὸ ἀρρηκτον τῆς ἀγάπης
δηλοῦμεν· οἷα δὲ τοῦ ἰσπασμοῦ τῶν σταυρωμένων
δεξιῶν δακτύλων τὴν οὐλίαν αὐτῶν ἰσταυρωμέ-
νου αἰνιτομεθα βίαι, ὅπως αὐτῶν ἐκθύμως ἀσπάζο-
μεθα· οὐ μόνον οἱ, ἀλλὰ καὶ τῶν νεωροῦν τῶν με-
λων, καὶ τῶν τῆς σαρκὸς πράξεων καθέλωσιν· ἐπὶ
ἄλλως τὴν πρὸς ἀλλήλους ταπεινωσιν· ὅπως τὸ σπ-
δάσμων τοῦ πνεύματος συνοσηνοῖ, τῶν τῶν πᾶσι
προσφάτου ὡς ἁγιασμοῦ δέχομενοι ἀσπάζομεθα.
Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν πρώτην ταξιν, πρὸς ἀλλή-
λους οἱ ἐκείθιν ἰσφρατῆ· καὶ οἱ τῶ μεγάλῳ σχε-
ματι ταπεινωσόμενοι τῶ πράγματι, καὶ καταλίπ-
τάμενοι τῆ συναφείᾳ συναπτάμεθα τῆς ἀγάπης· οὐ
αὐτῶς δὲ ἀρα καὶ ἐπὶ τῶν οὐροῦν τῶν ἀεραθῶν τῶ
σχῆματος γίνεται· ἐκεῖ γὰρ εἰ τῶν ἰσαγγεῖων
εἰς ἀγάπης τελευτήτες, καὶ τὴν ὑπάτιν ἔχουσιν, εἰ
πρὸς μῆνας τῆς τῶν παθῶν ἐνεργείας, ἀλλὰ ἐπὶ
πρὸς τὰς τῶ νοῦ φαντασίας, καὶ πρὸς τὰ τῶν πε-
νιρῶν ἰσδάματα λογιμαῖν ἀποκαλυπτοῖ τὰς π-
σθάλῃς ἐρχομενοῖ κλινούσι ταῦτας τῶν εἰρημῶν
Πατέρων ἰσώπιον· ταῦτα μὲν, τῶν πρὸς αὐτοῦς δε-
λωσιν καὶ ταπεινωσιν ἰσφρατῆ· τοῦτο δὲ, ἐπὶ
τῶν παρ' ἕκαστων εὐλογίαν τυποῦμενοι καὶ ἰσφρα-
σοῖ· οἱ δὲ πρῶτα μὲν σταυρῶ τὰς ταῦτων ἰσφρα-
γίζουσι κεφαλῆς· εἴτα τὰς δεξιῶν χεῖρας ταῖς ἐκ-
ραῖς ἐκτείνουσι αὐτῶν, καὶ ἀρα τὰς ἐκτείνουσι
θόντες ἀπασσόμενοι χεῖρας ἐπυρρῶμενοι αὐτοῦς ἐπο-
λύουσι· ἰδίον δὲ ταῦτας πᾶσιν ἰσφρατῆ τῶν μῶν,
εὐλόγησον εἶζεμαι λέγουσι· τοῖς δὲ, σώσαι σε εἰ θεῶ.

τὸ διαμαρτύρασθαι αὐτῶ τὸν ἡγούμενον
 ενα, τῆνικαῦτα ἐπὶ καταχήσεως εἰσάγει
 ναριθμῆ τῆ ἑαυτοῦ ποιμνῆ, βάλλοντος
 ομένου μετόνοιοιαν τοῖς ἀδελφοῖς κατ'
 οὐ ἡγουμένου, κάκεινων ἐπευχομένων

A sito suo permanserit, tunc postquam ei abbas fu-
 turum vitæ genus intimaverit, introducit ad cate-
 chesim, et gregi suo adnumerat; dum interim
 admissus, data ab abbate licentia, facit metanceam
 coram fratribus, atque hi vicissim pro illo orant.

ινώσκειν ὡς καὶ ἀφορίστρια εἰσι παρ'
 οἱ ἀπειθεῖς καὶ δυσήνιοι κατακλείονται,
 ; καὶ παιδευόμενοι τὴν ἀρετὴν ἢ γάρ
 παιδευσις, ὡς τοῖς κοσμικοῖς ἀρμό-
 Πατράσιν ἡμῶν ἀπόβλητος εἰκότως

25. Sunt etiam apud nos loci quidam separati,
 in quibus inobedientes et contumaces includuntur,
 arido victu nutriti, atque ita virtutem edocti. Nam-
 que emendationem per verbera, quæ mundanis
 hominibus convenit, merito Patres nostri repudian-
 dam censuerunt.

ιδέιναι ὅτι ἐν αἷς ἡμέραις ἀργίαν ἀγομεν
 ὦν ἔργων, κρούει ὁ βιβλιόφυλαξ τὸ ξύ-
 ἰ συνάγονται οἱ ἀδελφοὶ εἰς τὸν τόπον
 , καὶ λαμβάνει ἕκαστος βιβλίον, καὶ B
 ἕως ὀψέ· πρὸ δὲ τῶν σημαντήρων τοῦ
 ἕει πάλιν ἀπαξ ὁ ἐπὶ τῶν βιβλίων, καὶ
 ντες κατὰ τὴν ἀναγραφὴν ἀποστρέφου-
 δὲ τις ὑστερίσει εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς
 ἰῶ ὑποβάλλεται.

26. Diebus quibus a corporali opere feriamur,
 signum ligno semel edit bibliothecarius, conve-
 niuntque fratres ad librorum aulam, sumitque
 unusquisque librum, et usque ad vesperam legit.
 Sed priusquam lychnici signa dentur, pulsat rursus
 semel bibliothecarius; cunctique venientes secun-
 dum scriptam schedam libros reddunt. Quod si
 quis reddere librum cunctatur, pœnæ subjicitur.

ιδέιναι ὡς ἡνίκα ἐννάτην ποιούμεν, ἀπὸ
 γαῖ ὁ πρεσβύτερος· εἰ δὲ καὶ μέλλομεν
 τῆς γ'· εἰάν δὲ ἀργίαν ἀγομεν τῶν ὁρῶν
 , ἡ μὲν θεία λειτουργία ὦραν γ' ση-
 δὲ τὴν συμπλήρωσιν αὐτῆς, κρούει τὸ
 αἰ συνάγονται πάντες οἱ ἀδελφοὶ ἐπὶ
 μετὰ τὸ ψάλλαι τὰ τυπικά, καὶ λαθεῖν
 ἰχόμεθα εἰς τὴν τράπεζαν.

27. Quo tempore horam nonam recitamus, ab
 hora sexta sacrum facit presbyter: quod si etiam
 pransuri sumus, ac hora tertia. Jam si ab horis fe-
 riamur, et laboramus, divina liturgia horæ tertie
 deputatur: qua expleta, lignum ter pulsatur, con-
 veniuntque omnes fratres, et cantatis typicis, ac-
 ceptaque benedictione, ad mensam pergimus.

βρώμασι καὶ πόμασι ποσότητος
 ητος, καὶ τῆς ἐν ταῖς τραπέξαις C

*De ciborum et potuum quantitate et qualitate, et
 decente in mensis ordine.*

ομένων τῶν ἀδελφῶν εἰς τὸ ἀριστήσαι,
 ὦν ἐπὶ στόματος φέρεται· κάθηται δὲ
 ν ἀκόρητον (43) θ'· οἱ ταξιαί-
 κναπληρώσεις τῶν τραπεζῶν ποιούνται,
 ἐκτὸς θορύβου· γίνεται δὲ ἡ ἀνάγνω-
 ἰφῶν τὰ κουκούλλια ἐπὶ κεφαλῆς ἔχον-
 δὲ τοῦ τέλους τῆς ἀναγνώσεως ταύτης
 τῶν κλιριῶν ἐν τῇ ὑστάτῃ μαγειρίᾳ,
 ἐπὶ τῶν παροψίδων ἑρριπτομένων·
 τὸ κεράσαι καὶ τὸ παραθῆσαι διὰ κρού-
 ῖ.

28. Venientibus ad prandium fratribus, versicu-
 lus in ore cujusque est, sedentque ad mensam ἀκό-
 ρητον θ'. Qui autem recto ordini sunt præpositi,
 mensas ferculis replent composite et sine tumultu.
 Et interim lectio, fratribus cucullata capita habentibus.
 Signum vero finiendæ hujus lectionis est,
 sonitus cochlearium in postremo ferculo, cum
 omnia simul in paropsides projiciuntur. Miscendi
 pariter et apponendi signum pulsatione fit.

δὲ ὅτι ἀπὸ τῆς πασχαλίας (44) μέχρη
 ῖτων (45), τὰς β' μαγειρίας τὸ τε λά-
 ὄσπριον μετὰ ἐλαίου ἐσθίομεν· χρώ-
 χθύων, καὶ τυροῦ, καὶ ὠοῦ· πίνομεν δὲ D
 · κρούοντος τοῦ ξύλου, ἀπέρχονται οἱ
 σθίουσιν ἄρτον· καὶ ἐὼν ἐπερίσσευσεν
 ἰ (ἐπίτηδες γὰρ ἔδεισμα τὸ ὀψὲ τῶ
 αι), κερνά δὲ δύο. Εἰς δὲ τὴν μ' τῶν
 ἰλων ἰχθύας καὶ τυρὸν καὶ ὠὸν οὐκ
 ἰν τῶν ἡμέρῶν ἐν αἷς ὦραν οὐ ψάλλο-

29. A paschali tempore usque ad festum sancto-
 rum omnium, duo fercula. olus nempe et legumen
 oleatum comedimus. Vescimur etiam piscibus, ca-
 seo, et ovis. Bibimus autem in prandio ter. Ubi
 lignum increpauerit, abeunt fratres, et panem come-
 dunt, et si quid ex ferculo matutino superfuit (nam
 vespere proprium edulium communitati non para-
 tur) et bibimus pocilla duo. In quadragesima vero
 sanctorum apostolorum pisces, caseum, et ova non
 comedimus, præter quam diebus quibus horam

NOTÆ.

d. Mihi vero obscurus et ambiguus
 , propter vocabuli novitatem.
 Chron. apud Allatium dissert. cit. col.
 χαλίας ἐβδομάδες, μία πρὸ, μία δὲ μετὰ·
 lium hebdomadæ, altera quæ præ-

cedit, altera quæ subsequitur.
 (45) Festum omnium sanctorum a Græcis agitur
 in Dominica prima Matthæi; quæ est prima post
 Pentecosten. Allat. diss. cit. col. 1463.

non canimus. Manducamus autem hora nona ferula duo: olus oleatum, legumen absque oleo comedimus. Bibimus hora nona cyathos duos, vespere item duos. Diebus autem feriatis, quibus diximus nos caseo et reliquis vesci, hora sexta comedentes, ter bibimus; vespere bis. Hunc morem in quadragesima etiam sancti apostoli Philippi servamus: sed propter brevitatem dierum quadragesimæ sancti Philippi, semel in die comedimus, sed ter bibimus. Jam ab apostolorum commemoratione usque ad sanctum Philippum, nonam recitamus. Quod si in hos dies incurrat commemoratio alicujus sancti, quæ non feriatis reddat ab horis et metanœis, tunc caseum et ova et pisces, siquidem Deus suppeditaverit, comedimus; cum cyathis tribus in prandio, vespere duobus.

De sancta magna Quadragesima.

30. In sancta magna Quadragesima semel in die vescimur, excepto Sabbato, et die Dominico. Comedimus autem prima et mediana hebdomada eodem modo, id est fabas coctas, et salsamentum absque oleo, et caricas quinque, et si adsint castanæ, et pira cocta, et Damascenica. Secunda autem hebdomada, et tertia, et quinta, et sexta sic comedimus: pruna nimirum cocta et salsamentum in scutellis; et ferculi loco legumen cum nuce fracta; poma tamen et ficus his hebdomadis non comedimus. Tota autem sancta Quadragesima mixtum bibimus, exceptis infirmis aut senibus. Porro mistum constat ex pipere, cumino, et aniso calido. Feriis sanctis secunda, tertia, quarta, et quinta, et sexta cibi primæ hujus hebdomadæ adhibentur. Allamen sancta feria quinta unum feroulum comedimus, legumen scilicet cum nuce fracta, et coctas fabas, et mistum bibimus. Sabbato autem sancto hora undecima incipit Iychnicum, quo absoluto, caseum comedimus et pisces et ova, ac bibimus ter.

De festo Annuntiationis.

31. Hora sexta ad ligni pulsum convenimus ad sacellum purissimæ Dei Matris, et cæpto Iychnico, perstant illic pauci fratres ob illud persolvendum: reliqui faciunt processionem, et monasterium circumambientes veniunt, si est introitus et liturgia perfecta. Tunc vescimur piscibus et oleo, et bibimus ter.

32. In media hebdomada sanctorum juniorum post nonam cantatam, proponitur vivificum lignum, et omnes adoramus.

(46) De quadragesimali jejuniis, S. Philippi appellati, quod idem est ac jejuniis natalis Domini, legatur Anastasius Sinaita in opusculo *De tribus Quadragesimis*, apud Cotelerium opere cit. t. III, p. 430. Credebatur enim Philippi apostoli mandato institutum.

(47) Aliiter loquitur de misto monastico Martenus in Comm. ad Reg. S. Ben., p. 493. Sed idem Martenus magis congruit cum Græcis, p. 657.

(48) De hoc ritu Euthymius Neopatreus apud Allat. op. cit. 1438. Exstat etiam Studitæ nostri

μεν· τρώγομεν δε θ' μαγειρίας β', τὰ μὲν λαματα ελαιου, τὸ δε ἀσπριον ἀντι ελαιου ἰσθί κινὰ δε δύο τῆ θ', καὶ δύο ὄψι· ἐν δε ταῖς αἰμοῖς ἐν αἷς ἠνιξαμεθα τυρόν ἰσθίον καὶ τὰ τῆ - τρώγοτες, γ' πίνομεν, καὶ ὄψι β' τύπος καὶ τῆ μ' τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Φιλίππου διὰ δε τῶν σμικρότητα τῶν ἡμερῶν τῆς μ' τοῦ Φιλίππου μοναστιοῦμεν, πίνομεν δε γ'. Ἀπο ἀποστόλων μνήμης ἕως τοῦ ἀγίου Φιλίππου, τι καὶ παρασκευῆ θ' ποιούμεν· ἕαν δε τῆ μὲν μνήμη ἀγίου, σφαλῆν ἡμῖν ἐμπούουσα τῶν τι καὶ μετανοῶν, καὶ τυρόν καὶ ὠόν καὶ ἰχθύου χροα, οἷν ἡμῖν ὁ Θεός, ἰσθίομεν· κινὰ δε ἀριστον, καὶ ὄψι β'.

Περὶ τῆς ἀγίας μεγάλης Μ'.

λ'. Ἐν δε τῇ ἀγία καὶ μεγάλη Τεσσαροναστιοῦμεν, πλὴν Σαββάτου καὶ Κυριακῆς· μὲν δε τῆ πρώτῃ καὶ τῆ αἰσῃ ἐβδομάδι μετῆ γῶν φάθα ἕξιστόν, καὶ ἀλμαίαν χωρὶς ἐλαι ἰσθάδας ἀνὰ ε', καὶ εἰ τύχοι κάσταννα, καὶ φθα, καὶ θαμασκηνά· τῆ δε β' ἐβδομάδι, καὶ ε', καὶ ζ' ἰσθίομεν αὐτως· κοκκοῦς ἐκσταῖ ἀλμαίαν εἰς τὰ σκουτέλλια, καὶ μαγειρίαν ὁ μετὰ καρίου τριπτοῦ· ἀπώρας δε ἡ ἰσθάδας ἰταῖς οὐ τρώγομεν· πᾶσαν οὖ τὴν ἀγίαν μ' εὐ πίνομεν, χωρὶς τῶν ἀσθενούντων ἢ γεροντων· εὐκρατος συνίσταται ἐκ τε πιπίριου καὶ κ καὶ ἀνίσου θερμου (47). Τῆ δε ἀγία β', καὶ καὶ δ', καὶ ε', καὶ ζ', τὰ βρωμακα πούτας π ἐβδομάδος πίπτουσι· τῆ δε ἀγία ε' ἰσθίομε μαγειρίαν ἀσπριον μετὰ καρίου τριπτοῦ, καὶ κοκκία· πίνομεν δε καὶ πρὸς ἑκκοασιν· τῶ α Σαββάτῳ ὡρα ἕνδεκάτη ἀρχεται τὸ λυχνικὸν ὅπου σώσει ἡ ἀπολυσις, ἰσθίομεν δε τυρόν καὶ καὶ ὠά· καὶ πίνομεν ἀνὰ γ'.

Περὶ τοῦ εὐαγγελισμοῦ.

λα'. Ἰσθίον ὡς ὡρα - τοῦ ξύλου κροῦσ ἀγάμεθα εἰς τὸν οἶνον τῆς παναχράντου Θεο καὶ ἀρξαμένου τοῦ λυχνικοῦ, ἰσθίονται ἐκεί ἀδελφοὶ ἰκτιλαῦντες αὐτό· οἱ δε λοιποὶ ἐπαίρο τῶν, καὶ περικυκλεύσαντες τὸ μοναστηριον ἰσθ εἰ εἰσοδος, καὶ λειτουργία τέλει· ἰσθίομεν δ ἰχθύας καὶ ἐλαιον, καὶ πίνομεν ἀνὰ γ'.

λβ'. Χρῆ γίνεται ὅτι τῆ αἰσῃ ἐβδομάδι ἀγίων κροστωῶν, καθέκαστην μετὰ τὸ ψαλθῆναι προτίθεται τὸ ζωοποιόν ξύλον, καὶ προστυ πάντες (48).

NOTÆ.

sermo de hac cruce adoratione in media Quadragesima. In basilica etiam Vaticana, hoc ipsum, crux pia frequentique populo adoranda, ponitur. Et quidem de cruce adoratione, Iconomachi etiam retinuerunt, legatur in hystro volumine magnus Nicephorus adv. Coponon antirrb. III, 33 et seqq. Plurima de hoc coactavit eruditus monachus Leander Corde Sessorianis præcipuis passionis D. N. J. C. quibus part. II, 8, qui utiliter legatur. Sed omnium sunt Jacobi Gretseri de cruce va

Περὶ τῆς ἐν διακονίαις συμμετρίας. A

λγ'. Χρὴ γινώσκειν ὅτι τῆ ἁγία μεγάλη τεσσαρακοστῆ, μετὰ τὸ ψάλλαι ἡμᾶς τὴν ἀ' ὥραν, ἤλιου ἤδη ἐνίσχοντος, ἀπέρχεται ἕκαστος εἰς τὴν αὐτοῦ διακονίαν· στιχολογία δὲ γίνεται τοῦ ψαλτῆρος ὄλου ἐν αὐταῖς, πλὴν τῶν καλλιγραφῶν· κάμνουσί τε ἕως τῆς θ'. Μετὰ δὲ τὸ λυχνικὸν ψάλλαι ἡμᾶς, καὶ δειπνίσαι, ἰδιάζει ἕκαστος ὡς βούλεται. Ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἡμέραις, ὅτε μὲν οὐ ψάλλομεν ὥρας, κρούει τῷ πρωὶ γ', καὶ ἀπέρχεται ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ διακονίαν, καὶ ἐνεργεῖ μέχρις ἀρίστου. Μετὰ δὲ βρώσιν ἰδιάζει ἕκαστος ὡς βούλεται, εἴτε μελετῶν (49), εἴτε κοιμώμενος ἕως ὥρας η'· τῆ δὲ η' κρούει τὸ ξύλον γ', καὶ πάλιν ἀπέρχεται εἰς τὴν ἑαυτοῦ διακονίαν ἕκαστος ἕως τοῦ λυχνικοῦ. Ὅτε δὲ ψάλλομεν ὥρας, τελέσαντες τὴν ὥραν πρωὶ, ἀπέρχονται οἱ ἀδελφοὶ εἰς τὰς ἑαυτῶν διακονίας, ἕως ὥρας ς' κάμνοντες, καὶν τε ἐστὶν θ', καὶν τε μή· καὶ μετὰ τὴν ς' ἡσυχάζει. ὡς εἴρηται ἕως τῆς η'.

λδ'. Χρὴ γινώσκειν ὅτι κατὰ καιρὸν τῆς παραμονῆς τῆς βραϊοφόρου εἰς τὸ Κύριε ἐκέκραξα, ἀλλάσσονται οἱ χοροὶ· καὶ οἱ μὲν δεξιὸι ἀπέρχονται εἰς τὰ ἀριστερὰ, οἱ δὲ ἀριστεροὶ εἰς τὰ δεξιὰ.

λε'. Δεῖ γινώσκειν ὅτι ἡνίκα κλάσει ἀδελφὸς σκευὸς εἴτε ὀστράκινον εἴτε σιδῆρον, τῷ καιρῷ τοῦ ἀρίστου ἐθσιόντων τῶν ἀδελφῶν παρίσταται πλησίον τῆς τραπέζης, ἡγουμένου τὴν κεφαλὴν τῷ ἑαυτοῦ περικαλύπτοντος κουκουλλῶν, καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ συντριβὴν μετὰ χεῖρας, φέρων εἰς ἐπίδειξιν τοῦ οἰκείου σφάλματος.

λς'. Χρὴ γινώσκειν ὅτι μετὰ τὸ στιχολογήσαι ἡμᾶς τὸ ψαλτῆριον, εἰς τὴν γ' δόξαν τοῦ καθίσματος, κρούει τὰ γ' ὁ ἐπὶ τοῦ κανόνος, ἐν' ἐπισυναχθῶσιν οἱ τὸ ψαλτῆριον εἴτε μανθάνοντες, τοῦ ψάλλαι ἡμᾶς ὁμοῦ τὸν κανόνα· ἀπὸ γὰρ τοῦ ἐξαψάλμου ἐξέρχονται, καὶ μελετῶσιν ἕως τότε· τρία δὲ κρούει πάλιν, καὶ εἰς τοὺς αἰνους, ὅτε μέλλει κατήχησις ἀνγαινώσκεισθαι τοῦ μεγάλου Πατρὸς καὶ καθηγητοῦ Θεοδοῦρου.

λζ'. Χρὴ γινώσκειν ὅτι ἐν τῇ παραμονῇ τῶν φώτων, μετὰ τὸ ἀπολύσαι τὴν θείαν λειτουργίαν, λαμβάνομεν τὴν εὐλογίαν· εἴτα διακλυόμεθα μὲν οἱ κοινωθήσαντες, τὴν δὲ εὐλογίαν οὐκ ἐσθίομεν (50)· συστείας δὲ ὁ ἱερεὺς τὰ σκεύη, ἔρχεται εἰς τὰ ἅγια θυρία, καὶ ποιήσας εὐχὴν, ἐξέρχεται μετὰ τῶν ἀδελφῶν εἰς τὸν λουτήρα, ψάλλον τὸ Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτειζομένου σου, Κύριε· καὶ τούτου λεγόμενον γίνεται πρὸς τοῦ διακόνου εὐχὴ συναπτὴ· ἧς τελεσθεισῆς, ἄρχεται ὁ ἱερεὺς τῆς εὐχῆς τοῦ ἁγιασμοῦ· μετὰ δὲ τὸ ἁγιασθῆναι τὰ ὕδατα, καὶ τοὺς ἀδελφούς βαντισθῆναι, ψάλλεται τροπάριον· ὁ ἦχος πλ. δ', φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων βοᾷ λέγουσα· στιχ. α', Ἡ θάλασσα ἶδεν καὶ ἔφυγεν· στιχ. β', Τί σοι ἐστίν

NOTÆ.

Celeberrimus item est crucis cultus in Græcorum et Orientalium, præcipueque Armenorum, ecclesiis.

(48) Μελετῶν, meditari, pro simplici etiam lectione vel studio dictum ab antiquis, observat Martenius in Comm. cit., p. 249, 251.

(50) Scilicet propter jejunium. Alioqui mos erat

De recto in officinis ordine.

33. In sancta magna Quadragesima, postquam horam primam cantavimus, sole jam oriente, pergit unusquisque ad propriam officinam, recitaturque in eis psalterium totum, præter quam a calligraphis. Laborant vero usque ad nonam. Jam postquam lychnicum cantavimus, et cœnavimus, unusquisque sibi vacat pro libito. Cæteris tamen anni diebus, cum horas non canimus, fiunt pulsus mane tres, et unusquisque pergit ad suam officinam, et usque ad prandium operatur. Cibo sumpto, singuli sibi vacant, prout voluerint, sive aliquid commentantes, sive dormientens usque ad octavam horam: namque hora octava lignum pulsatur ter, denuoque pergit unusquisque ad officinam suam usque ad lychnicum. Sed quo tempore horas psallimus, absoluta una horo, pergunt fratres ad officinas suas, usque ad sextam laborantes, sive recitanda sit nona sive secus. Et post sextam quies est, ut diximus, usque ad octavam.

34. In Palmarum pervigilio, ad verba *Ad te, Domine, clamavi*, permutantur chori, it ut dexteri in sinistram partem transeant, sinistri autem in dexteram.

35. Siquando frangat vas frater sive figulinum sive ferreum, prandii tempore dum fratres vescuntur, stat ille prope mensam, abbate interim caputio caput suum obnubente; et vas a se fractum manibus præfert, ad culpæ suæ ostensionem.

36. Postquam psalterium recitavimus, ad tertiam cathismatis gloriam, ter pulsatis qui canoni præest, ut convenient ii qui adhuc psalterium ediscunt, ut conjunctim canonem cantemus. Namque ab hexapsalmo deinceps exeunt, et usque ad id tempus prædicto studio operam dant. Mox rursus tres pulsationes, et ad laudes pergitur quando legenda est catechesis magni Patris et abbatis Theodori.

37. In luminum pervigilio, post expletam divinam liturgiam, benedictionem accipimus: deinde os quidem colluimus qui communicavimus, eulogiam tamen non comedimus. Tum sacerdos compositis vasis, ad sanctas januas, dictaque prece, egreditur cum fratribus ad baptisterium cantans illud: *Cum in Jordane baptizaveris, Domine*; quo dicto, pronuntiatur a diacono oratio collecta: qua finita, incipit sacerdos precem sanctificationis. Post aquas sanctificatas, et post aspersos eisdem fratres, canitur troparium tono obliquo quarto: *Vox Dei super aquas clamat dicens*. Stichus primus: *Mare vidit, et fugit*. Stichus secundus: *Quid est tibi, mare, quod fugisti?* Et post ter cantatum hoc tro-

NOTÆ.

post communionem gustandi aliquid ex oblatiis; itemque os abluendi, auctore etiam divo Chrysostomo. Legatur isagoge liturgica in opp. s. Gregorii PP. ed. Ven. t. IX, cap. II, 18, p. 161. Eulogiarum varios usus tradit Martenius Comm. cit. ad Reg. S. Ben. cap. 54.

parium, agressi in ecclesiam, canimus troparium A
 tono quarto : Qui amictus es lumine mirabiliter.
 Hoc ter dicto, recitatur oratio a sacerdote, atque
 ita hæc divina doxologia desinit. Deinde sic per-
 git stichologia ad refectorium. Similiter sancta
 quoque feria quinta post communionem et ablu-
 tionem, fit pedum lotio. Et postquam omnes loti
 fuerint, pergit stichologia ad refectorium.

De quantitate vestimenti, calceamentorum, et de lecti materia, ac similibus.

38. Unusquisque frater habere debet subuculas
 duas, vestes exteriores duas, villosam unam, cu-
 cullas duas, superbumerale parvum ad ministeria,
 et aliud latius ad ecclesiam, quo ex lege utendum
 est vespere Sabhnti ad lychnicum, et die dominico B
 ad matutinum. denouque vespere ad lychnicum, et
 antea ad divinam liturgiam, pariterque in solem-
 nitatibus Domini. Habeat et aliud villosum super-
 humerale magnum. Habeat calceos tum breviores C
 tum etiam longiores, et caligas. Item pro lecto
 habeat mattam cilicium, et duas villosas lodices.

(54) Ad hoc vocabulum κοινωνίας venit mihi
 in mentem præclara Theoriani doctissimi viri ad
 monachos de diversis rebus epistola, cujus olim
 fragmentum, de concordia cum Latinis fovenda,
 edidi in tomo VI Script. vet., p. 444, ex codice
 Val. 1481. Nunc autem ex eodem codice recitare
 placet aliam prædictæ epistolæ particulam, in qua
 quæstionem de azymis attingens, splendidum recitat
 (ex divi Basilii liturgia) fidei Græcorum erga SS.
 Euchariam testimonium, quod nostris borealium et
 occidentalium regionum heterodoxis præ oculis
 ponere non incongruum sit.

Περὶ τῆς θείας κοινωνίας.

Ταῖς μὲν ται βουλομένοις εἰπεῖν περὶ τῆς θείας
 κοινωνίας εἰ ἐξ ἄζυμων ἢ ἐνζύμων ἐν τῷ θεῖῳ
 ἔργῳ, χρόνου μακροῦ καὶ τελευτήρου συγγραμμά-
 τος ἀνάγκη. Ἡμεῖς δὲ τὰ πολλὰ παρωσαμενοὶ, τὸ
 χρῆσιμον καὶ εἰρησίων καὶ εἰρηγεῖον, ἢ μάλλον εἰ-
 πείν τὸ οἰκονομικώτερον καὶ ἀναγκασιώτερον καὶ τῆς
 ἀληθείας ἔχοντες ἀπτόαν. Ὁ θεῖος ἄρτος πρὸ μὲν τοῦ
 ἁγιασθῆναι, εἰτ' ἄζυμος εἰτ' ἐνζυμος ἐν, ἀδιαφόρως
 ἄρτος ἐστὶ τε καὶ λέγεται πρὸς τῶν θεῶν λογίων,
 ὡς ὑπερῶν δειξομεν· μετὰ δὲ τὸ ἁγιασθῆναι, οὔτε
 ἐνζυμος, οὔτ' ἄζυμος, ἀλλὰ σῶμα καὶ σὰρξ τοῦ Κυ-
 ρίου ἡμῶν, καὶ οὐκ ἄλλη οὔτ' ἄλλη· μία γὰρ ἐστὶ
 καὶ αὐτὴ ἢ ἐκ τῆς ἀρθόρου Παρθένου καὶ Θεοτόκου
 ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου ληρηθῆσα, καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ Πα-
 τρός καθήμενη, καὶ ἢ ὑφ' ἡμῶν τῶν ὀρθοδόξων μυ-
 στικῶς μεταλαμβάνομένη· διὸ καὶ μυστηρίον λέγεται
 ὡς κρυφίον, καὶ τοῖς πολλοῖς οὐ καταληπτόν· με-
 ταβάλλεται γὰρ τὸ θεῖα δῶρα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς
 σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ· ἢ ἱεροκρυφία θηλαί· Σὲ
 παρακαλοῦμεν, ἅγιε ἁγίω, εὐδοξία τῆς σῆς αγαθο-
 τητος, εἰθεῖν τὸ Πνεῦμά σου τὸ παναγίον ἐν ἡμᾶς
 καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα, καὶ εὐλογησαι
 αὐτὰ καὶ ἁγιαῖσαι, καὶ ἀναδείξαι τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον
 αὐτὸ τὸ τοῦ σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆ-
 ρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· τὸ δὲ ἐν τῷ πατηρίῳ
 τοῦτῳ, αὐτὸ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ
 Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἰ οὖν τὸ θεῖον
 (πνεῦμα) μεταβάλλει τὰ προκείμενα δῶρα εἰς σῶμα
 καὶ αἷμα Χριστοῦ, περισσὸν λατῶν τὸ ζελοσεκεῖν εἰ
 ἐξ ἄζυμων ἢ ἐνζύμων ἐν, ἢ λευκοῦ, ἢ ἐρυθροῦ τυ-
 χῶν οἴνου· καὶ τοιαύτας τινὰς περιεργίας μωρᾶς
 περὶ τῶν ὀριζτῶν μυστηρίων διερωτῶν.

θαλάσσεια, ἢ ἐσθυρα; καὶ μετὰ τὸ ψαλοῦμαι γ' τοῦ
 τὸ τροπάριον, ἐξερχόμενοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ψα-
 λῶμεν τροπάριον, ἔχος δ', Ὁ τὸ εὖ ἀναβαλλόμε-
 νος θεῖος· τούτου οὖν τρισσευομένου, γίνεται ἡ χε-
 ρὴ παρὰ τοῦ ἱερέως, καὶ καταπαύει αὐτὸ ἢ θεῖα δοξαλογία.
 Εἰθ' οὕτως ἀπέρχεται ὁ στίχος εἰς τὸ τραπεζάριον.
 Ὡσαύτως δὲ καὶ τῆ ἁγία ε', μετὰ τὸ κοινωνῆσαι (51)
 καὶ διακλύσασθαι, γίνεται ὁ ὕμνος καὶ μετὰ τὸ ἀπαι-
 ψασθαι πάντας, ἀπέρχεται ὁ στίχος εἰς τὸ τραπεζάριον.
 Περὶ ποσότητος ἐνδύματός τε καὶ ὑποσημα-
 τῶν καὶ καταστάσεως στρωμνῆς καὶ τῶν
 τοιοῦτων.

λθ'. Χρὴ γινώσκωμεν ὅτι ἐκαστος κατ' ἴσιν ὁσῶν
 ἔχειν ὑποκαμήσα β', ἱπικωφορία β', μάλλωτον ἐ,
 κουκουλλία β', ἱπικίον μικρὸν εἰ, τὸ διακονεῖν, καὶ
 ἴτερον τὸ τῆς ἐκκλησίας βαθύτερον, ὡ νομος ἐστὶ
 κεχρησθῆαι Σαββάτου ὀψὲ εἰς τὸ λυχνικόν, καὶ τὸ Κν-
 ρικὸν εἰς τὸν ὄρθρον, καὶ πάλιν ἔπει εἰς λυχνικόν,
 καὶ πρὸ τοῦ γε εἰς τὴν θεῖαν λειτουργίαν, ὡσαύτως
 καὶ ἐν ταῖς διαποτικαῖς ἱερταῖς. Καὶ ἴτερον ἱπικίον
 μάλλωτον μία· ὑποσηματὰ δὲ κονδοζυγγία, εἰ
 ἴτερα μακροζυγγία, καὶ καλίκην· εἰς δὲ τὴν κλίση
 ἔχεται γιαθρον κλίσην καὶ δύο μάλλωτάρια (52).

De divina communione.

*Valentibus dicere, utrum divina communio azy-
 mis an non azyms in cænu peracta fuerit, longo
 tempore opus est et pleniore scriptura. Nos itaque
 multis prætermisissis, id tantum dicemus quod utilis
 est et pacificum et pariferum, vel potius quod est
 magis commodum ac necessarium et veritate tenaci-
 us. Venerabitis ille panis, ante quam sanctificetur,
 sive azyms sit sive non azyms, æque panis et
 est et dicitur in divinis Scripturis, ut postea demon-
 strabimus. Post sanctificationem vero neque fermentatus
 est neque azyms, sed corpus atque caro Domini
 nostri; neque hæc alia est atque alia, sed illa
 una eademque, quæ de incorrupta deipnra a Virgine
 a Deo verbo sumpta fuit, quæque ad Patris dextram
 sedet, et a nobis orthodoxis mystice sumitur:
 propterea neque mysterium dicitur, ut prole arcanum et
 vulgo haud intellectum. Revera enim divina mu-
 nera convertuntur a sancto Spiritu in Christi cor-
 pus ac sanguinem. Id quod ab arana sacra formula
 sic demonstratur: Tergamus, sancte sanctorum, ul
 benedixit bonitatis tuæ venit Spiritus sanctissimi
 tuus super nos et super proposita munera ista,
 eaque benedicit et sanctificet, ostendatque panem
 quidem, hunc ipsum pretiosum corpus Domini et
 Dei ac Salvatoris nostri Jesu Christi: quid autem in
 hoc calice est, ipsum pretiosum sanguinem Domini
 et Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. Si ergo divi-
 nus Spiritus proposita munera in corpus et sangui-
 nem Christi convertit, supervacaneum jam erit con-
 tendere utrum id in azyms an potius in non azyms
 effectum fuerit, et utrum in albo an rubro fortasse
 vimo; et stultas hujusmodi curiositates circa tremen-
 da mysteria scrutari.*

Exin citat Theorianus heatum Gregorium Dialo-
 gorum auctorem (id est Greg. PP.) ἐν τῷ περὶ τῆς
 θείας κοινωνίας, ubi enim loquitur dicit de varis us
 circa azymorum et fermentatum in quatuor capitulis
 Rom. Alex. Antioch., Hierosol. hementat magnam
 Euphrasium Cyprium ἐν τῷ περὶ πίστεως; denique
 Tricellam quemdam monachum Stoditam de azy-
 mis scribentem.

(52) De monachorum vestibus earumque nomi-
 bus agit Martenius in Comment. ad Reg. S. Bas.
 cap. 55.

CONFESSIONNE ET PRO PECCATIS SATISFACTIONE CANONES.

ἰσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεο- A *Sancti Patris nostri et confessoris Theodori presbyteri et præpositi monachorum Studii canones a supradicto editi.*
ρου πρεσβυτέρου καὶ ἡγουμένου τῶν Στου-
ρου περὶ ἑξαγορεύσεως καὶ τῶν ταύτης δια-
τεων κανόνες ἐκτεθέντες παρ' αὐτοῦ (1).

α'. Περὶ ἑξαγορεύσεως.

id. vat. 840, f. 195, b.] Ἐξαγορεύσεις ἐστί
καὶ ἐνθυμήσεων αἰσχυρῶν ἀνήθωνος ὑπόμνησις·
σις δὲ ἡ τούτων διακρίσις, ἐπὶ ἀγαθὴν ὁδὸν
ῦσα τοὺς προσερχομένους· Λέγει γὰρ σὺ πρῶ-
· ἄς ἁμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῆς· Καὶ
· Εἶπα, Ἐξαγορεύσω τὴν κατ' ἐμοῦ ἑγγι-
· ἦν μου ἁμαρτίαν τῷ Κυρίῳ· καὶ ἰδοὺ
· ἔστο πάσας τὰς ἁμαρτίας μου. Δύναται γὰρ
· ὁγήσεις, καὶ πῦρ αἰώνιον ἀποσβέσαι· καὶ γὰρ
· οἱ κρυπτόμενοι, τίχτουσι πάθη· ἑξαγορευόμενοι
· οὐδεὶς ἀπεργάζονται· γύμνου σὸν μῶλωπα τῷ σῶ· B
· εἶπε, καὶ μὴ αἰσχυρῆς· πρόσθετε σὺν τῇ
· τῷ σῶ ἡγουμένῳ, ἀπονήρω ἀπλότητι, καὶ ὡς
· οὐ στόματος τὰ παρ' αὐτοῦ συμβουλευόμενά
· ἶχου, εἰ καὶ ἐναντία τῷ σῶ σκοπῶ τὰ εἰρημένα
· νουσίαν· εἰ καὶ μὴ πάνυ πνευματικοὶ οἱ ἡγού-
· ιαθεστήκασι, μὴ σκανδαλίζου· οὐ γὰρ ἀδικός
· ς, πίστει καὶ ἀκακία ψυχᾶς ἑαυτὰς ταπεινωσά-
· ῃ τοῦ ἡγουμένου συμβουλῆ καὶ κρίσει ἀπατη-
· κᾶν ἄλογοι οἱ ἀπατηθέντες τυγχάνωσιν.

β'. Περὶ μνησικακῶν ἐντολῆ.

μνησικακὸς τῆ τοῦ Ἰακώβ κλίματι (2) προσελ-
· τῆ τοῦ κορυφαίου Πέτρου ἐκπεσοῦση ἀλύσει
· ται· καὶ γὰρ μνησικακία, θυμοῦ ἐστὶ καταλή-
· κτικαίου μίσος. Κατὰ μὲν τοὺς τῶν μεγάλων
· ὦν κανόνας, ἐν τρισὶν ἔτεσι τῶν ἀγιασμάτων C
· γθῶ· κατὰ δὲ τοὺς μοναχοὺς ἐνιαυτὸν ξηροφα-
· ἔν τῇ ὥρᾳ τῆς τῶν ἀδελφῶν καταλύσεως,
· μετανοίας καθ' ἡμέραν μ'.

γ'. Περὶ καταλαλιᾶς.

αι ἐκ μίσους καὶ μνησικακίας τὴν καταλαλίαν
· θαι· καὶ γὰρ καταλαλία ἐστὶν ἀποκύημα μί-
· βδῆλλα ἀγάπης, ἐξαφανίζουσα καὶ ἐκθαπα-
· αλιμα ψυχῆς· λέγομεν δὲ ὡσαύτως, κατὰ μὲν

f. Isai. XLIII, 26. * Psal. XXXI, 5.

1. De confessione.

Confessio est verborum et cogitationum turpium
dolens expositio : satisfactio autem est illorum
peccatorum discussio, quæ in bonam viam acce-
dentes reducit. *Dic tu prior peccata tua, ut justifi-
ceris*¹. Rursusque: *Confitebor adversus me peccata
meum Domino. Et ecce abstulit omnia peccata
mea*². Postest enim confessio ignem quoque æternum
extinguere. Et silentio quidem pressæ cogitationes
culpas pariunt : quas si confessi fuerimus divinam
pulchritudinem acquirimus. Denuda ulcus tuum
medico : fare, neque erubescas : accede cum fide
ad ducem tuum, et cum simplicitate sine malitia,
et tanquam ex ore Dei consilia ejus excipe, quam-
vis hæc tuo contraria proposito sint. Et si forte
haud satis spirituales videantur duces tui, ne scan-
dalaris : non enim injustus est Deus, ut animas
quæ se cum fide et sinceritate humiliant, sinata du-
cis consilio et judicio decipi ; utcumque hebetes
sint ii quibus fraus intenditur.

2. Adversus injuriarum memores decretum.

Injuriarum memor ad Jacobi scalam accedens,
coryphæi Petri cadente catena illigatur. Quippe
injuriarum memoria, est iræ habitaculum, et justi-
tiæ odium. Juxta quidem magnorum Patrum ca-
nones, homo ejusmodi triennio a sanctis rebus
arceatur. Verum inter monachos anno uno ve-
scatur aridis hora qua fratres jejunium solvunt, et
metanœas quotidie faciat quadraginta.

3. De obtrectatione.

Arbitror ex odio et injuriarum memoria obtrec-
tationem gigni. Etenim obtrectatio est odii filia,
charitatis hirudo quæ animæ sanguinem prorsus
consumit. Similiter autem dicimus, ex aliorum

NOTÆ.

Ne quis forte dubitet de hoc nostri Studitæ
culo, en testis accedit etiam codex Arabiens
LXXIV, in catalogo a me impresso p. 316,
rbis : « Constitutiones sancti Patris Theodori
is monasterii Studii, seu monachorum Stu-
ium, de pœnitentibus qui de peccatis suis
tis confitentur, deque confessariis, qui eos
is interrogant. » Est autem hic libellus ins-
ot Latinorum qui exstant tum editi tum

manuscripti *de vitiis et de virtutibus*.

(2) De scala Jacobi S. Benedictus Reg. cap. 7,
plura verba facit plurima postea Martenius in
Comm. Nihil tamen ad hunc Theodori locum :
quanquam Benedictus reapse de humilitate agit,
heic autem haud scio an superbia innatur. Vide-
tur ergo potius proverbium quoddam. Sed alii ju-
dicent.

quidem præscripto hunc uno anno flere : monachum autem quatuor mensibus arido cibo uti debere dum reliqui comedunt ; et metanceas facere quotidie centum. Quia *detrahentem secreto proximo suo, hunc persequer* ³.

4. De garrulitate.

Garrulus linguæ vitio infectus, sex menses pœnitendo expleat : sic enim canones de hujusmodi hominibus decernunt. Quippe garrulitas est inscitiae indicium, obrectationis janua, mendacii ministra. Nos tres mensibus hunc a communione removemus, aridis omnino vescentem hora sexta, et metanceas quotidie centum quinquaginta facientem. Etenim valde lubricum periculosumve ipsis quoque æstimatione dignis hominibus hoc vitium est.

5. De mendacio.

Mendax quasi lepidus homo existimatur. Atqui mendacium charitatis destructio est ; perjurium autem, Dei negatio. Nemo itaque, si modo sapiat, leve credat esse peccatum mendacium. Nam ipse Spiritus sanctus jam dixit : *Perdes omnes qui loquuntur mendacium* ⁴. Cuncti autem mendaci homini trimestrem pœnitentiam decernunt. Nos tamen quadraginta dierum aridum omnino victum hora sexta huic imperamus, et metanceas quotidianas centum quinquaginta. Etenim timendum est præ cæteris hoc peccatum.

6. De acedioso.

Acediosus quasi de sua salute desperans reputatur. Etenim acedia est monasticæ regulæ observandæ odium, mundanarum rerum admiratio. Acediosus Deum acusat, quasi immisericordem et hominum osorem ; ad psalmodiam precesque torpet. Vitio huic decernimus quadraginta dierum pœnitentiam ; et ut per tres hebdomadas vino et oleo acediosus non utatur, quotidie faciens metanceas ducentas quinquaginta. Namque in profundum inferni potest deducere acediæ vitium.

7. De guloso.

Gulosus similis est sepulcro putrescentibus carnibus pleno. Gulositas est ventris hypocrisis, qui cum sit satur, nihilominus se egere clamat ; et gravatus, esurire cogit. Gulositas est oculorum deceptio. Decernimus huic quoque vitio triginta dierum luctum ; et unius hebdomadæ aridum victum hora nona, nec uon quotidianas metanceas octoginta. Quippe gulositas sibi deditos æterno igni transmittit.

8. De avaro.

Avarus insanabili morbo laborat, qui interiorem hominem exedit. Avaritia est idolorum servitus, infidelitatis filia, infirmitatum prætextus, voluntaria apostasia. Huic item decernimus quadrestrem pœnitentiam, quadraginta dierum aridum victum hora nona, et quotidianas metanceas quinquaginta ; cum sit vitium animam consumens.

³ Psal. c. 5. ⁴ Psal. 7.

Α τὸς ἐτέρους, ἐνιαυτὸν προσκλεισάτω· κατὰ δὲ τῆς μοναχῶν, τετράμηνον ξηροφαγείτω, ὅτε εἰ λοιπὸν ἐσθίουσι, μετανοίας ποιῶν καθ' ἡμέραν ἑκατὸν· Ὅτι τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τοῦ κλησίου αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον.

δ'. Περὶ πολυλογίας.

Ὁ πολυλογῶν ὑπὸ γλώττης σκοτιζόμενος ἔξαπταῖον χρόνον ἐν μετανοίᾳ πληρούτω· οὕτως γὰρ εἰ κανόνες περὶ τῶν τοιούτων ὀρίζονται· ἐπειδὴ πολυλογία ἐστὶν ἀγνωσίας τεκμήριον, καταλαλιᾶς θύρα, ψεύδους ὑπουργός· ἡμεῖς δὲ τρίμηνον λόγους ἀπινώγητον εἶναι, ξηροφαγούντα ἄκρω ὥρᾳ ἑκτῇ, μετανοίας ποιούντα καθ' ἡμέραν ρκ'· ἐπισφαλῆς γὰρ λίαν καὶ αὐτοῖς τοῖς δοκοῦσι τὸ πάθος ἐστίν.

B

ε'. Περὶ ψεύδους.

Ὁ ψεύστης ὡς εὐτράπελος λογίζεται· καὶ γὰρ ψεύδος ἐστὶν ἀγάπης ἀρνησιμὸς· ἐπιωρκία δὲ, θεοῦ ἄρνησις· μηδαὶς οὖν τῶν εὐφρονούντων, μικρὸν τὰ τὴν τοῦ ψεύδους ἁμαρτίαν εἶναι νομίσαι· καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα προείρηκεν· Ἄπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος· Ὀρίζονται δὲ πάντες ὅτι τρίμηνον ἐν μετανοίᾳ διατελείτω· ἡμεῖς δὲ μ' ἡμερῶν ξηροφαγίαν ἄκρω ὥρᾳ ἑκτῇ, καὶ μετανοίας καθ' ἡμέραν ρν'· καὶ γὰρ φοβερὰ ὑπὲρ πάντων ἢ ἁμαρτία αὕτη,

ζ'. Περὶ ἀκηδίαστοῦ.

Ὁ ἀκηδίαστὸς ὡς ἀπογινώσκων τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας λογίζεται· καὶ γὰρ ἀκηδία ἐστὶν ἀσκήσιμος μίσος τοῦ μοναχικοῦ ἐπαγγελματός, κοσμικῶν ματαρίστρια, θεοῦ διαβλήτωρ, ὡς ἀσπλάγγνον καὶ ἀπλανθρώπου, ἀτονία ψαλμωδίας ἐν προσευχαίᾳ ἀπινούσα· ὀρίζομεν δὲ καὶ ταύτην μ' ἡμέρας μετανοεῖν· ἑβδομάδας τρεῖς οἴνου μὴ μεταλαμβάνειν καὶ ἔλαιον· μετανοίας ποιῶν καθ' ἡμέραν σν'· ὅτι εἰ βυθὸν ἄδου δύναται κατάγειν τὸ πάθος τῆς ἀκηδίας.

ς'. Περὶ γαστριμαργίου.

Ὁ γαστριμαργὸς ἕως τῆς γέμουσι σιτησιῶν σαρκῶν· γαστριμαργία ἐστὶ κοιλίας ὑπόκρισις· κομψομένη γὰρ οὔσα, ἐνδείας ἀναβοᾶ· καὶ πεφορτισμένη, πεινῶν ἀναγκάζει· γαστριμαργία ἐστὶν, ὀφθαλμῶν ἐπίτη· ὀρίζομεν δὲ καὶ ταύτην ἐν τριάκοντα ἡμέραις προσκλαιεῖν· ἑβδομάδα μίαν ξηροφαγεῖν ὥρᾳ ἑκτῇ· ποιεῖν μετανοίας καθ' ἡμέραν π'· ὅτι τῷ σπινῶν πυρὶ παραπέμπει τοὺς πειθομένους αὐτῆ.

η'. Περὶ φιλαργύρου.

Ὁ φιλάργυρος νοσεῖ νόσον ἀνίατον, δαπανώσαν τὸν ἐντὸς ἀνθρώπον· φιλαργυρία ἐστὶν, αἰδύλιος προσκύνησις, ἀπιστίας θυγάτηρ, ἀσθενειῶν προφοστρία, ἐκουσίως παραβάτης· ὀρίζομεν δὲ καὶ ταύτην, τετράμηνον ἐν μετανοίᾳ εἶναι, ἡμέρας μ' ξηροφαγεῖν ὥρᾳ θ', μετανοίας ποιῶν καθ' ἡμέραν ν'· ἐ τοῦ πάθους ἐκκαίοντος τὴν ψυχὴν.

θ'. Περὶ ἀναισθητου.

Ὁ ἀναισθητος ἔοικε λίθῳ ὀξυγώνῳ, κρούσῃ καὶ μὴ διαλυομένῳ. Ἀναισθησία ἐστὶ νέκρωσις μελῶν, δαιμονίωντων ἀδελφῶ, μεθύνοντων ὁμόνοια· ὀρίζομεν δὲ καὶ ταύτην, δειμηναῖον προσκλαίειν χρόνον, ἡμέρας καὶ ἑλαιοῦ καὶ μόνου μεταλαμβάνειν, τῶν δὲ λοιπῶν ἀπέχεσθαι, ποιῆν μετανοίας καθ' ἡμέραν ρ'· καὶ γὰρ ὁ ἀναισθητος δύναται βυλεῖν τὸν ἀδελφὸν εἰς βάραθρον.

ι'. Περὶ κενόδοξου.

Ὁ κενόδοξος ὡς ὑπερήφανος καταλογίζεται· καὶ γὰρ ἡ κενοδοξία ἐστὶ, κατὰ μὲν τὸ εἶδος φύσεως ἐκπλαγῆ, καὶ ἡθῶν διαστρωφῆ, καὶ παρατήρησις μίσησι, ὑπερηφανίας τριβόλος ἐργασία. Ὀρίζομεν δὲ καὶ ταύτην ἐν λ' ἡμέραις προσκλαίειν, ἐβδομάδας δύο ἄκρω ξηροφαγεῖν ὥρα θ', μετανοίας ποιῆν καθ' ἡμέραν ρμ', ὡς δαίμονος αἴτιον τὸ πάθος καὶ πρόξενον.

ια' Περὶ δειλοῦ (λαίπει).

ιβ'. Περὶ ὑπερηφάνου.

Ὁ ὑπερήφανος ὁμοίος ἐστὶ τῷ διαβόλῳ τῷ κατὰ Θεοῦ τραχηλίσαντι· καὶ γὰρ ὑπερηφανία ἐστὶ Θεοῦ ἀρνησις, δαιμόνων εὐρημα, ἐξουθενώσις ἀνθρώπων, κατακρίσεως μήτηρ, θυμοῦ πηγὴ, ὑποκρίσεως ρίζα· ὀρίζομεν καὶ ταύτην ἐν εἴ μνησι πρόσκλαίειν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ· ἐβδομάδας δ' ξηροφαγεῖν ἄκρω ὥρα ἐνάτη· καθ' ἡμέραν μετανοίας ρο'.

ιγ'. Περὶ βλασφημοῦ.

Ὁ βλάσφημος τῇ τοῦ Καὶν μερίδι καταλογίζεται· χαλεπὴ γὰρ ἡ ρίζα τῆς σατανικῆς ὑπερηφανίας, ἀδελφοί· διὸ ἀναγκαῖον αὐτὴν εἰς μέσον ἀχθῆναι· οὐ γὰρ τῶν τυχόντων, ἀλλὰ γε πολλῶ μάλλον χαλεπώτερος ὁ ἐχθρὸς πάντων καθίσταται· ὀρίζομεν δὲ προσκλαίειν μέχρι κατορθώσεως τοῦ πάθους, ἀκοινωνητον εἶναι, ξηροφαγεῖν ἡλίου δυσμαῖς, μετανοίας ποιῆν καθ' ἡμέραν ι', μέχρις ἂν ἀποστῇ τῆς ἀθεμίτου βλασφημίας.

ιδ'. Περὶ θυμώδους.

Ὁ θυμώδης ἔοικε δαιμονίωντι· θυμὸς γὰρ ἐστὶν ἐταιρία δαιμόνων. Ἄνθρωπος θυμώδης, οὐκ εὐσχημῶν⁵. ὁ θυμὸς ἔστω σοὶ κατὰ μόνου τοῦ ὄψεως, δι' ὃν ἐξέπεισας· ὀρίζομεν δὲ γ' ἡμέρας προσκλαίειν, ἐβδομάδα τυροῦ καὶ ὡοῦ καὶ οἴνου καὶ ἑλαιοῦ ἀπέχεσθαι, μετανοίας ποιῆν καθ' ἡμέραν ρ'· καὶ γὰρ βροχὴ τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ, πτώσις αὐτῷ ἐστὶ⁶· καὶ ὄργη ἀπόλλυσι καὶ φρονίμους.

ιε'. Περὶ ὀργίλου.

Ὁ ὀργιζόμενος ὁμοίος τοῖς τοῦ Ἰωσήφ ἀδελφοῖς καθίσταται· ὄργη γὰρ ἐστὶ φρονήσεως διαρπαγὴ, καὶ καταστράσεως ἀδελφῶν ἐκτρεποσύνη, καὶ ἡγριωμένη μορφή κράσεως. Ὀρίζομεν δὲ τὸν ὀργίλον μῆνας δύο προσκλαίειν, μ' ἡμέρας ξηροφαγεῖν ὥρα ἐνάτη, μετανοίας ποιῆν σ'· τὸν γὰρ ὀργιζόμενον τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ὁ Κύριος ἔφησεν ἔνοχον εἶναι τῆς κολάσεως⁷· ὅθεν καὶ τὸ πτώμα φοδερόν ἐστιν.

A

9. De torpido.

Torpidus assimilatur lapidi acutis angulis preedito, qui percutit, neque tamen ipse frangitur. Torpedo mortificatio membrorum est, furiosorum gerininitas, ebriorum concordia. Decernimus huic etiam vitio bimestrem fletum, et per dies viginti unius olei usum, abstinentiam a cæteris, et quotidianas metancæas centum. Utique torpidus fratrem suum in barathrum conjicere potest.

10. De inanis gloriæ cupido.

Inanis gloriæ cupidus superbi instar habetur. Namque inanis gloriæ cupiditas, specie quidem, naturæ est immutatio, morum perversio, vituperationum captatio, superbis senticosa operatio. Huic quoque decernimus triginta dierum fletum, duabus hebdomadis aridum prorsus victum hora nona, et metancæas quotidianas centum quadraginta. Namque hoc vitium causam dæmoni suppeditat et hospitium.

11. De timido (deest in cod.).

12. De superbo.

Superbus similis diabolo est, qui Deo restitit. Nam superbia negatio Dei est, dæmonum inventio, hominum ruina, damnationis mater, iræ fons, hypocriseos radix. Huic item decernimus semestrem fletum in sancta ecclesia, quatuor hebdomadis aridorum strictum usum hora nona, et quotidianas metancæas septuaginta supra centum,

13. De blasphemo.

Blasphemus in Caini partibus reputatur. Dira est enim, fratres, Satanicæ superbis radix: quamobrem eam in apertum producere necesse est: quandoquidem haud vulgaris est hostis, sed omnium asperrimus. Decernimus hominem ejusmodi in fletu versari quoad hic morbus sanetur, extra communionem esse, aridis vesci sub solis occasu, et quotidianas facere metancæas trecentas, donec ab impia blasphemia recedat.

14. De iracundo.

Iracundus similis est dæmonium habenti; namque ira dæmoniorum sodalitas est. Vir iracundus non est decorus⁵. Ira tibi sit adversus serpentem tantummodo cujus causa cecidisti. Decernimus quadraginta dierum fletum, et una hebdomada a caseo, ovis, vino, oleoque abstinere, et metancæas centum quotidie facere. Etenim impetus iræ ejus, ruina ipsius est. Et ira perdit etiam prudentes⁶.

15. De eo qui facile irascitur.

Qui irascitur similis est Josephi fratribus. Est enim ira intellectus direptio, tranquillii fratrum status eversio, et sævæ quædam compaginis forma. Decernimus prono ad iram bimestrem fletum, et quadraginta diebus arido cibo uti hora nona, et metancæas facere ducentas. Namque irascentem fratri suo Dominus reum pœnæ agit⁷. Quare culpa formidabilis est.

⁵ Prov. xl, 25. gr. ⁶ Eccli. i, 19. gr. ⁷ Matth. v, 22.

16. De tristitia.

Tristitia demerata similis est homini qui in mari tempestalem patitur. Tristitia est animæ aciditas: *Viri enim tristic exsiccantur ossa*¹. Et *tristitiam longe repelle a te*². Decernimus hominem hujusmodi incessantibus precibus apud altare flere, quotidie metanœas centum quinquaginta facere, et quingenties dicere: *Domine, miserere*. Nam tristitia potest ad blasphemiam impellere.

17. De homicida.

Homicida legis quidem præscripto moriatur. Sed sanctus Basilius huic annorum quindecim lletum constituit, et aridis districte vesci hora nona, et extra communionem manere. Nos ad triennium canonem hunc redigimus, siquidem pœniterit, et afflictio ejus appareat. Quod si pœnam hanc neglexerit, quindecim annis luat, prout magnus vult Basilius.

18. De adultero.

Adulter homicidæ similis est. Nam qui proximi sui uxori insuliat, gladium ancipitem movet, et dissidium inducit. Sanctus quidem Basilius constituit, hunc annis quindecim arido districte cibo uti, hora nona. Nos vero, si vilium abruptum fuerit, biennii excommunicationem decernimus, cum arido omnino cibo, et metanœis quotidianis ducentis.

19. De fornicatore.

Fornicator sex annis extra communionem sit, cibo arido vescens hora nona, cum metanœis centum quinquaginta. Quod si neglexerit, grandiori pœnæ sancti Basilii sit obnoxius.

20. De masculorum concubitore.

Qui turpitudinem cum masculis commiserit, hunc sanctus Basilius quindecim annis extra communionem esse decrevit jejunantem ac flentem. Nos tamen, si posthinc flagitio cessaverit, biennii excommunicationem ei inferimus, cum arido cibo hora nona, et cum metanœis ducentis. Quod si pœnam hanc neglexerit, quindecim annorum pœnam sustineat.

21. De coeunte cum bestia.

Qui cum bestiis rem turpem habuerit, juxta sanctum Basilius quindecim annis extra communionem erit. Nos tamen si a flagitio cessaverit, biennii excommunicationem ei inferimus, cum arido cibo hora nona, et cum metanœis ducentis. Quod si neglexerit, quindecim annorum pœnam expleat.

22. De incestu.

Qui in sororem propriam lapsus fuerit, quindecim annis communionem careat, prout vult magnus Basilius. Nos tamen, si posthinc flagitio abstinuerit, triennalem pœnam decernimus aridi cibi hora nona, cum ducentis metanœis.

23. De incestu cum nuru.

Qui in nurum lapsus fuerit, undecim annis ex sancti Basilii sententia extra communionem sit.

¹ Prov. xvii, 23 gr. ² Eccli. xxx, 24.

A

15. Περὶ λύπης.
Ὁ τῆ λύπῃ ριθυθισμένος ἵσκει ἀνδρὶ κλυθωνίζομενον ἐν τῷ πελάγει· λύπη γὰρ ἴσκει ψυχῆς ξεραιῆς· Ἄνδρὰς γὰρ λυπηραὺ ἐξοικνύεται ὅστ᾽ ἂν· Καὶ, Μακρὰν πένθη ἀπὸ σου λύπην· ἀρίζομεν δὲ τὸν τοιοῦτον πρὸς κλίμα τῷ δυσπιστησίῳ ἀδελφίπτεον· ποιῶν καθ' ἡμέραν μετανοίας σ'. τὸ Κύριε ἐλέησον σ'· δύναται γὰρ λύπη εἰς βλασημίαν ρίψαι.

15. Περὶ φονέως.

Ὁ φονεὺς κατὰ μὲν τὸν νόμον ἀποθνήσκει· ὁ δὲ ἅγιος Βασίλειος εἶ' ἐτη ὄσκειν αὐτὸν πρὸς κλίμα, ξηροθαγῶν ἀκριῶν ὄρα ἐνάτη, καὶ ἀκοινωνητὴ εἶναι· ἡμεῖς δὲ τριετὴ χρόνον τὸν κανόνα τοῦτον ἀρίζομεν, ἰὰν μετανοῇ, καὶ ὁ μὲν χρόνος αὐτοῦ φαίνεται· ἂν δὲ αὐτῷ, τὰ εἶ' ἐκτελείτω ἔτη, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον.

16. Περὶ μοιχοῦ.

Ὁ μοιχὸς ὅμοιος τῷ φονεὶ· ὁ γὰρ τῆ τοῦ πληρονακτικῆ ἐπιθυμίας, μαχαιρὰν δίστομον κινεῖ, καὶ χωριστὸν ἀποκατεῖ. Καὶ ὁ μὲν ἅγιος Βασίλειος (ὄρα σην) ἔτη εἶ' ξηροθαγῶντα ἀκριῶν ὄρα ἐνάτη· ἡμεῖς αὖ τοῦ πάθους ἐκκοπταμένου, διετὴ χρόνον ἀκοινωνητὴ εἶναι. ξηροθαγῶντα ἀκριῶν, μετανοίας καθ' ἡμέραν διακοσίας.

17. Περὶ πόρνου.

Ὁ πόρνος εἶ' ἐτη ἀκοινωνητὴς, ξηροθαγῶν ὄρα μετανοίας ρν'· εἰ δὲ ἀμείλῃ, τῷ μεγάλῳ ἐπιτιμῷ τοῦ ἁγίου Βασιλείου καταδικαζέσθω.

18. Περὶ ἀρσενοκοίτου.

Ὁ τὴν ἀσχημοσύνην ἐν τοῖς ἀρρεσίν ἐπιθυμῶν, ὁ μὲν ἅγιος Βασίλειος εἶ' ἐτη ἄρρεσιν ἀκοινωνητὸν νοσταύοντα καὶ προσκλίοντα· ἡμεῖς δὲ ἰὰν ἀποστῆ τοῦ κακοῦ μετὰ πληροφορίας, οἷατῃ χρόνον ἀκοινωνητὸν, ξηροθαγῶντα ὄρα ἐνάτη, μετανοίας σ'· εἰ δὲ αὐτῷ, τὰ δεκαπεντα ἔτη ἐκτελείτω τὸ ἐπιτιμῶν.

19. Περὶ κτηνοβάτου.

Ὁ ἐν ἀλόγοις τὸν ἀσχημοσύνην ποιούμενος, κατὰ τὸν ἅγιον Βασίλειον εἶ' ἐτη ἀκοινωνητὴς ἴσκει· ἡμεῖς δὲ ἰὰν τοῦ κακοῦ ἀποστῆ διετὴ χρόνον ἀκοινωνητὸν εἶναι ἀρίζομεν, ξηροθαγῶντα ὄρα ἐνάτη, μετανοίας σ'· εἰ δὲ αὐτῷ, τὰ εἶ' ἐτη οὐλειτέτω.

Περὶ ἀδελφονομίας καὶ ἀδελφονομίας.

Ὁ εἰς ἀδελφὸν ἰδίαν ἐπιπίπτων, εἶ' ἐτη ἀκοινωνητὸς κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· καθ' ἡμᾶς δὲ ἰὰν ἀποστῆ τοῦ κακοῦ, τριετὴ χρόνον ἐπιτιμᾶσθω, ξηροθαγῶν ὄρα ἐνάτη, μετανοίας σ'· ἰὰν δὲ ἀπειθῇ, τὰ εἶ' ἐτη ἐκτελείτω.

17. Περὶ νόμους οἰκείας ἀδελφονομίας.

Ὁ εἰς νόμην ἐπιπίπτων, εἶ' ἐτη κατὰ τὸν ἅγιον Βασίλειον ἀκοινωνητὸς ἴσκει· ἡμεῖς δὲ ἰὰν ἀποστῆ

τοῦ κακοῦ, διετῆ χρόνον ἀκοινώνητον εἶναι προσ-
τάσσομεν, ξηροφαγούντα ὥρα ἑνάτη, μετανοίας
ποιούντα γ'· εἰ δὲ ἀμελῆ τούτου τοῦ κανόνος,
καὶ ἐπιμένη τῇ κακίᾳ, τὰ ἰα' ἔτη ἐκτελείτω τὸ ἐπι-
τίμιον.

κδ'. Περὶ κλέπτου.

Ὁ κλέπτης, εἰ μὴ ἐξαγγελῆ, φησὶν ὁ ἅγιος
Βασίλειος, δύο μόνας ἑβδομάδας ἐπιτιμιάσθω· εἰ
δὲ παρ' ἄλλου ἐλεγχθῆ, διετῆ χρόνον· ἡμεῖς δὲ
μ' ἡμέρας ὀρίζομεν, ξηροφαγεῖν ὥρα θ', καὶ μετα-
νοίας ποιῆν ρ', ἐκκοπτόμενου δηλονότι τοῦ πά-
θους.

κε'. Περὶ τυμβωρύχου.

Ὁ τυμβωρύχος, κατὰ τὸν ἅγιον Βασίλειον ἰα' ἔτη
ἀκοινώνητος ἔσται· ἡμεῖς δὲ τοῦ πάθους ἐκκοπτόμενου,
ἑνιαυτὸν ἀκοινώνητον εἶναι ὀρίζομεν, ξηροφαγούντα
ὥρα θ', ποιούντα μετανοίας σ'.

κς'. Περὶ γοητείας καὶ φαρμακείας.

Ὁ γοητεῖαν καὶ φαρμακείαν ἐξαγορεύων, κατὰ τὸν
ἅγιον Βασίλειον ἰα' ἔτη ξηροφαγῶν ἔσται ὥρα θ'·
ἡμεῖς δὲ τριετῆ χρόνον ὀρίζομεν τὸν αὐτὸν κανόνα
μετὰ τὸ ἀποστῆναι τῆς ἁμαρτίας, καὶ μετανοίας
ποιῆν καθ' ἡμέραν διακοσίας.

κζ'. Περὶ γοητείας καὶ μαντείας.

Τὸν μάντεσι προσερχόμενον, ὁ μὲν μέγας Βασι-
λειος ἰα' ἔτη ὥρισεν ἀκοινώνητον εἶναι· ἡμεῖς δὲ τὸν
προλαβόντα κανόνα τὸν περὶ φαρμακείων, ἀποστάντα
τῆς τοιαύτης ἐργασίας.

κη'. Περὶ ἀγαθοῦ Βίου (2').

Εἰ τις βούλοιο βίον ἀτάραχον καὶ ἀκύνονα ὀδεῦ-
σαι, λογίζεσθω ἑαυτὸν γῆν καὶ σποδὸν, καὶ εὐ-
χαριστεῖτω ὡς ἄγγελος Θεοῦ· εἰ δὲ συμβῆ κατα-
λαλῆσαι αὐτὸν, ἑβδομάδα μίαν ξηροφαγεῖτω, μετα-
νοίας ποιῶν πενήκοντα, ὡς τοῦ Θεοῦ καταλαλή-
σας.

A Nos autem, si flagitium emendaverit, biennio ca-
rere communionem jubemus, aridis vescentem hora
nona, cum metanceis trecentis. Quod si hunc no-
strum canonem neglexerit, et in vitio perseverave-
rit, undecim annis pœnam ferat.

24. De fure.

Fur, si ipsemet confessus fuerit, duarum tantum
hebdomadatum pœnam ferat, inquit sanctus Basi-
lius: quod si ab aliis furti coargutus fuerit, duo-
rum annorum. Nos tamen quadraginta diebus vo-
lumus eum aridis vesci hora nona, cum meta-
nceis centum; si certe a vitio cessaverit.

25. De sepulcrorum prædatore.

Sepulcrorum prædator, juxta divum Basilium,
quindecim annis extra communionem futurus est.
B Nos tamen, vitio emendato, anno uno extra com-
munionem esse decernimus, cum arido hora
nona, et metanceis trecentis.

26. De incantamentis et veneficiis seu præstigiis.

Qui incantamenta et veneficia seu præstigias,
confitetur, is juxta sanctum Basilium quindecim
annis vescetur cibo arido hora nona. Nos vero
eumdem canonem ad triennium coarctamus, post-
quam homo a peccato recesserit, cum metanceis
quotidie ducentis.

27. De incantamentis et divinatione.

Ei qui ad vates accesserit, magnus Basilus
quindecim annorum excommunicationem decrevit.
Nos tamen ei pœnam tantum præcedentis nostri
canonis de veneficiis aut præstigiis imponimus, si
C ab hujusmodi opere se retraxerit.

28. De bona vita.

Si quis vult imperturbatam vitam et tranquil-
lam transigere, existimet se esse terram ac cin-
rem, gratiasque agat quasi angelus Dei. Quod si
aliquando obloqui ei contigerit, hebdomada una
vescatur aridis, metanceas simul faciens quinquaginta, ceu si contra Deum oblocutus fuisset.

QUÆSTIONES.

Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεο-
δώρου πρεσβυτέρου καὶ ἡγουμένου τῶν
Στουδίου περὶ ἐρωτήσεως καὶ τῶν ταύτης
διαλύσεων κανόνες συλλεγέντες παρ' αὐτοῦ.

[Cod. Vat. 840 f. 202 b.] α'. Ἐρώτησις. Ἐν τοῖς
συνεδικοῖς κανόσι τοῖς θείοις γέγραπται περὶ τῆς με-
γάλης πέμπτης, ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τῇ
ὑστεραίᾳ ἑβδομάδι τὴν τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν· εἰ
οὖν οὕτως ἔστι τοῖς θείοις κανόσι ἐμπεριλημμένον,
πῶς ἡμεῖς καταλύομεν τὴν μεγάλην πέμπτην εἰς
ἑλασον καὶ οἶνον;

D Sancti Patris nostri et confessoris Theodori presby-
teri et præpositi monachorum Studii de quibus-
dam quæstionibus canones ab eo collecti.

1. Interrogatio. In sacris synodorum canonibus
scriptum est de magna feria quinta, non oportere
in quadragesima, ultima hebdomada, quintæ fe-
riæ solvere jejuniū, atque ita totam quadragesimam
inhonorare. Si ergo in sacris canonibus ita
res se habet, cur nos in magna feria quinta oleo
utimur atque vino?

NOTÆ.

(2') Huc refer caput præstantissimum Benedictinæ Regulæ sextum de bonis operibus seu de bona
vita.

Responsum. Olim quidem ex quadam peculiari consuetudine in magna feria quinta homines comedebant caseum et ova. Verum qui postea exsilerunt Patres, prædictam rem absurdam reputantes, canonem hunc ediderunt; neque *lanxna* de oleo vinoque id intelligebant. Etenim est hæc sustentatio et solamen ex summa afflictione jejunii eorum qui divina mysteria sumunt.

2. *Int.* Similiter de sancta Pentecoste scriptum est, ni genu flectamus neve omino jejunemus. Cur ergo qui in suis cellis resident, id non servant, sed et jejunant, et genu flectunt tota hebdomada, excepto nimirum Sabbato ac die Dominico?

Resp. Evangelii prædicatio, communis cum esset toti mundo, nuperque facta, generalia tradebat etiam præcepta. Et quis Christi resurrectio a plerisque non credebatur, ob eam suadendam hoc etiam decretum aditum fuit, vetans quodammodo ac docens, quod sicuti peccati causa mortui eramus, et humi strati, nec resurgere valentes, nisi appareret is qui nos revocaturus ad vitam erat: sic adveniente postremis temporibus, illo cui repositum erat ¹⁰ 11, Christo Deo nostro, et impeccabili pro peccatis nostris patiente, nos resurreximus, ac propterea mysterii hujus confirmandi causa, canon iste conditus fuit, qui et vim obtinuit, et ulique obtineat. Neque idcirco tamen peccant monachi, privatim his diebus genu flectentes. Nam cum se reos jam constituerint, et quasi carceri voluntario mancipaverint, semper debent ad Dominum clamare, et humilitate sua misericordiam implorare. Neque enim monacho solemnitas est in terra, ut quidam dixit.

3. *Int.* Si quis tum numero tum qualitate non parum peccatis carnalibus semet impiavit; deinde vero de his confessus, congrua culpa ejusmodi remedia accepit sibiq; adhibuit; quomodo cognoscet prædicta peccata sibi fuisse remissa, ut persuasum habeat tale se bonum esse assecutum?

Resp. Nemo unquam comperiretur peccitare et confiteri, nisi firmam antea spem haberet, quod si sincere, inquam, confitear et impositam pœnam admittam, prorsus mihi remissio fiet. Quia igitur homines multitudinem culparum nostrarum consideramus, ideoque de multa erga nos Dei misericordia quasi dubitamus, idcirco ad confessarios nostros confugimus, postulantes plenam per ipsorum manus impositionem remissionem, qui personam tollentis peccata nostra representare creduntur.

4. *Int.* Si quis peccaverit vel sermone otioso, vel improbando, vel interrogando, vel stultiloquio,

¹⁰ 11 Gen. XLIX, 10.

Α Ἀπόκρισις. Πάλαι μὲν ἐκ τινος συνθεσίας ἰδιωτικῆς τῆ μεγάλης πεμπτῆ ἑσθίου οἱ ἄνθρωποι τῶν καὶ ἄλλων ἀποστρέφοντες, τὸν κανόνα τούτου ἐξέθεντο, οὐ μὲν ἄλλο περὶ εἰλαίου καὶ οἴνου τούτου ἐξελάβοντο· συγκατάθεσις γὰρ τούτου καὶ παραμυθία τῆς ἀκρας κακικῆς ἐκ νεστέας τῶν μεταλαμβάνοντων τῶν ἁγίων μυστηρίων.

β'. Ἐρώτ. Ἐπισημαίνεται καὶ περὶ τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς γέγραπται μὴ κλίνειν γόνα, ἢ ὅπως νεστέας ἐργάσασθαι· πῶς οὖν οἱ καθήμενοι ἐν τοῖς αὐτοῖς κελύεσι οὐ τούτο φυλάσσουν, ἀλλὰ καὶ νεστέουσι καὶ γόνα κλίνουσιν ὅλην τὴν ἑβδομάδα, ἄνευ σαββάτου θαλασσοῦ καὶ Κυριακῆς;

Απόκ. Το κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου κοινῶς πᾶσι τῆ οἰκουμένη, καὶ κωστικῶς διδομένου, καθολικῶς ἐπιταίω καὶ τὰ ἐπιτάγματα· καὶ ἐπει καὶ τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασις τοῖς πολλοῖς ἐπιστάτω, πρὸς πληροφορίαν ταύτης ἰδωμένης τούτῳ τῷ δόγματι, διαγορεύον ὡσαύτως καὶ διδάσκον, ὅτι ὡσπερ τῆ ἁμαρτία ἐνεκρωθῆμεν πισυντες κάτω, καὶ μὴ δυνάμενοι ἀναστῆναι μὴ ὁμινομένου τοῦ ἀναστήσαντος, οὕτως ἐλθόντας ἐν ὑστάτοις καιροῖς τοῦ ἡ ἀπῆκετο Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ παθόντος ἁμαρτητικῶς διὰ τὰς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἡμεῖς κωστικῶς διὰ τούτου πρὸς πίσωσιν τοῦ μυστηρίου ἐπίθε οὐτασι ὁ καὶ ἐκράτησε, καὶ κρατεῖται· οὐκ ἄρα δε ἁμαρτάνουσιν οἱ μοναχοὶ κρυφίως ἐν κλίνοντες ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις· κατακρίτους γὰρ ἑαυτοῦς ποιήσαντες, καὶ οἰονοῖ ἐκουσιακῶς ἐκπευλακισμένους, ὀφείλουσιν ἀλλί βοαν πρὸς Κερίαν, καὶ ἐκτεταῖν διὰ ταπεινώσεως τὴν συμπαθήσει· οὐ γὰρ ἴστι μοναχῶ ἐπὶ τῆς γῆς ἰορτά, κατα τὸν εἰποντα.

γ'. Ἐρώτ. Ἐάν τις ἡμαρτε ποσότητι τε καὶ ποιότητι οὐκ ἄλλα τῶν σωματικῶν ἁμαρτημάτων, ἢ πᾶ ἐξομολογήσατο καὶ ἰδέξατο προσέχοντα φαρμακ τοῖς τοιοῦτοις ἁμαρτημασι, καὶ ἐργάσατο αὐτά, πόθεν ἔχει γνώσκει εἰ ταῦτα τὰ προρηθέντα ἁμαρτήματα αὐτῷ ἀφίθσαν, ὡστε πληροφορίαν σχεῖν τῷ λογισμῷ περὶ τῶν τοιοῦτων αγαθῶν;

Απόκ. Οὐδέποτε τις εὐρισκίται μετανοῶν ἐξομολογούμενος, εἰ μὴ πρῶτον βεβαίαν σχεῖ ἐπίθε ὅτι Ἐάν ἐξομολογήσωμαι καθαρῶς, καὶ καταδίζω τῆ ἐπιτίμια, ἐκ παντὸς γνήσεται μοι ἀσθεσις· ἐπει οἱ ἀφάρῳμεν οἱ ἄνθρωποι πρὸς το πλῆθος τῶν ἁμαρτηρῶν πταισμάτων, καὶ οἰονοῖ ἐν διαταγμῷ τινι ἐκρισκόμεθα τῆς πολλῆς περὶ ἡμας τοῦ Θεοῦ οὐλοθρηπίας, διὰ τούτου καταφεύγομεν πρὸς τοὺς ἐκκατάχους (3) ἡμῶν, ἐξαπονομοῖ τῶν τεισειῶν ἀσθεσιν διὰ τῆς ἐπιτίμιας τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἀντιπροσωπικῶς εἶναι πεπιστωμένων τοῦ αἰρουτας τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν.

δ'. Ἐρώτ. Ἐάν τις προσέση διὰ τι λόγον κρηθῶ, ἢ διὰ κατακρίσει, ἢ ἀνακρίσει, ἢ μωρολογίας, ἢ

NOTÆ.

(3) Ἀνάδοχοι vulgo dicuntur susceptores in baptismo. Hic tamen intelligendi videntur confessarii.

εὐτραπέλιας, ἢ ἄλλως διὰ γλώττης ἀμαρτίας, καὶ ἐπιγνώμῃ καὶ καταγνώμῃ ἑαυτοῦ, τί ὀφείλει ποιῆσαι ἐπισηκοῦν εἰς μετάνοιαν ἀξίαν καὶ εἰς πληροφορίαν τοῦ ἰδίου λογισμοῦ;

Ἄπεξ. Τοῦτο οὐκ ἔστι νομοκανόνου, ἀλλὰ τῆς μοναχικῆς, καὶ ὡς ἔν εἶποι τις κοινοβιακῆς καταστάσεως ἀκριβεία, καθημερινὰς ἔχοντα τὰς ἐπιτιμήσεις, ἢ καὶ ἐβδομαδιαίας, καθὼς περιέχει τὰ τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἰνκρουφῆ, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἁγίων Πατέρων. Οἷον τί φημι· Ῥαθυμῆσας τις καὶ ἀπονυστάσας ἑκουσίως ἐν τῷ ὄρθρῳ οὐχ εὐρίθη· τοῦτο ἔξομολογησάμενος τῷ Πατρὶ αὐτοῦ, ἔλαβεν ἐπιτίμιον ξηροφαγίαν ἄρτου καὶ ὕδατος, καὶ μετανοιών ποσότητος τόσων καὶ τόσων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Οὕτως νοήσωμεν καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τρόπον παιδεύσεως εὐρισκόμενα πρὸς τοὺς καταδεχομένους.

A vel jocosis verbis, vel jactantia, aut alio linguæ peccato, et tamen respiscat et semet condemnet; quid ei agendum est, quod justæ pœnitentiæ æquipolleat, et animi sui fidem faciat?

Resp. Hoc non pertinet ad nomocanonem; sed est monachalis ac veluti cœnobiticæ vitæ severum officium, quotidianam agere pœnitentiam, aut hebdomadariam, sicut est in sancti Basilii secretioribus, et sanctorum deinceps Patrum. Verbi gratia, deses aliquis et dormitans sponte, matutino officio non affuit: quam rem Patri suo spirituali confessus, pœnitentiæ loco accepit aridorum esum, id est panis et aquæ, et certum metancœarum numerum illo die faciendarum. Sic etiam reliqua intelligemus, quæ emendandi causa sunt excogitata B erga illos qui ea excipiunt.

PENÆ MONASTERIALES.

Α'. Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίου ἐπιτίμια. Κοινὰ τῆς ὅλης ἀδελφότητος ἐπὶ τῶν παραλειπόντων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς τὸν κανόνα.

[Cod. Vat. 430, f. 20 b. Ottob. 350, f. 14.]

α'. Ὁ μὴ εὐρισκόμενος εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ Δόξα ἐν ὑψίστοις, ἔνυ ἀσθενίας ἢ ἐτέρας εὐλόγου κατοχῆς, ἐν τῇ εὐλογίᾳ μενέτω κεκυφῶς μέχρι παρελεύσεως τῶν ἀδελφῶν, ἔξαιτούμενος συγχώρησιν· καὶ εἰδ' οὕτως λαμβανέτω τὴν εὐλογίαν.

β'. Ὁ ὑστερούμενος τοῦ ἐξαψάλμου^α, παρίστηκέναι ἐν τῇ τραπέζῃ· εἰ δὲ καθίσματος^β, βαλλέτω ἀνὰ μετανόιας^γ. Μετὰ τὸν ἐξαψάλμον ἐξερχόμενος ἢ περιερχόμενος ἔνυ ὑπομνήσεως, παραστηκέναι ἐν τῇ τραπέζῃ.

γ'. Ὁ μὴ ἀνιστάμενος ἕως τοῦ πεντακοστοῦ, ξηροφαγέτω.

δ'. Ὁ τὸν ὄλον κανόνα^δ ἀπολιμπανόμενος, ξηροφαγίαν ἐκάστιστον ἐπιτιμάσθω.

ε'. Ὁ μὴ φθάνων εἰς τὸ προοίμιον ἐκάστης ὥρας, τῷ ἐπιτιμίῳ ὑποβαλλέσθω τοῦ μὴ εὐρισκόμενου εἰς τὸ Δόξα ἐν ὑψίστοις.

ς'. Ὁ ἀπολιμπανόμενος τοῦ προκειμένου ἐκάστης ὥρας, ἢ καὶ ἕως τέλους, ξηροφαγέτω.

ζ'. Ὁ μὴ εὐρισκόμενος ἀπὸ τῆς ἐνάρεως, τῷ ἐπιτιμίῳ ὑποβαλλέσθω τοῦ μὴ εὐρισκόμενου εἰς τὸ Δόξα ἐν ὑψίστοις.

η'. Ὁ τοῦ μεγάλου μὴ ὑπακούων, παραστηκέναι ἐν τῇ τραπέζῃ.

θ'. Ὁ ἐναπομένον ἔξω τῶν θυρῶν, ξηροφαγέτω.

ι'. Ὁ μὴ κοινωνῶν κατ' ἰδίαν γνώμην, ἀφορίζέσθω ἡμέραν μίαν.

ια'. Ὁ ἐν ἐπιτιμίᾳ ὢν, καὶ μὴ παριστάμενος μετὰ τῶν κατήγουμένων ἐν τῷ νάρθηκι τῆς λειτουργίας ἐπιτελουμένης, μετανόιας βαλλέτω πενήκοντα.

1. Sancti Patris nostri et confessoris Theodori præsidentis Studii pœnæ. Et primo quidem communes toti fraternitati adversus eos qui contra regulam in Ecclesia peccant.

1. Qui non interfuerit initio cantus *Gloria in excelsis*, absque infirmitate vel alio probali impedimento, dum datur benedictio, maneat incurvatus in transitu fratrum, veniam petens; atque ita deinde accipiat benedictionem.

2. Qui non auferit hexapsalmo, stet ad mensam. Quod si cathismati defuerit, puniatur metancœis quindecim. Si post hexapsalmum exiverit aut obambulaverit, sine admonitione, stet mensæ tempore.

3. Qui rectus non steterit usque ad psalmum quinquagesimum, aridis vescatur.

4. Qui totum canonem deseruerit, aridis stans vesci jubeatur.

5. Qui non adfuerit initio cujusque horæ, eidem pœnæ subjiciatur atque ille qui cantui *Gloria in excelsis* defuerit.

6. Qui recesserit ante responsorium cujusque horæ, vel etiam ante ejus finem, aridis vescatur.

7. Qui initio non interfuerit, eidem pœnæ subjiciatur atque ille qui defuerit cantui *Gloria in excelsis*.

8. Qui psalmum *magnificat* non audierit, stet ad mensam.

9. Qui manserit extra fores, aridis vescatur.

10. Qui sua voluntate sacram communionem omiserit, extra consortium fiat uno die.

11. Qui pœnæ suppositus, non interfuerit cum catechumenis in narthece dum peragitur liturgia, metancœis subjiciatur quinquaginta.

^α Confer. Goar. p. 27, de Hexaps. ^β Goar. ibid. de cathismate. ^γ Goar. p. 26, de canone.

12. Qui cum fratribus, absque probabili causa, ad refectionem non venerit, stare jubeatur, vel aridis vesci : vel juxta magnum Basilium maneat impransus usque ad statutam horam sequentis diei.

13. Qui sine admonitione ecclesia excesserit, plus quam semel, vel sederit dum singulæ liturgiæ peraguntur, extra fores altaris sine admonitione, decem metancæis puniatur.

14. Quisquis tribus hebdomadæ catechesibus non interfuerit, absque honesta causa, aridis vescatur.

15. Qui non affuerit serotinæ catechesi, stare jubeatur.

16. Quisquis audita trina pulsatione non statim convenerit, viginti metancæis puniatur.

17. Quisquis ultra statutam relaxationem obambulet et vagetur in monasterio, uno die separetur.

18. Qui ex una in alteram officinam se conferet, sine idonea causa, uno die separetur.

19. Qui post preces quæ a mensa surgentibus dicuntur, non decedet prout ordinatum est, viginti metancæis puniatur.

20. Qui colloquiis post completorium indulserit, puniatur metancæis quinquaginta.

21. Quisquis operarius cum silentio non operetur, sed cum externis verba commutet, biduo separetur.

22. Qui in quolibet furto compertus fuerit, una hebdomada separetur.

23. Qui præter modum clamet, triginta metancæis puniatur.

24. Si quidquam alicubi apud aliquem deprehendatur, ultra ea quæ cum benedictione data fuerunt ; illud quidem auferatur, ipse autem aridis vescatur.

25. Si quis aliquid inconfessum retineat, vel etiam cuiquam præter destinatos confiteatur, separetur uno die.

26. Si quis elapsis duabus hebdomadis non contenteatur præsidii, separetur uno die.

27. Si quis sponte audiat detractorem, neque hunc corrigat, vel volentem corrigi ad præsidem non deferat, centum metancæis puniatur.

28. Qui ab aliquo vocatus statim non responderit, si certe haud de longinquo vocetur, triginta metancæis puniatur.

29. Quisquis Sabbato vestimentum suum sponte non mutaverit, vel etiam statim mutatorium eodem die vel postero non tradiderit, aridis vescatur.

ιβ'. Ὁ μετα τῶν ἀδελφῶν (4), αὐτοῦ εὐλόγου πρῶτος, μὴ ἐρχόμενος εἰς τὴν ἐστίασιν, περιστάτω, ἢ ξηροσχεύεται, ἢ κατὰ τὸν μέτρον ἰκοίται μενῆται αἰτίαι εἰς τῆς ὠρισμένης ὥρας τῆ εἴδος ἡμέρας.

ιγ'. Ὁ ἀνευ ὑπομνήσεως ἐξερχόμενος τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸ ἀπαξ, ἢ καθίζησιν ἐκαστὴς ἡμερῶν λειτουργίας αὐτοῦ ὑπομνήσεως πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ θυσιαστηρίου, ἀπὸ δεκά μετανοίας βαλλέτω.

ιδ'. Πᾶς ὁ μὴ ἐπιρριζόμενος ἐν ταῖς τρισὶ τῆς ἐβδομάδος καταρχήσιν, ἀνευ εὐλόγου προσφασίται ξηροσχεύεται.

ιε'. Ὁ ἀπολιμπανόμενος τῆς ἐσπερινῆς καταρχήσεως, σ' αὐτῆς.

ις'. Πᾶς ὁ ἀκούων τοῦ τρικρούσματος ἐπὶ παντὶ, καὶ μὴ συνηχῶν μετὰ σπουδῆς, ἀπὸ κ' μετανοίας βαλλέτω.

ιζ'. Ὁ παρὰ τὴν ὠρισμένην ἡμέραν ἀναπαύων, καὶ περιερχόμενος ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἀφορίζεσθαι ἡμέραν μίαν.

ιη'. Ὁ ἀπ' ἑτέρου ἐργαστηρίου εἰς ἕτερον μεταρχόμενος ἀνευ καθηκούσης αἰτίας, ἀφορίζεσθαι ἡμέραν μίαν.

ιθ'. Ὁ μετὰ τὴν ἰσχὺν τῆς ἐκ τῆς τραπέζης ἐφέσεως μὴ ἀπὸ τῶν καθὼς διατεταχται, βαλλέτω μετὰ μετανοίας κ'.

κα'. Ὁ συντυγχάνων ἀπὸ τῶν ἀποδείκτων, ἀπὸ τῶν ἀποδείκτων, ἀπὸ τῶν ἀποδείκτων, ἀπὸ τῶν ἀποδείκτων.

καβ'. Πᾶς ὁ ἐργαχειρίαστος μὴ ἐν ἡσυχίᾳ ἐργαζόμενος, ἀλλὰ ἀνακινῶν ξηνοὶς ομιλίαις, ἀφορίζεσθαι ἡμέρας δύο.

καγ'. Ὁ εὐρισκόμενος ἐπὶ παντὶ κλισματι, ἀφορίζεσθαι ἐβδομῶν μίαν.

καδ'. Ὁ κραυγῶν παρὰ τὸ εἶκος, βαλλέτω ἀπὸ μετανοίας λ'.

καε'. Ἐάν τις ἐπιθῆ τινὲς κατὰ πάντα τοπον, παρὲς τῶν δεδωμένων μετ' εὐλογίας, ταῦτα μετ' ἀσπαρῆσθω, ἐκεῖνος δὲ ξηροσχεύεται.

κας'. Ἐάν τις ἐχθρὸν ἀνεξήγγελλον τι, ἢ καὶ ἀνευ τῶν ὠρισμένων ἐξαγγέλλῃ τι, ἀφορίζεσθαι ἡμέραν μίαν.

καζ'. Ἐάν τις διερχομένων β' ἐβδομάδων μὴ ἐξαγγέλλῃ εἰς τὸν ἡγούμενον, ἀφορίζεσθαι ἡμέραν μίαν.

καη'. Ἐάν τις τινὲς ἀνίσταται κατακλινοῦντος, καὶ μὴ αὐτὸς ἐπιειραθώσεται τὸν κατακλινοῦντα, ἢ μὴ ἐπιειραθώσεται τὸν προϊστάμενον, βαλλέτω ἀπὸ μετανοίας ἑκατον.

καθ'. Ὁ καλούμενος ὑπο τινος, καὶ μὴ εὐθὺς ἀπεκρινόμενος, τῆς κλήσεως οὐ μακρὰν αὔρα, βαλλέτω ἀπὸ μετανοίας λ'.

καθβ'. Πᾶς ὁ μὴ κατὰ Σάββατον ὑπαλλάσσειν τὸ ἔδυμα αὐτοῦ ἰδία γνώμη, ἢ καὶ πάλιν μὴ παραδόντες τὸ ἀλλάγμα τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἢ καὶ τὸ εἶδος, ξηροσχεύεται.

NOTÆ.

(4) Perturbatus vel corruptus hic est in codicibus locus. Sed adest interpret sanctus Basilus mox citatus cujus epistimon 33 ejusmodi est : Ὁ ἀνε-

λιμπάνων τῶν τραπέζων, μὴ εἰρηκῶς τῶν αἰτίαι μενῆται αἰτίαι : Qui a mensa abfuerit, absque causa probabili, maneat impransus.

ίας ὁ φρατριαζών κατὰ τοῦ προστάτου, καὶ Α

30. Conjurans in præsidem, turbansque fraternitatem, separetur uno die.

Εἰ τις ὡς ἔτυχεν ἐξελθὼν εἰς ἀγάπην ἐν τῇ οἰκῇ διαγῆσται τὰ συμβάντα καθ' οἷον δὴποτε μάλιστα ἐν τῇ τραπέζῃ, ἐκτός τῶν ἐρωτη- ὑπὸ τοῦ προστάτου, ἀφοριζίσθω ἡμέραν

31. Si quis forte egressus ad agapen, in reditu narret ea quæ quomodolibet præsertim in mensa acciderint, nisi a præside interrogetur, uno die separetur.

Εἰ τις τὰ τῶν ἄλλων μοναστηρίων ἐπιφοιτῶν ἐν γραμματέων ἐξαγγελίῳ, ἢ καὶ μὴ ὄντων τῶν, ἄνευ τοῦ προστάτου, καθ' οἷον δὴποτε καὶ μάλιστα ἐπὶ βρώσεως ἢ ἄλλου τινὸς πράγ- ἀφοριζίσθω ἡμέρας γ'.

32. Si is qui aliena monasteria adit, ante litteras nuntiet aliquid, vel etiam nullis cum litteris et sine præsidis facultate, præsertim circa epulas vel aliud negotium quodlibet, separetur triduo.

Εἰ τις ἐν Κυριακῇ, καὶ μάλιστα ἐν εορτασίμῳ μὴ φορέσῃ τὸ μείζον αὐτοῦ ἱμάτιον, τού- τας τὰ δύο λυχνικά ^α καὶ εἰς τὸν ὄρθρον, ποιίτω Β ἰ θυσιαστηρίου ἀνὰ μετανοίας γ', καὶ εἴθ' οὐ- ιστρέψας περιβαλλίσθω αὐτό.

33. Si quis die Dominico, et præsertim solemnī vestem suam majorem non gestet, id est usque ad duo lychnica et matutinum, is faciat coram altari metanceas quinquaginta; atque ita reversus veste illa induatur.

Οὐ τινος εὐρεθείη ἐν τῷ ἰδίῳ πινάκι διαγε- νον ἑτερόν τι ἢ Γραφικόν ἢ λεξικόν ἢ πρὸς ἰπιστολικόν, πλὴν οὐπὲρ ἐκμανθάνοι στι- ἢ καθίσματος, ἀφοριζίσθω ἡμέραν μίαν.

34. Si in alicujus pluteo scriptum aliquid reper- tum fuerit, aut ex bibliis, aut ex lexicis, aut quidquam epistolare ad fratrem, præter id quod didicerit ex metricis versiculis, aut ex cathismate, uno die separetur.

Ὁ συνεχυνκῶς ἀδελφοῦ τὴν ἐκ τοῦ μοναστη- ῖου, ἢ συνομιλήσας, ἢ συνοδύσας, καὶ μὴ γγελιοί, ἀφοριζίσθω ἑβδομάδα μίαν.

35. Qui conscius fuerit fratris monasterio egredientis, vel cum eo collocutus fuerit, aut comita- tus, neque prænuntiaverit, una hebdomada sepa- retur.

Περὶ τοῦ κελλάριου.

Χύμα οἴνου ἐὰν γένηται, μετάνοιαι κατὰ τὸ τοῦ χύματος ἀνὰ ε', καὶ τὴν ἄνω ὡσαύτως C μα ὄξους, ἢ παρᾶχυμα ἐλαίου, ἢ παρᾶχυμα ἰ ἐὰν γένηται.

De cellario.

36. Si vini effusio fuerit, metanceas faciat pro mensura effusionis quinque vel ultra. Similiter si effusio aceti, vel supereffluentia olei, vel item supereffluentia leguminum contigerit.

Εἴψις εἶδους παντοίου βιβρωσκομένου ἐὰν τύ- τὰ τὰ ταυτά.

37. Corruptio eduliorum cujusvis generis eadem pœna animadvertatur.

Ἐάν τι σκεύος εὐρεθείη ἀσκέκαστον ἐπὶ κο- κύται μετάνοιαι.

38. Si vas comperiat diu intectum, fiant eod- dem metanceas.

Ἐὰν πλείω παραθήσεται τῇ τραπέζῃ ἢ ἐλάττω πετυπωμένων, ἀνὰ ρ' μετανοίας.

39. Si mensæ obtulerit plus minusve quam sit præscriptum, centum faciat metanceas.

Εὐντριβὴ ἐὰν γένηται οἰουδὴποτε σκεύους μέ- υκαλίου, μετάνοιαι ρ' καὶ σ' καὶ τ', ἢ καὶ πα- μιον μετὰ τοῦ σκεύους αὐτοῦ.

40. Contritio si acciderit cujuslibet vasis usque ad pateram, metanceas faciat centum aut ducentas vel trecentas; aut etiam stet coram cum ipso vase.

Περὶ τοῦ ὀψοποιοῦ.

Ἐάν μὴ γέμῃ ὁ λέβης, μετανοίας λ', ὡσαύτως D σὺκουμος.

41. Nisi lebes plenus fuerit, vel cucumis, triginta D faciat metanceas.

Ἐὰν περίσσευμα ἀφανισθῇ ε', μετανοίας ρ' ῖ μισθὴ ἀχρειωθὲν, παραστάσιμον μετὰ ξηροφα-

42. Si reliquiæ aliquæ pereant, centum faciat metanceas. Quod si jam factæ inutiles abjiciantur, stet coram, et aridis vescatur.

Ἐὰν μὴ προεισβαλλῇ ἐν καιρῷ τὸ ἐλαίον καὶ εἰς ἵνα συνειθῶσι, μετάνοιαι κ'.

43. Nisi idoneo tempore oleum immiserit et sal, ut simul coquantur, metanceas faciat viginti.

Εἰ ζωμὸν ἐλαιωμένον ἀποχύσει, μετάνοιαι λ'.

44. Si jusculum oleatum effuderit, metanceas triginta.

Εἰ τις ἄρῃ βαυκαλίον ἀπὸ τοῦ ἀριστηρίου, ἢ πάλιν ἀντιστρέψῃ αὐτὸ εἰς τὸν ἴδιον τόπον, ιαι γ'.

45. Si quis pateram ex refectorio sustulerit nec illam in locum suum reposuerit, metanceas quinquaginta.

e lychnio Goar, p. 24. d al. cod. ἀναφανισθῇ.

46. Si confringatur testa, ut olla, aut cacabus, aut atricula, aut aliud quodvis culinare vas ex neglectu, centum vel ducentas vel trecentas faciat melanœas.

De librorum custode.

47. Si quis librum acceperit, neque nitidum servaverit, vel alium attigerit sine permissione ejus qui tenet, vel alium quæsierit murmurans præter illum quem jam acceperat, prorsus illo die non impetrabit.

48. Si librorum custos debitam sedulitatem haud præ se tulerit, libros singulos excutiens, transponens, pulvere purgans, aridis vescatur.

49. Si quis librum abdens in cubiculo, hunc pulsationis tempore custodi non reddiderit, sine honesta causa, stet mensæ tempore.

De sutore.

50. Si quis ex negligentia subulam aut autonium aliud instrumentum fregerit, melanœas centum, et quinquaginta, et trigula faciat.

51. Si coriis abusus fuerit, aut malleis, et nisi coria caute inciderit, calcæisque supposuerit, iisdem penis obnoxius esto.

52. Si ex peculiari affectu det alicui, aut sine usus necessitate, aridis vescatur.

De calligrapho.

53. Si præter usum gluten fecerit idque situ marcescat, melanœas faciat quinquaginta.

54. Si haud mundum servet quaternionem, pariterque librum unde exscribit, neque suo tempore utrumque operiat, neque curam gerat antistichorum, accentuum, et interpunctionum, melanœas faciat triginta supra centum.

55. Si quis memoriter recitaverit scripta in libro unde ipse exscribit, separetur triduo.

56. Si quis plus quam est in scripto legerit ex eo quem exscribit libro, aridis vescatur.

57. Si ex ira calamum fregerit, melanœas faciat triginta.

58. Si alter alterius quaternionem, absque scribentis consensu, sibi vindicaverit, melanœas faciat quinquaginta.

59. Si minime obtemperaverit imperatis a primo calligrapho, separetur biduo.

60. Si primus calligraphus peculiari aliquo affectu pensa distribuerit, neque bene membranas paraverit, et omnia reliqua ad legendos libros instrumenta, ita ut nihil fiat inutile eorum quæ ad id munusculum conferunt, melanœas quinquaginta et centum et separatione puniatur.

De sartore.

61. Si ex negligentia fregerit acum aut forcem, aut subtemen coniderit, vestem sciderit, melanœas faciat triginta, aut quinquaginta, aut centum.

^a Deest hic titulus in cod.

μζ. 'Εάν συντριβῆ χίτρα ἢ πυροστατῆς ἢ κειβίον ἢ ἰσχάρα ἢ ἄλλο τι σκεῦος μαγειρικόν ἐκ ἐπιτηδεύσεως, ἀνά ρ' καὶ σ' καὶ τ' μετανοίας.

Περὶ τοῦ βιβλιοσούλακος.

μζ. 'Εάν τις λήθῃ βιβλίον, καὶ μὴ εὐλακῶς κρατῆ αὐτό, ἢ ἀφῆται ἄλλου ἀνευ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κρατοῦτος, ἢ ἐπιζητοῖ ἕτερον παρ' ὃ βιβλίον γογγύζων, μὴ α' π' καὶ δ' ἄνω τῆς πεντα ἐκείνη.

μς. 'Εάν ὁ βιβλιοσούλαξ τὴν δέουσαν ἐπιμελίαν μὴ ἐπιδείκνυται, τινάσων καὶ μεταστοιβαζῶν καὶ κεναρτῶν ἕκαστον, ξηροφαγείτω.

μθ. 'Ὅστις εὐρεθῆ ἀποκρούπων εἰς κατάρτιον, καὶ μὴ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ κρουσματος ἀποδοῖη τούτῳ τῷ βιβλιοσούλακι, ἀνευ εὐλογίου προφάσεως, ἐπιτιμᾶται ἐν τῷ τραπέζῳ.

Περὶ τοῦ σκυτῆρος.

ν'. 'Εάν ἐκ καταπροήσεως κίση σκυθίου, ἢ ἕτερον ἐργαλεῖον σκυτοτομικόν, ἀνά μετανοίας ρ', καὶ ν', καὶ λ'.

να. 'Εάν παραχρήσεται τοῖς δέσμασιν ἢ τοῖς σκυρῆσι, καὶ μὴ μετὰ ἀσφαλείας διακοπῆ καὶ ὑποδείξι ἐν τοῖς ὑποδέσμασιν, ἐχίτω τὰ αὐτὰ ἐπιτίμια.

νβ. 'Εάν προσκαθῶς δῶ τινί, ἢ καὶ ἀχρεΐστως, ξηροφαγείτω.

Περὶ τοῦ καλλιγράφου.

νγ. 'Εάν ὑπὲρ τὴν χρεῖαν ποιῶν κολλᾶσιν ἐκ τῆν ἴα τῆς ἀπομονῆς, μετανοίαι ν'.

νδ. Εἰ μὴ εὐλακῶς κρατῆ τὸ τετραδίου, καὶ ἐπιθεῖαι τὸ ἀφ' οὗ γράσει βιβλίον, καὶ σκίπτει ἐν κειβίον κατῆρα, καὶ παρατραφῆται τὰ τε ἀντιστήρα τὰ τοῦς τόνους καὶ τὰς στιγμαῖς, ἀνά μετανοίας ρ', καὶ ρ'.

νε. 'Εάν τις ἐπιτηθεῖαι ἐκ τῶν γηγραμμένων τοῖς εἰσὺ γράσει βιβλίον, ἀφορίζεσθαι ἡμέρας γ'.

νε. Εἰ τις πλεον τῶν γηγραμμένων ἀναγνώσει εἰς οὗ γράσει βιβλίον, ἐπιτιμᾶται.

νε. Εἰ ἐκ θυμοῦ συντριψῆι κάλαμον, μετανοίαι λ'.

νη. Εἰ ἰσχυρὸς ἕτερος ἕτερον τετραδίου ἀνευ γῆμης τοῦ γράφοντος, μετανοίαι ν'.

νθ. Εἰ μὴ στοιχεῖν τοῖς τετυπωμένοις περὶ τὸ πρῶτον καλλιγράφου, ἀφορίζεσθαι ἡμέρας δύο.

ξ'. 'Εάν ὁ πρωτοκαλλιγράφος ἑμπῶς διατρέξῃ τὰ ἐργόχειρα, καὶ εἰ μὴ περιστέλλῃ καλῶς τὰς μεμβράνας καὶ πάντα τὰ ἀμοιραστικὰ ἐργαλεῖα, ὥστε μὴ τι ἀχρειωθῆναι τῶν χρησιμευόντων εἰς τὴν τοιαύτην διακονίαν, ἀνά μετανοίας ν', καὶ ρ', καὶ ἐπιτιμᾶται ἐπιτίμιασιν.

Περὶ ἀκιστοῦ ^a.

ξβ. 'Εάν ἐκ καταπροήσεως συντριψῆ βιβλίου ἢ ψαλίου, ἢ ἀνυχοῖν τροχῶν, ἢ διασχίσῃ ἱμάτιον, μετανοίαι λ', ἢ ν', ἢ ρ'.

Εἰ παραβλέψῃ καὶ τὸ τυχόν ῥάκιον, ἢ τὰ Ἀ μένα μὴ ἀνακαινίσῃ, καὶ προσεμπαλοῖ καὶ γροῖι, καὶ ἀπαθῶς καταδιδοῖ ἑκάστῳ τῶν ὡ τὰς καθ' ἰδομάδας ὑπαλλαγὰς, ξηροφα- ἢ παραστηκίτω, ἢ ἀφοριζέσθω ἡμέραν

Περὶ τοῦ ὄστιαροῦ.

Ἐάν ὁ ὄστιάριος ἐξ ἀμελείας ἑίσῃ τὸ θυρώ- αὶ γίνηται ἔξοδος ἀδελφοῦ λαθραία, ἀφοριζέ- δομάδα μίαν.

Ἐάν ἐκ καταφρονήσεως ἑίσῃ εἰσεύχασθαι ἰς ἀποκρίσεις παρὰ τῶν προσφοιτώντων ξέ- γῃ μὴ, μετανοίας ρ'.

Ἐάν μὴ μὲτ' εὐλαθείας διδοῖ καὶ λαμβάνῃ λό- ρὰ τῶν ἐπιξομένων, ἢ τὰς φάσεις μὴ ποιῆ- ἰς τὸν ἡγούμενον ἀρμολίως καὶ πρεπόντως, Β ανοίας ρ'.

Ἐάν ἐξ ἀπροσεξίας ἀπολέσῃ κλειδίον, ξηρο- .

Περὶ τοῦ νοσοκόμου.

Ἐάν μὴ ἐπιμελῆται καθ' ὅσον δυνατόν ἑκά- ῶν ἀρρώστων, καὶ προσάγῃ τὰ κατὰ χρείαν ως, κατὰ τὰ διατετυπωμένα ἐμμέτρως· καὶ ἢ λλοι, ἢ καὶ ἄλλοι, μετάνοιαι ν'; καὶ ρ', καγείτω καὶ ἀφοριζέσθω ἡμέραν μίαν.

Ἐάν μὴ ὁ παρανοσοκόμος στρωννύῃ τὰς κλι- ν νοσερῶν, καὶ διατηρῆ καλῶς τὰ εἶλαια, καὶ εἰ ἀκριβέως μέχρι καὶ ἐνὸς κοκκίου, ξηροφα- καὶ ἀφοριζέσθω ἡμέραν μίαν. C

Ἐάν τις τοῦ νοσοκόμου χωρὶς ἀναπέσοι εἰς ἢ καὶ ἄλλοι, ἀλλήν παρὰ τὴν δογείσαν αὐ- ἀνοίαι ν'.

Ἐάν παραχρῆσθαι τοῖς καρβωνίοις, ἢ συντρι- ῥαθυμίας τι τῶν χαλκευτικῶν ἐργαλείων, ἢ ἰ, ἢ ἀνευ προστάξεως λάθῃ τι παρὰ τινος, γάσῃται ἐργαλεῖον, λ', ἢ ν', καὶ ρ' μετάνοιαι, ἠροφαγείτω.

Περὶ κανδήλαριου.

Ἐάν μὴ ποιῆται τὴν ἀφὴν τῆς κανδήλας, καὶ κλησίας ἀξιολόγως καὶ ἐμμέτρως τὰς ἀρτύ- κῆτε ὑπερβαλλούσας μῆτε ἐλλειπούσας, προ- και ἀποκαθαίρων τὰ ῥύπη τῶν κανδήλων D τὸ εἰωθὸς τῆς ἰδομάδος, μετάνοιαι ρ', καὶ γείτω.

Ἐάν συντριψῇ κανδήλαν, κατὰ τὴν τιμὴν τῆς ας ἐχέτω τὸ ἐπιτίμιον.

Ἐάν ἀδιαφόρως καίηται τὰ παπύρια, ἢ ποιῆται ἀποκαυθελίσματος, ἢ ἐξάψῃ λάθρως, ἢ ὑπο- ἰσῃ παρὰ τὸ προσήκον, ἀνά μετάνοιαι λ'.

Ἐάν μὴ καθσίρῃ τὰ πολυκάνδηλα ἢ τὰ κρε- ρια ἢ τὰ τούδια, ὥστε μὴ ἐξ ἰώσεως ἀχρειω- ῶνά μετάνοιαι ρ'.

110, ἀποφθειρίζοι.

62. Si vel lacerum quamvis panniculum neglexe- rit, aut detrita non sarserit, neque inverterit et pediculis emundaverit, et nisi indifferenter singulis fratribus dederit mutatoria hebdomadaria; aridis vescatur, aut stet in loco convivii, aut una die separetur.

De ostiario.

63. Si ostiarius januam deserat, et clandestina fratris egressio contingat, separetur una hebdo- mada.

64. Si negligenter sinat introduci mundana responsa a supervenientibus hospitibus in mona- sterium, metancæas centum faciat.

65. Si minus pie vel ipse loquatur vel loquentes externos aut hospites audiat, vel cum præside prout par est decetque verba non faciat, metancæis cen- tum puniatur.

66. Si per incuriam claviculam amiserit, aridis vescatur.

De nosocomii curatore.

67. Si singulorum ægrotorum curam pro viribus non gerat, quæ opus fuerit convenienter præ- bendo et pro mensura præscripta, quam vel ex- cedat vel minuat, metancæas faciat quinquaginta et centum, vel aridis vescatur, et separetur uno die.

68. Si nosocomii mansionarius non straverit æ- grotorum lectos, nec sanctum oleum bene serva- verit, nec diligentiam usque ad unam quoque pilulam adhibuerit, aridis vescatur, et separetur uno die. C

69. Siquis sine nosocomii curatore in lectum se recipiat, vel hunc cum sibi jam dato commulet, metancæas quinquaginta faciat.

70. Si carbonibus abutatur, aut per incuriam æ- neum aliquod instrumentum confringat, aut perdat, aut non jussu quidquam ab aliquo accipiat, fa- ciatque instrumentum aliquod, triginta aut quin- quaginta et centum metancæis puniatur, vel etiam aridis vescatur.

De lucernario.

71. Si lampadem non accenderit, nec ecclesiæ convenienter sufficienterque condituras fecerit, ne- que immodicas neque defectivas, emunctis purga- tisque lampadum sordibus, prout mos est in heb- domada, metancæas centum faciat et præterea ari- dis vescatur.

72. Si lampadem fregerit, prout fuerit lampadis pretium, penam referat.

73. Si oscitanter inflammet papyria, aut faciat lampadarii olei effusionem, aut largius incendat, aut exiliter præter modum, metancæas triginta.

74. Si lampades non emundaverit, vel pendulas coronas, vel ornamenta, quominus rubigine cor- rumpanatur, metancæas centum faciat.

75. Si numerus aut plus quam ei præscriptum fuerit A lampades accendat, ita ut ipsum significet tempus solemnitatis Domini, et Dominicalis diei, et commemorationis sanctorum; et nisi his lerve in hebdomada templum Dei verrat, metanœas triginta.

De hortulano.

76. Si tempore idoneo non severit olera, metanœas quinquaginta.

77. Nisi pulchre excoluerit, tanquam Domini paradysum, commissum sibi hortum, ita ut omne genus olerum fraternitati afflatim suppeditet, metanœas centum.

78. Si oscitanter negligat rigationem, nec justa mensura adaquet, metanœas centum.

De vititore.

79. Nisi bene coluerit vitem Domini, amputans, purgans, fodiens, foveas excavans, et omni modo eam pulchre excolens, metanœas centum.

De aratore.

80. Si ira impellente bovem percusserit, aut inconditum verbum in eum intenderit, metanœas decem.

81. Si utilia sibi vasa et instrumenta prudenter et accurate non servaverit, aridis vescatur.

De hospitum exceptore.

82. Nisi bene et cum omnimoda pietate hospites exceperit, lavans pedes illorum, in cubiculis convenienter collocans, metanœas centum.

83. Si lectum non straverit, nec quæ sunt in eum stragula excusserit et curaverit, aridis vescatur.

84. Similiter si cubiculum bene non mundaverit intra hebdomadam.

De pistore.

85. Si quis in officina panificii verba fecerit, fratribus panem elaborantibus, metanœas triginta.

86. Si pistor immodicam sarmentorum flammam subjiciat aut lignorum, vel male panem coquat, metanœas tres.

De fabro lignario.

87. Si lignum securi pessumdet, vel abundantius cœdat, vel præter datam mensuram concidat, vel etiam aliter efficiat inutile, aridis vescatur.

88. Si quis abstulerit instrumentum, fabro lignario inconsulto, vel ex alia officina sumpserit, metanœas quinquaginta.

89. Si instrumentum pessumdederit in quavis officina, aridis vescatur et separationis penam luat.

90. Ruptura si evenerit ascie, terebelli, serræ, securis, vel cujusvis ferramenti, metanœas centum.

¶ Vide Cangium in *Δεσποτικά έσθητά*.

α'. 'Εάν ήκλειψη ή προσθήκη παρά τό κροσπαχθόν αὐτῷ μέτρον τῆς ἀφ' ἑλίων καυσίων, ὅστε γνωρίζειν αὐτόν τόν καιρόν τῆς Δεσποτικῆς μετάνοίας καὶ τῆς Κυριακῆς τῆς μνήμης τῶν ἁγίων, καὶ ἐὰν μὴ δὲς καὶ τρεῖς τῆς ἑβδομάδος φιλοκαλίαν τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, ἀνά μετάνοίας λ'.

Περὶ τοῦ κροσπαχοῦ.

αζ'. 'Εάν μὴ ἐν καιρῷ ποιῆται τὰς σποράς τῶν λαχάνων, μετάνοιαί ν'.

αδ'. 'Εάν μὴ καλλιερῆθῶς παράδεισον Κυρίου τοῦ πιστευμένου αὐτῷ κήπου, ὅστε ἰσχυραῖν αὐτῶν τὴν ἀδελφότητι κατὰ πᾶν εἶδος λαχάνου, μετάνοιαί ρ'.

αε'. 'Εάν ἀδιαφόρως παραμελήσῃ τὰς ἀρδίας, καὶ μὴ ἐμμέτρως ποτίσῃ, μετάνοιαί ρ'.

B

Περὶ τοῦ ἀμπειουργοῦ.

αθ'. 'Εάν μὴ φιλοκαλῆ τὴν ἀμπελὸν Κυρίου, διατέμνων, καθαιρών, σκάπτων, βοθρίων, καὶ ποταίως αὐτὴν καλλιερῶν, μετάνοιαί ρ'.

Περὶ τοῦ ἀροτριώτου.

κ'. 'Εάν πρὸ θυμοῦ πλήξῃ τὸν βοῦν, ἢ προσπαγοί ρῆμα ἀτακτον, μετάνοιαί ε'.

κα'. 'Εάν μὴ τὰ χραισμεύοντα αὐτῷ σκευὰ ἔργαλια μετ' ἐπιστημῆς καὶ ἐπιμελείας κρατῆ, ἐρησασγείτω.

Περὶ ξενοδόχου.

κβ'. 'Εάν μὴ ὑποδέχεται καλῶς τοὺς ξένους ἀπὸ πάσης εὐλαδείας, νίπτων τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ κοιτάζων αὐτοὺς ἀμωδίως, μετάνοιαί α'.

κγ'. 'Εάν ἐἴσῃ ἀστρωτὸν τὸν κλισίον, καὶ μὴ τὴν ἐν τῇ διακονίᾳ σκεπάζματα ἀνατινάσσει, καὶ περιποιῆται, ἐρησασγείτω.

κδ'. 'Πσαύτως καὶ ἐὰν μὴ φιλοκαλῆ τὸν κοιτῶνα δια τῆς ἑβδομάδος.

Περὶ μάγικου.

κε'. Εἰ τις λαλήσει ἐν τῷ ἀρτοκαπείῳ, τῶν ἁγίων τοὺς ἄρτους ἀρτοκαποῦστων, μετάνοιαί λ'.

κς'. 'Εάν μὴ ὁ μάγικος συμμέτρως ὑποβάλλῃ τὸ καῦσιν τῶν φρυγάνων ἢ τῶν ξύλων, ἢ εἴθ' ἄλλου τοῦ ἄρτου, μετάνοιαί γ'.

Περὶ τοῦ κλάσμου.

κζ'. 'Εάν ἀσκίση τὸ πελεκώμενον ξύλον, ἢ ὠσικήσῃ, καὶ παρά τὸ μέτρον παρασέψῃ, ἢ καὶ ἄλλως πως ἀχρητῶσῃ, ἐρησασγείτω.

κη'. 'Εάν ἐπάρῃ τις ἐργαλίον ἀπὸ τοῦ τεκτονικοῦ, ἢ ἐξ ἄλλης διακονίας μετάνοιαί ν'.

κθ'. 'Εάν ἀπολίση ἐργαλίον ἐπὶ πάσης διακονίας, ἐρησασγείτω, καὶ ἀσορισμὸν ἐπιτίμιον ἔχητω.

χ'. Κλάσμη ἐὰν γίνῃται σκεπάρνου, τρεῖς, πρίνου, πέλτικου, ἢ καὶ ἄλλου τινός, μετάνοιαί β'.

Περὶ τοῦ κτηνίτου.

ἂν μὴ τὴν προσήκουσαν ἐπιμέλειαν ποιή-
οις κτήνεσιν, εἴτουν τὸ ἐν καιρῷ ὕδωρ δι-
τὴν τροφήν, καὶ στρώνουεν, καὶ ἀναξύνειν
καλεῖν, καὶ ἀποκαθαίρειν, καὶ ψήκτριζειν,
λ'.

ἂν πολὺν καταλαύνη ἐν τῷ μύλωνι ἢ ἐν ἀλ-
ῆ καταρράβιδίτῃ, ἢ ἐπιφορτίτῃ πλέον τοῦ
ξηροφαγείτω, ἢ καὶ ἀφοριζέσθω ἡμέραν

Περὶ τοῦ διακονοῦ.

ἂν εἰσφέρῃ λόγους, ἢ εἶδη παρὰ τῶν ἔξω
τῶν συγγενῶν τοῖς ἀδελφοῖς, ἀφοριζέσθω
ἡμέραν.

ἂν ἐν ταῖς ἀγορασίαις ἢ ἐν ταῖς πράξεσι,
ἢ παροξύνεται, ἢ ὀρκοποιῆται, καὶ
β', καὶ γ' φωνῆς ποιῆται τὴν τε πράσιν
γορασίαν, ἀνὰ μετανοίας ν', καὶ ρ'.

ἂν μὴ μετὰ προσήκουσας εὐλαθείας ποιῆ-
τὸ τοῦ μοναστηρίου ἐξόδους, ὥστε μετ' εὐ-
πατεῖν καὶ στιχολογίας, μὴ περιδλεπόμε-
ναικείας ὄψεις, ἢ ἀλλα ἀνωφελῆ, ἵνα τὸ
ὑπὸν δοξάζηται ὁ Θεὸς διὰ τῆς τῶν ὁρών-
ῃας, ξηροφαγείτω ἡμέραν μίαν.

ῖ τοῦ διδασκάλου τῶν παιδῶν.

ἂν μὴ σπλάγχνα οἰκτιρῶν καὶ πατρικῆν
ἔχῃ, ὥστε ἐκτρέφειν τὰ νήπια ἐν παιδείᾳ
ῖσι Κυρίου, ἱμερόμενος αὐτῶν κατὰ ψυ-
ατὰ σῶμα, θάλπων, καὶ περιέπων πᾶσαν
κτικῆν αὐτῶν ἐπιμέλειαν, ἀνὰ μετανοίας
ξηροφαγείτω, ἢ ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα

ἂν αἰσχροὺς λόγους ἢ ὀνειδιστικῶν, πάρεξ
ῖτων καὶ παιδευτικῶς ταῦτα λαλούντων, ὁ
τῆ ἀδελφότητι, ἀνὰ μετανοίας ν'.

Περὶ τοῦ κοσμήτου.

ἂν μὴ δις τῆς ἑβδομάδος πᾶσαν τὴν μὴν
μετάνοιαι ν', ἢ ξηροφαγείτω.

Περὶ τοῦ κανονάρχου.

ἂν παρὰ τὴν ὀρισμένην ὥραν, ἤγουν τοῦ
ῖν τοῦ καθημέραν, καὶ τοῦ προμεσονυκτίου
ῖριακῆν ὑπερβάλλων ἢ ἑλλείπων, τὴν πνευ-
αταφρονήσῃ σάλπιγγα, ἀνὰ μετανοίας λ',
ι ρ'.

ῖ μὴ πᾶσαν ὥραν λειτουργικῆν ἐγκαίρως
τὴν ἀδελφότητα καλῶν, μετάνοιαι ρ'.

ἂν καταληφθῇ κατὰ πρόσκλησιν ἢ προσπά-
βῶσιν ἀδελφῶν, εἴ τε πρὸς κατὰ γινωσκον
ῖοισιν, ἢ καὶ ὑπερπλεονάζων, ξηροφα-

ἂν μὴ τὴν δέουσαν ἐπιμέλειαν καὶ καθα-
ῖνδεινται ἐν τοῖς πρωτολογίοις, εἰς τε τὰ
ῖς ἑκάστον βιβλίον ὁ ἐπιγραφεῖ, ὅπως μὴ
er Studitæ carmen X; De canonarcha Goar, p. 23, et Gangium.

A

De jumentario.

91. Si debitam jumentorum curam non gesserit,
sive tempore idoneo potum pastumque præbendo,
sive stramine subjiciendo, et fricando, et poliendo,
ac mundando atque destringendo, metancæas tri-
ginta.

92. Si diu agitaverit in pistrino vel in via, aut
virga nimis contuderit, vel plus æquo onus impo-
suerit, aridis utatur, vel etiam separetur uno
die.

De administro.

93. Si deferat sermones, aut responsa, aut res
aromaticas abextraneis aut abaffinibus ad fratres,
separetur uno die.

94. Si in emptionibus aut venditionibus conten-
derit, aut exanderit, aut juraverit, et non po-
tius post unum aut alterum verbum venditionem
emtionemque fecerit, metancæas quinquaginta et
centum.

95. Si absque congrua religiositate de monasterio
egressiones faciat, videlicet precative ambulan-
do, psalmos recitando, muliebres aspectus aliaque
vana vitando, ut quantum in ipso est Deus honore-
tur, cum spectantium utilitate, aridis vescatur uno
die.

De puerorum magistro.

96. Si viscera misericordiæ et paternum affectum
non habet, ut pueros disciplina et monitis Domini
educet diligens eorum animas simul et corpora,
fovens, omnemque corporalem curam impendens,
metancæas centum faciat, et aridorum esu atque
unius hebdomadæ separatione puniatur.

97. Quemlibet turpem aut contumeliosum ser-
monem, exceptis præsulibus et iis qui corrigendi
causa sic aliquando loquuntur, si quis coram fra-
ternitate protulerit, metancæas quinquaginta faciat.

De atriensi.

98. Nisi bis in hebdomada totum monasterium
mundaverit, metancæis quinquaginta, vel aridorum
esu puniatur.

De canonarcha.

99. Si præter definitam horam, id est noctem
dimidiam quotidie, et ante dimidium noctis die Do-
minico, excedens aut minuens, spiritualem tubam
neglexerit, metancæas triginta et quinquaginta et
centum.

100. Nisi omnem horam liturgicam tempore suo
designaverit, fraternitatem vocando, metancæas
centum.

101. Si is deprehendatur favore aut peculiari
affectu fratrem prosequi, vel etiam improbare mi-
nus aut plus æquo, aridis vescatur.

102. Si debitam curam et munditiam non adhi-
berit in protologiis, et erga contacia, et circa
quemvis librum possideat, quominus depereat vel

jectatione præcentorum, vel ex impendente lam-
pade, vel ceromatis effusione, vel sordibus et au-
dore manus, reclus stet extra januam triclinii.

103. Si lecturum vel psalmos cantaturum non
præmonnerit, ut paratus meditati-que ad alteru-
tram rem accedat, metanœas viginti.

104. Si quis canon non fuerit cantatus proprio
die, metanœas centum.

De taxiarcha.

105. Nisi rectum ordinem iqse primus custodial,
deinde pro sui officii potestate eundem in uni-
versa fraternitate retineat, et nisi omnes conven-
nienter in choro disponat, et in primis opportune,
pro ætate, peritia, et vocis harmonia; metanœas
faciat triginta, et quinquaginta, et centum.

106. Nisi matriculam sedulo teneat, ut sciat
uniuscujusque gradum, et totius fraternitatis nu-
merum, ideoque negligat defunctos signicare pro-
lodiacono qui ponat in diptychis: et si qui insi-
pienter diffugerint, eos quærendo non tenent; vel
si quid aliud hujusmodi incoiderit, metanœas cen-
tum faciat.

107. Si sacra divinis sacrificii instrumenta non cum
timore et tremore contrectet, ita ut suo tempore
venerabilem mensam vestiat, nec non cœtera spi-
ritalia liturgiæ cimelia, et nisi plicet superque
imponat tegumenta, metanœas triginta et quin-
quaginta.

De textore.

108. Nisi ipse primus mane distribuat unicuique
pensum, detque operam ne quis fiat abusus in vel-
leribus et laneis staminibus, metanœas quinquaginta.

109. Si per incuriam præciderit subtemen, vel ira
commotus pectinem frægerit, metanœas quinquaginta.

110. Nisi decenter texantur tunicæ, servata in
texendo et umbriæ densitate, et filii æqualitate,
et manus puritate, metanœas quinquaginta faciat.

**II. Quotidianæ monachorum pœnæ a sanctissimo
Patre nostro Theodoro præscriptæ.**

*1. De monacho carnem clam comedente extra
infirmiorem.*

Qui carnem clam comederit absque necessitate ei
abbatis benedictione, is obsonium aut ova aut ca-
secum per dies quadraginta non comedat. Scriptum
est enim: *Et carnis curam ne feceritis ad concupi-
scentiam* (8).

¹⁰ Rom. XIII, 14.

1 Confer Studitæ carm. XI. 1 ita codd., θυ non 61.

αχρωιωθῆ ἢ ἐκ σάλου τινος κωνοαρχούτων, ἢ
σιν. καὶ ἰτα... ἢ ἐξ αὐτῶν κρηφίαις, ἢ κ
ιδρωμάτων χειρός, παραστάσιμον ἐν τῇ α
ργ'. Ἐάν [μὲ] προλεῖται τῷ μέλλοντι
ε ψάλλει, ὡς προκαταρτισμένου εἶναι κα
μενον εἰς ἑκάστην, καὶ μετανοίας κ.

ρδ'. Ἐάν ἀπομνήνη καρῶν μὴ ψάλλῃς
δύσασκεν κρηφίαι, μετανοίας ρ'.

Περὶ τοῦ ταξιάρχου 1.

ρδ'. Πᾶσαν εὐταξίαν εἰ μὴ φυλάττει,
τὸς, σπειτα δὲ ἔξουσίας τῆς οἰκίας δικαιο
τηρῆ καὶ ἐν καθῆκον τῷ ἀδελφότητι, ὡστε
αὐτοὺς ἀρραδίαις, καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ
πρὸς ἡλικίαν καὶ τὰς εἰδήσεις καὶ τὰς
ἀνά λ', καὶ ν', καὶ ρ' μετανοίας.

ρδ'. Ἐάν μὴ τὸ ματρικίον κρατῆ ἐκ
τὸ πῶσαι ἐνὸς ἐκαστοῦ τὸν βαθμῶν, καὶ τ
τὰς τῆς ἀδελφότητος, ἵνα τὸς κεκοιμη
καταψαί γρηγορητικῶν τῷ πρωτοδιακονῶν
πύχοις τὸς δ' ἐξ ἀβουλίας ὑποδράσαντ
τήσεως κατέχοι, καὶ εἰ τι ἄλλα ἐπιβῶλα
τανοίας ρ'.

ρδ'. Ἐάν μὴ τὰ ἱερὰ καὶ θεία ἀναθῶμ
σέβου καὶ τρόμου διαχειρίζεται, ὡστε τὰς
ρὸν ὑπανδύσεις ποιῆσθαι τῆς θείας τρι
τῶν ἄλλων πνευματικῶν ἱερουργικῶν κα
καὶ εἰ μὴ διπλοὶ καὶ τήθησιν ἰπιστάσ
νοίαι λ', καὶ ν'.

Περὶ τοῦ ὑπονοῦ.

ρδ'. Ἐάν μὴ ὁ πρῶτος ἐπιτιμῶν κρωί
τοῦ γ-ν, καὶ φυλάττει τούτο μὴ γινῆσθ
τετα ἐν τε τοῖς ἐρίοις καὶ τοῖς αἰουργαθ
σιν, ἀνά μετανοίας ν'.

ρδ'. Ἐάν ἐξ ἀμελείας διακοφῆ τροίαν, ἢ ἐκ
τὰ τῆς κερκίδος κινήσεις συντρέψῃ αὐτῶν, μ
ρδ'. Ἐάν μὴ προπονεῖς υσαινῶντο εἰς χ
κατανοίας, ἐν τῇ ὑσασίᾳ καὶ λῶματι
ροπητος καὶ ἰσσημίας καὶ καθροχειρί
νοίαι (5) ποτήχοντα.

ρδ'. Ἐάν μὴ προπονεῖς υσαινῶντο εἰς χ
κατανοίας, ἐν τῇ ὑσασίᾳ καὶ λῶματι
ροπητος καὶ ἰσσημίας καὶ καθροχειρί
νοίαι (5) ποτήχοντα.

β'. Τὰ καθημερινὰ ἐπιτίμια (6) τῶν
ἐκτεθῆντα παρὰ
ἡμῶν Θεοδώρου.

α'. Περὶ μοναχοῦ ἰσθιοντος κρηφίαι
ἐκτὸς καθουσίας.

Ὁ κρηφίαι λαθροφαγίας ἐκτὸς καθουσίας
γίας τοῦ Πατρὸς, ἀφάρου, ἢ ὡν, ἢ τρηφίαι
ἡμῶν ρ' γέγραπται γάρ· Καὶ τὰς σφ
κατανοίας μὴ ποιεῖτε εἰς ἐπιθυμίαν (7).

(6) De Græcorum epitimis exstat L. Alla
longa epistola ad Joh. Mornium inter missæ
Baluzæ ed. nov. t. III, p. 115.

(7) Videri novum, immo alienum, Paulini
p. 115. Item a Studitæ sensum. (Conf. ad Gal.
Græci quidem obijciunt nobis Latinis, quod
monachis carnis vescantur. Marten.)

(8) Confer constitutiones Studitæ quæ
cogitationes monachum ab
mandat S. Benedicti Regula cap. 4.

NOTÆ.

(5) Quid sit metanœa, satis docet Goaricus in
Euchologio p. 10, nempe illam a Græcis, præser-
tim monachis, duplici modo fieri: vel enim, in-
quit, ore manibusque terræ affixis, cum genuum in-
flexione profundissime inclinantur et procumbunt,
et tunc est μετανοια μεγάλη, quæ etiam στρωτή.
Si vero minus corpus inlectant, dicitur μικρά.
Cum vero plures persolvunt, ullimas semper minores
et minores faciunt, simulque oratiunculam aliquam
proferunt.

β'. Περὶ τοῦ μὴ ἐξαγγέλλοντος μοναχοῦ δι' ἅλης τῆς ἑβδομάδος.

Ὁ μὴ ἐξαγγέλων τὰς καθ' ἑαυτὸν πράξεις καὶ λογισμοὺς τῷ Πατρὶ διὰ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος, ἐκ τότε μὴ ἐσθιέτω ἕως οὗ ἐξαγγείλῃ.

γ'. Περὶ τοῦ λάθρα γενομένου ὀπώρας πρὶν εὐλογηθῆναι παρὰ τοῦ ἱερέως.

Ὁ γενομένος ἐξ οἰασδήποτε ὀπώρας πρὶν δεξασθαι εὐλογίαν παρὰ τοῦ Πατρὸς, μὴ ἐσθιέτω ἐξ αὐτῆς τὸν χρόνον ἐκείνου.

δ'. Περὶ τοῦ ὅτι οὐ χρὴ ἐκτός μανδύου ἐργάζεσθαι μοναχόν.

Ὁ ἄνευ τοῦ μανδύου αὐτοῦ ἢ τοῦ κουκουλλίου ἐργαζόμενος τὴν οἰκίαν ἐργασίαν, ὡς καταφρονητῆς ἐπιτιμᾶσθω.

ε'. Περὶ τοῦ μὴ πίνειν ὕδωρ μετὰ τὰ ἀπόδειπνα.

Ὁ μετὰ ἀπόδειπνα πίνων ὕδωρ, ἢ συντυγχάνων τῷ, ποιεῖται μετανοίας ρ'.

ς'. Περὶ τοῦ μὴ μεταλαμβάνοντος ἐξ ἀμελείας.

Ὁ ἐκτός μ' ἡμερῶν, ἄνευ ἐπιτιμίου, μένων ἀκοινωνητος, λογέτω τὴν αἰτίαν· καὶ εἰ ἐξ ἀμελείας ἀρίσκειται τοῦτό ποιῶν, ἐπιτιμᾶσθω ἡμέρας μ'.

ζ'. Περὶ προσειξέως προσφορᾶς ἐν μοναστηρίῳ ὅτι οὐ χρὴ κἀλὶν αὐτοῦ ἐπιζητεῖν.

Εἰ τις μοναχὸς ἔλθοι εἰς μοναστήριον, καὶ φέρε ἄς κατηναρίου ὑπόστασιν, εἴτε ἕως φέλλως μιᾶς, ὡς ἔχει ἱερούσιον ἐξ αὐτῆς ἕως τριχὸς μιᾶς ἐπιζητεῖν.

η'. Κοσμικὸς ἀσθενῶν ἀποτάξασθαι, καὶ τὸν μοναχικὸν βίον εἰσελθῶν, τὸ ἔνδυμα καὶ (τὰ) τῆς κλίνας αὐτοῦ τῇ ἐκκλησίᾳ μανίτω.

θ'. Ὁ λέγων μοναχὸς λόγους κοσμικοὺς, ἢ ὅτι ἔχω γυναῖκα καὶ ποτε, ἀφοριζέσθω (9) ἡμέρας τρεῖς, ξηροφαγῶν, καὶ ποιῶν μετανοίας ν'· ἀπὸ γὰρ τῆς ἡμέρας ἧς τὸ σχῆμα ἔλαβον, ἀποταξάμενος τοῖς κατὰ σάρκα συγγενεῖσι τῷ Χριστῷ προσηρμοσθη.

ι'. Εἰ τις τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ ἀμαρτίας οὐ προσδέχεται, ἀλλὰ λυσιτελεῖ αὐτὸν, ἐλύπησε τὸν Χριστὸν εἰπόντα· Χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

ια'. Ἐάν φιλῆσθ μοναχὸς οἰανδήποτε γυναῖκα, ἔστω ἀκοινωνητος ἡμέρας μ'· ἀλλ' οὐδὲ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου τὴν αὐτοῦ μητέρα ἀσπάζεται (10).

ιβ'. Ὁ τὸ ἄγιον σχῆμα ἀθετῶν, ἔστω ἀκοινωνητος ἔτη τρία.

2. De monacho qui tota hebdomada non confessus fuerit.

Qui confessus non fuerit actus suos et cogitationes abbati per septem hebdomadæ dies, deinde ne comedat prius quam confiteatur.

3. De eo qui clam poma gustet ante quam a sacerdote benedicantur.

Qui quodlibet pomum gustaverit ante abbatis benedictionem, ex illis non comedat anno illo.

4. Quod non oporteat sine pallio monachum operari.

Qui sine parvo suo pallio aut cucullo quamlibet operam fecerit, ceu contemptor puniatur.

5. Non esse aquam bibendam post completorium.

Qui post completorium aquam biberit, aut cum aliquo collocutus fuerit, centum faciat metancæas.

6. De eo qui ex neglectu Eucharistiam non participaverit.

Qui ultra quadraginta dies (præterquam si in pœnæ persolutione sit positus) ad sacram communionem accedere omiserit, causam rei dicat : et si ex negligentia ita se gessisse comperiat, pœnam quadraginta dierum subeat.

7. Quod oblationem monasterii illatam, nequeant monachi repetere.

Si quis monachus ad monasterium venit, et sive centenarum librarum substantiam, sive unum solidum ferat, non ei potestas est inde aliquid exquirendi, ne capillum quidem.

8. Si homo sæcularis in infirmitate abrenuntiet, et monachalem vitam suscipiat, vestis ejus et lecti stragula maneat ecclesiæ.

9. Monachus mundanos sermones eloquens, aut quod prosapiam suam alicubi habeat, separetur ad tres dies, cum cibo arido, et cum metancæis quinquaginta. Nam ex quo die sacrum schema sumpsit, valodicens cognatis carnalibus, Christo cohæssit.

10. Si quis resipiscentem ex peccato non excipiat, sed eum contristet, is Christum contristat qui dixit : Gaudium fit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente.

11. Si monachus quamlibet mulierem osculatus fuerit, sit extra communionem diebus quadraginta, quin adeo ne ipso quidem resurrectionis Domini die matrem propriam ei osculari licebit.

12. Qui sanctam monachi vestem abjecerit, sit extra communionem annis tribus.

NOTÆ.

(9) Quoniam hæc esset ob leviores culpas excommunicationis, intelligere licet ex cap. 24 Regulæ sancti Benedicti. « Si quis frater in levioribus culpis invenitur, mensæ participatione privetur. Privati autem mensæ consortio ista erit ratio, ut in oratorio solennem aut antiphonam non imponat, etc. Refectionem cibi, post fratrum refectionem solus accipiat. Ut si, verbi gratia, fratres reficiunt sexta hora,

ille frater nona ; si fratres nona, ille vespera. » Ita intelligens multas excommunicationes in Studitis epitimiis scriptas.

(10) Respicit morem Græcorum osculandi invicem in paschalis diei lætitia, de quo more Allatius tract. De Dominicis Græcorum post opus De consensu col. 1450 seq.

13. Qui postquam in sancta quadragesima jejuna-
verit, feria magna quinta, distinctionis causa,
jenjunium solverit, is totam dehonestat sanctam
quadragesimam.

14. Si ignoranter antimensium lotum fuerit, non
polluitur; quia in ipso sanctificatio manet; neque
res sacra, sit profana.

15. Si quis sacerdos post missam vomuerit, si-
hoc ob crapulam ei contigit, diebus integris sexa-
ginta sit extra communionem, jejunans, et mille
quotidie metanœas faciens; sin contra ex aliqua
valetudine id passus sit, diebus septem pœnæ
suberit, facietque metanœas viginti quinque.

16. Si quis canoni defuerit, aridis vescatur uno
die, ei faciat metanœas centum.

17. Si quis lychnico non interfuerit aut comple-
torio, vivum una die non bibat, et faciat metanœas
quinquaginta.

18. Si quis hora, qua eulogia datur, negligenter
abfuerit, jejunet usque ad vesperam, cum metanœis
quinquaginta.

19. Si quis monasterio egrediatur, absque præ-
positi facultate, manet extra communionem una
hebdomada, cum metanœis quadraginta.

20. Si quis aliquid possederit in seio præposito,
sit extra communionem diebus quindecim, aridis
vescens hora nona, cum metanœis quinquaginta.

21. Si quis cum aliquo conspiraverit, aut clam
de monasterio recesserit, sit extra communionem
diebus triginta, ciboque arido utens, metanœas fa-
ciat centum.

22. Si quis impositam a præposito pœnam non
observaverit, separetur hebdomada una a fratribus,
cum cibo arido, et quotidianis metanœis cen-
tum.

23. Si quis fratris alterius vestem, aut quidvis
aliud præter illius voluntatem tulerit, triduo aridis
vescatur cum centum metanœis.

24. Si quis deprehendatur noctu clam versari
cum aliquo, aut cubilis locum mutare, aut foris
manere, sine præpositi nutu, separetur una hebdomada,
aridis utens, cum septuaginta metanœis.

25. Præposito non annuente, si quis frater opus
suum manuale mutaverit, diebus quadraginta ves-
catur aridis, cum metanœis octoginta.

26. Si quis rem suam aliquam cum alio fratre
commutaverit, inconsulto præposito, vel ipse per
se acquisiverit, aut ab aliquo acceperit, separetur
diebus duodecim, et metanœas octoginta faciat.

27. Si quis extra mensam comederit, absque
præpositi benedictione, vel extra infirmitatem, ari-
dis triduo vescatur, cum metanœis ducentis.

28. Si quis post completorium comedere depre-
hendatur, aridis nutriatur una hebdomada. Si autem
rideus comperiat, metanœas faciat ducentas.

Α γ. Ὁ τῆ ἁγίας Τεσσαρακοστῆ νηστεύων, καὶ τῆ
μεγαλῆ πεντηκωστῆ συνὸν ἰαγῶν διακρίσιως, ἀπὸ μὲν
ὄλων τῶν ἁγίων Τεσσαρακοστῶν.

ιδ'. Ἐὰν καταλείψῃ τὴν κανόνα (40'), ξηρασθῆται
ἡμέραν μίαν ποιῶν, καὶ μετανοίας ρ'.

ιε'. Ὁ ἀπὸ λειτουργίας ἱερῆς ἐμίσησας, εἰ μὴ ἀπὸ
γαστριμοσχίας τοῦτο πέπονθεν, ἡμέρας 5 πληρωσθῆναι
μὲν ἀκαινώματος, νηστεύων καὶ πλεονῶν καθ' ἑκα-
στον ἡμέραν μετανοίας χαλίας· εἰ δὲ ἀπὸ βλάβος ἐπι-
πέσῃ, ἡμέρας 7 εἴξει τὸ ἐπιτίμιον, ποιῶν καὶ μετα-
νοίας κβ'.

ις'. Εἰ τις καταλείψῃ τὴν κανόνα (40'), ξηρασθῆται
ἡμέραν μίαν ποιῶν, καὶ μετανοίας ρ'.

Β ις'. Εἰ τις ἀπολείψῃ τοῦ λυχνικοῦ, ἢ τῶν ἀπο-
δείκτων, ἡμέραν μίαν αἴων μὴ πιστῶ, μετανοίας
ποιῶν ν'.

ιζ'. Ὅστις ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς δεσπῆς τῆς εὐλογίας λα-
λεῖ κατὰ ἀκρίβειαν, νηστεύτω ἕως οὐρα. καὶ μετα-
νοίας ποιῶν ν'.

ιβ'. Εἰ τις ἐξέλθῃ τοῦ μοναστηρίου χωρὶς τῆς τοῦ
ἡγουμένου παραθέσεως, μετὰ ἀκαινώματος ἐβδομα-
δία μίαν, μετανοίας ποιῶν μ'.

κ'. Εἰ τις κτήσει πρῶτα χωρὶς τοῦ ἡγουμένου,
μετὰ ἀκαινώματος ἡμέρας ιε', ξηρασθῶν ὥρα θ',
καὶ μετανοίας ποιῶν ν'.

κα'. Εἰ τις συνδυάσῃ μετὰ τινος, ὁ ἀναχωρήσας
τοῦ μοναστηρίου κρύψας, μετὰ ἀκαινώματος ἡμέρας
λ', ξηρασθῶν, καὶ μετανοίας ποιῶν ρ'.

Β κβ'. Εἰ τις λαθῶν ἐπιτίμιον παρὰ τοῦ ἡγουμένου
μὴ φυλάξῃ, ἀποσιτέσθαι ἐβδομάδα μίαν τῆς ἀδελφει-
κῆς, ξηρασθῶν, καὶ μετανοίας ποιῶν κατὰ ἐπι-
τίμιον.

κγ'. Εἰ τις ἀδελφῶν ἰμάτιον, ἢ ἄλλο τι παρὰ γυ-
μνῶν αὐτοῦ κερῆσαι, ἡμέρας τρεῖς ξηρασθῶν, με-
τανοίας ποιῶν ικατόν.

κδ'. Εἰ τις εὐρεθῇ τῇ νυκτὶ ἰδιόζων καὶ μετὰ
τινος, ἢ ἀλλάσων τὸν τόπον τοῦ κοιταρίου, ἢ μὲν
ἔξω χωρὶς τῆς τοῦ ἡγουμένου γνώμης, ἀποσιτέσθαι
ἐβδομάδα, ξηρασθῶν, μετανοίας ποιῶν σ'.

κε'. Τοῦ ἡγουμένου μὴ ἐπιτρέψαντος, ἰὸν ἀδελφῆς
ἀλλάξῃ τὸ ρ', οὐκ ἔστιν, ἡμέρας μ' ξηρασθῶν, με-
τανοίας ποιῶν π'.

κς'. Εἰ τις πρῶτα αὐτοῦ ἀλλάξῃ μετὰ τινος,
χωρὶς τοῦ ἡγουμένου, ἢ ἀπ' αὐτοῦ κτήσει, εἰ
λαθῶν παρὰ τινος, ἀποσιτέσθαι ἡμέρας ιβ', μετανοίας
ποιῶν π'.

κζ'. Εἰ τις ἔξω τῆς τραπέζης ἐσθίῃ, τῆς τοῦ
ἡγουμένου χωρὶς εὐλογίας, ἢ ἀβρωστίας δίψας, ξη-
ρασθῶν ἡμέρας τρεῖς, ποιῶν μετανοίας διακο-
σίας.

κς'. Εἰ τις μετὰ τὰ ἀποδείματα εὐρεθῇ ἐσθίῶν,
ξηρασθῶν ἐβδομάδα· εἰ δὲ εὐρεθῇ γελῶν, ποιῶν
μετανοίας σ'.

NOTÆ.

(40') Canon est pars officii Græcorum.

κθ'. Εἰ τις ἐν τραπέζῃ συντυχάνει, ἢ γελοιάζει, **A**
 εἰς πενήντα ἡμέρας, ποιῶν μετανοίας ρ'.

λ'. Εἰ τις λυπήσει τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ κατα-
 στροφάσει μὴ διαλλαχθῆ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ παροργισμῷ
 μετα, ἀποριζέσθω τοδευκῶς, δύο, ξηροσργίῳ καὶ
 ποιῶν μετανοίας ν'.

λα'. Εἰ τις ἐν ἡμέρᾳ τῆς λειτουργίας οὐ μεταλαμ-
 βωκε, εἰπάτω τὸ αἴτιον· εἰ δὲ μὴ εἰποι, νεστευέτω
 εἰς ἑξήκοντα ἡμέρας, ποιῶν μετανοίας ν'.

לב'. Ὅστις ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν προσπαθῆς μετ' αὐ-
 τοῦ ψιθυρίσει, ἀποριζέσθωσαν οἱ δύο, εἰς ἑξήκοντα
 ἡμέρας, ποιῶν ἀνά μετανοίας ρ'.

λγ'. Ὅστις ἀπολείψει εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης ψαλμ-
 οῦδίας, χωρὶς διακονίας ἢ προσπαθῆς ἀναγκαίας,
 εἰς πενήντα μετανοίας ρ'.

λδ'. Ὅστις ἐκ ραθυμίας ἰδέσθω τοῦ κανόνος, ἢ ἐπὶ
 λυχνικοῦ, ἢ ἄλλης ψαλμοῦδίας, ξηροσργίῳ ἡμέραν
 μίαν, ποιῶν μετανοίας ρ'.

λε'. Ὅστις κατὰ ἀμέλειαν οὐ καθίσει μετὰ τῶν
 εἰς τὴν τραπέζαν, νεστευέτω λατῶν εἰς

λς'. Ὅστις ἀνευ ἀνάγκης προεργασθῆ τῆς τραπέ-
 ζας, τρεῖς ἡμέρας ἀνευ μὴ πιεῖσθαι, ποιῶν μετα-
 νοίας ρ'.

λζ'. Ὅστις ἀργολογῆ, ἢ εὐτράπελα οὐθῆγεται (11),
 εἰς ἑξήκοντα ἡμέρας, ποιῶν μετα-

λη'. Εἰ τις τῶν παιδευομένων τινὰ διὰ σφάλμα ἐκ-
 ῥῆσαι, ξηροσργίῳ ἑβδομάδα μίαν, ποιῶν καθ
 ἡμέραν μετανοίας ρ'.

μα'. Εἰ τις πολεμῆται εἰς πορείαν, ξηροσργίῳ
 ἡμέρας ρ'· εἰ δὲ μὴ παύσεται ὁ πόλεμος, εἰς ἀνα-
 παύσεται ξηροσργίῳ, ποιῶν μετανοίας τὴν νυχθ-
 ἡμέραν τ'.

μβ'. Εἰ τις χαρίζεται τινὶ τὸ παλαιὸν αὐτοῦ ἱμά-
 τιον, χωρὶς ἐπιτροπῆς τοῦ ἡγουμένου, ξηροσργίῳ
 ἑβδομάδα μίαν, ποιῶν μετανοίας ζ'.

μγ'. Εἰ τις ἐντυπασθῆ εἰς πορείαν, ἀκαινώτη-
 τος ἔστω τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ποιῶν μετανοίας μ',
 τὴν ν' ψαλμῶν, καὶ τὸ, Κύριε, ἐλέησον, ἐκα-
 τή.

Ἅ μαικάς ἡμέρας μ' ἀκαινώτητος ἔστω.

μδ'. Ὁ ψευστῆς ἔστω ἀκαινώτητος ἡμέρας μ'.

με'. Ὁ καταλάλος ὁμοίως ἡμέρας μ'.

μς'. Ὁ βλάσφημος κατὰ πάντα τραπὸν καὶ ἀπισ-
 τῶς, ὁμοίως ἔστω ἡμέρας μ', ποιῶν μετανοίας
 ἡμέραν ν'.

μζ'. Ἐάν τις θύλων τις μεταροσργίῳ, ἔστω ἀκαινώ-
 τητος ἔστω ε'· εἰ δὲ ἐκ βίας τοῦτο πάθῃ, ἡμέρας τσα-
 σκαύσαντα.

μς'. Ἐάν μοναχὸς μεγάλσχημος πίστω εἰς πάθος
 ἀποσκωπητός ἔστω ε'· εἰ δὲ μικρόσχημος, ἔστω

29. Si quis in mensa locutus fuerit aut riserit,
 statim surgens faciat metanceas centum.

30. Si quis fratri suo molestiam creaverit, et
 deinde reconciliari neglexerit, sed in similitate per-
 manserit, separetur duabus hebdomadis, aridis ve-
 scatur uno die, cum metanceis quinquaginta.

31. Si quis die liturgico Eucharistiam non sumat,
 rei causam dicat. Si non dixerit, jejuset neque ad
 vespersam, cum metanceis quinquaginta.

32. Si quis ex peculiari erga fratrem aliquam
 affectu, cum eo mussitet, separentur ambo, donec
 sodalitatem dirimant, faciantque metanceas cen-
 tum.

33. Si quis uniuscujusque psalmodiæ initio de-
 fuerit, neque ministerio, neque causa necessaria
 impeditus, centum faciat metanceas.

34. Si quis ob pigritiam canonici non interfuerit,
 aut lychnico, aut alii psalmodiæ parti, aridis ve-
 scatur uno die, cum metanceis centum.

35. Si quis ob socordiam non sederit cum fratri-
 bus ad mensam, jejuset deinde usque ad vespere-
 ram.

36. Si quis sine necessitate ante alios a mensa
 surrexerit, triduo vinum non bibat, faciens simul
 metanceas centum.

37. Qui otiosa verba aut jocosa effliverit, vinum
 ne bibat die illo, sed quadraginta metanceas fa-
 ciat.

38. Si quis aliquem, qui ob culpam correctus
 fuerit, defendat, aridis vescatur una hebdomada,
 cum metanceis quotidianis centum.

39. Si quis tentatur ad fornicandum, arida co-
 medat diebus quadraginta. Quod si tentatio non
 desinat, tandiu aridis vescatur donec ea quiescat,
 faciatque diu noctuque metanceas trecentas.

40. Si quis alicui veterem suam vestem largiatur,
 sine præpositi licentia, aridis vescatur una hebdo-
 mada, cum metanceis sexaginta.

41. Si quis somniet fornicationem, abstineat
 communionem die illo, faciat metanceas quadraginta,
 recitetque psalmum quinquagesimum, cum *Domine
 miserere* centies.

42. Mollis absque communionem sit diebus qua-
 draginta.

43. Mendax item diebus quadraginta.

44. Obtricator similiter diebus quadraginta.

45. Blasphemus quomodolibet et quandolibet,
 mutus sit diebus quadraginta, cum metanceis quo-
 tidie quadraginta.

46. Si quis cibis vetitis vescatur, sit extra com-
 munionem annis quinque. Quod si coactus hoc fe-
 cerit, diebus quadraginta.

47. Si monachus magni schematis labatur in lu-
 xuriam, sit extra communionem quinquennio : si

NOTE.

(11) Sanctus Benedictus Reg. cap. 6 : « Scurrili-
 tates vel verba otiosa et risum moventia, æterna
 elaustra in omnibus lacis damnatus ; et ad

lalia eloquia discipulum aperire os non permitti-
 mus. » Legatur ibi Martenii Commentarius. Eadem
 porro sententia est S. Basilii Const. cap. 12.

vero parvi schematis, biennio. Eadem lex de monialibus quoque valeat.

48. Si monachus ebrius fiat, habeatur ut fornicarius, et sit extra communionem biennio.

49. Si in publico riserit, sit extra communionem diebus quadraginta.

50. Si ob crapulam vomuerit, sit pariter extra communionem diebus quadraginta.

51. Si magni schematis monachus sine cucullo suo ambulaverit, sit extra communionem diebus quadraginta. Neque enim in ejus potestate est, ut sine schematis sui insignibus operetur, aut dormiat, aut quodcumque vel quolibet ambulet.

52. Si quis contradixerit præsidi suo, vel alicui fratri, sit extra communionem diebus quadraginta.

53. Monachus qui cum sæcularibus in convivio sederit, sit extra communionem diebus quadraginta.

54. Si monachus aut monialis monasterio suo diffugiant, pœnam excommunicationis duodecennis incurrunt. Si vero vitiosa anima clam monasterio se subduxerint, opus est ut hi aliquem probatum monachum inveniant, eique pauca ex multis significant, quæ ad rei emendationem conferant; ut per sacerdotis prudentiam reconciliari præsidentibus suis possint, et in propria monasteria, sanatis animæ culpis, reverti,

55. Monachus qui comederit aut biberit ante lineam synaxeos, faciat ad mensam metanœas quinquaginta.

56. Si quis monachus synaxi in ecclesia assistens, haud usque ad lineam ibi reperiat, excepto superioris jussu, aut magna necessitate, faciat metanœas quadraginta, totiesque dicat *Domine, miserere*.

57. Si monachus cum aliis monachis ob quodlibet negotium conspirationem fecerit, centum faciat metanœas, et biduo vescatur aridis vespere.

58. Si quis monachus discinctus in lecto suo dormierit, metanœas faciat quinquaginta.

59. Si quis monachus in balneo unctionem fecerit, metanœas agat trecentas. Sæcularis autem, centum, uterque vero sit extra communionem hebdomada una.

60. Monachus qui in pago vel aliam cenobio, sine præpositi sui benedictione uno vespere dormierit, vigilabit nocte integra faciens metanœas centum quinquaginta.

61. Monachus qui in synaxi riserit, quadraginta metanœas faciat.

62. Monachus aut sæcularis, qui non sub pœna canonica constitutus, per quadraginta dies communionem negligenter omiserit, anno uno separetur ab ecclesia.

63. Monachus qui cum moniali rem habuerit, postquam hi a peccato cessaverint, puniantur trienniali excommunicatione.

64. Sæcularis sacerdos qui sacrificaverit, a lex

δύο · ὁ πύτος σε ὅρος κρατεῖται καὶ ἐπὶ μοναστηρίων.

μϛ'. Ἐάν μοναχὸς μεθύσῃ, ἰπορευσῶν, καὶ ἴσται ἀκοινωνήτος ἑπὶ δύο.

μϜ'. Ἐάν ἐπὶ δῆμου γελᾷσθαι, ἴσται ἀκοινωνήτος ἡμέρας μ'.

μϝ'. Ἐάν ἀπὸ γαστρονομίας αἰσιῶν, ὁμοίως ἀκοινωνήτος ἴσται ἡμέρας μ'.

μϞ'. Ἐάν περιπατήσῃ μεγαλοσχημῶς ἄνευ τοῦ κουκουλλίου αὐτοῦ, ἴσται ἀκοινωνήτος ἡμέρας μ' · οὐκ ἔχει γὰρ ἐξουσίαν τοιοῦτος ἄνευ τῶν συμβόλων τοῦ ἁγίου σχήματος ἰργάσασθαι, ἢ κοιμηθῆναι, ἢ περιπατήσθαι ποτε πύποτε.

μϟ'. Ἐάν ἀντιλογησῆται τις τῷ προστάτῳ αὐτοῦ, ἢ τινὶ ἐδελῶ αὐτοῦ, ἴσται ἀκοινωνήτος ἡμέρας τισσάρακοντα.

μϠ'. Ἐάν μετὰ κοσμικῶν καθίσῃ μοναχὸς εἰς συμπόσιον, ἴσται ἀκοινωνήτος ἡμέρας μ'.

μϡ'. Ἐάν μοναχὸς ἢ μοναχὴ τοῦ μοναστηρίου αὐτῶν ἀποδεικτικῶν, ἔχουσιν ἀκοινωνησίας ἐπιτίμιον ἑπὶ εβ' · εἰ δὲ γε κατὰ ψυχὴν βλάπτωνται καὶ ἐξέλθωσι λαθραῖως τῶν μοναστηρίων, δαί τούτους εὐρεῖσθε σκελετοῦ μοναχῶν, καὶ ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα ἀναγγίλαι αὐτῶ πρὸς διάρθρωσιν τῆς αἰτίας τοῦ πράγματος, ἵνα δια τῆς συνίσσεως τοῦ ἱερέως δυναθῶσι καταλλαγῆναι τοῖς προστάταις αὐτῶν, καὶ ὑποστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια μοναστήρια, διαρθρωμένων τῶν ψυχικῶν πονημάτων.

μϛ'. Μοναχὸς ψυχρὸς ἢ πικρὸν πρὸ τῆς ἀπαλύσεως τῆς συνάξεως, ποιῆτω ἐν τῷ τραπέζῳ μετανοίας ν'.

μϜ'. Ἐάν μοναχὸς ἴσται εἰς συνάξιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὸ τέλος οὐκ εὐριθῆ χωρὶς προστάτου τοῦ μισθιτέρου, ἢ κλητικῆς μεγάλης ἀναρχῆς ποιῆτω μετανοίας μ', λέγεται τὸ, Κύριε, ἐλπίσθου, μ'.

μϝ'. Εἰ τις μοναχὸς ἀρατρίαις ποιῆ μετὰ ἑσπέρου μοναχῶν εἰς οἰονδῆποτε πρᾶγμα, ποιῆτω μετανοίας ρ', ξηρασαγῶν ἕως ἑσπέρας ἡμέρας δύο.

μϞ'. Εἰ τις μοναχὸς ἀζωστὸς κοιμᾶται εἰς τὴν τοῦ κοιτῶν, ποιῆτω μετανοίας ν'.

μϟ'. Εἰ τις μοναχὸς ἐν βαλάνιῳ χρίσμα ποιῆ ποιῆτω μετανοίας τ', ὃ δὲ κοσμικὸς ρ' · ἴσται σκελετοῦ ἀμφότεροι ἀπορισμένοι ἐβδομάδα μίαν.

μϠ'. Μοναχὸς ἐν χωρῆ ἢ καινοβίῳ ἄνευ τῆς τοῦ μένου εὐχῆς κοιμηθεὶς μίαν ἑσπέρην, ἴσται ἴσται νύκτα ὀλοκληρῶν, ποιῶν μετανοίας ρν'.

μϡ'. Μοναχὸς ἐν συνάξει γελᾷσας, ποιῆτω μετανοίας μ'.

μϛ'. Μοναχὸς ἢ κοσμικὸς μὴ ὄν ἐπιτιμωμένος, καὶ ἀμελήσας ἡμέρας μ' μὴ κοιμηθῆσαι, ἰσχυρῶς χωριζέσθω τῆς ἐκκλησίας.

μϜ'. Μοναχὸς μοναστηρία συμβουλεύσας, μετὰ τὸ πεισθῆσαι αὐτοὺς τῆς ἀμαρτίας, ἔχτωσιν ἐπιτίμιον ἀκοινωνησίας ἑπὶ γ'.

μϝ'. Ἱερεὺς κοσμικὸς ἱερευργῶν, καὶ ἐκ γαστρο-

μαργίας ἡμέρας τῆ αὐτῆ ἡμέρα, ἔχτω ἐπιτίμιον ἅμα ἡμέρας μ' τοῦ μὴ ἱερουργῆσαι.

Ξί. Εἰ τις ὑπὸ τοῦ διαβόλου πολεμούμενος ἀποσκαιρῆσαι, καὶ πάλιν στραφῆ, ἔχει ἐπιτίμιον χρόνον ἕνα. Εἰ δὲ καὶ εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου αὐτοῦ μετανοῆσαι, δέχεται αὐτὸν ὁ Θεός· ἤλιψε γὰρ αὐτὸν ὁ Χριστός· εἰπὼν· Χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

crapula die eadem vomuerit, hac poena multetur ut quadraginta diebus sacrificando sit interdictus.

63. Si quis oppugnatus a diabolo prævaricatus fuerit, sed postea resipuerit, anni unius poenitentia multetur. Quod si tamen in ipso mortis articulo poenituerit, recipit eum Deus. Namque ei veniam contulit Christus verbis illis : Gaudium est in caelo super uno peccatore poenitentiam agente.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ
ΚΑΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΤΑΥΡΟΠΡΟΣΚΥΝΗΣΙΝ.

S. P. THEODORI STUDITÆ
CANON IN ADORATIONEM CRUCIS.

(GRETSER. *De cruce*, t. III, p. 321.)

ΩΔΗ Α'.

Πανηγύριος ἡμέρα. Τῆ ἐγέρσει Χριστοῦ θάνατος φρουδὸς ὤφθα, ζωῆς ἀντίτελεν αὐγῆ, ὁ Ἄδὰμ ἐξαναστάς χορεύει χαρᾶ, διὸ ἀλαλάζωμεν ἐπινίκιον ᾄδοντες.

Προσκυνήσεως ἡμέρα τοῦ τιμίου σταυροῦ, δεῦτε πρὸς τοῦτον πάντες. Τῆς γὰρ ἐγέρσεως Χριστοῦ τὰς αὐγὰς φωτοβολῶν प्रतिθεται νῦν, αὐτὸν ἀσπασώμεθα ψυχικῶς ἀγαλλόμενοι.

Ἐπιφάνηθι, ὁ μέγας τοῦ Κυρίου σταυρός. Δειξόν μοι ὅψεν θείαν τῆς ωραιότητός σου νῦν, ἄξιον [ἀξίωσον] προσκυνητῆν αἰνείσειώς σου. Καὶ γὰρ ὡς ἐμπύχῳ σοι, καὶ φωνῶ, καὶ προσπτύσσομαι.

Αἰνεσάτωσαν συμφώνως οὐρανός, καὶ ἡ γῆ, ὅτι πρόκειται πᾶσιν ὁ παμμακάριστος σταυρός, ᾧ παγίαι σωματικῶς ἐτύθη Χριστός, αὐτὸν ἀσπασώμεθα ψυχικῶς ἀγαλλόμενοι.

Τριαδικόν.

Ὡ Τριάς τοῖς χαρακτῆρσιν, ὡ μόνῳ τῆ μορφῆ, Πάτερ, Υἱὸ καὶ Πνεῦμα. Ἡ ὁμοδύναμος ἑνὰς ἐν βουλῆ, καὶ θελήσει, καὶ κράτους ἀρχῆ, τὸν κόσμον σου φύλαττε, τὴν εἰρήνην βραβεύουσα.

Θεοτόκιον.

Πεῖραν ὄλωσ ἡ Παρθένος μὴ εἰδυῖα ἀνδρός, ἀπορον τέκταις βρέφος, ἀχραντον φέρεις τοκετόν, τὸν τῶν ὄλων ποιητῆν Χριστόν τὸν Θεόν, αὐτὸν ἐκδυσώπησον εἰρηνεῦσαι τὰ σύμπαντα.

Καταβασία.

Ὁ θειότατος προετύπωσε πάλαι Μωσῆς ἐν Ἐρυθρῇ θαλάσῃ διαβιβάσας Ἰσραὴλ τὸν σταυρόν σου, τὴν ὑγρὰν τῆ ράβδῳ τιμῶν, ὧσθῃ σοι ἐξόδιον ἀναμειλών, Χριστὶ ὁ Θεός.

B

ODA I.

Dies lætitiæ est. Christi resurrectione mors evanuit, vitæ splendor exstitit ; Adam resurgens cum gaudio choreas ducit, propterea jubilemus victricia carmina concinentes.

Advenit dies adorandi pretiosam crucem ; adeste omnes. Jaciens enim resurrectionis Christi lucides radios, nunc prostat ; eam proinde spiritali gaudio pleni amplectamur et exosulemur.

Appareto, o immensa Domini crux, ostende mihi nunc divinam faciem venustatis tuæ. Dignare adoratorem, ut præconia tua decantet. Nam ut cum re animata tecum loquor, teque amplector.

Laudes consona voce decantent cælum et terra, quia omnibus crux beatissima proposita est, in qua Christus suo corpore fixus immolatus est, ipsam lætis mentibus osculemur.

Triadicum.

O Trinitas personis, o unitas natura, Pater, Fili, et Spiritus sancte. Unitas ejusdem et æqualis potentie consilio, voluntate, potestate, imperio mundum tum custodi, pacemque concede.

Theotocium.

Omnino expers viri, sine semine paris infantem, partumque geris immaculatum, omnium conditorem Christum Deum, ipsum exora, ut cunctis pacem largiatur.

Catabasia.

Olim divinus Moyses præfiguravit crucem tuam, traducens populum Israeliticum per mare Rubrum, virga aquis divisus ; canticum exitus celebrandi gratia tibi, Christe Deus, decantans.

ODA II.

Adversus novum canonicum cantamus, destructionem inferni celebrantes. Nam Christus ex sepulchro exstitit, devicta morte, omnibusque salvatis.

Adeste fideles, hauriamus ex fonte scaturiente non aquam corruptibilem, sed fontem illuminationis, adoratione crucis, in qua et gloriamur.

Quam olim Moyses manibus præfigurabat carneem tuam nunc osculantes, a malec spiritalem in fugam vertimus, Domine, per quam etiam salvati sumus.

Oculis et labiis parvis exultationis melos modulantes Domini crucem cum gaudio adoremus plaudentes in canticis.

Triadicum.

Innum in tribus hypostasibus Deum principii expertem colo, non discretum essentia Patrem, Filium, et Spiritum vivificum, in quorum nomine baptizati sumus.

Theotocium.

In robo olim Moyses mysterium tuum typice vidit, o veneranda. Ut enim illum flamma, sic uleunt tuum ignis Divinitatis non adussit.

Catabasia.

Confirma me, Domine, cruce tua in petra fidei, ne mens mea impressione inimici concutiat. Solus enim sanctus es.

ODA III.

Eccce surrexit Christus, ait Angelus ad mulieres, quæ unguenta afferebant: Ne ploretis. Euntis dicite apostolis: Gaudete, hodie salus mundo accidit: et terrarum unio per mortem dissoluta est.

Vivificæ crucis tuæ hodierna die celebritatem obeunt, prolesionem quamquam instituimus sanctissimæ passionis tuæ, quam ut omnipotens, in salutem mundi operatus es.

Hodie gaudium existit in celo et terra, quia crucis signum mundo illucescit, crux ter beata: quæ proposita gratiam perennem stillat.

Quid tibi, Christe, retribuemus, quod copiam nobis fecisti venerandam crucem tuam adorandi, in qua sanctissimus tuus sanguis effusus est, cui etiam caro tua clavis est affixa? quam osculantes gratias tibi persolvimus.

Triadicum.

Inius deitatis tres hypostases indivisibiliter simplicis nature prædico et agnosco, Patrem principii expertem, Filium, et Spiritum sanctum, ejusdem solli dominationem unam, æqualis potestatis unam potentiam sempiternam.

Theotocium.

Sola tu castissima inter mulieres miraculum es admirabile et tremendum. Naturam enim novam sine semine concipiens, et post partum virgo, ut antea, permanens. Verus enim Deus est, qui ex te natus est.

Catabasia.

Cum te, o potens sol in cruce conspiceret, hor-

A

ΩΔΗ Β'.

Δεῦτε, ἄσμα ἄσμενον καινὸν τῆν καταδύσειν ἄθου πανηγυρίζοντες. Ἐκ γὰρ τοῦ τάσου Χριστός ἀνίστα, τὸν θάνατον ὢλων καὶ σώσας τὰ σύμπαντα.

Δεῦτε ἀρυσώμεθα, πιστοὶ, οὐκ ἐκ κρητὶ βρυούσης ὕδωρ σθεираμενον, ἀλλὰ πηγὴν φωτισμοῦ, σταυροῦ ἡμεῶν τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ καὶ καινώμεθα.

Πάλαι ἂν ἐτύπου Μωϋσῆς ταῖς παλάμαις σταυροῦ σου τὴν προσκυνητικὴν, τὸν νοῦτον Ἄκουσον τροπικῶν. Δέσποτα Κύριε, δι' οὗ καὶ σωθήμεθα.

Ὁμμοσὶ καὶ χεῖλαισι ἀγνοῖς ἀνακρούοντες μέλος ἀγγελλιάσις, τὸν τοῦ Κυρίου σταυρὸν χάρα προσκυνήσωμεν πιστοὶ κροτούντες ἐν ἄσμασιν.

Τριαδικὸν.

Ἐνα ὑποστάσει τρεῖς Θεὸν ἀναρχὸν οὐκ ἀειαιρούμενον τῆ τῆς οὐσίας κοσμοῦ Πατέρα, Υἱόν, καὶ Πνεῦμα ζῶν, ἐν ᾧ εἰς θεοπατίσμεθα.

Θεοτόκιον.

Ἐν ἁγίᾳ Μωϋσῆς σου τοπικῶς τὸ μυστήριον πάλαι, σεμνὴ, ἰώρασκον. Ὡς γὰρ ἐκείνην ἡ σὺ τὸ πῦρ θεότητος τὴν σὴν καθὺν οὐ κατεπίεζε.

Καταβασία.

Στερέωσον, Δέσποτα Κύριε, τὸ σταυρῶ σου ἐν πίστει με τῆ τῆς πίστεως, μὴ σαλευθῆναι τὸν νοῦν ἐχθροῦ προσβολαῖς τοῦ δυσμενοῦς. Μόνος γὰρ εἶ ἅγιος.

ΩΔΗ Γ'.

Ἰδοὺ ἄνίστα ὁ Χριστός, ταῖς μυροφαραῖς γυναῖξιν ἀγγελοῦ εἶπες: Μὴ θρηνεῖτε, πορεύθητε, εἰπατε τοῖς ἀποστόλοις: Χαίριτε, σήμερον σωτηρία τῷ κόσμῳ, ἡ τυραννὶς τοῦ ἔχθρου θανάτου λυγεται.

Τοῦ ζωηφόρου σου σταυροῦ τῆν προσκυνήσειμον χαρὰν σήμερον, Χριστέ, ὑπαινύοντες προπομπῆν ποιούμεθα τοῦ πανάγιου κάθους σου, ὅπερ εἰς σωτηρίαν τοῦ κόσμου ἐναπεργάσω, Σωτῆρ, ὡς παντοδύναμος.

Σήμερον γίνεται χαρὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ὅτι τοῦ σταυροῦ τὸ σημεῖον κόσμῳ ἐμφανίζεται. Σταυρὸς ὁ τρισμακρίστος, οὗτος κροταθεῖς ἀναβλήσει χάριν αἰνίωσον.

Τί σοι προσέξωμεν, Χριστέ, ὅτι τὸν τίμιον σταυρὸν δέδωκας ἡμῖν προσκυνῆσαι, ἐν ᾧ τὸ πανάγιον κατεκυνώθη αἷμα σου, ὃ καὶ ἡ σὰρξ σου ἦλος ἐπέκη; ἐν ᾧ καὶ νῦν εὐχαριστοῦμέν σοι.

Τριαδικὸν.

Μίας θεότητος ἡμῶν τρεῖς ὑποστάσεις ὁμοούσιως ἀπλῆς δογματίζω, τὸν Πατέρα ἀναρχόν, Υἱὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον, σύνθρονον, κυριότητα μίαν, ἀμοιβασίλιον ἐν κράτος αἰδίων.

Θεοτόκιον.

Μονὴ ἱεράτης γυναικῶν ἄρθεμα καινωμένησιν ἁγία πρᾶγμα φοβερόν. Τὴν γὰρ εὐσίμ σὺ ἐκαινοτόμησας ἀνευ σπάρτης κυθήσασα, μείνωσα πάλιν ὡς πρὶν παρθένος. Ὁ γεννηθεῖς γὰρ ἐκ σοῦ Θεὸς ἐστὶν αὐθής.

Καταβασία.

Ἐπὶ σταυροῦ σι, δυνατὶ, σωτῆρ ὁ μεγαλ...

D

C

ομφ ἐπαρθείς τας ακτῖνας συνίστειλεν, ἅ
πᾶσα δὲ κτίσις ὑμνησεν ἐν φόβῳ τὴν σὴν
ἰαν. Καὶ γὰρ ἐπλήσθη ἡ γῆ τῆς σῆς αἰνί-

rore percussus radios contraxit et abscondit : omnis
vero creatura celebravit cum metu longanimitatem
tuam. Etenim laude tua terra impleta est.

ΩΔΗ Δ'.

ἰας ἀπὸ τοῦ τάφου, ἄδυτον φῶς· τῷ κό-
ράπτων τὴν ἀφθαρσίαν, ἐκμειώσας, Κύ-
του τὴν κατήφειαν ἐκ τῶν περσῶν ὡς εὐ-
κ.

θωμεν κεκαθαρμένοι τῇ ἐγκρατεία, θερμῶς
ισόμενοι ἐν αἰνίσει ξύλον τὸ πανάγιον,
ιστὸς σταυρούμενος ἕσῳσε κόσμον, ὡς εὐ-
κ.

υσιν ἐν εὐφροσύνῃ ἀγγέλων τάξεις σήμερον
τοῦ τῆ προσκυνήσει. Ἐν αὐτῷ γὰρ τέθραυ-
τῶν δαιμόνων φάλαγγας, σώσας, Χριστὲ, τὸ
ον.

εισοσ ἄλλος ἐγνώσθη ἡ Ἐκκλησία, ὡς πρὶν
ουσα ζωηφόρον τὸν σταυρὸν σου, Κύριε. Ἐξ
ουσαύσεως, ἀθανασίας μετέχομεν.

Τριαδικόν.

ορχα τρία δοξάζω μιᾷ οὐσίᾳ, Θεὸν τὸν Πα-
δὸν καὶ Πνεῦμα, φῶς ἐν τριλαμπέστατον, ὁμο-
οσιλιον, ἐν ἀσυγχύτῳ ταυτότητι.

Θεοτόκιον.

τας φύσεως νόμφ, ἀλλ' ὑπὲρ νόμον. Σοῦ
κς ἀσπορος ἡ λοχεία φρικτὸς καὶ νοούμενος
ς καὶ λεγόμενος τοῦ τοκιστοῦ σου, παν-

Καταβασία.

ίζοντες σε ἀνυμνοῦμεν, Σωτὴρ τοῦ κόσμου,
εὐράμενοι τῷ σταυρῷ σου, δὲ οὐ ἀνεκαίνι-
γνὸς τὸ ἀνθρώπινον, φῶς πρὸς ἀνέσπερον
ἄς.

ΩΔΗ Ε'.

της τὸν θάνατον θραύσας, Χριστὲ, ὡσπερ
λασιλεύς, ἐκ τῶν ἄδου ταμίων ἀνακαλίσας
ἀπόλαυσιν βασιλείας οὐρανῶν, εἰς γῆν ἀθα-

ῶντες ἐν ἄσμασι θεοῖς πιστοὶ ἀλαλάξω-
ῶ, τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου κατασπαζόμενοι.
τος ἀνεβλύζει γὰρ πηγὴν πᾶσι τοῖς ἐν τῷ

οὔται ἡ ἄσματογράφος φωνή. Προσκυνοῦμεν
ὐ τῶν ἀχράντων ποδῶν σου τὸ ὑποπόδιον,
ινάμε, τὸν σταυρὸν σου τὸν σιπτόν, τὸ τρικέ-
ῶλον.

ἰδε ξύλον τῷ σῷ ἄρτῳ βληθὲν, προφητῶν ὁ
ἄς, τὸν σταυρὸν σου, οἰκτίρμον, κατασπαζόμε-
μνοῦμέν σου τὰ δεσμὰ καὶ τὴν ταφὴν, λόγχην
οὐς ἤλους.

ῶμων, ὄνπερ κατεδίξω, Χριστὲ, φέρειν ἅγιον
κ, καὶ ἐν τούτῳ ἀρθῆναι καὶ σταυρωθῆναι
προσπυτσομένοι κομιζόμεθα ἰσχὺν κατ'
ἀσράτων.

ODA IV.

Exstitisti ex sepulcro, o lumen nunquam occi-
dens ; mundo immortalitatem irradians, mortisque
mœrorem, tanquam misericors, ex terræ finibus
expulisti.

Accedamus expurgati continentia, et ferventer
amplectamur sacratissimum lignum non sine laudi-
bus, in quo Christus crucifixus mundum servavit,
tanquam misericors.

Hodie chorcas cum lætitia ducunt angelorum or-
dines ob crucis tuæ adorationem ; in illa enim dæ-
monum catervas vulnerasti, Christe, humano ge-
nere servato.

Alter paradisi effecta est Ecclesia, quæ ut prius,
vivificum lignum possidet, nimirum, crucem tuam,
Domine. Ex cujus contactu immortalitatis participes
efficimur.

Triadicum.

Tres personas in itii expertes, unius essentiæ
glorifico, Deum Patrem, Filium, et Spiritum san-
ctum, lumen unum fulgentissimum ejusdem poten-
tiæ et regni inconfusa unitate seu identitate.

Theotocium.

Uterum gestasti naturæ lege, sed supra legem.
Tuus enim solummodo partus est absque semine.
Tremendus et cogitatu et dictu est partus tuus, o
immaculata.

Catabasia.

Diluculo celebramus te, Salvator mundi, pace per
crucem tuam inventa, qua genus humanum repa-
rasti, nosque ad lumen omnis occasus experts ad-
duxisti.

ODA V.

Resurrexisti, Christe, vulnerata morte, tanquam
potens rex, nobis, ex orci recessibus ad voluptates
regni cœlorum, terramque immortalitatis revocatis.

Plaudentes in canticis fideles jubilemus Deo,
crucem Domini osculantes. Omnibus enim mundi
incolis fluentia sanctitatis scaturit.

Impletur Psalmistæ oraculum. Ecce enim adora-
mus immaculorum pedum tuorum scabellum,
crucem tuam venerandam, desideratissimum illud
lignum.

Lignum, quod in panem tuum missum, vidit Je-
remias, crucem scilicet tuam, o misericors, oscu-
lantes, celebramus vincula tua, et sepulturam,
lanceam et clavos.

Vim et robur adversus inaspectabiles hostes re-
portamus, quando amplectimur crucem, quam hu-
meris tuis gestare, et subire, et in ea crucifigi
dignatus es.

Triadicum.

Unitatem tribus personis distinctam et Trinitatem in una natura adoratam celebros, tres qui simul sunt lux trina, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum.

Theolocium.

Miraculorum omnium maximum miraculum in te apparuit, intacta Virgo. Agnum enim, qui tollit peccata mundi, tu in itero gestasti: quem indesinenter pro nobis, qui laudes tuas concinimus, deprecare.

Catabasia.

Typum divinæ Crucis præfiguravit Joanas in ventre ceti, expansis manibus, exsiluitque incolumis ex bellua, virtute tua, Verbum.

Idiomelum.

Flammea romphea non custodit amplius portam paradisi, etenim inopinatum supervenit vinculum, crucis videlicet lignum. Mortis stimulus, et mortis victoria depulsa est. Astitisti aulem, Servator, illis, qui apud inferos erant, clamans: Intrate iterum in paradysum.

Œcus.

Tres cruces fixit Pilatus in Golphotha. Duas latronum, et unam vitæ largitori, quam ut vidit Œcus, dixit inferni incolis. Sodales mei et adjuutores, quis est, qui clavum in peclus meum adigit? Derapente vulneravit meluncas, et disrumpor. Interiora doleo, ventrem meum doleo. Sensus meus et spiritus turbantur, cogorque ejicere denno Adamum et Adami posteros mihi per lignum datos; nam lignum istos iterum in paradysum inducit.

ODA VI.

Resurrexisti, Domine, ex sepulero tertia die, tanquam dormiens, percussis divina virtute inferni custodibus. Excitatusque rursus a te primis parentibus, qui solus es benedictus et gloriosus Patrum Deus.

In canticis tripudiantes exultamus hodie populi, crucis adoratione illum, qui in ea fixus est, Christum glorificantes, qui solus Deus Patrum nostrorum benedictus est et gloriosus.

Qui fecisti, ut crux tua mortalitatis instrumentum fieret vitæ, quasi officina, loti mundo desiderabilis, quotquot eam adorant, sanctifica, qui solus es Deus Patrum, benedictus et gloriosus.

Qui solus es misericors et clemens, illumina, sanctifica eo qui crucem tuam divinamque passionem reverenter adorant, qui solus es Deus Patrum benedictus et gloriosus.

Triaticum.

Unam in tribus hypostasibus veneror divinitatem. Lux enim Pater est; lux Filius, lux Spiritus; quæ lux indivisibilis permanens in una natura tribusque personarum quasi radiis splendet.

A

Τριαδικόν.

Μονάδα τρισὶ χαρακτηρισὶν ὕμνῳ, καὶ Τριάδα ἐν μιᾷ φύσει προσκυνουμένην. Θεὸν τὰ τρία ὁμοῦ τρισήλιον, τὸν Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

Θεοτόκιον.

Θαυμάτων τὸ μείζιστον θαῦμα ἐν σοὶ ὄφθη, ἀσπίδα Ἄμνός. Τὸν γὰρ αἵρεται κόσμου τὴν ἀμαρτίαν Ἀμνὸν ἀπεκύθησας, ὃν δυσωπει ἰκτενῶς ὑπὲρ τῶν ἐπιημοούντων.

Καταβασία.

Τὸν τύπον τοῦ θείου σταυροῦ Ἰουᾶς, ἐν κοιλίᾳ τοῦ κήτους, τεταμέναις παλάμαις, προδιεχάρηται, καὶ ἀνιθερε σισωσμένος τοῦ θερὸς τῆ δυνάμει σου, Λογε.

Καντάκιον ἰδιομελου.

Οὐκέτι ολογίνα ρομφαία φυλάττει τὴν πόλιν τῆς Ἐδέμ, αὐτὴ γὰρ ἐπῆλθε παραλαός διείσι, τα ξύλον τοῦ σταυροῦ. Θεοῦ αὐτὸ τὸ κέντρος, καὶ ἄδου τὸ νίκος ἐλλήλαται. Ἐπίστης δὲ, Σωτὴρ μου, βαῶν τοῖς ἐν ἄδου. Εἰσαγίσεθι πάλιν εἰς τὸν παράδεισον.

Ὁ οἶκος.

Τρεῖς σταυρούς ἐπέζητο, ἐν Γολγοθᾷ ὁ δὺο τοῖς ληστεύσασσι, καὶ ἓνα τοῦ ζωοδοτοῦ, ὁ ἄδης, καὶ εἶπε τοῖς κάτω· Ὁ λειτουργοὶ μου, καὶ δυνάμεις μου, τίς ὁ ἐμπήξας ἔβλον τῆ καρδία μου; ξύλινε με λογγε ἐκέντησεν ἄδου, καὶ διαρρῆσσομαι. Τὰ ἔδου μου κενῶ, τὴν κοιλίαν μου ἀλγῶ. Τὴ αἰσθητηριά μου μαίμασσαι τὸ πνεῦμά μου, καὶ ἀναγκάζομαι ἐξερύξασθαι τὸν Ἀδάμ, καὶ τοὺς ἐξ Ἀδάμ ξύλων δαθίνας μοι. Ξύλον γὰρ τούτους πάλιν εἰσαγεῖ εἰς τὸν παράδεισον.

ὈΔΗ Ζ΄.

Ἀνάστης ἐκ τοῦ τάφου τρίτημερος, ὡς ὁ ὑπνός, Κύριε, ἄδου πικλωρὸς πατάξας θεία δύναμι, καὶ τοὺς πάλαι ἡμίρας προπάτορας, ὁ μόνος εὐλογητός τῶν πατέρων Θεός, καὶ ὑπερίνδοξος.

Τῆ λύρα τῶν ἀσμάτων χορτίοντες, ἀγαλλιασώμεθα σήμερον ἰαοί, τῆ τοῦ σταυροῦ προσκυνῆσαι, τῶν ἐν τούτῳ παγίνα Χριστὸν δοξάζοντες, τὸν ἡσων εὐλογητὸν τῶν πατέρων Θεόν, καὶ ὑπερίνδοξον.

Ὁ δεῖξας τὸ θνητότητας ὄργανον, ζωῆς ἰργαστήριον κόσμου ἄσπαστόν, τὸν ὄν σταυρόν, πνευκτιρμόν, τοὺς αὐτὸν προσκυνούτας ἁγιάσον, ὁ μόνος εὐλογητός τῶν πατέρων Θεός, καὶ ὑπερίνδοξος.

Ὁ μόνος ἱεραρχὸν καὶ εὐσπλαγγχὸν φωτισσον, ἁγιάσον, μόνος Ἰησοῦ, τοὺς προσκυνούτας σου πιστῶν τὸν σταυρόν, καὶ τὰ θεία παθήματα, ὁ μόνος εὐλογητός τῶν πατέρων Θεός, καὶ ὑπερίνδοξος.

Τριαδικόν.

Μονάδα ἐν τρισὶν ὑποστάσασιν ὕμνῳ τὴν θείαν Φῶς γὰρ ὁ Πατὴρ, ὡς ὁ Υἱός, ὡς τὸ Πνεῦμα, σιωτὸς ἡμεροῦς διακρίνοντος, ἐνώτῃ φωσικῆ καὶ ἁκτίσει τρισὶ προσώπων λάμποντος.

Θεοτόκιον.

κάντων προφητῶν πολυώνυμον σὺ ὑπάρχεις
α. Πύλη γὰρ Θεοῦ, ἀτάμνος χρυσῆ, γῆ ἁγία
θης, Παρθένη θεόνυμφε, κηῆσασα ἐν σαρκί
τὸν Χριστὸν, τὸν τῶν πατέρων Θεὸν, καὶ
ὄξον.

Καταβασία.

ὤσως ὁ παῖδας ῥυσάμενος, σάρκα προσλα-
, ἤλθεν ἐπὶ γῆς, καὶ σταυρῶ προσηλωθεὶς,
κν ἡμῖν ἐδωρήσατο, ὁ μόνος εὐλογητὸς τῶν
Θεός, καὶ ὑπερένδοξος.

ΩΔΗ Ζ'.

ἐν χειρὶ τί κατέχετε ὄλω; τίνα δὲ ἐκζητεῖτε;
ρανεὶς νεανίας, ἐν τῷ τάφῳ βῶν, ἐξανίστα
τὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, ἀναστῆσας φύσιν βροτῶν
ιυθμῶν.

οις, τὸ τρισόλιον ξύλον, καὶ θεῖον, σταυρὲ,
ἰς ἐν σκότει, ὁ τετραπεράτῳ κόσμῳ τῇ ἐλλάμ-
σῇ ἐγέρσειως Χριστοῦ προδεικνύς τὰς αὐγάς.
ν πάντας πιστοὺς φθάσαι τὸ Πάσχα.

ἡ τῇ ἡμέρᾳ μυρίζει τὰ μύρα τῆς θείας μυ-
ς, τὸ ζωομύριστον ξύλον ὁ σταυρὸς τοῦ Χρι-
'Οσφρανθῶμεν τῆς αὐτοῦ θεοπνεύστου ὀσμῆς,
ροσκυνοῦντες πιστῶς εἰς τοὺς αἰῶνας.

), Ἐλισσαίε προφήτα, εἰπέ ἐμφανῶς, τί τὸ
κεῖνο, ὁ εἰς τὸ ὕδωρ καθῆκεις; Ὁ σταυρὸς τοῦ
ἰ, δὲ' οὐ βάρους τῆς φθορᾶς ἀνεκλύσθημεν,
ροσκυνοῦντες πιστῶς εἰς τοὺς αἰῶνας.

ι: Ἰακώβ, προτυπῶν τὸν σταυρόν σου, Χριστέ,
προσεκύνει τῆς θείας ῥάβδου τὸν ἄκρον,
ον ταύτην φρικτὸν, βασιλείας τε τῆς σῆς
μενος, ὃν νῦν προσκυνοῦντες πιστῶς εἰς τοὺς

Τριαδικόν.

ἐν τρισὶ χαρακτῆρσιν οὐσίαν δοξάζω ἀσυγ-
μονοπροσώπως τὰ τρία. Οὐδὲ τίμνω μορφῇ
τέρα καὶ Υἱὸν σὺν τῷ Πνεύματι. Εἰς γὰρ ἐπὶ
Θεὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Θεοτόκιον.

ἰ ἐν μητράσιν ἐδειχθης, Παρθένης θεόνυμφε
ἄνευ ἀνδρὸς τετοκῦῖα τὸν Σωτῆρα Χριστὸν
νείας τὴν σφραγίδα φυλάξασα. Σὺ μακαριτύ-
ποτε εἰς τοὺς αἰῶνας.

Καταβασία.

ας ἐν τῷ λάκκῳ βληθεὶς τῶν λέοντων ποτὲ, ὁ
ἐν προφήταις σταυροειδῶς ἐκπετάσας Δαυιδῆλ
ς, ἐκ τῆς τούτων καταβρώσεως σίσωσαι, εὐ-
Χριστὸν, τὸν Θεὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

ΩΔΗ Η'.

τάφῳ κατῆλθες, ὁ ζωοδότης καὶ Θεὸς, καὶ συν-
ς παντὸς, κλειθρὰ τε καὶ τοὺς μοχλοὺς, καὶ
κρούς ἐξανίστασας, δόξα τῇ σῇ ἐγέρσει, βῶν-
ριστὲ Σωτῆρ παντοδύναμε.

ἄφορος ζωὴν μοι, Χριστέ, ἀνέβλυσεν ὁ σός. Ὁ
τῆς ζωῆς γὰρ, ἐπιστάς ἐδῆσας τοῖς κατοι-
ἐν μνήμασιν Ὁ ἰν δεσμοῖς, λύθητε. Ἐγὼ γὰρ
σμου λύτρον ἐλήλυθα.

A

Theotocium.

Omnium prophetarum tu decantatissimum es
præconium. Porta enim Dei es, urna aurea; terra
sancta, o Virgo Dei Sponsa, quæ concepisti in
carne Jesum Christum, qui est gloriosus Patrum
Deus.

Catabasia.

Qui tres pueros de camino ignis liberavit, ille
assumpta carne advenit, et cruci clavis affixus sa-
lutem nobis reddit, qui solus est benedictus et
gloriosus Patrum Deus.

ODA VII.

Cur unguenta fertis in manu? Quem queritis?
Qui tribus pueris apparuit, clamabat in sepulcro
angelus, is resurrexit Christus Deus noster, simul-
que mortalium naturam ex inferni antris eripuit.

Salve, o ter beatum lignum, et divinum, crux,
lumen his, qui in tenebris degunt, quæ mundo
quatuor finibus constanti illustratione tua radios
resurrectionis Christi præmonstrasti. Dignare, ut
omnes fideles ad Pascha pertingant.

Hac die odorem halant unguenta ex divinis my-
rotheois, crux nimirum vitali unguento delibuta.
Odoremur cælestem, quamhalat, auram; eamque
cum fide adoremus in sæcula.

Adesto, Elisæe, dic palam, quidnam lignum il-
lud, quod in aquam demisisti? Crux Christi, qua
ex profundo interitus extracti sumus: eam adora-
mus fideliter in sæcula.

Jacob olim præfigurans crucem tuam, Christe,
adorabat fastigium divinæ virgæ Joseph, prævi-
dens eam esse regni tui sceptrum tremendum,
quam nunc fideliter in sæcula adoramus.

Triadicum.

Unam in tribus personis substantiam inconfuse
glorifico. Neque tres natura divido Patrem, Filium,
et Spiritum sanctum. Unus enim Deus est in om-
nibus.

Theotocium.

Sola inter matres Virgo es, Dei sponsa Maria,
quæ sine viro peperisti Salvatorem Christum, pu-
dicitæ tuæ signaculo custodito. Te nos fideles in
sæcula beatam prædicabimus.

Catabasia.

Magnus propheta Daniel missus quondam in la-
cum leonum, manibus crucis in speciem expansis
incolumis ex faucibus bestiarum evasit, benedi-
cens Christum Deum in sæcula.

ODA VIII.

Tu qui vitæ largitor es et Deus, in sepulcrum
descendisti, et omnia claustra vecesque confre-
gisti, et mortui resurrexerunt, gloria resurrectioni
tuæ, Christe Salvator omnipotens.

Sepulcrum tuum, Christe, vitam mihi produxit.
Dominus enim vitæ, habitantibus in sepulcris magna
voce aclamasti. Solvimini, qui in vinculis estis.
Ego enim, qui mundi sum solutio, jam adveni.

D

S. THEODORI STUDITÆ

In hymnis exsultent omnia ligna silvæ inluentia A
hodierno die ejusdem nominis lignum Crucis oculis et amplexibus honorari, cujus Christus caput exaltavit, ut vaticinatur divinus David.

Qui in ligno mortuus fueram, lignum vitæ te, crux Christum ferens, reperi. Custodia mea insuperabilis, valida adversus demones virtus, te hodie adorans, clamo : Sanctifica me gloria tua.

Lætare, exultu, Ecclesia Dei, quæ ter beatum sanctissimæ crucis lignum hodie adoras, cui tanquam ministri, angelorum ordines, etiam cum timore assistunt.

Triadicum.

Adoro te, sancta Deitas, Trinitatem in personis, et unitatem in natura, Patrem et Filium, cum, B
sancto Spiritu, unum imperium, unum regnum cui potestas in omnia.

Theotocium.

Tu, o Virgo magnus ille mons es, in quo Christus habitavit, ut divinus David canit, per quam nos ad cælum elevati sumus, filii Dei per adoptionem in spiritu effecti.

Catabasia.

Mater Virgo, et vera Deipara, quæ sine semine genuisti Christum Deum nostrum, in cruce secundum carnem exaltatum. Te omnes fideles digne cum Filio tuo deprecamur.

Finis canonis.

Ἐν ὕμνοις σκιερᾶτά κινεῖται τὰ ξύλα τοῦ σκουροῦ, το ὁμωνυμοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ θεώμενα κατασπαζόμενον σήμερον. Οὐ ὁ Χριστός ὕψωσε τὴν καρὰ, ὡς προφητεῖαι ὁ ἱεὺς Δαβὶδ.

Ἐν ξύλῳ τεθνήσκας ξύλον σε εὐρηκα ζωῆς, Χριστοσσορε σταυρὶ μου. Φυλακτὴρ μου ἀρρηκτὴ, κατὰ δαιμόνων ισχύος κραταιά, σε προσκυνῶν σήμερον κραυγάζω· Ἁγίασον με τῆ δόξῃ σου.

Εὐφραίνου, ἀγάλλου, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, τὴ τρισάθλιον ξύλον προσκυνήσασα σήμερον τοῦ παναγίου σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ὡ ὡς λειτουργοὶ ταχυμάτα ἀγγέλων καὶ μετὰ σοδοῦ παρίσταται.

Τριαδικόν.

Τριάδα πρόσωποι, μετὰ δὲ φύσει προσκυνῶ σε, Θεοτικὴ ἀγία, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν σὺν τῷ ἁγίῳ τε Πνεύματι, μίαν ἀρχὴν, μίαν βασιλείαν τῶν πάντων δεσπόζουσαν.

Θεοτόκιον.

Τὸ ὄρος τὸ μέγα, ἐν ᾧ κατοικῆσε Χριστός, ἐν ἁποχρίστῳ Πνεύματι ὡς Δαβὶδ ὁ βασις βασιλῆα, δεῖ ἡς ἐμεῖς ἀνυψωθῆμεν πρὸς οὐρανὸν υἰοθετηθέντες τῷ πνεύματι, παρμυκαίριστε.

Καταβασία.

Ἡ Μήτηρ Παρθένου, καὶ Θεοτοκὸν ἀψευδῆς, ἡ τακούσα ἀσπορῶς Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν ἐν σταυρῷ ὕψωθέντα σαρκί. Σε οἱ πιστοὶ ἀπαντες ἀξίως σὺν ταύτῃ νῦν μεγαλύνομεν.

Τέλος τοῦ κανόνος.

CANON EPINICIUS SEU VICTORIALIS

IN ERECTIONE SS. IMAGINUM

KANONUS, *Annales Ecclesiastici*, t. IX, p. 1059.

Confessor alius (sive Theodorus Studita esse non potuit, qui jam ante hæc tempora ex hac vita migravit) alium tunc temporis, Deo inspirante, conscripsit hymnum, quo concantu oblectaret Ecclesiam, et auleo impeteret perlicos Iconoclastas; quem in olempi processione canendum tunc temporis Constantinopolitana suscepit Ecclesia, cum veluti in triumphum sacre veherentur imagines : quem etiam ne quid tibi deesse possit ad plenum gaudium ob prostratam impietatem, et fidem catholicam exaltatam, hic tibi occurrendum posuimus, qui sic se habet hæc inscriptione notatus : *Canon epinicius, seu victorialis a Theodoro Studita confessore conscriptus, et suis Odis distinctus, usu receptus ut caneretur, dum sacra Dominice crucis lignum et veneranda imagines processionaliter prima Dominica Quadragesime Constantinopoli gestantur.*

ALTER CANON

Quic canitur in erectione sanctarum imaginum : opus videlicet sancti Patris Theodori Studitæ.

ODA I.

Ton. 6 instar illius : Adjutor et protector, etc.

Canamus, o fideles, cantum pro gratiarum actione universorum Deo et benefactori, quoniam erexit cornu salutis, et potens imperium, ad reclam fidem protegendam.

ΕΤΕΡΟΣ ΚΑΝΟΝ

Ψαλλόμενος εἰς τῆ ἀναστάσιμον τῶν ἁγίων εἰκόναν. Παιῆμα τοῦ ἁγίου Πατρὸς Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου.

ΟΔΗ Α'.

Ἦχος πλάγιος δευτέρου, πρὸς Βοηθός καὶ σκεπαστής, κ. ε. λ.

Χαριστήριον ὡδῶν τῷ εὐργετῆ Θεῷ τῶν ὁμῶν ἄσωμεν, πιστοὶ, ὅτι ἡγεῖται σωτήριον κερὰς, βασιλείαν κραταιά, ὀρθοδοξίας πρῆμαχον.

ἡ ἀληθῶς ἡ θεία χάρις τῆ οἰκουμένη δόξα Α
πεφανέρωται· σκιρτᾷ Ἐκκλησία δεξαμένη
ἂν, τῆς ἑαυτῆς γυμνώσεως.

ρεῖωνα τοῦ Χριστοῦ διεβήγμενον ὑπὸ τοῦ
καὶ φαρμακοῦργου Ἰωάννου τὸ πρὶν, οἱ
πατέρες ἔξυφάναντες σαφῶς, τῆ Ἐκκλησίᾳ
ι.

Κυρίου τὴν μορφήν ἀπολαβοῦσα ἡ Ἐκκλη-
ρει καὶ σκιρτᾷ σὺν τοῖς τέκνοις αὐτῆς, ὡς
ιαθεῖα δεξαμένη παρ' αὐτοῦ, ὀρθοδοξίας σύμ-

νητήωσαν λοιπὸν, καὶ ἐντραπήτωσαν μεμη-
ηζιζὲ ὁ δεινός, καὶ Ἀντώνιος, σὺν τῷ Ἰωάν-
Θεοδώρῳ ἀμφοῖν, οἱ ἀρνηταὶ τῆς πίστεως.

ις, καὶ Ἰαμβρις ἀνθεστηκότις τῷ νομοθέτῃ,
ἑωσθη κατησχύνθησαν. Νυνὶ δὲ ὁ πλάνας
ἀληθῶς, σὺν Ἀντωνίῳ δεικνύεται.

ἄρρηξας, Χριστὲ, τὴν ξυνωρίδα τῶν θεομά-
ι τὸν στολισμὸν ἀποδέδωκας τῆ σῆ Ἐκκλη-
ρ ἧς ὡς ἀγαθός, τὸ αἰμά σου ἔξεχτας.

Σὺ Τριάς, Θεολογῶ, καὶ προσκυνῶ σου τὸ
άτος· ῥύσαι πειρασμῶν ἐκ παντοίων με. Εἰ,
πιστεύω τὸν Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ Πνεῦμα
μιον.

. Τὴν βασιλειον στολὴν ἐκ σοῦ, Παρθένε, Θεός
ῶφθη τοῖς βροτοῖς ἀνθρώπομορφος, διπλοῦς
ιαν· οὐ τὸ εἶδος τῆς μορφῆς ἐν προσκυνήσει

ΟΔΗ Γ'.

ἴνεσθε, ἅπαντες χοροὶ Πατέρων καὶ ἀπο-
καθορώντες τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων,
ιφανῶς παρεδῶκατε.

ἄλλος μου ἔλαβον, καὶ τὴν στολὴν μου ἐνεδυ-
ἐκδοάτω ἡ πανάμωμος Ἐκκλησία, ἣν περ
ἔξέδυσεν.

ἴνατε, ἄνομοι αἰρεσχαλοῦντες κατὰ Κυρίου·
η καὶ ἐφάνη γὰρ ἐν εἰκόνι· ἣν περ σχετικῶς
ισθα.

ἔηλα δόγματα, καὶ τὰς ἀθέτους διδασκα-
άννου τοῦ παράφρονος τίς ἐξείποι, τρόπους
ις ἐκτεθέμενος;

ἴμα Δήξικι, καὶ Ἰωάννη σὺν Ἀντωνίῳ, Θεο-
ῶ ἀτίῳ τε καὶ βλασφημίῳ, ἄμα Θεοδότῳ πα-

ἴματα κράζουσι, τὰ ἐκχυθέντα ὑπὲρ τῆς θείας
ρου ὁμοιώσεως τοῦ Δεσπότου, ἄπερ Ἰωάν-
ισεν.

NOTÆ.

lunc illum perfidum puto, qui a Theo-
udita in suis epistolis Leontius nomi na-
rupto vero vocabulo Lenius dictus.

Hoc sigaum apud Græcos dicitur τριαδικόν, ἡ
ymnus de sancta Trinitate, et propterea
ΠΑΤΡΩΝ. GR. XCIX.

Apparuit revera divina gratia, et universo orbi
honor et gloria est manifestata. Exsultat propterea
Christi Ecclesia, recepta stola, qua fuerat antea
exuta.

Christi vestem antea discerptam a seductore
et pharmacorum concinnatore Joanne sancti Pa-
tres iterum contextentes, Ecclesie illam restitue-
runt.

Domini figuram resumens Ecclesia, gaudet et
exsultat una cum filiis suis, cum ab illo victo-
rie bravium acceperit recte videlicet fidei sacra-
menta.

Confundantur in posterum, et revereantur in-
sani illi, Lezius (1) scilicet furens, et Antonius,
una cum Joanne, et Theodoro, ambobus fidei deser-
toribus.

Joannes et Mambre legislatori Mosi olim adver-
sati, ab ipso fuere confusi: nunc vero seductor
Joannes una cum Antonio, eadem passi noscun-
tur.

Tu, Christe, Dei hostes dissipasti, et tue Ec-
clesie suum decorem reddidisti, pro qua, ut
bonus pastor, sanguinem tuum fudisti. Gloria
Patri.

Te Trinitatem, unum Deum agnosco et con-
fiteor, et tuam divinam potentiam adoro, libera
me, queso, ab omnibus tentationibus. In te enim
credo, Patrem, et Filium, et sanctissimum Spi-
ritum.

Regiam stolam, ex te, Virgo Deus gestans homi-
nibus apparuit, in hominum forma, duplex secun-
dum essentiam, cujus effigiem et figuram venera-
mur.

ODA II.

Gaudete, omnes sanctorum Patrum cœtus et
apostolorum chorus, respicientes imaginum ve-
nerationem, quam vos ipsi nobis aperte tradidistis.

Pulchritudinem meam accepi, et decus meam,
ac mea stola sum induta, clamet immaculata Dei
Ecclesia, qua illam Joannes exuerat.

Confundimini impii adversum Dominum obla-
trantes; carnem enim assumpsit, et apparuit in
imagine, quam nos ad ipsum referentes, venera-
mur.

Impia dogmata, et insanas doctrinas amentis
Joannis enarret? quis ejus tropos, et versu-
tias delphicas exponet?

Anathema dicamus Lezio, et Joanni, cum Anto-
nio, et impio Theodoro et blasphemo, necnon
insano Theodoto.

Sanguis clamat, qui effusus est a Joanne pro
divina similitudine, et imagine Christi Domini car-
nem gestantis.

ante ipsum cantatur δόξα Πατρί, etc.

(3) δ'. Hoc vero dicitur Θεοτοκίον, id est, hymnus
de sanctissima Deipara cui præcedit καὶ νῦν, καὶ
ἄσι, etc. Pro beata Virgine.

S. THEODORI STUDITÆ

Expulit Dominus alienigenarum turmas, et A restituit sua suis : gloria sit propterea ejus boni-
tati. Gloria Patri.

Voluntatem principio carentem et potentiam, et regnum Trinitatis adoremus recta fide. Arium semper, ut par est, conviciis insectantes.

Vere te Dominam confitemur, quam Deum peperisti, Nestorii nugis neglectis, et sanctorum Patrum dogmatibus inbæremus.

ODA IV.

Lætare, Ecclesia, et unaquæque civitas et regio, cum exultatione templa nunc aperiat, et virginum domicilia, sacras reliquias, venerentur, et imagines martyrum, dignis honoribus exornent.

Christus vos vocat : Convenite nunc alacri animo, divini Patres, et conspectum ejus incarnationis, apostolorum more, celebrate miracula, etiam et passionem, quæ sacrum nos docuit Evangelium.

Congregamini gaudentes monachorum coetus, et hilari animo : si enim male prævaluerint hostes fidei, iterum etiam vincuntur miser, et consilium, quod hujusmodi homines inierint, Dominus dissipabit.

Patrum verbera, et vulnerum sanguis revera desiderunt, frequentia exsilia quieverunt, et pax omnibus procuratur. Non prævalebit amplius magicæ artis industria, Deus etenim est nobiscum.

Iniquitatis vinea impietatis palmites extendit, et amarum botrum produxit, et ira draconum est vinum ipsorum, quo Domini populum revera inebriarunt, sua prava et obtenebrata mente.

Templum tuum contaminaverunt impii, suis profanis manuum impositionibus, et simoniaciis : et hæc de causa juxta sacros canones : istiusmodi homines, a divina gloria sunt dejecti, quibuscum etiam Simon Magnus, et Joannes et Antonius insanus.

Feras illas, et Dei hostes, profanum scilicet Antonium et transgressorem Joannem Satanæ mentem adeptum, et Ecclesiæ perturbatores, ut lupos infestos omnes fideles convenientes, anathemate damnemus. Gloria Patri.

Increata monarchia Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, te adoramus, quam Cherubim. multis oculis exornata, et Seraphim, sex alis circumdata laudant clamantia : Sanctus, sanctus, sanctus es, o excelsæ et omnipotens.

Sanctis sanctior, et omnibus creaturis excel-
sior, tu sola apparuisti Mater simul et Virgo Dei Genitrix, cum ipsam tuum Creatorem pepereris, quapropter tuam sanctam imaginem veneramur.

ODA V.

Christus vicit, exsultet terra, quievit tumultus, quieverunt et lacrymæ servorum Dei, fides vero ubique per universam orbem est promulgata.

Ἐδίωξε Κύριος τὰ ξυνορίδια τῶν ἀλλοτρίων, καὶ ἀπέδωκε τὰ ἴδια τοῖς ἰδίοις· δοξα τῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι. Δοξα.

Τὴν ἀναρχὸν θελήσει, καὶ ἐξουσίαν, καὶ βασιλείαν τῆς Τριάδος προσκυνήσωμεν ὀρθόδοξως, Ἄρειον αἰὶ στηλιτεύοντες. θ'.

Κυρίως σὲ, Δεσποίνα, ὁμολογοῦμεν Θεὸν τεκνούσαν, μὴ προσέχοντες τοῖς ῥήμασι Νεστορίου, ἀλλ' ἃ τῶν Πατέρων τοῖς δογμασιν.

ΩΔΗ Δ'.

Ἀγάλλου, ἡ Ἐκκλησία, ἢ πᾶσα πόλις καὶ χωρὶς ἐν εὐφροσύνῃ· ἀνογιέσθω νῦν τὰ ἀσκητήρια· καὶ, εἰ παρθενῶνες, καλλωπιέσθε τὰ λειψανά· καὶ εἰκονίσματα τῶν μαρτυρῶν ἀξίως προσκυνήσωσαν.

Χριστὸς ὑμᾶς προσκαλεῖται· συνελθετε νῦν προθύμως, θεοὶ Πατέρες· καὶ τὴν θεῖαν τοῦ αὐτοῦ ἀρκύσεως, ἀποστολικῆς ἀνιστορήσατε τὰ θεάματα καὶ τὰ καθήματα, καθὼς γράφει τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον.

Ἀθροίσθετε γεγηθότες, τὰ πλήθη τῶν μοναζωνων ἐν παρρησίᾳ· ἰὸν γὰρ κακῶς ἰσχύσωσι, πάλιν ἠττηθήσονται οἱ δεῖλαι. Καὶ ἦν ἡ βουλὴν βουλεύσωντάς τε τοιοῦται, διασπαράσσει Κύριος.

Αἱ μέστεις τῶν Πατέρων, τὰ αἵματα τῶν πολλῶν Βλεψάνων ἄνωγες· ἰεραὶ συνεχεῖς ἰπαύσαντε· καὶ εἰρήνη πᾶσι πολιτεύεται, οὐκ εἶσι ἰσχύσει τὸ δράμα τῆς γουστίας· Θεὸς γὰρ μεθ' ὑμῶν ἴσται.

Ἡ ἀμπέλος τῆς κακίας ἐξέτινε τὰ κλήματα τῆς ἀσθεῖας, καὶ τοῦ βᾶτρων τὸν πικρὸν ἐξένησεν καὶ θυμὸς δρακοντικὸς ὁ αἶνος αὐτῶν· ἐξ αὐτῶν τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου ἰπότισαν ὅπως, τὴν θαλιῶν κακόνειαν.

Ἐμίαναν τὸν ναὸν σου ἀθέσμοις χιτρονομίαις διὰ χρημάτων· καὶ κανονικῶς οὕτως ἐκβεβλήθη. Καὶ τῆς θεῖας δοξῆς ἐπεπτώκασιν, ὁ Σίμων ὁ Μάγος, σὺ τοῦτω καὶ Ἰωάννης καὶ ὁ δεινὸς Ἀντώνιος.

Τοὺς θῆρας καὶ θεομάχους, Ἀντώνιον τὸν πριλον, καὶ παραβάτην Ἰωάννην τὸν σατανογνομιστὴν, καὶ τῆς Ἐκκλησίας πολεμητόρα, ὡς λύκου βασιλῆς συνελθόντες, ἀναθεμάτους πιστοὶ ἀναβόησωμεν. θ.

Ἡ ἀκτιστος μοναρχία, Πάτερ, Υἱὸς καὶ Πνεῦμα, εἰ προσκυνούμεν, ἦν τὰ Χερουθὶμ τὰ πολυόμματα, καὶ τὰ Σερασίμ τὰ ἐξαπτέρυγα, ὑμνοῦσι κραυγάζοντες Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος εἶ, ὁ παντοκράτωρ Ὑψίστη.!

Ἄγιων ἀγνωτέρα, καὶ πάντων υψιτάτησιν παιμμάτων, μόνη ἀνεδείχθης, Μητροπάρθενε· καὶ αὐτὴν κυρσασα τὸν Πλάστην σου, διὸ τὴν αγίαν μορφὴν σου, Θεογεννητόρ, ἐν προσκυνήσει ἔχομεν.

ΩΔΗ Ε'.

Χριστὸς νείκηκε· σκιρτάτω ἡ γῆ· πεπευπηθῆρας· πέπαυται καὶ ὁ κλυθμός, τῶν τοῦ Κυρίου δούλων· ἡ πίστις δὲ πανταχοῦ τὰ κοσμοῦ ἐρπλώθη.

βλέποντες τὴν σταύρωσιν σέβοντες ἅσπαζόμενοι Χριστὸν καὶ τὰ αὐτοῦ προσκυνούμεν αὐτὰ· οὐχ ὡς θεοὺς τι-

τὸ πολὺβήμον καὶ βλάσφημον Λήζικος ἡ λαοὺν διακαυτὸς, ἡμέραν καθ' ἡμέρας; θείας μορφῆς Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων.

ῥισάθλιε, μεμίσηκας μόρφωσιν ἀχραντον, ἕως Χριστοῦ, καὶ τῶν ἁγίων πάντων; ἰλοὺς κωφοῖς οἱ πιστοὶ προσκυνούμεν;

ὄργανα τυγχάνοντες, ἤθροισαν σύνοδον ἡν, κατὰ Θεοῦ ὑψίστου· ὡς Ἰουδαῖοι τὸ εἶ καὶ Καϊάφας.

α κρίσεως, πανάθλιε, στήσονται ἑλεγχοὶ τοῦ ψυχῆς, ὁ δῆμος τῶν Πατέρων, ὡς περ ἡγαίς ἐγύμνωσας τὰς σάρκας.

ει ἀπασαι βοήσουσι, κράζουσαι ἀπασαι, ὑπὸ σοῦ, τῆς μορφῆς τοῦ Κυρίου καὶ ὑποῦ τὰς ἱερὰς εἰκόνας.

πάν συνέχουσα τῷ κράτει σου, δόξα σοι, ρισυπόστατε μονὰς, Πάτερ, Υἱὸ καὶ Πνεῦμα πνευματοῦτος εἰς σὲ ῥύσαι παντοίας βλά-

νυσακκλώπιστον λυχνίαν σε, δέσποινα, σέβο- ὁ φῶς τὸ νοητὸν γενήσασαν τῷ κόσμῳ, ῥῶδη ἀχλὺν ρεωῶσασα, Παρθένε.

ΩΔΗ Ζ΄.

οἱ ἀγρυπνοὶ φύλακες τῆς Ἐκκλησίας οὐ πρὸς αὐτὸν αἰτοῦντες, δοθήτω τὴν εἰ- εἰσήκουσας, καὶ προσέσχε τῇ δεήσει. ται τοῦ πλάνου τὰ θύρατρα, ταῖς τῶν διδασκαλίαις· καὶ Θεὸς ὑμνεῖται σαρκὶ μεμω- ἀπεριγράπτως θεότατι ὑπάρχων.

ῥογοὶ τῆς πλάνης, αἰσχύνεσθε· καὶ ἀπολί- οῦ, σὺν τῷ Ἀντωνίῳ, Θεόδοτος καὶ Λήζιξ, ῖρος, ὁ βυθὸς τῆς ἀπωλείας.

ια σου διήνοιξας, ἄθλιε, οὐκ ἐν ᾧδαῖς πνευ- ἄλλ' ἐν βλασφημίαις, κατὰ τοῦ σοῦ Δε- πωθεύμενος τὴν σεπτὴν εἰκονουργίαν.

ψας Πατέρων τὰ δόγματα, καὶ ἀποστό- ρας, ἄλλην ἄλλως γράφων, κατὰ τὴν σὴν παράνομον, Ἰωάννη Χριστομάχε.

καπνὸς δακρύων ἐπέπλησε τῶν εὐσεβούν- λμοῦς· ἀλλὰ τῷ ἀνέμῳ τῶν θείων διδα- ισεκιδασται, ματαιόφρων Ἰωάννη.

στολήν τὴν θείαν διέβηκας, ὡς περ ὁ Ἄτ- ῖρην τὸν τοῦ Χριστοῦ χιτῶνα· διὸ τῆς Ἐκ- τέρβω βέβλησαι, ἐκβληθεὶς καθάπερ κύων.

ν ἀρχὴν δοξάζω θεότατος, ἐν ὑποστάσει τρι-

In imagine cernentes cruci affixionem Domini, illam veneramur, Christum et ejus signa ad- rantes; non tamen illa veneramur ut gentilium deos.

Spiritus ille loquax et blasphemus Lezius sci- licet, jam quiescit, qui frequenter quotidie adver- sus divinam Christi effigiem, et sanctorum obla- trabat.

Quanam de causa, miserrime homuncio, imma- culatam effigiem incarnationis Christi Domini, et sanctorum omnium es odio persecutus? Num surda idola nos fideles veneramur?

Impietatis instrumenta cum convenissent, con- ciliabulum coegerunt, impiorum videlicet sacerdo- tum, adversus Deum excelsum, quod etiam olim fecerunt Judæi, Anna scilicet et Caiphas.

In die illa extremi judicii, o infelicissime, ade- runt, qui tuam impiam animam arguent, sancto- rum videlicet Patrum chorus, quorum denudata corpora innumerabilibus plagis affixisti.

Omnes Ecclesiæ clamare non desinent, cum a te fuerint orbatæ Christi Domini imagine, et sancto- rum ejus sacris figuris. Gloria Patri.

Gloria tibi, et iterum gloria tibi sit, trina uni- tas, Pater et Filius et Spiritus sanctus, quæ uni- versum orbem potentia tua contines: te depreca- mur, ut ab omni malo eos, qui in te confidunt, liberare digneris.

Instar lucernarii auro exornati, te veneramur, sancta Dei Genitrix, quæ lumen intellectuale munda peperisti, et tenebrosam nebulam dissipasti.

ΟΔΑ VI.

Vociferati sunt vigiles Ecclesiæ Christi custodes, ab ipso petentes, ut sibi pax largiretur, quos exau- divit, et eorum precibus mentem adhibuit.

Detectæ sunt seductoris illius artes et doli san- ctorum Patrum dogmatibus; et Deus carne indu- tus ab omnibus celebratur, qui pro sua divinitate inoircumscriptus existit.

Socii seductionis pudore confundantur, et per- ceant una cum Antonio Theodotus et Lezius et Theodorus, profundum perditionis.

Os tuum aperuisti, o miser, non in canticis spi- ritualibus, sed in blasphemis adversus Dominum tuum, venerandas imagines insectando.

Pervertisti sanctorum Patrum dogmata, aposto- lorum doctrinis contraria scribendo, juxta tuam falsam religionem et impiam, o Joannes Christi inimice.

Fumus tuus priorum oculos lacrymis replevit, sed vento sacrorum doctorum dissipatus est, o insane Joannes.

Tu sacram stolam dilaniasti, quemadmodum olim Arius Christi vestem; quapropter merito ab Ecclesia procul, instar canis, es ejectus. Gloria Patri.

Unum deitatis principium tribus personis glori-

S. THEODORI STUDITÆ

hoco. Unus enim Deus est, Pater, Filius, et Spiritus sanctus, licet idiomatibus distinguantur, et personis.

O purissima Virgo a Deo glorificata, civitas Dei a prophetis merito ex prænuntiata, ex qua ortus est ipsemet tui Creator, qui te post partum, ut ante, Virginem conservavit.

ODA VII.

Hæresis fornacem quatuor (4) annorum hebdomadas prædominantem, gratia nunc exstinxit divina, ardens quidem Lamentum, et refrigerans pios Trinitatis cultores.

Exornata est, et pulchra effecta Dei Ecclesia, recepta Dominicæ incarnationis sacra imagine, et ejus passionis, ac aliorum mysteriorum, juxta divinas leges.

Christiane Dei popule, exulta, et hymnus Deo concine, dum vides Ecclesiam iterum illustratam divinæ imaginis pulchritudine, quam cum Deus esset, gestavit, ut homo, ut nos homines salvos faceret.

Pauperiem passus est, et famem, et sitim in carne Deus Verbum, hæc siquidem humana sunt natura idiomata, per quæ circumscriptur: ipse vero Deitate simplex existit, et incircumscribitur.

Portenta, et vanæ prædictiones Joannis illius Christo infensi sunt dissipata, qui se, instar gentilium, jactabat eorum scriptis, quæ merito justorum voces et preces disjecerunt.

Occulta, et profana, et animabus perniciose tua dogmata quænam lingua poterit enarrare, vel prædictionem tuæ ventri loquæ phytonissæ, o Joannes? hoc nomine indigne præcedi dubio, cum potius Satana præcursor, et Antichristi existas.

Non oportebat te, o scelestissime omnium, hoc nomine, Joannes videlicet nuncupari, sed potius Pythagoram, et Saturnum vel Apollinem, vel alium quævis profanorum illorum deorum, quorum vitam es imitatus, eorum impudicitis delectatus. Gloria Patri.

Sempiternam omnipotentem incomprehensibilem Trinitatem fideles omnes adoremus, Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, et divinis laudibus inconfuse celebremus, clamantes: Sanctus, sanctus, sanctus es Deus.

Sancta Dei Genitrix Mater et Virgo, hymnis celebranda, et glorificanda, libera nos ab omnibus delictis, qui tuum immaculatum partum veneramus: nullum enim aliud habemus præsidium præter te, o Dei sponsa.

ODA VIII.

Una cum propheta exsultemus et lætemur, fideles

σιν, εἰς Θεὸς γὰρ ἴσται, Πατὴρ, Υἱὸς καὶ Πνεῦμα, δι-
ρηται ἡ σακτοῦ καὶ προσωπίαι.

θ. Προσητικῶς ἀγνὸ θεοσεβαστε πόλις εἰσιχθεῖς τοῦ
θεοῦ, ἐξ ἧς ἐγέννηθη αὐτὸς ὁ Παῖς τῆς σου, μετὰ τῆ-
κεν σε ὡς τὸ παι-

ΟΔΗ Ζ'.

Τὴν καμίνον τῆς αἰρέσεως, νῦν κατίσθεσαν ὁ θεὸς
χάρης, ἠέγυσα νοσημένους Καλδαίους, καὶ ἄρασι-
ζουσα Τραϊδος θεράποντας: τικασπικὴς ἐβδωμοσιν
ἐτῶν αὐτῆν διακρατήσασαν.

Πηκοικιλται, περιβεβληται, κεκαλλωπισται ἡ Ἐκ-
κλησία: μὲρωσιν τοῦ Δεσπότη τοῦ ὄντος τῆς σαρ-
κώσεως, καὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ καὶ τὰ σύμ-
βολα φέρουσα, εἰς τιμας κατὰ τὸ τοῦς θεῖους θε-
σμούς.

Ἐέρταξαι, πανηγύριξαι, ὁ χριστῶνυμος λαὸς Κυ-
ρίου, βλέπων τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πάλιν διαλαμπου-
σαν, τὸ καλλὸς τῆς θεῖας μορφῆς: ἡν Θεὸς ὤν
σαν, ὡς ἄνθρωπος διὰ τὸ σῶσαι ἡμᾶς.

Ἐπτοχρηται, καὶ ἐπίνασα, καὶ εἰψισα σαρκὶ ὁ
Λόγος: ταῦτα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἰδιώματα δι-
ῶν περιγραμματα. Οὗτος δὲ τὸ θεῖον ἀπλοῦς ἴσται
καὶ ἀπερίγραπτος.

Κατήρηται τὰ τεράστια καὶ μυστήρια τοῦ Χρι-
στομαχου. Ἰσας γὰρ τῶν Ἑλλήνων ἰσείχηθαι ὑψου-
χάμενας, τοῖς ταύτων συγγράμμασιν, ἃ δικαίως ἐπι-
κρησαν αἱ τῶν δικαίων σοφαί.

Τὰ κρύφια καὶ πεμβεβηλα, καὶ ψυχρότερα διή-
γματού σου, ποῖα ἐκδηγήσεται γλώσσα, ἢ τῆν προ-
ρῶσιν τῆς ἔγγαστριμύθου σου. Ἰωάννη ψευδῶνυμο-
καὶ προδῶρα τοῦ αντιχρίστου Σατάν;

Οὐκ ἴδαι σε, ὡ παράνομη, ὀνομάζεσθαι τοικοῦτην καὶ
σιν, μᾶλλον δὲ Πυθαγόραν, καὶ Κρονον, καὶ Ἀπολ-
λωναν, ἢ τινα τῶν ἄλλων θεῶν, ὧν τὸν βίον ἐξέλιπε-
σας, τερπόμενος ταῖς ἀσελείαις αὐτῶν.

θ. Ἀείδων παντοδύναμον ἀκατάληπτον Τριάδα πιστεύω
πάντες Πατέρα, Υἱὸν καὶ Πνεῦμα προσκυνώσωμεν
καὶ θεολογήσωμεν ἀσυγχυτως κραυγάζοντες: Ἄγιος
ἄγιος, ἄγιος εἰ ὁ Θεός.

θ. Πανόμεντε πολυσεβαστε, μητροκέρθως θεοκυβ-
τορ, λύτρωσαι χαλεπῶν ἐγκλημάτων, τοὺς τιμῶντα
σου τὴν ἀχραντὸν κύβητιν: αὐτὸ γὰρ ἄλλην βοήθειαν κε-
κτῆμεθα πλὴν σου, Θεῶνυμοι.

ΟΔΗ Η'.

Προσητικῶς ἀγαλλισσόμεθα, καὶ εὐφρανθώμεν

NOTE.

(4) A Leonis Armeni tempore, qui post Irenam Augustam regnavit, manifestum est hos computari annos: viginti octo namque anni intercedunt a

primo anno Leonis usque ad obitum Theophili, quando sacrae imagines sunt restituta.

πιστοὶ πάντες μυστικῶς. Αὕτη γὰρ ἡ ἡμέρα, ἐν ᾗ ὁ Χριστὸς ὁ Λόγος τὴν ἰδίαν στολὴν ἀπέδωκε τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Πολεμικῶς ὡσπερ παρετάξοντο, κατὰ Χριστοῦ τῆς μορφῆς, ὁμοθυμαδὸν Διόξιδεῖ καὶ Ἰωάννῃ, τὸ ζεύγος τοῦ Βελιάρ, πλέκει κακίας ἐγκέφαλους τὴν Ἐκκλησίαν.

Τίς μὴ θρηνήσει τὸ μέγα τόλμημα, τὴν θείαν βλέπων μορφήν, τὴν ἐν τῇ χαλιᾷ πύλῃ τοῦ παλατίου, ὑπὸ ἀνδρῶν ἀνόμων λιθοῖς βαλλομένην, τῇ διδαχῇ τοῦ Ἰωάννου;

Πῶς οὐ συνήκας, τυφλὴ πανόθλια, ἰσχυρισμένη τὸν νεφθὸν, τὴν ὑπ' οὐρανὸν βλέπων κακοσημένην Χριστοῦ τῷ χαρακτήρι, ἀλλὰ μόνος ἴσχεις τὸ φρόνημα τῶν Ἰουδαίων;

Σὺ παντελῶς καθελεῖν ἐνόμισας τῶν θείων ἐκκλησιῶν τὴν σαρκολαμπῆ μορφωσιν τοῦ Κυρίου, καὶ τῶν ἁγίων πάντων· ἀλλ' ἡ θεία χάρις καθελίει σου τὴν τυραννίδα.

Τὰ ἱερὰ τῶν ἁγίων λείψανα, καὶ τὰς εἰκόνας αὐτῶν Διόξιδεῖ ὁ δεινός, ἅμα τῷ Ἰωάννῃ, οὐδ' ὅλως προσκυναῖσθαι ἔπρακτον ἀνόμως, οἱ ἀρνηταὶ τῆς εὐσεβείας.

θ. Πανουργικὴν θεαρχίαν σίδοντες, ἐν χαρακτήρῃ τρισί, πάντες εὐσεβῶς, ἀναρχον τὸν Πατέρα, συνἀρχον τὸν Λόγον, Πνεῦμα συνεκλάμπον δοξάζαμεν ἕως τοῦ αἰῶνος.

θ'. Χριστιανῶν ἡ βεβαία γέφυρα, τὸ καύχημα τῶν πιστῶν, καὶ καταφυγὴ· Δίσποικα Θεοτόκα, αὐτὴ ὑπάρχεις μόνη, πάντας βοηθοῦσα, καὶ σώζουσα ἐκ τῶν κινδύνων.

ΩΔΗ Θ'.

Τὰ ἔθνη, κροτήσατε· χοροὶ Πατέρων, σπεύσατε· οἱ ἀσιγηταὶ τε καὶ οἱ ἐν τοῖς ὄρεσι, συνίθητε· ἤκατε, οἱ διωχθέντες πάλαι ἀπὸ τοῦ πλάνου καὶ δυσσεβοῦς Ἰωάννου· σταλιτεύσατε τὰς μαγείας καὶ μαντεύματα.

Εὐφραίνου, ἡ ἔρημος καὶ οἰκουμένη ἅπασα, τὰ ὄρη πάντα, γλυκασμένον σταλαξάτω, βουνοὶ, ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι Χριστὸς, ὁ Λόγος, εἰρήνην δέδωκε τοῖς ἐν γῆ, καὶ ταῖς θείαις Ἐκκλησίαις τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως.

Θεὸς ἐκδικήσεων νῦν ἐπαρρησιάσατο, Χριστὸς ἐπίστα, δισχύων σήμερον τοὺς θείους διδασκάλους, ἐν παρρησίᾳ λέγειν τὴν συγκατάβασιν αὐτοῦ, καὶ τὴν σπέρκωσιν βεβαίως ἐν εἰκόνι περιγράφεσθαι.

Μακρόθυμος Κύριε, ὡς θαυμαστά τὰ ἔργα σου! τίς ἀριθμήσει τὴν φιλανθρωπίαν σου; Πῶς βλέπων κτεινομένους διὰ τὴν σὴν εἰκόνα, τοὺς ἱερεῖς σου καὶ ἰσκητὰς, οὐ κατέφλεξας τοὺς πλάνους, ἀλλ' ἠνέσχου ἰδριζόμενος;

Ὁ πῆξας ἀσάλευτον τὴν Ἐκκλησίαν, Κύριε, καὶ πύλαι ἄθου ταύτης οὐ κατίσχυσαν, αὐτὸς τὴν εἰρήνην σου παράσχου τῷ λαῷ σου, ἵνα σε πάντες εἰ-

omnes : hæc enim est dies, in qua Christus Verbum Ecclesiæ suæ propriam restituit stolam.

Hostium instar acies struxerunt adversus Christi imaginem, eodem animi furore Lezius, et Joannes, socii Belial, iniquitatis securi Ecclesiam abscedentes.

Quis non deplorabit magnam hæreticorum audaciam, respiciens divinam imaginem, quæ est in ænea porta palatii, a nefariis hominibus lapidibus percussam, Joannis exemplo?

Quomodo non intellexisti, o capte oculis, et miserissimo, ac mentem obtenebrate, universum orbem Christi caractere insignitum, sed solus tu nactus es Judæorum mentem?

B Tu e medio omnino tollere animo cogitasti ex Dei Ecclesiis Christi Domini imaginem carne præfulgentem, et sanctorum omnium; sed divina gratia tuam tyrannidem destruxit.

Sacræ sanctorum reliquias, et ipsorum imagines Lezius ille ferus, una cum Joanne, nullo pacto venerandas, impie asserebant, ut pietatis desertores. Gloria Patri.

Omnes pie venerantes Dei majestatem, omnium auctorem, in tribus personis, Patrem videlicet principio carentem, et Verbum coæternum. Spiritum quoque sanctum simul prælucentem glorificemus in sæcula.

C O Domina Dei Genitrix, tu sola existis Christianorum pons securus, et fidelium gloria atque refugium, a periculis cunctis, omnes adjuvans atque liberans.

ΩΔΗ ΙΧ.

Gentes omnes, plaudite manibus, et sanctorum Patrum chori accurrite, et qui claustra et montes incolitis, convenite omnes, et accedite, quos antea ille seductor et impius Joannes fuerat persecutus, ut eas magicas artes, et fraudes conculcetis, et profligetis.

Lætare, eremus et universus orbis, montes etiam omnes dulcedinem stillate, et valles exsultate, quoniam Christus Dei Verbum pacem omnibus est largitus, et sanctis Ecclesiis fidei unitatem.

D Deus ultionum nunc libere egit, Christus astitit, corroborans hodie sanctos Patres, ut ejus adventum libere prædicare valeant, atque imaginibus ejus incarnationem designare.

Longanimis, Domine, quam mirabilia sunt opera tua! quis tuam clementiam recensebit? et quomodo intuens tuos sacerdotes et monachos, dum interficerentur propter tuam imaginem, seductores illos tanti mali auctores non combussisti, sed tantas injurias æquo tulisti animo?

O Domine, qui Ecclesiam tuam inconcussam compegisti, ut portæ inferi adversus eam prævalere nequeant, ipse pacem tuam populo tuo largire, ut

te omnes alacri animo, uno ore laudemus et cele-

Anathema sit illis, Domine, qui tuæ incarnationis imaginem non venerantur, in primis vero Joanni, et Antonio, et Theodoro impio, una cum Theodoro, et aliis fidei desertoribus.

O Domine, qui apostolis tuis pacem tuam dedisti, largire etiam nunc omnibus tranquillitatem, tua manu illos congregans, qui sunt dissipati, et tanquam oves rationales, sanctæ tuæ Ecclesiæ gregi illos aggrega. Gloria Patri.

Deitatem glorifico Patris, et Filii, et Spiritus sancti, unam scilicet naturam in tribus personis, essentialiam indivisam suppositis distinctam, simul regnantem, omnia facientem, omnipotentem, perfectum imperium, omnia denique continentem.

Dei Genitrix quæ omnium es auxilium, refugium et protectio, ostende, quæsumus te, quod pro omnibus qui ad te confugiunt, vales intercedere, sicut a contra impios rejicis, tui Filii potentia, omnia siquidem potes, ut ejus Mater.

A λικρινῶς, ἐν μιᾷ δοξολογίᾳ προσκυνῶμεν καὶ δοξάζομεν.

Ἀνάθεμα ἴστωσαν οἱ μὴ τιμῶντες, Δίσκοτα, χαρακτῆρα τῆς εἰς σωματικότητας, καὶ πάντων Ἰωάννης, ἀμα σὺν Ἀντωνίῳ, καὶ Θεόδωρῳ τῷ δυσσεβεῖ, Θεοδώτῳ καὶ τοῖς ἀλλοῖς, τοῖς ἀλάστοροις τῆς πίστεως.

Ὁ θούς τῶν ἐκείνων σου τοῖς ἀποστόλοις, Δίσκοτα, καὶ νῦν παρακαλῶ τὴν γαλιλαῖαν ἄπαι, συνάγων τῇ χειρὶ σου, τοὺς διεσκορπισμένους· καὶ ὡς πρὸς πειθὰτα λογικὰ, συναριθμησον τῇ μάνδρᾳ τῆς αγίας Ἐκκλησίας σου. θ.

Δοξάζω θεότατα Πατρός, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος, τῆς μίας αὐτῶν τρισὶν ὑποστάσεσι, οὐσίᾳ ἀμίσητον, διακριτῆν προσωπικῆς, ὁμοουσιεῖας, πανουργῆν, πανσθενῆ, τελεταρχίαν, τὴν συνεχούσαν τὰ σύμπαντα. θ'.

Ἡ πάντων βοήθεια, καὶ σκέπη καὶ ἀσπίς διέξω, ὅτι θύνασαι πρὸςθεύειν ὑπὲρ πάντων ἐς σὶ κατασκευομένων, καὶ ἀπελευθερῆσαι τοὺς δυσσεβεῖς τῆ συνήμει τοῦ Υἱοῦ σου· ὡς γὰρ μήτηρ πάντα δύνασαι.

S. THEODORI STUDITÆ

IAMBI DE VARIIS ARGUMENTIS.

Sancti Patris nostri et confessoris Theodori præ-

C Τοῦ δαίτου Πατρός ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίου, ἱαμβοὶ εἰς διαφόρους ὑποθέσεις.

(SIMOND. p. 597)

I. — In reliquiis sanctorum martyrum.

Diam in reliquiis affluentem gratiam, Hæmorrhoidis qui fidem feret, auferet. Nam qui has tetigerit, sicut illa flumini, Corpore validior fiet, anima sanctor.

II. — In cellam Patris nostri.

Me, cella, luce, regnem habens operarium, Unum inter omnes, quo tulisti, pessimum. Non ego precum te condecoro lumine, Nec pinguefacio lacrymarum rivulis, Nec purgo denique castitalis moribus. At tu omnium lux, et salus, rerum sator, Tui ad timorem expergefasc, exsuscita. Annus, ad amorem charitatis ut tuæ Subvectus alis evolem affectus supra, Dum recte agendi tempus usque suppedit : Ut gratiarum gloriam et laudem offeram Tibi, qui salutem concupiscis omnium.

III. — In renuntiantes.

Procul, o doloso refugiamus ætulo, Christus vocat, prosperamus, hæc tuta est via,

A'. — Εἰς τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων. Χάριν βρούσαν θεῖαν ἐν ταῖς λειψάνοις. Πᾶς τις συλῆσει πίστιν αἱμορροῦ κερῶν. Ψαύων γὰρ αὐτῶν, ὡς ἐκίνην κρασίδου, ῥώσσει σῶμα, καὶ ψυχὴν ἁγιάσει.

B'. — Εἰς τὴν κέλλαν τοῦ Πατρός ἡμῶν. Θρήνη με, κέλλα, σχοῦσαν νοθὸν ἰογάτην. Μονὸν κάκιστον ὄνπερ ἴσχυες χτετορῶν. Οὐ λαμπρῶν σε τῶν προσευχῶν τῷ εἶσι, Οὐ σὺ πικρῶν τῆ ροῆ τῶν δακρύων, Οὐδ' αὐ καθαίρω τῆς ἀγνείας τοῖς τροποῖς. Ἄλλ' οὖν σὺ, Σῶτηρ. Κτιστὰ, φωστῆρ τῶν ὄλων, Ἔγειρον, ἐξύπνισσον εἰς τὸν σευ ραβδῶν.

D Πρὸςγευσον εἰς ἔρωτα τῆς σῆς ἀγάπης, Πτέρωσον ἀρῆθναί με τῶν παθῶν ἄνω, Ἔως πάρεστι καιρὸς εἰς ευπραξίαν· Ἴνα προσίσω δάξαν εὐχαριστίας Σοὶ τῷ θέλοντι πάσι τὴν σωτηρίαν.

Γ'. — Εἰς ἀποταξασομένους. Ἄνομοι βροτοὶ, σύγγωμεν ἐκ κοσμοῦ πλάου, Χριστὸς καλεῖ, δράμωμεν· εὐπλευς γὰρ βίαις,

VARIÆ LECTIONES.

* al. πρόσκυσσον.

Ζάλης, μεριμνῶν καὶ στροφῶν ὑπερπλέων
 φροντίς γὰρ αὐτῇ τῇ μοναστῇ καὶ μόνου,
 Τυχαιῶν ἐκείνου τοῦ γαλαθοῦ λιμένος,
 Ἐν ᾧ πῆκνυται τῶν λυπηρῶν πᾶς πόνος.
 Ὡς πῶς πάνυμνος ὁ ξένος τούτων βίος !
 Καὶ τίς φρόνιμος πραγματευτῆς κερδαίνων,
 Ὅς πάντ' ἀφαιεῖ εἴσοτο τὸν σταυρὸν φέρειν ;

Δ'. — Εἰς ἠγοούμενον.

Ὅταν περ ὕψος τῆς προσδρίας βλέπων,
 Κατ' ἀξίαν προσβαίνει τῷ βαθμῷ τρίμων.
 Εἶλου γὰρ ἔργον κινδύνων πολλῶν γίμων,
 Πολλῆς μερίμνης, οὐδὲ μικρᾶς φροντίδος.
 Σκόπει, προμηθεῦ γρηγόρος οὐς ἐξάγεις,
 Μὴ σου συληθῇ θρέμμα πικρᾶ ἀπειρία ·
 Ἰαυτὸν τεθεικῶς εἰς καλῶν ἔργων τύπον.
 Εἰσὴ γὰρ εἰδώς, ὡς ὑπέχεις τὸν λογον,
 Ὅταν καθισθῇ Χριστὸς εἰς πάντων κρίσιν.

Ε'. — Εἰς ὑποτακτικόν.

Αἰψ' ἔλθε, πύκτα, δούρῳ μοι στήθι ζέων,
 Τοῦς αἰχένιας σου κλίον εὐσηπῶως,
 Ὅλοσ ταπεινός, νεκρὸς ὦν ἐν τῷ θέλειν ·
 Πᾶν ἐνθύμημα φανερῶν τῆς καρδίας,
 Ὡς ἂν τελείως ἐμμένῃς τῷ σταδίῳ.
 Μὴ σ' ἐκφοβείτω μὴτ' ἔρημος, μὴ στύλος,
 Μὴτ' ἄλλο τάγμα τῶν θεοδρόμων βίων.
 Πρώχεις ἀπάντων, ὡς θεογράφως ἔχει ·
 Τοῦ μαρτύρων πρώτου γὰρ οὐδὸν ἀνύεις.

Ζ'. — Εἰς τὸν τὰ δεύτερα φέροντα.

Μυσθὸς μὲν ἀρχῶν, Ναυιδης δὲ συνθείων,
 Εὐθὺς μετ' αὐτὸν, ὡς παρωστᾶτης ξένος.
 Καὶ σὺ πρόσωπον δεύτερον στάσει πέλων,
 Πᾶς τὴν ἀδελφότητα συγκαταίεις, σκόπει ·
 Ἦγοι, καθηγοῦ, καὶ συνασπίζου τόνου,
 Εἰρηναῖός τε, συμπαθῶς, καὶ πραιῶς,
 Κόμος φυλάττων ἐκ Θεοῦ τοῦς κειμένους,
 Κρίσεις δικαίας ἐκφέρων ἀπροσκόπως ·
 Νῦν μὲν συναλγῶν τοῖς κάμουσιν ἐκ πάθους,
 Νῦν δὲ προθυμῶν τοῦς τρέχοντας ἐκ πόθου ·
 Ἴν' ἐξωθῆς ἐννέμου θαυμαρχίας,
 Ὡς αὐτὸς ἄξων τὸν λῶν τοῦ Κυρίου.

Ζ'. — Εἰς τὸν οἰκονόμον.

Ἔργον Στεφάνου, τοῦ στίφους τῶν μαρτύρων,
 Αρχῶν, ἐπάρχειν εἰς τὸ τὰς χρείας νέμειν,
 Τῇ Χριστολέκτῳ τῶν ἀδελφῶν κληθῆναι ·
 Δίδου κόπους σου τῷ Θεῷ καθημέραν,
 Ταρῶν ἐκαστον ὡς μέλος σὸν ἐμπόνως ·
 Οὐ γὰρ σχέσει τὸν, τὸν δὲ μίσει καὶ φθόνω,
 Πάντων δ' ὁμοίως προσδλίπων τὸ συμφέρον,
 Ὡς μὴ κινεῖσθαι τὸν τινα πρὸς ἄ χρεῶν ·
 Ἄλλ' ἔξ ἑαυτοῦ τὸ προσήκον εἰσφέρεις.
 Ὡς ἂν πρεπόντως ἐκτελῶν σου τὸν δρόμον,
 Ἀπροσκόπως τε, πανσθενῶς, θεοφρόνως,
 Τὸν μισθὸν εὐροῖς ἤσπερ εἶλω φροντίδος.

Η'. — Εἰς τοὺς ἐπιστημονάρχας.

Οἱ τῆς ἀδελφότητος ἐξελιγμένοι,
 Κρίσιν τε κρίνουν, καὶ δίκαιον ἐξάγειν,
 Μὴ δὴ κατ' ὄψιν ἐξάγοιτε τὰς φάσεις ·
 Μὴ προσκαθεῖα, μηδὲ μῆνιδος χάριν,
 Μὴ προσφιλεῖ τε, μηδ' ἀπεχθεῖ καρδίᾳ ·

A Curis, procellis, fraudibus supernatans.

Nam cura monacho residua est hæc unica,
 Portum quietis tandem ad illum appellere,
 Ubi labor omnis et molestiæ silent,
 Ubi jugis hymnus, vitæque his carens malis.
 Negotiator ergo quis prudens erit,
 Qui derelictis omnibus tollat crucem ?

IV. — *In præpositum.*

Quantum regentis sit cacumen, pervidens,
 Tremebundus illum, ceu decet, gradum pete.
 Vario subisti plenum opus discrimine,
 Magnisque curis, plurimisque angoribus.
 Vigilanter insta, quos regis circumspice,
 Nulla ut ovis usquam tibi pereat ignavia :
 Dans operis in te specimen et formam boni.

B Reddenda ratio te manet quippe, ut scies
 Christus ubi iudex omnium consederit.

V. — *In subditum.*

Ades, pugil, ades fervidis votis flagrans :
 Obtemperantes subde cervices jugo,
 Totus humilis, totus volendi nescius :
 Et cogitatus cordis omnes explica,
 Quam per labori, quam libens, stadium teras.
 Non te columna, non eremus terreat,
 Non alia vitæ forma, quamvis asperæ,
 Tu vincis omnes, Litteræ ut sacræ docent,
 Viam supremi martyrum ducis tenens.

VI. — *In eum qui secundas obtinet.*

Regente Mose, Navides aderat comes,
 Proximus ab illo, ceu novus parastates.
 C Sic tu secundas qui gradu partes geris,
 Quo more fratres temperes, considera.
 Præi, gubernæ, omnique cura protege,
 Pacificæ, amanter, condolenter, comiter :
 Leges superne traditas custodiens,
 Casto integroque judicans examine :
 Modo languidis, ægrisque ab affectu indolens,
 Modo vegetos, alacresque per amorem incitans :
 Ut populi habenis dignus, ex lege imperes,
 Tanquam ipse ducens tu quoque populum Dei.

VII. — *In æconomum.*

Stephani, coronæ martyrurum, munus gerens,
 Hanc nactus es curam, ut quæ opus sunt dividas
 Fratrum catervæ, proprio Christi gregi.
 Deo labores offer in diem tuos,
 Tua quasi membra sedulo cunctos fovens :
 D Non huic benignus, durus illi, aut invidus,
 Sed cuique pariter providens quod congruit,
 Nemo ut laboret quærere, quibus indiget
 Sed ipse sponte subministrans omnia.
 Ut rite cursus spatia cum peregeris,
 Forti, pioque animo, et inoffenso pede,
 Sumas laborum, quos tulisti, præmia.

VIII. — *In epistemonarchas.*

Fratrum in corona qui sedetis iudices,
 Ut æqua recto iudicetis calculo,
 Nolite voces ad oculum depromere :
 Non ullo amoris, non furoris impetu,
 Nec ut favori dediti, nec ut odio,

Sed corde miti, condolenti, debili,
Deliberate, leniter, viriliter :
Animum acuente, morè teli, innoxium,
Dirigile certas in scopum sententias :
Veri incubantes semper ut vestigiis,
Judicia Christo deferatis integra :
Nam que facitis arbitria, vos eadem manent.

IX. — *In observatores.*

Vos, vicem oculorum fratribus qui impenditis,
Speculamini, observate cunctos acriter,
Interdium, nocturne, seu meridie,
Ne quando juvenes uspiam una sint duo :
Ne coitiones, neve contubernia,
Licentiæque pestis, et tenebrarum opus,
Risus soluti, injuriæ petulantia,
Malique quidquid a Deo procul fugat :
Hæc nuntiantes perpetim rectoribus,
Sincera apertæ veritatis regula.
Sic vos reapse semper aspiciat Deus,
Et digna pulchri muneris det præmia.

X. — *In canonarchen.*

Lyræ sacrorum præsidēs qui carminum,
Tubæ instar cæli cantuum moderamine.
Da signa ligno temporis, seu res jubet,
Et plectra linguæ primus ad melos move,
Versum decenter concinendum proferens,
Clara, suavi voce, et instar organi,
Fratrum canoris ora concinnans modis.
Tum cuncta cunctis congruenter impera,
Nihil dolori, iræve dans, aut gratiæ :
Sed sicut æquæ ratio poscit, ac modus.
Tua quippe cuncti membra sunt; sunt et Dei.
Deus coronam sicut agenti conferet.

XI. — *In taxiarchen.*

At tu, ordinandi cui potestas obtigit,
Ut taxiarches additus populo Dei,
Modum, ordinemque tempora observa et loco,
Sive redendum, sive eundem est quopiam,
Dum dignitate præditis occurritur,
Dum Domini ad eodem convenire mos jubet :
Ratione cunctos collocabis, ac modo,
Suum cuique rite procurans gradum,
In veste, gressuque exigens decentiam,
Hæc si perite feceris, si serio,
Si mansuete, si pie, si provide,
Mercedis ingens a Deo tibi est gratia.

XII. — *In cellarium.*

Quis te magis, fili, Dei est operarius ?
Opus laboris plenum habes præ cæteris,
Fraternitatis qui præes cibariis.
Incumbe totis diligenter viribus,
Quod cuique debes, congrue dispertiens.
Assuesce multis postulatum vocibus,
Hoc illum, at illo sustinens vultu alterum,
Mili, sereno, condolenti, debili.
Sic tibi corona cinget, ut Stephano, caput.

XIII. — *In prandii ministrum.*

Fratrum coronæ prandium, fili, apparans,
Ordine locatas rite mensas instrue.

* * Δι. πειρας.

A 'Αὐ' ἡ-ιω-τε, συμπαθῶς, εὐκτιρμένως,
Βουλευτικῶς τε, μακροθύμως, εὐτόμως *
Τὸν νοῦν ἀκραιφνῶς ἐξύναντες, ὡς βέλος,
Κατὰ σκοπὸν θαινοῦτε-οὺς εὐθείς λόγους.
*Ὅπως τ' ἀεθίς παντὶ θαρῶντες λόγῳ,
Θεῷ δικαίως προσέροιτε τὰς κρίσεις *
*Ὡ γὰρ κρινεῖτε, καὶ κριθήσεσθε τρόπῳ.

Θ'. — *Εἰς τοὺς ἐπιτηρητάς.*

Τάξει τεθέυτες ὁμμάτων τοῖς συγγένους,
*Ὅρατε, καὶ τηρεῖτε πάντας εὐσκοπῶς,
*Ἐν ἡμέραις, ἐν νυξίν, ἐν μεσημβρίαις,
Μήπου προσωπα τῶν νέων εἶεν δυο,
Μήπου γίνονται θεατρίας συσκηναίαι.
Παρρησιῶν ὄλεθρος, ἔργα τοῦ σκότους,
Στρηννοὶ γλιωτες, ὑβρίας ἀταξίαι,

B Καὶ πᾶν παντρον τοῦ Θεοῦ πάρω φέρον *
Ταυτ' ἐκλαλοῦντες πυκνὰ τοῖς πρωτοεστάταις,
*Ἀπροσπαθεία, τῆς ἀληθείας λόγῳ *
Τύχοι τε θείας ἀτρεκῶς ἐποψίας,
Τὸν ἀντομίψιν τῶν καλῶν ἐσχατότας.

Γ'. — *Εἰς τὸν κανονάρχην.*

*Ἀρχηγὸς ἱστάς τῆς λύρας τῶν σαμάτων,
Σαλπιγὲ φάνηθι τῇ μελουγίᾳ ξένη.
Σαλπίζε καρδίᾳ τὸ ξύλον, καθὼς δίδει,
Κίνοι δέ σου τὴν γλώτταν ὡς πλάκτρον φέρον
*Αἰ προπόντως τὸν στίχον συνεισάγων
*Ἀσύγχυτον, καλλόχον, ἀργαίου δίκην,
Τὸ τῆς ἀδελφότητος εὐρυθυμῶν στόμα.
Τύσσεις ἀπαντα πᾶσιν ἀξιοχρῶται,
Μὴ πρὸς χάριν, μη μῆνιν, ἢ λύπας δοσαι.

C *Ἄλλ' ἐν σικαίῳ τῷ λόγῳ, καὶ τῷ τρόπῳ.
Πάντες γὰρ εἶσι τοῦ Θεοῦ καὶ σοῦ μέλι.
Ὅτως φρονῶν γούν ἐκ Θεοῦ * ἐν στόματι.

ΔΑ'. — *Εἰς τὸν ταξίαρχον.*

Τοῦ ταξίαρχον τὸν λόγον διδεδυμένος,
*Ὡς ταξίαρχος τοῦ λαοῦ τοῦ Κυρίου,
Τάξιν οὐλατε παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ,
*Ἐν εἰσόδῳ ἡμοῦ τε καὶ διεξόδῳ,
*Ἐν ταῖς ὑπανταῖς ὄψιν τῶν ἐξόχων,
*Ἐν ταῖς ἀθροισμοῖς τοῦ ναοῦ τοῦ Διακτου.
Χοροστατῶν ἀπαντας εἰρμῶ καὶ λόγῳ,
Τερῶν ἐκάστου τὸν τεταγμένον βραχίον *
Στολὴν ἀπατεῶν, καὶ βιάδισμα τὸ πρέπον.
Εἰ ταῦτα ποιῆς εὐποροῦντι, καὶ συντόμως,
Θεοπρεπῶς τε, πραΰως, κεκριμένως,
*Ἐξίς χάριν, καὶ μισθόν ἐκ Θεοῦ μέγαν.

ΔΒ'. — *Εἰς τὸν κελληρίτην.*

Τίς ὡς σὺ, τέκνον, ἐργάτης Θεοῦ κλεῖ ;
*Ἐχει γὰρ ἔργον σοδρα τῶν ἄλλων κλεῖον,
Τῶν τῆς ἀδελφότητος ἀρχῶν βρωμάτων.
*Ὅλας προσειθε παυσθεῖως τῇ αὐρατίδι,
Διδοῦς ἐκάστῳ τὸ προσήκον ἐν κρίσει.
Πυρᾶς * δέχοιο τῆς πολυζητησίας.
*Ἐκείνον οὕτως, ἄλλον ἀλλοίως εἶρμον,
Πράως, γαλανῶς, συμπαθῶς, εὐκτιρμένως.
Ὅτως γὰρ ἴθεις σὺν Στεφάνῳ τὸ σίσιος.

ΓΓ'. — *Εἰς τὸν ἀριστοτέλειον.*

*Ἀριστοποιῶν τοῖς ἀδελφοῖς σου, τέλει,
Εὔμοι στύβητι τῶν τρακισίων τὰς θέσεις,

Σταθμῶ τῶν ἀρτεν, εἴ τι δ' ἐν βρωτῶν τύχη,
 Ἴσως μερίζω, τοῖς δὲ μείζουσι πλέω.
 Διπλῆς τιμῆς γὰρ ἀξιοῦν τούτους λόγος.
 Φείδου δ' ὁμοίως καὶ τὸν ὑστεροτάτην ·
 Ἄπας γὰρ ἔστι σὺν μέλος, καὶ οὐκ ἴσως ·
 Καὶ μὴν παρεστῶς ὡς τραπέζῃ Δεσπότου,
 Ἀποστόλοις νόμιζε δουλείαν φέρειν.
 Στρέφου, θεῶναι, νερὸν ἄλλοτε νίμων.
 Ἴν' εὐ γένηται καὶ χάρις σοι πλουσία.

ΙΑ'. — Εἰς τὸν ὄψοποιόν.

Τὸν ὄψοποιόν τις σε, τέκνον, οὐ στένει,
 Πολὺν φέροντα τὸν κόπον καθημέραν ;
 Δουλευτικόν σοι χρῆμα, μισθὸς δ' οὐν μέγας.
 Χρῆσις βυκώδης, ἀλλὰ πλυτρὶς πταισμάτων.
 Φλέγει σε νῦν πῦρ, οὐ τὸ μέλιον δε κρίνει ·
 Προσβάς σταθμῶς λοιπὸν εἰς τὴν ἰλίαν,
 Ἔωθεν εὐθὺς κλῶν θαλάσσης, χύτρας κλῶν,
 Βρώσεις προσψῶν, ὡς Θεοῦ, τὰ τῶν τέκνων ·
 Εὐχῆς ἄλλοις ταῦτα ὡσπερ ἄρτυσις,
 Ἴν' εὐλογηθῆς ὡς Ἰακώβ τῷ πάλαι,
 Καὶ χαιρε τούτοις ἐκταλῶν σου τὸν δρόμον.

ΙΕ'. — Εἰς τοὺς ῥαφίεις, ἤτοι βεστιαρίους.

Υμῆς ἴπαραχοι, καὶ διαίτηται μῆλα
 Τῶν τῆς ἀδελφότητος ἀμφισμαμάτων,
 Ἄγων ὑμῖν οὐ μικρὸς ἐν τούτῳ πέλει,
 Φροντίς δὲ πολλή, καὶ μέριμνα, καὶ κόπος,
 Ῥάπτειν, νεουργεῖν, ἐκαθαίρειν, καὶ πλύνειν,
 Νίμειν ἐκάστῳ τὸ προσαρμόζον λόγῳ,
 Ἴσως μὲν οὐκ, ἴσως δὲ φίλτρῳ καὶ πόθῳ
 Ἄλλου γὰρ ἄλλος ἀξιώτερος πόνῳ.
 Σκοπεῖτε λοιπὸν ταῦτα κοίτῃ σωφρόνας,
 Ὅπως ἀμοιβῶν ἀντιλήψισθε χρέος,
 Πρὸς τοῦ Θεοῦ διδόντος ἀξίας δόσεις.

ΙΖ'. — Εἰς τοὺς ἀφρυκνιστάς.

Πρὸς πᾶσιν ἄλλοις οὐδ' ὑμῖν μικρὸς κόπος,
 Διεξαιστῶν τοὺς ὑκνώδεις συγγόνους,
 Συνεισελαύνειν τοὺς γυρευτάς εἰς μέσον.
 Τούτων ἐπιθεῖν σαλπίσση τις τὸ ξύλον,
 Ὡς ἄγγελοι παρευθὺ δεδραμνηκότες,
 Εἰς πάντα κοιτανίσκων, εἰς κρυπτὸν τόπον.
 Ἐγείρετε πρὸς ὕμνον ἀχράντων λόγων,
 Συνεισφέροντες εἰς νεὼν τοῦ Δεσπότου,
 Ἐν ἡμέραις, ἐν νυξί, ἐν μεσημβρίαις,
 Ἐκαστον αὐτῶν προσκαλοῦντες εὐθέτως.
 Ὅσως ὑμῖν τὸν μισθὸν ἄξιον νίμη,
 Ὅ πάντα μετρῶν, καὶ νίμων κατ' ἀξίαν.

ΙΖ'. — Εἰς τὸν νοσοκόμον.

Τὸ χρῆμα θεῖον, ἀσθενῶν θάρη φέρειν.
 Τούτου λαχὼν πύκτευσον, ὦ μοι τεκνίον,
 Θεριμῆς, προθύμως ἐκτελεῖν σου τὸν δρόμον,
 Ἔωθεν εὐθὺς τοὺς κληθήσεις σου βλίποις,
 Ἄλλου πρό παντὸς φαρμακῶν τοῖς λόγοις,
 Εἴτ' αὖ κρεπόντως προσφίροις σίτων δόσεις,
 Ὡς χρῆ δ' ἐκάστῳ, συνδιακρίσει λόγου.
 Μέλος γὰρ ἔστι, μὴ παρέρχου τὸν πέλας.
 Οὕτως ὑπηρετοῦντι μισθὸς σοι μέγας,
 Φῶς ἀπρόσβιτον, οὐρανῶν εὐκλήρια.

ΙΗ'. — Εἰς τοὺς νοσοῦντας.

Τό τῆς νοσου μοι δῶρον εὐ, τέκνον, δέχου,

A Panem ex amussi, et si quid est edulii,
 Partire ab æquo, plus tamen majoribus :
 Nam duplici honore hos affici ratio jubet.
 Reverere pariter infimo situm gradu,
 Nam membra cuncti sunt tua, haud æque tamen :
 Christique tanquam appareas convivio,
 Apostolis te tunc ministrare æstima.
 Appone, tolle, verte te, circumspice :
 Ut copiosa redeat ad te gratia.

XIV. — *In coquum.*

Dignum corona te coquum quis abnuat,
 Cujus perennis in dies durat labor ?
 Servile munus est, at ingens præmium :
 Immunda res, sed qua lavantur crimina.
 Nunc ignis urit, ne futurus devoret.

B Age ergo, lætus ad coquinam convola,
 Et mane torres dissecta, ollas elue,
 Fratrum tuorum, ceu Dei, cibos coque,
 Precibus subinde condiens, tanquam sale :
 Benedictiois Jacob ut sis particeps :
 Istisque vitam claudere in studiis juvet.

XV. — *In sartores seu vestiarios.*

Vos administri et præsidēs potissimi
 Cultus domus, reique vestiariæ,
 Nec difficultas parva vestro in munere,
 Sed cura certe plurima, et studium, et labor,
 Suere, novare, colluere, detergere,
 Dividere cuique, recta quod ratio monet,
 Non sorte eadem, verum amore haud dispari,
 Quippe alter altero ob laborem est dignior.

C Videte porro provide his fungamini :

Mercedis ut ab illo feratis gratiam,
 Æquata meritis qui rependit præmia.

XVI. — *In excitatores.*

Nec parvus inter cæteros vobis labor,
 Exsuscitare somnolentos congreges,
 Locumque in unum parte ab omni cogere.
 Simul ergo ligni nota personuit tuba,
 Mox angelorum more cursum intendite
 Cellas per omnes, tecta per cubilia.
 Divini ad hymnos excitate carminis,
 Et Domini ad ædem sedulo compellite,
 Interdiu, noctuque, seu meridie,
 Unum evocantes quemque quam scitissime :
 Vos congruenti præmio ut remuneret,
 Qui cuncta justis rite partitur modis.

D XVII. — *In ægrotorum curatorem.*

Divina res est compati ægrotorum malis.
 Has ergo partes sustinens, filii, stude,
 Prompte ac libenter, quem tenes, cursum sequi :
 Lecto jacentes luce prima invisere,
 Primumque blandis confovere affatibus :
 Post hæc parata condecenter inferens,
 Ut cuique quadrant, esculenta divide.
 Cave relinquo proximum : pars est tui.
 Dum sic ministras, magna merces te manet,
 Lux sempiterna, sors beata cœlitum.

XVIII. — *In ægrotantes.*

Mihi rite, filii, munus hoc morbi cape :

Cœlestis ista est cura providentiæ.
 Feræstantis fortiter flammam mali,
 Et molli habendæ rore tinge gratiæ.
 Joh æmulare, paria cum viro loquens,
 Qui nec loquendo decipi se passus est.
 Si forte transit quispiam, haud cerne et tace,
 Contentus illa, quam tui curam gerunt,
 Ut sic in ægro cor hilarescat corpore.

XIX. — *In sutores.*

O quantus artis est honos sutoriæ !
 Ars nempe Pauli maximi est apostoli.
 Ejus laborum provocati memoria,
 Perferte, velut operarios Christi decet,
 Quos hæc in horas cura sudores creat.
 Sectis decenter pellibus, quantum est opus,
 Vetera innovate, deinde nova compingite,
 Nec quidquam inertî projicite socordia,
 Quod velut ineptum projici non debeat :
 Ne quid vicissim parcius concidite.
 Nam cuncta recte si geritis, atque ordine,
 Par luca vobis martyrum est certamini.

XX. — *In dormitorium.*

Somnum levandis qui dedisti sensibus,
 Longæ diei quos labores atterunt,
 Mihi soporem, Christe mi, Verbum Dei,
 Da, quæso, facilem, da brevi cursu levem,
 Et turbulentis liberum phantasmatis,
 Desiderandis affluentem somniis.
 Tum me vocantis suscita ad ligni sonum,
 Exspergefactum, alacrem et aptum cantibus,
 Stabiles in hymnis rite confirmans pedes,
 Mentem a protervis dæmonum tutans dolis,
 Clarosque linguæ dans modos, queis gloriam,
 Tuæque laudes intonet potentis :
 Ut sic peracta nocte purus, lumine
 Legum tuarum perfruar diluculo.

XXI. — *In divites ac pauperes.*

Memento qui sis, o homo, qui impendat,
 Quam sedem inhabites, qui migrandum denique,
 Ad supera prorsus tende curis omnibus.
 Plurima ibi lux, at pœna porro indesinens.
 Hic quidquid est, id aura, fluctus, somnium.
 Liquatur aurum, laus perit, alia effluunt,
 Planctuque, lacrymisque hic redundant omnia.
 Cave ne inane tempus elabi sinas,
 Quod nec retro redire, nec falli potest.

XXII. — *In mundanos.*

Christi sequaces mansueti et optimi,
 Cur efferatos mutuis discordiis,
 Ejus tremendam non pudet domum ingredi ?
 Sacrosancta dona quomodo libabit ?
 At enim et Judas impio accedens dolo,
 Foris salutans, sed furens intrinsecus,
 Dirus magistri venditor patuit sui.
 Huc ergo ne quis hostem habens gradum ferat :
 Mucronis aciem pectori infgens suo,
 Flammas perennes præmii referet loco.
 Hæc nos scientes, valde amemus invicem.

A Ἐπισκοπὴ γὰρ ἴσθι θείας φροντίδος.
 Φέροις ἀνακτῶς τῆς καμίνου τὴν φλόγα,
 Ἐν τῷ δροσισμῷ τῆς ἀπυχαριστίας.
 Ἰώθ γίνοιο, τοὺς ἐκείνου φῶς λόγους,
 Ἐρ' οἷς ἀμαρτιῶν οὐκ ἀνῆκε κἄν λόγῳ.
 Κἄν δ' αὖ παρεῖθῃ τίς σε, μὴ βλέψας, στήγα,
 Ἐν πᾶσιν αἰῶνι τῇ κατὰ χρεῖαν δόσα ·
 Ἴν' εὐκαθήσῃς σώματι πρὸς καρδίαν.

IΘ'. — *Εἰς τοὺς σκουτεῖς.*

Πεδιλοποιῶν ὡς ἀριστος ἡ τέχνη !
 Ἄποστόλον γὰρ ἴσθι Παύλου, τοῦ πάνου.
 Ζηλοῦντες αὐτοῦ τοὺς ἰδρωτάς τῶν κόπων,
 Δίξασθε θερμῶς τοὺς πόρους καθημέριον,
 Ὡς ἐργάται Χριστοῦ, τῆσδε φροντίδος.
 Δέριός τε βύρσας, ὡς δίσον, τετρακτότες,

B Παλαιὰ καινοργοῦντες, εἴτα καὶ νέα,
 Μὴ κωθρότατι πρὸς παράχρησιν λόγου,
 Ῥιπτοῦντες, εἴ τι τῶν ῥιφῆς οὐκ ἀξίων,
 Ἡ τὴν τομὴν φέροντες ἑλλειπῶς ὑπερ.
 Ἄπαντα γὰρ ποιοῦντες ἀξιοχρήτως,
 Τῶν μαρτυρούντων ἑξανύσσετε δρόμον.

Κ'. — *Εἰς τὸ κοιμητήριον.*

Ὁ δούς τὸν ὕπνον πᾶσιν, εἰς λύτρον πόνων,
 Ὡπερ παρίσχεις ἡ διακνής ἡμέρα,
 Κάμοι παρᾶσχου, Χριστέ μου, Θεοῦ Λόγου,
 Κούφον τὸν ὕπνον, ἡδὺ καὶ ταχὺ δρόμον,
 Φαντασμάτων μὲν τῶν κακῶν ἑξωσμένον,
 Ὀνειράτων δὲ τῶν καλῶν πεπλησμένον.
 Καὶ μ' ἐξέγειρον κρουσματόντος τοῦ ξύλου,
 Ἀνέκλυτον, σταθερὸν εὐθύμους ἄδειν,
 C Ἰσθῶν πόδας μου καρτερῶς ἐν σινίσει,
 Φρουρῶν νόας μου δαιμόνων πανοργίας,
 Γλώσσαν τρανῶν μου πρὸς τὸ μέλιτιν εὐτύμως,
 Εἰς δόξαν αἰῶνι τοῦ μεγίστου σου κράτους ·
 Ὅπως τέλειος νυκτηρεύσας, ὀρθρίσας,
 Τὸ φῶς ἴδω σου τῶν ἐντολῶν πρωΐθεν.

ΚΑ'. — *Εἰς πλουσίους καὶ πένητας.*

Ἰσθι τίς ὦν, ἀνθρώπε, καὶ τί σοι μένει,
 Ὅση παροικεῖς, καὶ μεταστασίαν ἔχεις,
 Ὅλος γίνοιο πρὸς τ' ἄνω τῇ φροντίδι.
 Πληρές γ' ἐκεῖ φῶς, ἀλλὰ καὶ κλίσει ἀληθῆ.
 Τῷ τῆδ' ὁ τ' εἶποις, αὔρα, ροῦς, καὶ νυκτέων
 Χρυσὸς χροῦται, δόξ' ἀπαυθεῖ, τᾶλλα ρεῖ,
 Πελύστονα, θρηνηρὰ πάντα τάνθαδα,
 Ἐχε προσεκτῶς μὴ σε κυλίση χρόνος,

D Οὐ μὴ πάλιν ἀγραιτεν, ἢ παικτὸν πῖλαι.

ΚΒ'. — *Εἰς κοσμικοὺς.*

Χριστοῦ μαθηταί, τοῦ καλοῦ καὶ κράτους,
 Μῆνιν φέροντες εἰς ἑαυτοὺς ταῖς μάχαις,
 Πῶς εἰς τὸ αὐτοῦ βαίνετε φρεκτὸν δόμον ;
 Δώρων πανάγων πῶς μεθίξετε ξένως ;
 Καὶ μὴν Ἰούδας ὁ προσελθὼν ἐν δόλῳ,
 Φιλῶν μὲν ἔξω, μνηῶν δὲ τοῖς ἔσω,
 Ὡσθῃ μαθητῆς πεπρακῶς τὸν Δασκότην.
 Μηδεὶς παρείτω λοιπὸν ἐχθρωδῶς ἔχων,
 Ξίφος κατ' αὐτοῦ πηγνύων τῇ καρδίᾳ,
 Διώνιον πῦρ ἐντίδωρον λαμβάνων.
 Γινόντες τὰ τῆσδε, προσφιλῶς σχώμεν πάνου.

ΚΓ'. — Εἰς ὁδὸν.

ὄν καθέξου πᾶς τις ὕβρειος δίχα ·
 γάρ ἐστιν οἶκος ἔνθα περ, φίλε.
 σὰς δὲ, λίσσον αἰτίαν, καθ' ἣν πάραι,
 μικρὸν πῦτε μακροθυμῶν τὴν φάσιν.
 δὲ βάλων σὺν φόβῳ τε καὶ πόθῳ,
 ἐσπότη σου τὰς προσευχάς σου δίδου.
 ἢ δὲ φάσκε τῶν ματαίων τοῦ βίου,
 γυγνάνων γε τοῖς φυγοῦσι τὸν βίον ·
 εἴ τι σεμνόν, εἴ τι τερπνόν ἐν λόγοις,
 ὑαγῶς ἐνθένδε, καὶ σωτηρίας,
 ἢ στροφῆς εἰς τὰ οἰκεία τρέχων.

ΚΔ'. — Εἰς τοὺς παριόντας.

σου πορεύη τὴν ὁδὸν, φίλε, σκόπει ·
 τρακτικὴν δὲ λεκτέον, καὶ γνωστέον.
 νοί, λόχοι, θήρατρα πολλὰ τοῦ Πλάκου,
 ἢ φθόνοι, γέλωτες, ὕβρειος κόροι,
 εἴα, δόξα, χρημάτων ἔρωσ, φθόνοι,
 , κλοπή, μοιχεία, καὶ πᾶν ἄλλο τι,
 ροσπαρῆς που, μὴ πέσης πτώμα μέγα ἢ.
 συμβίβηκεν, ἐξανάστα τῷ τάχει .
 πυρὸς δίχην σε παμφάγου μίνει.

ΚΕ'. — Ἐπίγραμμα εἰς τὴν μονήν.

ἴλιον πέφνηναι ποιμένης αἰσίας.
 μεροταγοῦς ὃ γάρ εἰμι φωτοπροδρόμου,
 ὃ λογικῶν θρεμμάτων πεπλησμένης,
 ἴος ἄξυξ, ὡν πόλις ὕψους πόλις,
 ἴος ἕκαστος καὶ καθῆις ἀπαξ πόθῳ,
 ὕτινός τι τοῦ γε πάντων κτημάτων.
 ὅς γὰρ αὐτοῖς ἢ Θεοῦ σχήσεις μόνη.
 σφαλῆς, ὡς ἰσθλὸς ἤνυσται δρόμος,
 κοινωδικῶς πανταχῶς ἐξηκῶτας.

ΚΣ'. — Εἰς τὸν πυλωρόν.

καρσιτῶς ἔνθα περ, τέκνον, φόβῳ ·
 γάρ ἐστι θείας εἰσοδεξέδου.
 ἢ, δίχαιο τὰς φάσεις ἐν συγκρίσει,
 ἴλλε ταῦτα τῶν ὅσα πρέπου φάναι,
 δ' ἐκεῖνα τῶν ὅσα βλάβην φέρει,
 ἴνδον, ἴξω, κἄν ἀδελφοῖς, κἄν ξήνοις,
 ἴν, ἀνοίγων πρὸς δὲ καιρὸν, οἷς πρέπειν.
 ἴφ τε χρεῖαν νείμον · εἴ δὲ μὴ, λόγον.
 ἴς γὰρ ἴξεις μισθὸν ἐν παραστάσει.

— Εἰς ἀπερχόμενον ἀδελφὸν εἰς διακονίαν.

ἐκπορεύση τὴν πύλην ταύτην, τέκος,
 γίδα προσθεῖς εἰς ἅπαν μέλους τόπον ·
 ἴρὸς ἄσπερ ἐξεπέμφθης φροντίδας,
 νευεσκῶς ἴξωθούμενος βλάβας,
 ἴν, προσευχῆν ταῖν δυοῖν ἐν προσλέγων,
 στικῶδεις ἴξωθούμενος βλάβας.
 ἴς γυναιξὶ συστραφῆναι, κἄν τύχη ·
 ἴεις δὲ τάχει τῆς μονῆς εἴσω μίνει,
 σπερ ἴχθὺς ἄλλος ὃ ἴξωθεν θάνης.

— Εἰς ὑποστρέφοντα ἀδελφὸν ἀπὸ διακονίας.

ἴστροφῆσας, τέκνον, ἐκ τῆς φροντίδος,

XXIII. — *In viatorem.*

A Procul hospes omnem pelle contumeliam :
 Est sacra sedes quam petis, domus Dei.
 Pulsando, causam, cur venis, edissere,
 Responsa, post hæc, opperire paululum.
 Cum limen intras, misto amore cum metu,
 Solvenda primum vota ser Domino omnium :
 Deinde cave inanes sæculi nugas loqui :
 Nefas, fugaces cum alloquaris sæculi :
 Sed quæque honesta, quæque dictu suavia,
 Da, redde, verba singulis, ut convenit :
 Ut sanctitatis ac salutis præmio
 Auctus, penates melior hinc repetas tuos.

XXIV. — *In prætereuntes.*

A Attende, amice, qui tuam carpas viam,
 B Viam, ne aberres, actionum intelligo.
 Abrupta, laquei, plurimæ hic fraudes Plani:
 Invidia, risus, multiplex injuria,
 Libido, laudis et opum amor, cædes, merum,
 Rapina, adulterium, et quod estusquam mali.
 Deflecte procul his, ne gravi lapsu ruas.
 Si cadere contigit, erige extemplo gradum :
 Nam te voracis supplicia flammæ manent.

XXV. — *Epigramma in monasterium.*

A Gregis auspici jure me caulam voces.
 Sum namque lucem præeuntis Prodromi,
 Oribus referta mentis usu præditis,
 Queis vita cælebs, civitas sursum est polus.
 Communis omnes nectit amor ac singulas,
 Nullumque cuiquam proprium est peculium,
 C Sed una cunctis sors, Dei possessio.
 Quam tutus illis, quam levis cursus fluit,
 Qui cœnobiacis legibus vitam regunt

XXVI. — *In janitorem.*

Jugi per horas excuba, filii, metu :
 Hac sacer aditus est exitusque janua.
 Cape, redde voces, qua decet prudentia,
 Hæc sola referens, nuntiarum quæ juvet :
 Diversa retice, queis subest periculum,
 Intus, forisque, domesticis, extraneis,
 Claudens, aperiens tempori, ceu convenit.
 Stipemque egeno divide, aut verbis fave.
 Sic tibi parata mortuo merces erit.

XXVII. — *In fratrem qui proficiscitur ad ministerium.*

D Fili, priusquam proferas lectis pedem,
 Crucis adde membris omnibus signaculum :
 Tum perge recta quidquid est quo mitteris,
 Humoque fixum pronus obtutum gere,
 Psalmos, precesque mutua alternans vice :
 Immunis ut sis urbicis periculis.
 Fuge obviantes convenire feminas :
 Post hæc reversus ocius, domi mane,
 Ne more piscis extra aquam mox occidas.
 XXVIII. — *In fratrem qui revertitur a ministerio.*

Opere peracto cum redis, filii, domum,

VARLE LECTIONES.

od. Reg. ξίνον. ὃ Cod. Reg. πρόταγοῦς. ὃ Cod. Reg. λείας ὃ f. ἄλός.

Ut membra, mentem sic vagam recollige,
Inane ul intro nil feras extrinsecus,
Sed gravia tantum, nec nisi rectoribus.
Cave ergo mundi futiles nugas loqui,
Vidi, comedi, tum hoc et illud incidit,
Aut hæc et illa tibi hic vel ille nuntiat.
Nam si hisce dictis proximum subverteris,
Diris prophæte obnoxius, pœnas dabis.

XXIX. — *In hospitalem domum.*

Eni. hospitali lectulo succedite,
Boni viantes, quos visæ fragit labor :
His vos reficite lautius quæ præbeo,
Frugæ expelita cordis ad solatium,
Vinoque dulci profluente largiter,
Et veste, vires quæ retundat frigoris.
Hæc sunt, amici, quæ Theognosto mihi,
Ex conditis suarum in exhaustis opuin,
Opum tributur rex meus Christus dedit.
Illi ergo grates qui orbem alit persolvite :
Mibi sat superque, si preces rependitis,
Ut hospitalis pro laboris munere,
In Abrahami consequar sinu locum.

XXX. — *In sanctas imagines.*

Christi est imago, quam vides, atque hæc tibi
Dicenda Christus ipsa, verum homonyma.
Natura dispar est, idem vocabulum.
Utriusque cultus idem, eadem adoratio.
Hanc ergo adorat quisquis, et Christum colit.
Qui non adorat, idem et ejus hostis est.
Cujus figuram carnis, expressam typo,
Coli, furore mentis insano vetat.

XXXI. — *Aliud.*

Si corpus ipsum Christi edendum sumimus,
Vitæ parentem combibentes sanguinem ;
Pictum in tabella cur nefas ostendere,
Cujus reipsa corpus effingi potest ?
Nam quatenus simplex quidem, non pingitur
Sic namque Deus est, capi loco nequit.
At quatenus nostram induit substantiam,
Homo est, et illa parte circumscribitur,
Naturam utramque rite discretam gerens,
Unaque constans sempiterna hypostasi.
Quicumque Verbo reddit his cultum modis,
Germanus ille fœtus est Ecclesiæ.
Qui sentit aliter, a Deo aversus manet.

XXXII. — *Aliud.*

Pictoris arte perpolitam imaginem,
Umni decoram gratia qui cernitis,
Spectando fructum quem decet decerpitis,
Attinguntque cœlestis hinc ad ipsas tollite.
Nam claræ imago vocis instar personat :
Meus honor omnis, gloria est prima typi,
Quem propter ista, memoriæ causa, exsili,
Magistra custosque omnium qui me colunt :
At, colere qui me respuunt analogice,
Hæreditate cœlica procul inveniens.

XXXIII. — *Aliud.*

Sine carne Christus dum fuit, non hic erat :
Homo nullus, inquit scilicet, vidit Deum :

† F. λαμβάνωμεν. † F. δείξαμεν.

A Συστατικῶν τοῦ σώματος σαρκὶ καὶ νοῦν σου κλέων,
Εἰκαίον ὁμοίαν ἔδου ἐξῆθεν φίρων,
Ἄλλ' εἰ τι σεμνόν, καὶ το τοῖς πρωτοστάταις.
Δάγον γὰρ οὐ φῆς τῆς ματακοσμίας,
Εἶδον, βέβρωκα καὶ τὸ, καὶ τὸ τυγχάνει ·
Καὶ γοῦν ὅτις καὶ τίσθε φωνεῖ σὺ τὰδε.
Ἀνατροπὴν γὰρ τοῖσδε κινῶν τῷ πέλας,
Ἄρας προσήτου χρηματίζεις ἀπίος.

ΚΘ'. — Εἰς τὸ ξενόδοχεῖον.

Προβάτε, δευτε, τῇ ξενιζούσῃ στήγγι,
Ἄνδρες παραταῖ, τοῖς ποιοῖς κεκμηκταις,
Μετακλύβοιτε τῶν ἡμῶν ξενισμάτων,
Ἄρτου ποθητοῦ, τοῦ πρέσαντος καρδίῃς,
Πιστῶν γλυκείου, τοῦ ριέντος ἀποθῶναις,
Σκηπασμάτων τε τῶν φύχους ἀλλοτριῶν,

B Ἄ μοι παύσινε τὸ θεογνώστῳ, αἰετοῖ,
Ἐκ τῶν πανόλων δωρεῶν αὐτοῦ χάριν,
Ὁ Δισπατος μου Χριστὸς, ὁ πλουτοσούτης.
Ἐπευλογούνας μὲνόν, ὡς κοσμοτροφαν,
Ἐμοὶ προσευχῆν ἀντεποιούνας μόνον,
Ὅπως κείθεν τῷ φιλοξένῳ τροπῶν,
Τοῦς Ἀβραῆμ τύχημι κἀλποὺς εἰσδύνας.

Α'. — Εἰς ἀγιᾶς εἰκόνας.

Ἦνυπερ βλέπεις εἰκόνα, Χριστοῦ τυγχάνει,
Χριστὸν δὲ καὶ τὴν λέγον, ἀλλ' ὁμολύμμαις.
Κλῆσει γὰρ ἴσῃ ταυτοῦτος, ἀλλ' οὐ νοσοῖ.
Ἐμὸν δὲ προσκυνοῦσαι ἀσχετῶς μία.
Ταῦτῶν ὁ τῶν προσκυνῶν, Χριστὸν σεβαί ·
Μὴ προσκυνῶν γὰρ, ἰχθῶδες αὐτοῦ καὶ πᾶν.
Ὡς τὴν ἀπγραφασίαν ἐνσπικρον βίαν,

C Τοῦτου μεμῶς μὴ στασασθῆναι θέλων.

ΑΑ'. — Ἄλλο.

Εἰ σῶμα Χριστοῦ λαμβάνομεν μὲν ἐσθίον,
Τοῦτου κίνουτες αἷμα τὸ ζωηφόρον ·
Πῶς οὐκ ἂν αὐτὸν δείξωμεν ἢ γραμμαμένον,
Οὐ καὶ τὸ σῶμα σχηματόγραφον πέλει ;
Ὡς μὲν γὰρ ἀπλοῦς, οὐ περιγραφῆν ἔχει.
Ἰδὸς γὰρ ἴσῃ, παντὸς ἐξῆθεν τοποῦ,
Ὡς ἐσθῆτες δὲ τὴν καθ' ἡμᾶς οὐσίαν,
Ἄνθρωπος ἴσῃ, συνθεσῆι γυροκμημένος,
Ἐχὼν ἀσύρτως θάτερον κατ' οὐσίαν,
Ἐπαστάσει μία τε συνθεθειμένος.
Ὁ τὸν Λόγον τοῖσδε δοξάζων μάλα,
Πιστὸν ποιῆσε θεῖον τῆς Ἐκκλησίας.
Ἄλλως φρονῶν γὰρ, τοῦ Θεοῦ πορρωθεῖς.

ΑΒ'. — Ἄλλο.

D Ἐκ μαρμαροποιῶν χεῖρας ἀραισμήτων,
Βλέποντες ἄνδρες ἐγγρασοῖσαν ἐνθάδε,
Δραψασθε καρπὸν ἀφελείας ἀξίας,
Τὸν νοῦν ἀραντες εἰ, τὰς αὐτῶν αἰτίας.
Ἰσοῦ λόγου γὰρ ἡ γασσῶν βοᾶ μέγα,
Ὡς ἢ τιμὴ μου, δόξα τῆς αυτοφίας,
Δὲ ἢν παρήχθην εἰς ὑπομνησιν μόνον,
Φραυρούσα, φωτίζουσα τοὺς ἡμῶς ὄφλους,
Τοῦς προσκυνοῦναι μὴ θέλοντας μεσχίσαι,
Ἄλλοτριούσαι τῆς ἀνω κληρουχίας.

ΑΓ'. — Ἄλλο.

Ἀσκαρὸς ὢν πρὶν Χριστὸς, οὐκ ἦν ἐνθάδε,
Θεὸν γὰρ εὐδοίει, φησὶν, ἀνθρώπων ἰδέν.

Ἐπεί δὲ σαρκὸς ἐνδεδύσκειται πάχος,
 Ὁ πατὴρ ἔξω καὶ χρόνου τε καὶ τόπου,
 Ἄπτός, παθητὸς γίνεται τῇ συνδίεσι.
 Βρέφος κυνηθείς ἐκ κόρης, σκορὰς ἄνευ,
 Αὔξει, δεψεῖ, πεινᾷ τε, καὶ σύμπαν φέρει,
 Τῶν ἐν θίσει τε καὶ γραφῇ δεδειγμένων.
 Πῶς οὖν σὺ λοιπὸν, ὦ παράφρων, ὦ ταλα,
 Οὐ σαρκί σπκτώς Χριστὸν ἱμπεριγράφεις,
 Κατ' εἶδος αὐτοῦ τὴν ὅλην παρουσίαν ;
 Ἄλλ' ἢ μεταγνοὺς πιστὸς ἐκ πλάνης γίνου,
 Ἢ τῆς Θεοῦ πόρρωθεν αὐλῆς ἐκφέρου.

ΛΔ'. — Ἄλλο.

Ὁ Χριστὸς ἔστι τῇ γραφῇ δεδειγμένος,
 Ἐπεί βροτὸς πέφανεν, ὦν Θεὸς φύσει.
 Ὁ μὴ γὰρ οὕτως προσδίδειν αὐτὸν θέλων
 φαντασματώδως σωματοῦσθαι προσέγγυι.

ΛΕ'. — Εἰς τὴν ἁγίαν Θεοτόκον.

Ἐν εἰκόνι βλέπων σε, μήτηρ Κυρίου.
 Φόβῳ πρόσιμι προσκυεῖν σε, καὶ πόθῳ.
 Χαρὶς γὰρ ὄντως τηλικαύτη σοι πέλει,
 Ὡς τῇ σκιᾷ σου θαυματουργίας βρούει.

ΛϚ'. — Ἄλλο.

Ἐπ' ὠλένας μου μητρόμοιόν μοι βρέφος,
 Τὸν παντάνακτα Χριστὸν ἐγγράφως φέρω,
 Τὸ φῶς ἀκαστράπτουτα τῆς ἀφθαρείας,
 Καὶ κόσμον ἐξείροντα δαιμόνων πλάνης.

ΛΖ'. — Ἄλλο.

Σὺ τὸν Θεὸν τεκούσα, προὔχεις ἁγγέλων.
 Ὅν οὐ δύναται καὶ γὰρ αὐτοὶ προσδίδειν,
 Ὡς Υἱὸν αὐτῆ χειρὶν ἀχράντοις φέρεις.

ΛΗ'. — Ἄλλο.

Μητροπρεπῶς τὸν Υἱὸν ἐγγραπτον φέρω,
 Ὡς ἂν φανεῖα γνήσιον μητρός τέκος ·
 Ὁ πατρομοίως τῆς γραφῆς ἐπαρμένος,
 Ἐπειπερ ἴσθι διττὸς ἄπριξ τὴν φύσιν.

ΛΘ'. — Εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ.

Ἐξεσκόνισμαι, κἄν Θεὸς πῶλον φύσει,
 Ἐπειπερ εἰμι καὶ βροτὸς κατ' οὐσίαν ·
 Καὶ τῇ σκιᾷ μου προσκυνούμαι παντὶ που,
 Μήπω μερισμὸν τοῦ κλέους προσλαμβάνω.

Μ'. — Εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου.

Τῆς Παρθένου τὸν οἶκον ὁ βλέπων, νόει.
 Ἡπὸς γὰρ αὐτῆ τοῦ Θεοῦ δεδειγμένος,
 Ἡσὺς αὐτῆς πανταχοῦ γαίης ἔχει.

ΜΑ'. — Ἄλλο.

Τὸν Κοσμοποιὸν σωματούμενον βλέπων,
 Σὺν τῇ τεκούσῃ τῇ γραφῇ τῶν εἰκόνων,
 Καταπλάγηθι, πῶς Θεὸς βρέφος πέλει,
 Ἄπαντά τε θρᾶ πρὸς βροτῶν σωτηρίαν ·
 Ἴν' εἰς αὐτὸν τὴν φθορὰν κατακρίνας,
 Τὸ πλάσμα σώσῃ θεϊότητος τῷ κράτει.
 Τὸ δὲ φρονοῦσα τῇ Θεοτόκῃ φέρει,
 Πρὸς λύτρον αὐτῆς τ' ἀνδρός, ἀχραντον δόμα.
 ΜΒ'. — Εἰς τὸ κιβούριον τοῦ Προδρόμου.
 Θείας τραπέζης συγκαλύπτραν με βλέπων,
 Χερουβικὴν νόμιζε ταξιαρχίαν ·
 Χριστὸν γὰρ ἐνδον μυσταγωγείσθαι νόει,
 Τὸν τῶν ἁῶν τε Δεσπότην, καὶ τῶν κάτω.

A At mole postquam corporis sese induit,
 Quem nec loci nec spatia claudunt temporis,
 Exin dolori factus est obnoxius.
 Intaminata natus infans Virgine,
 Augescit, esurit, sitit, fert omnia,
 Quæ consuerunt omnibus fingi typis.
 Quid ergo causæ est, o miser, cur abnuas
 Christum verenda comprehendi imagine,
 Totamque vitæ seriem et historiam sacræ ?
 At tu aut profanum mentis errorem abjice.
 Aut te sacratis proripe a castris Dei.

XXXIV. — *Aliud.*

Hic Christus est, pictura quem denuntiat :
 Mortalis ex quo factus est qui erat Deus.
 Illum videre qui recusat hoc modo,

B Incorporatum prædicat phantastice.

XXXV. — *In sanctam Deiparam.*

Pictam in tabella te, Dei mater, videns,
 Venio ut adorem amore plenus ac metu.
 Nam tantus in te gratiæ exundat latex,
 Ut ipsa ab umbra profluant miracula.

XXXVI. — *Aliud.*

Consimilem in ulnis mater infantem mihi,
 Christum universi principem, pictum gero,
 Æternitatis emicantem lumine,
 Terrasque fraude liberantem dæmonum.

XXXVII. — *Aliud.*

Quod mater es Dei, angelos superemines.
 Nam contueri quem verentur angeli,
 Hunc ipsa puris Filium manibus geris.

XXXVIII. — *Aliud.*

C Gesto in tabella Filium, ut matrem decet,
 Ut certa soboles matris hinc eluceat :
 Qui, qua patri consimilis est, pingi nequit.
 Natura duplex quippe in illo cernitur.

XXXIX. — *In imagine Christi.*

Artifice, quamvis sum Deus, pingor manu,
 Humana quoniam mihi quoque est substantia :
 Umbraque ubique sic adoror in mea,
 Ut nulla honoris perferam discrimina.

XL. — *In templum Deiparæ.*

Dum cernis ædem Virginis, mentem admove.
 Ex quo ipsa templum est facta nascentis Dei,
 Templis ubique gentium colitur suis.

XLI. — *Aliud.*

D Mundi parentem cum vides in corpore,
 Cum matre, picta dedicatum imagine ;
 Hoc obstupescere, quomodo infans sit Deus,
 Nilque ad salutem non agat mortalium :
 Ut mortis in se proferens sententiam,
 Divinitatis liberet nos viribus.

Quod ista reputans, Deiparæ casta exhibit
 Sua, virique pro salute, munera.

XLII. — *In ciborium Præcursoris.*

Mensæ sacratæ conspicans operculum,
 Hanc tu cohortem cogita Cherubicam :
 Nam Christus intus mysticis adest sacris,
 Cœlestium idem Dominus ac terrestrium.

XLIII. — *In templum.*

Divina dum se mensa spectandam exhibet,
Venerare numen, membra inhorrescant metu.

XLIV. — *In sanctum altare.*

Horrore plenum est hoc tribunal et metu,
Lucida Dei ædes, nec nisi castis patens.
Pie propinqua, dignus ut ais munera :
Nam munus ignis est, et indignos vorat.

XLV. — *In janua ferula.*

Foribus apertis, adyia qua templi patent,
In corde mæsto spiritum offer anxium :
Hæc grata Domino est, hæc litatur hostia.

XLVI. — *In primum templi ingressum.*

Limem parantes ingredi domus Dei,
Remove curas ebriæ cupidinis :
Intus benignum ut judicem experiamini,
Qui dura vobis vincula solvat criminum.

XLVII. — *In templi ingressum : in crucem.*

Custode me, te nullus exagitet metus :
Ego namque terror dæmonibus et Hamma sum

XLVIII. — *Epigramma in cruces.*

Ubi cunque pingor nullum habet Satan locum :
Nam robur ejus sustulit rex omnium.

XLIX. — *Aliud.*

Fugam capessit, te procul visa, draco,
Deum gerentis intuens ligni typum.

L. — *Aliud.*

O cruz, perenni, lux mea, adsis lumine,
Longeque mentis submove caliginem.

LI. — *Aliud.*

Defixa summitate Golgothæ montis jugo,
Hæc roma mundo protulit vitalia.

LII. — *Aliud.*

Expansa tendens Christus in te brachia,
Mundum excitavit et barathro criminum.

LIII. — *Aliud.*

Salve, trophæum cælicæ panoplîæ :
Per te fugata est tota dæmonum phalanx.

LIV. — *Aliud.*

Salve, arbor illibata, ter laudabilis :
Fera mortis in te cessat execratio.

LV. — *Aliud.*

Salve, coronæ suave odus monasticæ :
Christi fit olli cursus in te planior.

LVI. — *Aliud.*

Salve, omnis in quo præsidet custos loci :
Salvos tuere quotquot hæc sedes habent.

LVII. — *Aliud.*

Si me vel ipsa quispiam effingat manu,
Dabit repente dæmona inimicum in fugam.

LVIII. — *In cruces monachorum.*

Cruz intuentum fulguri coruscum jubar,
Cruz certa et expedita monachorum salus,
Cruz Christi amantum comprimeas libidinem,
Cruz lacrymantum cuncta delens crimina,
Cruz castiorum tuta custos mentium,

A ΜΓ'. — Εἰς τὸ τεμβλίον.

Θεῖον τράπεζαν πρό προσώπου σου βλέπων,
Αἰδοῦ τὸ σεπτὸν, καὶ ὄλωσ στήθε φοβῶν.

ΜΔ'. — Εἰς τὸ ἅγιον θυσεικαστήριον.

Φρικτὸν τὸ βῆμα ταῦτο, καὶ πλήρες φοβῶν,
Ναὸς Θεοῦ φωτεινός, ἀγνοίς ἀπίστας.
Προσιτὴ θεῖως, καὶ μεβίξεις ἀξίως·
Πῦρ γὰρ τὸ δῶρον, τοὺς ἀναξίους ἀλέγων.

ΜΕ'. — Εἰς τοὺς πυλώνας τοὺς νάρθηκος.

Πύλας διαίρας τοῦ ναοῦ τῶν ἐνθάδε,
Ἴθι προσοίσων πνεῦμα συντετριμμένον·
Καὶ τοῦτο θύμα δεκτὸν ἔστι Κυρίου.

ΜϞ'. — Εἰς τὴν πρώτην εἰσοδὸν τοῦ ναοῦ.

Οἴλου Θεοῦ μέλλοντες εἰσβαίνειν πύλιν,
Ἔξω γένουθε τῆς μεθῆ, τῶν φροντίδων·

Β Ἴν ἐκτακτοῖς εὐρασε τὸν ἁγίον ναόν,

Λύσεις ἡμῖν εἰσοδοῦν τῶν ἐπιτηδεύων.

ΜΖ'. — Εἰς ναοῦ εἰσοδὸν· εἰς τὸν

Ἔχων με φρουρὸν, μὴ πτοσὺ κτύπου φέβῃ,
Καυστὴρ γὰρ εἰμι τῶν ἀκαταίθε δαίμωνων.

ΜΗ'. — Ἐπίγραμμα εἰς σταυρούς.

Ἐφ' ᾧ τυπώμαί, χώραν οὐ Σατάν ἔχει·
Καθελε γὰρ τὸ κράτος αὐτοῦ Παντάναξ.

ΜΘ'. — Ἄλλο.

Σαυτὴ θεῖα παρθένε ὁ ἀράων τρεχί,
Τύπον σε θέρσκων τοῦ θεσπλοκου ζύλου.

Ν. — Ἄλλο.

Ἴσταυρε, φωτὸς μου, λάμπε μοι παντὶ χρόνῳ,
Πόρρω διώκων τῆς ψυχῆς μου τὸ σκότος.

ΝΑ'. — Ἄλλο.

C Οὗτος πεπηγὸς ἐν τόπῳ τοῦ Γολγοθά,

Ἐνθῆσε κόσμῳ ζωτικὴν εὐκαρτίαν.

ΝΒ'. — Ἄλλο.

Ἐν τῷδε χεῖρας ἐξηπλόους ο Παντάναξ,
Ἐγείρει κόσμον ἐν βραχίονι πταισμάτων.

ΝΓ'. — Ἄλλο.

Χεῖροις, τρακαίον τῆς ἀνω παντευχίας·
Ἐν σοὶ τέτραπται πᾶσα δαιμόνων φάλαγξ.

ΝΔ'. — Ἄλλο.

Χεῖροις, τρισευλογητῶν, ἀχραντῶν ζύλων·
Ἐν σοὶ πεπαυται τῆς ἀράς ἡ θνητότης.

ΝΕ'. — Ἄλλο.

Χεῖροις, μοναστῶν πεντελαορον φορτίων,
Ἐν σοὶ γὰρ αὐταῖς καύχης ὁ Χριστοῦ δράμας.

ΝϚ'. — Ἄλλο.

D Χεῖροις, φυλακτὴρ αὐ παραδεισίου τοκου·

Σκέπεις ἀσιγῶς τοὺς μοναχὰς ἐνθάδε.

ΝΖ'. — Ἄλλο

Τυπῶν μὲ τις καὶ μόνον ἔμπου σακτύλων,
Εὐθύς τὸν ἐχθραίνοντα αἰμίμονα στρίψει.

ΝΗ'. — Εἰς σταυρούς μοναστῶν ἡ.

Ἰταυρός βλέπόντων ἀστραπησορον σέλας,
Ἰταυρός μοναστῶν εὐραμας σωτηρία.

Ἰταυρός φιλοῦντων ἐνθέως πανοικτενος.

Ἰταυρός κλυόντων ἐξελίσπων πταισμάτων.

Ἰταυρός φιλόγων ἀσσηπλάστιατος φύλαξ.

VARIÆ LECTIONES.

h Reg. cod Ἐπίγραμμα μονόστιχα εἰς σταυρούς.

NΘ'. — Ἄλλο.

Πᾶς ὁ γράφων με, καὶ γράφειν Χριστὸν θέλει.
Ἐκείπερ αὐτὸς συμπλέκεται μοι πάθει.
Ἐμοῦ γὰρ ἔχθρὸς, καὶ καθαιρέτης πέλει,
Ὅ μὴ γράφω ἐκείνον, εἰ καὶ με γράφει.

Ξ. — Μονόστιχον.

Βροτούς θαδουχῶ, καὶ σιωπαρχούντας φλέγω.

ΞΑ'. — Εἰς τὸν Πρόδρομον.

Εἰκὼν ὑπάρχω τοῦ σθεαστοῦ Προδρόμου.
Καὶ τοὺς πόθῳ με προσκυνούντας ἀξίως,
Ὡς εἰς ἐκείνον τὴν τιμὴν ποιουμένου,
Σίως φύλακτε αἰρετικίζοντων πλάνης.

ΞΒ. — Εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον.

Ἐροντῆς τὸν υἱόν, ἀστραπῆν τὴν τοῦ λόγου,
Ὅρῶν σε γραπτὸν φωτιοῦμαι τοὺς νόας.
Σὺ γὰρ προσέψας πυρσὸν ἀρθάρτων λόγων,
Λύσαι φθάσεις τὸν κόσμον ἐκ σκότους πλάνης.

ΞΓ. Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον τὸν ἀπόστολον.

Χαίρεις, δοχαῖον γνώσεως Θεοῦ μέγα,
Ἐξ οὗ τὰ θεῖα πάντας ἐντλοῦσαι σφόδρα.
Ἐκ γὰρ πλάνης σὺ κόσμον ἐσπείσας ὄλον,
Εἰς ὕψος ἤλθες, ὑψακὸν τρίτον φθάσας.

ΞΔ. — Εἰς τὸν ἅγιον Ζαχαρίαν.

Σὺ τῶν προφητῶν τὸν μέγιστον αὐγάσας,
Θεοῦ προφήτης χρηματίζεις καὶ θύτης·
Ἐρπὸν δὲ θεῖον προσφέρων τῷ Δεσπότῃ,
Θῆν μαχαίρῃ πρὸ τραπίδος Κυρίου.

ΞΕ. — Εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον.

Πολὺς τὰ θεῖα χρηματίζων, τρισμάκαρ,
Τοὺς ἀγγέλους σὺ μυστικῶς διαγράφειρ,
Καὶ συμπραίνων πᾶσαν ἱεραρχίαν,
Τὸν κόσμον ἔνθεν δογματῶν πληροῖς πλάτει.

ΞΖ. — Εἰς τὸν ἅγιον Βασίλειον.

Ἦστραψας ἀγλήν τοῦ φαινοῦ σου βίου,
Καὶ φαιδρύνεις τὸν κόσμον ἔργοις καὶ λόγοις.
Δοκῶν δὲ τὰς κλεῖς καυτὸς ὡς Πέτρος νίος,
Φύλαξ ὑπάρχεις τῆς πάσης Ἐκκλησίας.

ΞΔ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον.

Ἐροντῶν τὰ θεῖα τῆ βοῇ τῶν δογματῶν,
Ἦχασας ἔντως τὴν ὑπ' οὐρανόν, μάκαρ.
Καὶ πάσας ἀκριβῶς μωράνας αἰρέσεις,
Τὸν κόσμον ἐστῆριξας ἐν τοῖς σοῖς λόγοις.

ΞΕ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Γρηγόριον τὸν Θαυματουργόν.

Ὡς ἤλιός τις ἐν βίῳ λάμπας μέγας,
Διασκοδάζεις νύκτω τῆς μοχθηρίας·
Καὶ θαυματουργῶν τῶν προσευχῶν τῷ φαι.
Ἀπεκδιώκεις δαιμόνων σμήνη, Πάτερ.

ΞΘ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον.

Ἐσοφόν σε πράξεως ἢ λαμπρότης,
Ἐδείξεν ὕψει τῶν μεγίστων θαυμάτων.
Ἐξ ἧς τὰ ρεῖθρα πλημμυρῶν τῶν δογματῶν,
Πάντων θρίαμβος αἰρετικίζοντων πέλει.

Ο'. — Εἰς τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον τὸν Θεοφόρον.

Ἐχων ἔρωτα Χριστὸν ἐν σῆ καρδίᾳ.
Ἀποστύλων εὐσχευὸς ὄφθης, τρισμάκαρ·
Ἄθλιος δὲ θερμοῖς ἐκφλογίζων τὴν πλάνην,
Ἐπιστολαῖς σου Παῦλος ἄλλος τις πέλει.

A

LIX. — Aliud.

Quicumque pingis me, simul Christum velis
Pinxisse, morte nam colligatus mihi est.
Exterminare me parat, si quis typum
Ejus recuset pingere, et pingat meum.

LX. — Monostichum.

Mortalibus sum lux, et uro dæmonas.

LXI. — In Prodromum.

Imago sum veneranda magi Prodromi :
Et me lubenti qui colunt animo, ut decet.
Sancte exhibentes quem mihi cultum exhibent,
Hos ipse serves hæresis contagio.

LXII. — In sanctum Joannem Theologum.

Verbique fulgur, et tonitruum filius,
Mibi luce complex mentum, ubi pictum intueor.

B Potes corusca namque sermonum face,

Erroris umbras orbe toto pellere.

LXIII. — In sanctum Paulum apostolum.

Salve, o supernæ grande vas scientiæ :
Ex quo universi nempe divina hauriunt.
Per te fugatus orbe postquam error fuit,
Tolleris ad alta, cælum ad usque tertium.

LXIV. — In sanctum Zachariam.

Tu qui prophetam prædicasti maximum,
Dei sacerdos et propheta diceris :
Dominoque fructum rite divinum offerens,
Mactatus ense, victima ante aram cadis.

LXV. — In sanctum Dionysium.

Felix nimis, divina cui datum eloqui,
Et angelorum arcana quæque pandere :
C Complexus omne quidquid est hierarchiæ,
Multiplici mundum inde doctrina repleas.

LXVI. — In sanctum Basilium.

Vitæ refulsit splendor eximius tuæ,
Factisque mundum pariter et verbis beas.
Ac ipse claver, alter ut Petrus, gerens,
Ecclesiæ unus universæ prospicis.

LXVII. — In sanctum Gregorium Theologum.

Quæ tu potenti voce tudisti tonans
Oracula, omnis, dive, mundus audiit :
Perimensque cunctas hæreses radicibus,
Orbem universum sermo firmavit tuus.

LXVIII. — In sanctum Gregorium Thaumaturgum.

D Haud aliter ac sol aliquis, in vita micans,
Scelerum nefandam disjicis caliginem.
Precum et tuarum vis patraus miracula,
Procul catervas dæmonum fugat, Pater.

LXIX. — In sanctum Epiphanium.

Divinus operum fulgor, atque excelsitas
Miraculorum, phosphorum te præstitit.
Doctrinæ et almæ larga fundis flumina,
Victis triumphos hæresum sectis agens.

LXX. — In sanctum Ignatium Theophorum.

Gerens in alto Christi amorem pectore,
Apostolorum visus es felix comes.
Errorem et acri persequens certamine,
Alium tuis in epistolis Paulum exhibes,

LXXI. — *In sanctum Athanasium.*

Nam quis labores, prælia et tua explicet,
At illa magne? tu magistrorum decus.
Nam pro Deo, gigantis instar, dimicans,
Hostes triumphans dissipasti pessimos.

LXXII. — *In Chrysostomum.*

O qui perennis eloquentiæ aureos
Fontes recludis, cuncta terrarum irriga:
Pandens salutis et viam mortalibus,
Omnes beato cœlitum gregi inserere.

LXXIII. — *In sanctum Cyrillum.*

Tuus arte multa congerens sacras opes.
Ditavit orbem postmodum egregius labor:
Profana relegens pæresum et mysteria,
Sincera populis prædicasti dogmata.

LXXIV. — *In sanctum Gregorium Nyssenum.*

Sermonum aperiens, Dive, fontem dulcium,
Omniem fugasti lumine ingenti hæresim:
Novique Mosis inclylum nomen gerens,
Ductor gubernas optimus populum Dei.

LXXV. — *In sanctum Theodorum Siceoten.*

O grande munus cœlitus mundo datum,
Malas fugasti demonum turmas, Pater.
Fulasti ut alium sidus: ipsisque angelis
Ezimia vitæ sanctitas fecit parem.

LXXVI. — *In sanctum Antonium.*

Ignis columna visus es, vitæ novo
Splendore, monstrans omnibus cœli viam.
Erebique diros proterens satellites,
Sic prorsus ut Eilæu angelus eremum incolis.

LXXVII. — *In sanctum Hilarionem.*

Vitæ refulsit haud secus splendor tue,
Ac mane primo stella luciferi micat:
Clarisque mundum recreans miraculis,
Abigis nocentem dæmonum caliginem.

LXXVIII. — *In sanctum Euthymium.*

Eremus abs te civitas facta est Dei.
Ibi namque cogis densa Christadum agmina:
Miraculis et ipse, ceu radius, nitens,
Lucebat, ut alter phosphorus, mundo paris.

LXXIX. — *In sanctum Sabbam.*

Exculta eremus tibi labore plurimo,
Operum inde fructus protulit pulcherrimos:
Piasque cogens astra ceu totidem incolas,
Hos ipse medius inter, ut Titan, micas.

LXXX. — *In sanctum Dalmatium.*

Ei tu coruscum sidus es, sole editus,
Compar et ipsi sanctitatis lumine;
Veræque volumen uterque doctrinæ fuit:
Et tu paternis legibus monachos regis.

LXXXI. — *In sanctum Pachomium.*

Quondam Abrahami nobilem civitatis fidem,
Felix fuisti proles aurem Pater.
Te sacra postquam docuit arcana angelus,
Leges dedisti, ceu novus Moses, tuis.

LXXXII. — *In sanctum Arsenium.*

Jugi rigatus imbre lacrymarum tibi
Animus, perire nescios fructus tulit:
Et usque sancta flagitans Deum præce,

A OΑ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον.

Τίς τὰς ἀγάπας τῶν ποταμῶν τῶν σῶν φράσαι,
Ἴν' πενταβλήτῃ, τῶν διδασκαλῶν κλειῶς:
Ἵπὲρ Θεοῦ γὰρ ὡς γίγας ὄραμων μέγας,
Στεφρηρῶν καθέλις ἰχθύου παγκάκου.

ΟΒ'. — Εἰς τὸν Χρυσόστομον.

Πηγῇ ἄλλοτου παγγυῖου λόγων βλύσαι,
Ὅλον κατάρσεις τὴν ὑψηλὸν, μάκαρ,
Θύρας δ' ανοίγων ταῖς βροταῖς σωτηρίας,
Εἰς οὐρανοῦς τὸν κόσμον ἐκίμπεις ὄλον.

ΟΓ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Κύριλλον.

Θησκυρίας τὰ θεῖα ποικιλοτρόπως,
Ἐπλούτισας τὸν κοσμον ενδοῖς λόγοις,
Καὶ τὰς βεδόλους αἰρίσις κατασπασας,
Κήρυξ πύσνας ὀρθοδοξῶν δογμάτων.

B OΔ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Γρηγορίου τὸν Νύσσει.

Βρύων ἀκχυσον παγγλύκων λόγων, μάκαρ,
Πάσαν νοσητῶς ἰζητῖναζας πῖσις,
Καὶ χρηματίζων Μωϋσῆς ἄλλος μιγας.
Ἄγιος ἀριστα τὸν λῶν τοῦ Κυρίου.

ΟΕ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Θεόδωρον τὸν Σικιώτην.

Θεοῦ σὺ δάρον ταῖς βροταῖς δοθεῖς μέγα,
Ἄπαν καθέλις δαιμονῶν σιγας, Πάτερ.
Λάμπας γὰρ εὐθύς ὡς εἰώας φωσφόρας,
Ἰσαγγέλος πύσνας ὑψει τοῦ ρίου.

ΟΣ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Ἀυτώνειον.

Στόλος πυρὸς πύσνας ἀγλή τοῦ Θεοῦ,
Κοσμον ποδογῶν εἰς τρίβον σωτηρίας,
Τῶν δαιμόνων δε τας φάλαγγας πτερινίας,
Ἐρημον ὤκεις ὡς Ἐδὲμ τις ἀγγέλων.

C OZ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Ἰλαρίωνα.

Γὰρ λαμπροτετι τοῦ σαινοῦ σου ρίου,
Ἐωσφόρας τὸ πρωὶ λάμπων σὺ πῖσις,
Καὶ θαυμάτων ἀκτίσις κοσμον καιρῶν σου,
Ζῶων δεικῖσις βλαπτικῶν τῶν δαιμόνων.

ΟΗ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Εὐθύμιον.

Σὺ τὴν ἔρημον εἰργάσω Θεοῦ πόλιν.
Πυκναῖς γὰρ αὐτὴν πλήθεις Χριστοφάνων,
Βολαῖς ἀπαστρέψας σε ταῖς τῶν θαυμάτων,
Τῶν πάντα κοσμον καιρῶν σου ὡς εωσφόρας.

ΟΘ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Σάββαν.

Ἦρωσας ὄτως τὴν ἔρημον τοῖς πύσιν.
Ἠραιότατα ποικίλων ἔργων βριθῶν,
Πλήσας δὲ ταύτην τῶν νοσητῶν ἀστέρων,
Ὅς ἡλιός τις ἐν μέσῳ τούτων θεῖς.

Π'. — Εἰς τὸν ἅγιον Δαλμάτιον.

D Ἐξ ἡλίου τις αὐγάσας ἀστὴρ μέγας,
Λάμπεις σὺν αὐτῷ παμφαῖς ὑπραξίας,
Ἐρισμα δ' ἀμπέρνας ὀρθοδοξίας,
Μακροαρχαίζεις τῶν μοναστῶν πατροδον.

ΠΑ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Παχώμιον.

Τὸν Ἀβραάμ πως ἐκμιμούμιος, μάκαρ,
Πολλῶν Πατέρ γέγονας, ὡν χρυσοῦν γειας.
Ἐξ ἀγγέλου δε μυσταγωγίας αἴρων,
Τῷ σῶ λῶ τίθεικας, ὡς Μωϋσῆς, νομους.

ΠΒ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Ἀρσένιον.

Τῶν θαυρῶν σου τὴν ψυχὴν ἄρδων χύσει,
Καρπούς ἀνεβλάσθησας ἀφθάρτους μάλα,
Εὐχαῖς δὲ λαμπραῖς προσλαλῶν Θεῷ σῶδρα,

των ἀσυχαστῶν ἀγγέλος κλέος μεγάς.

ΠΓ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Θεοδοσίου.

Ὡς οὐρανὸν ὑψηλὸν ἐκτείνας βίβης,
Καταστάς κροσσὸς ἐν κλίβῳ τέκνων.
Τὰς ἀστράπτας δὲ πλεθύνων τῶν οὐρανῶν,
Ἐσπασκίνας κενεῖα δαιμονίων νεύς.

ΠΔ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Διον.

Ταῖς λαμπροτάταις τῶν δαιμονίων σου τροπαῖς,
Ἐκ τῆς οὐρανοφαιστος ἀστὴρ ἐλθέεις·
Καὶ τῆς ἀσπίδος ἀρίστη τῶν Βυζαντιῶν,
Πρώτος μοναστῶν ποιμαντορχεὺς ὀπίεις.

ΠΕ'. — Εἰς τὸν ὅσιον Χριστοφοροῦ.

Ὀπίεις πῆμα τῶν ἑσθ' ἰσθ' ἀσπίδων,
Ὁ Χριστομαρτυρὸς Χριστοφοροῦ Χριστοφοροῦ
Κατὰ τὴν χρίσταν δαιματουργίας ῥύσιν.
Ἄντρο πίνοντας σε νοσοῦντες ἰσχυρίων,
Ἐσπασκίνας τοῦ πάθους, δίψης δίψων·
Ἡμεῖς δ' ὅσως σοι τῶσι πιστῶς ἀνθεῖς.

ΠΣ'. — Εἰς ναὸν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου.

Ἐπερ δέδωκας, Χριστέ, τὰς κλείς τῶν ἁνῶν,
Ἔδωκα ταῦτά τοις τῶν δαιμονίων πάτῳ.

ΠΤ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Ἀνδρέαν τὸν ἀπόστολον.

Ἡ πρωτοκλήτης, τῶν ἀποστόλων κλεις,
Ἡ κενεῖα τῶν Πατρῶν οὐρανοφαιστος·
Τῶν σου λαῶν φυλάττει σὺν τῶ ποιμένι.

ΠΘ'. — Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χρυσοστόμου.

Τῶν σου λαῶν οὐρανὸν κενεῖα σπασκίνας
Παιδίστικον προσκαίμε δωκίον, Πάτερ.

ΚΑ'. — Εἰς τὸν ναὸν τῆς Πανευφροσύνης.

Τῶν σου παθῶν σου τὸν ναὸν δαιμονίων,
Μάρτυς, σὺλάττει κενεῖα οὐρανοφαιστος.

ΚΒ'. — Εἰς τὸ τετρακῆμαρον.

Θεομαστῶν οὐρανὸν κενεῖα οὐρανῶν πᾶν.
Ὡς ταῦτα δὲ προσκαίμεται σοι νεύς.
Ἡμεῖς γὰρ ἴδμεν εἰκόνων θεοφαιστος.
Ἄρρατον ὄψιν τῶν ἁνῶν θεοφαιστος.
Ἰσχυρίων δέχου, τῶν ἀποστόλων κλεις,
Ἐσπασκίνας κενεῖα οὐρανοφαιστος,
Καὶ ταῖς παθῶν σου ταῦτα ἐξοχασκίνας,
Καὶ τῶν παθῶν σου, καὶ λύσιν τῶν κενεῖα οὐρανοφαιστος.

ΚΓ'. — Εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Θεοτόκου, ἢ
τῶν Τριτωνῶν.

Ὡς ἰσχυρίων εἰς βοήθειαν ταχέως,
Ὡς ἰσχυρίων κενεῖα οὐρανοφαιστος ἰσχυρίων.
Προσκαιμένον σοι κενεῖα οὐρανοφαιστος, Παρθένε.

ΚΔ'. — Εἰς ῥάκος ἱστορημένον.

Θεοφαιστος τὸ θεῖον, Χριστὸν ἐν γραφῇ βλεπῶν,
Ἄρρατον πάντα πρὸς θεοφαιστος σωτηρίων.
Ἐ ταῖς κατ' ἡμᾶς ἀπίος ἰσχυρίων γὰρ ἰσχυρίων,
Ἄρρατος ἰσχυρίων, καὶ θεοφαιστος θεοφαιστος ἰσχυρίων.
Κενεῖα οὐρανοφαιστος δὲ προσκαίμεται δάρον τοῦτα,
Ὁ κενεῖα οὐρανοφαιστος Συμεὼν τῶν θεοφαιστος.

ΚΕ'. — Εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Χριστὸς εἰμι, τῆ γραφῇ διειρημένον.
Καὶ τὸν κενεῖα οὐρανοφαιστος κενεῖα οὐρανοφαιστος.
Ὡς ἀρρατον μισοῦντα τῶν ἰσχυρίων,
Ἄρρατος Πατριτικῶν, ἐν πᾶσι σκίμα.

ΚΣ'. — Εἰς ἐγκλειστοῦ.

Ἐγκλειστος ἰσχυρίων, ὡς παθῶν ἐξοχασκίνας,
ΠΑΤΡΟΛ. GR. XCIX.

A. Pius sequester maximus inundo claus.

LXXXIII. — *In sanctum Theodosium.*

Super astra notum sanctitatis gloria,
Te filiorum turba, ceu clarum facem,
Mirata; inque fulgurans miraculis,
Tartarea ubique dissipasti nubila.

LXXXIV. — *In sanctum Dium.*

Virtute clarus, morum et excellentia,
Lætificum eoo sidus ortum limite,
Lucem attulisti plurimam Byzantiis,
Monachisque rite primus es pastor datus

LXXXV. — *In sanctum Christophorum.*

Deo illavit sanguine proprio, assecla
Christi atque martyr Christophorus: inde huic sacer
Fons dat salutem crebra per miracula:

B. Et quos fatigat tussis ægros improba,
Morbum levare, ceu solum, hac solent aqua:
Tunc maxime, cum pura venientum est fides.

LXXXVI. — *In templum sanctis apostoli Petri.*

Cui tu dedisti, Christe, claves ecclesie,
Ego hanc eidem condidi in terris domum.

LXXXVII. — *In sanctum Andream apostolum.*

O qui vocatus ante cæteros, decus
Apostolorum es luxque Patrum maxima:
Esto tuis horumque pastori salus.

LXXXVIII. — *In templum Chrysostomi.*

Struxere magoo qui tuam studio domum,
Divina per te munera impetrent, Pater.

LXXXIX. — *In templum sanctæ Euphemie.*

Templum tibi construere quis cordi fuit,
Hos, martyr, omni liberis servas malo.

C. XC. — *In ædem quatuor fornium.*

Pulchrum refulget ut opus ac mirabile.
Tibi sum locutus, compos animæ ceu fores:
Habes enim intus imaginum spectaculum,
Cælestiumque sceptrum inenarrabilem.
Adhuc illam habeto, decus apostolici chori,
Evangelista dive, necnon Theologe:
Utque hanc libente struximus animo tibi,
Sic ipse nobis gratiam et veniam impetres.

XCI. — *In templum sanctæ Dei Genitricis, in Trito-*
nem.

Adesse celeri quæ soles cunctis opa,
Fac prospere illi navigent quos diligis,
Qui te perurgent, Virgo, supplici prece.

XCII. — *In fragmentum historicum.*

D. Stupenda res, in scriptione cernere,
Hominum ad salutem Christus ut cuncta egerit.
Nuncque hic apud nos hospes ipse vivus est,
Cælo absque carne lapsus; homo, cum illuc redit.
Porro, memoris gratia, Domino dicat
Donum hocce Symeon, laude vir multa inclutus.

XCIII. — *In imaginem Christi.*

Christus ego, quem pictura spectandum dedit.
Utque hæc imago fieret, ipse auctor fui.
Contrarium perosus omne, ut hæresim,
Me sospes est custode Patricius Leo.

XCV. — *In inclusum.*

Inclusus ille est, qui procul ab affectibus,

Toto reclusit in Deum se pectore :
 Fræno coercens mentis errores vagos
 Animumque curis erigens cœlestibus :
 Precibus inhærens, quæ perurunt dæmones,
 Et, quo retrusæ res patent, silentio.
 Non ape fatiscens, non meriti gaudio,
 Labore corpus et fame exercens gravi,
 Hinc, angelis ritu, ore conspicuo nitens,
 Dum intuentium corda collustrat face.
 Nil unquam inane sœtus ad risum loqui,
 Sed quo juvari sentiant se, qui audiunt ;
 Nec sic prolusæ vela dans loquentiæ.
 Hæc assequi si potis es, in tuto est salus.
 Sin, ad gregalem protinus vitam redi,
 Ubi rursum agones excolas asceticos.

XCV. — *In recte viventem.*

Sapit inter omnes, qui Dei vivit metu.
 Purgatus animus potior est cumulis opum.
 XCVI. — *In monachos, carmen dactylicum et elegiacum.*

O furtes salvate viri, quibus cedat Achilles,
 Hebetiora magnanimum straverit ille licet.
 Vobis tertia fuit lorica, monastica vita :
 Et docilis pietas optimus ensis erat.
 Fictis salsæ bellæ venelocum et regna superba :
 Postque obitum cœlo parta corona fuit.
 Heque vobis hic remansit sola pellis mortua.

XCVII. — *Epigramma ad seipsum.*

Anima misella, prope ades et verba excipe.
 Tempus volucripes, cursor ut velox, abit,
 Proquiorque meta est, nec licet prætervelu.
 Non ergo omnes nos inanes occupent,
 Ut perfluentem qui replent aqua cadum,
 Igneve fodiunt, quæ vera est insania.
 Divina potius ac saluti congrua,
 Et cogitare, et persequi votis juvet :
 Fit ad iridum et flammis imperterriti,
 Domini potentis omnium atque iudicis :
 Proculque flammis æstuantis tartari,
 Ad lumen evolemus haud effabile.

XCVIII. — *Epigramma in Chalchitæ custodia.*

Alienus ille est a Deo, terræ bona
 Qui non reputat aliena præ cœli bonis :
 Terræ dominum namque Dominus sic erit.

XCIX. — *In eadem custodia.*

Spem, cella, prieter, hospitem me deuses :
 At te benigna perfruar colonia.
 Byzantis huc me civitas exterminans,
 Pravo, quod ipsa nescit, affectu eximit.

C. — *In eadem custodia.*

Mihi vera corpus et unica est custodia :
 Locus habitandi quilibet pariter datus :
 Me namque nullus et Deo disjunxerit.

A Ὀλον καθείρξει πρὸς Θεὸν τὴν καρδίαν
 Κελευσὶν λογισμοῦς τοὺς γυραυτὰς τῆς κλήσεως,
 Νοῦς πέμπων ταῖς ἀνω θεωρίαις,
 Ἐχὼν προσευχὴν καυστικὴν τῶν ψαιμονῶν,
 Φέρων αἰετὴν μεταγωγούσαν βάθος,
 Ψυχὴν ἀλείπτον ἐν χαρᾷ τῶν κλητῶν
 Ἔργων τε χειρῶν, καὶ κομπολαίμου τῶν
 Ἐσθλῶν ἀπυσσῶν, π. κ. κ. συντετριμμένων.

Οὕτως ἀκαίγων ἀγγέλοπρεπὴ θαυ,
 Ἀκτινολαμπὴ τῶν ὁράντων ενθεῶν.

Λέγων μὲν οὐδὲν τῶν ἀχρηστων εἰς γέλωτος,

Ἄλλ' ὡπὲρ εἶπεν ἀποκρίσθαι τὸν ξένον.

Καὶ ταῦτα ἐπὶ γὰρ μακρορροίην εἰς καρὸν :

Ἄν οὖν δύνῃ πρὸς ταῦτα, σωστικῶς τοιχοί.

Εἰ μὴ δὲ τοιοῦτος εἰς θέαν ζώντων ἀμῶν.

B Ἐν ᾧ πλείονος τοὺς ἀγῶνας λαμπρύνεις.

Ε. — Εἰς εὐ βίου στα.

Σωφρων κράτιστος, ὅς Θεοῦ τοιοῦτος ὁδοῦ.

Ψυχῆς κολασεὶ κρίσασον ἢ πλουτος ῥῆτων.

ζς. — Εἰς μοναχοὺς, δακτυλικῆς
 ἐλεγείας.

Χαίρετε, ἀνδρῶν ἀριστῆς τοῦ Ἀχίλλεος ὑπερβῶν

Κτείνετε μὲν ἕκτορα οὕτως κρατερόν ξιφῶν.

Οἱ δὲ, μοναχῶν ὑψηλοῦς πολιτείας,

Χεῖρας λαβόντες ἀορ εὐπειθοῦς τῆς ὀσίας,

Στασάτε τὸν Βελίαρ, σκοτεινὸς μεγαλύχρεια ναῦα :

Ἐθῆν ἄπληκατε εἰς οὐρανὸν ἀλλοσφορῶν.

Διρματῖσα προσηύχθη, τικυθάδε τὴν νεκρῶν μὲν

ζζ'. — Ἐπίγραμμα εἰς εἰαυτὸν.

Ψυχὴ ταπεινὴ, αὐρο μοι, τίσεαι λέγων.

Ο καιρὸς ὅστις ὡς δρομῆς διατρέχων :

4 Ἐγγὺς τὸ τέρμα, καὶ παρελθὼν οὐκ εἶμι.

Μὴ σὴ καρμῶν ταῖς μεταίαις κολασθῶναι,

Ἀνταλόντες οὕτως εἰς πύθων τετριμμένων,

Σαίνοντες εἰς πυρ, ὡς γέλωτος ἔχει.

Ἄλλ' εἰ τι θέω, εἰ τι σωστικὸν πέλει,

Ταῦτα σκοπούμεν καὶ φρονέμεν πόθω.

Ἦς ἂν παρασταίμεν ἐν παρηρητίῳ.

Τῶ τῶν ἀπάντων καὶ Κρατῆ καὶ Δισπότῃ.

Τὸ πυρ φυγόντες τῆς γέννησος, ὡς γράφει,

Καὶ προστρέχοντες τῶ παρηρητίῳ π. κ. κ.

ζη'. — Ἐπίγραμμα ἐν τῇ φυλακῇ τῆς Χ

κίτου ἰ.

Εἶνος Θεοῦ τῶν κλητῶν, ὅστις οὐ ξένα

ἔχει τα ἐγὼ πάντα τῶν ἀνω σχέσεις.

Οὕτω γὰρ ἀγῶνα Δισπότῃ καὶ ἂ τῶν κλητῶν.

D ζθ'. — Ἐν τῇ αὐτῇ φυλακῇ.

Ἔσχετε μὲ, κέλη τῶν ξένων παρ' ἰλιδα.

Εὐρον δ' ἔγω σε φιλοτάτην παροικίαν,

Π. κ. κ. ἢ πόλις μὲ βάλλει κἀνοθέα.

Δασθοῦσά τ' αὐτῇ προσπαθείας ἐξέχει.

Ρ'. — Ἐν τῇ αὐτῇ φυλακῇ.

Ἐμοὶ τὸ σῶμα φρουρῆ καὶ μόνον πέλει :

Τόπος δὲ πᾶς τις ἐξ ἰσῶν δίδωμαινος.

Πάρπαν Θεοῦ γὰρ οὐ πάροικος τυγχάνω.

VARIÆ LECTIONES.

ἰ Cod. Reg. χριστῶν J. Reg. Cod. Χαλκίτου, κ Reg. Cod. πος.

PA'. — Έν τῇ αὐτῇ εἰακτῇ.

Ὅσον καθ' ἴσιν τῶν βίου τέλος σκοπεῖ,
καὶ μακρὸν εἶ σου τὴν ἐκείδον βλάπτει.
Τὸν σκεπτικὸν γὰρ τὸ λέγειν· Ἔως πότε;
καὶ μὴ τὸ δεῖξαι τεθνῆέναι καθήμενον.

PB'. — Ἐπιγράμμα εἰς τὰς εὐάντας.

Ἰσχυεὶν εἴμι τῆς ἀποικτου εὐάντας,
Τελευταίς τὰς πύλας ἐν ψυχαῖς ἔθρον.
Ἡ ἀποκαθάρσις τοῦ τριτάτου αἵλου,
Ἄστροφον αὐτὸν φέγγος ἀστροπῆς πλεον,
Ἐπιματεύει, ὁ προσοικιστὸς εὐχάδου.
Ὡραὶ μ' ἐκείθεν ἰκίθεν ἀρρήτου φάου.

PC'. — Πρὸς τὸ ἀπικτιλῶς ἀναγιγνωσκῆναι τὰ ἐν τοῖς τοίχοις.

Ἰὼδε παρῶν τῶν ἀναγράπτων μέρας,
ἴδου γὰρ οὐδὲν ῥημᾶ σαι τὸ ἀπικτιλῶν.

PD'. — Ἐπιγράμμα εἰς οἶκον γυναικῶν οἰλοξίνων.

Ἐπιχρητικὴ ξενιστῶν κυριότητος εἶδος,
Ὅστιο τις ἄλλος Ἄβραμ πατροκράτωρ,
Ἄδικατοῦσαι τῆσδε τῆς παροικίας,
Πέθερ κωνιστῶν δεξιόταται σὺν ποδί·
Μετῆρονουσαν τὸ στυγερὸν παθος
Κατασχύνουσαι τῇ καλοσπλάγγχνῳ σφίσει,
καὶ τὴν ἀνὴρ κτηνικὴν ἀπικτιλῶν.

PE'. — Ἐπιγράμμα εἰς ξένους.

Ἰσχυεὶν εὐεξῆς πᾶς διατριβῶν ξένου.
Ἐπερ μεθέξει Χριστὸς ἐν ῥηθόρῳ ἄνω,
Ἰὼκα γὰρ σκεπτικῶν ἐν ζῶντων μερει,
Ἰσχυεὶν τὸ κατῶμα τῶν ὅλων ὁ Δεσποτῆς.

PF'. — Εἰς μακροτόσιον ἀνδρῶν.

Ὅσοι καλὸν τις εἰκαλοῖται τὸν τοπον,
Ὅσοι ἐν διακτιλῶσι τῆς θεορίας.
Ὅσοι γὰρ αὐτον, κυκλικῶς διακτιλῶν,
Ἰσχυεὶν οἰκιστῶν, ἀραιπαινοῦ ἀγαν,
Ἰσχυεὶν ἐπ' οἶκους καλλισυνθέτου εἶδος,
Ἰσχυεὶν οἰκιστῶν, ὡς Ἐδμ, κικαπμένους.
Ἰσχυεὶν αἰ τὸ τούτοις τερπνοειδῆς ἐπιδελκῶν·
Ἰσχυεὶν θησοὶ δαξασον διακτιλῶν,
Ἰσχυεὶν οἰκιστῶν ἀπικτιλῶν.

PZ'. — Εἰς τὸ ῥηθόρῳ τῆς αὐτῆς μονῆς.

Ἰσχυεὶν ἀγαπᾶς, τῆς καλομένης νίας,
Ἰσχυεὶν εἶμι, καὶ προσοικιστῶν ξένου·
Ἰσχυεὶν ξενιστῶν εἰς ἀραιπίνε πεισίαν
Ἰσχυεὶν ἰσθλοῦ, Δεσποτου τῶν ἰσθλοῦ.

PH'. — Εἰς τὸ αὐτό.

Ἰσχυεὶν ξενιστῶν δεξιᾷ προμηθεῖα,
Ἰσχυεὶν οἰκιστῶν δῶρον ἀγαπᾶς.
Ἰσχυεὶν οἰκιστῶν τὸ κράτιστον εὐ μέλι,
Ἰσχυεὶν σὺν εὐχαῖς ταῦσδε ταπεινῶν στίχους.

PI'. — Εἰς τὸ αὐτό.

Τὸ ταπεινὸν εἶδος καὶ σκεπτικῶν τοῦ βίου,
Ἰσχυεὶν ἰσθλοῦ τῆς μονῆς ὁ ἀσπαστῆς,
Ἰσχυεὶν ταπεινῶν τοῖς φιλοφίλοις τόποι,
Τὸ τῆσδε δῶμα τέρματος μνήμην φέρον·
Ἰσχυεὶν γὰρ ἰσθλοῦ θανάτου μεμνημένος,
Ὅσοι εἰσαδύχοιτο, καὶ περιχρητικῶν σκοταῦς.

A

CI. — In eodem carcere.

Ex hora in horam terminum vitæ inspice,
Omnisque longe fugiet a te ignavia.
Quousque tandem? dicere, est cacodæmonia;
Nec vitæ in horas præstolari clausulam.

CII. — Epigramma in lampades.

Perennis ego sum luminis domicilium,
Splendore penitus corda multiplici replens.
O! triplicis qui solis accendis facem,
Nostris in animis fulgura ingemines tus,
Me lumine armans, atque ad orandum instruens,
Sic jubare fulgeas sicut inexplicabili.

CIII. — Ut diligenter legantur quæ in parietibus descripta sunt.

Dum præterita, inscripta raptim perlege.

B

CIV. — Epigramma in domum mulierum hospites excipientium.

Lata hospitalis charitatis viscera,
Ut quoddam Abramus ille populorum pater,
Sic et domus hujusce rectrices gerunt.
Illæ recipiunt sponte monachorum agmina:
Angusta nimium corda, et inimica hospitum,
Pudefacientes liberali pectore,
Sibique regna comparantes cœlilum.

CV. — Epigramma in hospites.

Quicumque pascit hospites, Christum excipit,
Quam de sepulcro Christus ad cœlum extulit.
Sed et reposuit sedibus viventium,
Hujus est spiritus, Dominus est omnium.

C

CVI. — In monasterium virorum.

Si quis Dei urbem dicere hunc locum velit,
Nampe ille vinit haud aberret sensibus.
Quocumque flexus luminum circumferas,
Fabrefacta miro templa cultu conspicis,
Connexa pulchro tecta tecis ordine,
Hortasque plantis, velut Edem, virentibus.
In his ameno quidquid obtutu vides;
Primum bonorum principi laudem refer:
Tum quam Leoni jure debes gratiam,
Cujus opus omne conditum est industria.

CVII. — In hospitium ejusdem monasterii.

Hic clarioris, quam vocant novam, domus
Monachus parata hospitia, et ades advenis
Multis patescunt; recipiat faustam ut vicem,
D Hujusce dominus qui loci est, Leo optimus.

CVIII. — In idem.

Hic hospitatus commode atque prospere,
Domum vicinam gratis hospes affertam,
Longa omnium, quæ suppelunt mihi, optimum,
Cum precibus istos nempe veras quatuor.

CIX. — In sepulcra.

Umbra esse vitæ gaudium gnarus probe,
Fundator hujus ego monasterii Leo,
Decora posui tecto solem amantibus,
Hæc, quæ memorem finis ingerit, domum;
Nam vir probus quicumque mortis est memor,
Lucamque recipit, ac tenebras effugit.

CX. — *Aliud.*

O tumule amare gaudiorum sæculi,
 Nil te potest satiare, cum cunctus trahas,
 Inopes, beatos, maximos et infimos,
 Pulchrosque, deformesque, doctos et rudes :
 Molis universos pariter, ac cinerem efficit,
 Nihil auferentes præter ea quæ gesserint,
 Dei ad tribunal exhibenda iudicis :
 Quæ recta si sint, gloria his quorum hæc erunt :
 Si prava, miser heu ! qui nefaria egerit.
 Proinde reputes, o homo, quæ te sors manet.

CXI. — *Epigramma in Stephanum.*

Mortale corpus Stephanus hic recondidit.
 Ter quinque cum vixisset annos ac decem :
 Germen probatum, decore abundans hinc et hinc,
 Splendore præstans quippe clari sanguinis,
 De stirpe regum gloriosa aureulus.
 Probitate vero morum aurabilis omnibus,
 Connubii expers, atque virgo perpetua.
 Quam providente cura, ut ex spinis rosam,
 Postquam hocce properet, hristus ex mundo abstulit,
 Inter alios dextra coronavit manu.

CXII. — *In domum.*

Grata atque dulcis videor omnibus domus
 Viri optimi, multoque laudatissimi,
 Monachis novam præbere qui studet domum,
 Pretiumque, noxas quo redimat, offert Deo.

CXIII. — *In sepultum.*

Isto, viator, conditus tumulo jacet
 Vir ter beatus Theophylactus nomine :
 Eunuchus equidem, genera sed fausto satus,
 Vultu decoros juvenis, ac valde pius.
 Qui primus inter nobiles Spatharios,
 Longis diebus imperatorum fuit.
 Templum hoc, beatamque hanc monasticam domum,
 Munus Deo Dominoque gratum, condidit,
 Errata vite quo piarentur suæ.

CXIV. — *In monasterium Ignas.*

Leo clarus inter cæteros, virque optimus,
 Amore Christi, conjuga avulsus sua,
 Vitam monastæ ter beatam amplexus est,
 Cœlestis in qua hæreditas acquiritur :
 Ac universam familiam adduxit Deo,
 Ædes mulierum quoque monasticas struens.
 Deo probatus nactus et vilæ exitum,
 In hoc sepultus est loco, expectans diem,
 Qua Christus aderit mundum ut omnem judicet.

CXV. — *In ipsius uxorem.*

Απομνημόσυτον σελυρον, proxime hic situm vides,
 Ut quæ marito pariter assensa est suo,
 In vortium perferre, Christi gratia,
 Monasticam et cum liberis amplectier
 Viam inclytam, cui parva cœli gloria,
 Atque hinc et ipsa spes sicut certam fovet,
 Adfore diem, qua Christum ad ipsum convolet,
 Cum nempe veniet ille ut omnes judicet.

CXVI. — *In sepultam.*

Fidei atque morum laude mulier præstitit,
 Illustre quæ reposuit hoc corpus loco,

A

PI'. — 'Αλλο.

Ἦ τὸ μὲν πικρὸν τῶν βίου γλυκαῖα τῶν
 Πάντας κατασπῶν εὖκ ἰπαραλί χορτάσει,
 Μικροῦ.. μαγίτους, δλίθευς, ἀνεστίους.
 Σοροῦς, ἀμύσταυς, ἀπτεροσπυροῦς εὐθέταυς,
 Ὅλους, ἀλήθων τέτραν ἰσχυροῦς κίσιου,
 Μλοση φέραντας, η μανον τῶ πρακτεσ,
 Ἄπειρ παρασῆ τῶ Θεου κρετασιν.
 Εἰ μιν κρῆτιστα, δοξα τῶ κικατομῆνω
 Εἰ δ' αὖ κῆτιστα, σιν τι τῶ φαυλοκρῆτιστη.
 Ἀνδρωπε, λοιπον ποτῆγες, σῶν σοι μῆνε,

PIA'. — 'Επίγραμμα εις Στέφανον.

Ἦδε Στέφανος ἔγκρατέλειαι δῖμας,
 Εἰκοστοπεμπτον ἐν βίῳ ζῆσας χρόνον
 Ῥάδαμος ἐν τῶ ἀμικαλλῆς δικτασθιν.
 Β' Εἰς εὐχῆναις μεν αἵματος διακρίτων,
 Ἐλῶν δε ρῆθδον εἰς ἀνακτόρων κίσιου,
 Πῶσι ποθῆτος χροσασταται τῶν τροπων,
 Γυναίκα μῆ γνοῦς, ἀλλὰ παρθενοσ μῆων.
 Ὅσπερ προσηπῆς, εἰς ἀκαουσῶν ὡς ροσων,
 Τοῦ τῶδε κοσμου Χριστὸς εἰξῆρας τάχει,
 Ἐχει σὺν ἄλλοις δεξιά χειρὶ στίσιων.

PIB'. — Εἰς οἰκίαν.

Οἶκος δὲ ζεινῶσαι τερπνοσδεῆς εὖ μάλα,
 Ἀνδρὸς κρῆτιστου καὶ ποικυροσῆμου λίαν.
 Ὅσ καὶ νεουρογί τῆν ἄλην μονῆν ποθω,
 Θεῶ προσσίσις λῦτρον ἀνθ' αὐτοσ τῶν.

PIΓ'. — Εἰς κοιμηθέντα.

Ἦδε προσλθῶν ἐνθάπαται τῶ ταυ.
 Θεοσῶικτος ὁ τρισολθῆος μῆροσ
 C' Εὐνοῦχος μῆν ἄν, ἀλλὰ δεξίω γένουσ,
 Εἰσοπος ἠλῆς, εἰσοθῆς γε καὶ μάλα.
 Ὅσ προσηποθῆροι ἐν Σπαθαρίων στίσιου,
 Ἐν μακροσσιν ἡμῶν ἀνακτόρων.
 Τῶν τῆδε ναου, καὶ μονῆν κανασίαν,
 Ἦγειρε τερπνωσ τῶ Θεῶ καὶ Δεσποτη,
 Εἰς λῦτρον αὐτοῦ πικασμάτων τῶν ἐν βίῳ.

PIΔ'. — Εἰς Ἰγνας τὴν μονῆν.

Λίων ὁ κλεινὸς καὶ κρῆτιστος ἀνδρῶσιν,
 Τρηπῆις συνῆναι Χριστοσσυμπλοκασ ποθω,
 Εἰλε μονῆρους τῶν τρισολθῆων Γ.
 Ὅσ προξενουonta τῶν ἀνω κληρουχίαν
 Ὅλην προσάξας τῶ Θεῶ τῆν οἰκίαν,
 Μονῆν γυναικῶν σχηματίζειν κίσιαν.
 Καὶ τερματισμῶ τοῦ θεοκλειοῦσ δρομου,

D

Ἦδε τιθαπαται, προσμῆνων τῆν ἡμέραν,
 Ἐν ἔπερ ἤξει Χριστὸς εἰς πάντων κρίσιν,
 PIE'. — Εἰς τὴν αὐτοῦ σύμβιον.

Ἦωνος τὸ σῆμα συμκευῶσ ἡδε βλέπεισ,
 Ως τῶ συνῆνω συμκευῶσάσῆς ἴσα,
 Παθῆιν χωρισμὸν εἰνικα Χριστοῦ μάλα,
 Καὶ τὸ μονῆρους ἀσπῆσασθαι σὺν τέκνοις,
 Βίαν φαεινὸν οὐρανοκτῆτου κλειουσ.
 Ὅθεν γε καὶ τῆ προσμῆνει τῆν ἐκπίδα,
 Πρὸς Χριστὸν αὐτὸν οὐρανοδραμῆιν ὡσσι,
 Ὅτ' ἄν περ ἤξει τοῦ κριναι βροτοῦσ ἄλουσ.

PIE'. — Εἰς κοιμηθεῖσαν.

Ἦδε τῶν γυναικῶν ἐν τι πισται καὶ βίῳ,
 Ἦ τῆδε θεῖσα τὸ κλειῶδες σαρκίαν,

Καὶ πνεῦμα δοῦσα τῷ Θεῷ καὶ Δεσπότη.
 Ὅς εὐδοκῆσεν, Εὐδοκίαν εἰκότως
 Ταύτην καλεῖσθαι τῷ φερωνύμῳ τρόπῳ,
 Ὡς εὐδοκηθεῖσάν γε παγκάλους τρόποις,
 Σὺν ἀνδρὶ κλεινῷ σιμνὸν ἐξοῖσαι βίον.
 Κἄν τῷ τελευταίῳ, εὐδοκῆσαι κλίνας
 Πρὸς πίστιν ὀρθὴν τὸν φύσαντα πατέρα.

PIZ'. — Εἰς κοιμηθεῖσαν.

Εὐχρηστον ὄντως σκεῦος ἡγιασμένον,
 Ἴσοστατόν γε χρυσοκολλήτῳ στέφει,
 Ἔρωτος καλοῖσι μαργάροις ἡγιασμένῳ,
 Ἢ τῆδε θεῖσα τὸ τρισολβιον δέμας.
 Νίου γὰρ ἀνδρὸς ἐκτομῆν ὑποστάσα,
 Ἡρώς ἄλλου τῷ σθένει καὶ τῷ κλίει,
 Πρὸς Ἀρμενίας τοῖν δυοῖν ἄρμημένων,
 Ἄριστον ἦδε τοῦτο κέρκιον μάλα,
 Τὰ πάντα δοῦναι τῷ Θεῷ καὶ Δεσπότη,
 Ῥακοστολεῖν δὲ τῷ μοναστικῷ τρόπῳ.
 Ἴοι κράτιστα τοιγαροῦν ἐν τῷ βίῳ,
 Κόσμον φέρουσαν τὴν ταπεινὴν καρδίαν,
 Ἴσοσμάργαδον τὴν ῥοὴν τῶν δακρύων,
 Ἄγρυπνον ὄμμα, καὶ προσευχὴν ὡς φάος.
 Ταύτῃ τελειοῖ καὶ γε θεῖως τὸν δρόμον,
 Ἄπροσπλάστον αἰρετικίζοντων πλάνην.
 Διπλοῦν δὲ δῶρον τῷ Θεῷ προσηγημένη.
 Ἔχει τὸ χαίρειν σὺν δικαίῳ εἰς ἅπαν.

PIH'. — Τῆ αὐτῆ.

Ὁ χάρος ἰσθλός (καὶ γὰρ Εἰρήνης τάφος)
 Εἰρηνοποιὸν πρὸς Θεὸν σχοῦσης βίον.

PIΘ'. — Εἰς Διονύσιον.

Τάφος πέφνη Διονυσίου μάλα,
 Ξένου μοναστοῦ, πυκτικοῦ, κατηκόου,
 Πολλοῦς δραμοντος ὀρθοδοξίας δρόμου,
 Καὶ μαρτύραθλον ἐξαποίσαντος τίλους.

PK'. — Εἰς εἰσοδὸν μοναστηρίου.

Ἄννης ἀπαρχὴ τῷ Θεῷ, καὶ Δεσπότη,
 Ἢ τῆδε μάνδρα καὶ μονὴ σεβασμία,
 Ἐπωνυμοῦσα τῆς πανάγῃου Παρθένου,
 Καὶ παρθένους φέρουσα νυμφιοκλέως,
 Ἀσκητικῶς ζῆν ἐνθέως διαπρέπειν.
 Ὑπὲρ τε λύτρον τῶν ὄλων ἀμαρτάνων,
 Αὐτῆς γε ταύτης, καὶ Δέντρος συζύγου,
 Μεθ' ὧν Ἰωάννου τε, φιλάτου τέκνου.

PKA'. — Εἰς Θεόφιλον δίακονον.

Πολλὴ πρόσεσται ἡ σεβαστὴ σοι χάρις,
 Ὅτι πρὸς ἡμῶν οὐδὲν ἐσχηκυῖά τι,
 Εἰ μὴ προσευχῶν τῶν ἀμαρτωλῶν γέρας.
 Οὕτως πέπαιται προσφέρειν ἡμῖν δόσεις.
 Ἄσπερ λαδόντες καὶ πάλιν φιλοφρόνως,
 Προσοίσωμέν σοι τῷ φίλῳ τὰ τῶν φίλων

PKB'. — Εἰς Πάμφιλον τὸν Τριμαλίθοντα.

Ψυχοφθόρος θῆρ Πάμφιλος δειχθεὶς νείος,
 Ἐξωστρακίσθη τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου.

PKΓ'. — Ἐπιστολὴ εἰς γραμματικόν.

Τῆ τριστίχῳ σου χρυσομαργάρῳ¹ φράσει,
 Σμαραγδοτίμον ἀντεπιξάγω χρεῖος.
 Αὐτός δ' ἄδοις μοι μουσικοπρεπῶς πάλιν^m.

¹ αἰ. χρυσομαργάρῳ. ^m γρ παλαι.

A Cum tradidisset spiritum Domino ac Deo :
 Cui jure gratum fuerat Eudociam optimo
 Dici, atque nomen convenire moribus :
 Quos propter illa placuit unice omnibus,
 Proclero honestam cum viro vitam exigens.
 Cursuque moriens evolavit prospero
 Hinc ad parentem, qui fidem rectam indidit.

CXVII. — *In sepultam.*

Vas, hæc, sacratum idemque pretiosum fuit,
 (Quale et coronæ non sit impar aureæ,
 Distincta gemmis quæ sit etiam lucidis)
 Quæ ter beatum corpus istic condidit.
 Juvenis mariti namque mortem sustinens,
 Qui robore heros alter ac fama exstitit,
 Tunc cum referrent ambo ab Armenia pedem :

B Sibi esse factu judicavit optimum,
 Deo atque Domino cuncta prorsus tradere,
 Et veste vili, more monachorum, indui.
 Exinde vitæ tempus egit prospere,
 Cor humile, cultus instar eximii, gerens :
 Similes smaragdus lacrymasque funderet,
 Insomnis oculus pro face et preces forent :
 Quarum ope sacratum rite cursum absolveret,
 Intacta penitus hæresum fallaciis.
 Cumque illa geminum munus obtulerit Deo,
 Permista sanctis, gaudia æterna obtinet.

CXVIII. — *Eidem.*

Locus auspicatus hic, ubi Irene jacet,
 Quæ pacis usque cum Deo cultrix fuit.

CXIX. — *In Dionysium.*

C Jacet hoc sepulcro conditus Dionysius,
 Qui monachus, hospes, ac pugil docilis fuit,
 Multo et labore pro fide est exercitus,
 Clausitque pugans, martyr, extremum diem.

CXX. — *In monasterii aditum.*

Deo atque Domino has Anna priinitias dedit.
 Mandram hanc, monasteriisque venerandam domum,
 Quæ nacta nomen Virginis sanctissimæ,
 Titulisque sponsi virgines claras habet,
 Cœlestis illic studia quas vitæ excolant :
 Utque redimantur munere hoc piacula
 Cuncta ipsiusmet, ac Leonis conjugis,
 Joannis etiam, filii charissimi.

CXXI. — *In Theophilum diaconum.*

Tua, vir colende, maxima est benignitas.
 Haud ulla namque dona dederimus licet,
 D Nisi quas miselli fundimus pro te preces ;
 Largiri at ipse munera haud cessas nova.
 Quæ nos benevolo rursus animo accepimus,
 Quæcunque amantum sunt, repensuri tibi.

CXXII. — *In Pamphilum Trinalethontem.*

Pestis animarum bellua nova, Pamphilus,
 Magnis abdicatus prodromi ab domo fuit.

CXXIII. — *Epistola ad grammaticum.*

Gemmatæ in auro tristicæ phrasi tuæ.
 Smaragdini pretii repono debitum ;
 Tu mihi canora rursus edis carmina.

CXXIV. — *Epigramma in sanctum Patrem nostrum A PKA'*. — Ἐπίγραμμα εἰς τὸν ὄσιον Πατέρα ἡμῶν
Theodorum.

Numinis æterni donum regisque supremi,
Clarum et dulce simul nomen Theodorus, ob acta
Prudentis vitæ : custos mansuetus ovilis,
Assidue fundensque preces, præceptaque tradens
Egregia, hymniferos divino psallere ritu
Studitas docuit : quæ fortunata vocatur
Rite domus, prodromo Joanni sacra, beavit
Quem Christi uberior præ cunctis gratis sanctis.

Δῶρον αἰζῶσιο Θεοῦ, μεγάλοιο ἀνακτος,
Ἴμερόεν περίπυστον, ἐπ' εὐλαβῆ βίωτοιο,
Ὀνόμα Θεοδώρος, ποιμνης ἡγήμενος ἡκα,
Νωλεμῆως νυχίησι λιτῆς ἴδε τάξεσιν ἀλλαις,
Ἵμνοπόλων θεότευκτον ἀγήνορα ὤρσεν ἀοιδῆν,
Στουδίου ἦν κληζουσιν ἀριπρεπέ' ὄλιον οἶκον,
Ἴρὸν Ἰωάννοιο Χριστοῦ προδρόμοιο σοφοῖο,
Ὅν κεν ἐπ' ἐσθλοῖς, πλῆσιν πλείστης χαρίτεσσι.

VARIÆ LECTIONES.

ἢ ἐσθλοῖσι.

SANCTI THEODORI STUDITÆ.

SERMO LXVIII (1).

DOMINICA IV JEJUNII. DE ANIMOSE SANCTA TRANSEUNDA QUADRAGESIMA, ET IN EXERCITATIONEM CALCAR SEQUENTEM.

Fratres Patresque, sancti Spiritus nos benignitas ad hodiernum diem valentes, nec paucis præclaris editis facinoribus deduxit, qui et labetur, credo, atque ad vivificam ac prælustrem Resurrectionem mactos pulcherrimis profectus nostri incrementis provehet. Nam repetite, sultis, anteactæ memoriam vitæ, et intuemini statum, qui fuerit aliquando, ac quonunc evaserit : animus enim parta salutis semel occasione, clam ocyus grassatus, fastigiis virtutum superatis, cælum peragrat sublimis. Ita nos, filii, ad frugem reversi, remoris et impedimentis amotis, gradum fecimus, recto itinere profecti, alii que sumus ex aliis, modestiam complexi, ac præceptis serio obeundis, nequaquam rite amisimus quæsitæ. Equidem cepi gaudium, et animo triumpho, postquam divinum vestrum increvit opus studiumque sacrum, quod urgetis, perspicue potiorum est, et si id omne non currentis, neque volentis, ut apostolice dicam, *sed miserantis est Dei* ¹, qui et victos confirmet, et imbelles viribus accingat. Enimvero haud contenti iis quæ jam pepererimus, filii, quasi quodam juvenili calore altius nitamur, animorum tanquam subole instar aquilæ renovanda progressi sæmper, mactique, qui virtutis, atque eximii ascensus modum arbitremur nullum, dum per mortem abierimus e temporariis ad æterna. Sane cum erimus beati, tum beatorum sortem sanctorum eriscemur. Jam quæ in hac obeunda vita posita laus, et adorea est? gaudet vos contuens arbiter cunctorum, lætique sancti ac gratulabundi, plaudunt, et cælitus coronant. Quippe ut in stadio currentes corporeis spectamus oculis, sic nostra Deus, totus-
B que angelorum consessus, ac sanctorum republica cernunt, et explorant assidue. Ut jam porro curandum serio sit, fratres, ingenti hoc viæ decurrendo diaulo, quæ in cælum ferat e terra, devincendus inimicus ac multandus, simul congregi tentat, longeque animositate quadam excita abigendus. Scilicet timidus est, rejiculus, imbellis; ea propter Dei germanus clamat Jacobus *Resistite diabolo, et fugiet a vobis; appropinquante Deo, et appropinquabit vobis* ². Neque vero in posticum feramur prorsum, quod nequaquam acriter currentum sit insigne, neu tepescamus postquam id indicium non est vincere nitentum, quin nuditum ab rebus tum ab voluntate, sursumque velut in cælos intuentes, cursum exigamus, dicturi et nos cum Paulo: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, dereliquo reposita est mihi corona justitiæ* ³. Sane alii alia re quapiam, et aliter, instar solis, fulgebunt ante Deum, nos habitum gerentes apostolicum circa apostolorum contubernia dependemur, filii, quemadmodum existimo, ut ovandum sit ac lætandum, et animis oppido triumphandum. Ac beatam eam mentem, quæm haud satietas capiat divini studii et futurorum desiderii ac præsentium repudii. Vos enimvero cum iis bonis fruemini, tum meorum nunci verborum recordamini, quam vos adamarim, quam a vobis in Domino adjumentum quæsierim, quam vos divina gloria sategerim præstare per Christum Jesum Dominum nostrum, cui laus ac imperium nunc et sæmper in omnemque perpetuitatem. Amen.

¹ Rom. ix, 16, ² Jac. iv, 7, ³ II Tim. iv, 7.

NOTÆ.

(1) Circa hanc 68 homiliam vide quid dicat Lævinus in præfatione; supra col. 507.

SANCTI THEODORI STUDITÆ.
TESTAMENTUM.

(Editionis Sirmondianæ pag. 63.)

Τοῦ ὁσίου καὶ Θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν καὶ Ἀσκητοῦ Θεοδώρου, ἡγουμένου Στουδίου Διαθήκη. Ἀναγιγνώσκεται δὲ αὕτη πρὸ τῆς κοιμήσεως αὐτοῦ.

Ἀκούων τοῦ θείου Δαβὶδ λέγοντος, Ἦτοιμάσθην, καὶ οὐκ ἐταράχθην· καὶ κάλυψάσκοντος, Ἔτοιμα ἡ καρδία μου· ἐπειδήπερ εἰς συνεχῆ ἀσθένειαν τὴν τοῦ δυστήνου σώματος ἐμπεπτωκώς, οὐχ οἶός τί εἰμι πάντας ὑμᾶς, τέκνα μου καὶ ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, κατὰ πρόσωπόν μου ἀγαγεῖν ἐν καιρῷ ἐξοδοῦ, διὰ τὸ ἐν διαφόροις τόποις καθιστάναί τὰ μοναστήρια, ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ ἀποδημίαις χρῆσασθαι τινας, ὡς ἤδη ἐληλυθυίας τῆς ὥρας τῆς ἀπὸ τοῦδε τοῦ βίου μεταστάσεώς μου, προφθάνω διαθέσθαι ὑμῶν ταύτην τὴν διαθήκην· ἀρμόδιον καὶ ἀσφαλὲς τοῦτο ἠγησάμενος· πρὸς τὸ ἀκούσαντάς μου τῆς τελευταίας φωνῆν διεγνωσκῆναι, ὅπως τε πιστεύω καὶ φρονῶ, καὶ ὅλον ἀφίημι τὸν καθηγησόμενον μετ' ἐμῆ· ἵνα ἐντεύθεν συμφωνίαν ἀγοίτε καὶ εἰρήνην τὴν ἐν Χριστῷ· ἣν εἰς οὐρανούς μελλων ἀναφοιτῆν, ἀφίησι τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις ὁ Κύριος.

Περὶ πίστεως.

Πιστεύω τοιγαροῦν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον καὶ ἀρχαίην Τριάδα, καθὼς βεβάπτισμαι καὶ ἀναγεννημαι, καὶ τετελείωμαι· Θεὸν τὸν Πατέρα ὁμολογῶν, Θεὸν τὸν Υἱὸν, Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν τὰ τρία τῇ θεότητι, ὡς καὶ ἐμπάλιν τρία τὸ ἐν ταῖς ὑποστάσεσιν. Εἰς γὰρ Θεὸς ἡ Τριάς, διὰ τὸ ὁμοούσιον· εἰ καὶ διέφηται διὰ τὸ ἐπερούπόστατον. Αὐθὶς τε ὁμολογῶ τὸν ἕνα τῆς Τριάδος τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν διὰ φιλαθρωπίαν ἄμετρον ἐν σαρκὶ ἐληλυθῆναι, ἐκ σπηλαίου τοῦ καθ' ἡμᾶς γένους δηλονότι, ἐκ τῆς ἁγίας καὶ πνευματικῆς Θεοτόκου τὴν σάρκα ἀνελθόντα, ἐκ γαστρὸς ἀνθρώπινης, καὶ ἐκ γαστρὸς αὐτῆς κατὰ τὸ θεῖον λόγιον νόμου φύσεως γεγεννημένον· διπλοῦν τε ὄντα τὸν αὐτὸν ὅλον τέλειον τῇ θεότητι, καθὼς οὐκ ἐτέτραπτο τοῦθ' ὅπερ ἦν, καὶ ὅλον τέλειον τῇ ἀνθρωπότητι, καθὼς οὐκ ἐλλείπετό τι τοῦθ' ὅπερ προσεληφθῆ. Τὸν αὐτὸν ἕνα καθ' ὑπόστασιν, ὅσπερ ἐν δύο φύσεσιν γνωριζόμενον, οὕτω θελήσασί τε καὶ ἐνεργείαις· ἐν αἷς ἔδρασε καταλλήλως τὰ τε θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα.

¹ Psal. cxviii, 60. ² Psal. lvi, 8.

NOTÆ.

(1) Hæc inscriptio indita est a Studitis, sicut notavit Baronius ad an. 826, n. 50.

Sancti ac Confessoris Theodori Studiensis præpositi Testamentum (1). Legitur autem ante dormitionem ejus.

I. Davidicam vocem audiens, *Paratus sum, et non sum turbatus*¹; et iterum, *Paratum cor meum*². cum assidua miseri corporis infirmitate captus, non possim vos omnes, filii mei, et fratres, atque patres sub excessu mei tempus adducere; propterea quod monasteria ista in diversis locis sita sunt, et quidam præterea peregre profecti: velut instante jam migrationis ex hac vita meæ articulo, testamentum hoc vobis prius condere institui; rem congruam atque utilem me facturum arbitratus; ut cognoscat qui supremam meam vocem audient, quemadmodum credam et sentiam; et qualem post me futurum præpositum relinquam; tum ut concordiam inde, pacemque in Christo servetis, quam ascensus in cælos Dominus sanctis discipulis suis et apostolis reliquit.

De fide.

II. Credo igitur in Patrem, Filium ac Spiritum sanctum, sanctam et consubstantialem et sempiternam Trinitatem, sicut baptizatus fui, regeneratus, et consummatus: Deum Patrem confitens, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, unum tria deitate, sicut vice versa tria unum subsistentiis. Unus enim est Deus Trinitas, propter consubstantialitatem, licet distincta sit propter subsistentiarum distinctionem. Confiteor deinde unum e Trinitate Dominum nostrum Jesum Christum per immensam erga homines charitatem suam in carne venisse ad salutem generis nostri, ex sancta et immaculata Deipara sine humano semine carnem sumpsisse, atque ex utero secundum divinum oraculum naturæ legē natum esse, duplicem ipsum existentem, totum perfectum deitate, quatenus non immutatum est id quod erat; et totum perfectum humanitate, quatenus non dimisit quidquam ex eo quod assumpsit. Eumdem unum juxta hypostasim, sicut in duabus naturis cognitum, sic in totidem voluntatibus atque operationibus; per quas divina et humana congruenter operatus est.

Ad hæc omnem hæreticæ communionis errorem aversor et abominor, sex sacris œcumenicis synodis inhærens; necnon illi quæ in Nicæa civitate iterum contra Christianorum accusatores coacta nuper fuit, adorans et amplectens venerandas sacrasque imagines Domini nostri Jesu Christi, Deiparæ, apostolorum, prophetarum, martyrum, et omnium sanctorum atque justorum. Quinetiam sacras istorum intercessionem, quæ propitium Deum reddunt, exproco: sanctissimas etiam reliquias, ut Dei gratia refertas, cum fide et timore colo et amplector.

Omnem quoque divinitus inspiratam Veteris et Novi Testamenti Scripturam recipio: omniumque item divinatorum Patrum, doctorum, et monachorum vitas et divina scripta (2). Hoc vero dixerim propter vesanum illum Pamphilum, qui ex Oriente prodiit, et hos sanctos traduxit, Marcum, inquam, Isaiam, Barsanuphium, Dorotheum, et Hesychium: non quidem Barsanuphium, et Isaiam, et Dorotheum, illos qui cum Acephalis³ coacephali pariter fuerunt et Decacerati⁴, quod dicebatur, quasi concernes; qui e a beato Sophronio in ejus libello⁵ anathemate damnantur: cum diversi haud dubie isti fuerint a prædictis, quos ego ex paterna traditione recipio, post interrogationem Tarasii patriarchæ sanctissimi, aliorumque fide dignorum hominum, tum indigenarum, tum Orientalium: cum et Barsanuphii imaginem in sacro magnæ Ecclesiæ Vestiario, una cum Antonio, Ephraim, aliisque sanctis Patribus exstare constet: et in eorum doctrina nullum impietatis vestigium offenderim: sed e contra, magnum spiritualis animæ compendium: quoad nimirum per synodicam inquisitionem error quispiam in illis deprehendatur. Nam si illos ipsos esse liquebit, qui anathemate notati fuerunt, aut ab iis diversi sint, hæresi tamen illa infectos; anathema illis, et catathema, et pantanathema a Patre et Filio et Spiritu sancto.

Confiteor insuper monasticum statum sublimem esse, et excelsum, et angelicum, qui et peccata omnia expurget absolutæ vitæ perfectione, tum nimirum si ex divini magnique Basilii asceticorum legibus plene exigatur et non dimidiata ex parte; ut solent quidam, qui aliqua desumunt, alia, ut placet, omittunt: ita ut extra tres gradus qui in divina scala ostensi sunt, vitam hanc legitime ducere non liceat: non servum possidere, non jumentum sexus feminei quorum utrumque ab instituto alienum est, et animæ periculosum. Atque hæc ego cursim paucis perstrinxi, neque enim tempus patitur, ut pluribus exponam, ne quis forte mihi pravam opinionem attribuat, contra quam recte sentio et doceo.

³ Sine capite. ⁴ Decem cornuum hæresis principes. ⁵ In concilio vi, art. 11, pag. 990.

NOTE.

(2) Hic Theodori locus recitatur in Præfatione ad *Doctrinas B. Dorothei, Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ*, tom. I, pag. 744. b.

Ἀπὸς τούτοις ἀποτρέπομαι πάσαν αἰρετικῆς κοινωνίας πλάνην· ἐπόμεινος ταῖς ἀγίαις καὶ οἰκουμένικαῖς ἐξ συνόδοις· ἔτι τε καὶ τὴν ἐναγχοῦ συναθροισθεῖσαν ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον κατὰ τῶν Χριστιανοκατηγόρων, προσκυνῶν καὶ ἀποδεχόμενος τὰς σπτάς καὶ ἱεράς εἰκόνας τοῦ τε Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, ἀποστόλων, προφητῶν, μαρτύρων, καὶ πάντων τῶν ὁσίων τε καὶ δικαίων. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς αὐτῶν ἀχράντους πρεσβείας ἐξαιτούμαι ἰλεωποιουμένας τὸ θεῖον· προσπτύσσομαι πίστι τε καὶ φόβῳ τὰ πανάγια αὐτῶν λείψανα, ὡς χάριτος θείας ἀνάπλα.

Προσέτι καὶ πᾶσαν Βίβλον θεόπνευστον Παλαιᾶς τε καὶ Καινῆς Διαθήκης ἀποδέχομαι· ἔτι μὴν καὶ ἀπάντων τῶν θεσπεσιῶν Πατέρων, διδασκαλῶν τε καὶ ἀσκητῶν τοὺς βίους καὶ τὰ θεῖα συγγράμματα. Τοῦτο δὲ ἐρῶ διὰ τὸν φρενοβλαβῆ Πάμφιλον τὸν ἀπὸ Ἀνατολῆς φοιτήσαντα, καὶ τούσδε τοὺς ὁσίους διαβάλλοντα, λέγων δὴ Μάρκον, Ἡσαίαν, Βαρσανούφιον, Δωρόθειον, καὶ Ησύχιον. Οὐ μὴν Βαρσανούφιον, καὶ Ἡσαίαν, καὶ Δωρόθειον, τοὺς τῶν Ἀκίφρων συνακεφάλους, καὶ τοῦ λεγομένου Δεκακεράτου συνομοκεράτους· καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν ἀγίοις Σωφρονίου ἐν τῷ λιβέλλῳ αὐτοῦ ἀναθεματιζομένου· ἐτέρων δηλονότι παρὰ τούσδε ὄντων τῶν προειρημένων, οὐς ἐγὼ πατροπαράδοτως ἀποδέχομαι· δι' ἐρωτήσεως τοῦ ἤδη ἀρχιερατεύσαντος Ταρασίου τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου, ἐτέρων τε ἀξιοπίστων ἀνθρώπων αὐτοχθόνων τε καὶ ἀνατολικῶν· κατὰ τὸ καὶ τὴν εἰκόνα Βαρσανουρίου ἐν τῇ θεῖᾳ ἐκκλησίᾳ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἐνίστασθαι ἀγίοις Πατράσιν, Ἀντωνίῳ, Ἐφραίμ, καὶ ἑτέροις· καὶ ὡς μὴ τε ἐν ταῖς διδασκαλίαις αὐτῶν εὐρηκῶς ἀσέδημα· τούναντιον δὲ καὶ πολλὴν ψυχικὴν λυσιτέλειαν· μέχρις ἂν καὶ ἐπὶ τούτων διὰ συνοδικῆς ἐπιζητήσεως ἀποδειχθῆτε τε ἐγκλημα. Εἰ γὰρ αὐτοὶ ἐκεῖνοι φανείησαν οἱ ἀναθεματιζόμενοι, ἢ ἕτεροι παρ' αὐτοὺς αἰρήσει ὑποβληθέντες, ἀνάθεμα αὐτοῖς, καὶ κατὰθεμα, καὶ παντακάθεμα ἀπὸ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος.

Συνομολογῶ δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ὑψηλὸν τε εἶναι καὶ ἐπαρμένον, καὶ ἀγγελικόν, καθαρτικὸν τε πάσης ἀμαρτίας διὰ τελείας ἐπιδιώσεως· εὐδελον κατὰ τὴν νομοθεσίαν τῶν ἀσκητικῶν τοῦ θεοῦ καὶ μεγάλου Βασιλείου διεξαγόμενον, καὶ οὐκ ἐξ ἡμῶν· ὡς πῶς τινες τὰ μὲν αἰρούμενοι, τὰ δὲ ἐπαρμέντες· ὥστε μὴ εἶναι ἀνευ τῶν ἐν τῇ θεῖᾳ κλίμακι ἀποδειγμένων τριῶν καταστάσεων, αἰρετὸν ἄλλως πως νομίμως ἐπιβιώναι· οὐ μὴν οὔτε δούλον κεκτῆσθαι, οὔτε κτῆνος τῶν ἐκ τοῦ θήλων γένους, διὰ τὸ ἀνοικεῖν τοῦ ἐπαγγέλματος· καὶ ἐκινδύνον ταῖς ψυχαῖς. Καὶ ταῦτα διεῖχθαι ἐν ἐπιδρομῇ· οὐ γὰρ καιρὸς τῆς τῶν τοιούτων ἐξαπλώσεως· ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ τινὰς εἰς ἐμὴ τὴν χεῖρνα δόξαν ὑπολαμβάνειν, παρ' ὃ φρονῶ ὀρθῶς καὶ δοξάζω.

Περὶ τοῦ καθηγουμένου.

Τούτων μὲν οὕτως ἔχόντων, δεύτερον ἔστιν εἰπεῖν καὶ περὶ τοῦ καθηγουμένου. Ἀφίημι τοίνυν πρῶτον μὲν τὸν κύριον καὶ Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν τὸν ὁσιώτατον Ἐγκλειστον, καὶ Πατέρα, καὶ φωστῆρα, καὶ διδάσκαλον. Αὐτὸς κάμου καὶ ὑμῶν προκαθίστηκεν ἐν Κυρίῳ, καὶ καθίσταται κεφαλὴ, εἰ καὶ ὑπεξήγαγεν ἑαυτὸν, διὰ Χριστομιμητον ταπεινώσιν τελῶν ἐν ἡσυχίᾳ· οὐ ταῖς ὁδηγίαις τε καὶ προσευχαῖς πιστεύω ὑμᾶς σωθῆσθαι· εἶπερ καὶ τὴν δέουσαν πρὸς αὐτὸν ἀντισφύροιτε εὐκείθειάν τε καὶ ὑπακοήν. Ἐπειτα ὃν ἐκ κοινοῦ ψήφου θεοκρεπῶς, προηγουμένης τῆς πατρικῆς βουλῆς, προστήσεσθε. Ἐφ' ᾧ γὰρ εὐδοκεῖ πάσα ἡ ἀδελφότης, ἐπόμηνόν ἐστι καὶ τὸ ἐμὸν θέλημα. Ἀλλὰ δεῦρο, ὦ Πάτερ καὶ ἀδελφε, ὅστις ἂν εἴης· ἰδοὺ παρατίθημί σοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα· ὅπως αὐτὴν εἰσδέξῃ. Ἡὼς δὲ προσλάβῃς; ἡλικίως δὲ ὁδηγήσεις; ποδαπῶς δὲ διαφυλάξεις; Ὡς ἄρνας Χριστοῦ· ὡς μέλη σου φίλτατα· θάλπων καὶ περιέπων, καὶ ἰμειρόμενος ἐνὸς ἑκάστου, κατὰ τὸ ἴσον τῆς ἀγάπης μέτρον· ὅτι ἐπίσης ἡ στοργὴ τῶν μελῶν τοῦ σώματος ἔστιν ἐν ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ. Διάνοιξόν σου τὰ σπλάγχνα ἐν συμπαθείᾳ· εἰσοίησαι τοὺς πάντας ἐν ἐλεημοσύνῃ· τεθήνησαι αὐτούς· ἀναμόρφωσον αὐτούς· τελείωσον αὐτούς ἐν Κυρίῳ. Ὁξυνόν σου τὴν διάνοιαν φρονήσαι· διέγειρόν σου τὸ πρόθυμον ἐν ἀνδρείᾳ· στεριώσόν σου τὴν καρδίαν ἐν πίστει καὶ ἐλπίδι· προπόρευσαι αὐτῶν ἐν πάσῃ ἀγαθοεργίᾳ· προπολέμησον κατὰ τῶν νοητῶς μαχομένων· ὑπεράσπισαι· διευθίτησον· εἰσάγαγε αὐτοὺς εἰς τὴν τῆς ἀρετῆς τόπον· κληροδοτήσαι τὴν γῆν τῆς ἀπαθείας. Διὸ καὶ ἐντέλλομαί σοι τὰς ἐντολάς ταύτας, ὥσπερ διακρατῆσαι ὀφείλεις κατὰ τὸ ἀναγκαῖον.

Ἐντολαὶ τῷ καθηγουμένῳ.

α'. Οὐ διαλλάξεις οὐδὲν ἐν προστάθεσι τύπον καὶ κανόνα παρὰ τῆς ταπεινώσεώς μου ἐν ἁπασιν, ἂνευ κατεπειγούσης ἀνάγκης.

β'. Οὐ κτήσῃ τοῦ κόσμου τούτου τι, οὐδὲ ἀποθησαυρίσεις ἰδιορίστως εἰς ἑαυτὸν μέχρι καὶ ἐνὸς ἄργυρου.

γ'. Οὐ διαμερίσεις τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν σου ἐν ὄψεσι καὶ φροντίδι, παρὰ τοὺς ὑπὸ Θεοῦ πεπιστευμένους καὶ ὑπ' ἐμοῦ παραδεδωμένους, καὶ γενόμενους σου πνευματικούς υἱοὺς καὶ ἀδελφούς. Οὕτως εἰς τοὺς ποτε κατὰ σάρκα ἰδίους, ἢ συγγενεῖς, ἢ φίλους, ἢ συνεταιρούς, χρῆση τοῖς τῆς οἰκείας μονῆς, οὔτε ζῶν, οὔτε μετὰ θάνατον, ἐλεημονητικῶς ἢ κληρονομικῶς, εἰς τοὺς ἤδη προειρημένους. Οὐ γὰρ ἐκ τῶν τοῦ κόσμου εἶ, ἵνα μετέχῃς τῶν ἐκ τοῦ κόσμου. Πλὴν εἰ μήπου μεταβαίεν τινες ἐκ τοῦ κοινικοῦ βίου πρὸς τὸ καθ' ἡμᾶς τάγμα· καὶ οὕτω φροντίσεις κατὰ μέμνησιν τῶν ἁγίων Πατέρων.

δ'. Οὐ κτήσῃ δοῦλον, οὔτε εἰς τὴν οἰκίαν χρεῖαν, οὔτε εἰς τὴν οἰκίαν μονὴν, οὔτε εἰς ἀγροῦς, τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονότα ἀνθρώπον· τοῦτο γὰρ μόνοις τοῖς ἐν τῷ βίῳ συγκεχώρηται, ὡς ὁ γάμος· σοὶ δὲ χρεῶν παρασχεῖν σεαυτὸν δοῦλον τοῖς ὁμοψύχοις σου ἀδελ-

A

De praeposito.

His autem ita constitutis, proximum est, ut dicam de praeposito. Primum igitur dominum et patrem meum ac patrem vestrum relinquo sanctissimum Reclusum, eundem et patrem, et lumen, et magistrum. Ille mihi et vobis praefuit in Domino, caputque nostrum est, quamvis seipsum subduxerit, ob Christi aemulam humilitatem degens in silentio: cujus ductu ac precibus confido vos salvos fore, si modo congruentem erga illum fidem obedientiamque praebatis. Deinde quem ipsi communi calculo divinitus, paterno consilio praeeunte, praeficietis. In quo enim consenserit fraternitas universa, et huic ego libens volensque suffragor. Verum ades, pater ac frater, quicumque futurus es: en fidei tuae trado in oculis Dei, electorumque angelorum ejus, totam in Christo fraternitatem, ut eam suscipias. At quomodo accipies? quo pacto reges? qua ratione custodies? Tanquam agnos Christi, tanquam membra tua charissima, fovens, procurans, et diligens unumquemque, juxta aequam charitatis mensuram; quoniam ex aequo membra corporis diligit unusquisque. Aperi viscera tua in commiseratione: introduce omnes in misericordia: lacta illos: reforma illos: perface illos in Domino. Acue mentem tuam prudentia, excita diligentiam fortitudine: confirma pectus fide ac spe: praecurre illis ad omne opus bonum; propugna adversus spirituales inimicos: defende, dirige; perduc illos ad virtutis sedem: divide illis terram tranquillae affectuum vacuitatis. Propterea mandata haec tibi do, quae observare necessario debes.

B

C

Mandata praeposito tradita.

1. Non igitur immutabis, absque urgente necessitate, formam et regulam, quam ab humilitate mea in omnibus accepisti.

2. Non possidebis ex mundo hoc quidquam: nec tibi ipsi proprie repones vel unicum argentum.

3. Non divides animum et cor tuum aliis curis et sollicitudinibus, propter eos qui tibi a Deo commisi, et a me traditi sunt, spirituales filios et fratres tuos. Non erogabis in tuos olim secundum carnem aut propinquos, aut amicos, aut sodales ex proprii monasterii rebus quidquam, nec vivens, nec post mortem, eleemosynae vel hereditatis nomine: neque enim ex saeculo es, ut consortium habeas cum saecularibus; nisi qui forte ex caenobio in ordinem nostrum transierint, atque ita eorum curam geras ad exemplum sanctorum Patrum.

4. Non possidebis servum, nec tuos in usus, nec proprii monasterii, nec denique ad agros. hominem qui ad Dei imaginem factus est: hoc enim solis saecularibus concessum est, sicut nuptiae. Tu vero fratribus tuis unanimis seipsum famulum ani-

mo præstare debes, licet externa specie tanquam A Dominis et magister reputere.

5. Nec habeas jumentum feminei sexus ad ministeria necessaria, tu qui feminis omnino renuntiasti : neque in monasterio, neque in agris : cum nec quisquam sanctorum patrum nostrorum usus sit, nec natura ipsa permittat.

6. Non superveheris equis aut mulis absque necessitate ; sed Christi exemplo, pedibus iter facies. Sin minus, pullus asini erit jumentum tuum.

7. Curabis omnino, ut inter fratres communia et indivisa sint omnia, et nihil cujusquam proprii jure dominii, usque ad acum. Tibi vero et anima et corpus, nec præterea quidquam, æqua lance charitatis divisa sunt in omnes tuos spiritalis filios ac fratres.

8. Non habeas cum sæcularibus adoptiones aut consiliaciones, tu qui mundum fugis ac nuptias. Non enim reperitur in patribus ; et, si reperitur, raro : neque id lex est.

9. Non epulare cum mulieribus, excepta malre tua secundum carnem, et sorore tua, sive canonice fuerint, sive sæculares : nisi vis aliqua et necessitas impellat, sicut a innocenti sancti Patres.

10. Ne frequens sis in egressibus et circumcursionibus, proprium ovile deserens sine necessitate melius enim est et optabilius, ut vel otiosus in caula degens, servare possis variabiles et lateerrantes racionales oves.

11. Observabis prorsus, ut catechesin ter qualibet hebdomada facias vesperi, vel per temelipsum, vel per alium quempiam e filiis ; quoniam a Patribus traditum est, et salutare.

12. Non dabis parvum habitum, quem vocant, postea veluti magnum : unus enim est habitus, sicuti et baptisina, quemadmodum in more fuit sanctorum Patrum.

13. Non transilies leges et regula sanctorum Patrum, præcipue ante omnes divini magnique Basilii : sed quidquid facies aut dices, tanquam testimonium habens ex Scripturis facies, aut ex palæstra consuetudine absque mandati divini prævaricatione.

14. Non derelinques gregem tuum, ut ad alium transeas ; aut ad dignitatem non revertere, nisi ex consensu et approbatione fraternitatis.

15. Non ineas amicitiam cum canonica ; neque ingrediare monasterium feminarum, nec solus colloquare cum monacha vel sæculari, nisi necessitas trahat ; idque cum duabus ab utraque parte personis astantibus : unius enim, ut aiunt, facilis est calumnia.

16. Non aperies ostium monasterii ad intromittendam feminam uliam sine magna necessitate. Si vero poles citra mutuum aspectum exolpere, id quoque minime negligendum.

17. Non statues tibi diversorium, aut spiritalibus filiis, sæcularem domum, in qua sint etiam mu-

λούς τῆ προβίσει, καὶ τῆ ἐπιφρονείᾳ, ὡς Δασπό-
της λογίζῃ καὶ διδασκαλῳ.

ε'. Οὐ σχεῖται ἄνθρωπος τῶν ἐκ τοῦ βίαιου γένους ἐπι-
χρῆσαι ὑπουργίῳ, ὁ τῶ θήλει παντάπασιν ἀπετα-
ξάμενος : οὔτε ἐν τῇ μονῇ, οὔτε ἐν τοῖς ἀγροῖς. Κα-
θὼς οὐδεὶς τῶν ἁγίων καὶ ἁγίων Πατέρων πρῶτον
ἐχρόσαστο, οὔτε ἡ φύσις αὐτῆ ἐπιτρέκει.

ς'. Οὐκ ἐπιχορῶμενος ἴσθη ἐπὶ ἵπποις καὶ ἡμίονοις
ἀεὶ ἀνάγκη : ἀλλὰ Χριστομιμήτως πεζοποροῦσαι.
Εἰ δ' οὖν, καλὸς σοὶ τὸ ὑποζύγιον ἴσθη.

ζ'. Περὶ ἀδελφῶν πρῶτον τὸ πάντα ἐν τῇ ἀκρίβει-
τητι κοινὰ εἶναι, καὶ ἀνερίστα, καὶ μεδεν κατὰ με-
ρος τοῦ καθ' ἑκάστων εἰς ἐξουθενῆσαι μέχρι καὶ ρα-
ϊίδος. Σοῦ δε καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ, μήτε γὰρ ἄλλο,
ἀποκρίσασθαι ἐν ἰσότητι ἀλλοῦ.

Β τοῖς πνευματικῶν σου τέκνοις καὶ κληῖροις
Οὐ σχεῖται μετὰ κοσμητικῶν ἀδελφοποιίας ἢ συν-
τακτικῶν, ὁ θυγᾶς τοῦ κοσμοῦ καὶ τοῦ γάμου : οὐ γὰρ
εὐρηται ἐν τοῖς Πατέρισι : εἰ δὲ καὶ εὐρηται, σπανι-
σίστις, καὶ τοῦτο οὐ νόμος.

θ'. Οὐ συνεστιαθήσῃ μετὰ γυναικῶν, ἢ καὶ τῆς
κατὰ σάρκα μητρὸς σου καὶ ἀδελφῆς, καὶ τῆς παν-
τοκρῆς, καὶ τῆς κοσμικῆς : οὐκ εἶσα, εἰ μὴ τις βία καὶ
ἀνάγκη καλεῖται, καθὼς παρακαλεῖνται οἱ ἅγιοι Πα-
τέρες.

ι'. Οὐ σχεῖται τὸ πολυπρόδοτον καὶ πολυγύρατον,
ἀνεὶ ἀνάγκης ἐγκαταλιμπάσων τὸ οἰκίον ποιμνίου.
Ἄγαπᾶτος γὰρ καὶ σχολάζοντα ἐν τῇ πόλει εὐνο-
θεῖται σε διασσῶσαι τὰ πολυτροπώτατα καὶ κολυδι-
λογικὰ πρόβητα.

ια'. Παραρῶλαξίς πάντως τοῦ ποιῆσθαι τρισάκις
τὴν κατὰ χρονον τῆ εβδομάδης, καὶ καθ' ἑσπέρην ἢ διὰ
σαυτοῦ, ἢ δι' ἄλλου τῶν τεκνῶν. Ἐπίδη πατροκα-
ρῶδοτον τοῦτο καὶ σπέριον.

ιβ'. Οὐ δοῖταις ὅπερ λέγουσι μικρὸν σχῆμα, ἔπειτα
ὡς μέγα : ἐν γὰρ τὸ σχῆμα, ὡς περ καὶ τὸ ἔπιπυγμα,
καθὼς οἱ ἅγιοι Πατέρες ἐχρῶσαντο.

ιγ'. Οὐ παραβαίης τοὺς νόμους καὶ κανόνας τῶν
ἁγίων Πατέρων, πρὸ γὰρ πάντων τοῦ θεοῦ καὶ μα-
γάλου Βασιλείου. Ἀλλὰ πᾶν ὁ τι ἀν ποιῆς ἢ λέγῃς,
ὡς μαρτυρίαν ἔχων ἐκ τῶν Γραφῶν πράξεις, ἢ ἐκ
πατρικῆς συνθητικῆς, ἀνεὶ παραβάσεως ἐπιτολῆς
θεοῦ.

ιδ'. Οὐ καταλείψεις τὸ ποιμνίον σου κατὰ ἕτερον
μεταβήσῃ, ἢ πρὸς ἄξιον ἐπιανδράμεν, ἀνεὶ συγκα-
ταθήσεως τῆς οἰκίας σου ἀδελφῶν τῶν.

ιε'. Οὐ συνίθης μετὰ κανονικῆς : οὐδὲ παραβαίης
ἐν γυναικίῳ σεμνείῳ : οὐδὲ καταμνησὲς ἀμιλλήσεις
μεταμνησῆς ἢ κοσμικῆς : εἰ μὴ που ἀνάγκη ἔλκει, καὶ
τατε δύο παραμνησῆς ἐξ ἑκατέρου μέρους προσώπων :
τὸ γὰρ ἐν, ὡς φασιν, εὐπεριέαστον.

ις'. Οὐκ ἀνοίξεις τὴν θύραν τῆς μονῆς ἐπὶ εἰσοδῶ-
παντοκρῆς γυναικὸς ἀνεὶ μεγάλης ἀνάγκης : εἰ δὲ συ-
νωτὸς εἰ ἀσυμφωνῶς διγχεσθαι, οὐδὲ ταῦτα ἀποδύ-
τον.

ιζ'. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ καταγύγιον, ἢ τοῖς πνευμα-
τικῶν σου τέκνοις οἶκον κοσμικόν, ἐν ᾧ εἴσι γυναῖ-

κας, ἐπὶ συχνῶ παραβάλλον· ἀλλ' ἐκλέξῃ εἰς ἀνδρῶν εὐλαβῶν τὰς παροδικὰς καὶ ἀναγκαιὰς χρεῖα⁸ ποιῆσθαι.

ιθ'. Οὐ κτήσῃ μαθητὴν εἰς τὸ καλλίον σου μισθίου προσπαθῶς· ἀλλ' ἐκ προσώπου ἀνυπόπτου, καὶ ἐκ διαφόρων ἀδελφῶν τὴν ὑπηρεσίαν σου ποιήσεις.

ιβ'. Οὐ κτήσῃ ἱματισμὸν ἐξηλλαγμένον καὶ πολυτιμον, ἀνευ τοῦ ἱερατικοῦ. Ἄλλὰ τοῖς ταπεινοῖς πατρομιμητῶς καὶ ἐνδύσει καὶ ὑποδύσει.

κ'. Οὐκ ἔσῃ ἀβροδίατος, οὔτε ἐν τῇ ἰδίᾳ σου δαπάνῃ, οὔτε ἐν ταῖς ὑποδοχαῖς τῶν ξένων· ὡς κατὰ τοῦτο περισπώμενος· ἔστι γὰρ τοῦτο τῆς μερίδος τοῦ ἀπολαυστικοῦ βίου.

κα'. Οὐ θησαυρίζεις χρυσίον ἐν τῇ μονῇ σου· ἀλλὰ τὸ κατὰ περισσίαν ἐπὶ παντός εἶδους, μεταδοίης τοῖς δεομένοις· ἐν ἀνοίξει τῆς αὐλῆς σου, καθὼς οἱ ἅγιοι Πατέρες.

κβ'. Οὐ κρατήσεις τόπον ἡσφαλισμένον καὶ τὴν οικονομικὴν φροντίδα· ἀλλ' ἔστω σοι κλεῖς, ἡ μέγιστη τῶν ψυχῶν φροντίς, τοῦ λύειν καὶ δεσμεῖν, κατὰ τὰ Λόγια. Τὸ χρυσίον δὲ καὶ τὰ κατὰ χρεῖαν, ἐγχειρίσεις τοῖς οἰκονόμοις, τοῖς κελλάρταις, καὶ ὡς ἐπιβάλλει καθ' ἑκάστην διακονίαν σου πρόδηλον πάντων τὴν ἐξουσίαν ἔχοντος· καὶ μεταφέροντος ὡς ἂν βουλή μετὰ τῶν προεχόντων ἐν τῷ τυχεῖν προσώπῳ, ἐπολαμβάνων τὸν λόγον ἑκάστης διοικήσεως.

κγ'. Οὐ προτιμήσεις τοῦ συμφέροντος τῇ ἀδελφότητι πρόσωπον παντός ἑτέρου ἀνθρώπου, ὑπερέχοντος καὶ ἐξουσιάζοντος κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα· οὔτε ὑποσταλεῖς μέχρις αἵματος ἐπὶ φυλακῇ τῶν θείων νόμων, καὶ ἐντολῶν, προθεῖναι τὴν ψυχὴν σου.

κδ'. Οὐ ποιήσεις τι ἢ πράξεις κατ' οἰκίαν γνώμην, ἐν πράγματι παντὶ τῶν τε ψυχικῶν καὶ τῶν σωματικῶν· πρῶτον μὲν ἀνευ βουλῆς καὶ εὐχῆς τοῦ Κυρίου καὶ Πατρὸς σου, ἔπειτα τῶν προεχόντων ἐν γνώσει καὶ εὐλαβείᾳ κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὑπόθεσιν· ὡς γὰρ χρεῖα τυχεῖν ἢ δύο, ἢ τριῶν, ἢ καὶ πλείονων ὡσπερ ἐντεταλμένα πατριῶς, καὶ διήξαμεν.

Ταῦτα πάντα καὶ ὅσα ἕτερα ἐξηλάθου, παραφυλάξεις, καὶ φρουρήσεις· ἵνα σοι γένηται. Καὶ ἔσῃ κατανοούμενος ἐν Κυρίῳ· τὸ γὰρ ἐναντίον ἀπίει καὶ λέγειν καὶ ἐνοεῖν.

⁸ Ἐντολαὶ τοῖς ἀδελφοῖς.

Ἄνθρωπε κατ' ἑμῆς, ὃ τέκνα μου καὶ ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου τῆς οἰκτροτάτης φωνῆς. Δίξασθε τὸν κύριον τὸν ἡγούμενον, καθὼς ἐξελήσασθε αὐτὸν οἱ πάντες· οὐδενὶ γὰρ ἔξεστι κατ' οὐδένα τρόπον αἰρήσασθαι ἄλλον τινα βίον παρ' ὃ ὑπάρχει· καὶ οὗτος ὁ δεσμός ὑπὸ Κυρίου. Ἀσπάσασθε αὐτὸν ὡς διάδοχόν μου, δι' αἰδοῦς καὶ τιμῆς προσβλέποντες αὐτόν· καὶ τὸν τῆς ὑποταγῆς κανόνα νόμιμον ὡς ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν αὐτῷ διαφυλάξατε, μὴ καταφρονούντες τῆς ἐν Κυρίῳ νεκρᾶς προβολῆς αὐτοῦ· μηδὲ ἐκζητούντες πλεῖον τι παρὰ τῶν δωρηθέντων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου χαρισμάτων. Ἄρκετόν αὐτῷ διακρατῆσαι, ἄπειρα παρὰ τῆς ταπεινώσεώς μου ἐντέλλεται. Καὶ ἀγαπάτε με, τέκνα μου, τὰς ἐντολὰς μου φυλάξατε. Καὶ τὴν εἰρήνην ἐν ἑαυτοῖς ἔχετε

A lieres, crebro accedens; sed apud religiosos viros⁸ potius diversare, et transitoria viæ subsidia capere studebis.

18. Non habebis in cella tua discipulum adolescentem, quo afficiare: sed ministeria tua obeant diversi fratres, et minime suspecti.

19. Non uteris vestimento elaborato et pretioso, præterquam sacerdotali; sed humilibus, Patrum exemplo, induere, et calceabere.

20. Non eris delicatus ac lautus, neque in privato sumptu tuo, neque in hospitium receptione: tanquam ea cura distraharis: hoc enim proprium est vitæ voluptariæ.

21. Non recondas aurum in monasterio tuo, sed quidquid in unoquoque genere redundabit, indigentibus largire, adaperto atrio tuo, sicut sanoti Patres.

22. Non servabis locum munitum, nec curam geras œconomicam: sed clavis esto tibi summa cura animarum, ad solvendum et ligandum, juxta Scripturam. Aurum autem et res usui necessarias committes œconomis, cellariis et cæteris, ut cuique convenit ex officio: ita nimirum ut omnium habeas potestatem; et transferas prout præceperis, in hunc vel illum, rationem exigens uniuscujusque administrationis.

23. Non anteponas fratrum utilitati personam cujusque alterius hominis eminentis ac potentis secundum sæculum. Nec refugies pro divinarum legum ac præceptorum observatione, animam tuam usque ad sanguinem apponere.

24. Non facie vel ages quidquam ex proprio sensu in re ulla, sive ad animam spectet, sive ad corpus; primum sine consilio ac voto domini ac Patris tui: deinde aliorum judicio et pietate præcellentium, prout subjecta res postulat: uno enim forsitan opus est, aut duobus, aut tribus, aut pluribus etiam, sicut a Patribus nobis præceptum est.

Hæc omnia, et quæcumque alio accepisti, servabis, et custodies, ut bene tibi, et recte ambules in Dominis. Contrarium enim absit vel dicere vel cogitare.

Præcepta fratribus data.

Adeste et vos, filii mei ac fratres, et audite miseram vocem meam. Suscipite dominum præpositum, sicut elegisti ipsum omnes; nemini enim factum est, ullo modo aliam quampiam vitam eligere, præter quam sortitus est: et hoc vinculum est a Domino. Amplectimini illum tanquam successorem meum, cum reverentia et honore intuentes in eum, et legitimam obedientiæ regulam erga illum servate tanquam erga me ipsum, novam ejus in Domino promotionem minime spernentes, nec plus quidquam in eo requirentes, quam ei a Spiritu sancto concessum sit: quandoquidem ei sufficit, ut ea observet quæ ab humilitate mea præcepta sunt. Quod si diligitis me, filii mei, mandata mea servate, et pacem inter vos habetote. Angelicum promissum

vestrum incorruptum custodite, in cœlis ambu-

lantes. Mun-
dum odio habentes, ad mundi opera ne con-
vertamini. Solutis vinculis carnalium affectuum, ne
in eosdem iterum impingatis.

Qui omnibus caducis hujus vitæ illecebris renun-
tiastis, a præposito vestro studio et obedientiæ cer-
tamine ne resiliatis per igoaviam, risum dæmonii-
bus præbentes.

Ad cursum obedientiæ usque ad finem insistite ;
ut immarcescibilem justitiæ coronam reportetis.

Humilitatem sectantes, voluntatem propriam
abnegate, ad ea solum vos conformantes, quæ a
præposito vestro fuerint approbata. Et si quidem hæc
scitis, beati eretis, si ad finem usque illa servabitis.
Vos enim martyrum choras excipiet, coronisque
in regno cœlorum redimitt, sempiternis bonis frue-
mini.

Epitologus.

De cætero, fratres, valet. Iter enim ingredior,
unde reditus non patet : quod omnes ab ævo in-
gressi sunt : quod et vos postmodum, hac vita
peracta, ingressuri estis. Ignore autem, fratres
mei, quo pergam, et quale iudicium me maneat,
aut quisnam me locus excipiet ; opus enim bonum
in conspectu Dei nullum egi, ne unum quidem : at
contra reus sum omnis peccati. Verumtamen lætor
et gaudeo, quod ex hoc mundo in cœlum abeo, a
tenebris in lucem, a servitute in libertatem, ab in-
colatu in veram habitationem et patriam ; a pere-
grinis in alienis. *Incole enim sum et peregrinus
sicut omnes patres mei* *, ad mea et proprii. Con-
fidentius adhuc dicam, quod ad Dominum meum
abeo, ad Dominum ac Deum meum, quem dilexi
anima mea ; quem agnovi Patrem, tametsi non
colui ut filius ; quem possedi præ omnibus, tametsi
ut germanus servus non servivi. Nam ut
insipiens dixi, sed propter vos dixi, ut propensiores
sitis et oretis pro salute mea : quam ubi adeptus
fuero (ecce ea spondeo in oculis veritatis), non desituro
me confidenter orare Deum ac Dominum
meum, pro omnibus vobis, ut bene vobis sit, ut sal-
vemini, ut impleamini : exspectans unumquemque
sigillatim, cum ex mundo migrabit, ut videam, et
excipiam et amplectar. Fiduciam enim hanc habeo,
quod bonitas ejus in idipsum nos omnes hic ser-
vabit et in futuro sæculo, ejus mandatis obsecutos,
ad celebrandam ejus summam potentiam. Recor-
dandum humilium sermonum meorum, filii. Depos-
itum custodite : in Christo Jesu Domino nostro,
cui gloria et imperium in sæcula sæculorum.
Amen.

*Obdormivit sanctissimus Pater noster et magnus
confessor Theodorus, annos natu sexaginta septem,
mense Novembri, undecima die Dominica, hora sexta,
Indicit, quinta, anno 8335.*

* Psal. xxxviii, 13.

τὸ ἀγγλικὸν ὑμῶν επαγγελμα ἀδιαφύκτου τερή-
σατε, οὐκ ἀποστρέψατε πρὸς τὰ

τῶν κατὰ τὸν κόσμον ἔργα. Λυθόντες τῶν δεσμῶν τῆς σαρκί-
θιαις, μὴ ἐνδιδότε αὐτὴς πρὸς τὰς σαρκίνας σχε-
σιας.

Ἀπαρνησάμενοι πάντα τὰ κερνὰ καὶ ἐπιχερα
τοῦ παροῦτος βίου, μὴ σε' ὀλιγωρίας ἀπεκρίνατε
τῆς ἀθλητικῆς ὑμῶν ὑποταγῆς, γινόμενοι ἐπιχερα
δαίμωνων.

Ἦτε τὸν δόμον τῆς ὑποταγῆς μέχρι τῆς τέλους ἐγ-
καρτερήσατε ἵνα τὸν τῆς δικαιοσύνης ἀμαράντινον
στῆσανον χαρίσθητε.

Τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀγορευομένη, ἀνοηταί τοῦ οἰκείου
θελήματος γένοιθε ἵνα πρὸς μόνον διατυπούμενοι τα
ἐκ τῆς καθυγουμένης ὑμῶν ἐγκρινομενα. Καὶ εἰ
ταῦτα εἰδότε, μακάριοι ἔσθε, ἐὰν φυλάξοιτε αὐτὰ
ἄχρι τέλους. Ὁ γὰρ χορὸς τῶν μαρτύρων ὑμᾶς εἰσ-
δέξεται. Καὶ στεφανοσπορούντας ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
οὐρανῶν, τῶν αἰώνιων αγαθῶν ἀπολαύσετε.

Ἐπίλογος.

Καὶ λοιπὸν, τέκνα, σώζεσθε ἵνα ἀποδημιᾶν γὰρ ἀπέ-
λαμει ἀνεπίστροφον ἦν πάντες οἱ ἀπ' αἰῶνος δι-
ώδυσαν ἰσ' ἦν καὶ αὐτοὶ μικροῦ ὑστερον, λατρευ-
τήσαντες τὰ τοῦ βίου, ἐπιβιώσαντες. Οὐκ εἶδα δε, ἀδελ-
φοί μου, πῶς ἀπέρχομαι ἢ οἷον ἀπατήσαι μοι τὸ
κρίμα ἢ ἡ ἴσως ὑποδέξεται με τόπος ἴργον γὰρ
ἀγαθὸν οὐκ εἰργασσάμεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐν καί
μορον ἵνα πᾶσι σε ἀμαρτίας υπεύθυνος ὑπαρῶν. Πλὴν
χαίρω καὶ ἔδομαι ὅτι ἀπὸ κόσμου εἰς οὐρανὸν παρεύ-
καται ἀπὸ σκοτῶν εἰς φῶς ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευ-
θερίαν ἀπὸ παραιτίας εἰς ἀληθινὴν κατακίσει. Ἀπὸ
τῶν ξένων καὶ ἄλλοτριων (Παροικὸς γὰρ εἶμι καὶ
παροικῶμεν, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου)
εἰς τὰ ἐμὰ οἰκίαι. Ἐτε τομυρότερον οδηγῶμαι, ὅτι
πρὸς τὸν Δεσπότην μου ἀπίμαι, πρὸς τὸν Κύριον καὶ
Θεὸν μου, ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου ὃν ἐνώρισεν
Πατέρα, εἰ καὶ οὐκ ἰδεράπτυσεν ὡς υἱὸς ὃν ἐκτε-
τικῶν ἀντι πάντων, εἰ καὶ οὐκ ἰδουλευσα ὡς δούλος
γνήσιος ἵνα παραφρονῶν εἴρηκα ἵνα ὑμᾶς δε
λέληκα ἵνα προθυμῶσθε καὶ υπερίχουσθε μου τῆς
σωτηρίας καὶ ἐὰν ἐπιτύχῃ ταῦτα, ἰδοὺ λόγον δι-
δομι ἐνώπιον τῆς ἀληθείας, ὅτι οὐ σιγῆσαι τομυρῆς
δέισθαι τοῦ Κυρίου καὶ Δεσπότη μου ὑπὲρ πάντων
ὑμῶν. Ἴνα εὐπραγῆτε, ἵνα σώζεσθε, ἵνα πληθύνε-
σθε προσδεχομενος ἵνα καθένα σὺ τῆς ἀπο κόσμου
ἐπιχομῶσθε, θεμερίν, καὶ προσλαμβάνετε, καὶ
προσπαύεσθε. Παροικῶν γὰρ τοιαύτην ἔχω, ὅτι
ἡ ἀγαθοῦς αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ὡς ἐνταῦθα διατηρή-
σαι πάντας ὑμᾶς καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, τῆς εν-
τολῆς αὐτοῦ τετηρηκότας, πρὸς τὸ ἀνιμεῖν τὸ παν-
ἄγιον αὐτοῦ κράτος. Μένουσθε μου τῶν ταπεινῶν
λογῶν, τέκνα ἵνα παρακαταθήκων εὐλόγηται ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὃ ἡ σοφία καὶ τὸ
κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἐκοιμήθη ὁ παναγιώτατος Πατὴρ ἡμῶν
καὶ μέγας ὁμολογητῆς Θεόδωρος ἐτῶν υπέρ-
χων ἑπτὰ καὶ ἐξήκοντα ἡμερῶν Νοβελτίω, τῇ
ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ὥρα ς'. Ἰνδ, ε', ἐτ. ςτλδ'.

APPENDIX.

NAUCRATHI CONFESSORIS ENCYCLICA

DE OBITU SANCTI THEODORI STUDITÆ.

Τοῖς διὰ Κύριον δεδιωγμένοις, καὶ πανταχοῦ
δισεπαρμένοις πνευματικοῖς ἀδελφοῖς καὶ
Πατράσι, Ναυκράτιος ἁμαρτωλός, εὐχεται.

(COMBERGIS. *Histor. hæres. Monothelit.*, p. 856.)

Ἔως μὲν τοῦ παρόντος, ἀδελφοί μου τιμωτάτοι
καὶ Πατέρες, ἀνεβαλλόμεν τὸ ταπεινὸν γράμμα,
ἡμέραν ἐξ ἡμέρας διειερχόμενος, καὶ κατ' ἑμαυτὸν
κατέχων τὸ λυπηρὸν. Καὶ δὴ τοῦτο πέπραχα διὰ
πολλὰ, ἃ οἶμαι οὐδὲ τὴν τιμωτάτην ὑμῶν ἀγνοεῖν·
καὶ γε πρὸ τῶν ἄλλων, μὴ φέρων ἄγγελος ὑμῖν θλι-
πτικῆς ἐπιφορᾶς γενέσθαι· λέγω δὲ, τῆς κοιμησεως
τοῦ μακαρίου καὶ ἀοιδίμου Πατρὸς ἡμῶν. Ἐπεὶ δὲ,
ὡς ὄρω, οὐ μόνον τὰ ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ τὰ πόρρω
δεδόνηται τῷ παραδόξῳ τοῦ ἀκούσματος· ὡς καὶ
τοῖς πλείοσι δύσπιστον γενέσθαι, εἰ ἄρα γε μετῴστη
τῶν ἐνθένδε ὁ τοῦ Κυρίου θεράπων· οὐκ οἶμαι δὲ μὴ
καὶ πρὸς ὑμᾶς καταλαβεῖν τὸ παρ' ἡμῶν αἰδοῖ ὑπο-
σιωπώμενον· ἀναγκαιῶς ἐπὶ τὸ γράμμα ἦλθεν, ἄρτι
ὑμῖν ἐναργέστερον, καὶ μὴ βουλόμενος, ἀναγγέλλων,
τὸ παρ' ἐτέρων προακουσθῆναι· καὶ τοῦτο οὐκ ἀποτιῶς
οὐδ' ἀδακρυτί. Τίς γὰρ εἰ καὶ λιθίνην ἔχει τὴν καρ-
δίαν, οὐκ ἀποστάξει δάκρυον θερμὸν, τὴν κοινὴν
ζημίαν τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἀναλογιζόμενος;
ὅποιον δὲ ἀδαμαντίνην ψυχὴν κακταμένον, εἰ καὶ μὴ
πωτελῶς εἴω τῶν ὄρων γεγονώς, ὅς οὐ πληγήσεται
τῷ ἀπροσδοκῆτῳ τῆς ἀκοῆς, καὶ τὰ τῆς φύσεως
ἐράσειεν; Ἀλλὰ φεῦ τῆς ἐμῆς ταλαιπωρίας! εἰς οἷον
τετάρημαι ὁ δύστηνος καιρὸν; καὶ ὅποιον ἀκάκιστό
μην τῆ μαχθηρᾶ ζωῆ, θάνατον ἀναγγεῖλαι τοῦ μὴ
ἔστω ἐξηκότος, ἀλλὰ Χριστοῦ; Καὶ ὄντως ἀληθῶς
κακοίμηται ὁ κοινὸς Πατὴρ ἡμῶν, ὁ πολλὰ ὑμᾶς καὶ
φιλῶν, καὶ στέργων, ὡς τέκνα ἀληθινά· ὡς ἐργάτας
τοῦ ἀμπελώου Κυρίου· ὡς υἱοὺς ὑπακοῆς· ὡς
στρατιώτας Χριστοῦ· ὡς ὁμολογητὰς ἀψευδεῖς; ὡς
συγκαιστωτικῶς αὐτῷ, καὶ συναθληκῶς ἐν πολλοῖς

*Persecutionem propter Dominum sustinentibus, ac
ubique dispersis, spiritualibus fratribus patribus-
que, Naucratius peccator S.*

Hactenus, honoratissimi ac charissimi fratres ac
patres, humiles vilesque distuli litteras, diem ex
die decurrens, ac mecum ipse tristitiam retinens.
Id porro multis de causis feci, quas neque puto,
honoranda vestra charitas ignoraverit: In primis
autem, quod non ferrem molesti vobis ac acerbi
casus, nuntius esse: nempe dormitionis beati ac
præclari Patris nostri. At postquam, ut video, non
hic tantum, sed et longius positos, nova hæc turba-
vit auditio; ut et plerisque difficile creditur videatur
ut vere Domini famulus ab humanis translatus sit
haud vero arbitror, ut quod ipsi ex quadam reve-
rentia et metu subtacui, ad vos non pervenerit;
necessitate ad scribendum processi; jam planius,
quanquam nolens, renuntiaturus, quod utique ex
aliorum jam relatu audistis: nec plane, sine que-
rulis lamentationibus ac lacrymis. Quis enim,
quanquam saxeo corde, non ferventes profundat
lacrymas, communem Ecclesiam Dei iacturam repu-
tans? Quis vero usque adeo adamantinum pectus
habeat, nisi omnino excessit naturæ fines, ut non
inexpectata auditione percussus, faciat patia-
turque, quod humanum est? Sed, heu me miserum
iu quale, infelix, tempus servatus sum? Quidnam
vero illud, afflictæ vitæ meæ erat repositum. ut ejus,
mortem essem annuntiaturus, qui non sibi vixisset,
sed Christo? Plane vero, obdormivit Pater commu-
nis: is, inquam, qui multa vos dilectione et pa-
terno affectu prosecutus est, ut vere filios; ut
vineæ Domini operarios; ut obedientiæ filios; ut
milites Christi; ut veros confessores; ut eos qu

NOTÆ.

(1) Magni Theodori præpositi Studii res, susce-
ptique ab eo pro Ecclesia labores, ac defensione sa-
crarum imaginum, adeo præstant, suntque Eccle-
siæ utiles, ut quamvis plura jam de iis scripta sint,
atque in Historiam ecclesiasticam, magno ejus, or-
namento illata, haud tamen alia, codicibus hactenus
reposita, ac paucis, eidem Historiæ, ac
communi Ecclesiæ usui, neganda videantur. Præter
ergo ea, quæ vel suis ipse de se conscripsit episto-
lis, vel de eo ejusdem discipulus Michael in eius
vita, quæque Baronius communicante viro do-
ctissimo Jacobo Sirm. S. I. in Annales retulit, ope-
ræ pretium duxi, hanc successoris Naucrati episto-
lam velut encyclicam, dignum plane cum ponentis,
tum ejus cui positum fuit, monumentum, in publi-

cum facere: ac nec mihi imperare possum, ut ne
idem præstem de sancti Nicolai Studitæ vita, qui
ipse cum præfatis confessor, ac eorum tandem,
successor, ad Iguatii usque ac Photii tempora, præ-
clarus meritis ac fide, Iguatiique communionem ac
patrocinio, insignis pervenit: qua ejusdem Theo-
dori ac reliquorum confessorum sub pluribus Ico-
noclastis principibus, gesta memoranda plurimum
illustrentur, ac successio tota rerum Ecclesiæ in
Græcia ad usque Photianum schisma. Consecrat
hujus Nicolai memoriam Nicolaus Papa, qua petit
ipsum mitti Romam ab imperatore, ex parte Iguat-
tii, cui nimirum adhæreret, obnitens, grassatori,
Photio, uti pridem obnixus fuerat principibus Ico-
noclastis.

ipsi collaborassetis, ac in multis omnibusque, commune cum eo habuissetis certamen. Dormitionem accepit communis Pater noster, ille prorsus, et discipulus Christi et imitator; os illud Ecclesiæ; sacerdotum decus; fidei columnen; regula monachorum; evangelicus pastor; pectus apostolicum; eximius confessor; martyr propositus; sol fidei orthodoxæ; orbis doctor. Atque, proh verbum! accepit dormitionem communis Pater; vocalissimus ille veritatis præco; jugis doctrinæ scaturigo; cui velut innumerabilis (2) ad gubernationem in finem divini propositi esset intellectus; admirabilis ille consiliarius; fidelis dispensator sacramentorum Dei; civis cœlestis Jerusalem; mens purgata; aureus animus; pœnitentiæ janua; fons dogmatum, bene modulata Spiritus lyra; beatæ ac principis Trinitatis domicilium Cœterum dicam iterum: non ut consolationem adhibeam; Quæ enim oratio tantæ huic calamitati mederi possit? sed ut voce hac, dolorem omni parte constringentem cor, explicem: accepit dormitionem communis Pater; terrestres ille angelus, et homo cœlestis; mundissimum illud virginittatis templum; multiplex ille ac multiformis, volubili sapientia Spiritus; intentissimus conjector; verus Christi famulus; corporis Christi pulchro supercilio oculus; patientiæ pugil, hæresisque Iconomachorum victor; justitiæ armatura; eleemosynæ fons; diligens Domini legum custos; thesauri virtutum penu; dulcis sermone, et ad salutandum facilis (3). Quis vero, tot tantasve appellationes gratia concessas, ab ejus operationibus qui apostolica affectione omnia omnibus effectus esset, oratione expresserit? O desideratissimi, quid ad nos humiles istud sacramenti? Quæ vero arcana Dei sapientia? Nunc mihi Jeremiæ lamentis opus esset, ac si quis alius beatus vir sanctusque, grandem aliquam calamitatem deploravit. Corruit vir, plane columna et fulcrum Ecclesiæ: imo, is quidem ad beatam elatus vitam, a nobis abscessit: periculum vero est, ne tanto fulcramento substracto, corruant aliqui, palamque fiat quod putre in eis est. Obturatum est os, *Quod in lege Dei meditaretur die ac nocte*¹, quodque justæ libertatis verba ad ædificationem scaturiret. Abscesserunt ejus mentis consilia, cujus in Deo motus erant. Clausus est oculus recta videns, quique bonum a malo optime discerneret. Quieverunt labia, quæ scientiam custodirent, ac ex quibus, tanquam angeli Domini omnipotentis labris, divinam legem exquirent. Vincita

¹ Psal. 1, 2.

Α και ἐν πάσι. Κοιμῆται ὁ κοινὸς Πατὴρ ἡμῶν, ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀληθῶς, καὶ μαθητῆς, καὶ μιμητῆς· τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς· τὸ στομα τῆς Ἐκκλησίας· τὸ κλῆρος τῶν ἱερῶν· τὸ τῆς πίστεως ἔρεισμα· ὁ τῶν μοναζόντων κανὼν· ὁ εὐαγγελικὸς ποιμὴν· ἡ ἀποστολικὴ καρδιά· τῶν ὁμολογητῶν ὁ ἐξαίρετος· ὁ προαιρετικὸς μάρτυς· ὁ τῆς ὀρθοδοξίας ἥλιος· ὁ οἰκουμηνικὸς διδάσκαλος. Καὶ, ὦ τοῦ ἀκούσματος! κοιμῆται ὁ κοινὸς Πατὴρ ἡμῶν ὁ μεγαλοφώνωτάτος τῆς ἀληθείας κήρυξ· ὁ ἀένναος τῆς διδασκαλίας βρυτήρ· ὁ μυριόνους τῆ θεοσκόπων κυβερνήσει· ὁ θαυμαστός βουληφόρος· ὁ πιστὸς οἰκονόμος τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων· ὁ τῆς ἐπουρανίου Ἱερουσαλὴμ πολίτης· ὁ κεκαθαρμένος νοῦς· ἡ χρυσοειδὴς ψυχὴ· ἡ τῆς μετανοίας θύρα· ἡ τῶν δογματῶν παγὴ· ἡ εὐαχος τοῦ Πνεύματος λύρα· τὸ ἰνδαίτημα τῆς μακαρίας καὶ ἀρχαίας Τριάδος. Καὶ γε αὐθις ἐρῶ, οὐ παρακλήσεως ἕνεκα· τίς γὰρ ἂν καὶ λόγος ἐξευρεθῆι τοσαύτης συμφορᾶς ἰατρός; ἀλλὰ τὴν περιοδυνίαν τῆς ταπεινῆς ἡμῶν καρδίας, ἐκ τῆς φωνῆς ταύτης ὑμῖν διασημαίνοντες· κοιμῆται ὁ κροσσὸς Πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἐπίγειος ἀγγελος καὶ οὐράνιος ἀνθρώπος· ὁ τῆς παρθενίας ναὸς καθαρώτατος· ὁ πολλοστός καὶ πολυειδὴς τῆ ποικιλοτροφῆ σοφία τοῦ Πνεύματος· ὁ ἐπιτεταμένος στοχαστῆς ὁ γνήσιος Χριστοῦ ὑπάρτης· ὁ καλλιθέλαρος ὀφθαλμὸς τοῦ Χριστοῦ σώματος· ὁ τῆς ὑπομονῆς ἀθλητῆς, καὶ τῆς εἰκονομαχικῆς αἰρέσεως νικητῆς· τὸ τῆς δικαιοσύνης ὄπλον· ἡ τῆς ἐλεημοσύνης κρήνη, ὁ ἀκριδὴς τοῦ Κυρίου νομοφύλαξ· τὸ θησαυροφυλάκιον τῶν ἀρετῶν· ὁ τὸν λόγον ἠδύς, καὶ τὴν προσηγορίαν εὐπρόσιτος. Καὶ τίς ἰκανὸς λογογραφῆν, ὅποσας αὐτῷ καὶ ἡλικίας προσηγορίας παρέσχε ἡ θεία χάρις, ταῖς ἐνεργείαις τοῦ τοῖς πάσι πάντα ἀποστολικῆ διαθέσει γεινομένου; ὦ αἰκώθηται, τί τὸ περὶ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς τοῦτο μυστήριον; Καὶ τίς ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία ἀβήρτος; νῦν ἐδωμένη τῶν Ἱερειῶν θρήνων, καὶ εἰ δὴ τίς ἄλλος τῶν μακαρίων ἀνδρῶν συμφορᾶς μέγεθος ἀπωδύρατο. Πέπτωκε ἄνθρω τῷ ὅτι στόλος καὶ ἰδραῖωμα τῆς Ἐκκλησίας· μᾶλλον δέ, αὐτὸς μὲν πρὸς τὴν μακαρίαν ζωὴν ἀρθείς, ἀφ' ἡμῶν οἴχεται· δέος δέ, μὴ τῷ ἱερίσματι τοῦτω ὑπεξαίρεθέντι, τινὲς συγκαταπέσωσι, καὶ τὰ τοῦτων σαθρὰ διαλεγχθῶσι. Κέκλεισται στόμα, Μελετῶν ἐν νόμῳ Κυρίου ἡμέρας καὶ νυκτός· παρρησίας τε αὐ δικάσει, τοὺς λαοὺς ἐπ' οἰκοδομῆ πίστεως βρῶν. Οἴχεται φρενὸς βουλεύματα τῆς ὄντως ἐν Θεῷ κινουμένης. Μίμυκεν ὀφθαλμὸς βλέπων ὀρθῶ, καὶ διακρίνων τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χειρόνος κάλλιστα. Πέπυται χεὶρ φυλάσσοντα

NOTE.

(2) *Cui velut innumerabilis, etc., μυριόνους.* Plane egregium in prælatos epithetum; quibus to debeant esse ingenia quot subditi: nec id quovis modo, sed τῆ θίοσκοπῶ κυβερνήσει· ut gubernent dirigantque subditos in scopum et fluem cuique propositum a Deo; non ut eorum sequantur vitia, placeantque non in Domino. Grande certe hoc in prælatos, ut postmodum colligit Naucratius: paucis vere notum; eoque jam multi rem ambiunt.

(3) *Ad salutandum facilis.* Passive. τὴν προσηγορίαν εὐπρόσιτος. *Acostable*: quæ et ipsa virtus, Patres animorum, et spirituales duces maxime decet. Vix quidquam Ascetæ constiterit, cui non Patri consulerit animus, sed magis severi exactoris, ac tetricosi iudicis: vel etiam, sua quærentis non subditi, eoque ne hilum Patris. Parcat Deus, ne quid monstri ejusmodi, tam sancta, mater et religio pepereri l.

γνώσιν, καὶ νόμον θεῖον ἐκζητούμενα, ὡς ἀγγέλου A Κυρίου παντοκράτορος. Δίδεται γλῶσσα χρυσοῤῥήμων, θείων δογμάτων ἐξηγητής· Εἶρξται χεὶρ ὠραιογράφος, ἐπιστολαῖς τὸν κόσμον καυαπλουτίσασα, καὶ πολλοὺς εἰς ἐπιγνώσιν ἀληθείας ἐπανυστρέψασα. Ἔστησεν πόδες ὠραῖοι παννυχίαις στάσει διηρηκότες, καὶ πολλοὺς εὐαγγελισάμενοι εἰρήνην, καὶ τὰ ἀγαθὰ. Ἐρέμησε νοὺς διορατικώτατος, τὰ τοῦ Πνεύματος βᾶθη διερευνήσας, καὶ τὰ πόρρωθεν προβλέψας. καὶ προιδὼν ἀρίστα. Κέκρυπται ὑπὸ γῆν σῶμα ἀσκητικοῖς πόνοις ἐγγυμασθῆν, καὶ πολλαῖς ἐξορίαῖς, καὶ φυλακαῖς, πληγαῖς τε καὶ ἀπαγωγαῖς ἐξαρτίσασαν. Τοιοῦτος γάρ, ὡ μακαριώτατος, ὁ ἡμέτερος Πατήρ· ταυτὸν εἰπεῖν, πολλῶν Πατέρων καὶ διδάσκαλος· ὁ δεῦτερος Ἀβραάμ, οὗ ἡ παρὰ Θεοῦ εὐλογία ἐξαίρετος, καὶ οὗ τὸ σπέρμα ὑπὲρ ἀριθμῶν. Ὁ τοῦ Προδρομοῦ μιμητής· ὁ τοῦ Πλίου ζηλωτής· τῆς χάριτος Φωκῆς· ὁ νῖος Σμουῆλ· Ὁ ἐκλελογισμένος ἀπόμυρ ἰάδων· οὗ τὴν ἀρετὴν ἄβουσι πολλαὶ πόλεις, χωραὶ τε καὶ νῆσοι, καὶ οὗ τὸν βίον, καὶ τοὺς ἀγῶνας εἰσότης θρυλλεῖ τὰ πέρατα. Τίς γὰρ οὕτως, ἡ ἀρετὴν ἠγάπησεν, ἡ κακίαν ἐμίσησεν; τίς οὕτως ἐνέκρωσεν, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐκάθησεν ἑαυτὸν, καὶ κατὰ Θεοῦ ζῶντος ἀπειργάσατο; τίς ἐστρατηγήσεν, καὶ παρετάξατο πρὸς τοὺς ὑπεναντίους, καὶ προσβαλὼν εὐστοχωῶς κατίβαλε νεικηκῶς ἀρίστα; τίς δέξτερος ἐκείνου προιδέσθαι τὸ μέλλον; τίς οὕτω σταθερῶς, καὶ παγίῳ τῆς ψυχῆς ἦθει, ἀστραπῆς τάχιον τοῖς πράγμασιν ἐπελθεῖν ἰκανός; Καὶ ποῦ μοι καιρὸς τὰ πλείονα λέγειν, ἢ πᾶσι προδῆλα, καὶ ἡμεῖς μὴ λέγωμεν, διὰ τὸ τῆς ἐπιστολῆς ὑπερτινὲς παρατρέχοντες;

Οἴμοι! οἴμοι! ἀδελφοὶ μου τιμωτάτοι· πολλοὺς ἤδη προσελημμένοι πάθει καὶ θλίψεσιν, ὑπὲρ οὐδενὸς γε μὴν οὕτως εἰς αὐτὰ καιρία τῆς ψυχῆς τρωσθέντες. Νῦν ἀπῆλθεν ἡμῖν κόσμος ὁ κάλλιστος· Ἐκκλησία δὲ στυγνάζει, καὶ σκυθρωπάουσι δῆμοι, ὅτι ἐξέλιπε μαχητής, καὶ ἀπέπτη στοχαστής, καὶ θαυμαστός σύμβουλος. Ἐντυθεν ἐπιζητεῖ τὸ ἱερὸν σὺνίδριον τῆς κορυφαίου· οἱ ὁμολογηταὶ τὸν σύναθλον· οἱ ἐν τῷ ἡγῶνι τὸν ἀλείπτῃν· οἱ νοσοῦντες τὸν ἰατρὸν· οἱ θλιβόμενοι, τὴν παραμυθίαν· οἱ ἐν συμφοραῖς, τὴν παράκλησιν· οἱ ὄρφανοὶ, τὸν πατέρα· αἱ χῆραι, τὸν προστάτην· οἱ πένητες, τὸν τροφέα· οἱ ἀδικούμενοι, τὸν ὑπερασπιστὴν καὶ ἀντιλήπτορα· οἱ πάντες ἐκ τῶν οἰκείων ὀνομάτων ἀνακαλούμενοι ἐπὶ οἰκείῳ πάθει, οἰκτεῖν ἑαυτῷ καὶ προσήκοντα ἕκαστος τὸν θρῆνον ποιοῦνται τούτου τοῦ μακαρίου, τοῦ πλείοσι τυττοῖς καὶ ἀναριθμητοῖς χαρίσμασι, καὶ ἀρεταῖς κατεστημῆνους, καὶ ἀνωθεν φερωνύμως ἐσχηκότες τὴν κλήσιν.

¹ Cant. v, 10. ² Coloss. iii, 5.

(4) *Qui noctes totas stetissent. παννυχίαις στάσει διηρηκότες.* Habent Græci suas stasis et καθίσαις in divinis officiis : quandoque etiam continuata totam noctem statione, ut in celebri illa nocte, quam totam recti in pedes divinis canticis et gratias impendant, ideo dictam ἀκαθίστον· verum plura addunt sancti monachi, spontaneo sacrificio, majorem in debitis præceptisque indi-

est lingua auro fluens, enarratrix illa celestium dogmatum. Vinota est ac impedita manus pulchre scribens, quæ epistolis mundum ditasset, ac multos ad agnitionem veritatis converterat. Constiterunt speciosi pedes, qui noctes totas stetissent, multisque evangelizassent pacem et bona. Requievit mens perspicacissima, quæ Spiritus profunda scrutata esset, ac longius posita prospexisset. Sub terra abditum est corpus illud asceticis laboribus exercitatum, quodque exilia multa, caceresque, et plagas, et abductiones sustinuisset. Talis siquidem erat beatissima, pater ille noster : perinde vero fuerit, ac multorum dicere patrem atque magistrum : ille alter Abraham, cujus a Deo benedictio eximia, et semen innumerabile : imitator ille Præcursoris : ille Eliæ æmulator : Phinees gratiæ : novus Samuel : *electus ex millibus*², cujus virtutem multæ decantant urbes, regionesque, et insulæ ; cujus et vitam et certamina, orbis fines merito concelebrant. Quis enim quantum ille, aut virtutem dilexit, aut odio vitium habuit ? Quia ita mortificavit, ut verbis Apostoli utar, *membra quæ sunt super terram*³, seque ipsum emundans, Dei viventis templum effecit ? Quis ita ducem egit, atque adversum hostes aciem instruxit, congressusque, tam felici successu, nobilissima parta victoria, prostravit ? Quis illo acutior futurum prævidit ? Quis ita robustis solidisque moribus, qui perniciosi fulgure ac dicto citius res agere posset ? Verum defuerit tempus, ut loquar plura ; nota plane omnibus, quamquam minime dicamus, omittentes, ut ne prolixior fiat epistola.

Heu me ! Heu me ! honoratissimi fratres ac charissimi, qui multis quidem hactenus occupati malis et afflictionibus, nulla re tamen sic grave ac periculosum animo vulnus accepistis. Jam nobis emarcuit mundus pulcherrimus ; tristatur vero Ecclesia, ac mœrent populi, quod defecerit pugnator, avolarique conjector, ac consiliarius admirabilis. Quare requirit senatus sacer principem suum : confessores, certaminis socium : pugiles, aliptem suum ac ludæ præfectum : ægri, medicum : afflicti, consolationem : in calamitatibus positi, qui levamen afferat : orphani, patrem : patronum, viduæ : pauperes, nutricium : qui patiuntur injuriam, qui propugnet ac defendat : omnes, ex suis singuli nominibus, in proprio quisque malo invocantes, proprio quisque congruoque, beatum virum, lamento prosequuntur ; illum, inquam, etiam pluribus innumerabilibusque gratiæ donis coronatum, ac congrua similitudine⁽⁵⁾, nominis appellationem divinitus consecutum.

NOTÆ.

cantes voluntatem. Nobis geniculatio in precibus crebrior ; Græcis pene ignota, et insuetudine difficilis.

(5) *Ac similitudine congrua, etc. φερωνύμως ἀνωθεν.* Velut Deo, congruum omnino Θεοδώρου nomen ; quod sonet, *Dei donum* ; impoente. Sic passim ludit Amphilocheus noster, in Basilii nomine quod sit dictum a regno.

Nos humiles, cum aliis ac præ aliis in præsentiarum facti orphani, ac corpore disjuncti, relictii sumus desolati. Facti sumus sicut a principio : lugentes incedimus ac vultu mæsto. Facti sumus adversariis opprobrium, gaudiumque hæreticis. *Aperuerunt contre nos Iconomachi os suum*⁴ : *Æstimati sumus cum decendentibus in lacum*⁵ : *Facti sumus sicut passer solitarius in tecto*⁶ : *Paulo minus habitavit vita nostra in inferno*⁷, Sumus destituti (8), ac victi tædio : desperavimus : facti sumus tristis mndo narratio : atque, o grandem revera tristemque solitudinem ! quam plane sumus facti similes pelecano solitario⁹ ? Inclyti viri transitus dolore implevit nostrum cor humile. Obtenebratos oculos nostros oplevit lacrymis. Animi sensus gemilibus cumulavit, ac aliis aliisque cordis æstibus. Vitam præsentem odibilem reddidit, mortem vero desiderabilem. Animi ver in hiemem convertit. Quæ multi impense amant, ea nobis abominationi habentur. Sic vero nostra, o venerabilissimi, immensum lugubria, amaraque, nec amica, vel quidquam læta ; ac ejusmodi, ut nullam consolationem admittant ; ut quam in partem discurrat humilis ratio, nusquam, nisi ea tantum ratione, ut in Deum ac sacrum sepulcrum assidue respexerit, quietem inveniat. Cæterum qui habent res vestræ ? Non velut nesciam interrogo. Percoritur nihilominus, o desideratissimi : sane enim similia prorsus dixeritis ; siquidem, teste Scriptura, *uno membro patiente, compatiuntur omnia membra*⁹. Quod vero ipsi membra sitis, et quidem in membris nobilissima, omnino manifestum sit ; quare merito condoletis. Quis enim deinceps venientibus læto vultu occurrerit, ac manibus supinis susceperit, complexusque charos vultus osculatus fuerit ? Quis opportuna, et animæ conducibilia percontabitur ? Quis tristes composita admonitione lætificaverit ? Quis præ molestia cogitationum mæstos, totosque succensos ac æstuan-tes refrigeravit ? Quis inunxerit ad certamina ? Quis ad pietatis cursum intenderit ? Quis ad virilis animi robur provocaverit ? Quis ad veritatis certamen duraverit ? Quis ægrotantibus medelam attulerit ? Quis procul absentibus per epistolas opportuna elocutus fuerit ? Quis ita dilexerit, animamque pretiosam, Christi exemplo, quemadmodum ille divino munere concessus pastor ac doctor, pro unoquoque posuerit ? Quid vero opus, ut pleraque beati atque admirabilis viri, lamentis prosequar, ob quæ etiam maxime jactura videtur intolerabilis ? Nam non tulerit modus epistolæ : quanquam alioqui, sic humili anima nostra ex tristitia concidente,

⁴ Psal. xxi, 14. ⁵ Psal. lxxvii, 5. ⁶ Psal. cj, 8.

A 'Μεῖς οἱ ταπεινοί, οἱ μετὰ πάντων καὶ πρὸ πάντων τὰ νῦν ἀπορφανισθέντες, καὶ διαζευχθέντες σωματικῶς, κατελείφθημεν μέμονωμένοι. Γεγόναμεν ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς· πενθοῦντες καὶ σκυθρωπάζοντες πορευόμεθα· γεγόναμεν ὄνειδος τοῖς ἑναντίοις, ἐπιχάρμα τοῖς κακοδοξοῖς. Ἦνοικται καθ' ἡμῶν Ἐκκοσμάχων στόμα· προσελογίσθημεν μετὰ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον, ψαλμικῶς εἰπεῖν· Γεγόναμεν ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματος· Παραβραχὺ παρῶκασε τῷ ἄδῃ ἡ ζωὴ ἡμῶν. Ἐξηπορήμεθα· ἀπεικάμεθα ἑαυτῶν· γεγόναμεν τῷ κόσμῳ διήγημα σκυθρωπον· καὶ, ὡς τῆς δεινῆς ὄντως καὶ σκυθρωπῆς ἐρημίας ! πῶς ἀκριβῶς ὁμοιώθημεν πελεκάνῃ ἐρημικῇ ; Ἐκείνου τοῦ αἰεδίου ἡ μεταστάσις, ὀδύνης πεπλήρωκεν ἡμῶν τὴν ταπεινὴν καρδίαν· σαρκῶν ἡμῶν τοὺς ἰσοτισιμένους ἐπέπλησεν ὀφθαλμοὺς· στυγαγμῶν ἐπλήρωσε, καρδιακῶν βρασιμῶν, καὶ ἀναδρασμῶν, τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια. Τὴν παρούσαν ζωὴν μισητὴν πεποίηκε, τὸν θάνατον ἐπιθυμητὸν. Τὸ ψυχικὸν ἔαρ εἰς χειμῶνα μετέστρεψε. Τὰ τοῖς πολλοῖς περισπούδαστα, ἡμῖν ὑπόπτυστα. Καὶ τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς, ὡς σεβασμιώτατοι, οὕτω πολυστίνακτά καὶ πολυώδυνα, ἀφιλά τε καὶ ἀνίορτα, μαθεμίαν παρηγοριανίχοντα· πανταχοῦ τοῦ ταπεινοῦ λογισμοῦ διαθίνοντες, καὶ μηδαμῶν στάσις εὐρίσκοντες, ἡ μόνον εἰς Θεὸν καὶ εἰς τὸν ἱερὸν τάφον παρεδρευτικὴ ἀποβλέψῃ. Ὅποια δὲ τὰ καθ' ἡμᾶς ; οὐκ ἀγνωστὸν ἐπερωτῶ· πυθάνομαι δ' οὖν ὁμῶς, ὡς ποθεινότετοι, καὶ γε τὰ ὅμοια πάντως φήσοιτε· εἰ γὰρ, ὡς φησὶ, ἐνὸς μέλους πάσχοντος συμπάσχει πάντα τὰ μέλη. Ὅτι δὲ ἡμεῖς μέλη, καὶ τῶν τιμιωτάτων, παντὶ που δῆλον. Ὅθεν εἰκότως ἡ συναλγησις. Τίς γὰρ ἡμῶν ἐτι παραγενομένων προσυπαντήσῃ, φαιδρῶ τῷ προσώπῳ, καὶ ὑπταίς χερσὶν ὑποδέξεται, καὶ περιπλακίσει, κατασπάσεται ἡμῶν τὰ τίμια πρόσωπα ; Τίς ἐπερωτήσει τὰ δέοντα καὶ ψυχοφελῆ ; Τίς λυπομένους χαροποιήσει τῇ ἡμελεῖ νοουθεσίᾳ ; Τίς ἀπεγνωκότας παρακαλέσει ; Τίς ἀθυμοῦντας ἐκ λογισμῶν, καὶ κατεμπρηζομένους ἀναψύξει ; Τίς ἀπαλείψει πρὸς τοὺς ἀγῶνας ; Τίς τονώσει πρὸς τὸν τῆς εὐσεβείας δρόμον ; Τίς διεγείρει πρὸς εὐσυνδρίαν, Τίς στομώσει πρὸς ἵστασιν ἀληθείας ; Τίς ἰατρύσει νεοσηκότας ; Τίς πόρρω οὐσί διὰ γράμματος προσφθέγγεται τὰ φερίοντα ; Τίς οὕτως ἀγαπήσει, καὶ τὴν τιμίαν ψυχὴν ὑπὲρ ἑκάστου θῆσει Χριστομιμητῶς ; ὡς ὁ θεοδώρητος ἐκείνος ποιῆν καὶ διδάσκαλος ; Καὶ τί δαί τὰ πολλὰ τοῦ μακαρίου καὶ ἀξιαγίου ἐτραγωδεῖν, ἐφ' οἷς καὶ μάλιστα τὴν ζημίαν ἀφόρητον ὑπάρχειν λοχίζεσθε ; οὐδ' ἐν ἐπιστολῆς μέτρον ὑποδέξαιτο· καὶ ἄλλως, οὐκ εὐκαιρὸν ἀριστευμάτων πλήθη τῷ γράμματι προσέγειν,

⁷ Psal. xciii, 17. ⁸ Psal. ci, 7. ⁹ I Cor. xii, 26.

NOTE.

(6) *Sumus destituti*. ἐξηπορήμεθα : apostolica vox II Cor. iv, habens emphasis, ut significet velut desperationem vincente prorsus tædio et anxietate ἀπορούμενοι, inquit, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι ; quasi dicat : Anxii quidem, at non ita ut anxietas omnino vincat, ac velut, in despera-

tionis barathrum impellat. Erasin. *Laboramus, sed*, etc., velut de rerum penuria loquatur Apostolus, quod minus aptum videtur. Maluit Vulg. retinere vocem Græcam, ac ceu ex ea Latinam fingere, quo sua illi amplitudo consisteret. *Aporiamur, sed*, etc. Plane tamen obscurius est.

οὕτως ἡμῶν τῆς ταπεινῆς ψυχῆς συμπεπωκυίας τῆ
λύπη. Τί γάρ τῶν ἐκείνου τοιούτου, οἷον ἡ τῆς μνή-
μας ἡμῶν ἐκπεσεῖν, ἢ σιωπᾶσθαι ἀξίον νομισθῆναι ;
Ἄλλ' οἴμοι τῷ ταπεινῷ ! ἐνδοθεν ὑφ' ἡδονῆς τῶν λε-
χθέντων κινούμενος, λήθητα ἑμαυτὸν ἐμφιλοχωρῶν
τῷ κάθει, καὶ ὑπομιμνήσκων ὑμᾶς τὰ τοῦ μακαρίου
πρὸς ἡμᾶς πρακτικέματα, παρηγορεῖσθαι δοκῶν .
τοῦνεκτίον ἐπικηθῶ ὑμῶν τὸ τῆς ψυχῆς τραῦμα,
καὶ ἀνάπτω τὴν τῆς καρδίας φλόγα, καὶ αἰξω τὸ πά-
θος, καὶ θαυρῶν ὑμῶν τάχα τοὺς ἀδελφικούς ὀφθαλ-
μοὺς ἀποπληρῶ.

Ἄλλὰ μοι δεῦρο, ὦ Πατέρων ἀριστοι, καὶ ἀδελ-
φῶν γνησιώτατοι . μὴ μέχρι τούτων τὸν λογισμὸν
πέσωμεν, μηδὲ καταμαλακισθῶμεν καὶ καταπέσω-
μεν τῷ κάθει, ἵνα μὴ καταγορήσῃ καὶ ἡμῶν ὁ
μήγας Ἀπόστολος . ἀναδράμωμεν ἐπὶ τὴν ἀρχαιο-
γονίαν, καὶ ἴδωμεν ἀπὸ τοῦ προπάτορος ἡμῶν μέχρι
τοῦ δεῦρο . καὶ γὰρ πρὸ τῶν ἄλλων τοὺς Θεῷ εὐαρεστη-
κέτας διὰ βίου καὶ πολιτείας ἀρίστους . λέγω δὲ τοὺς
πρὸ νόμου πατέρας, πατριάρχας, Ἀβραάμ, Ἰσαάκ,
Ἰακώβ . τοὺς πρὸ αὐτῶν, καὶ μετ' αὐτούς, τοὺς
ἐν νόμῳ, Μωσῆα καὶ Ἀαρῶν . τοὺς μετέπειτα, κρι-
τὰς καὶ προφήτας . τοὺς ἐν τῇ χάριτι, ἀποστόλους,
μάρτυρας, ὁμολογητάς, ἱεράρχας, ὁσίους, μέχρι
τοῦ μνημονευομένου . καὶ ὡς ἕκαστον τούτων τῆ
ἰδία γενεᾷ ἐπιτρέψας ὑπηρετήσασθαι, τοῖς καθ-
ἕκαστοι χρόνοις πρὸς ἑαυτὸν πάλιν ἀνεκαλίεσθαι . Καὶ
μὴ λυπείτω ὑμᾶς ἡ τοῦ αἰμηνήστου μετάστασις .
ἐντραπέτω δὲ μᾶλλον, ὅτι τῶν προμνημονευθέντων
ἐνακαίθμιος καὶ συμμετόχος, ὡς τὰ ἴσα καὶ ἀγων-
σίμως ἀριθῆλως . Ὅτι οὐδὲ ἀπολλοίκεν ἡμᾶς εἰ-
περ θέλωμεν, ἀλλὰ μεθ' ἡμῶν ἐστίν, εἴ γὰρ, ὡς αὐτὸς
ἔρη, τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηρήσομεν . ὑπερέτερος
ἔρη ἰσχύων προσδέεται τε καὶ βοηθεῖν . καὶ τοσοῦ-
τον, ὅσον ἐν ὑποδείγματός ὄρω, πρότερον δι' ἰσοπτερον
καὶ αἰνίγματος, νῦν δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον,
καθαρωτέρως καὶ λαμπροτέρως τῷ Θεῷ λατρεύων
καὶ λειτουργῶν . Καὶ ὀλίγον προσῆρξατο τῆς πρὸς
Θεῷ ὁδοῦ, προσδοκῶν ἡμῖν ταύτην . εὐτρεπίων
ἔην κάκειθεν ἀναπαύσεως κατάλυμα, εἴπερ εὐαρί-
στως Κυρίῳ βιοτεύσομεν, καὶ ὡς αὐτὸς ἡμῖν ἐμαθή-
τωσεν ἔργῳ καὶ λόγῳ . Ταῦτα παρηγορεῖτωσαν
ἡμῶν τὴν μακαρίαν ψυχὴν . Ἐν τούτοις ἀνιστορῶν ὁ
καθαρώτατος ὑμῶν νοῦς, σαββατίζειτω καὶ οἰοῖται
καταπαύετω . Τὰς δὲ τοῦ τρισολθίου Πατρός ἐντολάς
καὶ νοουθεσίας, καὶ μάλιστα ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἀνα-
μνησκόμενοι, καὶ προσεχῶς ἐν ταύταις ἐνασχλού-
μενοι καὶ μελετῶντες . οὕτω γὰρ καὶ Θεῷ εὐαρεστή-
σομεν ὧ προσκεκολλημέθα, καὶ τὸν προκειμένον
ἐγῶνα ὁσίως ἐκτελέσομεν, καὶ δοξασθήσεται δι' ἡμῶν
καὶ ἀντιδοξάσειεν ἡμᾶς ἐντεῦθεν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι
ἰτοιμάσει ἡμῖν βασιλείαν οὐρανῶν . Καὶ ταῦτα μὴ
δέξασθαι, εἰ καὶ ὑπὲρ ἐπιστολὴν παρά νινων λογισθεῖη .
πρὸς δὲ τὰ ὀφείλοντα, οὐδὲ μέρος ἐπιστολῆς . ὁμοῦ
ἔν, τὰ κατὰ τὸν μακάριον ἐκείνον ἀνδραγαθήματα

A importunum sit plura viri facinora litteris insereret
Quid enim res ejus tale habent, ut vel excisurum
memoria, vel dignum quod taceatur, debeat existi-
mari? Sed heu me humilem! Intus stimulante,
quam dicta voluptatem habent, ipse nescius velut
ultra dolori immoror; ac suggerendo ut se vir bea-
tus in nos haberet, visus consolari, potius vestri
animi vulnus refrico, accendoque pectoris flam-
mam ac augeo dolorem, forsque fratrum oculos
lacrymis oppleo.

Enimvero, adeste mihi, patres optimi, ac fratres
sincerissimi: ne huc usque cohibuerimus animum,
neve emolliamur, aut dolore concidamus ne et nos
magnus Apostolus vituperaverit: sed recurramus
B ad antiquas generationes, videamusque a primo
parente nostro, ad hoc usque tempus; atque eos in
primis, qui vita ac optima conversatione, Deo pla-
cuerunt: Patres, inquam, lege antiquiores, Abraam,
Isaac, Jacob: illis ætate superiores, ac posteros:
eos qui vixerunt sub lege, Mosen et Aaron: secu-
tosque judices et prophetas. Eos qui sub gratia,
apostolos, martyres, confessores, pontifices, sanctos
(7), ad hunc usque, de quo nobis est sermo:
utque Deus, ubi singulos suæ quæque ætati ac
sui ævi hominibus obsequi permisisset, ad se rur-
sum congruis temporibus revocaverit. Nec vero vos
transitus ab humanis sempiterna memoria viri con-
tristaverit, potius vero lætitiā vobis fecerit, quod
iis quorum meminimus, sit consortus, factusque
C eorum particeps, velut qui eadem palam desudarit
certamina, vitamque eandem duxerit. Nam neque
si volumus, nos dereliquit: quin versatur nobiscum:
modo, ut dixit ipse, ejus mandata servaverimus;
potentior jam ad intercessionem atque auxilium:
tantoque amplius, quantum, exempli causa refert,
ut prius per speculum in ænigmate, nunc autem
facie ad faciem, purius splendidiusque Deo serviat
atque ministret. Ac prior aliquantulum Dei viam
inchoavit, nobis faciens iter: illic paraturus beatæ
quietis habitaculum, dummodo Deo placitis mori-
bus vixerimus, qua ipse ratione, verbo et opere
docuit. Sint hæc beatæ animæ vestræ solatia. Hæc
recolens purissima mens vestra, Sabbatum ac
quietem agat. Ter beati patris mandata et admo-
nitiones diu noctuque memoria retinentes, otium
in illis ponamus ac meditemur: sic enim, et pla-
cuerimus Deo cui adhæsimus, sancteque proposi-
tum certamen confecerimus: isque a nobis glorifica-
bitur, ac vicissim glorificabit, futuroque sæculo præ-
parabit cœlestē regnum. Atque hæc hactenus; quo-
rumdam forte judicio supra epistolæ modum; quæ
tamen nec epistolæ attingant partem, ut spectetur
debitum: tum, inquam, quod beati viri egregia
merito, humilisque ac afflictæ animæ nostræ in

NOTÆ.

(7) Sanctos. ὁσίους. Eam vocem præcipue mon-
nachis assignant, suas cuique ordini, ut sunt
Græci ἀκριβέστατοι, habentes proprias: Sic pas-

sim apostolos vocant πανευφήμους . ἱερομάρτυρας,
episcopos martyres: δικαίους, sanctos conjugatos,
seu nec virgines nec martyres, etc.

eum necessitudo; tum quod fraternæ vestræ dilectioni impertiendæ salutes (8), ac velut solamina exigunt.

Porro quæsieritis; bene novi; qua ratione habuerit viri beati dormitio: quis vero fuerit morbus: quotve dies decubuerit. Qui iterum sub egressum sermones ac valedictorii: quodnam vero testamentum, quæve ordinaverit. Ac rursus, quinam sub vitæ extremum, et ad exsequias concurrerint, et si qua ejusmodi sunt. Enimvero quis idoneus satis, ut hæc vobis per litteras annuntiet; quisve animus sine doloris affectu vel quid minimum scripto consignare possit; cæterum dicam velut summa, ut hinc aliquid vobis solatii accedat. Morbus quidem, ille antiquus fuit; nempe stomachi. Is, ex diuturnis carceribus exsiliisque, summoque inde neglectu corporis, auctus atque in difficiles ægritudines promovens, in perfectam demum deietam appetentiam desiit; ut vir beatus, ante etiam dormitionem, vix non mortuus videretur. Eo morbo, ubi triduum, Novembris initio, decubisset, iterum convaluit divina voluntate. Sed, ter beatam animi magnitudinem, ac propositum invicta constantia nobile! Nam neque eo morbo, quietem aliquam vel solaminis aliquid indulgere voluit: ita in finem (9) oderat vitam præsentem. Jam enim longævitate defectus, senioque attritus, præterea vero, dolorum immanitate (10) lecto affixus, juxta Davidicum sermonem: *Non dedit somnum oculis, neque palpebris dormitionem; ac neque requiem temporibus, donec invenisset locum Domino*¹⁰. Ac sane invenit. Quem illum? Utique jugem illam ac velut jure perpetuo statam (11), quam pro more quotidie personaret salutarem doctrinam, quam et lecto jacens, ut qui non posset collectos apud ipsum fratres altius alloqui, uni scribarum suggestit; alterius ipse, voce alloquens; quam et nostræ huic epistolæ subjecimus, ut vel hinc quisque sapiens noverit, neque beatam suam dormitionem nescivisse virum sanctum, quando symbolice eam prædixit. Nam ita habet.

¹⁰ Psal. cxi, 4.

(8) *Impertiendæ salutes*. προσφθεγκτήρια · amicæ allocutiones solandi causa, ut sequens dictio exponit.

(9) *Ita in finem*. εἰς τέλος. Quod Joannes dixit, de Domini in suos dilectione. Sic ubique sanctos videris sacra verbaloquentes, ut in eis meditatiissimos: quam utinam meditationem eructarent, vel quia meditatione ejusmodi ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως, nomen habent.

(10) *Dolorum immanitate lecto affixus*. τοῖς σφοδροῖς πόνοις βαλλόμενος. Quasi projectus et prostratus: quam ipse Theodorus vocem postmodum repetit: Ἐδῆθην ὑπὸ διακαοῦς πυρετοῦ ὄλην ἡμέραν. *Totam diem, urente febre decubui*: post nimirum ἀνυπόστατον illum κλονον, ex rigore, a quo febris incipit: *Quassationem intolerabilem*: quomodo dicitur, psal. cxlii: ὕδωρ ἀνυπόστατον. *Aqua intolerabilis*. Ubi Hieronym. *Verbum*, inquit, ἀνυπόστατον, Græcis ambiguum est, et potest sonare

καὶ τῆς ταπεινῆς ἡμῶν καὶ κατωδύνου ψυχῆς φιλοστοργήματα · ὁμοῦ δὲ, καὶ τῆ ἀδελφικῆ ὑμῶν ἀγάπῃ προσφθεγκτήρια, καὶ οἰονεὶ παρηγορητήρια.

Ἐπιζητοῦντε δὲ, εὖ οἶδα, πῶς τε ἡ τοῦ μακαρίου κοιμήσεως, τίς τε ἡ νοσος, καὶ ποσαήμερος ἡ κατάκλισις · τίνες δ' αὐτοῖς ἐξετήριον λόγοι, καὶ προπόμπιοι · τίς τε ἡ διαθήκη, καὶ διατάξεις · καὶ αὐτὸν πάλιν τίνες οἱ συνδεδραμηκότες ἐν τῇ ἐσχατιᾷ ταύτῃ, ἦτοι ἐν τῇ κηδεῖα, καὶ ὅσα ἕτερα. Καὶ τίς ἱκανὸς διὰ γράμματος ἀπαγγέλλειν ὑμῖν, καὶ ποῖα ψυχὴ ἔξω τοῦ πάθους ὑπάρχουσα ἰσχύσει λογογραφῆσαι καὶ τὸ μικρότατον; Ἦς ἐν κεφαλαίῳ δὲ ἐροῦμεν, ὡς κἀντεῦθεν τινα παραμυθίαν εὐρίσθαι ὑμᾶς. Ἡ μὲν νόσος, ἡ ἀρχαία · λέγω δὲ τοῦ στομάχου · ἦτις ἐκ τῶν πολυχρονίων φυλακῶν καὶ ἐξοριῶν, καὶ τῆς ἐντεῦθεν τελείας ἀνεπιμελησίας αὐξηθεῖσα, καὶ εἰς πόνους δυσίατους ἐλάσασα, εἰς τελείαν ἀνορεξίαν κατέληξε, καὶ τσοῦτον, ὡς σχεδὸν νεκρὸν ὄρασαι καὶ πρὸ κοιμήσεως τὸν μακαρίον. Ἐξ ἧς τετραήμερον ἐπὶ τῆς κλίνης πεσὼν, ἐν ἀρχῇ τοῦ Νοεμβρίου μηνῆς, πάλιν εὐδοκίᾳ Κυρίου ἀνεῤῥώσθη. Ἄλλ' ὡ τῆς τοῦ τρισμύκαρος μεγαλοψυχίας καὶ γενναϊότητος! οἷοι οὐδὲ ἐν αὐτῇ τῇ μόσῳ ἡμερίας, ἢ τίνος παρακλήσεως ἐβούλετο ἀπολαύειν · οὕτως εἰς τέλος μεμισήκως τὴν παρούσαν ζωὴν. Ἐκλειοπῶς γὰρ ἤδη τῇ μακροημερεύσει, καὶ κατατετραχωμένως τῷ γήρατι, ἄλλως τε δὲ καὶ τοῖς σφοδροῖς πόνοις βαλλόμενος, κατὰ τὸ Δαυιδικόν · Οὐκ εἶδίδου ὑπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδὲ τοῖς βλεφάροις νυσταγμόν. Ἄλλ' οὐδὲ τοῖς κροτάφοις ἀνάπαυσιν, ἕως ἂν εὐρετόπον τῷ Κυρίῳ. Καὶ δὴ ἐρεῦρε. Καὶ τίς οὗτος; Ἡ ἄληκτος καὶ οἰονεὶ ἀπαράβατος κατὰ τὸ εἰσθὸς παρ' αὐτοῦ ἐξηχομένη ἐκίστοτε σωτήριος διδασκαλία, ἣν καὶ κλητήρης ὢν, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι γεγωνότερον τοῖς ἀδελφοῖς παρ' αὐτοῦ ἐκκλησιαζομένους προσφθῆξασθαι, ὑπηγόρευσεν ἐν τῶν γραφῶν · δι' ἑτέρου φωνῆς αὐτὸς προσφθεγγόμενος · ἦν καὶ ὑπεθέμισθα τῷ γράμματι, ὅπως γνοῖη πᾶς τις τῶν εὐφρονούντων κἀντεῦθεν, ὡς μὴδὲ τὴν μακαρίαν αὐτοῦ κοιμήσιν ἠγνοῦσθαι, εἰ καὶ συμβολικῶς ταύτην προείρησεν. Ἐχει γὰρ ὡδε ·

NOTÆ.

quod non subsistat, et quod sit intolerabile, id est, quod nemo ferre queat. Sic paulo inferius dicitur futura Dei ira super peccatores, ἀνυπόστατος · quod sequens, ἀνυπόστατους κολάσεις, in quas sanctus vehementius timeret incidere, memoriam excitante sua illa dira ægritudine, ut sunt sancti ubique ad modestiam compositi et humiles, clare explicat. Hebræa eo loco psal. habent quod sonet, aqua tumidæ: ut sanct. vel ut alii, aqua superba. Optime illo LXX expressum.

(11) *Ac velut jure perpetuo statam*. οἰονεὶ ἀπαράβατον. Velut impræteribilem, si et nobis esset liberior fictio. Significat velut perpetua distinctione id a se exegisse, et in more positum habuisse, ut ἐκίστοτε · *quotidie* ac quam creberrime, παραπῆκτον sermonem ad fratres haberet, quam is regalam, nec in supremo spiritu, jamque, pene mortuus, transgrediendam putarit, vel alieno ore præstans, quod jam non posset suo. Est ejusmodi

φοί και Πατέρες · ἠσθένησα, και πάλιν A
 ἰών ἀνακέκλημαι. Ἄλλ' ἕως πότε μέλλομεν
 ἐπὶ τὸ πάλιν; Ἐλευσεται δὴ πάντως ἡ ἐπι-
 μέρα, ὅτε οὐχ ἔξει χώραν τὸ πάλιν, χω-
 ρε ἄφ' ὑμῶν, και παραπέμπουσά με ἐκ τῶν
 ὃ μὴν διὰ τοῦτο λογιστέον ὄρφανίαν · ἀψευ-
 εῖπών· Οὐχ ἀφήσω ὑμᾶς ὄρφανούς· και,
 ὡ μεθ' ὑμῶν εἶμι πάσας τὰς ἡμέρας,
 συντελείας τοῦ αἰῶνος · ἄλλως τε και
 ἀλλήλους ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ · ἀλλ' εἴη εἰπεῖν
 νεκλαλήτῃ και ζωῇ ἀτελευτήτῃ. Ὁ δὲ πέ-
 τῇ ἀσθενείᾳ ἴστέ · πῶς ὑπὸ ῥίγους συ-
 ἀνυπόστατον κλόνον ὑπέστην · εἶτα πῶς
 λήθην ὑπὸ διακαοῦς πυρετοῦ ὄλην ἡμέραν.
 ἢ οὐν εἰς ἑμαυτὸν πάσχων, ὅτι μήποτε και
 ἐλλούση χρίσει, ἀπὸ τῆς τῶν Ταρτάρων B
 ἔστι μεταπίπτειν εἰς τὴν γένναν τοῦ πυ-
 δουῖν τυχίν τιμωριῶν, ἢ και πλειόνων ἐστὶν
 ὀταλαίπωρος ἄνθρωπος.

εἶτε μιᾶς, εἶτε δυοῖν, τεκμαίρεσθαι ἔστιν
 ἰταῦθα ἀλγεινῶν, τὴν ἀνυπόστατον ἐπὶ τοῖς
 εἰς ὄργην τοῦ Θεοῦ· και φόβῳ πολλῷ, και
 νέχεσθαι ἐντεῦθεν, εἰς τὸ μὴ ἐκπεσεῖν εἰς
 ἴστους κολάσεις ἐκεῖνας. Τοιγαροῦν ὁ παρῶν
 οἷς μὲν, ὕλη ἀρετῆς εὐρήθη, Ἐν ᾧ ἐξέλα-
 ρωσθηρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπε-
 εἰς καύχημα ἑμοῖ (εἰ θέμις εἰπεῖν) εἰς
 Χριστοῦ ὃ· τί οὐ καλὸν ἐργασάμενοι; εἰς οἶαν
 σιν οὐ προσελθόντες; ὅτι και ἑαυτοῦς, και
 και σώξουσιν, ἐγγυμνασθέντες τοῖς πειρα-
 ρωθέντες ταῖς θλίψεσι χρυσοειδῶς, ἄλλους C
 ἴμενοι, και σωτήρες πολλῶν ὀφθέντες, ὁμο-
 και ἑτεροταγῶν · μεθ' ὧν εἴη μοι μερίς, και
 ἴον ἑμοῖ συνάττεσθαι · οἷς δὲ, και τούτοις
 ; ὕλη κακίας, τῇ ἀυθαιρέτῳ ζωῇ, και
 ονοσφίσει τῆς ὑποταγῆς ἐναργήσασι τὰς
 ἰσχύνας. Ὅθεν Γραφικῶς εὐκαιρον εἰπεῖν·
 σε τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτῶν,
 βόλη· πρὸς οὓς και βοήσομαι· Υἱοὶ ἀνομοί,
 ἴπετε τὸν Κύριον· ἠλλάξατε τὰ νόμιμα τῆς
 ; διαβιώσεως· τροχίᾳς ὀρθᾶς οὐχ ἔχετε, ἀλλ'
 ; ἐκτρέπεσθε ὥστε κακίᾳς φερομενοι · ἀπο-
 ; τῶν συνοδιῶν ὑμῶν· φιλογυνιάζετε· οἱ
 ἰωμένοι τυγχάνοντες· οἱ δὲ, δούλους ὠνού- D
 ἰοί, ἐμπορικὴν ζωὴν διαμείδοντες διὰ τὴν

1. xiv, 18. ¹² Matth. xviii, 20. ¹³ Phil. ii, 15. ¹⁴ Thren. iv, 8. ¹⁵ Isa. i, 4. ¹⁶ Hebr. xii, 13.

NOTÆ.

), in iis maxime, quæ sunt canonis, et
 bntinent, continendæ religioni prorsus ne-
 . Apud Paulum ἀπαράβατος ἰερωσύνη,
 i, sacerdotium est, quod non transeat ad
 que perpetuum, atque ut reddit interpret:
 num. Apud Epict. ἀπαράβατος νόμος· *Lex,*
 mo transgrediatur.
 artareis cruciatibus sit incidere in gehem-
 is. Multis Pineda ad xix, xviii Job, quo vi-
 ctor respicere; de illa pœnarum alterna-
 idetur quod hic innuit Theodorus, esse res
 arta; minus certe conficit ille locus, quem
 ponunt. Magna tamen probabilitate, velut

« Fratres, patresque, ægrotavi, iterumque vestris
 precibus convalui. Enimvero, quando illi iterum non sit futurus lo-
 cus : mortis inquam dies, qua a vobis sim sepa-
 randus, atque ab humanis migraturus. Non ideo
 tamen reputanda orbitas ; quippe verax est, qui
 dixit : *Non relinquam vos orphanos* ¹¹ ; et : *Ecce*
ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consum-
mationem sæculi ¹² : « Præterea etiam futurum est,
 ut nos illa die mutuo videamus : utinam vero in
 gaudio inenarrabili, et vita interminabili. Quod
 porro mihi in infirmitate accidit, non vos latet :
 ut rigore constringente, intolerabilem passus sim
 quassationem : utque postmodum ab ardore febrium
 diem totam jacuerim. Sic ego habens cogitabam
 apud meipsum, num et in futuro iudicio, a tarta-
 reis cruciatibus sit incidere in gehennam ignis (12) :
 numve miser homo duplici pœnæ, ait etiam pluri-
 bus, obnoxius sit.

Cæterum, sive una maneat pœna, sive duplex,
 certo conjectari licet, ex præsentis vitæ doloribus,
 fore Dei iram in peccatores intolerabilem : atque
 adeo, multo timore ac tremore habuerimus con-
 stringi, ut ne in pœnas illas intolerabiles incideri-
 mus. Præsens ergo persecutio, aliis quidem, virtu-
 tis materia inventa est, *Qua sicut luminaria eluxe-*
runt in mundo, sermonem vitæ habentes ad gloriam
meam (si fas est dicere) in die Christi ¹³. Quo bono
 non defuncti ? Quo non profectu ac prolectione ad
 meliora ? Nam et servarunt se ipsos servantque, exer-
 citati tentationibus, auri instar tribulationibus,
 velut igne probati purgatique ; qui et recipiant
 alios, et multorum se servatores exhibuerint, ejus-
 dem secum ac diversi ordinis : quibuscum partem
 mihi Deus concesserit, ac si cui, ut mihi adjunga-
 tur, placitum fuerit : aliis autem iisque paucis,
 materia fuit et occasio sceleris ac probri : iis, in-
 quam, qui vitæ libertate, ac velut suffurati obe-
 dientiam (13), sua ipsorum dedecora operati sunt.
 Quare opportune ceu Scripturæ verbis dixerimus :
Obtenebrata est species vultus eorum sicut fuligo ¹⁴ :
 ad quos etiam clamabo : *Filii scelesti, dereliquistis*
Dominum ¹⁵ : immutastis legitima vitæ monasticæ :
 Non habetis gressus rectos ¹⁶ ; ed velut claudi huc
 atque illuc deflectentes iter, ferimini. Abjungimini

consona satis Scripturæ, nec habens aliquid ab-
 surdi, Patribusque nonnullis ac theologis aliis pro-
 bata, admitti potest ac timeri : Quamquam parum
 refert, timeaturne ipsa, vel solus ignis.

(13) *Velut suffurati obedientiam.* Οἰονεῖ ἀπονοσφι-
 σει τῆς ὑποταγῆς. Tanquam alludat ad factum Ana-
 niæ et Saphiræ *Act. v*, quo dicuntur, *νοσφίσαθαι*·
subtraxisse ac defraudasse de pretio agri ; velut
 dicai : *Subtractione obedientiæ* : qua sacrilegium
 immane peccant devoti Deo homines, siquidem
 quasi peccatum ariolandi est, *repugnare, etc. I Reg.*
xv, nempe in debitis, qualia facit vel ipsum spon-
 dentem, sponsio religiosa.

a vestris conventibus : estis mulierosi ; alii quidem solitarii estis ; alii autem emistis servos ; alii denique, præ animi sordibus ac avaritia, mercaturam assumistis. Non vos terrent, vel diræ propheticæ ; vel apostolicæ minæ ; vel meæ ipsius humilitatis, uti etiam novi, admonitio, quando etiam ejusmodi aliquis, amicitiam iniens cum puella, excepto raptu, etiam divinæ aspersioni pedes aptavit (14). Quid ais infelix ac miser ? Quoties cantasti *Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam* ¹⁷ ? Plane impulsus es in amorem, serpentino illo afflatu, quo seducta Eva, una cum primo parente Adam, pulsa est paradiso. Cogitas omnino Christum abnegare, cui vovens virginitatem desponsatus es, ut adhæreas peccato, quo mors in mundum ingressa est ¹⁸ ? Non audis clamantem Scripturam in eas, qui talio agunt : *Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur* ¹⁹ ? Non audis dicentem Paulum : *Fornicatores et adulteros judicabit Deus* ²⁰ ? Et iterum : *Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus* ²¹ ? Quid es inventurus, cum consummaveris iniquitatem ? Nonne tenebras gladiumque disseccaturum cor tuum ? Nonne desperationis puteum ? Nonne ipsum Satanam qui seduxit, urgentem us restim amplexeris, in quam olim impuduit Judam ? Resipisce qui tenebris obcæcatus es : Fuge mortis laquem, qui fuisti supplantatus : ne inferni capiaris petrauro (15), in quo, etiam præsentis ævo Caini vixeris vitam ; fuerisque tremens ac gemens, omnesque notos fugiens : in futuro autem, damneris in gehenna ignis. Quid vero, miser ego, loco uno definitus in omnes præfatos agam ? Quid, inquam, aliud, quam ut gemitu lugeam, con Lesterque, ac venturum gladium annuntiem ? Et si audierint quidem, fuerintque conversi a via erroris sui, et quæ ad perditionem ducit, sibi ipsis meæque humilitati, saluti fuerint : sin autem, soli haurient mala, soli ibunt in ignem, quem succenderunt ; *soli pænam luent, æternum interitum a facie Dei, et a gloria virtutis ejus, cum venerit glorificari in sanctis suis, et admirabilis fieri in omnibus* ²², qui ex mandatorum ipsius præscripto fideliter ambulaverint : illis quidem retribuens condigna præmia ; adversariis autem, parata æterna supplicia. Vos autem, fratres mei, bene quæso ambulaveritis, ut *diffumatus a*

A φιλαργυρον γνώμων. Οὐ φοβεί ὑμας, οὔτε φητικῆ· οὔτε ἀποστολικῆ ἀπειλή· οὔτε ταπεινώσεως ἢ παραίνεσις· ὡς μεμάθηκα, ἰ τῶν τοιούτων, καὶ κόρη συμφιλιάσας, πρὸς ἀρπαγῆ, καὶ τῆ ἀθετήσει τοῦ Θεοῦ, τοὺς πόπισα. Τί λέγεις, ὡ ἀθλιε καὶ ταλαίπωρε ; ποσλις· Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματ καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγξιν ὄλωσ ἤχθησ κατά τοῦ ὄψεωσ τοῦ τοσ τῆν Εὐσάν, καὶ συνεκαλόντοσ ἐκ τοῦ π' Ἀδάμ τὸν προπάτορα ἡμῶν. Ἐνθυμῆ ὀσασθαι ᾧ ἡρμόσθησ Χριστῶ, διὰ τοῦ ἰ ἐπαγγέλιματοσ, καὶ συναφθῆναι τῆ ἀμαρτί θάνατοσ εἰσ τὸν κόσμον εἰσθῆλθον ; οὐκ ἀκούει φῆσ θρώσθησ περὶ τῶν οὕτω πραττόντων· Ἐ αὐτῶν οὐ τελευταῖσσει, καὶ τὸ πῦρ εσθεσθῆσεται ; Οὐκ ἐπαίεισ τοῦ Ἀποστόλου Πόρνουσ καὶ μοιχοῦσ κρινεῖ ὁ Θεόσ ; Εἰ τισ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθειρεῖ τοῦτοσ ὁ Θεόσ ; Τί εὐρήσεισ ἐν τῶ συντ ἀνομίαισ ; οὐχί σκοτόσ καὶ μάχαιραν τέμν τῆν καρδίαν ; οὐχί ἀπογνωσέωσ βόθρον ; ἡπατηκότα σε Σατανᾶν, τῆν ἀγχοῖνην σε κα ἀσπασασθαι, καθάπερ τὸν Ἰούδασ ποτέ ; ὁ ἐσκοτισμενοσ· φύγε τῆν παγίδα τοῦ ἐ ἐσκελισμενοσ· μὴ ἀλῶσ εἰσ πέταυρόν ᾄθο κάναυθα τοῦ Καὶν τῆν ζωὴν ζῆσεισ· τῆ στένωσ ἔσθ, καὶ ἀποφύγωσ πρόσωπον γνώρι τῆ μείλλοντι αἰώνι, καταδικαζομενοσ ἐν τῆ πυρόσ. Τί οὖν ἄλλο ποιήσω ὁ τάλασ, περιωμ ἐνὶ τόπω, πρὸσ ἀπαντασ τοὺσ προειρημένουσ ρον, ἢ τὸ στένειν καὶ διαμαρτύρασθαι καὶ τῆν ῥομφαίαν ἀναγγέλλειν ; καὶ εἰ μὲν ἀκού ἐπιστρέψαισ ἀπὸ τῆσ πεπλανημένησ αὐτῶν ὀσθησ εἰσ ὀλεθρον· ἰαυτοῖσ ἔσονται σωτήριον, κα ταπεινωσει· εἰ δὲ μὴ, μόνοι ἀντλήσουσι μόνοι πορεύονται τῆ φλογὶ ἢ ἐξέκαυσασ, κα σουσισ ὀλεθρον αἰώνιον ἀπὸ προσά Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τῆσ δόξησ τῆσ ἰσχύο ὀταν ἔλθῆ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖσ αὐτοῦ, καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι· τὰ ἐντολὰσ αὐτοῦ πιστῶσ πορευθεῖσιν· ἀ ἀποδιδούσ τὰ ἀξια γρά· τοῖσ δὲ ἐναντίοισ, μασμένασ αὐτοῖσ ἀτελετεῖτοῦσ κολάσεισ.

D ἀδελφοί μου, εὐ πορευθεῖσθε, παρακαλῶ, ὡ

¹⁷ Psal. cxxxviii, 7. ¹⁸ II Cor. ii, 2. ¹⁹ Isa lxxvi, 4. ²⁰ Hebr. xiii, 4. ²¹ I Cor. iii, 17. ²² II TI

NOTÆ.

(14) *Excepto raptu, etiam divinæ affirmationi pedes aptavit.* πρὸσ αὐτῆ τῆ ἀρπαγῆ, καὶ τῆ ἀθετήσει τοῦ Θεοῦ τοὺσ πόδασ εὐρέπισα. Videtur innuere nefandas nuptias, quas velut in Dei contemptum apostata quem notat, contraxerit : quales fere contraxerunt apostatæ nostri, novo orto Evangelio, Luthero prædicante : quod monstrum, quanquam alii assuescere coacta Gallia nostra, haud ita pridem, severiori sanctione in eam rem edita, depellere conata est. Potest ipse Theodorus consuli apud Baronium, ubi nonnulla de falsis illis fratribus. Est apud Theophanem de monachis, quos nonnulli imperatores iconoclastæ cogebant coronari. i. sacri-

lega inire conjugia, ut docto συμμυστῆ ἰερpreti videtur.

(15) *Ne inferni capiaris petrauro.* Plura de illa voce in appendice. Hic videtur aucpere pro tali genere laquei, quo ceu caput animal teneatur : sic enim quadra exemplum Caini, ab omnibus timentis etiam τὸ, ὑφ' οὗ. Fuerit, velut quo destino modo quo avis, pede aut ala detinetur laigitatque ac pavet omnia. Eam amplitudinem refert nostrum, in quo, etc. Utitur ea voce Gret. Encomio εἰσ τῆν ἀποτομήν τοῦ ἀγίου μου, neodum Græce edito. γυνὴ ἀφρων οὐκ ἔ

ἔξηχούμενος ὁ λόγος τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐπὶ τασθάλους, ἀγάγοι αὐτοὺς εἰς ἐπίγνωσιν ἀλη-
· πάντα ὑπομένοντες, ἵνα πάντες ἐν πᾶσιν
τῆσαντες τῷ Κυρίῳ, φύγοιμεν κολάσεως κα-
· ν, καὶ τύχοιμεν βασιλείας οὐρανῶν, ἐν αὐτῷ
· τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δοξα καὶ τὸ κράτος,
· Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ,
· τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ἄ δε τὴν τετράριθμον τῶν ἡμερῶν τῆ ἐξῆς · ἦν
· ναστάσιμος αὕτη · ἐφ' ἣ κατὰ τὸ εἰωθὸς προ-
· λειεὶ ὁ μακαρίτης, καὶ ἀναγνωσθεῖσας τῆς αὐ-
· παρήσεως τί γίνεται; ῥώννυται τῆ προθυμία
· κί, ὡς φησι, πόνος ὑγίαν χαρίζεται, καὶ προ-
· νεκροὺς ἀνίστησιν. Ἐπει δὲ ἴδρι καὶ μυστα-
· γενέσθαι, ἦν ἐκάστοτε διὰ πολλῆς ὁ τρισ-
· ἐκείνος εἶχεν ἐπιθυμίας, εἴσεισιν εἰς τὸ ἱερὸν
· ὡς λατρεύσων τῷ Κυρίῳ, καὶ τὴν ἀναίμακτον
· ἴρων θυσίαν.

αὐτὴν πεπληρωκῶς, καὶ μεταδούς τοῖς παρ-
· καὶ πάντα ἐκτετελεσῶς ἀρμοδιώτατα, ἐκείθεν
· ν τράπεζαν ἀνακέκληται · ἐφ' ἣ καὶ διεπιστά-
· τινας τῶν παραγενομένων Πατέρων καὶ ὁμο-
· ὦν, καὶ φιλοφρόνως ξησίσας, τὰ τῆς μεταστά-
· διά πάντων, καὶ προσφθεγγόμενος, καὶ ὁμιλῶν
· ε, παρεπέμπτο. Καὶ γε τοῦτο οὐχὶ τηνικαῦτα
· ὡς ἴστε, ἀλλ' ὄλος ὁ χρόνος τῆς μακαρίας
· οἰθίμου ζωῆς, οὐδὲν πλεον ἦν, ἢ μελέτη θανά-
· κί ἐπιθυμία τοῦ ἀναλύσαι, καὶ σὺν Χρισ-
· ναι. Ἐξ ἧς μνήμης, ὁπόσος αὐτῷ, καὶ ἡλικίος ὁ
· ἴστην ἀγῶν; καὶ τὰ διὰ σπουδῆς κατορθού-
· ἰδιά τε καὶ κοινῆ, τί δεῖ καὶ λέγειν, αὐτῶν
· μονονουχί, καὶ ἔργῳ βιώνων; Νυνὶ δὲ
· πλεον · ὡς μικροῦ ἐνιαιτὸς παρίππευσεν,
· α τελείως πρὸς τὴν ἐξοδον παρεσκίαστο · ὡς
· εις, καὶ ἐπὶ συχνῷ παριδρύνοντί μοι αὐτῷ, ὁ
· βουλήσει Θεοῦ καὶ δρῶν καὶ λέγων, ὁμως
· μιμητῶ ταπεινώσει οὐκ ἀπηξίου προσφθέγγ-
· , καὶ τῆ ἡμετέρα ταπεινώσει ἐν τούτοις · Μὴ
· ἵπομεν ἄρα τῶν ὀφειλόντων λοληθῆναι κατὰ τὸ
· ἴον; μὴ τι τῶν κεχρωσθημένων ἡμῖν παρ-
· αι; οὕτω καὶ περὶ τῶν τοιούτων ἡ μακαρία
· πολυμέριμος ψυχή ἠγωνίζετο, καὶ ἐφρόν-
· καὶ μετὰ τὴν ἐξῆς · ἦν γὰρ τρίτη τῶν ἡμε-
· Theo. 1, 8. ²⁴ I Tim. 11, 4. ²⁵ I Cor. xiii, 7.

· ἦν · ἀλλ' ἐπὶ πέταρον ἄδου συναντᾶ · quæ verba
· itur Prov. xi. Occurrit in profundum inferni.
· h. εἶδος παγίδος · auctor quoque vitæ Nicolai
· æ de Cypriano Nicolai discipulo, cum juvenis
· cholares alas militans, a muliere impudica
· rtio ad libidinem provocaretur: ὡς δὲ καὶ τρί-
· στασαν, καὶ πρὸς πέταρον ἄδου κατασύραι με
· ἐνηνέωρακα. Ubi jam tertium instantem vidi,
· in inferni profundum volentem trahere.
· Sufferentes omnia. Sunt verba Pauli I Cor.
· loque antiquarii lapsu videtur τὸ στέργοντες
· isse, ἀντὶ τοῦ στέργοντες. Quid si ita legit Theo-
· , vel ita apostolicam vocem detorsit, ut si-
· aret illa justorum viscera, quibus vere omnia
· tur στέργειν, *adamare*, et quadam charitate,
· jusque rei ratione, *prosequi*: Nam, *Novit*
· *jumentorum suorum animas, viscera autem*
· *rum crudelia*. Prov. vii, vers. 10. Præcelluit
· iscus Asisinas ea charitate, cui omnia ut Dei,

A vobis virtutis sermo ²³, vel apud ipsos sceleratos,
· eosducatur *ad ignitionem veritatis* ²⁴. *Sufferentes om-*
· *nia* (16); omnia credentes; omnia sustinentes ²⁵, ut
· omnes in omnibus placentes Domino, gehennæ ac
· supplicii damnationem effugiamus, ac consequamur
· cælorum regnum, in eodem Christo Domino nostro,
· cui gloria et imperium, cum Patre et sancto Spiritu,
· nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. »

Porro exacta quarta die; postridie, quæ fuit
· Dominica ac sacra Resurrectionis dies, cum prius
· pro more vir beatus sedisset fuissetque lecta hæc
· ipsa catechesis, quid accidit? Animatior fit animi
· alacritate: nam et labor, aiunt, sanitatem præbet,
· animique alacritas ac impensius studium, mortuos
· suscitatur. Quia vero rem sacram peragi oportebat,
· B cujus vir ter beatus, multo quotidie desiderio tene-
· batur (17), ingreditur templum, munde Domino mi-
· nistraturus, ac oblaturus incruentam hostiam.

Porro, peracta re sacra, impertitusque iis, qui ad-
· sent, vivifica sacramenta, ac omnibus congruentis-
· sime consummatis; illinc ad mensam reversus est:
· ubi etiam nonnullos, qui adessent, Patres et confes-
· sores, amplexatus, ac amanter excipiens, vix nisi
· de morte conserto sermone ac colloquio, dimisit
· eos. Nec sane, ita tunc solum, ut scitis; sed tem-
· pus totum beatæ viri inclyti vitæ, nihil magis ha-
· buit, quam mortis meditationem, et desiderium dis-
· solvi et esse cum Christo ²⁶. Ex ea memoria, quale
· ipsis ac quantum quotidie certamen fuit? Quid vero
· opus, referre eo studio gesta egregia tum privatim
· C tum publice, cum vix ipse non clament? Nunc au-
· tem longe amplius: ut jam fere ab anno, morti se
· perfecte comparasset: Adeo ut, cum ei sæpius ac
· frequens adessem, qui omnia Dei voluntate et fa-
· ceret et loqueretur; nec sic tamen, Christi humi-
· litatis æmulus, humilitatem meam super his alloqui
· dedignaretur: Num superest, aiebat, aliquid eorum,
· quæ necessarie loqui habuimus? Nunquid eorum
· aliquid negleximus, quorum essemus debitores?
· Sic in ejusmodi contendeat et agebat curam, beata
· illa, ac multæ sollicitudinis anima. Verum post se-
· quentem diem: fuit enim tertia dies, qua occurrit
· memoria (18) magni confessoris Pauli; vir beatus
· ²⁶ Philipp. 1, 23.

et a Deo a quo ipse; inspectanti fratres sorores-
· que audirent: eam viri pietatem, commendante
· Deo, mirabili quadam in res omnes auctoritate, ut
· nedum bruta, sed vel insensata, velut fratrem agno-
· scerent, ac nec ignis cruciaretur, cruciatum deprecantem.

(17) *Multo quotidie desiderio tenebatur*. ἦν ἐκά-
· στο: διὰ πολλῆς εἶχεν ἐπιθυμίας. Non forte per
· se ipsum quotidie peracturus, quod nec Græca satis
· significant: vel quotidie peracturus quidem, sed
· voto: reque ipsa, quoties licuit et, quam fre-
· quentis celebrationis cupiditatem tantam habuerunt
· sancti non pauci, ut velut desolati, qua die non
· celebrassent, vix gaudium haberent: ira maxime
· noster Ludovicus, etc.

(18) *Magni confessoris Pauli*. Ponit Michael hunc
· diem 6 Novembris, a quo superstes fuit Theodorus
· usque ad diem sancto martyri Menæ sacrum, no-
· bis sancti Martini.

velut qui Dei et sanctorum esset amans, iterum implens apostolicum scitum, rem sacram peragit, in sancti defungens memoriam (19). Jam autem facto vespere, cum pro more secum considentes, multis allocutus esset, multaue dixisset, inde ingressus in cellulam, consuetoque psalmodiarum penso ac precibus absolutis, se in lectulum dedit. Circa autem horam quartam, subiit solitus ex ægritudine dolor, vocatoque uno fratrum excubantium ad cellam, suum ei dolorem, statimque fratrum accurrentium coronæ, denuntiat. Cum porro haud ita molemente eam diem egisset, postridie accitit omnes qui adessent, supremis sermonibus, ceu jam migraturus, eosdem affatus est. Quibus illis? Iis utique, quos quotidie non cessabat loqui, diuque ac noctu in memoriam revocabat; ita cum primis dicens: « Fratres patresque: Poculum hoc commune est, quod biberunt omnes patres nostri. Ipsum ego bibiturus sum, vadoque ad patres meos. Videte testamentum quod condidi vobis; Fidem vestram servate inconcussam, et vitam immaculatam. Nihil enim ultra habeo dicere, quod jam olim quidquid operæ pretium erat, annuntiaverim vobis, vosque omnia prædocerim. »

Præterea istud adjecit, vere filius pacis et dilectionis: « Domino nostro episcopo, salutem et osculum cum reverentia et honore, a me impertimini. Reliquis item Patribus, episcopisque et sacerdotibus Christi; confessoribus propter Dominum persecutionem sustinentibus: fratribus universis, amicis que et notis, ac iis, qui nobiscum collaborarunt in certamine fidei, tum parvis, tum magnis. » Enimvero, beatum illum ac studiosum animum! ut neque sub eam horam, aliud quid aut meditaretur, aut contenderet, quam ut solum placeret Deo, Deumque glorificaret. Denique, precontante mea humilitate, quid de illis juberet, vel fratribus, vel laicis qui pœnis obnoxii essent ac pœnitentibus (20): Respondit vere compatiens medicus et Christi imitator: *Indulgebit Dominus universis*²⁷; subjungens ad fidem astruendam, vere is fide dignus, etiam divinam per Moysen ejus famulum, ordinationem: seque ipsum tertio consignans, adprecatu est, dicens:

²⁷ Isa. xxvi, 15.

(19). *In sancti defungens memoriam*, τῆ τοῦ ἁγίου μνήμη ἀφοσιούμενος. velut calefaciens satis memoriæ sancti, seque religione ad ipsam absolvens. Piura Bud. col. 387, etc. Porro dicit celebrasse, πληροῦντα τὸ ἀποστολικόν. Velut Apostoli scitum: non sancientis, sed quod haberet Dominica sanctio, promulgantis. *Ego enim accepi a Domino, quod*, etc. *I Cor.* ii. Chrysost. non raro id privilegii effert, ut miles, coram imperatore nominetur, habeaturque sub ipsam rem sacram sanctorum memoria: quibus tamen non facimus, sed uni Deo,

(20). *Qui essent pœnis obnoxii ac pœnitentibus*, περὶ τῶν ἐν ἐπιτιμίοις. Desciverant multi a fide, ut solet in ejusmodi tentationibus; in quo magnam lenitatem exhibet Theodorus, animans ad spem

ῥῶν, ἐν ᾗ ἐφέστηκεν ἡ μνήμη τοῦ μεγάλου ὁμολογητοῦ Παύλου· ὡς φιλόθεος, καὶ φιλάγιος τὸ ἀποστολικόν πληρῶν, καὶ αὐθις, ἐκτελεῖ τὴν θείαν μυσταγωγίαν, τῆ τοῦ ἁγίου μνήμη ἀφοσιούμενος. Καὶ ἐσπέρας ἤδη καταλαβούσης, πλείστα καὶ ὁμιλήσας, καὶ προσφθεγξάμενος τοῖς συγκαθεζομένοις αὐτῷ, κατὰ τὸ εἰωθός, κάκειθεν ἐπὶ τὸ καλλίον αὐτοῦ εἰσελθὼν, καὶ τὴν συνήθη ψαλμοδίαν καὶ τὰς εὐχὰς ἐκτετελεσκάς, ἀνέπεσεν ἐπὶ τοῦ κλινιδίου. Καὶ περὶ ὥραν τετάρτην, ὑπεισῆλθεν αὐτῷ ὁ κατὰ συνήθειαν πόνος· καὶ δὴ φωνήσας τινα τῶν πρὸ τῆς κελίας αὐτοῦ καθευδόντων ἀδελφῶν, ἀπαγγέλλει αὐτῷ τὸ ἀλγημα, καὶ τῆ αὐτῆ συνδρομῆ τῶν ἀδελφῶν. Καὶ διημερεύσας μετριπόνως, τῆ ἐξῆς προσκαλεῖται τοὺς παρόντας ἅπαντας καὶ τοὺς ἐξιτηρίους ποιεῖται λόγους. Τίνας δὲ οὗτοι; οὐς ἐκάστοτε οὐ διαλείπει καὶ λαλεῖν, καὶ ὑπομιμνήσκειν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν· τοῦτο δὲ κατ' ἐξαιρετον· « Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες· τὸ ποτήριον τοῦτο κοινόν ἐστίν, ὃ ἐπιον πάντες οἱ πατέρες ἡμῶν. Τὸ αὐτὸ πίνομι καὶ γὰρ, καὶ πορεύομαι πρὸς τοὺς πατέρας μου. Βλέπετε τὴν παραθήκην ἣν παρεθήμην ὑμῖν· τὴν πίστιν ὑμῶν φυλάξατε ἀσάλευτον, καὶ τὸν βίον ἀκαχίδωτον. Πλέον γάρ τι λέγειν οὐκ ἔχω, διὰ τὸ πάντα τὰ ὀφειλόντα, καὶ προαναγγεῖλαι ὑμῖν, καὶ προδιδάξαι ».

Προσθεῖς καὶ τοῦτο, ὃ τῆς εἰρήνης ὄντως καὶ τῆς ἀγάπης υἱός· « Τῷ δεσπότῃ ἡμῶν τῷ ἀρχιερεὶ τῆν δι' αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἀσπασμόν ἐξ ἐμοῦ ἀπονεύματα· τοῖς λοιποῖς Πατράσιν, ἱεράρχαις τε καὶ ἱερῶσι τοῖς Χριστοῦ, ὁμολογηταῖς τοῖς διὰ Κύριον διδωγμένοις, ἅπασιν τοῖς ἀδελφοῖς, φίλοις τε καὶ γνωρίμοις, καὶ τοῖς ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀγωνί συγκακοπαροῖσι ἡμῖν, μικροῖς τε καὶ μεγάλοις. » Ἄλλ' εὖγε τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ φιλαρέτου ψυχῆς, ἥτις οὐδε ἐπ' αὐτῆς τῆς ὥρας ἑτερόν τι ἢ ἐμελέτα, ἢ ἠγωνίζετο, ἢ μόνον τῷ Θεῷ ἀρέσαι, καὶ Θεὸν δοξάσαι. Ἄμειν ἐρωτηθεὶς παρὰ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν περὶ τῶν ἐν ἐπιτιμίοις ὄντων ἀδελφῶν, ἢ καὶ ξένων, τι ἂν κελούει· ἀπεκρίθη ὃ ὄντως φιλοσυνπαθῆς καὶ Χριστομίμητος ἱατρός· Ὁ Κύριος συγχωρήσει πάνσιν, ἐπινεγκῶν πρὸς πίστωσιν, ὃ ὡς ἀληθῶς ἀξιοπίστος, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ Μωϋσέως διαταγὴν· καὶ ἐκ τρίτου κατασφραγίσας, ἐπηύξατο ἐπιπῶν· Ὁ Κύριος τῆς εἰρήνης ἐστὶ μετὰ τοῦ

NOTE.

veniæ, etiam Moysæ ascito in testem divinæ misericordiæ: Forte vero respicit v. 43 c. xxxii. Deuter.; quo etiam se Machabæi cum matre solabantur, et animabant ad constantiam *II Machab.* vii. Aliter Meletius, ut est apud Epiph. hæ. 48, al. 68, quamquam minus consonant alii, eo, et nimia in lapsa severitate, schismate divisus a Petro Alexandrino, ac demum in suis, factus Arii fautor: ut martyrum Ecclesia promovet in conventiculum et synagogam hæreticorum: sic ubique periculum, scindit ab Ecclesia catholica, qualis velut proprio characterè distincta, audiebat illa Petri legitimi patriarchæ, quamquam minor; plerisque specie sæli deficientibus ad Meletium, ut nusquam desunt colores volenti discedere.

πνεύματος ὑμῶν · και ἀσπασάμενος τοὺς παρόντας ἀπαντας, διέμεινε οὕτως. Καὶ τὴν αὐτὴν διαδίδοται ἡ ἀκοή, και παραγίνεται λαοῦ πλῆθος οὐκ ὀλίγον. Καὶ οὕτω δισημερεύσας, ἕκαστον τῶν ἐρχομένων, και κατασφραγίζων, και εὐλογῶν, και κατασπασόμενος, και ἡρέμα προσφθεγγόμενος, και ἐπευχόμενος ὁ τρισμακάριος, ἀπέλυεν ἐν εἰρήνῃ, ἕκαστον μνήμης ἀξιον και σωτηρίας ἐφόδιον καταλιμπάνων.

Και τῇ Κυριακῇ ἐν ἣ ἡ μνήμη ἐξετελείετο τοῦ μεγάλου μάρτυρος Μηνᾶ, ἐψαλκῶς τὰ συνήθη · εἰθ' οὕτως μετασχῶν τῶν ἁγιασμάτων τῶν ζωοποιῶν ἐκείνων, και κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐπαλειψάμενος και κατασφραγισάμενος, ὑψοῦ τὰς χεῖρας ἄρας, και προσευξάμενος περὶ ὧραν ἕκτην αἰσθόμενος ἑαυτοῦ ἑσθηκηκός, προστάσσει ἡρέμα κηραψίαν γενέσθαι · κἀναυθα προσβάλλομεν τῇ ψαλμωδίᾳ · και ἐν τῷ στίχῳ, ἐν ᾧ φησιν, Εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἐκλεισθῶμαι τῶν δικαιοματίων σου, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐξῆσάς με, ἐνδιατριβόντων, παρίδωκε τὴν μακαρίαν και καθαρὰν αὐτοῦ ψυχὴν τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις. Οὕτω μὲν οὖν ὡς ἐν συντομίᾳ ἡ τοῦ τρισμάκαρος κοιμησις, και τοῦ ἀθλητικοῦ δρόμου τὸ πέρας · και αὐτὴ ἡ τῶν πολλῶν ἀγώνων, και πόνων, και ἰδρωτῶν εἰς αἰῶνα αἰῶνος κατάπαυσις.

Ἄλλ' ὦ, πῶς ὑμῖν ἀδακρυτὶ τὰ ἐξῆς ὑπ' ὄψιν ἐνάγω, πυρπολούμενος τοῖς λογισμοῖς, και οἰονεὶ ἐξεστηκῶς τῇ καρδίᾳ ; και μοι δότε μικρὸν ἐνδιατρίψαι τῷ διηγήματι. Ἐκεῖτο οὖν ὁ τρισμάκαρ (καλὸν γὰρ μηδὲ τοῦτο παραδραμεῖν, ὡσπερ τι ξένον θάψαι), αἰδέσιμος τῇ ὄψει, ἀγγελουιδῆς τῷ σχήματι, τῆς ἐνδημησάσης πρὸς Κύριον ψυχῆς ὡσπερ τινὰς φωτισθεῖς ἀκτῖνας ἐναπομαξαμένης τῷ ἱερῷ σώματι, μεθ' οὐ και ἐφ' ᾧ λελάτρευκε τῇ ἁγίᾳ Τριάδι. Προστίθεται ἐξαπίνης τοῖς προλαβοῦσι πλῆθος ἑτερον, ὁμοῦ μὲν μοναστῶν, ὁμοῦ δὲ και μιγάδων · πολλοὶ ὅτι μάλιστα, και τῶν ἐξῶχων, μεθ' ὧν και ἱεράρχαι, και ἱερεῖς, ἐπιπερόμενος ἕκαστος τὰ τῆς μακαρίας ἐκείνης κηδείας και ταφῆς ἀρμοδια · οἱ μὲν κηροῦς ἐξάσπρους και πολυτίμους · ὁ δὲ, σινδόνα πποικιλμένῃν · ἕτερος καταπέτασμα περιπόρφυρον · και ἄλλοι σκευὴ ἀργυρᾶ, και χρυσάργυρα, και ἡλεκτριώδη · και οἱ μὲν ἀρώματα, και θυμιάματα, και ἄλλοι ἄλλο, και ἕτερος ἕτερον, ἵνα μὴ μακρηγορῶ. Πάντες δ' οὖν ὁμοῦ πίστει σπεύδοντες ἀξιον μνήμης τῷ ἱερῷ λειψάνῳ προσοῖσαι, και τῷ τιμῶ τάφῳ ἐπακοθέσθαι. Γέρονε δὲ χειμῶν κατὰ τὸ νυχθήμερον ἐκαῖνο σφοδρὸς, ὡς πάλαι ἐπὶ τοῦ μεγάλου Πέτρου Ἀλεξανδρείας. Καὶ ἦν ἰδεῖν ὑπερφύεις τὸ γενόμενον.

²⁸ Num. vi, 26. ²⁹ Psal. cxviii, 93.

Dominus pacis erit cum spiritu vestro ²⁸. Omnesque qui aderant amplexatus, ita remansit. Interim vero gliscit fama, adestque populi multitudo non modica. Ubi sic vir ter beatus duos exegisset dies, singulos accedentes consignans, ac benedicens et deosculans, lenaque ac submisso alloquens et adprecatus ; atque signum memoria, et salubrem commeatum reliquisset, dimisit in pace.

Porro die Dominica, qua magni martyris Menæ memoria celebratur, ubi consueta Cantica et Psalmos recitasset ; tumque particeps sacrorum effectus (21) ; sacrorum, inquam, quæ vivifica sunt ; ac pro more inunctus consignatusque : sublatis in sublime manibus, oransque ; cum, circa horam sextam, se sensim deficere sensisset, voce cassa submissaque cereos accendi jubet : deincepsque Psalmos incipimus : atque ad illum versum : *In æternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis vivificasti me* ²⁹ : immorantibus nobis Psalmodie, beatam mundamque suam animam sanctis angelis tradidit. Sic sane velut compendio narrata habuit viri ter beati dormitio. Tali termino athleta absolvit cursum. Fuit hæc multorum certaminum, laborumque et sudorum, sæculum in sæculi requies.

Enimvero, qua vobis ratione, quæ sunt deinceps, sine lacrymis ob oculos ponam, quem ceu ignis cogitationes devastent, quique velut animo defecerim. Verum liceat nonnihil narrationi insistere. Jacebat igitur vir ter beatus : Præstat enim, nec illud velut novum insolensque spectaculum omittere : jacebat, inquam, facie venerabilis : figura, velut angelicam speciem referens, anima, quæ esset peregrinata ad Dominum, velut quosdam lucis radios, sacro corpori, cum quo, ac in quo sanctæ Trinitati servisset, ex se, ac suis fulgoribus, imprimente (22). Prioribus confestim, sese populi alii adjunxerunt, qua monachorum, qua promiscuæ multitudinis : multique in primis, viri nobiles, ac magnates, una cum episcopis et sacerdotibus ; singulis inferentibus, quæ beatis illis exsequiis ac funeri congrua essent. Afferebant alii quidem albos ac magni pretii cereos (23) ; hic Phrygio opere pictam sindonem ; ille prætextatum velum ; alii autem vasa argentea et deaurata, et succinea : ac alii quidem aromata et suffitus ; alii aliud, ut ne in longum sermonem protraham. Ita nihilominus ut accurrentes omnes sacris aliquid reliquias pro memoria admoverent, ac venerabili tu.

NOTÆ.

(21) *Particeps sacrorum factus*, μετασχῶν τῶν ἁγιασμάτων. Velut sacramentorum, ἢ sacrando, quæ ideo dicantur, ζωοποιᾶ · *Vivifica sacramenta*, nimirum Eucharistiæ : tum addit de solo sacramento unctiois, quo jam migraturus, ut est moris velut pro supremo agone inunctus sit : ἐπαλειψάμενος. Michael Nem, ut expressit interpres Baronii, magis videtur Eucharistiam dicere : *Dei in mysteriis divinis, ut animæ viaticum et munimen essent, participat*. De ritu sacramenti unctiois, nonnihil Græcis ac Latinis diverso, utrisque nihilominus sano, quan-

quam in suis Græcis improbante, et ut novellum errorem a sordibus, damnante Arcudio, non spernenda in suis Euchologicis noster Goar.

(22) *Ex se, ac suis fulgoribus, imprimente*. Sic circumloquimur τὸ ἐναπομαξαμένης · quod sit velut a se abstergendo imprimere, ac quadam a se derivatione : alia voce et simili, ἐναπομόργυσθαι · plane signantissimum in materia subjecta.

(23) *Albos cereos*, κηροῦς ἐξάσπρους. Vox sequiori Græciæ usitatissima, ut etiam numismata argentea a colore ἀσπρους dicant.

mulo superponerent. Porro facta est die illa ac nocte tempestas valida, qualis olim in magni Petri Alexandrini funere (24). Eratque videre rem mirabilem. Quippe spreverunt omnes, mareque, et aerem, et inundationem fluminum, principumque tentationem, ac si quid aliud est terrorem habens, posthabuere. Quin et servi, dominorum obsequium; et agricolæ, culturæ operam; curatoresque et præfecti, curationem ac præfecturam; nautæ item et mercatores, mercaturam; ac viatores, iter: ut pretiosum mobile intenti: vel ut proprie magis dicam,

Proinde, ea Psalmorum modulatione ac luminum accensione; iisque vigiliis, ac sacris inclinationibus; postera die, re sacra de more peracta, circiter hora septima, traditus est sepulcro sive tumulo (25): nec id plane non ægre, ac labore, irruente populi multitudine, ut sibi quisque, aliquid de sacris demortui exsuviis pretiosisque reliquiis, tolleret. Traditus nihilominus est, ac in domuncula sua depositus, quo loco vir beatissimus solitus esset libros sacros scribere, ac Domino ministrare. Hoc enim juxta Apostolum, etiam ab affectis viribus, et mala valetudine, a persecutione senioque, opus manuum habebat. Sane vero appositus est, Pater, Patribus; sacerdos, Pontificibus, ante etiam unctionem (26); confessor, confessoribus; martyribus proposito martyr; prædicatoribus, magna veritatis tuba. Sed et hoc addiderim: Continens ille, continentibus; castus, castitatis amanti; hospitalis, iis, qui studuissent hospitalitati; modestus, sensu, modestis ac humilibus. Qui bene *omnia omnibus*³⁰, quoad fieri posset, divina quadam ratione *fuisse factus*, ut *omnes, autve plures salvos faceret*³¹, apostolicorum gestorum informationibus nixus. Ac quidem modo: consummato apostolico cursu, cœlos pompa ingreditur, ac una cum angelis festos choros ducit, *in loco tabernaculi admirabilis, in epulantium sono*³², æternis in Domino fruens bonis: nosque inde propitius intuens, suas pro humilibus nobis supplicationes Deo ferventius offert. Nos porro humiles abjectique, spe in alios mutati, feramus, gratias agentes, si quid molestum ingruit, egregiam illam prolocuti vocem: *Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita et factum est*³³. Si quid enim fuit factum, Domini factum est voluntate, qui omnia utiliter dispensat: *Voluntati autem ejus*, inquit admirabilis Apostolus,

³⁰ II Cor. ix, 22. ³¹ II Tim. iv, 7. ³² Psal. xli, 5. ³³ Job i, 21.

Α Πάντες γὰρ καταφρόνησαν καὶ θαλάσσης, καὶ ἁέρος, καὶ ἐπικλύσεως ποταμῶν, καὶ πειρασμοῦ τῶν κρατούντων, καὶ εἴ τινος ἄλλου, δεύτερα πάντα ἠγησάμενοι. Ἀλλὰ καὶ δοῦλοι δεσποτῶν θεραπείαν, καὶ γεηρόνοι τὴν ἔργασίαν, καὶ ἐπίτροποι τὴν ἐπιστάσιαν, καὶ πλωτῆρες καὶ ἔμποροι τὴν ἔμπορίαν, καὶ ὄδῃται οἰκίαν ὁδῶν· καὶ περιεχίνοντο, εἰς αὐτὸν ὡς εἰς ἱερὸν κειμήλιον ἀποβλέποντες, ἢ μᾶλλον οἰκειότερον εἰπεῖν, ὡς ἔμπνουν καὶ φωνεῖν δυνάμενον.

omnes circumfusi essent, oculis in eum, ceu in omnem circumfusi essent, velut in spirantem ac etiamnum loqui valentem.

Καὶ οὕτω σὺν ψαλμῳδίας καὶ φωταφίαις ταῖς καθηκούσαις, παννυχισί τε καὶ ἐπικλήσεσι ἱεραῖς, τῇ εἰσῆς κατὰ τὸ σύνθητες λειτουργήσαντες, περὶ ὧραν πέμπτην παρεδόθη τῷ ἱερῷ τάφῳ, ἧτοι γλωσσοκόμῳ, οὐκ ἄκαματι, οὐδ' οὐ μὴν ἀπονητι, διὰ τὸ ἐπιπεπρωκέναι τὸ τοῦ λαοῦ πλῆθος, ἅραί τε τῶν ἱερῶν ἐνταφίῳ, ἢ τοῦ τιμίου λειψάνου. Παροδόθη δ' οὐν ὁμοῦ, καὶ ἀπετίθη ἐν τῷ οἰκίῳ δωματίῳ, καθ' ὃν τόπον εἰώθει ὁ τρισμακάριος τὰς ἱεράς γράφαις Βίβλους, καὶ λειτουργεῖν Κυρίῳ. Τοῦτο γὰρ ἦν αὐτῷ ἀποστολικῶς, καὶ μετὰ διωκτικὴν κάκωσιν καὶ γῆρας, ἐργόχειρον. Καὶ γε προσετίθη ὁ Πατὴρ τοῖς Πατέρασιν· ὁ ἱερεὺς τοῖς ἱεράρχαις, καὶ πρὸ τῆς χρίσεως· ὁ ὁμολογητὴς τοῖς ὁμολογηταῖς· τοῖς μάρτυσιν, ὁ προαιρετικὸς μάρτυς· ὁ διδάσκαλος τοῖς διδασκαλοῖς· τοῖς κήρυξιν, ἢ μεγάλη τῆς ἀληθείας σάλπιγξ. Προσθεῖναι δ' ἂν καὶ ταῦτα· ὁ ἐγκρατὴς τοῖς ἐγκρατίσιν, ὁ ἀγνός τοῖς φιλάγνοις, ὁ φιλόξενος τοῖς φιλοξένοις· ὁ μέτριος, τοῖς μετρίοις· Ἄπαντα τοῖς πᾶσιν εὐγεγονῶς, καθ' ὅσον οἶόν τε θεοπροπῶς, ἵνα τοὺς πάντας, ἢ τοὺς πλείονας σώσῃ, ἀποστολικῶς κατορθώμασιν ἐπεριδόμενος. Καὶ νῦν αὐτὸς μὲν, ἀποστολικὸν ἐκτελεστικῶς δρόμον, ἔστιν οὐρανοῦς ἐμβατεύων, καὶ ἀγγέλων συμπανηγυρίζων χορείαις, Ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς, ἐν ἡχῶ ἐορταζόντων, ἐν Κυρίῳ ἀπολαύων τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν· κάκειθεν ἡμᾶς ἐποπεύων ἔλαος, τὰς ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν λιτὰς τῷ Κυρίῳ προσφέρει ἰσχυρότερον. Ἡμῖς δὲ οἱ ταπεινοὶ, τῇ μὲν ἐλπίδι μεταβαλλόμενοι, φέρωμεν εὐχαρίστως τὸ λυπηρὸν, τὴν ἀοίδιμον ἐκείνην φεγγόμοιο φωνήν· Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο. Εἰ τι γὰρ γέγονε, θελήματι Κυρίου γέγονε, τοῦ συμφερόντως πάντα οἰκονομοῦντος· Τῷ δὲ βουλήματι αὐτοῦ, ὡς φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, τίς ἀνθ-

NOTÆ.

(24). *In magni Petri Alexandrini funere*, ἐπὶ τοῦ μεγάλου Πέτρου Ἀλεξανδρείας. Non videtur exstare quam auctor insinuat historiam, obortæ tempestatis ad elationem funeris Petri; probandæ nimirum devotioni plebis Alexandrinæ, in coronarum jam pastorem suum, in quem ad coronam properantem sic fuissent assidui, ut vix non impedièrent coronam; ipso adeo Petro, ne illa desiderantem effugeret, elanculum et pia fraude, spiculatorem admittente, dato consilio suffodiendi noctu murum, quo is tuto, lusoque populo, caput amputaturus accederet Mirandæ omnino artes, sed amanti notæ.

(25). *Seu tumulo*, ἧτοι γλωσσοκόμῳ. Vox minus frequens eo significato. Forte significat ipsum pheretrum, quod fuerit clausum, condendo terræ sacro corpusculo, quod hactenus omnibus visendum prostittisset; ut etiamnum, maxime in Deo sacrorum hominum exsequiis, fieri solet.

(26). *Sacerdos pontificibus, ante etiam unctionem*, ὁ ἱερεὺς τοῖς ἱεράρχαις, καὶ πρὸ τῆς χρίσεως. Simile habet Joan. Hierosolymitanus in Joannem Damascenum, exponens sancti Stephani junioris dictum illud in ipsum, quo θεῖον καὶ θερόρον vocat; quæ nimirum propria sunt pontificum, κᾶν, inquit, μή

ἔσται; Πλὴν ὅτι καὶ τὸ τῆς φύσεως πανθά-
νομεν, καὶ ὀφθαλμῶς ἀποδυρόμενοι, τὸν ὡς
ἀληθῶς, καὶ φιλόθεον, καὶ φιλότεκνον Πατέρα
διεξερχόμεθα· καὶ γε μάλιστα ὁρῶντες καθεκάστην,
καθάπερ πετηνοὺς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἄλλους
ἀλλαχόθεν, τοὺς μὲν ἐγγύθεν, τοὺς δὲ πόρρωθεν
προστρέχοντας τῷ πατρικῷ τάφῳ, ἀμειδίς τῷ
προσώπῳ, ἐρικλυμένους, αὐχμηροὺς, σακρυρροῦν-
τας, συστρεφομένους, καὶ ἐκ βιάθους ποτνωμένους·
ὡς καὶ ἐξ αὐτῆς ὄψεως γνωρίζεσθαι πᾶσι τὸν τρό-
πον· ἀλλὰ μὴν καὶ ἑτέρους πλείονας τῶν πατρικῶν
ἀπολελαυκῶτων εὐεργεσιῶν κατ' ἀμφοτέρα. Ἵμεις
δὲ, ὡ μακαριώτατοι, τὰ ἴσα εἰ καὶ πλείονα εἴποιτε,
ὡς ἀπολειφθέντες καὶ τῆς ἐπὶ τῇ μεταστάσει τοῦ
παμμακάροτος αὐτοψίας, καὶ ἀποκλαιόμενοι, καὶ
ἀποδυρόμενοι. Ἄλλ' οὖν διὰ τῶν ἀκουσθέντων, καὶ
ἐπιζομένων παρηγορήθητε καὶ ἀναψύξατε, καὶ
πρὸς τὸ εἶξῆς ἔχθετε τοῦ καλοῦ ὑμῶν δρόμου ἀνολιγ-
ώρως· εὐχόμενοι καὶ ὑπὲρ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν
ἀδιαλείπτως, ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ τῆς τιμιότητος
ὑμῶν, εἰ καὶ τολμηρῶς. Πᾶσαν ὑμῶν τὴν συνοδίαν
μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφικῶς προσκαγορεύομεν
δὲ ὑμῶν. Οἱ σὺν ἡμῖν, πλείστα προσκαγορεύουσι τὴν
ἀγιωσύνην ὑμῶν.

²⁴ Rom. ix, 19.

*A quis restitit*²⁴? Cæterum, quia etiam nature jura
subimus (27), pupillarum more deplorantes, vere et
Dei et filiorum amanti Patris, res enarramus.
Sane vel maxime, cum ceu aviculas, fratres no-
stros, alios aliosque, ex aliis aliisque propinqui-
bus ac remotioribus locis, ad paternum sepulcrum
accurrentes, in dies videamus, vultu tetrico, im-
maniter afflictos ac tristes (28), squalidos, lacry-
mis diffuentes, sese contorquentes, exque imo
pectore gementes, ut vel ex ipso aspectu, quis
statim agnoscat affectum. Quin et alios plures,
qui in utroque paterna beneficia consecuti sint.
Vos porro, beatissimi, eadem, ac iis plura dixerit-
is, hoc ad alia deplorantes, quod sit negatum, ut
ter beati viri transitui præsentis essetis. Enimvero,
consolamini, per ea quæ audistis et speratis, refrig-
erioque alacres, reliquum bonum cursum vestrum
impigre prosequimini: etiam indesinenter pro no-
stra humilitate precantes, quando et nos pro hono-
randa vestra charitate: quanquam videatur id au-
daciuscule dictum: Per vos, fraternæ saluto vestrum
omnem conventum cum reliquis. Qui nobiscum
sunt fratres plurimum salutant sanctitatem ves-
tram.

IN SUBSEQUENTEM NARRATIONEM MONITUM.

Ad rem canonicam valde pertinet narratio quædam dissidii vel potius schismatis Theodori Studitæ a duobus patriarchis Tarasio et Nicephoro, quod a Studii deinde monachis paulo ditius continuatum fuit. Ea cum mihi conspecta fuerit in Cod. Vat. præcisâ admodum et satis utilis, nolo fraudare lectores meos de hac ecclesiasticæ historiæ particula. — *Ang. Mai Spicileg. Rom. t. VII, p. xxix.*

Περὶ Ταρασίου καὶ Νικηφόρου τῶν ἐν
ἁγίοις πατριαρχῶν.

Ὅτι Ταράσιος καὶ Νικηφόρος οἱ ἀοίδιμοι πατρι-
άρχαι οικονομίας τινὰς ἀναγκαιῶς ἐποιήσαντο,
δι' αἷς καὶ ἀπέσχισεν ἑαυτὸν ἐκ τῆς τούτων κοινω-
νίας ὁ ἐν ἁγίοις Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, ὡς ἦδη
παρεδηλώσαμεν· βούλεται οὖν ὁ λόγος ταύτας δι-
ηγῆσασθαι. Ὁ γὰρ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ὁ τῆς

C De sanctis patriarchis Tarasio et Nicephoro.

Patriarchæ celebres Tarasius atque Nicephorus
dispensationes quasdam fecerunt, quarum causa
separavit se ab illorum communione sanctus Theo-
dorus Studita, ut jam significavimus. Ræi igitur
historia pandenda est. Imperator Constantinus,
religiøsæ Irenes filius, uxore sua ejecta, et per vim

NOTÆ.

περισσὸς ἢ ἀρχιερωσύνης τῷ χρίσματι· sic enim
ego eum ms. jungerem, non ut habent edita, cum
sequentibus de martyrio, ad quod chrisma illud
pontificum accidentario habet, communi martyrii
laurea omni hominum statui et ordini; nec minus
ad omnes habente, quam habeat Christi charitas,
a qua est, ut martyrium sit; operante in eo, ut
Christi passione per imitationem operis, ita Spiritu
sancto per potissimum dilectionis affectum, ut scite
doctor noster angelicus 3. p. q. 66. a 12. Non sic
τὸ, θεοφόρον· sed iis velut proprium est, quibus
Apostolus doctrinam ut propriam tribuit: nempe
pastoribus et episcopis: quos oportet ab ipsa
ratione officii esse Deo afflatos, ac ceu afflante Deo
docere subjectas plebes; ut alii omnes, sive Dama-
scenus, sive Theodorus, sive Maximus, aut Ephræm,
nosterque Hieronymus, ac quot quot non episcopi,
vere θεοφόροι et ipsi fuerunt, velut quædam parti-
cipatione pastoralis illius spiritus, ejusmodi fue-
rint: velut seniores quibus Dominus de Mosis spi-

ritu, subsidio eidem futuris, dederit.

(27) *Quia et naturam discimus*, τὸ τῆς φύσεως
πανθάνομεν. Velut dicit, *afficior naturæ affectionibus*,
ac præsentio in his adversis, et communi afflictione,
quod est hominis, quanquam propositum animi sub-
lime est, ac ad sanctam illam ἀπάθειαν impellit.
Similia fere Sulpit. de lacrymis in obitu beati Mar-
tini; nec vero Apostolus eas lacrymas prohibet, sed
quales sunt eorum qui spem non habent, aut velut
non haberent minus castigate et in modestia Christiana
lacrymantur et lamentantur, velut facti negantes
resurrectionem: in quos Chrysostomus, hom. 21
in Acta, et 4 in Epist. ad Hebr. ubi et divinissime
enarrat, quod Ecclesia velut resurrectionem præ-
dicans in fidelium exsequiis, suavissimum personat:
*Convertere, anima, in requiem tuam, quia Domi-
nus benefecit tibi.*

(28) *Immaniter afflictos ac tristes, ἐρικλυμένους*.
Quo sensu Hesychio· Τὸ, κλυμένων, est πονουμένων,
et τὸ, κνήσαι, λυπῆσαι.

tonsa, aliam subintroduxit. Et sanctus quidem Tarasius, qui tunc temporis Constantinopolitanæ Ecclesiæ clavum moderabatur, prorsus non consensit; sed ecclesiæ presbyter quidam, nomine Josephus, illos coronavit. Tunc ergo magnus Theodorus imperatorem divino zelo commotus excommunicavit, et cœu graviter contra jus agentem redarguit, aliis multis propositum ejus zelumque sectantibus: simulque separavit se ab Ecclesia et a patriarcha; quia etiamsi nuptiis illicitis non consenserat patriarcha, haud tamen contra iverat, neque divinum zelum adversus imperatorem tanti flagitii reum exprompserat. Sed postquam Deo vindice Constantinus excæcatus fuit, et hujus quoque mater Irene imperio excidit, is qui hanc insidiis exauctoravit Nicephorus sceptro potitus, inter alia perperam perpetrata, operam dedit ut prædictus presbyter Josephus, jam sacris exclusus, rursus in ecclesiam reciperetur. Tum sanctus Nicephorus, mortui jam Tarasii successor, Nicephori imperatoris voluntati condescendit, et Josephum admisit. Quam ob rem rursus magnus Theodorus ab hujus quoque communione semet secrevit. Et quidem jam inde ab initio sanctus Theodorus iniquitatem illam non tulerat; quanquam Constantinus imperator munera quoque obtulerat, eumque omnino placare sategerat tum ipse per se, tum per alios, et per ipsam denique illegitimam conjugem, quæ Theodoro erat affinis: neque item, gravissima ab illo perpessus, exsilia scilicet, carceres, longam famem, plagis etiam dorso inflictis, et omnimodis cruciatibus, de divino zelo quidquam remisit, neque segnius resistere visus est. Profecto leve videri non poterat tantæ virtutis viro Constantini flagitium, quod ab imperatore inceptum ad plurimarum animarum subversionem jam redundabat. Etenim mortales multi, præsertim ad libidinem proni, ansam inde abripientes ad suas explendas intemperantes cupiditates, jam tanquam legem flagitium imperatoris sectabantur, legitimas pellendo uxores, et alias prout cuique magis placebant sibi copulantes. Hanc pestem jam ad plures regiones manantem cernens magnus Theodorus, commovit ipse suum adversus imperatorem divinum zelum, ut diximus, et ad finem usque dissensit. Porro ex dictis patriarchis, divus quidem Tarasius ideo condescendit, et hoc iniquum Constantinum facinus dissimulavit, quia minabatur idem Constantinus imperator, nisi suæ voluntati cederet patriarcha, se superiorem imperatorum hæresim instauraturum, et venerandas sanctasque imagines denuo destructurum. Propterea igitur visum est ei aliquantum de districto jure remittere, ne rei summam pessumdaret. At sanctus Nicephorus, cum valde antea restitisset regnanti post Constantinum Nicephoro; postea tamen contumaciam hujus mentisque pravitatem apprime sciens, timensque ne aliquando res omnes ecclesiasticas turbaret ac permisceret, condescendit ipse quoque, et exauctoratum Josephum recepit, uti

A φιλοχρίστου Ειρήνης υἱός, τὴν ἑαυτοῦ σύμβιον ἐξώσας, καὶ ἀποκαίρας ἀποῦσαν καὶ μὴ βουλομένην, ἐτέραν ἀντ' αὐτῆς ἠγάγετο· καὶ ὁ μὲν ἅγιος Ταράσιος (οὗτος γὰρ ἦν τὴν καὶ αὐτὰ τοὺς οἰακας ἰθύνων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας, ὅπως εἰς τοῦτο οὐ συνεδόκησεν· ἀλλὰ πρεσβύτερος τις τῆς Ἐκκλησίας ὄνομα Ἰωσήφ, ἐστεφάνωσεν αὐτούς· τότε τοίνυν ὁ μέγας Θεόδωρος τὸν βασιλεῖα μὲν ἀπεκέρυξεν ζήλω θεῖω κινούμενος, καὶ ὡς οὐ μετρίως παρανομήσαντα ἤλεγξεν, ἀκολουθησάντων τῷ αὐτοῦ σκοπῷ τε καὶ ζήλῳ καὶ ἄλλων πλειόνων· ἀφώρισε δὲ ἑαυτὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ πατριάρχου· διότι εἰ καὶ μὴ συνεδόκησεν εἰς τὸν παράνομον γάμον ὁ πατριάρχης, ἀλλ' οὐδ' ἐπέβηθεν, οὐδὲ ζήλον θεῖον ἐπεδείξατο κατὰ τοῦ τηλικούτου μίσους ἐργασασμένου βασιλέως. Ἄλλ' B μετὰ τὴν ἐκ θεῖας δίκης τῷ Κωνσταντίνῳ ἐπειθεῖσαν τύφλωσεν, καὶ τὴν ἐκ τῆς βασιλείας καθαιρέσιν Εἰρήνης τῆς τούτου μητρὸς, ὁ ταύτην ἐξ ἐπιβουλῆς καθελὼν Νικηφόρος τῶν σκήπτρων ἐγκρατῆς γενόμενος, μετὰ τῶν ἄλλων ὧν οὐκ εὐαγῶς ἔπραξεν, ἐσπούδαζε καὶ τὸν προλεχθέντα πρεσβύτερον Ἰωσήφ καθηρημένον ἤδη, δεχθῆναι πάλιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ὁ δὲ ἐν ἀγίοις Νικηφόρος, διαδεξάμενος ἤδη τελευτήσαντα τὸν Ταράσιον, συγκατέβη τῇ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου σπουδῇ, καὶ εἰσεδέξατο τὸν Ἰωσήφ· ὅθεν πάλιν ὁ μέγας Θεόδωρος καὶ ἐκ τῆς τούτου κοινωνίας ἀπορρήγνυται· ἀλλ' αὐτὸς μὲν ὁ ἐν ἀγίοις Θεόδωρος οὔτε ἐξ ἀρχῆς τῇ παρανομίᾳ συνθέσθαι ἠνέσχετο, καίπερ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ δῶρα προταίνοντος, καὶ παντοίας τιθαπσέειν αὐτὸν ἐπιχειροῦντος διὰ τε ἑαυτοῦ, καὶ δι' ἐτέρων, καὶ δι' αὐτῆς C δὴ τῆς ἀθέσμως αὐτῷ συνοικησάσης, συγγενοῦς οὐσίας τοῦ Πατρὸς· οὔτε αὖθις τὰ δεινότερα ὑποστάς παρ' αὐτοῦ ἐν ἐξορίαις, καὶ ἰρκταῖς, καὶ λιμῷ μακρῷ, πηγαῖς τε ταῖς κατὰ τῶν νότων, καὶ παντοίαις κακώσεσι, καθυφῆκε τι τοῦ θεοῦ ζήλου, ἢ ὅπως ἤττων ὤφθη τὴν ἔνστασιν. Οὐ γὰρ ἦν ἐλαφρὸν δοκεῖν ἀνδρὶ τοσοῦτῳ τὴν ἀρετὴν τὸ τοῦ Κωνσταντίνου παράπτωμα· καὶ γὰρ ἀπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ βασιλέως ἐξείλαμενος εἰς καταστροφὴν μυρίων ψυχῶν ἤδη προέβαινεν· οἱ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ μᾶλλον οἱ ἐμπαθέστεροι, ἀφορμὴν ἐκ τούτου λαμβάνοντες εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν ἀκολάστον αὐτῶν ἐπιθυμιῶν, ὡς νόμῳ D δὴθεν τῇ παρανομίᾳ τοῦ βασιλέως εἶποντο, τὰς μὲν κατὰ νόμον ἤδη συζευχθείσας αὐτῆς γυναῖκας ἐκβάλλοντες, ἐτέρας δὲ ἄσπερ εἶχον καταθυμίους εἰσοικιζόμενοι· ταύτην τὴν λύμην εἰς πολλὰς ἤδη διαδραμούσαν χώρας ὄρων ὁ μέγας Θεόδωρος, ἐκίνησεν τε κατὰ τοῦ βασιλέως τὸν θεῖον ζήλον, ὡς εἶπομεν, καὶ μέχρι τέλους αὐτὸν διετήρησεν· καὶ οὗτος μὲν οὕτω.

Τῶν δὲ μνημονευθέντων πατριάρχων ὁ μὲν θεῖος Ταράσιος δια τοῦτο συγκατέβη καὶ ἐφησυχάσεν τῷ τοιοῦτῳ ἀθέσμῳ τοῦ Κωνσταντίνου δραματουργήματι, ἐπειδὴ ἠπέλει ὁ αὐτὸς Κωνσταντίνος ὁ βασιλεὺς, εἰ μὲν τῷ αὐτοῦ θελήματι ὑποκύψει ὁ πατριάρχης, τῶν ἐναγῶς βασιλευσάντων τὴν αἵρσιν ἀνανεώσασθαι, καὶ τὰς σπητὰς καὶ ἀγίας εἰκόνας πάλιν καθαιρήσειν· τούτου οὖν ἔδοξεν ἕνεκεν αὐτῷ μικρὸν

ἐνδοῦναι τῆς ἀκριθείας, ἵνα μὴ ἀπολείσαι τὰ μέγιστα · ὁ δὲ ἐν ἁγίοις Νικηφόρος πολλὰ πρότερον ἀντικαταστάς τῷ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντι Νικηφόρῳ, ἔπειτα τὸ δύστροπον αὐτοῦ καὶ τὸ τῆς γνώμης κακοθαλῆς ἀκριθῶς ἐπιστάμενος, καὶ ὑφορώμενος μὴ ποτε ταράξη καὶ συγχέη πάντα τὰ ἐκκλησιαστικά, συγκατέβη καὶ αὐτὸς, καὶ ἐδέξατο τὸν καθηραμένον Ἰωσήφ, ὡς προσέρχεται · πλὴν εἶτε ὁ μέγας Θεόδωρος κρηῖτον ἔπραξε παρρησιασάμενος κατὰ τῆς παρανομίας καὶ μέχρι τέλους ἐστάς, εἴ τι οἱ πατριάρχαι συγκαταβάνας διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας, ἑτέροις δοκιμάζειν καταλείψομεν, τοῖς ἔχουσι τὸν λύχνον τῆς γνώσεως ἐν ἑαυτοῖς φαίνοντα, καὶ ἑρῶμένους τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητῆρια πρὸς τὴν τῶν τοιούτων διακρίσιν · ἐπεὶ καὶ τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον τὸν Κύπρου εὐρίσκομεν, τὸν αὐτὸν τῷ μεγάλῳ Θεόδωρῳ ζῆλον καὶ ἐστάσαν ἀήτητον ἐνδειξάμενον πρὸς τὴν βασιλεύσαν Εὐδοξίαν · ἀπειλοῦσης γὰρ κάκιστης ποτὲ, τοὺς τῶν ἐιδώλων ναοὺς ἀνοίγειν, εἰ μὴ ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐξορισθῆ, οὐ κατέπηξεν, οὐδὲ ἐνέδωκεν ὅλως ὁ ἅγιος · ἀλλ' εἰπὼν, Ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τῆς κρίσεως ταύτης, ἐξῆλθε, θυμοῦ πνέουσας καταλείψας αὐτὴν. Λέγεται δὲ ὅτι δι' ἑτέραν αἰτίαν ἀπὸ τῶν ἀοιδίμων πατριαρχῶν ὁ ἐν ἁγίοις Θεόδωρος ἀπὸ τῆς ἡ δὲ ἦν, ὅτι, φησὶν, ἀπὸ λαϊκῶν εὐθύς εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνεβιβάσθησαν, καὶ οὐ κατὰ θεσμὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐγένετο ἡ τούτων χειροτονία · πρὸς δὲ τοῦτο ἀπολογεῖται ὁ τὰ κατ' αὐτοὺς συγγραφάμενος, ὅτι οἱ θεοὶ κανόνες οὐκ ἀποκλείουσι πάντα τὸ πρᾶγμα · ἀλλ' ὑφορώμενοι μὴ πως ἄπειρος ὢν ὁ χειροτονούμενος τῆ ἱερωσύνῃ καθηκόντων, εἰς πτώσιν ἐνήχη τὰ ἐκκλησιαστικά · οὗτοι δὲ, ὁ μέγας, φημί, Ταράσιος καὶ ὁ θεῖος Νικηφόρος, εἰς τὰ πρόσω βραίνειν τὴν Ἐκκλησίαν πεποιθήκασι, καὶ πάντα καλῶς καὶ ἐνθέσμως ἔπραττον · καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ἄπτεται αὐτῶν ὁ κανὼν. Ἰστίον μνῆσι ὅτι τὸ προσκροῦσαι τοῖς ἀοιδίμοις πατριαρχαῖς τὸν μέγαν Θεόδωρον ἐκ θεοῦ κεκινημένοι, καὶ μικρὸν ἐνδοῦσι τῆς ἀκριθείας, διὰ τὸ μὴ γενέσθαι μείζονα βλάβην, καὶ ἑαυτὸν ἀποσχίσαι τῆς Ἐκκλησίας, οὐ μικρὸν πῶμα τοῖς Πατράσι ἐδοξεν · ἀλλ' ὁμοῦς πάλιν διωρθώσατο, ὡς προσέρχεται · καὶ δηλοῖ μὲν τοῦτο ἡ τῶν κατ' αὐτὸν ἱστορία · δηλοῖ δὲ καὶ ὁ μέγας Μεθόδιος ἐν τῷ ἤδη μνημονευθέντι λόγῳ αὐτοῦ τῷ πρὸς τοὺς Στουδίτας · διηγεῖται γὰρ ὅτι πάλιν ἠθέτησε τὴν γνώμην ἢν ἔσχε κατὰ συναρκασίαν, καὶ τῆ Ἐκκλησία συνήφθη · καὶ ὅτι πρὸς τῷ τέλει αὐτοῦ πολλὴν ἔνωσιν καὶ ἀγάπην καὶ συνομιλίαν ἀνεύαον μετὰ Νικηφόρου τοῦ ἀοιδίμου πατριαρχοῦ ἐπέκτητο · ἐπληρώθη γοῦν ἐπ' αὐτῷ τὸ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένον περὶ τοῦ δικαίου, ὅτι Ὅταν πέση, οὐ καταρραχθήσεται, ὅτι Κύριος ἀντιστηρίξει χεῖρα αὐτοῦ · εἰ γὰρ τὸ προσκροῦσαι καὶ τῷ τυχόντι ἱερεῖ, ἄνευ δηλαδὴ αἰρέσεως, μέγαν ἔχει τὸν κίνδυνον, πηλίον ἢν τὸ πρὸς τοιούτους ἀρχιερεῖς τοῦτο γενέσθαι, καὶ ἀρχιερίων ἀρχιερεῖς, Διονύσιον; τοῦτο γὰρ καὶ ὁ θεῖος Μεθόδιος πρὸς τοὺς τοῦ ἁγίου μαθητάς, τοὺς Στουδίτας φημί, δικαίως προτείνεται, λέγων οὕτως · Σὺ μοναχὸς εἶ, καὶ οὐκ ἐξεστὶ σοὶ ἐξετάζειν τὰ τῶν ἱερῶν, ἀλλ' ὑποτάσσασθαι σε χρὴ, καὶ οὐχ ὑποτάσσειν οὐδὲ ἐξετάζειν αὐτούς.

¹¹ Psal. xxxvi, 25.

A dictum est. Verumtamen utrum magnus Theodorus melius se gesserit flagitio adversans et usque ad finem resistens; an potius duo patriarchæ, dictas ob causas condescendentes, aliis dijudicandum permittemus, qui scientiæ lucernam habent apud se relucentem, firmoque animæ sensu præditi sunt ad hæc discernenda. Namque et sanctum Cypri Epiphanium comperimus, parem magno Theodoro zelum, et invictum resistendi vigorem exprompsisse contra Eudoxiam augustam: quæ dum aliquando minaretur idolorum templa se fore reseraturam, nisi divus Chrysostomus in exsilium pelleretur, haud animo concidit neque cessit omnino vir sanctus; sed dicens: Mundus ego sum ab hoc iudicio, discessit, plenam irarum ipsam relinquens. B Aliam quoque ob causam dicitur, ab illustribus patriarchis dissidium fecisse sanctus Theodorus; quia videlicet de cætu laicali, ut aiebat, ad patriarchalem sedem fuerant assumpti, neque eorum electio ad juris ecclesiastici tramitem facta. Jam vero huic argumento respondet ille qui horum res gestas scripsit, nempe sacros canones haud districte hanc rem vetare: sed verentes tantum, ne si forte sacerdotalis officii ignarus eligeretur, res ecclesiasticas pessumdaret. At enim hi, magnus, inquam, Tarasius et divus Nicephorus, rem imo ecclesiasticam in melius provexerunt, atque omnia recte legitimeque gesserunt. Ideoque ipsos canon non attingit. Sciendum vero est, magni Theodori oblectationem adversus illustres patriarchas, qui Dei instinctu aliquantum de rigore remiserunt ne majus detrimentum fieret, atque ejusdem ab Ecclesia secessionem, visam esse Patribus haud mediocre noxam. Sed tamen actum correxit, ut supra dictum est: atque ut horum historia demonstrat. Ostendit id magnus quoque Methodius in memorato sermone suo ad Studitas: narrat enim Theodorum sententiam suam immutasse, qua abreptus fuerat, et se cum Ecclesia reconciliasse: et circa vitæ finem multam animi conjunctionem, charitatem ac familiaritatem perpetuam cum illustri patriarcha Nicephoro fovisse. Igitur in eo completum est psalmi illud de justo homine dictum, quod cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam ¹¹. Nam si vel cuilibet sacerdoti adversari, excepta nimirum hæresi, magnopere periculosum est, quanti momenti demum fuit talibus adversari pontificibus, pontificum, inquam, pontificibus, vel potius apostolis, ut magnus loquitur Dionysius. Hoc autem divus quoque Methodius viri sancti discipulis, id est Studitis, juste objecit, sic dicens: Tu monachus es, neque tibi licet sacerdotum res scrutari; sed te subjectum esse oportet, non alios subjicere aut eventilare.

μάλλον δὲ καὶ ἀποστόλους αὐτοῦς, κατὰ τὸν μέγαν

INDICES.

INDEX.

EORUM AD QUOS SCRIPTÆ SUNT THEODORI EPISTOLÆ.

Prior numerus librum, posterior columnam indicat.

A

Abolio monacho, II, 1598.
Abrahamio hospitalario, II, 1351.
Agathoni cæterisque filiis, II, 1427.
Albenecæ protospathariæ, II, 1262.
Alexandriæ papæ, II, 1155.
Ammoni filio, II, 1334.
Anastasio episcopo Cnosie, I, 943.
Anastasio protospathario, II, 1270.
Annæ monachæ, I, 1062.
Annæ præpositæ, I, 1070, 1107.
Anthimo filio, II, 1362.
Antisarchensis populi communi, I, 966.
Antonio Dyrrachii, II, 1490.
Antonio episcopo, II, 1627.
Antonio præposito S. Petri, etc., I, 1410.
Arcadio monacho, II, 1250.
Archimandritæ Gotthiæ, II, 1519.
Arsenio filio, I, 1042.
Athanasio filio, I, 1070; II, 1234, 1927.
Auxentio præposito, II, 1566.

B

Basilio præposito et archimandritæ Romæ, I, 1027.
Basilio Christi confessori, II, 1323.
Basilio filio spirituali, II, 1347.
Basilio monacho, I, 998; II, 1562.
Basilio patricio, II, 1266.
Basilio præposito, II, 1195, 1247, 1347, 1447, 1450.
Basilio præsidi S. Sabæ, II, 1670.
Bryenæ stratego, II, 1546.

C

Ad canonicas, II, 1275.
Ad canonicas Principenses, II, 1406.
Cassie candidatisæ, II, 1622.
Charitonis (S.) lauræ moderatori, II, 1167.
Cizarensium fraternitati, II, 1419.
Ad Cyzicenos, II, 1443.
Confessoribus Patribus et fratribus, II, 1283, 1315, 1323.

D

Demetrio consuli, II, 1462, 1658.
Demochari logothetæ generali, II, 1323.
Demochari uxori, II, 1370.
Diogeni a secretis, II, 1530.
Dionysio monacho, II, 1630.
Discipulis suis, II, 1374, 1403, 1422, 1459.
Dorotheo filio, II, 1595.

E

Eliæ filio, II, 1370.
Eliæ presbytero, II, 1563.
Ephraim et Agathoni, etc., II, 1427.
Epiphanio filio, II, 1210.
Episcopis exsulibus, II, 1331.

Episcopis exsulibus in Chersone, II, 1343.
Evaresto filio, II, 1355.
Eudocia candidatisæ, II, 1591.
Eudocimo spathario, II, 1351, 1570, 1586.
Eudoconi sacre virgini, II, 1346.
Euphemie inclusæ, I, 1298.
Euphemio Sardensi, II, 1635.
Irenæ et Euphrosynæ monialibus, II, 1359.
Euphrosynæ præpositæ, II, 1375, 1382, 1390, 1402, 1430, 1467, 1547, 1594.
Euprepiano et iis qui cum eo sunt, I, 1031.
Silvano et Euprepiano filiis, I, 1058.
Eustratio præposito, II, 1363.

F

Fraternitati Cizarensium, II, 1419.
Fraternitati Pelecetes, II, 1458.
Fraternitatibus dispersis, II, 1230, 1251.
Fratribus absentibus, II, 1130, 1179, 1186, 1225, 1233, 1255, 1278, 1339.
Fratribus qui cum Patricio filio sunt, II, 1486. In Saccudione, I, 1010.
Studianis, II, 1271, 1289. In urbe degentibus, II, 1366.

G

Gelasio discipulo, I, 938.
Gordinensis monasterii præpositæ, II, 1346.
Gregoræ laico, II, 1268.
Gregorio, Ezechieli, etc., in Græcia, II, 1350.
Gregorio filio, II, 1500, 1522.
Gregorio consuli, II, 1542.
Gregorio præposito, II, 1359.

H

Hesychio protonotario, II, 1540.
Hierosolymorum patriarchæ, II, 1159.
Hypacoe moniali, II, 1623, 1643.
Hypato filio, II, 1354.

I

Iconomachicæ synodo, II, 1415.
Ignatio filio, II, 1190.
Ignatio præposito, I, 955.
Ignorom præpositæ, II, 1426.
Inclusæ, II, 1246.
Irenæ Augustæ, I, 929.
Irenæ et Euphrosynæ monialibus, II, 1359.
Irenæ patriciæ, I, 1107; II, 1295, 1546, 1583.
Irenæ præpositæ, II, 1618.

J

Jacobo monacho, II, 1391.
Joanni Michaeli, etc., II, 1323.
Joanni clerico, II, 1654.

Joanni eremita, II, 1386.
Joanni filio, II, 1130.
Joanni grammatico, II, 1534, 1587, 1638.
Joanni logothetæ, II, 1319.
Joanni monacho, II, 1626.
Joanni Sardensi, II, 1367.
Joanni spathario, I, 962; II, 1494.
Josepho præposito Cerameorum, II, 1634.
Josepho fratri et archiepiscopo Thessalon., I, 1038, 1063; II, 1159, 1202.
Juliano vestitori, II, 1379.

L

Laurentio filio, II, 1476.
Laurentio Simæoni, etc., filiiis spitalibus, II, 1339.
Leoni orphanotrophi, I, 1003.
Leoni papæ Romæ, I, 1018, 1022.
Leoni patricio et sacellario, II, 1067, 1415, 1574.
Luciano filio, II, 1259.
Lycasto consuli, II, 1463.

M

Macario præposito, II, 1178.
Machariæ spathariæ, II, 1667.
Mariæ moniali, II, 1198, 1263.
Mariæ reginæ, II, 1559.
Mariæ spathariæ, II, 1615.
Mariæ virgini sacre, II, 1414.
Mariano spathario, II, 1387.
Megaloni et Mariæ monialibus, II, 1198.
Methodio monacho, II, 1646.
Michaeli imperatori, II, 1307, 1330.
Michaeli et Theophilo imp., II, 1599.
Michaeli syncello Hagiopolitano, II, 1639.
Monasticam vitam agentibus, II, 1119.
Monachis Myelensibus, II, 1371.
Monachi Photinidæi, II, 1408.
Moniali, II, 1263.
Monialibus, II, 1178, 1274.

N

Naucratio filio, I, 1050, 1070, 1083, 1090, 1095; II, 1123, 1142, 1146, 1207, 1211, 1238, 1275, 1282, 1286, 1294, 1299, 1306.
Nicetæ præpositæ, II, 1342.
Nicéphoro imperatori, I, 959.
Nicéphoro patriarchæ, I, 987, 1006; II, 1174, 1318.
Nicéphoro præposito, I, 919.
Nicetæ curatori, II, 1347.
Nicetæ locum-tenenti, II, 1394.
Nicetæ monacho, II, 1538.
Nicetæ patricio, I, 393.
Nicetæ præposito, II, 1315, 1478.
Nicetæ spathario, II, 1502, 1571.
Nicolao chartulario, I, 1014.

Nicolao discipulo, I, 939.
Nicolao filio, II, 1303.

O

Olbiano patricio, II, 1626.

P

Pantoleonti logothetæ, II, 1322, 1578.
Paschali papæ Romæ, II, 1151, 1154.
Patriarchæ Hierosolymorum, II, 1159, 1395.
Patribus spiritualibus, exsulibus, II, 1255.
Patribus ac fratribus Christi confessoribus, II, 1283, 1315, 1323.
Petro Nicææ, II, 1191, 1355, 1410, 1611.
Philippo diacono, I, 1099.
Philotheo possessori, II, 1543, 1582, 1615.
Photinidii monachis, II, 1408.
Pinuffo et Mari filiis, I, 967.
Platoni patri spirituali, I, 903, 907, 914, 1111.
Præposito, II, 1122, 1187, 1251, 1446.

Presbytero qui subscripserat, II, 1127.
Ad Principenses canonicas, II, 1406.
Procopio monacho, II, 1438.

S

Ad lauram S. Sabæ, II, 1163, 1167.
Sergio consuli, I, 1067.
Sergio præposito, II, 1554.
Severiano filio spirituali, II, 1470.
Silvano et Euprepiano filiis, I, 1638.
Simeoni filio, II, 1247.
Simeoni monacho, I, 969, 974, 979; II, 1199.
Simeoni præposito, I, 933, 991.
Spathariæ Flaviani, II, 1574.
Stauracio spathario, I, 963.
Stephano filio, II, 1555.
Stephano lectori, I, 1102.
Stephano magistro, II, 1314.
Stephano præposito, II, 1442.
Stephano a secretis, I, 923; II, 1310.

T

Thalelæo filio, II, 1203, 1242.

Theoetistæ matri suæ, I, 926.
Theoetisto eremita, II, 1439, 1526.
Theoetisto magistro, I, 981.
Theodoto diacono, II, 1534.
Theodoto hospitalario, II, 1399.
Theodoro monacho, II, 1326, 1471, 1504.
Theodoro patricio, II, 1451, 1515.
Theodoro stratego, II, 1435.
Theodosiæ Augustæ et Basilio ejus filio, II, 1619.
Theodulo Clonitæ, I, 958.
Theophani monacho, II, 1578.
Theophilo Ephesi, II, 1239, 1299, 1482.
Theophilo præposito, I, 1046, 1335.
Theophylacto Nicomedis, II, 1122, 1191.
Thomæ chartulario, II, 1498.
Thomæ diypato, I, 950.
Thomæ patriarchæ Hierosolymorum, II, 1395.
Thomæi virgini sacræ, II, 1655.
Timotheo filio, II, 1194.
Turmarchissæ Græciæ, II, 1454.

ORDO CHRONOLOGICUS.

EARUMDEM EPISTOLARUM

[ex Baronio.]

LIBRO PRIMO.

An. 795.
Nicephoro præposito, epist. 4.
Stephano a secretis, epist. 5.
An. 796.
Platoni patri spirituali, epist. 1.
Eidem, epist. 2.
Eidem, epist. 3.
An. 801.
Irenæ Augustæ, epist. 7.
An. 806.
Nicephoro imperatori, epist. 16.
Simeoni præposito, epist. 26.
Nicephoro patriarchæ, epist. 30.
An. 808.
Simeoni monacho, epist. 21.
Eidem, epist. 22.
Eidem, epist. 23.
Theoetisto magistro, epist. 24.
Nicephoro patriarchæ, epist. 25.
Simeoni præposito, epist. 26.
Basilio monacho, epist. 28.
Fratribus in Saccudione, epist. 31.
An. 809.
Nicolao chartulario, epist. 32.
Leoni papæ Romæ, 33.
Eidem, epist. 34.
Basilio archimandritæ Romæ, epist. 35.
Euprepiano, epist. 36.
Arsenio filio, epist. 38.
Theophilo præposito, epist. 39.
Josepho archiep. Thessalon., epist. 43.
Athanasio filio, epist. 48.
Naucratio filio, epist. 51.
Stephano lectori, epist. 53.
An. 811.
Antonio præposito, 56.
LIBRO SECUNDO.
An. 814.
Iconomachicæ synodo, epist. 1.

Monasticam vitam agentibus, epist. 2.
Naucratio filio, epist. 5.
Catechetica fratribus dispersis, epist. 8.
Nicephoro patriarchæ, epist. 18.
An. 815.
Josepho fratri et archiepiscopo, epist. 9.
Naucratio filio, epist. 10.
An. 816.
Theophylacto episc. Nicomed., epist. 4.
Naucratio filio, epist. 11.
Catechetica detentis in carcere, epist. 21.
Fratribus absentibus, epist. 22.
Præposito, epist. 23.
Petro Nicææ, epist. 25.
Theophylacto Nicomedis, epist. 26.
Josepho fratri et archiepiscopo, epist. 31.
Thalelæo filio, epist. 32.
Naucratio filio, epist. 34.
Eidem, epist. 40.
Theophilo Ephesi, epist. 41.
Basilio præposito, epist. 45.
Luciano filio, epist. 50.
Monialibus, epist. 59.
Theophilo Ephesi, epist. 70.
Episcopis exsulibus, epist. 87.
Mariæ reginæ, epist. 181.
An. 817.
Paschali papæ, 12.
Papæ Alexandriæ, epist. 14.
Patriarchæ Hierosolym. epist. 15.
Ad lauram S. Sabæ, epist. 17.
Moderatori lauræ S. Charitonis, epist. 17.
An. 818.
Paschali papæ, epist. 13.

Simeoni monacho, epist. 30.
Epiphano filio, epist. 35.
Fraternitatibus dispersis, epist. 37.
Simeoni filio, epist. 44.
Fratribus Studianis, epist. 59.
Gregoræ laico, epist. 55.
Naucratio filio, epist. 61.
Catechesis, epist. 66.
Irenæ patriciæ, epist. 68.
Eudoconi sacræ virgini, epist. 94.
Hypato filio, epist. 100.
An. 819.
Fraternitatibus dispersis, epist. 38.
Catechesis, epist. 62.
Naucratio filio, epist. 63.
An. 820.
Eidem, epist. 71.
An. 821.
Eidem, epist. 73.
Michaeli imperatori, epist. 74.
Nicephoro patriarchæ, epist. 79.
Joanni logothetæ, epist. 80.
Michaeli imperatori, epist. 86.
Catechetica, filiis et fratribus, epist. 90.
Episcopis in Chersone, epist. 92.
Eustratio præposito, epist. 106.
Thomæ patriarchæ Hierosolym., epist. 121.
An. 823.
Petro Nicææ, epist. 127.
Leoni sacellario, epist. 129.
Michaeli et Theophilo imp., epist. 199.
Theodosiæ Augustæ, epist. 304.
An. 825.
Joanni eremita, epist. 119.
Theoetisto eremita, epist. 138.
Eidem, epist. 167.

EPISTOLARUM EARUMDEM ALIA DISTRIBUTIO

ex Regio codice 709.

In hac sancti Theodori Stud. epistolarum editione secuti quidem sumus ordinem et modum quo descriptæ sunt in Columnensis bibliothecæ codice, quem passim laudat et perpetuo sequitur Cardinalis Baronius. Gratum tamen lectoribus nec supervacaneum fore putavimus aliam earumdem epistolarum distributionem, quam Græcus Regiæ bibliothecæ codex exhibet, hic etiam conspici.

Ipsa epistolarum omnium initio codex Regius hanc habet inscriptionem: 'Αρχὴ τοῦ πρώτου βιβλίου τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἐπιστολῶν· ἐκλογὴ τῆς τρίτης ἑξορίας. Ac sequuntur epistolæ decem quarum unaquæque inscribitur: Δογματικὴ περὶ τῶν εἰκόνων. Hæ sunt in editione nostra, lib. II, epistola 1, 4, 6, 8, 10, 21, 23, 26, 33 et 36.

Postea in Regio Codice legitur inscriptio hæc: Τοῦ δευτέρου βιβλίου. Tum sequuntur epistolæ quadraginta, quarum singulæ inscribuntur etiam: Δογματικὴν περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων· sunt autem in nostra editione, libri secundi epistola 41, 42, 65, 72, 84, 85, 151, 198, 153, 158, 161, 162, 163, 166, 167, 169, 208, 194, 199, 204, 212, 217, 218, 152, 153, 154, 155, 157, 159, 160, 164, 165, 168, 170, 171, 172, 173, 193, 215, 219.

Quæ proxime sequuntur epistolæ numero quinquaginta sex, habent hanc inscriptionem: Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἐκλογὴ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ἑξορίας. Ac easdem prorsus, eodemque inter ipsas ordine, in nostra editione repræsentat liber primus.

His subjunctus est in codice illo Græco Index ad sequentes epistolas pertinens, atque ita inscriptus: Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἐκλογὴ τῆς τρίτης ἑξορίας. Tum in Indice illo notantur continua serie ducentarum et unius epistolarum tituli, exhibentes singuli nomen illius ad quem epistola mittitur.

Post Indicem descriptæ sunt epistolæ illæ ducentæ et una, sub hoc lemmate: 'Εκλογὴ τῆς τρίτης ἑξορίας. Tum in quatuor libros tribuuntur.

Prima igitur ex iis epistolis, præter ipsius inscriptionem propriam, habet hunc quoque titulum: APXH BIBAIΟΥ Α'. Qui titulus pertinet nimirum ad epistolas triginta sex: quæ subsequuntur: nisi quod una deest; cujus tamen vacuus relictus est locus. Has autem, eodemque ordine, nostra editio exhibet, ab initio nempe libri secundi usque ad tricesimam septimam epistolam; excepta tamen tertia numeri illius; atque hæc est pro qua vacuum locum habet codex Regius; qui nihilominus in indice supra memorato, illius epistolæ inscriptionem exhibet ac numeri notam, videlicet Γ. ἡγουμένω.

Deinde in Codice Græco notatur APXH BIBAIΟΥ Β'. Ac sequuntur quinquaginta epistolæ: quas nostra editio simili prorsus ordine subjiit, a tricesima sexta scilicet libri secundi usque ad octogesimam septimam.

Inde in Codice Græco APXH BIBAIΟΥ Γ'. et sequuntur epistolæ sexaginta quatuor quæ in editione nostra, eodem etiam ordine, ab octogesima sexta scilicet usque ad centesimam quinquagesimam primam.

Tum denique APXH BIBAIΟΥ Δ'. Et sequuntur epistolæ quinque et triginta quæ in nostra editione sunt libri secundi epistola 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 91, 92, 95, 96, 97, 200, 201, 202, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 212, 213, 214, 215, 216.

ALIA ITEM PARTITIO EARUMDEM

Ut notatæ sunt in mss.

EPISTOLÆ DOGMATICÆ.

Libro II, Epist. 1, 4, 6, 10, 21, 23, 26, 33, 36, 41, 42, 45, 72, 84, 85, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 190, 193, 194, 198, 199, 204, 212, 215, 217, 218, 219.

CATECHETICÆ.

Libro I, Epist. 31, Libro II, Epist. 8, 21, 37, 38, 62, 64, 90, 112, 124, 131, 135, 140, 142.

PARÆNETICÆ.

Libro II, Epist. 53, 102, 105, 109.

CONSOLATORIÆ.

Libro I, Epist. 12, 39.

INDEX ANALYTICUS.

IN OPERA SANCTI THEODORI STUDITÆ.

Revocatur Lector ad columnas editionis nostræ, Litteræ, a, b, c, d, inchoantem, mediam et desinentem paginam signant.

A

- Abbas excipere solitus erat quotidianas monachorum confessiones, 1711.
- Abgarus Edessenus Christi imaginem ab ipso Christo missam accipit, 178, c, 1287, d, imaginis illius virtute sanatur, 178, c, accipit a Christo litteras, 1019, d, 1154, c.
- Ablutio oris post sacram communionem, 1662, c.
- Abolus monachus, 1598, b, c.
- Abrahamus hospitalarius, 1351, b.
- Absolutio per epistolam, 1259, c.
- Abstinencia quadragenaria, 339, d.
- Abstinentiæ moderandæ ratio, 127, a, 1343, a.
- Acacius monachus sanctissimus, 935, b.
- Acacii martyris reliquie in urbe Calabria Calis, 799.
- Acephalorum hæresis confundens in Christo naturas, 402, b, c. 1535, b, c. Acephali multiplices, 1815, b, c, 1051, c.
- Achirao, *loci nomen*, 210, c.
- Acrita peninsula S. Tryphoni martyri sacra, 222, d.
- Acrosticha Iconomachorum, 425, 438, 475, 478, orthodoxy, 438 *et seqq.*
- Adorationis genus multiplex, diversumque, 347, a.
- Adoratio et honor interdum pro eodem sumuntur, 371, a, b, c. Adoratio quæ latria est, Deo uni debetur, 330, b, omnis refertur ad Trinitatem, 1531, a. Adoratio relativa, homonymica, hypostatica, 1590, 1591, adoratur homonymie Christus in imagine, 1331, d. Adoratio imaginum non est idololatria, 330, c, d. Iconomachorum sententia de imaginum adorationem imaginis Christi tollit, 430, c, adoratio Christi et imaginis Christi, quomodo eadem, 1330, b, 1334, a.
- Adorandum omne sanctum, 375, a. Adorandum Christi corpus in Eucharistia, *ibid.*, evangelium adorandum, *ibid.*
- Adorandi parentes reges, 371, c, d. Adorata fuerunt, arca Veteris Testamenti, propitiatorium, Sancta sanctorum, sacrificia, 375 *et seqq.* Adorari Christi præsepe jubet S. Cyrillus, 498, a.
- Adulterium quam grave scelus, 974, c, 1011, c.
- Ædiculæ in ecclesia una plures. in quibus sacra fiunt, 1666, b.
- Ægrotis monita, 1786. Carm. xviii. Ægrotorum curatori monita, 1786. Carm. xvii.
- Ægyptiorum peculiaris idololatria, 176, d.
- Æmilianus monachus ab hæreticis vincula passus, 1071, d.
- Agapetus monachus pro fide persecutionem passus, 1343, a, b, ab episcopis exsulibus ad Nicephorum patriarcham legatus, *ibid.*
- Agapius monachus Studita, Christi confessor, 1271, d.
- Agathi monasterium, 1071, d.
- Agni forma Christus exprimi solitus, 378, c, 470, c.
- Alis propriis capi seu perire, proverbium, 1002, a, 1514, a.
- Albeneca protospatharia, 1262, a.
- Albo sacerdotum expungi, 142, c.
- Alcerisa, *loci nomen*, 918, a.
- Alexandrinus patriarcha opem non fert ecclesiæ CP., adversus Iconomachos, 1398, a.
- Alexius Nicetæ Iconomachi pater, 190, c.
- Altaris supellex recensetur : et quid singula significant, 490, b.
- Ambigua responsio, ubi de fide agitur, proditio est veritatis, 1238, d.
- Ammon monachus desertor, 1334, a, b, redit ad monasterium, 1446, d.
- Ammorium, *loci nomen*, 1071, c.
- Amplexus muti Christianorum in festo resurrectionis Christi, 339, c.
- Ανά et Διά, quid significant apud Basilium, 1326, d.
- Ἀνάδοχοι dicti quibus confitemur, 1734, in not.
- Anagrammeni, *loci nomen*, 918, a.
- Anastasius episcopus Cnossis, 943, b, c.
- Anastasiushomo impius S. Theodorum Stud. flagelliter dilaniat, 195, b, 203, a.
- Anastasius protospatharius, 1270, c.
- Anathematismi adversus Iconomachos, 350, b.
- Anatolius monachus lapsus, 1238, d.
- Angeli corporis expertes et doloris, 455, d, quo sensu sint incorporei, 411, a, b, 446, b, loco definiuntur, 411, b. Angeli quoque pinguntur, ad nostram similitudinem, 342, a, 455, d, 1131, b, 1242, a, 1487, d, eorum imagines Dei jussu factæ, 1183, a, perperam a quibusdam picti forma senili, et cruci affixi, 958, c. Angeli pro hominibus apud Deum deprecantur, 1527, d. Angelus custos, 987, c, ipsius beneficia, 1251, a, 1298, b, 1363, a, b, 1370, c, 1431, b, 1463, b, ejusdem invocatio quotidiana, 1063, b. Angelus præest animæ sejunctioni a corpore, 1430, b. Angelus suus unicuique ecclesiæ, 1319, b, abscedit ex inquinata per hæresim ecclesia, 1647, b. Angelorum prævaricatorum damnatio æterna, fidei catholice dogma, 1527, d.
- Angelorum laus generalis, 730. Novem ordines, 731 et 732. Singulorum hominum, gentium, regionum custodes, 731. Apparitiones variæ, 735 et 739. Formas assumere soliti officiorum et actuum significativas, 746. Substantia illorum quæ sit, 739. Est invisibilis, 739. Ministeria eorum in veteri testamento usque ad 739; deinde in novo testamento. Nomina ordinum seu chororum novem quid significant, 751.
- Animarum roctores quales debeant esse, 1817, b, c, d. Animarum regimen quantum diligentiam postulet, 946, b, quanti sit meriti apud Deum, *ibid.*, d, 947, a, b, animarum medicos esse multos, optimum, nec prohibendum, 1507, d.
- Animalium Ezechielis significationes, 738.
- Anna Leonis patricii uxor, vitam monasticam cum marito amplexa, 1807. Carm. cxv. Feminarum monasterium ab illa exstructum, 1810. Carm. cxx.
- Annuntiationis B. M. Virginis dies festus, 918, c.
- Anthimus monachus lapsus, 1362, d.
- Anthus monachus egregius, 1374, c.
- Antichristus rex erit, 1034, a, ejus tempore eventura, *ibid.*, Ipsius primordia, 1471, d.
- Antisarchensis seu Antizarensis populus, 976.
- Antisarensium Comopolis, 1475, a.
- Antistites ipsos, cum male agunt, rite admoneri etiam a subditis, 923, b. Id probatur exemplis ex Scriptura, *ibid.*, Et testimonii sancti Basili, 926, b, c.
- Antitypus, 498, a.
- Actonii (S.) sacra imago, 1815, c, elogium, 1799. Carm. LXXVI.
- Antonius archiepiscopus Dyrrachii, 1490, c.
- Antonius episcopus, 1627, d.
- Antonius præpositus S. Petri, 1110, b.
- Antonius præpositus ab hæreticis victus apud Ammorium, 1071, c.
- Antonius præpositus alter, item in vincula coniectus, 1071, d.
- Antonii cujusdam liber blasphema continens, 1527, a.
- Aphthonius Studita, Christi confessor, 1271, d.
- Apollinaris hæresis, duas in Christo naturas confundens, 402, a.
- Ἀπομνήζειν, 1664, c.
- Apollonia locus tortii exsilii S. Theodori Stud., 190, a.
- Aposchistæ, 987, c.
- Apostatæ monachi per sacros canones excommunicati, 955, a, 959, b, 955, d, 967, a, 970, c.
- Apostoli intersunt obitui beate Mariæ, 733 et 1702.
- Apostolicus, id est pontifex Romanus, 1026, d, 1210, c, 1398, a. Sanctus Apostolicus, 1210, d.
- Aqua benedicta, 1618, c, 1631, b. Aquæ in sacrum calicem immissæ potatio, 1663, c.
- Arabes Alexandrinis infesti, 1158, b, eorum incursio in Romanum Imperium, 143, d.
- Arcadius monachus, vir nobilissimus, Christi confessor, 1250, b, c.
- Archangeli sedes sacra, 1098, c.

Archimandrita Gotthiæ, 1519, a.
 Ariani, cum ad Ecclesiam veniebant, oleo ungebantur, non baptizabantur, 1193, a.
 Arsenii (S.) laus, 1709. *Carm.* LXXXII.
 Arsenius monachus ab hæreticis victus, 1071, c.
 Artificiali omni prærit naturale, 418, a.
 Ascetica minora asseruntur S. Basilio auctori, 1684 seq.
 Astarte Sidoniorum numen, 330, c.
 Asterius a sancto Sophronio anathematizatus una cum Apollinari et Eutyche, 1211, b. Asterii locus quem Iconomachi obtrudebant, refellitur, *ibid.*, c.
 Asylum Ecclesiæ, 1613, d, penitentia imposita ob illud violatum, *ibid.*
 Athanasii (S.) certamina, 1067, c. 1071, c, ejus testimonium de imagine Christi a Judæis Berytensibus crucifixæ, 366, b, c. 1606, d. De non recipiendis hæresiarchis, 1043, a; exteros ordinavit cogente necessitate ob hæresim, 1046, d; templum apud Alexandriam tradidit Arianis, 1047, c. Italis per dispensationem indulisit, ut personas dicerent pro hypostasibus, 1086, a; episcopus ab hæresi redeuntes in gradum restitui noluit, 1043, a. Ejus elogium, 1799. *Carm.* LXXI.
 Athanasius sancti Theodori Stud. discipulus, 127, b.
 Athanasius monachus S. Theodori Stud. de Mœchianis sententiam impugnat, 1070, c, d.
 Athanasius præpositus apud Paulopetrium, 1154, c, d.
 Avaritia quoniam sensu idololatria dicatur ab Apostolo, 1514, d.
 Ave duodecies B. Mariæ dicitur, 726. Item S. Bartholomæo, 799.
 Auletæ præpositus, 1042, d.
 Auxentius præpositus, 1566, d.
 Azymis (de) quæstio attingitur in adn., 1719.

B

Baptismus domi ob necessitatem, quo ritu peragi deberet, 1663, a. In baptismo patrini non admittantur nisi orthodoxi, *ibid.*, b. Baptismus super altari consecrato, *ibid.* Baptismus arenæ pro aqua, 1491, a, b. Baptismus ab Athanasio puero, *ibid.* In casu necessitatis rite administratur etiam a laico, 1191, b. 1491, b; a laico satius quam a sacerdote hæretico, 1491, a, h. Baptismi formula, 1051, d. 1191, b. Baptismi necessitas, 1235, b. Baptismi piscina, 1519, a. Baptismi vestis, 147, b. Baptismo Christus formatur in nobis per Spiritum sanctum, 335, d. Baptismus variorum hæreticorum, 1051, c, d. Quorumnam invalidus, *ibid.* Venientes ab hæresi, quinam baptizarentur; quinam ungerentur duntaxat: quinam neque baptizarentur, neque ungerentur, 1051, c. 1058, b.
 Baptismi prophetice præfigurationes, 706. Baptismi solemnitas, 707.
 Bardas hæreticus Smyrnæ ægrotans a sancto Theodoro Stud. convertitur et sanatur, 203, b, c, ad hæresim reversus moritur, 206, b, c.
 Barsanuphius (S.) monachus, 1815, b.
 Barsanuphius hæreticus Acephalus, *ibid.*, b.
 Bartholomæus medicum occupat duodenarium apostolici collegii numerum, 791. Armeniæ apostolatium sortitus, 704. Miracula ejus, 795 et 799. Martyrium, 792. Reliquiæ ejus prodigioso itinere ex Armenia in insulam Liparim migrasse dicuntur, 798. Ibi templum ejus insigne, 799. Comitæ prodigiosi itineris ejus fuerunt reliquiæ MM. Pappini, Luciani, Gregorii, Acacii, 799.
 Basilius (S.) alter S. Petrus, 1796. *Carm.* LXVI. Imaginem Christi publice proponi jubet, 467, d. 1222, c. 1303, c. 1607, c. Ejus locus insignis de imaginibus, 1607, d. Alia quædam de imaginibus dicta explicantur, 1327, b. Ipsius sententia de adulterio, 974, c. 10. 1, c, d. Mendacium nunquam licitum esse posse affirmat, 1234, d. Ejus canon 10, 986, d. Elogium, 127, c, d. Sancti Basili scripta de rebus monasticis quantifacienda, 1519, c. ejusdem commentarius, in Isaiam, 1567, a. Sancti Basili Canon 1, 1054, a; IV. 1091, c; VIII, XI, XIII. 1099, b; XXXII, LI. 1058, c; LXXX. 1066, a; LXXXII. 1239, c. Sancti Basili locus de sacris imaginibus, 358, c, d. 367, d. 446, d. 467, d. 1135, a. 1218, c. 1222, c. 1607, c, d.
 Basilius (S.) *Vide* Ascetica.
 Basilius archimandrita S. Sabæ, Romæ, 1027, c, d.
 Basilius Christi confessor, 1323, d.
 Basilius Leonis Armeni imp. filius catholicam fidem profitetur, 1619, 1622, in Chalcedonem insulam cum Theodosia matre ablegatur, *ibid.*
 Basilius monachus discipulus S. Sabæ, 998, 999.
 Basilius monachus ab hæreticis victus, 1071, c.

Basilius patricius, 1266, c.
 Basilius præpositus, 1195, c. 1247, d. 1347, a, d. 1447, b. 1450, a, post lapsam resipiscenti penitentiam injungit sanctus Theodorus Stud., 1347, c, rursus prævaricantem corripit, 1447, c, d. Hortatur ut præpositura cedat, 1450, b, c, d.
 Benedicere mensis an liceret ei qui, ejurata hæresi, penitentiam egisset, 1150, d. 1448, b. *Benedicite sancti*, formula sacre salutationis, 1663, d.
 Benedictio aquæ, 1618, c. 1651, b, cibi, 1054, d.
 Berytensis imago Christi ab impiis Judæis confossa, sanguinem fundens, 366, d. 1607, b.
 Bessarion sancti Theodori Stud. discipulus, 206, c.
 Bibliothecarii et calligraphi regulæ, 1739.
 Blachernis (in) conventus Iconomachorum celebratus, 474, b, c.
 Bonita, castrum, 190, c.
 Boscytium, sacra solitudo, 122, 123.
 Bryenas strategus, 1546, d.
 Bulgarica idololatria, 1515, d.
 Byzantina Ecclesia crebro ab aliis abscissa, 1131, c, ab Ecclesiæ catholice corpore abrupta, et anathemati non semel subjecta ob Iconomachorum hæresim, 1279, a, b, ab aliis quatuor patriarchis damnata, 1131, d, quam multi interim in ea pugiles Christi, 1302, c, d.

C

Caballinus, Caballonymus, Constantini Copronymi cognomen, 1306, c, 1315, c.
 Cæci hominis consolatio, 1554, a, b. 1570, a, b, c.
 Cælo (in) et astris representatio crucis, 494, a, cur nulla ibi hominis imago, *ibid.*
 Calice (in) sacro aquam hibern, 1663, b. Calice vitreo utitur in sacrificio S. Theodorus Stud. captivus, 1115, b.
 Calogerus monachus, 958, b. 1059, a. 1074, d. 1271, a.
 Calvarie monti unde istud nomen, 1478, b.
 Canastrum, loci nomen, 918, c.
 Candidatissa, *Κανδιδάτισσα*, 1591, d. 1622, d.
 Canonum sacrorum vis et auctoritas quanta, 986, d. 995, a. 1038, a, episcopis potestatem non esse in canones, 986, c. 1049, a.
 Canones aliquos necessario ac semper, aliquos contingenter tantum, vim suam obtinere, 1239, c.
 Canon 58 synodi Trullanæ seu quinisextæ, 1491, c. Ejusdem synodi canon 82. De sacris imaginibus, 378, c, d. 470, b. 1135, c. 1303, d. 1610, a. Canon apostolorum VI, 1075, a. IX, 1058, concilii Neocesariensis, 1099, d. VII, adversus presbyteros qui in digamorum nuptiis epularentur, 974, a. 1091, c. I concilii Laodicensis, 1091, b. Codicis ecclesiæ Africanæ, LXXIX, ut qui ob crimen excommunicatus, reconciliari non contenderet intra annum, postea non admittetur, 974, a. Ejusdem cod. canon LXXX, 986, a. Canon sancti Basili *vide* sanctus Basilius, 986, c. Canon pro officio ecclesiastico seu psalmis, 930, b. 1355, b.
 Canonarches, sive sacri cantus præses: ejus officium, 1403, c. 1783. *Carm.* X.
 Canonice femina, 1819, b, c. 942, c. 1274, c. Canonice Principenses, 1406, c.
 Cantica sacra, 1163, b.
 Cantus ecclesiastici dignitas et utilitas, 167. Cantus sacri moderator, 1783. *Carm.* X.
 Carpi (S.) Historia in sancti Dionysii libris, 1843, b.
 Carterius monachus Stud. Christi confessor, 1271, d.
 Cassia candidatissa, 1622, d.
 Catalogus sacer martyrum, 1402, d.
 Catathema, pantanathema, 1815, c.
 Catechesis ter in hebdomade fieri solita in monasteriis, 942, b.
 Catechesis ad monachos fieri solita, 1710, 1711.
 Cathara, loci nomen, 1151, b.
 Cathari quoniam sensu essent hæretici, 1054, a, b.
 Catholicæ fidei dogmata quomodo omnia contineantur in Scriptura, 1495, d.
 Cellarius monasticus, ejusque officium, 1783. *Carm.* XI.
 Celliotes, 947, a.
 Centucladica hæresis e diametro pugnans cum Iconomachica, 1471, d.
 Cerameorum præpositus, 1634, a.
 Cereæ aut olei oblationes, 1663, b.
 Cereos accendendi ritus, 1663, b.
 Chalcedonis metropolita, 1499.
 Chalcita insula, 1622, c. Ibi captivus detinetur sanctus Theodorus Stud., 1883. *Carm.* XXVIII.
 Chamos, numen Sidoniorum, 330, c.
 Charitatis fraternæ commendatio, 1787. *Carm.* XXII.

Charitonis (S.) laura 1167, d.
 Charitoni. (S.) monachi martyris elogium, 1170, c.
 Chartophylax, 1311, a.
 Chartularia, 1006, b.
 Chartularius, 1014, c, d. Chartularius quidam Siciliam hæresi inficiens, 1579, a, b.
 Chii episcopus lapsus ac pœnitens episcopatum abdicat, 1563, d.
 Chonarum hæresiarcha, 1282, d.
 Crisma et manuum impositio in consecratione presbyteri, 130, c.
 Christempœtes, 1142, d.
 Christiani hominis officia, 1387, c. 1399, a. Ejusdem character, 1387, d.
 Christianorum tres ordines ac gradus a sancto Dionysio notati, 1523, c, d.
 Christophoro (S.) martyri fons sacer ægrotos sanans divinitus, 1802. Carm. lxxxv.
 Christophorus monachus bis lapsus, 1058, c.
 Christus Patri totus consubstantialis, qua Deus, 1536, b; totus consubstantialis matri qua homo, 414, c, d. 1535, b; ejus caro ex Adamæ massa, 463, a; non est homo tantum, sed quidam homo, 395 et seqq.: si esset natura quædam ex Deo et homine coalescens, nec Patri consubstantialis esset, nec matri, 1535, d; nec foret unicus Christus, *ibid.* persona est una ex duabus et in duabus naturis, 1534, a; in ipso naturam humanam propria carere hypostasi, Ecclesiæ sententia, 399, c, d; duarum in ipso naturarum proprietates integre sunt et inconfuse, 331, c. 343, b. 391, b, c. 402, b. 403, a. 407, a. 410, b. 411, c, d. 415, d; debuit utrasque proprietates habere, ut esset mediator; 402, b. 414, a. 446, a. 1310, a, b. Christus non recte dicitur Divinitas, aut Dominatio, sed Deus et Dominus, 1295, a. Quo sensu scriptum sit de Christo: *Quia in ipso inhabitat plenitudo divinitatis corporaliter*. Coloss. ii, 9. 1542, d. Christum assumpsisse carnem universalem, non autem singularem aut circumscriptam, dixerunt Iconomachi, 398, a. Naturam humanam universalem assumpsit in individuo, 331, d. 334, a. 398, c. Christus corpore prorsus similis nobis, 1286, c, d, necessario circumscriptus est qua homo, incircumscriptus qua Deus, 331, c. 354, b, c. 358, a. 410, b, c. 1619, c, d; circumscriptum fuisse pluribus argumentis demonstratur, 390 et seqq. Nisi circumscriptus sit simul et incircumscriptus, miscebuntur proprietates, proindeque et naturæ. 410, b; circumscriptus etiam post resurrectionem, 399, a; resurrexit cum carne vera et nostræ simili, 386, c, d, quo sensu ipsum tunc apostoli, jam non secundum carnem novisse dicantur, 386, b, c. Christo honori est circumscripti, 338, a; ipsum circumscripti qui negant, incidunt in Manichæi simul et Pauli Samosatani hæreses, 1534, d. Christus si non esset circumscriptus, non manducaretur a nobis, 1603, c. Ejus corpus et sanguinem circumscriptum accipimus in eucharistia, 1734, c. Christus nisi exprimi possit imagine, homo non erit, 433, c, d. 1131, c, d. 1183, d. 1187, d. 1286, c; nec Christus erit, 1226, a, neque nos redemerit, 446, b, c. nec apote passus fuerit si passionem suam pingi solit, 451, b, c: non renuit videri ac dici id quod assumpsit, 335, c. Christum rite pingi forma corporea ostenditur pluribus argumentis, 478, a, b. Christi imagines adorandæ, *vide* Imago Christi. Christus olim agni forma exprimi solitus, 378, c. 470, b. 1135, c. 1303, d. 1610, b. Christus illæso matris utero natus est, 1134, a. Christus pro singulis hominibus perinde ac pro universis mortuus est, 1298, d. Christi caro homothea, 382, c. Christi passio, 714-719.
 Chrysopolos episcopus ad S. Theodorum Stud. mittitur a Mæchianis, 1074, b.
 Chrysostomi laus, 710. Fragmentum orationis paschalis ei asseritur, 1710.
 Chrysostomus (S.), *Vide* Joannes Chrysostomus.
 Ciborium, 1794. Carm. xlii.
 Circumscriptio, naturæ humanæ proprietas inseparabilis etiam in Christo, 391, d. 394, d. 410, b, c. 1215, c. 1602, b. 1619, d. Circumscriptionis genera plura, 395, a, b; cuncta conveniunt Christo, *ibid.*
 Cizarenium fraternitas, 1419, c.
 Cleodnius pro veritate custodiam et plagas perpessus, 1058, c.
 Clemens (S.) viginti et octo annis perpetuum martyrium passus, 359, e.
 Clemens monachus prævaricator, 1187, a.
 Clemens prepositus, exsul pro Christo, 1342, a. 1622, c; a sancto Theodoro Stud. avulsus, postea ad ipsum redit, 1342, a.
 Clementis Romani scripta, 1702.

PATROL. GA. XCIX.

Clerici lapsi ac resipiscentes qua lege restituendi in gradum pristinum, 1068, b, c. *Vide* Lapsi.
 Collices sacri sub plebis aspectu positi in omnibus ecclesiis, 350, a.
 Cœmeteriorum sacrorum veneratio, 1647, d. In cœmeteria hæreticorum intrare nefas catholicis, *ibid.*
 Colere, verbum æquivocum pertinens ad diversa, 495, c.
 Collectæ ad sancta Hierosolymorum loca mitti solitæ, 1398, c.
 Coma eremitarum promissa, 1438, c. Comam alere viri vetantur antiquis canonibus, 995, b.
 Comes cohortis, ὁ τῆς κορτῆς κόμης, 1231, a.
 Comitissa, Κομισσα, 1494, a.
 Commemoratio episcopi in liturgia, 990, b. 1002, b. 1007, a. Imperatoris, 1012, b. populi, 1047, d.
 Communio trina, 995, c, d.
 Communicatio cum hæreticis quatenus catholicis interdita est, 1047, d. 1178, d. 1190, c. Quam diligenter sit fuzenda, 1055, c, d. 1391, d. 1542, b. 1647, b. 1662, c. Aliqua laicis licita, quæ non item sacerdotibus, monachis, etc., 1650, c, d. 1662, c. 1663, a. Preces ab hæreticis petere non licere, 1666, a. De fide eorum quibuscum communicetur, prius inquirendum, 288, b. Pœnæ eorum qui communicavissent cum hæreticis, 1618, b, c. 1635, a. Qui ab iis cibum semel et bis accepit, communicasse censetur, 1394, a, communicare cum hæretico sacerdote, majus crimen quam cum laico, 1650, c, d.
 Communicatio cum hæreticis per dispensationem et indulgentiam, 1662, c, d.
 Communicatio in divinis cum hæreticis vetita, 1667.
 Communicantes cum hæreticis, quatenus ipsi vitandi sint, 1258, c, d. 1394, a. Ipsis eucharistia impertiri non debet, 1259, a. Nec eorum oblationes consecrari, *ibid.* Quomodo cum iis agendum sit, 1662, c, d, sacris initiati ab omni sacra functione arcentur ob communicationem cum hæreticis, 1635, c, *vide* Hæretici et Lapsi.
 Communio, κοινωνία, et participatio, μετέληψις, num differant, 1479, b, c. Communio sacra quotidiana ab antiquis commendata, 1115. Quantas utilitates habeat, *ibid.* Monachis impertita catholicis quibuslibet, 1663, a, *vide* Eucharistia.
 Communio eucharistica frequens aut rarior pro summentis conscientia, 1667. Monachis iuperata unquoque diliturgico, 1754. Negligentis eam per quadraginta dies, pœna, 1755. De Eucharistia nobilet estimonium, 1719, in not.
 Conciliabulum sub Constantino et Leone adversus SS. imagines, 1418, d.
 Conciliorum septem generalium sanctiones præcipuæ, 1310, b. *Vide* Synodus, Conventus, Canon, 1310, b.
 Concordia retinenda qua licet, 1003, b, c.
 Conditoria mortuorum, 954, a.
 Confessionis usus ad munditiam animi, 1359, c.
 Confessionis utilitas, 1731. Confessionis et satisfactionis canones (cum vitiorum descriptione) nec non pœnæ, auctore Studita, multo illis S. Basilii mitiores, 1721 et *suiv.* Monachorum quotidiana confessio, 1711.
 Conflationes, 1819, b.
 Congressus cum hæreticis et de fide collatio vitanda, 1223, b. 1567, a.
 Consignatio, σφραγίς 1650, a, c., consignatio ante baptismum, 1666, a.
 Consolatio hominis Christiani in hujus vitæ ærumnis, 1551, b, c. Mariti, in obitu uxoris, 1452, b. 1463, d. 1571, a. matris, in morte filii, 1454, c. 1574, d. monialis, in obitu fratris, 1623, d. 1643, b, oculis orbat, 1570, a.
 Constantinus primus rex Christianus, 1227, c.
 Constantinus Copronymus imp. Iconomachus, patre Leone Isauro deterior, et in Christianos immanior, 118, a; bellum monachis indicit, 139, a; ejus impietas et æsivitas, 1158, a, b. 1162, b, c. 1170, d. 1599, a; mors ipsius, 119, c, d.
 Constantinus Irenes filius imp., legitima conjuge repudiata, alteram ducit, 135, c. 1658, b, c; ob eam rem merito comparatus cum Herode, 1658, a. A sancto Theodoro Stud. excommunicatus denuntiatur, 138, b, c; item a quibusdam aliis sacerdotibus et monachis, 139, c, d. Regno et oculis privatur, 142, b. 1658, c.
 Constantini monachi testimonium de sancto Theodoro Stud., 435, a.
 Constantinopolis nova Roma, 115, b.
 Constantinopolitana Ecclesia. *Vide* Byzantina Ecclesia.
 Consuetudinum antiquarum auctoritas in Ecclesia, 350, a.

59

Consulissa, *ὀπάτισσα*, 1466, a, 1658, a.
Contingentis et necessarij notiones, 1039, a.
 Conventus sub Tarasio patriarcha celebratus pro sacris imaginibus, 466, a, b; illius sanctio, 474, b. Conventus Iconomachorum in Blachernis, 474, b. 475, a.
 Coronatio in nuptiis, 1091, a, d.; non tamen in secundis nuptiis, *ibid.*; coronæ nuptiales quid indicarent, 1091, d.
 Corpus nostrum tractare quomodo debeamus, 1226, c. Crescentis loca, 219, b. 222, c.
 Crux signum Christi est, non imago, 458, b. Crucis imago inter astra, 494, a. Crucis signum, 927, d. in cibis expressum 1258, d; etiam ab Iconomachis, 1543, d; in potu adhibitum, 1283, b. Contestandi gratia usurpatum, 1294, b; potens adversus infernas potestates, 346, b. 1591, d. Manu impressum fugans dæmones, 1795. Carm. LVII. Quare crucis signum potius quam imago Christi adhibeatur in baptismo, aliisque ceremoniis sacris, 434, d. Crucis et imaginis Christi honor conjunctus, 179, b. Crucis imagines diversæ, 422, d. S. Crucis elogia, 1795. Carm. XLVII et seqq.
 Crucis lignum et sacrificium in Davidis sacrificio figuratum, 734.
 Crucifixi imago colenda magis etiam quam Imago crucis, 454, a. 462, a.
 Curator, *Κουράτωρ*, *dignitatis nomen*, 1347, d. 1456, d. Cyprianus (S.) martyr, antea magus, 1659, b. Cyprianizare, 1282, c.
 Cyrillus (S.) Alexandrinus falso accusatus, quod Dioscorum hæreticum suscepisset, 1087, d. Hypostasim nunc pro persona, nunc pro natura usurpat, 498, a. Ipsius liber. *Thesaurus* dictus, 1799. Carm. LXXIII. Ejus loci pro imaginibus, 363, a. 470, b. 1222, b.
 Cyrus (S.) martyr, 363, c; ejus imago, *ibid.*, d.
 Cyziceni monachi, 1453, d.

D

Dalmatius (S.) monachorum pater, 1799. Carm. LXXX
 Damnatorum status. ut et beatorum æternus est, 1123, d. 1335, a. 1359, a, c. 1370, c. 1375, c. 1382, b. 1390, a. 1527, a, d.
 Demetrius (S.) martyr editis miraculis clarissimus, 962, b, c, ejus imago in patrini locum adhibita in baptismo, *ibid.*
 Demetrii (S.) templum, 918, d.
 Demetrius consul, 1462, d. 1688, a.
 Demetriadis prepositus, prævaricator, 1178, c.
 Demochares logotheta generalis, 1323, a.
 Demophilus monachus, 1483, d.
 Deus est in cunctis rebus plus minus, pro earum natura et dignitate, 343, b. Solus non pingitur, quia solus incomprehensus etiam cogitatione, 342, a. Dei proprietate una mutata ceteras mutari necesse esse, 459, d. Vult omnium salutem, 1785. Carm. II. Deus in carne manducatur a nobis, 1218, a. Dei filius a Patre differt sola proprietate filiali, 723, a.
Διαβαίνειν pro *αναβαίνειν*, 1327, c.
 Diaconus lapsus a ministerio arcetur etiam peracta pœnitentia, 1582, d.
 Dianus num hæreticis consenserit, 1479, a. 1482, b.
 Digamia utrum licita, 1091, a, b. pœnis obnoxii erant digami, 1091, b. 1094, b. 1582, d.
 Digamorum nuptiæ absque coronatione peractæ, etiam si conjugum unus virgo esset, 971, a. 984, d. 1094, b, c. 1582, b. Ideo nec a sacerdote junguntur, *ibid.* Quoniam igitur modo celebrarentur, 1094, c. In digamorum nuptiis epulari aut etiam interesse velitum erat presbytero, 971, a. 998, d. 1582, d. 1615, b. De digamis canon Neocæsariensis, 1091, c. Laodicensis, *ibid.*, b. Digamorum coronatorem presbyterum sacris operari velat sanctus Theodorus Stud., 1582, d. 1615, b. An presbytero illi sacramenta ab alio consecrata dispensare liceat, 1582, d.
 Diogenes a secretis, 1530, b.
 Dionysii (S.) aliquot loci, 358, b. 466, d. 467, c. 1219, b. 1290, a. 1483, b. c. 1531, b, c.; elogium, 1798. Carm. LXV.
 Dionysius monachus martyr, 1810. Carmen. CXIX.
 Dionysius monachus Stud. missus Romam, 1210, c. 1374, a. Missus ad archiepiscopum, 1143, d. Ad patriarcham Hierosolymitanum, 1159, d; ipsius obitus, 1371, d; elogium, 1374, a, d.
 Dionysius monachus, 1363, a, c.
 Dionysius monachus lapsus, pœnitens, 1630, 1631.

Dishypatus, *vel* Disypatus. 949, c.
 Dispensatio sive œconomia, quid sit, 1087, a; alia ad tempus, alia perpetua, *ibid.* Dispensatione usi sunt pro tempore etiam sancti, 1007, a. 1010, a; a quibusdam et quibus in rebus dispensari possit, 1078, d. 1282, d. Dispensatione quoniam præcipue Patres, et quibuscum sint usi, 1086, d. S. Paulus dispensatione usus est in circumcissione, 1087, a. Sanctus Cyrillus dispensavit cum isqui Theodorum Mopsuestiæ commemorabant in diptychis, 1086, c. 1087, a. b. Sanctus Athanasius, ut Itali personas dicerent pro hypostasibus, 1086, d. Sanctus Chrysostomus cum sex episcopis Simoniaciis, 983, d. Sanctus Basilius, Dei nomen in sancti Spiritus mentione reticendo, 983, b; item munera a Valente Imp. hæretico accipiens, *ibid.* Dispensatione seu œconomia utendum est intordum, 983, c. 1282, d. Quænam sint dispensandi causæ legitimæ, 1087, a. Quænam in dispensando leges ac termini servari debeant, 983, a, b; interdum ex dispensatione silendum, 1130, b, c. De dispensatione seu œconomia scripserunt, Eulogius Alexandrinus, 1086, d. S. Theodorus Stud., *ibid.*
 Divinitas quomodo sit in Christi imagine, 343, b.
 Dius (S.) monachorum pater, 1802. Carm. LXXXIV.
 Doctoris Christiani dotes, 1511, b.
 Dominicum, *ecclesia, seu templum*, 226, c.
Dominus condidit me initio viarum, suarum. Prov. VII, 22, explicatur de humana Christi natura, 391, d. 394, a.
 Domitianus S. Theodori Stud. discipulus, 206, c. 935, b.
 Sancte Dormientium *μυστήριον* et *διατύπωσις*, 1523, b, c.
 Dormitorium monasterii, 1787. Carm. XX.
 Dorotheus S. Theodori Stud. discipulus, 206, c.
 Dorotheus, hæreticus Acephalus, 1815, b. 1827, a.
 Dorotheus (S.), 1815, b.
 Doretheus monachus, 1595, c.
 Dositheus hæreticus, 1027, a, b.
 Dositheus monachus sanctissimus, 935, b.
 Dyrrachii archiepiscopus, 1631, a.

E

Ecclesiæ corpus quinivertex, *πεντακόρυφος*, 1279, b. 1282, b. Ecclesia deficere non potest, 1118, b. 1282, a. 1302, d. 1331, a. etiam in tribus orthodoxis salva est, 1050, b; gladio non vindicat, 1486, c. Ecclesia Romana. *Vide* Romana Ecclesia. Ecclesiis per hæreticorum sacra inquinatis an et quomodo sit utendum, 1055, c, d. 1663, c. 1666, a, b. Quomodo reconciliari debeant, 1647, c. In Ecclesia diversari, 1055, c, d.
 Ecclesiastica judicia non regibus, sed episcopis esse commissa, 1418, c, d. 1419, a.
Eidolaïον, *idolorum templum*, 1186, a.
 Eleutes, *loci nomen*, 918, b.
 Elias, Enoch, et forte sanctus Joannes evangelista, adversus Antichristum surrecturi, 1034, b.
 Elias monachus lapsus, 1551, d.
 Elias presbyter, 1563, b, c.
 Eloquentia utilis adversus hæreticos, 1083, c.
 Elymas, 459, c.
 Encyclicam epistolam scribere ausus quidam simplex monachus, graviter reprehenditur, 1505, d.
 Encyclicas epistolas scribere episcoporum fuit, 1506, a.
 Energumena mulier sancti Theodori Stud. procul dissihi res aperit, 199, c, d.
 Ephraim (S.) sacra imago, 1815, c.
 Ephraim prepositus, 1427, a, b.
 Epiphani (S.) elogium, 387, b, templum ipsi erectum a Sabino ejus discipulo, et evangelicæ historiæ figuris decoratum, *ibid.* Ejus liber de hæresibus, laudatur, 483, b. 1758. Carm. LXXIX. Ipsius sententia de imaginum cultu, 133, a. Liber contra imagines, supposititius, *ibid.*, b. Ejus locus quo abutebantur Iconomachi, vindicatur, 1214, d.
 Epiphanius monachus, 1018, b, c. 1027, a, b. 1210, c. 1278, a.
 Episcopus qualis assumi debeat, 959, b, c; ejus officia, 944, 946, 947. Episcoporum unctio, 1334, a. Episcopi unctio dignitate eminent supra presbyteros, *ibid.* Episcopi potestatem non habent in canones, 986, c. 1018, d. 1107, a. Episcopi strenui descriptio, 946, b, tum e mali, 947, b, c. Episcopus in hæresim lapsus non potuisse, etiam post pœnitentiam, episcopatum tenere, nec sacra facere, 1394, a, c. 1566, a. Episcopus Chii lapsus episcopatu abdicato pœnitentiam accipit a sancto Theodoro Stud., 1563, d. Episcopus invasor, est excommunicatus, 1511, a.

Episcopale munus quam sit arduum ac difficile, 946, a, comparatur cum monastica præfectura, 943, d. Præter episcopi sententiam nihil agi aut dici a subditis debet in controversiis fidei, 1115, c.

Epistemonarchæ, sive iudices in monasteriis, eorumque officia, 147, d. 1782. Carm. vii, i.

Ἐπιστάτης Θεολόγος, *Joannes Evangelista*, 126, b.

Epistolas scribendi modus arcanus, 1059, a, b.

Erastus monachus, 1350, c.

Eremitarum coma promissa, 1438, c.

Esaias sanctissimus episcopus, 1598, c. 1619, b.

Esaias hæreticus Acephalus, 1805, b. 1027, a.

Esaias (S.) monachus, 1815, b.

Euceria vel Eucæria, 1151, b. Eucæriæ præpositus lapsus, 1210, c.

Eucharistia, ipsum Christi corpus et sanguis: veritas, non imago, 339, b, c. 402, b. Pro reali præsentia corporis Christi in Eucharistia insigne argumentum, 1791. Carm. xxxi. Quosensu et quibusnam dictum: *Hoc facite in meam commemorationem*, 339, a, c. Eucharistiæ celebratio Christum vere hominem factum esse statuit, 1490, d. Eucharistia sacrificium, 1435, a, b, viaticum, 230, b. 1598, b. Eucharistia adoranda, 374, d, præcipuus est religionis cultus, 447, c. Ab Eucharistiæ sanctitate longissime absunt sacræ imagines. 378, b, c. Eucharistia asservata, 498, b. 498, a. 1651, b. 1795. Carm. xlii, xliii, xliiv, ibi circa Christum cohors angelorum excubans, *ibid.*; quam reverenter tractari debeat, 1662, b, c. Eucharistiam sub unica specie secum defert sumitque sanctus Theodorus Stud., 498, b, c, idem ea sola vescitur captivus, *ibid.* Eucharistiæ usus quotidianus ab antiquis commendatus, 1115, a. Quantas pariat utilitates, *ibid.* b. In nuptiis data conjugibus, 1023, b. 1095, a. Manifesto scelere obstrictis tradere, nefas, 995, a. Fidei confessio ante Eucharistiæ perceptionem requiri solita hæresis tempore, 1663, b, c. Eucharistiæ perceptio per annos aliquot dilata in pœnitentiam, 1258, c. 1250, a. 1178, d. 1239, a. 1294, d. 1659, d. 1661, a. Oris ablutio post sumptam Eucharistiam, 1662, c. Eucharistiam porrigit presbyter vel diaconus, 1692, b. Tangere aliis non licet, *ibid.* Eucharistiam per seipsos sumere in necessitate, concessum monachis ac monialibus, 1692, b. Quo ritu id fieri tunc deberet, *ibid.* Eucharistiam hæreticorum, non esse corpus Christi, 1598, a.

Eucharistiam non esse accipiendam de manu hæretici aut infamæ, 1667.

Eulocia candidatissa, 1591, c, d.

Eudocimus spatharius, 1551, a. 1570, a. 1586, a.

Eudocon virgo, 1346, a, b. Sancto Theodoro Stud. captivo clam cibos submittit, *ibid.*

Eulogie mitti solitæ, 919, a. 1003, b. 1090, c. 1239, d.

A Romano pontifice ad sanctum Theodorum Stud. missæ 1026, d. Amuleti loco servatæ, 919, a. Sanctæ Trinitatis vim continentis, *ibid.* Olei vasculum eulogiarum et medicaminis nomine datum ab episcopo Smyrnensi, 206, b.

Eulogii Alexandrini opus *De dispensatione*, 1086, d.

Euphemia inclusa, 1298, b, c.

Euphemius episc. Sardensis, 1635, a.

Euphrosyna monialis, 1359, d. præposita, 1375, d. 1383, d. 1390, b. 1402, a. 1430, a. 1467, a. 1547, d. 1604, b.

Eupraxia (S.), 1402, d.

Euprepianus monachus, 1031, a. 1402, c. 1051, c.

Eusebius (S.). Vercellensis externos ordinavit necessitate cogente ob hæresim, 1647, a.

Eusebius monachus, 1190, c.

Eustathius monachus, 1022, c. 1027, b.

Eustratus præpositus, 1363, c, d.

Eutylianistæ, 1051, c.

Euthymius (S.). Deo consecratus ante nativitatem, 1539, d.

Euthymius S. Theodori Studit. frater, 122, a. 127, b. 227, a. Christi causa flagellis cæsus, 907, a.

Euthymius præpositus dire a Mœchianis verberatus 1098, a.

Ἐπιγγελισμός, dies festus Annuntiationis B. M. Virginis, 918, c.

Evangelium adorandum, 375, b. Evangelium quedam diserte docet, quedam indicat tantum, 490, c. Evangelium in matutinis pronuntiatum, 1651, b.

Evangelizare diluculo, cujusnam fuerit, 1618, c.

Evarestus monachus apostata, 1355, d.

Evodius monachus, 1090, a.

Excitatores in monasteriis, 19, c. 1782. Carm. viii.

Excommunicatum, qui intra annum reconciliari non

contenderet, postea admitti veterunt canones, 971, a. 978, b. 999, a.

Excommunicatio monastica ob leviores culpas quænam intelligeretur, 1749, in not.

Exsequiæ quo ritu peragerentur a fidelibus, 954, a, b. In iis preces solennes, 1651, b. Item agapæ seu convivii, *ibid.* Fraternitas seu sodalium pro exsequiis curandis, 954, a, b, c. Sodalium illorum officia, *ibid.* De cura insepultorum, 951 *et seqq.* Vide Funus.

Ezechiel monachus, 1350, c.

Ezechiel propheta, theologus, 1250, a.

F

Febronia (S.) martyr inclyta, 377, 453, c. 1172, d. 1266, a.

Feminam saltare coram viris, turpe est, 776.

Festus dies Natalis Christi, Theophaniorum, Palmarum, Resurrectionis, 339, c.

Fides Christianorum omnium una et uniusmodi, 1538

c. Nec additionem admittit, nec subtractionem, *ibid.*, b.

Fidei in confessionem multa recepta sunt, quæ tamen expressa non sunt in Scriptura. 355, c. Exempla generis hujus, *ibid.* d. Fidei controversiarum iudices legitimi

quinam, modus ineundæ concordie. 1418, c. Fidei dogmatum iudicium non est penes principes sæculares, *ibid.*

Fidei catholicæ formula seu confessio, 1134, a, c, d. 1487, a. 1494, d. 1515, d. 1527, c. d. 1602, a, b, alia, adversus Iconomachicam hæresim, 474, 475. Fidei catholicæ professio brevis, Scripturam et omnia quæ a SS. Patribus tradita sunt, recipere, 1526, c. Fides sine operibus non prodest, 999, d. 1246, d.

Funeris Christiani apparatus, 62, b. Hymni exodii in funeribus cantari soliti, 331, b. Preces et appæcationes in funere, 1614, c, d. Vide Exsequiæ.

G

Gades. Quæ *ultra Gades, inaccessa*, proverbium, 1130, b.

Gelasius abbas monasterii desertor, 938, c.

Geni flectere privatim aut etiam jejunare tempore pentecostali, non est vetitum, 1731.

Georgius (S.) martyr inclytus, 1779, d.

Georgius notarius domesticus, 1498, b. 1626, d.

Gaianus egregius monachus, 1086, a.

Gethsemani: ibi sepulcrum beatæ Virginis, 1136, a.

Gnosimachorum hæresis, 1079, d.

Gordinense monasterium, 1346, a.

Gordius (S.) martyr ultro se morti obtulit, 1247, b.

Gratia divina manet in eos qui ad imagines accedunt cum fide, 506, b. Quanta sit vis gratiæ Christi, 1302, b, c. Gratia divinæ auxiliium nemini deest in tentationibus, 1182, a. Non deest bonæ voluntati, 1431, a, b.

Gregoras laicus pro fide vexatus, 1267, c.

Gregoras sancti Theodori Stud. filius spiritualis, 1090, d.

Gregorii martyris reliquiæ in urbe Calabra Columna, 799.

Gregorius sancti Gregorii Theologi pater, utrum hæreticis consenserit, 1419, a. 1482, b.

Gregorius Adelpheus, Iconomachus, 1242, c. 1244, a.

Gregorius (S.) Armenus, 462, d.

Gregorius consul, 1542, c.

Gregorius metropolita heterodoxus, 1654, a.

Gregorius monachus, 1071, c. 1099, b. 1350, b. 1499, b. 1522, d; in carcerem conjectus, 1071, c.

Gregorius (S.) Nyssenus, 1130, a. Novus Moses, 1799, Carm. lxxiv. Ejus encomium *ibid.* Ipsius sententia de animarum restitutione in pristinam integritatem, 1499, d. Ejus loci pro sacræ imaginibus, 470, a, b. 1183, b. 1222, b. 1610, c.

Gregorius præpositus, 1359, a, b.

Gregorius Syracusanus præpositus, 215, c.

Gregorius Thaumaturgus, 1798. Carm. lxxviii.

Gregorii (S.) Theologi dictum: *Ne creaturæ colantur etiam in Christi nomine*, explicatur, 498, b, c. Ejus scripta adversus hæreses, 1798, Carm. lxxvii. Ejus loci duo quibus abutebantur Iconomachi, exponuntur, 495, c, d. 498, b, c. Ejusdem loci pro imaginibus, 354, c. 375, d. 379, c. 382, c. 467, d. 1222, b.

Gulæi præpositus pro fide vexationem passus, 1139, b. 1450, d.

H

Hæreses quomodo natæ sint, 1035, c. Aliæ aliis connexæ, 1054, c. Aliquæ interdum existere minime mirum, 1518, c. Hæresis tempore non semper servari possunt, quæ sancita sunt tempore pacis, 1646, d, ab hæresi

venientes quinam rursus baptizarentur; quinam ungerentur tantum; quinam nec baptizarentur, nec ungerentur, 1051, c. d. 1103, a.

Hæretici Jacobitæ et Tredatitæ, 1699.

Hæretici quomodo differant a schismaticis, 1051, d, quinam præ cæteris dicendi sint hæretici, *ibid.* Hæretici proprie ac præcipue suunt qui Trinitatem non confitentur, *ibid.* Hæreticorum fraudes variæ, 1035, b, c, cum prioribus sæculis sentire se, vulgo profitentur, 466, b, Hæreticorum communio quatenus vitari debeat, 1054, d. 1178, d. Omne cum ipsis consortium congressusque damnosus, 182, a. 187, a. Sermo de fide et collatio cum hæreticis vitanda, 182, a. 1223, b. 1507, a. Eadem vitata ab Apostolis et Patribus, 1599, d. Nec hæretici, nec eorum fautores in liturgia commemorari debent, 1054, d. 1055, a, 1178, d, *vide* Communicatio. Hæretici doceri debent, non interfici, 1482, a, ipsis mala precari non licet, 1483, b. Pro ipsis orandum, 1483, c, ab hæretico episcopo ordinatus, non posse in veris Dei ministris censi, 1058, a.

Hagiopolitanus Syncellus, 1639, d.

Heraclotæ, 918, a.

Heraclotes præpositus, 1139, b.

Herodis nomen commune factum regibus, 1658, a, b.

Hermias hæreticus, 1230, b, c.

Hesychius (S.), monachus, 1815, b.

Hesychius protonotarius, 1539, a.

Hierarcha, 1443, a, b.

Hierarchiæ ecclesiasticæ gradus tres, 1523, c.

Hierosolymorum loca sancta, 1159, d. Collectæ eo mitti solitæ ab aliis ecclesiis, 1398, c.

Hilarionis (S.) elogium, 1799, Carm. LXXVII.

Homicidii, etiam in justo prælio commissi, pœna, 1415, c, d.

Homo est decimus in ordine post novem choros angelicos, 746.

Homo esse non potest qui non sit circumscriptus, 407, b; nec potest circumscriptus esse, quin sit prototypum suæ imaginis, 358, b.

Honor et adoratio interdum pro eodem sumpta, 371, a, c. Honor imaginis non est, qui non sit honor prototypi, 359, a.

Horcus, *loci nomen*. 918, a.

Hospites in monasteriis quomodo curare se debeant, 1790, Carm. XXXIII.

Hospitalarius, 1354, b. 1399, a.

Hospitalis domus monasterii. 1794, Carm. XXIX.

Humilitas quanti facienda, 123, d.

Hymni ecclesiastici quales debeant esse, 215, b, c. Hymni exodii in funeribus adhibiti, 230, c. Hymni vespertini, 211, c. Hymni triumphales Christo victori, die festo Palmarum, 186, c. Hymnus in sacram Christi imaginem, in solemnibus supplicatione, 186, c. Hymni quos S. Theodorus Stud. scripserat, in pluribus ecclesiis recepti, 215, d. Hymnus ab eodem S. Theodoro conscriptus in honorem S. Joannis Baptistæ, 154, a.

Hypacoe monialis, 1623, d. 1643, b.

Hypatius monachus, 1247, c, d.

Hypathus monachus, 1354, b.

Hypolichniotes præpositus, 1139, b.

Hypostasis gemino sensu dicitur, 498, a. Cyrillo nunc persona est, nunc natura, *ibid.*

I

Iconomachica persecutio et immanitas, 1151, c, d. 1155, b. 1158, a, b. 1162, b, c. 1166, d. 1167, a, 1171, a. 1194, a, b. 1195, a. 1202, d. 1302, a. 1338, b. 1482, a. 1619, a. 1622, a. Eucharistiam fidelibus per vim in os immittentibus, 1206, b.

Iconomachicæ hæresis fautores quatuor præcipui, 1314, d.

Iconomachorum hæresis origo, 1163, b, c, omnium hæresum deterrima, 463, c. 1322, d, apud Constantinopolim exorta, 1643, a; in pœnam Mœchianicæ hæresis, 1270, b; quam strenue adversus illam pugnatum sit ab ipsis exordiis, 1643, a; quam late grassata, 1274, a; quam multos abduxerit, 1643, a; sectæ illius errores duodecim, 350, 351; sacras imagines omnes tollebant præterquam crucis, 446, 447. Crucis effigiem, sed absque crucifixio, venerantur, 410, b, Christum etsi confiterentur, tamen reipsa negabant, 1487, d. 1495, d. 1579, d. 1599, a. Horum sententia evertit incarnationem, 1118, a. 1131, c. 1134, d. 1187, c, d. 1303, d. 1579, c, d. Humanam naturam Christo detrahit, 1487, c. 1495, b, c. Iconomachorum genera duo, 1303, d.

Iconomachi dieti semichristiani, 751. *Idem* rejduntur, 706, 707, 751, 767, 722.

Iconomachi ab universis sedibus patriarchalibus 1279, b. 1282, b, c. Sentiunt cum Valentinianis, nitis, Manichæis, 334, a, b. 387, d. 451, c. 462, a. 1131, c. 1306, a. 1322, a. 1603, c. 1794, Carm. Num tractandi sint ut Manichæi, 1514, c, d. Ju ethnicis pares sunt impietate, 1191, d. 1202, b. 1258, b. 1271, a. Deteriores etiam Judæis, 1134, c. furor adversus sacras imagines, 1186, b. Eor pseudosynodi, 1162, c. 1482, a. Sunt Antichristi, Iconomachorum confessio fidei, 466, a, b. Eorum stantia et varietas, 351, c, d. Imagines bonas esse memoriæ gratia, non autem ad cultum sacrum, i in edito collocari volunt et longius ab oculis, ne tioni pateant, 371, a. Iconomachi a Romana senantur, 1290, d. Contraria eorumdem erroribus explicatur. 350, a, b. Iconomachorum argumentus catholicam doctrinam, refelluntur, 399, c, d. 410, 414, 419, 422, 423 *et seqq.* 431 *et seqq.* Iconomachorum quedam carmina, 435, b. Sigillatum cetur, 438 *et seqq.* Iconomachorum imperatorum 174, a. Omnes divinitus multati, 175, a.

Idolum quid sit, 335 a. Idoli et imaginis dis 178, d. 330, c, d. 338, a. 346, c. Idolorum generator, 206, b. Idoli nomen quibusnam rebus attu sit, 346, c, d. 347, a.

Ignatius abbas, 1143, d. 1151, a.

Ignatius abbas lapsus pœnitens, 1294, c.

Ignatius monachus, 1190, c.

Ignatius (S.) Theophorus: locus ex ejus epistolæ Philadelphiensis, 1483, b, c. In suis epistolis alter, 1798. Carm. XX.

Ex ignorantia commissum, nulli pœnæ obnoxio, 1654, b, c.

Ignorum præposita, 1426, a.

Imaginationis vis, 1219, c.

Imaginis nomen quam late pateat, 466, c. I et figuræ notio eadem, 62, c. Imaginis et I scrimen, 1186, b. Imago et signum differunt se, 458, b, c. 1327, a. Utæque similes suis arte facta, 418, a. Imago alia naturalis, alia pe 418, a, b. Naturales a prototypis non (essentia, differunt artificiales, *ibid.* Artificiales id cum prototypis similitudine, non essentia, 418, t Et sunt inferiores prototypis, 419, d. Imago (prototypum non differunt hypostasi, licet essentiant, 1639, d. 1655, c. De imaginibus dicuntur: quæ de earum prototypis, 338, b, c. 362, b, c. obtinet prototypi sui nomen, 358, c. 359, a. 42 Idque etiam in Scriptura, 342, a. Et si imago r vocatur, non ideo sunt duo reges, 422, c. Quo m totypum sit in imagine, 342, b, c. Imago protot coexistit, saltem potestate, 430, b. 434, b. Sim materia imaginis rite seceruntur per actionem 1639, a. Imago non est honore sejuncta a pr 338, b. Imago colitur ob similitudinem duntaxat. 4 Honore imaginis colitur prototypum, 359, a, c. Imaginis contemptus redundat in prototypum, Imaginis et prototypi unus honor et adoratio, quæ que una eademque similitudo, 367, a. 422, a, c. Nec ob essentia differentiam dividitur adoratio, (dividitur similitudo, 434, a, b. Imaginis honor c honorem debitum prototypo, 358, c. Imago ar colitur ratione similitudinis, non autem substan 422, a. Imagines sacre propugnantur multiplic argumentorum, 175, a. 1303, a, b. Testimonia S et Patrum, 342, c, d. 467, b, c. 1183, a, b. 1303, c. Decreta conciliorum: Trullani, can. 470, b. 474, d. 1303, d. Nicæni II. 474, d. 1306, traditio, 175, a, b. 178, d. 387, d. 470, d. 1131, c. 1606 *et seqq.* Argumentum ex ipsa corporis 1304, b. Ex incarnationis mysterio, 178, a. I Christi mittentis imaginem suam ad Abgarum 1287, d. De imaginibus sententiæ Patrum sing S. Petri apostoli, 467, c. 1303, c. 1606, b. S. I 358, c. 1219, b. 1290, a. S. Athanasii, 359, a. 467, c. S. Basilii, 367, d. 374, a. 467, d. 1183, b 1222, c. S. Gregorii Nazianzeni, 467, d. 1222, b. gorii Nysseni, 470, a. 1183, b. 1222, b. S. Chry: 374, b. 470, a. 1135, b. 1183, b. c. 1222, b. 1287, b, c. 1591, a. Sancti Maximi, 382, a. Imag creæ usurpari et coli cæptæ ab ipso evangelicæ f tionis exordio, 178, d. 470, d. Ab initio in omnib aiis usu receptæ, 350, a. Imaginum sacrarum

ubique gentium tradita ab apostolis, 1131, c. 1606, c. 1611, b. *Mysteria Christi imaginibus expressa in urbibus et vicis proponebant*, 1606, c. 1611, b. c. *An de imaginibus nihil traditum in Evangelio*, 490, c, d. *Num Scriptura doceat adorari debere imagines*, 355, c. *Imaginum cultus omnis tendit ad Trinitatem*, 506, b. *Medius est inter duos errores*, 1531, a. *Quanti sit in religione Christiana momenti*, 174, b, c. *Nihil commune habet cum idololatria*, 330, c. *Neque ex imaginibus deos faciunt Christiani*, 486, c. *Imagines quid differant ab idolis infidelium*, 178, d. 330, c. 338, a. 346, c, d. *Imagines sacrae non coluntur latra*, 1503, a. 1531, a. 1639, c. *Sed adoratione relativa*, 1330, a, b. 1503, a. *In Christi imagine non materia imaginis, sed Christus adoratur*, 1503, b. *Imaginum sacrarum utilitas ac necessitas*, 174, b, c. 1219, b. 1222, c, d. *Per imagines visu percipi res sacrae non minus utile est, quam auditu per narrationem*, 347, c. *Imagines simplicioribus duntaxat et imperfectioribus utiles esse, error*, 1538, c. *Confutatur, ibid.* d. *Imaginibus, perinde ac Evangelii libris, egent etiam viri perfecti*, 1538, a, d. *Nec minor imaginibus honor debetur quam Evangelii codicibus, ibid.* *Gratia divina manat in eos qui ad sacras imagines accedunt cum fide*, 506, b. *Quorumnam imagines sint adorandae*, 347, c. *Imago Christi Christus est, excepta essentiae differentia*, 342, b. 426, d. 1183, a. *De imagine Christi dicuntur eadem quae de Christo ipso*, 345, a. 362, b. *Non tamen multiplex Christus est, licet multiplex sit ejus imago*, 339, a. *Imagini Christi conveniunt homonymae, quae de Christo dicuntur*, 338, c. *Christi nomen recte tribuitur ipsius imagini*, 338, c. 359, d. 362, a, 1791. *Carm. xxx*, et est una utriusque adoratio, 426, d. *Quo sensu adoratur imago sicut ipse Christus*, 1190, d. 1655, b. *Non est latreutica imaginis, sed Christi tantum, adoratio*, 1587, d. 1639, c. 1655, c. *Imaginem Christi, qui rejicit, Christum abnegat*, 1183, a. 1199, b. d. 1236, d. 1310, a. 1487, d. 1622, a. *Tollit incarnationem*, 1226, d. 1242, a. 1246, d. *Christo denegat adorationem, qui ejus imago denegat*, 430, d. *In imagine Christus, non materia imaginis, adoratur*, 1503, b. *Imago Christi cofenda magis etiam quam imago crucis*, 454, a. 462, a. 1131, d. *Christi passionem imaginibus exprimi, aequae ipsi gratum, ac eam sermone commemorari*, 1214, a, b. *Imagines Christi et SS. in templis vasisque sacris exprimi solite ex apostolica traditione*, 1310, c. 1611, b. *Pro imaginibus Christi qui p. titur, pro Christo patitur, et est vere martyr*, 1186, b. 1195, a. 1227, a. *Imaginem Christi nec probo nec honore afficiens, censetur haereticus*, 350, c. *Imagines vetustate detritae comburuntur*, 463, d. *Imagines in Veteri Testamento vetitae cur fuerint*, 175, c, d. 334, b. *Non tamen nullae tunc fuerunt*, 334, c, d. *Serpentis aenea imago Deo jubente facta, eademque salutaris*, 334, d. 487, a. *Item angelorum imagines fieri Deus praecipit*, 455, d. 487, a. *Solius Dei imago fieri tunc vetita*, 334, b. *Per imagines ad Dei cultum deducebantur Israelitae*, 335, a, b. *Doctrinae de sacris imaginibus summarium*, 502, c, d. *Imaginum cultum oppugnat Leo Armenus imp.*, 170, d. *Ejus oratio adversus imagines*, 171, d. *Ejus impietati resistit Patrum cretus*, 174, b. *Vide Iconomachi*. *Imagines, habita coram Leone Armeno oratione, defendit sanctus Theologus Stud.*, 174, d. *Imagines sacras in solemnibus supplicatione gestant monachi Studitae*, 186, c. *In imaginum honorem cantica*, 1163, b. *Imaginem Christi pinxit Lucas evangelista, quam posteris reliquit*, 178, c. *Imaginis Christi passio, ipsius Christi passio*, 366, b. *Imago Christi a Judaeis Berytensibus confossa sanguinem emittit*, 366, d. 1607, b. *Miracula per sanguinem illum patrata*, 366, d. *Imago Christi locuta divinitus, tanquam ex persona Christi*, 366, a. *Imago Christi gerens in capite typum crucis*, 1314, c. *Imago B. Virginis data in praesidium*, 206, b. *Venerantibus salutaris*, 1794. *Carm. xxxv*. *Imago sancti Demetrii martyris in baptismo a. i. h. b. i. t. a. s. u. s. c. e. p. t. o. r. i. s. v. i. c. e.*, 962, b. *Imagines rite fiunt eorum omnium quae mente comprehendi possunt*, 342, a. *Imago imperatoris recepta, confessio imperii*, 1310, b. *Imperatores patriarcharum manu coronas nuptiales accipere soliti*, 978, b. *Imperatorum decreta liberos adulterinos exhaereditant*, 1011, a. *Imperii et sacerdotii concordia*, 962, a. *Incarnationis dogma explicatur*, 1495, a, b; *naturae duae in Christo unitae substantialiter, inconfuse*, 1542, d. 1543, a. *Inclusi et Inclusae*, 959, c. 1246, a. 1817, a; *eorum vitae institutum*, 1802. *Carm. xciv*. *Indictionis principium*, 954, b. *Indulgentia, juris est remissio*, 1091, b.

Inquisitio de aliorum fide ne sit nimia, c. 1106, b. c. *Institutor initiandorum*, 1371, b. *Irene, Leonis IV imp. uxor, cum Constantino filio imperium administrat*, 119, c, d. *Ecclesiae turbas componit, ibid.* 142, b. c. 1123, a. *Cum Tarasio patriarcha agit de convocanda Niceam synodo*, 119, d. *Constantino sublato sola regnat*, 142, b. *monachosa filio pulsos revocat, ibid.* *Sanctum Theodorum Stud. redeuntem magno honore excipit*, 142, c. *Vectigalia remittit*, 931, a. *Ejus elogium a Theodoro Stud.*, 939, 931. *Irene monialis*, 1359, d. *genere et sanctitate illustris*, 1738, c, d. *Irene patricia*, 1107, c. 1295, c. 1546, a. 1583, a. *post lapsum praenitens, ac pro Christo passa*, 1295, c. *saeculo renuntiat, ibid.* *Irene praeposita*, 1618, a.

J

Jacobus, sancti Theodori Stud. discipulus, Christi martyr, 1354, b. *Venerandae ipsius reliquiae*, 1355, b. *Jacobus monachus lapsus*, 1126, a, b. *Jannes et Jambres*, 1311, c. *Jesu nomen*, 702, Vita, 703 sq. *Cur tot annis latuerit Jesus*, 707. *Jesum sine anima humana dixit Arius, sine mente Apollinaris, incircumscripsum novi Manichaei seu Iconomachi*, 706. *Jejunia Graecorum singillatim describuntur*, 1695 et seqq. et 1714, 1715. *Jejunia aliquot ab orthodoxis omitti solita ob distinctionem ab haereticis*, 1699, 1702. *Sabbato sancto, unico totius anni, jejunant Graeci, caeteris Sabbatis nunquam*, 1669. *Jejunii in quinta magna feria regula*, 1699, 1731. *Jejunii quadragesimalis tempus quo ritu peragi debeat*, 1434, b. 1459, c.; *in jejniis non ante vesperam cibus*, 1195, b. *Joanni (S.) Baptistae dicatum Studiense monasterium*, 146, a. 1810. *Carm. cxxii*. 1814. *Carm. cxxiv*. *Hymnus in ejusdem Sancti honorem a sancto Theodoro Stud. compositus*, 154, a. *Joannis Baptistae illustre genus*, 747. *Idem propheta maximus et primus apostolus ac martyr*, 758, 770. *Praedicator Christi etiam apud inferos*, 762. *Ejus reliquiae superatites, catena et discus*, 767. *Ei dicata ecclesia monasterii Stud.*, 770. *Joannes clericus*, 1654, d. *Joannes (S.) Chrysostomus dispensatione usus erga sex episcopos simoniace ordinator*, 983, d. *certat providae agro*, 999, d. *Testimonia pro imaginum cultu*, 374, b. 470, a. 1135, b. 1183, b, c. 1222, b. 1243, c. 1287, b, c. 1591, a; *ejus dictum: Parietibus non circumscribi Christum, explicatur*, 1242, d; *ejus locus: Gladio parcendum adversus haereticos*, 1483, a, b; *ipsius elogium*, 1799. *Carm. lxxii*. *Joannes (S.) Evangelista*, 9, c. *Joannis evangelistae metastasis supra humanam conditionem*, 787. *Laudes ejus eximiae*, 771 sq. *Joannes sive Joannicus eremita, sanctitate insignis*, 1386, a. *Joannes episcopus Sardensis ab Iconomachis vexatus*, 1367, c, strenuus Christi confessor, *ibid.* d. *Joannes Grammaticus*, 1387, b. 1338. *Joannis Iconomachi carmen*, 435, b. 442, d. 475, b. *Joannes Jejunator episcopus CP. accusatus quod reos quosdam morte damnasset*, 1486, b. *Joannes Lecanomantis Iconomachorum primipilus, Leonis Armeni scelerum administer*, 171, a. 1202, a. 1211, b. 1323, c. *Joannes logotheta*, 1319, b. *Joannes (S.) martyr miraculis insignis*, 363, d. *Joannes monachus*, 1130, a. 1598, b. *Joannes praepositus Chalcitae*, 1630, c. *Joannes praepositus apud Cathara*, 1151, b. 1154, c. *Joannes praepositus apud Euceriam*, 1154. *Joannes spatharius*, 962, b. 1494, b. *Joannicus*, 1386, a. *Josephus sancti Theodori Stud. frater, fit monachus*, 122, a. *Postea Thessalonicae archiepiscopus*, 127, b. *Ecclesiae columna*, 1063; c. *Cum Platone et sancto Theodoro Stud. pugnat adversus Moechianos, et communicare cum patriarcha CP. renuit*, 982, c. *A Moechianis accusatus quasi malis artibus archiepiscopatum adeptus esset*, 982, a. *Apologium scribit pro ipso sanctus Theodorus Stud.* 979, d. *In exsilium mittitur*, 1032, a. 1071, b. 1211, a. *A Moechianis depositus*, 1063, c. 1074, d. *Opus ab ipso scriptum*, 1042, a. *Ejusdem iambi adversus Iconomachos*, 1202, c. *Ejus corpus in monasterio Studiano asservatum*, 431, b.

Josephus presbyter oconomus Ecclesiae CP. adulterinas Constantini imper. cum Theodotenuptias jungit, 138, a. Propterea a Tarasio patriarcha ejicitur ab Ecclesia, 138, b, 142, c. Et sacerdotum albo expungitur, *ibid.* A Nicephoro Imper. restituitur, 155, a, b, d. Propter ipsum sanctus Theodorus Stud. aliique renuunt communicare cum patriarcha, 1007, a. Mœchozeuctes et Christepæctes dictus, 1142, c. Rursus ejectus a Michaele Curopalata, 166, a. Prævaricator in causa sacrarum imaginum, 1139, b, 1142, d. Multos secum adducit, *ibid.* Fœda demum ipsius calamitas, 175, a.

Josephus præpositus Cerameorum, 1634, a. in hæretica communione semel deprehensus, *ibid.*, d.

Jovianus imperator infandæ libidinis reus, in ecclesia tamen commemoratus ob rectam fidem, 1291, c. Catholicæ fidei vindex, 1307, b.

Judeorum Berytensium impietas erga imaginem Christi, 366, b, c. 1607. *Ibi judicabitur homo, ubi deprehensus fuerit*, citatur tanquam ex Scriptura, 1598, b. 1623, c. Julianus Vestitor, Βασίλειος, 1379, c.

Juramentum omne prohibitum, 1238, a. 1382, c. 1395, a. 1399.

Justina celebris, 1282, c.

Justini (S.) locus ex ejus opere quod non exstat, 11603, a.

L

Lacrymæ quam sint salutare, 1550, c.

Laius baptismum rite administrat in necessitate, 1491, a. Item in necessitate sacramenta sibi ipsi rite porrigit, 1491, b. A laico baptismum peragi salutarne sit, quam a sacerdote hæretico, 1491, c. d.

Laodicæ episc. lapsus, 1150, d. Laodicæ præpositus, 1338, a.

Lapsi in hæresim, aut in communione hæretica deprehensi, quibus pœnis scelus expiare debeant, 1178, c. d. 1238, c. 1474, b. c. etiam pœnitentes, Eucharistia privandi, præterquam in morte, 1147, c. An presbyteri, vel monachi possint post lapsum mensis benedicere, 1150, d, 1443, a. An privati sint docendi potestate, 1471, a. Lapsi episcopi ac pœnitentes debent episcopatu cedere, necnon a sacrificio abstinere, etiam peracta pœnitentia, 1355, c, d. 1391, d. 1566, a. Sacerdotes lapsos non debere, nisi synodali judicio restituantur, amplius sacra facere, 1127, d. Sed duntaxat Eucharistiam interim accipere, 1150, d. Posse tamen ad sacra munia redire eos qui solummodo cibum cum hæreticis sumpserint, 1654, c. Lapsi non sunt propter munera recipiendi, 1206, a, b. 1239, b.

Latria Christianis unica est res, et soli Trinitati exhibetur, 506, b. 1639, 1655, c. Ea nec B. Virgini, nec cruci, nec inagini Christi deferenda, 1531, a.

Latro sanguine et aqua a Christo in cruce baptizatus, 715.

Latrocinialis synodus Ephesina, 1087, d.

Laura Sancti Charitonis martyris, 1167, d. Laura Sancti Sabæ, 1163, d.

Laurentius præpositus, fidei defensione ac virtutibus insignis, 1427, a. Ejus obitus et elogium, *ibid.* et *seqq.* Lector sacer, 1659, c. 1662, a, d. Lector lapsus inhibetur a lectione, etiam post peractam pœnitentiam, 1582, d.

Lemni episc. sanctum Theodorum Stud. benigne excipit, 918, b.

Leo Armenus invadit imperium, 170, c. Sacris imaginibus bellum indicit, *ibid.* et. Ad id ministro utitur Joanne Lecanomante, 171, a. Nicephorum patriarcham frustra tentat, 171, b, c. Disserit adversus imagines, *ibid.* c, d. Refellitur, 174, b, c, 178, et *seqq.* Silentium indicit catholicis, 183, b. Eos in exsilium pellit, ac sacras imagines evertit, 186, a, b. Archimandritas ab exilio revocat, excepto sancto Theodoro Stud. 1139, b, c. Eidem Theodoro mortem intemat, 186, d. Synodum convocat, 187, a, b. Monachi adesse detrectant, *ibid.* Theodorum Stud. pellit et in carcerem trudit, 187, d. Moritur in anathemate, 1598, d. a. Ejus impietas, 1315, b. 1326, a. Furor adversus sanctas imagines, 1142, b. 1162, b, c. 1170, d. 1326, a, e. Mors violenta et impietati congruens, 1306, c. 1311, b. 1315, b. 1318, a. 1319, b, c. 1326, a, b. 1343, d. 1398, b. Comparatur cum Pharaone et Nabuchodonosoro, 1170, d. 1306, d.

Leo Chazarus imperator fidei catholicæ hostis, 119, c.

Leo Isaurus, primus sacrarum imaginum hostis, 118, b. Leo monachus sancti Theodori Stud. cultor eximius, 207, c, d.

Leo Orphanotrophus. 1003, c.

Leonis (S.) papæ epistolæ dogmaticæ adversus hæresim Euthychianam, 1018, b, c.

Leo Papa III pacem Ecclesiae Constantinopolitane confirmat, 166, a. Ad illum scribit sanctus Theodorus Studita, 1018, b. 1022, a. Ad Theodorum rescribit, 1022, a.

Leo patricius erga monachos munificus, ac monasticarum ædium conditor, 1806, *Carm.* cvii. *ibid.* *Carm.* cx, 1807. *Carm.* cxiv. Fit monachus simul cum uxore, 1807. *Carm.* cxiv, 1807. *Carm.* cxv.

Leo Sacellarius, 1267, d. 1415, a. 1574, b. Ejus studium singulare erga Studitas, 1415, b. 1574, b, c.

Leo Valelades sanctissimus episc. 107, d.

Leontius abbas, 994, b.

Leontius Neapolis in Cypro episc., sancti Epiphani sermorum interpres, 387, b. Ejus oratio de sancto Epiphano, *ibid.*

Leontii scholia egregia, 1531, b.

Leontius monachus prævaricator, 1099, a. 1187, a. 1230, a, b. 1271, h. Adhæret Mœchianis, 1067, d. 1203, b. Fit Iconomachus, *ibid.* Invadit Saccudionem et Studium, 1203, b. 1230, a, b. Sævit in catholicos, 1271, c. Ejus mutatio et pœnitentia, 1282, 1291, c.

Letoius abbas 1210, b.

Letoius monachus Byzantii in carcerem trusus, 1071, d.

Leucæ, loci nomen, 915, c.

Liberum arbitrium, 1226, c. Conciliatur cum divina præscientia, 1587, a.

Lignum semanterium monachorum, 1703. (In Cryptæ Ferratæ monasterio visitur pictus monachus lignum hoc semanterium manu tenens).

Liturgiam in oratorio peragere licet, ob hæresim in publico sævientem, 1055, a. Eandem in communi domo peragi præstat, quam in ecclesia in qua sit communicatio aliqua cum hæreticis, 1055, b. 1666, b. In liturgia commemoratio episcopi, 990, b. 1002, b. 1007, a, b, Imperatoris, 1002, b. Populi, 1047, d. Commemorari ullius hæretici nomen non debet, 1055, a. 1666, d. Pœnitentia mortui cujuslibet qui non obierit in hæresi, *ibid.* Liturgiam fieri pro quodam qui se interemerat, vetat sanctus Theodorus Stud. Eleemosynam pro eo fieri mandat, 1485, a.

Liviana, loci nomen, 915, c.

Locum-tenens, Τοποτηρητής, 1394, c.

Logotheta Dromi, 1010, a. Logotheta generalis supremus magistratus, 1323, a.

Lucas (S.) evangelista imaginem Christi a se pictam posteris reliquit, 178, c.

Luciani M. reliquie in urbe Messana, 799.

Lucianus lapsus monachus, 1126, b. Pœnitens, 1259, a. 1354, c.

Luctus in morte charorum moderatus esse debet, 1390, c.

Lupadium, loci nomen, 918, a.

Lupi fabula Armeniaca, 1699.

Lycastus consul, propinquus S. Theodori Studitæ, 1463, d.

M

Macarius præpositus, 1178, b.

Macedoniani, 1051, c.

Machabæi martyres, 1186, a.

Magister militum Orientis 194, c. 199, a. Magister Palatii, 982, d. 1314, a.

Magistratus Christiani officia, 1463, a, b. Sancti Mamantis ædes Constantinop. 1074, a.

Mandata Dei stabilia sunt et perpetua, 1075, d. Non sunt impossibilia, 1126, b, c. Abiis dispensatio irrita et nefaria, 1078, d. Illis subjacent etiam Imperatores, 1078, d. Manes Persæ, 451, c. Christo naturam humanam detrahit, 479, d.

Manichæi, carnem Christo non nisi phantasticam tribuunt, 393, a. 1306, a. 1322, d. Destruunt incarnationem, 1301, c. 1306, a. 1322, d.

Marcellus hæreticus Christo cœleste corpus tribuit, 1190, a.

Marcianus ex monasterio fugitivus, 967, a.

Marcion hæresiarcha, 451, c. Marcionitæ, 1051, c. Incarnationem destruunt, 1131, c.

Marcus (S.) monachus, 1815, b.

Mares monachus desertor, 967, c.

Maria theonyma, polyonyma, megalonyma, 723. Ejus obitus dicitur somnus mirabilis, 1702. Ejus *καλυψαία* seu resurrectio, 727, quam angelus nuntiat apostolis, 1702.

- Maria Augusta Constantini Irenes filii uxor**, 135, d. 1359, c. d. 1658, b. A marito ejecta, et ad monachalem habitum compulsa, 135, d. 1658, b. Solatur eam S. Theodorus Stud. 1559, c. d. In palatium a filia sua vocata, ire prohibet, ne communicet cum hæreticis, 1362, a.
- Maria monialis**, 1198, c. d. 1263, a.
- Maria spatharia**, 1615, d.
- Maria virgo sacra**, 1414, a.
- Marianus spatharius**, 1387, a, b. Ejus elogium, *ibid.*
- Martyres vere quinam dicendi sunt**, 1186, a. 1227, a. 1250, b. Martyres xl. (SS.) 1274, c. 1610, a. Martyrum Acta in duodecim voluminibus descripta, 911, b. Martyrum Acta per multa etiam absque auctoris nomine auctoritatem obtinent, 1243, d.
- Martyrii genera plura etiam citra mortem**, 1182, b. Martyrii causæ diversæ, 1186, a. Martyrio se offerre quatenus liceat, 1247, b. Martyrium, *ecclesia*, 1178, d. Martyria hæreticorum adire nefas catholicis, 584 a 1178, d. 1647, b.
- Matrimonii origo divina**, 1091, d. Matrimonii molestiæ, 1414 b, c. Matrimonii benedictio solemnior, ejusque formula, 974, c. d. 1011, c. d.
- Matulnæ Dei laudes**, 126, c. 215, c.
- Maximinus monachus, reus communionis cum Iconomachis**, 1478, d. Purgare se conatur, *ibid.*
- Maximi (S.) de triplici rerum instauratione sententia**, 1499, c. d.
- Maximi (S.) Acta : in his testimonium pro cultu imaginum**, 382, a, b.
- Maximus monachus, prævaricator**, 1187, a.
- Medicii præpositus**, 1338, a, 1478, d. 1619, b. Ab hæreticis abreptus ad tempus, postea strenuus fidei confessor, 1203, b. 1338, a.
- Megalo monialis**, 1198, c.
- Melchisedechiani**, 1051, c.
- Meletii (S.) Antiocheni imago**, 1498, d.
- Meletius auctor schismatis**, 1054, b.
- Meletiani**, 1051, c. 1054, b.
- Mense (S.) martyris dies sacer undecimus Novembris**, 230, b.
- Mensa divina sive altare, ubi Eucharistia asservata**, 498, b. 1795. *Carm.* xlii, xliii, xliiv.
- Mense Herodianæ descriptio**, 766, 767.
- Mentiri licitum nunquam**, 1234, d. Citra mendacium potest interdum veritas reticere, 1235, c. d. Hujus rei exempla, *ibid.*
- Mendacium non esse, si quis falsum dicat, ut amici vitam servet**, 1238, a, b. At propriæ salutis causa falsum dicere, nemini licere, *ibid.*
- Μεταψυχίς et μεροχή** quid differant, 1479, d.
- Methodius ad Paschalem papam delegatus in causa Iconomachorum**, 1210, c. d.
- Methodius monachus**, 1646, c.
- Methodius patriarcha Constantinop. corpus sancti Theodori Stud. ex insula Principis transfert ritu solemniori in monasterium Studianum**, 251, a, b.
- Metopa castrum**, 190, a.
- Michael et Theophilus inpp.** 1599, b.
- Michael Balbus imp. hæreticus**, 206, d. Pro defensione imaginum pulsos revocat, *ibid.* 1307, d. 1330, c.
- Michael Curopalates imp.** 166, d. Monasticam vitam amplectitur, 170, c. d.
- Michael monachus Stud., auctor Vitæ S. Theodori Stud.** 114, a.
- Michael monachus Christi confessor**, 1323, d.
- Michael Syncellus Hagropolitano, clarissimus Christi confessor**, 1639, d.
- Minimus in regno cælorum**, Matth. v. 19, id est damnatus, 1026, b. 1031, b.
- Ministerii sacri ad altare instrumenta**, 490, b. Singulorum significatio, *ibid.* c.
- Miraculum Christi in sua imagine loquentis apud Alexandriam**, 366, a. Miracula edita per emissum divinitus ex Christi imagine sanguinem, 366, d. 1607, b.
- Miracula a sancto Theodoro Stud. patrata**, 207, c. d.
- Missa catechumenorum**, 1478, b.
- Missa Græcorum novem iconibus eleganter expressa, quæ declarantur**, 1689 in not. Missa præsanctificatorum explanatur, 1687 seq.
- Mitata seu Metata, loci nomen**, 207, a.
- Mœchianorum hæresis**, 1670.
- Mœchiani, qui adulterio copulatas imperatoris nuptias, dispensatione fieri legitimas potuisse aiebant**, 1203, d. Eorum conventus seu mœchosynodus, ad defensionem illius erroris celebrata, 990, b. 1006, c. d. Altera eorumdem pseudosynodus, 1022, c. 1071, c. 1079, b. 1087, d. 1090, d. Errorem illorum confutat sanctus Theodorus Stud. 1022, d. Veram esse hæresim, ac Mœchianos pro hæreticis drosuc haberi debere, ostendit, 1070, *et seqq.* Nec metiores esse Iconomachis, 1107, a. Invehitur in episcopos Mœchianos, 1110, c. Eorum multi in hæresim Iconomachicam lapsi, 1143, b.
- Mœchosynodus**, 1071, c. 1079, b.
- Mœchozeucues**, 1142, c.
- Mohamedani dicti novi Chaldæi**, 739 adn.
- Monachorum status angelicus**, 1823, d. Non nisi post ætatis annum xvi admittendi, 1526, a. Martyrum præmio donandi, 935, b. 1823, b. A laicis judicari non debent, 1519, c. Etiam sacris minime initiati, benedicebant mensis, 1355, c. Eorum officium est, fidem adversus hæreses defendere, 1050, d. 1062, c. Nec in religionis causa tacere licet, 1122, a. 1630, a. Laica veste uti possunt persecutionis causa, 1074, a. 1263, b, c. Quam multi ex antiquis Patribus monachi fuerint, 1523, c. Quantis laudibus vitam monachicam extulerint, *ibid.* Communio hæreticæ reis pœnitentiæ injungi potuisse a monachis sacerdotibus, 1650, a, b. 1651, b. Neonon a simplicibus etiam monachis, *ibid.* Monachus quemque posse et damnatos liberare, error quorundam, 1527, a. Monacho servum habere non licet, 1423, a. 1522, c. Fugienda mulierum alloquia et contubernium, 1423, a. 1462, a. Qua cautione alloqui cas debeat, 942, c. 1819, d. Quali animo debeat esse erga præpositos, 1782 *Carm.* v. Incorrigibiles amandari debent, 1522, b. Dimissi ob delictum non poterunt in aliud monasterium admitti, 970, c. Nec ab aliis præpositis absolvi, *ibid.* Apostatæ per sacros canones excommunicati, 935, a. 939, b. 970, c. Ex monasterio uno per levitatem resiliens in aliud admitti non debet, nisi spes sit emendationis, 1522, c. Monachi cella, 1783. *Carm.* ii. Insigne monachi, tonsura, 1438, b, c. Monachis negotii causa foras prodeuntibus monita, 1790, *Carm.* xxviii. Tum et iisdem revertentibus, *ibid.* *Carm.* xxviii. Monachorum occupationes : studia litterarum, varia officia, 167, br. Libras describere, 151, b. hymnos cantare inter diurnos labores soliti, 167, d.
- Monachus perpetuum luctum et pœnitentiam profiteatur**, 1731, 1734.
- Monastica professio quid sit**, 1498 c. Ejus origo, 1523, b. Dignitas et præstantia, 938, c. d. 1402, d. 1523, a. 1558, c. 1779, *Carm.* iii. 1823, a, b. Martyrum laudi suppar, 935, b. 1782, *Carm.* v. In sacramentis numerata, 1523, c. 1595, b. Est indissolubilis ob promissionem Deo factam, 1595, a. Nemo ad eam temere admitti, nemo temere rejici debet, 1522, b. Tyrocinii ac probationis tempus, 1526, a. Sacre et Solemnis in professione ipsa emitenda cærimonie, 967, c. 1334, b, c. Monasticus habitus professio virginitalis perpetuæ, et perfectionis, 1523, a. 1542, a. Apud quosdam geminus dari solitus, parvus ac deinde magnus, 1819, c. Unicum vult esse S. Theodorus Stud. 924, b, c. 1819, c. Habitum monasticum dare, cuiusnam esset, 1618, c. Utrum tradi posset a sacerdote qui prævaricatus esset in fide, 1647, d. Habitum monacho detrachere, proinde est ac baptismo spoliare, 1522, b. Monasticæ vitæ descriptio, 1558, a, b, c. 1790. *Carm.* xxv. Officia et præcepta, 939, c. d. 1475, b, c. Victus ex manuum operibus, 1558, b. Monasticæ paupertatis leges, 1351, a, b. 1558, b. 1817 *et seqq.* Rerum omnium communitas et æqualitas, 150, d. 942, a. 1819, a. Vester sacerdotales elaboratæ et pretiosæ etiam apud monachos, 942, d. 1822, a.
- Monasterii præpositorum officia**, 131 ; d. 1390, d. 1402, b, c. 1439, b, c. 1459, a. 1782. *Carm.* iv. *Ibid.* *Carm.* vi. Eorum potestas qualisnam, 987, d. Quomodo regere subditos debeant, 1817, a, b. Nihil statuunt nisi duobus tribusve in consilium adhibitis, 943, a. Utrum possent qui buscunque lapsi pœnitentias imponere, 1650, b. Ligandi et excommunicandi potestatem habent in suos, 955, d. 970, c. Monasteriorum varia ministeria, 147, d. 1884 *et seqq.* præpositi vicarius ejusque officia, 1782, *Carm.* vi. Officia œconomi, *ibid.* *Carm.* vii. Epistemonarchæ, obseratores v. canonarches, taxiarches, cellarii, prandit minister, coquus, nartores, excitatores, ægrotorum curator, sutores, janitor : eorumque munia ac singulis monita, 1779 *et seqq.* Monasteriorum hospitibus monita, 1789. *Carm.* xxiii. Monasterium Agathi 1071, d. Boscytii, 122, b. S. Euthymii, 1174, b. Gordinense 1346, a. Gulæ, 1139, Heracleæ, *ibid.* Hypolichinii, *ibid.* Ignarum, 1426, a. 1807. *Carm.* cxiv. Sancti Joannis Baptistæ, 1790, *Carm.* xxv. Leones 1583, b. S. Mamantis, 1074, a. Medicii, 1139, b. Vide Medicium, Myelense, 1371, d. Mylii,

1139, c. Peleceles, 1458, b. Phlubutæ, *ibid.* 1139, b. Photinidii, 1139, b. 1407, c. Saccudionis 123, c. Studii 143, d. *Vide* Studium et Laura S. Theodosii. 1167, d. Monasterium B. Virgini dicatum, 1810. *Carm.* cxx.

Monembasiæ episcopus apud Paschalem papam agit contra Iconomachos, 1210, d.

Monialium officia, 1175, c. 1246, b. Monialium pulla vestis, 1550, b. Nuptæ num liceat moniale fieri absque mariti consensu, 1262, d. Moniales triginta, pro Christo verbe. a et carcerem perpassæ, 1274, b.

Montanistarum hæresis similitudinem tantum corporis tribuens Christo, 402, a.

Mori quotidie quid sit, 1226, a. Morientium unctio extrema, 230, b, c. Moribundis accensa luminaria, 230, c. Hymni tunc cantari soliti, *ibid.* Mortui vivorum precibus juvantur, 1626. Pro Mortuis oblatio, precatio, pervigilium, synaxis, canon, *sive* officium ecclesiasticum, 930, b. 1598, a, b, si modo in catholica communione decesserint, 1659, c. Mortuorum omnium memoria in communione celebrata, 955, a. Pro mortuis in hæretica communione preces privatim et elemosynas fieri posse, etsi in liturgia commemorari non debeant, 1666, d.

Mortis et novissimorum meditatio quam salubria, 1430, b. Mortis memoria monachis inculcata, 1711. In morte charorum doloris modus, 1379, a. 1382, d. 1390, c. 1623, d.

Multitudo non semper regula aut argumentum veritatis, 1082, b.

Mylianus præpositus, prævaricator in causa sacrarum imaginum, 1139, b.

Mystagogia, 990, c.

Mysteria coronaria, *nuptiæ*, 1030, d.

N

Natales varii illustrium vivorum V. T., 750.

Naveratius sancti Theodori Stud. laborum socius et in monasterii præfectura successor, 127, b. 226, d. 1050, d. 1070, c. 1083, b. 1090, d. 1095, c. 1123, c. 1142, a. 1146, a. 1207, b. 1211, a. 1238, b. 1275, d. 1282, a. 1286, d. 1294, a. 1299, c. 1306, b. Ab hæreticis in vincula conjectus, 1074, a, b. Flagris cæsus, 1207, b. 1211, a.

Necessarium et utile quid differant, 1234, d. Necessarii et contingentis notiones, 1039, b, c. Necessarii genus multiplex, *ibid.*

Necessariensis synodi canon de digamis, 1091, c.

Nestorii hæresis geminam in Christo personam defendens, 399, c. Christum in duos filios divisit, 483, c. Adversus ipsum explicatur hypostatica unio naturarum in Christo, 399, d.

Nestoriani absque novo baptismo aut olei unctione suscepti, 1103, a.

Nicææ episcopus ad sanctum Theodorum Stud. mittitur, 1074, b. Nicææ præposita exsilium et verbera pro Christo cum suis monialibus perpassa, 1342, b.

Nicæna fides de Christo, 471, b, c. Nicæna synodus I cccxviii Patrum, 1602, a, b. Ejus auctoritas pro cultu imaginum Christi, 471, c, d. Nicæna synodus n 115, d. 1218, c. 350 Patrum, sub Constantino et Irene coacta, 119, d. Ejus sententia de sacris imaginibus, 1591, c. A quinque patriarchis recepta, 1306, b. Œcumenica, 1515, a. 1527, a. Anathematizata ab Iconomachorum pseudosynodo, 1482, a.

Nicephorus Logotheta imperium invadit, ejerta Irene, 154, d. Ecclesie pacem turbat, Sanctum Theodorum Stud. in exsilium mittit, 159, c. Monachos Studitas ad Mœchianorum partes adducere conatur, sed frustra, 159, c, d. Eos in custodiam tradit, *ibid.* 162, d. Misere perit, in expeditione adversus Bulgaros, 163, c. Ejus mors ipsi a Theodoro Stud. prænuntiata, 163, a, b. Avaritiæ notatus, 1659, b.

Nicephorus ex sæculari repente patriarcha Constantinop. 1103, b. Josephum œconomum restituit jussa Nicephori imp. 155, d. Utrum in ea re obsequi debuisset imperatori, 158, d. Ejus œconomia Iconomachicæ proelæ tempore laudatur, 1507, a. Sanctum Platonem morti proximum invisit, 166, b. Ejusdem exsequias ipse peragit, *ibid.* c. Ipsius opinio de eximia S. Theodori Stud. sanctitate, 222, d. Quem et patrem suum vocat, 1318, c. Sedesua pulsus ab Iconomachis ac in exilium ejectus, 1374, b, c. Christi confessor illustris, 1167, b, c. 1318, d. Enchiridion ab ipso missum Theodoro Stud. 1319, a. Ejus elogium, 326, 327, a. 343, c. 406, b. 1171, 1173, 1203, b. 1318, c, d.

Nicephorus præpositus, S. Theod. Stud. consobrinus, 19, d.

Nicetæ Stethatiscriptum de salutatione manuali, 1711,

Nicetas Alexii filius, Leonis Armeni imp. minister fidus, 190, c. Erga sanctum Theodorum Stud. misericordia usus, 191, a.

Nicetas Curator, 1347, d.

Nicetas locum-tenens, 1394, c.

Nicetas monachus, 1538, a.

Nicetas patricius, 994, b, S. Theodori Stud. propinquus, 995, a.

Nicetas præpositus, 1315, d. 1478, c.

Nicetas spatharius, 1502, c. 1571, a.

Nicolaus sancti Theodori Stud. discipulus et in laboribus comes, 195, b. 939, c. 1247, d. 1255, a. 1274, a. 1278, c. 1279, d. 1294, a. 1303, a. 1307, c. 1315, d. 1346, b. Pro Christo flagellis cæditur, 199, b. 203, a. 1230, d.

Nicolaus Chartularius, 1014, c.

Nocturna psalmodia et hymnodia, 1575, c.

Nomina, imagines rerum sunt, 346, b.

Nonna (S.) sancti Gregorii Theologi mater, ipsum Deo devotius priusquam natus esset, 1539, d.

Notarius domesticus, 1498, b.

Notiones communes omnibus manifestæ, 390, c.

Novatiani, 1051, c.

Novatianorum proprium, pœnitentiæ ostium claudere, 1099, c.

Novitas in religionis rebus damnanda, 958, c.

Novitii religiosi quanta cura excolendi, 131, c, d.

Nuptiarum ritus ac sacra formula, 974, c, d. 1011, c, d. Coronæ imponi solitæ conjugibus, 1091, a, d. liadem sacra communio tunc dari consueta, 1095, a. Nuptiæ secundæ, permissæ pro indulgentiam duntaxat. 1091, b. 1094, c. Pœnis obnoxia, 1094, a. Non eodem ritu benedicuntur ac primæ, 1091, a. Neque a sacerdote junguntur, 1094, b. Qualismam in ipsis benedictio adhibita, 1094, b. 1095, a. Nullæ in ipsis coronæ, 1094, a. In illis epulari presbyterum vetant canones, 971, a. 1091, c.

Nuptiale prandium, 1091, d.

O

Oblationes sacræ, 1658, a. Cere, olei, etc. 1643, a.

Observatores in monasteriis, 147, d. 1783. *Carm.* ix.

Œconomia sive dispensatione utendum est interdum, 983, c. Exemplum S. Pauli apostoli, *ibid.* b. S. Basiliius a Valente imp. hæretico munera accepit per œconomiam, *ibid.* Per œconomiam quoque in Spiritu sancti mentione nomen Dei reticuit ad tempus, *ibid.* S. Chrysostomus œconomia usus erga episcopos quosdam Simoniacos, *ibid.* d.

Œconomus ecclesie Constantinop. 138, a.

Olbianus patricius, 1626, d.

Olei extrema unctio fieri solita ante viaticum, 128,

Olympus mons, celebre monachorum domicilium, 122, a. 219, a.

Onopnictes fluvius, 211, b.

Orandi modus a. Patribus prescriptus, 1062, c.

Oratorium 1239, b. In oratio sacra peragi possunt ob hæresim in publico grassantem, 1055, a.

Ordinatio episcopi per proprios episcopos, 982, b. Ordinatio sacerdotis per chrisma et manuum impositionem 130, c. Ordinationes presbyterorum et diaconorum, non nisi inter missarum solennia peractæ, 1355, c. Ordinationes extra provinciam hæresis tempore, 1646, d. Ordinatio ab episcopo deposito non sit valida, 1651, c, d. Ordinatio ab episcopo nec hæresis nec flagitii publice notato, dubia esse non debet, 1406, b. Episcopus in crimen lapsus ordinare non potest, 1651, c, d. Canon apostolorum contra eos qui per pecuniam ordinant aut ordinantur, 983, d. 1046, b. Ejusmodi ordinationes quam sint exitiosæ, 1103, a, b.

Ordinati ab episcopo hæretico aut deposito, nequam in veris Dei ministris censendi, 1058, a. 1651, c, d. Ordinatus ab hæretico vel Simoniaco non sciens, est inculpatus, 1106, b. Ordinati absque acclamatione, num recipiendi, 1646, d. Orestes monachus lapsus ac pœnitens, 1147, c.

Origenes hæresiarca, 1502, b. Ejus doctrina de sæculi restitutione damnatur, *ibid.*

Orphanotrophus, 103, c.

Ὠρεσίου, varie accipitur, 1287, a. 1655, b.

Ostiariorum hebdomadarius, 1210, a.

P

Pachomii (S.) clogium, 1799. *Carm.* LXXXI, ejus regula ab angelo tradita, *ibid.*

Palena, loci nomen, 918, c.

- Palmarum dies festus**, 186 c. **Supplicatio solennis eodis**, *ibid.*
- Pancratii (S.) martyr historia**, 1243, d. **Ejus Acta citantur**, 1303, c. 1606, b. **A quonam scripta sint**, incertum, 1243, d. **Sincera tamen sunt et a veteribus laudata**, *ibid.* **Ejus ædes maxima in Sicilia**, *ibid.* **Edita ibi a sancto martyre miracula**, *ibid.*
- Pantoleon Logotheta**, 1322 a. 1578, b.
- Papa**. *Vide* Romanus episcopus, et Romana Ecclesia.
- Papini M. reliquie in urbe Sicula Mytis**, 799
- Paræneses variæ**; ad magistratus, 1463, a, b. **Ad monasteriorum præpositos aut præpositas**, 939, c. 1430, a. 1458, d. 1467, a. 1547, d. 1817, a. 1782. *Carm.* iv. *Ibid.* *Carm.* vi, ad monachos aut moniales, 1431, c. 1434, c, d. 1446, a. 1459, c. 1467, b. 1490, a. 1822, d. **Ad monachos fugitivos ac desertores**, 935, a. 938, c. 967, b, d.
- Parasynagoga quid sit**, 1051, d. 1055, b.
- Parasynagogi**, 1018, c.
- Parium, loci nomen**, 918, a.
- Paræconomus monasterii**, 147, d. 1259, c. 1278, c. 1359, d. 1542, c.
- Paschalis lætitia**, 710.
- Paschalis papa**, 1151, b. 1154, c. **Legatos Iconomachorum rejicit**, 1555, a. **Ejus opem implorat sanctus Theodorus Stud.**, 1551, b. **Opem fert catholicis adversus Iconomachos**, 1555, a. **Legatus mittit Constantinop.**, 1111, c. **Ejus laus**, 1282, b.
- Patriarcha œcumenicus**, 1111, c. **Patriarcha si erret, non nisi ab aliis ordinis ejusdem debet corrigi**, 1419, b. **Patriarchæ quinque**, 1306, b. **Patriarcharum primus Hierosolymitanus, quo sensu**, 1162, a. 1395, b. **Licet quintus numeretur**, 1162, a.
- Patriarchalium quinque ecclesiarum ordo**, 1418, c. **Patricii dignitas**, 146, a.
- Patrini in baptismo ne sint hæreticæ communioni affines**, 1666, b.
- Paula, loci nomen**, 915, d.
- Paulopetrium, id est SS. Pauli et Petri monasterium**, 1151, b. 1154, d. 1630, c.
- Paulus (S.) apostolus œconomia usus est pro ratione temporis**, 1807, a. **Quinque et triginta annis persecutionem passus**, 1227, c. **Ejus locus**, I Cor. iii, 13, exponitur 1499, c, d. **Ejus elogium**, 1798. *Carm.* lxiii.
- Paulus (S.) confessor**, 227, b. **Sextus dies Novembris ejus, memorie sacer** *ibid.*
- Pauli Samaritani hæresis, Christum esse hominem merum**, 479, d.
- Paupertas monastica quanta debeat esse**, 1558, b, c. 1817, c, d. *Vide* Monastica paupertas.
- Peccati auctorem Deum non esse ostenditur**, 1502, a. **Peccata quæ secundum naturam, et quæ contra naturam** 1250, a. **Peccati saltem levioris minimeque letiferi, nemo expers**, 1478, a.
- Peccatorum recordatio quatenus sit utilis**, 1063, a. **Peccatores optat Deus resurgere, quotiescunque lapsi sunt**, 1438, a.
- Pentalogus**, 1070, c.
- Pentecostes secunda dies festa**, 1614, a.
- Pepuzeni ab hæresi revertentes, denuo baptizati**, 1103, a. **Eorum baptisma**, 1054, a.
- Perperina, loci nomen**, 918, a.
- Persecutionum utilitates**, 1234, b, c.
- Pervigilium celebrare**, 1055, a. 1090, a. **Pervigilium pro defunctis**, 1659, c.
- Petronii monachi apostatæ infelix exitus**, 970, a.
- Petrus Armeniorum episcopus, cognomento Lycopetrus, auctor jejunii artziburii**, 1699.
- Petrus (S.) sedem Romæ tenuit**, 1331, b. **Apostolorum princeps ac coryphæus**, 467, c. 1303, c. 1306, a. 1443, c. 1459, a. **Ejus testamentum pro sacris imaginibus**, 1606, b. **Supra Petri sedem tuto consistitur**, 1118, b.
- Petrus abbas**, 1443, d. 1154, a. 1210, b.
- Petrus episcopus Nicenæ**, 1191, b. **Ab hæreticis abreptus ad tempus, postea egregius Christi confessor**, 1203, a, b. 1355, c. 1410, d. 1611, d. **Ejus encomium**, 1191, b.
- Petrus monachus sanctitate insignis**, 219, c. **Huic suadet sanctis Theodorus Stud. aliquid de vitæ asperitate remittere**, *ibid.* d.
- Phantasie vis**, 1219, c.
- Philaretus episcopus**, 1519, b.
- Philippus diaconus**, 1099, c.
- Philippi monachi præclara mors in Mœchianorum persecutione**, 1083, c, d.
- Philo monachus in eadem persecutione mortuus**, 1083, c, d.
- Philosophiæ pravus usus**, 119, a. **Philosophia, vitæ Christianæ status perfectior**, 112, a, b.
- Philotheus possessor**, 1543, b. 1582, a. 1615, a.
- Phylubutæ præpositus, Mœchianis, ac deinde Iconomachis consentiens**, 1139, b. 1142, b.
- Photinus sancti Theodori Stud. pater**, 115, c. **Quæsturam gessit apud imperatorem**, *ibid.* d. **Fidei catholicæ retinentissimus**, 115, c. **Monasticam vitam cum uxore amplectitur**, 118, a.
- Photinidii monasterium frequentissimum**, 1407, d.
- Photinodites præpositus, prævaricator in causa sacram imaginum**, 1139, b.
- Phyræum, loci nomen**, 915, c.
- Picridium, loci nomen**, 1151, b, 1155, d.
- Pictura extremi judicii**, 342, a.
- Pictura representans S. Joan. Baptistæ martyrium et funus**, 767.
- Pinuphius monachus desertor**, 967, c.
- Pionius**, 918, a.
- Pittacium**, 1159, a. 1530, a.
- Pittaciorum oblatores**, 1159, a.
- Plato (S.) Theodori Stud. avunculus, abbas Olympi montis**, 119, d. **Ejus fratres**, 122, a. **Interest concilio Nicæno II**, 119, d. **Multos ad monasticam vitam pellicit**, 122, a. **Theodori magister**, *ibid.* **sacram. sancto Joanni apostolo ædem construit in Saccudione**, 126, b. **Præfecturam monasticam abdicat, eamque transfert in Theodorum**, 134, a. **Abstinere se a Josephi ecclesie Constantinop. œconomi communionem, necnon Tarasii patriarchæ, quod iste Josephum non deponeret**, 971, a, b. **Obeamdem causam renuit communicare cum Nicephoro, Tarasii successore**, *ibid.* **Facti sui rationem reddit**, 970, 971, 974. **Eam ob rem a Nicephoro imp. pellitur, et in carcerem conjicitur**, 159, c. 1071, b. **Morti proximum invisit Nicephorus patriarcha**, 166, b. **Ejusque exsequias ipse peragit**, *ibid.* c. **Ejus elogium**, 1203, a. **Corpus in Studiano monasterio asservatum**, 231, b.
- Pœmen monachus**, 1339, a.
- Pœna ejus qui catholicum latentem prodidisset hæreticis**, 1239, a. **Pœna ejus qui dissimulatione usus esset metu hæreticorum**, 1238, d. **Pœnarum ecclesiasticarum redemptio per eleemosynam**, 1347, c. **Pœnarum monachalium descriptio**, 1733 *et seqq.* 1747 *et seqq.* **Pœnæ irrogatæ domesticis cujusdam qui se suspendio necaverat**, 1478, a.
- Pœnitentibus veniam et pacem non rite concedi prius quam pœnas exsolverint, contendit Theodorus quidam monachus**, 1510, b. **Refellit**, *ibid.* c, d.
- Pœnitentia quam gratos Deo reddat**, 1443, b, c. **Pœnitentiæ parata cujuscunque peccati venia**, 1655, a. **Pœnitentiæ vis ad expianda quælibet peccata**, 1250, a. **Pœnitentiæ ostium nemini occluditur nisi per mortem**, 1250, a. **Apertum esse lapsis debet**, 1507, b, c. **Pœnitentiæ bona** 1550, c. **Pœnitentiæ opera**, 1258, c. **Pœnitentiæ species variæ**, 1639 *et seqq.* **Earum modus diversus pro personarum dignitate, moribus, negotiis**, 1654, a. 1662, a. **Pœnitentiæ monachis imponi solitæ ob quotidianas culpas**, 1434, a. 1459, c.
- Pœnitentiæ causa abstinere a carniæ esu per dies quadraginta** 1478, a, b.
- Pœnitentia imposita defungi per alium an liceat**, 1239, b.
- Pœnitentias injungere an possit quis sacerdos aut etiam simplex monachus**, 1654, b.
- Polyganis (de) canon**, 1091, b.
- Possessor, κτήτωρ, dignitatis nomen**, 1543, b. 1582, a. 1615, a.
- Prædestinationis indicia**, 1387, c.
- Præpositi spirituales non animadvertunt in corpora**, 1431, c.
- Præscientiæ divinæ et libertatis humanæ concordia explicatur**, 1587, a.
- Precum quotidianarum formula**, 1062, c, d. **In his invocatio Deiparæ, angelorum, sanctorum**, 1063, a, b.
- Precatio vespertina**, 1787. *Carm.* xx.
- Preces sacras hæretici pravo sensu usurpare soliti**, 1190, d. **Preces etiam peccatorum audit Deus**, 1587, a.
- Preces pro mortuis in catholica communionem**, 1598, a. 1651, b. **Pro mortuis extra communionem illam fieri non debent**, *ibid.* **Nec pro iis qui cum hæreticis communicaverint ad obitum usque**, 1666, d.
- Presbyter, vide Sacerdos.**
- Principes sacris legibus subditi sunt**, 1023, d. 1031, c, d. **Debent fidei decreta, auctoritate sua defendere**, 1418, d. **Principes etiam improbi commemorari in sacris debent ob rectam fidem**, 1659, b. **Principis insula**, 230, c. 1411, a.

Principenses canonicæ, 1406, c.
 Procopius monachus, 1250, b. 1430, a.
 Prohypercitæ hæreticæ, Origenis asseclæ, 1602, b.
 Propemptica imperatoribus aliquo proficiscentibus exhiberi solita, 979, d.
 Proprietates oppositæ non dividunt naturam in Trinitate, nec in Christo personam, 483, c. Proprietates diversarum naturarum necessario diversæ, 415, d. Misceri non possunt nisi naturæ misceantur, 410, b. Nec potest tolli naturæ unius proprietates, quin natura tollatur, 415, d.
 Protonotarius, 1539, a.
 Protopyresbyter, 1355, b. 1475, a.
 Psalmi pœnitentiales, 1618, a.
 Psalmia in ecclesiis, 1647, b, c. Psalmia nocturna et diurna, 1575, c. Psalmia in funeribus, 1674, c.
 Ptelearum ager, 211, b. 218, d.
 Puerinon debent detonderi ante pubertatem, nec nisi volentes, 1563, c.
 Putei benedictio per sacerdotem, 1663, d.

Q

Quadragesimalis jejunii tempus quo ritu peragi debeat, 1434, a. 1459, c.
 Quadragesima una aut plures pœnitentibus injunctæ, 1478, a, b. 1662, a. Quadragesimæ jejuniarum tres apud Græcos, 1694, 1695.
 Quaterniones sancti Theodori Stud. adversus Mœchianos, 1063, d. Adversus Iconomachos, 1159, b. 1163, d. 1167, c. 1174, a.
 Quaterniones xiv quibus continebantur Sermones et Vitæ fratrum, metricis versibus, 1278, b.
 Quinquegenarii dies in memoriam defunctorum, 954, b.

R

Reclusi. *Vide* Inclusi.
 Regius libellus, 1506, d.
 Regum iram compescit metus a populo, 766.
 Religionis (in) causa nemini silere licet, 1322, a, b.
 Reliquiæ sanctorum venerandæ, 498, b. 1166, b. 1815, a. Reliquiæ martyrum sanctificationem largiuntur tangentibus, 1126, a. 1779. *Carm.* i. Reliquiæ sanctorum venerabiles, 759.
 Renuntiatio. *Vide* Monastica professio.
 Reprobationis æternæ indicia, 1387, c.
 Restitutionis rerum, præcipue in altero sæculo, genus triplex, 1499, c, d.
 Rhabdus, loci nomen, 214, d.
 Rhetoricæ artis usus pravus, 118, d.
 Romana Ecclesia vertex ecclesiarum Dei, 1310, c. Universæ sub cœlo ecclesiæ firmamentum, 1030, a. Ecclesiarum Dei suprema, 1272, b. 1282, a. 1290, d. 1361, b. 1734, a. 1418, c. 1419, a. Prima Sedes apostolica, 1154, d. Illius prærogativæ, 1155, a. 1282, a. Ejus judicium ab universa Ecclesia exquiri et suscipi debere, vetus traditio, 1331, a. Sedes est sancti Petri, *ibid.* b. Inde accipiendi fidei certitudo, 1419, b. Per illam fideles cum aliis patriarchis et inter se uniantur, 1310, c. Universæ ecclesiæ portus adversus omnes hæresum procellas, 1555, a.
 Romanus episcopus omnium princeps, 1154, b. d. Summus Pater Patrum, 1018, b. Primum apostolicum caput Ecclesiæ universæ, 1026, d. Primæ sodis antistes, 1419, a. Patriarcharum coryphæus, 1291, a. Princeps pastorum Ecclesiæ quæ sub cœlo est, 1019, b. Principatus ejus divinus, *ibid.* c. Ad ipsum referri necesse est, si quid novi fiat in Ecclesia, *ibid.* Id ab initio servatum fuit, 1030, c. A Christo claves per intermedium S. Petrum accipit, 1022, c, d. Synodum orthodoxam absque Romani pontificis cogitatione celebrari non posse, antiqua traditio, 1019, c. Huic defertur potestas summa synodi œcumenicæ, 1419, a. Ab eo approbati debent synodi nationales, *ibid.* Ad ipsum recurritur ad componendas Ecclesiæ Constantinop. turbas, 166, a.
 Romanus (S.), martyr, 1242, d.

S

Sabas (B.), 1999, d. Fidei adversus Anastasium imp. defensor, 1419, d. Excommunicavit prava sentientes, *ibid.*
 Ipsius Laura, 1163, d. Ejus elogium, 1466, a, b. 1799, *Carm.* lxxix.
 Sabas præpositus Studii, 915, d.
 Sabæ monachi dissidium a Trasio patriarcha, 1043, c. justam dissidii causam fuisse, 1046, b.
 Sabelitii hæresis, 1191, a.
 Sabinus S. Epiphaniî discipulus, 387, b.
 Saccudion, sacra solitudo, 122, b. 126, b. 1010, a.

Sacellarius, 1267, d.
 Sacerdos. Quæ sacerdos pronuntiat, rata Christus habet, 1014, a. Sacerdotes in hæreticorum communione deprehensi, sacerdotio privandi, 1206, a, b. Ob hæresim, aut communicationem cum hæreticis, privatos sacerdotio, non posse ab episcopo, sed tantum a synodo restitui ut sacrificent, 1127, d. 1150, c. 1178, c, d. 1258, c. 1618, b, c. An possint interim quoadam alias functiones sacras obire, 1582, d. 1618, c. Sacerdotes emendandi jus pertinet ad episcopos, 1127, c. Etiam in sacerdotum mores inquiri debet, 999, b. Sacerdos manifesti criminis reus admitti non debet ad sacra publice facienda, 998, d. Ad sacerdotem solos sacrarum rerum judicia pertinere, 182, d.
 Sacerdotium Christianum quam sublime, 130, c. Sacerdotio excidere, qui cum sacerdote excommunicato sacrificet, 979, a. Sacerdotii et imperii concordia, 962, a.
 Sacrificatorum in sindone vel asseribus, 1055, b. 1058, a. Sacrificium quotidie peragi solitum, 1007, a. 1015, c. Utrum fieri in oratorio liceat, 1055, a. In communi domo offerri posse ex necessitate, 1055, b. Sacrificii et altaris supellex sacra, 490, b.
 Salis comunio, 1650, d.
 Salutandi formula, *Benedicite sancti*, 1663, d.
 Salutatio quæ per manus fiebat, 1711.
 Sancta sanctis, formula in liturgia pronuntiarum a sacerdote solita, 374, d.
 Sancti in corpore, 1647, d. Sanctorum felicitas post obitum, 230, d. 1123, d. 1099, a, b. 1267, b. 1294, d. 1326, b. 1355, b. 1371, d. 1379, a. 1426, c. 1427, c. 1430, b. c. 1550, d. 1754, a. Plenam laborum mercedem jam adepti, 1123, d. Laborum metam jam assecuti, 1126, d. Sanctos pro salute nostra deprecari apud Deum, fidei catholicæ dogma, 1527, d. Hominum sunt adjuutores, 1563, b. Sanctorum invocatio, 1379, b. c. Quotidiana, 1063, b. Eorum præcipue erga quos magis afficitur quisque, *ibid.* ac illius præsertim sancti, cujus memoria eo die colitur, *ibid.*
 Sanctum omne, adorandum, 375, a.
 Sanguis martyrum pretiosus, 759, 762.
 Scala divina : in ea tres gradus, 1815, d.
 Scholarum ordines in palatio, 139, b. Earum rector, *ibid.*
 Scriptura et traditio, regulæ veritatis, 1091, a. 1095, 6. Aliqua eorum, sine quibus religio stare non potest, expressa non sunt in Scriptura, et tamen in fidei confessionem recepta sunt a Patribus, 355, c.
 Scurrilitates monachis vetitæ, 1754.
 Scytharum incursio in Thraciam, 163, a. 1486, b.
 Septis sacris ejici 142, c. 159, b.
 Sepulturæ ritus sacri, 1614, c.
 Sergius consul, 1067, d.
 Sergius monachus, 1151, a.
 Sergius ex solitario præpositus monasterio Pelecetes, 1458, c. d. 1554, c.
 Sergii (S.) ædes, 1074, c.
 Sergii Iconomachi carmen, 438, a. 451, d.
 Serpens æneus, antitypus Christi, non typus, 379, c.
 Cur contractus ab Ezechia, *ibid.* Cur minime adorandus, *ibid.*
 Severi error duas in Christo naturas confundentis, 482, c. Severianus monachus lapsus, 1470, c. d. Indoctus disputator, *ibid.*
 Signatio, *σφραγίς*. *Vide* Consignatio.
 Silas monachus, 1462, c.
 Simeon monachus Nicephori imp. consanguineus, 970, c. 974, a. 979, c. 1074, c. Fidei catholice minus quam gratiæ imperatoris hæretici, studiosus, 991, d.
 Simeon monachus, 1199, c. 1247, a.
 Simeon præpositus, 934, c. 971, b. 1443, c.
 Simeonis historicum fragmentum, 1802. *Carm.* xcii.
 Simoniacorum pœnæ, 1043, b. 1103, a. Canon apostolorum adversus Simoniacas ordinationes, 983, d. 1046, c. *Vide* Ordinatio.
 Simul vario sensu dicitur, 1590, b.
 Smyrnæ episcopus Iconomachus S. Theodorum Stud. carcere includi curat, 202, d.
 Solitudinis bona, 1414, b.
 Sophiæ (S.) templum Thessalonicæ, 918, d.
 Sophronii (S.) archiepiscopi Hierosolymitani encomium in SS. Cyrum et Joannem, 363, c. S. Sophronii Synodica, 483, b.
 Sophronius egregius Studiani monasterii præpositus, 211, d. 214, b, d.
 Sosipater abbas, 1526, c.
 Spatharius, 962, a. 963, a.

Spatharia Flaviani, 1574, d.
Σπαρική. Vide *Consignatio*.
 Speciei nomen varie accipitur, 434, c.
 Sportellæ dono missæ a S. Theodoro Studita, 1654, d.
Stauracius Nicephori tyranni filius, post duos imperii menses obit, 163, d.
Stauracius, spatharius, 963, a.
Stella pius Magos ducens, angelus erat, 743. De eadem, 702.
Steluteicon, opus sancti Theodori Stud. 330, a.
Stephani Iconomachi carmen, 438, b. 458, b.
Stephanus lector, 1102, b.
Stephanus magister, 1314, a.
Stephanus præpositus, 1442, d.
Stephanus præpositus ab hæreticis monasterio suo pulsus, 1071, c.
Stephanus a secretis, 924, a. 1310, d.
Strategus, 1435, a. 1623, b.
Studium, insigne monasterium apud Constantinop. 146, a. Ejus origo, *ibid.* Quam celebret fuerit, 166, d. Ejus templum cum primis magnificum, 146, a. Monachi inde ejiuntur a Copronymo, *ibid.*, b. A S. Theodoro Stud. instauratur, *ibid.* c. d. Studii nomen pluribus inde monasteriis attributum, 170, a. Studiani monasterii elogium, 114, 115.
Studitæ monachi frustra tentantur a Nicephoro tyranno 159, c. d. Custodiæ mancipantur, 162, d. Studitarum occupationes litterariæ, 167, a, b, c. Artes quas exercebant, *ibid.*, d. Studii consulet patricius, monasterii Studiani conditor, 146, a.
Studitarum monasterii ordo divini officii et constitutiones, 1703 et *seqq.*
Stylitæ sive Cionitæ, plures temporibus S. Theodori Stud. 959, d. 1782. *Carm.* v.
Subditorum cura, probatio amoris erga Christum, 1555, b. 1594, c. d.
Subscriptio confessionis catholicæ requisita ab iis qui errores ejurent, 1242, b. 1530, a.
Suppositum, τὸ ὑποκείμενον, est substantia cum hypostasi, 1531, b.
Symbolum fidei semper unicum, 471, a.
Symbolum a sanctis Patribus cccxviii traditum, 1602, a.
Synacephali hæretici, 1815, b.
Synadorum metropolita, 1611, d. 1630, c.
Synaxis, 1523, b. Habita pro mortuis, 1598, a.
Syncelus Hagiopolitanus 1639, d.
Synodus legitima quænam, 986, b. c. Cogi non posse absque Romani pontificis cognitione, vetus est traditio, 1019, c. Approbari debet a Romano pontifice, 1419, a. b. Synodi omnes orthodoxæ quasi unica sunt, divini sensus communione, 471, a. Oecumenicæ septem, 1527, c. In primæ synodi decretis continentur potestate, seu virtute decreta posteriorum synodorum, 471, d. Qui unam recipit seu rejicit, cunctas recipit seu rejicit, 471, b. 474, b. In synodis antiquis imago Christi in omnium oculis posita, 463, c. Synodi Antiochenæ sub Theodorito patriarcha testimonium pro cultu imaginum, 1591, a. 1610, d. Synodus in Blachernis adversus imaginem Christi, 1306, b. A quatuor patriarchis damnata, *ibid.* Per aliam synodum hæreticam confirmata, *ibid.* Synodus Carthaginensis, 986, d. Synodus Ephesina latrocinialis, 1087, d. Synodi Quinixtæ testimonium pro sacris imaginibus, 378, d. 474, d. 1303, d. 1610, a. Ejusdem canon adversus viros qui comam alunt, 995, b. A quinque patriarchis admittitur illa synodus, 1306, b. Synodus Nicæna. Vide Nicæna synodus. Synodus gemina Mæchianorum approbat adulterinas nuptias 1019, c. 1022, c. Gravissimas pœnas decernit in eos qui contradicerent, 1023, b. Vide Mæchiani. Synodi vi canon pro sacris imaginibus, 410, b. 1135, c. 1303, d. 1610, d. Synodi hæreticorum solent veterum canonum studium præferre, 986, b.

T

Tarasius patriarcha Constantinop. 138, a. Accusatus quod Simoniace ordinatus suscepisset, 1103, a. Et quod ipse Simoniace fuisset ordinatus, *ibid.* Imperatoris adulteras nuptias recusat copulare, 138, a. Nuptiarum illarum copulatorem Josephum œconomum deponit, 138, a. 142, c. 155, a. Militum cum imperatore ipso agendum censet, majoris mali metu, 142, d. 143, a. Ab ipso dissentit S. Theodorus Studita, 143, a. 1103, a. Uter in ea re prudenter, 143, b. Theodorum Stud. vinctum Thessalonicæ salutari per interpretem, 1067, d. Laudatur a Theodoro Studita, 1102, d.
Tascodrugitæ hæretici, 1051, c.

Taxiarchæ in monasteriis, eorumque officium, 147, d. 1783, *Carm.* xi.
 Templum, id est monasterium, 166, d. 1794.
 Templum Deiparæ, 1794, *Carm.* xl. 1802 *Carm.* xci. S. Joannis Baptistæ, 146, a. S. Petri, 1802, *Carm.* lxxxvi. S. Joannis Evangelistæ, 126, b. 1802, *Carm.* xc. S. Chrysostomi, *ibid.* *Carm.* lxxxviii. S. Euphemie, 1802, *Carm.* lxxxix. S. Sophiæ Thessalonicæ, 918, d. S. Demetrii, *ibid.* S. Mamantis, 1074, a.
 Tentationes variæ dæmonis, 1138, a.
 Terræ motus magni in iis locis ubi vigeat Iconomachorum persecutio, 1302, c.
 Terræ sanctæ descriptio, 1162, a.
 Tessaescædecatis hæretici, 1051, c.
 Thaddæus monachus pro imaginum defensione interfecit, 203, d. 1123, c. d. 1182, b. 1223, d.
 Tetradita, 1471, c.
 Thalelæus monachus, 1203, c. 1242, b.
 Thecla (S.), protomartyr, 1179, d. 1266, a. 1402, d.
 Themabibus quinque præfectus, 1283, b.
 Theocista, S. Theodori Stud. mater, 115, c. 926, d.
 Ejus elogium, 927, b. Epitaphium a filio scriptum, 118, a.
 Theocistus eremita erroribus quibusdam implicatus, 1286, b. Errores illi recensentur, 1526, 1527 Hunc S. Theodorus Stud. sanare nititur, 1386, b. c. 1439, b. 1526, c. Errores ejurat Theocistus, 1530, b.
 Theocistus magister, 982, d. Ex uagistro monachus, 219, a. Theocisti monachi contentio cum Tarasio patriarcha, 1043, a.
 Theodori Antiocheni Synodicon, 379, a. Ejus testimonium pro imaginum adoratione, *ibid.*
 Theodorus Daphnopates, 113, c.
 Theodorus diaconus, 1534, d.
 Theodorus hospitalarius, 1399, a.
 Theodorus (S.) martyr insignis, 1179, d.
 Theodorus monachus, 1326, c. 1471, d. 1503, d.
 Theodorus patricius, 1451, b. 1515, c. Ex ethnico Christianus, *ibid.*, d. 1799).
 Theodorus (S.), Siceotes, 1799, *Carm.* lxxv. Theodorus Strategus, 1435, a.
 Theodori (S.). Studitæ ortus, patria, parentes, infantis baptismus, 115, b. c. 333, b. c. Adolescentis mores, studia, profectus in litteris, 118, c. d. 2°, b. c. Studium sacrarum litterarum, ac mira in iis interpretandis solertia, 119, b. 248, c. Pietas, vigiliae, temperantia, 119, b. c. Fit monachus, 1226, 239, d. Vita ejus in monasterio, 122, d. Præst. construendæ sancti Joannis apost. *Ædi*, 126, b. 243, b. In Scripturæ ac Patrum libris assiduus, 127, c. Quosdam monachos laxiores revocat ad disciplinam severitatem, 130, a. Sacerdotio initiatur, 130, c. 247, b. Arcta ipsius consuetudo cum Deo, 131. Monasterio præficitur, 134, a. b. 250, b. Quomodo se in eo munere gesserit, 134, d. 250, 251.
 Theodorus Constantinum imp. ob nuptias adulterio conjunctas excommunicari debere pertendit, 138, b. a. Tarasio patriarcha, qui communionem imperatori non negabat, aperte dissentit, 138, c. tentatur ab imperatore, sed frustra, 138, c. 254, a. b. Flagellis cæditur et exilio addicitur, 139, b. 254, c. d. Multi astipulantur Theodoro, *ibid.*, 1043, a. 1067, b. Scribit ad Romanum pontificem, 142, a. 255, c. Litteras a pontifice accipit, ab eoque laudatur, *ibid.* Causam exponit cur a Tarasio dissentiat, 922, b. Probat, episcopos ipsos, si quid peccent, admoneri ab aliis debere, 923, b. Thessalonicam in exilium deportatur, 139, c. Inde fratres suos ad veritatis defensionem hortatur per epistolas, 903, a. 907, d. 914, a. Iter suum Thessalonicense describit, 915, c. d.
 Theodorus Studita mittit legatos in Palestinam ob hæresim seu turbas Byzantii, 1670. Laudatur summo opere ab Anastasio Bibliothecario, 789, 801. Ejus catecheses, legantur in divino officio, 1710, 1712. Ejus pars orationis falso a nonnullis ascripta Chrysostomo, 730, adn. Ejus typicon in codice Vat., 1692. Epistolarum ejus supplementum breves lacunæ, 1113 in not. Studitæ est, non autem Joannis Damasceni, oratio de nativitate B. Mariæ, 719, adn. Studitæ error circa nomen filie Herodiadis, 763. Item error de nece Herodis junioris, 770. Sensu ab eo accommodatus commati S. Pauli, 1748, adn. 7.
 Theodorum, Constantinop. imp. sublato, revocat Irene Augusta, 142, b. 255, d. Constantinopoli porquam honorifice excipitur a regina ipsoque patriarcha, *ibid.* c. Cecidit in Saccudionis monasterium, 143, b. c. In urbem regiam redire cum suis cogitur ob Saracenorum incursionem, 143, d. Studianum ipsi monasterium in urbe traditur, *ibid.*, d. Ejus fama confluunt illuc plurimi, 146, a.

d. Ipsius ratio gubernandi, 147, b. c. Regulas monasticas iambicis versibus describit, 150. a. Comparatur cum Moyse, 150, b. Imprimis rerum omnium communionem et æquali atom commendat suis, 150, d. Libris describendis dat operam, 151, b. Laudat Ironem quod vectigalia relaxasset, 903, b. c.

Theodorus Nicephorus imper. consulit de patriarcha in Tarasii mortui locum subrogando, 959, a. Nicephorus ex sæculari repente fit patriarcha, 153, c. 1103, b. Josephus ecclesie Constantinop. œconomus qui nefarias Constantini nuptias initiaverat, ideoque eiectus ac sacerdotio privatus fuerat, jussu imperatoris restituitur per synodum, consentiente patriarcha, *ibid.* Patriarcham ab ea mente revocare per litteras tentat Theodorus, 1006, c. d. Queritur ipsum nihil responderi, 991, d. Quapropter ab ipsius communionem se abstinere, occulte tamen, 979, a. 983, a. 1150, c. Aperte autem post biennium, 1010, a. 1091 c. d. Ea de refratres Saccudionenses admonet, 1010, b. c. Facti sui causas exponit, 970, 971, 1010, a, b. 1103, a. b. Ostendit quam grave fuerit Œconomus scelus, 974, 975, 978. Frustra prætendi dispensationem qua recipi poterit, 983, a, b. Dispensationem hanc esse manifestam canonum et Evangelii everisionem, 978, a. 1042, c. 1047, a. 1091, a. b. Uter in eo negotio prudentius egerit Theodorus an Nicephorus patriarcha, 158, c. d. 258, a. Theodori sententia præfertur, 159, a. 258, a. Imperatorem placare tentat per Simeonem monachum ipsius imperatoris consanguinem, 974 a 979, b. c. Eam in rem binas ad Simeonem illum litteras dat, 970, c. 974, b. Ad eundem scribit apologeticam pro Josepho Thessalonicensi episcopo fratre suo epistolam, 979, d. Apud patriarcham tuetur se per litteras, 987, b. Schismaticum se, uti dicebatur, ostendit non esse, 967, d. Etiam Romæ male, aulit tanquam auctor schismatis, 1018, c. d. Accusationem litteris Romanis datis diluit, 1018, b. c. Sponte communicatum se cum patriarcha, modo œconomus sacerdotio pellatur, 1002, c. 1015, b. Adversus Theodorum eique adhærentes celebratur synodus, 1019, c. 1022, c. Synodo excommunicatur ac deponitur, 1074, a.

Theodori alterum exilium, 159, b. c. Inde Romani pontificis opem contra Mæchianos, ut ipse vocat, implorat per litteras, 1018, b. Iterum scribit ad eundem pontificem, 1022 a. Leo respondet prioribus eius litteris, 1022, b. Pontifici gratias agit, et quæ a Mæchianis in synodo decreta fuerant exponit, 1022, 1023. De hæresi accusatus ab adversariis, purgat se apud eundem Pontificem, 1027, a, b. Impia Mæchianorum dogmata recenset confutatque, 1030, d. 1031 *et seqq.* Eos pro hæreticis haberi omnino debere ostendit, 1030, d. 1070, d. 1071 *et seqq.* Vitari tanquam hæreticos jubet, 1047, d. Librum de dispensatione scribit adversus eosdem, 1086, d. Celebrat sanctos confessores qui mæchianica persecutione obierant 1083, d. 1098, a. b. Josephum sede sua pulsum solatur, 1063, c. Nicephoro imp. cladem necemque prædicat, 163, a. Constantinopolim revertitur, 166, a. Redit cum Nicephoro patriarcha in gratiam, *ibid.* Alios quoque ad eam concordiam hortatur, 1141, c. Studiano monasterio redditus, ibi disciplinam instaurat, 166, d. Sancti Theodori Studitæ pro sacris imaginibus oratio coram Leone Armeno imp. habita, 174, d. 175, a. Omnem cum hæreticis congressum, et colloquium improbat, 179, d. Imperatorem disceptationibus de fide se immiscentem reprehendit, 182, b. c. Silentium ipsi de præsentibus controversiis indicitur ab imperatore, 183, b. Negat liberum sibi esse in religionis discrimine silere: catholicis monachis præcipue, ipsique patriarchæ addit admos, 183, c. 1119, b. Eundem patriarcharum sede suo detrusum et exsulem per litteras compellat prædicatque, 1174, b. In solemnibus supplicatione imagines sacras circumferri jubetia suis, 186, b. c. 286, b. Imperatoris minas continuit, *ibid.*, c. Præpositos monasteriorum admonet ne ad synodum ab Iconomachis indictam accedant, 187, a. Eorum omnium nomine ad synodum illam litteras dat, 187, b. 1115, c. In iis litteris catholicam de imaginibus doctrinam luculente exponit confirmatque, 1118, c. d.

Theodorus tertio exsul, carceri etiam mancipatur, 187, d. Alios, pro fide pariter exsules captivosque solatur ac roborat per litteras, 190, a. 1130, d. Rursus pro catholico de sacris imaginibus dogmate copiose disserit, 1130, 1131 *et seqq.* Thaldæi monachi Studitæ, ab hæreticis ad necem usque verberati martyrium celebrat, 1123, c. d. Quorundam Abbatum prævaricationem et in fide naufragium deplorat, 1139, b. c. 1141, a. Ob acritas ex carcere litteras defertur ad imperatorem, 190, b. c. Longius relegatur, et arcte includitur, *ibid.* Pro fidei defensione

scripturum usque ad mortem se profitetur, *ibid.*, d. Eam ob rem imperator flagellis ipsum cædi mandat. *ibid.* Pergit suorum fidem ac constantiam per epistolas fovere, 191, b. c. In carcere clericum quemdam ab hæresi ad sanam fidem revocat, 194, b. Ob eam causam crudeliter verberatur imperatoris jussu, *ibid.*, d. Terriore ergastulo reconditur cum Nicolao discipulo, 195, b. Quam dira ibi pertulerit, *ibid.*, d. Fame cruciatur, 198, b. Vescitur sola Eucharistia quam sub unica specie secum deferrebat, *ibid.* Ejus inopiam sublevat quidam vir pius, *ibid.*, c. Quædam sancta virgo, 1346, b. Orestes lapsus ad ipsum recurrit ab eoque pœnitentiam accipit, 1147, c. De lapsis recipiendis epistolas scribit ad Naucratiu aliosque, et quasdam ad eos ipsos qui lapsi erant, 1127, a. 1178, b. 1203, c. 1238 b. 1247, d. 1259, c. 1295, c. 1347, a. 1355, c. 1391, c. 1442, d. 1478, c. 1618, b. 1635, c. Scribit ad triginta moniales pro Christo vinctas, 1274, b. Et ad Mariam Augustam profides exsulantem, 1559, c. Tum ad fratres pro eadem fide diversis in locis captivos, 1179, b. De sacrum imaginum cultu rursus disserit, 1182, d. Probat, martyres esse eos qui pro sacris imaginibus paterentur, 1186, a. 1187, c. Jam senior, et præterea ærumnis confectus, epistolam instar testamenti brevioris scribit ad fratres, 1186, c. Episcopis pro fide veratis gratulatur per epistolas: Theophylacto Nicomediensi, 1122, c. Theophilo Ephesino, 1239, d. Josepho Thessalonicensi, 1202, c. Cunctis simul episcopis pro fide exsulibus, 1331, c. Paschalis papæ recens creati opem adversus hæresim implorat per litteras, 194, a. 1151, b. Eadem de causa scribit ad Alexandrinum et Antiochenum patriarchas communem amobus epistolam, 194, a. 1155, d. Quam atrox Iconomachorum persecutio esset exponit, 1158, a. b. Ejusdem argumenti litteras dat Hierosolymam, tum ad Patriarcham, 1159, c., tum ad quosdam abbates 1166, a. 1170, a. 1174, b. Paschalis papæ opem flagitat novis litteris, suo et quorundam hegumenorum nomine, 1151, d. Has litteras Romam ferendas committit Epiphano discipulo, 1210, c. Ad monachos suos extorces ac dispersos paræneticam scribit epistolam, 1223. Recrudescente persecutione confessores Christi roborat pluribus epistolis 1174, b. 1246, a. 1267, c. 1270, c. 1271, b. 1295, c. Eorum qui obierant vitas ac certamina versibus describit, 1278, b. Jacobi strenui pugilis obitum ornat insigni præconio, 1354, b. Ejus scripta aliqua veniunt in manus imperatoris, 199, a. 1231, a. b. Denuo flagellis dirissime excipitur cum Nicolao discipulo, *ibid.* De his scribit ad fratres dispersos, 1230, d. Ejus virtuti testimonium tribuit diabolus per mulierem energumenam, 199, c.

Theodorus Smyrnam cum discipulo transfertur et arctius custoditur, 202, b. c. Nihilominus inde scribit furtim ad dispersos fratres, 1278, c. Constantinopolitanam Ecclesiam graviter increpat, 1279, a. b. Rursus flagellatur, 203, a. 1779, d. Magister militum nequidquam tentat blanditiis ipsum flectere, 1283, b. c. Lætus expectat mortis rescriptum ab imperatore, 1286, c. Bardas sæviissimus persecutor Smyrniæ decumbens accessit Theodorum, ejusque opem postulat, 203, b. c. 229, c. Illum Theodorus pœnitentem sanat, 206, a. Eidem in hæresim mox relapso mortem prædicat, 206, b. De Leonis Armeni nece scribit ad Naucratiu, 1306, c. Et ad Joannem Logothetam, 1319, c.

Theodorus Smyrniensis carcere et exilio liberatur, 206, d. Michaeli Balbo, imperatori novo gratulatur per litteras, orthodoxum ratus, 1307, d. Constantinopolim revertitur, 207, a. b. Ubique summa gratulatione et honore excipitur, *ibid.* In reditu complura edit miracula, 207, 210 *et seqq.* Ex itinere Nicephorum patriarcham invisit, 219, b. 1410, d. Scribit ad episcopos in Chersonæ ad huc exsulantes, 1343, a. In urbem reversus, Catholicorum nomine scribit ad imperatorem, 1330, c. Mox ipsum adit una cum pluribus episcopis et hegumenis, ac suas catholicis ecclesiis restitui postulat, sed frustra, 222, a. Abit Theodorus ad Crescentis loca, 222, c. 315, c. d. Quo in statu res essent, scribit ad Nicephorum patriarcham, 1318, c. Constantinopolim redit occasione belli civilis, 222, c. Epistolam ad monachos suos nondum ad propria reversos cateheticam scribit, 1339, a. Eustracium lapsum excitat per litteras ad pœnitentiam, 1363, d. Accepit ab Hierosolymorum patriarcha litteris respondet, 1395, c. Publicum coram imperatore congressum et disputationem cum hæreticis plane dissuadet, 1418, h. Apologiam pro catholicis scribit ad imperatorem qui congressum illum expetiverat, 1599, b. Simul eidem offert Catholicorum confessionem fidei, 1602, a. Sancientiæ in Ecclesia pacis modum proponit Leoni Sacellario, 1419, a. Bellis civili-

bus compressis migrat in Acritorum peninsulam, 222, d. 318, a. Inde ad Nicephorum patriarcham crebroventitat, *ibid.*, Patriarchæ erga Theodorum veneratio, 222, 223. Item alios sanctos viros invisit, 1411, a. Theodoræ Augustæ ac Basilio ejus filio abhæresi ad catholicam fidem traductis gratulatur, 1619. b. Ad beatum Joannicum seu Joannem anachoretam scribit pro Theoctisto eremita ab erroribus quibusdam ad sanam mentem revocando, 1386, a. Pœnitentiæ suæ ac rectæ fidei lestem libellum mittit eremita ille ad Theodorum, 1526, c. Ad illum Theodorus mittit fidei formulam, quam subscribat, 1530, a. Theodori supremus morbus, 226, b. 323, c. Novissima ad suos verba, 127, c. d. 323, d. Adeuntibus benedicit signo crucis, 230, a. Obitus ac sepultura, *ibid.*, c. Testamentum, 1814, a. Ejus confessio fidei, *ibid.*, b, c. Corpus post plures annos integrum et suavi fragans odore, 231, a, b. Translatio, *ibid.*, b. Ejus imago et oleum ex sepulcro, morbos sanant, 218, b. Scripti ab ipso libri, 154, a, b, c. 263. Ejus encomium, 114, a, b. 230, c. 234, 235. Ejus res gestæ a pluribus scriptæ, 115, b. Ipsum invocat Michael vitæ scriptor, 230, d. Quanto in pretio apud omnes fuerit, 114, a. 234, a, b.

Theodorus (S.) Stud. erga Tarasium et Nicephorum patriarchas dispensatione usus pacis gratia, 1006, d. 1007, d. Per dispensationem communicat cum hæreticis, 1102, d. S. Theodori Stud. carmina sacra pluribus in ecclesiis cani solita, 215, c. S. Theodorus Studita accusatus quod lapsis pœnitentiam tanquam pro potestate imponeret, punit sese, 1474, a, b. 1514, b. 1563, d. Et quod synodum Nicœnam ut non haberet pro œcumenica, 1411, c. Œcumenicam esse confitetur, *ibid.*, 1515, a, 1527, d. Aliquando aliter de ea locutus, 1411, c. Quædam aliæ adversus ipsum criminationes, *ibid.*

Theodosia Augusta inconomachicam hæresim ejurat, 1619, c. Catholicam confessionem edit, 1622, b, c. In Chalcitam insulam cum filio Basilio mittitur, *ibid.*

Theodosius (B.) fidem adversus Anastasium imp defendit, 1119, d. Excommunicavit prava sentientes, *ibid.*

Theodosius præpositus apud Picridium, 1154, c.

Theodosius (S.) monachorum pater, 1802. *Carm.* lxxxiii. Ejus monasterium, 1167, d.

Theodote cubicularia, sancti Theodori Studitæ propinqua, Constantino imperatore Irenes filio per adulterium nupta, 135, d. 1658, c.

Theodotus pseudopatriarcha Constantinop. Christomachus, 1482, a.

Theodoti locus contra imagines expenditur, 1218, b, c. Theodotus Protospatharius, 1578, b.

Theodulus Cionites, 958, b.

Theologiæ alia. alia œconomix ratio, 498, a.

Theopaschitarum hæresis, 403, d.

Theophanes (S.) reprehensus tanquam in Constantini Copronymi adulterio conviveret, 1659, a.

Theophanes, Cerameus monachus, postea archiep. Taurominitanus, 1578, d.

Theophaniorum Christi dies, 1651, b. Aquæ benedictio, 1618, c. 1651, b.

Theophilus diaconus, 1810. *Carm.* cxxi.

Theophilus Ephesi, 1239, d. 1299, a. 1482, c.

Theophilus imp. 1599, b.

Theophilus præpositus, 1046, c. In persecutione Iconomachica prævaricator, 1355, c.

Theophylactus Nicomediensis episc. egregius Christi confessor, 1122, c. 1191, d.

Theophylactus Protospatharius, monasticæ domus conditor, 1807. *Carm.* cxiii.

Theoriani Græci philosophi ac theologi pars epistolæ, 1719, in not.

Theosostus præpositus Thessalonicæ a Mœchianis monasterio suo ejectus, 1067, c. 1071, c.

Thessalonicensis pseudoeписcopus Mœchianus, 1008, a.

Euthymium præpositum dire cædit, *ibid.*

Thomas Chartularius, 1598, a.

Thomas Dishypatus, 250, c.

Thomas Patriarcha Hierosolymorum, 1395, c.

Thyia, loci nomen, 1071, d.

Tilis, loci nomen, 918, a.

Timor Dei quam sit salutaris, 1138, b. 1175, c. 1430, b.

Timotheus sancti Theodori Stud. comes in monastica professione, 127, b.

Timotheus monachus pro sacris imaginibus gravia passus, 1194, d.

Tithoes abbas, sancti Theodori Stud. discipulus, 206, c. 1146, a. 1151, a.

Tonderi a parentibus liberos in vitos non debere, 1363, c.

Tonderi nullus debet ante legitimam ætatem, 1526, a.

Tonsura insigne vitæ monasticæ, 1438, c.

Τοποτηρητής, Locum-tenens, 1394, d.

Tradio simul et Scriptura regulæ veritatis, 1091, a.

1095, b. Traditio sufficit vel sola ad demonstrandam veritatem, 387, d. Traditio apostolica de sacris imaginibus, 387, c. Vide Imago. Traditiones servandæ, 1351, a.

Trigamis (de) canon, 1091, c.

Trinitas una in tribus characteribus divinitas, 431, b.

Trinitatis dogma explicatur, 1494, 1495. Unus de Trinitate circumscriptus et figurabilis factus per incarnationem, 331, c. 334, a.

Triodia in sanctam Quadragesimam conscripta a sancto Theodoro Stud. 215, c. In pluribus ecclesiis cantari solita, *ibid.*

Trullana synodus. Vide Synodus VI.

Tryphoni (S.) sacra peninsula Acritorum, 222, d.

Turmarchissa, Τουρμαρχισσα, Græciæ, 1454, c.

Typi et imaginis discrimen, 1186, b.

Tzycalica hæresis et diametro pugnans cum Iconomachica, 1471, d.

U

Unctio episcoporum, 1334, a. Unctione olei sanatur puella a S. Theodoro Stud. 210, b. Unctionis extreme sacramentum, 230, b.

Uralyphius constantini Copronymi cognomen, 1315, c.

V

Valentinus, 451, c. Christo cœleste corpus tribuit, 446, b.

Valentinianus imperator duarum simul uxorum maritus, 986, a. 1659, b.

Valentiniani hæretici destruunt incarnationem, 1131, c.

Vasa sacra tangere non licet nisi sacris hominibus, 166, b.

Vectigalium rigidior exactio qualia importet incommoda, 931, a, b. Laus Irenes Aug. quod vectigalia relaxavisset, 930, b.

Verberum penam inter monachos improbabant Studitæ, 1714. Studitæ tamen clausa ac separata cubacula veluti carcerem habebant. 1714.

Verbum quo sensu incorporeum fuerit post incarnationem, 1214, b, c.

Veritas nequaquam ex multitudinis judicio metienda, 1082, a. Veritas oratio semper eadem, mendacii multiplex, 351, c.

Vestes et lecti monachorum, 1719.

Vestes sacerdotales elaborate et pretiosæ etiam in monasteriis, 942, d. 1822, a.

Vestetur, Βεστῆται, 1379, c.

Vestiarium ecclesiæ, 1815, c. Sacris imaginibus decoratum, *ibid.*

Viaticum, Eucharistia, 230, b. 1598, b.

Viatoris monita, 1790. *Carm.* xxiv.

Vicorum præpositus pro inde vexationem passus, 1450 d.

Virga pastoritia, 1359, b.

Virginitatis laudes, 1414, a, b.

Virgo (B.) angelia præstantior quia Dei mater, 1794. *Carm.* xxxvii. Omnibus sublimiorem et honoratiorem esse, fidei catholicæ dogma, 1527, c. Et pro mundo universo apud filium intercedere posse, *ibid.* Absque integritatis damno ullo concepit, peperitque, 1431, d. 1518, a, b. Auxilio est hominibus, 1563, b. Ejus templum, 1794. *Carm.* xl. 1802. *Carm.* xxi. Ubique gentium, templis colitur, 1794. *Carm.* xl. Ejus imago miracula efficiens, 1794. *Car.* xxxv. Ipsam ante secula exstitisse, error cujusdam, 1526, d. Ejus sepulcrum apud Gethsemanen, 1162, a.

Voluptas fallax et præstigiatrix, 1226, b.

Voti religio quam inviolabilis, 1099, c. 1102, a. Qui unum e duobus liberis devovit Deo an possit per voti commutationem alterum substituere, 1339, b, c, d.

Vulcanus insula in mare a Lipari recessisse dicitur 799.

X

Xenodochi cujusdam propositiones, 1523, a.

Xerolophi accolæ, 207, c.

Z

Zachariæ incredulitas ingeniose explicatur, 754.

Zacharias sancti Joannis Baptistæ pater ante aram cæsus, 1798. *Carm.* lxxiv.

Zacharias abbas, 918, a.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

S. THEODORUS STUDITA.	
Notitia ex Fabricio.	9
Notitia altera ex Allatio de Theodoris.	50
Præfatio Sirmundianæ editioni posthumæ præmissa.	58
Præfatio Ang. Mai.	91
Veterum testimonia.	95
Vita S. Theodori Studitæ, a Michaele monacho conscripta.	114
Vita S. Theodori altera, ex alio codice.	234
ANTIRRHETICUS PRIMUS ADVERSUS ICONOMACHOS.	327
ANTIRRHETICUS II.	351
ANTIRRHETICUS III.	390
Caput primum. — De delineatione imaginis Christi in corpore.	390
Cap. II. — Quod Christus circumscriptus artificialem habeat imaginem in qua spectetur, sicut et illa in Christo.	418
Cap. III. — Quod una et individua sit in utroque adoratio, Christo scilicet et ejus imagine.	419
Cap. IV. — Quod cum imaginis suæ prototypum sit Christus, unum habet ad eam respectum, quemadmodum et adorationem.	427
REFUTATIO POEMATUM ICONOMACHORUM.	435
PROBLEMATATA AD ICONOMACHOS.	478
ADVERSUS ICONOMACHOS CAPITA SEPTEM.	486
I. — Adversus eos qui dicunt Christianos ex imaginibus deos facere, cum Christi, Deiparæ aut cujuscunque sanctorum, imaginem adorant.	486
II. — Iis qui querunt, cur de imagine Christi scriptum nihil sit in Evangelio.	490
III. — In eos qui dicunt, quandoquidem in cælo non est hominis imago, sed crucis typus, istum proinde adorari debere.	494
IV. — In eos qui objiciunt, sacerdotem, cum oblatos sibi infantes consignat, non imaginem, sed typum crucis adhibere.	494
V. — Adversus eos qui objiciunt, unumquemque, non imaginem adhibita, sed crucis typo, et morbos et dæmonem abigere.	495
VI. — In eos qui adversus imaginem Christi proferunt illud Theologi dictum: Quod colendum, minime circumscriptum.	495
VII. — In eos qui adversus imaginem Christi proferunt illud a sancto Gregorio dictum: Si quis creaturam adorat, etiamsi faciat id in Christi nomine, idololatriam committit.	498
ORATIO ADVERSUS ICONOMACHOS.	499
EPISTOLA AD THEOPHILUM IMP. DE SANCTIS AC VENERANDIS IMAGINIBUS.	498
EPISTOLA AD PLATONEM DE CULTU SACRARUM IMAGINUM.	499
SERMONES CATECHETICI.	506
Præfatio Joan. Lœvineii.	506
Sermo I. — In sacrum Pascha Catechesis. De vita omni nostra sollicite exigenda.	509
Sermo II. — Post Pascha. In memoriam beati Domitiani. Oportere nos assidue morte voluntaria defungi, deque molestia.	510
Sermo III. — Post sanctum Pascha. Obeundum nobis esse ut monastica professione, et qua pro Domino defuncti sumus oppugnatione dignum est.	512
Sermo IV. — Post sanctum Pascha. Circumspectionem adhibendam, noxiæque fugienda peccati loca, atque modos.	513
Sermo V. — In Octavam Paschæ. De horrendo tribunali, deque presentis vitæ nostræ diebus circumspecte transeundis.	514
Sermo VI. — Ante Mesopentecosten. Oportere nos fragrantem comparare, asciscenda virtute.	515
Sermo VII. — Ante Ascensionem. De Ascensione Servatoris nostri Christi, vitæque inter nos ex Dei voluntate agenda.	517
Sermo VIII. — Oportere sacra pura conscientia percipere. Habita in Ascensione.	518
Sermo IX. — Ante sanctam Pentecosten. De sancti Spiritus degressu, et infelicitis Euprepiani morte.	519
Sermo X. — In omnes sanctos. Martyres esse non solos qui sanguinem profundant, sed etiam qui vitam obeant divinam.	522
Sermo XI. — Dominica I. Doctrina de pace.	523
Sermo XII. — Dominica II. Oportere vitam nostram in Dei reverentia et amore transigi, deque obitu patris Eudocimi.	524
Sermo XIII. — Dominica III. De mortis recordatione, deque vitæ defensione peractæ ad horrendum tribunal.	525
Sermo XIV. — Post sancti Theodori memoriam. De vita obeunda divina, neu ad tentationes trepidemus.	527
Sermo XV. — Post Præcursoris memoriam. Dogmaticus de sanctarum imaginum cultu et adoratione.	528
Sermo XVI. — In æstatis initium. De vitiorum carnificina et spirituali messe.	530
Sermo XVII. — In ætatem. De spirituali messe contentaque Christi famulorum exercitatione.	531
Sermo XVIII. — In ætatem. De aversandis que in hæc vita sint jucuuda bonisque ambiendis perennibus.	532
Sermo XIX. — Post sanctorum apostolorum Quadragesimam. De tolerantia, et iis qui renuntiatum veniunt admittendis.	534
Sermo XX. — In Transfigurationem. Oportere nos animi pulchritudinem atque venustatem sine macula tueri: deque penitentia.	535
Sermo XXI. — In mortis recordatione: in quo et de obitu Michaelis sanctissimi metropolitani Synadensis.	563
Sermo XXII. — De obitu Joannis, sanctissimi metropolitani Chalcedonis, et quemadmodum rediivi invicem agnosceremus.	538
Sermo XXIII. — In appetentem sanctissimæ Deiparæ obitum. De spirituali quæ hic agatur celebritate regnoque acquirendo cælesti.	539
Sermo XXIV. — Prima indictione. De inexasuperabili Dei beneficio, et amore erga eum ac diaboli odio, deque submissione.	540
Sermo XXV. — In vendemiam, ne vitiorum spinas atque tribulos edamus, sed virtutis botros fructificemus.	542
Sermo XXVI. — In exaltatione: ne in fœda vitia nos præcipites agamus, neu voluptatem jucundam arbitremur.	543
Sermo XXVII. — In sementem. De spiritali semente ac pervigilio in meditationibus divinis.	545
Sermo XXVIII. — In sementem. De fide, neu temere, ac sine fruge vitam consumamus, umbramque esse, atque somnium presentia ad futura.	546
Sermo XXIX. — De gratiarum actione, deque adorandæ Christi imaginis doctrina, ac fratris Thaddæi confessione.	547
Sermo XXX. — In S. Paulum confessorem. De immenso Heri Christi in nos studio vitæque accurratione divinæ atque inculpatae.	548
Sermo XXXI. — Ante obitum sancti Patris Theodori, De judicio futuro, ac quemadmodum presens oppugnatione aliis materia fit virtutis, aliis scelerum.	550
Sermo XXXII. — Ante Christi natalem. De natali Servatoris, ac strenue vita retinenda monastica.	552
Sermo XXXIII. — De mortis recordatione ac compunctione, habitus postridie memorie beati Patris Platonis.	553
Sermo XXXIV. — Medii festis. De ex hac vita decessu regnique requie cælestis.	554
Sermo XXXV. — In divi Basilii memoriam. De virginitate, ac fratris Memnonis ad frangem reditione.	555
Sermo XXXVI. — Post Lumina. Ad constantiam in confessione obeunda, deque fratre Theoduli decessu. Dictus mediis festis.	556
Sermo XXXVII. — Post Lumina. Nequaquam feriandum	

- crapula atque poculis, deque recordatione mortis. 558
 Sermo XXXVIII. — De Patrum imitandis vitis, manendoque in quo vocati divinitus sumus 559
 Sermo XXXIX. — In Patrum vitas. Sanctorum nobis Patrum vitas imitandas. 561
 Sermo XL. — In Patrum vitas. De vita obeundo novitia, ut sacro habitu simus professi. 562
 Sermo XLI. — De Patrum contemplanda vita, et emulandis eorum recte factis. 563
 Sermo XLII. — In Chrysostomi ac Ephræmi memoriam. Nihil beatum in humanis præter virtutem, quæ sola beatitudine digna est. 565
 Sermo XLIII. — In sanctum Antonium, et martyrem Thaddæum. De divina liberalitate, vitæque ineunda Dei illice ac formosa. 567
 Sermo XLIV. — Ne quid in fratres per favorem obeatur, aut ab œconomo, aut quovis alio, in officio sibi credito, sed benevole et amico, quo semper laudetur Deus. 568
 Sermo XLV. — Fratrum tumultuatorum reprehensio, ac monitoria de modesta doctrina. 570
 Sermo XLVI. — In pugnatores. De pace ac mansuetudine, comitateque et virginitate. 571
 Sermo XLVII. — Permittendum non esse ut prævæ in nobis cogitationes resideant, ac de non pulsando. 572
 Sermo XLVIII. — De obedientia, et concordia, atque pace. 574
 Sermo XLIX. — Sexto Excarنالiorum. De abstinentia, ac confessione quæ incumbat. 575
 Sermo L. — Dominica Excarنالiorum. De magno et illustri D. N. Jesu Christi die. Extremis Excarنالibus dictus. 577
 Sermo LI. — Quarto Tyrophagiorum. De fiducia atque in præsentis periculo constantia. 577
 Sermo LII. — De continentia ac comprecatione, habitus sexto Tyrophagiorum. 579
 Sermo LIII. — Dominica Tyrophagiorum. De jejunio, et quemadmodum serii ac morigeri subditi verum jejunium sit propriæ excidium voluntatis. 580
 Sermo LIV. — De Jejunio, vacuitateque libidinum. Primis jejuniis dictus. 581
 Sermo LV. — Primæ hebdomadis sexta. De incorrupta quasi quadam animi domo per virtutem exornanda functione. 582
 Sermo LVI. — Dominica primæ hebdomadis. Ne supra vires in divinis studiis nitamur, ac spiritalibus animum spectaculis pascamus. 584
 Sermo LVII. — Secundæ hebdomadis quarta. De animo a noxiis affectibus servando. 585
 Sermo LVIII. — Secundæ hebdomadis sexta. De concordia et amore, ferendisque generose, virtutis laboribus, regno acquirendo cœlesti. 586
 Sermo LIX. — Dominica secundæ hebdomadis. — De transeundo late atque expedite jejunio, æternæ spe vitæ. 587
 Sermo LX. — Tertie hebdomadis quarta. De repentino hinc abscessu; et a fœdis desideriis accurate prohibendis sensibus animoque. 588
 Sermo LXI. — Tertie hebdomadis preparatoria. Committendum non esse ut periculis non objectemus, ac de jejunio. 589
 Sermo LXII. — In sanctos xl martyres, de Dominicis imitandis suppliciis. 590
 Sermo LXIII. — Historicus de Christianis per Bulgariam in sancta Quadragesima ob esum carniū peremptis. 591
 Sermo LXIV. — In Annuntiationem prior. Decorporata D. N. Jesu Christi œconomia agitandisque spiritalibus feriis. Habitus Annuntiationis die. 591
 Sermo LXV. — In Annuntiationem secundus. De virginitate. 595
 Sermo LXVI. — Mediæ hebdomadis quarta. Pascha hoc simulacrum esse futuri et æterni, deque patientia ac fortitudine. 597
 Sermo LXVII. — Mediæ hebdomadis sexta. Vitiis obire ac virtutibus reviviscere, id demum esse ferari quotidiè Dominique Deo Pascha agitare. 599
 Sermo LXVIII. — In ver. Oportere nos renovari in antiquum per incurrentium aspectabilem et inaspectabilem tentationum tolerantiam. 600
 Sermo LXIX. — In divi Platonis memoriam. Qui in ærumnis ac miseris vitam transiere, incredibili alienaque dolori voluptate frui. 601
 Sermo LXX. — In Quadragesimæ finem. De cunctis patiendis suppliciis, et Domini ac sanctorum imitatione. 602
 Sermo LXXI. — Lazari præparatoria. Cavendum nobis esse a diaboli vafricie, neu secessionem agitemus. 604
 Sermo LXXII. — Hebdomada majore. De salutifero supplicio deque submissione ac patientia doctrina. 605
 Sermo LXXIII. — In hebdomadam majorem. De Domini Herique nostri Jesu Christi supplicio. 606
 Sermo LXXIV. — In Michaelen, regno impie functum, tam pro fide corrupta, quam pro nefarie inducta conjuge, neu in periculis consternemur. 608
 Sermo LXXV. — Committendum non esse ut licentia abutatur, qui Christianam ineat vitam, gratulandumque subeundis molestiis, præmium intuentibus luturum. 609
 Sermo LXXVI. — De mortis recordatione, odioque mundi, ac mundanorum. 610
 Sermo LXXVII. — De vera, ac genuina obedientia, et confessione, studioque Dei præceptorum. 611
 Sermo LXXVIII. — De audiendis serio sacris Litteris. 612
 Sermo LXXIX. — Nequaquam mœste. quin fortiter obeundum ad quod vocati simus divinitus opus. 613
 Sermo LXXX. — Doctrina de fide. 614
 Sermo LXXXI. — De amore erga præfectum; neu futilitate occupemur vitæ, sed in melius provehamur. 615
 Sermo LXXXII. — Operam dandam ut ab omni inquinamento purgemur per pœnitentiam, quam Dei munere habeamus. 616
 Sermo LXXXIII. — Gratulatoria, qui fratres adventantes baud pœnitentes domo capiamus. 618
 Sermo LXXXIV. — Nequaquam occasionem quærentibus præbendam, deque ineundo cum vitiis conflictu. 619
 Sermo LXXXV. — Doctrina de noxia fugienda voluptate. 620
 Sermo LXXXVI. — De gratiarum actione, neu in tentationibus vacillemus. 621
 Sermo LXXXVII. — Ne possessiones paremus, neu solitarii degamus. 622
 Sermo LXXXVIII. — De mortis recordatione. 623
 Sermo LXXXIX. — Omni studio et alacritate salutem molendam. 625
 Sermo XC. — Faciendum non esse ut diabolo fores pandamus admittendis pravis cogitatis. 626
 Sermo XCI. — De alacriter oblutando in scelestorum conflictu dæmonum. 627
 Sermo XCII. — Titubandum non esse in diurnitate discrimini, quin referendam ad Deum rationem. 628
 Sermo XCIII. — De iis qui corporis inescati voluptatibus per pœnitentiam se ad frugem recipere. 629
 Sermo XCIV. — De iis quæ molesta in vita cœnobiaca credantur, ac sint prælata, ob spem in cœlis repositam. 630
 Sermo XCV. — De areto et augustoi tinere, lætoque vitæ diversorio pereunsi. 631
 Sermo XCVI. — De fratris Carterii secessionem, deque pace, a concordia doctrina. 633
 Sermo XCVII. — Declinandos esse qui suppliciis multati rursus sectariis accessere. 635
 Sermo XCVIII. — De obsequendo præfecto, gratanterque ferendo obedientiæ certamine. 636
 Sermo XCIX. — Dei inhærendum formidini, quo pestiferos dæmonum incursum fugiamus, deque psalmodia. 637
 Sermo C. — Dirigi mentem dextre oportere ad immensam opificii divini pulchritudinem. 638
 Sermo CI. — De Christi incarnatione, ac transfugis deplorandis fratribus, deque nobis muniendis doctrina. 639
 Sermo CII. — De veteratoris vafricie serpentis, ac quemadmodum vera submissione, viaque regia grassati, multiformes dolos evadamus. 640
 Sermo CIII. — De divinis exsequendis præceptis, ac justis in negligentes minis. 641
 Sermo CIV. — De sincero veroque amore, ac morigeratione erga præfectum, et horrendo justis iudicis examine. 643
 Sermo CV. — De expurgando a sceleribus animo, ineundisque virtutis laboribus. 644
 Sermo CVI. — De vitæ navigatione nostræ sollicita vigilantique regenda. 645
 Sermo CVII. — De mortis recordatione, neu supine sacra percipiamus. 646
 Sermo CVIII. — Pernices esse oportere ad certamina virtutis. 648.

- Sermo CIX. — De obitu fr. Theososti, atque obeunda pie sancteque vita. 649
- Sermo CX. — De lætifica vita nostra, neu defeticamur in adversarii luctu. 650
- Sermo CXI. — De tolerantia ac compunctione. 652
- Sermo CXII. — De supremo die, et adventu illustris Dei ac Servatoris Jesu Christi. 653
- Sermo CXIII. — De fide, et amore, ac virginitate. 654
- Sermo CXIV. — De monastica vita, obnixque in hæresi presente. 655
- Sermo CXV. — De mortis recordatione, obituque fr. Jacobi ac de pœnitentia. 659
- Sermo CXVI. — De aspectabilibus et inaspectabilibusque in manibus sint periculis ac miseris vitæque adipis, cendas felice. 661
- Sermo CXVII. — De fratris Memnonis lapsu. Neu solitari degamus pestiferis noxis evadendis, quæ per sensus contrahantur. 660
- Sermo CXVIII. — De irreclini confessionis et obedientiæ tuenda constantia, ac suis cuique muniis accurata contentione vigilique gerendis. 662
- Sermo CXIX. — Qui divinis exsequendis præceptis Deum exquirat, nequaquam consternari sub decessum ad demonum adventum, deque mortis recordatione. 664
- Sermo CXX. — Committendum non esse ut mundo crucifixi vitæ inhient ineptis, quin proficiendum in melius. 665
- Sermo CXXI. — De mortis recordatione, seneque quodam venerando defuncto. 667
- Sermo CXXII. — De serviendo fortiter ac constanter Deo, studiique curriculo monastici contente exigendo. 668
- Sermo CXXIII. — De itinere spiritali impigre ineundo, vitæ hic aversandis deliciis, deque mansionis beatitudine nostræ. 669
- Sermo CXXIV. — Aperiri fores vitis non oportere, operamque dandam qui fœdis cogitatis vacemus. 671
- Sermo CXXV. — De obedientia, ac qui cunctis obeundis muniis cum fide puraque mente animemur. 671
- Sermo CXXVI. — Qui genuina obedientia, ac secessione suscepta, mundo sint crucifixi, alacres amplecti corporis devictum oportere. 675
- Sermo CXXVII. — Fortiter et animose ad pericula resistendum, quæ humanitus conflentur. 676
- Sermo CXXVIII. — De obedientia, ac frangenda voluntate. 678
- Sermo CXXIX. — Contenta accuratatione cum inaspectabilibus inimicis confligendum, vitandumque hæreticorum consortium. 679
- Sermo CXXX. — De mortis recordatione, ac virginitate. 680
- Sermo CXXXI. — De studio, vitæque nostra dia et felice. 682
- Sermo CXXXII. — De obitu fratris Gregorii, atque ad decessum apparari perpetes oportere. 683
- Sermo CXXXIII. — De salutari confessione, ac quo affectus beneficio quisque est, impertiri cæteris oportere. 684
- Sermo CXXXIV. — Obstupendum non esse, qui a præfecto carnamur, regnumque ineundum cæleste per frequentes miserias. 685
- ORATIONES. 687
- I. — In diversitate ciborum cavendum, et de temperantia. 687
- II. — In adorationem sanctæ crucis. 691
- III. — In vigiliam sive stationem luminum. 699
- IV. — In sauctum Pascha. 710
- V. — In dormitionem Deiparæ. 719
- VI. — In sanctos angelos. 739
- VII. — In nativitatem S. Joannis Baptistæ. 747
- VIII. — In S. Joannis Baptistæ decollationem. 758
- IX. — Laudatio in S. Joannem evangelistam. 771
- Monitum in orationem X. 790
- X. — In S. Bartholomæum apostolum. 791
- XI. — Laudatio S. Platoni hegumeni. 803
- Prologus. 803
- Caput primum. — Ortus, educatio, secessus in Bithyniam. 806
- Cap. II. — Vita monastica, virtutum exercitia. 810
- Cap. III. — S. Plato præficitur monasterio symbolorum, excurrit Constantinopolium. 818
- Cap. IV. — Præficitur Saccudionis monasterio, et pro veneratione sanctarum imaginum agit in concilio. 823
- Cap. V. — Quæ passus sit ob reprehensum Constantini t. Theodotes adulterium. 830
- Cap. VI. — Illius reclusio Constantinopoli : Nicephori imperatoris contra eundem asperitas. 834
- Cap. VII. — Extremus sancti Platoni morbus, et pius exitus. 843
- XII. — Laudatio S. Arseni anachoretæ. 850
- Prologus. 850
- Caput primum. — Sancti natria, natales ; vita sæcularis cum solitaria divino monitu commutata ; insignes in eo progressus ; hominum fuga. 851
- Cap. II. — Donum orationis lacrymarum : Vigiliæ, documenta, labor manuum ; mortificatio, paupertas ; discipulorum dimissio et admissio ; reditus in Troen. 862
- Cap. III. — Fraudium dæmonis et arcanorum perspicientia ; morbus, visio, cura villissimæ sepulturæ. mors habitudo corporis periocha vitæ, elogium. 870
- Monitum in laudationem sequentem. 883
- XIII. — Laudatio funebri in matrem suam. 883
- EPISTOLÆ. 904
- LITÆ PRIMUS. — Ex diversis ejus epistolis quædam selectæ in primo et secundo exilio scriptis. 904
- Epistola I. — Platoni Patri spiritali. — Monachos suos hortatur, ne imperatori adultero consentiant. 904
- Epist. II. — Ad eundem, platonem magnis effort laudibus : tum, ut in suscepta defensione veritatis perseveret rursus cohortatur. 907
- Epist. III. — Ad eundem. — Thessalonicam in exilium deportatus, itineris sui modum et ordinem exponit. 913
- Epist. IV. — Nicephoro præposito. — Quam grave sit scelus imperatoris qui, uxore legitima ejecta, aliam assumpserit. 919
- Epist. V. — Stephano a secretis. — Sacros etiam antistites, cum peccant, rite ab aliis, licet gradu inferioribus, admoneri. 924
- Epist. VI. — Theoctistæ matri suæ. — Doloris et amoris testes ac pietatis plenas litteras mittit matri, cum eam gravissime ægrotare accepisset. 925
- Epist. VII. — Irenæ Augustæ. — Irenen laudat quod tributa relaxaverit. 929
- Epist. VIII. — Simeoni præposito. — De monacho qui cœnobium reliquerat. 934
- Epist. IX. — Gelasio discipulo. — Apostatæ, ut ad monasterium redeat. 938
- Epist. X. — Nicolao discipulo. — Electo in præpositum tradit præcepta vitæ monasticæ. 940
- Epist. XI. — Anastasio episcopo Gnosisæ. — De officio episcopali. 943
- Epist. XII. — Thomæ bis consuli. 950
- Epist. XIII. — De cura inseputorum. 951
- Epist. XIV. — Ignatio præposito. — Monachum fugitivum repetit. 955
- Epist. XV. — Theodulo Cionitæ. — Reprehendit picturam angelorum crucifixorum. 958
- Epist. XVI. — Nicephoro imperatori. — De patriarcha in Tarasii locum subrogando. 959
- Epist. XVII. — Joanni Spathario. — De imagine S. Demetrii, in baptismo adhibita pro susceptore. 962
- Epist. XVIII. — Stauracio Spathario. — In obitu filii. 963
- Epist. XIX. — Communi populi Antisarchensis. — De Marciano apostata qui ad eos diverterat. 966
- Epist. XX. — Pinuphio et Mari filiiis. — Ut redeant ad monasterium unde aufugerant. 968
- Epist. XXI. — Simeoni monacho. — De Josepho deposito. 970
- Epist. XXII. — Ad eundem. 974
- Epist. XXIII. — Ad eundem. — Scripta nomine Josephi archiepiscopi Thessalonicæ. Ostendit falso accusari se quasi episcopatum invaserit. 980
- Epist. XXIV. — Theoctisto Magistro. Cur a patriarcha se abjuxerit. 981
- Epist. XXV. — Nicephoro patriarchæ. — Probat se schismaticum non esse. 987
- Epist. XXVI. — Symeoni præposito. — De patriarcha Nicephoro et Simone monacho querela. 991
- Epist. XXVII. — Nicetæ patricio. — Cur comam suis præciderit : id juxta canones fieri. 994
- Epist. XXVIII. — Basilio monacho. — Purgat se de schismate. 998
- Epist. XXIX. — Leoni orphanotropho. — In mortem filii. 1003
- Epist. XXX. — Nicephoro patriarchæ. — Exponit cur cum ipso non communicet. 1006
- Epist. XXXI. — Fratribus qui sunt in Saccudione. — Hortatur ad constantiam adversus sacrarum legum prævaricatores. 1010

Epist. XXXII. — Nicolao Chartulario. — Quotopere pacem optet Ecclesiæ: et quam bene in patriarcham sit affectus. 1014
 Epist. XXXIII. — Leoni papæ Romæ. — Leonis III papæ opem implorat. 1018
 Epist. XXXIV. — Eidem Leoni papæ. — Pro acceptis papæ litteris gratias agit, tum quæ ab adversariis gesta erant exponit. 1022
 Epist. XXXV. — Basilio præposito. — Theodorus suo et Platonis nomine hortatur hunc Basilium ut, conjuncto cum ipsis studio, hæreticis se opponat. 1027
 Epist. XXXVI. — Euprepiano et iis qui cum eo sunt. — Confirmat adversus hæreticos, quorum facinus impium describit. 1031
 Epist. XXXVII. — Josepho archiepiscopo Thessalonicæ. — Adversus eosdem hæreticos. 1038
 Epist. XXXVIII. — Arsenio filio. — Scelus nomine dispensationis prætextantes refellit. 1042
 Epist. XXXIX. — Theophilo præposito. — Cur hæreticos vocet eos, quibuscum ipse aliquando communicaverat. 1046
 Epist. XL. — Naucratio filio. — Respondet ad quædam interrogata ac præcipue de baptismo hæreticorum 1050
 Epist. XLI. — Silvano et Euprepiano filiis. — Arcanam per epistolam scribendi rationem tradit. 1058
 Epist. XLII. — Annæ monachæ. — Docet quomodo sit orandum. 1062
 Epist. XLIII. — Josepho fratri et archiepiscopo. — Sede Thessalonicensi extrusum solatur. 1063
 Epist. XLIV. — Sergio consuli. — Gratulatur ei dignitates in aula, hortaturque ut bene agat. 1067
 Epist. XLV. — Naucratio filio. } Hæ tres epi-
 Epist. XLVI. — Annæ præpositæ. } stolædesunt in 1069
 Epist. XLVII. — Naucratio filio. } libris mss.
 Epist. XLVIII. — Athanasio filio. — Sententiam Mochianorum hæresim esse ostendit, et orthodoxorum certamina describit. 1069
 Epist. XLIX. — Naucratio filio. — Ad eloquentiæ studium hortatur. Tum aliquot Studitarum virtutem commendat. Demum respondet quibusdam interrogatis de comunione cum hæreticis. 1083
 Epist. L. — Eidem — De digamis. 1089
 Epist. LI. — Eidem. — Confessorem aliquot, in primis Euthymii abbatis, fidem et constantiam, simulque Mochianorum sævitiam exponit: tum propositæ de homicidii poenis questioni respondet. 1095
 Epist. LII. — Philippo diacono. — De voto puellæ que sponso ægrotaante voverat se nupturam Christo, etiãmsæ grotus convalesceret, postea, ubi convalluit, concilium mutavit. 1099
 Epist. LIII. — Stephano Lectori, et iis qui cum illo. — Cur a Parasii comunione abstinuerit. 1102
 Epist. LIV. — Annæ præpositæ. — Laudat ejus pietatem erga monachos. 1107
 Epist. LV. — Irenæ patriciæ. — Ut scribere percat. Tum de filiæ morbo dolentem solatur. 1107
 Epist. LVI. — Antonio præposito sancti Petri, et iis qui cum illo — Suadet ut pace Ecclesiæ jam per imperatorem constituta, cum patriarcha, dictis conditionibus, communicent. 1110
 Epist. LVII. — Platoni patri suo. — Vincitum consolatur vincitum: animi sui statum exponit, præcipue quantum capiat fructum ex Eucharistiæ usu quotidiano, quem magnopere commendat. 1111
 LITTA SECUNDUS. — *Ex diversis ejus epistolis collectio tertii exilii.* 1115
 Epistola I. — Iconomachicæ synodo, tanquam ex persona omnium præpositorum. — Dogmatica de sanctis imaginibus. 1115
 Epist. II. — Monasticam vitam agentibus. — De quibusdam præpositis qui in causâ imaginum segniore fuerant. 1119
 Epist. III. — Præposito. (Deest in libris mss.) 1122
 Epist. IV. — Theophylacto Nicomediæ episcopo. — Dogmatica de sanctis imaginibus. 1122
 Epist. V. — Naucratio filio. — Thaddæi monachi martyrium. De quibusdam lapsis querela. Hortatio ad constantiam. 1123
 Epist. VI. — Presbytero qui subscripserat. De sanctis imaginibus. 1127
 Epist. VII. — Joanni filio. — Respondet ad quæsitâ. 1130
 Epist. VIII. — Omnibus ubique propter Christum di-

spersis fratribus, et iis qui in carceribus et exiliis detinentur. — Dogmatica de sanctis imaginibus. 1130
 Epist. IX. — Josepho fratri et archiepiscopo. — Quo rurdam prævaricationem deflet. 1139
 Epist. X. — Naucratio filio. — Dogmatica de sanctis imaginibus. Ne quorundam lapsu perturbentur alii; potius de ipso excitentur ad constantiam. 1142
 Epist. XI. — Eidem. — De quibusdam qui lapsi erant recipiendis. 1145
 Epist. XII. — Paschali papæ Romæ. — Romani pontificis opem adversus iconomachos exposcit. 1151
 Epist. XIII. — Eidem. — Ejusdem ac superior argumenti. 1154
 Epist. XIV. — Papæ Alexandriæ. — Ejusdem ac duæ superiores argumenti. 1155
 Epist. XV. — Patriarchæ Alexandriæ. — Adversus iconomachorum hæresim et immanitatem. 1159
 Epist. XVI. — Ad lauram sancti Sabæ. — Adversus iconomachos. 1163
 Epist. XVII. — Ad lauram sancti Charitonis. — Ejusdem argumenti. 1167
 Epist. XVIII. — Nicephoro sanctissimo patriarchæ. — Solatur exsulem. 1173
 Epist. XIX. — Monialibus. — Ad religiosæ vitæ perfectionem excitat. 1175
 Epist. XX. — Macario præposito. De quodam præposito aliisque lapsis. 1178
 Epist. XXI. — Fratribus qui propter Dominum in carceribus destinantur. — De sanctis imaginibus. 1179
 Epist. XXII. — Fratribus absentibus. — In carcere scripta tanquam testamentum. 1186
 Epist. XXIII. — Præposito. — De sanctis imaginibus. 1187
 Epist. XXIV. — Ignatio filio. — Celebrat illius laudes. 1190
 Epist. XXV. — Petro Nicææ. — De hæreticorum vitanda comunione. 1191
 Epist. XXVI. — Theophylacto Nicomediæ. — De sanctis imaginibus. 1191
 Epist. XXVII. — Timotheo filio. — Laudat ob constantiam pro imaginum defensione; tum jejuniu modum præscribit. 1194
 Epist. XXVIII. — Basilio præposito. — Ut fortiter pro Christo pati pergat, nec trepidet si ante imperatorem aut præsides ducatur. 1195
 Epist. XXIX. — Megaloni et Mariæ monialibus. — In obitu præpositi. 1198
 Epist. XXX. — Simeoni monacho. — Gratulatur quod pro Christo strenue dimicasset adversus iconomachos. 1199
 Epist. XXXI. — Josepho fratri et archiepiscopo. — Varia tum ab iconomachis impie, tum contra iconomachos a Christi confessoribus fortiter gesta memorat. 1202
 Epist. XXXII. — Thaleleo filio. — De presbytero, qui, cum orthodoxus esset, metu, cum hæreticis metum sumebat. 1203
 Epist. XXXIII. — Ad eos qui dicunt non circumscribi Christum. 1206
 Epist. XXXIV. — Naucratio filio. — Carcere inclusum cohortatur; tum quæ et ipse in suo carcere pateretur, exponit. 1207
 Epist. XXXV. — Epiphano filio. — Epiphanius mittitur ad Paschalem summum pontificem. 1210
 Epist. XXXVI. — Naucratio filio. Dogmatica de sanctis imaginibus. 1211
 Epist. XXXVII. — Omnibus ubique dispersis fraternitatibus. — Cohortatur ad patientiam. 1223
 Epist. XXXVIII. — Iisdem. — E carcere suos adhortatur. 1229
 Epist. XXXIX. — Athanasio filio. — Propositæ de mendacio questioni respondet. 1234
 Epist. XL. — Naucratio filio. — De lapsis eorumque poenis. 1238
 Epist. XLI. — Theophilo Ephesi episcopo. De sanctis imaginibus. 1239
 Epist. XLII. — Thaleleo filio. De sanctis imaginibus. Adversus Gregorium Adelphensem, qui iconomachis adhaeserat. Tum Chrysostomi locus explicatur. 1242
 Epist. XLIII. — Inclusæ. — Præcepta monasticæ vitæ tradit: simulque ad constantiam in catholica fide adhortatur. 1246
 Epist. XLIV. — Simeoni filio. — Cum aliis novem laetenti, de iis qui martyrio se ipsi obijciunt. 1247

Epist. XLV. — Basilio præposito. — De recipiendis lapsis deque eorum penitentia. 1247
 Epist. XLVI. — Arcadio monacho. — Exsulem vincitum et verbera passum, hortatur ad constantiam. 1250
 Epist. XLVII. — Præposito. — Confirmat Christi confessorum. 1251
 Epist. XLVIII. — Dispersis ubique paternitatibus. — Ad patientiam, Christi amorem, et perseverantiam excitat. 1254
 Epist. XLIX. Patribus sanctis propter Dominum exsulis. — Quod Christi causa proflugi secesserint in montem, gratulatur tanquam cælo et Deo propioribus: mox ad varia, circa lapsum pœnas, vitandamque Iconomachorum societatem, interrogata respondet. 1255
 Epist. L. — Luciano filio. — Penitenti absolutionem impertitur. 1259
 Epist. LI. — Albeneæ protospathariæ. — Renuntiare sæculo cupientem docet quo pacto id impetrare a marito possit. 1262
 Epist. LII. — Mariæ moniali. — Non improbat quod persecutionis metu sub sæculari habitu lateret. 1263
 Epist. LIII. — Moniali. — ut pro recta fide martyrium perferre parata sit. 1263
 Epist. LIV. — Basilio patricio. — Consolatur in morte filii. 1266
 Epist. LV. — Gregoræ Laico. — Pro fide captivum roborat. 1267
 Epist. LVI. — Leoni patricio et sacellario. — Persecutionis acerbissimam cum illo deplorat. 1267
 Epist. LVII. — Anastasio protospathario. Grates pro ipsius erga se studio agit: tum quibus ærumnis conflictetur exponit. 1270
 Epist. LVIII. — Fratribus Studianis. — Monachos Studianos in Christi confessione confirmat. 1271
 Epist. LIX. — Monialibus. — Triginta moniales quæ pro Christo carcerem et verbera pertulerant, laudat, et ad perseverantiam hortatur. 1274
 Epist. LX. — Ad canonicos. — Gratias agit pro beneficiis in Naucratiom aliosque Christi confessores collatis. 1275
 Epist. LXI. — Naucrati filio. — Christi confessorum præconia. 1275
 Epist. LXII. — Catechesis. — E Smyrnensi carcere, dispersos fratres suos cohortatur. 1278
 Epist. LXIII. — Naucrati filio. — Romani episcopi, aliorumque Occidentalium adversus Iconomachos suffragia prædicat. Postea suum cum Chonarum, Phrygiæ ab his præfecto, homine hæretico, congressum narrat. 1281
 Epist. LXIV. — Patribus, fratribusque qui decertant in carceribus. — Pro Christo certantes prædicat confirmatque proposito martyrum exemplo. 1283
 Epist. LXV. — Naucrati filio. — Dogmatica et valde necessaria, de sacra Christi imagine: exponens quomodo intelligi oporteat quod imago Christi perinde ac ipse Christus adoretur: nimirum ratione similitudinis sive relationis, non autem confirmative aut naturaliter. 1286
 Epist. LXVI. — Catechesis. — Primum aliqua de suis rebus scribit; deinde adversus Iconomachos. Romani etiam pontificis sententia damnatos esse lætatur. Suos ad perseverantiam hortatur; parum feminarum curam commendat; demum patiendi pro Christo studium excitat. 1289
 Epist. LXVII. — Naucrati filio. — Captivum pro Christo solatur confirmatque spe præmii. De quorundam Lapsorum penitentia respondet: nec non de aliquibus imaginum inscriptionibus. 1293
 Epist. LXVIII. — Irenæ patriciæ. — Cum lapsa fuisset, postmodum confessam, et graves ærumnas passam, hortatur ut in confessione perseveret. 1295
 Epist. LXIX. — Euphemie incluse. — Ut Christo sponso suo, tota mente serviat. 1298
 Epist. LXX. — Theophilo Ephesi. — Gratulatur, tanquam confessori perillustri. 1299
 Epist. LXXI. — Naucrati filio. — Impie et creduliter ab Iconomachis gesta exponuntur; orthodoxorum in iis ferendis constantia prædicatur. 1299
 Epist. LXXII. — Nicolao filio. — De sanctis imaginibus. Quatuor genera argumentorum pro catholico de imaginibus doctrina: Natura corporis: Historia; Patres; Synodi. Frustrast adversarios argumenta eorumdem generum obtendere. 1304
 Epist. LXXIII. — Naucrati filio. De Leonis Armeni orthodoxorum persecutoris immanissimi onere. 1305
 Epist. LXXIV. — Michaeli imperatori principi. — Novum imperatorem magnis præconiis extollit, orthodoxis. 1307

Epist. LXXV. — Stephano a secretis. — De Leonis Armeni neco. Quædam deinde pro defensione imaginum: utque Stephanus iste orthodoxorum causæ favent apud novum imperatorem. 1310
 Epist. LXXVI. — Stephano magistro. — Solatur in uxoris obitu: tum ut pro imaginibus apud novum principem agat, hortatur. 1314
 Epist. LXXVII. — Sanctis confessoribus Patrios fratribusque. — De imperatoris Iconomachi obitu, deque persecutionis fide gratulatur. 1315
 Epist. LXXVIII. — Nicetæ præposito. — De persecutoris interitu, et contra Iconomachos. 1315
 Epist. LXXIX. — Nicephoro sanctissimo patriarchæ. — Dolentem quod Ecclesiæ suæ pax Leonis Armeni morte nondum penitus reddita esset, spe meliorum solatur. 1318
 Epist. LXXX. — Joanni Logothetæ. — De Leonis Armeni morte ipsius sceleribus congruente. 1319
 Epist. LXXXI. — Pantoleonti Logothetæ. — Pro fide libere locutum laudat: hortatusque ut cultum imaginum novo imperatori persuadeat. 1322
 Epist. LXXXII. — Demochari Logothetæ generali. — Laudat quod impium Joannem pro merito arguerit: tum ut pro fide apud imperatorem agere pergat hortatur. 1323
 Epist. LXXXIII. — Sanctis patribus et confessoribus Christo, Joanni, Michaeli, et Basilio. — Carcere atque exilio solum se nuntiat, ac multa pro Christo passis gratulatur. 1323
 Epist. LXXXIV. — Theodoro monacho. — De sancta imagine. Basili dictum interpretatur. 1325
 Epist. LXXXV. — Athanasio filio. — De sanctissima Domini et Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi imagine. 1327
 Epist. LXXXVI. — Ad Michaellem imperatorem ex persona omnium præpositorum. — Vinculis et exilio liberati gratias agunt. — Orant ut ipsum alloqui liceat. — Cum hæreticis vero colloqui minime licere. 1329
 Epist. LXXXVII. — Episcopis propter Dominum exsulis. — Adoratio Christi imaginis quomodo intelligenda. 1334
 Epist. LXXXVIII. — Ammonio filio. — Monachum apostatam, etiam conjugio implicatum, ad penitentiam excitat. 1334
 Epist. LXXXIX. — Theophilo præposito. — Increpat quod persecutionis tempore cum Iconomachis communitasset. Hortatur ut culpam penitentia et
 Epist. XC. — Filiis et fratribus huc et i Laurentio, Simeoni, etc. — Ut persecutic gratias agant Deo, nec quidquam de virtuti mittant.
 Epist. XCI. — Præpositæ Nicææ. — Constantiam tempore persecutionis. 1342
 Epist. XCII. — Episcopis propter Christum exsulis in Cherson. — Gratias agit quod nuntium de suis rebus ad ipsum miserint; laudat quod exules præclara ubique fidei et pietatis exempla præbuerint. 1343
 Epist. XCIII. — Præpositæ Gordinensis monasterii. — Monasterii illius alumnas laudat ob constans fidei ac pietatis verè studium. 1346
 Epist. XCIV. — Eudoconi virgini. — Gratias agit de obsequiis sibi in carcere præstitis. 1346
 Epist. XCV. — Basilio præposito. — Dolenti quod Iconomachis consenserit, ac respicienti, penitentiam indicat. 1347
 Epist. XCVI. — Nicetæ curatori. 1347
 Epist. XCVII. — Basilio spiritali. — Præcipue ad fratrum curam hortatur. 1347
 Epist. XCVIII. — Fratribus dilectis Gregorio, Ezechieli, Erasto et reliquis in Græcia. — Monasticæ vitæ præcepta dat, præcipue de paupertate. 1350
 Epist. XCIX. — Abrahamio hospitalario. — Hortatur ad lenitatem erga subditos. 1351
 Epist. C. — Hypato filio. — Jacobum monachum, egregium Christi confessorum, defunctum laudat. 1351
 Epist. CI. — Petro Nicææ. — Lapsis tempus ac novum penitentia prescribit. 1355
 Epist. CII. — Evaresto filio. — Apostatam monachum revocat ad officium. 1355
 Epist. CIII. — Gregorio præposito. — Ut gregi suo, boni pastoris exemplo, invigilet. 1359
 Epist. CIV. — Irenæ et Euphrosynæ monialibus. Ut in sancto vitæ monasticæ proposito perseverent. 1359
 Epist. CV. — Anthimo filio. — Ad quemdam qui defecit. 1362
 Epist. CVI. — Eustratio præposito. — Lapsum et scelus defendentem objurgat. 1363
 Epist. CVII. — Fratribus in urbem degentibus. —

Quædam contra officium ac præter fas agentes increpat. 1366
 Epist. CVIII. — Joanni Sardensi. — Ut ex gravi morbo convalescat. Ecclesiam imprimis causa precatur. 1367
 Epist. CIX. — Eliæ filio. — Ad quemdam lapsum. 1370
 Epist. CX. — Uxori Demochari. — Consolatur in obitu mariti. 1370
 Epist. CXI. — Monachis Myelensibus. — Elogium Dionysii monachi qui apud Myelenses hospes illos obierat. 1371
 Epist. CXII. — Catechetica ad discipulos suos. — De obitu Dionysii et Anthi, monachorum, quorum virtutem ac facta præclara commendat. 1374
 Epist. CXIII. — Euphrosynæ præpositæ. — Consolatur in obitu matris. 1375
 Epist. CXIV. — Juliano vestitori. — Varia morum documenta tradit. 1379
 Epist. CXV. — Euphrosynæ præpositæ. — Rursus de ipsius matris obitu scribit. 1382
 Epist. CXVI. Joanni eremitæ. — De quodam eremita hæretico ad fidem catholicam adducendo. 1386
 Epist. CXVII. — Mariano spathario. — De mundi contemptu. 1387
 Epist. CXVIII. — Euphrosynæ præpositæ. — Ut matris, cujus obitum deflexerat, virtutes imitari studeat. præsertim in monasterii gubernatione. 1390
 Epist. CXIX. — Jacobo monacho. — Cum eo qui, post lapsum, retineat episcopatum, communicandum non esse, etiamsi errorem damnaverit. 1391
 Epist. CXX. — Nicetæ locum tenenti. — Pro muneribus ab illo missis gratias agit, ac monita salutaria reddit. 1394
 Epist. CXXI. — Thomæ patriarchæ Hierosolymitano. — Gratias agit pro acceptis ab ipso litteris: tum laudat quod Christi causam adversus Iconomachos defenderit. 1395
 Epist. CXXII. — Theodoro hospitalario. — Rogatus exponit quæ sint hominis Christiani officia. 1399
 Epist. CXXIII. — Euphrosynæ præpositæ. — Monasterio præpositam hortatur ut eo munere sancte ac præclare fungatur. 1402
 Epist. CXXIV. — Catechesis ad discipulos suos. Horum contentiones inter se, et quædam alia castigat. 1403
 Epist. CXXV. — Ad canonicas principenses. — Harum laudat, et ad perfectam sanctimoniam hortatur. 1406
 CXXVI. — Monachis Photinudii. — De morte quam laudat: tum de successore, quem hortatione præsit, ac monachos, ut ei pareant. 1408
 CXXVII. — Petro Nicææ. — Apologetica adversus calumniatores. 1410
 Epist. CXXVIII. — Mariæ virginitatem colenti. — De laudibus virginitatis. 1414
 Epist. CXXIX. — Leoni sacellario. — Disputationem de imaginibus coram imperatore fieri non debere. 1418
 Epist. CXXX. — Cizarensium fraternitati. — De obitu abbatis, quem magnopere laudat. 1419
 Epist. CXXXI. — Catechetica ad suos discipulos. — Vitæ monasticæ officia commendat. 1422
 Epist. CXXXII. — Præpositæ Ignorum. — Ut sanctimonialibus quibus præest, sit exemplo. 1426
 Epist. CXXXIII. — Ephraim et Agathon cæterisque sanctis. — In obitum Laurentii præpositi. 1427
 Epist. CXXXIV. — Euphrosynæ præpositæ. — Rursus de ipsius matris obitu. 1430
 Epist. CXXXV. — Catechetica. — Pietatis documenta tradit in sacramentum quadragesimæ tempus. 1434
 Epist. CXXXVI. — Theodoro stratego. — Lapsus excusat ad penitentiam. 1435
 Epist. CXXXVII. — Procopio monacho. Reprehendit quod extra cenobium degeret. 1438
 Epist. CXXXVIII. — Theoctisto eremitæ. — Revocare a prava doctrina nititur. 1439
 Epist. CXXXIX. — Stephano præposito. — Nihil vetare quominus mensis benedicant, qui post lapsum penitentiam egerit. 1442
 Epist. CXL. — Catechetica ad Cyzicenos. — Ad perseverantiam et monasticæ vitæ perfectionem hortatur. 1443
 Epist. CXLI. — Præposito. — Gratulatur de Ammone quem curator ad monasterium reduxerat. 1446
 Epist. CXLII. — Basilio præposito. — Arguit, quod ab imperatore hand salis orthodoxo munera acceperit. 1447
 Epist. CXLIII. — Eidem. — Gratulatur, cum audivisset, ipsum, ad causam, de præpositura decedere. 1450
 Epist. CXLIV. — Theodoro patricio. — Consolatur in obitu uxoris. 1451

Epist. CXLV. — Turmachissæ Græciæ. — Consolatur de morte filii in bello interempti. 1454
 Epist. CXLVI. — Fraternitati Pelæctes. — Ut novo præposito rite obtemperet. 1458
 Epist. CXLVII. — Catechetica ad suos discipulos. — Ut Quadragesimam sancto peragant: ac præcipue mulierum colloquia fugiant. 1459
 Epist. CXLVIII. — Demetrio consuli. — Ut gemino magistratu probe fungatur. 1462
 Epist. CXLIX. — Lycosto consuli. — Consolatur de uxoris, piæ admodum mulieris, obitu. 1463
 Epist. CL. — Euphrosynæ præpositæ. — Ut sanctimonialium præfecturam qua par est diligentia administret. 1467
 Epist. CLI. — Severiano filio spiritali. — Quod neque Christus in sua imagine colitur latria; neque imago Christi latria colenda. 1470
 Epist. CLII. — Theodoro monacho. — De sacerdotibus et diaconis lapsis per subscriptionem et communionem hæreticam: et de Ecclesiis quæ ab hæreticis detinebantur. 1471
 Epist. CLIII. — Laurentis filio. — Ne fiat oblatio et res sacra pro quodam qui se laqueo suspenderat, sed solum elemosyna. 1476
 Epist. CLIV. — Nicetæ præposito. — Quod participatio et communio idem sint: atque adeo panis hæreticorum, cum participatur ab aliquibus, cum hæreticis communicantes efficiat. 1478
 Epist. CLV. — Theophilo Ephesi. — Quod hæreticos doceri, non interfici oporteat. 1482
 Epist. CLVI. — Fratribus qui cum Patricio filio sunt. — De theologia et de immaculata imagine sacra Domini et Dei nostri Jesu Christi. 1486
 Epist. CLVII. — Antonio Dyrrachii. — De baptismo qui fit ex necessitate. 1490
 Epist. CLVIII. — Joanni Spathario. — De theologia, et de divina incarnatione, et de sanctis ac sacris imaginibus. 1494
 Epist. CLIX. — Thomæ chartulario. — Quod qui monasterium condidit, si manus in illud injiciat, postquam præposito tradidit, Deo non placet. 1498
 Epist. CLX. — Gregorio filio. — De sæculi restitutione: et qualem videlicet hanc esse futuram magnus Pater doceat. 1500
 Epist. CLXI. — Nicetæ Spathario. — De sanctissima Christi imagine: et quod idololatra sit qui imaginem Christi latria colit. Relativa enim ejus adoratio et qui in ea relative adoratur Christus latria colitur cum Patre et sancto Spiritu. 1502
 Epist. CLXII. — Theodoro monacho. — De diversis argumentis: atque in fine, de sanctis imaginibus. 1504
 Epist. CLXIII. — Theodoro patricio. — De sanctis imaginibus. 1515
 Epist. CLXIV. — Archimandritæ Gotthiæ. — De monastico instituto. 1519
 Epist. CLXV. — Gregorio filio. — De diversis argumentis. 1522
 Epist. CLXVI. — Theoctisto eremitæ. — De diversis argumentis: et de sacris imaginibus. 1526
 Epist. CLXVII. — Diogeni secretario. — De sanctissima imagine Christi, et quod adorari relative debeat, non latria coli. 1530
 Epist. CLXVIII. — Joanni Grammatico. — Quid sit suppositum. 1531
 Epist. CLXIX. — Theodorus pro Eustratio præposito. — Quod Christus sit incircumscriptus et circumscriptus. 1531
 Epist. CLXX. — Theodoro diacono. — Confutatoria hæreticarum questionum. 1534
 Epist. CLXXI. — Nicetæ monacho. — Quod quemadmodum omnis vir perfectus, etiamsi in apostolico ordine censeatur indiget Libro evangelico; sic et pictura historiae quæ in eo libro continetur. 1538
 Epist. CLXXII. — Hesychio protonotario. — De filii consecratione: et ne ullatenus cum hæreticis communicet. 1540
 Epist. CLXXIII. — Gregorio consuli. — In illud Apostoli: *In ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.* 1542
 Epist. CLXXIV. — Philotheo possessori. — Ut omnem cum Iconomachis communionem devitet. 1543
 Epist. CLXXV. — Iræne patriciæ. — Ut ad officium et virtutem maritum excitet. 1546
 Epist. CLXXVI. — Bryenæ stratego. — Consolatur de obitu matris. 1546
 Epist. CLXXVII. — Euphrosynæ præpositæ. — Ejus

vite sanctitatem, ac præclaram monasterii administrationem commendat. 1547

Epist. CLXXVIII. — Eudocimo spathario. — Ipsius patientiam, et in adversis constantiam laudat. 1551

Epist. CLXXIX. — Sergio præposito. — Hortatur ad vigilantiam utque hæreticorum communionem vitet. 1554

Epist. CLXXX. — Stephano filio. — Monasticæ paupertatis curam commendat. 1555

Epist. CLXXXI. — Mariæ reginæ. — Ne in palatio cum filia Augusta habitat: quo fugiat hæreticorum consortium. 1559

Epist. CLXXXII. — Basilio monacho. — De obitu cuiusdam præpositæ et decem sororum. 1562

Epist. CLXXXIII. — Eliæ presbytero. — De pueris qui parentum voluntate inviti tondentur. 1563

Epist. CLXXXIV. — Auxentio præposito. — Respondet ad quasdam ejus interrogationes. 1566

Epist. CLXXXV. — Eudocimo spathario. — Consolationem de cæcitate oculorum. 1570

Epist. CLXXXVI. — Nicetæ spathario. — De uxoris obitu. 1571

Epist. CLXXXVII. — Leoni sacellario. — Gratias agit et virtutes ejus prædicat. 1574

Epist. CLXXXVIII. — Spathariæ Flaviani. — In obitu filii. 1574

Epist. CLXXXIX. — Pantoleonti Logothetæ. — Deprecatoria pro Theodoto protospathario. 1578

Epist. CXC. — Theophani monacho. — Quod Christus, Christus non est, nisi circumscribatur nostra effigie. 1578

Epist. CXCI. — Philotheo possessori. — Laudat ejus virtutes, genus, patriam. 1582

Epist. CXCLII. — Irenæ patriciæ. — De monasterio feminarum ad viros non transferendo. 1583

Epist. CXCLIII. — Eudocimo spathario. — De præscientia Dei et prædestinatione. 1586

Epist. CXCLIV. — Joanni grammatico. — Quamvis suam de imaginum cultu epistolam propugnat. 1587

Epist. CXCV. — Eudociæ Candidatiæ. — Ægrum vanis terroribus animum corroborat. 1591

Epist. CXCVI. — Euphrosynæ propositæ. — Quomodo gerere se debeat erga quamdam, quæ ex ipsius monasterio dimitti postulabat. 1594

Epist. CXCVII. — Dorotheo filio. — Ejus qui ante mortem resipuerit, commemorationem in publicis precibus fieri debere. 1595

Epist. CXCVIII. — Abolio et Joanni monachis. — De sanctæ imagine. 1598

Epist. CXCLIX. — Michaeli et Theophilo imp. — De fide orthodoxa, et de sanctis imaginibus. 1599

Epist. CC. — Petro Nicææ. — De morte metropolitæ Synadorum. 1611

Epist. CCI. — Philotheo possessori — Presbyterum, qui digamos coronaverat, sacris operari non debere: sicut jam de eodem presbytero ad eundem scripserat epistola 191. 1615

Epist. CCII. — Mariæ spathariæ. — Pœnitentiam indicit ob violatum ecclesiæ asylum. 1615

Epist. CCIII. — Irenæ præpositæ. — Rursus de presbytero qui cum hæreticis communicaverat sacrificare non debere usque ad synodum, qua de talibus statuitur. 1618

Epist. CCIV. — Theodosiæ Augustæ et Basilio, filio

ejus. — De immaculata prorsus Domini imagine.

Epist. CCV. — Cassiæ candidatiæ. — Interrogat se ab ea, superioribus litteris respondisse id quod vult et æquum putavit, nec posse a sententia discedere.

Epist. CCVI. — Hypacoe moniali. — Rursus es fratris obitu consolatur.

Epist. CCVII. — Olbiano patricio. — Ut in magis pie ac sancte, et uti Christianum decet, se gerat.

Epist. CCVIII. — Antonio episcopo. — Studium erga Christi confessores prædicat: tum metropolitæ nadorum, et quorundam aliorum mortem nuntiat.

Epist. CCIX. — Dionysio monacho. — Pœnitente ad rectæ fidei confessionem reversum, confirmat.

Epist. CCX. — Josepho præposito Cerameorum. — Delet obitum metropolitæ. Deinde hunc Josephum perseverantiam cohortatur.

Epist. CCXI. — Euphemio Sardensi. — Abstinere sacris functionibus debere eos, qui cum hæreticis municaverant.

Epist. CCXII. — Joanni grammatico. — Quod ad debeat imago Christi, non latræ coli, sed Christus in ea relative adoratur.

Epist. CCXIII. — Michaeli Syncello Hagropolitano. — Laudat illum ob ea quæ Hierosolymis pro veritatis fessione pertulerat, tum nuntiat persecutionem Constantinopoli cessasse.

Epist. CCXIV. — Hypacoe moniali. — Consolationem morte fratris.

Epist. CCXV. — Methodio monacho. — De divinis argumentis.

Epist. CCXVI. — Joanni clerico. — Potius non care curet, quam qualis pœna peccato statuenda sit.

Epist. CCXVII. — Thomaidi virgini. — De eo nequaquam latræ colitur imago Domini.

Epist. CCXVIII. — Demetrio consuli. — Constantino ob nuptias adulterinas merito Herodem alterum attamen ipsius mentionem in re divina fieri p

Epist. CCXIX. — Solutiones diversorum capitulum.

Epist. CCXX. — Macharæ Spathariæ.

Epist. CCXXI. — Basilio præsidi monasterii Sabæ.

INDICULUS epistolarum quæ in codice ms. repetuntur.

CAPITULA QUATUOR.
Scholion in S. Basilii ascetica.

EXPLICATIO DIVINÆ LITURGIE PRÆSANCTIFICATORUM.

Monitum de Typico.

CATECHESIS CHRONICA.

CONSTITUTIONES STUDITANÆ.

Canones de confessione et satisfactione.

Quæstiones et responsiones.

Pœnæ monasteriales.

Canon in adorationem S. Crucis.

Canon in erectionem SS. Imaginum.

IAMBI D VARIIS ARGUMENTIS

Sermo LXVIII in Dominica IV jejunii. — De antea sancta Quadragesima transeunda.

TESTAMENTUM S. THEODORI.

APPENDIX.

Encyclica Naucrati de obitu S. Theodori Studitani.

FINIS TOMI NONAGESIMI NONI.

BR
60
.P4
v.99

DATE DUE

--	--

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA
94305

Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были поданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как минимум о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>